KEESINGS HISTORISCH ARCHIEF

1975

GEÏLLUSTREERD DAGBOEK
VAN HET HEDENDAAGS
WERELDGEBEUREN
MET VOORTDUREND BIJGEWERKTE
ALFABETISCHE INDEX

SYSTEMEN KEESING / OPGERICHT 1911
AMSTERDAM-ANTWERPEN

PALESTIJNSE TERREUR - ISRAËLISCHE VERGELDING

Terwijl in 1974 tussen Israël en Egypte in januari een troepenscheidingsakkoord tot stand kwam (pag. 65 e.v.-'74) en tussen Israël en Syrië in mei (pag. 369 e.v.-'74) en terwijl in datzelfde jaar een bestand tussen Israël en Jordanië van kracht bleef, leidde de confrontatie tussen Israël en de Palestijnse verzetsorganisaties tot een escalatie van het geweld. De eerste maanden ging het daarbij vooral om Palestijnse commando-operaties buiten Palestina; sinds april in hoofdzaak om Palestijnse terreuracties in Noord-Israël die de aanleiding vormden tot Israëlische vergeldingsoperaties en preventieve acties tegen Palestijnse vestigingen in Libanon. Een deel van de Palestijnse commando-acties vond plaats met instemming van de overkoepelende Palestijnse Bevrijdingsorganisatie (PLO) van Yasser Arafat; een ander deel — vooral die uit naam van het Volksfront voor de Bevrijding van Palestina/PFLP (Algemeen Commando) o.l.v. Ahmed Jebril — werd door de PLO afgekeurd.

1974 was voor de PLO het jaar van de internationale erkenning. De Arabische topconferentie van Rabat bevestigde in oktober „het recht van het Palestijnse volk om een nationale en onafhankelijke autoriteit in de bevrijde delen van Palestina onder leiding van de PLO als enige legitieme vertegenwoordiger van het Palestijnse volk op te richten" (pag. 705/1-'74). De Algemene Vergadering van de VN liet Arafat in november als spreker toe en verleende de PLO de status van waarnemer bij de VN (pag. 791/2-1974).

Sindsdien zijn de standpunten van de PLO en Israël ten opzichte van elkaar verhard en volgde in november/december weer een serie aanslagen — nu ook in Tel Aviv en Jeruzalem — die mogelijk tot een nieuwe escalatie van het geweld kunnen leiden.

Een overzicht van de voornaamste gebeurtenissen in dit verband volgt hieronder.

Aanslag op Fiumicino

Op 17 dec. 1973 openden vijf Palestijnse commando's op het Romeinse vliegveld Fiumicino tijdens de controle van hun handbagage het vuur. Al schietend baanden zij zich een weg naar een voor vertrek gereed staande Boeing 707 van de Pan American Airways en wierpen handgranaten en fosforbommen in dit toestel, waardoor 30 inzittenden levend verbrandden. Tot de slachtoffers behoorden twee Marokkaanse staatssecretarissen, Abdel Latif Imani (planning en ontwikkeling) en Mounir Doukkali (jeugd en sport) en twee hoge Marokkaanse functionarissen. Vervolgens maakten de commando's zich meester van een Boeing 737 van de Lufthansa en hielden daarin 13 gijzelaars vast — 7 bemanningsleden en 6 man van het Italiaanse vliegveldpersoneel — terwijl zij een Italiaanse veiligheidsfunctionaris doodschoten.

Daarop droegen zij de Westduitse piloot op het toestel naar Beiroet te vliegen, maar toen bekend werd dat dit vliegveld voor hen gesloten was, werd koers gezet naar Athene. Daar werd een van de Italiaanse gijzelaars doodgeschoten; zijn lijk werd op de landingsbaan gesmeten. De commando's eisten — met de dood van de andere gijzelaars als dreigement — de vrijlating van de twee Palestijnse commando's die terecht zouden moeten staan wegens hun aandeel in de aanslag op het Atheense vliegveld in augustus 1973 (pag. 693/3-'73). Hoewel de Griekse regering zich daar in beginsel toe bereid verklaard had, vertrok het toestel de volgende morgen zonder die twee Palestijnen. Nadat een landingspermissie in Beiroet en Bagdad geweigerd was en na een tussenlanding in Damascus werd koers gezet naar Koeweit, waar de commando's zich op 18 dec. 1973 aan de autoriteiten overgaven nadat zij de 12 gijzelaars hadden vrijgelaten.

De PLO betuigde zijn „diepe spijt" over het gebeuren en de Marokkaanse regering deed een beroep op Koeweit de terroristen „zonder medelijden of genade" te straffen. De Koeweitse autoriteiten maakten bekend dat zij de commando's in verzekerde bewaring hielden en van plan waren hen aan de PLO over te dragen voor berechting. Een verzoek van de Italiaanse regering om uitlevering werd door Koeweit van de hand gewezen, omdat de aanslag op het Romeinse vliegveld van „politieke" aard was.

De aanslag viel samen met de opening van een proces tegen vijf Palestijnen, die in september 1973 in Ostia waren gearresteerd i.v.m. een voorgenomen raketbeschieting van een Israëlisch vliegtuig (zie pag. 695/2-'73).

Op 21 dec. 1973 werd in het Libanese dagblad Al Nahar een verklaring, ondertekend met „het Palestijnse volk", gepubliceerd waarin een geheime organisatie voor het beramen van de aanslag verantwoordelijk werd gesteld en waarin alle Europese landen, die Palestijnse commando's gevangen hielden, werd geadviseerd die binnen 10 dagen vrij te laten omdat anders „alle instellingen en vestigingen van die landen als vijandig zullen worden beschouwd en doelwit zullen worden van de aanslagen van onze revolutionaire helden".

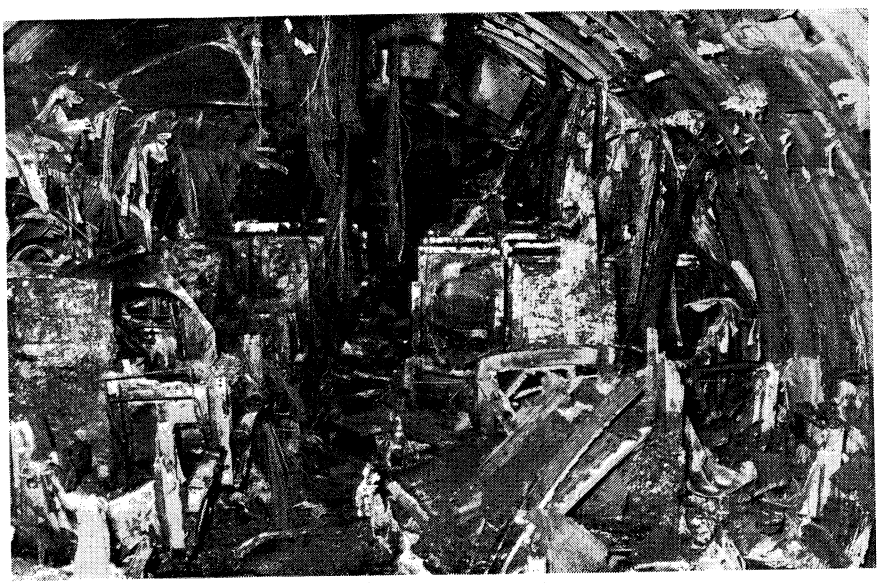

De uitgebrande Boeing-707 op Fiumicino.

Op 19 en 20 dec. waren in Frankrijk 10 Turken (leden van het Turks Volksbevrijdingsfront), 2 Palestijnen (die verklaarden lid van de PFLP te zijn) en een Algerijn gearresteerd i.v.m. illegaal wapenbezit. Volgens de Franse politie bleek uit een voorlopig onderzoek dat de groep commando-acties in verschillende Europese hoofdsteden voorbereidde. Speciale veiligheidsmaatregelen werden getroffen bij diverse Westeuropese vliegvelden (o.a. Heathrow bij Londen; mede in verband met een aanslag op de joodse president-directeur van de warenhuisgroep Marks en Spencer, Joseph Edward Sieff, op 30 dec. 's avonds).

De Koeweitse autoriteiten droegen de vijf commando's over aan de PLO en deze werden op 2 maart naar Cairo overgevlogen, waar zij volgens het Egyptische dagblad *Al Akhbar* voor een Palestijns revolutionair tribunaal terecht zouden staan.

Gijzeling in Singapore en Koeweit

Op 31 jan. 1974 voerden vier commando's een aanslag met explosieven uit op drie tanks van de Shell-raffinaderij op het eiland Bukom (Singapore). Slechts één tank werd vernietigd. Daarop maakten de commando's zich meester van een veerpont van de Shell met vijf bemanningsleden, die door tussenkomst van politie- en marineschepen de internationale wateren niet kon bereiken. De commando's, die zich leden van het PFLP en het Rode Leger noemden, verlangden onder bedreiging van het leven van de gijzelaars, vrije doortocht. Na bemiddeling van de Japanse ambassadeur in Singapore, Tokichiro Uomoto, besloot de regering van Singapore aan de eis i.z. vrije aftocht naar een Arabische hoofdstad gevolg te geven. In de nacht van 31 jan. op 1 febr. mochten twee gijzelaars vertrekken.

Op 3 febr. verwierpen de commando's een aanbod van de autoriteiten van Singapore om met de gijzelaars naar de internationale wateren te vertrekken. De volgende dag weigerde de regering van Singapore een vliegtuig beschikbaar te stellen, maar zij bood een vrijgeleide naar een diplomatieke vertegenwoordiging naar eigen keus aan, mits de betrokken ambassadeur toestemming verleende en de commando's de vrijlating van de 3 resterende gijzelaars toezegden. De commando's verlangden op 5 febr. asiel in het Noordkoreaanse consulaat-generaal tot hun overdracht aan een Arabisch land van hun keuze.

Op 6 febr. evenwel bezetten vijf commando's de Japanse ambassade in Koeweit met de hele staf, incl. ambassadeur Ryoko Ishikawa. Zij dreigden hun gijzelaars te executeren als politie en leger tussenbeide zouden komen. In een telegram aan de Japanse regering deelden zij mee te behoren tot het PFLP, het Rode Leger en de „zonen van de bezette gebieden" (de organisatie die zich verantwoordelijk verklaard had voor de kaping van een Japans vliegtuig in juli 1973, zie pag. 692/2-1973). Voorts lieten zij weten dat de tweede secretaris op de ambassade zou worden gedood als de Japanse regering niet binnen een uur aan hun eisen gehoor gaf, nl. het beschikbaar stellen van een vliegtuig aan de commando's in Singapore om met wapens en gijzelaars te vertrekken.

Op 7 sept. vertrok een DC-8 van de JAL met drie Japanse functionarissen van Tokio naar Singapore om de vier commando's op te pikken. Deze lieten de gijzelaars vrij voor hun vertrek naar Koeweit, waarheen zij door verscheidene functionarissen van Singapore werden vergezeld.

Die dag kwam de regering van Koeweit op haar besluit om een landingsvergunning te weigeren terug op voorwaarde dat alle gijzelaars zouden worden vrijgelaten zodra het JAL-toestel arriveerde en dat alle commando's onmiddellijk daarna met hetzelfde vliegtuig zouden vertrekken. Aldus geschiedde en het toestel met beide groepen commando's vertrok op 8 febr. naar Aden, waar zij met onbekende bestemming werden weggevoerd.

De PLO verklaarde die dag dat zij operaties als de bezetting van de ambassade verwierp, nadat PLO-leider Arafat reeds eerder met de Koeweitse ambassadeur te Beiroet het „betreurenswaardige incident" had besproken.

Kaping Grieks vrachtschip in Karachi

Drie Pakistani, die zich leden van de Internationale Moslem Guerrillastrijders noemden, gijzelden op 2 febr. in de haven van Karachi (Pakistan) twee bemanningsleden van het Griekse vrachtschip Vori. Zij verlangden van de Griekse regering de vrijlating van de twee op 24 jan. ter dood veroordeelde Palestijnse commando's te Athene. Mocht hieraan binnen 24 uur geen gevolg worden gegeven, dan zou het schip plus de gijzelaars worden opgeblazen.

Na overleg van de Pakistaanse en Griekse regering en bemiddeling van de Egyptische, Syrische en Libische ambassadeurs in Pakistan lieten de commando's op 3 febr. hun gijzelaars vrij, nadat de Griekse regering had toegezegd ter dood veroordeelde Palestijnen gratie te verlenen. 's Avonds vertrokken de commando's met de Egyptische en Libische ambassadeurs per Boeing-707 van Pakistan International Airways naar Caïro en vandaar op 6 febr. naar Tripoli.

Arafat veroordeelde de kaping van het vrachtschip en verklaarde dat de PLO niets met de „onverantwoordelijke en voor onze zaak nadelige" operatie te maken had.

Kiryat Shmona. Libanon. Resolutie Veiligheidsraad

Op 11 april 1974 drong een groep van drie Palestijnse commando's een flatgebouw in Kiryat Shmona — nabij de Libanese grens — binnen. Zij schoten vrijwel iedereen die zij tegenkwamen met machinepistolen neer, waardoor 18 Israëliërs — 5 mannen, 5 vrouwen en 8 kinderen — de dood vonden. Bij een bestorming van het gebouw door Israëlische troepen 4½ uur later werden de drie commando's gedood in de kamer waarin zij zich verschanst hadden: volgens andere berichten bliezen zij zich toen zelf op.

De verantwoordelijkheid voor de aanslag werd opgeëist door het PFLP (Algemeen Commando), dat door de voormalige Syrische officier Ahmed Jibril wordt geleid. Deze in 1969 van het PFLP afgesplitste groepering met ca. 200 leden wordt verantwoordelijk geacht voor het opblazen van een Zwitsers vliegtuig in febr. 1970 (pag. 271-'70) en voor de beschieting van een Israëlische schoolbus in mei 1970 (pag. 526/3-'70).

Een woordvoerder van deze organisatie, „Aboe Abbas", verklaarde op een persconferentie te Damascus dat de aanslag het begin was van „een nieuwe campagne van revolutionair geweld en revolutionaire zelfmoord binnen Israël" teneinde „de pogingen om een regeling inzake het Midden-Oosten tot stand te brengen te beletten".

In de nacht van 12 op 13 april voerden Israëlische troepen een vergeldingsaanval uit op zes dorpen in Zuid-Libanon die een schuilplaats voor commando's zouden zijn. Volgens radio-Beiroet werden daarbij 24 huizen en een waterleidingbedrijf opgeblazen en 13 burgers ontvoerd, terwijl de lijken van een vrouw en haar dochter onder de ruïnes van een huis zouden zijn aangetroffen. De Libanese premier,

Takieddin Solh, deelde op 12 april de diplomatieke vertegenwoordigers van de vijf permanente leden van de Veiligheidsraad mee dat de in Kiryat Shmona opererende commando's in tegenstelling tot Israëlische verklaringen niet vanuit Libanon Israël waren binnengedrongen. In Israël werd verklaard dat 10 Libanese burgers en een gendarme, die van samenwerking met de terroristen verdacht werden, naar Israël waren overgebracht. De toenmalige Israëlische minister van defensie, Dayan, zei dat als de Libanese regering geen maatregelen trof om de vanaf haar grondgebied opererende terroristen onder contrôle te krijgen „een behoorlijk deel van Libanon zal worden verwoest en door zijn bevolking zal worden verlaten", want „als Kiryat Shmona niet in vrede kan leven, zal heel zuidelijk Libanon niet in vrede leven".

Op verzoek van Libanon kwam de Veiligheidsraad op 15, 16, 18 en 24 april bijeen, voordat op laatstgenoemde datum met 13 tegen 0 stemmen — terwijl China en Irak niet aan de stemming deelnamen — een resolutie werd aanvaard, die de volgende operatieve paragrafen omvatte:

„De Veiligheidsraad (...)

1. veroordeelt Israëls schending van Libanons territoriale integriteit en soevereiniteit en doet eens te meer een beroep op de regering van Israël af te zien van verdere militaire acties en dreigementen tegen Libanon;

2. veroordeelt alle gewelddaden, speciaal die welke het tragische verlies van onschuldige burgerlevens tot gevolg hebben, en dringt er bij alle betrokkenen op aan om af te zien van alle verdere gewelddaden;

3. roept alle betrokken regeringen op om hun verplichtingen krachtens het handvest van de VN en het internationale recht na te komen;

4. doet een beroep op Israël de ontvoerde Libanese burgers onverwijld vrij te laten en naar Libanon terug te zenden;

5. roept alle partijen op om zich van elke actie te onthouden die onderhandelingen in gevaar zou kunnen brengen welke gericht zijn op het bereiken van een rechtvaardige en duurzame vrede in het Midden-Oosten."

Tevoren was met 6 tegen 7 stemmen (China, Indonesië, Irak, Kameroen, Kenia, Mauretanië en Peru) bij 2 onthoudingen (SU en Wit-Rusland) een Amerikaans amendement verworpen om in par. 2 na de woorden „die welke" op te nemen „zoals te Kiryat Shmona". De Israëlische vertegenwoordiger protesteerde tegen het ontbreken van een verwijzing naar en een veroordeling van het gebeuren in Kiryat Shmona en verliet de bijeenkomst. De Amerikaanse ambassadeur, John Scali, verklaarde voor de resolutie te stemmen omdat hij die als een algemene veroordeling van alle gewelddaden zoals die te Kiryat Shmona beschouwde.

Maalot

Op 15 mei voerden drie Palestijnse commando's een aanval uit op Maalot in Noord-Galilea op ca. 5 km van de Libanese grens. In de vroege morgenuren beschoten de commando's eerst een auto, waardoor twee vrouwen werden gedood; vervolgens doodden zij in een flatgebouw een man, zijn zwangere vrouw en een van hun twee kinderen; daarna bezetten zij een school, waarin ruim 100 kinderen uit de naburige stad Safed met 10 verzorgers de nacht hadden doorgebracht.
Later die morgen stelden de commando's in een door twee kinderen overgebrachte nota de volgende eisen: a) vrijlating van ruim 20 in Israël gevangen gehouden Palestijnse commando's en van Kozo Okamoto (een van de deelnemers aan de aanslag op het vliegveld Lod in 1972, pag. 549/2-'72); b) bemiddeling door de ambassadeurs van Frankrijk en Roemenië; c) vervoer van de vrijgelaten Palestijnen per vliegtuig naar Damascus met de beide ambassadeurs; d) vervoer per vliegtuig naar een Arabisch land van de drie commando's plus de helft van de gegijzelde kinderen, terwijl de andere helft zou worden vrijgelaten zodra de aankomst van de Palestijnen plus de ambassadeurs in Damascus zou zijn gemeld. Aan deze eisen moest uiterlijk om 18.00 uur zijn voldaan, anders zouden de commando's de school opblazen en alle kinderen doden. Er zou pas met de Israëlische autoriteiten worden onderhandeld na de ontvangst van een codeboodschap uit Beiroet of Damascus waarvan de beide ambassadeurs in kennis zouden worden gesteld. Met de toenmalige Israëlische minister van defensie, generaal Dayan, en de Franse ambassadeur, Jean Herly, in Maalot vond via luidsprekers contact plaats tussen het Israëlische leger en de drie commando's en werd gemeld dat de Israëlische regering met de vrijlating van de Palestijnen had ingestemd. Toen aan het eind van de middag de verwachte codeboodschap, de sleutel tot onderhandelingen, nog niet binnen was, gingen de Israëlische troepen kort voor 18.00 tot een bestorming van de school over. De commando's openden daarop volgens de Israëlische lezing het vuur met machinegeweren en gooiden handgranaten tussen de kinderen: 20 van hen werden gedood en ca. 70 raakten gewond, van wie vele ernstig. Ook de drie commando's vonden de dood, van wie een door zelfmoord.
De verantwoordelijkheid voor de actie werd opgeëist door het PDFLP. De leider, Nayef Hawatmeh, verklaarde op 16 mei tijdens een persconferentie te Beiroet dat de operatie ten doel had om Kissingers missie te verijdelen die een verdeling van de Palestijnse natie tussen Israël en Jordanië en de „liquidatie van de Palestijnse zaak" nastreefde. Het PDFLP had de 26ste verjaardag van de vestiging van de joodse staat uitgekozen om de wereld te tonen dat „Israëls z.g. veilige grenzen Palestijnse vastberadenheid niet kunnen trotseren". De schuld voor het bloedbad berustte bij de Israëliërs, omdat zij de afspraken niet waren nagekomen maar getracht hadden de commando's in een val te lokken.
In *Le Monde* (8-6) verwees een Egyptische journalist naar een getuigenverklaring van een van de kinderen in het Israëlische blad *Maariv* (16-5), waaruit kon worden afgeleid dat ook door schietende Israëlische militairen slachtoffers onder de kinderen waren gemaakt.

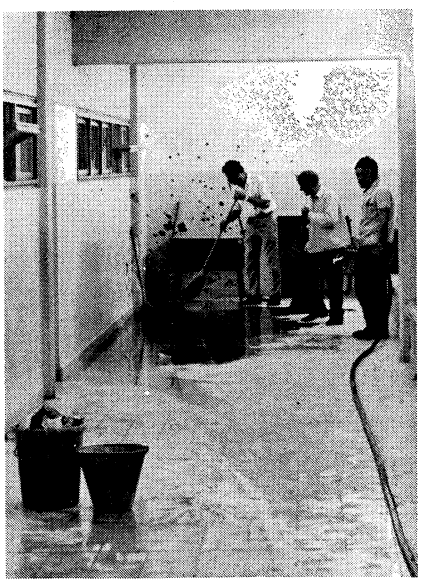

De school in Maalot na afloop.

Een door de Israëlische regering benoemde commissie van onderzoek o.l.v. reserve-generaal Amos Horev bracht op 10 juli een om veiligheidsredenen gecensureerd rapport uit. Hieruit bleek dat de regering op grond van onvolledige, mondelinge informatie aanvankelijk besloot met de Palestijnen te onderhandelen.
Volgens de commissie zou de regering dat besluit niet hebben genomen als zij kennis had gehad van de door de Pa-

lestijnen via twee vrijgelaten gijzelaars in handen van de Israëliërs in Maalot gespeelde brieven waarin zij hun voorwaarden voor de vrijlating van de schoolkinderen uitvoerig uit de doeken deden.
Het ging om het uitwisselen van 20 zich in Israëlische gevangenissen bevindende Palestijnse commando's tegen de scholieren, die echter pas zouden worden bevrijd nadat de Palestijnen via radio-Damascus het codewoord zouden hebben ontvangen dat de aankomst van de 20 Palestijnse commando's in Syrië zou bevestigen.
Generaal Dayan en stafchef generaal Gur kenden aan deze in wezen uiterst belangrijke brieven geen enkele betekenis toe. Volgens het rapport van de commissie-Horev las de minister van defensie de brieven zelfs niet. Hij en de stafchef waren van mening dat de door de drie Palestijnse commando's mondeling geformuleerde eisen identiek waren met de inhoud van de brieven.
Het rapport-Horev werpt licht op een aantal ernstige veiligheidsfouten, die de drie Palestijnen in staat stelden ongehinderd in Maalot te opereren. Uit de dramatische gebeurtenissen in Maalot trok premier Rabin in een verklaring de conclusie dat in het vervolg een onder leiding van de premier staande kleine ministeriële commissie zaken als Maalot moet behandelen.

Israëlische luchtaanvallen op Libanon

Op 16 en 17 mei voerde de Israëlische luchtmacht met 36 toestellen bombardementen uit op Palestijnse kampen in Libanon, vooral in de buurt van Tyrus en Sidon. Deze kampen zijn woonplaatsen van vluchtelingen en tevens hoofdkwartieren, opslagplaatsen en opleidingscentra van commando's. Het zwaarst zouden zijn getroffen het kamp te Ain el Helweh (ca. 20.000 vluchtelingen) en dat te Nabatiyeh (ca. 4000 vluchtelingen). Na de aanvallen van 16 mei gaven Libanese autoriteiten de volgende cijfers: 48 doden, 147 gewonden en 20 vermisten.

In een brief van 17 mei aan de Veiligheidsraad stelde Libanon dat de drie commando's van Maalot in Palestina geboren waren en vanuit Israël opereerden. Voorts werd gesteld dat sinds de Israëlische aanslag op het vliegveld van Beiroet in 1968 (pag. 22/1-'69) door Israëlische militaire acties 34 maal het Libanese grondgebied was geschonden; daarbij waren 168 Libanezen gedood en 457 gewond. In deze cijfers waren de slachtoffers onder de Palestijnen niet begrepen.

Op 19 mei werd het Palestijnse kamp te Rashidiyah, bezuiden Tyrus, vanuit zee beschoten door vier Israëlische kanonneerboten. Volgens de Libanese autoriteiten werden hierdoor 5 mensen gedood.
Op 21 mei werden twee nieuwe Israëlische luchtaanvallen op Zuid-Libanon gemeld. Volgens het Libanese ministerie van defensie raakten daarbij 21 Libanese burgers, o.w. 20 kinderen, gewond; drie meisjes zouden later zijn overleden. De Libanese regering berichtte voorts dat sinds begin mei als gevolg van Israëlische acties 62 burgers waren gedood (15 Libanezen en 47 Palestijnen) en 195 burgers waren gewond (50 Libanezen en 145 Palestijnen) terwijl bovendien 10 Libanese militairen bij schermutselingen gewond waren geraakt.

Verijdeling Palestijnse actie.

Op 23 mei onderschepten Israëlische troepen op de Golan-hoogten een naar hun zeggen uit Syrië afkomstige commandogroep van 8 Palestijnen. Bij het treffen werden zes Palestijnen gedood en twee gevangen genomen. De met springstof, handgranaten, machinegeweren en revolvers uitgeruste groep, die tot het PDFLP behoorde, zou volgens verklaringen van de twee gevangenen op weg zijn geweest naar de kibboetsim Ein Gev en Ha'On om daar zoveel mogelijk gijzelaars te maken.

Shamir. Israëlische luchtaanvallen

Op 13 juni overvielen vier Palestijnse commando's de Israëlische kibboets Shamir in Noord-Galilea op 15 km van de grens met Libanon. Zij doodden drie vrouwen, o.w. een vrijwilliger uit Nieuw-Zeeland en werden vervolgens zelf op weg naar een kindertehuis door gewapende kibboetsleden gedood. Volgens een Israëlische legerwoordvoerder waren de commando's 's nachts vanuit Libanon via de helling van de berg Hermon Israël binnengekomen; zij behoorden tot het PFLP (Algemeen Commando) en hadden tot taak gijzelaars te maken om zo de vrijlating van door Israël gevangen gehouden Palestijnen af te dwingen.

Terwijl de aanval kort voor het bezoek van de Amerikaanse president Nixon aan Israël plaatsvond, ging de Israëlische luchtmacht pas op 18 juni binnen een half uur na zijn vertrek tot luchtaanvallen op Libanon over. In 3 opeenvolgende dagen werden vier reeksen luchtaanvallen op Palestijnse kampen in Zuid-Libanon en in de buurt van Tyrus en Sidon uitgevoerd.

Volgens officiële Libanese en Palestijnse gegevens waren in 70 dagen tijds, d.w.z. sinds 11 april, door de Israëlische bombardementen 107 mensen gedood en 349 gewond. Van de in totaal negen raids zouden vier op Palestijnse vluchtelingenkampen zijn uitgevoerd, waar dan ook de meeste slachtoffers zouden zijn gevallen (97 doden en 355 gewonden), aldus *AFP/Le Monde* (24-6-'74).

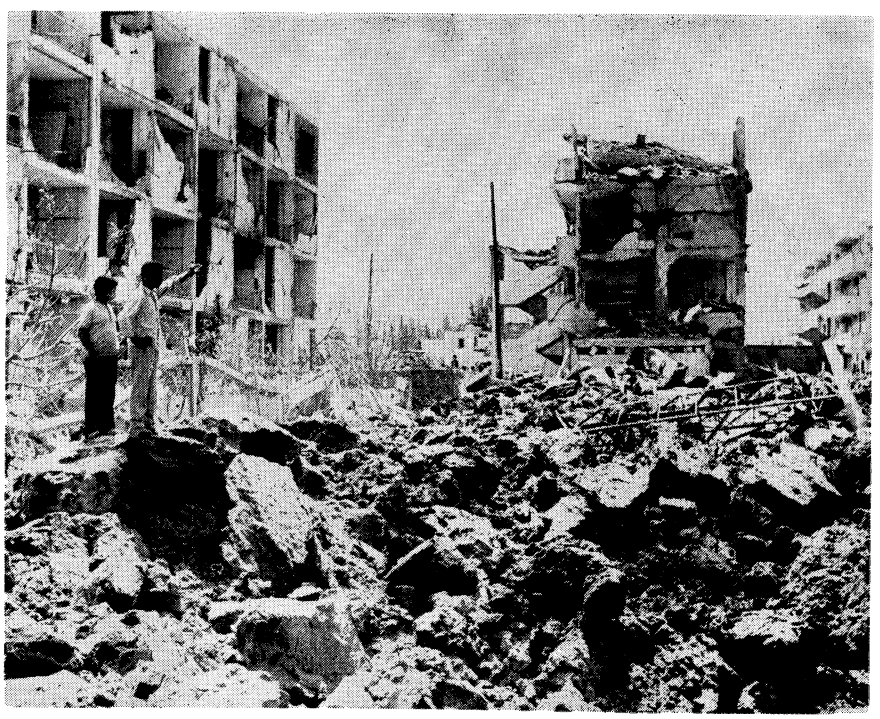

Sidon na Israëlische luchtaanval van 16 mei.

(Voortzetting volgende aflevering)

INTERNATIONALE ZAKEN

IMF

NIEUWE BEREKENINGSMETHODE SDR'S IN WERKING

Op 1 juli 1974 is de nieuwe methode om de waarde van speciale trekkingsrechten (SDR's) vast te stellen in werking getreden.

Uitgangspunt van deze berekeningsmethode is de tot dan geldende koersverhouding tussen de Amerikaanse dollar en de SDR's. Na de laatste devaluatie van de dollar is deze vastgesteld op 1 SDR = 1,20635 dollar. Bij de waardevaststelling van de SDR's worden nu echter ook de munten van andere landen betrokken, en wel van 16 landen met een aandeel van meer dan 1% in de wereldhandel, de zg. „mand".
Hoe de waarde van de SDR's in procenten op de betrokken muntsoorten is gebaseerd is te zien op pag. 404/3-1974. De waarde van de SDR's kan echter ook in de betrokken muntsoorten worden uitgedrukt, waarbij de wisselkoersen van andere munten dan de Amerikaanse dollar tegenover de SDR's, zoals in het verleden, van de marktwaarde van die munten t.o.v. de dollar wordt afgeleid.
Op 1 juli 1974 gaf dit het volgende beeld van de samenstelling van een SDR: VS-Dollar 0,40, D-Mark 0,38, Pond Sterling 0,045, Franse Franc 0,44, Yen 26, Canadese Dollar 0,071, Lire 47, Gulden 0,14, Belgische Franc 1,6, Zweedse Kroon 0,13, Austr. Dollar 0,012, Deense Kroon 0,11, Noorse kroon 0,099, Peseta 1,1, Schilling 0,22 en Zuidafr. Rand 0.0082. Worden deze aandelen terugberekend in dollars, dan levert dit de verhouding 1 SDR = 1,206 dollar op (koersverhoudingen van 28 juni 1974).
M.i.v. 1 juli 1974 wordt nu door het IMF de verhouding van de waarden van deze munten onderling dagelijks opnieuw berekend op grond van de actuele koersverhoudingen op de Londense wisselmarkt en wordt de samenstelling van de „mand" overeenkomstig vastgesteld. Gevolg is, dat de SDR's tegenover alle muntsoorten zweven in overeenstemming met de dagelijkse verschuivingen op de deviezenmarkten. (N Z Z)

(Vor. ber. pag. 402/3 e.v.-1974)

RENTEVERHOGING WERELDBANK

De Wereldbank heeft op 1 aug. 1974 zijn rente van 7,25 naar 8% verhoogd. De laatste verhoging, van 7 naar 7,25%, had in 1971 plaats gevonden. *(NZZ)*

AARDOLIEFACILITEIT IMF IN WERKING

Het IMF heeft op 22 aug. 1974 bijzonderheden bekend gemaakt over de aardoliefaciliteit, die op voorstel van IMF-directeur dr. Witteveen speciaal was ingesteld om ontwikkelingslanden te helpen, die als gevolg van de stijging van de prijs voor aardolie moeilijkheden met hun betalingsbalans zouden krijgen.
Het IMF heeft leenovereenkomsten gesloten met een zevental belangrijke olieproducerende landen die samen 2,8 mrd bijzondere trekkingsrechten (SDR's) ofwel 3,37 mrd dollar zullen verschaffen voor steun aan arme landen.
Het Internationale Monetaire Fonds kan deze leningen van de olieproducerende landen tot eind 1975 opnemen. Het geleende kapitaal zal na drie jaar worden terugbetaald in acht halfjaarlijkse termijnen tegen een rente van zeven procent per jaar.
De zeven olielanden waarvan het IMF leent, zijn Saoedi-Arabië (een miljard SDR's), Aboe Dhabi (100 miljoen SDR's), Iran (580 miljoen SDR's), Koeweit (400 miljoen SDR's), Venezuela (450 miljoen SDR's), Oman (20 miljoen SDR's) en Canada (258 miljoen SDR's).

Eerste transactie oliefaciliteit afgesloten

Het IMF maakte op 9 sept. bekend, dat de eerste leningen onder de nieuwe oliefaciliteit waren afgesloten. Negen landen hadden leningen afgesloten tot een totaal bedrag van 142,6 mln SDR's.

Het betrof de volgende landen en bedragen:
Bangla Desh: 12.430.000 SDR's;
Chili: 41.470.000 SDR's;
Haiti: 1.150.000 SDR's;
Kenia: 9.210.000 SDR's;
Zuid-Korea: 21.000.000 SDR's;
Pakistan: 30.610.000 SDR's;
Sri Lanka: 11.000.000 SDR's;
Soedan: 9.410.000 SDR's;
Tanzania: 6.320.000 SDR's.

Op 29 sept. maakte het IMF bekend, dat de volgende negen landen van de aardoliefaciliteit gebruik hadden gemaakt voor de vermelde bedragen:

Italië: 262.500.000 SDR's;
Griekenland: 36.220.000 SDR's;
Joego-Slavië: 40.000.000 SDR's;
Uruguay: 17.560.000 SDR's;
Ivoorkust: 11.170.000 SDR's;
Panama: 7.370.000 SDR's;
Costa Rica: 5.360.000 SDR's;
Madagascar: 3.450.000 SDR's;
Fidji: 340.000 SDR's.

Uitgebreide kredietfaciliteit ingesteld

Het IMF maakte op 15 sept. bijzonderheden bekend omtrent de instelling van een uitgebreide kredietfaciliteit op middellange termijn voor landen met bijzondere moeilijkheden met hun betalingsbalans. Leden van het IMF — in het bijzonder ontwikkelingslanden — kregen de toezegging van steun van het IMF voor een periode van drie jaar in plaats van een jaar, zoals bij de gebruikelijke stand-by overeenkomsten het geval is.

De nieuwe kredietfaciliteit staat ter beschikking in gevallen, waarin de betalingsbalansmoeilijkheden voortvloeien uit structurele problemen, dan wel voor landen met een trage economische groei en waarbij de moeilijke betalingsbalans een belemmering vormt bij de ontwikkelingspolitiek.
Aan het IMF dient een verklaring over het voorgenomen economische programma voorgelegd te worden, waarbij over het eerste jaar details moeten worden verschaft. Trekkingen onder de uitgebreide kredietfaciliteit zijn mogelijk tot 140% van het quotum van het betrokken land; anderzijds mag het bezit van het IMF van valuta van het betrokken land 265% van het quotum van dat land niet te boven gaan, niet meegerekend de valuta van het betrokken land, die het IMF eventueel verworven zou hebben als gevolg van transacties op basis van compenserende financiering, „buffer-stock" financiering of de aardoliefaciliteit.
Leningen, verworven onder de uitgebreide kredietfaciliteit, moeten worden terugbetaald, nadat de betalingsbalansmoeilijkheden zijn overwonnen; in elk geval echter binnen een periode van vier tot acht jaar nadat de lening ter beschikking is gesteld, i.h.a. in 16 gelijke kwartaalaflossingen.
De rente op de uitgebreide kredietfaciliteit bedraagt in het eerste jaar 4% en wordt elk daaropvolgend jaar met een half % verhoogd tot een maximum van 6,5%. (N Z Z)

(Vor. ber. pag. 402/3 e.v.-1974)

CONFERENTIE MINISTERS VAN FINANCIËN VAN ZES INDUSTRIESTATEN IN CHATEAU DE CHAMPS

Op 7 en 8 sept. 1974 vond in het Château de Champs-sur-Marne bij Parijs een vergadering plaats van de ministers van financiën van zes belangrijke geïndustrialiseerde landen, nl. de VS, Frankrijk, Engeland, West-Duitsland, Japan en Italië. De minister van financiën van Italië was op het laatste moment voor deelname aan de besprekingen uitgenodigd. Aan de bijeenkomst werd ook deelgenomen door de directeuren van de centrale banken van de betrokken landen.
Het overleg was vertrouwelijk van aard; er werd na afloop geen communiqué verstrekt. Wel gaf de Franse minister van financiën Jean-Pierre Fourcade op een persconferentie enige bijzonderheden over de besproken onderwerpen.

De Franse minister verklaarde, dat gesproken was over problemen van gemeenschappelijk belang en dat op sommige punten beslissingen genomen waren, die evenwel niet gepubliceerd zouden worden.
Er was hoofdzakelijk over drie problemen gesproken.

V.l.n.r. de ministers van financiën Taroichi Yoshida (Japan), Hans Apel (West-Duitsland), William Simon (VS), Dennis Healey (Groot-Brittannië), Jean-Pierre Fourcade (Frankrijk) en Emilio Colombo (Italië) na hun bijeenkomst op het Château de Champs.

Middelpunt van de besprekingen was de noodzaak van de strijd tegen de inflatie geweest. Daarbij was benadrukt, dat de economische activiteit ondanks deze strijd overeind gehouden moest worden. Er bestond overeenstemming over, dat de acties van de verschillende staten gecoördineerd moesten worden. Elk land had zich verplicht geen economisch beleid te voeren, dat voor de andere schadelijk kon zijn. Overeenstemming was er ook bereikt over de noodzaak tot een beter evenwicht van de verschillende betalingsbalansen te komen.

De ministers van financiën hadden zich ook bezig gehouden met de prijs van de energie. Zij stelden zich ten doel de economieën van hun land minder afhankelijk te maken van de invoer van olie.

Met het oog op moeilijkheden, waarin verschillende banken in de betrokken landen waren geraakt, waren de ministers overeengekomen enerzijds hun centrale banken te verzoeken de controle op banktransacties te versterken en anderzijds die banken te hulp te komen, die voorbijgaand in moeilijkheden waren gekomen.

Tenslotte zijn de ministers overeengekomen vaker te vergaderen, maar dan te vijven, zonder Italië. Wel kan bij dergelijke bijeenkomsten het ene of andere land worden uitgenodigd; minister Fourcade noemde in dit verband Saoedi-Arabië bij name.

Nederlands-Belgische verklaring

N.a.v. de vergadering van de zes ministers van financiën gaven de ministers van financiën van Nederland en België, W. F. Duisenberg en W. de Clerq, een gezamenlijke verklaring uit, waarin zij zeiden van de bijeenkomst acte te hebben genomen.

De Nederlandse en Belgische ministers van financiën betreurden, dat het geschikte forum voor dit soort gesprekken, de groep van tien, niet werd gebruikt. Dit forum was onlangs nog met succes gebruikt voor een discussie van het goudprobleem (pag. 403/1-1974). De Beneluxlanden kunnen zich in geen geval gebonden voelen door beslissingen of oriëntaties, die buiten hen om genomen zouden worden.

Vergaderingen vijf industriestaten

Op 28 en 29 sept. 1974 vonden nieuwe vergaderingen van de vijf belangrijke geïndustrialiseerde staten VS, Frankrijk, Engeland, West-Duitsland en Japan plaats. Op 28 sept. waren de ministers van buitenlandse zaken en financiën bijeen en op 29 sept. vergaderden de ministers van financiën te zamen met de directeuren van de centrale banken. Beide vergaderingen werden in Washington gehouden.

Na afloop van de bijeenkomsten werden geen communiqué's uitgegeven; ook werden geen officiële verklaringen afgelegd. De *International Herald Tribune* (30-9) meldde echter, dat gesproken was over maatregelen om energie te besparen, het vraagstuk van oliedistributie in geval van nood, en de vraag, hoe het surplus van de Arabische olieproducerende landen, dat de internationale kapitaalmarkten dreigt te verstoren, behandeld zou moeten worden.

De Engelse minister van financiën, Dennis Healey, zou volgens IHT hebben voorgesteld, dat de olieproducerende landen geld zouden storten in een speciaal fonds van het IMF van $ 30 mrd, waaruit de geïndustrialiseerde landen konden lenen. Een dergelijk fonds zou de geïndustrialiseerde staten helpen de problemen van de gestegen olieprijzen meester te worden.

Sommige bronnen, aldus de IHT, verklaarden echter, dat de Arabische olieproducerende staten de middelen niet aan het IMF ter beschikking zouden stellen zonder een garantie tegen kapitaalverlies. De ministers zouden ook gesproken hebben over een Westduits voorstel een internationale investeringsbank op te richten, waarvoor zowel de olieproducerende als de geïndustrialiseerde olieconsumerende staten garant zouden moeten staan. Volgens The Times was een doel van de conferentie geweest een plan voor te bereiden voor het geval de staten in het Midden-Oosten, bij de stijgende spanning in dat gebied, een nieuw olie-embargo zouden instellen.

Sommige bronnen zeiden, dat Frankrijk een positieve houding had aangenomen jegens maatregelen tot energiebesparing en besprekingen over een noodschema voor oliedistributie in geval van een nieuw embargo.

Men zou het er over eens geweest zijn, dat elke confrontatie tussen olieconsumerende en olieproducerende landen vermeden moest worden.

Tenslotte zou de noodzaak benadrukt zijn van samenwerking van de vijf grote geïndustrialiseerde naties. (Le Monde, IHT, SER-Bulletin)

BIJEENKOMST CLUB VAN TIEN

In het kader van de jaarvergadering van IMF en Wereldbank van 30 sept-4 okt. 1974 in Washington kwam op 30 sept. de club van tien bijeen.

De club van tien is een informele groep van de tien voornaamste industrielanden, nl. de VS, Japan, Zweden, Canada, West-Duitsland, Frankrijk, Engeland, Italië, Nederland en België. Veel belangrijke IMF-beslissingen plachten in deze groep te worden voorbereid. In 1972 was echter besloten bij de voorbereidingen van een hervorming van het internationale geldstelsel de club van tien te vervangen door een comité van twintig (pag. 798/3-1972). De vergadering van 30 sept. was de eerste bijeenkomst van de club van tien sedert 18 dec. 1971.

De vergadering was belegd om de General Arrangements to Borrow (GAB), die op 24 okt. 1975 zouden aflopen, met vijf jaar te verlengen.

Onder de GAB stellen de leden van de club van tien en Zwitserland het IMF extra middelen ter beschikking tot een bedrag van 6 mrd SDR's. Zwitserland maakte bekend, dat het ook de GAB verlengde.

De *NZZ* (6-10) meldde, dat de club van tien een belangrijke rol zal gaan spelen bij het opstellen van een regeling voor de kwestie van de rol van het goud in het monetaire stelsel. *(NZZ)*

WEST-EUROPA

NEDERLAND

SOCIALE VERZEKERINGEN PER 1-1-1975

M.i.v. 1 jan. 1975 zijn de uitkeringen van de sociale verzekeringen omhoog gegaan. Het betreft de wettelijk voorgeschreven halfjaarlijkse aanpassing aan de loonontwikkeling, een stijging van ca. 5,3%.

UITKERINGEN

	per jaar	per maand
A.O.W.		
gehuwde bejaarden	*f* 10.908	*f* 909,—
ongehuwde bejaarden	*f* 7.698	*f* 641,50
A.W.W.		
weduwen met kinderen	*f* 10.908	*f* 909,—
weduwen zonder kinderen	*f* 7.698	*f* 641,50
wezen tot 10 jaar	*f* 2.490	*f* 207,50
wezen van 10 tot 16 jaar	*f* 3.660	*f* 305,—
wezen van 16 tot 27 jaar	*f* 4.770	*f* 397,50

KINDERBIJSLAGEN

Voor een 2e en 3e kind	*f* 255,06
voor een 4e en 5e kind	*f* 340,86
voor een 6e en 7e kind	*f* 376,74
voor een 8e en elk daarop volgend kind	*f* 417,30

Als gevolg van de bevriezing van de kinderbijslag voor het eerste kind blijft deze bijslag gehandhaafd op *f* 164,58 per kwartaal.

WET OP DE ARBEIDSONGESCHIKTHEIDSVERZEKERING (W.A.O.)

De uitkeringen krachtens de W.A.O., die zijn ingegaan vóór 1 januari 1975, zullen per deze datum worden verhoogd met 5,33%.

MAXIMUMDAGLOON

Ook het maximumdagloon, waarnaar de uitkeringen en de premies ingevolge de W.A.O., de Ziektewet (Z.W.) en de Werkloosheidswet (W.W.) worden berekend, gaat omhoog. Daarbij stijgt het maximumdagloon, dat geldt voor de berekening van de uitkeringen krachtens de W.A.O., de Z.W. en de W.W. per 1 januari 1975 van *f* 155,70 tot *f* 164,—. Ook voor de berekening van de uitkeringen ingevolge de Wet Werkloosheidsvoorziening wordt het maximumdagloon per 1 januari a.s. verhoogd tot *f* 164,—.
Voor de berekening van de premies ingevolge de W.A.O., de Z.W. en de W.W. bedraagt het maximumdagloon m.i.v. 1-1-'75 eveneens *f* 164.

ZIEKENFONDSVERZEKERING BEJAARDEN

Evenals in vorige jaren geschiedde wordt door de Regering uit de algemene middelen en door de Ziekenfondsraad uit de middelen van de verplichte ziekenfondsverzekering een extra bedrag voor de bejaardenverzekering ter beschikking gesteld, teneinde de premiestijging voor de bejaardenverzekering met ingang van 1 januari 1975 te beperken.
Bovendien heeft de Regering besloten nog een extra-bijdrage beschikbaar te stellen teneinde de inkomenspositie van de minst draagkrachtige bejaarden per 1 januari 1975 te verbeteren. Dientengevolge wordt met ingang van die datum voor gehuwde bejaarden met een inkomen tot *f* 11.558,— per jaar en voor ongehuwden bejaarden met een inkomen tot *f* 8.023,— per jaar de premie met een bedrag van *f* 18,— per maand verlaagd.
Als gevolg van de verhoging van de A.O.W.-pensioenen worden met ingang van 1 januari 1975 ook de toelatingsgrens en de premie-inkomensgrenzen voor de verschillende klassen van de bejaardenverzekering opgetrokken. De verhoging van deze grenzen is nodig om te voorkomen, dat bejaarden als gevolg van het hogere A.O.W.-pensioen de bejaardenverzekering moeten verlaten dan wel in een hogere inkomensklasse zullen vallen.
Rekening houdende met de verhoging van de A.O.W.-pensioenen zal de toelatingsgrens met ingang van 1 januari 1975 worden vastgesteld op *f* 15.945,— en stijgen de premie-inkomensgrenzen tot *f* 11.220,—, *f* 12.230,— en *f* 14.088,—.

REDUCTIEREGELING PREMIE VRIJWILLIGE ZIEKENFONDSVERZEKERING 1975

De Regering heeft voor het jaar 1975 een rijksbijdrage van *f* 27,4 mln voor de reductieregeling premie vrijwillige ziekenfondsverzekering beschikbaar gesteld. Voor de vrijwillig verzekerden, die onder deze regeling vallen, kan dientengevolge eveneens de premiestijging worden beperkt. De premie stijgt daardoor van *f* 36,40 tot *f* 41,85 per maand.
De inkomensgrens voor deze groep van verzekerden wordt voor 1975 op *f* 14.950,— per jaar vastgesteld.

EIGEN BIJDRAGEREGELING IN HET KADER VAN DE ALGEMENE WET BIJZONDERE ZIEKTEKOSTEN

Met ingang van 1 januari 1975 gelden de volgende bedragen:

Ongehuwden:
Het minimaal ter vrije besteding overblijvende bedrag wordt verhoogd van *f* 188,— tot *f* 193,— per maand; de eigen bijdrage van *f* 421,50 tot *f* 448,50 per maand.

Echtparen:
Het minimaal ter vrije besteding overblijvende bedrag gaat omhoog van *f* 376,— naar *f* 386,— per maand; de eigen bijdrage van *f* 487,— naar *f* 523,— per maand.

PREMIES PER 1 JANUARI 1975

VOLKSVERZEKERINGEN	Verschuldigd door werkgever	Verschuldigd door werknemer	Te betalen over ten hoogste:
A.O.W.	—	10,4	
A.W.W.	—	1,5	*f* 31.750 per jaar
Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten	2,7	—	
Algemene Kinderbijslagwet	1,2	—	
WERKNEMERSVERZEKERINGEN			Te betalen (bij 5-daagse werkweek) over ten hoogste:
Ziektewet (de percentages zijn voorlopig berekende gemiddelden; de feitelijke percentages verschillen per bedrijfstak)	6,85	1,25	*f* 164,— per dag
Wet Arbeidsongeschiktheidsverzekering	6,15	3,05	*f* 164,— per dag
Verpl. Ziekenfondsverzekering alleen bij vast loon van niet meer dan *f* 27,550 (was: *f* 23.200)	4,6	4,6	*f* 90,— per dag
Werkloosheidswet *)	0,65	0,65	*f* 164,— per dag
Kinderbijslagwet loontrekkenden	3,5	—	*f* 31.750,—
Opslag KWL (per 1 jan. '75 vervallen)	—	—	
	25,65	21,45	

*) Evenals bij de Ziektewet betreft het hier een gemiddelde. De premie W.W. bestaat uit twee gedeelten, t.w. de premie voor de wachtgeldverzekering en de premie voor de werkloosheidsverzekering. Eerstgenoemde premie wordt bedrijfstaksgewijze vastgesteld. De premie voor de werkloosheidsverzekering bedraagt 1%. Hiervan komt 0,5% voor rekening van het Rijk; van de rest zijn werkgevers en werknemers elk 0,25% verschuldigd.

BELGIË

NIEUW REGERINGSPLAN I.Z. INFLATIE EN TEWERKSTELLING

De regering heeft op 15 dec. 1974 een plan besproken dat ertoe strekt de vrijwaring van de tewerkstelling te verzoenen met de strijd tegen de inflatie. In het regeringsplan van 5 juni 1974 werd volstrekte voorrang verleend aan de bestrijding van de inflatie; thans wil de regering — luidens een verklaring van premier Tindemans die het plan op 18 dec. voor de Kamer toelichtte — „op een selectieve wijze bepaalde anti-inflatie-instrumenten aanpassen, ten einde de werkgelegenheid op een zo hoog mogelijk niveau te handhaven." Tindemans zei dat de regering de nieuwe maatregelen in een soort van tussenfase situeert: in een derde fase zal eventueel een totaal relance-plan worden opgesteld en uitgevoerd.
Het plan bevat tien hoofdstukken.

1. Op **sociaal** gebied wil de overheid een extra-inspanning leveren om (zo mogelijk 20.000) werklozen in dienst te nemen. De mogelijkheden tot beroepsvorming zullen

worden verbeterd. Voor jonge werklozen worden speciale opleidingscentra opgericht. De subregionale comité's voor tewerkstelling worden nauwer betrokken bij de tewerkstellingspolitiek. Een regime van voorpensioen zal worden uitgewerkt, op basis van het centraal akkoord tussen de sociale partners. De schadeloosstelling van arbeiders die werkloos vallen ten gevolge van de sluiting of de omvorming van de onderneming, zal worden verbeterd. De werkgelegenheid zal rechtvaardiger worden georganiseerd. De bedrijfsvoorheffing voor de kleine en middelgrote inkomens zal worden aangepast.

2. **Openbare investeringen.** Het programma 1975 zal voor 100% worden uitgevoerd (in 1974 werd het basisprogramma slechts voor 80% uitgevoerd); m.a.w. voor 1975 worden in totaal voor 125,3 mrd fr kredieten vastgelegd tegen 92,1 mrd fr in 1974. Voorrang zal worden verleend aan werken die de werkloosheid direct tegengaan, inzonderheid aan programma's die de kleine en middelgrote ondernemingen betreffen, en die een ruim beroep op arbeidskrachten doen (b.v. de bouw van sociale woningen.)

3. **Privé-investeringen.** De inspanningen in de sector van de sociale huisvesting zullen worden bevorderd. Inzake de industriële investeringen zal de aandacht vooral gaan naar die investeringen, die nieuwe werkgelegenheid op korte termijn mogelijk maken; die een verhoogde uitvoer naar de grondstoffen- of olieproducerende landen bevorderen; of die produkties aanmoedigen, welke weinig energie verbruiken. In een aantal sectoren zullen maatregelen tot herstructurering worden aangemoedigd. De regering zal een wetsontwerp indienen, dat ertoe strekt de portefeuillemaatschappijen nauwer te betrekken bij de economische planning en dat verder ook de deelneming in het kapitaal van belangrijke vennootschappen naar Belgisch recht reglementeert.

4. **Ondernemingen in moeilijkheden.** Extra-inspanning om ze op te sporen en om hulp te bieden, waar die economisch verantwoord is.

5. **Kleine en middelgrote ondernemingen.** Maatregelen tot bevordering van de tewerkstelling en tot verbetering van de beroepsvorming en de omscholing.

6. **Uitvoer.** Om de exportkansen van de kleine en middelgrote ondernemingen te vergroten, wordt gespecialiseerd personeel ter beschikking gesteld, dat gedeeltelijk door de overheid vergoed wordt. Het aantal handelsprospectors in het buitenland wordt vergroot. De steun aan de uitvoer via rentevergoedingen zal op een selectieve wijze worden gericht op nieuwe markten. Vooral de uitvoer die veel arbeidskrachten en know-how bevat, zal worden aangemoedigd. Schikkingen werden getroffen om de financiering van de uitvoer op middellange termijn te versoepelen.

7. **Besparing van energie en grondstoffen.** Diverse maatregelen zullen worden getroffen i.v.m. een zuiniger aanwenden van de energie in overheidskantoren en dgl., de controle op de verwarmingstoestellen in de privé-sector, de bevordering van het gemeenschappelijk vervoer, de terugwinning van grondstoffen enz.

8. **Begrotingsbeleid.** Het te financieren saldo zal worden gehouden binnen de grenzen van de mogelijkheden der kapitaalmarkt. De belastingontduiking zal onafgebroken worden opgespoord. De techniek van controle en budgettaire programmatie zal worden verbeterd. Toelagen en dgl. zullen kieskeuriger worden toegestaan. Er wordt voorzien in rationalisatiemaatregelen m.b.t. de personeelswerving, de aanwending van de informatica, de overheidsbestellingen. Het principe van de financiële verantwoordelijkheid van de autonome overheidsorganen wordt in ere hersteld. Sectoren en organismen met een chronisch tekort zullen speciaal aangezuiverd worden.

9. **Ziekte- en invaliditeitsverzekering.** De hervorming van deze sector zal worden toevertrouwd aan een koninklijk commisaris.

10. **Internationaal.** De regering wil zich ten volle inzetten voor de uitvoering van wat op de Europese topconferentie van Parijs van 9 dec. 1974 werd overeengekomen.

CENTRAAL AKKOORD 1975-1976

Op 19 dec. 1974 zijn de sociale partners het eens geworden over het centraal akkoord 1975-1976. Ongeveer 2,5 mln werknemers uit de privésector zijn daarbij betrokken. Volgens berekeningen van het Verbond van Belgische Ondernemingen zal het akkoord in 1975 een kostenstijging van 1% of 7 mrd fr betekenen.

De belangrijkste punten van het akkoord zijn:

- Na een loopbaan van 45 jaar kan een arbeider op zijn 64ste jaar pensioen krijgen.
- De CAO inzake de 40-urenweek wordt bij KB algemeen bindend verklaard.
- De gedeeltelijke werkloosheid wordt meegeteld voor de berekening van het vakantiegeld.
- In 1975 wordt het vakantiegeld van de arbeiders met 5% verhoogd en zowel arbeiders als kantoorbedienden krijgen dan twee dagen van de vierde vakantieweek dubbel betaald.
- Tegen 1 juli 1976 zal het nationaal minimumloon 15.500 fr per maand bedragen.
- Het VBO zal de federaties van werkgevers aanbevelen vrouwen en mannen voor gelijkwaardig werk een gelijk loon te betalen; het VBO stelt ook vast dat de leeftijd van de jonge arbeiders geen reden voor lager loon kan zijn.
- Het VBO zal zijn leden aanbevelen de terugbetaling van 50% van het sociaal spoorabonnement (die wordt veralgemeend) ook te geven aan de werknemers die zich met een privé-vervoermiddel verplaatsen. Men zal de verkeersminister vragen de weddegrens voor het sociaal abonnement voor de employé's van 325.000 op 450.000 fr te brengen.
- Tijdens de zwangerschapsvakantie krijgt de arbeidster een toeslag op de ZIV-uitkering, waardoor ongeveer het nettoloon gewaarborgd wordt; onbetaalde vakantie om gezinsredenen wordt voortaan mogelijk.
- Aan de carensdag van zieke arbeiders wordt niets gewijzigd.
- De CAO inzake de collectieve afdankingen wordt uitgebreid.

RIJKSTOELAGE VOOR KRANTEN

De senaat heeft op 19 dec. 1974 het wetsontwerp betreffende „het behoud van de verscheidenheid in de opiniedagbladpers" goedgekeurd met 131 tegen 16 stemmen bij 8 onthoudingen. De tekst, die reeds was goedgekeurd door de Kamer op 28 nov., werd niet gewijzigd.
Amendementen van senator H. Lahaye (PVV) om de rijkssteun uit te breiden tot de opinieweekbladen en om een parlementaire controle op de besteding van het geld in te voeren, werden met een ruime meerderheid verworpen.
Het ontwerp werd afgekeurd door de Volksunie, de Parti Libéral en senator Vlerick (CVP). Onthielden zich: het FDF en de senatoren Lahaye (PVV) en Leynen (CVP).

(Vor. ber. pag. 795/2 - 1974)

TELEFOON DUURDER

De regering heeft op 21 dec. 1974 ingestemd met een aanzienlijke verhoging van de telefoontarieven, die ingaat op 16 jan. 1975. Voor alleenwonende bejaarden en gehandicapten met een bescheiden inkomen wordt het tarief evenwel verlaagd.

De aansluitings- en installatiekosten voor een telefoontoestel worden verhoogd van 1.500 tot 4.000 fr. Het jaarabonnement wordt verhoogd van 1.800 naar 2.580 fr. Voor locale gesprekken stijgt het tarief van 4 fr tot 4,50 fr.
Interzonale gesprekken kosten voortaan per minuut 5,6 fr in plaats van 4 fr. (De Regie voor TT verhoogt de prijs per tariefeenheid van 4 tot 4,5 fr, maar vermindert de duur van de tariefeenheid van 60 tot 48 sek.)

NIEUWJAARSBOODSCHAP VAN DE KONING

De koning heeft op 19 dec. 1974 in het paleis te Brussel naar aanleiding van het nieuwe jaar de volgende toespraak gehouden voor de vertegenwoordigers van de grondwettelijke instellingen:

De vergadering die ons hier vandaag naar loffelijke gewoonte verenigt, vertegenwoordigt in vele opzichten de hele natie in haar verschillende geledingen. Waar ik u toespreek, richt ik mij in feite dan ook tot al onze landgenoten.

Op de vooravond van kerstmis en van het nieuwe jaar wil ieder van ons de balans opmaken van zijn vreugden en zijn leed, van zijn bekommernissen en van zijn verwachtingen. Denkend aan ons vaderland, zouden wij kunnen spreken over heelwat problemen, waaraan wij het hoofd moeten bieden. Ik wil mij nochtans beperken tot diegene, die ons allen bezighouden en die trouwens aansluiten bij de hoop en de zorgen van een groot deel van de mensheid.

Verleden jaar, op hetzelfde ogenblik, ontwaarden wij reeds de economische, sociale en zelfs politieke symptomen van een toestand die zwaar drukte op de wereld. Vandaag kunnen wij reeds de tastbare gevolgen ervan meten. In een groot aantal landen en voornamelijk in die landen, die materieel het minst bevoordeeld zijn, hebben de energiekrisis, de ontwrichting van het monetair systeem en de problemen i.v.m. de voedselvoorziening, harde gevolgen gehad.

In de Gemeenschappelijke Markt zagen wij het geenszins denkbeeldig gevaar opdagen, dat de banden die met zoveel moeite waren gesmeed, losser zouden worden en dat de eenheid waarnaar wij streefden, in het gedrang zou komen. Bij ons hebben de vertraging van de economische activiteit en de toeneming van de werkloosheid een steeds groter aantal ondernemingen en werknemers getroffen. In zulke omstandigheden hebben wij weinig keus en de weg die wij moeten volgen, ligt tamelijk duidelijk voor ons. Ik spreek hier niet over de technische middelen die moeten worden aangewend om de problemen op te lossen, maar over de geest die ons moet bezielen.

Wij moeten eerst en vooral de moeilijkheden onder ogen zien, ze niet onderschatten, maar ze ook niet door pessimisme verergeren. Wij moeten voorts er ons rekenschap van geven, dat het altijd diegenen zijn, die het minst bezitten, die door zo'n situatie het hardst getroffen worden. Een beslissing dringt zich op: er moet zo worden gehandeld, dat de toeneming van de ongelijkheid die veroorzaakt werd door de gebeurtenissen, opgeheven wordt door een billijke verdeling van de lasten. Dit geldt zowel voor de Belgen onder elkaar als voor de betrekkingen tussen arme en rijke landen. Misschien komt er uiteindelijk iets goeds te voorschijn uit de huidige krisis, indien wij over alle individueel en collectief egoïsme heen, meer rechtvaardigheid onder de burgers en de naties kunnen tot stand brengen, omdat wij juist hebben aangevoeld hoe onaanvaardbaar en gevaarlijk die ongelijkheid is.

Tijdens het afgelopen jaar hebben de koningin en ikzelf de gelgenheid gehad ons naar verscheidene overzeese landen te begeven en er de hartelijke groet van België te brengen aan bevriende volkeren die moedig het hoofd bieden aan de zware handicap van de ontwikkeling. Maar vooral hebben wij vaak de steden en dorpen van Vlaanderen en Wallonië bezocht en telkens weer werden wij getroffen door de bewonderenswaardige vitaliteit van het Belgische volk, door zijn levenslust, zijn werkkracht en ook — waarom zouden wij het niet zeggen — door zijn vriendelijkheid en zijn goedheid. Door deze eigenschappen heeft het, zowel in vredes- als in oorlogstijd, heelwat geduchter moeilijkheden overwonnen dan die waarmee wij thans moeten afrekenen. Wij moeten vertrouwen hebben in onszelf. Laten wij ook vertrouwen in de uitzonderlijke mogelijkheden van dat Europa, dat zoveel aan de wereld heeft gegeven, en dat nogmaals, in vrede en vriendschap met de andere landen, de uitdagingen van heden en van morgen zal kunnen beantwoorden.

De wensen die in deze dagen worden gewisseld door personen, verbonden door vriendschap of een gemeenschappelijk leven, kunnen op het eerste gezicht misschien louter plichtpleging lijken. Maar zij kunnen ook de uitdrukking zijn van diepe gevoelens, waartoe het dagelijkse leven geen gelegenheid biedt. Het komende jaar zal ons uiteraard zijn problemen brengen, maar voor de overwinning ervan zal veel van onze moed afhangen. 1975 zij voor ons allen een jaar van eendracht en verenigde inspanning."

REGIONALISERING VAN MINISTERIËLE MACHTEN

De kabinetsraad heeft op 21 dec. 1974 een reeks beslisingen getroffen betreffende de regionalisering van de bevoegdheden van ministers en staatssecretarissen. Er werd aldus uitgemaakt wat tot de bevoegdheid behoort van de ministers resp. staatssecretarissen in de sectoren Landbouw, Volksgezondheid, Tewerkstelling, Openbare werken, Economische zaken, Middenstand, Binnenlandse zaken.

Voor het complexe vraagstuk van het waterbeleid kon nog geen definitieve regeling worden gevonden.

In verband met de vraag, of bepaalde materies moeten worden opgedeeld naar de Cultuurraden (d.i. cultuurfederalisme met twee) of naar de regionen (gewestvorming met drie) kon nog geen akkoord worden bereikt; overeengekomen werd de Raad van State om advies te vragen.

Na de vergadering zei premier Tindemans dat de regionalisering geen werving van nieuw personeel meebrengt; voor regionale taken zal personeel van de huidige centrale administratie worden aangewezen.

LIECHTENSTEIN

NIEUWE COALITIEREGERING GEVORMD

Na meer dan anderhalve maand van moeilijke onderhandelingen is eind maart 1974 een nieuwe coalitieregering gevormd onder leiding van Walter Kieber van de Fortschrittliche Bürgerpartei. Deze partij kreeg drie van de 5 regeringszetels toegewezen. De resterende twee zetels gingen naar de Vaterländische Union van Hilbe, de vroegere premier. *(Le Monde)*

(Vor. ber. pag. 20/1)

ZWITSERLAND

PIERRE GRABER BONDSPRESIDENT 1975

Op 4 december 1974 is de 66-jarige minister van buitenlandse zaken Pierre Graber tijdens een verenigde vergadering van beide huizen van het parlement tot president voor 1975 gekozen.

Pierre Graber.

Graber werd met een meerderheid van 105 stemmen gekozen.

Vice-president voor 1975 is de minister van defensie Rudolf Knägi.

Graber is een socialistische advocaat uit het Franssprekende westen van Zwitserland en hij was de enige kandidaat.

Graber volgt de radicaal Ernst Brugger op, de minister van economische zaken.

Het Zwitserse presidentschap rouleert jaarlijks onder de zeven ministers die het kabinet vormen. *(NZZ, Reuter)*

(Vor. ber. pag. 201/2-1974)

BELASTINGVERHOGING PER REFERENDUM VERWORPEN

Op 8 december 1974 hebben de Zwitserse kiezers per referendum de door de regering voorgestelde en door het parlement goedgekeurde verhoging van de omzetbelasting en de heffing van een directe belasting door de centrale overheid van de hand gewezen.

Met 785.141 stemmen tegen 623.548 werd het plan verworpen.

Met 785.141 stemmen tegen 623.548

werd daarentegen een voorstel aangenomen dat de regering adviseert minder geld uit te geven.
Het budget voor 1975 heeft een tekort van Zw.fr. 1 mrd. De voorgestelde belastingverhogingen zouden dit tekort kleiner hebben gemaakt.
Ook op 8 december verwierpen de kiezers een initiatiefvoorstel van de socialistische partij en de vakbonden een verplichte verzekering voor de kosten van medische, farmaceutische en tandheelkundige behandeling in te stellen. De kosten van dit nieuwe systeem zouden door de werkgevers, werknemers en de overheid gedragen moeten worden.
De stemmenverhouding bij het referendum over dit voorstel was 1.007.273 tegen 383.028 voor.
Ook het tegenvoorstel van de regering dat voorzag in een tussenoplossing werd met 878.956 tegen 457.823 stemmen verworpen.
Volgens het huidige stelsel moeten de Zwitsers zich zelf bij particuliere verzekeringsmaatschappijen tegen medische kosten verzekeren. *(NZZ, Le Monde)*

MINISTER GRABER IN CHINA, HANDELSVERDRAG ONDERTEKEND IN BERN

Minister van buitenlandse zaken Graber was van 2 tot 14 augustus 1974 in de Chinese Volksrepubliek. Hij werd vergezeld door hoge ambtenaren van zijn ministerie en een groot aantal Zwitserse zakenlieden.
Op 7 augustus opende hij in Peking een tentoonstelling van Zwitserse industrieprodukten. Tevens legde hij de eerste steen voor een nieuw ambassadegebouw.
Graber en zijn gezelschap bezochten verder o.a. Sjanghai en Kanton.
In Peking voerde Graber besprekingen met zijn Chinese collega Tsji Peng-fei. Er werd gesproken over wereldpolitieke problemen in het algemeen en de betrekkingen tussen Europa en de Derde Wereld in het bijzonder. Bij de behandeling van bilaterale problemen werd de ontwikkeling door beide zijden als positief, maar wel als nog verder te ontwikkelen, beoordeeld.
Tijdens een banket dat de Chinezen hun gasten aanboden hielden beide staatslieden een redevoering.
Tsji Peng-fei zei dat de Chinezen de neutrale positie van Zwitserland altijd gerespecteerd hebben. Ook in de toekomst zou alles worden gedaan om de vriendschappelijke betrekkingen tussen beide landen te verstevigen. Pierre Graber zei onder de indruk te zijn van de enorme vooruitgang die er in China was gemaakt. Hij constateerde dat de politieke, culturele en economische betrekkingen tussen de beide landen in de laatste jaren een gelukkige ontwikkeling te zien hebben gegeven.
Op 20 december 1974 werd in Bern een Chinees-Zwitsers handelsverdrag ondertekend door ambassadeur Dr. Raymond Probst, vertegenwoordiger van de bondsraad voor handelsverdragen en de Chinese ambassadeur in Zwitserland Tsjen Tsje-fang.
Sedert het bezoek van Graber werden er besprekingen gevoerd tussen de Zwitsers en de Chinezen over een dergelijk verdrag.
Het verdrag voorziet in regelingen voor handelstransacties en bevat een goodwill-verklaring voor industriële samenwerking. Ook zal een gemengde handelscommissie worden ingesteld. *(NZZ, Peking Review)*

MASSALE UITWIJZING BUITENLANDERS VERWORPEN

Op 20 oktober is per referendum een initiatief van de Nationale Aktion om het aantal buitenlanders in Zwitserland terug te brengen tot 500.000 met een tweederde meerderheid verworpen. (Er wonen ruim een miljoen buitenlanders in Zwitserland). Ruim 1,7 miljoen Zwitsers stemden tegen het voorstel terwijl 880.000 voorstemden.
Het plan was afkomstig van de „Nationale Aktion gegen die Ueberfremdung von Volk und Heimat", een rechtsextremistische splinterpartij, die in het 200 zetels tellende Zwitserse parlement niet meer dan 4 plaatsen heeft.

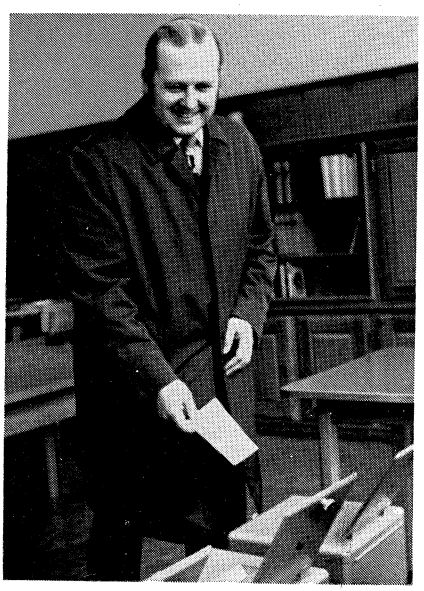

Valentin Oehen brengt zijn stem uit.

In 1970 hadden de Zwitserse burgers (maar geen vrouwen, die mochten toen niet stemmen), ook al een voorstel tot een, zij het minder drastische, vermindering van het aantal buitenlanders (17% van de totale bevolking) afgestemd echter met een krappe meerderheid: 54% „nee" tegen 46% „ja". Het plan waarover in 1970 werd gestemd, was afkomstig van het parlementslid James Schwarzenbach.
James Schwarzenbach heeft in maart 1974 opnieuw een initiatief tegen de „Ueberfremdung" (het „verbuitenlandsen") ingediend. Dit plan komt waarschijnlijk in juni volgend jaar in het parlement, om dan in 1976 in een referendum aan de burgers te worden voorgelegd.
Hoewel men zich van officiële zijde na het referendum vrij algemeen tevreden toonde (bondspresident Ernst Brugger: „verheugend resultaat") kan toch op een nog strakkere politiek van het stabiliseren en geleidelijk verminderen van het aantal in Zwitserland wonende buitenlanders worden gerekend. Een aanzienlijk aantal nee-stemmen is zeker toe te schrijven aan de angst voor de ernstige economische gevolgen die het vertrek van een half miljoen buitenlanders kan veroorzaken.
Een milder plan dan dat van Schwarzenbach, zou daarom nu wel kans hebben om aangenomen te worden, als de regering geen duidelijker beleid voert.
Opnieuw werd op 20 okt. een trend bevestigd, die ook in 1970 bleek bij de stemming over het initiatief-Schwarzenbach: de kantons waar veel buitenlanders wonen en men de buitenlanders om economische redenen nodig heeft, wijzen plannen tegen de „Ueberfremdung" met grote meerderheid af, terwijl in kantons met relatief weinig buitenlanders een veel zwakker „nee" klonk tegen het plan van de Nationale Aktion.
In Genève, waar 32% van de totale bevolking buitenlander is (het hoogste percentage van alle Zwitserse kantons), werden de meeste „nee"'-stemmen geteld: 76%. In Uri, een van de drie „oerkantons" die in 1291 de Zwitserse confederatie begonnen, is slechts 7% van de bevolking buitenlander, maar hier werden de meeste ja-stemmen geteld: 44%. Uri stemde in 1970, met nog 6 andere kantons, zelfs in meerderheid ja over het initiatief-Schwar-

zenbach. Het voorstel van de Nationale Aktion haalde in geen enkel kanton de absolute meerderheid.
Zowel door de overheid als door de kerken en de vakbeweging was er in de maanden voorafgaande aan het referendum een grootscheepse actie gevoerd om de kiezers aan te sporen „nee" te stemmen.
Bondspresident Brugger richtte zich via de televisie persoonlijk tot de Zwitsers en zei dat de regering tegen het initiatief-voorstel was.
Als het voorstel aangenomen was had dat betekend dat ruim 500.000 buitenlanders, voor het merendeel Italianen, Spanjaarden en Portugezen, maar ook bijv. 3500 Nederlanders het land voor 1 jan. 1978 hadden moeten verlaten.
Het had tevens betekend dat er een politieke en economische crisis was ontstaan.
Politiek omdat verscheidene kantons geweigerd zouden hebben de nieuwe wet uit te voeren.
Zo maakte de chef van de politie in Genève bekend dat een deportatiewet in strijd is met de grondwet en hij daarom niet zou meewerken aan het afvoeren van buitenlanders.
Economisch omdat het wegvallen van zo'n 500.000 buitenlanders voor het merendeel werkzaam in zeer vitale takken van de Zwitserse industrie alleen door zeer grote investeringen zou zijn op te vangen. Een econoom had berekend dat voor iedere buitenlandse arbeider die weggaat, een investering van 500.000 franken (*f* 450.000) nodig is om dit verlies te compenseren.
De Nationale Aktion wordt geleid door de 45-jarige Valentin Oehen. De tweede man van de aktie, Georges Breny, een buschauffeur uit Bern werd door politieke tegenstanders ontmaskerd als een in 1956 tot Zwitser genaturaliseerde Tunesiër, die oorspronkelijk Ali Ibn Abdallah heette. *(NRC/H'blad, NZZ)*

(Vor. ber. pag. 665/1 - '70 en 129/1 - '73)

DE JURA 23STE KANTON

Als gevolg van een referendum op 23 juni 1974 zal de Zwitserse Jura als 23ste kanton aan de Zwitserse bondsstaat worden toegevoegd. Tot aan de kiezersuitspraak maakte de Jura deel uit van het kanton Bern. De stemmenverdeling was: 36.802 stemmen vóór en 34.057 stemmen tegen. In de zeven districten van het kanton Bern, die in feite de Jura vormen, werd verschillend gestemd. In de drie katholieke districten van het noorden werd met een grote meerderheid vóór afscheiding gestemd, in de twee protestantse van het zuiden met grote meerderheid tegen.
De officiële resultaten per district luiden:

	Ja	Nee
Courtelary	3.123	10.260
Delémont (Delsberg)	11.070	2.948
Franches-Montagnes (Freiberg)	3.573	1.058
Moutier	7.068	9.330
La Neuveville (Neuenstadt)	931	1.776
Porrentruy (Pruntrut)	9.603	4.566
Laufen (Duitstalig)	1.433	4.119

Omdat niet in alle districten gelijk werd gestemd, zullen nieuwe referenda nodig zijn om de juiste grenzen van het nieuwe kanton vast te leggen.

Voorgeschiedenis

De uitslag van het referendum heeft voorlopig een eind gemaakt aan een periode van grote onrust in het betreffende gebied, die feitelijk begonnen is na het Congres van Wenen (1815) dat de Zwitserse Jura (het voormalige bisdom Basel) toevoegde aan het kanton Bern als schadevergoeding voor de zelfstandig geworden gebieden Waadt en Aargau. Het is nooit tot een werkelijke versmelting van het oude en het nieuwe deel van het kanton gekomen, voornamelijk omdat Bern niet erg tactvol omging met de Franssprekende en bovendien voornamelijk katholieke minderheid. De cultuurstrijd laaide hoog op. De in de Jura toonaangevende politieke partijen (vrijzinnig, katholiek-conservatief en christelijk sociaal) hebben in het kantonale parlement nooit een belangrijke rol kunnen spelen. Bij beslissingen in het parlement traden de inwoners van de Jura altijd als een blok op zonder daarmee veel effect te sorteren.
Daarbij kwam een gevoel van economische verwaarlozing en uitbuiting van de sterk geïndustrialiseerde Jura door het oude, voornamelijk agrarische deel van het kanton. De belangrijkste beslissingen t.a.v. de industriepolitiek, m.n. voor de zo belangrijke horloge-industrie werden altijd buiten de Jura genomen.
Een beslissende rol speelde waarschijnlijk de groeiende angst van het Frans sprekende deel van de bevolking voor de bedreiging van zijn cultuureigen door het grote aantal Duitssprekenden die zich in het gebied vestigden, gedeeltelijk als gevolg van de industrialisering en gedeeltelijk als gevolg van een bewuste germaniseringspolitiek.

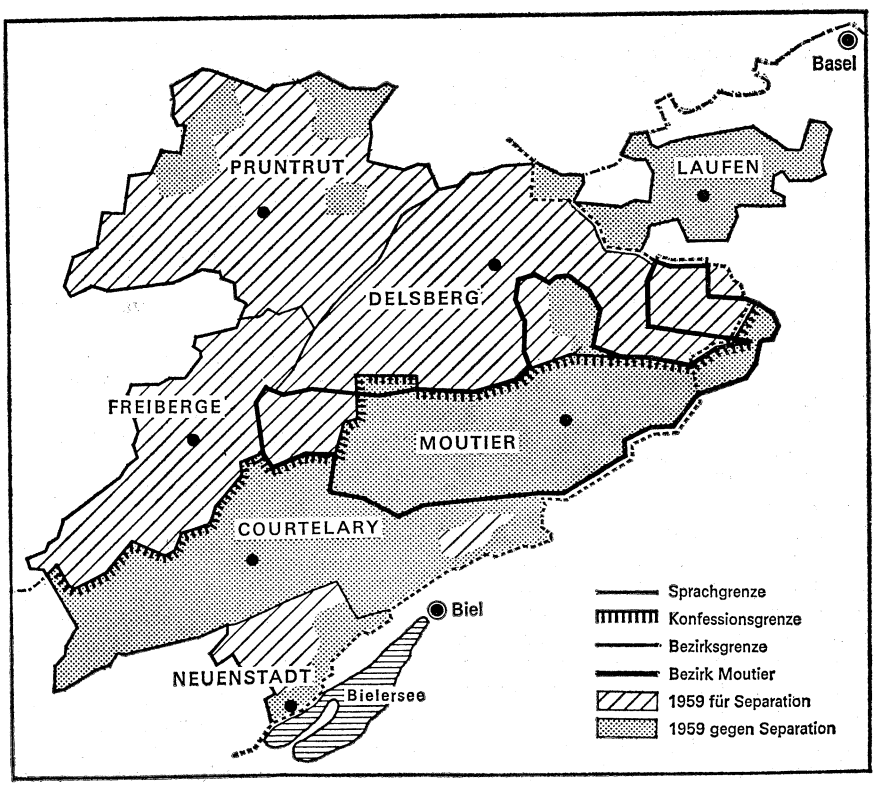

De politieke kaart van de Jura: in 1959 stemden de overwegend prot. gemeenten ten Z. van de confessiegrens tegen afscheiding. De overwegend katholieke ten N. vóór.

Dit en de omstandigheid dat soms zelfs troepen naar de Jura werden gestuurd om de besluiten in Bern genomen krachtdadig door te voeren, bevorderden de separatistische beweging.

Toen aan het eind van de jaren veertig het kantonsparlement in Bern weigerde een inwoner van de Jura op een belangrijke regeringspost te benoemen omdat hij Frans sprak, brak het conflict pas goed los.

Wel werd toen in Bern een grondwetsherziening ingevoerd die naast de bevolking van het oude deel van het kanton ook de bevolking van de Jura erkende als drager van de kantonale soevereiniteit, de Jura een eigen wapen gaf, een zetel in het federale parlement, twee zetels in de kantonale regering en meer autonomie in het onderwijs en de rechtspraak. Dit mocht echter niet meer helpen: er ontstond een boven de partijen staande Rassemblement Jurassien dat zich ging beijveren voor een afscheiding van de Jura van het kanton Bern.

Door de oprichting van de RJ kwamen ook andere radicalere bewegingen van de grond, zoals het bevrijdingsfront voor de Jura, de FLJ, dat door middel van gewelddadige acties aandacht voor de zaak opeiste. Deze beweging kwam in het wereldnieuws door de bezetting van Zwitserse ambassades in Parijs en Brusel en het binnendringen in het parlement in Bern.

Er kwamen ook tegenkrachten van de grond, zoals de Union der jurassischen Patrioten, die alleen maar een toekomst voor de Jura binnen het kanton Bern ziet.

Daarnaast bestaat er de zgn. „Dritte Kraft" die allereerst een verzoening tussen noord en zuid wil bewerkstelligen, vervolgens wil proberen binnen het kanton Bern een zo groot mogelijke autonomie voor het gebied te krijgen en slechts in uiterste noodzaak tot afsplitsing wil overgaan.

Door deze ontwikkeling gedwongen, besloot het kanton Bern in 1967 de tot dan toe gevolgde harde lijn op te geven en de Jura zelf te laten beslissen of ze genoegen zou nemen met een verbeterde positie binnen het kanton Bern of zelf een kanton wilde worden.

In 1970 werd door middel van een referendum vastgesteld dat de bewoners van de Jura zelf over de toekomstige status van hun gebied mochten beslissen (pag. 347/1-'71).

Anti-separatisten krijgen ook referendum

Vrijwel direct na het bekend worden van de uitslag van het referendum van 23 juni 1974 begon in de kringen van diegenen die binnen het kanton Bern willen blijven een actie voor een referendum in de drie districten, waar geen meerderheid was voor afscheiding, t.w. Moutier, Courtelary en La Neuveville.

Binnen korte tijd werden 16.000 handtekeningen ingezameld, voldoende om een nieuw referendum mogelijk te maken.

Half september besloot de zgn. Grote Raad in Bern dat voldoende argumenten aanwezig waren om een referendum in de drie zuidelijke districten te organiseren. De anti-separatisten hebben zich inmiddels verenigd in een nieuwe overkoepelende organisatie, Force démocratique genaamd.

Zij kwamen half oktober op een grote protestbijeenkomst in Sankt Immer bijeen en spraken toen hun vastbeslotenheid uit een afscheiding van de drie zuidelijke districten te voorkomen.

De separatisten zijn inmiddels tot een tegenoffensief tegen dit initiatief overgegaan. Zij betwistten bij de rechter de geldigheid van het besluit tot het houden van een referendum, dat oorspronkelijk op 15 december was gepland.

Door een vertragingstactiek deed de rechter eerst op 18 december een uitspraak hierover, zodat het oorspronkelijk geplande referendum geen doorgang kon vinden.

Ca. 2000 aanhangers van de anti-separatistische beweging „Sanglier" hielden daarop op 2 november een demonstratie in Bern om te protesteren tegen het besluit van de rechter.

Zij verklaarden verder dat de autonomisten bevorderen dat hun aanhangers zich in een van de drie zuidelijke districten vestigen om zo bij een eventuele referendum een meerderheid voor afscheiding te kunnen vormen.

Op 13 november diende de Force démocratique opnieuw een verzoek tot het houden van een referendum in de drie zuidelijke districten in. Het verzoek werd ondersteund door 19.811 handtekeningen.

Op 18 november maakte de Grote Raad in Bern bekend dat het verzoek tot het houden van een referendum in de Zuid-Jura was ingewilligd en dat dit op 16 maart 1975 zal plaatsvinden.

Eerder had de kantonale regering in Bern toegezegd iets te gaan doen aan de vestiging van inwoners van de Noord-Jura in de zuidelijke districten. Alle personen die zich na 23 juni in het zuiden hebben gevestigd zullen uitvoerig moeten motiveren waarom zij dat hebben gedaan zodat de autoriteiten kunnen bepalen of het om een legitieme vestiging gaat of om een voorgewende. *(NZZ, Le Monde, FAZ)*

ECONOMISCHE MAATREGELEN

De Zwitserse regering heeft in 1974 een aantal maatregelen genomen ter bescherming van de economie. Bestrijding van de inflatie stond daarbij voorop. Zwitserland behoort sedert enige tijd tot de koplopers in de inflatie. Immers, naast de stijging van de consumentenprijzen met 11,9% in het afgelopen jaar, een stijging die nu iets minder is, blijken onder meer de groothandelsprijzen nog steeds te stijgen en scoorden in de periode april 1973-april 1974 plus 18,7%.

De totale inflatie moet voor Zwitserland geschat worden, want officiële statistische gegevens ontbreken voor een belangrijk deel.

Het is niet onrealistisch de gnp-deflator over 1973 voor Zwitserland te schatten tussen 12 en 13%. De Zwitserse overheid komt zelf op de proppen met wat men het beste een „geflatteerde gnp-deflator" kan noemen: 8,6% over 1973.

De geïmporteerde inflatie is voor Zwitserland een belangrijk probleem.

In de periode 1968-'70 kwam gemiddeld 35% van het bruto nationaal produkt uit import en export. In maar vier lid-staten van de OESO (de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling) was het aandeel van de buitenlandse handel in het bruto nationaal produkt vorig jaar nog groter. In het eerste kwartaal van 1974 steeg de export met circa 23%, de invoer met 22,8%. Maar gegevens ontbreken om de reële stijging van invoer en uitvoer te berekenen, want het aandeel van de prijsstijgingen in het geheel is niet bekend.

De 11,9% prijsstijging die Zwitserland aan het einde van 1973 registreerde, zou zonder de stijging van de olieprijzen 7,4% zijn geweest.

Uitgevers: Int. Uitg. en Handelmij „Systemen Keesing" B.V. Ruysdaelstraat 71-75, Amsterdam - N.V. Algemene Uitgeverij Keesing, Keesinglaan 2-20, B 2100 Deurne-Antwerpen.

NOODTOESTAND IN BANGLADESH

Op 28 dec. 1974 heeft president Mohammedullah van Bangladesh de noodtoestand voor het hele land afgekondigd. Daardoor werden voor de 75 mln inwoners alle grondrechten opgeschort zoals de vrijheid van meningsuiting en de habeas corpus. Alle politieke activiteiten zijn verboden evenals stakingen en de regering heeft het recht gekregen om kranten te verbieden. Onder de noodtoestand beschikt de premier, sjeik Moejiboer Rahman, over vrijwel dictatoriale bevoegdheden. Direct na de afkondiging van de maatregel werden de voornaamste punten in Dacca en andere steden door eenheden van politie en leger gecontroleerd.

Als doel van de maatregel werd vermeld de bescherming van de veiligheid en het economische leven. Volgens een aan de pers verstrekte regeringsnota had „een groep personen, die de bevrijdingsoorlog had gesaboteerd, zich sindsdien met diverse subversieve activiteiten bezig gehouden; andere personen, die er niet in waren geslaagd aan de macht te komen met constitutionele middelen, hadden zich erbij aangesloten". „Sommige collaborateurs van het Pakistaanse leger, berucht wegens hun anti-nationale misdaden, extremisten en vijandelijke agenten, betaald door buitenlandse mogendheden om de staat te ondermijnen, zijn nu allen ingeschakeld bij activiteiten die in het land een toestand scheppen die het bereiken van normale politieke stabiliteit en ordelijke economische vooruitgang onmogelijk maken." Terwijl volgens *The Economist* (4-1) onder collaborateurs van het Pakistaanse leger rechtse moslemgroeperingen worden verstaan, worden met extremisten en vijandelijke agenten ondergrondse revolutionaire groeperingen met een maoïstische koers bedoeld, aldus *The Times* (30-12-1974). Deze groeperingen hadden volgens de regering de economische ellende van het volk vergroot, politieposten overvallen, regeringsfunctionarissen gedood en niet minder dan vijf parlementsleden vermoord. Door de democratische atmosfeer hadden smokkelaars, hamsteraars en andere asociale elementen zich bovendien aangemoedigd gevoeld om de totale economie te ontwrichten.

Reeds op 16 dec. 1974 had sjeik Moejiboer Rahman reeds meegedeeld dat bijna 3000 leden van de regerende Awami Liga waren omgebracht.

Over de achtergronden berichtte *The Financial Times* (30-12-1974) o.a.:

„. . . Sjeik Moejib vecht in feite evenzeer om zijn banden met zijn eigen partij losser te maken, wier kleingeestig gerezie en corruptie minstens evenzeer als iets anders verantwoordelijk zijn voor de precaire en doodarme toestand van Bangladesh vandaag.

Volgens geruchten zou sjeik Moejib de noodbevoegdheden al meer dan een jaar hebben overwogen, en wel sinds president Au Sayeed Choudhury aftrad (zie pag. 352/2-'74).

In het midden van het jaar startte hij een „zuiverings"-operatie onder leiding van zijn uiterst loyale Rakhi Bahini (burgerwacht) en het leger, na eerst zorgvuldig alle legerofficieren te hebben uitgeschakeld die er eigen ambities op na zouden hebben gehouden. Maar de operatie verliep halfslachtig en is kennelijk mislukt. Een nerveuze toestand t.a.v. het leger duurde de hele zomer voort; meer dan 40 officieren van het middenkader werden ontslagen zelfs na de start van de zuivering.

De premier vertrouwt de Rakhi Bahini, die zijn opgebouwd tot een gedisciplineerd bevoorrecht lichaam van bijna 20.000 leden. In de stad Dacca waar deze eenheid sterk is, zijn wet en orde verbeterd, hoewel dit in zekere zin komt omdat de Rakhi Bahini een gedisciplineerder en wreder roversbende is dan de normale stads„goondahs".

Maar op het platteland gaan wet en orde van week tot week achteruit. Awami Liga-leden hebben Awami Liga-leden gedood om een meer vooraanstaande plaats te verwerven in het buitsysteem dat de economie van Bangladesh zozeer beheerst. Inmiddels heeft de verslechtering meer desperado's aangemoedigd om hun geluk als rovers te beproeven.

In de laatste zes weken namen speculaties over de afkondiging van een noodtoestand toe, maar er was veel oppositie vanuit de Awami Liga, en het tekent sjeik Moejib's onzekerheid dat hij zolang nodig had om op te treden. (. . .)

De premier zal een hard gevecht moeten leveren om de situatie te redden. In werkelijkheid heeft hij maar een paar nieuwe bevoegdheden.(. . .) De oppositiepartijen waren nergens en vormden geen gevaar, al heeft vanwege de impopulariteit van de Awami Liga de JSD (de nationale socialistische beweging), een verzameling nogal vreemde linkse lieden, onlangs enig terrein gewonnen. Nu moet hij het land samensmeden met het risico dat zijn eigen Awami Liga zich tegen hem zal keren, waarbij hij de medewerking van een leger dat hij niet geheel durft te vertrouwen nodig heeft, en in het bewustzijn dat het gezag van zijn Rakhi Bahini zich niet over het hele land uitstrekt. . ."

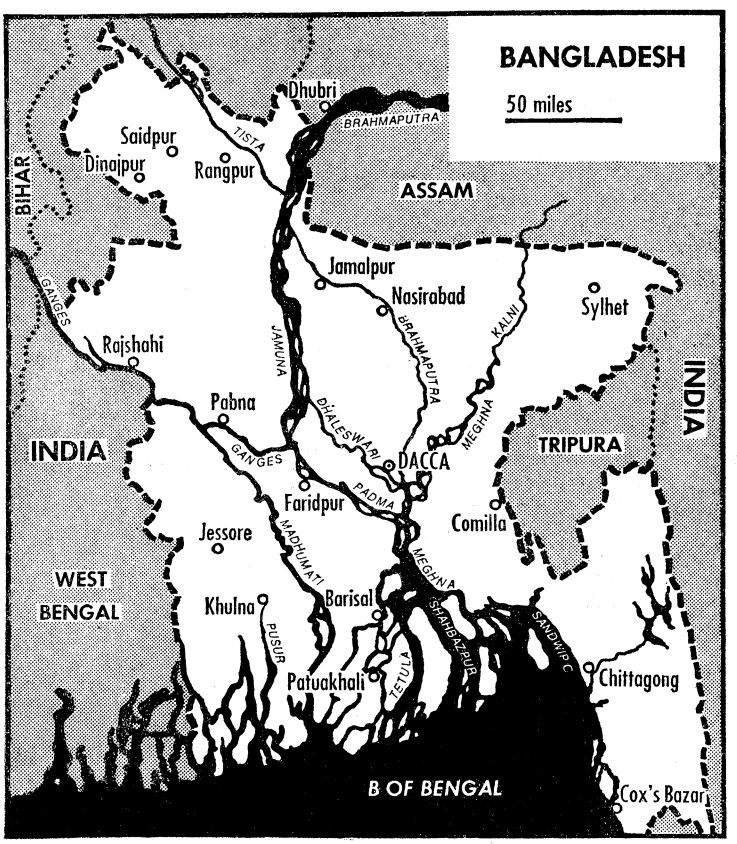

(The Times)

De politieke en economische criminaliteit voltrekt zich in een land dat in 1974 opnieuw door ernstige natuurrampen (overstromingen gevolgd door cholera en honger) werd getroffen.

In het algemeen deden zich sinds eind april 1974 (zie pag. 350/2 e.v.-1974) de volgende ontwikkelingen voor:

Overstromingen

Van medio juni tot medio augustus werd Bangladesh door overstromingen getroffen, terwijl op 15 aug. een cycloon over de kustgebieden trok. Het aantal doden werd op 3000 geraamd, ten dele slachtoffers van de na de overstroming gevolgde cholera.

Volgens de staatsplancommissie stond 80% van het land onder water, verdronken 35.000 stuks vee, werd 1,62 mln ha land verwoest waardoor 1,3 mln ton rijst verloren ging (terwijl er al een tekort was van 1,7 mln ton), werden 871.319 huizen vernield plus wegen en dammen met een lengte van 6000 km en stonden 14 steden — waaronder de hoofdstad Dacca — onder water. In deze medio augustus gepubliceerde cijfers werd aangenomen dat ruim 8% minder rijst zou worden geproduceerd vanwege de overstromingen, terwijl volgens de minister voor hulp en rehabilitatie, Abdul Momen, aldus *The Times* (23-8-1974), normaal jaarlijks 5% door dergelijke natuurrampen verloren gaat. Het Britse blad concludeerde: „De hoeveelheid voedingsgraan in de regeringsopslagplaatsen en in de importpijpleiding zullen waarschijnlijk voldoende zijn om het land erdoor te slepen tot de volgende grote oogst in november en december, als eerlijke rantsoenering en efficiënte distributie van voorraden kan worden toegepast." Volgens het Britse blad was de schade aan huizen en wegen, hoewel abnormaal vanwege de ongebruikelijke uitgestrektheid van het overstroomde gebied, bijna zeker niet zo groot als de regering beweerde, en ook het verlies aan mensenlevens zou niet ernstiger zijn dan in een gemiddeld moessonseizoen.

Over de in Bangladesh normale situatie schreef de *NZZ* (14-9-1974) o.m.:

„Terwijl jaarlijks ca. 1,3 biljoen m3 water uit het noorden Bangladesh binnenstroomt, komt daar als „eigen bijdrage" nog eens gemiddeld 1,2 mrd m3 aan regen bij. Deze geweldige massa's zouden voldoende zijn om het totale oppervlak van het land groot 142.776 km2 meer dan 10 meter diep onder water te zetten. In normale jaren worden tot de moessontijd van juni tot september evenwel „slechts" ca. 40.000 km2 overstroomd; in de regel worden echter ook nog ca. 15.000 km2 in de kustgebieden van Chittagong, Khulna, Noakhali en Bakerganj door stormvloeden getroffen, die meestal in het voorjaar en in de late herfst op de agenda staan. Aan deze paar cijfers kan worden afgemeten wat voor Sisyphusarbeid het moet zijn om het onbeteugelde natuurgeweld ook maar ten dele onder controle te willen brengen. Gebeurt er echter niets, dan dreigt de schade van jaar tot jaar toe te nemen.

De redenen hiervoor liggen helaas maar al te duidelijk voorhanden. Zo zijn de stroombeddingen sinds het vertrek van de Britse koloniale meesters 27 jaar geleden nauwelijks of in het geheel niet meer uitgebaggerd, wat tot een volledig dichtslibben van de geulen heeft geleid. Afzetting van de drie grote rivierstelsels in het mondingsgebied ter grootte van naar schatting 15 mln ton per jaar heeft in de Golf van Bengalen bovendien het ontstaan van een nieuwe landmassa bewerkstelligd, waarvan premier Moejiboer Rahman onlangs weliswaar hoopvol meende dat die Bangladesh in de komende vijf jaar met 8.000 km2 zou uitbreiden, maar die evenwel tegelijk ook de afvoer van de rivieren zo niet blokkeert dan toch hoe langer hoe meer vertraagt. Daarentegen is de aanvoer uit het Indiase Assam verder versterkt, omdat men daar tot een zekere regulatie van de rivieren overging en ook een forse ontbossing doorvoerde. Voorts is nog de onophoudelijke bevolkingsgroei te noemen, die de Bengalezen in toenemende mate dwingt zich in gebieden te vestigen die vroeger als gevarenzones strikt werden gemeden.

In de verwachting van zo'n ontwikkeling begon de toen verantwoordelijke Pakistaanse centrale regering in de vijftiger jaren met het inroepen van de hulp van internationale experts bij het ontwerpen van plannen voor vloedcontrole. Een vooral door de Wereldbank gefinancierd rapport van de z.g. missie-Krug wees er in 1955 op dat in Bangladesh zelf weinig kon worden gedaan als er in nauwe samenwerking met India, Nepal en China niet een betere controle van de rivieren in de gebieden waar zij ontspringen tot stand kwam. Tegen dit voorstel rezen politieke bezwaren, zodat Pakistan vier jaar later de Amerikaanse International Engineering Company (IECO) opdracht gaf een plan tot watercontrole en energie-ontwikkeling te ontwerpen.

De firma werkte een uitgebreid indijkingproject uit, stelde een systematische uitbaggering van de rivierbeddingen voor en begrootte voor de verwezenlijking van dit plan een periode van 20 jaar met financiële uitgaven van omgerekend tien miljard franken. De Wereldbank, die op dat moment als voorvechter van de „groene revolutie" meer op een vergroting van de agrarische produktie dan op vloedcontrole bedacht was, verwierp het IECO-plan als te duur en niet realistisch genoeg. In het jaar 1964 wendde de Pakistaanse plancommissie zich om raad tot een Hollandse polderexpert die de voorstellen tot vloedcontrole in beginsel goedkeurde, maar wel afried de hoofdrivieren in te dijken, omdat de loop ervan permanent verandert. Opnieuw in samenwerking met de Wereldbank ontwierp de Oostpakistaanse Water and Power Development Authority in 1966 tenslotte een volgend plan, dat o.a. voorzag in de indijking van de kustzone om 14.000 km2 land tegen stormvloeden te beveiligen.

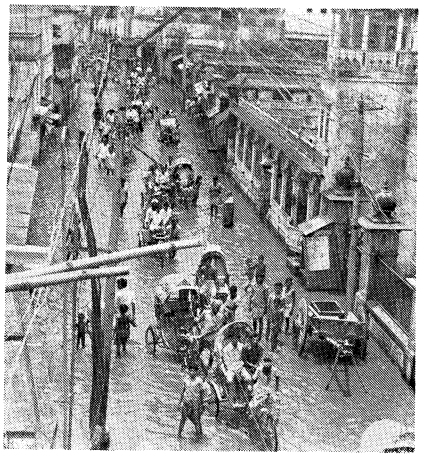

Het overstroomde Dacca.

Evenwel bleef het in hoge mate bij goede voornemens die in rampenperiodes steeds opnieuw bevestigd maar, na doorstane overstromingen, snel vergeten werden.

Met de vervolgens bereikte onafhankelijkheid rees in Bangladesh de hoop op een betere samenwerking met India. Nauwelijks was een gemeenschappelijke riviercommissie ten doop gehouden, of die zag zich in een oude strijd uit Pakistaanse dagen verwikkeld, die over de z.g. Farakka-dam* gaat. Met behulp daarvan wil India een deel van de Ganges via de Hoogly naar Calcutta afleiden, om de haven daar voor een verdere dichtslibbing te behoeden. Bangladesh, zoals vroeger Oost-Pakistan, vreest echter watergebrek voor het zuidwesten van zijn land, zodat beide partijen (...) nu voortgaan met het organiseren van een uitputtend en tijdrovend touwtrekken om vraag en aanbod. En zelfs als men het t.z.t. over de Ganges eens zou worden, dan resteert nog de Brahmapoetra als nagenoeg belangrijkste vloedcontroleobject. Daar deze in Tibet ontspringt, drong de Indiase exminister en damspecialist K. L. Rao onlangs aan op besprekingen tussen Delhi en Peking om China voor de bouw van een Brahmapoetradam op het Tibetaanse Tsango-plateau te winnen. Zo'n mogelijkheid moet echter binnen afzienbare tijd wel uitgesloten worden geacht, omdat China en India zowel politiek als economisch zo goed als geen betrekkingen onderhouden. Ook het bij dezelfde gelegenheid door Rao gedane voorstel om het Chinese voorbeeld te volgen en een miljoenenleger voor de bouw van dijken en dammen te mobiliseren, schijnt noch in India noch in Bangladesh grote kans van slagen te hebben. Weliswaar werd zo'n mogelijkheid steeds weer ter discussie gesteld, temeer daar beide landen aan werklozen nu waarachtig geen gebrek hebben; maar de ervaring tot dusver heeft tevens geleerd dat in Zuid-Azië tussen raad en daad een kloof bestaat die op vele gebieden schier onoverbrugbaar schijnt. Dat geldt ook voor de vloedcontrole „omdat wij Bengalezen nu eenmaal geen Chinezen zijn", zoals een hoge ambtenaar van de waterbescherming in Dacca lakoniek-fatalistisch formuleerde", aldus de N Z Z.

---

* Ook na vijf dagen van besprekingen te Delhi tussen de premiers van India en Bangladesh, mevr. Gandhi en sjeik Moejiboer Rahman, bleef het conflict over de Farakka-dam op 16 mei 1974 onopgelost.

Ontslag ministers. Reorganisatie kabinet

Op 7 juli 1974 dienden zes ministers en drie staatsministers hun ontslag in bij president Mohammedullah, die dit op advies van premier Moejiboer Rahman aanvaardde. De betrokken ministers waren: Sjeik Abdoel Aziz (PTT), Shamsul Huq (juteproduktie), Molla Jalaluddin Ahmed (landhervorming), Matiur Rahman (coöperaties en plaatselijk bestuur), generaal M. A. G. Osmany (scheep- en luchtvaart) en Mafiz Choudhury (wetenschappelijk onderzoek en atoomenergie); de staatsministers waren: Amirul Islam (voedsel), Begum Nurjhana Murshed (sociale zaken en gezinsplanning) en Sjahjada Abdul Malek Khan (kleine industriebedrijven).
Voor het heengaan van deze ministers en staatsministers werd geen reden opgegeven. Geen opvolgers werden benoemd.
Bij een reorganisatie van het kabinet op 8 juli belastte sjeik Moejiboer Rahman zich persoonlijk met zes portefeuilles: defensie, planning, juteproduktie, scheepvaart, burgerluchtvaart en voorlichting. Kamal Hossain, de minister van buitenlandse zaken, werd tevens belast met de portefeuilles van bodemschatten, wetenschappelijk en technisch onderzoek plus atoomenergie. De overige portefeuilles werden als volgt verdeeld:

Industrie - Syed Nazrul Islam; financiën, bosbouw, visserij en veeteelt - Tajuddin Ahmed; binnenlande zaken, verbindingen en PTT - Mansoor Ali; handel - Khandaker Moshtaque Ahmed; landbouw, plaatselijk bestuur, plattelandsontwikkeling en coöperaties - Mohammed Abdus Samad; onderwijs, cultuur en sport - Mohammed Yusuf Ali; landbestuur en -hervorming - Phani Majumder; openbare werken, huisvesting en stadsontwikkeling - Mohammed Sohrab Hossain; gezondheid en gezinsplanning plus arbeid en sociale zaken - Abdul Mannan; vloedcontrole, waterstaat en energie - Abdur Rab Serniabat; justitie en parlementszaken - Manoranjan Dhar; voedsel en civiele bevoorrading plus hulp en rehabilitatie - Abdul Momen (voorheen staatsminister).

Na de reorganisatie van het kabinet werd een campagne tegen corruptie gestart. Op 18 juli werden zes politie-officieren geschorst op beschuldiging van corruptie en wanbeleid. De volgende dag verzocht de premier het anti-corruptiedepartement zaken aan te spannen tegen 16 functionarissen van twee staatsbedrijven. Op 22 juli keurde het parlement een wet goed — ondanks verzet van de oppositie — waarin strenge straffen werden vastgesteld voor corruptie en smokkel. In bepaalde gevallen zouden schuldigen onmiddellijk kunnen worden terechtgesteld. Ook sabotage, het vervaardigen van vals geld, zwarte handel en het knoeien met levensmiddelen vielen onder de werking van de nieuwe wet, waarvan de oppositie toepassing jegens politieke tegenstanders vreesde.

Politiek-economische situatie

NRC/H'blad (20-7-'74) noemde de politieke en economische situatie in Bangladesh catastrofaal. Het blad meldde o.m.:

„. . . In een toespraak tot de Nationale Vergadering gaf de minister van binnenlandse zaken, Mansoor Ali, eind juni een overzicht van de misdaden, die gepleegd zijn sinds de onfahankelijkheid: 9.560 mensen zijn gedood — volgens de officiële cijfers, die ongetwijfeld lager zijn dan de werkelijkheid — tussen 1 januari 1972 en 31 mei j.l. Onder hen waren 264 politieke, leidende en militante figuren, vier leden van de grondwetgevende vergadering en drie leden van het parlement.
De eerste vijf maanden van dit jaar (1974) hebben al 69 politieke moorden opgeleverd; 5.518 verdachten zijn gearresteerd, maar slechts 101 daarvan zijn berecht. Het aantal geweldplegingen is sinds de onafhankelijkheid gestegen tot 13.224; er zijn 21.130 verdachten gearresteerd, 161 werden berecht en 61 veroordeeld. Met name 28 bankdirecteuren werden gearresteerd omdat zij medeplichtig waren aan diefstallen in hun gebouwen.
De hele gerechtelijke procedure verloopt zo traag dat tienduizenden personen opgepropt zitten in de gevangenissen, terwijl politieke tegenstanders een strijd op leven en dood voeren. Hoewel uiterst links verdeeld is in allerlei groepjes, is het zeer actief en heeft het verschillende politieke moorden op zijn naam staan.
De partij die aan de macht is, de Awami-Liga, wordt beschuldigd van steeds meer aanslagen op politieke tegenstanders en de leden slachten elkaar zelfs af, zoals blijkt uit de moord, begin dit jaar, op 9 studenten aan de universiteit van Dacca door een concurrerende groep.
Dacca is wel veiliger dan vorig jaar, toen niemand in het donker nog de straat op durfde. Maar de politiek blijft het beeld geven van een gevecht tussen kliekjes die elkaar de macht en het geld betwisten. Overal heersen corruptie en onbekwaamheid, de meest onwaarschijnlijke geruchten doen de ronde en kunnen vaak niet gecontroleerd worden. Zelfs de leden van de regering en het gezin van Moejiboer Rahman, de held van de onafhankelijkheid, worden hierbij niet ontzien.
Sommige Bengalezen die iets durven te zeggen beschuldigen de ordetroepen ervan dat zij zich buiten de stad precies zo gedragen als het Pakistaanse expeditieleger destijds: mishandelend, rovend en verkrachtend.
Deze militaire garde, die lange tijd Indiase uniformen droeg, vormt de steun van Moejib en staat naar men zegt onder toezicht van militairen uit New Delhi; zij zou voor 20 tot 40% bestaan uit Indiase soldaten. De minister-president zou zelfs onlangs hebben gedreigd de Rakhi Bahinis op het leger af te sturen, als dat zich niet rustig hield. Het spookbeeld van een interventie van India is dus niet helemaal van de baan en er is al sprake van „gemengde operaties" in de bossen van Chittagong en, onlangs, in de Sunderbans, in het zuidwesten van Bangladesh.
Onder deze omstandigheden kan men niet verwachten dat de economie zich ontwikkelt, ja zelfs ook maar het peil van vóór 1971 bereikt, waar zij op het ogenblik nog 20% onder zit. Zo bevinden de produktie en de verwerking van jute, vroeger een bron van welvaart en deviezen (80% van de export) voor het land zich in een rampzalige situatie: de boeren hebben het verbouwen van deze vezel voor de helft vervangen door rijst om de voortdurend dreigende hongersnood het hoofd te kunnen bieden.
De 70 jutespinnerijen, die vóór 1971 volop draaiden, hebben sinds 16 december 1971 een verlies geleden van 420 miljoen taka (de officiële koers van de taka is 1 Indiase roepie (= ongev. 34 cent, maar op de zwarte markt brengt zij niet meer dan de helft op); zij hebben bovendien 660 miljoen taka moeten lenen en hun financiën staan er nog zeer slecht voor. . . ."

Van de slechte financieel-economische situatie had ook minister Tajuddin Ahmed melding gemaakt op 19-6-'74 bij de indiening van zijn begroting 1974-'75. Hij deelde mee dat van het eind 1973 gepubliceerde vijfjarenplan gedurende het eerste jaar vele streefcijfers niet waren bereikt. Tegelijk kondigde hij maatregelen aan om de inflatie te bestrijden die in het voorafgaande jaar 40% had bedragen.

Voor dit eerste jaar (1973-74) was een investering voorzien van 5.253,5 mln Takka in de openbare sector alsmede een groeipercentage van 14. Volgens de minister had de groei gemiddeld 12% bedragen. In de diverse sectoren verliep de groei als volgt: landbouw 11%, industrie 20%, energie en natuurlijke hulpbronnen 33% en transport en verbindingen 12%. De abnormale prijsstijgingen op de internationale markt hadden het economische resultaat nadelig beïnvloed. De buitenlandse hulp, die geraamd was op Tk 3.520 mln, zou naar nu werd verwacht niet meer dan Tk. 2.980 mln bedragen. Het exportstreefcijfer van Tk. 3.400 mln zou waarschijnlijk niet worden gehaald, al waren de prijzen van jute en thee op de internationale markt enigszins gestegen. De weergaloze prijsstijging van in te voeren grondstoffen (ruwe olie, granen en cement) plus de stijging van de vrachttarieven betekenden een ernstige tegenslag. Terwille van een aanhouden van voedselvoorraden tegen gesubsidieerde prijzen, het garanderen van belangrijke ontwikkelingsprojecten en het opvangen van onvermijdelijke uitgaven had de regering het begrotingstekort van Tk 186 mln moeten opvoeren tot Tk 1.792,7 miljoen.
De produktie in de particuliere sector was niet bevredigend toegenomen, doordat de op Tk 300 geraamde particuliere investeringen in de industrie ver waren achtergebleven en volgens een schatting in april slechts Tk 53,1 mln zouden bedragen.
Het op 1,7 mln ton geraamde voedseltekort voor 1974-75 moest door import worden opgevangen. Door de prijsstijging op de internationale markt moest de regering de kleinhandelsprijzen van rijst, tarwe en

andere grondstoffen wel verhogen, ook al werd de voedselproduktie in het komende jaar met Tk 600 mln gesubsidieerd.
De gestegen prijzen van ruwe olie hadden tot gevolg dat de olieinvoer, die tot 1973 19% van de uitvoeropbrengst verbruikte, nu de helft van deze opbrengst kostte.
Factoren, die ook van invloed waren op de economische ontwikkelingen waren de omschakeling van de verbouw van jute op die van rijst (vanwege de gestegen rijstprijzen) en de smokkelhandel met India (waar 1 mln ton jute en bijna 2 mln ton rijst mee gemoeid zou zijn).

Een regeringswoordvoerder deelde op 10 juni mee dat op een beroepsbevolking van 25.970.000 ongeveer 7,8 mln personen werkloos waren of maar ten dele in het arbeidsproces ingeschakeld waren.
Om buitenlandse valuta te sparen werd voor burgers van Bangladesh op 7 juli een verbod uitgevaardigd om overzeese reizen te maken. Een uitzondering werd gemaakt voor reizen met een zakelijk of economisch oogmerk, voor personen die permanent in het buitenland verbleven en of daar een hogere opleiding volgden, al was voor die reizen de toestemming van het betrokken ministerie vereist.
T.a.v. de particuliere investeringen werd een liberalere koers ingeslagen. Voor het eerst mochten particuliere ondernemers met buitenlandse investeerders zowel technisch als financieel samenwerken. De bestaande investeringslimiet werd van Tk 2,5 mln verhoogd tot Tk 30 mln. De buitenlandse deelneming in de niet-staatssector was niet langer aan beperkingen onderhevig, die bij staatsondernemingen mocht de 49% niet overschrijden.

Hongersnood

Voor zijn vertrek naar New York om de Algemene Vergadering van de VN toe te spreken verklaarde premier Moejiboer Rahman op 23 sept. 1974 dat zijn land aan de rand van de hongersnood stond. Hij had opdracht gegeven om 4.300 gaarkeukens in alle delen van het land te installeren om de miljoenen hongerenden te voeden. De door de regering geëxploiteerde gaarkeukens zouden tweemaal per dag voedsel verschaffen.
De „voedselschaarste" had reeds tot een massale trek van de bevolking van het platteland naar de hoofdstad Dacca geleid. Volgens een krant daar, aldus *The Financial Times* (24-9-'74), was de bevolking van Dacca in de laatste drie maanden met ca. 400.000 personen toegenomen, terwijl de plaatselijke pers dagelijks melding maakte van doden ten gevolge van de hongersnood. Dit werd echter door de regering ontkend en de minister van voedselvoorziening, Momen, verklaarde herhaaldelijk dat de regering „erop toe zou zien dat niemand van honger sterft", aldus *The Financial Times*.

Op 6 okt. 1974 maakte hij echter op een persconferentie te Dacca bekend dat tot dan toe „nog geen vijfduizend mensen" de hongerdood waren gestorven. Hij deelde voorts mee dat de regering 2,3 mln mensen hielp, die zonder bron van inkomsten waren. Hun aantal zou tot 5 mln kunnen oplopen als de hongersnood nog erger zou worden.
Op een tekort van 2,3 mln graan had de regering 1,2 mln ton kunnen importeren. De minister sprak de verwachting uit dat de voedselcrisis eind november overwonnen zou zijn, d.w.z. als de voornaamste moessonrijstoogst (november-december) goed zou uitvallen.
Over de situatie schreef een correspondent van *NRC/H'blad* (11-10-'74) o.a.:

„. . . Vooral op het platteland, waar bijna 90% van de Bengaalse bevolking woont, wordt de situatie met de dag kritieker. Allereerst omdat op veel plaatsen de rijstoogst als gevolg van de overstromingen in aug. en begin sept. ten dele of volledig is vernietigd. Verder is de bevolkingsexplosie een steeds groter wordend probleem. Bangladesh is met 1400 mensen per vierkante kilometer, 3,5 maal zoveel als Nederland, het dichtstbevolkte land ter wereld. Er is onvoldoende werk wat inhoudt, dat vooral de landlozen en de kleine boeren, de meerderheid van de plattelandsbevolking, vrijwel zonder enigerlei vorm van inkomen zitten. De kleine reserves in de vorm van een voorraadje rijst en linzen raken zo langzamerhand uitgeput.
Men is nu gedwongen alles op de open markt te kopen waar de prijzen tot onbetaalbare hoogten zijn opgelopen. De laatste weken zijn de prijzen met gemiddeld 10 tot 15% omhoog gegaan. Veel artikelen zijn al niet meer verkrijgbaar of zeer onregelmatig. De prijs van rijst, het meest essentiële levensmiddel in Bangladesh, is in de loop van een paar weken opgelopen van 5 taka per kilo tot 9 taka per kilo (1 taka = 34 cent). Meel van 4 taka per kilo naar 6,7 taka per kilo. Suiker van 10 taka naar 18 taka per kilo. Het is te begrijpen, dat voor de meeste mensen dergelijke prijzen onbetaalbaar zijn geworden.
Velen zijn dan ook gedwongen het nodige van hun bezittingen te verkopen. Te beginnen met het kleine beetje goud en zilver van de vrouw, vervolgens een geit of een os, dan stukje bij beetje het kleine stukje grond meestal niet groter dan een hectare en als laatste de woonhut. Eenmaal dit proces doorlopen blijft er vaak niets anders over dan te gaan bedelen.
In alle grotere plaatsen van Bangladesh komt men ze tegen, horden bedelaars, veel vrouwen met kinderen, die met een bord of pot van huis tot huis gaan. (. . .)
De stations van Dacca, Mymensingh, Comilla, Jassore, Khulna zitten vol met dit soort mensen. Degenen die het lukt een baantje te vinden als rickshawbestuurder, kunnen zich de „luxe" permitteren van een bamboematten hutje in een van de vele bestaande krottenwijken van Dacca. (. . .)
Wel zijn er de laatste weken nieuwe kampen in het nabije Mirpur opgericht, waar door de politie en militairen opgepikte bedelaars en daklozen met vrachtwagens naar toe worden gebracht. De situatie in deze nieuwe kampen is verre van rooskleurig. Er zijn enkele buitenlandse hulpverleningsorganisaties die met toestemming van het gouvernement voedsel en medicijnen uitdelen.
Wegens de ernst van de situatie heeft min.-president, Moejiboer Rahman, zijn minister van sociale zaken opdracht gegeven in het gehele land 4600 gaarkeukens te openen. In elk subdistrict één. Elke keuken zou een capaciteit van 600 maaltijden moeten hebben. Dus 600 maaltijden voor 600 personen. Als men bedenkt dat in elk subdistrict zo'n vijftien tot twintigduizend mensen wonen, waarvan zeker meer dan driekwart de grootste moeite heeft om de eindjes aan elkaar te knopen, begrijpt men dat het moeilijk zal zijn uit te maken wie er tot de gelukkige zeshonderd zullen behoren. (. . .)
Van de 4600 keukens, die volgens order voor de 29ste september op volle toeren hadden moeten draaien zijn er slechts duizend gereed (. . .)
Bovendien ligt het tijdstip dat de cholera-epidemie haar intrede doet veel vroeger dan normaal. Ongetwijfeld zal het aantal van vijftig gevallen per dag binnen de kortst mogelijke tijd verdubbelen of zelfs nog hoger komen te liggen.
Dat de toestand vrij alarmerend is blijkt ook uit het feit, dat veel mensen proberen illegaal de grens naar India over te steken. Langs de zuidwestgrens tussen Bangladesh en India ter hoogte van Calcutta trekken dagelijks honderden mensen de grens over. India, bang voor een nieuwe stroom van tien miljoen vluchtelingen zoals in 1971, heeft al extra grensbewaking ingesteld . . ."

Terwijl de regering van Bangladesh eind november volgens *Le Monde* (1/2-12-1974) officieel erkende dat 27.500 personen in de laatste drie maanden door de honger waren omgekomen, lagen officieuze schattingen veel hoger. *The Times* (11-11-1974) noemde schattingen van 50.000 à 250.000, en merkte daarbij op dat de gevolgen van de honger en ziektes i.v.m. de overstromingen (zoals cholera) nauwelijks te scheiden zijn. Ook wees het blad erop dat zelfs in een normaal jaar ca. 1,3 mln inwoners van Bangladesh aan natuurlijke oorzaken overlijden, zodat zelfs de hoogste schatting van het dodental ten gevolge van de honger nog maar neerkomt op een stijging van het gemiddelde jaarlijkse sterftecijfer met 20%.
Minister Momen, die het cijfer van 27.500 doden vermeldde, verklaarde in het parlement dat de regeringsmaatregelen honderdduizenden mensen van een zekere dood had-

den gered, daarbij verwijzend naar de gaarkeukens en kampen. Hij deelde voorts mee dat het graantekort door de overstromingen tot 3 mln ton was toegenomen, en hij bedankte de VS, VN en EG voor hun graanleveranties.
The Times weet de hongersnood voor een groot deel aan smokkel, zwarte markt, hamsteren en slechte distributie. De geweldige prijsstijging, via manipulaties van corrupte dealers en handelaren — vaak met medewerking van politici van de Awami Liga —, leidde ertoe dat rijst buiten bereik bleef van 40% van de plattelandsbevolking, die zonder land of in het bezit van marginale bedrijfjes is. Ook zou volgens *The Times* een miljoen ton graan of meer in het afgelopen jaar naar India gesmokkeld zijn.
Hoewel de najaarsoogst gunstig wordt genoemd, heeft Bangladesh vanaf februari tot de volgende moesson (juni) nog 200.000 ton graan per maand nodig, aldus een schatting van FAO-directeur-generaal Boerma op 20 dec. 1974, die toen een beroep deed op de VS, Canada, Australië en de EG. De Europese Gemeenschap en de lidstaten afzonderlijk zegden reeds 195.000 ton graan toe.

Internationale hulp

Op initiatief van de Wereldbank kwamen op 24 en 25 okt. 1974 te Parijs vertegenwoordigers van industrielanden en oliestaten bijeen om een „hulpgroep" voor Bangladesh te vormen. De landen die daaraan meewerkten waren: West-Duitsland, Australië, Perzië, Japan, Koeweit, Nederland, Nieuw-Zeeland, Noorwegen, Zweden, Engeland, België, Canada, Denemarken, Frankrijk en de VS. Organisaties die medewerking verlenen zijn de EG, Aziatische Ontwikkelingsbank, UNIDO en IMF. Als waarnemers nemen Italië, Roemenië, Zwitserland en de Unie van Arabische Emiraten aan de groep deel. De Wereldbank raamde het bedrag dat Bangladesh jaarlijks aan buitenlandse hulp moet ontvangen op $ 840 mln. In de eerste 30 maanden ontving Bangladesh hulp ter waarde van meer dan $ 2 mrd (waarvan 28% als voedselhulp).
Na de overstromingen werden de volgende toezeggingen gedaan in geld en voedselhulp: VN $ 2,2 mln, Zweden $ 4 mln, VS $ 4 mln, Saoedi-Arabië $ 10 mln, Nederland $ 400.000, West-Duitsland $ 6 mln en Japan $ 700.000. Op 14 okt. 1974 stuurde het Chinese Rode Kruis een gift van 5.000 ton graan plus dekens. Op 12 nov. verleende India een krediet van 100 miljoen roepies voor de aankoop van „grondstoffen en primaire levensbehoeften". Ook diverse andere landen boden hulp, maar zoals *NRC/H'blad* (5-9-'74) opmerkte: „Ditmaal schijnt de buitenlandse hulpmachine echter minder goed op gang te komen dan in 1970 en 1971. Dit enerzijds omdat Bangladesh moet concurreren met de Sahellanden, Anderzijds — en dat speelt waarschijnlijk een belangrijkere rol — hebben de regering van Moejiboer Rahman en nog meer het Bengaalse Rode Kruis veel van hun geloofwaardigheid en betrouwbaarheid verloren . . ."

Militairen bewaken buitenlandse voedselzendingen.

Ontslag Tajuddin Ahmed, aanslagen en politieke ontwikkelingen

Op 26 okt. 1974 trad de minister van financiën, Tajuddin Ahmed, af „in het hoogste belang van de natie" en op verzoek van premier Moejiboer Rahman. De tijdens de burgeroorlog als eerste premier van Bangladesh opgetreden Tajuddin Ahmed gold als een voorstander van nauwe vriendschap met de SU en India.

Volgens zijn aanhangers was hij steeds meer „teleurgesteld door het zogenaamde socialisme van de regering en door haar koerswijziging in de richting van de kapitalistische wereld", aldus *Le Monde* (19-11-'74). De *NZZ* (28-10-'74) meldde echter dat hij bij de premier in ongenade gevallen was door twee zaken: zijn eis tot vorming van een regering van alle partijen om de acute economische crisis beter te bestrijden en zijn openlijke kritiek op de corruptie-uitwassen in Bangladesh en het daaraan gekoppelde verwijt dat de premier zich meer om politiek dan om de urgente voedselproblemen bekommerde.

Het heengaan van Tajuddin Ahmed leidde tot geruchten over het streven van sjeik Moejiboer Rahman naar een verdere machtsconcentratie en het invoeren van een presidentieel bewind.

Tijdens de derde verjaardag van de onafhankelijkheid van Bangladesh op 15 dec. 1974 werden in Dacca verscheidene aanslagen gepleegd, o.a. tegen twee kantoren van de Indiase luchtvaartmaatschappij, die aan de pro-Pakistaanse ondergrondse organisatie, de Zwarte December, werden toegeschreven. Op muren in de hoofdstad stonden leuzen geschilderd als de bevrijding van het land uit Pakistaanse heerschappij is niets ander dan de „gewelddadige bezetting van Bangladesh door Indiase strijdkrachten". Daags tevoren waren twee personen gedood en zeven gewond door het ontsporen van een trein ten gevolge van een aanslag.

Op 16 dec. 1974 kondigde sjeik Moejiboer Rahman strenge maatregelen aan tegen personen die wet en orde in gevaar brengen. Voor de 3.000 politieke moorden stelde hij „ongelovigen" verantwoordelijk; smokkelaars van voedsel naar India noemde hij „beesten in mensengedaante". *(NRC/H'blad, The Times, NZZ, FAZ, Financial Times, Le Monde)*

(Vor. ber. pag. 351/2 e.v.-1974)

INTERNATIONALE ZAKEN

IMF

JAARVERSLAG WERELDBANK, IDA EN IFC

Het jaarverslag van de Wereldbank en de daarmee verbonden organisaties, International Development Association (IDA) en International Finance Corporation (IFC), over het boekjaar 1973-1974, dat op 30 juni van vorig jaar werd afgesloten, werd op 23 sept. 1974 gepubliceerd. In het verslag gaf het bestuur veel aandacht aan de verslechterende positie van de ontwikkelingslanden.

Gezegd werd o.m., dat ong. 800 mln mensen in de Derde Wereld voor wat betreft hun levensomstandigheden afhankelijk zijn van het van de grond komen van grootscheepse internationale actie. Bij het achterwege blijven van dergelijke actie zal er nauwelijks sprake kunnen zijn van enige verbetering van hun lot.
Verwarring en tegenstrijdigheden kenmerken op het ogenblik de situatie, aldus het jaarverslag, maar één ding is zeker: voor een groot aantal ontwikkelingslanden is het uitzicht op economische en maatschappelijke vooruitgang ernstig in gevaar gekomen; de armste onder deze landen kunnen het ergste vrezen.

Het verslag noemt vijf belangrijke ontwikkelingen uit het recente verleden, die bij de ontwikkelingslanden bijzonder hard zijn aangekomen:

- de versnelde inflatie, speciaal wat betreft grondstoffen en industrieprodukten;
- het stijgen van de olieprijzen;
- tekorten aan voedergraan en kunstmest;
- een vertraging van de economische groei van de geïndustrialiseerde landen;
- de veranderingen in de wisselkoersen en het zweven van valuta's.

Nog geen jaar geleden werd verwacht, dat de ontwikkelingslanden als groep een reële stijging van het Bruto Nationale Produkt (BNP) zouden kunnen bereiken van 6% per jaar. Dat zou in overeenstemming zijn geweest met de doelstellingen van het tweede Ontwikkelingsdecennium. Thans is de verwachting, dat dit doel, uitgezonderd voor enkele landen, die leveranciers van grondstoffen zijn, niet zal worden gehaald.
Als men het laagst aanvaardbare groeipercentage in de ontwikkelingslanden wil bewerkstelligen, zal de stroom middelen voor die landen enorm moeten worden uitgebreid. Maar de Wereldbankgroep acht de vooruitzichten voor het activeren van deze aanvullende kapitaalstroom bijzonder onzeker. Het zijn de armste landen, die hieronder het meest te lijden zullen hebben, omdat zij hun behoefte aan geld alleen maar kunnen dekken door hulpverlening tegen de gunstigst mogelijke voorwaarden.
De Wereldbank acht het onvermijdelijk, dat in de naaste toekomst de financiële ontwikkelingshulp tegen „zachte" voorwaarden (lage rente, lange aflossingstermijn) in reële termen zal afnemen. Daarentegen is de behoefte van landen, die het meest op deze hulp zijn aangewezen, groter dan ooit. Rond 1980, zo verwacht de Wereldbank, zal de vraag naar langlopend kapitaal in de Derde Wereld $ 27,5 mrd bedragen. Daarvan zal ong. de helft ($ 11,2 mrd) tegen zachte voorwaarden beschikbaar moeten zijn.

In het jaarverslag wordt ook ingegaan op de positie van de olie-exporterende landen. De Wereldbank verdeelt deze landen grofweg in drie groepen:

1. Landen als Koeweit en Saoedi-Arabië, die een hoog inkomen per hoofd van de bevolking hebben en grote hoeveelheden kapitaal bezitten. Volgens de Wereldbank zijn er aanwijzingen, dat deze landen de Bank om technische steun zullen vragen. Een deel van hun kapitaal zou in eigen land geïnvesteerd worden, terwijl het andere deel van hun overschotten aan de hand van programma's voor bilaterale ontwikkelingshulp naar de Derde Wereld zou worden geleid.

2. Landen als Perzië en Venezuela. Deze landen hebben veel geld nodig voor de binnenlandse ontwikkeling, maar zij behoeven daarvoor geen beroep te doen op het buitenland. Verwacht wordt echter, dat zij van de Wereldbank zullen blijven lenen, aangezien de verwerving van kapitaal langs deze weg het voordeel biedt van technische steun. Omgekeerd wordt verwacht dat deze landen leningen aan de Wereldbank zullen verstrekken. Deze leningen zullen in veel gevallen een grotere omvang hebben dan het van de Wereldbank geleende kapitaal.

3. Landen als Indonesië en Nigeria. De bank meent, dat de extra-opbrengst uit olie-export klein zal zijn in verhouding tot de omvang van de ontwikkeilngsbehoeften.

Enkele andere opmerkingen uit het jaarverslag van Wereldbank en IDA zijn de volgende:

Het aantal leden van de Wereldbank groeide van 122 naar 124 door toetreding van de Bahamas en West-Samoa. Door toetreding van West-Samoa steeg het aantal leden van de IDA tot 113.

Het geplaatste kapitaal van de Wereldbank nam met $ 28,3 miljoen toe tot $ 25.225.600.000. De verhoging kwam tot stand door stortingen van de nieuwe leden ($ 17,1 mln van de Bahamas en $ 1,7 mln van West-Samoa), alsmede door verhogingen van de aandelen van Gabon ($ 2 mln), Irak ($ 5,8 mln) en Tanzania ($ 1,7 mln).

In het boekjaar 1973-1974 verschafte de Wereldbank leningen tot een bedrag van $ 3.218.400.000 mln. De IDA verstrekte kredieten tot een bedrag van $ 1.095.200.000 mln.

De geografische verdeling van leningen en kredieten was als volgt (in mln dollar):

	leningen	kredieten	totaal
Oost-Afrika	209,9	198,5	408,4
West-Afrika	160,7	121,0	281,7
Azië	715,4	646,4	1.361,8
Europa, Nabije Oosten en Noord-Afrika	1.246,5	92,0	1.338,5
Latijns-Amerika en Caraïbisch gebied	885,9	37,3	923,2

Het geld werd voor de volgende doeleinden ter beschikking gesteld (in mln $):

	leningen	kredieten	totaal
Landbouw	646,5	309,4	955,9
Ontwikk.financiering	309,0	36,2	345,2
Onderwijs	134,4	18,7	153,1
Elektro-energie	755,9	13,5	769,4
Industrie	309,1	109,7	418,8
Niet-projectgebonden	—	235,0	235,0
Bevolkingsplanning	—	17,0	17,0
Technische hulp	16,0	5,0	21,0
Telecommunicatie	66,5	41,4	107,9
Toerisme	30,6	16,0	46,6
Verkeer	733,2	223,8	957,0
Stedelijke planning	68,0	45,0	113,0
Watervoorziening en kanalisering	149,2	24,5	173,7

De rente van de Wereldbank bedroeg in het hele boekjaar 7¼%.

In het jaarverslag van de IFC werd o.m. vastgesteld, dat het ledenaantal door toetreding van West-Samoa groeide tot 99. Het geplaatste kapitaal bedroeg op 30 juni 1974 $ 172,5 mln. De gedane investeringen bereikten met $ 203,4 mln een recordstand. De bruto-toezeggingen van de IFC sedert de stichting in 1956 bedroegen in totaal meer dan $ 1 mrd.
In de loop van het boekjaar 1973-1974 deed de IFC in 19 ontwikkelingslanden 32 investeringen in de vorm van leningen en kapitaaldeelnemingen. Te zamen met de IFC deden derden toezeggingen voor dezelfde ondernemingen tot een bedrag van $ 466,9 mln. Met inbegrip van $ 104,4 mln, die de ondernemingen uit eigen middelen opbrachten, beliepen de totale kosten voor de projecten, waarvoor deze toezeggingen waren gedaan, $ 774,7 mln.
Van de in het boekjaar 1973-1974 gedane toezeggingen van $ 131,7 mln bestemd voor 8 projecten in Latijns-Amerika en het Caraïbische gebied; $ 39,3 mln voor 10 projecten in Azië; $ 9,2 mln voor 3 projecten in het Nabije Oosten en $ 4 mln voor 5 projecten in Afrika.

(Vor. ber. pag. 766/2 e.v. - 1973)

JAARVERSLAG IMF

Het jaarverslag van het IMF over het boekjaar, dat op 30 april 1974 werd afgesloten, werd op 15 sept. voor de eerste maal door directeur Witteveen gepubliceerd.

In het jaarverslag werd o.m. meegedeeld, dat het ledenaantal door toetreding van de Bahamas was gegroeid tot 126. Het quotum van de Bahamas is SDR 20 mln. Het totaal der quota bedraagt nu SDR 29,189 mrd.
De Bahamas namen ook deel aan de aparte rekening van SDR's, waardoor het totale aantal deelnemers aan deze rekening toenam tot 117.
Het gebruik van SDR's beliep in het boekjaar 1973-1974 een bedrag van SDR 1,123 mrd. Het grootste deel hiervan — SDR 996 mln — kwam voor rekening van EG-staten in samenhang met de voldoening van verplichtingen in het kader van de Europese Monetaire Unie.
In het boekjaar 1973-1974 deden 24 leden trekkingen op het fonds in de vorm van valuta's en SDR's tot een bedrag van SDR 1,058 mrd.

De directie van het IMF uitte in het jaarverslag grote zorg over de ontwikkeling van de wereldeconomie. Gezegd wordt o.m., dat de geïndustrialiseerde staten in de strijd tegen de inflatie wellicht genoegen moeten nemen met geringere economische groei en grotere werkloosheid dan in recente jaren gebruikelijk is geweest. Aangedrongen wordt op grotere internationale samenwerking en wederzijds begrip.
De industriestaten zullen ook een grotere inspanning moeten ontwikkelen om te komen tot een inkomenspolitiek om directe invloed uit te oefenen op de bewegingen van lonen en prijzen. Erkend wordt, dat het ontwerpen van een inkomensbeleid moeilijk kan zijn, en in elk land overeenkomstig zijn instellingen, tradities en omstandigheden gebeuren moet. Bij het ontbreken van een inkomenspolitiek zal het echter moeilijk zijn de prijsontwikkeling te beheersen, anders dan d.m.v. economische stagnatie en grotere werkloosheid.
In het verslag wordt opgemerkt, dat in de periode van groeiende vraag in 1972-1973 in een aantal landen het fiscale en monetaire beleid te expansief is geweest met het oog op bestrijding van de inflatie.
Het IMF merkt verder op, dat de voorzieningen, die i.v.m. de verslechtering van vele betalingsbalansen als gevolg van de aardolieprijsstijgingen getroffen moeten worden, in overeenstemming moeten zijn met de algemene economische doelstellingen. De industriële staten als groep moeten genoegen nemen met een massieve verslechtering van hun betalingsbalansen; zij moeten hun beleid op het terrein van de buitenlandse handel coördineren. Van de aardolie-importerende landen met een sterke betalingsbalans mag worden verwacht, dat zij met het stimuleren van de vraag zo ver gaan als zij verantwoord achten met het oog op de strijd tegen de inflatie. Dit om de wereldhandel en de wereldwijde vraag te steunen. Daartegenover moeten landen met een zwakke betalingsbalans de binnenlandse vraag remmen om via een vermindering van de invoer en het stimuleren van de uitvoer de betalingsbalans te verbeteren.
Het IMF wijst erop, dat ook rekening gehouden moet worden met betalingsbalanstekorten, waarvoor niet de olie verantwoordelijk gesteld kan worden, met de relatieve betekenis van de olie-invoer en met de risico's van kapitaalinvoer.
De internationale kapitaalstromen komen ten dele door krachten van de markt tot stand, maar voor een ander deel door overheidstransacties. De klaarblijkelijke bereidwilligheid van landen om op de internationale kapitaalmarkt leningen op te nemen om de door aardolie en andere oorzaken teweeg gebrachte tekorten te financieren sluit naar het oordeel van het IMF het gevaar in, dat de schulden te groot worden in verhouding tot de aanpassing — zowel door wisselkoersveranderingen als op het terrein van de vraag. Te grote schulden leiden tot hogere wisselkoeren en een grotere binnenlandse vraag dan normalerwijze verantwoord is.

JAARVERGADERING IMF EN WERELDBANK

De jaarvergadering-1974 van IMF en Wereldbank werd van 30 sept. - 4 okt. in Washington gehouden.
Vraagstukken, waaraan in de discussies veel aandacht gegeven werd, waren de ontwikkelingssamenwerking en de kwestie van het vinden van nieuwe kanalen voor de beweging van het geld, dat de olieproducerende landen voor hun aardolie krijgen, teneinde faciliteiten voor landen met grote betalingsbalanstekorten te creëren.

Discussies

De president van de Wereldbank, Robert McNamara, wees erop, dat miljoenen mensen zullen omkomen, als de ontwikkelde landen hun hulp aan de ontwikkelingslanden niet drastisch uitbreiden. „Indien de rijke landen ondanks de inflatie hun hulp vergroten betekent dat hoogstens enige selectieve verlaging van hun toch al zeer hoge levensstandaard; een ongemak, dat best te verdragen is. Voor de arme landen betekent verlaging van de levensstandaard eenvoudig doodsgevaar".
Volgens McNamara moeten de welvarendste landen hun totale hulpverlening gedurende de komende vijf jaar vergroten van $ 33 mrd tot $ 53 mrd. Twee derde van de vergroting is dan nodig als compensatie voor de prijsstijging van goederen en diensten. De overheidshulp moet worden verdubbeld tot $ 24 mrd, wil het inkomen per hoofd van de bevolking met slechts 2% toenemen.
Volgens de directeur van het IMF, dr. Witteveen, zijn nieuwe financieringskanalen nodig om landen te helpen met tekorten op de betalingsbalans als gevolg van de sterk gestegen olieprijzen. Olie-exporterende landen beschikken over steeds grotere kapitaaloverschotten, die niet in de landen zelf worden uitgegeven. Dr. Witteveen wees op het bestaan van de speciale oliefaciliteit binnen het IMF. Hij merkte echter op, dat dit onvoldoende is voor de armste landen, aangezien die geen rente kunnen betalen, die is gerelateerd aan de rente op de kapitaalmarkt.
Door sommige landen, o.a. Engeland, werd in de discussies aangedrongen op sterke uitbreiding van de oliefaciliteiten. De VS waren daarentegen van oordeel dat er voldoende marktmechanismen aanwezig zijn om de tekorten op te vangen. Nieuwe maatregelen waren daarvoor niet nodig. De Franse afgevaardigden uitten hun bezorgdheid over het ontstaan van nieuwe schuldverhoudingen, die verdere verstoringen met zich mee zouden brengen. De Duitsers vonden, dat de oplossing niet moest worden gezocht in verhoging van de leningcapaciteit, maar in reële investeringen. Zij stelden voor een beleggingsconsortium te creëren voor oliedollars in verschillende bedrijfstakken. Een dergelijk consortium zou onder toezicht moeten staan van zowel olie-exporterende, beleggende landen als ontvangende staten.
Volgens McNamara gingen deze voorstellen niet diep genoeg. Hij karakteriseerde de genoemde denkbeelden als symptoombestrijding. Waar het om gaat is het kwaad van de stagnatie in de ontwikkeling aan de wortel te bestrijden en de heilloze situatie in de ontwikkelingslanden te verbeteren.
De Nederlandse minister van Financiën, W. Duisenberg, stelde voor door middel van rentesubsidies die ontwikkelingslanden te helpen, die niet in aanmerking komen voor de goedkope leningen van de IDA (International Development Association). Daartoe zou een aantal landen financiële middelen ter beschikking van de Wereldbank moeten stellen. Doel van dit voorstel is die landen te helpen, die niet tot de allerarmsten behoren, maar die zich toch geen 8% rente kunnen veroorloven, het tarief dat de Wereldbank voor haar leningen vraagt.
Een andere mogelijkheid om die landen te helpen is volgens minister Duisenberg het aanbrengen van een zekere differentiatie in de rentevoet van de Wereldbank. Er zijn ontwikkelingslanden — in het bijzonder olie-exporterende landen, die nog steeds behoefte hebben aan hulp van de Wereldbank om bepaalde projecten te verwezenlijken, maar die voor die hulp een hogere rente kunnen betalen, waardoor armere landen, tegen een lagere rente geld zouden kunnen lenen.
Indien een onderzoek van de Wereldbank de suggestie om rentesubsidies te verstrekken op andere leningen dan IDA-leningen positief beoordeelt, dan is Nederland bereid een bijdrage voor deze subsidies te geven, aldus minister Duisenberg.

Nieuwe instellingen

De vergadering keurde de vorming van twee nieuwe instellingen goed.

De groep van twintig werd omgevormd in een interimcommissie van het IMF, die zich zal bezig houden met de hervorming van het internationale monetaire stelsel en daartoe o.m. toezicht zal houden op het stelsel van wisselkoersen (zie ook richtlijnen interimperiode pag. 404/1-1974).

Tot voorzitter van de interimcommissie werd de Canadese minister van financiën, John Turner, gekozen.

Daarnaast werd een gemeenschappelijke ministeriële commissie van Wereldbank en IMF opgericht, die tot taak heeft de overdracht van reële middelen naar ontwikkelingslanden te bevorderen. De voornaamste onderwerpen, waarmee deze commissie zich zal bezig houden zijn:
De positie van de door de energiecrisis meest getroffen landen;
het herkanaliseren van de oliedollars;
het verband tussen SDR's en ontwikkelingshulp, de z.g. link.

Voorzitter van deze commissie werd Henry Konan Bedie, minister van financiën van Ivoorkust. Tot secretaris-generaal van de commissie werd de Amerikaan Henry Constanzo benoemd.

Op de jaarvergadering was de OPEC niet vertegenwoordigd. Blijkens een mededeling van het IMF hadden zowel OPEC als OAPEC een uitnodiging om de vergadering bij te wonen afgeslagen.
De afzonderlijke lidstaten van de twee organisaties hebben wel hun delegaties gezonden. De ministers van financiën van Egypte, Koeweit, Saoedi-Arabië en Oman waren echter niet aanwezig. Ook de Venezolaanse minister van financiën was niet in Washington. De presidenten van de centrale banken van de voornaamste olielanden hebben de jaarvergadering wel bijgewoond. *(Internationale Samenwerking, NZZ, The Times, Le Monde, NRC/H'blad, Reuter, AFP, DPA)*

NEDERLAND

WET MINIMUMPRIJZEN AARDGAS

De Tweede Kamer heeft op 26 nov. 1974 een wetsontwerp aanvaard, waarbij de minister van economische zaken de bevoegdheid krijgt de leverancier van aardgas aan de consument aanwijzingen te geven m.b.t. de vaststelling van de tarieven.

Wanneer een leverancier tarieven toepast voor de verbruiker van aardgas, die naar het oordeel van de minister strijdig zijn met het belang van een goede energievoorziening, kan de minister hem aanwijzingen geven met inachtneming waarvan de tarieven moeten worden aangepast. In het oorspronkelijke ontwerp vroeg de minister de bevoegdheid zelf de tarieven vast te stellen. Bij de behandeling in de Tweede Kamer bleek hiertegen veel verzet te bestaan o.a. bij de christen-democratische fracties en de fractie van de VVD. Men zag hierin een aantasting van de gemeentelijke en provinciale autonomie. Om aan deze bezwaren tegemoet te komen had minister Lubbers op 21 nov. een nota van wijzigingen ingediend, waarin hij deze laatste bevoegdheid uit het ontwerp haalde.

Verder kan de minister op grond van de wet minimumprijzen vaststellen, die voor de export van aardgas moeten gelden.

Als doel van de wet werd aangegeven het bevorderen van een goede energievoorziening en de vergroting van de opbrengst uit aardgas voor de staat.
Volgens de memorie van toelichting boden de bestaande uitvoercontracten en de contracten met de gasdistributiebedrijven niet genoeg mogelijkheden om de aardgasprijs het algemene peil van de energieprijzen te laten volgen. Het werd noodzakelijk geacht, dat het peil van de aardgasprijzen gelijk is aan de marktwaarde van gas, of die althans dicht benadert. Het belang van een prijsaanpassing werd zo groot geacht, dat de mogelijkheid moet bestaan om de bestaande contracten te doorbreken.
Achtergrond van het ontwerp was de wens van de minister van economische zaken om de aardgasprijzen per 1 jan. van dit jaar met vijf cent per m3 te verhogen. De exploitanten van gasbedrijven, verenigd in de Vegin, wilden hieraan niet vrijwillig meewerken. Zij achtten de verhoging niet in hun belang en niet in het belang van hun afnemers. Zij wilden de prijsverhoging beperkt zien tot de eerder overeengekomen ene cent per m3.

De Tweede Kamer ging uiteindelijk zonder stemming met het ontwerp akkoord, waarbij de fracties van de CHU, SGP, BP, CPN en PSP aangetekend wilden zien, dat zij tegen waren.

Moties van de PvdA (aandrang om met de oliemaatschappijen te onderhandelen over een hoger winstaandeel voor de staat), de PPR (over openbaarheid van de exportcontracten) en de PSP (uitzondering van de prijsverhoging voor kleingebruikers) werden verworpen. Hetzelfde gebeurde met een aantal amendementen van PvdA, CHU, PSP en SGP.

Eerste Kamer na veel bezwaren ook akkoord

De Eerste Kamer nam het ontwerp op 17 dec. aan, na eerst veel bezwaren te hebben laten horen.

Bezwaren leefden bij de fracties van KVP, ARP, VVD, CHU, CPN, SGP en BP. Enerzijds werd gevreesd voor een mogelijke aantasting van de autonomie van de gemeentelijke en provinciale gasdistributiebedrijven. Anderzijds was men bang, dat de staat zich via de exporterende Nederlandse aardoliemaatschappij (NAM) door contractwijziging een onbetrouwbare partner jegens het buitenland zou tonen.
Minister Lubbers, die voor verdediging van het ontwerp uit Brussel overkwam, waar hij een vergadering van de Europese energieraad bijwoonde, drong met klem aan op aanvaarding van het ontwerp en beloofde er zeer zorgvuldig mee om te gaan.
Na de verdediging door de minister vroegen de christen-democratische fracties schorsing aan voor nader beraad.
Toen de EK weer bijeengekomen was, legde de minister van justitie, Van Agt, een nadere verklaring af, die veel van de bezwaren weg nam. De minister zei, dat de NAM in de exportcontracten reeds een clausule had doen opnemen, waarbij prijsverhoging in geval van „overmacht" mogelijk werd gemaakt.
Hierna hadden de christen-democratische fracties opnieuw behoefte aan schorsing. Toen het vervolgens tot hoofdelijke stemming kwam, werd het ontwerp aangenomen met 36 tegen 26 stemmen. PvdA en PPR stemden voor, VVD, CPN, SGP en BP stemden tegen, KVP, ARP en CHU stemden verdeeld. (N R C / H'b l a d, m i n i s t e r i e v a n e c o n. z a k e n)

BENZINE EEN CENT GOEDKOPER

Minister Lubbers van economische zaken heeft beslist, dat m.i.v. 21 nov. 1974 de prijs van benzine met één cent moest worden verlaagd. M.i.v. dezelfde dag is de prijs van stookolie verhoogd. De maximumprijs voor stookolie met een zwavelgehalte van 2,9% is met ƒ 9,18 per ton verhoogd. Voor laagzwavelige stookolie (1%) bedroeg de verhoging ƒ 14,50 per ton.
De minister argumenteerde zijn beslissing met recente ontwikkelingen op de vrije markt voor benzine.
De oliemaatschappijen in Nederland hebben tegen de benzineprijsverlaging geprotesteerd. Zij meenden, dat prijsverhogingen voor ruwe olie eerder een verhoging van de benzineprijs rechtvaardigden. Bovendien meenden zij, dat de minister zijn eerdere beleid, waarbij werd uitgegaan van de prijs van ruwe olie en de veranderingen daarin werden doorberekend, nu had verlaten. Een woordvoerder van de oliemaatschappijen stelde, dat de minister eerder in 1974 de benzineprijzen op de vrije markt niet wilde hanteren, omdat daaruit een prijsverhoging zou zijn voortgevloeid. (N R C / H'b l a d, m i n i s t e r i e v a n e c o n. z a k e n)

VERPLICHTING AANHOUDEN OLIEVOORRAAD TOT 90 DAGEN VERLENGD.

De minister van economische zaken heeft op 18 dec. 1974 een nota van wijzigingen ingediend op het in 1971 ingediende wetsontwerp voorraadvorming olieprodukten. De verplichting voor importeurs en raffinadeurs om van de belangrijkste aardolieprodukten een voorraad aan te houden ter grootte van 65 dagen binnenlands verbruik is hierin verhoogd tot 90 dagen. (N R C / H'b l a d)

HEFFING VOOR SNELLE KWEEKREACTOR IN KALKAR VOLGENS HOGE RAAD RECHTMATIG

De Tweede Kamer had op 4 april 1973 Nederlandse deelname aan de bouw van een snelle kweekreactor in het Westduitse Kalkar goedgekeurd (pag. 253/3-1973). Deze deelname wordt gefinancierd uit een heffing van 3% op de prijs van elektriciteit. Sommige Nederlanders zijn er echter van overtuigd dat deze vorm van kernenergie onaanvaardbare risico's met zich brengt. Zij weigeren daarom de heffing van 3% te betalen. In enkele gevallen zijn daarop de betrokken elektriciteitsmaatschappijen ertoe overgegaan de elektriciteitsleverantie aan de klant af te snijden.
Een proces hierover, aangespannen door dr. W. Smit uit Yde in Drenthe tegen het Electriciteitsbedrijf voor Groningen en Drenthe (EGD), leidde op 20 dec. 1974 tot de uitspraak van de Hoge Raad, dat de EGD bevoegd was de stroom af te snijden als een gebruiker weigert de Kalkarheffing te betalen.

De Hoge Raad stelde in zijn arrest, dat het EGD zich niet aan een wanprestatie of een onrechtmatige daad jegens de heer Smit had schuldig gemaakt. Het EGD moet een heffing aan het rijk betalen; het EGD berekent die heffing aan de gebruikers door. In redelijkheid mag niet worden gevergd, dat het EGD op grond van de bezwaren van de heer Smit tegen Kalkar ervan zou afzien op hem te verhalen, wat het EGD als heffing verschuldigd is.
Afsluiting van de stroom was voor het EGD het enige middel om te voorkomen, dat de heer Smit stroom afneemt en tegelijkertijd weigert de kosten van de heffing voor zijn rekening te nemen.

Ontheffingsregeling Kalkarbijdrage

Kort voor de Hoge Raad tot zijn uitspraak kwam, had het ministerie van economische zaken een regeling getroffen t.b.v. degenen, die overwegende bezwaren hebben tegen het betalen van de Kalkarbijdrage. Deze regeling is gepubliceerd in de Staatscourant van 19 dec. 1974.
De ontheffingsregeling komt hierop neer, dat de gemoedsbezwaarde niet langer de 3% heffing aan zijn elek-

triciteitsmaatschappij betaalt, maar een bedrag, gelijk aan de 3% heffing plus de daarover te berekenen 16% BTW, rechtstreeks aan het departement van economische zaken betaalt. Deze middelen zullen dan worden gebruikt voor een ander doel dan de snelle kweekreactor, b.v. voor onderzoek naar alternatieve energiebronnen. *(NRC/H'blad, ministerie van economische zaken)*

(Vor. ber. pag. 253/3-1973)

PROTESTEN CHAUFFEURS BEROEPSGOEDERENVERVOER TEGEN INVOERING TACHOGRAAF

Vrachtwagenchauffeurs hebben van 25-27 nov. 1974 actie gevoerd tegen de invoering van de z.g. tachograaf. Staatssecretaris Van Hulten van verkeer en waterstaat had besloten de invoering van dit instrument per 1 dec. 1974 verplicht te stellen. Doel van het instrument is het een betere controle mogelijk te maken op de uitvoering van het rijtijdenbesluit, waarin de rij- en rusttijden van de chauffeurs in het beroepsgoederenvervoer worden geregeld. Het apparaat legt mechanisch de rij- en rusttijden vast en geeft duidelijk aan, wanneer chauffeurs het rijtijdenbesluit overtreden.

De protestacties hadden op 25 nov. de vorm van een blokkade met vrachtwagens van de toegangswegen tot een aantal grote veilingen, nl. die van Aalsmeer, Rijnsburg, Honselersdijk, Berkel en Delft. Op de andere dagen blokkeerden de vrachtwagenchauffeurs met de wagens van de ondernemingen, waarbij zij in dienst waren, de belangrijkste grensovergangen.

Reden voor het protest was de vrees bij veel chauffeurs, dat zij door de scherpere controle op het rijtijdenbesluit er in inkomen op achteruit zouden gaan. In het beroepsgoederenvervoer is het nl. zo, dat als gevolg van de sterke concurrentie in deze tak van nijverheid vele chauffeurs werken voor een laag basisloon, waarbij vaak de CAO niet wordt nageleefd. Het inkomen wordt dan aangevuld met het rijden van „zwarte kilometers", waarbij niet de hand gehouden wordt aan het rijtijdenbesluit.

De acties van de chauffeurs werden gesteund door de meeste werkgevers; alleen de werkgeversorganisatie Koninklijke Nederlandse Vereniging van Transportondernemingen (KNVTO) distantieerde zich van de acties.

De vakbonden in de vervoerssector waren tegen de acties. Zij wilden alleen acties ondersteunen, gericht op toepassing en verbetering van de CAO.

Na uitgebreid overleg besloten de actievoerende chauffeurs in de nacht van 27 op 28 nov. de grensblokkades op te heffen. Overleg was gevoerd tussen de regering en de werkgevers- en werknemersorganisaties in het beroepsgoederenvervoer alsmede tussen de werkgeversorganisaties en de actievoerende chauffeurs, verenigd in de chauffeursvereniging West. De chauffeursvereniging West heeft niet deelgenomen aan het overleg met de regering.

Namens de regering werd het overleg gevoerd door minister Boersma van sociale zaken en staatssecretaris Van Hulten van verkeer en waterstaat.

In de besprekingen is overeengekomen, dat de invoering van de tachograaf op 1 dec. zou doorgaan. Wel zou bij de invoering de eerste tijd soepelheid worden betracht. Verder zal het rijtijdenbesluit worden herzien en zal, in het overleg tussen vakbonden en werkgeversorganisaties, worden gewerkt aan een herstructurering van de CAO, opdat een redelijke beloning zal zijn verzekerd bij een normale werktijd.

Bespreking acties in Tweede Kamer

De chauffeursacties werden op 28 nov. in de Tweede Kamer besproken. Minister Boersma verzette zich bij die gelegenheid tegen klachten, dat de regering in het conflict hetzij te star, dan wel te traag, zou zijn opgetreden.

Er is, aldus de minister, jarenlang vooral overleg gevoerd; wij zijn niet te formalistisch geweest. Had de regering niet eerder maatregelen tegen de actie van de chauffeurs kunnen nemen? Het standpunt was, dat er geleidelijk moest worden gereageerd. Voor het overgaan tot „zware maatregelen" was volgens de minister evenwel een mobilisatieperiode nodig; een dergelijke tegenoperatie mag niet mislukken en bovendien had de regering met zaken als deze niet veel ervaring.

Aan het verantwoordelijke actiecomité, waarmee de regering niet in overleg trad, zijn geen concessies gedaan.

De minister had aandacht voor de inkomenspositie van de chauffeurs en de wenselijkheid, daaraan iets te doen. De bestaande verhouding tussen het vaste en variabele deel van het inkomen noemde hij opmerkelijk; het eerste ligt iets boven het minimumloon. Om het loon van de gemiddelde werknemer (ca. 19 mille) te halen moeten chauffeurs 60 uur per week werken; er komen werkweken van 70 à 80 uur voor.

Staatssecretaris Van Hulten (verkeer en waterstaat) zei er aanvankelijk vanuit te zijn gegaan dat de invoering van de nieuwe technische apparatuur geen grote problemen zou opleveren.

De aangekondigde soepelheid zal niet gelden voor het installeren van de tachograaf in de auto. Excessen vallen evenmin onder de soepelheidsregel, waarvan de bedoeling is, aanvankelijk meer waarschuwend dan bestraffend op te treden.

De Kamer distantieerde zich van de gevoerde acties. Met begrip voor de ongerustheid van de chauffeurs over hun inkomen prees de heer Knot (PvdA) de gedragslijn van de regering, die zijns inziens met terughoudendheid, maar met beslistheid is opgetreden tegen het geweld waarmee ze werd geconfronteerd.

De heren Van Zeil (KVP) en De Boer (ARP) meenden dat de overheid die verantwoordelijk is voor de handhaving van de rechtsorde, te lang een afwachtende houding had aangenomen.

Mevrouw Smit-Kroes (VVD) uitgaande van de stelling dat regels van wetgeving niet kunnen wijken voor de druk van minderheden, vroeg echter of het kabinet-Den Uyl het eerst aangewezen is om zich op die stelling te beroepen; het be-

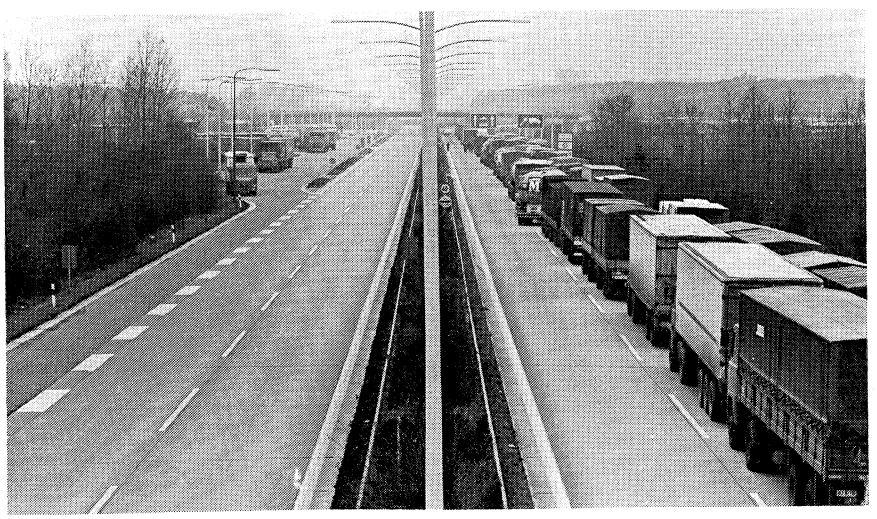

De op Duits gebied liggende geblokkeerde rijbanen in de richting van de grenspost Bergh op 27 nov. Op een van de rijbanen is ruimte opengehouden voor doorlating van personenvoertuigen.

grip van dit kabinet was in ieder geval groter voor weigeraars van de Kalkarheffing en voor de studenten die ageerden tegen de duizend-guldenwet.

Verscherpte controle op Nederlandse vrachtwagens in West-Duitsland

De minister van binnenlandse zaken van de Westduitse deelstaat Noordrijn-Westfalen, Weyer, kondigde op 1 dec. aan, dat in deze deelstaat de controle op Nederlandse vrachtwagens zal worden verscherpt. De protesten van de Nederlandse chauffeurs tegen de invoering van de tachograaf hadden naar zijn oordeel bewezen, dat zij de Westduitse verkeersregels niet willen respecteren.

In een verklaring heeft Weyer erop gewezen dat in het bijzonder Nederlandse vrachtwagenchauffeurs al geruime tijd een kwalijke rol op de Westduitse autosnelwegen spelen, aangezien zij zich niet aan de voorgeschreven maximumsnelheid plegen te houden. Bovendien trekken zij zich niets aan van de voorschriften, waarin onder meer de rusttijden zijn vastgelegd.
Naar de mening van de Noordrijnlands-Westfaalse minister kan men er in de Bondsrepubliek geen rekening mee houden dat de invoering van de tachograaf voor de chauffeurs zakelijk nadelig is. Voorop moet de veiligheid van de mensen staan, aldus Weyer. (N R C/H'b l a d)

WETSONTWERP GELIJK LOON MANNEN EN VROUWEN DOOR TK AANVAARD

De Tweede Kamer aanvaardde op 10 dec. een wetsontwerp, ingediend door minister Boersma van sociale zaken, waarbij vrouwen wettelijk aanspraak kunnen maken op een zelfde beloning als mannen krijgen voor werk van gelijke waarde.
Op grond van de wet kunnen vrouwen van hun werkgever verlangen hun een loon te betalen, gelijk aan dat voor mannen in gelijke functies. Bij weigering kan de vrouw bij een onafhankelijke commissie in beroep gaan, die haar verlangen beoordeelt. Wordt zij in het gelijk gesteld, maar blijft de werkgever weigerachtig, dan kan zij bij de kantonrechter een geding aanspannen. Strafsancties zijn in de wet niet gesteld. *(NRC/H'blad)*

NATIONALE ADVIESCOMMISSIE EMANCIPATIE GEÏNSTALLEERD

Minister-president Den Uyl heeft op 17 dec. 1974 de nationale adviescommissie emancipatie geïnstalleerd. Doelstelling van de commissie is het in Nederland het emancipatieberaad op gang te brengen.
Voorzitter van de commissie is mevr. Paula Wassen Van Schaveren, psychologe en voormalig lid van de Eerste Kamer voor D'66. Leden van de commissie zijn:

Dr. W. Albeda, hoogleraar aan de Erasmusuniversiteit Rotterdam; fractievoorzitter van de AR in de Eerste Kamer; Marjan Bakker-Van der Aa, sociologe, lid van Man-Vrouw-Maatschappij; A. van Danzig-Van Amstel, psychiater; ir. Rie Endert-Bayle (lib.) die een studie heeft gemaakt van de inpassing van de vrouw in het bedrijfsleven, zelf werkzaam bij de Shell; mr. H. Drion, raadsheer in de Hoge Raad; prof. J. E. A. M. van Dijck, hoogleraar in het belastingrecht te Tilburg; mr. Vera Hamm-Rijsdijk, vicevoorzitster van de Interim-stichting (overkoepelend orgaan van de Nederlandse vrouwenorganisaties) en secretaris van het Nationaal Komitee Internationaal Jaar van de Vrouw 1975; Ien van den Heuvel, fungerend partijvoorzitster Partij van de Arbeid en voorzitster van de Rooie Vrouwen; mr. Aad Kosto, die als Tweede Kamerlid van de Partij van de Arbeid zich al jaren inspant voor de vrouwenemancipatie; drs. Joke Kool-Smit, socialistisch feministe en medeoprichtster van MVM; Margreet Kolkman, marketingconsulent, initiatiefneemster van de actie „Marie wordt wijzer" en organisatrice van de manifestatie in Utrecht voor het Jaar van de Vrouw. Mevrouw Kolkman wordt secretaris van de commissie; G. J. Strikwerda-Van Klinken, voorzitster van de Nederlandse Christen Vrouwen Bond en Elske ter Veld, van het NVV vrouwensecretariaat.

Protesten uit KVP, ARP, CHU, VVD en DS'70

De installatie van de commissie werd niet bijgewoond door de 12 vrouwelijke TK-leden van KVP, ARP, CHU, VVD en DS'70. Naar hun oordeel was de commissie niet evenwichtig samengesteld. Zij hadden hierover op 4 dec., te zamen met de fractievoorzitters Wiegel (VVD), Kruisinga (CHU) en Drees (DS'70), vragen gesteld aan minister Van Doorn van CRM.

Zij maakten er o.m. bezwaar tegen, dat in de commissie politiek geprofileerde personen als de fungerende voorzitter van de PvdA, mevr. Ien van den Heuvel, en het PvdA TK-lid mr. Aad Kosto zitting hadden.
Zij meenden, „dat de huidige samenstelling te eenzijdig is, doordat één groepering, die een bepaalde maatschappijvisie voorstaat, onevenredig sterk vertegenwoordigd is". Aan de minister werd gevraagd tot een evenwichtiger samenstelling van de commissie te komen.
De twaalf vrouwelijke kamerleden hadden ook een brief aan mevr. Wassen geschreven waarin zij stelden: „Wij vinden, dat als van een nationale adviescommissie wordt gesproken, waarbij deskundigheid en representativiteit als criteria gelden, alle hoofdstromingen op politiek en maatschappelijk terrein evenwichtig vertegenwoordigd dienen te zijn".

Minister Van Doorn beantwoordde de kamervragen op 17 dec.

De minister zei o.m., dat deskundigheid voor hem het belangrijkste criterium was geweest bij het samenstellen van de commissie. Hij had wel aandacht geschonken aan de politieke stromingen, maar er tevens mee rekening gehouden, dat de commissie volgens haar eigen wens niet te groot zou worden. Hij meende daarom, dat aan de vertegenwoordiging van de politieke stromingen niet die nadruk behoefde te worden gegeven, die de vragenstellers blijkbaar voor ogen stond.
(N R C/H'b l a d)

MOTORRIJTUIGENBELASTING OOK VOOR STILSTAANDE AUTO'S

Op 12 dec. 1974 heeft de TK het wetsontwerp van minister Westerterp van verkeer en waterstaat aangenomen, volgens welk in het vervolg stilstaande auto's in de heffing van de motorrijtuigenbelasting zullen worden betrokken. Tot dan was de belasting alleen verschuldigd voor rijdende voertuigen. Het ontwerp beoogde een verscherping van het tegengaan van fraude.

Ongeamendeerd heeft het wetsontwerp de Tweede Kamer niet kunnen passeren. Tot ongenoegen van minister Westerterp (verkeer en waterstaat) werd de bepaling verwijderd, dat gemeenten slechts voor ten hoogste vier uur het parkeren bij parkeermeters mogen toestaan. Dr. Drees (DS'70) had door middel van een amendement voorgesteld, de gemeenten een grotere vrijheid te geven bij het parkeerbeleid.
Minister Westerterp meende dat bij de discussie over de motorrijtuigenbelasting het parkeerbeleid niet aan de orde diende te zijn; bovendien was de opvatting van de gemeenten over het amendement niet bekend. De Kamer liet zich evenwel aan de bezwaren van de bewindsman niet veel gelegen liggen en aanvaardde het amendement met overgrote meerderheid.
Het wetsontwerp bevat ook een verhoging van de administratieve boete bij het niet of niet tijdig betalen van de belasting. Ook hier werden enige wijzigingen in het wetsontwerp aangebracht. De regering had voorgesteld, de boete te stellen op 100% (thans 50%) met een minimum van ƒ 25 en een maximum van ƒ 1000. Tegen de zin van staatssecretaris Van Rooijen (financiën) bepaalde de Kamermeerderheid het minimum op ƒ 50; het maximum werd geschrapt. (N R C/H'b l a d)
(Vor. ber. pag. 680/2-1974)

MR. BURGER MINISTER VAN STAAT

M.i.v. 4 dec. 1974 is mr. J. A. W. Burger benoemd tot minister van staat. Mr. Burger heeft als formateur een belangrijke rol gespeeld bij het totstandkomen van het kabinet-Den Uyl. Hij is de achtste minister van staat.

DR. BOERTIEN COMMISSARIS VAN DE KONINGIN IN ZEELAND

M.i.v. 16 jan. 1975 is benoemd tot commissaris van de koningin in de provincie Zeeland dr. C. Boertien, lid van de Tweede Kamer voor de ARP en oud-minister van ontwikkelingssamenwerking.

Dr. C. Boertien werd op 26 juli 1927 in Enschede geboren. Hij studeerde Indisch recht aan de universiteit van Utrecht en promoveerde in 1962 aan de Vrije Universiteit in Amsterdam.
Van 1952-1960 was hij adjunct-secretaris van het Nederlands Instituut voor Accountants en vervolgens tot 1965 bedrijfsjurist bij Philips.
In 1965 werd hij lid van de Tweede Kamer voor de ARP; tevens werd hij lid van het Europese Parlement.
In het kabinet-Biesheuvel (1971-1972) was dr. Boertien minister van ontwikkelingssamenwerking. Na de val van het kabinet en de vervroegde verkiezingen van 1972 keerde hij terug in de Tweede Kamer.

Reacties in Zeeland

De benoeming van dr. Boertien is in Zeeland met gemengde reacties ontvangen.

De heer H. Eversdijk, CDA-fractievoorzitter in de Zeeuwse staten, zei o.m.: „wij zijn natuurlijk blij, dat iemand uit CDA-kringen is benoemd, maar wij zijn zeer teleurgesteld in het feit, dat het kabinet de voorkeur heeft gegeven aan de heer Boertien boven onze zeer geschikte eigen kandidaat (de heer R. Zijlstra, voorzitter van de Christelijke Boeren- en Tuindersbond, C.B.T.B., red. KHA). Wij zijn er bepaald zeer ontstemd over, dat de inspraak andermaal een wassen neus is gebleken".
De PvdA liet bij monde van de heer Van Poelje weten op zichzelf geen bezwaar te hebben tegen de benoeming van dr. Boertien. Maar ook bij de PvdA heerste grote teleurstelling over het feit, dat de eigen kandidaat het niet had gehaald.
VVD-fractievoorzitter Hoekstra zei de beslissing van het kabinet onbegrijpelijk te vinden. „Wat hebben al die grote woorden van inspraak en openheid nu voor effect? Met de benoeming van de heer Biesheuvel konden wij ons nog verenigen, maar de heer Boertien kennen wij niet eens". (NRC/H'blad, ministerie van binnenlandse zaken)

(Vor. ber. pag. 726/1 e.v. - 1974)

SCANDINAVIË

ALGEMEEN

BIJEENKOMSTEN NOORDSE RAAD

Half februari 1974 is de Noordse Raad in Stockholm bijeen geweest. De Noordse Raad bestaat uit parlementariërs uit de Scandinavische landen. Aan de bijeenkomsten nemen ook ministers deel. De vergadering heeft het recht de regeringen van de Scandinavische landen aanbevelingen te doen.
Het belangrijkste onderwerp op de bijeenkomst was de energieproblematiek.
Met name van Zweedse kant werd aangedrongen op nauwere samenwerking tussen de Scandinavische landen.
De Noorse premier Bratelli zegde namens zijn regering toe te willen overwegen hoe de olievondsten voor de Noorse kust ten dienste van de andere Scandinavische landen aangewend kunnen worden.
Tot voldoening van de in Noors aardgas en aardolie zeer geïnteresseerde Zweden, zei Bratelli: „Wij geloven dat het mogelijk kan worden, samenwerkingsvormen tussen Zweedse technologie, arbeidskracht, kapitaal en misschien ook erts aan de ene kant en transport en exploitatie van de Noorse energiebronnen aan de andere kant te vinden". Uit de energiepolitieke zou een industriepolitieke samenwerking in de petrochemie ontwikkeld kunnen worden. Maar eerst moet het Noorse parlement een beslissing over de oliepolitiek nemen.
Op de bijeenkomst deed zich een incident voor: de IJslandse minister voor industrie Kjartansson deed een uitval naar de Noorse regering. Deze had verklaard het IJslandse streven tot ontruiming van de Amerikaanse basis op Kevlavik zeer onverstandig te vinden. Kjartansson zei: „Noorwegen heeft verklaard vreemde troepen in dit deel van de wereld, op IJsland, te willen hebben wegens het machtsevenwicht. Waarom kunnen deze troepen niet op Noorse bodem staan?"
De IJslandse premier distantieerde zich onmiddellijk van de uitlating van Kjartansson. Hij zei dat de Noordse Raad niet het aangewezen lichaam was om zich met militaire zaken bezig te houden. De IJslandse sociaal-democratische leider Gislasson voegde daar aan toe dat Kjartansson niet namens het IJslandse volk sprak, of namens de regering, maar alleen namens zijn eigen partij.
De sprekers van de beide Scandinavische NAVO-partners Denemarken en Noorwegen reageerden scherp. De Noorse premier Bratelli zei dat de opmerking van Kjartansson noch de IJslandse zaak noch de Noordse Raad diende. De Deense sociaal-democraat Andersen noemde de rede een „stem uit het graf, een uitdrukking van het enge chauvinisme van de politieke linkervleugel in Europa".

Najaarszitting

Begin nov. 1974 kwam de Noordse Raad in Alborg, Denemarken, voor de najaarszitting bijeen.
Wederom werd voornamelijk gesproken over de energiecrisis. Voor de zitting ontving de Noorse minister voor Industrie Ulveseth zijn collega's uit de andere Scandinavische landen afzonderlijk voor privégesprekken, die alle bilaterale verdragen met de nieuwe oliemogendheid ten doel hadden.
Ulveseth roerde tijdens de zitting ook weer het punt van samenwerking op dit terrein aan.
De verschillende standpunten van de Noorse landen tegenover het Internationale Energie Agentschap kwamen ook ter sprake. Denemarken en Zweden, die voorstanders zijn van het agentschap, verdedigden hun houding met het argument dat zij niet uitsluitend van Noorse olie afhankelijk willen zijn. Noorwegen herhaalde zijn al eerder officieel geuite afwijzing (pag. 807/2-'74).
Finland stelde zich nog wat afwachtend op. De minister voor buitenlandse handel Jermu Laine verklaarde dat in Helsinki nog geen principebesluit was genomen maar dat aansluiting, met het oog op de Finse neutraliteitspolitiek, nauwelijks in aanmerking komt.
Vervolgens nam de Raad een motie aan waarin de ministerraad opdracht kreeg voor de volgende bijeenkomst in Reikjavik het hele energieprobleem te bestuderen. Ook werd een resolutie aangenomen die een onderzoek aanbeveelt naar het gedrag van de multinationale ondernemingen in de Scandinavische landen.
Verder werd men het erover eens immigranten stemrecht te geven. In 1976 zullen de kieswetten in de landen gewijzigd worden.
De debatten in de Noordse Raad, aldus de *NZZ* (11-11-'74) hebben dit jaar de verschillen tussen de le-

den versterkt zonder dat het gelukt is gelijkwaardige compromissen in andere terreinen te vinden. *(NZZ, FAZ)*

ZWEDEN EN DENEMARKEN BESTRIJDEN VERVUILING SONT

Denemarken en Zweden hebben half april een bilateraal verdrag ondertekend voor de bestrijding van de vervuiling van de Sont. De tekst die tien artikelen bevat is een soort annex op het verdrag van de zeven Oostzeestaten, dat eind maart in Helsinki werd geparafeerd (pag. 229/1-'74).

De Sont heeft niet dezelfde problemen als de Oostzee, want er staan sterke stromen die al te sterke vervuiling voorkomen, maar door de intensieve scheepvaart en de lozing van huisvuil en industrieafval van de grote steden zoals Kopenhagen, Malmö en Helsingborg is het bijv. toch niet meer mogelijk in de Sont te baden.

De twee landen hebben zich verplicht binnen vijf jaar rioolzuiveringsinstallaties te bouwen. Een permanente gemengde commissie zal over de uitvoering van het verdrag waken. *(Le Monde)*

FINLAND

RELATIES MET SOWJET-UNIE, KEKKONEN IN MOSKOU, PODGORNY IN HELSINKI, HANDELSAKKOORD

President Podgorny was van 16 tot 18 februari 1974 voor een officieel bezoek in de Sowjet-Unie. Hij voerde besprekingen met president Podgorny en premier Kosygin.

De besprekingen waren vooral gewijd aan de handelsbetrekkingen tussen de beide landen en met name de hogere prijs die de Sowjet-Unie voor haar aardolieleveranties vraagt.

Kekkonen verklaarde bij terugkomst tegenover de Finse televisie dat de Sowjetleiders zich zeer begrijpend hadden getoond voor de Finse problemen. Bij het overleg over internationale problemen was uitvoerig ingegaan op de tweede fase van de conferentie voor veiligheid en samenwerking in Europa.

Beide partijen waren het er over eens dat de derde fase in de tweede helft van juni 1974 in Helsinki zou moeten plaatsvinden.

Van 7 tot 9 september 1974 was Kekkonen wederom in de Sowjet-Unie. Ditmaal betrof het een officieus bezoek. Kekkonen bezocht een nieuwe ijzerertsmijn in Karelië, een gezamenlijk Fins-Russisch project.

Bezoek Podgorny

Op 15 oktober 1974 werd in Finland het 30-jarig bestaan van de vereniging Finland-Sowjet-Unie en het verlate jubileum van de ondertekening van de wapenstilstand van 19 september 1944 gevierd. De Sowjetrussische president Podgorny kwam voor deze gelegenheid naar Finland.

Vereniging Finland-Sowjet-Unie

De vereniging Finland-Sowjet-Unie werd op 15 oktober 1944 in het huis van de Rijksdagafgevaardigde Cay Sundström opgericht, een van de leidende politici die tijdens de oorlog één van de opposanten van de officiële Finse buitenlandse politiek was geweest. Naast de groep van deze politici, waarin o.a. de bekende Paasikivi en ook de tegenwoordige president Kekkonen zaten, die een nieuwe d.w.z. op nauwere samenwerking met de Sowjet-Unie gerichte, buitenlandse politiek nastreefden, zaten ook vertegenwoordigers van de zakenwereld in de vereniging.

De vereniging is niet partijgebonden, maar richt zich tegen de tegenstanders van de nieuwe buitenlandse politiek van Paasikivi. De vereniging steunde indertijd de president bij het nakomen van de harde, door de Parijse verdragen van 1947 opgelegde wapenstilstandsvoorwaarden en kreeg daardoor scherpe kritiek te verduren. Tegenwoordig telt zij 300.000 individuele en meerdere collectieve leden, die hun contactmogelijkheden met soortgelijke organisaties in de Sowjet-Unie willen verbeteren.

De Fins-Sowjetrussische kamer van Koophandel, het Sowjet-instituut voor wetenschappelijke uitwisseling, de wetenschappelijk-technische samenwerkingscommissies zijn alle scheppingen van de vereniging, die enerzijds als officiële contactkanalen met de Sowjet-Unie fungeren en anderzijds een actieve functie in de propaganda voor een op de Sowjet-Unie gerichte buitenlandse politiek vervullen. Met name de jongsocialisten, die voorstanders zijn van een neutraliteitspolitiek naar Zweeds voorbeeld, hebben de laatste jaren zware kritiek op de vereniging en haar activiteiten.

Rede Kekkonen

Voorafgaande aan het bezoek van president Podgorny werd in Finland een nationale campagne gevoerd die ten doel had handtekeningen in te zamelen voor een petitie die Podgorny zou worden aangeboden en waarin duidelijk gemaakt werd dat de Finnen voortzetting wensen van de goede betrekkingen met de Sowjet-Unie.

De petitie deed een beroep „op alle krachten die voor vrede werken om zich te verenigen ter ondersteuning van voortgezette vriendschappelijke betrekkingen met de Sowjet-Unie en om zich te verzetten tegen activiteiten die een vreedzame politiek en goede betrekkingen tussen Finland en de Sowjet-Unie schaden".

Op 15 okt. vond de plechtige herdenking van de wapenstilstand en de verjaardag van de vereniging in het Finlandia-huis in Helsinki in aanwezigheid van Podgorny en Kekkonen plaats.

Het Sowjetrussische staatshoofd hield een rede waarin hij zich richtte tegen de nog bestaande tegenstanders van de vriendschappelijke betrekkingen tussen Finland en de Sowjet-Unie. Podgorny steunde verder Kekkonens voorstel tot het scheppen van een kernwapenvrije zone in Noord-Europa als een „vredeversterkende maatregel".

Kekkonen begon zijn feestrede met de constatering dat sedert de herfst van 1944 de binnen- en buitenlandse politiek van Finland zo ingrijpend was gewijzigd dat men het tijdperk na de oorlog met goed recht „de tweede Republiek" zou kunnen noemen. De nieuwe oriëntering van de politiek is zo ver voortgeschreden, aldus Kekkonen — en dat was niet in de laatste plaats de verdienste van de vereniging Finland-Sowjet-Unie, dat men thans van een onvoorwaardelijke vriendschappelijke verhouding met het buurland kon spreken, zulks in tegenstelling tot de vroegere „afgedwongen positieve" verhouding.

Kekkonen ging ook in op de Finse houding in WO-II. Kekkonen zei dat deze niet uitsluitend te verklaren was uit zelfverdediging of uit Finlands positie als „speelbal van de grote mogendheden.".

Kekkonen zag het besluit van de Finse militaire leiding en van de regering-Ryti om met Hitler-Duitsland samen te werken als een logisch gevolg van de buitenlandse politiek in de eerste decennia van het bestaan van de republiek. Men was er toen van uitgegaan dat de bedreiging van de republiek in het oosten lag, men had zich zelf een voorhoedepost van het westen toegedacht en vermeden bilaterale con-

tacten met de Sowjet-Unie te sluiten.
In het slot van zijn redevoering ging Kekkonen dieper in op de uitdrukking „Finlandisering", dit o.a. n.a.v. een bericht in de Westduitse pers waarin getwijfeld werd aan Finlands positie als soevereine staat. Kekkonen zei dat „Finlandisering" zeker positief kan worden opgevat, als men ervan uitgaat dat het woord „politieke verzoening" met de Sowjet-Unie betekent. De hele naoorlogse politiek kan dan als een Finlandiseringspolitiek worden gezien. Kekkonens rede en zijn interpretatie kregen nogal wat kritiek in de Finse pers.
In perscommentaren werd erop gewezen dat Finlands samenwerking met Hitler-Duitsland verklaard kan worden uit de angst die ontstond na de inlijving van de enkele Baltische staten bij de Sowjet-Unie in het begin van WO-II.

Samenwerking bij energieproblemen

Tijdens het bezoek van Podgorny is ook gesproken over nauwere samenwerking tussen de beide landen bij de oplossing van het energieprobleem.
Op 16 okt. werd een akkoord ondertekend waarbij Finland twee atoomcentrales met een vermogen van 440 mW bij de SU bestelde.

Op 12 september 1974 werd in Helsinki het zesde Fins-Sowjetrussische handelsakkoord getekend. Het ging daarbij om een bedrag van 4,5 mrd roebel, een verdubbeling t.o.v. het nog lopende vijfde handelsakkoord.
Een verzoek tot een uitbreiding van de aardolieleveranties, dat half november 1974 door minister van buitenlandse handel Jermu Laine aan de Sowjet-Unie werd gericht, werd, aldus de N Z Z (20 november 1974) door de laatste afgewezen. Laine had gevraagd de leveranties in 1975 met 1 mln ton te verhogen waardoor deze op 7,5 mln zouden komen. Onder verwijzing naar de groeiende binnenlandse vraag en exportverplichtingen wees de Sowjet-Unie het verzoek af en gaf de wens te kennen de leveranties te laten dalen tot 6 mln ton. Uiteindelijk is men het erover eens geworden de huidige stand te handhaven.

Socialistische delegatie bezoekt Sowjet-Unie

Van 9 tot 14 dec. 1974 was een delegatie van de Finse sociaal-democratische partij onder leiding van partijvoorzitter Paasio en premier Sorza in de Sowjet-Unie, op uitnodiging van het centraal comité van de Sowjetrussische CP.
Sorza en Paasio verklaarden na terugkomst dat de sociaal-democraten na overleg bereid zijn samen te werken met de Finse communisten in een volksfrontregering. De Sowjetrussische partijleiding had aangedrongen op een nauwe samenwerking tussen „de krachten die zich voor een goede verstandhouding tussen de beide landen inzetten".
Er werd in Moskou ook gesproken over de Europese veiligheidsconferentie en over de Fins-Russische initiatieven voor een kernwapenvrije zone in Noord-Europa.
De reis van de sociaal-democraten kan niet los gezien worden van de toekomstige presidentsverkiezingen, waarvoor naar alle waarschijnlijkheid Karjalainen namens de sociaal-democraten kandidaat zal worden gesteld.
De verhouding tussen de sociaal-democraten en de communisten (en dus de Sowjet-Unie) is in het verleden niet zonder moeilijkheden geweest en het bezoek van de socialistische delegatie werd dan ook algemeen uitgelegd als een bewijs van goede wil van de socialisten, die zonder stilzwijgende goedkeuring van Moskou geen enkele kans maken bij de presidentsverkiezingen.
Van leidende socialistische zijde is de laatste tijd veel vaker dan gebruikelijk was, opgetreden tegen kritiek op de bijzondere banden met de Sowjet-Unie.
Partijvoorzitter Paasio viel voor zijn reis scherp uit tegen wat hij „vuilschrijverij" over de Sowjet-Unie noemde. Hij doelde daarmee op een boek van de vroegere socialistische partijsecretaris en exponent van de „oude lijn" in de partij Pitsinsky, waarin deze zware kritiek op het orthodox-marxisme uitte.
Kort daarvoor werd een eveneens tot de rechtervleugel van de partij behorende columnist van het partijblad *„Demari"* plotseling ontslagen. *(FAZ, NZZ)*

RELATIES MET ANDERE OOST-EUROPESE LANDEN

Ook met andere Oosteuropese landen zijn in 1974 nauwere contacten gesloten.
Zo was premier Sorza eind april 1974 voor een vijfdaags bezoek in Roemenië. De besprekingen die toen werden gevoerd stonden voornamelijk in het teken van de bilaterale economische betrekkingen tussen de beide landen, waarbij Finland er in het bijzonder in was geïnteresseerd, zijn leveranties uit te breiden. Er werd besloten de samenwerking op het gebied van de machinebouw, de electronica, de houtverwerking, de mijnbouw en de metallurgie uit te breiden. De onderhandelingen over een verdrag op lange termijn over industriële, technische en economische samenwerking zullen worden voortgezet. Er werd wel een verdrag over nauwere culturele samenwerking afgesloten.
In het gezamenlijke slotcommuniqué bleken beide partijen hetzelfde standpunt in te nemen over de gelijkheid en het wederzijdse respect tussen de naties, de nationale onafhankelijkheid en soevereiniteit, de niet-inmenging in binnenlandse aangelegenheden en de voorkoming van geweld en de dreiging daarmee. Beide partijen bleken tenslotte voorstanders van een spoedig bijeenroepen van een Europese veiligheidsconferentie.

Vrijhandelsakkoorden met Bulgarije en Hongarije en Tsjechoslowakije, samenwerking met Comecon

Eind juni werd in Helsinki bekendgemaakt dat Finland vrijhandelsakkoorden ging afsluiten met Bulgarije, Hongarije en Tsjechoslowakije. De akkoorden lijken in veel opzichten op die welke Finland in 1973 met de EG heeft afgesloten.
Half oktober 1974 deed de gemeenschappelijke commissie van Finland en de Comecon, na afsluiting van haar tweede zittingsperiode, een aantal aanbevelingen. Deze betroffen de sectoren transport, chemische industrie en research.
Minister van buitenlandse handel Laine verklaarde dat dit resultaat een groot succes was voor de Fins-Oosteuropese samenwerking, maar in economische kringen zei men dat het alleen nog maar ging om min of meer politieke besluiten, waarvan de gevolgen voor de economische samenwerking nog afgewacht moeten worden.
De gemeenschappelijke commissie werd in juli 1973 gevormd. Finland was daarmee het eerste westerse land dat op een dergelijk niveau ging samenwerken met het Oostblok (pag. 669/1-'73). De commissie werd opgesplitst in vijf subcommissies, die alle een speciaal gebied toegewezen kregen.
De eerste aanbeveling betreft de chemische industrie en roept alle geïnteresseerde landen van de Comecon op met Finland te gaan onderhandelen over handelsverdragen op lange termijn o.a. voor kunsthars, verf, lak en farmaceutische produkten. Verder moet er nauw gaan worden samengewerkt bij de cellulose-industrie. Er wordt aangedrongen op gemeenschappe-

lijke technische ontwikkelingen en een omvattende uitwisseling van ervaringen.
De tweede aanbeveling geldt het weg- en containerverkeer.
Men streeft naar een bredere service en betere dienstverlening. Finland heeft al een aantal van dergelijke verdragen met Westerse landen.
Volgens de commissie zal het vrachtwagenverkeer tussen Finland en de Comecon in 1975 met 10 tot 20% stijgen.
Voor de door de commissie goedgekeurde belangrijkste richtlijnen voor de opzet van een gemeenschappelijk statistisch en standaardiseringssysteem zal beslissend zijn in hoeverre Finland zich aan de technische normen van de Sowjet-Unie gaat aanpassen.
In juli '75 komt de gemengde commissie in Boedapest wederom bijeen. *(NZZ)*

RELATIES MET BEIDE DUITSLANDEN, GEMEENSCHAPPELIJKE VERKLARING BONN-HELSINKI NORMALISEERT BETREKKINGEN

Sedert 19 sept. 1974 gelden de relaties tussen de beide Duitslanden en Finland als genormaliseerd. Toen werd nl. in Bonn een gemeenschappelijk Fins-Westduitse verklaring uitgegeven waarin beide partijen verklaren af te zien van het gebruik van geweld bij het oplossen van conflicten, die zich tussen hen kunnen voordoen.
De Finse regeringen van na de oorlog hebben altijd op het standpunt gestaan dat de beide delen van Duitsland gelijkelijk behandeld dienden te worden. In sept. 1972 kwam men tot een vergelijk met de DDR (pag. 601 - '72), maar een regeling van de betrekkingen met de Bondsrepubliek heeft veel langer geduurd.

Karjalainen in Oost-Berlijn

Minister van buitenlandse zaken Karjalainen was eind mei 1974 voor een officieel bezoek in de DDR. Het was het eerste bezoek van een Finse minister van buitenlandse zaken aan de DDR. Perscommentaren noemden de Finse buitenlandse politiek gekarakteriseerd door constructieve bijdragen tot vrede en veiligheid in Europa en vruchtbare samenwerking met de Sowjet-Unie op de basis van het principe van de vreedzame coëxistentie.

Gemeenschappelijke verklaring

Half sept. was Karjalainen in de Bondsrepubliek. Op 19 sept. ondertekenden hij en zijn Westduitse collega Genscher de gemeenschappelijke verklaring, waarin o.a. staat:

„De Bondsrepubliek Duitsland en de republiek Finland zullen zich in hun wederzijdse betrekkingen alsmede in problemen bij de garandering van de veiligheid in Europa en de wereld laten leiden door de doelstellingen en uitgangspunten die neergelegd zijn in het Handvest van de Verenigde Naties.
In overeenstemming daarmee zullen zij meningsverschillen die mochten ontstaan, uitsluitend met vreedzame middelen oplossen en zich bij problemen die de Europese en internationale veiligheid betreffen, alsmede in hun wederzijdse betrekkingen volgens artikel 2 van het Handvest van de VN onthouden van de dreiging met of toepassing van geweld.
De Bondrepubliek Duitsland en de republiek Finland zijn het met elkaar eens dat het in Europa begonnen proces van ontspanning, vertrouwen en samenwerking van grote betekenis is voor het behoud en de versteviging van de vrede en de welvaart in hun landen.
Rekening houdend met de verklaarde wil van Finland, buiten de tegengestelde belangen der grote mogendheden te blijven, verklaart de Bondsrepubliek dat zij Finlands doelstelling, door te gaan met zijn neutraliteitspolitiek, respecteert.
De Bondsrepubliek heeft respect voor Finlands pogingen op deze basis vriendschappelijke betrekkingen en vreedzame samenwerking met alle staten, in het bijzonder met zijn buren en de Oostzeestaten, aan te gaan.

De Bondsrepubliek en de republiek Finland maken hun voornemen bekend de tussen beiden reeds lang bestaande veelvoudige goede betrekkingen verder te ontwikkelen.
Zij zullen hiertoe alle mogelijkheden tot een verdere bevordering van het wederzijdse begrip en samenwerking uitproberen.
Een deel van de juridische en economische problemen die aan het eind van de Tweede Wereldoorlog tussen Finland en Duitsland open waren en waarvoor Duitse aansprakelijkheid in aanmerking komt, is in overeenstemming met het verdrag over Duitse buitenlandse schulden van 27 febr. 1953 geregeld.
Eventuele verdere Finse eisen zullen in overeenstemming met de bepalingen van dit verdrag geregeld worden, voor zover aansprakelijkheidsgronden aanwezig zijn.
Een onderzoek naar de Finse eisen, die uit de Tweede Wereldoorlog dateren of tijdens deze tijd zijn ontstaan is volgens het genoemde verdrag uitgesteld. *(NZZ, FAZ)*

WIJZIGING IN SAMENSTELLING REGERING

Premier Kalevi Sorza heeft half sept. 1974 de samenstelling van zijn kabinet gewijzigd. De minister van handel en industrie Jan-Magnus Jansson van de Zweedse partij trad uit het kabinet om directeur te worden van het Zweedstalige, in Helsinki verschijnende, blad *Hufvudstadsbladet.*
Sorza weigerde de kandidatuur van Ingvar S. Melin, de derde man in de Zweedse partij, die belangrijke functies bekleedt in de werkgeversorganisatie. Vooral van vakbondszijde was geprotesteerd tegen een eventuele benoeming van Melin.
De parlementaire fractie van de Zweedse partij is uiteindelijk akkoord gegaan met de benoeming van Carl Olaf Holmen tot minister van defensie, terwijl Christian Gestrin, die deze post bekleedde, tot minister van industrie en handel werd benoemd. Gestrin is eveneens lid van de Zweedse partij. *(Le Monde)*

NOORWEGEN

INGRIJPENDE ECONOMISCHE MAATREGELEN AFGEKONDIGD

Koning Olaf heeft in zijn op 2 oktober uitgesproken troonrede ingrijpende economische maatregelen afgekondigd zoals grote verlagingen van de inkomstenbelasting, een billijker belastingheffing en een kortere werkweek.
In de troonrede beloofde de regering ook maatregelen tot beteugeling van de inflatie en beperking van de overheidsuitgaven.
Wat de verlaging van de belasting betreft, loopt de regering volgens waarnemers vooruit op haar inkomsten uit de oliewinning op de Noordzee.
Noorwegen zal streven naar een „economische zone" van 200 mijl op de Zeerechtconferentie. Zolang die maatregel niet is aanvaard en uitgevoerd, zullen stappen worden gedaan om het bestaan te verzekeren van de kustbevolking die afhankelijk is van de visserij. Eerder kondigde de Noorse regering aan, dat zij in 1975 een visserijzone van 50 mijl zal instellen.
De hulp aan ontwikkelingslanden en vluchtelingen zal worden vergroot. De hulpverlening aan nationalistische bewegingen in Zuidelijk Afrika zal worden voortgezet. *(Reuter)*

OPRICHTING LINKSE RADICALE PARTIJ

Vier linkse partijen in Noorwegen, waaronder de communistische, hebben op 21 april 1974 besloten zich

te ontbinden en op te gaan in één nieuwe radicale partij die het in de volgende parlementsverkiezingen zal opnemen tegen premier Bratteli's sociaal-democratische partij. Waarnemers in Oslo noemden het feit dat de Noorse communistische partij heeft besloten na een halve eeuw activiteit in de Noorse politiek te „ontploffen", het meest spectaculaire nieuws van een tweedaagse conferentie in Oslo. Het zou voor het eerst in West-Europa zijn dat een communistische partij haar werk beëindigt en zich aansluit bij andere linkse groeperingen.

In een eenstemmig goedgekeurde motie van de communistische partij, de socialistische volkspartij, de onafhankelijke partij van de arbeid en de onafhankelijke socialisten, wordt gezegd dat op 15 maart 1975 een „eenheidscongres" zal plaatshebben. Alle partijen zullen na de gemeenteraadsverkiezingen van 1975 worden ontbonden en de ontbinding zal in in de loop van 1976 volledig worden. De vier linkse partijen werkten in 1973 samen bij de algemene verkiezingen en brachten een zware slag toe aan Bratteli's sociaal-democraten, die twaalf zetels moest prijsgeven.

Op het eenheidscongres zal de nieuwe partij officieel worden opgericht, maar het organisatorische apparaat der oude partijen zal pas later worden ontbonden.

Waarnemers hebben de indruk dat de vier wel tot een „huwelijk" in Oslo hebben besloten, maar ook de mogelijkheid openlaten weer gescheiden hun weg te gaan als de fusie onverhoopt toch tot mislukken zou zijn gedeomd.

Op het eenheidscongres zal een partijprogramma worden opgesteld en zullen de thema's worden bepaald waarmee campagne zal worden gevoerd voor de gemeenteraadsverkiezingen van volgend jaar. De nieuwe radicale partij zou anti-NAVO en anti-EG zijn. *(Reuter)*

REGERINGSCRISIS AFGEWEND

Op 13 dec. 1974 is een regeringscrisis afgewend doordat de Centrum-partij van Per Borten, een oppositiepartij, de sociaaldemocratische minderheidsregering te hulp is gekomen. Onverwacht kondigde de Centrumpartij aan te zullen stemmen vóór een regeringsvoorstel om 25% van de aandelen in een groot Noors aluminiumbedrijf terug te kopen van een Canadese maatschappij, zodat de staat weer een meerderheidsaandeel van 75% zou hebben. De Canadese maatschappij ALCAN had de helft van de aandelen in „Aardal en Sunndal", een van de grootste aluminiumbedrijven in Europa.

De regering van premier Bratteli had met aftreden gedreigd als het regeringsvoorstel verworpen zou worden. Hoewel de wending in het debat onverwacht kwam heerste er opluchting in politieke kringen in Oslo, omdat geen van de partijen nu een kabinetscrisis wilde riskeren. Zijn socialistische partij beschikt over 62 van de 155 parlementszetels en kreeg nu voor de stemming de steun van de 21 parlementsleden van de Centrumpartij, zodat goedkeuring van het regeringsvoorstel er doorkwam. *(Reuter)*

BESPREKINGEN MET SOWJET-UNIE OVER BARENTSZZEE

Eind december 1974 is in Moskou de eerste ronde van onderhandelingen tussen Noorwegen en de Sowjet-Unie over de verdeling van de Barentszzee afgesloten.

Premier Bratteli was van 18 tot 26 maart 1974 voor besprekingen in Moskou en toen zijn de Noorse en Sowjetrussische leiders het erover eens geworden zich gezamenlijk te beraden over de toekomst van het gebied dat waarschijnlijk zeer rijk aan olie en gas is.

Al enige jaren deden de Noren voorzichtige pogingen om met de Sowjet-Unie te komen tot een vergelijk over de verdeling van het continentale plat in de Barentszzee, ten noorden van de Noors-Russische grens. De uitgangspunten die beide landen hiervoor kiezen lopen nogal uiteen, zodat onder meer onzekerheid heerst over de juridische status in volle zee van een „grensstrook" misschien wel half zo groot als het Noorse landoppervlak.

Het ontbreken van een Noors-Russische overeenstemming hierover en bovendien de volkenrechtelijk onduidelijke status van het continentale plat rond Spitsbergen hebben Noorwegen er tot nu toe van weerhouden proefboringen naar olie en aardgas te ondernemen of toe te staan, zelfs in het westelijk gelegen duidelijk niet-Russische deel van deze wateren. Dit ondanks het feit dat de bodemgesteldheid hier zeer grote beloften inhoudt.

De Russische leiders hebben in de afgelopen jaren bijzonder weinig haast getoond om het „grensgeschil" met Noorwegen uit de wereld te helpen. Het voortduren van een politiek en juridisch onzekere toestand speelde de Sowjet-Unie in de kaart. Het bood gelegenheid om meer gegevens te verzamelen over de meest waarschijnlijke ligging van olie- en gasvelden. Tegelijk werd Noorwegen ontmoedigd boorplatforms op te richten in een zeegebied dat voor de Sowjet-Unie, afgezien nog van de mogelijke oliebaten, economisch èn militair-strategisch van de allergrootste betekenis is. De Russische politiek was er juist op gericht westerse pottekijkers in de Barentszzee te weren. Vandaar de omkering in volgorde. Geen afspraken over het verloop van de scheidslijn tussen het Russische en het Noorse deel van het continentale plat, alvorens waarborgen zouden zijn verkregen dat de Noorse exploitatiepolitiek te allen tijde met de Russische aanspraken en wensen rekening zou houden. Tegen deze achtergrond moeten de overigens schaarse berichten worden gezien volgens welke de Sowjet-Unie bij de Noorse regering zou aandringen op een Noors-Russische samenwerking bij de exploitatie van de natuurlijke rijkdommen ter plaatse. De Sowjet-Unie lijkt vooral haar zinnen te hebben gezet op het tot stand brengen van een gezamenlijk Noors-Russisch beheer over Spitsbergen.

De Russische zienswijze bleek onder meer tijdens het bezoek van Kosygin aan Noorwegen in 1971. Hij verklaarde toen voor zijn vertrek op het vliegveld tegenover verslaggevers dat naar zijn mening „Spitsbergen een gemeenschappelijke Noors-Russische verantwoordelijkheid was". In het officiële communiqué was daarover niets te lezen, wat erop duidt dat de Noorse regering toen niet op de Russische verlangens is ingegaan.

In 1974 is er meer activiteit gekomen in het diplomatieke steekspel. Na het bezoek van de Noorse premier Trygve Bratteli in het begin 1974 aan Moskou, hebben de Russen er althans in toegestemd later in het jaar met Noorse regeringsvertegenwoordigers te praten over de kwestie van de verdeling van de economische rechten in het gebied van de Barentszzee. Een en ander heeft uiteindelijk geresulteerd in de Noors-Russische besprekingen, waarvan de eerste ronde eind dec. 1974 is gehouden.

Ook in de westerse diplomatieke kringen worden de besprekingen met een zekere bezorgdheid gadegeslagen. Sinds de oliecrisis is de belangstelling voor exploitaties in zeer moeilijk toegankelijke gebieden met mogelijk grote beloften sterk toegenomen. De Arctische wateren nemen in dit opzicht een heel bijzondere plaats in. Met name ten noorden van Noorwegen en de Sowjet-Unie zijn de continentale platten relatief ondiep en hier en daar zeer breed. In beide landen houdt men er rekening mee dat hier en in de gebieden rond Groenland (Deens grondgebied), alsmede onder de noordelijke kusten van Canada en Alaska ten slotte de helft van de wereldreserves aan olie en gas zal blijken te liggen. *(NRC/H'blad, NZZ)*

ZUIDOOST-AZIË EN VERRE OOSTEN

BANGLA DESH

BEZOEK PAKISTAANSE PREMIER BHOETTO

Van 27-29 juni 1974 heeft premier Zoelfikar Ali Bhoetto van Pakistan een officieel bezoek aan Bangladesh gebracht. Een woordvoerder van het Pakistaanse ministerie van buitenlandse zaken sprak bij voorbaat van een „belangrijke mijlpaal op de weg naar verzoening, vrede en vriendschap tussen beide landen". Bhoetto, die in maart 1971 kort voor de afscheiding voor het laatst in het toenmalige Oost-Pakistan was geweest, was door premier Moejiboer Rahman voor dit bezoek uitgenodigd op de islamitische topconferentie in Lahore in febr. 1974 (pag. 293-'74).

Bij zijn aankomst in Dacca werd Bhoetto door duizenden Bengalezen enthousiast welkom geheten met leuzen als „lang leve Pakistan" en „Leve Bhoetto", al werden ook leuzen gehoord als „weg met de Indiase overheersing". Daarentegen werd de premier tijdens een kranslegging bij het monument voor de onbekende martelaren van de bevrijdingsoorlog te Savarn op 28 juni door betogers toegeroepen „Bhoetto moordenaar, ga weg".

Tijdens een door het gemeentebestuur van Dacca aangeboden receptie veroordeelde Bhoetto de door het Pakistaanse leger begane wreedheden; hij memoreerde dat hij net als Moejiboer Rahman in de jaren 1969-70 tegen het dictatoriale militaire bewind in Pakistan had gestreden en hij noemde de suggestie dat hij ooit de militaire onderdrukking van het volksverlangen naar regionale autonomie in Oost-Pakistan had gesteund „laster".

De besprekingen tussen sjeik Moejiboer Rahman en Bhoetto plus hun medewerkers verliepen moeizaam en leverden geen resultaten op.

Volgens de minister van buitenlandse zaken van Bangladesh, Kamal Hossain, was er geen vooruitgang geboekt t.a.v. de belangrijkste vraagstukken die de twee landen verdeeld houden. „Wij zijn teleurgesteld. Wij hadden concrete resultaten verwacht", aldus de minister op een persconferentie kort na Bhoetto's vertrek. Naar zijn zeggen had Bhoetto geweigerd het beginsel te aanvaarden dat de activa van het voormalige verenigde Pakistan tussen Bangladesh en Pakistan moesten worden gedeeld. Ook was er een „totaal gebrek aan respons" geweest t.a.v. het andere verlangen van Bangladesh, nl. het toelaten van enkele honderdduizenden Oerdoe-sprekende Bihari's tot Pakistan.

Volgens Hossain had Bangladesh als blijk van goede wil voorgesteld dat Pakistan binnen twee maanden enkele „gemakkelijk te kwantificeren activa", zoals schepen, vliegtuigen en buitenlandse deviezen, aan Bangladesh zou overdragen. De verdere verdeling van passiva en activa kon dan later door een gemeenschappelijke commissie worden geregeld.

Bhoetto verklaarde eerder op 29 juni dat Pakistan zo tegemoetkomend zou zijn als maar mogelijk was op het punt van een verdeling van activa en passiva, maar hij voegde daaraan toe dat hij niet was gekomen „om mijn chequeboek te voorschijn te halen". Wat de Bihari's betreft stelde Bhoetto dat Pakistan het „verzadigingspunt" had bereikt.

Als enige resultaat van de besprekingen werd gemeld het herstel van de handelsbetrekkingen, overeenstemming over verdere pogingen tot normalisering van de (diplomatieke) betrekkingen en een uitnodiging aan sjeik Moejiboer Rahman om Pakistan te bezoeken.

Officiële Pakistaanse bronnen toonden zich volgens *The Times* (6-7-'74) echter voldaan over de uitkomst van Bhoetto's bezoek. De teleurstelling van minister Hossain was misschien het gevolg van zijn niet-realistische verwachtingen. De kwestie van de verdeling van de activa en passiva was niet opgelost, omdat Bangladesh die los van elkaar wilde behandelen en met de voorgestelde onmiddellijke gedeeltelijke regeling voorbijging aan de juridische en financiële aspecten van dit complexe probleem. Pakistan was bereid geweest meer niet-Bengalezen in noodsituaties op te nemen, maar wenste geen algehele bevolkingstransfer.

Volgens *The Financial Times* (24-7-'74) waren Bangladesh en Pakistan door Bhoetto's bezoek eerder verder van elkaar verwijderd dan dichter tot elkaar gebracht. Het blad schreef dit toe aan tegengestelde oogmerken van de beide partijen: Bhoetto wenste een diplomatieke triomf en de vestiging van diplomatieke betrekkingen voor over te gaan tot het regelen van de activa en passiva; sjeik Moejiboer Rahman wenste harde munt als blijk van Pakistan's goede wil alvorens tot diplomatieke betrekkingen over te gaan.

Moeilijk valt te zien hoe de betrekkingen gemakkelijk kunnen verbeteren. Bangladesh zegt met veel recht dat het tot dusver alle concessies heeft gedaan, bijv. de terugkeer van de krijgsgevangenen en het niet laten doorgan van processen wegens oorlogsmisdaden.

EINDE BEVOLKINGSUITWISSELING

Op 1 juli 1974 maakte secretaris-generaal Waldheim van de VN bekend dat de in september 1973 gestarte operatie tot uitwisseling van bevolkingsgroepen op het Aziatische subcontinent die dag was voltooid. Volgens het Hoge Commissariaat voor vluchtelingen van de VN waren in de tussenliggende periode 241.120 personen vervoerd: 9.000 per schip, de rest via de grootste luchtbrug in de geschiedenis.

Die 241.120 personen: 121.500 Bengalezen uit Pakistan terug naar Bangladesh; 108.750 niet-Bengalezen van Bangladesh naar Pakistan; 10.870 niet-Bengalezen van Nepal naar Pakistan. *(Reuter* 1-7-'74; *NRC/H'blad* 2-7-'74)

De Bihari's

Er blijven nog ca. 300.000 Bihari's in Bangladesh achter. Hun levensomstandigheden in uiterst armoedige kampen zijn catastrofaal, aldus de *NZZ* (10-7-1974).

Zeer weinige hebben werk en de meeste zijn volledig afhankelijk van de onvoldoende voedselvoorziening door de regering van Bangladesh en de steun van buitenlandse hulporganisaties. De hun officieel verleende levensmiddelenrantsoenen zijn wegens ontoereikende distributie en corrupte tussenpersonen vaak tot 100 gram tarwe per dag gereduceerd. Pogingen hen aan werk te helpen liepen meestal stuk op het verzet van Bengalese vakbonden, die gezien de nationale economische ellende eerst Bengalezen aan arbeidsplaatsen willen helpen.

Bij de hulporganisaties wordt het gevaar onderkend dat hier een duurzaam probleem, zoals dat van de Palestijnse vluchtelingen kan ontstaan, aldus de *NZZ*.

(Vor. ber. pag. 318/3 e.v.-1974)

Uitgevers: Int. Uitg. en Handelmij „Systemen Keesing" B.V. Ruysdaelstraat 71-75. Amsterdam - N.V. Algemene Uitgeverij Keesing, Keesinglaan 2-20, B 2100 Deurne-Antwerpen.

WINST LIBERALEN BIJ DEENSE VERKIEZINGEN

Vervroegde parlementsverkiezingen in Denemarken hebben geresulteerd in winst voor de liberale partij van premier Hartling, die sedert december 1973 aan het hoofd staat van een liberale minderheidsregering, die in het oude parlement over slechts 22 van de 179 zetels beschikte.

Hartling had de verkiezingen uitgeschreven omdat hij een uitspraak van de kiezers wilde over het economische saneringsprogramma dat hij aan het parlement had voorgelegd.

Sedert Hartling premier is, heeft hij drie ernstige regeringscrises doorstaan, die alle ontstonden n.a.v. zijn economische beleid (zie ook pag. 202/3-'74).

Dank zij de steun van de antibelastingpartij van de advocaat Mogens Listrup wist hij zijn voorstellen door het parlement te krijgen, maar voor een nieuwe serie maatregelen die hij begin december bekend maakte en die o.a. voorzag in een complete loon- en prijsstop, wilde Hartling het electoraat raadplegen.

Behalve de liberalen, die hun zetelaantal bijna zagen verdubbelen, wonnen de sociaal-democraten, die daarmee de grootste partij van het land blijven.

De winst van de liberalen is voornamelijk ten koste van de kleine partijen rechts van het centrum gegaan, op wier steun het minderheidskabinet doorgaans kon rekenen.

De volledige uitslag van de verkiezingen luidde:

V.l.n.r. premier Hartling, ex-premier Hilmar Baunsgaard, leider van de radicaal-liberalen en ex-premier Joergensen, leider van de soc.-democraten.

Partijen	Zetels		Stemmenperc.	
Sociaal-democraten	53	(was 46)	30,0	(25,6 in 1973)
Liberalen	42	(22)	23,3	(12,3)
Vooruitgangspartij	24	(28)	13,6	(15,9)
Radicaal-liberalen	13	(20)	7,1	(11,2)
Conservatieven	10	(16)	5,5	(9,2)
Soc. Volkspartij	9	(11)	4,9	(6,0)
Christelijke Volkspartij	9	(7)	5,3	(4,0)
Communisten	7	(6)	4,2	(3,6)
Centrum-democraten	4	(14)	2,2	(7,8)
Linkse-socialisten	4	(0)	2,1	(1,5)
Rechtvaardigheidspartij	0	(5)	1,8	(2,9)

De opkomst bedroeg 88,2% tegen 88,7 in 1973.
De Färör-eilanden en Groenland zenden elk nog twee onafhankelijke afgevaardigden naar het parlement.

Economische situatie

Directe aanleiding tot de volksraadpleging was het ontbreken van voldoende steun in het parlement voor een nieuw plan van de regering ter bestrijding van de slechte economische situatie.

Over deze economische situatie de volgende bijzonderheden, voornamelijk ontleend aan *NRC/H'blad* (18-9-1974, 9-12-1974, 10-12-1974 en 30-12-1974).

Al meer dan 15 jaar heeft Denemarken met een tekort op de betalingsbalans te kampen. Door de oliecrisis kwam het land in een nog kwetsbaardere positie. Het behoort tot de landen in Europa die het hardst door de crisis zijn getroffen. Voor meer dan 90% van zijn energievoorziening is het land van olie afhankelijk. Bovendien heeft Denemarken, behalve zijn eigen landbouwprodukten, geen eigen grondstoffen. Terwijl de stijgende prijzen van papier en metalen de andere Scandinavische landen voor een ernstige verslechtering van de handelspositie behoedden, ging de Deense ruilvoet in de winter 1973/'74 bijna 20% achteruit.

Het tekort op de betalingsbalans over 1973 was ongeveer 3 mrd Deense kronen, of ongeveer 2% van het bruto nationaal produkt. In de eerste helft van 1974 schoot het tekort omhoog naar 5 mrd en officieel verwacht men dat het over het hele jaar 7,5 mrd kronen zal bedragen of ongeveer 4% van het BNP.

De regering is vastbesloten dat het deel van het tekort dat niet komt door de duurdere olie in 1975 weggewerkt moet zijn en het ziet er thans naar uit dat dit zal lukken. Maar dan blijft er in 1975 toch nog een olietekort in de orde van grootte van 5 mrd te bestrijden.

De uitwerking van de oliecrisis op de nationale economie is pas tamelijk langzaam voelbaar geworden. De reële stijging van de particuliere bestedingen was de eerste maanden van 1974 maar heel gering, maar de export, de bedrijfsinvesteringen en de industriële produktie bleven op een hoog peil; in de exportindustrie werd op topcapaciteit gewerkt.

Weekblad 44ste jaargang No. 2263, pag. 26847-26862

Maar in de loop van de zomer '74 werden de tekenen van een komende recessie beangstigend duidelijk. Het werkloosheidspercentage kwam drie maal zo hoog te liggen. Op het ogenblik bedraagt het ongeveer 4%, het hoogste voor de maand augustus sinds 1950. Volgens meer pessimistische voorspellingen zou het nog twee maal zo hoog kunnen worden. De moeilijkste sector is de bouw. Er wordt 40% minder nieuw gebouwd dan vorig jaar. Dat is het gevolg van weloverwogen maatregelen die een beperking van de woningbouw met een derde en het overhevelen van middelen naar de exportindustrie inhouden. Er zijn verschillende bedrijfssluitingen voorgekomen in van de bouw afhankelijke industrieën. Andere sectoren beginnen ook duidelijk de teruggang te voelen: het recente conjunctuuroverzicht voorspelt voor het derde kwartaal '74 een daling van produktie, werkgelegenheid en orderontvangsten in alle sectoren. Een opvallend sterke vermindering van kredietverlening draagt bij tot deze vertraging in de economische ontwikkeling, waarbij grote commerciële leningen in het buitenland in zekere mate de krapte in eigen land moeten compenseren. De gemiddelde feitelijke rente op de langlopende leningen bedraagt meer dan 17% en bankleningen kosten tot 20%.

Het is zorgwekkend dat de banktegoeden de afgelopen zeven maanden helemaal niet zijn gestegen; de stijging over 12 maanden was slechts 8%.

Tot nu toe heeft de kredietverlening door de banken niet erg geleden, omdat de handelsbanken zwaar in de schuld zijn gaan staan bij de centrale bank, maar als er geen verbetering komt in de depositosituatie, zullen de banken steeds zwaarder onder druk komen te staan.

De geldvoorraad is gedurende een half jaar min of meer onveranderd gebleven, maar dit heeft geen merkbare vermindering van de inflatie gebracht.

In 1974 zijn de kosten van levensonderhoud met ongeveer 16,5% gestegen, maar sinds augustus is het tempo van de prijsstijgingen opgelopen tot ruim 18% per jaar. Tegelijkertijd heeft zich het begin van een zeer ernstige recessie aangekondigd. Nieuw begonnen bouwwerken bedragen slechts 40% van die van het vorige jaar en de winkelverkopen in het derde kwartaal van dit jaar zijn ongeveer 4% in volume gedaald.

De werkloosheid is gestegen tot meer dan 8% van de beroepsbevolking, tegenover 2% in november '73. De werkgelegenheidssituatie verslechtert nog steeds snel. Gedurende de laatste drie maanden van 1974 werden bijna dagelijks bedrijfssluitingen aangekondigd.

De daling van de consumptie en de stijging van de werkloosheid hebben de begroting danig in de war gestuurd. Tegenover een verwacht overschot van 3,7 mrd kronen zal er nu naar alle waarschijnlijkheid een tekort van tenminste 600 mln kronen over 1974/'75 uit de bus komen.

Prognoses

In november '74 heeft het ministerie van economische zaken nieuwe prognoses voor 1975 gepubliceerd. Daaruit blijkt dat de groei van het nationale inkomen nog niet groter zal zijn dan in 1974, namelijk een uiterst bescheiden 1,5%. Maar een van de meer hoopgevende tekenen is het herstel van de lopende rekening van de betalingsbalans dat zich al in het tweede en derde kwartaal van 1974 begon af te tekenen. Ook wordt verwacht dat de werkgelegenheidssituatie enige verbetering zal vertonen.

Zonder wijziging van het beleid zou het tekort op de lopende rekening van de betalingsbalans, dat voor 1974 wordt geschat op 6,7 mrd kronen tegen 3 mrd in 1973, in 1975 kunnen afnemen tot 4,3 mrd kronen. Dit komt ongeveer overeen met het tekort op Denemarkens zo gepeperde olierekening.

De werkloosheid, die in 1974 in vergelijking met 1973 nagenoeg verdubbelt tot 6,2% (120 à 150.000 werklozen op een beroepsbevolking van 2,4 mln), zou in 1975 kunnen afnemen tot 5%. Deze verwachting is gebaseerd op twee factoren, nl. de verwachte toeneming van de consumptieve bestedingen als gevolg van de belastingverlaging van 7 mrd kronen op 1 januari en de verwachte stijging van de overheidsinvesteringen.

Poul Schlütter (conserv.) brengt zijn stem uit.

De grote werkloosheid is overigens de prijs die voor het herstel van de betalingsbalans moet worden betaald.

De enorme stijging van de werkloosheid kan niet alleen worden toegeschreven aan de oliecrisis en de economische inzinking die daarop is gevolgd. In 1974 kwam er ook een abrupt einde aan de fenomenale bouwhausse van 1972 en 1973. De slechte situatie op de Deense kapitaalmarkt wordt afdoende geïllustreerd met de drastische stijging van de hypotheekrente tot 17 à 18%.

Beperking van de bouwactiviteiten was ook noodzakelijk om de structuur van de Deense economie te verbeteren. Meer kapitaal en arbeid moet worden verplaatst naar de sectoren waarvan Denemarkens economische toekomst afhankelijk is. Een dergelijke krachtsinspanning heeft Denemarken eerder verricht, nl. in de na-oorlogse jaren toen het erom ging het land minder afhankelijk te maken van de landbouw en het zwaartepunt te verleggen naar de industrie.

Plannen voor loon- en prijsstop

Omdat de in de loop van 1974 genomen maatregelen ter sanering van de economische situatie (pagina 41/1) waarschijnlijk niet voldoende zouden zijn, kwam premier Hartling op 3 december 1974 met een serie nieuwe maatregelen, die o.a. voorzag in een loon- en prijsstop voor 1975.

Het voornaamste doel van de maatregelen was om te voorkomen dat het, een week eerder begonnen, collectieve loonoverleg een inflatieverwekkend akkoord zou opleveren. De regering wilde de lonen en salarissen tot eind 1975 bevriezen op het peil van eind 1974, waarbij de aan de kosten van het levensonderhoud gekoppelde loonsverhoging, die voor maart-april 1975 op het programma staat, moet worden vervangen door een belastingvrije uitkering van honderd kronen per maand voor iedereen.

De voedselprijzen zouden voorlopig voor een periode van twee maanden moeten worden bevroren, in afwachting van besprekingen hierover die met de EG zouden worden gehouden. Verder zou de winst op de verkoop van goederen en de verlening van diensten niet groter mogen zijn dan in 1974.

Volgens Hartling was de invoering van een loonstop mogelijk omdat in januari 1975 de verlaging van de inkomstenbelasting van kracht wordt.

Tijdens de daarop volgende debatten in het parlement, bleek dat de regering geen meerderheid voor haar plannen kon krijgen en daarop besloot Hartling op 5 december het parlement te ontbinden en nieuwe verkiezingen uit te schrijven. *(NZZ, The Times, FAZ, NRC/H'blad)*

INTERNATIONALE ZAKEN

VERENIGDE NATIES

INTERNATIONALE VOEDSELCONFERENTIE

In Rome werd van 5-16 nov. 1974 onder auspiciën van de Verenigde Naties een internationale voedselconferentie gehouden, waaraan werd deelgenomen door 1.250 afgevaardigden uit ong. 130 landen, alsmede door plus minus 800 waarnemers, afkomstig van particuliere organisaties, w.o. industriële ondernemingen.
Het denkbeeld een dergelijke conferentie te beleggen was voor het eerst geopperd op de topconferentie van niet-gebonden landen in Algiers in sept. 1973 (pag. 601 e.v.-'73). Het idee werd overgenomen door de Amerikaanse minister van buitenlandse zaken Kissinger, die op de 28ste Algemene Vergadering van de VN het voorstel deed een voedselconferentie te beleggen (pag. 295/2-1974). De AV aanvaardde dit voorstel op 17 dec. 1973 (pag. 298/3-1974).
In de eerste week van febr. 1974 werd Sayed Ahmed Marei benoemd tot secretaris-generaal van de voedselconferentie. Marei is speciaal adviseur van de Egyptische president Sadat en hij is minister van landbouw van Egypte geweest.
De conferentie is voorbereid door een speciale commissie. Deze heeft vergaderd van 11-15 febr. in New York, van 4-8 juni in Genève en van 23 sept.-4 okt. in Rome.

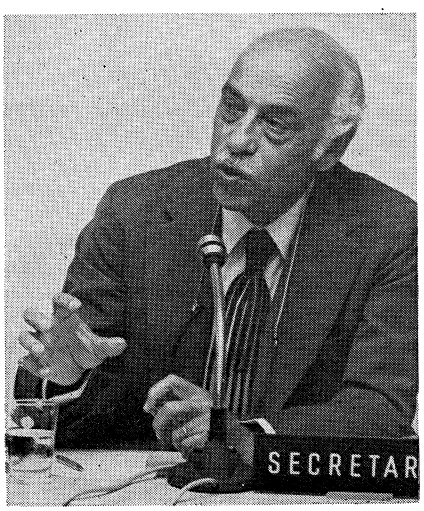

Sayed Ahmed Marei.

Op de bijeenkomsten werd een actieplan opgesteld, dat aan de conferentie ter discussie werd voorgelegd. Het plan bevatte in hoofdzaak de volgende vier voorstellen:

1. Verbetering van de landbouw in de armste landen, ten einde deze in hogere mate zelfvoorzienend te maken.

2. Verbetering van voedselgebruik en voedingswaarde in deze landen.

3. Schepping van een wereldwijd voedselveiligheidssysteem, waarbinnen tijdig voor potentiële hongersnoden wordt gewaarschuwd en voorraden aanwezig zijn om hieraan tegemoet te komen.

4. Invoering van een liberalere handelspolitiek, waardoor de armste landen meer deviezen kunnen verdienen en langs die weg in hogere mate zelfvoorzienend worden.

Aard en omvang van het voedselprobleem

Op de tweede bijeenkomst van de voorbereidende commissie in juni werd o.m. gesproken over een rapport over de internationale voedselsituatie, dat was opgesteld door het secretariaat van de VN voedsel- en landbouworganisatie FAO. Enkele punten uit dit rapport zijn de volgende:

In 1974 zouden de ontwikkelingslanden ong. 60 mln ton graan moeten invoeren om hun behoefte te dekken. In deze landen leden tussen de 400 en 800 mln mensen aan ondervoeding. De oogstvooruitzichten van de voornaamste producerende landen werden gunstig genoemd.
Verwacht werd, dat de wereldwijde vraag naar voedsel tot 1985 met 2,5% per jaar zou groeien, overeenkomend met een gemiddelde groei van de vraag in de arme landen met 4%. De produktie zou in de ontwikkelde landen met 2,4% per jaar toenemen en in de ontwikkelingslanden met 2,6% per jaar. Het tekort aan graan in de ontwikkelingslanden zou in 1985 85 mln ton kunnen bedragen; bij ongunstige weersomstandigheden zou het kunnen oplopen tot 100 mln ton.
Om tot een oplossing van de problemen te komen werd o.m. voorgesteld veiligheidsvoorraden aan te leggen van 1 à 2 mln ton, die op korte termijn naar hongergebieden gezonden kunnen worden, en het uitbreiden van de landbouwproduktie in de ontwikkelingslanden.
In dit verband werd er op gewezen, dat er nog enorme reserves aan land en mankracht bestaan, terwijl anderzijds veel kunstmest en graan wordt verspild. Zo werd gezegd, dat in India een kwart van het graan na de oogst verloren ging.
Alles bijeen werd het mogelijk geacht het bestaande oppervlak aan bebouwd land van 932 mln hectare op korte termijn uit te breiden tot 1,4 mrd hectare. Het maximale oppervlak van land, dat bebouwd kan worden, werd geschat op 2,34 mrd hectare. Zo zou eliminering van de tse tse vlieg in Afrika het landbouwareaal met 7 mln km2 kunnen doen groeien — meer dan het thans bebouwde gebied in de VS.
Enkele problemen, die in het verleden een goede voedselvoorziening in de weg hebben gestaan zijn de volgende:
Ondanks omvangrijke voedselhulp van de VS in de zestiger jaren is de gemiddelde opname van calorieën per persoon in India op het niveau van 1939 gebleven.
Voorts zouden vele regeringen in ontwikkelingslanden als gevolg van de voedselhulp belangrijke beslissingen t.a.v. prioriteiten niet genomen hebben, zoals b.v. kiezen tussen ontwikkeling van de landbouw of de industrie of het invoeren van maatregelen tot gezinsplanning.
Volgens het economische onderzoekbureau van het departement van landbouw van de VS is in de periode 1954-1972 de voedselproduktie sneller gestegen dan de omvang van de wereldbevolking. In 1973 was er verhoudingsgewijs gemiddeld 10% meer voedsel beschikbaar voor een wereldbevolking van 3,8 mrd mensen dan in 1954 voor een wereldbevolking van 2,5 mrd. Het geproduceerde voedsel werd echter ongelijk verdeeld; ruim de helft ging naar de ontwikkelde landen met 30% van de wereldbevolking.
EG-landbouwcommissaris Lardinois wees er kort voor de opening van de conferentie op, dat te veel graan werd gebruikt als veevoeder. Per jaar werd 400 mln ton graan aan vee gevoerd — meer dan de totale menselijke consumptie van India en China te zamen. De produktie van dierlijk eiwit in het geïndustrialiseerde Westen gaat de behoefte ver te boven, terwijl ong. 500 mln mensen niet voldoende krijgen.
De distributie van nieuwe soorten kunstmest en van zaden van graan-, maïs- en rijstsoorten met een hoge opbrengst is tot een klein gebied beperkt gebleven — Mexico in de veertiger jaren; enkele provincies van India en Pakistan daarna.
Beslissingen van de regeringen van de SU en China hebben verreikende invloed gehad op de wereldvoedselsituatie. Na de voedselopstand van dec. 1970 in Polen werd in de SU de vleesproduktie vergroot, waarvoor veel graan nodig is. Anderzijds mislukte in 1972 de graanoogst. Daardoor moest de SU in 1973 op ongekend grote schaal graan in het buitenland kopen (pag. 227/1 e.v.-1973) ten einde de veestapel niet te hoeven verkleinen. In dezelfde tijd vergrootte China de graanaankopen in het buitenland.
Als gevolg van een lange periode van lage prijzen voor landbouwprodukten met tegelijkertijd het bestaan van een schijnbaar onuitputtelijk surplus werd in de VS, Argentinië, Australië en Canada van 1968-1970 het bebouwde oppervlak teruggebracht van meer dan 50 mln tot minder dan 33 mln hectare.
Volgens schattingen van de FAO is voor een jaarlijkse stijging van de voedselproduktie met 3,6% een jaarlijkse groei van de investeringen in de ontwikkelingslanden nodig met $ 16 à $ 18 mrd. Daarvoor moet de kapitaalstroom van ontwikkelde landen naar ontwikkelingslanden in 1980 zijn toegenomen van $ 1,5 tot $ 5 mrd per jaar. Een aanzienlijk deel van deze middelen zal aan kunstmest moeten worden besteed om de bestaande onevenwichtigheid recht te trekken. Europese boeren gebruiken 73 kg kunstmest per ha; in Noord-Amerika wordt 33 kg per ha gebruikt; in Azië 11 kg per ha; in Latijns-Amerika 12,5 kg per ha en in Afrika 2 kg per ha.
Naar de FAO schat, investeert de gemiddelde boer in Zuid-Oost Azië $ 6 per hectare voor zijn produkten; om een optimale oogst te bereiken is een investering nodig van $ 20 tot $ 80 per ha.
Slechts een klein gedeelte van de boeren in de ontwikkelingslanden krijgt geïnstitutionaliseerd krediet, dat meestal bij grote boeren terecht komt (in Afrika 5% en in Latijns-Amerika 15% van de boeren).

Vele regeringen in ontwikkelingslanden geven een hogere prioriteit aan militaire zaken, industriële ontwikkeling en toerisme dan aan de ontwikkeling van de landbouw. Zo werd er op gewezen, dat India in de zestiger jaren een voedseloverschot kende, maar in 1974 werd geconfronteerd met een tekort van tussen de 5 en 10 mln ton, nadat het een oorlog tegen Pakistan en de ontwikkeling van een atoombom had gefinancierd.

Voortgang Wereldvoedselprogramma

Op 30 okt. eindigde in Rome een zitting van een week van de leidinggevende commissie van het Wereldvoedselprogramma.

De uitvoerende directeur Francisco Aquino deelde in zijn verslag o.a. mede, dat het Programma sedert het begin van zijn werkzaamheden in 1963 tot eind aug. 1974 623 ontwikkelingsprojecten (vooral Food-for-workprojecten en voedingsprojecten voor bijzonder getroffen bevolkingsgroepen) in 92 landen had goedgekeurd. De totale kosten beliepen $ 1,53 mrd, waarbij nog geteld moeten worden $ 142 mln voor noodhulp.
Naar de stand van zaken begin okt. 1974 konden voor 1975 slechts verplichtingen worden aangegaan tot een maximum van $ 120 mln en tot een maximum van $ 15 mln voor noodhulp.
De AV had in 1973 besloten, dat het Programma in 1975-'76 over $ 440 mln aan bijdragen moest beschikken. Ten tijde van het verslag was een bedrag van $ 372 mln bereikt, w.o. een contant bedrag van $ 50 mln van Saoedi-Arabië.
Het Programma rekent ermee, dat in 1975 ter beschikking zullen staan 350.000 ton graan, 23.000 ton vlees en vis, 5000 ton peulvruchten en 4000 ton kaas. Bijzonder nodig zijn extra voorraden graan en melkpoeder; voor 1975 staat 10.000 ton melkpoeder ter beschikking, terwijl verplichtingen bestaan van 90.000 ton.

Verklaring Rome-forum

Een groep van 25 bekende onafhankelijke persoonlijkheden, die als het „Rome-forum" bijeen gekomen was, overhandigde aan de vooravond van de conferentie secretaris-generaal Marei een verklaring over wereldvoedselproblemen.
De groep had vergaderd o.l.v. Barbara Ward (lady Jackson), die voorzitter is van het International Institute for Environment en Development.

Andere leden van de groep waren o.m. Norman Borlaug, de „vader van de groene revolutie" en winnaar van de Nobelprijs voor de vrede in 1970, de Westduitse voormalige minister van ontwikkelingssamenwerking Erhard Eppler en de antropologe Margaret Mead.
De groep is van mening, dat er niet gerekend kan worden op een daling van de vraag naar voedingsprodukten. Dat wordt niet alleen veroorzaakt door de bevolkingsgroei, maar ook door het toenemende gebruik van graan voor de produktie van in de rijke landen geconsumeerde dierlijke eiwitten. De vraag moet aan het aanbod worden aangepast, waarbij niet kan worden vertrouwd op de mechanismen van de vrije markt. Eerste en voornaamste taak van de voedselconferentie is het de voedselvoorziening van de armste volken te verzekeren.
Voor het oogstjaar 1974-1975 moet naar het oordeel van het forum gerekend worden op een tekort aan kunstmest van 1 mln ton en op een tekort aan graan van 20 mln ton. Om hieraan wat te doen moeten 4 à 5 mrd dollar ter beschikking worden gesteld.
Het forum steunt het plan voor de vorming van internationaal gefinancierde en gecontroleerde graanreserves. Ook steunt het het voorstel een noodreserve van 10 mln ton aan te leggen.
Met het secretariaat van de conferentie is het forum het eens, dat het jaarlijkse investeringsvolume in de landbouw vervierviervoudigd moet worden tot $ 18 à $ 20 mrd. Daarvan moet $ 5 mrd door ontwikkelingshulp worden opgebracht.
Het forum bepleit de oprichting van een speciaal landbouwfonds, dat door de rijke landen en de olie-producerende landen moet worden gefinancierd.
Tot de belangrijke taken rekent het forum in het bijzonder de toepassing van moderne landbouwmethoden (verbeterd zaadgoed, bemesting, bewatering, verbeterde opslag, marketing), de „integratie van een nieuwe milieudimensie met het landbouwbedrijf", waarbij op lange termijn de ontwikkeling van de landbouw „met de natuur mee en niet tegen de natuur in moet gaan", de versterking van agrarisch onderzoek en de mobilisering van de kleine landbouwbedrijven en de boeren zonder grondbezit.
De groep acht de instelling van een Veiligheidsraad voor voedsel wenselijk.

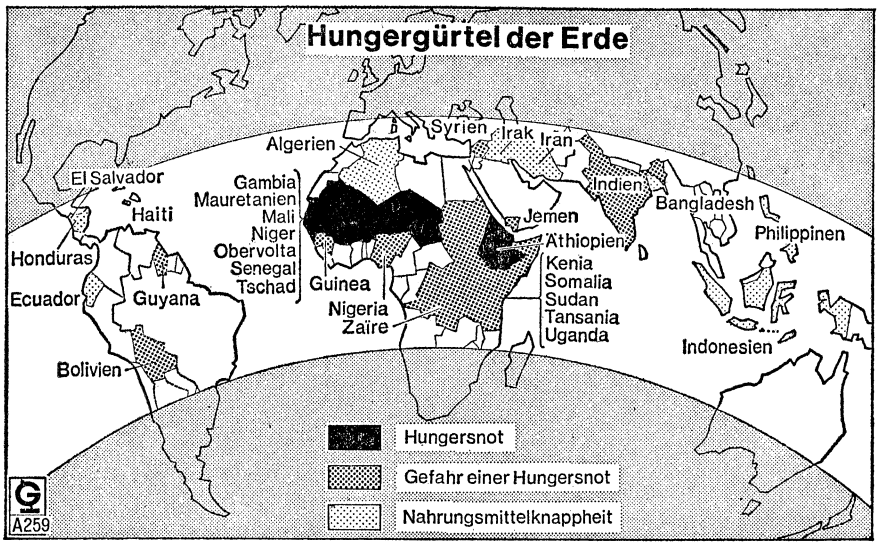

FAZ

Het verloop van de conferentie

De conferentie werd op 5 nov. geopend met toespraken van VN-secretaris-generaal Waldheim, de secretaris-generaal van de conferentie, Marei, en de Italiaanse president Leone.
De conferentie verkoos de vroegere Italiaanse minister van buitenlandse zaken en van landbouw, Giuseppe Medici, tot voorzitter.

Dr. Waldheim riep op tot „gecoördineerde internationale actie (...) in de strijd van de mensheid om de honger te over-

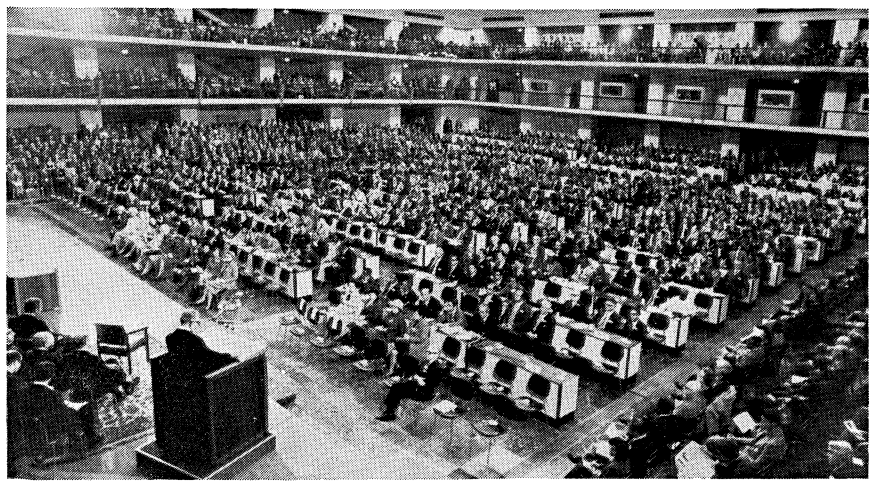

President Leone spreekt de openingszitting toe.

winnen", terwijl Sayed Marei verklaarde, dat de conferentie „een zeldzame gelegenheid bood" om een zaak te dienen, die zowel in zijn menselijke aspecten als in zijn sociale noodzaak „de eisen van alle andere hedendaagse problemen lijkt te boven te gaan". Hij stelde, dat de conferentie de vraag te beantwoorden had of de dreigende catastrofe van groeiende voedseltekorten, die „grote delen van onze planeet met hongernood bedreigen" vermeden kon worden.

STANDPUNT VER. STATEN

Het standpunt van de regering van de VS over het voedselvraagstuk werd aan de conferentie uiteengezet in toespraken van de minister van buitenlandse zaken, Kissinger, op 5 nov. en van de minister van landbouw, Butz, op 6 nov.

Henry Kissinger stelde een spoedprogramma van vijf punten voor om honderden miljoenen mensen in de wereld van hongersnood te redden. Het plan omvatte de volgende punten:

- uitbreiding van de produktie van de voedselexporterende landen;
- versnelling van de produktie van de ontwikkelingslanden;
- verbetering van de middelen voor voedseldistributie en financiering;
- verhoging van de kwaliteit van het voedsel;
- het nemen van veiligheidsmaatregelen tegen noodsituaties in de voedselvoorziening.

Voor dat laatste punt drong Kissinger erop aan een internationaal gecoördineerde wereldvoedselreserve te kweken, die 60 mln ton boven de bestaande voorraden zou moeten bedragen.
Dit reservesysteem zou ook landen moeten omvatten, die in het verleden grote schommelingen te zien hebben gegeven in de omvang van de benodigde voedselinvoer. Waarnemers menen, dat Kissinger hiermee doelde op de SU en China.
Kissinger stelde verder, dat het voorraadsysteem ook de uitwisseling van inlichtingen moet omvatten over de aanwezige voorraden en de oogstvooruitzichten, alsmede overeenstemming over de grootte van de vereiste reserves en de voorrang voor de samenwerkende landen bij de distributie van de reserves.
Over de distributie en de financiering zei Kissinger, dat de verantwoordelijkheid hiervoor niet bij de huidige voedselexporterende landen alleen kan liggen: „de olie-exporterende landen hebben in dit opzicht een speciale verantwoordelijkheid", aldus Kissinger.
Kissinger deed de aanbeveling, dat de huidige voedseluitvoerende landen en de olie-exporterende staten samen zitting zouden nemen in een coördinatiegroep voor voedselproduktie en -investering. Een eerste stap daartoe zou volgens Kissinger de vorming kunnen zijn van een commissie voor voedselfinanciering, die zou onderhandelen over de financiering van de minimum-hoeveelheden voedsel voor landen, die daaraan gebrek hebben. Bovendien zouden wegen gevonden moeten worden om meer surplus-winsten van de olieproduktie te bestemmen voor schenkingen of leningen op lange termijn voor ontwikkelingslanden.
Dit probleem, aldus Kissinger, zou bestudeerd kunnen worden door de ontwikkelingscommissie van de Wereldbank en het IMF, die recentelijk was ingesteld (pag. 23/3-1975).
De VS waren volgens de minister bereid om in een gezamenlijke inspanning met de andere grote voedselexporteurs, zoals o.a. Canada, de voedselproduktie te vergroten. Maar Kissinger waarschuwde ervoor, dat die landen niet alleen in staat zouden zijn de behoeften van de hele wereld te dekken. Daarom zou het nodig zijn om door onderzoek en investeringen de voedselproduktie in de ontwikkelingslanden te vergroten met de 40%, die nodig is om het voorspelde tekort aan granen in 1985 — 85 mln ton — te dekken.
Kissinger onderstreepte in zijn rede, dat alleen binnen de interdependentie van alle staten op de wereld een oplossing van het voedselvraagstuk te vinden is. Alle naties zijn volgens Kissinger met elkaar verbonden door een economisch systeem, waarin voedsel het centrale element geworden is. Maar als iedere natie, iedere regio of ieder blok van landen speciale voordelen als wapen zou gebruiken, zouden wij te zamen ondergaan.
De Amerikaanse minister van landbouw, Earl Butz, onderstreepte in zijn rede de mogelijkheden om meer te produceren. Hij wees erop, dat in de vijftiger en zestiger jaren de graanproduktie in de ontwikkelde landen met 63% gegroeid was, tegen een toename van 32% in de ontwikkelingslanden.
De minister meende, dat in de VS zelf de mogelijkheid om grotere winsten te maken de voedselproduktie zou doen toenemen. Nog in 1972 hielden de Amerikaanse boeren, gesubsidieerd door de overheid, één hectare gond buiten produktie tegenover vijf hectare, die bebouwd werden. Sindsdien is het subsidiesysteem gewijzigd en in 1974 is de helft van dit onbebouwde land weer in produktie genomen. De minister verwachtte, dat in 1975 nog meer land bebouwd zou worden, aangezien de prikkel, in de vorm van winstverwachtingen, daarvoor aanwezig was.
Minister Butz bevestigde, dat de VS bereid zijn deel te nemen aan de instelling van een wereldwijd systeem van voedselreserves. Hij meende, dat dit systeem het beste zou werken, wanneer ieder land verantwoordelijk gesteld zou worden voor de reserves, die het ter beschikking heeft. Hij bepleitte een internationaal gecoördineerd, maar nationaal beheerd systeem van reserves. De minister wees echter een systeem van voedselreserves af, dat een zo grote omvang zou hebben, dat het permanent de prijzen zou drukken, de prikkel voor produktie zou doen verdwijnen, de gebreken in nationale produktiemethodes zou maskeren, of regeringssubsidies in de plaats van commerciële handel zou stellen.
De minister stelde, dat voorwaarde voor het functioneren van een systeem van voedselreserves was een vrije uitwisseling van informaties omtrent produktie, voorraden en handel.

STANDPUNTEN VAN CHINA EN DE SU

De leider van de Chinese delegatie, vice-minister van landbouw Hao Tsjoeng-sjih, sprak de conferentie op 7 nov. toe.

De Chinese vice-minister wees als oorzaak van het wereldvoedselvraagstuk de „uitbuiting en overheersing door kolonialisme, imperialisme en vooral de supermogendheden" aan. De mono-cultuur, die grote delen van Azië, Afrika en Latijns-Amerika is opgelegd, heeft slechts grote winsten uit de ontwikkelingsgebieden getrokken.
Het „dumpen van grote hoeveelheden voedsel" door één van de twee supermogendheden noemde hij funest voor de voedselproduktie van de Aziatische, Afrikaanse en Latijnsamerikaanse landen.
Vice-minister Hao, onderstreepte, dat het voedselprobleem allang bestond voordat zich de stijging van de olieprijzen had voltrokken, een actie, die hij „rechtvaardig" en „een overwinning voor de Arabische landen" noemde.
Zelfvoorziening op voedselgebied achtte Hao vitaal voor politieke en economische onafhankelijkheid, al betekent dit niet het weigeren van buitenlandse hulp.
Aan de ontwikkelingslanden, die met acute voedselproblemen te kampen hebben, moet snel en effectief hulp geboden worden, aldus de Chinese vice-minister. Hij meende, dat de voornaamste verantwoordelijkheid in dit opzicht voor rekening van de ontwikkelde landen komt. De ontwikkelingslanden kunnen volgens hem elkaar op vrijwillige basis hulp verlenen.
China heeft volgens Hao steeds de landbouw als basis voor economische ontwikkeling beschouwd.
De afgelopen drie jaar houden de Chinese in- en uitvoer van voedsel elkaar in evenwicht. Volgens Hao voert China voedsel in om gevarieerder eten op tafel te kunnen brengen.
Tenslotte hekelde de Chinese afgevaardigde de „détente tussen de supermogendheden en vooral de uitleg, die de SU hieraan geeft".

De eerste vice-voorzitter van Gosplan, het centrale planbureau van de SU, Tikhon Sokolow, ging op 8 nov. op een vergadering van één van de commissies van de conferentie in op het Amerikaanse denkbeeld van vrije uitwisseling van informatie omtrent landbouwproduktie.

Hij meende, dat dit idee nauwkeurig moest worden bestudeerd om de meest rationale beslissing te kunnen nemen. Zo moest b.v. komen vast te staan of deze uitwisseling binnen het kader van de FAO of los daarvan zou worden georganiseerd. De uitwisseling van deze informatie, die voor sommige landen van zo groot belang is, is direct verbonden met de organisatorische structuur van de kapitalistische handel in landbouwprodukten, aldus Sokolow. Wie garandeert, dat deze informatie niet zal worden gebruikt door b.v. grote multinationale ondernemingen om grotere winsten te maken?

De vice-minister van landbouw van de SU, Nikolai Rodionow, sprak de conferentie op 9 nov. toe.

De- vice-minister was van oordeel, dat de wereld genoeg bebouwbaar land heeft om 30 tot 40 mln mensen te voeden. Toeschrijven van het voedseltekort aan een bevolkingsexplosie lijkt een opzettelijke poging om de ware oorzaken, die op politiek en economisch terrein liggen, te versluieren, aldus Rodionow.
Hij beloofde, dat zijn land constructief zal bijdragen aan verhoging van de landbouwproduktie en aan maatregelen tot regeling van de internationale handel.
Hij deed de suggestie, het geld, dat gespaard kan worden door vermindering

van de bewapeningsuitgaven van de leden van de Veiligheidsraad te gebruiken voor ontwikkeling van de landbouw in de arme landen.
Rodionow noemde landbouwhervorming hard nodig: het land moet naar hen, die het bebouwen.
De SU steunt in ontwikkelingslanden 250 projecten voor landbouw en de daarmee verbonden industrie.
Pogingen om de voedselproduktie te verhogen zullen volgens Rodionow in sterke mate moeten steunen op regionale en subregionale samenwerking.

STANDPUNTEN ENKELE OLIEPRODUCERENDE LANDEN

De Perzische minister van binnenlandse zaken, Jamshid Amuzegar, verwierp op 6 nov. het argument, dat de stijging van de olieprijzen verantwoordelijk zou zijn voor de voedselcrisis. De oorzaak lag naar zijn oordeel bij de traditionele Westerse opvatting, dat het produceren van voedsel overeenkomstig de volledige capaciteit zou leiden tot ongewenste overschotten en het drukken van de marktprijzen. Hij stelde, dat het Westen onverschillig stond tegenover de noden van de Derde Wereld, aangezien in vijf jaar tot 1972 de Westelijke ontwikkelingshulp was gedaald van 0,42 tot 0,34% van het Bruto Nationaal Produkt (BNP).
De Algerijnse minister van handel, Layachi Laher, deed op 7 nov. het voorstel een nieuw internationaal lichaam met verreikende bevoegdheden in te stellen om de besluiten van de conferentie uit te voeren. De nieuwe instelling zou nauw moeten samenwerken met de FAO en de UNCTAD en met internationale en regionale banken, die door de ontwikkelde landen en de ontwikkelingslanden met financiële overschotten (de olie-producerende landen) zouden moeten worden gefinancierd.
De minister deed een beroep op de ontwikkelde landen om de voedselproduktie uit te breiden. Hij stelde, dat deze landen de gedachte te produceren voor de markt moesten vervangen door het denkbeeld te produceren voor de mensheid.
Laher drong aan op een vermindering in het voedselverbruik, in overeenstemming met de vermindering van het energieverbruik. Een beperking van het graanverbruik door dieren zou naar zijn mening al „spectaculaire resultaten" opleveren.
De minister van landbouw van Saoedi-Arabië, Hassan Mishari, stelde, dat de stijging van de olieprijzen gevolg en niet oorzaak van de inflatie was. Verder benadrukte hij de hulp, die Saoedi-Arabië aan de ontwikkelingslanden gaf.
Mohammed Ali al Tabou, de Libische minister van landbouw, beloofde, dat zijn land een bijdrage zou leveren aan de landbouw in ontwikkelingslanden op voorwaarde dat „de grote mogendheden afzien van hun ongelimiteerde uitgaven voor oorlog en fatale experimenten in agressie en in plaats daarvan hun middelen richten naar de ontwikkeling en de welvaart van de wereld".

STANDPUNTEN CHRISTELIJKE LEIDERS

Paus Paulus ontving op 9 nov. de conferentie-afgevaardigden in het Vaticaan; alleen de Chinese vertegenwoordiging liet verstek gaan. De paus drong er bij de rijke landen op aan de plaats van de landbouw te herwaarderen en niet langer te onderschatten.
Geboortecontrole als een middel om de behoefte aan voedsel te verkleinen werd door de paus verworpen. Hij verklaarde: „Het is ontoelaatbaar, dat zij, die de rijkdommen en de hulpbronnen van de mensheid beheersen, zouden proberen het probleem van de honger op te lossen door de armen te verbieden geboren te worden of door van honger te laten sterven die kinderen, wier ouders niet passen in het kader van theoretische plannen of pure veronderstellingen omtrent de toekomst van de mensheid".
„In vroegere tijden, in een verleden, waarvan wij nu hopen, dat er een einde aan gekomen is, plachten naties oorlog te voeren om zich meester te maken van de rijkdommen van hun buren. Maar is het niet een nieuwe vorm van oorlogvoering om een restrictieve demografische politiek op te leggen aan naties, ten einde te verzekeren, dat zij niet hun gerechte aandeel van de goederen der aarde zullen opeisen?"
De afgevaardigde van de Heilige Stoel op de conferentie, Agostino Ferrari Toniolo, verklaarde op 11 nov., dat elke inspanning om honger en ondervoeding af te weren een grondig nieuwe orde van economische en sociale betrekkingen impliceerde, een nieuwe opvatting van handel en zijn winsten, een nieuwe beschaving, gekenmerkt door openhartige solidariteit in de wederzijdse waardering van elkaar".
De secretaris-generaal van de Wereldraad van Kerken, dr. Philip Potter, deed op 11 nov. een beroep op de ontwikkelde landen om stappen te ondernemen ter vermindering van de ongecontroleerde en zelfmoordachtige consumptiepatronen en levensstijlen.

Overleg dr. Boerma met graanexporterende en -importerende landen

Dr. A. Boerma, de directeur-generaal van de FAO, belegde gedurende de conferentie twee bijeenkomsten met de belangrijkste graanexporterende en -importerende landen. Na afloop van de conferentie vond op 29 nov. een derde gesprek plaats.
Aan de eerste van de drie besprekingen werd ook deelgenomen door China en de SU. De SU was niet op de tweede en derde bijeenkomst vertegenwoordigd. China deed niet mee aan de derde vergadering.
Deelnemers aan alle drie ontmoetingen waren Argentinië, Australië, Bangladesh, Brazilië, Canada, Egypte, Frankrijk, India, Japan, Pakistan, Tanzania, Thailand, de VS en de EG.
Na de laatste bijeenkomst bleek, dat de belangrijkste graanexporterende landen over voldoende graan beschikken om 7,5 mln ton naar 32 landen te verschepen, die op korte termijn door honger worden bedreigd.

Dr. A. Boerma.

De verwachte voedseltekorten zijn de eerste maanden tot de nieuwe oogst het grootst in India (2,2 mln ton), Bangladesh (1,8 mln ton), Pakistan (1 mln ton), het Sahelgebied (300.000 ton), Tanzania (265.000 ton), Ivoorkust (212.000 ton) en Sri Lanka (174.000 ton).
Voor de levering van de benodigde 7,5 mln ton graan is een bedrag nodig van $ 1,8 mrd.
Ong. 2 mln ton kunnen in bestaande voedselhulpprogramma's worden ondergebracht; een deel van de overblijvende 5,5 mln ton kan door de importerende landen zelf worden gekocht; maar de rest zal moeten worden gefinancierd door de traditionele en potentiële donorlanden.
Het hoofd van de Amerikaanse delegatie, Richard Bell, betwijfelde of de volledige hoeveelheid van 7,5 mln ton wel geleverd zal worden. Hij voorzag moeilijkheden bij de financiering en meende bovendien, dat de schatting van de voedselbehoefte in de door honger bedreigde landen overdreven was.
De deelnemers aan het overleg waren het er over eens, dat de 7,5 mln ton geleverd kan worden zonder dat besnoeid moet worden op leveringen aan andere importeurs zoals Engeland en West-Duitsland.
De graanexporteurs willen leveren tegen de gebruikelijke commerciële voorwaarden.

Besluiten van de conferentie

De belangrijkste door de conferentie genomen besluiten waren de volgende:

WERELDVOEDSELRAAD. Besloten werd een VN-Wereldvoedselraad in te stellen. Dit lichaam zal worden opgezet door de Economische en Sociale Raad van de VN (ECOSOC) en de FAO als een soort koepel boven de verschillende internationale agrarische activiteiten.
Op de conferentie werd de hoop uitgesproken, dat de oprichting van de Raad nog door de lopende Algemeene Vergadering van de VN zou worden goedgekeurd, om dan te kunnen functioneren op ministerieel of ambassadeursniveau.
De Raad zal dan het beleid van de internationale gemeenschap inzake voedselproduktie, voeding, voedselveiligheid, voedselhulp en andere aanverwante problemen coördineren.
Deze Raad is in de plaats gekomen van

de oorspronkelijk door secretaris-generaal Marei voorgestelde „Wereldvoedselautoriteit", waaraan verdergaande bevoegdheden waren toegedacht. Direct onder de Autoriteit zouden o.m. een ontwikkelingsbank en commissies voor resp. voedselveiligheid en voedselhulp moeten ressorteren.
De meeste westelijke landen, maar ook o.m. India, Nigeria en Tanzania, voelden niet voor het scheppen van een dergelijk nieuw en veelomvattend lichaam met eigen bureaucratische neigingen, dat in feite dezelfde taak zou krijgen, die de FAO nu reeds heeft.

INTERNATIONAAL FONDS VOOR AGRARISCHE ONTWIKKELING (IFAD). Het meest concrete resultaat van de conferentie was het besluit tot schepping van een internationaal fonds voor agrarische ontwikkeling (IFAD). Dit fonds zal geldstromen — er staat nog niet vast om wat voor bedragen het moet gaan, maar gedacht wordt aan een beginkapitaal van $ 1 mrd — moeten doorvoeren t.b.v. de voedselproduktie in ontwikkelingslanden.
Het kapitaal van het fonds zou uiteindelijk moeten groeien tot $ 5 mrd. De OPEC-landen zouden $ 2 mrd willen bijdragen, maar verwachten dan eenzelfde bedrag van de VS en $ 1 mrd van Europa en Japan te zamen.
Het voorstel tot oprichting van het IFAD was afkomstig van een dertigtal staten, OPEC-landen en niet-gebonden staten. Nederland was het eerste rijke land, dat zich achter het voorstel plaatste. Kort daarna volgden Australië en Nieuw-Zeeland.
Na een aanvankelijk enigszins gereserveerde houding van de andere rijke landen keerde het getij en werd het IFAD zonder stemming aangenomen. De VS en West-Duitsland bleven zich echter van het voorstel distantiëren. Ook de Oosteuropese landen deden geen concrete toezeggingen tot deelname aan IFAD.

VOEDSELVOORRADEN. De conferentie aanvaardde een ontwerpovereenkomst inzake doelstellingen en richtlijnen betreffende de voedselveiligheid.
Het gaat om een plan op lange termijn voor coördinatie in internationaal verband van nationale beleidsbeslissingen inzake reserve-voedselvoorraden, vooral granen. Op deze wijze hoopt men de ongunstige schommelingen van de graanvoorraden, zoals zich die de afgelopen drie jaren hebben voorgedaan, tegen te gaan.
Het heeft er de schijn van, dat de Oosteuropese staten aan het plan niet zullen meedoen.
Medewerking aan het systeem zal worden verleend door de Wereld Meteorologische Organisatie (WMO).
De landen zullen zoveel mogelijk informatie ter beschikking stellen. Op dit punt verklaarde de SU niet tegen te zijn en „evenveel" informatie te zullen verschaffen als dit land aan andere internationale organisaties geeft.
China steunde het plan niet uit angst voor kapitalistische manipulaties met de gevraagde informatie.

VOEDSELHULP. De rijke landen namen de verplichting op zich om jaarlijks, beginnende met de oogsten van 1975, gezamenlijk minstens 10 mln ton graan aan de ontwikkelingslanden ter beschikking te stellen. Daarbij zal het Wereldvoedselprogramma meer dan tot nu toe worden ingeschakeld. De mogelijkheid werd genoemd bij ontwikkelingsprojecten de lonen deels in natura (voedsel) uit te betalen.
Het streefcijfer 10 mln ton ligt niet veel hoger dan de huidige omvang van de voedselhulp (ca. 8 mln ton).

OPHEFFING HANDELSBELEMMERINGEN. Een aantal resoluties werd aanvaard over het wegnemen van handelsbelemmeringen. O.m. werd gesteld, dat landbouwprodukten uit ontwikkelingslanden makkelijker toegang moeten krijgen tot de markten van de industrielanden.
De internationale gemeenschap werd aangemoedigd de handelspolitieke onderhandelingen in het kader van de GATT en UNCTAD te intensiveren.

FOLLOW-UP. In de z.g. „follow-up" resolutie wordt de ECOSOC verzocht om er in de nabije toekomst op toe te zien, en er zo nodig voor te zorgen, dat de besluiten van de conferentie ook metterdaad worden uitgevoerd.

DIVERSE RESOLUTIES. Verschillende andere resoluties, die door de conferentie werden aangenomen, betroffen o.a. de volgende onderwerpen:

- Uitbreiding van opleiding, onderzoek en voorlichting inzake voeding en landbouw.
- Ondersteuning van programma's voor plattelandsontwikkeling.
- Een grotere invloed van de vrouw t.a.v. produktie en consumptie van voedsel.
- Uitbreiding van de voorziening in en de produktie van landbouwbenodigdheden als meststoffen, verdelgingsmiddelen, zaai- en pootgoed e.d.
- Een meer doelmatige waterhuishouding.

Slottoespraak secretaris-generaal Marei

De conferentie werd op 16 nov. besloten met een toespraak door secretaris-generaal Sayed Marei.

Alles dooreen genomen stelde Marei toch overtuigd te zijn, dat de VN-Wereldvoedselconferentie een belangrijke mijlpaal zal blijken te zijn geweest op de eeuwig voortlopende weg van de strijd van de mens tegen de honger. Er is in Rome, zo meende Marei, de basis gelegd voor een systeem, dat de wereld zal behoeden voor herhalingen van het soort crises, dat we de afgelopen 20 jaar regelmatig beleefden. „We staan aan het begin van een lange tocht. De vraag is, hoe kunnen we de doeleinden bereiken? Het antwoord hangt af van de maatregelen, die de regeringen gaan nemen. Laten wij allen als internationale gemeenschap ons voortdurend herinneren de hier plechtig gedane belofte:

— dat er over tien jaar geen kind meer met honger in bed mag stappen;

— dat er dan geen gezin meer vrees mag hebben de volgende dag zonder brood te zitten;

— en dat niemands toekomstmogelijkheden dan nog mogen worden beknot door ondervoeding.

De geschiedenis zal in het licht van deze belofte oordelen over de doelmatigheid van ons beleid en onze maatregelen. Laat ons hopen, dat we niet falen", aldus Marei. (Internationale Samenwerking, Voorlichtingsbureau, VN, Reuter, AP, ANP, Le Monde, NZZ, The Times, FAZ, NRC/H'blad)

WEST-EUROPA

BELGIË

EVOLUTIE VAN VERBRUIKSPRIJZEN

Van januari tot en met december 1974 zijn de prijzen van de consumptiegoederen met 15,68% gestegen, tegen 7,3% in 1973.
De inflatie begon in een versneld tempo toe te nemen in december 1973, bereikte in mei 1974 een hoogtepunt, begon af te zwakken in aug., en de vier laatste maanden van het jaar leek de daling geleidelijk te versnellen.

De evolutie over het hele jaar:

	Index	Aangroei in punten	%
Januari	118,13	1,32	1,13
Februari	119,66	1,53	1,29
Maart	121,16	1,50	1,25
April	122,89	1,73	1,42
Mei	124,69	1,80	1,46
Juni	126,47	1,78	1,42
Juli	128,27	1,80	1,42
Augustus	129,91	1,64	1,28
September	131,67	1,76	1,35
Oktober	132,79	1,12	0,85
November	134,19	1,40	1,05
December	135,13	0,94	0,70
Totaal		17,00	15,68

BRUGPENSIOEN

Vlak voor kerstmis 1974 is de Nationale Arbeidsraad het eens geworden over het nieuwe systeem van het z.g. brugpensioen. Eerst vóór-pensioen geheten, strekt het brugpensioen ertoe werknemers boven de zestig jaar, die ontslagen worden, naast hun werkloosheidsuitkering nog een extra-vergoeding uit te keren, die gelijk is aan de helft van het verschil tussen het netto-loon en de werkloosheidsuitkering. De extra-vergoeding wordt betaald door de werkgever. De regeling geldt niet voor arbeidsters, maar in de Nationale Arbeidsraad is overeengekomen, dat in de paritaire akkoorden een soortgelijke regeling voor vrouwelijke arbeidskrachten kan worden opgenomen.
De regering heeft verklaard dat zij de arbeiders, die onder het nieuwe systeem ressorteren, niet meer zal beschouwen als werkzoekenden, en dat zij al hun rechten op een volledig pensioen behouden. Met het akkoord hoopt men oudere werknemers uit het arbeidsproces te halen ten voordele van jongeren, en aldus de werkloosheid tegen te gaan. De regeling gaat in op 1 jan. 1975.

NEDERLAND

STAND WERKLOOSHEID EIND DEC. 1974. JAARGEMIDDELDE 1974

Het ministerie van sociale zaken heeft de werkloosheidscijfers van eind dec. 1974 en het jaargemiddelde over heel 1974 bekendgemaakt. Dit levert de volgende gegevens op:

Eind december 1974 waren 144.920 mannen en 35.870 vrouwen werkloos. Dit betekent bij de mannen een stijging met 25.490 en bij de vrouwen een stijging met 1.100 ten opzichte van de vorige maand. De werkloosheid van mannen en vrouwen te zamen kwam daarmee op 180.790, dat wil zeggen 26.590 meer dan eind november j.l. Het aantal mannen en vrouwen tewerkgesteld op aanvullende werken [1]) daalde met 170 tot 3.250; het aantal personen op sociale werkvoorzieningsobjecten, voor zover zij voor bemiddeling naar het vrije bedrijf in aanmerking komen [2]), nam met 30 toe tot 5.660.

De geregistreerde arbeidsreserve voor mannen en vrouwen werd aldus 189.700, hetgeen een stijging met 26.440 ofwel 16,2% inhoudt ten opzichte van de vorige maand. In december 1973 bedroeg de toeneming van de arbeidsreserve ten opzichte van november 1973 20.930 (+ 17,9%) en in december 1972 11.780 (+ 9,7%).

Het voor seizoen gecorrigeerde cijfer van de geregistreerde arbeidsreserve steeg in de verslagmaand met 1.000 tot 164.500. De geregistreerde openstaande vraag, eveneens voor seizoen gecorrigeerd, daalde met 3.700 tot 59.100.

In de week van 25 t.m. 30 november j.l. was sprake van 560 lopende vergunningen tot werktijdverkorting, waarbij 25.800 werknemers waren betrokken. Het merendeel van hen is werkzaam in respectievelijk de textiel- en kledingindustrie (namelijk 6.100, overeenkomend met ca. 5% van het personeelsbestand aldaar), de hout- en meubelindustrie (ruim 2.400, ofwel ca. 4% van het personeelsbestand) en de metaalnijverheid (bijna 7.000, ofwel 1,5%).

De geregistreerde arbeidsreserve van mannen, niet voor seizoen gecorrigeerd, steeg in de verslagmaand in alle provincies; deze stijging was relatief groot in Friesland, Drente en Overijsel, maar daarentegen beperkt in Utrecht, Noord- en Zuid-Holland. In Drente bedraagt de mannelijke arbeidsreserve thans 11,9% van de overeenkomstige beroepsbevolking (de werklozen alléén 10,9%) en in Friesland 9,4% (werklozen 8,4%).

De arbeidsreserve van bouwvakarbeiders bedroeg eind december j.l. 51.100; dit aantal was 18.800 hoger dan een jaar daarvoor. Tegenover dit zeer hoge geregistreerde aanbod stond een geregistreerde vraag van slechts 2.800; deze vraag was in december 1973 ca. 1.000 hoger. De ongunstige vraag- en aanbodcijfers worden thans uiteraard mede beïnvloed door het voor de bouw ongunstige seizoen.

Ex-grenspendelaars maken thans een geringer deel uit van de arbeidsreserve dan een jaar geleden: in Limburg bedraagt dit aandeel nu 14,4% tegen 18,0% eind december 1973. Voor Groningen waren deze percentages respectievelijk 5,1 en 11,2. De daling van genoemd aandeel houdt verband met de in 1974 naar verhouding geringere trek van Nederlandse werknemers naar het buitenland, met name naar de Duitse bouwnijverheid, door de ongunstige werkgelegenheidsontwikkeling aldaar.

Bij de vrouwen steeg de arbeidsreserve in de verslagmaand met ruim 1.100 tot 36.600; de mutaties per provincie waren in het algemeen gering.

De arbeidsreserve van confectiepersoneel overtreft momenteel de geregistreerde vraag, met name in Drente, Overijsel, Noord- en Zuid-Holland en Limburg; een jaar geleden was er in iedere provincie nog sprake van een groot (geregistreerd) vraagoverschot.

Eind december j.l. stonden 8.660 schoolverlaters beneden 23 jaar bij de arbeidsbureaus ingeschreven, tegen 3.620 een jaar daarvoor. De stijging ten opzichte van 1973 is vooral groot in de leeftijdsgroep beneden 19 jaar.

Jaarcijfers 1974

Het afgelopen jaar heeft de werkgelegenheid zich wederom ongunstig ontwikkeld. Gemiddeld over 1974 bedroeg de geregistreerde arbeidsreserve van mannen en vrouwen 143.200. In 1952 (het jaar met het hoogste absolute aantal werklozen vóór 1974) werd een arbeidsreserve van gemiddeld 139.200 geregistreerd. Door de geringere omvang van de beroepsbevolking destijds lag de geregistreerde arbeidsreserve, in procenten van de afhankelijke beroepsbevolking gemeten, in 1952 echter duidelijk hoger (namelijk 4,7%) dan in 1974 (3,5%).

De ontwikkeling van de geregistreerde arbeidsreserve (jaargemiddelden) sinds 1970 is als volgt verlopen:

Jaargemiddelden geregistreerde arbeidsreserve (mannen en vrouwen)

	1970	1971	1972	1973	1974
absoluut	53.900	68.900	114.700	117.000	143.200
% van de afhankelijke beroepsbevolking	1,4	1,8	2,9	2,9	3,5

Jaargemiddelden geregistreerde arbeidsreserve van mannen per provincie, in totaal en voor enkele beroepsgroepen afzonderlijk.

	Totaal	bouwvak-arbeiders	waarvan metaalbewerkers	handels- en kantoorpers.
Groningen	6.120	1.760	370	850
Friesland	5.990	2.060	400	480
Drente	5.690	1.900	540	430
Overijsel	9.490	3.620	1.130	1.110
Gelderland	12.400	3.910	1.730	1.860
Utrecht	3.710	760	370	1.010
Noord-Holland	14.760	2.090	1.180	3.020
Zuid-Holland	19.180	2.880	2.220	3.320
Zeeland	2.320	640	200	250
Noord-Brabant	22.420	9.430	2.770	2.530
Limburg	12.300	3.310	1.870	1.800
Nederland	114.390	32.340	12.780	16.650

Voor de mannen bedroegen de jaarcijfers in 1973 en 1974 respectievelijk 95.050 en 114.390, overeenkomend met een stijging van 20,4%; bij de vrouwen was de stijging nog groter, namelijk 31,1%; hier nam het jaargemiddelde toe van 21.980 in 1973 tot 28.820 in 1974.

Gemiddeld over 1974 behoorden ruim 32.000 bouwvakarbeiders tot de geregistreerde arbeidsreserve; daarnaast 12.800 metaalbewerkers en 16.600 personen met een handels- of administratief beroep.

De stijging van de jaargemiddelden van de arbeidsreserve ten opzichte van 1973 heeft zich, voor wat de mannen betreft, buiten de 4 westelijke provincies geconcentreerd. In Limburg en Drente bedroeg de werkloosheidsgroei meer dan 50%; een groei van 40% werd gemeten in Gelderland en Friesland.

Opgemerkt moet worden, dat de gelijkgebleven jaarcijfers voor het westen in feite een saldering vormen van de aanvankelijk relatief lagere maandcijfers van begin 1974 en de relatief hogere cijfers aan het eind van het jaar. Eind dec. 1974 lag de arbeidsreserve van mannen in het westen 12% hoger dan eind dec. 1973; met andere woorden, de ontwikkeling van de arbeidsreserve is ten opzichte van 1973 — ook in het westen — geleidelijk ongunstiger geworden.

De arbeidsreserve van bouwvakarbeiders vermeerderde met 52% in vergelijking tot 1973; in de provincies Friesland, Drente, Gelderland en Limburg was de toeneming 80-100%.

Van de totale gemiddelde mannelijke arbeidsreserve in 1974 was 20,8% jonger dan 23 jaar, in 1973 15,3%; bij de vrouwen het aandeel van de jongeren beneden 23 jaar in 1974 41,9% en in 1973 36,0%.

Onderscheiden naar enkele beroepsgroepen vertoonde het aandeel van de jongeren in de arbeidsreserve van de betreffende beroepsgroep de volgende ontwikkeling (N.B. alleen mannen):

Bouwvak-arbeiders	1973	16,2%	1974	17,6%
Metaal-bewerkers	1973	25,9%	1974	29,8%
Handels- en kantoorpersoneel	1973	22,9%	1974	25,8%

1) Voorts waren per 16 december 1974 13.340 personen werkzaam op objecten in het kader van de extra werkgelegenheidsprogramma's, inclusief degenen die vallen onder de TAP- en 30% loonkostensubsidieregeling en degenen die werkzaam zijn op E-objecten.

2) Daarnaast zijn 38.500 mannen en 8.200 vrouwen, die niet voor bemiddeling naar het vrije bedrijf in aanmerking komen, werkzaam op sociale werkvoorzieningsobjecten, in deze aantallen zijn degenen, die op de teldatum ziek waren, begrepen.

DENEMARKEN

TWEEDE EN DERDE FASE ECONOMISCH SANERINGSPROGRAMMA, VERHOGING BELASTING LUXE ARTIKELEN, STAKINGEN, VERLAGING INKOMSTENBELASTING, BEPERKING OVERHEIDSUITGAVEN

Op 8 mei legde de regering-Hartling een aantal maatregelen in het kader van de tweede fase van het saneringsprogramma van de Deense economie aan het parlement voor. In februari 1974 was het parlement al akkoord gegaan met een plan dat de burgers dwingt een deel van hun inkomen te sparen (pag. 202/3-1974).

De voorstellen van 8 mei voorzagen in een aanzienlijke verhoging van de indirecte belastingen op geïmporteerde goederen in een poging de tekorten op de betalingsbalans te verkleinen. Ook werd voorgesteld de belastingen op een aantal luxe artikelen zoals tabak, alcohol, automobielen, elektrische huishoudelijke apparaten en televisietoestellen te verhogen.

Het voornemen van de Deense regering werd zowel binnen- als buitenslands scherp gekritiseerd.

De Europese Commissie in Brussel keurde de eenzijdig te nemen maatregelen af, hoewel zij strikt genomen niet in strijd waren met het Verdrag van Rome. De Commissie betreurde het vooral dat de Denen geen consultaties vooraf hadden gehouden en zij vreesde dat op deze manier de verschillen binnen de EG groter zouden worden.

Binnenslands kwam het protest vooral van de kant van de vakbonden. Op 13 mei vonden er grootscheepse stakingen plaats. In Kopenhagen demonstreerden meer dan 40.000 mensen tegen de economische maatregelen.

Bij het debat in het parlement bleek dat de sociaal-democraten en de meeste andere oppositiepartijen niet veel voelden voor de regeringsvoorstellen.

Met name de in de toekomst door te voeren bezuinigingen in de overheidsuitgaven, met name in de sociale sector, stuitte op socialistisch verzet.

Na lange onderhandelingen bleek de regering bereid haar oorspronkelijke plannen enigszins af te zwakken. Zo werd besloten de belasting op televisies, radio's en bandopnameapparatuur, waardoor vooral de binnenlandse industrie zou worden getroffen, niet te verhogen. Bij de eindstemming werden de regeringsvoorstellen aangenomen, met de stemmen van sociaal-democraten en enkele kleinere linkse partijen tegen.

Belastingverlaging

Op 20 september 1974 ging het parlement, na langdurige onderhandelingen en lange debatten, met 88 tegen 41 stemmen (met 48 onthoudingen: de sociaal-democraten) akkoord met de derde fase van het economische saneringsprogramma.

Deze fase voorziet in aanzienlijke belastingverlagingen voor de lage en middelbare inkomens. De Deense belastingbetalers zullen in 1975 in totaal 7 mrd kronen minder betalen. De BTW zal met 5% tot 20% worden verhoogd en de werkloosheid zal met selectieve maatregelen worden bestreden.

Het plan voorzag ook in een aantal bezuinigingsmaatregelen zoals besparingen in de gezondheidszorg, verlaging van de kinderbijslag, opheffen van subsidies op kaas en boter, terwijl de spoorweg- en posttarieven werden verhoogd, alsmede de prijzen van elektriciteit. Eigenaars van pleziervaartuigen zullen extra worden belast.

Hartling wist zijn plan aangenomen te krijgen, dank zij de steun van Mogens Glistrups' Partij voor de Vooruitgang *(NZZ, Le Monde, Reuter)*

MEERDERHEID DENEN TEGEN EG

Het Kopenhaagse blad *Berlingske Tidende* heeft op 8 sept. '74 de resultaten van een opinie-onderzoek naar de houding van het publiek t.o.v. de EG gepubliceerd.

Daaruit blijkt dat een duidelijke meerderheid het betreurt dat het land lid is geworden van de EG. 53% van de ondervraagde Denen zei tégen het lidmaatschap te stemmen. Vóór zouden 31% van de ondervraagden stemmen. De resterende 16% had geen mening.

Denemarken trad op 1 jan. 1973 tot de EG toe. Tijdens een hieraan voorafgaand referendum sprak 57% zich uit vóór het lidmaatschap van de EG, 33% tégen en 10% onthield zich van stemming. *(Reuter)*

PROCES TEGEN GLISTRUP BEGONNEN

Op 7 okt. 1974 is in Kopenhagen het proces tegen de advocaat Mogens Glistrup, de leider van de Partij voor de Vooruitgang, begonnen. Hij wordt beschuldigd van belastingfraude en ontduiking van bijna 2 mln gulden.

Het proces is de uitkomst van een onderzoek dat bijna 4 jaar geleden begon nadat Gistrup in een televisie-uitzending had gezegd het immoreel te vinden belasting te betalen. Hij voegde er toen aan toe dat hij zelf geen belasting betaalde door gebruik te maken van mogelijkheden die de wet biedt.

De politie begon daarop een onderzoek, waarbij zij toestemming kreeg om het grote kantoor van Glistrup, waar 80 man werkt, te doorzoeken. Het onderzoek bracht aan het licht dat Glistrup, een expert op het gebied van de belastingwetgeving, enkele tientallen cliënten had geholpen de belasting te ontduiken.

In 1972 richtte Glistrup de Partij van de Vooruitgang op, die o.a. afschaffing van de belastingen in haar vaandel voerde. De partij behaalde een grote overwinning bij de parlementsverkiezingen van dec. 1973.

Volgens Glistrup werd het proces tegen hem dan ook om „politieke" redenen aangespannen.

Op 12 juni 1974 hief het parlement de parlementaire onschendbaarheid van Glistrup op, nadat de voorlopige beschuldigingen waren gepubliceerd. *(The Times, NZZ, NRC/H'blad)*

PREMIER HARTLING IN DE VOLKSREPUBLIEK

Premier Poul Hartling was van 18 tot 25 okt. voor een officieel bezoek in de Volksrepubliek China.

Hij voerde er besprekingen met vice-premier Teng Hsioa-ping en met mevrouw Tsjang Tsjing, de vrouw van partijvoorzitter Mao.

De premier bezocht ook zijn zieke Chinese collega Tsjoe En-lai die al enige tijd in een ziekenhuis wordt verpleegd.

Op 20 okt. werd Hartling „ergens buiten Peking" ontvangen door voorzitter Mao. De beide staatslieden spraken over een groot aantal onderwerpen.

Door de ontvangst van Mao werden persberichten ontzenuwd als zou de Chinese leider zwaar ziek zijn. *(NZZ, The Times)*

OVERPLAATSING VN-AMBASSADEUR

De regering heeft op 4 nov. 1974 besloten haar ambassadeur bij de VN, Hans Tabor, over te plaatsen naar Ottawa, na een controverse over de Deense stem die uitgebracht

is over een resolutie in de Algemene Vergadering over de Palestijnse Bevrijdingsorganisatie (pag. 791/2-'74).
Als enige Scandinavisch land onthield Denemarken zich in okt. van stemming over een resolutie die de PLO in de Algemene Vergadering zou brengen.
Tabor, oud-minister van buitenlandse zaken voor de sociaal-democraten, was het niet eens met het officiële regeringstandpunt en had ambassadeurs en journalisten gezegd dat hij de resolutie persoonlijk steunde.
Tabor werd opgevolgd door Henning Hjorth Nielsen, de Deense ambassadeur in Ottawa, die zijn land al eerder bij de VN heeft vertegenwoordigd. *(Le Monde, UPI)*

NOORWEGEN

NOORSE OLIEPOLITIEK, NIEUWE VONDSTEN

Op het Noorse deel van het continentale plat zijn enorme hoeveelheden aardolie en -gas aangeboord, die Noorwegen binnen enkele jaren tot een van de belangrijkste olienaties ter wereld zullen maken.
Daar de opbrengst de eigen behoefte veruit zal overtreffen, zal Noorwegen tot één van de grootste olie-exporterende landen gaan behoren. De gevolgen voor de Noorse economie en met name voor de betalingsbalans, die nu nog een groot tekort vertoont, zullen gunstig zijn, maar de omschakeling van een voornamelijk op landbouw en scheepvaart gebaseerde economie naar een hoog geïndustrialiseerde vervullen de autoriteiten in Oslo met zorgen.
Sedert 1970 toen in het Noorse deel van het continentale plat aanzienlijke aardolie en -gasvoorraden werden gevonden, staat de regering in Oslo onder druk van de internationale oliemaatschappijen en ook van de regeringen van een aantal landen de voorraden zo snel mogelijk te exploiteren. Zeker na de veranderde politiek van de Arabische landen is de druk op Noorwegen haast te maken met de exploitatie toegenomen.
In Oslo reageert men echter terughoudend, omdat men zich van zijn sterke positie bewust is.

In 1962 verstrekte de Noorse regering aan de Phillips-groep toestemming geofysische onderzoeken te doen op het Noorse deel van het continentale plat. Het duurde tot 1968 voordat er resultaten gemeld werden van het Cod-veld. De eigenlijke opleving kwam in 1970 toen het Ekofisk-veld werd gevonden waar enorme voorraden olie en gas aanwezig bleken.

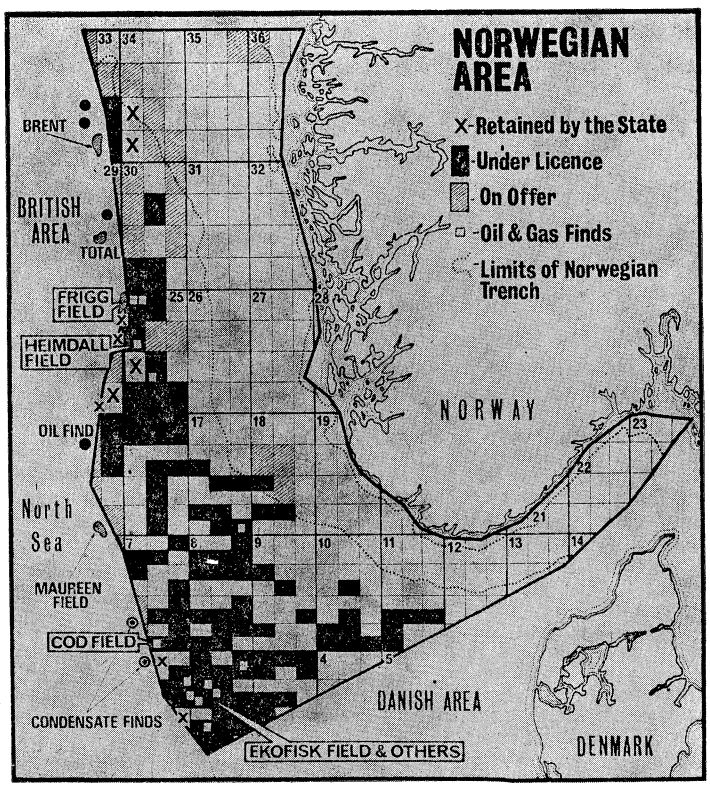

Het Noorse deel van het continentale plat. (The Financial Times)

Tot nog toe zijn drie Noorse maatschappijen actief, nl. Norsk Hydro, het grootste olieconcern van het land waarin de staat voor 51% heeft deelgenomen, de Statoil A/S, voor 100% een staatsbedrijf en de Saga-groep, waaraan vnl. banken, rederijen en verzekeringsmaatschappijen deelnemen. Hoewel de exploitatiekosten hoog zijn en de Noorse staat een groot deel van de opbrengst opeist, is er veel belangstelling voor het verkrijgen van exploitatieconcessies.
Begin 1975 zal de staat 32 nieuwe exploitatieconcessies verstrekken, waarvoor al 2747 offertes zijn binnengekomen. Het is zeker dat de staat aan alle concessies voor 50% zal deelnemen. De regering wil op die manier invloed kunnen uitoefenen op de hele ontwikkeling.
Daarom werd in 1972 ook de Statoil opgericht, die een groot aandeel in de exploitatie gaat krijgen.
De regering en de vakbonden zijn vooral bevreesd voor de grote structurele veranderingen die de omschakeling tot olieproducerend land met zich mee zal brengen. Men vreest een wegtrekken van arbeidskrachten uit de landbouw, de scheepsbouw en de metaalindustrie, die al met een tekort aan arbeidskrachten hebben te kampen.
Bovendien zouden hele streken van Noorwegen ontvolkt worden en zouden er enige grote bevolkingsconcentraties aan de westkust ontstaan. Het beleid van de onderscheidene regeringen is er jarenlang op gericht geweest het aantal buitenlandse arbeiders zo klein mogelijk te houden, maar ook dat zou, door de verwachte grote vraag naar arbeidskrachten, niet langer volgehouden kunnen worden. Daarom wil de regering het o.a. niet tot een ongecontroleerde exploitatie van de olievelden laten komen.

Op 15 februari 1974 deed de regering het parlement een rapport toekomen waarin zij haar beleid t.a.v. de exploitatie van de olievelden uiteenzette.
Dit beleid is gebaseerd op drie uitgangspunten:

- De exploitatie zal geleidelijk aan gaan en niet leiden tot een vergroting van het aantal buitenlandse arbeiders. De regering verwacht vanaf 1980 jaarlijks 15 miljard kronen aan revenuen en belasting te ontvangen. De helft van dit bedrag zal nodig zijn voor de begroting, de andere helft zal worden gebruikt voor investeringen in de aardolie-industrie. In 1980 zal de jaarlijkse produktie 50 mln ton bedragen en de aardgasproduktie 50 mrd m3.

- De Statoil zal meer in de exploitatie betrokken worden naar mate de deelname van de buitenlandse maatschappijen minder wordt.
Naast de huidige concessies ten zuiden van de 10e breedtegraad zullen in de komende jaren geen nieuwe worden verstrekt.

- Er wordt naar gestreefd de Statoil voorrang te geven bij de exploitatie ten noorden van de 62ste breedtegraad en de buitenlandse

maatschappijen slechts in uiterste noodzaak erbij te betrekken.

De oppositie was het niet eens met dit oliebeleid. Zij beschuldigde de regering ervan de aardolie te gebruiken om een socialistisch systeem in te voeren.

Nieuwe vondsten op Statfjord-veld

Op 29 augustus 1974 bevestigde het ministerie van industrie dat op de Noorse sector van het continentale plat het grootste gas- en olieveld was ontdekt dat ooit in dit gebied was gevonden. Het veld zal Statfjord worden genoemd en bevat reserves van ten minste 2 mrd barrels olie en 50 mrd m3 aardgas.

De nieuwe vondst is op 150 kilometer ten westen van de monding van de Sognefjord gedaan, dichtbij de Britse sector van het continentale plat. Men neemt aan, dat het veld zich ook in het Britse deel zal uitstrekken. De vondst is gedaan door de Statoil-Mobil groep, die voor 50% eigendom van de Noorse nationale oliemaatschappij is.

De eerste berichten over het bestaan van een rijk olie- en gasveld in dit gebied dateren van febr. 1974. Hoewel over de dagelijkse produktiecapaciteit niets officieel bekend gemaakt is, wordt deze door insiders op tenminste 400.000 barrels per dag geschat, hetgeen neerkomt op een totaal van 20 mln ton.

Andere deelnemers aan de Statoil-Mobil groep zijn Conoco Noorwegen, Esso Exploratie Noorwegen, Norske Shell (ieder 10%) en de Noors-Amerikaanse Saga-Amoco groep (5%). Mobil, die het werk in de groep op zich heeft genomen, heeft 15%. De structuur van het Statfjord-veld strekt zich over een lengte van bijna 20 km uit in de richting van de Britse sector, waar de Conoco-Gulf en National Coal Beard groep exploratievergunningen heeft. Het zal enkele maanden nemen voor deze groep tot boringen kan overgaan om te constateren hoeveel reserves zich in het Britse deel bevinden.

Als het zover is, lijkt het waarschijnlijk, dat Britten en Noren tot een gezamenlijke produktie zullen komen teneinde overbodige kosten te besparen.

Men verwacht dat eind 1977 de produktie van de nieuwe vondst ter hand genomen kan worden. Men stuit op grote moeilijkheden voor het leggen van een pijpleiding naar dit gebied, en een aansluiting op de pijpleiding naar het Brent-veld bij de Shetland-eilanden zou meer in de verwachtingen liggen. *(NRC/H' blad, NZZ, Le Monde)*

UITBREIDING VISSERIJGRENZEN TOT 50 MIJL, VERDRAG MET SOWJET-UNIE VOOR BEHOUD VISSTAND

Op 26 september 1974 heeft premier Trygve Bratteli in een persconferentie meegedeeld dat Noorwegen nog voor het einde van 1974 ten noorden van de Lofoten tot aan de Sowjetrussische grens een trawlervrije zone buiten de 12-mijlszone zal instellen. Dit ter bescherming van de visstand in dit gebied en als voorbereiding op een uitbreiding van de visserijgrens tot 50 mijl. Deze uitbreiding zou in 1975, na overleg met alle voor de kust van Noorwegen vissende landen, moeten plaatsvinden, aldus Bratteli. In een naaste toekomst zal de grens zelfs tot 200 mijl worden uitgebreid.

Minister Evensen van visserijzaken bracht in oktober 1974 bezoeken aan Brussel, Bonn, Londen, Parijs, Moskou, Kopenhagen en Stockholm om de regeringen aldaar in te lichten over de Noorse plannen. In Brussel werd ook de Europese Commissie bezocht. Hij deelde toen mee dat er vier trawlervrije zones per 1 jan. 1975 zullen worden ingesteld.

Eind november reisde Evensen wederom naar Londen en Bonn om over de kwestie met de desbetreffende regeringen te spreken. Wensen van de visserijlanden wil Noorwegen in de uiteindelijke vormgeving van de zones betrekken, maar de uitvoering van de plannen staat al vast, aldus de Noorse regering.

Voor de definitieve uitbreiding van de visserijgrens tot 50 mijl zal de regering wachten tot na de van maart tot mei 1975 te houden VN-zeerechtconferentie in Genève.

Noors-Sowjetrussisch visserij-verdrag

Eind december 1974 werd in Oslo een verdrag tussen Noorwegen en de Sowjet-Unie getekend over bilaterale samenwerking in de visserijsector.

Het voorziet in regelmatige consultatie over problemen samenhangend met het behoud van de visstand en het onderzoek daarnaar.

Ook werd men het erover eens de in januari in Bergen plaatsvindende conferentie van de Noordoost-Atlantische visserijcommissie voor te stellen het totale vangstquotum voor jonge kabeljauw in het noordoostelijke deel van de Poolzee voor 1975 vast te leggen op 800.000 ton. De Sowjet-Unie ging in principe ook akkoord met de door Noorwegen aangekondigde instelling van trawlervrije zones voor de Noorse kust. Over de kwestie van de Noorse jurisdictie in deze zones en over de afgrenzing van de oostelijke zone heeft de Sowjet-Unie bepaalde voorbehouden, waarover later nog in details zal worden onderhandeld. *(NZZ)*

AKKOORD MET MOSKOU OVER BOUW LUCHTHAVEN OP SPITSBERGEN

Op 7 maart 1974 is in Oslo een akkoord ondertekend tussen Noorwegen en de Sowjet-Unie over de bouw van een luchthaven op Spitsbergen. Het vliegveld zal in 1975 in dienst worden gesteld en komt te liggen bij Longyearbyen, de voornaamste plaats op westelijk Spitsbergen, waar de Noren steenkoollagen exploiteren.

Volgens het akkoord kunnen de Russen 5 of 6 technici op het vliegveld installeren, een eigen radiostation vestigen en er hun burgervliegtuigen laten landen.

De Sowjet-Unie heeft zich lange tijd verzet tegen de bouw van een luchthaven op Spitsbergen uit vrees dat dit voor NAVO-doeleinden zou worden gebruikt.
Spitsbergen heeft grote strategische betekenis: vanaf het eiland beheerst men de Barentsz Zee, de poort naar de Atlantische Oceaan voor de koopvaardij- en marinevloot van de Sowjet-Unie.
Spitsbergen heeft sedert het verdrag van 1921, hoewel Noors bezit, een speciale status. De ondertekenaars van het verdrag t.w. Noorwegen, de VS, Groot-Brittannië, Denemarken, Frankrijk, Italië, Japan, Nederland, Zweden en sedert 7 mei 1935 de Sowjet-Unie hebben het recht er de natuurlijke rijkdommen te exploiteren.
De Russen exploiteren de kolenlagen bij Barentszburg.
De aanwezigheid van grote olievoorraden heeft de Sowjet-Unie uiteindelijk doen besluiten in te stemmen met de bouw van een vliegveld (Le Monde)

VERDACHTEN MOORDAANSLAG OP MAROKKAAN VEROORDEELD

Op 7 januari 1974 begon in Oslo het proces tegen de zes personen die waren gearresteerd in verband met de moord op de 30-jarige Marokkaanse kelner Ahmed Bouchiki, die op 21 juli 1973 werd doodgeschoten in Lillehammer. (pag. 693/2-'73).

De zes aangeklaagden waren: de 30-jarige Marianne Gladnikoff, de 36-jarige Sylvia Rafael, de 36-jarige Abraham Gehmer, de 36-jarige Dan Aerbel, de 30-jarige Zwi Steinberg en de 27-jarige Michael Dorff.

Gladnikoff is een Israëlische van

Zweedse afkomst, Rafael half Joods en Zuid-Afrikaans, Gehmer werkte als tweede, later als eerste secretaris op de Israëlische ambassade in Parijs, Aerbel is een in Denemarken geboren Israëli, Steinberg heeft de Braziliaanse en Israëlische nationaliteit en Dorff werkte vroeger als chauffeur op de Iraëlische ambassade in Parijs.
De officier van justitie eiste tegen alle zes verdachten gevangenisstraffen variërend van zes tot negenenhalf jaar.
Hij zei dat de moordaanslag op Bouchiki een vergissing van MOSSAD, de Israëlische geheime dienst, was geweest. Deze zou de Marokkaan voor een lid van de Arabische extremistische beweging Zwarte September hebben aangezien. De man op wie 6 verdachten in werkelijkheid jacht maakten was Zwarte Septemberleider Ali Hassan Salame, de man op de achtergrond bij de moord op elf Israëlische atleten in het Olympische dorp in München 1972.
Behalve van medeplichtigheid op de moordaanslag werden de verdachten beschuldigd van spionage voor Israël. De verdediging drong aan op vrijspraak omdat niet zou zijn bewezen dat MOSSAD achter de aanslag had gezeten en geen der verdachten in de buurt van de plaats van de aanslag was gesignaleerd.
Op 1 februari deed het hof in Oslo uitspraak. Gehmer en Rafael werden elk tot gevangenisstraf van 5½ jaar veroordeeld wegens samenzwering tot moord, spionage voor Israël en illegaal het land binnenkomen.
Aerbel werd tot 5 jaar veroordeeld wegens samenzwering tot moord en spionage voor Israël, Gladnikoff kreeg 2½ jaar voor spionage en moord door nalatigheid en Steinberg 1 jaar wegens spionage. Dorff werd vrijgesproken.
De minister van buitenlandse zaken overhandigde op 6 februari een protestnota aan de Israëlische ambassadeur in Oslo. De nota stelde dat de Noorse regering geen activiteiten van de MOSSAD op Noors grondgebied tolereerde. *(NRC/H' blad, Le Monde).*

STAATSBEZOEK KONING OLAF AAN DENEMARKEN

Koning Olaf bracht van 11 tot 14 september 1974 een officieel staatsbezoek aan Denemarken.
De 71-jarige vorst werd in Kopenhagen ontvangen door koningin Margrethe en prins-gemaal Henrik. Koning Olaf bezocht o.a. Zuid-Jutland.
Hij werd vergezeld door minister van buitenlandse zaken Knut Frydenlund, die besprekingen voerde met zijn Deense ambtgenoot Ove Guldberg over de Noorse energieproblematiek en de bilaterale handel. *(The Times).*

BEPERKING GASTARBEIDERS

Half maart 1974 heeft de regering besloten met ingang van 1 juli 1974 een jaar lang geen buitenlandse arbeiders van niet-Scandinavische herkomst meer in het land toe te laten.
In een verklaring van het ministerie van arbeid heette het dat de Noorse maatschappij niet meer in staat was buitenlandse arbeidskrachten op te nemen zonder dat daarbij grote moeilijkheden zouden ontstaan. Het inreisverbod was ook genomen om de levens- en arbeidsvoorwaarden voor reeds in het land wonende buitenlandse werknemers te verbeteren.
Op 10 dec. 1974 keurde het parlement een wet goed, die immigratie van niet-Scandinavische arbeiders voor 1975 geheel verbiedt. Uitgezonderd zijn geleerden, kunstenaars en andere buitenlandse intellectuelen, zoals studenten en vluchtelingen. Ook uitgezonderd zijn bouwvakarbeiders met een tijdelijke werkvergunning. Er wonen thans 41000 niet-Scandinavische arbeiders in Noorwegen, vnl. Britten, Duitsers, Turken, Joegoslaven, Portugezen en Spanjaarden. *(NZZ)*

LEGALISERING ABORTUS PROVOCATUS AFGEWEZEN

Met een meerderheid van één stem heeft het parlement op 1 nov. 1974 een wet die de zwangerschapsonderbreking legaliseert afgewezen.
Premier Bratteli, wiens minderheidsregering van de Arbeiderspartij het wetsontwerp had ingediend, verklaarde na de stemming dat de regering nieuwe voorstellen tot liberalisering van de bestaande abortuswet zou indienen.
Volgens de geldende wet moet een groep medici erover beslissen of een abortus zal worden toegepast of niet. Beroep tegen deze beslissing is niet mogelijk. Volgens het ingediende wetsontwerp is abortus binnen twaalf weken op verzoek van de vrouw mogelijk. Over zwangerschapsonderbreking in de twaalfde tot de achttiende week zou door een artsenteam beslist moeten worden. *(NZZ)*

MIDDEN-OOSTEN

ALGEMEEN

PALESTIJNSE TERREUR. ISRAËLISCHE VERGELDING

In aansluiting op de in een vorige aflevering (pag. 5 e.v.) vermelde gebeurtenissen ontwikkelde de situatie zich als volgt:

Nahariya

In de nacht van 24 op 25 juni 1974 voerden drie Palestijnse commando's, die via de Middellandse Zee met een rubberboot zouden zijn aangevoerd, een actie uit in de badplaats Nahariya op 16 km ten zuiden van de Libanese grens. Zij bezetten een flatgebouw, waar een kleuterleidster en haar twee kinderen werden gedood toen zij probeerden te vluchten. Na 2½ uur gingen Israëlische troepen tot de bestorming van het gebouw over, waarbij de drie Palestijnen en een Israëlische militair werden gedood. Het Palestijnse persbureau *WAFA* deelde op 25 juni mee dat de actie was uitgevoerd door „Palestijnse revolutionairen die binnen bezet Palestina opereren".

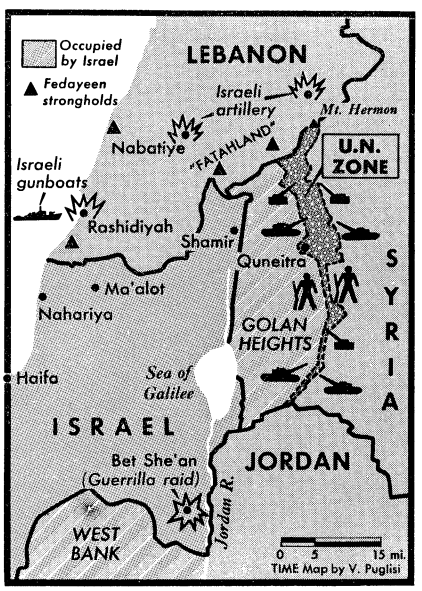

Daarentegen werd in een te Bagdad uitgegeven verklaring van Omar Fahmi de Assifa, de militaire afdeling van Al Fatah, als organisator van de operatie aangewezen.
Op 25 juni beschoot Israëlische artillerie het Libanese dorp Jouaya (20 km over de grens) gedurende 25 minuten.

Inwoners van Tyrus kijken naar de wrakken van door Israëlische commando's opgeblazen vissersboten.

Op 8 juli 's avonds voerde de Israëlische marine acties uit tegen de Libanese havens Sidon, Tyrus en Sarafand. Kikvorsmannen brachten in die havens ca. 20 vissersbootjes tot zinken, terwijl kanonneerboten de kust onder vuur namen en voor rugdekking zorgden. De Israëliërs lieten pamfletten achter waarin de vissers in het Arabisch werden gewaarschuwd tegen samenwerking met „terroristen".
Later die nacht zouden Palestijnse commando's raketten hebben afgevuurd op plaatsen in Opper-Galilea.

Verdere acties in Israëlisch-Libanees grensgebied

Bij de berg Har Dov deed zich in de nacht van 11 op 12 juli 1974 een schotenwisseling voor tussen Israëlische militairen en waarschijnlijk Palestijnse commando's.

Op 14 juli beschoten Israëlische troepen de Libanese dorpen Zebkin (45 minuten) en Jouaya (20 minuten). Er vielen geen slachtoffers.

Op 18 juli trokken Israëlische militairen Zuid-Libanon binnen en zij bliezen in het dorp Boustan drie huizen op die als schuilplaats voor commando's zouden dienen. Twee Libanese burgers werden meegenomen.

Op 23 juli voerden Israëlische vliegtuigen volgens het Israëlische opperbevel aanvallen uit op guerrillasteunpunten in Zuid-Libanon.

Op 6 aug. trok een Israëlische commando-eenheid met vier rupsvoertuigen een dorp in Zuid-Libanon binnen om vier Druzen te bevrijden, die tijdens het aanleggen van een prikkeldraadversperring langs de grens eerder die dag door twee gewapende mannen waren ontvoerd. De Israëlische eenheid nam zes Libanezen als gevangenen mee. De actie leidde tot een Israëlisch-Libanees artillerieduel.
In de nacht van 6 op 7 aug. en op de volgende dag voerde de Israëlische luchtmacht aanvallen uit op doelen in Zuid-Libanon bij Rachaya al-Foukhar, Ibl Alsaqui en Abu Kahma. Volgens een Libanese bekendmaking werden hierdoor twee personen gedood en 17 gewond (o.w. 2 Libanese militairen en enkele Palestijnen) en werden enkele huizen en drie legervoertuigen vernietigd. Hoewel volgens Israëlische functionarissen de luchtactie geen represaille was voor de ontvoering van de Druzen, was Rachaya al-Foukhar het dorp waar de Druzen waren vastgehouden volgens een van de betrokkenen, die op 7 aug. na een geslaagde ontsnapping naar Israël was teruggekeerd.

Op 9 aug. voerden Israëlische vliegtingen een kwartier lang aanvallen uit op een tentenkamp buiten Rachaya al-Foukhar, dat als steunpunt en bevoorradingspost voor Palestijnse commando's zou dienen, en op de omgeving van het dorp Kheibeh. Door de Israëlische luchtacties die week zouden in totaal 5 mensen zijn gedood en 27 gewond.
De bewoners van Rachaya al-Foukhar hielden daarop een sit-in actie gericht tegen de aanwezigheid van Palestijnse commando's. Na een onderhoud van 1½ uur met PLO-leider Yasser Arafat deelde de Libanese premier, Takieddin Solh, op 12 aug. mee dat Arafat zijn mensen opdracht gegeven had het gebied de volgende dag te ontruimen.

Op 13 aug. beschoten Israëlische kanonneerboten het Palestijnse vluchtelingenkamp te Rachidyeh bij Tyrus; de nabijgelegen haven zou volgens Israël als basis voor een Palestijnse motorboot hebben gediend die in de nacht van 9 op 10 aug. door Israëlische patrouillevaartuigen tot zinken was gebracht. Volgens het Libanese ministerie vergde de Israëlische marine-actie één dode en vijf gewonden.

In de nacht van 13 op 14 aug. beschoot Israëlische artillerie de omgeving van het Libanese dorp Nakoura gedurende vijf uur.

Op 2 sept. drongen twee Israëlische patrouilles Libanon binnen en ontvoerden daar twee personen, van wie één weer werd vrijgelaten. Later die dag werd het Libanese dorp Aita el Chaab en omgeving door Israëlische troepen beschoten. Dezelfde dag werden door een Israëlische patrouille tussen de dorpen Hanita en Zarit twee Palestijnse commando's doodgeschoten. Zij maakten deel uit van een groep die erin geslaagd was door de eerste linie van de veiligheidszone langs de Libanese grens heen te dringen. De groep werd door Israëlische militairen onderschept en er volgde een vuurgevecht. Op de lichamen van de gedode commando's werden in het Engels en Hebreeuws gestelde pamfletten aangetroffen, waaruit bleek dat zij de vrijlating van 20 in Israëlische gevangenschap verkerende Palestijnen moesten eisen in ruil voor gijzelaars. Volgens een op 3 sept. te Damascus gepubliceerd communiqué maakten de twee deel uit van het Democratisch Volksfront (PDFLP).

In de nacht van 3 op 4 sept. drong een Israëlische patrouille Zuid-Libanon binnen en volgde een artillerieduel. In het Libanese dorp Al-Dhaira Al-Faouka werden drie huizen doorzocht, geweren in beslag genomen en een Libanese burger als gevangene meegenomen. Een andere Israëlische eenheid voerde een soortgelijke operatie uit in het dorp Al-Btaichi. In dezelfde nacht onderschepten Israëlische militairen bij het Arabische dorp Fassouta in Noord-Galilea een Palestijnse commandogroep. Bij het volgende gevecht werden aan Israëlische zijde twee man gedood en twee gewond, terwijl ook twee Palestijnse commando's omkwamen. Volgens de Israëlische woordvoerder hadden de commando's pamfletten in het Hebreeuws, Arabisch en Engels bij zich waarin de vrijlating van 20 gevangenen in Israël werd geëist in ruil voor gijzelaars. Volgens een door het PDFLP te Beiroet uitgegeven communiqué zou het betreffende „Tarchita-Maalot" commando metterdaad gijzelaars hebben gemaakt en de vrijlating van 12 gevangenen (o.w. aartsbisschop Hilarion Capucci *) hebben geëist. De Israëlische woordvoerder sprak met klem tegen dat gijzelaars waren gemaakt en van een gijzeling bleek ook niets.

Op 6 sept. doorzocht een Israëlische patrouille het Libanese dorp Aita el Chaab.

---

* Zie pag. 48/1.

Op 8 sept. volgde een dergelijke operatie in Marouahin. Volgens de Libanese versie werden de Israëliërs door Libanees artillerievuur tot de terugtocht gedwongen; volgens Israël was vanaf Libanees gebied op het Israëlische dorp Zarit geschoten en had Israëlische artillerie dit vuur beantwoord. Hierdoor zou volgens een Libanese verklaring een Libanese burger zijn gedood. Op 11 sept. werd in dezelfde buurt een vuurgevecht gemeld. Op 13 sept. werden twee boten in de haven van Sidon opgeblazen; de ene was van Al Fatah, de andere van het PFLP van Habache.

Voor het eerst sinds 9 aug. voerde de Israëlische luchtmacht op 15 sept. weer aanvallen uit op Zuid-Libanon, in het z.g. Fatahland. Hierbij werd de burgemeester van het dorp Hasbaya gedood en raakten twee mensen gewond.

Vervolgens vond op 24 sept. een Israëlische luchtactie in dit gebied plaats, waarbij voor het eerst melding werd gemaakt van luchtafweer in de vorm van Strela-luchtdoelraketten vanaf Libanees gebied. Ook op 25 sept. vonden Israëlische luchtaanvallen plaats in de sectoren Mar El-Zouhour en Beit-Naufal. Volgens een Israëlische militaire woordvoerder hadden die acties evenals die aan de vooravond van het joodse nieuwjaar (16 sept.) ten doel Palestijnse acties te voorkomen t.g.v. de Grote Verzoendag (Jom Kippoer), die in 1973 samenviel met het uitbreken van de oktoberoorlog.

Op 26 sept. zou volgens de Israëlische legerwoordvoerder door een Palestijnse commando-eenheid vanaf Libanees gebied een mislukte poging zijn gedaan Galilea binnen te dringen. Uit door Al Fatah ondertekende achtergelaten pamfletten zou zijn gebleken dat de commando's gijzelaars moesten maken en deze in ruil voor o.a. aartsbisschop Capucci vrij te laten, waarbij de Franse ambassadeur of een vertegenwoordiger van het Vaticaan als mogelijke bemiddelaar zou optreden.
Nadat een Israëlische militaire eenheid nog op 26 sept. in Zuid-Libanon een zoekactie naar commando's en wapenopslagplaatsen had gehouden en ook de Israëlische luchtmacht daar volgens Beiroet opnieuw bombardementen had uitgevoerd, viel een Israëlische patrouille op 28 sept. ten westen van de berg Hermon in een commando-nederlaag. Een Israëlische luitenant en een Palestijnse commando werden bij dit treffen gedood. Vervolgens opende de Israëlische artillerie het vuur op Libanees gebied om de terugtocht van de ontsnapte commando's af te snijden. Ook in de nacht werd vooral Fatahland door Israëlisch geschut bestookt.

De Israëlische legerwoordvoerder bevestigde op 29 sept. dat Israëlische patrouilles de in Zuid-Libanon met de grens parallel lopende hoofdweg regelmatig controleren; auto's werden aangehouden en op Palestijnse commando's en wapens onderzocht. Op 30 sept. berichtte de officiële Israëlische legerzender Galei Zahal van wegversperringen en huiszoekingen diep in Libanon. Volgens Israëlische gegevens beletten Israëlische commando-eenheden de wapentransporten tussen de Palestijnse kampen aan de kust en de commandoposten in het Syrisch-Libanese grensgebied, aldus de N Z Z (1-10-'74).

Op 12 okt. slaagde een groep van maximaal 8 Palestijnse commando's erin vanuit Libanon door de veiligheidszone bij Adamit Israël binnen te komen. De volgende dag beschoot Israëlische artillerie het zuiden van Libanon en werd de jacht op de commando's geopend. Op 29 okt. werden drie Palestijnse commando's door Israëlische veiligheidstroepen gedood.

In de nacht van 30 op 31 okt. bestookten acht Israëlische kanonneerboten het Palestijnse kamp Rachidiyeh ten zuiden van Tyrus. Daarbij zouden 5 mensen zijn omgekomen en 16 gewond.
Kort daarop werd de Israëlische kibboets Biranith vanuit Libanon met raketten bestookt.

In de nacht van 31 okt. op 1 nov. voerde een Israëlische commando-eenheid in het dorp Blida een vergeldingsactie uit: twee huizen werden opgeblazen omdat de drie gedode commando's daar zouden zijn gehuisvest.

Op 5 nov. 's morgens vroeg volgde een soortgelijke Israëlische commando-actie in Majdal Zoon (20 km ten zuidoosten van Tyrus), waar een woonhuis werd opgeblazen en vanwaar twee dorpelingen werden meegevoerd.

Op 11 nov. bestookte de Israëlische luchtmacht het gebied van Arkoub. Daarbij zouden drie Libanezen en twee Palestijnen zijn gedood en zeven personen gewond. Volgens R e u t e r was het de eerste Israëlische luchtactie tegen Libanees gebied sinds 25 september. Ook zouden Israëlische troepen die dag het Libanese dorp Shabaa hebben beschoten. De volgende morgen bliezen Israëlische commando's in het dorp Dhaira een huis op en zij namen drie dorpelingen mee.

Op 13 nov. werden de Israëlische nederzettingen Kiryat Shmona en Safad vanuit het Libanese grensgebied met raketten bestookt; in Kiryat Shmona werd een vrouw gewond en werden twee huizen beschadigd.

De volgende morgen blies een Israëlische eenheid in Serbin drie huizen op, terwijl de Israëlische artillerie voor de derde opeenvolgende dag doelen in Zuid-Libanon bestookte. Ditmaal de stad Nabatiyeh en omgeving. Daardoor zouden volgens het Libanese ministerie van defensie minstens zes personen zijn gedood en minstens 16 anderen gewond; meer dan 10 gebouwen werden verwoest en de moskee werd beschadigd. Volgens een Israëlisch legercommuniqué werden bij de actie op Libanees gebied vijf „terroristen" gedood.

Op 17 nov. deed zich in het Israëlisch-Libanese grensgebied ten zuiden van Rosh Hanikra een botsing voor tussen Israëlische militairen en Palestijnse commando's, waarbij volgens Tel Aviv één terrorist werd gedood en een ander gevangen genomen. Later die dag bestookten Israëlische kanonneerboten een Palestijns kamp ten zuiden van Rachidiyeh. Volgens het Libanese ministerie van defensie werden zij door Libanees geschut tot de terugtocht gedwongen.

Beit Shean

Op 19 nov. maakten drie Palestijnse commando's, leden van het PDFLP, zich meester van een appartement in een flatgebouw te Beit Shean vlakbij de grens met Jordanië. Bij hun inval in het gebouw schoten zij een vrouw dood en bezetten vervolgens het appartement van de familie Bivas. De moeder werd doodgeschoten, de vader werd zwaar gewond en overleed later, de kinderen ontkwamen door uit het raam te springen; ook een buurman die te hulp wilde komen werd gedood. Ca. 23 burgers liepen verwondingen op, voornamelijk als gevolg van noodsprongen van de 3de en 2de verdieping van het gebouw. Na ca. 2½ uur bestormden Israëlische militairen het gebouw en doodden de drie commando's. Hun lijken en het onthoofde lijk van Yehouda Bivas werden door een hysterische menigte uit het raam van de tweede verdieping gegooid, met benzine overgoten en verbrand.

De woonkamer van de fam. Bivas na de actie van de Palestijnse commando's in Beit Shean.

Volgens Israëlische, door AFP geciteerde, journalisten zou Bivas nog in leven zijn geweest toen de menigte het gebouw binnendrong. Onherkenbaar doordat zijn gezicht zwaar verminkt was door een kogel zou hij voor een Palestijn zijn gehouden en afgemaakt, volgens genoemde bron (Le Monde 21-11-'74).
Uit de op de lijken van de Palestijnen aangetroffen pamfletten bleek dat zij tot taak hadden de vrijlating te eisen van 15 in Israël gevangen Palestijnen, incl. aartsbisschop Capucci.
Volgens een te Damascus uitgegeven verklaring van het PDFLP had de commando-eenheid vanaf Israëlisch gebied geopereerd en was het gebouw doelwit van de aanval geweest, omdat daar een aantal officieren van de Israëlische geheime dienst met hun gezinnen woonden. Volgens Israëlische mededelingen waren de commando's vanuit Jordanië Israël binnengedrongen.
Zowel in Israël als daarbuiten werd de ontering van de lijken in Beit Shean scherp veroordeeld.

Verdere Palestijnse acties en Israëlische acties tegen Zuid-Libanon

In de nacht van 28 op 29 nov. 1974 overschreden Israëlische troepen opnieuw de Libanese grens. Enkele kilometers benoorden de grenskibboets Dan bracht een Israëlische eenheid bij een kort gevecht vijf Palestijnse commando's om het leven. Deze zouden tot de beweging van Habache hebben behoord en over anti-tankwapens hebben beschikt. Dezelfde dag beschoot Israëlische artillerie enkele dorpen in de streek van Arkoub, terwijl de Israëlische luchtmacht daar de volgende dag bombardementen uitvoerde op Palestijnse doelen nabij de dorpen Kafra en Rases.
Eveneens op 30 nov. voerden twee Palestijnse commando's een aanval uit op het dorp Rihaniya, dat door mohammedaanse Circassiërs (Tsjerkessen) wordt bewoond, op ca. 5 km van de Libanese grens. Zij doodden een man en verwondden diens vrouw. Beide Palestijnen gaven zich over nadat het door hen overvallen huis door dorpelingen en militairen was omsingeld. Blijkens pamfletten, die zij bij zich hadden, moesten de Palestijnen gijzelaars maken om de vrijlating af te dwingen van vijf in Israël gevangen gehouden personen, o.w. aartsbisschop Capucci. De commando's bleken niet op de hoogte te zijn van het feit dat de bewoners Circassiërs waren en zouden om vergiffenis hebben gevraagd. De Israëlische minister van defensie, Peres, verklaarde op 1 dec. bij de begrafenis van het slachtoffer dat Israël alles zou doen om „de moordenaarsarm aan de wortel af te snijden"; hij stelde dat Israël precies wist waar de twee commando's van Al Fatah vandaan kwamen en waar zij in Libanon hun opleiding hadden ontvangen. Die dag bestookte Israëlische artillerie het Jebel-Edir-gebied in Zuid-Libanon.
Op 6 dec. voerde een Palestijnse commando-eenheid een aanval uit op de kibboets Rosh Hanikra. Zij schoten op twee dorpsbewoners, toen die de deur openden, waardoor deze verwondingen opliepen. Bij de achtervolging door Israëlische militairen werd één commando gedood. Het Palestijnse persbureau *Wafa* meldde een gevecht van 15 uur tussen Israëlische troepen en commando's die op één na op hun bases in bezet gebied zouden zijn teruggekeerd.
Op 10 dec. werden in de Libanese hoofdstad Beiroet vanuit geparkeerde auto's ongeveer 18 raketten afgevuurd op drie PLO-gebouwen. De betrokken auto's waren door buitenlandse toeristen gehuurd. Getroffen werden het politieke hoofdkwartier, het bureau voor de bezette gebieden en een onderzoekscentrum. De materiële schade was aanzienlijk; er waren acht licht gewonden.
De Libanese autoriteiten stelden vier Israëlische geheime agenten voor de aanslag verantwoordelijk. Een Israëlische woordvoerder ontkende elke Israëlische verantwoordelijkheid, maar het Israëlische blad *Maariv* stelde dat het „een Israëlische waarschuwing was, omdat Libanon de Palestijnse extremisten ongemoeid laat". Op 11 dec. ontplofte een bom bij een firma die twee van de betrokken auto's had verhuurd; deze actie werd door de Libanese politie aan Palestijnen toegeschreven. (Het gebruik maken van huurauto's was ook gevolgd door Israëlische commando's bij hun actie in Beiroet op 10 april 1973, zie pag. 329/1-'73.)
Op 11 dec. 's avonds werden door een man verscheidene handgranaten geworpen tussen het publiek in een bioscoop te Tel Aviv. Twee bezoekers en de dader kwamen om het leven; 59 personen werden gewond. Op het lichaam van de dader werd een Brits paspoort gevonden. PLO-leider Arafat verklaarde volgens *AP* (12-12-'74) in een interview met het Libanese blad *Al Moharrer* dat de aanslag een wraakneming voor de raketbeschieting van de PLO-gebouwen was; „als Israël onschuldige mensen doodt, zullen wij binnen enkele uren op dezelfde wijze antwoorden". De verantwoordelijkheid voor de aanslag werd opgeëist door het PFLP van Habache.
Op 12 dec. voerden Israëlische vliegtuigen aanvallen uit op de Palestijnse kampen Sabra en Chatilla vlakbij Beiroet. Volgens de Libanese premier Rachid Solh werd hierbij een vrouw gedood en raakte een tiental Palestijnen gewond. De legerwoordvoerder in Tel Aviv noemde als doelwit van de actie een belangrijke militaire installatie van de commando's ten zuiden van Beiroet; de correspondent van *Le Monde* in Beiroet meende dat de zetel van het „gewapende opperbevel van de Palestijnse revolutie", waar om die tijd van de dag de Palestijnse militaire leiders meestal vergaderen, het voornaamste doel van de operatie was. Maar de Israëlische minister van voorlichting, Yariv, zei dat de luchtaanval moest worden gezien als een antwoord op de terroristische aanslag in de Chenbioscoop in Tel Aviv *(NRC/H'blad* 13-12-'74).
Zeven uur na de Israëlische luchtactie werden vanuit Zuid-Libanon drie Katoesja-raketten afgevuurd op de Israëlische stad Safed. Daarop beschoot Israëlische artillerie twee uur lang de Libanese stad Nabatiyeh in de ochtend van de 13de december.
Op 14 dec. sneuvelden een Israëlische politieman en vier Palestijnse commando's bij een botsing tussen een patrouille van de Israëlische grenspolitie en een groep commando's bij de kibboets Manara (10 km ten zuiden van de grensstad Metalla) in Opper-Galilea. Volgens een Israëlische legerwoordvoerder zouden de commando's de vorige nacht vanuit Libanon zijn geïnfiltreerd. Het Palestijnse persbureau *Wafa* meldde ook de dood van de vier commando's en voegde daaraan toe dat ze hadden getracht de nederzetting Kfar Blum te overvallen. Zij zouden volgens de *NZZ* (16-12) behoren tot Al Assifa, de militaire afdeling van Al Fatah. Na het gevecht bij Manara ging Israëlische artillerie over tot beschieting van Nabatiyah.
In de nacht van 17 op 18 dec. bliezen Israëlische militairen in het Libanese dorp Majdal Zoon zes huizen op die door Palestijnse commando's zouden zijn gebruikt. Volgens Libanese berichten werd een kind gewond, namen de Israëliërs vier, volgens Israël twee, dorpelingen mee terug de grens over. Een Israëlische militaire woordvoerder deelde mee dat een uur voor de actie verscheidene Palestijnse com-

mando's het Israëlische grensdorp Hanita waren binnengedrongen en daar handgranaten naar een huis hadden gegooid zonder iemand te verwonden.
Terwijl diverse kranten in Beiroet op 20 dec. meldden dat tussen Israël, Libanon en de Palestijnse commando's via VN-waarnemers een „olijvenbestand" was gesloten om de boeren in „Fatah-land" in staat te stellen hun oogst binnen te halen, vonden kort na elkaar elders twee aanslagen plaats.
Op 20 dec. werd in een winkelstraat in het joodse deel van Jeruzalem een bomaanslag gepleegd, waardoor 13 Israëliërs werden gewond van wie twee ernstig. De verantwoordelijkheid voor de aanslag werd opgeëist door het PFLP dat daarvoor de codenaam „operatie mgr. Capucci" gebruikte, terwijl het Palestijnse persbureau *Wafa* de actie toeschreef aan „één van onze speciale groepen in bezet Palestina", nl. het Front voor de volksstrijd. Op 22 dec. werd een handgranaataanslag gepleegd op een bus met Amerikaanse pelgrims bij Jeruzalem op de weg naar Jericho. Een Amerikaans meisje en een Arabier raakten gewond. Volgens *Wafa* was de aanslag het werk van de interne organisatie van de PLO.

Veroordeling aartsbisschop Capucci

Inmiddels was de bij diverse commando-acties gememoreerde aartsbisschop Hilarion Capucci, het 52-jarige hoofd van de Grieks-katholieke kerk in Israël, op 9 dec. 1974 door een Israëlische rechtbank te Jeruzalem schuldig bevonden aan alle drie punten van de aanklacht — contact met een buitenlandse agent, de militaire bevelhebber van de PLO; smokkel en bezit van illegale wapens; en activiteiten t.b.v. een verboden organisatie — en veroordeeld tot 12 jaar gevangenisstraf.

De in Syrië geboren geestelijke werd op 18 aug. 1974 te Jeruzalem gearresteerd kort voor zijn vertrek naar Libanon. In zijn auto waren grote hoeveelheden springstof, mitrailleurs, pistolen en handgranaten aangetroffen. Volgens de Israëlische radio behoorde mgr. Capucci tot de zeven geestelijken in Jeruzalem die vanwege hun ambt bij het overschrijden van de bestandslijnen niet aan veiligheidscontrole werden onderworpen. De aartsbisschop stond om zijn anti-Israëlische gezindheid bekend; hij boycotte stelselmatig Israëlische plechtigheden in Jeruzalem. Zijn bisdom strekt zich uit over de westelijke Jordaanoever, Jeruzalem en de Israëlische plaatsjes Ramle, Lod en Jaffo.
Voorts draagt hij de titel van patriarchaal vertegenwoordiger van het Vaticaan in

Aartsbisschop Hilarion Capucci.

Jeruzalem, aldus N R C/H'b l a d (19-8-'74). Terwijl christelijke en mohammedaanse religieuze leiders in Amman een verklaring uitgaven, waarin zij de arrestatie een onderdeel noemden van een komplot om het Arabische deel van Jeruzalem volledig in handen te krijgen, lieten gezaghebbende Israëlische regeringskringen op 23 aug. weten dat mgr. Capucci had bekend dat hij als koerier voor Al Fatah was opgetreden. Het hoofd van de Grieks-katholieke kerk in het Midden-Oosten, patriarch Maximos V Hakim, arriveerde op 27 aug. in Rome voor overleg met het Vaticaan.
Op 3 sept. werd de aartsbisschop officieel in staat van beschuldiging gesteld. Een verzoek om hem op borgtocht vrij te laten werd door het hof te Jeruzalem op 5 sept. verworpen. Op 7 sept. ging de aartsbisschop in hongerstaking om zo onder huisarrest te worden geplaatst; hij achtte zijn gevangenhouding in een cel strijdig met de waardigheid van zijn ambt. Op aandrang van de Grieks-katholieke bisschop van Latakia, Boulos Ashkar, gaf hij de hongerstaking op 10 sept. op.
Bij de opening van het proces op 20 sept. betwistte de verdediging het recht van de Israëlische rechtbank ingezetenen van het Jordaanse stadsdeel van Jeruzalem te berechten. Daarop werd de zitting verdaagd tot 24 sept., toen de rechtbank dit bezwaar afwees. Het hof verwierp uiteindelijk de vaak tegenstrijdige argumenten van de verdediging volgens welke de aartsbisschop had gehandeld onder bedreiging van een Palestijnse leider, Aboe Firas, of dat hij het slachtoffer was geweest van machinaties van de Israëlische geheime dienst. De aartsbisschop hield zijn onschuld vol en zag op 29 okt. af van verdere verdediging.

In een door woordvoerder Alessandrini van het Vaticaan op 10 dec. uitgegeven verklaring werd de schuldvraag niet behandeld. Wel werd gesteld:
„Het vonnis brengt droefenis over een van de glorieuze Oosters-katholieke kerken". (. . .) „Bij alle troebelen in het Midden-Oosten zijn de leiders van de verschillende religieuze gemeenschappen steeds gerespecteerd. Het vonnis kan de spanning in het Heilige Land alleen maar doen toenemen. Wij hopen dat een oplossing kan worden gevonden die de verzoening bevordert."

Escalatie strijd in Libanees grensgebied

In de nacht van 31 dec. 1974 op 1 jan. 1975 bliezen Israëlische militairen in de Libanese plaatsen Yarin en Aytarun in totaal zes huizen op, terwijl zes inwoners gevangen werden genomen. Kort tevoren zouden bij de grensplaats Zarit drie Palestijnse commando's van Al Saika door een Israëlische legerpatrouille zijn gedood, toen zij vanuit Libanon in Israël zouden zijn binnengedrongen.
In de nacht van 1 op 2 jan. trokken Israëlische troepen op diverse plaatsen de Libanese grens over om Palestijnse acties ter gelegenheid van de 10de verjaardag van Al Fatah te voorkomen. Volgens een militaire Israëlische woordvoerder werd in de plaats Taibe een huis opgeblazen, nadat commando's op een Israëlische patrouille geschoten hadden.
Volgens het Libanese ministerie van defensie kwamen vier personen om, o.w. twee kinderen en voor het eerst sinds juni 1972 een Libanese militair. Volgens Israëlische gegevens werd hij doodgeschoten toen hij een door Israëliërs opgerichte wegversperring in Libanon met zijn landrover wilde passeren. Een Israëlische militair raakte vermist.
Volgens Beiroet bestookte Israëlische artillerie op 3 jan. de zone tussen Majidiyeh en Tell-Khyam, terwel Israëlische vliegtuigen die dag het Palestijnse kamp van Ain-Heloué bij Sidon zouden hebben pogen te bombarderen. Bij twee incidenten in de sector Har Dov zou dezelfde dag één Israëlische militair zijn gedood en zouden zeven andere zijn gewond.
In het weekend van 11 jan. begon een nieuwe reeks Israëlische operaties in Zuid-Libanon, waar huizen, bruggen en wegen werden opgeblazen. Volgens Israëlische militaire gegevens waren sinds de aanslag op Beit Shean op 19 nov. 1974 zeker 13 Palestijnse commando's en 2 Israëlische militairen gedood bij botsingen aan of over de grens. *(NZZ, Le Monde, NRC/H'blad, The Times)*

Uitgevers: Int. Uitg. en Handelmij „Systemen Keesing" B.V. Ruysdaelstraat 71-75. Amsterdam - N.V. Algemene Uitgeverij Keesing, Keesinglaan 2-20, B 2100 Deurne-Antwerpen.

SOMBERE STATE OF THE UNION

President Ford heeft op 15 jan. het Congres zijn State of the Union gepresenteerd, waarin hij een pakket maatregelen heeft opgenomen die de economische recessie moet bestrijden en het energieverbruik verminderen.

Ford schetste een somber beeld van de economische toestand van de VS. Hij zei tot het Congres: „Ik heb slecht nieuws en ik verwacht geen applaus".

Hij pleitte ook voor een nieuwe samenwerking tussen het Congres, het Witte Huis en het Amerikaanse volk en vroeg het Congres en het volk zich niet af te zonderen van de rest van de wereld.

Hij zei: „De hele wereld ziet toe hoe wij reageren. Een herleefde Amerikaanse economie zal meer doen om het vertrouwen van de wereld in haar eigen toekomst te herstellen dan iets anders dat wij kunnen doen. Het programma dat dit Congres voorgelegd krijgt zal de wereld tonen dat wij begonnen zijn ons eigen huis op orde te brengen".

Ford zei dat hij de belastingen wilde verlagen om zo een nieuwe impuls aan de koopkracht te geven. Daarnaast zullen de laagstbetaalden een uitkering ineens krijgen.

Om meer energie te besparen zullen de prijzen van benzine en huisbrandolie worden verhoogd, terwijl tevens maatregelen zullen worden genomen om minder afhankelijk van het buitenland te worden voor de energievoorziening.

Ford zei dat de slechte economische situatie in de wereld slechts ten dele het gevolg is van de sterk gestegen olieprijzen en verklaarde dat niet alle schuld aan de olie-exporterende landen moet worden gegeven.

Hij vroeg het Congres op korte termijn maatregelen te nemen die moeten leiden tot een verhoging van de petroleumprijs met 10 dollarcent per gallon (3,79 ltr) tot 64 dollarcent per gallon.

Als maatregel op middellange termijn zag hij een afzwakking van de eisen t.a.v. de schone lucht zodat exploitatie van de steenkolenvoorraad in de VS weer renderend wordt. Hij stelde ook voor belastingaftrek te geven aan hen die hun huizen beter isoleren zodat onnodig warmteverlies kan worden voorkomen.

Als maatregel op lange termijn stelde hij voor meer geld uit te geven voor de research op energiegebied. Hij kondigde aan dat er 250 nieuwe kolenmijnen worden geopend, 200 kerncentrales worden gebouwd, 30 nieuwe olieraffinaderijen gebouwd, terwijl in verhoogd tempo naar nieuwe olievelden zal worden gezocht.

Ford besteedde ook aandacht aan de buitenlandse politiek. Hij waarschuwde voor een nieuw isolationisme. Hij zei: de internationale veiligheid kan niet als vaststaand feit worden aangenomen. „Laat er geen misverstand over bestaan, internationale samenwerking is een vitaal feit van ons hedendaagse bestaan".

Dit is geen tijdstip voor het Amerikaanse volk om in zichzelf te keren. Meer dan ooit tevoren, hangt ons welzijn af van Amerika's vastbeslotenheid en leidende positie in de wereld". Verder betoogde Ford dat Amerika's verplichtingen in de wereld de veiligheid van de bondgenoten in het Midden-Oosten, Europa en Azië heeft versterkt. De wereldrol van de VS onderstrepend en zich tot de woordvoerder van de Pax Americana opwerpend, zei de president: „Het opgeven van onze verplichtingen zou leiden tot nieuwe instabiliteit in de wereld die, op zijn beurt, onze veiligheid zou bedreigen."

Volgens president Ford zou een renaissance van de Amerikaanse economie aanzienlijk kunnen bijdragen tot een herstel van het vertrouwen van de wereld in eigen toekomst. „Op het spel staat de toekomst van de geïndustrialiseerde democratieën," aldus de State of the Union. Opmerkelijk was dat Ford het Congres uitdrukkelijk verantwoordelijk stelde voor het feit dat Moskou het Amerikaans-Russische handelsverdrag had opgezegd door een amendement over de joodse emigratie, hetwelk op aandringen van het Congres door de regering Ford aan de handelswet was gekoppeld.

Ford: „Wetgevende beperkingen, die met de beste motieven en bedoelingen tot stand zijn gekomen, kunnen het tegenovergestelde resultaat hebben".

Pres. Ford (m.), l. vice-pres. Rockefeller.

De maatregelen die president Ford in de State of the Union aangekondigd heeft, zijn voor velen als een verrassing gekomen omdat Ford zich in het verleden een voorstander heeft getoond van zo weinig mogelijk ingrijpen in de economie en eerder door bezuinigingen wilde proberen de economie weer te saneren dan door het geven van een financiële injectie.

Het economische saneringsprogramma dat Ford in okt. 1974 bij het Congres indiende voorzag zelfs in belastingverhoging en bezuinigingen op het overheidsbudget. Ook daarna heeft de president bij verschillende gelegenheden verklaard (zie verder) de bestrijding van de inflatie het belangrijkste te vinden, maar de economie heeft zich in een paar maanden tijd zodanig verslechterd, met als voornaamste bijkomendheid een grote werkloosheid dat de president nu geheel andere maatregelen heeft moeten nemen.

Waarnemers vinden Fords aanpak zo fundamenteel anders dat gesproken wordt van Fords ommezwaai van 180°.

Het *NRC/H'blad* becommentarieerde Fords voorstellen als volgt:

Eerder nog dan verwacht, is president Ford gekomen met een pakket maatregelen dat de Amerikaanse economie uit haar malaise moet halen. Ford lijkt hiermee af te wijken van de orthodox-republikeinse lijn die hij tot nu toe volgde en die inhield dat zo min mogelijk in het economisch gebeuren werd ingegrepen. Overigens, dat de maatregelen zo erg ingrijpend zijn, kan niet worden gesteld en misschien is dat ook niet zo erg: er zijn immers tekenen dat de bedrijvigheid zich weer herstelt, althans dat het vertrouwen in de economische toekomst van de industrielanden weer toeneemt.

Een belangrijk aspect van Fords maatregelen is, dat de bestrijding van de inflatie is losgelaten als economische doelstelling nummer één. Verder valt op dat Ford, net als bondskanselier Schmidt van West-Duitsland daar eerder deed, het accent legt op belastingverlaging, waarbij de vennootschapsbelasting niet is vergeten. De verlaging van de inkomstenbelasting betekent dat de particuliere bestedingen kunnen worden opgevoerd, maar aan te nemen is dat het grote publiek meer bewogen zal worden door het duurder worden van benzine en huisbrandolie. Dat de heffingen in deze sec-

Weekblad 44ste jaargang No. 2264, pag. 26863-26878

tor nu dan toch verhoogd worden, zal Ford ook door de Amerikaanse automobielindustrie, een bedrijfstak die toch al met grote moeilijkheden kampt, niet met vreugde worden afgenomen. Het is duidelijk dat de problemen in deze sector nu als structureel worden erkend.
Een heel andere kant van de zaak is of de heffing die Ford wil leggen op in te voeren olie, de olieproducerende landen niet in het verkeerde keelgat zal schieten. Er valt voor hen gemakkelijk de conclusie uit te trekken dat de olie nog te goedkoop is en dat zij met hun huidige heffingen nog te laag zitten.
Het belangrijkste is wellicht dat de Verenigde Staten, nog steeds een grootmacht in de wereldeconomie, eindelijk blijk hebben gegeven tot handelen te willen overgaan. Zoals gezegd, het is niet onwaarschijnlijk dat de economie toch al naar een herstel toegaat, het wat zonniger beursklimaat zou daarvan een indicatie kunnen zijn. De monetaire complicaties als gevolg van de oliecrisis lijken mee te vallen en zelfs de energiesituatie zelf heeft veel van haar directe dreiging verloren. Het pakket maatregelen dat nu door Ford is aangekondigd, kan wellicht net het duwtje geven om de psychologische cirkelgang definitief te doorbreken en het economische herstelproces te doen doorzetten.
Waarbij we er dan wel van uitgaan dat geen nieuwe politieke crisis in het Midden-Oosten maakt dat het oliewapen weer van stal wordt gehaald. Want dat de westelijke economieën nog jaren afhankelijk zijn van de olie van de Arabische landen, is en blijft een feit waarmee we hebben te leven.

Economische situatie

De economische situatie in de VS is in 1974 en begin 1975 zodanig verslechterd dat allerwege van een recessie wordt gesproken. De werkloosheid steeg in december '74 tot 7,1%. Het inflatietempo is 11,5% per jaar. De industriële produktie is in 1974 met 2% achteruit gegaan, het bruto nationaal produkt zal in 1975 met 4,5 à 5% omlaag gaan. Voor het eerst sinds 30 jaar is het reële inkomen van de Amerikanen in 1974 achteruit gegaan, nl. met 1,5%. In nog geen twee jaar tijd is de aandelenmarkt met 41% gezakt, zodat de spaargelden van tientallen miljoenen Amerikanen een zware knauw hebben gekregen.
De Amerikaanse handelsbalans over november '74 toonde een tekort van 113 mln dollar. Sinds maart was de handelsbalans van de VS niet meer negatief geweest. In oktober was er nog een overschot van bijna 30 mln dollar. Een van de oorzaken van het tekort was volgens het Amerikaanse ministerie van handel de forse stijging van de suikerprijzen. Ook de duurdere olie speelt nog steeds een rol. In de eerste elf maanden van 1974 voerden de VS 2,02 mrd vaten olie in, 5% minder dan in de overeenkomstige periode van het jaar daarvoor. Het prijsverschil was zeer groot: in '74

Unemployment

As percentage of civilian labour force

Het verloop van de werkloosheid.

moesten de VS voor hun ingevoerde olie 22,2 mrd dollar betalen. In het gehele jaar 1973 bedroeg de olierekening van de Amerikanen „slechts" 7,8 mrd dollar.
De regeringsindex van de twaalf belangrijkste economische indicatoren, een algemeen erkende barometer voor de te verwachten ontwikkeling van de Amerikaanse economie, liep in november 1,5% terug. Het is al de vierde achtereenvolgende maand dat er van een daling sprake is. De daling gedurende die periode is de op één na grootste teruggang van na de oorlog. Van december '48 tot april '49 zakte de index 9 punten in. In de thans verstreken vier maanden viel de index 6,6% terug, hetgeen opnieuw wordt beschouwd als een aanwijzing dat de Amerikaanse economie haar langste en diepste naoorlogse recessie voor de boeg heeft. De index duidt aan dat de Amerikanen nog meer werktijdverkortingen, een nog grotere werkloosheid, minder investeringen en een stagnatie in de bouw kunnen verwachten. Een lichtpuntje bij al dat sombere nieuws is dat het indexcijfer voor de export van de Amerikaanse industrie aanzienlijk is gestegen.
Het aantal aanvragen voor werkloosheidsuitkering steeg in november met 12% tot 450.000. Het record van april '58 van 438.000 werklozen werd daarmee overtroffen. Al zes maanden lang stijgt het aantal aanvragen voor werkloosheidsuitkeringen.
Van de acht nu reeds bekende indicatoren van de index wijzen er vijf op een verslechtering van de economische ontwikkeling in de VS.
De zwaarst getroffen sectoren in de Amerikaanse economie zijn de huizenbouw (een achteruitgang van 33% in vergelijking met 1973), en de auto-industrie.
In. nov. '74 werden 36% minder auto's verkocht dan in nov. 1973. In Detroit zijn meer dan 200.000 arbeiders in de auto-industrie in december '74 zonder werk, en de vooruitzichten voor januari zijn niet beter. Met bijna 12% werklozen is Detroit de zwaarst getroffen stad in heel Amerika. Dit is van belang, aangezien de stad van Henry Ford, General Motors en Chrysler het industriële uithangbord van Amerika is. De auto-industrie neemt tegenwoordig een minder zware economische positie in dan een halve eeuw geleden het geval was, maar nog altijd geldt hier dat wanneer het in Detroit slecht gaat, ook de stormbal voor de hele Amerikaanse economie kan worden gehesen.
De terreinen van de „grote drie" in Detroit staan overvol met auto's die niet aan de straatstenen kunnen worden gesleten. *De New York Times* wees erop dat de gevolgen van verminderde autoverkopen nog sterker voor andere industrieën gelden dan voor de autofabrieken zelf. Een verminderde omzet van een miljard dollar leidt in eerste instantie tot ontslagverlening aan 22.900 arbeiders in de autofabrieken.
Maar daar blijft het niet bij: de staal- en textielindustrie en andere nijverheidstakken die voor de autofabrieken werken, moeten nog eens 34.100 man ontslaan. Samengevat betekent dat, dat een verminderde omzet van één mrd dollar bij de auto-industrie, de Amerikaanse economie op een extra 57.000 werklozen komt te staan.

Ford laat langzamerhand „oude" economische politiek los

De in de State of the Union voorgestelde maatregelen zijn fundamenteel anders dan de maatregelen die Ford op 8 oktober 1974 afkondigde (pag. 730 e.v. '74). Toen stelde de president een belastingverhoging en bezuinigingen op het overheidsbudget voor.
Ford kreeg veel kritiek voor deze maatregelen. Algemeen werd de president onkunde op economisch gebied, besluiteloosheid en verouderde inzichten verweten.
Het Witte Huis gaf zelf toe dat de economische situatie snel achteruitging.
Op 11 november zei de woordvoerder van het Witte Huis Ronald Nessen dat de VS een economische recessie tegemoet gingen. Volgens

Nessen had Ford bij de indiening van zijn economisch saneringsprogramma op 8 oktober daar al rekening mee gehouden. De regering overwoog echter geen nieuwe maatregelen te nemen maar wenste slechts een spoedige behandeling van het pakket maatregelen.
De president zelf geloofde ook in een recessie. Dat viel op te maken uit een rede die hij op 11 december 1974 voor een groep topfunctionarissen uit het Amerikaanse bedrijfsleven hield.
De president zei echter niets te zien in „snelle oplossingen" omdat die nooit aan hun doel beantwoorden en het land in elk geval niet met een economische crisis te kampen heeft ook al was er sprake van geldontwaarding en stagnatie. Hij deelde mee op nieuwe alternatieve maatregelen te studeren als aanvulling van het economische pakket van 8 oktober.
Forde zei verder: „Zolang ik het kan voorkomen zullen de fundamentele regels van het economische spel niet om de twee maanden of zelfs om het jaar worden veranderd, niet op korte termijn en niet op lange termijn. Ford ontkende dat het hem ontbrak aan leiderschap en besluitvaardigheid. Hij zei zich te concentreren op het totale beeld en zich ernstig ongerust te maken over de drie voornaamste problemen: inflatie, recessie en werkloosheid.
Aanwijzingen dat de president van plan was een fundamenteel andere economische politiek te gaan voeren waren zijn uitlatingen tegenover journalisten op 28 december 1974 in Vail (Colorado) waar hij een wintersportvakantie doorbracht en tevens overleg pleegde met zijn economische adviseurs.

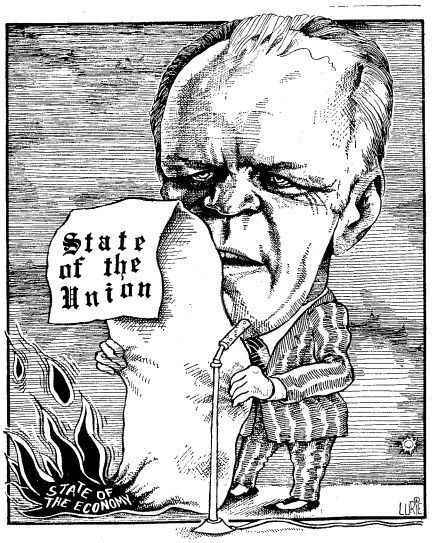

(Newsweek)

In een interview met een *UPI*-correspondent zei de president dat de gezamenlijke inspanningen niet datgene hadden opgeleverd wat volgens hem noodzakelijk was en dat hij overwoog krachtige maatregelen te nemen om de economie uit het slop te halen. Hij zei dat hij enige voorrang zou geven aan recessiebestrijding, maar geenszins van plan was de strijd tegen inflatie te verwaarlozen.
Op 29 december werd in Vail meegedeeld dat de president het voorstel voor een extra-inkomstenbelasting (pag. 731/1 e.v. 1974) had ingetrokken, omdat de economische teruggang sneller verliep dan hij in oktober kon voorzien. De president was van mening dat de recessie zo ernstig is dat de belastingverhoging, die een vermindering van de koopkracht tot gevolg heeft, de economie verder zou schaden.
Dat het Witte Huis langzamerhand meer oog kreeg voor de bestrijding van de werkloosheid en zich niet meer uitsluitend concentreerde op de bestrijding van de inflatie, bleek uit uitlatingen van Alan Greenspan, de voorzitter van president Fords raad van economische adviseurs en van minister van financiën William Simon.
Dezen zeiden op 6 januari dat de recessie en de inflatie hand in hand gaan en dat beide gelijk bestreden moeten worden. Tijdens een hearing voor de economische commissie van het Congres zei Simon dat hij verwachtte dat de president binnenkort een krachtig en effectief programma zou bekendmaken. Greenspan zei ook dat een stevige belastingverlaging misschien wel eens goed kon zijn voor de Amerikaanse economie.

Tegenvoorstellen Democraten

Soortgelijke voorstellen werden ook bekendgemaakt door de Democraten.
Zij kwamen op 10 januari met een pakket economische maatregelen dat o.a. voorzag in belastingverlaging ten gunste van de armste bevolkingsgroepen en plannen tot beperking van het energieverbruik en vermindering van de Amerikaanse afhankelijkheid van buitenlandse olie.

Ten aanzien van deze laatste punten stelden de Democraten het volgende voor:

- Strenge verdeling van het olie-aanbod over de verschillende delen van de Verenigde Staten;
- verhoging van de belasting op benzine (hiervoor wordt geen speciaal percentage genoemd);
- rantsoenering van benzine en huisbrandolie;
- verhoging van de speciale accijns op plezierboten en grote personenauto's;
- sluiting van benzinestations tijdens het weekend;
- verzachting van de strenge bepalingen voor de samenstelling van uitlaatgassen;
- leningen tegen lage rente voor de warmte-isolatie van woningen;
- onderzoek naar het nut van lage energietarieven voor grootverbruikers.

Aan de vooravond van de indiening van de State of the Union richtte Ford zich via de televisie tot het Amerikaanse publiek.
Hij maakte bekend een belastingverlaging te willen doorvoeren en het Congres een uitgebreid plan voor energiebesparing — in de vorm van belastingen op olie en aardgas voor te leggen.
Volgens Ford moesten deze maatregelen ertoe leiden dat Amerika aan het eind van 1975 de invoer van buitenlandse olie met 1 miljoen barrels per dag zal hebben verminderd en met 2 miljoen barrels tegen het einde van 1975.

State of the Union

Op 15 januari las Ford voor het Congres de State of the Union voor, waaruit wij het volgende citeren:

Ford vroeg het Congres in zijn boodschap goedkeuring van de voorstellen die eerder in het openbaar kwamen, zoals een korting van in totaal 16 mrd dollar op de belasting die particulieren en ondernemingen over 1974 verschuldigd zijn. Hij pleitte voor een belastingverlaging op langere termijn van in totaal 24,5 mrd dollar om de Amerikanen, vooral de arme gezinnen, schadeloos te stellen voor de accijnzen en de invoerrechten die hij wil heffen op binnen- en buitenlandse olie. Een van de maatregelen die hij wil nemen om het energieverbruik te beperken is een belasting op buitensporige winsten van de oliemaatschappijen.
De president hield het congres voor dat de Verenigde Staten nog steeds het land zijn dat het beste in de menselijke behoeften kan voorzien maar hij wond er geen doekjes om dat de economische toestand voortdurend achteruit gaat. Gebruikelijk is de State of the Union te openen met de opmerking dat het land in goede toestand verkeert.
President Ford begon ditmaal met de opmerking: „De toestand van het land is niet goed. Miljoenen Amerikanen zijn zonder werk. Recessie en inflatie knagen aan het inkomen van miljoenen anderen. De prijzen zijn te hoog en de omzetten zijn te klein."
Ford vroeg het Congres voor 1 april te besluiten tot een fiscale korting over 1974 van twaalf mrd dollar voor individuele belastingplichtigen en van vier mrd voor ondernemingen. De aanslagen in de inkomstenbelasting over 1974 wil hij met twaalf procent per persoon verlagen met een maximum van duizend dollar.
De president schatte het tekort op de federale begroting voor het lopende belastingjaar (1974-1975) op dertig mrd dollar en voor het komende belastingjaar op 45 mrd. De nationale schuld van de Verenigde Staten zal dit belastingjaar oplopen tot meer dan 500 mrd dollar. In

plaats van de inflatie wordt nu de recessie als grootste vijand beschouwd en daarom moeten de belastingen omlaag om de koopkracht te laten toenemen en de economische bedrijvigheid aan te wakkeren omdat dat hoop geeft op een toeneming van de werkgelegenheid.

Een deel van de economische problemen van de Verenigde Staten moet volgens president Ford worden geweten aan genotzucht van de Amerikanen. Hij verklaarde vastbesloten te zijn een buitensporige toeneming van de uitgaven der federale overheid tegen te gaan. De internationale economische problemen moeten naar zijn mening gedeeltelijk worden toegeschreven aan de verviervoudiging van de prijzen van ruwe olie in het afgelopen jaar. „Maar we kunnen niet alle schuld aan de olielanden geven. Wij in de Verenigde Staten zijn niet onschuldig. Gedurende tientallen jaren hebben we gekozen voor steeds hogere overheidsuitkeringen. Nu wordt ons de rekening gepresenteerd".

Ford voorspelde dat de uitgaven van de federale overheid, de regeringen van de staten en de gemeentebesturen binnen vijftien jaar de helft van het bruto nationaal produkt van de Verenigde Staten zullen uitmaken — vergeleken met nog geen derde dit jaar, tenzij de bestedingen in de hand worden gehouden. Hij kondigde aan met wetsvoorstellen te zullen komen die gericht zijn op beperking van de groei van overheidsprogramma's en hij waarschuwde dat hij zijn veto zal uitspreken over nieuwe investeringsplannen die dit jaar worden aangenomen.

Hij deelde mee onmiddellijk maatregelen te zullen nemen om de Verenigde Staten minder afhankelijk te maken van buitenlandse olie. De invoerrechten op ruwe olie zullen op 1 februari met een dollar per vat (van 159 liter) worden verhoogd. Op 1 maart met twee dollar en op 1 april met drie dollar. Het toezicht op de prijzen van binnenlandse olie zal op 1 april worden opgeheven. De president vroeg het Congres binnen negentig dagen in te stemmen met een meer omvattend programma van bezuinigingen op het energieverbruik om de Amerikaanse afhankelijkheid van buitenlandse leveranties nog verder te verminderen.

Ter vervanging van het nieuwe systeem van invoerheffingen dat hij in werking stelt vroeg Ford het Congres om invoerrechten en accijnzen van twee dollar per vat op geïmporteerde en in de Verenigde Staten zelf gewonnen olie, om afschaffing van de voorschriften voor de ontsluiting van nieuwe aardgasreserves en om een belasting op buitensporige winsten van oliemaatschappijen. Hij stelde voor een strategische voorraad van een miljard vaten (136 miljoen ton) aan te leggen om in tijden van schaarste in de binnenlandse vraag te kunnen voorzien. Bovendien zou er naar zijn mening een voorraad van 300 miljoen vaten (41 miljoen ton) moeten komen voor defensiedoeleinden.

President Fords plannen zijn in brede lagen van de Amerikaanse publieke opinie nogal sceptisch ontvangen. Vooral in beurskringen in Wall Street vreest men de inflatoire bijwerking van het omhoogschroeven van de consumentenuitgaven.

(IHT, Newsweek, The Observer, NRC/H'blad, The Times)

(Vor. ber. pag. 730 e.v. - 1974)

INTERNATIONALE ZAKEN

ALGEMEEN

FRANSE PRESIDENT STELT INTERNATIONALE CONFERENTIE OVER ENERGIEPROBLEMEN VOOR

President Valéry Giscard d'Estaing van Frankrijk heeft op een persconferentie op 24 okt. 1974 het voorstel gedaan begin 1975 een internationale conferentie te beleggen, waarop energievraagstukken, i.h.b. de kwestie van de olieprijzen, besproken zouden moeten worden.

Aan de conferentie zou moeten worden deelgenomen, in gelijke en beperkte omvang, door vertegenwoordigers van de olieproducerende staten, de geïndustrialiseerde olieverbruikende landen en de olieverbruikende ontwikkelingslanden.

De Franse president bevestigde nogmaals, dat zijn land zich niet zou voegen bij wat toen nog de groep van twaalf was. *(Le Monde)*

IMF

TOELICHTING MINISTER SIMON OP KISSINGERS VOORSTEL TOT NOODFONDS GEÏNDUSTRIALISEERDE LANDEN I.V.M. VERHOGING OLIEPRIJZEN

De Amerikaanse minister van buitenlandse zaken Kissinger had op 14 nov. 1974 voorgesteld, dat de geïndustrialiseerde staten zouden samenwerken om het hoofd te bieden aan de stijging van de prijzen voor ruwe olie (pag. 807/3 - 1974). In een toespraak voor de Amerikaanse Raad voor buitenlandse handel op 18 nov. werkte de minister van financiën, Simon, het voorstel nader uit.

De minister zei o.m.: „Terwijl het internationale financiële stelsel goed gewerkt heeft in het opvangen van de gevolgen van de extra-inkomsten van de olieproducenten, moeten wij erkennen (...), dat individuele landen zich in economische moeilijkheden zouden kunnen bevinden met de noodzaak van krediet, dat te schaars of te duur is om hen toe te staan open economieën te handhaven met passende niveaus van activiteiten. Een aanvullende leningfaciliteit, ingesteld door de voornaamste industrielanden, verbonden met de OESO, zou de extra garantie kunnen verschaffen, die nodig is om de bestaande kanalen van financiering aan te vullen. Dit is het financiële veiligheidsnet, dat de VS aanbevelen.

De minister meende, dat bepaalde elementen onmisbaar zouden zijn om een dergelijke instelling te laten functioneren:

1. Deelname moet worden verbonden met een belofte om samen te werken ten einde de behoefte aan olieinvoer te doen afnemen.

2. Deelnemende staten moeten een verantwoorde politiek van aanpassing volgen en mogen niet overgaan tot handelsbeperkende maatregelen.

3. De faciliteit moet groot genoeg zijn om het werk te kunnen doen. De minister deed de aanbeveling, dat alle deelnemende landen in 1975 $ 25 mrd bijeen zouden brengen. In aanvullende middelen, overeenkomstig de behoefte, zou in de volgende jaren worden voorzien.

4. De faciliteit moet een aanvulling zijn op kanalen van de vrije markt en andere kanalen, m.i.v. het IMF en andere officiële kanalen; het zou deze niet moeten vervangen. Daarom moet de faciliteit lenen op aan de markt gerelateerde voorwaarden.

5. Beslissingen inzake het verschaffen van economische hulp moeten worden genomen met een gewogen stemming van de deelnemende landen en zouden gebaseerd moeten zijn op de algemene economische positie van het lenende land en niet op één enkel criterium, zoals de invoerrekening.

6. Wanneer steun wordt verleend moeten alle deelnemers het risico delen op basis van de omvang van hun participatie.

De minister meende, dat de faciliteit moest worden ondergebracht bij de OESO op overeenkomstige wijze als was gebeurd met het Internationale Energie Agentschap (pag. 806/3 e.v.-1974).

Minister Simon meende verder, dat lenen van de faciliteit niet specifiek verbonden moest zijn met olieinvoer. „Olietekorten" zijn in groeiende mate niet te onderscheiden van „niet-olietekorten" en zelfs het begrip betalingsbalanstekorten is van beperkt nut in de wereld van vandaag. Naar de mening van minister Simon moet toegang tot de faciliteit zijn gebaseerd op een algemene beoordeling van de behoeften van een land, verbonden met zijn natuurlijke hulpbronnen, zijn fundamentele economische beleid en de acties, die het onderneemt om de afhankelijkheid van OPEC-olie te verkleinen.

De minister benadrukte, dat het niet de bedoeling was, dat de nieuwe faciliteit in de plaats zou komen van het IMF als de permanente instelling, die moet voorzien in de fundamentele financiële steun voor een goed functionerende wereldeconomie. Het IMF is in een positie om omvangrijke extra hulp te verlenen aan zijn leden. Het beschikt over meer dan $ 10 mrd aan valuta, die effectief ter beschikking staan en gebruikt kunnen worden, nog afgezien van zijn voorraad goud. De minister verklaarde, dat de VS, bij de aan de gang zijnde herziening van de quota, bereid zijn mede te werken aan een verhoging daarvan. Ook wilde de VS medewerking verlenen aan spoedige maatregelen om de effectieve mobilisering van de bronnen, die het IMF op dat moment had, te verzekeren.

Commissie van de Groep van 10 bestudeert Kissinger-plan

In Parijs vergaderden op 20 en 21 nov. 1974 de plaatsvervangers van de ministers van financiën van de Groep van 10 (VS, Japan, Canada,

West-Duitsland, Frankrijk, Engeland, Italië, Nederland, België en Zweden).
De bijeenkomst stond onder auspiciën van zowel IMF als OESO. De deelnemers stelden een commissie van 10 man in om het Kissinger-plan te onderzoeken. In hun onderzoek betrokken zij ook een variant, die door de OESO was opgesteld, waarbij de deelnemende landen geen contanten in een fonds zouden storten, maar garant zouden staan voor leningen op de particuliere kapitaalmarkten op de wereld.

EG-landen voorstanders van uitbreiding oliefaciliteit IMF. Bezwaren van de VS

De ministers van financiën van de negen EG-landen vergaderden op 17 dec. 1974 in Brussel en op 7 en 8 jan. van dit jaar in Londen over de vraagstukken, die met het terugvloeien van de extra-inkomsten van de olieproducerende landen samenhangen.
Zij aanvaardden een plan, dat de Britse minister van financiën Dennis Healey op de jaarvergadering van het IMF had gelanceerd (pag. 23/1 e.v. - 1975). De Engelse minister had toen voorgesteld de reeds bestaande oliefaciliteit binnen het IMF (pag. 325/1 - 1974 en pag. 9/1 e.v. - 1975) met $ 30 mrd uit te breiden. De negen ministers van financiën stemden in principe met het denkbeeld in, maar zij verlaagden de omvang van het voorgestelde fonds tot $ 12 mrd.
Na afloop van de vergadering van 7 en 8 jan. verklaarde Healey, dat er een zeer sterke eenstemmigheid aan de dag was getreden om aan het IMF-plan „absolute prioriteit" te geven. Aan de voorstellen van de Amerikaanse ministers Kissinger en Simon werd „positieve studie" toegezegd. Healey stelde, dat men het er over eens was, dat Kissinger's plan als een „veiligheidsnet" en een „complement" moest worden beschouwd en geenszins als een „alternatief".
De Europese ministers gaven aan het IMF-plan de voorkeur omdat het sneller zal kunnen functioneren, mogelijk reeds met pasen 1975. Voor de uitvoering van Kissinger's plan is in vele gevallen wetgeving nodig, waardoor het op zijn vroegst eind 1975 in werking zou kunnen treden. Bovendien verwachtte Healey op het IMF-plan een positieve reactie van de belangrijke oliestaten Saoedi-Arabië en Iran.
In het IMF-plan is de zeggenschap van de olieproducerende landen over het geld beter gewaarborgd dan in het Kissinger-plan, aangezien de olieproducerende landen geen lid van de OESO zijn.
De Europese ministers zijn het verder eens geworden over een verhoging van de IMF-quota van hun landen met gemiddeld 30 à 35%. Zij meenden, dat de quota van de OPEC-landen moesten worden verdubbeld, terwijl die van de ontwikkelingslanden op het bestaande peil moesten worden gehandhaafd.
Geen overeenstemming werd bereikt over de toekomstige rol van het goud. Healey deelde mee, dat men het er i.h.a. over eens was, dat goud in de toekomst uit het internationale monetaire stelsel diende te verdwijnen. De ministers zullen naar wijziging van de IMF-regels streven, waardoor lidstaten niet langer verplicht zullen zijn om 25% van hun quotum in goud te betalen. Er bestond echter geen overeenstemming over de vraag, wat met de bestaande goudvoorraad van het IMF moet gebeuren. De Fransen willen hun bijdrage gedeeltelijk in goud, tegen een met de vrije-marktprijs gerelateerde prijs, blijven betalen. Zij menen dat ook de andere landen dat zouden moeten doen. De Fransen verzetten zich voorts tegen de gedachte om de tegenwoordige praktijk van „zwevende" valuta's te legaliseren.
De Duitsers tenslotte waren gekant tegen iedere koppeling van de speciale trekkingsrechten aan ontwikkelingshulp.
De vice-staatssecretaris voor monetaire zaken van het Amerikaanse ministerie van financiën, Jack Bennet, verklaarde op 7 jan., dat de VS het niet met de Europese ministers van financiën eens waren voor wat betreft de instelling van een nieuwe oliefaciliteit bij het IMF. Het Amerikaanse ministerie van financiën meende, dat als het IMF alle beschikbare middelen mobiliseerde, het zeer goed tegemoet kon komen aan alle verzoeken om leningen van landen met betalingsbalanstekorten. Het was absoluut niet noodzakelijk een speciale oliefaciliteit te creëren en bijzondere garanties te geven aan leningen, afkomstig uit olieproducerende landen.

Waarnemers wezen erop, dat de Amerikaanse bezwaren tegen een IMF-oliefaciliteit samenhingen met het streven van de Amerikaanse regering de olieprijzen omlaag te krijgen. Instelling van een oliefaciliteit zou een soort erkenning van het bestaande niveau van de prijs voor ruwe olie betekenen. Bovendien meende men in de VS, dat het niet nodig was de olieproducerende landen een zo veilige beleggingsmogelijkheid te verschaffen als een door de internationale gemeenschap gegarandeerde instelling als het IMF; dat zou bovendien een stimulans kunnen zijn om de olieprijzen opnieuw te verhogen. De VS willen juist de olieconsumerende landen verenigen tegen het OPEC-kartel; vandaar hun leidinggevende rol bij het oprichten van het Internationale Energie Agentschap (pag. 806/1-1974) en hun voorstellen een eigen noodfonds van de geïndustrialiseerde staten binnen de OESO tot stand te brengen.
Voor wat dit laatste betreft werd er van de zijde van de VS op gewezen, dat de olieproducerende landen niet veel andere mogelijkheden hebben dan om hun extra-inkomsten in de westelijke industriestaten te investeren. Het geld zou dientengevolge in ieder geval ter beschikking komen, ook zonder speciale oliefaciliteit.

Monetair overleg in Washington

Op 13 jan. begon een week van intensief internationaal monetair overleg in Washington. Het overleg werd voorafgegaan door een reis van Arthur Burns, directeur van de centrale bank van de VS, naar de Bondsrepubliek Duitsland, waar hij op 11 jan. in Hamburg overleg voerde met bondskanselier Schmidt, minister van financiën Apel en de directeur van de Westduitse centrale bank, Karl Klasen.
Het bezoek van Burns vond plaats, nadat in Washington bekend was geworden dat de Westduitse minister van financiën van het kabinet geen machtiging gekregen had om zelfs maar in beginsel akkoord te gaan met het Kissinger-plan. De Westduitse regering vreesde, dat zij, als regering van een van de weinige landen met betalingsbalansoverschotten, een zeer groot deel van het door Kissinger voorgestelde fonds zou moeten financieren.
De Britse minister van financiën, Healy, arriveerde op 12 jan. in Washington. Hij voerde daar die dag overleg met vice-president Rockefeller en minister van buitenlandse zaken Kissinger. Minister Healy trad op als woordvoerder van de negen EG-landen. Hij verdedigde hun denkbeeld van een speciale oliefaciliteit bij het IMF tegenover de afwijzende houding van de Amerikaanse regering.
Op 11 en 12 jan. vergaderden in Washington de plaatsvervangers van de ministers van financiën van de groep van tien. Ook hier bleek volgens goed ingelichte bronnen Amerikaans verzet tegen de IMF-faciliteit.
Op 13 jan. vergaderden in Washington de ministers van financiën van de groep van 5 belangrijkste industrielanden — de VS, Japan,

West-Duitsland, Engeland en Frankrijk — in een poging een oplossing voor de bestaande tegenstellingen te vinden. Over resultaten van het overleg werden geen officiële mededelingen gedaan.
Vervolgens kwamen op 14 jan. de ministers van financiën van de groep van tien in Washington bijeen. Zij slaagden erin een compromis uit te werken. De Amerikanen gingen nu akkoord met het Europese denkbeeld van een oliefaciliteit bij het IMF, zij het, dat de omvang van de faciliteit verder werd teruggebracht van de door de Europeanen voorgestelde $ 12 mrd tot $ 6 à $ 7 mrd.
De Europese ministers van financiën gingen akkoord met het door de Amerikanen voorgestelde noodfonds van $ 25 mrd binnen de OESO.

De ministers van financiën van de groep van tien bereikten verder overeenstemming over een verhoging van de quota van de 126 bij het IMF aangesloten landen. Het geld moet vnl. van de geïndustrialiseerde landen en de olieproducerende staten komen, maar de ontwikkelingslanden zal ook om een bijdrage worden gevraagd.
De middelen van het IMF bedragen op het moment $ 37 mrd, verdeeld over goud, deviezen en speciale trekkingsrechten. De ministers werden het niet geheel eens over de omvang van de verhoging. De Europese landen dienden hun voorstel in de middelen met 35% te verhogen; de VS zagen liever een verhoging van 25%, maar waren bereid tot 30% te gaan. De groep van tien werd het er wel over eens, dat het aandeel van de OPEC-landen moest worden verhoogd van 5 tot 10%.
De bijdragen van een land zijn bepalend voor het stemrecht. Op het moment komt de bijdrage van de VS neer op 23% van het totaal.
De VS stelden nog voor een speciaal hulpfonds voor de ontwikkelingslanden te vormen, dat voor een deel zou worden gefinancierd door verkopen uit het goudbezit van het IMF. De VS dachten aan verkopen tot een bedrag van SDR 60 à 70 mln (iets minder dan 1 mln ounce goud). De Franse delegatie verzette zich echter tegen dit plan. Wel werd men het erover eens, dat de ontwikkelingslanden speciale subsidies moesten worden verleend om het hun mogelijk te maken tegen lage rente bij de IMF-oliefaciliteit te lenen.
De Westduitse minister van financiën, Apel, vertelde op een persconferentie, dat het Kissinger-fonds moest worden gezien als een laatste uitweg voor de landen, die hieruit wilden lenen. Voor leningen zouden worden toegestaan moeten de aanvragende landen hebben gedemonstreerd, dat zij grote inspanningen hebben ondernomen om hun olieverbruik te verminderen en dat alle andere middelen om het betalingsbalanstekort te verkleinen waren uitgeput. Voordat een land een beroep doet op het Kissinger-fonds van de OESO moet het op de kapitaalmarkt, bij het IMF of bij de EG geleend hebben; desnoods moet het zijn goudvoorraden als borg gebruiken.
Minister Apel deelde ook nog mede, dat de Westduitse regering als gevolg van de Westduitse wetgeving geen contante bijdragen aan het Kissinger-fonds kon geven. Zijn land kon alleen leninggaranties verschaffen.

Tenslotte kwam op 15 en 16 jan. in Washington de uit 20 landen bestaande interim-commissie van het IMF (pag. 23/3-1975) bijeen.
Op 17 jan. werden twee afzonderlijke communiqués uitgegeven over de resultaten van het overleg. Een verklaring was afkomstig van de club van tien en ging over de instelling van het noodfonds voor geïndustrialiseerde staten; de andere verklaring werd uitgegeven door de interimcommissie van het IMF.

In het communiqué van de groep van tien werd vastgelegd, dat het fonds van $ 25 mrd uitsluitend als laatste toevlucht mag dienen. Het benadrukt de verplichting van de deelnemende industriestaten tot aangepaste binnenlandse en buitenlandse economische maatregelen en de noodzaak van besparing op het energieverbruik.
Deelnemende landen krijgen een quotum, dat wordt bepaald door de hoogte van de bijdrage aan het fonds, de grootte van de toegang tot de faciliteit en de mate van individueel risico in het kader van de gezamenlijke solidariteitsgarantie.
Een twee derde meerderheid van de quota is nodig voor toestemming voor trekkingen tot 100% van het quotum; een „zeer grote meerderheid" is nodig voor trekkingen tot 200% van het quotum en voor kredieten boven de 200% is eenstemmigheid vereist.
Een twee derde meerderheid is ook nodig om een land toestemming te geven als gevolg van eigen economische moeilijkheden geen bijdrage aan het fonds te leveren.
De wijze van financiering van het fonds moet nog in details worden uitgewerkt. Gedacht wordt aan directe bijdragen, dan wel aan gemeenschappelijke kapitaalopname op de vrije markt via een agent als de Bank voor internationale betalingen (BIB) in Bazel. De quota van de verschillende landen zijn ook nog niet vastgelegd, maar aangenomen wordt dat de VS voor 25% te boek staan en de Bondsrepubliek voor 12,5%.
In het communiqué van de interimcommissie van het IMF werd mededeling gedaan van verlenging van de oliefaciliteit van het fonds met een jaar en met een plafond van SDR 5 mrd ($ 6 mrd).
Voorts is verregaande overeenstemming bereikt over het verlenen van rentesubsidies op leningen aan 30 meest getroffen ontwikkelingslanden. De kosten hiervan ($ 1,3 mrd) zullen elk voor de helft worden gedeeld door de OPEC-staten en de OESO-landen. Het resultaat is een renteverlaging van 5%.
Voorts is besloten de eigen middelen van het IMF met 32,5% te vergroten tot SDR 39 ($ 47). Dit besluit vormt de zesde herziening van de eigen middelen van het IMF. De interimcommissie heeft verder besloten dat de eigen middelen van het IFM in vermeerderde mate gebruikt moeten worden. Dit betekent, dat de middelen, die het IMF op grond van de vijfde herziening zijn toegevloeid en die door sommige landen zijn geblokkeerd, van beperkingen bevrijd moeten worden.
Het aandeel van de olie-exporterende landen is van 5 op krap 10% gebracht. De quota van de ontwikkelingslanden mogen relatief niet dalen.
De toestemming tot verhoging vond plaats onder voorbehoud van het slagen van een statutenwijziging van het IMF. De uitvoerende directeuren van het IMF, die o.m. de nieuwe toedeling van de quota moeten uitwerken, hebben verder opdracht gekregen voorstellen voor een statutenwijziging in te dienen. Daarbij horen de aflossing van de interimcommissie door een permanente raad van gouverneurs, een nieuwe definitie van de speciale trekkingsrechten (SDR's), de legalisering van het zweven der valuta's en de kwestie van de „link" — de verbinding tussen SDR's en ontwikkelingshulp.
Tenslotte is de interimcommissie het erover eens geworden, dat de officiële goudprijs van $ 42,22 per ounce moet worden afgeschaft. Ook vond de commissie, dat de verplichting om een deel van de bijdragen aan het IMF in goud te voldoen moet vervallen. Het probleem is nog niet opgelost, waardoor de 25% van de bijdragen, die in goud worden voldaan, moet worden vervangen; het zou kunnen met vrij inwisselbare deviezen, SDR's, beide, of in eigen munt.
Ook moeten de voorwaarden nog worden uitgewerkt, waaronder centrale banken en regeringen goud tegen marktprijzen mogen kopen. Geen vooruitgang is geboekt inzake de kwestie, wat met het goud, i.b.v. het IMF, moet gebeuren. (D P A, Reuter, A F P, The Times, N Z Z, Le Monde, N R C/H'blad)
(Vor. ber. pag. 23/1 e.v.-1975)

NAVO

GENERAAL HAIG NIEUWE OPPERBEVELHEBBER VAN DE GEALLIEERDE STRIJDKRACHTEN IN EUROPA

Het comité voor verdedigingsplannen van de NAVO heeft op 16 sept. het voorstel van de Amerikaanse president Ford goedgekeurd Alexander Meigs Haig, op dat moment chef van de staf van het Witte Huis, te benoemen tot opperbevelhebber van de geallieerde strijdkrachten in Europa. De benoeming trad in werking op 15 dec. 1974.
Haig is opvolger van generaal Andrew J. Goodpaster, die vervroegd met pensioen is gegaan. De benoeming kwam tamelijk onverwacht, aangezien in goedingelichte kringen bekend was, dat generaal Goodpaster graag tot eind 1975, wanneer hij 60 jaar zou zijn geworden, in functie had willen blijven.
Haig was in de rang van kolonel tot plaatsvervanger van Henry Kissinger benoemd, toen deze alleen nog adviseur in veiligheidszaken van president Nixon was. Hij is sindsdien in snel tempo bevorderd. Na het aftreden van Bob Haldeman als chef van de staf van het Witte Huis in april 1973 (pag. 304/1-1973) werd Haig met de rang van een drie-sterren generaal tot diens opvolger be-

Generaal Haig (l.).

noemd. Hoewel Haig dadelijk bij in werkingtreding van deze benoeming op 4 mei 1973 zich van zijn militaire verplichtingen had moeten ontdoen, ging hij hiertoe pas op 1 aug. 1973 over, toen hij inmiddels tot een viersterren generaal bevorderd was. Dit scheelde Haig in zijn pensioenaanspraken.

In de pers werd algemeen verondersteld, dat president Ford de benoeming van Haig bij de NAVO wilde doorzetten in het kader van zijn streven zijn omgeving te zuiveren van personen, die betrokken waren geweest bij de Watergate-affaire.

In de pers deden verder berichten de ronde, dat bij sommige Europese bondgenoten — vooral bij Nederland — bezwaren bestonden tegen de benoeming van Haig, juist wegens diens betrokkenheid bij de Watergate-kwestie. Officieel bevestigd zijn deze berichten nooit.

Andere bezwaren tegen de benoeming van Haig hadden betrekking op zijn gebrek aan gevechtservaring. Toen generaal Haig op 16 dec. zijn nieuwe functie aanvaardde, sprak hij een rede uit, waarin hij o.m. zei, dat zijn betrokkenheid bij de Watergate-affaire niet schadelijk hoefde te zijn voor zijn nieuwe post. De generaal zei o.m.: „Ik voel mij geschikt voor deze baan, „ik ben enthousiast en ik ben bereid er mijn beste krachten aan te geven. Ik zou het prettig vinden op mijn prestaties beoordeeld te worden en niet door enige interne bezwaren, die enigen van U mochten hebben met het oog op de manier, waarop ik hier terecht ben gekomen".

De generaal verklaarde ook, dat hij, anders dan beweerd is, wel degelijk gevechtservaring heeft opgedaan, en wel in Korea en Vietnam, als bataljons- en brigadecommandant. *(NZZ, Le Monde, NRC/H'blad)*

PORTUGAL UIT NUCLEAIRE PLANNINGGROEP

Een vergadering van de Nuclaire planninggroep van de NAVO, die op 7 nov. 1974 in Rome gehouden zou worden, werd uitgesteld, naar officieel werd medegedeeld, omdat de ministers, die eraan hadden moeten meedoen, het te druk hadden. In persberichten werd echter verondersteld, dat het feit, dat Portugal nog onder het regime-Caetano lid van de groep geworden was, met het uitstel samenhing.

Na de val van het regime-Caetano in april 1974 was daar een regering aan het bewind gekomen, waarin de communistische partij vertegenwoordigd was. De VS zouden er niet voor voelen, geheime nucleaire gegevens ter beschikking van de groep te stellen in de vrees dat deze informatie in handen van de Portugese communisten zou komen.

De Portugese minister van defensie, Victor Alves, verklaarde op 13 nov. op een persconferentie in Brussel, dat zijn land niet bijzonder geïnteresseerd is in de NPG, maar dat dit niet betekende, dat zijn land zich uit de groep zou terugtrekken.

De minister zei verder, dat zich geen veiligheidsproblemen konden voordoen, omdat informatie die te maken heeft met de NAVO alleen bij de militaire autoriteiten in Portugal terecht komt.

De Portugese president Da Costa Gomes deelde op 15 nov. in een interview met het persbureau *United Press International* mede, dat de VS zijn land al enige tijd uitsloten van geheime informatie, omdat er een communistische minister in de regering zit.

De president zei: „Ik geloof niet, dat het feit, dat de NAVO informatie voor ons achter houdt voor mijn regering een reden voor bezorgdheid hoeft te zijn. Het dient dat eerder voor de NAVO zelf te zijn, omdat het in strijd is met het principe, dat alle beslissingen eenstemmig worden genomen".

De president zei ook, dat zijn regering het vaste voornemen heeft Portugal binnen het westerse bondgenootschap te houden.

De Portugese minister van defensie, Alves, herhaalde tegenover persbureau *AP* op 28 nov., dat zijn regering niet in de NPG geïnteresseerd was. Hij voegde daar nu aan toe, dat zijn regering derhalve ook niet aan de vergaderingen van de groep zou deelnemen. *(UPI. AP, NRC/H'blad)*

NAVO-BERAAD

In dec. 1974 heeft in Brussel het gebruikelijke halfjaarlijkse NAVO-overleg plaats gevonden. Op 9 dec. vergaderde de Eurogroep; de Nuclaire planninggroep kwam op 10 dec. bijeen; de ministers van defensie, verenigd in het comité voor verdedigingsplannen, vergaderden op 10 en 11 dec.; op 12 en 13 dec. kwamen de ministers van buitenlandse zaken bijeen.

Eurogroep

In de vergadering van de Eurogroep stelde de Nederlandse minister van defensie de opvatting van zijn regering aan de orde, dat in de besprekingen over troepenvermindering in Centraal-Europa (de MBFR-besprekingen), die de NAVO in Wenen voert met het Warschaupact, een beperking van de rol van tactische kernwapens in Europa aan de orde moet worden gesteld. De minister verwees in zijn betoog naar een kort tevoren verschenen studie van het Brookingsinstituut in Washington, waarin bepleit wordt het aantal tactische kernwapens in Europa — nu 7000 — drastisch in te perken.

Het Nederlandse denkbeeld stuitte op veel verzet bij de bondgenoten. Op verzoek van de Nederlandse bewindsman zal de Eurogroep gaan bestuderen, hoe de boorinstallaties, die in de Noordzee zijn verrezen als gevolg van de talrijke olie- en gasvondsten beschermd kunnen worden.

Het gaat daarbij niet alleen om agressie in geval van oorlog, maar ook om het gevaar van terroristische activiteiten in vredestijd.

Minister Vredeling drong ook aan op de instelling van een speciaal fonds van de Eurogroep, dat het financieel mogelijk zou maken studies te ondernemen over de mogelijkheden van samenwerkingsprojecten bij standaardisatie en rationalisatie van de wapenproduktie.

De ministers keurden een reeks van aanbevelingen goed, waarvan de strekking was, dat verhoging van

De Eurogroep in vergadering bijeen.

de defensieuitgaven een waardevolle factor betekent om de effectiviteit van de defensie te verhogen. Minister Vredeling liet daarbij schriftelijk vastleggen, dat hij dat een onlogisch uitgangspunt vond, gezien de pogingen, die in de Eurogroep gedaan worden om juist via standaardisatie en rationalisatie tot een verhoging van de doelmatigheid van de defensie-inspanning te komen.

Nucleaire planninggroep

In het communiqué van de Nucleaire planninggroep — Nederland is deze maal in de groep niet vertegenwoordigd; roterende leden waren nu België, Denemarken en Griekenland — werd nadruk gelegd op „het voortdurende belang" van tactische nucleaire wapens voor de afschrikkingsstrategie van de NAVO.

De ministers hebben ook gesproken over de nieuwe wetgeving in de VS — het amendement van senator Nunn — op grond waarvan een onderzoek wordt ingesteld naar „de doctrine voor het tactische gebruik van kernwapens," aldus het communiqué.
Verder is in de NPG gesproken over de gevolgen van de afspraak die de Amerikaanse president Ford met de Russische partijleider Brezjnew in Wladiwostok heeft gemaakt over een verdere beperking van de wedloop op het gebied van de strategische kernwapens (SALT) (pag. 771/3-1974).
Details van de besprekingen in de NPG zijn niet bekend geworden.

Comité voor verdedigingsplannen

Aan de vergadering van het comité voor verdedigingsplannen werd niet deelgenomen door de ministers van defensie van Frankrijk — dit is gebruikelijk — en van Griekenland.
In de vergadering sprak de Westduitse minister van defensie Leber zijn zorg uit over de gevaren, die de olievoorziening van de westerse landen bedreigen, nu de Britse regering bezuinigingsplannen op de defensie gepubliceerd had, waarbij zij de militaire activiteiten buiten het NAVO-gebied drastisch gaan inkrimpen.
De Engelse minister van defensie, Mason, gaf een uiteenzetting over de plannen van zijn regering, die een periode van tien jaar bestrijken. Aan het eind van die periode zal niet meer dan 1 à 2% van de Britse defensieuitgaven aan activiteiten buiten het NAVO-gebied uitgegeven worden.
De Amerikaanse minister van defensie, Schlesinger, waarschuwde tegen verlaging van de defensieuitgaven. Hij meende, dat het ontspanningsproces alleen ontwikkeld kan worden op de basis van een zeker militair evenwicht. Gezien de neiging, die in de NAVO bestaat de militaire uitgaven te verlagen, bestaat het gevaar van een overwicht van het Warschaupact in de tachtiger jaren.
De voorzitter van het militaire comité, de Britse admiraal Hill-Norton, verklaarde tegenover de ministers: „Het verschil tussen onze capaciteiten op het gebied van de conventionele oorlogvoering en die van het Warschaupact wordt steeds groter". Speciale tekortkomingen bij de westelijke bondgenoten bestaan volgens Hill-Norton vooral op het gebied van de onderzeebootbestrijding, de luchtverdediging en de elektronische uitrusting.
De Europese bondgenoten lieten opnieuw hun bezwaren blijken tegen denkbeelden van minister Vredeling inzake de tactische nucleaire wapenen in Europa. Beperkte steun kreeg de minister van zijn Amerikaanse ambtgenoot.

Ministers van buitenlandse zaken

In de vergadering van de ministers van buitenlandse zaken drong Henry Kissinger, de minister van buitenlandse zaken van de VS, opnieuw aan op een verlaging van de olieprijzen. Hij zei o.m.:

„Wanneer wordt toegestaan, dat de economische crisis toeneemt, zal dit leiden tot politieke onrust, die het vermogen van het Westen om zichzelf te verdedigen schade zal berokkenen".
„Onder invloed van hoge olieprijzen, samenvallend met inflatie en een potentiële recessie is het noodzakelijk besliste actie te ondernemen om economische stabiliteit, groei en politieke stabiliteit te handhaven. Indien men dit niet meester wordt, zal de politieke instabiliteit toenemen en daardoor zal de verdediging worden aangetast".
De Amerikaanse minister zei, dat de huidige olieprijzen te hoog zijn en t.b.v. de stabiliteit en de vooruitgang in de wereldeconomie verlaagd moeten worden. Intussen moeten de consumentenlanden hun samenwerking verbeteren „om aanmoediging voor een uiteindelijke prijsverlaging te verschaffen."
Kissinger ontkende dat het het Amerikaanse beleid zou zijn om olieprijzen hoog te houden ten einde andere vormen van energie even winstgevend te maken en op die manier de ontwikkeling daarvan te bevorderen.
De minister vervolgde, dat de bondgenoten, Frankrijk inbegrepen, „instemden met de volgorde van de stappen, die genomen moeten worden" op het gebied van samenwerking van consumentenlanden en een dialoog met de olie-producerende landen.

De Nederlandse minister van buitenlandse zaken, Van der Stoel, heeft het voorstel ingediend te gaan bestuderen, hoe tactische kernwapens kunnen worden ingebracht bij het MBFR-overleg. Het voorstel zal worden besproken in het overleg van de permanente vertegenwoordigers.

In het slotcommuniqué over de vergadering van de ministers van buitenlandse zaken werd ingegaan op enkele van de voornaamste internationale problemen. Onderstaand enkele citaten uit het communiqué:

OOST-WEST BETREKKINGEN

De ministers bespraken de ontwikkelingen in de Oost-West betrekkingen. Zij constateerden dat gedurende de afgelopen 6 maanden vooruitgang was geboekt, zij het ongelijkmatig, op de weg naar ontspanning. Zij verklaarden dat zij bereid bleven te streven naar voortgang in hun onderhandelingen en contacten met de SU en de WP-landen, met als doel een gestadige vooruitgang in de Oost-West betrekkingen. Echter, in het licht van de toeneming van de militaire kracht van de WP-landen en indachtig het feit, dat veiligheid een voorwaarde is voor de détente politiek, gaven zij uiting aan hun vastbeslotenheid hun eigen defensieve militaire kracht te handhaven.

CEVS

De ministers constateerden dat op de conferentie over Europese Veiligheid en Samenwerking voldoende vooruitgang is geboekt om aan te tonen dat substantiële resultaten tot de mogelijkheden behoren. Desalniettemin moeten nog belangrijke vraagstukken worden opgelost. De ministers stelden dat hun regeringen onverminderd vasthouden aan een geduldig en constructief streven naar evenwichtige en substantiële resultaten op al de punten die op de agenda van de conferentie staan teneinde de conferentie in zijn geheel, zo spoedig als zulks mogelijk zal zijn, tot een bevredigend einde te brengen.

MBFR

De Ministers van de daaraan deelnemende landen bespraken de stand van de onderhandelingen in Wenen inzake de Wederzijdse en Evenwichtige Reducties van Strijdkrachten. Algemeen gesproken is het doel van deze onderhandelingen te komen tot stabielere verhoudingen en versterking van de vrede en veiligheid in Europa en het succes ervan zou de ontspanning bevorderen. De betrokken Ministers toonden zich vastbesloten deze onderhandelingen voort te zetten met het oogmerk om, op een lager strijdkrachtenniveau in Centraal Europa, onverminderde veiligheid te verzekeren aan alle daarbij betrokken partijen. Zij bevestigden nog eens dat zij zich gebonden voelen er naar te streven bij benadering te komen tot pariteit in de vorm van een overeengekomen gemeenschappelijk plafond voor de personeelssterkte van de grondstrijdkrachten van de NAVO en het Warschau-Pact in het reductiegebied. Zij waren van mening dat een overeenkomst inzake reducties van VS en Sowjet grondstrijdkrachten in de eerste fase een belangrijke en praktische eerste stap in deze richting zou zijn. Zij constateerden dat de onderhandelingen tot dusverre geen resultaten hebben opgeleverd en zij spraken de hoop uit dat een constructieve reactie op de geallieerde voorstellen niet lang op zich zou laten wachten. Zij bevestigden nog eens het belang dat zij hechten aan het door hen in deze onderhandelingen onderschreven beginsel, dat NAVO-strijdkrachten niet zullen worden verminderd, tenzij in samenhang met een overeenkomst met het Oosten over evenwichtige wederzijdse reducties van strijdkrachten.

MIDDEN-OOSTEN

De ministers gaven uiting aan hun bezorgdheid over de toestand in het Midden-Oosten, die gevaarlijke gevolgen zou kunnen hebben voor de wereldvrede en derhalve voor de veiligheid van de leden van het Bondgenootschap. Zij bevestigden nog eens van welk een uitnemend belang zij het achtten dat opnieuw voortgang wordt gemaakt op de weg naar een rechtvaardige en blijvende vrede in dit gebied. Evenzo juichten zij de voortgezette bijdragen toe van geallieerde regeringen aan de activiteiten van de Verenigde Naties ter handhaving van de vrede. De ministers namen kennis van het rapport inzake de toestand in het Middellandse Zeegebied, dat op hun verzoek door de Permanente Raad was opgesteld. Zij spraken hun ongerustheid uit over het gebrek aan stabiliteit in dat gebied, dat een bijzondere waakzaamheid van de kant van de Bondgenoten wettigt. Zij verzochten de Permanente Raad de consultaties over dit onderwerp voort te zetten en nader rapport uit te brengen. (The Times, Le Monde, NRC/Handelsblad, UPI, AP)

(Vor. ber. pag. 423/1 e.v.-1974)

WEST-EUROPA

NEDERLAND

MINIMUMLOON EN MINIMUMJEUGDLOON PER 1-1-1975

M.i.v. 1 jan. 1975 is het minimumloon verhoogd. Het betrof de wettelijk voorgeschreven halfjaarlijkse aanpassing aan de loonontwikkeling, dit maal over de periode eind april-eind okt. 1974. Dit leidde tot de volgende bruto bedragen per 1-1-1975:

Per maand ƒ 1254,50; per week ƒ 289,50; per dag ƒ 57,90.

De bedragen van het minimumjeugdloon voor werknemers van 15 t.e.m. 22 jaar zijn per 1-1-1975 de volgende:

	Per maand	Per week
22 jaar (92½%)	ƒ 1160,40	ƒ 267,80
21 jaar (85%)	1066,30	246,10
20 jaar (77½%)	972,20	224,40
19 jaar (70%)	878,20	202,70
18 jaar (62½%)	784,10	180,90
17 jaar (55%)	690,00	159,20
bij 1 dag vorming	552,00	127,36
16 jaar (47½%)	595,90	137,50
bij 1 dag part. leerpl.	476,72	110,00
15 jaar (40%)	501,80	115,80
bij 1 dag part. leerpl.	401,44	92,64
bij 2 dagen part. leerpl.	301,08	69,48

(Ministerie van soc. zaken)

(Vor. ber. pag. 405/2-1974)

PRIJZENBESCHIKKING EN MELDINGSBESCHIKKING GOEDEREN EN DIENSTEN 1975

In de Staatscourant van 23 dec. '74 zijn de prijzenbeschikking en de beschikking melding prijswijzigingen goederen en diensten 1975 afgekondigd.

Volgens de beschikkingen gelden de volgende regels bij het doorberekenen van kostenstijgingen en — dalingen, die zich na 31 dec. 1974 voordoen:

INDUSTRIE

De industrie mag de stijgingen van de volgende kostencategorieën doorberekenen:

a. de zogenaamde „doorberekenbare" kosten, dat wil zeggen:

— de inkoopprijs van grond- en hulpstoffen

— de tarieven en retributies van overheidsdiensten

— de omzetbelasting, de motorrijtuigenbelasting, alsmede invoerrechten en accijnzen

— de vrachtkosten

— de verpakkingskosten.

b. van de loonsomstijgingen (inclusief de werkgeversbijdrage in de sociale verzekeringspremies) mag de industrie 50% doorberekenen. Als de loonsomstijging groter is dan 13%, mag echter ten hoogste 6½% loonsomstijging worden doorberekend.

HANDEL

De handel mag de stijging van de inkoopprijzen doorberekenen. Bovendien mag de geldmarge worden verruimd met 4% dat wil zeggen tot 123% van de geldmarge van 28 september 1973.

DIENSTEN

De dienstverlenende bedrijven mogen stijgingen van de „doorberekenbare" kosten (zie onder industrie) doorberekenen en van de „loonsomstijging" 85%. Als de „loonsomstijging" groter is dan 13%, mag echter ten hoogste 11% (zijnde 85% van 13%) worden doorberekend.

Dienstverlenende bedrijven die tevens materialen verwerken of onderdelen leveren, moeten voor de prijsbepaling gebruik maken van de regels zoals deze voor respectievelijk de industrie en de handel gelden. (Ministerie van economische zaken)

(Vor. ber. pag. 375/1-1974)

BELGIË

TINDEMANS: ECONOMISCHE BALANS

Eerste-minister Tindemans heeft op 16 jan. in de Kamer een balans opgemaakt van de Belgische economische toestand. Hij sloot daarmee een debat af over de Parijse topconferentie en de inflatie; Tindemans had over beide thema's een regeringsmededeling gedaan resp. op 12 en 18 dec. 1974, en beide mededelingen waren vervolgens na het kerstreces nader besproken door de kamerleden.

In het kamerdebat bracht de oppositie 2, duidelijk te onderscheiden, standpunten naar voren. De socialistische fractie stelde voor alle zeilen bij te zetten om de economische activiteiten opnieuw op gang te brengen, ook met eventuele inflatoire gevolgen vandien; de Volksuniefractie wees daarentegen elk beleid van aanwakkering af en stelde dat de strijd tegen de inflatie niet mag worden afgezwakt, zelfs niet wanneer daardoor de werkloosheid verder toeneemt.

In zijn antwoord beklemtoonde Tindemans dat de conjunctuurcurve verder blijft dalen; de gemiddelde duur van de gewaarborgde activiteiten in de fabrieksnijverheid loopt insgelijks snel achteruit; de orderboeken vertonen steeds meer lege plekken; de verkoop in de warenhuizen stijgt maar zwakjes; de voorraden van de afgewerkte produkten zwellen aan; de stagnatie is een feit.

Eind december 1974 bedroeg het aantal uitkeringsgerechtigde volledig werklozen 140.000 eenheden tegen 102.000 einde december 1973.

Onder die 140.000 werklozen telde

men ca. 73.000 vrouwen. Bovendien waren 46.700 werklozen (mannen en vrouwen) jonger dan 25 jaar. Er waren daarenboven 110.000 gedeeltelijk werklozen. De werkloosheid draagt een duidelijk structureel karakter.

Tindemans zwakte het sombere van deze cijfers enigszins af door te stellen, dat de Belgische reglementering inzake werkloosheidsuitkering zeer ruim is opgevat, zodat een aantal personen eronder ressorteert, die in andere landen niet als werkloze worden beschouwd. Gelet op die correctie gaf Tindemans volgend overzicht van de stijging der werkloosheid van nov. 1973 tot nov. 1974: West-Duitsland: 141%; Nederland: 40,5%; Frankrijk: 39,4%; België: 31,5%. De premier voegde eraan toe dat, bij een verdere vertraging van de economische activiteit, de werkgelegenheid nog slechter zal worden.

Wat het prijzenbeleid betreft, zei Tindemans dat de groothandelsprijzen sedert enkele maanden gestabiliseerd werden en dat de kleinhandelsprijzen thans trager klimmen, wat echter niet betekent dat de inflatie bedwongen zou zijn. De toestand is des te zorgwekkender, omdat het indexcijfer van de consumptieprijzen in België sneller is gestegen dan bij zijn belangrijkste handelspartners (Duitsland, Nederland, Frankrijk.) De situatie wordt weliswaar geleidelijk beter, maar het komt erop aan de consolidatie van die verbetering te handhaven, wat een voortgezette strijd tegen de inflatie vereist. Dat veronderstelt ook, dat de ondernemingen niet worden belast met een stijging van de produktiekosten die aanmerkelijk hoger ligt dan bij hun buitenlandse concurrenten. Tindemans wees erop dat de gemiddelde kosten van het uurloon in okt. 1974 in België 190 fr, in Duitsland 187 fr en in Frankrijk 139 fr bedragen.

De premier drong erop aan de groei van de inkomens binnen redelijke perken te houden en ook bij de uitkering van de dividenden in 1975 matigheid te betrachten.

Op het socialistische voorstel tot verzwaring van de belastingen, antwoordde Tindemans dat de belastingdruk in België hoger ligt dan bij zijn handelspartners en dat een verdere verzwaring de concurrentiepositie van de Belgische economie in het gedrang zou brengen. Hij citeerde daarbij cijfers: In vgl. met het bruto nationaal produkt zal in 1975 de belastingdruk 27,6% bedragen in België, 24,8% in West-Duitsland, 21,6% in Frankrijk en 17,3% in Italië. Alleen in Nederland is de druk iets hoger dan in België: 28,6%.

Tindemans besloot daaruit dat de strijd tegen de inflatie niet mag worden opgegeven en dat de overhaaste uitvoering van een fors aanwakkeringsplan niet wenselijk is.

De premier somde tenslotte de sociale maatregelen op die de regering heeft getroffen om de levensstandaard van de bevolking verder te verbeteren.

BSP EN ZAIRE

De algemene partijraad van de Belgische Socialistische Partij heeft op 11 jan. in een motie de motieven goedgekeurd, die het partijbureau ertoe brachten op het ideologische congres van november 1974 niet alleen partijen uit te nodigen, die tot de Socialistische Internationale behoren, maar ook buitenlandse partijen met beginselen en statuten die sterk afwijken van die van het democratisch socialisme. De motie werd met een overweldigende meerderheid goedgekeurd.

Partijvoorzitter Cools herinnerde eraan dat de raad werd bijeengeroepen, zoals beloofd, nadat op het congres kritiek was geuit op de aanwezigheid van een afvaardiging van de Zairese Mouvement Populaire de la Révolution. Vooral de Jong-Socialisten hadden toen op het congres geprotesteerd.

In een inleidende nota voor de raad verruimde Cools het thema; hij wees erop dat de BSP de jongste jaren heel wat contacten legde met niet-socialistische landen, ook reeds omdat die contacten nuttig kunnen zijn voor de Belgische uitvoer, en omdat de BSP het socialisme wil uitdragen.

Na afloop werd vernomen dat bepaalde bezwaren tegen de uitnodiging aan Zaire waren blijven bestaan bij de Jong-Socialisten.

Tevens werd officieus bevestigd dat minister van state J. van Eynde op het congres van 1 maart niet om de vernieuwing van zijn voorzittersmandaat zal verzoeken.

(Vor. ber. pag. 776/1-1974)

VROUWEN BIJ RIJKSWACHT

De regering heeft op 17 jan. beslist een wetsontwerp bij het parlement in te dienen, dat ertoe strekt zeshonderd vrouwelijke personeelsleden, onder wie veertig het tot officier kunnen brengen, aan te werven voor de Rijkswacht. Zij zullen worden ingezet in de buitendienst, o.m. voor de bestrijding van jeugdmisdadigheid en handel in verdovende middelen.

DOSSIER TEGEN OUD-MINISTER VAN MECHELEN

De procureur-generaal bij het Hof van Beroep te Brussel heeft op 23 dec. 1974 aan de voorzitter van de Kamer van Volksvertegenwoordigers een dossier bezorgd, dat opgesteld werd door het Hoog Comité van Toezicht en betrekking heeft op daden, gesteld door CVP-kamerlid prof. dr. Frans van Mechelen in de periode van diens ministerschap op het departement van Cultuur (1968-1972). Het dossier bevat gegevens die eventueel tot de toepassing kunnen leiden van de artikelen 90 en 134 van de grondwet (berechting van ministers.)

De overhandiging van het dossier aan de Kamervoorzitter raakte bekend op 3 januari door berichten in *De Standaard* en *Het Laatste Nieuws*. Volgens die kranten zou het dossier handelen over de abnormale begunstiging van een meubelbedrijf te Turnhout.

De Kamervoorzitter heeft op 9 januari, de eerste dag na het kerstreces, de Kamer ingelicht. Op zijn voorstel werd een commissie van elf leden opgericht, die ermede belast werd de Kamer voorstellen te doen m.b.t. het gevolg dat aan de zaak moet worden gegeven.

In de commissie zetelen: A. d'Alcantara (CVP), R. Uyttendaele (CVP), R. Beauthier (PSC), L. Remacle (PSC), J. Mathys (BSP), A. Baudson (PSB), A. Degroeve (PSB), A. Kempinaire (PVV), E. Jeunehomme (PLP), Fr. Baert (VU) en P. Rouelle (RW). De Kamervoorzitter zit de commissie voor, maar is niet stemgerechtigd.

DE BODT

Op 3 januari overleed in de gevangenis van St-Gillis bij Brussel de zgn. „beul van Breendonk", Richard de Bodt, die tijdens de tweede wereldoorlog tot het bewakerskorps behoorde van het fort van Breendonk, waar de Duitse bezetter honderden verzetslieden opsloot en terechtstelde. Na de bevrijding bij verstek terdoodveroordeeld op grond van zijn sadistisch optreden tegenover de gevangenen, kon De Bodt zich een tijdlang in bezet Duitsland verschuilen; hij werkte er zelfs als officier-vertaler bij het Franse bezettingsleger. In 1951 ontdekt en aangehouden, zag hij zijn doodstraf bevestigd worden. In 1952 zette de regering de straf om in levenslange dwangarbeid. De vaderlandslievende verenigingen van oudstrijders en dgl. protesteerden tegen die beslissing en ook in het parlement kwam een zodanig felle reactie tot uiting, dat justitieminister Pholien ontslag moest nemen. De regering beloofde toen dat De Bodt de gevangenis niet meer levend zou verlaten. (Zie pag. 10198-1952).

SCANDINAVIË

IJSLAND

AKKOORD MET VS OVER BASIS KEFLAVIK

Op 22 oktober 1974 hebben minister van buitenlandse zaken Einar Augustsson en de Amerikaanse ambassadeur Frederick Irving in Reykjavik een overeenkomst getekend die bepaalt dat de Amerikaanse troepen in het kader van het uit '51 stammende IJslands-Amerikaanse defensie-akkoord op IJsland blijven.
Op 26 september 1974 was er in Washington, na besprekingen een akkoord bereikt tussen Augustsson en de Amerikaanse onderminister van buitenlandse zaken, Joseph Sisco. Volgens het nieuwe akkoord zal het aantal Amerikaanse militairen op de basis Keflavik van 3300 tot 2900 worden teruggebracht.
Het betreft technisch en administratief personeel, waarvan de taak door IJslanders zal worden overgenomen.
Alle Amerikanen moeten voortaan op de basis wonen. Daartoe zal woongelegenheid voor 468 gezinnen worden gebouwd. De civiele en militaire operaties worden gescheiden.
Het akkoord is vooral tot stand gekomen door het nieuwe beleid van premier Geir Hallgrimsson, die medio 1974 aan de macht kwam (pag. 561 e.v. 1974).
In de daaraan voorafgaande regering van premier Olof Johannesson zaten twee communistische ministers. Johannessons regering beijverde zich ervoor de Amerikaanse troepen vóór medio 1976 van het eiland te krijgen. *(NRC/H'blad, Le Monde)*. (Vor. ber. pag. 561 e.v. 1974)

SPOEDMAATREGELEN TER SANERING ECONOMIE, DEVALUATIE IJSLANDSE KROON

De regering-Hallgrimsson heeft op 30 aug. 1974 een aantal maatregelen bekend gemaakt die tot stabilisering van de economie en tot een daling van het inflatiecijfer van 43% moet leiden. De regering stelde het parlement voor de btw van 17 tot 19% te verhogen.
Eerder werd voorgesteld de belasting op benzine met 6 à 7% te verhogen.
Eerder had de centrale bank meegedeeld dat de IJslandse kroon met 17% gedevalueerd werd.
De deviezenhandel die tien dagen had stil gelegen werd op 2 sept. 1974 weer hervat. *(NZZ)*

REGELING GESCHIL OVER VISGRONDEN MET GROOT-BRITTANNIË

Medio okt. 1973 werden IJsland en Groot-Brittannië het eens over een regeling van het geschil tussen beide landen over de eenzijdige uitbreiding door IJsland van de visserijgrenzen tot 50 mijl (pag. 688 e.v. 1973). Daarmee kwam een eind aan wat wel de „kabeljauw-oorlog" werd genoemd.
In IJsland zelf bestond aanvankelijk nog wat oppositie tegen de regeling. De communistische parlementsfractie nam op 18 okt. 1973 een motie aan waarin de regeling „onaanvaardbaar" werd genoemd.
Het centraal comité van de communistische partij nam op 8 nov. echter een motie aan waarin de partij akkoord ging met de voorwaarden van de regeling. Op 8 nov. 1973 deelde premier Johansson mee dat het kabinet eenstemmig akkoord ging met de regeling en het parlement keurde op 13 nov. met 54 tegen 6 stemmen de regeling goed.
Op 13 nov. werden de voornaamste bepalingen van de regeling bekend.

Deze luiden:

- De wateren tussen 12 en 50 mijl vanaf de IJslandse kust zullen worden verdeeld in zes „wisselgebieden" waarvan er steeds één gedurende 2 maanden voor Britse trawlers gesloten zal zijn.
- Daarnaast zullen drie zgn. beschermde gebieden op bepaalde tijden van het jaar gesloten zijn terwijl drie andere kleine gebieden altijd voor Britse schepen gesloten zijn.
- De jaarlijkse vangst in de betreffende gebieden mag de 130.000 ton niet te boven gaan.
- Het aantal schepen dat in de zones is toegestaan wordt beperkt tot 68 grote en 71 kleinere trawlers.

Op 12 okt. 1974 werd het verdrag tussen de beide landen ondertekend. *(NZZ, The Times)*

ZWEDEN

PALME IN WARSCHAU

Premier Palme was van 1 tot 4 april 1974 voor een officieel bezoek in Polen.
Hij voerde daar besprekingen met de Poolse partijsecretaris Gierek en met premier Jaroszewicz en maakte een uitgebreide reis door Polen, waarbij hij o.a. Silezië bezocht.
Aan het eind van het bezoek werd een voor tien jaar durend verdrag tot economische en technische samenwerking ondertekend.
In het kader van dit akkoord zal Zweden steun geven bij de modernisering van de Poolse industrie. Zweden zal aan verschillende bouwprojecten meedoen en de Zweedse autofabriek Volvo zal aan de Poolse produktie van vrachtauto's deelnemen en later een vrachtwagenfabriek bouwen. Ook zal Zweden helpen bij de modernisering van de Poolse scheepsbouw.
Verder zal de visumplicht voor toeristen uit de beide landen worden afgeschaft. Er komt een directe treinverbinding tussen Zweden en Polen met behulp van een nieuwe veerdienst over de Oostzee.
In een gemeenschappelijk slotcommuniqué werd nog opgemerkt dat beide landen t.a.v. talrijke internationale problemen identieke of soortgelijke oplossingen voorstaan. *(NZZ)*

NORMALISERING BETREKKINGEN VS, BENOEMING AMBASSADEURS

Na een onderbreking van meer dan anderhalf jaar hebben Zweden en de VS weer ambassadeurs uitgewisseld.
Op 22 mei 1974 arriveerde in Stockholm de nieuwe Amerikaanse ambassadeur Dr. Robert Strausz-Hope,

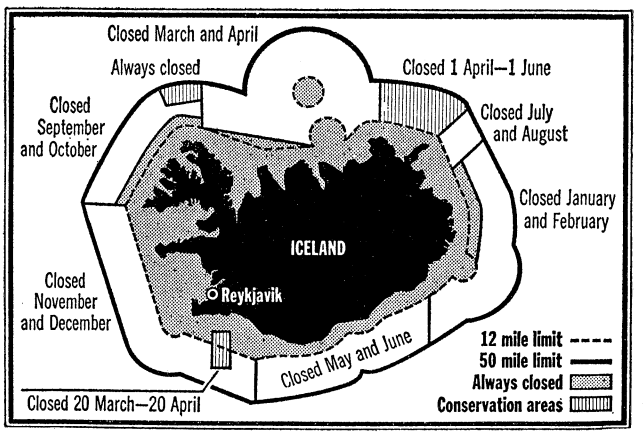

Het verdelingsplan van het Engels-IJslandse akkoord.

voormalig ambassadeur in Brussel. Op 5 mei kwam de nieuwe Zweedse ambassadeur in Washington aan, graaf Wilhelm Wachtmeister, sedert 1968 directeur van de politieke afdeling van het ministerie van buitenlandse zaken.

Hiermee zijn de betrekkingen tussen beide landen weer genormaliseerd.

De VS waren zeer gebelgd over de officiële Zweedse kritiek op het Amerikaanse engagement in Vietnam. De spanningen tussen de beide landen bereikten een eerste hoogtepunt in 1968 toen de toenmalige minister van onderwijs Palme aan het hoofd van een protestdemonstratie aan de zijde van de Noordvietnamese ambassadeur in Moskou door de straten van Stockholm trok om daarmee te demonstreren tegen de Amerikaanse Vietnampolitiek. De VS riepen hun ambassadeur terug, vervingen hem na enige maanden door Jerome Holland, maar inmiddels was de Zweedse kritiek op de Vietnamese oorlog scherper geworden en toen Holland in 1972 Stockholm verliet om een functie in het bedrijfsleven te aanvaarden, benoemde president Nixon geen nieuwe ambassadeur.

Het dieptepunt in de betrekkingen was kerstmis '72 toen Palme in een redevoering de Amerikaanse bombardementen op Hanoi veroordeelde en deze o.a. met Hitlers misdaden tegen andere volken vergeleek. Nixon verklaarde de voor Washington bestemde Zweedse ambassadeur Yngve Möller als ongewenst en liet de zich in de VS bevindende Amerikaanse zaakgelastigde niet naar Stockholm terugkeren.

Nixon was van mening dat door de kritiek van Palme geen sprake meer kon zijn van neutraliteit of objectiviteit, terwijl de Zweedse premier het recht van een klein neutraal land verdedigde ook t.a.v. wereldpolitieke problemen tegen een supermogendheid stelling te nemen.

In de periode die daarop volgde namen beide partijen een afwachtende houding in. In Stockholm nam men het standpunt in dat een initiatief tot herstel van de betrekkingen van Washington moest uitgaan. De Zweden kregen daarbij de steun van enige Amerikaanse senatoren die de houding van Nixon als overgevoelig karakteriseerden.

Na de benoeming van Kissinger tot minister van buitenlandse zaken was de normalisering slechts een kwestie van tijd. *(NZZ)*

LEGALISERING ABORTUS

Op 29 mei 1974 heeft het parlement met 214 tegen 103 stemmen een wet goedgekeurd die zwangerschapsonderbreking tot 12 weken volkomen legaliseert, behalve wanneer een arts vaststelt dat abortus het leven of de gezondheid van de zwangere vrouw in gevaar brengt. Abortus in de 12e tot de 18e week is ook vrij, maar wel dient een deskundige te worden geraadpleegd. Na de 18e week mag alleen worden geaborteerd na toestemming van medische deskundigen en dan alleen nog in uiterste noodzaak. *(NZZ)*

MEERDERJARIG MET 18 JAAR

Met ingang van 1 juli 1974 is men in Zweden op 18-jarige leeftijd meerderjarig.

Vanaf 1 januari 1975 is de kiesgerechtigde leeftijd verlaagd tot 18 jaar. *(NZZ)*

IMMMIGRANTEN STEMRECHT BIJ GEMEENTERAADSVERKIEZINGEN

Premier Palme heeft op 29 april 1974 bekendgemaakt dat buitenlanders die langer dan twee jaar in Zweden gewoond hebben met ingang van 1976 stemrecht voor de verkiezingen van gemeenteraden krijgen.

Door deze maatregel zullen 270.000 buitenlanders die ouder zijn dan 18 jaar kunnen gaan stemmen.

Palme deelde mee dat er een commissie zal worden ingesteld die nadere bijzonderheden zal uitwerken. Deze commissie zal ook bekijken of het mogelijk is dat buitenlanders eerder in aanmerking komen voor de Zweedse nationaliteit. Volgens de bestaande regeling moet men minstens 7 jaar in Zweden hebben gewoond. Dit zou moeten worden teruggebracht tot 2 jaar. De verschillende organisaties van immigranten hebben reeds lang geijverd voor het toekennen van stemrecht aan buitenlanders, maar de commissie die de grondwetsherziening die 1 januari 1975 is ingegaan heeft voorbereid, bracht een negatief advies uit.

Palme zelf heeft zich altijd een voorstander betoond van het toekennen van stemrecht aan in Zweden wonende buitenlanders. *(Le Monde)*

MIDDEN-OOSTEN

LIBANON

BINNENLANDSE ONRUST. PARTIJMILITIES. REGERINGSCRISIS. NIEUW KABINET ONDER RACHID SOLH

Het op 8 juli 1973 gevormde kabinet van premier Takieddin Solh diende op 25 sept. 1974 zijn ontslag in. Tijdens het optreden van dit kabinet was het land met vele problemen geconfronteerd, zoals economische en sociale vraagstukken (o.m. als gevolg van een forse inflatie), die tot arbeidsonrust en studentenacties hadden geleid alsmede een golf van geweld (botsingen tussen Palestijnse groepen onderling, gevechten tussen partijmilities en Palestijnen, Israëlische operaties in het zuiden van het land en ontvoeringen).

Sociale en politieke onrust

Uitingen van sociale onrust en voorbeelden van politieke acties waren:

Op 28 aug. 1973 vond een algemene staking van 24 uur plaats om te protesteren tegen de steeds stijgende kosten van levensonderhoud, die in de twee voorgaande maanden met 35% waren toegenomen. De regering betuigde haar instemming met de actie en liet weten dat zij de vrije hand wenste om op te treden tegen monopoliebedrijven die zij voor de prijsstijgingen verantwoordelijk achtte. Zij gaf ambtenaren een salarisverhoging en kondigde voor de werknemers in de particuliere sector een loonsverhoging van 5% af, terwijl het minimumloon met terugwerkende kracht vanaf 1 mei 1973 van 205 tot 225 Ponden werd opgetrokken.
Op 4 sept. 1973 deed zich in Beiroet een schietpartij voor, waarbij drie leden van een pro-Palestijnse, nasseristische, beweging omkwamen en een luitenant van het Libanese leger werd gewond. Volgens U P I waren de drie slachtoffers aanhangers van Ibrahim Koleilat.
Op 18 okt. 1973 overvielen vijf Arabieren de vestiging van de Banc of America in Beiroet. De overvallers, die verklaarden te behoren tot de Libanese Socialistische Revolutiebeweging, hielden aanvankelijk 52 personeelsleden en 12 klanten als gijzelaars vast. Een deel van de gijzelaars werd dezelfde dag nog bevrijd, en een van de overvallers raakte bij een schotenwisseling gewond en werd toen overmeesterd. De overvallers stelden drie maal een ultimatum. Zij eisten vrijlating van alle in Libanon gevangen gehouden Palestijnen plus ca. 12 leden van hun beweging, een losgeld van $ 10 mln, en een vliegtuig met vrijgeleide naar Algerije of Zuid-Jemen, en dreigden het gebouw te zullen opblazen als aan deze eisen niet werd voldaan. Toen ook het derde ultimatum verlopen was, bestormden in opdracht van de regering, die alle eisen verworpen had, Libanese militairen en politiemannen op 19 okt. het gebouw, waar nog 33 gijzelaars aanwezig waren. Twee overvallers, een gijzelaar en een politieman vonden de dood. De twee andere overvallers, van wie één zwaar gewond, werden gevangen genomen, aldus

A P. A F P meldde de dood van nog een overvaller en een tweede gijzelaar.

Op 4 dec. 1973 werd de uitgever van het dagblad, „A l N a h a r", Ghassan Tueni, en een journalist van deze krant gearresteerd in opdracht van het militaire parket i.v.m. de publikatie van de „geheime resoluties" van de Arabische topconferentie te Algiers, waartegen twee of drie Arabische regeringen zouden hebben geprotesteerd. Op 13 dec. werden de twee in opdracht van het hof van cassatie op vrije voeten gesteld, nadat de zaak veel opwinding had verwekt.

In de nacht van 18 op 19 dec. 1973 deden zich in Tripolis ontploffingen en schietpartijen voor en vond een gewapende overval op een politiepost plaats, waarbij een politieman werd gedood. De volgende dag werd een legerpatrouille beschoten in de buurt van het huis van Farouk Mokkadem, de leider van een progressieve baathistische beweging. Een lid van de patrouille overleed aan zijn verwondingen en Mokaddem plus 20 gewapende aanhangers, die zich volgens het ministerie van defensie in zijn huis bevonden, werden gearresteerd. Eveneens op 19 dec. demonstreerden honderden scholieren tegen de prijsstijgingen; twee betogers raakten gewond en een burger werd gedood. Op 20 dec. staken betogers, die de vrijlating van Mokaddem verlangden, een vrachtwagen van de VN in Saida (Sidon) in brand. Terwijl op 21 dec. een door linkse organisaties uitgeroepen algemene staking plaatsvond, werden in Beiroet en Tripoli demonstraties gehouden, die gericht waren tegen de prijsstijgingen, de arrestatie van Mokaddem en tegen de vredesconferentie in Genève. In Tripoli poogden gewapende betogers de residentie van de gouverneur te bestormen, maar dit werd door de politie belet. Volgens L e M o n d e (24-12-1973) deelde de premier persoonlijk aan de politieke leiders de vrijlating van Mokaddem mee.

In januari 1974 kwam de regering met een programma van 13 punten, w.o. een uitvoerverbod voor landbouwprodukten, faciliteiten voor de invoer van levensmiddelen, verscherping van de prijscontrole, belastingverlaging van de laagstbetaalde loontrekkers en begunstiging van consumentenorganisaties, aldus de F A Z (21-1-1974).

Op 2 febr. 1974 besloot de regering tot een reeks sociale maatregelen, zoals een verhoging van de salarissen met 10% en een verlaging van de huren van „gewone" (in tegenstelling tot luxe) appartementen met 15%, zo meldde L e M o n d e (2-4-1972). De vakbeweging achtte deze maatregelen onvoldoende en riep voor 2 april 1974 een algemene staking uit, die pas na de nodige concessies van de regering op 1 april werd afgezegd.

Inmiddels werd de regering ook geconfronteerd met onrust onder de studenten. Op grond van financiële moeilijkheden aan de Amerikaanse Universiteit te Beiroet had het universiteitsbestuur besloten tot een verhoging met 10% van de collegegelden. Studenten betoogden hiertegen en zij verlangden overname van deze particuliere universiteit door de staat. Bij zo'n betoging op 20 maart poogden enkele duizenden studenten en scholieren het ministerie van onderwijs binnen te dringen om daar deze en andere onderwijseisen (zoals de afschaffing van de selectie bij de toelating tot de universiteiten en de oprichting van nieuwe faculteiten) kracht bij te zetten. Het kwam tot een treffen met de veiligheidspolitie, waarop een schietpartij volgde die één dode vergde. De volgende dag betoogden studenten in Beiroet tegen de repressie en trokken duizenden studenten naar het parlementsgebouw op, waar zij door veiligheidstroepen met traangasgranaten en waterkanonnen werden verdreven. In de aangrenzende wijken, waar geen politie aanwezig was, richtte een andere groep betogers grote vernielingen aan. Op 25 maart vonden nieuwe betogingen plaats. Op 24 april werd de Amerikaanse Universiteit door de politie bezet en werden de stakende studenten daar verdreven. Dit leidde tot nieuwe demonstraties en acties van studenten.

Nadat reeds op 3 juni 1974 door A P bloedige botsingen met drie doden tussen diverse Palestijnse organisaties (Al Fatah en PFLP/Algemeen Commando) in vluchtelingenkampen in Beiroet en Sidon waren gemeld volgend op de ondertekening van het Israëlisch-Syrische troepenscheidingsakkoord, vonden op 28 juni in drie kampen in de omgeving van Beiroet (Sabra, Tell-Zaatar en Chatila) gevechten plaats tussen leden van het Democratisch Volksfront (PDFLP) van Nayef Hawatmeh en van het PFLP/Algemeen Commando van Ahmed Jebril. Bij de enkele uren durende strijd, die met machinegeweren en bazooka's werd uitgevochten, zouden volgens A F P ca. 20 doden zijn gevallen en minstens 20 man gewond zijn geraakt. (De groep van Jebril was tegen elke onderhandeling met Israël, terwijl Hawatmeh onder bepaalde voorwaarden aan de Geneefse conferentie deel wilde nemen.)

Op 3 juli werd de hoofdredacteur van het invloedrijke dagblad „Al Nahar", Michel Abou Jaoudé, door 4 gewapende mannen ontvoerd. De volgende dag beval de regering een grootscheepse jacht op de ontvoerders en betoogden ca. 20.000 personen in Beiroet tegen de ontvoering. Op 8 juli werd Abou Jaoudé dichtbij de Syrische grens aan de Libanese veiligheidsdienst overgedragen. Hijzelf meende dat zijn ontvoering het werk was van een groep Palestijnse dissidenten. Bij het verhoor door zijn ontvoerders zouden vooral zijn artikelen ten gunste van een vreedzame oplossing van het Midden-Oosten-conflict ter sprake zijn gebracht en zou hem een pro-Amerikaanse houding zijn verweten.

De militie-kwestie

Van 28 tot 31 juli 1974 vonden gevechten plaats tussen gewapende leden (militie) van de rechtse Kataëb-partij (falangisten) en commando's uit het Palestijnse kamp Tell-Zaatar. De strijd werd in een buitenwijk van Beiroet, Dekouane, met mortieren, raketten en handgranaten gevoerd. Daar hielden milities van de Kataëb de laatste huizen bezet om een verdedigingsgordel tegen de bewoners van het Palestijnse kamp te vormen. Bij de drie dagen durende strijd, met als aanleiding een voorrangskwestie tussen twee auto's van de beide partijen, kwamen volgens officiële gegevens 16 mensen om *(NZZ* 11-9-1974), voor het merendeel Palestijnen. De vorming van gemengde patrouilles van gewapende politiemannen (gendarmes) en ongewapende elementen van de beide milities maakte aan de gevechten een einde. Leiders van Palestijnse commandoorganisaties beschuldigden „de ongecontroleerde Kataëb-elementen" van pogingen om in het land een kunstmatige sfeer van onveiligheid te scheppen teneinde zo de tussenkomst van het leger uit te lokken en een bezetting van de Palestijnse kampen, aldus *Le Monde* 1-8-'74). Volgens dit blad hielden politieke kringen in Beiroet ook rekening met een komplot om een krachtmeting tussen Libanezen en Palestijnen in de stijl van de „Jordaanse september" te forceren.

De voorzitter van de falangistische partij, Pierre Gemayel, verweet de Palestijnse leiders „ niet in te staan voor het optreden van hun troepen

Studentenonlusten in Beiroet.

Minister Bahije Takieddin en de Palestijnse leider Abu Zaim (l.) plegen overleg met hun ondergeschikten tijdens de botsingen tussen falangisten en Palestijnen eind juli 1974.

en zich te laten overvleugelen door een handjevol extremistische avonturiers, die in staat zijn hun diensten aan te bieden aan wie ook, al was het de duivel". De regering moest, aldus een communiqué van het politieke bureau, eindelijk eens besluiten „haar plicht te doen door de installatie op nationale grond te beletten van twee autoriteiten en twee machten".

Als reactie op een campagne van Kamal Jumblatt, de voorzitter van de progressieve socialistische partij (PSP), tegen de „opleidingskampen" van de falangistische militie had Gemayel zich reeds op 11 sept. 1973 in het partijblad El Amal bereid verklaard die kampen binnen 24 uur te ontbinden als de Palestijnse kampen zich aan de Libanese wet zouden onderwerpen. Die kampen, „veertien staatjes binnen de staat", beschikten volgens Gemayel over wapenarsenalen een leger waardig en waren toevluchtsoorden geworden van „vogelvrijen, moordenaars en dieven". Hij daagde toen een ieder uit in de kampen van zijn partij een buiten de wet gestelde Libanees aan te wijzen.

Politieke milities zijn ouder dan de Libanese staat. Verscheidene, zoals die van de falangisten, werden in de jaren dertig gevormd en ontwikkelden zich tot integrale secties van de partij-organisaties. De betekenis van de milities is steeds toegenomen door het delicate evenwicht tussen christenen en moslems in Libanon en de beperkte omvang en capaciteit van de Libanese veiligheidstroepen, aldus *The Observer* (7-11-1973). Vooral sinds de gevechten tussen het Libanese leger en de Palestijnen in mei 1973 (pag. 330/2 e.v. - 1973) werd de militaire betekenis van de Palestijnen in en buiten de vluchtelingenkampen steeds groter en groeiden de militiegroepen van de rechtse, christelijke, chauvinistische Libanezen. Medio 1974 zou de falangistische militie ca. 5.000 goed bewapende leden tellen; de militie van de Nationale Liberale Partij van Camille Chamoun, de z.g. „tijgers", zou toen ca. 1.000 man sterk zijn. Perzië werd volgens *The Observer* beschuldigd van het verschaffen van wapens aan een van de rechtse partijen.

Een meerderheid in de regering zou bereid zijn de activiteiten van deze milities te tolereren, als een soort tegenwicht tegen de 5.000 à 10.000 Palestijnse guerrillastrijders in het land.

Maar het Nationale Strijdfront, een links parlementsfractie o.l.v. Kamal Jumblatt, voerde een nieuwe campagne van twee weken tegen de milities en besloot op 17 sept. tenslotte zijn twee ministers in het kabinet — Bahije Takieddin (binnenlandse zaken) en Tewfik Assaf (industrie en oliezaken) — terug te roepen.

Jumblatt zei in een toelichting op dit besluit dat de rechtse partijen „in samenwerking met bepaalde legerofficieren" een confrontatie met het Palestijnse verzet poogden uit te lokken om de definitieve liquidatie ervan te bewerkstelligen. Naar zijn zeggen ontvingen die partijen „discrete steun" van bepaalde Arabische landen. Nog onlangs zou ten noorden van Beiroet een grote scheepslading wapens aan land gesmokkeld zijn. Onder de geleverde wapens zouden anti-tankraketten van het type Energa zijn.
Kataëb-leider Gemayel stelde in een reactie dat zijn partij juist het eerst de ontbinding van de paramilitaire formaties en een verbod op het dragen van wapens had verlangd. Maar „zulke maatregelen moeten voor alle milities zonder uitzondering gelden, daaronder begrepen diegene die pretenderen het Palestijnse verzet te zijn". Hij voegde daaraan toe: „Wanneer Arabische burgers of ingezetenen, in dit geval de Palestijnen, zich permitteren allerlei misbruik te maken van door hen geminachte wetten en regels van het gastland, wanneer de Libanezen zelf niet op hun eigen staat kunnen rekenen om hen te beschermen tegen het optreden van een handjevol pseudo-commando's, die meestal door hun eigen organisatie verloochend worden, dan zie ik niet in waarom wij ons moeten onthouden van het treffen van de noodzakelijke maatregelen — niet om op te treden als de anderen, maar om die te neutraliseren of om hen te beletten schade te berokkenen."

Onder deze omstandigheden besloot het Libanese kabinet op 18 sept. '74, volgens een mededeling van de minister van binnenlandse zaken Bahije Takieddin, „ter versterking van de binnenlandse veiligheid en ter bestrijding van de maatschappelijke kwaal van het wapens dragen" eenstemmig voortaan de volgende wettelijke maatregelen „op alle in Libanon woonachtige personen toe te passen, ongeacht hun staatsburgerschap of lidmaatschap van een of andere organisatie". Deze maatregelen waren 1) de intrekking van alle tot dusver verleende wapenvergunningen; 2) het principiële verbod om wegversperringen op te richten; 3) het verbod alleen of in groepsverband gewapend op straat te komen; 4) het verbod met wapens te schieten.

Daarop besloten de ministers Takieddin en Assaf hun aftreden in afwachting van de uitvoering van de nieuwe maatregelen te bevriezen. Hoewel enige arrestaties werden verricht van personen die het verbod voor particulieren om wapens te dragen overtraden, werd op 19 sept. het aftreden van twee andere ministers gemeld, nl. van Nazih Bisri (economie) en Emile Rouhana Sakr (arbeid en sociale zaken).

Op 22 sept. deed zich in Tarchiche, waar juist een nieuwe falangistische groep was opgericht, een gewapend treffen voor tussen aanhangers van de Kataëb en de PSP, waarbij drie doden vielen en een tiental personen gewond raakte.

Aftreden kabinet

Op 23 sept. deelde premier Takieddin Solh mee dat hij de 25ste zijn ontslag zou indienen. Aldus geschiedde en op 30 sept. werd het ontslag van de regering door president Frangié aanvaard.

Op 3 okt. belastte de president oud-premier Saeb Salam met de vorming van een nieuw kabinet. Op 21 okt. gaf Salam zijn opdracht onverrichterzake terug. Volgens zijn omgeving was hij het met de president niet eens geworden over „het wezen en de vorm" van het te formeren kabinet. Salam zou zijn verweten dat hij gestreefd had naar het uitschakelen van figuren uit de naaste omgeving van het staatshoofd, zoals diens zoon Tony Frangié (voorheen minister van PTT), alsmede de demissionaire minister van buitenlandse zaken Fouad Naffah, aldus *Le Monde* (23-10-1974). Volgens andere bronnen had het Nationale Strijdfront van Jumblatt geweigerd een regering onder Salam te steunen, omdat diens poli-

tiek tegen „nationale patriottische krachten" in Libanon gericht was en schadelijk geacht werd voor Libanon's betrekkingen met de Arabische staten, in het bijzonder Syrië. Radio-Damascus had reeds op 4 okt. in een commentaar laten weten dat een eventuele regering-Salam een complicatie zou betekenen voor Libanon's Arabische betrekkingen en voor zijn interne problemen.

Kabinet onder Rachid Solh

Op 24 okt. 1974 belastte president Frangié de 50-jarige onafhankelijke afgevaardigde Rachid Solh (een verre neef van Takieddin Solh) met de vorming van een nieuwe regering. Deze slaagde op 31 okt. in zijn opdracht. In het 18 leden (voorheen 22) tellende kabinet waren de portefeuilles als volgt verdeeld:

Premier en minister van binnenlandse zaken - Rachid Solh (Soenniet); vicepremier en minister van huisvesting en coöperaties - Michel Sassine * (Grieks-orthodox, NLP); justitie - Adel Osseirane (Sjiïet); defensie - Joseph Skaff * (Grieks-katholiek); buitenlandse zaken - Philippe Takla (Grieks-katholiek); landbouw - Soleyman el-Ali (Soenniet); financiën - Khaled Jumblatt (Druze); openbare werken - Georges Saade (Maroniet, Falangist); PTT - Tony Frangié * (Maroniet); toerisme - Souren Khanamirian* (Armeens-orthodox); voorlichting - Mahmoud Ammar (Sjiïet, relatie met NLP); industrie en oliezaken - Louis Abou Charaf (Maroniet, Falangist); arbeid en sociale zaken - Nadim Naim (Maroniet, NLP); planning - Zaki Mazbouidi (Soenniet); waterkracht en elektriciteit - Malek Salam (Soenniet; broer van Saeb Salam en schoonvader van Rachid Karame); economie en handel - Abbas Khalaf (Grieks-orthodox; vice-voorzitter PSP); onderwijs - Majid Hamade (Sjiïet; zoon van Sabri Hamade, de voormalige parlementsvoorzitter); gezondheid - Majid Arslane* (Druze). (* = lid vorige kabinet).

Le Monde (2-11-'74) merkte op dat de voornaamste soennitische en sjiïetische leiders niet in het kabinet vertegenwoordigd waren. Wel zou Rachid Solh kunnen rekenen op de steun van de Kataëb (falangisten), de Nationale Liberale Partij (NLP) en het linkse blok, vertegenwoordigd door Abbas Khalaf en door Khaled Jumblatt, een familielid van Kamal Jumblatt.
Minister van buitenlandse zaken werd opnieuw Philippe Takla, die dit ambt reeds vier maal eerder vervulde, laatstelijk in 1966.

(Le Monde, NZZ, NRC/H'blad, IHT)
(Vor. ber. pag. 678/2 e.v. - 1973)

LIBANON VERBREEKT BETREKKINGEN MET PORTUGAL EN ZUID-AFRIKA

Op 18 febr. 1974 maakte de regering bekend dat Libanon in overeenstemming met de desbetreffende besluiten van de Arabische topconferentie van Algiers (pag. 38-2-'74) de diplomatieke betrekkingen met Portugal en Zuid-Afrika zou verbreken. Op 6 maart 1974 werden de diplomatieke vertegenwoordigers van deze landen van de maatregel in kennis gesteld.
Eveneens op 18 febr. 1974 ging Libanon over tot erkenning van de republiek Guinee-Bissau. *(Reuter, AFP)*

TURKIJE

REGERINGSCRISIS. AFTREDEN KABINET-ECEVIT. KABINET-IRMAK KRIJGT GEEN VERTROUWEN PARLEMENT

Met het aftreden van het kabinet-Ecevit op 18 sept. 1974 begon in Turkije een regeringscrisis die tot dusver onopgelost bleef. Weliswaar werd na diverse mislukte formatiepogingen op 17 nov. 1974 een zakenkabinet gevormd, maar het parlement weigerde op 29 nov. 1974 zijn vertrouwen aan deze regering te schenken. Tot de vorming van een nieuw kabinet neemt zij echter de zaken waar.

Conflict i.z. amnestie

De geschillen binnen de regeringscoalitie van Republikeinse Volkspartij (CHP) en Partij van Nationale Redding (NSP), welke op 26 jan. 1974 na een moeizame kabinetsformatie tot stand was gekomen (pag. 239 e.v. - '74), waren reeds in mei 1974 aan de dag getreden. Toen was rond de amnestiekwestie ternauwernood een regeringscrisis voorkomen.

Begin maart diende de regering bij het parlement een wetsontwerp in dat ten doel had amnestie te verlenen aan de overgrote meerderheid van zowel criminele als politieke gevangenen. Volgens NRC/H'blad (8-3-'74) betekende aanvaarding van de amnestiewet vrijlating voor ruim 65.000 van de 70.000 gevangenen in Turkije, Le Monde (20-3-'74) stelde dat 52.000 van de 68.000 gedetineerden ervan zouden profiteren. Voor misdaden begaan tot 7 febr. 1974 werden de volgende wijzigingen van strafmaat voorgesteld: de doodstraf werd veranderd in 30 jaar gevangenisstraf; levenslang werd gewijzigd in 24 jaar en alle andere gevangenisstraffen werden met 12 jaar bekort. Niet onder de amnestie zouden vallen de politieke gevangenen, die tot komplotten tegen de staatsveiligheid hadden aangezet; zo zouden diverse auteurs slechts een strafvermindering van vijf jaar krijgen.
Terwijl de linkervleugel van de CHP en verscheidene beroepsorganisaties een algemene strafvermindering van 12 jaar bepleitten voor alle gevangenen zonder uitzondering, vonden de rechtse partijen, — in het bijzonder de Gerechtigheidspartij — het wetsontwerp te ver gaan; speciaal verzette deze partij zich tegen de amnestie voor 105 parlementsleden (71 van de regeringscoalitie), tegen wie een justitieel onderzoek was geopend; onder hen was NSP-leider en vice-premier Necmottin Erbakan die ervan beschuldigd werd in oktober 1973 de vestiging van een confessioneel bewind te hebben bepleit.
Inmiddels stemde het parlement wel in met een rehabilitatie van vroegere leiders van de Democratische Partij van de in 1960 afgezette premier Adnan Menderes. Op 26 maart keurde de Nationale Vergadering een desbetreffende wijziging van de grondwet met 407 van de 450 stemmen in eerste lezing goed. Op 9 april stemde de Senaat met 135 stemmen bij één onthouding en twee blanco stemmen in met het herstel van de politieke rechten van de Democratische leiders, die krachtens de grondwet van 1961 niet verkiesbaar waren.
Nadat het amnestievoorstel in eerste lezing door het Huis van Afgevaardigden was goedgekeurd, bracht de Senaat — waar de oppositie in de meerderheid is — aanzienlijke wijzigingen in het ontwerp aan, aldus Le Monde (6-5-'74). Van de amnestie werden politieke gevangenen die niet bij gewelddaden betrokken waren, maar die zich krachtens de artikelen 141 en 142 van het Turkse wetboek van strafrecht (uit 1936) aan „opiniedelicten" schuldig hadden gemaakt, uitgezonderd.
Bij de tweede behandeling van het amnestievoorstel door de Nationale Vergadering op 14 mei 1974 werd de amnestie voor de „gewone", niet-politieke gevangenen goedgekeurd, overeenkomstig het regeringsvoorstel. Ook de amnestie voor de onder art. 163 van het wetboek van strafrecht vallende misdrijven (nl. handelingen in strijd met het laïcisme-beginsel, waarvan NSP-leider Erbakan was beschuldigd) werd aanvaard. T.a.v. de „opiniedelicten" werd niet het regeringsvoorstel, maar een compromis — geformuleerd door een gemengde parlementaire commissie, die op grond van art. 22 van de grondwet was gevormd na de amendering van het regeringsvoorstel van de Senaat — goedgekeurd, dat evenmin als het door de Senaat geamendeerde voorstel amnestie voor deze categorie van politieke gevangenen inhield. Bij de betrokken stemming op 15 mei werd dit „compromis" aanvaard met 221 tegen 214 stemmen, doordat 20 van de 49 afgevaardigden van de Partij van Nationale Redding (NSP), de coalitiepartner er tegen de afspraak in vóór stemden. De twintig, die na ruggespraak met oppositieleider Demirel in feite tegen hun eigen partijleider Erbakan stemden, deden dat volgens NRC/H'blad (15-5-'74) onder invloed van een groots opgezette handtekeningenactie „tegen loslating van communisten" die vooral het eigen rechts-religieuze electoraat bestreek
In de nacht van 15 op 16 mei 1974 keurde het parlement de gewijzigde versie van de amnestiewet in derde lezing goed, zodat ca. 40.000 van de naar schatting 60.000 gevangenen op vrije voeten zouden komen, na de ondertekening op 18 mei door president Koruturk.
Op 19 mei besloot de Republikeinse Volkspartij van premier Ecevit de coalitie met de NSP op te zeggen, maar de volgende dag pleegden Ecevit en Erbakan overleg om de regeringscoalitie te redden. Na afloop daarvan verklaarde Ecevit dat de beide partijen van de regeringscoalitie hun samenwerking zouden kunnen voorzetten.
De Republikeinse Volkspartij ging vervolgens in beroep bij het constitutionele hof tegen de uitsluiting van politieke ge-

vangenen die niet bij gewelddaden betrokken waren van de algemene amnestie.

Met 10 tegen 5 stemmen annuleerde het constitutionele hof op 2 juli artikel 5 van de amnestiewet, welke de politieke gevangenen van de amnestie uitsloot. Door dit besluit werden nu ook de straffen wegens delicten m.b.t. de meningsuiting met 12 jaar verminderd.

Op 13 en 14 juli werden honderden politieke gevangenen vrijgelaten, o.w. mevr. Behice Boran, de leider van de voormalige Turkse Arbeiderspartij.

Aftreden Ecevit

Op 4 sept. 1974 verklaarde premier Ecevit, die volgens *Reuter* door zijn optreden m.b.t. Cyprus grote populariteit en gezag had verworven, dat zijn regering tot „zwakte en besluiteloosheid" gedoemd was vanwege de „onverzoenlijke verschillen" tussen de CHP en de NSP.

Op 14 sept. leidden de coalitieproblemen tot een conflict in het kabinet. Vice-premier Erbakan en de zes ministers van zijn partij weigerden in te stemmen met Ecevits voorgenomen bezoek aan Scandinavië en met de door de premier aangewezen plaatsvervanger voor de periode van zijn afwezigheid. Dit was nl. niet vice-premier Erbakan, maar Evecits partijgenoot, minister Orhan Eyuboglu.

Op 16 sept. deelde Ecevit mee dat hij niet langer met zijn coalitiepartner kon regeren en dat hij besloten had af te treden. Op 18 sept. diende hij formeel zijn ontslag in bij president Koruturk, dat door deze werd aanvaard.

Mislukte formatiepogingen

Bij het eerste overleg tussen de president en de politieke leiders op 18 sept. legden zowel Demirel (Gerechtigheidspartij) als Erbakan de verantwoordelijkheid voor de crisis bij Ecevit, die „de op Cyprus door de Turkse natie behaalde overwinning" voor verkiezingsdoeleinden zou willen uitbuiten. Erbakan sprak zich ook tegen de door Ecevit bepleite vervroegde verkiezingen uit. Op 20 sept. belastte de president Ecevit met de vorming van een nieuw kabinet. Deze streefde nu naar een coalitiekabinet met de Democratische Partij van Ferruh Bozbeyli, dat als voornaamste taak zou hebben het organiseren van vervroegde verkiezingen. Ecevit's aanbod werd echter door deze partij op 24 sept. van de hand gewezen. Ecevit verzocht de president daarop van zijn taak te worden ontheven, maar na een tweede onderhoud op 25 sept. werd bekendgemaakt dat Ecevit zijn formatiepogingen zou voortzetten. Uit verklaringen van Bozbeyli was gebleken dat de Democratische Partij weliswaar tegen de voorgestelde vervroegde verkiezingen in dec. 1974 was, maar positief stond tegenover een verkiezingsdatum in oktober 1975. Ecevit voerde op 27 sept. overleg met Demirel, en met de leiders van de Democratische Partij en de Republikeinse Vertrouwenspartij (zie pagina 732-1973). Maar deze twee laatste partijen verwierpen op 30 sept. Ecevit's nieuwe voorstel (verkiezingen in het voorjaar van 1975). Deze gaf daarop zijn formatieopdracht terug.

Nog dezelfde dag werd aan Suleyman Demirel, de leider van de Gerechtigheidspartij een nieuwe opdracht verleend. Deze gaf op 4 okt. zijn poging op, omdat de Democratische Partij weigerde aan een regering o.l.v. Demirel met de Partij van Nationale Redding deel te nemen.

Op 8 okt. nodigde de president de leiders van de grote partijen uit om zijn idee over de vorming van een regering van nationale eenheid te bespreken. Toen ook dit beraad niets opleverde, werd Ecevit op 10 okt. 1974 voor de tweede maal in drie weken met een formatieopdracht belast.

Na overleg met zijn partij formuleerde hij volgens *The Financial Times* (22-10-'74) negen voorstellen, die hij aan Demirel voorlegde.

Daaronder waren vier voorstellen die uitgingen van verkiezingen in het voorjaar van 1975: een coalitie van Republikeinse Volkspartij (CHP) en Gerechtigheidspartij (AP) onder Ecevit of een onafhankelijke; of een nationale coalitie, incl. deze twee partijen, onder Ecevit of een onafhankelijke. Twee andere voorstellen gingen uit van verkiezingen tussen het voorjaar en het najaar van 1975: een CHP- of AP-regering met de belofte van elk van beide partijen om een vertrouwensvotum te steunen. Ten slotte waren er drie voorstellen waarbij geen verkiezingen werden voorzien: een CHP-minderheids-kabinet dat het vertrouwen van de AP zou krijgen; een AP-minderheidskabinet met steun van de CHP; en een coalitiekabinet met steun van de CHP.

Op 3 nov. deelde Ecevit mee dat Demirel zijn voorstellen voor samenwerking van de hand had gewezen. Toen daarmee de vorming van een grote coalitie was mislukt en ook de formatie van een minderheidskabinet vervolgens niet slaagde, gaf Ecevit op 7 nov. 1974 zijn opdracht aan de president terug.

In zijn rapport aan president Koruturk deelde Ecevit tevens mee dat hij zijn ambt van demissionaire premier nog slechts voor bepaalde tijd wilde vervullen. Mocht in die periode geen positief vooruitzicht op de vorming van een regering of het houden van verkiezingen aan de dag treden, dan wilde hij ook niet langer als demissionaire premier fungeren. Onder de gegeven omstandigheden, nu de politieke partijen al zijn plannen zonder uitzondering verworpen hadden, kon men van hem niet verlangen dat hij met een coalitiepartner als Erbakan (die zich de vorige dag fel tegen een bezoek van de Amerikaanse minister van buitenlandse zaken, Kissinger, verzet had en bovendien een annexatie van Cyprus bepleit had) zinvolle onderhandelingen over Cyprus met Kissinger zou voeren.

Vorming regering-Irmak
Geen vertrouwen

Op 13 nov. 1974 benoemde president Koruturk zeer verrassend de 70-jarige partijloze senator Sadi Irmak — een persoonlijk vriend van de president, oud-hoogleraar in de geneeskunde en oud-minister van arbeid (1945-'47) — tot premier. Hij kreeg tot taak een coalitiekabinet te vormen dat verkiezingen moest voorbereiden in het voorjaar van 1975, maar dat zich ook met de urgente binnenlandse en internationale problemen van Turkije zou bezighouden. Op 17 nov. was een kabinet van 26 ministers gevormd, t.w. 15 niet-parlementariërs (vnl. ambtenaren en hoogleraren), 7 onafhankelijke senatoren en 4 afgevaardigden van de rechtse Republikeinse Vertrouwenspartij (met 13 zetels in de Nationale Vergadering). De voornaamste portefeuilles waren als volgt verdeeld:

Premier - Sadi Irmak; vice-premier - Zeyyat Baykara; staatsministers - Mehmet Ozgunes, Muslih Fer, Salih Yildiz; buitenlandse zaken - Melih Esenbel; defensie - Ilhami Sancar; binnenlandse zaken - Mukadder Oztekin; financiën - Bedri Gursoy; onderwijs - Safa Reisoglu; handel - Haluk Cillov; arbeid - Turhan Esener; voedsel en landbouw - Resat Aktan.

Bij de eerste stemming in het parlement op 29 nov. werd dit kabinet echter met 358 tegen 17 stemmen het vertrouwen geweigerd. Het diende daarop onmiddellijk zijn ontslag in bij president Koruturk, die dit aanvaardde maar tegelijk verzocht de zaken tot de vorming van een nieuw kabinet waar te nemen. Sindsdien echter heeft de president nog geen nieuwe formateur benoemd. *(Le Monde, NZZ, NRC/H'-blad, The Times, Financial Times)*

Uitgevers: Int. Uitg. en Handelmij „Systemen Keesing" B.V. Ruysdaelstraat 71-75, Amsterdam - N.V. Algemene Uitgeverij Keesing, Keesinglaan 2-20, B 2100 Deurne-Antwerpen.

CHINESE VOLKSCONGRES BIJEEN

In de Grote Hal van het Volk in Peking heeft van 13-17 jan. de eerste vergadering plaats gevonden van het vierde Nationale Volkscongres — het Chinese equivalent van een parlement. Het was voor het eerst sedert dec. 1964-jan. 1965 dat het Volkscongres weer vergaderde.

Drie gebeurtenissen waren bepalend voor het verloop van de bijeenkomst:

1) Het Congres benoemde de regering. Tsjoe En-lai blijft premier. De groeiende betekenis van Teng Hsiao-ping (zie ook pag. 637/1 e.v.-1974) werd bevestigd door zijn herverkiezing tot vice-premier, nadat hij al eerder tot vice-voorzitter van de partij was benoemd. Voor het eerst sinds de val van Lin Piao in sept. 1971 heeft China weer een minister van defensie in de persoon van Yeh Tsjien-jing, een vroegere maarschalk, die nauwe relaties onderhoudt met voorzitter Mao. Hoea Koeo-feng, lid van het Politburo, werd benoemd tot minister van openbare veiligheid. Opvallend is de nauwe verstrengeling van staats- en partijfuncties. Van de vice-premiers zijn er acht lid van het Politburo; ook Tsjoe en de nieuwe minister van defensie maken van dit lichaam deel uit.

2) Het Congres aanvaardde een nieuwe grondwet, die de constitutie van 1954 vervangt. In de nieuwe grondwet wordt de positie van de communistische partij versterkt. In de oude tekst was de communistische partij „het leidende middelpunt van de revolutionaire zaak", nu is de partij „het leidende middelpunt van het hele Chinese volk". In de preambule wordt onderstreept: China moet de „lijn en de fundamentele politieke principes van de Chinese Communistische Partij aanhouden gedurende de hele historische periode van het socialisme".

Het ambt van president van de republiek is afgeschaft. Aan het hoofd van de staat bevindt zich nu het permanente comité van het Volkscongres.

Partijvoorzitter Mao is opperbevelhebber van de strijdkrachten.

3) Het Congres beluisterde een rapport van premier Tsjoe En-lai over de toestand in China en de wereld. De binnenlandse toestand noemde de premier „vertrouwenwekkend", maar t.a.v. de internationale situatie sprak Tsjoe de vrees uit, dat de voortdurende rivaliteit van de supermogendheden, de VS en de SU, eens zou moeten leiden tot een wereldoorlog.

Voorgeschiedenis

Het Nationale Volkscongres is in de twintig jaar van zijn bestaan slechts 10 maal bijeen geweest, hoewel de grondwet van 1954 voorzag in jaarlijkse vergaderingen.

Het eerste Nationale Volkscongres, in 1954 gevormd, is overeenkomstig de wet vijf maal bijeen geweest tot het verstrijken van zijn mandaat in 1958.

Het tweede Congres heeft in de periode april 1959-nov. 1963 vier maal vergaderd. Alleen in 1961 kwam het niet bijeen.

Het derde Congres is slechts één maal bijeengeweest, van 21 dec. 1964-4 jan. 1965 (pag. 33 e.v.-1965). Verdere vergaderingen zijn verhinderd door groeiende onenigheid in de partijleiding, de in 1966 uitgebroken Culturele Revolutie en de affaire-Lin Piao.

Het vierde Congres had in 1969 zijn eerste bijeenkomst moeten houden; dit is niet gebeurd en het mandaat van het derde Congres werd de facto met vijf jaar verlengd.

Formeel beschikte het Nationale Volkscongres volgens de grondwet van 1954 over de hoogste macht in de staat. In feite werden zijn prerogatieven uitgeoefend door het permanente comité van het Congres.

Dit comité was niet alleen een orgaan van het wetgevende lichaam, het stond ook aan het hoofd van de staat, te zamen met de president van de republiek. Het had het recht van gratie, besliste over de benoeming van ambassadeurs en over de mobilisering van de strijdkrachten. Het interpreteerde de wetten en controleerde, of zij in overeenstemming met de grondwet waren. Onder bepaalde voorwaarden kon het ook zelf wetgevend optreden.

Het permanente comité, dat in 1965 gevormd was, telde 96 leden plus een voorzitter en achttien vice-voorzitters. In de loop van de culturele revolutie heeft het verschillende leden verloren, maar ook natuurlijke oorzaken hebben het aantal leden doen verminderen. Op het moment, dat het vierde Congres bijeenkwam telde het permanente comité nog acht vice-voorzitters. Voorzitter was nog steeds maarschalk Tsjoe Teh. Van de oorspronkelijke achttien vice-voorzitters waren er inmiddels zes overleden. Zij waren in het buitenland niet zo bekend, maar hadden grote faam in China. In meerderheid waren zij geen lid van de communistische partij, maar vaak hadden zij samengewerkt met Soen Yat-sen, de stichter van de eerste Chinese Republiek.

Het waren mevr. He Hsiang-ning, erevoorzitster van de federatie van vrouwen en echtgenote van een van de naaste medewerkers van Soen Yat-sen; Hoeang Yen-pei, een progressief intellectueel, die reeds actief tegen het Mandsjoe Keizerrijk gestreden had; Tsjen Sjoe-tong, secretaris-generaal van de regering bij het begin van de eerste Republiek; Yang Minghsoean, voorzitter van de democratische liga van China; Tsjeng Tsjien, vice-voorzitter van het revolutionaire comité van de Kwo Min-tang en Tsjang Tsji-tsjong, voormalig adjudant van maarschalk Tsjiang Kai-sjek.

Gezicht op het Presidium van het Volkscongres.

Vier anderen hadden hun post van vicevoorzitter om politieke redenen verloren. Peng Tsjen, burgemeester van Peking, Lin Feng, voorzitter van de hogeschool van de partij en Lioe Ning-yi, voorzitter van de federatie van vakverenigingen hadden hun functies bij het begin van de culturele revolutie verloren. Li Hsoee-feng, burgemeester van Tientsin, was ervan beschuldigd bij de affaire-Lin Piao betrokken te zijn geweest.

Verkiezing en samenstelling Volkscongres

Op het tiende partijcongres in aug. 1973 (pag. 585 e.v.-1973) had Tsjoe En-lai een spoedige bijeenroeping van het Volkscongres in het vooruitzicht gesteld. De vertraging wordt in de westerse pers geweten aan de anti-Lin Piao, anti-Confucius-campagne (pag. 765/1 e.v.-1974) en mogelijk aan de zwakke gezondheidstoestand van de premier. Niettemin wordt aangenomen, dat kort na het afsluiten van het congres de voorbereiding van de bijeenkomst van het Volkscongres begonnen is en dat de selectieprocedure van de leden enige maanden voor de bijeenkomst was afgesloten.

Over deze selectieprocedure zegt persbureau *Nieuw China* in het communiqué, dat na afloop van de vergadering werd uitgegeven, het volgende: „In de loop van de voorbereiding van het vierde Nationale Volkscongres was een totaal van 2885 afgevaardigden in het hele land gekozen op basis van omvangrijke democratische raadplegingen en herhaalde discussies." In het communiqué werd niet vermeld, of dezelfde verdeelsleutel als in 1964-'65 was toegepast (één afgevaardigde per 400.000 plattelandsbewoners en één afgevaardigde per 50.000 stadsbewoners; nadere details op pag. 33/ -1965).

De afgevaardigden voor het vierde Volkscongres zijn aangewezen en niet in de ware zin van het woord gekozen, volgens een procédé, dat al eens eerder op nationaal niveau is toegepast, nl. voor het bijeenroepen van het negende en tiende partijcongres.

In het oude systeem werden de kandidaten op klassiek democratische wijze indirect gekozen — een eerste stemming op plaatselijk niveau en een tweede stemming op provinciaal niveau — maar nu hebben de revolutionaire comités, waarin de massa is vertegenwoordigd en dat door de partij wordt geleid, de kandidaten voorgedragen. Over deze kandidaten is in vergaderingen van burgers overleg gepleegd.

De correspondent in China van *Le Monde* tekent hierbij aan *(Le Monde* 6-12-1974), dat een dergelijk systeem het eind van de democratie zou kunnen betekenen, als de revolutionaire comités toch hun eigen zin zouden doen en geen belang zouden hechten aan de overwegingen van het volk. Maar indien zij daarentegen de bevolking werkelijk betrekken bij hun keuze van afgevaardigden door hen tegenvoorstellen over de kandidatuur en over de vertegenwoordiging van de verschillende maatschappelijke lagen te laten doen kan het tot goede resultaten leiden en kan het zelfs veel democratischer uitwerken dan het systeem, waarbij de kandidaten door nationale politieke apparaten worden voorgedragen.

Van de 2885 afgevaardigden waren 72% arbeiders, boeren en soldaten; 22% waren vrouwen. De 54 nationale minderheden waren alle vertegenwoordigd met ten minste één afgevaardigde. Voor Taiwan waren 12 afgevaardigden aanwezig.

Bij de opening van de zitting waren 2864 afgevaardigden present.

Oproepen tot eenheid en consolidering

Het feit, dat het Volkscongres kon worden bijeengeroepen, werd in de westerse pers gezien als een indicatie voor het terugkeren van rust en stabiliteit in de Chinese binnenlandse situatie.

Een andere aanwijzing, althans voor een streven naar meer rust en meer nadruk op de produktie dan op ideologie, was het hoofdartikel in het *Volksdagblad* van 28 nov. 1974. Weliswaar wordt er in het artikel op aangedrongen de kritiek op Lin Piao en Confucius voort te zetten en de werken van Marx, Engels, Lenin, Stalin en voorzitter Mao te bestuderen, maar er wordt ook in gezegd, dat de inspanning om de produktie te vergroten moet worden verdubbeld.

Voorts werd in het decembernummer van *Rode Vlag,* het ideologische maandblad van de partij, een artikel gepubliceerd, waarin werd gesteld, dat de culturele revolutie is voltooid en de vijanden van het bewind verdreven zijn. Voor het Chinese volk was nu het tijdstip aangebroken zich te ontspannen en zich te concentreren op de produktie-eisen. Het blad riep de Chinezen op tot „geestelijke ontspanning" en spontaniteit".

„De culturele revolutie duurt al acht jaar", aldus *Rode Vlag.* (. . .) „Het is nu noodzakelijk de grootse resultaten, die in de loop van deze ontwikkeling reeds zijn verkregen, te consolideren".

Rode Vlag gaat dan verder met te zeggen: „Onze partij heeft de twee bourgeoishoofdkwartieren van Lioe Sjao-sji en Lin Piao vernietigd. De anti-partijkliek van Lin Piao vertegenwoordigde maar een klein groepje. Het grootste deel van de partijkaders is goed of betrekkelijk goed. Zij die fouten hebben gemaakt zijn teruggekeerd in het kamp van voorzitter Mao Tsetoeng en dit heeft de instemming van de volksmassa." (. . .) „Ons land is goed, ons volk is goed, ons leger is goed en onze staatsorganen zijn goed".

In de loop van nov. vorig jaar werd ook de inhoud bekend van de beoordeling door het CC van de anti-Lin Piao, anti-Confuciuscampagne, die op 1 juli zou zijn verspreid als „document nr. 21". In dat document werd melding gemaakt van ernstige stagnatie van de economie als gevolg van uitwassen van de campagne. Deze bestonden erin, dat kaderfunctionarissen in fabrieken en ondernemingen door hun ondergeschikten zo fel waren gekritiseerd, dat zij niet meer naar hun werk durfden gaan. Met name in de kolenproduktie en het treinvervoer van kolen was de produktie gestagneerd, waardoor vele fabrieken kwamen stil te liggen.

Kort na 1 juli begon de toen aan de gang zijnde felle muurkrantencampagne in Peking te verlopen (zie ook pag. 767/2-1974).

Buitenlandse diplomaten namen medio dec. in de omgeving van Peking plakkaten waar met daarop een tekst, toegeschreven aan voorzitter Mao, van de volgende inhoud: „De culturele revolutie duurt reeds acht jaar. Het is nu tijd, dat de zaken tot rust komen. De hele partij en het leger moeten zich verenigen".

Verhouding partij-leger. Militaire benoemingen

In de loop van 1974 deden meerdere berichten de ronde, waaruit zou kunnen worden afgeleid, dat er spanningen bestonden tussen strijdkrachten en partijleiding. In de loop van de culturele revolutie was het leger te hulp geroepen om de ergste uitwassen te bestrijden en de orde te helpen herstellen. Toen in 1969-1970 de situatie weer gestabiliseerd was, bleek het leger op vele niveaus van het maatschappelijke leven een machtige positie te hebben verworven. Vorig jaar waren verschillen-

de symptomen waar te nemen, die zouden kunnen worden geduid als een poging van de partij de suprematie te herwinnen.

In dat verband kan worden gewezen op de wisseling van militaire commandanten eind 1973, die in jan. '74 bekend werd (pag. 638/1-1974), de muurkrantencampagne tegen verschillende militaire leiders in voorjaar en zomer (pag. 639/1-1974), en de strenge waarschuwing aan het adres van de strijdkrachten in het Volksdagblad van 13 nov. (pag. 780-2-'74).

De veronderstelde meningsverschillen werden gezien als een factor, die bijdroeg tot vertraging van de bijeenroeping van het Volkscongres. In de loop van dec. 1974 werd echter een aantal benoemingen bij de generale staf gedaan, waaruit in de westerse pers werd afgeleid, dat eventuele conflicten tussen strijdkrachten en partijleiding waren bijgelegd. Daarmee zou dan ook de weg voor bijeenroeping van het Volkscongres volledig zijn vrijgemaakt. Het betrof de volgende benoemingen:

Op 8 dec. kwam de naam van generaal Jang Sjen-woe voor op een lijst van deelnemers aan een rouwplechtigheid voor een overleden lid van het CC. Zijn naam stond boven die van twee plaatsvervangende chefs van de generale staf. Jang was slachtoffer geweest van de culturele revolutie, maar was reeds eerder in het openbare leven weergekeerd, zij het toen zonder functie (pag. 639/3-1974).

Op 10 dec. kwam de naam van generaal Wang Sjang-joeng voor op een lijst van deelnemers aan een diplomatieke ontvangst in Peking. Zijn functie werd aangegeven als chef van de generale staf. Generaal Wang had in 1966 zijn post als chef van de operationele staf bij de generale staf verloren als slachtoffer van de culturele revolutie.

De twee andere benoemingen waren geen rehabilitaties.

Op 16 dec. maakte persbureau Nieuw China de benoeming bekend van generaal Hoe Wei tot plaatsvervangend chef van de generale staf. Hij kwam met deze functie voor op een lijst van personen, die de Zaïrese president Moboetoe verwelkomden. De generaal is kandidaat-lid van het CC. Hij was voor zijn benoeming vice-voorzitter van het revolutionaire comité van de provincie Sjensi.

Tenslotte werd op 21 dec. de benoeming bekend van generaal Ho Tsjen-weng tot plaatsvervangend chef van de generale staf. Hij werd als zodanig vermeld op een lijst van deelnemers aan een ontvangst van de Joegoslavische militaire attaché. Generaal Ho was voor zijn benoeming vice-commandant van het militaire district Szetsjoean.

Voorbereidende vergadering CC. Teng Hsiao-ping vice-voorzitter partij

Persbureau *Nieuw China* meldde op 17 jan., dat het Centrale Comité van de partij van 8-10 jan. in plenaire zitting was bijeen geweest ter voorbereiding van de bijeenkomst van het Nationale Volkscongres.

Tevens werd bekend gemaakt, dat vice-premier Teng Hsiao-ping was benoemd tot vice-voorzitter van de partij naast de reeds fungerende vice-voorzitters Tsjoe En-lai, Wang Hoeng-wen, Kang Sjeng, Jeh Tsjien-jeng, en Li Teh-sjeng.

Ook werd Teng benoemd tot lid van het permanente comité binnen het politieke bureau (overige leden zie pag. 589/3 - 1973).

Het Nationale Volkscongres

Dat van 13-17 jan. de eerste zitting van het vierde Nationale Volkscongres had plaats gevonden bleek uit een bericht van persbureau *Nieuw China,* dat op 18 jan. werd gepubliceerd. De vergadering zelf had in het geheim plaats gevonden.

Voorzitter van het Volkscongres was maarschalk Tsjoe Teh.

Partijvoorzitter Mao Tsetoeng had niet aan de vergadering deelgenomen.

De correspondent in China van *Le Monde* meldde (*Le Monde,* 21-1), dat de afgevaardigden begin jan. in Peking waren gearriveerd. Van 5-11 jan. waren zij in een voorbereidende zitting bijeen, waarop de agenda van de eigenlijke vergadering werd vastgesteld en de besluiten van het CC aan een onderzoek werden onderworpen.

De tekst van de nieuwe grondwet, waaraan het Congres zijn goedkeuring hechtte, werd op 19 jan. vrijgegeven, te zamen met de toelichting erop door het lid van het permanente comité van de partij, Tsjang Tsjoe-tsjiao.

De tekst van het verslag van premier Tsjoe En-lai — de premier had voor het uitspreken van zijn rede het ziekenhuis verlaten, waarin hij zich sedert mei vorig jaar bevond (pag. 637/2 - 1974) — werd op 20 jan. gepubliceerd.

Uit het communiqué van *Nieuw China* over het congres bleek verder, dat Tsji Pen-fei, tot 15 nov. vorig jaar minister van buitenlandse zaken, was benoemd tot secretaris-generaal van het permanente comité van het Nationale Volkscongres. De eerste vergadering van het permanente comité vond plaats op 20 jan.

Het comité benoemde toen Tsjiang Hoea tot voorzitter van het Volkshooggerechtshof, het hoogste rechtsorgaan van China.

Maarschalk Tsjoe Teh bleef voorzitter van het permanente comité.

Het Congres had 22 vice-voorzitters benoemd, o.w. drie vrouwen, en 144 leden, o.w. 39 vrouwen.

De nieuwe grondwet

De nieuwe grondwet is aanzienlijk vereenvoudigd in vergelijking met de constitutie van 1954. De oude grondwet telde 106 artikelen in vier hoofdstukken. Ook de nieuwe grondwet telt vier hoofdstukken, maar deze bevatten samen slechts dertig artikelen.

Onder de nieuwe grondwet is de communistische partij het hoogste leidinggevende orgaan in China geworden. Dit werd ook duidelijk uit de toelichting door vice-premier en lid van het politbureau Tsjang Tsjoen-tsjiao. In de inleiding van zijn redevoering zei hij: „Het ontwerp voor de herziening van de grondwet van de republiek, dat door het Centrale Comité van de Chinese Communistische Partij nu wordt voorgelegd aan het Volkscongres, wordt U hierbij aangeboden. In opdracht van het Centrale Comité van de CCP zal ik U enige toelichting geven". De vice-premier trad niet op als lid van de regering of als afgevaardigde, maar in opdracht van het CC.

Het Nationale Volkscongres heeft zijn theoretische suprematie verloren. Volgens artikel 16 valt het „onder de leiding van de Communistische Partij".

Deze verandering betekent, dat de theorie van de nationale soevereiniteit of van de soevereiniteit van het volk niet meer geldt. Daarvoor komt in de plaats de soevereiniteit van het proletariaat, zoals blijkt uit het eerste artikel: „De Volksrepubliek China is een socialistische staat, waar alle macht in handen is van het proletariaat, dat geleid wordt door de arbeidersklasse".

Onderstaand de belangrijkste artikelen van de nieuwe grondwet, ontleend aan *Le Monde* van 21 jan.:

PREAMBULE

De socialistische maatschappij strekt zich uit over een tamelijk lange historische periode. Gedurende heel deze periode bestaan er klassen, klassentegenstellingen en klassentrijd, evenals de strijd tussen de socialistische weg en de kapitalistische weg, het gevaar van een herstel van het kapitalisme alsmede de dreiging van ondermijning en agressie van de zijde van het imperialisme. (...).

China zal nimmer een supermogendheid zijn. (...)

Wij moeten onze eenheid met de socialistische landen en alle onderdrukte volken en naties nauwer aanhalen (...) en werken voor een vreedzaam naast elkaar bestaan van landen met verschillende maatschappelijke stelsels.

VOORNAAMSTE ARTIKELEN

Art. 1 De Volksrepubliek China is een socialistische staat, waar alle macht in handen is van het proletariaat, dat geleid wordt door de arbeidersklasse en ge-

baseerd is op het verbond van arbeiders en boeren.

Art. 2 De Chinese Communistische Partij is het leidende middelpunt van het hele Chinese volk.
(...) Het marxisme, het leninisme en het maotsetoeng-denken vormen het theoretische fundament, waarop onze staat zijn denken leidt.
(...) Het recht en de plicht van alle burgers is het om te zijn vóór de richting van de Chinese communistische partij, vóór het socialistische regime, en zich te conformeren aan de grondwet en de wetten van de Volksrepubliek China.

Art. 4 De Volksrepubliek China is een verenigde multinationale staat. (...) Alle naties zijn gelijk in recht. Men moet zich verzetten tegen het chauvinisme van de grote nationaliteit en het chauvinisme van de plaatselijke nationaliteit.

Art. 5 Het huidige stadium, de eigendom van de produktiemiddelen in de Volksrepubliek China, doet zich in essentie voor in de twee volgende vormen: de socialistische eigendom van het hele volk en de socialistische collectieve eigendom van de werkende massa's.
(...) Op grond van de wet ontneemt de staat de grondeigenaars, de rijke boeren, de reactionaire kapitalisten en andere kwaadwillende elementen voor een vastgestelde periode hun politieke rechten, hen daarbij in de gelegenheid stellend in hun levensonderhoud te voorzien, opdat zij zich door arbeid hervormen en burgers worden, die zich aan de wet houden en leven van hun eigen arbeid.

Art. 7 De volkscommune op het platteland is een organisatie, die de macht van het basisniveau verenigt met de economische leiding. De leden ervan kunnen kleine percelen, die voor eigen gebruik zijn gereserveerd, bebouwen en zich binnen beperkte grenzen bezig houden met ondergeschikte familieaangelegenheden.

Art. 12 Het proletariaat moet zijn integrale dictatuur over de bourgeoisie op het gebied van de superstructuur uitoefenen, daarbij inbegrepen de verschillende sectoren van de cultuur.

Art. 13 De vrije meningsuiting, de brede uiteenzetting van inzichten, het grote debat en de muurkrant zijn nieuwe vormen, die door de volksmassa's zijn geschapen om de socialistische revolutie te voeren.

Art. 14 De staat verdedigt het socialistische stelsel, onderdrukt alle contra-revolutionaire activiteit en alle activiteit van nationaal verraad en straft alle verraders van de natie en contra-revolutionaire elementen.

Art. 15 (...) De voorzitter van het Centrale Comité van de Chinese Communistische Partij neemt het bevel op zich van alle strijdkrachten van het land.

Art. 16 Het Nationale Volkscongres is het hoogste machtsorgaan van de staat, geplaatst onder de leiding van de Chinese Communistische Partij. Het wordt voor vijf jaar gekozen en komt één maal per jaar bijeen.

Art. 17 Op voorstel van het Centrale Comité van de Chinese Communistische Partij benoemt en ontslaat het Volkscongres de eerste minister en de regering.

Art. 18 Het permanente comité van het Volkscongres heeft de bevoegdheid de diplomatieke vertegenwoordigers van buitenlandse staten te ontvangen en verdragen, met buitenlandse staten gesloten, te ratificeren en te herroepen.

Art. 22 De plaatselijke revolutionaire comité's op verschillende niveaus (...) zijn de plaatselijke volksbesturen.

Art. 26 Het grondrecht en de fundamentele plicht van elke burger is het de leiding van de Chinese Communistische Partij en het socialistische bewind te steunen, zich te conformeren aan de grondwet en zich te houden aan de wetten van de Volksrepubliek China.

Art. 27 De vrouw geniet op alle gebieden dezelfde rechten als de man.

Art. 28 De burgers genieten de vrijheid van meningsuiting, correspondentie, pers, vergadering, vereniging, demonstratie, manifestatie en staking. Zij hebben de vrijheid een godsdienst te praktiseren, geen godsdienst te praktiseren en het atheïsme te propageren.
(...) De woning is onschendbaar.
Geen burger mag worden gearresteerd zonder een besluit van een volkstribunaal of de goedkeuring van een orgaan van de openbare veiligheid.
De vrijheid van meningsuiting is onderworpen aan de volgende nieuwe bepaling: De staat verzekert de volksmassa's het recht op haar een beroep te doen ten einde een politieke atmosfeer te scheppen, waarin tegelijkertijd heersen centralisme en democratie, discipline en vrijheid, eenheid van wil en, voor iedereen, een geestesgesteldheid, die bestaat uit voldoening en enthousiasme.

Samenstelling regering

De door het Volkscongres gekozen regering heeft de volgende samenstelling:

Minister-president - Tsjoe En-lai.

Vice-premiers - Teng Hsiao-ping, Tsjang Tsjoen-tsjiao, Li Hsien-nin, Tsjen Hsi-lien, Tsji Teng-Koeei, Hoea Koeo-feng, Tsjen Joeng-koeei, mevr. Woe Koeei-hsien, Wang Tsjen, Joe Tsjioe-li, Koe Moe en Soen Tsjien.

Minister van buitenlandse zaken - Tsjiao Koean-hoea; minister van nationale verdediging - Yeh Tsjien-jing; minister van de staatsplancommissie - Joe Tsjioe-li; minister van de commissie voor basisproduktie - Koe Moe; minister van openbare veiligheid - Hoea Koeo-feng; minister van buitenlandse handel - Li Tsjiang; minister van economische betrekkingen met het buitenland - Fang Ji; minister van land- en bosbouw - Sja Feng; minister van metaalindustrie - Tsjen Sjao-koen; minister van het eerste ministerie van mechanische industrie - Li Sjoei-tsjing; minister van het tweede ministerie van mechanische industrie - Lioa Hsi-jao; minister van het derde ministerie van mechanische industrie - Li Tsji-tai; minister van het vierde ministerie van mechanische industrie - Wang Tsjeng; minister van het vijfde ministerie van mechanische industrie - Li Tsjeng-fang; minister van het zesde ministerie van mechanische industrie - Pien Tsjiang-jing; minister van het zevende ministerie van mechanische industrie - Wang Jang; minister van steenkoolindustrie - Hsoe Tsjin-tsjiang; minister van aardolie- en chemische industrie - Kang Sjih-en; minister van waterstaat en elektriciteitsindustrie - mevr. Tsjien Tsjeng; minister van lichte industrie - Tsjien Tsji-koeang; minister van spoorwegen - Wan Li; minister van post en telecommunicatie - Tsjoeng Foe-hsiang; minister van financiën - Tsjang Tsjing-foe; minister van binnenlandse handel - Fan Tzoe-joe; minister van cultuur - Joe Hoei-joeng; minister van onderwijs - Tsjoe Joeng-hsin; minister van volksgezondheid - mevr. Lioe Hsiang-ping; minister van de commissie voor lichaamscultuur en sport Tsjoeang Tse-toeng.

Yeh Tsjien-jing.

Rapport Tsjoe En-lai

Premier Tsjoe En-lai heeft op 13 jan. zijn rapport over de binnen- en buitenlandse politieke ontwikkelingen in de afgelopen tien jaar aan het Volkscongres uitgebracht. De premier deed o.a. de volgende mededelingen:

ECONOMIE

Volgens Tsjoe En-lai is het derde vijfjarenplan 1966-1970 meer dan vervuld. In 1975 zullen ook de doelstellingen van het vierde vijfjarenplan vervuld zijn.
Ondanks een groei van de bevolking sedert de vestiging van de Volksrepubliek in 1949 met 60% tot bijna 800 mln mensen is in de fundamentele behoefte aan voedsel en kleding voorzien.
In de periode 1964-1974 is de landbouwproduktie met 51% toegenomen. De industriële produktie is in die periode gegroeid met 190%.
Groeicijfers voor verschillende sectoren zijn de volgende:

graan	140%
katoen	470%
staal	120%
steenkool	91%
aardolie	650%
electriciteit	200%
kunstmest	330%
tractoren	520%
katoengaren	85%
kunstvezels	330%

De N Z Z (23-1) berekende op grond van deze groeicijfers en bestaande schattingen voor 1964 de reële produktieomvang in 1974 en kwam tot de volgende cijfers:

staal	22 mln ton
steenkool	420 „ „
aardolie	52 „ „
kunstmest	15 „ „
elektriciteit	100 mrd kWu
tractoren	78.000

De premier herhaalde de aankondiging uit 1964, dat China in een eerste fase van de economische ontwikkeling in 1980 een „onafhankelijk en betrekkelijk volledig industrieel en economisch systeem" moet hebben voltooid.
Na 1980 moet in een tweede fase, die voor de eeuwwisseling moet zijn voltooid, de modernisering van landbouw, industrie, defensie, wetenschap en techniek ter hand genomen worden.
Voor de vervulling van deze taak zullen de eerstkomende tien jaren beslissend zijn om de eerste fase te beëindigen en eerder dan voorzien het „grote doel" te bereiken.
Tsjoe kondigde de opstelling aan van een tienjarenplan voor de periode 1975-1985. Aan de uitwerking ervan zal op alle niveaus gewerkt moeten worden, van de centrale ministeries tot aan de kleinste dorpen. De massa's zullen aan de uitwerking actief meewerken. Voor het plan gelden in deze volgorde als prioriteiten: landbouw, lichte industrie, zware industrie.
Tsjoe gaf als zijn overtuiging te kennen, dat China door hard werken, vlijt en spaarzaamheid, verstand en bescheidenheid in tien jaar een „machtige, moderne socialistische staat" zou kunnen worden.

BINNENLANDSE POLITIEK

Als belangrijkste gebeurtenis sedert de bijeenkomst van het derde Volkscongres in 1964-'65 noemde Tsjoe de „grote proletarische culturele revolutie". Hij roemde de daaruit voortgekomen „nieuwe socialistische dingen", zoals de revolutionaire comité's, de kaderscholen, de opkomst van „revolutionaire opvolgers", de „revolutionaire modelopera's" en het zenden naar het platteland van tien miljoen schoolverlaters, die tot de consolidering en ontwikkeling van de economische basis hebben bijgedragen.
Tsjoe sprak de bewering van „binnen- en buitenlandse reactionairen" tegen, als zou de culturele revolutie schade aan de economie hebben toegebracht.
In de binnenlandse strijd, aldus Tsjoe, moet men steunen op de massa's „om het handjevol klassevijanden met zekerheid, precisie en vastbeslotenheid te verslaan, waarbij de nadruk moet worden gelegd op precisie".
Hoewel de communistische partij het monopolie van de leiding heeft, moet men niet het principe van het verenigde front opgeven. Dit front, gebaseerd op het verbond van boeren en arbeiders, moet omvatten „de patriottische democratische partijen en groeperingen, patriottische personen, patriottische Chinezen van overzee en onze landgenoten van Hongkong en Macao".
De premier deed een beroep op de strijdbare elementen op Taiwan zich te verenigen met het hele Chinese volk met het oog op de bevrijding van Taiwan en de hereniging van het vaderland.

BUITENLANDS BELEID; ALGEMEEN

De minister-president onderstreepte de successen van het buitenlandse beleid van zijn regering. Hij stelde, dat China erin was geslaagd de „imperialistische en sociaal-imperialistische omsingeling en blokkade" te doorbreken en zijn zetel in de VN had kunnen innemen.
Hij noemde de VS en de SU de grootste onderdrukkers en uitbuiters van deze tijd en meende, dat de hardnekkige rivaliteit tussen de twee supermogendheden op de een of andere dag zou uitmonden in een wereldoorlog.
Tsjoe noemde Europa het voornaamste strijdpunt van de supermogendheden en stelde, dat de SU schijnaanvallen tegen China uitvoerde, maar dat Europa het werkelijke doel is.

BETREKKINGEN MET DE SU

Tsjoe verweet de leiding van de SU, dat zij door een reeks, niet nader geïdentificeerde, stappen de betrekkingen tussen de twee staten had verslechterd, dat de SU subversieve acties tegen China had ondernomen en gewapende grensconflicten had uitgelokt.
Tsjoe herhaalde zijn beschuldiging, dat de SU zich niet hield aan het akkoord, dat hij in 1969 met premier Kosygin had afgesloten, en weigerde een overeenkomst over de status quo aan de grens te ondertekenen.
De grensonderhandelingen zijn tot dusver zonder resultaat gebleven, omdat de SU het bestaan van omstreden gebieden aan de grenzen ontkende en niets wilde doen voor een wederzijdse terugtrekking van de troepen aan de grenzen en het verhinderen van bewapende conflicten. In plaats daarvan hielden de Sowjet-leiders schone toespraken over „lege verdragen over het afzien van geweld en non-agressie." Daarmee poogden zij het Sowjetvolk en openbare mening van de wereld te bedriegen.
Tsjoe gaf de Sowjet-leiders de raad „eens te gaan zitten en eerlijk te onderhandelen om wat te doen voor de oplossing van problemen, en op te houden met bedriegelijke trucs".
Tsjoe meende, dat de „Sowjet-leiderskliek" het marxisme-leninisme had verraden en dat het ideologische Sino-Sowjet dispuut nog zeer lang zou duren. Hij vond evenwel, dat dit het tot stand brengen van normale betrekkingen op het niveau van de staten niet in de weg behoefde te staan.

BETREKKINGEN MET DE VS

De Chinese premier stelde vast, dat er „fundamentele meningsverschillen" bestaan tussen China en de VS, maar dankzij wederzijdse inspanningen waren de betrekkingen tussen de twee staten in de afgelopen drie jaar in zekere mate verbeterd en de contacten tussen de twee volken ontwikkeld.
Tsjoe meende, dat het proces van verbetering van de betrekkingen kon worden voortgezet, mits de beginselen van die betrekkingen zoals uiteengezet in het communiqué van Sjanghai van 1972 (pag. 158/2 e.v.-1972) scrupuleus zouden worden toegepast.

BETREKKINGEN MET DE „TWEEDE WERELD"

Over de betrekkingen met de Tweede Wereld — de andere geïndustrialiseerde staten dan de VS en de SU — verklaarde Tsjoe En-lai: „Wij geven onze steun aan de strijd, die door de landen en volken van de Tweede Wereld wordt gevoerd tegen de onderdrukking, de dreiging en de knevelarij van de supermogendheden. Wij ondersteunen de inspanningen, die de landen van West-Europa ontvouwen, om zich in deze strijd te verenigen".
Aan het adres van Japan zei Tsjoe: „Wij zijn bereid om, te zamen met de regering en het volk van Japan, te werken voor een nauwer aanhalen van de betrekkingen van vriendschap en goede nabuurschap tussen de twee landen op de basis van de gezamenlijke Sino-Japanse verklaring" van 1972 (pag. 634/1 e.v.-1972).

DERDE WERELD

De Derde Wereld, aldus Tsjoe, „vormt de voornaamste kracht in de strijd tegen kolonialisme, imperialisme en hegemonisme".
„Wij ondersteunen met standvastigheid de rechtvaardige strijd, die wordt gevoerd door de volken van Korea, van Vietnam, van Cambodja, van Laos, van Palestina en de Arabische landen en van zuidelijk Afrika", zo zei Tsjoe En-lai.

Commentaar

De algemene reactie in de westerse pers op de de vergadering van het Nationale Volkscongres en op de besluiten en benoemingen, die het genomen en gedaan heeft, is de conclusie, dat de gematigden in de Chinese communistische partij de overhand hebben.
De *FAZ* van 20-1 b.v. schreef het volgende:

De richtingsstrijd had kennelijk de laatste jaren niet toegelaten dat men het eens kon worden over de keuze van de Congres-afgevaardigden, om nog te zwijgen van de vaststelling van een voor alle tendenties aanvaardbaar regeringsprogramma. De bijeenroeping van het Nationale Volkscongres heeft betekenis voor de partij: er bestaat een dominerende richting.
Welke groepering gewonnen heeft, blijkt uit de benoeming van Teng Hsiao-ping tot plv. partijvoorzitter. De vroegere secretaris-generaal van de partij, die tijdens de culturele revolutie in ongenade viel, maar in april 1973 op verrassende wijze in ere hersteld werd, is een man van de oude garde en een vertrouweling van Tsjoe En-lai. De voorstanders van een gematigde politiek hebben de overhand behaald.
Ook de ministersbenoemingen wijzen in deze richting. De zieke premier behield zijn ambt en een van zijn naaste medewerkers, Yeh Tsjien-jin, werd tot minister van defensie benoemd. Dit betekent dat het streven naar politieke normalisatie versterkt wordt en economische doeleinden en de opbouw van een bekwaam ambtenarenapparaat grotere voorrang krijgen. Voor de buitenlandse politiek is voortzetting van de sinds 1971 gehandhaafde lijn te verwachten.
Het is mogelijk dat ook in de opvolgingskwestie een voorlopige beslissing gevallen is. De overwinning van de gematigde vleugel sluit uit, dat, althans bij een enigszins regelmatige aflossing van de wacht, Mao of Tsjoe worden vervangen door een man van de linkervleugel of door een militair. Voortekenen waren dat prominente militaire leiders een jaar geleden van hun machtsbasis beroofd werden en dat Wang Hoeng-wen, de meest vooraanstaande vertegenwoordiger van de linkervleugel, de laatste maanden op de achtergrond gedrongen is.
Er wordt nog geen opvolger genoemd, maar Teng Hsiao-ping wordt algemeen beschouwd als kandidaat voor het premierschap. Reeds lang vervangt hij Tsjoe als gesprekspartner voor buitenlandse staatsgasten. Maar hij heeft een groter arbeidsveld, met name ten aanzien van de opbouw van het partij-apparaat. In de laatste weken zijn enige topfuncties in de provinciale partijleidingen opnieuw bezet, en in alle gevallen ging het om herstel van tijdens de culturele revolutie afgezette figuren in hun oude positie. Teng Hsiao-ping schijnt een huismacht voor zich op te bouwen. (AP, AFP, Reuter, Le Monde, NZZ, NRC/H'-blad, The Times, FAZ)

FRANKRIJK

AMBTSAANVAARDING GISCARD D'ESTAING. CHIRAC VORMT NIEUWE REGERING, SAMENSTELLING NIEUWE REGERING, SERVAN-SCHREIBER WORDT ONTSLAGEN, REGERINGS-VERKLARING, MOTIE VAN VERTROUWEN

Op 27 mei 1974 werd Valéry Giscard d'Estaing tot president van Frankrijk geïnstalleerd in een eenvoudige plechtigheid. Na zijn installering hield Giscard een korte toespraak waarin hij de nadruk legde op de noodzaak tot hervorming die in Frankrijk moet worden doorgevoerd. Giscard zei o.a.: „Ik zal die veranderingen niet in mijn eentje doorvoeren omdat ik luister en omdat ik nog de onmetelijke roep van het Franse volk om veranderingen in mijn oren hoor nadreunen".
Op 27 mei 1974 benoemde Giscard d'Estaing de 41-jarige Jacques Chirac, minister van binnenlandse zaken in de regering-Messmer, tot premier.

Jacques Chirac, een protégé van de overleden president Pompidou, kreeg zijn opleiding aan de befaamde Ecole Nationale d'Administration (ENA) en aan de Harvard universiteit in de VS. In 1962 werd hij medewerker van Pompidou in diens persoonlijk kabinet. Sedert 1967 is hij gaullistisch afgevaardigde voor het departement Corréze in Midden-Frankrijk. In 1968 werkte hij nauw samen met Pompidou, toen nog premier, ter oplossing van de onrust aan het sociale front, met als resultaat het beroemde akkoord van Grenelle, sedertdien bekleedde hij onder de premiers Couve de Murville en Chaban-Delmas de belangrijke post van staatssecretaris voor economische en financiële zaken.
In 1971 werd hij voor de eerste maal minister en wel op het departement voor de betrekkingen met het parlement. In 1972 volgde zijn benoeming tot minister van landbouw in het eerste kabinet-Messmer. In die functie deed hij zich, vooral in EG-kringen in Brussel, kennen als een felle verdediger van de belangen der Franse boeren, wat hem nogal eens in conflict bracht met zijn Europese collega's. Bij de laatste wijziging in het kabinet-Messmer (pag. 227/3 - 1974) werd hij minister van binnenlandse zaken.

Op 28 mei maakte Chirac de samenstelling van de nieuwe regering bekend.
In de pers werd erop gewezen dat in het kabinet veel vertrouwelingen van de president waren opgenomen en voorts dat enkele nieuwe ministers zoals Lecanuet en Servan-Schreiber bekend staan om hun pro-Europese denkbeelden.
Opvallend was voorts dat er geen bekende gaullisten in het kabinet zaten. In het vorige kabinet waren negen van de 15 ministers lid van de UDR maar in dit kabinet slechts vijf.
Het *NRC/H'blad* wees erop dat van deze 5 slechts de minister van ruimtelijke ordening Galley als de enige echte g aullist kan worden beschouwd. Chirac, aldus het blad, moet in de eerste plaats als een trouw uitvoerder van de presidentiële orders worden beschouwd en kan hooguit nog in naam een gaullist worden genoemd, zeker gezien zijn handelwijze in de verkiezingscampagne waar hij op beslissende wijze bijdroeg tot de nederlaag van de gaullistische kandidaat Chaban-Delmas.
De samenstelling van het kabinet was als volgt:

premier - J. Chirac (UDR); binnenl .zaken - Michel Poniatowsky (Onafh. Rep.); justitie - Jean Lecanuet (Réf.); defensie - Jacques Soufflet (UDR); hervormingen - J. J. Servan-Schreiber (Réf.); buitenl. zaken - Jean Sauvagnargues (partijloos); economie en financiën - Jean-Pierre Fourcade (partijloos); onderwijs - René Haby (partijloos); samenwerking - Pierre Abelin (Réf.); ruimtelijke ordening - Robert Galley (UDR); landbouw - Christian Bonnet (Onafh. Rep.); milieu - André Jarrot (Réf.); gezondheid - Simone Veil (partijloos); industrie - Michel d'Ornano (Onafh. Rep.); handel en nijverheid - Vincent Ansquer (UDR).

Sauvagnargues

De nieuwe minister van buitenlandse zaken Jean Sauvagnargues is een carrière-diplomaat met een grote belangstelling voor en kennis over Duitsland. De in 1915 geboren Sauvagnargues heeft germanistiek gestudeerd, heeft wetenschappelijke werken over Hegel en Hölderlin gepubliceerd, werkte als diplomaat voor WOII o.a. in Boekarest en was van '45 tot '46 medewerker van De Gaulle. Vervolgens was hij werkzaam op het commissariaat voor Duitse en Oostenrijkse aangelegenheden. Daar volgde hij jarenlang de Duitse en Europese ontwikkelingen.
Vervolgens was hij enige jaren ambassadeur in Ethiopië en Tunis.
In april 1970 werd hij ambassadeur in Bonn en vertegenwoordiger van Frankrijk op de Viermogendhedenconferentie over Berlijn.

Op de eerste zitting van de nieuwe regering op 29 mei onder voorzitterschap van Giscard d'Estaing maakte de president zijn plannen voor een gedeeltelijke liberalisering van zijn bewind bekend.
Ten eerste zou alle afluisterapparatuur worden verboden, voor zover het strikt om de veiligheid van de staat gaat.
Ten tweede kondigde de president volledige persvrijheid aan ook indien het staatshoofd persoonlijk zou worden aangevallen, iets wat tot dan toe wel een strafbaar feit kon zijn.
Ten derde zou het recht van politiek asiel worden uitgebreid.

Televisietoespraak Giscard, presidentiële boodschap aan parlement

Op 29 mei hield Giscard een toespraak voor de Franse televisie waarin hij o.a. aankondigde tijdens zijn ambtstermijn te zullen overgaan tot een hervorming van het belastingstelsel.
Hij herhaalde zijn belofte dat er een einde zal komen aan de afluisterpraktijken.
Op 30 mei werd door parlementsvoorzitter Edgar Faure de boodschap van de president aan het parlement voorgelezen.
Daarin werd in grote lijnen het regeringsprogramma uitgestippeld. Kernpunt was de nadruk op een „onafhankelijk en liberaal Frankrijk". Giscard kondigde aan dat Frankrijk de „onafhankelijkheid van zijn politiek zal handhaven". Opvallend was de nadruk waarmee Giscard zich uitsprak voor samenwerking met alle landen, met name met Amerika. Tegelijk zal Frankrijk de „liberale missie van zijn diplomatie accentueren". In het kader hiervan zal elke wapenverkoop verboden worden „die in strijd is met deze missie".
Tenslotte zei de presidentiële boodschap dat er meer gelijkheid in de Franse maatschappij moet komen en dat die samenleving opener en toleranter moet worden.

Regeringsverklaring-Chirac, motie van vertrouwen

Op 5 juni presenteerde premier Chirac het regeringsprogramma in de Nationale Vergadering.
Hij kondigde daarin een groot aantal hervormingen aan, zoals de legalisering van de abortus en verlaging van de kiesgerechtigde leeftijd.
Verder kondigde hij aan dat de regering spoedig met een versoberingsprogramma zou komen om de inflatie te bestrijden.
Het Franse volk heeft bij de presidentsverkiezingen het collectivisme afgewezen en zich uitgesproken voor verandering en vooruitgang.
Frankrijk moet een „voorbeeld van een liberale democratie" worden, zei Chirac.
Op het gebied van defensie en buitenlandse politiek zal worden vastgehouden aan de hoofdzaken van de periode-Pompidou. Chirac zei dat Frankrijk ondanks alle pogingen tot ontspanning zijn atoomstrijdkracht en conventionele bewa-

pening zal blijven vervolmaken. „De bescherming van ons land hangt er van af," zei hij.
Met de Sowjet-Unie zal regelmatig overleg over wereldzaken worden gepleegd. Op basis van „strikte gelijkheid" zal Frankrijk ook zijn betrekkingen met de VS, de Oosteuropese landen en China uitbreiden.
Wat de Europese politiek betreft moeten de handelsbetrekkingen ondanks moeilijkheden in andere landen gehandhaafd blijven.
Na twee dagen van debat gaf het parlement op 7 juni 1974 het vertrouwensvotum aan het regeringsprogramma. De stemmenverdeling was 297 stemmen vóór en 181 stemmen tegen.
Ook de gaullisten stemden voor, zij het voorwaardelijk. Socialisten, communisten, linkse radicalen en twee onafhankelijken stemden tegen.

Ontslag minister Servan-Schreiber

Op 9 juni 1974 werd minister Jean-Jacques Servan-Schreiber door president Giscard ontslagen.
Op 8 juni had de regering bekend gemaakt dat Frankrijk zijn kernproeven in de Stille Oceaan op 11 juni zou hervatten.
Servan-Schreiber die zich in het verleden fel heeft verzet tegen de kernproeven verklaarde daarop op 9 juni dat hij het besluit van de regering afkeurde.
Enige uren later maakte het Elysée het ontslag van de minister bekend.

Benoeming 21 staatssecretarissen, Françoise Giroud staatssecretaris voor vrouwenzaken

Op 8 juni benoemde de president 21 staatssecretarissen, waarmee de regeringsvorming werd afgesloten.
Van de 21 behoorden 7 tot de UDR, 4 tot de Onafhankelijke Republikeinen, 3 tot de Réformateurs en 7 zijn niet uit het parlement afkomstig.
Op 16 juli 1974 benoemde Giscard de directrice van het weekblad *l'Express,* Françoise Giroud, tot staatssecretaris voor vrouwenzaken.

Economisch saneringsprogramma

Op 12 juni '74 maakte de regering een programma tot sanering van de Franse economie bekend. Hoofdpunten hieruit waren verhoging van de inkomstenbelasting, vermindering van het energieverbruik en de binnenlandse vraag.
Voor de hogere inkomens gaat de inkomstenbelasting omhoog met tot 15%, terwijl de vennootschapsbelasting wordt opgetrokken met tot 18%.
De regering bepaalde dat het openbaar verbruik van energie met 15% moet worden verminderd. De prijzen van gas, elektriciteit en olieprodukten gaan met 5% omhoog, terwijl voor een liter benzine 5 centimes meer moet worden betaald.
Bij het bekendmaken van de bijzonderheden van het programma zei minister van financiën Jean-Pierre Fourcade dat een belangrijk doel is de inflatie die thans 17% per jaar bedraagt binnen een jaar te brengen op 6%. Van belang is ook een ommekeer teweeg te brengen tot eind 1975 in het reusachtige tekort op de betalingsbalans dat voor '74 wordt geraamd op 30 mrd frank. De maatregelen moeten het mogelijk maken dat de Franse economie zich binnen een jaar bevindt op de weg van een evenwichtige groei, zo zei de minister.
De minister wees er op dat Frankrijk zich zal houden aan zijn belofte niet zijn toevlucht te nemen tot handelsprotecties als middel om de invoer te verminderen. Frankrijk wil een vermindering bereiken door een beteugeling van de binnenlandse vraag. Ook is de regering van plan de werkgelegenheid te houden op het huidige peil.
Giscard betoogde in een toespraak voor de televisie dat de Franse economie in de toekomst minder kwetsbaar moet worden voor invloeden van buitenaf (zoals de vervierdubbeling van de olietarieven). Daartoe moet Frankrijk nog meer exporteren dan het nu al doet, moet de binnenlandse prijsstijging drastisch worden verminderd en moet het land zoveel mogelijk op het verbruik van energie en grondstoffen besparen, aldus de Franse president.

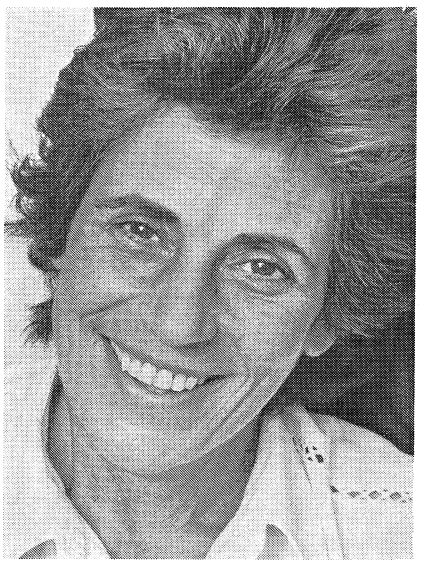
Staatssecretaris Françoise Giroud.

Sociale maatregelen aangekondigd

Op 19 juni kwam de regering met een pakket sociale maatregelen zoals verhoging van het minimumloon en de ouderdomspensioenen.
De regering besloot met onmiddellijke ingang:

1. tot verhoging van het gegarandeerde minimumloon van 1.128 tot iets meer dan 1.200 frank per maand bij een 43-urige werkweek. De vakbonden hebben minstens 1.300 frank bij een 40-urige werkweek geëist;
2. verhoging van de gezins- en kinderbijslag met ongeveer 12%. Daaronder valt niet alleen kinderbijslag maar ook een soort huisvrouwtoelage en zwangerschapstoeslag;
3. verhoging van de ouderdomsuitkering van 14 frank per dag tot 17 frank voorlopig en eind 1974 tot 20 frank;

Bovendien is de regering bezig aan een sociaal programma op langere termijn, waarover nog uitvoerig zal worden gediscussieerd. Het gaat onder meer om herziening van de arbeidstijd die wettelijk is vastgelegd, garanties tegen massale ontslagen, vast werk voor jongelui en meer medezeggenschap van de arbeiders in de gang van zaken in de bedrijven. *(Reuter, Le Monde, The Times, NRC/H'blad)*

VERLAGING KIESGERECHTIGDE LEEFTIJD EN AMNESTIE

Op 10 juni 1974 werd tijdens een bijzondere kabinetsbijeenkomst besloten de kiesgerechtigde leeftijd te verlagen en een uitgebreide amnestie af te kondigen.
Ten eerste werd besloten de kiesgerechtigde leeftijd te verlagen van 21 tot 18 jaar. De vorige regering had dit al toegezegd, maar met het oog op de komende verkiezingen uitgesteld. Volgens waarnemers waren de gaullisten bevreesd dat de grote groep nieuwe, jonge kiezers op de linkse partijen zou gaan stemmen.
In de tweede plaats werd een uitgebreide amnestie voorgesteld. Zo werden alle boetes voor kleine verkeersfouten kwijtgescholden. De amnestie gold voor het eerst ook voor principiële dienstweigeraars en voor militairen die zich aan insubordinatie hadden schuldig gemaakt.
Ook de straffen op delicten in de kranten- en uitgeverswereld werden kwijtgescholden. Een uitzondering bleef het beledigen van een buitenlands staatshoofd. *(NRC/H'blad)*

LEGALISERING ABORTUS

Op 13 nov. 1974 keurde de regering het wetsontwerp goed dat abortus mogelijk maakt in de eerste tien weken van de zwangerschap.
Volgens dit wetsontwerp moet de in verwachting zijnde vrouw wel eerst een arts raadplegen, de kwestie van de abortus met een maatschappelijk werkster bespreken en de ingreep

Minister Simone Veil (l.) en president Giscard d'Estaing.

laten doen in een erkend ziekenhuis.
De huidige abortuswetgeving, die uit 1920 dateert, is veel minder soepel. Zij verbiedt abortus tenzij het leven van de aanstaande moeder in gevaar is. In Frankrijk worden op het ogenblik naar schatting 300.000 vrouwen op onwettige wijze geaborteerd.
President d'Estaing noemde het ontwerp dat is opgesteld door de minister van gezondheid, mevrouw Simone Veil, een menselijke oplossing voor één van de moeilijkste problemen van onze tijd.
Een regeringswoordvoerder deelde mee dat de kosten van de operatie niet vergoed zullen worden door de ziekenfondsen. Vrouwen die in behoeftige omstandigheden verkeren, krijgen echter hulp en het bedrag dat voor de abortus betaald moet worden, zal door de overheid worden vastgesteld om te voorkomen dat men er een handeltje van maakt.
Op 28 nov. 1974 keurde de Nationale Vergadering met 284 tegen 189 stemmen het wetsontwerp goed.

HERVORMINGEN ORTF, STAKINGEN PERSONEEL

Premier Jacques Chirac heeft op 3 juli 1974 bekendgemaakt, dat de Franse regering besloten heeft de nationale radio en televisie op te delen in een aantal concurrerende onafhankelijke bedrijven die onder staatstoezicht zullen staan.
Chirac sprak op een persconferentie over de verstrekkende hervormingsvoorstellen, die aan de nationale vergadering zullen worden voorgelegd. De voorstellen zijn al goedgekeurd tijdens een kabinetszitting onder voorzitterschap van president Giscard.
Chirac zei, dat diepgaand was gesproken over de veelgehoorde eis, om particuliere zendvergunningen voor de televisie te verlenen. Deze eisen stuitten op fel verzet van de socialisten en communisten en van de gaullisten, die nog steeds een belangrijk deel van Giscard's parlementaire meerderheid vormen.
Hij zinspeelde op de mogelijkheid dat toch nog particuliere televisie in Frankrijk zou kunnen worden ingevoerd als de verstrekkende hervorming van het staatsbedrijf voor radio en televisie niet zou leiden tot een verlaging van de kosten en een verbetering van de programma's.
Het „Office de Radio Television Française" (ORTF) zal begin 1975 krachtens het hervormingsplan worden geliquideerd.
De radio en de drie televisiekanalen zullen volkomen onafhankelijke en met elkaar wedijverende nationale instellingen worden, zei Chirac. Zij zullen worden gefinancierd uit staatsgelden en in het bijzonder uit de televisiebelasting, die zal worden verhoogd van 130 tot 140 frank voor zwart-wit ontvangers en tot 210 frank voor kleurenontvangers.
De ingrijpende hervormingen in de Franse omroep, de ORTF, kregen op 18 sept. hun beslag door de benoeming van directeuren voor de drie nieuwe onafhankelijke televisiekanalen en voor de radio.
De 59-jarige professor Jean Cazeneuve, socioloog en auteur, is door de regering benoemd tot directeur van het eerste net. De 52-jarige Marcel Jullian, bekend uitgever, is directeur geworden van het tweede net en de 45-jarige Claude Contamine, een gewezen diplomaat, beheert het derde net. De 52-jarige mevrouw Jacqueline Baudrier is hoofd geworden van de radiodiensten.
De nieuwe directeuren zullen onafhankelijk van elkaar werken. Het eerste en het tweede tv-net zullen zich concentreren op verstrooiing en informatie en het derde net op films en programma's van educatieve aard.
De hervorming betekende een volledige breuk met het verleden, toen het omroepbestel een groot geheel vormde onder leiding van een directeur-generaal, die verantwoording verschuldigd was aan de Franse president of aan de premier.
Door de reorganisatie dreigt ontslag voor een groot aantal radio- en televisiemedewerkers. In nov. 1974 begon het omroeppersoneel, uit protest hiertegen, een stakingsactie, waardoor regelmatig verschillende uitzendingen geen doorgang konden vinden. Hoogtepunt van de confrontatie tussen personeel en de regering was de bezetting van het kantoor van de directeur-generaal van de ORTF, Marceau Long, die op 26 nov. enige uren door stakers in zijn kantoor werd opgesloten en uiteindelijk door de politie moest worden ontzet. *(Le Monde, NRC/H'-blad)*

GRONDWETSWIJZIGING GOEDGEKEURD

De twee huizen van het Franse parlement zijn op 21 okt. 1974 voor het eerst in elf jaar gezamenlijk bijeengekomen om een kleine wijziging in de grondwet goed te keuren. Met 488 tegen 273, dus met de vereiste drievijfde meerderheid, werd het voorstel aangenomen dat het de parlementariërs gemakkelijker maakt nieuwe wetten tegen te houden die naar hun mening in strijd zijn met de grondwet.
Alleen de socialisten en communisten stemden tegen omdat de maatregel huns inziens niet ver genoeg gaat.
President Giscard d'Estaing noemde de maatregel een nieuwe bescherming van de minderheid in het parlement. Hij zette de wijziging in een televisietoespraak uit-

een en noemde haar een belangrijke stap in zijn hervormingscampagne.
Voorheen hadden slechts de president, de premier en de voorzitters van de Nationale Vergadering en de Senaat het recht de constitutionele raad, het hoogste Franse gerechtsorgaan, te verzoeken nieuwe wetten te toetsen aan de grondwet. Het amendement geeft nu dit recht ook aan elke groep van 60 afgevaardigden of senatoren, zodat parlementsleden van de oppositie meer kans hebben nieuwe wetten die hun niet zinnen tegen te houden. (A F P)

GAULLISTEN VERLIEZEN BIJ TUSSENTIJDSE VERKIEZINGEN SENAAT

Op 22 september 1974 werden tussentijdse verkiezingen gehouden voor een derde deel van de zetels in de Senaat. Het ging om 88 zetels in de dertig departementen in alfabetische volgorde van Indre et Loire tot en met Pyrenées Orientales. Er deden zich geen noemenswaardige verschuivingen voor.
Op 29 september 1974 werden tussentijdse verkiezingen gehouden voor zes zetels in de Nationale Vergadering. Het waren de zetels die eerder bezet waren geweest door gaullisten en die wegens het aanvaarden van een ministerspost in het kabinet-Messmer hadden opgegeven.
Bij de eerste ronde van de verkiezingen slaagden slechts twee gaullistische oud-ministers er in hun zetel terug te krijgen. Het waren Messmer en Guichard. Messmer kreeg 54,7 zetels van de stemmen in zijn district. Bij de verkiezingen van 1973 behaalde hij 72%. De socialisten wonnen stemmen in alle districten waar zij aan de verkiezingen deelnamen.
Op 6 oktober vond de tweede ronde plaats. Hierbij werden twee oudministers verslagen.
Oud-minister van onderwijs Joseph Fontanet van de progressieve democraten moest het afleggen tegen de socialist Maurice Blanc.
De voormalige gaullistische regeringswoordvoerder en minister van voorlichting Jean-Philippe Lecat verloor zijn afgevaardigdenzetel aan de door de socialisten gesteunde linkse radicaal Pierre Charles.
De gaullistische ex-staatssecretaris Henri Torre daarentegen versloeg zijn socialistische tegenkandidaat.
En ook de voormalige gaullistische minister van verkeer Yves Guena wist zich tegen zijn communistische tegenkandidaat te handhaven.
(NRC/H'blad, Le Monde)

MAATREGELEN BEPERKING OLIEVERBRUIK

Op 6 sept. 1974 heeft minister van industrie Michel d'Ornano een aantal maatregelen bekend gemaakt die tot beperking van het olieverbruik moeten leiden.

De regering streeft naar een beperking van het totale verbruik met 10%. Voor nieuwe olieverbruikers en zogenoemde prioriteitsgevallen wordt een marge geschapen overeenkomend met 10% van het verbruikscijfer van 1973.
Om de werkgelegenheid niet in gevaar te brengen overweegt de regering geen rantsoenering van zware stookolie voor de industrie. Wel zal met de diverse industrieën worden gesproken over mogelijke bezuiniging op het verbruik. Minister d'Ornano sloot de mogelijkheid van straffen voor industrieën die niet aan het bezuinigingsprogramma meewerken niet uit. De huidige maatregelen, die het mogelijk maken leningen te verstrekken aan producerende ondernemingen die het energieverbruik willen beperken, zullen worden uitgebreid.
De regering wil het energieverbruik in 1974 en in 1975 terugbrengen tot het niveau van 1973. Vanaf 1976 zou de jaarlijkse toeneming 3% mogen bedragen vergeleken met ruim 5% in de afgelopen paar jaar. Het Franse antwoord op de energiecrisis is de ontwikkeling van de sector kernenergie. Het Franse staatselektriciteitsbedrijf zal de komende jaren meer fossiele brandstoffen verbruiken (in 1980 het equivalent van 26 à 28 mln ton olie), maar dat verbruik zal in 1985 volgens de huidige verwachtingen nog maar 5 of 6 mln ton bedragen.
Het Franse verbruik van olieprodukten was in de eerste 8 maanden van 1974 ongeveer 4,7% kleiner dan in dezelfde periode van 1973. Het verbruik van huisbrandolie verminderde met 10,5%, dat van benzine met 3,1%, terwijl de vermindering bij zware stookolie 1,6% bedroeg. Het verbruik van dieselolie nam evenwel met 5,9% toe.
Frankrijk staat in 1974 een rekening van Fr. 45 mln te wachten voor de invoer van olie. In 1973 was dat bedrag Fr. 15 mrd. Volgens minister d'Ornano worden de produktiemogelijkheden in de Franse kolenmijnen herzien. Wellicht zal de toeneming de komende 10 jaar 50 mln ton groter zijn dan eerdere voorspellingen deden vermoeden, maar dan nog zal die toeneming niet groter zijn dan eenzesde van het totale Franse energieverbruik in een jaar.
Frankrijk is voor zijn energievoorziening voor 70% aangewezen op import. De Franse regering zal de industrie steunen bij plannen voor investeringen en langlopende aankopen in het buitenland, waarbij de minister in het bijzonder Iran en Saoedi-Arabië noemde. d'Ornano merkte tenslotte op dat de uraniumverrijkingsfabriek Eurodif vanaf 1980 voor een groot gedeelte de Franse vraag naar verrijkt uranium zal kunnen dekken (A F P)

OVERLEG GISCARD d'ESTAING EN FORD OP MARTINIQUE

Op 15 en 16 december hebben de presidenten Giscard d'Estaing van Frankrijk en Ford van de VS op het Franse eiland Martinique overleg gepleegd over een aantal bilaterale problemen en over het internationale energievraagstuk.
Dit laatste probleem werd beschouwd als het belangrijkste onderwerp van het overleg.
Beide landen staan een verschillende aanpak daarvan voor.
De VS hebben zich steeds op het standpunt gesteld dat de olieverbruikende landen één lijn moeten

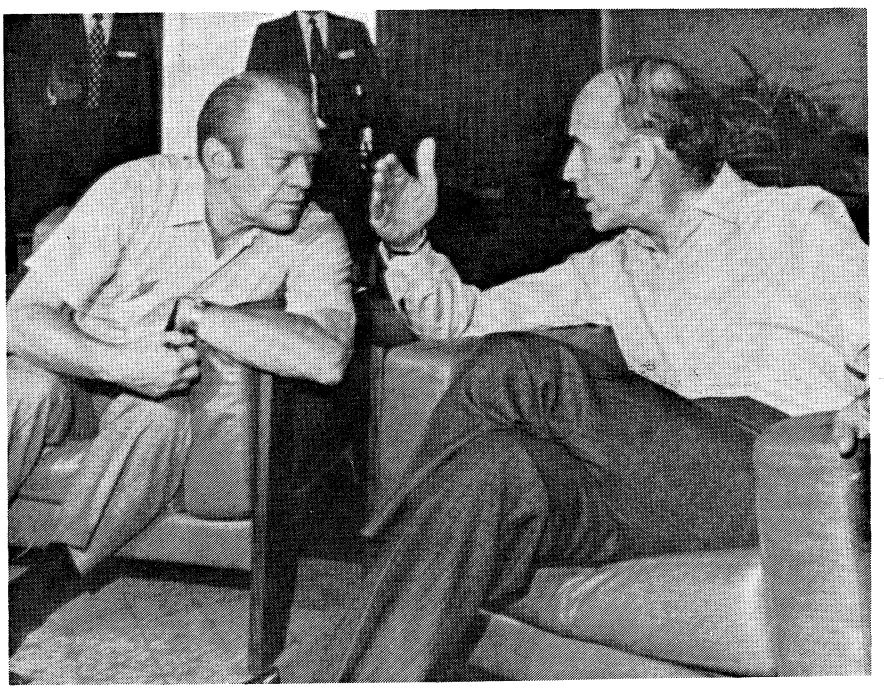

President Ford (l.) en president Giscard d'Estaing (r.).

trekken tegenover de olieproducerende landen. Op hun initiatief is een samenwerking tot stand gekomen tussen zestien olieverbruikende landen. Deze hebben het Internationale Energie Agentschap in Parijs in het leven geroepen. Eerst later willen zij gaan praten met de olieproducerende landen, die van de energiecrisis te lijden hebben.

Frankrijk heeft zich noch bij deze samenwerking van de Zestien noch bij het agentschap aangesloten. Het heeft een „driehoeksconferentie" voorgesteld van olieconsumerende, olieproducerende en ontwikkelingslanden.

Tijdens het overleg op Martinique wisten de presidenten tot een compromis tussen de beide standpunten te komen. Frankrijk aanvaardt het Amerikaanse standpunt dat de olieimporterende landen eerst onderling solidair moeten zijn, alvorens er van globaal overleg met de olieproducenten sprake kan zijn, terwijl de VS instemmen met het Franse voorstel tot een conferentie van olieconsumenten, producenten en ontwikkelingslanden die voor maart 1975 zal moeten plaatsvinden.

Frankrijk bleef bij zijn weigering lid te worden van het Internationale Energie Agentschap.

Aan het overleg werd ook deelgenomen door de ministers van financiën en buitenlandse zaken van de beide landen.

Beide presidenten bereikten ook een akkoord om de waarde van de nationale goudreserves (42 dollar per ounce) desgewenst op de marktprijs (ongeveer 180 dollar per ounce) af te stemmen waardoor het consumentenlanden eenvoudiger gemaakt wordt de stijgende olieprijzen te betalen. Giscard d'Estaing zei spoedig op het nieuwe systeem te zullen overgaan. Kissinger verwachtte dit niet voor de VS.

In een gezamenlijk communiqué (zie hierna) werden de besprekingen tussen beide staatshoofden hartelijk genoemd. Zij onderstreepten het belang, zo werd gezegd, van solidariteit tussen de olie-invoerende landen bij het tegemoet treden van de energiecrisis en de ernstige en verstorende invloeden daarvan op de wereldeconomie.

Minister Kissinger zei na afloop dat de VS er niet bij Frankrijk op hadden aangedrongen om zich aan te sluiten bij het Internationale Energie-Agentschap. Van deze groep maken Frankrijks partners in de Europese Gemeenschap deel uit. President Giscard d'Estaing bevestigde tegenover de pers dat Frankrijk geen toetreding van plan is.

Minister Kissinger deelde verder mee dat de Franse president zijn steun had gegeven aan een Amerikaans plan om een fonds van 25 mrd dollar te vormen dat de terugvloeiing van Arabisch oliegeld naar de industrie-landen moet bevorderen. Maar geen van beide onderhandelaars sprak krachtig de hoop uit dat de olieprijzen in deze fase verlaagd zullen worden.

Giscard zei hierover: „Ik meen dat de prijzen lager zouden moeten zijn. Maar kunnen zij wezenlijk lager zijn? Ik denk van niet". Kissinger zei alleen dat de consumentenlanden naar een stabilisering van de prijzen moeten toewerken.

De vraag bleef hoe Frankrijk op energiegebied zal samenwerken met zijn belangrijkste partners in het Westen zonder zich bij het Internationale Energie-Agentschap te voegen. Kissinger suggereerde daarover dat dit verwezenlijkt kon worden óf via de Europese Gemeenschap óf via de Groep van tien rijkste niet-communistische landen.

President Giscard zei op zijn beurt te hopen dat het voorbereidende werk voor de drievoudige olieconferentie van rijke en arme consumenten alsmede van producenten vóór aanstaande zomer afgesloten kan worden. Hij ziet de conferentie als een bijeenkomst die beperkt zal blijven tot 12 landen die de andere staten uit de drie sectoren zullen vertegenwoordigen.

Communiqué

Na afloop van het overleg werd een gemeenschappelijk communiqué uitgeven, waaruit wij het volgende citeren:

De bijeenkomst vond plaats in een sfeer van hartelijkheid en wederzijds vertrouwen. President Ford en president Giscard d'Estaing verwelkomden de gelegenheid om gedetailleerde en wezenlijke besprekingen te voeren over de hele reeks onderwerpen van wederzijds belang. Als traditionele vrienden en bondgenoten delen de beide volken gemeenschappelijke waarden en doelstellingen en de twee presidenten gaven uitdrukking aan hun vastbeslotenheid op deze basis samen te werken in een poging de gemeenschappelijke problemen op te lossen.

Zij bespraken de internationale toestand op economisch, financieel en monetair terrein.

De twee presidenten kwamen overeen dat de regeringen van de VS en van de Europese Gemeenschap, in de naam waarvan de Franse president over dit onderwerp sprak, een consistente economische politiek moeten aanvaarden teneinde doeltreffend op te treden ter vermijding van werkloosheid, terwijl zij de inflatie bestrijden.

In het bijzonder waren zij eensgezind over het belang maatregelen te vermijden die een protectionistisch karakter hebben. En zij besloten het initiatief te nemen voor het bijeenroepen van aanvullende bijeenkomsten tussen de regeringen als zij noodzakelijk zouden blijken te zijn voor het bereiken van de gewenste consistentie in de fundamentele economische politiek van de industriële landen.

In het licht van de snelle veranderingen in de internationale financiële posities in de wereld van vandaag, waren de presidenten het ten volle eens over de wenselijkheid van het handhaven van stuwkracht bij de overweging van nauwere financiële samenwerking zowel binnen het Internationale Monetaire Fonds als door aanvullende maatregelen. Als een specifieke maatregel om het bestaande financiële raamwerk te versterken, kwamen de presidenten overeen dat het passend zou zijn voor iedere regering die aldus zou wensen, de huidige marktprijzen te aanvaarden als de basis voor de waardebepaling van zijn goudreserves.

De twee presidenten bespraken diepgaand het energievraagstuk en zijn ernstige en verstorende invloeden op de wereldeconomie. Zij erkenden het belang voor de VS, de EG en andere geïndustrialiseerde landen om een beleid toe te passen voor het veiligstellen van energie, de ontwikkeling van bestaande en alternatieve bronnen van energie, en het opzetten van nieuwe mechanismen van financiële solidariteit. Zij onderstreepten het belang van solidariteit tussen de olie-invoerende landen op dit gebied.

De twee presidenten wisselden ook standpunten uit over de wenselijkheid van een dialoog tussen consumenten en producenten en bespraken in die samenhang het voorstel van de president van de Franse republiek van 24 oktober voor een conferentie van olie-uitvoerende en -invoerende landen. Zij kwamen overeen dat het wenselijk zou zijn zo'n bijeenkomst op de vroegst mogelijke datum bijeen te roepen. Zij beschouwen het als van belang dat alle betrokken partijen beter ingelicht worden over hun respectieve belangen en zorgen en dat tussen hen harmonische betrekkingen gevestigd worden teneinde een gezonde ontwikkeling van de wereldeconomie te bevorderen.

De twee presidenten merkten op dat hun gezichtspunten ten aanzien van deze kwesties elkaar aanvullen en zij kwamen, in deze context, overeen dat de volgende met elkaar samenhangende stappen achtereenvolgens behoren te worden gedaan: Zij kwamen overeen dat aanvullende stappen gedaan moeten worden binnen het kader van bestaande instellingen en overeenkomsten waaraan zij deel hebben, en in overleg met andere belanghebbende consumenten, om hun samenwerking te versterken. In het bijzonder moet die samenwerking programma's omvatten gericht op het conserveren van energie, voor de ontwikkeling van bestaande en alternatieve energiebronnen en ten behoeve van de financiële solidariteit.

Uitgaande van wezenlijke vooruitgang in de betrokken gebieden kwamen de beide presidenten overeen dat het wenselijk zal zijn het houden van een voorbereidende bijeenkomst tussen consumenten en producenten voor te stellen om een agenda en procedures te ontwikkelen voor een conferentie van consumenten en producenten. De streefdatum voor zo'n voorbereidende bijeenkomst zou in maart 1975 moeten zijn.

De voorbereide besprekingen zullen gevolgd worden door intensieve consultaties

tussen consumentenlanden om onderhandelingsposities voor de conferentie voor te bereiden.
De twee presidenten kwamen overeen dat de bovengenoemde acties uitgevoerd zullen worden op de vlugst mogelijke manier en in het volle bewustzijn van het gemeenschappelijk belang bij het tegemoet treden van deze kritieke toestand die door de VS en Frankrijk en alle andere landen gedeeld wordt.
President Ford en president Giscard d'Estaing bespraken de huidige ontwikkelingen in de betrekkingen tussen Oost en West, zij bespraken hun respectieve ontmoetingen met secretaris-generaal Brezjnew, en minister Kissinger bracht verslag uit van zijn besprekingen met de leiders van de Volksrepubliek China. Zij wisselden gezichtspunten uit over de ontwikkelingen in de onderhandelingen tussen Oost en West, inbegrepen de Conferentie over veiligheid en samenwerking in Europa. Zij spraken als hun overtuiging uit dat bij het verminderen van de spanning vooruitgang was geboekt.
De twee presidenten hadden een gedachtenwisseling over de huidige situatie in het Midden-Oosten. Zij waren het eens over het belang van een vroegtijdige voortgang naar een rechtvaardige en duurzame vrede in dat gebied.
President Giscard d'Estaing beschreef de huidige pogingen van Frankrijk en andere leden van de Europese Gemeenschap om het proces naar Europese eenheid te bevorderen. President Ford bevestigde opnieuw de voortdurende steun van de VS voor de pogingen om Europese eenheid te bereiken.
De twee presidenten bespraken de toestand in Indochina. Zij merkten op dat de vooruitgang in Laos naar verzoening en hereniging bemoedigend was.
De twee presidenten waren het eens over de noodzaak dat alle partijen volledig de Parijse vredesovereenkomst moeten steunen. Ten aanzien van Cambodja drukten zij de hoop uit dat de strijdende partijen in de nabije toekomst met onderhandelingen zouden beginnen in plaats van hun militaire worsteling voort te zetten.
Zij gaven uiting aan hun hoop dat Cambodja en Vietnam, in navolging van Laos, ook hun politieke weg zouden vinden naar vrede.
De twee presidenten hernieuwden de plechtige beloftes van beide regeringen hun nauwe betrekkingen op het gebied van de verdediging als leden van het Atlantisch bondgenootschap, te continueren. Zij waren het er over eens dat de samenwerking tussen Frankrijk en de NAVO een betekenisvolle factor is voor de veiligheid van Europa.
Zij stelden met voldoening vast dat de positieve stappen in de onderhandelingen over SALT die genomen zijn tijdens de Russisch-Amerikaanse ontmoeting in Wladiwostok, de dreiging van een nucleaire bewapeningswedloop hebben verminderd.
De twee president gingen na hoe hun beide landen, als exporteurs van nucleair materiaal en nucleaire technologie, hun pogingen zouden kunnen coördineren om verbeterde veiligheidsgaranties ten opzichte van nucleair materiaal te verzekeren.
De president van Frankrijk wees er op dat zijn regering bereid was een financiële regeling te treffen in samenhang met de hergroepering van Amerikaanse strijdkrachten en bases in NAVO-verband naar andere landen in 1967.
Het Franse aanbod van 100 miljoen dollar als volledige regeling werd formeel door president Ford aanvaard. (. . .) (Le Monde, NRC/Handelsblad)

MIDDEN-OOSTEN

ALGEMEEN

DE AMERIKAANSE „STAP VOOR STAP"-DIPLOMATIE. REIZEN KISSINGER IN OKT. EN NOV. 1974

Sinds het eind mei 1974 met medewerking van de Amerikaanse minister van buitenlandse zaken, Kissinger, bereikte Israëlisch-Syrische troepenscheidingsakkoord (pag. 369 e.v-1974), waardoor de relaties tussen de Arabische staten en de VS verbeterden — wat tot uiting kwam tijdens de reis van de Amerikaanse president Nixon in juni 1974 (pag. 417 e.v.-1974) —, zijn de VS langs diplomatieke weg actief blijven streven naar verdere deelakkoorden tussen Israël en zijn Arabische buurstaten. Stap voor stap zou Israël daarbij tot verdere ontruiming van Arabisch gebied moeten overgaan in ruil voor bepaalde garanties.
Nadat de Arabische staten tijdens hun topconferentie te Rabat eind oktober 1974 de Palestijnse Bevrijdingsorganisatie PLO als enige legitieme vertegenwoordiger van het Palestijnse volk het recht hadden toegekend om een nationale en onafhankelijke autoriteit in de bevrijde delen van Palestina op te richten (pag. 705 e.v.-1974), verviel de mogelijkheid van een akkoord tussen Israël en Jordanië over een regeling t.a.v. de westelijke Jordaanoever.
Minister Kissinger verklaarde op 30 okt. 1974 dat de beslissing van de topconferentie „het zoeken naar vrede sterk (had) gecompliceerd", maar hij voegde daaraan toe dat de beslissing „de deur naar alle onderhandelingen in het Midden-Oosten niet (had) gesloten". Inderdaad werden de onderhandelingen voortgezet, maar tot dusver zonder enig tastbaar resultaat.
De *NZZ* (25-26 jan.) schreef in een hoofdartikel o.a.:

„Kwam het alleen op de regeringen van Cairo en Jeruzalem aan, dan stond vermoedelijk het door onderhandelingen bereiken van een verdere verschuiving naar achteren van de Egyptisch-Israëlische frontlijn in oostelijke richting, waarvan thans weer sprake is, niet al te veel in de weg. Beide partijen tonen zich genegen tot het afsluiten van een tweede Sinai-akkoord in het kader van de door minister Kissinger gevolgde politiek van een etappegewijze regeling van het Midden-Oosten-conflict. Weliswaar wijken de desbetreffende Israëlische voorstellen aanzienlijk van de voorstellingen af, die de Egyptenaren zich van de komende gedeeltelijke terugtrekking van de troepen van de tegenstander maken. Toch zouden deze verschillen — die vooral de controle op de strategisch belangrijke Giddi- en Mitla-passen alsmede de olievelden van Aboe Rodeis betreffen — te overbruggen zijn, als men zich aan de groene tafel zette, wat men eigenlijk reeds in de voorbije zomer had kunnen doen.
Daartoe stond (en staat kennelijk ook op dit moment nog) iets anders in de weg. Kissingers reis door het Midden-Oosten had weinig of geen effect. Veeleer geraakte onmiddellijk daarna door de Palestijnse resolutie van Rabat en de internationale opwaardering van de Palestijnse Bevrijdingsorganisatie alsmede door de gebeurtenissen in de VN (pag. 791/2 e.v.-'74) en de UNESCO het streven naar deeloplossingen voorlopig geheel op de achtergrond. Met de erkenning van de PLO als enige vertegenwoordiger van alle Palestijnen werd een van de Arabische partners voor mogelijke vredesbesprekingen met Israël, en wel de meest verzoenlijke, koning Hoessein van Jordanië, voorlopig althans praktisch uitgeschakeld, en door een ander, PLO-leider Yasser Arafat, vervangen, met wie de Israëlische regering per se weigert in contact te treden. Daarentegen heeft president Sadat lang geaarzeld voor hij tenslotte enkele weken voor de conferentie van Rabat een tamelijk verrassende koerswijziging uitvoerde.
De redenen voor deze ontwikkeling zijn nauwelijks in de Egyptisch-Israëlische relatie, maar in een bredere, voornamelijk Pan-Arabische samenhang te zoeken. Hoessein heeft de hele zomer lang getracht bij de etappegewijze benadering van een regeling eveneens aan zijn trekken te komen. Zijn verlangen naar een „troepenscheiding" aan de Jordaan vond echter dovemansoren bij de Israëlische regering, die met sterke binnenlandspolitieke weerstanden geconfronteerd werd. Pas nadat in september bij een conferentie van de ministers van buitenlandse zaken van Egypte en Syrië met een Palestijnse vertegenwoordiger de Arabische teerling voor de erkenning van de PLO was geworpen (pag. 707/2-'74), deed Jeruzalem hem een aanbod tot troepenterugtrekking — klaarblijkelijk te laat.
Nog sterker deed zich gevoelen dat Israël zeer duidelijk te kennen gaf, dat aan het Syrische front nauwelijks meer ruimte voor een tweede gedeeltelijke terugtrekking beschikbaar was, omdat daardoor het kernland van de joodse staat weer rechtstreeks onder het bereik van Syrisch* geschut raakte.
De mogelijkheid voor verdere actie scheen en schijnt in zoverre bepaalde houdingen en standpunten niet verande-

* In een interview met Amerikaanse zakenlieden en journalisten, gepubliceerd in Time (volgens AP/De Volkskrant 28 jan.) wees de Syrische president Assad de Israëlische eis voor „veilige" grenzen af met het volgende betoog:
„Met de moderne bewapening is er geen sprake meer van veilige grenzen. De Israëli's zijn dus niet serieus. In 1967 hebben ze de Golanhoogvlakte bezet. Dat was, zeiden ze, om hun nederzettingen te beschermen. In 1973 drongen ze het Syrische leger ongeveer 17 km naar het noorden en 25 naar het zuiden. Het bereik van onze artillerie is 30 km dus kunnen de Syriërs nog steeds de Israëlische nederzettingen beschieten. En nu hebben ze nieuwe nederzettingen gebouwd. Als wij de Israëlische logica volgen, zullen ze ons na een tijdje opnieuw om veilige grenzen vragen voor de nieuwe nederzettingen. Dat bedoel ik met hun expansie."

ren, slechts in de Sinai aanwezig. Die te benutten wordt Sadat echter belet of aanzienlijk bemoeilijkt, omdat hij zich daarmee aan de verdenking blootstelt op een afzonderlijke vrede met Israël aan te sturen en zo — als leider van de verreweg volkrijkste en militair nog altijd sterkste Arabische staat — de andere belanghebbenden met hun eisen in de steek te laten. Hij moet met de Arabische stemmingen en verwachtingen alsook met concurrenten in eigen land rekening houden, ook als hij in feite genegen zou zijn de solidariteit in de wind te slaan en wellicht zelfs concessies m.b.t. de definitieve oostgrens van Egypte te doen. In elk geval luidt thans zijn officiële these, dat zo spoedig mogelijk aan alle drie fronten Israëlische terugtrekkingen moeten plaatsvinden. (... volgt een beschouwing over de positie van Feisal en Arafat).

Dat het tot overeenkomsten over verdere troepenterugtrekkingen — in de Sinai of ook ergens anders — komt, is geenszins uitgesloten. Die zouden wel weer een rustiger atmosfeer scheppen, een gelegenheid tot het wekken van minstens een minimum aan Israëlisch-Arabisch vertrouwen. Doch elke stap van dien aard leidt nader tot het punt, waar het om het wezenlijk beslissende gaat: vooral om de overbrugging van de sinds het begin van Kissinger diplomatieke acties geenszins smaller geworden kloof tussen de Arabische eis i.z. teruggave van alle bezette gebieden en de Israëlische aanspraak op veiligheid."

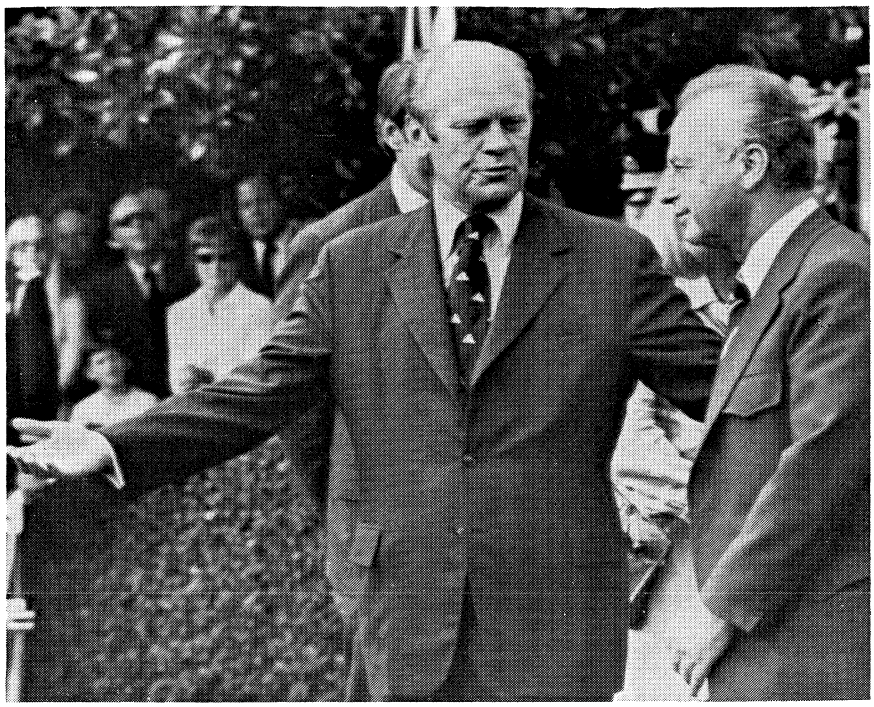

De Amerikaanse president Ford (l.) met de Israëlische premier Rabin.

Verdere contacten

In de zomer van 1974 volgden na Nixons reis door het Midden-Oosten verdere contacten van Washington met Israël en de Arabische staten.

De Israëlische minister van defensie, Peres, verbleef eind juni in de VS, waar hij op 24 juni een onderhoud met Kissinger had.

De Amerikaanse minister van financiën, William Simon, bracht bezoeken aan Egypte (13-16 juli), Israël (16-18 juli), Saoedi-Arabië (18-21 juli) en Koeweit (21-23 juli).

Op 16 juli tekende hij te Cairo een akkoord over Amerikaanse particuliere investeringen in Egypte.

Op 28 juli ontving Kissinger zijn Israëlische ambtgenoot Allon. Op 4 aug. vertrok de Jordaanse premier Rifai naar Washington. Op 11 aug. arriveerde daar de Egyptische minister van buitenlandse zaken Fahmi.

Op 18 aug. sloot de Jordaanse koning Hoessein een 3-daags bezoek af aan de VS, waar hij o.a. met president Ford en minister Kissinger besprekingen voerde. In een gemeenschappelijk communiqué werd toen aangekondigd dat Washington en Amman nader overleg zouden voeren over een Israëlisch-Jordaanse troepenscheiding. Israël liet onmiddellijk weten zo'n akkoord niet te wensen.

Op 19 aug. deelde Kissinger mee dat de Israëlische premier Rabin half sept. voor besprekingen naar Washington zou komen, voordat de officiële Amerikaanse uitnodiging in Israël binnen was.

Op 21 aug. arriveerde de Syrische minister van buitenlandse zaken, Khaddam, voor een tweedaags bezoek in Washington, waar hij met Kissinger en president Ford sprak. Soortgelijke besprekingen voerde de Saoedi-Arabische minister van buitenlandse zaken, Sakkaf, van 28-30 augustus.

Van 10-13 sept. bracht Israël's premier Rabin een officieel bezoek aan de VS. Bij zijn gesprekken met president Ford en minister Kissinger werden hem wapenleveranties en economische steun toegezegd. Volgens de *NZZ* (18-9-'74) zou Israël eerder dan oorspronkelijk (tweede helft 1975) gepland F-4 gevechtsvliegtuigen krijgen en ook M-60 tanks voor verscheidene bataljons. Het Israëlische blad *Yedioth Achronoth* (16-9) berichtte van Amerikaanse wapenleveranties tot 1977 ter waarde van $ 1,5 mrd per jaar en economische steun van $ 0,5 mrd per jaar. Bij zijn terugkeer in Is-

Minister Simon (VS) met de Egyptische vice-premier Hegazi (r.).

raël op 15 sept. zei Rabin dat Israël en de VS het eens waren geworden over een gemeenschappelijke benadering van de problematiek en dat de basis was gelegd voor een gezamenlijke diplomatieke strategie.

Wijziging Israëlisch standpunt?

Rabin had nu kennelijk een deeloplossing met Jordanië in beginsel aanvaard, gezien zijn verklaring tegenover het Israëlische blad *Davar* (16-9): „Vrede in fasen met Egypte en Jordanië is mogelijk, maar met Syrië niet." Op 25 sept. verklaarde Rabin in het blad *Maariv:*

„Ik ben in het bezit van een gedetailleerde vredeskaart op basis van een verregaand compromis, een kaart die ik slechts aan een Arabische leider die vredesonderhandelingen wil voeren zal voorleggen".

Premier Rabin zei voorts dat hij ieder Arabisch buurland gedetailleerde kaarten kan voorleggen op basis waarvan deeloplossingen kunnen worden uitgewerkt. De premier legde er de nadruk op dat Israël de kaarten met betrekking tot een deeloplossing met een of meer Arabische landen pas op tafel zal leggen wanneer de Arabische partner de deeloplossing als een stap naar de vrede beschouwt.

Volgens de Israëlische premier was er ook manoeuvreerruimte voor een deeloplossing met Syrië — een aanwijzing dat Israël tot verder terugtrekken op de Golan-hoogvlakte bereid was.

In een op 1 okt. vrijgegeven interview met het Amerikaanse tv-station *NBC* stelde Rabin dat Israël bereid was in de Sinai en in Cisjordanië de Israëlische troepen gedeeltelijk terug te trekken, als Egypte en Jordanië instemden met een verklaring van niet-oorlogvoering (non-belligerentie) en de interim-akkoorden erkenden als stappen op weg naar een meeromvattende vredesoplossing. De *NZZ* (3-10) zag hierin vooral een tegemoetkoming aan koning Hoessein en een uitschakeling van de Palestijnen. Wel sloot Rabin tegelijk een terugkeer tot de grenzen van 1967 uit.

Kissinger voor zesde maal in Midden-Oosten

Tussen 9 en 15 okt. 1974 voerde de Amerikaanse minister van buitenlandse zaken, Kissinger, besprekingen met politieke leiders in Egypte, Syrië, Jordanië, Israël, Saoedi-Arabië, Algerije en Marokko.

Tevoren had hij te New York verkennende besprekingen gevoerd met de ministers van buitenlandse zaken van Israël en de Arabische staten, die daar de Algemene Vergadering van de VN bijwoonden.

Tijdens een persconferentie op 7 okt. te Washington zei Kissinger over het doel van zijn reis: „Ik zou willen vaststellen dat er geen concrete resultaten in de zin van akkoorden of dramatische bekendmakingen van deze reis te verwachten zijn. Het primaire doel is om het onderhandelingsproces te concretiseren, en misschien om een soort tijdschema overeen te komen."

Nadere bijzonderheden van Kissingers verblijf in het Midden-Oosten en Noord-Afrika waren:

EGYPTE — Via Spanje* reisde Kissinger naar Cairo, waar hij op 9 en 10 okt. besprekingen voerde met president Sadat en minister van buitenlandse zaken Fahmi. Terwijl tevoren in diverse perscommentaren van een Egyptische teleurstelling melding was gemaakt, o.a. over het uitblijven van de Amerikaanse financiële hulp ($ 250 mln) en investeringen, zoals afgesproken tijdens Nixon's bezoek in juni (zie pag. 418-1974), werd het verloop van de besprekingen redelijk gunstig beoordeeld.

Tegenover de pers verklaarde Kissinger na afloop volgens N Y T dat het er nu — gezien de Israëlische weigering om in te stemmen met het opnieuw bijeenroepen van de Geneefse vredesconferentie uit vrees voor Russische druk om de PLO daaraan te laten deelnemen — om ging mogelijkheden buiten de conferentie te scheppen. Kissinger wilde zich in het bijzonder inzetten voor het bereiken van nieuwe afspraken over terugtrekking van Israëlische troepen in de Sinai, nu de Israëlische premier Rabin zich daartoe onder bepaalde voorwaarden bereid verklaard had. Uitgaande van de veronderstelling dat Israël tot verdere terugtrekking van zijn troepen bereid was, als Egypte in zou stemmen met een non-agressieverklaring en een opheffing van het economische en diplomatieke embargo, wilde Kissinger zijn werk voortzetten en de gesprekken met Sadat hadden hem daartoe aangemoedigd. Hij had procedures voor rechtstreekse en indirecte, formele en informele onderhandelingen tussen Egypte en Israël voorgesteld.

Volgens het Egyptische persbureau M E N A had president Sadat deze denkbeelden in beginsel niet verworpen, maar had hij er wel op gewezen dat de kwestie van de legitieme rechten van het Palestijnse volk de kern van het probleem bleef: zonder deelneming van de Palestijnen konden de huidige pogingen met het oog op verdere Israëlische terugtrekking aan het Egyptische en Syrische front tot geen oplossing leiden; als Israël het Palestijnse volk en zijn rechten bleef negeren dan moesten de VS Israël meer begrip voor de zaak van de Palestijnen bijbrengen en tevens het legitieme recht van de Arabieren aanvaarden aardolie als politiek en economisch wapen te gebruiken. Als de Amerikaanse regering bij haar opvatting bleef dat de verhoging van de olieprijzen en inspanning om een oplossing in het Midden-Oosten naderbij te brengen twee aparte zaken waren, dan kon dat een nieuwe en verstandiger houding van de VS inluiden.

Volgens T h e F i n a n c i a l T i m e s (12-10-1974) werd kennelijk overeenstemming bereikt hoe besprekingen over een verdere Israëlische terugtrekking in de Sinai gehouden zouden worden zonder de Geneefse vredesconferentie in een plenaire zitting bijeen te roepen, wat Egypte had gewenst, of zonder parallelle onderhandelingen over andere fronten te voeren, wat een algemeen Arabisch verlangen was.

De N Z Z (13-10-'74) berichtte dat bij het overleg tussen Kissinger en Sadat op 10 okt. aan de orde gesteld was of tussen de PLO, Israël en Jordanië een overeenkomst over een Palestijnse staat bereikt kon worden. In een „program van Cairo" zouden de volgende punten voorkomen: bij een gedeeltelijke Israëlische terugtrekking uit Cisjordanië zou in het ontruimde gebied wel de Jordaanse vlag worden gehesen, maar zou geen Jordaans burgerbestuur mogen worden geïnstalleerd. In samenwerking met plaatselijke Palestijnse instanties zou voor een overgangsperiode van één tot twee jaar het militaire en civiele bestuur door de VN worden overgenomen. Vervolgens zou via een volksstemming moeten worden beslist over herstel van het Jordaanse bestuur of vestiging van een soevereine Palestijnse staat. Kissinger zou de uitvoerbaarheid van dit plan in Damascus, Jeruzalem en Amman moeten nagaan en Sadat hiervan op de hoogte stellen, die dan een daarmee overeenstemmend initiatief op de eind oktober te houden Arabische topconferentie in Rabat kon ontplooien.

SYRIË — Na zijn besprekingen met president Assad op 11 okt. verklaarde Kissinger dat daarbij „zeer opbouwend" de kansen op vrede aan de orde waren gesteld en de Amerikaans-Syrische betrekkingen, die snel verbeterden. Volgens D D P echter had Assad van geen concessies jegens Israël willen weten. De F A Z (14-10-'74) meldde dat de Syrische gesprekspartners Kissingers voorstellen i.z. nieuwe contacten tussen Egyptische, Syrische en Israëlische vertegenwoordigers met het oog op een verdere Israëlische terugtrekking uit de Sinai en de Golan „noch van de hand gewezen noch ermee ingestemd" hadden.

JORDANIË — Tijdens het overleg met koning Hoessein en premier Rifai — 11 okt. in Amman, 12 okt. in Akaba — zou de koning te verstaan hebben gegeven dat zijn regering op grond van een toezegging aan Egypte, Syrië en de PLO haar pogingen had opgeschort om een troepenscheidingsakkoord met Israël te bereiken vóór de Arabische topconferentie te Rabat, en dat Jordanië niet langer partij zou zijn in het conflict als daar zou worden besloten een „Palestijnse nationale autoriteit" te creëren voor alle delen van het door Israël bezette gebied.

ISRAËL — In Jeruzalem sprak Kissinger met premier Rabin en de ministers Allon (buitenlandse zaken) en Peres (defensie) op 12 en 13 oktober. Bij zijn vertrek verklaarde hij met de Israëlische leiders „overeenstemming te hebben be-

* Tijdens een tussenlanding op de luchtmachtbasis Torrejon bij Madrid had Kissinger op 7 okt. een onderhoud met zijn Spaanse collega Pedro Cortina Mauri. Op terugreis van Tunis naar Washington maakte Kissinger op 9 nov. opnieuw een tussenlanding op Torrejon voor een ontmoeting met zijn Spaanse ambtgenoot.

reikt over te volgen principes en procedures" voor een benadering in fasen van een oplossing van het Midden-Oosten-probleem, met inbegrip van territoriale concessies van Israël in ruil voor politieke stappen van de Arabische staten ten behoeve van Israëls veiligheid. Later liet Kissinger de term „overeenstemming" afzwakken: er was geen sprake van een duidelijk omlijnde overeenstemming, maar van een situatie „die tussen overeenstemming en discussie in staat", aldus meldde N R C/H'b l a d (14-10-1974).
Op 1 okt. had Rabin in een interview met de Amerikaanse tv-maatschappij N B C zich bereid verklaard een etappegewijze terugtrekking uit de Sinai en uit West-Jordanië uit te voeren, als Egypte en Jordanië de staat van oorlog formeel beëindigden en de interim-akkoorden als stappen naar een totale vredesoplossing erkenden. Hij voegde daaraan toe dat Israël zelfs bij een definitieve vredesoplossing zijn troepen om strategische redenen niet geheel uit de Sinai en uit Samaria en Judea kon terugtrekken. Wel zei hij in een interview met het blad A l H a m i s h m a r (7-10) dat de Arabische staten als tegenprestatie voor de vrede meer gebied zouden terugkrijgen dan bij een beëindiging van de staat van oorlog.

SAOEDI-ARABIË — Kissingers bezoek aan Riad op 13 okt. zou tot een soort overeenstemming met koning Feisal hebben geleid over de olieprijzen en de terugtrekking van Israël uit bezet Arabisch gebied, aldus T h e F i n a n c i a l T i m e s (15-10-'74). Kissinger zou Feisal hebben toegezegd dat een Israëlische belofte voor een verdere terugtrekking uit bezet Arabisch gebied nog voor het eind van het jaar zou worden aangekondigd. In ruil daarvoor zou Feisal ermee hebben ingestemd brieven te schrijven aan de sjah van Perzië en staatshoofden van OPEC-landen met het dringend verzoek ernstig rekening te houden met het verlangen van de VS en andere Westerse mogendheden naar lagere olieprijzen en een zo spoedig mogelijk te starten dialoog tussen olieconsumenten en -producenten. Gelijktijdig werd bericht dat reeds maanden lang gesprekken tussen Saoedi-Arabië en Perzië werden gevoerd om tot een gemeenschappelijke prijspolitiek te komen. Maar in een ander artikel berichtte T h e F i n a n c i a l T i m e s (15-10) dat het volgens Amerikaanse functionarissen onwaarschijnlijk was dat Saoedi-Arabië bij de verlaging van de olieprijs alleen zou handelen; het zou steun van minstens een van de radicalere Arabische naties trachten te verwerven, waarschijnlijk Algerije.

EGYPTE — Tijdens Kissingers verblijf in Saoedi-Arabië stelde zijn plaatsvervanger, onderminister Joseph Sisco, op 13 okt. in Amman koning Hoessein van Jordanië op de hoogte van Kissingers gesprekken met de Israëlische leiders. Kissinger zelf arriveerde op 13 okt. 's avonds opnieuw in Cairo, waar hij toen en de volgende morgen het overleg met president Sadat voortzette. Voor zijn vertrek uitte Kissinger de hoop dat zijn volgende bezoek aan het Midden-Oosten begin nov. beslissende concrete resultaten zou opleveren. Hij had nu „positieve aanwijzingen voor een vrede" waargenomen, maar er waren nog „geen landkaarten en geen details behandeld". Slechts het „kader en de algemene perspectieven voor de vrede in het Midden-Oosten" waren aan de orde gesteld. Sadat wilde de resultaten van het overleg op de komende Arabische topconferentie laten bespreken.

SYRIË — Op 14 okt. zouden de Syrische leiders Kissinger in Damascus hebben meegedeeld dat Syrië er op staat dat Israël zich verder uit de Golan terugtrekt als bilaterale afspraken tussen Egypte en Jordanië met Israël tot stand komen. Ook hielden zij vast aan hun standpunt dat de PLO aan alle verdere onderhandelingen i.z. het Midden-Oosten deelneemt. Volgens L e M o n d e (16-10-'74) kreeg Kissinger bij zijn tweede bezoek een veel gereserveerder ontvangst, omdat de Syrische leiders zich hun isolement in de Arabische wereld meer bewust werden. Kissinger zou, aldus L e M o n d e (16-10-'74), zijn medewerkers hebben toevertrouwd dat zijn jongste reis prematuur gebleken was en dat men vóór de topconferentie van Rabat niets spectaculairs moest verwachten.

ALGERIJE — Op 14 okt. sprak Kissinger drie uur lang met de Algerijnse president Houari Boumedienne om deze op de hoogte te stellen van de resultaten van zijn reis en diens advies in te winnen, aldus de Amerikaanse minister. Hij verklaarde t.a.v. Boumedienne: „Wij erkennen de belangrijke rol die hij te midden van de niet-gebonden landen speelt en wij nemen zijn opvattingen over de internationale zaken en de economische kwesties zeer ernstig." Voor zijn onderhoud met Boumedienne verklaarde Kissinger volgens A F P dat hij van zijn gesprekspartners in het Midden-Oosten „positieve voorstellen voor een rechtvaardige en duurzame vrede ontvangen" had en dat hij hoopte „deze voorstellen bij mijn terugkeer in nov. (. . .) te kunnen concretiseren'. Volgens U P I stelde de Algerijnse president bij zijn gesprek met Kissinger de oliekwestie aan de orde. Hierover zei Kissinger nadien: „Wat het olieprobleem betreft moet ik opmerken dat onze standpunten over de huidige prijs uiteenlopen". In het algemeen echter moest worden vastgesteld dat een „aanzienlijke vooruitgang was waargenomen gedurende deze laatste maanden" in de Amerikaans-Algerijnse betrekkingen en Kissinger verklaarde zich „overtuigd van hun positieve ontwikkeling in een nabije toekomst". Volgens L e M o n d e (16-10-'74) zou Kissinger in beginsel het herstel van de diplomatieke betrekkingen tussen beide landen zijn toegezegd.

MAROKKO — Op 15 okt. verbleef Kissinger in Rabat, waar hij enkele uren met koning Hassan II sprak over „de situatie in het Midden-Oosten in het licht van mijn recente reis en over de contacten" van de koning bij de voorbereiding van de Arabische topconferentie.

Sinai-plannen

Na Kissingers zesde reis werd over het algemeen aangenomen dat de volgende onderhandelingen vooral zouden gaan over een tweede fase van de Israëlische ontruiming van de Sinai. Volgens *Newsweek* (21-10-'74) en *The Times* (25-10) zouden de Israëlische en Egyptische

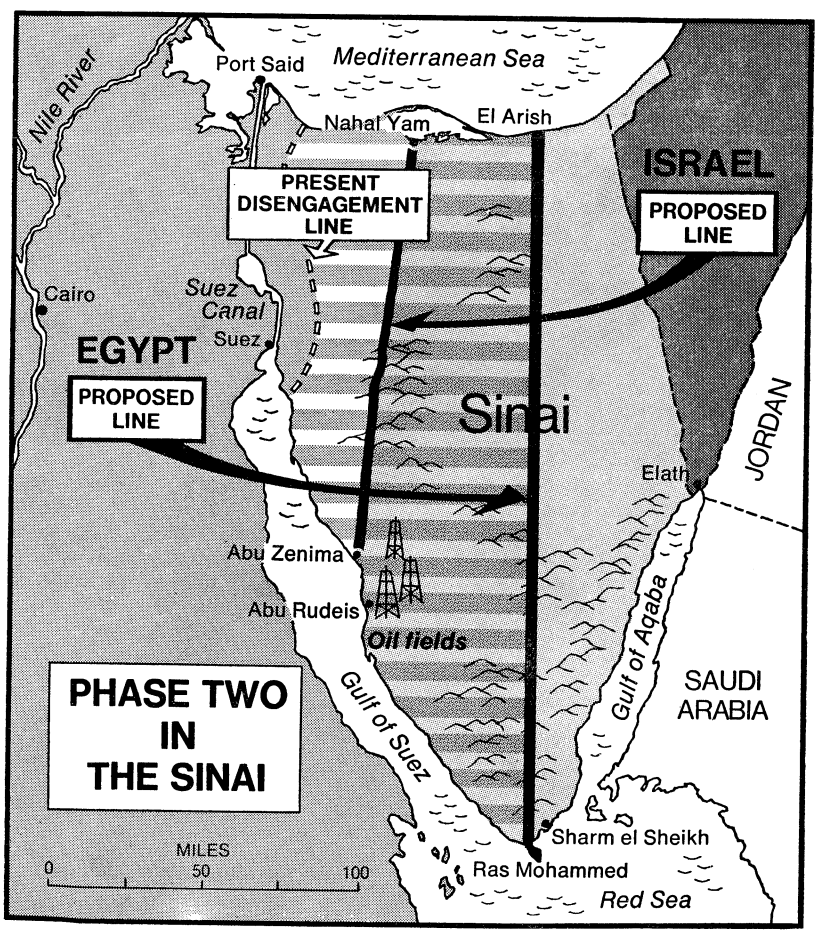

(N e w s w e e k)

opvattingen daarover als volgt zijn: Israël zou een voorstel ter discussie hebben gesteld waarbij de Israëlische troepen zich 50 km van de huidige troepenscheidingszone zouden terugtrekken tot de lijn, die loopt van Nahal Yam aan de Middellandse Zee (ten westen van El Arish) tot de haven Aboe Zenima aan de Golf van Suez (zie kaart). Dit zou betekenen dat de olievelden van Aboe Rodeis in Israëlische handen bleven. In ruil daarvoor moest Egypte een verklaring van nonbelligerentie afleggen plus een belofte i.z. vrije doortocht door het Suez-kanaal voor Israëlische schepen alsmede een stopzetting van Egypte's aandeel in de Arabische handelsboycot en zijn hulp aan terroristische groeperingen.
President Sadat zou een verdergaande Israëlische terugtrekking wensen, nl. tot de lijn die loopt van El Arish tot Ras Mohammed aan de zuidpunt van de Sinai, zodat de olievelden weer onder Egypte's beheer zouden komen maar Sharm el Sheikh onder Israëlische controle bleef.
Tegen een overdracht van de olievelden zou in Israël sterke oppositie bestaan. (De opbrengst is meer dan 100.000 vaten per dag en die dekt volgens een voorzichtige schatting aldus *The Times* het equivalent van 60% van Israëls binnenlandse behoefte.)
Volgens een in Washington overwogen compromis zou Israël de garantie ontvangen voor de levering van 100.000 vaten olie per dag om het verlies van de Egyptische olie op te vangen, zo meldde *The Times*.

Kissingers 7de reis

Tussen 5 en 10 nov. 1974 bracht Kissinger bezoeken aan Egypte, Saoedi-Arabië, Jordanië, Syrië, Israël en Tunesië. Hij wilde de mogelijkheden voor verdere etappegewijze onderhandelingen tussen de Arabieren en de Israëliërs nagaan nu de PLO op de Arabische topconferentie te Rabat op 29 okt. 1974 de Palestijnse Bevrijdingsorganisatie PLO tot de enige vertegenwoordiger van de Palestijnen verklaard had (zie pag. 705/1-1974).

EGYPTE — Op 5 en 6 nov. voerde Kissinger besprekingen met president Sadat en minister Fahmi. Volgens L e M o n d e (7-11-'74) zou de Amerikaanse minister te horen hebben gekregen dat Syrië in geen geval bij een verdere troepenscheiding moest worden uitgesloten, zelfs al zou dat voor Syrië in de praktijk slechts neerkomen op een herwinnen van het achterland van Koeneitra. Na hun beraad volgde een gezamenlijke persconferentie van Sadat en Kissinger. Daarbij stelde Sadat dat hij niet inzag hoe de Arabische topconferentie de etappegewijze onderhandelingsprocedure zou hebben geblokkeerd. Wel meende hij: „De pogingen van Dr. Kissinger zijn meer dan ooit tevoren noodzakelijk", en Sadat verklaarde het volste vertrouwen in de Amerikaanse minister te hebben behouden. Naar zijn zeggen waren de mogelijkheden van een regeling van de crisis niet vergrendeld en hij liet de mogelijkheid van een verder troepenscheidingsakkoord met Israël open: „Wij in Egypte zullen steeds bereid zijn land te herwinnen, welk (land) wij ook maar kunnen (herwinnen)". Kissinger noemde zijn gesprekken nuttig en constructief als altijd en hij bepleitte opnieuw een etappegewijze benadering. „Wij zullen actief nauw diplomatiek contact onderhouden met alle partijen om te zien welke mogelijkheden er zijn en zullen vol moed voortgaan waar mogelijkheden bestaan". Aangekondigd werd dat de VS de volgende week een overeenkomst met Egypte zouden tekenen over de levering van 200.000 ton Amerikaanse tarwe (waarde $ 37 mln).

SAOEDI-ARABIË — Later op de 6de november voerde Kissinger in Riad besprekingen met koning Feisal en minister Sakkaf. Laatstgenoemde verklaarde na afloop volgens de F A Z (8-11-'74): „Wij geloven nog steeds dat de door dr. Kissinger gevolgde koers in de toekomst tot volledige en snelle ontruiming (van de bezette gebieden) zal leiden". Saoedi-Arabië zou zijn politiek van stabiele olieprijzen voortzetten en het zou trachten een „symbolische prijsverlaging" te bereiken, aldus Sakkaf. Wel zou volgens A l A h r a m koning Feisal in een persoonlijke brief aan de Amerikaanse president Ford hebben verklaard dat, als een bevredigende regeling voor het Midden-Oosten uit bleef, de Arabische landen opnieuw naar het oliewapen zouden grijpen. Ook zou hij hebben gewaarschuwd voor de ernstige consequenties voor een voortgezette onbeperkte militaire ondersteuning van Israël. D P A meldde nog dat Kissinger en Sakkaf een overeenkomst op basis van het akkoord van 6 juni 1974 voorbereidden, op grond waarvan Saoedi-Arabië Amerikaanse wapens ter waarde van $ 335 mln zou ontvangen.

JORDANIË — Op de avond van de zesde en de ochtend van de zevende nov. overlegde Kissinger in Amman met koning Hoessein, kroonprins Hassan en premier Rifai. Volgens de F A Z (9-11-'74) slaagde Kissinger er niet in de koning tot deelneming van Jordanië aan toekomstige vredesbesprekingen te bewegen, ondanks Kissingers herhaalde conclusie dat Jordanië een belangrijke factor in het gebied blijft. Volgens het Arabische Informatiebureau in Beiroet zou de mogelijkheid van besprekingen op militair niveau over een troepenscheiding in het Jordaandal aan de orde zijn geweest. Die besprekingen moesten dan onder leiding staan van de Egyptische minister van oorlog, generaal Ahmed Ismail, in zijn hoedanigheid van Arabisch opperbevelhebber. Ook PLO-leider Yasser Arafat had in een interview met A l A h r a m (8-11-'74) een dergelijke formule goedgekeurd, als Israël aan Jordanië een troepenscheiding zou aanbieden welke tot ontruiming van „Palestijns grondgebied" zou leiden. Kissinger verklaarde tegenover journalisten dat hij in de Arabische hoofdsteden geen duidelijk beeld van het verloop en de gevolgen van de conferentie van Rabat gekregen had.

SYRIË — Ook op 7 nov. voerde Kissinger in Damascus besprekingen met president Assad en minister Khaddam. Volgens L e M o n d e (9-11-1974) zou Kissinger zijn Syrische gesprekspartners er toe hebben overgehaald in te stemmen met een verlenging van het UNDOF-mandaat (zie pag. 80/3) en te aanvaarden dat het thans noodzakelijk was zich vooral te concentreren op een verdere Israëlische terugtrekking uit de Sinai. Ook zou hij op verzoek van de Israëlische regering het lot van de ca. 3.000 Syrische joden ter sprake hebben gebracht, aldus de N Z Z (8-11-'74). Kissinger zelf zei na afloop van het overleg o.a.: „Wij hebben afgesproken om in de komende weken de contacten met alle belanghebbende partijen voort te zetten".

ISRAËL — In Israël was voor de komst van Kissinger op 7 nov. 's avonds enige ongerustheid ontstaan over een mogelijke koerswijziging van Washington jegens de PLO. Aanleiding daartoe vormde een uitlating van president Ford op zijn persconferentie van 29 okt. 1974 toen hij sprak van „regeling van de problemen tussen Israël en Egypte aan de ene kant, tussen Israël en Jordanië of de PLO aan de andere kant . . .". Nog op 6 nov. had de woordvoerder van het Witte Huis een vraag of de president van de PLO als mogelijke gesprekspartner gewag had gemaakt beantwoord met „zeker". Bij zijn aankomst en bij zijn overleg op 7 en 8 nov. met premier Rabin en de ministers Allon en Peres verzekerde Kissinger dat de Amerikaanse politiek niet gewijzigd was. Naderhand zei de Israëlische minister van voorlichting, Yariv, op een persconferentie dat Kissinger zeer duidelijk had te kennen gegeven dat hij Israëls weigering om met de PLO te onderhandelen geaccepteerd had. Volgens Yariv bleef de mogelijkheid van verdere stap voor stap diplomatie echter bestaan en moest deze ook worden beproefd. Wel merkte hij op dat „koning Hoessein nu geen partner is voor overleg". Op een vraag of Israël Egypte als onderhandelaar m.b.t. de westelijke Jordaanoever zou accepteren, antwoordde Yariv dat dit tot dusver in het kabinet niet besproken was.

TUNESIË — Kissinger arriveerde 8 nov. 's middags in Tunis, waar hij van gedachten wisselde met president Bourguiba. Volgens AP toonde Kissinger zich van mening dat het hem gelukt was de impasse tussen de betrokken partijen te doorbreken en aanzetten tot verdere besprekingen te geven, nu hij door alle gesprekspartners, ondanks de ongewijzigde houding van de VS t.o.v. de PLO, gevraagd was ook verder als bemiddelaar beschikbaar te blijven.

Verdere ontwikkelingen

Terwijl in de loop van nov. de militaire spanning aan het Golanfront toenam i.v.m. het aflopen van het mandaat van het VN-waarnemerskorps op 30 nov. 1974 (zie pag. 80/3) en op 23-24 nov. topoverleg tussen de VS en de SU in Wladiwostok plaatsvond (pag. 771/3 e.v. - 1974), voorafgegaan door een voor Israël ongunstig verlopen debat over de Palestijnse kwestie in de Algemene Vergadering van de VN van 13-22 nov. (zie pag. 791/2 e.v. - 1974), ontwikkelde Israël in dec.

verdere plannen voor een Sinai-akkoord met Egypte.
Op 3 dec. publiceerde het Israëlische blad *Haaretz* een interview met premier Rabin, waarin deze zich bereid toonde met Egypte een nieuw militair vergelijk in de Sinai aan te gaan zonder dat Egypte zich tevoren openlijk moest verplichten tot het beëindigen van de oorlogstoestand. Deze concessie zou onder druk van Washington zijn gedaan, dat volgens *Haaretz* vóór het geplande bezoek van de Russische partijleider Brezjnew aan Cairo (medio jan., op 30 dec. tot een nader overeen te komen tijdstip uitgesteld) van Israël een kaart verlangde waarop de terugtreklijn in de Sinai was aangegeven.

In de versie van Haaretz had premier Rabin de volgende vier elementen benadrukt waarop een militaire overeenkomst met Egypte moet steunen:

1. Door Israël te ontruimen gebied wordt niet door Egypte bezet.
2. De bergpassen in de Sinaï-woestijn dienen in Israëls handen te blijven.
3. Israël zal zijn troepen niet terugtrekken voordat het mandaat voor de VN-troepenmacht is verlengd.
4. Deze verlenging zal van langere duur dan de huidige halfjaarlijkse termijn moeten zijn.

Premier Rabin verwacht dat een op deze principes gebaseerd militair akkoord de kans op Egyptische bereidheid zich in een nieuwe oorlog te storten aanzienlijk verkleint. Zijns inziens is dat een vitaal gegeven om tijd te winnen en Syrië te isoleren, aldus NRC/H'blad (3-12).

Dezelfde dag waarschuwde Rabin in een toespraak tot de Economische Club in Jeruzalem voor het mislukken van een etappegewijze regeling in het Midden-Oosten, daar dit tot hervatting van de Geneefse conferentie zou leiden, waar Israël een oplossing gedicteerd zou krijgen door de „supermachten en de Arabieren". Tegelijk werd in Egypte (*FAZ* 4-12) en Syrië (*AP* 4-12) juist aangedrongen op een hervatting van de Geneefse conferentie.
Van 8-12 dec. voerde de Israëlische minister van buitenlandse zaken besprekingen in de VS, o.m. met president Ford en minister Kissinger, volgens een mededeling van premier Rabin om „een cyclus van politieke contacten weer op gang te brengen, te beginnen met de Egyptische regering". Allon zelf ontkende in Washington berichten dat de VS op Israël pressie uitoefenden om in een nieuw akkoord met Egypte de Mitla- en Giddipassen plus de olievelden van Aboe Rodeis op te geven.
Volgens *The Economist* (14-12) zou Allon aan Kissinger een plan hebben voorgesteld dat voorzag in een Israëlische terugtrekking in de Sinai over 5 à 10 km, zonder bovengenoemde strategische punten prijs te geven. Maar volgens het Israëlische blad *Haaretz*, aldus *NRC/H'blad* (18-12-'74), zou Israël in het kader van een nieuw troepenscheidingsakkoord met Egypte, dat een geldigheidsduur van vijf tot twaalf jaar zou moeten hebben, een terugtrekking van 30 à 50 km hebben voorgesteld, waarbij de olievelden en bergpassen voorlopig in Israëlisch bezit zouden blijven. Andere punten van dit voorstel zouden zijn:

- Egypte garandeert de vrije vaart door het Suezkanaal van voor Israël bestemde of uit Israël afkomstige goederen en Israëlische bemanningen op niet onder Israëlische vlag varende schepen;
- Egypte beëindigt zijn steun aan de Arabische guerrillastrijders die tegen Israël optreden en neemt geen deel aan „oorlogsactiviteiten" in welke vorm dan ook tussen Israël en een ander Arabisch land;
- alle gebieden die Israël in de Sinai ontruimt worden gedemilitariseerd; Egyptische troepen mogen deze gebieden niet binnentrekken; het toezicht op de naleving van de overeenkomst in de gedemilitariseerde gebieden geschiedt door de VS, de VN of een gemeenschappelijke Israëlisch-Egyptische troepenmacht.
- Israël en Egypte verplichten zich een einde te maken aan alle oorlogshandelingen tussen beide landen en erkennen dat de nieuwe overeenkomst een onderdeel vormt van een in de toekomst te sluiten vredesverdrag;
- Egypte maakt een einde aan de economische boycot en propaganda tegen Israël.

Inmiddels deden zich in de relatie tussen Egypte en de Arabische staten en in de betrekkingen tussen Egypte en de SU nieuwe ontwikkelingen voor, waarover in een volgende aflevering wordt bericht.
(NRC/H'blad, NZZ, Le Monde, The Times, Financial Times)

VERLENGING UNEF-MANDAAT TOT 24 APRIL 1975

Het mandaat van de United Nations Emergency Force (UNEF), de op 27 okt. 1973 ingestelde VN-troepenmacht belast met het toezicht op het staakt-het-vuren tussen Egypte en Israël (zie pag. 31/2 e.v. - 1974), werd door de Veiligheidsraad tweemaal met zes maanden verlengd, resp. op 8 april 1974 tot 24 okt. 1974 en op 23 okt. 1974 tot 24 april 1975. In beide gevallen besloot de Raad hiertoe met 13 tegen 0 stemmen, terwijl twee leden — China en Irak — niet aan de stemming deelnamen.

Over de ontwikkelingen m.b.t. de UNEF had secretaris-generaal Waldheim de Raad verslag uitgebracht. In zijn rapport over de periode 26 okt. 1973-1 april 1974 meldde hij dat de sterkte van de UNEF aan het eind van de verslagperiode 6.788 man bedroeg, die door de volgende lidstaten ter beschikking waren gesteld: Canada 1.074, Finland 602, Ghana 508, Ierland 266, Indonesië 551, Nepal 571, Oostenrijk 613, Panama 406, Peru 352, Polen 824, Senegal 399 en Zweden 622.
In rapporten aan de Veiligheidsraad op 20 en 21 mei 1974 had Waldheim de Raad in kennis gesteld van het verzoek van de Ierse regering het Ierse UNEF-contingent naar huis terug te laten keren i.v.m. de binnenlandse veiligheidstoestand. Na overleg met de Raadsleden deelde de voorzitter van de Raad op 23 mei mee dat er geen bezwaar tegen het Ierse verzoek bestond.
In zijn rapport over de periode 2 april tot 12 okt. 1974 deelde Waldheim mee dat hij een versterking van de UNEF, die toen ca. 4.500 man omvatte, niet noodzakelijk achtte. De kosten voor de nieuwe periode — incl. die voor de UNDOF — werden geraamd op $ 40 mln. (UN Monthly, NZZ)

VERLENGING UNDOF-MANDAAT

De krachtens Veiligheidsraadresolutie 350 (1974) d.d. 31 mei 1974 (pag. 374/3 - '74) ingestelde United Nations Disengagement Observer Force (UNDOF) werd in eerste instantie gevormd uit de Oostenrijkse en Peruviaanse contingenten van de UNEF, die in de Suezkanaalzone waren gestationeerd. Voorlopig bevelhebber werd brigade-generaal Gonzalo Briceno (Peru). Deze werd bijgestaan door stafofficieren van UNEF en UNTSO (United Nations Truce Supervision Organization — de sinds de wapenstilstand van 1948 in dit gebied gelegerde VN-bestandswaarnemers).
In de loop van juni had de UNDOF een sterkte van ca. 1.200 man: 500 Oostenrijkers, 350 Peruvianen, 250 Canadezen + Polen en 90 UNTSO-leden.
Op 29 nov. '74 verlengde de Veiligheidsraad het mandaat van de toen 1.224 man sterke UNDOF met zes maanden tot 30 mei 1975, met 13 tegen 0 stemmen, terwijl China en Irak niet aan de stemming deelnamen. Tevoren had Waldheim van 25-28 nov. bezoeken gebracht aan Syrië, Israël en Egypte om de toekomst van de UNDOF te bespreken en te verduidelijken. Na zijn gesprek met de Syrische president Assad op 25 nov. verklaarde Waldheim Syrië's instemming met een verlenging van het UNDOF-mandaat te verwachten. *(VN)*

Uitgevers: Int. Uitg. en Handelmij „Systemen Keesing" B.V. Ruysdaelstraat 71-75, Amsterdam - N.V. Algemene Uitgeverij Keesing, Keesinglaan 2-20, B 2100 Deurne-Antwerpen.

THAILAND NAAR DE STEMBUS

Op 26 jan. koos Thailand voor het eerst in twintig jaar volgens de regels der democratie een parlement. De elf algemene verkiezingen, die sinds de omverwerping van de absolute monarchie in 1932 waren gehouden, waren vrijwel alle slechts het uiterlijk vertoon van aristocratische regimes. In feite hadden sinds 1932 de militairen geregeerd via 33 verschillende kabinetten, op basis van 12 verschillende constituties.

Maar dit „experiment met de democratie" volgens de formulering van *Die Zeit* (24-1) was geen onverdeeld succes. *The Economist* (1-2) sprak van een teleurstelling voor de would-be democraten van het land, in het bijzonder omdat de opkomst zo gering was: nog geen 40% gemiddeld en slechts 34,5% in de hoofdstad Bangkok. Bovendien behaalde geen enkele partij ook maar bij benadering een absolute meerderheid. Minstens vier partijen zijn nodig voor een zwakke meerderheidscoalitie.

Nieuwe Grondwet

Het door de regering ingediende ontwerp van een nieuwe grondwet, dat op 28 febr. 1974 door de Nationale Vergadering in behandeling genomen was (pag. 512/3-1974), werd op 5 okt. 1974 in derde lezing met 280 tegen 6 stemmen in afwezigheid van 13 leden goedgekeurd.

Het ontwerp had tevoren scherpe kritiek uitgelokt van de nationale studentenunie van Thailand (NSCT), die elf universiteiten vertegenwoordigt. De NSCT had sinds de beëindiging van de tweede lezing in begin september herhaalde malen een wijziging van de constitutie op de volgende vier punten verlangd: 1) Verlaging van de minimumleeftijd voor actief kiesrecht van 20 tot 18 jaar. 2) Verlaging van de minimumleeftijd voor passief kiesrecht van 25 tot 23 jaar. 3) Afschaffing van het tweekamerstelsel en daarmee van de door de koning te benoemen senaat ten gunste van één rechtstreeks verkozen volksvertegenwoordiging. 4) Toestemming van het parlement voor de legering van buitenlandse troepen op het grondgebied van Thailand en voor het zenden van Thailandse troepen naar buitenlandse gevechtsterreinen. De *FAZ* (7-10-1974) berichtte hierover: Een reeks vooraanstaande politici, onder wie premier Sanya Thammasak, parlementsvoorzitter Kukrit en de voormalige gouverneur van de centrale bank (tevens economisch adviseur van de premier) Puly sloten zich bij de studenten aan wat betreft de eerste drie verlangens. Toen het parlement op 19 sept. niettemin besloot geen amendementen meer te bespreken, organiseerde de NSCT een massademonstratie van enkele dagen en dreigde de organisatie met gewelddadige actie om haar eisen door te drukken.
Pas een gesprek van premier Sanya met de voormalige studentenleider en activist Tirayuth Boonmee leidde tot stopzetting van de demonstratie. Premier Sanya had Tirayuth kennelijk verzekerd dat hijzelf niet in aanvaarding van het grondwetsontwerp geloofde en dat de regering in dat geval binnen drie weken een nieuw ontwerp bij het parlement zou indienen. Doch daarop werden de leerlingen van de technische scholen actief. Hun organisatie, de VSCT, nam het initiatief tot een tegendemonstratie tegen de NSCT-actie en zij riep de parlementariërs op naar eigen oordeel en geweten te beslissen en zich niet door de studenten te laten chanteren. De linksgerichte activisten Seksan* en Tirayuth werden als „verraders" gebrandmerkt. Deze beiden hadden een jaar tevoren met een massademonstratie de afkondiging van een permanente grondwet geëist en daarmee de val van de traditionele heerschappij van de militairen op 14 oktober (1973) teweeggebracht.
De waarschuwing (van de scholieren) werkte. De nationale studentenvereniging trok al haar demonstratieplannen voor de 5de oktober (1974) in. Tirayuth verklaarde zelfs dat hij zich uit de politiek wilde terugtrekken en enige tijd in een klooster wilde gaan.

---

* Volgens de NZZ (7-11-'74) trad Seksan Prasertkul als „politiek adviseur" op van de zeer actieve vakbondsleider Therdphum Chaidee. In de voorgaande periode sinds 14 okt. 1973 hadden volgens officiële gegevens meer dan 500 stakingen plaatsgevonden.

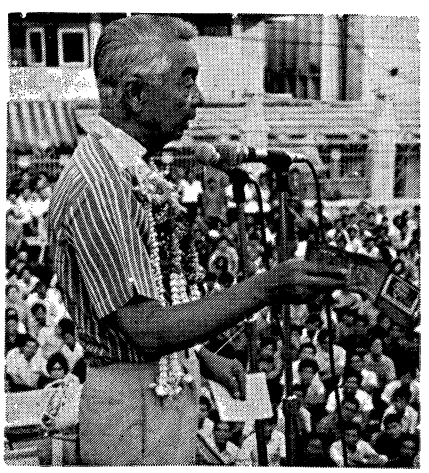

Seni Pramoj, de leider van de grootste partij in Thailand.

Op 7 okt. opperde koning Bhoemibol nog enige bedenkingen tegen het grondwetsontwerp. Die betroffen vooral een artikel waarbij wordt bepaald dat de benoemingen van de 100 leden van de Senaat, die door de koning moeten worden aangewezen, tevens moeten worden ondertekend door de voorzitter van de staatsraad, die zelf ook door de koning benoemd wordt. Dit zou volgens de vorst in strijd zijn met het beginsel dat de koning boven de politiek staat. Niettemin tekende de koning de grondwet, waardoor die op 8 okt. 1974 van kracht werd.
De nieuwe grondwet telt 238 artikelen. Het parlement bestaat uit twee kamers: een Huis van Afgevaardigden van 269 voor 4 jaar rechtstreeks gekozen leden en een Senaat van 100 door de koning aan te wijzen leden. Een kandidaat voor een zetel in het Huis moet lid van een politieke partij zijn. Een partij is pas formeel erkend, wanneer die minstens 70 kandidaten stelt en niet minder dan 10% van de zetels in het Huis verwerft. Partijen die niet aan de laatste eis voldoen worden automatisch ontbonden; wel gekozen kandidaten krijgen dan 60 dagen de tijd om zich bij een andere partij in het parlement aan te sluiten.
Voorts maakte de nieuwe grondwet de troonopvolging in vrouwelijke lijn mogelijk. De koning is een constitutioneel vorst met diverse, vrij belangrijke bevoegdheden. Onder uitzonderlijke omstandigheden kan hij de staat van beleg afkondigen voor een periode van 30 dagen. Verlenging van die termijn is slechts met instemming van het parlement mogelijk.
De regering is verantwoordelijk jegens het parlement en kan met een eenvoudige meerderheid naar huis worden gestuurd.
De grondwet garandeert de rechten en vrijheden van de burger. De rechten van de vrouw zijn gelijkgesteld met die van de man.
Plaatselijke bestuursorganen, uitgezonderd de districtshoofden worden voortaan door de bevolking gekozen.
Voorts werd de onverenigbaarheid geproclameerd van ministersambt en ambtenarenstatus of participant in een economische onderneming zowel in de openbare als de particuliere sector. Ook senatoren moeten

hun ambtenarenloopbaan of militaire carrière beëindigen alvorens de politiek in te gaan.

Kittikachorn uitgewezen

Op 27 dec. 1974 keerde de voormalige premier Thanom Kittikachorn, die in ballingschap in de VS leefde, onverwacht in Thailand terug, hoewel de regering kort tevoren de toestemming daarvoor zou hebben geweigerd. Hij werd direct na aankomt onder huisarrest gesteld. Volgens vice-premier Prakob Hutasingh had Thanom Kittikachorn meegedeeld dat hij slechts in het land was om zijn 89-jarige zieke vader te bezoeken en dat hij niet van plan was zich met de politiek te bemoeien.

Onder druk van politici, studenten en pers werd de voormalige premier, volgens *AP,* op 29 dec. het land uitgewezen. Hij vertrok met zijn vrouw, zijn zuster en zijn vader per vliegtuig naar Singapore, waar hij een voorlopige verblijfsvergunning kreeg.

Politieke partijen

De 269 parlementszetels werden betwist door 2.193 kandidaten van 42 partijen. Daaronder was niet de communistische partij, die verboden bleef. De voornaamste van deze partijen, globaal ingedeeld in rechts, centrum van links, waren:

Tot de rechtse partijen werden o.a. gerekend de opvolgers van de voormalige Verenigde Thaise Volkspartij (Saha Pracha Thai), de politieke groepering van het ancien régime. Daartoe behoorden:

- Nationale Thai Partij (Chart Thai), een samenbundeling van vooraanstaande industriëlen en generaals. De voorzitter is generaalmajoor Pramarn Adireksarn, voorzitter van de Thaise industrievereniging en voormalig minister van handel. Als secretaris-generaal fungeert zijn zwager, generaal-majoor Chartichai Choonhavan, thans plv. minister van buitenlandse zaken.
Deze beloofde o.m. een spoedige vestiging van betrekkingen met de Volksrepubliek China na de verkiezingen, waarbij hij wees op de vroegere persoonlijke relatie van zijn overleden vader, veldmaarschalk Phin, met Tsjoe En-lai, de huidige Chinese premier. Deze partij werd volgens *The Financial Times* (24-1) gesteund door Prasert Ruchirawongse en luchtmaarschalk Prasert Dawee Chullasapya, twee sleutelfiguren uit het militaire regime.
- Partij voor Sociale Gerechtigheid (Dhamma Sangkom), geleid door Dewitt Klinpratum, naar verluidt een multimiljonair.
- Sociale Nationalisten (Sangkom Chartniyom, die geleid wordt door de voormalige minister van handel, Prasit Kanchanawat, die in Sjanghai studeerde en meer als Chinees dan als Thai geldt.
- Sociale Agrariërs (Kaset Sangkom), waarvoor de broer van Thanom Kittikachorn, generaal-majoor van de politie Sanga Kittikachorn, sympathie betuigde. Deze vier partijen, waarachter financieel zeer draagkrachtige generaals, industriëlen, bankiers en Chinese zakenlieden staan, gaven naar schatting, aldus *NRC/H'blad* (25-1), samen meer dan 120 miljoen gulden aan de verkiezingscampagne uit.

In het centrum staan de z.g. monarchistische partijen:

- Democratische Partij (Prachatipat), de oudste partij van Thailand (28 jaar), die onder het militaire bewind als loyale oppositie fungeerde met als leider de 71-jarige Seni Pramoj, die korte tijd premier was.
- Sociale Actie Partij (Kit Sangkom) o.l.v. Kukrit Pramoj, broer van Seni Pramoj en vroeger parlementsvoorzitter, auteur en krantenuitgever. Via zijn rechterhand, Boonchu Rojanastien, vice-president van de Bank van Bangkok, worden contacten met de financiële wereld *(FAZ* 21-1) en het establishment van de vier opvolger-partijen *(NZZ* (6-11-'74) onderhouden.

Links van het midden staat de Partij van de Nieuwe Kracht (Palang Mai), een beweging van jonge intellectuelen met als voorzitter Krasae en als verdere leiders, kolonel Somkhit en Boonsaong.

Aan de linkerzijde staan min of meer socialistische partijen als:

- Socialistische Partij van Thailand;
- Verenigde Socialistische Front (Naew Ruam Sangkom Niyom) o.l.v. Klaew Norapati; en de
- Thai Partij met als voorman, de voormalige studentenleider Sombat Thamrongthanyawongse.

Zetelverdeling

Van de 42 deelnemende partijen slaagden volgens voorlopige uitslagen 21 erin een plaats in het Huis van Afgevaardigden te verwerven. Het beste resultaat boekte de Democratische Partij met 72 zetels. Alleen al in Bangkok, hun traditionele bolwerk, wisten de Democraten 23 van de 26 zetels te verwerven. Maar ook op het platteland behaalden zij onverwachte successen. De Sociale Actiepartij kwam op 19 zetels, de Partij van de Nieuwe Kracht op 12 zetels.

De socialistische partijen verwierven hun stemmen voornamelijk in het noordoosten, tevens het gebied van een door communisten geleide guerrilla. De Socialistische Partij behaalde 15 zetels, het Verenigde Socialistische Front 10.

De conservatieve Sociale Gerechtigheidspartij kwam met 45 zetels op de tweede plaats. De Nationale Thai Partij verwierf 29 zetels, aldus de *NZZ* (29-1), die stelde dat het rechts-conservatieve tot reactionair-feodale kamp met meer dan een half dozijn partijen over meer dan 120 zetels kan beschikken.

Commentaren

Volgens de F A Z (30-1) zal de eigenlijke strijd er slechts om gaan aan welke kant de 10 kleine partijen met in totaal 20 zetels zich scharen. Waarschijnlijk zullen zij de meestbiedende steunen en als financieel sterkste geld de Partij voor Sociale Gerechtigheid. Maar hoe de coalitie ook zal uitvallen, niemand twijfelt eraan dat er een regering van zwakken zal komen.

De N Z Z (29-1) schreef: In het algemeen bevestigt het stembusresultaat de sinds oktober 1973 ingeleide weifelende verandering in Thailands politieke systeem. Het traditionele clientèle-stelsel van conservatieve machtsklieken is in dit ontwikkelingsland geenszins verdwenen, maar heeft de krachten van de zakenwereld en de politieke club van Bangkok nog een aanzienlijk aandeel in de macht gelaten, die echter niet meer voor één enkele groep kan worden geüsurpeerd. Tegen deze oude feodale structuren, die ook bij vrije verkiezingen niet zo snel omver geworpen worden, hebben de idealistische hervormingsgroepen en de ideologische linkse formaties zoals voorheen een zware dobber. Het resultaat verloochent hen echter geenzins, maar signaleert slechts de bedaardheid van de verandering. Twijfelachtig blijft of Thailand, na het zwakke interregnum van de voor elke beslissing terugschrikkende premier Sanya, nu met het oog op de massale urgente economische en sociale problemen eindelijk een leiding krijgt, die een groter stuk democratie ook met een groter stuk gezag zal weten te combineren, zonder opnieuw in een van de beide chronische uitersten, anarchie of autocratie, te vervallen.

(NZZ, FAZ, Financial Times, NRC/H'blad)

(Vor. ber. pag. 512/2 en 526/3 e.v.-1974)

INTERNATIONALE ZAKEN

VERENIGDE NATIES

UITSTOTING ZUID-AFRIKA DOOR DRIEVOUDIG VETO VERHINDERD

Drie Afrikaanse leden van de Veiligheidsraad — Kameroen, Kenia en Mauretanië —, alsmede Irak dienden op 25 okt. '74 bij de Veiligheidsraad een resolutie in, waarin werd gevraagd Zuid-Afrika uit de VN te stoten. Als reden voor dit verzoek werd gegeven de voortgezette toepassing van het beleid van apartheid in Zuid-Afrika, hetgeen werd aangeduid als in strijd met de beginselen en doeleinden van het Handvest van de VN, de Zuidafrikaanse weigering haar politie en strijdkrachten uit Namibië terug te trekken en de steun, die Zuid-Afrika verleende aan het „onwettige regime in Rhodesië".
De stemming over de resolutie vond plaats op 30 okt. Tien van de Veiligheidsraadleden steunden de resolutie; Oostenrijk en Costa Rica onthielden zich; doordat de drie westelijke permanente leden — de VS, Engeland en Frankrijk — tegen stemden werd de resolutie echter verworpen.
De permanente vertegenwoordigers van de VS, Engeland en Frankrijk bij de VN gaven op 31 okt. een uiteenzetting van de redenen, die hun regeringen hadden om een veto over de resolutie uit te spreken.

John Scali (VS) veroordeelde de apartheid als „gemeen en lelijk". Hij deed een beroep op de blanke minderheid in Zuid-Afrika een eind aan de apartheid te maken en een maatschappij van gelijkheid in te richten. Uitstoting van Zuid-Afrika uit de VN evenwel noemde hij een politiek van „alles of niets", die het moeilijker zou maken invloed op Zuid-Afrika uit te oefenen in de richting van verandering.
De Engelse vertegenwoordiger Ivor Richard benadrukte, dat zijn land de apartheid veroordeelde. Uitstoting zou echter de toestand niet verbeteren. Hij stelde: „Het doel is niet de VN te zuiveren (...), het is de Zuidafrikaanse regering te overtuigen zijn beleid te veranderen".
Louis de Guiringaud, de Franse permanente vertegenwoordiger nam een zelfde standpunt in en betreurde, dat de Veiligheidsraad niet was ingegaan op voorstellen van Engeland en Frankrijk, waarin een veroordeling van Zuid-Afrika werd uitgesproken en waarin werd voorgesteld, dat secretaris-generaal Waldheim met Z.-Afrika zou gaan onderhandelen.

Het Veiligheidsraaddebat over Zuid-Afrika was op 18 okt. geopend. Op 24 okt. sprak Roelof F. Botha, de Zuidafrikaanse permanente vertegenwoordiger, de vergadering toe. In zijn rede verwierp hij rassendiscriminatie en verzekerde hij, dat het beleid van zijn regering niet was gebaseerd op opvattingen van superioriteit of inferioriteit.

Hij zei o.m.: „Ik wens hier vandaag heel duidelijk en met nadruk te verklaren: mijn regering keurt discriminatie, uitsluitend op grond van ras of kleur, niet goed. Discriminatie, alleen gebaseerd op de kleur van iemands huid kan niet worden verdedigd. En wij zullen alles doen, dat in ons vermogen ligt, om ons in een richting te bewegen, weg van discriminatie, gebaseerd op ras of kleur. Ik zou U misleiden, als ik zou zeggen, dat dit op korte termijn zal gebeuren. Er bestaan manieren van denken, tradities en praktijken, die niet op korte termijn veranderd kunnen worden. Maar wij bewegen ons in die richting en wij zullen dat blijven doen".

De stemming in de Veiligheidsraad op 30 okt. was de eerste stemming in de geschiedenis van de VN over de uitstoting van een lid van de organisatie. Bovendien was het de eerste maal, dat een drievoudig veto werd uitgesproken.
Evenals in de voorafgaande jaren was gebeurd weigerde de Algemene Vergadering de geloofsbrieven van de Zuidafrikaanse delegatie te aanvaarden. Het deed dit op 30 sept. 1974 met 30 tegen 98 stemmen bij 14 onthoudingen. Nieuw was, dat de AV nu met 125 tegen één stem de Veiligheidsraad verzocht „de betrekkingen tussen de VN en Zuid-Afrika te onderzoeken in het licht van de constante schending door Zuid-Afrika van het Handvest en de Universele verklaring van de rechten van de mens".
Niettemin accepteerde secretaris-generaal Waldheim op 15 okt. de geloofsbrieven van de Zuidafrikaanse vertegenwoordiging.

Deze delegatie telde voor de eerste maal drie niet-blanke leden. Dit waren Chief Kaiser Mantanzima, premier van het thuisland Transkei, M. B. Naidoo, lid van de Indian Council en Dan Ulster, lid van de vertegenwoordigende Raad van de kleurlingen.

Waarnemersstatus bij politieke commissie voor zwarte organisaties

De 28ste Algemene Vergadering van 1973 had op 14 dec. van dat jaar een resolutie aangenomen met 88 tegen zeven stemmen en bij 28 onthoudingen, waarin werd gezegd, dat de Zuidafrikaanse regering niet het recht had het volk van dat land te vertegenwoordigen en dat de vertegenwoordiging gelegd moest worden bij de Afrikaanse nationale bevrijdingsbewegingen.
Op basis van deze resolutie besloot de politieke commissie van de AV op 26 sept. 1974 de status van waarnemer toe te kennen aan het African National Congress (ANC) en de Pan Africanist Congress (PAC). Vertegenwoordigers van deze organisaties zetten hun inzichten voor het forum van de VN uiteen.

Op 24 oktober sprak David Sibeko van de PAC tot de Veiligheidsraad. Hij noemde de rede van Botha een „schijnhervorming en in werkelijkheid onverzoenlijkheid" in een wanhopige poging om het regime van Pretoria te bewaren voor uitstoting uit de VN.
Duma Nokwe van de ANC nam op 25 okt. aan het debat in de Veiligheidsraad deel. Hij stelde, dat de rede van Botha minachting voor de VN toonde en voor een extra rechtvaardiging zorgde van het huidige onderzoek van de betrekkingen tussen de VN en Zuid-Afrika. Hij vond, dat Zuid-Afrika een limiet gesteld moest worden, waarbinnen het zich volledig uit Namibië zou moeten terugtrekken.

AV-voorzitter Bouteflika sluit Z.-Afrika uit van werkzaamheden AV

Op voorstel van Salim A. Salim, de permanente vertegenwoordiger van Tanzania, besloot de voorzitter van de Algemene Vergadering, Abdel Aziz Bouteflika, op 12 nov. 1974, dat de AV door voortdurende verwerping van de geloofsbrieven van de Zuidafrikaanse delegatie had besloten deze delegatie uit te sluiten van de werkzaamheden van de AV.
De voorzitter voegde hieraan toe, dat deze beslissing de status van Zuid-Afrika als lid van de VN open liet.
Het besluit werd aangevochten door John Scali, de permanente vertegenwoordiger van de VS. Hij stelde, dat dit besluit neerkwam op de schorsing van een belangrijk recht van het lidmaatschap van de VN en een schending betekende van het Handvest, volgens welk schorsing of uitstoting van een lid een aanbeveling van de Veiligheidsraad vereiste.
In een stemming werd het besluit van de voorzitter evenwel met 91 tegen 22 stemmen bevestigd.

Bij de tegenstemmers bevonden zich de drie westelijke permanente leden van de Veiligheidsraad (VS, Engeland en Frankrijk), alle EG-staten, Australië, Oostenrijk, Israël, Canada, Nieuw-Zeeland, de Scandinavische landen en enkele Latijnsamerikaanse staten.

De Zuidafrikaanse premier Vorster noemde het besluit op dezelfde dag nog „illegaal en een ontduiking van het Handvest". Hij zei, dat de Zuidafrikaanse permanente vertegenwoordiger voor raadplegingen naar huis geroepen was en dat Zuid-Afrika betaling van zijn bijdrage aan de VN. opschortte. *(VN-Voorlichtingsbureau, The Time, Le Monde, NZZ, Reuter, UPI, NRC/H'blad, KCA)*

WEST-EUROPA

NEDERLAND

GROEP LEDEN VERLAAT PSP WEGENS PROGRESSIEVE SAMENWERKING

Op een congres van de PSP op 23 nov. 1974 in Utrecht is een eerder ontstaan conflict over de rol, die de PSP moet spelen binnen de samenwerking van de progressieve partijen, uitgelopen op een scheuring in de partij. Een groep van 66 leden, o.w. de voormalige voorzitter P. Burggraaf, allen voorstanders van een krachtiger medewerking aan de progressieve eenheid, verlieten toen de partij.

Het conflict was in sept. ontstaan, toen het partijbestuur zijn instemming had betuigd met een artikel van TK-fractievoorzitter B. van der Lek in het partijblad *Radikaal*. Van der Lek schreef hierin, dat hij steeds meer was gaan twijfelen aan de zin en de mogelijkheden van progressieve samenwerking.

Een aantal partijleden was het niet eens met de instemmende verklaring van het bestuur en belegde een vergadering in Oosterhesselen, waar zij een verklaring opstelden waarin zij o.m. concludeerden, dat „de PSP zich met name in afgelopen weken in een zodanige positie heeft gemanoeuvreerd, dat deze partij nauwelijks meer beschouwd kan worden als een positieve factor in de arbeidersbeweging. De deelneming aan het overlegorgaan van de progressieve partijen is door het optreden van de fractie op losse schroeven gezet, hetgeen in feite is gesanctioneerd door de partijraad." Medio okt. werd toen door het bestuur tegen deze groep een schorsingsprocedure in gang gezet. De betrokken 47 partijleden werd verweten gehandeld te hebben in strijd met het uitgangspunt van de partij, dat geen groepsvorming mag plaats vinden, in die zin, dat groepen geen van het landelijke standpunt afwijkende mening mogen verkondigen en daarover niet apart mogen vergaderen.

Er werd een commissie van onderzoek gevormd, waarvan o.a. het oud-Eerste-Kamerlid mr. J. van Wijk lid was. De commissie moest de betrokkenen horen en verslag uitbrengen aan het hoofdbestuur.

Verloop congres

Het partijbestuur deed bij het begin van het congres op 23 nov. pogingen om de ontevreden leden binnen de partij te houden. Het stelde voor de schorsingsprocedure uit te stellen tot een congres in april '75, dat zich ook over de politieke koers van de partij moest uitspreken. Burggraaf en zijn medestanders — in totaal 66 man — wilden echter dadelijk duidelijkheid.

Zowel een oproep aan de 66 om niet te bedanken als een motie van wantrouwen aan het adres van het partijbestuur werd verworpen.

Het congres schaarde zich achter de opvatting van het bestuur, dat pas in het voorjaar 1975 het verloop van de samenwerking met de progressieve partijen kan worden geevalueerd en dat pas dan een eventuele verandering van de politieke koers kan worden overwogen.

De heer Burggraaf legde daarop namens de groep van 66 een verklaring af, waarin het uittreden werd gemotiveerd. Hij stelde, dat de PSP nu een „onduidelijke, verscheurde partij" geworden was, die „geen perspectief meer biedt voor de totstandkoming van een rechtvaardige maatschappij".

Een deel van het congres toonde zich verheugd over het vertrek van de 66. Na de verklaring van Burggraaf zong een groep onder aanvoering van het TK-lid Van der Spek de Internationale. TK-fractievoorzitter Van der Lek betreurde echter het besluit van de groep. Hij en partijvoorzitter P. Hoogerwerf hadden het op prijs gesteld als de groep een bijdrage had willen leveren in de discussie over de koers en strategie van de PSP. Het voornemen om de schorsingsprocedure uit te stellen was bedoeld om de groep-Burggraaf niet monddood te maken.

Het partijbestuur verklaarde na het besluit van de 66 dat het de conclusies van de groep respecteert maar onjuist acht, „gezien de bijdrage van de PSP aan de machtsvorming van links".

In de bestuursverklaring werd vastgesteld dat de PSP een bestaansrecht heeft als zelfstandige partij binnen de Nederlandse arbeidersbeweging en dat de partij moet voortgaan op de ingeslagen koers, tenzij een volgend congres daarover andere beslissingen neemt. Die koers komt o.a. tot uitdrukking „in het kritisch deelnemen van de PSP aan het permanent overlegorgaan met PvdA, PPR en D'66 en in haar samenwerking aan de basis met linkse partijen, vakbeweging en actiegroepen".

Uit de kritische moties aan het adres van het partijbestuur die door het congres werden verworpen, sprak onbehagen over het optreden van de partijleiding jegens de groep-Burggraaf. Voorzitter Hoogerwerf had de groep verweten dat zij de PSP zou willen omvormen in een Moskougezind volksfront. (N R C / H'b l a d)

(Vor. ber. pag. 814/3-1973)

PROCEDURE PROGRESSIEVE SAMENWERKING

De besturen van de progressieve partijen PvdA, PPR, PSP en D'66, verenigd in het overlegorgaan van de vier partijen, bereikten op 3 dec. 1974 overeenstemming over de procedure voor het aangaan van een samenwerkingsverband voor de periode na de eerstvolgende Kamerverkiezingen. Het procedurevoorstel is gedaan, ondanks het feit, dat een deel van de partijbesturen zich nog moet uitspreken over de vraag, of de politieke wil om tot een dergelijke samenwerking te komen, dan wel deze voort te zetten, in de partijen aanwezig is.

Volgens het voorstel moet een paritair samengestelde programmacommissie een concept-programma opstellen, dat door iedere partij afzonderlijk zal worden besproken en eventueel veranderd. Vervolgens halen de partijbesturen daaruit dan bepaalde punten van overeenstemming en voegen daar mogelijk nieuwe punten voor een gezamenlijk akkoord aan toe.

Daarop worden afzonderlijke partijcongressen georganiseerd om dit stuk te beoordelen. Tussen de partijen vindt een gewogen besluitvorming plaats in de verhouding PvdA : PPR : PSP = 3 : 2 : 1, c.q. PvdA : PPR : PSP : D'66 = 4 : 2 : 1 : 1.

De partijcongressen kunnen wijzigingen aannemen, maar machtigen hun besturen gelijkertijd in onderling overleg tot definitieve beslissingen te komen. Als geen overeenstemming wordt bereikt kan de partij, die aan het eigen wijzigingsvoorstel vast houdt, verder niet meedoen. Het gezamenlijke programstuk en een regeerakkoord moeten definitief worden vastgesteld op 27 jan. 1977, wanneer de eerstvolgende Kamerverkiezingen gehouden zullen worden, zoals, onvoorziene omstandigheden voorbehouden, te verwachten is, op 25 mei 1977.

In het voorstel is een verkort schema opgenomen voor het geval van vervroegde verkiezingen. (A N P, N R C / H'b l a d)

CONGRES PPR

De Politieke Partij Radikalen hield op 30 nov. 1974 in Utrecht een congres. De bijeenkomst werd o.m. door TK-fractievoorzitter B. de Gaay Fortman toegesproken.

De fractievoorzitter stelde o.m. het probleem van de werkloosheid aan de orde en hij vroeg zich af, of het mogelijk zal blijven het geld te verdienen voor de uitkeringen aan het steeds groter wordende aantal werklozen. Hij uitte de vrees, dat de premies zo hoog moeten worden, dat steeds meer bedrijven, met name de arbeidsintensieve, failliet zullen gaan.

Grootste probleem was naar het oordeel van dr. De Gaay Fortman de vraag hoe onze maatschappij de 160.000 werklozen van straks opvangt. Er moet een beleid komen, dat is gericht op verkleining van de kloof tussen de werklozen en degenen, die betaald werk hebben. „Ook van de vakbeweging mogen wij vragen het oog meer te richten op een eerlijke verdeling van de bestaande werkgelegenheid dan

op een vergroting van de koopkracht. Maatregelen als arbeidstijdverkorting en vervroegde pensionering moeten een hoge prioriteit hebben".

Op het congres werd een motie ingediend, gericht tegen het defensiebeleid van het kabinet. In de motie werd de Kamerfracties gevraagd tegen de desbetreffende begroting te stemmen.
Aanvaarding van de motie werd door dr. De Gaay Fortman ontraden. Hij stelde, dat stemmen tegen een begroting neerkomt op stemmen tegen het kabinet. Het zou een signaal aan de PPR-bewindslieden zijn, dat zij maar beter kunnen opstappen. De fractievoorzitter waarschuwde tegen het blootstellen van het land aan steeds nieuwe verkiezingen.
Aan stemmen over de motie kwam het congres door tijdgebrek niet toe. Wel werd een motie aangenomen, waarin stond, dat de partij zich op haar houding jegens het kabinet nader zal moeten beraden, als het er niet voor zorgt, dat nog in 1975 een nieuwe regeling tot uitbreiding van de bevoegdheden van ondernemingsraden zal ingaan.
In de toelichting op de motie, die door het partijbestuur was ingediend, werd gezegd, dat de werkgevers een vertragingstactiek toepassen. Het partijbestuur meende, dat de PPR zich hierbij niet mag neerleggen, omdat de partij juist op dit punt bij de kabinetsformatie duidelijke eisen had gesteld.

Nieuw partijbestuur

Het congres verkoos een nieuw partijbestuur. Voorzitter van de PPR werd mevr. drs. R. Beckers, lerares oude talen. Vice-voorzitter werd de heer Th. Jonkergouw.

In haar rede tot het congres zei de nieuwe partijvoorzitter o.m.: „Als dit kabinet er niet in slaagt een duidelijke, niet terug te draaien aanzet te geven tot wijziging van de sociaal-economische verhoudingen, dan is het wat ons betreft mislukt".

Voortzetting congres. Motie tegen defensiebeleid verworpen

Het congres van de PPR werd op 1 febr. 1975 voortgezet. Het bleek, dat in de partij veel verzet bestond tegen het defensiebeleid van het kabinet-Den Uyl. Partijvoorzitter mevr. Beckers zei o.m., dat het kabinet op dit punt een conservatief beleid voert. Van de besparingen, die in Keerpunt '72 waren beloofd, is vrijwel niets terecht gekomen. Van de PvdA verwachtte mevr. Beckers, dat deze partij op haar komende congres zodanige uitspraken over de NAVO zal doen, dat in een volgende regeringsperiode een progressief defensiebeleid mogelijk wordt.

Mevr. R. Beckers

De defensiespecialist van de partij in de TK, Waltmans, zei, dat de PPR van het begin af aan fundamentele bezwaren tegen het defensiebeleid heeft aangevoerd. „Die houding is nu niet anders dan in het begin van de regeringsperode".
Aanvaarding van de op 30 nov. vorig jaar ingediende motie tegen het defensiebeleid raadde hij echter af, met dezelfde argumenten, die toen fractievoorzitter De Gaay Fortman had aangevoerd. De motie werd verworpen met 110 tegen 207 stemmen bij 31 onthoudingen.
Verdeeldheid bleek op het congres over het vraagstuk van de abortus.

Met 192 tegen 120 stemmen bij 34 onthoudingen aanvaardde het congres een motie, waarin de verwachting werd uitgesproken, dat beide Kamerfracties steun zouden verlenen aan het initiatiefontwerp van de PvdA TK-leden Lamberts en Roethof (pag. 525/3-1972).
De congresuitspraak geldt niet voor TK-fractievoorzitter De Gaay Fortman. Hij heeft, toen hij het voorzitterschap van de fractie aanvaardde, bedongen, dat hij zich bij zijn stemgedrag op dit punt alleen door zijn eigen geweten zou laten leiden.
Twijfels over het socialistische initiatiefontwerp hebben ook de TK-leden Coppes en Waltmans. Namens hen en dr. De Gaay Fortman verklaarde het TK-lid mevr. Van der Heem-Wagemakers, dat zij nog niet uit het abortusvraagstuk zijn. Zij betreuren het vooral, dat in het PvdA-ontwerp geen wettelijke norm aanwezig is, waaraan het verrichten van abortus getoetst kan worden.
Het congres was van mening, dat Coppes en Waltmans zich aan de congresuitspraak te houden hadden.

Dr. De Gaay Fortman vroeg het congres zich te onthouden van uitspraken over een mogelijke samenwerking met KVP en ARP in een nieuw kabinet na de verkiezingen van 1977. Wel meende hij, dat bij een tussentijdse breuk samenwerking met de christen-democraten niet meer mogelijk is.
Het congres verwierp met ruime meerderheid een motie, waarin het economische en welzijnsbeleid van het kabinet werd veroordeeld.
(NRC/H'blad, ANP, De Volkskrant)
(Vor. ber. pag. 440/1-1974)

VVD-VOORZITTER MEVR. VAN SOMEREN TREEDT AF

Het dagelijks bestuur van de VVD maakte op 16 dec. 1974 bekend, dat mevr. H. V. van Someren Downer zal aftreden als voorzitter van de partij. Mevr. Van Someren benadrukte, dat zij haar besluit heeft genomen „in de meest voortreffelijke overeenstemming" met de fractieleiders in Eerste en Tweede Kamer, de heren Van Riel en Wiegel.
Reden voor haar aftreden is, dat zij het werk, gezien de huidige omvang van de partij, te zwaar vindt. In de periode van haar voorzitterschap is het ledental van de VVD gegroeid van 27.000 naar ruim 80.000.
Bovendien vindt mevr. Van Someren, dat zes jaar lang genoeg is voor een partijvoorzitter. *(ANP)*

BESCHULDIGINGEN MEVR. VAN VEENENDAAL (DS'70) JEGENS TONEELGROEP PROLOOG

Mevr. F. van Veenendaal-van Meggelen, lid van de Tweede Kamer voor DS'70, in het kabinet-Biesheuvel staatssecretaris van CRM, uitte in het dagblad *De Telegraaf* van 3 dec. 1974 aan het adres van de toneelgroep Proloog beschuldigingen van het begaan van strafbare feiten.

Proloog is een in Eindhoven gevestigde toneelgroep, die zich met zijn voorstellingen wil richten op de jeugd, en meer in het bijzonder op werkende jongeren. De groep baseert zich op linkse uitgangspunten en streeft er naar in zijn voorstellingen de werkende jongeren zich bewust te laten worden van hun maatschappelijke positie.
Zijn linkse opstelling had de groep reeds in conflict gebracht met twee van zijn subsidiënten, nl. de gemeente Eindhoven en de provincie Noord-Brabant.
Hoewel de subsidiënten — vijf Brabantse gemeenten en de provincie — waren overeengekomen de subsidie aan Proloog in ieder geval voort te zetten tot sept.

1975, nam de Eindhovense gemeenteraad op 22 febr. vorig jaar het besluit de subsidiëring per 1 sept. 1974 stop te zetten.
Een proces, dat Proloog tegen de gemeente aanspande om dit besluit ongedaan te maken, werd in eerste instantie door de groep verloren, maar in hoger beroep besloot het Gerechtshof van Den Bosch op 12 juli de groep in het gelijk te stellen. De gemeente Eindhoven berusttte in dit vonnis en ging niet in cassatie.
Provinciale Staten van Noord-Brabant besloten op 16 aug. de subsidiëring van de groep na 1 sept. 1975 niet te verlengen. Gedeputeerde Staten wilden Proloog in het exploitatietekort over het seizoen 1975-1976 voor 60% subsidiëren, als het Rijk de resterende 40% voor zijn rekening wilde nemen. Het CDA stemde tegen dit voorstel, omdat het twijfelde aan de bereidheid van het Rijk dit te doen. De fracties van CDA en BP stemden tegen om principiële redenen.
Daarop besloot minister Van Doorn op 22 dec. het voortbestaan van Proloog voor het seizoen 1975-1976 op de huidige basis te verzekeren door toekenning van een eenmalige subsidiegarantie voor dat seizoen.
Daarbij bleef de minister wel vasthoudend aan zijn uitgangspunt, dat Proloog een regionaal gezelschap is, waarvoor de lokale overheden een eigen verantwoordelijkheid hebben.

Mevr. Van Veenendaal — tot voor kort in Eindhoven woonachtig — deed tegenover een journalist van *De Telegraaf* beschuldigingen, die hierop neerkwamen:

De groep zou sommige inkomsten en uitgaven niet in de boeken vermelden, in de administratie onjuiste declaraties verwerken, afluisterapparatuur in Eindhovense gebouwen plaatsen en een zeer geheim bedrijfsdocument bij Philips hebben gekopieerd.
Proloog zou ook produkties maken en drukwerk rondsturen, die niet met subsidies werden betaald, maar met „vreemd" (in De Telegraaf stond eerst „buitenlands") geld. De subsidiënten zouden van de herkomst van het geld niet op de hoogte zijn.

Alle beschuldigingen werden door de toneelgroep ontkend en Proloog kondigde aan processen te zullen aanspannen tegen zowel *De Telegraaf* als mevr. Van Veenendaal. In een uitzending van de NCRV-actualiteitenrubriek *Hier en nu* van 3 dec. zei mevr. Van Veenendaal voor de rechter met bewijzen te zullen komen om haar beweringen te staven.
In het proces tegen *De Telegraaf*, dat diende voor de Amsterdamse rechtbank, werd op 17 dec. uitspraak gedaan. De krant werd verplicht haar berichtgeving over Proloog te rectificeren.
Het geding tegen mevr. Van Veenendaal diende op 16 dec. voor de rechtbank van Den Bosch. De president van de rechtbank, mr. M. P. J. A. Cremers deed op 23 dec. uitspraak. Mevr. Van Veenendaal dient zich buiten het parlement te onthouden van mededelingen, die de toneelgroep Proloog in eer of goede naam aantasten. Op overtreding van het verbod staat een dwangsom van *f* 1000 per keer.
Mr. Cremers meende, dat mevr. Van Veenendaal haar beschuldigingen niet afdoende had kunnen bewijzen. Ook had mevr. Van Veenendaal niet kunnen waarmaken dat Proloog tijdens zijn optreden op neomarxistische wijze de democratie ondergraaft. *(ANP, NRC/H'blad)*

CONGRES DS'70

Op 13 en 14 dec. 1974 was in Utrecht het congres van DS'70 bijeen. Aan de orde waren een aantal voorstellen van de in juni 1974 ingestelde strategiecommissie (pag. 439/3-1974).

Over de voorstellen van de strategiecommissie was eerder gesproken op bijeenkomsten van de partijraad op 5 okt. en 30 nov.
Voorgesteld werden een nieuwe koers en een nieuwe naam voor de partij. De partij moet, ondanks de verkiezingsnederlagen in het voorjaar van 1974, doorgaan. Een commissie o.l.v. TK-lid J. Berger moet een commissie onderzoeken of contacten met andere groepen zoals ex-D'66-ers, liberale jongeren en sommige christen-democraten en individuele leden of kiezers van andere partijen op de duur een nieuwe bundeling kunnen opleveren. In het politieke beleid werden polarisatie en „botte-bijl-oplossingen" afgewezen. „De polarisatie oefent een destructieve werking uit op kleinere gematigde partijen", aldus het rapport.
Voorts werden voorstellen gedaan voor een meer heldere, minder aan het parlementaire gebeuren vastgeklonken, presentatie.
Daarnaast moet de partij zich sterk gaan maken voor democratisering. Door op alle terreinen de representatie-democratie aan te vullen met inspraak en participatie moet een „volle democratie" ontstaan. De commissie-Berger moet dit thema hanteren bij het benaderen van andere groepen.
Wat de naam betreft was gekozen voor Democratisch-sociale partij (DSP). Tegen de huidige naam bestaat het bezwaar, dat het oprichtingsjaartal een te statisch beeld geeft, terwijl het woord „socialisten" in Nederland te „beduimeld" is en de eigenheid van de partij maskeert.

Naamswijziging voorlopig afgewezen

Het congres aanvaardde met kleine meerderheid een voorstel, waarin, met verwijzing naar de mogelijkheid van een nieuwe partijformatie op niet al te lange termijn, werd gezegd, dat een naamsverandering ingrijpende politieke, organisattorische en financiële consequenties heeft. Een naamswijziging werd „op dit moment" nog niet opportuun geacht.
Een voorstel om de bestaande naam ongewijzigd te handhaven werd verworpen; er zou, aldus de toelichting op het voorstel, geen goed alternatief zijn en de buitenwacht zou naamsverandering als verzwakking kunnen uitleggen.
Een motie van de afdeling Naarden, waarin werd voorgesteld dr. Drees als de politieke leider van de partij te vervangen, werd eveneens verworpen. In de motie werd gezegd, dat dr. Drees wel zeer deskundig en integer is, maar niet de nodige aantrekkingskracht heeft kunnen uitoefenen.
Het congres aanvaardde een op basis van de adviezen van de strategiecommissie opgesteld nieuw basisprogramma.

Rede Drees

In zijn toespraak tot het congres verweet dr. Drees het kabinet de grootste moeite te hebben om een beleid te formuleren. Het kabinet spreekt veel over „spreiding van inkomen, kennis en macht", aldus dr. Drees, maar het houdt zich meer bezig met de spreiding van rijksdiensten en Surinamers. Feitelijk heeft er geen spreiding van macht plaats, maar concentratie van macht, b.v. bij de minister van onderwijs.
Het kabinet heeft zich positief opgesteld tegenover onwettige acties; wie wind zaait zal storm oogsten, zei dr. Drees. Hij wees op het verzet van de middenstand, de boeren en een aantal beroepsgoederenvervoerders. Ook de meest principiële groepen, zoals artsen, zoeken naar middelen om pressie uit te oefenen langs de raad van de legale weg. Democratie is naar het oordeel van dr. Drees één en ondeelbaar; concessies zijn niet mogelijk.
Ofschoon DS'70 in electoraal opzicht een zware periode achter de rug heeft, is de partij daaruit ongeschokt te voorschijn gekomen. „Wij verwerpen het illusionisme, de vage leuzen, het ondoordachte handelen, dat zo vaak de linkse drie kenmerkt, maar wij verwerpen evenzeer een neiging tot conservatisme en immobiliteit".

Partijraad veroordeelt optreden mevr. Van Veenendaal in kwestie Proloog

Op 1 febr. vond een vergadering van de partijraad plaats. De vergadering aanvaardde met overgrote meerderheid een motie, waarin afkeuring werd uitgesproken over het feit, dat mevr. Van Veenendaal in het openbaar beschuldigingen had geuit aan het adres van de toneelgroep Proloog zonder over bewijsmateriaal te beschikken. In dezelfde motie keerde de partijraad zich tegen elke vorming van de jeugd, die neerkomt op eenzijdige politieke voorlichting en indoctrinatie.
Partijvoorzitter De Brauw erkende tegenover de partijraad, dat mevr. Van Veenendaal „ernstige taxatiefouten" heeft gemaakt. Hij vroeg

echter begrip voor de sfeer, waarin deze fouten konden ontstaan. „Eindhoven is een stad van de Rode Jeugd en hun terreur, van onopgeloste misdaden." In die sfeer achtte mr. De Brauw fouten begrijpelijk. „Mag een partijgenote eens uitglijden?", aldus de partijvoorzitter.
(ANP, NRC/H'blad, De Volkskrant, Trouw) (Vor. ber. pag. 439/3-'74)

CHRISTEN-DEMOCRATISCHE SAMENWERKING. BIJEENKOMSTEN KVP, ARP EN CHU

Op 14 dec. 1974 vonden afzonderlijke vergaderingen plaats van de KVP partijraad (in Tilburg), de AR-partijraad (in Utrecht) en de CH Unieraad (eveneens in Utrecht). De partijorganen hielden zich bezig met de ontwerpstatuten voor het CDA, het samenwerkingsverband van de drie partijen.
Alleen de partijraad van de KVP had de bevoegdheid de statuten te aanvaarden. In de ARP moeten de statuten door ten minste twee derde van de kiesverenigingen worden goedgekeurd, voordat zij voor de partij bindend zijn. In de CHU wordt over de statuten definitief beslist door de ledenvergadering, die voor 7 en 8 febr. is gepland.
Volgens de statuten is het CDA een federatieve vorm van samenwerking tussen de drie partijen. Daarnaast geven de statuten „de weg en de wijze aan, waarop de federatie van de drie partijen zich geleidelijk om kan zetten in één partij".
Als uitgangspunt voor de federatie geldt, dat het CDA het evangelie aanvaardt als richtsnoer voor het politiek handelen. Deze formulering stuitte op verzet bij ARP en CHU. Daar wilde men het woord evangelie liever vervangen door termen als de bijbel, gods woord, het evangelie van Jezus Christus of de heilige schrift. . .
De drie vergaderingen hadden het volgende verloop:

KVP

De KVP-partijraad ging vrijwel unaniem akkoord met de voorgestelde statuten. In de niet al te lange discussie overheerste het ongeduld t.a.v. de snelheid van CDA-vorming en t.a.v. het „lichte" karakter van de voorlopig gekozen samenwerkingsvorm, die door partijvoorzitter De Zeeuw als een „tussenstation" naar één partij werd bestempeld.
Vooral enige Brabantse afdelingen en de afdeling Den Helder waren kritisch op dit punt. Den Helder stemde om deze reden tegen.
De vroegere KVP jongerenvoorzitter Winters noemde een periode van vijf jaar als de uiterste termijn, waarbinnen de eenwording van de drie partijen tot stand moest zijn gebracht. De andere afgevaardigden was dit te lang. Voorzitter De Zeeuw sprak in dat verband van „liever in vijf maanden".
Uit de discussie bleek voorts, dat de KVP grote moeite zou hebben met een minder „open" grondslag van het CDA. Gevreesd werd, dat dit een barrière zou opwerpen tegen de toeloop van z.g. „rechtstreekse" leden, d.w.z. CDA-leden, die nog niet tot KVP, ARP of CHU behoorden.
De Zeeuw, die in zijn inleiding de staf brak over partijen als VVD en PvdA, hen waarschuwde tegen „zwart-wit discussies" en polarisatie veroordeelde, meende, dat de drie christen-democratische partijen het binnen enkele maanden eens moesten kunnen zijn over een gemeenschappelijke kandidatenlijst. „Een zindelijke omgang tussen de partners in het CDA vereist, dat wij medio 1975 van elkaar moeten weten, waar wij op dit punt aan toe zijn".
Prof. P. Steenkamp, een van de grondleggers van het CDA, deelde het optimisme van De Zeeuw. Hij sprak van een mijlpaal en meende, dat de eenwording een levensvatbare zaak was gebleken.

ARP

De AR partijraad ging eveneens in overgrote meerderheid akkoord met de ontwerp-statuten, zij het dat de formulering van de grondslag een omstreden zaak bleek. De TK-leden Schouten en De Kwaadsteniet b.v. hadden deze formulering liever wat minder ruim gezien. Schouten zei: „anders blijven we ergens zweven tussen een christelijke partij en een open programpartij".
Na een klemmende oproep van het partijbestuur stemde de partijraad toch in met de gekozen formulering.
Wel werd nog een amendement aangenomen, waarin om een voor de ARP gunstiger getalsverhouding in de samenstelling van het CDA-bestuursorgaan werd gevraagd.

CHU

De vergadering van de CH Unieraad had een besloten karakter.
De raad besloot de ledenvergadering van 7 en 8 febr. te adviseren, met voorbehoud t.a.v. de grondslagformulering, de CDA-statuten te aanvaarden.
Maar de Unieraad maakte, evenals een jaar tevoren, één uitzondering: over één kandidatenlijst van de drie partijen voor de Kamerverkiezingen moeten de bevoegde organen van de drie partijen later beslissen, aan de hand van de „parlementairpolitieke praktijk", waarmee werd bedoeld de relatie met het kabinet-Den Uyl, waarin KVP en ARP wel zijn vertegenwoordigd en CHU niet.
Als politiek opmerkelijk werd gezien, dat TK-fractie voorzitter Kruisinga in zijn toespraak, bij alle kritiek op het kabinet, de christen-democratische bewindslieden wel aanduidde als „geestverwanten". Bij de zusterpartijen heerste hierover grote voldoening. (ANP, NRC/H'blad, De Volkskrant)
(Vor. ber. pag. 70/1 e.v.-1974)

BELGIË

CONGRES VAN FDF

Het FDF hield op 18 jan. te Brussel een congres dat nader inging op de partijdoctrine. Kamerlid Fr. Persoons betoonde dat het FDF op drie beginselen steunt: het federalisme, het pluralisme en de democratie. Het congres keurde een groot aantal resoluties goed, die een samenvatting brachten van het voorbereidende werk, verricht in diverse studiegroepen. Opgemerkt werd dat het FDF zich o.m. uitspreekt voor een inkrimping van het aantal parlementsleden: Kamer en Senaat zouden ieder nog maar honderd leden tellen, en de Senaat zou daarenboven uit een gelijk aantal nederlands- en franssprekenden zijn samengesteld.
Het congres koos met 70,4% van de stemmen kamerlid Leon Defosset tot partijvoorzitter, in opvolging van senator André Lagasse. De enige tegenkandidaat, kamerlid Georges Claerfayt, kreeg 29,6% van de stemmen.
Zowel Lagasse als Defosset beklemtoonden in hun toespraken dat het FDF de beperking van het Brusselse gewest tot de huidige Brusselse agglomeratie verwerpt, en een rol van voortrekker wenst te spelen in de franssprekende Belgische gemeenschap. Zij riepen de partij op een bijzondere inspanning te verrichten, met het oog op de gemeenteraadsverkiezingen van 1976.

CULTUURPACTCOMMISSIE

De Cultuurraad heeft op 21 jan. de leden benoemd van de Vaste Nationale Cultuurpactcommissie, die krachtens de wet van 16 juli 1973 en het decreet van 28 jan. 1974 moet waken over de bescherming van de ideologische en filosofische strekkingen.

De commissie bestaat uit volgende leden: voor de CVP: J. L. Dehaene, L. Delanghe, G. Ottenburg, H. Nackaerts, A. Devos, M. Janssens-Op 't Eynde; voor de BSP: W. van Cant, M. Galle en W. Seeuws; voor de PVV: G. Gepts-Buysaert en M. van der Bruggen; voor de VU: P. Rock en A. Herrebout. Tot lid met adviserende stem werd, voor de communistische partij, J. Turf benoemd.

TWEEDE TAAL IN WAALS L.O.

De Franse Cultuurraad heeft op 21 jan. met 79 tegen 2 stemmen bij 23 onthoudingen een voorstel van decreet van R. Bourgeois (FDF) goedgekeurd, dat ertoe strekt voor het (niet verplicht) onderwijs van een tweede taal in de lagere scholen van het franstalige landsgedeelte de keuze te laten tussen Nederlands, Engels en Duits. Het decreet wijzigt de wet van 30 juli 1963 die bepaalde dat — indien een tweede taal in het lager onderwijs van het franstalig

landsgedeelte wordt onderwezen — zulks het Nederlands dient te zijn. (Voor het nederlands sprekend landsgedeelte moet de tweede taal in het lager onderwijs het Frans zijn.)
Het decreet heeft geen betrekking op het secundair onderwijs, waar de vrije keuze reeds bestaat.

SPLITSING KIESARRONDISSEMENT BRUSSEL VERDAAGD

Een wetsvoorstel van senator W. Jorissen (VU) tot splitsing van het kiesarrondissement Brussel in een eentalig Vlaams kiesarrondissement Halle-Vilvoorde en een tweetalig kiesarrondissement hoofdstad-Brussel, werd op 23 jan., op voorstel van de CVP/PSC-fractie, door de Senaat sine die verdaagd. De beslissing werd getroffen met 100 tegen 62 stemmen bij 1 onthouding. (De socialisten, de VU en PVV-senator Bascour stemden tegen de verdaging.)
Tijdens het debat verklaarde CVP-fractievoorzitter prof. dr. E. Leemans dat zijn groep ten volle instemt met het principe van de splitsing van het kiesarrondissement, maar van oordeel is dat de kwestie moet worden geregeld, via een dialoog van gemeenschap tot gemeenschap, in het raam van een algemene oplossing voor de staatshervorming.
De CVP wil eerst de resultaten kennen van de voorlopige gewestvorming en staat er insgelijks op dat de Vlaamse bevolking van hoofdstad-Brussel haar rechten gewaarborgd krijgt.

VU-PERS BEDREIGD

Tijdens de viering van het twintigjarig bestaan van het partijweekblad heeft kamerlid H. Schiltz, voorzitter van het partijbureau van de Volksunie, op 18 jan. te Lier verklaard dat de pers van de partij in financiële moeilijkheden verkeert.
De hoofdredacteur van het weekblad, P. Martens, protesteerde tegen de „discriminatie" van overheidswege, die erin bestaat de opiniekranten wél en de opinieweekbladen niet over rijksfondsen te laten beschikken.

HONDERD JAAR DAVIDSFONDS

Het Davidsfonds, de Vlaamse culturele vereniging met het grootste aantal leden, heeft op 19 jan. te Leuven zijn honderdjarig bestaan gevierd tijdens een academische plechtigheid, bijgewoond door leden van de regering en het parlement.
Voorzitter prof. dr. Carlo Heyman verklaarde in een toespraak dat de krachtlijnen van het DF „meer dan ooit liggen in een vertaling van zijn oude leuze „Godsdienst, Taal en Vaderland" naar de eigen tijd toe". Het DF wil een positieve, maatschappijkritische houding aannemen, aldus Heyman; voor ons is er geen tegenstrijdigheid tussen Vlaanderen en de wereld, tussen christelijke levensbeschouwing en actieve medewerking aan concrete vormen van actie voor het oplossen van prangende sociale tijdsproblemen.
Heyman herinnerde ook aan de betoging te Halle van 24 nov. 1974 (zie pag. 777/1-1974) en drong aan op de spoedige inwilliging van de aldaar gestelde eisen.

DE ZAAK-BAUDRIN

Op verzoek van de openbare aanklager is het proces-Baudrin, dat op 20 jan. moest worden hervat, verder verdaagd tot 14 april, zulks om het onderzoek mogelijk te maken van nieuwe elementen in het dossier van de geschorste administrateur-generaal van de Regie voor Telegrafie en Telefonie. Ook de instructie in de zaak-Pepermans is nog niet ten einde. Een verzoek van de verdediging om Baudrin in vrijheid te stellen, werd door de raadkamer afgewezen. (Baudrin werd op 26 februari 1974 aangehouden.

(Vor. ber. pag. 758/1-1974)

KRITIEK OP ORDE VAN GENEESHEREN

Woordvoerders van de *Werkgroep Gezondheidsvoorlichting, de Groupe d'Etude pour une réforme de la médecine* en *de Studie- en Adviesgroep voor de hervorming van de gezondheidszorg* hebben op 16 jan. op een persconferentie te Brussel een studie voorgesteld „De Orde der geneesheren en de code van de medische plichtenleer", waarin scherpe kritiek wordt geoefend op de Orde der Geneesheren en haar afschaffing wordt bepleit.
Tot de promotors van deze alternatieve en progressieve groep behoren prof. Etienne Vermeersch, dr. Mark Vandeweghe, dr. Willy Peers, Pierre Mercenier, dr. Marc de Meyere. Zij stellen dat de Orde in de eerste plaats oog heeft voor de belangen van de arts, zulks ten nadele van de patiënten, en dat de nieuwe medische plichtenleer, die de Orde voorbereidt, onaanvaardbaar is. Volgens de groep moet de disciplinaire functie, die thans bij de Orde berust, worden toevertrouwd aan de gewone rechtbanken; de registratie en erkenning van artsen en de controle op hun beroepsbekwaamheid moet worden overgedragen van de Orde naar het ministerie van volksgezondheid en de medische faculteiten. De Orde wordt als zodanig overbodig en kan verdwijnen. De groep betoont ook dat de Orde de sociale vooruitgang en de totstandkoming van een meer progressieve gezondheidszorg in de weg staat. De groep wil een ruime dialoog op gang brengen over een werkelijk vooruitstrevende medische plichtenleer.

CRB-ADVIES I.Z. CONJUNCTUURBELEID

In zijn halfjaarlijkse advies aan de regering over het te volgen conjunctuurbeleid, dat einde jan. werd gepubliceerd, acht de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven het noodzakelijk de economische activiteit te laten ondersteunen d.m.v. selectieve en zorgvuldig afgewogen maatregelen, en de uitbreiding van de werkloosheid tegen te gaan, ten einde een aanwakkering van de inflatoire tendensen te vermijden. De raad waarschuwt voor een algemeen aanwakkeringsbeleid, dat de inflatie nog zou doen toenemen. Waar het nodig is, moeten op zeer korte termijn relance-maatregelen worden getroffen, die dan eventueel en naarmate de inflatie verzwakt, kunnen worden verruimd. De raad meent verder dat de regering niet alleen dient te letten op de onmiddellijke conjuncturele moeilijkheden, maar ook moet werken aan een structurele heroriëntering van de economie in functie van de wijzigingen op lange termijn van het individuele en collectieve behoeftenpatroon. De grootste bekommernis van de overheid dient thans uit te gaan naar het vraagstuk van de tewerkstelling, met daarbij de structurele moeilijkheden i.v.m. de werkloosheid van de jongeren, de vrouwen en de academisch geschoolden. Daartoe is een vast overleg vereist tussen de overheid, het onderwijs en de beroepsorganisaties, ook met het oog op de aanpassing van de onderwijsprogramma's.
De raad meent verder dat het gezinsverbruik moet worden gesteund en dat een echt verbruiksbeleid moet worden ontworpen, waarbij de vraag wordt omgebogen van snel te vervangen goederen naar kwali-

teitsgoederen met een langere levensduur.
De uitvoer moet eveneens worden aangemoedigd, o.m. door steunverlening aan arbeidsintensieve ondernemingen, een verruiming van de middelen van het Fonds voor de buitenlandse handel, en voordeliger financieringsvoorwaarden via Creditexport. De investeringen als zodanig en zonder onderscheid aanmoedigen, lijkt de raad minder wenselijk; veeleer moet worden gedacht aan welbepaalde, selectieve maatregelen in het kader van de expansiewetten. Een bijzondere inspanning is vereist voor de sociale woningbouw.
Over het loon- en inkomensbeleid en over de prijzenpolitiek hebben de sociale partners in de raad een verdeeld advies uitgebracht.

Energie

De Centrale Raad voor het Bedrijfsleven heeft ook, samen met de adviesraad voor energie, een advies uitgebracht betreffende een rationeler energieverbruik. Daarbij wordt o.m. voorgesteld de exploitatie in het Kempense steenkolenbekken op een peil van 7 mln ton te handhaven, waardoor de Belgische behoeften aan cokes voor de helft kunnen worden bevredigd; verder wordt voorgesteld gebruik te maken van de kolen-afval (de z.g. terrils) en van de verbranding van huisvuil. Ook wordt aangedrongen dat de overheid een beslissing zou treffen m.b.t. de vestiging van nieuwe kerncentrales, waarbij tevens moet worden nagegaan of de achterdocht van het publiek t.o.v. die centrales gegrond is. Diverse andere voorstellen hebben betrekking op het energieverbruik in de huishoudelijke, commerciële en administratieve sector. De raad dringt ook aan op een input-output-tabel die klaarheid brengt in de werkelijke kosten van het energiebeleid.

LOONSTIJGING

Uit een studie van het Nationaal Instituut voor de Statistiek blijkt dat van okt. 1966 tot okt. 1973 het gemiddelde bruto uurloon van industrie-arbeiders in België gestegen is met 104%. D.i. een gemiddelde jaarlijkse stijging van 15%. De lonen van de vrouwen stegen in die periode sterker dan de lonen van de mannen: 112% tegenover 102%. Gelet op de stijging van de kosten van levensonderhoud bedroeg de reële loonstijging over die zeven jaren ongeveer 5% of 7% per jaar.
De NIS-studie heeft het onderzoek ook doorgetrokken tot okt. 1974. Daaruit blijkt dan dat van okt. 1973 tot okt. 1974 de bruto uurlonen stegen met 25,2% terwijl de index van de verbruiksprijzen steeg met 15,8%. De werkelijke loonstijging van die laatste twaalf maanden bedroeg 8,1%.

DISCONTO VERLAAGD

De Nationale Bank heeft m.i.v. 30 jan. het disconto van 8,75% naar 8,25% verlaagd. De beslissing wordt verantwoord met een verwijzing naar de rentedaling op de binnen- en buitenlandse markten. Ook meent de Bank dat het ongunstige verloop van de conjunctuur goedkoper krediet voor het bedrijfsleven vergt. (Vor. ber. 118/1 - '74)

ECONOMISCHE GROEIPROGNOSE

De reële aangroei van het bruto nationaal produkt in België wordt voor 1975 op 2 tot 2,5% geraamd. Voor 1974 zal de groei vermoedelijk tussen 4 en 4,5% liggen. Verwacht wordt dat de inflatie in 1975 zal verzachten, dat de investeringen in de privé-sector sterk zullen verminderen (11% minder dan in 1974) en dat daarentegen de overheidsinvesteringen zullen aangroeien (+ 36%). (*Bron:* Centrale Raad voor het Bedrijfsleven.)

STAATSCOMMISSIE VOOR ETHISCHE PROBLEMEN

Op 23 jan. werd de staatscommissie voor de ethische problemen geïnstalleerd. Zij omvat magistraten, artsen, juristen, sociologen, oud-ministers, in totaal 25 leden en wordt voorgezeten door een vrouw, dr. Renée Portray. (Aanvankelijk was mevr. Herman-Michielsen aangewezen voor het voorzitterschap, maar zij diende om gezondheidsredenen daarvan af te zien.)
De staatscommissie moet bij de regering een zo volledig mogelijk advies uitbrengen over de meest recente evolutie van de wetenschap inzake anticonceptiva, abortus, en de problemen van het anonymaat van de moeder. Op grond van dit advies zal de regering dan een standpunt innemen m.b.t. de herziening van de wetgeving op de abortus. De commissie moet haar rapport indienen voor de opening van de parlementaire zitting 1975-1976. Er kunnen op verzoek van de regering tussentijdse of deelverslagen worden opgemaakt.

FRANKRIJK

CHIRAC LEIDER VAN DE UDR

Op 14 december 1974 heeft het centrale comité van de gaullistische partij UDR in Parijs premier Jacques Chirac tot nieuwe secretaris-generaal van de partij gekozen omdat Alexandre Sanguinetti zijn functie had neergelegd.
De zitting van het centrale comité vond plaats aan de vooravond van de conferentie van de 600 leden tellende nationale raad van de UDR. Leden van de Nationale raad toonden zich geïrriteerd over de verkiezing omdat op de conferentie de statuten zouden worden veranderd, waardoor in de toekomst de secretaris-generaal door de nationale raad gekozen zal worden.
Premier Chirac zei na de verkiezing dat hij persoonlijk geen enkele roeping voelde om secretaris-generaal van de UDR te zijn. Hij voegde eraan toe dat hij echter onder de gegeven omstandigheden bereid was de functie te aanvaarden om de eenheid van de partij te bewaren. Hij zei de functie echter slechts enkele maanden te zullen bekleden tot het volgende partijcongres.
De verkiezing van Chirac werd van verschillende kanten aangevochten. Oud-premier Jacques Chaban-Delmas sprak van een klucht.
De strijd tussen de twee Gaullistische politici over het leiderschap van de UDR dateert van de campagne bij de presidentsverkiezingen. Het was Chirac die toen de leiding had van een campagne gericht tegen Chaban-Delmas en voor Giscard d'Estaing. *(Le Monde, NZZ, The Times)*

FUSIE PEUGEOT-CITROËN, STEUN REGERING

Op 24 juni 1974 werd in Parijs meegedeeld dat de beide Franse automobielindustrieën Peugeot en Citroën hadden besloten een fusie aan te gaan. De fusie zou vóór 1 november 1974 rond moeten zijn, waardoor een van Europa's grootste automobielfabrieken zou ontstaan. De nieuwe onderneming zou worden geleid door Peugeot, met deelneming van het bandenconcern Michelin, dat de meerderheid bezit in Citroën.
De twee ondernemingen willen „een sluitend geheel vormen dat ten volle kan profiteren van de reeks modellen die nu wordt aangeboden". De omvang van de nieuwe onderneming „zal het mogelijk maken die

financiële middelen bijeen te brengen die nodig zijn om de doelstellingen te kunnen verwezenlijken", aldus de mededeling van Peugeot.
Een gemeenschappelijke werkmaatschappij zou de fusie en de noodzakelijke reorganisatie voorbereiden.

Teruglopende produktie

Peugeot en Citroën produceren ongeveer evenveel personen- en vrachtauto's, zo'n 750.000 per jaar. De oliecrisis heeft de resultaten van de twee bedrijven echter niet onberoerd gelaten, speciaal Citroën, met zijn minder sterke verkooporganisatie en zijn reputatie voor wat onzuiniger benzineverbruik.
In het eerste kwartaal van 1974 produceerde Citroën 174.000 personenauto's, zesduizend minder dan het jaar tevoren en negenduizend minder dan in het eerste kwartaal van 1972. De personenwagenproduktie van Peugeot was 171.000. Dat was 18.000 minder dan in het eerste kwartaal 1973, maar wel 18.000 meer dan in het eerste kwartaal 1972. Behalve auto's levert Peugeot speciale staalsoorten, gereedschappen en fietsen.
De moeilijkheden in de automobielindustrie beperken zich zeker niet tot Frankrijk — Europa's grootste producent Volkswagen heeft grote zorgen en bij de DAF is eveneens een produktiebeperking ingevoerd om de voorraden niet al te hoog te laten oplopen. Wel heeft het Franse anti-inflatiebeleid de binnenlandse afzet van auto's bemoeilijkt door de hoge tarieven voor persoonlijke leningen, tarieven die tot 22% per jaar oplopen. Citroën had dan ook al eerder gemeld in financiële moeilijkheden te verkeren.
Het bedrijf, dat vooral bekend is door zijn geavanceerde techniek en zijn specifieke modellen, heeft al eerder gestreefd naar opneming in een groter verband. In 1968 werd een samenwerkingsovereenkomst met Fiat aangegaan, waarbij Fiat geld in Citroën stak en 49 procent van de aandelen verwierf via een Zwitserse houdstermaatschappij. Toen de leiding van Citroën naar Italiaanse smaak te sterk vasthield aan een eigen identiteit, nu ruim een jaar geleden, deed Fiat zijn belang in Citroën over aan Michelin. Citroën is nog wel eigenaar van de Italiaanse autofabriek Maserati.
Tussen Peugeot en Renault, Frankrijks grootste (staats) autofabriek, bestaat een zekere samenwerking: een gemeenschappelijk testcentrum, de motorenfabriek in Douvrain, de fabriek van versnellingsbakken in Bruay en enkele buitenlandse assemblagebedrijven. De samenwerking blijft door de fusie onverlet, zo is meegedeeld.

Akkoord

Op 6 december 1974 kwamen de beide ondernemingen tot een definitief akkoord dat met onmiddellijke ingang van kracht werd.
Het Peugeotconcern zou weliswaar het algemene beheer op zich nemen, maar de personenautodivisie van Citroën en die van Peugeot zouden in commercieel opzicht volledig onafhankelijk blijven.
Binnen Peugeot zal een gezamenlijk secretariaat worden opgericht dat de coördinatie tussen de twee producenten moet verzorgen, echter met behoud van beider individuele karakter en commerciële belangen.
Er moeten waarborgen worden geschapen voor een gezonde concurrentiepositie in zowel Frankrijk als het buitenland, aldus het officiële communiqué.

Monetaire overheidssteun aan auto-industrie

Begin december 1974 werd meegedeeld dat de regering de auto-industrie zal steunen met leningen tot een totaal bedrag van ongeveer *f* 840 mln, met een looptijd van vijftien jaar tegen een rente van 9,25%.
De twee grootste particuliere fabrieken Peugeot en Citroën zouden het grootste deel krijgen: ca. 600 mln. Aan de lening is de bepaling verbonden dat de Franse staat in de winst zal delen wanneer de zaken zich bevredigend ontwikkelen.
Tevens werd meegedeeld dat Citroëns vrachtauto-afdeling Berliet zal worden gebundeld met de Renault-dochter Saviem.
Ten behoeve van deze vrachtwagenfusie krijgt het staatsconcern Renault een lening van Fr. 450 mln.
Namens Giscard d'Estaing werd meegedeeld dat de Franse auto-industrie nu zal bestaan uit twee industriële groepen: een staatsbedrijf en een particulier. „Op deze wijze zal het nationale karakter van de auto-industrie in Frankrijk worden gehandhaafd". *(Reuter, NRC/H'blad)*

SAMENWERKING VAKBONDEN, STAKINGSACTIES

De beide grote Franse vakbonden, de communistische Confédération Générale du Travail (CGT) en de christelijk georiënteerde Confédération Française Démocratique du Travail (CFDT) hebben op 26 juli 1974 besloten in de toekomst nauwer te gaan samenwerken.
Het akkoord was een gevolg van de gezamenlijk gevoerde politieke strijd bij de presidentsverkiezingen en van de wens president Giscard d'Estaing aan zijn verkiezingsbeloften te houden.

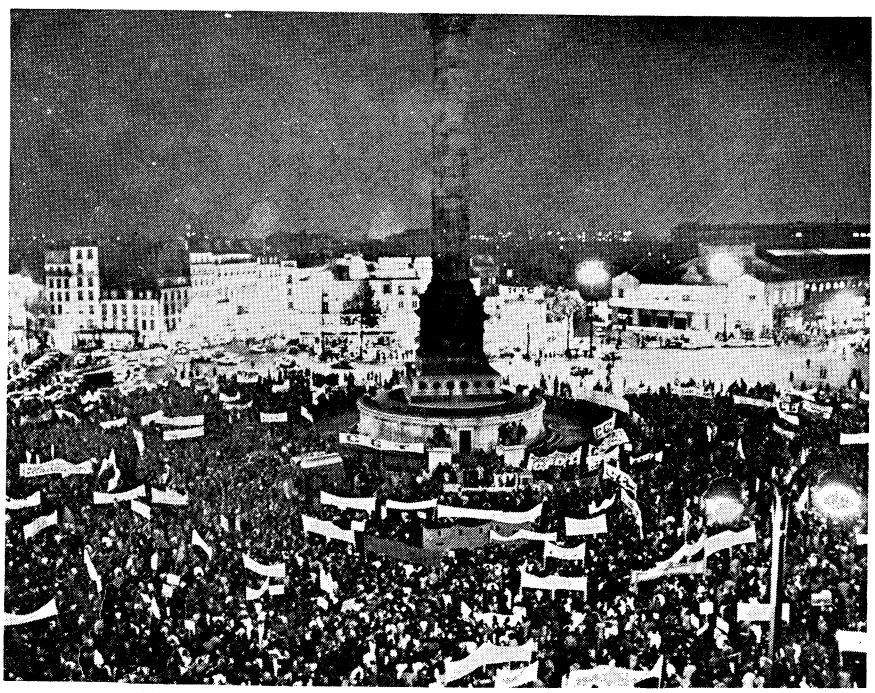

Demonstrerende Fransen op Place de la Bastille.

Het is niet de eerste maal dat de bonden nauwer samenwerken.
Op 10 januari 1966 werd het eerste samenwerkingsakkoord gesloten maar de gebeurtenissen in mei 1968 brachten verschillen in opvatting, politiek en strategie naar voren.
Op 1 december 1970 vonden de bonden elkaar weer en een hoogtepunt van de samenwerking was 15 aug. 1973 toen in Parijs een gezamenlijke demonstratie uit sympathie met de bedrijfsbezetting bij Lip werd gehouden (pag. 741 e.v. '73).
Over de verschillen tussen de beide bonden is het volgende ontleend aan het *NRC/H'blad* van 16 juli 1974:

Ongeveer 20 à 25% van de loontrekkenden is bij een vakbond aangesloten.
Dat is geen overdonderend hoge organisatiegraad, die bovendien nog devalueert als men ziet over hoeveel — categorale, soms voor één enkele onderneming opgerichte — bondjes de leden zijn verdeeld. De versplintering en verdeeldheid in de vakbeweging werkt niet uitnodigend op het Franse individualisme, zeker niet als men ziet, hoe centralistisch men soms te werk gaat aan de top.
De „Confédération Générale du Travail" (CGT) is daar een voorbeeld van, al begint men ook daar te begrijpen, dat de, in Parijs uitgeroepen puurheid van de leer, de leden in de onderneming, ergens in de provincie, niet zo interesseert.
De CGT is in september 1895 opgericht — tot 1884 was vakorganisatie in Frankrijk onwettig —, is met 2,5 mln leden de grootste centrale, vertoont nog wat trekjes van het anarcho-syndicalisme uit het oerbegin, maar wordt nu communistisch genoemd, al stemmen lang niet alle leden op de Parti Communiste.
Sterk generaliserend omschreven: „Eerst materiële lotsverbetering voor de arbeiders — hogere lonen, vroeger en beter pensioen, kortere werktijden tot de 40-urige werkweek — en dan pas de ideologische, dan geldende onderbouw".
Dat betekent in de praktijk een sterke verknochtheid aan de Franse communistische partij die naar buiten vooral loyaliteit, redelijkheid, ondergeschiktheid wil demonstreren en zeker geen schrikaanjagende acties.
De ideologische radicaliteit is eerder te vinden bij de „Confédération Française Démocratique du Travail" (CFDT), een in 1964 uit de katholieke vakbeweging voortgekomen vakcentrale, die nu zegt te beschikken over 800.000 leden. In mei 1968 was het vooral de CFDT — veel minder centralistisch en veel meer ruimte latend aan de achterban — die acties van studenten en stakende en bezettende arbeiders steunde.
Op het congres van mei 1970 werd duidelijk gezegd: „Het doel van de strijd is vervanging van de kapitalistische maatschappij door een socialistische" en er vielen woorden als „Zelfbestuur.... overneming van de produktiemiddelen... plandemocratie".
Geen wonder dat deze twee, de Franse arbeiders het meest aansprekende vakcentrales, elkaar niet best vertrouwen.
Remmend werken bonden als de „Force Ouvrière" (FO), een uit 1948 stammende — en volgens de verhalen met Amerikaans geld ook van de CIA gefinancierde — afsplitsing van de CGT en de christelijke CFTC, en in mindere mate de beambtenbond „Confédération Générale des Cadres" (CGC). Maar het klimaat is, sinds mei 1968, sinds de affaire Lip van 1973 en sinds de presidentverkiezingen van dit jaar te fel geworden, om te hopen op hervormingen-via-overleg.
Bij de Franse werkgevers, verenigd in de „Confédération Générale du Patronat Français", leeft een nauwelijks verbloemd conservatisme, dat in de voorbije gaullistische jaren aardig werd beschermd. Dat is zelfs de jonge managers wat te machtig geworden, die zich in een apart clubje hebben verenigd en nog een niet te onderschatten rol speelden bij de oplossing van het Lip-conflict.

Akties aangekondigd

President Giscard d'Estaing heeft tijdens de verkiezingscampagne en bij zijn installatie beloofd iets te gaan doen aan de verbetering van de sociale omstandigheden, maar de vakbonden lieten al direct weten dat zij zich uiterst kritisch zouden opstellen en zouden afwachten wat er werkelijk gedaan zou worden.
Zij hadden veel kritiek op de eerste sociale maatregelen van de regering (pag. 71/2 e.v.) en lieten dan ook weten in de herfst een serie proteststakingen te zullen organiseren.
Eind september '74 presenteerde de regering-Chirac haar eerste begroting. Deze bleek geheel in het teken van de strijd tegen de inflatie te staan. Door flink te bezuinigen op investeringen in de openbare sector, bij het onderwijs en in de uitgaven voor de landbouw en door de instelling van een speciale conjunctuurbelasting voor ondernemingen wist minister van economie en financiën Fourcade een sluitende begroting te creëren.
Wederom protesteerden de vakbonden. Vooral de speciale belasting voor ondernemingen was hun een doorn in het oog omdat zij vreesden dat een aantal marginale bedrijven tot sluiting zouden overgaan en dat bij andere bedrijven ontslagen zouden vallen.
In oktober barstte de stakingsgolf los. Er werd niet in alle gevallen gestaakt uit protest tegen het economische beleid van de regering.
Zo staakten op 29 oktober de bankbedienden uit protest tegen de onvoldoende geachte beveiligingsmaatregelen tegen bankovervallen.
Het personeel van de ORTF staakte tegen de reorganisatie van de omroep en de daarbij verwachte ontslagen.
Half oktober begon het personeel van de posterijen een staking om kracht bij te zetten aan de loononderhandelingen. De staking die begon bij de sorteerders breidde zich snel uit en het gehele postverkeer kwam tot stilstand.
Op 5 november begon het spoorwegpersoneel aan een 48-uurs staking, eveneens om kracht bij te zetten aan hun salariseisen.
Eind oktober waren ook in de steenkolenmijnen in Elzas-Lotharingen stakingsacties begonnen waardoor een aanzienlijke vertraging in de aanvoer van steenkool ontstond. In alle gevallen hadden de acties de steun van de bonden, hoewel de hoofdbesturen niet het initiatief namen. Beslissingen om te staken werden geheel aan de regionale of plaatselijke afdelingen overgelaten, waarna de leiding in Parijs meestal volgde.
Onderhandelingen tussen de regering en de postambtenaren in de loop van oktober begonnen liepen aanvankelijk op niets uit.
Op 8 november werd er in Parijs een grote demonstratie gehouden door meer dan 10.000 werknemers uit overheidsdiensten en staatsbedrijven voor hogere lonen en betere arbeidsvoorwaarden.
Op 11 november staakte het spoorwegpersoneel weer, terwijl ook door andere ambtenaren niet werd gewerkt.
Op 12 november 1974 riepen de beide bonden alle werknemers in Frankrijk op op 19 november het werk neer te leggen ter verdediging en verbetering van de koopkracht.
De staking werd een gedeeltelijk

succes. In Parijs demonstreerden enkele tienduizenden stakers, maar van een volledig lamleggen van het openbare leven, zoals de vakbonden zich hadden voorgesteld, was geen sprake. Premier Chirac had aan de vooravond van de staking over de televisie een oproep aan de Fransen gedaan tot eenheid tegen wat hij noemde „de oude demonen", die drijven naar staking en onderlinge tegenstellingen. Hij zei verder dat de regering niet bereid was met werkgevers en werknemers te gaan praten over de economische en sociale toestand, een voorstel van de socialistische leider Mitterrand.

Op 20 nov. liet de president weten dat de regering bereid was nog voor het einde van het jaar te gaan praten over loonsverhoging voor ambtenaren en werknemers in de genationaliseerde bedrijven. Een dergelijke verhoging zou voor 1975 dan rond drie procent bedragen.

Ook zou het personeelstekort bij de posterijen, een van de grieven van de stakende postbeambten, bestreden gaan worden. Hoewel hiermee wat de postbeambten betreft niet aan de stakingseisen was voldaan, zij eisten een optrekken van het minimumloon tot ca. *f* 935,— en het aantrekken van 30.000 man personeel, kwamen de stakingen hierna tot een eind.

Op 2 dec. 1974 hervatte het personeel van de PTT het werk en daarna eindigden de stakingsacties in de andere sectoren ook. *(Le Monde, NRC/H'blad, NZZ)*

SERVAN-SCHREIBER RICHT NIEUWE PARTIJ OP

Op 30 september 1974 heeft Jean-Jacques Servan-Schreiber een nieuwe politieke groepering opgericht.

Het is een liberale groepering die de „Radicale socialistische en hervormingspartij" heet. De oprichters zijn naast Servan-Schreiber, de leiders van de Radicale partij en vier leden van de regering-Giscard.

De nieuwe partij zal omstreeks 15 zetels hebben in de 490 zetels tellende Nationale vergadering.

Jean-Jacques Servan-Schreiber en de medeoprichters van de nieuwe liberale partij hebben slechts in het vage de algemene doelstellingen van de partij in een communiqué aangegeven. Maar de bedoeling is waarschijnlijk, stemmen te werven voor het centrum van Giscard, die thans naar de Socialistische Partij van François Mitterrand gaan.

De nieuwe partij zal niet alleen de Radicale Partij vervangen, maar ook een eind maken aan de Hervormingsbeweging. De oude radicale groepering komt volgende week bijeen om de verandering te formaliseren. *(Reuter)*

HULP VOOR FRANSE BOEREN

Op 15 januari heeft president Giscard meegedeeld dat de regering hulp zal geven aan de Franse landbouw en met name aan de veeteelt in de vorm van fiscale maatregelen.

Giscard verklaarde dat de maatregelen die hem voor ogen staan in overeenstemming zijn met de richtlijnen van de EG. De nationale hulp zal rechtstreeks naar de Franse boeren gaan.

Giscard zei in een kabinetszitting ook voorstellen te zullen doen voor speciale hulp van de EEG aan veehouders.

Eerder had premier Chirac de boeren een stijging beloofd van dat inkomen in 1975 met 13,5 procent.

Aangezien Parijs gelooft dat de Europese landbouwprijzen slechts met 8 of 9 procent kunnen stijgen zal het verschil van 4 of 5 procent stijging voor de Franse boeren in een belastingverlichting en verlichting van sociale lasten moeten worden gevonden, zo meende de ministerraad. Door deze steun niet aan produktie en prijs te verbinden hoopt men nieuwe woede-uitbarstingen, zoals die van bondskanselier Schmidt, te voorkomen.

Volgens het officiële verslag van de ministerraad is voor Giscard het prijsprobleem een gevolg van de verschillende inflatiepercentages in Europa.

De Franse houding aldus de president, wordt bepaald door de volgende factoren: 1. De Franse boeren moet een normale ontwikkeling van hun inkomen in 1975 worden verzekerd. 2. De Europese landbouwprijzen dienen in overeenstemming te zijn met het algemene prijsniveau dat voor 1975 wordt voorzien waarbij de belangen van verschillende produktiesectoren tot hun recht moeten komen. 3. Aanvullend inkomen moet worden verzekerd door specifieke besluiten der gemeenschap ten gunste van bepaalde sectoren zoals de veeteelt. 4. Voor landen die in 1974 sterke inflatie kenden zoals Frankrijk moet aanvullend inkomen door de landbouw worden gevonden in nationale maatregelen die rechtstreeks ten goede komen aan de producenten en die toch verenigbaar zijn met de regels van de EG. *(NRC/H'blad)*

NIEUWE SERIE KERNPROEVEN IN STILLE OCEAAN, ONDERGRONDSE PROEVEN AANGEKONDIGD

Op 8 juni 1974 maakte president Giscard in een officieel communiqué bekend dat een nieuwe serie kernproeven zou beginnen in de Stille Oceaan in het gebied van het atol Mururoa.

In het staatsblad verscheen op dezelfde dag een bericht van het ministerie van defensie waarin alle scheepvaart in de veiligheidszone rond het atol Mururoa met ingang van 11 juni 1974 werd verboden.

De mededeling in het staatsblad kwam tegelijkertijd met een artikel in Le Monde, waarin werd bekend gemaakt dat Frankrijk in de toekomst ondergrondse kernproeven gaat houden.

De militaire specialist van het blad meldde dat de Fransen grote technische moeilijkheden hebben moeten overwinnen voordat het atol van Fangataufa in de Stille Oceaan geschikt werd bevonden voor ondergrondse nucleaire proeven. De samenstelling van de vulkanische bazaltsteen waaruit de atols daar bestaan, leek zich aanvankelijk namelijk niet zo goed voor kernexplosies te lenen. De installaties voor de proeven bleken op grote diepte te moeten worden aangebracht. Voor de explosie van een één megaton grote kernbom moest tot een diepte van 1400 meter worden geboord.

Tot de voordelen van de nieuwe techniek van de Franse kernproeven behoort dat de atmosfeer niet meer zal worden bevuild en dat daarmee de voornaamste grond zal zijn ontnomen aan de internationale protesten die vorig jaar een onaangename draai voor Frankrijk begonnen te nemen. Ook zijn ondergrondse kernproeven niet van weersomstandigheden afhankelijk. Net als de VS en de Sowjet-Unie, kan nu ook Frankrijk het gehele jaar door naar believen kernproeven nemen.

Tot de nadelen van de ondergrondse proeven rekent de militaire deskundige van Le Monde de volgende factoren: 1. De rekening voor de Franse schatkist zal nog veel groter worden dan bij proeven in de atmosfeer het geval was; 2. De precisie van de meetappartuur zal minder zijn dat die voor bovengrondse proeven; 3. De voorbereiding van ondergrondse proeven neemt veel meer tijd in beslag dan bij proeven in de atmosfeer.

Ook van officiële zijde werd bevestigd dat in de toekomst de proeven ondergronds zullen plaatsvinden. In een verklaring van de Franse ambassade in Wellington van 10 juni, in een brief van Giscard d'Estaing aan de premier van Nieuw-Zeeland van 1 juli, tijdens een persconferentie van de Franse president op 25 juli, in een redevoering van minister Sauvagnargues op 25 september voor de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties en in een televisie-interview en een persconferentie van de minister van defensie resp. op 16 augustus en 11 oktober werd meegedeeld dat Frankrijk in

de toekomst ondergrondse kernproeven zal nemen.
Deze mededelingen waren voor verschillende Franse organisaties en vooraanstaande intellectuelen en geestelijke leiders aanleiding bij de regering te protesteren.
Ook in het regeringskamp bleek niet iedereen het eens te zijn met de beslissing. Minister Servan-Schreiber die op 9 juni zijn afkeuring uitsprak werd nog dezelfde dag door de president ontslagen (pag. 71/1).
Op 17 juni maakten de Australische en Nieuwzeelandse regeringen bekend dat op die dag de eerste Franse kernbom bij het atol Mururoa tot ontploffing was gebracht.
Premier Whitlam van Australië verklaarde op 9 juni dat zijn regering zich „diep bezorgd" maakte over de nieuwe reeks atoomproeven. De premier zei dat de proeven zouden leiden tot radio-actieve neerslag boven Australisch grondgebied.
In Wellington, de hoofdstad van Nieuw-Zeeland, verklaarde premier Norman Kirk dat hij „aanleiding had" te menen dat Frankrijk weer een kernproef had genomen.
Kirk noemde de kernproeven een schending van de Nieuwzeelandse rechten en van de rechten van Nieuwzeelandse buurlanden.
Op 11 juni had Kirk al een brief aan de Franse ambassadeur in Wellington overhandigd, gericht aan president Giscard waarin hij protesteerde tegen de hervatting van de proeven.
Op 12 juni werd bekend dat de president had besloten dat, om zuinigheidsredenen, één kernproef minder gehouden zou worden.
Over het werkelijk te nemen aantal proeven werd echter geen nadere mededeling gedaan.
Op 8 juli verklaarde premier Whitlam dat zijn regering redenen had om aan te nemen dat er wederom een kernexplosie had plaatsgevonden.
Le Monde meldde op 13 juli dat er inderdaad op 7 juli een tweede explosie had plaatsgevonden, die waarschijnlijk een kracht van tussen de 100 en 200 kiloton had. De bom zou, hangend aan een ballon, een gebruikelijke procedure bij de Franse proeven, tot ontploffing zijn gebracht.
Op 17 juli maakten de regeringen in Canberra en Wellington bekend dat er zeer waarschijnlijk weer een kernproef had plaatsgevonden.
Parijs onthield zich, zoals bij de vorige bekendmakingen van de Australische en Nieuwzeelandse regeringen, van commentaar.
Op 25 juli meldde Kirk een nieuwe kernexplosie. Dezelfde dag maakte de Australische minister van milieuhygiëne bekend dat er radioactieve neerslag was geconstateerd in vijf controlestations in verschillende delen van Australië.
Op 29 juli werd in Nieuw-Zeeland wederom een explosie geconstateerd. Premier Kirk zei dat het ging om een bom met een grote kracht, waarschijnlijk 100 megaton.
Le Monde berichtte op 15 augustus uit betrouwbare bron te hebben vernomen dat Frankrijk bij de atoomproeven in Polynesië een belangrijke stap had gedaan tot verdere modernisatie van de strategische en tactische „afschrikkingswapens. Het zou vooral gaan om het perfectioneren van de kernladingen waarmee raketten met meer kernkoppen worden uitgerust.
Het blad kwam met de volgende bijzonderheden over de al gedane proeven:

„Naar alle waarschijnlijkheid komen de eerste twee proefnemingen van 1974 het dichtst bij het resultaat dat wordt nagestreefd door het Commissariaat voor Atoomenergie (C.E.A.).
De explosie van 16 juni, die een sterkte had van 5 kiloton, wat gelijk is aan 5.000 ton T.N.T., wordt door deskundigen beschouwd als een technisch succes, omdat, naar men aanneemt, deze proef tot doel had het ontstekingsmechanisme van een zwaardere kernlading te testen, waarmee raketten met meerdere kernkoppen zouden worden uitgerust.
Bij de daaropvolgende proefneming van 7 juli (150.000 ton T.N.T.) viel het op dat men gebruik maakte van het eerder geteste ontstekingsmechanisme.
De proef van 7 juli zou vooral bewijzen hoe ver de technici zijn met de miniaturisatie van nucleaire wapens. Men is al enkele maanden bezig met het bestuderen van de sterkte van de kernlading en de hoeveelheid kernkoppen die elke aanvalsraket zou moeten vervoeren. Deze kwalitatieve verbetering wordt onontbeerlijk geacht om de nucleaire wapens hun „afschrikkings" vermogen te laten behouden, ook al wordt er grote vooruitgang gemaakt met de anti-raketverdediging. Een dergelijke ontwikkeling wordt overigens ook waargenomen in de V.S., Rusland en Engeland.
De Franse instituten voor nucleair onderzoek hebben de opdracht gekregen om de nucleaire wapens meer te miniaturiseren en te „verharden", dat wil zeggen ze te beschermen tegen de anti-raketverdediging, door in de toekomst de raketten van onderzeeërs uit te rusten met meerdere atoomkoppen (dit noemt men de derde generatie van de strategische nucleaire bewapening).
De eerste twee proefnemingen dit jaar in de Stille Zuidzee worden ongetwijfeld om deze reden genomen. De technici van de C.E.A. erkennen dat zij zich vooral richten op het ontwerpen van kernkoppen met een groot potentieel, waarvan er dan meerdere vervoerd zouden kunnen worden door een en dezelfde raket."

Op 26 aug. meldden Wellington en Canberra wederom een proef. Premier Kirk sprak bij die gelegenheid de hoop uit dat dit de laatste bom zou zijn, maar op 15 sept. werd de achtste explosie geregistreerd.
Op 15 sept. verscheen er in het Franse staatsblad een officiële mededeling van het ministerie van defensie dat de scheepvaart in het gebied rondom het atol Mururoa met ingang van die datum weer was toegestaan.
Gedurende de hele periode van de proeven is van officiële zijde in Frankrijk op geen enkele wijze commentaar gegeven.

Uitspraak Internationaal Hof in Den Haag

Op 20 dec. 1974 deelde het Internationale Hof van Justitie in Den Haag mee, dat de Australische en Nieuwzeelandse eisen inzake de stopzetting van Franse kernproeven geen substantie meer hadden, omdat Frankrijk bij verschillende gelegenheden had meegedeeld in de toekomst geen bovengrondse kernproeven meer te zullen nemen. Omdat de beide landen het Hof verzocht hadden bovengrondse kernproeven te verbieden, achtte het Hof zich nu niet gerechtigd een oordeel te vellen.
Australië en Nieuw-Zeeland hadden op 9 mei 1973 het Hof verzocht de Franse regering te verbieden bovengrondse kernproeven te nemen (pag. 722/1-1973) *(Le Monde, NRC/H'blad, Communiqué International Court of Justice, The Hague)*

VIERDE KERNDUIKBOOT TE WATER GELATEN

Op 16 sept. 1974 is de vierde Franse atoomduikboot te water gelaten. Met de bouw van een vijfde atoomduikboot zal spoedig worden begonnen.
Met de lancering van de vierde onderzeeëer, l'Indomptable, van de werf in Cherbourg heeft het land er nu evenveel als Engeland.
De Fransen willen nog verder gaan met een vijfde onderzeeëer, waarvan de bouw de komende weken zal beginnen, en de zesde, waartoe al goedkeuring is verleend en die in 1980 in gebruik moet worden genomen.
Frankrijk is ook van plan een vliegdekschip met kernaandrijving van 15.000 ton te bouwen. Dat wordt het eerste oppervlakteschip met kernaandrijving van de Europese marine. Het moet eveneens in 1980 worden opgeleverd. Bovendien zal

de Franse marine worden uitgerust met een vloot kleine, 3000 ton metende, onderzeeërs met kernaandrijving, uitgerust met conventionele bewapening.
Het Franse hoge commissariaat voor de atoomenergie is bezig met de ontwikkeling van ballistische raketten met meervoudige kernkoppen.
Deze zullen, zo heeft de ministeriële gedelegeerde voor de bewapening, Jean-Laurens Delpech, meegedeeld, onder meer worden geïnstalleerd in de vijfde kernonderzeeër, „Le Tonnet", die in 1979 operationeel moet zijn. Deze raketten van het type M 4 hebben een grotere draagwijdte dan de tot dusver in gebruik zijnde en kunnen beter elektronische „tegenmaatregelen" opvangen.
De kernonderzeeërs van de strategische oceaanvloot, waarvan er in totaal zes zullen komen, zullen geleidelijk aan worden uitgerust met ballistische raketten van het type M 20, die een kernkop met een kracht van 1 megaton (d.w.z. 1 mln ton TNT) bezitten. Elk van deze onderzeeërs zal met ingang van 1976 16 van deze raketten krijgen. *(Reuter)*

OVERLEG GISCARD MET BONDSKANSELIER SCHMIDT

In het kader van het halfjaarlijkse Frans-Westduitse overleg was president Giscard d'Estaing op 8 en 9 juli 1974 in Bonn voor gesprekken met de Westduitse bondskanselier Helmut Schmidt. De beide staatslieden spraken bij die gelegenheid over de economische problemen en met name over een gemeenschappelijk stabiliteitsprogramma. Andere gespreksthema's waren de energiepolitiek, de dialoog van de Europese Gemeenschap met de Arabische staten, de Engelse positie in de gemeenschap en de Europese veiligheidsconferentie.
Ten aanzien van de te voeren economische politiek, zei Schmidt aan het eind van de eerste conferentiedag, te verwachten dat de maatregelen die de Franse regering al heeft genomen ertoe zullen leiden dat Frankrijk in één tot twee jaar economisch gezien even stabiel is als de Bondsrepubliek.
Tijdens het onderhoud onder vier ogen dat op het bij Bonn gelegen slot Gymnich werd gevoerd en ruim drie uur duurde, liet Schmidt zich tevreden uit over de ontwikkeling van de Franse franc op de valutamarkten, wat naar zijn mening ook een positieve uitwerking heeft op de economische situatie in Frankrijk. De Westduitse bondskanselier maakte hierbij duidelijk dat deze ontwikkeling was ingetreden nadat Giscard d'Estaing tot president was gekozen.
Schmidt en Giscard d'Estaing wezen op de Duits-Franse parallellen in de anti-inflatiepolitiek en spraken zich tegelijkertijd uit voor een gemeenschappelijke Europese stabiliteitspolitiek. Zij waren het erover eens dat wanneer de economische stabiliteit is hersteld, dit een belangrijke voorwaarde voor het Europese stabiliteitsprogramma.
Naar de mening van de beide staatslieden moet het fundament voor een gemeenschappelijk programma worden gelegd, wanneer de Westeuropese ministers van financiën en economische zaken op 15 juli zouden bijeenkomen. Het doel van dit programma is om een evenwicht te creëren tussen de handels- en betalingsbalans van de diverse lidstaten. Daarbij zullen zeker concessies van de Bondsrepubliek worden verlangd.
Van zijn kant had Giscard d'Estaing uiteengezet, hoe hij de rol van Frankrijk als het land dat het komende halfjaar de gemeenschap presideert, ziet. Hierbij kwam ook het Franse voorstel ter sprake om in het najaar 1974 in Parijs een Europese top te houden (pag. 801 e.v. 1974). Schmidt en Giscard bespraken in dit verband eveneens initiatieven om de politieke samenwerking te versterken die echter nog niet zijn te verwachten, voordat in Groot-Brittannië de parlementsverkiezingen zijn gehouden.
Het streven is er hierbij op gericht om de beslissingsprocedure in de organen van de Gemeenschap te verbeteren, waarbij ook het Europees parlement een rol moet gaan spelen. Dit zelfde thema werd ook besproken door de Franse en Westduitse ministers die deelnemen aan de consultatieronde. In dit kader hebben de beide ministers van defensie de mogelijkheid voor een zelfstandig Europese veiligheidspolitiek in het kader van de NAVO behandeld.
Een Westduitse regeringswoordvoerder deelde mee dat Schmidt en Giscard het erover eens waren, dat er tussen beide landen geen bilaterale problemen bestaan. Ook voor de vertraagde ratificatie van het Frans-Duitse verdrag, waarin Duitse rechtbanken in staat worden gesteld om reeds door Franse rechtbanken veroordeelde nazi-misdadigers te berechten, is een oplossing gevonden. Schmidt heeft toegezegd, dat hij zich er persoonlijk voor zou inzetten, dat het verdrag nog in 1974 zou worden geratificeerd.
Aan het einde van de tweede conferentiedag verklaarden de beide staatslieden dat het voor de verdere ontwikkeling van de Europese Gemeenschap van het grootste belang is of de economische stabiliteit kan worden hersteld.
De Franse president prees de anti-

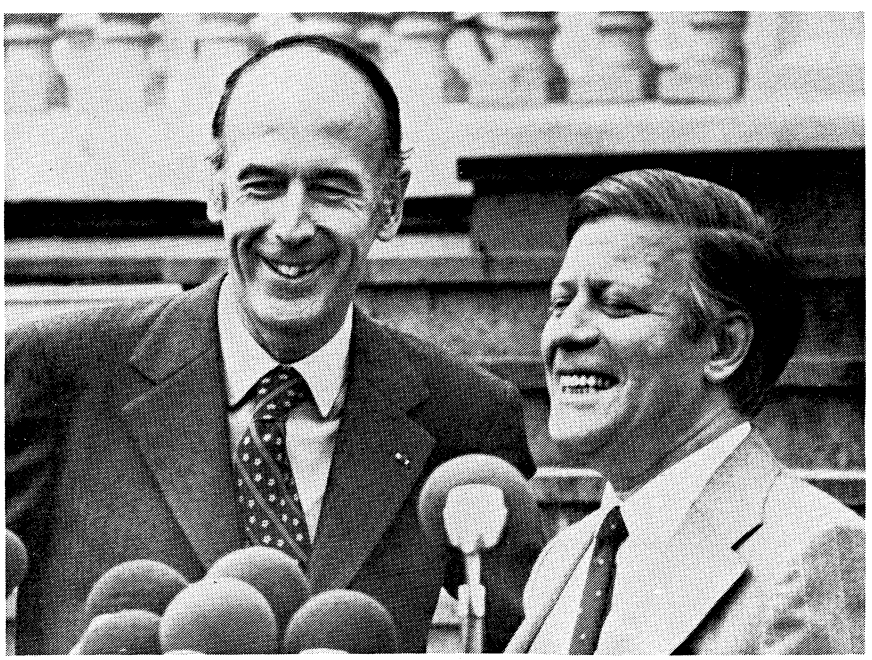

President Giscard d'Estaing (l.) en bondskanselier Schmidt (r.).

inflatiepolitiek van de bondsregering.
Beide staatslieden roemden ook de Frans-Westduitse vriendschap.
De Franse president voegde hieraan toe, dat deze vriendschap niet iets exclusiefs is, aangezien Frankrijk ook bereid is met andere landen nauwe betrekkingen aan te gaan. Desondanks hoopte hij, dat zijn vriendschap met Schmidt ook haar weerslag zou vinden in de betrekkingen tussen de Franse regering en de bondsregering.
De Franse woordvoerder Rossi wees er hierbij op dat de Frans-Westduitse vriendschap een pijler van de Gemeenschap vormt en dat deze entente voor Frankrijk van beslissend belang is. Daarop zouden andere landen hierop niet gevoelig moeten reageren.
Van zijn kant liet bondskanselier Schmidt weten zeer tevreden te zijn over de maatregelen die de Franse regering tegen de inflatie heeft genomen. Naar zijn zeggen vormen het feit, dat er een parallel bestaat tussen de Franse en de Westduitse anti-inflatiepolitiek, en de nauwe samenwerking tussen beide landen een beslissende voorwaarde voor de verdere ontwikkeling van de Europese Gemeenschap. In de huidige fase zouden Frankrijk en de Bondsrepubliek het voorbeeld moeten geven, hoe op verstandige wijze een stabiliteitspolitiek wordt gevoerd.
Daarbij richtten Schmidt en Giscard d'Estaing een waarschuwing aan het adres van de Europese Commissie om ten aanzien van haar budget spaarzaamheid te betrachten.

Eensgezindheid bestond er, aldus regeringswoordvoerder Bölling en zijn Franse collega Rossi, ook op alle andere punten die ter sprake waren gekomen. Zo waren beide partijen het erover eens, dat een Westeuropese topconferentie voor het najaar 1974 nuttig zou kunnen zijn — het voorstel hiertoe is gedaan door de Franse regering — maar zij zou wel „buitengewoon zorgvuldig" moeten worden voorbereid. Daarom zijn Schmidt en Giscard overeengekomen om een dergelijke top alleen te laten plaatsvinden, wanneer concrete resultaten zijn te verwachten en er vooruitgang in het Europese integratieproces kan worden geboekt. In tegenstelling tot de topconferentie van eind 1973 in Kopenhagen zouden er geen onverbindende gesprekken op de mogelijke Parijse top moeten worden gehouden, maar zouden er spijkers met koppen moeten worden geslagen.
Volgens regeringswoordvoerder Bölling waren beide het erover eens, dat er op de veiligheidsconferentie rekening dient te worden gehouden met het bijzondere van de Duitse situatie. Pas wanneer de resultaten dit zouden rechtvaardigen, zou de Europese veiligheidsconferentie met een topconferentie kunnen worden afgesloten. (Reuter, Le Monde, NRC/H'blad)

VERRE OOSTEN ZUIDOOST-AZIË EN

INDONESIË

MINISTER MALIK IN DE SU EN OOST-EUROPA

Nadat de Indonesische minister van buitenlandse zaken, Adam Malik, reeds juli 1974 officiële bezoeken had gebracht aan Joego-Slavië, Polen, SU, de Mongoolse Volksrepubliek (10-13 juli, aanknoping diplomatieke betrekkingen) en Noord-Korea, maakte hij van 12-30 dec. 1974 een reis door de SU (23-26 dec.), Hongarije en de DDR.
Na besprekingen met de Russische ministers Gromyko en Patolitsjew en een ontvangst door president Podgorny ondertekende minister Malik op 26 dec. te Moskou een akkoord i.z. economische en technische samenwerking tussen de SU en zijn land. Volgens het Sowjet-persbureau *Tass* legt het akkoord de grondslag voor een voor beide partijen voordelige samenwerking. Ook in Boedapest en Oost-Berlijn werden economische overeenkomsten getekend. Minister Malik verklaarde bij terugkeer in Djakarta dat Indonesië voor bepaalde economische projecten kan rekenen op de steun van de socialistische landen in Oost-Europa. De drie bezochte landen hadden zich bereid verklaard tot het doen van investeringen, het deelnemen in "joint-ventures" en het helpen bij projecten van andere aard. „Hierdoor kunnen wij uitmaken voor welke projecten wij een beroep op hen zullen doen," aldus Malik. Volgens hem zal Indonesië de voorkeur geven aan projecten op regeringsniveau.
De *NZZ* (19-1) wees op de toegenomen belangstelling van de SU voor Indonesië (bezoeken in '74 van plv. minister van buitenlandse zaken Firjoebin, plv. minister van buitenlandse handel Grisjin en een parlementaire delegatie), maar stelde tegelijk vast dat in het door *Tass* gepubliceerde communiqué geen melding werd gemaakt van het door de SU sinds jaren hardnekkig verkondigde concept van een collectief veiligheidsstelsel voor Azië. *(NZZ, NRC/H'blad)*

(Vor. ber. pag. 592/3-1971)

START TWEEDE VIJFJARENPLAN

Op 1 april 1974 ging officieel het tweede vijfjarenplan, Repelita II, van start. In het kader van dit plan zijn voor de periode tot april 1979 uitgaven voorzien tot een bedrag van 4.858,8 mrd roepiah, d.w.z. vier maal zoveel als onder Repelita I.
Het nieuwe plan kent prioriteit toe aan maatregelen voor de economische ontwikkeling, maar schenkt meer aandacht dan tevoren aan niet-economische sociale behoeften. De voornaamste vijf taken in dat verband zijn: verzorging van de bevolking met levensmiddelen (rijst) en textiel van goede kwaliteit tegen betaalbare prijzen; het beschikbaar stellen van bouwmaterialen ten gunste van de woningbouw, speciaal voor de massa; verbeteringen op alle terreinen van de infrastructuur; gelijkmatiger en betere sociale voorzieningen; uitbreiding van de mogelijkheden op de arbeidsmarkt.
Gestreefd wordt naar een stijging van het BNP met ca. 7,5% per jaar.

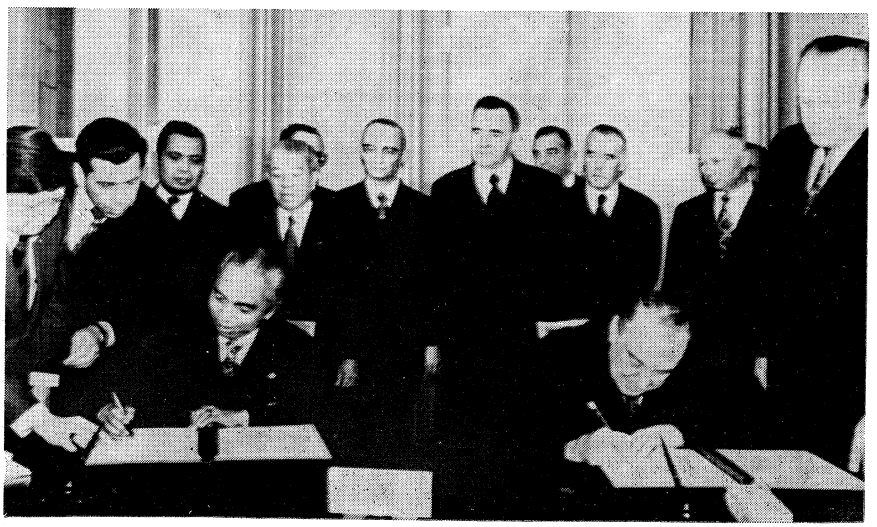

Minister Malik (l.) en S. Skachkow (SU) tekenen het samenwerkingsakkoord.

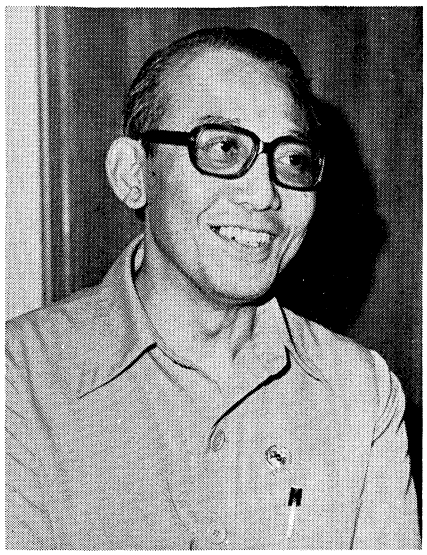

Prof. Widjojo Nitisastro, voorzitter van de nationale planraad (BAPPENAS) en staatsminister van economische, financiële en industriële zaken.

Bij een bevolkingsgroei van 2,3 à 2,5% per jaar zou dat neerkomen op een jaarlijkse toename van het inkomen per hoofd van ca. 5%. De groeipercentages in de diverse economische sectoren (in % per jaar) zijn als volgt geraamd: landbouw 4,6, industrie 13, mijnbouw 9, verkeer + toerisme 10, elektriciteit 15 en andere sectoren 8.
De uitgaven in de diverse sectoren werden als volgt geschat (in mrd roepiah):

Landbouw + irrigatie	1.006,0
Regionale ontwikkeling	930,6
Verkeer + toerisme	848,7
Onderwijs + cultuur	525,8
Elektriciteit	370,8
Gezondheid, gezinsplanning + sociale voorzieningen	192,1
Industrie + mijnbouw	185,8
Woningbouw	104,9
Transmigratie en werkverschaffing	69,4
Andere uitgaven	624,7
TOTAAL	4.858,8

Op de begroting 1974/75 werd ter financiering van het plan een bedrag van 615,7 mrd roepiah uitgetrokken. (*NZZ*, 11-7-1974)

15DE EN 16DE IGGI-CONFERENTIE

Nadat de Intergouvernementele Groep i.z. Indonesië (IGGI) tijdens haar 15e conferentie op 11 en 12 dec. 1973 te Amsterdam het Indonesische verzoek om buitenlandse hulp voor het begrotingsjaar 1974/75 ten bedrage van $ 850 mln ($ 550 mln projecthulp en $ 300 mln programmahulp, w.o. $ 100 mln voedselhulp) besproken had, besloot de Groep* tijdens de 16de bijeenkomst — op 7 en 8 mei 1974 te Amsterdam — dat die totale behoefte aan hulpverlening, t.w. $ 850 mln, juist was. Blijkens mededelingen gedaan op een persconferentie na afloop van de 16de zitting zal dit door Indonesië gevraagde bedrag volledig door de donorlanden bijeen worden gebracht. Definitieve toezeggingen kwamen van de Wereldbank ($ 250 mln), de Aziatische Ontwikkelingsbank ($ 80 à 90 mln), Nederland ($ 62 mln, voor 75% projecthulp), Australië ($ 33 mln), België ($ 10 mln), Bondsrepubliek Duitsland ($ 73 mln, 50% projecthulp), Nieuw-Zeeland ($ 5,3 mln) en de VS ($ 176 mln, grotendeels projecthulp). Intentieverklaringen werden afgelegd door Canada (voor $ 17,7 mln), Frankrijk ($ 37 mln) en Japan (⅓ deel van de bilaterale „niet-voedsel" hulp, ca $ 150 mln).
Verschillende leden van de Groep, zoals de Wereldbank en de Aziatische Ontwikkelingsbank, besloten hun aandeel in de hulpverstrekking op hardere voorwaarden te doen plaatsvinden dan de tot dusver gebruikelijke condities; maar de nieuwe voorwaarden blijven voordelig vergeleken met die van leningen op commerciële basis.
De Groep was van mening dat het begrotingsjaar 1974-75, waarin de betalingsbalanspositie van Indonesië — o.m. als gevolg van de sterk gestegen olieprijzen — een forse verbetering zal laten zien, als een overgangsjaar zal moeten worden beschouwd. Over de ontwikkeling van de betalingsbalanssituatie op lange termijn zal door Wereldbank en IMF een studie worden gemaakt. Met het oog daarop werd besloten pas in april 1975 weer bijeen te komen.
Blijkens het slotcommuniqué prees de Groep de in het Tweede Vijfjarenplan neergelegde ontwikkelingsstrategie van de Indonesische regering. *(Internationale Samenwerking, NRC/H'blad)*

(Vor. ber. pag. 487 - 1973)

*) De volgende landen waren in mei 1974 vertegenwoordigd: Australië, België, Canada, de bondsrepubliek Duitsland, Engeland, Frankrijk, Indonesië, Italië, Japan, Nederland, Nieuw-Zeeland, Oostenrijk, de Verenigde Staten en Zwitserland. Oostenrijk, dat voorheen de status van waarnemer had, was voor de eerste keer aanwezig als lid van de Groep. De vergadering werd tevens bijgewoond door vertegenwoordigers van het Internationaal Monetair Fonds (IMF), de Wereldbank, de Aziatische Ontwikkelingsbank en het Ontwikkelingsprogramma van de Verenigde Naties (UNDP), alsook door waarnemers van Denemarken, Noorwegen, de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) en (voor het eerst) de Europese Economische Gemeenschap (EEG).

BEGROTING 1975-76

Begin jan. heeft president Soeharto de begroting voor het op 1 april beginnende financiële jaar 1975-76 aan het parlement voorgelegd.
NRC/H'blad (21-1) berichtte hierover o.a.: In het komende begrotingsjaar heeft de regering over nog grotere fondsen de beschikking dan de voorgaande jaren. Sinds 1966 is het staatsinkomen gestadig gestegen, van 13,4 mrd roepiah in 1966, via 334,76 mrd voor het begrotingsjaar 1969-1970, tot de grote sprong van dit jaar; 1.577,3 mrd roepiah.
Deze sterke stijging van de staatsinkomsten is veroorzaakt door de verhoogde olieprijzen, waardoor de belastingen die de oliemaatschappijen de staat moeten betalen met 135,6% gestegen zijn. Het totale staatsinkomen steeg met 92,9%.
Desondanks valt er geen opvallende nieuwe regeringsactiviteit waar te nemen als gevolg van de gestegen inkomsten. In vergelijking met Iran en de Arabische oliebezittende landen krijgt men de indruk dat de verhoogde inkomsten voorzichtig over verschillende sectoren verspreid worden.
Het spectaculairste is wel de verhoging van de salarissen van regeringsambtenaren (tot 9 keer het basissalaris).
Een andere vergroting van staatsuitgaven valt waar te nemen op het gebied van de zogenaamde opbouwactiviteiten. Die zijn met 106% gestegen en omvatten 46% van de hele begroting. Onder opbouwactiviteiten vallen naast de gewone departementale projecten voor uitbreiding van bepaalde diensten, ook de speciale fondsen voor het opzetten van nieuwe lagere scholen over het hele land, in het bijzonder op het platteland (49,9 mrd roepiah). Daarnaast staan 152 mrd roepiah ter beschikking voor het oprichten van gezondheidscentra in de dorpen, die bestaan uit klinieken en andere diensten voor de volksgezondheid. De subsidie voor geïmporteerde kunstmest voor de rijstbouw valt ook onder deze speciale opbouwprojecten (187 mrd roepiah).

Uitgevers: Int. Uitg. en Handelmij „Systemen Keesing" B.V., Ruysdaelstraat 71-75, Amsterdam - N.V. Algemene Uitgeverij Keesing, Keesinglaan 2-20, B 2100 Deurne-Antwerpen.

MOEILIJKHEDEN VOOR BEWIND IN PERU

Op 5 febr. zijn in de Peruviaanse hoofdetad Lima op grote schaal onlusten uitgebroken. Grote groepen demonstranten trokken door de straten van de hoofdstad en riepen tegen het regime gerichte leuzen. Enkele uren lang was het centrum geheel in handen van demonstranten en plunderaars, die bij afwezigheid van politiebewaking op grote schaal winkels leegroofden.

Het redactiegebouw van de populaire kranten *Correio* en *Ojo,* die voor hun onteigening in juli 1974 spreekbuizen van de oligarchie waren, werden vrijwel geheel in de as gelegd. Een aanval op de linkse krant, *Expresso,* werd door de redacteuren afgeslagen, waarbij twee redacteuren gewond raakten. De menigte plunderde de officiersclub aan het centrale plein van Lima en stak er de brand in. Ook het gebouw van de SINAMOS, een regeringsorgaan dat tot taak heeft de participatie van het volk te organiseren en algemeen wordt beschouwd als de politieke arm van de regering, werd geplunderd.

Later op de dag trad het leger op en verschenen tankeenheden in de straten. Ook op 6 febr. hebben zich, zij het op kleinere schaal, nog ongeregeldheden voorgedaan, maar het leger had op 7 febr. de toestand onder controle. Een groot aantal mensen zou het leven hebben verloren. De schattingen lopen uiteen van 30 tot enkele honderden. Een regeringscommuniqué van 6 febr. sprak van „enige doden". Later werd van officiële zijde meegedeeld dat 100 personen waren gedood.

De regering kondigde op 6 febr. de noodtoestand voor het gehele land en een uitgaansverbod voor Lima af.

Aanleiding tot de onlusten was een aanval die het leger op 5 febr. uitvoerde op een politiekazerne in de wijk Victoria waarin zich 1500 stakende politieagenten bevonden. Deze eisten een salarisverhoging en een verbetering van hun arbeidsvoorwaarden, alsmede een onderzoek naar de handelwijze van generaal Enrique Ibanez Burga, chef van het militaire huis van de president, die ervan beschuldigd wordt een politieagent te hebben geslagen.

De stakingsbeweging heeft snel om zich heen gegrepen. Ook in andere Peruviaanse steden, t.w. Arequipa, Piura en Trujilo werden kazernes bezet.

De staking die al vanaf 3 febr. duurde, was voor het grote publiek vrijwel onopgemerkt gebleven en kreeg pas aandacht toen troepeneenheden zich voor de kazerne verzamelden om de politiemannen tot overgave te dwingen.

Volgens waarnemers maakten de demonstranten, die voor het merendeel afkomstig zouden zijn uit de bidonvilles rondom de hoofdstad, van de afwezigheid van de politie gebruik om winkels en warenhuizen te plunderen.

Over de oorzaak van de plotseling uitbrekende onlusten zijn door waarnemers vele gissingen gedaan. *Le Monde* (7-2) wijst erop dat het militaire regime van generaal Juan Velasco Alvarado, sinds het aan het bewind is, weliswaar vele vooruitstrevende maatregelen heeft genomen, zoals de onteigening van buitenlandse maatschappijen, ingrijpende landhervormingen, nationalisatie van de sleutelsectoren van de economie, staatscontrole op het bankwezen, een ingrijpende onderwijshervorming, grotere medezeggenschap en mede-eigendom voor de arbeiders in de industrie, socialisatie van de pers en een niet-gebonden buitenlands beleid, dat zich vooral uit in verzet tegen de dominerende rol van de VS in Latijns-Amerika en toenadering tot Cuba, maar dat dit alles het regime geen massale steun van de kleine boeren, de arbeiders in de industrie of op de genationaliseerde landgoederen heeft bezorgd, om nog maar te zwijgen van de onverschilligheid of onwetendheid van de vele Peruvianen die nog geheel buiten de geldeconomie leven en slechts een Indianentaal kennen.

De grootste zwakheid van de zgn. „Peruviaanse weg" aldus *Le Monde* ligt in het feit dat men poogt de economische en sociale structuren te wijzigen door maatregelen die van bovenaf worden opgelegd. De participatie van de massa is vastgelegd in wetten maar de doorwerking daarvan laat nogal wat te wensen over.

De steun „met voorbehoud" van de communistische partij en een groot deel van links is geen compensatie voor de „passieve kritiek" van de groepen rond de APRA, de meer en meer naar rechts afglijdende partij van de populistische leider Victor Raul Haya de la Torra. Hoewel de partij sterk aan populariteit heeft ingeboet heeft ze nog altijd veel aanhang aan de noordkust, waar de grote suikerplantages zijn. De APRA zou achter verschillende opstandige bewegingen aldaar staan.

De vroegere aanhangers van Belaunde Terry die in 1968 door de generaals werd verdreven, de klasse van vroegere grootgrondbezitters,

Na het neerslaan van de politiestaking in Lima ontstonden er branden.

Weekblad 44ste jaargang No. 2267, pag. 26911-26926

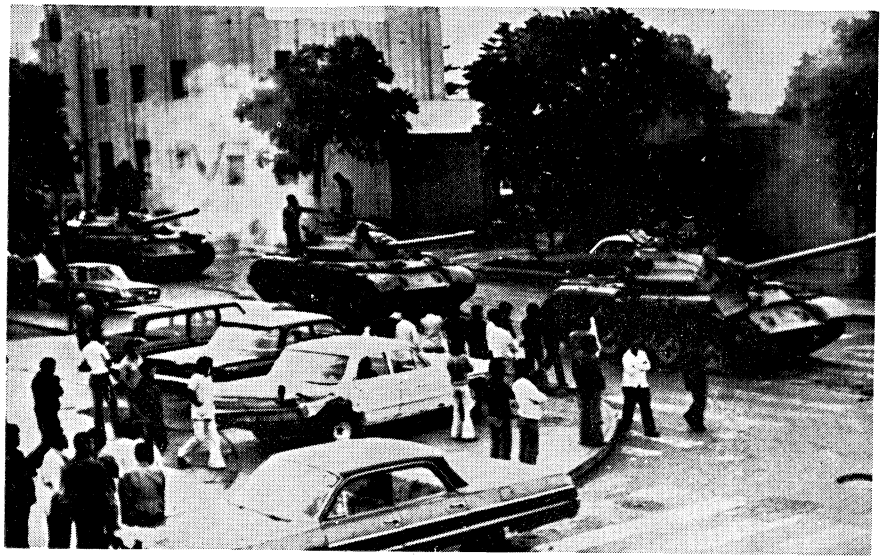

Tankeenheden trekken op naar het bezette politiebureau.

de Beltran-clan, de vroegere eigenaar van het persagentschap *La Prensa* en ex-premier, de vrienden van de vroegere minister van financiën, Manuel Ulloa, zijn even zovele groepen die klaar staan om gebruik te maken van de ontevredenheid onder het volk.
Op de door de staat gecontroleerde suikerplantages klagen de arbeiders over de houding van de bureaucraten. De nationalisatie van de Cerro de Pasco, de grootste buitenlandse onderneming in het land, is in 1974 uitbundig gevierd, maar de arbeiders zeggen dat ze alleen maar andere bazen hebben gekregen.
Ook binnen de strijdkrachten, de dragers van de revolutie, bestaat geen eenstemmigheid over het te volgen beleid, zoals bleek uit het ontslag van de opperbevelhebber van de marine, medio 1974.
Daarnaast zijn waarnemers er algemeen van overtuigd dat het regime van Alvarado sedert het in 1968 aan het bewind kwam op velerlei terrein ingrijpende hervormingen heeft doorgevoerd.
Onderstaand overzicht hiervan, is samengesteld aan de hand van berichten in het *NRC/H'blad, De Volkskrant* en *Le Monde diplomatique.*

Van de dertien miljoen Peruvianen wonen er nu meer dan drie miljoen in Lima, een stad die door de voortdurend uitdijende krottenwijken steeds verder oprukt in de kustwoestijn.
In dit land met zijn grote sociale en culturele ongelijkheid, waar de meerderheid van de bevolking afstamt van de Inca's, is sinds de verovering door de Spanjaarden de macht in handen geweest van een kleine blanke bovenlaag. Een paar honderd families hadden de vruchtbaarste gronden in handen, terwijl de mijnen en later de petroleum door Amerikaanse maatschappijen werden ingepalmd. Het enige dat men de Indianen niet heeft kunnen afnemen is hun taal, het Qechua. Toen op 3 oktober 1968 president Belaunde van zijn bed werd gelicht en hals over kop op een vliegtuig gezet, dacht iedereen aan een militaire staatsgreep van het slag dat Peru al zo vaak had meegemaakt: een aflossing van de wacht waarna verder alles bij het oude zou blijven. De oligarchie maakte zich weinig zorgen over het radicaal klinkende manifest van generaal Velasco en de zijnen: het zou wel weer de gebruikelijke holle revolutionaire retoriek zijn.
De feiten hebben de oligarchie snel tot andere gedachten gebracht. Zonder enige twijfel heeft de „revolutionaire regering van de strijdkrachten" zich ontwikkeld tot de meest vooruitstrevende regering die Peru ooit gekend heeft. Ze heeft machtige binnen- en buitenlandse belangen aangepakt en drastische veranderingen gebracht in de eigendomsverhoudingen.

● De militaire regering, waarvan het zwaartepunt ligt bij de „revolutionaire junta" (de president en de drie opperbevelhebbers-ministers) regeert per decreet-wet, waarbij het presidentiële adviescomité COAP onder leiding van de invloedrijke generaal Graham optreedt als een soort parlement. Verkiezingen, die in Peru meestal meer weg hadden van grootscheepse manipulaties, zijn afgeschaft. Dat laat overigens de meerderheid van de bevolking, die altijd van de verkiezingen is uitgesloten geweest, volslagen onverschillig.
Ook op gemeentelijk niveau worden nu alle autoriteiten benoemd en ontslagen door de regering. Ondanks deze autoritaire structuur wil men komen tot een „sociale democratie van volledige participatie", gebaseerd op de beste tradities van christendom, humanisme en socialisme. De nieuwe maatschappij zal noch kapitalistisch, noch communistisch zijn en evenmin het midden houden tussen deze beide systemen.

Landbouwhervorming

Een bijzonder originele landhervorming heeft de macht van de grootgrondbezitters in het kustgebied vrijwel gebroken en begint nu door te dringen tot afgelegen gebieden in de Andes. De laatste tijd is men minder de nadruk aan het leggen op het organiseren van de landarbeiders in coöperaties, die men is gaan onderkennen als een moderne variant van het kapitalisme. Ondanks de trek naar de grote steden en de industrialisatie is nog altijd het bestaan van iets meer dan de helft van de 14,1 mln Peruvianen gebonden aan de grond.
Nog in jan. 1969 bezaten 3500 eigenaars 75% van de totale bebouwbare grond. Het overgrote deel van de agrarische bevolking had een nauwelijks menswaardig bestaan.

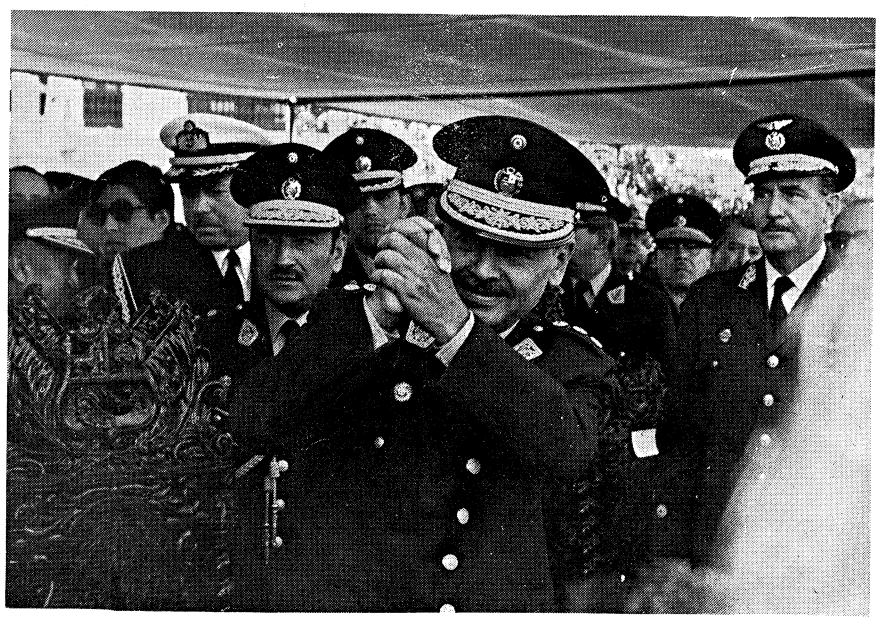

President Velasco Alvarado (m.).

Onder dit vaak nog feodale systeem was van rationele landbouwmethodes meestal geen sprake. De geringe produktiviteit en de miserabel lage lonen verhinderden de uitbreiding van de binnenlandse markt.

Onder de motto's „de grond is van degene die hem bewerkt" en „campesino, de patroon zal je armoede niet langer eten" werd op 24 juni 1969 de landhervormingswet afgekondigd.

In 1976 zal het afgelopen zijn met het grootgrondbezit. Negentig procent van de 11 mln hectare die dan onteigend zijn zullen zoals vroeger in de Incatijd in de een of andere collectieve vorm worden geëxploiteerd.

De zwakte van dit systeem ligt in het feit dat de hervormingen uitgevoerd zijn op basis van de oude agrarische structuur.

De gebruikelijkste exploitatievorm is de „agrarische produktie-coöperatie" (CAP), waarvan er in heel Peru nu zo'n 500 zijn. De winst van een CAP wordt voor een deel uitgekeerd aan de coöperatieleden, wier loon op die manier kan verdubbelen. Het grootste deel gaat naar de vorming van fondsen voor onderwijs en gespecialiseerde scholing, sociale voorzieningen, investeringen in het bedrijf, betere behuizing. Een kwart van de winst wordt gebruikt voor het kweken van spaarfondsen voor de coöperatieleden, en de rest voor het afbetalen van de schulden. Want de onteigening moet betaald worden.

Veel campesinos verzetten zich daartegen, omdat ze van mening zijn dat ze in het verleden al meer dan voldoende zijn uitgebuit. Niet-betaling voor de onteigende gronden is een van de hoofdeisen van de strijdbare en door de regering fel bestreden Bond van campesinos van Peru (CCP).

Op 31 maart 1974 was voor de tot dan toe onteigende 6000 agrarische bedrijven een bedrag van 225 mln dollar betaald, waarvan bijna 80% in bonussen, die alleen geconverteerd kunnen worden in aandelen van industriële ondernemingen. Vandaar het veel gehoorde verwijt, dat de regering via de landhervorming er vooral op uit zou zijn, kapitaal van de agrarische sector over te hevelen naar de industriële en zo een industriële bourgeoisie te creëren.

Onteigening zonder schadeloosstelling heeft de regering niet aangedurfd, misschien onder druk van gematigde stromingen in het leger, misschien uit angst voor een heftige reactie van de grootgrondbezitters. Toen deze oude patriciërsfamilies de middelgrote en kleine eigenaars probeerden te mobiliseren kwam de regering al snel met garanties dat deze laatste groepen voor onteigening niet bang hoefden te zijn. De wet bepaalt dat hacienda's die kleiner zijn dan 150 ha, mits ze goed bewerkt worden en de eigenaars hun sociale verplichtingen nakomen, niet voor onteigening in aanmerking komen.

De meest gebruikelijke methode waarmee de grootgrondbezitter de onteigening trachtte te ontlopen is de verdeling van de grond onder familieleden en vrienden geweest. Ieder afzonderlijk perceel kwam op niet groter dan 150 ha uit en viel zo buiten de onteigening.

Technisch het eenvoudigst was de onteigening van de voor de economie vitale agro-industriële complexen aan de noordkust. Deze uitgestrekte suikerplantages met hun verwerkende industrieën waren in feite buitenlandse enclaves in Peru, die voor het grootste deel in handen waren van Amerikaanse en Europese maatschappijen. De duizenden landarbeiders werden georganiseerd in coöperaties, terwijl de supervisie over ieder complex toeviel aan een kolonel.

De welstand van de plantage-arbeiders is aantoonbaar vooruitgegaan, maar dat wil nog niet zeggen dat de arbeiders het bewind in Lima zonder voorbehoud steunen. Er zijn tot nu toe legio problemen geweest tussen de overheid en de coöperatieleden van de agro-industriële complexen, vooral in verband met de rol van de vakbonden. De regering is van mening, dat de oude vakbonden nu hun bestaansreden verloren hebben. Ze heeft op alle mogelijke manieren getracht te verhinderen dat de APRA, de taaie naar rechts afgegleden populistische partij van Haya de la Torre, zijn controle over de onteigende hacienda's zou handhaven. De noordkust is vanouds een bolwerk van de APRA; daarnaast zijn ook radicale, anti-regeringsbonden actief die een verdieping van de landhervorming eisen. Bezettingen van nog niet onteigende hacienda's zijn vooral uitgevoerd door rechteloze seizoenarbeiders.

Overal in het land bevordert de regering de oprichting van agrarische liga's en boerenfederaties op lokaal, regionaal en landelijk niveau, waarbij ze haar uiterste best doet de oude syndicale structuur te breken. Hetzelfde zien we in de arbeiderswereld, waar naast de vakcentrales van de communistische partij, de APRA en de christen-democraten een officiële vakcentrale is opgericht, de CTRP (Arbeidersbond van de Peruviaanse revolutie), waarvan echter de leiding in handen is van figuren met een twijfelachtig verleden bij de andere vakcentrales.

Stakingen zijn vaak door de arrestaties van boerenleiders gebroken. Voortdurend stelt de regering veronderstelde sabotagekomplotten tegen de landhervorming aan de kaak, waar een monsterverbond tussen de APRA en uiterst links achter zou zitten. Begin april 1974 werden acht vakbondsleiders van Cayalti, de enige suikercoöperatie waarin met verlies wordt gewerkt, wegens „sabotage van de landhervorming" gearresteerd, samen met meer dan vijftig andere boerenleiders. De constante problemen voor de regering in Cayalti, dat beheerst wordt door een afdeling van de uiterst linkse bond CCP, komen vooral van de rietkappers die geen lid zijn van de coöperatie.

De „sociale democratie van volledige participatie" lijkt aan de noordkust nog ver van haar verwerkelijking. De werkelijke leiding is in handen van de door de regering benoemde militair. Groepsegoïsme en een toegenomen ongelijkheid tussen de leden en de niet-leden van de coöperatie zijn het resultaat van een economisch geslaagde maar sociaal en ideologisch mislukte landhervorming. Oude enclaves zijn overgegaan in nieuwe enclaves, ten voordele van niet meer dan twee procent van de totale agrarische bevolking van Peru.

Het verzet van rechts en links is door de regering afwisselend met de harde hand en met concessies beantwoord.

Sociaal eigendom en nationalisaties

Naast de hervormingen in de landbouw heeft men ook diepgaande veranderingen doorgevoerd in andere sectoren van het economische leven.

In 1974 werden de „ondernemingen van sociaal eigendom" opgericht, naast de al bestaande bedrijven waarin de arbeiders geleidelijk aan 50% van de aandelen, en althans theoretisch, ook de helft van de beslissingsbevoegdheid krijgen.

De zware industrie, de meeste mijnen, de visserij en de openbare diensten zijn genationaliseerd. De weigering schadeloosstelling te betalen voor de onteigening van de Amerikaanse petroleummaatschappij IPS bracht de Peruviaanse regering enkele moeilijke jaren.

De Peruviaanse militairen noemen hun revolutie „noch kapitalistisch, noch communistisch", maar dat willen enkele linksrevolutionaire groepen en de verenigde rechtse oppositie in binnen- en buitenland om uiteenlopende redenen niet geloven.

Medio 1974 bleek dat de militairen niet zo verenigd waren als ze hadden voorgegeven. De opperbevelhebber van de marine bleek aanmerkelijk conservatievere standpunten te huldigen dan de „Peruviaanse revolutie" kon tolereren. President Velasco voorkwam een dreigende opstand van de marine door een zuivering in de top uit te voeren. Daarna is de „radicale" groep rond Velasco snel in de opmars gegaan. (Zie hierna)

De zes belangrijkste kranten van de oligarchie werden onteigend en aan verschillende basisorganisaties overgedragen. Dat was het sein voor een heftige reactie van de oppositie, straatgevechten en vernielingen incluis. (Zie hierna).

De rechtse oppositie ging voor het eerst tot direct lijfelijk geweld over toen begin december 1974 een moordaanslag werd gepleegd op premier Mercado Jarrin. Deze bleef ongedeerd. Twee andere hoge militairen, die in zijn auto zaten, onder wie de minister van visserij, werden gewond. Begin januari volgde een nieuwe moordaanslag, deze keer op de nieuwe opperbevelhebber en minister van marine, vlak voor zijn beëdiging.

Al deze aanvallen hebben de radicale stroming in de regering slechts versterkt. Voor de vijanden van de „Peruviaanse revolutie" — die men niet alleen in Peru onder de vroegere elite en middenklasse moest zoeken, maar ook in Washington, Brasilia en Santiago — staat het nu vast dat Velasco en de zijnen verkapte communisten zijn. Het is inderdaad waar dat de Peruviaanse communistische partij de regering enthousiast steunt. Maar het is even waar dat de regering zich van die steun weinig aantrekt en dat ze trouwens wel uit haar daden laat blijken ver van het orthodoxe communisme af te staan.

Naasting Amerikaanse mijnbouwmaatschappij, akkoord met VS over compensatie onteigeningen

Op 2 jan. 1974 maakte de regering bekend dat de grootste mijnbouwmaatschappij van het land, de Cerro de Pasco Comp. onteigend zou worden. De maatschappij maakte deel uit van de Amerikaanse multinational Cerro Corp. en bezat in Peru zes mijnen, raffinaderijen, water-

krachtinstallaties en metaalverwerkende industrieën. Het beheer zal worden overgenomen door de Minero Peru, het staatsmijnbedrijf en het nieuwe complex kreeg de naam Centromin Peru. De leiding kreeg generaal Victor Miro Quesada, leider van de onderhandelingsdelegatie.

De Centromin Peru is na de staat, de grootste werkgever van het land en de eerste producent van zink in Latijns-Amerika (50% van de Peruviaanse produktie). De nieuwe maatschappij is de grootste exporteur van bismut ter wereld.

De bekendmaking van de regering kwam niet onverwachts. President Velasco Alvarado had in zijn nieuwjaarsboodschap al meegedeeld dat de onteigening van wat hij noemde „de meest zichtbare aanwezigheid van het imperialisme in Peru" spoedig een feit zou zijn.

De onderhandelingen over de overname van de aandelen door de Peruviaanse regering begonnen in 1972 en werden in sept. 1974 onderbroken. Volgens enkele bronnen had de regering toen een schadevergoeding van $ 12 mln geboden terwijl de Cerro $ 145 mln vroeg. Het bedrag waarover men het tenslotte eens geworden is, is niet bekend, maar waarnemers namen aan dat de regering aanzienlijke concessies heeft gedaan.

De Cerro is de tweede grote Amerikaanse maatschappij die het regime heeft genationaliseerd. De International Petroleum Comp. was de eerste (pag. 447/3-'69).

De nationalisatie gold niet voor het aandeel van 22,25% dat de Cerro bezit in de kopermijn Southern Peru Copper. Op 20 febr. werd bekend dat de regering met de Amerikaanse maatschappij W. R. Grace een akkoord had gesloten voor de overname van een viertal maatschappijen in Peru die aan deze maatschappij toebehoren.

Het ging om de papierfabrieken Paramonga, Cartavio en Papelera Trujillo en de lucifersfabriek Envases Sanmarti.

Op 19 febr. 1974 werd in Lima een akkoord ondertekend waarin werd bepaald dat Peru de VS $ 79 mln schadevergoeding zal betalen als compensatie voor de nationalisatie van elf Amerikaanse firma's door de Peruviaanse regering. Onder deze firma's was ook de Cerro mijnbouwmaatschappij. De Amerikaanse regering zal het bedrag onder de betrokken maatschappijen verdelen.

De onteigeningen vonden plaats op basis van de wet van 1970 die voorziet in de nationalisatie van alle basisindustrieën.

Op 30 april hechtte de regering haar goedkeuring aan een wet waarin een nieuw type onderneming werd gecreëerd.

De „wet op de ondernemingen van sociaal eigendom", waaraan een lang openbaar debat is voorafgegaan, roept een nieuwe sector van de economie in het leven, waarin de arbeiders volledig eigenaar zijn van de produktiemiddelen en zelf de bedrijfsvoering in handen hebben. Deze sector zal de absolute prioriteit krijgen.

Er zullen voornamelijk nieuw op te richten bedrijven toe gaan behoren, terwijl bestaande ondernemingen onder bepaalde voorwaarden naar de nieuwe sector kunnen overgaan.

De nieuwe wet dringt het particuliere ondernemerschap in Peru verder terug.

De pluralistische economische structuur van het land bestaat nu uit vier sectoren: het staatseigendom, waarin alle basis industrieën en de essentiële openbare diensten zijn ondergebracht; de z.g. hervormde particuliere sector, waarin de arbeiders na verloop van tijd de helft van de aandelen krijgen en voor de helft medezeggenschap in het beleid; het particuliere eigendom, waartoe de kleine en middelgrote handwerksbedrijven, het middenstandsbedrijf en enkele dienstensectoren behoren; en tenslotte de nieuwe sector van het sociale eigendom.

Ontslag minister van marine, verbod politieke partij, maatregelen tegen pers en onteigening kranten

Op 30 mei 1974 trad minister en opperbevelhebber van de marine, vice-admiraal Luis Vargas Caballero af. President Velasco had enkele dagen eerder tijdens een persconferentie een suggestie in die richting gedaan door te verklaren dat alleen hijzelf en de premier gerechtigd waren in het openbaar zich uit te laten over een politiek thema.

Vice-admiraal Vargas Caballero had enige dagen eerder kritiek gehad op het persbeleid van de regering. Hij verklaarde toen dat persvrijheid een postulaat van de revolutionaire regering was en dat men niet contra-revolutionair, anti-Peru-gezind of een oligarch was als men kritiek op de regering had of een van de officiële, afwijkende mening verkondigde.

Vargas Caballero werd opgevolgd door de 56-jarige vice-admiraal José Arce Larco, marine-attaché in Washington. Vargas Caballero had zich met zijn uitlatingen gemengd in een journalistiek debat over de vraag of tegenstanders van de Peruviaanse revolutie, de bovenvermelde benamingen verdienden.

Op 5 juni namen nog 2, namens de marine in de regering zitting hebbende ministers t.w. de minister voor woningbouw, schout-bij-nacht Ramón Arróspide Mejía en de chef van het nationale integratiebureau en leider van de Peruviaanse delegatie bij het Andespact, vice-admiraal Alberto Indacochea ontslag uit sympathie met Vargas Caballero.

Zij werden opgevolgd door resp. vice-admiraal Augusto Gálvez Velarde en schout-bij-nacht Jorge Parodi Galiani.

Demonstraties tegen het persbeleid van de regering op 29 juli 1974.

Naar aanleiding van de ontslagen werd druk gespeculeerd over onenigheid binnen de regering. Vele waarnemers meenden een direct verband te kunnen constateren tussen het verbod op de politieke partij Acción Popular van 1 juni en de voorgenomen socialisatie van de pers.
Het was de eerste maal sedert de omwenteling van 1968 dat er een politieke partij werd verboden. De partij hield een congres in Lima toen het verbod afkwam. Verscheidene leidende figuren onder wie Javier Orlandini, oud-minister en lid van het politieke secretariaat en Francisco Beláunde, broer van de vroegere president, moesten het land verlaten.
Orlandini stond bekend als een sympathisant van de ontslagen minister Vargas.
De door Fernando Beláunde Terry in 1956 opgerichte Acción Popular hielp deze in 1963 aan het presidentschap. Na de staatsgreep van 1968 begon de partij aan een soort winterslaap.
De uitlatingen van de ontslagen minister van marine over de bedreiging van de persvrijheid in Peru waren representatief voor de vooral in rechtse kringen levende ontevredenheid over het persbeleid van de regering.
Eind april 1974 had de regering het persagentschap *Latin* verboden nog langer in Peru werkzaam te zijn. Het agentschap werd ervan beschuldigd in het buitenland „voortdurend een tegen de revolutionaire regering gerichte achterbakse campagne" te voeren.
Het persagentschap *Latin* is in 1969 door *Reuter* in samenwerking met de dagbladen *El Mercurio* (Santiago, Chili), *La Prensa* (Buenos Aires, Argentinië) en *El Commercio* (Lima) opgericht.
Het heeft in het verleden meerdere malen berichten verspreid over Peru die of feitelijke onjuistheden bevatten of een, volgens de regering, onjuist beeld gaven van de situatie in Peru.
Het was niet de eerste maal dat de regering stappen ondernam tegen de pers. (Vor. ber. pag 603/3 e.v. 1970). Vooral de dagbladen *La Prensa,* eigendom van de voormalige premier en minister van financiën Pedro Beltrán Espantoso en *El Commercio,* eigendom van de familie Miró Quesada werden door de regering met argwaan gevolgd omdat hun berichtgeving niet altijd voldeed aan de in het persstatuut van 1969 gestelde criteria nl. „constructieve kritiek in tegenstelling tot leugens en ongefundeerde kritiek".
Pedro Beltrán Espantoso moest in 1972 zijn functie opgeven omdat hij, in strijd met de bepalingen van het persstatuut te lang in het buitenland was geweest.

Socialisatie van de pers

Op 27 juli 1974 kondigde de regering de „wet tot onteigening van dagbladen ten gunste van de georganiseerde bevolking" af.
De wet bepaalde dat de eigendom en de leiding van de dagbladen binnen een jaar moet worden overgedragen aan nieuwe door de regering ingestelde organen.*
De maatregel trof de zes grootste dagbladen van Peru, t.w. *La Prensa,* nieuwe eigenaars de zgn. industriële gemeenschappen; *El Commercio,* nieuwe eigenaars de boerenorganisaties; *Ultima Hora,* de ambtenarenbonden; *Correro,* de organisaties van beoefenaren van vrije beroepen; *Ojo,* de organisaties van kunstenaars en *Expresso,* de onderwijsorganisaties.

De wet op de industrie van 1970 (pag. 604 '70) bepaalt dat in iedere onderneming, zowel particuliere als staats, een zgn. „industriële gemeenschap" moet worden opgericht, waarvan de werknemers deel uitmaken. Deze gemeenschap zal door middel van aandelenbezit, maximaal 50%, mede-eigenaar van de onderneming worden. De industriële gemeenschappen zijn verenigd in de CONACI, de nationale federatie van industriële gemeenschappen. Volgens Le Monde dipimatique (febr. '75) bestaan er thans 3200 van deze gemeenschappen.

Verbod van twee weekbladen

Op 19 nov. 1974 verbood de regering twee weekbladen t.w. *Oiga* en *Opinión libre.* De directeur van *Oiga,* Francisco Igartua en de belangrijkste redactieleden van *Opinión libre* werden het land uitgewezen.
Volgens een officieel communiqué van het ministerie van justitie had *Oiga* zich schuldig gemaakt aan een „beledigend en belasterend" artikel over een rede van de minister van financiën. *Opinion libre,* een nieuw weekblad waaraan voornamelijk door de socialisatie van juli werkloos geworden journalisten meewerkten, werd ervan beschuldigd een „contro-revolutionaire campagne" te voeren, door een verkeerde voorlichting te geven over de economie van het land.

Aanslagen

De maatregelen tegen de pers werden niet onverdeeld gunstig ontvangen.
Na de socialisatiemaatregelen in juli werd er een protestdemonstratie gehouden in de straten van Lima, die door de politie hardhandig werd onderdrukt.
Ook daarna bleef het onrustig in Lima. In nov. 1974 kwam een bom tot ontploffing in een groot warenhuis waarbij elf gewonden vielen.
In dezelfde maand drongen linkse demonstranten het Sheraton-hotel binnen en richtten grote schade aan.
Op 2 dec. ontsnapte premier generaal Edgardo Mercado Jarrin, tevens minister van defensie en opperbevelhebber van de strijdkrachten aan een aanslag. Er werd geschoten op de auto van de premier, waarin zich ook de minister van visserij Javier Tantalean bevond. De laatste werd licht gewond.
Op 3 dec. werd de doodstraf voor daders van politieke aanslagen weer ingesteld.
Op 2 jan '75 kwam een zware bom tot ontploffing in de woning van admiraal Guillermo Faura Gaig, enige uren voordat deze tot minister van marine zou worden beëdigd. Er vielen geen slachtoffers.

Wijzigingen in regering, nieuwe premier benoemd

Op 6 november 1974 trad de minister van landbouw generaal Enrique Valdez af.
Zijn departement werd opgedeeld in twee nieuwe: generaal Enrique Gallegos Venero werd minister voor landhervorming en bodemschatten terwijl de vroegere chef van de geheime dienst Rafael Hoyos Rubio minister voor voedselvoorziening werd.
Op 1 februari werd de chef-staf van het leger, generaal-majoor Francisco Morales Bermudez, beëdigd tot premier en minister van oorlog.
Generaal Morales volgde hiermee generaal Edgardo Mercado Jarrin op, die wegens het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd de militaire dienst verliet en daarmee tevens zijn regeringsfuncties neerlegde.
De nieuwe premier (53) was onder president Belaunde Terry, en onder het militaire regime van 1969 tot 1973, minister van economische zaken. (Le Monde, Le Monde diplomatique, NZZ, The Times, NRC/H'blad, De Volkskrant)

* Ismael Frias, één van de ontwerpers van de nieuwe wet, verklaarde in een toelichting tegenover Le Monde diplomatique (febr. '75) dat de meeste kranten in Peru eigendom waren van een bourgeois oligopolie.
„Door ze te socialiseren brengen wij de laatste slag toe aan deze groep die door de landhervorming en de hervorming van de industrie al aan kracht heeft verloren". Volgens Frias zouden de aandeelhouders, na een objectieve berekening van de waarde van de onderneming, schadeloos worden gesteld. Zij zouden 10% contant krijgen uitbetaald en het resterende bedrag over tien jaar verspreid met een rentevergoeding van 6%.

INTERNATIONALE ZAKEN

OESO

RAPPORT ENERGIEVOORUITZICHTEN TOT 1985

Onder verantwoordelijkheid van het secretariaat-generaal van de OESO werd op 14 jan. van dit jaar een rapport gepubliceerd, waarin de ontwikkeling van het energiegebruik en de daaruit voortvloeiende economische en ecologische gevolgen voor de periode 1972-1985 wordt nagegaan.

Het rapport is opgesteld door een groep deskundigen o.l.v. prof. Hans Schneider van het instituut voor energie-economie van de universiteit van Keulen.

De groep kwam o.m. tot de volgende conclusies:

Indien de prijzen voor geïmporteerde olie vergeleken met de situatie in 1974 niet essentieel veranderen, houdt de groep de volgende ontwikkeling in de energievoorziening van de OESO-lidstaten voor realistisch:

1. Het energieverbruik zal per jaar met 3,5 à 4% toenemen in plaats van de vroeger verwachte 5%.

2. De OESO-staten kunnen hun afhankelijkheid van energiebronnen buiten de organisatie verminderen. In 1985 zal de energieproduktie uit bronnen binnen de organisatie 80% van de geschatte behoefte dekken. In vroegere ramingen was verwacht, dat de zelfverzorging zou dalen van 65 naar 55%.

3. Het aandeel van aardolie in het totale energieverbruik zal afnemen van 55% (1972) naar 45%.

4. De geringere economische groei van de OESO-staten en de vervanging van aardolie uit de OPEC-staten door energiedragers uit het OESO-gebied doet de te verwachten invoer van aardolie uit de OPEC-staten dalen tot beneden het huidige niveau.

5. Door een verbeterd gebruik van energie zal de omvang van het energieverbruik 15 à 20% lager zijn dan in vroegere ramingen werd verondersteld.

6. Als gevolg van de gestegen olieprijzen bestaan er aanzienlijke mogelijkheden om OESO-interne energiebronnen lonend te ontsluiten. De groep verwacht, dat de produktie van aardolie en aardgas in de prognose-periode zal verdubbelen; de produktie van steenkool zal met 65% toenemen; de hydro-elektrische en geothermische energieproduktie zal met 67% groeien en de energievoortbrenging door kernenergie zal vertwintigvoudigen.

De veranderingen in de energievoorziening van de geïndustrialiseerde staten doen diep ingrijpende economische uitwerkingen verwachten, zowel in het bereik van de OESO-staten als bij de OPEC-landen. De prijsstijging van de olieinvoer uit de OPEC-staten heeft omvangrijke herstructureringen in de internationale geld- en goederenstromen tot gevolg. Weliswaar zijn veronderstellingen m.b.t. de toekomstige omvang van de vraag naar goederen en diensten van de olieproducerende landen in hoge mate speculatief, niettemin schat de groep, dat het overschot van de OPEC-staten uit hun inkomsten uit ruwe olie tegenover hun vraag naar produkten uit het OESO-gebied in 1980 op $ 30 mrd becijferd kan worden; in de periode 1972-1980 cumuleert dit overschot met $ 250 à 325 mrd (constante dollars op het niveau van 1974).

Als gevolg van een vermeerderd gebruik van dure, intern geproduceerde energie zullen de geïndustrialiseerde staten een gevoelige stijging van het algemene kostenniveau en een voortdurende druk op conjunctuur en groei ondervinden. De waarde van het reële nationale inkomen van de OESO-staten zal in 1985 1,5% lager zijn dan het overeenkomstige nationale produkt.

Dit cijfer zal per land anders zijn, al naar de mogelijkheid eigen energie voort te brengen: zo zal in Japan het nationale inkomen 4% lager zijn dan het nationale produkt; in de Europese OESO-landen zal dit 2% zijn; in Canada daarentegen zal men kunnen profiteren van de gestegen olieprijzen en daar zal het nationale inkomen 1,1% boven het nationale inkomen liggen.

Voor de vergroting van de interne energiewinning in de OESO-staten zullen omvangrijke investeringen noodzakelijk zijn. De groep schat de kapitaalbehoefte van het hele OESO-gebied voor de onderzochte periode op meer dan $ 1.000 mrd. De daling van de groei van het energieverbruik in het algemeen en van het olieverbruik in het bijzonder doen de druk op het milieu relatief verminderen. Niettemin zullen b.v. de zwaveldioxydeuitstotingen van alleen de industrie en de krachtcentrales in 1985, vergeleken met 1972, met 22% toenemen, indien niet de ontzwaveling van fossiele brandstoffen in sterkere mate dan nu wordt doorgevoerd. Vooral door een vermeerderd gebruik van aardgas zal de uitstoting van stikstofoxyden in stedelijke woon- en industriegebieden meer dan proportioneel toenemen. Evenwel staat voor het OESO-gebied vast, dat deze en andere ingrepen in de ecologische systemen in de toekomst rigoureuzer gecontroleerd zullen worden dan thans het geval is.

De groep benadrukt, dat er niet zonder meer moet worden gestreefd naar de levering van voldoende energie in vormen en tegen prijzen, die de verbruikers passen; de energiepolitiek moet worden gecoördineerd met andere politieke doeleinden, waarbij vooral rekening gehouden moet worden met de bescherming van het milieu, de rationale verdeling van de natuurlijke hulpbronnen, prijsstabiliteit en een rechtvaardige verdeling van inkomens.

Op internationaal niveau dringt de groep aan op een goede samenwerking tussen de individuele OESO-lidstaten. De groep vreest, dat bij een ongecoördineerde politiek de betrokken nationale instanties op grond van de verschillende uitgangsposities zowel op economisch als op energiegebied veelvuldig beslissingen zullen nemen, die geen bijdrage vormen tot een optimale oplossing van de problemen van de geïndustrialiseerde wereld als geheel. Daarom zal naar het oordeel van de groep de reeds bestaande samenwerking tot overwinning van moeilijkheden in de aardolievoorziening op korte termijn moeten worden uitgebreid. Als belangrijkste maatregelen voor internationale samenwerking in het kader van de OESO doet de groep de volgende voorstellen:

1. Gemeenschappelijke inspanningen tot vermindering van energieverspilling;

2. vermeerdering van het gebruik van interne energiebronnen en verbetering van de uitwisseling van energie tussen de individuele OESO-staten;

3. vermindering van monetaire onevenwichtigheden als gevolg van de invoer van energie uit landen buiten het OESO-gebied;

4. Coördinatie van onderzoek en ontwikkeling in de energiesector.

5. Coördinatie van de inspanningen tot oplossing van milieuproblemen.

Naast onderlinge samenwerking van de OESO-staten zal ook met de OPEC-landen moeten worden samengewerkt. De groep meent, dat deze samenwerking succesrijk zal kunnen zijn, aangezien er sprake is van elkaar aanvullende belangen van de twee statengroepen: de geïndustrialiseerde landen proberen hun afhankelijkheid van de invoer van olie te verminderen; de olieproducenten proberen hun economieën te diversificeren om eveneens minder afhankelijk van olie te worden.

Tenslotte wijst de groep er op, dat de landen van de Derde Wereld de werkelijke slachtoffers van de stijging van de prijzen voor ruwe olie zijn, voor zover deze landen niet over eigen energiebronnen beschikken en de olieproducenten geen attractieve tegenprestaties kunnen bieden.

Als doelstelling op lange termijn wordt voorgesteld in deze landen de economie te ontwikkelen en voldoende energiebronnen voor zelfverzorging te ontsluiten.

Weliswaar zal het verbruik van energie als gevolg van de prijscrisis op de aardoliemarkt minder snel stijgen dan tot

ENERGIEMARKT VAN DE EUROPESE OESO-STATEN IN 1985

(in 10^{13} kcal)
(tussen haakjes de cijfers voor 1972)

	steenkool	aardolie	aardgas	kernenergie	waterkracht en geothermische energie	totaal
interne produktie	246,0 (230,1)	300,0 (19,8)	315,0 (112,6)	273,3 (16,5)	49,0 (35,9)	1183,3 (414,9)
netto invoer	52,3 (31,4)	666,9 (718,4)	120,0 (5,5)	—	—	839,2 (755,3)
primaire energie	298,5 (256,9)	966,9 (730,7)	435,0 (117,5)	273,3 (16,5)	49,0 (35,9)	2022,7 (1157,5)

dusver werd aangenomen en zullen zich betekenisvolle herstructureringen op monetair en economisch terrein voordoen, fundamentele veranderingen in het energieverbruik van de geïndustrialiseerde landen alleen op grond van de verhoogde prijzen verwacht de groep niet. Als tevoren wordt een exponentiële stijging van het verbruik voorspeld.

Nochtans kunnen door een spaarzaam omgaan met energie grote beperkingen worden bereikt.

Dragende zuilen van de energieverzorging blijven de fossiele brandstoffen. Daarnaast zal de kernenergie in de behoefte gaan voorzien. In 1985 zal deze 1/7 van de energiebehoefte van het OESO-gebied dekken. (N Z Z)

UNESCO

NIEUWE DIRECTEUR-GENERAAL

De Algemene Vergadering van de UNESCO, de VN-organisatie voor onderwijs, wetenschap en cultuur, heeft op 14 nov. Amadoe Mahtar M'Bow tot nieuwe directeur-generaal gekozen. De uit Senegal afkomstige politicus is opvolger van de Fransman René Maheu, wiens ambtstermijn was afgelopen en die had laten weten geen verlenging ervan te ambiëren.

Amadoe Mahtar M'Bow is op 20 maart 1921 in Dakar geboren. Na zijn schoolopleiding nam hij in de Tweede Wereldoorlog deel aan de Franse veldtocht, eerst in Frankrijk en daarna in Afrika.

Na de oorlog bekwaamde hij zich als ingenieur, waarna hij aan de Sorbonne geschiedenis en geografie studeerde.

In Senegal werd hij in 1953 directeur van de afdeling basisonderwijs van het departement van onderwijs. Van 1957-1958 was hij minister van onderwijs.

Hij gaf les aan het lyceum Faidherbe in Saint Louis van 1958-1965 en daarna aan de École normale superieure van Dakar van 1965-1966.

Van 1966-1968 was hij wederom minister van onderwijs en van 1968-1970 beheerde hij het departement van cultuur, jeugdzaken en sport.

In nov. 1970 werd hij gekozen tot assistent directeur-generaal van de UNESCO.

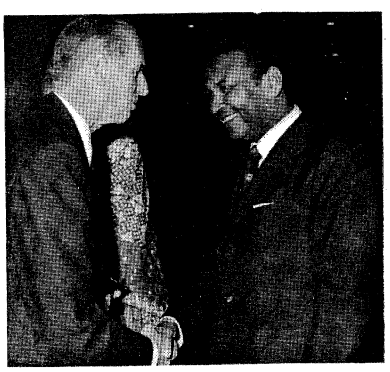

De aftredende directeur-generaal Maheu (l.) en zijn opvolger M'Bow.

ISRAËL UITGESLOTEN VAN UNESCO-ACTIVITEITEN
PLO ALS WAARNEMER TOEGELATEN

De programmacommissie van de UNESCO besloot op 4 nov. 1974 Israël uit te sluiten van de activiteiten der Europese regionale groep. De stemmenverhouding was 35 voor, 23 tegen, 26 onthoudingen.

De culturele commissie volgde op 7 nov. met het besluit, genomen met 54 tegen 21 stemmen bij 25 onthoudingen, om Israël sancties op te leggen en steun te onthouden op cultureel, wetenschappelijk en onderwijskundig terrein wegens de Israëlische „hardnekkigheid bij het veranderen van de historische kenmerken van Jeruzalem en het toebrengen van schade aan historische monumenten bij opgravingen".

Op 20 nov. nam de Algemene Vergadering van UNESCO met 64 tegen 27 stemmen bij 26 onthoudingen een Arabisch voorstel aan om steun aan Israël te beëindigen en het land uit te sluiten van de regionale groeperingen en activiteiten van UNESCO.

De AV verwierp de volgende dag een Israëlische resolutie, waarin werd gevraagd het land in de Europese groep op te nemen. De stemmenverhouding was nu 48 voor, 33 tegen en 31 onthoudingen.

Op 24 nov. aanvaardde de AV met 51 tegen vijf stemmen bij 22 onthoudingen een resolutie, waarin UNESCO werd gemachtigd te verzekeren, dat de Arabieren in door Israël bezet gebied in staat zouden worden gesteld hun volle rechten uit te oefenen op de gebieden van onderwijs en cultuur en volledig hun eigen levenswijze zouden kunnen volgen.

Eerder, op 25 okt., had de Algemene Vergadering besloten de Palestijnse Bevrijdingsbeweging (PLO) als waarnemer toe te laten met het recht in de vergaderingen het woord te voeren. In de desbetreffende resolutie sprak de AV zich ook uit voor het eventueel verlenen van hulp aan de PLO in directe verbinding met de activiteiten van de UNESCO. De resolutie werd aangenomen met 88 tegen twee (Israël en de VS) stemmen bij 17 onthoudingen

Op dezelfde voorwaarden werden door de AV die Afrikaanse bevrijdingsbewegingen als waarnemer toegelaten, die door de OAE zijn erkend. De stemming hierover leverde als uitslag op 101 voor, geen tegen en 7 onthoudingen.

Het Israëlische kabinet besloot op 24 nov. de bouwwerkzaamheden in Jeruzalem, de ontwikkeling van de stad en de opgravingen voort te zetten.

De Israëlische UNESCO-commissie besloot op 9 nov. unaniem alle samenwerking met de UNESCO te schorsen tot de anti-Israël resoluties ongedaan zouden zijn gemaakt. De Israëlische minister van buitenlandse zaken, Allon, deelde op 15 dec. mede, dat Israël zijn contributies aan de UNESCO had gestaakt. Een aantal Franse intellectuelen tekende op 6 nov. reeds protest aan. Onder hen bevonden zich o.m. Jean-Louis Barrault, Alain Genet, Eugène Ionesco, Arthur Rubinstein, Jean-Paul Sartre en Manès Sperber.

De commissie van buitenlandse zaken van het Amerikaanse congres besloot op 26 nov. de financiële steun aan de UNESCO op te schorten tot de sancties tegen Israël waren herroepen. Tegelijkertijd besloot de commissie een bedrag van $ 679,5 mln voor hulp aan Israël uit te trekken, $ 89,5 mln meer dan de regering had gevraagd.

De Franse staatssecretaris voor vrouwenzaken, Françoise Giroud, deelde op 25 nov. mede, dat zij niet zou deelnemen aan een door de UNESCO belegde conferentie over de toekomstige positie van de vrouw.

Paus Paulus, die op 30 nov. de Internationale Vredesprijs aan de UNESCO toekende, gaf bij die gelegenheid uiting aan zijn verbazing over de uitsluiting van Israël. Hij riep op tot een „snelle oplossing".

Het Zwitserse parlement, de Nationale Raad, aanvaardde op 3 dec. een motie, waarin werd gevraagd de financiële bijdrage van het land aan de UNESCO met 10% te verlagen. Enkele honderden kunstenaars en intellectuelen ondertekenden een advertentie in *Le Monde* van 14 dec., waarin tegen de UNESCO-besluiten tegen Israël stelling genomen werd. Onder hen bevonden zich o.m. de Nobelprijswinnaars Kenneth Arrow, Simon Koeznets, Julius Axelrod en Owen Chamberlain. Verder tekenden o.a. Joseph Kessel, Guy Béjart, Saul Bellow, George Brassens, Mary McCarthy, Yves Montand, Jeanne Moreau, J. J. Servan Schreiber, Isaac Stern, Arthur Schlesinger Jr. en Jacques Tati. *(VN-voorlichtingsbureau, The Times, Le Monde, NRC/H'blad, NZZ, AFP, Reuter)*

NEDERLAND

NOTA HERSTRUCTURERING BEDRIJFSLEVEN

De ministers van economische zaken en van ontwikkelingssamenwerking, Lubbers en Pronk, hebben op 9 dec. vorig jaar de Tweede Kamer een nota aangeboden, waarin zij het regeringsstandpunt uiteenzetten inzaken de herstructurering van de Nederlandse produktie i.v.m. de internationale arbeidsverdeling.
In de nota stellen de ministers, dat alleen die Nederlandse bedrijfstakken voor opheffing in aanmerking komen, die zwak en „perspectiefarm" zijn.

Voorkomen moet worden, aldus de ministers, dat de ondergang van produkties, die hun tijd hebben gehad, ook produktie-onderdelen meesleept, die nog wel waardevol zijn voor ons land, waardoor onnodige verliezen aan werkgelegenheid en kapitaal ontstaan.
Het Nederlandse herstructureringsbeleid moet enerzijds gericht zijn op het voorkomen van zulke onnodige verliezen. Anderzijds moet het bevorderen dat voor wèl onvermijdelijke verliezen (dus in geheel verouderde sectoren) compensatie wordt gevonden door uitbreiding van andere produkties.
Door een betere begeleiding en door meer geldmiddelen beschikbaar te stellen wil de regering een goede vervolgprocedure verzekeren van de aanbevelingen uit structuuronderzoeken. Die aanbevelingen worden te vaak niet opgevolgd. Waar zij wel zijn opgevolgd is in diverse gevallen de structuur van bedrijfstakken versterkt en zijn daar dreigende gevaren afgewend.
Verder zal er een beleid moeten worden gevolgd om de vestiging van nieuwe activiteiten van hoog niveau in ons land te bevorderen. Hiervoor zijn op de begroting gelden beschikbaar gesteld.
De regering wil de middelen voor de ontwikkelingssamenwerking ook voor haar herstructureringsbeleid gebruiken, omdat zij ernaar streeft de herstructurering zo mogelijk in het voordeel van ontwikkelingslanden te laten verlopen. Produkties, die hier niet meer passen, zijn vaak wel geschikt voor ontwikkelingslanden.
De nota zegt verder o.m. dat de regering het middel van de garantiefinanciering meer wil gaan toepassen om nog levensvatbare activiteiten via steun voor bijvoorbeeld modernisering te behouden. (A N P)

BOYCOT ANGOLAKOFFIE OPGEHEVEN

Het Nederlandse Angola-comité, dat er begin 1972 in slaagde een boycot op de invoer van koffie uit Angola te bewerkstelligen (pag. 319 /1 e.v.-1972), heeft medio dec. vorig jaar voortzetting van deze actie afgelast. Het comité besloot hiertoe na overleg met de Angolese bevrijdingsbeweging MPLA en de Nederlandse vakbeweging.

De overwegingen voor de koffieboycot bij het Angola-Comité waren dat de koffie in het Portugese gebied met dwangarbeid werd geproduceerd en dat de opbrengsten dienden ter financiering van de koloniale oorlog. Het comité schat dat de Nederlandse koffiebranche vóór de boycot jaarlijks dertien miljoen gulden aan de koloniale oorlogsmachine bijdroeg.
In Angola is intussen een algemene wapenstilstand van kracht. Hiermee is ook de financiering van de oorlog met de koffie-opbrengsten beëindigd. Daarnaast is sinds oktober een begin gemaakt met de terugkeer van dwangarbeiders naar hun woongebieden in het Zuiden. Bovendien heeft de Portugese regering zich openlijk verplicht alle internationale arbeidsconventies na te leven.
Daarmee is volgens het Angola-Comité de politieke basis van de boycot nu te smal geworden om deze met voldoende kansen op succes voort te zetten.
De actie is succesrijk geweest: Terwijl Nederland voor de boycot ong. 30% van de totale koffie-oogst van Angola importeerde, is dit aandeel na het begin van de actie gedaald tot enkele procenten, zij het dat langs omwegen nog steeds partijen van deze omstreden koffie hun weg naar Nederland vonden.
Uit de produkten van de grote Nederlandse koffiebranders, zoals Douwe Egberts, Van Nelle, Niemeyer en Albert Heijn was deze koffiesoort evenwel geheel verdwenen. (N R C / H'b l a d)
(Vor. ber. pag. 319/1 e.v.-1972)

ONTWERP ALGEMENE ARBEIDSONGESCHIKTHEIDSWET INGEDIEND

Bij de Tweede Kamer is op 30 dec. 1974 ingediend een ontwerp van wet inzake de Algemene Arbeidsongeschiktheidsverzekering (AAW).
Het ontwerp is ondertekend door minister Boersma en staatssecretaris Mertens van sociale zaken. Het wil in beginsel elke ingezetene een dekking geven tegen geldelijke gevolgen van langdurige arbeidsongeschiktheid.
Er wordt naar gestreefd de nieuwe wet op 1 juli 1976 in werking te doen treden.

Voor loontrekkenden bestaat al sinds 1 juli 1967 een verplichte verzekering tegen langdurige arbeidsongeschiktheid, de W.A.O. Ook ambtenaren hebben hiervoor een (eigen) regeling. Tot nog toe echter vielen anderen, zoals zelfstandigen en vroeg-gehandicapten, buiten deze vorm van sociale zekerheid. Met het wetsontwerp wordt beoogd ook voor deze groepen een inkomensgarantie op sociaal minimum niveau te bereiken. De toenmalige minister van Sociale Zaken en Volksgezondheid, dr, Veldkamp, had er bij de indiening van de W.A.O. al op gewezen, dat de beginselen, waarom het in de sociale verzekering gaat, namelijk het recht van ieder mens op zelf-ontplooiing en het recht op gelijke kansen, voor iedere burger moet gelden en niet alleen voor loontrekkenden. Ook de S.E.R. heeft hiervoor, o.m. in zijn advies van 26 mei 1972, de aandacht gevraagd.
Aan de toelichting bij het ontwerp kunnen de volgende punten worden ontleend:

— voor wat betreft de kring van verzekerden is aangesloten bij de bestaande volksverzekeringen zoals de A.O.W. en de A.W.W. Dit betekent, dat een ieder beneden de leeftijd van 65 jaar verzekerd is;

— iedere ingezetene van 18 jaar en ouder — met uitzondering van gehuwde vrouwen — kan in aanmerking komen voor uitkering. Men moet dan gedurende 52 weken wegens ziekte of gebrek niet in staat zijn geweest en nog niet zijn om met passende arbeid te verdienen wat gelijksoortige gezonde mensen kunnen verdienen. De hoogte van de uitkering is afhankelijk van de mate van arbeidsongeschiktheid, die wel minstens 25% moet bedragen. Is deze 80% of meer, dan is de uitkering gelijk aan het netto A.O.W.-pensioen. Voor degenen in de leeftijd van 18-21 jaar ligt dit maximum bedrag iets lager;

— de uitkeringen zijn welvaartsvast, terwijl eens per jaar naast de uitkering, evenals dit bijvoorbeeld bij de A.O.W. het geval is, een vakantie-uitkering wordt verstrekt van 6% van de jaaruitkering;

— is men in loondienst en verzekerd voor de W.A.O., dan kan boven die A.A.W.-uitkering nog een W.A.O.-uitkering komen, wanneer ten minste het loon, waarvan die W.A.O.-uitkering wordt afgeleid, hoger is dan het bedrag waarvan in deze volksverzekering de uitkeringen worden afgeleid. Met andere woorden, de W.A.O. zal een aanvullend karakter krijgen. Zo spoedig mogelijk zal daartoe een ontwerp tot wijziging van de W.A.O. worden ingediend;

— de ambtenaren vallen ook onder deze volksverzekering. Om administratieve redenen wordt aan hen alleen een uitkering verleend uit deze wet, wanneer hun uitkering uit de ambtelijke regeling lager ligt dan die uit deze volksverzekering;

— een belangrijk punt is voorts, dat degenen, die reeds vóór hun 18e jaar gehandicapt waren, vanaf 18 jaar een uitkering kunnen krijgen uit deze volksverzekering, en niet meer aangewezen zullen zijn op de Algemene Bijstandswet of een tijdelijke regeling die op grond van die wet voor deze groep in het leven was geroepen;

— gehuwde vrouwen zijn uitgezonderd van het recht op uitkering. Tegelijk met het indienen van dit ontwerp is echter een advies gevraagd aan de S.E.R. over het geven van recht op uitkering uit deze volksverzekering aan gehuwde vrouwen, die kostwinster zijn van hun gezin; wanneer dus in feite rolverwisseling heeft plaatsgevonden en de vrouw het gezinsinkomen verdient. Dat is vooral van praktisch belang voor die vrouwen, die niet in loondienst, maar bijv. als zelfstandige inkomen verwerven;

— wel zullen gehuwde vrouwen, evenals iedere andere verzekerde in aanmerking kunnen komen voor revalidatievoorzieningen en voorzieningen ter verbetering van de levensomstandigheden, evenals dit tot nu toe in de W.A.O. en de ambtenaren-regeling het geval is;

— de premie, die wat de loontrekkenden en de ambtenaren betreft door de werkgever zal worden betaald, zal voor iedereen gelijk zijn; bij de aanvang een hoogte hebben van 1,1% en geleidelijk aan een hoogte bereiken van ca. 8,8%. Dat de lasten van deze verzekering bij de aanvang betrekkelijk laag zullen zijn komt, omdat een ieder, die bij de inwerkingtreding van deze wet al een uitkering van de W.A.O. of van een regeling voor overheidspersoneel ontvangt, deze daarvan

volledig blijft betrekken en geen uitkering ingevolge de A.A.W. zal krijgen.
Op de aanvangsdatum van de verzekering zullen wel de reeds invalide zelfstandigen en de jeugd-gehandicapten voor een A.A.W.-uitkering in aanmerking komen. Voor deze laatste groep, de jeugd-gehandicapten, komen de kosten ten laste van het Rijk.

— de premie wordt geïnd door de Rijksbelastingdienst. Het beheer van de gelden wordt opgedragen aan een Algemeen Arbeidsongeschiktheidsfonds;

— de uitvoering van de volksverzekering zal worden opgedragen aan de bedrijfsverenigingen, terwijl evenals bij de W.A.O. de Gemeenschappelijke Medische Dienst een belangrijke taak zal krijgen wat betreft het adviseren over invaliditeitsschattingen en het oordelen over de noodzaak van revalidatievoorzieningen.
(Ministerie v. Sociale Zaken)

OMVANG UITKERINGEN SOCIALE VERZEKERINGEN 1973

Uit het verslag van de Sociale Verzekeringsbank en de Raden van Arbeid, dat medio dec. vorig jaar werd gepubliceerd, valt af te leiden, dat door deze instellingen in 1973 ruim *f* 13 mrd aan uitkeringen via de sociale verzekeringswetgeving werd gedaan. Verzekeringsbank en Raden van Arbeid namen daarmee 45% voor hun rekening van het totale bedrag, dat via de sociale wetgeving aan alle rechthebbenden ten goede komt.
T.o.v. 1972 betekent die een stijging van *f* 1,8 mr (16,1%).

De groei in het totaalbedrag aan uitkeringen komt voor het overgrote deel voor rekening van de Algemene Ouderdomswet. Het bedrag aan A.O.W.-pensioenen is namelijk met ruim *f* 1,3 mrd (18,3%) toegenomen tot *f* 8,4 mrd. De uitkeringen krachtens de Algemene Weduwen- en Wezenwet (AWW) gingen met 17,4% omhoog tot *f* 1,2 mrd.
Het totale bedrag aan kinderbijslaguitkeringen (ingevolge de Algemene Kinderbijslagwet en de Kinderbijslagwet voor loontrekkenden vertoonden een stijging met ruim *f* 0,3 mrd (12,2%) tot *f* 3,1 mrd. Voor de overige wetten (zoals de in liquidatie zijnde Invaliditeits- en Ongevallenwetten en de Ouderdomswet 1919) werd in totaal ongeveer *f* 0,3 mrd uitbetaald.
Het aantal ouderdomspensioenen (AOW) is in 1973 ten opzichte van het jaar daarvoor met 2,2% toegenomen tot 1.141.000. Ook het aantal weduwen- en wezenpensioenen (AWW) is omhooggegaan — en wel met 2,5% — tot 167.000.
Het gemiddelde aantal kinderbijslaggerechtigden bedroeg 1.701.000 tegen 1.685.000 over 1972.
De Raden van Arbeid hebben in het verslagjaar 360.000 verzoeken gehonoreerd om afkoop van rechten op grond van de in liquidatie verkerende Invaliditeitswet („rentekaartverzekeringen"). Vanaf 1 juli 1967 zijn er in totaal circa 2.900.000 afkoopsommen toegekend met een gemiddeld bedrag van *f* 208,—.
De totale premie-ontvangst is ten opzichte van 1972 met *f* 1,6 mrd toegenomen tot *f* 13,1 mrd. Evenals bij de uitkeringen komt deze stijging grotendeels voor rekening van de Algemene Ouderdomswet, t.w. voor een bedrag van 1 mrd. Hiermee is de premie-opbrengst voor deze wet over 1973 gekomen tot *f* 8,6 mrd.
De premie-ontvangsten voor de Algemene Weduwen- en Wezenwet, de Algemene Kinderbijslagwet en de Kinderbijslagwet voor loontrekkenden namen elk met *f* 0,2 mrd toe tot resp. *f* 1,3 mrd, *f* 1,5 mrd en *f* 1,7 mrd.
Het eigen vermogen van de omslagfondsen (AOW/AWW/AKW/KWL) werd voorheen op de balansen gepresenteerd als „Algemene reserve". Deze reserve is in hoofdzaak vereist voor het overbruggen van de periode gelegen tussen de uitbetaling van de pensioenen en kinderbijslagen en de — latere — ontvangst van de premies. Ten einde onjuiste interpretaties te vermijden is nu op de balansen onder „Eigen vermogen" tot uitdrukking gebracht welk bedrag als financieringsreserve nodig is voor de bovenbedoelde overbrugging en welk bedrag als feitelijk vermogensoverschot is aan te merken.
Deze vermogensoverschotten bedroegen ultimo 1973 voor de AOW *f* 297 mln, voor de AWW *f* 135,5 mln, voor de AKW *f* 148 mln en voor de KWL *f* 88 mln.
Verwacht wordt dat zij ultimo 1974 resp. *f* 93 mln, *f* 118 mln, *f* 187 mln en *f* 140 mln zullen bedragen.
De uitkeringen op grond van de Invaliditeitswet worden gegarandeerd door het Rijk. De hieruit voortvloeiende vordering op het Rijk is per 31 december 1973 becijferd op rond *f* 3 mrd. (SER-Bulletin)

TIJDELIJKE TOESLAG OP AOW EN AWW PER 1 APRIL

Per 1 april a.s. zullen de uitkeringen ingevolge AOW en AWW tijdelijk met 2% worden verhoogd, omdat ook het minimumloon als gevolg van de belastingverlaging een verhoging ondergaat.
De verhoging is tijdelijk, omdat per 1 juli de normale halfjaarlijkse aanpassing van de uitkeringen wordt toegepast. (ANP)

PRIJSINDEXCIJFERS GEZINSCONSUMPTIE DEC. EN JAAR 1974

Het prijsindexcijfer van de gezinsconsumptie voor werknemersgezinnen, zoals het Centraal Bureau voor de Statistiek dat maandelijks samenstelt op basis 1969 = 100, liep op van 148,1 midden nov. tot 148,7 midden dec. De procentuele stijging bedroeg 0,4.
Van de goederen en diensten waarvoor het C.B.S. geregeld prijsgegevens verzamelt, gaf in dec. rond 55% een prijsstijging te zien met een invloed op het totaalindexcijfer van +0,6%. Stijgingen deden zich onder meer voor bij brood, koek, aardappelen, groenten, vlees, margarine, eieren, meubelen en auto's.
Voor 15% van de goederen, vooral bij kleding en ook bij fruit, trad een zekere daling op met een invloed op het totaalindexcijfer van —0,2%. Voor de resterende 30% van de goederen en diensten bleef de situatie ongewijzigd.
Nu met het decembercijfer het beeld voor 1974 volledig is valt de volgende vergelijking met 1973 te maken.
Het gemiddelde indexcijfer voor het jaar 1974 kwam te staan op 142,2 tegen 129,7 voor 1973. Dat komt neer op een stijging van 9,6%. Deze 9,6% is als volgt over de artikelgroepen van de gezinsconsumptie verdeeld:

voeding	2,2%
woning	2,3%
kleding en schoeisel	1,6%
hygiëne en medische verzorging	1,6%
ontwikkeling, ontspanning, roken en verkeer	1,7%
overige	0,2%
totaal	9,6%

Hierbij zij opgemerkt dat de bijdrage van elke artikelgroep aan de gezamenlijke stijging niet alleen afhangt van de prijsstijging voor die groep maar ook van het aandeel van de groep in de totale gezinsconsumptie.
De prijsstijging was het sterkst voor de medische verzorging (13,8%). Ook de industriële produkten en de particuliere dienstverlening lagen, met een prijsstijging van resp. 11,0% en 10,6% boven het gemiddelde.
De agrarische produkten (incl. vis) gaven met 4,1% de laagste stijging te zien, terwijl ook de huren met 6,9% en de overheidsdiensten met 7,6%, beneden het gemiddelde bleven.

WONINGBOUW 1974

In de maand dec. 1974 werd volgens definitieve gegevens van het Centraal Bureau voor de Statistiek met de bouw van 7.332 woningen begonnen tegen 8.752 in dec. 1973. Het aantal voltooide woningen bedroeg in dec. 1974: 12.696 tegen 14.572 in de overeenkomstige maand van 1973.
Over het jaar 1974 luiden de aantallen woningen alsmede de procentuele verschillen t.o.v. 1973 als volgt (tussen haakjes het procentuele verschil van 1974 t.o.v. 1972):

Begonnen			
woningwetwoningen	36.372	—19%	(—31%)
premiewoningen	48.661	—18%	(—33%)
ongesubsidieerde woningen	26.927	—28%	(—14%)
totaal	111.960	—21%	(—28%)
Voltooid			
woningwetwoningen	48.257	—13%	(—10%)
premiewoningen	62.176	— 9%	(—14%)
ongesubsidieerde woningen	35.741	+15%	(+35%)
totaal	146.174	— 6%	(— 4%)
In uitvoering eind december			
woningwetwoningen	31.991	—27%	(—42%)
premiewoningen	49.198	—22%	(—33%)
ongesubsidieerde woningen	25.459	—27%	(—12%)
totaal	106.648	—25%	(—32%)

(SER-bulletin)

KVP-ARP ONTWERP ABORTUSWET

De gemeenschappelijke commissie van KVP en ARP, die eind jan. 1974 was gevormd om een eigen initiatief wetsontwerp inzake abortus op te stellen (pag. 136/3-1974) publiceerde op 18 jan. van dit jaar de resultaten van haar werkzaamheden.
De belangrijkste bepalingen van het initiatief zijn de volgende:

1. De zwangerschapsverbreking is alleen toegestaan in een erkend ziekenhuis of een erkende ziekeninrichting. (Dit betekent in de praktijk dat de verrichting in het ziekenfondspakket wordt opgenomen).
Zo'n ziekeninrichting (hier wordt gedoeld op abortusklinieken) moet organisatorisch verbonden zijn met het ziekenhuis, bijv. in een stichtingsvorm. Deze bepaling kwam niet voor in het regeringsontwerp-Stuyt/Van Agt (pag. 525/1 e.v.-1972), dat na indiening van het nieuwe ontwerp zal worden ingetrokken.

2. In het confessionele ontwerp is geen termijn genoemd waarbinnen de zwangerschap beëindigd zou kunnen worden, anders dan een absoluut verbod voor zo ver gevorderde zwangerschappen dat aangenomen kan worden dat het kind buiten de moeder zou kunnen leven.

3. Evenals in het ontwerp-Stuyt/Van Agt is bepaald dat een abortusteam grondig moet afwegen of de uiterste noodzaak van zwangerschapsverbreking aanwezig is. Het gaat de christen-democraten om uitzonderingsgevallen. Volgens het ontwerp zou de lichamelijke of geestelijke gezondheid van de vrouw ernstig in gevaar moeten zijn of komen.

4. Nieuw is ook dat het ziekenhuis verantwoordelijk is voor de vorming van en advisering door abortusteams. Zo zou worden vastgelegd dat het ziekenhuis veel meer dan nu op de hoogte is van zwangerschapsverbrekingen in klinieken. De nauwe band tussen ziekenhuis en kliniek is vooral gelegd om in noodgevallen onmiddellijke hulpverlening door het ziekenhuis te garanderen;

5. Evenals in het ontwerp-Stuyt/Van Agt is advisering door een team van medici en sociale deskundigen bij iedere zwangerschapsverbreking verplicht.
Het abortusteam kan van wisselende samenstelling zijn, maar bepaald is dat naast de behandelende arts ten minste twee deskundigen, van wie één medicus, gehoord moeten worden.

6. Volgens de confessionele plannen beslist in feite het abortusteam of de ingreep kan doorgaan, maar in de praktijk zal de geneeskundige in kliniek of ziekenhuis een belangrijke invloed hebben. Bij een negatief advies van het team kan geen abortus verricht worden. Anderzijds kan geen arts verplicht worden te aborteren.

7. De verplichte registratie van abortusgevallen en de bijbehorende adviezen van de teams is uit het ontwerp-Stuyt/Van Agt overgenomen.

8. De betrokken vrouw blijft anoniem maar wel moeten de namen van de teamleden en hun bevindingen worden vastgelegd; de vrouw is niet meer strafbaar, de uitvoerende arts bij overtreding van de bepalingen wel. In tegenstelling tot het ontwerp-Stuyt/Van Agt krijgt de arts niet eerst een waarschuwing maar wordt bij de eerste overtreding vervolgd.
(N R C/H'b l a d)

(Vor. ber. pag. 741/1 e.v.-1974)

WEDDE DIENSTPLICHTIGEN NAAR NIVEAU MINIMUM JEUGDLOON

Het kabinet heeft op 24 jan. besloten de wedde van dienstplichtigen in één keer te verhogen tot het peil van het minimum jeugdloon.
Oorspronkelijk was het de bedoeling de maatregel in fasen in te voeren.
De salarissen voor het hele overheidspersoneel worden echter per 1 jan. 1975 zodanig verhoogd, dat optrekking van de wedde naar het peil van het minimum jeugdloon in één keer mogelijk wordt.
De verhoging wordt met terugwerkende kracht per 1-1-1975 ingevoerd. Voor defensie is er dit jaar een bedrag van ong. *f* 10 mln extra mee gemoeid. *(ANP)*

NIEUWE VOORZITTER NCW

De ledenraad van het Nederlands Christelijk Werkgeversverbond (N CW) heeft op 5 dec. vorig jaar met algemene stemmen ir. J. de Wit (56) gekozen als opvolger van voorzitter mr. P. M. H. van Boven. De voorzitterswisseling heeft plaats gevonden op 16 jan.

Ir. De Wit is directeur van de fabriek voor Draadprodukten J. H. de Wit en Zn. BV te Helmond. Hij was van 1958-1970 bestuurslid van het Nederlands Katholiek Werkgeversverbond (NKWV), dat met het protestant-christelijke verbond fuseerde tot het huidige NCW. Gedurende drie jaar was hij voorzitter van de katholieke werkgeversvereniging in de metaalindustrie en presidiumlid van de FME.
Mr. Van Boven (61) heeft het voorzitterschap ruim elf jaar vervuld. In 1963 werd hij voorzitter van het NKWV en op 1 jan. 1970, toen het NCW werd opgericht, voorzitter van het nieuwe verbond. (S E R - b u l l e t i n)

DUITSLAND (BONDSREPUBLIEK)

FEDERAAL BUREAU VOOR MILIEUBESCHERMING IN WEST-BERLIJN GEVESTIGD. NOTAWISSELING GROTE MOGENDHEDEN.

Het besluit het federale bureau voor milieubescherming in West-Berlijn te vestigen (pag. 473/3 e.e. - 1974) werd op 24 juli 1974 geëffectueerd, toen het officieel zijn werkzaamheden begon.
Daarop brachten de autoriteiten van de DDR belemmeringen te weeg in het doorgangsverkeer tussen de Bondsrepubliek en de DDR. In de periode van 26-31 juli hielden zij op de doorgangswegen 48 voertuigen aan en informeerden zij bij 102 personen, of zij bij het bureau voor milieubescherming werkzaam waren. Op 2 aug. werd nog melding gemaakt van één dergelijke aanhouding; daarna is het niet meer voorgekomen.
Op 24 juli is door de douane van de DDR de doorreis van Helmstedt naar West-Berlijn geweigerd aan een employé van het bureau.
De drie westelijke mogendheden, VS, Engeland en Frankrijk, die te zamen met de SU in 1971 het viermogendhedenakkoord over Berlijn hadden ondertekend, overhandigden op 5 aug. in Moskou nota's, waarin de SU herinnerd werd aan haar verantwoordelijkheid voor een onbelemmerd doorgangsverkeer tussen de Bondsrepubliek en West-Berlijn.

De drie westelijke mogendheden gaven als hun mening te kennen, dat personen geen doorreis geweigerd kan worden, uitsluitend omdat zij bij het milieubureau werkzaam zijn.
Bovendien stelden zij, dat de vestiging van het bureau in West-Berlijn volledig met het viermogendhedenakkoord in overeenstemming is.

De SU antwoordde op 15 aug. met het overhandigen van nota's in Washington, Londen en Parijs.

In deze nota bekrachtigde de SU haar opvatting, dat de vestiging van het milieubureau wel degelijk in strijd is met het viermogendhedenakkoord. De westelijke mogendheden werd verweten eerdere stappen van de SU, gericht tegen het vestigen van het bureau in West-Berlijn, niet ernstig te hebben genomen. Daarom was de SU gedwongen geweest, te zamen met haar bondgenoot, de DDR, maatregelen te nemen om de juridische rechten en belangen van SU zowel als DDR te verzekeren.

Commentaar NZZ

De *NZZ* gaf op 23 aug. 1974 het volgende commentaar op de notawisseling:

„De west-oostelijke notawisseling heeft nu nog eens de Sowjet-interpretatie van het viermogendhedenakkoord duidelijk laten worden. De Sowjets hadden in de viermogendhedenonderhandelingen van het jaar '71 herhaaldelijk het afbreken van de federale aanwezigheid in Berlijn en het wegtrekken van federale instellingen uit de stad verlangd. Pas de ongeschreven concessie van de drie westelijke mogendheden de status quo te handhaven en zich te verzetten tegen de vestiging van nieuwe federale instellingen in Berlijn, had de Sowjets, volgens hun interpretatie van de onderhandelingsprotocollen, een toegeven mogelijk gemaakt.
Dat leidt er in de praktijk toe, dat Moskou op de onderhandelingsprotocollen steunt, terwijl het Westen de verdragstekst raadpleegt. De veelgeciteerde zin uit het viermogendhedenakkoord, dat „de bindingen tussen de westelijke sectoren van Berlijn en de Bondsrepubliek Duitsland gehandhaafd en ontwikkeld worden" heeft voor de SU alleen betrekking op de wetgeving van de Bond en betekent naar de Oostelijke interpretatie, dat wetten van de Bond ook na het van kracht worden van het viermogendhedenakkoord

door Berlijn mogen worden overgenomen." (N Z Z, L e M o n d e, F A Z)
(Vor. ber. pag. 473/3 e.v.-1974)

BONDSKANSELIER SCHMIDT IN MOSKOU

Bondskanselier Helmut Schmidt bracht van 28-31 okt. 1974 een officieel bezoek aan de SU. Hij was daartoe uitgenodigd door partijleider Brezjnew in een brief, die door de Sowjet-ambassadeur in Bonn in mei was overhandigd.

Oorspronkelijk was bondskanselier Brandt voor een bezoek uitgenodigd, maar deze trad in mei af. Daarop werd de uitnodiging gericht aan de nieuwe bondskanselier.

Het bezoek van bondskanselier Schmidt aan de SU was voorbereid door de Sowjet-minister van buitenlandse zaken Gromyko, die zich op 15 en 16 sept. in Bonn bevond, waar hij besprekingen voerde met zijn Westduitse collega Genscher, de bondskanselier en president Scheel.
Voorts was de Westduitse minister van economische zaken Friderichs van 15-18 okt. in Moskou als hoofd van de Westduitse delegatie in de Sowjet-Westduitse commissie voor economische en wetenschappelijk-technische samenwerking.
De bondskanselier, met in zijn gezelschap o.a. minister Genscher van buitenlandse zaken, arriveerde op 28 okt. op de luchthaven Wnoekowo, waar hij werd verwelkomd door partijleider Brezjnew, premier Kosygin en minister Gromyko van buitenlandse zaken.
In de avonduren van de 28ste okt. werd ter ere van de Westduitse gasten in het Kremlin een diner gegeven, waar partijleider Brezjnew een tafelrede uitsprak.

Brezjnew begroette de verbetering in de betrekkingen tussen de SU en de Bondsrepubliek en de groei in de handel tussen de twee landen. Hij vermeldde een aantal onderwerpen van gemeenschappelijk belang, zoals de twee grote Europese conferenties, de CEVS en de MBFR besprekingen, voor hij het onderwerp West-Berlijn aansneed. Naar het oordeel van Brezjnew was deze kwestie geregeld bij de afsluiting van het viermogendhedenakkoord van 1971. De partijleider stelde, dat dit akkoord in de praktijk oplossing van alle problemen mogelijk maakt. Naar zijn oordeel was strikte handhaving van de overeenkomst nodig om te voorkomen, dat de kwestie Berlijn de politieke atmosfeer in Centraal Europa nog zou verduisteren.
In een geïmproviseerde toevoeging aan zijn voorbereide toespraak bracht bondskanselier Schmidt in zijn antwoord in herinnering, dat bij het bezoek van partijleider Brezjnew aan Bonn in mei 1973 (pag. 345 e.v.-1973) was overeengekomen, dat niet alleen strikte handhaving van de overeenkomst nodig was, maar ook volledige toepassing.

In de besprekingen werd veel aandacht geschonken aan de kwestie West-Berlijn, zonder dat er veel vooruitgang werd bereikt. Wel werd op 30 okt. een verdrag ondertekend over de „verdere ontwikkeling van de economische samenwerking", waarin werd gezegd, dat de Bondrepubliek in dit verband West-Berlijn kon vertegenwoordigen.

In de overeenkomst werden geregeld de uitwisseling van patenten, licenties, kennis, technische informatie en nieuwe technologie, samenwerking bij de voortbrenging van grondstoffen en energie en het vergemakkelijken van contacten tussen economische, technische en industriële organisaties en ondernemingen. Verder werd overeengekomen, dat vertegenwoordigers van de twee landen regelmatig, ten minste één maal per jaar, overleg zouden plegen.

Op 30 okt. werd ook het slotcommuniqué ondertekend.

Hieruit bleek, dat het de bedoeling is, dat de samenwerking zich zal concentreren op kernenergie, petrochemie, de exploitatie van bodemschatten, met inbegrip van olie en aardgas, de bouw van hoogovens en machinebouw. Informeel werd bekend, dat de Russen de Westduitsers willen betrekken bij projecten, waarbij vooral ijzererts, titaan, grafiet, asbest, tin en koper in Siberië zullen worden geëxploiteerd.
Bekend werd ook, hoewel dit niet in het communiqué is vermeld, dat in beginsel overeenstemming werd bereikt over de levering van elektriciteit uit de SU aan de Bondsrepubliek en West-Berlijn.
Voorzien is, dat Westduitse kernreactoren bij Kaliningrad (het vroegere Königsbergen) zullen worden gebouwd. De hier voortgebrachte elektriciteit zal via een rechtstreekse kabel in de tachtiger jaren naar West-Berlijn en de Bondsrepubliek worden geleid. De SU was in eerste instantie tegen het leggen van een directe kabel naar West-Berlijn, maar door de bondskanselier was dit als voorwaarde gesteld voor het bouwen van de centrales.

Economische overeenkomsten

Terwijl bondskanselier Schmidt in Moskou was, maar losstaand van zijn bezoek, werden twee economische overeenkomsten ondertekend.

Het eerste akkoord werd op 28 okt. ondertekend. Het was een overeenkomst tussen de Sowjet-bank voor buitenlandse handel en een consortium van Westduitse banken, aangevoerd door de Deutsche Bank en waarvan verder o.m. deel uitmaakten de Commerzbank, de Dresdner Bank en de Westdeutsche Landesbank-Girozentrale.
Onder de overeenkomst verschafte het Westduitse consortium de Sowjet-bank een krediet van DM 800 mln, bestemd voor de betaling van Westduitse leveranties aan de SU van 10.000 vrachtwagens. De wagens worden geleverd door Kloeckner-Humboldt-Deutz en zijn bestemd voor Autoexport.
Het tweede akkoord werd op 29 okt. ondertekend. Onder deze overeenkomst zal de SU 60 mrd m3 aardgas aan de Bondsrepubliek leveren in de periode 1978-2000. Daartegenover staat de levering door de Westduitse ondernemingen Mannesmann en Thyssen in 1975-1976 van 950.000 ton aan pijpleidingen. Tevens verschafte hetzelfde consortium van Westduitse banken een krediet van DM 1,5 mrd voor betaling van de leidingen. Terugbetaling moet in 1984 beginnen.

Aan het slot van zijn bezoek gaf Schmidt in Moskou een persconferentie, waarop hij o.m. verklaarde, dat de problemen rond Berlijn zouden zijn opgelost voor het tegenbezoek aan Bonn van partijleider Brezjnew en premier Kosygin.

De bondskanselier doelde hiermee op de nog niet ondertekende verdragen over wetenschappelijk-technische samenwerking, culturele uitwisseling en juridische bijstand, waarbij nog niet geregeld is of zij ook voor West-Berlijn gelden. De kwestie speelde al bij het bezoek van Brezjnew aan Bonn in 1973 (pag. 345 e.v.-1973)

Vervolgens reisde het Westduitse gezelschap naar Kiew, waar het de nacht doorbracht, voor het naar huis terugkeerde.
(NZZ, FAZ, Le Monde, The Times, DPA, NRC/H'blad)

MIDDEN-OOSTEN

OAPEC

OPRICHTING INVESTERINGSMAATSCHAPPIJ

Tijdens de vergadering van de olieministers van de Organisatie van de Arabische Olieproducerende Landen (OAPEC) op 10 juli 1974 te Cairo, waarop de olieboycot tegen Nederland werd opgeheven (pag. 811/3-1974), werd tevens de oprichting goedgekeurd van een Arabische olie-investeringsmaatschappij met een beginkapitaal van 300 mln Koeweit dinars (ca. $ 1,1 mrd). De nieuwe instelling moet industriële (petrochemische) projecten financieren in de lidstaten en in andere Arabische landen. Daarnaast werd de oprichting besproken van een maatschappij (met een beginkapitaal van ca. $ 100 mln) voor de exploratie en ontwikkeling van olievelden in Arabische staten (Arab Petroleum Services Company).

Op 1 dec. 1974, tijdens de 13de zitting van de OAPEC-raad, die te Manama (Bahrein) werd gehouden, werden besluiten genomen m.b.t. het kapitaal en de zetel van de nieuwe investeringsmaatschappij (Arab Petroleum Investment Company). Saoedi-Arabië, Koeweit en de Unie van Arabische Emiraten krijgen elk 17% van de aand., Libië ontvangt 14%, Qatar en Irak krijgen elk 10%, Algerije ontvangt 5% en Egypte, Syrië en Bahrein elk 3%. De maatschappij zal worden gevestigd in Damman (Saoedi-Arabië). Haar functie zal zijn het verstrekken van leningen voor de ontwikkeling van olie- en aanverwante industrieën in de lidstaten. Ook kunnen leningen worden verstrekt aan andere Arabische landen en aan landen van de derde wereld. Ali Ahmed Atika, de secretaris-generaal van de OAPEC, deelde mee dat de ratificatie van het akkoord niet kan worden verwacht vóór de volgende bijeenkomst, die volgens plan in mei 1975 in Koeweit plaatsvinden.

Op 30 nov. 1974 was met ceremonieel vertoon de bouw begonnen van een door de OAPEC gesponsord droogdokcomplex, dat in 1977 in gebruik moet worden genomen. *(NRC /H'blad 2-12-'74, The Times 11-7-'74 en 2-12-'74, NZZ 12-7-74, Le Monde 3-12-'74)*

(Vor. ber. pag. 396/2-1974)

OPEC

CONFERENTIES OVER PRIJSBELEID. HULPFONDS VOOR DE ONTWIKKELINGSLANDEN

Sinds de Organisatie van Olie Exporterende Landen (OPEC) te Quito (15-17 juni 1974) besloten had de „posted price" (referentieprijs) tot 1 sept. 1974 te bevriezen maar tegelijk de door de oliemaatschappijen af te dragen royalties met 2% te verhogen tot 14,5%, heeft de organisatie tal van bijeenkomsten gewijd aan het prijsbeleid en andere zaken.

In chronologische volgorde zijn de volgende OPEC-activiteiten te melden:

Steunfonds

Tijdens hun op 5 aug. 1974 begonnen overleg slaagden OPEC-deskundigen te Wenen erin een herzien plan op te stellen voor de stichting van een speciaal fonds dat steun moet bieden aan arme ontwikkelingslanden die ernstig nadeel ondervinden van de verhoging van de olieprijzen. In beginsel hadden de olieministers over de instelling van zo'n steunfonds op 7 april 1974 te Genève reeds overeenstemming bereikt (pag. 400/2/3-1974), maar de vijf lidstaten (Irak, Koeweit, Qatar, Saoedi-Arabië en de Unie van Arabische Emiraten) gaven de voorkeur aan leningen op bilaterale basis boven de instelling van een centraal steunfonds.

Verdere discussie over olieprijs

Op 15 aug. kwamen te Londen vertegenwoordigers van de nationale oliemaatschapijen van de OPEC-landen — behalve Saoedi-Arabië — te Londen bijeen om coördinatiemaatregelen te bespreken ter wille van een betere controle van de internationale oliemarkt, o.m. door de instelling van een gemeenschappelijk orgaan voor het uitwisselen van informatie. Op 16 aug. zouden de vertegenwoordigers een akkoord hebben bereikt, maar bijzonderheden daarover werden niet bekendgemaakt.

In tegenstelling tot Saoedi-Arabië dat een verlaging van de olieprijs wenste, zouden de andere landen de prijs van de ruwe olie willen bevriezen op het bestaande peil, nu de prijzen op de wereldmarkt een dalende tendens vertoonden, daar sinds enige tijd het aanbod de vraag overtrof.

Volgens een van de OPEC-deskundigen lag de produktie van ruwe olie op dat moment 4 mln vaten per dag boven het gebruik, d.w.z. ca. 10% van de totale dagproduktie van de OPEC-staten. Een maand eerder hadden Amerikaanse deskundigen dit overschot geraamd op 1 mln à 1,5 mln vaten per dag.

Ter voorbereiding van de OPEC-ministersconferentie van 12-13 sept. 1974 vergaderde de economische commissie van de OPEC van 29 aug.-2 sept. te Wenen. De commissie zou tot het advies zijn gekomen om de posted price ook gedurende het 4de kwartaal van 1974 te bevriezen (d.w.z. tot 1 jan. 1975 de prijs van $ 11,65 per vat te handhaven), de door de oliemaatschappijen af te dragen royalties met ca. 2% te verhogen en de produktie op be-

Te Cairo: sjeik Yamani (l.) en minister Ahmed Hilal van Egypte (2de v. r.).

perkte schaal in te krimpen. Door deze laatste maatregel zou de daling van de olieprijzen op de wereldmarkt vanwege een te groot aanbod worden tegengegaan en zou „binnen enkele weken" volgens de OPEC-experts, aldus *AP* (3-9-1974), het overschot kunnen worden weggewerkt.

De *NZZ* (17-9-1974) meldde echter dat de economische commissie voorgesteld had de „posted price" met 14% te verhogen tot $ 13,27 per vat.

Uit persberichten en verklaringen van functionarissen uit de OPEC-landen bleek voorts dat de opvattingen binnen de OPEC nog steeds verdeeld waren.

Petroleum Intelligence Weekly berichtte, aldus The Times (31-8-'74), dat de sjah van Perzië, voorheen een verklaard voorstander van verdere forse prijsstijgingen, nu van mening was dat de prijs op een „redelijk peil" lag en in de nabije toekomst alleen moest worden verhoogd om de gevolgen van de inflatie teniet te doen. De sjah zou de leiding willen nemen bij het bevorderen binnen de OPEC van een enkelvoudig prijssysteem.

Op 31 aug. meldde het Algerijnse persbureau APS dat Algerije en Saoedi-Arabië waren overeengekomen de olieprijs niet te verlagen.

Op 4 sept. verklaarde de Perzische minister van binnenlandse zaken, Jamshid Amouzegar, tegenover The Financial Times, van een Arabische collega te hebben vernomen dat 8 van de 12 lidstaten, excl. Perzië, voorstander waren van een verhoging van 14% van de „posted price". Dit cijfer van 14% was volgens de economische commissie van de OPEC het inflatietempo in de voornaamste industriestaten gedurende het eerste halfjaar van 1974. Minister Amouzegar meende dat Saoedi-Arabië niet meer zoals in Quito op een prijsverlaging zou aandringen en dat een stijging van de olieprijs ergens tussen 0 en 14% zou komen te liggen.

Daarentegen stelde het weekblad Middle East Economic Survey, aldus AP (7-9-'74), dat de OPEC ook voor het vierde kwartaal van 1974 de prijzen zou bevriezen, als gebaar van goede wil tegenover de gebruikers. Daarbij verwees het blad naar het akkoord tussen Algerije en Saoedi-Arabië: Algerije had zijn eis i.z. een prijsverhoging laten vallen en Saoedi-Arabië had zijn wens i.z. een prijsverlaging opgegeven. Tevens had Perzië laten weten de huidige posted price te willen handhaven.

Maar op 8 sept. deelde de Venezolaanse minister van mijnbouw, Valentin Hernandez, te Caracas mee dat de OPEC-staten hun olieprijzen met 14% zouden verhogen, geheel in overeenstemming met de opvatting van Venezuela. Op 10 sept. spraken ook de secr.-gen. van de OPEC Abderrahman Khene (privé), en de Ecuatoriaanse minister voor natuurlijke hulpbronnen, Gustavo Jarrin, zich voor een prijsverhoging uit.

Besluiten OPEC-conferentie (12-13 sept.)

Na hun tweedaags beraad in Wenen besloten de 13 OPEC-ministers op 13 sept. de posted price tot 1 jan. 1975 ongewijzigd te laten, maar zij beslisten tevens, met uitzondering van Saoedi-Arabië, de door de oliemaatschappijen te betalen royalties en belastingen per 1 okt. met 3,5% te verhogen, wat volgens de OPEC neerkwam op een verhoging van de regeringsinkomsten per vat van 33 dollarcent tot $ 9,74. Maar volgens berekening van *Le Monde* (18-9) en de *NZZ* (22-9) stegen de inkomsten met 5% of 46 dollarcent om op dit bedrag van $ 9,74 uit te komen.

Dit verschil vloeit voort uit het feit dat de OPEC de nieuwe prijs van $ 9,74 niet vergeleken heeft met de prijs van Quito (juni 1974), maar met die welke voortvloeit uit het in Koeweit gesloten participatie-akkoord (augustus 1974), aldus Le Monde. Krachtens dit akkoord zijn de oliemaatschappijen voor 60% in het bezit van de produktielanden en voor 40% in buitenlandse handen, en daardoor is van elk vat ruwe olie 60% eigendom van het land waar deze gewonnen wordt. De afspraak om deze vaten terug te kopen tegen 93% van de posted price werd veranderd in 94,8%, waardoor de terugkoopprijs van $ 10,83 steeg tot $ 11,04. Op grond van onderstaande berekening (NZZ 22-9-'74) komt men dan op een bedrag van $ 9,41 per vat aan inkomsten voor het produktieland volgens de OPEC, maar van $ 9,28 volgens de NZZ en de oliemaatschappijen vóór de verhoging van 1 okt. 1974.

Volgens de oliemaatschappijen, die eveneens van een kostenstijging van 46 dollarcent uitgingen, kwam de verhoging neer op extra inkomsten voor de olieproducerende landen van $ 5.000 mln per jaar. De OPEC berekende de extra kosten voor de maatschappijen op $ 3.500 mln per jaar en stelde dat de oliemaatschappijen gezien hun buitensporige winsten best in staat waren de hele prijsverhoging zelf te absorberen. De Perzische olieminister Amouzegar verklaarde volgens de FAZ (16-9-1974) dat de winsten van de maatschappijen nog steeds zo hoog waren, dat het van hun kant ongerechtvaardigd zou zijn als zij de hogere afdrachten aan de produktielanden in de consumentenprijs zouden doorberekenen. Volgens Amouzegar was een winstmarge van 40 à 50 dollarcent per vat voldoende voor de multinationals; thans zou die marge nog het dubbele bedragen, nl. 92 dollarcent.

Voorts besloten de OPEC-ministers tot indexering van de olieprijs per 1 jan. 1975 volgens het inflatiepeil van de industrielanden, d.w.z. dat dan het inflatiepercentage automatisch in de prijzen zal worden gecalculeerd, met als doel de vermindering van de koopkracht van de olie-inkomsten zo te corrigeren. T.a.v. deze indexering nam Saoedi-Arabië geen standpunt in.

Ook kwamen de ministers overeen een nieuwe werkgroep in te stellen, die op 23 okt. te Wenen haar werkzaamheden zou opvatten, nl. het uitwerken van een „nieuw systeem voor het vaststellen van de olieprijs op lange termijn". In het kader van een nieuwe prijspolitiek zou gestreefd moeten worden — aldus wenste de economische commissie — naar een eenheidsprijs voor ruwe olie, zodat een eind zou komen aan het onderscheid tussen „posted price", marktprijs, terugkoopprijs en veilingprijs.

De conferentie sprak zich niet uit over de programmering van de olie-

BEREKENING PRIJSVERHOGING PER 1 OKT. 1974 (IN $ PER VAT)

Data	1-1-74	1-7-74	vóór 1-10-74	1-10-74
Royalties %	12,5	14,5	14,5	16,67
Belasting %	55	55	55	65,75
Terugkoop %	93	93	94,8	—
1. Posted price	11,65	11,65	11,65	11,65
minus				
2. Produktiekosten	0,12	0,10	0,10	0,10
3. Royalties	1,46	1,69	1,69	1,94
Basis voor berekening belasting	10,07	9,86	9,86	9,61
4. Belasting	5,54	5,42	5,42	6,32
5. Directe belasting aan produktieland (4 + 3)	7,00	7,11	7,11	8,26
6. Eigen kosten maatschappij (5 + 2)	7,12	7,21	7,21	8,36
Gemiddelde olie-inkomsten produktielanden				
eigen kosten maatschappij	7,12	7,21	7,21	8,36
40% eigen olie	2,85	2,88	2,88	3,34
inkomsten uit terugkoopolie bij posted price 11,65 93%/94,8%	10,83	— 10,83	— 11,04	— 10,83 —
60% terugkoop	6,50	6,50	6,63	6,50
Gemiddelde eigen kosten	9,35	9,38	9,51	9,84
Minus produktiekosten (2)	0,12	0,10	0,10	0,10
Inkomsten produktieland	9,23	9,28	9,41	9,74

produktie in de lidstaten. Het secretariaat-generaal werd belast met een studie van vraag en aanbod op de wereldmarkt. Volgens OPEC-schattingen zou op dit punt een evenwicht worden bereikt bij een produktie van 29,6 mln vaten per dag. (In juli 1974 bedroeg de produktie 31,2 mln vaten per dag tegen 32,6 mln gedurende het derde kwartaal van 1973.) In Wenen spraken vertegenwoordigers van Perzië en Saoedi-Arabië zich tegen een produktiebeperking uit, maar een niet nader aangeduide reeks landen kondigde vrijwillige beperking aan.

De Venezolaanse minister van mijnbouw, Valentin Hernandez, verklaarde na zijn terugkeer in Caracas in het blad *El Nacional* dat Venezuela, Koeweit, Libië en Nigeria zich tot een vrijwillige inkrimping van de produktie bereid verklaard hadden.

Saoedi-Arabië

Saoedi-Arabië liet door de woordvoerder van de conferentie, minister Amouzegar, bekend maken dat het met het oog op de aanstaande „nieuwe afspraken met de buitenlandse bezitters van de ARAMCO (zich) voorlopig niet (zou) aansluiten" bij de getroffen maatregelen. In het slotcommuniqué, dat zonder medewerking van Saoedi-Arabië werd samengesteld, werd gemeld dat Saoedi-Arabië van mening was dat de verhoging van het z.g. regeringsaandeel alleen met het oog op de bovenmatig hoge winsten van de concerns gerechtvaardigd was en daarom aan een verlaging van de posted price gekoppeld moest worden.

Maar op 16 sept. werd vanuit New York bericht *(IHT* 17-9-1974) dat Saoedi-Arabië tijdens de conferentie in Wenen had laten weten dat het de prijs voor de „terugkoopolie" had verhoogd tot 94,864% van de posted price, wat neerkwam op $ 11,05 per vat en dat betekende 22 dollarcent meer dan voorheen. Op 17 sept. gaf sjeik Yamani, de olieminister van Saoedi-Arabië, te Londen toe dat deze verhoging sinds 1 juli werd toegepast.

Conferentie in Aboe Dhabi (9-10 nov.)

Nadat de OPEC-deskundigen op 23 en 24 okt. 1974 te Wenen een nieuw systeem hadden ontworpen om de prijzen van ruwe olie vast te stellen en de sjah van Perzië op 2 nov. een nieuw internationaal stelsel voor olieprijzen (met koppeling van deze prijzen aan die van 20 à 30 soorten grondstoffen) had voorgesteld, kwamen op uitnodiging van de Unie van Arabische Emiraten de olieministers of andere vertegenwoordigers van zes Golfstaten (Irak, Koeweit, Perzië, Qatar, Saoedi-Arabië en de UAE) op 9 en 10 nov. 1974 te Aboe Dhabi bijeen. De zes slaagden er niet in een gemeenschappelijk standpunt over een nieuwe prijsstructuur te bereiken. Een desbetreffend voorstel van Saoedi-Arabië verwierf wel de instemming van Qatar en de UAE. Deze drie landen besloten toen met terugwerkende kracht tot 1 nov. 1974 a) de posted price met 40 dollarcent per vat te verlagen tot $ 11,25; b) het royalty peil van 16,67% tot 20% van de posted price te verhogen en c) het niveau van de door de oliemaatschappijen te betalen belastingen van 65,76% tot 85% op te trekken. Volgens sjeik Yamani van Saoedi-Arabië zou door de uitvoering van het plan de winst van de oliemaatschappijen worden verkleind zonder dat de inkomsten van de producerende landen vergroot worden. Volgens *The Financial Times* (11-11-1974) was het netto-resultaat van het plan, dat tot juli 1975 zou gelden, echter een inkomstenstijging voor de producenten van minstens 50 dollarcent per barrel. De verlaging van de winstmarges van de oliemaatschappijen kwam tot stand doordat het verschil tussen de eigendoms- en de participatie-olie wordt verminderd van $ 1,50 tot 60 à 70 dollarcent, aldus *Reuter* (11-11-'74). De kosten van de eigendomsolie zouden stijgen van $ 8,22 à $ 8,26 tot $ 9,76; die van de participatieolie zou dalen van $ 10,73 tot $ 10,45 à 10,50. De gemiddelde kosten per vat ruwe olie zouden 5 à 6% toenemen van $ 9,84 tot $ 10,35 à $ 10,45.

De overige drie deelnemende landen — Irak, Koeweit en Perzië — verklaarden pas definitief over een nieuw olieprijsstelsel te willen beslissen op de OPEC-ministersconferentie in december.

OPEC-conferentie (12-13 dec.)

Nadat de economische commissie van de OPEC na een driedaags beraad (26-28 nov.) zich in haar advies aan de ministers uitgesproken had voor een enkelvoudige olieprijs per 1 jan. 1975, bleek over de hoogte van die prijs nog steeds verschil van opvatting te bestaan. Op 10 dec. kwam de economische commissie onverwacht opnieuw bijeen om alsnog te proberen een compromis uit te werken. Volgens *NRC/H'blad* (11-12-1974) zou de commissie een marktprijs van $ 10,7 per vat voorstellen, wat op een verhoging van de olieprijs met ca. 14% neerkwam. De ministers werden het tijdens de 42ste OPEC-conferentie op 13 dec. eens over een nieuw, vereenvoudigd prijsstelsel, waarin de z.g. posted price tenminste officieel geen rol meer speelt, aldus de *NZZ* (16-12-1974).

Voorts verhoogde de conferentie het z.g. regerings-aandeel (royalties + belastingen), dat in Aboe Dhabi (op basis van 16 dollarcent per vat van 159 liter aan produktiekosten berekend) van $ 8,22 tot $ 9,76 verhoogd was, d.w.z. met 18,7%, nu tot à 10,12 d.w.z. met 3,7%; vergeleken met de toestand van vóór de conferentie van Aboe Dhabi kwam het besluit neer op een verhoging met $ 1,90 of wel met ruim 23%. Het nieuwe, uniforme, regeringsaandeel vormt vanaf 1 jan. 1975 voor negen maanden de basis, op grond waarvan de internationale olieconcerns de inkoopkosten van de ruwe olie moeten berekenen. Over de prijs, waarvoor de produktielanden de z.g. terugkoopolie aan de oliemaatschappijen leveren, wilde secr.-generaal Khene zich niet uitlaten. Maar o.a. uit uitlatingen van de Perzische delegatieleider Amouzegar was inmiddels bekend, dat die prijs met de in Aboe Dhabi vastgestelde waarde van 93% van de toen op $ 11,25 bepaalde posted price overeenkomt: volgens OPEC-opgaven $ 10,46 per vat. Hiermee legaliseerde de OPEC in feite de op 10 nov. in Aboe Dhabi genomen besluiten. Volgens minister Amouzegar was de conferentie „niets anders overgebleven", om een splitsing in het OPEC-prijssysteem te vermijden, aldus berichtte de *NZZ*. Geen besluit werd genomen over de door Perzië voorgestelde koppeling van de nieuwe uniforme regeringsinkomsten aan een index op basis van 20 à 30 voor de OPEC-landen belangrijke industriële importgoederen. Men wilde, aldus *NRC/H'blad* (14-12-'74), de mogelijkheid van een dergelijke inflatiecorrectie opnieuw bestuderen en eventueel per 1 okt. 1975 realiseren.

De maatregelen zullen in de diverse landen verschillende consequenties hebben. Landen die hun olie hoofdzakelijk van olieconcerns betrekken, zullen hogere prijzen voor de olieprodukten moeten betalen dan landen die overwegend op de wereld-

markt kopen. De scheidende secretaris-generaal Khene zei, dat voor de kleinere onafhankelijke maatschappijen en voor de op eigen kracht stomende staatsmaatschappijen de nieuwe prijs lager zal zijn dan tot dusverre. De Perzische minister Amouzegar antwoordde op de vraag of het nieuwe prijsstelsel zou leiden tot hogere prijzen voor benzine en stookolie: „Dat hangt ervan af hoeveel winst de oliemaatschappijen voortaan voor zich opeisen".
De OPEC-ministers hebben verder verklaard dat ze door hun gedisciplineerde prijspolitiek een bijdrage hebben geleverd aan de stabilisering van de wereldeconomie. „Het is tijd voor een constructieve dialoog tussen olieproducenten en consumenten", aldus Amouzegar. De algemene indruk na de conferentie was, dat de olieproducenten de multinationals zoveel mogelijk willen uitschakelen. Daarmee zouden ze het oliewapen volledig in hun hand hebben, aldus *NRC/H'blad.*
In een interview met het Libanese blad *Al Anwar* (14-12-'74) ontkende de olieminister van Saoedi-Arabië, sjeik Yamani, dat er van een hogere olieprijs sprake was. Hij stelde dat de nieuwe prijs van $ 10,12 per barrel alleen betrekking heeft op de 40% van de olie van de belangrijkste concessiemaatschappijen en de olie die zij kopen van de 60% die de producerende regeringen hebben.
Die prijs is 38 dollarcent hoger dan de maatschappijen betaalden voor in Wenen de beslissing van de Opec viel.
Maar volgens Yamani is de prijs voor onafhankelijken en andere in feite met 40 dollarcent per barrel verlaagd. *(AP)*

Nieuwe secretaris-generaal

Tijdens de OPEC-conferentie werd ook de opvolger gekozen van de per 31 dec. 1974 aftredende secretaris-generaal Khene. Dit werd de Nigeriaan M. O. Feyide, tot dan toe directeur van de oliemaatschappij Agip en Mobil Oil in Nigeria.

Conferentie van Algiers (24-26 jan.)

Van 24-26 jan. 1975 vond op initiatief van Algerije te Algiers een conferentie plaats van de ministers van buitenlandse zaken, oliezaken en financiën van de OPEC-staten, onder voorzitterschap van de Algerijnse minister van buitenlandse zaken Abdelaziz Bouteflika.
In zijn toespraak tijdens de openingszitting verweet Bouteflika de rijke landen „een ongekende felle campagne te voeren om onze landen alle schuld te geven voor alle kwalen van de wereld van vandaag". Hij waarschuwde de industrielanden niet aan te sturen op een confrontatie met de olie-exporterende landen, maar samen te werken bij de opbouw van een rechtvaardiger wereld. Bouteflika verklaarde voorts o.a.:

„Vele jaren lang hebben de geïndustrialiseerde landen de landen van de derde wereld geplunderd en uitgebuit en zo verkregen zij een groot deel van hun welvaart. En nu proberen ze de OPEC-landen in diskrediet te brengen, die ze afschilderen als tirannen." Hij keerde zich tegen de dreiging met militair ingrijpen in de OPEC-landen.
De rijke landen, aldus Bouteflika, proberen de verhoudingen te schoeien op basis van militaire macht, wat ze altijd al gedaan hebben in hun betrekkingen met de derde wereld. Hij bestreed dat de hoge olieprijzen verantwoordelijk zouden zijn voor de economische recessie in de rijke landen. De stijging van de energieprijzen heeft volgens hem slechts voor 0,5% bijgedragen tot de inflatie van 1974.
Het bevriezen van de olieprijzen door de OPEC in december heeft niets bijgedragen tot het afremmen van de hollende inflatie, aldus de Algerijnse minister. De rijke landen zijn in moeilijkheden omdat ze boven hun stand leven en hun grondstoffen verspillen, zo meende hij.
Maar de OPEC-landen hebben de hoop niet opgegeven om met de ontwikkelde landen te kunnen samenwerken naar nieuwe verhoudingen, gebaseerd op gelijkheid en rechtvaardigheid. „Ondanks het verzet dat de geïndustrialiseerde landen hebben getoond, hebben de OPEC-staten herhaaldelijk geprobeerd een dialoog tot stand te brengen om de hele economische situatie in de wereld te bespreken".
Bouteflika zei dat successen voor de OPEC overwinningen voor alle ontwikkelingslanden betekenen. Tevens vestigde hij de aandacht op het lot van die landen waar miljoenen mensen door de dood worden bedreigd als niet meer wordt gedaan om hen te helpen. Ook de olielanden moeten zich naar zijn mening bezig houden met hulp aan ontwikkelingslanden die geen olie bezitten.
Bouteflika zei dat de olie-exporterende landen niet tot een nieuwe olie-boycot zullen overgaan, behalve als uiterste maatregel in het geval van agressie tegen de oliebronnen van een van de OPEC-staten.
Het vormen van een consumentenfront, op instigatie van de Verenigde Staten, kan leiden tot een confrontatie die de hele internationale gemeenschap zal schaden, zei Bouteflika.
Het aansturen op een confrontatie is volgens hem ook de bedoeling achter de oprichting van het internationale energiebureau (zie pag. 806/3 e.v.-1974) dat tot doel had een eventuele nieuwe boycot het hoofd te kunnen bieden door een verdeelschema op te stellen. (Reuter)

Op 26 januari werd door het secretariaat-generaal van de OPEC een slotcommuniqué gepubliceerd, waarin over het verloop van de conferentie werd meegedeeld:

„... De conferentie heeft de huidige economische wereldsituatie onderzocht en is van mening dat de huidige economische crisis die de internationale gemeenschap doormaakt een toenemende bedreiging vormt voor de vrede en de stabiliteit in de wereld. Zij veroordeelt de propagandacampagnes, die de lidstaten van de OPEC de verantwoordelijkheid voor die crisis toeschrijven alsmede de herhaalde dreigementen jegens deze zelfde landen — campagnes en dreigementen die verwarring stichten om die het gevaar inhouden tot de confrontatie te leiden.
Overtuigd van de onderlinge afhankelijkheid van de naties en van de noodzaak om de solidariteit onder alle volken van de wereld te bevorderen door een werkelijke internationale samenwerking, begroeten de lidstaten van de OPEC met instemming de dialoog tussen de geïndustrialiseerde landen en de andere landen die nog in ontwikkeling zijn en zij zijn bereid deel te nemen aan een internationale conferentie, zoals die is voorgesteld door Frankrijk (zie pag. 52/2), en die de vraagstukken van de grondstoffen en de ontwikkeling zal behandelen.
Rekening houdend met de huidige internationale situatie en zich bewust van de solidariteit die hun volken verenigt, zijn de ministers overeengekomen van nu af aan te beginnen met de voorbereiding van de conferentie van staatshoofden van de OPEC-lidstaten die te Algiers op een geschikte datum tussen 21 februari en 8 maart 1975 zal worden gehouden.
Zij hebben daartoe een commissie ingesteld die tot taak heeft de agenda op te stellen plus de werkdocumenten van de topconferentie, met inbegrip van de voorstellen voor een toekomstige samenwerking met de andere ontwikkelingslanden, in het bijzonder die welke het ernstigst door de huidige crisis getroffen zijn."

Tijdens de conferentie werd uitgebreid gesproken over een voorstel, ingediend door de Algerijnse minister van industrie, Belaid Abdesselam, om de olieprijs inflatievast te maken voor vijf jaar en de prijs voor de rest van 1975 op het huidige peil te bevriezen. Dit voorstel zou in het algemeen zijn goedgekeurd. De details ervan zouden door de ministersconferentie van de OPEC-staten op 19-20 febr. te Wenen nader moeten worden uitgewerkt, aldus *The Financial Times* (27-1). Aan *Le Monde* (28-1), die een verslag van de rede van Abdesselam — een vertrouwelijk document — publiceerde, ontlenen wij de volgende passages:

De bereidheid van de OPEC-landen om deel te nemen aan de internationale energieconferentie betekende dat zij de agenda ervan niet beperkt wilden zien tot dit onderwerp (de energie), maar dat ook grondstoffen en ontwikkelingsproblemen erop geplaatst zouden worden. „Boven het concept van de energiecrisis moest de voorkeur worden gegeven aan dat van het herstel van het evenwicht van het economische verkeer in de wereld.
In het perspectief van deze internationale conferentie zouden de OPEC-landen een globaal voorstel moeten formuleren dat drie essentiële onderdelen betreft:

I - In de betrekkingen met de geïndustrialiseerde landen doen zich drie wezenlijke problemen voor:

a. De olievoorziening: het geringe energieverbruik is geen permanente factor in de economische situatie van hun landen;

b. De olieprijs: De OPEC-landen moeten een spelregel bepalen voor direct en voor de toekomst. Voor de onmiddellijk volgende periode moeten zij het handvest eerbiedigen dat onlangs door de VN is goedgekeurd (zie pag. 392/2 e.v.-1974), t.w.: zowel voor de producent als de consument lonende prijzen. (...) De interimfase, die in 1980 zal aflopen, zou zich als volgt kunnen aandienen:
In 1975 bevriezing van de prijzen; in 1976-77 zal de indexering, gebaseerd op nader te preciseren factoren, slechts gedeeltelijk worden toegepast: voor 80 à 90% (van het inflatietempo). De volgende jaren zal het geconstateerde inflatietempo integraal worden toegepast.

c. Het gebruik van de liquiditeiten in het bezit van de OPEC-leden: T.a.v. bepaalde Europese landen en Japan kunnen zij bepaalde vormen van speciale kredieten overwegen, zonder evenwel de lidstaten van een vrij gebruik van hun kapitaal te beroven. Zij overwegen dan ook een vorm van een driehoeksgarantie: de OPEC-landen zouden met (speciale) prijzen voor andere ontwikkelingslanden instemmen als zij een garantie van de geïndustrialiseerde landen ontvangen.
De VS pogen hun hegemonie aan andere ontwikkelde landen op te leggen door de instelling van een internationaal energieagentschap en door een fonds van 25 mrd dollar; zij moeten deze poging tot confrontatie opgeven.

II - De verplichtingen van de lidstaten van de OPEC jegens de andere ontwikkelingslanden:
De reeds ondernomen acties moeten worden voortgezet: spoedgiften, verlening van speciale kredieten, actie voor voedselhulp. T.a.v. dit laatste punt kunnen zij overwegen, om de moeilijkheden te verzachten die inherent zijn aan de verhoging van de stikstofprijs, over te gaan tot de bouw van tien produktie-eenheden voor mest op basis van 820 ton per dag, die voor driekwart de in de ontwikkelingslanden gebruikte hoeveelheid mest zou kunnen leveren, t.w. 2,5 mln ton.
Tenslotte, steun aan de grondstoffenprijzen door op verschillende manieren de voorraden te financieren.

III. - De verplichtingen van de geïndustrialiseerde landen jegens de ontwikkelingslanden. (O.a.)

- Een hervorming van de economische wereldstructuur en valorisatie van de grondstoffen.
- Technologische en financiële overdracht, mits die reëel zijn: weigering van verouderde industriebranches, van branches die te kostbaar zijn, die onvoldoende rendement opleveren, die tot de verontreiniging van het milieu bijdragen en waarvan internationale ondernemingen van zins zijn zich te ontdoen.
- Openstelling van markten in de geïndustrialiseerde landen voor produkten uit de ontwikkelingslanden.
- Wijziging van de contracten in de zin van een grotere gelijkheid.
- Verantwoordelijkheid van de staten in geval van een geschil met de industriële groeperingen van ontwikkelde landen.
- Op het financiële vlak het verstrekken van kredieten op voordelige voorwaarden, rekening houdend met de specifieke situatie van de landen die niet moeten lijden onder de beperkende maatregelen, die genomen zijn om de inflatie te bestrijden.

Zelfs als dit globale voorstel niet zou kunnen worden ingediend in het kader van de komende internationale conferentie, dan zouden de lidstaten van de OPEC in elk geval hun plicht moeten vervullen jegens de derde wereld of jegens geïndustrialiseerde landen die met hen samen zouden willen werken."

De Perzische minister Jamshid Amouzegar verklaarde tegenover *The Economist* (1-2) dat de prijsstijgingen na sept. 1975 niet zouden dienen als compensatie voor de inflatie uit het verleden, maar slechts voor de nadien optredende inflatie. Zowel hij als de Algerijnse minister Abdesselam zeiden dat toekomstige prijsstijgingen geringer zouden zijn dan de stijging bij de wereldexportprijzen in totaal.
Deze verklaringen, aldus *The Economist,* weerspiegelen een grote verandering. Perzië bracht de rest van de OPEC ertoe de olieprijs in dec. 1973 te verdubbelen. Abdesselam hield waarschijnlijk van alle OPEC-ministers de felste toespraken aan het eind van 1973 en in het begin van 1974 ten gunste van hoge olieprijzen. Beiden begonnen hun standpunten de afgelopen zomer te matigen, maar hun jongste verklaringen zijn de duidelijkste aanwijzingen tot dusver dat de olieproducenten beseffen dat, wat het prijsbeleid betreft, de politieke en economische wind nu voor hen gedraaid is tot een tegenwind.
Enerzijds drongen de Algerijnen aan op een confrontatie met de industriële landen, zowel t.a.v. de olie als m.b.t. andere grondstoffen, en op aansluiting bij de minder ontwikkelde naties. Maar, aldus *The Economist,* Saoedi-Arabië en Perzië maakten duidelijk dat zij meer geïnteresseerd waren in het innemen van hun plaatsen onder de rijke naties dan in het voeren van oppositie tegen hen. Amouzegar liet weten dat volgens hem het OPEC-aandeel in het IMF 30% zou moeten zijn, met de overeenkomstige „stem"macht, in plaats van de voorgestelde 10% (zie pag. 54/2/3). Ook achtte hij het aandeel van de Amerikaanse dollar in de mand van valuta's, die de waarde van de SDR's bepalen, te hoog, en hij wenste opname van enige Golf-valuta's daarin, aldus *The Economist.*

Koeweit wenst prijsverhoging

Op 2 febr. deelde de minister van financiën en olie van Koeweit, Abdel Rahman al-Attiqi, mee dat zijn land een buitengewone spoedbijeenkomst van de OPEC wenste om de koersdaling van de dollar en de repercussies daarvan voor de huidige olieprijs te onderzoeken. Mocht deze daling aanhouden dan zou de OPEC volgens de minister genoodzaakt zijn de olieprijs te verhogen. *(NZZ, NRC/H'blad, Financial Times, The Times, Le Monde, The Economist)*

(Vor. ber. pag. 396 t/m 402 - 1974)

JEMEN (N.)

PREMIER AFGEZET. NIEUWE REGERING

De leider van de Commandoraad, kolonel Ibrahim Mohammed al-Hamri, heeft op 16 jan. premier Mohsen al-Aini van zijn functie ontheven. Volgens radio-Sanaa was de premier ontslagen, omdat hij niet langer het vertrouwen van de Raadgevende Raad (parlement) bezat.
Volgens Jemenitische bronnen in Beiroet had premier Al-Aini de financiële steun van de regering aan de diverse stamhoofden willen afschaffen of beknotten. Hiertegen zou de Raadgevende Raad (met vnl. stammenvertegenwoordigers), die op 25 okt. 1974 op verzoek van de Commandoraad haar activiteiten had hervat, zich hebben verzet *(Reuter).* Volgens *UPI* (16-1) echter had Al-Aini zich tegen een toenadering tot Saoedi-Arabië gekant en hij zou in verband daarmee reeds in dec. 1974 zijn ontslag hebben aangeboden. Ook *Le Monde* (18-1) zag in het heengaan van Al-Aini een overwinning van de pro-Saoediarabische clan en het Franse dagblad achtte de terugkeer van de voormalige premier, Hassan al-Amri, op 4 jan. in Sanaa veelbetekenend. Het wees erop dat kolonel Abdel Latif Deifallah, de minister voor openbare werken die tot waarnemend premier benoemd was, als een van de trouwste aanhangers van Al-Amri bekend stond.
Op 23 jan. werd Abdelaziz Abdel Ghani (38), gouverneur van de centrale bank van Noord-Jemen en voormalig minister van economische zaken onder Al-Amri, tot premier benoemd. Op 25 januari vormde hij een nieuwe regering van 24 leden, onder wie 16 nieuwelingen, voor het merendeel technocraten.

(Vor. ber. pag. 733/2 e.v. - 1974)

Uitgevers: Int. Uitg. en Handelmij „Systemen Keesing" B.V., Ruysdaelstraat 71-75, Amsterdam - N.V. Algemene Uitgeverij Keesing, Keesinglaan 2-20, B 2100 Deurne-Antwerpen.

MADAGASCAR MAAKT NIEUWE CRISIS DOOR

Sinds generaal Gabriel Ramanantsoa op 18 mei 1972 met de uitvoerende macht was belast (zie pag. 629/3 e.v. - 1972) en bij het referendum van 8 okt. 1972 volmachten voor vijf jaar had gekregen (pag. 773/2 - 1972), had Madagascar een betrekkelijk rustige periode doorgemaakt. Op 21 okt. 1973 waren verkiezingen gehouden voor de nationale volksraad voor ontwikkeling, die in de overgangsperiode als raadgevend lichaam optrad. Op 10 maart 1974 hadden de sociaal-democratische partij van ex-president Tsiranana en de Union socialiste malgache van oud-minister Resampa besloten samen te gaan in de Parti socialiste malgache (PSM) met eerstgenoemde als voorzitter en Resampa als secretaris-generaal. In de binnenlandse politiek speelden de partijen geen grote rol meer. Het apolitieke bewind van Ramanantsoa voerde een economisch beleid met grotere staatsinvloed en een buitenlandse politiek van betere relaties met vooral de communistische staten. Een mislukte staatsgreep op 31 dec. 1974 bracht het land opnieuw in een crisis, waarvan het verloop hieronder wordt samengevat.

Muiterij en rebellie

Naar het dagblad *Madagascar-Matin* op 24 jan. meldde zou door kolonel Brechard Rajaonarison, een vroegere adviseur van generaal Gabriel Ramanantsoa voor militaire zaken, een muiterij zijn geleid. Na zijn mislukte actie te Tananarive *(Reuter)* trok hij zich terug in het kamp Antinamora bij de hoofdstad, dat bezet werd door 300 à 400 man van de mobiele politie (GMP), een eenheid die was samengesteld uit voormalige leden van de voormalige republikeinse veiligheidstroepen (FRS). Deze FRS was in het leven geroepen door André Resampa, toen hij staatsminister van binnenlandse zaken was, en onder bevel geplaatst van majoor Georges Istasse (die zich later ook in het kamp van Antinamora bleek op te houden).

De FRS was na de ongeregeldheden van mei 1972, waarbij de veiligheidstroepen op demonstranten hadden geschoten, ontbonden. Later waren een aantal voormalige leden naar Tananarive ontboden om de GMP te vormen. Zij gaven volgens *Le Monde* (13-2) onbeperkte steun aan kolonel Rajaonarison, die in hun kamp een toevlucht had gevonden na het mislukken van zijn door *Jeune Afrique* als rechts gekwalificeerde staatsgreep. Dat kamp bevond zich sindsdien in staat van openlijke rebellie tegen de regering.

De steun van de GMP aan de kolonel zou minstens ten dele op etnische factoren berusten, en wel omdat de rebellerende kolonel een kustbewoner (côtier") was, evenals de in verband met de coup gearresteerde officieren, aldus *Madagascar-Matin* (24-1).

Le Monde (13-2) schreef dat het politieke leven op Madagascar sterk beïnvloed blijft door de rivaliteit tussen de Merina's (de bewoners van het hoogland) en de „côtiers". Voor de Franse kolonisatie was het eiland beheerst door een Merina-oligarchie. Tijdens de koloniale periode ontwikkelde zich een kustbourgeoisie, waaruit Philibert Tsiranana voortkwam, die in 1958 het eerste staatshoofd van Madagascar werd. De crisis van mei 1972 bracht een Merina-aristocraat aan de macht in de persoon van generaal Ramanantsoa. Ondanks zijn pogingen om binnen de regeringsploeg een zekere dosering aan te brengen, was de „wederopstanding van de Merina-macht" door de kustbevolking met sterke afkeer waargenomen.

Zo werd generaal Ramanantsoa, aan het hoofd van een regering van nationale eenheid voor een overgangsreferendum van 8 oktober 1972, met ernstige moeilijkheden geconfronteerd.

Het katholieke weekblad *Lumière* onthulde op 11 jan. dat diverse malen troepenbewegingen hadden plaatsgevonden. „Bepaalde ongeduldige officieren zouden besloten hebben iets te doen om het land te redden".

Op 23 jan. sprak de toenmalige minister van binnenlandse zaken, kolonel Ratsimandrava, zich uit tegen „valse geruchten bestemd om verwarring te zaaien in de geesten".

Naar zijn zeggen hadden de autoriteiten slechts „een disciplinair onderzoek betreffende bepaalde militairen met een ondergeschikte rang ingesteld en was geen enkele officier of onder-officier gearresteerd. *Le Monde* (25-1) berichtte over tegenstellingen binnen de ministerraad. Generaal Ramanantsoa en enkele van zijn nauwste medewerkers, zoals kolonel Rabetafika (directeur-generaal van de regerin), die een gematigde koers vertegenwoordigden, zouden steeds meer kritiek hebben ondervonden van een „onverzoenlijke" groepering rond fregattenkapitein Didier Ratsiraka (de minister van buitenlandse zaken) en een „rechtse" groepering o.l.v. Mananbelo (de minister van onderwijs) en Zafy (de minister van gezondheid).

Kolonel Ratsimandrava (l.) met generaal Andriamahazo.

Ontbinding regering

Op 26 jan. maakte Ramanantsoa echter via de radio bekend dat de regering was ontbonden. Gezien de moeilijkheden die het land doormaakte, meende hij dat „mijn regering aan een nieuwe vitaliteit behoefte had".

De socialistische partij PSM van oud-president Tsiranana en oud-minister Resampa bepleitte in een op 27 jan. uitgegeven communiqué de vorming van een „raad van wijze mannen", aan wie het staatshoofd de macht moest overdragen. Die raad zou de formateur moeten aanwijzen van een voorlopige regering die als voornaamste taak zou hebben „het zuiveren van de politieke atmosfeer en het voorbereiden van vrije en democratische verkiezingen ter wille van de aanwijzing van een soevereine constituerende vergadering. Zo zou het volk soeverein beslissen om het land uit de moeilijkheden te halen, die onvermijdelijk op een „burger- en stammenoorlog" dreigden uit te lopen.

In een PSM-communiqué (29-1) werd gesteld dat president Tsiranana, „eenvoudigweg geschorst" in mei 1972, „opnieuw president van de republiek is geworden" na de ontbinding van de regering, en dat het parlement „zijn prerogatieven herneemt". „Anders gezegd, generaal Ramanantsoa, die geen staatshoofd is en die geen regeringsleider meer is, kan pas een nieuwe regering vormen na een nieuwe benoeming door president Tsiranana . . ." Radio-Madagascar stelde echter dat de ontbinding van de regering „geheel conform" de grondwet was.

Op 29 jan. verklaarde kolonel Richard Rajaonarison, dat hij het politiekamp niet zou verlaten, voordat generaal Ramanantsoa de arrestatiebevelen tegen een aantal officieren had geannuleerd en de hoogste militaire functies opnieuw had verdeeld, zodat die „de etnische realiteit van het land" weerspiegelen. Ook sprak hij zich uit voor een herstel van de „democratische vrijheden".

Aftreden Ramanantsoa

Op 5 febr. trad generaal Ramanantsoa onverwachts af. Hij droeg al zijn bevoegdheden over aan kolonel Richard Ratsimandrava (op grond van art. 3 van de voorlopige grondwet). Deze vormde onmiddellijk een nieuwe regering, waarin o.a. ds. Albert Zakariasy i.p.v. Ratsiraka minister van buitenlandse zaken werd. De overige portefeuilles werden als volgt verdeeld:

Staatshoofd, regeringsleider, minister van defensie en van planning - kolonel Richard Ratsimandrava*; staatsminister zonder portefeuille - brigade-generaal Gilles Andriamahazo*; justitie - Robert-Modeste Venance; PTT - luitenant-kolonel Joël Rakotomalala*; openbare werken - majoor Raveloson Mahasampo; economie en handel - Willy Léonard; sociale zaken - Célestin Radio; binnenlandse zaken - Gilbert Sambson; financiën - majoor Désiré Rakotoarijona; voorlichting en toerisme - majoor Richard Andriamaholison; onderwijs - Christian-Rémi Richard; openbare diensten en arbeid - Daniel Rajakoba*; ontwikkeling platteland - majoor Soja; jeugd - Jean-Pierre Totobesola; transport en bevoorrading - Jean Bemananjara. (* = leden vorig kabinet)

Het kabinet telde zeven militairen en negen burgers, van wie zes technocraten en drie leden van de Nationale Volksraad voor ontwikkeling (CNDP), die slechts een adviserende taak heeft en weinig gezag bezit, aldus Le Monde (7-2). Meer dan tweederde van de ministers was volgens Le Monde (8-2) afkomstig uit de kustprovincies.

De 43-jarige kolonel Ratsimandrava werd op 21 maart 1931 in Tananarive geboren, diende voor 1960 in het Franse leger (o.a. in Marokko en Algerije) en volgde in 1963 een opleiding aan de (Franse) school voor gendarmerie-officieren te Melun. In 1964 werd hij commandant van de nationale gendarmerie van Madagascar. In 1971 speelde hij een vooraanstaande rol bij het neerslaan van de opstand van het Zuiden o.l.v. Monja Jaona, de leider van de Monima-partij. In mei 1972 werd hij minister van binnenlandse zaken. Hij geldt als de geestelijke vader van het systeem van de „fokolonola", de platteland-sontwikkeling op basis van de traditionele gemeenschappen, en die vergeleken worden met de Chinese volkscommunes.

Optreden Ratsimandrava

In een toespraak tot de nieuwe ministers bevestigde kolonel Ratsimandrava op 5 febr. dat hij trouw zou blijven aan het programma van 1972: nationale ontwikkeling door de fokolonola, nationalisatie van de economie. Voorts zouden onmiddellijk maatregelen worden getroffen om de inflatie en de werkloosheid te bestrijden. Ook zou een decentralisatie van de macht worden nagestreefd. Hij waarschuwde tegen mogelijke provocaties „van degenen die het land in de burgeroorlog willen storten" door de nationale eenheid te ondermijnen.

Op 6 febr. verklaarde Ratsimandrava voorts dat Ramanantsoa hem de macht overgedragen had vanwege de talrijke moeilijkheden aan de economische basis van het land. Die moeilijkheden worden „op politiek vlak uitgebuit door diegenen die terug willen keren tot de oude orde".

Tegelijk liet de PSM in een communiqué weten dat de benoeming van Ratsimandrava „anti-constitutioneel" was, en derhalve „illegaal en nietig".

Kolonel Rajaonarison, die verzekerde een „voorlopig comité van militairen, gendarmes en politiemannen voor het behoud van de nationale eenheid" te leiden, riep op 8 febr. op tot de vorming van een „nationaal comité voor algemeen welzijn", dat algemene verkiezingen zou moeten organiseren.

Ratsimandrava vermoord. Andriamahazo aan de macht

Op 11 febr. 's avonds werd kolonel Ratsimandrava gedood bij een aanslag met machinegeweren op zijn auto. Op het Ambohijatovoplein in de hoofdstad Tananarive reed hij in een hinderlaag. Volgens radio-Madagascar was de aanslag gepleegd door een commando van de GMP uit het kamp Antinamora.

Generaal Gilles Andriamahazo, de staatsminister, vormde een militaire raad van 19 officieren, welke „alle wapens en alle provincies" zou vertegenwoordigen en waarvan o.a. fregattenkapitein Didier Ratsiraka deel uitmaakte. De staat van beleg werd afgekondigd en een uitgaansverbod werd ingesteld. Het vliegveld en de scholen werden gesloten. Het kamp Antinamora werd op 12 febr. door eenheden van het leger omsingeld. Gepoogd werd de rebellen tot overgave te bewegen om bloedvergieten te vermijden.

De rebellen lieten op 12 febr. 3.200 gevangenen uit de centrale gevangenis naast het kamp vrij.

Na een bestorming door het leger gaven de rebellen zich op 13 febr. over. Sommigen zouden zijn ontkomen en zouden een schuilplaats hebben gevonden in het gebouw van de socialistische partij. Dit werd die dag door demonstranten met stenen bekogeld. Toen het leger tussenbeide kwam, zouden militairen vanuit het gebouw zijn beschoten, waarop het leger tot een beschieting overging. Na het gevecht werden de secretaris-generaal van de PSM, André Resampa, en 15 anderen gearresteerd. Voorts werd een voorlopig verbod van alle politieke partijen afgekondigd.

Op 14 febr. maakte generaal Andriamahazo bekend dat bij de strijd om het kamp Antinamora 6 militairen en 15 opstandige politiemannen waren gedood, terwijl 17 personen waren gewond. Van de 3.200 „bevrijde" gevangenen hadden 320 zich weer bij de autoriteiten gemeld. Voorts deelde de regering mee dat 226 rebellen zich hadden overgegeven of gevangen waren genomen. Madagascar-Matin (15-2) meldde dat kolonel Rajaonarison zich aan de autoriteiten had overgegeven.

WEST-EUROPA

BELGIË

CONGRES VAN DE VOLKSUNIE

De Volksunie hield op 1 en 2 febr. te Hasselt een congres, waarop o.m. gesproken werd over het onderwijs- en cultuurbeleid en over de sociaal-economische politiek; beide sectoren hadden niet meer behandeld kunnen worden op het partijcongres van 24 nov. 1973 te Oostende (pag. 800/1-1973) en kregen daarom nu hun beurt.

Ook de politieke actualiteit stond aan de orde. Algemeen voorzitter Van der Elst verzette zich tegen de opvatting, verdedigd in de regeringsfracties, dat de staatshervorming thans ten gevolge van de economische moeilijkheden naar het achterplan dient te verhuizen. Ook kantte hij zich tegen een regionalisering van de overheidsdiensten, waarbij wordt uitgegaan van het bestaan van drie gewesten. Volgens de VU-voorzitter moet zulks leiden naar een federalisme met drie deelstaten, dat voor Vlaanderen onaanvaardbaar is.

Voorzitter van het partijbureau H. Schiltz stelde dat van Vlaamse zijde opnieuw een radicalisering van het standpunt i.z. de staatshervorming vereist is. Hij zei dat de VU een nieuw gesprek „van gemeenschap tot gemeenschap" zal voeren, uitgaande van de eis „dat er een Vlaamse staat dient te komen met een onaantastbaar grondgebied, die zijn rechten ook te Brussel laat gelden en Brussel als zijn hoofdstad blijft beschouwen".

Het congres keurde talrijke resoluties goed. Daarin leest men o.m. dat de Vlaamse gemeenschap haar houding dient te verstrakken t.o.v. de franssprekenden; dat de VU protesteert tegen de voortschrijdende aantasting van het openbaar leven door de partijpolitieke verzuiling, o.m. via de monopoliepositie van de grote vakverenigingen, het opleggen van politieke criteria in het cultuurbeleid, de eenzijdige en discriminerende overheidshulp aan de pers en de pogingen om de onafhankelijkheid van de omroep (BRT) te ondermijnen. Verder wordt gesteld, dat de fusievoorstellen van de regering op gemeentelijk vlak partijpolitiek gemotiveerd zijn; dat het parlement gebrekkig wordt ingelicht door de regering; dat de werkloosheid moet worden bestreden, o.m. door een glijdende vierdagenweek.

Het congres keurde ook een resolutie goed, die zegt dat de NAVO niet mag worden betrokken in conflicten die de defensieve opdracht van de organisatie te buiten gaan; in de resolutie wordt de voorgenomen aankoop van nieuwe gevechtsvliegtuigen afgekeurd.

Er waren ook nog resoluties betreffende de vrouwenproblemen, de pluralistische school, de regionalisering van de plan-economie en het cultuurbeleid.

TREFPUNT CENTRUM

Begin februari is, onder de benaming Trefpunt Centrum, te Brussel een vereniging opgericht die zich aandient als „een ontmoetingscentrum voor allen die begaan zijn met politieke vernieuwing". Zij wil personen van verschillende politieke overtuiging, die echter naar een nieuwe politieke visie zoeken, bij gemeenschappelijk studiewerk en later politieke actie betrekken. De nieuwe vereniging heeft weliswaar geen partijpolitieke kleur, maar wordt indirect gepatroneerd door PVV-voorzitter Grootjans die het initiatief reeds einde 1973 aankondigde als een middel om op termijn te komen tot een centrumpartij die alle niet-socialistische krachten zou groeperen.

VAL SAINT-LAMBERT

Op 30 jan. zijn de werknemers van het kristalbedrijf Val Saint-Lambert te Luik overgegaan tot de bezetting van de onderneming. Zij hebben, naar het voorbeeld van wat in de Franse Lip-fabriek (zie o.a. pag. 741/3 e.v.-1973) gebeurde, de produktie en de verkoop zelf ter hand genomen.

Val Saint-Lambert werd in juli 1971 door het Rijk voor 85 mln fr. overgenomen van de Société Générale. Er werkten ongeveer 1.200 personeelsleden. De exploitatie die toen reeds verliesgevend was, is sindsdien fel verslechterd, ondanks een personeelsinkrimping (thans nog 607 werknemers) en het verlenen van rijkstoelagen ten belope van een half mrd fr. De regering onderzoekt de jongste maanden de mogelijkheid om het feitelijk failliete bedrijf toch te laten voortbestaan. Twee formules worden onderzocht: een industrieel bedrijf met 150 tot 250 arbeiders wat een nieuwe kapitaalinjectie van 350 mln fr. zou vergen, of een ambachtelijk bedrijf met 80 werknemers wat 100 mln fr. zou kosten. Het personeel van het bedrijf verzet zich echter tegen nieuwe afvloeiingen van werknemers en stelt dat het niet het slachtoffer mag worden van het slechte beheer door het Rijk.

STAATSLENING

De staatslening die op 30 jan. werd afgesloten, leverde 42 mrd fr. op. Daarvan namen de banken 35 mrd fr. op en de parastatalen 7 mrd fr.

(Vor. ber. pag. 631/2-1974)

DUITSLAND (BONDSREPUBLIEK)

WETENSCHAPPELIJK VERDRAG MET JAPAN ONDERTEKEND

De ministers van buitenlandse zaken van de Bondsrepubliek en Japan, Genscher en Kimura, hebben op 8 okt. 1974 in Tokio een verdrag ondertekend over samenwerking bij wetenschappelijk en technisch onderzoek.

Het verdrag voorziet o.m. samenwerking bij het ontwikkelen van met kernenergie aangedreven schepen, bij het beveiligen van kernreactoren, en bij de ontsluiting van nieuwe energiebronnen. *(Reuter)*

SCHLESINGER IN BONN. VERSTERKING AMERIKAANSE TROEPEN IN BONDSREPUBLIEK

De Amerikaanse minister van defensie, Schlesinger, bracht op 5 en 6 nov. een bezoek aan de Bondsrepubliek. Hij voerde besprekingen met zijn Westduitse ambtgenoot Leber.

De Amerikaanse minister kondigde aan, dat de VS van plan waren door kortingen op de logistieke eenheden van hun troepen in de Bondsrepubliek ong. 18.000 man vrij te maken voor twee direct inzetbare brigades.

In antwoord op vragen van journalisten zei minister Schlesinger, dat de VS vroeger eenheden hadden opgesteld, die in staat moesten zijn onafhankelijk een oorlog van langere duur te voeren. Op grond van nieuwe strategische overwegingen was nu besloten de directe afweerkracht van de Amerikaanse troepen te vergroten.

In het geval van een groter conflict kunnen de uitgespaarde logistieke eenheden uit de VS worden overgebracht. *(NZZ)*

SCHMIDT IN DE VS

Bondskanselier Schmidt was op 5 en 6 dec. 1974 in Washington, waar hij besprekingen voerde met o.m. president Ford en minister Kissinger van buitenlandse zaken.

Belangrijkste onderwerpen in de besprekingen waren de wereldwijde

V.l.n.r. bondskanselier Schmidt, president Ford en minister Kissinger van buitenlandse zaken.

recessie en energie-politieke vraagstukken.

Bij de laatste kwestie trad Schmidt min of meer op als bemiddelaar tussen de VS en Frankrijk.

Schmidt, aldus diplomatieke waarnemers, heeft er op gewezen, dat de recessie veel sneller is gekomen dan economen hadden voorspeld. Hij waarschuwde, dat een concentratie op de strijd tegen de inflatie tot ernstige gevolgen zou kunnen leiden: een werkelijke depressie in de geïndustrialiseerde staten.

Hij drong er bij de VS op aan de stagflatie — een combinatie van inflatie en economische stagnatie — te lijf te gaan. De bondskanselier benadrukte de onderlinge afhankelijkheid van de geïndustrialiseerde landen en hij meende, dat de VS het goede voorbeeld moesten geven.

Ford wees erop, dat het streven van de VS naar nauwe samenwerking van de olieconsumerende landen niet moest worden uitgelegd als een poging het op een confrontatie met de olieproducerende landen aan te laten komen. Dit standpunt werd door Schmidt onderschreven.

In een gemeenschappelijke verklaring stelden president Ford en bondskanselier Schmidt de noodzaak vast van een creatieve, nieuwe krachtsinspanning om de Amerikaanse en Europese politiek te coordineren in het gezicht van de onstuimig stijgende olieprijzen en de recessie.

Zij stelden vast, dat hun regeringen passende maatregelen zullen nemen om een verslechtering van de economische situatie in de VS en de Bondsrepubliek te voorkomen. De VS en de Bondsrepubliek moeten de investeringen aanmoedigen, de toenemende werkloosheid bestrijden en het vertrouwen in de financiële en economische vooruitzichten herstellen.

Over het voorstel, door minister Kissinger op 14 nov. gedaan (pag. 52/2-1975) dat de geïndustrialiseerde staten onderling een noodfonds van $ 25 mrd oprichten om betalingsbalansmoeilijkheden te bestrijden, werd alleen gezegd, dat „een financieel veiligheidsnet" binnen de OESO overwogen werd.

De Westduitsers stonden aanvankelijk terughoudend tegenover het plan, omdat zij vreesden een groot deel ervan te moeten financieren.

Teruggekeerd in Bonn verklaarde de bondskanselier op 8 dec. voor de TV, dat het hem niet gelukt was „een brug te slaan" tussen de uiteenlopende opvattingen van Frankrijk en de VS in de energiepolitiek. Desondanks zou het gevaar zijn afgenomen, dat beide partijen posities zouden innemen, die lijnrecht tegenover elkaar staan. *(FAZ, NZZ, Le Monde, NRC/H'blad, The Times)*

BEZOEKEN SCHMIDT AAN PARIJS

Bondskanselier Schmidt bracht op 2 sept. 1974 een bezoek aan Parijs. Hij was hiertoe de dag tevoren in een telefoongesprek uitgenodigd door de Franse president Giscard d'Estaing.

De bondskanselier noemde het beraad na afloop „uitstekend". Over de inhoud van het besprokene wilde hij zich niet uitlaten. President Giscard weigerde elk commentaar.

De Westduitse regeringswoordvoerder Grünewald verklaarde op 3 sept. in Bonn, dat beide politici gesproken hadden over de toestand van de wereldeconomie, de toestand van de Europese Gemeenschap, de toestand, die op de internationale kapitaalmarkten is ontstaan door de sterke verhoging van de prijs van ruwe olie en daarmee samenhangende problemen van betalingsbalansen van meerdere geïndustrialiseerde staten en valutakwesties.

Bezoek in kader van vriendschapsverdrag

De bondskanselier bracht met een delegatie uit zijn kabinet op 3 en 4 febr. van dit jaar een bezoek aan Parijs in het kader van het Frans-Westduitse vriendschapsverdrag.

In het gezelschap van de bondskanselier waren meegereisd de ministers Genscher (buitenlandse zaken), Apel (financiën), Friderichs (economische zaken), Ertl (landbouw), Leber (defensie) en Matthöfer (technologie en wetenschappelijk onderzoek). Voorts maakten van de Westduitse delegatie deel uit de regerende burgemeester van West-Berlijn Schütz, de staatsminister bij buitenlandse zaken Wischnewski, prof. Carlo Schmid en de staatssecretaris van landbouw Rohr.

Na afloop van het overleg toonde de bondskanselier zich verheugd, dat de economieën van de Bondsrepubliek en Frankrijk nu meer één koers varen.

Voor de Franse TV verklaarde president Giscard, dat er bilateraal geen problemen waren. Uit zijn verklaring, dat de bijeenkomst had geleid tot verdieping en toenadering van de Westduitse en Franse denkbeelden, werd afgeleid, dat er op enkele punten toch nog meningsverschillen bestonden.

Dat laatste was zeker het geval in de kwestie van de Europese landbouwprijzen. De Fransen wilden deze voor het komende seizoen sterker verhoogd zien dan de West-

Bondskanselier Schmidt (l.) en president Giscard d'Estaing.

duitse regering met het oog op de inflatiebestrijding verantwoord achtte. In het vraagstuk van de Britse „heronderhandelingen" met de EG bleek Schmidt niet de rol van bemiddelaar te hoeven spelen, zoals eerder was verwacht. De recentelijk ingediende voorstellen van de Europese Commissie hadden beide staatslieden nog niet voldoende kunnen bestuderen, zo werd gezegd, zodat zij er niet over hoefden te spreken.
Aan de orde was ook geweest de Europees-Arabische dialoog, die beide partijen wenselijk achtten. Nadere mededelingen werden op dit punt niet gedaan.
Voor wat betreft de EG-energiepolitiek deelde de Franse woordvoerder mee, dat er een „confrontatie der standpunten" was geweest. Bondskanselier Schmidt stemde in met het akkoord, dat de Amerikaanse president Ford medio dec. vorig jaar met zijn Franse ambtgenoot Giscard d'Estaing had bereikt over de noodzaak van onderling voorbereidend overleg van de olieconsumerende en olieproducerende landen voor een gemeenschappelijke conferentie kan worden belegd (pag. 74/1 - 1975). *(Le Monde, FAZ, NRC/H'blad, NZZ, The Times)*

(Vor. ber. pag. 94/1 e.v. - 1975)

KREDIET AAN JOEGO-SLAVIË

In Belgrado werd op 10 dec. 1974 door de Westduitse ambassadeur in Joego-Slavië Jänicke en de Joegoslavische minister van financiën Cemovic een overeenkomst ondertekend waarbij de Bondsrepubliek in vier jaar Joego-Slavië een krediet van DM 700 mln zal verschaffen voor de economische ontwikkeling van het land.
De helft van het bedrag is bestemd voor de verbetering van de elektriciteitsvoorziening van Joego-Slavië, de andere helft kan worden gebruikt voor de aankoop van goederen. Dat laatste hoeft niet in de Bondsrepubliek te gebeuren.
Het krediet heeft een looptijd van 10 jaar en draagt een rente van 2% per jaar. Belgrado moet na tien jaar met de terugbetaling beginnen.
Met dit krediet is de totale kapitaalhulp van de Bondsrepubliek nu gekomen op DM 1 mrd. Op 20 dec. 1972 was de eerste tranche van DM 300 mln toegekend.
Beide partijen beschouwen de overeenkomst als de definitieve regeling voor de vergoeding van oorlogsschade, die Duitsland in de Tweede Wereldoorlog aan Joego-Slavië heeft toegebracht. *(DDP, FAZ)*

BEZOEK CDU-VOORZITTER KOHL AAN CHINA

Helmut Kohl, minister-president voor Rijnland-Paltz en voorzitter van de grootste oppositiepartij, de CDU, bracht van 3-12 sept. 1972 een bezoek aan China. Hij was hiertoe uitgenodigd door het Volksinstituut voor buitenlandse aangelegenheden. Kohl voerde in China besprekingen met vooraanstaande politici, o.w. vice-minister van buitenlandse zaken Tsjiao Koean-hoea en vice-premier Teng Hsiao-ping.
Op 12 sept. gaf Kohl in Hongkong een persconferentie, waarin hij o.m. vertelde, dat in de ogen van de Chinese leiders de SU voor West-Europa een grotere dreiging vormde dan voor China. Zijn gespreksgenoten hadden hem medegedeeld, dat de troepensterkte van de SU aan de grens met West-Europa drie maal zo hoog was als aan de grens met China. De Chinese leiders hadden met kracht aangedrongen op een vereniging van West-Europa.
Kohl meldde verder, dat Peking de deling van Duitsland en de tweestatentheorie van de DDR als „historisch onaanvaardbaar" afwees.
Kohl was te verstaan gegeven dat de Volksrepubliek China voorstander is van een hereniging van Duitsland.
Bezorgd hadden de Chinese leiders zich tenslotte geuit over de ontwikkelingen in Cyprus en Turkije. Zij vreesden een verschuiving van het machtsevenwicht in het gebied van de Middellandse Zee. *(NZZ, FAZ)*

BEZOEK CSU-VOORZITTER STRAUSS AAN CHINA. ONTVANGST DOOR VOORZITTER MAO

Franz Josef Strauss, voorzitter van de Beierse zusterpartij van de CDU, de CSU, bracht op uitnodiging van de Chinese regering van 12-26 jan. van dit jaar een bezoek aan China. Hij voerde er besprekingen met o.m. minister van buitenlandse zaken Tsjiao Koean-hoea en vice-premier Teng Hsiao-ping.
De Beierse politicus werd op 16 jan. door voorzitter Mao Tsetoeng ontvangen, iets, dat i.h.a. alleen staatshoofden te beurt valt.
Tegenover de pers in Peking noemde Strauss de ontvangst door voorzitter Mao een teken van achting, tegenover een gast, wiens politieke inzichten men ernstig neemt. Hij vertelde, dat hij met Mao gesproken had over vraagstukken van veiligheid, ontspanning en vrede. Zij hadden vastgesteld, dat tussen het Duitse en Chinese volk altijd goede betrekkingen hadden bestaan en in de toekomst moesten blijven bestaan.
Na zijn ontvangst door voorzitter Mao bracht Strauss een bezoek aan premier Tsjoe En-lai in een ziekenhuis in Peking.
Gedurende zijn veertiendaagse bezoek aan China heeft Strauss bezoeken gebracht aan Peking, Sjenjang, Ansjan, Nanking, Sjanghai en Kanton. Na afloop van de reis gaf hij op 28 jan. in München een persconferentie.
Strauss vertelde de journalisten, dat

Franz Josef Strauss (l.) wordt door voorzitter Mao begroet.

naar zijn mening Mao nog altijd de grote lijn en Tsjoe de belangrijkste beslissingen in de dagelijkse politiek in goede samenwerking bepalen.

Als thema's, die hij met de Chinese leiders besproken had noemde Strauss in de eerste plaats de rol van de supermogendheden, de politiek van hegemonie, hun rivaliteiten en het gevaar voor een derde wereldoorlog.
Op zijn vraag, waarom de Chinezen de bedreiging van Europa door de SU benadrukten, kreeg hij steeds een verwijzing naar de huidige verdeling van de Sowjet-troepen ten antwoord.
Andere thema's waren de politieke aaneensluiting van Europa, de eenheid van de Duitse natie en de Chinese eis, dat niemand militaire steunpunten op vreemde bodem onderhouden mag.
Bij dit laatste punt was gebleken, hoe sterk de Chinezen onderscheiden tussen de SU en de VS. Zo toonden de Chinezen er begrip voor, dat de VS onder de gegeven omstandigheden troepen in Europa gestationeerd hebben; het streven naar troepenvermindering stootte op onbegrip. Hetzelfde geldt tot op zekere hoogte ook voor Japan.
Verder was nog gesproken over de doctrine van de volksoorlog, de „niet door streven naar hegemonie gedragen voorname positie van China binnen de Derde Wereld", het conflict in het Midden-Oosten en de olieprijzen.
Strauss verklaarde, dat hij de reis niet had gemaakt met het doel van geheime diplomatie of voor bepaalde onderhandelingen, maar uitsluitend ter verrijking van zijn persoonlijke ervaringen.
Hij was bijzonder onder de indruk gekomen van de verworvenheden van de Chinezen: de nooit eerder bereikte politieke eenheid, voldoende voedsel voor 800 mln mensen alsmede het in zijn soort imponerende zelfvertrouwen. (N Z Z, F A Z, Le Monde)

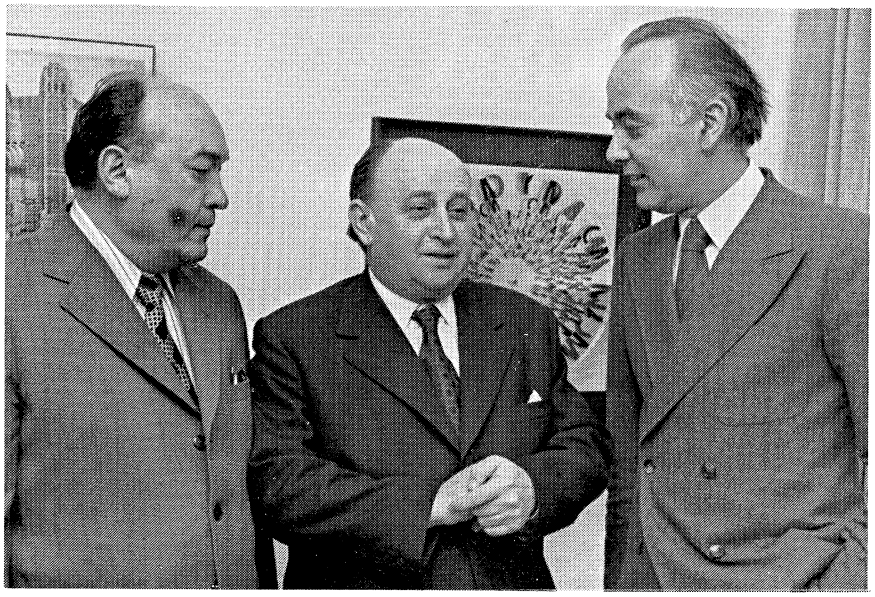

V.l.n.r. De Tsjechoslowaakse minister voor technische en industriële investeringsontwikkeling Ladislaw Supka, de Tsjechoslowaakse minister van buitenlandse handel Andrej Barcak en de Westduitse minister van economische zaken Friderichs.

ECONOMISCHE OVEREENKOMSTEN MET POLEN, HONGARIJE EN TSJECHOSLOWAKIJE

POLEN

De Westduitse minister van buitenlandse zaken, Genscher, en de Poolse minister van buitenlandse zaken, Olszewski, hebben op 1 nov. 1974 in Bonn een verdrag over economische, technische en industriële samenwerking ondertekend. Het verdrag biedt een kader, waarbinnen Westduitse ondernemingen en Poolse staatsfirma's individuele samenwerkingsovereenkomsten kunnen afsluiten.
Dergelijke overeenkomsten bestonden voor ondertekening van het verdrag reeds in groten getale. Minister Genscher merkte bij de ondertekening op, dat met Poolse ondernemingen een mate van samenwerking bestond als met nauwelijks enig ander Europees land.
Het bedrag behelst een Berlijn-clausule, waarvoor de Berlijn-clausule in het verdrag over economische, technische en industriële samenwerking uit 1973 met de SU (pag. 347/1-1973) model heeft gestaan.
Het verdrag met Polen heeft een geldigheidsduur van tien jaar. Het vervangt het handelsverdrag van 1970, dat eind 1974 afliep. Het verschaft het kader voor de economische, technische en industriële samenwerking tussen ondernemingen, instellingen en organisaties van beide landen. Details van de uitvoering moeten worden geregeld door een gemengde commissie, waarin ook vertegenwoordigers van het bedrijfsleven zitting kunnen hebben. De commissie komt ten minste één maal per jaar bijeen.
Volgens het verdrag zijn ook samenwerking in andere landen en de stichting van gemengde ondernemingen in derde landen gewenst.

HONGARIJE

Een verdrag over economische, technische en industriële samenwerking met Hongarije werd op 11 nov. 1974 in Boedapest ondertekend door de Westduitse minister van economische zaken, Friderichs, en de Hongaarse minister van buitenlandse handel, Biro.
Het verdrag heeft hetzelfde karakter als de overeenkomst met Polen, met inbegrip van de Berlijn-clausule.

TSJECHOSLOWAKIJE

In het ministerie van buitenlandse zaken in Bonn werd op 22 jan. van dit jaar een verdrag over economische, technische en industriële samenwerking met Tsjechoslowakije ondertekend door de Westduitse minister van buitenlandse zaken Genscher en de Tsjechoslowaakse minister van buitenlandse handel, Barcak.
Het verdrag kent overeenkomstige bepalingen als de overeenkomsten met Polen en Hongarije.

Dergelijke samenwerkingsovereenkomsten bestaan nu met alle communistische staten van Oost-Europa, zij het dat het verdrag met Bulgarije nog ondertekend moet worden.
De overeenkomsten regelen alle vormen van economische samenwerking met deze landen met uitzondering van de samenwerking op handelspolitiek gebied. Voor het afsluiten van handelsverdragen is m. i.v. 1 jan. 1974 uitsluitend de Europese Commissie in Brussel bevoegd.
Het totstandkomen van handelsverdragen tussen de EG enerzijds en de COMECON-staten, dan wel de COMECON anderzijds, is tot dusver niet mogelijk gebleken door weerstand hiertegen van de zijde van de Oosteuropese staten. *(NZZ, FAZ)*

BEZOEK DELEGATIE BONDSDAG AAN POLEN

Een delegatie uit de Westduitse Bondsdag bracht van 27-31 okt. 1974 voor de eerste maal een bezoek aan Polen.

De delegatie werd geleid door de voorzitter van de Bondsdag, mevr. Annemarie Renger (SPD). Leden van de delegatie waren voor de SPD Kurt Mattick,

Hans-Georg Schachtschabel en Georg Schlaga, voor de CDU/CSU Heinrich Franke, Dionys Jobst en Heinrich Windelen, voor de FDP Hans-Günter Hoppe.

De delegatie voerde besprekingen met vertegenwoordigers van het Poolse parlement, de Sejm, met minister Olszowski van buitenlandse zaken, met premier Jaroszewicz en met president Jablonski.
In de besprekingen werd van Poolse zijde het vraagstuk van de schadeloosstelling van vroegere Poolse gevangenen in Duitse concentratiekampen naar voren gebracht. Er werd op gewezen, dat met het afsluiten van het normaliseringsverdrag van 1970 (pag. 785 e.v.-1970) niet alle problemen geregeld waren; integendeel, het verdrag heeft de basis gecreëerd om de hangende problemen te regelen.
Van Poolse zijde toonde men zich niet ongenegen het vraagstuk van de „familiehereniging" (zie voor een uiteenzetting hieromtrent pag. 786/1-1970) te regelen, benadrukt werd echter, dat deze kwestie gezien moest worden in samenhang met een regeling van alle humanitaire problemen. De kwestie kon niet worden gezien als een juridisch probleem, maar had boven alles een politieke kwaliteit.
De Polen meenden, dat zij hun verplichtingen op grond van de „informatie" van 1970 (pag. 787/1-1970) waren nagekomen, maar dat dat van de Bondsregering niet gezegd kon worden, hoewel juist de Bondsregering een regeling van te voren van de familiehereniging had verlangd en daarmee een verbinding van deze kwestie met andere zaken had veroorzaakt. *(Das Parlament, NZZ, FAZ)*

(Vor. ber. pag. 358/1 e.v.-1974)

ONDERHOUD SCHRÖDER-ARAFAT

De voorzitter van de commissie van buitenlandse zaken van de Bondsdag en voormalige minister van buitenlandse zaken Gerhard Schröder (CDU) heeft op 17 dec. 1974 in Damascus een onderhoud gehad met de leider van de Palestijnse bevrijdingsorganisatie PLO, Yasser Arafat. Na het gesprek van Arafat met de Franse minister van buitenlandse zaken Sauvagnargues (pag. 123/1) was dit de tweede ontmoeting van Arafat met een Westeuropees politicus.
Het gesprek met Schröder was tot stand gekomen na bemiddeling door de Egyptische president Sadat en zijn minister van buitenlandse zaken Fahmi.
Bijzonderheden over het gesprek zijn niet bekend gemaakt, maar volgens de correspondent van de *Süddeutsche Zeitung* heeft Arafat het standpunt toegelicht, dat de Palestijnen in het conflict in het Midden-Oosten innemen en de ideeën uiteengezet, die zij over de toekomst van Palestina koesteren.
Schröder wilde over het onderhoud alleen zeggen, dat het interessant, vruchtbaar en vriendschapppelijk was geweest.
Schröder had zijn partij niet van te voren over het voornemen van een gesprek met Arafat ingelicht.

Reacties

Dadelijk na het bekend worden van het gesprek Schröder-Arafat deelde de fractievoorzitter van de CDU/CSU in de Bondsdag, prof. Carstens, mede, dat de fractie niet van te voren geïnformeerd was en dat het hier ging om een „persoonlijke beslissing" van Schröder.
De plaatvervangende fractievoorzitter Stücklen (CSU) noemde de ontmoeting „uiterst ongelukkig", aangezien de PLO de staat Israël bedreigt.
Een CDU-afgevaardigde, Wohlrabe, zei, dat Schröder zich volkomen onbegrijpelijk had gedragen.
De Westduitse staatsminister bij het ministerie van buitenlandse zaken, Wischnewski (SPD) zei daarentegen in een interview met de Bildzeitung begrip te hebben voor Schröder. Hij wees erop, dat de PLO een politieke factor is, die voor een oplossing van het Midden-Oosten-vraagstuk van grote betekenis is. Bovendien is het naar zijn zeggen ook in het belang van Israël, wanneer de mogelijkheid wordt aangegrepen om Arafat te zeggen, dat de Bondsrepubliek zonder meer achter het bestaansrecht van de staat Israël staat.
In een Bondsdagdebat stelde de SPD-afgevaardigde Friedrichs op 19 dec., dat het de taak van een parlementariër is zich van allerlei zaken op de hoogte te stellen. Friedrichs wees er ook op, dat de VN de PLO als politieke factor hebben erkend. Wanneer het bestaan van de PLO in overeenstemming met de acht EG-partners van de Bondsrepubliek als factor moet worden gezien, dan moet het de taak van het parlement en een parlementariër zijn er meer over te weten te komen.
Joodse organisaties in de Bondsrepubliek veroordeelden de stap van Schröder en ook de ambassade van Israël in Bonn reageerde scherp op Schröders initiatief. De ambassade stelde, dat toch wel bekend was, hoezeer Israël in Arafat de chef van een organisatie afwees, die de banier van internationale terreur droeg en waarvan het het publiekelijk verklaarde doel was de staat Israël te vernietigen. Daarom was het te betreuren, dat een prominente politicus uit de Bondsrepubliek hem had ontmoet. De vredesinspanningen in het Midden-Oosten waren er ook niet mee gediend.
Het Israëlische avondblad Maariv vroeg zich af, waarover Schröder en Arafat wel hadden kunnen spreken: „over het vermoorden van Israëlische sportlieden bij de Olympische Spelen in München, over de vliegtuigkapingen, over de bereidwilligheid van de Duitse regering zich naar ultimata van Arabische terroristen te schikken?" Niemand kan voorbijgaan aan het feit, dat Arafat de voortzetter van Hitler is, schreef het blad verder. En als Schröder maar een beetje tactgevoel had gehad, had hij de ontmoeting vermeden.
De PLO meende in een verklaring n.a.v. het onderhoud Schröder-Arafat, dat het een „belangrijke stap naar de volledige erkenning van de PLO door de regering in Bonn was".
Het in Beiroet verschijnende dagblad Al Liwa schreef, dat Arafat Schröder verzocht had de Bondsdag de wens van de PLO over te brengen naar betrekkingen met de Bondsrepubliek en de EG.
Politiek goed geïnformeerde kringen in Libanon stelden, dat de ontmoeting met stilzwijgende instemming met het ministerie van buitenlandse zaken in Bonn had plaats gevonden en zij waardeerden de gebeurtenis dienovereenkomstig.
(NZZ, FAZ, Le Monde, NRC/H'blad)

OVEREENKOMST PERZIË-KRUPP

Op 17 juli werd in Teheran en Essen een gemeenschappelijke verklaring gepubliceerd van de Perzische regering en de directie van de onderneming Fried. Krupp GmbH. Hieruit bleek, dat Fried. Krupp GmbH een aandeel van 25,04% in zijn dochter Fried. Krupp Hüttenwerke AG aan de Perzische staat had verkocht.
De Fried. Krupp Hüttenwerke AG vormt de staalsector van het Kruppconcern. De omzet ervan maakt ong. één derde deel uit van de hele omzet van het concern. Het geplaatste kapitaal van de Hüttenwerke bedraagt DM 573 mln en was voor de transactie voor 95% in bezit van de moedermaatschappij.
De overeenkomst met Perzië was ondertekend door de voorzitter van de Raad van Commissarissen van Krupp, Berthold Beitz, en de Perzische minister van economische zaken en financiën Hushang Ansari.
Het akkoord voorziet verder in het verschaffen van technische kennis van Krupp aan Perzië en het oprichten van een gemeenschappelijke investeringsmaatschappij. Perzië zal één lid van de Raad van Commissarissen van Fried. Krupp GmbH alsmede één lid van de Raad van commissarissen van Fried. Krupp Hüttenwerke AG benoemen. Van deelneming in de moedermaatschappij zal echter geen sprake zijn. Het is voor het eerst in de geschiedenis van het Krupp-concern, dat buitenlandse deelneming in Krupp-belangen is toegestaan.
De gemeenschappelijke investeringsmaatschappij zal in Zürich gevestigd worden. Het basiskapitaal zal in het begin 10 mln Zwitserse Frank bedragen, voor de helft verschaft door Krupp en de Perzische

Zittend v.l.n.r. Berthold Beitz, de voorzitter van de Raad van Commissarissen van Krupp, de Perzische minister van economische zaken en financiën Hushang Ansari en Reza Amin, directeur van de nationale Perzische staalonderneming.

staat elk. In de loop van de ontwikkeling kan het kapitaal worden verhoogd tot 100 mln Frank. *(NZZ, NRC/H'blad)*

MINISTER FRIDERICHS NAAR SAOEDI-ARABIË

De minister van economische zaken, Friderichs, bracht van 4-7 nov. 1974 een bezoek aan Saoedi-Arabië. Hij stond aan het hoofd van een 17 leden tellende delegatie van vertegenwoordigers uit het bedrijfsleven.
De minister voerde overleg met koning Feisal en leden van diens regering over kwesties als aardoliepolitiek, aardolieprijzen, de internationale monetaire situatie en de Europees-Arabische dialoog.

De vertegenwoordigers uit het bedrijfsleven kwamen uit de volgende sectoren: de bouw van industriële uitrustingen, ijzer- en staalindustrie, chemische industrie, aardolie, bouwnijverheid, metaal en het kredietwezen.
In Saoedi-Arabië vormden zij zes werkgroepen, die met de Arabieren overlegden over zaken als projectgebonden oprichting van bedrijven, samenwerkingsverdragen en andere vormen van samenwerking. (N Z Z)

OVEREENKOMST IRAK-DAIMLER BENZ

Op 14 okt. werd bekend, dat de in Stuttgart gevestigde auto-onderneming Daimler Benz met de Iraakse invoermaatschappij voor automobielen, General Automobile Company, een overeenkomst had afgesloten voor de levering van vrachtauto's voor een totaal bedrag van ong. DM 1 mrd. *(NZZ)*

KOEWEIT KOOPT AANDEEL IN DAIMLER BENZ

Op 29 nov. 1974 werd bekend, dat een aandeel van 14,6% van het aandelenkapitaal van Daimler Benz naar het buitenland was verkocht. Het aandeel was in bezit van de z.g. Quandt-groep, bestaande uit Herbert Quandt en de erfgenamen van Harald Quandt — de laatste was de pleegzoon van Joseph Goebbels.
In eerste instantie werd niet bekend gemaakt, wie de koper van het aandeel was. Geruchten spraken van Perzië, Irak en Saoedi-Arabië. Op 2 dec. deelde evenwel een directeur van de Dresdner Bank minister Friderichs van economische zaken mede, dat het Emiraat Koeweit de koper was. De Dresdner Bank had bij de verkoop bemiddeld. De bank zelf beschikte over 31,4% van de aandelen.

Overname aandelenpakket Daimler Benz door Deutsche Bank om te groot buitenlands belang te verhinderen

De Deutsche Bank AG maakte op 14 jan. van dit jaar bekend, dat zij van de Friedrich Flick KG 29% van het aandelenkapitaal van Daimler Benz had overgenomen.

De Friedrich Flick KG bestaat uit de nalatenschap van de miljonair Friedrich Flick, die in 1972 is gestorven. De groep bezat 39% van het aandelenkapitaal van Daimler Benz en heeft daar nu dus nog 10% van over.

De Deutsche Bank deelde mee, dat zij het aandeel van de Flick-groep had overgenomen, omdat de groep in onderhandeling was met een potentiële buitenlandse koper. Het aandeel van de bank in het kapitaal van Daimler-Benz steeg hiermee naar ca. 56%.
De potentiële buitenlandse koper bleek naderhand de Perzische regering te zijn.
De Deutsche Bank is niet van plan het overgenomen aandelenkapitaal in haar bezit te houden. Zij heeft het uitsluitend gekocht om het in de Bondsrepubliek te houden en een te groot buitenlands belang in Daimler-Benz te voorkomen.
Voor de bank tot aankoop overging heeft zij overleg gepleegd met de bondsregering. *(NZZ, NRC/H'blad, The Times, Le Monde)*

BEDRIJFSLEVEN ORGANISEERT AFWEER TEGEN BUITENLANDSE OVERNEMINGEN

Vooraanstaande Westduitse bankiers en industriëlen hebben op 22 jan. van dit jaar een schema opgesteld om het hoofd te kunnen bieden aan buitenlandse overnemingen van Westduitse bedrijven.
Op een bijeenkomst, voorgezeten door Hans-Günther Sohl, voorzitter van de organisatie van industriëlen, en Alwin Münchmeyer, voorzitter van de vereniging van banken, werd besloten, dat banken en industriële ondernemingen elkaar op de hoogte zouden houden over voorgenomen buitenlandse investeringen in het Westduitse bedrijfsleven. Ook zou de bondsregering tijdig van dergelijke voornemens op de hoogte gesteld moeten worden.
Mogelijk zal naderhand op dit punt tot wetgeving moeten worden overgegaan, maar de vrije-markteconomie en het vrije verkeer van kapitaal zullen niet fundamenteel mogen worden aangetast.
In een brief aan bondskanselier Schmidt stelden Sohl en Münchmeyer voor meer informatie aan de bondsregering ter beschikking te stellen. Ook toonden zij zich bereid een adviserend lichaam in te stellen, dat zou moeten bestaan uit zes bankiers en zes industriëlen. *(The Times, NRC/H'blad)*

FRANKRIJK

DIPLOMATIEK OFFENSIEF IN HET MIDDEN-OOSTEN

Sedert het uitbreken van de zgn. „oliecrisis" (najaar 1973) als gevolg van de oorlogsverwikkelingen in het Midden-Oosten, is de Franse buiten-

landse politiek met betrekking tot dit gebied erop gericht geweest bilaterale akkoorden met de voornaamste olieproducerende landen af te sluiten, in vele gevallen gekoppeld aan leveranties van wapens en/of opdrachten voor de Franse industrie.
In een beschouwing over deze aanpak, schreef het *NRC/H'blad* (24-1-'74) het volgende:
„De Franse oliepolitiek vertoont duidelijk gaullistisch-nationalistische aspecten. Het is waar dat Frankrijk voor bijzondere olieproblemen staat in die zin dat het — veel meer dan de andere EG-partners maar met uitzondering dan van Italië — voor zijn energievoorziening in gevaarlijke mate afhankelijk is van olie-import. Sinds het uitbreken van de huidige energiecrisis wordt het Franse energiebeleid in toenemende mate gekenmerkt door ambities van nationale machtspolitiek en tegelijk ressentimenten tegenover Amerika.
Zoals gezegd, kent het streven naar bilaterale akkoorden met de Arabische olieproducenten een dubbel oogmerk: het veiligstellen van Frankrijks olieaanvoer over een lange periode, en het aanboren van fabelachtige markten voor de Franse industrie.
Dit beleid heeft een pendant in het saboteren van het Amerikaanse initiatief tot bijeenroeping van een conferentie van consumptiestaten in Washington.
Er is nog een derde element in deze Franse politiek: het promoveren van Frankrijk tot voornaamste makelaar in olie binnen de Europese Gemeenschap, dit door middel van de bevoorrechte betrekkingen die Parijs zegt met de Arabische wereld te onderhouden. Die ambitie veronderstelt de machtsaftakeling van de (Amerikaanse, Engelse en Nederlandse) oliemaatschappijen.
Dit streven is de hoofdreden waarom Frankrijk (samen met zijn nieuwe bondgenoot Engeland) eind 1973 weigerde om zich solidair op te stellen met de Europese partners, die toen door een acuut olietekort leken te zijn bedreigd.
Dit Franse olie-nationalisme (dat met het besluit tot het laten zweven van de frank steun heeft gekregen van een monetair nationalisme) ondervindt overigens in Parijs zelf de nodige kritiek. (pag. 326/2-1974)
Zo herinnerde *Le Figaro* er aan, dat ook andere landen dan Frankrijk — namelijk Groot-Brittannië en Japan — bilaterale overeenkomsten met de oliestaten aan de Perzische golf proberen af te sluiten.
Maar anders dan Frankrijk, maken Engeland en Japan van dit „elk voor zich"-beleid geen ideologische zaak met anti-Amerikaanse tendensen.
Genoemde landen gaan bijvoorbeeld wel naar de conferentie van consumptiestaten in Washington, Frankrijk vermoedelijk niet (pag. 388/3-1974)
De Amerikaanse minister Kissinger heeft scherpe kritiek op deze Franse houding uitgeoefend. De Amerikanen zijn niet alleen boos omdat Frankrijk zich weigerachtig toont om naar de conferentie in Washington te komen. Maar de Amerikanen wijzen er ook op, dat de bilaterale akkoorden met de Arabische staten tot nog hogere olieprijzen zullen leiden dan die welke eind december eenzijdig door die zelfde produktiestaten zijn gedecreteerd.
Volgens de Amerikanen zullen deze staat-tot-staat-overeenkomsten aanleiding geven tot een onvermijdelijk verder opdrijven van de prijzen door de Arabische landen.
Wat er tot nu toe van de voorgenomen lange termijnovereenkomsten tussen Frankrijk en Saoedi-Arabië is uitgelekt, lijkt deze Amerikaanse bezwaren te rechtvaardigen. De Fransen zouden zich bereid hebben verklaard om voor de Saoedi-Arabische olie aanzienlijk meer te betalen dan de huidige prijs die Riad voor zijn olie vraagt. De binnenlandse olierekening zou voor Frankrijk dus nóg hoger worden, met alle rampzalige gevolgen op inflatiegebied van dien. Daarom betogen de Fransen dat zo'n bilateraal akkoord alleen dan zinvol voor Parijs kan zijn, indien de prijs van de Saoedi-Arabische olie in de komende twintig jaar wordt verbonden aan de prijs van de industriegoederen die Frankrijk koning Feisal in ruil voor olie zal leveren.
Het is verre van zeker dat de regeerders in Riad zich hiertoe bereid hebben verklaard. Maar ook al gebeurt dit wel, dan geeft het huidige gedrag van de Arabische oliemogendheden niet de indruk, dat een prijzenafspraak met een consumptieland op lange termijn zal worden gerespecteerd. Voor Frankrijk heeft deze zaak dus nog heel wat haken en ogen."

Reizen leden regering, Jobert in Saoedi-Arabië

In het kader van deze politiek, die overigens na de ambtsaanvaarding van Giscard iets aan scherpte heeft verloren (zie o.a. de ontmoeting Ford-Giscard op Martinique, pag. 73/3 e.v.) hebben leden van de Franse regering veelvuldig bezoeken gebracht aan de betrokken staten in het Midden-Oosten.
Hieronder geven wij een beknopt overzicht van de belangrijkste reizen naar het Midden-Oosten en van enkele aan andere landen, die daarmee min of meer in verband stonden.
Regeringswoordvoerder Lecat deelde op 9 januari 1974 mee dat Frankrijk een contract voor drie jaar had getekend met Saoedi-Arabië voor de levering van 27 miljoen ton ruwe olie. Daarnaast zou Parijs blijven streven naar een uitgebreider contract. Er werd niet meegedeeld wat Saoedi-Arabië van Frankrijk in ruil zou krijgen.
Minister Lecat zei dat er uitgebreide besprekingen waren gevoerd met olie-producerende landen. Hij zei verder dat Frankrijk de EEG-partners op de hoogte had gesteld van zijn oliebeleid.
Minister Jobert bezocht van 24 tot 30 januari 1974 enige landen in het Midden-Oosten.
Het eerste land dat hij aandeed was Saoedi-Arabië. Hij voerde er besprekingen met minister van buitenlandse zaken Sakkaf en werd ontvangen door koning Feisal.
Na afloop van het bezoek werd meegedeeld dat de beide miinsters besloten hadden elkaar tweemaal per jaar te ontmoeten.
Volgens *Le Monde* (28-1-1974) was er tevens een ontwerp-akkoord opgesteld waarin de levering van 800 miljoen ton olie verspreid over 20 jaar door Saoedi-Arabië aan Frankrijk werd geregeld. Frankrijk zou deelnemen aan een aantal industrialisatie-projecten.
Van officiële Franse zijde werd dit bericht niet bevestigd. Daar legde men er de nadruk op dat Jobert niet naar het Midden-Oosten was gegaan om akkoorden te tekenen maar om contact op te nemen met landen waar Frankrijk tot dan toe „afwezig" was geweest.
Op 27 januari 1974 vertrok Jobert naar Koeweit. Daar voerde hij besprekingen met de emir, sjeik Sabah al-Salem al-Sabah en de ministers van buitenlandse zaken, defensie, financiën en oliezaken. Volgens *Le Monde* (30-1-1974) was de constructie door Franse firma's van een centrale van 800 megawatt ter sprake gekomen.
Op 28 januari kwam Jobert in Damascus, de hoofdstad van Syrië

aan. Hier voerde hij besprekingen met het staatshoofd generaal Al-Assad, premier Ayoubi en minister van buitenlandse zaken Khaddam.
Over de inhoud van de gesprekken werden geen mededelingen gedaan.
Jobert gaf bij zijn vertrek uit Damascus een persconferentie op het vliegveld. Hierin uitte hij kritiek op de landen die wapens leveren aan de verschillende staten in het Midden-Oosten.
Na terugkomst in Frankrijk gaf Jobert tijdens de wekelijkse kabinetszitting op 30 januari een toelichting op zijn reis.
Hij verklaarde dat het doel daarvan was om de „beginselen van een beleid van economische samenwerking op lange termijn neer te leggen".
Hij weersprak de beschuldiging dat Frankrijk op eigen houtje een ruilhandel met de Arabische staten was begonnen (olie tegen wapens).
In aansluiting op Joberts verklaringen zei de regeringswoordvoerder dat de reis van de minister de grondslagen had gelegd voor Frankrijks economische en technologische intrede in Saoedi-Arabië en Koeweit, landen die tot dan toe in de „angelsaksische" invloedssfeer hadden gelegen.
Er werd aangekondigd dat Jobert in februari naar Irak zou gaan.

Wapenleverantieakkoord met Koeweit

Op 28 jan. 1974 kwam een Franse militaire delegatie in Koeweit aan, die o.a. besprekingen voerde met de minister van defensie.
Op 3 febr. werd meegedeeld dat er een akkoord was gesloten op grond waarvan Frankrijk onder meer 16 gevechtsvliegtuigen van het type Mirage zou leveren. Het akkoord omvatte tevens de levering van helikopters en wapens. Verdere bijzonderheden werden niet bekendgemaakt.

Jobert in Irak

Van 6 tot 9 febr. 1974 was Jobert in Irak. De minister zei bij zijn vertrek tegen de pers: „Irak is een belangrijke olieproducerende staat en wij zullen technische bijstand verlenen ten behoeve van de economische ontwikkeling van het land".
De minister sprak in Bagdad o.a. met de Iraakse president Al-Bakr, vice-president Hoessein, de minister van buitenlandse zaken Abdel Baki en de ministers van gezondheid, onderwijs, landbouw, economie en oliezaken.
Volgens *Le Monde* (12-2-'74) waren er tijdens het bezoek 4 onderwerpen besproken.
Ten eerste de Frans-Iraakse betrekkingen. Deze zullen geïntensiveerd worden. Verschillende Franse ministers zouden in de toekomst bezoeken aan Irak gaan brengen.
Ten tweede de Euro-Arabische betrekkingen, verder de energieconferentie in Washington en het Arabisch-Israëlische conflict.

Miljardentransactie met Iran

Op 9 febr. 1974 werd in Parijs een protocol ondertekend na afloop van een vergadering van een gemengde Frans-Iraanse commissie.
In het protocol staan tal van projecten opgesomd die te zamen een bedrag van ongeveer *f* 14 à 15 mrd belopen.
Hiertoe behoren een petrochemische fabriek ter waarde van $ 500 mln, een staalfabriek waarmee $ 250 mln is gemoeid en installaties voor het vloeibaar maken van gas, en enkele tankers ter waarde van een $ 1 mrd.
De minister van financiën, Giscard d'Estaing, verklaarde na de ondertekening van het akkoord dat de overeenkomst een van de belangrijkste overeenkomsten is, getroffen tussen een groot olieproducerend land en een geïndustrialiseerde staat. Frankrijk en Iran hebben besloten tot een gezamenlijk beleid van economische coördinatie op lange termijn.
De Iraanse minister van economische zaken Ansari, onderstreepte dat zijn land het eerste olieproducerende land is dat een alternatieve energiebron zoekt op nucleair gebied: „Wij doen dat omdat wij menen dat olie te kostbaar is om te worden gebruikt voor verlichting of verwarming."
Het bilaterale akkoord — tot een totaal bedrag van zo'n $ 5000 mln — voorziet ook in een pijpleiding voor gas van Iran naar Europa.

Frans-Libisch olie-akkoord

Half maart '74 werd in Parijs bekendgemaakt dat de Franse staatspetroleummaatschappij met de Libische regering tot overeenstemming was gekomen over een vergaande samenwerking die, zoals werd meegedeeld „elke fase van olieproduktie en olie-afzet omvat".
De overeenkomst voorzag in uitgebreide vergunningen tot exploitatie voor de Franse maatschappij, Franse samenwerking met Libische raffinaderijen en een Frans aandeel in de afzet van Libische olie in Libië, Europa en Afrika.

Jobert (l.) en Boumedienne (r.).

Jobert in Algerije

Op 22 en 23 maart 1974 was Jobert in Algerije. Hier werden besprekingen gevoerd met president Boumedienne en minister van buitenlandse zaken Bouteflika.
Behalve over bilaterale problemen werd er gesproken over de Euro-Arabische dialoog en over de buitengewone zitting van de Algemene Vergadering over grondstoffen die van 9 april tot 2 mei in New York zou worden gehouden (pag. 391/3 e.v. '74). Jobert zei na afloop van het bezoek dat de beide landen het in grote lijnen met elkaar eens waren. Beiden zijn voorstanders van een Euro-Arabische dialoog (met uitsluiting van de VS), aldus Jobert.
Jobert zei ook gesproken te hebben over het handhaven van het olie-embargo tegen Nederland en Denemarken.
In een interview met het officiële Algerijnse persbureau zei de Franse minister van buitenlandse zaken „enigszins verrast te zijn" door deze handhaving.

Jobert in Venezuela

Van 25 tot 28 maart '74 verbleef Jobert in Venezuela waar hij o.a. een conferentie voorzat van 22 Franse ambassadeurs in Latijns-Amerika en het Caribisch gebied. Hij voerde ook besprekingen met zijn Venezolaanse collega Schacht en president Carlos Andres Perez over mogelijke olieleveranties.

Sauvagnargues in Den Haag en Kopenhagen

Op 16 juli 1974 confereerde Sauvagnargues met zijn Nederlandse collega Van der Stoel (pag. 490/2 '74) en op 1 en 2 augustus bezochten premier Chirac en Sauvagnargues, Denemarken.

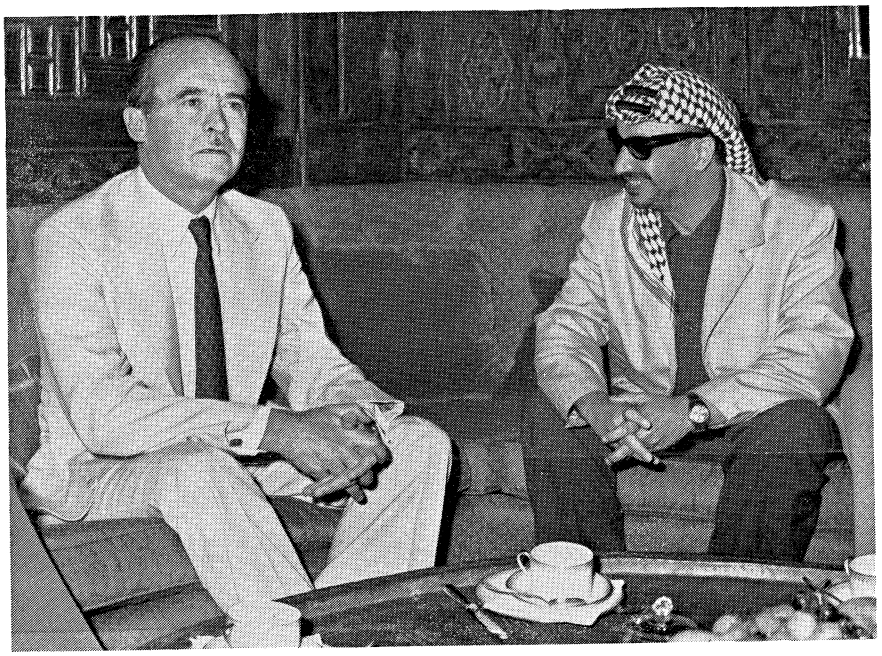

Minister Sauvagnargues (l.) en PLO-leider Arafat.

Naast enkele ondergeschikte problemen van bilaterale aard, kwam de mogelijke aanschaf van Miragevliegtuigen door de Deense luchtmacht ter sprake.

Opnieuw contact met Arabische landen, bezoeken aan Libanon, Jordanië en Israël

In het najaar van 1974 richtte de Franse diplomatie haar activiteiten weer op het Midden-Oosten.
Op 19 oktober vertrok Sauvagnargues naar Libanon. Hij sprak er met president Soleiman Frangië en zijn ambtsgenoot Foead Naffah.
Op 21 oktober ontving Sauvagnargues de leider van de Palestijnse bevrijdingsorganisatie PLO, Jasser Arafat. Het was de eerste maal dat een Westeuropees politicus op officieel niveau met de Palestijnse leider sprak.
De Franse minister zei na afloop van het onderhoud dat hoe gematigder de Palestijnen zijn met hun eisen in de VN-assemblee, hoe krachtiger Frankrijk ze zal steunen.
De minister liet de Palestijnen ook weten dat hij zich zorgen maakte over de territoriale integriteit van Libanon, die in gevaar kan worden gebracht door de Palestijnse overvallen in Israël vanuit Libanon.
Op 21 oktober reisde Sauvagnargues door naar Amman, de hoofdstad van Jordanië.
Hier voerde hij op 22 oktober besprekingen met koning Hoessein.
Volgens diplomatieke kringen werd gesproken over de ontwikkelingen in het Midden-Oosten en de Palestijnse kwestie.
Op 30 oktober arriveerde Sauvagnargues in Israël. Al voor het bezoek van de Franse minister was van officiële zijde geprotesteerd tegen de Franse politiek inzake het Midden-Oosten.
Minister van buitenlandse zaken Allon verklaarde tegenover het parlement dat de kloof tussen de Franse en Israëlische inzichten zo groot is dat een gesprek daarover zeer nodig was en dat het bezoek daarom zeker gerechtvaardigd was.
Een aantal Israëlische parlementsleden had eerder een motie ingediend waarin verzocht werd het bezoek af te gelasten.
Ook werden er demonstraties gehouden tegen het bezoek van de Franse minister.
Tijdens het bezoek dat tot 1 november duurde en het eerste was ooit door een Frans minister van buitenlandse zaken aan Israël gebracht, werd bij verschillende gelegenheden aan beide kanten geconstateerd dat er grote verschillen bestaan in de beoordeling en aanpak van de problemen in het Midden-Oosten.
Tijdens het welkomstwoord zei minister Allon dat de Franse politiek de vredeskansen in het Midden-Oosten ondermijnt. Sauvagnargues zei dat de vrede in het Midden-Oosten moest stoelen op de grenzen van voor de Zesdaagse oorlog.

Chirac sluit contracten in Irak

Premier Chirac kwam op 30 november voor een officieel bezoek van drie dagen in Irak aan. Hij voerde er besprekingen met president Bakr en vice-president Hoessein. Het voornaamste onderwerp van gesprek was de intensivering van de economische betrekkingen. Daarbij werd overeen gekomen dat Irak aan Frankrijk een lening van één miljard frank toestaat. Verder zal Irak belangrijke orders bij de Franse industrie plaatsen in verband met de bouw van een petrochemisch complex. Er werden twee contracten getekend voor de bouw van een aluminiumfabriek door de Franse maatschappij Pechiney en voor de bouw van een militair hospitaal. Verder zal Irak het Franse kleurentelevisiesysteem SECAM overnemen.
Tijdens de terugreis maakte Chirac een korte tussenlanding in Athene, bij welke gelegenheid hij een bezoek bracht aan premier Karamanlis. Deze maakte van de gelegenheid gebruik de Franse president voor een officieel bezoek aan Griekenland uit te nodigen.

Sauvagnargues in Egypte

Op 19 december 1974 arriveerde de Franse minister van buitenlandse zaken in Cairo voor besprekingen met de Egyptische leiders over de crisis in het Midden-Oosten en bilaterale problemen.
Met de Egyptische premier Aziz Hegazi werd gesproken over economische kwesties. Met minister van buitenlandse zaken Fahmi werd een akkoord getekend over de wederzijdse bescherming van Franse en Egyptische investeringen.
Sauvagnargues pleegde ook overleg met de secretaris-generaal van de Arabische liga, Mahmoed Riad, over de in een impasse geraakte kwestie van het houden van een Europees-Arabische dialoog.
Sprekend aan een banket dat hem was aangeboden door zijn Egyptische collega, Fahmi, zei Sauvagnargues dat elke vredesregeling in het Midden-Oosten gebaseerd dient te zijn op resolutie nr. 242 van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties en rekening moet houden met het recht van de Palestijnen op een nationaal bestaan.
Hij zei ook te hopen dat de voorgestelde Arabisch-Europese dialoog spoedig „een gezamenlijke fase" zal ingaan en „nieuwe kanalen zal scheppen waardoor uitwisselingen op alle gebieden tussen Europa en de Arabische wereld zullen worden verveelvoudigd". De dialoog is nog

niet van de grond gekomen als gevolg van onenigheid over de vraag of de Palestijnse Bevrijdingsorganisatie (PLO) eraan dient deel te nemen.

Chirac in Perzië

Ongeveer tegelijkertijd bracht premier Chirac een bezoek aan Perzië.
Hij arriveerde op 21 december in Teheran en verbleef daar tot 23 december. De Franse premier werd ontvangen door de sjah en bij die gelegenheid zou gesproken zijn over de meningsverschillen tussen Perzië en Frankrijk over de herwaardering van de Franse goudreserves. Ook zou Chirac met de sjah gesproken hebben over de internationale problemen, verbonden aan de oliecrisis. Daarbij stond de driehoeksconferentie van olieproducenten en rijke en arme olieconsumenten op de agenda. Volgens het Iraanse dagblad *Kayhan,* zullen aan een dergelijke conferentie de volgende staatshoofden deelnemen: de sjah van Iran, koning Feisal van Saoedi-Arabië, de presidenten van Amerika, Frankrijk, Algerije en Venezuela en mogelijk de leiders van de vier belangrijkste landen uit de Derde Wereld.
Een dergelijke conferentie is altijd de wens geweest van de Franse politieke leiders. Bij de laatste ontmoeting tussen president Ford en zijn Franse ambtgenoot Giscard op het eiland Martinique (pag. 73/3 e.v.) kreeg Giscard zijn Amerikaanse collega mee voor een dergelijke conferentie.
Op deze conferentie in Martinique kreeg Giscard ook het Amerikaanse fiat voor een opwaardering van zijn goudreserves.
Frankrijk zou met zijn goudvoorraad, die dan meer waard is, zijn olieschulden makkelijker kunnen betalen. De sjah reageerde op deze afspraak nogal verbeten. Hij zei, dat „als de opwaardering van de goudreserves zou leiden tot een uitholling van de reële koopkracht van de olie-exporterende landen, deze landen de noodzakelijke stappen zouden ondernemen om hun koopkracht te beschermen."
Chirac zei echter, na een lunch met de sjah in de Iraanse hoofdstad dat hij geen enkel meningsverschil meer zag.
De Franse premier is in beginsel met zijn Iraanse collega, Hoveyda, overeengekomen dat Frankrijk een ondergronds spoorwegnet voor Teheran zal bouwen, ter waarde van ongeveer *f* 800 mln. De ondergrondse zou in 10 jaar klaar zijn en 300 kilometer beslaan.
Ook heeft Iran besloten het Franse systeem voor de kleurentelevisie, het zogenaamde Secam, te gebruiken.
De premiers werden het in beginsel ook eens over andere projecten, die Frankrijk in Iran zal uitvoeren, zoals de bouw van een fabriek voor de assemblage van Renault-auto's, de levering van turbinetreinen, de bouw van een staalfabriek en veel meer.
Premier Hoveyda zei: „Chirac heeft vandaag een extra vliegtuig nodig om het slotcommuniqué mee te nemen".
Een andere Iraanse krant, de *Teheran Journal* gaf het volgende commentaar op Chiracs bezoek: „Het is veelbetekenend dat de sjah de eerste leider van een belangrijk olie-exporterend land is, die door een hoge Franse politicus bezocht wordt, na de ontmoeting op Martinique tussen Giscard en Ford." *(Le Monde, NRC/H'blad, The Times)*

SAUVAGNARGUES IN MOSKOU

Eén van de eerste buitenlandse bezoeken die de minister van buitenlandse zaken uit het kabinet Chirac, aan het bewind sedert de ambtsaanvaarding van president Giscard d'Estaing, Sauvagnargues aflegde, gold de Sowjet-Unie.
Van 11 tot 13 juni 1974 was hij in Moskou en de Krim. Hij sprak met partijleider Brezjnew en minister van buitenlandse zaken Gromyko. Van beide kanten werd herhaalde malen verzekerd dat de goede samenwerking gecontinueerd zou worden.
Naast problemen van bilaterale aard werd de impasse over de Europese veiligheidsconferentie besproken.
Sauvagnargues zou bij die gelegenheid een compromisformule hebben voorgesteld over het probleem van de uitwisseling van mensen en ideeën tussen de Europese landen. De Sowjet-Unie beschouwt de Westerse verlangens als „een onaanvaardbare inmenging in binnenlandse aangelegenheden van de socialistische landen" en vindt dat de menselijke en culturele contacten bevredigend geregeld zijn door bestaande bilaterale overeenkomsten. Sauvagnargues heeft voorgesteld een multilaterale overeenkomst te maken „in de geest van de bestaande bilaterale akkoorden". Hij heeft Brezjnew erop gewezen dat de CEVS-onderhandelaars tijdens de eerste ronde van de besprekingen de bevoegdheid hebben gekregen een tekst over menselijke contacten op te stellen, en dat er dus hoe dan ook een document, hoe beperkt dan ook van opzet, opgesteld zal moeten worden. Brezjnew is niet op de suggestie van Sauvagnargues ingegaan. In zijn besprekingen met zijn ambtgenoot Gromyko over de overige openstaande problemen voor de derde ronde van de CEVS heeft Sauvagnargues enkele Russische bezwaren tegen door het Westen voorgestelde formuleringen kunnen wegnemen, met name voor wat betreft het probleem van de „onschendbaarheid van de grenzen".
De Russen hebben zoals verwacht sterk aangedrongen op spoedige beëindiging van de CEVS op het hoogste niveau. *(NRC/H'blad)*

ITALIË

REGERINGSCRISIS, FORMATIEPOGINGEN, MORO VORMT 2-PARTIJENKABINET

Begin okt. 1974 brak er in Italië een regeringscrisis uit, die resulteerde in het heengaan van de regering-Rumor, waarin christen-democraten, sociaal-democraten en socialisten zitting hadden en die sedert maart van dat jaar aan het bewind was.
In juni 1974 was er ook al een crisis geweest; toen bleken de coalitiepartners het niet eens te kunnen worden over maatregelen ter sanering van de vastgelopen Italiaanse economie (pag. 385 e.v. - '74). President Leone weigerde toen het ontslag van het kabinet te aanvaarden en na enig onderhandelen verklaarden de leiders van de regeringspartijen bereid te zijn deel te blijven uitmaken van de regering.
Daarmee waren de moeilijkheden echter niet opgelost. Van eensgezindheid tussen de coalitiepartners t.a.v. de belangrijkste economische en politieke problemen zoals de bestrijding van de slechte economische toestand en de samenwerking met de machtige en goed georganiseerde communistische partij was geen sprake.
Bij verschillende gelegenheden vielen de woordvoerders van de partijen elkaar in scherpe bewoordingen aan.
Deze situatie escaleerde tegen het eind van sept. 1974.
De sociaal-democratische minister

van financiën Tanassi deed op 1 okt. tijdens een bestuursbijeenkomst van zijn partij een felle aanval op de socialisten.

Tanassi zei dat er geen regeringsmeerderheid meer bestond en dat de socialisten daarvan de schuld waren. De sociaal-democraten waren aan het einde van hun geduld gekomen t.a.v. de socialistische provocaties en afpersing. De socialisten voerden een tweeslachtige en tegengestelde politiek, door wel in de regering te zitten maar tevens met één been in de oppositie te staan.
De sociaal-democratische partijsecretaris Orlandi zei op dezelfde bijeenkomst, dat de socialisten de stabiliteit van de democratische samenwerking ondergroeven door op provinciaal en lokaal niveau samen te werken met de communisten. (In verschillende provinciale en gemeentebesturen hebben de socialisten met de communisten een coalitie gevormd).
Tanassi voegde aan zijn beschuldigingen nog de opmerking toe dat er met de socialisten geen goed functionerende regering meer te vormen was en dat er zonder de socialisten bij de heersende machtsverhoudingen in het parlement geen meerderheid te vinden was. Nieuwe verkiezingen zouden een oplossing kunnen brengen.
De christen-democraten lieten zich ook niet onbetuigd. Een dag eerder dan Tanassi had het christen-democratische partijorgaan, waarin partijsecretaris Fanfani de toon aangeeft in bijna dezelfde bewoordingen de socialisten aangevallen.
President Leone deed vervolgens een beroep op de politieke leiders door overleg een oplossing te vinden voor de crisis. Ook in de betrokken partijen zelf werden stemmen gehoord die aandrongen op een vergelijk of die vervroegde verkiezingen in het belang van het land afwezen.
Oud-president Saragat, leider van de linkse vleugel van de sociaal-democraten, verklaarde dat een centrum-linkse regeringscoalitie de beste oplossing voor het land was. De linkervleugel van de christen-democraten sprak zich eveneens uit voor de centrum-linkse formule.
De communisten kwamen met een verklaring waarin zij zich uitspraken tegen vervroegde verkiezingen en ontbinding van het parlement.
Overleg tussen de betrokken partijen mocht echter niet baten en op 3 oktober bood Rumor het ontslag van de regering aan.

Formatiepogingen

President Leone begon daarna vooraanstaande figuren uit het politieke leven te consulteren, terwijl van allerlei kanten, in verklaringen en artikelen in de partijpers, suggesties werden gedaan voor de oplossing van de crisis.

In de christen-democratische partij gingen stemmen op partij-secretaris Fanfani voor te dragen als de nieuwe formateur. Op 7 okt. kwam het partijbestuur met een verklaring uit dat zij Fanfani de aangewezen man achtten een nieuwe regering te vormen.

De partij-secretaris deed bij die gelegenheid suggesties voor de oplossing van de crisis. Hij sprak van een herstel van de centrum-linkse coalitie, dus met de socialisten, waarbij het de socialisten vrij zou staan in bepaalde gevallen, d.w.z. in die provincies en gemeenten waar de communisten een meerderheid hebben, zich bij dezen aan te sluiten.

De sociaal-democraten kwamen met een verklaring waarin zij zich bereid verklaarden met de socialisten in zee te gaan als dezen zich duidelijk tegen de communisten wilden afgrenzen.

De socialisten verklaarden alleen bereid te zijn tot deelname aan een nieuwe regering als deze een geheel nieuwe en meer doortastende aanpak van de economische politiek waarborgde waarbij de belangen van de arbeidersklasse niet mochten worden opgeofferd aan het egoïsme van speculanten en avonturiers.

Op 10 okt. benoemde Leone de christen-democratische Senaatsvoorzitter Giovanni Spagnolli tot informateur met de opdracht te onderzoeken of de christen-democraten, socialisten, sociaal-democraten en republikeinen weer bereid waren een regering te vormen.

Op 14 oktober verstrekte de president aan Amintore Fanfani de opdracht tot vorming van een centrum-linkse regering. Deze begon daarop consultaties met de betrokken politieke partijen aan de hand van een 100-pagina's tellend document waarin hij zijn opvattingen over de oplossing van de economische en sociale crisis, de veiligheid van de staat en de Italiaanse buitenlandse politiek had neergelegd.

Tijdens de consultaties bleken de christen-democraten en de sociaal-democraten het in grote trekken wel eens te zijn met dit programma maar de socialisten kwamen met een eisenpakket dat daar nogal van afweek. Zo stelden zij hun regeringsdeelname afhankelijk van een groter aantal ministersposten en een grotere stem van de vakbeweging in de sociale en economische besluitvorming.

Deze eis bleek voor de sociaal-democraten onaanvaardbaar en op 25 oktober gaf Fanfani zijn formatieopdracht terug.

Op 29 oktober kreeg de christen-democraat Moro, minister van buitenlandse zaken in het demissionaire kabinet-Rumor en vertegenwoordiger van de linkse vleugel in zijn partij, opdracht een regering te vormen. Ook hij begon onderhandelingen met de vier centrum-linkse partijen maar al spoedig bleek dat men het niet eens kon worden. Moro verklaarde daarop aan te sturen op een christen-democratisch minderheidskabinet dat zou kunnen rekenen op de steun van de socialisten en de republikeinen. Daartegen bleken binnen zijn eigen partij bezwaren te bestaan, vooral bij minister van defensie Andreotti en zijn stroming de Dorotei, die vreesden dat een regering zonder de steun van de tamelijk rechts georiënteerde sociaal-democraten, te veel naar links zou afglijden.

Op 18 november maakte Moro een nieuwe formule bekend: hij zou pogen een minderheidsregering te vormen van christen-democraten en republikeinen.

Op 20 november kon Moro meedelen dat hij daarin geslaagd was. Hij had zich tevens verzekerd van de steun van de beide socialistische partijen.

Op 23 november werd het nieuwe kabinet beëdigd en op 7 december gaf de Nationale Vergadering met 355 tegen 226 stemmen haar vertrouwen aan premier Aldo Moro.

Premier Aldo Moro.

Samenstelling nieuwe regering

De samenstelling van de nieuwe regering is als volgt:

premier - Aldo Moro (DC); vice-premier - Ugo La Malfa (rep.); openbaar bestuur - Francesco Cissiga (DC); minister voor de regio - Tomaso Morlino (DC); cultuur en milieuhygiène - Giovanni Spadolini (rep.); wetenschap - Mario Pedini; buitenl. zaken - Mariano Rumor (DC); binnenl. zaken - Luigi Gui (DC); justitie - Oronzo Reale (rep.); budget en Mezzogiorno - Giulio Andreotti (DC); financ. - Bruno Visentini (rep.); schatkist - Emilio Colombo (DC); defensie - Arnaldo Forlini (DC); openb. onderwijs - Franco Maria Malfatti (DC); openb. werken - Pietro Bucalossi (rep.); landbouw - Giovanni Marcora (DC); vervoer en burgerluchtvaart - Mario Martinelli (DC); post en telecommunicatie - Giulio Orlando (DC); industrie, handel en nijverheid - Carlo Donat-Catin (DC); arbeid - Mario Toros (DC); buitenl. handel - Ciriaco De Mita (DC); koopvaardij - Giovanni Gioia (DC); staatsdeelneming - Antonio Bisaglia (DC); gezondheid - Antonio Gullotti (DC); toerisme en sport - Adolfo Sarti (DC). (Le Monde, NZZ, NRC/H'blad)

BOEROENDI

HERVERKIEZING MICOMBERO. REORGANISATIE KABINET

Een buitengewoon congres van de UPRONA (Union et progrès national), de eenheidspartij, koos op 19 okt. 1974 met 390 stemmen tegen 1 luitenant-generaal Michel Micombero tot secretaris-generaal van de partij. Overeenkomstig de republikeinse grondwet (pag. 619/1-1974) hield dit in dat Micombero automatisch benoemd werd tot president van de republiek en leider van de regering voor een nieuwe ambtstermijn van 7 jaar.
Per presidentieel decreet van 11 november 1974 werd het kabinet gereorganiseerd om zo de UPRONA in staat te stellen „effectief zijn rol uit te oefenen, nl. het bepalen van de algemene politieke koers, de opvoeding van het volk en de verbreiding van onze ideologie". De volgende nieuwe ministers werden benoemd:

Buitenlandse zaken en samenwerking - Gilles Bimazubute; economie en financiën - Gabriel Mpozagara (voorheen alleen financiën); onderwijs en cultuur - Artémon Simbananiye (voorheen buitenlandse zaken); sociale zaken en arbeid - Damien Barakamfitiye; gezondheid - Joseph Nindorera; nationale oriëntatie (voorheen voorlichting) - Bernard Bizindavyi (tevens uitvoerend secretaris UPRONA).

Op 27 nov. 1974 vond de inauguratie van president Micombero voor zijn nieuwe ambtstermijn plaats, aan de vooravond van de 8ste verjaardag van de uitroeping van de republiek en de afzetting van koning Ntare V door Micombero. *(KCA, AdG, Reuter)* (Vor. ber. pag. 784/2-1974)

CENTR. AFR. REPUBLIEK

MISLUKTE COUP. EERSTE VROUWELIJKE PREMIER

Op 16 dec. 1974 werd vanuit N'Djamena, de hoofdstad van Tsjaad, gemeld dat in de Centraal Afrikaanse Republiek in november 1974 een staatsgreep tegen het bewind van maarschalk Jean-Bedel Bokassa was mislukt. De voornaamste samenzweerders zouden zijn gearresteerd. Als leider van het komplot werd aangemerkt generaal Lingopou, de inspecteur-generaal van de gendarmerie, die inmiddels tot 10 jaar gevangenisstraf zou zijn veroordeeld. Ook twee van zijn naaste medewerkers zouden in hechtenis zijn genomen. *(AP)*

Op 2 jan. 1975 benoemde president Bokassa mevr. Elisabeth Domitien tot premier, waarmee zij de eerste vrouwelijke regeringsleider in Afrika werd. Het premierschap werd door deze benoeming ingesteld; tot dusver leidde president Bokassa persoonlijk de regering. In het gereorganiseerde kabinet werden nog twee vrouwen opgenomen, terwijl enkele dagen later *(AFP/Le Monde* 13-1) ook nog een vrouwelijke onder-minister werd benoemd.
Mevr. Domitien had reeds verscheidene jaren een actieve rol in de landspolitiek gespeeld. Zij was vicevoorzitter van de regeringspartij MESAN en zij had Bokassa op zijn buitenlandse reizen vele malen als waarnemend premier vergezeld. *(AFP, AP)*
(Vor. ber. pag. 528/1-1974)

STOPZETTING URANIUMEXPLOITATIE

Op 8 juni 1974 besloot de regering dat de maatschappij voor de exploitatie van het uranium te Bakouma, de URBA, haar activiteiten zou stopzetten. De exploitatie van dit uranium (naar schatting 10.000 ton) door Frankrijk, dat voor 80% het kapitaal van de URBA verschafte, was vooral om technische redenen nooit goed op gang gekomen en de in een akkoord tussen Frankrijk en de CAR geplande bouw van een fabriek voor de produktie van 500 ton uranium per jaar was niet verwezenlijkt. Ook contacten met andere buitenlandse ondernemingen hadden geen resultaat opgeleverd. *(Le Monde* 14-6-1974)

NATIONALISATIE

Op 10 mei 1974 werd via de radio de nationalisatie bekendgemaakt van de burgerluchtvaart en het distributie-apparaat voor brandstoffen.
Door deze maatregel werden o.a. de oliemaatschappijen Total, Shell, Purfina, Mobil Oil en Texaco. De dochter-onderneming van de Italiaanse maatschappij Agip, waarin de regering reeds een aandeel had, viel buiten het decreet. *(Le Monde* 17-5-1974)

DAHOMEY

MARXISME-LENINISME ALS STAATSDOCTRINE. VORMING POLITIEK BUREAU. NAASTING OLIE-INDUSTRIE. STAATSGREEP VERIJDELD

Op 2 nov. 1974 verklaarde president Mathieu Kerekou zich een voorstander van het marxisme, dat hij omschreef als een gedragscode voor progressieve, socialistische landen. Z.i. hield marxisme in dat men het volk de macht geeft. Kerekou verklaarde van plan te zijn de door hem geleide Nationale Raad van de Revolutie te hervormen in een revolutionaire politieke partij en hij sprak zich uit voor de oprichting van buurt- en dorpsvergaderingen, die eens per week onder voorzitterschap van het plaatselijke revolutionaire comité moesten worden belegd om de directe problemen van de bevolking te bespreken.
Ter gelegenheid van de 2de verjaardag van de machtsovername door het militaire regime kondigde president Kerekou op 30 nov. 1974 te Abomey af dat „de nieuwe maatschappij, waarin elke burger van Dahomey gelukkig zal zijn, een socialistische maatschappij is. (...)
Onze revolutionaire filosofie, de basis en het richtsnoer van onze revolutionaire beweging, (is) het marxisme-leninisme. (...) Het marxisme-leninisme zal ons van nu af aan bij de uiteindelijke vervulling van de urgentste taken van de revolutie leiden..." Tot de vervolgens opgesomde taken behoorden o.a. „de organisatie en leiding bij de opbouw van een nationale economie op basis van de beginselen en de procedure van het wetenschappelijke socialisme."
In het kader hiervan moest men zich „volledig van alle krachten van de politieke onderdrukking, de economische uitbuiting en de culturele vervreemding bevrijden".

Internationales Afrika Forum (jan./febr.) bracht de nieuwe doctrine in verband met een bezoek dat de minister en voornaamste ideoloog van president Sekou Touré van Guinee, prins Behanzin, enkele weken voor 30 november aan Dahomey had gebracht.

De president kondigde aan dat voor elke provincie een politieke commissaris zou worden benoemd, die lid van de Nationale Raad van de Revolutie of van het politieke bureau van die Raad moest zijn.

Politieke bureau

Dit politieke bureau was op 28 nov. 1974 te Cotonou gevormd als uitvoerend orgaan van de Raad. Het stond onder voorzitterschap van Kerekou en telde 34 militairen en 35 burgers als leden.
Enkele dagen later werd luitenant-kolonel Barthelemy Ohouens, de minister van justitie en de nauwste medewerker van Kerekou, op zijn verzoek als lid van het politieke

bureau vervangen; zijn opvolger werd gendarmerie-luitenant François Kouyami, de directeur van de nationale veiligheidsdienst *(Reuter/ Le Monde* 2-12-1974).
Op 6 dec. werden in alle openbare en particuliere ondernemingen, staatsinstellingen en massa-organisaties „comité's voor de verdediging van de revolutie" opgericht, die elke sabotage en alle anti-revolutionaire activiteiten moesten opsporen en aangeven bij de bevoegde autoriteiten.

Nationalisatie

Op 3 dec. was inmiddels de naasting van alle verzekeringsmaatschappijen, twee banken en een telecommunicatiefirma bekendgemaakt.
Op 4 dec. besloot de ministerraad de bezittingen van de in Dahomey opererende oliemaatschappijen — dochtermaatschappijen van Shell, BP, Texaco, Mobil en Agip — te nationaliseren. Een regeringswoordvoerder deelde de volgende dag mee dat de maatschappijen voor de in staatshanden overgegane goederen en belangen schadeloos zouden worden gesteld; een speciale commissie zou de omvang van die compensatie bepalen. Tegelijk werd een staatsoliemaatschappij in het leven geroepen voor de distributie van olieprodukten.

Mislukte staatsgreep gemeld

Op 23 jan. 1975 maakte een regeringswoordvoerder bekend dat op 21 jan. een poging tot een staatsgreep was verijdeld. Als aanstichter van de putsch werd genoemd kapitein Janvier Assogba, de minister van openbare diensten en arbeid. Deze zou in zijn functie van commandant van de tankeenheid in Ouidah (80 km ten westen van de hoofdstad Cotonou) de militairen van die eenheid tot rebellie hebben aangezet. Op de bewuste dag zou hij met zijn eenheid aanstalten hebben gemaakt naar Cotonou op te trekken. Voorts zou oud-minister Bertin Borna, die inmiddels een belangrijke functie bij de VN in New York vervulde, bij de actie betrokken zijn.
Inmiddels was kapitein Assogba van al zijn functies ontheven en tot 60 dagen vestingstraf veroordeeld, aldus de regeringswoordvoerder.
Op 29 jan. benoemde luitenant-kolonel Kerekou gendarmerie-luitenant F. Kouyami tot minister van openbare diensten en arbeid. *(AFP, Reuter, UPI)*
(Le Monde meldde op 25 jan. dat Assogba in een rapport d.d. 16 jan. — gericht aan de inspecteur-generaal van financiën, Nicéphore Soglo — het staatshoofd van corruptie had beschuldigd: Kerekou zou een bedrag van 35 mln francs CFA hebben opgestreken.)

(Vor. ber. pag. 781/2-1974)

GABON

DIPLOMATIEKE BETREKKINGEN MET CHINA. BEZOEK BONGO

Nadat de Volksrepubliek China en Gabon op 20 april 1974 besloten hadden tot de vestiging van diplomatieke betrekkingen op ambassadeursniveau, hebben president Omar Bongo en zijn echtgenote van 4 tot 9 okt. 1974 een officieel bezoek aan China gebracht. Zij werden ontvangen door partijleider Mao Tsetoeng en premier Tsjoe En-lai (in het ziekenhuis). President Bongo voerde besprekingen met o.a. vice-premier Teng Hsiao-ping. Op 6 okt. werden tussen China en Gabon te Peking een overeenkomst i.z. economische en technische samenwerking plus een handelsakkoord getekend. *(Peking Review)*

OPZEGGING AKKOORDEN MET LIBIË

Met ingang van 22 mei 1974 heeft de regering van Gabon de in 1973 met Libië getekende samenwerkingsakkoorden opgezegd, omdat de Libische regering haar verplichtingen niet zou zijn nagekomen. *(AFP/ Le Monde* 24-5-1974)

(Vor. ber. pag. 123/3-1974)

GHANA

GRATIE. BENOEMING KOLONEL KOTEI

Oud-minister Kojo Botsio en drie anderen die in december 1973 resp. januari 1974 ter dood veroordeeld waren wegens samenzwering en subversieve activiteiten werden op 18 april 1974 begenadigd. Hun straf werd gewijzigd in levenslange gevangenisstraf. *(Reuter* 18-4-1974)
Kolonel Robert Kotei, de commandant van de 1ste infanteriebrigade, die de samenzweerders zouden hebben trachten om te kopen, werd volgens *The Financial Times* (15-1-1974) benoemd tot lid van de National Redemption Council en tot lid van het kabinet als commissaris van openbare werken en huisvesting.

(Vor. ber. pag. 124-1974)

GUINEE

SEKOU TOURÉ HERKOZEN

Op 27 dec. 1974 zijn in Guinee presidents- en parlementsverkiezingen gehouden.
Ahmed Sekou Touré, de enige kandidaat voor het presidentschap, werd met 100% van de uitgebrachte stemmen herkozen voor een derde achtereenvolgende ambtstermijn van zeven jaar.
Ook de door de Nationale Raad van de Revolutie, het hoogste orgaan van de Democratische Partij van Guinee (PDG), voorgestelde 150 parlementsleden werden alle eenstemmig gekozen. Vergeleken met 1967 is het aantal parlementsleden verdubbeld. Ca. 4.000 van de bijna 2,5 mln kiesgerechtigden gingen niet naar de stembus. *(Le Monde; Reuter* 28-12-1974).
Camara Damantang, lid van het CC en permanent secretaris van de PDG, werd tot parlementsvoorzitter gekozen als opvolger van Leon Maka. *(Reuter/Le Monde* 10-1)

VRIJLATING DRIE WESTDUITSERS EN ENKELE FRANSEN

Na bemiddeling door de VN en de Italiaanse regering werden op 29 juli 1974 drie Westduitsers — o.w. Adolf Marx —, die sinds eind 1970 in Guinee gevangen zaten, vrijgelaten. De Westduitse regering had zich bereid verklaard, zodra de drie vrij waren, onderhandelingen te openen over een hervatting van de in januari 1971 verbroken diplomatieke betrekkingen.
Van de eveneens na de gebeurtenissen van nov. 1970 in Guinee vastgehouden Franse burgers werden in 1972 en 1973 enkele vrijgelaten. Na tussenkomst van Georges Séguy, de secretaris-generaal van de Franse vakbeweging CGT, volgde op 13 sept. 1974 de vrijlating van nog een Fransman. Volgens een particuliere Franse organisatie zouden nog 24 Fransen in Guinee gevangen zitten. *(NZZ, Le Monde)*

(Vor. ber. pag. 268/2 e.v.-1971)

AKKOORDEN MET AFRIKAANSE LANDEN

Op 15 febr. 1973 werden te Conakry tussen Guinee en Nigeria akkoorden getekend inzake economische, wetenschappelijke en technische samenwerking.
Op 6 aug. 1974 werd tussen Guinee en Guinee-Bissau een verdrag van vriendschap en samenwerking ondertekend.
Op 28 nov. 1974 werd tussen Guinee en Libië een defensie-akkoord gesloten over wederzijdse hulpverlening bij agressie van buitenaf.

LIBERIA

ONTSLAG MINISTERS

President William Tolbert ontsloeg op 2 sept. 1974 de minister van openbare nutsbedrijven, Taylor E. Major, vanwege „onregelmatigheden in zijn ministerie die met de politiek van de regering niet verenigbaar zijn". Major was het vierde regeringslid dat binnen een maand zijn ontslag kreeg. Hem waren voorgegaan Clarence Simpson, de procureur-generaal en minister van justitie, en zijn twee voornaamste assistenten, na kritiek van een rechter op het ministerie.

Volgens *The Financial Times* (14-11-'74) bestond er een verband tussen het heengaan van Simpson en de verwikkelingen rond een wetsontwerp i.z. de oprichting van casino's. Dit wetsontwerp was in juli door minister Simpson en de ministers Stephen Tolbert (financiën; broer van de president) en Edward Kesselly (voorlichting, cultuur en toerisme) ingediend om Liberia voor toeristen aantrekkelijker te maken. Het ontwerp werd door het parlement goedgekeurd, ondanks grimmig verzet van protestantse kerken en secten, maar strandde op een veto van de president.

Na het ontslag van Simpson werd het ministerie van justitie tijdelijk beheerd door Estradh Bernard.

Begin dec. 1974 was het kabinet als volgt samengesteld:

President - William R. Tolbert; vice-president - James E. Greene; buitenlandse zaken - Cecil C. Dennis; financiën - Stephen Tolbert; justitie - Lawrence Morgan; PTT - McKinley A. DeShield; defensie - Allen H. Williams; plaatselijk bestuur, ontwikkeling platteland en stadsherstel - Everett J. Goodridge; onderwijs - Jackson Doe; openbare werken - Gabriel J. Tucker; landbouw - James T. Phillips; gezondheid en sociale zaken - Oliver Bright; handel, industrie en transport - William E. Dennis; voorlichting, cultuur en toerisme - Edward B. Kesselly; planning en economische zaken - D. Franklin Neal; wnd. directeur openbare nutsbedrijven - Benjamin Darpoh; staatsminister presidentiële zaken - E. Reginald Townsend; grondbezit en mijnbouw - Nyema Jones; jeugd en arbeid - J. Jenkins Peal; Actie voor ontwikkeling en vooruitgang - Julius Cooper (K C A)

(Vor. ber. pag. 823/3-1973)

MALI

GRENSGESCHIL MET OPPER-VOLTA. AFRIKAANSE BEMIDDELING

In dec. 1974 leidde een oud grensgeschil tussen Mali en Opper-Volta tot een crisis in de onderlinge betrekkingen, nadat zich in het betwiste grensgebied gewapende incidenten hadden voorgedaan.

De omstreden grensstrook is ongeveer 160 km lang, terwijl de breedte ervan varieert van een paar km tot enkele tientallen kilometers. Mali maakt aanspraken op dit gebied in de buurt van Agacher, omdat het bewoond wordt door Toearegs en Bellahs, „bij uitstek Malische volken", die het voornamelijk als weidegrond gebruiken. Volgens het Malische blad L'Essor zou de bodem mangaan- en titaanerts bevatten en zelfs olie.

Sinds 1961 hadden deskundigen van Mali en Opper-Volta meer dan tien gemeenschappelijke bijeenkomsten aan de kwestie gewijd. Een permanente paritaire commissie was in het leven geroepen en er was een gemengde technische commissie ingesteld om de grens te bestuderen en vast te stellen op basis van documenten van vóór de onafhankelijkheid van beide landen, maar overeenstemming was uitgebleven.

Onder het Franse koloniale bewind waren de naam en de grens van het huidige Mali, de voormalige Franse Soedan (vanaf 1909), herhaaldelijk gewijzigd, Opper-Volta was in 1919 gecreëerd door afscheiding van de Franse Soedan, in 1932 als apart gebied opgeheven en ingelijfd bij Ivoorkust, en in 1947 weer als zelfstandige eenheid hersteld.

Op 5 dec. 1974 hadden de staatshoofden van beide landen, Moussa Traore (Mali) en Sangoulé Lamizana (Opper-Volta), elkaar in de grensplaats Falamana ontmoet en — naar in de Malische hoofdstad Bamako werd verklaard — hadden zij „op broederlijke wijze alle misverstanden in de grenskwestie uit de weg geruimd".

Op 16 dec. maakte de radio van Opper-Volta melding van twee schriftelijke protesten die de regering van dit land bij de Malische autoriteiten had ingediend. In het eerste schrijven d.d. 14 dec. had Opper-Volta geprotesteerd tegen de penetratie van Malische militairen die dag op het grondgebied van Opper-Volta en tegen de arrestatie door die militairen van twee soldaten uit Opper-Volta. In de tweede brief van 16 dec. werd melding gemaakt van een incident op 25 nov., toen een eenheid van het Malische leger de grens zou hebben overschreden en vier van hen zouden zijn gearresteerd.

In de nacht van 16 op 17 dec. deed zich in het grensgebied een gewapend treffen voor. Volgens radio-Ouagadougou waren Malische militairen in Opper-Volta doorgedrongen; bij de botsing was een sergeant van de veiligheidstroepen van Opper-Volta gedood en waren enkele andere militairen gewond. Volgens de Malische radio echter had het leger van Opper-Volta een offensief gelanceerd tegen Malisch gebied, maar de aanval zou energiek zijn afgeslagen. Voorts deelde dit radiostation mee dat Opper-Volta de grens met Mali had gesloten. De strijd werd vervolgens alleen via de radio voortgezet.

Bemiddeling

Terwijl president Houphouët-Boigny van Ivoorkust de partijen opriep de wapens onmiddellijk neer te leggen, stuurde het Senegalese staatshoofd Senghor een boodschap aan president Siyad Barreh van Somalia — in zijn kwaliteit van voorzitter van de OAE — met het verzoek zo spoedig mogelijk een commissie van onderzoek naar de grensincidenten in te stellen. Op 18 dec. bracht president Eyadema van Togo, voorzitter van de Conseil de l'Entente (Togo, Opper-Volta, Dahomey, Niger en Ivoorkust), een bezoek aan de Malische hoofdstad Bamako en vervolgens aan Ouagadougou, de hoofdstad van Opper-Volta. Hij nodigde de staatshoofden van Mali en Opper-Volta uit om naar de Togolese hoofdstad Lomé te komen om daar samen met president Kountché van Niger naar een vreedzame oplossing van het geschil te zoeken.

Het overleg van de vier staatshoofden vond op 26-27 dec. 1974 te Lomé plaats. Zij kwamen, aldus een na afloop gepubliceerd communiqué, overeen een bemiddelingscommissie te vormen om de veiligheid van de burgers uit een van de staten op het grondgebied van de ander te waarborgen en hun bezittingen te garanderen. Voorts moest de commissie nagaan of de troepen van Mali en Opper-Volta zich metterdaad uit het omstreden grensgebied terugtrokken. Tenslotte zou de bemiddelingscommissie pogen een oplossing voor het grensgeschil te vinden op basis van de bestaande juridische documenten. De staatshoofden van Mali en Opper-Volta kwamen overeen onmiddellijk een eind te maken aan de wederzijdse aanvallen van pers en radio. *(AFP,* 27-12-1974)

Volgens radio-Mali op 30 dec. zou de bemiddelingscommissie bestaan uit vertegenwoordigers van Guinee, Niger, Senegal en Togo.

(IAF jan./febr., *Le Monde)*

Uitgevers: Int. Uitg. en Handelmij „Systemen Keesing" B.V., Ruysdaelstraat 71-75, Amsterdam - N.V. Algemene Uitgeverij Keesing, Keesinglaan 2-20, B 2100 Deurne-Antwerpen.

VERBETERING BETREKKINGEN ENGELAND-SU

De Engelse premier Harold Wilson en de minister van buitenlandse zaken Callaghan zijn van 13 tot 17 februari voor een officieel bezoek in de Sowjet-Unie geweest. Officiële verklaringen en perscommentaren noemden als voornaamste resultaat van het bezoek de verbetering van de betrekkingen tussen de beide landen die sedert enige tijd aan de koele kant waren.
Dit bleek uit de hartelijke sfeer tijdens het bezoek en uit een viertal akkoorden, o.a. over nauwere economische en industriële samenwerking, die werden getekend. Wilson zelf noemde de ontmoeting „historisch" en de gesloten overeenkomsten „constructief en rijk van inhoud". Het bezoek was het eerste Brits-Sowjetrussische contact op het hoogste niveau sedert januari 1968, toen Wilson in Moskou was.
Heath bracht als premier nimmer een bezoek aan Rusland. Wilson had het plan om in 1970 weer naar de Sowjet-Unie te gaan, maar hij verloor in dat jaar de verkiezingen.
De conservatieve minister Douglas-Home zou toen in begin 1972 gaan maar op 24 september 1971 wees Londen 105 ambtenaren van de Sowjetrussische ambassade en handelsdelegatie het land uit omdat zij zich schuldig zouden hebben gemaakt aan militaire en industriële spionage. (pag. 101/2-'72)
De Sowjet-Unie wees deze beschuldiging van de hand en zei dat de conservatieve regering op deze manier bewust de ontspanning tussen Oost en West wilde saboteren.
Heath daarentegen verklaarde dat de Britse regering herhaalde malen sinds 1968, dus nog onder Wilson, de Sowjet-Unie in bedekte termen had verzocht zijn staf op de Londense ambassade niet verder uit te breiden en bepaalde beambten die van spionage werden verdacht naar Moskou terug te halen. Moskou weigerde echter gevolg te geven aan de discrete demarches van Londen en in 1971 moest de regering toen wel met de zaak in de openbaarheid komen, aldus de toenmalige conservatieve regering.
Een langzame normalisering van de betrekkingen begon in 1973.
In het voorjaar van dat jaar bezocht de minister voor handel en industrie Peter Walker Moskou voor de opening van een Britse industrietentoonstelling.
Begin december 1973 reisde minister Douglas-Home naar Moskou (pag. 119/2-'73) op uitnodiging van zijn ambtgenoot Gromyko. Hij kwam met een uitnodiging voor premier Heath terug. Deze accepteerde, maar hij verloor de parlementsverkiezingen en de uitnodiging verviel. Daarop werd de nieuwe premier Wilson uitgenodigd, maar deze wachtte tot na oktober 1974 toen zijn positie door de vervroegde verkiezingen aanzienlijk versterkt was.
Een andere reden voor het bezoek van Wilson was om te komen tot een verbetering van de handelsbetrekkingen. De handel tussen Engeland en de Sowjet-Unie heeft in de afgelopen 10 jaren niet dezelfde groei te zien gegeven als de Russische handel met andere Europese staten.
In het midden van de zestiger jaren was Groot-Brittannië van de westelijke landen de eerste leverancier van de Sowjet-Unie; nu is het teruggevallen tot de zevende plaats. Bovendien is de handelsbalans voor Engeland zeer negatief.
De Britse export naar de Sowjet-Unie bedroeg in 1974 £ 110 mln, de invoer uit de Sowjet-Unie £ 395 mln. De uitvoer van Engeland was daarmee zelfs onder het niveau van 1968, terwijl de Bondsrepubliek haar uitvoer in dezelfde periode ongeveer verviervoudigd heeft.
Vandaar dat met name in de Engelse pers de nu afgesloten akkoorden over nauwere economische, industriële en wetenschappelijke samenwerking en de toezegging van de Britse regering om een krediet van bijna £ 1 mrd ter beschikking te stellen aan Britse maatschappijen die Russische orders krijgen, positief werden begroet.
Ook het akkoord dat voorziet in regelmatige politieke consultatie werd algemeen gewaardeerd als een teken dat Engeland op hetzelfde niveau als andere grote Westerse landen met de Sowjet-Unie gaat communiceren, hoewel sommige waarnemers erop wezen dat dit akkoord veel minder gedetailleerd is dan bijv. dat wat met Frankrijk is gesloten en waarin voorzien wordt in een halfjaarlijkse ontmoeting van de ministers van buitenlandse zaken.
The Times (18-2) constateerde tevreden dat de Russen besloten hadden dat Engeland belangrijk is en haalde in dit verband een passage aan uit de tafelrede van partijleider Brezjnew waarin deze zei dat Engelands stem in wereldzaken „van niet weinig gewicht" is.

Brezjnew terug op politieke toneel, besprekingen, tafelredes

Het Britse gezelschap arriveerde op 13 februari in Moskou waar het werd begroet door premier Kosygin en minister van buitenlandse zaken Gromyko.

Premier Wilson (l.) en partijleider Brezjnew (r.).

Op een receptie die de Russen hun gasten die avond in het Kremlin aanboden, verscheen ook partijleider Brezjnew, die zich sedert 23 december 1974 niet meer in het openbaar had vertoond, wat in de internationale pers tot velerlei gissingen over zijn gezondheidstoestand of zijn politieke status aanleiding had gegeven. Volgens journalisten zag Brezjnew er zeer gezond uit en zijn aanwezigheid, aldus *The Times* (14-2) werd in diplomatieke kringen dan ook geïnterpreteerd als een persoonlijk compliment voor Wilson en Callaghan en een duidelijk teken dat de Russische regering wenst dat de besprekingen met Engeland een succes worden.

De directeur van het Russische persbureau *Tass*, Leonid Zamjatin verklaarde op 14 februari op een persconferentie dat Brezjnew enige weken afwezig was geweest omdat hij griep had.

Op 14 februari werden besprekingen gehouden o.a. over de handelsbetrekkingen tussen de beide landen.

's Avonds boden de Russen hun Engelse gasten een banket aan, waarbij Brezjnew en Wilson het woord voerden. Zij spraken zich daarbij uit voor voortzetting van de ontspanning tussen Oost en West. Brezjnew wees op „ernstige, positieve veranderingen" in de internationale politiek, met name in de betrekkingen tussen de Sowjet-Unie en de andere socialistische landen met de VS, Frankrijk en de Bondsrepubliek West-Duitsland.

Ook Engeland kan een waardevolle partner zijn op de weg naar vrede en vreedzame samenwerking, aldus de partijleider.

Over de Europese Veiligheidsconferentie zei Brezjnew dat hier voor lange tijd de grondslagen worden gelegd voor vrede en goede nabuurschap in Europa en dat deze belangrijke zaak daarom met succes en waardigheid afgesloten dient te worden. Wilson zei hierover te hopen dat de resultaten van het overleg binnenkort het houden van een topconferentie over vrede en veiligheid in Europa zullen rechtvaardigen. Mislukkingen, die het welslagen van de conferentie zouden tegenhouden of vertragen, zouden niet te rechtvaardigen zijn omdat zoveel hoop van deze conferentie afhangt, aldus Wilson.

Brezjnew zei dat de Sowjet-Unie vastbesloten is haar uiterste best te doen opdat de internationale ontspanning een historisch onomkeerbaar karakter krijgt en een waarachtig keerpunt wordt naar een standvastige, vruchtbare, tot wederzijds voordeel strekkende samenwerking van staten met uiteenlopende maatschappelijke stelsels op basis van volledige gelijkheid en wederzijds respect.

Een vreedzame oplossing in het Midden-Oosten noemde Brezjnew „een van de belangrijkste problemen". Een gedeeltelijke Israëlische terugtrekking van bezet Arabisch gebied achtte hij alleen dan nuttig als dat op korte termijn leidt tot een werkelijke algehele regeling in het gebied.

Wel herhaalde hij de Russische oproep tot een spoedige hervatting van de conferentie in Genève. Naar zijn mening moeten de Palestijnen daarbij als gelijkberechtigde deelnemers vertegenwoordigd zijn omdat een regeling van de Palestijnse kwestie de sleutel is voor duurzame vrede.

Bij de conferentie in Wenen over troepenvermindering in Midden-Europa signaleerde Brezjnew „hardnekkige pogingen van bepaalde landen" om eenzijdige voordelen te verlangen. Daarin zag hij een ernstige hinderpaal voor vooruitgang bij de besprekingen.

Wilson sprak de hoop uit dat zijn bezoek een nieuwe fase zou inluiden in de Brits-Russische betrekkingen. Hij zei te streven naar een positiever, creatiever tijdperk in de betrekkingen, zonder de last van tegenslagen in het verleden. „Dat betekent niet dat er geen grote verschillen tussen ons zijn. Wij vertegenwoordigen landen met zeer verschillende systemen, zeer verschillende opvattingen van democratie".

De premier zei dat er mogelijkheden zijn voor de Brits-Russische handel, maar dat de handel de laatste jaren is gestagneerd. Hij hoopte dat zijn bezoek aan Moskou de stimulans tot nieuwe groei in de handel zou kunnen zijn. Ook dacht hij aan samenwerkingsovereenkomsten op economisch, industrieel, technologisch en wetenschappelijk gebied en medische research.

Slotcommuniqué en akkoorden

Op 17 februari werd het bezoek afgesloten met de ondertekening van een gemeenschappelijk communiqué en een viertal akkoorden, t.w. voor de ontwikkeling van economische en industriële samenwerking, voor wetenschappelijke en technologische samenwerking gedurende 10 jaar, een verklaring over de niet-verspreiding van nucleaire wapens en één over regelmatige politieke consultaties.

Uit het gemeenschappelijk communiqué blijkt, dat Engeland de Sowjet-Unie gunstige kredieten met een looptijd van vijf jaar zal verlenen. Wilson becijferde het totale bedrag op een miljard Pond sterling (*f* 5,75 miljard). Naar verluidt bestrijken de kredieten de periode van 1976-1980, waarin het tiende vijf-jarenplan van de Sowjet-Unie valt.

Als eerste westelijke land heeft Engeland in een door Wilson en de Sowjetpartijleider Brezjnew getekende overeenkomst over economische en industriële samenwerking Sowjet-ondernemingen de mogelijkheid geboden aan de uitbreiding en modernisering van Britse takken van industrie mee te werken. Als daarvoor in aanmerking komende sectoren worden de kolen-, staal- en olie-industrie, alsook de wegenbouw genoemd.

In een protocol zijn Londen en Moskou regelmatige contacten op verschillende niveaus overeengekomen. In het communiqué wordt hierbij de bijzondere betekenis van topconferenties in het licht gesteld.

Ten aanzien van de Europese Veiligheidsconferentie wordt in het communiqué vastgesteld, dat er voorwaarden bestaan voor het afsluiten van het werk in Genève en voor de derde fase op het hoogste niveau „in de naaste toekomst".

Op een persconferentie hebben Wilson en de minister van buiten landse zaken, Callaghan, evenwel duidelijk gemaakt, dat in Genève in een reeks vraagstukken nog vorderingen gemaakt moeten worden.

Daartoe behoren het vraagstuk van de grenskwesties, de vreedzame wijziging van grenzen en de zogenaamde vertrouwen kwekende maatregelen. De conferentie zou, naar de mening van Wilson in de komende zomer besloten kunnen worden als de opengebleven vragen zouden zijn opgelost.

Zowel de Sowjet-Unie als Engeland zijn volgens het communiqué zeer bezorgd over „de gevaarlijke situatie" in het Midden-Oosten en zouden zo spoedig mogelijk een rechtvaardige en duurzame oplossing tot stand zien komen. Wilson zei op de persconferentie verheugd te zijn over de samenkomst van de Amerikaanse minister van buitenlandse zaken, Kissinger, met zijn Sowjet-ambtgenoot Gromyko.

Over Cyprus heet het in het communiqué, dat beide partijen handhaving van de soevereiniteit, onafhankelijkheid en onschendbaarheid van Cyprus voorstaan.

The Times merkte op 18 febr. op dat het bezoek goed zal zijn geweest voor Wilsons moreel. Kennelijk prefereren de Russen hem boven Heath die zich, van hun kant bezien, te diep aan de Europese eenheid gebonden had, te vriendschappelijk met Peking was en te argwanend of onverschillig tegenover Moskou stond.

Het blad merkt bij de „lawine" van getekende protocollen echter ook op dat nog zal moeten blijken of het Engels-Russische handelsverkeer nu werkelijk een grotere vlucht zal gaan nemen. Ditmaal hebben de Engelsen kredietfaciliteiten van een 1 miljard pond over een vijfjarige periode beschikbaar gesteld voor de stimulering van de Britse export naar Rusland. Een in 1972 verstrekt krediet van 200 miljoen pond werd echter nooit helemaal opgenomen.

Serieuze Kremlinologen betogen voorts ook dat in de zinsnede van het communiqué over bevestiging van de wenselijkheid van een globale detente de Russen blijkbaar een boodschap aan de wereld hebben willen geven dat gedurende Brezjnews tijdelijke afwezigheid geen essentiële ombuiging van het buitenlandse beleid van de Sowjet-Unie heeft plaatsgevonden.

Het protocol over geregelde politieke consultatie volgt in grote lijn de afspraak die de Russen in 1970 met de Franse president Pompidou hebben gemaakt. De Engels-Russische afspraak verbindt echter tot niet meer dan het „uitwisselen van gezichtspunten". De Russisch-Franse afspraak had het indertijd over „coördineren van posities". Er is ook geen afspraak gemaakt voor geregelde zesmaandelijke ontmoetingen van de ministers van buitenlandse zaken: eenmaal per jaar wordt in beginsel voldoende geacht. *(The Times, NRC/H'blad)*

WEST-EUROPA

NEDERLAND

PRINSES CHRISTINA VERLOOFD; ZIET AF VAN TROONOPVOLGING

Op 14 febr. werd bekendgemaakt, dat prinses Christina, de jongste dochter van koningin Juliana, zich had verloofd met de in Havana (Cuba) geboren Jorge Guillermo.
De verloofde van de prinses is rooms-katholiek. Hij is 28 jaar oud. Beiden zijn woonachtig in New York.

Jorge Guillermo werd in 1946 in Havana geboren. Zijn vader was daar arts, zijn moeder vervulde in de Cubaanse hoofdstad de functie van directeur-generaal voor het hoger onderwijs. In 1960, na de machtsovername door Fidel Castro, verliet het gezin Guillermo Cuba om zich te vestigen in de Verenigde Staten.
Jorge studeerde daar op het Monmouth college, waar hij in 1968 zijn graad behaalde met als hoofdvak kunstgeschiedenis.
Sinds 1972 heeft hij zich gewijd aan de oprichting en instandhouding van een kinderdagverblijf voor sociaal-achtergestelden in Harlem.
Hij is bezig een boek te schrijven op het gebied van de opera.
Zijn vader is in 1967 overleden. Zijn moeder is tegenwoordig docent in de Spaanse taal en Spaans-Amerikaanse literatuur aan het Hood-college in Maryland. Ze heeft verscheidene boeken geschreven.

Bij de aankondiging van de verloving werd medegedeeld, dat voor het huwelijk geen toestemming zal worden gevraagd bij de Staten-Generaal, hetgeen betekent dat prinses Christina en haar nakomelingschap uitgesloten zullen zijn van de troonopvolging. *(ANP)*

MELDINGSPLICHT HUURVERHOGINGEN BOVEN 8% NA DREIGING MET KABINETSCRISIS AANVAARD

De Tweede Kamer besprak van 16-19 dec. het beleid van de minister en staatssecretarissen van volkshuisvesting en ruimtelijke ordening. Zij deed dit aan de hand van de begroting-1975, de nota huur- en subsidiebeleid (pag. 552/2-1974) en een wetsontwerp, waarin werd voorgesteld, dat m.i.v. 1 jan. 1975 huurverhogingen van meer dan 8% bij het departement moeten worden gemeld en waarin de minister de bevoegdheid kreeg voor deze huren een maximum in te stellen.

In het debat was door de heer Scholten (ARP) een amendement ingediend, waarin de grens van 8% werd gewijzigd in 9%. Dit amendement werd door de regering bestreden en nadat gebleken was, dat er een meerderheid voor in de TK aanwezig was, verklaarde minister Gruyters het onaanvaardbaar. De minister liet in het midden, wat de consequenties van het aannemen van het amendement zouden zijn — ontbinding van de Tweede Kamer of aftreden van het kabinet.

Na deze dreiging trok de heer Scholten zijn amendement in.

Het wetsontwerp werd daarop aangenomen met de stemmen van VVD, RKPN, BP, SGP, GPV, CHU, DS'70 en de TK-leden Hutschemaekers (KVP), Schakel (ARP) en Scholten (ARP) tegen. *(ANP)*

WETSONTWERP WIJZIGINGEN JAARLIJKSE HUURVERHOGINGEN INGEDIEND

Staatssecretaris Van Dam van volkshuisvesting heeft op 10 febr. bij de Tweede Kamer het wetsontwerp ingediend, waarin wordt voorgesteld de volgende wijzigingen in het stelsel van algemene jaarlijkse huurverhogingen aan te brengen:

- de algemene jaarlijkse huurverhoging zal in 1975 niet op 1 april maar op 1 juli plaatsvinden;
- de huurverhoging mag ten hoogste 8% in plaats van 6% bedragen;
- in 1975 zal in beginsel geen huurharmonisatie plaatsvinden.

Het wetsontwerp beoogt een geleidelijke overgang te bewerkstelligen van het bestaande stelsel van jaarlijkse huurverhogingen naar het nieuwe stelsel, dat in de nota huur- en subsidiebeleid is aangekondigd. (pag. 552/2 e.v.-1974).
De nieuwe regelingen zullen op 1 juli 1975 van kracht worden. Het verdient aanbeveling, volgens de staatssecretaris, dat de jaarlijkse huurverhoging daarmee samenvalt. Daarom wordt voorgesteld deze, alléén voor dit jaar, te verschuiven van 1 april naar 1 juli.
De regering vindt het wenselijk de trendmatige jaarlijkse huurverhoging van 8% al dit jaar in te voeren en dat percentage te laten gelden voor alle woningen, waarvoor nog huurprijsvoorschriften gelden. Voor de niet of niet meer gesubsidieerde woningen in het niet-geliberaliseerde gebied — waarvoor de huurverhogingen niet verplicht zijn, maar in vrij overleg tussen huurder en verhuurder kunnen worden overeengekomen — geldt dit percentage dan als maximum.
Aan het huidige stelsel van huurharmonisatie kleven bezwaren, vooral wat betreft de waarderingsmethode van woningen.
Een nieuwe methode is in voorbereiding. De regering verwacht, dat daarmee in 1976 zal kunnen worden gewerkt. Vandaar haar voorstel de huurharmonisatie dit jaar achterwege te laten. (A N P)

REGERINGSVOORSTELLEN GRONDWETSWIJZIGING DOOR TWEEDE KAMER AFGEWEZEN

De Tweede Kamer besprak van 21-23 jan. en op 28 jan. de nota grondwetsherzieningsbeleid, die de regering in juni vorig jaar had uitgebracht (pag. 440/2 - 1974).
Tijdens de discussies bleek, dat de Kamermeerderheid vrijwel alle in die nota gedane voorstellen afwees. De afwijzing werd bevestigd door aanvaarding van een aantal moties.

De TK aanvaardde een motie-Van der Sanden (KVP), waarin de figuur van de gekozen kabinetsformateur werd afgewezen. Tegen de motie waren alleen de fracties van de PvdA, PPR en D'66.
De motie sprak uit dat de gekozen formateur een ondeugdelijk middel is om onze representatieve parlementaire democratie te versterken en dat het opnemen van de vertrouwensregel in de Grondwet de bezwaren tegen de gekozen formateur niet zou wegnemen.
Aanvankelijk wilde de motie ook uitspreken dat de gekozen formateur in ernstige mate afbreuk zou doen aan het Nederlandse parlementaire stelsel. Drs. Fransen (PvdA) en anderen betwistten dat, zeker wanneer zou worden uitgesloten dat de gekozen formateur, premier geworden, na eerste confrontatie van zijn kabinet met het parlement meteen tot Kamerontbinding zou overgaan.
De heer Van der Sanden gaf gevolg aan de aandrang, de motie te wijzigen ten aanzien van de vermeende afbreuk aan het parlementaire stelsel, al bleven de „linkse drie" tenslotte tegen de motie als geheel.
Aan het slot van de discussie heeft de Tweede Kamer ook uitgesproken dat de Eerste Kamer de haar thans toekomende taken en bevoegdheden moet behouden, zowel naar het geschreven als naar het ongeschreven recht.
Wel zou — als nieuwigheid — deze Kamer voor een periode van 4 jaar dienen te worden gekozen door leden van de provinciale staten binnen zes weken na hun beëdiging (aldus kan de samenstelling van de Eerste Kamer niet meer achterlopen op de laatst gehouden Statenverkiezingen).
De ten gunste van de Eerste Kamer ingediende motie-De Kwaadsteniet (ARP) werd aangenomen met 68 tegen 63 stemmen (voor waren ARP, CHU, KVP, VVD, SGP, GPV en RKPN).
Een motie-De Vries (PvdA), die aandrong op afschaffing van de Eerste Kamer, werd verworpen met alleen de stemmen van PvdA, D'66, PPR en PSP voor.
De Tweede Kamer heeft de regering verder aangeraden, geen voorstellen in te dienen die ten doel hebben, de bepalingen over de methode van aanwijzing van de commissaris des konings en de burgemeester uit de grondwet te verwijderen.
De tegen „deconstitutionalisering" gerichte motie-Tilanus (CHU) werd aangenomen; vóór waren CHU, ARP (minus J. N. Scholten), VVD, KVP, DS'70, SGP, BP, GPV en RKPN.
Met grote meerderheid verworpen werd tenslotte een motie-Jurgens (PPR) over de mogelijkheid tot het houden van beslissende referendums op initiatief van een bepaald aantal kiezers betreffende door het parlement aanvaarde wetsontwerpen. De motie kreeg alleen steun van de PPR, D'66 (minus Van Mierlo), PSP,

BP en mej. Kappeijne van de Coppello (VVD) die in de gevraagde volksraadpleging een nuttige aanvulling van de bevoegdheden van de kiezers zag. (N R C / H'b l a d)

WETSONTWERP VERLAGING LOON- EN INKOMSTENBELASTING INGEDIEND

Minister Duisenberg en staatssecretaris Van Rooijen van financiën hebben op 6 febr. het wetsontwerp voor een tijdelijke verlaging van de loon- en inkomstenbelasting ingediend, dat in het pakket van stimulerende maatregelen voor de Nederlandse economie was aangekondigd (pag. 792/3 e.v. - 1974). De belastingverlaging geldt alleen voor 1975.

Wegens de tijd, die nodig is voor de voorbereiding, vervaardiging en verspreiding van de loonbelastingtabellen kan de tariefsverlaging voor de loonbelasting pas ingaan op 1 april van dit jaar. Het tarief voor deze belasting zal daarom zodanig zijn, dat in een tijdsbestek van drie kwartalen de belastingverlaging voor het hele kalenderjaar 1975 volledig in de voorgenomen omvang zal worden geëffectueerd.

Het voorstel houdt in een verlenging van de belastingvrije sommen en de tariefschijven met 1,5%. De eerste tariefschijf wordt extra verlengd tot *f* 5.000.

De budgettaire betekenis van de verlaging wordt geraamd op *f* 840 mln op jaarbasis.

De verlaging leidt volgens de minister van financiën tot het verruimen van het vrij besteedbare inkomen en kan een bijdrage leveren tot het vergroten van de binnenlandse bestedingen.

De maatregel betekent voor iemand die een belastbaar inkomen heeft van *f* 30.000 een belastingverlaging van *f* 179 (hij betaalt *f* 6.196 in plaats van *f* 6.375). Van dit bedrag is *f* 100 het gevolg van de verlenging van de eerste schijf tot *f* 5.000 en *f* 79 het gevolg van de verlenging van de belastingvrije sommen en tariefschijven met 1,5%. Bij dit voorbeeld is uitgegaan van een gehuwde man zonder kinderen.

Bij een inkomen van *f* 40.000 wordt de belasting *f* 231 minder en bij *f* 80.000 is dat bedrag *f* 340.

Hieronder volgen de nieuwe belastingvrije sommen en aftrekregelingen. Tevens drukken we de nieuwe tariefschijven af.

Belastingvrije sommen

Tariefgroep 1 (werkende gehuwde vrouwen)	*f* 1.559
Tariefgroep 2 (ongehuwden tot 35 jaar)	*f* 4.517
Tariefgroep 3 (ongehuwden van 35 jaar en ouder die gehuwd zijn geweest of kinderaftrek genieten)	*f* 6.073
Tariefgroep 4 (gehuwde mannen)	*f* 7.786
De arbeidsongeschiktheidsaftrek (voor personen onder de 65 jaar die voor 45% of meer arbeidsongeschikt zijn)	*f* 1.403
De bejaardenaftrek voor gehuwde mannen	*f* 2.182
De bejaardenaftrek voor alleenstaanden	*f* 1.528
De extra aftrek die geldt voor een alleenstaande met recht op kinderaftrek	*f* 1.713
Het maximum voor de bijzondere aftrek voor onvolledige gezinnen waarin een alleenstaande (man of vrouw) buiten het huishouden werkzaamheden verricht en kinderaftrek geniet voor een kind dat jonger is dan 16 jaar	*f* 2.493

Belastingpercentage toe te passen op de belastbare som	Opvolgende inkomensschijven	Totaal opvolgende schijven	Belasting bij totaal opvolgende schijven
20% over de eerste	*f* 5.000	*f* 5.000	*f* 1.000
25% over de volgende	6.141	11.141	2.535
31% over de volgende	8.202	19.343	5.077
39% over de volgende	7.610	26.953	8.044
49% over de volgende	12.032	38.985	13.939
58% over de volgende	16.716	55.701	23.634
63% over de volgende	18.687	74.388	35.406
66% over de volgende	22.999	97.387	50.585
69% over de volgende	45.996	143.383	82.322
71% over elke volgende gulden			

DRAADOMROEP GELIQUIDEERD

Op 31 jan. heeft de draadomroep definitief opgehouden te bestaan. Na een liquidatieperiode van tien jaar werden toen de aansluitingen van de laatste krap 30.000 abonnees afgesloten.

De radiodistributie, zoals de officiële aanduiding van deze tak van de PTT luidde, had op het laatst alleen nog netten in Hilversum, Amsterdam, Rotterdam en Den Haag. *(NRC/H'blad)*

POSTTARIEVEN PER 1 APRIL OMHOOG

Staatssecretaris Van Hulten van verkeer en waterstaat heeft op 18 febr. in een brief aan de Tweede Kamer een verhoging van de posttarieven per 1 april a.s. aangekondigd. Op die datum wordt een gewone brief vijf cent duurder en licht drukwerk gaat met hetzelfde bedrag omhoog. Postpakketten gaan enkele kwartjes meer kosten.

De belangrijkste wijzigingen van de posttarieven zien er als volgt uit:

	Nu	1-4-1975
Brieven:		
0- 20 gr.	0,45	0,50
20- 50 gr.	0,80	0,90
50-100 gr.	1,20	1,30
100-250 gr.	1,50	1,75
Drukwerken:		
0- 20 gr.	0,30	0,35
20- 50 gr.	0,50	0,60
50-100 gr.	0,75	0,90
100-250 gr.	1,10	1,30
Pakjes:		
250- 500 gr.	2,00	2,25
500-1000 gr.	3,00	3,25
1000-2000 gr.	3,75	4,25
2000-3000 gr.	4,75	5,25
Postpakketten:		
0- 1 kg	3,50	4,00
1- 2 kg	4,50	5,00
2- 3 kg	5,50	6,00
3- 5 kg	6,50	7,00
5- 7 kg	7,50	8,00
7-10 kg	9,00	10,00

Het aantekenrecht en het recht voor spoedbestelling voor stukken tot 250 gr. die voor port plus recht *f* 3 bedragen. worden verhoogd tot *f* 3,50.

Tarieven in het internationale verkeer, die aan de binnenlandse zijn gelijkgesteld, worden in dezelfde mate verhoogd.

	Nu	1-4-1975
Stortingen op girorekeningen (excl. die op eigen rekening)	0,75	0,85
Binnenl. postwissels	2,00	2,10

RESULTATEN 1974 EN VERWACHTINGEN 1975 NEDERLANDSE GASUNIE

De Nederlandse Gasunie heeft op 11 febr. een emissieprospectus uitgegeven van een lening van *f* 100 mln tegen 8,75% rente, waarin cijfers worden verschaft over de resultaten in 1974 en de verwachtingen voor 1975.

Uit het prospectus blijkt o.m., dat de Gasunie in 1974 meer gas naar het buitenland heeft verkocht dan in Nederland. De totale verkopen zijn wat de hoeveelheid betreft bijna 20% gestegen, maar de opbrengsten in geld passeerden de *f* 5 mrd en zijn daarmee 45% toegenomen in vergelijking met 1973.

Ook de kosten van de aankoop van

het gas waren echter aanzienlijk hoger, zodat de winst uiteindelijk weinig verschilt van die in 1973.

De totale afzet van gas steeg in 1974 van 69,7 miljard kubieke meter tot 82,5 miljard m3. Voor de eerste keer was de export met 41,4 miljard m3 iets groter dan het binnenlandse verbruik van 41,1 miljard m3.
In het binnenland steeg het industriële verbruik sterker dan het particuliere. De Gasunie verkocht aan de gasbedrijven 17,9 miljard m3 (1973 16,9 miljard m3) en aan de industrie 23,2 miljard m3 (1973 21,4 miljard m3).
In het prospectus wordt voor 1975 en volgende jaren als verwachting uitgesproken dat er ongeveer evenveel zal worden uitgevoerd als er in het binnenland wordt afgezet.
De binnenlandse afzet in 1974 kwam overeen met circa 47% van het totale energieverbruik, resp. met 73% van het door aardgas vervangbare deel van het energieverbruik.
Van de binnenlandse afzet is circa 67% van het gas qua prijs gerelateerd aan de olieprijzen.
In 1975 wordt een totale binnenlandse afzet voorzien van circa 46 miljard m3. De gasbehoefte in het binnenland zal daarna geleidelijk oplopen tot 110 miljard m3. De bestaande concessies en de inkoopcontracten dekken deze behoefte.
De emissie dient voor gedeeltelijke dekking van de financieringsbehoefte in 1975. In dit jaar worden de investeringsuitgaven geraamd op circa ƒ 425 miljoen.
De gasverkoop bracht in 1974 voor het eerst meer dan ƒ 5 miljard op (ƒ 5.058,6 miljoen tegen 1973 ƒ 3.456,4 miljoen). De inkoop steeg van ƒ 2.847,2 miljoen in 1973 tot ƒ 4.377,2 mln in 1974.
Het bedrijfsresultaat vóór belasting was in 1974 ƒ 154,2 mln, tegen over 1973 ƒ 151,3 mln, zodat de duurdere inkoop en de gestegen bedrijfskosten geen stijging van de winst toelieten, overeenkomstig de grotere afzet en de hogere prijzen.
De nettowinst wordt berekend op ƒ 80,2 mln tegen 1973 ƒ 72,0 mln.

WET UITKERING OORLOGSSLACHTOFFERS OOK VOOR VOORMALIGE NEDERLANDERS

Staatssecretaris Meijer van CRM heeft op 14 febr. bij de Tweede Kamer een wetsontwerp ingediend tot wijziging van de wet uitkeringen voor slachtoffers van vervolging om reden van ras, geloof of wereldbeschouwing.

In het ontwerp wordt voorgesteld, dat deze wet m.i.v. 1 juli van dit jaar ook van toepassing wordt op vervolgden, die na de oorlog hun Nederlandse nationaliteit hebben verruild voor die van een ander land.

Om deze slachtoffers, in dezelfde mate getroffen door de veelal verlate gevolgen van de vervolging, te steunen, zullen ook zij aanvragen voor een buitengewoon pensioen kunnen indienen.

De wetswijziging omvat groepen ex-Nederlanders in Europa en het voormalige Nederlands-Indië en hun nabestaanden. *(ANP)*

RAPPORT VOORLOPIGE WETENSCHAPPELIJKE RAAD VOOR HET REGERINGSBELEID OVER OPBOUW EN ORGANISATIE VAN HET CENTRALE BESTUUR

De voorlopige wetenschappelijke raad voor het regeringsbeleid, op 20 nov. 1972 geïnstalleerd (pag. 765/3-1972), publiceerde op 5 febr. een rapport over de opbouw en organisatie van het centrale bestuur in Nederland. De raad concludeerde, dat deze in hoge mate ondoorzichtig zijn en dat daardoor de effectieve democratische controle sterk belemmerd wordt.

De raad wijst een aantal ernstige knelpunten aan (o.m. op het gebied van het milieubeleid) en doet voorstellen om deze tekortkomingen op te heffen. Deze voorstellen gaan meest in de richting van aanbevelingen tot verder onderzoek, zoals voor de instelling van een commissie-adhoc onder voorzitterschap van staatssecretaris Polak (binnenlandse zaken), inzake de onderlinge taakverdeling tussen de departementen.
Dr. Kremers, voorzitter van de raad, hoopt dat deze commissie, voordat een nieuw kabinet optreedt, aanbevelingen kan doen, maar hij verwacht dat dat onmogelijk zal blijken te zijn omdat tijdens de rit van dit kabinet niemand veranderingen in de ministeriële taakverdeling aangebracht wil zien.
In de nota wordt ook gesproken over het inefficiënte functioneren van de ministerraad. De ministerraadsvergaderingen kosten de bewindslieden zeer veel tijd; in het eerste halfjaar van 1974 hebben zij in totaal 265 uur vergaderd. De ministers krijgen bovendien onvoldoende ondersteuning voor hun optreden in de ministerraad.
De voorlopige wetenschappelijke raad pleit voor meer overleg in onderraden; uit de praktijk blijkt echter dat de ministers daar weinig voor voelen en dikwijls afwezig zijn bij de onderraadsvergaderingen. In tegenstelling tot het grote aantal uren dat de ministerraad bijeen kwam, vergaderden de onderraden niet meer dan 73,5 uur.
De wetenschappelijke raad kondigt aan zelf een anderhalf jaar durende studie te zullen doen naar het functioneren van alle mogelijke adviesinstanties bij de centrale overheid. Volgens de WRR is er op dit gebied sprake van wildgroei, waardoor het inzicht in de onderlinge samenhang tussen deze instanties vertroebeld wordt. De WRR heeft de ministerraad gevraagd in de periode, die zij aan deze studie besteedt, geen nieuwe adviesinstanties in te stellen.
Dr. Kremers meent dat het hoog tijd wordt dat de rijksoverheid intern orde op zaken stelt. Tussen verschillende departementen bestaan reeds jarenlang competentiegeschillen; bij de kabinetsformatie is afgesproken deze bij te leggen. De WRR dringt erop aan dat de voorstellen van de commissie-Van Veen over interdepartementale taakverdeling (april 1971) worden uitgevoerd, vooral waar het betreft het milieu-beleid, onderwijs en het opperbeheer van de politie.
De WRR heeft zich ook bezig gehouden met de relatie tussen het landsbestuur en de lagere overheden. In dat verband dringt de raad erop aan spoedig een principebesluit te nemen over de gewestvorming. De raad spreekt zelf — na vergelijking van verschillende bestuurlijke modellen — voorkeur uit voor een model waarbij aan circa twintig provincies-nieuwe-stijl grote bevoegdheden worden toegekend over een zo breed mogelijk beleidsterrein. (A N P)

FAILLISSEMENTEN IN 1974

Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) maakte op 31 jan. bekend, dat in 1974 3.155 faillissementen werden uitgesproken, ofwel 24% meer dan in 1973 (2.543). Het is de eerste keer na de tweede wereldoorlog, dat het aantal boven de 3.000 kwam.

De toeneming betrof alle sectoren van het bedrijfsleven behalve de landbouw (53 tegen 63). Voor de industrie (excl. bouwnijverheid) liep het aantal op van 351 in 1973 tot 474 (+35%), voor de bouwnijverheid van 457 tot 509 (+11%), voor de handel van 707 tot 746 (+6%), voor het vervoer van 78 tot 113 (+45%) en voor de dienstverlening van 388 tot 489 (+26%).
Voor het vierde kwartaal liep het cijfer in vergelijking met het voorgaande jaar op van 687 tot 840 (+22%). De maandcijfers voor dat kwartaal waren resp. 323, 284 en 233 (v.j. 251, 251 en 185).
Per 100.000 inwoners waren de cijfers voor 1973 en 1974 resp. 19,0 en 23,4.
Voor de landsdelen waren deze verhoudingscijfers:
Noord-Nederland (Gr., Fr. en Dr.) 15,7 en 17,9;
Oost-Nederland (Ov. en Gld.) 16,1 en 18,5;
West-Nederland (Utr., N.-H. en Z.-H.) 20,6 en 24,9;
Zuid-West-Nederland (Zld) 26,6 en 20,4 en Zuid-Nederland (N.Br. en L.) 18,8 en 27,5.
Van de 16 gemeenten met meer dan 100.000 inwoners waren er in 1974 12 met een verhoudingscijfer hoger dan het landelijk gemiddelde. Voor deze 16 gemeenten samen was het verhoudingscijfer 28,1 (v.j. 24,4) tegen 21,5 (v.j. 16,8) voor de rest van het land. (Ministerie van economische zaken)

OMZETSTATISTIEK MIDDENSTAND 1974

Het Economische instituut voor de middenstand (EIM) publiceerde op 31 jan. gegevens betreffende de in 1974 behaalde omzet van de middenstand. Hieruit bleek, dat het koperspubliek in 1974 vooral belangrijk meer heeft uitgegeven aan duurzame artikelen, zoals boeken, fotoapparatuur, huishoudelijke apparaten, lederwaren (woning)textiel en meubelen. De sectoren van het winkelbedrijf, die deze artikelen voeren, hebben in 1974 veel grotere omzetstijgingen geboekt dan in het jaar daarvoor.
Omzetstijgingen konden in alle onderdelen van het winkelbedrijf worden genoteerd, maar het EIM tekent

daarbij aan, dat deze toenemingen voor een belangrijk deel, zo niet geheel, werden veroorzaakt door prijsstijgingen. In vele gevallen is dus niet of nauwelijks sprake geweest van een vergroting van de verkopen van de aantallen artikelen.

Het EIM constateert dat de sterke kostenstijgingen bij veel middenstandsbedrijven niet gepaard zijn gegaan met een evenredige vergroting van de geldomzet en/of de brutowinst, zodat de winstgevendheid van de middenstand is aangetast.
Dit, gevoegd bij de scherpe concurrentie, had tot gevolg dat in 1974 vele middenstanders hun zaken moesten sluiten. Het EIM stelt vast dat het midden- en kleinbedrijf over het geheel genomen een ongunstig jaar achter de rug heeft.
De winkeliers in de voedingsmiddelensector hebben vorig jaar lang niet allen goed geboerd. De slagers kwamen zelfs niet verder dan een omzetstijging van 1% (in 1973: 8%) en de groenteboeren tot 5% (v.j. 8%). Daarentegen boekten de bakkers een omzetgroei van 14% (9%), maar voor bakkersprodukten was de prijsstijging dan ook groot.
De kruideniersbranche wist de omzet minder sterk op te voeren dan het voorafgaande jaar (7% tegen 12%). Hetzelfde gold voor de slijters, die hun omzetstijging zagen teruglopen van 12% naar 5%. Daarentegen was bij de banketbakkersbedrijven en bij de sigarenwinkels de stijging in 1974 (12%) aanzienlijk groter dan in het jaar ervoor (5%).
In de sector van de duurzame consumptiegoederen voerden de (kantoor)boekwinkels hun verkopen op met 15 tot 19%. Ook in de overige sectoren bleven de omzetplussen flink boven de 10%. In de textielwinkels liep de omzetontwikkeling erg uiteen: van plus 26% in de wol en handwerkzaken tot plus 5% in de stoffenzaken. Gemiddeld was er voor de textielsector als geheel een omzetstijging van 9% weggelegd, tegen 4% in 1973.
Veel beter deden de schoenmakers het vorig jaar met een omzetgroei van 14%, het dubbele van 1973. (N R C / H ' b l a d)

VERWACHTINGEN 1975 ECONOMISCH INSTITUUT MIDDEN- EN KLEINBEDRIJF

Het Economische instituut voor het midden- en kleinbedrijf (EIM) publiceerde op 7 febr. een „Economische verkenning", waarin de verwachtingen voor deze bedrijfstak voor 1975 uiteengezet werden.
Het EIM verwacht, dat het midden- en kleinbedrijf in handel, industrie, horeca en vervoer in 1975 kan rekenen op een lichte verbetering van de gang van zaken en van de ondernemersinkomens. Mits de economische stimuleringsmaatregelen van de regering succes hebben, is er in de middenstand enig herstel te verwachten na het teleurstellende jaar 1974.

De teleurstellende gang van zaken in de middenstand in 1974 werd veroorzaakt door sterke loon- en kostenstijgingen en door de sterke teruggang van de bouwactiviteit. Aangezien voor dit jaar een wat gematigder kostenontwikkeling en een verbetering van de bouwactiviteiten mag worden verwacht, kan vooral daarom een iets gunstiger perspectief voor het midden- en kleinbedrijf worden verondersteld, aldus het EIM.
Het instituut houdt er rekening mee dat de daling van de ondernemersinkomens in de middenstand dit jaar tot staan zal komen. De inkomensstijging blijft echter naar verwachting opnieuw achter bij die van andere bevolkingsgroepen.
Over het geheel genomen zullen de ondernemersinkomens dit jaar met 5 à 6% stijgen; vorig jaar was er een geringe teruggang. In het winkelbedrijf wordt een groei van het ondernemersinkomen geraamd van 6,5% (1974: plus 2,5%), in de industrie van 5% (was -4%), in de horeca van 5,5% (was nihil) en in het vervoer van 3% (was -4,5%).
De stijging van de geldomzetten in de verschillende sectoren van de middenstand, die in 1974 9,5% heeft bedragen, zal dit jaar 12% worden. In de sector winkelbedrijven wordt een verminderde omzetgroei geraamd van 12 naar 10%.
Voor het midden- en kleinbedrijf als geheel wordt voor 1975 een totale kostenstijging verwacht van 12,5%, tegen 11% in het voorgaande jaar. Ondanks de acceleratie van de kostenstijging is hier sprake van een verbetering, omdat de toeneming van de kosten dit jaar dichter bij het tempo van de omzetgroei blijft. (A N P)

200 KM RIJKSWEGEN VAN PROGRAMMA GESCHRAPT

Minister Westerterp van verkeer en waterstaat deelde de TK-commissie voor verkeer en waterstaat op 3 febr. mede, dat hij van plan was ong. 200 km aan rijkswegen, die voorkomen op het structuurschema hoofdwegennet 1966, niet meer op te nemen in het structuurschema verkeer en vervoer, dat op het departement in voorbereiding is.
Schrapping van veertien autosnelwegen of delen daarvan is een gevolg van een beleidswijziging, die leidt tot een „grofmazig" rijkswegennet.
De wegen, die volgens de minister niet meer nodig zijn, zijn de volgende:

in de randstad:

- rijksweg 3 Amsterdam — Gouda — Rotterdam (uitgezonderd gedeelte tussen Amsterdam en Amstelveen);
- rijksweg 14 Leidschendam — Zoetermeer (hier komt een 2de spoorlijn naar Zoetermeer voor in de plaats);
- rijksweg 16 (tussen rijksweg 44 bij Sassenheim en rijksweg 20 nabij Gouda);
- rijksweg 24 (Gouda — Utrecht);
- rijksweg 80 (Aalsmeer — Vinkeveen);
- rijksweg 11 (verbinding tussen autoweg Utrecht — Amsterdam en weg van Utrecht naar Hilversum);
- rijksweg 15 (door Voorne-Putten en de Hoekse Waard);

in het noorden van het land:

- rijksweg 6 (Emmeloord N.O.P. — Groningen);
- rijksweg 16 (bij Alkmaar);
- rijksweg 33 (Assen — Oosterwolde);
- rijksweg 50 (Joure — Akkrum);

in het zuiden van het land:

- rijksweg 75 (bij Eindhoven voor wat het gedeelte door het natuurgebied de Strabrechtse Heide betreft);
- rijksweg 58 (Breda — Bergen op Zoom);
- rijksweg 62 (noordelijkste gedeelte). (N R C/H'b l a d)

DRAGEN VEILIGHEIDSGORDEL M.I.V. 1 JUNI VERPLICHT

M.i.v. 1 juni a.s. zal elke autobestuurder en de naast hem gezeten passagier verplicht zijn een veiligheidsgordel te dragen, wanneer zijn personenwagen na 1 jan. 1971 op de weg is gekomen.
De straf bij niet nakomen van deze verplichting bedraagt *f* 300 boete of twee maanden hechtenis.
De regeling geldt niet voor oudere wagens, omdat daarin de nodige voorzieningen (bevestigingspunten voor de gordels) ontbreken.
Het besluit is genomen in overleg met de regeringen van België en Luxemburg (zie ook pag. 136/2). *(ANP)*

VVD DIENT EIGEN WETSONTWERP INZAKE ABORTUS IN

De VVD heeft op 12 febr. een eigen initiatief-wetsontwerp inzake de afbreking van zwangerschap ingediend. Het ontwerp is ondertekend door de TK-leden mevr. Veder-Smit en de heer Geurtsen.
Naast de ontwerpen van de PvdA-TK-leden Lamberts en Roethof (pag. 525/3-1972) en van de TK-fracties van KVP en ARP (pag. 106/1-1975) is dit het derde wetsontwerp betreffende abortus, dat aan de Tweede Kamer is voorgelegd.
Hoofdpunten uit het liberale ontwerp zijn de volgende:

De VVD wil de strafbaarheid van de arts opheffen, zoals in het ontwerp-Lamberts-Roethof het geval is, echter met de beperking, dat de arts aan een aantal wettelijke bepalingen moet voldoen.
In het ontwerp komen geen criteria voor voor de overwegingen, die aan een abortus ten grondslag moeten liggen. In dit ontwerp zijn het de vrouw en de arts, die, zo nodig na raadpleging van deskundigen, uitmaken of de zwangerschap onderbroken zal worden.
Het ontwerp eist dat de geneeskundige ervoor zorgt, dat er voldoende nazorg is; dat vrouw en verwekker in de gelegenheid worden gesteld goede voorlichting over anti-conceptie te ontvangen en dat de ingreep wordt geregistreerd.
Verder moet de behandeling worden gegeven in een algemeen ziekenhuis, dan

wel in een ziekenhuis, dat door de minister van volksgezondheid is aangewezen als categoraal ziekenhuis, dan wel in een abortuskliniek, die door de minister als zodanig is erkend. Ergens anders mag niet worden geaborteerd op straffe van maximaal ƒ 10.000 boete.

Een abortuskliniek hoeft geen organisatorische binding met een ziekenhuis te hebben, zoals in het ontwerp van KVP en ARP is voorzien. Er worden wel regels gegeven voor erkenning van de kliniek door de minister.

Wat de verdere gang van zaken rond de abortus betreft zal er een landelijke adviescommissie worden ingesteld, die moet toezien, of de wettelijke bepalingen in ziekenhuizen en/of klinieken wel worden nageleefd. Deze commissie zal voor de helft bestaan uit leden, die door de Koninklijke Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst worden aangewezen en voor de andere helft door de Nationale raad voor maatschappelijk welzijn. De commissie zal ten hoogste acht leden plus een voorzitter tellen. De voorzitter wordt aangewezen door de KNMG.

Andere punten uit het ontwerp: een gynaecoloog zal de ingreep moeten verrichten, dan wel de medeverantwoordelijkheid ervoor dragen. Andere geneeskundigen kunnen door de landelijke adviescommisie bevoegd worden verklaard. Er moeten voldoende verpleegkundigen zijn. Verplicht wordt ook de aanwezigheid van maatschappelijke en psycho-sociale hulpverlening, alsmede de zekerheid, dat bij onverwachte moeilijkheden de vrouw tijdig de noodzakelijke behandeling kan krijgen.

De bevoegdheid van de landelijke commissie zal o.m. hierin bestaan, dat zij eens per kwartaal van iedere aborterende geneeskundige een lijst ontvangt, waarop vermeld staan het aantal ingrepen, de duur van de zwangerschappen, die werden afgebroken, de leeftijd, de burgerlijke staat en het aantal kinderen van elk van de behandelde vrouwen, de vraag of, en zo ja in welk van de gevallen met anderen overleg is gepleegd en welke de aard van de deskundigheid van de geraadpleegde(n) was.

De commissie zal voorts het recht verkrijgen toegang tot een ziekenhuis of kliniek te verlangen, de bovengenoemde gegevens op te eisen en antwoord te verkrijgen op door haar verlangde inlichtingen, voorzover zij die redelijkerwijze voor de uitoefening van haar taak nodig heeft.

Voorts kan de commissie een inrichting schriftelijk een „aanwijzing" geven. Indien deze betrekking had op de uitvoering van de ingreep of de nazorg en als gebleken is, dat hij niet is opgevolgd, wordt het Staatstoezicht op de volksgezondheid ingeschakeld.

Artsen, die de ingrepen niet op de voorgeschreven wijze registreren, kunnen worden veroordeeld tot maximaal ƒ 2.000 boete. Op het niet insturen van de kwartaallijst staat eveneens een boete van maximaal ƒ 2.000. Deze vergrijpen vormen geen misdrijven, maar overtredingen.

Het ontwerp geeft aan, dat een vrucht niet mag worden gedood, indien redelijkerwijs mag worden aangenomen, dat deze in staat is buiten de moederschoot in leven te blijven.

Tenslotte is er een bepaling opgenomen, volgens welke onbevoegden, die een abortus opwekken, bestraft kunnen worden met maximaal 4½ jaar gevangenisstraf.

Bijzondere TK-commissie abortuswetten

De Tweede Kamer besloot op 30 jan. een bijzondere commissie in te stellen voor de voorbereiding van het abortusdebat.

In de commissie nemen geen leden zitting, die ten nauwste bij de indiening van de initiatiefontwerpen betrokken zijn.

Vrees voor impasse inzake abortuswetgeving

Nu de TK drie initiatiefontwerpen voorliggen inzake de wetgeving betreffende abortus, bestaat in brede kring de vrees, dat in deze zaak een impasse is ontstaan.

Het ontwerp van KVP en ARP heeft alleen aanhang bij de confessionelen — een minderheid in de Tweede Kamer.

Het ontwerp - Lamberts - Roethof wordt door de confessionelen afgewezen en heeft voor aanvaarding de steun nodig van de VVD. De VVD geeft echter de voorkeur aan het eigen ontwerp en meent, dat het onmogelijk is haar volstrekt andere uitgangspunten voor abortuswetgeving d.m.v. amendering in het PvdA-ontwerp over te brengen.

Het ontwerp van de VVD is door zowel PvdA als KVP — zij het op tegengestelde gronden — negatief ontvangen en lijkt ook niet op een meerderheid te kunnen rekenen. *(NRC/H'blad)*

(Vor. ber. pag. 106/1-1975)

CHU ONDER VOORWAARDEN AKKOORD MET CDA

De CHU hield op 7 en 8 febr. een algemene ledenvergadering, waarop werd gesproken over deelname van de partij aan het CDA, het samenwerkingsverband van KVP, ARP en CHU.

De vergadering aanvaardde de statuten van het CDA, waarmee zij instemde met een federatief samenwerkingsverband met KVP en ARP, maar zij laste een additioneel artikel in, waarin werd bepaald, dat de TK-fracties van de drie partijen niet gebonden zijn om het streven naar één fractie te realiseren, voor zover en voor zolang geen wijziging is gekomen in de huidige parlementair-politieke situatie. De beslissing of met één CDA-lijst zal worden uitgekomen bij de eerstvolgende TK-verkiezingen zal t.z.t. worden genomen door de bevoegde organen van de drie partijen aan de hand van de dan bestaande situatie.

Met 329 tegen 247 stemmen werd afgewezen een voorstel in de statuten niet het evangelie als richtsnoer van het politieke handelen van het CDA op te nemen, maar „het bijbelse getuigenis van Gods beloften en geboden".

In plaats hiervan aanvaardde de vergadering een motie van oud-minister H. K. J. Beernink, die het begrip evangelie nader interpreteerde als het bijbelse getuigenis van Gods beloften en geboden. Deze nadere interpretatie zou als toelichting in de statuten moeten worden opgenomen.

Partijvoorzitter baron Van Verschuer noemde vier voorwaarden, waaraan moet worden voldaan, voordat men tot één lijst zou kunnen besluiten. Deze voorwaarden zijn:

1. Een duidelijk profiel voor de politiek van de toekomst, gebaseerd op de grondkenmerken van het CDA;
2. dit scherp te omlijnen profiel en niet het beleid van het kabinet-Den Uyl zal inzet moeten voor de eerste algemene verkiezingen waar het CDA zich presenteert;
3. geen vertekening of vervaging van het profiel door afspraken voordat de kiezers zich hebben uitgesproken;
4. een aantal christen-democraten zal als kandidaat bewindslieden naar voren dienen te worden geschoven. (N R C/H' b l a d) (Vor. ber. pag. 87/1-1975)

GRATIE VOOR BERKELSE ARTS OPDAM

Op 14 febr. heeft de Berkelse arts J. F. A. M. Opdam, die in 1954 wegens moord op zijn vrouw tot levenslang was veroordeeld (pag. 11876/2-1955) gratie gekregen. Voorwaarden zijn, dat hij geen artsenpraktijk zal uitoefenen en dat hij zich door de reclassering zal laten begeleiden. (A N P)

BELGIË

PROGNOSE VAN PLANBUREAU

Volgens het Planbureau zal de economische groei in België in 1975 maximum 1,1% bedragen. Verwacht wordt dat op 30 juni 136.000 volledig werklozen (daarin begrepen de door de overheid tewerkgestelde werklozen) zullen ingeschreven zijn, tegen 98.000 op 30 juni 1974.

De inflatie zou voortduren, tegen een iets lager ritme dan in 1974 en vermoedelijk 10 tot 11% bedragen. (Bedoeld wordt hier het jaargemiddelde van de stijging van de consumptieprijzen.)

Het overschot op de lopende rekening van de betalingsbalans zou, volgens het Planbureau, nog verder toenemen van ongeveer 30 mrd fr in 1974 tot 40-50 mrd fr in 1975. Op langere termijn wordt evenwel een

minder gunstige evolutie verwacht. België's ruiltermen zouden verslechteren en de importprijzen zouden sneller stijgen dan de exportprijzen, zodat tegen 1980 het overschot op de betalingsbalans zou verdwenen zijn.
Voor 1976 verwacht het Planbureau een normale hervatting van de conjunctuur. België zou dan echter snel opnieuw in een inflatoire spiraal zitten, indien de inflatoire tendensen in 1975 niet voor een goed deel worden uitgeroeid.
Van haar kant verwacht de Kredietbank voor 1975 een werkelijke groei van 1 tot 2% en een verzwakking van de inflatie tot 7 à 9% einde 1975. In de herfst zou de recessie stilvallen. De Kredietbank waarschuwt de overheid voor een al te krachtig beleid van aanwakkering en dringt aan op maatregelen om de te zwakke rentabiliteit van het bedrijfsleven te verstevigen.

NIEUWE GOUVERNEUR NATIONALE BANK

De regering heeft op 12 febr. medegedeeld, dat de koning ingestemd heeft met het voorstel Cecil de Strycker, vice-gouverneur van de Nationale Bank, te benoemen tot gouverneur, in opvolging van prof. R. Vandeputte die de pensioenleeftijd heeft bereikt.
De Strycker werd geboren op 2 febr. 1915 te Derby (Groot-Brittannië), volgde secundair onderwijs te Antwerpen en behaalde het licentiaat in de handelswetenschappen aan de St.-Ignatius hogeschool te Antwerpen en het licentiaat toegepaste economische wetenschappen en het doctoraat handelswetenschappen aan de universiteit te Leuven. Hij begon zijn loopbaan in 1941 als hoofd van de economische dienst van de bedrijfsorganisatie voor de scheikundige nijverheid. Op 1 febr. 1945 trad hij in dienst van de Nationale Bank, waar hij zich vooral ging bezighouden met de wisselreglementering en de buitenlandse betalingen. In 1958 werd hij directeur en in 1971 volgde hij Franz de Voghel op als vice-gouverneur. De Strycker is een katholieke, franssprekende Vlaming, die ook goed Nederlands spreekt. Zijn promotie wordt beschouwd als een niet-politieke benoeming.

REGIONALISERING VAN RIJKSBEGROTING

De regering heeft op 13 febr. beslist dat het gedeelte van de rijksbegroting 1975 dat voor regionalisering in aanmerking komt, aldus zal worden verdeeld: 51,14% voor Vlaanderen, 39,27% voor Wallonië en 9,59% voor Brussel. De verdeelsleutel kwam tot stand op grond van drie criteria: de bevolkingscijfers op 31 dec. 1970, de oppervlakte van de gewesten op dezelfde datum en de opbrengst van de personenbelasting in 1973.

CENTRAAL AKKOORD ONDERTEKEND

Het centraal akkoord dat voor 1975 en 1976 de sociale betrekkingen moet ordenen, werd op 10 febr. ondertekend door de vertegenwoordigers van het Verbond van Belgische Ondernemingen, het Nationaal christelijk middenstandsverbond en de 3 grote vakverenigingen. Een aantal punten moeten nog nader worden uitgewerkt in de Nationale arbeidsraad en de paritaire comité's.

(Vor. ber. pag. 12/2)

CHEMISCH BEDRIJF TE ANTWERPEN VERWOEST

Op 10 febr., even na 6 uur 's ochtends, heeft een enorme ontploffing in een produktie-eenheid van het bedrijf Union Carbide Belgium, op de rechteroever van de Schelde, te Antwerpen, het twaalf ha grote fabrieksterrein volledig verwoest. Er werden zes arbeiders gedood en een tiental werd gewond.
De fabriek produceerde 140.000 ton polyethyleen per jaar; er werkten ongeveer 350 personeelsleden. De oorzaak van de explosie is alsnog niet bekend.
UCB heeft ook een bedrijf op de linkeroever van de Schelde.

VERKEERSREGLEMENT STRENGER

Op 13 febr. heeft verkeersminister Chabert aangekondigd dat van 1 juni af het dragen van de veiligheidsgordel door chauffeur en voorpassagier wettelijk verplicht wordt, zowel op de autoweg als in de stad. Het zal verder verboden zijn kinderen vooraan in de auto te plaatsen. De autobestuurder zal bij 0,8 promille alcohol in het bloed strafbaar zijn (thans nog 1,5). Op de auto zal ook een rode mistlamp achteraan moeten worden aangebracht. De maximum-snelheid van 120 km per uur blijft gehandhaafd voor de autowegen; het is anderdeels niet uitgesloten dat de maximum-snelheid van 90 km voor de gewone wegen wordt teruggebracht tot 80 km.

GEZINSBELEID

Voortaan zal een gezin met drie kinderen aanspraak kunnen maken op de bijzondere sociale reglementeringen inzake studiebeurzen, leningen voor woningbouw, korting op het spoor en dgl. Dat werd op 14 febr. beslist door de regering. Het gaat om een beginselbeslissing, die per ministerie nu verder concreet moet worden uitgewerkt.

DUITSLAND (BONDSREPUBLIEK)

DISCONTOVERLAGINGEN

In de tweede helft van vorig jaar en begin dit jaar heeft de Westduitse centrale bank een aantal discontoverlagingen doorgevoerd. Het betreft de volgende verlagingen:

Per 25 okt. 1974 ging het disconto van 7 naar 6,5%. Op 19 dec. volgde een verdere verlaging met een half procent naar 6%. De laatste verlaging vond plaats op 6 febr. van dit jaar. Sindsdien staat het op 5,5%.
Als gevolg van deze verlagingen is de kredietverlening van het bankwezen aan handel en industrie goedkoper geworden, hetgeen een stimulerende werking op de verminderde economische activiteit kan hebben. (N Z Z, N R C / H ' b l a d)

(Vor. ber. pag. 574/1 - 1973)

STIMULERINGSPROGRAMMA BOUWNIJVERHEID IN DE REGIO

De Westduitse regering heeft op 25 sept. vorig jaar een bijzonder programma gepubliceerd, waarmee zij de regionale werkloosheid, vooral in de bouw, wil bestrijden. Het omvat DM 950 mln, waarmee o.m. de bouw van scholen, kleuterscholen, sporthallen, zwembaden en busstations moet worden gefinancierd.
Ook zal een deel van het geld worden gebruikt voor de renovatie van woningen.
De bouwopdrachten zullen vooral gaan naar plaatsen, waar de werkloosheid boven het nationale gemiddelde ligt. Hiertoe wordt o.a. gerekend het gebied langs de grens met de DDR, wat altijd een probleemgebied is geweest.
In een verklaring stelde de bondsregering, dat het programma deels door de federale overheid, deels door de deelstaten zal worden gefinancierd. Voorzien was, dat het geld volgens een bepaalde deelsleutel over de deelstaten zou worden verdeeld. Bepalend voor de deelsleutel was de omvang van de werkloosheid in de bouwsector van de betreffende deelstaat. *(NZZ, NRC/H'blad)*

STIMULERINGSPROGRAMMA GEHELE ECONOMIE

De bondsregering maakte op 12 dec. 1974 een pakket van maatregelen bekend, bedoeld om de economie te stimuleren.
De regering zal DM 1,7 mrd uitgeven tot bestrijding van de werkloosheid. Daarmee hoopt de regering 300.000 werklozen aan werk te helpen.

Rechtstreeks voor de werkloosheidsbestrijding is een bedrag van 600 mln mark uitgetrokken, waarvan 500 mln zal worden uitgekeerd aan bedrijven die werklozen in dienst nemen. In dat geval neemt de regering gedurende een half jaar 60% van het bruto salaris voor haar rekening. Voorwaarde is echter dat de voormalige werkloze niet een tijdelijke baan wordt aangeboden.
Met de resterende 100 mln mark wil de bondsregering werklozen die in een district met een hoog werkloosheidspercentage wonen, bewegen ergens anders werk te zoeken. Wie daartoe bereid is, krijgt een premie van maximaal 700 mark.
Deze premie zal ook worden uitgekeerd aan werklozen die in hun nieuwe baan 10% minder gaan verdienen of die een nieuw beroep willen leren.
De verwachting van de Westduitse regering is, dat van deze nieuwe regelingen rond 300.000 werklozen zullen profiteren. Volgens het federale arbeidsbureau in Neurenberg waren er in augustus in de bondsrepubliek 800.000 werklozen. Daarnaast waren er nog 460.000 werknemers voor wie werktijdverkorting is ingevoerd. Met het oog op deze laatste groep heeft de bondsregering de termijn voor werktijdverkorting van 12 op 24 maanden gebracht.
De Westduitse minister voor arbeid en sociale zaken, Arendt, zei op een persconferentie, „De bondsregering is van mening, dat werktijdverkorting beter is dan werkloosheid".
Wat betreft de 1,1 mrd mark die de bondsregering heeft uitgetrokken voor de opvoering van investeringen, hierbij gaat het om overheidsinvesteringen in de sectoren energievoorziening, bouwnijverheid en spoorwegen. Onder meer zal 310 mln mark worden geïnvesteerd in energieprojecten, hoofdzakelijk in de deelstaat Noordrijnland-Westfalen.
Terwijl verder 230 mln mark in bouwprojecten zullen worden gestoken en voor 200 mln mark wegen zullen worden aangelegd, gaat 285 mln mark naar de Westduitse spoorwegen (voor de aankoop van wagons, de bouw van rangeerstations en de instandhouding van trajecten).

Investeringspremie

In cijfers kan nog niet worden uitgedrukt, wat de consequenties van de regeringsbeslissing zijn om alle Westduitse bedrijven een investeringspremie te geven, waarmee 7,5% van de ontstane kosten worden gedekt.

Deze regeling geldt voor zeven maanden: van 30 nov. 1974 - 1 juli 1975. Zij heeft betrekking op aankoop of fabricage van kapitaalgoederen en verder op bouwprojecten.
Los hiervan wordt de premie ook uitbetaald aan bedrijven, die met hun investeringen energie willen besparen.

Financiering. Discussies in de regering

Het pakket zal worden gefinancierd uit de conjunctuurreserves, die de bondsregering bij de Centrale Bank heeft liggen. Uit een totaal bedrag van ong. DM 4 mrd zal DM 3,5 mrd worden opgenomen.

Met deze besluiten is een eind gekomen aan een lange discussie binnen het kabinet meer in het bijzonder tussen de minister van financiën, Apel (SPD) en de minister van economische zaken, Friderichs (FD P).

Terwijl Apel oorspronkelijk uitging van een bedrag van ten minste 2 mrd mark, wilde Friderichs niet verder gaan dan hooguit 1 mrd. Een compromis is tenslotte uitgewerkt door de SPD- en de FDP-fractie in de Bondsdag.
Omstreden was aanvankelijk vooral de vraag of de investeringspremie voor alle ondernemers zou moeten gelden. De kans bestaat immers, aldus de tegenstanders van dit voorstel, dat ondernemers die toch al wilden investeren, in het bijzonder de grote concerns, nu ten onrechte van de premie gaan profiteren.
Minister Apel gaf bij de presentatie toe, dat „dit meeloperseffect" inderdaad mogelijk is, maar dat de bondsregering na een lange discussie had besloten dit risico te nemen en de financiële consequenties ervan te dragen.
In een algemene toelichting wijst de bondsregering erop, dat zij deze maatregelen heeft getroffen, omdat de economische problemen in de wereld op den duur niet zonder invloed op de Westduitse economische ontwikkeling zullen blijven.
Naar haar mening wordt de verslechterde internationale economische situatie veroorzaakt door diepgaande structurele veranderingen als gevolg van de prijsstijgingen voor olie en grondstoffen alsook door het feit, dat vele landen al te lang prijs- en kostenstijgingen hebben geduld. (N R C/H'b l a d, N Z Z)

ECONOMISCHE RESULTATEN 1974

Het federale bureau voor de statistiek in Wiesbaden gaf op 8 jan. cijfers over de economische ontwikkeling in 1974. Hieraan ontlenen wij de volgende gegevens:

Het reële bruto nationale produkt is in 1974 met 0,4% gegroeid (1973: 5,3%).
De afzwakking van de groei wordt in de halfjaarlijkse cijfers nog duidelijker: eerste half jaar 1973 een groei van 6%, tweede half jaar 4,5%; in het eerste halve jaar van 1974 een groei van 4,5%, in het tweede halve jaar een achteruitgang van 0,5% — alle vier de cijfers in vergelijking met de overeenkomstige periode een jaar eerder.
De stijging van de produktiviteit in 1974 bedroeg 2,5% (1973 5%).
Het aantal mensen, dat in bedrijven werkzaam is, daalde in 1974 met 1,5%. Bovendien daalde de arbeidstijd. Het bureau voor de statistiek berekende op grond hiervan een snellere stijging van de produktiviteit per uur per werknemer dan per werknemer: het eerste cijfer is 3,5% (1973 5,5%).
De economische ontwikkeling was op het gebied der consumptie gekenmerkt door een relatief sterke groei van de uitvoer bij een achterblijven van het binnenlandse gebruik. De bijdrage van het buitenland groeide van DM 25 mrd in 1973 tot DM 39 mrd in 1974. De binnenlandse consumptie steeg in totaal met 5,5%.
Op het terrein van de investeringen vond in 1974 een daling met 2,5% plaats (1973 een stijging met 6%). De consumptie door de overheid steeg met 16% (1973: 15%). De particuliere consumptie groeide met 7,5% (1973: +10%).
Alleen de inkomens uit onzelfstandige arbeid groeiden in 1974, en wel met 9,5%. De inkomens uit ondernemersactiviteiten stagneerden. In 1973 waren de cijfers voor deze groepen resp. 13,5 en 9%. De bruto loonkosten per werknemer stegen in 1974 met 11,5%. (N Z Z)

VERWACHTINGEN VOOR 1975

De regering publiceerde op 29 jan. haar jaarlijkse economische beschouwing. Zij maakte hierin haar verwachtingen t.a.v. de economische ontwikkeling in 1975 bekend.
De regering verwacht voor 1975 een groei van 2%. De gemiddelde werkloosheid zal 700.000 mensen bedragen, overeenkomend met 3% van de beroepsbevolking; in 1974 was dit percentage 2,6%.

De prijzen zullen dit jaar in West-Duitsland met ongeveer 6% stijgen. Het brutoinkomen van de Westduitse arbeiders zal met 7,5 à 8% omhoog gaan; waarbij de regering overigens de kanttekening plaatst dat deze prognose geen richtlijn mag zijn bij de komende cao-onderhandelingen.
Aan de economische betrekkingen met het buitenland zal de Bondsrepubliek naar de regering verwacht 35 tot 38 mrd mark overhouden vergeleken met 38,5 mrd mark in 1974.
Voorwaarde voor het uitkomen van deze voorspellingen is dat iedereen die bij het economische proces betrokken is een open oog heeft voor de eisen die de economie als geheel stelt. Een verdere verzwakking van de economie moet worden voorkomen, maar daarbij mag het succes dat de inflatiebestrijding tot nu toe heeft opgeleverd niet in gevaar komen, aldus de bondsregering.
Alleen als er een flinke verbetering komt in de winsten van het bedrijfsleven — de regering voorspelt een toeneming met 8 tot 10% — kan gerekend worden op een uitbreiding van de investeringen en daardoor op verbetering van de werkgelegenheid. Gezien de flinke inkomensverbetering van de werknemers dankzij veranderingen in het belastingstelsel lijkt het de regering uit economisch oogpunt bezien „vereist en veilig" dat de inkomsten van ondernemingen en uit vermogen tijdelijk een „wat buitensporige ontwikkeling" doormaken.
Ondanks de moeilijkheden die veel landen met hun betalingsbalans hebben is Bonn niet bang voor een ernstige verstoring van de internationale handel. De Westduitse economie zal dit jaar niet meer zo sterk kunnen steunen op de export als het afgelopen jaar. Die rol wordt nu volgens de regering vooral in de eerste helft van het jaar overgenomen door de particuliere consumptie. (D P A)

ITALIË

BELASTINGMAATREGELEN REGERING-RUMOR

De regering-Rumor, afgetreden op 3 okt. 1974 (pag. 125 e.v.), heeft op 6 juli 1974 een pakket maatregelen bekendgemaakt dat moest leiden tot sanering van de economische situatie.
De belangrijkste maatregel betrof de verhoging van een aantal belastingen.
De BTW ging van 18 naar 30% voor luxe goederen, van 6 naar 18% voor vlees en van 18 naar 30% voor alcoholhoudende dranken. De prijs van superbenzine ging met ca. 15% omhoog, maar voor buitenlandse toeristen zou een lagere prijs gelden.
Tegenover de belastingverhoging stond een verhoging van het belastingvrije inkomen om de lager gesalarieerden tegemoet te komen.
De maatregelen werden vooral door de vakbonden bekritiseerd. Zij waren van mening dat de lastenverhoging, die het gevolg zou zijn van de maatregelen voor het overgrote deel zouden neerkomen op de werknemers en in het bijzonder op de minder bedeelden.
Ook in het kamp van de regeringspartijen was men niet geheel gelukkig met de maatregelen.
Op 30 juli 1974 kwam de regering dan ook met een herziening van de plannen. De betaling van de eenmalige belasting op auto's werd uitgesteld en de speciale belasting voor huizenbezitters werd verlaagd.
Eén van de maatregelen waartoe de regering op 6 juli ook had besloten betrof de versnelde en efficiëntere inning van de inkomstenbelasting. De regering besloot daartoe 12.000 nieuwe rijksambtenaren te benoemen, die o.a. belast zouden worden met het opsporen van belastingontduikers. *(NZZ)*

Bondskanselier Schmidt (l.) en premier Rumor (r.).

LENING BONDSREPUBLIEK AAN ITALIË

De Westduitse bondskanselier Helmut Schmidt en de Italiaanse premier Mariano Rumor hebben op 30 en 31 aug. 1974 in Bellagio aan het Comomeer besprekingen gevoerd over financiële bijstand van de Bondsrepubliek aan Italië.
De besprekingen waren voorbereid tijdens een bezoek dat de Italiaanse minister van financiën Emilio Colombo en de gouverneur van de centrale bank Guido Carli op 20 aug. in Bonn aflegden en waar toen overlegd werd met de Westduitse minister van financiën Hans Apel en de vice-president van de Bundesbank Othar Emminger.
De besprekingen van 30 en 31 aug. resulteerden in de toezegging van de Bondsrepubliek om Italië een krediet van $ 2 mrd te verstrekken. Het *NRC/H'blad* verstrekte daarover de volgende bijzonderheden:
In de pers en zelfs in de officiële verklaring van minister Rumor is het woord lening gebruikt, hetgeen technisch niet helemaal juist is. De transactie vindt namelijk niet plaats tussen twee regeringen, maar tussen de nationale banken. Het gaat om de opening van een krediet met goud als onderpand door de Deutsche Bundesbank ten gunste van de Italiaanse Bank.
Dat men er in Italiaanse regeringskringen erg tevreden mee is, spreekt vanzelf, gezien de toestand waarin het land zich bevindt. En ook het overgrote deel van de dagbladen heeft het bericht gebracht als een soort overwinningsbulletin. Slechts hier en daar laat men doorschemeren, dat twee miljard dollar verre van voldoende is om zelfs maar de eerste moeilijkheden waarin dit land verkeert het hoofd te bieden en dat alles wel beschouwd, het belangrijkste wat te Bellagio werd bereikt, is, dat het financieel sterkste land van de EG, Italië nog als kredietwaardig beschouwt en tevens heeft beloofd de Italiaanse verlangens bij de komende EG-conferentie te zullen steunen.
Alleen in het Milanese dagblad, *Il Giornale,* wordt de gesloten overeenkomst wat meer kritisch bekeken.
Italië, schrijft het blad, is het eerste land dat gebruik maakt van de mogelijkheid die in april 1974 in Zeist werd geopend om het goudoverschot van een land aan te spreken, getaxeerd tegen marktwaarde. De Bundesbank zal bij de Italiaanse Bank twee miljard dollar deponeren.
Het verleende krediet is drie maanden geldig en kan driemaal worden verlengd. Dit wil zeggen dat over twee jaar Italië twee miljard dollar zal moeten terugbetalen, verhoogd met de interest die acht procent bedraagt. Gebeurt dit niet, dan moet het goud, dat eenvijfde van de volledige goudschat van Italië vertegenwoordigd, worden verkocht.
Daar het op de markt brengen van een zo grote hoeveelheid goud de prijs van het goud op de vrije markt ongunstig zal beïnvloeden, is het zeer waarschijnlijk dat de goudstaven in de kluizen van de Bundesbank terecht zullen komen. Het gunstigste wat Italië kan hopen, is dat het krediet na twee jaar automatisch voor een verdere periode zal worden verlengd, aldus het *NRC/H'blad.*
De bereidheid van de Bondsrepubliek om Italië een krediet te verschaffen was voornamelijk het gevolg van het besluit van het Internationale Monetaire Fonds van 11 juni 1974 om het goud weer als onderpand voor het afsluiten van leningen en kredieten te accepteren (pag. 403/1 e.v. 1974).
Naar aanleiding van dit besluit schreef het *NRC/H'blad* op 14 juni: De Italiaanse goudvoorraad die tot nu toe een officiële waarde had van

ongeveer vier mrd dollar, is met ingang van vandaag (14 juni) verviervoudigd, indien het goud wordt gebruikt als garantie voor staatsleningen. Daarmee wordt de mogelijkheid geopend voor het verkrijgen van nieuwe buitenlandse kredieten voor de Italianen.
Het droombeeld van grote buitenlandse leningen is nu ineens een reële mogelijkheid geworden.
Natuurlijk betekent dit nu niet dat Italië voortaan weer rustig verder kan gaan met ver boven zijn mogelijkheden te leven zoals het sedert vele jaren heeft gedaan. Zou dat het geval zijn dan zal binnen enkele maanden, zo schrijft het dagblad de *Stampa* uit Turijn het werkelijke en volledige bankroet van het land kunnen worden verwacht. Het betekent ook niet dat over het beschikbare goud van de Italiaanse Bank, — het gaat om 2.500.000 kilo — nu vrijelijk kan worden beschikt en dat men het rustig zou kunnen uitgeven. Het dient immers alleen als garantie voor leningen. Het is dus duidelijk dat eraan de moeilijkheden waarin het land zich bevindt wel degelijk met alle macht moet worden gedokterd. Dat zal alleen iets minder moeilijk zijn dan het tot nu toe leek. De landen die eventueel aan Italië leningen zullen verstrekken zullen stellig terdege aandringen op maatregelen om de economische toestand gezonder te maken.
Bij het afsluiten van de leningen met Italië zullen de kredietverstrekkende landen ongetwijfeld het door Italië als garantie aangeboden goud hoger of lager in waarde taxeren al naar gelang zij meer of minder tevreden zijn over de in Italië genomen saneringsmaatregelen. Men mag dat eventueel een pressie noemen die een onafhankelijke mogendheid niet zo licht kan aanvaarden maar, zo zegt de *Stampa,* voor Italië zit er, zoals de toestand op het ogenblik is, niet veel anders op dan zich daarbij neer te leggen.
Men is verder geneigd de overeenkomst van Washington te beschouwen als een duidelijk bewijs van internationale solidariteit ten aanzien van Italië en vooral van de zijde van Amerika daar dit land tot nu toe steeds heeft geweigerd de goudkoers te wijzigen. Waarschijnlijk is daar ook wel iets van waar gezien de uitdrukkelijke verklaring van Amerikaanse zijde dat de overeenkomst niet wil zeggen dat men opnieuw aan het goud enige centrale functie zou willen toekennen in het internationale valutastelsel. In ieder geval heeft men in financiële en politieke kringen het gevoel dat het water niet langer tot aan de lippen staat maar hoogstens nog tot aan de kin.

ECONOMISCH PROGRAMMA REGERING-MORO

Begin dec. 1974 heeft premier Moro het economische programma van zijn regering (steunend op christendemocraten en republikeinen, zie pag. 124 e.v.) aan het parlement gepresenteerd.
Het programma stond, evenals dat van zijn voorgangers, in het teken van de bestrijding van de inflatie, het terugbrengen van het aantal werklozen en het opheffen van het tekort op de betalingsbalans.
De sanering zal in twee etappes plaatsvinden. Allereerst zullen maatregelen worden genomen om het tekort op de betalingsbalans te verminderen. In de tweede etappe zullen maatregelen worden genomen die de activiteit in de landbouw, de woningbouw en de energiewinning moeten bevorderen.
Om dit te bereiken wil de regering zich bedienen van fiscale en kredietmaatregelen.
De regering had niet het voornemen de belastingen opnieuw te verhogen, gezien de slechte ervaring met de laatste verhogingen (zie boven). In plaats daarvan zal strenger opgetreden worden tegen belastingontduikers.
De regering had tevens het voornemen de invoer te beperken en zonodig rantsoenering van bepaalde levensmiddelen in te stellen. *(NZZ)*

STAKINGSACTIES

In 1974 en het begin van 1975 hebben de Italiaanse vakbonden verschillende stakingsacties georganiseerd om uiting te geven aan hun ontevredenheid over het economische beleid van de respectieve regeringen en om kracht bij te zetten aan hun eisen bij de onderhandelingen met de werkgevers over een nieuwe collectieve arbeidsovereenkomst.
Op 28 juni '74 legden de ca. 1,7 mln landarbeiders voor 24 uur het werk neer uit protest tegen het afbreken van de onderhandelingen over de vernieuwing van de collectieve arbeidsovereenkomst. De onderhandelingen mislukten naar aanleiding van de eisen van de bonden met betrekking tot de invoering van een garantieloon, de erkenning van de rechten van de vakbonden in de bedrijven en de uitbouw van de sociale voorzieningen.
Op dezelfde dag werd ook gestaakt door de ca. 5 mln arbeiders in de verschillende industrietakken en de bouwvaksector. Deze staakten uit protest tegen het pakket belastingmaatregelen dat de regering-Rumor voorbereidde. (pag. 138/1).
Op 12 juli kwam het gehele openbare leven in Rome praktisch tot stilstand door een algemene staking van de leden van drie grote vak-

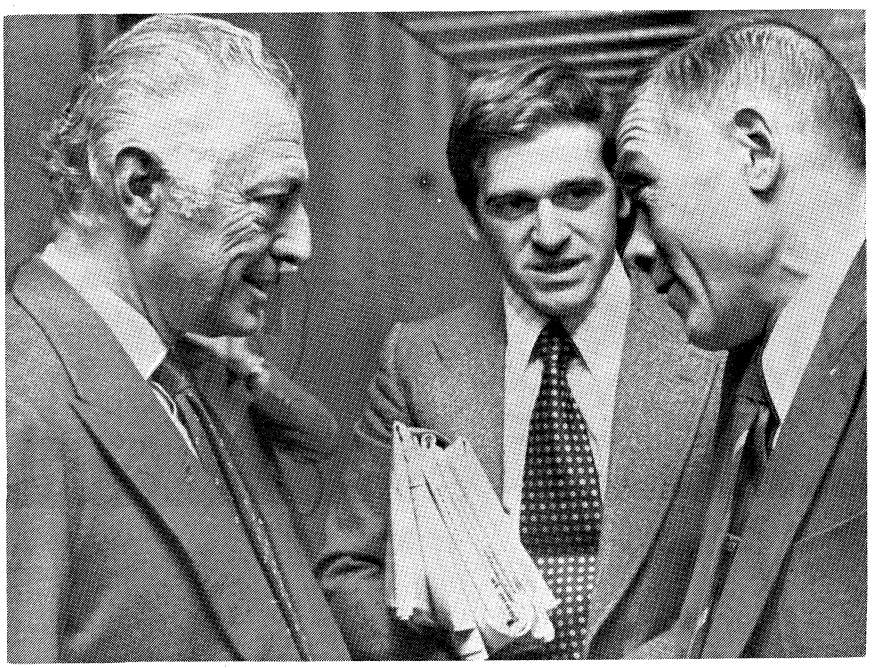

Confidustria-voorzitter Agnelli (l.) in gesprek met vakbondsleiders Benvenuto (m.) en Trentin (r.).

bonden. Sedert 10 juli riepen de vakbonden dagelijks in een andere streek hun leden op tot een algemene staking uit protest tegen de economische politiek van de regering. De actie werd op 24 juli beëindigd.

Begin okt. 1974 boden de drie bonden een eisenpakket aan de regering en de werkgeversorganisatie Confidustria aan. De bonden eisten o.a. een algemene prijscontrole, ook geldend voor de tarieven van de openbare diensten, maatregelen tot veiligstelling van de arbeidsplaatsen en de invoering van een garantieloon. Verder eisten de bonden investeringen op het gebied van de sociale woningbouw, in het transportwezen en in de Zuiditaliaanse ontwikkelingsgebieden, de hervorming van het gezondheidswezen, de herziening van de kredietpolitiek, de binding van de rentestand aan de loondynamiek, verbetering van de landbouw in het zuiden door betere irrigatiemethoden en afbouw van het stelsel van sociale voorzieningen.

Korter werken bij Fiat

Begin okt. 1974 deelde de directie van het Fiat-automobielconcern de bonden mee dat met ingang van 7 okt. 1974 voor de 65.000 man personeel van het bedrijf een kortere werktijd zou gaan gelden die voorlopig tot eind januari 1975 zou duren. De wekelijkse arbeidstijd zou worden teruggebracht tot 24 uur. Door het sterke teruglopen van de verkopen van auto's had het concern een grote voorraad onverkochte auto's.

Enkele dagen later kondigden het chemische concern Snia-Viscosa en het Montefibre-concern werktijdsverkorting af.

Verdere stakingsacties

Op 17 okt. werd een één tot vier uur durende algemene staking uitgeroepen, die algemeen werd nagevolgd, om kracht bij te zetten aan de onderhandelingen tussen vakbonden en werkgevers. De bonden kondigden aan tot 4 november met hun acties te zullen doorgaan en steeds in andere bedrijven en streken van Italië de arbeiders tot staking op te roepen. De bonden wilden op die manier de werkgevers dwingen tot herziening van de zgn. glijdende loonschaal en invoering van een garantieloon.

De onderhandelingen die daartoe al enige tijd aan de gang waren tussen de bonden en de organisatie van werkgevers in de particuliere sector Confidustria en de werkgevers in de staatssector Intersind werden eind oktober afgebroken, omdat de werkgevers weigerden verder in te gaan op de vakbondseisen.

De nieuwe regering-Moro (pag. 124 e.v.) werd op 4 december met een grote 24-uursstaking geconfronteerd. Ook deze actie was georganiseerd om kracht bij te zetten aan het pakket eisen van de vakbonden (zie boven).

Het gehele openbare leven kwam op die dag dan ook vrijwel tot stilstand terwijl in Turijn een grote protestdemonstratie plaatsvond.

Op 1 december werd na lang onderhandelen tussen bonden en directie een oplossing gevonden voor de arbeidstijdverkorting bij Fiat. Besloten werd dat teruggekeerd zou worden tot een 40-urige werkweek, maar dat het bedrijf tussen 20 december 1974 en 13 januari 1975 geheel gesloten zou worden, terwijl de werknemers 93% van hun loon doorbetaald zouden krijgen.

Ook het Alfa-Romeo concern en de Italiaanse dochtermaatschappij van British Leyland, Innocent-Leyland besloten enkele dagen later tot een dergelijke regeling.

Half januari 1975 werd besloten dat in de maanden februari en maart in totaal 18 werkdagen zouden uitvallen bij het Fiat-concern, wegens de opnieuw aangegroeide grote voorraad onverkochte auto's.

Akkoord bonden-werkgevers

Inmiddels waren de besprekingen tussen bonden en werkgevers weer op gang gekomen en op 25 januari wist men tot een akkoord te komen. De voornaamste eis van de vakbonden, een zelfde aanpassing van het loon of salaris aan de prijsindex, werd vervuld. Onder het vigerende stelsel van de glijdende loonschaal waren de werknemers in verschillende categorieën ingedeeld, die elk een eigen bedrag hadden dat bij de viermaal per jaar plaatsvindende aanpassing van het loon aan de prijsindex, werd uitgekeerd. De bonden eisten optrekking van het laagste bedrag naar dat van de hoogste categorie.

Ook ten aanzien van de eis van de bonden dat de werknemers hun laatst uitbetaalde loon bij omstructurering van bedrijven of bij werkloosheid gegarandeerd blijft, werd toegegeven.

Geen akkoord werd bereikt over de eis tot verhoging van de pensioenuitkeringen. *(NZZ)*

SAMENWERKINGSAKKOORD MET IRAK

Op 16 juli 1974 ondertekenden minister van buitenlandse zaken Moro en de Iraakse minister van buitenlandse zaken Shadel al Taqa in Rome een overeenkomst met een looptijd van 10 jaar ter waarde van *f* 8 mrd.

Volgens het akkoord gaat Italië Irak helpen op het gebied van industrie landbouw en technologie in ruil voor extra olie-leveranties. Irak zal zijn olieleveranties aan Italië uitbreiden. Volgens welingelichte kringen gaat het om een aanvullende hoeveelheid van 10 mln ton olie, waarvan 4 mln ton in 1974 zal worden geleverd.

Italiaanse ondernemingen zullen in Irak betrokken worden bij uiteenlopende projecten zoals de bouw van een petrochemisch industriecomplex, de aanleg van wegen, de bouw van dammen, de ontwikkeling van de landbouw en de opleiding van technisch personeel. *(NRC/H'blad)*

LEONE IN WASHINGTON

President Leone en minister van buitenlandse zaken Rumor hebben van 24 tot 26 sept. 1974 een officieel bezoek aan de VS gebracht en daar gesproken met president Ford en minister van buitenlandse zaken Kissinger.

Bij het overleg dat in Washington plaatsvond, zou uitgebreid over de binnenlandse situatie in Italië zijn gesproken, wat in Italië zelf tot nogal kritische commentaren van politici en pers aanleiding gaf.

Met name uitlatingen van minister Kissinger over het communistische gevaar in Italië werden in socialistische en communistische kring scherp bekritiseerd.

Kissinger zou zich in privégesprekken en ook in officiële gesprekken zeer bezorgd hebben getoond over een mogelijke communistische deelname aan een regering. De bereidheid van de CPI tot loyale samenwerking in een pluralistisch systeem beschouwde de Amerikaanse minister als zuivere taktiek, waardoor hij zich niet wilde laten bedriegen, aldus een bericht in *La Stampa,* dat ook wist te melden dat Kissinger nog eens op de noodzaak van de Amerikaanse geheime dienst, de CIA, zou hebben gewezen in dit verband. *(FAZ, NZZ)*

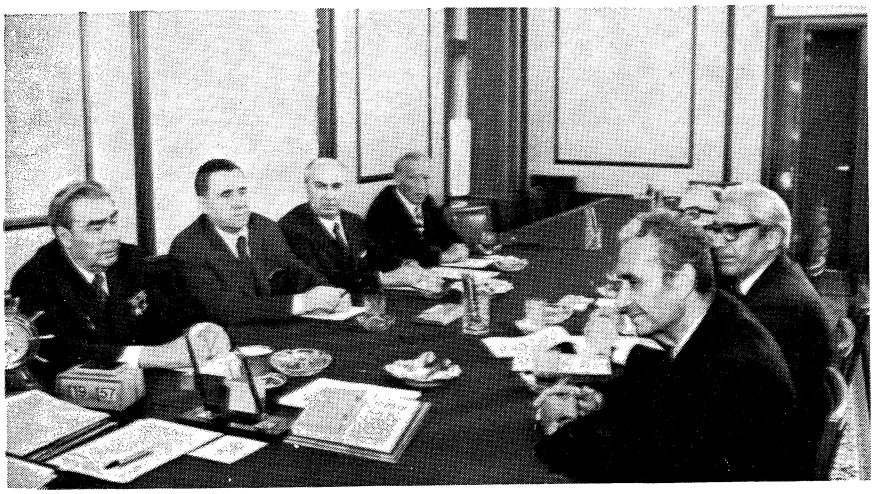

Minister Moro (r.) en partijleider Brezjnew (l.).

ITALIAANS-RUSSISCH SAMENWERKINGSVERDRAG

Minister van buitenlandse zaken Moro arriveerde op 24 juli 1974 voor een officieel bezoek in de Sowjet-Unie. De minister voerde daar o.a. besprekingen met partijleider Brezjnew en minister van buitenlandse handel Patolitzjew.

De besprekingen concentreerden zich op de economische betrekkingen tussen de beide landen en op de Europese veiligheidsconferentie. Moro nodigde de Sowjetrussische partijleider uit voor een bezoek aan Italië. Op 25 juli werd een samenwerkingsakkoord met een looptijd van 10 jaar voor de ontwikkeling van de economische, industriële en technische samenwerking gesloten. Italië zal in het kader van dit akkoord zes petrochemische fabrieken en 24 benzinepompstations leveren. De Sowjet-Unie gaat Noord-Italië door een buisleiding via Oost-Europa aardgas leveren. *(Le Monde, NZZ)*

PRESIDENT LEONE IN IRAN, ECONOMISCHE SAMENWERKING

Half dec. 1974 heeft president Leone een officieel bezoek aan Iran gebracht, waar hij werd ontvangen door de Sjah.

De beide regeringsleiders besloten dat de beide landen in de toekomst nauwer zullen gaan samenwerken op technisch en economisch gebied. Italië zal op grote schaal hulp gaan geven bij de verdere industrialisering van Iran.

In het slotcommuniqué, gepubliceerd op 19 dec. in Teheran stond o.a. dat spoedig een financiële overeenkomst tussen de beide landen zou worden afgesloten.

In het communiqué wordt verder gezegd, dat Iran en Italië zich zorgen maken over de toestand in het Nabije Oosten en beide van mening zijn, dat de onderhandelingen moeten worden voortgezet om tot een oplossing te geraken van het conflict tussen de Arabische landen en Israël. Daartoe is een eerste vereiste dat de Israëlische strijdkrachten zich terugtrekken uit alle gebieden die door hen zijn bezet na 4 juni 1967 en dat Israël de rechtvaardige verlangens inwilligt van de Palestijnse bevolking met eerbiediging van de integriteit van alle staten in dat gebied volgens het besluit van de Verenigde Naties resolutie nr. 242 van 22 nov. 1967.

In het zeer uitvoerige communiqué wordt veel plaats ingeruimd voor de economisch-financiële overeenkomsten, ook al worden daarbij geen cijfers genoemd en worden de verschillende projecten niet opgesomd. Er wordt alleen gezegd, dat van beide zijden al het mogelijke zal worden gedaan om te komen tot de verwezenlijking van de verschillende plannen waarover sedert enige tijd reeds besprekingen worden gevoerd. De Sjah heeft, zegt het communiqué, met grote belangstelling kennis genomen van de actie van de Italiaanse regering, om te geraken tot het afsluiten van een akkoord voor economische samenwerking tussen de EG en Iran, volgens de suggesties die de regering van Teheran reeds enige tijd geleden heeft gedaan.

Bij het communiqué kan nog worden aangetekend dat er plannen schijnen te zijn om Italië een soortgelijk krediet te verlenen als reeds bestaat voor Frankrijk en Engeland. Het zou gaan om een bedrag van 1 miljard 200 miljoen dollar ten gunste van Italiaanse ondernemingen die gaan medewerken aan de ontwikkeling van Iran tot een modern geïndustrialiseerd land. Verder zijn er onderhandelingen tussen het Italiaanse staatsoliebedrijf, ENI, en het Iraanse staatsbedrijf voor oliewinning, waarbij Italië betrokken schijnt te worden.

Er zou ook sprake zijn van andere grote projecten. Behalve over het bouwen van een stad in de streek Bandar Abbas aan de Golf van Oman, een zaak waarmee $ 3 mrd gemoeid is, wordt er onderhandeld over hoogovens, petrochemische industrieën, textielfabrieken en vooral over het leveren door Iran aan Italië van aardgas tot een totale hoeveelheid van 35 mrd kubieke meter per jaar, waarvoor een pijplijn door de Italianen zou worden aangelegd van Iran naar de Middellandse zee, tenzij men er de voorkeur aan geeft het aardgas eerst vloeibaar te maken en het dan per schip via het Suezkanaal, dat binnenkort weer zal worden geopend, naar Italië te verschepen. *(NRC/H'blad)*

VERLIES VOOR CHRISTEN-DEMOCRATEN BIJ VERKIEZINGEN OP SARDINIË, WINST VOOR LINKS

Verkiezingen voor het regionale parlement op Sardinië, op 16 juni 1974 gehouden, hebben geresulteerd in een gevoelig verlies voor de christen-democraten. Zij zakten van 44.9% naar 38,3%. De communisten stegen van 19,7 naar 26,8%. De socialisten kregen 11,7%. Bij de laatste verkiezingen kregen de socialisten en de sociaal-democraten samen 11,9%. De sociaal-democraten kregen nu 5,9%. De neo-fascisten liepen terug van 11,3 naar 7,8%.

De zetelverdeling in het Sardijnse parlement is thans als volgt:

christen-democraten 32, communisten 22, socialisten 9, MSI 6, sociaal-democraten 3, liberalen 1, republikeinen 1 en Sardijnse autonomisten 1.

Eind juli werd in Cagliari een nieuwe centrum-linkse regering gevormd, waarin de christen-democraten met 5 posten, de socialisten met 3 en de sociaal-democraten met één zetel vertegenwoordigd zijn, onder leiding van de christen-democraat Giovanni Del Rio.

Voor het eerst werden de communisten betrokken bij de opstelling van het regeringsprogramma. *(NZZ)*

KAAPVERDISCHE EILANDEN

ONAFHANKELIJKHEIDSAKKOORD. OVERGANGSREGERING

De staatkundige toekomst van de Kaapverdische eilanden werd uiteindelijk bepaald in rechtstreeks overleg tussen de Portugese regering en de Partido Africano da Independencia da Guiné e do Cabo Verde (PAIGC), de leidende politieke partij van Guinee-Bissau (zie ook pag. 650/2 e.v.-1974).

Aanvankelijk had de Portugese regering zich voorstander verklaard van het houden van een referendum, eventueel met inschakeling van andere politieke groeperingen.

Eind juni 1974 was de oprichting gemeld van de Democratische Unie van de Kaapverdische eilanden (UDCV) o.l.v. Joao Baptista Monteiro, die als uiteindelijk doel de totale onafhankelijkheid van de eilanden nastreefde. Voorts was er de Unie van de Volken van de Kaapverdische eilanden (UPICV), die zich tegen elke toekomstige associatie met Guinee-Bissau verzette.

Op 27 aug. 1974, een dag na de ondertekening van het onafhankelijkheidsakkoord voor Guinee-Bissau, verklaarde de PAIGC-onderhandelaar, majoor Pedro Pires, m.b.t. de toekomst van de eilanden: „Het Kaapverdische volk zal te zijner tijd een Nationale Vergadering kiezen, die de Kaapverdische staat zal proclameren, een grondwet aanvaarden en haar standpunt bepalen t.a.v. het beginsel van vereniging met Guinee-Bissau. (...) De twee volksvergaderingen van Guinee-Bissau en de Kaapverdische eilanden zullen een super-parlement van Guinee-Bissau en de Kaapverdische eilanden vormen, dat de hoogste instanties van de unie zal instellen." Daarentegen verklaarde de Portugese minister voor inter-territoriale coördinatie, Antonio de Almeida Santos, op 16 sept. tijdens een bezoek aan de eilanden dat hun toekomst afhing van een „vrij en rechtstreeks referendum".

Op 8 nov. verklaarde de secretaris-generaal van de PAIGC, Aristides Pereira, dat dit plan „door de gebeurtenissen achterhaald" was en dat de onafhankelijkheid moest worden geregeld via rechtstreekse besprekingen tussen Portugal en de PAIGC zonder raadpleging vooraf van de bevolking van de eilanden.

(In de periode van 21 tot 28 sept. had zich op de Kaapverdische eilanden een groot aantal botsingen voorgedaan tussen de bevolking en het Portugese bestuur, aldus het *Angola Bulletin* van nov. 1974.)

The Financial Times (25-11-'74) meldde dat er vorderingen waren gemaakt bij besprekingen in Lissabon tussen de PAIGC en de Portugese regering. Daarbij zou op 23 nov. overeenstemming zijn bereikt over spoedige verkiezingen voor een constituerende vergadering onder auspiciën van Portugal en de PAIGC, die als enige kandidaten voor die verkiezingen zou mogen stellen.

De eerste officiële mededeling over het zo juist bereikte onafhankelijkheidsakkoord werd gedaan door de Portugese minister Antonio de Almeida Santos bij de investituur van de nieuwe Hoge Commissarissen voor de Kaapverdische eilanden en voor Sao Tomé en Principe resp. commodore Almeida d'Eça en luitenant-kolonel Antonio Pires Veloso, die tevoren als Portugese gouverneurs van die gebieden waren opgetreden. Over het akkoord deelde Almeida Santos o.a. het volgende mee: Er komt een overgangsregeling o.l.v. de Portugese Hoge Commissaris, Almeida d'Eça, met twee Portugese en drie door de PAIGC te benoemen ministers.

Deze regering moet de verkiezingen voor een constituerende vergadering voorbereiden, welke op 30 juni 1975 zullen worden gehouden. Daarna zou Portugal op 5 juli 1975 aan de Kaapverdische eilanden onafhankelijkheid verlenen.

Majoor Pedro Pires (PAIGC)

Op 19 dec. verklaarde majoor Pires te Lissabon, waar hij de onafhankelijkheidsbesprekingen met de Portugese regering gevoerd had, dat de Portugese bases op de Kaapverdische eilanden normaal zullen blijven functioneren, binnen het kader van een etappegewijze militaire terugtrekking. Een formele overeenkomst over deze bases zou pas tot stand kunnen komen nadat de verkiezingen het land zijn eerste nationale regering hadden geschonken. Ook zei majoor Pires dat de vliegtuigen van de Zuidafrikaanse luchtvaartmaatschappij op het eiland Sal tussenlandingen zouden mogen blijven maken tot de onafhankelijkheidsdatum. Daarna moest de Kaapverdische regering over haar toekomstige beleid beslissen. M.b.t. de verkiezingen merkte majoor Pires nog op dat „degenen die het niet met ons eens zijn zal worden toegestaan hun oneens zijn te uiten".

Op 24 dec. 1974 werd de overgangsregering gevormd. Almeida d'Eça nam het beheer van de portefeuilles van defensie en voorlichting in eigen hand. De drie door de PAIGC benoemde ministers waren: Carlos Reis (justitie en sociale zaken), Manuel Faustino (onderwijs en cultuur) en Amaro da Luz (economische coördinatie en arbeid).

Op 30 dec. 1974 droeg Portugal formeel de macht op de Kaapverdische eilanden over aan de overgangsregering. *(Le Monde, The Financial Times, AdG)*

HONGERSNOOD

De ca. 300.000 bewoners van de Kaapverdische eilanden worden door hongersnood bedreigd. Een sinds 1968 heersende droogte heeft een daling van de voedselproduktie met 90% tot gevolg gehad. *(FAZ, 8-2)*

KONGO

PRESIDENT NGOUABI HERKOZEN. WIJZIGING KABINET

In de nacht van 29 op 30 dec. 1974 werd Marien Ngouabi met algemene stemmen herkozen tot voorzitter van het Centrale Comité en permanent secretaris van de Kongolese Partij van de Arbeid en bijgevolg — krachtens de grondwet van 1973 — tot president van de republiek.

Op 9 jan. 1975 werd hij opnieuw voor vijf jaar in dit ambt geïnstalleerd. Toen werd tevens een nieuwe

regering gevormd. Henri Lopes blijft premier en minister van het plan; Charles David Ganao behield de portefeuille van buitenlandse zaken. Zeven ministers verlieten het kabinet en werden vervangen door nieuwelingen, o.w. voor het eerst een vrouw, mevr. Emilie Manima, die de portefeuille van sociale zaken kreeg. Voor het eerst werd ook een vice-premier benoemd en wel Charles Ngouato. *(Le Monde)*

(Vor. ber. pag. 647/1-1973)

SAO TOMÉ EN PRINCIPE

ONAFHANKELIJKHEIDSAKKOORD EN OVERGANGSREGERING

Op 26 nov. 1974 werd te Algiers in aanwezigheid van de Algerijnse president Boumedienne een akkoord getekend over de verlening van de onafhankelijkheid van de eilanden Sao Tomé en Principe per 12 juli 1975. Voor Portugal tekende de minister voor inter-territoriale coördinatie, Antonio de Almeide Santos; voor de Bevrijdingsbeweging van Sao Tomé en Principe (MLSTP) Miguel Trouvoada, lid van het politieke bureau en het uitvoerend secretariaat van de MLSTP.

In 1960 was een Bevrijdingscomité voor Sao Tomé en Principe (CLSTP) opgericht. Dit comité werd in 1972 onder leiding van Manuel Pinto da Costa gewijzigd in de bevrijdingsbeweging MLSTP (Movimento de Libertaçao de Sao Tomé e Principe), die haar zetel vestigde in Libreville, de hoofdstad van Gabon. In januari 1973 werd de MLSTP door de Organisatie van Afrikaanse Eenheid (OAE) erkend. Zij poogde de onafhankelijkheid niet met geweld te bereiken; haar ondergrondse activiteiten kwamen o.m. tot uiting in een protestactie tegen lage lonen. In het najaar van 1974 maakte de regering van Gabon bekend dat zij de MLSTP van wapens had voorzien en dat, wanneer gewapende actie nodig zou blijken, ook andere staten bereid waren wapens te leveren.

Houding Portugal. Onderhandelingen

Op 8 mei 1974 had de MLSTP zich in een communiqué bereid verklaard met de nieuwe Portugese autoriteiten onderhandelingen te beginnen over „het bereiken van de onafhankelijkheid".

In een communiqué op 1 aug. 1974 had de beweging van de Portugese regering een „duidelijke omschrijving" verlangd van haar „standpunt m.b.t. de dekolonisatie van Sao Tomé en Principe". De klacht werd geuit dat president De Spinola in zijn aanbod op 27 juli van onafhankelijkheid voor de Afrikaanse gebieden (pag. 646/3 - 1974) vergeten was de toekomst van deze eilanden te vermelden. Geconcludeerd werd dat dit zwijgen duidde op een voortzetting van „koloniale overheersing" van het land, „ondanks het feit dat ons volk constant verlangt dat Portugal het onmiddellijke onafhankelijkheid zal toekennen".

Op 5 sept. vonden volgens de MLSTP botsingen plaats tussen Portugese militairen en demonstrerende Afrikanen, waarbij diverse Afrikanen zouden zijn gedood of gewond.

Bij besprekingen te Libreville van 28 sept. tot 3 okt., kregen de MLSTP-leiders van Portugal op drie prealabele punten hun zin: de MLSTP werd nu erkend als de enige legitieme vertegenwoordiger van de bevolking van de twee eilanden; Portugal zag af van het houden van een referendum; met spoed zouden onderhandelingen beginnen om de modaliteiten voor het verlenen van de onafhankelijkheid te bepalen. Deze onderhandelingen begonnen op 23 nov. te Algiers.

Akkoord en overgangsregering

Krachtens het akkoord zou een overgangsregering worden gevormd, bestaande uit een door de MLSTP te benoemen premier, vier MLSTP-ministers plus een door Portugal te benoemen minister, die met de Portugese hoge commissaris de verkiezing van een „soevereine constituerende vergadering" op 7 juli 1975 moet voorbereiden. Deze vergadering zal met de proclamatie van de onafhankelijkheid op 12 juli 1975 worden belast. Dit laatste betekende een concessie van de MLSTP, die een rechtstreekse overdracht van de macht aan haar verlangd had. Op 17 dec. benoemde de MLSTP de volgende leden van de overgangsregering: Premier - Leonel d'Alva (plv. secretaris-generaal van de beweging); ministers - mevr. Alda Espiritu Santo, Gastao Torres, Carlos da Graca en Pedro Umbellina.

Op 18 dec. werd Antonio Pires Veloso tot Portugese Hoge Commissaris benoemd.

Op 21 dec. aanvaardde de overgangsregering officieel haar ambt. *(Le Monde)*

SIERRA LEONE

DOODVONNISSEN

Op 16 nov. 1974 werden door een speciaal hof in Freetown 15 personen ter dood veroordeeld. Zij waren schuldig bevonden aan het smeden van plannen om de regering in juli 1974 omver te werpen. Tot de 15 behoorden de voormalige minister van financiën en waarnemend premier, Mohammed Forna, en de vroegere minister van voorlichting, Ibrahim Bash-Taqi.

Op dezelfde gronden werden op 29 januari 1975 zeven onder-officieren, die sinds 7 jan. terechtstonden, ter dood veroordeeld. *(The Times, NZZ)*

PRESIDENT STEVENS IN CHINA

Van 6-10 nov. 1973 verbleef president Siaka Stevens in Peking voor een staatsbezoek. Hij werd door Mao Tsetoeng ontvangen en voerde besprekingen met premier Tsjoe En-lai, alvorens hij Peking verliet voor een bezoek aan andere delen van de Volksrepubliek. *(Peking Review)*

(In juli 1974 maakte president Siaka Stevens een reis door Europa, waarbij hij een officieel vriendschapsbezoek aan Roemenië bracht.)

SOMALIA

REORGANISATIE BESTUUR

De Opperste Revolutionaire Raad maakte op 7 dec. 1974 bekend dat het kabinet ingrijpend was gewijzigd. Het ministerie van planning was afgeschaft en 16 van de 23 kabinetsposten gingen over in andere handen. Geen mutaties vonden plaats op de ministeries van defensie en buitenlandse zaken, aldus *Reuter*. Tegelijk werd een nieuwe gouverneur van de nationale bank benoemd, terwijl een luitenant-kolonel, lid van de Opperste Revolutionaire Raad werd ontslagen wegens tekortkomingen bij de uitvoering van zijn taak.

Later in december benoemde de Raad vijf commissies om in nauwe samenwerking met de voorzitter van de Raad en „in harmonie met de diverse hoofden van de ministeries en agentschappen" het politieke beleid van het land in zijn totaliteit te bestuderen, te ontwerpen en te formuleren. Deze commissies waren:

1) Politieke commissie onder voorzitterschap van vice-president - (kolonel) Ismail Ali Aboker, belast met het uitwerken van statuten voor een op te richten socialistische partij. Reeds op 21 okt. 1973, de vierde verjaardag van de machtsovername door de Opperste Revolutionaire Raad, had de Raadsvoorzitter, generaal Mohammed Siyad Barreh, de oprichting van een revolutionaire socialis-

tische partij in de eerstkomende maanden aangekondigd. Een jaar later had hij verklaard dat de tijd thans rijp was voor de stichting van een politieke partij in 1975. De politieke commissie werd ook belast met het toezicht op de buitenlandse politiek alsmede met de „voorlichting, mobilisatie en organisatie ter bevordering van het politieke bewustzijn van de massa". In verband hiermee werd de oprichting aangekondigd van een „hogeschool voor wetenschappelijk socialisme" t.b.v. de opleiding van leidinggevende personen.

2) Sociale commissie.

3) Economische commissie onder voorzitterschap van vice-president (generaal-majoor) Hoessein Kulmie Afrah.

4) Juridische commissie; en

5) Veiligheidscommissie onder voorzitterschap van vice-president (generaal-majoor) Mohammed Ali Samater.

In een interview met *Le Monde* (21-12-'74) noemde generaal Siyad Barreh de reorganisatie een etappe op de weg naar normalisering van de situatie en verlening van grotere bevoegdheden aan de burgers.

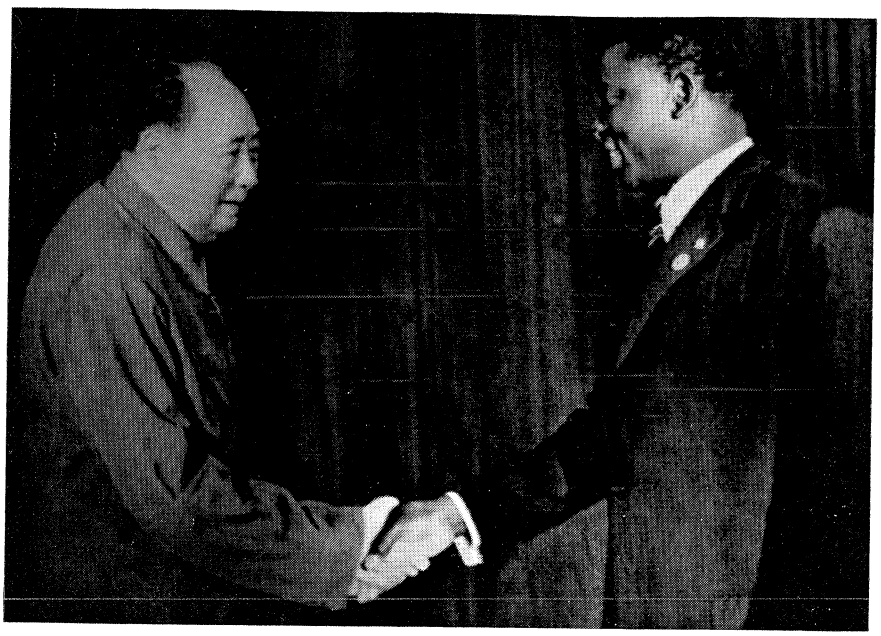

President Eyadema van Togo op bezoek bij Mao Tsetoeng.

TERECHTSTELLING

Op 18 en 19 jan. veroordeelde het hof voor de staatsveiligheid te Mogadiscio 10 mannen ter dood. Zij waren schuldig bevonden aan het bedrijven van valse propaganda tegen het regeringsbesluit van 11 jan. betreffende de gelijkberechtiging van mannen en vrouwen. Zij zouden hun verzet tegen dit besluit in moskeeën hebben gevoerd en zo de religie hebben misbruikt om het gezag van de staat te ondermijnen en de nationale eenheid te bedreigen.
Van de 25 andere beklaagden in het proces werden zes veroordeeld tot 30 jaar gevangenisstraf en 17 tot 20 jaar, terwijl de overige twee werden vrijgesproken.
De tien ter dood veroordeelden werden op 23 jan. te Mogadiscio in het openbaar terechtgesteld. *(Le Monde, NZZ)*

DROOGTE

De economische adviseur van president Siyad Barreh deelde op een persconferentie, aldus *Reuter* (30-1), mee dat wegens de heersende droogte in Somalia ca. 800.000 personen tot mei in kampen moeten worden opgevangen. Ca. 1.500 mensen zouden reeds van honger zijn omgekomen. Reeds meer dan 230.000 personen hadden in de kampen hun toevlucht gezocht en dagelijks zouden er 10.000 bij komen. Voor onmiddellijke hulp tot de voorjaarsregen was $ 130 mln nodig, maar slechts 20% daarvan was tot dusver ontvangen. Sinds 1970 is steeds onvoldoende regen gevallen, en de regenperiode van eind april tot eind mei 1974 had nagenoeg geen neerslag te zien gegeven. *(NZZ)*

TOGO

EYADEMA IN CHINA

Van 2-7 sept. 1974 hebben president Gnassingbe Eyadema en zijn echtgenote een officieel bezoek aan de Volksrepubliek China gebracht. Zij werden door partijleider Mao Tsetoeng ontvangen. President Eyadema voerde o.m. besprekingen met vice-premier Teng Hsiao-ping. Een aanvullend protocol bij het akkoord i.z. economische en technische samenwerking tussen China en Togo werd op 5 sept. te Peking getekend. *(Peking Review)*

POLITIEK VAN AUTHENTICITEIT

Met Zaïre als voorbeeld kwam ook in Togo een streven naar authenticiteit en Afrikanisering op gang. In verband hiermee vervingen talrijke burgers hun Europese voornamen door „authentieke" Afrikaanse.
Op 8 mei 1974 deelde president Eyadema mee dat hij zijn „geïmporteerde" voornaam Etienne had laten vervallen en voortaan slechts zijn Afrikaanse tweede voornaam, Gnassingbe, zou gebruiken.
Op 16 augustus 1974 verklaarde het kabinet dat alle leden voortaan slechts Togolese voornamen zouden voeren. Zo werd bijv. de voornaam van de minister van buitenlandse zaken Hunlede gewijzigd van Joachim in Ayi Houénou.
Op 7 sept. verlangde de conferentie van stamhoofden een verbod van buitenlandse voornamen voor pasgeboren kinderen. Het Centrale Comité van de regeringspartij Rassemblement du Peuple Togolais (RPT) aanvaardde op 17 sept. een resolutie, waarin met onmiddellijke ingang het registreren van buitenlandse voornamen — waaronder ook islamitische — verboden werd.
Voorts werd bepaald dat alle straten en pleinen met buitenlandse namen binnen twee maanden nieuwe, authentiek Afrikaanse namen moesten hebben.
Op 7 okt. had een delegatie van geestelijken o.l.v. mgr. Dosseh, de aartsbisschop van Lomé, een onderhoud met president Eyadema, waarbij excuses werden aangeboden voor het optreden van een priester, die in zijn preek de vorige dag kritiek had geleverd op het opgeven van de christelijke voornamen. *(Le Monde, NZZ)*

(Vor. ber. pag. 159/3-1974)

Uitgevers: Int. Uitg. en Handelmij „Systemen Keesing" B.V., Ruysdaelstraat 71-75, Amsterdam - N.V. Algemene Uitgeverij Keesing, Keesinglaan 2-20, B 2100 Deurne-Antwerpen.

COUP VERIJDELD IN GRIEKENLAND

De Griekse regering heeft op 24 febr. bekendgemaakt dat er maatregelen waren genomen om een poging tot omverwerping van de democratische orde te voorkomen. Minister van defensie Averof verklaarde later op de dag dat de regering de situatie volledig beheerste.

Minister van economische planning Papaligouras verklaarde in het parlement dat een aantal rebellerende officieren was gearresteerd.

De hele dag hadden er in Athene al geruchten gecirculeerd dat er zich op grote schaal insubordinatie in het leger had voorgedaan, op instigatie van een groep officieren die gerekend wordt tot de aanhang van het vroegere hoofd van de geheime dienst en man achter de schermen van het oude kolonelsregime, generaal Ioannides, die zich al enige tijd onder arrest bevindt (zie hierna).

Premier Karamanlis kwam op 25 febr. met nadere bijzonderheden.

Hij zei dat de omvang van de poging slechts beperkt was geweest. Hij voegde eraan toe dat de trouw van de strijdkrachten bewezen was. Hij stelde met nadruk dat de samenzweerders gestraft zouden worden en dat er spoedig maatregelen genomen zouden worden voor een definitieve verwijdering van mogelijk nog overgebleven „kankergezwellen" en voor een kwalitatieve verbetering van de strijdkrachten.

De regering had al voor de ontdekking van het komplot tot deze maatregelen besloten en deze waren mogelijkerwijs de aanleiding voor de samenzweerders om handelend op te treden.

Het ministerie van defensie deelde op 25 febr. mee dat er 37 officieren waren gearresteerd, onder wie een divisie- en een brigadegeneraal.

Volgens betrouwbare bronnen zou bij de gearresteerden brigade-generaal Dertilis zijn, die als één van de hoofdschuldigen geldt voor het bloedig neerslaan van de studentenrevolte in nov. 1973 (pag. 748 e.v. 1973). Vast staat dat de kolonels Papadakis en Papapostoula zijn gearresteerd, die bij de putsch tegen president Makarios op Cyprus in juli 1974 een rol hebben gespeeld, alsmede de majoors Perdikis, Palainis, Stiakikis en Bolaris.

De samenzweerders zouden het plan hebben gehad in de vroege morgenuren van 24 febr. met lichte pantservoertuigen de strategische punten in enkele grote Griekse steden te bezetten. Zij zouden zich vervolgens in een oproep tot het volk hebben willen richten en onder het voorwendsel „het land te redden van de anarchie", een nieuwe junta hebben willen installeren.

De *Neue Zürcher Zeitung* (25-2) meldde dat de putsch georganiseerd was door militairen die dicht bij de zgn. „junta van 25 november 1973" staan. Het zijn officieren die sympathiseren met het voormalige hoofd van de beruchte militaire politie (ESA), Ioannidis, die op het ogenblik gevangen zit in de Korydallos-gevangenis in Piraeus wegens hoogverraad.

De rebellerende militairen, die vooral te vinden zijn in de kringen van de pantsertroepenschool in Athene en in het hoofdkwartier van het tweede legerkorps in Kozani, zouden ook de vrijlating van gevangen voormalige juntaleden hebben willen afdwingen, aldus de *NZZ*.

De groep, waarvan de harde kern uit enkele tientallen militairen bestond en die hebben gepoogd ca. 250 andere officieren in hun plannen te betrekken, wilde duidelijk gebruik maken van het feit dat in de Griekse luchtmacht, in tegenstelling tot de marine en de luchtmacht, nog altijd een vrij grote groep is die rechts-extremistische opvattingen huldigt.

Het *NRC/H'blad* omschreef deze groep en haar doeleinden als volgt: „Al deze officieren worden sterk Gadaffiaanse tendensen toegeschreven. Zij zouden voor zondag a.s. (2 maart) een machtspositie hebben willen opbouwen van waaruit zij voorwaarden konden stellen betreffende het aftreden van Karamanlis en het heroriënteren van de buitenlandse politiek in anti-Amerikaanse en anti-NAVO-richting. Zij zouden in een proclamatie hebben willen stellen dat de militairen indertijd de macht aan de burgers hadden teruggegeven opdat deze Cyprus zouden redden, waarna deze echter het eiland hadden verraden.

Maar het eigenlijke motief van deze officieren kan zijn geweest dat zij allen redenen hadden te vrezen voor hun eigen hachje, als de zuivering werd voortgezet.

Juist over het trage tempo van deze zuivering werden de laatste weken steeds meer klachten geuit, klachten die in de oppositiepers van vanmorgen (25 febr.) verhevigd losbraken. *To Vima* roept om een verandering van beleid en van personen, zonder nog namen te noemen. Hoewel hij zal pretenderen dat hij de beweging succesvol is voorgeweest, kan er toch een netelige situatie ontstaan voor de minister van defensie, Averof.

Aanvankelijk had deze bij zijn aanpak van de strijdkrachten de zgn. „salamitactiek" toegepast, en dit tot veler tevredenheid. Eén voor één werden gevaarlijke en fanatieke elementen die nog in staat leken tot desperate pogingen tot blokkering van Karamanlis' democratisering uit de strijdkrachten verwij-

Demonstrerende Atheners eisen bestraffing van de opstandige militairen.

Weekblad 44ste jaargang No. 2270, pag. 26959-26974

Generaal Arbousis (l.) en minister Averof.

derd. Maar de laatste weken leek deze zuivering in het bijzonder bij de landmacht zo zeer afgeremd, dat men zich weer begon te herinneren dat juist Averof ooit de filosofie van de „brug" had opgesteld.

Na de coup van 1967 was hij de man die verkondigde dat de politici na hun uitschakeling een brug moesten trachten te slaan naar de oppermachtige militairen in de hoop dat deze van hun kant ook zoiets zouden doen.

In de laatste periode van de dictatuur heeft ook Averof ingezien dat de militairen niets voor zo'n brug voelden en hij raakte gearresteerd bij zijn voorbereiding van de terugkeer van Karamanlis. Maar het was de regeringsgezinde Eleni Vlachou in de *Kathimerini* die er vorige week in een opvallend hoofdartikel op wees dat Averof vanuit zijn hervonden civiele machtspositie die brugfilosofie opnieuw lijkt te willen toepassen. M.a.w. geen doorgezette zuivering van het hele junta-apparaat omdat zoiets tot een nieuwe opdeling van het land zou kunnen leiden.

Eerder deze maand hadden 136 van de 218 afgevaardigden van de regeringspartij in een resolutie gevraagd, de ongeveer anderhalfduizend officieren die tijdens de junta waren ontslagen, weer collectief in de rangen van het leger op te nemen.

Maar daags daarop trokken zij allen op drie na deze resolutie weer in. Kennelijk had Averof bij Karamanlis gehoor gevonden voor het argument dat zulk een wederopneming tot gevaarlijk grote opschudding in het zittende militaire establishment zou leiden. Eleni Vlachou, zelf ook afgevaardigde, vroeg zich in de *Kathimerini* af of er soms alweer een nieuwe junta aan het werk was, die de zuivering blokkeerde.

De oppositiekrant *Athinaïki* bracht juist gisteren (24 febr.) speculaties over een breuk tussen Karamanlis en Averof, ongetwijfeld de op één na machtigste man in het kabinet, wiens positie echter reeds was aangetast door het aftreden om „gezondheidsredenen" eind vorige week van de met hem geassocieerde minister van sociale diensten, Derdenezis, van wie de oppositie juntagezinde verklaringen op het spoor was gekomen, en door de toenemende speculaties over een op handen zijnde vervanging van de eveneens door zijn verleden gecompromitteerde minister van buitenlandse zaken, Bitsios, tegen wie de *Kathimerini* vorige week stelling heeft genomen. De *NZZ* concludeerde dat de ontdekking van het komplot de regering-Karamanlis een welkome gelegenheid geeft de „Apojuntopiisis" in de strijdkrachten, d.w.z. de juntagezinde militairen die verlangen naar de terugkeer van de militaire dictatuur, te ontslaan.

Ontwikkelingen sedert verkiezingsoverwinning Karamanlis, monarchie als staatsvorm afgewezen, Stasinopoulos president, grondwetswijziging, vervolging leden militaire junta

Op 22 nov. besloot de regering-Karamanlis (zie pag. 760/1 e.v. 1974) dat het Griekse volk op 8 dec. per referendum zou kunnen beslissen over de toekomstige staatsvorm van het land.

De kiezers zouden de vraag voorgelegd krijgen: „Gekroonde democratie of ongekroonde democratie?" De verschillende politieke partijen maakten hun standpunt in deze kwestie bekend. De Unie van het Centrum van Mavros, de Panhellenistische beweging van Andreas Papandreou en Verenigd Links spraken zich uit voor de republikeinse staatsvorm. Premier Karamanlis zelf wilde geen enkele uitspraak doen.

De voorstanders van de monarchale regeringsvorm verenigden zich in royalistische comités die op allerlei wijzen wierven voor de kiezersgunst en de terugkeer van de in Engeland wonende koning Konstantijn. Zij wezen er o.a. op dat de koning indertijd als eerste de dictatuur van de kolonels had weerstaan.

De „republikeinen" daarentegen vielen de rol van de koning onder het kolonelsbewind juist aan en publiceerden foto's van de koninklijke familie temidden van de juntaleden. Zij karakteriseerden de monarchie als ondemocratisch en beschuldigden de kroon ervan altijd aan de kant van de binnenlandse en buitenlandse reactie te hebben gestaan.

Anti-royalistische affiches.

Koning Konstantijn zelf verscheen op 26 nov. voor radio en televisie.
Hij beloofde de Grieken dat als hij weer als staatshoofd zou fungeren, hij zich zou voegen naar de wens van het soevereine volk en zou verhinderen dat het nog eens tot een situatie zou komen waarin de persoonlijke vrijheden worden onderdrukt en het volk vernederd.
Op een persconferentie in Londen op 28 nov. zei hij dat hij o.a. in het conflict met premier Papandreou in 1965 fouten had gemaakt. Hij zei bij een negatieve uitslag graag naar zijn land te willen terugkeren als gewoon burger.

De uitslag betekende een ruime afwijzing van de monarchie. Ruim 69% van de kiezers stemde tegen de „gekroonde democratie". Ruim een kwart van de kiezers verscheen niet in de stemlokalen. De afwijzing van de monarchie was het sterkst in de grote steden. Slechts in de zuidelijke provincie Lakonia bleek een kleine meerderheid voor de terugkeer van koning Konstantijn.

Premier Karamanlis gaf een verklaring uit waarin hij het resultaat een produkt van de volkswil noemde dat geen partij voor zichzelf mocht uitbuiten. Regering en volk prees hij gelukkig dat de kwestie van de staatsvorm die het land zestig jaar verdeeld heeft gehouden en steeds referendums uitlokte (zie overzicht hierna), nu eindelijk in een vrije en democratische sfeer definitief is opgelost.

De socialistische leider Papandreou

sprak zijn voldoening uit dat de monarchie nu „eindelijk dood is en begraven".

Het NRC/H'blad gaf het volgende overzicht van de referendums die in de afgelopen honderd jaar zijn gehouden over de Griekse monarchie:

Wanneer we chronologisch teruggaan en de twee schertsvertoningen onder de junta (1973, 1968) overslaan, komen we eerst bij dat van 1946, dat de oom van de tegenwoordige Konstantijn, George II, terugbracht met een meerderheid van ruim 60% van de ingeschreven stemmen. Het referendum volgde op de woelige gebeurtenissen in Athene in de winter 1944/45 en ging gepaard met een „witte terreur" in de provincie, maar ook met een oproep tot stem-onthouding van de kant van de communisten, die kort daarop de burgeroorlog van 1947/49 zouden ontketenen.

Het was voor George II de tweede keer dat hij werd teruggeroepen: in 1935 was dit al eens gebeurd bij het door Kondylis georganiseerde referendum dat een einde maakte aan de eerste Griekse republiek, waarvoor nog slechts 2% van de kiezers hun stem uitbrachten — de republikeinen hadden tot stemonthouding opgeroepen.

Niettemin was het aantal op de koning uitgebrachte stemmen groter dan het aantal ingeschreven kiezers, en dit referendum blijft aldus voortleven als één van de grootste „lachertjes" uit de Griekse geschiedenis. Eén jaar later was de dictatuur-Metaxas een feit . . .

Minder operette-achtig was het referendum van 1924, het eerste van de drie die over het lot van George II hebben beslist. De republiek won toen met 70% van de stemmen — een percentage dat nu door optimistische republikeinen ook weer wordt verwacht zoals optimistische royalisten hun verwachtingen stellen op het resultaat van 1946. De uitslag was een gevolg van de „catastrofe" die de Griekse legers onder Georges vader, Konstantijn I, tegen de Turken hadden geleden.

Het resultaat werd weliswaar door de leider der royalisten, Tsaldaris, gedoodverfd als een produkt van fraude, maar het werd wel erkend door een andere volbloed-royalist, de latere dictator generaal Metaxas.

Vier jaar tevoren was het eerste referendum voor of tegen de koning gehouden, en dat gold toen Konstantijn I, in wie bijna alle Grieken toen nog de aanstaande overwinnaar van de Turken en de heroveraar van zijn „eigen stad" Konstantinopel zagen. Konstantijn zou als „keizer Konstantijn XIII" weer de mis laten voordragen in de Aya Sophia, die bij de verovering van Byzantium in 1453 tot moskee was gemaakt . . . Hij kreeg 98% van alle stemmen.

Maar het meest schilderachtige van alle Griekse referendums is dat van 1862, waarbij het niet ging om het alternatief: koninkrijk of republiek, maar alleen om de vraag, wie er koning moest worden als opvolger van de kort tevoren verjaagde Beierse vorst Otto. Het referendum duurde tien dagen en het electoraat — vanzelfsprekend alleen uit mannen bestaande — mocht elke naam invullen die het maar wenste.

De idee van een republiek kreeg toen nog welgeteld 93 stemmen, plus misschien de drie die op Garibaldi werden uitgebracht. Drie anderen stemden op de reeds vijftig jaar tevoren overleden Napoleon. De verdreven Otto kreeg één stem. Merkwaardigerwijze werden er slechts zes stemmen uitgebracht op een Griek: prins Ypsilanti. Negen wilden „iemand van het Russische Hof", 248 „iemand van het Franse Hof". 1917 kiezers stemden „iemand die van het orthodoxe geloof is".

De overgrote meerderheid 93%, prefereerde Alfred, de tweede zoon van de Engelse koningin Victoria. De drie grote mogendheden die Griekenland „bewaakten" (Engeland, Frankrijk en Rusland) hadden reeds in 1830 afgesproken dat niemand van hun hoven koning van Griekenland zou kunnen worden, en zo moest Victoria in beleefde bewoordingen weigeren, haar zoon te sturen, ondanks opeenvolgende Griekse deputaties en zelfs een plan, hem uit Engeland te ontvoeren. Koning van de Grieken, en stamvader van de huidige dynastie, werd, na langdurige strubbelingen en beraadslagingen, de Deense prins Willem (die de naam George I aannam). Op hem waren bij het referendum welgeteld zeven stemmen uitgebracht.

Het Griekse ministerie van binnenlandse zaken heeft op 9 dec. 1974 de definitieve uitslag van het referendum over de staatsvorm bekendgemaakt:

voor de republiek: 3.244.748 stemmen (69,2%); voor de monarchie: 1.445.857 (30,8%); opkomst: 75,5%.

Aftreden Gizikis

Op 15 dec. 1974 bood generaal Phaedon Gizikis zijn ontslag aan als president.

Gizikis werd op 26 nov. 1973 door de toenmalige machthebbers als president aangewezen, nadat een groep militairen onder leiding van het hoofd van de militaire politie brigade-generaal Ioannides, een eind had gemaakt aan het regime van president Papadopoulos. Gizikis behoorde tot degenen die in april 1967 de militaire dictatuur instelden. Daarna was hij als commandant van Athene ook degene onder wie de bijzondere krijgsraad ressorteerde, die talrijke groepen verzetsstrijders veroordeelde. Gizikis was de man die in de zomer van 1974 het initiatief nam voor een terugkeer naar een burgerlijk bewind (pag. 481 e.v. '74).

Op 18 dec. koos het parlement met 206 tegen 74 stemmen en 8 onthoudingen de 71-jarige afgevaardigde van de regeringspartij „Nieuwe Democratie", de partij van premier Karamanlis, Michael Stasinopoulos tot voorlopig president van de Griekse republiek.

Stasinopoulos is één van de meest vooraanstaande juristen van Griekenland en is jarenlang president van het Hooggerechtshof geweest. Onder het kolonelsregime kwam Stasinopoulos in conflict met Papadopoulos toen hij het ontslag door de kolonels van de hen niet gezinde rechters ongrondwettig verklaarde. Hij werd toen door Papadopoulos ontslagen.

Stasinopoulos is slechts president tot de nieuwe grondwet zal worden aangenomen (zie hierna) en heeft beperkte bevoegdheden.

Aanvankelijk was oud-premier Panayotis Kanellopoulos de meest serieuze kanshebber voor het interim-presidentschap. Alle politieke partijen in het parlement

Stasinopoulos (r) wordt door aartsbisschop Serafim beëdigd als president.

hadden al toegezegd zijn kandidatuur te zullen steunen en op 10 dec. ontving Karamanlis de oud-premier en verzocht hem zich ter beschikking te willen houden.
Op 11 dec. liet Kanellopoulos weten niet voor het presidentschap in aanmerking te willen komen wegens meningsverschillen met de premier over de toekomstige rechten van het staatshoofd.
In de schriftelijke verklaring zei de voormalige eerste-minister dat hij zich aanvankelijk bereid had verklaard als voorlopig staatshoofd op te treden terwille van de nationale eenheid. Een nauwkeurige bestudering van het ontwerp-grondwet dat Karamanlis aan het parlement ter goedkeuring wilde voorleggen, had hem tot de overtuiging gebracht dat hij jegens de oppositie verplicht was de post te weigeren.

Regeringsverklaring, vertrouwensvotum

Op 11 dec. 1974 legde Karamanlis de regeringsverklaring voor het parlement af. Hij kondigde tevens aan een week later het parlement het ontwerp-grondwet voor te zullen leggen.
Griekenlands buitenlandse politiek zou geleid worden door de beginselen van onafhankelijkheid, veiligheid en waardigheid. Griekenland behoort geografisch, historisch en cultureel tot Europa, de regering zou daarom nauwere aansluiting bij de Europese Gemeenschap zoeken. De Europese integratie is bevorderlijk voor de sociale en economische ontwikkeling van Griekenland en verhoogt de nationale veiligheid.
Karamanlis zei verder dat Griekenland na zijn terugtrekking uit de militaire NAVO-samenwerking nu de status van de Amerikaanse militaire bases in Griekenland opnieuw zou gaan bezien.
Hij bevestigde dat de terugtrekking uit de NAVO een „voldongen feit" is.
De nabuurstaten op de Balkan bood Karamanlis nauwere samenwerking aan. Turijke verweet hij een gevaar te zijn in het crisisrijkste deel van de wereld. Het Turkse gedrag was een bedreiging voor vitale Griekse belangen op Cyprus en in het gebied van de Egeïsche Zee.

Veel aandacht besteedde Karamanlis aan het economische deel van zijn beleid.
Het doel van zijn regering was de inflatie beter onder controle te krijgen, de stagnatie in alle economische sectoren te overwinnen en tot eind 1976 door een nieuw belastingstelsel de sociale tegenstellingen te verminderen.
Karamanlis had veel kritiek op het kolonelsregime. Hij verweet het niet voldoende maatregelen te hebben genomen tot bestrijding van de inflatie. In de eerste jaren van de militaire dictatuur hadden de machthebbers de prijzen kunstmatig laag gehouden. In 1973 moesten zij, onder druk van de internationale economische ontwikkelingen, de prijzen de vrije loop laten, en deze gingen dan ook sterk omhoog. Vooral de lagere inkomensklassen werden daar de dupe van. In 1973 stegen de prijzen gemiddeld met 30% meer dan in alle andere Europese landen. In het eerste kwartaal van 1974 bedroeg de inflatie gemiddeld 4 tot 5% per maand. Karamanlis rekende op een jaartotaal van ca. 30%. Voor 1975 wilde hij het inflatiecijfer terugbrengen tot 10%.
Het voornaamste doel van Karamanlis' economische saneringsprogramma was het verminderen van de sociale tegenstellingen. Hij wilde dit bereiken door een hervorming van het belastingstelsel, waardoor de hogere inkomensgroepen meer zouden gaan betalen en de middelbare en lagere minder.
Op 10 jan. kwam de regering met nader uitgewerkte plannen voor de economische sanering.
Minister van coördinatie en planning Papaligouras deelde mee dat de regeringsuitgaven voor 1975 werden begroot op 140 mrd drachmen (ca. ƒ 11 mrd). Dat betekende een stijging van 33% ten opzichte van 1974. Het geprojecteerde tekort moet worden gedekt door middel van leningen in het buitenland en door ingrijpende veranderingen op het gebied van de belastingen.
De fiscale veranderingen zouden vooral de hogere inkomensgroepen treffen. Grieken die meer dan twee miljoen drachmen per jaar verdienen, moeten 65% inkomstenbelasting betalen tegen voorheen 49%. Voor jaarinkomens onder de 300.000 drachmen wordt een belastingverlaging van maximaal 14,3% van kracht. De belastingvrije voet wordt verhoogd van 60.000 drachmen tot 100.000 drachmen.
De regering, zo zei Papaligouras, zal een beleid gaan voeren dat gericht is op de vervanging van de import bijv. door een uitbreiding van de produktie in de agrarische sector aan te moedigen en door vaart te zetten achter de ontginning van binnenlandse energiereserves.
Verder zou de kredietverlening aan de industrie worden vergemakkelijkt.

Op 14 december 1974 gaf het parlement met 217 tegen 78 stemmen zijn vertrouwen aan premier Karamanlis en diens regeringsprogramma.

Ontwerp grondwet gepubliceerd, wijzigingen na kritiek oppositie

Op 23 december 1974 publiceerde de regering bijzonderheden over de nieuwe grondwet.
Voornaamste kenmerk van het ontwerp zijn de verstrekkende bevoegdheden, die zijn ingeruimd voor de president.
Het staatshoofd krijgt van de nieuwe grondwet de bevoegdheid ministers te benoemen en te ontslaan. De toekomstige presidenten moeten worden gekozen door een tweederde meerderheid van het parlement. Mocht de volksvertegenwoordiging na drie stemmingen niet tot een keus kunnen komen dan wordt zij ontbonden en volgen nieuwe verkiezingen. Deze bepaling is in het ontwerp opgenomen om te voorkomen dat door eindeloze stemmingen een machtsvacuüm aan de hoogste top zou ontstaan.
De president krijgt voorts het recht volksraadplegingen te laten houden over belangrijke nationale vraagstukken.
Een parlementaire commissie gaat nu het ontwerp bestuderen en krijgt hiervoor drie tot vier maanden. Daarna volgt de behandeling in het parlement.
Op 7 januari kondigde Karamanlis belangrijke wijzigingen aan in het ontwerp-grondwet.
De wijzigingen werden aangebracht na de felle kritiek van de oppositiepartijen die het eerste ontwerp „ondemocratisch en verouderd" vonden.
De regering die de amendementen heeft goedgekeurd gaat er nu mee akkoord dat iemand alleen op grond van een rechterlijke beslissing en niet krachtens een overheidsmaatregel om politieke redenen verbannen kan worden.
Ze stemt er ook mee in dat arbeiders om hun belangen te verdedigen, stakingsrecht krijgen.
Andere wijzigingen betreffen de verkorting van de zittingstermijn van de parlementsleden, de leeftijd waarop de Grieken mogen stemmen en het universitaire onderwijs.
Het gewijzigde ontwerp dat door een speciale parlementscommissie zal worden bestudeerd, zal, na goedkeuring door het parlement, in de plaats komen van de oude grondwet die uit 1952 dateert.
De amendementen, waarmee Karamanlis akkoord ging, hebben geen betrekking op de macht van de president die volgens de oppositiepartijen veel te groot is, George Mavros, de leider van de grootste oppositiepartij, liet weten dat ook het nieuwe ontwerp de soevereiniteit van het volk niet garandeert en van het parlement een „secundair element" maakt bij het functioneren van de staat.

Amerikaanse bases onder controle

In aanvulling op de mededeling in de regeringsverklaring maakte Karamanlis op 14 december bekend dat de zeven Amerikaanse bases in Griekenland tijdelijk onder controle van de Griekse autoriteiten waren geplaatst. Hiertoe was besloten in afwachting van de uitslag van het onderzoek naar de toekomstige status van deze bases.
Bases die niet in het belang zijn van de Griekse defensie-behoeften zouden worden gesloten, aldus Karamanlis.
In een nota aan de Amerikaanse regering is voorgesteld onderhandelingen te beginnen over de toekomst

van de bases. De Verenigde Staten hebben bases in Griekenland krachtens een bilaterale overeenkomst, maar de bases vallen wel binnen het NAVO-kader. Nu Griekenland als gevolg van de kwestie-Cyprus uit het militaire bondgenootschap van de NAVO is getreden staan de Amerikaanse bases ter discussie.
Tijdens een debat in het parlement had oppositieleider George Mavros gezegd dat het ontoelaatbaar is dat er gebieden in Griekenland zijn, waar zelfs de minister van defensie geen toegang heeft. Volgens militaire waarnemers betekent de overname van de controle over de bases dat Grieksche militaire autoriteiten zich nu wel toegang kunnen verschaffen tot de bases en mogelijk invloed kunnen uitoefenen op de operaties.
In Griekenland zijn ongeveer 4.000 Amerikaanse militairen gelegerd. Bovendien verleent Griekenland thuishaven-faciliteiten aan zes onderzeebootjagers van de Amerikaanse zesde vloot. De Amerikaanse marine en luchtmacht hebben er communicatie- en bevoorradingsfaciliteiten en Amerikaanse NAVO-eenheden zijn gestationeerd op zeven bases. Op Kreta hebben de Amerikanen naast marine- en luchtmachtbases ook een kernwapenopslagplaats.

Rechtsvervolging leden militaire junta, arrestatie generaal Ioannides

Op 29 december 1974 werden de voormalige president Papadopoulos en vier vooraanstaande leden van zijn militaire junta officieel in staat van beschuldiging gesteld wegens hoogverraad en het organiseren van een opstand.
Rechter George Voltis van het Atheense hof van beroep overhandigde de tenlastelegging aan het vijftal, dat in ballingschap verblijft op het eiland Kea in de Egeïsche zee. De aanklacht heeft betrekking op de staatsgreep in april 1967 die het begin was van zeven jaar militaire dictatuur in Griekenland.
De vier andere aangeklaagden zijn de voormalige brigade-generaal Stylianos Pattakos en oud-kolonel Nicholas Makarezos — die beiden vice-premier waren onder Papadopoulos —, het gewezen hoofd van de militaire politie Ioannis Ladas en de voormalige leider van de geheime dienst Michael Roefogalis. Deze laatste twee hadden de rang van resp. kolonel en generaal-majoor, toen zij een leidende rol speelden in de junta die op 21 april 1967 een einde maakte aan het parlementaire bewind onder premier Panajotis Kanellopoulos.
Papadopoulos en de andere vier verdachten hadden tot 15 januari de gelegenheid hun verdediging op schrift te zetten. Daarna zou rechter Voltis de procureur-generaal van het hof van beroep Ioannis Zeginis raadplegen over de vraag of de vijf mannen in afwachting van het proces in hechtenis moeten worden genomen.
In totaal zijn 50 personen — 18 gepensioneerde officieren en 32 officieren in actieve dienst — verantwoordelijk gesteld voor de staatsgreep van april 1967. Daarnaast wachten Papadopoulos en 25 officieren van het leger en de politie aanklachten wegens moord in verband met de botsingen tussen studenten en de politie bij de technische hogeschool in Athene in november 1973. Bij deze gevechten kwamen 34 personen om het leven. Vele politici pleiten bovendien voor de berechting van hen die verantwoordelijk zouden zijn voor het martelen van politieke gevangenen en voor de crisis om Cyprus in juli 1974.
Op 11 januari legde minister van justitie Stefanakis het parlement een resolutie voor die de bestraffing mogelijk moest maken van allen die hebben deelgenomen aan het dictatoriale apparaat van de jaren 1967 tot 1974.
De gebeurtenissen van 21 april 1967 worden in deze tekst nog eens uitdrukkelijk aangemerkt als „staatsgreep, voortgekomen uit de persoonlijke ambities van een kleine groep militairen" en niet als een „revolutie, die eigen recht schept", zoals de leden van de junta in hun verweerschriften betogen. „De democratie is nooit rechtmatig ontbonden", zo wordt gestipuleerd. Tevens wordt de amnestie die het regime-Papadopoulos in de zomer van 1973 had afgekondigd voor alle gevallen van eigen machtsmisbruik ongeldig verklaard.
De oppositiepartijen hadden al eerder dergelijke resoluties ingediend, maar deze zal ongetwijfeld met overgrote meerderheid, zo niet met algemene stemmen, worden aangenomen. De ontvangst is zowel in de regeringsgezinde als in de oppositiepers overwegend gunstig. „Zij zijn schuldig en zullen rekenschap afleggen", juicht de Karamanlisgezinde *Vradini* terwijl de oppositionele *Athinaïki* als kop heeft: „Allen op de beklaagdenbank" en *Ta Nea:* „Op de drempel van de gevangenis".
Op 13 januari ging het parlement met algemene stemmen akkoord met de wet. Het voorstel werd met handopsteken aangenomen.
Op 14 januari werd brigade-generaal Dmimitris Ioannides, de sterke man achter de schermen van het kolonelsregime en voormalige hoofd van de militaire politie gearresteerd en opgesloten in de Korydallos-gevangenis op beschuldiging van hoogverraad en rebellie.
De officier van justitie van Athene vaardigde op 20 januari arrestatiebevelen uit tegen de 5 officieren die de putsch van 1967 hebben beraamd, t.w. ex-president Papadopoulos, de voormalige vice-premiers Pattakos en Makarezos, de vroegere minister voor openbare orde Ladas en de vroegere chef van de geheime dienst Roufogalis.
Op 15 januari was rechter Voltis uit Athene op het eiland Kea aangekomen om te onderzoeken of de 5 mannen op grond van de nieuwe wet gearresteerd konden worden. Voltis bracht verslag uit van zijn bevindingen aan procureur-generaal Menelaos Koutsakis die vervolgens op 20 januari een arrestatiebevel uitvaardigde. De vijf mannen werden daarop overgebracht naar de Korydallos-gevangenis in Piraeus.
Op 3 februari werd de voormalige regent, generaal Giorgios Zoitakis, onder beschuldiging van hoogverraad gearesteerd en naar de Korydallos-gevangenis overgebracht.
Op 9 februari volgde de arrestatie van de voormalige minister van onderwijs Nikolaos Gantonas en de voormalige chef van de geheime dienst in Saloniki, Stamaris Karaberis.
Eind januari begon de opperbevelhebber van de strijdkrachten generaal Arbousis, een disciplinair onderzoek naar officieren die deelgenomen hadden aan de staatsgreep van 1967.
Luitenant-kolonel Theofylojannakos en de majoors Perdikis en Thomas werden ervan beschuldigd de toenmalige opperbevelhebber van de marine, vice-admiraal Enfolgopoulos en de toenmalige tweede opperbevelhebber en huidige opperbevelhebber van het leger Arbousis en de toenmalige premier Kanellopoulos gearresteerd te hebben. De betreffende militairen waren nog in actieve dienst en hebben waarschijnlijk een actieve rol gespeeld in de putschpogingen van 24 februari (zie boven). *NZZ, The Times, Le Monde, NRC/H'blad)*

NEDERLAND

MINISTER VAN DER STOEL BEZOEKT CHINA

Minister Van der Stoel van buitenlandse zaken bracht van 3-8 jan. een bezoek aan China. In Peking voerde hij besprekingen met zijn Chinese ambtgenoot Tsjiao Koean-hoea.
De Nederlandse minister werd op 4 jan. ontvangen door minister-president Tsjoe En-lai, die zich nog steeds in het ziekenhuis bevond.
Op dezelfde dag had minister Van der Stoel een onderhoud met vicepremier Teng Hsiao-ping.
In de besprekingen met de Chinese staatslieden kwamen aan de orde zaken als de Europese eenwording en Europese veiligheid, energievraagstukken en de dialoog tussen de energieproducerende en -consumerende landen en kwesties als inflatie en recessie.
De gesprekken werden gehouden „in een voortreffelijke sfeer van openhartigheid".
Tegenover de meegereisde vertegenwoordigers van de media bracht minister Van der Stoel op 6 jan. verslag uit van het verloop van de besprekingen.

Het bleek, dat Nederlandse en Chinese ambtenaren zullen gaan werken aan de opstelling van een luchtvaartverdrag tussen de Chinese Volksrepubliek en Nederland. Minister Van der Stoel tekende hierbij aan, dat het niet ging om het verlenen van landingsrechten.
Voorts zal een scheepvaartakkoord kunnen worden afgesloten, waartoe al voorbereidende besprekingen hadden plaatsgevonden.
Men zal zich verder beraden over een uitbreiding van de culturele betrekkingen tussen beide landen. Hierbij dacht minister Van der Stoel aan meer wederzijdse informatie. Ook heeft hij de mogelijkheid aan de orde gesteld van de permanente vestiging van een Nederlandse journalist in China. Dit bleek echter op moeilijkheden te stuiten.

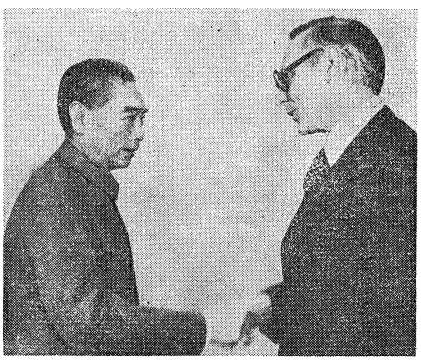

Tsjoe En-lai (l.) en minister Van der Stoel.

De Chinese vertegenwoordigers wezen er in de besprekingen voortdurend met klem op, dat een sterke verdediging voor Europa een noodzaak is. Minister Van der Stoel benadrukte, dat daarbij de Nederlandse verdedigingsinspanningen niet aan de orde waren geweest.
Gezien de Chinese belangstelling voor Europa heb ik gesuggereerd, aldus de minister, dat de Chinezen een ambassadeur naar de EG sturen. Deze gedachte is niet dadelijk verworpen en ik verwacht, dat ze serieus overwogen zal worden.
Bij de bespreking van energievraagstukken had minister Van der Stoel uitgelegd, dat Nederland een goed voorbereide dialoog tussen de olieconsumerende en -producerende landen wenst. Verder was gesproken over zaken als oliedollars, olieprijzen en voorraden. Hij had er duidelijk op gewezen, dat Nederland geen voorstander van confrontatie is. Ook had de minister gesteld, dat een confrontatie de Europese eenheid duidelijk zou verzwakken.

Minister Van der Stoel bracht in China bezoeken aan o.m. de Grote Muur, de atoomschuilkelders, die in Peking (en andere grote steden) op grote schaal worden aangelegd en aan één van de graven van de Ming-keizers.
Het bezoek werd afgesloten in Sjanghai, waar de minister toeschouwer was bij een operatie, waarbij de patiënte met behulp van acupunctuur was verdoofd.

Aansluitend bezoek aan Japan

Van uit Sjanghai vloog minister Van der Stoel op 8 jan. naar Japan, waar hij tot 12 jan. een officieel bezoek aflegde.
Minister Van der Stoel voerde besprekingen met de Japanse minister van buitenlandse zaken Miyazawa.
De Nederlandse minister werd op 9 jan. door keizer Hirohito in audiëntie ontvangen.
Op 10 jan. openden de twee ministers van buitenlandse zaken in Tokio het Japan-Nederland instituut, dat mede dankzij de Leidse Universiteit tot stand gekomen is.
Op 11 jan. was minister Van der Stoel in Nagasaki, waar hij een bezoek bracht aan de overblijfselen van de vroegere Nederlandse factorij Decima. *(Peking Review, ANP, NRC/H'blad)*

NOTA WERKGELEGENHEID

De regering heeft op 20 febr. de inhoud gepubliceerd van een nota over de werkgelegenheid. De nota is een vervolg op de nota van 18 sept. vorig jaar (pag. 628/2 e.v.-1974).
In de vervolgnota geeft de regering een analyse van de werkloosheid, zet zij haar beleid uiteen en kondigt zij een reeks maatregelen aan. Deze zijn gericht op zowel behoud en uitbreiding van arbeidsplaatsen als een betere aansluiting van vraag en aanbod op de arbeidsmarkt.
In de inleiding tot de nota zegt de regering, dat wij in Nederland — en niet alleen hier — te maken hebben met een structurele werkloosheid, samenhangend met een absoluut tekort aan arbeidsplaatsen, dat zich al in 1971 en 1972 voordeed. Over deze werkloosheid is een belangrijke conjuncturele werkloosheid heengeschoven. Het regeringsbeleid is er op gericht om beide vormen van werkloosheid terug te dringen.
De regering wijst er op, dat structurele en conjuncturele oorzaken voor de werkloosheid dooreen lopen en ook, dat het veilig stellen van de werkgelegenheid niet los kan worden gezien van het geheel van het sociaal-economische beleid. Daarbij is er een duidelijke samenhang met het inkomensbeleid, de verhouding tussen industrie en dienstensector en de verhouding tussen particuliere en collectieve bestedingen.
De nota geeft geen definitieve visie op al deze zaken. Deze aspecten van het sociaal-economische beleid komen binnenkort aan de orde in de interim-nota inkomensbeleid, de nota over de structuur van de Nederlandse economie, de vaststelling van de begroting-1976 en de bijstelling van de meerjarenramingen.

Over de algemene uitgangspunten van het werkgelegenheidsbeleid zegt de regering o.m., dat het beleid gericht moet zijn op het scheppen van de mogelijkheid voor een ieder om aan het arbeidsproces deel te nemen, los van de vraag bij welk produktieniveau of beloningspeil dat gebeurt.
De regering is ervan doordrongen, dat vele doeleinden van het sociaal-economische beleid om een hernieuwde afweging vragen. Zij onderkent de noodzaak van een spaarzaam gebruik van schaarse energie en grondstoffen en zij wenst de economische groei kritisch te toetsen en de mogelijkheid van een betere verdeling van schaarse werkgelegenheid ernstig te onderzoeken.
Dit dient te gebeuren met onderkenning van de internationale samenhang, waarin de Nederlandse economie functioneert en van de noodzaak, dat het sociaal-economische beleid meerdere doeleinden dient, waarbij botsingen onvermijdelijk zijn.
Een van die doeleinden is het scheppen van de mogelijkheid voor een ieder om in het maatschappelijke proces zinvol bezig te zijn; van die doelstelling wenst de regering geen afstand te doen.

ANALYSE WERKLOOSHEID

De ontwikkelingen in het buitenland laten zien, dat de werkloosheidsproblematiek een internationaal karakter vertoont. Het gelijktijdige optreden van conjunc-

turele, structurele en incidentele factoren heeft geleid tot een cumulatie van voor de werkgelegenheid ongunstige ontwikkelingen.
Verwacht kan worden, dat de krachtige groeitrend van de wereldhandel uit de jaren zestig niet meer zal terugkeren. Het is evenwel niet onredelijk er van uit te gaan, dat de totale wereldvraag in de loop van 1975 en 1976 sterker zal worden.
Bij de analyse van de binnenlandse problemen wordt nader ingegaan op de factoren, die het aanbod en de vraag beïnvloeden. Daaruit blijkt o.m., dat de tragere groei van de binnenlandse afzet een negatieve invloed uitoefent op de vraag naar arbeid.
De structuurwerkloosheid in engere zin is de laatste jaren duidelijk toegenomen. Het is gebleken, dat de netto-creatie van arbeidsplaatsen sinds het midden van de jaren zestig sterk is gedaald en in de meest recente jaren negatief geworden is. Uit een studie van het Centraal Plan Bureau (CPB), die als bijlage bij de nota is gevoegd, blijkt, dat deze ontwikkeling niet zozeer een gevolg is van een geringere omvang van het aantal nieuwe arbeidsplaatsen, als wel van een snellere economische veroudering van de bestaande kapitaalinstallaties.
Dit houdt verband met de grotere reële arbeidskostenstijging sinds het midden der zestiger jaren, hetgeen nog niet wil zeggen, dat de kwestie alleen een probleem van loonvorming is. Het gaat om inkomensbeleid in ruimere zin, het prijsbeleid, het belastingbeleid en de stijging van de sociale verzekeringspremies — het totale beleid van collectieve lastenverzwaring en -verdeling.
Een andere oorzaak van de structuurwerkloosheid is de kwalitatieve kortsluiting tussen vraag en aanbod van arbeid. Regionaal treedt toenemende ongelijkheid in de werkloosheid op. Het beeld wordt overheerst door arbeidsaanbod, waarvoor geen vraag bestaat en voor een belangrijk deel van de openstaande vraag ontbreekt ter plaatse aanbod van arbeid.
Naast de vraag- en aanbod-situatie op de arbeidsmarkt kan de snelheid van herplaatsing van werkzoekenden afhankelijk zijn van de houding t.o.v. het werk en diverse werkaspecten. Zo is er een duidelijke afkeer gebleken voor lopende bandwerk en ploegendienst.
Een bijzondere plaats neemt de bouwnijverheid in. Hier werkt 10% van de beroepsbevolking en de bouwbedrijvigheid verschaft werk aan nog eens 4 à 5% van de beroepsbevolking in de toeleverende bedrijfstakken.
Bouwwerken kunnen globaal worden onderscheiden naar de mate waarin zij rechtstreeks in opdracht van de overheid worden gebouwd, de totstandkoming door de overheid in enigerlei vorm wordt gesubsidieerd, dan wel zonder steun van de overheid tot stand komen.
De laatste en voorlaatste categorieën zijn sterk gevoelig voor conjuncturele invloeden. Gesteld wordt, dat als gevolg van de maatregelen, die in de nota van 16 nov. 1974 werden aangekondigd (pag. 792/2-e.v.-1974), de werkgelegenheidssituatie in de bouw zal kunnen verbeteren.
Zonder verdere ondersteunende maatregelen is het denkbaar, dat in 1976 opnieuw een vermindering van het aantal arbeidsplaatsen in de bouw zal optreden.

BELEIDSVOORNEMENS

Op langere termijn kan het begrip arbeid een zekere herwaardering krijgen en ruimer worden gezien dan alleen betaalde beroepsarbeid. Te denken valt aan diverse soorten vrijwilligersarbeid en vormen van vrijetijdsbesteding. De groeiende werkgelegenheid in de dienstensector i.c. het welzijnswerk doet de scheiding reeds verzwakken. De hierbedoelde herwaardering kan evenwel geen argument zijn om thans een tekort aan werkgelegenheid te aanvaarden.
De praktische implicatie van het streven naar een selectieve groei zal waarschijnlijk inhouden dat in de komende tijd, vergeleken met de zestiger jaren, een vertraging van de groei van produktie en arbeidsproduktiviteit zal optreden. Dit is als resultaat van een groter accent op welzijnsaspecten aanvaardbaar. Er is evenwel geen overtuigende reden om de groei van de economie of van een bepaalde sector, zoals de industrie, als zodanig af te remmen. De economie zal aldus moeten worden gestuurd, dat een zo goed mogelijk evenwicht tussen vraag en aanbod van arbeid in kwantitatieve en kwalitatieve zin wordt bereikt.
De bedrijfsinvesteringen dienen mede vanuit conjunctureel oogpunt te worden bezien. In het recente verleden is het relatieve peil der bedrijfsinvesteringen wat beneden het niveau van voorgaande jaren gedaald. Door de huidige conjuncturele situatie wordt de investeringslust duidelijk gedrukt. Het komt de regering voor dat het thans niet goed mogelijk is op alle aspecten van het structureel gewenste peil van de produktieve bedrijfsinvesteringen in vaste activa in te gaan. Wel is het vanuit het gezichtspunt van de werkgelegenheid in het licht van de gegeven overwegingen onwaarschijnlijk dat een structurele verhoging van het aandeel der bedrijfsinvesteringen in het nationaal produkt — gelet op het maatschappelijk rendement daarvan — de aangewezen weg zou zijn om een voldoende aantal arbeidsplaatsen te verzekeren.
Alsdan is er reden om behalve aan het scheppen van nieuwe arbeidsplaatsen door middel van nieuwe investeringen — meer dan dusverre — aandacht te besteden aan de mogelijkheid om bestaande arbeidsplaatsen te behouden. Hiertoe is het van belang in het geheel van het overheidsbeleid de voorwaarden te scheppen om de stijging van de reële arbeidskosten in overeenstemming te brengen met de stijging van de arbeidsproduktiviteit.
Het uitgavenbeleid van de rijksoverheid — onder de huidige omstandigheden duidelijk gericht op stimulering van de bestedingen — blijft een van de belangrijke elementen van het sociaal-economische beleid. Dit houdt ook in het streven de feitelijke uitgavenontwikkeling zoveel mogelijk conform de vastgestelde begroting te doen verlopen, waardoor ook het voorziene werkgelegenheidseffect wordt gewaarborgd.
Vooral ook in de bouw is het streven er op gericht de bestaande plannen tot uitvoering te brengen.
Voor de komende periode zijn een aantal maatregelen getroffen gericht op het behoud en de creatie van arbeidsplaatsen, waarbij uiteraard de bouwsector een belangrijke plaats inneemt, en ter bevordering van een goede aansluiting tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt. Mogelijkheden voor een zekere herverdeling van arbeid zijn hierbij betrokken. Voorts is aandacht gegeven aan de betekenis van het financiële overheidsbeleid en de verschillende overheidsprocedures voor een gewenste ontwikkeling van de werkgelegenheid. Tenslotte is inhoud gegeven aan de relatie tussen het arbeidsmarktbeleid en het onderwijsbeleid en de in verband daarmede onder de huidige werkloosheid te treffen maatregelen.

INFORMATIE OVER EN KENNIS VAN DE ARBEIDSMARKT

Het belang van de arbeidsproblematiek is gedurende de laatste jaren aanhoudend toegenomen. De in de nota aangesneden vraagstukken zullen in de komende jaren alle aandacht opeisen van de zijde van de overheid, het publiek- en privaatrechtelijk georganiseerde bedrijfsleven, ondernemingen, de SER, de Raad voor de Arbeidsmarkt, de regionale raden voor de arbeidsmarkt enz.
Door de bemoeienis van de minister voor het wetenschapsbeleid en de overige betrokken bewindslieden is thans in een nationaal programma van onderzoek op het gebied van de arbeidsmarkt voorzien. Verwacht mag worden dat ook langs deze weg onze kennis van de arbeidsmarkt zal verbeteren.
Voorwaarde voor goede resultaten op het gebied van de studie van de arbeidsmarkt vormt de beschikbaarheid van goede gegevens over de werkelijke stand van zaken. De informatie op het gebied van de arbeidsmarkt wordt stelselmatig verbeterd. Op verschillende plaatsen in het land worden thans met medewerking van de overheid, regionale initiatieven tot verbetering van het inzicht in de regionale en lokale arbeidsmarkt genomen.
Verwacht wordt dat uit deze initiatieven een meer systematische en verdiepte kennis van het arbeidsmarktgebeuren zal voortspruiten. Bij de verwerking van deze gegevens vormt de automatisering een belangrijk onderdeel. Het is de bedoeling om aan de hand van de opgedane ervaringen binnen enkele jaren tot een landelijk systeem te komen, dat onder verantwoordelijkheid van het Centraal Bureau voor de Statistiek zal worden verzorgd. Deze experimenten zullen tevens kunnen bijdragen tot een meer doelmatige organisatie van de activiteiten van de gewestelijke arbeidsbureaus.
Daarnaast wordt nagegaan in hoeverre het mogelijk is dat het Centraal Bureau voor de Statistiek het inzicht in het arbeidsmarktgebeuren verder kan verbeteren.

Concrete maatregelen

In de nota worden 59 concrete maatregelen opgesomd, ten dele nieuw, ten dele aanvullend, waarmee een impuls aan de werkgelegenheid gegeven moet worden. De kosten ervan zijn in het lopende begrotingsjaar minimaal *f* 550 mln, resp., naar de mate, waarin het bedrijfsleven van de geboden mogelijkheden gebruik maakt, meer.

De maatregelen zijn de volgende:

Als tegemoetkoming aan niet winstgevende bedrijven wordt de bestaande mogelijkheid verlies te verrekenen met winst van het voorafgaande jaar verruimd, zodat verlies met ingang van 1974 reeds kan worden verrekend met winsten uit de voorafgaande 2 jaren.

De vervroegde afschrijving op gebouwen buiten de randstad wordt versterkt door het tijdstip waarop mag worden afgeschreven te vervroegen nl. reeds bij het aangaan van de betreffende contractuele verplichting.

f 225 mln extra wordt uitgetrokken voor

stimulering en steun van individuele bedrijven.

Waar mogelijk zullen bedrijven wier continuïteit in acuut gevaar is bij leveranties aan ontwikkelingslanden worden betrokken.

Verder wordt overwogen investeringsaftrek te vervangen door een subsidie op investeringen waarvan ieder bedrijf dat investeert — ongeacht het financiële resultaat — kan profiteren. Een alternatief daarbij is de thans met investeringsaftrek gemoeide bedragen in zodanige vorm aan het bedrijfsleven ter beschikking te stellen, dat hiermede een bijdrage wordt geleverd tot vermindering van de arbeidskosten.

Binnen het kader van de internationale afspraken zal een betere afstemming tussen het aankoopbeleid van de overheid en het sectorstructuurbeleid plaatsvinden.

De mogelijkheden voor ontwikkelingskredieten zullen worden verruimd.

Ter intensivering van het sectorstructuurbeleid is een groot aantal projecten — met inschakeling van diverse instituten — in voorbereiding, gericht op de versterking van hoogwaardige industrie en daarnaast op de herstructurering van industriële bedrijfstakken, de dienstverlenende sector en het verzorgend en producerend ambacht.

Mede ten behoeve van het tijdig signaleren van dreigende moeilijkheden binnen het bedrijfsleven en voorts gericht op kwaliteitsverbetering van het bedrijfsleven zal een intensief voorlichtingsbeleid worden ontwikkeld.

Bouwkundige en infrastructurele voorzieningen t.b.v. het midden- en kleinbedrijf worden gestimuleerd. Nieuwe subsidieregelingen zullen binnenkort worden gepubliceerd.

Wat het regionale beleid betreft, noemt de nota de volgende maatregelen: voor Terneuzen, Helmond, Tilburg, 's-Hertogenbosch en Nijmegen wordt van toepassing de investeringspremieregeling, die kort geleden is verruimd met een premie van ƒ 5.000 per nieuw te creëren arbeidsplaats in uitbreidingsprojecten.

In Vlissingen-Oost, Goes, Bergen op Zoom, Oss, Cuyk, Uden, Doetinchem, Zwolle, Kampen en Venray kan deze premieregeling worden toegepast op incidentele basis.

In Almelo, Hengelo, Enschede en Nijmegen (op incidentele basis ook in Goes) wordt de investeringspremieregeling voor stuwende dienstverlenende bedrijven van toepassing.

Een extra bedrag van ƒ 80 mln is uitgetrokken t.b.v. de stimulering van nieuwe bedrijfsvestigingen en uitbreidingen van grote omvang in de regio.

Voor de aanleg van nieuwe industrieterreinen is eenmalig een extra bedrag van ƒ 20 mln ter beschikking gesteld.

Honderd mln gulden wordt bijgedragen voor de verdere ontsluiting van het industrieterrein Moerdijk.

Het regionale ontwikkelingswerk, zoals dat o.m. wordt gestimuleerd door de regionale ontwikkelingsmaatschappijen, zal worden geïntensiveerd.

Versterking van de personeelsbezetting van de arbeidsbureaus is een van de maatregelen, die de regering aankondigt om de arbeidsbemiddeling te verbeteren. De werkmethodes op de arbeidsbureaus worden verder gemoderniseerd en de noodzakelijke bouwkundige voorzieningen zullen worden getroffen. Op korte termijn start een periodieke rubriek vacatureinformatie via de radio.

Maatregelen worden getroffen voor een snelle en toegankelijke informatie o.m. door uitbreiding van de z.g. vacaturebanken en systematische enquêtering bij de bedrijven.

De activiteiten van de gewestelijke arbeidsbureaus op basis van uitzending, zoveel mogelijk gericht op aansluitende indienstneming, worden verruimd.

Een wetsontwerp „Melding collectief ontslag" wordt dezer dagen ingediend, waarin voor de werkgevers de verplichting is opgenomen een voorgenomen ontslag van 20 of meer werknemers tijdig te melden.

Voor de plaatsing van 16-jarigen wordt een stimuleringsregeling ingevoerd analoog aan de regeling die voor 15-jarigen geldt maar met hogere bedragen. Voor dit doel wordt ƒ 30 mln uitgetrokken.

ƒ 100 mln is uitgetrokken voor een bijzondere, uitsluitend voor 1975 geldende, maatregel t.b.v. werklozen — met een bijzondere faciliteit voor jeugdigen — die langer dan drie maanden werkloos zijn en door wier in dienst treden de personeelsbezetting toeneemt. De maatregel geldt niet voor de bouwnijverheid.

Naast de reeds eerder getroffen maatregelen voor jeugdigen is per 1 jan. jl. een nieuw programma aangevangen ten behoeve van jeugdige werklozen van 15 tot en met 22 jaar van projecten op sociaalcultureel terrein c.q. op het terrein van de gezondheidszorg.

Ter bevordering van de plaatsing van gehandicapten is een tijdelijke regeling getroffen, waarbij de werkgever gedurende een bepaalde tijd een substantiële bijdrage krijgt in de loonkosten (ƒ 30 mln).

De op de herplaatsing van langdurig werklozen en ouderen gerichte zgn. 30% loonkostensubsidieregeling wordt verlengd tot en met 1975 en verruimd.

De programma's voor herscholing zullen aanmerkelijk worden verruimd in samenhang met de onderwijsvoorzieningen. Ter voorbereiding van een en ander wordt het aantal deskundigen bij de gewestelijke arbeidsbureaus uitgebreid.

de huidige herscholingsmaatregelen worden o.m. in samenwerking met de leerlingenstelsel geïntensiveerd, ook door zeer gerichte en omvangrijke voorlichtingsactiviteiten.

Wat de humanisering van de arbeid betreft zullen de voorlichtingsactiviteiten ter advisering van bedrijven in het kader van de samenhang van bedrijfseconomische organisatorische en sociale problematiek worden uitgebreid in samenwerking tussen de betreffende ministeries en het bedrijfsleven.

ƒ 35 mln is uitgetrokken voor een experimentele regeling in 1975, waarbij de overheid kan bijdragen in projecten van bedrijven of bedrijfstakken ter verbetering van arbeidsplaatsen. In deze periode zal verder onderzoek geschieden o.m. op het gebied van ploegenarbeid.

De invoering van de deeltijd-arbeid zal worden bevorderd door voorlichting en advisering, door overleg met het bedrijfsleven en door verruiming van mogelijkheden daarvoor in de overheidssector.

Overleg zal worden gevoerd met het bedrijfsleven over de eventuele invoering van vervroegde of flexibele pensionering op langere termijn. Aan een drietal externe deskundigen wordt verzocht een advies uit te brengen over de wenselijkheid en mogelijkheid van een eventuele vervroeging van pensionering op basis van vrijwilligheid in specifieke sectoren.

De regering heeft 29 grote bouwprojecten met een totale investering van ruim ƒ 800 mln voor een onmiddellijke uitvoering aangewezen. Met de uitvoering van deze over het gehele land gespreide projecten zal gedurende het eerste half jaar een subsidie van ƒ 150 mln zijn gemoeid.

T.a.v. de werkgelegenheid in de bouw neemt de regering voorshands het in 1974 gerealiseerde peil tot richtsnoer. Een verdere selectie van langlopende bouwprojecten wordt nu gemaakt. Beslissingen over eventuele uitvoering van deze projecten zullen zo tijdig worden genomen, dat wanneer de ontwikkeling van de werkgelegenheid in de bouw daartoe aanleiding geeft deze projecten in het eerste kwartaal van 1976 tot uitvoering kunnen worden gebracht.

In dat kader zal ook worden nagegaan of het verantwoord is om in het beeld van de te verwachten werkgelegenheidsontwikkeling, m.n. in West-Brabant en Zeeland op korte termijn medewerking te geven aan de uitvoering van een vaste oeververbinding over de Westerschelde.

De regionale toedeling van de werkgelegenheidsprojecten à ƒ 600 mln heeft plaatsgevonden. De provinciale voorstellen t.a.v. de individuele projecten zijn inmiddels door het aangewezen interdepartementale coördinatie-college ontvangen. Vrijgeving van de projecten zal dezer dagen geschieden.

De objecten, die zijn aangewezen in het kader van het ƒ 80 mln programma voor de verbetering van de regionale infrastructuur zijn eveneens aangewezen.

De invoering van de leerplicht voor 15-jarigen is versneld en zal op 1 aug. 1975 ingaan. Van de in totaal 59 maatregelen, die de nota aankondigt, zij verder nog te vermelden, dat aan de invoering van de tweede dag partiële leerplicht voor 16-jarigen een tijdelijke stimuleringsregeling wordt verbonden. De leerlingenschaal voor het kleuteronderwijs is vervroegd teruggebracht, waardoor werkgelegenheidsverruiming voor ruim 1.500 leerkrachten wordt bereikt.

Reacties

WERKGEVERS

De werkgeversverbonden VNO en NCW betreuren het in een gezamenlijke reactie, dat de regering uit een juiste analyse van de oorzaken van de structurele werkloosheid, de verminderde rendementen, vooral als gevolg van de stijging van de arbeidskosten, niet de consequenties heeft getrokken.
Die hadden behoren te zijn: blijvende verlichting van belastingdruk en van sociale premies. Daardoor, en niet door de nu aangekondigde maatregelen — al zijn er wel een aantal die waardering verdienen —, zou de ruimte ontstaan die het bedrijfsleven nodig heeft om nieuwe arbeidsplaatsen te creëren, aldus NCW en VNO.
Tot de werkelijke knelpunten die niet worden aangevat, behoren ook het vraagstuk van de arbeidsmobiliteit en de kwestie van de passende arbeid, menen de verbonden.

WERKNEMERS

De drie vakcentrales belegden op 22 febr. in Utrecht een demonstratieve bijeen-

Vakbondsdemonstratie tegen de werkloosheid.

komst, waar het woord werd gevoerd door de drie voorzitters Kok (NVV), Spit (NKV) en Lanser (CNV).

NVV-voorzitter W. Kok zei o.m., dat het tijd wordt aan het vakbondsverlangen van een rechtvaardiger verdeling van kennis, inkomen en macht toe te voegen, dat ook de arbeid eerlijker verdeeld moet worden.
Onduldbaar noemde hij het, dat er 200.000 werklozen zijn. Daarnaast is er nog veel verborgen werkloosheid, omdat vrouwen en meisjes niet meer solliciteren en doordat veel jongens en meisjes die met een diploma van school komen niet aan de slag komen.
Hij noemde het volstrekt onbegrijpelijk en onaanvaardbaar, dat het bouwbeleid van deze regering blijft uitblinken door gebrek aan visie, fantasie en daadkracht. De voorgestelde ƒ 225 mln aan belastingverlichting noemde Kok een gerichte maatregel, waarmee werkgelegenheid kan worden behouden in bedrijven, die anders in de rode cijfers zouden zijn geraakt. Hij vond dat heel wat anders dan verlaging van de vennootschapsbelasting, waarvan de voordelen juist toevallen aan de ondernemers, die winst maken.
Als men denkt de werknemers te kunnen aanpraten, dat zij voor het bestrijden van de werkloosheid nu de buikriem maar eens stevig moeten aanhalen, dan heeft men het bij ons aan het verkeerde eind. Daar trappen wij niet in, aldus Kok.

W. Spit, voorzitter van het NKV, pleitte ervoor het kapitaal te dwingen geld te steken in gebieden en bedrijfstakken, waar het nodig is. De macht van het vrije ondernemerschap is, dat nieuwe bedrijven komen in de Rijnmond, die al barst van fabrieken, maar niet in Limburg, het Noorden en Brabant, waar tienduizenden werklozen zijn.
Hij vroeg om gerichte maatregelen, veel herscholingsprogramma's en wees er op, dat de regering weliswaar niet als enige verantwoordelijk is voor het instorten van de bouwmarkt, maar wel een bijzondere verantwoordelijkheid draagt.

Voorzitter J. Lanser van het CNV vond, dat alle bedrijven geregeld moesten worden doorgelicht. Verder moeten werknemers meer rechtszekerheid krijgen. Er moeten wettelijke regelingen komen, waardoor sluiting van een bedrijf kan worden tegengehouden, wanneer een andere oplossing mogelijk is.
Ook vond Lanser, dat bedrijven verplicht moeten worden de vakbonden meer informatie te geven, om tot een oordeel te kunnen komen over de wenselijkheid van werktijdverkorting.

De manifestatie werd bijgewoond door enkele duizenden (schatting van de politie 6.000 man). Zij werd afgesloten met een demonstratieve optocht door de stad Utrecht.
(Staatscourant, SER-Bulletin, NRC/H'blad)

BELGIË

DISCUSSIESTUK ONDERWIJSHERVORMING

Minister van nationale opvoeding De Croo heeft op 17 febr. toelichting verstrekt bij een discussiestuk (geen beleidsnota) met de hoofding: *Ideeën over onderwijsvernieuwing.* Het document dat voor advies of informatie naar een paar honderd deskundigen werd gezonden, gaat uit van twee vaststellingen die De Croo als volgt formuleerde: 1. Heel wat leerlingen lopen een ernstige achterstand op, vooraleer ze de leeftijd van zes jaar bereikt hebben. Om dat te verhelpen, moet bijzondere aandacht worden besteed aan de voorschoolse opvoeding en moet het kleuteronderwijs een remediërende taak toegewezen krijgen. 2. Schoolrijpheid valt niet samen met de kalenderleeftijd. Formeel leren moet beginnen op een leeftijd tussen 5 en 7 jaar die past voor het kind. De schoolplicht op 5-jarige leeftijd vaststellen, houdt niet in dat de vijfjarige reeds geconfronteerd wordt met het systematische aanleren van de schoolse technieken. Wie echter op die leeftijd over voldoende rijpheid beschikt, moet de mogelijkheid krijgen om te beginnen met het verwerven van de essentiële basistechnieken.

De pedagogische cel, die op het kabinet van de minister het discussiestuk voorbereidde, onderscheidt:

— voorschoolse opvoeding in de kindercrêche (van de zesde maand af) en in de peutertuin (van 18 maanden af);

— kleuteropvoeding in de kleuterschool (drie- en vierjarigen);

— basisonderwijs dat begint op vijf jaar met een speelleerklas en gevolgd wordt door twee jaren elementaire cyclus en drie jaren primaire observatiecyclus;

— secundair onderwijs van elf jaar af, dat begint met een brugklas als eerste stap van de driejarige secundaire observatiecyclus (of parallel daarmee twee beroepsvoorbereidende jaren), gevolgd wordt door een tweejarige oriënteringscyclus (parallel: finaliteit of beroeps-tweede graad) en eindigt met een tweejarige determinatiecyclus (parallel: beroepsvervolmaking).

Indien het overleg positieve resultaten oplevert, aldus De Croo, zal de leerplicht worden afgeschaft en vervangen door een heuse schoolplicht van het vijfde levensjaar tot het vijftiende. De minister hoopt dat de nieuwe onderwijsstructuur, die uit de hervorming volgt, wettelijk zal worden vastgelegd en op 1 september 1976 van kracht kan worden. Het is niet uitgesloten dat reeds in het schooljaar 1975-1976 een eenjarig experiment wordt doorgevoerd. Op het vernieuwd secundair onderwijs (VSO) zou de hervorming pas in 1982 een weerslag hebben.
Volgens De Croo zou de hervorming slechts weinig bijkomende financiële lasten veroorzaken, omdat nu reeds 96 t.h. van de vijfjarige kinderen naar de kleuterschool

gaan. De steile daling van het geboortecijfer brengt verder mee, dat er heel wat ruimte aan schoolgebouwen vrijkomt, zodat er ook niet veel zou moeten worden bijgebouwd. De Croo zei nog dat hij optrad als minister van het hele onderwijs, en niet enkel van het officiële.

STATUUT VOOR SPORTLIEFHEBBER

De Nederlandse cultuurraad heeft op 18 febr. nagenoeg eenparig een voorstel van decreet goedgekeurd, waardoor de niet-betaalde sportbeoefenaar voortaan over een statuut zal beschikken. Het voorstel dat was ingediend door senator C. de Clercq (CVP), beoogt een oplossing te geven aan drie problemen, die sedert lang op het vlak van het zgn. amateurisme bestaan:
1. de levenslange binding aan een sportclub op eenvoudige handtekening van een minderjarige; 2. de ontoereikende verzekering tegen ongevallen; 3. het ontbreken van een normale rechtsbedeling. Het decreet regelt inzonderheid de betrekkingen tussen de amateurs en de clubs. De reglementering van de sport in het algemeen blijft verder voorbehouden aan de sportbonden. Een gelijkwaardig voorstel van decreet is ter sprake in de Franse cultuurraad.

REORGANISATIE BUITENLANDSE ZAKEN

Minister van buitenlandse zaken Van Elslande heeft op 18 febr. aangekondigd dat het directoraat-generaal Politiek op het departement gesplitst wordt in twee delen: 1. een directoraat-generaal Europese Integratie en Politieke Samenwerking o.l.v. burggraaf E. Davignon en een directoraat-generaal Politieke Betrekkingen o.l.v. ambassadeur J. vanden Bloock. Davignon is bevoegd over de volgende diensten: Europese organisaties, Westeuropese Unie, bewapening en ontwapening, oost-west-betrekkingen, leefmilieu, wetenschappelijke dienst, energieproblemen, zeerecht.
Vanden Bloock staat in voor de regionale bureaus, (dit zijn de bureaus die belast zijn met de bilaterale betrekkingen voor een bepaald gebied), de VN en de gespecialiseerde VN-instellingen, de dienst voor politieke studies en documentatie, de historische dienst, de bilaterale culturele betrekkingen, de politieke voorlichting van het departement bestemd voor de diplomatieke zendingen in het buitenland, de coördinatie van de bilaterale en de multinationale ontwikkelingshulp.
Davignon was tot nog toe directeur-generaal Politiek. Vanden Bloock was de jongste jaren ambassadeur in Kinshasa (Zaïre) waar hij in de zomer van 1974 werd opgevolgd door ambassadeur Kerremans.

COCKERILL

De Société Générale de Belgique en de groep Brussel-Lambert, de twee belangrijkste aandeelhouders van het grootste Belgische staalbedrijf, Cockerill, dat zij sedert twintig jaar paritair beheren, hebben op 20 febr. in een communiqué laten weten, dat zij einde 1974 ervan verwittigd werden, dat zowel de groep Boël als de groep Frère-Cobepa een aanzienlijk pakket aandelen van Cockerill op de beurs gekocht hadden.
Sindsdien, aldus het communiqué, heeft de groep Frère-Cobepa zijn Cockerill-aandelen afgestaan aan de vennootschap Forges de Thy Marcinelle et Monceau. Onderhandelingen zijn thans bezig met de twee nieuwe aandeelhouders, ten einde ze nauwer te betrekken bij het beheer van de onderneming. Er is nooit sprake geweest van een ontmanteling van Cockerill, aldus nog het communiqué; de vier aandeelhouders zijn integendeel vast besloten om Cockerill, op basis van een stevig en stabiel aandeelhouderschap, verder te doen bloeien.

De Standaard (21-2) verstrekte bij dit communiqué nog volgende toelichting: Cockerill is de staalreus in de streek van Luik die ontstaan is uit een hele reeks van fusies. Naast Cockerill bestaan in België nog staalfabrieken in de streek van Charleroi en in Zelzate. Sidmar in Zelzate is een gezamenlijke dochteronderneming van de Société Générale de Belgique en van het Luxemburgse staalbedrijf Arbed, waarin de Générale eveneens belangen heeft. In Charleroi en in Waals-Brabant is uit een stel van kleinere staalfabrieken onder impuls van Albert Frère een combinatie gegroeid die Thy-Marcinelle et Monceau, Hainaut-Sambre, Laminoirs du Ruau en Forges de Clabecq omvat. Frère veroverde de belangen in de staalbedrijven, o.m. door zijn verzet tegen de fusie Brufina-Lambert. (Zie KHA 1972 - 784/1.) Hij gaf dat verzet slechts op in ruil voor een pakket staalaandelen. Verder associeerde hij zich, samen met Cobepa, in Thy-Marcinelle, waarin ook Brussel-Lambert deelneemt. Naast de groep rond Frère-Copeba werkt in de buurt van Charleroi nog de Fabrique de Fer en de Usines Boël, die tot nu toe weinig uitstaans hadden met de rest van de Belgische staalwereld. De operatie legt banden tussen drie rivaliserende groepen: Frère-Cobepa, Générale-Lambert en Boël. De Standaard meent tot besluit dat de operatie kan leiden tot een stevige coördinatie tussen de diverse Belgische staalbedrijven.

DUITSLAND (BONDSREPUBLIEK)

CONGRES FDP. GENSCHER PARTIJVOORZITTER

In Hamburg hield de liberale FDP van 28 sept.-2 okt. 1974 haar partijcongres. Het congres moest een nieuwe partijvoorzitter verkiezen, aangezien Walter Scheel deze functie i.v.m. met zijn verkiezing tot president van de Bondsrepubliek (pag. 340/1 e.v.- 1974) had neergelegd. Het congres verkoos met 276 van 358 stemmen Hans-Dietrich Genscher, minister van buitenlandse zaken, vice-kanselier en tot dat moment vice-voorzitter van de partij, voor dit ambt. Tegen stemden 58 gedelegeerden en 24 afgevaardigden onthielden zich.
Het congres moest ook de overige leden van het partijbestuur aanwijzen. Onder de kandidaten voor een vice-voorzitterschap bevond zich de door het bestuur kandidaat gestelde minister van binnenlandse zaken Werner Maihofer; tegenover hem had zich de minister van economische zaken, Hans Friderichs, kandidaat gesteld. Minister Maihofer wordt bij de linkervleugel van de partij gerekend, terwijl minister Friderichs als meer conservatief wordt beschouwd. Het congres verkoos minister Friderichs met 208 tegen 190 stemmen tot vice-voorzitter.
Zonder tegenkandidaten werden als overige vice-voorzitters benoemd de liberale fractievoorzitter in de Bondsdag, Wolfgang Mischnick, en de woordvoerster van de partij in onderwijsaangelegenheden, mevr. Hildegard Hamm-Brücher.
Als lid van het partijbestuur werden gekozen minister Maihofer, mevr. Funcke, de expert van de partij in kerkelijke en belastingzaken, en de minister van landbouw Ertl.
Tot secretaris-generaal werd verkozen Martin Bangemann.

Rede Genscher

Na zijn verkiezing tot partijvoorzitter op 30 sept. hield minister Genscher een rede voor het congres, waarin hij zijn opvattingen over de rol van de FDP in de Westduitse binnenlandse politiek uiteenzette. Hij zei o.m. het volgende:

De liberale FDP moet een partij worden die niet alleen de SPD of de CDU/CSU door middel van een coalitie aan een meerderheid helpt, maar die ook in staat is alleen te regeren. Daarom zal zij een einde moeten maken aan de huidige si-

Minister Genscher na zijn verkiezing tot voorzitter van de FDP.

tuatie in de Bondsrepubliek, waar SPD en CDU/CSU samen 90% van de stemmen hebben.

Volgens Genscher mag de FDP zich daarom geen exclusieve rol toemeten onder het motto „klein maar fijn", maar moet zij streven naar een bredere basis door meer leden aan te werven. Nu telt zij rond 67.000 leden (ter vergelijking: de SPD ongeveer één miljoen leden).

De nieuwe FDP-voorzitter meende dat de FDP in vele sectoren een werkelijk alternatief vormt voor de SPD en de CDU/CSU. Temeer daar naar zijn zeggen deze beide grote partijen er vaak „politieke recepten" op na houden die vrijwel identiek aan elkaar zijn.

In zijn rede nam Genscher zowel de SPD, waarmee de liberalen in Bonn en in verscheidene deelstaten coalities vormen, als de CDU/CSU op de korrel. Terwijl zijn voorganger, de huidige bondspresident Scheel, zich in 1973 op het partijcongres in Wiesbaden nog in lovende zin had uitgelaten over de sociaal-democratische partner, benadrukte Genscher alleen, dat de FDP trouw aan de huidige coalitie in Bonn vasthoudt.

Maar tegelijkertijd maakte hij duidelijk, dat een voortzetting van deze coalitie na de Bondsdagverkiezingen van 1976 nog helemaal geen uitgemaakte zaak is. En ook nu is de FDP niet bereid om zich uitsluitend en alleen op de SPD vast te leggen door in alle landdagen en gemeenteraden een coalitie met haar aan te gaan, aldus Genscher. Hiermee distantieerde hij zich van uitlatingen die vertegenwoordigers van de linkse sociaalliberale vleugel hebben gedaan; volgens deze vleugel is er in plaats van de SPD geen alternatief.

De FDP zou tot uiting moeten brengen, aldus Genscher, dat zij een politieke zelfstandige en onafhankelijke partij is, en zij moet zich niet een discussie laten opdringen, met wie zij „tot het jaar 2000 een coalitie zal moeten vormen".

In zijn rede ging de nieuwe Westduitse liberale leider ook kort in op het besluit van de bondsregering om voorlopig nog niet in een prijsverhoging met 5% van de landbouwprodukten toe te stemmen (pag. 692/1 - 1974). Nadrukkelijk bedankte hij zijn partijgenoot Ertl, de minister van landbouw, voor wat deze voor Europa zou hebben gepresteerd. „Josef Ertl moet weten, dat deze partij achter hem staat," zei Genscher onder lang aanhoudend applaus van de gedelegeerden.

Waarnemers zien in deze uitlating een bevestiging voor het gerucht, dat het tot een ernstige controverse tussen bondskanselier Schmidt en minister Ertl is gekomen, toen de bondsregering onder druk van Schmidt een definitieve beslissing over het Brusselse akkoord afhankelijk maakte van drie voorwaarden. Het werd toen niet uitgesloten geacht, dat Ertl zou aftreden, omdat hij meende dat hij voor zijn Europese collega's zijn gezicht zou hebben verloren.

Liberale stellingen over verhouding overheid-kerken

Het congres aanvaardde een reeks stellingen over de verhouding van overheid en kerken, waarin wordt gepleit voor een volledige scheiding van staat en godsdienst.

Volgens de FDP moet de overheid zijn bestaande toezichthoudende bevoegdheden over de kerken opgeven.

De kerken moeten niet langer een publiekrechtelijke status hebben, maar zij moeten vallen onder een nieuw te ontwikkelen verenigingsrecht.

Niemand moet in de toekomst verplicht worden op enquêteformulieren van de overheid zijn godsdienst aan te geven.

De inning van kerkbelasting door de overheid moet worden afgeschaft; de kerken moeten hun bijdragen zelf incasseren. In wetten van deelstaten en de bondsregering mogen geen bindingen aan kerken meer voorkomen.

Uit scholen, gerechtshoven en overheidskantoren moeten godsdienstige symbolen verwijderd worden.

Alle staatsverdragen en concordaten met kerken moeten worden opgeheven. Overheidsdiensten aan kerken moeten worden opgeheven.

In onderwijs, ziekenverzorging en maatschappelijk werk kunnen de kerken ook in de toekomst werkzaam blijven; zij kunnen hiervoor ook geld uit de staatskas blijven ontvangen, maar zij mogen geen bevoorrechte positie innemen.

Het onderwijs moet in godsdienstig opzicht neutraal zijn. (F A Z, N Z Z, Le Monde, N R C / H'blad)

(Vor. ber. pag. 456/2 - 1974)

MEERDERJARIGHEID BIJ 18 JAAR

M.i.v. 1 jan. 1975 zijn burgers van de Bondsrepubliek met 18 jaar meerderjarig. Het desbetreffende wetsontwerp is door de Bondsdag op 22 maart 1974 aangenomen. *(FAZ)*

HERZIENING ENERGIEPROGRAMMA

De bondsregering heeft op 23 okt. 1974 een herziening van het energieprogramma vastgesteld. Het oorspronkelijke energieprogramma was eind aug. 1973 gepubliceerd (pag. 442/3-1974).

Uit het herziene programma blijkt, dat de Bondsrepubliek tot 1985 minder afhankelijk wil worden van olie-importen. De kosten van het programma zullen tot 1985 rond DM 250 mrd bedragen.

Details van het programma werden door minister Friderichs van economische zaken bekendgemaakt.

Volgens minister Friderichs gaat de Westduitse regering ervan uit dat de vraag naar energie in de Bondsrepubliek de komende tien jaar gemiddeld met 3,2% per jaar zal toenemen. Het oude programma was gebaseerd op een groei van 4,1%. Het verbruik van primaire energie zal in 1985 overeenkomen met een kolenverbruik van 555 miljoen ton en in 1980 van 475 miljoen ton. In 1973 werd het kolenequivalent van 379 miljoen ton verbruikt. De nieuwe ramingen liggen resp. 9 en 7% lager dan die van sept. 1973.

Het olieverbruik zal toenemen van 209 miljoen ton kolenequivalent in 1973 tot 245 miljoen ton in 1985. Het aandeel van de olie in de energievoorziening zal over tien jaar volgens de nieuwe raming maar 44% bedragen tegen volgens de oude 54%. In 1973 bedroeg het 55%. Het aardgas en de kernenergie zullen in 1985 resp. 18 en 15% van de energievoorziening voor hun rekening nemen tegen in 1973 10 en 1%. Samen met de bruinkolen zullen ze halverwege het komende decennnium rond 40% van de energiebehoefte dekken. In sept. 1973 hield men het nog op ongeveer een derde.

De Westduitse regering gelooft de produktiecapaciteit van de steenkolenmijnen tot 1980 op 95 miljoen ton per jaar te kunnen houden. In het nieuwe energieprogramma wordt voor 1985 een kolenaandeel van 14% voorzien. In 1973 bedroeg het 22%. Volgens het programma van 1973 had het in elf jaar tot 8% moeten verminderen. De verkopen van de

Westduitse mijnen worden nu voor 1980 op 90 miljoen ton geraamd maar in 1973 werd er rekening mee gehouden dat ze tot 83 miljoen ton zouden verminderen.
Friderichs zei dat de mijnen geen produktie- en afzetgaranties krijgen. De staalindustrie kan echter toestemming krijgen voor de invoer van drie miljoen ton cokeskolen per jaar op voorwaarde dat ze een economische prijs betaalt voor een deel van de produktie van de Westduitse mijnen. Bij het afsluiten van exportcontracten voor Westduitse kolen zal er in de toekomst ook naar worden gestreefd een economische prijs te bedingen: nu wordt over het algemeen onder de kostprijs verkocht.
Om de rationalisatie van de Westduitse kolenindustrie te bevorderen zullen de federale regering en de regeringen van de deelstaten de komende jaren 210 miljoen mark per jaar investeren. Tot nu toe werd maar 160 miljoen mark uitgegeven.
Het vermogen van de kerncentrales in de bondsrepubliek moet in 1980 20.000 megawatt bedragen en in 1985 ten minste 45.000 maar liever 50.000 megawatt. De cijfers uit het programma waren 18.000 mw voor 1980 en 40.000 mw voor 1985. Als het lukt het nucleaire vermogen voor 1985 op 50.000 mw te brengen zal de kernenergie in dat jaar 45% van de elektriciteitsproduktie voor haar rekening nemen.
Het oliebeleid van de Westduitse regering blijft in grote trekken gelijk. Zij blijft streven naar een fusie tussen Veba AG en Gelsenberg AG, zodat er één grote oliemaatschappij in de Bondsrepubliek komt.
De invoer van aardgas zal worden bevorderd door staatsgaranties en dergelijke. Er zullen in West-Duitsland boringen tot op grote diepte worden verricht en de exploratie van de zeebodem zal worden hervat.
De regering is van plan een kolenvoorraad van 10 miljoen ton aan te leggen en zal de kosten daarvan vanaf 1977 gedeeltelijk voor haar rekening nemen. Nog in 1974 zou worden begonnen met het aanleggen van voorraden ruwe olie. Tegen het einde van het jaar zal ongev. 400.000 ton zijn opgeslagen in ondergrondse ruimten in de buurt van Wilhelmshaven. In 1975 komt er 1,2 miljoen ton bij, in 1976 1,4 miljoen ton en in 1977 1 miljoen ton zodat aan het einde van dat jaar een reserve van 4 miljoen ton is gekweekt.
Als er voldoende geld voor is zal de voorraad worden vergroot tot 8 miljoen ton. De onafhankelijke importeurs moeten een voorraad van 2 miljoen ton aanleggen. De behandeling van de wetgeving die de olieraffinaderijen verplicht voorraden aan te leggen die overeenkomen met een verbruik van negentig dagen zal worden bespoedigd. In de toekomst zullen de onafhankelijke importeurs voorraden voor 44 dagen moeten aanhouden. (R e u t e r)
(Vor. ber. pag. 442/3 e.v. - 1974)

REGERINGSVOLMACHT IN GEVAL VAN ENERGIECRISIS

De Bondsdag heeft op 5 dec. de regering voor een periode van vijf jaar eenstemmig volmachten verschaft voor het nemen van tegenmaatregelen in geval van een nieuwe energiecrisis.
De toegepaste potentiële maatregelen reiken van het vaststellen van maximumprijzen voor aardolie en aardgas tot een meldingsplicht van hierop betrekking hebbende transacties en beperkingen van het autogebruik naar plaats, tijd, snelheid, afstand en gebruikers. *(AP)*

INREISBEPALINGEN VOOR ARABIEREN VERSOEPELD

De regering heeft op 11 sept. 1974 de in okt. 1972 ingevoerde bepalingen voor de inreis van Arabieren (pag. 126/3-1973) versoepeld. In de praktijk zijn de bepalingen nu gelijk aan die, welke gelden voor andere buitenlanders, die voor het reizen naar de Bondsrepubliek een visum nodig hebben.
Regeringswoordvoerder Von Pachelbel zei bij de aankondiging van de versoepeling, dat de legitieme veiligheidsbelangen van de Bondsrepubliek nu voldoende gewaarborgd zijn, zonder dat burgers van Arabische staten zich gediscrimineerd behoeven te voelen. *(AP)*

VERKIEZINGEN IN NEDERSAKSEN

In Nedersaksen werden op 9 juni 1974 verkiezingen voor de landdag gehouden. Hier werd in eerste instantie de volgende uitslag bekend gemaakt (tussen haakjes de uitslag van de landdagverkiezingen van 1970):

Opkomst 84,5% (76,7%)
SPD 43% (46,3%) 67 zetels (75)
CDU 48,9% (45,7%) 76 zetels (74)
FDP 7,1% (4,4%) 11 zetels (—)
DKP 0,4% (0,4%)
NPD 0,6% (3,2%)

Op 23 juni werd een naverkiezing in het district Northeim gehouden, die nodig geworden was doordat de CDU-kandidaat voor dit district dodelijk verongelukt was. Deze zetel viel met een meerderheid van 13 stemmen aan de SPD toe.
Het was echter gebleken, dat zich bij de telling der stemmen vele onregelmatigheden hadden voorgedaan. De deelstaatregering — een SPD/FDP-coalitie onder minister-president Alfred Kubel (SPD) — besloot daarom een commissie in te stellen, die de uitslag van de verkiezingen moest onderzoeken. Deze commissie kwam op 14 febr. van dit jaar tot de conclusie, dat de SPD één van haar zetels aan de CDU moest afstaan.
De definitieve zetelverdeling in de landdag van Nedersakten is daarmee geworden: 67 zetels voor de SPD, 11 zetels voor de FDP, te zamen 78 zetels voor de coalitie, en 77 zetels voor de CDU. *(NZZ, FAZ)*

LANDDAGVERKIEZINGEN IN BEIEREN EN HESSEN

In de deelstaten Beieren en Hessen vonden op 27 okt. verkiezingen voor de landdagen plaats. In beide deelstaten leverden zij grote overwinningen op voor de CDU/CSU, vnl. ten koste van de SPD.
In Hessen werd de CDU na 28 jaar SPD-heerschappij de grootste partij. In Beieren vergrootte de zusterpartij van de CDU, de CSU, haar absolute meerderheid.
Tot machtswisselingen leidden de verkiezingen niet. In Hessen blijft de SPD/FDP-coalitie regeren onder

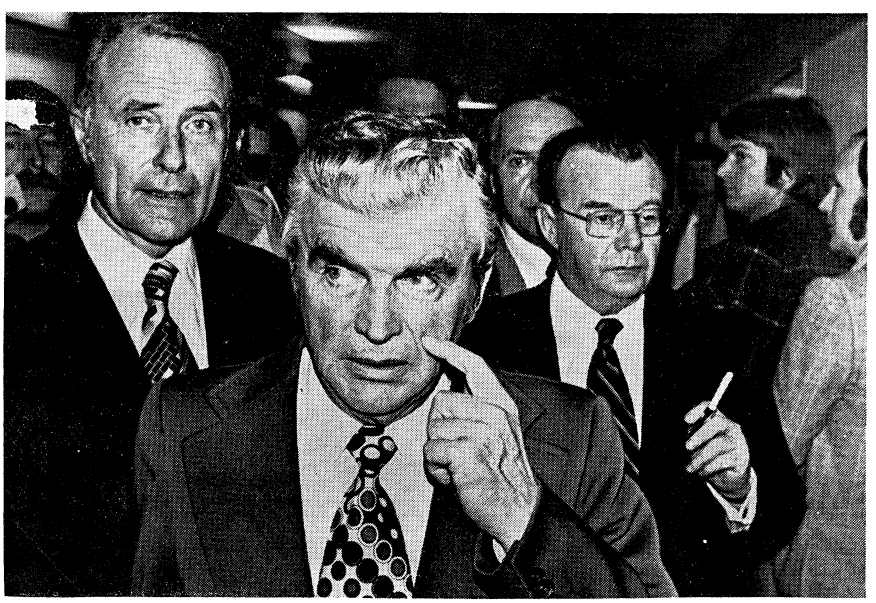

Minister-president Albert Osswald van Hessen (m.). Links achter oppositieleider Alfred Dregger (CDU).

minister-president Albert Osswald (SPD) en in Beieren blijft de CSU-regering van minister-president Alfons Goppel aan het bewind.
De uitslagen van de verkiezingen waren als volgt (tussen haakjes de uitslag van de verkiezingen in 1970):

BEIEREN

Opkomst 78,1% (79,5%)
CSU 62,1% (56,5%) 132 zetels (124)
SPD 30,2% (33,3%) 64 zetels (70)
FDP 5,2% (5,5%) 8 zetels (10)
NPD 1,1% (2,9%)
DKP 0,4% (0,4%)
Bayern Partei 0,8% (1,3%)
Bayrische Staatspartei 0,2%
KPD 0,0%

HESSEN

Opkomst 84,8% (82,8%)
SPD 43,2% (45,9%) 49 zetels (53)
CDU 47,3% (39,7%) 53 zetels (46)
FDP 7,4% (10,1%) 8 zetels (11)
DKP 0,9% (1,2%)
NPD 1,0% (3,0%)
KPD 0,1%

ZOON VAN MAARSCHALK ROMMEL BURGEMEESTER VAN STUTTGART

Op 1 dec. werd verkozen tot burgemeester van Stuttgart Manfred Rommel, zoon van de uit de Tweede Wereldoorlog bekende maarschalk Erwin Rommel.
Rommel is lid van de CDU. Hij kreeg 58,9% van de uitgebrachte stemmen, zijn tegenkandidaat van de SPD, Peter Conradi, verenigde 39,5% van de stemmen op zijn naam.
Stuttgart is hiermee de eerste grote stad van de Bondsrepubliek, die een uit de CDU afkomstige burgemeester heeft.

Rommel werd in de tweede ronde verkozen. In de eerste ronde, op 10 nov., hadden 44,2% van de kiezers op hem gestemd; Conradi kreeg toen 31%. (N R C / H'b l a d, N Z Z)

ONDERZOEKSCOMMISSIE BONDSDAG IN KWESTIE-GUILLAUME

Op voorstel van de CDU/CSU fractie besloot de Bondsdag op 6 juni 1974 een parlementaire commissie op te richten, die een onderzoek moest instellen naar de kwestie-Guillaume — de Oostduitse spion, wiens aanwezigheid in de bondskanselarij had geleid tot het aftreden van bondskanselier Brandt (pag. 305 e.v.-1974).
De commissie besloot haar werkzaamheden op 31 jan. van dit jaar. Zij publiceerde een rapport met haar bevindingen. Voordien had de commissie velen verhoord, die bij de kwestie betrokken waren. Onder hen bevonden zich oud-bondskanselier Brandt, oud-minister bij de bondskanselarij en chef van de inlichtingendienst Ehmke, de president van de binnenlandse veiligheidsdienst Günther Nollau en generaal Gerhard Wessel, chef van de Westduitse inlichtingendienst.
De commissie kwam niet tot een eensgezind rapport. Zij publiceerde een meerderheidsrapport van de

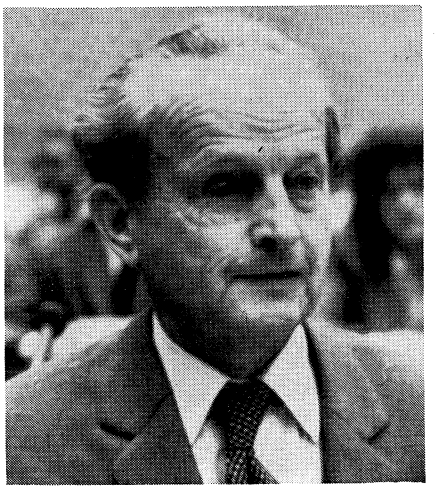

Günther Nollau

Gerhard Wessel

Manfred Rommel (r.)

SPD/FDP coalitie en een minderheidsrapport van de CDU/CSU-oppositie.

De uit SPD en FDP afkomstige commissieleden zagen de benoeming van Guillaume bij de bondskanselarij als een gevolg van ongelukkige omstandigheden, waarvoor niemand persoonlijk verantwoordelijk gesteld kan worden.
De CDU/CSU-leden daarentegen wezen personen aan, die voor de benoeming verantwoordelijk gesteld konden worden.
In de eerste plaats beschuldigden de oppositie-leden van de commissie oud-minister Ehmke. Ehmke zou de benoeming van Guillaume hebben goedgekeurd, ondanks bezwaren betreffende de veiligheid, die hem bekend zouden zijn. Dat kan volgens de CDU/CSU alleen hieruit verklaard worden, dat bij Ehmke andere dan veiligheidsoverwegingen de doorslag gegeven hebben.
Kritiek hadden de CDU/CSU-leden van de commissie ook op Günther Nollau, de chef van de binnenlandse veiligheidsdienst. Hij zou in de kwestie-Guillaume zijn plichten niet zijn nagekomen. Voor de commissie zou hij vnl. hebben geprobeerd de aandacht van zijn eigen foute gedrag af te leiden.

De SPD-fractievoorzitter in de Bondsdag Wehner werd het verwijt gemaakt voor de commissie niet duidelijk te hebben gemaakt, wat en hoeveel Nollau hem over de veiligheidsaspecten bij de benoeming van Guillaume had verteld.
Ook het gedrag van de toenmalige minister van binnenlandse zaken, Genscher, gaf aanleiding tot vragen. Vooral belangrijk was de vraag, waarom hij zich na de melding door Nollau, dat Guillaume van spionage werd verdacht, niet uitvoerig had laten inlichten.
De coalitie-leden van de commissie gaven als hun oordeel te kennen, dat bij de benoeming van Guillaume door geen van de betrokken functionarissen in strijd met hun plicht was gehandeld.
De SPD/FDP-commissieleden wezen er op, dat de benoeming had plaatsgevonden in een tijd, waarin de SPD/FDP-regering haar taak juist had aanvaard (eind 1969). Bij de beoordeling van Guillaume moest de regering steunen op een ambtenarenapparaat, dat tot 1966 uitsluitend onder de verantwoordelijkheid van CDU en CSU had gewerkt. (F A Z, N Z Z, The Times)

RAPPORT REGERINGSCOMMISSIE VEILIGHEIDSDIENSTEN I.V.M. KWESTIE-GUILLAUME

Kort na de ontdekking, dat de in de bondskanselarij werkzame Guillaume spioneerde voor de DDR had de regering een commissie ingesteld, die o.l.v. de politicoloog prof. Theodor Eschenburg het functioneren van de verschillende veiligheids- en inlichtingendiensten moest onderzoeken.

De commissie voltooide haar werkzaamheden op 18 nov. 1974. Zij was tot de conclusie gekomen, dat de affaire-Guillaume voorkomen had kunnen worden, wanneer de diensten beter met elkaar hadden samengewerkt. Kritiek had de commissie ook op oud-minister Ehmke. De commissie vond, dat hij zich in 1969 niet met het onderzoek naar de antecedenten van Guillaume had moeten bemoeien, dat toen door de binnenlandse veiligheidsdienst werd verricht. Door deze inmenging voelde de dienst zich onder tijddruk gezet en hij handelde dienovereenkomstig.

De commissie meent verder dat de veiligheidsdiensten, in het bijzonder de Verfassungsschutz (voor binnenlands gebruik) en de Bundesnachrichtendienst (een spionage-organisatie), langs elkaar heen hebben gewerkt. Hoewel voorgeschreven is, dat zij informaties met elkaar moeten uitwisselen, zou dit nauwelijks zijn gebeurd. In plaats daarvan zouden zij elkaar vaak hebben beconcurreerd.
Om tot een betere coördinatie te komen stelt de commissie de benoeming van „een gevolmachtigde voor veiligheidsvraagstukken" bij de Bondskanselarij voor.
Haar uiteindelijke conclusie is, dat terwijl oud-bondskanselier Brandt vrijwel geen schuld heeft in de kwestie-Guillaume diens ministers Ehmke en Genscher (toen binnenlandse, nu buitenlandse zaken) het antecedentenonderzoek niet zo snel had mogen afsluiten. Zij hadden moeten luisteren naar de waarschuwingen van minister Bahr en van de leider van de Bundesnachrichtendienst, Wessel. (N Z Z, N R C / H'blad)

RAPPORT BONDSKANSELIER OVER TOESTAND VAN DE NATIE

Bondskanselier Helmut Schmidt sprak op 30 jan. in de Bondsdag het jaarlijkse verslag over de toestand van de natie uit. Het was de eerste maal, dat deze taak Schmidt ten deel viel.

De bondskanselier benadrukte, dat de regering het voornemen heeft de politiek van samenwerking met de DDR voort te zetten. Daarbij blijft de regering uitgaan van het recht van de Duitsers op een gemeenschappelijk nationaal bestaan.
Schmidt toonde zich voorstander van een geduldig en taai onderhandelen over gemeenschappelijke belangen. Wel stelde hij als voorwaarde, dat beide partijen bij het zoeken naar nieuwe akkoorden eerder afgesloten verdragen respecteren.
Schmidt ging in op zaken, die een belasting vormen voor de betrekkingen tussen Bondsrepubliek en DDR. Hij wees op de onmenselijkheid van muur, prikkeldraad en schietbevel. De „onmenselijke harde" straffen in processen tegen vluchtelingenhelpers (pag. 231/2 - 1974) noemde hij een teken van onzekerheid.
Openlijk beschuldigde Schmidt de DDR ervan de betrekkingen met de Bondsrepubliek aanzienlijk te hebben verstoord door een zwaarwegend spionagegeval — de affaire-Guillaume. Als andere negatieve punten vermeldde Schmidt de storingen van het doorgangsverkeer van en naar West-Berlijn in samenhang met de vestiging van het federale bureau voor milieubescherming in West-Berlijn (pag. 437/3 e.v. - 1974 en pag. 106/2 e.v. - 1975). In dergelijke gevallen kan de bondsregering niet eenvoudig overgaan tot de orde van de dag. Wanneer daardoor het proces van ontspanning wordt gestoord, moet men de regering van de DDR aan haar medeverantwoordelijkheid herinneren.
Aan de positieve kant boekte de bondskanselier het feit, dat de permanente vertegenwoordigingen met hun werkzaamheden zijn begonnen en dat op het moment een permanent contact bestaat in politieke en praktische vraagstukken.
De bondskanselier bracht nieuw-afgesloten verdragen in herinnering en noemde in dat verband een verdrag over gezondheidszorg, twee overeenkomsten betreffende niet-commercieel betalingsverkeer, een akkoord tussen de wederzijdse sportorganisaties over gemeenschappelijke manifestaties en tenslotte een verdrag over voortzetting van Westduits krediet aan de DDR in de onderlinge handel. Schmidt meldde in het bijzonder, dat de regering van de DDR bij de oplossing van individuele humanitaire problemen het kader van de mogelijkheden had verruimd.
T.a.v. de inmiddels gemaakte afspraak onderhandelingen te openen over verbetering van de verkeerswegen naar West-Berlijn verwachtte de bondskanselier op deelgebieden snelle resultaten. Op sommige punten zouden resultaten langer op zich laten wachten. Daarbij zal gelet moeten worden op een passende verhouding van kosten en baten, zowel voor de Bondsrepubliek als voor de DDR.
M.b.t. de oostpolitiek stelde de bondskanselier de continuïteit van zijn beleid, in vergelijking met dat van zijn voorganger, vast.
Schmidt benadrukte het belang van een aanhoudende interesse van Oost zowel als West in de ontspanningspolitiek, wanneer het intern-Duitse gesprek succes mocht hebben.
Tegenover de CDU/CSU-oppositie gaf de bondskanselier bereidheid te kennen op het terrein van de Duitsland-politiek gemeenschappelijkheid in de praktijk te brengen. Voorwaarde daarvoor was wel, dat de oppositie ertoe overgaat afgesloten verdragen ook als zodanig te behandelen.
In het slot van zijn rede stelde de bondskanselier, dat de Duitse natie zich in de toekomst als een sterk element bewijzen zal. De Duits-Duitse oorlogen van de afgelopen eeuwen hadden de natie niet uitgewist; ook de koude oorlog in de tweede helft van de twintigste eeuw was dat niet gelukt. De discussies met het SED-regime over de natie en de vorm en inhoud van staat en maatschappij hoeven volgens Schmidt een praktische samenwerking tot wederzijds profijt niet in de weg te staan. (N Z Z, B u l l e t i n)
(Vor. ber. pag. 381/3 e.v. - 1974)

PROGRAMMA VOOR RUIMTELIJKE ORDENING

De ministersconferentie voor ruimtelijke ordening, waarin de verantwoordelijke ministers van bond en deelstaten vertegenwoordigd zijn, heeft op 14 jan. 1975, met de stemmen van Baden-Württemberg en Beieren tegen, een programma voor ruimtelijke ordening aangenomen.
Dit programma, dat de regeringen in Bonn en de deelstaten tot leidraad moet zijn, brengt voor de eerste maal een conceptie op langere termijn voor de ruimtelijke ordening van de Bondsrepubliek.
Er wordt naar gestreefd om door ruimtelijke en onderwerpelijke coördinering van de openbare investeringen gelijke levensomstandigheden in alle delen van de Bondsrepubliek tot stand te brengen.
De verschillen in infrastructuur, economische structuur, milieuomstandigheden en aard van vestiging moeten worden verminderd door de structureel benadeelde gebieden in versterkte mate gelden uit de openbare middelen ter beschikking te stellen.
Bij de verdeling van openbare middelen voor investeringen zal worden uitgegaan van elf z.g. zwaartepuntgebieden. Binnen deze gebieden zal bijzondere aandacht geschonken worden aan delen, waar grote kans op emigratie bestaat. Tevens zal het hoofd geboden moeten worden aan problemen van gebieden, die door sterke immigratie worden gekenmerkt, zoals het gebied Keulen-Düsseldorf, Stuttgart en München.

De kritiek van Beieren was gemunt op het feit, dat in het programma niet wordt ingegaan op de meer dan regionale functies van sommige gebieden, zoals de Noordduitse havens of het Zuidduitse toeristengebied.
Beieren miste ook in het programma de behandeling van kwesties, die voor ruimtelijke ordening van fundamentele betekenis zijn, zoals woon-werkverkeer, energievoorziening of stedebouw. (N Z Z)

STAND WERKLOOSHEID

Staatssecretaris Haehser van financiën maakte op 30 jan. van dit jaar bekend, dat in de Bondsrepubliek op dat moment 1.150.000 mensen werkloos waren. Dat is 5% van de beroepsbevolking en het hoogste aantal sinds 16 jaar. Met kerstmis 1974 bedroeg het aantal werklozen nog 945.900. (N R C/H'b l a d)

RECORDOVERSCHOT BETALINGSBALANS

In het afgelopen jaar is op de lopende rekening van de Westduitse betalingsbalans een overschot van 23,85 mrd mark ontstaan. Een zo groot overschot is nog nooit voorgekomen. In 1973 was er een batig saldo van 12,12 mrd mark.
Op wat in West-Duitsland genoemd wordt de basisbetalingsbalans, dat wil zeggen de lopende rekening en de kapitaalrekening samen, ontstond verleden jaar een overschot van 18,5 mrd mark vergeleken met een surplus van 23,94 mrd in het voorgaande jaar.
De balans van het langlopendkapitaalverkeer wijst over 1974 een tekort van 5,35 mrd mark aan vergeleken met een overschot van 11,82 mrd in 1973.
De balans van het kortlopende-kapitaalverkeer vertoont voor 1974 een nadelig saldo van 18,99 mrd mark vergeleken met een tekort van 110 mln mark in het voorgaande jaar. (R e u t e r)

ITALIË

RUMOR IN PARIJS

Minister van buitenlandse zaken Rumor was op 6 en 7 februari in Parijs, waar hij besprekingen voerde met president Giscard d'Estaing en minister van buitenlandse zaken Sauvagnargues.
Gesproken werd over de Europese eenheid, de situatie in het Midden-Oosten en op Cyprus, de komende Europese topconferentie in Dublin, het energie-probleem en de Britse EG-betrekkingen. *(Le Monde)*

EINDE REGERINGSCRISIS FRIULI-VENEZIA GIULIA

Op 20 november 1974 kwam er een einde aan de regeringscrisis in het gewest Friuli-Venezia Giulia. De socialisten hadden daar eind augustus een crisis veroorzaakt in de centrum-linkse regering, die in het gewest meer dan 10 jaar aan het bewind is geweest.
De nieuwe regering (giunta) wordt wederom geleid door een christen-democraat. De socialisten kregen nu behalve hun twee zetels in de regering ook het voorzitterschap van het regionale parlement. *(NZZ)*

VERKIEZINGEN VOOR PROVINCIALE- EN GEMEENTERADEN, VERLIES CHRISTEN-DEMOCRATEN

Op 17 en 18 nov. 1974 zijn er verkiezingen gehouden voor 523 provinciale en gemeenteraden, waarvoor in totaal 1,34 miljoen burgers kiesgerechtigd waren. De christen-democraten hebben daarbij vrijwel overal terrein verloren, terwijl de linkse partijen, communisten, socialisten en republikeinen winst boekten. Ook de liberalen moesten terrein prijsgeven.
Omdat de verkiezingen in gemeenten verspreid over het gehele land plaatsvonden is het moeilijk uit de uitslag een algemene waardering voor de politieke partijen af te lezen.
Volgens de officiële uitslag op 12 nov. in Rome gepubliceerd, hebben de christen-democraten gemiddeld, vergeleken met 1969 3,8% verloren, toen kregen zij 39,8% van de stemmen. De communisten stegen van 22,5 naar 25,8%, de socialisten van 13,8 naar 15,7%, de sociaal-democraten kwamen van 3,6 op 8,2%. De neo-fascistische MSI steeg van 5,2 naar 7%.
Een duidelijker beeld van de verschuivingen in de uitgebrachte stemmen kreeg men aan de hand van de cijfers uit Zuid-Tirol waar voor 276 gemeenteraden moest worden gekozen. In dit land behoorden naast de christen-democraten, de liberalen en de neo-fascisten tot de grote verliezers.
Bijzonder verontrustend voor de christen-democraten was het verlies dat zij leden in de provinciehoofdstad Trentino, waar zij van 50,5% terugvielen naar 43,3%. De socialisten stegen daar naar 15,3%. In 1969 toen deze partij nog samen met de sociaal-democraten was, kregen beiden in totaal 18,8%. De sociaal-democraten kregen nu 5,3%. De communisten stegen in Trentino van 7 naar 13,7%. De katholieke Trentiner-Tiroler Volkspartei kwam van 4,9 op 8,4% en de republiekeinen van 4,6 op 4,7%. De liberalen liepen terug van 8 naar 3,5%. De neo-fascisten stegen van 2,7 naar 3,5%.
In Bolzano, de hoofdstad van het land Zuid-Tirol kregen de christen-democraten slechts 24%, vergeleken met 29,3 in 1969. De communisten stegen van 10,2 naar 16,9%. De socialisten, die in 1969 samen met de sociaal-democraten 16,6% kregen, hadden nu 14% en de sociaal-democraten 4,9%.
Een uiterst linkse partij kreeg 2,6%.
De neo-fascisten liepen terug van 8,6 naar 6,8%, de liberalen zakten van 4,6 naar 2,3% en de republikeinen wisten zich in Bolzano op 3,5% te handhaven.
De Südtiroler Volkspartei kreeg in Bolzano 20,6%. *(NZZ)*

REGERING BEREID TOT ONDERHANDELINGEN OVER CONCORDAAT

Op 8 febr. heeft de regering de bereidheid te kennen gegeven met het Vaticaan te gaan onderhandelen oven een herziening van het concordaat dat de betrekkingen tussen de Italiaanse staat en het Vaticaan regelt.
Premier Moro had in zijn regeringsverklaring van begin dec. 1974 daarvan al melding gemaakt. Het Vaticaan had revisie van het concordaat in principe al in febr. 1969 aanvaard, maar door het conflict over de aanvaarding van de wet op de echtscheiding en het referendum daarover in 1974 was er vertraging gekomen in de voorbereiding van de besprekingen.
Een commissie onder leiding van de toenmalige minister van justitie Gonella heeft in het begin van de jaren zeventig al een aantal voorstellen uitgewerkt, die echter nimmer zijn gepubliceerd. *(NZZ, The Times)*

ARRESTATIES WEGENS SAMENZWERING TOT STAATSGREEP DECEMBER 1970

Nieuwe onthullingen over een poging van rechtse groeperingen om in december 1970 een staatsgreep te plegen (zie pag. 470 '71) hebben ertoe geleid dat in oktober 1974 het onderzoek weer is geopend.
Op 16 september 1974 overhandigde minister van defensie aan de rechterlijke macht een dossier, handelend over pogingen tot een staatsgreep in januari en augustus 1974. Er waren in die tijd berichten in de pers verschenen over een op handen zijnde staatsgreep van rechts maar deze berichten waren van officiële zijde steeds ontkend.
Van het rapport van minister Andreotti maakte ook een rapport deel uit opgemaakt door generaal Vito Miceli, tot juni 1974 hoofd van de geheime dienst SID. Daarnaast was er een geheim rapport waarin aanwijzingen stonden dat generaal Mi-

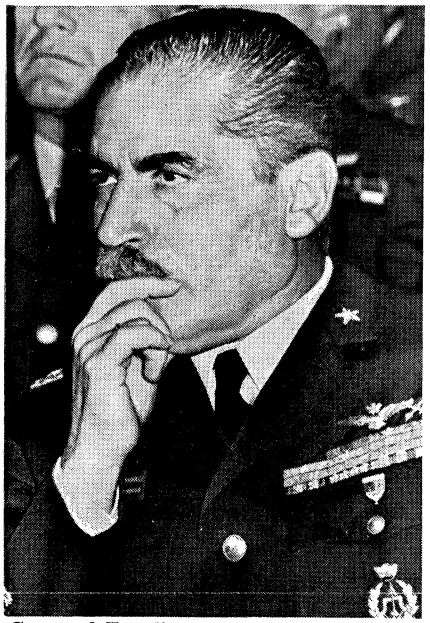
Generaal Fanali.

celi zelf betrokken was bij pogingen tot een rechtse samenzwering.
Uit de documenten van Andreotti bleek ook dat Miceli regelmatig contact onderhield met prins Borghese, leider van de extreem-rechtse Fronte Nazionale en één van de hoofdorganisatoren van de coup van 1970, sedertdien in ballingschap in Spanje wonend, waar hij op 26 augustus 1974 overleed.
Het openbaar ministerie verzocht Miceli zich te komen verantwoorden en op 31 oktober 1974 werd de generaal gearresteerd.
Eerder in oktober waren al meer arrestaties verricht in samenhang met de mislukte coup van 1970. Op 11 oktober werd het hoofd van een groep bospolitie, die in 1970 de studio's van de radio en televisie in Rome had moeten bezetten, gearresteerd en een officier van politie.
Op 10 oktober verhoorde de politie de opperbevelhebber van de luchtmacht van '68 tot '71, generaal Duilio Fanali en de plv. opperbevelhebber van de luchtmacht tot 1968, generaal Guiseppo Casero.

BOMAANSLAG IN BRESCIA, AANSLAG OP ITALICUS-EXPRES, OPRICHTING ANTI-TERRORISTISCHE POLITIEMACHT

In 1974 hebben zich de twee ernstigste bomaanslagen voorgedaan sedert de aanslag in een bank in Milaan in 1969 (pag. 227 e.v. '70).
Beide keren werd de verantwoordelijkheid opgeëist door de extreem rechtse groep Ordine Nero (Zwarte Orde), die in november 1973 werd opgericht als opvolger van de groep Ordine Nuove (Nieuwe Orde).
De eerste aanslag deed zich voor op 28 mei 1974 tijdens een anti-fascistische demonstratie in Brescia, Noord-Italië. De demonstratie, waaraan 2000 mensen deelnamen, was georganiseerd door een anti-fascistisch comité uit die stad als protest tegen de toenemende activiteiten van fascistische groepen.
Brescia was al enige tijd het doelwit van de fascistische activiteiten, onder andere tot uiting komend in bomaanslagen op de bureaus van linkse politieke partijen.
Door de bomaanslag verloren 8 mensen het leven en werden er 95 gewond.
Bij het grootscheepse politie-onderzoek dat na de aanslag begon werd ten noorden van Rome een kamp van de neo-fascistische groep Squadre Azione Mussolini gevonden waar een grote voorraad wapens en ammunitie was.
Op 3 juni ontsloeg het ministerie van binnenlandse zaken twee hoge politieofficieren van het korps van Brescia. Dit om tegemoet te komen aan de klachten van links dat de politie in Brescia veel te toegevend was tegenover fascistische activiteiten.
Op 29 mei werd in heel Italië een vieruurs staking gehouden uit protest tegen de aanslag in Brescia.
De tweede aanslag vond plaats op 5 augustus. Toen ontplofte een tijdbom in de Italicus-expres op weg van Rome naar München, dicht bij Bologna.
Twaalf mensen verloren het leven en 48 werden gewond. De verantwoordelijkheid van de aanslag werd opgeëist door Ordine Nero. Op 7 augustus werden drie mannen, lid van deze organisatie, gearresteerd.
Op 3 september verhoorde de politie, Giorgio Almirante en Alfredo Covelli, resp. secretaris en vicevoorzitter van de politieke partij MSI, die neo-fascistisch is georiënteerd, in verband met de aanslag op de Italicus.
Onmiddellijk na de aanslag in Brescia werd op 30 mei een speciale centrale inspectie tot bestrijding van terrorisme opgericht. Het zal de activiteiten van de Carabinieri, de zgn. Guarda Finanza en de politie coördineren. Hoofd werd Francesco Santillo, vroeger hoofd van de Turijnse politie.
Minister van binnenlandse zaken Taviani nam op 8 augustus persoonlijk de supervisie op zich van de anti-terroristische acties.
In een verklaring voor het parlement op 13 augustus beschuldigde hij de neo-fascistische groepen Ordine Nuove, Ordine Nero, Avanguardia Nazionale en Anno Zero ervan chaos in het land te willen brengen. Hij zei ook dat sedert begin 1974 97 leden van extreem-rechtse organisaties en 12 militanten van de linkse Brigate Rosso waren gearresteerd. *(NZZ, Le Monde)*

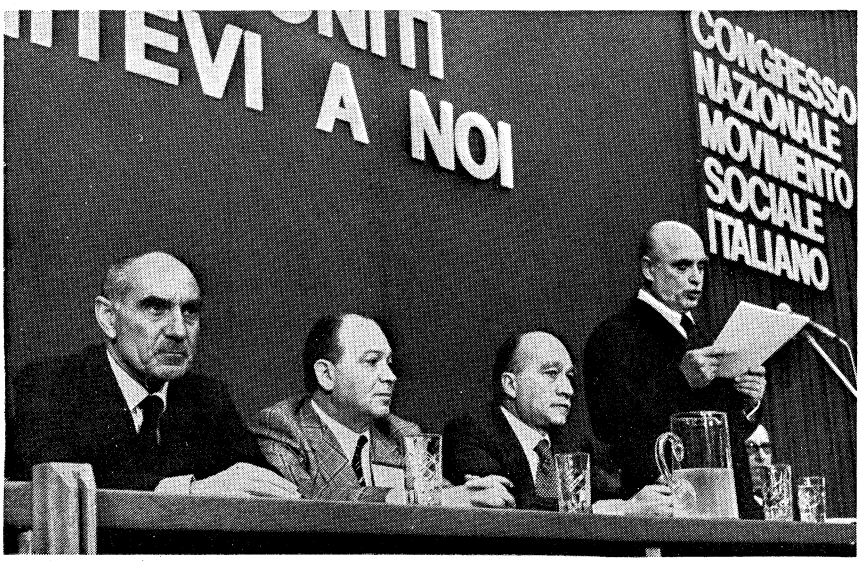

V.l.n.r. adm. Birindelli, Tullio Abelli, Giorgio Almirante en partijvoorzitter Romualdi op een MSI-congres.

Uitgevers: Int. Uitg. en Handelmij „Systemen Keesing" B.V., Ruysdaelstraat 71-75, Amsterdam - N.V. Algemene Uitgeverij Keesing, Keesinglaan 2-20, B 2100 Deurne-Antwerpen.

ANARCHISTISCHE ACTIVITEITEN IN W-DUITSLAND

De Westduitse politie slaagde er in juni 1972 in de kerngroep te arresteren van de zich noemende Rote Armee Fraktion (RAF), in de pers i.h.a. aangeduid als de Baader-Meinhofgroep (pag. 574/1 e.v.-1972).

De groep was een, in omvang geringe, voortzetting van het studentenverzet uit de jaren 1967-'68, dat na de aanslag op één van hun aanvoerders, Rudi Dutschke, in april 1968 (pag. 273/1 e.v.- 1968) was doodgelopen. Het merendeel van de contestanten had de raad van Rudi Dutschke opgevolgd en was „de lange mars door de instellingen" begonnen. Een minderheid meende, dat het verzet tegen de kapitalistische maatschappij moest worden voortgezet, desnoods gewelddadig.

Van deze minderheid is de Baader-Meinhofgroep het bekendst geworden en, na de arrestatie van de meesten van hen, ook gebleven, daar zij hun acties vanuit de gevangenissen voortzetten, o.a. door een hongerstaking.

Naast deze groep bestaan nog andere activisten, van wie de uitsluitend in West-Berlijn opererende Beweging van 2 juni, de laatste maanden het meest in het nieuws is geweest, o.a. door de moord op de president van de Westberlijnse rechtbank, Günter von Drenkmann, op 10 nov. 1974 en door de ontvoering en gijzeling van de voorzitter van de Westberlijnse CDU, Peter Lorenz, van 27 febr. tot 5 maart van dit jaar.

De beweging ontleent haar naam aan hetgeen op 2 juni 1967 was gebeurd. Bij een protestdemonstratie tegen een bezoek van de sjah van Perzië aan West-Berlijn had toen de politieman Kurras de student Benno Ohnesorg doodgeschoten (pag. 807/1-1967).

Voor wat betreft de Baader-Meinhofgroep, begin mei zal in Stuttgart het proces tegen de kerngroep, bestaande uit Andreas Baader, Ulrike Meinhof, Jan-Carl Raspe en Gudrun Esslin, worden geopend.

Processen tegen verschillende andere leden van de groep hebben al plaats gevonden of, zoals in het geval van de Nederlander Ronald Augustin, lopen nog.

Nevenstaand een overzicht.

Processen tegen leden Baader-Meinhofgroep

Een centrale figuur in de Baader-Meinhofgroep was de jurist Horst Mahler; hij wordt als een van de oprichters van de groep beschouwd. De Westberlijnse politie was er op 8 okt. 1970 al in geslaagd hem te arresteren (pag. 547/3-1972). Tegen hem en enige andere leden van de groep vond in het voorjaar van 1971 een proces plaats i.v.m. de bevrijding uit de gevangenis van Andreas Baader, een lid van de kerngroep van de RAF, op 14 mei 1970. In dit proces werd Mahler vrijgesproken. Hij bleef echter in voorarrest, onder verdenking te hebben deelgenomen aan overvallen op Westberlijnse banken op 29 sept. 1970, waarbij DM 217.469,75 werd buitgemaakt.

Het proces tegen Mahler in deze zaak begon op 9 okt. 1972. Hij werd ervan beschuldigd aan de vermelde bankovervallen te hebben deelgenomen; een ander punt van de aanklacht was, dat hij oprichter zou zijn van een criminele organisatie — i.c. de Baader-Meinhofgroep.

Mahler werd verdedigd door de advocaat Otto Schily en diens assistent Christian Strobele. Zij begonnen op de openingsdag met bezwaar te maken tegen de aanwezigheid van twee vertegenwoordigers van het Hooggerechtshof te Karlsruhe bij de ambtenaren van het openbaar ministerie. Zij voerden aan, dat de twee, Felix Kaul en Manfred Bruns, in West-Berlijn geen recht van spreken hadden, omdat onder de viermogendhedenovereenkomst betreffende Berlijn West-Berlijn geen constituerend deel van de Bondsrepubliek uitmaakt. De rechter wees het bezwaar af, omdat de drie westelijke geallieerden van te voren van de aanwezigheid van de twee op de hoogte waren gesteld en geen bezwaar hadden gemaakt.

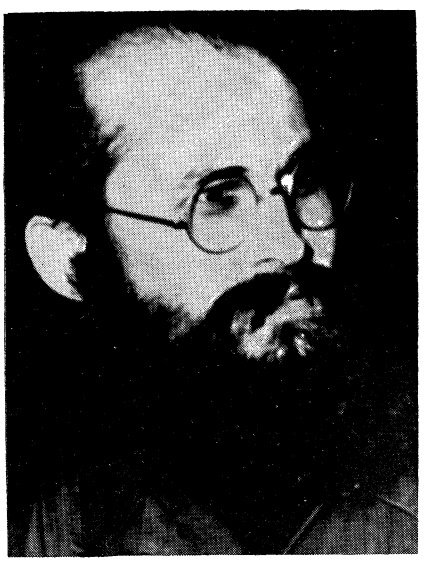

Horst Mahler

Mahler prees op de eerste zittingsdag de Arabische terroristen die tijdens de Olympische Spelen in München een overval pleegden op het verblijf van de Israëlische atleten. (pag. 553 e.v.-1972).
„De verzetsstrijders namen deel aan een moedige actie waarbij ze bereid waren zichzelf op te offeren", aldus Mahler.
Hij zei dat de enige fout die de verzetsstrijders aangewreven kan worden het niet gijzelen van de Westduitse minister van binnenlandse zaken, Hans-Dietrich Genscher, was.
Deze opmerkingen ontlokten applaus aan Mahlers aanhang op de publieke tribune. Rechter Jericke gaf opdracht tot ontruiming.
„Het zou wel het toppunt van onbetamelijkheid zijn om hier het drama van München te vieren", verklaarde Jericke.

Als getuigen traden o.m. op Andreas Baader en Ulrike Meinhof. Beiden toonden minachting voor het hof en weigerden uitspraken te doen over organisatie en strategie van de RAF.

Baader kondigde aan, dat hij in hongerstaking zou gaan, omdat hij geïsoleerd zou worden gehouden van zijn medegevangenen.

Als kroongetuige trad op Karl-Heinz Ruhland, een lid van de groep, die een zeer uitgebreide en gedetailleerde bekentenis had afgelegd.

Het openbaar ministerie eiste op 14 febr. 1973 een gevangenisstraf van 12 jaar. De verdedigers betoogden daarop, dat Mahler moest worden vrijgelaten, omdat het openbaar ministerie er niet in was geslaagd het ten laste gelegde te bewijzen. Zij stelden, dat kroongetuige Ruhland zich voortdurend in tegenspraken had verstrikt. Voorts stelden zij vast, dat Ruhland voor hetzelfde vergrijp, waarvan Mahler was beschuldigd, tot 4½ jaar was veroordeeld, terwijl tegen Mahler 12 jaar werd geëist.

Het enige, dat volgens de advocaat tegen Mahler pleitte, was, dat hij bij zijn arrestatie een wapen en vervalste papieren bij zich had, maar deze feiten stonden gedurende het proces niet ter discussie. Daarom

zou Mahler vrijgelaten moeten worden.
Mahler werd op 26 febr. 1973 conform de eis tot 12 jaar veroordeeld.

Op 24 nov. 1972 begon in West-Berlijn het proces tegen zes andere leden van de Baader-Meinhofgroep, t.w. Brigitte Asdonk, Hans-Jürgen Bäcker, Monika Berberich, Irene Goergens, Ingrid Schubert en Eric Grusdat. Zij werden ervan beschuldigd lid te zijn van een criminele organisatie, onbevoegd wapens te bezitten en meerdere roofovervallen te hebben gepleegd.
In deze zaak werd vonnis gewezen op 28 juni 1973. Ingrid Schubert kreeg 13 jaar, Monika Berberich 12 jaar, Brigitte Asdonk 10 jaar, Hans-Jürgen Bäcker negen jaar, Irene Goergens zeven jaar en Eric Grusdat 10 jaar.

In Hamburg werd op 9 febr. 1973 Margit Schiller veroordeeld wegens lidmaatschap van een criminele organisatie, de Baader-Meinhofgroep, onbevoegd wapenbezit en valsheid in geschrifte. Zij kreeg twee jaar en drie maanden.

Op 26 april 1973 werd in West-Berlijn Peter Homann veroordeeld tot drie maanden wegens hulp bij de bevrijding van Baader uit de gevangenis in mei 1970.

Op 23 juli 1973 werd Carmen Roll in Karlsruhe tot drie jaar veroordeeld wegens lidmaatschap van een criminele organisatie. Er was negen jaar geëist, maar volgens de rechter was niet bewezen, dat zij had deelgenomen aan een bankoverval.

In Frankfort werd op 17 dec. 1973 Marianne Herzog veroordeeld tot 27 maanden wegens lidmaatschap van een criminele organisatie en het bezit van vervalste identiteitspapieren. Aangezien zij 24 maanden in voorarrest gezeten had, werd zij onmiddellijk op vrije voeten gesteld.

Op 18 dec. 1973 werd in West-Berlijn Heinz Brockman veroordeeld tot zes jaar en zeven maanden, omdat hij als lid van een criminele organisatie — in dit geval de Beweging van 2 juni — drie springstofaanslagen en vijf overvallen had gepleegd.

In München werd op 1 maart 1974 Rolf Pohle veroordeeld tot zes jaar en vijf maanden wegens lidmaatschap van een criminele organisatie, onbevoegd wapenbezit en valsheid in geschrifte.

Op 30 aug. 1974 werden in West-Berlijn de RAF-leden Brigitte Mohnhaupt en Bernhard Braun elk tot 4½ jaar veroordeeld.

Op 10 sept. 1974 begon in West-Berlijn een proces tegen Ulrike Meinhof, Hans-Jürgen Bäcker en Horst Mahler wegens hun aandeel in de bevrijding van Baader in mei 1970. Mahler stond voor deze zaak voor de tweede maal terecht, daar het Hooggerechtshof zijn eerdere vrijspraak had opgeheven en zijn zaak naar het Westberlijnse gerechtshof had terugverwezen.
Ulrike Meinhof legde op 13 sept. een verklaring af, waarin zij toegaf aan de bevrijding van Baader te hebben deelgenomen. Zij noemde de actie een voorbeeld van hoe stadsguerrilla gevoerd moet worden.

Zij zei, dat zij Baader had willen bevrijden, omdat hij een revolutionair is. Zij ging uitvoerig in op de tactiek en strategie van de „anti-imperialistische strijd". Volgens haar is de weg lang en kunnen de doelstellingen, die de neo-anarchisten voor ogen hebben, niet in enkele weken of maanden worden gerealiseerd. Desondanks is het voor kleine groepen mogelijk de straat te mobiliseren en de politie bezig te houden.
Zij kondigde protestacties aan tegen de behandeling, die zij en de andere groepsleden in de gevangenis ondergingen. Zij stelde, dat zij volledig geïsoleerd werden gehouden, iets dat door de officier van justitie met klem werd ontkend.

Horst Mahler werd op de eerste dag van het proces van aanwezigheid in de gerechtszaal uitgesloten, nadat hij had geprotesteerd tegen de hem door de rechtbank toegewezen verdediger en deze daarbij geslagen had.

Op 17 sept. werd Ulrike Meinhof eveneens van het proces uitgesloten. Tijdens het proces bleek, dat het tussen Mahler en Meinhof tot een breuk gekomen was. Eind sept. stond in *Rote Fahne*, het partijblad van de maoïstische KPD, een stuk van Mahler, waarin hij kritiek uitoefende op de tactiek van de Baader-Meinhofgroep.
Hij stelde, dat de groep vergeten was, dat het erop aankwam het kapitalistische systeem te beroven van de steun, die het van de massa krijgt. Dat doel kan alleen worden bereikt, wanneer „de overwegende meerderheid van het volk" voor de revolutie gewonnen wordt.
Het vonnis werd op 29 nov. 1974 gewezen. Mahler werd veroordeeld tot in totaal 14 jaar, meegerekend de straf, die hij in zijn vorige proces gekregen had. Meinhof kreeg 8 jaar en Bäcker werd vrijgesproken.

Op 18 dec. 1974 werden in West-Berlijn veroordeeld Ingrid Siepmann en Annerose Reiche. De eerste kreeg twaalf jaar wegens roofovervallen en onbevoegd wapenbezit; de 2de kreeg 7 jaar, incl. een straf, die haar maart 1973 reeds was opgelegd. Beiden hadden verbindingen met de Beweging van 2 juni.

Aanslagen

Ook nadat in juni 1972 het merendeel van de leden van de Baader-Meinhofgroep waren gearresteerd, vonden in de Bondsrepubliek en West-Berlijn nog verschillende aanslagen plaats, die aan linksradicale groepen werden toegeschreven.
Zeer gewelddadig trad daarbij de Beweging van 2 juni in West-Berlijn op. Zo werd op 5 juni 1974 in het Westberlijnse Grünewald door Amerikaanse soldaten het lijk aangetroffen van Ulrich Schmücker. Deze was in febr. 1973 veroordeeld tot 2½ jaar gevangenisstraf wegens lidmaatschap van een criminele organisatie en het voorbereiden van springstofaanslagen. Na zijn arrestatie had hij een bekentenis afgelegd en met zijn getuigenis anderen zwaar belast.
Na zijn veroordeling was hij voorlopig op vrije voeten gesteld, maar toen hij een oproep kreeg om zijn straf uit te zitten, was hij ondergedoken.
Op 6 juni gaf de Beweging van 2 juni een open brief uit, waarin zij de verantwoordelijkheid voor de dood van Schmücker opeiste. Hij zou door een „volkstribunaal" zijn berecht. Hij zou ontkend hebben

Günter von Drenkmann

„een contrarevolutionair en een verrader" te zijn en niet meer hebben bekend, dan de binnenlandse veiligheidsdienst toch al wist. De open brief zegt hierover: „De antwoorden, die hij heeft gegeven, zijn niet alleen gelogen, maar van een onbeschaamde brutaliteit". Nadat Schmücker ter dood was veroordeeld, had het „commando Zwarte juni" opdracht gekregen het vonnis te voltrekken.

Een tweede aanslag, waarvoor de Beweging van 2 juni verantwoordelijk is, is de moord op de president van de Westberlijnse rechtbank, Günter von Drenkmann. Deze werd op 10 nov. 1974 door zes of zeven leden van de Beweging van 2 juni om het leven gebracht, nadat een poging hem te ontvoeren was mislukt.

In eerste instantie werd verondersteld, dat de moord een wraakactie was i.v.m. het overlijden kort tevoren van het lid van de Baader-Meinhofgroep Holger Meins aan de gevolgen van zijn hongerstaking.

Van andere aanslagen kunnen de volgende worden gemeld:

Op 10 jan. 1973 werd door onbekenden een aanslag gepleegd op het Amerikahaus in Frankfort.

Op 16 aug. 1973 meldden N R C / H'b l a d en N Z Z, dat kort tevoren een mislukte aanslag was gepleegd op Herman Witter, psychiater en criminoloog in Homburg, die is belast met het onderzoek naar de toerekeningsvatbaarheid van Ulrike Meinhof. Voorts was er een aanslag gepleegd op het vakantiehuis op Sylt van Axel Springer, uitgever van meerdere rechtse kranten, w.o. de B i l d z e i t u n g. Het huis is geheel uitgebrand; slachtoffers zijn niet gevallen. Voorts werd melding gemaakt van aanslagen op een officier van justitie in Frankfort en een rechter van instructie in Karlsruhe; beiden waren betrokken bij de voorbereiding van processen tegen Baader-Meinhofleden.
In dezelfde periode waren in Hamburg twee banken overvallen, waarbij getuigen Ingrid Siepmann zouden hebben herkend.

In de nacht van 9 op 10 febr. 1974 werd een aanslag gepleegd op het gebouw in Keulen van de Bond Duitse Industrie. In dezelfde nacht werd een aanslag op een kantoorgebouw in Hamburg verhinderd, doordat de portier de bom tijdig ontdekte en deze onschadelijk gemaakt kon worden.

Op 12 juni 1974 werd een aanslag gepleegd op het Chileense consulaat in West-Berlijn. De verantwoordelijkheid hiervoor werd opgeëist door de „Revolutionaire cel".

Het N R C / H'b l a d meldde op 29 okt. 1974, dat kort tevoren brandstichtingen waren ontdekt in drie gerechtsgebouwen in West-Berlijn. Bovendien werd toen bekend, dat de Westberlijnse senator van justitie, Horst Korber, aan een moordaanslag was ontsnapt. Hij had een fles sterke drank van een gefingeerde afzender ontvangen. Onderzoek door de politie wees uit, dat de drank een sterk vergif bevatte.

Op 20 nov. '74 werd een bomaanslag gepleegd op de woning van een rechter in de omgeving van Hamburg. Er deden zich geen persoonlijke ongevallen voor.

Op 1 dec. 1974 zijn schoten afgevuurd — zonder doel te treffen — op de penningmeester van de CDU, Walter Leisler Kiep, toen deze de sauna bij zijn huis verliet. Een onbekende man belde kort daarna een persbureau met de mededeling, dat hij als lid van de RAF de aanslag had gepleegd.

Op 7 dec. 1974 explodeerde een bom in het station van Bremen. Zes mensen werden gewond. Een man belde naderhand op naar de politie met de mededeling, dat de aanslag was gepleegd door de RAF.

In het geval van de moord op Von Drenkmann werden op 17 nov. 1974 twee arrestaties verricht. Het betrof de domineesvrouw en maatschappelijke werkster Undine Zühlke en de vicaris Cornelius Burghardt.
Op 28 nov. werden zij weer in vrijheid gesteld. De politie deelde mee, dat er nog wel verdenking tegen hen bestond, maar er zou geen gevaar bestaan dat zij zouden onderduiken.
Undine Zühlke veroordeelde in een TV-interview op 28 nov. de aanslag op Von Drenkmann. Zij ontkende de terroristen op enigerlei wijze te hebben gesteund.

Ontvoering en gijzeling Peter Lorenz

Zeer veel opzien baarde de recente ontvoering en gijzeling van de voorzitter van de Westberlijnse CDU, Peter Lorenz.
In de ochtend van 27 febr. werd hij volgens ooggetuigen door twee zwaarbewapende mannen en een vrouw ontvoerd. Zij hadden een vrachtauto dwars over de weg geplaatst, op die manier de wagen van Lorenz blokkerend. Daarop sleurden zij Lorenz' chauffeur uit de auto en sloegen hem neer. Vervolgens sprongen zij in Lorenz' wagen en reden ermee weg.
Zodra het feit van de ontvoering bekend werd, besloten de Westberlijnse partijen de aan de gang zijnde verkiezingscampagne te staken. De verkiezingen, gepland voor 2 maart, gingen echter gewoon door.
De politie stelde onmiddellijk een uitgebreid onderzoek in, evenwel zonder resultaat.
In de ochtend van 28 febr. bereikte het Westduitse persbureau *DPA* een brief van de ontvoerders, waarin zij hun eisen bekend maakten.

In de brief werd gezegd, dat gewapende mannen en vrouwen van de Beweging van 2 juni Peter Lorenz gevangengenomen hadden. Bij de brief was een foto gevoegd, die Peter Lorenz als gevangene afbeeldde.

De foto van Peter Lorenz, die door de ontvoerders aan D P A gezonden was.

Lorenz was ontvoerd, zo ging de brief verder, „omdat hij als vertegenwoordiger van de reactionairen en bonzen verantwoordelijk is voor stukloonhetze en bespionering op het werk, voor de opbouw van bedrijfspolitie en anti-guerrillagroeperingen, voor beroepsverboden, het nieuwe demonstratierecht, restrictieve maatregelen tegen advocaten en het in stand houden van het discriminerende wetsartikel 218" (abortusverbod, red.).

Hun eisen formuleerden de ontvoerders aldus:

1. Onmiddellijke vrijlating (d.w.z. annulering van de vonnissen) van de gevangenen die bij demonstraties na de moord op de revolutionair Holger Meins in Berlijn gearresteerd en veroordeeld zijn. Deze voorwaarde moet binnen 24 uur worden vervuld.

2. Onmiddellijke vrijlating van Verena Bicker, Gabriele Kroecher-Tiedemann, Horst Mahler, Rolf Vohle, Ina Siepmann, Rolf Heissler. De in West-Duitsland gevangen gehouden kameraden Kroecher, Vohle en Heissler moeten binnen 48 uur naar West-Berlijn worden gevlogen.

3. Een Boeing 707 moet in West-Berlijn worden volgetankt en een bemanning van vier koppen hebben. De reeds eerder genoemde kameraden moeten tot aan hun reisdoel door een bekende publieke persoonlijkheid worden begeleid. Deze persoon is de dominee en burgemeester b.d. Heinrich Albertz. Bovendien moet aan de kameraden elk 20.000 mark worden gegeven. Deze voorwaarden moeten binnen 72 uur worden vervuld.

4. Publikatie van deze mededeling in de vorm van advertenties in de volgende kranten: BZ, Tagesspiegel, Abend, Hamburger Morgenpost, Weser Kurier, Hannoversche Allgemeine Zeitung, Westdeutsche Allgemeine Zeitung, Frankfurter Rundschau, Süddeutsche Zeitung, Köllner Stadtanzeiger, N.R.Z., T.Z., F.A.Z.
De advertenties moeten door de CDU worden betaald.
Gedurende de gehele tijd van zijn gevangenschap verlangen wij absolute wa-

Vier van degenen, wier vrijlating gevraagd werd. Boven v.l.n.r.: Gabriele Kroecher en Rolf Pohle. Onder v.l.n.r.: Verena Becker en Ingrid Siepmann.

penstilstand van de kant van de politie. Geen aanwezigheid op straat, geen controle, geen huiszoekingen, geen arrestaties, geen opsporingsauto's, geen oproepen aan de bevolking om te helpen bij opsporingen.
„Wanneer hieraan niet wordt tegemoetgekomen of ook slechts een poging wordt gedaan om ons te misleiden, dan is het lichamelijk welzijn van de gevangene in gevaar!
Alle voorwaarden zijn even belangrijk!
Wij willen niet in het geheim handelen — het volk mag niets verborgen blijven.

Berichten van het staatsapparaat aan ons en de afloop van de vrijlating van de genoemde kameraden, met inbegrip van hun vertrek, moeten over de radio en de televisie afgewikkeld worden.
Bij een precieze vervulling van alle voorwaarden is het lichamelijk welzijn en de vrijlating van de gevangene Lorenz gegarandeerd. In het andere geval is een consequentie als in het geval van de rechter Günter von Drenkmann niet te vermijden".

Aan de kameraden in de bajes: „Wij zouden graag en meer kameraden er uit willen halen, zijn evenwel bij onze huidige sterkte daartoe niet in staat.

Aan de bevolking van Berlijn:
De staatsorganen zullen in de komende dagen een hetze-campagne tegen ons voeren, zij zullen proberen jullie in speurtocht naar ons te betrekken. Geef geen ondersteuning, laat de politie, de bonzen en de pers aan hun lot over."

„Vrijheid voor alle gevangenen!!"

„Beweging 2 juni".

Zowel in West-Berlijn als in Bonn werden crisisstaven gevormd om de kwestie te behandelen.
In West-Berlijn stond de staf onder leiding van de regerende burgemeester, Klaus Schütz, terwijl in Bonn bondskanselier Schmidt een breed samengesteld gremium voorzat, dat bestond uit de voorzitters van de in de Bondsdag vertegenwoordigde partijen SPD, CDU, FDP en CSU, de Bondsdagfractievoorzitters van deze partijen, de federale ministers van justitie en binnenlandse zaken, de voorzitter van de conferentie van de minister-presidenten van de deelstaten en de minister-presidenten alsmede de ministers van binnenlandse zaken en van justitie van Noordrijnwestfalen en Beieren. De laatsten waren aanwezig, omdat een deel van de gevangenen, wier vrijlating werd verlangd, zich in gevangenissen in deze deelstaten bevonden.
De directe onderhandelingen met de ontvoerders werden gevoerd door de Westberlijnse politie, nadat in de crisisstaven de beslissingen genomen waren.
Na het bekend worden van de eisen van de ontvoerders bleek, dat Horst Mahler niet in vrijheid gesteld wilde worden. Mahler deelde dit op 1 maart in een TV-uitzending mede. Bij deze gelegenheid distantieerde hij zich van de Baader-Meinhofgroep en propageerde hij de maoïstische KPD. In eerste instantie weigerde ook Gabriele Kroecher van de mogelijkheid in vrijheid te komen gebruik te maken. Zij deelde dit in dezelfde TV-uitzending mede. Later kwam zij op haar beslissing terug.
Uit de ontwikkelingen bleek, dat de autoriteiten besloten hadden de eisen van de ontvoerders in te willigen.
In de ochtend van 1 maart werden Ettore Canella en Gerhard Jagdmann uit een Westberlijnse gevangenis vrijgelaten. Zij waren in nov. vorig jaar veroordeeld i.v.m. hun deelname aan een demonstratie, nadat Baader-Meinhoflid Holger Meins was bezweken aan de gevolgen van een hongerstaking.
De vijf gevangenen, die vrij wilden komen, vertrokken om 10 uur in de ochtend van 3 maart in gezelschap van dominee Albertz met een Boeing 707 van het vliegveld Frankfort met onbekende bestemming.
Ds. Albertz, oud-burgemeester van West-Berlijn, verklaarde op 1 maart, waarom hij op de eis van de ontvoerders was ingegaan en zich ter beschikking had gesteld: „Als man van de kerk is het mijn plicht mensenlevens te redden".
De Boeing vloog achtereenvolgens

Dominee Heinrich Albertz in de deur van het vliegtuig met naast hem Gabriele Kroecher-Tiedemann.

naar Tripolis, Damascus, Addis Abeba en Aden. Op alle vliegvelden werd een landing geweigerd. Later in de avond van 3 maart werd een uitsluitend technische landing in Addis Abeba toegestaan. Op aandrang van de terroristen veranderde de bemanning van richting en zette de machine in Aden in Zuid-Jemen aan de grond.
Na langdurige onderhandelingen met de Jemenitische autoriteiten verklaarden dezen zich in de ochtend van 4 maart bereid de vijf Duitsers op te nemen. Naderhand bleek, dat de Westduitse minister van buitenlandse zaken, Genscher, hierop met klem had aangedrongen. Ds. Albertz keerde in de namiddag van 4 maart in West-Berlijn terug, waar hij omstreeks kwart over zes voor de TV een verklaring aflegde en een brief van de vijf vrijgelaten strafgevangenen voorlas. De tekst van deze brief luidde:

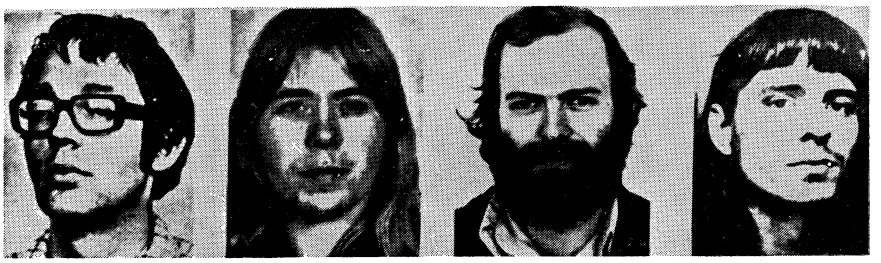

Dit zijn de acht door de Westberlijnse politie gezochten i.v.m. de ontvoering van Peter Lorenz. Boven v.l.n.r. Fritz Teufel, Inge Viett, Werner Sauber en Norbert Kroecher. Onder v.l.nr. Ralf Reinders, Angela Luther, Till Meyer en Andreas Vogel.

„In de ochtend van de 4-de maart 1975 verlieten wij, de vijf vrijgelaten gevangenen, de bemanning en ds. Albertz de Lufthansa-machine. In de hal van het vliegveld van Aden vergaderden wij met de staatssecretaris van buitenlandse zaken van de Zuidjemenitische regering. Hij bekrachtigde nogmaals het besluit van zijn regering ons in de Volksrepubliek Zuid-Jemen op te nemen, waar wij ons onbegrensd en volledig vrij kunnen ophouden. De regering gaf haar woord, dat zij deze verblijfsvoorwaarden wil nakomen, tegen ons woord, dat deze tekst de voorwaarde voor de vrijlating van Peter Lorenz creëert."
„Wij danken de bemanning voor haar inzet. Wij danken ds. Albertz voor al zijn inspanningen. Wij groeten de kameraden in Duitsland, die buiten de bajes zijn en die, die nog in de bajes zijn. Wij zullen onze energie ervoor inzetten, dat voor hen ook spoedig zo een dag, zo wondermooi als heden, zal aanbreken. Wij zullen zegevieren".
Onder de brief stonden de handtekeningen van de vijf vrijgelatenen.
Algemeen werd verondersteld, dat de zinsnede „zo een dag, zo wondermooi als heden" („so ein Tag, so wunderschön wie heute"), het codewoord was, dat de ontvoerders de authenticiteit van de brief moest garanderen.

Peter Lorenz werd niet onmiddellijk vrijgelaten. Het duurde tot twee minuten na middernacht, voor hij vanuit de Westberlijnse wijk Wilmersdorf zijn vrouw opbelde met de mededeling, dat hij vrij was. Zijn vrouw waarschuwde de politie, die daarop het echtpaar herenigde.
Dadelijk na de vrijlating van Lorenz startte de politie met 3.000 man een massale actie om de ontvoerders op te sporen. De Westberlijnse politiecommissaris deelde in de ochtend van 5 maart mede, dat 87 huizen waren doorzocht, 3.800 auto's gecontroleerd en 157 mensen gearresteerd, van wie het merendeel na korte tijd weer werd vrijgelaten.
Het onderzoek was speciaal gericht op acht personen, n.l. Fritz Teufel, Angela Luther, Ralf Reinders (die de Nederlandse nationaliteit heeft), Inge Viett, Werner Sauber, Norbert Kröcher, Andreas Vogel en Till Meyer.
Tot dusver heeft de politie nog geen resultaten geboekt.
Inmiddels circuleren er berichten, volgens welke Zuid-Jemen de vijf vrijgelatenen wil uitwijzen. De Zuidjemenitische ambassadeur in Oost-Berlijn zou dat op 7 maart hebben verklaard. De vijf zouden al bevel hebben gekregen te vertrekken.

Arrestaties, politieoptreden

Na juni 1972, toen de kern van de Baader-Meinhof-groep gearresteerd was, is de politie voortgegaan met optreden tegen links-radicale, gewelddadige organisaties. Meerdere personen zijn sindsdien gearresteerd. Aan de hand van persberichten kan daarvan onderstaand overzicht gegeven worden, dat overigens niet pretendeert volledig te zijn.

De officier van justitie van Kiel maakte op 9 okt. 1972 bekend, dat de politie op 14 juli van dat jaar in Kiel een woning had ontdekt, die tot eind maart had gediend als onderkomen voor de Baader-Meinhofgroep. Sindsdien werd de woning in de gaten gehouden.
Op 2 aug. 1973 werd bekend, dat de Duitse politie op 31 juli de Nederlander Ronald Augustin had gearresteerd onder verdenking van lidmaatschap van de Baader-Meinhofgroep. Hij werd aangehouden, toen hij met de trein de Bondsrepubliek binnenreisde. Aangezien hij valse papieren bij zich had kostte het enige tijd voor zijn identiteit was vastgesteld. Bij zijn aanhouding had Augustin een geladen pistool op zak.
Augustin wordt ervan verdacht aan bankovervallen te hebben deelgenomen en voor leden van de groep valse papieren te hebben gemaakt (hij is graficus van beroep).
De politie rekent hem tot de harde kern van de groep.
In zorgvuldig voorbereide acties heeft op 4 febr. 1974 de Westduitse politie in Hamburg en Frankfort zeven leden van de Baader-Meinhofgroep gearresteerd. Tevens werden in de Bondsrepubliek zeven personen aangehouden, die de groep zouden hebben ondersteund. In Amsterdam werden twee Westduitsers gearresteerd, die met de groep in verbinding zouden hebben gestaan.
In Hamburg werden aangehouden Ilse Stachowiak, lid van de oorspronkelijke kerngroep (zie ook pag. 574/2 - 1972), Christa Eckes, Helmut Pohl en een vierde, ongeïdentificeerd persoon. In Frankfort werden gearresteerd Wolfgang Beer, een ongeïdentificeerd persoon en Margit Schiller. Margit Schiller was na haar veroordeling (pag. 162/1 - 1975) o.a. in verband met de lange duur van haar voorarrest op vrije voeten gesteld met de verplichting zich één maal per week bij de politie te melden. Tot 1 juni 1973 had zij dat ook gedaan; daarna was zij weer ondergedoken.
In de woningen van de zeven gearresteerde kernleden vond de politie een enorm wapenarsenaal met pistolen, handgranaten, machinepistolen, schrootgeweren, springstoffen, dum-dum-kogels, mijnen en capsules met zenuwgas.
In de nacht van 28 op 29 maart 1974 zijn in Keulen vier personen — twee mannen en twee vrouwen — aangehouden, die volgens de politie tot de kerngroep van de RAF behoren. Namen maakte de politiewoordvoerder niet bekend.
Op 7 okt. 1974 kwam de politie van Bremen een groep van anarchisten op het spoor, die op grote schaal aanslagen zou willen plegen. De politie werd gealarmeerd, nadat in een woning een jerrycan met explosief materiaal was geëxplodeerd. Toen zij ter plaatse verscheen bleken de

Ronald Augustin, de Nederlander, die ervan wordt verdacht lid te zijn van de Baader-Meinhofgroep.

beide bewoners te zijn gevlucht, maar één van hen, Thorsten Groth, die bij de explosie brandwonden had opgelopen, kon korte tijd later worden aangehouden. Bij zijn arrestatie had hij een koffer met een gedemonteerd machinepistool bij zich. In de woning vond de politie een wapenarsenaal, w.o. geweren, machinepistolen en dum-dum-kogels, alsmede een drukkerij voor valse papieren.
In de vroege ochtend van 26 nov. 1974 deed de politie in meerdere steden van de Bondsrepubliek huiszoekingen. Er werden tien arrestaties verricht. Onder de gearresteerden bevond zich de advocaat Wolf-Dieter Reinhard uit Hamburg, die ervan wordt verdacht de Beweging van 2 juni te hebben gesteund.
In de nacht van 26-27 febr. 1975 heeft de politie in Hamburg een drietal personen aangehouden, die worden verdacht van lidmaatschap van een criminele organisatie. Het betrof Rainer Hochstein en zijn echtgenote Inge alsmede Sabine Böhmert.

Documentatie binnenlandse zaken over activiteiten Baader-Meinhofgroep vanuit gevangenissen

Het Westduitse ministerie van binnenlandse zaken heeft op 29 nov. 1974 een documentatie gepubliceerd over de activiteiten, die de Baader-Meinhofgroep in staat was vanuit de gevangenis, waarin zich leden van de groep bevonden, te ontplooien.
Volgens deze documentatie zijn de leden van de groep in de gevangenissen erin geslaagd een perfect functionerend communicatiesysteem op te bouwen. Op die manier hielden zij contact met elkaar en de buitenwereld.
De documentatie, die 165 pagina's omvat, bestaat uit 29 documenten, brieven en circulaires, die politie en justitie in handen zijn gevallen bij huiszoekingen en bij het doorzoeken van de cellen van de gevangenen.

Vooral Andreas Baader schijnt in de gevangenis bijzonder actief te zijn geweest. Vermoedelijk van zijn hand is een rondschrijven, waarin de mogelijkheden worden geanalyseerd, hoe gevangen neo-anarchisten kunnen worden bevrijd. Dit zou o.m. kunnen worden bereikt door de ontvoering van Bondsdagleden of afgevaardigden naar de Landdagen. Ook rechters zouden in aanmerking komen.
Een andere mogelijkheid zou zijn, dat men handgranaten de gevangenis zou binnensmokkelen. De auteur van het rondschrijven zou dan deze handgranaten in het toilet kunnen verstoppen, in afwachting van een geschikt slachtoffer dat hij zou willen gijzelen. En tenslotte zou men hem ook van buitenaf kunnen bevrijden, voor welk doel de schrijver tot in de kleinste details voorrekent, hoe dat zou moeten gebeuren.
Vermoedelijk eveneens van de hand van Andreas Baader is een brief, waarin wordt uiteengezet, hoe bommen moeten worden gemaakt. Volgens het Westduitse ministerie van binnenlandse zaken zijn er duidelijke aanknopingspunten, dat al deze brieven door enkele advocaten van de gearresteerde terroristen naar buiten zijn gesmokkeld. Deze advocaten zouden binnen het informatiesysteem een uiterst actieve rol hebben gespeeld, wat ook blijkt uit een zinsnede in een brief: „Het is daarom zo, dat advocaten een deel, en zelfs een belangrijk deel, van de volksfront-strategie vormen".

Volgens het ministerie van binnenlandse zaken heeft de groep met zijn activiteiten in de gevangenis de volgende doeleinden:

- De politieke en militaire scholing van kader voor de stadsguerrilla.
- De politisering van medegevangenen met het doel opstanden uit te lokken.
- De verbreding van de revolutionaire basis buiten de gevangenissen met het doel een volksfrontbeweging te organiseren.
- Een groots opgezette campagne tegen de justitie.

Hier een kleine bloemlezing uit de documentatie.

De Westberlijnse advocaat Hans-Christian Strobele in een rondschrijven dat in juli 1973 in de cellen van verscheidene gevangenen werd gevonden, over de vraag of een toentertijd gevoerde hongerstaking zou moeten worden voortgezet:

„Baader is voor ophouden":

- omdat buiten niets essentieels meer gebeurt;
- omdat zonder druk van buitenaf geen reactie van de competente instanties op de eisen is te verwachten;
- omdat het hoofd gedurende de hongerstaking leeg is; produktief werk slechts op zeer beperkte schaal mogelijk is;
- informatie — c.q. scholingsproject veel belangrijker is.

„Meins was eigenlijk er voor om verder te gaan, maar is nu ook voor een afbreken, wanneer uit een onderzoek onder advocaten, comité's enzovoorts zal blijken, dat buiten werkelijk niets relevants meer gebeurt".
De Hamburgse advocaat Kurt Grönewald op 11 juli 1973 in een rondschrijven dat kort daarop in de cel van Andreas Baader in beslag werd genomen:
„Niemand spreekt met smerissen. Geen woord. Niemand spreekt met journalisten. Wanneer zij verlof hebben gekregen voor een bezoek, weigeren wij hen te zien. Wanneer een interview wordt gegeven, dan loopt dat zo: wij zoeken via het info (het onderlinge informatiesysteem, red.) er één uit, er wordt een contract via de advocaten gemaakt, de vragen moeten schriftelijk worden gesteld en worden schriftelijk beantwoord. Het manuscript vragen/antwoord gaat via het info. Wanneer er ook maar één tegen is, wordt het niet gepubliceerd".
„Zoals in het laatste papier: niemand neemt aan een proces deel. Op de eerste dag wordt er een verklaring afgelegd over de RAF, justitie, aanklacht, de toestanden in de gevangenis. Daarna blijven we in de bak" (mogelijk is overigens, dat deze brief door Baader is geschreven en dat Grönewald voor de verspreiding moest zorgen).
Vermoedelijk Andreas Baader in een brief die in februari 1974 bij huiszoekingen in Hamburg en Frankfort is gevonden:
„Er is daar zo'n standaardboek uit de DDR over springstoffen; twee banden waarin werkelijk alles staat (alle springstoffen sinds hun ontdekking, samenstelling etc.) heeft één van ons uit een bibliotheek gejat.
Wanneer jullie geen professionele elektrische springcapsules meer hebben, moeten jullie voor de ontsteking knalkwikzilver maken. Hoe men dat doet, staat in de dossiers en scheikundeleerboeken.
Een zorgvuldig uitgewerkt plan, onder de naam „kleine aanslagstrategie voor Noord-Duitsland", dat in oktober 1974 de Bremense politie na een explosie in een woning in handen is gevallen:
„Eerste fase — A. Hamburg: Maandagmorgen in de warenhuizen Karstadt, Kepa, Horten, Kaufhalle, Kaufhof, in de Hamburgse binnenstad elk twee brandbommen installeren.
B. Bremen: In de nacht van maandag op dinsdag een springstofaanslag op het Spaanse consulaat plegen."
„Tweede fase — A. Bremen: Dinsdagmorgen in de warenhuizen Hertie, Karstadt, Horten in de Bremense binnenstad elk twee brandbommen zoals in de eerste fase A. plaatsen.
B. Kiel: Zie boven.
Drie springstofaanslagen op de Dresdner, de Deutsche en de Vereins Bank plegen. De kleine bommen op de ruiten bevestigen."
„Derde fase — A. Hamburg: Woensdagnacht brandstichtingen in de filialen van het Springerconcern.
B. Hannover: 's Nachts een springstofaanslag op het huis van de Duitse industrie plegen. Dan rust. Alleen zenuwoorlog voeren. Telefonisch dreigen met bomaanslagen op Springers hoofdkwartier, de Noordduitse radio en televisie, gebouwen van de strafjustitie".
(NRC/H'blad, NZZ, DPA, Le Monde, FAZ, The Times)

(Vor. ber. pag. 574/1 e.v.-1972)

EG

DE LANDBOUW IN DE EG IN 1974

De Europese Commissie heeft begin 1975 het jaarverslag over de landbouw in de Gemeenschap gepubliceerd.

Het jaar 1974 werd gekenmerkt door het voortduren van de inflatie, vooral een gevolg van de energiecrisis en de algemene prijsstijging voor ingevoerde grondstoffen. De Europese landbouw heeft daar de weerslag van ondervonden zonder te hebben kunnen profiteren van de hoge wereldmarktprijzen. „Gezegd kan worden dat de Europese landbouw ernstig werd getroffen door de economische crisis, maar dat ze toch een niet onaanzienlijke bijdrage heeft geleverd tot de bestrijding van de inflatie", aldus de Commissie.
De produktiekosten zijn in 1974 zwaar onder druk gezet. Allereerst volgden de prijzen voor de nodige goederen en diensten de algemene inflatie. Daarnaast drukten vooral de prijzen voor twee categorieën produkten zwaar op de produktiekosten: dat waren de prijzen voor energieprodukten (motorbrandstoffen, brandstoffen voor verwarming en kunstmest) en die voor veevoeder (soja en mais).
Gezien deze situatie heeft de Raad besloten een gemeenschappelijk marktordening tot stand te brengen voor kunstmatig gedroogde voedergewassen en bijzondere maatregelen vast te stellen voor sojabonen.
Wat het energieprobleem aangaat heeft de Commissie de lidstaten gevraagd slechts steun te verlenen tot de helft van de kostenstijging voor een periode tot en met 30 juni 1975. De steun moet beperkt blijven tot de zwaarst getroffen sectoren. Daarnaast heeft de Commissie de Raad een memorandum gestuurd over de verandering in de concurrentieverhoudingen in bepaalde landbouwsectoren door de nieuwe situatie op de energiemarkt.

Markten

Bij de jaarlijkse vaststelling van de landbouwprijzen in maart 1974 werd besloten tot een verhoging met gemiddeld 8,8 procent voor het verkoopseizoen 1974-1975. Maar reeds in september was door de aanhoudende inflatie een nieuwe verhoging met vijf procent vereist. Voor bepaalde markten was speciale aandacht nodig. Zo werd het vorig jaar de rundvleesmarkt ernstig verstoord. Voor het eerst in haar geschiedenis kon de Gemeenschap bijna geheel in haar eigen behoeften voorzien. Volgens de Commissie mag hieruit niet de conclusie worden getrokken dat het zo zal blijven, omdat de situatie een gevolg was van een buitengewone samenloop van omstandigheden.

Bijzondere maatregelen

In verband met de inflatie waren in 1974 allerlei maatregelen noodzakelijk die grote invloed hadden op de situatie van de Europese landbouw. Doordat de Franse frank ging zweven moesten vanaf 28 januari 1974 monetaire compenserende bedragen worden ingevoerd voor de handel in landbouwprodukten met Frankrijk. In mei 1974 besloot de Italiaanse regering dat vóór de invoer van een produkt een deposito tot de helft van de waarde van dat produkt zes maanden lang renteloos moest worden geblokkeerd bij de Bank van Italië. Dank zij een beschikking van de Commissie kon die maatregel in juli al gedeeltelijk en op 23 oktober vrijwel volledig worden opgeheven. De representatieve koers van de Italiaanse lire — dat wil zeggen de koers die wordt aangehouden in het gemeenschappelijke landbouwbeleid — werd gewijzigd, zodat de „devaluatie" van de groene lire in het verkoopseizoen 1974-1975 in totaal 21,1 procent heeft bedragen.
Ook de koersen voor het Engelse en Ierse pond werden aangepast. In Denemarken onderging het verbruik van bepaalde landbouwprodukten invloeden van de fiscale maatregelen die de Deense regering begin mei trof.
Bij dit alles is, aldus de Commissie in haar verslag, de grote soepelheid en de dynamiek van het gemeenschappelijk landbouwbeleid gebleken. Niet alleen kon het hoofd worden geboden aan deze opeenvolgende uitdagingen, doch de integratie, zowel uitbreiding als uitdieping, werd voortgezet terwijl de voorziening veilig werd gesteld en voor de consument een zekere prijsstabiliteit werd gehandhaafd.

Uit de gedeelten van het verslag die betrekking hebben op de ontwikkeling van het landbouwinkomen en de consumentenprijzen nemen wij het volgende over:
De Commissie constateerde dat, terwijl in de jaren 1972 of 1972-'73 het bedrijfsinkomen van de landbouwers gemiddeld met ongeveer 31% steeg, de inkomensresultaten van 1974 onbevredigend zijn.
Hoofdoorzaak daarvan is de stijging van de produktiekosten en de daling van de producentenprijzen.
De stijging van de produktiekosten bedroeg in de jaren 1973 en 1974 voor de Bondsrepubliek Duitsland 22%, in de Benelux 23%, in Denemarken 41%, in Frankrijk 42%, in Italië 47%, in het Verenigd Koninkrijk 61% en in Ierland 66%.
In 1973 bedroeg de stijging van de producentenprijzen in de Bondsrepubliek 8% tot 30% in de drie nieuwe lidstaten, doch in 1974 zijn de prijzen voor de producenten veel minder lonend geweest.
Behalve in de drie nieuwe lidstaten waar de prijzen zijn blijven stijgen, zijn de producentenprijzen in de periode juli 1973-juli 1974 in alle lidstaten gedaald. Deze daling varieerde van 4,6% in Frankrijk tot 11,4% in België. In haar prijsvoorstellen voor het verkoopseizoen 1975-'76 (zie hierna) heeft de Commissie terdege rekening gehouden met de stijging van de produktiekosten in 1973 en 1974.

Prognose

Volgens de eerste ramingen van de lidstaten zal de uiteenlopende ontwikkeling van produktiekosten en producentenprijzen resulteren in een stagnatie of zelfs een daling van het landbouwinkomen in verschillende lidstaten. Voor 1974 verwacht Denemarken een daling met 15 procent ten opzichte van 1973, Frankrijk een daling met 5 tot 7 procent. Volgens de ramingen zouden de landbouwinkomens in België in de periode mei 1973—april 1974 met 8% zijn gedaald. In Nederland zou het inkomen van de graslandbedrijven met 20 procent zijn teruggelopen, de bouwlandbedrijven zouden hun inkomenspositie hebben gehandhaafd. Voor Italië en Ierland zijn nog geen cijfers beschikbaar, maar de vooruitzichten zijn eerder ongunstig.
Het gunstigste zouden de landbouwinkomens zich hebben ontwikkeld in de Bondsrepubliek Duitsland, Luxemburg en het Verenigd Koninkrijk: in Duitsland (juli 1973—juni 1974) en Luxemburg (kalenderjaar 1974) zou het inkomen van de landbouwers met 4 procent zijn gestegen. In het Verenigd Koninkrijk zou het inkomen van de graanboeren in de periode april 1973—maart 1974 zijn verdubbeld, de overige Britse bedrijven zouden bevredigende resultaten hebben bereikt, behalve de melkveehouderijbedrijven, waarvan de inkomenspositie zou zijn verslechterd.
Voor de Gemeenschap in haar geheel was de inkomensontwikkeling in het landbouwjaar 1974/75 onbevredigend in de tuinbouw en de intensieve veehouderij. Alleen in de akkerbouw- en de graslandbedrijven was de situatie minder ongunstig.
De Commissie wijst er nadrukkelijk op dat de stijging van de prijzen van de produktiemiddelen zeer sterk verschilt van lidstaat tot lidstaat en constateert met name dat zij in landen met een sterke munt veel geringer was dan in landen met een zwakke. Zij concludeert hieruit dat de revaluatie in de Bondsrepubliek Duitsland en Nederland heeft geleid tot een algemene stabilisatie van de economie, die onder meer is geresulteerd in een minder sterke stijging van de produktiekosten in de landbouw, met name in 1974. Dit heeft tot gevolg gehad dat de landbouwinkomens in het lopende jaar minder door de inflatie zijn aangetast. Daarom heeft de Commissie tegelijk met de landbouwprijzen voor 1975/76 voorgesteld de monetaire compenserende bedragen die worden toegepast in landen waarvan de munteenheid een feitelijke revaluatie heeft ondergaan zoveel mogelijk af te schaffen. De Commissie erkent overigens dat de compenserende bedragen noodzakelijk zijn, maar wijst er ook op dat zij niet voor onbepaalde tijd kunnen worden gehandhaafd. In haar verslag vestigt de Commissie de aandacht op de talrijke nadelen die aan het stelsel van monetaire compenserende bedragen verbonden zijn (concurrentiedistorties en verstoring van het marktevenwicht, administratieve moeilijkheden en op de maatregelen die reeds zijn getroffen om het ongunstig effect van dit stelsel te beperken.

Consumentenprijzen

De Commissie beklemtoont in haar verslag dat het gemeenschappelijk landbouwbeleid de verbruikers in de Gemeenschap heeft beschermd tegen de ongunstige ontwikkeling van de conjunctuur op de wereldmarkt.
Dankzij de invoer van uitvoerheffingen van bepaalde vitale basisproducten (graan, rijst en suiker) is

de Gemeenschap erin geslaagd de voorziening veilig te stellen en een zekere stabiliteit van de consumentenprijzen te bewerkstelligen.

Hoe doeltreffend deze maatregelen zijn, blijkt uit het feit dat voor een groot aantal produkten de prijs in de Gemeenschap ver beneden de wereldprijs ligt. Dat het gemeenschappelijk landbouwbeleid voor de consument belangrijke voordelen inhoudt is bijzonder duidelijk in het Verenigd Koninkrijk. Ook dit land heeft geprofiteerd van de aanzienlijke voordelen die de Gemeenschap de consumenten heeft geboden, onder andere door verlening van communautaire subsidies voor het verbruik van boter en vlees, subsidies voor de invoer van suiker uit derde landen en subsidies in de vorm van monetaire compenserende bedragen.

Dank zij deze bijzondere maatregelen en de regelingen die de Gemeenschap heeft getroffen om de voorziening veilig te stellen en de consumentenprijzen stabiel te houden zijn de consumentenprijzen in het Verenigd Koninkrijk minder gestegen dan wanneer de wereldprijzen voor de volle honderd procent op de consumptiegoederen hadden kunnen doorwerken.

Het verslag toont duidelijk aan dat ten onrechte wordt beweerd dat de vaststelling van garantieprijzen door de Gemeenschap de consumentenprijzen doet stijgen. Uit de ontwikkeling van de consumentenprijzen en de garantieprijzen blijkt dat de consumentenprijzen vaak veel sterker zijn gestegen dan de garantieprijzen. Voor varkensvlees bijvoorbeeld varieerde het indexcijfer van de producentenprijzen in verschillende lidstaten, waarvoor vergelijkbare cijfers beschikbaar zijn van 98 tot 128 in 1973 (1968 = 100), terwijl de consumentenprijzen in diezelfde lidstaten varieerden van 128 tot 159. Voor eieren bedroeg de produktieprijzen-index 88 tot 119, het indexcijfer van de consumptieprijzen 114 tot 166. Een soortgelijke ontwikkeling kan voor de meeste andere landbouwprodukten worden geconstateerd. (Europa van Morgen)

AKKOORD LANDBOUWPRIJZEN SEIZOEN 1975-'76

Op 13 februari zijn de Europese landbouwministers het eens geworden over de prijzen voor het komende landbouwseizoen.

De gemiddelde prijsverhoging voor de EG is, volgens een mededeling van de Europese Commissie 10,2%. Dat percentage wijkt slechts weinig af van het oorspronkelijke voorstel van de Commissie (november '74) om de prijzen in de Europese landbouw gemiddeld met 9,33% te verhogen. Als gevolg van het nieuwe prijzenbesluit zullen de kosten voor het Europese landbouwfonds met ongeveer 200 mln rekeneenheden stijgen.

Voor de kosten van levensonderhoud betekent de prijsstijging voor Nederland een verhoging met ca. 0,8%.

De COPA, de Europese organisatie die de boerenorganisaties van de negen EG-lidstaten overkoepelt, had een gemiddelde bijstelling met 15% van de prijzen geëist.

Landbouwcommissaris ir. Pierre Lardinois verklaarde na de tot standkoming van het prijzenpakket, „niet te hopen dat er over enige tijd een nieuwe, tussentijdse prijsverhoging" nodig zal zijn. Hij sloot deze mogelijkheid echter niet geheel en al uit.

De COPA heeft inmiddels meegedeeld in de komende vier maanden de inflatie in Europa en de daarmee gepaard gaande kostenstijgingen voor de boeren „uiterst nauwlettend" te zullen volgen. Van de situatie na die 4 maanden zal het afhangen of de COPA evenals in 1974 (pag. 689 e.v. 1974) een nieuwe tussentijdse prijsverhoging zal gaan vragen. De Nederlandse minister van landbouw Van der Stee zei na de totstandkoming van de overeenkomst „per saldo wel tevreden te zijn". Wel zei hij „grote problemen" te hebben met de forse premie in de rundvleessector.

Voor het behoud van de Europese gemeenschappelijke landbouwmarkt is vooral van belang dat de ministers, ondanks aanvankelijk fel verzet van Duitse zijde, hebben kunnen besluiten tot een gedeeltelijke afbraak van de zogenaamde monetaire compenserende bedragen aan de grenzen der lidstaten. Deze monetaire compensaties zijn ontstaan in de loop der jaren. Ze waren een gevolg van een steeds meer gewijzigde verhouding van de waarden der munten van de lidstaten, als gevolg van re- en devaluaties. Met het gedeeltelijk afbreken van deze monetaire compensaties is ook enigszins voorkomen dat in landen waar de munten opgewaardeerd werden de boeren feitelijk meer prijsverhoging voor hun produkten zouden krijgen en dat boeren in landen met verzwakte munten minder dan het gemiddelde zouden ontvangen.

De monetaire compenserende bedragen zijn voor Duitsland met 2 punten verminderd en voor de Benelux met 0,7 punten. Voor Frankrijk zijn ze verminderd met 1,5 punten, voor Italië met 3 punten, voor het Verenigd Koninkrijk met 2,5 punten en voor Ierland met 5 punten. De economische gevolgen daarvan doen zich voor aan het begin van het verkoopseizoen dat nu is begonnen. Alleen voor de zuivelsector van de Benelux is een uitzondering gemaakt. In deze sector zal het economische effect van de maatregel zich voor de zuivelsector pas op 15 september van dit jaar doen gevoelen.

Dat de landbouwministers op 13 februari toch besloten hebben de verhoudingen tussen de nationale munten en de rekeneenheid wat meer met de werkelijkheid in overeenstemming te brengen, mag dan ook zonder meer een doorbraak worden genoemd. Als doorslaggevend argument voerde de Commissie aan dat zonder aanpassingen niet alleen de reeds bestaande bezwaren van het systeem van de compenserende bedragen werden versterkt, maar dat de producenten in de revaluerende landen bovendien een grotere prijsstijging zouden krijgen dan hun concurrenten in de devaluerende landen. Het volgende voorbeeld kan dit verduidelijken:

Voor 100 r.e. aan landbouwprodukten ontvangt de Duitse producent DM 366, de verhouding is immers 1 r.e. = DM 3,66. Via de verhouding 1 r.e. = Ffr. 5,55 ontvangt de Franse producent Ffr. 555. Indien we nu terug rekenen om te zien hoeveel DM de Fransman voor de Ffr 555 kan kopen volgens de reële koers tussen beide munten, dan komen we uit op DM 305 (bij het schrijven van dit artikel was de wisselkoers ongeveer Ffr. 1 = DM 0,55). Met andere woorden, de Franse boer loopt DM 61 achter op zijn Duitse concurrent. Indien nu de prijzen met gemiddeld 10% worden verhoogd, stijgt de waarde van de landbouwprodukten in ons voorbeeld van 100 r.e. naar 110 r.e. Bij gelijkblijvende verhoudingen tussen r.e., DM en Ffr. krijgt de Duitse boer nu DM 403 (110/3,66) en de Franse boer Ffr. 611 (110/5,55). Dit laatste bedrag weer omgerekend tegen de reële koers tussen Ffr. en DM levert 336 DM op. Daarmee is aangetoond dat de Duitse landbouw zijn voorsprong op de Franse zou hebben vergroot: vóór de prijsverhoging was het verschil nog DM 61, erna zou het DM 67 zijn geweest (403 min 336).

Het besluit van de landbouwministers bewerkstelligt dat de landen niet verder uiteen drijven, maar juist weer dichter bij elkaar komen. De verhouding tussen r.e. en nationale munten werd als volgt vastgesteld (vroegere verhouding tussen haakjes): 1 r.e. = DM 3,57873 (3,66) = f 3,41874 (3,44353) = Belgisch/Luxemburgse frank 49,6401 (5) = Ffr. 5,633317 (5,55) = Lire 857 (833) = £ 0,509741 (0,498679) = Ierse £ 0,537198 (0,513215) = D.Kr. 7,57831 (7,57831). Maakt men op grond van deze nieuwe verhoudingen nog eens een berekening van de sommen die de Duitser en de Fransman reëel ontvangen, dan krijgt men DM 393 voor de Duitser en DM 341 voor de Fransman. Het verschil is dus teruggebracht van DM 61 tot DM 52. Soortgelijke berekeningen kan men ook maken voor de andere landen en de uitkomst zal dan bevestigen dat alle landen dichter bij elkaar gekomen zijn.

Het prijzenpakket waartoe werd besloten ziet er voor granen als volgt uit:

	richtprijs	interventieprijs
Zachte tarwe	+ 9 %	+ 9 %
Durum tarwe	+ 8 %	+ 9 %
	(de minimum producentenprijzen gaan met 5% omhoog en de steun voor het verkoopseizoen 1975/76 zal 24,92 r.e. per ton bedragen)	
Rogge	+ 11 %	+ 12 %
Gerst	+ 9,4%	+ 9,4%
Mais	+ 10 %	+ 10 %
	(het verkoopseizoen voor mais begint op 1 augustus van dit jaar)	
Rijst	+ 10 %	+ 8 %
	(richtprijs voor gedopte rijst)	(interventieprijs van padierijst)

De maandelijkse verhogingen voor alle graansoorten gaan in op 1 september.

De boeren krijgen dit seizoen een verhoging van de richtprijs voor melk in twee gedeelten. Op 3 maart (terugwerkende kracht) gaat ze met 6% omhoog en op 16 september nog eens met 4,7%. Drempel- en interventieprijzen worden dienovereenkomstig aangepast. De lidstaten zullen gedurende dit melkprijsjaar, ten behoeve van de consumenten, een steun voor boter mogen geven van maximaal 45 r.e. per 100 kg. Maximaal 9,25 r.e. daarvan kan bij het landbouwfonds van de Gemeenschap gedeclareerd worden. De lidstaten mogen met ingang van 1 april voorts weer steun geven voor de verkoop van „sociale boter". Van die steun zal 75 r.e. per 100 kg door het fonds terugbetaald worden. De twee maatregelen mogen niet cumuleren. Nieuw is de invoering van een steun voor karnemelk en karnemelkpoeder die bestemd is voor diervoeders; de marge van die steun is 30 tot 40 r.e. per 100 kg.

Rundvlees

Voor volwassen runderen is de oriëntatieprijs met 8,5% verhoogd en de interventieprijs met 5,5%. Ook voor kalveren is de oriëntatieprijs met 8,5% omhooggegaan. De Commissie gaat voorstellen doen om de oriëntatieprijs voor kalveren af te schaffen. In de rundvleessector zijn voorts verschillende premies van kracht.

De premie voor het „geordend op de markt brengen" van volwassen slachtrunderen is in de maanden maart en april elk maximaal 80 r.e. waarvan 30 r.e. ten laste van het fonds komen. Er is een nieuwe premie ingesteld voor het slachten van „clean cattle" (mestvee), waaraan het fonds 28 r.e. per dier betaalt. Lidstaten mogen maximaal 52 r.e. als aanvullende premie geven. In de plaats van de „clean cattle"-premie kan ook een premie voor het aanhouden van koeien worden gegeven, waarvan 35% door het fonds wordt betaald en waarvan de lidstaat 65% voor eigen rekening moet nemen. Tenslotte is er nog de mogelijkheid om een premie bij de geboorte van kalveren te geven (mits de „clean cattle"-premie niet wordt toegepast). Die premie is 50 r.e. voor een kalf dat geboren is in het verkoopseizoen 1975/76, waarvan de helft betaald wordt bij de geboorte en de rest een jaar later. Het Europese landbouwfonds betaalt die premie.

Voor varkens geldt dat de basisprijs voor geslachte varkens met 8,5% omhoog gaat, die verhoging gaat in op 16 sept. 1975. De prijs van suikerbieten en van suiker gaat op 1 juli met 15% omhoog.

De basis- en aankoopprijzen voor groenten en fruit gaan met 11% omhoog, echter met twee uitzonderingen. Voor appels en peren is de verhoging maar 9% en voor citroenen gaat de basisprijs met 6,5% en de aankoopprijs met 11,9% omhoog. Voor de Nederlandse glastuinbouw is vooral het volgende van belang: voor komkommers kan van 1 maart tot 1 juli de referentieprijs met 10% verhoogd worden en voor tomaten geldt dat van 1 april tot en met 10 juli. Minister Van der Stee legde uit dat deze regeling de Nederlandse tuinders in staat stelt zich beter te verdedigen tegen importen van tuinbouwprodukten uit de Oostbloklanden.

In het prijzenpakket waartoe werd besloten zit een verhoging van zowel de richtprijs als de basisinterventieprijs voor koolzaad en raapzaad met 11%. Voor zonnebloemzaad is die verhoging 12%. Voor sojazaad is de streefprijs voor het komende verkoopseizoen (beginnende op 1 november) met 12% verhoogd. Vóór 1 juli 1975 zal de Europese Commissie met voorstellen komen voor een eventuele wijziging van de marktordening voor oliën en vetten. Als gevolg van die wijziging zullen koolzaadproducenten een stimulans krijgen om variëteiten met een laag erucazuurgehalte te gebruiken.

Wat zaaizaad betreft is de Raad overeengekomen dat voor „eenzijdige hennep" 7 r.e. per 100 kg, voor vroeg „Engels raaigras" 13,2 r.e. per 100 kg en voor „gekruist raaigras" 11 r.e. per 100 kg steun gegeven zal worden. Het forfaitaire steunbedrag voor hennep in de Gemeenschap is gebracht op 161,90 r.e. per ha. Voor vlas is dat bedrag in alle lidstaten 188,15 r.e. per ha, behalve in het Verenigd Koninkrijk, waar het 128,20 r.e. per ha is. De steun voor kunstmatig gedroogde voedergewassen is op 8 r.e. per ton gebracht. Op 1 april zal de in deze sector bestaande steun uitgebreid worden tot voor diervoeding bestemde, kunstmatig gedroogde aardappels.

Wat zetmeelhoudende produkten betreft is bepaald dat voor het verkoopseizoen 1975/76 de restitutie bij de produktie voor mais, bestemd voor de stijfselfabricage, 10 r.e. per ton zal zijn. De prijs voor industrie-aardappelen wordt zodanig vastgesteld dat het evenwicht tussen de verschillende zetmeelhoudende produkten wordt gehandhaafd. Met ingang van 1 april zullen maatregelen getroffen worden ter voorkoming van concurrentievervalsing tussen de producenten van zetmeelhoudende produkten van het Verenigd Koninkrijk en van de andere lidstaten. Deze regelingen zijn van belang voor de Nederlandse zetmeelindustrie.

De landbouwministers zijn in principe ook akkoord gegaan met aanvullingen op de op 22 januari al aangenomen richtlijn betreffende de landbouw in bergstreken en probleemgebieden. Voorlopig is vastgesteld dat compenserende vergoedingen die, krachtens deze richtlijnen worden uitbetaald, voor minimaal 25% verhaalbaar zijn op de afdeling Oriëntatie van het Europese landbouwfonds.

AKKOORD EG-ACP-LANDEN

Na 18 maanden onderhandelen hebben de EG-landen op 1 februari een akkoord bereikt over vergaande samenwerking en financiële hulp voor 46 ontwikkelingslanden.

Het nieuwe akkoord dat op 28 februari in Lomé, de hoofdstad van de Afrikaanse staat Togo werd ondertekend, heet officieel de ACP-EEG-Conventie van Lomé. De nieuwe conventie die onder meer in de plaats treedt van de aflopende associatie-overeenkomsten van Jaoendé en Arusha, krijgt drie officiële instituten: een raad van ministers, een comité van ambassadeurs en een consultatieve vergadering.

Eén van de belangrijkste zaken uit d nieuwe conventie is de financiële hulp die de EG aan de ACP-landen zal verstrekken. In vijf jaar tijd zal die hulp 3.390 mrd rekeneenheden omvatten. (De rekeneenheid voor dit fonds is gerelateerd aan de waarde van de speciale trekkingsrechten op 1 juli 1974, dat wil zeggen omgerekend in Nederlandse munt ongeveer *f* 3,19), 1,2 mrd rekeneenheden zullen worden geschonken, 430 mln rekeneenheden komen ter beschikking in de vorm van speciale leningen en 95 mln rekeneenheden zullen verstrekt worden in de vorm van risicodragend kapitaal voor investeringen.

375 mln rekeneenheden van het totaal komen in een speciaal fonds voor stabilisering van de export. Dat geld is bestemd voor die landen die voornamelijk moeten bestaan van een monocultuur. Dit zogenaamde „stabex-fonds" (stabilisering export) moet dienen om de prijzen van het produkt dat deze landen uitvoeren op peil te houden.

Buiten dit alles gaat de EG nog 390 mln rekeneenheden ter beschikking stellen via de Europese Investeringsbank. Dat worden leningen tegen een lage rente (3%). Overeengekomen is overigens dat de Europese Investeringsbank (EIB) via haar zogenaamde „eigen fondsen" nog meer geld aan de ACP-landen

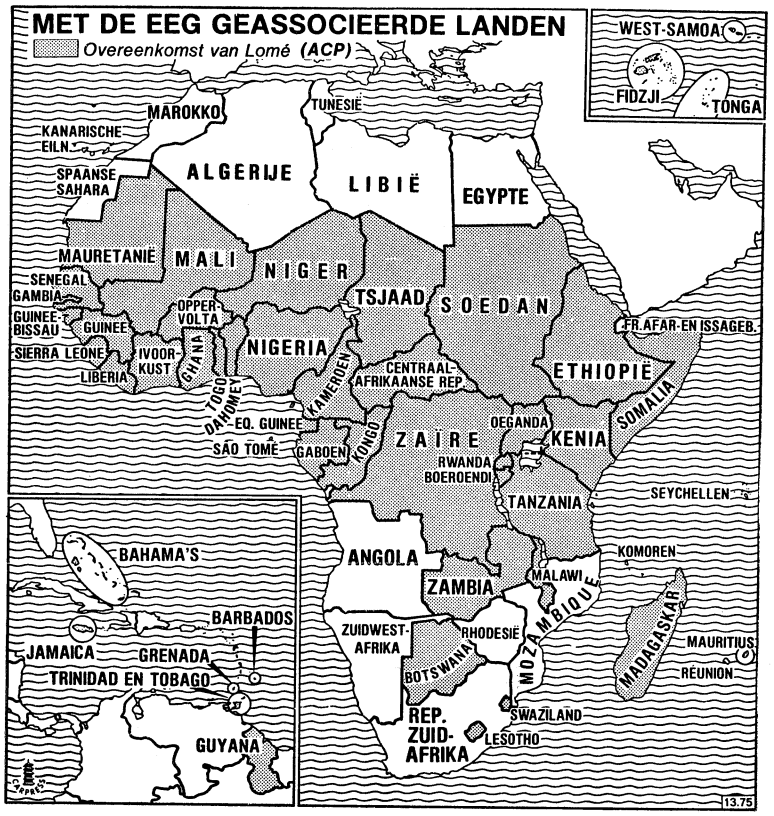

De 46 ACP-landen zijn: Boeroendi, Kameroen, Centraal Afrikaanse Republiek, Volksrepubliek Kongo, Ivoorkust, Dahomey, Gabon, Opper-Volta, Madagascar, Mali, Mauretanië, Niger, Rwanda, Senegal, Somalia, Tsjaad, Togo, Zaïre, Mauritius, Ethiopië, Equatoriaal Guinee, Guinee-Bissau, Liberia, Soedan, Guinee, Kenia, Oeganda, Tanzania, Botswana, Gambia, Ghana, Lesotho, Malawi, Nigeria, Sierre Leone, Swaziland, Zambia, Barbados, Guyana, Jamaica, Bahama's, Trinidad en Tobago, Grenada, Fidji, West-Samoa en Tonga.

Het akkoord voorziet in de mogelijkheid van toetreding tot de conventie van elk land waarvan de economische structuur en de produktie vergelijkbaar zijn met die van de ACP-landen onder voorbehoud van goedkeuring van de EG en de ACP-landen. De Gemeenschap heeft reeds laten weten dat wat haar betreft toetreding van Portugees sprekende Afrikaanse landen mogelijk is. De 46 landen hebben een bevolking van circa 266 miljoen zielen. In de Afrikaanse landen is 78% van de bevolking in de landbouw werkzaam.

Gemeten naar de maatstaven van de Verenigde Naties behoren 18 landen tot de armste van de wereld. Die maatstaf wordt bepaald door het inkomen per hoofd van de bevolking. In 1971 was dat voor die landen gemiddeld 148 dollar per jaar (de Afrikaanse landen hadden een inkomen van 136 dollar per hoofd van de bevolking). De EG is voor de ACP-landen de belangrijkste handelspartner:: 54% van hun export ging in 1970 naar de Euromarkt en 44% van hun importbehoefte kwam daar vandaan.

ter beschikking kan stellen. Dat zal dan gebeuren tegen een rentevoet die minimaal 5 en maximaal 8% zal zijn.

De nu ter beschikking gestelde hulp is volgens Europese deskundigen ongeveer 3,7 maal zoveel als die van de tweede Jaoende-overeenkomst. 160 mln rekeneenheden van het totaal zullen ter beschikking komen van de domeinen en gebieden overzee, waartoe ook Suriname en de Nederlandse Antillen behoren.

Op verzoek van de woordvoerder van de ACP-landen, de Senegalese minister Babacar Ba, is besloten dat de conventie van kracht zal worden op het moment van de ondertekening en niet pas na afloop van de ratificatieprocedure. In de praktijk betekent dit dat de hulp wordt „samengeperst" in een periode van vijf jaar in plaats van vijf jaar en ongeveer tien maanden. Dat scheelt de ontwikkelinglanden aldus deskundigen naar schatting 500 mln rekeneenheden, ofwel ongeveer een/zevende van het totale bedrag.

Aan het akkoord dat 1 febr. tot stand kwam ontbrak nog een overeenkomst over de suiker. Dat probleem werd in de nacht van 1 op 2 febr. in Brussel opgelost, toen onderhandelaars van de Gemeenschap en de ACP-landen (46 landen in Afrika, het Caribische gebied en in de Stille Oceaan-Pacific) een akkoord bereikten.

Dit akkoord houdt in dat de Gemeenschap jaarlijks 1,4 miljoen ton suiker uit de ontwikkelingslanden zal afnemen, waarvan het grootste deel naar het Verenigd Koninkrijk zal gaan. De prijs voor die suiker zal van jaar tot jaar worden vastgesteld, maar Europa garandeert in ieder geval als miniumprijs de hoogste garantieprijs die het zijn eigen boeren geeft. Een en ander zal tot gevolg hebben dat de Gemeenschap bij haar jaarlijkse vaststelling van de Europese landbouwprijzen overleg zal plegen met de suikerlanden van de 46.

Vóór 1 juli 1975 zullen de suikerproducerende ontwikkelingslanden nog 372.000 ton suiker extra aan het Verenigd Koninkrijk leveren. De prijs daarvan zal £ 260 per ton zijn. Tot genoemde datum zal Engeland het prijsverschil betalen tussen de gegarandeerde EG-prijs en deze £ 260 per ton. Zowel de Europeanen die aan de onderhandelingen over de nieuwe conventie deelnamen als de vertegenwoordigers van de ontwikkelingslanden toonden zich in het afgelopen weekeinde in Brussel verheugd over het totstandkomen van deze „conventie van Lome". Ze zeiden dat er nu een overeenkomst gesloten is die model kan staan voor een nieuwe vorm van samenwerking tussen de geïndustrialiseerde- en de ontwikkelingslanden.

Eén van de nieuwe elementen in de overeenkomst is bijvoorbeeld het stabiliseringsfonds voor de export. Het garandeert landen die voornamelijk van de uitvoer van één produkt moeten leven een redelijke opbrengst van dat produkt, ook bijvoorbeeld op een moment dat de wereldmarktprijs voor dat produkt wegzakt.

Nieuw in de overeenkomst is ook dat de ontwikkelingslanden hun industrieprodukten en het overgrote deel van hun landbouwprodukten vrij op de Europese markt zullen mogen brengen, zonder dat de EG gelijke rechten krijgt voor haar uitvoer naar de 46. De enige handelsverplichting die de 46 op zich genomen hebben is dat de EG-lidstaten allen op gelijke wijze en niet slechter dan enig ander willekeurig geïndustrialiseerd land behandeld zullen worden.

Een geheel nieuw element is ook dat niet alleen produkten uit de ACP-landen zelf vrij naar de gemeenschappelijke markt mogen, maar ook produkten die deels in andere ontwikkelingslanden zijn vervaardigd. De Gemeenschap zal die produkten behandelen als „ACP-produkten". Ze meent dat ze met deze bepaling de ontwikkelingslanden meer kansen geeft om zich regionaal te organiseren, bijvoorbeeld in douane-unies.

De „ACP-EEG-Conventie van Lome" is vastgelegd in een document van ongeveer 200 bladzijden, verdeeld in een zevental hoofdstukken. Er is een aantal protocollen aan toegevoegd handelend over onderwerpen als rum, de visserij, rundvlees, bananen, enzovoort.

Ondertekening in Lomé

Op 28 februari vond in Lomé de plechtige ondertekening van het akkoord plaats.

Commissievoorzitter Ortoli voerde bij die gelegenheid het woord. Hij zei o.a. dat alleen al het feit dat het mogelijk is gebleken tot een akkoord te komen tussen 46 ontwikkelingslanden en de negen lidstaten

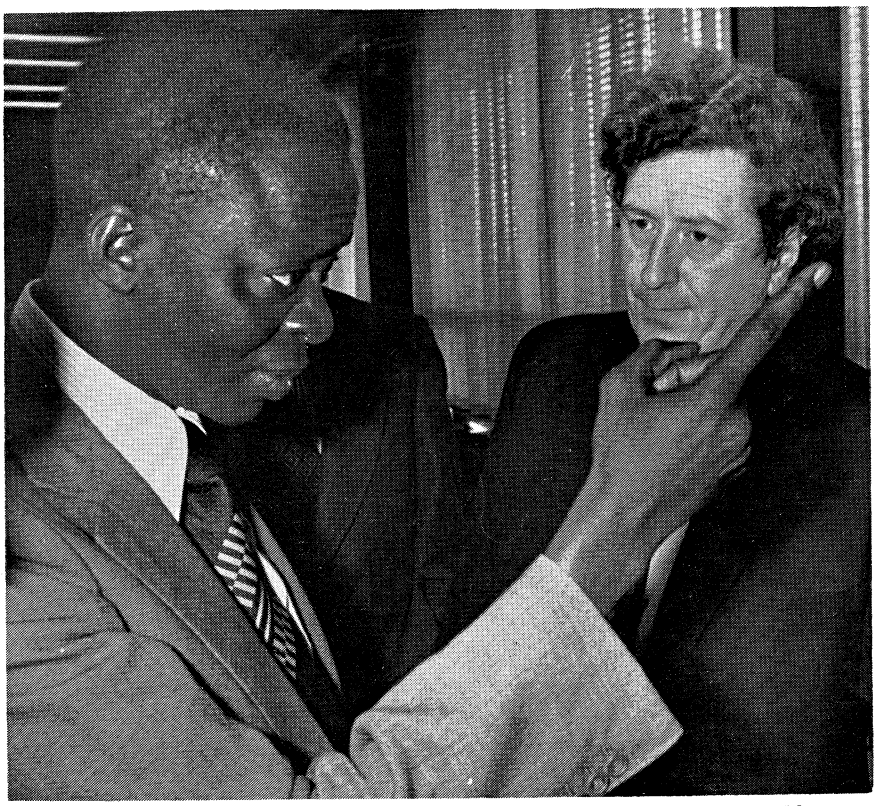

ACP-leider Babacar Ba in gesprek met EG-ministerraadvoorzitter G. Fitzgerald.

van de EG uniek is. Temeer daar de nieuwe conventie niet is voorbereid tussen elk voor zich handelende staten, maar tussen georganiseerde groepen van landen. Ondanks de verscheidenheid van situaties in de diverse landen bleven de 46 tot het eind toe één, hetgeen Ortoli van hoog belang achtte.

„Zo hebben we het bewijs voor ons — en dat is één van de belangrijkste lessen die we uit de overeenkomst van Lomé kunnen trekken dat regionale groeperingen van landen tot een meer effectieve, evenwichtiger en eerlijker samenwerking kunnen komen dan apart handelende staten zouden kunnen bereiken, wier rechten op gelijkheid vaak zo moeilijk in feiten zijn om te zetten", aldus de voorzitter van de Commissie. Hierbij vond de heer Ortoli het extra knap dat de ACP-landen erin waren geslaagd zich niet van andere ontwikkelingslanden af te zonderen.
Ook Europa heeft zich bij de onderhandelingen gekenmerkt door eensgezindheid, aldus de heer Ortoli. De Gemeenschap beschouwt het akkoord niet enkel als een ontwikkelingsinstrument voor de ACP-landen, maar ook als een fundamenteel onderdeel van een veelomvattende samenwerking met alle ontwikkelingslanden.
Natuurlijk ligt het grootste belang van de overeenkomst in de inhoud. „Nimmer — en hier overdrijf ik niet, maar geef alleen de feiten — zijn betrekkingen tussen geïndustrialiseerde en ontwikkelingslanden vastgelegd in een akkoord dat zó volledig is en dat ten doel heeft een veelomvattend antwoord te geven op zo talrijke problemen van zulk ingewikkeld karakter".
Het akkoord is natuurlijk niet het laatste woord in de debatten over de hulp aan ontwikkelingslanden, maar het is een voorname stap vooruit. De heer Ortoli wees erop, dat de financiële hulp van fundamenteel belang is voor een aantal staten, maar dat die steun niet de enige manier is om te helpen bij de ontwikkeling. „Daarom hebben we de Europese markt open willen gooien voor produkten uit de ACP-landen en hebben we die landen toegang willen verlenen tot onze technologie en kennis, bij wijze van onderdeel van een intensieve industriële samenwerking. Daarom ook hebben we een mechanisme vastgesteld om de export-verdiensten te stabiliseren, waarbij landen die getroffen worden door onregelmatigheden op de grondstoffenmarkt, worden gecompenseerd".
Ortoli wees erop, dat uit alles blijkt hoezeer Europa wil bijdragen aan de totstandkoming van een nieuw soort relaties op basis van gelijkheid en met oog voor de onafhankelijkheid en eigenheid van de partners. In dit opzicht is het akkoord een voorbeeld. Voorzitter Ortoli hoopte dat dit op velen inspirerend zou werken.

REDE ORTOLI VOOR EUROPEES PARLEMENT

De voorzitter van de Europese Commissie Ortoli heeft op 18 februari een rede gehouden voor het Europese Parlement over het actieprogramma van de Commissie.

I. *Balans van Europa en rol van de Commissie*

In alle objectiviteit kan vastgesteld worden dat tijdens de afgelopen zes maanden vooruitgang is geboekt en dat hieruit opnieuw een zekere hoop kan worden geput.
„Duidelijk wil ik hier echter met dezelfde objectiviteit stellen, dat Europa behoefte heeft aan successen van een andere orde om zijn doelstellingen van eenheid en onafhankelijkheid te bereiken. Op de belangrijkste punten moeten wij immers teruggang en mislukking constateren. Onze onafhankelijkheid vermindert, onze ambities worden kleiner, in institutioneel opzicht staan wij voor een halve mislukking".
Het op de topconferentie te Parijs genomen besluit regelmatig op het niveau van de regeringsleiders voor overleg bijeen te komen houdt kansen in, maar ook gevaren:
„Men moet de kans dus aangrijpen en het gevaar afwenden. Daartoe dient de Commissie haar hervonden roeping van politieke instelling volledig te vervullen.
Zij moet de bestaande gevaren terugdringen door op de lid-staten haar overtuiging over te brengen dat er geen werkelijke oplossing voor de voornaamste problemen, waarmee zij worden geconfronteerd, mogelijk is buiten de communautaire of collectieve oplossingen welke inherent zijn aan de Europese opbouw. Zij moet op punten, die voor Europa van doorslaggevende betekenis zijn, krachtig en slagvaardig haar initiatief en bevoegdheid aanwenden, zonder af te doen aan haar eigen opvattingen.
Dit besef van onze functie, deze fundamenteel politieke houding en dit streven een ander ritme en een andere dimensie aan de verwezenlijking van Europa te geven, liggen ten grondslag aan het programma dat ik u zal voorleggen. Het gaat hier om een integraal programma dat naar onze mening de weg kan openen voor een nieuwe ontwikkeling van de Europese opbouw."

II. *Actieprogramma 1975*

1. *Eerste doelstelling:*

Vermindering van de afhankelijkheid van Europa

„ De grotere afhankelijkheid van Europa is van tweeërlei aard.
Enerzijds hebben wij geen enkele of slechts een onvoldoende zeggenschap over de voornaamste factoren van ons economische leven. Dit geldt voor onze energievoorziening maar, voor verschillende lid-staten en over het geheel genomen ook voor de Gemeenschap, óók voor de

financiële problemen, waarbij vitale behoeften betrokken zijn. Naast de monetaire problemen, die een veelheid van maatregelen vereisen, staat thans uiteraard centraal in deze afhankelijkheid het energieprobleem. De Commissie zal zich dan ook in het bijzonder op dit punt toeleggen. 1975 moet het jaar van het gemeenschappelijk energiebeleid worden. ." „Harerzijds zal de Commissie het volgende programma verdedigen:

● Vaststelling van gemeenschappelijke doelstellingen voor energie in het algemeen, voor de diverse energiedragers afzonderlijk en totstandbrenging van het instrumentarium om deze doelstellingen te bereiken.

● Binnen dit kader ontwikkeling van onze eigen hulpbronnen met alle redelijke middelen."

„Een tweede hoogst belangrijk doel — en hierbij denk ik niet alleen aan energiebeleid — moet dus zijn volledige uitoefening van ons deel van die collectieve soevereiniteit in het economische en monetaire stramien van een wereld in beweging."

„Onze betrekkingen met de Verenigde Staten zullen op meer gelijke en meer gezonde grondslagen komen te rusten en, naar mijn oordeel, ook versterkt worden, indien wij in bewuste waardering van de alliantie-aspecten en in vastberaden bereidheid tot samenwerking met onze Amerikaanse vrienden waar dit in hun en ons belang is een tweeledige gedragslijn te volgen:

— In de eerste plaats verdedigen van onze eigen belangen of van gezamenlijke standpunten die onze voorkeur hebben met dezelfde vasthoudendheid, dezelfde doortastendheid, dezelfde klaarheid en dezelfde heilzame openheid die de Verenigde Staten van hun kant aan de dag legt.

— In de tweede plaats initiatief in belangrijke wereldaangelegenheden, want daaraan bestaat behoefte en daarin hebben wij de bijdragen te leveren. Dat komt neer op breken met een houding die te vaak op uitsluitend reageren ingesteld is en die in mijn ogen blijk geeft van politieke kleinmoedigheid . . ."

2. *Tweede doel:*

Herstel van Europa's economisch en sociaal evenwicht door een groei op nieuwe grondslagen

„Hiertoe hebben wij vier hoofdbeleidslijnen uitgezet:

● Ontwikkeling van een complementair economisch beleid en versterking van de solidariteit: alleen via deze beide wegen kan de vrije handel in de Gemeenschap en op internationaal niveau bewaard blijven. Een hernieuwd protectionisme zou crisisverwekkend werken.

● Hernieuwde groei op investeringsbasis: een herstel van de conjunctuur moet komen van investeringen en niet van een massale groei van de vraag. Op middellange en lange termijn vergen de structuurhervormingen een duurzaam gerichte politiek op partiële middelenverschuiving van verbruik naar investeringen. Die wijzigingen zijn onvermijdelijk, hetzij als gevolg van de nieuwe economische gegevenheden, hetzij omdat zij zonder deze onze problemen, met name onze exportproblemen, niet zouden kunnen oplossen.

● Creëren van nieuwe instrumenten voor denken en handelen ter concrete versterking van de Economische en Monetaire Unie: teneinde de economische vooruitzichten beter te kunnen peilen, zal de Commissie voorstellen indienen voor de oprichting van een Communautair Middellangetermijn Instituut. Europa heeft financiële instrumenten nodig, aangepast aan de nieuwe aard, omvang en duur van de economische risico's. De Commissie onderzoekt derhalve het beginsel en de structuur van een Europese exportbank. Wij bestuderen ook hoe wij onze leningmogelijkheden verder kunnen ontwikkelen, om de mogelijkheden waarover de Gemeenschap beschikt in dienst te stellen van versnelde en evenwichtiger investeringen.

● Een beleid voor en met de mannen en vrouwen van Europa: de Commissie hecht dus groot belang aan een reactivering van de discussie over de medezeggenschap op gemeenschapsniveau. Zij zal in het voorjaar bij de Raad een herzien voorstel indienen over het statuut van de Europese Naamloze Vennootschappen, waarin de amendementen van het Parlement grotendeels zijn overgenomen. Zij heeft voorts het initiatief genomen tot de uitgave van een „groen boek", waarin de huidige tendensen van de ontwikkeling der industriële betrekkingen in de lidstaten aan de orde zullen komen teneinde de grondslagen te leggen voor een zodanige overeenstemming dat optimaal richting kan worden gegeven aan de toekomstige werkzaamheden in Europees verband of in onze lid-staten.

3. *Derde doel:*

Het vestigen van nieuwe betrekkingen met de derde wereld

Het associatiebeleid van de Gemeenschap, voorheen met 19 Afrikaanse staten in het kader van de overeenkomst van Jaoende en thans uitgebreid tot geheel Afrika en zelfs daarbuiten in het kader van de overeenkomst van Lomé en de akkoorden die eerlang zullen worden aangegaan met de landen van het Middellandse Zee-bekken, vormt het meest volledige en meest geslaagde voorbeeld van dit beleid: financiële steun uiteraard, doch ook en bovenal toegang tot grote afnemersmarkten, stabilisatie van hun ontvangsten, waardoor zij beschermd worden tegen scherpe dalingen in de wereldmarktprijzen, systematische samenwerking ter versnelling van de industrialisatie, en niet te vergeten de politieke instellingen, die het raam vormen voor een samenwerking tussen Europa en de betrokken ontwikkelingslanden op parlementair en gouvernementeel gelijke voet."

4. *Vierde doel:*

Nieuwe voortgang op de weg naar een Economische en Monetaire Unie

„Tegenover de inflatie, de energiecrisis en de monetaire crisis staan wij zonder programma en zonder doctrine. Wij zijn derhalve voornemens in 1975:

— Nieuwe, overtuigende inhoud aan onze activiteiten te geven door ons te concentreren op een aantal beperkte, doch essentiële doeleinden.

— Het beleid ter realisatie van het einddoel te herdefiniëren en daartoe een balans op te stellen van de bereikte resultaten, met een omschrijving en evaluatie van de nieuwe vooruitzichten voor de Unie, terwijl daarbij tevens de vereiste acties en het nodige instrumentarium zullen worden aangegeven . . ."

Het gemeenschappelijk energiebeleid en het gemeenschappelijk landbouwbeleid vormen een substantieel onderdeel van de Unie. Ook het regionaal beleid, een beleid van evenwicht en solidariteit, is een belangrijk element in het gelijklopende wordingsproces van Economische Unie en Monetaire Unie. Tenslotte zullen nieuwe, reeds door ons ontworpen actieinstrumenten in het leven geroepen moeten worden: een versterkt fonds voor monetaire samenwerking, een middellangetermijn instituut, een Europese exportbank, stimulerings-, ondersteunings- of ontwikkelingsmechanismen op energiegebied.

5. *Vijfde doel:*

Voorbereiding van de Europese Unie

„Het Europa van thans kent geen perspectieven die zijn inwoners in beweging kunnen brengen. Daartoe zijn anderse visies nodig, een nieuw elan, een ander toekomstbeeld, zodat onze volkeren Europa de stimulansen kunnen geven van ambitie, vasthoudendheid, creatieve hartstochtkwaliteiten die ons eens zo omhoog gestoten hebben. In ons ontwerp voor de Europese Unie kunnen wij dit elan doen herontwaken. Vergeten wij niet dat het eerste rechtstreeks gekozen Europese Parlement bijeen zal komen in 1978, dat wil zeggen over drie jaar. Binnenkort staan ons twee belangrijke mijlpalen te wachten in het aan de gang zijnde proces: de indiening van de verslagen van het Parlement en van de Commissie, en de opdracht die de staatshoofden en regeringsleiders hebben verstrekt aan de Belgische premier, de heer Tindemans.

De Europese Gemeenschap vertegenwoordigt het thans bijna 25 jaar geleden gegeven originele antwoord op de uitdaging aan onze volkeren om hun onderlinge rivaliteit te overwinnen en in een door de koude oorlog verscheurde wereld hun economie tot nieuwe bloei te brengen. 25 jaar is de tijd van een generatie. Een nieuwe generatie de onze, ziet zich thans geconfronteerd met een nieuwe uitdaging: herontdekking van de zin van leven om hoop in een maatschappij die wordt verstikt door zijn eigen vooruitgang. De uitdaging om tussen Europa en de landen van de derde wereld nieuwe betrekkingen te scheppen, die zijn gebaseerd op samenwerking en solidariteit. De uitdaging tenslotte om Europa opnieuw meester te doen zijn van zijn eigen lot. (Europa van Morgen)

BELGIË

NIEUWE CONFEDERATIE VAN ARTSEN

De vereniging van Belgische omnipractici (huisartsen), het algemeen syndicaat van geneesheren van België (dr. De Brabanter) en het na-

tionaal verbond van syndicale kamers van geneesheren (dr. Herpol) hebben een *Confederatie van Belgische Geneesheren* opgericht, met het oog vooral op een billijker vertegenwoordiging van de diverse artsenverenigingen in de organen van het Rijksinstituut voor ziekte- en invaliditeitsverzekering (RIZIV). Tot nog toe wordt het artsenkorps in de raden en commissies, die inspraak hebben in de organisatie van de ziekteverzekering, de ziekenhuizen en de volksgezondheid, haast uitsluitend vertegenwoordigd door het verbond van artsenkamers van dr. Wynen. Tegen die toestand is bij heel wat artsen verzet gerezen.

Drie koninklijke besluiten d.d. 26 januari 1972 waarbij de vertegenwoordigers van de artsen werden benoemd resp. in de algemene raad van het RIZIV, in de dienst voor geneeskundige verzorging van het RIZIV en in de commissie artsen-ziekenfondsen, werden aangevochten door de Vereniging der Belgische Omnipractici, die in geen enkele van die raden vertegenwoordigd was en op 1 april 1972 bij de Raad van State om de nietigverklaring van de KB's verzocht.

De Raad van State besliste inderdaad tot de nietigverklaring en het arrest werd op 27 dec. 1974 aan de minister van sociale voorzorg betekend. Deze laatste was bij de publikatie van de KB's ervan uitgegaan, dat het VBO geen representatieve beroepsorganisatie kon worden genoemd, omdat zij geen specialisten verenigde. Alleen de artsensyndicaten van dr. Wynen en van dr. De Brabanter groeperen én huisartsen én specialisten en kwamen voor vertegenwoordiging in de RIZIV-organen in aanmerking, aldus de minister, die ongeveer 75% van de mandaten toewees aan dr. Wynen en 25% aan dr. De Brabanter. Die stelling werd echter door de Raad van State afgewezen.

In de loop van 1975 moeten dan ook nieuwe benoemingen worden gedaan in de RIZIV-organen. In dat perspectief werd de Confederatie thans opgericht. Nog andere problemen die het artsenkorps momenteel beroeren en die gedeeltelijk de stichting van de nieuwe groepering uitleggen, zijn: de beslissing van de Europese Gemeenschap betreffende de vrije vestiging van artsen in alle landen van de EG, en ook de groeiende kritiek op de orde van geneesheren en de ondoorzichtigheid van de procedure, waarmee die orde aan het opstellen van een nieuwe codex van de plichtenleer werkt.

BSP-VOORZITTERSCHAP VERNIEUWD

Het administratieve congres van de Belgische Socialistische Partij, bijeen te Antwerpen op 1 maart, heeft oud-minister Willy Claes verkozen tot opvolger van medevoorzitter Jos van Eynde, die geen kandidaat meer was. André Cools werd als medevoorzitter in zijn mandaat bevestigd. Er waren geen tegenkandidaten. Tijdens een gevoelsgeladen huldeplechtigheid werd de erepenning van de partij aan Van Eynde overhandigd.

Jos van Eynde werd geboren te Berchem bij Antwerpen op 4 jan. 1907 als zoon van een letterzetter. Hij behaalde de onderwijzersacte en werd redacteur op de socialistische Volksgazet. In 1940 nam hij deel aan de 18-daagse veldtocht en ging daarna als kantoorbediende werken op het Antwerpse stadhuis. Bij de bevrijding in 1944 verscheen de partijkrant opnieuw, ditmaal met Van Eynde als hoofdredacteur. In 1946 werd hij BSP-kamerlid voor Antwerpen, in 1954 ondervoorzitter van de partij. Toen Collard in 1971 als voorzitter ontslag nam en van Waalse zijde verzet rees tegen de benoeming van Van Eynde tot opvolger, voerde de BSP het dubbele voorzitterschap in: Van Eynde werd medevoorzitter naar Leburton, daarna naast Cools. In 1969 was hij benoemd tot minister van state.
Van Eynde heeft zichzelf ooit „een staatsbehoudend politicus" genoemd. Zijn beleid werd steeds gekenmerkt door een gematigd reformisme en door afkeer van alle federalistische of regionalistische tendensen om België en de socialistische partij te verdelen op grond van taalpolitieke normen.

De nieuwe voorzitter, Willy Claes, werd geboren te Hasselt op 24 nov. 1938. Hij behaalde het licentiaat in politieke en diplomatieke wetenschappen aan de vrije universiteit van Brussel, was een tijdlang werkzaam in het bestuurkader van het verbond van socialistische ziekenfondsen en slaagde erin de socialistische partij fors uit te bouwen in het tot dan toe voor de BSP ontoegankelijk gebleven Limburg. In maart 1968 werd hij kamerlid voor Hasselt. In de regering-Eyskens-Cools (1972) werd hij minister van nationale opvoeding (Nederlandse sector) en in de regering-Leburton (1973) minister van economische zaken. Door de parlementaire journalisten werd hij uitgeroepen tot Man van het Jaar voor 1973.

BANK VAN BRUSSEL

De onregelmatigheden die in okt. 1974 bij de Bank van Brussel werden vastgesteld (zie 695/2-1974), zullen de uitvoering van de fusie met de Bank Lambert enigszins vertragen. Einde februari werd vernomen dat het verlies van de Bank van Brussel ten gevolge van de onregelmatige termijntransacties 3,5 mrd fr bruto of ongeveer 1,8 mrd fr netto bedraagt. Het nettoverlies bedraagt slechts de helft van het brutoverlies omdat 48% van het verlies fiscaal aftrekbaar is over de volgende vijf jaar. Het verlies zal in 1975 in zijn geheel moeten worden geboekt, maar 48% ervan zal de komende vijf jaren kunnen worden gerecupereerd. De fiscale terugwinning is echter een ingewikkelde operatie en zal vertraging teweegbrengen in de reorganisatie van de nieuwe bankstructuren. Overeengekomen was dat de Bank van Brussel heel haar vermogen zou inbrengen in de Bank Lambert; Brussel-Lambert zou inmiddels van zijn kant zijn bezit afstaan aan een nieuwe holding, de Lambert Maatschappij. De Bank van Brussel en Brussel-Lambert zouden dan fusioneren en aldus de controle over de gefusioneerde bank en over de nieuwe holding samenbrengen in één topholding. Voorlopig zal men het echter bij de eerste fase laten, nl. de fusie van de twee banken. Om belastingredenen kan men de Bank van Brussel immers in haar huidige juridische vorm niet laten verdwijnen; de fiscale recuperatie van het verlies zou dan grote moeilijkheden veroorzaken.

PROVINCIES EN GEMEENTEN IN GELDNOOD

Een paar duizend mandatarissen van provincies, steden en gemeenten hebben op 26 febr. in het Congresgebouw te Brussel een protestvergadering gehouden en eenparig een motie goedgekeurd, waarin de aandacht van regering en parlement gevestigd wordt op wat de vrijwel onhoudbare financiële toestand van talrijke gemeenten en provincies wordt genoemd. De voorzitter van de Vereniging van Belgische steden en gemeenten, oud-minister P. Meyers die ook burgemeester van Hasselt is, betoonde dat de protestactie niet gericht is tot een bepaalde regering, maar tegen het beleid dat de Staat de jongste jaren m.b.t. de provincies en gemeenten voert.
Volgens Meyers werden diverse gemeentebelastingen vervangen door rijksbelastingen, waardoor de gemeenten beroofd werden van inkomsten, waarop ze normaal recht hebben. De toestand is thans zodanig geëvolueerd, dat een aantal gemeenten niet meer bij machte zijn hun personeel te betalen. De burgemeester van Brussel, Cooremans, verklaarde namens de vier grote agglomeraties (Antwerpen, Brussel, Gent en Luik) dat hun toestand al even benard is.

VBO-VOORZITTER

De industrieel Pol Provost (67) werd op 20 februari als voorzitter van het Verbond van Belgische Ondernemingen opgevolgd door Roger van der Schueren (52). Provost zat het verbond (dat toen nog Verbond der Belgische Nijverheid heette) sedert 25 februari 1970 voor.

De nieuwe voorzitter werd in Ninove (Oost-Vlaanderen) geboren, maar bouwde zijn loopbaan in Wallonië op, als hoofd van een brouwerijbedrijf te Verviers. Hij was sedert 1974 ondervoorzitter van het VBO. Zijn broer was liberaal minister van economische zaken in het kabinet-Eyskens van 1958-1961.

BLEU-HANDELSBALANS

De handelsbalans van de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie voor 1974 werd afgesloten met een tekort van 51 mrd fr. Volgens de cijfers van het Nationaal Instituut voor de Statistiek, verschenen in het bulletin van de Belgische Dienst voor de buitenlandse handel, bedroeg de uitvoer 1.096,261 mrd fr. en de invoer 1.147,377 mrd fr. In 1973 werd de BLEU-handelsbalans afgesloten met een overschot van 13,99 mrd fr. De uitvoer werd toen berekend op 870,119 mrd fr. en de invoer op 856,129 mrd fr.

GRIEKENLAND

ASSOCIATIEVERDRAG MET EG WEER IN WERKING

Voor het eerst na de staatsgreep van april 1967 is op 2 december 1974 de Raad voor de Associatie tussen Griekenland en de Europese Gemeenschap op ministerieel niveau in Brussel bijeengekomen.
Het betekende formeel de terugkeer tot een normale werking van de organen van de Associatie. In dit verband constateerde de Associatieraad dat de gemengde parlementaire commissie van plan is in de lente van 1975 een zitting te houden.
De Raad nam er acte van dat het restant van de Griekenland destijds toegezegde financiële hulp nl. een bedrag van $ 56,7 mln weer ter beschikking van Athene staat. Over de financiering van projecten met leningen van de Europese Investeringsbank zijn al contacten gelegd.
De Gemeenschap verklaarde zich bereid over een nieuw financieel protocol onderhandelingen te beginnen, maar de omvang van de financiële hulp is niet ter sprake gekomen.
De Griekse delegatie herhaalde niet de eerder geuite wens om bijstand te krijgen voor de bestrijding van betalingsbalansproblemen.
De Gemeenschap verklaarde zich ook bereid de onderhandelingen over de harmonisatie van de landbouwpolitiek te hervatten. Het gaat om groente en fruit, granen, varkensvlees, eieren en gevogelte. Een protocol over de invoer van Griekse wijn is verlengd en het wordt bovendien verruimd omdat de Gemeenschap met drie nieuwe leden is uitgebreid.
In de zitting van de Associatieraad heeft de Griekse woordvoerder, minister van economische coördinatie en planning, Panayotis Papaligouras, herhaald dat Griekenland in 1975 zal komen met voorstellen over een vervroegd lidmaatschap van de Gemeenschap.
De associatieovereenkomst gaat uit van de veronderstelling dat voor Griekenland een volledig lidmaatschap pas in 1984 mogelijk is, maar een vervroegde datum is niet uitgesloten als Griekenland bij machte is alle verplichtingen van het EG-verdrag op zich te nemen.
De Gemeenschap beperkte zich ertoe van de verklaring van minister Papaligouras acte te nemen.

Griekenland was het eerste Europese land dat in 1961 een associatieverdrag met de EG sloot, dat op 1 nov. 1962 in werking trad.
Het voorzag in een geleidelijke opbouw van een douane-unie, harmonisering van de landbouwpolitiek, enige economische steun en de mogelijkheid van een volledig lidmaatschap. Na de kolonelscoup van 1967 werd door de Gemeenschap besloten de uitvoering van het verdrag te staken (pag. 777/2 - 1967). In The Times (15-11-1974) becijferde een Griekse econoom dat dit het land een verlies van $ 65 mln heeft gekost aan leningen met een gesubsidieerde rente, een potentieel verlies van $ 200 mln wegens het niet verlengen van het financiële protocol in 1968, terwijl verder de gemeenschappelijke steun voor de bouw van een industrieel complex in Volos werd ingetrokken en besprekingen voor een steunfonds voor de Griekse landbouw niet werden afgemaakt.

OPNIEUW IN RAAD VAN EUROPA, ONDERTEKENING CONVENTIE RECHTEN VAN DE MENS

Op 28 november 1973 heeft Griekenland zijn zetel in de Raad van Europa weer ingenomen.
De ministers van buitenlandse zaken van de 18 landen stemden unaniem, na het herstel van de democratie, voor een terugkeer van Griekenland na een afwezigheid van bijna 5 jaar.
Onder het bewind van Papadopoulos had Athene de Raad verlaten nadat een schorsingsprocedure in dit orgaan op gang was gebracht wegens schending van de mensenrechten door de junta (pag. 801 '69 e.v.).
De Griekse minister van buitenlandse zaken Bitsios, tekende op 28 november de Europese Conventie van de rechten van de mens, wat de junta nooit heeft willen doen. *(NRC/H'blad)*

WIJZIGINGEN IN REGERING

Op 21 februari heeft premier Karamanlis wijzigingen aangebracht in de samenstelling van zijn regering. Parlementslid Chrysanthopoulos is benoemd tot minister van sociale zaken. Hij was minister van arbeid en staatssecretaris van handel in het kabinet van premier Karamanlis vóór 1963 en volgt nu Derdemezis op, die ziek is.
Professor Evryghenis is afgetreden als staatssecretaris van onderwijs en is kandidaat voor het lidmaatschap van het hof voor de mensenrechten in Straatsburg.
Athanasios Taliadouros, gewezen staatssecretaris van handel en industrie, volgt Evryghenis op.
Minister van handel Ioannis Boutos wordt alternerend minister van coördinatie en Ioannis Varvitsiotis, tot nu toe staatssecretaris van buitenlandse zaken, minister van handel.
De Griekse regering heeft officieel bekendgemaakt dat de voorgenomen gemeenteraadsverkiezingen zullen plaatsvinden op 30 maart aanstaande.
Het zijn de eerste gemeenteraadsverkiezingen in elf jaar. *(NZZ, The Times, Le Monde, NRC/H'blad)*

ITALIË

ANDERE RECHTSE AANSLAGEN EN SAMENZWERINGEN

Op 12 mei 1974, aan de vooravond van het referendum over de echtscheiding, kwamen bommen tot ontploffing in Milaan, Moiano en Lecco. Ordine Nero eiste de verantwoordelijkheid daarvoor op, evenals voor de bomexplosies op 9 en 10 mei in Milaan, Bologna en Ancona. Op 13 maart ontplofte een bom in het kantoor van het dagblad *Corriere della Sera* in Milaan.
Op 9 juli werd een groep van 31 neo-fascisten beschuldigd van samenzwering tot omverwerping van de gevestigde orde en de grondwet. Alle beschuldigden, behalve twee, bevonden zich al in de gevangenis op grond van andere beschuldigingen.
Onder hen bevond zich Carlo Fumagalli, leider van de Movimento di Azione Revolucionario (MAR), een organisatie die ervan wordt be-

schuldigd in samenwerking met de extreem-rechtse Rosa dei Venti-groep een fascistische staat in Italië te willen stichten.
Op 24 augustus 1974 arresteerde de politie Andrea Mario Paiggo, een vooraanstaand industrieel, omdat hij de Rosa dei Venti financieel zou hebben gesteund.
Eind 1975 had de politie een lijst gevonden bij de Rosa dei Venti met daarop de namen van 2000 personen, onder wie vooraanstaande politici die gedood zouden moeten worden na een rechtse coup.

EXTREEM-LINKSE ACTIVITEITEN

Een golf van ontvoeringen heeft Italië in 1974 getroffen. De meeste daarvan werden uitgevoerd door misdadige elementen die hun slachtoffers, meestal uit gefortuneerde milieu's na het betalen van een aanzienlijke lossom weer de vrijheid gaven.
Een enkele ontvoering had ook een politieke achtergrond en de meest opzienbarende daarvan was die van de officier van justitie van Genua, Mario Sossi, die op 18 april door de linkse groepering Brigate Rossi werd ontvoerd, om zoals later werd bekendgemaakt, gevonnist te worden voor een „volksrechtbank". Sossi, die voordat hij officier van justitie werd voorzitter van een neo-fascistische studentenorganisatie was, speelde een belangrijke rol bij de arrestatie en veroordeling van twee leden van de Brigate Rossi, beschuldigd van een kidnapping. Brigate Rossi eiste in ruil voor de vrijlating van Sossi, de vrijlating van een aantal gevangengehouden leden van hun groep. Een rechtbank in Genua gaf op 20 mei opdracht de gevangenen vrij te laten. Sossi kwam op 23 mei vrij maar de procureur-generaal weigerde daarop toestemming te geven de Brigate Rossi-leden los te laten. Brigate Rossi eiste ook de verantwoordelijkheid op voor de moordaanslag op twee MSI-leden in het partijbureau in Padua op 17 juni 1974.
Op 2 oktober maakte de politie bekend dat er buiten de gevangenissen in Rome, Milaan en Napels bommen waren ontploft en geluidsappatuur was gevonden met banden waarop de gevangenen werden opgeroepen in opstand te komen.
Op 6 oktober brak er brand uit in een Milanees warenhuis en een kantoor van een auto-verhuurmaatschappij in die stad. Beide bedrijven maken onderdeel uit van de Amerikaanse multinational ITT.

AFRIKA

ANGOLA

ONTWIKKELINGEN NA STAAKT-HET-VUREN. VORMING VAN GEMEENSCHAPPELIJK FRONT DOOR DRIE BEVRIJDINGSBEWEGINGEN. ONAFHANKELIJKHEIDSAKKOORD MET PORTUGAL

Nadat op 15 okt. 1974 het Frente Nacional de Libertaçao de Angola (FNLA) van Roberto Holden als laatste van de drie bevrijdingsbewegingen in Angola de vijandelijkheden had opgeschort (pag. 673 e.v. 1974) en ook de Movimento Popular de Libertaçao de Angola (MPLA) op 21 okt het sinds 1 okt. afgekondigde bestand door de ondertekening van een officieel akkoord had bevestigd, kwamen deze twee bevrijdingsbewegingen op 5 jan. 1975 samen met de Uniao Nacional para a Independencia Total de Angola (UNITA) de vorming van een gemeenschappelijk front overeen.
Kort daarop begonnen de drie bevrijdingsbewegingen gezamenlijk met de Portugese regering onderhandelingen over de onafhankelijkheid van Angola. Krachtens het op 15 jan. bereikte en ondertekende akkoord zal de onafhankelijkheid per 11 nov. 1975 worden verleend en berust de macht in de overgangsperiode bij een regering, bestaande uit vertegenwoordigers van de drie bevrijdingsbewegingen plus Portugal.

Mislukte putsch. Onlusten

In een op 27 okt. gepubliceerd interview met het dagblad *Provincia de Angola* onthulde de leider van het Portugese bestuur in Angola en voorzitter van de militaire raad*, admiraal Rosa Coutinho, dat een putsch om naar Rhodesisch voorbeeld eenzijdig de onafhankelijkheid van Angola door een groep blanken uit te roepen was verijdeld. Zij hadden in verbinding gestaan met rechtse krachten, die de maand tevoren in Lissabon tevergeefs hadden getracht de macht over te nemen. Tot de gearresteerden behoorden Antonio Navarro, de secretaris-generaal van de christen-democratische partij van Angola, en verscheidene voormalige leden van de DGS (de geheime politie).
Na de distributie van pamfletten in Loeanda door blanke extremisten, had de militaire raad op 30 aug. alle extremistische groeperingen verboden. Op overtreding van dit verbod stond een gevangenisstraf van 2 tot 8 jaar. Medio oktober had admiraal Rosa Coutinho het stadsbestuur van Loeanda ontbonden en drie officieren ad interim met deze taak belast.
Terwijl in oktober incidentele gewelddaden waren gemeld, leidden twee incidenten in voorsteden van Loeanda van 5-11 nov. tot een nieuwe geweldgolf, waarbij volgens een Portugese bron op 13 nov. minstens een honderdtal personen werd gedood en 200 mensen gewond raakten. Alle drie bevrijdingsbewegingen ontkenden de aanstichters van de onrust te zijn en zij ondersteunden een oproep tot kalmte van admiraal Rosa Coutinho.

Portugal wil akkoord met drie bewegingen

Op 26 nov. verklaarde admiraal Rosa Coutinho tijdens een persconferentie te Lissabon te verwachten dat Angola in de loop van 1975 onafhankelijk zou worden. Hij sprak de hoop uit dat spoedig een overgangsregering zou kunnen worden gevormd, waarin vertegenwoordigers van de drie bevrijdingsbewegingen — FNLA, MPLA en UNITA — een gelijke vertegenwoordiging zou worden ingeruimd. Een dergelijke coalitie zou de Angolezen een keus laten, aldus de admiraal, die dit als volgt motiverde:

„Het FNLA schijnt met zijn wachtwoorden van orde en gezag naar rechts te neigen, UNITA met zijn aanhang op het platteland en zijn gematigde taal bevindt zich meer in het centrum, terwijl de MPLA met zijn progressieve ideeën meer links staat. Zo ziet men, dat het grootkapitaal zich tot het FNLA richt, de middenklasse tot UNITA, en de intellectuelen en de arbeiders in de steden tot de MPLA. Het bestaan van deze drie politieke stromingen biedt de bevolking, die zich tot nu toe nog niet bij een van de bewegingen heeft aangesloten, alle mogelijkheden om te kiezen."
De kracht van het FNLA is volgens Rosa Coutinho het sterke leger waarover het beschikt, de UNITA vindt zijn kracht in de steun die het van de bevolking van

---

* Op 24 juli 1974 was het Portugese bestuur in Angola overgenomen door een militaire raad o.l.v. admiraal Antonio Alba Rosa Coutinho. Deze verving de gouverneur-generaal, generaal Silvino Silverio Marques, die op 11 juni 1974 was beëdigd (pag. 646/2 - 1974) maar reeds op 22 juli naar Lissabon was teruggeroepen.
Andere leden van de militaire raad in Angola — brigade-generaal Altino Pinto de Magalhaes, kolonel Antonio da Silva Cardoso, kapitein Leonel Gomes Cardoso en majoor José Emilio da Silva (allen leden van de Beweging van de Strijdkrachten) — werden op 29 juli geïnstalleerd.

Angola krijgt, en de MPLA is vooral sterk doordat deze beweging over een duidelijke ideologie en capabele leiders beschikt.
Het FNLA betwistte in een communiqué d.d. 28 nov. de door Coutinho geschetste „rechtse" politieke positie en het stelde dat de admiraal zich gezien zijn functie en verantwoordelijkheid van dergelijke verklaringen moest onthouden.

Wat de MPLA betreft verklaarde Coutinho dat Portugal slechts met de Neto-factie over akkoorden wilde onderhandelen.
Op 29 nov. maakte de admiraal de opheffing van de militaire raad bekend. In plaats ervan zou een hoge commissaris komen. Tot de benoeming van een nieuwe functionaris zou hij dit ambt zelf ad interim vervullen.

Uitstoting Chipenda uit MPLA

Op 15 dec. 1974 maakte de MPLA te Loeanda bekend dat Daniel Chipenda, de leider van de stroming „rebellie van het oosten", met al zijn medestanders uit de MPLA was gestoten. Chipenda werd ervan beschuldigd de hand te hebben gehad in complotten in 1972 en 1973 om Neto te vermoorden. De opening van een MPLA-bureau door de groep van Chipenda op 12 dec. 1974 te Kinsjasa werd in de bekendmaking als een „bedrieglijke manoeuvre" gehekeld en als een schending van de overeenkomst van Brazzaville van sept. 1974 (pag. 675/1-1974), die tot het herstel van de eenheid binnen de MPLA had moeten leiden (zie pag. 673 e.v.-1974). In de verklaring van 15 dec. werd gesteld dat de MPLA „het bestaan van de nationale grondgebied van bureau (...) uit naam van de MPLA door een of andere afgescheiden groep" niet zou tolereren.
Volgens radio-Lissabon bevestigde de Portugese regering op 15 dec. dat zij Agostinha Neto als de gekozen MPLA-vertegenwoordiger erkende.

Gemeenschappelijk front drie bevrijdingsbewegingen

Na een bijeenkomst onder auspiciën van de OAE van de presidenten van vier Afrikaanse staten (Tanzania, Zambia, Kongo en Zaïre) plus vertegenwoordigers van de MPLA en het FNLA in Boekavoe (Zaïre) werd op 29 juli 1974 een communiqué uitgegeven, waarin gesteld werd dat een gemeenschappelijk front was gevormd van de MPLA en het FNLA voor de onafhankelijkheidsbesprekingen met Portugal.
Tussen deze twee bevrijdingsbewegingen en de UNITA kwamen vervolgens afspraken tot stand. Volgens persberichten bereikten UNITA en FNLA op 25 nov. te Kinsjasa overeenstemming over een brede militaire en politieke samenwerking, maar geen nadere details werden bekend.
Na een reeks besprekingen tussen UNITA en MPLA vanaf 10 dec. in de Angolese stad Luso, volgde op 19 dec. de ondertekening van een samenwerkingsakkoord, waarbij de MPLA en de UNITA de volgende tien punten afspraken:

1) het staken van „alle vormen van vijandelijkheden en propaganda die vrijmoedige en oprechte samenwerking tussen de twee organisaties kan schaden"; 2) het scheppen van een klimaat van samenwerking en wederzijdse eerbiediging; 3) het gezamenlijk verdedigen van „de belangen van de massa van boeren en arbeiders teneinde alle sporen van het kolonialisme uit te wissen"; 4) het creëren van gemeenschappelijke organen ol alle maatschappelijke niveaus om conflicten i.z. de interne problemen van Angola op te lossen; 5) het afzien van inmenging in elkaars interne aangelegenheden; 6) het helpen van de meest uitgebuite groeperingen van de bevolking als een doelstelling bij de herstructurering van het land; 7) het samen met het FLNA vormen van een gemeenschappelijk politiek platform als basis voor onderhandelingen met de Portugese regering over de vorming van een overgangsregering; 8) het onmiddellijk bestuderen van praktische methoden voor politieke en militaire samenwerking; 9) het zich met kracht verzetten tegen alle manoeuvres van interne reactionaire krachten welke gericht zijn op het laten voortbestaan van onrechtvaardige verhoudingen die van het kolonialisme geërfd zijn en die daarom de vrede zouden kunnen verstoren; 10) het krachtig bestrijden van alle manoeuvres tegen de nationale eenheid die afscheiding van het land beogen.

Van 3-5 jan. vonden in Mombasa (Kenia) in de residentie van president Kenyatta besprekingen plaats tussen MPLA, FNLA en UNITA. Na afloop daarvan maakten de drie bevrijdingsbewegingen op 5 jan. bekend dat zij een gemeenschappelijk front hadden gevormd.
FNLA-leider Holden Roberto, sprekend namens de drie bewegingen, kenschetste na afloop de afspraken als een teken van politieke rijpheid van de leiders die ter wille van het Angolese volk hun geschillen hadden bijgelegd.
Volgens radio-Nairobi hadden de drie leiders er de nadruk op gelegd dat het overleg te Mombasa was gevoerd in het kader van de aanstaande onderhandelingen met Portugal over het tot stand komen van Angola's onafhankelijkheid. Zij hadden elkaar beloofd een rechtvaardige en democratische maatschappij in Angola op te bouwen zonder ethnische of religieuze discriminatie.
Overeenstemming was bereikt over een gemeenschappelijk politiek platform t.a.v. zaken zoals een overgangsregering, de strijdkrachten in Angola, en de oprichting en instelling van toekomstige organen. De drie bewegingen bevestigden dat zij voortaan zouden samenwerken op alle terreinen, in het bijzonder bij de dekolonisatie, en voor de verdediging van de territoriale integriteit en de nationale wederopbouw. De drie partijen verklaarden zich vastbesloten om de territoriale integriteit van Angola te waarborgen, waarbij nadrukkelijk werd gesteld dat de enclave Cabinda een „integraal en onvervreemdbaar" deel van Angola is. Uiting werd gegeven aan bezorgdheid over de verslechtering van de economische toestand. Portugal werd opgeroepen vlotte en gepaste maatregelen te treffen om de belangen van de arbeiders te waarborgen.
Eveneens op 5 jan. gaven de leiders van MPLA en FNLA, Agostinha Neto en Holden Roberto, een communiqué uit, waarin werd meegedeeld dat hun twee bewegingen waren overeengekomen alle vijandelijkheden en propaganda te staken die een vrijmoedige en oprechte samenwerking zou kunnen belemmeren, en af te zien van elke inmenging in elkaars interne aangelegenheden. Bovendien zegden zij toe nauw samen te werken op alle terreinen en de belangen van het Angolese volk te verdedigen.

Onafhankelijksheidsakkoord

De onderhandelingen over de onafhankelijkheid van Angola werden van 10 tot 15 jan. gevoerd in Portimao aan de Portugese zuidkust (Algarve) tussen de Portugese regering en de drie bevrijdingsbewegingen.
Op 15 jan. werd een akkoord getekend over de onafhankelijkheid van Angola per 11 nov. 1975 (de 400ste verjaardag van de stichting van de Angolese hoofdstad Loeanda door de Portugezen) en de vorming van een overgangsregering per 31 jan. met een gelijke vertegenwoordiging van de drie bevrijdingsbewegingen.

(Voortzetting volgende aflevering)

Uitgevers: Int. Uitg. en Handelmij „Systemen Keesing" B.V., Ruysdaelstraat 71-75, Amsterdam - N.V. Algemene Uitgeverij Keesing, Keesinglaan 2-20, B 2100 Deurne-Antwerpen.

EUROPESE TOP NIEUWE STIJL IN DUBLIN

Op 10 en 11 maart zijn de regeringsleiders en de ministers van buitenlandse zaken van de negen EG-landen in Dublin bijeen geweest voor overleg over een aantal belangrijke EG-zaken. Dit was de eerste Europese top „nieuwe stijl", die onder de naam Europese Raad voortaan minstens driemaal per jaar zal worden gehouden.

Op de Parijse topconferentie van 9 en 10 december 1974 was tot de instelling van deze Raad besloten (pag. 801 1974 e.v.).

Er stonden een groot aantal punten op de conferentie-agenda, zoals de heronderhandelingen over de Britse voorwaarden voor het EG-lidmaatschap, de economische situatie in de wereld, grondstoffen en de Derde Wereld, de energieproblematiek en de politieke samenwerking.

Ten aanzien van het eerste punt werd na moeizaam onderhandelen een akkoord gevonden dat voor de Britten acceptabel was. Men werd het eens over een zgn. correctiemechanisme dat moet verhinderen dat Groot-Brittannië een hoger aandeel in de EG-begroting zal betalen dan zijn aandeel in de EG-welvaart en over het probleem van de voortgezette afzet, ook na 1977 van Nieuwzeelandse boter en kaas tegen aanzienlijk hogere prijzen.

Wilson had tijdens de verkiezingscampagnes in 1974 (pag. 155/2-'74 en 658/2-'74) bekend gemaakt op welke voorwaarden een Labourregering bereid was in de Gemeenschap te blijven en de twee bovengenoemde punten waren de belangrijkste daarvan.

In de loop van 1974 werden deze voorwaarden bij verschillende gelegenheden herhaald en op de topconferentie van de EG-regeringsleiders in december 1974 werd men het erover eens dat de Commissie nieuwe voorstellen voor de oplossing van deze problemen zou opstellen (pag. 801-'74 e.v.). Het akkoord van Dublin is gebaseerd op de Commissievoorstellen die in februari werden gepubliceerd (zie hierna).

Voor andere Britse verlangens, zoals een regeling voor bepaalde aspecten van het EG-landbouwbeleid, het zgn. regionale beleid en een regeling voor de handel van Commonwealthlanden met Europa werd al eerder een oplossing gevonden. Het akkoord van Lomé van 28 februari (pag. 169 e.v.) voorzag in een bevredigende oplossing van het laatste probleem, het regionale beleid en het probleem van de landbouw werden geregeld tijdens Ministerraadsbijeenkomsten (zie pag. 180 e.v.).

De Britse premier Wilson zei dan ook in een persconferentie na afloop van het overleg in Dublin dat hij alles had gekregen waarom de Labourpartij in haar manifest had gevraagd en dat de „nieuwe voorwaarden" een „grote verbetering" zijn. Voorts zou het Britse publiek, volgens Wilson nu beter gaan begrijpen waarom het in werkelijkheid gaat.

De commentaren van de andere Europese politici hadden ook deze teneur. Een veelgehoord commentaar was dat de beslissing om in de EG te blijven nu bij de Britse kiezers ligt. In juni kunnen de Britten per referendum beslissen of ze in de Gemeenschap willen blijven.

Uit de toelichting die Wilson het Lagerhuis heeft gegeven valt af te leiden dat hij en minister Callaghan zich er nu voor zullen inzetten dat de regering in haar geheel de Britse kiezers zal adviseren vóór het blijven van Engeland in de EG te stemmen. In het Britse kabinet zijn vijf ministers t.w. Foot, Shore, Benn, Castle en Ross verwoede tegenstanders daarvan.

Hieronder geven wij een een beknopte samenvatting van de besluiten die in Dublin zijn genomen.

1. Het voorstel van de Europese Commissie over het correctiemechanisme dat in werking zou moeten treden wanneer een lid-staat relatief te veel contributie aan de Gemeenschap betaalt, is in grote lijnen aanvaard. De Raad heeft het in zoverre geamendeerd dat er een plafond is ingesteld van 250 mln RE (ca. *f* 900 mln). Dat wil zeggen dat een lid-staat die te veel betaald zou hebben niet meer dan dat bedrag kan terugkrijgen. Indien het budget van de Gemeenschap uitstijgt boven de 8 mrd rekeneenheden schuift dat plafond omhoog tot 3% van het Gemeenschapsbudget. Het passeren van de 8 mrd-grens wordt binnen twee of drie jaar verwacht.

Daarbij is echter afgesproken dat het land, dat aanspraak maakt op een terugbetaling maar gerekend naar een voortschrijdend driejaarsgemiddelde een overschot op de lopende rekening van zijn betalingsbalans heeft, alleen dàt deel van zijn contributie terugkrijgt dat gelijk is aan zijn BTW-afdracht aan de Gemeenschap (in de totale con-

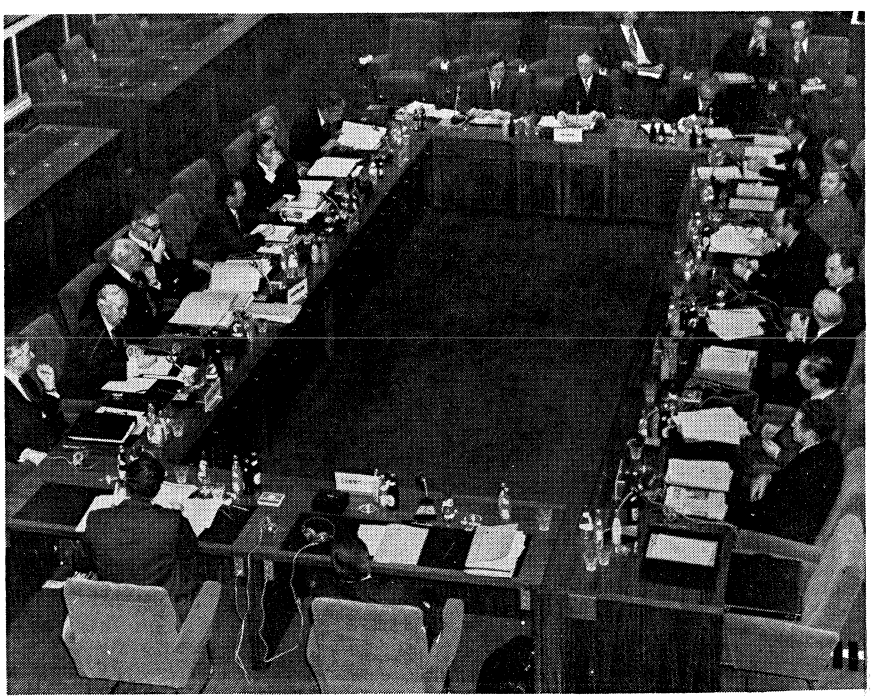

Een overzicht van de delegaties in Dublin Castle.

tributie, die een land aan de Gemeenschap betaalt, zit namelijk ook een stukje — één procent — van zijn BTW-opbrengst).
Indien het systeem nu al had gewerkt, zou Engeland, dat een betalingsbalanstekort heeft, volgens Britse officials £ 100 mln (235 mln RE) hebben teruggekregen. Maar indien het land een betalingsbalansoverschot zou hebben gehad, dan was het alleen in aanmerking gekomen voor terugstorting van zijn BTW-deel in de totale contributie en dat bedrag zou dan £ 36 mln zijn geweest.
Het ligt in de bedoeling dat het nieuwe systeem in 1977 ingaat.

2. Er komt geen herziening van het zogenaamde protocol 18, dat de invoer van Nieuwzeelandse kaas en boter regelt. Boter is op zich geen probleem, want dat kan in ieder geval nader worden bekeken zodra de overgangsregeling in 1977 afloopt.
Kaas daarentegen was daarvan uitgesloten. De EG-landen hebben echter toegezegd dat zij in 1978 een oplossing willen zoeken en hebben de Commissie uitgenodigd hierover een rapport uit te brengen met inachtneming van de Nieuwzeelandse belangen.

3. De economische situatie in de wereld wordt als zeer somber bezien door de negen regeringsleiders. Zij willen, op zoek naar een oplossing, zo spoedig mogelijk overleg met de Verenigde Staten. Het rapport van de Europese Commissie werd volgens waarnemers als te optimistisch beschouwd. (Zie volgende aflevering).

4. De voorbereidingen voor een energieconferentie kunnen doorgaan. Een eerste gesprek zal daarover op 7 april in Parijs plaatshebben. De EG wil, zo wordt aangenomen, echter voorkomen dat het beraad over de olie in de war wordt gestuurd door een discussie over andere grondstoffen als koper, zink, cacao, enz. Daarom is er in Dublin een resolutie aanvaard die aan de ontwikkelingslanden oprecht belooft dat de EG over alle grondstoffen wil praten, maar dat het energiegesprek daardoor niet in gevaar mag worden gebracht. Een speciaal ad hoc comité, bestaande uit vertegenwoordigers van de lid-staten en de Commissie zal tot taak krijgen een standpunt voor te bereiden dat rekening moet houden met de belangen van zowel consumenten als producenten in het kader van economische stabiliteit in de gehele wereld. Op 19 maart zal dit comité voor het eerst bijeenkomen.

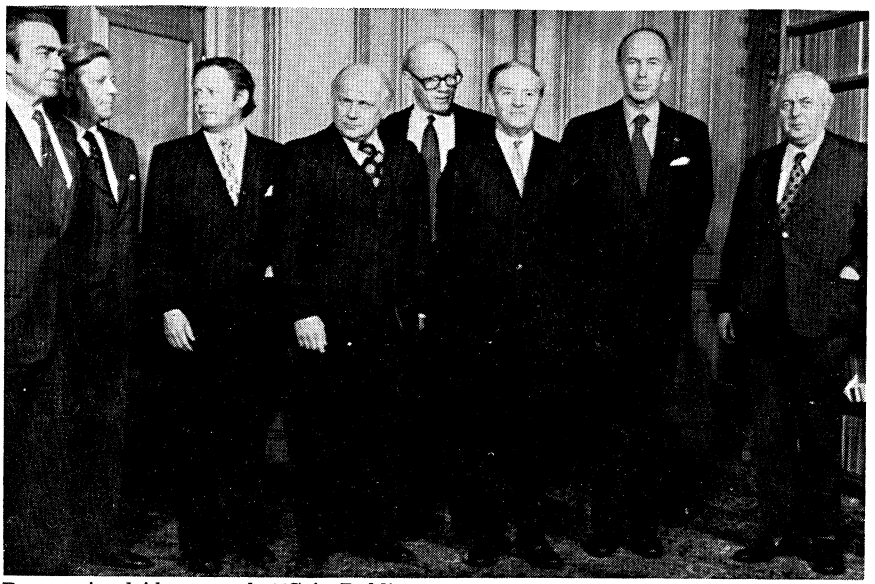
De regeringsleiders van de EG in Dublin: v.l.n.r. prem. Moro (Italië), kanselier Schmidt (W.-Dld), prem. Thorn (Luxemb.), prem. Den Uyl (Ned.), min. v. buitenl. zak. Andersen (Denem.), prem. Cosgrave (Ierl.), pres. Giscard (Frankr.) en prem. Wilson (Gr.-Britt.)

5. De regeringsleiders hebben hun wil bevestigd om ernaar te streven een politiek van ontspanning en samenwerking in Europa te bevorderen. Zij hopen daarmee het begrip en het vertrouwen tussen de volkeren te versterken. Zij verheugen zich erover dat de Negen door een gemeenschappelijke standpuntbepaling een belangrijke rol op de Europese veiligheidsconferentie hebben kunnen spelen.

Britse regering eist heronderhandelingen, Parijse top stemt toe, geen overeenstemming in Ministerraad over Commissievoorstel

De Britse regering heeft in de loop van 1974 bij twee gelegenheden laten weten slechts op bepaalde voorwaarden in de Gemeenschap te willen blijven.
Op 1 april maakte minister Callaghan in Luxemburg de Britse heronderhandelingseisen bekend, waarop door de andere leden in het algemeen in negatieve zin werd gereageerd (pag. 600-'74 e.v.).
Op de ministerraadsbijeenkomst van 4 juni in Luxemburg kwam de Britse minister met een iets gematigder versie van de Britse eisen (pag. 601-'74 e.v.).
Op de bijeenkomst van ministers van buitenlandse zaken op 12 november in Brussel kwam de Britse bijdrage aan het Europese budget wederom ter sprake.
Minister Callaghan verklaarde na afloop van het overleg tegenover de pers dat hij zijn collega's gewaarschuwd had voor de dreiging dat het Britse volk uit de Gemeenschap zou weglopen als er geen billijker verdeling van de lasten zou komen.
De Britse bijdrage moet redelijk en billijk zijn, aldus de minister. Er mag geen te groot verschil optreden tussen de Britse bijdrage aan het Europese budget en het Britse aandeel in het bruto nationaal produkt van de Gemeenschap. Callaghan eiste dat dit beginsel op een nieuwe bijeenkomst van ministers op 2 december zou worden erkend of anders op de Europese topconferentie die op 9 en 10 dec. in Parijs zou worden gehouden.
Op de top in Parijs werd inderdaad gesproken over de Britse eis tot heronderhandeling.
De deelnemers werden het erover eens, aldus passages uit het slotcommuniqué (pag. 805/1-'74 punt 35, 36 en 37) een nieuw correctiesysteem uit te werken, waarbij rekening gehouden zou worden met de door de Britse regering gedane suggesties, om te voorkomen „dat zich tijdens de periode waarin de economieën der lidstaten naar elkaar toegroeien eventueel situaties voordoen die onaanvaardbaar voor een lidstaat en onverenigbaar met het soepel functioneren van de Gemeenschap zijn".
De top gaf daarop de Commissie opdracht een nieuw correctiesysteem te ontwerpen.
Begin februari kon de Commissie haar voorstellen daaromtrent voor-

leggen aan de Ministerraad. De Commissie had een regeling ontworpen die in principe zou gelden voor alle landen van de EG. De regeling liet, aldus een toelichting van de Commissie het systeem van de „eigen middelen" van de Gemeenschap onverlet.
De regeling zou moeten gelden voor een periode van zeven jaar. Na die zeven jaar, zo werd verondersteld, zouden de economieën van de EG-staten zover naar elkaar toegegroeid zijn dat correcties op de contributies niet meer nodig zouden zijn.
Het correctiemechanisme zou moeten gelden voor landen die, om voor terugbetaling in aanmerking te komen, moeten voldoen aan een drietal economische maatstaven.

- Het bruto nationaal produkt per inwoner van zo'n lidstaat moet lager dan 85% van het gemiddelde van het bruto nationaal produkt per hoofd van de bevolking in de Gemeenschap zijn;
- het groeipercentage van het bruto nationaal produkt per capita van zo'n lidstaat moet lager zijn dan 120% van het EG-gemiddelde;
- het betrokken land moet een tekort op zijn lopende rekening van de betalingsbalans hebben.

De berekening van de economische criteria gebeurt aan de hand van een voortschrijdende driejaars-gemiddelde en met toepassing van de marktwisselkoersen.

Het correctiemechanisme is verder alleen van toepassing als het relatieve aandeel van een land in de financiering van de begroting van de Gemeenschappen hoger is dan 110% van het aandeel van het bruto nationaal produkt. Voorts heeft de Europese Commissie dan nog bepaald dat een lidstaat nooit meer dan twee/derde van het „teveel betaalde" terug kan krijgen. In geen geval zal een land ook meer terugbetaald krijgen dan de netto-bijdrage die het nog zou moeten storten na verrekening van alles wat het uit EG-fondsen ontvangt.
In de terugbetaling zit overigens wel een progressiviteit. Een „tegenvaller" van 5% zal het land dat teveel betaalde voor eigen rekening moeten nemen. Maar van wat het tussen de 10 en 15% teveel betaalt, krijgt het de helft terug. Van het tussen de 10 en 15% teveel betaalde zal 60% terugvloeien, enzovoort. Als eenmaal een „overbetaling" van 30% bereikt is, wordt het teveel betaalde volledig teruggestort, overigens onder voorbehoud van alle voornoemde criteria en voorwaarden. Terugbetalingen, zo heeft de Commissie verder voorgesteld, moeten gebeuren uit de begroting van de EG. Dat wil zeggen dat een land dat geld terugkrijgt, aan de terugbetaling aan zichzelf via de begroting, ook weer meebetaalt. Een lidstaat kan vragen om toepassing van het correctiemechanisme voor het lopende begrotingsjaar. In de volgende begroting zal dan een geschat bedrag voor terugbetaling worden opgenomen. Een definitieve vaststelling van het terug te betalen bedrag kan echter slechts plaats vinden nadat de gehele begroting tot uitvoering is gekomen. Met andere woorden: terugstorting van een deel van het teveel betaalde vindt achteraf plaats.

Op 10 febr. hield de Ministerraad zich voor de eerste maal bezig met het voorstel van de Commissie. De Raad besloot dat het correctie-mechanisme van de Commissie nog nader door de permanente vertegenwoordigers van de lidstaten bestudeerd moest worden.
Daarna kon dan in een volgende Raadsbijeenkomst eventueel een besluit vallen.
Het Commissie-voorstel werd overigens door de Raad als geheel niet onwelwillend ontvangen. James Callaghan, de Britse minister van buitenlandse zaken, zei bijvoorbeeld ervan overtuigd te zijn dat de Britse publieke opinie, „die de indruk heeft dat er in Brussel nooit iets veranderd kan worden" het bijzonder zal waarderen als straks blijkt dat de Gemeenschap bereid is om een onrechtvaardige situatie recht te zetten.
Verschillende delegaties in de Raad hebben wel om opheldering gevraagd over de in het algemeen zeer technische criteria. Zoals bekend heeft de Europese Commissie onder meer voorgesteld dat, wil een lidstaat iets terugkrijgen van zijn bijdrage, het bruto nationaal produkt per hoofd lager moet zijn dan 85% van het gemiddelde BNP van de EG, de economische groei niet meer dan 20% hoger mag liggen dan het EG-gemiddelde en dat het land in kwestie een tekort moet hebben op de lopende rekening van de betalingsbalans.
Vooral met dat laatste criterium had de Britse minister Callaghan volgens Raadskringen veel moeite. Ook al is de betalingsbalans van een land in evenwicht, dan nog kan de gestorte bijdrage van een land te hoog geweest zijn, aldus de redenering van Callaghan. De Britse minister had voorts bedenkingen tegen het denkbeeld van de Commissie dat steeds slechts een deel van het „teveel betaalde" teruggegeven kan worden.
De Nederlandse minister van buitenlandse zaken, Van der Stoel, zei dat het Commissievoorstel zeker niet onwelwillend door de Raad was ontvangen. Toepassing van het betalingsbalanscriterium stuit echter op grote Britse bezwaren, aldus de Nederlandse minister. Frankrijk en Duitsland, aldus minister Van der Stoel, hebben er sterk op aangedrongen dat het „correctiemechanisme" slechts tijdelijk, en wel voor zeven jaar, zal gelden.

De Raad kon evenwel niet tot overeenstemming komen en besloot de uiteindelijke beslissing voor te leggen aan de conferentie in Dublin (zie boven).

Bijdragen andere lid-staten

In de context van de discussie over de bijdrage van het Verenigd Koninkrijk aan de Gemeenschapsbegroting, verschafte het *NRC/H'blad* van 12 maart de volgende gegevens over de bijdragen van de andere EG-leden.
De Nederlander en de Belg betalen van alle burgers in de Europese Gemeenschap het meest aan het budget van de Gemeenschappelijke Markt.
Dat blijkt uit een document dat door de Belgische delegatie op de Europese topconferentie in Dublin op tafel is gelegd.
Wij hebben becijferd, zo vertelde de Belgische premier, Leo Tindemans, zijn collega's in Dublin, dat in 1972 in de Gemeenschap van de zes, rekening houdend met het Bruto nationaal produkt van de EG en met het bevolkingsaantal, de Europese burger gemiddeld 54,81 gulden aan contributie aan de Gemeenschap betaalde.
Rekening houdend met dezelfde gegevens, maar dan per land bekeken, betaalde de Belg *f* 88,90 en de Nederlander *f* 81,90 contributie. De Belgische en de Nederlandse burger droegen toen het meeste bij aan de Europese schatkist.
De Belgen hebben, aldus hun premier, eenzelfde soort berekening gemaakt voor het jaar 1974, maar dan voor de Gemeenschap van de Negen en zijn er bovendien van uitgegaan dat dan op de bijdragen van de lidstaten het zogeheten correctie-mechanisme zou zijn toegepast dat de Europese commissie heeft ontworpen.
Uit die rekensom is het volgende gebleken: de Nederlander draagt per hoofd het meeste bij aan het totaal van het Europese budget namelijk *f* 104,76. Onmiddellijk daarop volgt de Belg met *f* 99,55. Dan volgen de Westduitser met *f* 88,11, de Deen met *f* 86,49, de Brit met *f* 60,09, de Fransman met *f* 59,40, de Italiaan met *f* 43,65 en als hekkesluiter de Ier met *f* 35,58, *(NRC/H'blad, Europa van Morgen, The Times).*

EG

GEMEENSCHAP VOLDOET AAN BRITSE HERONDERHANDELINGSEISEN DOOR AKKOORD REGIONALE HULP EN PUBLIKATIE BALANS LANDBOUWBELEID

Op het topoverleg in Dublin (zie pag. 177 e.v.) werd aan twee belangrijke Britse heronderhandelingseisen, nl. een herziening van de bijdrage aan de gemeenschappelijke begroting en een regeling voor de invoer van Nieuwzeelandse zuivelprodukten in de Gemeenschap voldaan.

Eerder was de Gemeenschap tegemoet gekomen aan twee andere Britse eisen nl. een overzicht van de stand van zaken van het gemeenschappelijk landbouwbeleid (niet te verwarren met het jaarverslag van de landbouw in 1974, gepubliceerd in onze aflevering van 14 maart, pag. 167 e.v., red. KHA) en een regeling voor de zgn. regionale hulp d.w.z. financiële steun met gemeenschapsgelden aan achtergebleven gebieden in de lidstaten.

Op 2 oktober 1974 besloot de Raad van ministers de Commissie opdracht te geven een stand van zaken van het landbouwbeleid op te stellen. Op 27 februari presenteerde landbouwcommissaris Lardinois de balans aan de pers.

In een toelichting zei Lardinois overigens: „U weet dat wij niet aan heronderhandelingen doen. Als de Britten in deze balans iets vinden dat ze kunnen voorstellen als een succes bij hun heronderhandelingen dan is dat hun zaak".

The Financial Times schreef in een voorbeschouwing op de conferentie van Dublin (6-3):

„Mr. Fred Peart, de minister van landbouw, zal zeker aanspraak maken op een aantal onderhandelingssuccessen, die naar zijn mening, bevestigd worden door het jongste balansopname van het gemeenschappelijk landbouwbeleid, zoals dat door de Commissie is opgesteld.

De balans gaat bijna nergens zover als het Verenigd Koninkrijk, misschien te optimistisch, wel had gehoopt. Er is weinig reden om te veronderstellen dat de kosten van het beleid werkelijk lager zullen worden, zoals Callaghan in juni (1974) heeft geëist. Aan de andere kant gaat de balans in het bijzonder in op de Britse angst voor boterbergen en de verkopen aan Rusland daarvan door aan te bevelen dat toekomstige overschotten in de eerste plaats aan consumenten binnen de Gemeenschap worden aangeboden".

Het blad concludeerde dat het document in ieder geval genoeg ingrediënten bevat waar Peart zijn voordeel mee kan doen op het thuisfront.

In dezelfde beschouwing stelde het blad dat het akkoord over de regionale hulp van 4 maart aan de belangrijkste Britse eisen voldeed.

Gemeenschappelijk landbouwbeleid

De voornaamste conclusie van de Europese Commissie is dat het bestaande Europese landbouwsysteem voortgezet moet worden, zij het dat er hier en daar aan „geschaafd" kan worden. De prijzen- en structuurpolitiek moet de kern van het te voeren beleid blijven. De Commissie is van mening, aldus Lardinois, dat in bepaalde gevallen, en duidelijk binnen de begrotingsmogelijkheden, tijdelijk (naar Brits voorbeeld) directe steun aan de landbouwers gegeven kan worden. Dit dan naast de rechtstreekse steun die al verstrekt wordt aan bergboeren en boeren in minder begunstigde regio's en aan (wellicht binnenkort) jonge boeren.

Volgens Lardinois is de laatste jaren gebleken dat het Europese landbouwbeleid bepaald niet onveranderlijk is. Het heeft zich voortdurend aan nieuwe omstandigheden aangepast. Zoals bekend is ook door de Duitsers om deze „doorlichting" gevraagd. Ze hoopten dat er bezuinigingen mee bereikt zouden kunnen worden. Nergens in het Commissiedocument wordt echter over bezuinigingen gesproken.

Nationale steunmaatregelen, zo zei Lardinois op zijn persconferentie, kunnen de concurrentie in de Europese landbouw lelijk vervalsen. De Commissie is bezig met een inventaris van alles wat er in de Gemeenschap aan zulke nationale steunmaatregelen bestaat. Lardinois merkte in dit verband op dat de jonge Franse nationale steunmaatregelen aan rundveehouders hem voor „minder moeilijkheden plaatsen dan andere, in het verleden getroffen (ook Franse) nationale maatregelen".

Over de jongste Franse maatregelen (hulp aan arme boeren) is nauw overleg met de Europese Commissie geweest. Dat wil overigens niet zeggen dat de maatregelen in Brussel zonder meer aanvaardbaar worden geacht.

Nieuw in het jongste Commissiedocument is de gedachte dat Europese consumenten meer moeten kunnen profiteren van eventuele overschotprodukties. Lardinois wil trachten dit idee tot een systeem te verheffen, een systeem dat overigens wel gebonden zal zijn aan de ermee gepaard gaande financiële lasten.

De idee is dat voor goedkope afzet van overschotten aan Europese consumenten ten minste zoveel geld uitgegeven kan worden als voor het geven van hoge subsidies om die overschotten op de wereldmarkt te brengen. Willen de lidstaten daar zelf nog geld bijdoen dan hebben wij in Brussel geen bezwaar, aldus Lardinois.

Het grote doel van het Europese landbouwbeleid blijft: toeneming van de produktiviteit, de EG-landbouwers een redelijke levensstandaard verzekeren, de markten stabiliseren, de voorziening met landbouwprodukten veilig stellen en de Europese consument in staat stellen tegen redelijke prijzen te kopen.

In de „landbouwbalans" van de Europese Commissie wordt het veel gehoorde verwijt dat de Europese landbouw te duur zou zijn, weersproken. Er wordt op gewezen dat de begroting van het Europese landbouwfonds weliswaar de niet geringe som van een kleine 4 miljard rekeneenheden omvat, maar alles bij elkaar is dat toch niet meer dan 2% van wat de Europese burger uitgeeft om te eten en te drinken en niet meer dan 0,4% van het bruto intern produkt van de Gemeenschap.

Lardinois zei op zijn persconferentie dat er nog wel eens teveel „nationaal" gedacht wordt, in de trant van „wat betaal ik aan mezelf en wat aan anderen". Die mentaliteit zal wel slijten als ook in andere sectoren gemeenschappelijke beleiden tot stand komen, zo zei hij.

De Europese Commissaris is wel van mening dat er aan een beter marktevenwicht binnen het groen Europa gewerkt moet worden. Dat geldt vooral voor de zuivelsector. Op dit moment bijvoorbeeld is er nog geen sprake van een boterberg, maar, zo erkende Lardinois, de zuivelsector is de enige die een blijvende structurele overschotproduktie vertoont. De zuivelsector kost de Gemeenschap ook het meeste geld.

Om zoveel mogelijk overschotten tegen te gaan wil de Commissie in de komende jaren de situatie van dit jaar prolongeren. Dat wil zeggen dat de jaarlijkse prijsverhoging in deze sector in tweeën gesplitst wordt. Volgens dit systeem wordt een eerste prijsverhoging in het voorjaar gegeven. De tweede volgt in het najaar, maar dat is een „voorwaardelijke", afhankelijk van de ontwikkeling op de zuivelmarkt, zoals die zich in de zomer heeft voorgedaan.

Wordt de Gemeenschap in de zomer overstroomd met een „melkplas" dan zou de prijsaanpassing in het najaar, min of meer automatisch, geringer zijn. Zuivel-

producenten in de EG worden op die manier „mede-verantwoordelijk" voor de produktie die ze zelf zoveel mogelijk in de hand moeten zien te houden.

De landbouwbalans van de Commissie spreekt ook over de zgn. monetaire compenserende bedragen, ontstaan als gevolg van verschuivingen van de waarden van de diverse munten in de EG. Ze zijn uitermate storend voor de gemeenschappelijke landbouwmarkt. Nog voor de zomervakantie wil Lardinois met voorstellen komen om dit vraagstuk uit de wereld te helpen. Zoals bekend, werd bij de vaststelling van het recente „prijzenpakket" al een klein deel van de monetaire compensatie afgebroken.

In de landbouwbalans van de Commissie wordt ook de wenselijkheid van langlopende leveringscontracten voor de afzet in derde landen onderstreept. Lardinois gaat in maart een aantal landen rond de Middellandse Zee bezoeken, niet om over zulke contracten te onderhandelen, maar om de mogelijkheid ervoor te onderzoeken, Israël en Algerije hebben al belangstelling voor zulke contracten getoond.

India heeft voorts belangstelling voor zachte tarwe uit de Gemeenschap, in ruil voor veevoeder waaraan hier grote behoefte bestaat. Zulke „ruilovereenkomsten" zouden ook met andere landen tot stand kunnen komen. Dit blijkt overigens een zaak voor de privé-handel. De Europese Commissie wil alleen behulpzaam zijn.

De Gemeenschap, aldus de landbouwbalans, moet middellange termijnverbintenissen aangaan voor haar voedselhulp. Die voedselhulp mag niet een „dumpen van overschotten" zijn. Deugdelijke meerjarenprogramma's moeten de basis worden van de Europese voedselhulp.

De landbouwbalans vestigt ook nog eens de aandacht op het stabiliserend effect dat het gemeenschappelijke landbouwbeleid heeft op de consumentenprijzen voor voedingsmiddelen. Vorig jaar stegen de kosten van levensmiddelen in de EG („oude Zes") met 10,4%. In de Verenigde Staten daarentegen was die stijging 14,6% en in Japan zelfs 29%.

Regionaal beleid

De Ministerraad heeft op 4 maart in Brussel overeenstemming bereikt over een Europees regionaal fonds. Dit fonds zal voor drie jaar tijd 1300 miljoen rekeneenheden omvatten. In 1975 nog zullen 300 miljoen rekeneenheden ter beschikking komen. In 1976 en 1977 zal uit het fonds ieder jaar 500 miljoen rekeneenheden besteed worden aan regionale ontwikkeling. Het meeste voordeel van dit fonds zullen Italië en het Verenigd Koninkrijk hebben. Deze landen krijgen respectievelijk 40 en 28% van de ter beschikking gestelde middelen. Naar Frankrijk gaat 15% en naar West-Duitsland 6,4% van het totaal van het fonds. Ierland krijgt 6% plus een extra van 6 miljoen rekeneenheden dat door alle lidstaten te zamen minus Italië zal worden betaald. Nederland krijgt 1,7%, België 1,5%, Denemarken 1,3% en Luxemburg 0,1%.

Hoewel de ministers van buitenlandse zaken van de EG wel overeenstemming over het fonds verkregen (alle delegaties namen er tenslotte genoegen mee dat het Verenigd Koninkrijk niet duidelijk kan aangeven hoeveel arbeidsplaatsen het met de uitkeringen uit het fonds kan scheppen of behouden) is het regionale fonds nog steeds niet geformaliseerd. Een delegatie van het Europese parlement, in Brussel door de Raad ontvangen, stond er namelijk op dat het parlement opnieuw de gewijzigde verordening ten aanzien van het fonds in een plenaire vergadering zal bekijken.

Bovendien wenst het parlement een advies uit te brengen over de aanvullende EG-begroting die als gevolg van het in het leven roepen van dit fonds voor 1975 nodig zal zijn.

Over de totstandkoming van het Europees regionaal fonds wordt al jaren gesproken.

Op de Europese topconferentie in Parijs in 1972 werd er al een principebesluit over genomen. Op de top in Kopenhagen, eind 1973, kwam men opnieuw tot overeenstemming. In de Europese ministerraden die daarop volgden kon men echter nog steeds niet tot formalisering komen. In december 1974 op de top in Parijs werden wederom definitieve afspraken gemaakt.

Het duurde echter nog tot 4 maart voor alle formele en andere bezwaren van de lidstaten uit de weg waren geruimd.

Het formele besluit tot het in leven roepen van dit fonds kan nu op een van de eerstkomende ministerraden, zonder debat. *(Europa van Morgen, The Financial Times)*

COMMISSIE STELT NIEUWE REKENEENHEID VOOR

De Europese Commissie heeft voorgesteld om de Europese rekeneenheid voortaan te definiëren aan de hand van een „gewogen gemiddelde" van alle EG-munten. Op 7 maart heeft de vice-voorzitter van de Commissie, Wilhelm Haferkamp, nadere bijzonderheden hierover bekendgemaakt.

De Commissie heeft gekozen voor een rekeneenheid, waarvan de waarde wordt bepaald door:

27,3 %	0,828	Duitse mark
19,5 %	1,15	Franse frank
17,5 %	0,0885	Pond sterling
14,00%	109,00	Italiaanse lires
9,00%	0,286	Nederlandse gulden
7,9 %	3,66	Belgische frank
3,00%	0,217	Deense kroon
1,5 %	0,00759	Ierse ponden
0,3 %	0,14	Lux. frank

Dagelijks wordt aan de hand van de koers op de Brusselse beurs in Belgische frank de som van al deze bedragen berekend. Het bereikte totaal is een rekeneenheid. Uitgaande van dit bereikte totaal in Belgische frank wordt dagelijks de tegenwaarde van de rekeneenheid in de andere nationale munteenheden vastgesteld.

De rekeneenheid zal ook in Amerikaanse dollars en in andere belangrijke munten worden omgezet. De berekeningen zullen gebeuren in de loop van de namiddag en het resultaat zal voor het einde van de dag per telex door de agentschappen worden meegedeeld. Om louter praktische redenen werd de Belgische frank gekozen om de rekeneenheid uit te drukken. De Belgische frank krijgt hiermee geen enkel speciaal statuut, zo verduidelijkte de heer Haferkamp.

De Commissie meent dat alleen de EG-munten in aanmerking komen om de waarde van de rekeneenheid te bepalen. Zij heeft dan ook de idee om de speciale trekkingsrechten van het internationaal monetair fonds als Europese rekeneenheid te gebruiken afgewezen. De keuze zou inhouden dat de waarde van de rekeneenheid voor slechts 45% wordt bepaald door de Europese munten en voor 55% door andere munteenheden, waaronder de Amerikaanse dollar met een gewicht van 33%.

De Commissie acht het onaanvaardbaar dat de betrekkingen tussen de lidstaten rechtstreeks door koerswijzigingen van de dollar of de yen zouden worden beïnvloed. De STR kunnen worden gewijzigd, zelfs als de Gemeenschap zich er tegen verzet. Gezien haar economische betekenis lijkt het verantwoord, dat de Gemeenschap autonoom bepaalt welke rekeneenheid zij gebruikt. Bovendien kan een geleidelijk steeds bredere toepassing van deze nieuwe rekeneenheid bijdragen tot een meer uitgesproken Europese monetaire identiteit en van grote betekenis zijn bij de verwezenlijking van de Economische en Monetaire Unie, aldus de vicevoorzitter van de Commissie.

Om de omvang van de rekeneenheid vast te stellen is de Commissie uitgegaan van de waarde die op 28 juni 1974 aan de STR werd gegeven, namelijk 1,20635 dollar. Niet alleen wordt op deze manier een band gelegd tussen de nieuwe rekeneenheid en de STR, maar tevens worden zo de oude en de nieuwe rekeneenheid met elkaar verbonden. De oude rekeneenheid was immers 0,88867 gram fijn goud waard, ofwel eveneens 1,20635 dollar. Omgerekend in Belgische munt was de waarde van het STR (ofwel 1,20635 dollar ofwel 1 oude rekeneenheid en dus ook van de nieuwe rekeneenheid op 28 juni van 1974 45,85564 Belgische frank.

Vertrekkend van deze grootheid heeft de Commissie de waarde van de nieuwe rekeneenheid over de EG-munten verdeeld. Daarbij heeft zij het aandeel van elk van de EG-munten vastgesteld overeenkomstig het gemiddelde bruto nationaal produkt en de intracommunautaire handel van de onderscheiden lidstaten gedurende vijf jaar (1969-73). Ook werd rekening gehouden met de bijdrage voor monetaire steun op korte termijn. Dit leverde de samenstelling van de rekeneenheid op zoals die boven is vermeld. (Europa van Morgen)

NEDERLAND

BOMAANSLAG OP AMSTERDAMSE METRO IN AANLEG VERIJDELD. REACTIE B EN W

In de nacht van 13 op 14 febr. heeft de Amsterdamse politie bij het in aanbouw zijnde metrostation aan de Verrijn Stuartweg een drietal mannen aangehouden, die zich daar verdacht ophielden. Zij hadden een koffertje bij zich, waarin de politie explosieven aantrof. Ook hadden de mannen — vaklui volgens de politie — ontstekingsmechanismen en een pistool bij zich. Zij hebben tegenover de politie toegegeven schade aan het station en treinstellen te willen toebrengen.
Het college van B. en W. gaf na de arrestatie een verklaring uit, waarin verband werd gelegd tussen de verijdelde aanslag en het verzet, dat bestaat tegen de aanleg van de metro in de Nieuwmarktbuurt.

In de Nieuwmarktbuurt in de Amsterdamse binnenstad bestaat reeds lang verzet tegen het tracé van de metro, dat door deze buurt loopt. Men heeft daar bezwaar tegen het feit, dat voor aanleg van de metro afbraak van woningen noodzakelijk is in deze door de Tweede Wereldoorlog zwaar aangetaste buurt. Bovendien vreest men, dat de aanwezigheid van een metrospoorlijn aanleiding zal geven tot kantorenbouw en city-vorming, waardoor de woonfunctie van de binnenstad zal worden aangetast.
Het verzet in de Nieuwmarktbuurt is georganiseerd in een aantal actiegroepen, die zich enerzijds actief verzetten tegen werkzaamheden, die voor de aanleg van de metro nodig zijn, m.n. de afbraak van woningen, die anderzijds beredeneerde alternatieven ontwikkelen voor het door de gemeenteraad op 16 mei 1968 vastgestelde tracé.

In de nacht van 16 op 17 febr. arresteerde de Amsterdamse politie i.v.m. de mislukte aanslag op de metro een tweetal andere personen, o.w. de heer Max Lewin, voorzitter van de politieke partij Nieuw Rechts en hoofdredacteur van het blad De Vrije Pers.

Geconcludeerd kan worden, dat de verijdelde aanslag uit extreemrechtse hoek afkomstig is en mogelijkerwijze een provocatie was om het verzet van de actiegroepen Nieuwmarkt in discrediet te brengen.

Toen het Amsterdamse college van B en W op 14 febr. zijn verklaring over de aanslag uitgaf, was burgemeester Samkalden van de identiteit van de aanslagplegers op de hoogte.

In de verklaring, die alleen door wethouder Roel van Duijn niet medeondertekend is, worden de actiegroepen Nieuwmarkt beticht van terreur. B. en W. stelden „ernstig bezorgd" te zijn „over de situatie, die aan het groeien is" en verontrust „over de strijdmethoden, die door bepaalde groepen worden gehanteerd en voorgestaan". Ook herinnerde het college aan het bij herhaling aangekondigde verzet tegen uitvoering van de raadsbesluiten tot aanleg van de metrolijn, aan „het bijeenbrengen van buitenlandse groepen in het Nieuwmarktgebied" en aan „de sfeer van terreur, waarvan tal van waarnemers in het Nieuwmarkt gebied getuigen".

Het is de overtuiging van het college, aldus de verklaring, „dat in dit verband in geen enkel opzicht kan worden gesproken van een beweging onder de autochtone bewoners van de Nieuwmarkt. Het gaat integendeel om een van buitenaf georganiseerd verzet tegen de uitvoering van raadsbesluiten, dat kennelijk tevens het oogmerk heeft het stelsel van onze democratie aan te tasten en te ondermijnen".
Wethouder Van Duijn noemde de betichting van de actiegroepen van terreur „dwaas en onterecht". Volgens hem is er geen verband tussen de aanslag en de actiegroepen. Hij gaf een eigen verklaring uit, waarin hij o.m. zei: „Ook ik ben ongerust over de geweldpleging. Ook ik voel mij als wethouder gebonden aan de uitvoering van het raadsbesluit inzake metrobouw". Maar „ik heb er bezwaar tegen allen, die zich tegen de metro opstellen, te vereenzelvigen met ondermijners en bestrijders van de democratie".
Het *NRC/H'blad* reageerde op 17 febr. op de boven beschreven ontwikkelingen met een hoofdartikel van de volgende inhoud:

„Twee dagen voordat anti-metrogezinden een massale optocht zouden houden, deden drie mannen een tijdig verijdelde poging in de Bijlmer een metro-station op te blazen. Met dit bericht in de hand stelde het dagelijks bestuur van de stad vrijdag jl. een waarschuwing op: waakzaamheid is geboden en de bevolking moet in bescherming worden genomen. In de Nieuwmarktbuurt waar „een sfeer van terreur" heerst worden „buitenlandse groeperingen bijeen gebracht". Dit alles wekte de suggestie als zou een stadsguerrilla à la Baader-Meinhof dreigen."
„Het is onbegrijpelijk dat B. en W. (behalve wethouder Van Duijn) zich aan zo'n paniekzaaierij hebben schuldig gemaakt, te meer daar burgemeester Samkalden als hoofd van de politie ervan op de hoogte was wie de daders waren. Een hunner had in 1970 het toenmalige kabouterraadslid Van Duijn gewelddadig ontvoerd. De arrestanten waren handlangers van de ultra-rechtse partij „Binding Rechts" van Max Lewin. De politie heeft dan ook ieder verband tussen de Nieuwmarktbuurt, de aanslag en de anti-metro-acties ontkend. Dit wetende heeft burgemeester Samkalden aan het begin van het spoedberaad van B. en W. meegedeeld dat het om een rechtse actie ging."
„De „buitenlandse groeperingen" uit de verklaring van B en W bestonden in werkelijkheid uit enkele sympathisanten met de Nieuwmarktbewoners uit België en Duitsland. De „waarnemers uit de buurt" die volgens de verklaring getuigen van terreur, zijn, zoals al meermalen is gebleken, leden van de CPN, een partij die bijzonder gebeten is op de anti-metro-acties en die twee wethouders in het college heeft. Het op de hoogte zijn van het college van de ware toedracht van het Bijlmer-incident doet de vraag rijzen of het met de beschuldiging aan de Nieuwmarkt inderdaad in paniek heeft gehandeld of dat met name de CPN-wethouders de gelegenheid hebben aangegrepen om hun tegenstanders gevaarlijker te doen schijnen dan ze zijn. In dat geval is het de rest van het college, behalve Van Duijn, zeer kwalijk te nemen dat het zich daarvan niet heeft gedistantieerd."
„Met het aangrijpen van een anti-democratische gewelddadige actie heeft het college echter een geweldloze groepering in de Nieuwmarktbuurt van terreur beschuldigd. Het had kunnen weten dat het verband tussen de bomaanslag en de anti-

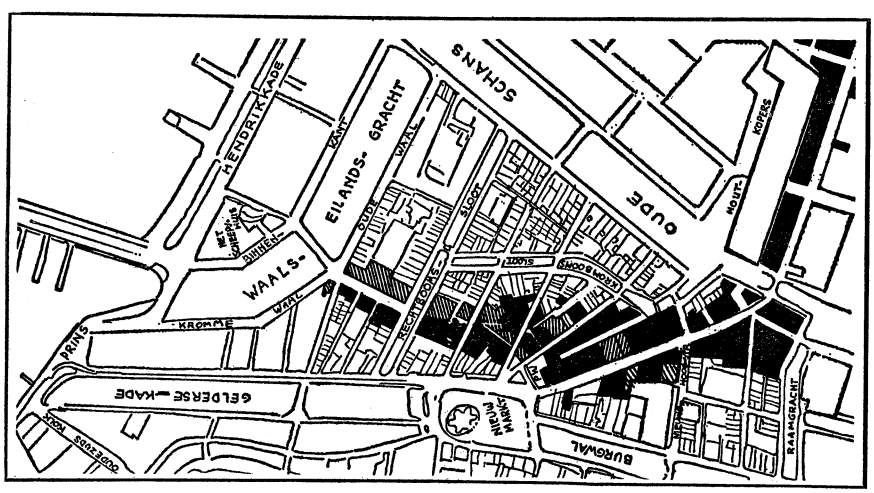

Op bovenstaande kaart zijn de reeds gesloopte panden zwart ingetekend en de nog te slopen panden gearceerd.

metrodemonstratie van die buurt onmiddellijk zou worden ontzenuwd. Het college heeft hiermee een politieke blunder gemaakt die niet zonder gevolgen mag zijn."

Gemeenteraad wijst kritiek op verklaring B en W af

De Amsterdamse gemeenteraad vergaderde op 19 febr. n.a.v. de verijdelde aanslag op de metro en de reactie daarop van B en W. In de vergadering werd door de heer Van der Ven (PPR) een motie ingediend, waarin werd gezegd, dat met de verklaring van B en W de indruk is gewekt, dat het verzet tegen de metro onder de noemer van „het aantasten en ondermijnen van het stelsel van onze democratie" valt te plaatsen. De indieners van de motie betreuren, dat het college „onvoldoende de indruk heeft weggenomen, dat er verband zou bestaan tussen de in ons rechtsstelsel aanvaarde vormen van vrije meningsuiting en het onaanvaardbare gewelddadige verzet". Daardoor, zo zei de motie, hebben aanvaardbare vormen van protest niet genoeg bescherming gekregen tegen een ultra-rechtse groepering.
De motie werd met 26 tegen 14 stemmen verworpen.

Burgemeester Samkalden nam in de vergadering niets terug van de verklaring van B. en W. — met uitzondering van wethouder Van Duijn — van 14 febr. De burgemeester gaf een „bloemlezing" van „gebeurtenissen, die voor iedereen waarneembaar een sfeer van geweld hebben doen ontstaan". Hij vermeldde de bezetting van de Dienst Herhuisvesting, verzet tegen het kappen van bomen, het binnendringen van 50 mensen in het Wibauthuis (het hoofdkantoor van de Dienst Publieke Werken) en het hardnekkige verzet tegen het slopen van een pand in de Dijkstraat (Nieuwmarktbuurt), waarbij stenen zijn gegooid.
Ook waren volgens de burgemeester ambtenaren, raadsleden, wethouders of hun gezinsleden bedreigd. Bewoners van kraakpanden, die van Herhuisvesting een huis krijgen aangeboden, voeren volgens burgemeester Samkalden hun onderhandelingen met de gemeente liever in het geheim uit vrees voor represailles.
De burgemeester zei: „Voor ons was het duidelijk, dat de actiegroep Nieuwmarkt met de plaatsing van de bom in de Bijlmer geen bemoeienis heeft gehad, maar het staat wel voor ons vast, dat diezelfde actiegroep verantwoordelijk is voor het ontstaan van een politiek klimaat, een sfeer van geweld, waarin dit soort extremistische uitwassen kan gedijen".

Kritiek gewest Amsterdam PvdA op PvdA-wethouders

Het gewest Amsterdam van de Pv dA aanvaardde op 20 febr. een motie, waarin van de PvdA-wethouders werd gevraagd aan de actiegroep Nieuwmarkt excuses aan te bieden voor de verklaring van B en W van 14 febr.
In de motie keerde de gewestelijke vergadering zich scherp tegen de verklaringen van B en W over de verijdelde bomaanslag. Gesteld werd dat „elke vertrouwensbasis verloren is" en het college werd gevraagd daaruit zijn conclusies te trekken.
Het secretariaat van wethouder H. Lammers (Publieke Werken, verantwoordelijk voor de metrobouw) gaf op 21 febr. een verklaring uit, waaruit bleek, dat de vier PvdA-wethouders in het Amsterdamse college geen excuses zouden aanbieden, maar de zaak verder intern in de fractie van de PvdA zouden bespreken.

Verklaring PvdA-fractie

De PvdA-fractie gaf op 24 febr. een verklaring uit, mede-ondertekend door drie van de vier wethouders — wethouder Lammers verkeerde in het buitenland —, waarin afstand werd genomen van de verklaring van B en W van 14 febr.

In de verklaring werd o.m. gezegd, dat de PvdA-raadsleden „het betreuren, als in de afgelopen dagen onvoldoende zorgvuldig door ons of door anderen tot uitdrukking is gebracht, dat geen groepering verantwoordelijk te houden is voor daden, waar zij zich niet nadrukkelijk achter stelt".
In de verklaring stond verder, „dat onze democratie ruimte biedt voor o.m. verzet tegen genomen besluiten, zeker wanneer dit verzet in essentie aansluit op en onderdeel is van dit stelsel".

Wethouder Riethof (PSP) neemt afstand van verklaring B en W en wordt tot aftreden gedwongen

PSP-wethouder H. Riethof gaf op 24 febr. een persoonlijke verklaring uit, waarin hij zei „het te betreuren", dat door de door hem mede-ondertekende verklaring van B en W „de provocatie van Max Lewin en de zijnen een zeker succes heeft gehad".

Voorts vroeg Riethof in deze verklaring opschorting van ontruiming en sloop in de Nieuwmarktbuurt.
De wethouder deelde mee van mening te zijn, dat eenmaal genomen raadsbesluiten moeten worden uitgevoerd. „Maar ik verzet mij er tegen, wanneer een democratisch genomen raadsbesluit dreigt te worden doorgezet met middelen, die de democratie geweld aandoen en waardoor de vertrouwensbasis — de grondslag van elke democratie — komt te vervallen."
„De middelen, die nu binnen het politieapparaat beraamd blijken te worden om ontruiming en sloop in de Nieuwmarktbuurt ten behoeve van de metro door te zetten, zijn buiten elke verhouding tot het belang, dat met de uitvoering van het raadsbesluit gemoeid kan zijn."

Burgemeester Samkalden deelde op 26 febr. op een persconferentie mede, dat wethouder Riethof zou aftreden. Aanleiding was de verklaring van de wethouder van 24 febr. De burgemeester achtte het onaanvaardbaar, dat wethouder Riethof van het college van B en W vroeg het slopen in de Nieuwmarktbuurt op te schorten.
Het college van B en W was tot de conclusie gekomen, dat de basis voor samenwerking was weggevallen. Wethouder Riethof had daarop besloten, dat hij verder geen deel meer kon uitmaken van het college van B en W.
Tevens zou hij m.i.v. 19 maart zijn raadslidmaatschap neerleggen.

Sloop en ontruiming in Nieuwmarkt uitgesteld

Volgens de plannen zou met de ontruiming en de sloop in de Nieuwmarkt op 3 maart begonnen moeten worden. In de middag van 3 maart gaf het college van B en W evenwel een verklaring uit, die duidelijk maakte, dat ontruiming en sloop werden uitgesteld. Gezegd werd, „dat het tijdstip van ontruiming zo zal worden gekozen, dat er gelegenheid tot een gesprek zal zijn. De leden van het college die het meest bij de metro zijn betrokken hebben daarvoor de eerste tijd gereserveerd".
Het overleg tussen het gemeentebestuur en de actiegroepen is met moeite tot stand gebracht. Pas op 10 maart vond een gesprek plaats. Het leverde geen resultaat op. B en W bleven bij hun mening, dat de metrolijn tot het Centraal Station moet worden afgebouwd; de actiegroepen stelden, dat eerst het werk aan de metro moet worden opgeschort voor zij echt willen onderhandelen.
De gemeenteraad had op 5 maart al twee moties verworpen, waarin om opschorting van de metrobouw werd gevraagd.
Aan de vooravond van de gemeenteraadsvergadering, die beide moties verwierp, hadden B en W een notitie gepubliceerd, waarin gezegd werd, dat het raadsbesluit van mei 1968 om een volledig stadsspoorwegnet aan te leggen geen uitgangspunt van beleid meer was. Niemand hoeft bang te zijn, aldus de notitie, voor doorbraken in veel buurten en daaruit volgende „ongewenste ontwikkelingen. „Dat neemt niet weg", aldus B en W, „dat de lijn in aanbouw, de Oostlijn, moet worden afgemaakt."

B en W veroordeeld tot rectificeren van verklaring van 14 febr.

In een kort geding tegen de gemeente, aangespannen door het wijkcentrum D'Oude Stadt werd de gemeente op 6 maart veroordeeld tot het intrekken van de beschuldigingen jegens de actiegroepen in de Nieuwmarktbuurt, die B en W o.a. in hun verklaring van 14 febr. hadden geuit.

B en W werden door de president verplicht tot het uitgeven van een persbericht, waarin stond, dat zij ten onrechte een verkeerde indruk hadden gewekt. B en W publiceerden daarop een persbericht met de volgende inhoud:

„Bij diens vonnis van 6 maart 1975 in kort geding op vordering van de stichting wijkcentrum d'Oude Stadt, L. H. M. Schimmelpennick, A. Bijlsma en M. J. Stranger gewezen tegen de gemeente Amsterdam, heeft de president van de arrondissementsrechtbank beslist dat het college van B. en W. van Amsterdam in zijn verklaring van 14 februari 1975 zoals op 19 februari 1975 nader aangevuld door de burgemeester ten onrechte de indruk heeft gewekt als zouden in het Nieuwmarktkwartier werkzame groeperingen en actiegroepen verantwoordelijk moeten worden gesteld voor de verijdelde poging tot gewelddadige aanslag op de installaties van de metrowerken.
De president oordeelde zulks onrechtmatig jegens de eisende partijen en droeg ons daarom op deze nadere verklaring als persbericht te doen uitgaan, aan welke opdracht door ons bij deze is voldaan."

Riethof als lid PSP geschorst. Treedt uit de partij

Het dagelijkse bestuur van de PSP maakte op 9 maart bekend, dat het H. Riethof, ex-wethouder van Amsterdam, als lid van de partij had geschorst. Een dag eerder, op 8 maart had het bestuur nog besloten Riethof niet te schorsen, omdat hij als wethouder en gemeenteraadslid had bedankt.

In de avond van de 8ste maart had Riethof echter verklaard de mogelijkheid open te willen houden weer in de raad terug te keren.

De schorsingsprocedure tegen Riethof was door het dagelijks bestuur reeds op 16 nov. 1974 in gang gezet. Het besluit hing toen ook samen met de metrokwestie. Riethof had in een vergadering van de gemeenteraad op 6 nov. gestemd tegen een motie van de PvdA'er P. Treumann, die vroeg de beslissing over de afbouw van de metro voorlopig aan te houden, dit hoewel de PSP de gemeenteraadsverkiezingen was ingegaan met een programma, waarin de bouw van de metro werd afgewezen. Riethof was in Amsterdam lijstaanvoerder van de PSP geweest.

Riethof reageerde op zijn schorsing met de eis dat dit besluit voor 12 maart 20.00 uur moest worden ingetrokken, anders zou hij, samen met een aantal andere PSP-leden bekend maken, welke consequenties zij zouden trekken.

Het besluit werd niet ongedaan gemaakt, waarop Riethof bedankte als lid van de partij.

Uit solidariteit met Riethof zegden toen ook hun lidmaatschap van de PSP op Frans Rijsdijk uit Wageningen, politiek vice-voorzitter van de partij, René Mendel uit Amsterdam, de landelijke scholingssecretaris, en Karel Wolters uit Zwolle, de landelijke penningmeester.

Ook een aantal leden van het gewest Amsterdam van de PSP bedankten, o.w. de voormalige voorzitter van het gewest, Frank Veinder.

Gewest Amsterdam PvdA voor opschorting metrobouw

Het gewest Amsterdam van de Pv dA besloot op 13 maart met 125 tegen 109 stemmen van de PvdA-leden van de gemeenteraad te „vergen", dat zij zich zullen inzetten voor „opschorting van de afbouw van de metro vanaf het Waterlooplein".

De buis van de tunnel ligt tot het Waterlooplein in de grond. Voorbij het Waterlooplein, richting Centraal Station, begint de Nieuwmarktbuurt.
Een van de overwegingen van het gewest is, dat bij het niet doorgaan van de bouw van een volledige stadsspoorlijn de bocht van het tracé door de Nieuwmarkt overbodig wordt. Die bocht was noodzakelijk om bij het Centraal Station zodanig uit te komen, dat daar een station gebouwd kon worden, waar de andere metrolijnen konden aansluiten op de oostlijn.

PSP levert geen opvolger voor Riethof. Fractie PvdA valt uiteen t.a.v. opvolgingskwestie

De Amsterdamse PSP besloot op 11 maart om geen opvolger te leveren voor de afgetreden wethouder Riethof. De partij wil, dat het college van B en W een links programcollege blijft, steunend op de vier partijen, die het programakkoord hebben afgesloten, PvdA, PPR, PSP en D'66, alsmede de CPN.

De wethouder moet komen uit een van de vier partijen van het akkoord. In de praktijk betekent dit, dat de PvdA een vijfde wethouder moet leveren.

De aanwijzing van deze vijfde wethouder leidde op 14 maart tot een breuk in de raadsfractie van de PvdA.

De fractie verkoos met 10 stemmen Paul Rutgers van der Loeff tot kandidaat voor de vacante post, hoewel de gewestraad tot twee maal toe had uitgesproken, dat hij Pitt Treumann als kandidaat wenste. Treumann kreeg zes stemmen.

Treumann staat zeer kritisch tegenover de aanleg van de metro en geldt hierin als tegenstander van PvdA-wethouder Lammers, die de bouw van de oostlijn volledig wel afmaken.

De uitslag van de stemming in de fractie leidde er toe, dat vijf fractieleden de samenwerking met hun partijgenoten opzegden. Dit waren Pelle Mug, Wim Polak, Ernst Dienaar, Astrid Blokpoel en Pitt Treumann. *(NRC/H'blad, Het Parool, De Volkskrant, ANP)*

DUITSLAND (BONDSREPUBLIEK)

UITSLUITEN VERDEDIGERS IN STRAFPROCESSEN ONWETTIG

Het hooggerechtshof in Karlsruhe sprak op 22 maart 1973 als oordeel uit, dat uitsluiting van een verdediger in een strafproces niet in overeenstemming is met de wet.

Aanleiding was het geval van Otto Schily, de verdediger van het lid van de Baader-Meinhofgroep Gudrun Ensslin (pag. 576/1-1972).

Schily was op 17 juni 1972 door de onderzoeksrechter van de verdediging van Ensslin uitgesloten, een besluit, dat op 25 juni door het federale gerechtshof werd bevestigd.

Aanleiding tot de uitsluiting was het feit dat op Ulrike Meinhof bij haar arrestatie op 15 juni 1972 een briefje was aangetroffen, dat van Gudrun Ensslin afkomstig was en uit de gevangenis was gesmokkeld. Schily werd ervan verdacht de brief ongemerkt meegenomen te hebben.

Het hooggerechtshof hief de uitsluiting van Schily op, nadat hij bij het hof in beroep was gegaan. Het hof was van oordeel, dat een advocaat alleen van de verdediging van zijn cliënt mag worden uitgesloten, indien bewezen is, dat hij heeft deelgenomen aan een strafbaar misdrijf van zijn cliënt; alleen verdenking is onvoldoende grond.

Wetswijziging maakt uitsluiten van verdedigers mogelijk

De Bondsregering stelde op 27 nov. 1974 een aantal maatregelen voor, die misbruik van bevoegdheden van verdedigers in de Baader-Meinhofprocessen moeten bemoeilijken.

De regering deed de volgende voorstellen:

Wanneer er verdenking bestaat, dat gevangenen en hun verdedigers met elkaar samenzweren, zouden zij niet langer vrij

met elkaar mogen overleggen. Zij zouden hun gesprekken alleen mogen voeren onder toezicht van een rechter, die met de zaak zelf niets te maken heeft.
Gevangenen zouden geen brieven of documenten mogen ontvangen, wanneer de afzender zich er tegen verzet, dat deze aan de rechter worden voorgelegd.
Processen mogen buiten aanwezigheid van de beklaagden worden gevoerd, wanneer deze zelf een dusdanige gezondheidstoestand hebben veroorzaakt (b.v. door hongerstaking), dat zij niet terecht kunnen staan.
Een beklaagde mag niet meer dan vijf advocaten hebben. Andreas Baader b.v. had toen 22 advocaten.
Gedurende het proces mogen de verdedigers geen verklaringen afleggen, die met de zaak niets te maken hebben.

De Bondsdagafgevaardigden van SPD en FDP bleken niet te kunnen instemmen met de voorgestelde controle op de gesprekken tussen verdachten en hun advocaten in geval van verdenking van samenzwering. Dit voorstel werd daarom door de regering ingetrokken.
Bij de behandeling in de Bondsdag op 18 dec. 1974 trachtte de CDU/CSU d.m.v. amendering dit punt weer in de wet te krijgen, maar slaagde daarin niet.
Het wetsontwerp werd daarop unaniem aanvaard. *(NZZ, NRC/H'blad)*

KLACHTEN OVER ISOLATIEFOLTER; HONGERSTAKING, OVERLIJDEN HOLGER MEINS

Van de zijde van de gevangen zittende leden van de Baader-Meinhofgroep is verschillende malen geklaagd over „isolatiefolter". Zij zouden geen contact met elkaar en de andere gevangenen mogen onderhouden en ook van de buitenwereld geïsoleerd zijn. Dit zou een vorm van „geestelijke foltering" zijn. Uit protest hiertegen begonnen de gevangenen op 13 sept. 1974 een hongerstaking.
Eén van de gevangen leden van de groep, Holger Meins, is aan de gevolgen van de hongerstaking op 9 nov. 1974 overleden.
Twee anderen, Wolfgang Grundmann en Klaus Jüngschke, werden op 12 nov. naar een ziekenhuis overgebracht.
De federale minister van justitie, Hans-Jochen Vogel, diende op 13 nov. een aanklacht in tegen de vier advocaten van Meins. Hij beschuldigde hen ervan „lasterlijke beweringen" te hebben verspreid. De advocaten hadden in samenhang met de dood van Meins gesproken van „een executie in termijnen" en „een moord", die geruime tijd van tevoren door de Westduitse justitie zou zijn voorbereid.

Bezoek Sartre aan Baader

Het federale gerechtshof in Karlsruhe gaf op 25 nov. de Franse filosoof Jean-Paul Sartre toestemming een bezoek te brengen aan Andreas Baader in diens gevangenis in Stammheim bij Stuttgart.
Sartre wilde naar zijn zeggen met Baader van gedachten wisselen om na te gaan, wat de dieper liggende motieven van de RAF zijn. Voor dit doel wilde hij hem enkele vragen stellen, die „voor het begrijpen van de huidige wereld van essentieel belang zijn".
Bovendien wilde hij een indruk krijgen van de omstandigheden, waaronder Baader gevangen wordt gehouden.
In een interview met de Westduitse televisie op 2 dec. ging Sartre nader in op de redenen voor zijn verzoek om een onderhoud met Baader.

Sartre wilde proberen Baader ervan te overtuigen, dat deze zijn houding moet wijzigen. Hij meende, dat de leden van de Baader-Meinhofgroep weliswaar hebben „gedwaald", maar zij verdienden niettemin de sympathie van mensen, die links zijn.
Hij had het gevoel, dat de terroristische acties van de groep niet werden gesteund door „de proletarische massa's". Sartre wilde Baader hierover ondervragen. Hij had de indruk, dat de groep een „putschstrategie" wilde toepassen.

Sartre heeft op 4 dec. een uur lang met Baader gesproken.
Na afloop van het onderhoud gaf Sartre een persconferentie, waarop hij de Westduitse autoriteiten beschuldigde van foltering door de manier, waarop zij Baader gevangen hielden. Baader en de andere leden van de groep zouden leven in witte cellen, waar zij niets anders hoorden dan „drie maal per dag de stappen van de gevangenisbewaarders"'.
Sartre stelde: „dit is een andere soort foltering dan bij de Nazi's, nl. een psychische".
Hij zag hiervoor drie redenen: in de eerste plaats moet de gevangene zich niet meer kunnen verdedigen, omdat hij psychisch en intellectueel kapot wordt gemaakt; in de tweede plaats moet hij gek worden; in de derde plaats moet hij sterven.
Sartre klaagde er over, dat hij slechts kort met Baader had kunnen spreken. Op de vraag of hij in ene dergelijke situatie in Frankrijk een gevangene zou kunnen bezoeken antwoordde hij ontkennend.
Volgens Sartre zou Baader er zeer verzwakt uitzien, omdat hij door de hongerstaking 15 tot 20 kilo aan gewicht verloren had. Zijn gezicht zou dat zijn van een mens die gefolterd en uitgehongerd wordt.
Over het gesprek zelf zei Sartre: „Baader probeert een andere maatschappij te creëren. Dat is niet schandalig, op zijn hoogst politiek irrelevant. Men mag over zijn daden oordelen, zoals men wil, maar de poging was eerlijk bedoeld".
Het bezoek van Sartre aan Baader was georganiseerd door de advocaat Croissant van de Baader-Mein-

Jean-Paul Sartre (2-de van rechts), vergezeld van de advocaat van de Baader-Meinhofgroep Klaus Croissant (l) en Daniel Cohn-Bendit (r).

hofgroep. Deze leidde ook Sartre's persconferentie in met een lange uiteenzetting over het optreden van de Duitse autoriteiten.
Het ministerie van justitie van Baden-Württemberg reageerde op de persconferentie met een verklaring, waarin de beschuldigingen van foltering van de hand gewezen werden. Er werd op gewezen, dat Baader, sinds hij op 7 nov. 1974 naar de gevangenis in Stammheim was overgebracht 35 maal bezoek had gekregen van zijn advocaten met een totale duur van 42 uur. Verder zou hij in regelmatig contact staan met artsen en ambtenaren van de gevangenis. Ook had hij de mogelijkheid dagelijks vier uur contact te hebben met Jan-Carl Raspe, eveneens een gevangen lid van de RAF.

Briefwisseling Heinemann-Ulrike Meinhof

Oud-president van de Bondsrepubliek Gustav Heinemann maakte op 15 dec. 1974 bekend, dat hij een brief had geschreven aan Ulrike Meinhof, waarin hij aandrong op het afbreken van de hongerstaking. Heinemann stelde, dat de geuite bezwaren tegen de behandeling in de gevangenis zonder grond waren.
Eventuele nog bestaande bezwaren werden onderzocht. Er was daarom geen reden meer de hongerstaking ook nog maar een dag langer voort te zetten.
Het doel zich zelf door een hongerstaking onbekwaam te maken in de processen te verschijnen was door de veranderingen in het strafprocesrecht (zie boven) doorkruist.
Wanneer de gevangenen overigens geloofden met een zelfopoffering politieke uitwerkingen te kunnen bereiken, dan vergisten zij zich.
In het begin van zijn brief bracht Heinemann in herinnering, dat hij in een beledigingszaak ooit als advocaat voor Ulrike Meinhof was opgetreden. Hij merkte vervolgens op, dat hij sindsdien haar weg opmerkzaam had gevolgd.
Daarop schreef Heinemann: „U wilt gebreken in onze samenleving — wat U daaronder ook mag verstaan — uit de weg ruimen en degenen helpen, die onder zulke gebreken lijden. U zult dat doel langs Uw weg niet bereiken, wel echter maakt U alle inspanningen moeilijker van degenen, die zich op een andere manier voor een verbetering inspannen."
Op 17 dec. publiceerde advocaat Croissant het antwoord van Ulrike Meinhof aan Gustav Heinemann. In dit antwoord werden de oude beschuldigingen van isolatiefolteringen herhaald. Heinemann werd uitgenodigd een bezoek te brengen aan Meinhof en haar medegevangenen Andreas Baader en Werner Hoppe. Daar zou hij zich van de omstandigheden, waaronder de leden van de Baader-Meinhofgroep gevangen gehouden worden, kunnen overtuigen. Heinemann liet dadelijk weten niet op de uitnodiging te zullen ingaan. Voorts stelde Ulrike Meinhof twee eisen: Of de isolatie van de andere gevangenen moest worden opgeheven, dan wel moesten alle „politieke gevangenen" in één inrichting ondergebracht worden, waarbij de onderlinge isolatie moest worden beëindigd. Bij het niet-vervullen van deze eisen zou de hongerstaking worden voortgezet.

Persconferentie Paul Österreicher van Amnesty International

Sinds eind nov. 1974 heeft Paul Österreicher, een Anglicaanse predikant en secretaris van de Britse sectie van Amnesty International, op verzoek van familieleden van de gevangen neo-anarchisten geprobeerd een compromis te vinden, waardoor een eind aan de hongerstaking gemaakt kon worden.
Op 16 dec. 1974 bracht Österreicher in Hamburg op een persconferentie verslag uit van zijn inspanningen. Österreicher had bezoeken gebracht aan Baader en 8 andere gevangenen. Hij was daarbij tot de conclusie gekomen, dat de verwijten van isolatiefolter onjuist waren.
Aan de andere kant leek het hem niet helemaal te rechtvaardigen om enkele gevangenen lange tijd geïsoleerd te houden. Dat gold speciaal voor de Nederlander Ronald Augustin, die in de gevangenis van Hannover van alle contact verstoken was. Hiervoor zou snel een oplossing gevonden moeten worden, omdat radio en kranten sociaal contact niet kunnen vervangen.
Volgens Österreicher wachtten de gevangenen op een goede reden om hun hongerstaking af te breken. De speelruimte om een compromis te bereiken achtte hij echter heel klein. Zijn streven was er op gericht de voorwaarden, waaronder de hongerende neo-anarchisten gevangen gehouden werden op korte termijn zo te veranderen, dat elk verwijt over isolering volkomen ongegrond zou zijn. Anderzijds hoefden naar zijn zeggen de Westduitse autoriteiten zich niet door beschuldigingen te laten chanteren, als zouden zij van isolatiefolter gebruik maken.
Österreicher had tijdens de gesprekken de indruk gekregen dat Ulrike Meinhof verbitterd en gebroken was. Andreas Baader daarentegen zag zichzelf als een persoon „van historische betekenis".
Kort na de persconferentie van Österreicher, op 19 dec., besloot de rechtbank in Osnabrück de omstandigheden waaronder Ronald Augustin gevangen zat, te verlichten. Hij mocht aan gemeenschappelijke bijeenkomsten met andere gevangenen deelnemen en ook met hen worden gelucht.

Dorststaking. Beëindiging hongerstaking

Vanaf 3 febr. van dit jaar weigerden de aan de hongerstaking deelnemende gevangenen ook vloeistof tot zich te nemen.
Op 5 febr. echter besloten de gevangenen hun honger- en dorststaking af te breken. De beëindiging gebeurde, nadat een anonieme „commandocentrale van de Rote Armee Fraktion" hiertoe „bevel" gegeven had.
In de brief, waarin dit bevel gegeven werd, werd verklaard, dat het geen zin had de strijd verder te escaleren, aangezien bereikt was, wat te bereiken viel. Wanneer de hongerstaking zou worden voortgezet, zou dit inhouden, dat de honger- en dorststakers zouden worden opgeofferd.
Volgens advocaat Croissant was de beslissing gevallen in de ochtend van de 5de febr. tijdens een gemeenschappelijk gesprek dat Andreas Baader, Ulrike Meinhof, Gudrun Ensslin, Jan-Carl Raspe en Carmen Roll in de gevangenis in Stammheim hadden gevoerd. Na dit gesprek telefoneerden zij met de leden van de Baader-Meinhofgroep in de andere gevangenissen om hun mee te delen, dat de strijd tegen de isolatiefolter gestaakt moest worden.
Wie de brief geschreven had, wilde Croissant niet zeggen. Het ministerie van justitie in Baden-Württemberg vermoedt echter, dat de brief in de gevangenis van Stammheim geschreven is, waarschijnlijk door Baader zelf. Vervolgens zou de brief de gevangenis zijn uitgesmokkeld en in West-Berlijn op de post zijn gedaan. *(NRC/H'blad, NZZ, DPA, FAZ, Le Monde, The Times)*

(Vor. ber. pag. 161 e.v.-1975)

ANGOLA

ONAFHANKELIJKHEIDSAKKOORD EN OVERGANGSREGERING. DE KWESTIE-CABINDA EN VERDERE ONTWIKKELINGEN

Het op pag. 176/3 vermelde onafhankelijkheidsakkoord voor Angola werd op 15 jan. te Alvor getekend door Agostinho Neto (MPLA), Roberto Holden (FNLA) en Jonas Savimbi (UNITA) en door de Portugese ministers Mario Soares (buitenlandse zaken), Antonio de Almeida Santos (inter-territoriale coordinatie) en majoor Eduardo Augusto de Melo Antunes (zonder portefeuille). De plechtigheid werd bijgewoond door de Portugese president, generaal Francisco da Costa Gomes, premier Gonçalves en waarnemend hoge commissaris Rosa Coutinho.

Het akkoord telde 60 artikelen. De voornaamste ervan luiden als volgt:

I. De onafhankelijkheid van Angola

1) De Portugese staat erkent de bevrijdingsbewegingen — het Nationaal Angolees Bevrijdingsfront (FNLA), de Volksbeweging voor de Bevrijding van Angola (MPLA) en de Nationale Unie voor de Totale Onafhankelijkheid van Angola (UNITA) — als de enige legitieme vertegenwoordigers van het volk van Angola.

2) De Portugese staat bevestigt plechtig zijn erkenning van het recht van het volk van Angola op onafhankelijkheid.

3) Angola vormt één ondeelbare eenheid, binnen zijn huidige geografische en politieke grenzen, en in dit verband is Cabinda een onvervreemdbaar onderdeel van (het) Angolese grondgebied.

4) De onafhankelijkheid en volledige soevereiniteit van Angola zal op 11 nov. 1975 in Angola plechtig worden geproclameerd door de president van de Portugese republiek of door een speciaal benoemde vertegenwoordiger van de president.

5) Tot de proclamatie van de onafhankelijkheid zal de macht worden uitgeoefend door de hoge commissaris en door een overgangsregering, die op 31 jan. 1975 in functie zal treden.

6) De Portugese staat en de drie bevrijdingsbewegingen bevestigen volgens dit akkoord formeel een algemeen staakt-het-vuren, dat reeds de facto door hun strijdkrachten in het hele Angolese grondgebied werd nageleefd. Vanaf deze datum zal elk gebruik van geweld anders dan krachtens besluit van de rechtmatige autoriteiten ter verhindering van interne gewelddaden of agressie vanuit het buitenland als illegaal worden beschouwd.

7) Na het staakt-het-vuren zullen de strijdkrachten van het FNLA, de MPLA en de UNITA posities kiezen in de gebieden en plaatsen, waar zij thans gelegerd zijn, totdat de bepalingen uit hoofdstuk IV van dit akkoord van kracht worden.

8) De Portugese staat belooft geleidelijk en niet later dan aan het eind van de overgangsperiode alle bevoegdheden die hij bezit en uitoefent in Angola aan de Angolese soevereiniteitsorganen over te dragen.

9) Met de afsluiting van dit akkoord zal een amnestie worden verleend m.b.t. alle gevolgen van de patriottische acties, die in de loop van de nationale bevrijdingsstrijd in Angola werden gevoerd en die krachtens de toen geldende wetgeving als strafbaar zouden zijn beschouwd.

10) De onafhankelijke staat Angola zal zijn soevereiniteit volledig en vrijelijk uitoefenen, zowel intern als op internationaal niveau.

Tijdens de onafhankelijkheidsbesprekingen over Angola links op de voorgrond minister Almeida Santos met verder v.l.n.r. Agostinho Neto, een Portugese functionaris, Roberto Holden, Mario Soares en Jonas Savimbi.

II. De Hoge Commissaris

11) De president van de republiek en de Portugese regering worden in Angola tijdens de overgangsperiode vertegenwoordigd door de hoge commissaris, die de belangen van de Portugese republiek moet verdedigen.

13) Het behoort tot de taak van de hoge commissaris om (...) de vergaderingen van de ministerraad bij te wonen als hij dat wenselijk acht (maar...) zonder stemrecht; om wetten en decreten, opgesteld door de overgangsregering, te ondertekenen, goed te keuren en te doen afkondigen; om samen met het presidentiële college de leiding van de nationale defensiecommissie te verzekeren; en om de buitenlandse politiek van Angola tijdens de overgangsperiode te leiden, bijgestaan door het presidentiële college.

III. De overgangsregering

14) De overgangsregering wordt voorgezeten en geleid door het presidentiële college.

15) Het presidentiële college bestaat uit drie leden, één van elke bevrijdingsbeweging, en heeft tot voornaamste functie het leiden en coördineren van de overgangsregering.

17) De besluiten van de overgangsregering worden genomen met tweederde meerderheid, onder het wisselend voorzitterschap van de leden van het presidentiële college.

20) De ministers van de overgangsregering worden benoemd in gelijke verhouding door het FNLA, de MPLA en de UNITA, en door de president van de Portugese republiek, en zij worden beedigd door de hoge commissaris.

21) Gezien het overgangskarakter van de regering is de verdeling van de ministeries als volgt geregeld: a) de president van de Portugese republiek zal de ministers benoemen van economische zaken, van openbare werken, huisvesting en stadsontwikkeling, en van transport en verbindingen; b) het FNLA zal de ministers benoemen van binnenlandse zaken, van gezondheid en sociale zaken en van landbouw; c) de MPLA zal de ministers benoemen van voorlichting, van planning en financiën en van justitie; d) de UNITA zal de ministers benoemen van arbeid en sociale voorzieningen, van onderwijs en cultuur en van natuurlijke hulpbronnen.

22) De staatssecretariaten, zoals voorzien in dit akkoord, worden op de volgende wijze verdeeld: a) het FNLA zal een staatssecretaris benoemen voor voorlichting, een voor arbeid en sociale voorzieningen en een voor handel en toerisme; b) de MPLA zal een staatssecretaris benoemen voor binnenlandse zaken, een voor arbeid en sociale voorzieningen en een voor industrie en energie; c) de UNITA zal een staatssecretaris benoemen voor binnenlandse zaken, een voor voorlichting en een voor visserij.

24) Het behoort tot de taak van de overgangsregering om (...) bij te dragen tot en samen te werken bij het op voorspoedige wijze leiden van het dekolonisatieproces tot het bereiken van totale onafhankelijkheid (...); om het houden van algemene verkiezingen voor de constituerende vergadering van Angola voor te bereiden en te verzekeren; om middels decreten de wetgevende functie uit te oefenen (...); om de reorganisatie van de rechterlijke macht in Angola uit te voeren; om de economische, financiële en

monetaire politiek te bepalen en de noodzakelijke structuur te scheppen, die tot de snelle ontwikkeling van de economie van Angola moeten voeren ...

26) De overgangsregering kan niet op initiatief van de hoge commissaris worden ontslagen; elke wijziging in haar samenstelling moet worden geregeld door overeenstemming tussen de hoge commissaris en de bevrijdingsbewegingen.

27) De hoge commissaris en het presidentiële college zullen alle moeilijkheden die uit de regeringsarbeid voortvloeien trachten op te lossen in een geest van vriendschap en door wederzijds overleg.

IV. De Nationale Defensiecommissie

Hierbij wordt een nationale defensiecommissie ingesteld van de volgende samenstelling: de hoge commissaris, het presidentiële college en een verenigde generale staf.

31) Een verenigde generale staf wordt hierbij ingesteld. Deze zal bestaan uit de bevelhebbers van de drie onderdelen van de Portugese strijdkrachten in Angola en drie bevelvoerende officieren van de bevrijdingsbewegingen. De verenigde generale staf zal onder het rechtstreekse gezag van de hoge commissaris worden geplaatst.

32) Troepen van de drie bevrijdingsbewegingen zullen met dezelfde totale sterkte worden geïntegreerd met de Portugese troepen tot de gemengde strijdmacht, op de volgende numerieke basis: 8.000 man van het FNLA, 8.000 man van de MPLA, 8.000 man van de UNITA en 24.000 man van de Portugese strijdkrachten.

33) De nationale defensiecommissie zal de geleidelijke integratie van de strijdkrachten in de gemengde strijdmacht, vermeld in het voorgaande artikel, verwezenlijken; in beginsel moet het volgende tijdschema worden aangehouden: Van febr. t/m mei zal per maand in totaal 500 man van elk van de bevrijdingsbewegingen worden geïntegreerd plus 1.500 man van de Portugese strijdkrachten. Van juni t/m sept. zal per maand in totaal 1.500 man van elk van de bevrijdingsbewegingen worden geïntegreerd plus 4.500 man van de Portugese strijdkrachten.

34) Die Portugese troepencontingenten die de in art. 32 vastgestelde quota te boven gaan moeten per 30 april 1975 uit Angola zijn teruggetrokken.

35) De evacuatie van het contingent van de Portugese strijdkrachten, dat in de gemengde strijdmacht is geïntegreerd, zal na 1 okt. 1975 beginnen en moet per 29 febr. 1976 zijn voltooid.

36) De nationale defensiecommissie zal gemengde politietroepen organiseren om de openbare wet en orde te handhaven.
37) Het verenigde politie-opperbevel zal drie leden tellen, één uit elk van de bevrijdingsbewegingen, en er zal een collectieve leiding zijn waarbij het voorzitterschap beurtelings door elk lid wordt waargenomen. De troepen zullen onder het gezag en het toezicht van de nationale defensiecommissie staan.

V. Vluchtelingen en ontheemden

38) Onmiddellijk na de beëdiging van de overgangsregering zullen gemengde commissies met gelijke vertegenwoordiging worden ingesteld, benoemd door de hoge commissaris en de overgangsregering, om de structuur, methode en procedure te beramen en voor te bereiden die nodig zijn om Angolese vluchtelingen op te vangen. (...)

39) Alle personen die in de „vredesdorpen" (sanzalas da paz) werden ondergebracht kunnen naar hun eigen dorpen en huizen terugkeren. De gemengde commissies met gelijke vertegenwoordiging zullen de hoge commissaris en de overgangsregering sociale, economische en andere maatregelen voorstellen om een spoedige terugkeer van ontheemden naar een normaal bestaan te verzekeren alsmede de herintegratie van hun diverse activiteiten in het economische leven van het land.

VI. Algemene verkiezingen voor de constituerende vergadering van Angola

40) De overgangsregering zal algemene verkiezingen voor een constituerende vergadering organiseren uiterlijk binnen 9 maanden na haar installatie, d.w.z. 31 januari 1975.

41) Kandidaten voor de constituerende vergadering zullen uitsluitend worden gesteld door de bevrijdingsbewegingen — FNLA, MPLA en UNITA — als de enige legitieme vertegenwoordigers van het volk van Angola.

42) Na de installatie van de overgangsregering zal een centraal comité worden gevormd, met gelijke vertegenwoordiging van de bevrijdingsbewegingen, om de basiswetten op te stellen en de verkiezingen voor de constituerende vergadering voor te bereiden.

44) De basiswetten zullen van kracht blijven totdat de grondwet van Angola in werking treedt, maar zij mogen niet strijdig zijn met de bepalingen van dit akkoord.

VII. Angolese nationaliteit

45) De Portugese staat en de drie bevrijdingsbewegingen — FNLA, MPLA en UNITA — beloven samen te werken om alle consequenties van het kolonialisme uit te bannen. M.b.t. dit thema leggen het FNLA, de MPLA en de UNITA de nadruk op hun politiek van non-discriminatie, op grond waarvan de kwaliteit van het Angolese staatsburgerschap bepaald wordt door geboorte in Angola of door domicilie aldaar, steeds in zoverre degenen die in Angola hun domicilie hebben zich identificeren met de aspiraties van de Angolese natie middels een bewuste keuze.

46) Het FNLA, de MPLA en de UNITA beloven hierbij alle in Angola geboren personen als Angolese burgers te beschouwen, mits zij niet verklaren, op grond van de bepalingen en binnen de gestelde limiet, dat zij hun huidige nationaliteit wensen te handhaven of een andere te kiezen.

47) Personen, die niet in Angola geboren maar daar wel gevestigd zijn, kunnen de Angolese nationaliteit aanvragen overeenkomstig de regels voor de Angolese nationaliteit zoals die in de basiswetten worden opgenomen.

VIII. Economische en financiële zaken

50) Het FNLA, de MPLA en de UNITA verklaren zich bereid de verantwoordelijkheid te aanvaarden die voortvloeit uit de financiële verplichtingen, welke door de Portugese staat namens en met betrekking tot Angola zijn aangegaan, steeds voorzover die in het werkelijke belang van het volk van Angola zijn aangegaan.

54) Het FNLA, de MPLA en de UNITA beloven het eigendom en de legitieme belangen van de Portugese burgers die in Angola woonachtig zijn te eerbiedigen.

IX. Samenwerking tussen Angola en Portugal

55) De Portugese regering enerzijds en de bevrijdingsbewegingen anderzijds komen overeen tussen Portugal en Angola contacten voor een constructieve en duurzame samenwerking op alle terreinen te leggen in het bijzonder op cultureel, technisch, wetenschappelijk, economisch, commercieel, monetair, financieel en militair terrein, op basis van onafhankelijkheid, gelijkheid, vrijheid, wederzijds respect en wederkerigheid van belangen.

X. Gemengde commissies

56) Technische gemengde commissies met gelijke vertegenwoordiging zullen worden ingesteld door de hoge commissaris, in overleg met het presidentiële college, om oplossingen te zoeken en voor te stellen voor problemen die uit de dekolonisatie voortvloeien en om de grondslagen te leggen voor een actieve samenwerking tussen Portugal en Angola (...)

XI. Algemene bepalingen

58) Alle geschillen die rijzen rond de interpretatie en toepassing van dit akkoord en die niet kunnen worden opgelost volgens de bepalingen van bovenstaand art. 27 zullen worden geregeld door onderhandelingen tussen de Portugese regering en de bevrijdingsbewegingen.

Hoge Commissaris en overgangsregering

Op 28 jan. werd brigade-generaal Antonio Silva Cardoso in Lissabon officieel geïnstalleerd als hoge commissaris in Angola. Hij volgde admiraal Rosa Coutinho op, die volgens *Le Monde* (29-1) vanwege zijn linkse ideeën „ongewenst" werd geacht door het FNLA en de UNITA.

Op 31 jan. droeg Portugal zijn bestuur in Angola over aan de overgangsregering. De plechtigheid vond plaats in het paleis van de gouverneur te Loeanda in aanwezigheid van delegaties van de drie bevrijdingsbewegingen (waarvan de leiders van die bewegingen geen deel uitmaakten) en van speciale afgevaardigden van Kenia, Zambia, Somalia, Kongo en Guinee-Bissau. De overgangsregering werd beëdigd door Antonio de Almeida Santos, de Portugese minister voor inter-territoriale coördinatie. De drie leden van het presidentiële college waren volgens *Reuter/UPI:* Johny Eduardo (FNLA), Lopo Do Nascimento (MPLA) en José N'Delé (UNITA). Onder de drie door Portugal benoemde ministers was, aldus de *NZZ* (4-2), Vasco Vieira de Almeida, minister van economische zaken in het eerste Portugese kabinet na de omwenteling.

Vreugde in Loeanda na de ambtsaanvaarding op 31 januari door de overgangsregering.

Cabinda en het FLEC

Het onafhankelijkheidsakkoord i.z. Angola stelde in art. 3 dat Cabinda een onvervreemdbaar onderdeel van Angola is. Hiermee distantieerde ook Portugal zich nadrukkelijk van een afscheidingsbeweging in deze enclave die door een smalle strook grondgebied van Zaire en door de brede monding van de Kongo-rivier van de rest van Angola gescheiden is.

Deze afscheidingsbeweging, Frente de Libertaçao do Enclave de Cabinda (FLEC), bestaat uit drie elkaar beconcurrerende vleugels, die het er echter over eens zijn dat het olierijke Cabinda (zie pag. 303/2 - 1974) los van Angola onafhankelijk moet worden. Dan zouden de 80.000 inwoners van Cabinda de olierijkdommen ook niet met de 5 mln Angolezen hoeven te delen. Het FLEC beroept zich voor zijn standpunt op het „Verdrag van Simulambucu".

Dit verdrag werd op 1 febr. 1885 in de haven van Simulambucu aan boord van het Portugese korvet „Rainha de Portugal" gesloten tussen Portugal en koning Ibiala Mambona van Cabinda, die daarmee de Portugese „bescherming" over zijn land aanvaardde nadat een Franse troepenmacht vanuit het noorden had getracht Cabinda te veroveren. Op de conferentie van Berlijn (1885) werden de Portugese aanspraken op Cabinda vervolgens erkend. Het gebied werd spoedig een Portugese kolonie, die in 1950 als 15de district bij Angola werd ingelijfd.

Terwijl de Angolese bevrijdingsbeweging gedurende een korte periode in 1961 en sinds 1964 voortdurend in het noorden van Cabinda een guerrilla tegen het Portugese leger voerde, ontplooide de afscheidingsbeweging haar activiteiten in de buurlanden van Cabinda. Hierover berichtten het *Angola Bulletin* (dec. 1974 en *Vrij Nederland* (14-12-1974) o.m.:

De eerste separatistische beweging, de MLEC (Movimento de Libertaçao do Enclave de Cabinda, bevrijdingsbeweging voor de enclave Cabinda) ontstond in 1960 in Kongo-Brazzaville uit een aantal organisaties voor onderlinge hulp van inwoners van Cabinda in Kongo-Brazzaville. Voorzitter was toen Luis Ranque Franque.

In december 1961 volgde een splitsing in de MLEC. De afgescheiden groep, CAUNC genaamd, pleitte voor aansluiting van Cabinda bij het tegenwoordige Zaire. Op 4 december 1963 werd tenslotte het FLEC (Frente de Libertaçao do Enclave de Cabinda, bevrijdingsfront voor de enclave Cabinda) in Kongo-Brazzaville opgericht als een samensmelting van MLEC, CAUNC en een derde beweging Alliamca. Voorzitter werd weer Luis Ranque Franque.

In deze periode was het FLEC voor Portugal van groot nut omdat deze beweging voorkwam dat de grote kolonie van inwoners van Cabinda in Kongo-Brazzaville steun ging geven aan de gewapende strijd van de MPLA. Algemeen wordt aangenomen dat het FLEC in deze jaren indirecte steun van Portugal ontving.

In 1964 vroeg Ranque Franque op een conferentie van staatshoofden van de Organisatie van Afrikaanse Eenheid in Cairo de erkenning van het FLEC door deze organisatie. Dit verzoek werd echter afgewezen.

Na de omwenteling van 25 april 1974 in Portugal blijkt het FLEC twee buitenlandse hoofdkwartieren te hebben.

In Brazzaville staat de beweging onder leiding van Augusto Tchioufou, in Kinsjasa onder Ranque Franque. De verdeeldheid in het FLEC is een direct gevolg van de strijd die zowel de regering in Brazzaville als die in Kinsjasa voeren om een overheersende invloed op het FLEC te krijgen.

Ranque Franque, een welvarend zakenman in Kinsjasa en een goede vriend van president Moboetoe, verklaart dat de groep in Brazzaville slechts een „afdeling" van het front onder zijn leiding is. Tchioufou, tot voor kort directeur van de Franse oliemaatschappij ELF in Kongo-Brazzaville beweert daarentegen dat Ranque Franque slechts ere-voorzitter van de beweging is, terwijl hij de werkelijke voorzitter is. „Bij gebrek aan financiële, materiële en morele steun van de bevolking van Cabinda heeft Ranque Franque de organisatie moeten verlaten om zich geheel aan zijn vroegere functie bij de brouwerij van Kinsjasa te wijden. Kort na de 25ste april 1974 liet hij via radio-Kinsjasa voor het eerst weer iets van zich horen," aldus Tchioufou.

Achter deze twee elkaar bestrijdende groeperingen zitten duidelijk de twee rivaliserende regeringen van Zaire en Kongo-Brazzaville. Beide landen geven hun protégé's diplomatieke en materiële steun en zendtijd op het radio-zenders. (. . .)

Ranque Franque meende zijn doel vooral te kunnen bereiken door te steunen op zijn grote vriend Moboetoe: „Moboetoe doet alleen maar zijn plicht door een gekoloniseerd land te helpen zijn onafhankelijkheid te krijgen." De Portugese president De Spinola, die allerlei kleine bewegingen in Angola naar voren haalde om de bevrijdingsbewegingen te isoleren, nodigde half juni (1974) Ranque Franque voor besprekingen over Cabinda uit naar Lissabon. Maar na overleg met president Moboetoe wees deze de uitnodiging van de hand: „Wij voeren liever besprekingen op het grondgebied van een vrij en onafhankelijk Afrikaans land."

Ranque Franque vroeg De Spinola om naar Zaire te komen. (. . .)

Moboetoe nam tenslotte contact met collega De Spinola op, en op voorstel van Moboetoe ontmoetten beide presidenten elkaar op 14 september jl. op de Kaap Verdische Eilanden (zie pag. 675/2-'74). Ranque Franque bevestigde dat de toekomst van Cabinda een van de punten van overleg vormde.

Ondertussen verplaatste het concurrerende FLEC-Brazzaville in juni 1974 haar hoofdkwartier naar

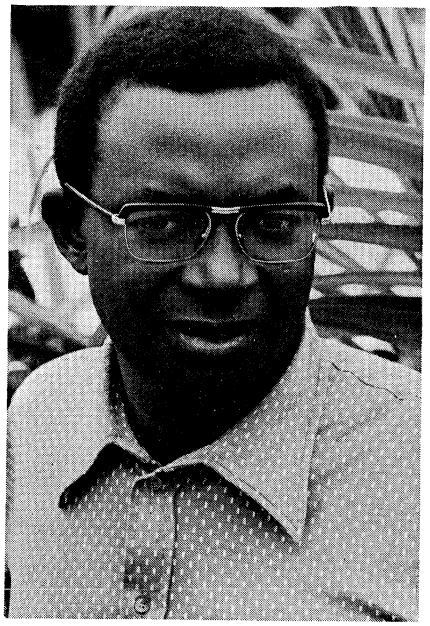

Augusto Tchioufou.

Cabinda. Op 30 juni vond op een congres in Pointe Noire in Kongo-Brazzaville een fusie van dit FLEC met twee kleinere bewegingen plaats. Augusto Tchioufou werd weer tot voorzitter gekozen, Ranque Franque — die niet was komen opdagen — werd tot ere-voorzitter benoemd. De naam FLEC bleef behouden, maar is thans een afkorting voor de nieuwe naam Frente de Libertaçao do Estado de Cabinda (bevrijdingsfront van de staat Cabinda).

Op 10 juli 1974 reisde een delegatie van dit FLEC-Cabinda naar Lissabon voor besprekingen met de Portugese autoriteiten.

In de zomer van 1974 nam de kracht van FLEC-Cabinda aanzienlijk toe door het toetreden van Alexandre Taty tot deze beweging. Taty, afkomstig uit Cabinda, was een van de leiders van Roberto Holdens bevrijdingsbeweging FNLA. In 1962 bij de oprichting van de GRAE, de Angolese regering in ballingschap van Holden, kreeg Taty de post van minister van bewapening. In 1964 verliet Taty het FNLA en de GRAE, tegelijk met Jonas Savimbi. Terwijl de laatste een eigen bevrijdingsbeweging, UNITA, oprichtte, liep Taty over naar de Portugezen.

Daar maakte hij snel carrière. Hij werd hoofd van de T.E.'s, de Tropas Especiais, de speciale eenheden van de PIDE, geheel bestaande uit Afrikanen. In deze rol bestreed Taty met zijn strijdmachten de MPLA.

Toen Portugal zich na de omwenteling van april 1974 bereid verklaarde een eind aan de koloniale oorlog te maken zocht Taty met zijn manschappen zijn heil bij het FLEC-Cabinda. De Portugese militaire en bestuurlijke autoriteiten in Cabinda verleenden hierbij hun medewerking. De strijdmacht van een paar honderd man behield zijn wapens en bleef in de vroegere barakken wonen.

Sinds het aftreden van De Spinola op 30 sept. 1974 sprak de Portugese regering zich duidelijker dan voorheen uit tegen afscheiding van Cabinda. Zo zei de Portugese minister van Buitenlandse Zaken, Mario Soares, op 9 nov. 1974 in Algiers op een persconferentie: „Voor ons is Cabinda een integraal onderdeel van het grondgebied van Angola. In overeenstemming met de resoluties van de Verenigde Naties over dit onderwerp respecteren wij de nationale eenheid van onze vroegere koloniën."

Een soortgelijke verandering trad er ook in Cabinda op. Mogelijk is Lissabon erin geslaagd een langzame zuivering door te voeren in de rangen van het koloniale, militaire en burgerlijke bestuur in Cabinda. Nadat deze autoriteiten maandenlang het FLEC hadden gesteund kwam het Portugese leger in okt. voor het eerst in actie tegen de militaire activiteiten van het FLEC in Cabinda. In een legercommuniqué werd bekend gemaakt dat het Portugese leger een grote wapenopslagplaats van het FLEC had ontdekt. Een grote hoeveelheid automatische wapens werd in beslag genomen bij de eerste gewelddadige confrontatie op 12 okt. 1974.

Deze wapens heeft het FLEC „van een Afrikaans land ontvangen" aldus het weekblad Epanza uit Zaire. Dit onbekende Afrikaanse land kan echter alleen maar Zaire zelf zijn.

Het werd duidelijk dat het FLEC met zijn leger van ongeveer 500 goed opgeleide PIDE-militairen en vele honderden vrijwilligers een machtsgreep in Cabinda aan het voorbereiden was. Volgens de Canadese journalist Jacques Roy, die twee maanden in dit gebied reisde, kreeg het FLEC-Cabinda hiervoor belangrijke steun van de Franse oliemaatschappij Compagnie Française de Pétrole. Deze schonk het FLEC in september in Kongo-Brazzaville twaalf vrachtwagens en een bedrag van 17 miljoen franc. De MPLA heeft tevergeefs geprobeerd te voorkomen dat deze vrachtwagens Cabinda zouden bereiken.

Daarnaast ontving FLEC-Kinsjasa van Moboetoe een grote hoeveelheid materiaal, waaronder 35 Land Rovers, FLEC-Cabinda eiste deze auto's voor zich op. Van 19 tot 24 oktober vonden er op de grens van Cabinda met Zaire besprekingen plaats tussen Ranque Franque en de vice-voorzitter van FLEC-Cabinda, Nzita Henrique Thiago. Daarbij werd tenslotte een compromis bereikt: 17 Land Rovers en een vrachtwagen werden aan FLEC-Cabinda afgestaan.

De strijdmacht van het FLEC begon aardig compleet te worden. De leiding werd aan een aantal blanke huurlingen toevertrouwd. In een interview in het Portugese weekblad *Sempre Fixe* (2 november 1974) bevestigde Ranque Franque dat er in Europa 120 huurlingen voor Cabinda waren geworven.

Eind oktober zou dit leger zijn grote slag slaan. Directe aanleiding voor de strijd was de wapenstilstand die de Portugezen op 21 oktober sloten met de MPLA. Hierdoor kreeg de MPLA vrijheid van beweging in heel Angola.

Op 29 oktober kwamen twee voormannen van de MPLA in de stad Cabinda aan om met de Portugese autoriteiten te onderhandelen over het openen van een bureau in deze stad. Het FLEC deed een poging beide vertegenwoordigers uit de weg te ruimen. Het gevolg waren ongeregeldheden in de hele stad. Op 31 okt. en 1 nov. kwam het tot uitgebreide straatgevechten. Gedurende twee dagen was Cabinda van de buitenwereld afgesloten. Alle lucht-, telefoon- en radioverbindingen waren afgesneden. Het FLEC probeerde het vliegveld en andere belangrijke punten te bezetten.

Aanvankelijk traden alleen strijdkrachten van de MPLA tegen het FLEC op. Het Portugese koloniale bestuur en leger waren intern verdeeld. Tenslotte besloot het Portugese leger de kant van de MPLA te kiezen. Nu was het snel met het FLEC afgelopen.

Op 2 nov. werd de Portugese gouverneur en militaire opperbevelhebber in Cabinda, Themudo Barrata, en een groot deel van zijn staf door het Portugese leger gearresteerd op de beschuldiging met het FLEC te hebben samengespannen. Zij werden overgebracht naar de Angolese hoofdstad Loeanda. De Portugese regering benoemde een nieuwe militaire commandant en gouverneur, Lopes Alves. Het hoofdkwartier van het FLEC werd op last van het bestuur gesloten. Om verdere uitbarstingen te voorkomen werd een avondklok ingesteld.

Volgens sommige berichten had Moboetoe op de 31e oktober in de nabijgelegen plaats Kitona in Zaire een legermacht samengetrokken om desgewenst in Cabinda in te kunnen grijpen.

De eenheden van het FLEC die uit de stad Cabinda waren verdreven hergroepeerden zich buiten de stad. In de nacht van 9 op 10 nov. deden zij een nieuwe poging op het Portugese bestuur concessies af te dwingen. Vanuit het grondgebied van Kongo-Brazzaville vielen zij het noorden van Cabinda binnen en bezetten drie Portugese posten: Massabi, Sala Bendje en het hoofdkwartier van de T.E.'s in Chimbue-

te. Daarbij werden twee schildwachten gedood en vier Portugese militairen gewond. Twintig mensen vielen als gijzelaars in handen van het FLEC. In ruil voor hun vrijlating eiste het FLEC toezeggingen van het Portugese bestuur over de afscheiding van Cabinda.
Op 15 en 16 nov. werden de drie posten heroverd door Portugese troepen die uit de hoofdstad Loeanda waren overgevlogen. De Portugese luchtmacht steunde de acties door bombardementen. Hierbij werden zes leden van het FLEC gedood. De anderen vluchtten de grens over naar het buurland Kongo-Brazzaville en namen de gijzelaars mee.
De autoriteiten van Kongo-Brazzaville slaagden erin de gijzelaars te bevrijden. Bovendien werd de leider van de hele operatie gevangen genomen. Het bleek een Fransman van Libanese afkomst te zijn, Jean Kay, die ook in Biafra als huurling heeft gevochten. Dit betekent een eerste duidelijke bevestiging van de aanhoudende geruchten dat het FLEC van blanke huurlingen gebruik maakt, die via Gabon het land zouden binnenkomen.

De regering van Gabon wees deze beschuldiging fel van de hand, maar de vrouw van Kay bevestigde tegenover de pers dat haar man brieven uit Gabon had geschreven, waarin hij zei daar op wapens te wachten en dat ze de „sympathie" hadden van de leiders van het land. De MPLA beschuldigde Frankrijk ervan achter deze steun te zitten omdat dit land de oliebronnen van Cabinda onde controle wil hebben, aldus S. Bosgra van het Angola Comité in N R C/H' b l a d (15-1).

De regering van Kongo-Brazzaville heeft aangekondigd dat de huurling in Kongo-Brazzaville zal worden berecht „wegens misdaden tegen Afrika". In hetzelfde persbericht veroordeelden de autoriteiten in Brazaville „de avonturistische en provocerende acties van bepaalde personen van het FLEC". „Om elke twijfel weg te nemen" werd opnieuw onvoorwaardelijke steun betuigd aan de MPLA. Daarnaast werd echter verklaard dat niets de bevolking van Cabinda zal kunnen verhinderen zijn onafhankelijkheid te verkrijgen.
Dat Kongo-Brazzaville evenals Zaire positief staat tegenover de afscheidingsbeweging blijkt ondermeer uit de woorden van de minister van buitenlandse zaken van Kongo-Brazzaville, David Charles Ganao: „Niemand heeft recht aan de bevolking van Cabinda onafhankelijkheid te weigeren, als zij dat zou willen. Kongo-Brazzaville ziet geen enkele moeilijkheid als Cabinda een onafhankelijke staat wordt".
In de pers van Zaire werden de gezamenlijke acties van het Portugese leger en de MPLA tegen het FLEC gelaakt en werd gesproken van duizenden doden.
Het is waarschijnlijk mede onder druk van Moboetoe, aldus het *Angola Bulletin* (dec. 1974), dat het FNLA van Roberto Holden heeft verklaard zich niet tegen een aparte onafhankelijkheid voor Cabinda te zullen verzetten „als de bevolking van Cabinda dat wenst". Ook Daniël Chipenda erkende volgens het *Angola Bulletin* het recht op zelfbeschikking van Cabinda. Het standpunt van de MPLA werd vastgelegd op de Inter-regionale Conferentie van Militanten, die van 12 tot 20 sept. 1974 werd gehouden. In de na afloop gepubliceerde verklaring stond o.a.: „Cabinda vormt een integraal deel van Angola. (.. . .) De MPLA verdedigt de territoriale ondeelbaarheid van Angola, en zal deze altijd verdedigen. De politiek-bestuurlijke indeling van het onafhankelijke Angola, die zal worden vastgelegd in de toekomstige grondwet, zal een weerspiegeling zijn van de wil van de bevolking, en zal rekening houden met de bijzondere plaatselijke omstandigheden."
(In deze laatste zin van de verklaring geeft de MPLA in feite aan, dat een speciale status voor Cabinda binnen Angola eventueel tot de mogelijkheden behoort.)
De vorming van het gemeenschappelijke front van de drie Angolese bevrijdingsbewegingen en hun gezamenlijk akkoord met Portugal verzwakte de positie van het FLEC. Dit verwierp in een op 6 jan. te Kinsjasa uitgegeven verklaring het akkoord van Mombassa en voegde daaraan toe: „Het volk van Cabinda zal nooit een overgangsbewind erkennen, dat in Loeanda wordt gevormd". Op Lissabon werd een beroep gedaan op korte termijn onderhandelingen met het FLEC over de dekolonisatie van Cabinda te openen. Dit werd ook bepleit in een door radio-Brazzaville op 12 jan. uitgezonden verklaring van het FLEC. Tevens werd voor Cabinda dezelfde aanpak bepleit als de Kaapverdische eilanden (afzonderlijke onafhankelijkheid) hadden genoten, waarbij in het bijzonder in overweging diende te worden genomen dat „gedurende de voorbije 14 jaar geen Angolese politieke organisatie erin is geslaagd zich in Cabinda te vestigen".
Le Monde (15-1) berichtte dat FLEC-leider Ranque Franque volgens de Zairese tv opgeroepen had tot een algemene mobilisatie van de bewoners van Cabinda en hen aangespoord had „zich gereed te houden om voor hun land te sterven".

Chipenda sluit zich aan bij FNLA

Het onafhankelijkheidsakkoord werd behalve door het FLEC ook door de vroegere MPLA-leider Daniël Chipenda (pag. 176/1) verworpen. Als leider van de factie „rebellie van het oosten" heeft hij het bevel over ca. 3.000 goedbewapende aanhangers, die zich in de oostelijke provincie Moxico ophouden.
Op een persconferentie die Chipende op 24 jan. in de Oostangolese stad Loeso hield zei hij dat zijn factie niet streeft naar burgeroorlog maar de eenheid en vrede op het oog heeft. Chipenda verklaarde verder bereid te zijn onmiddellijk een dialoog te beginnen met de Portugese regering, de UNITA en het FNLA.

Beschuldigingen en incidenten droegen echter tot een gespannen sfeer in Angola bij. MPLA-leider Neto beschuldigde op 26 jan. president Moboetoe van Zaire van het treffen van voorbereidingen voor een grootscheepse aanval op Angola; volgens Neto vond in het geheim al een invasie plaats.
Bij een schotenwisseling in Loeanda kwamen op 3 febr. 10 mensen om het leven (o.w. twee Portugese officieren en drie FNLA-militairen) en vijf raakten gewond. Het schieten begon toen Portugese militairen samen met een FNLA-patrouille een menigte probeerden tegen te houden die de winkel van een blanke, die twee Afrikanen zou hebben neergeschoten, wilde plunderen. Volgens een UNITA-woordvoerder droeg de man die met schieten was begonnen het uniform van een Angolese bevrijdingsbeweging. Militairen van MPLA en UNITA hielpen de orde te herstellen, aldus R e u t e r/ A P.

Onder de drie bevrijdingsbewegingen traden duidelijke verschillen in opvattingen aan het licht t.a.v. de betrekkingen met de groep-Chipenda.
Op 13 febr. verwoestten MPLA-troepen de kantoren van Chipenda's groep in Loeanda en Loeso tijdens rellen, waarbij ca. 20 doden vielen. (Volgens andere berichten zou in Loeso een door de MPLA geleid ziekenhuis door Chipenda-aanhangers zijn overvallen.) Daarbij zouden noch de Portugese troepen noch militairen van FNLA en UNITA tussenbeide zijn gekomen. De MPLA beschuldigde de Chipenda-groep ervan vanuit Zaire steun te ontvangen in de vorm van manschappen en materieel en te profiteren van

een „verbazingwekkende passiviteit van de kant van het FNLA en de UNITA".
Nadat de UNITA eerst een soort welwillende neutraliteit t.o.v. Chipenda in acht had genomen, liet de secretaris-generaal van de UNITA, Miguel Puna, op 15 febr. weten dat zijn beweging „bereid was de groep geleid door Daniël Chipenda in haar gelederen op te nemen".
Op 21 febr. deelde Chipenda in Kinsjasa mee dat zijn troepen voortaan deel uitmaken van het FNLA van Roberto Holden.
Een ander geschilpunt tussen de bevrijdingsbewegingen betreft de verkiezingen na de onafhankelijkheid. Het MPLA toonde zich bij monde van Neto (*Le Monde* 5-2) voorstander van één gemeenschappelijke kieslijst van de drie bevrijdingsbewegingen. Fernando Wilson Santos, leider van de UNITA-delegatie in Loeanda en lid van het politieke bureau van deze beweging, noemde op 14 febr. te Parijs het systeem van eenheidslijsten „onaanvaardbaar": „Het zou de weg openen voor een éénpartijbewind". De UNITA daarentegen wenste dat elke bevrijdingsbeweging kandidaten kan stellen. Vanuit Kinsjasa richtte FNLA-leider Roberto Holden op 15 febr. een boodschap tot het Angolese volk, waarin hij de MPLA beschuldigde van pogingen om een „volksmacht" op de been te brengen in Angola. *(Le Monde, NZZ, NRC/H'blad, The Times, Financial Times, Ministry of Mass Communication - Lissabon, Angola Bulletin, Vrij Nederland)*

(Vor. ber. pag. 175/2 e.v.)

GUINEE-BISSAU

VERTREK LAATSTE PORTUGESE TROEPEN

De laatste Portugese troepen hebben op 15 okt. 1974 Guinee-Bissau verlaten zonder de in het akkoord van Algiers (punt 3, pag. 653/1 - '74) vastgestelde uiterste datum van 31 okt. af te wachten. Generaal Carlos Fabiao, de voormalige gouverneur, die op 10 sept. 1974 vertegenwoordiger van Portugal in Guinee-Bissau werd, verliet eveneens het land. Hij zou door een ambassadeur worden vervangen. (*AFP* 18-10)

(Vor. ber. pag. 650/2 e.v. - 1974)

AKKOORDEN MET SENEGAL

Guinee-Bissau en Senegal hebben op 8 jan. te Bissau elf samenwerkingsakkoorden getekend, in het bijzonder m.b.t. de buitenlandse politiek, veiligheid en defensie alsook op economisch en cultureel terrein. (*AFP/Le Monde* 13-1)

FRANCISCO MENDES IN DE SU

Van 19 tot 21 febr. heeft een partij- en regeringsdelegatie van Guinee-Bissau o.l.v. de voorzitter van de raad van regeringscommissarissen (premier) Francisco Mendes een officieel bezoek aan de SU gebracht. Francisco Mendes voerde o.m. besprekingen met premier Kosygin. Tijdens het bezoek vond de ondertekening plaats van een bilateraal akkoord i.z. economische en technische samenwerking, een akkoord i.z. culturele en wetenschappelijke samenwerking, een handelsovereenkomst, een luchtvaartakkoord en andere documenten. (*Soviet News* 25-2)

Francisco Mendes (r.) met Kosygin (l.) op het vliegveld van Moskou.

VN-HULP VOOR REPATRIËRING

De Hoge Commissaris van de VN voor de vluchtelingen prins Sadruddin Aga Khan, heeft 4 miljoen dollar uitgetrokken, voor de repatriëring en de hervestiging van 150.000 mensen in Guinee-Bissau.
Ongeveer 90.000 mensen die tijdens het koloniale tijdperk uit Guinee-Bissau zijn gevlucht verblijven nu in Senegal. Een kleiner aantal vluchtelingen bevindt zich in Gambia en in de republiek Guinee. Anderen zijn ontheemden in Guinee-Bissau.
Omstreeks juni zouden de eerste 50.000 vluchtelingen vanuit Senegal gerepatrieerd moeten zijn. De anderen volgen in de maanden daarna. Men rekent er op, dat het hele programma in ongeveer een jaar voltooid kan zijn. (*NRC/H'blad* 13-3)

BELEIDSMAATREGELEN

Op een persconferentie ter gelegenheid van de eerste verjaardag van de staat Guinee-Bissau op 24 sept. 1974 kondigde Luis Cabral, de voorzitter van de staatsraad van Guinee-Bissau, een aantal beleidsmaatregelen aan:

● Landbouw. „Wij kunnen voorlopig slechts op de rijkdommen van de landbouw rekenen. De boeren, die 99% van onze strijders vormden, hebben tot nu toe niet van de opbrengst van de landbouw kunnen profiteren." Luis Cabral kondigde de volgende maatregelen aan:

— een reorganisatie van de hele landbouwsector,

— een streng toezicht op de uitvoer van landbouwprodukten, „waarbij aan onze landbouwers de echte prijzen worden betaald",

— herziening van de privé sector in de landbouw „ten dienste van onze volkswinkels".

● Handel. Het staatshoofd richtte zich tot de buitenlanders (hoofdzakelijk Portugezen en Libanezen) die altijd de groothandel hebben beheerst. Hij verklaarde dat „de handelaren zich moeten voorbereiden op de veranderingen die in ons economisch systeem zullen worden aangebracht". De staat zal het monopolie krijgen op de handel in alle primaire levensbehoeften en alle import controleren.

● Financiën. Luis Cabral wijdde veel tijd aan deze sleutelsector uit de economie: „Het geld vormt een onderdeel van onze soevereiniteit". Hij heeft op dit gebied drie beslissingen aangekondigd:

— het instellen van een nationale bank, die onmiddellijk geld van Guinee-Bissau in omloop zal brengen,

— het opzetten van een nieuw kredietsysteem,

— een reorganisatie van de belastingen „zodra er rechtvaardige belastingen komen die van het inkomen afhangen".

Luis Cabral kondigde aan dat de hele economie van Guinee-Bissau „geleid en gepland" zal worden om de produktie op te voeren. Hij voegde hieraan toe dat Guinee-Bissau financiële verdragen met Portugal zal sluiten. De leiders van Guinee-Bissau zouden „zo snel mogelijk naar Bissau gaan om de leiding van de economische activiteiten van het land op zich te nemen".
Er is nog geen definitieve keuze gemaakt voor de zetel van de regering. Een jaar geleden was Madina do Boé gekozen als de voorlopige zetel, verklaarde Luis Cabral. „Mogelijk komen er meerdere hoofdsteden", voegde hij eraan toe. (Angola Bulletin nov. 1974)

Uitgevers: Int. Uitg. en Handelmij „Systemen Keesing" B.V., Ruysdaelstraat 71-75, Amsterdam - N.V. Algemene Uitgeverij Keesing, Keesinglaan 2-20, B 2100 Deurne-Antwerpen.

SAIGON OP DE TERUGTOCHT

Terwijl in de loop van 1974 de politieke onderhandelingen tussen de regering-Thieu en de Voorlopige Revolutionaire Regering in La Celle-Saint-Cloud onverrichterzake werden opgeschort en het controleapparaat ter naleving van het bestand in Zuid-Vietnam geheel ophield te functioneren, laaide de nimmer geheel gestaakte strijd in mei 1974 verder op.
Het regeringsleger van Saigon moest vele meestal onderbezette buitenposten opgeven alsmede een aantal districtshoofdsteden.

Op 7 jan. 1975 ging de provinciehoofdstad Phuoc Binh en daarmee de hele provincie Phuoc Long verloren.

Op 11 maart werd met de bestorming van Ban Me Thuot, de hoofdstad van de provincie Darlac, door eenheden van de 320ste Noordvietnamese divisie een grootscheeps offensief ingeluid.

Op 17 maart kondigde president Nguyen Van Thieu de grote militaire terugtocht aan, nadat de vorige dag Ban Me Thuot was gevallen. De drie provincies in het centrale hoogland — Kontoem, Pleikoe en Darlac — werden opgegeven.

Op 19 maart werd bericht dat ook de noordelijke provincies Quang Tri en Thua Tien zonder strijd zouden worden opgegeven.

Op 22 maart gingen Tam Ky, hoofdstad van de provincie Quang Ngai, hoofdstad van de gelijknamige provincie, voor Saigon verloren, dat toen in totaal 11 provincies was kwijtgeraakt. Door de verovering van Tam Ky bereikten de VRR-troepen de kust en werd het noordelijke gebied afgesneden van het zuiden.

De militaire ontwikkelingen doen een geheel nieuwe politieke situatie ontstaan. *NRC/H'blad* (22-3) schreef hierover: „De gebeurtenissen van de afgelopen week in Zuid-Vietnam hebben een volkomen nieuwe realiteit doen ontstaan. Afgewacht moet alleen worden of die tot werkelijke dynamiek in de Zuidvietnamese situatie zal leiden, of alleen maar tot een nieuwe impasse".
Een deel van de voorafgaande gebeurtenissen op politiek en militair terrein worden hieronder samengevat:

Verloop onderhandelingen Saigon-VRR

De in La Celle-Saint-Cloud bij Parijs gevoerde politieke onderhandelingen tussen de twee Zuidvietnamese partijen — Saigon en de Voorlopige Revolutionaire Regering (VRR) — werden na de zitting van 12 april 1974 opgeschort en zijn sindsdien niet hervat.
Na de eerste 18 zittingen, die in de periode 19 maart 1973 t/m 25 juli 1973 werden gehouden (zie pag. 581/1 e.v. - 1973), volgden 9 zittingen die gekenmerkt werden door beschuldigingen over en weer. Op 4 okt. 1973 liep de VRR-delegatie van de 28ste zitting weg uit protest tegen de „in toenemende mate flagrante" schending door Saigon van de vredesakkoorden. Hoewel de VRR-delegatie zich bereid verklaarde de besprekingen op 11 okt. 1973 te hervatten, beschouwde de delegatie van Saigon het overleg als „opgeschort".
Tijdens de 29ste zitting op 25 okt. 1973 las VRR-delegatieleider Dinh Ba Thi een protest voor, suggereerde 31 okt. als datum voor de volgende zitting en vertrok zonder dat de delegatie van Saigon aan het woord gekomen was. Deze liet in een perscommuniqué weten dat de VRR-houding „de wil bevestigt opzettelijk de conferentie te saboteren". De voor 8 nov. geplande zitting werd door Saigon afgezegd vanwege een raketaanval van Noord-Vietnam of de Vietcong op de omgeving van Saigon, een argument dat door de VRR „laster en onredelijke voorwendsels" werd genoemd.
Op 22 nov. vond de 30ste zitting plaats, op 7 dec. de 31ste. Bij deze laatste gelegenheid stelde de delegatieleider van Saigon voor:

1) Het houden van wekelijkse bijeenkomsten, waarbij geen redevoeringen met een polemisch karakter mochten worden gehouden. 2) De vorming van commissies ter behandeling van politieke vraagstukken. 3) Het afspreken van een tijdschema voor een etappegewijze oplossing van de bestaande kwesties en het bereiken van overeenstemming over de termijn voor het houden van algemene verkiezingen.

De VRR-delegatie ging niet op dit voorstel in. Op 21 dec. liep zij weg van de 33ste zitting, nadat de Saigon-afvaardiging haar beschuldigd had van het saboteren van de besprekingen.

Ontmoeting Kissinger-Le Duc Tho

Daags tevoren, op 20 dec. 1973, hadden de Amerikaanse minister van buitenlandse zaken, Kissinger, en de speciale afgezant van de Noordvietnamese regering, Le Duc Tho, elkaar voor het eerst sinds juni 1973 (pag. 568-'73) ontmoet. Tijdens twee gesprekken te Parijs van in totaal vijf uur wisselden zij volgens een gemeenschappelijk communiqué van gedachten over „de problemen van gemeenschappelijk belang in het kader van de huidige situatie. Zij hebben besloten dit kanaal open te houden voor het voeren van discussies in de toekomst wanneer de gebeurtenissen dat vereisen". Verdere mededelingen werden niet gedaan.

Thieu verwerpt verkiezingen en oppert mogelijke uitbreiding strijdtoneel

Tijdens een toespraak te Vung Tau

Militairen en burgers op de vlucht langs hoorfdweg 7.

verklaarde president Nguyen Van Thieu op 29 dec. 1973: „Ik stel dat er geen algemene verkiezingen zullen komen en ik ben er zeker van dat er geen vrede komt omdat de communisten alleen maar Zuid-Vietnam elke dag meer willen verzwakken en dan proberen het in een algemeen offensief te veroveren." Volgens Thieu zouden de besprekingen in La Celle-Saint-Cloud geen politieke oplossing bieden. Hij ontkende dat er een „derde macht" in Zuid-Vietnam bestond; die term werd „door de communisten gebruikt om verdeeldheid te zaaien onder de bevolking teneinde hun machtsovername te vergemakkelijken".

Volgens sommige commentatoren kwamen Thieu's opmerkingen neer op een opzegging van het Vietnam-akkoord dat in art. 12 o.a. bepaalde dat de Nationale Raad van Nationale Verzoening en Eendracht „de vrije en democratische algemene verkiezingen" zal organiseren; deze Raad zou uit „drie gelijke segmenten" bestaan (zie pag. 78/3-1973).
Sinds het officiële bestand had de regering-Thieu tweemaal algemene verkiezingen voorgesteld, maar op voorwaarde dat alle niet-Zuidvietnamese troepen eerst uit Zuid-Vietnam moesten zijn vertrokken (zie pag. 581/2 e.v.-1973). De VRR stemde er nimmer mee in over verkiezingen op deze voorwaarde te spreken.

Op 4 jan. 1974 riep Thieu in een rede in Can-Tho voor het eerst zijn troepen op voortaan ook in de door de Vietcong beheerste gebieden te strijden.

„Voor de strijdkrachten is de oorlog opnieuw begonnen. Wij moeten de communisten niet toestaan te profiteren van een situatie die inhoudt dat hun veiligheid in de zones die zij beheersen zodanig gegarandeerd is dat zij ons kunnen bestoken en onze infrastructuur, onze scholen en onze bruggen kunnen vernietigen. Wij moeten ons actief tonen niet alleen in onze zones, maar ook in de zones waar hun troepen gelegerd zijn." Wij moeten de communisten opzoeken „waar zij zijn" en de economische blokkade van hun zones versterken, want „een korrel rijst is een kogel in het hoofd van de vijand. Wij moeten het eerst tot actie overgaan, wil het leven van onze soldaten èn van ons volk niet nutteloos zijn bedreigd. De dag waarop de communisten bereid zullen zijn te spreken over de vrede, een staakt-het-vuren en verkiezingen zullen wij gelijk met hen het vuren staken", aldus de Zuidvietnamese president.
Thieu zei voorts dat de toestand op het platteland van Zuid-Vietnam zodanig verslechterd was dat de Noordvietnamezen en de Vietcong al een offensief zouden hebben ontketend „als het volk en het hele Zuidvietnamese leger niet tijdig hadden ingegrepen".
Thieu verklaarde dat de 300.000 Noordvietnamezen die al in Zuid-Vietnam waren, versterkt zijn met 100.000 man. „Zij worden allen gedwongen de aanvallen voort te zetten en te proberen het zuiden te veroveren". Maar de communisten, aldus de Zuidvietnamese president, wachten nog steeds op het geschikte ogenblik om een offensief te kunnen beginnen.

Verdere uitwisseling burgergevangenen

De op 25 juli 1973 opgeschorte uitwisseling van burgergevangenen (pag. 584/1 - '73) werd op 8 febr. 1974 hervat.
De vertraging was ten dele te wijten aan de onderbreking in het werk van de Internationale Commissie voor Controle en Toezicht (ICCS) door het vertrek van de Canadese leden (pag. 583/3 - '73) eind juli 1973. Pas nadat hun plaats in okt. door een Perzisch contingent was ingenomen, besloot het ICCS op 7 dec. 1973 het onderzoek van bestandsschendingen te hervatten. Tevens drong de ICCS bij de Gezamenlijke Militaire Commissie (JMC), die uit afvaardigingen van Saigon en de VRR bestond, aan op hervatting van de gevangenenuitwisseling. Op 28 dec. meldde Saigon dat de impasse doorbroken was na overleg van generaal Phan Hoa Hiep (Saigon) met generaal Hoang Anh Tuan (Vietcong) de vorige dag, maar een VRR-woordvoerder ontkende dat er een akkoord was bereikt. Begin febr. werd echter overeengekomen dat Saigon 3.056 burgers en 33 militairen zou vrijlaten, terwijl de Vietcong 224 burgers en 410 militairen zou overdragen. (In de eerste maanden na het bestand had Saigon 26.408 militairen en 1.575 burgers, de Vietcong 5.018 militairen en 413 burgers vrijgelaten.) Op 8 febr. 1974 kwam de uitwisseling weer op gang: de gevangenen van Saigon werden via Loc Ninh overgedragen, die van de Vietcong via Duc Nghiep in het centrale hoogland. Op 7 maart — na de nodige vertraging — werd de operatie officieel afgesloten: in totaal had Saigon sinds het bestand toen 26.880 militairen en 5.081 burgers vrijgelaten (van wie echter 459 gevangenen zich onder bescherming van Saigon plaatsten) en de Vietcong 5.336 militairen en 606 burgers. In deze cijfers waren geen gevangenen begrepen, die sinds het bestand waren aangehouden en over wier vrijlating geen akkoord was bereikt.

Een ander onopgelost probleem betrof de niet-communistische politieke gevangenen die door Saigon werden vastgehouden. De Zuidvietnamese regering had politieke tegenstanders — boeddhisten, katholieken, studenten e.a. — als „communisten" gekwalificeerd en voor de keus gesteld of naar het VRR-gebied te worden gezonden of een „politieke heropvoeding" te ontvangen. Studentenleider Huynh Tan Mam en Huynh Van Trong, een voormalige medewerker van president Thieu, verzochten na hun vrijlating te Loc Ninh op 22 febr. naar Saigon te worden teruggestuurd; daar werden zij teruggebracht in de gevangenis.
De Vietcong beschuldigde de regering van Saigon er volgens A P (8-3-'74) van nog ruim 200.000 militairen en burgers, die eigenlijk aan de VRR hadden moeten worden overgedragen, gevangen te houden. Saigon daarentegen beschuldigde de Vietcong ervan geen uitsluitsel te hebben gegeven over bijna 100.000 Zuidvietnamese militairen en burgers die reeds voor het bestand vermist werden.

Nieuwe voorstellen. Opschorting politieke besprekingen

Tijdens de zitting van 18 jan. 1974 te La Celle-Saint-Cloud stelde de vertegenwoordiger van Saigon voor op 20 juli algemene verkiezingen te doen houden, en voordien alle overige onopgeloste problemen te regelen. De VRR-vertegenwoordiger wees dit voorstel van de hand met het argument dat eerst de urgente zaken moesten worden geregeld: stopzetting van de militaire operaties, vrijlating van de 200.000 door Saigon vastgehouden burgergevangenen en garanties voor een volledige toepassing van de democratische vrijheden door het bewind-Thieu (*Le Monde* 28-1-1974).
Op de zitting van febr. stelde de vertegenwoordiger van Saigon nog het volgende tijdschema voor: 1) een akkoord i.z. alle politieke en militaire problemen m.b.t. de toekomst van Zuid-Vietnam zou op 19 maart moeten worden ondertekend; 2) de Nationale Raad van Nationale Verzoening en Eendracht moest niet later dan 19 april worden ingesteld; 3) die Raad moest de verkiezingsprocedure voorbereiden zodat de campagne eind mei kon beginnen.
De VRR-gedelegeerde handhaafde zijn bezwaren.

Op 22 maart bracht de VRR zelf een uitgebreid vredesplan ter tafel, dat de volgende zes punten omvatte:

1) Onmiddellijk staakt-het-vuren en strikte toepassing van bestand in heel Zuid-Vietnam.

De VRR stelt voor:

„— De regering van elk van de Zuidvietnamese partijen zal onmiddellijk een oproep tot een staakt-het-vuren in dezelfde bewoordingen doen uitgaan, waarin zij haar verplichting opnieuw bevestigt om het bestand in acht te nemen en vrede in Zuid-Vietnam te bewaren, om geschilpunten via onderhandelingen te regelen en om elk gewapend conflict te vermijden, zoals bepaald in artikel 10 van het Parijse akkoord, en waarin zij een beroep doet op alle regeringsinstanties, alle eenheden van de strijdkrachten en de politie onder haar controle om het staakt-het-vuren strikt te eerbiedigen en de vrede te bewaren.

— Het opperbevel van elk van de twee Zuidvietnamese partijen zal in dezelfde

bewoordingen bestandsorders uitvaardigen aan alle geregelde en ongeregelde troepen en de gewapende politie onder zijn controle om alle vijandelijkheden in heel Zuid-Vietnam volledig te staken op een overeengekomen datum en tijdstip en om de bestandsbepalingen, vermeld in het Parijse akkoord (...), nauwgezet uit te voeren. (...)

— De twee Zuidvietnamese partijen zullen de ICCS van het bestandsakkoord in kennis stellen en de commissie alle nodige bijstand en medewerking verlenen zodat die haar taak doeltreffend kan verrichten t.w. de controle en het toezicht op het staakt-het-vuren. (...)"

2) Vrijlating van al het gevangengenomen en gedetineerd civiel en militair Vietnamees personeel.
Volgens de VRR hield het Saigon-bewind meer dan 200.000 burgers van de VRR en de „derde macht" en meer dan 15.000 militairen van de VRR, die voor 28 jan. 1973 waren gevangen genomen, in hechtenis. Die moesten allen worden vrijgelaten, terwijl de twee partijen bovendien alle na 28 jan. 1973 gevangengenomen en gedetineerde militairen en burgers aan elkaar moesten overdragen. De hele uitwisseling moest binnen drie maanden zijn voltooid, d.w.z. uiterlijk op 30 juni 1974. Alle personen, die tot geen van beide partijen behoorden, moesten vrijelijk naar hun gezinnen kunnen terugkeren.

3) Onmiddellijke waarborgen m.b.t. volledige democratische vrijheden voor het volk zoals de vrijheid van meningsuiting, de persvrijheid, vrijheid van vereniging en vergadering, vrijheid van politieke activiteiten, bewegingsvrijheid e.d.

4) De Nationale Raad van Nationale Verzoening en Eendracht, die drie gelijke segmenten omvat, moet met spoed worden ingesteld, uiterlijk drie maanden na bovengenoemde bestandsoproepen en orders tot een staakt-het-vuren.

5) Het organiseren van echt vrije en democratische verkiezingen binnen een jaar na de instelling van de Nationale Raad.

6) Afspraken tussen de twee Zuidvietnamese partijen over de troepenvermindering en demobilisatie. Na de verkiezingen en de vorming van een regering moet een verenigd leger in Zuid-Vietnam worden opgebouwd ter verdediging van de vrede, onafhankelijkheid en soevereiniteit van Zuid-Vietnam.

Terwijl dit VRR-plan door Amerikaanse functionarissen (het meest concrete VRR-plan sinds het bestand volgens hen) en door de Zuidvietnamese oppositie positief werd ontvangen, stelde de delegatie van Saigon te La Celle-Saint-Cloud dat de communisten „op uiterst vage wijze hun vroegere voorstellen" herhaalden.
Op 29 maart kwam de vertegenwoordiger van Saigon, Nguyen Xuan Phong, met een tegenvoorstel dat o.a. inhield:

De vorming van vier paritaire werkgroepen om binnen 30 dagen de vier voornaamste problemen te bestuderen en te regelen, nl. de garantie van de democratische vrijheden, de instelling van de Nationale Raad van Nationale Verzoening en Eendracht, het organiseren van vrije

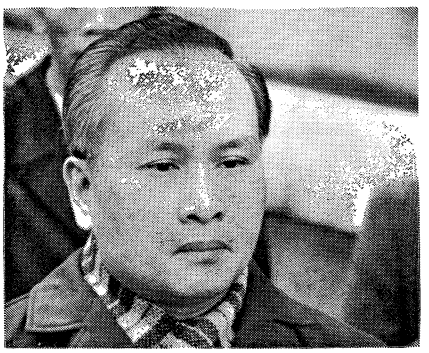

Dinh Ba Thi (VRR).

en democratische algemene verkiezingen onder internationaal toezicht; en de kwestie van de Vietnamese troepen in Zuid-Vietnam. De vraagstukken m.b.t. het staakt-het-vuren zouden parallel geregeld moeten worden door de JMC en de ICCS in Zuid-Vietnam en door de werkgroepen in La Celle-Saint-Cloud. De algemene verkiezingen zouden op 20 juli 1974 moeten worden gehouden of op een andere door beide partijen overeen te komen datum. De modaliteiten zouden binnen 30 dagen moeten worden geregeld door de Nationale Raad, die onmiddellijk na de ondertekening van het uiteindelijke akkoord zou moeten worden gevormd.
De waarnemend leider van de VRR-delegatie, Dinh Ba Thi, reageerde op deze voorstellen met de mededeling dat „het bewind van Saigon in zijn geheel negatieve houding volhardt". Het voorstellen van „een willekeurige datum voor de verkiezingen" was „het paard achter de wagen spannen". Er waren geen vrije verkiezingen mogelijk zonder de garantie van de democratische vrijheden. De voorgestelde vorming van vier werkgroepen had slechts ten doel „de onderhandelingen te rekken en de conferentie in de impasse te laten", aldus Dinh Ba Thi. Een VRR-woordvoerder voegde daaraan toe niet tegen de vorming van subcommissies te zijn, maar die konden slechts efficiënt optreden als „de conferentie in plenaire zitting een akkoord over de principiële kwesties zal hebben bereikt".

Op 12 april verliet de delegatie van Saigon het politieke overleg te La Celle-Saint-Cloud uit protest tegen de bezetting van de basis Tong Le Chan door VRR-troepen na een beleg van 411 dagen (pag. 198/1).
Op 16 april maakte de regering te Saigon bekend dat zij had besloten het politieke overleg voor onbepaalde tijd op te schorten, totdat „de communistische zijde haar goede wil toont om de akkoorden van Parijs ernstiger en concreter te eerbiedigen".
Nadat verscheidene VRR-voorstellen voor een hervatting van de politieke besprekingen door Saigon waren verworpen, deelde de VRR op 13 mei mee dat ook zij haar deelneming aan de politieke besprekingen voor onbepaalde tijd had opgeschort.
Op 10 juni liet de VRR in een verklaring van het ministerie van buitenlandse zaken weten dat zij bereid was de besprekingen in La Celle-Saint-Cloud te hervatten, mits de regering van Saigon een „positief" antwoord gaf op de VRR-voorstellen van 22 maart. Een woordvoerder van het ministerie van buitenlandse zaken te Saigon verweet de communisten de volgende dag „eenzijdige voorwaarden te stellen".
Op 12 juni richtte dit ministerie een vredesoproep van zes punten tot de Vietcong en Noord-Vietnam. De politieke besprekingen werden echter niet hervat.

Opschorting bijeenkomsten JMC

Ook het laatste officiële contact tussen Saigon en de VRR, nl. het overleg in de JMC, werd verbroken, en wel formeel op 23 juni 1974 door Noord-Vietnam en de VRR. Dit besluit had de volgende voorgeschiedenis:

Onmiddellijk nadat zij haar deelneming aan de politieke besprekingen had opgeschort, trok de regering te Saigon de diplomatieke privileges en onschendbaarheid van de VRR-delegatie in de JMC, welke krachtens de bestandsakkoorden waren verleend, op 16 april in; ook de telefoonverbindingen van de delegatie werden afgesneden, haar wekelijkse persconferentie en de wekelijkse luchtvaartverbinding van Saigon met het VRR-hoofdkwartier te Loc Minh werden onmogelijk gemaakt. Nadat Saigon een verzoek van de ICCS om de kwestie te bespreken had verworpen, deelde de VRR-delegatie op de wekelijkse JMC-bijeenkomst schriftelijk op 10 mei mee dat zij niet meer aan het JMC-overleg zou deelnemen zolang de „privileges en onschendbaarheid" niet waren hersteld. Op dezelfde gronden staakten de delegaties van de VRR en Noord-Vietnam op 30 mei ook hun medewerking aan het werk van de Gemeenschappelijke Militaire Groep (JMT) van de vier partijen, welke — incl. Amerikaanse vertegenwoordigers — met de coördinatie bij het opsporen van vermiste Amerikaanse militairen (ruim 1000 man) was belast.
Op 7 juni maakte Saigon bekend dat de VRR-vertegenwoordigers in hun diplomatieke privileges en onschendbaarheid waren hersteld, waarop de VRR zich de volgende dag bereid verklaarde het overleg in JMC en JMT te hervatten. Op 11 juni kwam de JMC weer te Saigon bijeen.
Op 13 juni vond een zitting van de JMT plaats, waarop de delegaties van de VRR en Noord-Vietnam een ondertekend document van Saigon eisten dat de privileges ook voor de toekomst garandeerde. Toen dit door Saigon geweigerd werd, verlieten de VRR en Noord-Vietnam op 18 juni de bijeenkomsten van JMC en JMT. In een die dag door de Amerikaanse ambassade in Saigon uitgegeven verklaring werd Noord-Vietnam ervan beschuldigd Zuid-Vietnam met militair geweld te willen veroveren na het mislukken van de besprekingen te hebben uitgelokt.
Nadat de JMT niettemin op 20 juni nog had vergaderd, verlieten de delegaties van Noord-Vietnam en VRR op 22 juni voor

de tweede maal de JMT-bijeenkomst met als argument dat Saigon en de VS geweigerd hadden de kwestie van de privileges aan de orde te stellen. In officiële verklaringen van VRR en Noord-Vietnam die dag werd bekendgemaakt dat zij voor onbepaalde tijd hun deelneming aan de werkzaamheden van JMC en JMT hadden opgeschort totdat Saigon en de VS de privileges waarborgden en positief op de VRR-voorstellen reageerden, terwijl die tot dusver de besprekingen saboteerden en de oorlogsvoering intensiveerden.

De regering te Saigon verwierp deze voorwaarden op 24 juni als „volledig onaanvaardbaar".

Opschorting ICCS-werkzaamheden

Door de opschorting van de JMC-bijeenkomsten werd ook de ICCS gedwongen haar activiteiten voorlopig te staken. Tevoren had de ICCS reeds grote moeilijkheden ondervonden.

Op 9 maart 1974 ontplofte een granaat op de binnenplaats van een school te Cai Lay in de Mekongdelta: 32 kinderen werden gedood en 56 anderen raakten gewond. Op 14 maart verzocht Saigon de ICCS een onderzoek in te stellen; de volgende dag deed de VRR hetzelfde verzoek. Daarmee ontving de ICCS voor het eerst sinds het bestand een gelijk verzoek van beide partijen. Toen vertegenwoordigers van de ICCS op 30 maart ter plaatse een onderzoek instelden, werden hun auto's door omstanders (pro-Saigon) bekogeld zonder dat de aanwezige (Saigon) politie ingreep. Daarop besloten de ICCS-vertegenwoordigers hun onderzoek op te schorten, omdat de autoriteiten van Saigon niet bij machte waren hun veiligheid te waarborgen.

Op 4 mei vielen mortiergranaten op een school te Song Phu in de Mekongdelta: 6 kinderen werden gedood en 28 personen raakten gewond. Dit maal verzocht alleen Saigon de ICCS om een onderzoek, maar dit ging niet door omdat de Hongaarse en Poolse delegaties weigerden eraan mee te werken. Een regeringswoordvoerder te Saigon verklaarde op 8 mei dat de Hongaren en Polen het Parijse akkoord correct moesten uitvoeren en dat zij anders „het eerste vliegtuig naar Boedapest of Warschau" konden nemen.

Inmiddels hadden Perzische en Indonesische teams een niet-officieel bezoek aan Song Phu gebracht. Het Noordvietnamese ministerie van buitenlandse zaken protesteerde op 10 mei tegen dit „eenzijdig" genomen initiatief, waarop Indonesië (14 mei) en Perzië (20 mei) dreigden zich uit de ICCS terug te trekken, indien — aldus de Perzische brief — de Noordvietnamese regering haar „ongegronde beschuldigingen" niet staakte.

Nadat Perzische en Indonesische teams inlichtingen hadden ingewonnen over een beschieting van het marktplein van Hoa Hoi in het centrale kustgebied op 25 aug. — waarbij 15 burgers werden gedood —, protesteerde de VRR op 2 sept. bij de ICCS tegen het onderzoek van bestandsschendingen door de delegaties van Perzië en Indonesië „in opdracht van het bewind te Saigon". De delegaties verklaarden dat zij slechts waarnemingen hadden verricht om inlichtingen in te winnen, die niet voor de officiële documenten van de ICCS bestemd waren.

VRR wil niet meer met Thieu praten

Op 8 okt. 1974 bevestigde de VRR haar vaste voornemen om het Parijse akkoord te eerbiedigen en uit te voeren. Volgens haar was de „systematische sabotage" van dit akkoord door Saigon en de VS de oorzaak van de slechte toestand voor de massa die onder controle van Saigon stond. De VRR verlangde: 1) Algehele en definitieve beëindiging van elke Amerikaanse militaire bemoeienis en interventie in Zuid-Vietnam's interne aangelegenheden. 2) Het ontslag van Nguyen Van Thieu en zijn medestanders plus de vorming in Saigon van een regering die voorstander is van vrede, nationale eendracht en strikte naleving van het Parijse akkoord. De VRR verklaarde zich bereid met zo'n regering in overleg te treden om een vlotte regeling voor de Zuidvietnamese problemen te bereiken. Dit standpunt, aldus de verklaring van 8 okt., kwam naar letter en geest overeen met het Parijse akkoord, met het gemeenschappelijk communiqué van 13 juni 1973 (pag. 568/2-1973) en met de zes VRR-punten van 22 maart 1974. Dit standpunt werd op 22 nov. 1974 door de VRR-woordvoerder in La Celle-Saint-Cloud.

Militaire operaties augustus 1973 - oktober 1974

De strijd in Zuid-Vietnam, die na het „tweede bestand" van 15 juni 1973 (pag. 568/2 - '73) tijdelijk was afgenomen, werd vanaf sept. 1973 geleidelijk heviger. Vanaf mei 1974, toen het politieke overleg nagenoeg tot stilstand was gekomen, ontwikkelden de troepen van Noord-Vietnam en het NLF een steeds offensiever strategie.

De strijd vergde vele slachtoffers:

Op 27 jan. 1974, de eerste verjaardag van het bestand, maakte het Zuidvietnamese opperbevel te Saigon bekend dat in het eerste jaar van de „wapenstilstand" in totaal 58.005 militairen waren gesneuveld: 45.202 aan de zijde van de Vietcong en Noord-Vietnam, 12.803 van Saigon's strijdkrachten. Voorts waren 56.085 regeringsmilitairen gewond geraakt en werden 4.223 van hen vermist. Het aantal doden onder de burgerbevolking bedroeg 2.163, het aantal gewonden ca. 6.000.

Volgens de VRR werden door het optreden van Saigon tienduizenden personen gedood of gewond.

Beide partijen beschuldigden elkaar van talloze bestandsschendingen. Volgens het bewind te Saigon had de tegenpartij zich aan meer dan 36.000 bestandsschendingen schuldig gemaakt of wel 97 per dag; de VRR schreef Saigon plus de VS (tot 10 jan. 1974) 312.976 schendingen toe, waaronder 35.575 operaties om terreinwinst te boeken.

Commentaren op de militaire situatie hielden o.m. in:

De correspondent van The Guardian schreef op 7 nov. 1973 o.a.: „Sinds de periode voor het bestand hebben beide partijen zich opnieuw uitgerust en hebben zij voorraden militair materieel aangelegd, en hebben de Noordvietnamezen bovendien hun troepensterkte opgevoerd. De Noordvietnamese gevechtskracht bedraagt nu ca. 170.000 (man), volgens een recente Amerikaanse regeringsverklaring, terwijl de Vietcong op 50.000 à 60.000 (man) geraamd wordt. (...) De Zuidvietnamezen (...) hebben de omvang van hun strijdkrachten niet vergroot. Maar met een geregeld leger van 400.000 man en met een totaal van meer dan 1 mln man onder de wapenen verklaarden allen dat zij dat nauwelijks hoefden te doen, en ook konden zij zich dat niet permitteren.

De strijd waarin deze twee legers sinds het bestand verwikkeld zijn is wezenlijk van tweeërlei aard geweest. In het eerste soort conflict zijn de Noordvietnamezen erop uit geweest om pressie uit te oefenen op en zo mogelijk de vernietiging te bewerkstelligen van de lange keten van buitenposten, gewoonlijk bemand door Rangers, die zich in noordelijke richting uitstrekt van de delta tot de gedemilitariseerde zone aan de grenzen van en soms binnen het door communisten bezette gebied. (...) Elders in Zuid-Vietnam (...) betrof de strijd de bekende reeks aanvallen met kleine eenheden door de Noordvietnamezen en de Vietcong en de incidentele opruimpogingen alsmede een voortdurend stoorvuur van de Zuidvietnamezen.

Wie de voornaamste aanstichters van deze gevechten zijn valt moeilijk te bepalen en doet meestal niet ter zake, maar terwijl Noordvietnamese protestbetuigingen van onschuld gevoegelijk genegeerd kunnen worden, is het evenzeer waar dat sommige gevechten die de Zuidvietnamezen als communistische aanvallen kenschetsten het gevolg waren van Zuidvietnamese opmarsacties..."

Adelbert Weinstein schreef in de FAZ (8-6-'74) o.a.: „...De door het Zuidvietnamese staatshoofd als partner afgewezen Vietcong en de Noordvietnamezen voeren hun militaire activiteit steeds meer op. De Vietcong wordt op 80.000 man geschat. De helft van hen bestaat uit goed uitgerust, politiek geschoold kader. Zij zijn ermee bezig het invloednet in de zuidelijke provincies opnieuw op te bouwen. De overige Vietcong-eenheden zijn in talrijke guerrillagroepen ingedeeld.

Over heel Zuid-Vietnam verspreid zijn zij in permanent gevecht met de regeringstroepen gewikkeld. De Zuidvietnamese geheime dienst beschikt over bewijzen dat de meeste Vietcong-gevechtseenheden vanuit Noordvietnamese divisies worden aangevuld.

Noord-Vietnam zelf houdt ten zuiden van zijn eigen grenzen bijna 240.000 militairen op de been. 170.000 (man) zijn gevechtstroepen. 70.000 zijn als verzorgingseenheden, genietroepen en bewakingscommando's permanent onderweg. Drie nieuw samengestelde Noordvietnamese divisies verbergen zich ten noorden van Saigon in de z.g. ijzeren driehoek. Zij zouden de beschikking hebben over 600 tanks en 200 kanonnen van Russisch fabrikaat.

Veertien andere Noordvietnamese divisies vormen de operationele reserve. Zes van deze divisies bewaken de bezette noordelijke provincies van Zuid-Vietnam. Con-

Zuidvietnamese regeringstroepen in de Mekong delta (prov. Kien Phong).

centraties rondom Dong Ha en Khe San. Bij Tay Ninh en Loc Ninh, dichtbij de Cambodjaanse grens, staan 3 andere Noordvietnamese divisies met 200 tanks (...) De Zuidvietnamese troepen kunnen steeds weer het strategische evenwicht herstellen. (...)
Maar één ding schijnt het Zuidvietnamese leger niet voor elkaar te krijgen: De Noordvietnamezen bouwen het strategische wegennet in Zuid-Vietnam doelbewust uit, zonder dat Saigon daar een passend antwoord op weet te geven. Van Dak Tho naar Duc Lap, evenwijdig met hoofdweg 14, hebben de Noordvietnamezen Corridor 613 aangelegd. Deze bevoorradingslijn strekt zich van noord naar zuid over bijna 600 km uit. (...) Materiaal (voor) het zuiden (...) kan nu twee weken sneller geleverd worden dan vroeger. Bovendien hebben de Noordvietnamezen bijna 10.000 „nieuwe kolonisten" langs deze strategische verzorgingsas in vooralsnog provisorische dorpen ondergebracht. Corridor 613 heeft in de richting Kontoem, en bezuiden Pleikoe, door twee aanvullende verzorgingsroutes aansluiting op wegen, die naar de provincie Binh Dinh leiden. (...) De uitvalsrichting Binh Dinh toont welk operationeel doel Hanoi in werkelijkheid beoogt: de opsplitsing van Zuid-Vietnam in zuidelijk Annam..."

In de F A Z (15-8-'74) schreef Weinstein voorts o.m.: „...Sinds april van dit jaar stijgt het aantal doden en gewonden. (...) Vroeger hadden de vijandelijke broeders op het „luipaardhuidslagveld" steeds een arrangement weten te treffen. (...) Nu is het anders. De regering-Thieu heeft alle commandanten, die bereid waren met de Noordvietnamezen te onderhandelen of die een bevriezing van de oorlog toelieten, vervangen. Saigon beval (...) overal plaatselijke tegenaanvallen. De troepen van beide partijen begonnen nu over en weer van elkaar „land te stelen". Dat heeft er beslissend toe bijgedragen om de oorlog eerst op gang te brengen, en vervolgens op gang te houden..."

De correspondent van T h e G u a r d i a n te Saigon berichtte op 20 aug. 1974: „De Noordvietnamezen zijn nu voor het eerst sinds het bestand van 1973 overgegaan tot een beperkte nationale offensieve campagne, die gericht is op het onttrekken van sleutelgebieden — en mensen — aan de regering van Saigon. (...) Rond het tijdstip van het bestand (...) wonnen de Zuidvietnamezen in het algemeen de meeste van de kleine veldslagen die uitbraken wanneer de communisten hun vlag trachten te planten in grote delen van het platteland. Voor de rest van dat jaar bleven de Zuidvietnamezen voornamelijk in een offensieve stemming. De communisten reageerden (...) op een tamelijk beperkte schaal, al voerden zij hun eigen offensief tegen posities van Saigon in of aan de rand van wat zij als hun onbetwist grondgebied beschouwden, waarbij ca. 150 van zulke buitenposten werden veroverd. Maar het waren vooral de Zuidvietnamezen die de koers bepaalden. President Thieu maakte dat duidelijk in jan. (1974), toen hij zijn bevelhebbers opriep de vijand op te zoeken in zijn basisgebieden (zie pag. 194/1). Ongeveer tegelijkertijd begon de Zuidvietnamese luchtmacht routine-luchtaanvallen op communistische zones uit te voeren. (...) Gedurende het hele jaar na het bestand hadden de communisten (...) met diplomatieke middelen getracht pressie op Saigon uit te oefenen om de politieke bepalingen van het Parijse akkoord te aanvaarden. Toen protesten bij de Amerikaanse regering en ontmoetingen met Kissinger tot niets leidden, schijnen zij te hebben besloten, in de loop van dit voorjaar (1974) tot een beperkt offensief over te gaan..."

De correspondent van T h e F i n a n c i a l T i m e s te Saigon constateerde tweemaal een wijziging in de Noordvietnamese tactiek. Hij schreef op 4 sept. 1974: „Van jan. tot sept. vorig jaar betrof de strijd meestal een aftasten en aanvallen op beperkte schaal door beide partijen. Vervolgens, in sept., veranderden de Noordvietnamezen van tactiek. Zij gingen er toe over met divisiesterkte (10.000 man) plus tanks aan te vallen. Hun eerste doelen bestonden uit een reeks buitenposten langs de westelijke strook van het land dat aan Laos en Cambodja grenst. Zij gingen voort met aanvallen op districtssteden, en daarop, in mei van dit jaar (1974) lanceerden zij een grootscheepse aanval (...) op posities rond Ben Cat, een districtsstad op slechts 25 mijl van Saigon. In juli volgden massale aanvallen op steden ten zuiden van Da Nang. (...) Zij voegden een totaal van vijf nieuwe districtssteden toe aan de 12 die zij ten tijde van het bestand onder controle hadden, waarmee zij de overige 254 in Zuidvietnamese handen lieten..."

De voornaamste details van de strijd in de periode augustus 1973-oktober 1974 waren:

De noordelijke provincies. In augustus en september 1973 werden posities van het Zuidvietnamese regeringsleger ten westen en zuiden van Hué regelmatig beschoten. Op 28 nov. 1973 meldde de VRR dat haar troepen de berg Khe Thai (ca. 15 km ten zuidwesten van Hué) na een operatie van drie weken hadden heroverd. In mei en juni 1974 werd veelvuldig gevochten langs hoofdweg 1 bij Tam Ky, de hoofdstad van de provincie Quang Tin.
Het eerste grote treffen in Zuid-Vietnam's noordelijkste provincie, Quang Tri, vond op 16 juli plaats, toen een Noordvietnamese aanval op de voormalige Amerikaanse basis Camp Evans werd afgeslagen.
De volgende dag ontketenden Noordvietnamese troepen een grootscheeps offensief in het Thu Bon dal (provincie Quang Nam), een van de belangrijkste rijstproducerende gebieden in het noorden. Na de basis Da Trach (ca. 40 km ten zuidwesten van Da Nang te hebben veroverd, maakten zij zich meester van een groot gebied (met 10.000 inwoners) en omsingelden zij de districtsstad Duc Duc, een strategisch punt vanwaar uit Da Nang en hoofdweg 1 kunnen worden beschoten. In de laatste week van juli poogden Zuidvietnamese troepen Duc Duc te ontzetten, waarbij beide partijen zware verliezen leden; ook een Zuidvietnamese ontzettingspoging in sept. leverde geen resultaat op, maar de Noordvietnamezen slaagden er evenmin in de stad in te nemen. Wel viel op 7 aug. de districtshoofdstad Thuong Duc.
Eveneens in aug. gingen de Noordvietnamezen tot actie over in Quang Tri, vanwaar uit versterkingen naar Quang Nam waren gestuurd en in de provincie Thua Thien, waar zij op 28 aug. regeringsposities op ca. 23 km ten zuidoosten van Hué aanvielen. De mede door deze — in sept. voortgezette — aanvallen verzwakte verdedigingslinie rond Hué bood kleine Noordvietnamese eenheden de kans het vliegveld van die stad op 28 sept. en diverse malen nadien te beschieten.

Centrale hoogland en kustprovincies. Op 22 sept. 1973 overrompelde een Noordvietnamees regiment de Ranger basis in Le Minh (40 km ten westen van Pleikoe). Een regeringseenheid van 3.000 man, die op 3 okt. vanuit Pleikoe optrok om de basis te heroveren, verloor bij een actie op 25 okt. 65 man aan doden waarop de poging werd gestaakt. Nadat de Noordvietnamezen door zware bombardementen waren verdreven, werd Le Minh op 14 jan. 1974 door een Zuidvietnamese parachutistenteenheid heroverd.
Op 4 nov. 1973 bestormden NLF-eenheden twee kampen in de provincie Quang Duc, Bu Prang en Bu Bong; op 7 nov. namen zij in hetzelfde gebied, Dak Song, in. De val van deze drie kampen, verschafte het NLF de controle op hoofdweg 14, die Kontoem en Pleikoe met het zuiden verbindt, en leidde tot het isolement van Gia Nghia, de hoofdstad van de provincie Quang Duc. Wel werd Dak Song op 28 nov. door regeringstroepen heroverd, maar hoofdweg 14 en de weg naar Gia Nghia bleven afgesneden.
Op 4 dec. veroverden Noordvietnamese troepen — naar verluidt voor het eerst het bestand op divisiesterkte opererend — de stad Kien Duc aan hoofdweg 14 (ca. 23 km ten westen van Gia Nghia), maar 3 dagen later werd deze stad door re-

geringstroepen heroverd en op 12 dec. werd bericht dat de Noordvietnamezen bezig waren de provincie te ontruimen.
Van 16-18 maart 1974 woedde een hevige strijd op ca. 15 km ten noordoosten van Kontoem, waarbij aan weerskanten ca. 3.000 man waren betrokken. Beide partijen meldden zware verliezen bij de tegenstander. Drie Saigonposten in dat gebied werden op 2 april onder de voet gelopen. Volgens waarnemers hield de strijd verband met een NLF-poging om zijn gebied in het centrale hoogland en in de centrale kustprovincies met elkaar te verbinden.

Op 16 mei werd de districtshoofdstad Dak Pek, een enclave op NLF-gebied (85 km ten noordwesten van Kontoem) op Saigon veroverd. Op 4 juli viel een infanteriepost op 6 km van Kontoem.
Op 20 aug. ging de districtshoofdstad Mang Buk (ruim 50 km benoorden Kontoem) voor Saigon verloren en op 3 okt. gaf het regeringsgarnizoen de districtshoofdstad Chuong Nghia (ten noordoosten van Kontoem) op.
De basis Plei Me (ca. 43 km bezuiden Pleikoe), van strategisch belang voor hoofdweg 14, was in augustus het doelwit van beschietingen en aanvallen; volgens Saigon waren bij een slag op 5 km van deze basis op 29 aug. 105 Noordvietnamezen en Vietcongleden gedood.
Eveneens in augustus voerden Noordvietnamese en NLF-troepen hun activiteiten op in de provincies Quang Ngai en Binh Dinh aan de kust om hoofdweg 1 onder controle te krijgen. Op 17 aug. veroverden zij de districtshoofdstad Minh Long (23 km ten zuidwesten van Quang Ngai).

Grensgebied Cambodja en Saigon. Op 29-30 sept. 1973 vielen regeringstroepen een NLF-enclave bij Khiem Hanh in de provincie Tay Ninh (op ca. 60 km ten noordwesten van Saigon) aan. Bij dit zwaarste gevecht sinds het bestand tot dan toe verloor Saigon een heel infanteriebataljon en zou volgens een regeringswoordvoerder ook het NLF grote verliezen hebben geleden.
Vanaf 2 okt. voerde de Zuidvietnamese luchtmacht een reeks bombardementen uit — de eerste van die omvang sinds het bestand — op NLF-gebieden in de provincie Tay Ninh. Als vergelding werd de luchtmachtbasis Bien Hoa (23 km ten noordoosten van Saigon) met raketten bestookt, waardoor drie jachtbommenwerpers werden vernietigd. De Zuidvietnamese luchtmacht bombardeerde op 7 nov. Loc Ninh (in de provincie Phuoc Long), de officieuze VRR-zetel, en op 23 nov. Katum (provincie Tay Ninh), dat 12 uur lang bestookt werd. Als vergelding pleegden NLF-commando's op 3 dec. een aanslag op de opslagplaatsen van de Shell in Nha Be (10 km ten zuidoosten van Saigon): 18 mln gallons olie — de halve civiele voorraad — gingen door brand verloren. Op 7 dec. voerde de Zuidvietnamese luchtmacht bombardementen uit in de provincie Phuoc Long. In de nacht van 11 op 12 april 1974 werd de sinds 26 febr. 1973 belegerde Rangerbasis in Tong Le Chan (85 km benoorden Saigon) veroverd. Als represaille bombardeerde de Zuidvietnamese luchtmacht op 12 april opnieuw Loc Ninh.
Op 28 april viel een Noordvietnamese eenheid de grenspost Long Khot in de provincie Kien Tuong aan (ca. 85 km ten zuidwesten van Saigon), die dienst had gedaan als basis voor aanvallen op Noordvietnamese troepen in Cambodja. De basis werd de volgende dag veroverd. Om de Noordvietnamese eenheid te omsingelen, voerden Zuidvietnamese troepen op 30 april, 2 en 6 mei acties op Cambodjaans gebied uit. De sinds 27 maart omsingelde grenspost Duc Heu in de provincie Hau Nghia werd op 2 mei ontzet.
De voorlopig zwaarste strijd sinds het bestand was de slag om Ben Cat (bijna 50 km benoorden Saigon). Op 17 mei overrompelden Noordvietnamese en NLF-troepen drie buitenposten, w.o. An Dien. Een tegenaanval van de Zuidvietnamese 18de divisie leidde op 4 juni tot herovering van An Dien, maar na een maand lang tevergeefs de twee andere posten te hebben aangevallen trok de divisie terug met zware verliezen (2.600 man o.w. minstens 500 doden; 14 of meer tanks en 30 gepantserde personeelsvoertuigen). Op 15 aug. rukten Noordvietnamese troepen ten zuiden van Ben Cat op; de volgende dag bereikten zij de Saigon-rivier (ruim 20 km ten noorden van de hoofdstad), waar de opmars tot staan werd gebracht op een punt zo dicht bij Saigon als nimmer tijdens de oorlog door Noordvietnamese tanks was bereikt.
Op 10 en 11 aug. bombardeerde de Zuidvietnamese luchtmacht opnieuw Loc Ninh. In de tweede helft van aug. deden zich hevige gevechten voor rond de stad Tay Ninh, waar van 19-22 aug. drie buitenposten voor Saigon verloren gingen. In de provincie Hau Nghia was de districtshoofdstad Trang Bang (47 km ten noordwesten van Saigon) het doelwit van een aanval.
In de onmiddellijke omgeving van de hoofdstad Saigon deden zich herhaaldelijk raketaanvallen en sabotagedaden voor. Zo werden op 25 april 1974 handgranaten geworpen in een opleidingscentrum van het leger (op 14 km van Saigon), waardoor 17 kadetten de dood vonden. Door een explosie in een ander opleidingscentrum werden op 26 juni 10 militairen gedood. Op 20 mei werd opnieuw een aanslag gepleegd op de olieopslagplaats te Nha Be: een half miljoen gallons olie ging verloren. Op 3 juni en tussen 10 en 24 aug. vonden diverse raketaanvallen plaats op de luchtmachtbasis Bien Hoa, als vergelding voor het bombarderen van Loc Ninh.

Mekong-delta. In de provincies in de delta vonden sporadische gevechten plaats, waarvan de rijstoogst de inzet vormde. Dit was vooral het geval in het vierde kwartaal van 1973. Nadat NLF-troepen op 25 dec. 1973 een infanteriedivisie van Saigon in een hinderlaag hadden gelokt, volgde een driedaagse strijd waarin de regeringstroepen ca. 150 man aan doden zouden hebben verloren. In de militaire situatie deden zich verder geen belangrijke wijzigingen voor.

(Voortzetting volgende aflevering)

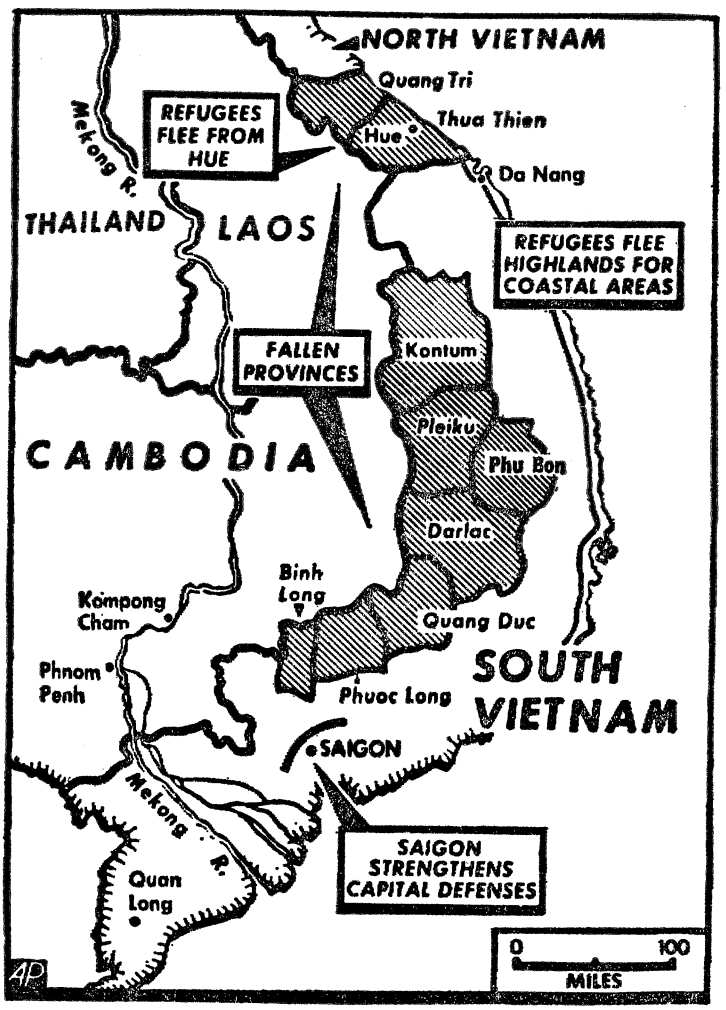

De eerste negen door Saigon verloren provincies (I H T 24-3)

INTERNATIONALE ZAKEN

VERENIGDE NATIES

29STE ALGEMENE VERGADERING. RESOLUTIES

Van 17 sept. tot 18 dec. 1974 vond in New York de 29ste Algemene Vergadering van de Verenigde Naties plaats. De 29ste AV aanvaardde 158 resoluties, acht meer dan de 28ste AV.

De AV werd op 18 dec. niet besloten, maar geschorst, ten einde de vergadering weer bijeen te kunnen roepen, indien de situatie in het Midden-Oosten dit noodzakelijk zou maken.

Reeds eerder is bericht over het jaarverslag van de secretaris-generaal (pag. 790/1-1974), de rede voor de AV van de Amerikaanse president Ford (pag. 790/2-1974), de algemene debatten, meer i.h.b. de redevoeringen van de minister van buitenlandse zaken van de VS, Kissinger (pag. 791/1-1974), zijn collega van de SU, Gromyko (pag. 791/1-1974) en van de vice-minister van buitenlandse zaken van de Chinese Volksrepubliek Tsjiao Koeang-hoea (pag. 791/1-1974), voorts over de behandeling van de kwestie Palestina met het optreden voor de AV van de PLO-leider Yasser Arafat (pag. 791/2 e.v.-1974) en de aanvaarding van twee resoluties over de Palestijnse kwestie (pag. 729/1 en 2-1974), verder het probleem van de vertegenwoordiging bij de VN van Cambodja (pag. 817/2-1974) en de beslissing Zuid-Afrika van de werkzaamheden van de AV uit te sluiten (pag. 83/3-1975).

Onderstaand volgt een overzicht van de belangrijkste door de 29ste AV aangenomen resoluties.

LIDMAATSCHAP. Op 17 sept. werden door de AV als lid van de VN toegelaten de staten Bangla Desh, Grenada en Guinee-Bissau. De Veiligheidsraad had de toelating van Bangla Desh op 10 juni 1974 aanbevolen. Eerder was dit niet mogelijk geweest door verzet van de kant van de Chinese Volksrepubliek. Na de erkenning van Bangla Desh door Pakistan op 22 febr. 1974 (pag. 293/2 e.v.-1974) had China dit verzet opgegeven. De VR-aanbevelingen Grenada en Guinee-Bissau als leden te aanvaarden dateren van resp. 21 juni en 12 aug. 1974.

Met het lid worden van de VN van deze drie staten is het totale ledental van de VN gekomen op 138.

WAARNEMERSSTATUS. Als waarnemer bij de VN werd de Palestijnse verzetsorganisatie PLO toegelaten (pag. 792/2-1974).

Op 11 okt. 1974 besloot de VN zowel de EG als de Comecon uit te nodigen als waarnemer aan de werkzaamheden van de EG deel te nemen.

ECOSOC. Op 4 dec. verkoos de AV tot lid van de Economische en Sociale Raad m.i.v. 1 jan. 1975 voor een termijn van drie jaar de staten Bulgarije, Denemarken, Ecuador, Gabon, Noorwegen, Peru en Noord-Jemen. Herkozen werden Argentinië, Canada, China, Tsjechoslowakije, Ethiopië, Japan, Kenia, Pakistan, de SU, Engeland en Zaïre, eveneens voor een termijn van drie jaar, te beginnen op 1 jan. 1975.

Als gevolg van deze verkiezingen bestond de ECOSOC m.i.v. 1 jan. 1975 uit de volgende 54 staten: Algerije, Argentinië, Australië, België, Brazilië, Bulgarije, Canada, China, Columbia, Kongo, Tsjechoslowakije, Denemarken, Ecuador, Egypte, Ethiopië, Fidji, Frankrijk, Gabon, DDR, Bondsrepubliek Duitsland, Guatemala, Guinea, Indonesië, Perzië, Italië, Ivoorkust, Jamaica, Japan, Jordanië, Kenia, Liberia, Mali, Mexico, Mongolië, Nederland, Noorwegen, Pakistan, Peru, Roemenië, Senegal, de SU, Spanje, Thailand, Trinidad en Tobago, Turkije, Oeganda, Engeland, de VS, Venezuela, Noord-Jemen, Zuid-Jemen, Joego-Slavië, Zaïre en Zambia.

DOOR ISRAËL BEZETTE GEBIEDEN. De AV aanvaardde een aantal resoluties m.b.t. het Israëlisch-Arabische conflict. Eén daarvan had betrekking op de door Israël bezette gebieden. Na een rapport bestudeerd te hebben, dat door een speciale commissie was opgesteld en dat betrekking had op Israëlische praktijken m.b.t. de mensenrechten van de bevolking van de bezette gebieden aanvaardde de AV op 29 nov. een uit drie delen bestaande resolutie.

In het eerste deel van de resolutie sprak de AV „de ernstigste bezorgdheid" uit over Israëlische „schendingen" van de Geneefse Conventie betreffende de bescherming van burgers in tijd van oorlog. Als schendingen werden genoemd de „annexatie van delen van de bezette gebieden", de „vestiging van Israëlische nederzettingen daarin" en het „overbrengen van vreemde bevolking daarheen", de „vernietiging" en „onteigening" van Arabisch eigendom, het „overbrengen" van de Arabische bevolking en „de ontzegging" van hun „recht om terug te keren" naar de bezette gebieden, „massa-arrestaties", „administratieve gevangenhoudingen" en „mishandeling" van Arabieren, het „plunderen van archeologisch en cultureel eigendom", de „tussenkomst in godsdienstvrijheid en -praktijken, zowel als in familierechten en -gebruiken" en de „illegale exploitatie van de natuurlijke rijkdom, bronnen en bevolking van de bezette gebieden".

In dit eerste deel van de resolutie werd Israël opgeroepen de speciale commissie toegang tot de bezette gebieden te verlenen.

In het tweede deel van de resolutie werd Israël opgeroepen de Geneefse Conventie van 12 aug. 1949 en „andere relevante internationale instrumenten" te respecteren en toe te passen.

In het derde deel van de resolutie werd Israël veroordeeld wegens de „opzettelijke vernietiging en verwoesting van de stad Koeneitra". De speciale commissie werd verzocht de toegebrachte schade op te nemen.

De stemmenverhouding bij het aanvaarden van de drie delen van de resolutie was als volgt: Het eerste deel werd aangenomen met 95 stemmen tegen vier (Bolivia, Israël, Nicaragua en de VS) bij 31 onthoudingen (de Westeuropese staten, sommige Latijnsamerikaanse staten en Japan). Het tweede deel werd aangenomen met 121 stemmen tegen 0 bij zeven onthoudingen (Barbados, Bolivia, Costa Rica, Grenada, Israël, Malawi en Nicaragua). Het derde deel werd aanvaard met 89 stemmen tegen vier (Bolivia, Canada, Israël en Nicaragua) bij 36 onthoudingen (hoofdzakelijk dezelfde als bij het eerste deel van de resolutie.

HULP PALESTIJNSE VLUCHTELINGEN. M.b.t. de VN-organisatie voor de Palestijnse vluchtelingen (UNWRA) nam de

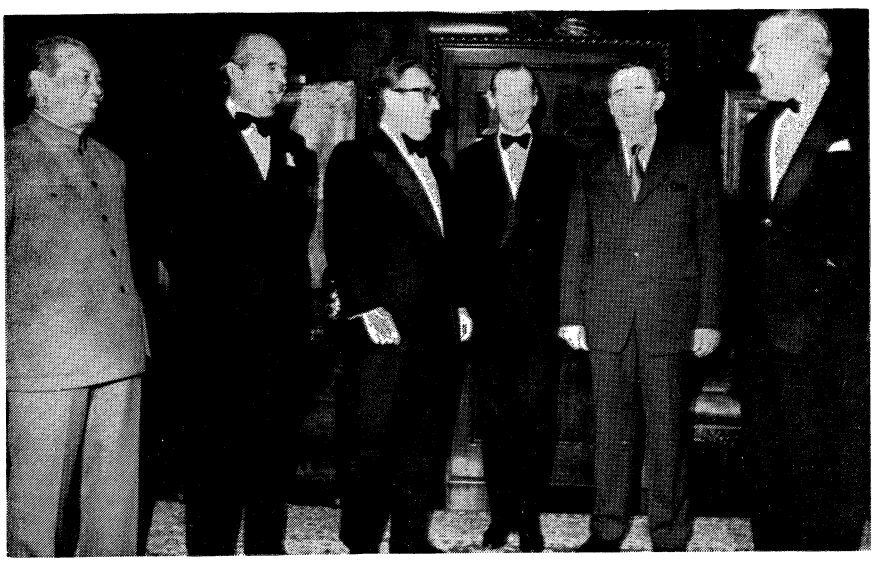

Op 23 dec. ontving secretaris-generaal Waldheim vertegenwoordigers van de permanente leden van de Veiligheidsraad. V.l.n.r. de permanente vertegenwoordiger van China, Hoeang-hoea, de ministers van buitenlandse zaken van Frankrijk en de VS, Sauvagnargues en Kissinger, de secretaris-generaal en de ministers van buitenlandse zaken van de SU en Engeland, Gromyko en Callaghan.

AV op 17 dec. o.m. de volgende beslissingen:
Het mandaat van UNWRA werd verlengd tot 30 juni 1978 (122 tegen 0 stemmen bij drie onthoudingen — Barbados, Israël en Malawi); de salarissen van UNWRA-medewerkers, die tot dan uit vrijwillige bijdragen werden betaald, zouden per 1 jan. 1975 uit de gewone VN-begroting worden gefinancierd (zonder stemming); „opgemerkt" werd, dat de Israëlische bezettingsautoriteiten „de terugkeer van de ontheemde bevolking naar hun huizen en kampen in de bezette gebieden" hadden verhinderd en dat Israëlische strijdkrachten „herhaaldelijk vluchtelingenkampen hadden aangevallen" met daaruit voortvloeiende „omvangrijke verliezen aan levens en uitgebreide schade". Israël werd opgeroepen „stappen te ondernemen voor de terugkeer van de ontheemde bewoners" en af te zien van belemmeringen en aanvallen. (105 tegen zes stemmen — Barbados, Bolivia, Costa Rica, Israël, Nicaragua, en de VS — bij 17 onthoudingen).

ZUID-AFRIKA EN APARTHEID. De AV aanvaardde op 16 dec. een aantal resoluties betreffende de politiek van apartheid van de Zuidafrikaanse regering.
In de eerste plaats werd de Veiligheidsraad opgeroepen „met urgentie" opnieuw aandacht te schenken aan de „kwestie van het rassenconflict in Zuid-Afrika, voortvloeiend uit de politiek van apartheid" (...) „ten einde te verzekeren" (...) „dat er een volledig einde komt aan de voorziening met wapens, ammunitie (...) en militaire uitrusting" van Zuid-Afrika. (109 tegen één — VS — bij negen onthoudingen — de EG-landen minus Denemarken en Ierland, alsmede Japan en Malawi.
Voorts werd Zuid-Afrika veroordeeld voor zijn „voortdurende en flagrante schending" van de beginselen van het VN-Handvest en resoluties van de AV en de VR.
Veroordeeld werd de „versterking van politieke, economische, militaire en andere betrekkingen tussen Israël en Zuid-Afrika". Aan Frankrijk werd gevraagd „alle militaire samenwerking met Zuid-Afrika" te staken; hetzelfde verzoek werd aan Engeland gericht met daarbij het verzoek het verdrag van Simonstown van 1955 te verbreken. Tenslotte werd aanbevolen, dat Zuid-Afrika zou worden uitgesloten van alle internationale organisaties en conferenties onder auspiciën van de VN, zolang het de politiek van apartheid bleef toepassen en bleef weigeren VN-resoluties betreffende Namibië en Rhodesië uit te voeren. (95 tegen 13 stemmen — EG-landen, Israël, Noorwegen, de VS en Zweden — bij 14 onthoudingen).

DEKOLONISATIE. De AV aanvaardde een aantal resoluties betreffende de toekomstige status van afhankelijke en onzelfstandige gebieden. Daaronder waren de volgende:

Portugese Afrikaanse gebieden en zuidelijk Afrika. Op 29 nov. aanvaardde de AV met 107 tegen één stem (Israël) bij 20 onthoudingen (hoofdzakelijk West-europese landen, Canada, Japan en de VS) een resolutie, waarin er bij de Portugese regering op werd aangedrongen het proces van dekolonisatie „zonder uitstel" voort te zetten. Krachtig veroordeeld werden „alle regeringen, die niet het recht op zelfbeschikking en onafhankelijkheid erkennen van volkeren onder koloniale en buitenlandse overheersing" (...) „met name de volkeren van Afrika en het Palestijnse volk". De landen, die „militaire, economische, sportieve of politieke betrekkingen met de racistische regimes" van zuidelijk Afrika onderhielden werden opgeroepen al hun banden met deze regimes te verbreken.
Op 17 dec. aanvaardde de AV zonder stemming een resolutie, waarin alle lidstaten en VN-organisaties werden uitgenodigd economische, financiële en technische hulp te verlenen aan Guinee-Bissau en, in samenwerking met de nationale bevrijdingsbewegingen, die door de OAE zijn erkend, aan de Afrikaanse gebieden, die onafhankelijkheid van Portugal zouden verkrijgen.

Andere afhankelijke gebieden. M.b.t. andere afhankelijke gebieden nam de AV op 13 dec. de volgende resoluties aan:

M.b.t. de Britse Maagdeneilanden, de Kaaiman-eilanden, Monserrat, de Turks en Caicoseilanden en de Amerikaanse Maagdeneilanden werd er bij de betrokken beherende staten op aangedrongen zonder verder uitstel alle noodzakelijke stappen te ondernemen om de Verklaring betreffende het toekennen van onafhankelijkheid aan koloniale volken en landen van 1960 toe te passen. Deze resolutie werd aanvaard met 117 tegen 0 stemmen bij 17 onthoudingen (Westeuropese staten, Canada, Israël en de VS).

Over Amerikaans Samoa, Guam, de Nieuwe Hebriden, Pitcairn, St. Helena en de Solomoneilanden werd met 111 tegen één stem (Frankrijk) en bij 20 onthoudingen (die van de vorige resolutie plus Griekenland, Ierland en Malawi) een vergelijkbare resolutie aangenomen, waarin er tevens bij de beherende mogendheden op werd aangedrongen de economieën van de betrokken gebieden te diversificeren. Ook werd in deze resolutie uiting gegeven aan „diepe bezorgdheid" over het nemen van kernproeven boven de Stille Oceaan.

T.a.v. de Spaanse Sahara werd met 87 tegen 0 stemmen bij 43 onthoudingen (Westeuropese staten incl. Spanje, Australië, Canada, Fidji, Israël, Kenia, Lesotho, Malawi, Nieuw Zeeland, Swaziland en de meeste Latijnsamerikaanse landen) een resolutie aanvaard, waarin van het Internationale Gerechtshof werd gevraagd een adviserende mening uit te spreken over de vraag, of de Westelijke Sahara niemands eigendom was ten tijde van de kolonisering door Spanje, en, indien niet, wat voor legale banden bestaan tussen dit gebied en zowel Marokko als Mauretanië.

M.b.t. Namibië werd een resolutie aanvaard met 112 tegen 0 stemmen bij 15 onthoudingen (EG-landen, Oostenrijk, Canada, Israël, Malawi, de VS en Zweden) waarin de „onmiddellijke en onvoorwaardelijke terugtrekking van Zuid-Afrika" uit dit gebied werd verlengd.
Op 13 dec. besloot de AV zonder stemming het mandaat van de speciale commissaris voor Namibië, Sean McBride, met een jaar te verlengen tot 31 dec. 1975.
Tevens werd besloten $ 200.000 uit de gewone begroting ter beschikking te stellen van het in Lusaka gevestigde instituut tot onderzoek naar de economische mogelijkheden en sociale behoeften van Namibië. De oprichting van dit instituut was door McBride op 20 febr. 1974 aangekondigd.

M.b.t. Zuid-Rhodesië werd met 111 tegen 0 stemmen bij 18 onthoudingen (EG-landen minus Ierland en Nederland, Oostenrijk, Canada, Finland, IJsland, Israël, Malawi, Noorwegen, Portugal, Zweden, Uruguay en de VS) één resolutie aangenomen; een tweede resolutie werd aanvaard met 112 tegen 0 stemmen bij 18 onthoudingen (dezelfde als bij de vorige). In de resoluties werden de besluiten van voorafgaande jaren bevestigd. Engeland werd opgeroepen condities teweeg te brengen, waaronder het volk van Zimbabwe (Rhodesië) in staat wordt gesteld vrijelijk en volledig zijn recht op zelfbeschikking en onafhankelijkheid uit te oefenen. Opgeroepen werd tot strikte toepassing van de sancties tegen Rhodesië. Die permanente leden van de Veiligheidsraad, die „voortgegaan zijn de effectieve en getrouwelijke uitvoering door de Raad van haar verantwoordelijkheden te belemmeren" werden opgeroepen „hun negatieve houding opnieuw in overweging te nemen".

M.b.t. trustgebieden aanvaardde de AV op 13 dec. o.a. de volgende resoluties: m.b.t. Papoea Nieuw-Guinea werd gezegd, dat op de dag van het bereiken van de onafhankelijkheid van het gebied het trustschap zou ophouden van kracht te zijn. M.b.t. Niue werd besloten, dat Nieuw Zeeland niet langer inlichtingen over het eiland aan de VN hoefde te verschaffen, aangezien de bevolking van het eiland „vrijelijk zijn wensen had geuit en (...) zijn recht van zelfbeschikking uitoefende" (pag. 751/3-1974).

ONTWAPENING. Op 9 dec. werden meerdere resoluties aanvaard over diverse aspecten van de ontwapening.

Daaronder waren de volgende:

Verlaging defensiebegrotingen. Met een verwijzing naar de desbetreffende resolutie uit 1973 (pag. 298/1-1974) werd met 99 tegen 2 stemmen (Albanië en China) bij 12 onthoudingen (10 communistische staten, Frankrijk en Paraguay) een resolutie aangenomen, waarin werd gezegd, dat de regeringen nog niet voldoende tijd hadden gehad om het rapport van een commissie van adviserende deskundigen over het onderwerp te bestuderen, dat door de secretaris-generaal op 14 okt. 1974 aan de AV was aangeboden, en dat de kwestie op de agenda van de 30ste AV geplaatst zou worden.

Napalm. Met 108 tegen 0 stemmen bij 13 onthoudingen werd besloten de vraagstukken, samenhangend met het gebruik van napalm en andere brandwapens op de 30ste AV te behandelen.

Afrika kernwapenvrije zone. De AV aanvaardde met 131 tegen nul stemmen en zonder onthoudingen (afwezig waren Albanië, Gabon, Malawi, Maladiven, Saoedi-Arabië, Zuid-Afrika en Swaziland) een resolutie, waarin alle staten werden opgeroepen Afrika te beschouwen en te behandelen als een kernwapenvrije zone. De resolutie was ingediend door een aantal Afrikaanse staten en bracht in herinnering een „plechtige verklaring over de denuclearisatie van Afrika" die door de Algemene Vergadering van de OAE in 1964 was aanvaard (pag. 171/3-1964) en die dat zelfde jaar door de conferentie van niet-gebonden landen in Cairo was overgenomen (pag. 663/2-1964).

Kernwapenvrije zone in Midden-Oosten. In een resolutie over het instellen van een kernwapenvrije zone in het Midden-Oosten werden alle staten in dat gebied opgeroepen het non-proliferatieverdrag te ratificeren. Alleen Birma en Israël onthielden zich op dit punt van stemming.

Conventie tot verbod van handelingen, die milieu en klimaat beïnvloeden. De AV aanvaardde met 126 tegen 0 stemmen bij 5 onthoudingen (Chili, Frankrijk, Ma-

li, Paraguay en de VS) een resolutie, waarin werd kennis genomen van een ontwerp-conventie over het „verbod op handelingen om het milieu en het klimaat te beïnvloeden voor militaire doeleinden, die onverenigbaar zijn met de handhaving van internationale veiligheid, menselijk welzijn en menselijke gezondheid". Het ontwerp was door de SU ingediend. Onder de conventie verplichten partijen zich „geen meteorologische, geofysische of enige andere wetenschappelijke middelen te gebruiken om het milieu, incl. het weer en het klimaat, te beïnvloeden met militaire (...) doeleinden".
In de ontwerp-conventie worden talrijke handelingen specifiek genoemd, die schade aan het milieu kunnen toebrengen.

Kernwapenvrije zone in Z.-Azië. Met 104 tegen één stem (Dahomey) bij 27 onthoudingen (Birma, China, Denemarken, Fidji, Frankrijk, Jordanië, Maleisië, Noorwegen, Pakistan, Saoedi-Arabië, Zweden, Tanzanië, Turkije, Engeland, de VS, en verschillende Afrikaanse en Latijnsamerikaanse staten) aanvaardde de AV een resolutie, waarin de „verklaring en vestiging" van een kernwapenvrije zone in Zuid-Azië" werd vastgelegd. De resolutie sprak zich in principe voor de vestiging van een kernwapenvrije zone in Zuid-Azië uit en nodigde de belanghebbende landen uit deel te nemen aan een conferentie hierover, die door de secretaris-generaal bijeen geroepen zou worden.
De secretaris-generaal zal aan de 30ste AV hierover verslag moeten uitbrengen.

Herbevestiging vroegere resoluties. De AV nam een aantal resoluties aan, waarin eerdere uitspraken werden bevestigd. Dit gold voor vroegere resoluties over chemische en bacteriologische (biologische) wapens; voor uitspraken betreffende de urgente noodzaak van het stopzetten van nucleaire en thermo-nucleaire proeven, die alle werden veroordeeld; betreffende de ondertekening van het tweede protocol van het verdrag van Tlalelco (waarin kernwapens in Latijns-Amerika veroordeeld worden); bij de SU werd er op aangedrongen tot ondertekening en ratificering over te gaan, zoals inmiddels Frankrijk en China gedaan hadden; de ratificatieoorkonden van deze beide staten waren resp. op 22 maart en 12 juni 1974 bij de VN gedeponeerd; betreffende de inrichting van de Indische Oceaan als een vredeszone; betreffende het bijeenroepen van een wereldconferentie over ontwapening; betreffende algemene en volledige ontwapening, waarbij er i.h.b. bij de SU en VS op aangedrongen werd, om „het terrein te verbreden en het tempo te versnellen van hun besprekingen over de beperking van strategische wapens" (SALT); (deze passage was aangenomen, tegen de stem van Albanië en met onthoudingen van België, Bhoetan, Boeroendi, Columbia, Frankrijk, Bondsrepubliek Duitsland, India, Italië, Luxemburg, Engeland, VS, Zambia en de communistische staten behalve China — in totaal 23).

VERSTERKING INTERNATIONALE VEILIGHEID. Op 17 dec. aanvaardde de AV een resolutie over de uitvoering van de „Verklaring over de versterking van de internationale veiligheid", die de 24ste AV in 1970 had aangenomen. De resolutie werd aanvaard met 119 tegen één stem (VS) bij 13 onthoudingen (België, Canada, Denemarken, Frankrijk, Bondsrepubliek Duitsland, Ierland, Israël, Italië, Japan, Luxemburg, Nederland, Turkije en Engeland; China nam aan de stemming niet deel).
De resolutie bevestigde het recht van alle staten op voet van gelijkheid deel te nemen aan de oplossing van belangrijke internationale problemen en het onvervreemdbare recht van elk volk om vrijelijk en zonder vreemde inmenging, dwang of druk over zijn lot te beslissen. Voorts werd gesteld, dat enige maatregel of druk tegen enige staat, die zijn soevereine recht uitoefent om vrijelijk over zijn natuurlijke hulpbronnen te beschikken, een flagrante schending vormt van het recht op zelfbeschikking van volkeren en het beginsel van niet-inmenging. Tenslotte werd bevestigd de rechtmatigheid van de strijd van volkeren onder vreemde overheersing om zelfbeschikking en onafhankelijkheid te verwerven.

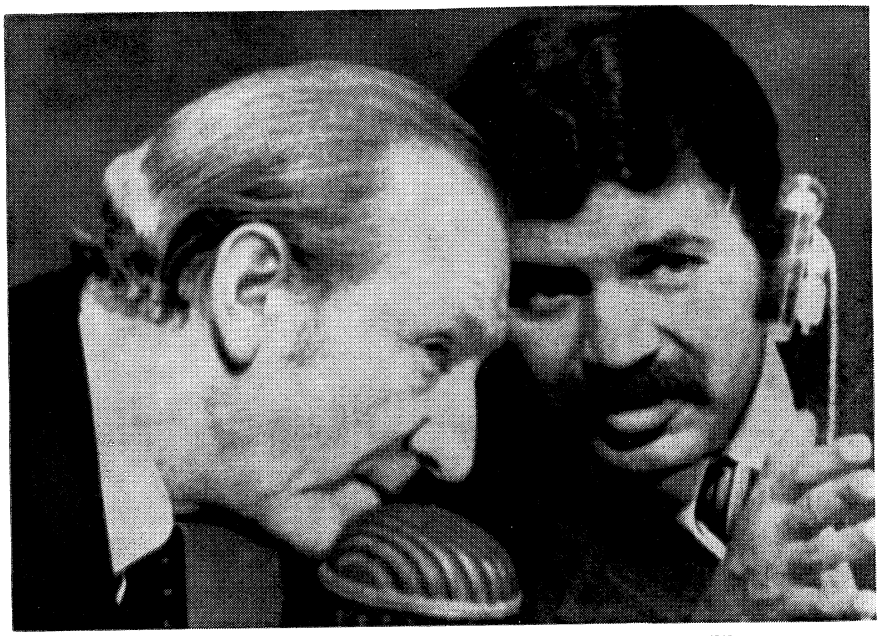
Secretaris-generaal Waldheim (l.) en AV-voorzitter Abdel Aziz Bouteflika.

KOREAANSE KWESTIE. M.b.t. de kwestie van de vreedzame hereniging van Noord- en Zuid-Korea aanvaardde de AV op 17 dec. met 61 tegen 43 stemmen bij 31 onthoudingen een resolutie, waarin alleen de wens bevestigd werd, dat de twee staten hun dialoog zouden voortzetten, waarbij de hoop werd uitgesproken, dat de Veiligheidsraad t.z.t. die aspecten van de kwestie, die onder haar verantwoordelijkheid vallen, in overweging zou nemen, incl. de ontbinding van het VN-commando, in de tussentijd „passende maatregelen nemend om de wapenstilstandsovereenkomst te handhaven (...), hangende de onderhandelingen en de verzoening" tussen de twee regeringen.

Voor de resolutie stemden de westelijke landen, Perzië, Israël, Japan, Jordanië, de meeste Latijnsamerikaanse en enkele Afrikaanse landen. Tegen waren de communistische staten, de meeste Arabische en sommige Afrikaanse staten.

ECONOMISCHE EN FINANCIËLE PROBLEMEN. De AV aanvaardde talrijke resoluties betreffende economische en financiële problemen. De belangrijkste waren de volgende:

UNCTAD. De AV besloot zonder stemming op 6 nov. de volgende conferentie over handel en ontwikkeling in mei-juni 1976 in Nairobi te houden.

Hulp bij natuurrampen. De AV besloot op 29 nov. zonder stemming, dat, met het oog op de watersnoodramp in Bangla Desh, het bureau van de VN-coördinator van hulp bij natuurrampen versterkt diende te worden. De extra kosten moesten uit vrijwillige bijdragen worden bestreden tot in 1977 de zaak weer nader beschouwd wordt.

Ontwikkeling en internationale economische samenwerking. De beslissingen van de speciale AV over grondstoffenvraagstukken (pag. 391/3 e.v.-1974) in herinnering brengend besloot de AV op 17 dec. zonder stemming, dat van 1-12 sept. 1975 nog een speciale zitting gehouden zou worden, waarop nieuwe voorstellen bestudeerd zouden worden, w.o. een studie die door deskundigen op hoog niveau moest worden voorbereid en die voorstellen zou moeten bevatten t.a.v. structurele veranderingen van het VN-systeem, waardoor het volledig in staat zou worden gesteld op een omvattende manier problemen van internationale economische samenwerking te behandelen.

Wereldvoedselraad. Als uitvloeisel van een besluit van de wereldconferentie over voedselvraagstukken (pag. 35/1 e.v.- 1975) besloot de AV op 17 dec. zonder stemming tot de instelling van een 36 leden tellende wereldvoedselraad, die als VN-orgaan moet opereren. De Raad moet uiterlijk 1 juli 1975 bijeen zijn gebracht en bestaan uit 9 Afrikaanse staten, 8 Aziatische staten, 7 Latijnsamerikaanse staten, 4 socialistische staten uit Oost-Europa en 8 Westeuropese en andere staten.

Samenwerking om oprukken van de woestijn tegen te gaan. De AV besloot op 17 dec. gecoördineerde internationale actie op gang te brengen ten einde de strijd tegen het oprukken van de woestijn aan te gaan. In 1977 zal over dit vraagstuk onder auspiciën van de VN een conferentie worden belegd.

Economische rechten en plichten van staten. Op 12 dec. nam de AV met 120

tegen zes stemmen (België, Denemarken, Bondsrepubliek Duitsland, Luxemburg, Engeland en de VS) bij 10 onthoudingen (Oostenrijk, Canada, Frankrijk, Ierland, Israël, Italië, Japan, Nederland, Noorwegen en Spanje) een resolutie aan, die een Handvest van economische rechten en plichten van staten inhield. De resolutie was voortgekomen uit een Mexicaanse suggestie op de UNCTAD-conferentie van 1972 (pag. 345 e.v.-1972) en gebaseerd op een rapport van een werkgroep, die de AV op 19 dec. 1972 had ingesteld.

Milieuprogramma. Op 12 dec. besloot de AV met 122 tegen één stem (VS) bij 11 onthoudingen (Lidstaten Warschaupact en de Bahama-eilanden) m.i.v. 1 jan. 1975 een milieustichting in het leven te roepen met het doel bijstand te verlenen bij het versterken van nationale milieuprogramma's m.b.t. menselijke vestigingen, i.h.b. in ontwikkelingsgebieden. De oprichting van de stichting was geadviseerd door de leiding van het VN-milieuprogramma, dat er voor vier jaar $ 4 mln voor ter beschikking zal stellen.

Speciaal fonds voor noodhulp en ontwikkelingsbijstand. De AV besloot op 18 dec. zonder stemming, in samenhang met het actieprogramma van de speciale zitting over grondstoffen (pag. 393/3 - 1974), om een speciaal fonds voor noodhulp en ontwikkelingsbijstand in het leven te roepen. Het fonds zal giften en leningen verschaffen aan de ontwikkelingslanden, die het zwaarst door de economische crisis getroffen zijn. Het zal uit vrijwillige bijdragen worden gefinancierd.
Het beleid en de procedures van het fonds moeten worden geformuleerd door een raad van gouverneurs, waarin 36 staten vertegenwoordigd zullen zijn.
Hoewel Engeland en Frankrijk zich bereid verklaarden in de Raad zitting te nemen, deden zij geen toezeggingen voor bijdragen.
De vertegenwoordigers van de Bondsrepubliek Duitsland en de VS verklaarden, dat zij aan de activiteiten van het fonds geen deel zouden nemen en ook geen bijdragen zouden verschaffen.

DEFINITIE AGRESSIE. De AV keurde op 14 dec. de definitie van het begrip agressie goed, zoals die door een 35 leden tellende speciale commissie was opgesteld. De commissie had na zes jaar werkzaamheden haar werk op 12 april 1974 voltooid.

De definitie luidt als volgt:

Art. 1 Agressie is het gebruik van gewapende macht door een staat tegen de soevereiniteit, territoriale integriteit of politieke onafhankelijkheid van een andere staat of in enige andere manier niet in overeenstemming met het Handvest van de VN, zoals in deze definitie is uiteengezet.
Verklarende aantekeningen: In deze definitie is de term staat

a. gebruikt zonder te voren een oordeel uit te spreken over kwesties van erkenning of over de vraag of een staat lid is van de VN, en

b. (sluit de term staat) het begrip van een „groep van staten" in, waar dat passend is.

Art. 2 Het eerste gebruik van gewapende macht door een staat in strijd met het Handvest zal bewijs op het eerste gezicht vormen van een daad van agressie, hoewel de Veiligheidsraad in overeenstemming met het Handvest kan concluderen, dat een besluit, dat een daad van agressie is gepleegd, niet gerechtvaardigd zou zijn in het licht van andere relevante omstandigheden, met inbegrip van het feit, dat de betrokken daden of hun consequenties niet van voldoende ernst zijn.

Art. 3 Enige van de volgende daden, ongeacht een oorlogsverklaring, zal, onderworpen aan en in overeenstemming met de voorzieningen van art. 2, aangewezen worden als een daad van agressie:

a. De invasie of aanval door de strijdkrachten van een staat van het gebied van een andere staat, of enigerlei militaire bezetting, zij het tijdelijk, voortvloeiende uit een dergelijke invasie of aanval, of enigerlei annexatie door gebruik van geweld van het gebied van een andere staat of een deel daarvan;

b. bombardering door de strijdkrachten van een staat tegen het gebied van een andere staat of het gebruik van enig wapen door een staat tegen het gebied van een andere staat;

c. de blokkade van de havens of de kust van een staat door de strijdkrachten van een andere staat;

d. een aanval van de strijdkrachten van een staat op de land-, zee- en luchtmacht, de zee- en luchtvloot van een andere staat;

e. het gebruik van de strijdkrachten van een staat die binnen het gebied van een andere staat zijn met de toestemming van de ontvangende staat, in strijd met de voorwaarden, waarin is voorzien in de overeenkomst, of enige verlenging van hun aanwezigheid na de beëindiging van de overeenkomst;

f. het handelen van een staat bestaande in het toestaan, dat zijn gebied, dat het ter beschikking gesteld heeft van een andere staat, door die andere staat gebruikt wordt voor het doorvoeren van een daad van agressie tegen een derde staat.

g. het zenden door of ten behoeve van een staat van gewapende bendes, groepen, ongeregelde troepen of huurlingen, die daden van gewapende macht uitvoeren tegen een andere staat van een dergelijke ernst, dat zij gelijk staan met de daden, hierboven opgesomd, of zijn aanzienlijke betrokkenheid daarbij.

Art. 4 De daden, die hierboven zijn opgesomd, zijn niet volledig en de Veiligheidsraad mag besluiten, dat andere daden volgens de voorzieningen van het Handvest agressie vormen.

Art. 5 Geen overweging, van wat voor aard ook, zij het politiek, economisch, militair of anderszins, mag dienen als een rechtvaardiging voor agressie.
Een agressieoorlog is een misdaad tegen de internationale vrede. Agressie geeft aanleiding tot internationale verantwoordelijkheid.
Geen gebiedsverwerving of speciaal voordeel, voortvloeiend uit agressie, is of zal worden erkend als wettelijk.

Art. 6 Niets in deze definitie zal op dusdanige wijze worden geïnterpreteerd, dat het op enigerlei wijze het gebied van het Handvest vergroot of verkleint, met inbegrip van zijn voorzieningen m.b.t. gevallen, waarin het gebruik van geweld wettig is.

Art. 7 Niets in deze definitie, en in het bijzonder art. 3 kan op enigerlei manier afbreuk doen aan het recht op zelfbeschikking, vrijheid en onafhankelijkheid, zoals afgeleid uit het Handvest, van volkeren, die met geweld van het recht zijn beroofd, en waaraan wordt gerefereerd in de Verklaring van beginselen van internationaal recht m.b.t. Vriendschappelijke betrekkingen en samenwerking tussen staten in overeenstemming met het Handvest van de Ver. Naties in het bijzonder volkeren onder koloniale en racistische regimes of andere vormen van buitenlandse overheersing; noch het recht van deze volkeren om voor dat doel te strijden en ondersteuning te ontvangen, in overeenstemming met de beginselen van het Handvest en in overeenstemming met de boven genoemde verklaring.

Art. 8 In hun interpretatie en toepassing zijn de voorzieningen hierboven onderling verbonden en elke voorziening dient te worden geïnterpreteerd in de context van de andere voorzieningen.

VREEDZAAM GEBRUIK VAN DE RUIMTE. De AV aanvaardde op 12 nov. unaniem een resolutie, waarin het belang bevestigd werd van internationale samenwerking bij de ontwikkeling van het recht in de vreedzame exploratie en het gebruik van de ruimte.

CYPRUS. Met 117 tegen 0 stemmen aanvaardde de AV na een debat van 5 dagen op 1 nov. een resolutie over Cyprus, waarin werd opgeroepen tot het terugtrekken van alle buitenlandse troepen van het eiland, de veilige terugkeer van alle vluchtelingen naar hun woningen en voortzetting van de onderhandelingen over een politieke overeenkomst tussen de Grieks-Cypriotische en Turks-Cypriotische gemeenschappen.
In de resolutie werd verder aan alle staten gevraagd de „soevereiniteit, onafhankelijkheid, territoriale integriteit en niet-gebondenheid van de republiek Cyprus" te eerbiedigen en om af te zien van alle daartegen gerichte handelingen.

DIRECTEUR UNIDO. Op 18 dec. benoemde de AV m.i.v. 1 jan. 1975 voor een periode van vijf jaar als uitvoerende directeur van de UNIDO dr. Abderrahman Khene (Algerije), de voormalige secretaris-generaal van de OPEC.

BEGROTING. De begroting voor de periode 1974-1975 was door de 28-ste AV vastgesteld op $ 540.473.000. De 29-ste AV verhoogde hem tot $ 606.033.000. De desbetreffende resolutie werd op 18 dec. aangenomen met 109 tegen 9 stemmen (de Warschaupactstaten) bij 7 onthoudingen (Engeland, Cuba, Frankrijk, Gabon, Israël, Italië en de VS).

VEILIGHEIDSRAAD. Op 11 okt. werden m.i.v. 1 jan. 1975 als niet-permanente leden van de Veiligheidsraad met een termijn van twee jaar gekozen Guyana, Italië, Japan, Zweden en Tanzanië. Zij nemen de plaats in van Australië, Oostenrijk, Indonesië, Kenya en Peru. De andere vijf niet-permanente leden van de raad, die tot eind 1975 zitting hebben, zijn Wit-Rusland, Kameroen, Costa Rica, Irak en Mauretanië.

HERZIENING HANDVEST. Op 17 dec. besloot de AV met 82 tegen 15 stemmen (Engeland, Frankrijk, Saoedi-Arabië, Zuid-Jemen, de VS en de communistische staten behalve Albanië, Roemenië en China) bij 36 onthoudingen een commissie van 42 leden in te stellen om suggesties m.b.t. de herziening van het Handvest te onderzoeken.

(UN Monthly, UN Information Centre Londen, AP, Reuter, The Times, Le Monde, NZZ, NRC/H'blad)

(Vor. ber. pag. 83/3-1975)

EG

NIEUWE REKENEENHEID AANVAARD, AKKOORD ECONOMISCHE ORIENTATIE COMMISSIE

De Raad van Ministers heeft op 18 maart in Brussel de voorstellen van de Commissie voor de invoering van een nieuwe rekeneenheid, waarover wij in onze aflevering van 21 maart al enige bijzonderheden verschaften, aanvaard.
Hieronder geven wij nog enkele gegevens over de nieuwe rekeneenheid, ontleend aan de toelichting die Wilhelm Haferkamp, vice-voorzitter van de Europese Commissie, op 7 maart gaf (pag. 181/2 en 3):

De voorgestelde nieuwe rekeneenheid is nog geen Europese munt in de eigenlijke zin van het woord. Voorlopig is de rekeneenheid een boekhoudkundig instrument voor interne doeleinden van de Gemeenschap, en moet zij nog heel wat worden uitgetest en bijgeschaafd voordat zij kan dienen als rechtstreeks betaalmiddel, ook aan derden, zo ging Haferkamp verder. In eerste instantie moet de nieuwe rekeneenheid de plaats gaan innemen van de 16 verschillende rekeneenheden die momenteel in de Gemeenschap worden gebruikt. Dit zal slechts geleidelijk kunnen gebeuren, omdat rekening moet worden gehouden met de specifieke moeilijkheden in de verschillende sectoren. Om te beginnen zou de nieuwe rekeneenheid gebruikt moeten worden bij de vaststelling van het Europeees Ontwikkelingsfonds, voor de balans van de Europese Investeringsbank en (begin 1976) voor de EGKS. De Commissie hoopt dat de begroting voor 1976 eveneens in nieuwe rekeneenheden zal kunnen worden uitgedrukt. De toepassing zal het moeilijkst zijn in de landbouwpolitiek en bij het beheer van het Europees Fonds voor Monetaire Samenwerking, aldus Haferkamp.
Tot augustus 1971 waren de munten gerelateerd aan de goudpariteit. Ook de rekeneenheid was op goud gebaseerd en kon dus gemakkelijk in de verschillende nationale munten worden omgezet. Sindsdien is het systeem van vaste pariteiten (Bretton Woods) verlaten, zijn de koersmarges steeds verder uiteen gaan lopen en werd de koers van steeds meer munten zelfs vrij gegeven. Gevolg hiervan, aldus de heer Haferkamp, dat de omrekeningskoers van de rekeneenheid niet meer beantwoordde aan de feitelijke koersen op de wisselmarkt.
In de verschillende sectoren van het EG-beleid werden andere maatregelen genomen om deze moeilijkheid te ondervangen. Dit heeft geleid tot een zeer verwarde situatie, die de monetaire en economische toenadering tussen de lidstaten eerder verhindert dan bevordert.
De waarde van de rekeneenheid moet weer worden gekoppeld aan een waarde die dagelijks door de wisselmarkt wordt bepaald. In de gegeven omstandigheden, waarin gezamenlijk zwevende munten en andere onafhankelijk zwevende munten in de Gemeenschap naast elkaar bestaan, heeft de Commissie gekozen voor de oplossing die aan de rekeneenheid de grootst mogelijke stabiliteit verleent en aan de Gemeenschap de grootst mogelijke monetaire onafhankelijkheid, zo besloot vice-voorzitter Haferkamp.

Zwitserland en Oostenrijk toegelaten tot de „slang"

Voordat de Ministerraad van 18 maart begon, vergaderden de ministers van financiën van de zgn. „slang-landen" in de EG: de Bondsrepubliek, de Benelux-landen en Denemarken. Het zijn de landen die zich nog steeds houden aan de oorspronkelijke EG-afspraak om de nationale valuta samen te laten „zweven" ten opzichte van de dollar, waarbij zij onderling hun munten steunen om te voorkomen dat ze meer dan 2,25% naar boven of naar beneden afwijken ten opzichte van de spilkoers (pag. 201-1973 e.v.).
De vijf ministers besloten in principe positief te staan tegenover een formeel verzoek van de president van de Zwitserse Centrale Bank om ook de Zwitserse franc tot de „monetaire slang" toe te laten.
Ook de andere EG-landen lieten weten daartegen geen bezwaar te hebben.
De Nederlandse minister van financiën Duisenberg verklaarde dat het van belang is dat de „slang-landen" ja gezegd hebben op het verzoek van een „belangrijk valuta-land".
De „slang-landen" hebben in Europa een stuk monetaire stabiliteit gehandhaafd. Frankrijk, dat begin 1974 zijn munt vrij liet zweven (pag. 326/2-1974) en dus de slang verliet, heeft verklaard dat het nog niet zover is, maar dat het de intentie blijft behouden om in de slang terug te keren.
Monetaire experts moeten, voordat Zwitserland tot het slang-arrangement toetreedt, nog wel een aantal technische zaken oplossen. We moeten onderzoeken, aldus Duisenberg, op welk niveau (tegen welke koersverhouding) de Zwitserse franc aan het arrangement gaat deelnemen.
We moeten er zeker van zijn dat Zwitserland het vaste voornemen heeft er in te blijven en we moeten nog onderzoeken welke maatregelen en technieken Zwitserland wil hanteren om te voorkomen dat de Zwitserse franc een „vluchtmunt" blijft.
Zwitserland wil ongeveer dezelfde afspraken met de „slang-landen" als de niet-EG-landen Zweden en Noorwegen. Deze landen hebben met de „slang-landen" de wederzijdse verplichting aangegaan op elkaars valutamarkten in te grijpen om de wisselkoersen bij elkaar te houden.
Ook Oostenrijk houdt zijn munt „in de buurt" van de slang, hoewel het niet zulke strenge verplichtingen is aangegaan als de andere „slang-landen".
De Raad is 18 maart ook akkoord gegaan met de opvatting van de Europese Commissie (zie hierna) dat er in de tweede helft van 1975 een economische opleving te verwachten is. De Duitse minister Hans Apel heeft volgens minister Duisenberg verklaard op dit moment al tekenen van zo'n opleving te zien. Ook de president van de Duitse Centrale Bank, Karl Klasen, heeft dat volgens de Nederlandse bewindsman gezegd.

Nieuwe rekeneenheid

De Raad is akkoord gegaan met een Commissievoorstel om een nieuwe Europese rekeneenheid in het leven te roepen, niet gelieerd aan het goud, maar gebaseerd op een „korf" van de Europese munten. Die nieuwe rekeneenheid zal voorlopig alleen gelden voor het uitdrukken van de financiële hulp aan de landen van het akkoord van Lomé. Materieel is besloten, aldus minister Duisenberg, dat ook de Europese Investeringsbank voor haar boekhouding de nieuwe rekeneenheid gebruikt.
Aan het slot van de vergadering van de Raad van 18 maart 1975 prees president Ortoli zich gelukkig over het feit dat bij de financiële betrekkingen tussen Europa en de geassocieerde landen gebruik gemaakt zal worden van een Europese rekeneenheid. Het gaat hier weliswaar nog alleen maar om een eerste stap op de weg van de vooruitgang van het Europese monetaire bouwwerk, het is een stap, en het is vooruitgang. *(Europa van Morgen)*

ECONOMISCHE SITUATIE IN DE EG

Op 18 sept. 1974 heeft de Commissie de Raad een verslag aangeboden van de economische situatie in de EG-landen en een prognose van de ontwikkeling van de economie in 1975.
Van juli 1973 tot juli 1974 bereikte de inflatie in de verschillende lidstaten de volgende percentages: Italië 18,4, het Verenigd Koninkrijk 17, Denemarken 16, Frankrijk 14,4, België 13,7, Luxemburg 10,1, Nederland 9,5, Duitsland 6,9 en Ierland (van mei tot mei) 6,2. De Commissie onderscheidt momenteel twee groepen landen in de Gemeenschap, na-

melijk de „slechte", waarin zich Italië, Denemarken en het Verenigd Koninkrijk bevinden en waar men met hoge inflatie en met betalingsbalansmoeilijkheden heeft af te rekenen en „goede", die minder inflatie en minder betalingsbalansproblemen kennen. Frankrijk is een land dat volgens de Commissie tussen deze twee groepen in zit.

De Commissie was voor 1975 niet bijster optimistisch maar toch ziet ze een paar lichtpuntjes. Zo verwacht ze een lichte opleving in de Verenigde Staten en Japan, een opleving die, als er in de Gemeenschap een passende economische politiek wordt gevoerd, gerechtvaardigde hoop geeft voor een verbetering van de buitenlandse handel van de EG. Voor 1975 wordt er ook een lager inflatiepercentage voor de Gemeenschap verwacht, namelijk 10,5% in plaats van de 13% in 1974. Die daling van het inflatiepercentage, aldus een toelichting van de directeur-generaal financiën bij de Commissiediensten, Mosca, is het gevolg van twee factoren: in 1975 zullen eindelijk de in de lidstaten getroffen anti-inflatiemaatregelen wat effect gaan sorteren en bovendien doet zich een stabilisatie van de grondstoffenprijzen voor.

Voor 1975, zo concludeert het verslag, is een hardnekkige inflatiebestrijding nog dwingend geboden. De EG zal zich nog voor zeer grote economische evenwichtsproblemen gesteld zien. Inflatie moet niet langer beschouwd worden als een „smeermiddel voor de economie". Een beter resultaat bij de inflatiebestrijding en bij de betalingsbalansposities kan pas dan worden bereikt als in de lidstaten alle sociale partners actief meewerken.

Het reële bruto nationaal produkt van de Gemeenschap zou, zo raamt het verslag in 1974 met 2,5% toenemen. In 1973 was die toename nog 5,6%.

De Commissie stippelde in haar verslag ook beleidslijnen uit voor de in de toekomst te volgen politiek. Europese solidariteit en dus verstrekkende coördinatie van de verschillende „nationale beleiden" staan daarbij op de voorgrond. Alle lidstaten moeten de uitbreiding van de totale vraag binnen grenzen zien te houden die overeenstemmen met de groei van de produktiecapaciteit. De landen met betalingsbalansmoeilijkheden moeten vooral de interne vraag in het oog houden. Landen met overschotten op hun betalingsbalans moeten het juiste evenwicht bewaren tussen de binnenlandse vraag en kosten- en prijsstijgingen.

Alle landen, met uitzondering van Duitsland, wordt aangeraden bij hun begrotingspolitiek van iedere stimulering van de binnenlandse vraag af te zien. Structurele begrotingstekorten moeten door een strikt uitgavenbeleid worden verminderd. Verlagingen van de directe belastingen in Duitsland en Denemarken moet daar tot matiging van de looneisen leiden.

De geld- en kredietpolitiek moet ook alweer op verdere bestrijding van de inflatie zijn gericht en er wordt een stringente beperking van de groei van de geldhoeveelheid aangeraden. Het sparen moet bevorderd worden en de centrale banken moeten nauw samenwerken om de Euromarkten te beheersen. Er moet een gemeenschappelijk standpunt komen voor de herfinanciering van tekorten en de ontworpen Gemeenschapslening moet zo snel mogelijk werkelijkheid worden.

Over de werkgelegenheid zegt het verslag dat die zich op een hoog peil handhaafde, hoeveel er aanzienlijke onevenwichtigheden bestaan. Het werkloosheidscijfer is vooral in Denemarken, het Verenigd Koninkrijk en Duitsland in het nabije verleden nogal gestegen. De Commissie geloofde overigens niet meer dat het stimuleren van de vraag het middel is om de werkgelegenheid te verbeteren.

Wat de industriële produktie van de Gemeenschap betreft: die heeft zich over het geheel genomen wel gestabiliseerd, al blijven er natuurlijk verschillen naar landen en industrietakken.

In enkele industriesectoren ontstond overbezetting, terwijl de automobiel- en de textielindustrie evenals de bouw met onderbezetting hebben te kampen. In de Duitse Bondsrepubliek stagneert de industriële produktie, maar in Frankrijk en Italië is tot nu toe nog een relatief sterke groei waar te nemen. Ruwweg kan gezegd worden dat de grondstoffenindustrieën zoals de chemie en de ijzer- en staalindustrie er beter voorstaan dan bijvoorbeeld de bouwnijverheid en de automobiel- en textielindustrie.

Herziening richtsnoeren economische politiek door aanhoudende recessie

De Commissie heeft haar aanbevelingen voor de economische politiek in 1975 herzien door de onderschatting van de recessietendensen.

Op 5 maart publiceerde de Commissie de herziene analyse en prognose van de economische situatie in de EG.

De Commissie stelde vast dat het reeds moeilijk op te lossen probleem dat wordt gevormd door de noodzaak tegelijkertijd de werkloosheid en de inflatie te bestrijden nog wordt gecompliceerd door de structuurwijzigingen die over de gehele wereld voortvloeien uit de stijging van de energieprijzen.

De toenemende onafhankelijkheid van de industrielanden van de westelijke wereld en in het bijzonder van de lidstaten, vereist meer dan ooit een vergaande coördinatie van de economische politiek. De wederaanpassing kan slechts tot stand komen door middel van een vastberaden actie van de autoriteiten en de ruime medewerking van de sociale partners.

De verslechtering van de conjunctuur zou in het laatste deel van 1975 plaats kunnen maken voor een beperkte wederopleving. Aldus zal in 1975 het reële bruto binnenlandse produkt gemiddeld voor de lidstaten nauwelijks met 1,5% kunnen toenemen tegen bijna 2% in 1974.

De werkloosheid treft thans ongeveer 3,5% van de beroepsbevolking. Voor het eind van 1975 kan geen verandering van de algemene tendensen op de arbeidsmarkt worden verwacht.

De vertraging van de prijsstijgingen zal waarschijnlijk niet sterk zijn.

Gezien de verschillen die zich van land tot land voordoen ten aanzien van de intensiteit en de uitwerking van de loonkostendruk moet gevreesd worden dat de grote verschillen in inflatietempo tussen de lidstaten zullen blijven bestaan.

Ondanks de recente successen bij het verminderen van de betalingsbalanstekorten moet ook gevreesd worden dat enkele deficitlanden tegen het eind van 1975 niet meer in staat zullen zijn verdere vooruitgang te boeken bij het streven tot herstel van het externe evenwicht. Per saldo zal het tekort op de lopende rekening van de betalingsbalans van de Gemeenschap als geheel, dat in 1974 14 mrd bedroeg, kunnen dalen tot ongeveer 8 à 9 mrd in 1975.

De Commissie beschouwt als prioriteiten voor de economische politiek: terugdringing van de werkloosheid, inflatiebestrijding en betalingsbalansherstel, geleidelijke vermindering van de dispariteiten die de samenhang van de Gemeenschap bedreigen.

In de huidige situatie onderscheidt de Commissie, met de betalingsbalanspositie en de intensiteit van de inflatoire spanningen als criteria, 3 groepen landen:

In de landen met een groot tekort (Verenigd Koninkrijk en Italië) dient, in het kader van een over het geheel genomen restrictief beleid, krachtig een beleid gevoerd te worden dat nodig is om de rekening met het buitenland in evenwicht te brengen.

De evenwichtsverstoringen zijn ook in Ierland zeer geprononceerd, maar dit land is zo afhankelijk van van buitenaf afkomstige factoren en kent een zo hoog niveau van werkloosheid dat zijn positie geheel afzonderlijk moet worden beschouwd.

De lidstaten met een groot overschot op de betalingsbalans (Bondsrepubliek Duitsland en Nederland) hebben reeds maatregelen van budgettaire en monetaire aard ten uit-

voer gelegd die tot doel hebben de bedrijvigheid te stimuleren.

Andere lidstaten nemen een tussenpositie in ten opzichte van deze twee groepen. Hun lopende rekening is of vrijwel in evenwicht (België), of in een fase van min of meer snelle verbetering (Denemarken en Frankrijk). Gezien de onzekerheden over de wereldconjunctuur en het gevaar voor een onvoldoende vertraging van de prijsstijgingen moet de algemene koers van de economische politiek in deze landen voorzichtig blijven.
Naast dit document heeft de Commissie tevens aangenomen:

- een document waarin de balans wordt opgemaakt van de in 1974 gevoerde economische politiek,
- een verslag over de toepassing van de procedures die werden ingesteld om te komen tot een hoge mate van samenhang van de economische politiek in de Gemeenschap en over de overeenstemming van deze politiek met de bepaalde doelstellingen.

Op dit laatste punt stelt de Commissie vast dat de economische politiek nog lang niet in alle landen voldoende doeltreffend is om een hoge mate van samenhang van de verschillende economische ontwikkelingen te bereiken. Dit is onder meer een gevolg van het feit dat de getroffen maatregelen niet krachtig genoeg waren, van de spontane marktkrachten of van de houding van de sociale partners. De coördinatie van de economische politiek op Gemeenschapsniveau blijft aldus onvoldoende.
De ministerraad ging op 18 maart akkoord met het herziene rapport van de Commissie (zie hierboven). (Europa van Morgen)

GEORGE SPÉNALE NIEUWE VOORZITTER EUROPEES PARLEMENT

Op 11 maart is de Franse socialist George Spénale tot voorzitter van het Europese parlement gekozen als opvolger van de Nederlander Dr. C. Berkhouwer, TK-lid voor de VVD.
De verkiezing van Spénale vergde overigens aanzienlijk meer tijd dan die van Berkhouwer in 1973, toen socialisten, liberalen en gaullisten een akkoord hadden gesloten dat beoogde de Westduitse socialist Behrendt te laten opvolgen door een liberaal uit de Benelux, welke op zijn beurt zou worden opgevolgd door een gaullist. (pag. 768/1-1973).
Naar in Straatsburg verluidde hadden de socialisten dit akkoord opgezegd omdat huns inziens de gaullistische fractie niet meer dezelfde was als die ten tijde van het bereiken van het akkoord. Na de nederlaag die de gaullisten leden in de verkiezingen voor de Franse nationale vergadering (pag. 185 e.v.-1973) moesten zij hun fractie aanvullen met vijf leden van de Ierse Fianna Fail en een Deen.
De liberalen waren de enigen die zich, in overeenstemming met het akkoord, hadden onthouden van het stellen van een eigen kandidaat, en gedurende de eerste drie stemronden de gaullistische kandidaat, de Ier Michael Yeats, steunden. In de vierde ronde, toen slechts de twee best geplaatste kandidaten uit de derde ronde konden worden gekozen, brachten zij hun stem uit op Spénale, naar verluidt in ruil voor een socialistische toezegging, bij de volgende voorzittersverkiezing een liberale kandidaat te zullen steunen.
De eerste twee ronden waren, gezien de sterkte van de diverse fracties, zonder verrassingen verlopen.
Van de 171 geldige stemmen in de eerste ronde gingen er 50 naar Bertrand (fractie 51), 45 naar Spénale (fractie 50), 46 naar Yeats (gaullistische fractie 17, liberale 24), 18 naar de leider van de Britse conservatieven Peter Kirk — die zich die avond tevoren kandidaat had gesteld — (fractie 20) en 12 naar de communistische kandidaat, mevrouw Iotti (fractie 15).

Spénale, die thans 61 jaar oud is, is als voorzitter van de commissie voor de begrotingen, zelf aanwezig geweest bij het overleg dat een delegatie van het Parlement de afgelopen maanden met de Ministerraad over begrotingskwesties heeft gevoerd. Hij is, voor hij tien jaar geleden zitting nam in het Europese Parlement onder meer kabinetchef geweest van Gaston Deferre, thans burgemeester van Marseille en toentertijd minister voor de overzeese gebiedsdelen. Hij is tevens Frans Hoge Commissaris in Togo geweest onder voogdijschap van de Verenigde Naties (1957-1960) en sedert 1965 burgemeester van Saint Gilles.
Als voorzitter van het Europese Parlement, aldus Spénale na zijn verkiezing, zal ik trachten het midden te vinden tussen de twee scholen, die respectievelijk de mens voor het vaderland, en het vaderland voor de mens stellen: ik zal mijn activiteit in dienst stellen van de Europese mens. (NRC/H'blad, Europa van Morgen)

De tweede ronde gaf weinig verandering te zien: Spénale 47, Bertrand 45, Yeats 44, Kirk 18 en mevrouw Iotti 12.
In de derde ronde, toen Kirk en mevrouw Iotti hun kandidatuur hadden ingetrokken, kreeg Spénale 59 stemmen, Bertrand 55 en Yeats 54.

ONDERHANDELINGSMANDAAT VOOR COMMISSIE VOOR GATT-BESPREKINGEN IN GENÈVE

De Raad van Ministers heeft op zijn zitting van 10 en 11 febr. overeenstemming bereikt over het gemeenschappelijk standpunt bij de handelsbesprekingen in het kader van het GATT, die op 11 febr. 1975 in Genève zijn begonnen.
Basis voor dit gemeenschappelijke standpunt vormt een document van de Commissie dat medio juni 1974 aan de Raad werd voorgelegd.
In dit document stelt de Commissie voor de zgn. preferenties, d.w.z. vrijstelling of verlaging van invoerrechten voor goederen uit de ontwikkelingslanden, uit te breiden.
De Commissie zegt in haar voorstellen:

De Gemeenschap hecht er waarde aan uitdrukking te geven aan het besef van haar bijzondere verantwoordelijkheden ten aanzien van de ontwikkelingslanden, die ernstig getroffen worden door de wereldcrisis. Zij wenst een evenwichtige ontwikkeling tot stand te brengen van het systeem der algemene voorkeursrechten in samenhang met de associatie-politiek, waarbij betrokken zijn de associatie-akkoorden, de lopende onderhandelingen met de landen van Afrika, het Caribisch en het Pacific gebied en de onderhandelingen met betrekking tot een globale benadering van de landen rond de Middellandse Zee.
De gemeenschappelijke intentieverklaring komt neer op een permanente verbintenis jegens de landen van het Gemenebest in Azië, met name jegens India, welke landen door de wereldcrisis zeer ernstig worden getroffen. Een eerste fase van daadwerkelijke actie werd sinds 1 jan. 1974 reeds voltooid, met name door de toepassing van het systeem der algemene voorkeursrechten. De Commissie heeft het voornemen verder te gaan met de reeds aangevangen verbeteringen.
Bij haar algemeen strategisch beleid ten aanzien van de komende multilaterale GATT-onderhandelingen schenkt de Commissie bijzonder veel aandacht aan de ontwikke-

lingslanden, die bezorgd zijn over de „uitholling" van hun voorkeursrechten door de aanvullende tariefsverlagingen.

De Gemeenschap is van plan door te gaan met de verbetering van haar eigen systeem van voorkeursrechten, waarvan het autonome karakter nogmaals wordt beklemtoond.

Het schema voor 1975 bevat: verbeteringen, aanpassingen, gewone verlengingen en aanvullende maatregelen.

De Commissie wil de waarde van het „pakket" halffabrikaten en eindprodukten en de verwerkte landbouwprodukten waarvoor de preferenties gelden uitbreiden van 2950 mln tot 3475 mln rekeneenheden. Voor de industriesector mikt ze op 2300 mln rekeneenheden, voor de landbouw op 650 mln rekeneenheden en voor de textielsector op 525 mln rekeneenheden. (De hier bedoelde rekeneenheid heeft een waarde van ca. *f* 3,355).

Volgens de Commissievoorstellen moet het plafond voor de vrije invoer van industrieprodukten uit ontwikkelingslanden met 15% omhoog gaan. Daardoor zou het invoervolume stijgen van 2 tot 2,3 mrd r.e. De lijst van „gevoelige produkten" die onder de tariefcontingenten vallen zou dan in plaats van 51 nog maar 7 produkten mogen omvatten. Onder een tariefcontingent verstaat men die hoeveelheid van een bepaald produkt die tegen een lager douanetarief de Gemeenschap binnen mag. Zo'n contingent wordt over de negen lidstaten verdeeld.

De Commissie wil de „buffer" binnen het plafond voor 43 van de 44 produkten die uit de lijst van gevoelige produkten worden gehaald op 50% brengen. Dat wil zeggen dat een enkel begunstigd land nooit meer dan de helft van het begunstigde produkt naar de EG kan brengen. Voor sommige ontwikkelingslanden die al wat verder op de weg naar ontwikkeling gevorderd zijn wil de Commissie die buffer echter op 15% vaststellen. Daarmee wil ze voorkomen dat er voor de armere landen niets meer zou overblijven.

Voor de landbouwsector heeft de Commissie voorgesteld het volume van die verwerkte produkten die onder de preferentie vallen te verhogen van 450 mln tot 650 mln rekeneenheden. De uitbreiding moet volgens de Commissie vooral plaatsvinden in de sector plantaardige oliën.

De Europese Commissie wil ook dat er beter statistisch materiaal verzameld wordt, zodat een „agentschap" de ontwikkelingslanden van statistisch materiaal en documentatie kan voorzien opdat ze beter kunnen profiteren van de door de algemene preferenties geboden mogelijkheden.

Algemene preferenties zijn door de EG ingesteld ingevolge een oproep van de UNCTAD-conferentie van 1970. De Gemeenschap gaf, als eerste industriemacht, in 1972 gehoor aan deze oproep. De Verenigde Staten hebben ze nog steeds niet ingevoerd. *(Europa van Morgen)*

Op 3 maart nam de Ministerraad in Brussel een resolutie aan waarin werd gezegd dat de Gemeenschap de algemene tariefprefenties die ze verleent aan de ontwikkelingslanden voortdurend en geleidelijk aan wil verbeteren. Het systeem van deze preferenties moet ook na 1980 worden voortgezet, zo legden de ministers van buitenlandse zaken in de resolutie vast. *(Europa van Morgen)*

EERSTE STAP NAAR EUROPEES ENERGIEBELEID

Op 17 dec. 1974 heeft de Ministerraad de eerste stap gezet op weg naar een Europees energiebeleid (pag. 694/1 e.v. - 1974). De Raad nam toen twee resoluties aan.

De eerste zegt dat het energieverbruik in de Gemeenschap zo doeltreffend mogelijk zal worden gerationaliseerd en de Raad aanvaardde een programma dat het gemiddelde groeipercentage van het energieverbruik op lange termijn aanzienlijk verlaagt. In 1985 moet een verbruiksniveau worden bereikt dat 15% lager ligt dan het geraamde verbruik in dat jaar, zoals dat in 1973 door de Commissie op papier was gezet.

De tweede resolutie houdt in dat in 1985 de Gemeenschap haar onafhankelijkheid van ingevoerde energie aanzienlijk beperkt. In 1973 importeerde de EG 63% van haar energie. De Commissie had dat percentage graag teruggebracht gezien tot 40 in 1986. De Raad achtte dit streefcijfer te ambitieus en vond 50% realistischer. De Gemeenschap zal echter blijven streven naar een afhankelijkheid van de import van 40%.

Om de afhankelijkheid van geïmporteerde energie terug te dringen zal het noodzakelijk zijn binnen de Gemeenschap vervangende energiebronnen te vinden en ongetwijfeld zal daartoe het aantal kerncentrales in de Gemeenschap aanzienlijk moeten worden uitgebreid. Europees commissaris Simonet, belast met energiezaken, zei 18 dec. op een persconferentie dat het Europees energieprogramma de Gemeenschap 250 mrd rekeneenheden zal gaan kosten. Ongeveer de helft daarvan zal uitgegeven moeten worden aan de bouw van, zo schatte Simonet, 160 tot 200 nieuwe kerncentrales in de negen EG-lidstaten.

De Ministerraad heeft op 17 dec. verordeningen goedgekeurd die een betere controle op uitvoer van olie, olieprodukten en aardgas mogelijk moeten maken. Tweemaal per jaar zullen de lidstaten een overzicht moeten geven van wat aan deze produkten geëxporteerd is. Eerder al hadden de lidstaten van de Gemeenschap zich verplicht overzichten van hun olie-importen te verschaffen. Die verplichting is nu uitgebreid tot de olieprodukten.

De Raad heeft 22 maatregelen goedgekeurd die de beoogde besparing op het energieverbruik met 15% in 1985 moeten realiseren. De besparing betekent in de praktijk het minder verbruiken van 240 mln ton olie-equivalent, ter waarde van $ 22 mrd. De besparingen moeten gerealiseerd worden door bijvoorbeeld betere thermische isolatie van woningen, beter afstellen van verwarmingsinstallaties en automotoren, enzovoort.

Concretere besparingsmaatregelen aangenomen

Op 13 febr. beraadde de Ministerraad zich wederom over een gemeenschappelijke aanpak van het energieprobleem. Bij die gelegenheid verklaarden de lid-staten zich bereid tot een gemeenschappelijk beleid inzake wetenschappelijk en technologisch onderzoek om de Gemeenschap aan alternatieve energie te helpen. Die alternatieve energie zou haar minder afhankelijk moeten maken van geïmporteerde energie.

Er is ook een richtlijn om het verbruik van olie in elektrische centrales te beperken. Van die richtlijn kan worden afgeweken om economische en technische redenen, zo stond er oorspronkelijk in.
Een aantal andere voorstellen van de Europese Commissie werd ter nadere bestudering terugverwezen naar de permanente vertegenwoordigers. Een richtlijn om bij kolengestookte elektrische centrales een „noodvoorraad" voor dertig dagen aan te houden werd door acht van de negen lidstaten goedgekeurd. Engeland stelde zich op dit punt gereserveerd op. (Europa van Morgen)

BELGIË

DE ZAAK-NOLS

Tussen de gemeente Schaarbeek (116.000 inwoners) die deel uitmaakt van de Brusselse agglomeratie, en de regering is een politiek-juridisch conflict gerezen, dat een niet-geringe weerklank heeft gekregen op landelijk vlak. De voorgeschiedenis is meer dan drie jaar oud.

Voorgeschiedenis

Op 1 sept. 1971 besliste de schepen (wethouder) van burgerlijke stand en bevolking van Schaarbeek, dat van de negen loketten van zijn administratie voortaan zes zouden dienen voor het franssprekende publiek, één voor het nederlandssprekende en twee voor de buitenlanders. Met verwijzing naar de taalwet van 1963 die bepaalt dat alle gemeentelijke diensten in de Brusselse agglomeratie, die in contact komen met het publiek, tweetalig dienen te zijn, diende het Verbond van Vlaams Overheidspersoneel op 27 sept. '71 een klacht in tegen het gemeentebestuur bij de Vaste Commissie voor Taaltoezicht (VCT) en vroeg het op 1 okt. 1971 aan de Raad van State de beslissing van het gemeentebestuur te vernietigen. Op 21 maart 1972 liet de VCT aan de minister van binnenlandse zaken weten, dat zij het niet eens had kunnen worden over een advies: voor de Franse afdeling van de VCT was geen enkele uitdrukkelijke bepaling van de taalwet overtreden; voor de Nederlandse afdeling was het oprichten van afzonderlijke loketten voor nederlands- en voor franssprekenden strijdig met de letter, de geest en de algemene inrichting van de taalwetten. Op 26 april 1972 lichtte FDF-kamerlid R. Nols, burgemeester van Schaarbeek, die zijn naam aan „de zaak" zou binden, in de Kamer het „experiment" van het nieuwe lokettenstelsel toe, zonder dat daarop reactie kwam.

Op 5 mei 1972 liet de vice-gouverneur van Brabant, Cappuyns, speciaal belast met het toezicht op de naleving van de taalwetten, per brief aan de minister van binnenlandse zaken weten, dat de regeling te Schaarbeek hem niet strijdig leek met de wet. Intussen was de — bij de gemeentewet vastgestelde — termijn waarbinnen de Schaarbeekse beslissing kon worden vernietigd, verstreken.

Kort daarop ging oud-kamerlid Fl. Grammens op zijn eentje protesteren tegen de regeling, door met een spuitbus de eentalige loketopschriften te overschilderen. Na zijn veroordeling door de rechtbank, ging Grammens in beroep, maar in zijn arrest van 11 april 1974 oordeelde het Hof van Beroep te Gent dat er geen redenen waren om te stellen, dat de taalwet overtreden werd. (Tegen dat arrest is Grammens in cassatie gegaan.)

Geleidelijk kwam er nu van Vlaamse zijde meer belangstelling voor en verzet tegen de Schaarbeekse regeling, die voorgesteld werd als een uitdagende discriminatie t.o.v. de nederlandssprekende bevolking van Schaarbeek. Op 25 mei 1974 gingen een zestal leden van het Taal Aktie Komitee (TAK) met spandoeken voor het gemeentehuis protesteren. Parlementsleden stelden schriftelijke vragen aan de regering, waarop enkel geantwoord werd dat moest worden gewacht op de uitspraak van de Raad van State.

Het arrest van de Raad betreffende het verzoek van het VVO d.d. 1 okt. 1971 kwam op 4 juni 1974. De Raad van State stelde dat het VVO als zodanig niet benadeeld werd door de Schaarbeekse beslissing en dat het verzoek bijgevolg niet ontvankelijk was. Anderdeels stelde het arrest „dat de bestreden beslissing duidelijk als strekking heeft de nederlandssprekende geadministreerde te behandelen als een minderheidsgroep, die geen aanspraak kan maken op gelijke rechten" en dat de beslissing dus strijdig was met de taalwetten. De Raad van State betoonde dat de wetgever van 1963 duidelijk heeft gewild, dat de ambtenaar die ten dienste staat van het publiek, tweetalig moet zijn en dat het dus niet beantwoordde aan de geest van de wet een systeem van „apartheid" in te voeren, dat in feite van de lokettist slechts de kennis van één taal vereist.

De volgende weken en maanden werd Nols herhaaldelijk door de minister van binnenlandse zaken en door Cappuyns aan dit arrest herinnerd met het verzoek de beslissing in te trekken. Nols weigerde echter op die wenken in te gaan.

Op 18 sept. 1974 deelde het TAK mee dat het ging beginnen met een geregelde protestactie voor het gemeentehuis.

Op 13 nov. 1974 verzocht Nols om het advies van de VCT inzake zijn systeem.

Op 11 dec. 1974 liet de taalcommissie weten, dat zijn verzoek niet ontvankelijk was, omdat alleen de regering de VCT om advies mag vragen. Intussen was de Vlaamse massa-betoging te Halle (pag. 777/1-1974) gehouden, zonder dat daar bijzonder aandacht was geschonken aan de zaak-Nols.

Toenemend protest

In januari 1975 begon het aantal protestmoties van Vlaamse verenigingen echter snel aan te groeien.

Op 23 jan. 1975 deelde het gemeentebestuur van Schaarbeek schriftelijk aan Cappuyns mee, dat het weigerde het eentalige lokettenstelsel te wijzigen. Op 30 jan. ging de VCT dan ambtshalve over tot een nieuw onderzoek van de zaak.

Op 9 febr. kwam het in Schaarbeek tot straatincidenten. Enkele honderden Vlaamse betogers, behorende tot het TAK, de Vlaamse Militanten Orde, de groep Were Di, de Volksunie-Jongeren, botsten er met franssprekende militanten, o.m. van de groep Le Bélier; de rijkswacht diende in te grijpen.

Op 13 febr. viel andermaal een incident voor, toen parlementsleden van de Volksunie in de lokettenzaal van het gemeentehuis de opschriften verwijderden en daarin gehinderd werden door de politie.

Op 14 febr. besprak de kabinetsraad de zaak-Nols en na afloop verklaarde premier Tindemans dat de minister van binnenlandse zaken, Michel, die intussen een rapport van Cappuyns had ontvangen, dat negatief uitviel voor Schaarbeek, een beslissing diende te treffen. Van zijn kant waarschuwde het CVP-kamerlid P. de Kerpel, gemeenteraadslid te Schaarbeek, met verwijzing naar de talrijke (ca. twintig) Vlaamse betogingen tegen Nols, voor een snelle toename van het geweld.

Op 17 febr. las Nols op een persconferentie in het gemeentehuis een nota voor, waarin hij „de extremisten die uit het noorden komen" hekelde en herhaalde dat hij de taalwet eerbiedigde.

Op 18 febr. kwam de zaak ter sprake in de Nederlandse Cultuurraad. Een voorstel van resolutie, waarin de regering verzocht werd een einde te maken aan de Schaarbeekse situatie, werd niet ontvankelijk verklaard, maar bij monde van haar voorzitter, Bascour, laakte de Raad eenparig de houding van Nols.

Op 20 febr. maakten de kranten een nota van minister Vandekerckhove (hervorming van de instellingen) bekend, waarin op grond van het arrest van de Raad van State van 4 juni 1974 het Schaarbeekse systeem

als strijdig met de wet werd veroordeeld.
Op 21 febr. publiceerde de katholieke krant *La Libre Belgique* een vraaggesprek met PSC-kamerlid A. Saint-Remy, rapporteur van de taalwet van 1963, waarin die insgelijks het Nols-stelsel strijdig met de taalwet noemde.
Op 24 febr. had minister Michel een onderhoud met Nols, waarbij hij een „elegante" oplossing voorstelde: ieder lokettist zou voor zich een bordje hebben met vermelding van de taal die de tweetalige ambtenaar beter spreekt. Toen Nols op 27 febr. die oplossing verwierp, reageerde Michel ontstemd en sprak op zijn beurt over wetsovertreding.
Op 6 maart keurde de Kamer een motie goed (met 91 tegen 48 stemmen bij 50 onthoudingen) waarin de regering verzocht werd „onverwijld maatregelen te treffen om een einde te maken aan de taalwetsovertreding te Schaarbeek". Dezelfde dag keurde de VCT met 9 stemmen tegen een advies goed, waarin gesteld werd „dat het college van burgemeester en schepenen de taalwet niet naar de geest en de algemene inrichting had nageleefd; het college werd verzocht een einde te maken aan die organisatie van de lokettendienst". Verder vroeg de VCT de minister van binnenlandse zaken, de vice-gouverneur Cappuyns en het gemeentebestuur van Schaarbeek „binnen de maand het gevolg mee te delen dat aan dit advies wordt gegeven."
Op 10 maart besliste het partijbestuur van het FDF dat in alle gemeenten van de Brusselse agglomeratie waar het FDF aan het bewind is, het Schaarbeekse lokettenstelsel zou worden ingevoerd. De Parti Libéral trof een identieke beslissing, en ook het Rassemblement Bruxellois, meester in de Brusselse agglomeratieraad, vaardigde een soortgelijk besluit uit voor de agglomeratiediensten, die in contact komen met het publiek.
Op 12 maart beraadslaagde de regering over de zaak, die nu heel wat deining verwekte in de Vlaamse opinie.
Op 13 maart deelde premier Tindemans in de Senaat mee dat de regering de VCT bij brief verzocht had onmiddellijk bij de Raad van State een verzoek tot nietigverklaring van de Schaarbeekse beslissing in te dienen. De premier noemde het „de enige veilige weg om tot een aanvaardbaar juridische toestand te komen". Hij voegde er aan toe dat de regering erop rekent dat de Raad van State uitspraak zal doen „met inachtneming van de kortst mogelijke proceduretermijn". Tenslotte zei Tindemans dat de regering alle beslissingen, die andere gemeentebesturen in de Brusselse agglomeratie zouden nemen en die dezelfde inhoud zouden hebben als de Schaarbeekse beslissing, onmiddellijk zou doen nietig verklaren, aangezien de regering hier wél kan ingrijpen, wat niet meer het geval is voor de verjaarde Schaarbeekse feiten. In afwachting van een positieve uitspraak van de Raad van State houdt de regering vast aan het advies van de VCT d.d. 6 maart, zei Tindemans.
Nog op 13 maart vroeg de VCT bijkomende inlichtingen aan de regering, inzonderheid m.b.t. het advies van de commissie. Na het verkrijgen van die inlichtingen — zo beloofde de VCT — zal het regeringsverzoek ten gronde worden onderzocht. De regering verstrekte die informatie.

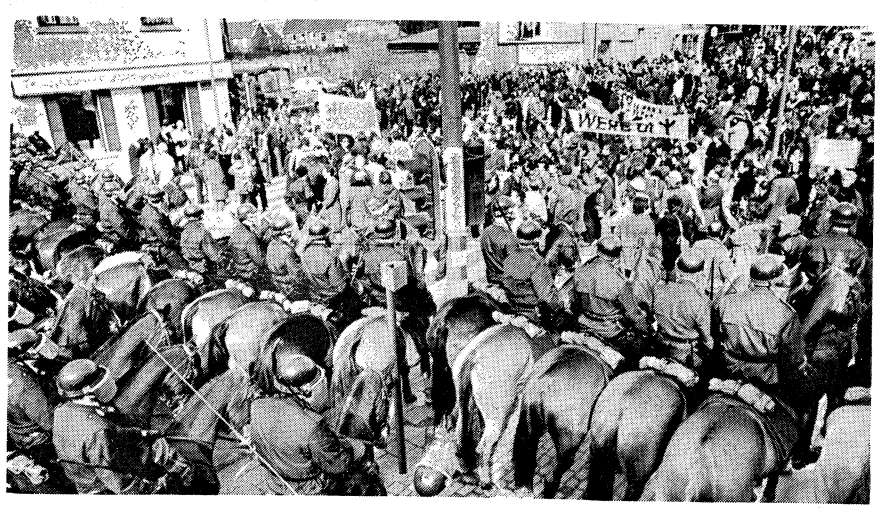

Rijkswachters blokkeren de toegang tot Schaarbeek.

Op 16 maart werd door Vlaamse betogers (voornamelijk van VU, VMO, TAK, Were Di) tegen Nols betoogd te Vilvoorde en ook in het zwaar door de rijkswacht afgeschermde Schaarbeek, waar Nols een betogingsverbod had uitgevaardigd. Tot ernstige rellen kwam het niet.

SCHEIDING IN GEZINSVERENIGING

De Bond van grote en jonge gezinnen (BGJG) waarbij in de Vlaamse provincies en te Brussel 300.000 gezinnen zijn aangesloten heeft op 1 maart beslist een einde te maken aan de bestaande vormen van samenwerking met de Ligue des Familles, waarmee de Bond samenwerkte in een overkoepelend verbond.

De gezinsvereniging was tot in 1959 een unitaire organisatie, die onder de naam Bond van Grote Gezinnen van België zowel nederlands- als franstalige gezinnen groepeerde. In dat jaar werd overgegaan tot een federalisering, waarbij een nederlandstalige en een franstalige vereniging ieder hun weg opgingen, met behoud evenwel van een overkoepelend overlegorgaan. Overeengekomen werd dat de Bond in Vlaanderen en Brussel leden zou werven, de Ligue in Wallonië en eveneens in Brussel.
De jongste tijd was echter wrevel ontstaan in de BGJG ten gevolge van wervingsacties, ondernomen door de Ligue, in het Vlaamse land. Dientengevolge werd door het bestuur van de Bond, voorgezeten door oudminister prof. dr. Fr. van Mechelen, beslist de samenwerking op te zeggen. Ook het studiefonds en het woningfonds zullen worden gesplitst.

RAAD VOOR TAALADVIES

De Nederl. cultuurraad heeft op 4 maart eenparig een voorstel van decreet van het socialistische kamerlid H. Boel goedgekeurd, dat de raad voor taaladvies een betere structuur en ruimere bevoegdheden bezorgt. Het decreet voorziet in de jaarlijkse publikatie van een verslag over de werking van de raad; deze laatste zal ook woordenlijsten kunnen opstellen, die nadien bij decreet bindend kunnen worden verklaard voor de openbare diensten. Tijdens het debat werd vooral de klemtoon gelegd op de noodzakelijkheid van een keurig ambtelijk taalgebruik en aangedrongen op overleg met Nederland.

Uitgevers: Int. Uitg. en Handelmij „Systemen Keesing" B.V., Ruysdaelstraat 71-75, Amsterdam - N.V. Algemene Uitgeverij Keesing, Keesinglaan 2-20, B 2100 Deurne-Antwerpen.

KONING FEISAL VERMOORD

Op 25 maart werd koning Feisal van Saoedi-Arabië door een neef doodgeschoten. Volgens de officiële mededeling overleed hij in het ziekenhuis van de hoofdstad Riad „aan de verwondingen die hij bij een aanslag van de geestelijk gestoorde prins Feisal ibn Moesaed ibn Abdoel Aziz op zijn leven opgelopen had".

Feisal ibn Abdoel Aziz ibn Saoed werd op 14 april 1906 in Riad geboren als derde van 42 zonen van Abdoel Aziz ibn Saoed, de heerser van Nejd en de latere stichter van het koninkrijk Saoedi-Arabië. Hij groeide in het huis van zijn grootvader op en speelde vervolgens een steeds belangrijkere rol in de militaire campagnes van zijn vader bij de vorming van het koninkrijk. Zo voerde hij in 1925 het bevel over het beleg van Jeddah. Na de val van die stad, aan het eind van dat jaar, werd Feisal gouverneur van Mekka en onderkoning van de Hejaz.

Hij vervulde vervolgens tal van ambten in het bestuursapparaat: voorzitter van de raadgevende vergadering, minister van binnenlandse zaken en sinds 1930 minister van buitenlandse zaken (tot 1960). Hoewel Feisal in 1934 nog de troepen aanvoerde die de havenstad Hodeida op de Imam van Jemen veroverden, werd hij vooral bekend door zijn diplomatieke activiteiten. In 1939 leidde hij de delegatie van Saoedi-Arabië bij de onderhandelingen over Palestina in Londen. In 1943 bracht hij een bezoek aan de VS. In 1945 woonde hij in San Francisco als delegatieleider de oprichtingsvergadering van de VN bij. Het laatste ambt dat zijn vader hem toevertrouwde was dat van vicepremier.

Na de dood van Ibn Saoed in 1953 besteeg kroonprins Saoed de troon; Feisal werd toen premier (en bleef minister van buitenlandse zaken).

In begin 1958, toen Saoedi-Arabië vooral door het verkwistend optreden van koning Saoed een financiële crisis doormaakte, droeg deze de regering van het land in feite aan Feisal over, die een streng bezuinigingsprogramma doorvoerde. In dec. 1960 deelde Saoed mee dat hij Feisal's ontslag als premier had aanvaard, maar reeds in okt. 1962 was Saoed genoodzaakt Feisal terug te roepen. In maart 1964 nam Feisal als onderkoning alle bevoegdheden van zijn zieke broer over. Deze werd in nov. 1964 door de raad van ministers afgezet. Feisal werd op 2 nov. 1964 koning en ontving op 4 jan. 1965 de eed van trouw van Saoed.

Over Feisal's koningschap berichtte de Volkskrant (26-3) o.m.:

„Feisal leefde als een asceet. Hij dronk niet, rookte niet, kwam elke dag stipt zijn religieuze plichten na (...) en beperkte zich tot vier vrouwen, die hem acht zoons en zes dochters schonken.

Zijn uiterst sobere en gestrenge levenswijze (...) weerspiegelde zich ook in de wijze waarop hij zijn land bestuurde. Getrouw aan zijn orthodoxe opvattingen van de islam en bekleed met vrijwel absolute volmachten ontpopte hij zich als een patriarchale, paternalistisch en autoritair heerser die weliswaar openstond voor adviezen maar alle belangrijke beslissingen in hoogst eigen persoon zelf nam. (...)

Ondanks zijn zeer conservatieve opvattingen legde koning Feisal middels grootscheepse ontwikkelingsprojecten de basis voor een moderne maatschappij die met behulp van zijn olie-inkomsten driftig aan het industrialiseren is geslagen."

Hij probeerde, aldus Trouw (26-3), „zijn land de twintigste eeuw binnen te loodsen zonder de onrust en beroering waarmee dat in andere Arabische landen gepaard ging".

Aanvankelijk werd Feisal door vooruitstrevende Arabische staten verketterd als „aartsreactionair" en „stroman van Amerika". Hij raakte in conflict met de Egyptische president Nasser, de representant van revolutie en socialisme in de Arabische wereld waarvan deze tevens de erkende leider wilde worden. De tegenstelling tussen beiden werd verscherpt door het conflict om Jemen (1962-1967).

In 1966 bepleitte Feisal een samenwerking tussen moslem-staten tegen „vreemde en atheïstische invloeden", waartoe de anticommunist Feisal ook vormen van Arabisch socialisme rekende. Feisal was echter tevens een anti-zionist en zijn solidariteit met de andere Arabische staten tegen Israël werd bepaald groter nadat de Israëli's in 1967 Jeruzalem (de derde heilige plaats voor de moslems) hadden bezet.

Vanaf 1972 begon Feisal steeds openlijker de herwinning van het door Israël bezette Arabische gebied te bepleiten. In juli 1973 opperde hij voor het eerst de mogelijkheid van een beperking van de olieleveranties aan de Amerikanen als hun steun aan Israël niet herzien werd. Ondanks zijn langdurige vriendschap met de VS en de samenwerking met de Amerikaanse oliemaatschappijen in zijn land ging hij er na het uitbreken van de Arabisch-Israëlische oorlog in okt. 1973 toe over de olietoevoer naar de VS te stoppen en en zijn volledige steun aan de Arabische zaak te geven. Sindsdien voerde hij regelmatig overleg met president Sadat van Egypte en andere Arabische staatshoofden, die hem als de grote geldschieter voor de eventuele volgende strijd tegen Israël nu als zeer invloedrijk leider erkenden. Niettemin bleef hij voor de VS een voorname steunpilaar.

De raad van de vijf oudste leden van de koninklijke familie proclameerde op 25 maart de in 1913 geboren kroonprins Khaled ibn Abdoel Aziz tot koning van Saoedi-Arabië. Prins Khaled, een halfbroer van Feisal, benoemde zijn in 1922 geboren broer, prins Fahd, tot kroonprins. Op 26 maart vond de huldiging van koning Khaled plaats. Later die dag werd het stoffelijk overschot van Feisal op zeer sobere wijze ter aarde besteld. *(The Times, NRC/H'blad, Volkskrant, Trouw)*

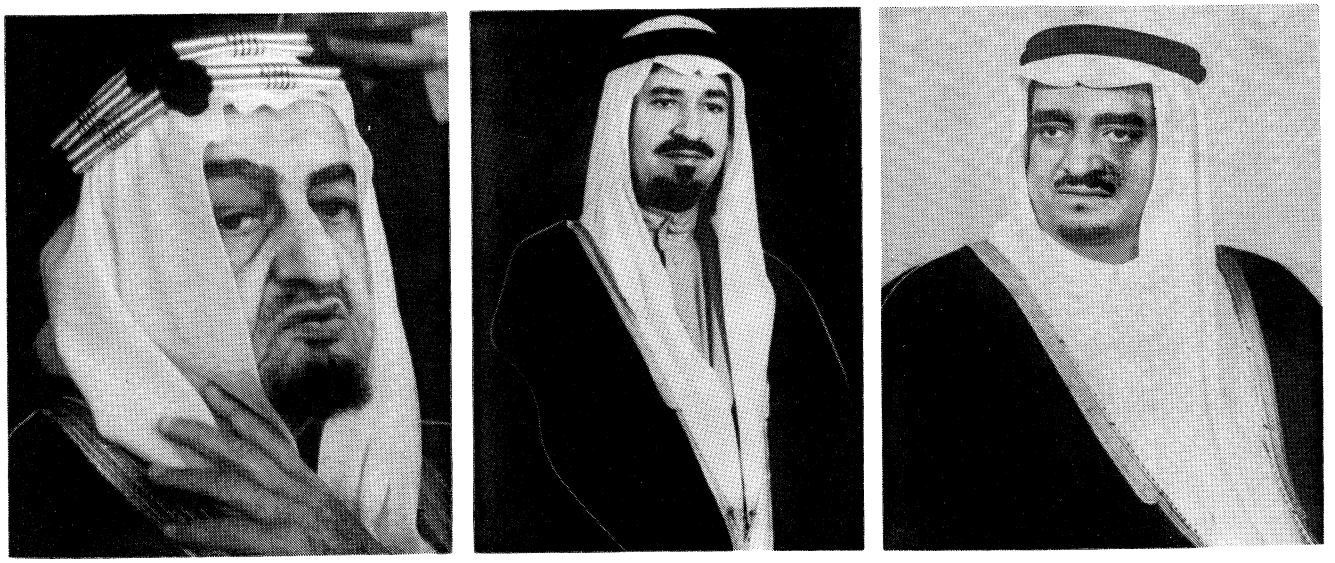

V..l.n.r. de vermoorde koning Feisal, de nieuwe koning Khaled en prins Fahd.

EG

RICHTLIJN BESTRIJDING VROUWEN-DISCRIMINATIE

De Europese Commissie heeft begin febr. nieuwe voorstellen ingediend om de positie van de vrouw te verbeteren.

In 1974 heeft de Commissie een richtlijn voor de gelijke beloning van vrouwen en mannen die gelijk of gelijksoortig werk verrichten ontworpen. Die richtlijn werd op 17 dec. 1974 door de Raad goedgekeurd. De nieuwe richtlijn wil een eind maken aan de achterstelling van vrouwen bij mannen wat betreft „toegang" tot de arbeid, beroepsopleiding, carrièremogelijkheden en beroepsvoorwaarden.

De Commissie wil dat een jaar na aanvaarding van de richtlijn door de Europese Ministerraad in alle lidstaten van de EG alle wettelijke en bestuursrechtelijke maatregelen worden opgeheven waardoor de vrouw wordt gediscrimineerd op grond van haar geslacht, haar burgerlijke staat of haar gezinsomstandigheden. In onze mannenmaatschappij staat men nog veel te onverschillig tegenover de vrouw. We willen door een voorlichtingscampagne bereiken dat die houding verandert, zo zei Europees commissaris dr. Patrick Hillery op 12 febr. op een persconferentie in Brussel.

Vrouwen moeten volgens de nieuwe richtlijn niet alleen betere opleidings- en carrièremogelijkheden krijgen. Ze moeten ook over de rechtsmiddelen beschikken om een gelijke behandeling af te dwingen. Voorts moeten ze beschermd worden tegen ontslag, verlies van positie of soortgelijke maatregelen die eventueel tegen hen worden getroffen als ze van die rechtsmiddelen gebruik maken.

De richtlijn moet, aldus Hillery, worden aangevuld met een grote reeks andere maatregelen die voor een deel onder de verantwoordelijkheid van de lidstaten zelf vallen. De voorstellen van de Commissie omvatten ook de inschakeling van het Europees Sociaal Fonds om opleidingsprogramma's, speciaal voor vrouwen, van de grond te krijgen en om voorlichtingsactiviteiten te ontwikkelen om de vrouwen op hun rechten te wijzen.

Het fonds biedt al de mogelijkheid van bijstand voor bijvoorbeeld herscholing van vrouwen boven de 35 jaar en jeugdige werknemers onder de 25 jaar. Sinds 1972, toen het nieuwe fonds werd geschapen, heeft nog geen enkele lidstaat er een beroep op gedaan om de bevordering van de vrouwenarbeid te financieren. Hillery deed dan ook een dringend beroep op de lidstaten daarvoor meer het fonds aan te spreken. Meer en betere arbeidsplaatsen voor vrouwen kunnen bereikt worden met regelingen en modelprojecten die met hulp van het fonds tot stand kunnen komen, aldus Hillery.

De Europese commissaris wees erop dat vrouwen nog altijd te vaak in ondergeschikte en weinig perspectief biedende banen terechtkomen. Hij weet dat aan een „fantasieloze beroepskeuzevoorlichting en -opleiding". Werkgevers bezien solliciterende vrouwen nog maar al te vaak als werknemers waarmee ze last krijgen vanwege veel verzuim. Vrouwen krijgen in de regel te weinig opleiding en onderwijs. De onderwaardering begint al in het gezin en ze wordt op school voortgezet. Huwende vrouwen en vrouwen met kinderen hebben vrijwel geen kans op het opbouwen van een carrière, aldus Hillery.

De Europese Commissie raamt het aantal werkende vrouwen in de Gemeenschap op een 35 miljoen. Hun gemiddelde aandeel in de Europese beroepsbevolking is 35 tot 40 procent. Nederland, Italië en Ierland steken daarbij, met 25 procent werkende vrouwen, mager af.

Een 35- of 40-jarige vrouw, die na een lange afwezigheid uit het arbeidsproces weer aan de slag wil, ziet zich vaak geplaatst voor moeilijkheden, zowel op beroeps- als op psychologisch vlak. Er ontstaan spanningen en frustraties waartegen de vrouwen meer en meer gaan protesteren.

Niet alleen werkgevers hebben een aversie tegen vrouwelijke werknemers. De Europese Commissie verwijt ook vakbonden, opvoeders en openbare diensten discriminatie van de vrouw. Gelijke behandeling van de vrouw kan bereikt worden door twee soorten maatregelen. Enerzijds is er op een breed front actie nodig om de voooordelen tegen keuzevrijheid van de vrouw op de arbeidsmarkt op te ruimen. Anderzijds moet er erkenning komen van de bredere sociale dimensie van het moederschap, zodat vrouwen de kans krijgen om hun gezinsverantwoordelijkheden te combineren met hun beroepsaspiraties.

Hillery gaf in antwoord op vragen overigens eerlijk toe dat er, ook bij de diensten van de Europese Commissie, slechts weinig vrouwen in hoge functies te vinden zijn. „Dat is fout, maar we willen die foute situatie veranderen", zo zei hij. De Commissie heeft een studiegroep aan het werk gezet om dit probleem te bestuderen. (Europa van Morgen)

NIEUWE BIJDRAGE AAN VN-NOODFONDS

De ministers van ontwikkelingssamenwerking van de EG hebben op 22 jan. in Brussel besloten opnieuw $ 100 mln ter beschikking te stellen van het speciale noodfonds van de Verenigde Naties. Dat fonds is bestemd voor hulp aan die ontwikkelingslanden die het zwaarst getroffen zijn door de sterk gestegen voedsel-, energie- en grondstoffenprijzen in de wereld: $ 33,33 mln ervan zal onmiddellijk overgemaakt worden naar de speciale rekening die de VN voor dit fonds heeft geopend.

In okt. 1974 had de ontwikkelingsraad al besloten tot een eerste storting van $ 150 mln. Nog eerder, in juni, had de Gemeenschap in principe toegezegd in totaal $ 500 mln voor de spoedactie van de VN te zullen geven (pag. 694/3 - '74).

De Raad besloot $ 42 mln, die tussen juni 1974 en juli 1975 als bijkomende voedselhulp aan de armste landen werd en nog wordt gegeven, te „verrekenen" met het totaal van $ 500 mln. De dan nog resterende $ 208 mln van het totaal van $ 500 mln zullen de lidstaten via bilaterale bijdragen bijpassen. Blijkt op 1 juni 1975 dat met die bilaterale stortingen het nog verschuldigde EG-restant niet is gehaald, dan zal het nog ontbrekende uit de Gemeenschapsbegroting worden betaald, zo is afgesproken.

Een deel van de $ 500 mln zal dus niet communautair, maar bilateraal worden gegeven. *(Europa van Morgen)*

ECONOMISCH EN HANDELSAKKOORD MET ISRAËL

De Europese Commissie en Israël hebben hun onderhandelingen over een nieuwe economische en handelsovereenkomst op 23 jan. afgesloten met de parafering van een akkoord. Het nieuwe akkoord dat nu aan de Ministerraad ter goedkeuring wordt voorgelegd vervangt een sinds 1970 bestaande overeenkomst. Het omvat een geleidelijk toenemende economische samenwerking en een steeds vrijere handel tussen Israël en de EG.

Vanaf medio 1977 zal Israël al zijn industrieprodukten vrij op de gemeenschappelijke markt mogen afzetten. Met ingang van 1980 krijgt de EG voor 60% van zijn industrieprodukten een vrije toegang op de Israëlische markt. In 1985 volgt die vrije toegang voor de resterende 40%, zo heeft de woordvoerder van de Europese Commissie meegedeeld. De Gemeenschap gaat Israël voorts een aanzienlijke vermindering van het douanetarief geven voor ongeveer 85% van de door Israël uitgevoerde landbouwprodukten. Die re-

geling slaat voornamelijk op zuidvruchten en vruchtensap.

Overeengekomen is voorts dat het akoord nog tot andere terreinen kan worden uitgebreid. Israël heeft al gevraagd om in het bereikte akkoord bepalingen voor financiële samenwerking op te nemen. De Europese Commissie is van mening dat hierdoor de economische ontwikkeling van Israël kan worden bevorderd. Financiële steun (voornamelijk leningen) aan de industriële ontwikkeling van Israël kan het tekort op de betalingsbalans van het land verminderen. De Commissie heeft de Raad al voorstellen gedaan over zo'n financieel protocol, waarover dan opnieuw onderhandeld zou moeten worden.

Evenals met Israël heeft de Commissie onderhandeld met Marokko, Tunesië en Algerije en die onderhandelingen zijn vrijwel afgerond. Met Spanje loopt het gesprek echter minder vlot. Op Spanje zal dan ook waarschijnlijk niet „worden gewacht", tenzij binnenkort behoorlijke vooruitgang bij de besprekingen geboekt wordt. Voorlopig zijn daar echter geen aanduidingen voor, aldus de Commissiewoordvoerder.

De Commissie heeft de Raad om richtlijnen gevraagd om ook met Egypte, Jordanië, Syrië en Libanon te kunnen gaan onderhandelen. Al die onderhandelingen passen in het raam van het „globale beleid voor de Middellandse Zee" waartoe op de Europese topconferentie in 1972 in Parijs werd besloten.

Met Libanon bestaat reeds sinds 1965 een preferentieel handelsakkoord en met Egypte werd in 1973 een handelsovereenkomst gesloten. Syrië en Jordanië hebben eveneens om bijzondere betrekkingen met de Gemeenschap gevraagd. Evenals de Maghreb-landen hechten ook deze vier toekomstige partners veel belang aan een nauwe samenwerking met de EG, zowel op commercieel als op industrieel en technisch gebied. Tijdens de onderhandelingen zal verder worden gesproken over de financiële bijstand die de Gemeenschap, hoofdzakelijk in de vorm van leningen, zou kunnen verlenen.

Handelsverkeer met Israël

De Gemeenschap was in 1972 de hoofdleverancier van Israël met 54% van de totale invoer van dit land en de voornaamste afnemer met 39% van de Israelische uitvoer.

De invoer van Israël uit de Gemeenschap bedroeg in 1972 $ 2.069 mln; bijna de gehele hoeveelheid betrof industrieprodukten.

De uitvoer van Israël naar de Gemeenschap bedroeg $ 415 mln waarvan $ 213 mln (of wel 51%) industrieprodukten en $ 202 mln (of wel 49%) landbouwprodukten.

De uitgevoerde produkten zijn in hoofdzaak: in de industriesector, geslepen diamant (29%) en in de landbouwsector, citrusvruchten en daarvan afgeleide produkten (sap en conserven) (80%).

(Europa van Morgen)

VRIJE VESTIGING EUROPESE ARTSEN

De Europese Ministerraad heeft op 11 februari in Brussel de weg vrijgemaakt voor de vrije vestiging van artsen uit de EG-lidstaten in de gehele Gemeenschap. Dat betekent in de praktijk dat over achttien maanden een arts en ook een specialist willekeurig waar in de gemeenschappelijke markt zijn praktijk kan gaan uitoefenen. Dat betekent onder meer dat er een precedent is geschapen voor alle andere vrije beroepen, aldus de Nederlandse staatssecretaris van buitenlandse zaken, L.-J. Brinkhorst. Het is tevens het begin van een harmonisatie van het volksgezondheidsbeleid in de EG, aldus de staatssecretaris.

De Ministerraad heeft met dit besluit een eind gemaakt aan een zaak waaraan binnen de EG al twaalf tot dertien jaar werd gewerkt. Een raadgevend comité zal de Europese Commissie in Brussel bijstaan om de uitvoering van de richtlijn te vergemakkelijken. Dat comité zal ook in het oog houden of er zich geen moeilijkheden gaan voordoen bij de gezondheidszorg in de Gemeenschap.

Als in een land als gevolg van deze nieuwe EG-maatregel een onaanvaardbare toestand dreigt te ontstaan dan zal dat land contact kunnen opnemen met de Europese Commissie. Die zal dan, als dat nodig is, de Raad voorstellen doen om de richtlijn te wijzigen. Op de nieuweregeling ligt nog wel een Deense reserve.

De Raad is 11 februari ook akkoord gegaan met een richtlijn die het begin betekent van de onderlinge openstelling van de nationale EG-markten voor farmaceutische produkten. Producenten van medische specialiteiten die daar belangstelling voor hebben zullen hun produkten bij een speciaal bureau in Brussel kunnen aanbieden om er een „EG-goedkeuring" op te verkrijgen. Zo'n EG-goedkeuring zal de toegang van het produkt in andere EG-lidstaten vergemakkelijken.

De nieuwe richtlijn bepaalt dat artsen die zich in een vreemd land vestigen de gelegenheid moeten krijgen zo snel mogelijk de taal van het land te leren. De Britten stelden eerst voor van die kennis van een vreemde taal een conditie te maken, maar daar voelden de andere delegaties niet voor. Het beheersen van een vreemde taal als conditie verdween daarna uit de richtlijn. *(ANP)*

DE BUITENLANDSE BETREKKINGEN VAN DE GEMEENSCHAP

In 1974 heeft zich een groot aantal ontwikkelingen voorgedaan in de buitenlandse betrekkingen van de EG.

Op 11 oktober werd de Gemeenschap als waarnemer toegelaten in de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties (pag. 199/2). Deze toelating vergemakkelijkt het voorleggen van het standpunt van de Gemeenschap als eenheid in het verband van de VN, daar zij hierdoor als zodanig aan de werkzaamheden van de Algemene Vergadering en haar commissie kan deelnemen.

De Gemeenschap nam tevens deel aan de speciale zitting van de Algemene Vergadering inzake grondstoffen die van 9 april tot 2 mei 1974 in New York plaats vond (pag. 391-'74 e.v.), de Conferentie van de VN over het zeerecht, die van 20 juni tot 29 augustus 1974 in Caracas werd gehouden (pag. 593-'74), de voortgezette onderhandelingen over het Handvest inzake de economische rechten en plichten van de staten (pag. 201/3 e.v.) en de Wereldvoedselconferentie, die van 5-16 november 1974 in Rome werd gehouden (pag. 35 e.v.).

De Gemeenschap leverde tevens een aanzienlijke bijdrage aan het Noodfonds van de VN voor de landen die het zwaarst door de stijging van de olieprijzen werden getroffen (zie pag. 694/3-'74 en hierboven).

GATT

De voorbereidingen voor de multilaterale handelsbesprekingen werden voortgezet en resulteerden in een onderhandelingsmandaat voor de Commissie voor de GATT-onderhandelingen in Genève (pag. 205 e.v.).

In maart 1974 machtigde de Raad de Commissie de regeling betreffende de internationale handel in textielprodukten namens de Gemeenschap te aanvaarden. De Gemeenschap besloot op grond van deze regeling met de voornaamste

landen bilaterale overeenkomsten af te sluiten.
In oktober 1974 werd aan de Commissie mandaat verleend met India en Pakistan over overeenkomsten te onderhandelen.

Samenwerkingsovereenkomsten

In september 1974 besloot de Raad een procedure van informatie en overleg in te stellen met betrekking tot de economische en industriële samenwerkingsovereenkomsten die door lidstaten bilateraal met derde landen zijn gesloten en die niet alleen betrekking heeft op de overeenkomsten zelf doch tevens op alle door de lidstaten in het kader van de gemengde commissies welke bij die overeenkomsten zijn ingesteld, genomen besluiten.
Door deze procedure zouden de lidstaten hun standpunten beter moeten kunnen coördineren en er tevens voor kunnen zorgdragen dat niet onbewust inbreuk wordt gemaakt op de gemeenschappelijke handelspolitiek en het gemeenschappelijk beleid op andere terreinen.

West-Europa

De vrijhandelsovereenkomsten met de EVA-landen zijn in 1974 blijven functioneren. Een eerste reeks vergaderingen die op grond van de overeenkomsten plaats vond, werd in mei en juni 1974 gehouden en een tweede in november en december.
De regels inzake de oorsprong zijn voor bepaalde produkten soepeler geworden, terwijl de afgifte van douanecertificaten werd vergemakkelijkt.
Ten gevolge van de veranderingen in Portugal brachten de toenmalige premier Palma Carlos en minister van buitenlandse zaken Mario Soares in juni 1974 een bezoek aan Brussel. Tijdens de daaropvolgende vergadering van het gemengde comité verklaarde de Portugese delegatie dat zij de samenwerkingsbanden met de Gemeenschap wil uitbouwen en dat zij hoopte op hulp en medewerking van de Gemeenschap bij de reorganisatie van de Portugese economie. De vorm waarin de hulp van de Gemeenschap zou kunnen worden gegoten werd bestudeerd toen de Portugese minister van economische zaken, Vilar, in november 1974 een bezoek aan Brussel bracht en tijdens een vergadering van de gemengde commissie die in dezelfde maand in Lissabon plaatsvond (pag. 694/3-'74)
Naar aanleiding van de veranderingen in Griekenland besloot de Gemeenschap de associatie-overeenkomst die in 1967 werd bevroren, opnieuw op gang te brengen (pag. 174/1 e.v.).
Commissievoorzitter Ortoli bracht in april 1974 een bezoek aan Turkije. De Turkse premier Ecevit bezocht Brussel in juni, waarna in september 1974 een bezoek van de Turkse minister van buitenlandse zaken Gunes aan Brussel volgde. De associatieraad die in oktober 1974 in Brussel vergaderde, bevestigde dat Turkije t.z.t. volledig lid van de Gemeenschap kan worden.

Naar aanleiding van de staatsgreep die in juli 1974 op Cyprus plaatsvond, heeft de commissie uitdrukking gegeven aan haar ernstige bezorgdheid over de toestand en eraan herinnerd dat elke ontwikkeling waardoor de territoriale onafhankelijkheid en integriteit van het eiland zou kunnen worden beïnvloed gevolgen zal hebben voor de ontwikkeling van de associatie, die aan de gehele bevolking ten goede moet komen. Tijdens de daaropvolgende internationale crisis deden de Negen diplomatieke demarches in Nicosia, Ankara en Athene om alle partijen tot matiging aan te sporen. De Gemeenschap heeft speciale voedselhulp in verband met de noodtoestand verleend. (pag. 493 '74 e.v.)
In november '74 vond hervatting plaats van de onderhandelingen met Spanje over een te sluiten vrijhandelsovereenkomst op ruime basis. Spanje behoort tot één der eerste groepen van landen waarmede de Gemeenschap momenteel over overeenkomsten in het kader van het algemene Middellandse-Zeebeleid onderhandelt.
In juli bracht Sir Christopher Soames een bezoek aan Malta voor besprekingen met de eerste minister, de heer Dom Mintoff, en andere ministers.
In september '74 werden in Brussel onderhandelingen geopend over de uitbreiding van de bestaande associatie-overeenkomst, die in april 1971 in werking trad, om daarin de sectoren handel en landbouw en financiële hulp op te nemen. Ook Malta behoort tot de eerste groep van landen waarvoor het algemene Middellandse-Zeebeleid wordt toegepast.
In april 1974 bracht Sir Christopher Soames een bezoek aan Joego-Slavië voor besprekingen met leden van de regering; in november bezocht de federale minister van buitenlandse zaken, Minic, Brussel.
Tussen Joego-Slavië en de vergrote Gemeenschap bestaat een niet-preferentieel handelsakkoord dat in september 1973 in werking is getreden.

Verenigde Staten en Canada

Het geregelde overleg tussen de Commissie en de regering van de Verenigde Staten werd voortgezet.
In juni 1974 kwam een Amerikaanse delegatie onder leiding van William Eberle, ambassadeur naar Brussel en in december 1974 was een delegatie van de EG onder leiding van Sir Christopher Soames in Washington.
In april 1974 verzocht Canada in een nota om opening van onderhandelingen over een niet-preferentiële tariefovereenkomst, ten einde een op een overeenkomst berustende grondslag voor de betrekkingen van dat land met de Gemeenschap te leggen.
Premier Trudeau was in oktober '74 in Brussel en bezocht toen de Commissie. Er werd toen besloten besprekingen te beginnen om nieuwe betrekkingen vast te stellen.

Relaties met Japan, Nieuw-Zeeland en Australië

De Commissie onderhield goede werkbetrekkingen met Japan in het kader van multilaterale organisaties zoals het GATT, de OESO, enz. De onderhandelingen over een handelsovereenkomst tussen de Gemeenschap en Japan zijn in afwachting van de resultaten van de multilaterale handelsbesprekingen in het GATT geschorst.
In november 1974 opende de Commissie een delegatie in Tokio.
Sir Christopher Soames bracht in september 1974 een bezoek aan Australië en NieuwZeeland, naar aanleiding waarvan werd besloten dat op officieel niveau periodiek overleg zal plaatsvinden. In oktober 1974 deed de Commissie aan de Raad een voorstel toekomen om de prijs die Nieuw-Zeeland voor de door dat land naar het Verenigd Koninkrijk uitgevoerde boter ontvangt op grond van het Toetredingsverdrag te verhogen.

Landen met staatshandel

In mei 1974 keurde de Raad een verklaring goed volgens welke de Gemeenschap bereid is handelsovereenkomsten te sluiten met alle landen met staatshandel die zulks wensen; deze overeenkomsten zouden in de plaats komen van de bestaande door lid-staten gesloten bilaterale handelsakkoorden die eind 1974 aflopen.
In november hechtte de Raad zijn goedkeuring aan een aide-mémoire aan de betrokken landen die een ontwerp bevat van de overeenkomst welke de Gemeenschap bereid is te sluiten. De ontwerp-overeenkomst en de aide-mémoire werden door de Commissie die met de onderhandelingen over deze overeenkomsten namens de Gemeenschap is belast aan de regeringen van de betrokken landen toegezonden.
In september 1974 ontving de voorzitter van de Commissie een uitnodiging van de algemeen secretaris van de Comecon om voor bespre-

kingen naar Moskou te komen. Aan deze uitnodiging was een voorbereidende onofficiële benadering van de voorzitter van de Raad door de secretaris-generaal van de Comecon in augustus 1973 voorafgegaan. In november nam de Commissie de uitnodiging aan.

Conferentie voor Europese veiligheid en samenwerking

De Gemeenschap bleef op dezelfde wijze als tevoren actief deelnemen aan de Conferentie voor Europese veiligheid en samenwerking in Genève hetgeen inhoudt dat de Commissie het woord voerde in de Commissies en deel uitmaakte van de delegatie van de lid-staat die het voorzitterschap van de Raad bekleedde.

Azië

In januari 1974 begon de Commissie oriënterende besprekingen met Iran over een uitgebreidere overeenkomst ter vervanging van het vroegere tamelijk beperkte niet-preferentiële handelsakkoord dat eind 1973 is verstreken. In november kwam de Raad in beginsel overeen een nieuwe vorm voor de betrekkingen te zoeken die verder zou gaan dan de klassieke handelsovereenkomst, doch waarbij rekening werd gehouden met het feit dat elke overeenkomst met Iran een precedent voor de betrekkingen met andere olieproducerende landen zou scheppen.

De in december 1973 met India gesloten overeenkomst voor commerciële samenwerking trad in april in werking.
De gemengde Commissie hield haar eerste vergadering in juni in Brussel en nam een uitvoerig werkprogramma aan.
In oktober 1974 verleende de Raad de Commissie mandaat om over soortgelijke overeenkomsten voor commerciële samenwerking te onderhandelen met Pakistan, Sri Lanka en Bangla Desh. De onderhandelingen begonnen vrijwel onmiddellijk.
De betrekkingen met de landen van de ASEAN (Indonesië, de Filippijnen, Maleisië, Singapore en Thailand) bleven zich bevredigend ontwikkelen. In september 1974 bracht Sir Christopher Soames een bezoek aan Djakarta, Manilla, Kuala Lumpur en Singapore voor besprekingen met de verschillende regeringen en voor een gemeenschappelijke vergadering met de ministers van de landen van de ASEAN. Er werd besloten een gemeenschappelijke studiegroep tussen de Commissie en de ambassadeurs van het Brusselse comité van de ASEAN in te stellen.

Latijns-Amerika

De geïnstitutionaliseerde dialoog tussen vertegenwoordigers van de instellingen van de Gemeenschap en de ambassadeurs van Latijns-Amerika werden zoals gebruikelijk voortgezet met vergaderingen in Brussel in juni en opnieuw in december, wanneer het verslag van de gemeenschappelijke groep inzake handelsvraagstukken werd besproken.
De Commissie heeft eveneens een aantal seminaria betreffende het stelsel van algemene prefentie in Montevideo, Bogota en Honduras georganiseerd die in maart plaatsvonden en een vergadering van deskundigen op het gebied van de bevordering van de uitvoer belegd welke in oktober te Brussel werd gehouden.
In maart 1974 kwam de gemengde Commissie EEG-Argentinië bijeen om de werking van de in 1971 ondertekende niet-preferentiële handelsovereenkomst, die eind 1974 afloopt, alsmede specifieke handelsproblemen, in het bijzonder in de sector rundvlees, te bespreken.
Argentinië zette zijn denkbeelden uiteen over een nieuwe overeenkomst, die samenwerking op een groot aantal terreinen zou moeten inhouden.
De niet-preferentiële handelsovereenkomst met Brazilië en Uruguay trad in augustus in werking.
Naar aanleiding van oriënterende besprekingen die in juni '74 met een Mexicaanse delegatie plaatsvonden deed de Commissie in oktober '74 een aanbeveling aan de Raad toekomen betreffende de opening van onderhandelingen over een overeenkomst met Mexico, waarin voornamelijk de nadruk zou liggen op de bevordering van de samenwerking op commercieel en economisch terrein. (Mededelingen van de Europese Commissie.)

VEREENVOUDIGING DOUANEFORMALITEITEN

Op 28 februari heeft het Commissielid Finn Gundelach meegedeeld dat de douaneformaliteiten tussen de EG-landen vereenvoudigd zullen worden.
Gundelach legde er de nadruk op dat de vereenvoudiging van douaneformaliteiten en - procedures niet alleen bedoeld is om de Europese handel het leven wat minder zuur te maken. Ook de Europese burger moet het gemakkelijker krijgen als hij eens een pakje verstuurt, zo zei hij.
Gundelach deelde op zijn persconferentie mee dat de internationale handel op het ogenblik 7,5% van de waarde van de verhandelde goederen besteedt aan administratiekosten en douaneformaliteiten. Als die kosten maar met een tiende procent worden teruggebracht dan levert dat de Gemeenschap al een besparing op van 130 mln rekeneenheden, aldus de Europese commissaris. De ingewikkelde douaneprocedures belemmeren de toegang tot de internationale handel en ze maken een ingewikkelde indruk op de Europese publieke opinie.
Sinds geruime tijd bestaan er binnen de Gemeenschap van de „oude Zes" geen douanerechten en contingenten meer. De drie „nieuwe" lidstaten worden etappegewijs in dit systeem opgenomen. Maar het verdwijnen van de douanerechten heeft geen volledig vrij verkeer tussen de EG-lidstaten tot gevolg gehad. Zolang nog niet alle lidstaten gelijke BTW-regelingen en accijnsregelingen hebben, zolang de landbouwhandel nog te maken heeft met „monetaire compensaties" aan de grenzen der lidstaten en zolang lidstaten nog regelingen hanteren op technisch, veterinair, sanitair en administratief gebied blijven er nog tal van belemmeringen bestaan.
Aan de buitengrenzen van de Gemeenschap worden bovendien nog wel steeds douanerechten geheven. Tal van verschillende overeenkomsten die de EG met derde landen sloot hebben ook weer ingewikkelde procedures en formaliteiten in het leven geroepen. Daar moet dringend wat aan gedaan worden, aldus Gundelach, die zei dat concessies die bij tariefonderhandelingen worden bereikt vaak verloren gaan aan oplopende kosten als gevolg van het ingewikkelder worden van de formaliteiten.
Gundelach zei dat de Europese Commissie wel tegenstand van de lidstaten verwacht, maar dat ze toch van plan is zich in te zetten voor het aanbrengen van vereenvoudigingen. De Commissie wil in de eerste plaats de tarieven vereenvoudigen. Er moet een simpeler nomenclatuur komen zowel op EG als op GATT-niveau. Verder wil ze de zogeheten „oorsprongregels" die overeenkomsten met verschillende derde landen op elkaar afstemmen. Ook de regels voor doorvoer van goederen moeten simpeler worden.
De Commissie wil ook een snellere en betere communicatie tussen de Commissiediensten en de nationale administraties, door middel van computers. In antwoord op een vraag of bij een vereenvoudiging van de systemen de kansen op fraude niet groter worden zei Gundelach: een eenvoudiger systeem is ook altijd veel eenvoudiger te controleren. *(Europa van Morgen)*

ACHTSTE JAARVERSLAG EUROPESE COMMISSIE

De Europese Commissie heeft in februari haar achtste jaarverslag gepubliceerd. Daarin wordt een samenvatting gegeven van de werkzaamheden van de Europese Gemeenschappen in 1974.
Hieronder volgt een beknopte weergave van dit verslag:

Europees parlement

Tijdens de bijeenkomsten heeft het Parlement 240 resoluties aangenomen; 164 daarvan bevatten adviezen over door de Europese Commissie ingediende voorstellen. Voor de eerste maal in de geschiedenis van het Parlement kon het, als gevolg van de uitbreiding van zijn begrotingsbevoegdheid, de algemene begroting van de Gemeenschappen definitief vaststellen.

Het heeft het Parlement in 1974 niet aan werk ontbroken. In totaal werden er 532 zittingsdocumenten geproduceerd. Ook de parlementaire commissies werkten zeer intensief. In totaal hielden ze 299 bijeenkomsten. Voorts vergaderden de fracties veel: de christen-democraten (51 leden) 59 maal, de socialisten (49) 55 maal, de liberalen en geestverwanten (29) 30 maal, de Europese conservatieven (20) 56 maal, de (Franse) Europese democraten voor de vooruitgang (16) 22 maal en de communisten en geestverwanten (15) 19 maal. Vrijwel alle fracties hielden bovendien nog studiedagen. Het Parlement telt zeven leden die niet bij een fractie zijn ingeschreven.

De Europese Ministerraad en de Commissie hebben in 1974 vanuit het Parlement 801 schriftelijke vragen op zich afgevuurd gekregen. 123 vragen waren aan de Raad gesteld, de rest aan de Commissie. 84 maal werden er in het Parlement mondelinge vragen met debat gesteld en 12 maal kwamen er mondelinge vragen zonder een debat. Het parlement ontving vorig jaar 10 verzoekschriften.

Ministerraad

De Raad vergaderde met een gemiddelde van bijna één maal per week (51 keer in totaal), het eerste halfjaar onder Duits en het tweede onder Frans voorzitterschap. 13 raadszittingen waren gewijd aan de buitenlandse betrekkingen, 5 zittingen aan ontwikkelingssamenwerking, 14 zittingen waren gewijd aan de landbouw en tijdens 7 zittingen sprak de Raad over economische en financiële problemen. In een aantal andere raadszittingen besprak de Raad sociale aangelegenheden, regionale- en onderwijsproblemen, energiezaken, het wetenschapsbeleid van de Gemeenschap, verkeerszaken, juridische zaken.

De Commissie

De Europese Commissie van de Gemeenschappen is in 1974 44 maal bijeen geweest en ze heeft de Raad niet minder dan 500 voorstellen, 169 ontwerpen en aanbevelingen, 10 verzoeken, 48 documenten van budgettaire aard, 135 mededelingen en memoranda en 56 verslagen gezonden.

Het „organigram" van de Commissie telde vorig jaar 7.204 vaste en 171 tijdelijke krachten. Een onderzoek heeft uitgewezen, zo zegt het jaarverslag, dat dit personeel doelmatiger ingezet kan worden door een evenwichtiger verdeling over de verschillende diensten.

Het Hof

Aan het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen zijn in 1974 102 nieuwe zaken voorgelegd; 39 daarvan waren verzoeken om prejudiciële beslissingen, 41 waren beroepen van ambtenaren en 22 waren andere, directe beroepen.

Het Hof wees in 146 zaken een arrest. Van die zaken waren er 42 prejudicieel, 95 beroepen van ambtenaren en 9 andere, directe beroepen. Op de laatste dag van 1974 waren nog 103 zaken aanhangig.

De raadgevende organen

De adviserende organen hebben in 1974 eveneens weer heel wat werk verricht. Het Economisch en Sociaal Comité van de Gemeenschap, dat op 17 sept. 1974 werd vernieuwd, heeft over het gehele jaar 10 plenaire bijeenkomsten gehouden en 99 adviezen uitgebracht, waarvan 4 op eigen initiatief. Het Comité telt nu 133 leden omdat er nog steeds 11 Britse leden onbreken.

Het Raadgevend Comité EGKS is 7 maal bijeen geweest. Dit comité dat 79 leden telt (2 Britten ontbreken) heeft onder meer adviezen uitgebracht over een algemene strategie van de Gemeenschap en op het stuk van energie.

Het Monetair Comité van de EG hield 13 vergaderingen tijdens welke regelmatig de monetaire politiek van de lidstaten besproken werd.

Een nieuw comité (voor economische politiek), dat in febr. 1974 door de Raad werd ingesteld, heeft in de loop van het jaar het werk van een aantal „oude comité's" overgenomen.

Dat waren het Comité voor conjunctuurbeleid, het Comité voor de economische politiek op middellange termijn en het Comité voor begrotingspolitiek. Het nieuwe comité is in 1974 zes maal bijeen geweest.

Statistisch apparaat uitgebouwd

De Europese Commissie heeft bij haar werk een voortdurend toenemende behoefte aan een grote verscheidenheid van statistisch materiaal. Daarom zal het statistisch apparaat van de EG worden uitgebouwd. Voor die uitbouw is een programma uitgewerkt dat nu begint te lopen en dat in 1978 beëindigd moet zijn.

Hoofdpunten van het uitbouwprogramma zijn: versnelling en vereenvoudiging van de werkzaamheden. Er moet een vlottere verspreiding van de gegevens komen. Verder moet het statistisch bureau van de Gemeenschappen meer en meer gaan functioneren als middelpunt van een geharmoniseerd statistisch apparaat.

Het Europees sociaal fonds

In het afgelopen jaar zijn bij het vernieuwd Europees sociaal fonds aanvragen om bijstand binnengekomen voor in totaal 406,8 mln rekeneenheden. Daarvan werd respectievelijk 46,8 mln r.e. en 207,7 mln r.e. toegekend. Nederland kreeg uit dat eerste bedrag 0,9 mln r.e. en uit het tweede 5,7 mln r.e.

De hoogste uitkering uit het eerste bedrag ging naar Frankrijk (16,3 mln). Italië kreeg de grootste portie uit het tweede bedrag, namelijk 68,5 mln r.e. Uit het „oude" sociale fonds werden voorts bedragen tot een totaal van 52,77 mln r.e. toegekend. Ons land kreeg daarvan 2.157.858,20 r.e. Het grootste deel ging naar Italië namelijk ruim 23 mln r.e.

In het afgelopen jaar heeft de Europese Commissie, door middel van omschakelingsleningen ten belope van 92,5 mln r.e., bijgedragen tot het scheppen van ongeveer 7,500 arbeidsplaatsen in regio's waar EGKS-industrieën zijn gevestigd.

IJzer en staal

De Europese Gemeenschap heeft, blijkens het jaarverslag, in 1974, 156,5 mln ton ruwstaal geproduceerd en dat was 6,5 mln ton meer dan het jaar tevoren, ondanks een daling van de produktie in het Verenigd Koninkrijk met ongeveer 4 mln ton. Het reëel verbruik was 135,3 mln ton, 3% meer dan in het voorgaande jaar.

De voorraadpositie vertoonde een daling van ongeveer 1 mln ton. De invoer bedroeg circa 9 mln ton, en dat betekende een daling met ongeveer 1 mln ton vergeleken met het jaar tevoren. De uitvoer bereikte de 31,4 mln ton en dat betekende een sprong met 4 mln ton.

Handelsverkeer

De traditionele openstelling van de Gemeenschap naar buiten, aldus het jaarverslag, is in 1974, opnieuw tot uitdrukking gekomen in een grote toename van de Gemeenschapsinvoer. Gedurende het eerste halfjaar van 1974 steeg die met 61.4% vergeleken met de overeenkomstige periode van het jaar daarvoor.

Ook de uitvoer van de Gemeenschap is aanzienlijk toegenomen en wel met 41,9% in het eerste halfjaar. De stijging van de uitvoer naar de landen met staatshandel en naar ontwikkelingslanden was respectievelijk 50,9 en 49,9%.

Het tekort op de handelsbalans van de Gemeenschap was eind 1973 een 5 mrd r.e. Alleen al in het eerste halfjaar van 1974 steeg dat tot meer dan 12 mrd r.e.

Diplomatieke betrekkingen

In 1974 knoopten het koninkrijk Lesotho en het koninkrijk Nepal officiële betrekkingen met de 3 Gemeenschappen aan. Het koninkrijk Thailand, dat al betrekkingen met de EG onderhield, breidde die uit tot ook de EGKS en de EGA. De republiek Vietnam en de republiek Liberia accrediteerden voor het eerst een hoofd van hun missies bij de EG.

Eind oktober 1974 waren 99 staten bij de Europese Gemeenschappen vertegenwoordigd. 70 van die diplomatieke missies zijn bij de drie gemeenschappen geaccrediteerd, 28 alleen bij de EG en één bij de EG en de EGKS.

Voedselhulp

In 1974 heeft de voedselhulp van de Gemeenschap de recordhoogte bereikt van 212 mln r.e., tegenover 121 mln r.e. in 1973. Er waren daarbij vooral twee factoren in het spel: de noodzaak om in te grijpen bij natuurrampen (Sahel) en de gestegen prijzen van de verstrekte produkten.

De EG leverde in 1974 aan de Sahel-landen (Opper-Volta, Mali, Mauretanië, Niger, Senegal, Tsjaad) en aan Ethiopië 130.000 ton graan. Verder werden 14.000 ton melkpoeder en 6.000 ton boterolie geleverd.

Andere spoedacties in 1974 waren de levering van 30.000 ton graan aan India, de levering van 3.000 ton graan, 200 ton boterolie en 200 ton magere melkpoeder aan vluchtelingen op Cyprus en de levering van 90 ton magere melkpoeder aan de slachtoffers van de cycloon in Honduras.

In het raam van de gewone voedselhulpacties werd besloten 300.000 ton graan aan India te verstrekken.

Verder werden 312.000 ton graan geleverd van de 400.000 ton waartoe op maart 1974 was besloten. Dit graan ging naar Cyprus, Malta, Turkije, Marokko, Tunesië, de Centraal-Afrikaanse republiek, Rwanda, Dahomey, Mauritius, Somali, Soedan, Togo, Uruguay, Jordanië, Libanon, Egypte, Syrië, Jemen, Bangladesh, Indonesië, Pakistan, Philippijnen, Sri Lanka, Bolivia, Peru en organisaties als Unicef, ICRK, WVP en UNRWA. *(Europa van Morgen)*

BELGIË

PDB-CONGRES

De Partei der Deutschsprachigen Belgier (PDB) heeft op haar jaarlijks congres, op 1 maart te Raeren, in een resolutie om de oprichting van een afzonderlijk duitstalig kiesdistrict verzocht en om een wijziging van de kieswet, met het oog op een verzekerde minimum-vertegenwoordiging van de duitstalige Belgen in Kamer en Senaat. Tijdens het debat en in andere resoluties kwam het verlangen tot uiting om Duits-België beschouwd te zien worden als een gebied, dat niet mag worden geïntegreerd in het Waalse gewest. De PDB aanvaardt wel dat Duits-België te klein is om op gelijke voet met Vlaanderen, Wallonië en Brussel te worden behandeld, maar dringt aan op oplossingen sui generis voor het gebied, die de rechten en belangen van de bevolking waarborgen. Zo wordt er gedacht aan de oprichting van een intercommunale of van één federatie van alle duitstalige gemeenten, die een meer dan gewone bevoegdheid zou krijgen, of aan de verruiming van de machten van de Raad der duitstalige gemeenschap.

(Vor. ber. pag. 240/1-1972)

BEDRIJFSLEVEN BIJZONDER ONGERUST

Een afvaardiging van het Verbond van Belgische Ondernemingen heeft op 12 maart de regering haar grote ongerustheid medegedeeld m.b.t. de evolutie van de Belgische economie. De afvaardiging drong aan op een beperking van de kostenstijging, die op de ondernemingen drukt ten gevolge van de aanhoudende loonaanpassingen; verder vroeg zij een verlichting van de belastingen en een beleid van weloverwogen en kieskeurige aanwakkering van de economische activiteit d.m.v. overheidsmaatregelen. Volgens het VBO moet bijzondere aandacht worden besteed aan produktieve investeringen, ook van overheidswege, aan de bevordering van de bouw en van de uitvoer.

De afvaardiging verwees naar de stijging van de prijzen van grondstoffen en energie, en vooral naar de hausse van de lonen en salarissen, die thans tot de hoogste ter wereld behoren, wat vooral toe te schrijven is aan het systeem van indexering. Voorts heeft het duurder worden van de sterke Belgische munt de uitvoer bemoeilijkt. Tenslotte heeft de afvaardiging erop gewezen dat de belastingdruk, ook en vooral op de vennootschapswinst, in België veel sneller stijgt dan elders in de Europese Gemeenschap.

BEURTSTAKING IN ONDERWIJS

In de week van 3 tot 7 maart is op initiatief van het gemeenschappelijk front der onderwijsvakbonden in alle sectoren van het kleuter-, lager en secundair onderwijs overgegaan tot beurtstakingen. In iedere provincie werd één dag geen les gegeven.

Op 3 maart: in Brabant en Limburg; op 4 maart: in West-Vlaanderen, Namen en Luxemburg; op 6 maart: in Oost-Vlaanderen en Luik; op 7 maart: in Antwerpen en Henegouwen. In de eisenbundel van de vakbonden staan vooraan: de stipte uitbetaling van de salarissen; een salarisverhoging voor de kleuterleidsters en de studiemeesters-opvoeders; de regeling van de maximumprestatie in het lager onderwijs (de z.g. 1.560 minuten).

Volgens de vakbonden werd de stakingsoproep voor ongeveer 90% door de leerkrachten opgevolgd; volgens het ministerie van nationale opvoeding schommelde het percentage rondom de 35.

De vakbonden hebben het de ministers van nationale opvoeding erg kwalijk genomen, dat die in het weekeinde, dat aan de staking voorafging, over radio en tv de ouders en de leerkrachten hebben opgeroepen om afstand te nemen van de vakbondseisen.

Op 14 maart heeft het gemeenschappelijk vakbondsfront medegedeeld dat - aangezien de regering na de beurtstakingen geen initiatief nam om de onderhandelingen te

hervatten - een algemene en landelijke staking zal worden voorbereid.

STAKENDE WATERDIENST OPGEVORDERD

Ten gevolge van de staking van de 2.500 personeelsleden van de Nationale maatschappij der waterleidingen, die voor de bevoorrading in drinkwater van ongeveer 5 mln burgers instaat, zijn de ministers van economische zaken en volksgezondheid op 3 maart overgegaan tot de opvordering van de dienst. Door de staking dreigde de kwaliteit van het drinkwater in het gedrang te komen; in bepaalde streken werd zelfs de watertoevoer stopgezet.
De NMDW is de belangrijkste Belgische watermaatschappij. De regering weigert in te gaan op de looneisen van het personeel, omdat zij o.m. een stijging van de prijs van het water wil vermijden. De vakbonden hebben zich neergelegd bij het opvorderingsbevel, maar voor de toekomst nieuwe acties aangekondigd.

DISCONTO VERLAAGD

De Nationale Bank heeft op 13 maart haar basisdisconto met 0,75% verlaagd tot 7,5% en haar andere rentevoeten van 9 naar 8%. Volgens een mededeling van de Bank zal de verlaging niet inflatoir werken, omdat de vraag momenteel zeer zwak is.
Op 1 febr. 1974 bereikte het basisdisconto van de Bank een hoogtepunt: 8,75%. Het werd op 29 jan. verlaagd tot 8,25% (pag. 89/2).
De Belgische banken en spaarinstellingen hebben in onderling overleg op 7 maart besloten de rente, die zij hun spaarders betalen, te verminderen met 0,25 tot 0,75% naargelang van de termijn. De rente op het gewone spaarboekje zal voortaan een kwart lager liggen.

UFSIA

De eerste rector van de Universitaire Faculteiten St-Ignatius te Antwerpen (UFSIA), Et. Dhanis s.j., heeft op 9 maart, na een ambtsperiode van 15 jaar, het emeritaat bereikt. Hij wordt opgevolgd door prof. dr. L. Bruyns s.j.

VORSTEN NAAR AFRIKA

Koning Boudewijn en koningin Fabiola hebben van 21 febr. tot 7 maart achtereenvolgens een officieel bezoek gebracht aan Tunesië, Senegal, Tanzania en Zambia. In de twee eerstgenoemde landen werden zij vergezeld door minister Vandekerckhove; in de twee laatste door minister Van Elslande. Ook Nobelprijswinnaar prof. De Duve, M. Huisman (directeur van de Brusselse Muntschouwburg) en prof. Janssens (directeur van het Instituut voor tropische geneeskunde te Antwerpen) vergezelden het vorstenpaar.

NEDERLAND

MINIMUMLOON EN MINIMUMJEUGDLOON PER 1 APRIL 1975

M.i.v. 1 april 1975 zijn het minimumloon en het minimumjeugdloon met 1,7% verhoogd. Deze bijzondere verhoging houdt verband met de achterstand, die in 1974 is ontstaan t.g.v. loonsverhogingen in vaste bedragen en vloeren in de prijscompensatie. Bovendien houdt deze bijzondere verhoging een compensatie in voor het verschil in ontwikkeling tussen verdiende lonen en regelingslonen over 1973.
De nieuwe bedragen zijn de volgende:

De bruto minimumloonbedragen voor werknemers van 23 jaar en ouder stijgen per 1 april 1975 aldus:
Per maand van ƒ 1.254,50 tot ƒ 1.275,30, per week van ƒ 289,50 tot ƒ 294,30 en per dag van ƒ 57,90 tot ƒ 58,86.

Minimumjeugdlonen

De minimumjeugdloonbedragen zullen per dezelfde datum als volgt luiden:

Leeftijdscategorie	per maand	per week
22 jaar	ƒ 1179,70	ƒ 272,20
21 jaar	ƒ 1084,00	ƒ 250,20
20 jaar	ƒ 988,40	ƒ 228,10
19 jaar	ƒ 892,70	ƒ 206,00
18 jaar	ƒ 797,10	ƒ 183,90
17 jaar	ƒ 701,40	ƒ 161,90
16 jaar	ƒ 605,80	ƒ 139,80
Bij één dag partiële leerplicht	ƒ 484,64	ƒ 111,84
15 jaar	ƒ 510,10	ƒ 117,70
bij twee dagen partiële leerplicht	ƒ 306,06	ƒ 70,62

(Ministerie van soc. zaken)
(Vor. ber. pag. 57/2-1975)

AOW- EN AWW PENSIOENEN PER 1 APRIL 1975

M.i.v. 1 april 1975 zijn de pensioenen ingevolge de AOW en de AWW met 1,7% verhoogd.
Bovendien zijn de pensioenen m.i.v. dezelfde datum met nog 2% verhoogd. Deze laatste verhoging is bedoeld als compensatie voor de voorgenomen verlaging van de loonbelasting per 1 april a.s., waarvan de bejaarden en weduwen, die alleen of nagenoeg alleen op de AOW of AWW zijn aangewezen, niet profiteren.
Hieronder volgt een overzicht van de nieuwe pensioenbedragen:

	Per jaar	Per maand
A.O.W.		
Gehuwde bejaarden	ƒ 11316,—	ƒ 943,—
Ongehuwde bejaarden	ƒ 7986,—	ƒ 665,50
A.W.W.		
Wed. met kinderen	ƒ 11316,—	ƒ 943,—
Wed. zonder kinderen	ƒ 7986,—	ƒ 665,50
Wezen tot 10 jaar	ƒ 2586,—	ƒ 215,50
Wezen v. 10 tot 16 jaar	ƒ 3798,—	ƒ 316,50
Wezen v. 16 tot 27 jaar	ƒ 4950,—	ƒ 412,50

PREMIES EN INKOMENSGRENZEN ZIEKENFONDSVERZEKERING BEJAARDEN

Als gevolg van de verhoging van de A.O.W.-pensioenen worden per 1 april 1975 ook de toelatingsgrens en de premie-inkomensgrenzen voor de verschillende klassen van de bejaardenverzekering opgetrokken. De verhoging van deze grenzen is nodig om te voorkomen, dat bejaarden als gevolg van de verhoging van hun A.O.W.-pensioen de bejaardenverzekering moeten verlaten dan wel in een hogere inkomensklasse zullen vallen. Rekening houdende met de verhoging van de A.O.W.-pensioenen is de toelatingsgrens per 1 april 1975 vastgesteld op ƒ 16.353,— en worden de premie-inkomensgrenzen als volgt verhoogd:

	Inkomensklasse	Maandpremie
Ongehuwden	tot ƒ 8311,—	ƒ 18,02
ƒ 8311,—	tot ƒ 11628,—	ƒ 36,20
ƒ 11628,—	tot ƒ 12638,—	ƒ 72,40
ƒ 12638,—	tot ƒ 16353,—	ƒ 90,50
Gehuwden	tot ƒ 11628,—	ƒ 18,20
ƒ 11628,—	tot ƒ 11966,—	ƒ 54,20
ƒ 11966,—	tot ƒ 12638,—	ƒ 72,40
ƒ 12638,—	tot ƒ 14496,—	ƒ 90,50
ƒ 14496,—	tot ƒ 16353,—	ƒ 126,75

EIGEN BIJDRAGEREGELING A.W.B.Z.

De in het kader van de eigen bijdrageregeling A.W.B.Z. geldende bedragen gaan eveneens per 1 april 1975 omhoog en wel als volgt:

Alleenstaanden:

Het minimaal ter vrije besteding overblijvende bedrag stijgt van ƒ 193,— tot ƒ 197,— per maand en de eigen bijdrage van ƒ 448,50 tot ƒ 468,50 per maand.

Echtparen:

Het minimaal ter vrije besteding overblijvende bedrag zal worden verhoogd van ƒ 386,— tot ƒ 394,— per maand en de eigen bijdrage van ƒ 523,— tot ƒ 549,— per maand. (Ministerie van sociale zaken)
(Vor. ber. pag. 11/1 e.v.-1975)

ALGEMENE LEDENVERGADERING CHU. VOORWAARDELIJK AKKOORD MET CDA.

Op 8 febr. vergaderde in Utrecht de algemene ledenvergadering van de CHU. Belangrijkste onderwerp van de bijeenkomst was het besluit van de Unieraad van 14 dec. 1974 onder

voorbehoud in te stemmen met de CDA-statuten te aanvaarden (pag. 87/2 - 1975).

De vergadering nam een amendement op de statuten aan, dat was ingediend door de oud-minister van justitie, mr. Y. Scholten, waarin werd gezegd, dat pas „te zijner tijd" besloten kon worden over het samenstellen van een gemeenschappelijke kandidatenlijst van KVP, ARP en CHU voor de eerstvolgende TK-verkiezingen. Het amendement vond vrijwel algemene instemming. Een belangrijk argument voor het amendement was de oppositionele rol van de CHU tegenover het kabinet, waarin KVP en ARP wel vertegenwoordigd zijn.

Partijvoorzitter baron Van Verschuer zei met nadruk, dat het niet de bedoeling was de gezamenlijke lijst bij voorbaat af te wijzen. Ook was het niet de bedoeling van de CHU om van ARP en KVP te eisen, dat zij het kabinet zouden laten vallen voordat het CDA verder zou kunnen.

De ledenvergadering had moeite met de grondslagformulering in de CDA-statuten. Hierin wordt „het evangelie" genoemd als „richtsnoer". Een motie van de afdeling-Apeldoorn om hiervoor „de bijbel" te noemen werd afgewezen met 329 tegen 247 stemmen. Aanvaard werd echter een voorstel van de voormalige minister van binnenlandse zaken Beernink, waarin werd vastgesteld, dat het evangelie als „bijbelse getuigenis van gods geboden en beloften" begrepen moet worden. De CHU-delegatie naar de conferentie met KVP- en ARP-vertegenwoordigers, die de laatste hand aan de statuten moest leggen, kreeg opdracht dit zowel in de statuten als in het programma tot uitdrukking te brengen.

Uit verschillende afdelingen kwam verzet tegen de extra *f* 1,50 aan contributie, die voor de CDA-pot noodzakelijk werd geacht. Diverse sprekers meenden, dat tegenstanders van het CDA van deze bijdrage ontheven moesten worden. In een dergelijke regeling is echter niet voorzien.

De TK-fractievoorzitters van KVP en ARP zeiden na de vergadering, dat in 1976, ruim voor de TK-verkiezingen van 1977, toch wel duidelijk moest zijn, of de gemeenschappelijke kandidatenlijst er komt. Mr. Aantjes (ARP) zei, dat de confessionele bijdragen tot de algemene beschouwingen van 1976 „verkiezingstoespraken" moesten zijn.

Mr. Andriessen (KVP) vond, dat de sfeer op de bijeenkomst niet vijandig jegens het CDA was. Hij had wel liever gezien, dat de beslissing over de gezamenlijke kandidatenlijst al dit jaar had kunnen vallen.

CDA-conferentie legt geschillen bij

Op 21 en 22 febr. vergaderden delegaties van KVP, ARP en CHU in het conferentieoord Woudschoten in Zeist. Hier werd getracht de nog bestaande verschillen in opvatting m.b.t. het CDA te verzoenen.

Het overleg leverde het volgende resultaat op:

Uiterlijk in het volgende parlementaire jaar (1975-1976) moeten de TK-fracties van KVP, ARP en CHU een gemeenschappelijke opstelling kiezen voor wat betreft de hoofdlijnen van hun beleid. Die opstelling zal de basis vormen voor de beslissing van de partijraden, uiterlijk in het voorjaar van 1976, om bij de TK-verkiezingen van 1976 al of niet met een gemeenschappelijke lijst uit te komen.

Betreffende de grondslagformulering werd besloten, als tegenmoetkoming aan ARP en CHU, in de statuten een voetnoot op te nemen, waarin wordt gezegd, dat onder het evangelie als grondslag de hele bijbel wordt verstaan.

Voorts werd besloten, dat kandidaten van het CDA voor vertegenwoordigende lichamen het politieke werkprogramma moeten onderschrijven. Dit werkprogramma zal worden ingeleid met de overweging, dat het CDA zich richt tot het gehele volk, zonder onderscheiding naar geloofsovertuiging of maatschappelijke groepering.

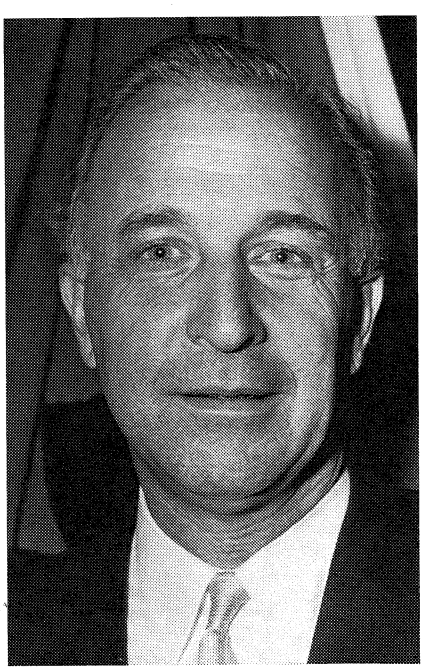

Dr. D. de Zeeuw.

Deze laatste formulering heeft tot doel tegemoet te komen aan de KVP, binnen welke partij men streeft naar een CDA met een „open" karakter, niet alleen toegankelijk voor wie religie grondslag is voor politiek denken en handelen. In deze visie wordt sterk de nadruk gelegd op het politieke programma voor herkenning van het CDA.

Tenslotte werd men het eens over de samenstelling van het toekomstige CDA-congres. De 1.300 afgevaardigden zullen zijn verdeeld in 600 KVP'ers, 390 ARP-leden, 240 CHU-leden en 70 leden, die rechtstreeks lid van het CDA zijn.

KVP-voorzitter De Zeeuw treedt af na ernstig meningsverschil met partijbestuur

Dr. ir. D. de Zeeuw is op 24 maart wegens „een ernstig meningsverschil" met de rest van het bestuur over de politieke koers van de KVP afgetreden.

Het meningsverschil had als oorzaak een door dr. De Zeeuw opgesteld beleidsplan „om de ruimte binnen de federale structuur van het CDA te benutten tot een snelle politieke en organisatorische heropbouw van onze partij".

Hiermee werd bedoeld, dat de KVP het initiatief moest nemen om zo spoedig mogelijk te komen tot een open volkspartij, links van het midden, en een dergelijke ontwikkeling niet langer te laten afhangen van ARP en CHU, die op het punt van de openheid steeds veel principiële bezwaren hebben gehad.

Het bijna voltallige KVP-bestuur besloot op 24 maart het beleidsplan van voorzitter De Zeeuw niet in behandeling te nemen en het niet aan de partij voor te leggen. De stemverhouding was 26 tegen, 3 voor en 8 onthoudingen.

De meerderheid van het partijbestuur was van oordeel, dat de plannen van dr. De Zeeuw niet te verenigen waren „met een loyale opstelling van de KVP in het CDA en met de resultaten van de CDA-conferentie in Woudschoten, en dat op die manier aan KVP en CDA onoverkomelijke schade zou worden berokkend".

Daarop legde dr. De Zeeuw zijn

functie neer. Het bestuurslid mej. T. de Graaf trad eveneens af.
Het dagelijks bestuur beschouwt zich nu als demissionair. Tot een nieuwe voorzitter is gekozen treedt vice-voorzitter Th. Laan op als partijvoorzitter. *(De Volkskrant, ANP, NRC/H'blad)*

(Vor. ber. pag. 87/1 - 1975)

BREUK IN DS'70

Op 6 maart kwam in de openbaarheid, dat het in de TK-fractie van DS'70 tot een breuk gekomen was. Vier van de zes TK-leden van de partij keerden zich tegen fractievoorzitter dr. W. Drees. De vier waren mr. M. L. de Brauw, J. J. A. Berger, mr. K. Keuning en S. Keuning. Mevrouw S. van Veenendaal-Van Mechelen, het zesde fractielid, is sinds haar activiteiten in de Proloogaffaire (pag. 85/1 e.v.-1975) reeds geruime tijd ziek.
De vier dissidente kamerleden lieten blijken hun TK-lidmaatschap te willen opgeven om daardoor „ruimte te maken voor degenen, die de politieke richting van de heer Drees voorstaan", zo verklaarde mr. De Brauw op 6 maart.
In deze openbare verklaring ging mr. De Brauw tevens in op de oorzaken van de breuk. Hij verweet fractievoorzitter Drees zich niet te houden aan de lijn, die door het partijcongres was uitgezet voor de toekomst van de partij (pag. 86/2-1975). Volgens mr. De Brauw wil dr. Drees het socialistische karakter van de partij blijven benadrukken en „openheid naar de PvdA" handhaven. De groep De Brauw vindt daarentegen, dat de keuze, die het congres gedaan heeft voor de vorming van een nieuwe gematigd progressieve partij moet worden gevolgd.

Daartoe zouden volgens het congresbesluit door een contactcommissie o.l.v. de heer Berger gesprekken met andere groeperingen moeten worden gevoerd. Gedacht werd daarbij aan een groep uit D'66 o.l.v. het TK-lid Nypels en de jongerenorganisatie van de VVD, de JOVD.

Moeilijkheden van persoonlijke aard hadden, vooral sinds de Proloogaffaire, de tegenstellingen tussen dr. Drees en de vier versterkt. Dr. Drees stond, aldus de verklaring van mr. De Brauw, weinig open voor afwijkende meningen. Hij luisterde wel, maar nam alleen beslissingen.
Volgens mr. De Brauw heeft de Proloogaffaire sfeerverslechterend gewerkt, maar die was op zichzelf geen aanleiding voor sterke tegenstellingen. Wel herinnerde hij eraan, dat op de partijraad van 1 febr. (pag. 86/3-1975) was gezegd, dat slechts de fractievoorzitter beschikte over de gegevens van mevr. Van Veenendaal en de overige vier fractieleden niet.

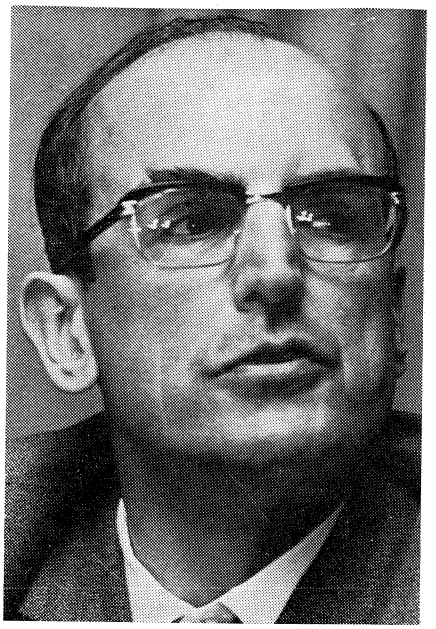

Dr. W. Drees

Vijf bestuursleden treden af. Mr. De Brauw legt voorzitterschap neer

Vijf bestuursleden van DS'70, ds. N. K. van den Akker, mevr. drs. M. Brouwer van Wijk, prof. dr. A. Heertje, E. A. Jacobsen en mr. A. P. Mensert Spaanderman, hebben m.i.v. 10 maart hun functie neergelegd i.v.m. de aankondiging van de vier TK-leden uit de fractie te zullen treden.
De bestuursleden gaven een verklaring uit, waarin zij o.m. zeiden: „Het streven naar een gematigde, moderne hervormingspartij, waarin elementen van zowel liberalisme als socialisme tot een zinvolle synthese worden verbonden, zonder confessionele binding, en waarvoor in het centrum van het politieke veld van Nederland reële perspectieven bestaan, kan niet meer in het kader van het huidige DS'70 worden waargemaakt. Daarmee heeft DS'70 haar politieke geloofwaardigheid verloren".

De hoofdbestuursleden zeiden de vooraf-gaande maanden de ontwikkelingen in de partij met groeiende zorg te hebben gevolgd. „Het door het vorige congres aanvaarde strategierapport leek althans de kans te bieden, dat de partij zich op een noemer van politieke inzet zou kunnen verenigen". Sindsdien is volgens de vijf de socialistische herkomst en oriëntering eenzijdig als dominant naar voren gebracht. „Helaas heeft de fractievoorzitter geen bereidheid getoond deze ontwikkeling tegen te gaan". De vijf meenden, dat deze ontwikkeling binnen de

DE ONDERGANG VAN HET GESLACHT DREES

...Waarbij Jonkheer De Brauw het Fregat H.M. DS'70 OPBLAAST, Omdat de Stuurman Willem Drees Jr, Tezamen met zijn Oude Vader, de Verstekeling Willem Drees Sr, het Schip een Zogenaamd te Linkse Koers liet Varen...

(Opland in de Volkskrant)

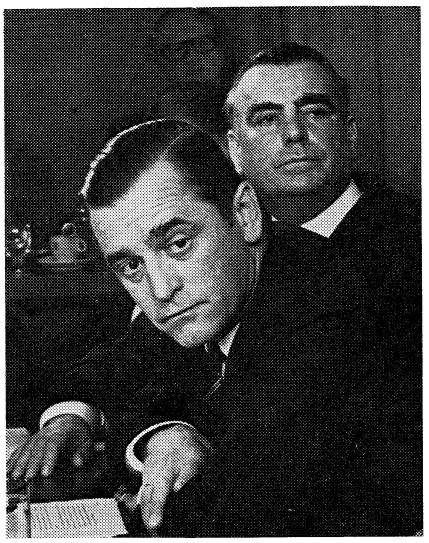

Mr. de Brauw (l.) en Berger

fractie en binnen het hoofdbestuur tot onwerkbare verhoudingen had geleid.

Na afloop van een partijbestuursvergadering op 8 maart deelde mr. De Brauw mede te zijn afgetreden als partijvoorzitter.

Mr. De Brauw en zijn mede-dissident S. Keuning deden bij die gelegenheid ook nadere mededelingen over verloop en oorzaken van de crisis binnen de partij.

Zij vertelden, dat de vier, voordat hun meningsverschillen met dr. Drees in de openbaarheid kwamen, na een discussie in de fractie besloten hadden „geruisloos en gefaseerd" af te treden. Op die manier zou de partij zo min mogelijk schade ondervinden van de plotselinge vervanging van vier van de zes TK-leden, was hun redenering.

Dr. Drees was volgens Keuning en De Brauw slechts bereid af te treden als fractievoorzitter, als de bezwaren van de anderen tegen zijn persoon dat noodzakelijk maakten, maar dan alleen, als de politieke lijn, die hij voorstond — handhaving van een socialistische identiteit — niet zou worden opgegeven.

Als voorwaarde stelde Drees verder, dat partijsecretaris R. Nijhof, die op de kandidatenlijst van DS'70 op de 15-de plaats stond, hem als fractievoorzitter zou opvolgen. „Dat zou een slag in het gezicht van onze groep zijn", aldus Keuning, „en naar mijn gevoel is het bovendien onmogelijk, want hoe leid je iemand zonder enige ervaring in de Kamer zo snel op tot fractievoorzitter?"

Commentaar Drees

Dr. Drees gaf op 9 maart een commentaar op de ontwikkelingen aan het *NRC/H'blad.* Hij stelde, dat de groep-De Brauw „zonder overleg met de partijorganen een ruk naar rechts wilde maken". Hij vond, dat de TK-fractie beslist niet de vrijheid had om, nadat het partijcongres in dec. een bepaalde koers had vastgelegd, daarvan af te wijken. Volgens Drees wilden De Brauw c.s. „een beetje opportunistische oppositie voeren, zoals de VVD dat soms doet".

DS'70 zou de „Club van Rome"-problematiek moeten laten liggen, minder nadruk leggen op de bestrijding van milieu- en verkeersproblemen en gaan polariseren t.o.v. de linkse drie. De vier wilden hun ideeën echter niet aan een partijorgaan voorleggen, aldus dr. Drees. Dr. Drees verklaarde verder, dat hij bereid was en is af te treden als fractievoorzitter, wanneer de vier in de partijraad een meerderheid voor hun denkbeelden zouden krijgen. „Zij hebben echter tot nu toe pertinent geweigerd hun voorstellen op papier te zetten en ze ter discussie te stellen in een partijorgaan", aldus de fractievoorzitter.

Partijraad steunt dr. Drees

In een besloten vergadering heeft de partijraad van DS'70 zich op 15 maart beraden over de breuk in de TK-fractie. De partijraad aanvaardde met 36 tegen 26 stemmen een motie, ingediend door drs. A. van Stuivenberg uit Eindhoven (voormalig partijvoorzitter en oud-staatssecretaris van binnenlandse zaken), waarin werd uitgesproken, dat DS'70 in de Nederlandse politiek een duidelijk onderscheiden karakter en programma heeft, dat de partij haar activiteiten moet voortzetten, dat het fractiebeleid tot dan een goede vertolking was geweest van wat de partij voorstaat en dat derhalve dr. Drees zijn voorzitterschap moest voortzetten.

Berger verdedigde het standpunt van de dissidente vier en verklaarde o.m., dat het politiek onwezenlijk is te denken, dat grote groepen PvdA-mensen nog naar DS'70 zullen overstappen. „De politieke realiteit hoort de koers van de partij en van de partijleider te bepalen".

Een motie, die begrip voor de vier vertrekkende TK-leden wilde uitspreken, werd verworpen met 34 tegen 29 stemmen. Aan de stemming over deze motie werd niet deelgenomen door Berger, S. Keuning en K. Keuning, die q.q. nog lid van de partijraad waren.

Staande de vergadering traden de vice-voorzitters mevr. J. C. van Noordwijk van Veen en de heer J. C. Wilmans af. Na het aftreden van voorzitter De Brauw, vijf andere hoofdbestuursleden op 10 maart en het aftreden van het hoofdbestuurslid drs. R. W. Kruk op 11 maart zijn van de zeventien hoofdbestuursleden er nog acht over. *(ANP, NRC/H'blad)*

(Vor. ber. pag. 86/3 e.v.-1975)

ALGEMENE LEDENVERGADERING VVD. MR. F. KORTHALS ALTES NIEUWE PARTIJVOORZITTER

De grootste oppositiepartij in het parlement, de VVD, hield op 14 en 15 maart in Breda haar jaarlijkse algemene ledenvergadering. Door het aftreden van mevr. Van Someren (pag. 85/3) was het voor de partij noodzakelijk geworden een nieuwe partijvoorzitter te kiezen. Als zodanig werd gekozen de door het bestuur gestelde kandidaat, mr. F. Korthals Altes.

In de vergadering bleek enige ontevredenheid te bestaan over de wijze, waarop de kandidaatstelling van mr. Korthals Altes tot stand gekomen was. Sommigen meenden, dat er te weinig inspraak van de partijafdelingen was geweest. De afdelingen Haarlem, Zeist en Leusden dienden hierover een motie in, waarin o.m. werd gevraagd de voorzittersstoel daarom drie maanden onbezet te laten.

Nadat mevr. Van Someren had toegezegd, dat er binnen een jaar procedureregels zullen komen voor de tussentijdse vervulling van bestuursvacatures, werd deze motie verworpen.

Rede Wiegel

De algemene ledenvergadering werd op 14 maart toegesproken door de voorzitter van de TK-fractie, H. Wiegel. Deze uitte kritiek op het kabinet en vooral op het progressieve deel van de coalitie, die het kabinet steunt.

Wiegel stelde, dat nu, na twee jaar, duidelijk was, dat het kabinet had gefaald op hoofdpunten van zijn beleid. Hij verweet het kabinet „ziende blind en horende doof" te zijn, o.a. voor alternatieven, die door de parlementaire oppositie werden aangedragen.

De fractievoorzitter noemde o.m. de volgende punten:

- Een meerderheid van de Tweede Kamer heeft zich verklaard tegen de staatkundige vernieuwingsvoorstellen van het kabinet, zoals de invoering van een districtenstelsel en de gekozen kabinetsformateur.
- belangrijke onderdelen van het buitenlandse beleid en de defensiepolitiek kunnen de PvdA-ministers Van der Stoel en Vredeling slechts voeren dank zij de steun van VVD en confessionelen tegen de „ultralinkse" PvdA-achterban. Volgens Wiegel tonen deze beide ministers daarbij meer moed dan de premier;
- na alle „getrompetter" van de PvdA vroeger (in de oppositie) over het milieubeleid zou de regering nu het beste een originele bijdrage kunnen leveren door minister Vorrink te laten vertrekken.
- ook minister Gruijters zou heen moe-

ten gaan, nu hij zich „krachteloos" neerlegt bij de gedaalde bouwproduktie. Tijdens het kabinet-De Jong heeft de PvdA om minder — namelijk enkele duizenden huizen — het hoofd van minister Schut geëist. „Niemand kan ons nu een onredelijke oppositie verwijten wanneer wij thans het aftreden van de huidige minister verlangen";

● Het kabinet gaat de werkloosheid niet met alle kracht en alle middelen te lijf, en dat bij de doelstelling om de werkloosheid beneden de 100.000 te houden. Waar het in Nederland beter gaat dan elders, is dat „niet te danken aan de ploeg van Den Uyl, maar aan de ligging van Rotterdam, het gas in Groningen, het initiatief van de Nederlandse ondernemers en de spirit van allen die zich voor de toekomst van ons land inzetten", aldus Wiegel.

De „onwil" van het kabinet om de goede, in het parlement gesuggereerde, maatregelen te nemen blijkt volgens de oppositieleider uit het afwijzen van verdergaande fiscale verlichting voor bedrijven, regio's, boeren en middenstand en de individuele belastingbetaler.

„Sommigen in de PvdA zien nu hun kans schoon. Zij zeggen dat het in ons huidig stelsel van ondernemingsgewijze produktie niet mogelijk is de werkloosheid te bestrijden." Maar het ligt niet aan het stelsel maar aan het gevoerde beleid, zei Wiegel.

„De werkloosheid is groter dan ooit tevoren en het kabinet kijkt er lijdzaam tegenaan. De woningbouw is ingestort, middenstanders en boeren voelen zich volledig in de steek gelaten en de werknemers worden geconfronteerd met hogere lasten en met de dreiging dat zij op z'n best de komende jaren er niet op vooruit zullen gaan. Niks leuks voor de linkse mensen, niets positief voor de overgrote meerderheid van de werknemers, achteruitgang voor de meeste zelfstandigen, en verslechtering van de positie van ons land", zei Wiegel.

Hij ziet kansen voor de VVD op een doorbraak op winst „in het midden", waarvan de PvdA zich steeds meer verwijdert, terwijl de confessionelen het onderling niet eens zijn.

Rede mevr. Van Someren

De aftredende voorzitter van de partij, mevr. Van Someren, riep bij de opening van de vergadering haar partijgenoten op „weerbaarder" te worden tegen „bewuste indoctrinatie en valse voorlichting". Daarbij doelde zij vooral op het door haar fel bekritiseerde beleid van de ministers van onderwijs en CRM en op enkele omroeporganisaties, waarbij zij VARA, KRO en IKOR met name noemde.

Voorts drong zij erop aan, dat de VVD-leden maatschappelijk actiever zouden worden: „Wij zullen meer maatschappelijk moeten integreren, meer mee moeten doen in culturele organisaties, in onderwijsorganisaties. In het jeugdwerk zitten meer socialisten dan liberalen. Daar zit een stuk bewuste machtspolitiek van de socialisten achter, maar we hebben het ze ook wel gemakkelijk gemaakt door te weinig gemotiveerd mee te doen. De liberalen zijn wat laat wakker geworden, maar ik heb de indruk, dat ze nu wakker zijn", aldus mevr. Van Someren.

Incident-Van Riel

Enige opschudding verwekte de fractievoorzitter van de VVD in de

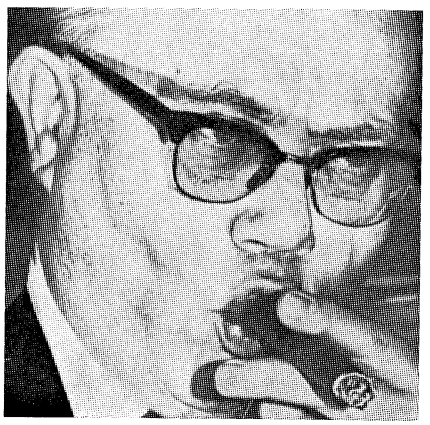

Mr. H. van Riel

Eerste Kamer, mr. H. van Riel, met zijn toespraak tot het congres op 15 maart.

Hij ging in op het verkeersongeluk, dat minister Pronk kort tevoren overkomen was, waarbij gebleken was, dat zijn bloedalcoholpromillage op 1,41 lag, ver boven de nog toegestane 0,5 promille.

Mr. Van Riel meende, dat minister Pronk de beslissing moest nemen om af te treden. „Het ellendige, weerzinwekkende is, dat Pronk eerst tot onvoorwaardelijke gevangenisstraf veroordeeld moet zijn, anders behoeft hij niet te gaan".

Naar het oordeel van mr. Van Riel droeg het gedrag van minister Pronk ertoe bij, dat het aanzien van het gezag vermindert. Het vertrouwen in overheidsdienaren verdwijnt daardoor en op die manier, aldus mr. Van Riel, ontstaat een psychologisch klimaat, waarin b.v. een Baader-Meinhofgroep kan gedijen.

Kritiek op deze uitlatingen kwam van de zijde van de liberale jongerenorganisatie JOVD en de partijafdeling Soest/Soesterberg.

Partijleider Wiegel zei echter „de persoonlijke opvatting" van mr. Van Riel te delen en er niets aan te willen toevoegen. Mr. Van Riel kwam ook niet op zijn mening terug.

(NRC/H'blad, ANP, De Volkskrant)

(Vor. ber. pag. 85/3)

DUITSLAND (BONDSREPUBLIEK)

VERKIEZINGEN IN WEST-BERLIJN EN RIJNLAND-PALTS

Op 2 maart vonden in West-Berlijn verkiezingen plaats voor de Senaat. Een week later, op 9 maart, werd in Rijnland-Palts de Landdag gekozen. In beide verkiezingen vertoonde de CDU winst — in West-Berlijn werd de CDU voor de eerste keer de grootste partij — en verloren SPD en FDP.

T.a.v. West-Berlijn werd door commentatoren opgemerkt, dat de ontvoering door de beweging van 2 juni van CDU-lijstaanvoerder Peter Lorenz (pag. 163/2 e.v.) van invloed was geweest, terwijl er m.b.t. Rijnland-Palts op gewezen werd, dat de verliezen van SPD en FDP geringer waren dan in voorafgaande deelstaatverkiezingen en dat ook de winst van de CDU minder groot was dan op grond van eerdere deelstaatverkiezingen mocht worden verwacht.

In West-Berlijn verloor de SPD de absolute meerderheid. De stad zal de komende vier jaar worden geregeerd door een coalitie van SPD en FDP o.l.v. de regerende burgemeester Klaus Schütz. In Rijnland-Palts werd de absolute meerderheid van de CDU nog groter. De deelstaat behoudt een CDU-regering o.l.v. minister-president Helmuth Kohl, de landelijke partijvoorzitter van de CDU.

De gedetailleerde uitslag luidt aldus (tussen haakje de uitslag van de verkiezingen van 1971):

WEST-BERLIJN

Opkomst 87,9% (88,9%)

SPD	42,7%	(50,4%)	67 zetels	(73)
CDU	43,9%	(38,2%)	68 zetels	(54)
FDP	7,2%	(8,5%)	11 zetels	(11)

Socialistische eenheidspartij van West-Berlijn 1,9% (2,3%)
Communistische partij 0,7% (—)
Bund Freies Deutschland 3,4 (—)

RIJNLAND-PALTS

Opkomst 81% (79,4%)

CDU	53,9%	(50,0%)	55 zetels	(53)
SPD	38,5%	(40,5%)	40 zetels	(42)
FDP	5,6%	(5,9%)	5 zetels	(6)
NPD	1,1%	(2,7%)		
DKP	0,9%	(0,9%)		

Bij de uitslag van de Westberlijnse verkiezingen kan nog worden opgemerkt, dat de Bund Freies Deutschland er voor de eerste maal aan deelnam. Dit is een conservatieve partij, die voor een goed deel wordt gefinancierd door het krantenconcern van Axel Springer. Met 3,4% bereikte de partij een te gering aandeel in de stemmen om in de Senaat vertegenwoordigd te zijn i.v.m. de bepaling, dat een partij minimaal 5% van de stemmen moet behalen om zetels in de vertegenwoordigende lichamen te verwerven. Verondersteld wordt, dat de stemmen voor deze partij afkomstig zijn van kiezers, die anders CDU gestemd zouden hebben.

I.v.m. de verkiezingen in Rijnland-Palts zij vermeld, dat de FDP in deze deelstaat op 11 jan. had besloten met de CDU een coalitie aan te gaan, in het geval, dat deze partij niet de absolute meerderheid zou behalen.

Het was de eerste maal sinds 1969, toen de liberalen op federaal niveau een coalitie met de SPD aangingen, dat de FDP een coalitie met de CDU aanbood. (N Z Z, F A Z)

(Vor. ber. pag. 157/1-1975)

ZUIDOOST-AZIË EN VERRE OOSTEN

VIETNAM (Z.)

INTERNE ONTWIKKELINGEN BEWIND-SAIGON 1973-74

Sinds de op pag. 817/3 e.v.-1972 geschetste situatie hebben zich in Zuid-Vietnam onder het bewind van president Nguyen Van Thieu o.a. de volgende ontwikkelingen voorgedaan.

Senaatsverkiezingen

Bij de op 26 aug. 1973 gehouden Senaatsverkiezingen won de Democratische Partij (Dan Chu) van president Thieu (met als secretaris-generaal Tran Minh Tung, de toenmalige minister van gezondheid) 5.419.500 stemmen en de lijst van de minister van buitenlandse zaken Tran Van Lam (de „witte olifant") 4.714.781 stemmen. Daarmee verwierven zij alle 31 verkiesbare zetels in de uit 60 leden bestaande senaat. Aan de verkiezingen was voorts deelgenomen door twee oppositiegroepen met weinig bekende personen; de „rijst"-groep van de econoom Bui Binh Banh (0,96 mln stemmen) en de „waterbuffel"-groepering van de apotheker Nguyen Van Han (0,83 mln). Volgens de officiële uitslag bracht 92,9% van de kiesgerechtigden zijn stem uit.

Krachtens een op 11 juni 1973 door Thieu getekende wet brachten de kiezers twee stemmen uit op lijsten van 15 of 16 kandidaten. De zetels zouden toevallen aan de twee lijsten met het hoogste aantal stemmen.
In het aanvankelijke wetsontwerp waren als eisen vermeld dat alle kandidaten lid van een geregistreerde politieke partij moesten zijn plus dat elke partij een borgsom van 15 mln piasters moest storten. Na verzet van de Senaat tegen deze voorwaarden verviel de eis dat een kandidaat lid van een partij moest zijn en werd het verlangde deposito verminderd tot 2 mln piasters.
Aan de verkiezingen werd niet deelgenomen door de Liberale Partij (Tu Do), een samenbundeling van drie r.-k. groeperingen o.l.v. senaatsvoorzitter Nguyen Van Huyen (zie pag. 818/1-'72), en door de sociaal-democratische liga (Lien Minh Dan Chu Xa Hoi), die door zes groeperingen was gevormd met als voornaamste de boeren- en arbeiderspartij o.l.v. vakbondsleider Tran Quoc Bu.
Met de Democratische Partij waren de liberalen en de sociaal-democraten de enige officieel geregistreerde partijen. Alleen deze drie partijen, onder de voorheen bestaande 29, hadden voldaan aan de in het presidentiële decreet van 27 dec. 1972 gestelde voorwaarden voor registratie binnen drie maanden: oprichting van afdelingen in minstens een kwart van de dorpen in de helft van de 44 provincies en in elke stad; elke partij moest minstens 5% van de geregistreerde kiezers in dorp of stad als lid ingeschreven hebben.
De in december 1972 gevormde Democratische Partij is de officiële regeringspartij: alle legerofficieren dienden er lid van te zijn en de plv. provinciehoofden waren belast met de organisatie van de partij in hun provincie. Op 29 maart 1973 werd meegedeeld dat de partij 465.585 leden telde.
De 26 niet geregistreerde partijen werden op 16 mei 1973 ontbonden. De volgende dag kwamen de twee voornaamste boeddhistische facties, An Quang (oppositie) en Quoc Tu (regeringsgezind), overeen een nieuwe alliantie te vormen die zich voor politieke verzoening en vrede zou inzetten.

Nieuwe minister van buitenlandse zaken

Tran Van Lam, die evenals Tran Minh Tung als minister was afgetreden om aan de verkiezingen deel te nemen, werd op 18 okt. 1973 tot voorzitter van de Senaat gekozen.
Op 8 nov. 1973 volgde de benoeming van Vuong Van Bac, de Zuidvietnamese ambassadeur in Londen, tot minister van buitenlandse zaken. Tegelijk werd Tran Minh Tung opnieuw minister van gezondheid.

Op 24 okt. 1973 was reeds in de economische sector van het kabinet een reorganisatie doorgevoerd. Chau Kim Nhan werd toen minister van financiën in plaats van Ha Xuan Trung. Het ministerie van economie werd herdoopt in dat van handel en industrie; Nguyen Duc Cuong werd minister als opvolger van Pham Kim Ngoc, die commissaris-generaal van planning werd. Ton That Trinh volgde Le Tuan Anh op als minister van landbouw. Duong Kich Nhuong kreeg naast de portefeuille van openbare werken ook die van verbindingen, die tevoren door Tran Van Vien beheerd werd. (A F P / L e M o n d e 27-10-1973)
De portefeuille van binnenlandse zaken werd op 12 juli 1973 door premier Tran Thien Kiem overgedragen aan Le Cong Chat.

Wijziging grondwet

Op 19 jan. 1974 keurden Huis van Afgevaardigden en Senaat, in een gemeenschappelijke spoedzitting bijeen, twee amendementen op de grondwet van 1967 goed: 1) de ambtstermijn van de president wordt vijf jaar i.p.v. vier; het maximale aantal termijnen werd van twee tot drie uitgebreid. (President Thieu kan zich zo in 1975 voor een derde ambtstermijn tot 1980 herkiesbaar stellen.) 2) de president benoemt de provinciehoofden, terwijl die voorheen vanaf 1971 via algemeen stemrecht gekozen hadden moeten worden. (Dit was in de praktijk nog niet voorgekomen.)
Een groep van 55 parlementsleden uit beide kamers achtte de amendementen „anti-constitutioneel en anti-democratisch" en besloot na de parlementaire goedkeuring tot de vorming van een alliantie.

Nieuw kabinet-Tran Thien Kiem

Op 16 febr. trad het kabinet van premier Tran Thien Kiem af. Volgens radio-Saigon gebeurde dit om president Thieu in staat te stellen structuur en samenstelling van het kabinet zo te veranderen dat aan de nieuwe situatie het hoofd kon worden geboden. Thieu zelf noemde de bestrijding van de inflatie en de corruptie als urgente taken, terwijl waarnemers verklaarden dat de staat op de rand van een bankroet verkeerde.
Op 18 febr. was een nieuw kabinet o.l.v. Tran Thien Kiem gevormd in de volgende samenstelling:

Premier en minister van defensie - generaal Tran Thien Kiem; vice-premier - Nguyen Luu Vien; vice-premier, sociale zaken en landwinning - Phan Quang Dan (voorheen staatsminister zonder portefeuille); vice-premier en nationale ontwikkeling - lt.-gen. Tram Van Don (nieuw); buitenlandse zaken - Vuong Van Bac; justitie - Duong Duc Thuy (nieuw); binnenlandse zaken - Le Cong Chat; onderwijs, cultuur en jeugd - Ngo Khac Tinh; financiën - Chau Kim Nhan; handel en industrie - Nguyen Duc Cuong; landbouw - Ton That Trinh; openbare werken en verbindingen - Duong Kich Nhuong; voorlichting en „open armen" (= opvang Vietcong-overlopers) - Hoang Duc Nha (nieuw); gezondheid - Huynh Van Huon; arbeid - Dam Sy Hien; oudstrijders - Ho Van Cham; etnische minderheden - Truong Nay Liet; bureau van de premier - Truong Buu Vien.

Uit het kabinet vertrokken o.a. Le Van Thu (justitie), Tran Minh Tung (gezondheid) en gen. Pham Van Dong (oudstrijders). Het ontslag van laatstgenoemde was reeds op 15 febr. bekendgemaakt; volgens de Zuidvietnamese pers hield dit ontslag verband met de ontdekking van een gokcentrum in een huis van generaal Pham's echtgenote.
Voorts werd Pham Kim Ngoc als commissaris-generaal van planning vervangen door Nguyen Tien Hung.
De bevordering van Hoang Duc Nha, de jeugdige neef en adviseur van de president en regeringswoordvoerder, tot minister werd in commentaren van belang geacht. Volgens L e M o n d e (21-2) was in het nieuwe kabinet een grotere plaats ingeruimd voor de „technocraten" die nauwe relaties met Hoang Duc Nha onderhielden.
Tevens trok de benoeming van Tran Van Dong, een van de vooraanstaande figuren in de staatsgreep van nov. 1963 tegen president Ngo Dinh Diem, de aandacht. Volgens de nieuwe minister van voorlichting werd Tran Van Don met het toezicht op de hele regering belast om zo „de slechte dingen uit te roeien en ervoor te zorgen dat de goede zaken worden uitgevoerd".

Minister Nha deelde mee dat president Thieu met het nieuwe kabinet een programma van vier punten wilde uitvoeren: consolidatie van de

nationale veiligheid, uitbreiding van de economische produktie, hervorming van het bestuursapparaat en zuivering van de maatschappij.

Optreden Thieu. Onderzoek senaat

Tegen de achtergrond van een toenemende kritiek zowel in Zuid-Vietnam als in de VS, waar de presidentiële voorstellen i.z. militaire en economische hulp aan Zuid-Vietnam krachtig verzet in het Congres ondervonden (zie volgend nummer) nam president Thieu enkele maatregelen tegen de corruptie in zijn land.

Zo werd op 23 febr. 1974 mede met het oog hierop een reorganisatie van het militaire apparaat doorgevoerd, waarbij diverse generaals met vervroegd pensioen werden gestuurd of van hun functies werden ontheven:

Dit lot trof o.m.: Nguyen Van La, plv. stafchef van de regionale troepen en de militie; Nguyen Thanh Hoang Thanh Hoang, oud-commandant van de 7de divisie (in de Mekongdelta); Nguyen Van Kiem, chef van het militaire bureau van de president; Nguyen Van Vy, de in 1972 afgezette minister van defensie (pag. 819/1-'72); Hoang Xuan Lam, de voormalige, in 1972 ontslagen bevelhebber van het eerste militaire district (pag. 329/3-'72); Ngo Dzu, de voormalige bevelhebber van het tweede militaire district (pag. 817/3-'72), en Du Quoc Dong, oud-commandant van de parachutisten.

De Senaat, die in april 1974 een onderzoek begonnen was naar de gang van zaken m.b.t. de import van kunstmest, rapporteerde eind juni dat ruim 70% van de ingevoerde — en door de VS gefinancierde — kunstmest opgeslagen was en pas later aan de boeren voor minstens tweemaal de officiële prijs verkocht was, zodat speculanten forse winsten hadden kunnen maken. De senaat adviseerde tot het ontslag van de minister van handel en industrie, Nguyen Duc Cuong, van alle hoge ambtenaren op zijn ministerie en van 10 provinciehoofden. Voorts werden in het rapport de namen van 60 zakenlieden vermeld die bij de affaire betrokken waren. Daaronder was echter niet de naam van Nguyen Xuan Nguyen de president-directeur van de Hai Long kunstmestmaatschappij en een familielid van pres. Thieu's echtgenote, die in deze zaak herhaaldelijk was genoemd.

Wel ontsloeg de president op 27 mei een van zijn voornaamste politieke adviseurs, de 38-jarige Nguyen Van Ngan. Deze had de organisatie van de Democratische Partij opgebouwd en had de betrekkingen met het parlement behartigd, in welke hoedanigheid hij de eerdergenoemde amendementen op de grondwet met succes door de volksvertegenwoordiging had geloodst.

Hoewel voor dit ontslag officieel geen reden werd opgegeven, hield dit volgens sommige bronnen verband met de medewerking van Nguyen Van Ngan aan het onderzoek naar het kunstmestschandaal (waarbij familie van mevr. Thieu dreigde te worden betrokken). Ook zou president Thieu bevreesd zijn geweest voor zijn toenemende politieke invloed middels de Democratische Partij, waarbij ook de rivaliteit met Hoang Duc Nha, Thieu's neef en de minister van voorlichting, een rol zou hebben gespeeld, aldus de F A Z (8-6-'74).

Volgens regeringsbronnen in Saigon zou Nguyen Van Ngan evenwel zijn ontslagen op beschuldiging van spionage voor de communisten, het verlenen van financiële hulp aan de Vietcong en het bezorgen van medische hulpgoederen aan het NLF. Deze beschuldigingen werden op 28 mei door de regeringswoordvoerder ontkend. Op 4 juli verklaarde president Thieu in een toespraak tot de leiders van de Democratische Partij dat Zuid-Vietnam het zich in zijn strijd tegen het monolithische communisme niet kon permitteren door slechts één partij te worden geregeerd. Bijgevolg kon de Democratische Partij niet langer „de partij aan de macht" zijn. De leden van de regering, de strijdkrachten, de politie en het bestuur konden wel tot de partij blijven behoren, maar zij konden er niet meer een actieve rol in spelen. Deze verklaring van Thieu werd door waarnemers gezien als een kritiek op het beleid van Nguyen Van Ngan.

Actie katholieken tegen corruptie

Een bijeenkomst van 301 conservatieve r.-k. priesters o.l.v. pater Tran Huu Thanh vormde op 18 juni 1974 de anti-corruptie volksbeweging en publiceerde een „verklaring tegen corruptie, onrecht en sociale kwalen". Deze verklaring, die was ondertekend door vicarissen-generaal, directeuren en docenten van seminaries en universiteiten, aalmoezeniers en parochiegeestelijken — afkomstig uit vrijwel alle Zuidvietnamese diocesen volgens een zegsman —, was een aanklacht tegen „de politieke verrotting en het egoïsme van hen die om zich macht en rijkdom toe te eigenen het individu en de menselijke waarde beschouwen als handelswaar". Stelling werd genomen tegen „regeringskongsi's die in vereniging met handelaren voorraden hebben aangelegd van rijst, graan, insecticiden, grondstoffen en farmaceutische produkten om het volk te plunderen en de rijken nog rijker te maken". Geconcludeerd werd ook: „De corruptie doet alle constructieve inspanningen van de natie teniet, ruïneert alle ontwikkelingsprogramma's van het land en berooft de bevolking van elk vertrouwen in haar leiders. (. . .) Onder protectie van de machthebbers hebben de handel in verdovende middelen en de organisaties t.b.v. roof, gokken, prostitutie en de zwarte markt de maatschappij in een nimmer in de geschiedenis vertoonde staat van decadentie gestort . . . ." Tenslotte werd „een vurige oproep tot de gelovigen" gericht „om actief mee te werken aan alle pogingen, ongeacht de initiatiefnemer, tot het verwezenlijken van een revolutie, die beoogt de maatschappij te zuiveren en een nieuwe, rechtvaardige en vrije maatschappij te stichten, welke aan alle lagen van de gemeenschap een fatsoenlijk bestaan, vrede en geluk garandeert".

De politie zette de buurt af om een persconferentie van de priesters onmogelijk te maken. Hiertegen protesteerden de priesters in een op 2 juli gepubliceerde brief aan president Thieu. Zij stelden dat de beperking van de persvrijheid elke discussie over corruptie belette.

De anti-corruptie beweging ging uit van conservatieve katholieken, die in het verleden de voornaamste steunpilaar van het bewind hadden gevormd. Sinds 1971 had de r.-k. kerk een onafhankelijker koers t.a.v. het bewind-Thieu ingeslagen en in sept. 1973 hadden de bisschoppen zich in een herderlijk schrijven tegen de corruptie gekant, terwijl een groep radicale priesters o.l.v. pater Chan Tin voor de hervorming van het strafrecht had gepleit.

De leider van de anti-corruptie beweging, pater Tran Huu Thanh, was een van de grondleggers van het „personalisme", de officiële ideologie van wijlen president Ngo Dinh Diem en hij had cursussen in anti-communisme geleid aan de Zuidvietnamese krijgsacademie.

Demonstraties tegen corruptie en voor persvrijheid

Nadat op 8 sept. in Hué een betoging tegen de corruptie door de politie met traangas en stokken uiteen was gejaagd, verzamelden honderden demonstranten zich in de Phu-Cam kerk waar pater Thanh „openbare aanklacht nr. 1" voorlas. In dit stuk werden zes aanklachten wegens corruptie tegen president Thieu en zijn familieleden geformuleerd:

De president heeft van zijn ambt geprofiteerd om 1) verscheidene huizen en 2) stukken grond in Saigon en in andere steden en provincies te verwerven; 3) hij heeft Nguyen Xuan Nguyen in de kunstmestzaak in bescherming genomen; 4) het door mevr. Thieu gestichte „volkshospitaal" is uit de verkoop van smokkelwaar gefinancierd en in dit hospitaal wordt aan arme mensen de opname geweigerd; 5) president Thieu en premier Tran Thien Khiem profiteren van de handel in opium en heroïne; 6) een kunstmatig rijsttekort in de centrale provincies van Zuid-Vietnam is geschapen door speculanten, o.w. familieleden van de president zoals mevr. Ngo Thi Huyet,

de tante van de president en de moeder van Hoang Duc Nha.

Hetzelfde document werd op 9 sept. door twee afgevaardigden van de boeddhistische oppositie, Nguyen Trong Nho en Duong Minh Kinh, voorgelezen tijdens een persconferentie in het Huis van Afgevaardigden. Op 10 sept. zegde generaal Duong Van Minh, een van de voornaamste oppositieleiders, zijn steun toe aan de katholieke demonstranten in Hué.

Inmiddels had op 8 sept. een groep uitgevers, journalisten en parlementsleden van de oppositie het comité voor het recht op persvrijheid gevormd. Dit comité streefde naar afschaffing van de perswet (zie pag. 818/3 - '72), op grond waarvan kranten, die van corruptiegevallen melding hadden gemaakt, herhaaldelijk in beslag waren genomen, terwijl onder hun personeel arrestaties waren verricht.

Op 14 sept. lanceerden boeddhisten in de An Quang pagode in Saigon, reeds lang het centrum van de boeddhistische oppositie, de Beweging voor Nationale Verzoening (FRN), die streefde naar een nieuwe vredespolitiek. Als leider van de nieuwe beweging trad op senator Vu Van Mau, die verklaarde dat „het volk van Zuid-Vietnam verenigd kan leven zonder dat de ene macht poogt de andere te overheersen door zich het recht om namens allen te spreken toe te eigenen". Onder de 300 aanwezigen in de pagode waren generaal Duong Van Minh, Thich Tri (de monnik die de boeddhistische actie in 1963-'66 leidde) en pater Chan Tin. Dezelfde dag zegde de bond van invalide oudstrijders zijn steun toe aan „de gemeenschappelijke strijd voor vrijheid van meningsuiting, persvrijheid en vrije democratische rechten, zodat een rechtvaardige en duurzame vrede spoedig kan worden hersteld".

Op 15 sept. betoogden opnieuw duizenden katholieken o.l.v. pater Tran Huu Thanh in Hué tegen de corruptie en de repressie. (Tegen het politie-optreden had pater Nguyen Van Lap namens de aartsbisschop van Hué enkele dagen eerder in een telegram aan de Zuidvietnamese regering en de Amerikaanse ambassadeur geprotesteerd.) Pater Thanh was o.m. vergezeld van de boeddhistische afgevaardigde Dang Van Tiep.

Bij beide manifestaties werd een opmerkelijke terughoudendheid van de politie geregistreerd.

Op 17 sept. vond een ontmoeting plaats tussen katholieke vertegenwoordigers en senator Vu Van Mau. Dezelfde dag stuurde Tran Van Tuyen, de leider van de 27 man sterke oppositie in het 159 zetels tellende Huis van Afgevaardigden, een brief aan president Thieu, waarin hij hem verzocht binnen twee weken op de beschuldigingen van corruptie te reageren; anders zou hij een impeachmentprocedure tegen de president op gang brengen, waarvoor een tweederde meerderheid in het Huis nodig is.

Nadat president Thieu reeds op 10 sept. twee divisiecommandanten — de brigade-generaals Le Van Tu en Tran Quoc Lich — uit het leger ontslagen en van hun rang beroofd had wegens het verkopen van rijst aan de vijand, verving hij op 17 sept. 6 van de 44 provinciehoofden, o.w. kolonel Ton That Khien, het hoofd van de provincie Thua Thien en tevens burgemeester van Hué, die voor het politie-optreden van 8 sept. verantwoordelijk werd geacht.

Op 19 sept. kreeg de politie opdracht de oplaag van het dagblad *Song Than,* dat reeds dagenlang de president had uitgenodigd zijn verkiezingsbeloften na te komen of af te treden, in beslag te nemen. Toen de politie arriveerde staken de medewerkers van de krant de 10.000 exemplaren persoonlijk in brand.

Op 20 sept. publiceerden 3 kranten in Saigon — *Dai Dan Toc, Dien Tin* en *Song Than* — de tekst van „openbare aanklacht nr. 1". De politie nam de oplagen in beslag en er volgde een protestbetoging van katholieken en boeddhisten, voor Saigon de grootste manifestatie in dit genre sinds het bestand. De twee kranten, die van deze demonstratie een verslag brachten, *Dien Tin* en *Song Than,* werden door de politie in beslag genomen, al poogden katholieke en boeddhistische betogers dit te verhinderen.

Op 22 sept. vormden katholieken en boeddhisten in de Quang Huong pagode te Saigon het „volksfront ter redding van de hongerigen". Voorzitter werd Thich Thien.

Op 29 sept. vonden zowel in Saigon als in Nha Trang betogingen tegen de corruptie plaats. Ook op 30 sept. werd in Saigon gedemonstreerd.

In een radio- en tv-rede op 1 okt. ging president Thieu tenslotte op de tegen hem aangevoerde beschuldigingen in.

Hij wees de tegen hem persoonlijk geuite beschuldiging van corruptie als „laster" van de hand. Vanaf de tijd dat hij luitenant in het leger was tot heden had hij nimmer een steekpenning aanvaard. Als zijn familieleden de wet hadden overtreden, zouden zij door de wet worden gestraft. Hij kondigde een anti-corruptie actie aan in de strijdkrachten (van een maand) en in het burgerbestuur (van drie maanden). Maar zo stelde hij: „Indien u mij niet langer vertrouwt, laat het me dan weten". Hij voegde daaraan toe dat hij zich niet voor een derde ambtstermijn kandidaat zou stellen, wanneer hij er niet in slaagde het vertrouwen van het volk te winnen.

Ondanks Thieu's ontkenning volgde in okt. een toename van het aantal

Demonstranten bestormen het parlementsgebouw in Saigon.

Door president Thieu vervangen generaals. V.l.n.r. Nguyen Van Toan, Tran Van Chon, Nguyen Vinh Nghi en Pham Quoc Thuan.

demonstraties, waaraan ook door steeds meer personen werd deelgenomen.
Op zondag 6 okt. werd in een kerk te Saigon door ca. 4.000 personen o.l.v. pater Thanh tegen „de corrupte lieden van het regime" geprotesteerd. Op 10 okt. betoogden ca. 2.000 personen, o.w. 200 journalisten, te Saigon voor afschaffing van de perswet uit 1972; ook pater Thanh was hierbij aanwezig.
Op 12 okt. verklaarde Nguyen Dinh, voorzitter van de 200.000 leden tellende bond van Zuidvietnamese oudstrijders, dat zijn — sterk anticommunistische — groepering zich achter de anti-corruptie beweging van pater Thanh had geplaatst. Dezelfde dag besloten 22 van de 26 dagbladen in Saigon niet te verschijnen uit protest tegen de persbreidel door de regering.
Op 14 okt. betoogden 22 leden van het Huis van Afgevaardigden van de groep Dan Quyen, die normaal de regering steunt, tegen de perswet, de corruptie en de inflatie.
Op 20 okt. demonstreerden ca. 1.500 personen in Saigon tegen het regime. Verminkte portretten van president Thieu werden verbrand. Nadat een betoger door agenten in burger was mishandeld — aldus *Reuter* — bekogelde de menigte de politie met stenen en werd een politiejeep in brand gestoken. Later bestormden verscheidene honderden studenten en andere jongeren het gebouw van de Nationale Vergadering, dat met stenen werd bekogeld. Ook elders in Zuid-Vietnam werden anti-regeringsmanifestaties gehouden: in Hué luisterden ca. 3.000 personen naar de leiders van de Beweging voor nationale verzoening; in Can Tho organiseerde pater Thanh een bijeenkomst van 5.000 personen. De die dag in Saigon verschenen kranten publiceerden een oproep van de vereniging van uitgevers om de officiële persconferenties te boycotten uit protest tegen de beperking van de persvrijheid: in één week waren elf maal kranten in beslag genomen en was de drukkerij van de krant *Dai Dan Toc* gesloten.

Aftreden vier ministers

Op 24 okt. dienden vier ministers hun ontslag in dat door president Thieu werd aanvaard. Deze ministers waren: Hoang Duc Nha (voorlichting), Chau Kim Nhan (financiën), Nguyen Duc Cuong (handel en industrie) en Ton That Trinh (landbouw).

Speciaal het heengaan van Nha was door de oppositie verlangd, o.m. door pater Thanh in een onderhoud met een afgezant van de president eind september *(Le Monde* 15-10) en nog op 23 okt. door drie krantengroepen in Saigon.

Tegelijk werd premier Tran Thien Kiem opgedragen zijn kabinet te reorganiseren. Pas op 28 nov. werd in de vacatures voorzien, toen drie nieuwe ministers (plus twee staatssecretarissen) werden benoemd: vice-premier belast met de economische ontwikkeling en minister van landbouw en industrie - Nguyen Van Hao; financiën - Le Quang Truong; handel - Nguyen Van Diep. Ho Van Cham, de minister voor de oudstrijders, werd a.i. met de portefeuille van voorlichting belast.

Ontslag officieren

Op 25 okt. maakte het ministerie van defensie te Saigon bekend dat 377 hogere officieren „wegens corruptie en onwaardig gedrag" per 1 nov. of per 1 dec. uit de dienst zouden worden ontslagen. Tot de groep behoorden geen generaals, maar wel 20 kolonels.
Op 30 okt. werden de bevelhebbers in drie van de vier militaire districten van Zuid-Vietnam door president Thieu vervangen. Generaal Nguyen Van Toan, de bevelhebber van het 2de district, werd opgevolgd door generaal Pham Van Phu en hij werd met het bevel over de pantsertroepen belast. Generaal Pham Quoc Thuan, de bevelhebber van het 3de district die voor een aantal militaire nederlagen verantwoordelijk werd geacht, werd vervangen door generaal Du Quoc Dong. Generaal Nguyen Vinh Nghi, de bevelhebber van het 4de district, werd opgevolgd door generaal Nguyen Khoa Nam. Thuan en Nghi kregen functies bij militaire opleidingscentra. Toan en Nghi waren in oktober persoonlijk van corruptie beschuldigd, o.a. door leden van de anticorruptie beweging. Alleen de bevelhebber van het 1ste district, luitenant-generaal Ngo Quang Truong, bleef op zijn post. Tegelijk werden volgens *AP* (31-10) nog elf generaals ontslagen.

(Voortzetting volgende aflevering)

Uitgevers: Int. Uitg. en Handelmij „Systemen Keesing" B.V., Ruysdaelstraat 71-75, Amsterdam - N.V. Algemene Uitgeverij Keesing, Keesinglaan 2-20, B 2100 Deurne-Antwerpen.

AMERIKAANSE MILITAIRE HULP

Het falen van de missie van de Amerikaanse minister van buitenlandse zaken dr. Kissinger om de srtijdende partijen in het Midden-Oosten dichter bij elkaar te brengen, de snelle opmars van de troepen van de Voorlopige Revolutionaire Regering in Zuid-Vietnam en de bedreiging van de hoofdstad van Cambodja Phnom Penh door de troepen van de Rode Khmer zijn voor vele politieke commentatoren en vooraanstaande kranten en weekbladen aanleiding geweest beschouwingen te wijden aan de Amerikaanse buitenlandse politiek en de betrouwheid van de VS als bondgenoot.

In de VS zelf heeft minister Kissinger tijdens het paasweekend op 30 en 31 maart met een aantal vooraanstaande mensen uit de Democratische en Republikeinse partij overleg gepleegd over de ontwikkelingen in Zuidoost Azië en het Midden-Oosten.

Aan dit overleg namen deel Dean Rusk (oud-minister van buitenlandse zaken), McGeorge Bundy (ex-voorzitter Nationale Veiligheidsraad), Cyrus Vance (ex-minister van defensie), Douglas Dillon en George Shultz (ex-minister van financiën), Robert McNamara (oud-minister van defensie en thans directeur van de Wereldbank), David Rockefeller, (directeur van de Chase Manhattan Bank), David Bruce, (ambassadeur bij de NAVO), John McCloy (ex-hoge commissaris in Duitsland) en William Scranton, (voormalig presidentieel adviseur). Op 5 april werd in Washington bekend gemaakt dat president Ford op 10 april een belangrijke rede tot het Congres zal houden over de buitenlandse politiek van de VS.

Algemeen wordt aangenomen dat daarin zal worden toegegeven dat de huidige politiek van indamming van de communistische opmars in Zuidoost Azië en de toepassing van de zgn. Nixon-doctrine heeft gefaald.

Eén van de voornaamste oorzaken van de ineenstortingen van de door Amerika gesteunde regimes in Cambodja en Zuid-Vietnam is de weigering van het Congres meer geld ter beschikking te stellen voor militaire hulp aan die landen en deze weigering is weer het gevolg van de hardere opstelling van de volksvertegenwoordiging tegenover de administratie, met name op het gebied van de buitenlandse politiek. Sedert de onthullingen over het Watergate-schandaal is er bij het Congres de neiging de regering nauwlettender te volgen, vooral op het gebied van de buitenlandse politiek waar de verschillende presidenten zich langzamerhand een bijna onaantastbare en oncontroleerbare machtspositie hadden opgebouwd.

Daarbij komt nog dat sedert de verkiezingen van november 1974 (pag. 721-1974 e.v.) de Democraten zowel in het Huis als in de Senaat in de meerderheid zijn, die natuurlijk minder geneigd zijn de zetelende Republikeinse regering ter wille te zijn.

De voortdurende weigering van het Congres meer geld ter beschikking te stellen voor militaire hulp aan een aantal bondgenoten heeft de goede verhouding tussen de twee machten niet bevorderd en er wordt in de pers zelfs gesproken over de controverse tussen Congres en Kissinger. De kritiek op de minister van buitenlandse zaken is ook buiten het Congres groot, maar president Ford heeft op 30 maart laten weten dat hij alle vertrouwen in zijn minister heeft en dat Kissinger nog tot ten minste januari 1977 zal aanblijven.

Het *NRC/H'blad* (3-4) wijdde de volgende beschouwing aan het conflict tussen Kissinger en het Congres:

(The Economist)

De controverse tussen regering en Congres over de buitenlandse hulpverlening heeft door de recente ontwikkelingen in Cambodja en Zuid-Vietnam een bittere ondertoon gekregen. Het Witte Huis, State Department en Pentagon blijven officieel nog steeds de voortreffelijkheid van de domino-theorie verkondigen. Tevens vinden zij dat de geloofwaardigheid van Amerikaanse buitenlandse politiek een klap heeft gekregen als gevolg van de weigering van het Congres om president Ford en diens verzoeken tot extra militaire hulpverlening aan Indochina te volgen. Dit zou al tot een aanzienlijk tanen van Amerika's invloed in de wereld hebben geleid. Men vreest dat allerlei landen hun beleid tegenover Washington gaan herwaarderen, als de communistische vlag in Saigon is gehesen.
Congresleden antwoordden dat de regering al enige tijd geen twijfel meer heeft over de onvermijdelijkheid van communistische overwinningen in Cambodja en Zuid-Vietnam, maar dat zij om binnenlands-politieke redenen blijft volhouden dat Indochina van vitaal belang is voor Amerika's veiligheid. De Republikeinse regering zou dat doen als voorbereiding op de presidentiële campagne, waarin de Democratische meerderheid in het Congres dan verantwoordelijk zal worden gesteld voor het verlies van Indochina.
Bij dit alles doet zich de vraag voor of de Amerikaanse invloed in de wereld werkelijk zo aan het afbrokkelen is, zoals bijvoorbeeld Time en Newsweek deze week in bezorgde omslagverhalen verkondigen, of dat de laatste weken uitsluitend een „ongelukkige samenloop van gebeurtenissen" te zien hebben gegeven, zoals James Reston schrijft. De op handen zijnde val van Indochina, de mislukking van Kissingers pendeldiplomatie in het Midden-Oosten, de dood van koning Feisal, de toenemende communistische invloed in Portugal en de bedreiging van de Amerikaanse bases in Turkije en Griekenland als gevolg van de kwestie-Cyprus, vormen inderdaad een indrukwekkende reeks van gebeurtenissen, die in eerste instantie de Amerikaanse belangen geen goed doen. Maar dat betekent nog niet, zoals sommige kranten hier hebben gedaan, dat er een wereldcrisis is uitgebroken omdat de Pax Americana aan flarden zou liggen. Waarschijnlijk heeft de door US News and World Report geciteerde regeringsambtenaar gelijk, volgens wie „de Amerikanen misschien de realiteit moeten aanvaarden dat de Amerikaanse macht en invloed in 1975 niet hetzelfde voor elkaar kan brengen als twintig jaar geleden".
De positie van Henry Kissinger is op dit moment nog niet werkelijk in het gedrang. Hoewel er veel kritiek op zijn privédiplomatie wordt geuit, wordt Kissingers positie hier nog altijd als sterk beschouwd, al was het maar omdat president Ford het amateurdom in de buitenlandse politiek nog niet schijnt te zijn ontgroeid. De grootste prestatie van Kissinger, de totstandkoming van de ontspanning met de Sowjet-Unie en China, is nog onverminderd van kracht. De scherpste kritiek die hier dezer dagen op de minister van buitenlandse zaken wordt

geuit, betreft zijn onvermogen om gezag te delegeren. Dat heeft er met name toe geleid dat bepaalde „desks" van het State Department (Latijns-Amerika, Afrika) zijn verwaarloosd.
Kissinger zelf is diep bezorgd over de toenemende wrijvingen tussen uitvoerende en wetgevende macht in zijn land. Volgens hem hebben tien jaar van binnenlandse moeilijkheden (de Vietnamoorlog, Watergate) nu voor een politiek klimaat gezorgd, waarin het Congres coûte que coûte de uitvoerende macht aan banden wil leggen. Deze opvatting wordt hier in brede kring gedeeld.
Maar veel minder waarde wordt hier aan Kissingers voorspelling van vorige week (zie hierna) gehecht, dat een massale verschuiving in de buitenlandse politiek van een aantal landen een wezenlijke bedreiging voor de belangen van de VS gaat vormen. Zo'n zwaarmoedig oordeel wordt hier toegeschreven aan Kissingers karaktertrek om diplomatieke mislukkingen (zoals die van de pendeldienst-diplomatie) op zichzelf te betrekken.

Zoals hierboven vermeld kan de weigering van het Congres meer geld ter beschikking te stellen voor militaire hulp niet los gezien worden van de veranderde samenstelling van dit orgaan.

Het *NRC/H'blad* (29-1) schreef hierover onder de kop „Stille revolutie voltrok zich in Congres" het volgende:

Een stille revolutie heeft zich in het Huis van Afgevaardigden voltrokken, sinds het 94ste Congres deze maand voor het eerst bijeen is gekomen. Het algemene oordeel hier is dat deze ontwikkeling op wat langere termijn ingrijpende gevolgen kan krijgen op de betrekkingen tussen de uitvoerende en wetgevende macht in Amerika.

Die paleisrevolutie uitte zich door het aan de kant zetten van drie voorzitters van belangrijke commissies, die dank zij het omstreden „seniority system" vele jaren een onaantastbare positie in het Huis van Afgevaardigden bekleedden. Andere commissievoorzitters konden deze keer nog de dans ontspringen, maar kregen de waarschuwing dat zij zich voortaan naar de meerderheid van de democraten in het Huis van Afgevaardigden moesten richten.

Deze revolte is mogelijk geworden door de massale intocht van 75 nieuw gekozen afgevaardigden. Deze „freshmen" brachten voor elkaar wat enkele jaren geleden nog als onbereikbaar werd gezien, nl. dat de Democratische fractie (die thans 290 man telt), het sterkste instituut in het Huis werd. Met steun van liberale Republikeinse afgevaardigden, heeft het democratiseringsproces in het Huis een beslissende stoot gekregen. In de Senaat begint zich een soortgelijke ontwikkeling af te tekenen, al zijn de veranderingen daar nog lang niet zo spectaculair als in het Huis van Afgevaardigden. Daar hebben vorige week drie patriarchen van commissievoorzitters hun lang als onaantastbaar beschouwde positie moeten opgeven. Het ging om de voorzitters van de commissies van de strijdkrachten, die van landbouw en die van het bankwezen en valuta. Hun vertrek had plaats nadat vorige maand (dec. 1974) al de machtigste van de commissievoorzitters, Willbur Mills, de voorzittershamer van de commissie voor de toewijzing van belastinggelden definitief had moeten neerleggen.

Willbur Mills was vele jaren lang de personificatie van de machtige commissievoorzitter in het Huis van Afgevaardigden geweest. Mills dronk echter te veel en hij had zich binnen en buiten het Congres lichtelijk belachelijk gemaakt door zijn spectaculaire uitstapjes met een Argentijnse striptease-danseres.

Op basis van wat het senioriteitensysteem heette, gedroegen deze commissievoorzitters zich als ongekroonde onderkoningen. Wanneer dat hun dat te pas kwam, stelde de voorzittersfunctie hen in staat om wetsontwerpen jarenlang tegen te houden. De meeste van deze commissievoorzitters waren tot vorige week zuidelijke Democraten. Dat had er mee te maken dat de kiesdistricten in „Dixieland" doorgaans veiliger zijn dan elders in de VS, dat zij dus langer zitting in het Congres konden hebben en dat zij dus meer kans dan hun collega's in andere streken hadden om voorzitter van een Huis-commissie te worden.

En als een zuidelijke Democraat eenmaal tot zo'n functie was gekozen bleef hij er veelal tot zijn dood zitten. Deze zuidelijke Democraten zijn doorgaans aartsconservatieven; hun vertragingstactiek van de commissievoorzitters betrof dus bij voorkeur progressieve wetgevingen.

Het resultaat van de jongste Congresverkiezingen — grote Democratische overwinning en daarbinnen weer de verkiezing van vele jonge, vooruitstrevend gezinde Democraten — heeft het einde ingeluid van deze totalitaire hiërarchie in het Huis van Afgevaardigden. De gevolgen van deze „stille revolutie" zijn echter nog maar gedeeltelijk te overzien. Sinds die paleisrevolutie is de invloed van de conservatieven uit het zuiden uiteraard afgenomen ten gunste van die van de vooruitstrevende vleugel der Democraten.

Nu het senioriteitensysteem op zijn knieën ligt, zullen de Democraten er gemakkelijker bepaalde wetgevingen door kunnen krijgen. De belangrijkste consequentie van de „stille revolutie" is vermoedelijk wel dat de betrekkingen tussen uitvoerende en wetgevende macht er ingrijpend door kunnen worden veranderd.

De Amerikaanse presidenten hadden de gewoonte om zaken te doen met de Speaker en de commissievoorzitters. Maar nu deze traditionele krachten op de terugtocht zijn (en bovendien voor elke Republikeinse afgevaardigde twee Democraten in het Huis zitten) zal president Ford in onderhandeling moeten treden met het nieuwe gezagsinstituut in de vorm van de gehele Democratische fractie.

Zonder twijfel zal het deze Republikeinse president moeilijker gaan vallen om compromissen met het Congres uit te werken. Dit omdat de Democratische Huisfractie zich aanzienlijk linkser zal opstellen dan vroeger bij de commissievoorzitters het geval was. Als gevolg van de verminderde invloed van de Democraten uit het zuiden zal president Ford in de toekomst ook minder kunnen rekenen op coalitievorming tussen de Republikeinse minderheid in het Huis en de zuidelijke Democraten.

Al met al begint het er op te lijken dat het 94ste Congres een einde gaat maken aan een tijdperk van de „imperial presidency": van de overheersing door de president van de wetgevende macht. Die ontwikkeling was overigens al in het vorige Congres aan de gang, met name in de buitenlandse politiek. Op essentiële gebieden in de buitenlandse politiek heeft het Amerikaanse parlement de laatste tijd het beleid van de uitvoerende macht (d.w.z. vooral van Kissinger) doorkruist: de militaire hulpverlening aan Turkije, de handelswetten inzake de Sovjet-Unie en Latijns-Amerika en de Amerikaanse hulp aan Zuid-Vietnam.

Zowel wat de interne liberalisering van het Congres als de buitenlandse politiek betreft, is de wil tot verandering voortgekomen uit een scherpe reactie tegen presidentiële willekeur.

De wil tot democratisering van het Huis van Afgevaardigden is vooral het resultaat van het Watergateschandaal; al die Democratische „freshmen" hadden in hun verkie-

zingscampagne een democratischer aanpak van zaken toegezegd. Zo is ook het zelfbewuste optreden van het Amerikaanse parlement in de buitenlandse politiek een directe nasleep van een ander trauma, nl. dat van de twee jaar geleden geëindigde rechtstreekse betrokkenheid van Amerika bij de oorlog in Vietnam.

Congres weigert meer geld voor militaire hulp

De begroting voor het financiële jaar, lopend van 1 juli '74 tot 30 juni 1975, die op 4 februari 1974 door president Nixon aan het Congres werd voorgelegd (pag. 99/3-1974), voorzag in kredieten voor militaire hulp ter waarde van $ 1400 mln, vergeleken met $ 1200 mln in 1973-'74.

Het grotere bedrag voor 1974-'75, aldus het Witte Huis, werd gerechtvaardigd door de gestegen prijzen van aardolie en ammunitie.

Het bedrag werd door het Congres echter teruggebracht tot $ 1000 mln en op 6 aug. verlaagde het Huis van Afgevaardigden het bedrag, met 233 stemmen tegen 157, verder tot $ 700 mln.

Deze verlaging, die werd voorgesteld door de Democratische afgevaardigde John Flynt uit Georgia was bedoeld als een waarschuwing voor president Thieu om haast te maken met een politieke oplossing in Zuid-Vietnam.

De Senaat ging op 22 augustus 1974 akkoord met deze verlaging nadat een amendement van de Democratische senator W. Proxmire uit Wisconsin, dat voorzag in een verdere verlaging tot $ 550 mln, met 47 tegen 44 stemmen was verworpen.

Voor Cambodja had de administratie hulp ter waarde van $ 450 mln aangevraagd. Het Congres kende uiteindelijk $ 275 mln toe.

Aanvullende kredieten

Op 28 januari vroeg president Johnson het Congres aanvullende militaire kredieten ter beschikking te stellen en wel $ 300 mln voor hulp aan Zuid-Vietnam en $ 222 mln voor Cambodja.

Ford lichtte zijn verzoek toe met te wijzen op de ernst van de situatie die in beide landen is ontstaan door de communistische militaire offensieven. Noord-Vietnam had volgens de Amerikaanse president nog nooit zoveel troepen in Zuid-Vietnam geconcentreerd: bijna 289.000 militairen, honderden tanks, zware artillerie en luchtafweergeschut.

De Amerikaanse president sprak tot Congresleiders tijdens een bijeenkomst in het Witte Huis die hij had belegd om steun in het Congres te verkrijgen voor zijn plannen op economisch en energiegebied en voor meer hulp aan Indo-China.

Ford, die geassisteerd werd door de ministers Kissinger en Schlesinger, waarschuwde dat Zuid-Vietnam zou kunnen vallen onder de communisten tenzij de VS meer steun beschikbaar stelden.

Na afloop van de bijeenkomst verklaarde de Democratische senator Robert Byrd, gevraagd of hij persoonlijk Saigon het onderspit zou willen zien delven, dat het enige dat hij wilde zeggen was dat de VS 55.000 levens in Indo-China hadden verloren en ongeveer $ 50 mrd hadden besteed. Senator Byrd zei dat zowel Republikeinen als Democraten Ford te verstaan hadden gegeven dat het voor Ford uiterst moeilijk, misschien onmogelijk zou zijn om stemmen te winnen in het Congres voor zijn nieuwe verzoek.

Op een persconferentie zei minister Kissinger later dat het vermogen van Zuid-Vietnam om zichzelf te verdedigen afhankelijk is van „adequate Amerikaanse steun". Kissinger zei dat de regering zich zorgen maakt over een opzettelijke beslissing van het Congres om minder dan die „adequate steun" te geven die het in principe al heeft goedgekeurd.

Hij verwees er daarbij naar dat de regering het Congres in 1974 had gevraagd om $ 1,4 mrd voor militaire steun aan Saigon.

Op de vraag wat er is misgegaan met de nu twee jaar oude Parijse Akkoorden over vrede in Vietnam zei Kissinger dat het belangrijkste oogmerk van de VS toen was geweest om de Amerikaanse troepen uit het conflict terug te trekken en de vrijlating van Amerikaanse krijgsgevangenen in Noord-Vietnam te bewerkstelligen. Voorstellen die andere voorwaarden hadden bevat zouden volgens Kissinger nog veel meer tijd hebben gekost.

„Wat er is misgegaan", zo voegde Kissinger er aan toe, „is de verwachting van degenen die de Akkoorden hebben ondertekend dat het het doel van de VS niet was om een regering te steunen die probeerde zichzelf te verdedigen. Alles wat wij ooit in de Akkoorden hebben gezegd was dat wij Vietnam in staat zouden stellen zichzelf te verdedigen en dat is nu eenmaal afhankelijk van adequate Amerikaanse steun".

Op 29 januari kwam er een officiële reactie van het Congres op het presidentiële verzoek.

Senator Sparkman, de nieuwe voorzitter van de senaatscommissie voor buitenlandse betrekkingen, zei dat Zuid-oost-Azië een gebied is waarvan het belang voor de Amerikaanse veiligheid slechts beperkt is.

In een verklaring over het buitenlandse beleid om de Verenigde Staten zei de senator dat het Congres weliswaar laat tot dit inzicht is gekomen, maar dat „men het er nu toch over eens is dat het nutteloos zou zijn om de vraag van Amerikaanse betrokkenheid" bij het conflict in Zuid-oost-Azië „opnieuw aan de orde te stellen".

De voorzitter van de senaatscommissie voor de buitenlandse betrekkingen verklaarde dat het verzoek dat president Gerald Ford aan de volksvertegenwoordiging deed in het Congres nauwkeurig bestudeerd zal worden. „De regering moet zich erop voorbereiden nauwkeurig uiteen te zetten op welke wijze de nationale belangen van de Verenigde Staten gediend zijn bij militaire steun die de regeringen in Saigon en Phnom Penh in staat moet stellen de gevechten in hun landen voort te zetten", aldus Sparkman.

Ook drong Sparkman aan op een rapport over de maatregelen die getroffen zijn of nog overwogen worden om de Zuidvietnamese president Thieu te bewegen zich te houden aan de Parijse vredesakkoorden waarin wordt aangedrongen op een verzoening met de voorlopige revolutionaire regering en nieuwe verkiezingen in Zuid-Vietnam.

Sparkman gaf toe dat de vooruitzichten op het voortbestaan van de Zuidvietnamese en Cambodjaanse regering „niet bemoedigend" zijn. „Zelfs met de enorme hulp die hen ter beschikking is gesteld, hebben zij alleen maar het vertrouwen van hun volk verloren en zijn zij niet in staat gebleken hun vijanden het hoofd te bieden", zei de senator.

Sparkman drong er op aan dat de Verenigde Staten hun streven zouden richten op het tot stand brengen van een politieke regeling in zowel Vietnam als Cambodja. Hij uitte de hoop dat de levering van wapens door buitenlandse mogendheden aan de bij de strijd in Indo-China betrokken partijen in het komende jaar zouden worden verminderd.

Vanuit Zuid-Vietnam deed president Thieu een beroep op het Congres meer geld ter beschikking te stellen.

Thieu zei in Saigon dat de Zuidvietnamese gevechtskracht met 60 procent is verminderd als gevolg van eerdere besnoeiingen door het Amerikaanse Congres. Hij zei dat

Senator Jackson.

de $ 300 mln die Ford nu voor Zuid-Vietnam heeft aangevraagd in een tijd van geïntensiveerde oorlogsvoering het absolute minimum betekent en dat zijn land tegen het eind van dit jaar in een crisis zal raken als dat bedrag niet door het Congres wordt aanvaard.

„Als de Zuidvietnamese troepen voldoende tactische luchtsteun en helikopters hadden gehad", zei Thieu, „had de belangrijke provinciehoofdstad Phuoc Binh niet onlangs in handen van de Noordvietnamese en Vietcongtroepen hoeven vallen."

Thieu zei dat Kissinger hem voor en na de Parijse Akkoorden had gezegd dat de Sowjet-Unie en China hadden toegezegd dat zij van hun invloed in Hanoi gebruik zouden maken om Noord-Vietnam tot matiging te bewegen. „Dit is niet gebeurd", aldus Thieu.

Begin februari begon de toewijzingscommissie voor defensie van het Huis hoorzittingen over het voorstel van Ford voor additionele hulp aan Vietnam en Cambodja.

Daarbij bleek wederom dat er bij het Congres weinig animo bestond de gevraagde gelden ter beschikking te stellen. Ook overtuigde voorstanders van de Amerikaanse interventie in Vietnam in het verleden, de democratische senator Jackson, die zich zelf ook kandidaat heeft gesteld voor het presidentschap, liet weten tegen de steun te stemmen. „Vietnam is een bodemloze put", aldus de senator.

Ford belooft beëindiging steun binnen 3 jaar

Op 4 februari zond de president het Congres een rapport toe waarin stond dat de Amerikaanse militaire hulp voor het begrotingsjaar '75/'76 vrijwel verdubbeld moest worden. Volgens het rapport zou er $ 1450 mln uitgetrokken moeten worden, voornamelijk voor de vervanging van de jager F5-A door de verbeterde F6-A.

In een interview dat de president tegelijkertijd aan de Chicago Tribune toestond zei hij evenwel dat hij binnen drie jaar een eind wilde maken aan alle militaire en economische steun aan Zuid-Vietnam als het Congres tenminste bereid was tot een compromis over de hulp in de tussenliggende periode.

Bij verschillende gelegenheden liet de regering waarschuwende geluiden horen over de mogelijke gevolgen van de verminderde militaire hulp.

Minister Kissinger sprak op 24 jan. de plaatselijke afdeling van de World Affairs Council in Los Angeles toe en deed bij die gelegenheid een oproep tot verzoening tussen Congres en administratie in het belang van het wereldleiderschap van de VS.

Hij had met name kritiek op de weigering van het Congres militaire steun aan Turkije te geven en aan de beperkingen die de volksvertegenwoordigingen had aangebracht in de handelswet.

Minister van defensie James Schlesinger liet zich in soortgelijke bewoordingen uit op 29 jan. op een persconferentie.

De minister zei dat er in de wereld nieuwe conflicten zullen ontstaan omdat de VS niet langer als een ontzagwekkende militaire macht worden beschouwd. „Ik geloof dat het duidelijk is dat veel moeilijkheden die we in de afgelopen jaren hebben ontmoet, het gevolg zijn van de merkbare teruggang van de Amerikaanse macht en het resultaat daarvan is dat de VS niet langer ontzag afdwingen", aldus de minister.

„Als een gevolg daarvan zullen er wellicht in een aantal gebieden van de wereld moeilijkheden ontstaan die, gegeven de vroegere positie van de Amerikaanse macht, niet zouden zijn ontstaan".

Schlesinger zei dat als gevolg van de Arabische olieboycot en de economische problemen van het afgelopen jaar „wel meer nadruk moet worden gelegd op de veiligheid van de toevoerlijnen" van olie en andere grondstoffen uit het buitenland. „Een verlies hiervan ... zou een zware slag voor de Amerikaanse economie zijn", aldus Schlesinger.

De minister herhaalde opnieuw zijn al verscheidene malen eerder geuite waarschuwing dat vermindering van de Amerikaanse militaire macht uiterst gevaarlijke gevolgen zou kunnen hebben, vooral nu de Sowjet-Unie steeds meer uitgeeft aan defensie.

„We hebben het punt nog niet bereikt waarop het evenwicht is verstoord", zei Schlesinger, die erop aandrong de beoordeling van de defensiebegroting in de allereerste plaats te laten afhangen van de Russische militaire macht en niet van wat hij noemde „irritaties" en „tijdens de verkiezingen gedane beloften".

President Ford hield op 17 maart een toespraak tot studenten van de Notre Dame universiteit in Indiana, waar hij een eredoctoraat in ontvangst nam.

Hij sprak zich bij die gelegenheid uit voor voortzetting van hulp aan het buitenland en andere vormen van internationale samenwerking.

De verslechtering van de situatie in Cambodja heeft ertoe geleid dat andere landen het vertrouwen in de VS hebben verloren, waaronder Thailand dat het vertrek van de aldaar aanwezige Amerikaanse troepen heeft geëist en de Phillipijnen. Ford zei nog steeds achter de indertijd door Eisenhower en Foster Dulles opgestelde domino-theorie te staan, die stelt dat de verovering van een Zuidoost-aziatische staat door de communisten automatisch tot de neutralisering of val van andere staten zal leiden. Ford waarschuwde zijn toehoorders voor wat hij noemde „het nieuwe isolationisme".

Delegatie Congresleden bezoekt Zuid-Vietnam en Cambodja

Begin maart reisde een uit 8 personen bestaande delegatie Congres-

leden naar Zuid-Vietnam om zich aldaar te oriënteren over de noodzaak de Amerikaanse steun te vergroten. Bij terugkomst stelden zij voor om de door de regering gevraagde $ 222 miljoen te halveren tot $ 110,3 miljoen voor militaire hulp en nog $ 6,4 miljoen voor medische hulp.

Rede president Ford

Op 6 maart legde president Ford een verklaring af voor de Amerikaanse televisie over het beleid inzake Indo-China.

Hierin zei hij o.a.

„Voordat wij vanavond vragen gaan beantwoorden, zou ik graag een verklaring willen afleggen over de kwestie van de bijstand aan Cambodja en Zuid-Vietnam.
Er zijn drie elementen. Het eerste is de toekomst van het volk dat daar leeft. Dat is een zorg van humanitaire aard — voedsel voor hen die honger hebben en geneeskundige verzorging van mannen, vrouwen en kinderen die lijden onder de verwoestingen van de oorlog. Wij proberen een einde te maken aan het bloedvergieten en de ellende en de tragedie te beëindigen die wij op de televisie zien wanneer raketten opzettelijk op Phnom Penh worden afgevuurd. De feiten tonen aan, zowel in Vietnam als in Cambodja, dat een communistische machtsovername geen einde aan het geweld maakt, maar integendeel onschuldigen aan nieuwe ellende blootstelt.
Wij kunnen aan humanitaire behoeften niet tegemoetkomen tenzij wij ook enige militaire hulp bieden.
Het tweede element is of de problemen van Indo-China worden geregeld door verovering of door besprekingen.
Zowel de regering van Cambodja als die van de VS hebben de jaren door zich krachtig en voortdurend ingespannen een staakt-het-vuren en een politieke regeling te bereiken.
„De Cambodjaanse regering kondigde een eenzijdig staakt-het-vuren af en drong aan op besprekingen onmiddellijk na de vredesovereenkomsten van januari 1973. Sindsdien heeft zij herhaaldelijk haar bereidheid uitgesproken soepelheid te betrachten bij het streven het conflict te beëindigen door besprekingen. Haar leiders hebben duidelijk gemaakt dat zij bereid zijn alles te doen wat zij kunnen om vrede in dat land te brengen.
„De VS hebben deze vredesinspanningen ondersteund. Gisteren hebben wij een overzicht gepubliceerd van onze jarenlange voortdurende inspanningen w.o. zes afzonderlijke initiatieven sinds ik president werd.
Toch zijn al onze inspanningen afgewezen. Vrede in Cambodja is niet onmogelijk gemaakt door ons onvermogen redelijke oplossingen aan te bieden. De agressor gelooft dat hij zijn doeleinden op het slagveld kan bereiken. Dit geloof zal worden aangemoedigd als wij de hulp aan onze vrienden afsnijden.
„Wij willen een einde aan het doden maken en wij willen een regeling door besprekingen. Maar er is geen hoop op succes tenzij het Congres de noodzakelijke middelen biedt die het Cambodja mogelijk maken te overleven.
„Als wij onze bondgenoten in de steek laten, dan maken wij de gehele wereld duidelijk dat oorlog loont. Aan de agressie komt dan geen einde, zij zal juist toenemen. In Cambodja zullen de agressoren begrijpen dat, als besprekingen worden tegengehouden, de VS vermoeid zullen raken, dat zij hun vrienden in de steek zullen laten en dat geweld zal overheersen.
„Het derde element is de betrouwbaarheid van de VS. Als wij de hulp aan onze vrienden in Indo-China staken, dan zullen wij hun vertrouwen schenden dat wij hen zullen helpen met wapens, voedsel en voorraden, zolang zij vastbesloten blijven strijden voor hun eigen vrijheid.
„Wij worden ontrouw aan ons zelf, ons woord en onze vrienden. Niemand zal een ogenblik denken dat wij ons daaraan kunnen onttrekken zonder een diep gevoel van schaamte.
„Dit is geen kwestie van betrokkenheid of nieuwe betrokkenheid bij Indo-China. Wij hebben daaraan een einde gemaakt. Alle Amerikaanse strijdkrachten zijn naar huis gekomen. Zij zullen niet teruggaan. De tijd is kort. Er zijn twee dingen die de VS kunnen doen om het resultaat te beïnvloeden. Wat mij betreft, ik wil voortgaan met het zoeken naar een regeling door besprekingen. Ik vraag het Congres zijn aandeel te leveren bij het verlenen van de hulp die nodig is om zo'n regeling mogelijk te maken."

Persconferentie Kissinger

Op 26 maart hield minister Kissinger een persconferentie, waarin hij zich nader uitliet over de situatie in het Midden-Oosten en Zuidoost-Azië.
Hij legde verband tussen de weigering extra-militaire steun aan Vietnam te geven en de ontwikkelingen in het Midden-Oosten.
Kissinger zei: „De VS kunnen niet hun vrienden in één deel van de wereld in de steek laten zonder de veiligheid van de bondgenoten elders in gevaar te brengen".
Kissinger sprak over moedwillig een bondgenoot om zeep helpen door hun steun te onthouden in een ogenblik van grote nood.
Ten aanzien van het Midden-Oosten zei Kissinger een nieuwe oorlog aldaar niet uitgesloten te achten.
„Er bestaat altijd het gevaar van een oorlog in het Midden-Oosten zolang als de betrokken partijen zulke onverzoenlijke geschillen hebben", aldus Kissinger. „Wij geloven niet dat een oorlog in het Midden-Oosten onvermijdelijk is".
Zo'n oorlog zou niet alleen het grootste gevaar voor alle desbetreffende landen, maar ook een ernstig risico van interventie van de grote mogendheden betekenen". Kissinger gaf toe dat zijn stap-tot-stap-diplomatie in het Midden-Oosten was mislukt. De VS zijn nu bereid om naar Genève te gaan en Washington zal spoedig contact daarvoor opnemen met de Sowjet-Unie welk land het voorzitterschap van de Geneefse conferentie met de VS deelt, aldus Kissinger.
Kissinger legde er de nadruk op dat de problemen in Indochina, Portugal, Turkije en Griekenland, een onmiskenbare uitwerking op de Amerikaanse vredesbemoeiingen in het Midden-Oosten hebben gehad.
In het geheel van de door Washington gevraagde territoriale concessies begonnen de Israëliërs vragen te stellen over de „duurzaamheid" van de Amerikaanse garanties.
Voor de Egyptenaren ontstond het gevoelen dat de concessies misschien minder nodig waren wegens een vermeende vermindering van de Amerikaanse invloed. Maar de belangrijkste reden van de mislukking van de onderhandelingen lag volgens Kissinger toch in de aard van de onderhandelingen zelf.
De minister herhaalde dat Amerika volledig verantwoordelijk blijft voor het voortbestaan van Israël. Kissinger ontkende dat de VS — bij wijze van drukmiddel — een vermindering van de hulp aan Israël overwegen.
„Het bestraffen van een vriend kan niet het oogmerk van een nationale politiek zijn", aldus Kissinger.
Sprekend over Indochina zei Kissinger: „Vijftien jaar lang hebben wij het Vietnamese volk aangemoedigd om zichzelf te verdedigen tegen wat wij als een gevaar van buitenaf beschouwen, maar nu aarzelt de VS om Vietnam te hulp te komen".
De Parijse akkoorden van 1973 hielden een ruilhandel in, de terugtrekking van alle Amerikaanse troepen uit Vietnam in ruil voor repatriëring van de Amerikaanse krijgsgevangenen. Met dit vredesakkoord met de communisten werd nooit bepaald dat Amerika èn zijn troepen zou terugtrekken én zijn militaire en economische hulp aan Saigon zou beëindigen.
Kissinger vervolgde: ‚Indien het Congres weigert om Saigon meer hulp te verschaffen, dan lopen de VS het risico dat een wezenlijke verandering zal optreden in het buitenlandse beleid van vele landen".
De Amerikaanse verplichtingen aan Zuid-Vietnam is niet zozeer wettig dan wel moreel van karakter, aldus Kissinger, die ook nog waarschuwde dat het Amerikaanse volk niet zijn bondgenoten moet gaan vernietigen.
Over Portugal merkte Kissinger tenslotte op dat de VS verontrust zijn door de politieke ontwikkelingen in dit land. Maar Amerika zal niet het initiatief nemen om de betrekkingen van Portugal van karakter te doen veranderen.

NEDERLAND

WET SELECTIEVE INVESTERINGS-REGELING GEWIJZIGD

Het wetsontwerp wijziging selectieve investeringsregeling (zie voor een samenvatting van de wijzigingsvoorstellen pag. 744/1-1974) werd door de Tweede Kamer op 20 febr. na een 3 dagen durend debat aangenomen. Tegen stemden VVD, CHU, DS'70, PPR, SGP en BP.
Wel had de TK-meerderheid in het oorspronkelijke ontwerp een verandering aangebracht: aanvaard werd een amendement-Peijnenburg (KVP), waardoor de mogelijkheid geschapen werd de meldingsplicht voor investeringen in het gebied waarop de wet betrekking heeft, met uitzondering van Rijnmond, niet toe te passen. Daarna nam de TK een motie-Scholten (ARP) aan, waarin werd gevraagd de meldingsplicht buiten Rijnmond voorlopig niet toe te passen.
De minister van economische zaken, drs. Lubbers, wilde alleen de toezegging doen met de provinciale autoriteiten overleg te plegen, voor hij een besluit zou nemen over hantering van het SIR-mechanisme.
(NRC/H'blad, SER-bulletin)

(Vor. ber. pag. 744/1-1974)

MACHTIGINGSWET INSCHRIJVING STUDENTEN MET TWEE JAAR VERLENGD

De TK ging op 19 maart akkoord met een verlenging van de machtigingswet inschrijving studenten (numerus fixus bij de universiteiten) voor een periode van twee jaar.
Dit betekende een nederlaag voor staatssecretaris Klein van onderwijs, die om een verlenging met 3 jaar had gevraagd. De TK besloot tot verkorting van de termijn door unanieme aanvaarding van een amendement-Kolthoff (PvdA).
Op nog twee andere punten had de TK een andere mening dan de staatssecretaris. In het wetsontwerp was voorgesteld de toelating tot faculteiten, waarvoor een numerus fixus geldt, te regelen d.m.v. integrale loting. De TK aanvaardde een amendement-Vermaat (ARP), gericht op een systeem van gewogen loting, waarin o.a. eindexamencijfers en leeftijd medebepalend zijn.

Tegen dit amendement stemden de fracties van CPN en PPR, de PSP-er Van der Lek, de KVP-ers Kleisterlee, Du Chatinier, Van der Sanden en Krosse en de PvdA-fractie met uitzondering van mevr. De Booys en de heren Dolman, Giebels en Nagel.

Ten slotte werd unaniem een amendement-Ter Woorst (KVP) aangenomen, dat wilde verhinderen dat in de wet een relatie tussen de studentenstroom en toekomstige werkgelegenheid werd gelegd. De TK achtte een tijdelijke wet hiervoor niet het geschikte middel.
(NRC/H'blad, Ministerie van onderwijs)

(Vor. ber. pag. 445/1-1972)

MEDIANOTA

De minister van CRM, mr. H. W. van Doorn, heeft op 18 maart een „Nota over het massamediabeleid" — kortweg aangeduid als medianota — aan de Tweede Kamer aangeboden.
De minister noemde het stuk „een aanzet voor een politiek beleid en een basis voor een gesprek met de volksvertegenwoordiging over het regeringsbeleid op middellange termijn t.a.v. de massamedia".
In de nota komen aan de orde de „commerciële" pers en de „niet-commerciële" omroep. De minister wil voor die twee zaken een samenhangend beleid ontwikkelen met als doel de verwerkelijking van de vrijheid van meningsuiting en de bevordering van een zo ruim mogelijke deelname aan de verantwoordelijkheid voor het gebruik van de media. De minister meent, dat vooral pers en omroep van bijzondere betekenis zijn voor het werkelijk functioneren van een democratische maatschappij.

DAGBLADPERS

Met name ten aanzien van de dagbladpers meent het kabinet een actief en gericht beleid te moeten voeren. Redenen hiervoor liggen in het teruglopen van het aantal zelfstandige dagbladondernemingen en de steeds verder gaande concentratie van de dagbladpers in steeds minder handen. De verscheidenheid in informatievoorziening via de pers wordt met name door economische factoren bedreigd, aldus de nota.
En die verscheidenheid — ofwel de „pluriformiteit van de communicatie via de media" — kan niet los gezien worden van de geestelijke constellatie van de maatschappij waarin die media functioneren.
De ondernemingsgewijze produktie van kranten houdt het gevaar in, dat er economisch gezien steeds minder ruimte komt voor kranten die journalistiek van de in massa-oplagen verschijnende dagbladen afwijken.
Volgens de medianota moeten daarom andere produktiestructuren op hun praktische consequenties worden onderzocht.
De Persraad heeft in dit verband de idee van „een nieuw type persexploitatie" geopperd, naast de bestaande persondernemingen, „waarbij het kriterium van de rentabiliteit wordt losgelaten en dat wellicht ook kan voorzien in een steunplan ten dienste van initiatieven voor de opzet van nieuwe persorganen".
Ook is het volgens de medianota noodzakelijk dat het fusieverschijnsel in de pers wordt tegengegaan. Maar hoe precies, dat valt nog niet te zeggen. Eerst dienen de resultaten te worden afgewacht van een studie die een speciale werkgroep van de SER momenteel verricht. In ieder geval bieden — aldus de minister van CRM — een wettelijke aanmeldingsplicht van voorgenomen fusies en de mogelijkheid van een fusieverbod op zichzelf onvoldoende garanties om de verscheidenheid van de pers te handhaven.

BEDRIJFSFONDS VOOR DE PERS

Grote waarde hecht de regering aan de mogelijkheden voor herstructurering en reorganisatie, die het Bedrijfsfonds voor de Pers aan de bladen biedt. Deze mogelijkheden kunnen uitgebreid worden: ondersteuning van nieuwe persorganen, oprichting van nieuwe of herstructurering van bestaande produktie-eenheden.
In de loop van 1978 wil de minister van CRM de resultaten van het functioneren van het Bedrijfsfonds voorleggen aan het parlement. De huidige financieringswijze van het fonds uit de tijdelijke toeslag van 5% op de tarieven van de STER loopt 1 januari 1977 af. Voorgesteld wordt na die datum het fonds te financieren uit de algemene middelen.
De invloed van de ongelijke concurrentieverhoudingen op de advertentiemarkt op het voortbestaan van afzonderlijke persorganen meent de regering te moeten compenseren. Een regeling hiervoor zal door het Bedrijfsfonds voor de Pers nader moeten worden uitgewerkt en uitgevoerd. Voorlopig wordt deze compensatieregeling beperkt tot een periode van 4 jaar vanaf 1 januari 1975. In de loop van 1978 zal de maatregel op zijn doelmatigheid beoordeeld worden.

OPINIEWEEKBLADEN

Ter uitvoering van de motie Roethof c.s. (aangenomen 21 mei 1974) werden de opi-

Minister Van Doorn

nieweekbladen ondergebracht in de postale categorie van dag- en nieuwsbladpers. Deze maatregel, ingegaan op 13 januari 1975, blijft voorlopig een jaar van kracht. Daarna zullen voor opinieweekbladen de posttarieven geleidelijk worden opgetrokken tot kostendekkend peil.
Opinieweekbladen die beneden een nog nader vast te stellen niveau van exploitatie-uitkomsten blijven, kunnen in principe in aanmerking komen voor een papierprijs- en/of posttarievencompensatie. Algemene voorwaarde hiervoor is — hetgeen ook geldt voor de advertentiecompensatie aan andere persorganen — dat er een redactiestatuut is, waardoor de redactie medezeggenschap bezit in het bepalen van de journalistieke inhoud en de signatuur van het betreffende blad.
Voor de invulling en uitvoering van deze maatregel wil de regering eveneens een beroep doen op het Bedrijfsfonds voor de Pers. De papierprijscompensatie zal in principe ingaan op 1 januari 1975.

OPVOERING PTT-TARIEVEN

Reeds eerder werd besloten de posttarieven voor periodieken per 13 januari met gemiddeld 30% te verhogen en die voor dag- en nieuwsbladen en tevens voor opinieweekbladen met gemiddeld 15%. Dit geschiedt in het kader van de in 1970 gestarte geleidelijke opvoering van de PTT-tarieven voor deze bladen tot kostendekkend peil.
Voorts zal het nu geldende BTW O-tarief voor de abonnementsprijs van dag- en nieuwsbladen niet verlengd worden. Dit betekent dat per 1 januari 1976 de abonnementstarieven van dag- en nieuwsbladen met 4% BTW belast zullen worden. De dag- en nieuwsbladen kunnen deze fiscale tariefsverhoging vanaf 1 januari 1976 in hun abonnementsprijzen doorberekenen.
Voor de financiering van deze persmaatregelen stelt het kabinet in totaal een bedrag van *f* 89 mln beschikbaar, exclusief de opbrengst van de 5% heffing op de tarieven van de STER over 1975 en 1976.

OMROEP

Frequentieschaarste en cultuurbeleid zijn de belangrijkste motieven voor betrokkenheid van de overheid bij de omroep. Het gebruik van de kabel behoeft daarin geen verandering te brengen. De bemoeienis van de machtiginghouder met kabelomroep dient beperkt te blijven tot het beheer over de technische installatie.
Voor de toelating van (aspirant-)omroeporganisaties dient reële betekenis te worden toegekend aan het culturele kriterium.
Om pers en omroep op het punt van de vrijheid van meningsuiting zoveel mogelijk een gelijke positie te geven dient de tuchtbevoegdheid van de minister ten aanzien van omroep-uitzendingen, die iets bevatten dat gevaar oplevert voor de veiligheid van de Staat, de openbare orde of de goede zeden, te verdwijnen. Hiertoe zal een wetsontwerp worden voorbereid.
De koppelingen van het lidmaatschap van een omroeporganisatie aan het abonnement op een programmablad en aan het betalen van omroepbijdragen dienen beide te verdwijnen. Het lidmaatschap als grondslag voor de mening van de aanhang van de omroeporganisatie moet echter worden behouden. Het idee van omroepverkiezingen wordt afgewezen. Het voorschrift dat een „volledig programma" moet worden geboden, zal strikt worden gehandhaafd.
De structuur van de NOS wordt onderzocht. Moet deze eventueel wijziging ondergaan, dan moet dienovereenkomstige wijziging van de Omroepwet niet uitgesloten worden geacht.
Het „ontmoetingspunt" als wettelijke karakteristiek van het NOS-programma dient te worden geschrapt. Behoefte bestaat aan een „sprekershoek" in NOS-zendtijd. Ter bestrijding van het verschijnsel „oneigenlijke programma's" zouden de uitzendingen van de NOS niet langer in „blokken", d.w.z. op hele avonden, uitgezonden moeten worden, maar tussen die van de omroeporganisaties.
Daardoor wordt waarschijnlijk vermindering van de zendtijd van de NOS mogelijk.

REGIONALE OMROEP

Regionale omroep kan van belang zijn voor het eigen cultuurleven van een regio en voor de samenlevingsopbouw. Hetzij de NOS, hetzij representatieve culturele instellingen kunnen de programma's verzorgen. Persorganen zullen er geen deel aan kunnen hebben. De culturele instellingen die toegelaten worden, zullen op technisch gebied moeten samenwerken met de NOS.
Regionale omroep dient gefinancieterd te worden uit regionale middelen. Reclame in de regionale omroep wordt afgewezen.
De experimenten met kabeltelevisie in zes gemeenten moeten allereerst worden afgerond. Daarnaast komen er twee jaar durende experimenten met regionale radio via de ether in Amsterdam en in een deel van Noord-Brabant.
De RONO en de ROZ, reeds bestaande regionale omroepen, kunnen afdeling van de NOS blijven. De RONO dient wellicht opgesplitst te worden in kleinere eenheden.
Ook op draadomroepinrichtingen, die niet als regionale omroep zijn aan te merken, is de Omroepwet van toepassing. Ze zullen uitsluitend gebruikt mogen worden voor specifieke programma-doeleinden (bv. ziekenomroep, kerk, telefoon, instructieve omroep en samenlevingsopbouw), voorts niet voor reclame of commercie en alleen door niet op winst gerichte instellingen.
Van het streven naar een landelijk centraal antennesysteem is afgezien.

WERKGROEP VOORLOPER VAN „MEDIARAAD"

De medianota stelt tenslotte, dat er behoefte is aan meer systematisch onderzoek. De Unesco heeft op dit punt aanbevelingen gedaan. Begonnen dient te worden met een inventarisatie van lopende onderzoeksprojecten op het gebied van de massacommunicatie. Daarna kan een programma van onderzoek worden onderworpen en kunnen prioriteiten worden gesteld.
Tegen het oprichten van een nieuw Nationaal Instituut voor Massacommunicatie-onderzoek bestaan bezwaren. Liever ziet de heer Van Doorn eerst een werkgroep ingesteld, te vormen uit leden van Omroepraad en Persraad, universitaire deskundigen en ambtenaren. Deze werkgroep kan een voorloper zijn van een toekomstige „mediaraad".

WETSONTWERP HUURVERHOGING AANGENOMEN

De Tweede Kamer heeft op 13 maart het wetsontwerp van staatssecretaris Van Dam van volkshuisvesting en ruimtelijke ordening betreffende wijzigingen in het stelsel van algemene jaarlijkse huurverhogingen (pag. 131/2-1975) zonder stemming aanvaard.
De fracties van CPN en VVD kregen de aantekening geacht te worden te hebben tegen gestemd. Een amendement van de CPN om de huurstijging voor woningwetwoningen te beperken tot 6% werd met grote meerderheid verworpen. *(ANP)*

(Vor. ber. pag. 131/2)

VERRUIMING GEWETENSBEZWAREN MILITAIRE DIENST. TOETSING VERDWIJNT

Het kabinet heeft op 21 maart besloten tot een zeer aanzienlijke verruiming van de Wet gewetensbezwaren militaire dienst. Indien het parlement de voorgestelde wijziging van het wetsontwerp, dat al jaren bij de TK ligt, goedkeurt, zal van militaire dienstplicht worden vrijgesteld iedereen die onoverkomelijke gewetensbezwaren heeft tegen geweld in het algemeen, bepaalde soorten militair geweld of bepaalde wapens, dan wel meent, dat een of meer NAVO-bondgenoten de krijgsmacht gebruiken op een manier, die in strijd is met het internationale recht.
Een beroep op de wet zal niet worden getoetst, mits aan één van deze erkenningscriteria wordt voldaan.
De vervangende dienstplicht zal worden gesteld op één en een derde van de tijd, die een militair dienstplichtige moet dienen met een minimum van 18 maanden. Bij toekomstige diensttijdverkortingen zal de vervangende diensttijd naar rato worden verkort. Vervangende dienstplicht zal worden vervuld „in de sociale sfeer" bij overheid of semi-overheid.
Deze verruiming gaat aanzienlijk verder dan sommige ministers en staatssecretarissen tot voor kort bereid waren te accepteren. Met name geldt dat voor minister Vredeling (PvdA) en staatssecretaris Van Lent (KVP) van defensie en minister Van Agt van justitie. Zij hadden oorspronkelijk alleen erkenning van „atoompacifisten" willen toestaan.
De voorgestelde wijzigingen komen geheel tegemoet aan verlangens, waarvan bekend was, dat zij leefden bij de progressieve partijen.
De doorbraak kwam op 5 febr., toen de ARP-fractie in de Tweede Kamer besloot akkoord te gaan met erkenning van alle gewetensbezwaren, m.i.v. die van politieke aard.

Daarmee was een TK-meerderheid voor de grote verruiming ontstaan. Enige dagen later sloot de CHU zich bij het ARP-standpunt aan.

Wie aan de wettelijke erkenningscriteria voldoet kan zich t.z.t. na de dienstkeuring schriftelijk wenden tot de minister van defensie. Als de schriftelijk opgegeven bezwaren passen binnen de nieuwe wettelijke criteria krijgt de betrokkene daarna zonder persoonlijk te zijn verschenen voor een commissie van onderzoek thuis schriftelijk bericht van erkenning.
In de nieuwe wet zal slechts uitzondering worden gemaakt voor tijden van oorlog of oorlogsgevaar of de omstandigheid, dat de betrokkene al in militaire dienst is (geweest). Dan volgt toetsing door de commissie gewetenbezwaren, die adviseert aan de minister.
In een t.z.t. bij de wet uitkomende algemene maatregel van bestuur wil het kabinet nog een voorbehoud maken: de maatregel zal nl. bepalen, dat, als het aantal wettelijk erkende gewetensbezwaarden een zekere grens overschrijdt, er toch weer een strak ministerieel toetsingsrecht van toepassing wordt. Staatssecretaris Van Lent van defensie zei hierover, dat gedacht moet worden aan een grens van 8.000 erkenningen zonder toetsing per jaar. Op het moment worden per jaar ong. 2.000 bezwaarden erkend bij een totale lichtingsomvang van 100.000.

Veroordeelde dienstweigeraar vrijgelaten

Op 24 maart is de veroordeelde dienstweigeraar Kees Vellekoop vrijgelaten. Staatssecretaris Glastra van Loon zei, dat deze stap was genomen, vooruitlopend op de indiening van het voorstel tot verruiming van de mogelijkheden tot erkenning van gewetensbezwaren tegen de militaire dienst.
Vellekoop was veroordeeld wegens dienstweigering op onder de geldende wet niet voor erkenning in aanmerking komende gronden. Hij heeft geen principiële bezwaren tegen gebruik van geweld, wel tegen dienen in een NAVO-leger. Vellekoop moest medio dec., na enig uitstel, aan zijn gevangenisstraf van 21 maanden beginnen. *(ANP, NRC/H'blad)*

DADERS SCHEVENINGSE GIJZELING VEROORDEELD

De rechtbank in Den Haag heeft op 11 maart de daders van de gijzeling in de Scheveningse gevangenis in okt. vorig jaar (pag. 724/1 e.v.-1974) veroordeeld.
De Palestijn Adman Ahmed Noeri, die, evenals de Nederlander Jan Brouwers, als ontwerper en leider van de actie werd beschouwd, is veroordeeld tot zes jaar. Jan Brouwers kreeg vijf jaar. De officier van justitie had in beide gevallen zeven jaar geëist.
De Nederlander Daan Denie en de Algerijn Mohammed Koudache werden beiden tot vier jaar veroordeeld. Tegen Denie was zes jaar geëist en tegen Koudache vier jaar.
De Benedictijner monnik M. N. — broeder Mattheus — en mej. Tineke B. werden veroordeeld tot 1 jaar en 6 maanden wegens het leveren van de pistolen, die bij de gijzelingsactie waren gebruikt. Zij werden vrijgesproken van die onderdelen van de tenlastelegging, waarin zij werden beschuldigd van kennis van de gijzelingsactie. *(NRC/H'blad)*
(Vor. ber. pag. 724/1 e.v.-1974)

DISCONTOVERLAGING

De Nederlandse Bank heeft m.i.v. 7 maart het wisseldisconto met een vol punt verlaagd van 7 naar 6%. (A N P)
(Vor. ber. pag. 711/3-1974)

BELASTINGVERLAGING GOEDGEKEURD

Het regeringsvoorstel tot tijdelijke verlaging van de loon- en inkomstenbelasting (pag. 132/1-1975) is door de Tweede Kamer op 6 maart zonder hoofdelijke stemming goedgekeurd. (A N P)
(Vor. ber. pag. 132/1-1975)

WEGVERVOER OP WEST-DUITSLAND. CONTINGENTEN VOOR 1974-1975

Het A N P meldde op 28 febr., dat het aantal vergunningen voor het Nederlandse wegvervoer op de Bondsrepubliek voor het jaar, dat begon op 1 okt. 1974, met ong. 22.500 is verhoogd tot ong. 650.000.
Het aantal vergunningen voor vervoer van groenten en fruit is verhoogd van 2.100 naar 2.900. (A N P)
(Vor. ber. pag. 134/1-1974)

VERBRUIK OLIEPRODUKTEN 12% LAGER

Het verbruik van olieprodukten in Nederland is in 1974, blijkens CBS-cijfers, met ruim 12% gedaald. Het verbruik bedroeg in 1974 22,2 miljard kilo tegen 25,4 miljard in 1973.
Aan benzine werd 3,2 miljard kilo verkocht tegen 3,6 miljard in 1973: er werd dus ongeveer 500 miljoen liter benzine minder verkocht, een daling van ruim 10%. Het naftaverbruik was met 5,5 miljard kilo nagenoeg even groot als in 1973.
Aan petroleum werd nog maar de helft verkocht: 702 miljoen liter tegen 1430 mln liter.
De verkopen van gas- en dieselolie daalden van 8,8 miljard liter naar 7,1 miljard liter. Het verbruik van zware stookolie liep terug van 4,7 naar 3,4 miljard kilo. (A N P)

AANTAL DODEN IN VERKEER VERMINDERD

In 1974 is het aantal verkeersdoden met 552 gedaald ten opzichte van 1973, een daling van bijna 18%. In 1974 vielen er 2540 slachtoffers tegen 3092 in 1973.
Dit blijkt uit cijfers van het Centraal bureau voor de statistiek.
De daling met 552 doden was verdeeld over alle maanden van het jaar, behalve de maand december, die eenzelfde „relatief laag" aantal doden te zien gaf als in 1973 (autoloze zondagen), namelijk 200.
De daling van het aantal verkeersslachtoffers was het grootst in de provincie Noord-Brabant (154), gevolgd door Limburg (73), Zeeland (27) en Gelderland (104). In Groningen en Utrecht deden zich geen dalingen voor, terwijl in de overige provincies de daling gering was.
In 1974 waren het vooral de inzittenden van personenauto's die minder vaak in het verkeer om het leven kwamen. Hun aantal daalde met 27% van 1358 tot 989. Het aantal overleden bromfietsers daalde met 62, het aantal fietsers met 57 en het aantal voetgangers met 82. Bij motorrijders nam het aantal verkeersslachtoffers toe van 90 in 1973 tot 106 in 1974. (A N P)

BELGIË

CULTUURPACTCOMMISSIE GEÏNSTALLEERD

De cultuurministers De Backer (Ned.) en van Aal (Fr.) hebben op 19 maart in het congresgebouw te Brussel de Vaste nationale cultuurpactcommissie geïnstalleerd.
De commissie ziet toe op de naleving van het cultuurpact, dat onder de politieke partijen gesloten werd en ertoe strekt iedere vorm van achterstelling of benadeling van een ideologische of filosofische minderheid bij het functioneren van de culturele autonomie tegen te gaan.
De wetgever heeft van de commissie veeleer een „ombudscollege" willen maken, geen rechtscollege. De commissie kan geen vonnissen vellen of beslissingen vernietigen. Haar eerste en belangrijkste opdracht is het opheldéren van misverstanden, het nastreven van een verzoening, het samenbrengen van partijen. Alleen wanneer verzoening niet mogelijk blijkt te zijn, kan de commissie een gemotiveerd advies uitbrengen — b.v. inzake een benoeming, de toekenning van een subsidie en dgl. — dat dan wordt overgemaakt aan alle betrokkenen, aan de ministers van cultuur en aan de voogdij-overheid, die de omstreden beslissing of handeling kan opschorten of nietig verklaren. De adviezen van de commissie zijn openbaar en worden jaarlijks samengebracht in een rapport, ten gerieve van het parlement en de cultuurraden.

ZIEKTEVERZEKERING

De regering heeft beslist de hervorming van het stelsel van ziekteverzekering te laten bestuderen door

een speciaal daartoe aangestelde koninklijke commissaris, die binnen het jaar maatregelen moet voorstellen, waarbij de reoroganisatie van de ziekteverzekering geplaatst wordt in het kader van het algemeen gezondheidsbeleid. De koninklijke commissaris moet tegen 30 juni een interim-verslag indienen.
De voorzitter van de arbeidsrechtbank te Gent, Jacques Petit, heeft op 24 maart voor de eerste-minister de eed afgelegd als koninklijke commissaris. Hij heeft meteen aangekondigd, dat zijn studie niet alleen over de toestand van de Belgische ziekteverzekering zal handelen, maar ook de toestand in de landen van de Europese Gemeenschap erbij zal betrekken.

KERNENERGIE

Minister van economische zaken Oleffe heeft op 24 maart de oprichting bekend gemaakt van een z.g. commissie van wijzen, die voor regering en parlement verslag moet uitbrengen over de ecologische, economische en sociale invloed van de kernenergie op de samenleving. De commissie moet inzonderheid: 1. een gedetailleerde en eventueel kritische ontleding maken van de richting die België is ingeslagen inzake de ontwikkeling van de kernenergietechniek sedert de oorsprong van die methodes; 2. de huidige krachtlijnen van het energiebeleid onderzoeken; 3. de invloed bestuderen, die een voortgezette ontwikkeling van de kernenergie vermoedelijk op het milieu zal uitoefenen. De commissie wordt voorgezeten door de professoren Jaumotte (Brussel) en Hoste (Gent). Er zijn 8 werkgroepen.

BANK VAN BRUSSEL

Op 25 maart werd door de Bank van Brussel, de Brussel-Lambert Maatschappij en de Bank Lambert officieel meegedeeld, dat het verlies dat de Bank van Brussel heeft geleden ten gevolge van onregelmatige wisselverrichtingen 3.529.743.520 fr bedraagt.
Bevestigd werd dat de herstructurering van de hele groep enigszins anders zal gebeuren dan aanvankelijk gepland en dat zij gedeeltelijk wordt uitgesteld. Voorlopig blijft het bij een fusie van de Bank van Brussel en de Bank Lambert. De holding wordt nog niet in het reorganisatieplan betrokken. Met de tweede fase van het plan wordt gewacht tot er meer klaarheid bestaat over de rentabiliteit van de bank.
Het verlies zal worden aangezuiverd met behulp van de winst van het lopende boekjaar, met behulp van reserves en ook door terugboekingen over een aantal boekjaren; er zal geen dividend zijn.
Vanaf 14 april zullen de twee banken geleid worden door eenzelfde directie-comité, voorgezeten door Jacques Thierry, die uit de groep-Lambert komt.

(Vor. ber. pag. 173/2)

WERKGEVERSVOORSTEL INDEX-ONTKOPPELING

Namens het Verbond van Belgische Ondernemingen heeft afgevaardigd-beheerder R. Pulinckx op 28 maart, in een verklaring voor de radio (BRT), voorgesteld de evolutie van lonen en salarissen niet langer gekoppeld te houden aan de evolutie van de kleinhandelsprijzen (de z.g. indexering.) Pulinckx verwees naar de toestand in de Duitse Bondsrepubliek: „De lonen worden er slechts éénmaal per jaar aan de kosten voor levensonderhoud aangepast en de prijsstijging blijft er zeer matig en de koopkracht van de munt is er gewaarborgd". Pulinckx zei dat het VBO bereid is om op het einde van het jaar met de vakbonden te onderhandelen over een aanpassing van het loon, zodat de koopkracht behouden blijft zonder automatische en onmiddellijke indexaanpassing.
De VBO-woordvoerder zei dat dit stelsel in het belang is én van de werknemers én van de ondernemingen; deze laatsten zouden op die manier hun thans bedreigde concurrentievermogen kunnen beveiligen en dus de tewerkstelling blijven waarborgen. Pulinckx sprak de hoop uit dat de vakbonden de redelijkheid van het voorstel zouden inzien en het aan hun leden uitleggen.
Door de BRT ondervraagd, hebben de twee vakbondsleiders G. Debunne (ABVV) en J. Houthuys (ACV) onmiddellijk afwijzend gereageerd. Zij verklaarden dat de snelle stijging van de index te wijten is aan de onmacht van de regering om de prijzen in bedwang te houden. Volgens hen moeten de prijsstijgingen worden afgeremd; dan zullen ook de lonen niet meer zo snel groeien.

DUITSLAND (BONDSREPUBLIEK)

VERDRAG BONDSREPUBLIEK-FRANKRIJK OVER VERVOLGING OORLOGSMISDADIGERS GERATIFICEERD. PROCES BEATE KLARSFELD

Op 21 heeft de Bondsraad het verdrag tussen de Bondsrepubliek en Frankrijk goedgekeurd, waarbij het Westduitse rechtbanken mogelijk gemaakt wordt te oordelen over Duitsers, die na 1945 bij verstek door Franse rechtbanken wegens oorlogsmisdaden waren veroordeeld. Voordien hadden Westduitse

Renate Klarsfeld (r.) met Gideon Hausner, aanklager in het proces-Eichmann.

rechtbanken deze bevoegdheid niet, zodat de bij verstek veroordeelde Duitsers, die erin geslaagd waren te ontvluchten, in de Bondsrepubliek vrij konden rondlopen, aangezien zij, als Duits staatsburger, door hun regering niet aan Frankrijk uitgeleverd konden worden.

Het verdrag was op 30 jan. tegen de stemmen van de CDU/CSU door de Bondsdag goedgekeurd. Het feit, dat de CDU/CSU had tegengestemd deed vrezen dat het verdrag door de Bondsraad — waar de CDU/CSU de meerderheid heeft — zou worden verworpen. Dit is dus niet gebeurd. Wel heeft de Bondsraad de beperkende bepaling ingevoegd dat alleen tot vervolging mag worden overgegaan tegen degenen, die van moord worden verdacht.

Het verdrag werd op 2 febr. 1971 afgesloten. Sindsdien heeft het proces van ratificatie door de Bondsdag stilgelegen, hetgeen geweten werd aan de FDP-afgevaardigde E. Achenbach, die tot 22 juli '74 als rapporteur van de Bondsdagcommissie voor buitenlandse zaken optrad. Achenbach was van 1940 tot 1943 chef van de afdeling politieke zaken van de Duitse ambassade in Parijs en in deze functie speelde hij een rol bij de vervolging van joden in Frankrijk.

Achenbach kondigde op 22 juli 1974 aan dat hij zou aftreden als rapporteur van de Bondsdagcommissie van buitenlandse zaken, nadat hij een langdurig gesprek had gevoerd met FDP-partijvoorzitter en minister van buitenlandse zaken Genscher. Opvolger bij de Bondsdagcommissie was de FDP-afgevaardigde Martin Bangemann.

De kwestie was in de publiciteit gebracht door Beate Klarsfeld, die op 7 nov. 1968 vermaardheid had verworven door de toenmalige bondskanselier Kiesinger in het openbaar een klap in het gezicht te geven (pag. 765/1-1968).

Mevr. Klarsfeld ondernam in maart 1971, te zamen met enkele Franse vrienden, een poging tot ontvoering van Kurt Lischka, gedurende de Tweede Wereldoorlog commandant van de Sicherheitspolizei en de SD in Parijs, als zodanig verantwoordelijk voor de deportaties van Franse joden. Lischka is na de oorlog in Frankrijk bij verstek tot levenslang veroordeeld.

Voorts was mevr. Klarsfeld in juni 1971 het bureau van Ernst Achenbach binnengedrongen.

Tenslotte had mevr. Klarsfeld met enkele Franse vrienden in dec. 1972 bij het Bondsdaggebouw gedemonstreerd voor ratificering van het Westduits-Franse verdrag over de vervolging van oorlogsmisdadigers, hoewel binnen een bepaalde straal rond het gebouw geen demonstraties mogen worden gehouden.

Wegens deze feiten werd van 25 juni tot 9 juli 1974 in Keulen tegen mevr. Klarsfeld een proces gevoerd. Gedurende het proces werd gedemonstreerd door Franse slachtoffers van het Nazi-regime en vertegenwoordigers van de Internationale liga tegen racisme en fascisme, o.w. de vroegere Franse minister Jean-Pierre Bloch.

Na een eis van zes maanden voorwaardelijk werd mevr. Klarsfeld veroordeeld tot twee maanden onvoorwaardelijke gevangenisstraf wegens de poging tot ontvoering van Lischka. De twee andere punten van de aanklacht had de officier van justitie laten vallen.

In de toelichting op het vonnis stelde de rechter, dat de Bondsrepubliek een rechtsstaat is, die door handelingen, als door mevr. Klarsfeld begaan, in gevaar wordt gebracht, hoe sympathiek ook het doel is, dat door die handelingen wordt nagestreefd. *(Le Monde, NZZ, NRC/H'blad)*

PARLEMENT AANVAARDT LIBERALISERING ABORTUSWETGEVING. CONSTITUTIONEEL HOF VERKLAART DE WET IN STRIJD MET DE GRONDWET

Met 247 tegen 233 stemmen heeft de Bondsdag op 26 april 1974 een wetsvoorstel aangenomen, ingediend door de fracties van SPD en FDP, waarbij zwangerschapsonderbreking tot het eind van de eerste drie maanden van de zwangerschap straffeloos mag plaats vinden.

De Bondsdag waren vier wetsontwerpen m.b.t. abortus voorgelegd.
Het eerste, dat door de SPD en FDP-fracties was ingediend, stelde voor, dat elke zwangerschapsonderbreking tot het eind van de derde maand van de zwangerschap straffeloos zou zijn. Daarna zou een abortus straffeloos mogen plaats vinden bij bijzonder gevaar voor de gezondheid van de vrouw (medische indicatie) of bij voorzienbaar zwaar letsel van het kind (eugenetische indicatie); in het laatste geval echter alleen tot de 22ste week van de zwangerschap en na toestemming van een team van adviseurs.
Het tweede ontwerp was ingediend door 27 leden van de SPD-fractie. Volgens dit ontwerp blijft de vrouw onder alle omstandigheden straffeloos. De arts mag een zwangerschap straffeloos onderbreken op grond van één van de volgende vier indicaties: medische indicatie, eugenetische indicatie, ethische indicatie (zwangerschap als gevolg van verkrachting) of sociale indicatie.
In het tweede geval wordt een termijn van 20 weken gesteld; in het derde en vierde geval geldt een termijn van 12 weken.
Het derde ontwerp was een voorstel van de meerderheid van de CDU/CSU-fractie. Hierin werden de medische en ethische indicatie toegestaan, voor zover drie deskundigen, o.w. twee artsen, in een schriftelijk rapport deze hadden vastgesteld. Onder de medische indicatie valt het gevaar, dat een kind misvormd ter wereld zou komen. Ook kan een zwangerschapsonderbreking straffeloos voor vrouw en arts plaats vinden in het geval van „uiterste nood".
Het vierde ontwerp was ingediend door 28 CDU/CSU-afgevaardigden. In dit voorstel mag abortus alleen plaats vinden op grond van een medische indicatie, hoewel ook in het geval van „uiterste nood" strafvrijheid mogelijk is. Evenals in het voorstel van de CDU/CSU-meerderheid is voorwaarde voor zwangerschapsonderbreking de aanwezigheid van een rapport van drie deskundigen, o.w. twee artsen.
Zoals in de aanhef vermeld werd het voorstel van de SPD en FDP door de Bondsdag aangenomen.

De Bondsraad, waarin de CDU/CSU over de meerderheid beschikt, beraadslaagde op 10 mei over het door de Bondsdag aangenomen ontwerp. De CDU/CSU-meerderheid ging met dit ontwerp niet akkoord en verwees het naar de bemiddelingscommissie van Bondsdag en Bondsraad. Daarbij deed de meerderheid voorstellen om tot een compromis te komen tussen de ontwerpen van de SPD en FDP-fracties en van de meerderheid van de CDU/CSU-fractie in de Bondsdag.

De bemiddelingscommissie besloot echter op 21 mei het door de Bondsdag aangenomen voorstel van SPD en FDP te handhaven. De Bondsraad stemde vervolgens op 31 mei opnieuw over dit voorstel en verwierp het.

Door de afwijzende houding van de Bondsraad was een nieuwe stemming in de Bondsdag nodig geworden, waarbij het ontwerp alleen kracht van wet kon krijgen, indien het met een absolute meerderheid zou worden aangenomen.

De laatste stemming in de Bondsdag vond plaats op 5 juni. Het ontwerp werd nu aangenomen met 260 tegen 218 stemmen. Voor een absolute meerderheid zijn minimaal 249 stemmen nodig.

De regering van de deelstaat Baden-Württemberg maakte daarop op 12 juni bekend, dat zij het constitutionele hof in Karlsruhe wilde laten onderzoeken, of de nieuwe regeling in overeenstemming was met de grondwet. Op grond van dit verzoek vaardigde het Hof op 21 juni een voorlopige beschikking uit, volgens welke het inwerkingtreden

van de nieuwe regeling werd tegengehouden, totdat het Hof zich had uitgesproken over de vraag, of hij in overeenstemming met de grondwet was.

Uitspraak constitutionele hof

Het constitutionele hof heeft op 25 febr. 1975 zijn oordeel over de nieuwe abortuswet geopenbaard. Het Hof bleek in meerderheid van mening te zijn, dat de wet in strijd met de grondwet was.

De meerderheid van het Hof was van oordeel, dat de bescherming van wordend leven de voorrang verdient boven het zelfbeschikkingsrecht van de vrouw. De meerderheid leidde dit af uit het grondwettelijke recht op leven (art. 2 van de grondwet) en de bepalingen in art. 1 van de grondwet over de menselijke waardigheid.

Het Hof stelde het begin van menselijk leven op het einde van de tweede week na de conceptie, wanneer het bevruchte ei zich in de baarmoeder vastzet.

In afwachting van een nieuwe wettelijke regeling geldt thans een overgangsregeling, die door het Hof is uitgewerkt en in het oordeel is opgenomen.

Volgens deze regeling is zwangerschapsonderbreking toegestaan op grond van medische, eugenetische en ethische indicatie alsmede wanneer door abortus een ernstige noodsituatie kan worden vermeden.

Twee van de acht rechters, mevr. Wiltraut Rupp von Brünneck en Helmut Simon, weken van dit oordeel af. In een minderheidsuitspraak stelden zij, dat de bepalingen in de grondwet, die gericht zijn op het garanderen van persoonlijke vrijheid nooit gebruikt kunnen worden om strafwetten uit te vaardigen. Op zo'n manier kunnen de grondrechten tot basis van reglementeringen tot beperking van de vrijheid worden gemaakt. De minderheid verweet de meerderheid verder zich bevoegdheden te hebben aangematigd, die haar niet toekomen; de meerderheid zou met haar beslissing op de stoel van de wetgever plaats genomen hebben.

Bovendien bestond nu het gevaar, dat een parlementaire minderheid in sterk controversiële vraagstukken het Hof zal inschakelen om een meerderheidsbeslissing ongedaan te maken. (N Z Z, F A Z, N R C / H'b l a d)

DISCONTOVERLAGING

De Westduitse centrale bank heeft op 6 maart het wisseldisconto verlaagd van 5,5 naar 5%.

De directie van de bank gaf twee redenen voor de verlaging.

In de eerste plaats moet de renteverlaging op de geld- en kredietmarkt leiden tot lagere kosten voor het bedrijfsleven en voor kredieten aan burgers. Daarmee hoopt men de verbetering van de conjunctuur te bespoedigen.

In de tweede plaats waren er externe redenen. Het relatief nog vrij hoge disconto heeft mede veroorzaakt, dat er in de maanden jan. en febr. voor een bedrag van DM 2,7 aan dollars in de Bondsrepubliek is binnen gestroomd. De dollartoevloed hoopt men door de renteverlaging af te remmen. (N R C / H'b l a d)

(Vor. ber. pag. 136/3-1975)

ZUIDOOST-AZIË EN VERRE OOSTEN

VIETNAM (N.)

ECONOMISCH BELEID. WIJZIGINGEN REGERING

Tijdens het 22ste plenum van het Centrale Comité van de Noordvietnamese Arbeiderspartij (Lao Dong) in december 1973 werden belangrijke economische besluiten genomen, zo deelde vice-premier Le Thanh Nghi bij de opening van de 4de zitting van de Nationale Vergadering op 4 febr. 1974 mee. De jaarplannen voor 1974 en 1975 en het vijfjarenplan voor 1976-1980 werden goedgekeurd. Voor 1974 werd vergeleken met 1965 — het laatste jaar voor de Amerikaanse bombardementen — een stijging begroot van het BNP met 21%, van het nationaal inkomen met 14%, van de industrie- en nijverheidsproduktie met 42%, van de landbouwproduktie met 16%, van het handelsvolume met 81% en van de door de staat gegarandeerde investeringen voor de „opbouw van de basis" met 240%.

De tot dusver behaalde resultaten waren echter onvoldoende. Weliswaar was dit grotendeels te wijten aan de oorlog en natuurrampen, maar „het in gebreke blijven van de openbare instanties en het lage rendement van onze ondernemingen" zijn ook factoren die bijdragen „tot de economische zwakte van ons land", aldus Nghi.

Naar zijn zeggen was thans wederopbouw de belangrijkste taak van Noord-Vietnam. Het land moet „snel de wonden van de oorlog helen, krachtige inspanningen doen om de economie en de cultuur te herstellen en te ontwikkelen." Bijzondere nadruk legde Nghi op het verbeteren van de levensomstandheden van de Noordvietnamezen: door woningbouw, aanleg van waterleiding, elektriciteit en rioleringsinstallaties. Projecten als gezondheidsinstellingen, kleuterscholen, crèches, scholen en winkels zullen volgens waarnemers worden ontwikkeld en in het kader van de „versterking van het socialistische systeem" zullen zaken als corruptie en verspilling worden aangepakt.

De Noordvietnamese vice-premier zei verder dat Hanoi zal trachten zoveel mogelijk op eigen kracht te vertrouwen, maar tegelijkertijd buitenlandse hulp zal proberen te verkrijgen.

Over het herstel van de oorlogsschade, de stijging van de voedselproduktie, de buitenlandse hulp en de zwakke plekken in de economie berichtte de *NZZ* (30-5-'74) o.a.:

„Alle belangrijke transportwegen konden worden hersteld en weer voor het verkeer opengesteld; ook de belangrijkste bruggen en spoorlijnen zijn weer in gebruik genomen. Het verkeer in de rivieren zeehavens schijnt weer normaal te verlopen. Industriële bedrijven, die tijdens de oorlog verplaatst waren, konden op hun oorspronkelijke plaatsen, de produktie hervatten. Verdere successen worden bij de woningbouw gemeld: In het vorige jaar is in totaal 100.000 m2 woonruimte geschapen. (...) Daarmee is de door de regering vastgestelde planlimiet met 3,3% overschreden. Maar ook talrijke bedrijven in de ijzer- en staalindustrie, in de papier-, cement-, chemische en machineindustrie, die deels met Chinese hulp werden herbouwd, hebben in het afgelopen jaar niet slechts hun planlimiet bereikt, maar hebben ten dele zelfs aanzienlijk meer geproduceerd. Zo zijn er meer dan 70 nieuwe fabrieken gebouwd, die overwegend aan de produktie van bouwmaterialen deelnemen. Volgens de regeringsopgaven hebben ook de mijnen hun produktie hervat, en zou de capaciteit van de elektriciteitscentrales het vooroorlogse peil hebben bereikt.

Het verzekeren van de zelfvoorziening wat voedingsmiddelen aangaat is een van de voornaamste punten van de Noordvietnamese economische planning. Van de oppervlakte van Noord-Vietnam is maar 13% in cultuur gebracht. Ondanks een vergroting van het landbouwareaal met 12% t.o.v. 1972 liet de produktiviteit in de landbouw nog te wensen over. Een extra belasting was dat het land in het afgelopen jaar (1973) door orkanen en overstromingen werd getroffen, waartegen de snel en gebrekkig gerepareerde dammen niet bestand bleken. Nu men met behulp van specialisten ca. 160.000 Vietnamezen voor de bouw van dijken heeft opgeleid, hoopt Hanoi in de toekomst in de meeste landbouwgebieden twee à drie rijstoogsten te kunnen binnenhalen. Weliswaar moest Noord-Vietnam reeds voor het begin van de Amerikaanse luchtbombardementen per jaar ca. 1 mln ton rijst uit China invoeren.

Thans is ongeveer 92% van de Noordvietnamese boeren bij coöperaties aangesloten; die moeten 15 à 20% van hun oogst aan de staat afstaan voor 27 dong per 100 kg. De rest van de oogst kunnen de coöperaties op de vrije markt voor 38 dong per 100 kg verkopen. (...) Naast het werk op de coöperaties hebben de meeste boeren nog een stukje land waarop zij overwegend groenten voor verkoop op de vrije markt verbouwen. Naar uit een bericht in het partijblad Nhan Dan op te maken valt, verwaarlozen vele boeren hun collectieve arbeid ten gunste van hun particuliere belangen. (...)

Tot dusver kwam de (buitenlandse) hulp overwegend uit de SU, de Volksrepubliek China en de Oosteuropese staten, waaraan door de SU met $ 600 mln en door China met $ 240 mln per jaar werd bijgedragen. (...) Zweden heeft hulp bij de ontwikkeling van de bosbouw en de bouw van hospitalen toegezegd. Japan wil in Hanoi een hotel bouwen, in de Golf van Tonkin naar aardolie zoeken en 500.000 ton anthraciet afnemen. (De uitvoer van anthraciet is tijdens de oorlog van 600.000 ton per jaar tot 60.000 ton verminderd.) Ook Australië

— met leveranties van gegolfd plaatstaal en kredieten ter waarde van $ 4 mln —, de Bondsrepubliek Duitsland (30 à 40 mln DM) en Frankrijk willen aan de wederopbouw meewerken. (...)
Een van de voornaamste problemen blijft het tekort aan arbeidskrachten; vele arbeiders zijn onder de wapenen. (...) Vooral aan de opleiding van geschoold personeel moet in de toekomst meer aandacht worden geschonken. Punt van algemene kritiek — aldus Le Thanh Nghi — is het verslappen van de arbeidsdiscipline. (...) Tot herstel van de arbeidsmoraal werd de 8-urige werkdag voor alle industrietakken ingevoerd en werd tegelijk een bonusstelsel voor bijzondere prestaties ontwikkeld. Men wil ook scherp optreden tegen de — kennelijk reeds alledaagse — hamsterpraktijken en de zwarte markt, want de handel in distributiekaarten heeft zich even levendig ontwikkeld als de verkoop van goederen uit staatsvoorraden op de zwarte markt. Ondanks alle pogingen van staatszijde kan aan een stopzetting van de illegale praktijken voorlopig niet worden gedacht, omdat de Noordvietnamezen zo het grootste deel van hun consumptiegoederen kopen.
De attractie van deze markt is zo groot dat talrijke plattelandsbewoners naar de steden getrokken zijn om door illegale verkoop, tegen prijzen die vaak het vijfvoudige van de gecontroleerde prijzen bedragen, grote winsten te maken ..."
Over de Noordvietnamese economie berichtte D P A (19-7-'74) o.m.: „... Tegenwoordig behoort Noord-Vietnam tot een van de „drie à vier" landen van Azië met de laagste levensstandaard, in Zuidoost- en Oost-Azië staat het helemaal onderaan. (...) De afhankelijkheid van de invoer is voor Noord-Vietnam net zo totaal als voor Zuid-Vietnam. Behalve industrieprodukten moet het ook het grootste deel van alle consumptiegoederen en zelfs levensmiddelen invoeren. (...) Noord-Vietnam exporteerde in 1973 van zijn kolenproduktie van 3 mln ton (1965: 5 mln ton) een half miljoen ton naar Japan. Voorts exporteert het gedroogde garnalen, wat thee, jute en een paar andere artikelen in nauwelijks noemenswaardige hoeveelheden. (...)
Hanoi voert de laatste tijd aan dat de voortdurende oorlog en zijn gevolgen oorzaken van de economische misère zijn. Daarnaast worden (...) „economisch wanbeleid" en een „slechte sociale moraal" genoemd. (...) Le Thanh Nghi riep via de radio op om „de klassieke communistische economische theorie met de realiteit van Noord-Vietnam in overeenstemming te brengen. Concreet betekent dit het opgeven van Lenin's stelregel i.z. de voorrang voor de zware industrie. In Noord-Vietnam nemen de landbouw, de lichte industrie en zelfs het handwerk de eerste plaats bij de planning in", aldus D P A.

Wijzigingen kabinet

Op 2 april 1974 maakte het Noordvietnamese persbureau de volgende mutaties in het kabinet bekend:

Le Thanh Nghi (vice-premier en voorzitter van de staatscommissie voor de wederopbouw) werd tevens voorzitter van de staatsplancommissie als opvolger van Nguyen Lam, die in juni 1973 deze post had overgenomen van Nguyen Con, die zeven jaar lang deze functie had vervuld. Nguyen Con (vice-premier) werd nu tevens minister van machinebouw en metallurgie. Tran Huu Duc, tot dusver minister in het bureau van de premier, werd vice-premier belast met binnenlandse zaken. Phan Trong Tue, tot dusver minister van verbindingen en transport, werd vice-premier belast met industrie, verbindingen en transport. Dang Viet Chau (voorheen financiën) werd vice-premier belast met financiën, handel en bankwezen. Onderminister Duong Dach Lien werd bevorderd tot minister van verbindingen en transport. Dienh Duc Thien (tot dusver minister van machinebouw en metallurgie) en Nguyen Khai (tot dusver voorzitter van de staatsprijzencommissie) kregen andere taken. Als opvolger van Nguyen Thanh Binh werd Nguyen Van Loc (voorheen vice-voorzitter van de centrale landbouwcommissie) benoemd tot voorzitter van de regeringscontrolecommissie. Nieuwe voorzitter van de staatscommissie voor de hereniging werd Dang Thi. Een nieuw ambt, leider van het permanente comité van de Nationale Vergadering, werd toevertrouwd aan Tran Dinh Chi.
Op 27 april 1974 werd het ontslag van drie kabinetsleden gemeld: de ministers Nguyen Huu Khieu (arbeid) en Nguyen Huu Mai (energie en steenkoolmijnen) kregen „andere functies". Nguyen Tho Chan werd tot minister van arbeid benoemd. Bovendien verloor vice-premier Hoang Anh zijn functie van voorzitter van de centrale landbouwcommissie.

Landbouwhervorming

Gelijktijdig met de kritiek op de gebreken en zwakheden van de maatschappij kondigden de Noordvietnamese leiders een agrarische hervorming aan in het kader van „de opbouw van de grote socialistische landbouw". In het bijzonder geschiedde dit in twee begin oktober 1974 door het partijblad *Nhan Dan* gepubliceerde rapporten van resp. Le Doean, de eerste secretaris van de Arbeiderspartij, en Pham Van Dong, de premier.
Volgens *Le Monde* (4-1-1975) werd in deze rapporten herinnerd aan de zeer grote vorderingen die in de afgelopen jaren — ondanks de oorlog — op landbouwgebied zijn gemaakt. Tegelijk werd aangetoond dat aanzienlijke nieuwe vorderingen mogelijk zijn, al worden daarbij tevens de te overwinnen obstakels vermeld.
In de rapporten werd herhaaldelijk gewezen op de noodzaak om de opbrengst van de coöperatieve produktie te consolideren. Maar de leiders beklemtoonden dat die consolidatie niet kan slagen als het levenspeil van de coöperatieve boeren onvoldoende stijgt: de coöperatieve activiteiten moeten aan de boeren een bestaansniveau kunnen garanderen dat hoger ligt dan dat wat zij op het moment, in sommige gevallen, bereiken door zich vooral bezig te houden met het rendement van hun individueel stukje grond. De door de avant-garde coöperaties behaalde resultaten, die vaak onder uiterst moeilijke natuurlijke omstandigheden moesten opereren, zouden aantonen dat het mogelijk is de inkomsten uit individualistische bron te overtreffen. Daarbij staan nieuwe produktiemiddelen ter beschikking: hydraulische uitrusting, diverse tractoren en machines, landbouwproefstations; plus een beperkt contingent landbouwexperts. Die uitrusting en die deskundigen kunnen echter niet over een groot aantal coöperaties worden verdeeld. Niet alleen, zo stelde Le Doean, zijn de coöperaties te kleine produktie-eenheden om behoorlijk van de nieuwe produktiemiddelen profijt te kunnen trekken, maar ook zijn er vaak te veel te kleine produktiebrigades. (Een aanzienlijk deel van die coöperaties beschikt slechts over 200 à 300 ha grond en 400 à 500 man personeel.)
Le Doean leverde kritiek op de ongemakken van deze te kleine produktiestructuren, die in een „autarkisch" kader produceren en consumeren. Deze „kleine verbrokkelde produktie" moest door de grote socialistische landbouw vervangen worden.
Begin augustus 1974 had Le Doean het tijdens een conferentie van landbouwdeskundigen als volgt geformuleerd: „Elke landbouwcoöperatie blijft (tot dusver) een quasi onafhankelijke organisatie, bijna zonder band met de andere coöperaties en zelfs met de nationale economie." De coöperaties zullen worden gereorganiseerd tot zeer grote eenheden van 40.000 personen verdeeld over 10.000 ha of meer, aldus *AFP/Le Monde* (7-10-1974). Dit zou volgens deze bron gepaard gaan met een decentralisatie die de huidige coöperaties van hun vrijheid van handelen zou beroven, maar die een grote autonomie zou toekennen aan de gemeenschappen van morgen. Volgens *Le Monde* (4-1) zal de reorganisatie vooral worden gerealiseerd op basis van het district als essentiële structuur.
AFP/NZZ (25-11-'74) meende dat als gevolg van de beoogde reorganisatie verscheidene miljoenen arbeiders vrij zullen komen voor de industrie, die hen vooral in de bouwsector dringend nodig heeft. Tevens werd volgens deze bron het nationale karakter van de operatie door de Noordvietnamese leiders aangeduid: „Toen wij na het vertrek van de Fransen uit Indo-China de landbouwhervorming ter hand namen, wilden wij het Chinese model overnemen. Intussen hebben wij gemerkt dat onze problemen zich

niet met de Chinese laten vergelijken". *(Le Monde, NZZ, AdG, RFE)*

CONTACTEN EN AKKOORDEN MET DE SU EN CHINA

Ook in de afgelopen anderhalf jaar vonden tal van contacten van Noord-Vietnam met de SU en met de Volksrepubliek China plaats. De voornaamste sinds de op pag. 600-1973 vermelde waren:

Op 14 aug. 1973 werden te Moskou een akkoord i.z. economische en technologische samenwerking en een handelsakkoord tussen de SU en Noord-Vietnam voor 1974-75 getekend in aanwezigheid van de premiers Kosygin en Pham Van Dong. De SU zou op grond van het samenwerkingsakkoord vooral hulp verlenen bij de ontwikkeling van de energie- en steenkoolindustrie, bij de wegenbouw, bij geologisch onderzoek en bij de ontwikkeling van braakliggend land. Uitrusting en materialen zouden worden geleverd voor een zo vlot mogelijke wederopbouw van Noord-Vietnam en de verdere ontwikkeling van zijn nationale economie. Pham Van Dong had in de voorafgaande maand vriendschappelijke bezoeken aan Oosteuropese landen gebracht: Hongarije, Polen, Roemenië en Bulgarije.

Op 19 okt. 1973 ondertekenden China en Noord-Vietnam in Peking 3 documenten: een handels- en betalingsakkoord voor 1974, een protocol over de levering van Chinese goederen en een protocol i.z. Chinese projecthulp. Een protocol i.z. China's militaire hulp was 4 okt. getekend. Een Noordvietnamese partij- en regeringsdelegatie o.l.v. premier Pham Van Dong verbleef op 2 en 3 nov. 1973 in Moskou na bezoeken aan diverse Oosteuropese landen (DDR, Tsjechoslowakije en Albanië) te hebben gebracht. Pham Van Dong en Nguyen Duy Trinh (vice-premier en minister van buitenlandse zaken) voerden besprekingen met premier Kosygin en andere Sowjetleiders, waarbij de uitbreiding van de samenwerking tussen beide landen werd geconstateerd. De Sowjet-gesprekspartners verklaarden zich solidair met „de strijd van het Vietnamese volk om de vrede in Vietnam te consolideren". De SU „zal all-round bijstand en steun blijven verlenen aan de Vietnamese Arbeiderspartij en de regering van de Democratische Republiek Vietnam bij hun inspanningen voor de wederopbouw van de economie van hun land en de ontwikkeling van een socialistische structuur", aldus een communiqué van *Tass*.

Op 4 nov. 1973 arriveerde de Noordvietnamese delegatie in Peking, waar een soortgelijke delegatie ook reeds van 15-17 aug. 1973 besprekingen had gevoerd.

Op 18 maart 1974 vertrok Pham Van Dong aan het hoofd van een regerings- en partijdelegatie uit Hanoi voor een wereldreis. Via Peking en Moskou (20 maart) reisde de delegatie naar Cuba (22-28 maart), Algerije, Joego-Slavië en Zweden (8-11 april), waar resp. besprekingen met Castro, Boumedienne, Tito en Palme op het programma stonden.

Begin juni 1974 onthulde Les Aspin, Democratisch lid van het Amerikaanse Huis van Afgevaardigden, dat volgens geheime cijfers van het Pentagon Noord-Vietnam sinds 1966 van de SU voor $ 2,57 mrd en van China voor $ 1,08 mrd aan militaire hulp had ontvangen, terwijl het bewind in Saigon in die periode van de VS voor $ 107,1 mrd aan militaire hulp kreeg.

De Noordvietnamese vice-premier Le Thanh Nghi bracht, vóór een reis naar Oost-Europa, van 5-7 juli 1974 een bezoek aan Peking, waar hij besprekingen voerde met de Chinese vice-premier Li Hsien-Nien over „de versterking en ontwikkeling van de militante solidariteit" van beide landen en over economische, wetenschappelijke en technische samenwerking.

Op 2 aug. 1974 voerde Le Thanh Nghi, als leider van een economische regeringsdelegatie, te Peking opnieuw besprekingen met Li Hsien-Nien. Dit overleg werd tijdens een volgende bezoek van Le Thanh Nghi (25-28 okt.) voortgezet.

Op 26 okt. werden te Peking vier documenten tussen Noord-Vietnam en China getekend: een akkoord i.z. Chinese economische en militaire bijstand voor 1975, een protocol betreffende gratis levering door China van militaire uitrusting en materieel voor 1975, een protocol i.z. levering door China van algemene goederen en een handels- en betalingsakkoord voor 1975.

Op 5 dec. 1974 ontving premier Tsjoe En-lai in het ziekenhuis Le Duc Tho (lid van het politburo van het centrale comité van de Vietnamese Arbeiderspartij) en Xuan Thuy (lid van het secretariaat van het CC). De volgende dag bood Tsji Teng-kuei (lid van het politburo van het CC van de Chinese communistische partij) Le Duc Tho, Xuan Thuy en de zojuist gearriveerde Noordvietnamese vice-premier Tran Huu Duc een banket aan.

Le Duc Tho en Xuan Thuy hadden met een partijdelegatie van 25 nov.-3 dec. een bezoek aan Frankrijk gebracht op uitnodiging van de Franse communistische partij. Beiden hadden op 22 nov. te Moskou een onderhoud gehad met Mikhail Soeslow (lid van het politburo) en Konstantin Katoesjew (secretaris CC), die toezegden dat de SU all-round hulp en effectieve steun zou blijven leveren.

Tijdens het bezoek van een Noordvietnamese regeringsdelegatie o.l.v. vice-premier Nguyen Duy Trinh aan de SU op 8 december 1974 te Moskou werden akkoorden getekend over de economische en militaire hulp van de SU aan Noord-Vietnam voor 1975. De SU zal helpen bij de bouw van industriële projecten en de exploratie van mineralen en zal o.m. de volgende goederen leveren: machines voor wegenbouw, tractoren, vrachtauto's, olieprodukten en kunstmest.

In december 1974 bracht een delegatie van hoge Russische militairen een bezoek aan Hanoi.

Op 28 febr. 1975 arriveerde voor het eerst sinds 1961 een Chinese militaire delegatie voor een vriendschappelijk bezoek van twee weken in de Noordvietnamese hoofdstad. De leider van deze delegatie was generaal Jang Joeng, de militaire commandant van Sinkiang (pag. 638/1-'73); de tweede man generaal Tsao Li-hoeai, de plv. commandant van de luchtmacht. *(Soviet News, Peking Review, Vietnam Courier, NZZ)*

(Vor. ber. pag. 600-1973)

DIPLOMATIEKE BETREKKINGEN

Sinds begin 1972 hebben o.a. de volgende staten diplomatieke betrekkingen met Noord-Vietnam aangeknoopt:

1972 - India (7 jan.), Chili (1 juni), Kameroen (1 sept.), Equatoriaal Guinee (1 sept.), Zambia (15 sept.), Pakistan (8 nov.), Bangladesh (25 nov.), Oostenrijk (1 dec.), Malagasi (19 dec.) en Finland (erkenning 31 dec.).

1973 - Tunesië (1 jan.), Italië (erkenning: 3 jan.), Finland (25 jan.), Canada (erkenning: 26-2), Australië (26 febr.), Italië (22 maart), België (22 maart, pag. 221/3-'73), Maleisië (29 maart), Nederland (9 april, pag. 238/2-'73), Frankrijk (12 april), Groot-Brittannië (erkenning: 17 juli), Singapore (1 aug.), Perzië (3 aug.), IJsland (3 aug.), Canada (21 aug.), Groot-Brittannië (1 sept.), Malta (erkenning: 20 sept.), Japan (21 sept., als 61ste staat), Argentinië (25 okt.), Gambia (31 okt.), Luxemburg (15 nov.), Opper-Volta (16-11).

1974 - Malta (14 jan.), Afghanistan (16 sept.).

1975 - Togo (11 febr.).

Op 25 sept. 1973 sloot de Noordvietnamese regering haar ambassade in Chili. (Zie ook pag. 644/3-1973).

Op 20 dec. 1974 werd te Londen meegedeeld dat de Britse ambassadeur in Hanoi in jan. 1975 vervangen zou worden door een zaakgelastigde, omdat Noord-Vietnam steeds geweigerd had de geloofsbrieven van de ambassadeur te aanvaarden. Volgens een Noordvietnamese woordvoerder was de weigering een gevolg van „een ongepaste houding" van de Britse regering jegens de regering van Noord-Vietnam en jegens de VRR. (Vietnam Courier, AdG, KCA)

VIETNAM (Z.)

INTERNE POLITIEKE ONTWIKKELINGEN BEWIND-SAIGON

Na de op pag. 221 e.v. vermelde gebeurtenissen ontwikkelde de interne politieke situatie in Saigon zich als volgt:

Verdere acties oppositie. Rede Thieu. Wetswijziging

Op 31 okt. kwam het op verscheidene plaatsen in Saigon tot ernstige botsingen tussen de politie en meer dan 2.000 demonstranten. Die dag zou een proces tegen het dagblad *Song Than* beginnen, dat beschuldigd werd van het belasteren van president Thieu door het publiceren van „openbare aanklacht nr. 1". Journalisten hadden een mars beraamd van de persclub naar het gerechtshof, terwijl pater Thanh een demonstratie vanuit een kerk in de Gia Dinh wijk zou leiden om tegen het proces te betogen. Het proces werd echter uitgesteld tot 28 nov. en de politie deed in de nacht van 30 op 31 okt. een inval in de persclub, waar een aantal journalisten en een parlementslid van de oppositie (Do Sinh Tu) werden gearresteerd. Ook de kerk werd door de politie omsingeld. Toen demonstranten vervolgens poogden naar het centrum van Saigon op te trekken volgde een twee uur durend treffen met de politie op zes plaatsen in de hoofdstad, waarbij minstens 40 gewonden vielen, o.a. parlementslid Dinh Xuan Dung. Een groep betogers o.l.v. senator Vu Van Mau (beweging voor nationale verzoening) slaagde erin het hooggerechtshof te bereiken.

In de kerk verklaarde pater Thanh dat de door president Thieu gelaste ontslagen onvoldoende waren. Hij eiste „een schone regering van de top tot de basis" en verlangde voor het eerst, aldus *The Financial Times* (1-11), openlijk het aftreden van president Thieu.

In een radiotoespraak op 1 nov. ter gelegenheid van de nationale feestdag — de 11de verjaardag van de omverwerping van het bewind-Diem — beloofde Thieu een volledige zuivering van de strijdkrachten en zijn regering, alsmede een herziening van de wetten i.z. de politieke groeperingen en de pers door de Nationale Vergadering in de loop van november. Tegelijk waarschuwde de president voor organisaties die orde en rust verstoren, de gevechtskracht van de natie ondermijnen, politieke onrust zaaien en de burger in zijn dagelijkse doen en laten belemmeren. Het uiteindelijke doel van deze organisaties, aldus Thieu, was de communisten de helpende hand te bieden bij het overnemen van de macht in het zuiden. „De internationale communisten en hun knechten, de Noordvietnamese communisten en hun instrument, het NLF, pogen met alle middelen in onze politieke, sociale en confessionele organisaties te infiltreren om onze gelederen te desorganiseren en de z.g. derde macht voor het voetlicht te halen die hen moet dienen om ons legale en constitutionele bewind omver te werpen", aldus de president.

Een woordvoerder van de anti-corruptie beweging, pater Dinh Binh Dinh, herinnerde er in een commentaar op Thieu's rede aan dat de door de president getekende akkoorden van Parijs het bestaan van „drie segmenten" stipuleerden. Hij voegde daaraan toe: „De volksbewegingen zijn duizendmaal authentieker dan president Thieu zelf, die slechts stilzwijgen en schijnbaar sociale rust wenst om het volk te kunnen blijven plunderen. Als dat doorgaat zal het huis ineenstorten voordat de communisten komen." Generaal Duong Van Minh, de leider van de coup tegen Diem, verklaarde op 1 nov.: „Nationale verzoening is een geheel nieuwe taak, die een nieuwe groep leiders vereist, welke de steun van het volk geniet, oprecht naar de verzoening verlangt en bij machte is de toekomst vorm te geven."

Op 9 nov. keerde Thieu zich opnieuw tegen het begrip „derde macht". Die groepering was „rechtstreeks op de been geholpen door de kliek van Franse kolonialisten", die in 1954 „de communisten de helpende hand hadden geboden om Vietnam in tweeën te splitsen".

De volgende dag stelde parlementslid Ly Qui Chung tijdens een bijeenkomst van de oppositie in de An Quang pagode te Saigon: „De derde macht en de raad voor verzoening behoren bij elkaar: een verwerping van het bestaan van de een komt neer op een weigering van het creëren van de ander."

Overeenkomstig de door Thieu op 1 nov. gedane toezegging diende de regering een wetsontwerp in tot wijziging van de perswet. De door dagbladen te storten borgsom van 20 mln piasters werd afgeschaft. De maximumstraf voor de publikatie van berichten die de nationale veiligheid in gevaar zouden kunnen brengen werd verlaagd tot 2 jaar gevangenisstraf en een boete van 3 mln piasters. Overtredingen van de perswet zouden niet langer door militaire gerechtshoven maar door civiele rechtbanken moeten worden berecht. De oppositie kantte zich tegen het ontwerp vooral omdat inbeslagname van kranten op volgens haar vage gronden nog steeds mogelijk bleef, terwijl ook de censors de bevoegdheid behielden om nieuwsberichten te schrappen. Voordat op 14 nov. de stemming plaatsvond verliet de oppositie de zaal. De achtergebleven afgevaardigden keurden het wetsontwerp vervolgens met 76 tegen 49 stemmen goed.

Het Huis van Afgevaardigden aanvaardde op 16 nov. een amendement op de wet i.z. de politieke partijen (pag. 221/1). Op grond hiervan kunnen voortaan ook „onafhankelijken" zich kandidaat stellen voor parlements- en presidentsverkiezingen. Bovendien werden de voorwaarden voor de registratie van een politieke partij verlicht, zodat de weg geopend werd voor een terugkeer op het politieke toneel van sinds 1972 verdwenen partijen. Volgens afgevaardigden van de oppositie had het amendement alleen ten doel „een systeem te handhaven dat slechts de partij aan de macht begunstigt".

Op 20 nov. meldde *Reuter* dat opnieuw 82 hogere officieren vervroegd met pensioen waren gestuurd in het kader van de anti-corruptie-actie onder de strijdkrachten.

Ook al bleef de oppositie middels verklaringen en petities actief, toch leek de protestactie in november te luwen.

Voor 28 nov. evenwel beraamde de anti-corruptie-beweging een grote protestbetoging. Op die datum zou het proces beginnen tegen drie dagbladen die op 21 sept. „openbare aanklacht nr. 1" hadden gepubliceerd. 40.000 man politie waren op de been gebracht om marsroutes, kerken en het gerechtsgebouw af te grendelen. De politie wist de vnl. katholieke betogers met stokken en traangas tegen te houden. Bij de botsingen raakten ca. 40 betogers en 20 politiemannen gewond. Het hof besloot dezelfde dag het proces tot 20 febr. 1975 te verdagen.

Aanklacht nr. 2 en de pers

Op 1 febr. publiceerde pater Tran Huu Thanh „openbare aanklacht nr. 2". Dit document beperkte zich in

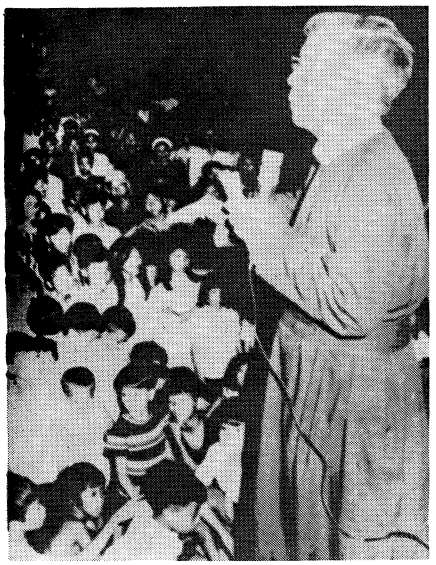

Pater Tran Huu Thanh.

tegenstelling tot het vorige uitsluitend tot het politieke terrein, aldus *Le Monde* (4-2). President Thieu werd ervan beschuldigd het regime, het leger, het volk en de vrede te hebben verraden.

De president werd ten laste gelegd „van de anti-communistische zaak misbruik te hebben gemaakt om zich de macht toe te eigenen", „de republiek Zuid-Vietnam tot hetzelfde peil te hebben verlaagd als het Nationale Bevrijdingsfront door het akkoord van Parijs te tekenen als één van de partijen in het conflict" en „door de aanwezigheid van 300.000 Noordvietnamezen in Zuid-Vietnam te hebben aanvaard in ruil voor zijn politieke overleven". De president had het volk van zijn constitutionele rechten beroofd door alle macht in eigen handen te concentreren. „Door zijn politie-systeem heeft Thieu het volk gedwongen tot passiviteit en volgzaamheid. Ook werd Thieu ervan beschuldigd „zich vast te klampen aan de oorlog". Hij is „een oorlogsprodukt". „De vrede is de grootste vijand van Thieu, die niet van plan is zich terug te trekken, en die met alle middelen tracht de vrede niet te vestigen". Tenslotte werd Thieu uitgenodigd „zijn ontslag te nemen om de 18 mln Zuidvietnamezen te redden".

Op 2 febr. werden negen kranten wegens de beoogde publikatie van de aanklacht in beslag genomen.
Vijf van die kranten — Dien Tin, Dong Phuong, Song Than, But Tthep en Tia Sang — kregen op 3 febr. een verschijningsverbod opgelegd, terwijl 19 journalisten werden gearresteerd omdat zij „communistische agenten" zouden zijn. De vereniging van krantenuitgevers in Saigon riep toen op tot een staking. Op 4 febr. liet de regering een aantal journalisten vrij; hun aanhouding berustte volgens een regeringswoordvoerder op een misverstand. Op 6 febr. deelde de politiechef, brigade-generaal Nguyen Khac Binh, echter mee dat 18 nog vastgehouden journalisten wel degelijk communistische agenten waren. Vier onafhankelijke, anti-regeringsgezinde kranten verschenen die dag niet uit protest tegen de persbreidel.
Op 5 febr. verklaarde generaal Duong Van Minh, het vroegere staatshoofd, tegenover vertegenwoordigers van alle oppositiebewegingen dat het „despotisch" regime van Thieu het veld moest ruimen, opdat het volk in vrijheid en democratie „de voor de nationale verzoening en eendracht noodzakelijke structuur" kon scheppen. Verdere protesten aan het adres van Thieu kwamen vervolgens van parlementsleden van de oppositie en boeddhistische nonnen. Op 17 febr. trok de regering de beschuldigingen tegen zes kranten (w.o. de vier die op 3 febr. verboden werden) in. Vervolging was niet meer nodig nu de „ondergrondse communistische kaderleden, die onder het mom van journalisten samenzwoeren om de pers te saboteren, zijn aangehouden", aldus de officiële bekendmaking.

Conflict regering—Hoa-Hao-secte

De regering te Saigon gelastte volgens *Reuter* (30-1) de onmiddellijke ontbinding van het 100.000 man sterke privéleger van de boeddhistische Hoa-Hao-secte in de Mekongdelta. Deze militie van de ruim 2 mln leden tellende secte zou volgens Saigon het werk van de plaatselijke veiligheidsautoriteiten belemmeren en de openbare orde in gevaar brengen. Twee Hoa-Hao-leiders, o.w. de bevelhebber van de militie, zouden volgens een woordvoerder van de secte op 29 jan. zijn gearresteerd.
Vervolgens werden diverse botsingen tussen aanhangers van deze sterk anti-communistische secte en de politie gemeld. Op 3 febr. verklaarde senator Le Phuoc Sang, zelf Hoa-Hao-lid, dat op grond van het ontbindingsbesluit 7 Hoa-Hao's waren gedood, 16 gewond en bijna 600 gearresteerd. Volgens *APL/Le Monde* (4-2) hadden Hoa-Hao-miliciens die met de verdediging van een 20-tal posten ten zuidwesten van de Bassac waren belast deze posten verlaten; die waren vervolgens zonder strijd in communistische handen overgegaan.
The Observer (9-2) tekende hierbij aan dat het conflict tussen Saigon en de Hoa-Hao verband hield met de toegenomen kracht van de communisten in de Mekongdelta gedurende het afgelopen jaar, speciaal in de provincies rondom het Hoa-Hao bolwerk An Giang. De Hoa-Hao wilde niet langer als deel van het regeringsleger optreden, maar als een puur Hoa-Hao zelfverdedigingsmacht opereren, en daar wilde Saigon niets van weten, aldus *The Observer. (Le Monde, NZZ, The Financial Times, The Times, NRC/H' blad, KCA)*

ECONOMISCHE ONTWIKKELING. DEVALUATIE PIASTER. OLIE

De economische situatie is de laatste jaren gekenmerkt door inflatie en recessie.
Om het inflatietempo af te remmen, dat aan het eind van de jaren zestig 60 à 70% bedroeg (met een top van 83%), had de regering in Saigon in nov. 1971 scherpe kredietbeperkingen afgekondigd. Enerzijds werd de inflatie hierdoor afgeremd tot 23,3% in 1972, anderzijds was een scherpe recessie het gevolg, zodat de produktie in 1972-'73 slechts met 2% toenam.
In 1973 steeg het inflatietempo weer aanzienlijk tot 64%, aldus de *NZZ* (7-8-'74) die voor 1974 een inflatiestijging met meer dan 70% voorspelde. De *NZZ* (3-12-'74) sprak echter van een inflatietempo van 48% gedurende de laatste twaalf maanden, terwijl *The Financial Times* (19-9-'74) berichtte dat het inflatietempo in het derde kwartaal van 1974 35% bedroeg.
NZZ (3-12-'74) berichtte voorts dat het reële inkomen per hoofd de laatste twee jaar met 20% gedaald was en dat 15% van de produktieve bevolking werkloos was (bijna 1 mln Zuidvietnamezen). De agrarische produktie werd met steeds grotere problemen geconfronteerd, vooral met de scherp gestegen kunstmestprijzen (in 1973 ca. 200% volgens de *FAZ* d.d. 20 mei 1974). De produktie van de verwerkende industrie was vergeleken met die van eind 1971 tot 63% teruggelopen.
Pogingen van de regering om de handelsbalans te verbeteren hadden maar beperkt succes. In 1972 had de invoer een waarde van $ 694,9 mln, de exportwaarde was $ 24 mln. In 1973 was de exportwaarde gestegen tot $ 60,6 mln *(FAZ* 20-5-'74), terwijl voor 1974 een uitvoer van $ 100 mln werd verwacht. De invoerwaarde bedroeg in 1973 $ 678 mln (vgls de *FAZ)* of $ 715 mln (vgls *The Financial Times)*. Het Britse blad verwachtte voor 1974 een toename van de invoer tot minstens $ 850 mln.

Het reële invoervolume nam echter in 1971, 1972 en 1973 met één derde af.

Devaluatie piaster

In 1973 werd de piaster 10 maal gedevalueerd en in 1974 eveneens 10 maal. De officiële wisselkoers t.o.v. de Amerikaanse dollar was op 1 jan. 1973 US $ 1 = 465 piaster, op 4 jan. 1974 = 560 piaster, op 10 dec. 1974 = 685 piaster en op 21 jan. 1975 = 700 piaster.

Olie-exploratie

Om de economische positie te verbeteren poogde de regering in Saigon de oliewinning op gang te brengen.

Drie internationale oliemaatschappijen — Esso, Mobil en Sunningdale (Canada) — tekenden op 21 aug. 1973 overeenkomsten met de Zuidvietnamese regering voor off-shore exploratieconcessies. Kort daarop tekende ook Shell een dergelijk akkoord. Aanvankelijk zouden 27 buitenlandse oliemaatschappijen belangstelling hebben getoond, maar in juli 1973 bleken slechts vier te zijn overgebleven. Volgens *Reuter* (16-7-'73) golden de concessies voor vijf jaar, moest binnen twee jaar met boringen worden begonnen en moest binnen die vijf jaar minstens $ 60 mln worden geïnvesteerd. Bij ondertekening van de akkoorden zou de regering in Saigon van de vier maatschappijen samen een bedrag van $ 16,6 mln ontvangen, terwijl zij bovendien jaarlijks $ 0,3 mln zou krijgen voor de opleiding van Zuidvietnamees personeel. Als olie werd gevonden, dan moest de produktie voor minstens 90% door Zuidvietnamees personeel — voor tweederde in kaderfuncties — geschieden. Shell kreeg drie concessieblokken, Mobil en Sunningdale elk twee en Esso één. De concessies lagen 15 à 120 mijl uit de kust ten zuiden en zuidoosten van Saigon.

Op 21 aug. 1974 werd bericht dat de Franse oliemaatschappij Société Nationale des Pétroles d'Aquitaine in samenwerking met Mobil Oil en Sunningdale aan de exploitatie van concessies wilde meewerken. In oktober 1974 meldde Shell succes bij een proefboring.

Op 29 aug. 1974 waarschuwde de VRR-woordvoerder in La Celle-Saint-Cloud de oliemaatschappijen dat elk exploratiecontract met de regering-Thieu „illegaal en zonder enige waarde" was. *(NZZ, Financial Times, FAZ, The Times, NRC/H'blad, KCA)*

GEESTELIJK LEVEN

VERGADERING CENTRAAL COMITÉ WERELDRAAD VAN KERKEN

Het Centrale Comité van de Wereldraad van kerken was van 11-18 aug. 1974 in West-Berlijn bijeen.

Eén van de punten op de agenda van deze vergadering was de plaats van de vijfde Algemene Vergadering van de Wereldraad. Hiervoor was aanvankelijk, op uitnodiging van de Indonesische kerken, Djakarta gekozen. De Indonesische regering had de Wereldraad echter laten weten, dat een dergelijke vergadering een „ongunstig effect" zou kunnen hebben op de nationale eenheid. De stap van de Indonesische regering was een gevolg van bezwaren, die door Indonesische moslims waren geuit. In Islamitische kringen was de vrees geuit, dat de vergadering zou zijn bedoeld tot verdere kerstening van de voor 85% Mohammedaanse bevolking.

In persverslagen werd het vermoeden geuit, dat vrees bij de Indonesische regering over mogelijke uitspraken van de Algemene Vergadering over mensenrechten en politieke gevangenen een rol zouden hebben gespeeld.

Het Centrale Comité besloot nu de Algemene Vergadering van 23 nov. tot 10 dec. 1975 in Nairobi te doen plaats vinden.

Andere besluiten van het Centrale Comité waren de volgende:

INSTELLING VOOR INVESTERINGEN IN ONTWIKKELINGSLANDEN. Het Comité keurde de oprichting goed van een oecumenische maatschappij voor ontwikkelingssamenwerking, die geld van de kerken zou gebruiken voor leningen tegen lage rente aan ontwikkelingslanden. Op het moment, dat het besluit genomen werd, was door de kerken reeds een bedrag van $ 1 mln toegezegd. Gehoopt wordt, dat het beginkapitaal van de onderneming $ 5 mln zal bedragen.

PROGRAMMA TER BESTRIJDING VAN RACISME. Het CC kwam overeen dat het programma tot bestrijding van racisme zou worden voortgezet en dat aan de kerken gevraagd zou worden jaarlijks minimaal $ 300.000 aan het speciale fonds hiervoor ter beschikking te stellen. De uitvoerders van het programma werd gevraagd de noodzaak van „veelvormige strategieën" te onderzoeken ten einde racisme in onderscheiden situaties te bestrijden; verder werd gevraagd het raadplegen van leden-kerken en plaatselijke kerkgroeperingen in samenwerking met onderdrukte rasgroepen te versterken.

CYPRUS. Het CC aanvaardde een resolutie, waarin sterke afkeuring werd uitgesproken t.a.v. „tussenkomsten van buitenlandse strijdkrachten in Cyprus, die hebben geresulteerd in de dood voor vele personen, diep lijden voor de burgerbevolking en het ontheemd raken van duizenden". De resolutie veroordeelde eveneens het niet nakomen van resoluties van de Veiligheidsraad, waarin werd gevraagd om een wapenstilstand en onderhandelingen. Verklaard werd, dat het volk van Cyprus in staat moest worden gesteld zelf zijn toekomst te bepalen zonder vreemde tussenkomst. Opgemerkt werd, dat de grote mogendheden een speciale verantwoordelijkheid hadden om samen te werken ten einde een politiek klimaat te creëren, dat zou leiden tot het herstel van de vrede.

De secretaris-generaal van de Wereldraad, Philip Potter, spreekt het Centrale Comité toe.

ZUID-AFRIKA. Aan het financiële bureau van de Wereldraad vroeg het CC te streven naar verzekeringen van banken, die deelnemen in de European-American Banking Corporation, dat het verstrekken van leningen aan de Zuidafrikaanse regering zou worden stopgezet en dat, als geen bevredigend antwoord gegeven zou worden, geen middelen van de Wereldraad bij deze banken geplaatst zouden worden. Ook aan leden-kerken werd gevraagd druk op de desbetreffende banken uit te oefenen om het verstrekken van leningen aan Zuid-Afrika te staken.

Vier kerken, afkomstig uit Indonesië, Algerije en de VS werden als lid tot de Wereldraad toegelaten. Daarmee kwam de Wereldraad op een ledental van 271. *(NZZ, Le Monde, The Times, Reuter, DPA)*

(Vor. ber. pag. 808/1 e.v.-1973)

Uitgevers: Int. Uitg. en Handelmij „Systemen Keesing" B.V., Ruysdaelstraat 71-75, Amsterdam - N.V. Algemene Uitgeverij Keesing, Keesinglaan 2-20, B 2100 Deurne-Antwerpen.

ZUIDELIJK AFRIKA IN BEWEGING

Een diplomatiek initiatief van de Zuidafrikaanse premier Vorster eind oktober 1974 om zijn politiek van een dialoog met zwart Afrika nieuw leven in te blazen heeft tot een doorbreking van de impasse m. b.t. de politieke toekomst van Rhodesië geleid.

In december 1974 kwam een akkoord tot stand tussen de regering-Smith en de Afrikaanse nationalistische beweging over een staakt-het-vuren, de vrijlating van politieke gevangenen en de bijeenroeping van een constitutionele conferentie over de toekomst van Rhodesië.

De arrestatie van de Afrikaanse leider ds. Sithole op 4 maart leidde tot verbreking van het contact tussen de Afrikaanse nationale raad (ANC) en de regering-Smith, die op 5 febr. voorbereidende besprekingen over de constitutionele conferentie waren begonnen. De moord op de nationalistische leider Herbert Chitepo — op 18 maart in de Zambiaanse hoofdstad Loesaka — deed de spanning toenemen.

Op 4 april werd Sithole op verzoek van Afrikaanse presidenten vrijgelaten om een OAE-conferentie bij te wonen die gewijd zou zijn aan het bepalen van een gemeenschappelijke houding van zwart Afrika jegens Zuid-Afrika's toenaderingspogingen. Tijdens die conferentie maakte Zambia's minister van buitenlandse zaken op 8 april bekend dat de Zuidafrikaanse troepen, die in Rhodesië de guerrilla hielpen bestrijden, eind mei teruggetrokken zullen worden. Volgens *NRC/H'blad* (9-4) was Vorsters ontspanningsoffensief daarmee een belangrijke stap verder gekomen: „Zuid-Afrika geeft hiermee definitief te kennen dat de dagen van het Rhodesische blanke minderheidsregime geteld zijn en dat het Ian Smith geen overlevingskansen meer wil bieden."

De Rhodesische impasse en Zuid-Afrika

Zoals reeds bericht op pag. 550/1-1974 had bisschop Moezorewa, de voorzitter van de ANC, de uitnodiging van premier Smith voor een rondetafelconferentie verworpen en tegelijk aangegeven aan welke voorwaarden een door de ANC gewenste conferentie moest voldoen.

Op 20 sept. 1974 deelde premier Smith tijdens het congres van zijn partij, het Rhodesische Front, mee dat na de weigering van de ANC ook andere zwarte organisaties, die aanvankelijk belangstelling hadden getoond, nu besloten hadden dat het onverstandig zou zijn het overleg bij te wonen. Tegelijk leverde Smith kritiek op de weigering van de ANC: „Ik geloof niet dat bisschop Abel Moezorewa van gedachten is veranderd, maar hij heeft kennelijk enkele naar macht strevende lieden die bevreesd zijn dat als iemand anders op de voorgrond treedt, zij hun machts- en monopoliepositie zullen verliezen welke voor hen belangrijker is dan het welzijn van onze zwarte bevolking". Smith bleef een constitutionele regeling gewenst achten, maar dan wel op Rhodesië's voorwaarden. Zijn land verkeerde in een sterke positie en er was geen reden voor paniek of overhaaste beslissingen. Hij nam liever „één jaar, vijf jaar of tien jaar" de tijd dan toe te geven op principiële punten. Wel zou t.a.v. de constitutionele kwestie de constructieve aanpak worden voortgezet „die wij in het verleden hebben getoond". De Rhodesische premier ging ook in op het „feit dat bepaalde linkse elementen in Zuid-Afrika hebben gesuggereerd dat Rhodesië een last aan het worden is". Dat waren volgens Smith gelukkig „de opvattingen van een onbeduidende minderheid".

De Zuidafrikaanse gewone man en de Zuidafrikaanse regering waren niet van zins hun houding jegens Rhodesië te wijzigen „zolang wij niet verslappen in onze vastberadenheid".

Op 2 sept. 1974 had Arthur Grobbelaar, de secretaris-generaal van de Vakbondsraad van Zuid-Afrika, in een toespraak te Salisbury gesteld dat het belang van Rhodesië als bufferzone voor Zuid-Afrika tegen guerrillastrijders is verminderd. „Een open vraag in Zuid-Arifka is of een striktere politiek van neutraliteit, in tegenstelling tot een politiek van identificatie, niet beter de Zuidafrikaanse belangen zal dienen".

Premier Smith had op 28 en 29 mei en op 19 aug. te Pretoria besprekingen gevoerd met zijn Zuidafrikaanse ambtgenoot Vorster.

Tijdens een toespraak op 24 aug. te Pretoria had Smith verklaard dat Zuid-Afrika zichzelf niet zou redden door Rhodesië aan zwarte machten uit het noorden op te offeren, omdat Zuid-Afrika de „volgende op de lijst" was. Het voeren van een „appeasement"-politiek door pressie op Rhodesië uit te oefenen zou het onvermijdelijke alleen maar uitstellen, aldus Smith. Uit „de stroom van brieven" die hij uit Zuid-Afrika ontving, bleek een toenemende steun van Zuidafrikanen die beseften dat Rhodesië niet alleen zichzelf verdedigde, maar ook „ons soort beschaving in heel zuidelijk Afrika".

Op 6 sept. vonden in de Kaapstad routinebesprekingen plaats tussen de ministers van buitenlandse zaken, defensie, handel en verkeer van

De zojuist voor de tweede maal vrijgelaten Sithole bij aankomst op het vliegveld van Dar-es-Salaam.

Weekblad 44ste jaargang No. 2276, pag. 27055-27070

Zuid-Afrika en Rhodesië, waarbij de bilaterale samenwerking met het oog op de machtsovername door het FRELIMO in Mozambique op de voorgrond stond.

Op 18 sept. stelde premier Smith de eerste rechtstreekse spoorwegverbinding tussen Rhodesië en Zuid-Afrika officieel in gebruik. Het laatste deel van het 840 km lange traject van Rutenga (aan de bestaande spoorweg van Salisbury via Gwelo naar Lourenço Marques in Mozambique) naar het Zuidafrikaanse spoorwegknooppunt Beit Bridge (aan de Limpopo, de grensrivier tussen Rhodesië en Zuid-Afrika) was op 10 sept. gereed gekomen. Het besluit tot de aanleg van deze spoorweg was op 20 mei 1971 bekendgemaakt.

Op 16 okt. belegde premier Smith een bijeenkomst met zwarte Rhodesiërs in Seki bij Salisbury. Hoewel meer dan 100 uitnodigingen waren verstuurd, verschenen slechts ca. 40 mensen. De bijeenkomst werd o.a. geboycot door Gordon Chavanduka, de secretaris-generaal van de ANC. Elliott Gabellah, de vice-voorzitter van deze organisatie, deelde dezelfde dag mee dat ca. 20 ANC-functionarissen in zuidwestelijk Rhodesië door de politie waren gearresteerd. De uitvoerende raad van de ANC sprak op 20 okt. zijn vertrouwen uit in bisschop Moezorewa.

Rede Vorster

In deze omstandigheden hield de Zuidafrikaanse premier Vorster op 23 okt. in de Senaat een rede over de positie van zijn land t.o.v. zuidelijk Afrika en het Afrikaanse continent. Vorster zei o.a.:

„. . . Zoals bekend is, hebben wij reeds eerder verklaard bereid te zijn een niet-aanvalsverdrag af te sluiten met ieder land dat daarom vraagt. (. . .) Daarom meen ik dat het thans noodzakelijk is mijn eerder afgelegde verklaring te herhalen, dat Zuid-Afrika geen agressieve bedoelingen jegens wie dan ook koestert. (. . .) (Zie pag. 63/3-1971).

Ik geloof dat Zuidelijk Afrika op een kruispunt is aangeland en dat het een keuze moet maken. Ik meen dat de keuze ligt tussen enerzijds vrede of een escalatie van de strijd anderzijds. De consequenties van een escalatie zijn gemakkelijk te voorspellen. De tol van een grote confrontatie zal hoog zijn — ik zou willen zeggen: te hoog voor Zuidelijk Afrika.

Indien men aan deze kwestie de dreigende economische problemen toevoegt, die grote afmetingen kunnen aannemen, dan moeten Afrika en Zuidelijk Afrika zich hoeden voor een afglijden naar chaos. Dat afglijden is niet nodig, want er is een alternatief, een andere weg. Dat is de weg van de vrede; de weg van normalisatie van betrekkingen; de weg van gezond begrip en normale banden. Ik weet dat Zuidelijk Afrika die weg kan nemen, en ik heb redenen om aan te nemen dat het bereid is die weg te kiezen. (. . .)

Allereerst de kwestie Mozambique.

Ik geloof dat iedereen het met mij eens zal zijn, dat de orde in dat deel van Zuidelijk Afrika hersteld dient te worden. Het is in Mozambiques belang; het is in het belang van geheel Zuidelijk Afrika, dat de orde daar hersteld wordt. Indien men enige waarde hecht aan ontwikkeling — en ik meen dat die waarde er ook werkelijk aan gehecht wordt — moeten de bronnen van inkomsten beschermd worden en dient de orde in dat gebied zo spoedig mogelijk hersteld te worden.

Ik geloof dat het van het opperste economische belang voor Mozambique — en daarom voor dat van Zuidelijk Arika als geheel — is dat de havens van Nacala, Beira en Lourenço Marques openblijven voor Zuid-Afrika, Rhodesië, Malawi en Zambia. Ook het normale verkeer dient voortgang te hebben, niet alleen het verkeer van en naar de havens, maar ook het gewone treinverkeer. Van groot belang voor Mozambique is eveneens dat de arbeidsovereenkomst met Zuid-Afrika in stand gehouden wordt en dat de elektriciteit van Cabora-Bassa haar weg naar Zuid-Afrika vindt. Deze drie zaken zijn belangrijke bronnen van inkomsten voor Mozambique en ik neem aan dat zij ook als zodanig gezien worden door degenen, die daar de teugels van het bewind in handen hebben. (. . .)

Vervolgens de kwestie Rhodesië. U zult zich realiseren dat ik geen opdracht heb deze kwestie namens Rhodesië of wie dan ook, aan de orde te stellen. Tevens dient duidelijk begrepen te worden dat ik mij op geen enkele wijze wens te bemoeien met Rhodesië's binnenlandse aangelegenheden. Niets dat ik hier zeg, mag als zodanig worden uitgelegd.

Ik geloof dat, met goede wil, deze zaak geregeld kan worden en ik meen dat een eerbare oplossing gevonden kan worden. Bovendien geloof ik, dat het in het belang van alle partijen is een dergelijke oplossing te vinden. Ik weet dat onlangs pogingen in het werk gesteld zijn door de heer Smith en zijn regering, doch jammer genoeg hebben deze pogingen — te oordelen naar rapporten — geen succes gehad. Ik weet echter dat, voor zover het de Rhodesische regering betreft, deze zaak bijzonder hoog op hun prioriteitslijst staat. Ik moet echter ook zeggen, dat ik weet dat enerzijds in sommige kringen gezegd wordt dat Zuid-Afrika de Rhodesische regering terughoudt. Deze beschuldiging is inderdaad geuit, en hij zal steeds vaker gehoord worden. Ik wil verklaren dat dat niet het geval is, zoals iedereen in Rhodesië of elders, die iets van deze zaak afweet, zal kunnen bevestigen. Anderzijds zijn er de ZANU- en ZAPU-leiders buiten Rhodesië, die ervan verdacht worden — voor het doel van mijn argument stel ik het niet zwaarder dan dat — invloed uit te oefenen op zwarte Rhodesiërs ten einde een overeenkomst te verhinderen.

Ik geloof dat de tijd thans rijp is voor ieder die over invloed beschikt om deze op alle betrokken partijen aan te wenden ten einde een duurzame, rechtvaardige en eerbare oplossing te vinden, opdat de binnenlandse en buitenlandse betrekkingen genormaliseerd kunnen worden.

Afrika en Zuidelijk Afrika moeten geen door moeilijkheden verscheurd continent of sub-continent worden. Ze moeten, indien dat vermeden kan worden — en ik geloof werkelijk dat dat vermeden kan worden — geen strijdterrein worden. (. . .)

Net zo goed als onafhankelijke staten en volkeren hier naar eigen inzicht kunnen leven in dit gebied, dat thans bekend is als de Republiek van Zuid-Afrika; net zo goed als deze verschillende, onafhankelijke zwarte volkeren in de loop der tijd hun plaats naast ons zullen innemen, zo kunnen ook de politiek onafhankelijke volkeren van Zuidelijk Afrika in vrede naast elkaar leven. Daarom geloof ik dat het niet ongepast zou zijn wanneer Zuidelijk Afrika een eigen volkenorganisatie zou creëren, geen VN, maar VVO: een afkorting die staat voor de begrippen Vrede, Vooruitgang en Ontwikkeling.

Naar die doelstelling wil Zuid-Afrika, naar mijn mening, graag toewerken, en aan die doelstelling wijd ik mijzelf en mijn regering voor zover het de toekomst betreft."

Reactie Kaoenda

In een rede op 26 okt. voor de universiteit van Zambia zei de Zambiaanse president Kaoenda als reactie op Vorster's toezegging naar vrede te streven: ‚Dit is de stem van de rede waarop Afrika en de rest van de wereld hebben gewacht".

Kaoenda riep Zuid-Afrika op zijn troepen uit Rhodesië terug te trekken en te kiezen tussen „de weg naar vrede en ontwikkeling" en „een escalatie van (het) conflict in zuidelijk Afrika". Volgens de president kon een formule voor een rechtvaardige regeling in Rhodesië worden gevonden, maar Smith moest geen energie verspillen m.b.t. formules „die op bloedvergieten en oorlog zullen uitlopen". Kaoenda herinnerde eraan dat Zambia had geholpen bij het vinden van oplossingen m.b.t. de Portugese koloniën in Afrika en dat het bereid was dat ook te doen t.a.v. andere landen in zuidelijk Afrika. Hij voegde daaraan toe: „Afrikaanse landen zullen niet de wapens opnemen en strijden tegen Zuid-Afrika. Het volk van Zuid-Afrika zal als primaire taak onder ogen zien het vormgeven aan zijn eigen bestemming".

Op Kaoenda's woorden werd positief gereageerd door premier Vorster, zijn minister van buitenlandse zaken Hilgard Muller en oppositieleider Sir De Villiers Graaff.

Vorster verklaarde op 28 okt.: „Ik juich elk initiatief toe dat tot de-escalatie van het conflict in zuidelijk Afrika kan leiden. Ieder die tot dat doel wil samenwerken zal ontdekken dat ik tot zo'n samenwerking bereid ben. Het ziet ernaar uit dat de president van Zambia zo'n optreden gunstig gezind is en ik juich dat toe". Minister Muller zei dezelfde dag: „Het is mogelijk dat wij op de drempel staan van vrede, samenwerking en ontwikkeling in zuidelijk Afrika". Sir De Villiers Graaff stelde: „Persoonlijk verwelkom ik president Kaoenda's toespraak en ik hoop dat dit zal leiden tot grotere samenwerking tussen de staten van zuidelijk Afrika, zwart zowel als blank".

In persberichten werd erop gewezen dat bij de onafhankelijkheidsfestiviteiten in Zambia eind oktober ook twee Zuidafrikanen aanwezig waren: Harry Oppenheimer (president van de Anglo American Corporation) en Sir Richard Luyt (vicekanselier van de universiteit van Kaapstad).

Geheime contacten Vorster

Pas later bleek uit regeringsgezinde Zuidafrikaanse bladen dat Vorster ook geheime bezoeken had gebracht aan Ivoorkust, Rhodesië en Malawi. Volgens die berichten (o.a. in *Die Burger* op 1 dec. 1974) had Vorster op 29 sept. een bezoek aan Ivoorkust gebracht, waar hij in Yamoussoukro besprekingen had gevoerd met president Houphouët-Boigny van Ivoorkust en president Senghor van Senegal. Volgens het zondagsblad *Rapport* (8-12-'74) zou Vorster van 28-30 okt. in het geheim Rhodesië en Malawi hebben bezocht.

Volgens de correspondent van The Times in Kaapstad (29 okt.) speelde vooral de aanwezigheid van Zuidafrikaanse politie-eenheden in Rhodesië een rol. Zuidafrikaanse regeringskringen zouden hebben gesteld dat hun aanwezigheid steeds ten doel had gehad om guerrillastrijders te beletten tot Zuid-Afrika door te dringen, en niet alleen om Rhodesië te verdedigen. Als president Kaoenda zou verzekeren dat het grondgebied van Zambia niet zou worden gebruikt voor een aanval op Zuid-Afrika, dan zou niets een terugtrekking van die politietroepen in de weg staan.

Reactie Smith. Verdere verklaringen Vorster e.a.

Hoewel premier Smith van Rhodesië volgens berichten uit Londen (29 okt.) tegenover een Brits contact had laten weten dat hij onder de huidige omstandigheden zo ver was gegaan als maar mogelijk was — speciaal wat betreft de besprekingen met bisschop Moezorewa —, beloofde hij op 1 nov. de steun van zijn regering voor alle „constructieve" stappen naar een beter begrip tussen de landen van zuidelijk Afrika.

Op 4 nov. verklaarde Smith in een tv-interview niet te geloven dat er sprake was van „enige intrige" tussen Zambia en Zuid-Afrika, waardoor laatstgenoemde de steun aan hem zou staken of pressie op hem zou uitoefenen. Hij vertrouwde er volledig op dat „Zuid-Afrika geen partij zou zijn in enige zodanige manoeuvre". Voor de Britse regering zag Smith geen rol weggelegd bij het bereiken van een akkoord tussen zwarte en blanke Rhodesiërs. Hij merkte voorts op dat hij niet aan een onderhandelingstafel zou zitten met de twee verboden Afrikaanse nationalistische organisaties, ZAPU (Zimbabwe African People's Union) en ZANU (Zimbabwe African Nationalist Union).
In een toespraak te Nigel op 5 nov. toonde Vorster zich nogmaals erkentelijk voor de reactie uit Zambia op zijn toespraak van 23 okt., maar hij beklemtoonde dat de Zuidafrikaanse politie in Rhodesië zou blijven zolang er een „terroristische bedreiging voor Zuid-Afrika" bestond, omdat die politie daar was om de belangen van Zuid-Afrika te beschermen en niet die van iemand anders. Tegelijk richtte Vorster zich tot de pers: Geef Zuid-Afrika zes maanden de kans door onze weg niet moeilijker te maken dan die al is. De pers zou verrast zijn waar Zuid-Afrika over zes of twaalf maanden zou staan. Hij deelde verder mee dat hij op zijn verzoek vanuit Mozambique toezeggingen had ontvangen dat dit gebied niet gebruikt zou worden als een lanceerbasis voor personen die Zuid-Afrika wilden saboteren.
Op 6 nov. stelde Gordon Chavunduka, de secretaris-generaal van de ANC, als reactie op Smith's verklaring dat elke constitutionele conferentie die zou worden gehouden Engeland moest omvatten, omdat dit land nog steeds een „verantwoordelijkheid" t.o.v. Rhodesië bezat.
De Britse minister van buitenlandse zaken, James Callaghan, zei op 8 nov. in het Lagerhuis te Londen dat alleen een regeling die reële macht aan de zwarte meerderheidsbevolking van Rhodesië schonk nu nagestreefd kon worden; de kwestie kon niet langer worden geregeld via onderhandelingen tussen „de Britse regering en het illegale regime alleen".
Ian Smith liet op 11 nov. weten dat de toestand „onlangs" was gewijzigd door „nieuwe ontwikkelingen afkomstig uit zekere andere landen" en dat er nu „eens te meer de mogelijkheid van een regeling" aanwezig leek.
Op 16 nov. ging Vorster in een toespraak te Zeerust nader in op de door hem gevraagde kans van zes maanden. Hij wilde die kans niet om Zuid-Afrika ondersteboven te keren. „Ik heb (...) gesproken over de situatie in Mozambique, Zuidwest-Afrika en Rhodesië en heb toen beklemtoond dat de politieke toestand in de wereld op het ogenblik in zulk een delicate fase is dat niemand daarover met gezag kan spreken zonder in een positie van gezag te zijn om zulks te doen. Ik heb een beroep gedaan op allen die de regering niet goedgezind zijn om Zuid-Afrika zes maanden kans te geven. Letterlijk heb ik gezegd: „Geef Zuid-Afrika zes maanden en u zult verbaasd zijn hoe Zuid-Afrika er tegen die tijd voor staat. Zelfs indien u weigert Zuid-Afrika die kans te geven, zult u niettemin verbaasd zijn hoe ver Zuid-Afrika het in 6 tot 12 maanden gebracht heeft." "

Blijkens latere berichten zou Vorster medio november in Pretoria geheime besprekingen hebben gevoerd met Mark Chona, de persoonlijke afgezant van president Kaoenda, die op 22 nov. te Londen premier Wilson op de hoogte stelde van de vorderingen bij de besprekingen over Rhodesië's toekomst.
Volgens de *Sunday Times of Johannesburg* — aldus *The Financial Times* (25-11) — zouden er in de voorafgaande weken een aantal van zulke detente — contacten tussen Zuid-Afrika en Zambia zijn geweest.
Op 1 dec. verklaarde premier Smith in een interview met de Rhodesische *Sunday Mail* dat „Rhodesië een rol moet spelen in deze detente in zuidelijk Afrika". Hij zei dat Rhodesië zich in een sterke postie bevond als gevolg van de veiligheidssituatie en de gezonde economische positie en hij verzekerde de Rhodesiërs dat ze zich „over al het gepraat over ontspanning" geen zorgen moesten maken. „Ik ben bereid om een rol in deze detente te spelen en ik geloof dat het volk van Rhodesië bereid zal zijn dit te accepteren", aldus Smith.
Bij zijn terugkeer van een reis naar de SU, Roemenië, Joego-Slavië en Perzië zei president Kaoenda op 2 dec. in Loesaka: Zambia blijft werken voor vrede in zuidelijk Afrika, maar wil deze niet tegen elke prijs. Hij hoopte dat premier Vorster niet „met dubbele tong" sprak als hij het had over het „einde van de confrontatie". „Wat betreft de rebellen in Rhodesië", vervolgde Kaoenda, „wij in Zambia staan klaar om te helpen de vrede in zuidelijk Afrika te brengen maar zij moeten ons helpen hen uit de moeilijkheden te halen waarin zij zich zelf gewerkt hebben."
Kaoenda deelde mee dat het Zambiaanse leger zeer duidelijke instructies had geen moeilijkheden uit te lokken aan de grens.

Het overleg te Loesaka

Op 2 dec. werd echter tevens in Loesaka onthuld dat bij besprekingen in Zambia een maand eerder tussen de presidenten Kaoenda, Nyerere (Tanzania) en Sir Seretse Khama (Botswana) plus Samora Machel (FRELIMO) ook aanwezig waren geweest bisschop Moezorewa (voorzitter van de ANC) en Joshua Nkomo (voorzitter van de verboden ZAPU). Deze laatste was in de eerste week van november per helikopter naar Loesaka gevlogen na op erewoord voor korte tijd te zijn vrijgelaten. Een week later was ook ds. Ndabaningi Sithole, de voorzitter van de verboden ZANU, tijdelijk uit gevangenschap ontslagen voor aparte besprekingen in Loesaka met president Kaoenda. Hij zou daarna zijn doorgereisd naar Dar-es-Salaam voor overleg met president Nyerere.
Doel van de bezoeken zou zijn geweest de twee guerrillaleiders te overreden om een verenigd front te vormen voor toekomstige onderhandelingen gericht op het doorbreken van de constitutionele impasse waarin Rhodesië zich bevond sinds de regering-Smith in 1965 eenzijdig de onafhankelijkheid uitriep.
In een interview met de Rhodesische *Sunday Mail* (1-12) zei premier Smith: „Indien de mensen die eerder niet-constitutioneel handelden en het terrorisme steunden van gedachten veranderen en aangeven dat ze nu bereid zijn grondwettelijk

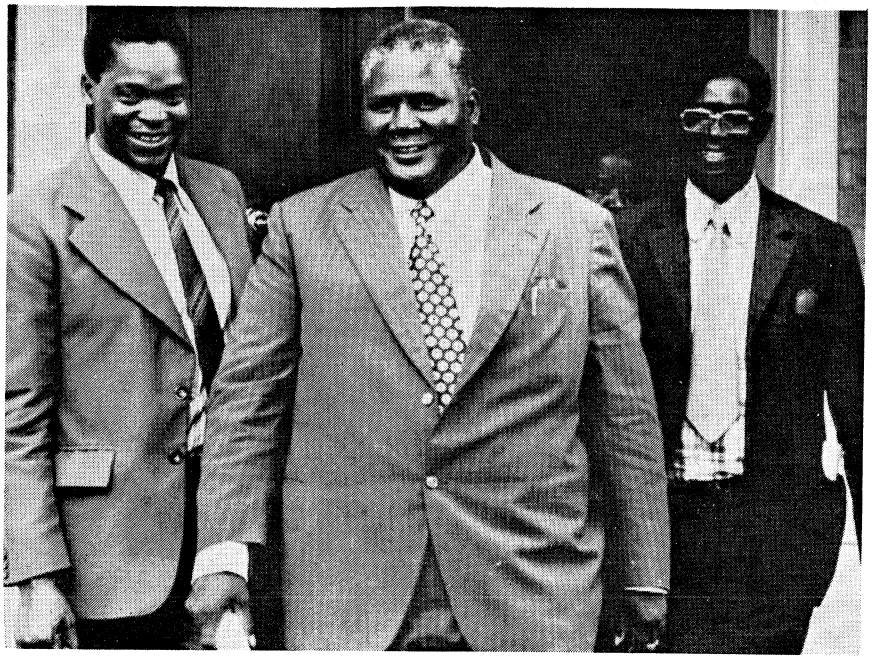

De Afrikaanse nationalistische leiders (v.l.n.r.) Gordon Chavunduka, Joshua Nkomo en Elliott Gabellah.

op te treden en terrorisme te veroordelen... dan ben ik bereid met hen te praten."

Op 4 dec. begon te Loesaka een volgende bijeenkomst van de presidenten van Zambia, Tanzania en Botswana, waarbij Nkomo, Sithole en bisschop Moezorewa aanwezig waren plus drie Rhodesische functionarissen (o.w. kabinetssecretaris J. G. Gaylard en procureur-generaal Anthony Smith) en — volgens Zuidafrikaanse bronnen — de Zuidafrikaanse staatssecretaris van buitenlandse zaken, Brand Fourie.

Op 7 dec. bleek het overleg te zijn vastgelopen op de Afrikaanse eis i.z. een „onmiddellijk Afrikaans meerderheidsbewind in Rhodesië", wat voor de regering-Smith onaanvaardbaar was.

Volgens sommige persberichten zou president Nyerere in zijn openingstoespraak hebben gesteld: „Wij zijn hier niet om een meerderheidsbewind over 10 jaar of over 5 jaar te bespreken, maar een onverwijld meerderheidsbewind".

Volgens blanke Rhodesische en Zuidafrikaanse berichten zou die eis pas later en toen door de ZANU-vertegenwoordigers zijn gesteld.

Door Afrikaanse nationalisten werd bericht dat de voorstellen van het bewind-Smith weinig bemoedigend waren geweest: slechts een zeer geringe uitbreiding van de zwarte vertegenwoordiging in het parlement, terwijl het door Smith verlangde staakt-het-vuren had moeten ingaan zonder welke garantie ook voor een Afrikaans meerderheidsbewind.

Op 7 dec. gaf het bureau van premier Smith een verklaring uit, waarin werd gesteld dat de Rhodesische regering met een constitutionele conferentie op bepaalde voorwaarden had ingestemd: 1) beëindiging van het terrorisme overeenkomstig het beginsel dat premier Smith slechts bereid was constitutionele kwesties te bespreken met degenen die toezegden constitutioneel en binnen het kader van de wet te werken; 2) elke constitutionele conferentie moet aanvaarden dat er geen verlaging van de maatstaven plaatsvindt d.w.z. dat een overdracht van macht en gezag door de blanken pas mogelijk is als de zwarten daarvoor meer gekwalificeerd zijn. De vertegenwoordigers van de Rhodesische regering hadden daarover op 6 dec. met de drie presidenten gesproken. Toen hadden zij te horen gekregen dat er geen beëindiging van het terrorisme zou zijn tenzij als voorwaarde vooraf voor de constitutionele conferentie werd aanvaard dat die op basis van onverwijld meerderheidsbewind zou plaatsvinden. Deze voorwaarden waren onaanvaardbaar voor de Rhodesische regering, die herhaalde dat zij samenwerking en vreedzame coëxistentie in zuidelijk Afrika zou blijven bevorderen. Aldus de verklaring van de regering-Smith.

De Zuidafrikaanse premier Vorster betreurde in een verklaring op 8 dec. het mislukken van de poging om in Loesaka tot een akkoord te komen. Hij noemde het een tragedie als daardoor een eind aan alle onderhandelingen kwam. Vervolgens wees hij erop dat bij „onderhandelingen in Kaapstad, Pretoria, Salisbury en Loesaka" tot 6 dec. „zeer goede vorderingen" waren gemaakt.

Volgens Vorster mislukten de onderhandelingen als gevolg van de nieuwe (Afrikaanse) eis en kon daarom de schuld voor het mislukken niet aan Rhodesië worden verweten. Zuid-Afrika zou zo mogelijk zijn pogingen voortzetten om de partijen opnieuw samen rond de conferentietafel te brengen.

Premier Smith gaf de schuld voor het mislukken van het overleg aan president Nyerere, waarop Chavunduka op 10 dec. verklaarde dat Smith verkeerd was ingelicht.

Vereniging Afrikaanse organisaties

Op 8 dec. sloten de vier Rhodesische nationalistische organisaties - ANC, ZAPU, ZANU, FROLIZI (Front for the Liberation of Zimbabwe) te Loesaka een fusie-akkoord. Aan het overleg was deelgenomen door bisschop Moezorewa, Nkomo, Sithole en James Chikerema (de leider van FROLIZI). Zij kwamen overeen de organisaties te verenigen in de ANC met bisschop Moezorewa als voorzitter, en zich voor te bereiden op „elke conferentie m.b.t. de machtsoverdracht die kan worden bijeengeroepen". Tegelijk stelden de vier Afrikanen in het akkoord: „De leiders erkennen de onvermijdelijkheid van de voortgezette gewapende strijd en alle andere strijdvormen tot de totale bevrijding van Zimbabwe". De voorzitters van de drie verboden organisaties (ZANU, ZAPU, FROLIZI) zouden zich voor vier maanden aansluiten bij een uitgebreide uitvoerende ANC-raad. Daarna zou een ANC-congres een nieuw statuut aanvaarden, een nieuwe leiding kiezen en een nieuwe beleidsverklaring in overweging nemen.

Akkoord

Terwijl volgens *The Times* (10-12) mogelijk sprake was van een verkeerde interpretatie door premier Smith van het Afrikaanse standpunt — de regering van Zambia liet nl. weten dat geen onmiddellijk zwart meerderheidsbewind verlangd was, maar een geleidelijke in-

voering daarvan volgens een overgekomen tijdschema — werden de contacten tusen Salisbury en Loesaka voortgezet.
Op 11 dec. maakte premier Smith in een toespraak voor radio en tv bekden dat hij met de nationalistische leiders op drie belangrijke punten overeenstemming had bereikt:

- het onmiddellijk einde van Afrikaanse nationalistische guerrilla-activiteiten in Rhodesië;
- de invrijheidstelling van alle — meer dan honderd — zwarte politieke gevangenen die voortaan deel kunnen nemen aan normale politieke activiteiten;
- het bijeenroepen van een conferentie over het constitutionele vraagstuk zonder voorwaarden vooraf.

Smith stelde dat de op 7 dec. gemelde moeilijkheden nu waren opgelost. „In het bijzonder heb ik, ten eerste, verzekeringen ontvangen in die zin dat terroristische activiteiten in Rhodesië onmiddellijk zullen ophouden, en, ten tweede, dat de voorgestelde constitutionele conferentie zonder enige voorwaarden vooraf zal plaatsvinden. Bijgevolg heb ik ingestemd met het ontslaan van de Afrikaanse leiders uit hechtenis en (andere) restricties alsmede van hun volgelingen . . ."
De Rhodesische premier verklaarde voorts o.m.: „. . . . Hen zal worden toegestaan zich met normale activiteiten bezig te houden volgens de bepalingen van de voor alle Rhodesiërs geldende wetten. Ik neem deze maatregel in de stellige overtuiging dat elke betrokkene zich vreedzaam en in overeenstemming met de wet zal gedragen. Dat zal, naar ik geloof, de juiste atmosfeer scheppen voor het houden van een constitutionele conferentie. Ongetwijfeld zullen er onder u zijn die zich bezorgd zullen voelen over de implicaties van deze ontwikkelingen. In het licht van de gebeurtenissen uit de voorbije decade valt dat te begrijpen. Laat mij u allen echter opnieuw verzekeren, dat het het vaste voornemen van uw regering is, ten eerste, wet en orde in Rhodesië te handhaven; ten tweede, dat wij niet bereid zijn om van onze beschavingsmaatstaven af te wijken. (. . .) Laat mij u verzekeren dat er geen enkele kans is op een soortgelijke (als in Mozambique) loop der gebeurtenissen in Rhodesië.
Er zijn nog twee waarschuwende woorden die ik vanavond toepasselijk acht. Ten eerste, al heb ik volledig ter goeder trouw de toezegging aanvaard dat terreurdaden onmiddellijk ophouden, toch kan het enige tijd vergen voordat die volledig effectief wordt. Mensen in de betrokken gebieden moeten daarom de gepaste voorzichtigheid blijven betrachten. Ten tweede betekent deze bekendmaking niet dat een regeling is bereikt, en zij betekent stellig niet dat de sancties nagenoeg zijn opgeheven. (. . .)
Tenslotte doe ik een beroep op alle Rhodesiërs van alle rassen de nieuwe situatie in ons land te aanvaarden, de geschillen en beschuldigingen uit het verleden te laten varen en naar de toekomst te kijken . . ."
Premier Vorster zegde op 11 dec. toe dat de Zuidafrikaanse para-militaire politietroepen uit Rhodesië teruggetrokken zouden worden, zodra bevestigd is dat een einde gekomen is aan het „terrorisme". De blanke en zwarte bevolking van Rhodesië moest nu worden overgelaten hun problemen op te lossen zonder inmenging van buitenaf. Hij deed een beroep op de wereld de Rhodesische bevolking de kans te geven haar inspanning, in die zin voort te zetten, daar de regering-Smith had getoond dat zij zich voor vrede in zuidelijk Afrika inzette.
Naast positieve reacties van blanke Rhodesiërs (o.a. van oud-premier Sir Roy Welensky), was er ook kritiek. Len Idensohn, de leider van de Rhodesische Nationale Partij, stelde dat de enige vraag die Smith moest beantwoorden luidde: „Wanneer nemen de terroristen de macht over?"
Op 12 dec. gaf de ANC in Loesaka een verklaring uit waarin werd opgeroepen tot het houden van de voorgestelde constitutionele conferentie in Londen onder voorzitterschap van de Britse regering. De bereidheid werd uitgesproken tot het openen van onmiddellijke en zinvolle onderhandelingen met de leiders van het Rhodesische Front en met de Britse regering over de de te nemen stappen om onafhankelijkheid op basis van een meerderheidsbewind te bereiken. „Alle vrijheidsstrijders zullen worden geinstrueerd zodra de datum voor de onderhandelingen is vastgesteld, om de gevechten op te schorten. Bisschop Moezorewa lichtte toe dat de betrokken verklaring vóór de boodschap van Smith was opgesteld en dat hem inmiddels verzekerd was dat de gevechten onmiddellijk zouden ophouden.
Op 12 dec. leerden ook Nkomo en Sithole als vrije mannen naar Salisbury terug. Bij die gelegenheid verklaarde bisschop Moezorewa o.a.: „Wij aanvaarden het recht van blanke Rhodesiërs om in Rhodesië te leven en dezelfde rechten en plichten van het burgerschap te hebben als hun mede-Rhodesiërs van de meerderheidsgemeenschap . . ."
(Over de uitvoering van het akkoord en de daarbij opgetreden moeilijkheden wordt in een volgende aflevering bericht.)

Premier Smith (l.) tijdens beraad met premier Vorster, minister P. Botha en minister H. Muller (op de voorgrond) in Zuid-Afrika.

NEDERLAND

CENTRAAL-ECONOMISCH PLAN 1975

Het Centraal Bureau voor de Statistiek publiceerde op 9 april het eerste, inleidende en samenvattende, hoofdstuk van het Centraal-Economische Plan (CEP) voor 1975. Onderstaand een samenvating:

INTERNATIONALE CONJUNCTUUR

De internationale ontwikkeling in 1974 wordt in het CEP in veel opzichten verontrustend genoemd. De prijsstijging in de industriële landen was ongekend groot; voor het hele OESO-gebied bedroeg zij 15%. Verder openbaarden zich betalingsbalansverschuivingen als gevolg van de olieprijsstijging. Ook kan van een stagnatie van de internationale volumeconjunctuur worden gesproken.

Het CEP wijst voor deze ontwikkeling verschillende oorzaken aan: voor een deel is er sprake van een bijna vanzelfsprekende reactie op de vooraf gegane scherpe hausse; de stijging van de olieprijzen had een remmende invloed; tenslotte was het beleid van de meeste regeringen restrictief gericht i.v.m. de bestrijding van de felle inflatie.

Met de zwakke internationale volumeconjunctuur ging een lichte daling van de grondstoffenprijzen gepaard, met uitzondering van de olieprijzen, die monopolistisch worden vastgesteld. Voor de ontwikkelingslanden is dit een ongunstige ontwikkeling; zij ontvangen geringere exportopbrengsten, maar moeten wel de hoge olieprijs betalen.

Voor de OESO-landen betekent het evenwel een vermindering van de inflatoire druk van buitenaf. Door interne factoren — vooral loonstijgingen — blijven de prijzen echter stijgen, zij het in een langzamer tempo: 11% in het OESO-gebied in 1975, zo wordt verwacht.

Naast de scherpe stijging van de prijzen kampen de meeste OESO-landen ook met een groeiende werkloosheid en met betalingsbalanstekorten. Enige tegendruk werd wel gegeven: Nederland en de Bondsrepubliek, met hun gunstige betalingsbalansen, troffen stimulerende maatregelen; België volgde kort later; in de VS staat een stimuleringsprogramma op stapel; Frankrijk kondigde kort geleden stimulerende maatregelen aan. Het Italiaanse beleid blijft echter restrictief, de Japanse begroting 1975-1976 is neutraal en over de consequenties van de Britse begroting kan verschillend worden geoordeeld.

Per saldo doet zich een internationaal stimulerend effect voor, dat enig tegenwicht biedt tegen de onderliggende recessieve tendenties. Deze laatste doen zich voor bij de consumptieve bestedingen, als gevolg van de grote prijsstijgingen, en bij de investeringen, als gevolg van de grote loonstijgingen bij geringe produktiviteitsverhogingen. Eenmaal ingezet, worden recessieve ontwikkelingen versterkt door terughoudendheid van de consument bij stijgende werkloosheid en door pessimisme bij het bedrijfsleven m.b.t. de toekomstige afzet.

Onder deze omstandigheden zijn de vooruitzichten voor de wereldhandel weinig gunstig, waarbij nog komt, dat de ontwikkelingslanden, die geen olie produceren, hun invoer zullen verminderen.

Gunstige invloed op de wereldhandel kan uitgaan van de op gang komende recycling van de oliedollars, hetzij via IMF, OESO en EG, dan wel bilateraal. Bovendien is er sprake van een stimulerende invloed door de sterk groeiende invoer van olieproducerende landen; de stijging wordt geraamd op ong. 50%.

Van belang is ook het feit, dat in vele landen activiteiten t.b.v. de energievoorziening worden ontwikkeld. Voorts valt er internationaal een dalende rentestand waar te nemen. Tenslotte zullen de bedrijven op een gegeven moment dalende voorraden moeten aanvullen en ook dat kan tot herstel van de conjunctuur bijdragen.

Het CEP noemt de toekomstige ontwikkeling moeilijk te voorspellen, maar verwacht niet, dat zich een situatie als in de dertiger jaren zal voordoen.

Anderzijds lijkt een herstel in de loop van 1975 zeer waarschijnlijk niet haalbaar, zelfs al zullen meer landen stimulerende maatregelen treffen. Er verloopt nl. geruime tijd, voordat beleidsmaatregelen hun uitwerking doen voelen.

Voor Nederland betekent dit alles, dat zich geen scherpe daling in de buitenlandse vraag zal voordoen. I.v.m. de nauwe verwevenheid van de Nederlandse economie met die van de Bondsrepubliek en op grond van het stimulerende Westduitse beleid mag voor de tweede helft van 1975 misschien licht herstel van de buitenlandse vraag worden verwacht.

NEDERLANDSE ECONOMIE IN 1974

In het CEP wordt gezegd, dat de eerste helft van 1974 kan worden beschouwd als een nasleep van de voorafgaande internationale hausse, versterkt door anticipaties op verwachte prijsstijgingen en daarmede zeer gunstige mogelijkheden voor de Nederlandse export. In de tweede helft van het jaar werd echter de afzwakking van de buitenlandse vraag duidelijk merkbaar. Het was ook in die fase, dat de vertraging in de binnenlandse conjunctuur zich scherper ging aftekenen.

De investeringen van het bedrijfsleven kwamen in 1974 op een lager peil dan in 1973; weliswaar namen de investeringen in outillage toe, maar voor investeringen in gebouwen gold het tegendeel. Nog sterker werd de bouwactiviteit getroffen door de terugval in de woningbouw. Deze ontstond als reactie op het expansieve beleid in de voorafgaande jaren, hing waarschijnlijk ook samen met de hoog gestegen rentestand en moet — meer structureel — tevens worden gezien in verband met een zekere verzadiging van de woningmarkt nu het kwantitatieve woningtekort meer en meer is teruggedrongen.

Het CEP wijst er op, dat, mede in samenhang met de terugvallende woningbouw, ook het volume van de overheidsinvesteringen aan de lage kant was. Bovendien groeide de particuliere consumptie slechts in beperkte omvang. Als oorzaken voor dit laatste fenomeen worden door het CEP aangewezen de omvangrijke prijsstijging, de hoge marginale belastingtarieven en de terughoudendheid van de consument bij de heersende conjunctuur. Wel bood de belastingverlaging van medio 1974 enig tegenwicht.

Gesteld wordt, dat aldus binnenlandse vraagfactoren en in de tweede helft van 1974 ook de buitenlandse vraag bepalend waren voor de omvang van de produktie. Daarbij waren de produktieresultaten naar bedrijfstak sterk verschillend. Voor aardgas, openbare nutsbedrijven, de metaalnijverheid en de chemische industrie waren zij naar verhouding bijzonder hoog. De produktie in zo uiteenlopende sectoren als de olieraffinage, de kleding- en schoeiselindustrie en de bouwnijverheid liep echter gevoelig terug. De totale produktie van de bedrijven groeide in 1974 met niet meer dan 2% t.o.v. 1973.

Daarmee ging gepaard een overeenkomstige vertraging in de groei van de arbeidsproduktiviteit. Niettemin groeide de arbeidsproduktiviteit meer dan de produktie, hetgeen een verdere daling van de werkgelegenheid en een verscherpte stijging van de geregistreerde arbeidsreserve impliceerde. Deze laatste kwam op een gemiddelde van 143.000, resp. 3,5% van de afhankelijke beroepsbevolking. Sterk was de toeneming van de werkloosheid buiten de randstad; groot was het aandeel hierin van de werknemers in de bouw; opvallend was ook de stijging van de werkloosheid onder de jeugdigen.

Het CEP stelt, dat naast conjuncturele invloeden op de werkloosheid ook structurele factoren van gewicht bleven. Gezegd wordt, dat zonder twijfel deze laatste voor een belangrijk deel in verband kunnen worden gebracht met het verloop van de reële arbeidskosten, die sinds jaren sterk zijn gestegen en daarmede tot een aanzienlijke vermindering van het aantal arbeidsplaatsen hebben geleid.

Prijsstijging consumptie, betalingsbalans op lopende rekening en werkloosheid a)

Land	Prijsstijging 1973 IV — 1974 IV	Saldo lopende rekening 1974	Werkloosheid 1973 IV — 1974 IV	
	%	$ mrd		% b)
Totaal OESO	15	—34		
waaronder:				
Verenigde Staten	12	— 1,5	4,7	6,5
Japan	24,5	— 4,5	1,2	1,6
Verenigd Koninkrijk	18,5	— 8,5	2,2	2,7
West-Duitsland	6,5	9,5	1,4	3,1
Frankrijk	15	— 6	1,9	2,9
Italië	26	— 9	3,1	3,2
België	16	1	2,4	3,3
Denemarken	15	—	2,2	9,3
Nederland	11	2	2,4	3,4

a) Bron: OESO en diverse nationale statistieken.
b) In % van de totale beroepsbevolking, met uitzondering van Denemarken.

Voor een ander deel was van belang, dat in de bouwnijverheid verzadigingspunten werden bereikt met alle gevolgen van dien ook voor de werkgelegenheid in de aan de bouw toeleverende bedrijfstakken. Daarbij wordt opgemerkt, dat de cijfers van de geregistreerde arbeidsreserve een geflatteerd beeld opleveren, doordat meer en meer werknemers, vooral oudere, afvloeien naar de WAO. In 1974 betrof dit 25.000 werknemers.

Ondanks de ongunstiger geworden arbeidsmarktsituatie bedroeg de nominale loonstijging in 1974 15%. Daarmee kwam dit percentage nog iets hoger uit dan in 1973. Dit was vooral een gevolg van de binnenlandse prijsstijging, die op haar beurt sterk onder invloed stond van de stijging van de invoerprijzen; deze laatste werden 35% hoger.

Bij deze kostenverhogingen was de opwaartse druk op de prijzen zeer hoog. De uitvoerprijzen konden, mede dankzij de samenstelling van het uitvoerpakket, met bijna 30% worden verhoogd. De verslechtering van de ruilvoet als gevolg van de stijging van de prijzen van olie en andere ingevoerde grondstoffen viel daardoor nog mee.

Gegeven de kostenstijgingen viel ook het consumptieprijspeil niet tegen. Mede onder invloed van het gevoerde prijsbeleid steeg dit met niet meer dan 10%.

Opvallend noemt het CEP het verloop van de arbeidsinkomensquote (zie tabel). Er is, aldus het CEP, aanleiding om uit de arbeidsinkomensquote voor het bedrijfsleven als geheel enkele sectoren te elimineren, zoals b.v. de aardgasexploitatie, waarvan de opbrengsten grotendeels aan de overheid toevallen. De quote, die dan resulteert, laat sinds het begin van de zestiger jaren een scherp opwaartse trend zien. In 1974 werd het zeer hoge peil van 90% bereikt. Dit percentage doet vermoeden, dat het netto-kapitaalrendement vóór belasting in 1974 niet meer dan 4% bedroeg, te vergelijken met 9% bij het begin van de jaren zestig. De conclusie moet volgens het CEP zijn, dat het bedrijfsleven gemiddeld — en sterker nog waar de 90% werd overschreden — in een zeer kwetsbare positie is komen te verkeren. Kwetsbaar ook in die zin, dat de trend in de arbeidsinkomensquote tot een voortdurend groter beroep op externe financieringsmiddelen leidde.

Voor een deel kan de stijging van de arbeidsinkomensquote worden toegeschreven aan de veranderingen, die zich in de Nederlandse concurrentiepositie t.o.v. het buitenland hebben voorgedaan. Gedurende de zestiger jaren en ook in het meer recente verleden — toen vooral als gevolg van de aanhoudende appreciatie van de gulden sinds 1971 — namen de loonkosten per eenheid produkt in het binnenland sterker toe dan in het buitenland. Prijsconcurrentie door concurrerende invoer (dan wel uitvoer) kan dan tot gevolg hebben, dat de binnenlandse kostenstijgingen niet volledig in de afzetkosten kunnen worden doorberekend, met alle gevolgen van dien voor de winstposities, en dus voor de arbeidsinkomensquote.

In dit licht beschouwd, aldus het CEP, valt het op, dat het volume-aandeel van de Nederlandse uitvoer in de wereldhandel gedurende de laatste jaren, tot in 1974, kon worden vergroot. Ook wanneer correcties worden aangebracht voor aardgas en wederuitvoer luidt de conclusie, dat het volumeaandeel kon worden gehandhaafd.

In 1974 leverde de Nederlandse uitvoer een positieve bijdrage tot de lopende rekening van de betalingsbalans. Daarnaast verliep de dienstenbalans gunstig en was het volume van de invoer — in samenhang met de achterblijvende binnenlandse bestedingen — aan de lage kant. De ruilvoetverslechtering van bijna ƒ 3 mrd kwam daardoor in het saldo op de lopende rekening slechts voor een beperkt deel tot uitdrukking. In 1974 resulteerde toch nog een overschot van ƒ 4 mrd (1973: ƒ 5 mrd).

Samengevat, zegt het CEP, komt 1974 naar voren als een jaar, waarin de Nederlandse economie de vergelijking met andere industriële landen goed kan doorstaan. Toch zijn er wel zwakke plekken aan te wijzen. De gegevens omtrent de geregistreerde arbeidsreserve bieden qua niveau en verloop een geflatteerd beeld van de feitelijke gang van zaken. De voortgezette appreciatie van de gulden droeg bij tot de relatief geringe prijsstijging in Nederland, maar leidde ook tot een niet onbelangrijke teruggang in de concurrentiepositie. Tenslotte zijn de trend en de huidige stand van de arbeidsinkomensquote van dien aard, dat kritische grenzen voor rendement en mogelijk financieringsstructuur zijn bereikt en veelal zelfs overschreden.

VERWACHTINGEN VOOR 1975

De perspectieven voor 1975 worden beheerst door het verloop van de internationale conjunctuur enerzijds en het binnenlandse beleid, zoals uiteengezet in de miljoenennota (pag. 612/2 e.v. - 1974), het aanvullende programma van nov. vorig jaar (pag. 792/3 e.v. - 1974) en de werkgelegenheidsnota (pag. 150/2 e.v. - 1975) anderzijds.

De internationale recessie wettigt de conclusie, dat de verwachtingen voor de export niet hoog gespannen kunnen zijn. Aan de andere kant heeft de recessie tot gevolg, dat de internationale prijzen van grondstoffen — met uitzondering van olie — verder zullen dalen. De prijzen van eindprodukten zullen blijven stijgen. Per saldo daalt echter de prijsstijging vanuit het buitenland tot 3% (1974 35%). Nadeel van deze ontwikkeling is, dat de Nederlandse concurrentiepositie wordt geschaad.

Het binnenlandse beleid is, in feite reeds vanaf maart vorig jaar (pag. 197/2 e.v. - 1974), op ondersteuning resp. stimulering van de economie gericht. Dit beleid omvat vier hoofdelementen: verlaging van de loon- en inkomstenbelasting vooral voor lagere inkomens en speciaal voor zelfstandigen, fiscale stimulering van investeringen, verlaging van de sociale lasten via verschuiving naar de rijksbegroting, en stimulering van de bouwactiviteit.

De lastenverlichting voor 1975 — voor een deel als tijdelijk bedoeld — kan worden becijferd op ƒ 3,7 mrd. Daarbij is echter geen rekening gehouden met de binnenlandse prijsverhoging van aardgas ad ƒ 1,9 mrd. Dat levert een netto-lastenverlichting op van ƒ 1,8 mrd — bijna 1% van het nationale inkomen.

De stimulering van de bouwactiviteit kan niet verhinderen dat de investeringen in de woningbouw teruglopen; wel wordt die daling tot 9% beperkt. Bij ongewijzigd beleid zouden ook de overheidsinvesteringen dalen. Het pakket van nov. vorig jaar en de werkgelegenheidsnota voorzien echter in extra-overheidsuitgaven voor de bouw tot een bedrag van ƒ 1 mrd. Dit bedrag zal in 1975 niet geheel kunnen worden besteed; een deel zal naar 1976 overlopen. Al bij al mag een volumestijging van de overheidsinvesteringen met 8% worden verwacht, te vergelijken met dalingen van gemiddeld 8% in de voorafgaande jaren (zie tabel met kerngegevens).

Ondanks het op stimulering gerichte beleid zullen toch zwakke volumebewegingen kenmerkend zijn voor het beeld van de Nederlandse economie in 1975. Oorzaken daarvoor zijn de internationale recessie, de dalende woningbouw en de lage rendementen, waardoor de bedrijfsinvesteringen worden gedrukt.

Verwacht wordt, dat het afzetvolume van bedrijven in 1975 met 1% stijgt. Dit is het gevolg van de volgende verwachte ontwikkelingen:

De particuliere bestedingen zullen met 4% groeien, mede als gevolg van de belastingverlaging;

De bedrijfsinvesteringen zullen hoogstens gelijk blijven aan het niveau van 1974. Wel nemen de investeringen in de chemie en de mijnbouw (energie) nog toe, maar elders zullen zij teruglopen, vooral voor wat betreft investeringen in gebouwen;

de overheidsinvesteringen groeien met 8% en de materiële overheidsconsumptie neemt toe met 11%;

het uitvoervolume zal niet groeien in samenhang met de ontwikkeling van de wereldhandel; daarbij is uitgegaan van de optimistische veronderstelling, dat het Nederlandse volume-aandeel in de wereldhandel ten naaste bij kan worden gehandhaafd, ondanks de verslechtering in de concurrentiepositie.

De hierbij gepaard gaande uitbreiding van de produktie zal nauwelijk 1% bedragen. Naar bedrijfstakken zal het beeld minder gedifferentieerd zijn dan in 1974. Opvallend is alleen, dat de bouwproduktie lager zal zijn dan in 1974.

Voor de tweede helft van 1975 wordt enig herstel van de afzet verwacht als gevolg van de stimulerende maatregelen van de Nederlandse en de Westduitse regeringen. Mede als gevolg van nieuwe voorraadvorming zal deze stijging haar weerslag vinden in de produktie en daarmee in de werkgelegenheid. De stijging van de werkloosheid zou in de tweede helft van 1975 geringer kunnen worden. Voor de eerste helft van het jaar wordt een gemiddelde werkloosheid van 185.000 manjaren verwacht; voor de tweede helft is de verwachting een gemiddelde van 190.000 manjaren. Deze cijfers zijn tamelijk speculatief, aangezien verondersteld wordt, dat de invloed van de zwakke internationale conjunctuur voor een belangrijk deel nog moet komen. Bovendien zijn de cijfers geflatteerd, want er is weer een om-

Tabel arbeidsinkomensquote a)

	1960	1970	1971	1972	1973	1974	1975
				%			
Totaal bedrijven	69,6	79,3	80,7	78,8	79,3	81,9	81,2
Idem, zonder mijnbouw, openbare nutsbedrijven en woningexploitatie	71,5	83,2	85,0	83,8	84,8	88,5	90,0

a) Loonaandeel in de produktie van bedrijven tegen factorkosten, inclusief toegerekend loon van zelfstandigen.

KERNGEGEVENS 1972-1975

	1972	1973	1974	1975
	mutaties t.o.v. voorafgaande jaar in %			
Veronderstellingen				
Externe data				
Volume wereldinvoer (herwogen)	10	11,5	2,5	0
Invoerprijspeil (in gld)	— 0,5	7,5	35	3
Concurr. uitvoerprijspeil (in gld)	0	4,5	18	5
Loonkosten per eenheid produkt in de verwerkende industrie in het buitenland (in gld)	1,5	2	7,5	7
Effectieve koers van de gulden t.o.v. de concurrentie op buitenlandse markten	2,5	5,5	6	4,5d)
t.o.v. de leveranciers	1,5	3	4,5	3 d)
Overige veronderstellingen				
Loonsom per werknemer in bedrijven	12,5	14,5	15	12,5
Waarde materiële overheidsconsumptie	7	9,5	20	22,5
Waarde overheidsinvesteringen	— 1,5	3,5	4,5	18
Volume investeringen in woningen	14	4	—13	— 9,5
Arbeidstijdverkorting (zonder overwerk)	1	1,5	2	2
Liquiditeitsquote a) (ultimo)	32,5	35,5	38	38
Resultaten				
Volume particuliere consumptie	3,5	2	3	4
Volume bruto investeringen bedrijven (excl. woningen)	— 5,5	11,5	— 2	0
Volume materiële overheidsbestedingen b) (w.o. investeringen)	— 5,5 (—11)	— 3,5 (—6)	— 1 (—7,5)	10 (8)
Volume goederenuitvoer	12,5	14	4,5	0
Volume goedereninvoer	6	13	0,5	1
Volume bruto nationaal produkt	4	4,5	2	1
Produktievolume in bedrijven	4,5	4,5	2	1
Prijspeil particuliere consumptie	8,5	9	10	9,5
Prijsindex gezinsconsumptie (werkn. gezinnen)	8	8	9,5	8,5
Prijspeil goederenuitvoer	1	6,5	28,5	6
Arbeidsproduktiviteit in bedrijven (incl. zelfstandigen)	6	5	2,5	2
Loonkosten per eenheid produkt in de verwerkende industrie	5	8	11,5	9,5
Reëel vrij beschikbaar inkomen (modale werknemer)	3	1,5	2,5	3,5
	NIVEAUS			
Saldo lopende rekening van de betalingsbalans (mrd gld)	3,7	4,9	4	5
Voorraadvorming (mrd gld)	1,5	3	2,8	0,8
Werkloosheid (1.000 personen)	115	117	143	185 à 190
Arbeidsinkomensquote	78,8	79,3	82	81
Besparingen a)	20,7	22,1	19	17
Belastingdruk a)	30,2	30,5	30,9	30,3
Sociale premiedruk a)	16,8	18,4 c)	19,8 c)	19,8

a) In % van het netto nationaal inkomen tegen marktprijzen.
b) Omvat overheidsinvesteringen en -consumptie (excl. lonen en salarissen).
c) Incl. opslag t.b.v. Fonds Voorheffing Pensioenvoorziening.
d) Op basis van de koersverhoudingen in de maand maart.

vangrijke afvloeiing van werknemers naar de WAO aangenomen.
Mogelijk is de raming van de werkloosheid nog onderschat i.v.m. de mogelijke neiging op de factor arbeid te gaan besparen op grond van het hoge niveau van de arbeidsinkomensquote.
De loonkostenstijging voor 1975 wordt op 12,5% geraamd (1974 15%).
Voor deze 12,5% wordt uitgegaan van:
2% initiële loonstijging, zoals in de reeds afgesloten CAO's algemeen is overeengekomen;
een geringe incidentele looncomponent in samenhang met de lage winsten en hoge werkloosheid;
dalende grondstoffenprijzen op de internationale markten en teruglopende vrachttarieven, die de binnenlandse prijsbeweging doen afzwakken met de gunstige consequenties van dien voor de omvang van de loonindexering later in het jaar.
Bij de prijzen wordt een stijging verwacht van 9,5% voor de totale consumptie (1974 10%) en van 8,5% voor de gezinsconsumptie (1974 9,5%)
Gesteld wordt, dat de prijsstijging mogelijk wordt onderschat, aangezien van de hoge arbeidsinkomensquote van 1974 een sterke opwaartse druk op de prijzen uitgaat.
De arbeidsinkomensquote zal in 1975 voor het bedrijfsleven als geheel op een minder hoog niveau komen dan in 1974. Dat is een gevolg van de toename van de aardgasopbrengsten met een bedrag van ruim *f* 3,5 mrd. Wordt de arbeidsinkomensquote voor sectoren als aardgas gecorrigeerd, dan resulteert toch weer een percentage van 90.
Een gevolg van dit hoge percentage is tevens, dat de particuliere besparingen in 1975 t.o.v. het nationale inkomen op een laag peil blijven.
Na de scherpe terugslag in 1974 als gevolg van de verslechtering van de ruilvoet zullen de besparingen van het bedrijfsleven in 1975 enig herstel te zien geven, mede als gevolg van de lastenverlichting, voortvloeiend uit het overheidsbeleid.
Verwacht wordt, dat de besparingen uit looninkomen zullen dalen als gevolg van het op verkleining van inkomensverschillen gerichte beleid.
De besparingen van de overheid zullen in 1975 t.o.v. het nationale inkomen gevoelig dalen. Oorzaken zijn de stimulering van de particuliere bestedingen, de lastenverlichtingen en de achterblijvende belastingopbrengsten als gevolg van de zwakke conjunctuur.
Het financieringstekort van de overheid zal *f* 4,5 mrd bedragen. Dit betekent niet, dat er van overbesteding sprake zal zijn. Er staat nl. een verwacht overschot op de lopende rekening van de betalingsbalans van *f* 5 mrd tegenover. Als gevolg van de dalende grondstoffenprijzen en de stijging van de uitvoerprijzen van het aardgas is er sprake van een grote verbetering van de ruilvoet; de bijdrage van het aardgas alleen hieraan is *f* 1,5 mrd — even veel als de verslechtering in 1974 bedroeg.

CONCLUSIES

In de slotbeschouwing wordt gezegd, dat het beeld voor 1975 voor een belangrijk deel wordt bepaald door de vertraging in de internationale conjunctuur. Daarnaast openbaren zich bepaalde trends in de binnenlandse economie, die als verontrustend kunnen worden aangemerkt. Sinds 1965 is de geregistreerde arbeidsreserve, los van conjuncturele fluctuaties, voortdurend toegenomen. Daarbij waren vraagfactoren in het geding, zoals een geringe activiteit in de bouw. Groter evenwel was de invloed van de stijging der reële arbeidskosten, waardoor het tempo, waarin arbeidsplaatsen verloren gingen, te hoog was.
Een ander kenmerk van de ontwikkeling in het verleden is de achteruitgang van de internationale concurrentiepositie van de Nederlandse economie, sinds 1971 vooral onder invloed van de appreciatie van de gulden. Gedeeltelijk in samenhang daarmee liep de arbeidsinkomensquote voortdurend hoog op tot een peil, dat in 1974 en 1975 kritische grenzen overschrijdt.
Het beleid dient daarom op ombuiging van de geconstateerde ontwikkelingen gericht te zijn. Het huidige beleid doet daaraan recht, maar het dient gedurende enige jaren te worden gecontinueerd met — bij een gunstiger internationale conjunctuur — minder accent op vraagstimulering.
In de prognose voor 1975 ligt enige aantrekking van de conjunctuur besloten, een ontwikkeling, die via een gericht beleid op de middellange termijn kan worden ondersteund. Anderzijds kunnen de verwachtingen niet te hoog worden gesteld; daarvoor is de ombuiging van trends een te geleidelijk proces; daarvoor lijkt ook de kans op een snel en uitgesproken herstel van de internationale conjunctuur onder de gegeven omstandigheden te klein. (Ministerie van economische zaken)

BELGIË

SPREIDING OVERHEIDSDIENSTEN

Minister Vandekerckhove (hervorming van de instellingen) heeft einde maart bij de Vlaamse Gewestraad een beleidsnota ingediend betreffende de spreiding van de overheidsdiensten. Het gaat inzonderheid om de externe, geografische deconcentratie van diensten en ambtenaren, thans werkzaam te Brussel, die naar de provincies zouden worden overgeheveld. De beleidsnota herinnert eraan dat reeds voor de Tweede Wereldoorlog aangedrongen werd op deconcentratie (o.m. door het Studiecentrum voor de hervorming van de staat) en dat ook daarna in diverse studiegroepen en (sedert 1965) in alle regeringsverklaringen voor de spreiding gepleit werd.

De minister haalt volgende argumenten voor de deconcentratie aan:

— het administratieve dossier komt dichter bij de bevolking en wordt vlugger afgehandeld;

— de pendel naar de hoofdstad (die de Spoorwegen zwaar belast en voor ten minste 1 mrd fr bijdraagt tot het tekort van de maatschappij) wordt afgezwakt;

— de Brusselse agglomeratie kan ontzwellen;

— in bepaalde achtergebleven streken komen er nieuwe arbeidsplaatsen.

De nota erkent dat moeilijkheden zullen rijzen, o.m. wat de huisvesting van de administratie in de provincie betreft, maar herinnert eraan dat het Rijk thans jaarlijks 1,4 mrd fr uitgeeft voor het huren van kantoorruimte in Brussel. De beleidsnota wordt aangevuld door een vijftal bijlagen, o.m. met documentatie over de reisweg van de dossiers en de pendelstatistieken. Vandekerckhove stelt de oprichting voor van een ministerieel Bureau Spreiding Overheidsdiensten voor de verdere uitwerking van zijn plan. De beleidsnota zal door de Gewestraad worden besproken.

AMBTENAREN

De telling 1974 van het overheidspersoneel leverde de volgende uitslag op:

ministeries	76.934
rechterlijke macht	7.139
leger	49.793
rijkswacht	14.690
gemeenten en provincies	137.138
onderwijs	245.629
parastatalen	175.202
wetgevende macht	1.034

(Bron: Mededeling van de staatssecretaris voor het openbaar ambt.)

NOORD-AMERIKA

VERENIGDE STATEN

WET OP HULP AAN HET BUITENLAND AANGENOMEN, MILITAIRE STEUN AAN TURKIJE STOPGEZET

President Ford ondertekende op 30 december 1974 in Vail (Colorado) de wet op de buitenlandse hulp voor het begrotingsjaar 1974-'75.

De wet voorzag in hulp aan het buitenland ten bedrage van $ 2697 mln, dat is $ 554,9 mln minder dan de administratie aan het Congres had gevraagd.

Van dit bedrag is $ 288 mln bestemd voor ontwikkelingshulp, $ 1277 mln voor economische hulp, $ 1005 mln voor militaire hulp, $ 100 mln voor het speciale fonds voor het Midden-Oosten en $ 25 mln voor hulp aan Portugal en zijn vroegere Afrikaanse koloniën.

De president verklaarde dat hij de wet met de nodige reserves ondertekende, vanwege de „talrijke en gedetailleerde beperkingen op de hulp aan Indo-China" en de restricties voor de hulp aan Turkije (zie hierna).

Ook speet het de president dat het bescheiden militaire hulpprogramma voor Chili was stopgezet.

De president had ook kritiek op de door het Congres aangebrachte bepaling dat voor het lopende begrotingsjaar niet meer dan 30% van de voedselhulp mag worden aangewend voor landen die niet het zwaarst door voedseltekorten worden getroffen.

De president zei dat deze bepaling de flexibiliteit van de VS om op willekeurige wijze bevriende landen te helpen onnodig trof.

Beperkingen van het Congres

De belangrijkste beperkingen die het Congres op het oorspronkelijk aangevraagde bedrag heeft aangebracht, waren:

$ 46 mln in de voedselhulp ($ 546 mln aangevraagd); $ 323 mln voor hulp bij de opbouw in Indo-China ($ 940 mln gevraagd);

$ 25 mln voor het noodfonds ($ 30 mln gevraagd), het Congres bepaalde echter wel dat $ 40 mln moet worden uitgetrokken voor hulp bij hongersnoden en andere rampen, waarvan $ 25 mln bestemd is voor hulp aan de vluchtelingen op Cyprus;

$ 385 mln in de gegarandeerde militaire hulp ($ 985 mln gevraagd);

$ 150 mln voor kredieten voor de verkoop van militaire goederen aan het buitenland ($ 555 mln gevraagd).

Voor een aantal posten kende het Congres meer geld toe dan waarom de administratie had verzocht en met name voor algemene financiële steun ($ 660 mln i.p.v. $ 385 mln), voor bevolkingspolitiek en gezondheidszorg ($ 165 mln i.p.v. $ 145 mln) en voor internationale organisaties ($ 165 mln i.p.v. $ 154 mln).

Bepalingen militaire hulp, hulp aan Turkije voorlopig stopgezet

De voornaamste bepalingen voor de militaire hulp aan het buitenland waren:

De militaire hulp en wapenverkopen aan Turkije worden stopgezet totdat de president overtuigend kan aantonen dat Turkije zich houdt aan de voorwaarden die aan deze hulp is verbonden en substantiële vooruitgang maakt met een regeling van de kwestie Cyprus. De president mocht de hulp tot 5 februari 1975 voortzetten als hij van mening was dat onmiddellijke stopzetting een regeling voor Cyprus zou bemoeilijken en als Turkije zich hield aan de wapenstilstand en afzag van verdere troepenversterkingen op Cyprus.

De militaire hulp aan Turkije is een controversiële zaak waarbij, evenals dat het geval is bij de additionele militaire hulp aan Cambodja en Zuid-Vietnam, het Congres en de administratie lijnrecht tegenover elkaar staan.

Op 17 oktober 1974 wisten Congres en president elkaar te vinden in een compromis over de militaire hulp, nadat aanvankelijk het Congres alle militaire hulp aan Turkije had willen stopzetten. Volgens het compromis mocht de president de hulp tot 10 december voortzetten (pag. 744/2-'74).

Voordat dit mandaat afliep, hield het Congres zich weer met de zaak bezig, en wel op 4 december. Toen werd een amendement aangenomen van de Democratische senator Eagleton dat stelde dat de militaire hulp opgeschort zou worden tenzij de president overtuigend kon aantonen dat Turkije zich hield aan de bepalingen van de wet op de buitenlandse hulp en vooruitgang werd gemaakt op de weg naar vrede in Cyprus.

Senator Hubert Humphrey diende hierop een amendement in dat de president tot midden februari de tijd wilde geven de hulp voort te zetten. Het Huis van Afgevaardigden hield zich ook met de zaak bezig. Daar werd op 11 december een amendement van afgevaardigde Benjamin Rosenthal aangenomen dat de president tot 30 juni 1975 de tijd wilde geven de hulp voort te zetten.

Op 17 december bereikten Huis en Senaat een compromis dat inhield dat de president tot 5 februari zijn hulp mocht voortzetten; kon hij op die datum niet overtuigend aantonen dat werkelijke vooruitgang was gemaakt op de weg naar een regeling van de kwestie-Cyprus dan werd de hulp stopgezet.

Op 5 februari werd de militaire hulp aan Turkije gestaakt.
Daags daarvoor had minister Kissinger verklaard dat met ingang van middernacht alle hulp aan Turkije zou worden stopgezet omdat het Congres zulks wenste. Kissinger sprak in dit verband van een tragedie. De stap zou de onderhandelingen over Cyprus niet begunstigen en leidde bovendien tot een verzwakking van de defensie van het Westen. De minister zei dat hij nog contact met leidende figuren in het Congres over de zaak zou opnemen en zou pogen een oplossing te vinden.
Ook het Witte Huis gaf een scherpe verklaring uit waarin werd gesteld dat de militaire hulp die Turkije ontving niets te maken had met de kwestie-Cyprus, maar gegeven werd omdat Turkije een strategisch belangrijke stelling in het Middellandse Zeegebied inneemt.
Inmiddels heeft het Congres initiatieven ondernomen om de hulp aan Turkije te hervatten.
Op 26 februari werd bij de Senaat een wet ingediend, gesteund door de senatoren Hugh Scott (Rep.), Mike Mansfield (Dem.), John Sparkman (Dem.) en John Stennis (Dem.).
De Senaatscommissie voor buitenlandse zaken plaatste zich op 27 maart met 9 tegen 5 stemmen achter het voorstel.
In de loop van april zal het Congres zich opnieuw met de zaak bezighouden.

Andere bepalingen t.a.v. militaire hulp luidden:

- Het Congres wil dat de bedragen uitgetrokken voor de zgn. gegarandeerde militaire hulp zo spoedig mogelijk worden teruggebracht.

- Het plafond van het bedrag voor militaire hulp en verkoop aan Latijns-Amerikaanse landen wordt opgeheven en de president krijgt opnieuw de bevoegdheid het plafond van $ 40 mln voor de Afrikaanse landen opzij te zetten.

- Het totale bedrag voor militaire hulp aan Zuid-Korea wordt beperkt tot $ 145 mln, maar kan tot $ 165 mln verhoogd worden als de president het Congres kan aantonen dat er in Korea substantiële vooruitgang wordt gemaakt in het naleven van de internationale maatstaven van de mensenrechten.

- De wet bracht ook plafonds aan voor de uitgaven voor verschillende landen en gebieden:

$ 617 mln voor de naoorlogse opbouw van Indo-China;
$ 449,9 mln voor economische hulp aan Vietnam;
$ 377 mln voor hulp aan Cambodja, waarvan $ 200 mln voor militaire steun, $ 100 mln voor economische steun en $ 77 mln voor speciale hulpprogramma's;
$ 70 mln in totaal voor hulp aan Laos, waarvan $ 30 mln voor militaire hulp en $ 40 mln voor economische bijstand;
$ 25 mln voor hulp aan Chili die echter niet voor militaire bijstand mag worden gebruikt en $ 50 mln voor India.
Andere belangrijke beperkingen die het Congres in het oorspronkelijke voorstel heeft aangebracht zijn: er mag geen geld worden uitgetrokken voor de CIA voor zgn. geheime acties in andere landen tenzij de president het Congres kan aantonen dat deze acties noodzakelijk zijn voor de nationale veiligheid.
De president dient veiligheidssteun aan buitenlandse regeringen die voortdurend de mensenrechten schenden aanzienlijk te beperken of zelfs stop te zetten.
Er mag geen geld uitgetrokken worden voor de UNESCO totdat deze organisatie haar betrekkingen met Israël weer normaliseert.
Voedselhulp aan landen die niet ernstig door voedsel- en brandstofgebrek worden getroffen mag niet meer dan 30% van het totaal hiervoor uitgetrokken bedrag zijn.
(USIS-bulletin)

FORD'S REDE OVER DE BUITENLANDSE POLITIEK VAN DE VS

Op 10 april heeft president Ford het Congres zijn plannen inzake de buitenlandse politiek van de VS voorgelegd (zie pag. 225 e.v.). Veel aandacht besteedde hij daarbij aan de militaire, economische en humanitaire hulp aan de bedreigde regimes in Cambodja, Laos en Zuid-Vietnam.
President Fords rede bevatte een voorstel om Saigon bijna $ 1 mrd aan hulp te verlenen — $ 722 mln militaire hulp en $ 250 mln economische en humanitaire hulp —. Tevens vroeg hij om een wetswijziging die hem bevoegdheid moet geven Amerikaanse strijdmachten te laten terugkeren naar Indo-China „voor het geval het ergste gaat gebeuren", zij moeten dan een massale evacuatie organiseren van de Amerikanen aldaar en ook van die Zuidvietnamezen die represailles van de revolutionairen te vrezen hebben.
De assistent-fractieleider van de Democratische senatoren. Robert Byrd (West-Virginia), zei na de rede van de president voorstander te zijn van wetgeving die het evacueren van Amerikanen uit Zuid-Vietnam mogelijk moet maken. Maar deze troepen te gebruiken voor het evacueren van grote aantallen Zuidvietnamezen „zou betekenen dat wij ons in een zeer, zeer gevaarlijke situatie zouden begeven, omdat zij in geheel Zuid-Vietnam zouden kunnen worden ingezet, en de volgende stap kan dan zijn dat we weer helemaal in die oorlog terug zijn".
Senator Henry Jackson (Washington), de invloedrijke Democraat zegt over Fords voorstel voor militaire hulp: „Het is dood. Ik ken niemand aan de Democratische kant die het zal steunen. Ford vraagt om het heropenen van de oude verdeeldheid die we net overwonnen hadden. Ik hoop dat hij zal afzien van een confrontatie met het Congres."
John Stennis, de Democraat uit Mississippi die de Senaatscommissie voor de strijdkrachten voorzit, was verrast over de omvang van Fords verzoek, en zei: „Ik heb dat getal ($ 722 mln) nog niet eerder gehoord".
John McClellan, de Democratische voorzitter van de Senaatscommissie voor de financiële toewijzingen twijfelt er zeer sterk aan dat de Senaat enige militaire hulp zal voteren. De meerderheid zou er nog voor geweest zijn als er nog een kans was dat er enig gunstig effect van uit zou gaan. Maar verdere militaire bijstand kan alleen maar de oorlog verlengen of de uiteindelijke communistische overwinning uitstellen".
De onafhankelijke senator uit Virginia, Harry Byrd, een conservatief die lange tijd de Amerikaanse interventie in Vietnam gesteund heeft, gelooft dat Fords voorstellen geen kans maken. Voordat hij over wapenzendingen wil stemmen wil hij verzekeringen hebben dat die wapens niet weer in handen zullen vallen van de communisten, zoals dat gebeurd is met het materieel ter waarde van $ 1 mrd dat de Zuidvietnamezen op de vlucht hebben achtergelaten.
De Democraten Humphrey en Randolph zeiden de verzoeken om humanitaire hulp te zullen steunen, maar noemden de verzoeken om militaire hulp „onrealistische" en „niet de wil van het Amerikaanse volk weerspiegelend".
Republikeinse leiders als afgevaardigde Rhodes, senator Scott en vicepresident Rockefeller uitten waardering voor Fords rede, maar ook in hun woorden klonk twijfel door over de haalbaarheid van de voorstellen.

Reacties Zuid-Vietnam

Saigons regeringswoordvoerder zei nog dat zijn land de aangekondigde hulp „snel nodig" heeft. Oppositieleider Tran van Tuyen in de Zuidvietnamese assemblee vond echter:

„De Amerikaanse hulp is logisch. Maar er is iets heel anders dat we nodig hebben — een diplomatieke poging om de oorlog te beëindigen. De militaire verliezen zijn veroorzaakt door slecht militair leiding geven. Als er geen veranderingen komen en geen echt leiderschap, zal hulp niet veel helpen."
Uit Fords' rede citeren wij het volgende:

(...) We gaan uit van een solide basis. Wij blijven nauw samenwerken met de grote industriële democratieën in Europa, Noord-Amerika en Japan, met een grotere mate van overleg en rechtvaardigheid dan ooit tevoren.
Met de Sowjet-Unie zijn we nu tot een stabielere, hoewel nog steeds concurrerende positie gekomen. We beginnen de spiraal van strategische nucleaire wapens in bedwang te krijgen. Na twintig jaar wederzijdse verwijdering hebben we nu een historisch begin van de betrekkingen met de Volksrepubliek China. (...)
We zijn een nieuwe dialoog begonnen met Zuid-Amerika om tot een gezondere samenwerking te komen. We zijn bezig een nauwere samenwerking met de landen van Afrika te ontwikkelen. We hebben de internationale leiding over de belangrijke nieuwe kwesties in onze wereld waar we toch van elkaar afhankelijk zijn. Deze kwesties zijn bijvoorbeeld energie, voedsel, milieu en zeerecht. (...)

Zuid-Vietnam

Een grote tragedie is onze vrienden in Vietnam en Cambodja ten deel gevallen....
De kansen op een duurzame vrede na de laatste Amerikaanse gevechten hebben Vietnam in 1973 twee in het openbaar uitgesproken uitgangspunten gegeven:
Ten eerste, dat de VS zo nodig de voorwaarden van de Parijse Akkoorden die twee jaar daarvoor waren getekend zou helpen ondersteunen, en ten tweede dat de VS afdoende economische en militaire steun zouden geven aan Zuid-Vietnam. (...)
Vanaf het moment dat de Noordvietnamezen de Parijse Akkoorden ondertekenden, hebben zij systematisch het staakt-het-vuren geschonden evenals andere voorzieningen van de overeenkomst...
De VS — verscheurd als ze waren door tien jaar oorlog — waren niet in staat iets aan deze situatie te doen. We hebben onszelf wettelijk de mogelijkheid ontnomen om de overeenkomst kracht bij te zetten, en gaven op deze manier aan N.-Vietnam het zelfvertrouwen om deze overeenkomst straffeloos te overtreden.
Daarna verminderden we onze economische hulp en onze wapenleveranties aan Zuid-Vietnam.
Ten slotte gaven we onze toenemende tegenzin te kennen om welke steun dan ook te geven aan het land dat voor zijn leven vocht.
Aangemoedigd door deze ontwikkelingen begonnen de Noordvietnamezen de laatste maanden zelfs hun reservetroepen naar Zuid-Vietnam te sturen. Achttien divisies, vrijwel hun gehele leger, zijn nu in Zuid-Vietnam. De regering van Zuid-Vietnam, die niet zeker was van verdere Amerikaanse steun, beval overhaast een strategische terugtocht naar beter te verdedigen posities.
Deze bijzonder moeilijke manoeuvre, waartoe zonder overleg werd besloten, werd slecht uitgevoerd, belemmerd door horden vluchtelingen, en leidde dan ook tot paniek. De resultaten zijn op een pijnlijke manier zichtbaar en zijn diep ontroerend....
Wat betreft Noord-Vietnam doe ik een beroep op Hanoi — en ik verzoek het Congres zich aan te sluiten bij dit beroep — om onmiddellijk de militaire operaties te staken en de voorwaarden van de Parijse Akkoorden in acht te nemen. De Verenigde Staten verzoeken de ondertekenaars van de Parijse Conferentie dringend hun plicht te doen en hun invloed aan te wenden om de gevechten te stoppen en de Akkoorden van 1973 na te komen.
Hiertoe zijn diplomatieke brieven verstuurd aan alle deelnemers aan de Parijse Conferentie, met inbegrip van de Sowjet-Unie en de Volksrepubliek China.
De situatie in Zuid-Vietnam en Cambodja is op een kritiek punt aangeland dat onmiddellijke en positieve besluiten van deze regering noodzaakt....
Ik heb een volledig rapport ontvangen van generaal Weyand, die ik naar Vietnam gezonden heb om de situatie te taxeren. Hij bericht dat de huidige militaire situatie kritiek is, maar dat Zuid-Vietnam voortgaat met zichzelf te verdedigen met alle beschikbare middelen.
Hij is echter van mening dat, als hun verdedigingsplan enige kans van slagen zou hebben, Zuid-Vietnam dringend $ 722 mln extra nodig heeft in de vorm van speciale wapenhulp uit de VS. Naar mijn oordeel biedt de stabilisatie van de militaire situatie de beste mogelijkheden voor een politieke oplossing. (...)
Ik denk ook aan onze verhouding tot de rest van de wereld en vooral aan onze toekomstige betrekkingen met de vrije landen van Azië. Deze volken moeten geen moment denken dat de VS hun handen van hen aftrekken of van plan zijn hen aan agressie prijs te geven.
Ik heb daarom geconcludeerd dat het in het nationale belang van de Verenigde Staten is dat wij voortgaan zowel militaire als humanitaire hulp te geven aan de Zuidvietnamezen. (...)
Ik vraag het Congres om zonder uitstel $ 722 mln toe te wijzen voor militaire noodhulp en een beginsom van $ 250 mln voor economische en humanitaire hulp voor Zuid-Vietnam.
De toestand in Zuid-Vietnam verandert snel en de behoefte aan onmiddellijke voedselhulp, medicijnen en vluchtelingenhulp neemt toe...
Ik verzoek het Congres onmiddellijk zijn beperkingen op het gebruik van Amerikaanse strijdkrachten in Zuidoost-Azië te wijzigen met het begrensde doel Amerikaanse levens te beschermen door evacuatie te verzekeren wanneer dit noodzakelijk mocht worden.
Ik vraag ook prompte herziening van de wet om die Vietnamezen daarbij te betrekken tegenover wie wij een bijzondere verplichting hebben en wier levens in gevaar kunnen komen te verkeren, mocht het ergste gebeuren.

Cambodja

In Cambodja is de toestand tragisch. De VS en de Cambodjaanse regering hebben ieder grote krachtsinspanningen gedaan — gedurende een lange periode en via vele kanalen — om aan het conflict een eind te maken. Maar door hun militaire successen, gestage ondersteuning van buitenaf en Amerikaanse wettelijke restricties, heeft de communistische kant geen belangstelling getoond in onderhandeling, compromis of een politieke oplossing.
En toch, gedurende de afgelopen drie maanden heeft de belegerde bevolking van Phnom Penh doorgevochten, hopend dat de VS haar niet in de steek zouden laten maar in plaats daarvan zouden voorzien van wapens en munitie die zij zo sterk nodig hebben...
In januari vroeg ik om voedsel en munitie voor de dappere Cambodjanen. Ik betreur het vanavond te zeggen dat het misschien te laat is. (...)
Wij moeten voor alles het feit onder ogen zien dat wat er in Indochina gebeurd is vele van onze vrienden ongerust heeft gemaakt, vooral in Azië. Wij moeten deze toestand onmiddellijk en krachtig ter hand nemen. Met het oog daarop heb ik al bijeenkomsten belegd met de leiders van Australië, Nieuw-Zeeland, Singapore en Indonesië en ik verwacht ook andere Aziatische leiders te zullen ontmoeten.

Japan

Een sleutelpositie in dit opzicht neemt Japan in. Het warme welkom dat ik afgelopen november in Japan ontving symboliseerde levendig voor beide volken de vriendschap en solidariteit van dit buitengewone bondgenootschap. Ik zie met grote vreugde uit naar het moment waarop ik de keizer kan verwelkomen wanneer hij later dit jaar de VS bezoekt.
Wij beschouwen ons veiligheidsverdrag met Japan als de hoeksteen van de stabiliteit in de grote ruimten van Azië en de Stille Oceaan...
Van fundamenteel belang zijn ook deze wederzijdse veiligheidsafspraken met de republiek Korea die ik tijdens mijn recente bezoek opnieuw bevestigde. Onze betrekkingen met West-Europa zijn nooit krachtiger geweest. Er zijn geen volken waarmee Amerika's lot nauwer verbonden is geweest. Er zijn geen volken wier vriendschap en samenwerking meer nodig zijn voor de toekomst.
Het is tijd de balans op te maken, ons op onze toekomst te beraden, opnieuw onze verbondenheid en gemeenschappelijke toekomst te bevestigen. Ik verwacht daarom met de andere leiders van het Atlantische bondgenootschap bijeen te komen op een Westelijke topconferentie in de zeer nabije toekomst.

Turkije

Voor deze bijeenkomst van de NAVO vraag ik het Congres ernstig de diepere consequenties van zijn vroegere beslissingen te overwegen voor het gecompliceerde geschil tussen Grieken en Turken over Cyprus...
Amerikaanse militaire hulp aan een oude en trouwe bondgenoot — Turkije — is door een beslissing van het Congres afgesneden. Dit heeft geleid tot een embargo op militaire aankopen door Turkije dat zich zelfs uitstrekte tot goederen waarvoor al betaald was — een daad zonder precedent tegenover een vriend... maar het resultaat van het optreden van het Congres is geweest:

— vooruitgang naar verzoening te blokkeren waardoor het lijden op Cyprus verlengd werd;

— ons vermogen om succesvolle onderhandelingen te bevorderen aan te tasten.
Ik doe daarom een beroep op het Congres het Amerikaanse wapenembargo tegen onze Turkse bondgenoot op te heffen door de door beide partijen gesteunde wet van Mansfield en Scott (zie pag. 250/1) die nu in de Senaat aanhangig is gemaakt, goed te keuren...
Tezelfdertijd en om de democratische regering in Griekenland te versterken en onze traditionele banden met het Griekse

volk opnieuw te bevestigen zijn we actief bezig met de bespreking van een programma van economische en militaire hulp. Wij zullen binnenkort specifieke verzoeken aan het Congres voorleggen.

Latijns-Amerika

Een belangrijk element van ons buitenlands beleid is onze verhouding tot de ontwikkelingslanden — in Afrika, Azië en Latijns-Amerika. Deze landen moeten weten, dat Amerika een waarachtige en bezorgde vriend is, betrouwbaar in woord en daad.
Als bewijs van deze vriendschap dring ik er bij het Congres op aan zich opnieuw bezig te houden met één bepaling van de Wet op de handel van 1974, die een ongelukkige en onbedoelde invloed heeft gehad op onze betrekkingen met Latijns-Amerika, waarmee we zulke langdurige banden van vriendschap en samenwerking hebben.
Op grond van deze wetgeving werden alle leden van de OPEC uitgesloten van ons algemene systeem van handelspreferenties. Dit strafte twee oude Zuidamerikaanse vrienden, Ecuador en Venezuela, als ook andere OPEC-landen zoals Nigeria en Indonesië, die geen van alle deelnamen aan het olie-embargo van vorig jaar.
Deze uitsluiting heeft onze nieuwe dialoog met onze vrienden op dit halfrond ernstig bemoeilijkt. Ik ondersteun daarom de amendementen die in het Congres zijn ingediend om uitvoerend gezag te verschaffen om een eind te maken aan de restricties van de handelswet die onverenigbaar zijn met ons nationale belang.

Midden-Oosten

De belangen van Amerika alsook van onze bondgenoten worden in zeer sterke mate geraakt door wat er gebeurt in het Midden-Oosten. De vorderingen in de richting van vrede die in de laatste achttien maanden bereikt zijn moeten en zullen worden gehandhaafd. De actieve rol van de Verenigde Staten moet en zal worden voortgezet. Het afdrijven naar oorlog moet en zal voorkomen worden.
Ik beloof plechtig dat de Verenigde Staten zich krachtig zullen inspannen voor de vrede in het Midden-Oosten — inspanningen die naar ik weet de grondige steun hebben van het Amerikaanse volk en zijn Congres. We bestuderen op het ogenblik op welke wijze we het best kunnen voortgaan.
We zijn in principe akkoord gegaan met het weer bijeenroepen van de Geneefse conferentie. We zijn eveneens bereid andere forums te verkennen. (...)

Sowjet-Unie

De Verenigde Staten en de Sowjet-Unie hebben er samen belang bij de spanningen te verminderen en stabielere betrekkingen op te bouwen. Zolang ik president ben, zullen wij niet toestaan dat ontspanning een vrijbrief wordt voor het vissen in troebel water. Ontspanning moet twee-richtingverkeer zijn.
Centraal in de Amerikaans-Russische betrekkingen van vandaag staan de hachelijke onderhandelingen over het beperken van de strategische kernwapens. We hopen de akkoorden van Wladiwostok dit jaar te kunnen omzetten in een definitief akkoord tijdens secretaris-generaal Brezjnews bezoek aan de Verenigde Staten.
Ons gebruik van handels- en economische sancties als wapens om het interne gedrag van andere landen te veranderen moet eveneens ernstig opnieuw in beschouwing worden genomen. Daarmee worden niet de doelen bereikt die het Congres op het oog heeft. En zij hebben ons buitenlandse beleid schade toegebracht.
De handelswet van 1974 verhindert behandeling als meestbegunstigde natie, krediet- en investeringsgaranties en handelsakkoorden met de Sowjet-Unie zolang haar emigratiebeleid niet voldoet aan onze criteria.
Deze wetgeving heeft evenwel niet alleen onze betrekkingen met de Sowjet-Unie geschaad maar heeft ook de vooruitzichten van diegenen die wensen te emigreren ernstig bemoeilijkt. Verbeterde wetgeving is dringend nodig om ons nationale belang te bevorderen.
Met de Volksrepubliek China zitten wij stevig op de weg zoals die is uitgestippeld in het communiqué van Sjanghai. Stabiliteit in Azië en de wereld vereisen dat wij constructieve betrekkingen hebben met een vierde van de mensheid.
Ik zal later dit jaar een bezoek brengen aan China om deze belangen opnieuw te bevestigen en om de verbeteringen in onze betrekkingen te versnellen. (N R C/ H'b l a d)

REIZEN MINISTER KISSINGER

Minister van buitenlandse zaken Kissinger heeft in 1974 naast zijn verschillende reizen naar het Midden-Oosten om tot een regeling van het conflict aldaar te komen ook veelvuldig reizen naar andere delen van de wereld gemaakt, zoals naar de Sowjet-Unie en naar de Volksrepubliek China.
Ook werden de Europese bondgenoten bij verschillende gelegenheden bezocht.

Kissinger in de Bondsrepubliek

Op 3 en 4 maart 1974 was Kissinger in de Bondsrepubliek waar hij besprekingen voerde met de toenmalige Bondskanselier Willy Brandt en minister van buitenlandse zaken Walter Scheel (pag. 599/2-1974).
Voor zijn vertrek verklaarde Kissinger tegenover de pers dat de Duits-Amerikaanse betrekkingen zich in positieve zin ontwikkelden.
Bondskanselier Brandt verklaarde dat er met name in de kwestie-Midden-Oosten wat verschil van mening was geweest tussen de beide bondgenoten maar daar was nu geen sprake meer van. De Amerikanen hadden weliswaar wat voorbehoud t.a.v. het streven van de EG-landen inzake het Midden-Oostenconflict als één groep op te treden en met name om als één groep overeenkomsten met de Arabische landen af te sluiten, maar Brandt was van mening dat de Amerikaanse politiek hiervan geen nadeel behoefde te ondervinden. (pag. 599/2-1974)
Op 24 maart 1974 was Kissinger wederom in Bonn. Hij had een kort onderhoud met minister Scheel en kanselier Brandt.
Officieel werd meegedeeld dat Kissinger zijn gastheren wilde inlichten over zijn bezoek aan Moskou (pag. 371/3-1974), waar hij naar op weg was, maar volgens waarnemers zou ook zijn gesproken over de nog steeds bestaande spanningen tussen de VS en hun Westeuropese bondgenoten n.a.v. het zelfstandige buitenlandse beleid van de EG-landen inzake het Midden-Oosten. Kissinger zou zijn gesprek in Bonn hebben gehouden omdat de Bondsrepubliek in die periode als voorzitter van de EG-ministerraad fungeerde.
Ook de verklaring die Kissinger na afloop van het onderhoud aflegde, wees in die richting.
Hij zei o.a. dat de VS altijd voorstanders zijn geweest en zullen blijven van een Europese eenheid, zowel in economisch als in politiek opzicht.
Hij zei ook dat de betrekkingen tussen de VS en West-Europa binnen het Atlantische bondgenootschap de hoeksteen van de Amerikaanse buitenlandse politiek zijn en blijven.
De VS waren altijd van mening geweest dat de belangen van de VS en West-Europa nauw met elkaar verweven zijn.

Bezoek aan de Sowjet-Unie

Aansluitend aan zijn bezoek aan Bonn was Kissinger van 24 tot 28 maart in de Sowjet-Unie.
Onderwerpen van gesprek waren behalve de situatie in het Midden-Oosten (pag. 371/3-'74) de SALT-besprekingen in Genève, de Russisch-Amerikaanse handel, de betrekkingen tussen Oost en West, de besprekingen over troepenvermindering in Centraal-Europa, de Europese Veiligheidsconferentie.
In Moskou sprak Kissinger met zijn Sowjetrussische ambtgenoot Gromyko en met partijleider Brezjnew.
Na afloop werd een communiqué uitgegeven, waaruit wij enkele passages citeren:

De partijen hebben met voldoening kennis genomen van het feit dat de koers die de twee landen hebben gekozen tot een vermindering van de spanning en een belangrijke verbetering van de onderlinge betrekkingen, nog steeds met succes gevolgd wordt en tastbare resultaten afwerpt. Het uitzonderlijk belang van de fundamentele beslissingen die genomen werden op de twee voorgaande Amerikaans-Russische topconferenties, allereerst de grondbeginselen van de betrekkingen tussen de USSR en de Verenigde Staten, de overeenkomst over het voorkomen van een kernoorlog en de overeenkomsten over de beperking van de strategische wapens, is op overtuigende wijze aangetoond.
De partijen zijn vastbesloten om op basis van nauwgezette naleving van de ver-

plichtingen die zij op zich hebben genomen, de tot stand gekomen politiek voort te zetten met het doel om het proces van verbetering van de Sowjet-Amerikaanse betrekkingen onherroepelijk te maken.
In de loop van het overleg is grote aandacht besteed aan het probleem van verdere beperking van de strategische wapens. De partijen zijn het eens dat er ondanks de ingewikkeldheid van dit vraagstuk mogelijkheden zijn voor het bereiken van wederzijds aanvaardbare oplossingen. De partijen zijn vastbesloten voort te gaan energieke pogingen in het werk te stellen om dergelijke oplossingen te vinden. Zekere andere kwesties met betrekking tot het gebied van de wapenbeperking en de ontwapening zijn eveneens aan de orde geweest.
De gunstige ontwikkeling van de bilaterale betrekkingen zoals die op een aantal gebieden tot stand zijn gekomen door de overeenkomsten tussen de USSR en de VS in aanmerking genomen, zijn de beide partijen van plan om wederzijds voordelige banden en zakelijke samenwerking op verschillende gebieden, waaronder die van handel, economie, wetenschap en technologie, verder op lange termijn verder te ontwikkelen.
In de bespreking van internationale problemen werd bijzondere aandacht geschonken aan de toestand met betrekking tot een vreedzame regeling in het Midden-Oosten. Overeengekomen werd dat beide partijen pogingen in het werk zullen stellen om een oplossing voor de belangrijkste problemen ten aanzien van een regeling voor het Midden-Oosten te bevorderen, rekening houdend met hun speciale rol op de Geneefse vredesconferentie over het Midden-Oosten.
Ook kwesties met betrekking tot de veiligheid en samenwerking in Europa werden besproken, en wel allereerst de voorbereiding op de Conferentie over Veiligheid en Samenwerking in Europa en de stand van zaken in de besprekingen over een vermindering van de strijdkrachten en de bewapening in Centraal-Europa.

Gesprek in Londen

Op de terugreis verbleef Kissinger op 28 maart 1974 in Londen, waar hij besprekingen voerde met zijn Britse collega Callaghan en een kort bezoek bracht aan premier Wilson. Volgens Britse woordvoerders werd gesproken over de Euro-Arabische dialoog, de kwestie van de consultatie tussen de EG en de VS en een mogelijke verklaring over de relaties tussen de VS en Europa.
Op een persconferentie zei Kissinger dat de regering van de VS het belangrijk vindt de neiging tot een nieuw isolationisme te bestrijden, nu 25 jaar na de vorming van het Atlantische bondgenootschap de jonge generatie geen herinneringen meer heeft aan de ervaringen van de vijftiger jaren. Er was geen sprake van dat de VS uit zijn op een positie van hegemonie.
Als we naar de werkelijkheid kijken, aldus Kissinger, dan zien wij dat de belangen van Europa en de VS op de meeste punten parallel lopen. Het gaat Amerika's mogelijkheden te boven hegemonie in Europa uit te oefenen.

Kissinger licht Europese bondgenoten in over resultaten Moskouse top

Na afloop van de derde Russisch-Amerikaanse top, die van 27 juni tot 3 juli 1974 in Moskou werd gehouden (pag. 433 e.v. - 1974) was Kissinger op 4 juli in Brussel om de EG en de NAVO in te lichten over de resultaten van de besprekingen. Hij gaf de NAVO-bondgenoten bij die gelegenheid de verzekering dat er geen geheime afspraken waren gemaakt tussen de VS en de SU.
Kissinger sprak in Brussel ook met de Europese Commissievoorzitter Ortoli en met het Commissielid Sir Christopher Soames.
Deze zei na de ontmoeting dat er tussen de VS en Europa steeds verschillen in opvatting zullen blijven bestaan. De belangen lopen niet altijd gelijk en Europa is bezig een eigen persoonlijkheid te ontwikkelen, aldus Soames.
Soames zei verder dat de Europees-Amerikaanse relatie zich op natuurlijke wijze moet ontwikkelen „en daar is tijd voor nodig". „Belangrijk is dat wij elkaar regelmatig ontmoeten, eventuele moeilijkheden tijdig onderkennen en voorkomen dat moeilijkheden zodanig uitgroeien dat ze de wederzijdse betrekkingen schaden".
Kissinger begaf zich aansluitend naar Parijs, waar hij president Giscard d'Estaing van het verloop van het overleg in Moskou inlichtte.
Op 5 juli was Kissinger in Rome waar hij sprak met president Leone, premier Rumor en minister van buitenlandse zaken Moro.
Op 6 juli werd Kissinger door paus Paulus VI ontvangen.
Op 7 juli was Kissinger in München, waar hij een onderhoud had met de zojuist gekozen Westduitse president Scheel, de nieuwe Bondskanselier Schmidt en minister van buitenlandse zaken Genscher.
Vandaar reisde hij naar Londen waar hij op 8 juli sprak met minister van buitenlandse zaken Callaghan.
Vervolgens vertrok Kissinger naar Spanje.

Verklaring van beginselen in Madrid ondertekend

In Madrid voerde Kissinger op 9 juli 1974 besprekingen met zijn Spaanse ambtgenoot Cortina Mauri. Dezelfde dag tekenden beide bewindslieden een gemeenschappelijke „Verklaring van beginselen" die de Amerikaans-Spaanse betrekkingen in de toekomst zullen bepalen.
In deze beginselverklaring wordt de samenwerking tussen Spanje en de VS sinds 1953 nuttig voor de veiligheid van beide landen genoemd. Zij draagt, aldus de verklaring, bij tot het instandhouden van de wereldvrede en versterkt de Westelijke verdediging.
Beide regeringen vestigen voorts de aandacht op de belangrijke rol van Spanje voor de verdediging zowel in het gebied van de Atlantische Oceaan als in dat van de Middellandse Zee. De twee regeringen verklaren vastbesloten te zijn, met de defensieve verzekering van de vrede verder te zullen gaan, „zolang een algemene, volledige en gecontroleerde ontwapening het niet veroorlooft, het risico van een aanval uit te sluiten". (pag. 77 e.v.)

Kissinger (l.) en Cortina Mauri (r.) ondertekenen de gemeenschappelijke verklaring.

In de Spaans-Amerikaanse verklaring heet het ook dat de Spaans-Amerikaanse samenwerking het Westen versterkt heeft en ertoe bijgedragen heeft „de waarden", idealen en doelen in stand te houden, die betrekking hebben op de waardigheid en vrijheid van het individu".
De regeringen in Madrid en Washington, zo luidt de verklaring verder, bevestigen dat soevereine gelijkheid, territoriale onschendbaarheid en politieke onafhankelijkheid beginselen zijn die zij zorgvuldig zullen eerbiedigen.
Beide landen geloven dat hun defensie-inspanningen die van de Atlantische veiligheidsstelsels aanvullen. Daarbij moet aan alle NAVO-landen een gelijke behandeling toegestaan worden. Spanje en de Verenigde Staten stellen derhalve voor, hun defensieve samenwerking met inspanningen in deze stelsels te coördineren. Veiligheid in het Atlantische gebied en in dat van de Middellandse Zee vereisen naar de overtuiging van Spanje en Amerika, de krachtsinspanningen van alle betrokken landen.
Madrid en Washington bevestigen dat een bedreiging van of een aanval op een van beide landen beide landen aangaat. Zij zullen in een dergelijk geval overeenkomstig hun grondwet reageren.

Kissinger bereidt ontmoeting Wladiwostok voor

Van 22 tot 27 okt. 1974 was Kissinger wederom in de Sowjet-Unie. Ditmaal ter voorbereiding van de topontmoeting tussen partijleider Brezjnew en president Ford, die van 23 tot 25 nov in Wladiwostok plaatsvond (pag. 769 e.v. - 1974).
De drie belangrijkste onderwerpen die Kissinger in Moskou o.a. met partijleider Brezjnew besprak waren: de beperking van de strategische bewapening (SALT), het oplossen van de wereldvoedselproblemen op lange termijn en de kansen op vrede in het Midden-Oosten en Cyprus.

Bezoek aan India, Bangladesh en Pakistan

Aansluitend aan zijn bezoek aan de Sowjet-Unie reisde Kissinger naar India, waar hij op 28 en 29 okt. verbleef en o.a. besprekingen met premier Indira Gandhi voerde.
Na afloop van het bezoek werd een gemeenschappelijk communiqué uitgegeven waarin beide landen besloten tot samenwerking „ter voorkoming van verdere verslechtering van de internationale economische structuur" en om te verhinderen dat kernenergie wordt aangewend voor het vervaardigen van nieuwe kernwapens.

Kissinger en mevrouw Indira Gandhi.

Het communiqué richtte in het bijzonder de aandacht op slechter wordende economische toestanden in de wereld, die beide landen „een ernstige situatie" vonden.
Beide landen spraken de hoop uit dat de wereldvoedselconferentie in Rome een manier zal vinden ook wereldvoedselvoorraden in stand te houden en beschikbaar te maken voor de ernstigst getroffen ontwikkelingslanden en wel op gunstiger voorwaarden.
Op 30 okt. 1974 verbleef Kissinger in de hoofdstad van Bangladesh, Dacca, waar hij sprak met premier Moedjiboer Rachman en minister van buitenlandse zaken Kamal Hoessain.
Kissinger zegde bij die gelegenheid toe dat de VS hun best zullen doen om voedsel en technische bijstand te verstrekken aan het land.
Tegelijkertijd maakte een Amerikaanse hulpmissie in Dacca bekend dat de VS voor het einde van 1974 een schenking van 100.000 ton voedsel zouden doen.
Op 13 okt. sprak Kissinger in Islamabad, de hoofdstad van Pakistan, met premier Bhutto. Deze wees de Amerikaanse minister erop dat de SU doorgaat met wapenleveranties aan India terwijl de VS weigeren meer wapenhulp aan Pakistan te geven. Ook in gesprekken met andere ministers kreeg Kissinger het verzoek de Amerikaanse hulp aan het land te vergroten.
Op 1 nov. was Kissinger enkele uren in Afghanistan. Hij had daar een onderhoud met president Daud Khan, waarmee hij het grensconflict tussen Afghanistan en Pakistan besprak.

Kissinger in Iran

Van 1 tot 3 nov. was Kissinger in Teheran, waar hij o.a. besprekingen voerde met de sjah.
De sjah liet op een persconferentie na afloop van de besprekingen weten dat hij op de eerstkomende vergadering van de OPEC-landen zijn voorstel voor uniforme olieprijzen zou koppelen aan de eis voor een drastische verlaging van de winsten van de internationale oliemaatschappijen. De sjah zei ook dat de olieproducerende landen hun huidige winstaandeel minstens zouden handhaven en in de toekomst ook zouden koppelen aan het inflatiepercentage in de industrielanden.
Uit het gemeenschappelijke communiqué dat op 3 nov. werd gepubliceerd bleek verder dat Iran en de VS van plan zijn hun samenwerking op kerngebied te intensiveren. In dit verband, aldus het communiqué, wordt er nu over diverse akkoorden onderhandeld.

(Vervolg volgende aflevering)

GEESTELIJK LEVEN

DONALD COGGAN PRIMAAT VAN DE ANGLICAANSE KERK

Als 101-ste aartsbisschop van Canterbury en primaat van de Anglicaanse kerk heeft Donald Coggan, tot dan bisschop van York, op 24 jan. 1975 zijn ambt aanvaard. Aan de ceremonie in de kathedraal van Canterbury namen deel leden van de koninklijke familie, premier Wilson en andere leden van de regering, alsmede vertegenwoordigers van bijna alle christelijke kerken, o.w., voor de eerste maal sinds de reformatie in Engeland, een vertegenwoordiger van de Rooms-Katholieke kerk, in de persoon van kardinaal Jan Willebrands, die het secretariaat voor de eenheid van christenen leidt.
In zijn preek riep aartsbisschop Coggan op tot overwinning van de splitsingen binnen het christendom.
Aartsbisschop Coggan is opvolger van Michael Ramsey, die zijn ambt op 15 nov. 1974 had neergelegd i.v.m. het bereiken van de 70-jarige leeftijd.
De benoeming van Coggan had op 14 mei 1974 op voordracht van premier Wilson door koningin Elizabeth plaats gevonden.

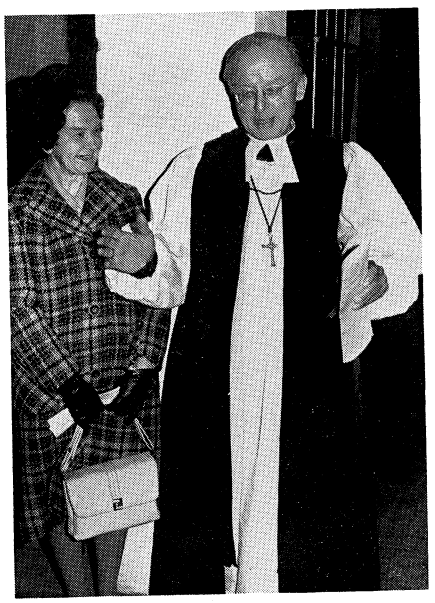

Donald Coggan is op 9 okt. 1909 in Highgate (Londen) geboren. Hij ontving onderwijs op de Merchant Taylore school, St. John's College Cambridge en Wycliffe Hall Oxford.
Hij was assistent-docent in Semitische talen en literatuur aan de universiteit van Manchester van 1931-1934.
Coggan werd gewijd tot deken in 1934 en tot priester in 1935.
Hij was hulppredikant in de parochie van St. Mary in Islington van 1934-1937. Daarna ging hij als hoogleraar in het nieuwe testament naar het Wycliffe College in Toronto (Canada). In 1944 keerde hij terug naar Engeland om rector te worden van het Londense College of Divinity.
In 1956 werd hij gewijd tot bisschop van Bradford en in 1961 volgde hij Michael Ramsey op als bisschop van York.
Dr. Coggan is getrouwd en heeft twee dochters.
De nieuwe aartsbisschop wordt gerekend tot de meer evangelische richting van de Anglicaanse kerk. Hij is de Engelse oecumenische beweging zeer toegedaan. Dr. Coggan heeft de reputatie een zeer goede prediker te zijn. Hij staat bekend als een ernstige en ascetische persoonlijkheid en als een zeer bekwaam en ervaren administrateur. (The Times, Le Monde, NZZ)

VIERDE BISSCHOPPELIJKE SYNODE IN ROME

Van 27 sept. tot 26 okt. 1974 was in Rome de 4de wereldsynode van R.-Katholieke bisschoppen bijeen. De bijeenroeping van de synode was door Paus Paulus VI op 27 febr. 1974 aangekondigd. Thema van de vergadering was de evangelisatie in de hedendaagse wereld; de bedoeling was, dat de bisschoppen zich zouden bezig houden met de vraag, hoe de christelijke godsdienst beter kon worden aangepast aan de verwachtingen en behoeften van de moderne mens.
Aan de conferentie werd deelgenomen door 207 prelaten. Van de deelnemers waren 143 bisschoppen vertegenwoordigers van nationale of regionale bisschoppenconferenties. De overigen waren patriarchen van Oosters-orthodoxe kerken, Vaticaanse hoofden van departementen, oversten van monnikenorden en door de paus aangewezen deelnemers.
Permanente secretaris-generaal van de synode is mgr. Ladislas Rubin uit Polen.

Openingstoespraak paus Paulus

De synode werd op 27 sept. geopend met een mis in de Sixtijnse kapel, die werd opgedragen door paus Paulus.
Bij de aanvang van de eigenlijke werkzaamheden van de vergadering hield de paus een openingstoespraak, waarin hij zich keerde tegen een politisering van de kerk.

De paus maakte duidelijk, dat met de verkondiging van het evangelie geen sociologisch-politiek doel wordt nagestreefd. Hij veroordeelde de toepassing van geweld, revolutie en kolonialisme in elke vorm.
Afgewezen werden theologieën van bevrijding en revolutie, zoals die in Latijns-Amerika bestaan.
Overigens, zo stelde de paus, bestaat er geen tegenstelling tussen de verkondiging van het evangelie en het streven naar gerechtigheid, bevrijding, ontwikkeling en vrede in de wereld. Veel meer is er sprake van een wederzijdse aanvulling van deze zaken.
De paus sprak van „de oceaan van ongeloof, onverschilligheid en vijandigheid", waar de kerk zich tegenover geplaatst zag, zij het in „geografische gebieden" (de socialistische staten), zij het in „culturele gebieden" (de westerse samenleving).
De paus wijdde enige woorden aan de oecumene, waarbij hij de betrekkingen met de niet-christelijke godsdiensten ter sprake bracht. Deze godsdiensten moesten niet worden beschouwd als rivalen of hindernissen voor evangelisatie, maar als zones van levende en beachtenswaardige belangen en van toekomstige of reeds ingezette vriendschap.
De paus richtte een speciale groet aan mgr. Trinh Van Can, coadjutor van het aartsbisdom Hanoi, die in plaats van de zieke aartsbisschop van Hanoi op de synode verschenen was. Hij bracht in herinnering, dat met mgr. Trinh Van Can voor de eerste maal een vertegenwoordiger van Noord-Vietnam op de synode verschenen was.

Synode verwerpt Curie-document; aanvaardt verklaring over de mensenrechten en boodschap aan de gelovigen over de prediking van het evangelie

Een samenvatting van de gevoerde discussies was samengesteld door de Romeinse Curie en ter aanvaarding als slotdocument aan de synode voorgelegd.
De stemming over dit document vond plaats op 22 okt.
Alleen de tien regels omvattende preambule van dit document werd aangenomen met 143 tegen 47 stemmen. De overige drie delen werden verworpen.

In de preambule werd gezegd, dat de evangelisering — door de Heilige Geest gewild en door Christus geïnspireerd — een taak van de kerk is. De verkondiging van het evangelie moet leiden tot bekering en een innerlijk leven en moet aan het begrip en de mentaliteit worden bijgebracht van degeen, die het Woord hoort.
Het tweede deel van het document ging over de samenhang van evangelisering en ontwikkeling. Het behandelde de medewerking van Christenen bij het inrichten van een betere wereld. Voornaamste zin van dit document was de volgende: „Hoewel het inrichten van een betere wereld geen wezenlijk bestanddeel van het heil is, moeten toch de Christenen bij het bevorderen van de bevrijding van de mens medewerken". Het werd verworpen met 95 tegen 82 stemmen.
Het derde deel werd verworpen met 124 tegen 65 stemmen. Hierin werd gesproken over de noodzaak de regionale kerken een grotere zelfstandigheid te geven bij de beoordeling van de evangelisering in het licht van de zeden en de cultuur van de betrokken bevolking.
In het vierde deel van de verklaring werden de specifieke taken van priesters en leken bij de evangelisering behandeld. Gesteld werd, dat aan alle Christenen bij de evangelisering een taak toekwam; dat zij echter geleid werden door de bisschop-

pen, terwijl theologen, intellectuelen, geestelijken en leraren ieder slechts een beperkte taak op eigen gebied hebben. Dit deel werd verworpen met 107 tegen 82 stemmen.
De algemene kritiek op het document was, dat het te vaag en onvoldoende concreet was.

De synode aanvaardde op 22 okt. met slechts één tegenstem een door een synodale commissie opgesteld document over de mensenrechten.

In de verklaring over de rechten van de mens wordt gezegd: „Wij willen de stem verheffen in de naam van al degenen, die geen stem hebben en onder onrecht lijden".
De meest bedreigde rechten worden in de verklaring opgesomd: het recht op leven, dat wordt bedreigd door abortus, euthanasie en oorlogen; het recht op voedsel, in een wereld, waarin vele miljoenen mensen onder ondervoeding lijden; het recht op een eerlijke economische verdeling; de vrijheid van pers en de vrijheid van het woord; het recht op onderwijs en de rassengelijkheid. „Niemand, individu of groep, mag ooit vrezen op politieke of economische gronden gearresteerd, gemarteld of gevangen gezet te worden. Afgezien moet worden van elke vorm van vervolging en gewelddadigheid: de gevangenen moeten amnestie krijgen of worden bevrijd".
Het verlangen wordt uitgesproken naar de erkenning van het recht op godsdienstvrijheid, dat tegenwoordig door verschillende politieke systemen wordt geweigerd, die de eredienst, godsdienstonderwijs en de sociale activiteiten van de kerk belemmeren.
Alle regeringen worden opgeroepen de godsdienstvrijheid in woord en daad te erkennen en te vermijden, dat gelovigen tot tweederangsburgers gemaakt worden.

Op 24 okt. aanvaardde de synode eenstemmig een boodschap aan de gelovigen in de hele wereld over de prediking van het evangelie. Ook deze boodschap was opgesteld door een commissie van deelnemers aan de synode. Zij bestaat uit 12 punten.

In het eerste punt wordt de dank aan god tot uitdrukking gebracht.
In het tweede punt wordt gesteld, dat er niet één enkele methode van evangelisatie bestaat, maar dat zij moet worden aangepast aan de verschillende culturen, naties, categorieën en mensen van vaak tegenstrijdig karakter. Deze verschillen kunnen alleen plaatselijk worden vastgesteld. Eén van de conclusies in dit punt is, dat de Oostelijke kerken sterker moeten worden erkend.
Het derde punt vestigt de aandacht op de grote verscheidenheid van meningen, die bij de discussies van de bisschoppen gebleken is.
Punt vier benadrukt, dat de prediking van het evangelie de wezenlijke taak van de kerk is, speciaal tegenwoordig, waar zich tegenover de kerk ideologieën manifesteren, die vaak het karakter van een tegen-evangelie hebben.
In het vijfde punt wordt vastgesteld, dat evangelisering taak van alle Christenen is.
Punt zes erkent, dat de prediking van het evangelie door de kerk in de huidige vorm ontoereikend is.
In punt zeven wordt als belangrijk benadrukt de noodzaak van het herwinnen van de vereniging met god door contemplatie. Dit wordt vooral door de Oostelijke kerken naar voren gebracht: gezegd wordt, dat dit element in het Westen in belangrijke mate verloren is gegaan.
Punt acht noemt als oorzaak voor het verloren gaan van dit element van contemplatie de secularisering, die vaak een ideologisch karakter heeft, tot aan atheïsme toe. Er wordt op gewezen, dat vervolgingen in grote gebieden de kerk tot zwijgen veroordeeld hebben.
In het negende punt wordt een nieuwe vertaling van het evangelie verlangd, die het de mensen van tegenwoordig begrijpelijker maakt. Naast het Woord moet echter het voorbeeld een rol spelen. Bij de prediking van het evangelie moet ook worden gelet op de plaats en de tijd, waarin het als het ware nieuw geïncarneerd moet worden.
Punt tien verwelkomt de samenwerking met andere kerken en kerkelijke genootschappen bij de evangelisering.
In punt elf en twaalf wordt de innerlijke verbinding behandeld, die bestaat tussen het evangelie en de bevordering van de menselijke waardigheid en het welzijn der mensen, ook in het leven op aarde.
Dit moet leiden tot medewerking bij de bevrijding van mensen en groepen van onderdrukking.

In de vierde bisschoppensynode is voor de eerste maal ook het woord gevoerd door niet-katholieken en leken. Dit betrof ds. Philip Potter, de secretaris-generaal van de Wereldraad van kerken, prof. Carlos Chagas, hoogleraar in de biologie aan de universiteit van Rio de Janeiro, en prof. Jerôme Lejeune, hoogleraar in de genetica aan de universiteit van Parijs. *(FAZ, Le Monde, The Times, NZZ)*

(Vor. ber. derde synode, pag. 749/3 e.v.-1971)

PRIESTERJUBILEUM KARDINAAL ALFRINK

Op 15 aug. 1974 was het 50 jaar geleden, dat Bernard kardinaal Alfrink, sinds 1955 aartsbisschop van Utrecht en voorzitter van de Nederlandse bisschoppenconferentie, in de Jacobuskerk te Utrecht tot priester werd gewijd.
Dit feit werd op 25 aug. met een receptie in het Utrechtse Congresgebouw herdacht. Minister-president Den Uyl kon de kardinaal bij die gelegenheid mededelen, dat hij was benoemd tot Grootkruis in de Orde van de Nederlandse Leeuw.
De premier noemde kardinaal Alfrink een figuur van nationale en internationale betekenis. In zijn antwoord zei kardinaal Alfrink blij te zijn, dat hij iets heeft kunnen bijdragen aan de Nederlandse samenleving en aan de wereld.
Namens de gemeente Utrecht bood burgemeester Vonhoff een gouden medaille aan met een inschrift „Servus pacis Christi, Bernardus kardinaal Alfrink, 24-8-1974".
(ANP)

Premier Den Uyl (r.) decoreert kardinaal Alfrink.

Uitgevers: Int. Uitg. en Handelmij „Systemen Keesing" B.V., Ruysdaelstraat 71-75, Amsterdam - N.V. Algemene Uitgeverij Keesing, Keesinglaan 2-20, B 2100 Deurne-Antwerpen.

CAPITULATIE BEWIND PHNOM PENH

Met het vertrek van president Lon Nol op 1 april uit het omsingelde Phnom Penh begon de laatste fase van het bewind, dat op 18 maart 1970 via een staatsgreep tegen prins Norodom Sihanoek aan de macht gekomen was.
Terwijl eenheden van de Rode Khmer de hoofdstad van alle kanten naderden, verklaarde waarnemend staatshoofd Saukham Khoy tegenover *Le Monde* (8-4): „Als de meerderheid van het volk het wil, kan niemand onze voorwaardelijke overgave beletten". Maar premier Long Boret ontkende op 8 april dat hij in Bangkok contact met de Rode Khmer opgenomen had. Op 11 april, toen troepen tot op 3 km van het vliegveld Pochentong doorgedrongen waren, werd nog bericht dat Saukham Khoy de leider van de Democratische Partij, Chau Sau, met de vorming van een nieuwe regering belastte, die tot vredesonderhandelingen met de „andere kant" moest zien te komen.
Op 12 april landden Amerikaanse mariniers van de Okinawa, die sinds enkele weken in de Golf van Thailand voor zo'n operatie gereed lag, in Phnom Penh om alle Amerikanen, 159 Cambodjanen (o.w. Saukham Khoy) en 38 andere buitenlanders te evacueren. Prins Sihanoek had de vorige dag niet gereageerd op verzoeken van de Amerikaanse regering (overgebracht door George Bush) en het waarnemend staatshoofd van het Republikeinse bewind om in Phnom Penh terug te keren.
In Phnom Penh trad vervolgens een opperste raad van de republiek op onder voorzitterschap van generaal Saksuth Sakhan, met premier Long Boret als vice-voorzitter en vice-premier Hang Thun Hak als een van de in totaal zeven leden.
Aanvankelijk kondigde dit door militairen beheerste orgaan aan de strijd te zullen voortzetten, maar op 16 april werd een bestandsvoorstel aan Sihanoek gedaan. Deze wees dit aanbod als „onaanvaardbaar" van de hand toen eenheden van de Rode Khmer reeds in Phnom Penh waren doorgedrongen. In de vroege morgen van 17 april volgde de capitulatie.
Daarmee kwam in beginsel een eind aan een ruim vijf jaar durende burgeroorlog, waarin volgens *The Financial Times* (19-4) 700.000 mensen — 10% van de bevolking — waren gedood en miljoenen anderen dakloos werden. Er kwam, aldus *NRC/H'blad* (17-4), „een einde aan een bloedvergieten dat in de laatste fase volstrekt zinloos was geworden. omdat duidelijk was dat het regime zich slechts had kunnen handhaven met behulp van een militaire steun die de Amerikanen niet meer bereid waren te geven.
Deze ontwikkeling onderstreept nog eens de hopeloosheid van de positie van het regime-Thieu in het buurland Zuid-Vietnam, dat ook een oorlog volhoudt die niet meer te winnen is . . ."
Onder de kop „illusies" schreef *De Volkskrant* (18-4) o.a.: „Het Cambodja van vijf jaar geleden was tamelijk neutraal in zijn internationale betrekkingen en werd geleid door een regime-Sihanoek, dat maatschappij-veranderingen met de grootste voorzichtigheid aanpakte. Nu Phnom Penh gevallen is, lijkt Cambodja vast verbonden met het blok van revolutionaire staten in Azië (China, Noord-Vietnam) en kan van de nieuwe politieke machthebber Khieu Samphan verwacht worden, dat hij in snel tempo een sociale revolutie zal doorzetten. De verwachting van Washington van maart 1970, dat de val van Sihanoek van beslissende betekenis zou zijn voor het overeind houden van niet-communistische domino-staten in Zuidoost-Azië, blijkt een volstrekte illusie geweest te zijn.
Een tweede illusie, waar de gebeurtenissen van de afgelopen 5 jaar een eind aan gemaakt hebben, bleek de veronderstelling, dat het afsnijden van de Ho Tsji Minh-route in Cambodja een eind zou maken aan de overwinningskansen van het Bevrijdingsfront in Zuid-Vietnam . . ."

Lon Nol's kortstondige opvolger Saukham Khoy.

President Lon Nol (l.) met echtgenote bij hun vertrek uit Phnom Penh.

Aftreden minister van defensie

Op 19 dec. 1974 trad generaal Thappanna Nginn, tweede vice-premier en minister van defensie, af, officieel om gezondheidsredenen. Volgens *Reuter* werd verwacht dat het vertrek van Nginn de positie van premier Long Boret zou versterken en de wrijving tussen de militaire hiërarchie en het burgerlijk bestuur zou verminderen. Als minister van defensie werd Nginn ad interim opgevolgd door Hou Hong, tot dusver minister toegevoegd aan de premier.

Begin offensief Rode Khmer

Nadat in de loop van december 1974 een opleving van de strijd rond Phnom Penh was gemeld en vanaf 28 dec. sprake was geweest van aanvallen op het gebied van Neak Luong, de strategische stad aan de Mekong op ca. 60 km ten zuidoosten van Phnom Penh, begon op 1 jan. 1975 een groot nieuwjaarsoffensief van de Rode Khmer tegen de hoofdstad.

Volgens de Cambodjaanse geheime dienst, aldus *AP* (3-1), hadden de Rode Khmers ca. 15.000 militairen om Phnom Penh samengetrokken.

Deze waren geïnfiltreerd tussen de eerste en tweede verdedigingslinie van de stad en werden slechts op enkele plaatsen weer verdreven, zo meldde *Le Monde* (13-1). Zo werd Ang Snuol op 1 jan. door Rode Khmers bezet, die drie dagen later door regeringstroepen met steun van de luchtmacht werden verdreven.

Vanaf 1 jan. vond ook een regelmatige beschieting van Phnom Penh met lichte raketten, meest van Chinese makelij plaats. Deze vergden in de eerste 12 dagen ca. 100 doden en gewonden. Ook het vliegveld Pochentong bij de hoofdstad was herhaaldelijk het doelwit van raketaanvallen. De gevechten concentreerden zich vooral rond Neak Luong, waar volgens het opperbevel in Phnom Penh door regeringstroepen 173 opstandelingen zouden zijn gedood.

Over de situatie berichtte de correspondent van de *NZZ* in Tokio op 24 jan. o.a.:

„Het Nieuwjaarsoffensief van de Rode Khmer (...) heeft na drie weken een bijzonder ernstige toestand geschapen, omdat het niet eenvoudig een herhaling bleek van de precies een jaar tevoren mislukte stormloop, maar integendeel kennelijk aan een wezenlijk systematischer beraamde gecoördineerde actie beantwoordt, nl. de volledige isolatie van de over land nu toch al volkomen afgesneden hoofdstad. Als nooit tevoren pogen de Rode Khmers aan beide zijden van de Mekongoever ten zuidoosten van Phnom Penh de via deze waterweg uit Zuid-Vietnam ca. 80% van de bevoorrading aanvoerende levensader voor de (...) meer dan 1,5 mln inwoners tellende hoofdstad te kappen. (...)

In de droge periode van het vorige jaar hadden de Rode Khmers merkwaardigerwijs naast hun directe stormloop op de hoofdstad nauwelijks getracht het Mekongverkeer af te snijden. In het voorjaar van 1973 konden zij nog door massale Amerikaanse B-52 bombardementen in een soortgelijke operatie als thans worden teruggedrongen, voordat de toestand zo gevaarlijk geworden was als nu. Thans passen zij deze tactiek twee maanden eerder toe en zij hebben nu nog slechts de kleine, maar deels toch verbazend actieve Cambodjaanse luchtmacht met T-28 lestoestellen-bommenwerpers als tegenstander; ten zuiden van Neak Luong heeft weliswaar de Zuidvietnamese luchtmacht voor het desperate konvooi de vaart stroomopwaarts vrijgemaakt. De waterspiegel van de Mekong zal de komende weken verder dalen — hoe smaller de vaargeul, des te langer de duur van de last van het storingsvuur vanaf de oever, des te geringer de kans op een doorbraak voor de schepen — en dienovereenkomstig dreigt de toestand van Phnom Penh precairder te worden. (...) Phnom Penh zonder bevoorrading via de Mekong zal de verstikking van de niet-communistische partij in Cambodja binnen niet al te veel weken betekenen. (...) Bovendien hebben eenheden van de Rode Khmer een paar dagen geleden direct ten oosten van de oeverpromenade van de hoofdstad met primitieve motorbootjes zich voor het eerst tijdens de hele oorlog vanaf de oostelijke oever op een eiland in de Mekong genesteld; daardoor bedreigen zij de marinebasis van de regering op een schiereiland in de samenloop van Tonle Sap en Mekong. Dit en soortgelijke voorvallen in het strijdgebeuren van de laatste weken laten concluderen tot een (...) verbeterde operatieve planning van de Rode Khmer. (...)"

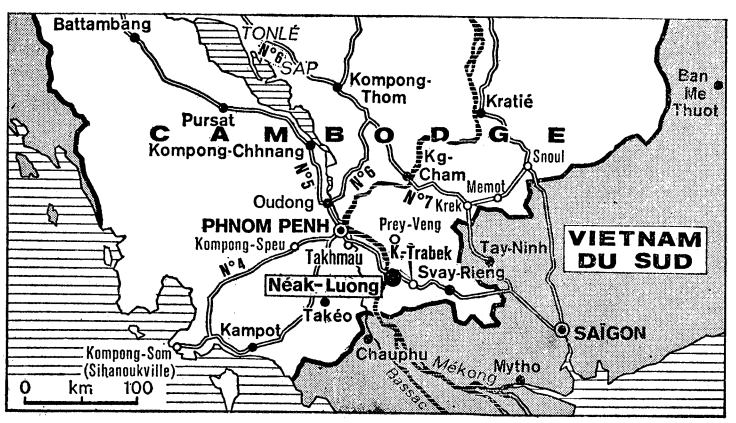

(Le Monde)

Blokkade Mekong

Terwijl de zes hoofdwegen naar Phnom Penh reeds in 1974 afgesneden waren, werd 80% van de bevoorrading van de hoofdstad via de Mekong verzorgd.

Het afsnijden van deze afvoerlijn bleek een van de eerste oogmerken van het nieuwe offensief van de Rode Khmers. Reeds in de nacht van 31 dec. op 1 jan. nam een divisie stellingen in langs de Mekong, stroomafwaarts van de hoofdstad, aldus *Le Monde* (12/13-1). Op 8 jan. berichtte een militaire bron uit de hoofdstad dat de Rode Khmers een 20-tal kilometers van de Mekongoever ten zuidoosten van Phnom Penh onder controle hadden (op de zuidoever van de rivier op 20 à 40 km van de hoofdstad). Op 12 jan. maakte het opperbevel van de Cambodjaanse regeringstroepen (FANK) bekend dat de eigen stellingen op de westoever van de Mekong bij Neak Luong hadden moeten worden ontruimd.

Voor het eerst sinds 28 dec. 1974 wist op 23 jan. een konvooi* Phnom Penh te bereiken, d.w.z. twee munitieschepen; het derde en laatste deel van dit konvooi arriveerde op 3 febr. in de hoofdstad. In totaal 13 schepen hadden Phnom Penh gehaald. In 1974 kwam gemiddeld elke tien dagen zo'n konvooi aan met per keer ca. 10.000 ton rijst. Medio febr. waren 16 schepen tot zinken gebracht of in de steek gelaten; in de eerste tien dagen van febr. werden in totaal 19 schepen de grond ingeboord. Geen konvooi bereikte meer Phnom Penh.

Sinds 5 febr. was de Mekong volgens *DPA* door mijnen versperd. Militaire woordvoerders in Saigon gaven toen toe dat de Mekong „absoluut dicht zit".

---

* Om de weg voor dit konvooi vrij te maken bombardeerden squadrons A-37 straalvliegtuigen van de Zuidvietnamese luchtmacht eenheden van de Rode Khmers op 21 jan. bij de stad Kaam Samnar, 33 km ten zuiden van Neak Luong en 5 km van de Zuidvietnamese grens, aldus officieren in Phnom Penh. Een legerwoordvoerder in Saigon ontkende echter dat de Zuidvietnamese luchtmacht bombardementsvluchten boven Cambodjaans gebied had gevlogen.

Zo bleef slechts de aanvoer door de lucht over.

Amerikaanse luchtbrug

In opdracht van de Amerikaanse regering, aldus *NZZ* (24-2), begon de particuliere Amerikaanse luchtvaartmaatschappij Bird Air reeds in okt. 1974 met een luchtbrug van Thailand naar Phnom Penh. Per dag werden sinds 11 jan. tien vluchten uitgevoerd met C-130 Herculestransporttoestellen, die elk 15 ton vracht kunnen vervoeren. Aanvankelijk vloog Bird Air met 5 C-130's maar op 12 febr. werd bericht dat vrijwel onmiddellijk nog zeven van deze toestellen — geleend van de Amerikaanse luchtmacht — zouden worden ingezet waardoor de luchtbrug zou worden verdubbeld. Tot Bird Air daarvoor voldoende piloten had, vlogen voorlopig twee andere Amerikaanse chartermaatschappijen met DC-8 vrachtvliegtuigen naar de luchthaven van Phnom Penh, Pochentong. Volgens *The Financial Times* (13-2) werden per dag twee vluchten vanaf de Amerikaanse luchtmachtbasis Utapao in Thailand uitgevoerd uitsluitend voor munitietransport. Met de extra toestellen zou voor het Cambodjaanse regeringsleger (FANK) dus 360 ton munitie per dag kunnen worden aangevoerd, terwijl de FANK-behoefte volgens *FAZ* (13-2) op 600 ton per dag werd geraamd. Bovendien had Phnom Penh per dag ook nog 546 ton rijst en 300 ton olie nodig, aldus *FAZ* (22-2). Op 19 febr. werd de capaciteit van de luchtbrug op 700 ton munitie per dag gesteld.

Het contract voor de oorspronkelijk vijf C-130's kostte $ 1,4 mln; de kosten van de uitbreiding van de luchtbrug werden op $ 1,9 mln geraamd. Deze gelden kwamen uit het Amerikaanse programma voor militaire hulp aan Cambodja, dat voor het lopende financiële jaar $ 275 mln bedroeg. Volgens persberichten bestond het personeel van Bird Air voornamelijk uit ex-piloten van de Amerikaanse luchtmacht. Het Pentagon wees er nadrukkelijk op dat de piloten „geen als burgers vermomde militairen" waren.

Op 24 febr. kondigde de Amerikaanse onderminister van buitenlandse zaken, Philip Habib, de instelling van een tweede Amerikaanse luchtbrug aan. Vanaf de luchtmachtbasis Tran Son Nhut bij Saigon zou vooral rijst worden aangevoerd. Tot 4 maart kwam via deze luchtbrug slechts de helft van de voor de bevolking nodige rijst binnen: van de 57 ton die dagelijks arriveerde was 28 ton bestemd voor de bevolking, de rest voor militairen en functionarissen. Vanaf 5 maart werd deze luchtbrug uitgebreid met toestellen van de luchtvaartmaatschappij Trans International Airlines.

De Amerikaanse luchtbrug en ook het andere verkeer op het vliegveld Pochentong ondervond hinder van de herhaalde beschietingen door de Rode Khmer. Nadat het vliegveld in de nacht van 22 op 23 jan. en de volgende morgen door 32 raketten was getroffen besloot de Zuidvietnamese luchtvaartmaatschappij Air Vietnam haar vluchten naar Phnom Penh op te schorten en werd vervolgens het vliegveld voor de burgerluchtvaart gesloten. Drie dagen eerder was reeds een Cambodjaans verkeersvliegtuig vernietigd, terwijl verscheidene andere toestellen werden beschadigd.
Bij een raketbeschieting op 31 jan. werd een Cambodjaanse jachtbommenwerper vernietigd en werden drie DC-3's en een helikopter beschadigd; de piloot van dit laatste toestel kwam om het leven en 19 anderen raakten gewond. Op 10 febr. werden twee verkeersvliegtuigen en een helikopter door raketten beschadigd. Op 25 febr. werd een DC-3 van een binnenlandse luchtlijn vernield.

Phnom Penh en de Mekong

Over de beschieting van Phnom Penh en de strijd langs de eerste twee maanden van 1975 valt o.a. te melden:

PHNOM PENH - Bij beschietingen van Phnom Penh met raketten en artillerie vielen op 20 jan. 30 doden en werden 75 mensen deels zwaar gewond. Een gevolg van de strijd in de omgeving was dat 50.000 à 60.000 „nieuwe" vluchtelingen de hoofdstad binnenkwamen, waar naast de oorspronkelijke 600.000 bewoners reeds ongeveer een miljoen vluchtelingen verbleven.
Op 5 febr. gaf president Lon Nol bevel in de straten van de hoofdstad loopgraven aan te leggen en mobiliseerde hij de militie.
De volgende dag beleefde de stad de zwaarste raketbeschieting sinds begin januari. Twee raketten kwamen terecht op een school en het centrale marktplein; 12 mensen, o.w. 9 scholieren, kwamen om en 60 raakten gewond, o.w. 35 scholieren. Volgens The Observer (9-2) bedroeg het totale aantal slachtoffers van de raketaanvallen sinds begin januari 87 doden en 390 gewonden. Door een raketinslag op de centrale markt kwamen op 12 febr. minstens 10 personen om het leven. Op 25 febr. kwamen in de buitenwijken 35 Chinese 107 mm-raketten terecht, waardoor minstens één burger werd gedood.

MEKONG. Op 6 febr. werden de resten van twee elitebataljons van de 12de infanteriebrigade naar Phom Penh geëvacueerd. Bij gevechten ten zuidoosten van de hoofdstad zouden minstens 80 militairen van de bataljons zijn gedood en meer dan 300 gewond. Volgens gewonde militairen zouden evenwel slechts 26 man van beide bataljons ongedeerd zijn gebleven. Daarmee was een poging om hoofdweg 1 langs de Mekong vrij te maken mislukt.
Op 12 febr. ging Dey Dos op de westoever van de Mekong (45 km van Phnom Penh) voor de regeringstroepen verloren. Bij pogingen mijnen in de Mekong te vegen verloor de marine op 13 febr. drie patrouilleboten; volgens andere berichten waren de schepen betrokken bij zuiveringsoperaties van de regeringstroepen op de westoever van de Mekong.
Eenheden van de Rode Khmer omsingelden op het eiland Peam Raing in de Mekong (50 km van Phnom Penh) drie bataljons regeringstroepen, aldus Reuter (16-2).
Nadat ca. 500 regeringsmilitairen via een amfibie-aanval hadden getracht eenheden van de Rode Khmer in de buurt van Neak Luong te verdrijven en daarbij zware verliezen hadden geleden, werd op 18 febr. bericht dat de regeringstroepen alle stellingen langs de Mekong hadden opgegeven en dat zij voorlopig geen pogingen meer zouden ondernemen om de rivier voor de scheepvaart vrij te maken. Bij een aanval van regeringstroepen op een steunpunt van de Rode Khmer aan de Mekong op 20 febr. werden minstens 20 militairen van het regeringsleger gedood en 30 gewond.

Andere fronten

Op 27 jan. werd gemeld dat Rode Khmers de aanval hadden geopend op de stad Kampot aan de Golf van Thailand. Zij zouden daar vier posities hebben ingenomen, w.o. het tegenover de stad gelegen eiland.
Tegelijk slaagden commando's van de Rode Khmer er voor het eerst in tot in de havenstad Kompong Som door te dringen, waar zij een benzine-opslagplaats in brand wisten te steken.
Op 4 febr. werden hevige gevechten bij de districtshoofdstad Prek Phnou (12 km ten noorden van Phnom Penh) gemeld. Rode Khmers zouden tot in het centrum van de stad zijn doorgedrongen, waar meer dan 100 huizen door artillerievuur verwoest waren.
Op 17 febr. werd bericht dat eenheden van de Rode Khmer het basiskamp van de 17de infanteriedivisie te Trapeang Preay (15 km benoorden Phnom Penh) onder de voet hadden gelopen. De rest van de oorspronkelijk 7.500 man sterke divisie had zich terug moeten trekken na ca. 2.000 man te hebben verloren. De sterkte van de aanvallers werd op 6.000 man geschat.
Eveneens op 17 febr. werd de districtstad Mong Russei in de provincie Battambang na een beleg van meer dan zes maanden door troepen van de Rode Khmer veroverd. Na twee dagen echter wisten regeringstroepen de stad te heroveren.
Op 24 febr. werd bericht dat in de stad Oudong (ca. 50 km benoorden Phnom Penh) 700 regeringsmilitairen door de Rode Khmer waren ingesloten. Sinds december 1974 was

deze voormalige koninklijke residentie reeds omsingeld en sedert een week was zij het doelwit van hevige aanvallen. Op 25 febr. werd Oudong door de Rode Khmer ingenomen, die de stad ook reeds van maart-juli 1974 in handen had gehad.
Op 27 febr. moesten de regeringstroepen na zeven weken strijd Tuol Leap (10 km ten westen van Pochentong) opgeven. Rode Khmers overmeesterden Prek Luong (8 km ten noorden van Phnom Penh).

Verklaringen Rode Khmer en prins Sihanoek

De opperbevelhebber van de strijdkrachten van de Rode Khmer en tevens vice-premier en minister van defensie in de regering in ballingschap van prins Sihanoek, Khieu Samphan, riep op 30 jan. de bevolking van de Cambodjaanse hoofdstad op in opstand te komen tegen het bewind van Lon Nol.
In de oproep, waarvan de tekst door de vertegenwoordiging van Sihanoek in Parijs werd bekendgemaakt, staat dat de bevolking van Phom Penh de rijstopslagplaatsen van de „verraders" moet aanvallen en zoveel mogelijk steun moet verlenen aan de „strijdkrachten voor de volksbevrijding".
Landen met diplomatieke vertegenwoordigers in Phnom Penh kregen de raad de diplomaten met hun gezinnen terug te trekken. „Het volk en de volksstrijdkrachten zullen in de nabije toekomst Phnom Penh en geheel Cambodja bevrijden", aldus de oproep.
In een vraaggesprek met het weekblad *Far Eastern Economic Review* verklaarde prins Sihanoek volgens *NRC/H'blad* (6-2) nog een mogelijkheid voor een politieke oplossing van het conflict te zien. Enige voorwaarde daarvoor zou zijn dat „een stuk of zes" personen van het regime in Phnom Penh naar het buitenland zouden verdwijnen.

Wat hem betrof, zo zei Sihanoek zou iedereen zich bij een verenigd front in Cambodja kunnen aansluiten, behalve president Lon Nol, diens broer Lon Non en nog een aantal hooggeplaatste figuren uit de regering in Phnom Penh.
Sihanoek onthulde dat mensen als Sirik Matak* — die een van de hoofdrolspelers tijdens de staatsgreep was — en Sosthène Fernandez de opperbevelhebber van de Cambodjaanse regeringsstrijdkrachten, hem in het geheim en via vrienden hebben laten weten dat zij bereid zijn zich bij een verenigd front aan te sluiten.
Struikelblok voor een dergelijke oplossing vormen naar de mening van Sihanoek echter de Amerikanen en in het bijzonder minister van buitenlandse zaken Kissinger, die tijdens zijn bezoeken aan Peking heeft duidelijk gemaakt dat Washington de Rode Khmers en Sihanoek nooit zou toestaan om in Phnom Penh aan de macht te komen, omdat men hen als stromannen van Noord-Vietnam beschouwt.
Sihanoek bezwoer echter dat dat niet zo was en hij zei dat in dat geval Phnom Penh al lang gevallen zou zijn. In bedekte termen levert de prins kritiek op Hanoi, omdat het zich niet voldoende inspanningen getroost om wapens uit China naar Cambodja te vervoeren: „Onze Noordvietnamese vrienden helpen ons op broederlijke wijze, maar zij hebben het druk in Vietnam en kunnen niet voldoende wapens en munitie vervoeren". (...) „Als wij een gemeenschappelijke grens (met China) zouden hebben zou er geen probleem zijn en zouden we heel snel winnen: het transport van wapens en munitie zou gemakkelijk zijn".
Wat een politieke oplossing van het Cambodjaanse conflict betreft gaf Sihanoek echter toe dat het laatste woord daartoe moest komen van vice-premier Khieu Samphan en andere Rode-Khmer-leiders, omdat die de meerderheid vormen in een verenigd front, „en zij zijn communisten die de oorlog willen laten voortduren — zelfs al is het tien jaar — tot Lon Nol en zijn groep en het Amerikaanse imperialisme zijn weggevaagd".

Sihanoek in Hanoi en Peking. Congres FUNK

Prins Sihanoek keerde op 15 febr. in Peking terug van een bezoek aan Hanoi waar hij vanaf 9 febr. het Tet-feest had bijgewoond.
Op 24 febr. bracht prins Sihanoek een bezoek aan de Chinese premier Tsjoe En-lai in een ziekenhuis te Peking. In een interview met *AFP* verklaarde de prins dat Tsjoe een spoedige overwinning voorspeld had. Tegelijk deelde Sihanoek mee dat de Rode Khmers hem hadden gevraagd na de zege staatshoofd voor het leven te zijn. Voorts onthulde hij dat hij bij zijn bezoek aan Hanoi met de Noordvietnamezen een versterking van de „landbrug" — als antwoord op de Amerikaanse luchtbrug — had besproken. Deze hadden met het vervoer van Chinees materieel via Noord-Vietnam ingestemd.
Terwijl Sihanoek in Peking verbleef, vond op 24-25 febr. in de „bevrijde zone" van Cambodja het tweede nationale congres plaats van de regering van nationale eenheid (GRUNK) en het Front van Nationale Eenheid (FUNK). Onder voorzitterschap van Khieu Samphan, vice-premier, minister van defensie en opperbevelhebber van de volksbevrijdingstroepen, bespraken alle ministers en onderministers plus 273 afgevaardigden een aantal belangrijke problemen. O.a. werden de volgende besluiten genomen:

1) T.a.v. de zeven verraders heeft het nationale congres besloten dat Lon Nol, Sirik Matak (voormalig vice-president), Son Ngoc Thanh (ex-premier), Cheng Heng (voormalig staatshoofd), In Tam (ex-premier), Long Boret (premier) en Sosthène Fernandez (opperbevelhebber) de voornaamste verraders zijn. Het congres verklaart dat aan het bestaan van de „fascistische, verrotte verraders" tegen elke prijs een eind moet worden gemaakt, omdat zij monsterachtige misdaden hebben begaan, die in de historie van Cambodja ongeëvenaard zijn. Functionarissen, militairen, politici e.a. zullen door het Cambodjaanse volk worden verwelkomd als zij ophouden de zeven verraders te dienen en alle medewerking staken. Zij worden opgeroepen de zeven verraders tijdig in de steek te laten en zich te verenigen met het volk om de strijd te voeren tegen de verraders en bij te dragen tot de bevrijding van de natie en het volk.

2) Tegen de VS wordt geen enkele agressieve bedoeling gekoesterd.

3) Bij het interne beleid wordt de eenheid van de hele natie en bevolking vooropgesteld; bij het buitenlandse beleid wordt een politiek van neutraliteit en niet-gebondenheid gevolgd, die geen militaire agressiebasis op Cambodjaans grondgebied toelaat. De vijf beginselen van vreedzame coëxistentie worden beleden. Alle hulp zal worden aanvaard, zolang die onvoorwaardelijk is.

5) FUNK en GRUNK zullen een nieuwe munt, eveneens de Riel geheten, in omloop brengen.

6) Buitenlandse ambassades en organisaties bij het verradersregime worden opgeroepen het land onverwijld te verlaten, om eventuele „ongelukken" te voorkomen.

8) Volk en strijdkrachten worden opgeroepen de aanval op de vijand te intensiveren om de totale en definitieve bevrijding te bereiken.

In een telegram aan de Amerikaanse president Ford op 27 febr. verwierp prins Sihanoek elke mogelijkheid van onderhandelingen om de oorlog in Cambadja te beëindigen. Hij stelde o.a.:

„Eens te meer verklaar ik plechtig tegenover de hele wereld dat wij de wapens nooit zullen neerleggen, zelfs niet al besteedt de Amerikaanse regering tientallen miljarden dollars (...)
Al kost het ons nog eens drie, vijf, tien, twintig jaar of nog langer om het Amerikaanse neo-imperialisme en zijn slippendragers te verdrijven — het Cambodjaanse volk is bereid tot elk offer."
Maar Sihanoek beloofde dat als de VS hun inmenging in de Cambodjaanse aangelegenheden zouden staken dat land niet-gebonden zou blijven, vreedzame betrekkingen met Amerika zou aanknopen en zijn revolutie niet naar elders zou exporteren.

Op 1 maart arriveerde Ieng Sary, de speciale adviseur van Khieu Samphan, voor een vriendschappelijk bezoek in Peking. Hij had op

* Dergelijke uitlatingen m.b.t. Sirik Matak en Sosthène Fernandez had Sihanoek ook reeds gedaan in een interview op 6 jan. met de Zweedse tv. Dit was toen door Fernandez categorisch tegengesproken, terwijl Sirik Matak weigerde commentaar te leveren.

4 maart een onderhoud met premier Tsjoe En-lai en voerde voorts besprekingen met de Chinese vice-premier Tsji Teng-koeëi.

Ontwikkelingen bewind-Lon Nol

Nadat de Amerikaanse minister van defensie, Schlesinger, op 24 febr. een snelle val van Phnom Penh voorspeld had als het Congres niet de door president Ford op 28 jan. gevraagde $ 222 mln extra hulp voor Cambodja verleende (zie pag. 227/1), liet hij op 26 febr. weten dat de toekenning van nieuwe kredieten niet noodzakelijkerwijs het bewind-Lon Nol zou redden. Dezelfde dag beschreef de Amerikaanse ambassadeur in Phnom Penh de situatie als „grimmig, maar niet hopeloos".
Op 1 maart verklaarde president Lon Nol tegenover Amerikaanse Congresleden dat hij bereid was af te treden indien zijn aanblijven een obstakel zou vormen voor een vreedzame oplossing van het conflict, en indien zijn vertrek de weg zou openen voor een akkoord waarin de vrijheid van het Cambodjaanse volk zou zijn gegarandeerd.
In de Nationale Vergadering werden in de week van 3-8 maart twee resoluties aanvaard, waarin voor het eerst openlijk kritiek op de regering werd geuit en waarin Lon Nol werd opgeroepen met spoed iets tot verandering van de politieke situatie in het land te ondernemen.
Op 8 maart werd een zuivering in het leger gemeld: generaal Deng Layon werd als commandant van de 7de divisie vervangen door generaal Khy Hak, tot dusver commandant van de 11de brigade. De bevelhebber van het „speciale militaire gebied", generaal Chim Chuon, verloor de verantwoordelijkheid voor Phom Penh, die werd toevertrouwd aan generaal Yung Yurk Hang.
Op 10 maart kondigde premier Long Boret een reorganisatie van zijn kabinet aan.
Op 11 maart werd de opperbevelhebber van de Cambodjaanse regeringstroepen, generaal Sosthène Fernandez, van zijn taak ontheven. Generaal Saksuth Sakhan werd zijn opvolger.
Op 21 maart werd de samenstelling van het gereorganiseerde kabinet bekendgemaakt.

Generaal Sosthène Fernandez.

Premier - Long Boret; eerste vice-premier, minister voor politieke zaken en speciale taken - Hang Thun Hak; tweede vice-premier en minister van defensie - Saksuth Sakhan; derde vice-premier en minister van onderwijs - Pan Sothi; financiën - Khy Taing Lim; openbare werken en handel - Hem Ket Sana; buitenlandse zaken - Keuk Ky Lim; verzoening - Keam Reth; voorlichting - Tuong Lim Huong; vluchtelingen - Kong Orn; justitie - Ly Kvang Pann; gezondheid - Loeung Nal; verzorging, transport - Yv Yang; industrie, toerisme - Cheav Seang Lean; cultuur - Long Botta; nationale veiligheid - An Sar.

Inmiddels was de militaire toestand verslechterd. Op 5 maart moest de Amerikaanse luchtbrug worden onderbroken vanwege de beschieting van Pochentong door de Rode Khmer. Weliswaar openden de regeringstroepen op 6 maart een tegenoffensief om het vliegveld buiten bereik van de raketten en kanonnen van de tegenstander te brengen en werd die dag de luchtbrug hervat, maar de Rode Khmers oefenden grote druk uit op Prek Phnou (13 km benoorden Phnom Penh) en Long Vek (40 km) en in het gebied van Pursat tussen Batambang en Phnom Penh.
Op 6 maart zou de Amerikaanse ambassadeur Dean zich tegenover een correspondent van de *New York Times* hebben uitgesproken voor een „voorwaardelijke overgave". Daags tevoren had de Amerikaanse minister Schlesinger bevestigd dat het Amerikaanse helikopterschip Okinawa met 1.000 mariniers in de Golf van Thailand klaar lag om de Amerikanen in Cambodja te evacueren als de positie van Phnom Penh nog meer in gevaar kwam. Tegelijk deelde onderminister Habib mee dat de VS in de voorgaande vijf maanden zes initiatieven hadden genomen om tot onderhandelingen in Cambodja te komen; nog in febr. was een direct contact tussen prins Sihanoek en de VS zonder succes nagestreefd.
Op 7 maart viel de laatste verdedigingspost voor Neak Luong. De verliezen van de regeringstroepen sinds 1 jan. werden door *The Observer* (9-3) op minstens 15.000 doden of gewonden gesteld, terwijl die van de Rode Khmers nog hoger werden geraamd; minstens tweemaal zo hoog volgens *The Financial Times* (11-3).
De Amerikaanse luchtbrug werd de volgende dagen steeds vaker onderbroken door beschietingen van Pochentong. Op 13 maart werd zelfs een munitiedepot op het vliegveld door een raket opgeblazen.
Buitenlandse ambassades in Phnom Penh begonnen met de evacuatie. Na die van Israël sloot de ambassade van Australië op 15 maart zijn deuren. Op 15 maart begon de evacuatie van het Franse ambassadepersoneel en op 21 maart sloot de Britse ambassade haar deur.
Op 28 maart maakte de minister van voorlichting bekend dat de broer van president Lon Nol, generaal Lon Non, ontslag uit het leger genomen had om „aan het politieke leven deel te nemen" en de sociaal-republikeinse partij te versterken.
Voorts overhandigde de Russische ambassadeur in Peking, Tolstikow, prins Sihanoek die dag een officiële boodschap met de mededeling dat de regering van de SU alleen nog de GRUNK als legale vertegenwoordiger van Cambodja erkende; alle diplomatieke vertegenwoordigers van de regering-Lon Nol werden het land uitgewezen.

Vertrek Lon Nol

Op 1 april vertrok president Lon Nol via Thailand naar Indonesië. Senaatsvoorzitter Saukham Khoy werd waarnemend president. Premier Boret die Lon Nol vergezeld had, keerde op 8 april na een oponthoud van 24 uur in Bangkok in Phnom Penh terug.
Eveneens op 1 april veroverden eenheden van de Rode Khmer tenslotte Neak Luong.
In de nacht van 16 op 17 april gaven de leiders van het republikeinse bewind in Phnom Penh zich aan de Rode Khmer over en kwam aan ruim vijf jaar burgeroorlog een einde. *(Le Monde, NZZ, The Financial Times, The Times, NRC/H'blad, FAZ, IHT, Peking Review)*

(Vor. ber. pag. 817 e.v.-1974)

BELGIË

INDUSTRIEEL OVERHEIDSINITIATIEF

De regering heeft op 15 april aan de leiders van de vakverenigingen de tekst voorgelegd van een ontwerp-KB dat ertoe strekt de Gewestelijke Ontwikkelingsmaatschappijen (GOM's) de bevoegdheid te verlenen om ondernemingen op te richten, zowel op commercieel als op industrieel gebied, verder ook om participaties te nemen in bestaande ondernemingen en om nieuwe industriële projecten te onderzoeken.
In de GOM's zetelen vertegenwoordigers van de provincies, de gemeenten, de intercommunales, de werkgevers en de vakbonden. De éne Waalse GOM werd opgericht in sept. 1973, de Brusselse in juli 1974. Voor Vlaanderen zijn er vijf provinciale GOM's, die zullen worden geïnstalleerd in mei 1975. De GOM's zullen, zo heeft de regering nader medegedeeld, bij het Gemeentekrediet voor 1 mrd fr kunnen lenen: 500 mln voor Vlaanderen, 400 mln voor Wallonië en 100 mln voor Brussel.

NIEUWE HUURWET

In het staatsblad van 16 april is de wet van 10 april 1975 verschenen die — met terugwerkende kracht tot 1 dec. 1974 — de indexering van de huurprijzen voor woningen regelt. De nieuwe wet bepaalt o.m. dat de huurprijzen, die gekoppeld zijn aan het indexcijfer, niet sneller mogen stijgen dan dat indexcijfer van de consumptieprijzen. Ook wordt voorzien in een correctiemechanisme voor overdreven prijsstijgingen in de huren.
De huurprijzen die op basis van de nieuwe wet worden berekend, blijven geblokkeerd tot 1 dec. 1975.

PENSIOENEN

De minister van sociale voorzorg heeft medegedeeld dat er op 1 jan. 1974 in totaal 757.639 rustpensioenen en 368.134 overlevingspensioenen werden uitgekeerd. Er waren 1.002.051 pensioengerechtigden.
(Aangezien sommigen weduwen het overlevingspensioen cumuleren met een rustpensioen, is het aantal gerechtigden lager dan de som van rust- en overlevingspensioenen.)

Per taalgebied zag de verdeling eruit als volgt: Nederlands taalgebied: 385.976 rustpensioenen; 166.711 overlevingspensioenen; 499.314 gerechtigden.

Frans taalgebied: 258.170 rustpensioenen; 153.129 overlevingspensioenen; 362.541 gerechtigden.

Duits taalgebied: 3.996 rustpensioenen; 1.966 overlevingspensioenen; 5.305 gerechtigden.

Hoofdstad-Brussel: 109.497 rustpensioenen; 46.328 overlevingspensioenen; 134.981 gerechtigden.

De actieve beroepsbevolking bedroeg op 1 jan. 1974 1.525.299 personen in Vlaanderen, 851.604 in Wallonië en 627.387 in hoofdstad-Brussel.

LEGERSTERKTE

Op 1 januari 1975 zag de personeelsbezetting van het Belgische leger eruit als volgt:

	Landmacht	Luchtmacht	Zeemacht	Gezondheidsdienst
Officieren	4.107	1.612	315	565
Onderofficieren	13.511	8.619	1.524	751
Vrijwilligers	13.038	4.689	974	757
Dienstplichtigen	26.037	5.116	1.379	2.740

De taaltoestand bij de officieren was op 1 januari 1975:

(in procenten)

	Nederlandstalige	Franstalige
Generaals	40,5	59,5
Kolonels	36	64
Luitenant-kolonels	43,1	56,9
Majoors	48,5	51,5
Lagere officiren	59,5	40,5
Totaal	55,7	44,3

REGERINGSLEIDERS IN POLEN

Op het einde van het officiële bezoek dat premier Tindemans en minister van buitenlandse zaken Van Elslande van 7 tot 10 april aan Polen brachten, werden een aantal Pools-Belgische overeenkomsten ondertekend, waaronder een „Plechtige verklaring ter bevordering van de vriendschappelijke betrekkingen", en ook akkoorden betreffende economische samenwerking. Volgens het eenparig oordeel van de waarnemers waren de contacten tussen de Belgische en Poolse regeringsleiders en inzonderheid tussen Tindemans en partijleider Gierek „ongewoon hartelijk".

VU BOYCOT GEWESTRAAD

Volksunie-voorzitter Van der Elst heeft op 15 april meegedeeld dat zijn partij de vergaderingen van de Brusselse en Vlaamse Gewestraad niet langer zal bijwonen. De VU is van oordeel dat de gewestvorming evolueert naar een systeem met 3 (Vlaanderen, Wallonië en Brussel) dat nadelig en onaanvaardbaar is voor de nederlandssprekenden. De VU neemt het vooral niet, dat de Vlaamse bevolkingsgroep te Brussel „overgeleverd wordt aan de willekeur van de franssprekenden" in de Brusselse gewestraad.
Aangezien de socialistische partij van bij het begin uit de Vlaamse Gewestraad wegbleef, zijn daar nu alleen nog de regeringsgezinde fracties aanwezig.

BAUDRIN VOORLOPIG VRIJ

De raadkamer bij de rechtbank van eerste aanleg te Brussel heeft op 9 april Germain Baudrin, geschorst administrateur-generaal van de RTT, in voorlopige vrijheid gesteld. Het openbaar ministerie tekende beroep aan, maar de Kamer van inbeschuldigingstelling bij het Hof van Beroep stemde op 15 april met de beslissing van de raadkamer in. Baudrin die op 26 februari 1974 werd aangehouden, verliet nog dezelfde dag de gevangenis van Vorst bij Brussel. (Vor. ber. pag. 88/2)

Pepermans

Anderdeels heeft de correctionele rechtbank van Brussel op 18 april beslist dat de zaak van Frank Pepermans, president-directeur-generaal van Bell Telephone, niet zal worden samengevoegd met de zaak-Baudrin en sine die wordt uitgesteld. De naam van Pepermans werd vroeger ter sprake gebracht in het proces-Baudrin en zulks door de openbare aanklager, die beweerde dat Pepermans zich diende te verantwoorden voor actieve corruptie. De rechtbank heeft thans geoordeeld, dat er een fundamenteel onderscheid moet worden gemaakt tussen beide zaken. In de zaak-Baudrin gaat het om een geval van passieve corruptie en om bedragen die in de tientallen miljoenen lopen. In de zaak-Pepermans komen alleen geschenken in natura ter sprake voor slechts een paar honderdduizend fr. en de perioden, waarin de feiten in beide zaken gepleegd werden, stemmen niet overeen.

NEDERLAND

VOORGENOMEN BEZOEK MINISTER VAN DER STOEL AAN SAOEDI-ARABIË VOOR ONBEPAALDE TIJD UITGESTELD

Minister Van der Stoel van buitenlandse zaken maakte op 12 maart bekend, dat hij zijn voorgenomen officiële bezoek aan Saoedi-Arabië voor onbepaalde tijd had uitgesteld, omdat dat land niet bereid was een inreisvisum te geven aan een Nederlandse journalist van joodse afkomst.

Het bezoek van minister Van der Stoel aan Saoedi-Arabië was gepland voor 21-23 maart. Het ministerie van buitenlandse zaken had besloten, dat een groep van acht journalisten de minister zou kunnen vergezellen; dit aantal was gekozen, omdat buitenlandse zaken de groep journalisten niet groter wilde laten zijn dan de departementale vertegenwoordiging. Voor deze groep zou een collectief visum worden aangevraagd. Over de deelname aan de groep werd beslist conform de volgorde van aanmelding.
Als negende kandidaat — dus buiten het collectieve visum vallend — had zich aangemeld de journalist mr. J. van Wesel, o.a. medewerker van het weekblad Vrij Nederland.
De heer Van Wesel meldde zich voor de aanvraag van een individueel visum tot de Saoedische ambassade in Den Haag. Het visum werd hem geweigerd wegens zijn joodse afkomst. In het nummer van Vrij Nederland, gedateerd op 7 maart, werd dit feit gepubliceerd. Minister Van der Stoel reageerde hierop in eerste instantie met te zeggen: „Uitgangspunt van het Nederlandse beleid is en blijft, geen discriminatie van Nederlandse burgers. Er is geen sprake van dat wij onderscheid zouden maken tussen joodse en niet-joodse Nederlanders". Tevens zegde de minister toe, dat hij een onderzoek naar de beweerde discriminatie zou laten instellen en daarover inlichtingen zou vragen bij de Saoedische ambassade.
De Saoedische ambassade gaf op 6 maart een verklaring uit, waarin de aantijging van rassendiscriminatie werd afgewezen. Tevens werd benadrukt het soevereine recht van iedere staat om op zijn grondgebied toe te laten resp. te weigeren, die hij wil toelaten dan wel weigeren.
Maar in de verklaring kwam ook de volgende passage voor:
„Niettemin is uit de ervaring van de afgelopen 27 jaar steeds gebleken, dat joden, ongeacht waar zij zich bevinden, sterk vasthouden aan dubbele loyaliteit, loyaliteit jegens de staat Israël en loyaliteit jegens de staat, waartoe zij behoren, en aangezien het koninkrijk Saoedi-Arabië zich principieel verzet tegen het beginsel van dubbele loyaliteit en ook was gekant tegen de oprichting van de joodse raciale staat, is het niet meer dan logisch, dat joden op deze grond niet tot Saoedi-Arabië worden toegelaten".

Minister Van der Stoel maakte zijn beslissing op 12 maart bekend in de vorm van een antwoord op schriftelijke vragen van het TK-lid A. L. ter Beek (PvdA).
In dit antwoord stelde de minister, niet het recht van welk land ook in twijfel te willen trekken om buitenlanders de toegang te weigeren. Aan de andere kant, aldus minister Van der Stoel, verwerpt de Nederlandse regering iedere vorm van discriminatie op grond van ras of geloof, die aan zulk een toelatingsbeleid ten grondslag mocht liggen.
De regering van Israël en de Saoedische ambassade weigerden commentaar op het besluit te geven. De Israëlische regering vond het een zaak, die alleen Nederland en Saoedi-Arabië aanging; de Saoedische ambassade beschouwde het als een „volledig interne aangelegenheid".
De gehele Tweede Kamer toonde begrip voor het besluit. *(ANP, NRC/H'blad)*

BEZOEK MINISTER VAN DER STOEL AAN ISRAËL

Minister Van der Stoel van buitenlandse zaken bracht van 4-7 april een officieel bezoek aan Israël. De Nederlandse minister voerde besprekingen met zijn Israëlische ambtgenoot Allon en minister-president Rabin.
Overeengekomen werd o.m. een cultureel verdrag tussen beide staten uit te werken. Het initiatief hiertoe is uitgegaan van Israël. De Nederlandse regering zag niet veel aanleiding om de goed lopende culturele betrekkingen tussen beide staten in de vorm van een verdrag te gieten. Sedert Israël door de UNESCO wordt geboycot (pag. 103 /2) had Jeruzalem hieraan echter op psychologische gronden behoefte.
Op een officieel diner, dat minister Allon op 6 april zijn Nederlandse collega aanbood, verklaarde de Israëlische minister o.m., dat Israël bijzonder dankbaar was, voor de wijze, waarop Nederland in Moskou de Israëlische belangen behartigt, sinds de SU in 1967 de diplomatieke banden met Israël verbrak.

De ministers Allon (l.) en Van der Stoel.

De minister zei: „Wij zouden ons geen betrouwbaarder en meer toegewijde vertegenwoordigers dan de Nederlanders hebben kunnen wensen". Hij hoopte, „dat, ter wille van onze broeders in de SU, die willen emigreren, de staf van de Nederlandse ambassade in de Russische hoofdstad heel veel werk zou hebben".
Aan het slot van het bezoek gaven beide ministers een persconferentie waarop minister Van der Stoel opmerkte, dat zij er een bijzonder nuttige gedachtenwisseling hadden gehad". Minister Allon verklaarde, „dat wij elkaar begrijpen zonder veel te hoeven uitleggen". Het bezoek van de Nederlandse minster had naar zijn oordeel veel bijgedragen tot handhaving, en indien dat nodig was, verdere versterking van de speciale betrekkingen tussen Israël en Nederland. De boodschap, die Allon mr. Van der Stoel aan het Nederlandse volk wilde meegeven was: „Blijf Nederlander".

Tussenstop in Athene

Op doorreis naar Israël heeft minister Van der Stoel op 3 april een tussenstop in Athene gemaakt. Daar had de Nederlandse minister een onderhoud met premier Karamanlis. Tevens bracht minister Van der Stoel een bezoek aan het Griekse parlement, waar hij vanaf de publieke tribune een gedeelte van de debatten over de nieuwe grondwet volgde.
Tijdens zijn rede zag oppositieleider Mavros de Nederlandse minister plotseling zitten. Hij vroeg daarop een onderbreking van de debatten, daarin bijgevallen door de woordvoerder van de regeringspartij, Tatsos.
Mavros hield vervolgens een geïmproviseerde toespraak, waarin hij stelde, dat Van der Stoel zich zeven jaar had ingezet voor het herstel van de democratie in Griekenland en dat mede door zijn bijdrage het Griekse parlement nu weer zijn werk kon doen. Na deze toespraak stond het hele parlement op en applaudisseerde. *(ANP, NRC/H'blad)*

NIEUWE VOORZITTER ACADEMISCHE RAAD

M.i.v. 1 jan. 1975 is benoemd tot voorzitter van de Academische raad prof. dr. G. Brenninkmeijer, hoogleraar bedrijfspsychologie aan de universiteit van Nijmegen.
Hij is opvolger van prof. dr. H. H. Jansen, die zijn functie om gezondheidsredenen had neergelegd.
(NRC/H'blad)

NOORD-AMERIKA

VERENIGDE STATEN

WET BEPERKT BEVOEGDHEDEN PRESIDENT IN HET VOEREN VAN OORLOG

In de discussie over de Amerikaanse militaire hulp aan de regimes in Cambodja en Zuid-Vietnam tussen Witte Huis en Congres is ook het aspect van de bevoegdheid van de president tot het verklaren en voeren van een oorlog ter sprake gekomen.

Het Witte Huis heeft in de afgelopen weken herhaalde malen ontkend dat er in het kader van de Parijse vredesakkoorden geheime afspraken zouden zijn gemaakt met het regime-Thieu over militaire steun, terwijl president Ford het Congres verzocht hem opheldering te verschaffen over zijn bevoegdheid om Amerikanen uit Zuid-Vietnam te evacueren en de wet die zijn bevoegdheden inzake het verklaren en voeren van oorlogen vastlegt, te wijzigen om ook evacuatie van Zuid-Vietnamezen mogelijk te maken.

Op 7 november 1973 hebben zowel de Senaat als het Huis van Afgevaardigden namelijk een wet aangenomen die de presidentiële bevoegdheden inzake deze kwestie aanzienlijk beperkte.

In juli van dat jaar hadden beide huizen zich al met deze kwestie beziggehouden.

Het Huis nam toen een wet aan die bepaalde dat de president binnen 120 dagen toestemming moest vragen aan het Congres voor militaire acties in het buitenland.

De Senaat beperkte in een wet die periode tot 30 dagen.

Deze beide wetten betekenden een aanzienlijke verandering in de door de jaren heen ontstane praktijk waarbij de president vrijwel ongehinderd door het Congres militaire acties in het buitenland kan beginnen. De actie van het Congres betekende tevens een poging terug te gaan naar de geest van de Constitutie van 1789 die het Congres in deze materie ook een rol toebedeelt.

Volgens de grondwet mag het Congres „oorlogen verklaren", „legers op de been brengen" en „regels voor de land- en zeestrijdkrachten vaststellen" (artikel 1, sectie 8, par. 11-16). De Senaat heeft een sterke rol in de buitenlandse politiek, omdat hij zijn „mening en instemming" moet geven over verdragen, evenals over bijv. benoemingen van ministers en ambassadeurs (art. 2, sectie 2, par. 2). De president is de opperbevelhebber van de strijdkrachten en de marine, mag verdragen sluiten en belangrijke benoemingen doen (art. 2, sectie 2, par. 1-2).

„De opperbevelhebber moest de strijdkrachten leiden in het geval het Congres een oorlog was begonnen of in het geval van een onverhoedse aanval op de Verenigde Staten", zei de Harvard-jurist Raoul Berger over dit evenwicht tijdens een hoorzitting die aan de vaststelling van de War Powers Act (zie hierna) voorafging.

Over dat zorgvuldige evenwicht vertelde Berger toen tevens dat men oorspronkelijk in de grondwet wilde zetten dat het Congres oorlogen zou mogen „maken". Dat is niet doorgegaan om de president duidelijk de bevoegdheid te geven in noodgevallen handelend op te treden — „om plotselinge aanvallen af te slaan" — en om de bevoegdheden van het Congres goed af te scheiden van die van de president, die immers „leiding moet geven" in geval van oorlog.

Het N R C / H'b l a d gaf in een tweetal artikelen op 16 en 17 april een beknopt overzicht van de ontwikkelingen die geleid hebben tot de situatie waarin de president vrijwel ongehinderd tot militaire acties in het buitenland kan besluiten.

Hoever de VS in de praktijk van de beginselen van de Founding Fathers zijn afgedwaald blijkt uit de volgende gegevens. In totaal hebben de VS een 200 militaire acties ondernomen, maar er zijn slechts vijf oorlogsverklaringen afgegeven. Tussen 1 jan. 1946 en april 1972 zijn 386 verdragen gesloten, waar de Senaat dus mee heeft ingestemd, terwijl er 5590 andere internationale overeenkomsten zijn gesloten.

Het blad stelt dat sedert 1950 een gewoonterecht is ontstaan waarbij presidenten zich het recht voorbehielden „strijdkrachten in te zetten bij grote en langdurige oorlogshandelingen", in de woorden van Truman. Behalve onverhoedse aanvallen op het eigen grondgebied of de eigen strijdkrachten, mocht de president kennelijk ook op zich zelf handelen als het om bondgenoten ging.

De situatie waar het om ging, Korea, was echter van dien aard dat het State Department een memorandum over de precedenten had opgesteld (het verzoek van de VN-Veiligheidsraad was kennelijk niet voldoende), en men kwam tot 87 voorbeelden. Maar geen ervan was een oorlog op werkelijk grote schaal, en geen enkele van die incidenten borg het gevaar van een echte oorlog in zich, en „men kan dus slechts raden naar de fantasie van de mensen die uit zulke incidenten precedenten maakten om onze troepen in de strijd te werpen" (prof. Berger voor een commissie van het Huis). Toch vond niemand minder dan Dean Acheson — Trumans minister van buitenlandse zaken — dat er „nooit enige serieuze twijfel is geweest aan het constitutionele gezag van de president om te doen wat hij deed. De basis is wetstheorie en historisch precedent".

Tussen het debat over Korea en het aannemen van de War Powers Act liggen twee decennia van volgzaamheid van het Congres, met tegenover zich presidenten die in de woorden van John Kennedy „bereid moeten zijn om alle bevoegdheden die zijn ambt hem geeft uit te oefenen — alle die wel, en ook degene die niet omschreven zijn".

Eisenhower kon met steun van „joint resolutions" van het Congres interveniëren bij Formosa en in het Midden-Oosten, Kennedy vroeg voor de Varkensbaai-invasie van Cuba (1961) geen toestemming, maar bij de rakettencrisis van het jaar daarop vroeg hij wel om volmachten aan het Congres. Johnson vroeg in 1964 de Tonkingolf-resolutie aan het Congres en kreeg zowat een blanco volmacht tot oorlogvoeren. Daarmee was het culminatiepunt wel bereikt. De diep de Amerikaanse samenleving aantastende Vietnam-interventie bracht, samen met de twijfels over Amerika's almacht in de wereld, andere ideeën naar Washington.

De wetten die het Huis en de Senaat in juli 1973 aannamen verschilden nogal wat in de tijdsduur die de president kreeg om het Congres toestemming te vragen eenmaal begonnen acties voort te zetten en op 4 oktober 1973 werd er een compromis gevonden dat bepaalde dat de president als opperbevelhebber militaire acties mocht beginnen, maar het Congres binnen 48 uur daarvan moest verwittigen en binnen 60 dagen moest beëindigen, tenzij het Congres toestemming gaf tot voortzetting.

Op 10 oktober 1973 ging de Senaat met 75 tegen 20 stemmen akkoord met dit compromis. Het Huis gaf op 12 oktober 1973 met 238 tegen 123 stemmen zijn toestemming.

President Nixon sprak op 24 oktober 1973 het presidentiële veto uit over de wet omdat deze de presidentiële bevoegdheden op ongrondwettige wijze beperkte en een ernstige ondermijning betekende van de mogelijkheid van de natie in tijden van internationale crises op beslissende en overtuigende wijze op te treden.

Op 7 november 1973 nam het Huis met 284 tegen 135 stemmen de wet wederom aan (een meerderheid van meer dan tweederde, nodig om een presidentieel veto te verslaan). Dezelfde dag nam de Senaat met 75 tegen 18 stemmen de wet aan.

De voornaamste bepalingen uit de wet van 7 november 1973, bekend als de War Powers Act zijn:

(a) Ongeacht ondersectie (b) zullen de Strijdkrachten teruggetrokken worden als het Congres dat zo bepaalt bij gewone resolutie, op ieder moment dat de Strijdkrachten van de VS betrokken zijn bij vijandigheden buiten het grondgebied van de VS, zijn bezittingen en gebieden zonder een oorlogsverklaring of speciale wettelijke toestemming. (Sectie 6 en 7 behelsen procedure regel)

Sectie 8 (a)

Het gezag om de Strijdkrachten in te zetten in vijandigheden of in situaties etc. zal niet afgeleid worden uit (1) (...)

2) Enig verdrag hiervoor of hierna geratificeerd tenzij een dergelijk verdrag aangevuld is met een wet die specifiek een dergelijk inzetten (etc.) goedkeurt en tegelijk verwijst naar de specifieke wettelijke goedkeuring binnen deze gemeenschappelijke resolutie.

Sectie 2 (c)

De constitutionele rechten van de President als hoogste commandant om de strijdkrachten van de Verenigde Staten bij vijandigheden in te zetten of in situaties waar een spoedige betrokkenheid bij

vijandigheden door de omstandigheden duidelijk is zijn alleen van kracht na 1) een oorlogsverklaring 2) specifieke wettelijke goedkeuring of 3) een nationale noodtoestand door een aanval op de Verenigde Staten zijn grondgebied of bezittingen, of zijn Strijdkrachten.

Sectie 3

De President zal op ieder mogelijk moment het Congres consulteren vóór de Strijdkrachten van de Verenigde Staten ingezet worden bij vijandigheden of in situaties waar een spoedige etc. en zal na iedere deelname aan vijandelijkheden het Congres regelmatig raadplegen tot de Strijdkrachten van de VS niet langer bij vijandigheden betrokken zijn of zijn teruggetrokken uit dergelijke situaties.

Sectie 4 (a)

Zonder oorlogsverklaring, bij iedere gebeurtenis waarin de Strijdkrachten worden ingezet (...) zal de President binnen 48 uur een geschreven rapport bij de Speaker van het Huis van Afgevaardigden en bij de fungerende voorzitter van de Senaat indienen over (A) de omstandigheden die een inzetten van de Strijdkrachten nodig maakten (B) krachtens welke constitutionele en juridische bevoegdheid deze inzet plaatsvond (C) de geschatte duur en reikwijdte van de vijandelijkheden of deelname.

Sectie 5 (b)

Binnen 60 dagen nadat een rapport is voorgelegd (...) zal de President ieder gebruik van de Strijdkrachten van de Verenigde Staten beëindigen. (...) tenzij het Congres (1) de oorlog heeft verklaard of speciale goedkeuring heeft gegeven voor het gebruik van de Strijdkrachten (2) de termijn van 60 dagen heeft verlengd of (3) fysiek niet in staat is bijeen te komen door een gewapende aanval op de Verenigde Staten. Deze periode van 60 dagen kan met ten hoogste 30 dagen verlengd worden als de President vaststelt en het Congres schriftelijk verzekert dat de militaire situatie met het oog op de veiligheid van de Strijdkrachten van de VS een voortgezet inzetten van de Strijdkrachten nodig maakt (...)
(NRC/H'blad, IHT, USIS-bulletin)

ROCKEFELLER ALS VICE-PRESIDENT BEËDIGD EN TOT ADVISEUR VOOR INTERNATIONALE ZAKEN BENOEMD

De op 20 aug. 1974 tot vice-president benoemde Nelson Rockefeller werd op 19 dec. 1974 officieel beëdigd.

Op 20 aug. 1974 had de president de 66-jarige Republikein tot vice-president benoemd, maar het Congres stelde een uitvoerig onderzoek in naar alle aspecten van zijn privé- en openbaar leven, uitgevoerd door de justitiële commissies van beide huizen geholpen door de FBI.

Hierbij kwam aan het licht dat Rockefeller in de afgelopen 15 jaar ca. $ 3 mln in de vorm van geschenken aan naaste medewerkers had gegeven en dat hij in 1970 financieel de verschijning had mogelijk gemaakt van een kritisch boek over Arthur Goldberg, een medekandidaat voor het ambt van gouverneur van de staat New York.

Critici van Rockefeller waren bevreesd dat iemand met een dergelijk vermogen (het totale vermogen van de thans levende 84 nakomelingen van John D. Rockefeller wordt geschat op $ 1,5 mrd, juwelen, kunstverzamelingen en privé-huizen niet meegerekend) met behulp van zijn familie een onevenredig grote politieke invloed zou kunnen uitoefenen. Verdedigers van de vice-president wezen erop dat de Amerikaanse grondwet rijkdom niet beschouwt als een belemmering om hoge staatsambten te vervullen.

De justitiële commissie van de Senaat ging uiteindelijk éénstemmig akkoord met de benoeming, de justitiële commissie van het Huis gaf met 26 tegen 12 stemmen haar goedkeuring. Op 11 dec. werd in de Senaat gestemd, daar ging men met 90 tegen 7 stemmen akkoord. Op 19 dec. 1974 stemde het Huis met 287 tegen 126 stemmen voor de benoeming van Rockefeller.

Belangrijke functie toegewezen

Op 22 dec. 1974 kreeg de nieuwe vice-president een aantal belangrijke functies op het gebied van het binnen- en buitenlands beleid toegewezen.

Ford deelde mee dat Rockefeller zal optreden als vice-voorzitter van de nationale veiligheidsraad en dat van hem zal worden verwacht dat hij de projecten waartoe de regering besloten heeft, zal helpen uitvoeren.

Rockefeller en de president hadden een onderhoud van bijna twee uur, hun eerste langdurige gesprek sinds Rockefeller in aug. werd voorgedragen voor het vice-presidentschap. De president zei naderhand dat hij een actieve rol voor de vice-president in gedachten heeft en dat deze gemakkelijk toegang tot zijn ovale werkvertrek in het Witte Huis zal hebben.

„Er is geen portier voor de vice-president. Ik hoef hem niet op mijn agenda te zetten", zei Ron Nessen, Fords perschef. Nessen zei dat Ford heeft gezegd: „Hij hoeft alleen maar de telefoon te nemen of hier binnen te wandelen".

Rockefeller wordt vice-president van de Domestic Council, het hoogste beleidsorgaan van de regering voor de binnenlandse politiek. In feite zal hij optreden als zijn voorzitter omdat de president als voorzitter geen tijd heeft voor een actieve rol in de functionering van de raad van dag tot dag.

De vice-president zal ook een belangrijke rol te spelen krijgen bij het aantrekken van nieuwe, hooggeplaatste medewerkers van het Witte Huis. Zo zal hij een nieuwe directeur voor de Domestic Council aanstellen.

Ford benoemde Rockefeller verder tot lid van de commissie-Murphy die de Amerikaanse buitenlandse politiek kritisch begeleidt en wijzigingen aanbeveelt in de Amerikaanse betrekkingen met andere landen. De vice-president komt in de commissie op de plaats van de voormalige adviseur van het Witte Huis, Anne Armstrong. *(IHT, USIS, The Times, NRC/H'blad)*

(Vor. ber. pag. 557/2 - 1974)

WIJZIGINGEN IN SAMENSTELLING REGERING

Op 3 januari benoemde Ford de Californische zakenman Charles Robinson tot staatssecretaris op het ministerie van economische zaken als opvolger van William Casey, die in maart 1974 president van de Exim-bank werd.

Op 13 januari werd de jurist William C. Coleman tot minister van verkeer benoemd als opvolger van de in december 1974 afgetreden Claude Brinegar. Coleman is de tweede neger in de geschiedenis van de VS die minister wordt.

Als opvolger van de tot ambassadeur in India benoemde Saxbe werd op 14 januari de rector van de universiteit van Chicago Edward Levi tot minister van justitie benoemd. De Senaat is inmiddels met deze benoeming akkoord gegaan evenals met de benoeming van de minister voor woningbouw en stadsontwikkeling James Lynn tot directeur voor het begrotingsbureau, een functie die door het aftreden van Roy Ash vacant was geworden.

Op 9 februari werd de econoom John Dunlop tot minister van arbeid benoemd als opvolger van de afgetreden Peter Brennan.

Op 13 februari werd mevrouw Carla Anderson Hills minister voor woningbouw en stadsontwikkeling. Mevrouw Anderson Hills, een juriste, was laatstelijk staatssecretaris op het ministerie van justitie, speciaal belast met de vervolging van fraudes in de woningbouw.

Carla Anderson Hills is de derde vrouw in de geschiedenis van de VS die minister wordt. *(IHT, The Times, USIS-Bulletin)*

NIEUWE STAATSSECRETARIS VOOR AFRIKAANSE ZAKEN

Op 8 januari benoemde president Ford de carrière-diplomaat Nathaniël Davis tot staatssecretaris voor Afrikaanse aangelegenheden op het ministerie van buitenlandse zaken.
Davis was hoofd personeelszaken voor de diplomatieke dienst op het ministerie van buitenlandse zaken.

McCloskey staatssecretaris voor betrekkingen met Congres

Half januari werd Robert McCloskey, oud-hoofd van de voorlichtingsdienst van het ministerie van buitentenlandse zaken en ambassadeur op Cyprus sedert 1973, tot staatssecretaris voor de betrekkingen met het Congres benoemd.

McCloskey die goede relaties met de pers onderhoudt, heeft de taak gekregen de betrekkingen tussen het ministerie van buitenlandse zaken en het Congres te verbeteren. *(IHT, The Times)*

OUD-MINISTER VAN JUSTITIE NIEUWE AMBASSADEUR IN LONDEN

Op 9 januari benoemde president Ford de oud-minister van justitie, de 54-jarige Elliot Richardson tot Amerikaans ambassadeur in Londen.

Richardson, die onder Nixon minister van justitie was en uit protest tegen het ontslag van de speciale Watergate-aanklager Cox op 20 oktober 1973 zijn ontslag aanbood, (pag. 92 e.v.-1974), behoort tot de progressieve vleugel van de Republikeinse partij.

Richardson behoort tot één van de oudste families van de Oostkust en heeft rechten gestudeerd in Harvard. Als jong jurist was hij o.a. assistent van de beroemde president van het Hooggerechtshof Felix Frankfurter. Politieke ervaring deed Richardson o.a. op in zijn thuisstaat Massachusetts en als onderminister van buitenlandse zaken.

Saxbe benoemd tot ambassadeur in India

Op 13 dec. 1974 benoemde Ford minister William Saxbe tot ambassadeur in India, als opvolger van Daniel Moynihan die een functie in het universitaire leven ging bekleden.
Saxbe aanvaardde de benoeming en trad af als minister van justitie, een functie die hij bekleedde nadat Richardson (zie boven) was afgetreden. *(IHT, USIS-bulletin)*

VERVOLG REIZEN KISSINGER, VERBLIJF IN ROEMENIË, JOEGO-SLAVIË EN ROME. BEZOEK AAN VOLKSREPUBLIEK CHINA

Vanuit Iran (pag. 254/3) reisde Kissinger door naar Boekarest, de hoofdstad van Roemenië, waar hij op 3 en 4 november 1974 verbleef.
Hij voerde o.a. gesprekken met de Roemeense president en partijleider Ceaucescu.
Na de besprekingen deelde de Roemeense leider mee dat Kissinger hem had verzekerd dat de Amerikaanse regering bij het Congres zou aandringen op het verlenen van voorkeursrechten aan Roemenië in de wederzijdse handel.
Ceaucescu zei ook dat spoedig nieuwe Amerikaans-Roemeense economische onderhandelingen zouden beginnen.
Roemenië, dat de handel met de VS in 5 jaar verviervoudigd heeft, overweegt de aankoop van een nieuwe vloot van Amerikaanse passagiersvliegtuigen en wenst voorts Amerikaanse hulp bij het tot ontginning brengen van de oliebronnen in de Zwarte Zee.
De Roemeense leider sprak tegenover Kissinger zijn ongerustheid uit over de mogelijkheid van het uitbreken van een nieuwe oorlog in het Midden-Oosten en zei dat een dergelijke oorlog „grote moeilijkheden op oliegebied" tot gevolg zou hebben en de energiecrisis zou bezwaren.
In een gemeenschappelijk communiqué werd meegedeeld dat president Ford zo spoedig mogelijk een bezoek zou brengen aan Roemenië.
Op 4 nov. 1974 arriveerde Kissinger in de Joegoslavische hoofdstad Belgrado, waar hij besprekingen voerde met president Tito, premier Bijedic en minister van buitenlandse zaken Minic.
In een communiqué dat na afloop van de besprekingen werd uitgegeven werd gewag gemaakt van de „actieve bijdrage tot internationaal begrip" door de Joegoslavische politiek van niet-gebondenheid. Beide partijen achtten geregeld contact en overleg van belang.
Volgens woordvoerders was er ook gesproken over de Sowjetrussische bedoelingen in het gebied en het communiqué steunt de speciale positie van Joego-Slavië in communistisch Europa. Alleen respect voor onafhankelijkheid, soevereiniteit, gelijkheid en niet-inmenging tussen alle landen kan een oplossing brengen van de internationale vraagstukken, aldus het communiqué.
Kissinger reisde vervolgens door

Tsjoe En-lai (l.) en Kissinger.

naar Rome, waar hij op 5 nov. de onder auspiciën van de Verenigde Naties gehouden internationale voedselconferentie toesprak (pag. 37/1, 2).
Kissinger had ook een onderhoud met de Italiaanse president Leone, de toenmalige demissionaire premier Rumor en minister van buitenlandse zaken Moro.
In het gemeenschappelijke communiqué dat werd uitgegeven werd van Amerikaanse zijde benadrukt dat Italië een essentiële factor is voor de stabiliteit en het evenwicht in Europa en het Middellandse-Zeegebied. De VS zijn bereid Italië de grootst mogelijke steun te verlenen voor zijn economisch herstel.
Kissinger werd ook door paus Paulus VI in audiëntie ontvangen.
Van 25 tot 29 nov. was minister Kissinger voor een officieel bezoek in de Volksrepubliek China. Het was het zevende bezoek van Kissinger aan China. Hij voerde besprekingen met premier Tsjoe En-lai, vice-premier Ten Hsiao-ping en minister van buitenlandse zaken Tsjia Koean-hoea.
Tijdens een officieel banket zei Kissinger dat de besprekingen hem in staat hadden gesteld een beter inzicht te krijgen in de Chinese standpunten. „Wij hebben de internationale vraagstukken de revue laten passeren en hebben ons wederzijds begrip verdiept," aldus Kissinger.
Zijn Chinese collega maakte in een tafelrede gewag van een verdieping van het wederzijdse begrip.
Er werd geen gemeenschappelijk communiqué uitgegeven, maar beide partijen verklaarden wel het contact in de geest van het communiqué van Sjanghai te zullen voortzetten. (pag. 158/2-'72) e.v. *(USIS-bulletin, Peking Review, NRC/H'bl.)*

FORD AKKOORD MET BELASTING-VERLAGING

Op 31 maart heeft president Ford zijn toestemming gegeven aan een belastingverlaging van $ 24,8 mrd. Eerder was de wet waarin de verlaging is vastgelegd aangenomen door het Congres.
De president zelf had voorgesteld de belastingen met $ 16 mrd te verlagen.
In een televisierede waarin Ford het tekenen van de wet bekendmaakte zei de president dat „dit het uiterste was, tot waar hij wilde gaan".
„Hierop zal ik geen uitzonderingen maken tenzij het lange-termijnbelangen op het terrein van de nationale veiligheid, zoals het bereiken van onafhankelijkheid op energiegebied betreft". Ford voegde daaraan toe dat indien hij zijn veto over de wet zou hebben uitgesproken, hij in de eerste plaats daarvan „een ergere maatregel" te slikken zou hebben gekregen.
„Het begrotingstekort mag, voor het belastingjaar dat in juli 1975 begint, in geen geval de $ 60 mrd gaan overschrijden", aldus de president.
Hij kondigde aan „weerstand te zullen bieden" aan pogingen van het Congres om ook maar één dollar aan dit tekort toe te voegen door het aannemen van nieuwe uitgavenprogramma's.
Tegenstanders van de belastingverlaging vrezen dat in combinatie met nieuwe uitgavenprogramma's het nieuwe begrotingstekort tot $ 100 mln zal oplopen. De belastingverlaging van $ 24,8 mrd, de grootste in de Amerikaanse geschiedenis, is bedoeld om de Amerikaanse economie te stimuleren.
Ook in het Congres is langdurig en verhit gedebatteerd over de belastingverlaging, maar uiteindelijk heeft men elkaar in een compromis kunnen vinden.
Op 26 maart vonden in beide huizen de eindstemmingen plaats, waarbij in de Senaat met 45 tegen 16 stemmen en in het Huis met 287 tegen 125 stemmen akkoord gegaan werd.
De particuliere belastingbetaler kan over 1974 tot $ 200 terugbetaald krijgen, daarnaast wordt de belastingvrije voet opgetrokken en krijgen alle Amerikanen die één of andere vorm van bijstand ontvangen $ 50 ineens uitgekeerd.
Om de noodlijdende bouwsector te helpen krijgen kopers van nieuwe huizen een eenmalige belastingpremie van 5%.
Werkende ouders krijgen voor de duur van een jaar belastingfaciliteiten voor de kosten van de opvoeding van hun kinderen.
Ook de industrie profiteert van de belastingverlagingen: de investeringspremie wordt verhoogd van 7 naar 10%, voor de duur van een jaar, de belasting op winsten wordt verlaagd tot $ 50.000, dit om de vaak noodlijdende kleine en middelgrote bedrijven tegemoet te komen.
In het gevecht om de nieuwe afschrijvingsregeling van 22% voor de olie-industrie heeft senator Russel Long een kleine overwinning behaald. De kleine oliemaatschappijen mogen daarvan blijven profiteren, maar het percentage zal langzamerhand, tot 1980, verminderd worden. De grote oliemaatschappijen verliezen wel hun aanspraak op dit afschrijvingspercentage.
Met deze regeling is het Congres verregaand tegemoet gekomen aan de wensen van de president. *(NZZ, IHT)*

HANDELSWET ONDERTEKEND, SOWJET-UNIE ONTKENT RUIMERE EMIGRATIEBEPALINGEN

Op 2 januari heeft president Ford de nieuwe handelswet ondertekend, nadat het Congres op 20 december 1974 na langdurige onderhandelingen het eens was geworden over een compromis.
De president uitte bij de ondertekening zijn twijfels over „de wijsheid van de bewoordingen van deze wet die door andere soevereine staten slechts als aanstootgevend en discriminatoir kunnen worden ervaren".
Ford uitte zijn reserves toen hij sprak over de door het Congres toegevoegde paragrafen die betrekking hebben op „onze commerciële en algemene betrekkingen met de communistische landen".
Wat hij zei sloeg impliciet op het feit dat de herziene wet een verlaging van de tariefmuur voor produkten uit de Sowjet-Unie bindt aan een versoepeling van de Russische emigratiepolitiek tegenover minderheden, met name de joden.
De handelswet is voor het eerst sinds 12 jaar volledig herschreven en Ford noemde het de belangrijkste wetgeving op commercieel gebied sinds vier decennia geleden werd begonnen aan het programma voor handelsovereenkomsten.
In zijn voor de plechtigheid op schrift gestelde rede gaf Ford een overzicht van de kernpunten uit de nieuwe wet en zei:
„Hij stelt de regering in staat om onder bepaalde voorwaarden te besluiten tot het slechten van de tariefmuur voor landen waarvan de exportprodukten in de Verenigde Staten tot dusver nog niet zo worden behandeld. Dit maakt een belangrijk deel uit van onze commerciële en algemene betrekkingen met de communistische landen."
„Een groot deel van de bepalingen

Ford toont handelswet aan v.l.n.r. Rockefeller, sen. Byrd, Scott, afgev. Ullman, Arends en Chamberlain.

die de wet op dit gebied stelt zijn ingewikkeld en kunnen moeilijk toepasbaar blijken. Ik zal mij vanzelfsprekend aan de bepalingen van de wet houden, maar ik moet mijn twijfel uiten over de wijsheid van de bewoordingen van deze wet die door andere soevereine staten slechts als aanstootgevend en discriminatoir kunnen worden ervaren", aldus de president.

De laatste belemmeringen voor de ondertekening van de wet waren vrijwel uit de weg geruimd toen de Senaat op 13 december 1974 met 77 tegen 4 stemmen de nieuwe wet goedkeurde.

Het Huis was in 1973 al akkoord gegaan.

De sleutel tot goedkeuring door de Senaat was de eis van het Congres dat de Sowjet-Unie de verzekering zal geven dat zij, in ruil voor gunstiger handelsregelingen — waaronder kredieten voor de Export-importbank — de belemmeringen voor de emigratie van joden en andere minderheidsgroepen zal verminderen (pag. 732-1974).

Na langdurige onderhandelingen werd uiteindelijk in het najaar 1974 een akkoord bereikt tussen de Sowjet-Unie, minister Kissinger en de Democratische senator Jackson, de leider van de groepen in het Congres die een open emigratie nastreven.

Sowjet-Unie ontkent ruimere emigratiemogelijkheden

Kissinger verwittigde het Congres in een brief (pag. 732/2-1974) dat de Sowjet-Unie bereid was de emigratie-bepalingen voor bepaalde groepen Sowjetburgers te verlichten, maar op 18 december 1974 publiceerde het Sowjetrussische persagentschap *Tass* een brief van de Russische minister Gromyko aan minister Kissinger van 26 oktober waarin Gromyko zei geen garanties te hebben gegeven over een versoepeling van de emigratieprocedures. Volgens hem had een eerdere briefwisseling tussen Kissinger en senator Jackson, waarin werd gesuggereerd dat de Sowjet-Unie een ruimere emigratie van joden zou toestaan, een verwrongen indruk van het standpunt van het Kremlin gegeven.

Een verklaring van *Tass* vergezelde de publikatie van Gromyko's brief. In de verklaring wordt gezegd dat aanvaarding door het Amerikaanse Congres van voorwaarden die de handelswet zouden binden aan de emigratie van Sowjetburgers „rechtstreeks in tegenspraak zou zijn met de duidelijke verplichtingen die beide partijen op zich namen onder het Russisch-Amerikaanse handelsakkoord uit 1972 dat voorziet in een onvoorwaardelijke beëindiging van de discriminerende wetgeving tegen de Sowjet-Unie."

De verklaring gaat verder: „*Tass* is gemachtigd te verklaren dat leidende kringen in de Sowjet-Unie iedere poging, vanwaar die ook komt, zonder meer als onaanvaardbaar verwerpen, om zich te mengen in binnenlandse aangelegenheden die uitsluitend de Sowjet-Unie en niemand anders aangaan."

De enige basis waarop de betrekkingen tussen de Sowjet-Unie en de VS met succes kunnen worden opgebouwd, zo wordt er aan toegevoegd, is die van volledige gelijkwaardigheid van beide kanten en niet-inmenging in elkaars binnenlandse aangelegenheden. Volgens *Tass* geldt dit in het bijzonder voor de commerciële en economische betrekkingen. „De Sowjet-Unie zal voortgaan zich strikt aan dit beginsel te houden", aldus het persbureau.

De tekst van de brief van minister Gromyko luidde als volgt:

„Ik geloof dat het noodzakelijk is uw aandacht te vestigen op de kwestie die betrekking heeft op de publikatie in de Verenigde Staten van materiaal waarvan u kennis draagt en dat verband houdt met het vertrek uit de Sowjet-Unie van een zekere categorie van Sowjet-burgers. Ik moet u eerlijk zeggen dat het bovengenoemde materiaal, waartoe ook de correspondentie tussen u en senator Jackson behoort, een vertekend beeld geeft van ons standpunt en van wat wij over deze kwestie tegenover Amerikaanse zijde hebben gezegd.

Toen wij in antwoord op uw verzoek opheldering gaven over de werkelijke stand van zaken, hebben wij onderstreept dat de kwestie als zodanig geheel ligt op het gebied van de binnenlandse competentie van onze staat. Wij waarschuwden toen dat wij in deze zaak altijd waren opgetreden in strikte overeenstemming met onze huidige wetgeving over dit onderwerp, en dat ook zullen blijven doen. Nu echter wordt juist hieromtrent het stilzwijgen bewaard. Tegelijkertijd worden pogingen ondernomen om de opheldering, die door ons werd gegeven, het karakter te geven van zekere garanties en bijna van verplichtingen van onze zijde over de procedure van het vertrek van Sowjetburgers uit de USSR, en er worden zelfs cijfers genoemd over het verondersteld aantal van dergelijke burgers, en er wordt gesproken over een te verwachten toename van dat aantal in vergelijking met voorgaande jaren.

Wij wijzen een dergelijke interpretatie resoluut van de hand. Wat wij gezegd hebben — en u, mijnheer secretary of state, weet dat heel goed — had uitsluitend en alleen betrekking op de werkelijke situatie in deze kwestie. En toen wij cijfers vermeldden — om u van de werkelijke situatie op de hoogte te brengen — wezen wij juist op het tegenovergestelde, namelijk dat de huidige tendens gaat in de richting van een afname van het aantal personen dat de USSR wenst te verlaten en zich permanent in andere landen te vestigen.

Wij achten het van belang dat in deze gehele zaak, haar principiële betekenis in overweging genomen, geen onduidelijkheden blijven bestaan over het standpunt van de Sowjet-Unie."

Van Amerikaanse zijde werd gematigd gereageerd op de publikatie van Gromyko's brief.

Senator Jackson, die het amendement op de Amerikaanse handelswet indiende waardoor de handelsverruiming ten opzichte van de SU aan voorwaarden wordt gebonden, meende dat de publikatie van Gromyko's brief „waarschijnlijk tot de categorie van pogingen behoort om het eigen gezicht te redden". Hij zei niet bezorgd te zijn over de Russische verklaring dat er geen garanties voor de emigratie van joden waren gegeven. Jackson meende dat de nieuwe wet op dit punt voldoende garanties biedt. Op een vraag of hij tekenen van een afname van de emigratie zag, antwoordde de senator: „Alles wijst in tegenovergestelde richting."

Een woordvoerder van het Amerikaanse ministerie van buitenlandse zaken liet weten dat de Russische verklaring „volgens ons niets verandert aan de overeenstemming (understandings) waarnaar wordt verwezen" in de brief van minister Kissinger aan senator Jackson.

Ruime bevoegdheden voor president

De wet, zoals die door president Ford op 2 jan. werd ondertekend, geeft de president ruime bevoegdheden om te onderhandelen over nieuwe handelsvoorwaarden, inclusief het verlagen of verwijderen van handelsbarrières, zoals importquota's. Een onderdeel van de wet is gewijd aan de ontwikkelingslanden, waarbij de president de bevoegdheid krijgt met deze landen te onderhandelen over tariefsverlagingen ter ondersteuning van hun economie.

T.a.v. de handel met de Sowjet-Unie bepaalt de wet dat de Amerikaanse president zich er in de komende 18 maanden van moet overtuigen dat Moskou voor de Russische joden inderdaad vrije emigratie mogelijk maakt. Blijkt dit niet het geval te zijn dan zullen de oude ongunstigere handelsregelingen opnieuwe van kracht worden.

(NRC/H'blad, IHT, USIS-bulletin, The Times) (V. b. pag. 732/2-'74)

VERKLARING VATICAAN OVER ANTI-SEMITISME

In de *Osservatore Romano* van 4 jan. van dit jaar stond de tekst afgedrukt van een document, dat de titel droeg „Richtlijnen en suggesties voor de toepassing van de concilieverklaring Nostra Aetate". Deze concilieverklaring was door het Tweede Vaticaanse concilie op 15 okt. 1965 aanvaard. (pag. 818/2 - 1965) en ging over de houding van de Rooms-Katholieke kerk jegens niet-christelijke godsdiensten (volledige tekst pag. 77/1 e.v. - 1966).

De verklaring van 4 jan. ging in het bijzonder over de relatie tussen de Rooms-Katholieke kerk en het jodendom.

Opgesteld was de verklaring door een commissie, die op 22 okt. 1974 door de paus was ingesteld en die tot taak had de betrekkingen tussen joden en rooms-katholieken te bestuderen. Voorzitter van de commissie was de Nederlander Johan kardinaal Willebrands. De tekst van de verklaring was op 1 dec. vorig jaar gereed gekomen.

In de verklaring wordt o.m. gezegd, dat geestelijke banden en historische betrekkingen tussen de R.-K. kerk en het jodendom elke vorm van anti-semitisme veroordelen als strijdig met de geest van het christendom.

De banden en betrekkingen eisen een beter wederzijds begrip en een hernieuwde wederzijdse achting tussen de beide godsdiensten en tussen hun aanhangers. Daarom dringt het document erop aan dat rooms-katholieken bij het getuigen van hun geloof alles zullen vermijden, wat de joden als een aanval op hun overtuigingen zouden kunnen beschouwen. Zij moeten ervoor waken dat zij hun geloof beleven met de grootste eerbied voor de vrijheid van godsdienst.

In het eerste gedeelte zegt de verklaring dat tot nu toe de verhouding tussen room-katholieken en joden de vorm had van een monoloog, maar dat het nodig is te geraken tot een werkelijke dialoog, het beste middel om tot wederzijdse kennis te komen.

Voorwaarde voor zulk een dialoog is eerbied voor de ander zoals deze is, en vooral eerbied voor zijn geloof en godsdienstige overtuiging. De rooms-katholieken dienen te begrijpen dat het voor de joden uiterst moelijk is het mysterie van het vleesgeworden woord te begrijpen.

Het document spreekt de hoop uit dat de beide godsdiensten tot gemeenschappelijke bijeenkomsten overgaan. Bepaalde onderdelen van de liturgie vertonen verwantschap.

Ook herhaalt het document de verklaring van het concilie dat niet alle joden die in de tijd van Christus leefden schuld hebben aan diens dood. Zeker kan men de nu levende joden daarvan geen verwijt maken. De R.K. gelovigen moeten deze uitspraken bij het godsdienstonderwijs en bij publikaties steeds voor ogen houden.

Beide godsdiensten hechten veel betekenis aan de menselijke waardigheid, aan sociale rechtvaardigheid en vrede. Op die gebieden kunnen zij goed samenwerken.

Tot slot geeft het document de raad aan alle bisschoppen een commissie te vormen die de richtsnoeren van het concilie en van de pauselijke commissie-Willebrands in de praktijk uitwerkt.

Kritiek uit Israël

Vanuit Israël werd op 6 en 7 jan. op de verklaring van de commissie-Willebrands kritiek uitgeoefend, die werd geformuleerd door de minister van godsdienstzaken, Yitzhak Rafaël, en de opperrabbijnen van de Asjkenasische en Sefardische gemeenten, resp. Shlomo Goren en Ovadia Yosef.

De kritiek had vooral betrekking op het feit, dat in de verklaring volledig werd voorbij gegaan aan het bestaan van de staat Israël.

Opperrabijn Yosef uitte bezwaren tegen de gedachte aan een nauwere dialoog tussen joden en rooms-katholieken. Hij stelde, dat contacten tussen christelijke en joodse geestelijke leiders beperkt moesten blijven tot humanitaire aangelegenheden. Gemeenschappelijke gebeden noemde hij uitgesloten.

Volgens opperrabijn Goren bewees de verklaring, dat er geen wijziging gekomen was in de politiek van de R.-K. kerk en het Vaticaan, die zich „nog steeds ten doel stelt het joodse volk van zijn vaderland te scheiden".

Als het Vaticaan zijn traditioneel vijandige houding jegens het jodendom wil veranderen, dan zal het in de eerste plaats het bestaan van de staat Israël en het recht van het joodse volk op het land van Israël moeten erkennen, aldus opperrabijn Goren.

Ook actieve hulp van het Vaticaan bij het verlichten van het lot van de vervolgde joodse gemeenschappen in de SU en Syrië zou, volgens opperrabijn Goren, bijdragen aan de verbetering van de verhouding tussen de R.K. kerk en het jodendom.

Ook opperrabijn Goren en minister Rafaël wezen de in het Vaticaanse document geopperde suggestie af om te komen tot een gezamenlijke joods-katholieke eredienst.

Opperrabijn Goren zei hierover: „Er is geen enkele reden tot samenwerking tussen het jodendom en het christendom in het raam van een gezamenlijke eredienst". De opperrabijn beschouwde het vervagen van de scheidslijnen tussen beide godsdiensten als een gevaar voor de identiteit van het jodendom.

Minister Rafaël verwelkomde de in het Vaticaanse document tot uitdrukking komende veroordeling van anti-semitisme en discriminatie, maar hij stelde daarnaast, dat het document geschreven was in de stijl van de orthodox-katholieke zienswijze op het jodendom. „Daarom", aldus minister Rafaël, „valt het mij moeilijk er een wezenlijke verandering van de kerk jegens het jodendom in te zien".

In de pers werd erop gewezen, dat de betrekkingen tussen Israël en het Vaticaan reeds eerder aanzienlijk verslechterd waren.

Eén oorzaak hiervoor was de druk, die door het Vaticaan op Jeruzalem was uitgeoefend om de tot twaalf jaar veroordeelde Grieks-katholieke aartsbisschop Hilarion Capucci (pag. 48/1) vrij te laten. Zo had de Apostolische delegaat in Jeruzalem, mgr. William Carew, in een interview verklaard, dat hoofden van christelijke gemeenschappen een zeer bijzondere behandeling zouden moeten ondergaan, wanneer zij in conflict met de wet geraakten.

„In dat zelfde interview had de diplomatieke vertegenwoordiger van de paus in het Heilige Land de actuele politieke situatie vergeleken met de vroeg-christelijke tijd, toen de joden uitzagen naar een grote veroveraar, die de bezetters zou verdrijven en hun hun vrijheid en onafhankelijkheid zou teruggeven. Ik stel mij voor, dat heel wat Palestijnen vandaag dezelfde gevoelens hebben". (The Times, NRC/H'blad, FAZ, Le Monde, NZZ)

(Vor. ber. pag. 77/1 e.v.-1966)

32-STE ALGEMENE CONGREGATIE JEZUÏETEN

In Rome vond van 1 dec. 1974 tot 10 maart 1975 de 32-ste algemene congregatie van de orde van Jezuïeten plaats.

Aan de vergadering werd deelgenomen door 237 Jezuïeten uit 50 landen.

Sedert de erkenning van de Societas Jesu door paus Paulus III in 1540 is de congregatie — het hoogste orgaan van de orde — 25 maal bijeen geweest om, na de dood van de generaal-overste, een opvolger aan te wijzen en zes maal om de activiteiten van de orde te beoordelen en nieuwe richtlijnen op te stellen.

De vorige, 31-ste, algemene congregatie is in 1965 en 1966 bijeen geweest.

De 32-ste algemene congregatie is door generaal-overste pater Pedro Arrupe op 8 sept. 1973 bijeen geroepen. In de brief, waarin hij de

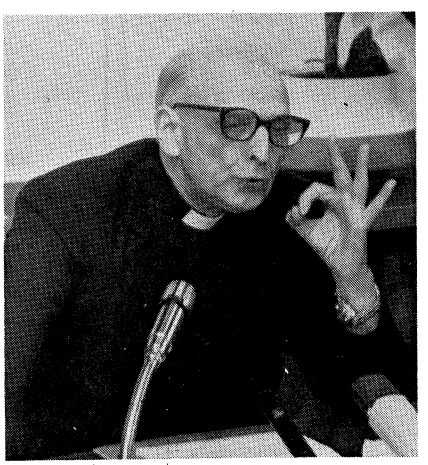

Pedro Arrupe

congregatie bijeen riep, stelde hij, dat de voornaamste taak van de congregatie zou zijn de dienst te bepalen, die de Jezuïetenorde met het oog op de onstuimige veranderingen in de wereld de kerk kon aanbieden.

De Jezuïetenorde telde op het moment van de opening van de congregatie 29.436 leden; dat is 7.000 (19%) minder dan in 1965. De teruggang laat zich vooral gevoelen in het aantal novieten. Negen jaar geleden waren er nog 10.000; nu zijn er iets meer dan 4.000. Jaarlijks verlaat 0,8% van de leden de orde.
Pater Arrupe wees er op, dat de teruggang zich vooral voordoet in de Europese landen met een traditioneel katholieke cultuur, waar de industrialisering bijzondere veranderingen teweeg heeft gebracht. Nog steeds omvangrijk is de recrutering in de derde wereld — vooral in Latijns-Amerika en Azië — en in Oost-Europa, in het bijzonder in Polen.
Over de hele wereld verdeeld staan Jezuïeten aan het hoofd van 53 universiteiten, 45 colleges, 350 middelbare scholen en ruim 4.300 basisscholen.
Invloed oefenen zij uit d.m.v. vele persorganen. Radio-Vaticaan staat o.l.v. Jezuïeten.
Jezuïeten leveren ontwikkelingshulp en maatschappelijk werk. Eén derde van de leden van de orde is werkzaam in de missie.
De orde is ontstaan als „wapen" van de contra-reformatie en werd traditioneel gerekend tot de orthodoxe „rechtse" vleugel van de kerk. De laatste jaren is dat sterk veranderd en door velen wordt de orde tegenwoordig gezien als een „links" en progressief element binnen het katholicisme.
In een brief aan pater Arrupe op 15 sept. 1973 wees paus Paulus VI op deze ontwikkeling en hij stelde, dat die „ernstige, misschien ongeneesbare veranderingen teweeg kon brengen" in de structuur van de orde.

In *De Volkskrant* van 8 maart 1975 werd van de congregatie verslag uitgebracht. Wij ontlenen hieraan het volgende:

De congregatie werd afgesloten met een stemming over een vijftal teksten, te zamen het resultaat van de marathondiscussie van ruim drie maanden over de vernieuwing van de 435-jarige orde.
In die maanden hebben optimistische geluiden van de eerste weken plaats gemaakt voor gelatenheid en zelfs pessimisme. Deze verandering van klimaat is niet te wijten aan de druk van rechts binnen de vergadering zelf. Mislukt is de poging van ultra-conservatieve figuren om de evolutie van de orde, zoals die onder de huidige hoogste overste Arrupe bezig is, terug te buigen naar de statische situatie van voor het Tweede Vaticaanse Concilie.
De remmende factoren, die het werk van de afgevaardigden voor een groot gedeelte bepaald hebben, kwamen van het Vaticaan en met name van de paus zelf. De topvergadering van de Jezuïeten betekende voor paus Paulus, zoals hij het zelf uitdrukte, een testcase voor het eeuwige leven van de kerk.
Reeds in de brief aan pater Arrupe van sept. 1973 wees de paus ingrijpende veranderingen in het leven van de Jezuïeten af. In zijn toespraak tot de afgevaardigden bij de opening van de conferentie was de paus zo mogelijk nog duidelijker: Hij uitte zijn verbazing over het feit, dat de Jezuïeten vraagtekens zetten achter hun identiteit, terwijl toch de eeuwenlange traditie van de orde hierover geen misverstand toelaat.
Tijdens de discussies kwam het verlangen naar radicale veranderingen wel degelijk naar voren. De hiërarchische structuren, culminerend in de figuur van de generaal en de andere oversten, en in de geprivilegieerde elitegroep van priesters, die de aparte („vierde") gelofte van gehoorzaamheid aan de paus hebben afgelegd, wilde men ombuigen tot een meer democratische opzet met gelijke rechten en plichten voor allen.
Maar ook deze keer kwam de paus tussenbeide. In een brief aan Arrupe van 17 febr. 1975 stelde hij zonder meer, dat deze verandering onder geen beding kon worden toegestaan. Hij voegde daaraan toe, dat de tekst van alle besluiten van de algemene congregatie aan hem „ter overweging" toegestuurd moesten worden. De Jezuïeten hebben zich er bij neergelegd, dat de elite van de „vierde gelofte" binnen de orde zal blijven bestaan.
Ondanks de restrictieve maatregelen van boven laten volgens een aantal afgevaardigden de teksten, die op tafel liggen, wel de mogelijkheid toe van een gezonde evolutie van de orde. Het document, dat de identiteit van de orde in vier pagina's aangeeft, zegt o.a.: „De Jezuïet zet zich in nauwe verbondenheid met Christus in voor de geloofsverspreiding en dit houdt in onze tijd ook de bevordering van de rechtvaardigheid in".
Het delicate probleem van de gehoorzaamheid en de eenheid van de orde, maar ook de bijzondere relatie van de Jezuïeten met de paus van Rome wordt in een document van twintig pagina's positief benaderd:
„De eenheid in gehoorzaamheid is de voorwaarde voor de doeltreffendheid van de apostolische boodschap", zo wordt gesteld. In hetzelfde stuk worden nogmaals de „geestelijke oefeningen van St. Ignatius" aangeprezen als een middel om geestelijke kracht op te doen.
Evangelisatie en rechtvaardigheid is de titel van een tekst, die wekenlang voorwerp van heftige discussies is geweest. „Er is veel water in de wijn gedaan", aldus het oordeel van een afgevaardigde, „maar het eindresultaat is nog behartigenswaardig voor de Jezuïet nu en in de toekomst".

Persbureau *DPA* meldde, dat publikatie van de gevoerde discussies en de slotdocumenten door paus Paulus niet was toegestaan. Een reden voor dit publikatieverbod werd niet gegeven. *(De Volkskrant, DPA, NZZ, The Times, Le Monde)*

VERKLARING VATICAAN INZAKE ABORTUS

Door de congregatie voor de geloofsleer — het vroegere Heilig Officie — is op 25 nov. 1974 een verklaring uitgegeven over abortus.
In deze verklaring wordt o.m. gesteld: „Iedere liberalisering van de abortuswetgeving is immoreel. De katholiek mag niet meewerken aan beïnvloeding van de publieke opinie ten gunste van een dergelijke wetgeving, noch aan dergelijke wetten zijn toestemming geven".

Verder noemt de congregatie het ontoelaatbaar: „artsen of verpleegkundigen te dwingen tot rechtstreekse medewerking aan abortus en tot een keuze tussen de christelijke wet en hun medische functie. Zij wijst elke indicatie voor abortus af en noemt „de vraag naar het tijdstip waarop het embryo een ziel krijgt" een zuiver filosofische zaak. Van het tijdstip der bevruchting af is er volgens de congregatie sprake van nieuw leven „en dit leven moet overeenkomstig het tweede Vaticaans concilie van het eerste begin af met de grootste zorgvuldigheid worden behoed.
Vruchtafdrijving en kindermoord zijn afschuwelijke misdaden".
De congregatie ontkent, dat de R.K. kerk als groep de burgerlijke wetgever geen vrijheid laat om misdaden niet te straffen en haar zedenwetten aan de hele maatschappij wil opleggen:
„Bij een verandering van wetgeving is echter voorzichtigheid geboden. Het afzien van strafvervolging bij abortus provocatus wekt op zijn minst de indruk dat de wetgever, die anders iedere moord zwaar bestraft, de zwangerschapsonderbreking niet meer als een misdaad tegen het menselijk leven beschouwt".
Voor de congregatie is er maar één „concreet en achtenswaardig alternatief". Dat is een „positieve politiek, dat elk kind dat op de wereld komt, steeds en overal een menswaardige aanvaarding vindt". (N R C/H'b l a d)

HEILIG JAAR 1975 DOOR PAUS GEOPEND

In de nacht van 24 op 25 dec. 1974 heeft paus Paulus VI officieel het 25ste Heilige Jaar — 1975 — van de R.K. kerk geopend. Hij sprak daarbij de hoop uit, dat het jubileum vrede zal brengen op aarde en onder de mensen.

De paus opende het Heilige Jaar door met een zilveren hamer drie maal te slaan op de Heilige Deur van de basiliek van St. Pieter. Deze deur is de afgelopen 25 jaar, sinds het laatste Heilige Jaar in 1950, gesloten geweeest.
Na de opening van de Heilige Deur celebreerde de paus de kerstnachtmis, die o.m. werd bijgewoond door het diplomatieke corps, dat in het Vaticaan is geaccrediteerd.
In zijn predikatie tijdens de mis richtte de paus één en dezelfde boodschap tot alle christenen, niet-christenen en atheïsten om „te komen" en samen met de katholieke kerk het Heilige Jaar te vieren. „Het is een oecumenische uitnodiging", aldus de paus, „die evenzeer is gericht tot de brede kringen van de niet-christelijke mensheid, met hetzelfde geluid, maar met een ander accent, al is ze daarom niet minder eerbiedig en hartelijk. Ze wil diegenen bereiken, die ver weg zijn, die eenzaam zijn en ontmoedigd en zelfs degenen, die alle religie en geloof hebben verworpen".
De paus riep op tot viering van het Heilig Jaar als een jaar van verzoening. (A F P, U P I, R e u t e r)

(Vor. ber. pag. 806/1-1973)

UITSPRAAK CONGREGATIE VOOR GELOOFSLEER IN KWESTIE KÜNG

De congregatie voor de geloofsleer heeft op 15 febr. 1975 uitspraak gedaan in het reeds jarenlang lopende proces tegen de theoloog Hans Küng, hoogleraar aan de universiteit van Tübingen. Het decreet werd op 20 febr. gepubliceerd.
In het decreet worden enkele stellingen van Küng, voorkomend in zijn boeken, veroordeeld als in strijd met de katholieke leer. Aan Küng is geen publikatieverbod opgelegd.

De veroordeelde stellingen komen voor in Küng's boeken „De Kerk" (1967) en „Onfeilbaarheid, een vraag" (1971).

Het decreet is gericht tegen de volgende stellingen, die aan Küng worden toegeschreven:

- Het leergezag van de kerk is niet altijd en in alles onfeilbaar; m.a.w., er kunnen vergissingen voorkomen;
- de bisschoppen zijn niet de enigen, die de geloofsleer op de juiste wijze kunnen uitleggen;
- in bepaalde gevallen kunnen ook christenen, die geen priester zijn, in de eucharistie voorgaan.

Prof. Küng wordt verzocht het verspreiden van deze „verwarring stichtende opinies" te staken. De congregatie verzocht tevens de Duitse kerk er op toe te zien, dat slechts het ware geloof wordt onderwezen. Tenslotte worden alle theologen eraan herinnerd, dat zij bij hun theologisch onderzoek onvoorwaardelijk moeten gehoorzamen aan de kerkelijke autoriteiten.
Het Vaticaan zegt in de aanhef van het decreet, dat de thans genomen beslissing nodig was, omdat prof. Küng herhaalde uitnodigingen om voor een gesprek naar Rome te komen, in de wind geslagen heeft.
Op 24 jan. 1973 richtte prof. Küng een brief m.b.t. deze uitnodigingen aan het hoofd van de congregatie, kardinaal Seper. In deze brief zei prof. Küng o.a.: „Het is mij onmogelijk een procedure als rechtmatig en onpartijdig te erkennen, die mij geen kennisname van de documenten toestaat: die een verdediger benoemt, die ik niet gekozen heb; die geen beroep op een hogere instantie in het vooruitzicht stelt; en die aan de congregatie het recht voorbehoudt een eigenmachtige beslissing te nemen, zodra zij haar standpunt heeft bepaald."
In zijn mededeling wees de congregatie erop, dat de opgesomde stellingen strijdig zijn met de leer van de kerk. Omdat Küng zelf niet uitsluit, dat hij na verdiepte studie na verloop van tijd zijn opvattingen in overeenstemming kan brengen met de leer van het kerkelijke gezag, vermaant de congregatie hem, op aanwijzing van paus Paulus, om dergelijke stellingen niet verder te verkondigen. Met deze verklaring is de procedure tegen prof. Küng afgesloten, zo deelde de congregatie mede.
In een eigen verklaring dankte de Westduitse bisschoppenconferentie de Vaticaanse congregatie voor zijn beslising. In de verklaring van de bisschoppenconferentie werd beklemtoond, dat het afzien van zwaarwegende disciplinaire maatregelen de duidelijke uitspraken inzake de waarheid niet mag versluieren.
De bisschoppenconferentie verwacht van prof. Küng, dat hij de gewraakte stellingen niet meer verkondigt. Dit geldt ook voor degenen, die het met prof. Küng eens zijn.
Als prof. Küng zich in zijn onderricht en theologische arbeid niet houdt aan de normen van de kerk, kunnen conflicten niet uitblijven, aldus de Westduitse bisschoppen.
In een onmiddellijke reactie toonde prof. Küng zich dankbaar, dat het Vaticaan geen disciplinaire maatregelen tegen hem genomen had. Maar hij verklaarde ook, dat hij bij zijn opvattingen bleef: „Ik zal er niet van worden weerhouden mijn theologische dienst aan de mensheid te blijven vervullen in kritische solidariteit met de katholieke kerk in oecumenische geest".
Hij zei verder, dat de door het Vaticaan uitgegeven verklaring „een openlijke bekentenis was van het feit, dat het geheime onderzoek tegen hem niets had opgeleverd. Dit soort van inquisitoire procedures zijn ook in tegenspraak met het Nieuwe Testament, de rechten van de mens en de geest van het Heilig Jaar van verzoening", aldus Küng. Hij herhaalde, dat hem een eerlijk proces was geweigerd. (De Volkskrant)

(Vor. ber. pag. 806/2-1973)

BETREKKINGEN CHRISTENDOM-ISLAM. VERKLARING VAN CORDOBA

Voor het eerst in de geschiedenis heeft van 10-15 sept. 1975 in de Spaanse stad Corboda een gemeenschappelijke conferentie plaats gevonden van vertegenwoordigers van de Rooms-Katholieke en Orthodoxe kerken en van de Islam. De conferentie was georganiseerd door de vereniging van christelijk-islamitische vriendschap in Madrid en de afdeling culturele betrekkingen van het Spaanse ministerie van buitenlandse zaken.
Onder de deelnemers aan de conferentie bevonden zich mgr. Léon Etienne kardinaal Duval, aartsbisschop van Algiers, de orthodoxe patriarch Elias III van Damascus, dr. Abdel Aziz Kamal, vice-premier en minister voor godsdienstige aangelegenheden van Egypte en Mulud Kassin, de Algerijnse minister van onderwijs en godsdienstzaken.
De conferentie resulteerde in de aanvaarding van een verklaring van 12 punten, gericht aan de Christelijke en de Mohammedaanse wereld.

De aanbevelingen van de verklaring hadden betrekking op samenwerking tussen de twee godsdiensten ten einde „het geloof in god te bevestigen en religieuze en humane waarden te verdiepen, waarbij de bestudering van doctrinaire verschillen aan specialisten werd overgelaten en men elkaars standpunten respecteerde".
Gemeenschappelijke inspanningen zouden ondernomen moeten worden bij de studie van islamitische en christelijke documenten en manuscripten alsmede bij de verbetering van vergissingen in schoolboeken.
Mohammedanen en Christenen zouden zich in de eerste plaats moeten bezig houden met de verspreiding van hun leerstellingen onder hun respectievelijke gelovigen. Beide religies zouden moeten samenwerken om godsdienstige minderheden, waar ook ter wereld, te beschermen tegen agressie en vervolging.
Voorts moeten beide godsdiensten de legitieme nationale en menselijke rechten van het Palestijnse volk ondersteunen en de Palestijnse verzetsorganisatie PLO erkennen als de enige wettige vertegenwoordiger van dat volk; verder moeten zij het Arabische karakter van Jeruzalem erkennen en enigerlei vorm van judaïsering, verdeling of internationalisering van de stad verwerpen; de twee religies moeten de „agressie, door de Israëlische bezettingsautoriteiten uitgevoerd tegen mohammedaanse en christelijke dorpen en heilige plaatsen" veroordelen, in het bijzonder de agressie tegen de Al Aksa moskee (pag. 613/2 - 1969); zij moeten de vrijlating verlangen van alle gevangenen, i.h.b. christelijke en mohammedaanse priesters, die door Israël worden vastgehouden; tenslotte moeten zij steun verlenen aan „de rechtvaardige strijd van het Palestijnse volk" en voortdurend de bevrijding van alle bezette Arabische gebieden verlangen.
In de verklaring werd de aanbeveling gedaan, dat alle mohammedaanse en christelijke monumenten moesten worden beschouwd als erfdeel van de mensheid, dat beschermd moet worden. De Spaanse regering werd in dit verband lof toegezwaaid.
Tenslotte werd de vorming van een commissie voorgesteld, die de aanbevelingen zou moeten uitvoeren.

Boodschappen van steun aan de conferentie waren verzonden door mgr. Sergio Pignedoli, hoofd van het Vaticaanse secretariaat voor betrekkingen met niet-christenen, en door Yasser Arafat, leider van de PLO. *(Le Monde, KCA)*

NEDERLANDS PASTORAAL OVERLEG

Van 30 aug.-1 sept. 1974 heeft in Noordwijkerhout pastoraal overleg plaats gevonden van de Nederlandse provincie van de r.-k. kerk.
Het overleg werd gehouden door de bisschoppen en vertegenwoordigers uit de pastorale raden van de zeven Nederlandse bisdommen.
Van de bisschoppen was mgr. Gijsen van Roermond niet aanwezig. Hij had kort voor het begin van het overleg laten weten niet naar Noordwijkerhout te zullen komen, omdat hij het overleg „nutteloos en zonder belang voor de kerk" vond. Kardinaal Alfrink zei hierover bij de opening van het overleg, dat het mgr. Gijsens goed recht was, niet aan de bijeenkomst deel te nemen, maar dat de bisschoppen zijn motivering, voor zover deze betrekking had op de opzet, inrichting en draagwijdte van het overleg, niet deelden. „Wij blijven van mening, dat dit overleg voor de kerk heilzaam kan zijn. De bisschoppen hebben in langdurige gesprekken ge-

tracht hem te overtuigen van de onjuistheid van zijn visie op bedoelingen en structuur van dit pastorale overleg," aldus de kardinaal.

Thema van de conferentie was de houding van de christen in de produktie-, prestatie- en consumptiemaatschappij.

Openingstoespraak kardinaal Alfrink

Over het thema van de conferentie merkte kardinaal Alfrink in zijn openingstoespraak het volgende op:

„Het wekt misschien wel bevreemding, dat wij weer over een zo weinig kerkelijk en op het eerste gezicht zo weinig godsdienstig onderwerp spreken. Wordt hiermee toegegeven aan de geest van de tijd? Wordt een concessie gedaan aan de overal aanwezige trend tot kritiek op de maatschappij? Is het wellicht het verdoezelen van de eigenlijke boodschap van het Evangelie ten voordele van een louter menselijke opgave? Of misschien een omzeilen van de eigenlijk levende problematiek en aanwezige spanningen en moeilijkheden in onze kerkprovincie?"

De kardinaal refereerde aan de bezwaren die vanuit Rome zijn ingebracht tegen het eerste overleg als voortzetting van het eerder gehouden pastoraal concilie: „Ofschoon de bisschoppen nooit de bedoeling hebben gehad tegen de bedoelingen van de H. Stoel in te gaan, hebben ze ervaren dat tengevolge van foutieve, minder exacte en bevooroordeelde informatie die op welke manier ook vanuit Nederland de H. Stoel bereikte, bepaalde misverstanden zijn ontstaan, die de goede communicatie hinderlijk verstopten en die slechts met veel moeite uit de weg zijn geruimd."

De kardinaal heette de pauselijke nuntius, mgr. A. Felici, die bij dat vorige overleg weigerde aanwezig te zijn, bijzonder welkom. Dat deed hij ook de drie vertegenwoordigers van de in ons land aanwezige gastarbeiders en een vertegenwoordiger van de West, die aan het overleg deelnemen.

Naast de gedelegeerden van bisschoppenconferenties uit andere landen, de waarnemers van andere kerken en geloofsgemeenschappen en het Humanistisch Verbond heette hij ook de pers hartelijk welkom: „Uw aanwezigheid is belangrijk, omdat u in uw rol van waarnemer kritisch toekijkt en zo ons voor een volgende samenkomst kunt helpen. Het verleden heeft ons geleerd, dat we ons in deze met groot vertrouwen aan u kunnen overgeven."

Resultaten van het overleg

Het landelijk pastorale overleg sprak zich uit voor instelling van een bisschoppelijk adviescollege, dat „de actieve betrokkenheid van de geloofsgemeenschap bij maatschappelijke ontwikkelingen kan bevorderen en op de ontwikkelingen in de samenleving kan inspelen".

Men kwam ook overeen, dat er een landelijk servicecentrum moet komen voor de pastorale zorg onder de buitenlanders, met name de buitenlandse werknemers.

De bisschoppen hadden laten weten erg gesteld te zijn op een adviescollege over sociaal-economische problemen. „Wij missen de kennis, die aan de basis aanwezig is, om op het juiste moment te kunnen spreken, aldus bisschop Ernst van Breda.

Over het onderwerp buitenlandse werknemers zei het overleg o.m., dat er in de eerste plaats gezorgd moet worden voor een mentaliteitsverandering binnen de geloofsgemeenschap. De buitenlanders moeten daar zelf bij betrokken worden. „Wij mogen hun onze normen niet opleggen", zo werd opgemerkt.

Een aanbeveling van de Haarlemse delegatie over beleggingen van met name christelijke werkgevers in landen als Brazilië en Zuid-Afrika kwam niet in behandeling, omdat de aanbeveling „bij verrassing" kwam en er geen tijd was om de consequenties ervan te overzien.

De aanbeveling luidde: „dat er geen geld belegd mag worden in bedrijven, die, meestal gesteund door de heersende regimes, hun werknemers onrechtvaardig behandelen en uitbuiten en dat zeker christelijke werkgevers met vestigingen in het buitenland ethische overwegingen moeten laten prevaleren boven winstbejag en zeker landen als zuidelijk Afrika en Brazilië zullen vermijden, zolang de onrechtvaardige arbeidsvoorwaarden daar niet verbeterd kunnen worden".

Verder sprak het pastorale overleg zich uit voor het katholieke onderwijs, waarbij de geloofsbron het vertrekpunt is. Gepleit werd voor bezinning op de functie van het onderwijs, met name t.a.v. wat werd genoemd de huidige maatschappelijke selectiefuncties.

Bij de evaluatie van het overleg werd besloten met deze wijze van discussiëren en adviseren verder te gaan.

Kardinaal Alfrink noemde het overleg getuigen van een grote homogeniteit. „In een geest van geloof en betrokkenheid zijn wij gegroeid naar luisteren en elkaar respecteren. Er zijn bruggen gebouwd en dat is heel belangrijk in de huidige situatie in de Nederlandse kerk," aldus de kardinaal. *(NRC/H'blad, ANP)*

(Vor. ber. pag. 807/1 e.v.-1973)

OPROEP RAAD VAN KERKEN TOT NIEUWE LEVENSSTIJL

Op 25 en 26 nov. 1974 vond in Lunteren een verbrede vergadering plaats van de Nederlandse Raad van Kerken.

Van de Raad van Kerken maken elf kerkgenootschappen deel uit, w.o. de R.-K. kerk, de N.-H. kerk en de gereformeerde kerken.

De bijeenkomst van eind nov. vormde het sluitstuk van een ontwikkeling, die in aug. 1972 in Utrecht begonnen was. Rond 1.200 afgevaardigden van plaatselijke kerken, parochies, actiegroepen e.d. kwamen daar toen met een reeks van suggesties, voorstellen en bezwaren tegen de gang van zaken bij de oecumene.

Het besluit werd n.a.v. deze bijeenkomst genomen om al datgene, wat klaarblijkelijk onder de mensen leefde, uit te werken en uitvoerig aan de orde te stellen op een kerkenconferentie.

Op drie zaterdagen in sept. en okt. vorig jaar hebben 1.300 vertegenwoordigers van plaatselijke oecumenische organen de resultaten van hun gesprekken aan de kerken voorgelegd. Over deze voorstellen vergaderde de Raad van Kerken nu eind nov. in Lunteren.

Op de vergadering waren 150 afgevaardigden aanwezig, o.w. beleidsbepalende personen als de voorzitters en secretarissen van de hervormde en gereformeerde synodes en kardinaal Alfrink.

De aan de basis voorbereide beleidsvoorstellen zijn in Lunteren na behandeling en amendering aanvaard.

Alle voorstellen hielden verband met het centrale thema „bevrijding", dat uiteenviel in drie onderwerpen: bevrijd tot gerechtigheid, tot geloof en tot gemeenschap.

Eén van de beslissingen van Lunteren was de oproep tot een nieuwe levensstijl i.v.m. de kritieke voedselsituatie in de wereld. Daarbij werd het voorstel gedaan een wekelijkse vastendag in te voeren. Uit deze oproep citeren wij:

De Raad van Kerken moedigt alle pogingen aan om vorm te geven aan een nieuwe levensstijl, waarin de verantwoordelijkheid voor huidige en toekomstige generaties tot uitdrukking komt. Hij spreekt als zijn overtuiging uit, dat als antwoord op de stemmen die wijzen op de zeer kritieke toestand in de voedselsituatie in tal van delen van de wereld, zowel op korte als op lange termijn, niet alleen de samenstelling van de voedselpakketten moet worden herzien, maar dat tevens een zuiniger verbruik van grondstoffen en energie noodzakelijk is. Hij denkt daarbij aan een bewuste strijd tegen alle vormen van verspilling van voedsel en andere produkten (wegwerpartikelen, water- en elektriciteitsverbruik, gebruik van eigen auto in plaats van openbaar vervoer, papier- en houtverbruik, nutteloze artikelen en opdringerige reclame via radio en televisie. Hij denkt met name aan een vermindering van het gebruik van dierlijke produkten, nu vastgesteld is dat overmatige hoeveelheden graan worden gebruikt voor de produktie van vlees.

De Raad van Kerken richt zich tot de ledenkerken met de vraag of zij hun leden willen oproepen tot het houden van een wekelijkse vastendag. Deze dag dient als symbolische, maar ook praktische oefening in een meer omvattende nieuwe levensstijl, gericht op een samenleving waarin het recht der armen voorop zal staan in het persoonlijke en maatschappelijke leven.

Hij adviseert plaatselijke raden van kerken, gemeenten en parochies initiatieven te nemen voor een dergelijke vastendag, die beoefend kan worden in gezinnen en andere zich daartoe verbindende (leef) gemeenschappen. (N R C/H'b l a d, K e r k i n f o r m a t i e)

Uitgevers: Int. Uitg. en Handelmij „Systemen Keesing" B.V., Ruysdaelstraat 71-75, Amsterdam - N.V. Algemene Uitgeverij Keesing, Keesinglaan 2-20, B 2100 Deurne-Antwerpen.

SOCIALISTEN GROOTSTE PARTIJ IN PORTUGAL

Op 25 april zijn voor het eerst sedert bijna vijftig jaar vrije verkiezingen gehouden voor een constituerende vergadering in Portugal. De socialistische partij van Mario Soares, de PSP, kreeg daarbij de meeste stemmen.

Toen bijna 90% van de stemmen was geteld bleken de sociaal-democraten 38% te hebben behaald, de liberale volksdemocraten PPD werden de op één na grootste partij met 26%, de communisten kregen 13%, het sociaal en democratisch centrum CDS 7,5% en de Portugese Democratische Beweging MDP ruim 4%. De andere linkse partijen zoals de Beweging van Socialistisch Links, MES en de uit de socialistische partij getreden FSP van Manuel Serra kregen zeer weinig steun.

„Wij zijn een meerderheid met de communisten en zelfs een nog grotere meerderheid met de volksdemocraten", zo verklaarde Soares op een persconferentie. Hieruit werd onmiddellijk de conclusie getrokken dat de sociaal-democraten nu vanuit hun veel sterkere positie wel bereid zijn met de communisten over samenwerking te praten. In het verleden is de partij van Soares niet op herhaaldelijke aanbiedingen van communistenleider Alvaro Cunhal ingegaan.

„Wij zijn geen anti-communisten", zei Soares. „Onder bepaalde omstandigheden hebben wij hen verdedigd. Wij beschouwen de communisten als essentieel voor de democratie in dit land".

De socialistische leider noemde de verkiezingen een overwinning voor de regerende Beweging van de Strijdkrachten, voor het Portugese volk en voor de democratische partijen. Soares zei loyaal te zullen zijn tegenover de Beweging, die plechtig heeft beloofd van Portugal een linkse socialistische staat te maken. De Beweging heeft hierbij steeds de krachtigste steun van de kant van de communisten ondervonden. De kiezers brachten hun stem uit voor de samenstelling van een 247 leden tellende grondwetgevende vergadering, die tot taak heeft een grondwet samen te stellen binnen door de Beweging van de Strijdkrachten aangegeven lijnen.

De Beweging heeft herhaaldelijk te kennen gegeven dat de verkiezingsuitslag niet van invloed zal zijn op de samenstelling van de huidige regering, waarin de communisten verscheidene sleutelposities bezetten.

De leider van de communistische partij, Alvaro Cunhal, verklaarde de voor hem teleurstellende uitslag uit het feit dat zijn partij geen behoorlijke verkiezingscampagne heeft kunnen voeren in het noorden van het land als gevolg van dreigingen met geweld van de kant van rechtse elementen.

Een woordvoerder van de Democratische Volkspartij gaf Cunhal toe dat er in het noorden dreigementen aan het adres van de communisten zijn geweest, maar hij zei dat zijn partij hetzelfde in het zuiden had ondervonden.

Opmerkelijk was de zeer grote opkomst van de kiezers, ongeveer 92% en het lage aantal blanco stemmen van 7%.

Dit laatste wordt gezien als een tegenvaller voor de Beweging van de Strijdkrachten, waarvan sommige leden herhaaldelijk hadden verklaard dat de politieke partijen „met hun gekrakeel" niet voor een betere toekomst van het land ijverden. De Beweging gaf de kiezers dan ook het advies maar blanco te stemmen als zij geen duidelijke keus zouden kunnen maken. Een groot percentage blanco stemmen had de militaire leiders gelijk gegeven in hun veronderstelling dat de kiezers geen heil in de partijen zouden zien.

De verdeling van de 247 zetels (plus 1 zetel voor de overzeese gebieden) zag er als volgt uit:

Sociaal-Democraten 116, Democratische Volkspartij 80, Communisten 30, Sociaal en Democratisch Centrum 16, Portugese Democratische Beweging 5, UDP 1 zetel.

De woordvoerder van de Beweging van de Strijdkrachten MFA, minister van voorlichting Jorge Jesuino, heeft op 26 april op een persconferentie gezegd dat de uitslag van de nationale verkiezingen voor een grondwetgevende vergadering een nieuwe impuls geeft aan de vastbeslotenheid van het militaire bewind, van Portugal een linkse socialistische staat te maken.

„De uitslag betekent verhoging van het streven naar de opbouw van het socialisme", zei hij.

Hij verwierp de opmerking van een journalist dat de grote hoeveelheid stemmen die op de socialisten en volksdemocraten was uitgebracht een stem voor gematigdheid zou betekenen. Hij zei dat deze partij, samen met andere die aan de verkiezingen hadden deelgenomen, tevoren een verklaring hadden ondertekend waarin zij beloofden de MFA te steunen bij de opbouw van het socialisme. Daarom zag hij geen reden waarom de regering van politiek zou veranderen. Hij zei dat er evenmin iets aan de samenstelling van de regering zal veranderen. Die wordt niet aangepast aan de partijverhouding die uit de verkiezingen naar voren is gekomen.

Jesuino zei dat over hoogstens zes maanden een parlement zal worden gekozen. De nu gekozen volksvertegenwoordigers hebben drie maanden de tijd voor het opstellen van een grondwet. Die periode kan met nog eens hoogstens drie maanden worden verlengd.

Andere MFA-leden bleken op de persconferentie licht geïrriteerd over het lage aantal blanco stemmen. De Beweging van de Strijdkrachten had ieder die niet zeker wist op welke partij hij zou stemmen aangeraden zijn stembiljet maar ongeldig te maken of niet in te vullen. De MFA-man Ramiro Correia zei „dat de verkiezingsuitslag nog eens grondig doorgelicht zou moeten worden om vast te stellen waar het zwaartepunt heeft gelegen van de 7% ongeldige stemmen. Daarna zou er een nieuw programma van voorlichting van de bevolking door de militairen worden opgesteld."

De socialist Soares

Deelnemende politieke partijen

Aan de verkiezingen van 25 april namen in totaal 12 politieke partijen deel, volgens het stelsel van de evenredige vertegenwoordiging, waarvoor het land in 23 districten was verdeeld. Alle Portugezen van 18 jaar en ouder, mannen en vrouwen, mochten deelnemen, voor zover zij wegens het bekleden van vooraanstaande functies onder het oude regime of verregaande collaboratie daarmee (zie hierna) niet waren uitgesloten.

Voor het eerst mochten ook analfabeten meedoen (naar schatting kan tussen de 30 en 40% van de Portugezen niet lezen of schrijven) en daarom hadden alle politieke partijen een duidelijk symbool moeten kiezen, zoals een hamer en sikkel voor de communisten en een ge-

Weekblad 44ste jaargang No. 2278, pag. 27087-27102

Militairen lichten de Portugezen voor over de verkiezingen.

balde vuist voor de socialisten. De nieuwsmedia lichtten in de weken voorafgaande aan de verkiezingen de Portugezen uitgebreid voor over de gang van zaken bij de verkiezingen en groepen militairen reisden door het land om de bevolking op haar rechten en plichten te wijzen.

De Portugese correspondent van het *NRC/H'blad* gaf op 24 april een overzicht van de politieke partijen die aan de verkiezingen deelnamen, waaruit wij het volgende citeren:

Tot deze twaalf partijen behoren natuurlijk de drie, die nu deel uitmaken van de coalitie in de voorlopige regering. Dat zijn de PSP (Partido Socialista Portugues), de partij van Mario Soares; de PCP (Partido Communista Portugues), de Moskou-getrouwe communistische partij van Alvaro Cunhal; en de PPD (Partido Popular Democratico), een partij, die is opgericht door een aantal mensen (Sa Carneiro, Pinto Balsemao), die aanvankelijk in de „assembleia" van het oude regime een rol hebben gespeeld als „linkse" caetanisten, maar zich van Caetano hebben afgekeerd, toen zij ontdekten, dat hij geen enkele liberalisering toestond en het salazarisme voortzette. De PPD noemt zichzelf een sociaal-democratische groepering, maar volgens Nederlandse normen zou men haar het best kunnen omschrijven als een links-liberale partij.

De MDP (Movimento Democratico Portugues) is voortgekomen uit de georganiseerde oppositie tegen het regime van Caetano. Eens in de vier jaar mocht zij deelnemen aan de verkiezingen onder de benaming CED (Commissao Eleitoral Democratico), als een soort verkiezingscomité. Enige kans op het veroveren van een zetel had zij natuurlijk niet — zij stelde daar trouwens geen prijs op —, maar zij maakte van de beperkte vrijheid tijdens de verkiezingscampagne gebruik om haar kritiek op het regime van Caetano te spuien en de Portugezen het besef bij te brengen (voorzover dat mogelijk was natuurlijk) dat zij onder een dictatuur leefden. Bij de verkiezingen van 1969 wist zij verrassend veel stemmen te behalen, vooral in de industriële districten.

In oktober 1973, een half jaar vóór de val van Caetano, besloot zij op het laatste moment niet aan de „verkiezingen" deel te nemen, omdat de terreur van de politie haar activiteiten vrijwel onmogelijk maakte. De MDP, die geleid wordt door prof. Francisco Pereira de Moura, minister zonder portefeuille en een der knapste economen in Portugal, staat tussen de PSP en de PCP.

Men heeft de MDP wel eens een satelliet van de communisten genoemd, maar dit is niet geheel in overeenstemming met de waarheid. Zij is voor een nauwe samenwerking met de communisten van Cunhal, maar is volstrekt autonoom in haar handelen. De MDP bevat vele progressief denkende katholieke intellectuelen en beschikt door haar activiteiten onder het oude regime over sterke steunpunten in „moeilijke" districten.

Het FSP (Frente Socialista Popular), het Socialistische Volksfront, is de partij van Manuel Serra, een zeer militante linkse katholiek, die een grote invloed heeft binnen het koopvaardijsyndicaat. Aanvankelijk maakte Serra met zijn groep deel uit van de Socialistische Partij van Mario Soares, maar kort na het congres van de socialisten verbrak hij de banden met die partij en vormde hij zijn eigen groep, het FSP. De socialisten hebben dit uittreden van Serra en zijn volgelingen zoveel mogelijk trachten te bagatelliseren.

Twee partijen, die binnen de Portugese context als conservatief kunnen worden omschreven, zijn de CDS (Centra Democratico Social), en de PPM (Partido Popular Monarquico).

De CDS, rechts van het centrum staand, is de partij van wie het congres in Porto door de terreur van extreem-linkse groepen onmogelijk werd gemaakt (zie hierna). Zij is door extreem-links voor een „fascistische" partij uitgemaakt, omdat enkele van haar leiders betrekkingen met Caetano zouden hebben onderhouden, maar precies hetzelfde zou men kunnen zeggen van de PPD, van wie de leiders gedurende korte tijd politieke steun aan Caetano hebben gegeven. Trouwens, uit het nauwkeurige onderzoek, dat aan de legalisering van de CDS is voorafgegaan, is niets gebleken van fascistische tendensen, anders zou zij zonder meer verboden

Een demonstratie van communisten.

zijn. Aanvankelijk zou de CDS, die zich een christen-democratische partij noemt en lid is van de Internationale Unie van Christen-Democraten, samenwerken met een andere christen-democratische partij, de PDC. Na de mislukte staatsgreep van de elfde maart nam majoor Osorio, de secretaris-generaal van de partij en een „spinolist", de benen naar Spanje.
De PPM, de partij van de monarchisten, streeft merkwaardigerwijs niet naar een herstel van een monarchie in Portugal. Zij heeft zich ten doel gesteld actie te voeren tegen het administratieve centralisme, de bureaucratie en andere uitingen van een, zoals zij het noemt, „napoleofascistische" ideologie.
De vijf resterende partijen zijn alle van links tot extreem-links variërende partijen. Van hen is de MES (Movimento de Esquerda Socialista), de links-socialistische partij, veruit de belangrijkste. De beweging heeft in de oppositie tegen het oude regime een belangrijke rol vervuld. Zij heeft vrij sterke invloed binnen de syndicaten. Haar communistisch denkende leiders, onder wie zich vele intellectuelen bevinden, voelen echter niets voor de communistische partij van Alvaro Cunhal, omdat die te zeer met het „systeem" verbonden is.
De Liga Comunista Internacional (Internationale Communistische Liga) is de enige trotskistische partij, aangesloten bij de Vierde Internationale. De UDP (Union Demócrata Popular), de Democratische Volksunie, is een marxistisch-leninistische groepering, die de revolutie van het proletariaat als doelstelling heeft, de PUP (Partido da Unidade Popular) streeft de eenheid van alle linkse revolutionairen na, hoewel zij deze verkiezingen beschouwt als het beste middel om het volk voor de gek te houden.
Het FEC ten slotte, het Frente Eleitoral de Comunistas, is een extreem-links partijtje, dat ook de pure marxistisch-leninistische beginselen aanhangt.

Sedert ons laatste overzicht (pag. 641 e.v. - '74 en pag. 686 e.v. - '74) hebben de ontwikkelingen in Portugal zich gekenmerkt door een versterking van de positie van de Beweging van de Strijdkrachten, die niet alleen tot uiting kwam in het pact dat de politieke partijen moesten ondertekenen, waarin ook in de toekomst een plaats is ingeruimd voor de militairen in het politieke leven, maar ook door de invoering van een aantal links georiënteerde economische en sociale maatregelen, zoals nationalisatie van grote banken en verzekeringsmaatschappijen en de oprichting van een eenheidsvakbond.
Alle maatregelen die duidelijk geinspireerd zijn door de linkse oriëntatie van de militairen.
De zuiveringen van het overheidsapparaat van aanhangers van het oude regime is in versterkte mate voortgezet, wat een kleine groep conservatieve militairen ertoe bracht in maart een poging tot een staatsgreep te ondernemen, die tijdig de kop werd ingedrukt, wat uiteindelijk de positie van de Beweging heeft versterkt.

Hieronder geven wij een beknopt overzicht van de gebeurtenissen in Portugal sedert oktober 1974.

Voorbereidingen verkiezingen

Op 31 oktober 1974 werd de nieuwe kieswet gepubliceerd. Daarin stond dat politieke groeperingen minstens 5000 leden moeten hebben om officieel als partij te worden erkend en het recht krijgen aan verkiezingen deel te nemen.
De wet stond voor het eerst toe dat er andere partijen bestaan naast de verdwenen Accao Nacional Popular, de enige partij onder het regime van Caetano. Uit de wet bleek dat partijen de fundamentele doelstelling moeten hebben op democratische wijze deel te nemen aan het politieke leven in het land. Op last van de rechter kunnen ze worden ontbonden als ze „systematisch methoden toepassen die onwettig zijn of gericht tegen de openbare orde en zedelijkheid". De partijen zijn verplicht hun activiteit, hun fondsen hun program en de identiteit van hun leiders openbaar te maken. Ze kunnen van een aantal belastingvoordelen genieten, maar moeten deze ontbreren als ze bij algemene verkiezingen niet meer dan 10.000 stemmen behalen. Financiële steun vanuit het buitenland is verboden.
Een aantal Portugese burgers werd in de wet uitgesloten van het actieve en passieve kiesrech.
Het waren zij die in de periode tussen 28 mei 1928 en 25 april 1974 de post van president, premier, minister lid van de Raad van State, president of vice-president van de Nationale Assemblee of de Corporatieve Kamer, president van het Hooggerechtshof, rechter of aanklager van een militair tribunaal dat zich bezig hield met politieke misdaden, civiel of districtsgouverneur, directeur van de geheime politie of van de Nationale Republikeinse Garde, een leidende functie in het nu verboden Portugese legioen of de jeugdbeweging of hoofdcommissaris van de geheime politie hadden bekleed.
Een ander aantal Portugezen werd alleen het passieve kiesrecht ontnomen.
Het zijn de actieve leden en leidinggevende functionarissen van alle politieke, sociale, paramilitaire of economische organisaties van het vroegere regime en alle leden en collaborateurs van de militaire en burgerlijke politie in Portugal en overzee.
De bepalingen van de kieswet golden alleen voor verkiezingen van de constituerende assemblee die in 1975 gekozen zou worden. Ze kunnen na die verkiezingen weer veranderd worden.
Portugezen die in het buitenland wonen en werken konden ook aan de verkiezingen deelnemen als ze naar Portugal terugkeerden. Analfabeten kregen alleen het actieve kiesrecht.
Op 9 december 1974 begon de verplichte registratie van kiezers die op 8 januari werd afgesloten. Op 10 februari kondigde president Da Costa Gomes aan dat de eerste vrije verkiezingen sedert bijna 50 jaar op 12 april zouden plaatsvinden.

Rol Beweging van de Strijdkrachten belangrijker

Het programma van de Beweging van de Strijdkrachten bepaalde aanvankelijk dat de beweging zich uit het actieve politieke leven zou terugtrekken nadat er een president en een constituerende vergadering zou zijn gekozen, maar er gingen al gauw stemmen op die de beweging ook daarna een actieve rol in het politieke proces wilden laten spelen en in het bijzonder een aantal zetels wilden geven in de constituerende assemblee.
Het hoogste orgaan van de Beweging, de zgn. Raad van 20, waarin behalve de president van de republiek, de zeven leden van de junta van Nationale Redding (pag. 292/2-'74), de 7 leden van het coördinerende comité van de MFA, het hoofd van de COPCON, brigadier Otelo Saraiva de Carvalho en de militaire leden van het kabinet zitting heb-

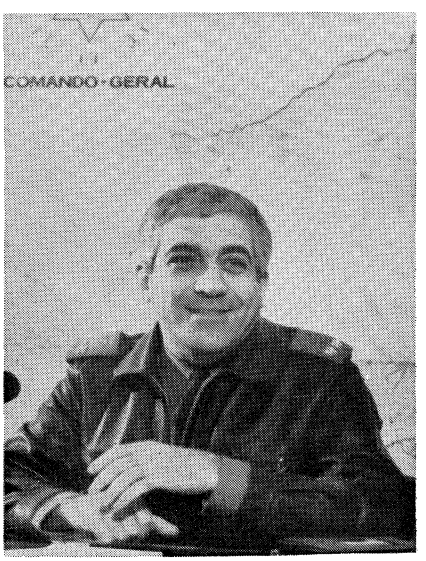

Brigadier Otelo Saraiva de Carvalho.

ben, gaf op 23 december 1974 een verklaring uit waarin stond dat de Beweging van plan was buiten de politiek te blijven als „een vertolker van de wil van het Portugese volk". De verklaring benadrukte dat de MFA zich niet zou verbinden met „enige politieke beweging of partij" en bevestigde de „niet aan een partijgebonden positie" van de Beweging.

De algemene vergadering van de Beweging kwam op 4 januari echter met een verklaring uit waarin gevraagd werd zo spoedig mogelijk de rol van de Beweging te institutionaliseren als „waakhond" van het democratische proces. Al eerder had de algemene vergadering aangedrongen op een meer actieve rol van de Beweging en o.a. geëist dat de zuiveringen strikter doorgevoerd zouden worden en dat er economische maatregelen getroffen zouden worden in overeenstemming met het programma van de Beweging.

Het coördinerende comité van de Beweging verklaarde op 31 dec. 1974 dat de institutionalisering van de MFA „nu of later" een natuurlijk fenomeen was resulterend uit de loop der gebeurtenissen.

In januari publiceerde het weekblad *Expresso* een memorandum van een groep luchtmachtofficieren die ten sterkste gekant waren tegen deelname van de MFA aan de te kiezen constituerende vergadering. Zij zeiden dat hun bezwaren daartegen gebaseerd waren op het feit dat de communisten dan een onevenredig grote vertegenwoordiging in de assemblee zouden krijgen en dat het tevens een eerste stap naar een permanent militair regime zou zijn. Deelname door de Beweging aan de assemblee, aldus de officieren, is in strijd met onze beloften en tast onze geloofwaardigheid, zowel in het binnen- als in het buitenland, aan.

Op 6 febr. breidde de algemene vergadering van de MFA de bevoegdheden van de Junta voor Nationale Redding aanzienlijk uit. De Junta kreeg wetgevende bevoegdheden en de volmacht de zuiveringscampagne te intensiveren. De Junta kreeg het recht alle organen van het vroegere regime te ontmantelen en tegenstand te bieden tegen alle manoeuvres gericht tegen de economie, de nationale defensie en de openbare orde.

Van de zijde van de politieke partijen werd tegen deze machtsuitbreiding geprotesteerd. De socialistische leider Soares riep op 12 febr. de Beweging op haar doelstellingen en verdere plannen bekend te maken. Op 14 febr. beschuldigde de PPD de militairen ervan de rol van de politieke partijen te ondermijnen en noemde de uitbreiding van de bevoegdheden van de Junta een stap terug op de weg naar democratie.

Op 21 febr. legde een speciaal comité van de Beweging de leiders van de politieke partijen een plan voor dat voorzag in een institutionalisering van de Beweging. De politici dienden het plan te bestuderen en hun mening te geven voordat de militairen definitieve beslissingen zouden nemen.

De belangrijkste suggesties in het plan waren:

— de vorming van een speciaal orgaan van de MFA dat de voorlopige regering en de constituerende vergadering zou controleren;

— de MFA zou de militaire leden van de regering benoemen;

— de MFA zou het recht krijgen haar veto uit te spreken over kandidaten voor het presidentschap.

Verder zouden de burgerlijke autoriteiten zich niet mogen bemoeien met de interne structuur van de MFA en moest de Beweging formeel erkend worden in de grondwet.

Het plan van 21 febr. was een gematigde versie van een serie voorstellen waartegen in de Beweging zelf verzet was gekomen. Daarbij bleek dat de vertegenwoordigers van de marine in de Beweging met een deel van de landstrijdkrachten vóór een grotere participatie van de Beweging in het politieke leven waren, terwijl de luchtmacht en een groepje legerofficieren daartegen waren.

Op 20 febr. sprak de premier, Vasco dos Santos Gonçalves, over de rol van de Beweging. Hij zei dat de MFA door de verkiezingen niet wilde verliezen wat in Portugal al was bereikt. Hij zei ook dat de rol van de MFA niet afgelopen zou zijn met de vorming van een wetgevend orgaan. Hoewel hij vroeger voorstander was geweest van het teruggaan van het leger naar de kazernes, hadden de ervaringen van de afgelopen maanden anders geleerd. De strijdkrachten blijven de garantie van de Portugese revolutie, aldus Gonçalves.

Ontwikkelingen binnen de MFA, reorganisatie van de strijdkrachten

Eind dec. 1974 werden veranderingen aangebracht in de interne structuur van de Beweging, voornamelijk bedoeld om de basis te vergroten. In alle kazernes werden assemblees geïnstalleerd, die vertegenwoordigers zonden naar regionale assemblees, die op hun beurt weer vertegenwoordigers zonden naar de algemene vergadering van de MFA. De veranderingen werden doorgevoerd door de nieuwe chef van de generale staf, brigade-generaal Carlos Soares Fabiao, een lid van de Junta.

In de strijdkrachten zelf werden ook reorganisaties doorgevoerd. Zo werd het officierskorps van de Generale Staf in nov. 1974 als „niet noodzakelijk" opgeheven en werden officieren die in de VS een opleiding ontvingen naar Portugal teruggehaald.

Op 17 nov. werd een groot aantal hoofdofficieren, voornamelijk ouderen, vervroegd op de reservelijst geplaatst. Deze maatregel was voornamelijk bedoeld om de invloed van oudere, conservatieve officieren te beperken.

Onder de hoofdofficieren die door deze maatregel werden getroffen waren oud-president De Spinola, generaal Antonio Nobre de Carvalho, gouverneur van Macao tot okt. 1974, generaal José Bettencourt Rodrigues, oud-gouverneur en opperbevelhebber in Guinee-Bissau en generaal Tomas José Basto Machado, tot april 1974 opperbevelhebber in Mozambique.

Verkiezingen uitgesteld, poging tot staatsgreep verijdeld, MFA versterkt positie

Op 26 februari werd door de regering meegedeeld dat de politieke partijen hun verkiezingscampagnes pas op 20 maart mochten beginnen en niet op 3 maart zoals oorspronkelijk was vastgesteld.

Volgens waarnemers was het besluit terug te voeren op het feit dat de politieke leiders het niet eens waren met het plan tot institutionalisering van de MFA van 21 februari (zie boven).

Op 11 maart werd een poging tot een staatsgreep door rechtse officieren de kop ingedrukt. Op drie plaatsen kwamen militairen in opstand: op de luchtmachtbasis Tancos, waar de actie begon, rond het vliegveld van Lissabon en bij de kazernes van het eerste artillerieregiment vlakbij het vliegveld en in

Lissabon bij de Republikeinse garde, waar opstandelingen de pas benoemde commandant generaal Pinto Ferreira gevangen namen.
In de loop van de morgen werden de kazernes van het eerste artillerieregiment dat als links bekend staat door twee vliegtuigen beschoten en werden parachutisten afkomstig uit Tancos aan de grond gezet. Ditzelfde gebeurde op het vliegveld van Lissabon, maar de bezetters konden niet lang stand houden tegen aangevoerde loyale troepen. Er deden zich bij de verschillende bezette kazernes enige vuurgevechten voor, waarbij enkele gewonden en één dode vielen.
In de loop van de dag kreeg de regering de toestand weer onder controle toen de bezetters zich hadden overgegeven.
De regering deelde later op de dag mee dat een aantal hoge officieren was gearresteerd o.a. generaal Ferreira Damaio, voormalig bevelhebber van de Republikeinse Garde, de commandant van de Tancos-basis, Rafael Durao, majoor Rosa Garpupa, generaal Galvao Melo, een oud-medewerker van de generaal De Spinola en lid van de junta tot Spinola's val en 130 officieren van de Republikeinse Garde.
Leiders van de opstand zouden generaal De Spinola zijn geweest en de legercommandant Guillermo Calvan, Rui Tavares Monteiro, een hoge officier van de luchtmacht, commandeur van de marine Rebardao de Brito Benjamin en de gearresteerde kolonel Durao.
Premier Gonçalves verklaarde later: Ik hoop dat dit een les zal zijn voor alle Portugezen, voor de politieke partijen, voor de vakbonden, voor de strijdkrachten dat onze werkelijke vijanden de reactionairen en de fascisten zijn. In plaats van onder elkaar te vechten, in plaats van ons te verdelen, moeten we ons verenigen in naam van ons vaderland en van de revolutionaire ideeën, die geschreven staan in het programma van de strijdkrachten".
De commandant van het veiligheidskorps COPCON, brigade-generaal Otelo de Carvalho verklaarde dat hij aanwijzingen had dat de Amerikanen achter de staatsgreep stonden. Hij zei de veiligheid van de Amerikaanse ambassadeur in Lissabon niet meer te kunnen garanderen.
De man die als het brein achter de opstand werd genoemd, oud-president De Spinola, had inmiddels de wijk naar Spanje genomen. Hij arriveerde op 11 maart vergezeld van zijn vrouw en een groepje officieren op de Spaanse luchtmachtbasis Talavera la Real, waar hij door de Spaanse autoriteiten geïnterneerd werd.

Vandaar reisde hij op 14 maart door naar Rio de Janeiro, waar de Braziliaanse regering hem op 15 maart politiek asiel verleende op de voorwaarde dat hij zich van politieke activiteiten zou onthouden.
In Brazilië gaf De Spinola een verklaring uit waarin hij zei de staatsgreep te hebben gesteund ter voorkoming van een „grote afrekening", waarbij 1000 burger en 500 officieren zouden worden geëlimineerd.
In de met de hand geschreven verklaring werd gezegd dat de Communistische partij en verwante groeperingen Vasco Gonçalves een lijst hadden overhandigd met de namen van 500 hoge officieren, onder wie ook Spinola, en 1000 burgers die wegens „hun banden met de nationale economie en het huidige politieke systeem" in de nacht van 12 op 13 maart zouden worden „geëlimineerd".
Codenaam voor deze in hoofdzaak communistische bijltjesdag die volgens de verklaring de stilzwijgende goedkeuring had van regering en veiligheidstroepen was „Grote paasslachting".
Toen zij de lucht had gekregen van het plan, aldus de verklaring, zou de groep officieren tot actie zijn overgegaan. Uit de tekst kan worden afgeleid dat Spinola niet heeft deelgenomen aan de voorbereidingen tot de staatsgreep. Hij zou zich pas in de middaguren van de 10e maart bij de groep hebben aangesloten toen deze „hem op de hoogte bracht van de situatie en het onherroepelijk besluit hem over te brengen naar de vliegbasis Tancos waar hij veilig zou zijn".
De verklaring telt 350 woorden. Spinola wilde er in een vraaggesprek niets aan toevoegen.
„Wij willen tenslotte stellen dat wij hebben gevochten om de eer en de waardigheid van de Portugese strijdkrachten veilig te stellen, welke kortelings zijn bezoedeld, en niet uit politiek opportunisme of voor financiële belangengroepen".
De verklaring was ondertekend door majoor Alberto Pinto e Simas, die optreedt als woordvoerder van de groep.
Op 22 april publiceerde de commissie van onderzoek van de Revolutionaire Raad een voorlopig rapport over de mislukte putsch van 11 maart.
Het rapport bevat weinig of geen nieuws over het verloop en het mislukken van de contrarevolutie, maar wel een aantal tot nu toe onbekende details. Zo zouden de contrarevolutionairen, wier namen in een lange lijst worden opgesomd (het zijn voornamelijk militairen) pure aanhangers van het oude regime zijn geweest en zouden de operaties blijkens de in manuscript gevonden (en hier en daar door Spinola geamendeerde) plannen veel harder moeten zijn geweest dan de paar kleine bombardementjes, die werkelijk op de elfde maart hebben plaatsgevonden.
Ook zouden de contrarevolutionairen blijkens de documenten het plan hebben gehad een aantal prominente figuren in Portugal om zeep te brengen. Kandidaten voor de dood waren president Costa Gomes, premier Vasco Gonçalves, brigade-generaal Otelo de Carvalho, de leider van het COPCON, het speciale veiligheidscommando, verder de socialistische politici Mario Soares en Salgado Zenha. En — staat er letterlijk — alle communisten, die massaal zouden worden geëxecuteerd door de contrarevolutionairen, indien althans hun staatsgreep zou zijn geslaagd. Bovendien zouden door bombardementen het partijbureau van de communisten worden vernietigd en het gebouw van de Intersindical, de communistische vakbond, en nog een aantal objecten. Precisie-bombardementen van die objecten die dan wel door zeer geoefende piloten en veel betere toestellen hadden moeten worden uitgevoerd dan door de verouderde toestellen, die op de 11de maart zijn gebruikt. Verder hadden de contrarevolutionairen het plan alle radiostations te bezetten, evenals de gebouwen van het Diario de Noticias, het meest gelezen dagblad in Portugal, en van Republica, het socialistische dagblad, waarvan Raul Rego, minister van voorlichting in de eerste voorlopige Portugese regering hoofdredacteur is.
Hoewel alle bladen in hun weergave van het rapport de nadruk leggen op de zware schuld van de ex-president wegens de leidende rol, die hij bij de contra-revolutie zou hebben gespeeld, kan men bij objectieve lezing van het rapport concluderen dat Spinola absoluut niet de bedoeling heeft gehad een nieuw „fascisme" in Portugal te vestigen.
In de redevoering, die hij zou hebben gehouden, wanneer hij de macht in handen had gekregen, legt Spinola duidelijk de nadruk op de noodzaak van een volledige pluralistische democratie in Portugal met een gematigd socialistisch karakter.
Zelfs blijft hij het programma van de Beweging der strijdkrachten als het politieke programma beschouwen, waarmee Portugal moet worden opgebouwd. Hij wil vrije verkiezingen voor gemeenteraden en zo snel mogelijk vrije verkiezingen, met deelname van alle democratische partijen, voor een echt wetgevend parlement en participatie van die partijen aan de regering op grond van de verkiezingsuitslag.
Opvallend is het dat geen bekende figuren, die nu een rol spelen in de politiek, op de lijst van de samenzweerders voorkomen. Wel de leden van de beroemde familie Champalimaud, die dan ook na de elfde maart zijn gevlucht.
Wel figureert op een lange lijst van schuldigen ex-majoor Sanches Osorio, de leider van de PDC, de verboden Christendemocratische Partij, die na de 11de maart verdwenen was en nu in Parijs is opgedoken.
Een zeer markant onderdeel van het rapport is de rol, die de eveneens verboden MRPP, de Revolutionaire Maoistische Partij van het Proletariaat, bij de voorbereiding van de contrarevolutie zou hebben gespeeld. Deze linkse partij wordt ervan beschuldigd door de „reactie" te zijn gebruikt door het permanente verstoren van de openbare orde en een klimaat te hebben geschapen, dat geschikt zou zijn voor de contrarevolutie.
Dat de contrarevolutie is mislukt, wordt in het rapport niet alleen op de creditzijde van de MFA, de Beweging der strijdkrachten geboekt, ook de houding van het Portugese volk wordt geprezen, in het bijzonder de activiteit van de „vigilantes" de waakzame burgers, die een belangrijk aandeel zouden hebben gehad bij het neerslaan van de opstand. Hiermee, aldus het rapport, is de hechte binding tussen de MFA en „O Povo" het volk, duidelijk bewezen.

Arrestaties na coup, wijzigingen in regering, uitbreiding Revolutionaire Raad

Onmiddellijk na het neerslaan van de coup werden op grote schaal ar-

restaties verricht van mensen van wie men vermoedde dat zij bij de staatsgreep waren betrokken. Daaronder bevond zich een aantal vooraanstaande Portugezen zoals leden van de familie Esprito Santo en Jorge de Melo, de eigenaar van de CUF, de Companhia Uniao Fabril, een der grootste en wijdst vertakte ondernemingen, die een groot deel van het Portugese bedrijfsleven beheerst.

Van officiële zijde werd ook kritiek geleverd op wat werd genoemd „pseudo-revolutionairen" die de reactionairen in de kaart speelden. Minister van voorlichting Correio Jesuino gaf op 12 maart een persconferentie en hij kondigde bij die gelegenheid aan dat de Hoge Raad van de Revolutie spoedig een beslissing zou nemen over het voortbestaan van bepaalde politieke partijen, waarvan men vermoedde dat zij een rol hadden gespeeld bij de staatsgreep. De Raad zou niet alleen over het voortbestaan van de rechtse partijen ook over het voortbestaan van extreem-linkse groeperingen, die zich niet willen conformeren aan het programma van de Strijdkrachten een beslissing nemen. Op 16 maart werd officieel meegedeeld dat 101 personen waren gearresteerd. De president van de CUF De Melo was inmiddels weer op vrije voeten gesteld omdat was gebleken dat hij niets met de coup uitstaande had. Ook de zes gearresteerde leden van de familie Esprite Santo werden later vrijgelaten.

Op 17 maart richtte president Costa Gomes zich tot het Portugese volk. Hij maakte bekend dat er wijzigingen waren aangebracht in de Revolutionaire Raad. Er waren acht jonge, vrij onbekende, officieren in opgenomen. De president zei ook dat de verkiezingen voor de constituerende vergadering op 12 april door zouden gaan.

Hij sprak tevens de waarschuwing uit dat „pseudo-revolutionaire" partijen niet zou worden toegestaan hun vrijheid te misbruiken en dat ze konden worden verboden.

„Veel mensen, aldus de president, verwarren democratie met een gebrek aan gezag en wetmatigheid. De revolutionaire raad zal democratisch gezag opleggen en extremisten dwingen de geest van het programma van de Strijdkrachten te respecteren".

Op 18 maart verbood de Revolutionaire Raad drie politieke partijen. Het waren de maoïstische MRPP (Beweging voor de reorganisatie van de partij van het proletariaat), de Christen-Democratische Partij (PDC) van majoor Sanches Osorio, oud-minister van voorlichting onder De Spinola en voortvluchtig sedert de coup en de OAC, het verbond van arbeiders en landarbeiders, een anti-communistische linkse groepering.

In het decreet van de Revolutionaire Raad werden de drie partijen beschuldigd van ordeverstoringen en anti-democratische acties.

Op 20 maart maakte de Revolutionaire Raad bekend dat de verkiezingen „om technische redenen" verschoven waren naar 25 april, de eerste verjaardag van de staatsgreep. Er zouden in totaal 11 partijen mee mogen doen.

Op 25 maart maakte premier Gonçalves bekend dat er wijzigingen waren aangebracht in de samenstelling van de regering. De voornaamste verschuiving was dat de socialist Soares op buitenlandse zaken plaats moest maken voor majoor Melo Antunes. Soares bleef wel lid van de regering. Het nieuwe kabinet telt 21 ministers, 13 burgers en 8 militairen.

Het kabinet is gebaseerd op dezelfde partijen uit de vorige coalitie, Socialisten (2 zetels), Volksdemocraten (PPD) (2) en de communisten (2) plus een nieuwe partij, de communistische Democratische beweging (MDP). De leider van deze partij, prof. Francisco Pereira de Moura, die minister zonder portefeuille wordt, geldt als een van de knapste economen van het land. Hij speelde een zeer belangrijke rol in de oppositie tegen Caetano.

Dat de MDP slechts een ministerspost kreeg mag beschouwd worden als een overwinning van de socialisten die zich tegen meer ministers uit die partij verzet hadden. Een andere opvallende benoeming, in feite herbenoeming is die van Zelgado Zenha op justitie, een socialist uit de partij van Soares, die zich sterk verzet had tegen de communistische invloed op het kabinet.

Zijn partijgenoot Soares wordt minister zonder portefeuille. De communist Alvaro Cunhal, een van de invloedrijkste politici, blijft dat. Opvallend, maar verwacht, is het vertrek van de gematigde majoor Vitor Alves, die overigens wel zitting heeft in het lichaam dat de feitelijke macht uitoefent in Portugal: de Hoge revolutionaire raad van 28 man. In deze raad hebben uit het nieuwe kabinet ook zitting de premier, de nieuwe minister van buitenlandse zaken Melo Antunes, en kapitein Costa Martins, minister van arbeid. De minister van voorlichting heeft toegegeven dat het kabinet alleen de uitvoerder is van de besluiten van deze Hoge raad.

Behalve de partijpolitici telt het kabinet 6 onafhankelijke ministers. Onder hen bevindt zich Almeida Santos, die beschouwd kan worden als de belangrijkste onderhandelaar met de bevrijdingsbewegingen uit de voormalige en huidige koloniën.

Op 22 maart werd de Revolutionaire Raad uitgebreid met vier nieuwe leden, die bekend staan als behorende tot de gematigde vleugel van de MFA.

Het zijn majoor Ernesto Melo Antunes, majoor Vitor Alves, kapitein José Costa Martins en schout-bijnacht Vitor Crespo, de hoge commissaris in Mozambique.

Partijen onder druk gezet, ondertekening pact met de MFA

Het overleg tussen de MFA en de politieke partijen over het plan van de militairen voorlopig een rol te blijven spelen in de politiek (zie boven) werd voortgezet.

De militairen zelf lieten bij verschillende gelegenheden weten zich voorlopig niet uit de politiek te zullen terugtrekken.

Zo verklaarde premier Gonçalves op 24 maart in een interview in de Westduitse *Süddeutsche Zeitung,* dat hij verontust was door de onenigheid tussen de politieke partijen en dat hij voorzag dat de militairen nog wel 3 à 5 jaar aan het bewind zouden blijven. „Ik had nooit gedacht zo'n partijgekibbel nog eens te moeten meemaken. Ik meende dat de partijen lering hadden getrokken uit wat in de tijd van de Eerste Republiek is voorgevallen. Helaas, ze hebben niet veel geleerd".

Ook om die redenen, zei hij, zal de Hoge Revolutionaire Raad van de Strijdkrachten ook na het tot stand komen van een nieuwe grondwet „nog drie tot vijf jaar regeren". In die overgangstijd verwachtte hij dat de motorische rol van de Beweging van de Strijdkrachten gerespecteerd zou worden.

De verwijten van de militairen aan de politieke partijen vonden voedsel in de talrijke woordenwisselingen tussen de politici. Vooral de communisten en de socialisten grepen iedere gelegenheid aan om elkaar te bestrijden. De meningsverschillen werden niet alleen met woorden uitgevochten. Herhaalde malen werden de congressen van politieke partijen door tegenstanders verstoord, waarbij zich vaak bloedige schermutselingen voordeden. Ook werden partijbureaus van politieke tegenstanders aangevallen, propagandamateriaal in brand gestoken en functionarissen gemolesteerd.

Zeer actief op dit terrein waren de leden van de verboden maoïstische MRPP.

Veel aandacht in de pers kreeg de verstoring van het congres van de CDS dat op 25 jan. in Porto begon. Groepen linkse betogers drongen daar het congrespaleis binnen, gingen de aanwezigen te lijf en verhinderden zo dat de bijeenkomst voortgezet kon worden. Pas na langdurige gevechten kon de politie de congresdeelnemers bevrijden, waarbij 10 gewonden vielen. In febr. werd enige malen partijbijeenkomsten van de PPD ver-

Het partijcongres van de CDS in Porto dat op 25 januari door demonstranten werd verstoord.

stoord. De auto van één van de leiders van de partij werd door een bom vernield.

De communistische leider Cunhal deed in febr. een felle aanval op de PPD, die hij een fascistische partij noemde, voortgekomen uit het regime-Caetano.

De socialistische partij gaf daarop een verklaring uit waarin werd geprotesteerd tegen het feit dat de partij herhaaldelijk het object was van gewelddadige overvallen. De partij noemde dit uitingen van politiek gangsterdom, die herinnerden aan de agressie onder het oude regime van de fascistische groepen tegen de democratische associaties.

Op 26 febr. moesten soldaten de ca. 4000 deelnemers aan een congres van de Christen-Democratische partij PCD, die in het sportpaviljoen van Lissabon vergaderden ontzetten, nadat demonstranten het gebouw hadden omsingeld.

Ook daarna werden herhaalde malen politieke bijeenkomsten door tegenstanders verstoord.

Op 3 april maakten de militairen bekend dat de politieke partijen tot de andere dag 5 uur de tijd hadden om te antwoorden op het plan van de MFA om de macht van de militairen 3 à 5 jaar te prolongeren. De woordvoerder van de MFA, kapitein Casco Lourenco, zei dat de partijen die aan de verkiezingen wilden deelnemen een pact met de MFA zouden moeten tekenen. Hij zei dat er geen sancties zouden worden toegepast op de partijen die weigerden te tekenen.

De belangrijkste politieke partijen protesteerden tegen de druk die de militairen op hen uitoefenden, maar op 8 april deelde de militaire woordvoerder mee dat de politieke partijen akkoord waren gegaan met de voorstellen van de MFA.

Op 9 april maakten de militairen de bijzonderheden van hun plannen bekend.

Zij deelden mee dat de besprekingen met de politieke partijen geen wezenlijke veranderingen hadden kunnen aanbrengen in het oorspronkelijke plan dat goedgekeurd was door de plenaire vergadering van de MFA.

De voornaamste bepalingen van het plan zijn dat gedurende een overgangsperiode die drie tot vijf jaar kan duren de macht in het land in handen zal zijn van de president, de Raad van de Revolutie, de plenaire vergadering van de MFA, de wetgevende vergadering, de regering en de tribunalen.

De president van de republiek zal gekozen worden door een college waarin de leden van het parlement zitting hebben en 240 officieren, onderofficieren en soldaten uit de plenaire vergadering van de MFA. De leden van deze vergadering zullen worden gekozen door de coördinatiecommissie van de raden van de drie legeronderdelen. De kandidaat voor het presidentschap moet het vertrouwen van de MFA hebben. Hij benoemt de premier na overleg met de Raad voor de Revolutie en de ministers van defensie, binnenlandse zaken en economie dienen militairen te zijn.

De andere leden van de regering worden gekozen uit de belangrijkste politieke partijen. De Raad voor de Revolutie legt de grote lijnen voor de binnen- en buitenlandse politiek vast en dient de wetten die door het parlement aangenomen worden te ratificeren. Als het parlement binnen één maand 2 moties van wantrouwen indient, treedt de regering af, maar de premier blijft in functie. Als de Raad voor de Revolutie meent dat er een politieke impasse is ontstaan, kan het parlement ontbonden worden. Het parlement zal maximaal uit 250 leden bestaan. Na afloop van de overgangsperiode zal een nieuw parlement eventuele noodzakelijke grondwetswijzigingen kunnen doorvoeren.

Op 11 april ondertekenden de leiders van elf politieke partijen tijdens een plechtige bijeenkomst het pact waarin zij zich akkoord verklaarden met de plannen van de MFA.

De communisten toonden zich bij die gelegenheid zeer tevreden, maar waarnemers merkten op dat de vertegenwoordigers van de andere partijen met tegenzin hun handtekening zetten. *(Le Monde, NZZ, NRC/H' blad)*

Vertegenwoordigers van de politieke partijen ondertekenen het pact met de strijdkrachten.

INTERNATIONALE ZAKEN

ALGEMEEN

GATT

VERENIGDE NATIES

WERELDHANDEL IN 1973 EN 1974. VERWACHTINGEN VOOR 1975

De GATT (General Agreement on Tariffs en Trade) publiceerde op 28 okt. 1974 zijn jaarverslag onder de titel „International Trade 1973-1974". Wij ontlenen hieraan de volgende gegevens.

Het jaar 1973 bracht ondanks de monetaire verwikkelingen, energiecrisis enz. een tot dan ongekende expansie van de wereldhandel. Eveneens uniek in de periode na de Tweede Wereldoorlog was volgens de gegevens van de GATT het feit, dat de verhandelde grondstoffen in sterkere mate in prijs stegen dan de industriële handelsgoederen. Dit leidde tot een verbetering van de positie van de ontwikkelingslanden.

De uitvoer van de ontwikkelingslanden groeide in dollars met 37% t.o.v. 1972 en in volume met 8%. De quote van de ontwikkelingslanden in de internationale handel nam daarmee toe tot 18,1%.

Dit resultaat was vnl. het gevolg van een prijsstijging van de grondstoffen, hoewel de ontwikkelingslanden ook succes hadden bij hun pogingen tot diversifiëring van hun uitvoer door het aanbieden van nieuwe industrieprodukten. Industrieprodukten hebben in 1973 voor meer dan de helft bijgedragen aan de volumestijging van de export van de ontwikkelingslanden. Aardolie droeg voor 40% aan de stijging bij.

Het secretariaat van de GATT sprak het vermoeden uit, dat industriële produkten de „meest dynamische exportprodukten" van de ontwikkelingslanden geworden zijn.

De uitvoer van fabriekswaren uit de ontwikkelingslanden naar Japan werd in 1973 verdrievoudigd in waarde; de uitvoer van industrieprodukten uit ontwikkelingslanden naar de Westerse geïndustrialiseerde wereld steeg met 60 à 70%.

Van de ontwikkelingslanden, die overwegend landbouwprodukten exporteren, hebben slechts weinige het volume van hun uitvoer zien toenemen en volledig van de hausse in de prijzen kunnen profiteren.

De stijging van de uitvoer leidde i.h.a. tot toegenomen capaciteit voor de invoer; wel werden in hoofdzaak levensmiddelen ingevoerd om hongersnoden te vermijden.

De betalingsbalansen van de ontwikkelingslanden ontwikkelden zich op onderscheiden manieren. Globaal vond er een verbetering plaats. Het overschot steeg van $ 3 mrd in 1972 tot $ 11 mrd in 1973. Deze verbetering vloeide echter volledig voort uit de toegenomen uitvoerinkomsten van de olieproducerende landen. Hun overschot groeide van $ 12,5 mrd tot $ 21 mrd in 1973.

De landen zonder olie, die in 1972 hun betalingsbalanstekort in 1972 met $ 2 mrd konden terugbrengen, zagen in 1973 een groei van het tekort met $ 1 mrd tot bijna $ 10 mrd.

Daarin reflecteerden zich de gegroeide invoeropdrachten op basis van de betere uitvoerinkomsten in 1972, maar meer nog de dwang tot grotere invoer van levensmiddelen als gevolg van achterblijvende opbrengsten van de oogsten.

Het secretariaat van de GATT maakte op 17 maart 1975 de eerste, voorlopige, gegevens bekend over de wereldhandel in 1974, alsmede een verwachting voor 1975. Dit levert het volgende beeld op:

Voor de eerste maal sedert het einde van de Tweede Wereldoorlog is er sprake van stagnatie van de wereldhandel. Hiermee wordt bedoeld een stilstand in de reële goederenuitwisseling. De waarde van de wereldhandel is wel gegroeid, maar deze groei is uitsluitend door de inflatie veroorzaakt.

Kenmerkend voor 1974 waren „een nieuwe substantiële inflatiestoot" en een stijging van de produktie, die de kleinste was sedert 1945.

Hoe de handel zich in 1975 zal ontwikkelen hangt verregaand af van de ontwikkeling van de produktie, vooral in de OESO-staten, wier onderlinge handel de helft van de volledige wereldhandel uitmaakt. De vooruitzichten zijn hier echter somber i.v.m. een aanhoudend verlangzaamde groei of zelfs achteruitgang van de produktie.

Twee soorten van onzekerheid remmen de geneigdheid tot het doen van nieuwe investeringen. In de eerste plaats is er de onzekerheid m.b.t. de energieprijzen. Pas als hieromtrent meer met zekerheid bekend is, kan de investeringsgeneigdheid weer toenemen.

Nog onzekerder is de globale ontwikkeling van de prijzen. De GATT laat open, of de inflatie succesrijk kan worden afgeremd, dan wel of, bij een aantrekken van de conjunctuur, de prijsstijgingen weer versneld zullen worden.

De prognose m.b.t. de stagnatie is tamelijk ambivalent. Eerst wordt gezegd, dat het verloop van de produktie in het OESO-gebied een absolute achteruitgang van het volume van de wereldhandel in 1975 doet verwachten. De geïndustrialiseerde landen zullen onderling niet meer invoeropdrachten verstrekken en de invoerbehoefte van de ontwikkelingslanden, die in 1974 nog expansief werkte, zal teruglopen, aangezien de grondstoffenuitvoer stagneert en de grondstoffenprijzen onder druk staan.

Alleen indien de economische activiteit zich in de tweede helft van 1975 verbetert, kan voor heel 1975 worden gerekend met een groei van de wereldhandel met 1 tot 3% reëel.

De dalende ontwikkeling was reeds voor 1974 karakteristiek. Het volume van de wereldhandel groeide toen met niet meer dan 4 à 5% (15% in 1973). De waarde van de wereldhandel groeide echter meer dan ooit met 44% (1973 38%), waarmee de totale waarde van de wereldhandel terecht kwam op ong. $ 825 mrd.

Vooral kenmerkend voor de ontwikkeling in 1974 was de sterke verlangzaming in de tweede helft van het jaar t.o.v. de eerste zes maanden.

Voor de positie van de Westerse geïndustrialiseerde wereld zijn de volgende gegevens van belang: de invoer is in waarde met 43% gestegen tot $ 586 mrd; de uitvoer is in waarde toegenomen met 34% tot $ 525 mrd. In volume is de invoer nauwelijks toegenomen en de uitvoer met ong. 7%. Deze cijfers zijn typerend voor de verslechtering van de „terms of trade" in het OESO-gebied.

De GATT spreekt in dit verband van een „dubbele recessie". De noodzaak van bestrijding van de inflatie enerzijds en de stijging van de olieprijzen anderzijds zijn oorzaken van de recessie, waarbij elk van deze twee factoren op zich zelf al voldoende zou zijn geweest om een terugslag te veroorzaken.

De ontwikkelingslanden verdubbelden in 1974 hun uitvoer tot $ 210 mrd. Hun aandeel in de wereldhandel bereikte 25%.

De olieuitvoerende landen hebben voor een verlaagde uitvoer in volume (—4%) 175% meer aan oliedollars geïncasseerd; hun aandeel aan de wereldhandel groeide van 7 naar 14% tegen 11% voor de niet-olie-ontwikkelingslanden.

Ingevoerd hebben de ontwikkelingslanden voor $ 150 mrd (1973 $ 99 mrd). In tegenstelling tot de ontwikkelde landen is hierbij ook sprake van een groei van het volume van de invoer. De ontwikkelingslanden zonder olie zagen de tekorten op hun betalingsbalansen groeien tot in totaal $ 24 mrd. Vooral in de tweede helft van 1974 is hun positie als gevolg van de daling van de grondstoffenprijzen sterk verslechterd.

De buitenlandse handel van de socialistische staten steeg in waarde met 30%, waarbij het aandeel van de handel met de rest van de wereld sterker steeg dan de onderlinge handel. De groei van de produktie is slechts weinig vertraagd (nationaal inkomen + 6,5%, industriële produktie + 9%).

M.b.t. de „recycling" van oliedollars stelt de GATT, dat dit gemakkelijker is gebeurd dan aanvankelijk werd gevreesd. Tegenover oorspronkelijke schattingen van de betalingsbalansoverschotten van de olieproducerende landen in de orde van grootte van $ 60 tot $ 80 mrd, worden deze bedragen nu becijferd op $ 50 tot $ 55 mrd. De verdeling van dit bedrag is ook niet zo extreem uitgevallen als eerst werd gevreesd. Het tekort voor de OESO is niet meer dan $ 35 mrd, zodat $ 15 à 20 mrd voor rekening van het Oostblok en de ontwikkelingslanden moet komen.

Er is een aanzienlijke kapitaalstroom in de ontwikkelingslanden gevloeid, ondanks het feit dat de ontwikkelingshulp uit de ontwikkelde landen weinig is gegroeid.

De invoercapaciteit van de olielanden en de reactie in de vraag op de stijging van de olieprijzen zijn begin 1974 onderschat.

(N Z Z) (Vor. ber. pag. 252/3-1972)

DALING GRONDSTOFFENPRIJZEN

Zoals uit bovenstaande beschouwing blijkt, is voor de tweede helft van 1974 zeer kenmerkend geweest de daling van de grondstoffenprijzen. Ook in het Nederlandse Centraal Economische Plan van het Centrale Planbureau (pag. 246/1 e.v.) werd hierop gewezen.

In het *NRC/H'blad* van 27 jan. werd een beschouwing gewijd aan de prijsontwikkeling op de grondstoffenmarkten, waaraan wij het volgende ontlenen:

De opvallende prijsdaling, die zich in de tweede helft van het afgelopen jaar voor vele grondstoffen — vooral metalen — heeft voltrokken, lijkt nog geenszins ten einde. Waarnemers menen, dat de prij-

zen op de wereldgoederenmarkten op z'n minst nog dit hele jaar onder druk zullen staan. De economische malaise, die overal in de Westerse wereld rondwaart, vormt de belangrijkste prijsdrukkende factor. De koopactiviteit zal verder worden gedempt door het weliswaar gedaalde, maar relatief nog steeds hoge rentepeil.
De lagere grondstoffenprijzen betekenen intussen een nieuwe aanslag op de economieën van veel ontwikkelingslanden die voor het merendeel van hun deviezeninkomsten afhankelijk zijn van de opbrengst van hun mineralen of agrarische produkten.

In haar jaaroverzicht van de wereldgoederenmarkten constateert de Bank Mees & Hope zelfs dat het pleidooi van de ontwikkelingslanden op de in april 1974 gehouden grondstoffenconferentie (pag. 391 /3 e.v.-1974) voor een gemeenschappelijke grondstoffenpolitiek door het turbulente prijsverloop van de laatste twee jaar op losse schroeven is komen te staan. De internationale grondstoffenovereenkomsten, bedoeld om produktie en consumptie beter op elkaar af te stemmen en scherpe prijsfluctuaties tegen te gaan, hebben de afgelopen twee jaar nauwelijks effect gesorteerd.

Onderstaande overzicht geeft een indruk van de prijsontwikkeling op de wereldmarkt van een aantal belangrijke grondstoffen sinds begin 1974:

	begin '74	Hoogste in '74	eind '74	eind jan. '75
Non-ferro metalen (notering Londen in £ per ton):				
Koper	866	1398 (april)	529	500
Lood	260	314 (maart)	227	226
Tin	2868	4195 (sept.)	3095	3328
Zink	588	873 (mei)	300	340
Notering Chicago in dollarcts. per bushel:				
Tarwe	554	632 (febr.)	459	278
Notering New York in dlr.cts. p. pound:				
Suiker	12,83	65 (nov.)	47,20	34,30
Katoen	86,75	89 (jan.)	36,85	38,90
Londen in £ per ton:				
Cacao	541	1118 (mei)	682	732
Koffie	482	626 (maart)	449	444
Chicago in dlr.cts. per pound:				
Soja-olie	26,65	51,50 (sept.)	36,32	30,60
Singapore in dlr.cts. per kg:				
Rubber	278	278 (jan.)	127	127

Hoe snel de stemming op de wereldgoederenmarkten het afgelopen jaar is omgeslagen blijkt het best uit de indexcijfers voor grondstoffen van Reuter en Moody. Op het toppunt van de grondstoffenhausse vorig jaar bereikte de Reuterindex een hoogste stand van 1480 om daarna geleidelijk terug te zakken naar ca. 1175 aan het eind van het jaar. Eind jan. '75 stond het Reutercijfer zelfs al op 1113.
Het indexcijfer van Moody geeft een soortgelijk beeld: deze index bereikte in '74 een hoogste stand van 910. Het eind van het jaar kwam op ca. 830 en eind jan. schommelt de index rond de 770.
De prijsdaling tekent zich het sterkst af bij staal, rubber en de zgn. non-ferro metalen lood, koper, zink en tin. Het achterblijven van de vraag naar deze produkten houdt ten nauwste verband met de teruggang van de economische bedrijvigheid in de westerse industrielanden. Vooral de recessie in de auto-industrie speelt daarbij een rol.
De hoge rentestand dwong de afnemers van grondstoffen slechts voorraden voor onmiddelijk gebruik aan te houden en door het uitblijven van een herstel van de wereldeconomie blijven voorraadaanvullingen achterwege.
Extra prijsdrukkend heeft gewerkt dat vele speculanten zich medio '74 uit de grondstoffenmarkten gingen terugtrekken. Deze speculatievoorraden moesten in de tweede helft van het jaar worden ingeteerd. Een recent rapport van de UNCTAD (de organisatie voor handel en ontwikkeling van de VN) stelt dat het zich terugtrekken van de speculanten tot gevolg had „dat veel producentenlanden moesten trachten een ander beleid te volgen om de toestand van hun betalingsbalansen te verbeteren".
Veel grondstoffen-producerende ontwikkelingslanden, die door de verviervoudigde olieprijzen toch al met ernstige betalingsbalanstekorten kampen, zijn de laatste maanden overgegaan tot steunaankopen in hun eigen exportprodukten om zo de wereldmarktprijzen enigszins op peil te houden. Het vasthouden van voorraden door de produktielanden is voor veel eetbare grondstoffen, zoals koffie en cacao echter moeilijk, gezien de beperkte houdbaarheid van die produkten.
Voor veel produkten in de voedingsmiddelensector zal dit jaar bij een aanhoudende wereldrecessie, die de consumptie doet dalen, alleen een oogstdebâcle een verdere prijsdaling kunnen voorkomen. Naar zo'n situatie ziet het er vooralsnog echter niet uit. Met name de oogstvooruitzichten voor koffie, suiker en cacao zijn voor het lopende jaar aan de optimistische kant.
Zelfs de graanprijzen dalen op het ogenblik ondanks de enorm geslonken voorraden in de wereld. Die prijsdaling is gebaseerd op een verwachte daling van het graanverbruik met name voor de produktie van veevoer. (N R C/H'b l a d)

GRONDSTOFFENCONFERENTIE ONTWIKKELINGSLANDEN IN DAKAR

In Dakar, de hoofdstad van Senegal, werd van 4-8 febr. een conferentie gehouden van ong. 110 niet-gebonden ontwikkelingslanden. De conferentie vond plaats op ministersniveau. Onderwerp van de conferentie waren problemen m.b.t. grondstoffen en economische ontwikkeling. De conferentie was georganiseerd als uitvloeisel van de zesde speciale Algemene Vergadering van vorig jaar (pag. 391/3 e.v. - 1974), die geheel aan de grondstoffenproblematiek was gewijd.
Tot voorzitter van de conferentie werd aangewezen Babacar Ba, de Senegalese minister van financiën.

De conferentie werd geopend door president Senghor van Senegal. Hij riep op tot de vestiging van een nieuwe internationale economische orde, gebaseerd op nieuwe prijzen voor grondstoffen en de indexering van deze prijzen aan de prijzen van industriële produkten. De president drong aan op samenwerking en eenheid van de Derde Wereld, maar sprak tevens zijn vertrouwen uit in de mogelijkheid van het bereiken van overeenstemming met de geïndustrialiseerde wereld m.b.t. het vestigen van een nieuwe economische orde.
Bij de olieproducerende staten, verenigd in de OPEC, drong de Senegalese president er op aan, de extra-inkomsten, voortvloeiend uit de verhoogde olieprijs, niet voor speculatieve doeleinden te gebruiken en deze gelden ook niet uitsluitend te beleggen in de traditionele markten. Dat zou niets bijdragen aan de oplossing van de problemen van de ontwikkelingslanden.
De Algerijnse minister van handel, Layachi Yaker, stelde tijdens de openingszitting, dat de Westerse industrielanden nu moesten erkennen, dat de ontwikkelingslanden de middelen hebben om hun rechten te verdedigen. Hij deed het voorstel om de middelen te bestuderen om producentenorganisaties naar het voorbeeld van de OPEC te versterken en soortgelijke groeperingen te vestigen op terreinen, waar zij nog niet bestaan; hij noemde daarbij o.a. bananen, cacao, koffie, tin, bauxiet, ijzererts en aardnoten.
Over het Franse voorstel tot tripartiet overleg tussen de olieproducerende landen, de rijke olie-invoerende landen en de ontwikkelingslanden zonder olie (pag. 52/2-1975), zei de Algerijnse minister, dat het succes hiervan zou afhangen van de bereidheid van de geïndustrialiseerde landen niet alleen het olievraagstuk te bespreken, maar er het totale grondstoffenvraagstuk bij te betrekken.

De conferentie besprak een rapport, dat in het laatste kwartaal van 1974 door een inter-gouvernementele groep uit de ontwikkelingslanden in Genève was opgesteld. In het rapport werd opgeroepen tot opstelling van een gemeenschappelijk programma voor „alomvattende wereldwijde actie m.b.t. grondstoffen". Het rapport zal worden voorgelegd aan de eerstkomende UNCTAD-conferentie.

Het programma voorzag in:
het afsluiten van internationale overeenkomsten over het opslaan van grote voorraden grondstoffen en het interveniëren op de markt met het doel de prijzen van grondstoffen te handhaven; het instellen van een centraal bureau, dat het opslaan van buffervoorraden moet organiseren;
de instelling van een fonds, dat het opslaan van voorraden moet financieren; hiertoe zal een beroep op het IMF worden gedaan;
het indexeren van de prijzen van uitgevoerde grondstoffen aan de prijzen van industriële produkten;
uitbreiding van het aantal organisaties van grondstoffenproducenten en instelling van een orgaan, om de activiteiten van deze organisaties te coördineren;
versterking van de controle op buitenlandse, i.h.b. multinationale, ondernemingen, die in de Derde Wereld werkzaam zijn, vooral mijnbouw- en transportondernemingen, banken en verzekeringsmaatschappijen.
Bij de onderwerpen, die verder aan de orde kwamen, was een Peruaans voorstel tot oprichting van een grondstoffenbank, gefinancierd door alle landen, die grondstoffen produceren, met het doel buffervoorraden te financieren om daarmee de prijzen te stabiliseren.
De Fillippijnse delegatie deed het voorstel een speciaal fonds van $ 6 mrd in te stellen, waarmee de grondstoffenprijzen gereguleerd konden worden. Aan het fonds zou in gelijke delen moeten worden bijgedragen door de ontwikkelde en de olieproducerende staten. Vertegenwoordigers van de laatste op de conferentie lieten echter weten weliswaar niet tegen het voorstel te zijn, maar het noodzakelijk te achten het denkbeeld eerst nader te bestuderen.

De conferentie aanvaardde op 7 febr. een resolutie, waarin zij het Algerijnse standpunt t.a.v. de door Frankrijk voorgestelde energieconferentie onderschreef. Op de conferentie moet worden gesproken over de grondstoffenproblematiek in zijn geheel en niet alleen over aardolie. Bovendien moeten de landen uit de Derde Wereld op de conferentie vertegenwoordigd zijn in overeenstemming met hun eigen criteria.

Op grond van het Franse voorstel zouden aan de olieproducerende landen vier vertegenwoordigers toegewezen worden — Algerije, Perzië, Saoedi-Arabië en Venezuela — aan de geïndustrialiseerde wereld drie vertegenwoordigers — VS, Japan en EG — en aan de ontwikkelingslanden zonder olie eveneens drie — Brazilië, India en Zaïre.
In deze motie werden verder „elementen van economische dwang en druk" veroordeeld, die in de nieuwe handelswet van de VS (pag. 267/2 e.v. - 1975) zouden voorkomen. Ook werd een veroordeling uitgesproken over „herhaalde dreigementen met wapengeweld, die tegen landen, die olie produceren en exporteren, waren geuit".
Tenslotte sprak de motie solidariteit uit met alle ontwikkelingslanden, i.h.b. met de lidstaten van de OPEC, „die hebben besloten hun rechten d.m.v. nationalisaties van hun natuurlijke hulpbronnen terug te winnen".
De conferentie aanvaardde in beginsel het Filippijnse voorstel tot oprichting van een speciaal fonds, maar noemde geen streefbedrag en spoorde nu „ontwikkelingslanden met overmatige middelen" aan tot bijdragen aan het fonds, zonder de olielanden expliciet te noemen. Er werd een commissie ingesteld, met zes vertegenwoordigers uit elk van de drie regio's Afrika, Azië en Latijns-Amerika, die de werkwijze van het fonds moet bestuderen. Er is de commissie geen termijn gesteld voor het uitbrengen van het rapport.

De conclusies van de conferentie werden samengevat in een 80 pagina's tellende „Verklaring van Dakar".

In de verklaring werd van de geïndustrialiseerde staten verlangd, dat zij de ontwikkelingslanden helpen door het verschaffen van voedsel, technische hulp en kredieten. Tegelijkertijd deed de verklaring op de ontwikkelingslanden beroep zich minder afhankelijk te maken van de geïndustrialiseerde staten. Gezegd werd, dat de ontwikkelingslanden „slechts volledige emancipatie zullen bereiken door het herstel van de volledige zeggenschap over hun grondstoffen en natuurlijke rijkdommen".
Tenslotte drong de verklaring aan op het opstellen van een gezamenlijk actieplan om de prijzen van de grondstoffen van de deelnemende landen te beschermen. Een dergelijk plan moest worden voorgelegd aan de conferentie van de „groep van 77", die van 15-18 febr. in Algiers gehouden zou worden. (Reuter, AFP, UPI, ANP)

CONFERENTIE „GROEP VAN 77" IN ALGIERS

In Algiers vond van 15-18 febr. een ministersconferentie plaats van de „Groep van 77" ontwikkelingslanden, die inmiddels is aangegroeid tot 104 leden.
De conferentie diende ter voorbereiding van de tweee UNIDO-conferentie die voor 12-26 maart in Lima zou plaats vinden.

In zijn openingstoespraak zei de Algerijnse president Boumedienne o.m., dat de economische problemen van de geïndustrialiseerde landen kunnen worden opgelost indien de Derde Wereld toegestaan wordt zich te ontwikkelen. Volgens Boumedienne is de huidige economische crisis niet veroorzaakt door de verhoging van de olieprijs maar door het feit dat de meerderheid van de wereldbevolking in armoede en onderontwikkeling is gehouden.
De Algerijnse president verweet de geïndustrialiseerde wereld dat zij de industriële ontplooiing in de ontwikkelingslanden afremt om de eigen economische machtspositie te laten voortduren. Volgens Boumedienne staan de industrielanden industrialisatie van de Derde Wereld slechts „met tegenzin" toe en dan nog alleen in „takken van industrie" die in de ontwikkelde wereld niet langer gewenst zijn.
De Derde Wereld, aldus Boumedienne, moet zich krachtig verzetten tegen vorming van een „industriële aristocratie", die op grond van zijn machtspositie uitmaakt welke takken van industrie het als eigen prerogatief en welke als geschikt voor de ontwikkelingslanden wenst te beschouwen.
Boumedienne bepleitte verder ingrijpende reorganisatie van en grotere bevoegdheden voor de in Wenen gevestigde UNIDO zodat deze organisatie in staat is tot betere behartiging van de belangen van de Derde Wereld:

1. De organisatie zou moeten worden omgevormd tot „een orgaan dat in dienst van de Derde Wereld industriële projecten en programma's bestudeert en uitvoert".

2. UNIDO zou de bevoegdheid moeten krijgen om de ontwikkelingslanden alle gewenste steun te verlenen bij het streven naar „herovering van het beheer over onze eigen natuurlijke hulpbronnen".

3. De organisatie zou de ontwikkelingslanden moeten helpen bij het „in eigen land verwerken van deze hulpbronnen, landbouwprodukten en delfstoffen".

Op de conferentie werden een ontwerp-verklaring en -actieprogramma opgesteld, die op de tweede UNIDO-conferentie besproken zouden moeten worden. Het ontwerp behelsde in grote lijnen de volgende onderdelen:

- De „Groep van 77" wenst een radicale wijziging van de wereldeconomie, opdat zij haar aandeel in de mondiale industriële produktie rond het jaar 2000 heeft verviervoudigd. De ontwikkelingslanden noemen hiertoe een percentage van 25 van de totale industriële produktie in dat jaar. Dit getal is tot stand gekomen door optellen van de streefcijfers zoals die op de eerdere regionale conferenties voor de verschillende delen van de wereld zijn vastgesteld: het aandeel van Latijns-Amerika moet worden uitgebreid van thans 3,4% tot minimaal 13,5% in 2000, de landen van Azië moeten in dat jaar op 10% van het wereldtotaal komen, de Afrikaanse landen op circa 1,5%.

- De „Groep van 77" wil meer financiële en technische steun van de geïndustrialiseerde landen bij de opbouw van eigen industrieën.

- Er moet een „neutraal fonds" worden gevormd, dat wordt gefinancierd door de geïndustrialiseerde en door de olierijke landen, om de industrialisatie van de Derde Wereld te helpen versnellen.

- Elk land heeft het onvervreemdbare recht om volledige soevereiniteit uit te oefenen over zijn natuurlijke hulpbronnen. In verband hiermee heeft elk land het recht over te gaan tot nationalisatie van buitenlandse industrieën of investeringen.

- De ontwikkelingslanden hebben het recht controle uit te oefenen op de activiteiten van multinationale ondernemingen.

- De export van ontwikkelingslanden heeft recht op bijzondere bescherming.

- De rijke landen zouden beter grondstoffen van de ontwikkelingslanden kunnen kopen dan synthetische produkten ontwikkelen.

- Grondstoffen zouden meer dan thans het geval is „aan de bron" verwerkt moeten worden.

- De verspilling van natuurlijke rijkdommen en de daarmee gepaard gaande milieuvervuiling moet door de industrielanden worden vermeden.

- Er moet een nieuw internationaal monetair systeem komen, waarin de ontwikkelingslanden volledig kunnen participeren.

● De „Groep van 77" verwijst naar hetgeen is gesteld in de verklaring inzake de vestiging van een Nieuwe Internationale Economische Orde (pag. 392/2 e.v. - 1974) en naar het Handvest inzake de Economische Rechten en Plichten van Staten.

● De mogelijkheden van de UNIDO dienen uitgebreid te worden. In de Raad voor Industriële Ontwikkeling — die zal worden vergroot — dienen meer ontwikkelingslanden een plaats te krijgen. (Internationale Samenwerking, Reuter, AP)

TWEEDE UNIDO-CONFERENTIE

In Lima, de hoofdstad van Peru, vond van 12-27 maart 1975 de tweede UNIDO-conferentie plaats.

UNIDO is de Organisatie voor Industriële Ontwikkeling van de VN. De Algemene Vergadering van de VN had in dec. 1972 besloten, dat de Tweede Algemene Conferentie van UNIDO in 1975 gehouden zou worden.
De eerste conferentie had in 1971 in Wenen — de zetel van de organisatie — plaats gevonden (pag. 268/1-1972).
UNIDO II had van de Algemene Vergadering opdracht gekregen in het industrialiseringsproces de samenwerking te bestuderen tussen ontwikkelde en ontwikkelingslanden en tussen ontwikkelingslanden onderling. De bedoeling was te komen tot een Verklaring en een Actieprogramma inzake internationale samenwerking op het gebied van de industriële ontwikkeling met aandacht voor de positie van de minst-ontwikkelde landen „in het kader van een nieuwe internationale arbeidsverdeling m.b.t. de industrie".

Bij de opening van de conferentie waren ruim 600 afgevaardigden uit 104 van de 146 lidstaten aanwezig. Zij hoorden een boodschap van de Peruaanse president, generaal Velasco Alvarado, uitgesproken door de premier, generaal Francisco Morales Bermudez. De president kon i.v.m. zijn gezondheidstoestand niet zelf aanwezig zijn.

In zijn boodschap riep de Peruaanse president op tot eenheid van de landen van de Derde Wereld, opdat zij zich bevrijden van het juk, dat de geïndustrialiseerde landen hun willen opleggen.
Hij veroordeelde een „verkeerde industriële ontwikkeling, gebonden aan de grote transnationale ondernemingen, de nieuwe vorm van de imperialistische penetratie".

De Peruaanse minister van industrie, generaal Alberto Jimenez de Luca werd tot voorzitter van de conferentie gekozen.

Uitvoerend directeur van de organisatie is sedert 1 jan. 1975 de Algerijn Abderrahman Khene, voordien secretaris-generaal van de OPEC.

Zijn mandaat loopt tot 1 jan. 1979. Hij is opvolger van de Egyptenaar Abdel Rahman.

Uitgangspunt van de discussies waren de Verklaring en het Actieprogramma, die de Groep van 77 in Algiers hadden opgesteld. Het bleek, dat de Westerse geïndustrialiseerde staten tegen deze teksten veel bezwaren hadden. Met name over de indexatie, de permanente soevereiniteit over de nationale hulpbronnen, nationalisaties, naleven van het Handvest van economische rechten en plichten, dat de laatste Algemene Vergadering van de VN had aangenomen, producentenovereenkomsten en de tekst over kolonialisme bestonden moeilijkheden.

Nadat men in diverse commissies langdurig had beraadslaagd over aanpassingen van het ontwerp en hierover geen overeenstemming bereikte, keerde de Groep van 77 terug tot de oorspronkelijke tekst, zoals die in febr. was opgesteld.

Een belangrijk punt tijdens de conferentie werd gevormd door de vraag, of de UNIDO moest worden omgevormd tot een gespecialiseerde VN-organisatie op dezelfde voet als b.v. FAO en UNESCO. Vooral landen uit de Groep van 77 drongen hierop aan. Verschillende rijke landen meenden hiermee een goed onderhandelingsobject te hebben. Door op dit punt concessies te doen hoopte men op andere punten meer toenadering van de Groep van 77 tot de geïndustrialiseerde staten te kunnen bewerkstelligen.

De meningsverschillen en langdurige debatten deden de conferentie een dag uitlopen. Geplande sluitingsdatum was 26 maart geweest; het werd nu 27 maart. Toen werd er op verzoek van de VS, de Bondsrepubliek Duitsland, Groot-Brittannië en Japan over de voorliggende ontwerpteksten gestemd. De ontwikkelingslanden hadden gehoopt, dat de ontwerpen zonder stemming bij acclamatie aanvaard hadden kunnen worden.

Verklaring en Actieplan werden aangenomen met 82 tegen één stem (VS) bij zeven onthoudingen (België, Canada, Bondsrepubliek, Israël, Italië, Japan en Engeland).

Opgemerkt kan nog worden dat de 2 geïndustrialiseerde staten, wier standpunten het meest in de buurt van de standpunten van de ontwikkelingslanden lagen — Frankrijk en Nederland — toch ook op één punt een voorbehoud maakten, nl. daar, waar wordt bevestigd: „Het recht van elke staat vrijelijk zijn soevereiniteit en een permanent gezag over zijn natuurlijke hulpbronnen uit te oefenen (...) met inbegrip van nationalisatie". *(Le Monde, Internationale Samenwerking, Reuter, AFP, AP)*

(Vor. ber. pag. 268/1-1972)

GRONDSTOFFENCOMMISSIE UNCTAD BIJEEN. PLAN TOT AANLEG GRONDSTOFFENVOORRADEN

Van 10 tot 21 febr. was in Genève voor de achtste maal de grondstoffencommissie van de UNCTAD bijeen. In de commissie hebben vertegenwoordigers uit 87 landen zitting. De commissie vergadert i.h.a. één maal in de twee jaar. Deze keer werd besloten in 1975 nog twee maal bijeen te komen.
De algemene secretaris van de UNCTAD, Gamani Corea, had kort voor de bijeenkomst van de commissie een plan ingediend om te komen tot het aanleggen van grondstoffenvoorraden.

De uit Sri Lanka afkomstige Gamani Corea stelde voor een fonds van $ 10 mrd in te stellen, waarmee het aanleggen van buffervoorraden grondstoffen gefinancierd zou kunnen worden.
Van achttien belangrijke produkten, vnl. levensmiddelen, zouden voorraden moeten worden gevormd om de prijzen te stabiliseren. De voornaamste produkten, waarvan voorraden moeten worden aangelegd, zijn tarwe, rijst, wol, suiker, thee, cacao, koffie, koper en rubber.
Verwacht wordt, dat de helft van de $ 10 mrd nodig zal zijn voor de aankoop van tarwe, rijst en voedergraan. Voor voorraden suiker, koffie en rubber zullen ong. $ 3 mrd nodig zijn.
Het geld moet uit een gemeenschappelijk fonds komen, waaraan zowel export- als importlanden bijdragen. Het fonds moet ook geld kunnen aantrekken uit olieproducerende staten.
Volgens UNCTAD bestaat 55 tot 60% van de primaire produkten, die de ontwikkelingslanden uitvoeren — olie niet meegerekend — uit achttien produkten, waarvan voorraden kunnen worden aangelegd. Het evenwicht tussen vraag en aanbod kan worden verbeterd door multilaterale aan- en verkoopcontracten.
Er moeten compensatieregelingen komen, als alle andere methoden om de inkomsten uit export van de ontwikkelingslanden te stabiliseren, blijken te falen.
Volgens de samenstellers van het plan wordt 1975 een kritieke periode voor de internationale goederenhandel, omdat inflatie en stagnatie in de industrielanden aanhouden. Een verdere snelle daling van de grondstoffenprijzen, zoals in de tweede helft van 1974 (pag. 280/3 e.v.) kan voor de ontwikkelingslanden rampzalige gevolgen hebben.

De grondstoffencommissie aanvaardde unaniem een resolutie, waarin werd gezegd, dat de voorstellen van de secretaris-generaal een „nuttige basis" vormden voor een „geïntegreerde benadering" van het vraagstuk. In de twee extra bijeenkomsten dit jaar moet er naar worden gestreefd conclusies te bereiken over een geïntegreerd programma en voorstellen te formuleren voor onderhandelingen tussen producenten en consumenten over overeenkomsten m.b.t. internationaal verhandelde grondstoffen. *(UNCTAD Monthly, NZZ, NRC/H'blad)*

ALGEMEEN

RECENTE ONTWIKKELINGEN IN RHODESIË TEGEN DE ACHTERGROND VAN VORSTERS ONTSPANNINGS-OFFENSIEF

De op pag. 241 t.m. 245 vermelde gebeurtenissen en ontwikkelingen verliepen verder als volgt:

Verklaringen na bestandsakkoord

Vanaf de bekendmaking van het bestandsakkoord door Ian Smith op 11 dec. 1974 tot het eerste overleg van Smith met vertegenwoordigers van de ANC op 5 febr. 1975 werden tal van verklaringen afgelegd m.b.t. een zwart meerderheidsbewind in het kader van een constitutionele regeling. Daarbij was sprake van een door de Zuidafrikaanse premier Vorster voorgesteld plan, dat de instemming had verkregen van Zambia's president Kaoenda en dat volgens de correspondenten van *The Times* en *The Financial Times* in Salisbury (berichten d.d. 16 dec. '74) door Smith èn de Afrikaanse nationalistische leiders in beginsel en schoorvoetend zou zijn aanvaard.

Dit plan, dat de onderhandelingsbasis moest vormen voor een constitutionele conferentie, zou in een geleidelijke overschakeling op een meerderheidsbewind in vijf jaar voorzien.

Daarbij zou de volgende procedure zijn voorgesteld:
Er zou een interim-parlement worden gekozen volgens een gekwalificeerd kiesrecht, dat aan alle Rhodesiërs — ongeacht kleur — zou worden verleend die acht jaar onderwijs — zeven jaar lager en één jaar voortgezet onderwijs — hebben gevolgd.
Dat zou een aanzienlijke uitbreiding van het aantal zwarte kiesgerechtigden tot gevolg hebben. Terwijl tot dusver ca. 7.000 Afrikanen het kiesrecht bezaten, zouden volgens statistieken van de Rhodesische regering ca. 75.000 Afrikanen onder de voorgestelde regeling dit recht bezitten. Tegenover de 84.940 blanke kiesgerechtigden zouden de Afrikanen dan in de minderheid blijven. Maar volgens Afrikaanse berekeningen zouden er minstens 100.000 zwarte kiezers komen, waardoor in één keer een Afrikaanse meerderheid zou zijn bereikt. (Het verschil met de regeringscijfers ontstond door de toevoeging van Afrikanen die onder de bestaande inkomenseisen aan de kwalificatie voor het kiesrecht zouden voldoen — 10.000 à 15.000 — en van hen die schriftelijke cursussen volgden — ca. 10.000 personen.) Volgens andere Afrikaanse schattingen was zelfs sprake van 150.000 à 300.000 zwarte kiezers, maar deze raming was volgens The Times nogal optimistisch, gezien het feit dat van 1952 tot 1968 slechts 56.000 Afrikanen voor het eerste jaar van een vorm van voortgezet onderwijs ingeschreven werden.
Hoeveel Afrikanen ook volgens de norm van acht jaar onderwijs kiesrecht zouden krijgen, er kan volgens The Financial Times weinig twijfel over bestaan dat bij aanvaarding van die norm door beide partijen binnen vijf jaar een zwart meerderheidsbewind tot stand komt.

Premier Smith liet echter reeds op 15 dec. in een interview met de *BBC* weten tegen een zwart meerderheidsbewind te zijn. Zijn houding m.b.t. een constitutionele conferentie formuleerde hij toen als volgt:

Deze moest z.i. „zonder welbewuste vertraging" bij voorkeur in Rhodesië plaats vinden. Hij geloofde in een „meerderheidsbewind met, natuurlijk, de voorwaarde van een gekwalificeerd kiesrecht — niet alleen een tellen van de koppen zoals een tellen van schapen". Rhodesië zou geregeerd worden door „alle volken van Rhodesië, zwart en blank". Smith voegde daaraan toe: „Als wij ooit een stadium bereiken waarin wij een zwarte regering hebben, dan heeft onze politiek naar mijn mening gefaald. Het zou treurig zijn dat als er de ene dag een blanke regering was en de volgende een zwarte. Ik zal doen wat ik kan om dat te vermijden." Tegelijk verklaarde Smith zich tot aftreden bereid als zijn aanblijven een regeling van het constitutionele geschil in de weg zou staan. „Wij moeten meer Afrikanen erbij betrekken. (...) Als ik bekwame en verdienstelijke Afrikanen vind, ben ik bereid hen erbij te betrekken en hun een kans te geven. Vanwege de extremisten hebben wij geen kans gehad dit te proberen.' (In het verleden hadden slechts twee ministers zich in het openbaar uitgesproken voor het opnemen van Afrikanen in het kabinet, nl. Rowan Cronjé (arbeid) en David Smith (landbouw).

Ds. Ndabaningi Sithole, de vrijgelaten ZANU-leider, reageerde op Smith's uitspraken met de verklaring dat de door hem eerder geuite twijfels of „zinvolle constitutionele besprekingen" met Smith gehouden kunnen worden gerechtvaardigd bleken te zijn.

Sithole had deze twijfels uitgesproken op 13 dec. tijdens een gemeenschappelijke persconferentie in Salisbury met Joshua Nkomo, de ZAPU-leider, en bisschop Moezorewa na hun terugkeer uit Loesaka. Hij had toen voorts gesteld: „Wij kunnen niet een schikking met de Rhodesische regering treffen, omdat de Rhodesische regering vasthoudt aan een minderheidsbewind. Tot zij haar positie wijzigt, kan ik niet inzien hoe wij een schikking kunnen treffen." Daarom maakte hij „zeer ernstig voorbehoud" wat betreft de kansen op een constitutionele regeling.

Afrikaanse leiders verlangden een „meerderheidsbewind nu".

Wel verklaarde de voormalige secretaris-generaal van de ZANU, Robert Mugabe, op 15 dec. dat hij een overgangsperiode kon aanvaarden waarin het „mechanisme van de machtsoverdracht" zou worden uitgewerkt, maar „het feit van een meerderheidsbewind moest eerst worden aanvaard". „Wij willen praten over het mechanisme nadat het feit is aanvaard. (...) Wij hebben genoeg van een kolonistenbewind", aldus Mugabe. Hij voegde daaraan toe dat een meerderheidsbewind niet noodzakelijk een zwart bewind was.
De voorzitter van de ZAPU, Jason Moyo, zei de volgende dag in Loesaka dat over een meerderheidsbewind niet te onderhandelen viel; wel over „de methodes van de overdracht van macht van de blanke minderheid". Hij liet weten Moezorewa's wens m.b.t. het houden van de constitutionele conferentie in Engeland te zullen steunen.

Betreffende het hem toegeschreven plan verklaarde premier Vorster op 17 dec. dat Zuid-Afrika in de Rhodesische kwestie niet tussenbeide gekomen was en dat ook niet zou doen. Premier Smith ontkende dezelfde dag van zo'n plan af te weten of erbij betrokken te zijn. Hij meende dat Zuid-Afrika en Zambia recent zouden hebben verklaard dat de Rhodesiërs zelf over hun toekomst moesten beslissen en dat buitenstaanders zich van inmenging moesten onthouden. Hij achtte het hoogst onwaarschijnlijk dat Zambia of Zuid-Afrika een plan in deze geest zouden trachten ingang te doen vinden.
Desmond Frost, de voorzitter van het regerende Rhodesische Front, achtte de kans op een meerderheidsbewind in vijf jaar „niet realistisch". Over het besluit om tot onderhandelingen over te gaan merkte hij op: „Laten wij eerlijk zijn, dit was iets dat de Zuidafrikanen begonnen. Het was niet, voorzover ik weet, iets dat wij begonnen".
Volgens *The Financial Times* (13-12) was Smith onder druk van drie voorname factoren tot zijn koerswijziging gekomen:

1) Zijn eigen leger en politie zouden hem duidelijk te verstaan hebben gegeven dat de oorlog tegen de Afrikaanse guerrillastrijders militair niet te winnen was, zoals ook de Portugezen, die meer troepen ter beschikking hadden, uiteindelijk hadden beseft.

2) Hoewel Rhodesië de sancties betrekkelijk goed had doorstaan, werd de economische toestand toch steeds ernstiger. De export ondervond nu reeds hinder van de ophoping van goederen in de Zuidafrikaanse havens en als, naar verwacht, de uitvoerroutes via Mozambique na het bereiken van de onafhankelijkheid van dit gebied gesloten zouden worden, dan bleef slechts de nieuwe spoorweg via Rutenga over (zie pag. 242/1).

3) „De meest fundamentele pressie (...) komt van Zuid-Afrika's premier, John Vorster, zonder wiens militaire en economische hulp Rhodesië ineengestort zou zijn. De precieze vorm van de pressie, die Vorster in de voorbije paar maanden heeft uitgeoefend, is niet bekend. Maar wat onbetwistbaar lijkt, is dat Smith zelfs niet zover gegaan zou zijn (...) als Vorster er niet op had aangedrongen..."

De guerrilla. Verlenging noodtoestand

In het najaar van 1974 was een toename van de guerrilla-activiteiten gemeld. Op 29 okt. 1974 verklaarde de opperbevelhebber van het Rhodesische leger, luitenant-generaal G. P. Walls o.a.: „Wij staan tegenover een moeilijke situatie, wij hebben nooit in een ernstiger toestand verkeerd."

Eind november 1974 werd geraamd dat 350 à 400 guerrillastrijders in Rhodesië opereerden. Volgens Rhodesische militaire commandanten was van een uitbreiding van de „terroristische" operaties in Rhodesië sprake nu vrijelijk gebruik kon worden gemaakt van FRELIMO-basiskampen in Mozambique als operatiebases. Uit Salisbury werd op 10 dec. bericht dat verscheidene duizenden jonge Afrikanen in Rhodesië het land hadden verlaten voor een guerrilla-opleiding en dat het aantal rebellengroepen dat vanuit Mozambique en Zambia Rhodesië binnenkwam was „opgevoerd", al bleek hun kaliber „uitzonderlijk laag".

De toegenomen strijd bleek ook uit de door de Rhodesische veiligheidstroepen gepubliceerde verliescijfers. De sinds december 1972 gedode terroristen zouden op 20 sept. 382 man bedragen, op 14 okt. 419, op 30 okt. 438 en op 9 dec. 489 man. Op 14 okt. werd tevens bericht dat 49 man van de veiligheidstroepen en 134 burgers voor het merendeel Afrikanen, sinds dec. 1972 waren gedood. Volgens *Reuter* (13-12-'74) had de guerrilla in Rhodesië sinds 11 nov. 1965, de datum van Smith's eenzijdige onafhankelijkheidsverklaring, meer dan 800 doden gevergd, o.w. 520 guerrillastrijders. De meeste slachtoffers dateerden uit de laatste twee jaar (zie ook pag. 573/1-'74).

Onder de op 20 juni 1974 door het Huis van Afgevaardigden met nog een jaar verlengde noodtoestand nam de regering-Smith diverse maatregelen om de guerrilla te bestrijden.

Zo werd het hervestigingsbeleid (pag. 574/1-'74) voortgezet. Op 7 sept. 1974 werd aangekondigd dat de ca. 16.500 leden van de Madziwastam uit hun stamland (66 mijl ten noordoosten van Salisbury) naar 10 „beschermde dorpen" zouden worden overgebracht; aanvankelijk zou dit op basis van vrijwilligheid geschieden, maar vanaf 31 okt. desnoods met geweld.

Voorts werden arrestaties verricht. In een politierapport d.d. 27 aug. 1974 werd meegedeeld dat in het voorbije jaar 1.262 personen op verdenking van medewerking aan guerrilla-activiteiten waren gearresteerd; 1.124 waren weer vrijgelaten en tegen de overige 138 waren aanklachten geformuleerd wegens misdaden of vergrijpen zoals het helpen van „terroristen" of het niet melden van hun aanwezigheid. Diverse Afrikanen werden tot gevangenisstraffen veroordeeld; op 11 okt. kregen twee stamleden de doodstraf wegens het helpen van „terroristen" bij het doodslaan van drie personen in december 1972.

Op 26 sept. 1974 werd het r.-k. weekblad Moto (oplaag ca. 30.000) voor drie maanden verboden op grond van bepalingen van de noodtoestand. De volgende dag verklaarde de minister van justitie, Lardner-Burke, in het parlement dat het blad „opruiend en subversief materiaal" had gepubliceerd en „vele jaren lang een sterk vijandige koers jegens de regering en Europeanen in het algemeen" had gevolgd.

Op 15 nov. kreeg het tijdelijke verbod een definitief karakter, toen het Huis van Afgevaarden een voorstel van minister Lardner-Burke daartoe aanvaardde. Deze zei bij zijn toelichting nog dat Moto in eerste instantie was verboden, omdat het het volk van Mozambique met zijn „succes" had gefeliciteerd en tegelijk „ons eigen volk" had opgeroepen „soortgelijke methodes van gewelddadige revolutie" toe te passen.

De guerrilla ging gepaard met incidenten aan de grens van Rhodesië met Zambia. Voorbeelden hiervan waren:

Op 30 sept. zouden Rhodesische veiligheidstroepen een ontvoerde Afrikaan hebben bevrijd bij een treffen met een groep „terroristen", die naar Zambia terugkeerde. Op 1 okt. werden twee Zuidafrikaanse politiemannen gedood bij Chiroendoe door vanuit Zambia opererende „terroristen", aldus de officiële bekendmaking.

Op 5 okt. werd een Zuidafrikaanse politieboot op de Zambezi beschoten bij Kazangoela (waar Botswana, Zambia, Rhodesië en Namibië aan elkaar grenzen).

Op 6 okt. werd gemeld dat de Rhodesische regering een formele klacht bij de regering van Zambia had ingediend over het beweerde gebruik van Zambiaans grondgebied door Afrikaanse nationalistische opstandelingen.

Op 20 nov. vond een vuurgevecht plaats tussen Zambiaanse en Rhodesische troepen aan de grens bij Kazoengoela; bij een ander vuurgevecht tussen Zambiaanse troepen en Zuidafrikaanse eenheden in Rhodesië op dezelfde dag zou volgens een verklaring van de regering van Botswana een politiepost in dit land zijn getroffen, terwijl volgens een Rhodesische regeringswoordvoerder twee Zambiaanse mortiergranaten in Botswana waren terechtgekomen.

President Kaoenda van Zambia verklaarde op 17 dec. dat zijn land „de moord op 13 Zambianen" ernstig opnam, die in de voorgaande zes weken door exploderende landmijnen waren gedood welke volgens de president door Rhodesische troepen in het grensgebied met Zambia zouden zijn gelegd.

Begin uitvoering bestandsakkoord

Van een effectief bestand was na 11 dec. voorlopig geen sprake. Hoewel in door vliegtuigen afgeworpen pamfletten „terroristen" waren opgeroepen zich te melden, had op 18 dec. geen guerrillastrijder zich overgegeven. In een Rhodesisch communiqué d.d. 20 dec. werd gesteld: „Het staken van de vijandelijkheden is nog niet volledig van kracht gebleken, en specifieke (bestands)schendingen hebben zich voorgedaan. Terroristen hebben het vuur geopend op een patrouille en een voertuig van de veiligheidstroepen, (zij hebben) een kantoor van een dorpsraad in brand gestoken en geplunderd, een vliegtuig beschoten, een stamlid doodgeslagen en een Europese boerderij overvallen. Bovendien hebben vijf voertuigen landmijnen tot ontploffing gebracht en zijn verscheidene mijnen door veiligheidstroepen opgeruimd. Bijgevolg zijn verscheidene terroristen door veiligheidstroepen doodgeschoten en gevangengenomen."

Nog op 16 dec. waren 12 Afrikanen, die nagelaten hadden de aanwezigheid van „terroristen" in hun gebied te melden, in Salisbury tot gevangenisstraffen van 2 à 3 jaar veroordeeld.

Op 23 dec. werden vier Zuidafrikaanse politiemannen doodgeschoten; volgens de *Rand Daily Mail* (27-12) was dit het werk van een zwarte nationalist die het niet met het staakt-het-vuren eens was.

Ook het ontslag van Afrikanen uit hechtenis of beperking van bewegingsvrijheid (van toepassing op ca. 300 à 500 personen) vlotte in dec. 1974 niet erg. Van officieuze zijde werd te verstaan gegeven dat de Rhodesische regering een afwachtende houding aannam om te zien of het staakt-het-vuren wel goed functioneerde, voordat zij de detentieorders introk.

Op 19 dec. waren pas 19 politieke gevangenen in vrijheid gesteld.

Op 9 jan. deelde de Rhodesische minister van justitie, Lardner-Burke, mee dat de guerrillastrijders niet alleen geen gevolg hadden gegeven aan de opdrachten van hun leiders om de vijandelijkheden te staken, maar dat zij hun activiteiten op bepaalde terreinen versterkt hadden. Enkele van de vrijgelaten geïnterneerden — toen ca. 60 — hadden in het hele land grote niet toegestane bijeenkomsten van de zwarten georganiseerd. Onder deze omstandigheden zou hij voorlopig geen ver-

dere geïnterneerden in vrijheid stellen.

Volgens mededelingen van de Rhodesische regering d.d. 16 jan. zouden sinds het bestandsakkoord 56 incidenten met guerrillastrijders hebben plaatsgevonden.

Afrikaanse reis Callaghan

In die situatie bracht de Britse minister van buitenlandse en Gemenebestzaken, James Callaghan, tussen 30 dec. 1974 en 11 jan. 1975 officiële bezoeken aan Zambia, Botswana, Malawi, Tanzania, Kenia en Nigeria. Tevens voerde hij op 4 jan. te Port Elizabeth besprekingen met de Zuidafrikaanse premier Vorster. Het voornaamste doel van zijn reis was „een gemeenschappelijke politiek uit te werken" met Afrikaanse regeringen i.z. een mogelijke constitutionele regeling in Rhodesië, in samenhang met de nieuwe initiatieven van de staatshoofden van Zambia, Botswana en Tanzania alsook van premier Vorster.

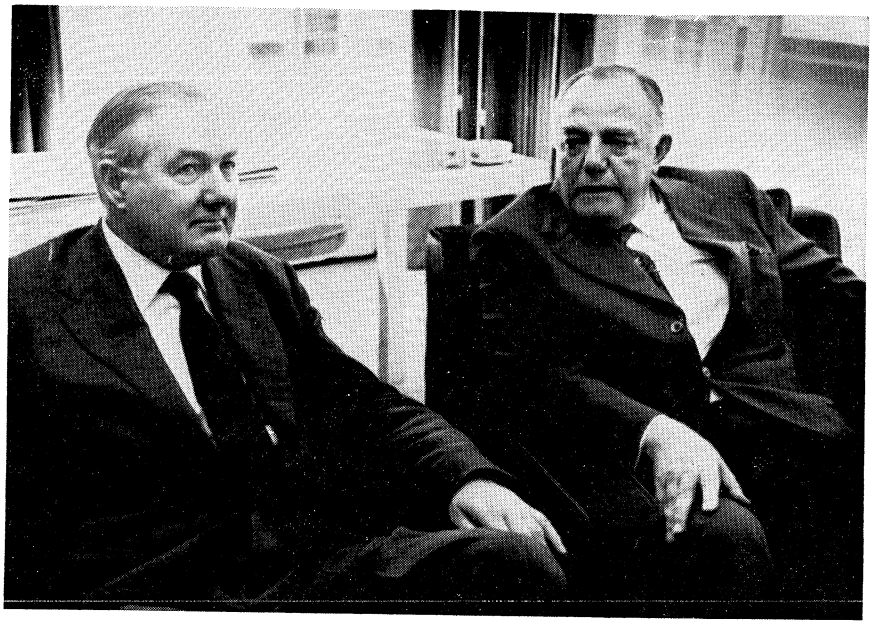

Minister Callaghan (l.) in gesprek met premier Vorster.

Bij aankomst in Loesaka op 31 dec. verklaarde Callaghan o.a. dat hij verwachtte Rhodesische Afrikaanse leiders te ontmoeten, en doelend op Smith en Vorster, voegde hij eraan toe: „Ik ben bereid ieder te ontmoeten nu ik hier ben als ik van mening ben dat het de doeleinden, nl. het verzekeren van een constitutionele regeling, kan bevorderen." Over premier Smith en zijn regeringsleden merkte hij op: „Wij moeten hen in hun eigen belang redden; dat is onze taak. Als zij zichzelf willen redden, dan moeten zij snel handelen." Callaghan meende dat Smith en de zijnen zich op aanvankelijk veilig lijkend ijs bevonden, dat nu echter aan alle kanten begon af te brokkelen, zodat zij nu op een ijsschots geïsoleerd dreigden te raken. Naast besprekingen met president Kaoenda voerde Callaghan in Zambia ook overleg met James Chikerema (een voormalige Frolizi-leider) en met een SWAPO-delegatie o.l.v. Misheck Myonongo, de waarnemend vicevoorzitter van de South West Africa People's Organization. Callaghan sprak de hoop uit dat zijn contact met de SWAPO zou helpen bij de stappen naar het bereiken van een volledige onafhankelijkheid voor Namibië.

Terwijl ook een bespreking met een ANC-delegatie in Loesaka op 2 jan. aangekondigd was, werd later die dag bekendgemaakt dat de Rhodesische regering de betrokken delegatieleden geen toestemming verleend had om naar Zambia te vertrekken. Volgens een Rhodesische regeringswoordvoerder was die toestemming niet verleend, omdat noch van Zambia noch van Groot-Brittannië een verzoek was ontvangen hen in Loesaka te kunnen spreken. Volgens ANC-woordvoerder Edson Sithole was de toestemming uitgebleven omdat de Zambiaanse regering geen landingsrechten had gevraagd voor het t.b.v. de delegatie gecharterde vliegtuig en omdat de voormalige gedetineerden (zoals J. Nkomo en ds. N. Sithole — leden van de delegatie) geen officiële toestemming hadden gevraagd om Rhodesië te verlaten. De Rhodesische regering sprak tegen dat de kwestie van de landingsrechten een punt vormde.

Op 3 jan. voerde Callaghan besprekingen met president Sir Seretse Khama van Botswana in Gaborone, waar hij ook een onderhoud had met Timothy Gibbs, de leider van de oppositionele Rhodesia Party. Eerder die dag was een gesprek van Callaghan met Vorster aangekondigd, dat blijkens het gemeenschappelijke Brits-Zambiaanse communiqué de instemming van Zambia had „gezien de sleutelpositie die Zuid-Afrika bij de oplossing van het Rhodesië-probleem inneemt".

Bij het drie uur durend overleg tussen Callaghan en Vorster op 4 jan. kwam niet alleen Rhodesië ter sprake, maar ook Namibië en het akkoord van Simonstown (zie pag. 759/3-'74). Volgens de correspondent van Die Burger zou de Zuidafrikaanse regering van mening zijn dat Engeland en Zuid-Afrika m.b.t. Rhodesië op de achtergrond moesten blijven en pas invloed zouden moeten uitoefenen als de onderhandelingen tussen Smith en de ANC tot niets zouden leiden. De ANC-leiders zouden daarentegen wensen dat Engeland een leidende rol speelde en dat het de constitutionele conferentie bijeen zou roepen. Callaghan zou daartoe pas bereid zijn als hij zeker was van succes, aldus Die Burger. Daarom moesten Smith en de ANC eerst een oplossing zien te vinden voor de fundamentele problemen.

Na een overnachting in Zambia voerde Callaghan op 5 jan. besprekingen met president Banda van Malawi.

De volgende dag vond beraad plaats met president Nyerere van Tanzania. Deze verklaarde na afloop voldaan te zijn over het feit dat Engeland zijn poging opgegeven had om de Rhodesische Afrikanen ertoe over te halen onafhankelijkheid op basis van een minderheidsbewind te aanvaarden met de belofte van een meerderheidsbewind „op een tijdstip" in de toekomst. Nyerere drong niet aan op de onmiddellijke invoering van de regel „één man, één stem", maar wel op de instelling van een meerderheidsbewind, dat op basis van een beperkt kiesrecht vóór de verlening van de onafhankelijkheid tot stand kon komen.

Op 8 jan. uitte Nyerere voor het bevrijdingscomité van de OAE de volgende waarschuwing: „Smith moet een duidelijke politieke keus maken, wanneer hij een verschrikkelijke oorlog in zijn land wil vermijden. Hij kan enerzijds de onmiddellijke onafhankelijkheid op basis van een meerderheidsbewind aanvaarden, zonder overgangsmaatregelen voor een zodanig bewind van de meerderheid. Anderzijds kan hij de eenzijdige onafhankelijkheidsverklaring van 1965 herroepen en samen met de nationalistische leiders als partners onderhandelingen met de Britse regering voeren over de onafhankelijkheid. In dit tweede geval zou hij in staat zijn door onderhandelingen overgangsmaatregelen af te spreken, vóór het meerderheidsbewind gerealiseerd wordt, zoals elke andere voormalige Britse kolonie verscheidene stadia doormaakte voordat de onafhankelijkheid werd erkend . . ."

Na zijn besprekingen met president Kenyatta van Kenia in Nairobi verklaarde Callaghan o.m.: „. . . Als de zaken goedgaan, dan kunnen wij in Rhodesië een regeling krijgen die tot vrede en samenwerking, tot gerechtigheid, tot een meerderheidsbewind kan leiden. Als de zaken slecht gaan, dan zullen wij m.i. een periode van toenemende gewapende strijd meemaken. (. . .)

Dit is de mate van de verantwoordelijkheid die wij in onze hand hebben. (. . .) Het is van belang dat de door beide partijen aangegane afspraken naar de letter en geest worden uitgevoerd." De wijze van uitvoering zou in zekere zin bepalend zijn voor de graad van vertrouwen die men in elkaar zou hebben om de volgende stap te zetten. Volgens Callaghan bestond onder de Afrikanen duidelijk de wens van „een constitutionele conferentie in Londen", maar hij zou het aanbod van president Kenyatta i.z. Nairobi als alternatief conferentieoord overwegen. Wel had de Keniase minister van buitenlandse zaken, M. Waiyaki, gesteld dat de Britse regering als de „legale heerser" de onderhandelingen tussen Smith

en de ANC moest voeren, en dat met spoed.

Op 10 jan. voerde Callaghan tenslotte in Lagos een twee uur durend privégesprek met het Nigeriaanse staatshoofd, generaal Gowon.

Op 14 jan. bracht minister Callaghan in het Britse Lagerhuis verslag uit van zijn reis. Hij verklaarde o.a.:

„... Het voornaamste onderwerp tijdens mijn hele reis was het probleem Rhodesië. (...) Hoofddoel was een duidelijke voorstelling van de opvattingen in de bezochte landen te verkrijgen. Dat lukte. Mijn tweede doel was de zo ver mogelijk reikende uitwerking van een gemeenschappelijke politiek met de Afrikaanse regeringen, om uit de recente belangrijke initiatieven van de drie presidenten Kaoenda, Nyerere en Seretse Khama èn van de premier van Zuid-Afrika voordeel te behalen. Ik verheug mij het Huis te kunnen meedelen dat overeenkomstig de woorden van president Nyerere onze politieke koersen nu convergeren. Ik ben van mening dat thans een grotere mate van overeenstemming tussen Groot-Brittannië en de Afrikaanse regeringen bestaat dan ooit sinds de eenzijdige onafhankelijkheidsverklaring van Rhodesië.
Bij mijn gesprekken vond ik het noodzakelijk in elk land te herhalen dat Groot-Brittannië zijn constitutionele verantwoordelijkheden in Rhodesië aanvaardt en zal nakomen. De drie presidenten drongen er bij mij sterk op aan een constitutionele conferentie bijeen te roepen. In de gemeenschappelijke verklaring, uitgegeven na mijn bezoek aan Zambia, werd de overeenstemming verwoord dat Groot-Brittannië en Zambia in nauwe samenwerking zullen optreden bij het bepalen van de stadia, die bij de onderhandelingen gevolgd moeten worden om een aanvaardbare oplossing voor het probleem Rhodesië tot stand te brengen, daarbij inbegrepen het houden van een constitutionele conferentie. (...)
Ik moet vaststellen dat het vertrouwen in Zuid-Afrika zeer broos is; enkele van de gebeurtenissen uit de laatste paar dagen hebben aangetoond hoe eenvoudig het begin van een wederzijds vertrouwen kan worden vernietigd. Evenwel het alternatief voor een vreedzame oplossing is een escalatie van geweld en guerrilla, en de houding van de regeringen — die ik bezocht — was dat wij ons elke inspanning moeten getroosten om de obstakels en tegenslagen te overwinnen. (...)
Ik geloof dat het Vorster's wens is een overeengekomen regeling tussen Europeanen en Afrikanen in Rhodesië tot stand te zien komen, en dat hij zijn activiteiten daarop zal richten. Ik besprak met hem methodes om dit te bereiken.
Het Rhodesische probleem kan definitief alleen door een constitutionele conferentie worden geregeld. Hiervoor moet aan twee essentiële voorwaarden worden voldaan:
Ten eerste moet zo spoedig mogelijk voortgang worden geboekt bij het verzekeren van de naleving van alle bepalingen van het akkoord, dat de vorige maand in Loesaka werd uitgewerkt tussen de vertegenwoordigers van de drie presidenten, de Zuidafrikaanse regering, de heer Smith en de ANC. De meningsverschillen* over deze bepalingen, die in de laatste paar dagen zijn gerezen, moeten vlot uit de weg worden geruimd.
Ten tweede (...) moeten, om de zaak in beweging te houden en zo de weg te banen naar een succesrijke constitutionele conferentie, de nu verenigde ANC en de heer Smith rechtstreekse verkennende besprekingen beginnen. Het biedt alle voordelen als de bewoners van Rhodesië zelf rond de tafel gaan zitten — waarbij Afrikanen en Europeanen elkaar op voet van gelijkheid ontmoeten — om enigerlei constitutionele regeling uit te werken die aanvaardbaar is. De Britse regering zal bereid zijn al het mogelijke te doen om tot een regeling bij te dragen, die overeenkomt met de door ons vastgestelde beginselen.
Beide gemeenschappen in Rhodesië hebben nu de moeilijke taak om hun rol te overdenken. Als een substantiële verandering bereikt wil worden, dan dienen de leiders van de ANC de vrees weg te nemen en het vertrouwen te winnen van de Europese bevolking, zodat die kan uitzien naar een veilige toekomst in het nieuwe Rhodesië. In het verloop van mijn gedachtenwisseling met de heer Vorster maakte ik duidelijk dat wij het recht van Zuidafrikaanse politie om aan de grenzen van Rhodesië te opereren niet erkennen, en ik drong erbij hem op aan die (politie) terug te trekken. Ik meen begrepen te hebben dat zijn standpunt is dat hij zulks zal doen, wanneer hij ervan overtuigd is dat de gewelddaden gestaakt zijn. (...)
Er is geen twijfel over mogelijk dat na de dramatische veranderingen die nu in Mozambique en Angola plaatsvinden een nieuwe situatie in andere delen van zuidelijk Afrika aan het ontstaan is. Er bestaat een betere kans dan in vele jaren om een eervolle en vreedzame regeling van het Rhodesische probleem te bereiken. Maar wij moeten niet al te optimistisch zijn. Er moet nog een zeer lange weg worden afgelegd ..."

In antwoord op vragen van de toenmalige Conservatieve leider Heath zei Callaghan o.a.:

„Wat de kansen van de constitutionele conferentie betreft, er bestaat voor zover ik weet geen overeengekomen verklaring over wat bij de besprekingen in Loesaka werd besloten. (...) Er zijn verschillen van interpretatie. (...) Er bestaat heel wat verschil van opvatting over wat de diverse verklaringen bedoelden en hoe zij zouden moeten worden toegepast (...)
De houding van Rhodesië's buren zal zijn dat de partijen in Rhodesië moeten pogen samen te komen om hun geschillen uit de weg te ruimen en te verzekeren dat er geen misverstanden heersen. (...)
Ik werd niet benaderd door de heer Smith. (...) Nu ik heb uitgevonden wat de houding van de Afrikaanse presidenten en anderen is, ben ik bereid op een of ander niveau contact met de heer Smith op te nemen om na te gaan hoe wij vorderingen kunnen maken naar het volgende stadium. Ik zou er bij hem, evenals bij de ANC, op aandringen om zijn deel van de afspraken uit te voeren in zoverre zij het met elkaar eens kunnen worden. Ik zou hem vragen voorbereidende besprekingen met de Afrikanen aldaar te beginnen. (...) Tenslotte moet er een constitutionele conferentie komen, waarop Groot-Brittannië aanwezig zal zijn, opdat wij ons zegel kunnen hechten aan wat daar wordt overeengekomen ..."

Op 16 jan. werd te Londen onthuld dat minister Callaghan vertrouwelijke boodschappen had gericht aan bisschop Moezorewa en premier Smith over de eerstvolgende stappen m.b.t. een regeling van het Rhodesische geschil.

Op 28 jan. werd vanuit Salisbury bericht dat premier Smith op Callaghan's verzoek of hij een of meer Britse functionarissen — als bemiddelaars of waarnemers — wilde ontvangen geantwoord zou hebben dat de Rhodesische regering „niet op zulke contacten voorbereid" was en dat zo'n handelwijze „in dit stadium niet zou helpen".
Met deze feitelijke afwijzing van Smith — al moet ergens in zijn boodschap ook het woord „uitstel" zijn gebruikt — lijkt Callaghans plan van voorbereidende besprekingen tussen Smith en de Afrikaanse nationalisten in Rhodesië, gevolgd door een afsluitende constitutionele conferentie in Londen op de lange baan geschoven te zijn, aldus *NRC/H'blad* (29-1)

Politieke kloof

Inmiddels was het politieke klimaat in Rhodesië verslechterd. De ANC-leiders beklaagden zich erover dat de Afrikaanse politieke gevangenen slechts ten dele waren vrijgelaten, terwijl de Rhodesische regering de stopzetting van de vrijlating motiveerde met het argument dat de Afrikaanse guerrillastrijders zich niet aan het bestand hielden. Politieke verklaringen over en weer droegen ook niet tot een betere relatie bij.

Reeds op 17 dec. had president Kaoenda van Zambia gewaarschuwd dat de partijen in Rhodesië niet hun toevlucht moesten nemen tot een „diplomatie van persconferenties", omdat dit de kansen op een regeling in gevaar kon brengen, daar zij die tot de persgalerij spraken „in de ogen van het publiek permanente standpunten" konden innemen die „moeilijk te wijzigen" zouden zijn. Kaoenda riep daarom de Rhodesische leiders op „hun standpunt te bewaren voor de conferentietafel".
De nieuwjaarstoespraak van premier Smith op 31 jan. beloofde „geen dramatische veranderingen in Rhodesië" als gevolg van het „huidige klimaat van ontspanning in zuidelijk Afrika". Hij sprak slechts over bereidheid om zwarte Rhodesiërs „een rol te laten spelen", een verantwoordelijke rol gebaseerd op „wederzijds vertrouwen en respect en een wederkerig verlangen om het systeem te doen slagen". Er was volgens Smith nog „maar één stap"

* Zie onder kopje „politieke kloof".

gezet op wat „een lange en moeilijke reis" kon blijken te zijn.
Op 12 jan. trad evenwel duidelijk een meningsverschil aan het licht over de in Loesaka gemaakte afspraken.
Volgens de ANC was daar overeengekomen: 1) onmiddellijke vrijlating van alle politieke geïnterneerden en verbannen personen; 2) zo spoedig mogelijke vrijlating van alle politieke gevangenen; 3) herroeping van de doodvonnissen en vrijlating van de betrokkenen; 4) een algemene amnestie voor allen die ervan beschuldigd zijn politieke misdaden, ook buiten het land, te hebben bedreven; 5) opheffing van het verbod van ZANU en ZAPU; 6) herstel van de situatie om een vrije politieke activiteit en meningsuiting mogelijk te maken; 7) stopzetting van alle politieke processen; 8) opheffing van de noodtoestand.
De ANC concludeerde op 12 jan. dat Smith die acht voorwaarden niet was nagekomen.
De ANC zal — afgezien van het voldoen aan de gestelde voorwaarden — de constitutionele conferentie verder ook alleen maar bijwonen, wanneer zij wordt bijeengeroepen door Engeland, wordt voorgezeten door de Britse minister van buitenlandse zaken Callaghan en wordt gehouden buiten Rhodesië. Aldus woordvoerder Edson Sitholi. Zijn bekendmaking was de eerste openbare onthulling dat men in Loesaka tot het opstellen van voorwaarden was gekomen.
Er is overigens ook verschil van mening over de uitvoering van de wapenstilstandovereenkomst. Smith is van mening dat de guerrillastrijders hun wapens moeten neerleggen en zich overgeven of anders uit Rhodesië moeten vertrekken. Sithole zei dat de wapenstilstandsovereenkomst niets anders inhoudt dan dat er niet meer geschoten wordt en niet verder wordt opgerukt voorbij de linies waarlangs de strijdende partijen zich bevonden toen het bestand van kracht werd.
Na een bijeenkomst van de uitvoerende raad van de ANC op 12 jan. werd een verklaring uitgegeven waarin de Rhodesische regering beschuldigd werd van een „flagrante schending" van het bestandsakkoord. De ANC wilde pas aan een constitutionele conferentie deelnemen als door Smith aan een elftal voorwaarden werd voldaan, w.o. de acht volgens de ANC in Loesaka overeengekomen punten, waarover de Rhodesische regering het publiek geheel verkeerd zou hebben voorgelicht.
De Rhodesische radio deelde die avond in een nieuwsuitzending mee, dat er zeker geen overdracht van de macht aan de zwarte meerderheid komt, hoewel het wel de bedoeling is Afrikanen in de regering op te nemen. Het bericht werd toegeschreven aan „kringen vlak bij de regering".
„Ondanks hardnekkige geruchten, in omloop gebracht door onruststokers in binnen- en buitenland, hebben de kringen met nadruk verzekerd dat de regering de situatie volkomen meester is en dat zij van plan is dat te blijven," aldus de Rhodesische radio.
Vervolgens werd gewezen op het verschil tussen de gebeurtenissen in Mozambique, „waar de bevolking geen weerstand kon bieden tegen de oplossing die door het moederland was opgelegd", en Rhodesië „dat zijn eigen lot volkomen in handen heeft en dat zich door niemand een oplossing laat opleggen".
„Het doel is een regeling, maar niet tot elke prijs", aldus de door de radio aangehaalde kringen. In de uitzending werd ook verzekerd dat Zuid-Afrika niet van plan is Rhodesië in de steek te laten.
In dat verband was het volgens *NRC/H'blad* (13-1-1975) opmerkelijk dat *„Die Transvaler"*, het blad van de Zuidafrikaanse regeringspartij, en ook *„Rapport"*, het Afrikaanse Nationalistische zondagsblad, waarschuwingen aan Smith blijven geven dat hij aan een zwarte meerderheidsregering in Rhodesië zal moeten geloven. Beide bladen geven die raad niet alleen in hoofdartikelen maar ook in nieuwsberichten die van „goed geïnformeerde bronnen" stammen. Zij geven tegelijk aan dat die bronnen in ministeriële kringen moeten worden gezocht.
Op 17 jan. verklaarde premier Smith dat een constitutionele conferentie in Rhodesië en niet in Londen gehouden moest worden, zoals de Britse regering te kennen gegeven had. (Op 13 jan. had een Rhodesisch kabinetslid volgens *DPA* tegenover journalisten gezegd dat Smith niet meer op het houden van die conferentie in Rhodesië stond.) Verder stelde Smith dat in dec. geen schriftelijk akkoord in verband met het staakt-het-vuren was gesloten en dat de door de ANC genoemde acht punten een fictie waren. Ook zei Smith nog dat hij de opvatting deelde dat Callaghan's bezoek aan zuidelijk Afrika „de kansen op een akkoord eerder (hadden) beperkt dan vergroot".
In een interview met de Zuidafrikaanse *Sunday Express* (19-1) zei ds. N. Sithole dat de aanwezigheid van Zuidafrikaanse militaire politie in Rhodesië een akkoord ernstig in de weg stond. Hij noemde het „ironisch" dat premier Vorster van Zuid-Afrika aandringt op een regeling terwijl hij zijn militaire politie in de oorlogszones handhaaft.
„De aanwezigheid van Zuidafrikaanse politie in Rhodesië is een onnodige complicatie van een kwestie die alleen door Rhodesiërs zou moeten worden opgelost".
Zij heeft alleen bevorderd dat de guerrillastrijders nog vastbeslotener zijn geworden om deze vreemdelingen te verslaan en „hierdoor heeft het regime-Smith valse hoop gekregen dat het de zaak in de hand kan houden", aldus Sithole.
Op 19 jan. voerden Elliott Gabellah, waarnemend voorzitter van de ANC, en Gordon Chavoendoeka, de secretaris-generaal, besprekingen in Zambia met de presidenten Kaoenda en Nyerere en met Samora Machel, de FRELIMO-voorzitter. De ANC-leiders waren vergezeld van zes ANC-functionarissen uit Loesaka.
Op 20 jan. voerde een ANC-delegatie voor het eerst sinds het bestandsakkoord besprekingen met functionarissen van de Rhodesische regering. De ANC-delegatie stond onder leiding van Joshua Nkomo, Edson Sithole en Robert Mugabe. De vertrouwelijke besprekingen gingen over „zaken betrekking hebbend op een constitutionele conferentie", aldus Edson Sithole.
De Zuidafrikaanse minister van voorlichting Connie Mulder, stelde op het laatste moment een bezoek uit dat hij op 21 jan. aan Rhodesië zou brengen, omdat de gebeurtenissen het bezoek „in dit stadium" onnodig hadden gemaakt, aldus een in Kaapstad uitgegeven verklaring. Onder die gebeurtenissen werden in genoemde verklaring begrepen de besprekingen die op 20 jan. te Salisbury tussen Rhodesische regeringsfunctionarissen en de ANC zijn gehouden.

(Voortzetting in een volgende aflevering)

Uitgevers: Int. Uitg. en Handelmij „Systemen Keesing" B.V., Ruysdaelstraat 71-75, Amsterdam - N.V. Algemene Uitgeverij Keesing, Keesinglaan 2-20, B 2100 Deurne-Antwerpen.

CAPITULATIE VAN SAIGON

Op 30 april kwam door capitulatie een einde aan de republiek Vietnam, de officiële benaming van het bewind te Saigon. In anderhalve maand had zich de militaire en politieke ineenstorting van dit regime voltrokken.

Kort voor het begin van deze slotfase, op 27 jan., was het twee jaar geleden dat de akkoorden van Parijs over een bestand in Zuid-Vietnam van kracht werden. Van een wapenstilstand was in die periode nauwelijks sprake geweest.

Op 25 jan. beschuldigde het Zuidvietnamese militaire opperbevel de communisten ervan het bestand sinds 27 jan. 1973 75.900 maal te hebben geschonden. Bij de tegenstander zouden sedertdien 111.519 man zijn gesneuveld, bij de regeringstroepen 28.671 man. Bovendien zouden in die periode 5.721 burgers zijn gedood, 16.391 bij oorlogshandelingen zijn gewond en 9.432 door communisten zijn ontvoerd. Onder de regeringsmilitairen zouden 115.000 man gewond zijn geraakt en 16.000 man worden vermist, aldus de Zuidvietnamese generaal Phan Hoa Hiep.

De Voorlopige Revolutionaire Regering (VRR) beschuldigde t.g.v. de tweede verjaardag van de Parijse akkoorden het regime-Thieu ervan 59.794 operaties om terrein te winnen te hebben ondernomen, waarvan 176 op divisieniveau, 29.897 luchtaanvallen te hebben uitgevoerd alsmede 48.354 artilleriebeschietingen, waardoor ca. 1.730 gehuchten zouden zijn verwoest. Voorts zou het bewind te Saigon meer dan 94.000 personen hebben gearresteerd, van wie 60.000 in hechtenis bleven, terwijl bovendien 215.000 burgers en militairen, die reeds vóór het akkoord waren opgesloten, nog steeds in de gevangezouden verblijven.

De situatie in januari

In aansluiting op de in ons vorig bericht (pag. 193 t.m. 198) geschetste ontwikkelingen (het vastlopen van de politieke onderhandelingen tussen Saigon en de VRR, het niet langer functioneren van het controle-apparaat ter naleving van het bestand en de militaire operaties) en tegen de achtergrond van de eerder geschetste interne situatie van het Saigon-bewind (pag. 221 t.m. 224 en 238 e.v.) volgt hieronder aan de hand van twee persartikelen een analyse van de situatie in januari 1975.

Stewart Dalby, de correspondent van *The Financial Times* in Saigon, berichtte op 14 jan. over de beginfase van een nieuw groot offensief van de Noordvietnamezen en de Vietcong als volgt:

„... Waarschijnlijk is het het beste 6 dec. j.l. als het startpunt te beschouwen.

Schijnbaar had de aanval ten doel in te grijpen in Zuid-Vietnam's rijstoogst. (...) In dit opzicht was de opmars slechts ten dele geslaagd omdat Hoofdweg 4, de „rijstweg naar Saigon", nog steeds open is. Maar de aanvallen hadden ook een bredere opzet, nl. om door de Vietcong verloren terrein te herwinnen en tevens om de Noordvietnamese 5de divisie, die in Cambodja werkloos toezag, in een positie bij de ingang van de (Mekong) delta te manoeuvreren.

Daarop richtten de Noordvietnamezen hun activiteiten op de provincie Phuoc Long, ca. 80 mijl ten noordwesten van Saigon. De Noordvietnamezen hadden reeds het grootste deel van deze uitgestrekte provincie, die tegen de Cambodjaanse grens aanligt, onder controle. (...)

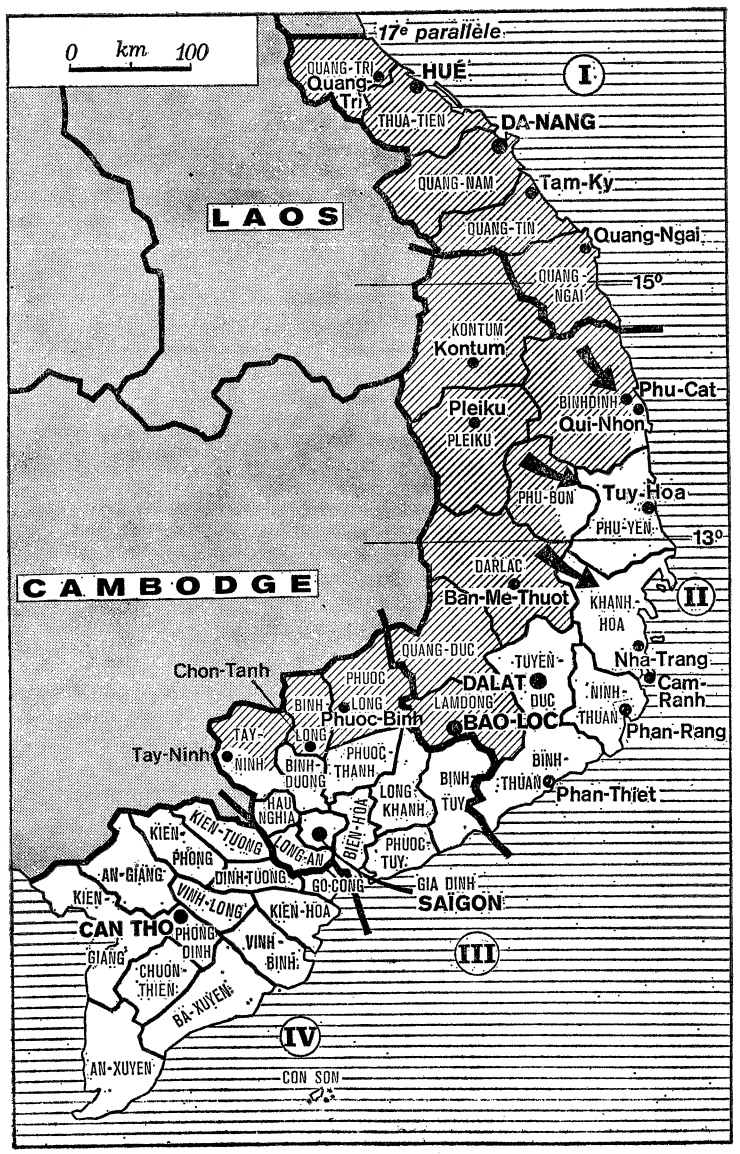

De militaire situatie eind maart (Le Monde 2-4)

In drie weken van bloedige gevechten hebben de communisten de districtsteden in de provincie veroverd en de hoofdstad Phuoc Binh onder de voet gelopen, waardoor deze de enige van Zuid-Vietnam's 44 provinciehoofdsteden in communistische handen werd.

Gebruik makend van Phuoc Long als springplank trekken de communisten nu naar het oosten via de top van de provincie Long Khanh en door de provincie Binh Tuy. Reeds is één districtstad in Binh Tuy gevallen en (...) de hoofdstad Ham Tan lijkt steeds kwetsbaarder. (...) De oogmerken van de beperkte offensieven zijn tweeërlei, volgens militaire experts in Saigon. Ten eerste om terrein te herwinnen dat de Noordvietnamezen achten sinds het staakt-het-vuren aan de Zuidvietnamezen te hebben verloren; ten tweede om het moreel van de Zuidvietnamese troepen te ondermijnen. Er bestaat weinig twijfel over dat de Zuidvietnamezen, al zullen zij nooit toegeven agressors te zijn, in het jaar direct na het staakt-het-vuren metterdaad oprukten en land inpikten, dat ten tijde van het bestand door de Noordvietnamezen en de Vietcong bezet werd.

De Noordvietnamezen, die in het zuiden 180.000 man gevechtstroepen, 100.000 man ondersteuningstroepen, 600 tanks en 700 stuks veldgeschut gestationeerd hebben, menen kennelijk dat het tijd is om over te gaan tot het herwinnen van grondgebied.

Met hun recente terreinwinst houden de Noordvietnamezen en de Vietcong nu ca. 50% van Zuid-Vietnam wat grondgebied betreft bezet of onder controle, volgens militaire analisten in Saigon. (...) Wat de bevolking betreft staan ca. 1½ mln van Zuid-Vietnam's 21 mln inwoners onder controle van de communisten, terwijl nog eens 3 mln inwoners in betwiste gebieden leven. Terwijl de communisten mogelijk alleen de meer ongewenste delen van het land schijnen in te pikken, is de uitbreiding van hun controle toch belangrijk. Dit betekent nl. dat hun frontlijnen voor een mogelijk algemeen offensief nu binnen het land liggen. Het offensief van 1972 bijv. werd grotendeels vanuit Cambodja gestart.

Het is niet ondenkbaar dat president Thieu zal trachten de Noordvietnamezen terug te dringen. (...) Maar voor het ogenblik lijkt er op papier voor hem iets voor te zeggen niet tot een tegenaanval over te gaan. Met een permanent leger van 400.000 man, een militie van 600.000 man — allen zeer goed uitgerust — plus een luchtmacht van 1.200 — terwijl de Noordvietnamezen geen noemenswaardige luchtmacht hebben — lijkt hij de andere partij in vuurkracht te hebben overtroffen. Het probleem is echter dat zijn leger grotendeels een verdedigingsleger is. (...) Er is maar een geringe strategische reserve.

Bovendien, met de recente verminderingen van de Amerikaanse militaire hulp, moet Thieu's leger munitie sparen en bezuinigen op de extravagante tactiek die het door de Amerikanen is nagelaten. (...)

Aan de andere kant zou het het leger een psychologische opkikker geven om posities te herwinnen.

Het moreel is al zwak genoeg vanwege de slechte economische omstandigheden in Zuid-Vietnam en het feit dat de soldaten zo slecht betaald worden. Een gewoon soldaat ontvangt slechts 18.000 piasters per maand en er zijn minstens 36.000 piasters nodig om een gezin van vier personen te voeden. Het zou in dit stadium te ver gaan om te zeggen dat het moreel volledig in elkaar zal storten. Maar, als de Noordvietnamezen met verdere terreinwinst bespeuren dat hun opmars werkelijk dit soort effect heeft, is het mogelijk dat zij hun offensief van een reeks lokale aanvallen tot een algemene aanval zullen uitbouwen."

Christel Pilz van de *FAZ* beschreef de situatie op 29 jan. vanuit Saigon o.m. als volgt:

„... Terwijl Noord-Vietnam op de dag van de ondertekening van het Parijse akkoord volgens schattingen van de Amerikanen 145.000 soldaten in het zuiden had, zijn er thans 280.000. President Thieu sprak toen van 300.000, thans noemt hij het aantal van 570.000 man.

Volgens de heersende opvatting in Saigon zijn de Noordvietnamese soldaten uitstekend uitgerust en naar alle schijn op een klassiek-conventioneel gedecentraliseerd offensief voorbereid. Zij beschikken over 600 Russische tanks van de typen T 54, T 59, en PT 76 en over 600 à 900 stuks zware artillerie. Zij hebben 16 voormalige Amerikaanse vliegvelden weer in orde gebracht, de Ho Tsji Minh route tot een zes meter brede weg, begaanbaar in alle seizoenen, uitgebouwd, en tot op 60 km van Saigon verlengd. Alleen al zes van hun in totaal 16 divisies bevinden zich in militaire zone I, die de vijf noordelijke provincies van Zuid-Vietnam omvat. (...)

De overige divisies van de communisten zijn verdeeld over het met een jungle bedekte bergland van militaire zone II, in de rond Saigon gelegen militaire zone III en in de militaire zone IV, die zich in de Mekong-delta uitstrekt. De delta is voor Saigon van existentieel belang. Hier leeft een derde van de 20 mln Zuidvietnamezen; hier ligt de „rijstkamer" van het land. (...) Op 6 dec. (1974) verrasten de communisten met een gecoördineerde aanval op 500 buitenposten, dorpen en districthoofdsteden. In het verloop van de daarop volgende gevechten lukte het hun hun positie in het zuiden en het zuidoosten van de delta te verbeteren. (...)

Wat Hanoi dit jaar bereiken wil, valt af te lezen uit de door het politburo uitgevaardigde „resolutie 75". Volgens deze hoopt Hanoi dit jaar een „fundamentele" overwinning te behalen, die Saigon geen andere keus moet laten dan over het Parijse akkoord overeenkomstig de belangen van Hanoi opnieuw te onderhandelen. (...) In het bijzonder verlangt de resolutie het buiten gevecht stellen van een derde van de geregelde Zuidvietnamese strijdkrachten (500.000 man) en de helft van de territoriale troepen (eveneens 500.000 man), het onderbreken van de toegangswegen naar Saigon en het isoleren van de hoofdstad ..."

Saigon's ineenstorting

Toen echter medio maart na de val van Ban Me Thuot (pag. 193/1) de terugtocht van de Zuidvietnamese regeringstroepen uitliep op een chaotische vlucht, waardoor de VRR in twee weken tijds ongeveer tweederde van het Zuidvietnamese grondgebied in handen kreeg, werd in commentaren dit snel voortschrijdende afbrokkelingsproces vooral aan het moreel en aan politieke oorzaken toegeschreven.

Oorzaken en achtergronden van de ineenstorting werden door Adelbert Weinstein in de *FAZ* (17-4) als volgt aangeduid:

„... De vooruitzichten op een militair overleven van de regeringstroepen van Saigon zijn alleszins gering. Het tekort bepaalt bij hen de toestand. Het ontbreekt aan motorbrandstof, munitie, reserve-onderdelen en leiding. Bovendien zijn de strijdende Zuidvietnamese divisies „blind". D.w.z., zij hebben geen inlichtingenbronnen. Zolang de Amerikanen in Vietnam waren, ver-

schaften de bondgenoten aan de Zuidvietnamese leiding en de troepen een uitvoerig beeld van de vijand. Luchtverkenning, elektronische informatie, beoordeling van de satellietopnamen, gefiltreerde resultaten van de grondverkenning werden aan alle Zuidvietnamese divisies doorgegeven. Dat is thans niet meer het geval. Maar technische eenheden — en de Zuidvietnamese actieve troepen moeten nog steeds als zodanig worden beschouwd — worden onbeweeglijk als zij over vijandelijke acties niet zijn geïnformeerd. De verwezenlijking van het tactische en operationele besluit vereist technische voorbereidingen. Daarmee kon evenwel pas een begin worden gemaakt, wanneer het materiaal voor de besluitvorming beschikbaar is. Westerse kranten weten vaak meer over de Noordvietnamese oogmerken dan de Zuidvietnamese commandanten.

Nu kan voor het ineenstorten van de fronten in Zuid-Vietnam niet alleen het ontbreken van bescheiden voor de leiding verantwoordelijk worden gesteld. Bij het begin van de catastrofe is er een verschrikkelijke „kortsluitingsdaad" van het staatshoofd: het bevel van generaal Thieu met de strategische terugtocht uit het hoogland een begin te maken. Dat is, zoals wij thans weten, een eenzaam besluit geweest. Dit is ook niet, zoals eerst werd aangenomen, getroffen, omdat Thieu eindelijk een eind wilde maken aan de wanverhouding tussen de overtrokken militaire opdracht en de feitelijke gevechtskracht van zijn leger. Thieu heeft, boos over het Amerikaanse voornemen Zuid-Vietnam slechts de helft van de voorziene financiële, steun te geven, met het bevel tot de terugtocht willen demonstreren dat dan ook slechts de helft van het land verdedigd kon worden. (Zie pag. 225 e.v.)

Wat bij een zorgvuldige voorbereiding een verstandige strategische aftocht had kunnen worden, werd als overhaaste ondoordachte actie het begin van de ondergang. Theoretisch was de overweging om delen van het hoogland op te geven en in het verloop van die operatie overal fronten te verkorten niet onjuist. Bij een goede planning had Thieu weliswaar strategische zones verloren, maar een gering deel van de bevolking opgeofferd. Een concentratie van zijn defensie op de steden en verbindingswegen en een dekking van de flanken had kunnen worden begonnen.

Maar dit is anders uitgepakt. Want de eigen troepen waren op deze operatie niet voorbereid. Drie decennia lang is door de strijdende partijen om het hoogland gevochten. (. . .) Toen Thieu dit gebied zonder onmiddellijke dwingende noodzaak verliet, moest dat de troepen wel tot verkeerde conclusies verleiden. Het leger geloofde dat de politieke leiding zich verloren waande.

Uit een militaire terugtrekkingsmanoeuvre ontstond de vlucht. In de maalstroom trokken de troepen de bevolking mee. Zo ontwikkelde zich uit de geïmproviseerde militaire actie snel de politieke nederlaag. De vlucht van de boeren bracht het laatste zelfvertrouwen van de troepen aan het wankelen. En waarom zijn de boeren en de stedelingen op de vlucht geslagen? Drie redenen zijn thans aantoonbaar:

Ten eerste heeft een deel van de bevolking angst voor de communisten. Sommigen vrezen voor hun bezit. Anderen achtten zich door de samenwerking met de Amerikanen en de regering-Thieu gecompromitteerd.

Ten tweede jaagt de mensen het idee schrik aan dat hun dorpen het strijdtoneel kunnen worden. Zij wisten uit ervaring dat de troepen van Thieu net zoals de Amerikanen verlaten streken, opgegeven steden en verloren provincies tot vuurzones zouden verklaren. Bombardementen en beschietingen door de eigen troepen waren waarschijnlijk.

Ten derde werden de massa's door de paniek beheerst. Vietnam leeft op het platteland en in de kleine steden nog altijd volgens de oude wet dat het individu in de gemeenschap op moet gaan. (. . .) Slechts in de clan, in de dorpsgemeenschap voelt men zich beschut. Ook bepaalt nog steeds de raad en vervolgens het besluit van het gezinshoofd het gedrag van de hele groep.

Wanneer zo (. . .) de clans geloofden de geboortegrond te moeten opgeven, dan braken tegelijk dozijnen mensen op, bij wie zich vervolgens weer honderden buren aansloten, die op hun beurt het dorp meesleepten. (. . .)

De vernietiging van de wil om te strijden zette zich bij talrijke Zuidvietnamese troepen met het toenemen van de paniek onder de bevolking snel door. Toch moet de oorzaak voor de morele degeneratie van hele divisies elders worden gezocht. Uitgangspunt voor de beoordeling van de kwaliteit van dit leger blijft de onbevredigende sociale toestand van de Zuidvietnamese strijdkrachten. Een trefwoord daarvoor is de corruptie van de hoge en hoogste superieuren. Het andere trefwoord is ontbrekende sociale gerechtigheid voor de massa van de soldaten. Voor beide groepen geldt dat de „motivatie" voor de militaire inzet ontbrak. De uitzondering vormden de troepen uit overwegend r.-k. districten. Maar in zijn totaliteit was het militaire instrument van Thieu het spiegelbeeld van een achterhaald feodaal systeem. Het vernis van de technische modernisering kon slechts tijdelijk de zwakheden en scheuren in de „oorlogsmachine" bedekken.

De soldaten zijn in het eigen gebied vaak als bandieten opgetreden. Zij plunderden. Het lot van de boeren, wier dorpen zij verwoestten, ging hen weinig ter harte. De soldaat leefde gescheiden van de bevolking, zoals de generaal gescheiden van zijn troepen existeerde.

Bovendien was het leger militair-technisch foutief ingedeeld en georganiseerd. De Amerikaanse adviseurs hadden een leger naar Amerikaans voorbeeld opgebouwd. Toch waren de grote divisies niet voldoende beweeglijk. De luchttransportcapaciteit (de uitrusting met helikopters) was vergeleken met de van de Amerikanen overgenomen taken en de tactische principes, volgens welke gestreden moet worden, te krap berekend. Het bevoorradingssysteem was ontoereikend.

De luchtmacht miste een operationele sectie. Geen regering in Saigon moest in staat zijn Hanoi vanuit de lucht aan te vallen. Het officierskorps, dat dit militaire organisme tot leven moest wekken, bleek voor deze taak technisch noch tactisch noch menselijk opgewassen. De generaals wilden rijk worden; de kolonels dachten aan hun gezinnen; de kapiteins zagen geen kans om bevorderd te worden.

Dat had een verstandige politieke leiderstop misschien nog kunnen compenseren, als er niet de onoplosbare strategische realiteit was geweest: de luipaardhuid waarin de vijand zich genesteld had; duizend km open flank in het westen; duizend km onbeschermd zeefront.

Dichte bossen en een uitgestrekt oerwoud kanaliseerden elke operatie. Het leger was in een corset van strikte defensie geperst, zonder een kans om strategisch offensief te kunnen worden. Bovendien waren

er een apathische, de oorlog vrezende bevolking — en een staatshoofd, die alles deed om de krachten tegen zich te mobiliseren die zijn natuurlijke partners in de strijd tegen de communisten zouden zijn geweest.

Maar deze oorlog is niet alleen door Zuid-Vietnam verloren. Tien jaar lang hebben de Verenigde Staten zich in Indo-China geëngageerd en met Saigon als bondgenoot geen militaire beslissing kunnen afdwingen. De Amerikaans-Vietnamese alliantie stond in het teken van een permanent politiek misverstand. (...)

De Amerikanen hadden geen idee van het brede spectrum van de politieke en religieuze activiteit in Zuid-Vietnam. Zij wisten niet dat de maatschappelijke orde door feodale trekken bepaald was, dat stad en land gescheiden van elkaar leefden.

De Vietnamezen kenden de gigant, die zich aanbood om hen te beschermen, evenmin. In hun voorstelling was deze nieuwe vriend oneindig rijk en machtig. (...) De Vietnamezen droegen aan de Verenigde Staten de taak over, die in hun oude geschiedenis alle machtigen moesten vervullen: voor hen te zorgen. Washington moest voor Vietnam worden wat voor de clan de oudste, voor de afhankelijke boeren de landheer en voor de mandarijnen de keizer was. Volgens Aziatische opvatting komt de sterke voor deze positie dank noch waardering toe. Dat hebben de Amerikanen nooit begrepen en zo stond aan het begin van de onevenwichtige alliantie een geweldig misverstand. De Amerikanen verwachtten ondanks het verschil in macht een partnerrelatie; de Vietnamezen verlangden wegens deze Amerikaanse macht prestaties, offers, maar ook streven naar macht.

In de Amerikaanse Vietnam-politiek was het militaire element steeds het beslissende. Het engagement van Amerika begon met de uitbouw van een militaire missie. (...) Weliswaar poogden Amerikaanse politici en diplomaten de partner ook politieke stabiliteit te verschaffen. Maar de Amerikaanse interesse heeft zich van meet af aan op de vorming van een sterk Vietnamees leger geconcentreerd.

De Vietnamese generaals viel daarmee een bijzondere rol toe. Vanzelfsprekend steunden de Amerikanen op de generaals, toen na de val van Diem de Vietnamese binnenlandse politiek door de opbouw van een leger, dat tegen de Vietcong ingezet zou kunnen worden, in gevaar gebracht scheen. Zonder de VS hadden de Zuidvietnamese generaals nooit in hun politieke leidersposten kunnen groeien. Maar zonder de Zuidvietnamese generaals hadden de VS in Zuid-Vietnam zich ook niet op hun militaire politiek kunnen toeleggen.

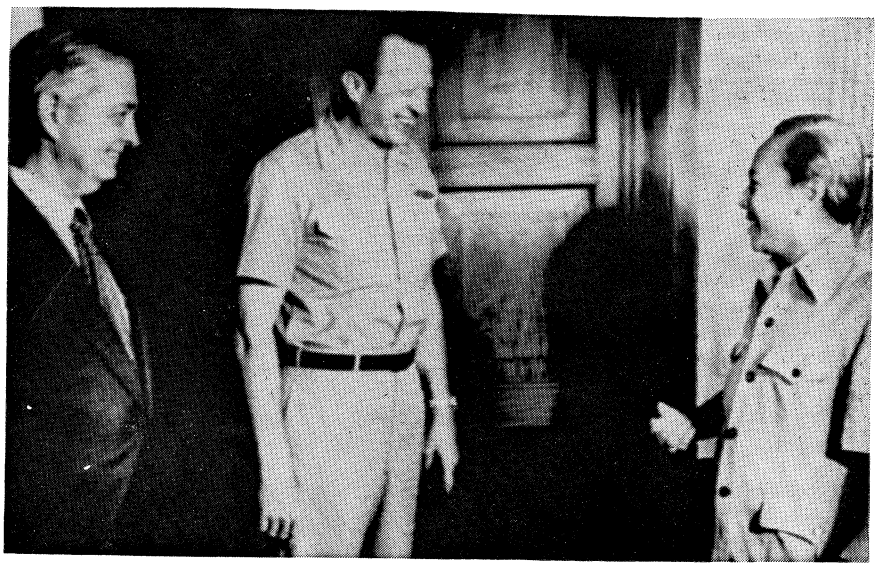

De stafchef van het Amerikaanse leger, generaal Weyand (m.) en de Amerikaanse ambassadeur in Saigon, Graham Martin l.), tijdens hun overleg met pres. Thieu.

Bij de voorkeursbehandeling van de generaalsgroep lieten de Amerikanen zich meestal door op uiterlijke factoren gebaseerde indrukken leiden. Omdat zij bovendien de intriges binnen het generaalskorps niet kenden, hebben zij zich vaak vergist. Toen generaal Taylor nog ambassadeur in Saigon was, poogde hij de weerspannige generaals, die steeds weer kleine staatsgrepen organiseerden, door harde vermaningen tot rede te brengen. Cabot Lodge daarentegen bekommerde zich in het geheel niet meer om deze twisten. Want Amerika had intussen militair een dubbele handelwijze toegepast: parallel aan de opbouw van de Vietnamese strijdkrachten liep een indrukwekkende opbouw van de Amerikaanse militaire macht. Weliswaar had president Johnson in twee spectaculaire conferenties op Hawai de Zuidvietnamese tandem Ky-Thieu als een soort stabiele politieke macht in Saigon voor 't voetlicht gebracht. Maar vanaf 1966 beheerste een heel andere kracht het Zuidvietnamese politieke toneel: generaal Westmoreland.

Met Westmoreland's verschijnen werd Vietnam een militair bastion van Amerika. Niemand in Washington interesseerde zich meer voor Zuid-Vietnam en zijn binnenlandse politiek of zijn bevolking. Saigon was niet meer de hoofdstad van een kleine bevriende natie. Saigon was de grootste etappeplaats van de Amerikaanse strijdkrachten. Het Zuidvietnamese leger deed niet meer ter zake. Wat telde waren de gevechtsresultaten van de Amerikaanse divisies in de strijd tegen de Noordvietnamezen en de Vietcong.

Generaal Westmoreland heeft als persoonlijkheid alle politieke krachten in Vietnam gesmoord.

Vietnam bestond nog alleen als militair operatiegebied. Het land was één enkele vuurzone. De Amerikaanse oorlogsmachine doodde duizenden vijanden. De operationele verbanden van het Aziatische leger van de VS beheersten grote delen van het land. Maar de oorlog vernietigde ook de maatschappelijke orde van de Vietnamezen en de boerenstructuur van het volk.

Uit een volk van 16 mln boeren groeide een volk waarvan bijna 8 mln mensen ontworteld in vluchtelingenkampen moesten leven.

Ook de Amerikaanse aanwezigheid in Vietnam veranderde van karakter. Met het halve mln Amerikaanse soldaten groeide het Amerikaanse bestuur. Duizenden nieuwe autoriteiten ontstonden, bezoekers uit Amerika, specialisten in elk genre overstroomden het land — en gaven raad. Elke Amerikaan voelde zich als superieur van de Vietnamezen. Vietnam reageerde dienovereenkomstig. Uit degenen, die bij de Amerikanen bescherming hadden

gezocht, waren aanklagers voortgekomen die de VS imperialisme verweten. Evenwel waren er in Zuid-Vietnam honderdduizenden die van de Amerikanen leefden. De oude droom van vele Vietnamese intellectuelen, die reeds in de Franse tijd gedroomd was, ging in vervulling: ook voor Vietnamezen was nu plaats, veel plaats op kantoren en ministeries. Het Vietnamese verzet tegen de Amerikaanse overheersing bleef daarom binnen de perken. Vooral Saigon hield zich stil. Deze stad heeft nooit van eigen arbeid geleefd. Saigon heeft geen industrie. De hoofdstad dreef handel. Zij profiteerde van de Fransen en stortte zich (...) op de Amerikanen.

De historische cesuur heette Tet. Na het nieuwjaarsoffensief van 1968 ontwaakte niet alleen Amerika uit de militaire roes. Ook de Vietnamezen werden gealarmeerd. Washington heeft zich daarna snel op de gewijzigde situatie ingesteld. Met elan begon de „vietnamisering". Ook dat was weer een accentuering van het militaire. Amerika leidde de laatste fase van zijn Zuidoost-aziatische avontuur in, zoals het de eerste gestart was: De vietnamisering moest de regering in Saigon in staat stellen vóór alles een militaire taak in Vietnam te vervullen; de politieke kant was een tweederangskwestie. Daarbij had niet eens Amerika deze oorlog kunnen winnen. De VS konden ook niet overwinnen, omdat de tegenstander de confrontatie nooit als militaire, maar steeds als politieke uitdaging verstaan had. Thans betaalt Thieu het gelag". Aldus Weinstein op 17 april.

Thieu's optreden en positie

Door de militaire ontwikkelingen — waarvan nadere details in de volgende aflevering worden vermeld — kwam president Thieu in het nauw. De VRR riep op tot omverwerping van het bewind-Thieu en de installatie in Saigon van een regering „die instemt met vrede, democratie, onafhankelijkheid en nationale eendracht en die oprecht is in de uitvoering van het akkoord van Parijs", aldus *NRC/H'blad* (22-3). Het Japanse dagblad *Mainichi* (24-3) meldde dat volgens zijn Saigonse correspondent op 23 maart door een Zuidvietnamese officier een aanslag op Thieu zou zijn gepleegd.

Op 25 maart gaf Thieu premier Tran Thien Khiem opdracht zijn ministersploeg te reorganiseren en een oorlogskabinet te vormen. De volgende maakte de president in een door de radio uitgezonden dagorder bekend dat de regeringstroepen zich niet verder zouden terugtrekken, maar vanuit hun nieuwe posities de tegenaanval zouden inzetten.

President Thieu met zijn laatste premier, Nguyen Ba Can (l.).

Thieu noemde de huidige vijandelijkheden in zijn land „de beslissende slag van de geschiedenis". Hij gaf het verlies van een „aantal" provincies toe — zonder een getal te noemen — en zei dat de regering genoodzaakt was geweest haar verdedigingslinies in twee van de vier militaire districten van het land te verkorten: „De Noordvietnamese communisten hebben openlijk wapens gebruikt om ons aan te vallen en wij hebben geen andere keus dan terug te vechten. Van nu af aan moeten we tot elke prijs in handen houden wat er nog over is van het land en dan in de tegenaanval gaan", aldus Thieu. Aanduidend dat hij niet van plan is te bezwijken onder de groeiende druk op hem om af te treden zei Thieu: „Ik zal aan uw zijde staan om te vechten tot onze volledige overwinning."

Op 27 maart maakte de regering in Saigon bekend dat zij een staatsgreep had verijdeld en dat verscheidene personen waren gearresteerd. Volgens doorgaans welingelichte bronnen zouden de arrestanten allen in verbinding staan met de voormalige vice-president Nguyen Cao Ky, van wie daags te voren bekend werd dat hij een bijeenkomst had gehouden om te komen tot een „nationale raad van redding", waaraan Thieu de macht zou moeten overdragen. Tot de arrestanten behoorden drie voormalige senatoren en drie journalisten van het blad *„Chin Luang"*.

Ky, die ontkende een staatsgreep te willen plegen, was wel betrokken bij de oprichting van een „actiecomité voor de redding van het vaderland" o.l.v. pater Tran Huu Thanh, later op de 27ste maart.

Op 2 april nam de Zuidvietnamese Senaat tijdens de eerste bijeenkomst sinds de val van Ban Me Thuot een motie aan, waarin de nederlagen werden toegeschreven aan de houding van de VS en de fouten van de regering-Thieu en waarin werd aangedrongen op „een nieuw leiderschap". De volgende dag deed de aartsbisschop van Saigon, Nguyen Van Binh, een beroep op Thieu te beantwoorden aan de verwachting van het volk m.b.t. „een onmiddellijke en ordelijke verandering van het leiderschap".

Op 4 april werd melding gemaakt van een verijdelde militaire staatsgreep. Zeven personen zouden zijn gearresteerd, o.w. enkele hoge officieren en een naaste medewerker van Ky, Nguen Thien Nhon. Dezelfde dag maakte Thieu in een toespraak voor radio en tv bekend dat premier Tran Tien Khiem en zijn hele kabinet hun ontslag hadden aangeboden en verkregen. De voorzitter van het Huis van Afgevaardigden, Nguyen Ba Can, had Thieu de opdracht verleend een verenigd oorlogskabinet te vormen. De president verklaarde geen coalitieregering met de communisten te accepteren, maar wel bereid te zijn met hen te onderhandelen op basis van de Parijse akkoorden.

(Voortzetting volgende aflevering)

INTERNATIONALE ZAKEN

GATT

ONDERHANDELINGEN LIBERALISERING WERELDHANDEL BEGONNEN

In Genève vond van 11-13 febr. 1975 de eerste vergadering plaats van het „Trade Negotiating Committee" van de GATT. Deze commissie moet het eens worden over een wereldwijde liberalisering van het handelsverkeer.
Aan de problemen, die zich daarbij voordoen, wijdde het *NRC/H'blad* op 17 jan. een beschouwing, waaraan wij het volgende ontlenen:

De onderhandelingen die op 11 februari van start gaan, vinden plaats in het kader van het GATT (General Agreement on Tariffs and Trade, een organisatie die in 1947 in het leven werd geroepen om een liberalisatie van het handelsverkeer in de wereld te bevorderen, thans 83 lidstaten). Er doen echter ook niet-lidstaten van het GATT aan mee waardoor men op een totaal van ruim 120 deelnemende landen komt. De voorloper tot deze onderhandelingen vormde de ministersbijeenkomst in Tokio van september 1973. (pag. 762/3 e.v.-1973)
Dat er sindsdien zoveel tijd is verstreken, is een gevolg van het feit dat het Amerikaanse Congres eerst eind vorig jaar de wet voor de buitenlandse handel aanvaardde. (pag. 267/2 e.v.-1975)
Hoewel deze wet vooral in de publiciteit is gekomen door de bepalingen voor de handel met Oost-Europa, is een belangrijk deel gewijd aan een nauwkeurige mandaatsomschrijving voor de regering met het oog op de Geneefse onderhandelingen.
Het late tijdstip waarop de wet werd aanvaard, maakt het onwaarschijnlijk dat de onderhandelingen voor het einde van dit jaar worden afgesloten, zoals in Tokio nog werd gehoopt. In dat geval wordt verwacht, dat de zaak minstens drie jaar zal gaan nemen gezien de presidentsverkiezingen die volgend jaar in de VS plaatsvinden. Hierdoor worden traditioneel vrijwel alle buitenlandse activiteiten van de Amerikaanse regering krachtig afgeremd.
Aangenomen mag wel worden dat de Amerikanen een dominerende rol zullen vervullen bij het overleg. Belangrijk gewicht leggen verder de EG en Japan in de schaal. De twee grote afwezigen zijn China en de Sowjet-Unie. Een belangrijke maar waarschijnlijk weinig invloedrijke plaats neemt de groep ontwikkelingslanden in.
De olieproducerende landen zullen, naar het zich laat aanzien, als groep vermoedelijk weinig actief optreden. Bij de export van hun voornaamste produkt kennen zij immers op het ogenblik geen problemen.
Bij het beraad zal het accent ditmaal liggen bij de nontarifaire handelsbelemmeringen waarvan er bij het GATT maar liefst 800 zijn gecatalogiseerd. Bij de Kennedyronde ging het vooral om de tarifaire handelsbelemmeringen, d.w.z. het slechten van de tariefmuren die staten hadden opgericht om hun eigen produktie te beschermen. De nu nog resterende tariefmuren hebben eigenlijk niet zo erg veel meer te betekenen en dat te meer omdat zij overschaduwd worden door de effecten van de inflatie op het handelsverkeer. Toch zou de EG graag zien dat Japan en de VS, die met hun tarieven altijd nog een stuk hoger zitten dan de gemeenschap, deze op een lager peil brengen.
Waar moet nu bij die non-tarifaire handelsbelemmeringen aan gedacht worden? Een paar willekeurige voorbeelden. De nationale wetgeving van de VS verbiedt dat goederen worden verscheept van de ene naar de andere Amerikaanse haven door niet-Amerikaanse vervoerders. Formeel is het zelfs niet toegestaan dat een container van het ene Nederlandse schip in een Amerikaanse haven op het andere Nederlandse schip wordt overgeladen. Nederlandse baggermolens mogen volgens de wetgeving van de VS niet in dit land worden gebruikt, laat staan geïmporteerd.
Een ander punt: warenvoorschriften. In de meeste landen bestaan strenge voorschriften voor de verkoop van farmaceutische artikelen. Verf voor kinderspeelgoed zal aan bepaalde veiligheidseisen moeten voldoen. Enz., enz. Het zal bij deze laatste voorbeelden duidelijk zijn dat het handelsbelemmerende effect niet in het voorschrift zit maar in het feit dat die voorschriften niet overal op de wereld gelijk zijn waardoor distorsies ontstaan.
Het gevolg van de onderhandelingen in Genève zou dienen te zijn dat zoveel mogelijk getracht wordt hier een harmonisatie tot stand te brengen. Het GATT zou daarbij als een „katalysator" kunnen optreden.
Een bekend voorbeeld van non-tarifaire belemmeringen die wel degelijk protectie beogen, vormden de contingenten waarbij de invoer van sommige waren tot bepaalde hoeveelheden wordt beperkt. De geïndustrialiseerde landen hanteren bijv. contingenten bij de invoer van textiel — iets waar de ontwikkelingslanden vaak over klagen. De bescherming die de EG haar boeren biedt via het gemeenschappelijk landbouwbeleid met zijn systeem van heffingen aan de grenzen ligt natuurlijk ook op dit gebied en is vooral de Amerikanen een doorn in het oog.
De EG heeft zelf intern al een begin gemaakt met de harmonisatie van allerlei nontarifaire „belemmeringen". Zo zijn bijv. eensluidende voorschriften tot stand gekomen voor de handel in farmaceutische artikelen. De EG-afspraken zouden in vele opzichten model kunnen staan voor wereldwijde afspraken.
De Fransen zouden overigens eigenlijk liever eerst verder gaan met de harmonisatie binnen de EG om pas later hierover in wijder verband te praten. Nederland vindt dat je het een niet moet laten naast het andere. In sommige gevallen zal dan het wereldwijde harmonisatiemodel moeten worden „terugvertaald" naar de EG.
Parijs staat ook op andere punten nogal sceptisch t.a.v. het Geneefse overleg. Het gemeenschappelijke buitentarief van de EG is tot nu toe het sterkste bindende element in de EG, zo zou in de Franse hoofdstad wel geredeneerd worden en men is bevreesd dit al te veel aan te tasten.
De Fransen — van huis uit protectionistisch gezind — willen het mandaat voor EG-commissaris Soames erg beperkt houden terwijl de Nederlandse verlangens juist in andere richting gaan.
In het algemeen houdt de Nederlandse benadering een vergaand streven naar liberalisatie in dat in zekere zin past bij ons traditionele handelsbeleid (naar de zee gericht e.d.). De Engelsen, die van oudsher ook op die liberale lijn zitten, worden daar thans niet aangetroffen.
Waarschijnlijk is dit onder druk van hun binnenlandse economische problemen die tot grote behoedzaamheid dwingen. Italianen en in mindere mate de Belgen neigen eveneens wat in protectionistische richting. De Westduitsers nemen daarnaast weer een duidelijk liberale houding in.
Wat de landbouw betreft zal in Genève zeker worden getracht een aantal wereldwijde overeenkomsten (prijsgarantie e.d.) tot stand te brengen voor produkten waarvoor vroeger al zulke akkoorden bestonden en voor nieuwe. Hier zijn de ontwikkelingslanden zeer geïnteresseerd.
Een belangrijke bijkomstige reden waarom belang wordt gehecht aan de komende GATT-onderhandelingen is, dat deze als een soort „methode Coué" fungeren: zolang de landen praten over liberalisatie zullen zij waarschijnlijk vermijden hun toevlucht te nemen tot maatregelen om hun verzwakte economieën naar buiten te beschermen. Of anders gezegd: het feit dat het overleg gaande is, werkt als een „onderlinge verzekering" tegen protectionisme.

Verklaringen vertegenwoordigers EG en VS

De vergadering werd o.m. toegesproken door de vertegenwoordigers van de EG en de VS, resp. Paul Luyten hoofd van de EG-vertegenwoordiging in Genève, en ambassadeur Harold Malmgren.

Paul Luyten verlangde naar versterkte inspanningen om de internationale handelsbetrekkingen zo liberaal en open als mogelijk te maken. Daarbij was de laatste tijd verzekering in de voorziening met grondstoffen even urgent geworden. Daardoor was een actualisering van het onderhandelingskader noodzakelijk geworden.
De EG-vertegenwoordiger ging gedetailleerd in op de onderhandelingsonderwerpen. M.b.t. de tarieven verlangde hij harmonisering en vermindering tussen de landen met een vrije economie, alsmede „effectieve wederkerigheid" in de handel met landen met socialistische economieën. Er zouden geen tarieven van meer dan 20% meer mogen zijn.
Bij het verminderen van niet-tarifaire handelsbelemmeringen zouden de oplossingen van geval tot geval gevonden moeten worden. Hier bestaan geen algemene recepten. De onderhandelingen kunnen alleen betrekking hebben op een keuze uit restrictieve praktijken.
Beschermende clausules, die uitzonderingen op de liberalisering toestaan, zouden effectiever geformuleerd moeten worden.
T.a.v. de landbouw stelden Luyten, dat gestreefd moet worden naar betere verzorging, onder „eerbiediging van de bestaande politiek".
Ambassadeur Malmgren meende, dat werkelijke vooruitgang alleen geboekt kon worden, als ook de handel in landbouwprodukten geliberaliseerd zou worden. Over industrie en landbouw kon niet los van elkaar onderhandeld worden.
De VS willen het internationale overleg primair richten op een verlaging van de tarieven, die in ieder geval niet kleiner zou mogen zijn dan de gemiddelde re-

ductie van 30%, die de vorige besprekingen (de Kennedyronde) in het midden van de zestiger jaren hebben opgeleverd. De VS zijn bereid tot een verlaging met 60% van alle tarieven boven 5% en afschaffing van lagere tarieven.
Volgens Malmgren is het niet mogelijk om tegelijkertijd alle niet-tarifaire handelsbelemmeringen aan te pakken. Een paar zouden echter wel snel uit de weg geruimd kunnen worden, zoals kwaliteitsmaatstaven, subsidiëring van de export en beperking van aankopen door de overheid.
Malmgren deed een beroep op de ontwikkelingslanden voorstellen te doen over de manier, waarop de geïndustrialiseerde landen met voorrang speciale aandacht zouden kunnen geven aan de handel in tropische produkten.
De Amerikaan waarschuwde, dat meningsverschillen over de toegang tot buitenlandse verzorgingsgoederen ordelijk moesten worden bijgelegd, omdat anders vergelding, nieuwe restricties en inkrimping van de wereldhandel het gevolg zouden zijn.

Instelling werkgroepen. Meningsverschil EG-VS

Door de conferentie werden zes werkgroepen ingesteld, die zich met de afzonderlijke onderdelen van de onderhandelingen zullen gaan bezig houden. 1. een werkgroep niet-tarifaire handelsbelemmeringen; 2. een groep voor tropische produkten; 3. een groep voor tarieven; 4. een groep voor de landbouw; 5. een groep voor liberalisering in bepaalde sectoren (d.w.z. alle handelsbelemmeringen — tarifair en niet-tarifair in een hele produktielijn van grondstof via halffabrikaat tot eindfabrikaat); en 6. een groep voor protectie.
De instelling van een speciale werkgroep voor de landbouw bracht een tegenstelling tussen de VS en de EG aan het licht. De Amerikanen vinden, dat landbouwprodukten en industriële produkten tegelijk en te zamen behandeld moeten worden.
De EG — onder aandrang van Frankrijk — vindt de landbouwproblemen zo specifiek, dat zij apart behandeld moeten worden.
Overeengekomen werd, dat landbouwonderwerpen, wanneer zij in andere groepen aan de orde komen, aan de landbouwgroep moeten worden doorgespeeld.
De EG concludeerde hieruit, dat dus de landbouw apart en uitsluitend in de landbouwgroep aan de orde komt; de VS lazen in de uitspraak, dat het dus mogelijk is ook in andere dan de landbouwgroep agrarische onderwerpen aan de orde te stellen. *(NRC/H'blad, NZZ, ANP, The Times)*
(Vor. ber. pag. 762/3 e.v.-1972 (ministersconferentie in Tokio) en pag. 205/3 e.v.-1975 (mandaat voor EG-commissie).

IMF

TREKKINGEN OP OLIEFACILITEIT-1974

Het IMF heeft op 18 april cijfers bekend gemaakt over de mate, waarin in 1974 van de toen ingestelde speciale oliefaciliteit is gebruik gemaakt.
Het bleek, dat 38 landen trekkingen op de faciliteit hadden verricht tot een totale waarde van SDR 2,5 mrd (ong. $ 3 mrd). De industrielanden hebben trekkingen gedaan tot een bedrag van SDR 1.478 mln (59%).
De ontwikkelingslanden hebben voor SDR 1.022 mln trekkingen gedaan.

Bij de industriële landen stond Italië met SDR 675 mln (27% van de totale faciliteit) op de eerste plaats voor Spanje met SDR 296 mln, Joega-Slavië met SDR 155 mln, Turkije met SDR 113 mln, Nieuw-Zeeland met SDR 109 mln, Griekenland met SDR 104 mln, IJsland met SDR 17 en Cyprus met SDR 8 mln.
Van de 30 ontwikkelingslanden, die een beroep op de faciliteit hebben gedaan, nam India met SDR 200 mln het grootste aandeel voor zijn rekening, gevolgd door Pakistan met SDR 125 mln, Chili met SDR 118,5 mln en Zuid-Korea met SDR 100 mln. (N Z Z)
(Vor. ber. pag. 52/2 e.v.-1975)

AARDOLIEFACILITEIT 1975 IN WERKING GESTELD

Het IMF maakte op 6 april bekend, dat trekkingen op de nieuwe oliefaciliteit, waar men het in jan. van dit jaar over eens geworden was (pag. 53/1 e.v.-1975), gedaan konden worden.
Evenals de faciliteit voor 1974 dient de nieuwe faciliteit voor overbruggingshulp aan landen met door de olieprijs veroorzaakte betalingsbalansmoeilijkheden. De faciliteit zal bestaan tot 31 dec. van dit jaar.
Vóór een beroep wordt gedaan op de nieuwe faciliteit, zal eerst het uit 1974 overgebleven bedrag van SDR 450 mln ($ 560 mln) worden opgemaakt.
De financiering van de nieuwe faciliteit tot de voorgenomen volledige hoogte van SDR 5 mrd ($ 6 mrd) staat nog niet vast. Begin april waren uit olie-exporterende landen en enige kapitaalkrachtige industriestaten toezeggingen binnen tot een bedrag van $ 3 mrd.

Het IMF leent het geld tegen een rente van 7,25% per jaar en leent het uit aan de landen, die het nodig hebben, tegen een jaarlijkse rente, die, afhankelijk van de tijd, waarin het wordt terugbetaald, wisselt van 7⅝ tot 7⅞%.
Over de faciliteit van 1974 werd een rente van 7% berekend.
Een regeling voor rentesubsidies t.b.v. de armste landen zal nog worden opgesteld. Deze landen zullen een rente moeten betalen, variërend tussen 2⅝ en 2⅞%. De kosten van deze subsidies kunnen oplopen tot $ 70 mln.
Bij het toestaan van trekkingen op de oliefaciliteit zal dit jaar meer dan in 1974 worden gelet op de algemene positie van de betalingsbalans van het krediet opnemende land. Een land kan een maximale trekking op de faciliteit doen van hetzij 125% van zijn quotum bij het IMF, dan wel van 85% van de verwachte stijging van zijn olierekening, waarbij het laagste van deze 2 bedragen de doorslag geeft.
Er zal niet langer worden gelet op de stand van de deviezenreserves. Dit betekent, dat een land als b.v. Brazilië, met relatief grote deviezenreserves, nu ook een beroep kan doen op de faciliteit; in 1974 was dit niet mogelijk.
Daar staat tegenover, naast de renteverhoging, de eis, dat het krediet opnemende land het IMF een plan op middellange termijn moet overleggen m.b.t. de vraag, hoe het zich voorstelt zijn betalingsbalansproblemen op te lossen. Voorts verlangt het IMF passende, met het oog op de economie van het land realiseerbare, maatregelen om olie te besparen. Tenslotte moet het krediet opnemende land zich verplichten geen restrictieve maatregelen te nemen op de gebieden van handels- en kapitaalverkeer, dan wel mag het bestaande restricties niet verscherpen. (The Times, N Z Z)

OESO

AKKOORD OVER „VEILIGHEIDSNET" VAN $ 25 MRD

In Parijs ondertekenden vertegenwoordigers van de 24 lidstaten van de OESO op 9 april het akkoord over de instelling van een „veiligheidsnet" van $ 25 mrd. Het akkoord vloeit voort uit voorstellen, die de Amerikaanse minister van buitenlandse zaken Kissinger op 14 nov. 1974 had gedaan (pag. 807/3-1974).
Deze voorstellen waren gericht op onderlinge samenwerking van de geïndustrialiseerde, olieconsumerende landen bij het opvangen van betalingsbalansproblemen als gevolg van de stijging van de prijs van ruwe olie. De ministers van financiën van de betrokken landen hadden hierover medio jan. in Washington overeenstemming bereikt (pag. 52/2 e.v.-1975).
Sindsdien is door een ambtelijke werkgroep o.l.v. Jacques van Ypersele de Strihou het voorstel nader uitgewerkt. Het akkoord heeft de volgende inhoud:

Voornaamste doeleinden van het fonds van $ 25 mrd zijn aanmoediging en ondersteuning van de lidstaten bij het vermijden van eenzijdige maatregelen tot beperking van de internationale handel dan wel tot kunstmatige stimulering van de export, alsmede tot het voeren van een passende economische politiek, met name in het bereik van de betalingsbalansen, en tot samenwerking bij de energiewinning en energiebesparing.
Het fonds vormt een kader, waarbinnen de lidstaten hun economische samenwerking zullen versterken en elkaar wederzijds financieel zullen ondersteunen. Es-

sentieel kenmerk is, dat de risico's bij leningen van het fonds door alle landen gedragen zullen worden in verhouding tot hun quota en binnen de grenzen van hun quota, onverschillig hoe deze leningen gefinancierd zullen worden.
Het fonds heeft tot doel de bestaande economische moeilijkheden te verminderen. Het heeft het vermogen gedurende 2 jaar na het van kracht worden van de overeenkomst in buitengewone gevallen leningen te verschaffen en andere kredietbronnen aan te vullen, waarop lidstaten met ernstige economische moeilijkheden een beroep hebben gedaan. Het wordt daardoor een „veiligheidsnet", waarop pas in laatste instantie een beroep gedaan kan worden.
Een lidstaat, die een beroep op het fonds doet, moet eerste passend gebruik van zijn reserves hebben gemaakt, uiterste inspanningen verricht hebben kapitaal uit andere bronnen op redelijke voorwaarden te verwerven en moet volledig gebruik hebben gemaakt van andere multilaterale mogelijkheden, b.v. via het IMF of de EG. Dat betekent niet, dat een lidstaat alle andere mogelijkheden uitgeput moet hebben, voordat het zich tot het fonds wendt.
De lidstaten zullen quota toegewezen krijgen, die bepalend zijn voor:

1. hun aandeel bij de risico's van leningen;

2. hun stemrechten;

3. hun maximale financiële verplichtingen jegens het fonds;

4. hun aandeel in de financiering van leningen en het bedrag, dat zij van het fonds kunnen lenen.

Het totaal van de quota zal SDR 20 mrd (ong. $ 25 mrd) bedragen. De verdeling van de quota is gebaseerd op een formule, waarin, met enige aanpassingen, ong. even groot gewicht wordt toegekend aan het bruto nationaal produkt en de omvang van de buitenlandse handel van de deelnemende landen.

De quota zijn als volgt verdeeld:

Verenigde Staten 27,8%
Bondsrepubliek Duitsland 12,5%
Japan 11,7%
Frankrijk 8,5%
Groot-Brittannië 8%
Italië 7%
Canada 4,2%
Nederland 3%
Spanje 2,5%
België 2,4%
Zwitserland 2%
Australië 1,5%
Zweden 1,5%
Denemarken 1,2%
Oostenrijk 1%
Noorwegen 1%
Nieuw-Zeeland 0,8%
Finland 0,8%
Griekenland 0,6%
Ierland 0,6%
Portugal 0,6%
Turkije 0,6%
IJsland 0,1%
Luxemburg 0,1%

De leningsvoorwaarden zijn de volgende: Een land, dat een lening wenst, moet duidelijk maken, dat het aan zware externe financiële moeilijkheden is blootgesteld; dat het andere middelen volledig heeft benut; dat zijn economische politiek met de doeleinden van het fonds overeenstemt; en dat het maatregelen neemt om zijn externe financiële positie te verbeteren. De economische politiek van het land en het navolgen van de voorwaarden worden gecontroleerd.
Over toestaan van een lening en de voorwaarden van de lening — hoogte, termijn, rente, terugbetaling — wordt besloten met een 2/3 meerderheid, ingeval de omvang van de lening het quotum van het desbetreffende land niet te boven gaat; met een meerderheid van 90%, wanneer de omvang van de lening ligt tussen 100% en 200% van het quotum; en met eenstemmigheid bij een lening van meer dan 200% van het quotum.
De termijn van een lening mag niet meer dan 7 jaar zijn. De rente wordt vastgesteld aan de hand van de dan heersende omstandigheden, maar mag niet lager zijn dan het fonds betaalt voor de financiering van de lening. In geval de betalingsbalanssituatie van een debiteur fundamenteel verbetert, kan met een twee derde meerderheid worden verlangd, dat de lening of een deel ervan voortijdig wordt terugbetaald.
Voor de financiering van de leningen worden twee methoden aangegeven:

1. Individuele verplichtingen, waarbij het land, dat daartoe wordt opgeroepen, direct de middelen verschaft of een borg geeft voor middelen, die het fonds op de internationale kapitaalmarkt opneemt;

2. Het fonds neemt middelen op op de internationale kapitaalmarkt, waarbij alle leden collectief borg staan.

Het fonds beschikt over eigen organen: er komen een leidend (governing) comité, waarin alle leden van het fonds vertegenwoordigd zullen zijn en een adviserende raad (advisory board) waarin deskundigen zitting hebben, wier aantal niet groter zal zijn dan de helft van de deelnemende staten. Het werk van het leidende comité wordt voorbereid door een secretariaat, als hoedanig het secretariaat van de OESO zal dienen.
Het fonds treedt in werking, zodra de overeenkomst is geratificeerd door landen, die 90% van de quota vertegenwoordigen. Zodra vijftien landen met 60% van de quota de overeenkomst geratificeerd hebben kunnen zij het fonds onderling laten functioneren. In het opereren van het fonds zal de Bank van Internationale Betalingen (BIB) te Bazel een rol spelen. Enerzijds is dat een zuiver technische rol — het bijhouden van de boeken, ontvangst van middelen voor het fonds, betalingen t.b.v. het fonds enz. Anderzijds is de BIB ook bereid actief mee te werken bij de financiering van de eventuele leningen.
In Le Monde (10-4) werd erop gewezen, dat het fonds oorspronkelijk is opgezet als een wapen tegen de OPEC. Het blad noemt het tekenend, dat het woord „recycling" van oliedollars in de overeenkomst niet voor komt. Het is ook uitgesloten, dat het fonds zich rechtstreeks tot de bezitters van de oliedollars zal richten om van hen de middelen te lenen. Dat wil niet zeggen, dat het fonds geen middelen zal ontvangen, die afkomstig zijn uit OPEC-landen, maar dat gebeurt via de, per definitie anonieme, internationale kapitaalmarkt. Daarmee wordt de invloed van de werkelijke crediteurs beperkt, zo niet tot nul teruggebracht. (Le Monde, NZZ, The Times).

(Vor. ber. pag. 52/2 e.v.-1975)

ALGEMEEN

KISSINGER STELT MINIMUMPRIJS OLIE VOOR

De Amerikaanse minister van buitenlandse zaken, Kissinger, hield op 3 febr. voor de National press club in Washington een rede over energievraagstukken, waarin hij o.m. pleitte voor de invoering van een minimumprijs voor aardolie.
Onderstaand enige fragmenten uit deze rede:

De inspanning om nieuwe energiebronnen te ontsluiten „zal noodzakelijkerwijze gigantisch zijn. De VS alleen zullen in de energiesector de komende tien jaar aan kapitaal $ 500 mrd in de energiesector investeren. De federale regering zal, van zijn kant, de komende vijf jaar $ 10 mrd investeren in het onderzoek naar andere energiebronnen.
De nieuwe energiebronnen zullen gevoelig meer kosten dan wat wij in 1973 voor energie betaalden en zullen nooit concurrerend kunnen zijn met de produktiekosten van de olie in het Nabije Oosten. Deze kostendispariteit veroorzaakt een dilemma. Indien de geïndustrialiseerde landen zouden slagen in het ontwikkelen van andere bronnen op grote schaal, zal de vraag naar OPEC-olie dalen en de internationale prijzen zouden sterk verlaagd kunnen worden. Weinig kostende invoer van olie zou dan de investeringen in gevaar kunnen brengen, die in alternatieve bronnen zijn gedaan. De lagere olieprijzen zouden ook een nieuwe stimulans vormen voor de vraag, daarmee opnieuw de cyclus op gang brengend van stijgende invoer, stijgende afhankelijkheid en verwondbaarheid.
Dientengevolge moeten wij, paradoxalerwijze, om de omvangrijke investeringen te beschermen, die in de geïndustrialiseerde wereld nodig zijn om de olieprijzen naar beneden te brengen, verzekeren, dat de prijs voor olie op de binnenlandse markt niet beneden een bepaald niveau valt.
De VS zullen daarom het volgende voorstel doen aan het Internationale Energie Agentschap (...):
Ten einde adequate investeringen te weeg te brengen in de ontwikkeling van conventionele, nucleaire en fossiele energiebronnen, moeten de belangrijkste olieinvoerende naties overeenkomen, dat zij niet zullen toestaan, dat ingevoerde olie op de thuismarkt wordt verkocht tegen prijzen, die die nieuwe bronnen nonconcurrerend zouden maken.
Dit doel kan op één van twee manieren worden bereikt: De consumerende naties zouden overeen kunnen komen een gemeenschappelijke vloerprijs voor importen vast te stellen, die door elk land met methodes, die het zelf kiest, wordt toegepast, zoals invoertarieven, wisselende heffingen of quota. Op die manier zou elk land vrij zijn voordelen voor de betalingsbalans en de fiscus te verwerven, zonder het verbruik opnieuw te stimuleren, indien de internationale prijs valt beneden overeengekomen niveaus.
Aan de andere kant zouden IEA-landen een gemeenschappelijk tarief op olie-importen kunnen vaststellen. Een dergelijk tarief zou op een bescheiden niveau gesteld kunnen worden en gefaseerd worden ingevoerd, naar mate de behoefte zich voordoet." (Le Monde, USIS)

BIJEENKOMSTEN IEA

In febr. en maart 1975 is het directorium van het in okt. 1974 gevormde Internationale Energie Agentschap (IEA) (pag. 806/3 e.v.-1974) voor het eerst enige malen bijeen geweest. Lid van het IEA zijn de op pag. 807/2-1974 vermelde 16 OESO-lidstaten. Op de eerste vergadering van het directorium, van 5-7 febr. in Parijs, werd de toelating van Nieuw-Zeeland goedgekeurd. Tevens werd een speciale overeenkomst met Noorwegen aanvaard, waarin rekening gehouden wordt met het feit, dat dit land een belangrijke olieproducent is. Het IEA telt dientengevolge thans 18 leden.

Op de vergadering van 5-7 febr. nam het directorium kennis van een door een commissie van experts uitgewerkt plan voor verdeling van olie in crisisomstandigheden. De voorwaarden, waaronder het plan in werking zal treden, waren reeds vastgesteld (pag. 807/1-1974). Verder hield men zich bezig met maatregelen tot besparing van energie en het ontwikkelen van nieuwe energiebronnen.

Concrete besluiten werden genomen op het gebied van energiebesparing. Op de basis van maatregelen, die lidstaten reeds genomen hebben, dan wel zich voorstellen te nemen, werd besloten eind 1975 de olieinvoer met 2 mln barrels per dag, of wel met 10% in vergelijking met de invoer-1973 van 21,8 mln barrels, te reduceren. In vergelijking met het verbruik, zoals dat voor het uitbreken van de oliecrisis voor 1975 werd geschat, bedraagt de korting 6 mln barrels per dag.

Voor 1976 en 1977 moeten nog plannen worden opgesteld, waarbij grondig rekening gehouden zal worden met de economische en sociale verhoudingen van de lidstaten. Hierover zal het directorium in sept. beslissingen nemen.

De Amerikaanse vice-minister van buitenlandse zaken, Thomas Enders, diende het door minister Kissinger ontwikkelde voorstel tot regeling van de energievoorzieningen, met name het denkbeeld tot instelling van een minimumprijs voor olie. Een diepgaande discussie hierover kon nog niet worden gevoerd, aangezien het voorstel nog door de regeringen van de lidstaten moest worden bestudeerd. Wel werd men het eens over de doeleinden, die i.h.a. moeten worden nagestreefd: In de eerste plaats moet de energievoorziening zo goed mogelijk worden gewaarborgd; anderzijds moet worden gestreefd naar evenwichtige voordelen, zowel voor landen met eigen energiebronnen als voor landen, die op dit punt benadeeld zijn.

De activiteiten van het IEA zijn gebaseerd op de overtuiging, dat tussen de olieconsumerende landen een hoge graad van solidariteit nodig is. Dat sluit evenwel het opnemen van contacten met de olieproducerende landen niet uit, zoals dat met name door de Franse president Giscard d'Estaing wordt voorgestaan (pag. 52/2-1975) en waarover de Franse president en zijn Amerikaanse collega Ford bij hun ontmoeting op Martinique (pag. 73/3 e.v.-1975) overeenstemming hadden bereikt.

Op de bijeenkomst van het IEA werd nu gesproken over het bijeen roepen van een voorbereidende conferentie, waarop gesproken zou worden over de agenda van de eigenlijke conferentie en procedure-vraagstukken.

Een tweede en derde bijeenkomst van het directorium vonden plaats op 6 en 7 maart en op 19 en 20 maart, beide keren wederom in Parijs.

De twee vergaderingen leidden tot het besluit, dat het IEA als waarnemer zou deelnemen aan de voorbereidende conferentie tussen olieproducerende landen, geïndustrialiseerde olieconsumerende landen en olieconsumerende ontwikkelingslanden, die voor 7 april was gepland.

Het directorium aanvaardde in beginsel het plan voor een minimumprijs voor aardolie ten einde de investeringen in de ontwikkeling van alternatieve energiebronnen niet in gevaar te brengen. Deze prijs werd aangeduid als gemeenschappelijk minimumniveau tot garantie van de prijs (minimum common saveguard level of price). Beneden deze prijs mag ingevoerde olie op de binnenlandse markt niet verhandeld worden. Elk land zal zelf maatregelen treffen om dit principe toe te passen. De prijs werd nog niet vastgesteld. Daarvoor wilde men eerst de resultaten van het overleg met de olieproducerende landen afwachten.

Het directorium besloot ook tot een actieprogramma, dat in drie sectoren is ingedeeld: zekerheid voor investeringen in energieprojecten, die niet op olie zijn gebaseerd; samenwerking bij de produktie van alternatieve energiebronnen; en het gezamenlijk verrichten van speur- en ontwikkelingswerk. (N R C / H'b l a d, N Z Z, L e M o n d e, T h e T i m e s)

De eerste vergadering van het IEA-directorium.

VOORBEREIDENDE CONFERENTIE OLIEPRODUCERENDE, OLIECONSUMERENDE EN ONTWIKKELINGSLANDEN ZONDER RESULTAAT AFGEBROKEN

Van 7-15 april vond in Parijs de voorbereidende conferentie plaats tussen olieproducerende, olieconsumerende en ontwikkelingslanden, die door de Franse president Giscard d'Estaing op 24 okt. vorig jaar was voorgesteld (pag. 52/2-1975) en waarvoor hij op 3 maart van dit jaar uitnodigingen de deur had laten uitgaan.

Deelnemers aan de conferentie waren de EG, de VS en Japan als vertegenwoordigers van de olieconsumerende landen; Algerije, Saoedi-Arabië, Perzië en Venezuela als vertegenwoordigers van de olieproducerende landen; en Brazilië, India en Zaïre als vertegenwoordigers van de ontwikkelingslanden. Het IEA was als waarnemer aanwezig. De OPEC had, hoewel uitgenodigd, geen vertegenwoordiging gezonden.

De afwezigheid van de OPEC had te maken met een meningsverschil over de aard van de conferentie tussen de olieconsumerende staten enerzijds en de olieproducerende en ontwikkelingslanden anderzijds, waarvoor geen oplossing gevonden zou worden. De tweede groep wilde op de conferentie spreken over grondstoffenvraagstukken i.h.a.; de eerste groep wilde in hoofdzaak spreken over energievraagstukken, onder erkenning van het belang van grondstoffenproblemen, en met de bereidheid te spreken over vraagstukken, die voor ontwikkelingslanden van belang zijn. Energievraagstukken zouden echter de hoogste prioriteit moeten hebben.

Geen van beide partijen bleek op de voorconferentie tot concessies bereid. Op 15 april ging men uiteen zonder communiqué en zonder afspraak over een nieuwe bijeenkomst.

Het N R C / H'b l a d becommentarieerde de mislukking van de voorbereidende conferentie als volgt:

„In wezen gaat het hier om een krachtproef tussen de Algerijnen en de Amerikanen. Daarbij is het de Algerijnen er niet alleen om te doen het front van alle ontwikkelingslanden — de olieproducenten daarbij inbegrepen — bijeen te houden om zo een „nieuwe economische wereldorde" af te dwingen. Hun streven is er ook op gericht West-Europa los te weken uit de politieke en militaire samenwerking met Amerika en het deel te laten worden van de groep van landen die de „nationale onafhankelijkheid" willen plaatsen tegenover het „hegemoniestreven van de supermachten".

WEST-EUROPA

BELGIË

VBO VOOR RELANCE-BELEID

Aansluitend bij de nota die zij op 12 maart aan de regering overhandigde (pag. 215/2) heeft de leiding van het Verbond van Belgische Ondernemingen op 24 april een programma bekendgemaakt dat aandringt op een „shock-therapie" in de strijd tegen de inflatie. Het VBO gaat ervan uit dat een vrij groot aantal investeringsplannen klaarligt en dat een overheidsstimulans op belastinggebied voor een beslissende start zou kunnen zorgen. Aangedrongen wordt op bijzondere aanmoediging van de bouwbedrijvigheid en van de uitvoer, op beperking van de invoer uit niet-EG-landen, tegen dumping of abnormaal lage prijzen, en op een verbetering van het beleid i.z. overheidsbestellingen. Nieuwe investeringen en technologisch speurwerk dienen, volgens het VBO, fiscaal te worden geholpen.
Voorts wordt gewaarschuwd voor een verder omhoog stuwen van de Belgische frank. De rentevoeten moeten vergelijkbaar blijven met die in de landen van de monetaire slang. De koppeling van de lonen aan het indexcijfer van de consumptieprijzen moet worden herzien, waarbij het Duitse systeem als voorbeeld kan dienen. Tenslotte vraagt het VBO dat het Rijk de ondernemingen die tijdelijk financiële moeilijkheden ondervinden, zou helpen o.m. met leningen met staatswaarborg of rentevergoeding. Het VBO vraagt ook de versnelde betaling van de overheidsschulden aan de ondernemingen.
De werkgeversorganisatie heeft de regering en de vakbonden voorgesteld over dit programma onderhandelingen aan te vatten.

VIJFJARENPLAN VAN HET ABVV

Het socialistische Algemeen Belgisch Vakverbond hield op 18, 19 en 20 april te Brussel een statutair congres, dat een vijfjarenplan (1976—1980) tot hervorming van de samenleving goedkeurde.
Secretaris-generaal Georges Debunne reageerde op het congres afwijzend op de voorstellen van de werkgeversorganisaties betreffende een tijdelijke loon- en prijzenstop. Het congres sluit aan bij het doctrinair congres van 1971 (pag. 100/1-1971), waar Debunne het ABVV deed breken met het neo-kapitalisme en in de richting van arbeiderscontrole en -zelfbestuur stuurde. Het congres verklaart „de huidige maatschappij vastberaden te willen omvormen door een offensieve politiek van precieze eisen, gericht op de totstandkoming van een democratische, socialistische maatschappij".
De leidende figuren van de Belgische Socialistische Partij, de socialistische ziekenfondsen, coöperatieven enz. zegden op het congres hun steun toe aan de vakvereniging.
Het vijfjarenplan werd door *De Standaard* in de volgende 13 punten samengevat:

1. Socialisering van de financiële sectoren via de hervorming van de parastatale financiële instellingen tot een openbare bank; herziening van het statuut van de Nationale Bank, van de Bankcommissie en van de privé-banken.

2. Het chaotische energiebeleid van de privé-sector moet worden ingeschakeld in een algemeen beleid, gecoördineerd in het overleg- en controlecomité voor de energie, waarin de maatschappijen, de sociale partners en de regering vertegenwoordigd zijn.
Overheidsinitiatieven i.z. oliebevoorrading, elektriciteitsproduktie en kernenergie. Distrigaz moet een openbare onderneming worden. Coördinatie ook van het kolenbeleid.

3. Oprichting van een openbare holding, zo groot als de Société Générale, ten einde de democratische economische planning te realiseren en het falen van de privé-sector te neutraliseren. De gewestelijke ontwikkelingsmaatschappijen moeten over ruime bevoegdheden en financiële middelen beschikken. De nieuwe ondernemingen, die in het raam van dit beleid worden opgericht, moeten een ruime beheersautonomie bezitten. Coördinatie, zoalniet fusie, van de vijf Vlaamse GOM's is wenselijk.

4. Het openbaar vervoer moet worden samengebracht in een enkele maatschappij.

5. Verwerping van elke vorm van medebeheer in de onderneming en versterking van de taak van de vakbondsdelegatie. Ruime overheidssubsidiëring van een syndicaal vormingsinstituut.

6. Grotere aandacht voor de sociale behoeften: menselijker arbeid, consumentenbescherming, ruimtelijke ordening, grondregieën en sociale woningbouw, kosteloos openbaar vervoer, eenheidsonderwijs opgebouwd rondom de pluralistische gemeenschapsschool.

7. Wegwerking van de discriminaties ten nadele van de vrouw, vooral i.z. de sociale zekerheid. Nieuwe initiatieven i.z. geboortenregeling, gezinsplanning en abortus. Werkzekerheid voor de jongeren en gelijk loon voor gelijkwaardig werk. Een rationeel immigratiebeleid, waarvan de kosten worden gedragen door de industrie.

8. Verscherping van de strijd tegen de belastingontduiking; zwaardere belasting op hoge inkomens, grote erfenissen en vermogens; opheffing van het bankgeheim; instelling van een kadaster van vermogens; automatische indexering van de belastingtarieven; afschaffing van de cumulatie van de inkomens der echtgenoten. Scherpere prijzencontrole en opheffing van de misbruiken in de winst- en distributiemarges en in de publiciteit.

9. De sociale zekerheid, gefinancierd door de arbeidders, moet door de vertegenwoordigers van de arbeiders alleen worden beheerd. Het stelsel moet zorgen voor vervangingsinkomens. Eenvormige vergoedingen, afschaffing van de loongrenzen en vermindering van de bijdragen, compensatie tussen arbeids- en kapitaalintensieve sectoren, financiering van de kinderbijslagen en de geneeskundige verzorging door de hele gemeenschap.

10. Versterking van het gemeenschappelijk vakbondsfront met het Algemeen Christelijk Vakverbond.

11. Verdere uitbouw van het syndicalisme op Europees niveau. De Europese instellingen moeten de sociale partners bij hun beleid betrekken.

12. De overheidssteun aan de pers is weinig doelmatig; de hervorming van het radio- en tv-statuut verloopt in een klimaat dat niet gunstig is voor de arbeiders en hun organisaties.

13. Op internationaal gebied: gecontroleerde ontwapening en ontbinding van de militaire machtsblokken; directe onderhandelingen te Genève over het Midden-Oosten.

DISCONTO VERLAAGD

De Nationale Bank heeft op 23 april haar discontovoet met 0,50% verlaagd tot 7%. Verder schafte zij de kredietbeperkende maatregelen af die in 1972-'73 getroffen werden om de inflatie af te remmen. Tenslotte besliste zij de monetaire reserve terug te betalen.

(Vor. ber. pag. 216/1)

PORTUGAL

ECONOMISCH DRIEJARENPLAN

Op 21 febr. heeft de regering een economisch plan geldig voor drie jaar gepubliceerd.
Het plan voorziet onder meer in gedeeltelijke nationalisering van enkele belangrijke industrieën, onteigening op beperkte schaal van landbouwgronden en nieuwe maatstaven voor buitenlandse investeringen.
Het plan is bedoeld om de macht van de grote monopolies te breken, de minder bevoorrechten te helpen en een maatschappij te bouwen met meer gelijkwaardigheid dan ten tijde van het totalitaire regime dat in april 1974 door het Portugese leger ten val is gebracht.
„Het nieuwe programma markeert een breuk met een verouderd, inefficiënt en corrupt systeem dat systematisch priviliges en voordelen schonk aan een kleine groep ten

Min. Melo Antunes presenteert het nieuwe economische programma. V.l.n.r. min. van econ. zaken Rui Vilar, min. van soc. zaken Maria Lurdes Pintassilgo en Melo Antunes.

nadele van de grote meerderheid van het Portugese volk," aldus de regering. Hierbij wordt evenwel de waarschuwing geplaatst dat alle Portugezen een periode van versobering te wachten staat.
De regering in Lissabon erkent dat de particuliere onderneming binnen de economische bedrijvigheid van Portugal een belangrijke rol zal blijven spelen. Privé-ondernemingen moeten bovendien vrijheid van handelen behouden overeenkomstig de marktregels. De Portugese autoriteiten achten het onwaarschijnlijk dat er binnen afzienbare tijd veel verandering zal komen in de inkomensverdeling tussen arbeid en kapitaal. Deze opmerking maakt een einde aan vrees in kringen van de industrie dat er een hoge belasting op kapitaal zou komen.

Doelstellingen

De voornaamste doelstellingen van het economische programma zijn: meer overheidstoezicht op de economie, zodat de belangen van het volk beter worden gediend, incidentele staatshulp om faillissementen en massale werkloosheid te voorkomen, betere gezondheidszorg en andere maatschappelijke voorzieningen (o.a. werkloosheidsuitkering).
De Portugese staat zal een belang van 51% nemen in industrieën die naar het oordeel van de regering van doorslaggevend belang zijn voor de economische en maatschappelijke ontwikkeling van Portugal. Dat zal waarschijnlijk gebeuren door middel van aandelenaankopen maar het kan daarbij ook tot nationalisatie komen.
Als uiterst belangrijke sectoren worden beschouwd de winning van olie, aardgas, kolen, uranium, ijzer, koper, lood, zink en andere mineralen, de staalindustrie, olieraffinaderijen, de petrochemische industrie, de produktie van tabak, de wapenfabricage en het opwekken en de distributie van elektriciteit. Ook zal de staat overheidsondernemingen mogen stichten die met particuliere ondernemingen kunnen concurreren in andere sectoren die bijvoorbeeld om reden van prijs of aanbod belangrijk zijn.

Landbouw

Over de landbouw wordt opgemerkt dat de staat bezittingen groter dan 50 hectare zal onteigenen als het bevloeide gronden betreft of terrein dat daarvoor in aanmerking komt. Ook zullen grote bezittingen, die niet worden benut volgens de minimum-normen voor bebouwing, aan de staat vervallen.
De Portugese regering zal buitenlandse investeringen blijven aanmoedigen, vooral als er kapitaal wordt gestoken in projecten die nieuwe technische kennis opleveren, een gunstige invloed hebben op de Portugese betalingsbalans of arbeidsintensieve projecten. Het buitenland mag echter onder geen beding investeren in militair-industriële activiteiten, banken, financiële instellingen, de nieuwsmedia en de opwekking en distributie van elektriciteit.

NATIONALISATIE VAN BANKEN AANGEKONDIGD

Op 13 maart zijn bij decreet van de Revolutionaire Raad de banken in Portugal genationaliseerd. De filialen van buitenlandse banken worden niet door de maatregel getroffen.

Volgens het decreet werden „alle bankinstellingen die hun hoofdkantoor in Portugal hebben genationaliseerd met uitzondering van de filialen van buitenlandse banken en de coöperatieve boerenleenbanken, waarvoor een speciale regeling komt".

Zeven Portugese bankconcerns worden door de maatregel getroffen: het zijn de banken Totta e Acores, Espirito Santo, Pinto en Sotto Mayor, Portugues do Atlantico, Borges Irmao, Nacional Ultramarino en Foncecas e Burnay. Enkele van deze banken zijn rechtstreeks gelieerd aan de Companhia Uniao Fabril (CUF) en Champalimaud.

Na de bekendmaking van de maatregel ging het personeel van verschillende banken over tot bedrijfsbezettingen. Op 14 maart demonstreerden naar schatting 15000 man bankpersoneel in de straten van Lissabon om de nationalisatie te vieren. Ze trokken naar het presidentiële paleis om de regering te danken voor de maatregel.

De president had eerder verklaard: „Het geld van het volk wordt niet meer voor frauduleuze operaties gebruikt en zal voortaan de werkelijke behoeften van het volk dienen".

Hij verklaarde ook: „Wij willen de privé-ondernemingen in Portugal niet vernietigen. Zij zullen altijd een rol spelen in Portugal. Als zij het volk dienen zullen ze meer steun krijgen dan vroeger".

Employés van bezette banken maakten machinaties van hun directies, gericht tegen het militaire bewind, wereldkundig.

Tijdens een grote bijeenkomst van bankpersoneel in het Sportpaleis in Lissabon onthulde het comité van vakbondsafgevaardigden van de bank Espirito Santo de conclusies van een lang rapport dat zij de regering had voorgelegd en waaruit zou blijken dat de familie Espirito Santo verschillende politieke partijen financieel had gesteund. Er zou geld zijn gegeven aan de twee

in sept. 1974 verboden politieke partijen en aan de CDS en de PPD.

Volgens het rapport zou de bank de kredieten aan kleine en middelgrote bedrijven bemoeilijkt hebben en voorzieningen voor kapitaalvlucht naar het buitenland hebben getroffen.

Op 15 maart maakte de Revolutionaire Raad bekend dat alle Portugese verzekeringsmaatschappijen genationaliseerd zullen worden. De buitenlandse maatschappijen vallen niet onder de maatregel.

Verdere nationalisaties aangekondigd

Op 16 april kondigde de regering aan dat enkele belangrijke economische sectoren — elektriciteit, olie en transport — genationaliseerd zouden worden. Tegelijkertijd werd een programma van agrarische hervormingen en prijsstabilisatie bekend gemaakt. De maatregelen treffen 14 bedrijven in het land die elektriciteit produceren en distribueren. Verder 5 binnenlandse oliemaatschappijen, de spoorwegen, de nationale luchtvaartmaatschappij en drie rederijen.

De regering zei ook de contracten met buitenlandse oliemaatschappijen te zullen bekijken. Deze maatschappijen zijn Shell, Esso Philips, Sun Oil, Texaco, Chevron en Challenger Oil and Gas.

Ook zal de regering een van de grootste staalbedrijven Siderurgia Nacional, eigendom van de familie Champalimaud nationaliseren. Verder bestudeert de Portugese regering de mogelijkheid om de mijnbouwbedrijven, de tabakssector, brouwerijen, de petro-chemische industrie, zoutbedrijven en de farmaceutische industrie over te nemen.

De besluiten werden bekend gemaakt na de eerste volledige kabinetszitting van 21 man onder leiding van prem. Vasco Gonçalves. De nationalisaties kwamen echter niet als een verrassing. Het economische plan van 21 febr. (zie boven) dat opgesteld was door de huidige minister van buitenlandse zaken, Melo Antunes, beval al de nationalisatie van sleutelindustrieën aan.

De agrarische hervormingen betreffen de geïrrigeerde landgoederen van meer dan 50 hectare groot en de niet-geïrrigeerde zeer grote landerijen, vooral in het zuiden.

Naast het nationalisatieprogramma heeft de regering een bevriezing van de voedselprijzen afgekondigd. De gemiddelde inflatie voor Portugal in 1975 was 30%.

Om de werkloosheid te bestrijden (officieel 200.000 man of 6% en officieus 250.000 man of 8%) zal de regering allerlei projecten starten.

Premier Vasco Gonçalves noemde de huidige problemen een erfenis van het vorige regime en zei dat „het noodzakelijk is de economie te veranderen naar een socialistische structuur".

(NRC/H'blad, Le Monde)

POLITIEKE ONENIGHEID OVER NIEUWE VAKBONDSWET

De regering nam op 22 jan. na langdurige onderhandelingen een wet aan die een eenheidsvakbeweging, waarin alle bestaande vakbonden zijn opgenomen, opricht. Van de zijde van de socialisten en de PPD was geprotesteerd tegen deze wet. De communisten en de MFA steunden de wet.

Sedert de coup van april 1974 waren de meeste Portugese vakbonden voorlopig verenigd in een confederatie onder de naam Intersindical, die 2 miljoen werknemers omvat. De communisten hadden een onevenredig grote invloed in deze vakbond.

De socialisten en de PPD betoogden dat één enkele vakbond de invloed van de communistische partij zou vergroten en dreigden zich uit de regering te zullen terugtrekken als de wet werd aangenomen.

Op 14 jan. gaf de Beweging van de Strijdkrachten een verklaring uit waarin zij haar steun toezegde aan het regeringsplan. De Revolutionaire Raad keurde op diezelfde dag met 11 tegen 9 stemmen het plan voor een eenheidsvakbeweging goed.

Op een socialistische partijbijeenkomst op 16 jan. noemde dr. Salgado Zenha de maatregel ongrondwettig. Hij verwees naar het programma van de Beweging van de Strijdkrachten dat vrijheid van vereniging had beloofd. Een verplichte eenheidsvakbeweging kon leiden tot één verplichte politieke partij, zo zei hij.

De leider van de PPD, Sa Carneiro, verklaarde op 17 jan. dat de wet in strijd was met de elementaire rechten van de mens en het programma van de Beweging.

De communistische partij en de Intersindical organiseerden op 14 jan. een manifestatie ten gunste van de eenheidsvakbeweging waaraan door 75.000 personen werd deelgenomen.

Op 17 en 18 januari was de regering langdurig bijeen om over de wet te spreken. Er kon geen compromis worden bereikt.

De communistische leider Cunhal deed op 18 januari een felle aanval op de socialisten. Cunhal deed een beroep op de socialisten te verklaren aan welke kant zij stonden.

„Bent u samen met de communisten en andere democratische krachten tegen het kapitalisme en de reactie of met de conservatieve krachten van rechts tegen de revolutie".

De aanval van Cunhal volgde na successen voor de socialisten bij verkiezingen voor de bond van bankpersoneel in Porto waar Alberto Andrade, lid van het nationale comité van de Socialistische partij en zijn kandidaten de communist Avelino Antonio Pacheo Gonçalves, de voorzitter van de Intersindical en minister van arbeid in het eerste revolutionaire kabinet, versloegen.

Het was de derde maal dat de communisten verloren bij verkiezingen

Arbeiders demonstreren voor het ministerie van arbeid in Lissabon ten gunste van een eenheidsvakbond. (De demonstratie was georganiseerd door de Intersindical en de communistische partij.)

voor een vakbond. Bij twee eerdere verkiezingen voor bonden van PTT-personeel in Lissabon werden de communisten verslagen door een gecombineerde lijst van PSP, MRPP en UDP.
De rooms-katholieke kerk deed ook een uitspraak over het vakbondsgeschil. Het episcopaat gaf op 18 jan. een verklaring uit waarin een oproep werd gedaan tot erkenning van het fundamentele recht van de werkgevers om vrijelijk vakbonden te vormen.
Op 20 januari nam de regering de wet aan met de stemmen van de ministers Soares, Salgado Zenha en Joaquim Magalhaes Mota tegen.
Op 30 april erkende de Revolutionaire Raad de nieuwe eenheidsvakbond, Intersindical, officieel als het enige vertegenwoordigende lichaam van de werknemers.
Volgens waarnemers zou over dit besluit niet in de regering zijn gesproken en zou er ook binnen de Revolutionaire Raad onenigheid over het besluit hebben bestaan.
De erkenning van de Intersindical werd door sommige waarnemers gezien als een demonstratie van de Beweging van de Strijdkrachten dat zij zich niets wenst aan te trekken van de verkiezingen van 25 april.
Minister Soares verklaarde op 30 april dat hij absoluut tegen het beginsel van een eenheidsvakcentrale was.
Op 1 mei organiseerde de Intersindical in samenwerking met de communistische partij en de Beweging van de Strijdkrachten een grote één mei-viering in het voetbalstadion van Lissabon. De socialistische partij van Soares was uitgenodigd voor de bijeenkomst, maar de andere winnaar van de verkiezingen, de PPD niet. Volgens de PPD was deze uitsluiting deel van een communistisch plan de partij van het politieke toneel te laten verdwijnen. De PPD noemde de communisten „minderheidsorganisaties" die hun bijeenkomsten van 1 mei zouden uitbuiten ter compensering van hun verkiezingsnederlaag.
Tijdens de één mei-bijeenkomst kwam het tot incidenten tussen de socialisten en de communisten.
Bij het binnenkomen van ca. 4000 socialisten in het stadion onder aanvoering van Soares en Salgado Zenha, schreeuwden zij „Het volk heeft gestemd, de socialisten hebben gewonnen".
De socialisten werden daarop onthaald op een gejoel van de communisten onder de 50.000 aanwezigen. Zij hieven daarop leuzen aan als „Socialisme ja, dictatuur nee".
Premier Gonçalves zag zich genoodzaakt zijn toespraak ongeveer 3 minuten te onderbreken. Gonçalves vroeg de arbeiders o.a. „partijstrijd" binnen de vakcentrale te vermijden. „Eenheid is noodzakelijk om de weg naar het socialisme te volgen".
Woedende officieren ontboden vervolgens Soares naar de loge, waar behalve premier Gonçalves, president Costa Gomes, communistenleider Cunhal en leidende officieren van de Revolutionaire Raad zaten.
Soares gaf gehoor aan het bevel maar ging even later weer tussen zijn eigen mensen zitten. *(Le Monde, NZZ, Het Parool, De Volkskrant)*

HERZIENING CONCORDAAT MAAKT ECHTSCHEIDING VOOR KATHOLIEKEN MOGELIJK

Op 15 jan. ondertekenden minister van justitie Salgado Zenha en kardinaal Jean Villot in het Vaticaan een zgn. additioneel protocol op artikel 24 van het concordaat dat op 7 mei 1940 door de Portugese regering en de Heilige Stoel werd gesloten.
Hierdoor wordt het voor katholieke burgers die kerkelijk zijn getrouwd mogelijk echtscheiding aan te vragen. Volgens de Portugese wetgeving zijn er twee soorten huwelijk: het burgerlijke huwelijk waarvoor echtscheiding al lang mogelijk was en het kerkelijke huwelijk, dat burgerlijke rechtskracht heeft. Portugezen die kerkelijk trouwden behoefden dan niet meer voor de ambtenaar van de burgerlijke stand te verschijnen, maar onderwierpen zich daarmee wel aan het canonieke recht van de katholieke kerk dat echtscheiding niet toestaat.
In de nieuwe toevoeging herinnert de Heilige Stoel de gehuwden eraan dat zij de zware plicht hebben zich niet te bedienen van de mogelijkheid een burgerlijke echtscheiding aan te vragen.
Volgens waarnemers dient deze toevoeging zo uitgelegd te worden dat het Vaticaan echtscheiding voor katholieken nog steeds niet goedkeurt maar terugkomt op zijn standpunt van een absoluut verbod. *(Le Monde)*

DEFINITIEVE UITSLAG VERKIEZINGEN CONSTITUERENDE VERGADERING

In aansluiting op de zetelverdeling (pag. 273/2) in de constituerende vergadering, waarvoor op 25 april verkiezingen werden gehouden, geven wij hieronder de definitieve uitslag:

Aantal kiezers: 6.176.559.

Uitgebrachte stemmen: 5.665.707 (91,73%).

Blanco of ongeldige stemmen: 393.164 (6,94%).

	Stemmen	%	Zetels
Socialistische Partij (PS)	2.145.392	37,87	116
Volksdemocraten (PPD)	1.494.575	26,38	80
Communisten (PCP)	709.639	12,53	30
Centrum-Democraten (CDS)	433.153	7,65	16
Port. Democr. Beweging (MDP)	233.362	4,12	5
Democratische Volksunie (UDP)	44.546	0,79	1
Socialistisch Volksfront (FSP)	66.161	1,17	0
Beweging Soc. Links (MES)	57.682	1,02	0
Comm. Verkiezingsfront (FEC)	32.508	0,57	0
Monarchistische Volkspartij (PPM)	31.809	0,56	0
Partij voor Volkseenheid (PUP)	12.984	0,23	0
Int. Communistische Liga (LCI)	10.732	0,19	0

Een onafhankelijke kandidaat die de steun heeft van de Conservatieve associatie voor de verdediging van de belangen van Macao (ADIM) zal de enclave tegenover China vertegenwoordigen. Ook moet er nog een afgevaardigde worden aangewezen voor de Portugese arbeiders in het buitenland. Totaal: 250 afgevaardigden.
De politieke leiders die als ministers zonder portefeuille in de regering-Vasco Gonçalves zitting hebben, zullen moeten kiezen tussen hun huidige functie en die van lid van de grondwetgevende vergadering.
Zowel Mario Soares (socialisten), als Alvaro Cunhal (communisten), als Joaquim Magalhaes Mota (Volksdemocraten) als Francisco Pereira de Moura (Port. Democratische Beweging) zijn gekozen als lid van de Constituante. Dit geldt ook voor de ministers Salgado Zenha (socialist, justitie) en Sa Borges (volksdemocraat, sociale zaken), en

voor twee socialistische onderministers. *(NRC/H'blad, Le Monde)*

REGERINGSDELEGATIE IN MOSKOU

Een officiële regeringsdelegatie onder aanvoering van minister Alvaro Cunhal was van 29 okt.-3 nov. 1974 in Moskou, waar besprekingen werden gevoerd met een Sowjetrussische delegatie onder leiding van de minister voor buitenlandse handel Patolitjew. De delegatie werd ook ontvangen door president Podgorny.
Volgens een officiële bekendmaking lichtte de Portugese delegatie de Russen in over de ontwikkelingen in hun land en over het verloop van het dekolonisatieproces in de Afrikaanse gebieden.
Van Sowjetrussische zijde werd uitdrukking gegeven aan de solidariteit met de strijd van het Portugese volk voor democratie en sociale vooruitgang en tegen de manoeuvres van de reactionairen.
Beide partijen spraken hun voldoening uit over het aanknopen van de diplomatieke betrekkingen en de Sowjet-Unie zegde toe Portugal te helpen bij de oplossing van economische problemen.
Volgens het communiqué dat na afloop werd uitgegeven was er ook gesproken over het uitbreiden van de samenwerking op handels-, economisch, technisch, wetenschappelijk en cultureel terrein.
In december zou een handelsovereenkomst worden afgesloten.
Minister Cunhal sprak tegenover een journalist van *Tass* zijn grote voldoening uit over de gesprekken met de Sowjetrussische regering.
Hij zei dat de Russische regering veel begrip had voor de situatie in Portugal en de moeilijkheden daar en dat zij blijk had gegeven van een enorme bereidheid allesomvattende betrekkingen met Portugal op te bouwen. Hij geloofde dat uitbreiding van de betrekkingen met de Sowjet-Unie het voor de Portugese regering gemakkelijker zou maken de talrijke problemen het hoofd te bieden.

Handelsverdrag ondertekend

Op 19 dec. 1974 werd er in Moskou een handelsverdrag tussen de Sowjet-Unie en Portugal ondertekend. Het verdrag legt de belangrijkste principes vast die de handel tussen de beide landen zullen regelen en die gebaseerd zijn op gelijkheid en wederzijds voordeel en die beide landen de status van meestbegunstigde geven.
In Moskou en Lissabon zullen handelsdelegaties worden gesticht.

Minister Soares in Moskou

Op 2 en 3 jan. was minister Soares in Moskou. Hij voerde er besprekingen met minister van buitenlandse zaken Gromyko, die, zoals het officiële communiqué vermeldde, gekenmerkt werden door een vriendelijke atmosfeer en een geest van wederzijds begrip.
De omverwerping van het fascistische regime in Portugal had de weg geopend voor de ontwikkeling van nieuwe betrekkingen tussen de beide landen op basis van een vreedzame coëxistentie en samenwerking op voet van gelijkwaardigheid.
Beide partijen benadrukten het grote belang dat zij hechten aan de Conferentie over Veiligheid en Samenwerking in Europa.
Minister Soares lichtte Gromyko in over het verloop van het dekolonisatieproces in Afrika, waarvoor de Sowjet-Unie veel begrip had.
Beide partijen uitten ook hun bezorgdheid over de situatie in het Midden-Oosten en waren het erover eens dat een duurzame en rechtvaardige vrede alleen bereikt kan worden als Israël zich terugtrekt uit alle Arabische gebieden die het in 1967 heeft bezet en als de legitieme rechten van de Arabische bevolking van Palestina worden gewaarborgd, inclusief het recht op zelfbeschikking en een eigen staat.
Minister Soares nodigde Gromyko uit voor een bezoek aan Portugal, wat deze met genoegen accepteerde, aldus het officiële communiqué.

Economische steun

Op 31 maart deelde minister van arbeid, majoor Jose Costa Martins, na terugkeer uit Moskou mee dat de Sowjet-Unie Portugal economische steun had aangeboden.
In de bespreking met premier Kosygin kwamen wij tot de slotsom dat de hulp van de Sowjet-Unie aan ons land moet worden uitgebreid in de geest van samenwerking, wederzijds respect en niet-inmenging in de binnenlandse aangelegenheden van de beide landen, aldus de minister, die eraan toevoegde dat Kosygin bijzonder belang stelde in de economische problemen van Portugal. *(Soviet News)*

(Vor. ber. pag. 687/2-1974)

Aankomst van de Portugese regeringsdelegatie in Moskou. Op de voorgrond v.l.n.r. min. Cunhal, B. N. Ponomarew, secr. van het CC van de Russische partij, en min. van buitenl. handel N. S. Patolitjew.

RELATIES MET DE VS, ECONOMISCHE HULP TOEGEZEGD

De betrekkingen tussen Portugal en de VS zijn sedert de omwenteling wisselvallig geweest. Vooral van linkse zijde is meerdere malen de beschuldiging geuit dat de VS door middel van de CIA steun zouden verlenen aan reactionaire krachten, beschuldigingen die door Washington categorisch zijn ontkend. Wel heeft de Amerikaanse minister van buitenlandse zaken Kissinger bij verschillende gelegenheden uiting gegeven aan zijn bezorgdheid over de ontwikkelingen in het land.
Eind oktober 1974 verscheen in de *Washington Post* een artikel van de Iberische correspondent die onthulde dat het State Department de ontwikkelingen in Portugal nauwkeurig volgde en reeds tweemaal een missie naar het land had gezonden

om een onderzoek in te stellen naar de communistische invloed.

De correspondent, Miquel Acoca, schreef dat Kissinger na de omwenteling van 25 april sceptisch was over de geruststellende rapportage van de Amerikaanse ambassade in Lissabon, waarin de kans van een machtovername door de Portugese communisten niet hoog werd geschat. Kissinger zond in aug. luitenant-generaal Vernon Walters, plaatsvervangend hoofd van de CIA en specialist in Portugese zaken, naar Lissabon om zich persoonlijk op de hoogte te stellen van de situatie. Walters, die van 9 tot 12 aug. in Lissabon verbleef, voerde geheime gesprekken met Portugese autoriteiten en met ambtenaren van de Amerikaanse ambassade. Hoewel de activiteiten van Walters in Portugal niet onopgemerkt waren gebleven wilde de CIA bij navraag van de Washington Post geen enkel commentaar geven en weigerde men zelfs te bevestigen, dat Walters in Portugal was geweest.
Begin okt. 1974 zond Kissinger volgens Acoca een missie van vier experts van het Amerikaanse ministerie van buitenlandse zaken naar Lissabon om een onafhankelijke taxatie te maken van de toekomstige politieke ontwikkeling in Portugal. Deze missie stond onder leiding van Alan Lukens, hoofd van de Iberische afdeling van het ministerie. Verder uit Robert Ryan, een monetaire deskundige van het ministerie, en Michael Samuels, een specialist ten aanzien van de Portugese koloniën, en nog een personage wiens identiteit niet bekend is gemaakt.
Volgens de bronnen van Acoca moest ook deze missie een oordeel vormen over de kracht van de Communistische Partij in Portugal.
Volgens Acoca week de mening van de groep-Lukens eveneens af van de rapportages van de Amerikaanse ambassade, die sedertdien ook voorzichtiger zouden zijn geworden. Acoca schrijft, dat Kissinger en andere autoriteiten in Washington vrezen dat Portugal het eerste land zal zijn in, wat men noemt, een „Zuideuropese domino-theorie", dat Spanje, Italië en Griekenland zou meeslepen. Deze vrees zou het gevolg zijn van pessimistische rapporten van inlichtingendiensten, persberichten, waarin overdreven de nadruk werd gelegd op de kracht van „links" in Portugal en de bezorgdheid van „multinationals" met belangen in Portugal en de Afrikaanse koloniën.

Op 5 nov. 1974 werd de Amerikaanse ambassadeur in Lissabon, Nash Scott, door minister Kissinger ontslagen. Volgens waarnemers was Kissinger sceptisch over de geruststellende rapporten die de Amerikaanse ambassade uit Lissabon naar het State Department had gezonden.
Op 8 november 1974 begonnen in Lissabon de eerste besprekingen tussen Portugal en de VS over hernieuwing van het akkoord dat de VS het gebruik toestaat van een luchtmachtbasis op de Azoren. Het akkoord liep formeel af in febr. 1974. Het nieuwe bewind had al laten weten dat zij bereid was tot verlenging van de overeenkomst maar had een grotere economische compensatie verlangd van de VS.
Zij verzocht de VS echter de besprekingen voort te zetten na de verkiezingen voor de constituerende vergadering.
Op 8 april zei premier Gonçalves op een persconferentie dat de VS er bij een toekomstig conflict in het Midden-Oosten niet op moesten rekenen de Azoren te kunnen gebruiken als tussenlandingsplaats voor vliegtuigen die wapens naar Israël zouden brengen.
Het State Department in Washington reageerde op deze mededeling dat het niet op de hoogte was van deze beslissing. „Het probleem is nooit officieel opgekomen in de officiële discussie", die Washington met Lissabon voert over hernieuwing van het recht tot gebruik van de luchtbases Lajes, aldus de woordvoerder van het ministerie in Washington.

Economische steun

Half dec. 1974 werd in Washington bekend gemaakt dat de VS Portugal economisch zouden gaan helpen als „een positieve demonstratie van steun en vertrouwen in Portugals toekomst".
De Amerikaanse regering heeft hulp en samenwerking aangeboden in overeenstemming met de prioriteiten van de Portugese regering, op het gebied van huizenbouw, landbouw, transport, overheidsbestuur, onderwijs en gezondheid, financiën en economie.
De waarde van de hulp zal volgens Amerikaanse zegslieden aanvankelijk bescheiden zijn.
De Amerikaanse regering garandeert private leningen tot $ 20 mln.
De Export- en importbank zal economische hulp welwillend bekijken.
Washington zal Portugal steunen in de Wereldbank en andere bevriende landen aanraden Portugal te helpen.
Bovendien zal het ministerie van buitenlandse zaken een amendement van senator Kennedy op de wet voor de hulp aan het buitenland steunen, waarin in totaal bepleit wordt voor een steun van $ 55 mln.
Het hulpprogramma moet, volgens politieke kringen in Washington, vooral gezien worden als een politiek gebaar. *(USIS-bulletin, NRC/H'blad, Le Monde)*

DIPLOMATIEKE BETREKKINGEN MET INDIA HERSTELD, GESCHIL OVER GOA BEËINDIGD

Van 27 dec. '74 tot 2 jan. was minister Soares in India waar hij in New Delhi besprekingen voerde met premier Indira Gandhi en minister van buitenlandse zaken Chavan.
De besprekingen resulteerden in het besluit de diplomatieke betrekkingen tussen de beide landen met directe ingang te hervatten. Portugal erkende de Indiase soevereiniteit over de voormalige Portugese enclaves Goa, Daman en Diu.
Soares zei dat Portugal de volledige soevereiniteit van India over deze gebieden erkende en dat dit het logische gevolg was van het nieuwe bewind in Portugal.
India en Portugal verbraken in 1955 hun betrekkingen nadat Portugal geweigerd had de enclaves over te dragen aan India en na een mislukte mars van Indiase demonstranten naar Goa. In 1961 annexeerde India Goa door middel van een troepenmacht. De Portugezen hadden het gebied toen 400 jaar in handen gehad.
Ongeveer tegelijkertijd werd in Lissabon bekend gemaakt dat de regeringscommissie voor de Portugese bezittingen in India was opgeheven. Tot de staatsgreep van april had in het Portugese parlement een vertegenwoordiger van de bezittingen in India zitting. *(NRC/H'blad)*

Minister Soares en de Indiase min. van buitenl. zaken Chavan na de ondertekening van het akkoord in New Delhi.

NEDERLAND

CONGRES PVDA OVER VREDE EN VEILIGHEID

De PvdA hield van 10-12 april in Amsterdam een buitengewoon congres, hoofdzakelijk gewijd aan vraagstukken van vrede en veiligheid.
Tevens stonden enige huishoudelijke

Mevr. C. van den Heuvel

kwesties aan de orde. Door de benoeming van partijvoorzitter André van der Louw tot burgemeester van Rotterdam (pag. 726/1 e.v.-1974) was de aanwijzing van een nieuwe voorzitter nodig geworden. Door het bestuur was kandidaat gesteld het TK-lid J. C. van der Doef. Tegenkandidaat was mevr. C. (Ien) van den Heuvel, tot het vertrek van Van der Louw eerste vice-voorzitter en sindsdien waarnemend partijvoorzitter.

Mevr. Van den Heuvel had zich in een betrekkelijk laat stadium kandidaat gesteld, nadat zij bij het aanvaarden van het waarnemend voorzitterschap had laten weten het voorzitterschap niet te ambiëren.

Het congres verkoos op 10 april met 5.973 tegen 5.736 mevr. Van den Heuvel tot voorzitter van de partij. De heer Van der Doef werd daarop tot eerste vice-voorzitter verkozen.

Op de eerste dag van het congres werd voorts drs. H. van den Bergh, assistent van de Tweede-Kamerfractie, met grote meerderheid (7757 stemmen) gekozen als internationaal secretaris van de partij. Van den Bergh volgt het fractielid A. L. ter Beek op in deze functie. De Groningse tegenkandidaat E. van Dijk kreeg 3790 stemmen. Mr. S. Rozemond, adjunct-directeur van Het Nederlands instituut voor vredesvraagstukken, had zijn kandidatuur eerder ingetrokken omdat hij meende dat hij wegens afwijkende opvattingen over het veiligheidsbeleid en de buitenlandse politiek toch niet zinvol in het PvdA-bestuur zou kunnen functioneren.
De herkiesbare bestuursleden werden met ruime meerderheid herkozen.

Een andere huishoudelijke kwestie was de procedure bij de samenwerking tussen de progressieve partijen (pag. 84/3-1975). Hierover besliste het congres op 12 april. Het ging akkoord met het voorstel, zoals de partijen dat onderling hadden uitgewerkt.

Een voorstel om de CPN bij de progressieve samenwerking te betrekken werd verworpen.

Resolutie vrede en veiligheid

Hoofdschotel van het congres was het beraad over de door het bestuur voorgestelde resolutie „Vrede en veiligheid".

Belangrijke punten uit deze resolutie zijn:

- het nu bestaande veiligheidssysteem is „instabiel en onveilig"; machtsblokken als NAVO en Warschaupact moeten worden opgeheven door de totstandkoming van een nieuw collectief Europees veiligheidsstelsel (niet meer op wederzijdse afschrikking gebaseerd) waarin ook neutrale landen moeten kunnen deelnemen en dat een stap moet zijn op weg „naar een wereldomvattend veiligheidsstelsel binnen het kader van de VN".

- het NAVO-lidmaatschap moet beschouwd worden tegen de achtergrond van het feit dat de NAVO enerzijds van belang is voor een moeilijk openbaar te controleren militair-industriële belangenverstrengeling, alsmede kan worden gehanteerd als middel van het Amerikaanse machtspolitieke handelen. Anderzijds moet worden gevreesd dat het uiteenvallen van de NAVO, zonder dat sprake is van een nieuw collectief Europees veiligheidssysteem tot nog grotere instabiliteit leidt.

- NAVO en Warschaupact moeten verklaren niet als eerste kernwapens te zullen gebruiken, desnoods verklaart de NAVO dat als eerste. Tactische kernwapens dienen in de MBFR-troepenverminderingsgesprekken van Oost en West in Wenen te worden ingebracht, doet de NAVO dit niet dan moeten de kernwapens van Nederlandse bodem worden verwijderd. Heeft het MBFR-overleg geen bezuinigingen tot resultaat in '76 dan moet Nederland alsnog de in de Defensienota '74 voorgenomen bezuinigingen uitvoeren.

Het congres bracht in de voorgestelde resolutie een aantal wijzigingen aan, die alle een verscherping van de tekst inhielden, zij het, dat voorstellen om de NAVO dadelijk onvoorwaardelijk te verlaten werden verworpen.

De voornaamste amendementen, die het congres aanvaardde, waren de volgende:

Het Nederlandse lidmaatschap van de NAVO kan slechts worden geaccepteerd, indien voor 1978 door de NAVO in het MBFR-overleg in Wenen „een belangrijke uitdunning van de tactische atoomwapens in Europa" aan de orde gesteld wordt.

De Nederlandse defensieuitgaven moeten voor 1978 zijn teruggebracht van 3,45 naar 3%.

Nederland mag geen steun verlenen aan multinationale militaire researchprojecten. Er mogen geen nieuwe militaire oefenterreinen komen.

De NAVO moet worden verlaten „bij toekenning van een rol aan het Franse kernwapen" in Midden-Europa met medewerking van de Bondsrepubliek.

De NAVO moet verklaren niet als eerste kernwapens te zullen gebruiken. De strategie moet daaraan worden aangepast.

De Nederlandse strijdkrachten mogen geen nucleaire taken meer vervullen.

Verwijdering van kernwapens van Nederlandse bodem, als voor 1978 niet is gebleken, dat de kernwapens in het MBFR-overleg zijn ingebracht.

Nederland mag de komende vier jaar op geen enkele manier — ook niet door vervanging — meewerken aan uitbreiding van het militaire potentieel van de NAVO.

Voorts aanvaardde het congres een motie m.b.t. de vervanging van de Starfighter straaljager.

De Nederlandse regering is reeds enige tijd, te zamen met België, Denemarken en Noorwegen, op zoek naar een nieuwe vliegmachine voor de respectieve luchtmachten. Voornaamste kandidaat is op het moment de F-16 van de Amerikaanse onderneming General Dynamics.
Binnen de NAVO-strategie levert de Nederlandse luchtmacht luchtsteun aan de grondtroepen. Naar het oordeel van het congres is de F-16 een te zwaar vliegtuig voor deze beperkte taak. In de vrijwel unaniem aangenomen motie wordt o.m. gezegd, dat het toestel meer kan dan grondsteun geven; een ongewenste bijdrage aan de versterking van de bewapeningsspiraal geeft; en een te zware druk legt op de overige financieringsprogramma's van de krijgsmacht.
Aangezien de TK-fractie van de PvdA hetzelfde standpunt inneemt, kan dat een conflict opleveren met PvdA-minister van defensie Vredeling. Dat bleek reeds op 10 april, toen de minister in een uitzending van VARA's TV-rubriek Achter het Nieuws liet weten te zullen aftreden, indien zijn partijgenoten het vertrouwen in hem zouden opzeggen.

Tenslotte aanvaardde het congres op 12 april nog de volgende moties:

De Nederlandse regering moet onmiddellijk en onvoorwaardelijk overgaan tot erkenning van de Voorlopige Revolutionaire regering van Zuid-Vietnam.

De Nederlandse regering en de PvdA-TK-fractie moeten bij de Amerikaanse president Ford protesteren tegen diens voornemen de regering-Thieu $ 1 mrd ter beschikking te stellen.

Op het Amerikaanse Congres werd een beroep gedaan om alle militaire hulp aan de regering-Thieu te beëindigen.

De wedde van de Nederlandse dienstplichtigen moet worden opgetrokken tot het niveau van beroepsmilitairen en mag in geen geval dalen beneden het niveau van de minimum (jeugd) lonen. (NRC/H'-blad, ANP)

(Vor. ber. pag. 664/2 - 1974)

Uitgevers: Int. Uitg. en Handelmij „Systemen Keesing" B.V., Ruysdaelstraat 71-75, Amsterdam - N.V. Algemene Uitgeverij Keesing, Keesinglaan 2-20, B 2100 Deurne-Antwerpen.

CAPITULATIE VAN SAIGON II

In aansluiting op de in vorige aflevering (pag. 289 e.v.) vermelde achtergronden en ontwikkelingen volgt hier een overzicht van de verdere gebeurtenissen, die op de capitulatie van Saigon uitliepen.

Chronologie terugtocht Saigon

Tot begin april had de militaire situatie zich als volgt ontwikkeld:

Op 6-17 jan. werd Phuoc Binh (hoofdstad van de provincie Phuoc Long) door de revolutionaire troepen (Noordvietnamezen en/of VRR-eenheden) veroverd.
Op 4 maart voerde de 968ste Noordvietnamese divisie een schijnaanval uit op Pleikoe. Om die aanval het hoofd te bieden trok de 23ste Zuidvietnamese divisie op 5 maart van Ban Me Thuot naar het noorden. De hoofdaanval — gesteund door „montagnards", de bergbewoners uit die streek — richtte zich echter op Ban Me Thuot (Darlac), dat op 10 maart door de 316de Noordvietnamese divisie werd bezet. De daar de volgende dag teruggekeerde 23ste Zuidvietnamese divisie werd afgesneden; een deel wist op 13 maart via hoofdweg 21 richting Nha Trang, te ontkomen, terwijl Ban Me Thuot door Zuidvietnamezen werd gebombardeerd. Met de resten van de 23ste divisie vluchtten ook vele burgers naar de kust.
Op 15 maart droeg president Thieu zijn troepen, Rangers, op Kontoem en Pleikoe te ontruimen en zich naar de kust terug te trekken. De paniek die dit veroorzaakte onder militairen en burgers had een domino-effect in het hoogland en het noorden.
Op 17 maart werd de Zuidvietnamese luchtlandingsdivisie uit Quang Tri teruggetrokken voor de verdediging van Saigon.
Op 18 maart werd An Loc veroverd en gaven de regeringstroepen de provincie Phu Bon prijs, waarna aan de zuidzijde van het 2de militaire district de provincies Quang Duc (22 maart) en Lam Dong (28 maart) volgden.
De terugtocht van de regeringstroepen uit Quang Tri en Thua Tien in het uiterste noorden had tot gevolg dat de resp. hoofdsteden Quang Tri (19 maart) en Hué (23 maart) nagenoeg zonder strijd door de revolutionaire troepen werden bezet. Er kwam een massale vlucht op gang langs hoofdweg 1 naar het zuiden via de kustvlakte, welke samenviel met de vluchtelingenstroom uit de hooglanden.
De verovering zonder strijd door de revolutionaire troepen van Quang Ngai (hoofdstad van de gelijknamige provincie) en Tam Ky (prov. Quang Tin) op 24 maart, waardoor Zuid-Vietnam in tweeën werd gesneden, had tot gevolg dat de vluchtelingen zowel naar het zuiden als naar het noorden trokken. Deze laatste groep belandde in de op een na grootste stad van Zuid-Vietnam, Da Nang, die voornamelijk door paniek en anarchie op 30 maart viel, nadat de dag tevoren een met Duinkerken (1940) vergeleken evacuatie met vliegtuigen en schepen in grote wanorde had plaatsgevonden.
Vervolgens trokken de revolutionaire troepen naar het oosten vanuit het hoogland en naar het zuiden via hoofdweg 1 — vaak sneller dan de vluchtelingen —, waarbij de ene kuststad na de andere meestal zonder strijd in hun handen viel: Qui Nhon (prov. Binh Dinh) en Nha Trang (prov. Khanh Hoa) op 1 april; Tuy Hoa (prov. Phu Yen), Dalat (prov. Tuyen Duc), Phan Rang (prov. Ninh Thuan) en Phan Tiet (prov. Binh Thuan) op 2 april. Op 28 maart was ook Bao Loc, de hoofdstad van de provincie Lam Dong, voor Saigon verloren gegaan.

Op 9 april begonnen revolutionaire troepen de aanval op Xuan Loc, de op ca. 70 km ten oosten van Saigon gelegen hoofdstad van de provincie Long Khanh, tevens het hoofdkwartier van de 18de Zuidvietnamese infanteriedivisie.

Saigon onder druk

Terwijl de oliemaatschappijen begin april hun exploratietaken in de Zuidvietnamese wateren opschortten (zie pag. 240/1) en de druk op Thieu om af te treden toenam, werd op 7 april 's morgens Nha Be, het belangrijkste oliedepot van Zuid-Vietnam, op ruim 9 km ten zuiden van Saigon door revolutionaire troepen onder vuur genomen, en werden minstens 10 districtssteden in de Mekongdelta beschoten.
Op 8 april liet een piloot van de Zuidvietnamese luchtmacht drie bommen vallen op het presidentiële paleis; Thieu bleef ongedeerd, maar minstens twee mensen kwamen om.
Op 14 april stelde premier Nguyen Ba Can zijn „verenigd oorlogskabinet" voor. Onder de 25 leden waren drie vice-premiers: generaal Tran Van Don (tevens minister van defensie), Nguyen Van Hao (tevens minister van landbouw en industrie) en Duong Kich Nhuong (belast met hulpprogramma en vestiging vluchtelingen). Elf leden van het vorige kabinet werden gehandhaafd, o.w. Vuong Van Bac op buitenlandse zaken. Geen vertegenwoordigers van de oppositie hadden een post aanvaard. De nieuwe ministers werden in commentaren een tweede keus genoemd. De belangrijkste verandering was volgens *AP* de vervanging van vice-premier Quang Dan.
President Thieu riep de nieuwe ministers tijdens een ontvangst op de strijd tegen de communisten voort te zetten en het moreel van de bevolking en de strijdkrachten te schragen.
Al duurde de strijd om Xuan Loc ook op 18 april nog voort, de strategische betekenis van die geheel verwoeste stad werd met de dag geringer. Noordvietnamese eenheden veroverden Kien Tan ten noordwesten van Xuan Loc en begonnen in de rug van de Zuidvietnamese troepen op te rukken naar het veelvuldig beschoten Bien Hoa, het enig overgebleven vliegveld behalve Tan Son Nhut. Op 18 april deden revolutionaire troepen ook een aanval op het verbindingscentrum Phu Lam op 10 km van het hart van Saigon. Op 19 april ging de heroverde kuststad Phan Thiet definitief voor Saigon verloren, waardoor Vung Tau de enig beschikbare zeehaven werd. Op 21 april werd ook de kuststad Ham Tan (prov. Binh Tuy) opgegeven.

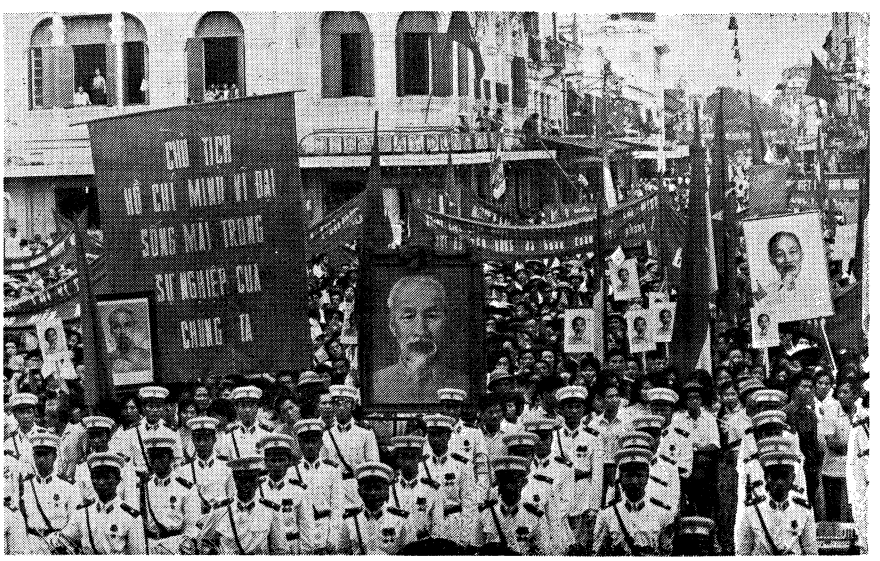

Op 2 mei werd in Hanoi de overwinning op het bewind te Saigon gevierd. Duizenden marcheerden over het plein voor het operagebouw.

Aftreden Thieu

Op 21 april maakte president Thieu in een anderhalf uur durende toespraak zijn aftreden bekend. Tegelijk deelde hij mee dat vice-president Tran Van Huong (71) hem zou opvolgen.

In zijn afscheidstoespraak ging Thieu uitgebreid in op de onderhandelingen die aan de Parijse akkoorden voorafgingen. Hij had toen tegenover Kissinger diverse malen voorstellen geweigerd. Hij noemde de weigering om een regering van drie segmenten te aanvaarden, die in de steden en dorpen van Zuid-Vietnam een verlengstuk zou hebben gevonden in een bestuur van drie segmenten. Ook had hij geweigerd te accepteren dat Indo-China uit drie landen bestond: Vietnam, Laos en Cambodja; hij had daarentegen aangedrongen op een terugkeer naar de Geneefse akkoorden van 1954 met de twee Vietnams, Noord en Zuid.

Thieu erkende te hebben gefaald toen hij niet gedaan had kunnen krijgen dat het vertrek van de Amerikanen in ruil voor het vertrek van de Noordvietnamese troepen zou geschieden. Op dit punt had hij voor Amerikaanse pressie moeten wijken: „Als Zuid-Vietnam weigerde te tekenen, maakte het (Amerikaanse) Congres een einde aan de economische en militaire hulp".

Thieu had zijn Amerikaanse gesprekspartners laten weten, dat als zij vanwege zuiver Amerikaanse belangen „konden aanvaarden Vietnam te verkopen", hij dat niet kon.

Thieu bevestigde plechtig dat hij, alvorens het ontwerp-akkoord goed te keuren, van president Nixon een dubbele toezegging had ontvangen:

„(1) Amerika zou met kracht en onmiddellijk interveniëren, als de Noordvietnamese communisten de oorlog opnieuw begonnen;

(2) Amerika erkende slechts één enkele regering in Vietnam: die van de republiek Vietnam (= Saigon), waaraan het massaal en op tijd de nodige economische en militaire hulp zou verschaffen. (...)

Met het Watergate-drama en de repercussies van de internationale energiecrisis hebben de VS, die reeds karig waren met hun hulp, nog duidelijker verminderingen (van die hulp) doorgevoerd."

De communisten hadden volgens Thieu van die toestand geprofiteerd. „Na geïsoleerde bases te hebben aangevallen, hebben zij hun aanvallen op de districthoofdplaatsen gericht." Het lag voor de hand dat zij nog meer wilden veroveren: „hun bondgenoten drongen er bij hen op aan, door dagelijks hun militaire potentieel te versterken, terwijl de Amerikanen hun hulp aan het zuiden verminderden en noch de Sowjet-Unie noch communistisch China durfden te treffen." Zo werd de militaire krachtsverhoudingen*) verstoord. „Het Zuidvietnamese leger had 60% van zijn capaciteit verloren. Wij hadden geen massale luchtsteun meer, en onze vuurkracht was geringer dan die van de communisten."

Thieu verweet de Amerikanen verder:

*) Terwijl Zuid-Vietnam van de VS in het lopende jaar $ 700 mln aan militaire hulp ontving, zou Noord-Vietnam in 1974 van communistische landen voor een waarde van $ 400 mln aan militaire hulp hebben gekregen, aldus rapporteerden de CIA en Defence Intelligence Agency op 5 maart volgens I H T (1-4).

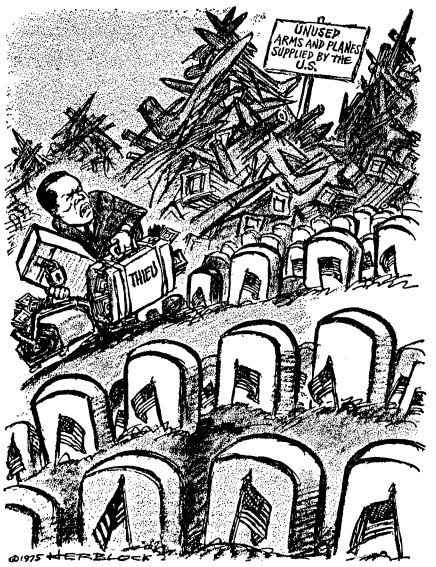

„Vervloekte Amerikanen!. Wat hebben jullie voor mij in de laatste acht of tien jaar gedaan." (I H T 29-4)

„De Amerikanen, die zich hadden verplicht stuk voor stuk de vernielde uitrustingsstukken te vervangen, hebben niets vervangen". In die omstandigheden had hij „politieke en tactische" beslissingen moeten nemen, die „onvermijdelijk en gerechtvaardigd" waren.

Al erkende hij dat er zekere commandanten fouten en „lafheid" kon worden verweten en al „betreurde" hij de overhaaste gebeurtenissen in het hoogland, toch achtte hij de VS in hoofdzaak voor de gang van zaken verantwoordelijk: „Ik heb toen tegen de VS gezegd: u vraagt ons te presteren wat uw leger, met 300 mrd dollar in zes jaar, niet heeft kunnen presteren.

Ik heb hun gezegd: U hebt met ere uit de Vietnamese oorlog willen vertrekken en u verlangt nu van ons onmogelijke en onredelijke zaken.

Het voeren van deze oorlog na de beperking van de militaire hulp is hetzelfde als mij 3 dollar per dag te geven en te beweren dat ik daarmee als een luxe toerist kan leven."

Thieu vatte zijn kritiek als volgt samen: „De onmenselijke houding van de VS is die van een grote mogendheid die haar verantwoordelijkheid ontvlucht."

De militaire situatie bij Thieu's vertrek

Op 21 april werd duidelijk dat de militaire situatie voor het bewind in Saigon vrijwel hopeloos geworden was. *NRC/H'blad* (22-4) vatte deze als volgt samen:

„Vijftien van de 22 divisies van het Noordvietnamese leger die zich in het zuiden bevinden, zijn langzaam bezig de hoofdstad in te sluiten. Met zes- tot zevenduizend man per divisie, plus VVR-troepen wordt geschat dat Saigon is omgeven door honderdvijftigduizend man vijandige troepen.

Veelbetekenend is de opbouw van troepenmacht in het noordwesten bij Tay Ninh. Drie divisies zakken hier af naar het zuiden, en twee uit het noordoosten, uit de provincie Phuoc Long. De vijandelijke campagne langs de kust, waarbij drie divisies zijn gemoeid, gaat voort en zal waarschijnlijk de verovering van Vung Tau tengevolge hebben. In het zuidwesten wordt zware actie gevoerd op hoofdweg 4. De defensiering rond Saigon wordt nu verdedigd door 3 luchtlandingsdivisies, 2 brigades van mariniers en een lichte divisie regionale troepen. Twee divisies van het Zuidvietnamese leger zijn ingeklemd en worden langzaam vernietigd. Xuan Loc is zo goed als gevallen, en de bevolking van Bien Hoa zou volgens geruchten worden geëvacueerd.

Buitenlandse militaire deskundigen menen dat vanuit militair oogpunt een verovering van Saigon nauwelijks meer iets in de weg staat."

Op 21 april werd het opgeven van Xuan Loc door de troepen van Saigon officieel bevestigd. De 18de divisie onder generaal Minh Dao had zich naar het zuiden teruggetrokken.

Huong's zes dagen

De vervanging van Thieu door de op 21 april beëdigde Huong werd zowel door de VRR als door de oppositie in Saigon weinig positief ontvangen.

De VRR-vertegenwoordiger in Parijs verwees naar een oude verklaring waarin het staken van de Amerikaanse inmenging en de aftocht van de Amerikanen werd geëist plus een regering in Saigon die oprecht naar vrede en verzoening streeft. De volgende dag werd Huong in een VRR-radio-uitzending een „verkoper van de natie" genoemd, een „blinde anti-communistische reactionair". „Huong komt nu in de plaats van Thieu om de rol van slaaf voor de Amerikanen te spelen", aldus de VRR-radio.

Daarentegen werd in Saigon door personen, die beweerden namens de VRR te spreken, verklaard dat er onderhandelingen zouden volgen als Huong een regering zou benoemen die bereid was een Raad van nationale verzoening en eendracht op te richten en als de Amerikanen alle hulp aan Saigon zouden staken; zij mochten wel hun normale diplomatieke activiteiten voortzetten. Generaal Duong Van Minh, die reeds herhaalde malen het aftreden van Thieu had geëist, verklaarde dat een totaal nieuwe regering nodig was en niet alleen de vervanging van één figuur. Een woordvoerder van de An Quang boeddhisten omschreef de nieuwe toestand als „een regering-Thieu zonder Thieu".

Wel werd na het heengaan van Thieu een aanzienlijke vermindering van de gevechtsactiviteiten gemeld. Terwijl de Franse regering sinds 22 april pogingen in het werk stelde om tussen de Vietnamese partijen te bemiddelen en een bestand te ver-

Tran Van Huong werd op 1 dec. 1903 te Long Chau in de provincie Vinh Long (Mekongdelta) geboren. Hij volgde een onderwijzersopleiding in Hanoi. In 1945 sloot hij zich bij het Vietminh-verzet tegen het Franse koloniale bewind aan. Hij weigerde bij herhaling hem aangeboden bestuursfuncties in het Noorden en het Zuiden.
Pas in 1954 — het jaar van de Geneefse Indo-China-conferentie — werd hij burgemeester van Saigon, maar na enkele maanden gaf hij dit ambt op. Vervolgens was hij vanaf 1956 secretaris-generaal van het Rode Kruis. In nov. 1960 belandde hij in de gevangenis, op verdenking van samenzwering tegen het bewind van president Ngo Dinh Diem. Nog geen jaar na diens omverwerping (1 nov. 1963) werd Tran Van Huong in aug. 1964 opnieuw burgemeester van Saigon. Hij maakte toen naam wegens zijn onkreukbaarheid.
Op 30 oktober 1964 werd hij premier, maar reeds in januari 1965 moest hij onder druk van de boeddhisten en generaal Nguyen Cao Ky aftreden.
Nadat Huong zich twee jaar buiten de politiek gehouden had, stelde hij zich in 1967 kandidaat voor de presidentsverkiezingen tegenover Nguyen Van Thieu. Deze kwam als overwinnaar uit de bus en hij belastte Huong later met de vorming van een kabinet. Van mei 1968 tot september 1969 was Huong opnieuw premier; in maart 1969 ontkwam Huong aan een aanslag op zijn leven. Nadat generaal Tran Thien Kiem op 1 sept. 1969 het premierschap had overgenomen, werd Huong senator.
Bij de presidentsverkiezingen van 3 okt. 1971 werd Huong als Thieu's kandidaat voor het vice-presidentschap zonder tegenstand gekozen.
Volgens Le Monde (23-4) zou het Noordvietnamese Politburolid Le Duc Tho in juni 1969 reeds te Parijs hebben verklaard dat geen enkele regeling in Vietnam mogelijk zou zijn, zolang Huong, Thieu en Ky niet waren verdwenen.

---

krijgen, kwam de regering in Saigon via een nota aan de 12 ondertekenaars van de Parijse akkoorden met het aanbod van een onverwijlde wapenstilstand „om het onmenselijke lot van miljoenen onschuldige Zuidvietnamezen" te verlichten, terwijl zij zich tegelijk bereid verklaarde onmiddellijk onderhandelingen zonder voorwaarden vooraf te beginnen met de tegenpartij „over alle vraagstukken m.b.t. het Parijse akkoord, met inbegrip van de instelling van een Nationale Raad van Verzoening en Eendracht".
Dit voorstel werd op 23 april door de VRR verworpen, omdat volgens de woordvoerder te Parijs de huidige regering in Saigon niet voldeed aan de criteria voor onderhandelingen.
President Huong aanvaardde op 23 april 's avonds het ontslag van het 9 dagen eerder geïnstalleerde kabinet van premier Nguyen Ba Can. De volgende dag confereerde hij een uur lang met generaal Duong Van Minh, de officieuze leider van de neutralisten, maar deze weigerde de hem aangeboden post van premier met speciale volmachten te aanvaarden. Volgens Minh zou zijn benoeming tot premier onvoldoende zijn om de onderhandelingen op gang te brengen, daar de VRR ook het vertrek van president Huong zelf verlangde. Dit betekende dat Minh het presidentschap van Huong wilde overnemen, maar daartoe was Huong vooralsnog niet bereid.
Op 24 april liet senaatsvoorzitter Tran Van Lam weten dat de president ook niet bevoegd was „zo maar iemand" regeringsvolmachten aan te bieden. Wilde hij van die volmachten af, dan moest hij aftreden, aldus Tran Van Lam, en werd de senaatsvoorzitter overeenkomstig de grondwet staatshoofd. Tran Van Lam verklaarde zich vervolgens bereid dit ambt te aanvaarden en zich voor een beëindiging van de oorlog in te zetten.
Terwijl deze politieke malaise in Saigon voortduurde, formuleerde de VRR-vertegenwoordiging in Parijs op 25 april de voorwaarden voor een „correcte" oplossing in Zuid-Vietnam:

1) Vorming van een nieuwe regering in Saigon, waarvan geen functionaris van het Thieu-bewind deel mag uitmaken.

2) Deze regering moet zich uitspreken voor vrede, onafhankelijkheid, democratie en nationale eendracht èn voor de uitvoering van de Parijse akkoorden.

3) Zij moet het vertrek eisen van de „als burgers verklede" Amerikaanse militairen en de terugtrekking van de Amerikaanse oorlogsschepen uit de territoriale wateren.

4) De nieuwe regering moet de democratische vrijheden waarborgen en alle politieke gevangenen vrijlaten.

De VRR-woordvoerder noemde geen namen van voor de VRR onaanvaardbare figuren, maar volgens Parijse kringen zou bijv. Tran Van Lam daartoe behoren.

Op 25 april zette president Huong het overleg met Zuidvietnamese politici voort, o.w. Tran Van Lam. Dezelfde dag onthulde pater Tran Huu Thanh dat generaal Minh de volgende dag staatshoofd zou worden en dat de r.-k. Nguyen Van Huyen een nieuwe regering zou vormen. Deze laatste werd op 25 april door Minh ontvangen evenals de boeddhistische senator Vu Van Mau. Die dag sprak Huong ook met de Franse ambassadeur Jean-Marie Mérillon — die op 23 april reeds tweemaal de president ontmoet had — en diens Amerikaanse collega Graham Martin. De ambassadeurs zouden hebben aangedrongen op het betrachten van spoed bij het vinden van een „politieke formule", om zo de onderhandelingen met Noord-Vietnam en de Vietcong mogelijk te maken.
Op 26 april maakte radio-Saigon bekend dat de president opdracht had gegeven alle maatregelen te treffen voor de invrijheidstelling van „de verdachten en de politieke gevangenen".
Diezelfde dag verzocht Tran Van Huong het parlement om toestemming voor het overdragen van de macht aan Duong Van Minh, terwijl zijn voorganger Thieu — die tot dusver in het presidentiële paleis was blijven zetelen — zojuist op Taiwan was gearriveerd, in gezelschap van o.a. ex-prem. Tran Thien Kiem. In het parlement bleek bij sommige leden bezwaar te bestaan tegen machtsoverdracht aan Minh. Zij spraken van „een bloedeloze staatsgreep" en een schending van de grondwet.

Huong bleek nl. de wettigheid van een regeringswisseling van groot belang te achten. Hij deelde daarom het parlement mee dat hij niet over de volmacht beschikte om de regering aan wie dan ook over te dragen buiten parlementaire procedures om. Tenslotte keurde de nationale vergadering later op de 26ste april vrijwel eenstemmig een resolutie goed die Huong machtigde of zelf een onderhandelingskabinet te benoemen of iemand in zijn plaats aan te stellen om dit te doen.

Op de avond van de 26ste april namen de gevechtsactiviteiten weer toe. Communistische tanks, waarschijnlijk van een van de Noordvietnamese geregelde divisies, trokken op om Saigon af te snijden van de enig overgebleven zeehaven, Vung Tau; de volgende morgen hadden zij de stad Phuoc Le, een wegenknooppunt ten noorden van Vung Tau. Op 27 april kregen andere communistische eenheden, waarschijnlijk VRR-troepen, verscheidene stukken van hoofdweg 4 onder controle, de verbinding van Saigon met het voedselproduktiegebied in de Mekongdelta. In de

voorgaande nacht was Saigon voor het eerst sinds drie jaar met raketten bestookt, waardoor onder de burgerij ca. 30 mensen gedood of gewond werden.
In die omstandigheden liet president Huong het parlement op 27 april 's avonds over zijn opvolging beslissen. Een door senaatsvoorzitter Tran Van Lam ingediend voorstel om onbeperkte volmachten en daarmee het presidentschap te verlenen aan generaal Minh werd met algemene stemmen (134 tegen 0) aanvaard. Hem werd als taak opgedragen de vrede te herstellen.

De positie van president Minh

Op 28 april werd generaal Duong Van Minh als president beëdigd. Hij vertrouwde het vice-presidentschap toe aan de katholieke oud-voorzitter van de senaat, Nguyen Van Huyen (zie pag. 818/1 - '72), die speciaal met het voeren van de onderhandelingen met de VRR werd belast. Tot nieuwe premier werd benoemd de leider van de boeddhistische oppositie tegen Thieu, senator Vu Van Mau (60), die onder Ngo Dinh Diem minister van buitenlandse zaken (1955-'63) was.
In zijn inaugurele rede riep Minh de VRR op tot een onmiddellijk staakt-het-vuren en tot onderhandelingen en verzoening. Hij zegde toe de democratische vrijheden te garanderen en de politieke gevangenen vrij te laten.

In zijn rede zei Minh o.a.: „Aanvaarden om het land in de huidige omstandigheden te leiden is niet iets om zich op te verheugen. De regering, waarvan de vorming mij is opgedragen, zal een regering van nationale verzoening zijn, en ik geloof stellig dat die regering de onderhandelingen met de VRR zal kunnen hervatten.
De regering garandeert dat zij de democratische vrijheden zal eerbiedigen en dat zij alle personen in vrijheid zal stellen, die onder het oude regime om politieke redenen gevangen werden gehouden."
Tot de regeringsmilitairen zei de nieuwe president: „U moet het resterende grondgebied verdedigen, de vrede verdedigen en een hoog moreel bewaren. Zodra een staakt-het-vuren zal zijn ingesteld, moet u dat nauwgezet eerbiedigen. In de door u gecontroleerde zones moet u de veiligheid en het bezit van de bevolking verdedigen, u moet niet deserteren noch uw wapens achterlaten, en u moet onder welke omstandigheden ook de ontvangen bevelen strikt opvolgen. Elke daad van ongedisciplineertheid zal onmiddellijk worden bestraft."
Tegenover de VRR verklaarde Minh: „Broeders van de andere kant, ik wil echt de verzoening — en u weet het. Ik vraag dat alle lagen van de bevolking het recht op leven voor een ieder respecteren. Zo is de geest van de akkoorden van Parijs. U hebt de eerbiediging van dit akkoord voorgestaan en wij staan dat ook voor. Daarom moeten wij ons aan dezelfde tafel scharen om de nuttigste oplossing voor de natie en het volk te vinden. Om snel een eind aan de ellende voor de bevolking en de soldaten te maken, stel ik voor dat wij onmiddellijk de aanvallen over en weer staken. Ik hoop dat u dit voorstel aanvaard en dat de onderhandelingen onmiddellijk zullen beginnen na de vorming van de regering."
De president drong er bij de bevolking, die hij „moeilijke" dagen in het vooruitzicht stelde, op aan het land niet te ontvluchten: „Blijft a.u.b. en werk samen aan de opbouw van Zuid-Vietnam".

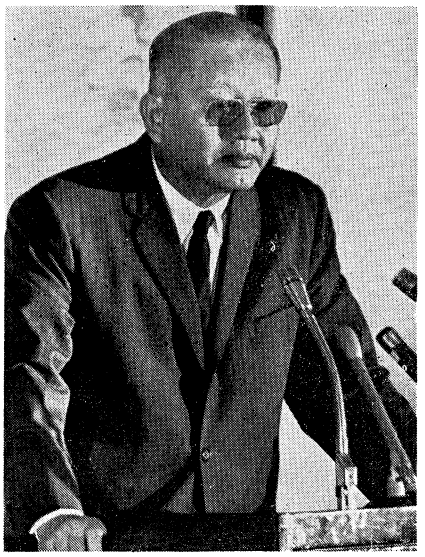

Duong Van Minh werd op 19 febr. 1916 te My Tho in de Mekongdelta geboren. Van 1940-1952 diende hij in het Franse koloniale leger. Hij ontving zijn opleiding op de officiersschool van Tong (bij Hanoi) en aan de krijgsschool te Parijs (1952). Hij speelde vervolgens een belangrijke rol in de strijd tegen politiek-religieuze benden, van de Hoa Hao (1955) en van de Binh Xuyen (1954), en tegen de Vietcong (1955-1962). In 1957 werd hij de eerste divisie-generaal van Zuid-Vietnam.
Op 1 nov. 1963 speelde Minh een beslissende rol bij de omverwerping van het bewind van president Diem, die hij het jaar tevoren als militair adviseur had gediend. Tot jan. 1964 is generaal Minh voorzitter van de revolutionaire raad en daarmee staatshoofd. Na de staatsgreep van generaal Nguyen Khanh wordt Minh aanvankelijk gearresteerd, maar vervolgens wordt hij benoemd tot adviseur van de nieuwe militaire resolutionaire raad o.l.v. gen. Khanh, welke de werkelijke macht uitoefent, en mag hij als president in functie blijven. Op 16 aug. 1964 zet gen. Khanh echter Duong Van Minh af en neemt hij zelf het ambt van president over. Na verzet van studenten en boeddhisten treedt gen. Khanh af en wordt op 27 aug. een driemanschap gevormd van de generaals Khanh, Minh en Tran Thien Kiem. Op 8 sept. 1964 koos dit driemanschap Minh tot voorzitter, die zo in feite weer staatshoofd werd.
Een in sept. 1964 ingestelde Hoge Nationale Raad koos op 26 okt. 1964 Phan Khac Suu tot staatshoofd in plaats van Minh. Beschuldigd van „neutralistische tendensen" trok Minh zich in het voorjaar van 1965 als balling in Thailand terug.
Op uitnodiging van generaal Nguyen Van Thieu, die sinds juni 1965 in Saigon aan de macht was, keerde Minh in okt. 1968 in Zuid-Vietnam terug, waar hij adviseur van Thieu zou worden. Maar van een samenwerking kwam niets terecht.
Eind oktober 1969 verbrak Minh het politieke stilzwijgen. Hij stelde voor een referendum te houden teneinde de steun van het volk voor het bewind te toetsen. Volgens Minh hadden de meeste Zuidvietnamezen geen partij gekozen tussen de regering en de Vietcong.
Minh werd fel aangevallen door de radio van de Zuidvietnamese strijdkrachten en werd beschouwd als de belangrijkste potentiële rivaal van Thieu. Zijn uitspraken kwamen in een periode van militante boeddhistische oppositie jegens de regering. In 1970 pleitte Minh voor een groter aandeel in nationale zaken voor religieuze groeperingen. Van zichzelf zei hij toen dat hij een missie had die niet voltooid was.
Op 1 nov. 1970 kwamen alle leiders van de oppositie, incl. de katholieken, bij Minh thuis bijeen. Zij kwamen overeen voortaan alleen over de vrede te spreken. Een maand later verklaarde de VRR zich bereid met een regering o.l.v. Minh te spreken, als deze een politiek „in overeenstemming met de aspiraties van het volk" aanvaardt. Een actieve katholieke minderheid zette vervolgens de oppositie rond Minh kracht bij, die zelf begin 1971 een vreedzame coëxistentie tussen Zuid- en Noord voorstelt. Tijdens de campagne voor de presidentsverkiezingen van 1971 trad Minh op als „vredes"-kandidaat met een programma van nationale en religieuze eenheid en van verzet tegen corruptie. Maar twee maanden voor de verkiezingsdatum van 3 okt. 1971 trok hij zich als kandidaat terug, omdat hij weigerde „medeplichtig" te zijn aan „een verachtelijke klucht".
Na de Parijse akkoorden van januari 1973 trad Minh weer op de voorgrond. Hij eiste de uitvoering van de akkoorden, de vrijlating van de politieke gevangenen, en de waarborg van de openbare vrijheden. De erkenning van de Zuidvietnamese „derde macht" vormde volgens hem de sleutel tot de vrede. In een interview met Le Monde in 1973 formuleerde hij het aldus: „Alleen de derde component kan garant staan voor die geest van eendracht en verzoening. Daarom moet die de rol van scheidsrechter en van verzoener spelen". De verzoening is de enige manier om een eind te maken aan deze oorlog, zij kan tot stand komen omdat het moet."
In jan. 1974 kantte Minh zich fel tegen Thieu's voornemen de strijd uit te breiden tot het door de VRR beheerste gebied (pag. 194/1). In sept. 1974 schaarde hij zich achter de groepen die beschuldigingen tegen Thieu en zijn familie uitten (pag. 223/1). Op 5 febr. 1975 eiste hij het heengaan van het „despotische" regime-Thieu.
De voor een Vietnamees ongebruikelijk lange (1.82 m) en zware Minh, die daarom van de Amerikanen de bijnaam „Big Minh" kreeg, stond echter bekend als een weinig krachtdadig leider.

Kort na de ambtsaanvaarding van president Minh voerde een Zuidvietnamese jachtbommenwerper een duikvlucht uit boven het presidentiële paleis. Later voerden drie andere jachtbommenwerpers van de Zuidvietnamese luchtmacht (met

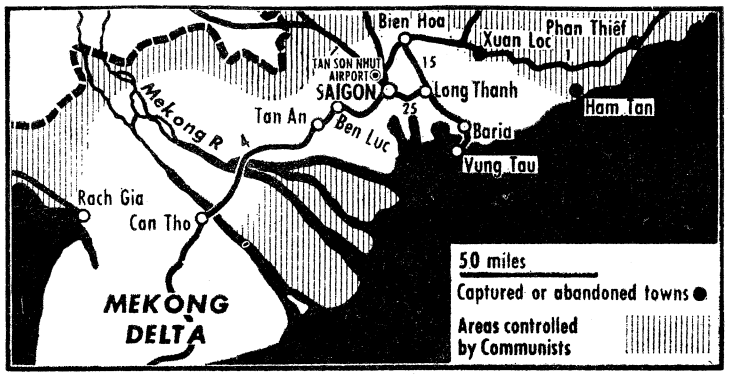

De militaire situatie ongeveer twee dagen voor de capitulatie. (The Times 30-4)

onbekende piloten) aanvallen uit op de luchthaven Tan Son Nhut, waarbij op de grond 11 militaire toestellen werden vernield en waardoor de evacuatie van Amerikanen en Zuidvietnamezen tijdelijk werd onderbroken.
Van het front werd gemeld dat de revolutionaire hoofdmacht Saigon tot op minder dan 24 km genaderd was, terwijl een commando-eenheid zich had ingegraven bij een belangrijke brug over de Dong Nai op minder dan 5 km van het centrum van de hoofdstad. Na tegenaanvallen die de hele dag duurden kwam deze brug weer in handen van de regeringstroepen.
Inmiddels reageerde de VRR koel op Minh's presidentschap. Een VRR-woordvoerder te Parijs verklaarde: „Wij zijn van mening dat in het licht van de gebeurtenissen van de afgelopen dagen de VS nog steeds samenzweren om een nieuwe Thieu-regering zonder Thieu te formeren." Reeds op 26 april had de VRR haar eisen voor een vrede verscherpt. Er was volgens *Le Monde* (30-4) geen sprake meer van een regering van de derde macht, maar van het zich scharen door deze component achter de zaak van het „volk"; „de oorlogsmachine en het bestuur van Saigon" moesten worden „ontmanteld"; elk contact met Washington moest worden verbroken. „Zolang dit bestuur, deze oorlogsmachine en dit dwang- en repressie-apparaat nog bestaan, onder welk etiket ook, zal de bevolking van Zuid-Vietnam nog leed en smart verduren", aldus op 26 april de VRR.
Op de vraag van journalisten op 28 april of de voorwaarden van 26 april vervuld waren door de verkiezing van Minh tot president en diens voorstel vredesonderhandelingen te beginnen, antwoordde de Noordvietnamese ambassadeur in Parijs, Vo Van Sung; „Gen sprake van".

Kort daarop gelastte president Minh alle Amerikanen in dienst van het bureau van de Amerikaanse militaire attaché in Saigon het land binnen 24 uur te verlaten.
Op 29 april werd Bien Hoa, de hoofdstad van de gelijknamige provincie, op ruim 20 km ten noorden van Saigon door revolutionaire troepen onder de voet gelopen, zodat de VRR toen 23 van de 44 provincies van Zuid-Vietnam onder controle had. Voorts werd in de vroege morgen de luchthaven Tan Son Nhut met zware artillerie en raketten bestookt, waardoor o.a. twee Amerikaanse mariniers omkwamen (de eerste Amerikaanse doden sinds 1973).

De laatste dagen van de Amerikanen in Vietnam. Evacuatie-operatie paniek

Met Minh's eis, die op het vertrek van alle Amerikanen neerkwam, volgde intern Amerikaans beraad. Minister Kissinger telefoneerde met ambassadeur Martin in Saigon en de Nationale Veiligheidsraad werd inderhaast bijeengeroepen. Daarop nam pres. Ford het besluit tot evacuatie van alle Amerikanen. Als officiële reden werd opgegeven dat de militaire situatie in Zuid-Vietnam, en speciaal op het vliegveld Tan Son Shut, zodanig was verslechterd dat de veiligheid van de Amerikanen niet meer gewaarborgd kon worden.
In een gezamenlijke verklaring van het Pentagon en het State Department werd gezegd dat geweld niet zou worden gebruikt „tenzij van belang om de levens te beschermen van de betrokkenen".
Het ging daarbij om de laatste Amerikanen.

Reeds op 16 april had president Ford de evacuatie uit Saigon gelast van alle Amerikanen, die geen belangrijke posities bekleedden. Toen werd officieus door Amerikaanse regeringskringen te verstaan gegeven dat Zuid-Vietnam niet meer te redden was, maar president Ford bleef aandringen op het verlenen van militaire hulp ten bedrage van $ 722 mln (zie pag. 225 e.v.). Volgens de N Z Z bedroeg het aantal Amerikanen in Zuid-Vietnam op 14 april 3.840, terwijl het enkele dagen daarvoor nog op 6.000 gesteld werd. In het weekeinde van 20 april werd de evacuatie versneld. Volgens een woordvoerder van de Amerikaanse luchtmacht op de basis Clark (Filippijnen) zouden per dag 300 à 500 personen per vliegtuig uit Zuid-Vietnam vertrekken.
Op 24 april stemde het Amerikaanse Congres tenslotte in met het verlenen van $ 327 mln voor humanitaire hulp en voor het evacueren van Amerikanen en een aantal Zuidvietnamezen. Tegelijk werd president Ford gemachtigd bij die evacuatie Amerikaanse troepen in te zetten, maar slechts in zo'n omvang als voor de bescherming van de te evacueren Amerikanen noodzakelijk werd geacht en alleen maar voor de periode waarin Amerikanen moesten worden geëvacueerd.
Op 26 april werd de vluchtelingenstroom uit Zuid-Vietnam steeds sterker. De vluchtelingen werden toen naar Goeam en Wake overgebracht. Op 28 april begon de Amerikaanse ambassade in Saigon met het verbranden van haar geheime stukken.

De massale evacuatie-operatie begon op 29 april om 11.00 uur plaatselijke tijd en werd na 13 uur afgesloten. Door een Amerikaanse helikoptervloot werden ca. 4.500 Amerikanen, andere buitenlanders en Vietnamezen uit Saigon geëvacueerd.
De Amerikanen en buitenlanders kregen een uur de tijd om zich op bepaalde punten in de stad te verzamelen. Vandaar werden zij met bussen naar het vliegveld Tan Son Nhut gebracht waar helikopters van

Een Amerikaanse marinier houdt zijn geweer in aanslag om te voorkomen dat een Vietnamees over de muur van de Amerikaanse ambassade in Saigon klimt in een poging te worden geëvacueerd.

Vluchtelingen beklimmen het dak van een huis in Saigon, waar een Amerikaanse helikopter gereed staat om hen over te brengen naar een van de Amerikaanse schepen voor de Vietnamese kust.

Amerikaanse vliegdekschepen in de Zuidvietnamese wateren gereed stonden om hen naar deze schepen en de havenstad Vung Tau ten zuidoosten van Saigon over te brengen. Amerikaanse jachtbommenwerpers vlogen boven Saigon ter bescherming van de helikopters waarvan er enkele op het dak van de Amerikaanse ambassade landden om ambassadepersoneel mee te nemen.

Amerikaanse mariniers begeleidden de bussen naar de luchthaven, die enkele uren voor de massale evacuatie het toneel van zware beschietingen door revolutionairen was geweest. Maar enkele uren voor de evacuatie begon, trokken de revolutionairen zich terug kennelijk om de evacuatie ongestoord te laten verlopen.

In de Amerikaanse bekendmaking was niet gezegd hoe groot de strijdkrachten waren die bij de evacuatie betrokken waren, maar aan boord van de 40 marineschepen die in de buurt van Vietnam lagen waren ongeveer 5000 mariniers en 70 helikopters gestationeerd.

Het evacuatieplan was niet bestemd voor gewone Vietnamezen maar talloze wanhopige inwoners van Saigon probeerden in de bussen te komen en met eigen vervoer het vliegveld Tan Son Nhut op te komen, in de hoop een plaatsje aan boord van de helikopters te bemachtigen.

Wilde taferelen deden zich voor op de plaatsen waar de evacuatie was geconcentreerd. Bij de Amerikaanse ambassade verdrongen zich Vietnamezen die wanhopig trachtten een plaats te krijgen in de vertrekkende helikopters. Bij de toegang tot Tan Son Nhut schoot een Vietnamesee bewaker op een bus met evacués zonder echter iemand te verwonden. Auto's van vertrekkende Amerikanen stonden bij het vliegveld met nog geopende deuren en draaiende motoren.

Met de Amerikanen vertrok ook ambassadeur Martin. Onder de geevacueerde prominente Zuidvietnamezen waren de voormalige vicepresident Nguyen Cao Ky, ex-premier Nguyen Ba Can, Thieu's stafchef Cao Van Vien en ca. 60 parlementsleden.

Behalve de door de Amerikanen georganiseerde evacuatie uit Saigon was een grootscheepse stroom van vluchtelingen in de havenstad Vung Tau op gang gekomen. Honderden kleine en grote schepen met duizenden vluchtelingen verlieten de haven op zoek naar Amerikaanse schepen die zich in de omgeving moeten bevinden. Een Amerikaans schip meldde meer dan 4100 vluchtelingen aan boord te hebben genomen en nog 500 mensen te kunnen opnemen. In Thailand waren 30 Zuidvietnamese jachtbommenwerpers en transportvliegtuigen op de Amerikaanse basis Utapao geland. Op de Filippijnen was een Zuidvietnamees toestel met Vietnamese luchtmachtmilitairen en enkele vrouwen en kinderen aangekomen.

Op 30 april verklaarde minister Kissinger dat mogelijk 70.000 Vietnamezen onder Amerikaans toezicht stonden. De dag tevoren had hij meegedeeld dat in totaal 55.000 Zuidvietnamezen waren geëvacueerd. Toen had hij tevens verklaard dat het Amerikaanse beleid in de voorgaande twee weken erop gericht was geweest „de situatie te stabiliseren en op een zo beheerst en humaan mogelijke manier een einde te maken aan de bemoeienis van de VS met Zuid-Vietnam". Dit beleid had ingehouden dat de levens moesten worden gered van de Amerikanen, die zich nog in Vietnam bevonden (op 27 april 's avonds nog 900 in Saigon) en van zoveel mogelijk Zuidvietnamezen, die de afgelopen 15 jaar met de Amerikanen hadden samengewerkt (5.000 à 8.000 in Saigon). Deze mensen waren volgens Kissinger toen allen geevacueerd.

The Economist (3-5) stelde echter dat vele — misschien de meeste — van de Zuidvietnamezen die ontkwamen, niet tot die speciale categorie behoorden en dat vele duizenden die daarvan wel deel uitmaakten achter waren gebleven.

Bij de evacuatie verloren 2 Amerikaanse helikopterpiloten het leven. Sinds dec. 1961 hadden in Zuidoost-Azië 56.500 Amerikaanse militairen de dood gevonden, van wie 46.000 op het slagveld, 303.622 raakten gewond en nog 2.949 zijn vermist.

De capitulatie van Saigon

Terwijl in Saigon plunderingen plaatsvonden, poogde president Minh na het vertrek van de Amerikanen nogmaals een bestand te bereiken. Geruchten over zo'n bestand, die in Saigon de ronde deden, werden door vice-president Nguyen Van Huyen gedementeerd. Hij verklaarde op 29 april 's avonds dat een Zuidvietnamese regeringsdelegatie in de loop van de dag tweemaal met de VRR-delegatie bij de JMC op het vliegveld Tan Son Nhut had vergaderd, maar de leden van die delegatie hadden verklaard dat zij niet gerechtigd waren welke politieke beslissingen ook te treffen. Voorts meldde de vice-president dat de VRR twee nieuwe eisen had gesteld, nadat de Zuidvietnamese regering had toegezegd aan twee vorige gevolg te geven: nl. de beëindiging van de Amerikaanse interventie in Vietnamese zaken en de ontmanteling van Saigons „oorlogsmachine". Volgens de vice-presi-

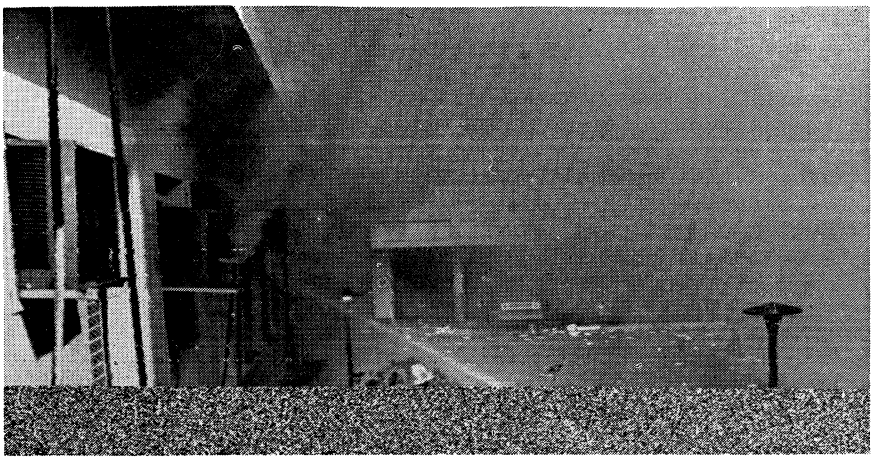

Plunderaars hebben de verlaten Amerikaanse ambassade te Saigon in brand gestoken.

dent had de VRR vervolgens geëist: de terugtrekking van de Amerikaanse Zevende Vloot uit de Vietnamese wateren en de ontwapening van Saigon's leger en politie.
Via radio-Hanoi en de VRR-zender werden generaal Minh en „zijn kliek" ervan beschuldigd de oorlog te rekken „om het neo-kolonialistische regime in Saigon te behouden", aldus *DDP* (29-4).
Op 30 april 's morgens gaf president Duong Van Minh zich onvoorwaardelijk over. Hij deed dit in een radiotoespraak met de volgende woorden:

„De politiek die wij voorstaan is die van de verzoening. Ik geloof met hart en ziel in de verzoening tussen de Vietnamezen ter voorkoming van onnodig bloedvergieten. Om deze reden vraag ik de soldaten van de republiek Vietnam in alle rust een einde te maken aan de vijandelijkheden en te blijven waar zij zich bevinden.
„Ik vraag aan de soldaten en broeders van de Voorlopige revolutionaire regering van Zuid-Vietnam de vijandelijkheden te staken. Wij verwachten hier de voorlopige revolutionaire regering van Zuid-Vietnam ter bespreking van de wijze van ordelijke overdracht van de macht ter vermijding van onnodig bloedvergieten onder de bevolking".

Hierna gaf het Zuidvietnamese opperbevel een dagorder uit:
„Soldaten, commandanten van de geregelde onderdelen en van de burgerlijke verdediging, ik, generaal Nguyen Hieu Hanh, adjunct-opperbevelhebber van de generale staf bij ontstentenis van generaal Vinh Loc, chef van de generale staf, vraag u, generaals en soldaten van alle rangen, gewetensvol de order van de president van de republiek Vietnam wat betreft het staakt-het-vuren, op te volgen.
„Het militaire opperbevel is gereed contact op te nemen met het militaire opperbevel van het leger van de Voorlopige revolutionaire regering van Zuid-Vietnam om de wapenstilstand zonder bloedvergieten te verwezenlijken."

Na de radioboodschap van de president werden witte vlaggen op regeringsgebouwen in de stad gehesen. Duizenden mensen negeerden het uitgaansverbod.

Ruim een uur na de overgave reden tanks van de revolutionairen met witte vlaggen de terreinen van het presidentiële paleis in Saigon op. Honderden mensen stonden langs de wegen en juichten de revolutionairen toe.

Onmiddellijk nadat tanks van het Bevrijdingsfront waren binnengedrongen op het terrein van het presidentiële paleis in Saigon, arriveerde een jeep met Noordvietnamese soldaten. De militairen vroegen president Minh met hen mee te gaan en aldus geschiedde.

Op 2 mei zond radio-Saigon een impressie uit van een „groep verslaggevers" over de laatste gebeurtenissen in het presidentiële paleis. Minh zou tegen de binnenkomende revolutionaire militairen hebben gezegd: „De revolutie is gekomen. Gij zijt gekomen". Tegenover een officier zou hij hebben verklaard: „Ik heb op u gewacht om de bestuursmacht aan u over te dragen." „U hebt geen macht meer die u aan ons kunt overdragen. Het enige dat u nog kunt doen, is u onvoorwaardelijk overgeven", zou de officier hebben geantwoord.

Op 4 mei berichtte het Noordvietnamese blad *Quan Doi Nhan Dan* dat Minh samen met de leden van zijn regering in vrijheid was gesteld. In een de volgende dag door dit legerblad gepubliceerd interview met Minh gaf deze te kennen dat hij zich oprecht had verheugd over de snelle overwinning van de revolutionairen en dat hij zijn overwinnaars vertrouwde. „Wij kenden de kracht van de revolutionaire regering en het bevrijdingsleger. De tankeenheden van de bevrijdingsstrijdkrachten waren werkelijk formidabel. De strijdkrachten van Saigon waren niet langer in staat om weerstand te bieden. In deze omstandigheden was onvoorwaardelijke overgave de enig mogelijke beslissing."

Aldus kwam aan de Vietnamese oorlog een einde. *(NRC/H'blad, Het Parool, NZZ, The Times, Le Monde, IHT)*

Pres. Minh (met gebogen hoofd) en prem. Vu Van Mau (r.) na hun aanhouding.

BELGIË

TINDEMANS EN VAN ELSLANDE IN CHINA

Premier Tindemans en minister van buitenlandse zaken Van Elslande hebben van 17 tot 28 april een officieel bezoek gebracht aan de Chinese Volksrepubliek, waar zij o.m. ontvangen werden door Mao Tsetoeng en Tsjoe En-lai. Overal was het onthaal ongemeen hartelijk. De Chinese gastheren wensten kennelijk Tindemans vooral te begroeten als een van de promotors van de Europese eenwording.

Tijdens zijn verblijf te Peking ondertekende Tindemans een drietal akkoorden. Een Chinees-Belgisch luchtvaartakkoord voorziet in de oprichting van een wederzijdse verbinding Peking-Brussel. Sabena zou de lijn Brussel-Peking exploiteren via Moskou en Nowosibirsk; er moet evenwel nog met de Sowjet-Unie worden onderhandeld over de toestemming om over Russisch grondgebied te vliegen. De Chinezen hebben de zuidelijke route voor hun lijn Peking-Brussel gekozen.

De twee andere akkoorden hebben betrekking resp. op de zeevaart en op een aantal culturele patentrechten. Er is ook een cultureel akkoord in de maak.

Bij zijn terugkeer te Brussel verklaarde Tindemans dat de Chinezen, aan het einde van het bezoek, meegedeeld hadden een elektriciteitscentrale van 200.000 kilowatt in België te zullen bestellen.

Verder zei Tindemans dat de delegatie voorbeeldig was onthaald en dat de gesprekken vooral over de Europese Gemeenschap hadden gehandeld. De Chinezen, aldus Tindemans, begrijpen niet waarom de Europese eenwording zo traag verloopt en waarom wij zo weinig belangstelling opbrengen voor de uitbouw van een Europese defensiegemeenschap.

Gevraagd naar zijn voornaamste indrukken over China zei de premier diep getroffen te zijn door de inspanningen die — onder meer in de communes — worden gedaan om de mensen te motiveren door andere dan materiële stimuli, met name door ze te wijzen op het belang van hun arbeid voor de gemeenschap en voor China. Ook wees de premier op het Chinese streven om zoveel mogelijk verantwoordelijkheid te geven aan de mensen aan de basis. Verwijzend naar het Belgische nationaliteitenvraagstuk, zei Tindemans dat hij in dat verband wel wat geleerd had in het Chinese Instituut voor de Nationaliteiten, dat ernaar streeft diverse gemeenschappen in de republiek nader tot elkaar te brengen.

VROUWEN IN HET LEGER

Op 28 april hebben de eerste vrouwelijke vrijwilligers hun intrede gedaan in het leger. Ongeveer een zeventigtal vrouwen tussen 18 en 30 jaar werd in het selectiecentrum te Brussel opgenomen. Onder hen bevonden zich ook academisch geschoolden. De vrijwilligsters zullen vooral worden ingezet als kantoorbediende, typiste, stewardess, ambulanceverpleegster, chauffeur, teleoperatrice. De netto-wedde voor de ongehuwden bedraagt 13.903 fr; voor de gehuwden is het 14.515 fr. De toelatingsvoorwaarden zijn dezelfde als voor de mannen, behalve dat de vrouwelijke vrijwilligers ten minste 18 jaar moeten zijn (voor jongens: 16) en dat zij niet zwanger mogen zijn.

BETOGING MILITAIRE VAKBOND

Ongeveer 2.000 beroepsmilitairen, meest allen in uniform, hebben op 26 april op initiatief van de Militaire Syndicale Centrale te Brussel betoogd voor een betere salarisregeling. Zij poogden vreedzaam door te dringen tot in de neutrale zone van het Parlementsgebouw, maar werden er tegengehouden door rijkswachters in gevechtsuniform. Een afvaardiging van de betogers overhandigde op het kabinet van de eerste-minister een petitie, waarin een aantal boycotmaatregelen worden aangekondigd: kandidaat-vrijwilligers zal worden afgeraden in het leger dienst te nemen; zieke militairen zullen niet terugkeren naar hun eenheid; de veiligheidsvoorschriften zullen op de letter worden nageleefd; er zullen geen andere initiatieven worden genomen dan de strikt reglementair voorgeschrevene; enz.

De Militaire Syndicale Centrale, die vooral onderofficieren verenigt, is vorig jaar met de Beroepsunie van de Belgische onderofficieren opgegaan in het Vrij Syndicaat van het Openbaar Ambt (VSOA) dat aangesloten is bij de liberale vakvereniging.

Verder is er ook de Algemene Centrale der Militaire Syndicaten, ouder dan de liberale vereniging en neutraal, die ca. 40% van de officieren, 48% van de onderofficieren en 45% van de korporaals en beroepssoldaten zou groeperen.

Tenslotte wordt de jongste tijd door het socialistische en door het christelijke vakverbond gepoogd leden te werven onder de militairen. (De wet van 14 jan. 1975 op het tuchtreglement geeft de militairen — maar niet de rijkswachters — het recht lid te zijn van een politieke partij of een vakbond. Stakingsrecht bezitten zij evenwel niet.)

SPANNING IN MEDISCHE SECTOR

Op 1 april heeft het Nationaal verbond van syndicale artsenkamers, geleid door dr. A. Wynen, meegedeeld dat zijn leden de erelonen m. i.v. 10 april met 3,61% zullen verhogen, en dat voortaan het ereloon voor patiënten in de tweepersoonskamers van de ziekenhuizen vrij berekend zal worden. De eenzijdige beslissing werd voorgesteld als een reactie op de beslissing van minister van sociale voorzorg De Paepe die — zonder de artsen of de ziekenfondsen te raadplegen — bij KB van 14 maart een remgeld van 25% heeft ingevoerd voor fysiotherapeutische handelingen. In de mededeling van het Nationaal verbond werd ook verwezen naar andere bezwaren die het medisch korps aanvoert i.v.m. de organisatie van de ziekteverzekering.

Volgens perscommentaren zou de beslissing van het verbond-Wynen vooral geïnspireerd zijn door de ontstemming over het voornemen van de regering het Verbond niet langer te laten beschikken over de drievierde van de mandaten in de commissie artsen-ziekenfondsen van het Rijksinstituut voor ziekte- en invaliditeitsverzekering (RIZIV).

Het staatsblad van 5 april publiceerde het KB van 2 april dat de criteria bepaalt, waaraan een artsenvereniging moet beantwoorden, wil zij erkend worden als representatief, met het oog op haar vertegenwoordiging in de raden en comité's van het RIZIV.

De criteria zijn: 1. de rechtspersoonlijkheid bezitten per 1 januari 1975; 2. artsen groeperen uit ten minste twee van de drie gewesten; 3. de beroepsbelangen van de artsen verdedigen zonder tot één of een beperkt aantal medische disciplines beperkt te blijven; 4. bewijzen dat ten minste 3% van de bij de Orde

ingeschreven artsen door de vereniging worden erkend als lid. De criteria zeggen niets over het aantal zetels, waarop de artsenverenigingen, die in aanmerking komen om in het RIZIV te zetelen, aanspraak zullen kunnen maken.
Op 9 april heeft minister De Paepe via radio en tv het artsenkorps verzocht de richtlijnen van het verbond-Wynen niet op te volgen en trouw te blijven aan het verbintenissenakkoord van 14 jan. 1970. De minister zei dat de arts die het ereloon eenzijdig verhoogt, contractbreuk pleegt. Ook de nieuw opgerichte Confederatie der Belgische Geneesheren riep dezelfde dag de artsen op geen gehoor te geven aan de beslissing van Wynen.
Van zijn kant liet dr. med. Vik Anciaux, voorzitter van de Volksuniekamerfractie, weten dat hij de Orde der Geneesheren verzocht had dr. Wynen te dagvaarden „wegens het wederrechtelijk verbreken van een verbintenis die steunt op het akkoord van 14 januari 1970, gesloten tussen de vertegenwoordigers van de artsen en de ziekenfondsen." De Landsbond van de christelijke ziekenfondsen deelde mee dat hij eveneens een klacht had ingediend bij de Orde.
Intussen had dr. Wynen laten weten dat hij bereid was de dialoog te hervatten met de regering, op voorwaarde dat het KB inzake het remgeld werd ingetrokken, en dat de rijkstoelage aan de Studie- en Adviesgroep voor een Hervorming van de Gezondheidszorg werd afgeschaft „aangezien dat geld dient om een lastercampagne tegen het medisch korps en zijn representatieve organen te organiseren." Wynen protesteerde op 13 april ook tegen de houding van de christelijke ziekenfondsen en noemde de aanpassing van de erelonen een normale indexering. (Vor. ber. pag. 172/3)

PRIJZENSTOP

Om de kosteninflatie af te remmen en de tewerkstelling te ondersteunen heeft de regering op 30 april beslist m.i.v. die dag de prijzen te blokkeren voor een periode van twee maanden. De maatregel heeft geen terugwerkende kracht, zodat reeds toegezegde prijsverhogingen gehandhaafd blijven.
Andere regeringsmaatregelen, getroffen met hetzelfde doel, zijn:

- Ten voordele van arbeidsintensieve ondernemingen zal een systeem worden uitgewerkt om de last van de sociale zekerheid te verlichten.
- De kredietbegrenzing wordt niet verlengd en de monetaire reserve (d.i. de bij de Nationale Bank bevroren financiële middelen van de banken, privé-spaarkassen en openbare kredietinstellingen) wordt geleidelijk vrijgegeven, zodat er meer en goedkoper geld in omloop komt.
- De beperkingen i.z. hypotheekleningen worden evenmin verlengd, wat een gunstige weerslag moet hebben op de bouwsector en vooral de sociale woningbouw.
- De beperkingen die de wet van 24 juni 1974 opleggen voor bouwwerken, waarvan de waarde bij gedwongen verkoop de 50 miljoen fr. overtreft, worden opgeheven.
- Op de waarde van de grondstoffen en produkten, die ondernemers en handelaars op 31 dec. 1974 in voorraad hadden, wordt een forfaitaire aftrek verleend, zulks om te vermijden dat de firma's worden belast op schijnwinsten, ontstaan door de prijsstijging van voordien aangekochte grondstoffen.
- Aan het parlement zal worden gevraagd een systeem van aftrek voor bijkomende investeringen (uitgevoerd in het tweede semester van 1975) goed te keuren.
Bedrijven die in die periode méér investeren dan ze gemiddeld deden in een bepaalde referentie-periode, zullen een gedeelte van die supplementaire investeringen mogen aftrekken van hun belastbare winst.
- De interestlasten van leningen, die werden aangegaan voor de uitoefening van een beroepsbezigheid, mogen voortaan volledig van het belastbaar inkomen worden afgetrokken.
- Het systeem van de rentesubsidies aan investeringen wordt verbeterd, op voorwaarde dat de investeringen binnen de 24 maanden verricht worden.
- Diverse maatregelen voorzien in een aanmoediging van de buitenlandse handel.

Naar premier Tindemans verklaarde, zou het geheel van die maatregelen de schatkist van 4 tot 5 mrd fr kosten.

Toelichting en reactie

Minister van economische zaken Oleffe lichtte op 5 mei de prijzenstop nader toe op een persconferentie. Hij zei dat in principe de blokkering geldt voor alle produkten, diensten en prestaties op alle niveaus van het produktie- en distributieproces. Ook worden alle prijsindexeringen opgeschort, ten einde in de periode van 30 april tot 30 juni tot een afschaffing van andere indexaties te komen. Uitzonderingen op de algemene regel betreffen o.m. de programma-akkoorden voor olieprodukten, non-ferrometalen, ingevoerd hout, elektrische huishoudapparaten en chocolade; verder ook de produkten waarvan de prijzen door de EG worden bepaald (kolen, staal, melk, boter en dgl.); de artsentarieven; de prijzen van produkten die op veilingen worden aangeboden, zoals groenten, fruit, vis en eieren.
De eerste reacties op het blokkeringsbesluit waren vrij negatief. Het linkse vakverbond (ABVV) liet weten dat de beslissing te laat kwam en dat de regering reeds veel vroeger een harde prijzenstop had moeten afkondigen; verder werd gesteld dat er in teveel uitzonderingen wordt voorzien, en werd de vrees geuit dat de prijzenstop zou leiden tot een — voor het vakverbond onaanvaardbare — loonstop. Het christelijke vakverbond (ACV) keurde de blokkering wél goed, maar noemde de periode te kort om doelmatig te kunnen zijn.
De werkgevers (Verbond van Belgische Ondernemingen) hadden het over een eenzijdige beslissing, en zeiden dat een prijzenstop zonder loonstop het bedrijfsleven zal ontredderen.
De vertegenwoordigers van de middenstand noemden de beslissing onbillijk en spraken van „een zeer eenzijdig inkomensbeleid ten nadele van de kleine en middelgrote ondernemingen."

NEDERLAND

BOETE EN RIJVERBOD VOOR MINISTER PRONK

Minister Pronk van ontwikkelingssamenwerking is op 11 april door de politierechter te Zwolle, mr. B. J. A. Sprey, veroordeeld tot *f* 2000 boete en een ontzegging van de rijbevoegdheid voor negen maanden.
De veroordeling vond plaats op grond van art. 26 lid 2 van de wegenverkeerswet, dat de bestuurder van een voertuig verbiedt dit te besturen met meer dan 0,5 promille alcohol in het bloed. Deze bepaling, door de Tweede Kamer op 15 juni 1972 (pag. 719/1-1972) in de wet in-

gevoegd, is op 1 nov. 1974 van gelding geworden.

Minister Pronk reed in de nacht van 4 op 5 maart onder Elspeet met zijn wagen in de berm, waarbij de auto kantelde. Hij waarschuwde zelf de politie. Op zijn verzoek werd een bloedproef genomen, die uitwees dat zijn bloedalcoholgehalte 1,41 promille bedroeg. *(ANP)*

VERSOEPELING PRIJSBELEID

Minister Lubbers van economische zaken heeft op 14 april een brief aan de Tweede Kamer gezonden, waarin hij een bijstelling van het prijsbeleid aankondigde.

De bijstelling komt er op neer, dat de industrie een groter deel dan voorheen van de loonstijgingen in de prijzen mag doorberekenen. Aanleiding voor de maatregel is de tegenvallende prognose van het Centraal Economische Plan (pag. 246/1 e.v.) in het bijzonder de verwachte tragere stijging van de arbeidsproduktiviteit.

In 1974 kwam de zgn. loondoorberekeningsregel erop neer, dat in dat jaar gemiddeld ongeveer 40% van de loonsomstijging, dat wil zeggen 40% van 15% ofwel 6% in de binnenlandse prijzen tot uitdrukking mocht worden gebracht. Bij een produktiviteitsstijging die in december 1974 nog op 6% werd geraamd, betekende dit voor de binnenlandse afzet een offer voor de industrie van 3%, ofwel 20% van de loonsomstijging.

De produktiviteitsstijging voor 1974 wordt thans op slechts 3% geraamd, zodat het offer van de industrie niet minder dan 6% heeft bedragen, ofwel 40% van de loonsomstijging.

Aanvankelijk was voor 1975 de doorberekeningsregel vastgesteld op 50%. Op grond van de toen geraamde loonsomstijging van 13% en de stijging van de produktiviteit van 5% betekende dit een offer voor de industrie van 1,5%.

Het Centraal planbureau raamt de produktiviteitsstijging dit jaar op slechts 2,5%, waardoor het offer voor de industrie bij ongewijzigd beleid aanmerkelijk hoger dreigt te worden dan eind 1974 als aanvaardbaar was beschouwd.

Minister Lubbers heeft, ook met het oog op de werkgelegenheid, daarom besloten het gedeelte van de loonsomstijging na 31 december 1974 dat voor doorberekening in aanmerking komt, voor de industrie vast te stellen op tweederde. Bij een loonsomstijging die thans wordt geraamd op 12,5%, bedraagt het offer voor de industrie dan 1,5%.

Voor de dienstensector en voor de handel acht de minister geen wijziging in de bestaande doorberekeningsregel nodig.

In de dienstensector mag 85% van de loonsomstijging tot een maximum van 11% in de prijzen worden doorberekend.

De handelsmarges zijn op 1 januari van dit jaar met 4% verruimd om de stijging van de exploitatiekosten op te vangen en ruimte te scheppen voor een stijging van het ondernemersloon overeenkomstig de loonstijging van de werknemers.

AMSTERDAMSE GEMEENTERAAD ZIET AF VAN AANLEG COMPLEET METRONET. HANDHAAFT BESLUIT AANLEG OOSTLIJN

De Amsterdamse gemeenteraad heeft op 19 maart volledig eensgezind beslist af te zien van de aanleg van een volledig stadsspoorwegnet. Hiermee werd het besluit van de gemeenteraad van 16 mei 1968 ingetrokken.

Minder eensgezind ging de raad ermee akkoord wel de Oostlijn, waaraan reeds wordt gewerkt, af te bouwen. Voorstellen om op andere oplossingen te studeren, waarbij afbraak in de Nieuwmarktbuurt niet nodig zou zijn, werden verworpen.

Pitt Treumann (PvdA) wethouder als opvolger van Huib Riethof (PSP)

De PvdA-fractie in de Amsterdamse gemeenteraad stemde er 20 maart mee in Pitt Treumann kandidaat te stellen voor het wethouderschap als opvolger van Huib Riethof, die eerder i.v.m. de verwikkelingen rond het Amsterdamse metrobeleid zijn wethouderszetel had verloren (pag. 183/2 - 1975). Daarmee was de eenheid van de PvdA-fractie weer hersteld, nadat op dit punt eerst grote verdeeldheid gebleken was (pag. 184/2 - 1975). De 10 leden van de fractie, die zich in eerste instantie tegen de kandidatuur van Treumann hadden uitgesproken, namen de beslissing nu wel met zijn kandidatuur in te stemmen onder druk van de gewestelijke vergadering van de partij en „uitsluitend omwille van het voorkomen van een scheuring in de partij".

De gewestelijke vergadering werd op 20 maart gehouden o.l.v. waarnemend partijvoorzitter mevr. C. van den Heuvel, die de week, voorafgaand aan de vergadering gesprekken gevoerd had met de PvdA-fractieleden, de wethouders en het gewestelijke bestuur. Omdat zij daardoor goed ingevoerd was geraakt in de Amsterdamse problematiek en omdat de voorzitter van het gewest Amsterdam, Jan van Dijk, „zijn handen vrij wilde hebben om mee te discussiëren" fungeerde zij nu als vergadervoorzitter.

Mevr. Van den Heuvel legde een verklaring af, waarin zij zei, dat zij de gesprekken met de 10 raadsleden, die in eerste instantie Paul Rutgers van der Loeff kandidaat hadden gesteld, de toezegging had gedaan „dat onder verantwoordelijkheid van het partijbestuur onmiddellijk zal worden begonnen met een herziening van de verhoudingen in het gewest van de Amsterdamse PvdA".

„Mocht dit herzieningsproces naar het oordeel van het partijbestuur geen vruchtbare resultaten opleveren, dan ontstaat voor alle betrokkenen een nieuwe situatie, waarin het partijbestuur, na overleg met het gewestelijke bestuur, regelend zal optreden".

De verkiezing van Treumann in de Amsterdamse gemeenteraad vond

Treffen tussen politie en anti-metrodemonstranten.

plaats op 16 april. Hij werd gekozen met 29 stemmen voor en 14 blanco.

Sloop in de Nieuwmarktbuurt gaat door

Op 24 maart zijn in de Nieuwmarktbuurt de eerste 11 panden gesloopt, waarvan de afbraak nodig was voor het aanleggen van de Oostlijn van de Amsterdamse metro. Verzet hiertegen, dat door tegenstanders van aanleg van de Oostlijn en sloop van de woningen werd geboden, leidde tot hevige gevechten met de politie. De gevechten leverden 27 gewonden op, van wie 15 politieagenten en 12 burgers. Er werden 49 mensen aangehouden, van wie 21 in verzekerde bewaring werden gesteld.

De gemeente had in totaal 650 politiemensen ingezet, van wie 100 marechaussees en enkele uit andere gemeenten in Noord-Holland.

Burgemeester Samkalden verklaarde in de avonduren op een persconferentie, dat de acties in de Nieuwmarktbuurt door de politie waren begeleid, waarbij de politie zich ten doel stelde geen geweld te gebruiken en zelf niet te escaleren, maar alleen te reageren op geweld van de andere kant.

Het Amsterdamse districtsbestuur van de CPN gaf in de middag van 24 maart een verklaring uit, waarin het optreden van de politie werd veroordeeld. „Het optreden van de politie", aldus de CPN, „heeft een sfeer van geweld geschapen, waarvan provocateurs van allerlei slag gebruik maken". De bevolking werd opgeroepen eensgezind op te komen „voor het stopzetten van het politiegeweld en tegen pogingen van elementen, die proberen een redelijke oplossing te verhinderen".

De Amsterdamse PSP toonde zich in een verklaring verontwaardigd over de ontruimingen. „Ondanks de toezeggingen van B en W", zegt de PSP, „is de gespannen situatie geescaleerd. Het optreden van de politie heeft een toeneming van geweld veroorzaakt".

Een tweede reeks ontruimingen en afbraak van panden vond plaats op 8 april.

Aan de vooravond hadden B en W een verklaring gestuurd naar „allen in de Nieuwmarktbuurt", waarin o.m. werd gezegd: „Voor een verzet in het belang van de bewoners van de te slopen panden is geen reden meer, nu voor al deze bewoners oplossingen voor huisvesting zijn gevonden. Voor ongerustheid in het belang van de blijvende woonbestemming van de buurt is evenmin reden. De buurt wordt geen voorwerp van speculatie en city-vorming. Zij wordt niet opgeofferd aan het grootkapitaal".

De fractievoorzitters in de gemeenteraad, behalve die van PSP en PPR, deden op 7 april in een gezamenlijke verklaring een beroep op de burgerij „eraan mee te werken, dat elke bijdrage tot belemmering van het werk, dat op handen is, achterwege wordt gelaten". De fractievoorzitters vroegen een voorgenomen demonstratie af te gelasten, omdat die „bedoeld of onbedoeld aanleiding zou kunnen geven tot gewelddadige conflicten".

Vechtpartijen tussen verzet biedende demonstranten en de politie hebben in de ochtenduren van de 8ste april plaats gevonden, maar vanaf ong. 9 uur was de politie de situatie meester en konden de slopers aan het werk. *(NRC/H'blad, ANP)*

(Vor. ber. pag. 182/1 e.v. - 1975)

NEDERLAND BESCHULDIGD VAN ONTDUIKEN EMBARGO TEGEN RHODESIË

In een rapport van de VN, dat op 8 april is gepubliceerd, werd Nederland ervan beschuldigd ong. eenderde van zijn tabak in te voeren uit Rhodesië, in strijd met het embargo, dat de Veiligheidsraad tegen dit land heeft ingesteld.

„De hoge organisatiegraad van de tabaksindustrie is de reden, waarom het smokkelen van Rhodesische tabak zo lang heeft kunnen floreren, niet ontdekt, maar wel vermoed", aldus het rapport.

„Nederland is in grote mate betrokken bij de tabakshandel van Zuid-Rhodesië. De smokkelaars hebben het verplaatsen van Rhodesische goederen in hoge mate kunnen camoufleren, voornamelijk met behulp van valse certificaten van oorsprong".

Het rapport geeft een verslag van het onderzoek naar het overtreden van sancties en het is in hoofdzaak gebaseerd op materiaal dat verschaft is door de Nederlandse Anti-Apartheidsbeweging (AABN) en het dagblad Het Vrije Volk.

Het rapport noemt het opmerkelijk dat de Nederlandse statistiek aantoont dat in 1972 6.833 ton tabak is uitgevoerd uit Mozambique, meer dan driemaal de gemelde uitvoer van Mozambique, namelijk 1.940 ton.

Tegelijkertijd gaf Zuid-Afrika op dat in 1971 2.000 ton tabak naar Nederland was uitgevoerd, terwijl Nederland opgaf dat er 8.000 ton uit Zuid-Afrika was ingevoerd.

„De statistieken die in Het Vrije Volk waren vermeld, bleken volkomen juist en de gevolgtrekking is verbluffend: eenderde van de Nederlandse invoer komt uit Zuid-Rhodesië — 6.000 ton per jaar."

„Geen wonder dat de AABN versteld stond toen de Economische Controledienst, begin mei 1974 aan de autoriteiten meldde dat in Nederland geen spoor van tabakssmokkel kon worden gevonden en dat verder onderzoek niet nodig was", aldus het rapport.

Volgens het document legt het onderzoek van de AABN verband met Joba Chemicals, Zephyr in Amsterdam en de invoer van grote hoeveelheden sigaretten uit de havenstad Beira in Portugees Mozambique. Als „de basis-organisatoren" wordt TEIC genoemd, een onderdeel van Rothman — A. L. van Beek International — en Oskar Rohte Jiskoot.

Het rapport zegt verder dat is aangetoond dat A. L. van Beek verslag heeft gedaan van de kwaliteit van het beschikbare produkt op de Rhodesische tabaksveilingen en de Hofor tabakscorporatie in de VS heeft aanbevolen deze inlichtingen in de VS te gebruiken om aanbiedingen te doen bij Amerikaanse klanten.

„TEIC organiseerde de smokkel op een gelijksoortige manier als die van Van Beek", zegt het rapport.

„Van Amsterdam uit was er contact met andere connecties van Rothman over de hele wereld. Een zeer belangrijke schakel is bijvoorbeeld Verafumos, een Braziliaanse maatschappij".

Het rapport zegt dat een antwoord van de Nederlandse regering op een nota over dit onderwerp van tabakshandel tussen Nederland en Rhodesië die op 1 okt. vorig jaar door secretaris-generaal Kurt Waldheim was ingediend „nog in behandeling is".

Het zegt dat Joba Chemicals, Zephyr, van 1972 tot begin 1973 toegang had tot grote hoeveelheden sigaretten die in Beira waren opgeslagen en dat de firma Datema in Rotterdam voorraden van deze sigaretten had. Maatschappijen in West-Duitsland en België kregen monsters daarvan aangeboden en hebben die ontvangen.

„Nederland is verreweg de grootste importeur van Zuidafrikaanse tabak in de Europese Gemeenschap, want het voert van de 34.416 ton 17.364 ton in, dat is bijna 50% van de totale invoer in de EG, aldus het rapport. (Reuter)

JAARVERSLAG 1974 NEDERLANDSE DAGBLADPERS

De Vereniging De Nederlandse Dagbladpers *(NDP)* publiceerde op 8 april zijn jaarverslag over 1974.

In het verslag wordt o.m. gezegd, dat de economische positie van dagbladen in Nederland, behalve van kosten, vooral afhankelijk is van het verloop van de advertentieomzet. Het advertentievolume bevond zich als gevolg van de verslechtering van de conjuncturele situatie in de laatste maanden van 1974 in een sterk dalende lijn. Als deze daling zich in versterkte mate zou voortzetten, gaan de dagbladen geen gemakkelijke tijd tegemoet.

Vooralsnog is de hoop gevestigd op een mogelijke verbetering van de conjunctuur in het tweede halfjaar van 1975, waardoor de daling van het advertentievolume per saldo nog zou kunnen meevallen.

In het verslag wordt verder medegedeeld, dat de abonnementsprijsverhoging van

8,2% en de advertentietariefverhoging van 10%, die 1 januari jl. werden doorgevoerd door een nieuwe prijsaanpassing in de loop van het jaar moeten worden gevolgd om een verdere teruggang in rentabiliteit van dagbladen te voorkomen. Die laatste prijsverhogingen zullen onvoldoende meer-inkomsten opleveren om de inmiddels reeds ongetreden en verdere prijsstijgingen op te vangen.

De Nederlandse Dagbladpers waarschuwt dat de overheid bij nieuwe verhogingen de prijsgedragsregels overeenkomstig eerder gedane toezeggingen soepel zal moeten toepassen wil de dagbladpers niet door een nog meer teruglopen van de rentabiliteit weer in de problemen van enkele jaren geleden terechtkomen.

Het ziet er namelijk niet naar uit, aldus het jaarverslag, dat als kostenstijgingen dit jaar conform de prijsgedragsregels maar voor een gedeelte door een prijsverhoging zouden mogen worden gecompenseerd het andere deel door een produktiviteitsstijging of een autonome stijging van de omzet zou kunnen worden opgevangen.

Daarbij wordt er op gewezen dat volgens een richtlijn van de minister van economische zaken onder de prijsbeschikking van dit ogenblik aan het adverterend bedrijfsleven niet is toegestaan de stijging van de reclamekosten door te berekenen in de prijzen.

Ongelukkigerwijs heeft een deel van dat bedrijfsleven in de praktijk de neiging te werken met tamelijk gefixeerde reclamebudgetten zodat een noodzakelijke tariefsverhoging van advertenties nog wel eens leidt tot verlaging van het volume. Daardoor ontstaat de inconsequentie, zo zegt het verslag dat het dagbladen materieel voor een deel onmogelijk wordt gemaakt de stijgende kosten met hogere advertentie-inkomsten op te vangen, hoewel de regering de noodzaak hiervan zonder meer erkent. Bovendien acht men het vreemd en voor de dagbladen nadelig dat de maatregel alleen die marketing-activiteiten treft, die in de sector van de advertentiereclame liggen, terwijl allerlei andere promotie-activiteiten wel tot het noodzakelijke kostenpakket van het bedrijfsleven worden gerekend en dus voor integrale doorberekening in de prijzen in aanmerking komen.

De discussie met de minister van economische zaken, die in eerste instantie het verzoek van de NDP afwees om aan deze „inconsequentie en discriminerende situatie" een eind te maken, wordt nog voortgezet.

Wat betreft het verslagjaar 1974 wordt opgemerkt, dat de sombere perspectieven in het licht van energiecrisis en exorbitante stijging van papierprijzen achteraf wat meevielen, en dat het jaar iets minder ongunstig is geweest dan werd verwacht. Het nadelige effect van energiecrisis en de verslechtering van de conjuncturele situatie heeft bij dagbladen vertraagd doorgewerkt.

Tegen de verwachting in steeg het advertentievolume in de eerste vijf maanden met 3,7%, waarna het later snel bergafwaarts ging en de daling 4,9% bedroeg. De achteruitgang in advertentievolume bedroeg in totaal slechts 1,2%. Het staat vast dat dagbladen in begin 1974 hebben geprofiteerd van de omstandigheid, dat zij actuele en flexibele advertentiemedia zijn; zo moest een deel van het bedrijfsleven zijn reclame acuut aanpassen aan de nieuwe situtie ontstaan door de energiecrisis.

Toch heeft de rentabiliteit van dagbladen, die in 1973 voor het eerst sedert jaren weer bevredigend genoemd kon worden in 1974 een klap gekregen doordat gestegen kosten door meer-inkomsten niet konden worden opgevangen. Meer-inkomsten (prijsverhogingen van advertenties en abonnementen algemene oplagestijging van 1%) bedroegen 14,8%, maar het kostenpeil steeg met 18% terwijl het wegvallen van de ethercompensatie een inkomstenderving van ongeveer 15% tot gevolg had. De teruggang in rentabiliteit kwam daardoor op 5% van de omzet.

Papierprijsstijgingen waren in 1974 zo groot, dat de kosteninflatie bij dagbladen het dubbele bedroeg van het algemeen inflatiepeil in ons land. In 1973 was het kostenaandeel van papier 17,1%, in 1974 22%.

In vorige jaren is het streven van dagbladen gesignaleerd zich met behoud van rentabiliteit minder afhankelijk te maken van de conjunctuurgevoelige advertentiesector. In 1965 werden de kosten voor 34% door abonnementen gedekt, in 1975 was dit gestegen tot 45,6%, maar in 1974 liep dit percentage weer terug naar 44,3%.

Wat betreft de medianota van de minister van CRM (pag. 230/2 e.v.-1975) wordt er nog eens op gewezen, dat de NDP individueel gerichte steun in bijzondere gevallen niet afwijst, mits die er op gericht is door een herstelde rentabiliteit na verloop van tijd weer op eigen kracht verder te gaan.

Men acht het een illusie te menen, dat een dagbladonderneming permanent zou kunnen worden gesteund zonder dat dit leidt tot ernstige repercussies zowel voor de begunstigde als voor de bedrijfstak. De overheid zal de besteding van steungelden onder duidelijke voorwaarden moeten gieten hetgeen weer betekent, dat de zelfstandigheid van het betrokken dagblad in gevaar komt.

Het behoeft niet te worden uitgesloten, dat de overheid en NDP in hun streven naar voldoende pluriformiteit in de dagbladpers de standpunten zo dicht bij elkaar weten te brengen dat een voor beiden aanvaardbare oplossing wordt gevonden. Dan wordt echter wel met name over de criteria tot steunverlening een open en constructief overleg met de NDP bepleit. (N R C/H'b l a d)

JAARVERSLAG NEDERLANDSE BANK

Op 29 april werd het jaarverslag over 1974 van de Nederlandsche Bank gepubliceerd. Zoals gewoonlijk valt het verslag in twee delen uiteen. Enerzijds geeft de president van de Bank, dr. J. Zijlstra, een beschouwing over de ontwikkeling van de internationale en nationale economie, anderzijds wordt verslag uitgebracht over de activiteiten en de resultaten van de Bank in 1974.

In zijn analyse van de internationale economische ontwikkeling stelt dr. Zijlstra vast, dat de intensiteit van de internationale recessie in 1974 aanvankelijk was onderschat. Voor 1975 tekent zich nu een depressie af, omdat de toeneming van de produktie is omgeslagen in een afneming — zij het dat dat voor Nederland niet geldt.

Internationale organisaties neigen tot de conclusie, dat een werkelijke verbetering van de uit het lood geslagen economie niet voor 1976 zal optreden. Ook dan nog is het de vraag, of de verbetering grondig en duurzaam zal zijn.

Dr. Zijlstra wijst verschillende oorzaken aan voor de recessie. Enerzijds is er een conjuncturele component in de terugslag, doordat na de hoogconjunctuur van 1972 en 1973 op monetair en budgettair gebied internationaal de remmen werden aangezet.

Anderzijds zijn er ook structurele componenten. In de jaren zestig heeft zich een steeds hardnekkiger loon- en prijsinflatie in het economische proces vastgezet. Hierdoor werden de rendementen in het bedrijfsleven aangetast, met reacties in het investeringspatroon, waardoor een tekort aan arbeidsplaatsen is ontstaan dat niet met conjuncturele vraagstimulering kan worden gecorrigeerd.

Vervolgens kwam de verstorende invloed van de oliecrisis, waarbij de auto-industrie zich tot een zelfstandige recessiehaard ontwikkelde.

De oorzaken van de malaise zijn te ernstig en te complex om te mogen aannemen dat over een halfjaar alles wel weer min of meer in orde zal zijn.

De pure conjuncturele component kan door een stimuleringsprogramma worden ondervangen. Inflatie en winsterosie leveren echter moeilijker problemen op, waarbij met overwinnen en zelfs substantiële afzwakking méér tijd is gemoeid. Ook het overwinnen van de gevolgen van de oliecrisis is een tijdrovend proces.

Al kan de wereld op valutagebied niet terugkeren naar het vroegere systeem van vaste wisselkoersen, toch blijft een stabilisering van valutaverhoudingen nodig. Toetreding van Zwitserland tot het Europese slang-arrangement zou de betekenis van dit arrangement voor internationale stabiliteit sterk kunnen doen toenemen.

Overziend wat er nodig is bij het stimuleren van de bestedingen, het bestrijden van de inflatie, het tot staan brengen van de winsterosie en stabiele monetaire verhoudingen, zegt de centrale-bankpresident: „Wie gelooft dat dit eerst in 1976 in voldoende mate tot ontploffing zal komen, zou men niet dan met enige moeite een pessimist kunnen noemen".

In het voorbijgaan opmerkend dat er voor een vergelijking met de depressie van de jaren dertig geen grond is, omdat er veel minder werkloosheid is dan toen, meer vrije handel en een beter toegerust bankwezen, naast effectiever overheidsfinanciën en sociale voorzieningen, stelt dr. Zijlstra vast dat er in Nederland nog geen depressie is.

Voor Nederland wordt in 1975 nog een bescheiden groeitempo verwacht. Nederland is ook geen netto-energie importerend land meer, dank zij het aardgas.

Het land heeft „een sterke externe positie met ernstige interne problemen", zoals de structuurwerkloosheid die het verslag goeddeels toeschrijft aan te hoge arbeids inkomensquote die tot 90% van het nationale inkomen oploopt in 1975.

Tegenover de kwade kanten van inflatie en structurele werkloosheid („zorgwekkende problemen") kan t.a.v. de inflatie misschien worden gesproken van een beginnende verbetering.

De werkloosheid is conjunctureel op twee fronten voortvarend aangepakt met stimulerings- en met steunmaatregelen.

Structureel staan loonbeleid en fiscaal beleid, of ruimer inkomensbeleid en budgettair beleid, voor belangrijke opgaven. Door middel van lastenverlaging en bijstelling van het begrotingstekort kunnen de grotendeels uit het aardgas afkomstige middelen worden geïnvesteerd in een doeltreffende bestrijding van werkloosheid en inflatie, besluit de centralebankpresident zijn analyse.

Uit het verslag van de activiteiten van de Bank in 1974 blijkt, dat de Bank in 1974 een winst heeft gemaakt van *f* 605,1 mln. Deze winst gaat naar het Rijk. Tegelijk zal bij de afdracht van de winst een verrekening plaats hebben van het verlies op buitenlandse valuta, dat in 1974 is gestegen van *f* 172,9 mln naar *f* 981,7 mln.

In de praktijk is echter deze strop voor de Staat en niet van zulke grote betekenis, aangezien. De Nederlandsche Bank een jaar geleden uit de winst een bedrag van bijna *f* 400 mln had gereserveerd dat ook ten gunste van de Staat is gebracht. De daling van de dollar en de appreciatie van de gulden hebben het grote boekverlies veroorzaakt. Wanneer echter aan het einde van '75 de dollar zo'n 10% meer waard zou zijn dan eind 1974, is er weer een boekwinst op valuta en die krijgt de Staat dan ook, of hij wordt weer gereserveerd tot een geschikt ogenblik.
In 1974 is het inkomen van de Bank gestegen van *f* 685,5 mln tot *f* 836,6 mln. Vooral de rente op buitenlandse vorderingen is spectaculair toegenomen van *f* 416,3 mln tot *f* 715,8 mln. Dat komt doordat Speciale Trekkingsrechten rentegevend zijn en bovendien een belangrijk deel van de dollarvoorraad van de centrale bank in Amerikaans schatkistpapier is belegd.
De „rente-marge" van de centrale Bank is aanzienlijk gunstiger dan bij de gewone banken doordat de Bank op tegoeden die bij haar worden aangehouden geen rente vergoed.
Wel berekent zij rente als zij de banken uit de nood helpt in periodes van krappe geldmarkten. Dat was eigenlijk heel 1974 het geval. Het jaargemiddelde van de voorschotten was in 1974 *f* 632,9 mln tegen *f* 559,4 mln in 1973.
Doordat er maar één discontoverandering was in het verslagjaar en dan nog op het eind, was het hogere gemiddelde der voorschotten oorzaak van een hogere rentebate van de centrale bank van *f* 14,9 mln meer op een totaal van nu *f* 56,5 miljoen.
Het kapitaal van De Nederlandsche Bank, dat geheel van de Staat is, bedraagt maar *f* 20 mln. Het „eigen vermogen" voor zover daarvan in dit geval mag worden gesproken is echter *f* 796,2 mln. Het bestaat buiten het al genoemde kapitaal uit een reservefonds van *f* 20,0 mln plus een bijzondere reserve van *f* 474,7 mln en een herwaarderingsreserve van *f* 281,5 mln.
Het balanstotaal van de centrale bank is *f* 21,8 miljard. Daarin zit echter een goudreserve als actief en die is gebaseerd op een goudprijs van *f* 4.053,13 per kg fijn goud. De werkelijke goudprijs is meer dan driemaal zo hoog. (N R C / H'b l a d)

(Vor. ber. pag. 328/3 e.v.-1974)

BETALINGSBALANS 1974

Het ministerie van financiën maakte op 24 april gegevens bekend betreffende de betalingsbalans in 1974.

De lopende rekening op transactiebasis resulteerde in 1974, volgens nog zeer voorlopige cijfers, in een surplus van *f* 3,9 mrd, nadat het jaar 1973 — met inbegrip van de gebruikelijke inmiddels op de handelsstatistiek aangebrachte correcties — een overschot had opgeleverd van *f* 5,2 mrd.

Deze *f* 1,3 mrd lagere uitkomst kwam nagenoeg geheel voor rekening van een groter tekort in het goederenverkeer. Het vrijwel geheel aan prijsstijgingen toe te schrijven accres van de goederen in- en uitvoer bedroeg resp. ca. 34½% en ca. 34%.
Het surplus in het onzichtbare verkeer op transactiebasis was met een totaal van *f* 7,3 mrd per saldo iets lager dan in 1973. Tegenover een groter nadelig saldo aan inkomensoverdrachten en een groter tekort in het veredelings- en reisverkeer stonden hogere vervoersontvangsten.
Het geregistreerde kapitaalverkeer leidde tot een aanzienlijk lagere afvloeiing dan in 1973. Dit hield onder meer verband met het effectenverkeer. Enerzijds werden door ingezetenen via het beursverkeer voor *f* 1,4 mrd minder buitenlandse effecten gekocht, terwijl anderzijds aan het buitenland voor *f* 0,6 mrd meer aan Nederlandse effecten werd verkocht dan in 1973. Bovendien vond er een omslag plaats, zowel bij de lange kredietverlening als bij het korte kapitaalverkeer, van een afvloeiing in 1973 (van in totaal *f* 1,4 mrd) naar een toestroming in het verslagjaar (in totaal *f* 0,1 mrd).
Hier stond tegenover dat de uitgaven aan Nederlandse directe investeringen in het buitenland in 1974 ruim *f* 2 mrd hoger waren dan in het jaar daarvóór, terwijl de ontvangsten uit hoofde van de buitenlandse investeringen in Nederland slechts met ruim *f* 0,2 mrd toenamen. Het overheidskapitaalverkeer ten slotte gaf als gevolg van een lening aan Italië een grotere uitstroming te zien.
Het overschot in het totale verkeer der niet-monetaire sectoren kwam als gevolg van interventies van de bank op de geld- en valutamarkt vrijwel geheel tot uitdrukking in een stijging van de officiële reserves. De netto vorderingen van de banken op het buitenland geven enige daling te zien. (M i n i s t e r i e v a n f i n a n c i ë n)

(Vor. ber. pag. 338/2-1974)

STEUN AAN ONDERNEMINGEN IN DE CONFECTIEINDUSTRIE *f* 1.000,— PER C.A.O.-PRODUKTIEPLAATS

De minister van Economische Zaken, drs. R. F. M. Lubbers heeft zich bereid verklaard aan ondernemingen in de confectie-industrie dit jaar een eenmalige uitkering à fonds perdu van *f* 1.000 per c.a.o.-produktieplaats toe te kennen. De minister heeft dit, mede namens zijn ambtgenoten van Sociale Zaken en van Financiën op 18 april per brief meegedeeld aan de Stichting Structuurverbetering Confectie-Industrie „Strucon".
Het eerste doel van deze maatregel is het behoud van een zo groot mogelijk aantal arbeidsplaatsen. Voorwaarde voor de steunverlening is dan ook dat een individuele onderneming in 1975 tenminste 90% van de werkgelegenheid handhaaft. Een andere voorwaarde is dat aldus te steunen ondernemingen via de Stichting „Strucon" willen meewerken aan de voorgenomen herstructureringsmaatregelen. De thans genomen maatregel kan dienen ter overbrugging van de periode die nodig zal zijn om de effecten van de herstructureringsactiviteiten zichtbaar te maken.
De minister heeft de maatregel genomen omdat hij tot de conclusie is gekomen dat het beter is één algemene financiële noodmaatregel voor de gehele confectie-industrie te creëren dan door te gaan met het verlenen van individuele steun aan afzonderlijke bedrijven, te meer daar individuele steun tot concurrentievervalsing kan leiden en niet bijdraagt tot een structurele verbetering van de situatie in de confectie-industrie. In principe zal individuele hulp à fonds perdu aan noodgevallen in 1975 dan ook niet meer worden verleend. (S E R-B u l l e t i n)

IN CONFECTIE VOOR 8000 MAN MINDER WERK

Het totale aantal werknemers in de Nederlandse kledingindustrie is in 1974 met ongeveer 8000 verminderd. In de Nederlandse kledingindustrie werken nu nog 32.000 mensen, aldus deelt de N.E.V.E.C., de Nederlandse Economische Vereniging voor de Confectie-industrie mee.
De N.E.V.E.C. spreekt van een „noodtoestand", veroorzaakt door achteruitgang van de export, lagere verkoopcijfers als gevolg van het goede weer en toenemend import uit de „lage-lonenlanden".
Vooral deze laatste factor is volgens de N.E.V.E.C. rampzalig voor de Nederlandse confectie. Uit sommige landen in het Verre Oosten is de import in één jaar met 50% gestegen.
Overigens houden ook veel Nederlandse confectie-ondernemingen zich bezig met loonveredeling in landen, waar de arbeidskosten belangrijk lager liggen dan hier. De produktie wordt dan naar Nederland en naar Nederlandse exportmarkten uitgevoerd. Ook import- en handelsfirma's houden zich in toenemende mate met dergelijke zaken bezig. (S E R-B u l l e t i n)

SPREIDING RIJKSDIENSTEN

Ondanks protesten van rijksambtenaren — vooral van de PTT — en de gemeente Den Haag houdt de regering vast aan haar plannen tot spreiding van rijksdiensten, zo bleek op 24 april, toen de regering een nota over dit onderwerp publiceerde. De nota is ondertekend door de ministers van volkshuisvesting, sociale zaken, financiën, defensie, economische zaken, en verkeer en waterstaat, alsmede door de staatssecretarissen van binnenlandse zaken, defensie, financiën, en verkeer en waterstaat.
Uit de nota blijkt, dat de regering bijna 7.000 ambtenaren vanuit de randstad wil spreiden naar het Noorden, Oosten en Zuiden van het land.
De nota is een aanvulling van de plannen, zoals die op 1 maart vorig jaar werden gepubliceerd (pag. 164 /1 e.v.-1974) en houdt rekening met de kritiek, dien toen geuit is, zonder dat de regering in principe terugkomt op de spreidingsvoornemens.
Onderstaand een samenvatting van de nota.

Groningen en Friesland krijgen de grootste groep rijksambtenaren: 3.400, afkomstig van de Centrale Directie van de PTT in Den Haag.
Op de tweede plaats wat het aantal te spreiden ambtenaren betreft staat Zuid-Limburg. Daarheen gaan 2.140 ambtena-

ren, afkomstig van zes verschillende diensten. Naar Emmen gaan 765 man, van zeven kleinere diensten, naar Zwolle 400 man, allen van het Rijksinkoopbureau. Het totaal aantal ambtenaren komt daarmee op 6.705.

In principe zal de spreiding gebeuren op basis van vrijwilligheid, aldus de nota. Ambtenaren die niet willen verhuizen zullen, als het maar enigszins mogelijk is, herplaatst worden in de omgeving van hun vroegere rijksdienst. De meeste diensten komen uit de agglomeratie Den Haag. Kunnen ambtenaren niet herplaatst worden dan hebben zij recht op wachtgeld. Ambtenaren die willen meeverhuizen komen in aanmerking voor speciale financiële regelingen. Vergeleken met eerdere plannen zijn deze regelingen verbeterd.

De regering is tot de spreiding, ondanks bezwaren van vele zijden, sterk gemotiveerd. Daar zijn twee redenen voor. In de eerste plaats vindt de regering dat het noorden en Zuid-Limburg een krachtige stimulans moeten krijgen teneinde de maatschappelijke en economische structuur van die gebieden te versterken. In de tweede plaats moet de druk op de randstad, in het bijzonder op de Haagse agglomeratie, verminderd worden, aldus de nota.

Groningen en Leeuwarden krijgen een gedeelte van de Centrale Directie van de PTT in Den Haag. Daar werken nu ongeveer 5300 mensen, overgeplaatst worden 3400 arbeidsplaatsen. Dit zijn vooral topfuncties: directieraad en andere hooggekwalificeerde functies. Alleen dan kan, aldus de nota, een hoogwaardige stimulans voor het noorden des lands worden bereikt.

Het aantal van 3400 is, als alle aantallen, ongeveer vastgesteld. Na verder onderzoek zal worden bekeken hoeveel plaatsen precies verhuisd moeten worden. In de plannen van 1 maart vorig jaar was sprake van overplaatsing van 5300 PTT-ers.

Doordat een groot aantal PTT-plaatsen van de centrale directie in Den Haag blijven, zijn wisseling en herplaatsing mogelijk van ambtenaren die niet willen meeverhuizen. Een extern adviesbureau zal hierover adviseren.

Wat Zuid-Limburg betreft, wordt niet afgeweken van de plannen van maart 1974. Daarheen gaan mensen van het Centraal Bureau voor de Statistiek (1100), de registratiedienst Zuid-Limburg (400), het ontvangkantoor en de inspectie belastingen en accijnzen Kerkrade (110), en de defensie-afdelingen pensioenen en wachtgelden (110), hoofdafdeling dienstplichtzaken (280) en de staf inspectie geneeskundige dienst (140).

In Limburg is de nadruk gelegd op nieuwe diensten en snel groeiende diensten. Binnen 6 maanden komt er een regeling, die bepaalt dat groei-diensten gemeld moeten worden bij de minister van binnenlandse zaken, die moet bekijken of spreiding mogelijk is.

Emmen krijgt mensen van afdelingen van defensie en binnenlandse zaken. Van defensie de leger film- en fotodienst (40), de staf bureau beheer en aanleg vliegvelden (30), de inrichting uitgifte boekwerken (80), de staf van de 4e divisie (300 militair en 25 burger), de Topografische dienst (170) en het Bureau verificatie-administratie ziektekostenregeling post-actieve ambtenaren (50).

De regering heeft voor Emmen afgeweken van de plannen van vorig jaar. Het commando opleidingen Koninklijke Landmacht verhuist niet, in verband met de excentrische ligging. Daar is voor in de plaats gekomen de staf van de 4e divisie. Verder is de nieuwe afdeling van binnenlandse zaken voor Emmen opgericht. Ook hier ligt de nadruk op nieuwe of snelgroeiende diensten.

Zwolle krijgt 400 plaatsen van het rijksinkoopbureau geheel volgens de plannen van maart vorig jaar. Iemand die niet mee wil, wordt herplaatst of op wachtgeld gesteld. Daarop wordt echter een uitzondering gemaakt in die gevallen, waarin de goede functionering van de dienst of het dienstonderdeel in gevaar komt doordat bepaalde vitale functies niet kunnen worden bezet. In dat geval kan de directie, na onderzoek van alle mogelijkheden, bepaalde ambtenaren, ook als die niet mee willen verhuizen, aanwijzen op grond van het dienstbelang tijdelijk mee te gaan. Deze detachering geschiedt voor twee jaar, aldus de nota.

Ambtenaren die vrijwillig mee gaan, komen in aanmerking voor financiële regelingen. Deze faciliteiten gelden ook voor ambtenaren die moeten verhuizen als gevolg van fusie of reorganisatie van hun dienst. Meeverhuizende ambtenaren kunnen geholpen worden bij het kopen van een huis.

Er is een verhuiskosten- en herinrichtingsvergoeding tot 12% van het brutosalaris (belastingvrij). Daarnaast kunnen transportkosten worden gedeclareerd. Er is ook een functieverplaatsingstoelage (fusie of reorganisatie) van ƒ 9.000 voor gehuwden en ƒ 4.500 voor ongehuwden.

Ambtenaren die liever een huis kopen kunnen in plaats van ƒ 9.000 een tegemoetkoming krijgen in de te betalen hypotheekrente. Deze regeling loopt acht jaar, niet meer dan het jaarsalaris van de ambtenaar, met een maximum van ƒ 50.000.

Voor degenen, die liever een woning huren, zijn er aanvullingen gedurende acht jaar op de algemene huursubsidieregelingen. Behalve de verhuis- en herinrichtingsvergoeding zijn de faciliteiten niet belastingvrij. Voor militairen, die niet voor vrijwilligheid in aanmerking komen, zijn er andere regelingen.

De totale kosten van de spreidingsoperatie worden geraamd op ƒ 9 à ƒ 10 mrd.

(A N P, S E R - b u l l e t i n)

(Vor. ber. pag. 164/1 e.v.-1974)

VIERDE ZOON VOOR PRINSES MARGRIET

Prinses Margriet is op 10 april bevallen van haar vierde zoon. De bevalling verliep langs operatieve weg.

De echtgenoot van prinses Margriet, mr. P. van Vollenhoven, heeft op 14 april aangifte gedaan van de geboorte van zijn zoon. Als getuigen waren hierbij aanwezig minister-president drs. J. M. den Uyl en de vice-voorzitter van de Raad van State, dr. M. Ruppert. De aangifte vond plaats op het raadhuis van Nijmegen, aangezien het kind in het Nijmeegse St. Radboud Ziekenhuis is geboren. Als ambtenaar van de burgerlijke stand trad op de burgemeester van Nijmegen, mr. Th. M. J. de Graaf.

Het kind kreeg de namen Floris Frederik Martijn. De roepnaam zal Floris zijn. *(Nederlandse Staatscourant)*

OOST-EUROPA

ALGEMEEN

CONFERENTIES COMMUNISTISCHE PARTIJEN. VOORBEREIDINGEN CONFERENTIE EUROPESE COMMUNISTISCHE PARTIJEN EN WERELDCONFERENTIE COMMUNISTISCHE PARTIJEN

Sedert de topontmoeting van de partijleiders van de Oosteuropese staten, de SU en Buiten-Mongolië op de Krim medio 1973 (pag. 528/2-'73) verschijnen voortdurend berichten, waaruit blijkt, dat de SU graag weer een wereldconferentie van communistische partijen en, daaraan voorafgaand, een conferentie van Europese communistische partijen wil organiseren.

In dit kader hebben verschillende vergaderingen van communistische partijen plaats gevonden. Genoemd kunnen worden de conferenties van Oosteuropese communistische partijen in dec. 1973 en jan. 1974 in Moskou en Praag (pag. 185/1 e.v.-1974). Ook kan in dit verband melding worden gemaakt van een conferentie van Westeuropese communistische partijen in jan. 1974 in Brussel.

Conferentie Westeuropese communistische partijen

Van 26-28 jan. 1974 vond in Brussel een conferentie van Westeuropese communistische partijen plaats. Het initiatief tot deze bijeenkomst was uitgegaan van de Communistische Partij van Italië (PCI), die, na maandenlange voorbereiding, 22 communistische partijen had uitgenodigd voor deelname aan de conferentie. Van deze 22 partijen hadden 19 de uitnodiging aangenomen, terwijl één — de Communistische Partij van Nederland (CPN) — zich door een waarnemer liet vertegenwoordigen. Geen vertegenwoordigers hadden gezonden de communistische partijen van IJsland en Noorwegen. De Noorse communistische partij had de uitnodiging in eerste instantie wel aangenomen.

Delegaties naar de conferentie hadden gezonden de communistische partijen van Oostenrijk, België, Denemarken, Finland, Frankrijk, Bondsrepubliek Duitsland, Groot-Brittannië, Griekenland, Ierland, Italië, Luxemburg, Portugal, San Marino, Spanje, Turkije, West-Berlijn, Cyprus, Zweden en Zwitserland.

Als voorzitter van de conferentie trad op Louis van Geyt, voorzitter

van de Belgische communistische partij.

Thema van de conferentie was „De huidige crisis van het kapitalisme in Europa".

Tijdens de conferentie bleken zich tegenstellingen voor te doen tussen de twee grootste communistische partijen in West-Europa, die van Italië en Frankrijk.

Bij de opening van de conferentie zei de secretaris-generaal van de PCI, Berlinguer, o.m.: „men moet voor een democratisch, onafhankelijk en vreedzaam Europa strijden, dat noch anti-Sowjet, noch anti-Amerikaans is, maar zich eerder ten doel stelt vriendschap en samenwerking met de VS en de SU te onderhouden. In het belang van de werkenden zou men door directe verkiezingen van het Europese parlement de positie daarvan dienen te versterken en langs de weg van democratische hervormingen zou men de Europese Gemeenschappen tot een waar tehuis van de werkenden moeten maken.

Georges Marchais, de secretaris-generaal van de PCF, legde het accent heel anders. Hij benadrukte, dat in de plaats van de genadeloze strijd van multinationale concerns om marktbeheersing en in plaats van de inspanningen om een West-europese militaire en politieke Unie binnen een herleefde Atlantische Alliantie te vormen, een waarlijke Europese gemeenschap gevormd moet worden uit landen, die van de beheersing door het groot-kapitaal bevrijd zijn, een gemeenschap die zich naar het socialisme kan ontwikkelen. Dat de Chinese leiders de Europese eenwording op de huidige manier ondersteunen, vormde een duidelijke illustratie van de weg, waarlangs zij hun proletarische internationalistische posities verlaten hadden.

De conferentie stelde een „Politieke verklaring" op, die werd ondertekend door alle volledig deelnemende delegaties, met uitzondering van die van Zweden. De Zweedse delegatie wees erop, dat de partij-statuten het ondertekenen van dergelijke programmatische documenten verbood. De Zweedse partij zou zich echter wel aan de inhoud van de verklaring houden.

In de verklaring werd vastgesteld, dat de communistische partijen van de zes oorspronkelijke EG-staten strijden tegen de monopolie-kapitalistische natuur en voor de democratisering van de EG; voorts, dat de communistische partijen van de drie nieuwe leden van de EG strijden voor een volledige terugtrekking; en tenslotte, dat de communistische partijen van de niet-leden en de geassocieerde staten strijden tegen pogingen hun landen in te sluiten in de invloedssfeer van de monopolies, die de EG beheersen.

De verklaring vervolgt dan met te zeggen, dat, ondanks deze grote verscheidenheid in de situaties, de communistische partijen van de kapitalistische staten van Europa bevestigen, dat een gemeenschappelijk antwoord op de politiek van monopolistische economische integratie mogelijk en noodzakelijk is. Tot dat doel hebben zij voor te zamen te strijden om de aanvaarding te verzekeren, in het licht van de problemen, waarmee de volkeren van Europa als geheel geconfronteerd zijn, van oplossingen, die in overeenstemming zijn met de belangen van al deze volkeren, alsmede voor een Europese samenwerking, die waarlijk democratisch is, in overeenstemming met de belangen van elk van deze landen en van alle.

De verklaring merkte op, dat alle deelnemende partijen volledig gekant waren tegen EG-lidmaatschap of associatie van de „fascistische regimes" in Europa. Ook veroordeelden zij pogingen om te komen tot een Europese defensiegemeenschap. De verklaring riep op tot een „brede alliantie" van alle democratische en werkerskrachten. De communistische partijen van West-Europa zouden hun inspanningen voortzetten om te streven naar gemeenschappelijkheid en verenigde actie en initiatieven met socialistische en sociaal-democratische krachten en met links gerichte christelijke en christen-democratische stromingen.

In een commentaar van Le Monde werd erop gewezen, dat, in strijd met de gebruikelijke behandeling van ideologische teksten, de inhoud van de Politieke verklaring door de publiciteitsorganen van de SU slechts in de vorm van een zeer kort uittreksel is verbreid. Ook zouden daarin de belangrijkste passages zijn weggelaten. In Le Nouvel Observateur werd het vermoeden uitgesproken, dat naar het oordeel van de Sowjetleiders de opvattingen van de PCI te sterk in de verklaring weerspiegeld werden.

Voorbereidende conferenties voor een conferentie van alle Europese communistische partijen

In Warschau vond van 16-18 okt. 1974 een conferentie plaats, waaraan werd deelgenomen door vertegenwoordigers van communistische en arbeiderspartijen uit 28 landen in Oost- en West-Europa. Niet vertegenwoordigd op deze conferentie waren de communistische partijen van Albanië, Nederland en IJsland. Wel was er, voor het eerst sedert jaren op een internationale communistische bijeenkomst, een delegatie uit Joego-Slavië.

Doel van de conferentie was de voorbereiding van een conferentie van alle Europese communistische partijen.

Aan de vorige conferentie van Europese communistische partijen in april 1967 in Karlovy Vary (pag. 289/1 e.v. - 1967) was door de Joegoslavische communistische partij niet deelgenomen. Dat de partij nu wel althans aan het voorbereidende overleg wilde deelnemen was een gevolg van toezeggingen t.a.v. de te volgen procedure, die aan de Joegoslavische partij, en de op het punt van onafhankelijkheid met de Joegoslavische partij geestverwante partijen, met name die van Roemenië, Frankrijk, Italië en Spanje, gedaan waren.

De regels voor de bijeenkomst, waarin aan de Joegoslaven en hun medestanders was tegemoet gekomen was, waren de volgende:

Besluitvorming moet plaats vinden d.m.v. concensus; d.w.z., elke deelnemende partij heeft in de praktijk een vetorecht.

Al het werk wordt alleen in plenaire vergaderingen verricht; er zullen geen commissies en subcommissies komen, waarin de SU haar gewicht sterker zou kunnen laten gelden.

Elke delegatie heeft de vrijheid haar eigen bijdragen aan de discussies en meningen openbaar te maken.

V.l.n.r. Georges Marchais, Louis van Geyt en Enrico Berlinguer.

De bijeenkomst in Warschau, waartoe de Poolse en Italiaanse communistische partijen de uitnodigingen hadden doen uitgaan. eindigde met een akkoord over het houden van een pan-Europese conferentie van communistische partijen midden '75 in Oost-Berlijn. Wel werd vastgesteld, dat in dec. of jan. een tweede voorbereidende conferentie gehouden diende te worden.

In de opzet van de CPSU en de aan de CPSU meest loyale partijen diende de conferentie van Europese communistische partijen vooraf te gaan aan een wereldconferentie van communistische partijen. Dit punt is op het beraad in Warschau echter niet aan de orde geweest. De Joegoslavische afgevaardigde, Aleksandar Grlickov, noemde de kwestie wel, maar alleen om op te merken, dat de voorwaarden om een dergelijke conferentie te beleggen niet bestonden en dat er niet over gediscussieerd diende te worden. De Franse afgevaardigde Jean Kanapa verklaarde (*l'Humanité* 18-10-'74), dat Grlickov de enige was geweest, die het onderwerp ter sprake had gebracht. Tevens ontkende Kanapa, dat er plannen zouden bestaan voor een dergelijke conferentie.

Een kwestie, die in Warschau evenmin besproken was, was die van de betrekkingen tussen het wereldcommunisme en de Chinese communistische partij. De Italiaanse afgevaardigde Giancarlo Pajetti zei hierover (*l'Unita* 18-10): „Op de bijeenkomst in Warschau heeft geen delegatie zelfs maar de mogelijkheid ter sprake gebracht, dat de problemen van de betrekkingen met de Chinese CP en oordelen over zijn politiek voorwerp van discussies zou kunnen zijn op de toekomstige Europese conferentie".

Een tweede voorbereidende conferentie van de 28 Europese communistische partijen vond van 19-21 dec. 1974 plaats in Boedapest. Uit het na afloop uitgegeven communiqué bleek, dat er gesproken was over „politieke en praktische kwesties" m.b.t. de conferentie van Europese communistische partijen, die medio 1975 in de DDR gehouden zou moeten worden. Onderwerp van die conferentie zou moeten zijn „De strijd voor de vrede, de veiligheid, de samenwerking en de vooruitgang in Europa".

Besloten was verder een redactiecommissie in te stellen, die twee teksten voor de conferentie moest opstellen.

Het eerste document zou een politieke verklaring moeten zijn, die als „platform" zou moeten dienen voor de activiteiten van de partijen, op basis van de ontwikkelingen in Europa sedert het einde van de Tweede Wereldoorlog. Het tweede document moest een appel inhouden aan alle niet-communistische politieke krachten.

Aan de werkzaamheden van de redactiecommissie kon worden deelgenomen door alle Europese communistische partijen, die dat wensen.

Uit het communiqué bleek verder, dat op de geplande conferentie in Oost-Berlijn de Europese ontwikkeling zou worden beschouwd vanuit de volgende drie gezichtspunten:

De politiek van ontspanning en veiligheid met in de eerste plaats de noodzaak de reeds ingezette ontspanning op het politieke plan te versterken, met daarnaast het ontwikkelen van vergelijkbare initiatieven op militair gebied;

een analyse van de economische situatie in Europa met nadruk op de crisis in het westelijk deel van het continent;

het zoeken naar eenheid van progressieve krachten, die, buiten de communisten, de socialisten, de vakbeweging, bepaalde stromingen binnen het katholicisme en „al degenen, die voorstander zijn van een vreedzaam naast elkaar bestaan" zou moeten omvatten. (Le Monde, NZZ, The Times, FAZ)

(Vor. ber. pag. 185/1 e.v. - 1974)

WARSCHAUPACT

BIJEENKOMST POLITIEK CONSULTATIEF COMITÉ

Op 17 en 18 april 1974 heeft er te Warschau een conferentie plaatsgevonden van het politieke consultatieve comité der lidstaten van het Warschaupact. Aan deze bijeenkomst werd deelgenomen door de leiders van de communistische- en arbeiderspartijen van Bulgarije, de DDR, Hongarije, Polen, Roemenië, Tsjechoslowakije en de USSR en door de regeringshoofden van die landen. In het communiqué, dat aan het einde van deze conferentie werd gepubliceerd, wordt gezegd dat de lidstaten er bij de staatslieden en politieke leiders op aandringen, dat dezen hun krachten zullen inspannen om het succes van de algemene europese conferentie te verzekeren, om de vermindering van de politieke spanning verder tot ontwikkeling te brengen en te intensiveren en om tot een normalisatie van de situatie in Europa te komen.

Blijkens genoemd communiqué bevestigen de lidstaten van het Warschaupact nogmaals dat zij van mening zijn dat het wenselijk is om de slotfase van de Europese conferentie en het tekenen van haar documenten op het hoogste niveau te doen plaatsvinden.

„Dat zal in overeenstemming zijn met de historische betekenis van deze gebeurtenis en het zal de nadruk leggen op de uitzonderlijke betekenis, welke de besluiten en de documenten, die op de Europese conferentie zullen worden aanvaard, voor de toekomst voor Europa zullen bezitten", leest men in dit communiqué.

Vervolgens staat in dit stuk dat de lidstaten van het Warschaupact, die aan de conferentie hebben deelgenomen „opnieuw hun onveranderlijk standpunt bevestigen ter zake van hun bereidheid om de Organisatie van het Warschaupact gelijktijdig met de ontbinding van de Noord-Atlantische Verdragsorganisatie op te heffen, of om, bij wijze van eerste stap, hun militaire organisaties te ontbinden".

Tegelijkertijd verklaren zij dat, „zo lang het NAVO-blok in stand wordt gehouden en er geen doeltreffende maatregelen voor ontwapening ten uitvoer worden gebracht, de landen van het Warschaupact het noodzakelijk oordelen hun defensiepotentieel te verstevigen en om op dat terrein een nauwe samenwerking onder elkaar te ontwikkelen".

De deelnemers aan de conferentie spreken in het communiqué er hun voldoening over uit dat de tendens naar ontspanning thans de „overheersende trek in het ontwikkelen van de situatie in het Europese wereldeel, alsook in de gehele wereld is".

Daarbij wordt er door de leden van het Warschaupact echter ook op gewezen, dat „de vijanden van een vermindering in de internationale spanningen, de supporters van de koude oorlog en de imperialistische en reactionaire kringen de wapens niet hebben gesterkt, dat zij proberen die ontspanning te dwarsbomen en om dit proces, dat toch tegemoet komt aan de verlangens der volken, tegen te gaan. De militaire kringen streven er naar om de activiteit van de NAVO aan te wakkeren en zij gaan er mee door om de bedragen van de oorlogsbegrotingen van dit gesloten imperialistisch-militaire blok verder te doen stijgen".

Naar in het slotcommuniqué gezegd wordt, zijn alle deelnemers aan de conferentie van het Warschaupact van mening dat het van belang is om de politieke ontspanning aan te vullen met een van militaire aard. „Zij bevestigen opnieuw hun standpunt ter zake van een inkrimping der legers en een vermindering van de bewapening in Europa, zoals dit standpunt in de verklaring van Praag (januari 1972) (pag. 104/2-1972) is uiteengezet", aldus het communiqué.

Dit communiqué draagt de handtekeningen van Todor Zjiwkow en Stanko Todorow (voor Bulgarije), van Erich Honecker, Willy Stoph en Horst Sindermann (voor de DDR), van Janos Kadar en Jenou Fock (voor Hongarije), van Edward Gierek, Henryk Jablonski en Pjotr Jaroszewits (voor Polen), voor Nicolae Ceausescu en Mania Manescu (voor Roemenië), van Gustav Husak en Lubomir Strougal (voor Tsjechoslowakije) en van Leonid Brezjnew en Alexei Kosygin (voor de USSR). (Tass, Informatie bulletin van de ambassade van de USSR in Nederland)

(Vor. ber. pag. 402/1 e.v.-1973)

Uitgevers: Int. Uitg. en Handelmij „Systemen Keesing" B.V., Ruysdaelstraat 71-75, Amsterdam - N.V. Algemene Uitgeverij Keesing, Keesinglaan 2-20, B 2100 Deurne-Antwerpen.

STRIJD OM DE MACHT IN ANGOLA

Sinds de ondertekening op 15 jan. van een onafhankelijkheidsakkoord voor Angola tussen Portugal en de drie bevrijdingsbewegingen MPLA, FNLA en UNITA en de installatie op 31 jan. van een overgangsregering uit vertegenwoordigers van deze vier partijen is vanaf eind maart vooral tussen de MPLA van Agostinho Neto en het FNLA van Roberto Holden een strijd om de macht aan de dag getreden. Tot Angola op 11 nov. 1975 onafhankelijk wordt, poogt Portugal nog het geweld, dat tot dusver aan ca. 1.000 mensen het leven heeft gekost, te keren, maar de Portugese Hoge Commissaris heeft verklaard dat de Portugese autoriteiten zich niet meer met de belangen van het interne bestuur bemoeien maar volstaan met het bevorderen van dekolonisatie.

Onlusten in Loeanda

Na de schotenwisseling van 3 febr. in Loeanda (pag. 191/3), kwam het op 23 maart in de Angolese hoofdstad opnieuw tot ernstige gewelddadigheden, waaraan op 28 maart door een formeel bestandsakkoord voorlopig een einde kwam. Duidelijk wat dat de onlusten het gevolg waren van de rivaliteit tussen MP LA en FNLA.

Hoewel beide bevrijdingsbewegingen elkaar de schuld gaven voor het uitlokken van de gewelddadigheden, concludeerde *The Financial Times* (29-3) dat de verklaringen van ooggetuigen er geen enkele twijfel over lieten bestaan dat het ging om een eerste terreurpoging van het FNLA om aanzienlijke aantallen MPLA-soldaten en -aanhangers te doden en zo in het land een klimaat van vrees te creëren, zoals het FNLA dat ook in 1961 aan de grens met Zaïre had gedaan.

Het Britse blad meldde dat FNLA-commando's een moordaanslag organiseerden op de voornaamste MPLA-leider in de overgangsregering, Lopo do Nascimento, die op dat moment het voorzitterschap vervulde in het drie leden tellende presidentiële college.

In een op 28 maart te Kinsjasa uitgegeven communiqué deelde het FNLA mee dat de strijd was ontbrand, nadat militante MPLA-leden in de nacht van 22 op 23 maart vier ongewapende FNLA-leden hadden neergeschoten. Het FNLA had toen besloten „elke agressiedaad voortaan op adequate wijze te beantwoorden". In een FNLA-communiqué d.d. 2 april werd gesteld dat gewapende MPLA-groepen zich schuldig hadden gemaakt aan provocaties en geweld. Een FNLA-patrouille zou op 23 maart zijn bestookt met een raket waarbij drie doden vielen. Daarop hadden FNLA-troepen enkele militaire bases van de MPLA in de Angolese hoofdstad Loeanda bezet. Tijdens de strijd die daarop uitbrak vielen doden, allen militairen.

Het FNLA verweet de MPLA de komende verkiezingen te verhinderen door afleidingsmanoeuvres en provocaties. „De MPLA zou zo een interventie willen uitlokken van haar leidsmannen van de Portugese Communistische partij, maar het FNLA verzet zich vastberaden tegen een dergelijke tactiek die gericht is op het aanzetten tot wanorde", aldus het FNLA-communiqué.

Uit de in Portugal gepubliceerde verklaringen en aanklachten van MPLA-leider Neto en zijn aanhangers viel volgens de *NZZ* (6-4) het volgende beeld te verkrijgen. FNLA-soldaten zouden in enkele grotere gebouwen in Loeanda zware machinegeweren en raketten hebben geïnstalleerd. (Deze gebouwen waren eigendom van handelaren en zakenlieden.) Daardoor beheerste het FNLA de krottenwijken van de voorsteden Marçal Cazenga, Madeira enz.

Tijdens een persconferentie te Amsterdam op 1 april weet Neto de ongeregeldheden ook voor een deel aan de houding van Portugal. Lissabon legde volgens hem „een zeer opmerkelijke passiviteit" in Angola aan de dag en probeerde daarmee slechts het akkoord dat in jan. met de drie bevrijdingsbewegingen gesloten is te behouden. Dat heeft de acties van de FNLA gericht op vernietiging van de MPLA vergemakkelijkt, zegt de MPLA-leider.

Tekenend in dit verband is Neto's opmerking dat de Beweging van de Strijdkrachten (MFA), in Angola „zeer zwak" is en geen ,duidelijke acties onderneemt". Wel opereert volgens Neto de in Portugal opgerolde geheime politie van het fascistische regime PIDE nog steeds in Angola en is de economische macht in Angola nog steeds in handen van de blanke kolonisten die blijven denken dat ze hun positie kunnen behouden.

Op 24 maart was gemeld dat bij de gevechten in Loeanda de vorige dag vijf doden waren gevallen. Het FNLA berichtte toen dat zijn kantoor door MPLA-leden was aangevallen, en dat zijn troepen paraat bleven om „zonder hartstochten maar met geweld alle anarchisten het zwijgen op te leggen." Volgens het Portugese persbureau *ANI* hadden zich ook incidenten voorgedaan in de koperhaven Lobito en de steden Huambo en Loebango. De overgangsregering deelde in een officiële verklaring mee dat gewapende groepen, die tot de bevrijdingsbewegingen behoorden, angst en terreur hadden verspreid, ziekenhuizen, scholen en openbare gebouwen hadden aangevallen, burgers hadden gearresteerd en getracht hadden het gezag van de politie, de rechterlijke macht en de regering over te nemen.

Ook op 24 maart werden in de zwarte buitenwijken van Loeanda nog sporadische gevechten gemeld, terwijl de gebruikelijke gemengde patrouilles van Portugese militairen en leden van de drie bevrijdingsbewegingen in het centrum van de hoofdstad en de voorsteden normaal doorgang vonden.

Op 25 maart berichtte *ANI* dat tot dusver minstens 12 mensen bij schietpartijen om het leven waren gekomen en dat het verkeer in sommige delen van Loeanda door de vuurgevechten volledig tot stilstand was gekomen. Met de in omvang en

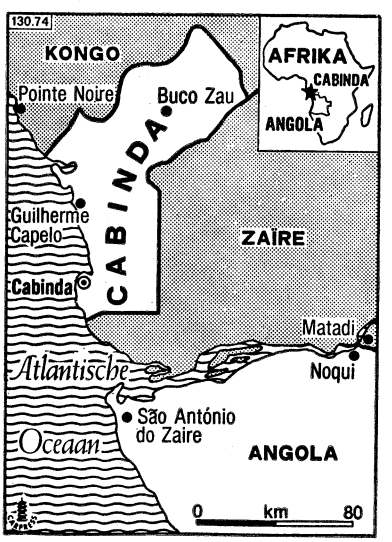

Weekblad 44ste jaargang No. 2281, pag. 27135-27150

hevigheid toenemende strijd achtte *ANI* de kans op een burgeroorlog steeds groter.
Op 26 maart, toen de strijd nog steeds voortduurde, verklaarde de leider van UNITA, Jonas Savimbi, te Dar-es-Salaam (Tanzania) dat zijn beweging in het conflict tussen MPLA en FNLA neutraal wilde blijven. Hij geloofde niet in het uitbreken van een burgeroorlog. Die dag kondigde de Portugese Hoge Commissaris voor Angola, generaal Antonio da Silva Cardoso, de instelling van een avondklok af. Alle radiostations staakten hun uitzendingen op last van de regering en de pers werd onder censuur gesteld. Voorts gaf de Hoge Commissaris alle bevrijdingsbewegingen opdracht hun troepen in de barakken terug te trekken.
De Portugese minister van voorlichting, Jorge Jesuino, stelde op 27 maart dat de gespannen relatie tussen de drie bevrijdingsbewegingen zich in de afgelopen weken had toegespitst toen de MPLA zich naar het voorbeeld van de Portugese regering opmaakte om een aantal banken in Angola te nationaliseren. Volgens Jesuino had geen van de drie bewegingen zich gehouden aan de bepaling in het onafhankelijkheidsakkoord, die elk van hen een duidelijk begrensd gebied toewijst. Hij voegde daaraan toe dat de troepenmacht van het FNLA veel groter was dan op grond van dat akkoord was toegestaan.

Tijdens de overgangsperiode zou volgens art. 32 van het onafhankelijkheidsakkoord van 15 januari (pag. 188/1) in Angola een gemengde strijdmacht worden gevormd op de volgende numerieke basis: Portugezen 24.000 man plus FNLA, MPLA en UNITA elk 8.000 man. In de praktijk echter hield het FNLA 21.000 man onder de wapenen, de UNITA hoogstens 3.000 man, de MPLA van Neto 2.000 man en de MPLA-factie van Chipenda (die zich op 21 febr. bij het FNLA aansloot) 3.000 man, aldus de F A Z (31-1). Dit betekende dat het FNLA eigenlijk tot demobilisatie moest overgaan, terwijl gelijktijdig MPLA en UNITA hun troepensterkte moesten opvoeren.

Het Portugese persbureau *ANI* berichtte op 27 maart dat 51 jonge MPLA-recruten door FNLA-militairen waren vermoord en dat 17 van hun collega's aan de massamoord waren ontsnapt. De recruten zouden in vrachtwagens naar een greppel langs een weg bij Caxito (ca. 70 km ten noorden van Loeanda) zijn overgebracht en daar met machinegeweren zijn neergeschoten

Op 28 maart circuleerde in Loeanda een petitie, ondertekend door 12 Portugese legerartsen, waarin een onderzoek naar de massamoord bij Caxito werd verlangd. De artsen verklaarden 20 gewonden te hebben behandeld, die tot een groep van 100 man behoorden, welke de week tevoren door het FNLA was gearresteerd.
Tegelijk verklaarde generaal Silva Cardoso dat de door het persbureau A N I verspreide berichtgeving m.b.t. de gebeurtenissen bij Caxito tendentieus was. Er was nog een onderzoek aan de gang en de identiteit van de schuldigen moest nog worden vastgesteld.

Ondertekeningsceremonieel bij de ambtsaanvaarding van de overgangsregering.

Bestandsakkoord

Na 16 uur ononderbroken besprekingen o.l.v. de Portugese ministers majoor Melo Antunes (buitenlandse zaken) en Almeida Santos (interterritoriale coördinatie) werd op 28 maart te Loeanda tussen de drie bevrijdingsbewegingen en Portugal een akkoord getekend tot beëindiging van de strijd, die in de voorgaande week volgens Neto aan minstens 200 mensen het leven had gekost.

Volgens het akkoord zou elke bevrijdingsbeweging 500 man leveren voor de gemengde strijdmacht en 100 man voor de gemengde politie. De overtollige troepen zouden uit de hoofdstad worden teruggetrokken.
De gevangenen over en weer moesten nog dezelfde dag worden uitgewisseld.

De overgangsregering zou zo spoedig mogelijk een wet aannemen volgens welke alle illegale wapens in bezit van burgers in beslag kunnen worden genomen.

In het akkoord stond verder dat alle regerings- en openbare instellingen in het huidige proces van dekolonisatie, alle bevrijdingsbewegingen gelijke behandeling zullen krijgen en dat iedere vorm van discriminatie zal worden beschouwd als een tegen de staat gerichte daad.

Na het akkoord trad een betrekkelijke rust in, al werden op 30 en 31 maart nieuwe schietpartijen gemeld. Minister Antonio de Almeida Santos sprak bij terugkeer in Lissabon op 30 maart van een „explosieve" toestand in Loeanda. Hij achtte het risico van een burgeroorlog niet uitgesloten.

Moboetoe

Op 29 april beschuldigde admiraal Rosa Coutinho president Moboetoe van Zaïre van rechtstreekse inmenging in de binnenlandse zaken van Angola. Hij verwees daarbij naar de kwestie van de Angolese vluchtelingen: volgens de VN hebben sinds 1961 ca. 400.000 Angolezen hun toevlucht in Zaïre gezocht, maar FNLA-leider Roberto Holden, gesteund door zijn zwager Moboetoe, spreekt van één tot anderhalf miljoen vluchtelingen. Via de praktisch open grens tussen Zaïre en Angola zouden „vluchtelingen" met onduidelijke nationaliteit naar het door het FNLA beheerste noorden van Angola kunnen worden overgebracht.
Het Parool (2-4-1975) citeerde een uitlating van Neto (d.d. 1 april) dat Zaïre als de politieke en logistieke basis van het FNLA fungeert en voegde daaraan toe:
„Er bestaan aanwijzingen dat Zaïre een actievere rol speelt in Angola, vooral ten gunste van de internationale bedrijven en het FNLA. Philip Agee, voormalig geheim agent van de CIA en schrijver van een boek over deze organisatie, verklaarde tegenover een Portugese krant: „Wij weten allemaal dat Moboetoe voor de CIA werkte, evenals Roberto Holden. In Angola doet de CIA alles om Neto tegen te werken.

Want het gaat om een van de rijkste landen ter wereld, met veel natuurlijke rijkdommen, en het is noodzakelijk de Amerikaanse belangen hier te verdedigen."
Nog kenmerkender voor de rol van Zaïre is een uitlating van Donald B. Easum, onder-staatssecretaris voor Afrikaanse zaken van het Amerikaanse ministerie van buitenlandse zaken. In een recent interview zei hij: „De Verenigde Staten hebben geen plannen om militair in Angola in te grijpen. Wij rekenen geheel op de autoriteiten van Zaïre voor de bescherming van de Amerikaanse onderdanen en belangen".
Het FNLA koopt met zijn ruime financiële middelen de ene na de andere krant op, terwijl de organisatie verder beschikt over een groeiend aantal radio- en televisie-stations om propaganda te bedrijven."
Tot de FNLA-aankopen behoorde volgens het *Angola Bulletin* (mei) ook het belangrijkste dagblad van Angola, „Provincia de Angola".

Nieuwe gevechten

Op 14 april verklaarden twee UNITA-vertegenwoordigers te Parijs, dat bij de recente gevechten waarvoor zij MPLA en FNLA verantwoordelijk stelden, niet 200 maar meer dan 1.000 mensen waren omgekomen. (*Reuter/Le Monde* 18-4) *Reuter* meldde dat in de voorafgaande week bij ongeregeldheden tussen MPLA en FNLA in Luso een burger was gedood en een onbekend aantal militairen en burgers waren gewond.
Er was toen sprake van een plan om een gezamenlijke missie van de Organisatie voor Afrikaanse Eenheid (OAE) en de VN naar Angola te zenden voor een onderzoek naar de botsingen. Lucio Lara, leider van de afdeling-Loeanda van de MPLA, verklaarde zich op 13 april hiertegen, daar hij een dergelijke missie „strijdig met het belang van Angola" achtte. De volgende dagen spraken ook het FNLA en de overgangsregering zich tegen zo'n internationaal onderzoek uit.
In de nacht van 28 op 29 april braken in Loeanda opnieuw felle gevechten uit tussen FNLA en MPLA. Op 30 april werd een avondklok ingesteld. Volgens de Portugese tv zouden zich in Loeanda 2.000 man bevinden van de strijdkrachten van Daniel Chipenda. De nationale defensieraad verbood een Joegoslavisch schip een lading wapens bestemd voor de MPLA te lossen. Aanhangers van de MPLA zouden

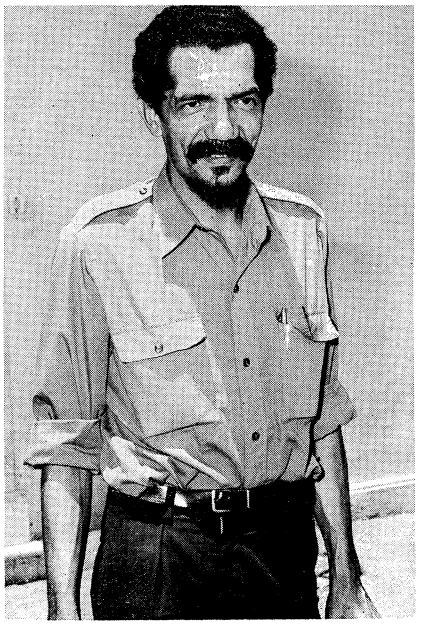

Lucio Lara.

een kantoor van het FNLA hebben verwoest en een kerk in de wijk Sao Paolo hebben bezet. Vandaar uit handhaafden zij ook op 29 april het beleg rond een FNLA-post, aldus *AFP-Reuter. The Financial Times* sprak daarentegen op 1 mei in een bericht vanuit Lissabon over drie dagen van aanvallen door de FNLA op alle MPLA-barakken en partijkantoren in Loeanda. Bij de strijd werden raketten, mortieren en automatische wapens gebruikt. Reeds op 1 mei werd geschat dat meer dan 100 mensen waren omgekomen.
Vanaf 2 mei nam de omvang van de gevechten af. De volgende dag deelde de minister van binnenlandse zaken in de overgangsregering Ngola Kabangu, — een lid van het FNLA — mee dat acht „buitenlandse oproerkraaiers" het land waren uitgewezen. Volgens de minister wilden de acht, o.w. een Rus en een Kongolees, „verdeeldheid zaaien" en waren zij „vermomd als journalisten en leraren" met MPLA-passen het land binnengekomen.
Op 5 mei, toen in Loeanda een betrekkelijke rust was teruggekeerd, werd het aantal doden op ca. 700 geraamd en het aantal gewonden op ca. 1.000. De avondklok werd beperkt en de Portugese autoriteiten organiseerden een luchtbrug om de hoofdstad opnieuw te bevoorraden, die door talrijke buitenlanders en Afrikanen verlaten werd.
Op 7 mei beschuldigde de Portugese regering het FNLA van „vervolging en intimidatie" van MPLA-aanhangers in de grensgebieden met Zaïre. De plaatselijke autoriteiten hadden opdracht gekregen maatregelen te treffen om tot evacuatie van de MPLA-aanhangers over te gaan als het FNLA in zijn „eigenmachtige houding" volhardde.
Op 9 mei berichtte *AFP* vanuit Johannesburg dat bij nieuwe gevechten tussen aanhangers van FNLA en MPLA in Sao Salvador, aan de grens met Zaïre, verscheidene honderden doden zouden zijn gevallen. Dezelfde dag kondigde de Portugese regering aan te streven naar een nieuwe topconferentie met de drie bevrijdingsbewegingen om verder bloedvergieten te voorkomen. FNLA-leider Roberto Holden, die ook op 9 mei „bepaalde kringen in de Portugese regering" „Portugese provocateurs" en andere buitenlanders voor de bloedige onrusten in Loeanda mede-verantwoordelijk had gesteld, reageerde op 11 mei afwijzend op het Portugese voornemen met verwijzing naar „de evidente partijdigheid en het gebrek aan objectiviteit van „bepaalde leden van de regering in Lissabon jegens onze beweging". Het FNLA wilde slechts aan een ontmoeting van de Angolese partijen in het conflict deelnemen.
Naar verluidt zou ook de UNITA het Portugese plan hebben verworpen, maar Portugal's minister van buitenlandse zaken, Melo Antunes, die op 13 mei in Loeanda arriveerde, zei van een weigering van FNLA en UNITA officieel niet op de hoogte te zijn gesteld. Hij beoogde door zijn bezoek een aan de Angolese realiteit aangepaste manier te vinden om de overgangsperiode in vrede en harmonie te laten verlopen.
Over de toestand in Angola berichtte de *NZZ* (15-5) als volgt:

„Het schijnt dat de MPLA na de gevechten met het FNLA van eind maart tot bewapening van zijn aanhangers in Loeanda is overgegaan. Daar stambanden bij de sympathieën of antipathieën van de bevolking blijkbaar een beslissende rol spelen, zijn de wapens van de MPLA kennelijk in de eerste plaats in handen van de oorspronkelijke bevolking van Loeanda geraakt, bij leden van stammen uit de buurt van Loeanda en uit Catete, van waar MPLA-leider Agostinho Neto afkomstig is. Bij de botsingen van begin mei, de tot nog toe verreweg meest bloedige, kwam het zo tot schietpartijen tussen deze pas bewapende lokale stammen en de toegestroomde arbeiders uit het verre achterland, van wie minstens een deel, de Kikongo's uit het noorden, met het FNLA sympathiseren. Na de bloedige incidenten in de „bidonvilles" van Loeanda (de door Afrikanen bewoonde krottenwijken aan de rand van de stad, „musseques") hebben blijkbaar grotere

groepen van de Kikongo-, Malanjino- en Bailundo-stam Loeanda verlaten en zich in hun oorspronkelijke provincies in het noorden en op de centrale hoogvlakte teruggetrokken. Dit heeft reeds zijn uitwerking gehad op de economische toestand in Loeanda, waar een tekort aan arbeidskrachten begint te ontstaan.
In een van de FNLA-communiqués staat de zin: de jongste „gebeurtenissen" in het noorden van Angola zijn de „onvermijdelijke gevolgen" van de voorvallen in Loeanda. Dat moet men zo interpreteren dat vluchtelingen uit Loeanda met hun berichten over massamoorden reacties tegen de in het noorden geïsoleerde MPLA-groepen in de stamgebieden van de Kikongo hebben opgeroepen. Het FNLA roept in zijn communiqués de bevolking op van wraakoefening af te zien. De oproeren en onlusten in het noorden hebben echter kennelijk tot een nieuwe vluchtelingengolf geleid, ditmaal in meerderheid van MPLA-sympathisanten, die uit de noordelijke provincies naar Loeanda vluchten en daar provisorisch in schoolgebouwen zijn ondergebracht.
Het FNLA beklemtoont in zijn communiqué, dat het — in tegenstelling tot de MPLA — „nooit burgers die er niets mee uit te staan hebben" heeft bewapend. Inderdaad is de strategie van de beide bevrijdingsbewegingen verschillend. Het FNLA bezit dankzij zijn steunpunten in Zaïre en de steun van Moboetoe's geregelde militairen, die ten dele zelfs in gemotoriseerde kolonnes zijn gegroepeerd. Zo'n kolonne, naar het schijnt 2.500 man sterk, was in maart naar Loeanda getrokken en de aanwezigheid ervan had toen de eerste golf van gevechten en massamoorden doen uitbreken. De MPLA rekent blijkbaar in veel grotere mate op gewapende burgers, die als lokale guerrillastrijders optreden. Woordvoerders van de MPLA in Loeanda dreigen thans dat hun groep zich niet meer, zoals tot dusver, louter defensief zal opstellen, wanneer nieuwe gevechten zouden uitbreken, maar tot het offensief zal overgaan. (. . .)
De massamoorden dragen er onvermijdelijk toe bij, dat niet alleen de „strijders" van de bewegingen, maar de hele gemeenschappen waaruit zij stammen in de strijd betrokken worden. Het gevaar dat de stammenstrijd zich uiteindelijk tot een rassenstrijd tussen zwarten en blanken zou kunnen ontwikkelen moet ernstig worden opgevat. Maar tot nog toe is het zover niet gekomen, en de Portugese autoriteiten doen kennelijk hun best om deze gevaarlijke ontwikkeling te vermijden. Tot de door hen getroffen maatregelen behoort een nachtelijk uitgaansverbod, controle op de nieuwsmedia — in het bijzonder de radiostations —, verplichte toestemming voor demonstraties enz. Vooral de MPLA beklaagt zich over deze „beperking van de vrijheid van meningsuiting". Dat valt te begrijpen, omdat de „revolutionaire" strategie van de MPLA erop berust de Afrikaanse bevolking, in het bijzonder de haar toch al toegenegen stammen, voor zich en haar revolutionaire ideeën te mobiliseren. De reis van de MPLA-afgezant naar Lissabon (Neto was eind maart in de Portugese hoofdstad) moest blijkbaar dienen om de tegenstellingen tussen de Hoge Commissaris te Loeanda, generaal Silva Cardoso, en de MPLA aan de revolutionaire raad in Lissabon voor te leggen. De MPLA kan daar, onder de radicale officieren, op bondgenoten rekenen. Admiraal Rosa Coutinho, thans een van de belangrijkste officieren in de revolutionaire raad, was tot jan. 1975 Hoge Commissaris in Angola. Toen moest hij deze post opgeven, omdat het FNLA verklaarde niet met hem te kunnen samenwerken, daar hij de MPLA te zeer begunstigde, aldus de N Z Z .

Positie Savimbi

Door de confrontatie van FNLA en MPLA lijkt volgens waarnemers een belangrijke rol weggelegd voor dr. Jonas Savimbi, de leider van de UNITA.
Het Parool (7-5) schreef over hem: Tot nu toe heeft Savimbi zich angstvallig buiten de oneinigheid tussen de twee grootste bevrijdingsbewegingen gehouden en verklaard dit te zullen blijven doen.
Politieke handigheid, of beter opportunisme, kan Savimbi niet worden ontzegd. Hij onderhoudt aan de ene kant vriendschappelijke betrekkingen met president Kaoenda van Zambia en wordt tegelijkertijd in de Zuidafrikaanse pers beschreven als de man wiens eventuele leiderschap in Angola in het belang van Zuid-Afrika kan zijn.
In de jaren 1962-1964 was Savimbi minister van buitenlandse zaken in Roberto Holdens regering in ballingschap, die was gevestigd in Zaïre. In 1964 nam hij afstand van het ongenuanceerde pro-Amerikanisme van Holden — en van diens zwager en beschermheer, president Moboetoe — en zocht toenadering tot Peking, waarvan hij prompt alle hulp kreeg toegezegd. Enkele jaren later bekoelde zijn liefde voor China en zocht Savimbi contact met de westerse kerken, nadat hij UNITA tot de belichaming van het „christen-nationalisme" had getransformeerd. Of de UNITA vastomlijnde plannen voor een toekomstige inrichting van de soevereine staat Angola heeft, is niet bekend. Wel is het zo, dat hij met zijn verzoenende taal zowel de arme blanken in Angola als leden van verschillende stammen aan zich heeft verplicht.
Volgens *The Observer* (2-2) ligt de basis van Savimbi's macht bij de Umdundu-stam, Angola's grootste afzonderlijke stamverband, dat ca. 38% van de bevolking omvat. Zijn gematigde doch tegelijk nationalistische politiek spreekt ook de meeste blanken aan. Een Portugese functionaris schatte de steun voor de UNITA bij de stembus — uiterlijk in okt. — op 45%.
Savimbi verklaarde tegenover *Le Monde* (14-5) „De volledige en onmiddellijke onafhankelijkheid is onmogelijk". Men zal nog „lange jaren moeten wachten om de economische onafhankelijkheid te bereiken."

Jonas Savimbi.

Cabinda

Inmiddels spraken Zaïre en Kongo zich voor zelfbeschikking van de enclave Cabinda uit (zie pag. 189 e.v.). De Kongolese premier, Henri Lopes, zei op 29 april te Parijs dat het feit-Cabinda bestond. „Cabinda is historisch en geografisch anders dan Angola". Zijns inziens moest het „volk van Cabinda" zich over een eventuele aansluiting bij Angola uitspreken.
President Moboetoe van Zaïre verklaarde op 7 mei dat in Cabinda een referendum moest worden georganiseerd om de bewoners zelf over hun toekomst te laten beslissen. Hij beweerde documenten te bezitten, waarin de Angolese leiders erkenden dat Cabinda geen integrerend bestanddeel van Angola vormt. Het was volgens persberichten de eerste maal dat Moboetoe persoonlijk de opvatting van het bevrijdingsfront FLEC, dat zijn zetel in Kinsjasa heeft, openlijk steunde.
Op 12 mei deelde MPLA-leider Neto in een vraaggesprek met het Portugese blad *Diario de Noricias* mee dat een groot leger zich voorbereidt om vanuit Zaïre een inval in Cabinda te doen. Ook het FNLA zou in het zuiden van Cabinda, nabij de grens met Zaïre, troepen samentrekken. Neto verzekerde dat de MPLA-troepen in Cabinda elke aanval zouden afslaan, van welke kant deze ook komt. *(NRC/H'blad, Het Parool, The Financial Times, The Times, Le Monde)*

(Vor. ber. pag. 187 e.v.)

WEST-EUROPA

NEDERLAND

INTERIM-NOTA INKOMENSBELEID

Het kabinet heeft op 9 mei bij de Tweede Kamer een interim-nota inkomensbeleid ingediend, waarin wordt beoogd een aanzet te geven tot een samenhangend, alles omvattend inkomensbeleid dat is gericht op een meer aanvaardbare verdeling van inkomens. In de nota worden de doeleinden van dit beleid ter discussie gesteld en wordt een aantal beleidsvoornemens en -voorstellen geschetst.
Het centrale uitgangspunt voor de regering daarbij is de fundamentele gelijkwaardigheid van alle mensen. Op basis hiervan richt de regering op haar beleid op het punt van de beloning uit arbeid en vermogen op een beloningsstructuur, waarin voor verschillen op basis van inspanning en offers wél, maar voor die uit hoofde van b.v. traditie en sociaal milieu in beginsel geen plaats is. In de inkomensverdeling, zoals de regering die beoogt, moeten ook behoefte-elementen hun neerslag vinden.

MINIMUM-MAXIMUM

Van belang is verder dat het streven van de regering naar meer evenwichtige verhoudingen wat betreft de consumptiemogelijkheden van individuen voldoende tot uitdrukking komt. Dit betekent niet alleen, dat ieder mens in redelijke mate moet kunnen delen in de welvaart, maar ook dat een maximum gesteld kan worden aan het beslag, dat een individu op die welvaart legt. De regering zou niet precies een getal willen aangeven over de verhouding tussen de netto-inkomens van de laagst- en de hoogstbetaalden. Het maatschappelijke oordeel zal deze norm zelf in belangrijke mate ontwikkelen. Overigens meent de regering dat de verhouding bij het rijksoverheidspersoneel aanvaardbaar is te noemen. Daar ligt deze verhouding één op vijf.
Het streven naar een meer op gerationaliseerde beloningsverhoudingen gebaseerde inkomensverdeling en het verwezenlijken van een aanvaardbare inkomensspreiding vergt uiteraard tijd. De regering vindt het noodzakelijk intussen op korte termijn doelbewust naar verkleining van inkomensverschillen te streven. Vanuit de in de nota ontwikkelde visie op de ontwikkeling naar een meer aanvaardbare inkomensverdeling op langere termijn zal de regering de inkomenspolitieke doelstelling van jaar tot jaar vertalen in concrete beleidsvoornemens.

GOED OVERLEG

In de nota wordt opgemerkt, dat een inkomensbeleid slechts kan slagen indien dit in beginsel álle inkomensgroepen omvat. Daarbij hecht de regering grote waarde aan goed overleg met en tussen alle partijen in beroeps- en bedrijfsleven. Met het oog daarop streeft de regering naar betere overlegstructuren met name ook op centraal niveau. Het overleg tussen de overheid en de onderscheidene maatschappelijke groeperingen beoogt in de eerste plaats de totstandkoming van sociale contracten te bevorderen. Daarbij kan de regering aanbevelingen doen of grenzen aangeven waarbinnen zij aan dergelijke centrale afspraken zou kunnen deelnemen.
De regering kondigt aan te zullen nagaan of in bestaande wetten van structurele aard, b.v. op het terrein van onderwijs en huisvesting, het element van de inkomenspolitiek meer gestalte kan krijgen. Verder stelt zij zich voor de bevoegdheden waarover zij beschikt als onderdeel van de conjuncturele instrumenten, voor zover nodig aan te vullen. Hierdoor zou het mogelijk worden bij het nemen van conjuncturele maatregelen, zowel ten aanzien van prijzen als van lonen, tevens rekening te houden met aspecten van de inkomenspolitiek. Daarnaast zal de regering de mogelijkheid nagaan tot het treffen van wettelijke voorzieningen met betrekking tot bepaalde elementen van inkomensvorming, zoals bijvoorbeeld de te hanteren methodiek van prijscompensatie.
Ter ondersteuning van het inkomenspolitieke werk gaat de regering een adviescommissie voor inkomenspolitieke vraagstukken (A.I.V.) instellen, bestaande uit onafhankelijke deskundigen.

RAAMWET INKOMENSVORMING

De regering stelt zich voor te komen tot een Raamwet op de Inkomensvorming. Zij overweegt hierin onder meer de openbaarheid van inkomens, de adviescommissies A.I.V. en de overleg- en planningsprocedures te regelen. In deze wet kan ook een bevoegdheid komen, op grond waarvan in verhouding tot bestaande complexen van wetgeving tijdelijke correcties in de inkomensverdeling kunnen worden aangebracht, b.v. wanneer centrale afspraken onbedoeld ongunstig zouden uitwerken op bepaalde inkomensgroepen.

OPENBAARHEID FUNCTIE-INKOMENS

De regering acht het voor de ontwikkeling van een, alle groepen in de samenleving omvattend inkomensbeleid essentieel, dat in ruime kring daarvoor begrip en steun wordt verkregen. Van grote betekenis in dit verband is een breed gespreid inzicht in de bestaande inkomensverhoudingen en in de factoren die daarbij een rol spelen. De regering wil daarom de informatie over de inkomensverdeling verbeteren, mede via de in de raamwet op te nemen wettelijke maatregel, die gericht is op uitbreiding van de openbaarheid van inkomen. Gedacht wordt aan verruiming van de openbaarheid van functie-inkomens uit arbeid. Dit maakt vergelijking van functies en de daarbij behorende inkomens mogelijk.
Overwogen wordt voorshands alleen die instanties over gegevens van functie-inkomens te doen beschikking voor welke die gegevens voor hun taak in het inkomensbeleid van belang zijn.
Mede gezien de weerstanden in ons land tegen openbaarmaking van inkomens op grond van de vrees dat daardoor de privacy wordt aangetast, geeft de regering aan de inkomens-openbaarheid een passief karakter; dit wil zeggen dat gegevens over inkomens alleen desgevraagd worden versterkt.
Op langere termijn streeft de regering naar verdergaande openbaarheid. Zij denkt daarbij aan passieve openbaarheid van individuele arbeidsinkomens van werknemers en zelfstandigen. De betekenis voor het inkomensbeleid van deze vorm van openbaarheid, die alleen gerealiseerd zou kunnen worden met behulp van bij de belastingdienst aanwezige gegevens, dient eerst nader onderzocht te worden.

SOCIAAL-ECONOMISCH BELEID

Een beleid, gericht op een meer aanvaardbare inkomensverdeling, kan niet op zichzelf worden bezien, maar moet worden geplaatst tegen de achtergrond van het totale sociaal-economische beleid. Dit betekent voor het concrete beleid op korte termijn, dat gestreefd dient te worden naar een inkomensontwikkeling die mede is afgestemd op inflatiebestrijding en bevordering van volledige werkgelegenheid. De regering acht het in dit verband noodzakelijk, erop te wijzen dat in de komende jaren waarschijnlijk minder ruimte voor toeneming van het voor consumptie beschikbare inkomen aanwezig zal zijn dan in de afgelopen periode. Tevens moet worden onderkend, dat het voeren van een inkomensbeleid in ons land niet los gezien kan worden van onze relaties met de ons omringende landen.

MINIMUM-INKOMEN ZELFSTANDIGEN

In de nota zegt de regering verder van oordeel te zijn, dat de beschikbare welvaartsgroei in de particuliere sector vooral ten goede moet komen aan de lagere en in het bijzonder aan de laagste inkomensgroepen. Om deze reden zal het minimumloonbeleid voor werknemers worden voortgezet. Voorts beoogt de regering het tot stand brengen van voorzieningen die, onder bepaalde voorwaarden, ook aan zelfstandigen een minimum-inkomen bedraagt. Is dat het geval dan zal voorziening voor zelfstandigen is dat er maatschappelijk bezien behoefte bestaat aan de functie die wordt uitgeoefend. De maatschappelijke behoefte zou aanwezig geacht kunnen worden, indien de in normale arbeidstijd behaalde winst een nader te bepalen percentage van het voor zelfstandigen vastgestelde minimum-inkomen bedraagt. Is dat het geval dan zal de winst uit onderneming van zelfstandigen beneden 65 jaar aangevuld worden tot dit minimum-inkomen. Het aspect van zgn. gewaardeerd ondernemersloon, in verband met meewerkende gezinsleden dient nader te worden bezien. De uitwerking van zo'n regeling vergt de nodige tijd. De regering is dan ook van oordeel dat in afwachting van die regeling nadere voorzieningen getroffen moeten worden voor zelfstandigen. Hierbij wordt in de nota opgemerkt, dat een aantal van de inkomensproblemen door toepassing respectievelijk uitbouw van de bestaande regelingen voorlopig kan worden opgevangen.

FUNCTIEWAARDERING

Systemen voor functiewaardering kunnen een bijdrage leveren tot het verkrijgen van een aanvaardbare rangorde van functies en daarmee tevens een belangrijk hulpmiddel zijn bij het streven naar gerationaliseerde beloningsverhoudingen.
Daarom dient op basis van de in de nota geformuleerde uitgangspunten van het inkomensbeleid nagegaan te worden welke factoren bij de bepaling van de relatieve waarde der functies moeten worden geïntroduceerd respectievelijk herwaardeerd en welke uitbreiding aan de toepassing kan worden gegeven.
Het idee van hernieuwde functiewaardering dient niet tot werknemers te worden

beperkt. Een vertaling naar de zelfstandigen en beoefenaren van de vrije beroepen moet worden nagestreefd. Zo opent de toepassing van systemen van functiewaardering de mogelijkheid om functies van personen werkzaam in een vrij beroep te vergelijken met die van personen in dienst van de overheid en particulier bedrijfsleven zowel wat betreft de aan de functies toegekende waarde als de aan die functies verbonden beloningen en overige arbeidsvoorwaarden.

BELEID INKOMENSGROEPEN

Wat betreft de **loontrekkenden** zegt de regering over het realiseren van haar beleid tot verkleining van de inkomensverschillen het van wezenlijk belang te achten, dat partijen bij een c.a.o. komen tot uitbreiding van de werkingssfeer tot alle werknemers. Zij bepleit daarbij loonsverbeteringen, die zullen bijdragen tot meer aanvaardbare inkomensverschillen. In de nota worden daarvoor enkele methoden aangegeven. De regering staat min of meer gelijke loonsverbeteringen in ondernemingen en bedrijfstakken voor, die afgestemd zijn op de macro-economische mogelijkheden.

Ten aanzien van de salariëring van het **overheidspersoneel** onderschrijft de regering het trendbeleid als zodanig. Dit beleid houdt — zoals bekend — globaal in, dat de gemiddelde (loon)verbeteringen in het bedrijfsleven worden gevolgd. Dit betekent niet, dat de als onderdeel van dit beleid gehanteerde berekeningsmethodieken niet voor wijziging in aanmerking zouden kunnen komen. In de vervolgnota zal nader worden ingegaan op de aspecten, verbonden aan het trend- en pensioenbeleid. In dit verband zal ook de betekenis van de pensioenregeling voor de onderscheidene groepen ambtenaren in het geheel van de arbeidsvoorwaarden worden bezien.

Over de inkomensvorming van de **beoefenaren der vrije beroepen** kondigt de regering in de nota een nader onderzoek aan naar de vraag, of bij sommige vrije beroepen de toetreding voldoende open staat en of de spreiding van vestiging voldoende gelijkmatig is. Het vraagstuk van de tarief-opbouw in deze sector heeft het kabinet langs allerlei wegen aangevat. De activiteiten op dit punt zijn echter nog onvolledig. De regering is van plan om in overleg met de betrokken organisaties de tariefproblematiek meer systematisch aan te pakken. Ze acht daarbij een loyale medewerking van alle betrokken groeperingen noodzakelijk om tot de nodige resultaten te komen.

Het beleid van de regering ten aanzien van **zelfstandige ondernemers** in het midden- en kleinbedrijf is er primair op gericht, deze groep in de ontwikkeling van het economische leven de eigen kansen te geven. Daarbij wordt ernaar gestreefd, de ontwikkeling van de inkomens van de onderscheiden groepen ondernemers parallel te laten lopen met die van vergelijkbare werknemersinkomens.

VERMOGENSAANWASDELING

Een van de problemen op het terrein van inkomenspolitiek, dat niet alleen in Nederland in het centrum van de belangstelling staat, is de verdeling van het produktieve vermogen in de maatschappij. Door middel van een wettelijke regeling tot vermogensaanwasdeling wil de regering de werknemers laten delen in de overwinst die immers in samenwerking tussen arbeid en kapitaal is ontstaan. Een dergelijke regeling is ook wenselijk in samenhang met een zo uniform mogelijke loonontwikkeling in ondernemingen en bedrijfstakken. De terughoudendheid met betrekking tot de loonsverbeteringen, die daarvoor van werknemers in meer dan gemiddeld renderende bedrijven wordt gevraagd, is immers slechts aanvaardbaar, indien de mede daardoor ontstane overwinst ook aan de werknemers ten goede komt.

Er wordt naar gestreefd het desbetreffende wetsontwerp nog dit jaar aan het Parlement aan te bieden. Daarbij wordt ervan uitgegaan dat de regeling kan worden toegepast op de vermogensaanwas die in 1975 zal worden gerealiseerd.

Bij de bepaling van de overwinst gaat de voorkeur van de regering uit naar een aftrek voor een primaire vergoeding voor het eigen vermogen. Wanneer de vaststelling van het percentage van deze aftrek op korte termijn onmogelijk zou blijken, overweegt de regering ter bepaling van het bedrag dat voor de vermogensaanwasdeling beschikbaar is, voorshands een andere correctie aan te brengen zoals een aftrek ter grootte van een bepaald, landelijk vast te stellen percentage van de loonsom in de betrokken onderneming.

Per toedeling van 10% van de overwinst aan de vermogensaanwasdeling zou, zeer globaal berekend, in gemiddeld conjuncturele omstandigheden, ongeveer ƒ 500 mln per jaar ten gunste van de vermogensaanwasdeling resulteren. De werknemers zullen hun aandeel in vermogenstitels ontvangen, mede omdat het bij de vermogensaanwasdeling voor het merendeel om middelen gaat die de betrokken ondernemers beogen te investeren.

Een deel van de voor de werknemers bestemde vermogensaanwas zal ten goede komen aan het eigen personeel van ondernemingen die overwinst maken. Het blijft in beginsel 7 à 10 jaar geblokkeerd. Het overige, grootste, gedeelte zal worden bestemd voor aanvuling van de oudedagsvoorziening van alle deelnemers aan de regeling; dit zijn alle in Nederland werkzame meerderjarige werknemers (c.q. degenen op wie het wettelijke minimumloon voor volwassenen van toepassing is), zolang zij nog geen 65 jaar zijn, met uitzondering van degenen die pensioengerechtigd zijn op basis van de Algemene burgerlijke pensioenwet of een daarmee vergelijkbare regeling.

Wat betreft het beheer van het aandeel van de werknemers in de vermogensaanwas denkt de regering voorshands aan de stichting van één groot nationaal fonds, dat in beginsel zal worden bestuurd door vertegenwoordigers van werknemers. Gegeven de pensioendoelstelling van het fonds kan het overigens doelmatig zijn dit bestuur aan te vullen met een zekere vertegenwoordiging van de werkgevers; over de rol en de taak van de overheid zal nader overleg gevoerd moeten worden.

Naar het oordeel van de regering verdient het overweging het reeds uit de geschetste uitgangspunten voortvloeiende verband tussen de arbeidskostenontwikkeling en het feitelijk functioneren van de vermogensaanwasdeling een nader accent te geven. Hierbij wordt gedacht aan het zodanig in de wet vastleggen van een percentage van de overwinst dat voor werknemersaanspraken in aanmerking komt, dat dit percentage binnen bepaalde grenzen naar boven en naar beneden zou kunnen wisselen met het verschil tussen de structurele ontwikkeling van de arbeidsproductiviteit en van de reële arbeidskosten.

Om terzake tot definitieve conclusies te komen is nader overleg, ook met de sociale partners, geboden.

INKOMENSOVERDRACHTEN

In het verleden zijn inkomensoverdrachten in de z.g. secundaire sfeer langs de weg van de belastingen en met behulp van het stelsel van sociale zekerheid, in verhouding sterk gestegen. Hierdoor zijn zwaardere eisen gesteld aan de maatschappelijke solidariteit van het actieve (werkende) deel van de beroepsbevolking. De regering is van oordeel, dat in de komende jaren een verdergaand beroep op deze solidariteit moet worden gedaan al is zij er zich tevens van bewust, dat daaraan grenzen zijn gesteld.

Om deze reden moet geleidelijkheid worden betracht met het gebruik van de sociale zekerheid als instrument van inkomenspolitiek. Wat betreft de belastingheffing, waarbij de mogelijkheden duidelijk worden begrensd door de in de loop der jaren sterk toegenomen progressie, zal de regering in het van jaar tot jaar te voeren beleid een plaats blijven inruimen voor tariefmaatregelen met inkomenspolitieke elementen en zal tevens getracht worden het verschijnsel van de ontwijking terug te drukken.

Kabinetscrisis n.a.v. VAD vermeden

De wijze, waarop de VAD geregeld zou moeten worden heeft binnen het kabinet tot heftige discussies aanleiding gegeven, waarbij minister Lubbers (KVP) van economische zaken gedreigd heeft te zullen aftreden. Hij was nl. van mening, dat er een direct verband gelegd moest worden tussen loonstijging en stijging van de arbeidsproduktiviteit enerzijds en stortingen in het fonds van de VAD anderzijds.

In deze discussie waren de christen-democratische ministers in eerste instantie niet eensgezind. Minister Boersma van sociale zaken (ARP) was het eens met de progressieve ministers, dat een dergelijk direct verband niet gelegd mocht worden. Op initiatief van de TK-fractievoorzitters van KVP en ARP, Andriessen en Aantjes, werd daarom op 1 mei een bijeenkomst met de christen-democratische bewindslieden belegd, waarop een compromis werd uitgewerkt.

Dit compromis bleek niet zonder meer aanvaardbaar voor de overige kabinetsleden. Pas op 6 mei werd het kabinetsberaad met resultaat afgesloten. Tijdens het overleg op 6 mei heeft minister Lubbers op het punt gestaan af te treden. Mr. F. Andriessen heeft hem daar op het laatste moment van weten af te houden.

(Ministerie van sociale zaken, ANP, NRC/H'blad)

STAATSCOMMISSIE VRIJWILLIGERSLEGER

Minister Vredeling van defensie heeft op 26 maart een 23 leden tellende staatscommissie geïnstal-

leerd, die gaat onderzoeken of het wenselijk en mogelijk is de Nederlandse krijgsmacht geheel samen te stellen uit beroepsmilitairen, andere vrijwillig dienende militairen en burgerpersoneel. Voorzitter van de commissie is mr J. A. Mommersteeg, oud-staatssecretaris van defensie.
De commissie moet omstreeks 1 juli 1976 advies uitbrengen.
Het kabinet had op 7 maart tot instelling van de commissie besloten. Het desbetreffende Koninklijke Besluit is op 24 maart verschenen. Er staat o.m. in, dat in brede kring behoefte bestaat aan het instellen van een nader onderzoek naar het systeem van personeelsvoorziening voor de krijgsmacht.
De commissie zal bij haar werkzaamheden o.m. rekening houden met de kwantitatieve en kwalitatieve samenstelling van het personeelsbestand, maar ook zullen de vermoedelijk beschikbare financiële middelen in beschouwing worden genomen.
(ANP, Nederlandse Staatscourant)

DUITSLAND (BONDSREPUBLIEK)

WESTDUITSE AMBASSADE IN STOCKHOLM DOOR TERRORISTEN BEZET EN OPGEBLAZEN

Op 24 april om tien voor twaalf 's ochtends zijn zes bewapende personen de Westduitse ambassade in Stockholm binnengedrongen. Zij slaagden erin de derde verdieping van het gebouw te bereiken, waar zij zich verschansten met 12 gijzelaars, o.w. ambassadeur Dieter Stöcker.
Eerste eenheden van de politie van Stockholm bereikten de ambassade kort na twaalf uur. Zij hielpen bij de evacuering van ong. 100 mensen uit het gebouw. Een aantal politiemensen betrad de ambassade, waar zij schoten wisselden met de bezetters.
Een uur later gingen meer politiemensen het gebouw binnen, waar zij via de telefoon met de terroristen contact opnamen. Deze eisten, dat de politie het gebouw zou verlaten. In geval van weigering dreigden zij met het neerschieten van de militaire attaché, Andreas von Mirbach. Om ong. 14 uur werd deze inderdaad neergeschoten. Na onderhandelingen werd twee politiemensen, alleen in onderbroek gekleed, toegestaan de gewonde Von Mirbach te bergen.

Omstreeks half vier werden de eisen van de terroristen bekend. Zij hadden deze in een telefoongesprek met het Stockholmse bureau van de *Deutsche Presse Agentur* doorgegeven.
De inhoud van hun mededeling was de volgende:

„Aan de regeringen van de Bondsrepubliek Duitsland en het Koninkrijk Zweden. Op 24 april 1975 om 11.50 uur hebben wij de ambassade van de Bondsrepubliek Duitsland bezet en twaalf functionarissen van de ambassade, o.w. ambassadeur Dieter Stöcker, de militaire attaché Andreas von Mirbach, de economische attaché Heinz Hillegaart en de culturele referent Anno Elfgen, gevangen genomen, om 26 politieke gevangenen in de Bondsrepubliek Duitsland te bevrijden."
„Het zijn: Gudrun Ensslin (Stuttgart), Andreas Baader (Stuttgart), Ulrike Meinhof (Stuttgart), Jan Raspe (Stuttgart), Carmen Roll (Stuttgart), Werner Hoppe (Hamburg), Helmut Pohl (Hamburg), Wolfgang Beer (Hamburg), Eberhard Becker (Hamburg), Manfred Grashoff (Zweibrücken), Klaus Jenschke (Zweibrücken), Wolfgang Quante (Bremen), Ronald Augustin (Bückeburg), Ali Jansen (Berlijn), Brigitte Mohnhaupt (Berlijn), Berhard Braun (Berlijn), Ingrid Schubert (Berlijn), Annerose Reich (Berlijn), Ilse Stachowiak (Hamburg), Irmgard Müller (Hamburg), Sigurd Debusch (Hamburg), Christa Eckes (Hamburg), Wolfgang Stahl (Hamburg), Margret Schiller (Lübeck), Monika Berberich (Berlijn), Johannes Weinrich (Karlsruhe)".

In de mededeling werd verder gezegd:
„Binnen 6 uur — tot 21.00 uur — worden de gevangen kameraden op het Rijn-Main-vliegveld te zamen gebracht. Zij kunnen daar zonder controle met elkaar en met hun advocaten spreken. Zij hebben de mogelijkheid zich via radio en televisie over de ontwikkelingen op de hoogte te houden. Er wordt een verbinding tussen ons en de gevangenen via de telefoon, later via de radio, tot stand gebracht. Deze wordt tot hun landing in het land, dat hen opneemt in stand gehouden.
Er wordt een Boeing 707 van de Lufthansa volgetankt en met drie man bezetting op het Rijn-Main-vliegveld bereid gehouden. Binnen tien uur, tot 1 uur, worden de gevangenen weggevlogen. Zij worden slechts door de ambassadeur van het Koninkrijk Zweden, Backlind, en een van hun advocaten begeleid. Het doel zullen wij hun tijdens de vlucht mededelen. De regering verschaft elk der gevangenen 20.000 dollar."
„Deze verklaringen, verklaringen van de gevangenen of hun advocaten, worden dadelijk aan de internationale persbureaus doorgegeven en in de BRD via radio en televisie onverkort verspreid. Gedurende het gehele verloop van de actie moet de regering haar beslissingen via de massamedia openbaar maken. Het afvliegen van de kameraden wordt door de BRD-televisie en de Zweedse televisie direct uitgezonden".
„Wij zullen over onze eisen niet onderhandelen en de termijnen, waar binnen zij vervuld moeten zijn, niet verlengen. Probeert de Bondsrepubliek de vrijlating van de gevangenen te vertragen, dan zullen wij op elk heel uur, waarop het eerste of het tweede ultimatum overschreden wordt, een beambte van het ministerie van buitenlandse zaken van de Bondsrepubliek Duitsland neerschieten. De poging de ambassade te bestormen betekent de dood van allen in het huis. Bij een aanval zullen wij in de ruimten van de ambassade 15 kilogram TNT tot ontploffing brengen".
„De verantwoordelijkheid voor het neerschieten van de militaire attaché Andreas von Mirbach draagt de politie. Ondanks verlenging van het ulitmatum heeft zij het ambassadegebouw niet verlaten".
„Stockholm 24 april 1975. Commando Holger Meins".

Von Mirbach is in een ziekenhuis om ong. 17.00 uur aan zijn verwondingen overleden.
In Bonn waren de autoriteiten van de ontwikkelingen op de hoogte ge-

De Westduitse ambassade in Stockholm na de explosie.

steld door de Zweedse premier Olof Palme.

In de Westduitse hoofdstad werd continu vergaderd. Er werd een kleine crisisstaf gevormd door de ministers van buitenlandse zaken, binnenlandse zaken en verkeer. Daarna vond een vergadering plaats waaraan werd deelgenomen door het federale kabinet, vertegenwoordigers van de deelstaten en de partij- en fractievoorzitters van alle vier in de Bondsdag vertegenwoordigde partijen. Vervolgens vond een bijzondere zitting van het kabinet plaats, waarna het overleg in brede kring werd hervat. Kort voor negen uur — zo vertelde regeringswoordvoerder Klaus Bölling de volgende dag — viel de beslissing, niet op de eisen van de terroristen in te gaan. Naar buiten toe werd een volledig stilzwijgen bewaard. De beslissing was unaniem genomen.

Via de Zweedse regering werd het besluit aan de terroristen doorgegeven, waarop dezen dreigden, te beginnen om elf uur, elk heel uur een gijzelaar neer te schieten. Om 22.20 uur werden vanuit de ambassade schoten gehoord. Naderhand zou blijken, dat de economische attaché, Heinz Hillegaart, was neergeschoten. Zijn lijk werd de volgende morgen gevonden.

De Zweedse regering had inmiddels besloten te proberen onderhandelingen met de bezetters op te nemen. Daartoe ging tegen middernacht de minister van justitie Lennart Geijer de ambassade binnen. Kort nadat de minister het gebouw betreden had, brachten echter de terroristen springstofladingen tot explosie, waarbij het gebouw in brand raakte.

In de daardoor ontstane verwarring trachtten vijf van de bezetters, om zich heen schietend, te ontvluchten. Zij werden evenwel door de Zweedse politie in de nabijheid van het gebouw gearresteerd. Een zesde terrorist pleegde zelfmoord na een vuurgevecht met de politie.

De overlevende gijzelaars slaagden erin de ambassade te ontvluchten.

De extremist, die zelfmoord gepleegd had, werd geïdentificeerd als Detlef Schulz. De vijf anderen waren Hanna Krabbe, Karl-Heinz Dellwo, Bernhard Maria Rössner, Lutz Taufer en Siegfried Haussner. De laatste was zwaar gewond en werd in een ziekenhuis opgenomen.

De Zweedse regering besloot op 25 april de vier niet-gewonde, overlevende extremisten naar de Bondsrepubliek uit te wijzen. Op 29 april werd de gewonde Haussner eveneens naar de Bondsrepubliek op transport gesteld. Hij overleed op 4 mei in het ziekenhuis van de gevangenis Stuttgart-Stammheim.

(FAZ, NZZ, NRC/H'blad, DPA, Le Monde)

(Vor. ber. pag. 161 e.v.-1975)

LANDDAGVERKIEZINGEN IN SLEESWIJK-HOLSTEIN, NOORDRIJNLAND-WESTFALEN EN SAARLAND

In de deelstaat Sleeswijk-Holstein werden op 13 april verkiezingen voor de landdag gehouden. Op 4 mei volgden Landdagverkiezingen in Noordrijn-Westfalen en Saarland.

Opvallend aan de uitslag van deze verkiezingen was, dat hij een einde maakte aan de tendens, die vanaf het begin van de huidige ronde van deelstaatverkiezingen op 3 maart 1974 in Hamburg (pag. 306/3-1974) kenmerkend was geweest. Bij de voorafgaande verkiezingen hadden in alle gevallen de CDU en CSU winst, vaak zeer forse winst, geboekt, terwijl de SPD veel stemmen verloor.

In Sleeswijk-Holstein leed de CDU voor de eerste maal verlies, zij het dat de partij de absolute meerderheid behield. De SPD wist het verlies zeer beperkt te houden. De FDP keerde terug in de Landdag, waar zij in 1971 uit verdreven was, omdat de partij minder dan 5% van de stemmen had gekregen.

De gedetailleerde uitslag van de verkiezingen in Sleeswijk-Holstein luidt als volgt (tussen haakjes de uitslag van 1971):

Opkomst	82,5% (79,2%)	
CDU	50,4% (51,9%)	37 zetels (40)
SPD	40,1% (41 %)	30 zetels (32)
FDP	7,1% (3,8%)	5 zetels (—)
SSW*	1,4% (1,4%)	1 zetel (1)
NPD	0,5% (1,3%)	
DKP	0,4% (0,4%)	

* De SSW (Südschleswigscher Wählerverband) is de partij van de Deenstalige minderheid. Voor deze partij geldt de vijf procentregel niet.

Bij de verkiezingen in Sleeswijk-Holstein is nog van belang, dat de minister-president van deze deelstaat, Gerhard Stoltenberg, zich als kandidaat-lijsttrekker voor de landelijke CDU heeft gesteld voor de Bondsdagverkiezingen van 1976. Hij is daarin concurrent van de landelijke partijvoorzitter van de CDU, de minister-president van Rijnland-Palts, Helmuth Kohl.

Bij de Landdagverkiezingen in Rijnland-Palts boekte de CDU winst (pag. 220/3-1975). De kansen voor minister-president Kohl om kandidaat-bondskanselier van de CDU te worden zijn door de verkiezingsuitslagen in deze twee deelstaten aanzienlijk toegenomen.

Zeer belangrijk waren de Landdagverkiezingen in Noordrijnland-Westfalen. In deze deelstaat regeert sinds dec. 1966 een coalitie van SPD en FDP. De toenmalige wisseling van de CDU/FDP coalitie naar een SPD/FDP-coalitie vormde de inleiding tot een machtswisseling in Bonn in 1968, toen de grote coalitie van CDU en SPD onder de christendemocraat Kurt George Kiesinger werd afgelost door een coalitie van

Minister-president Kühn (l.) van Noordrijnland-Westfalen met minister Riemer (FDP) van economische zaken.

SPD en FDP onder Willy Brandt.
Bij opinieonderzoeken had het er lang naar uitgezien, dat deze keer de CDU in de grootste en volksrijkste deelstaat van de Bondsrepubliek erin zou slagen de absolute meerderheid te veroveren. In de eerste plaats zou dat de bestaande meerderheid van de CDU/CSU in de Bondsraad van één zetel vergroot hebben tot een twee derde meerderheid en daarmee zou het de coalitie in Bonn van SPD en FDP onmogelijk gemaakt worden verder te regeren. Bovendien zou het de vooruitzichten voor de algemene verkiezingen in 1976 waarschijnlijk in een voor de CDU/CSU gunstige zin beinvloed hebben.
Toen de uitslag bekend werd, bleek, dat de CDU weliswaar stemmen gewonnen had, maar de absolute meerderheid niet had bereikt. De SPD had het verlies tot 1% beperkt weten te houden. Dit verlies werd door een toename van de coalitiegenoot FDP met ruim 1% volledig goedgemaakt.
SPD en FDP waren voor de verkiezingen reeds overeengekomen de coalitie voort te zetten, als de twee partijen erin zouden slagen te zamen opnieuw de meerderheid in de Landdag van Noordrijnland-Westfalen te veroveren.
De gedetailleerde uitslag van de verkiezingen in Noordrijnland-Westfalen ziet er als volgt uit (tussen haakjes de resultaten van de Landdagverkiezingen in 1970):

Opkomst	86,2%	(73,5%)	
CDU	47,1%	(46,3%)	95 zetels (98)
SPD	45,1%	(46,1%)	91 zetels (94)
FDF	6,7%	(5,5%)	14 zetels (8)

Van betekenis voor de hele Bondsrepubliek waren ook de verkiezingen in Saarland. Voor de verkiezingen beschikte de CDU in de Saarlandse Landdag over de absolute meerderheid. Deze partij vormde dienovereenkomstig in deze deelstaat de regering, o.l.v. minister-president Franz Josef Röder.
Saarland heeft in de Bondsraad drie afgevaardigden, allen CDU. De CDU beschikte in de Bondsraad over een meerderheid van één stem. SPD en FDP in Saarland hadden voor de verkiezingen afgesproken te zamen de regering te vormen, dan wel te zamen in de oppositie te gaan. Zouden zij er in slagen de meerderheid te verwerven en de regering van de CDU over te nemen, dan zou tevens de meerderheid in de Bondsraad wisselen in het voordeel van de SPD/FDP-coalitie in Bonn.

De uitslag van de Saarlandse Landdagverkiezingen leverde een verrassing op: zowel CDU als SPD/FDP verwierven 25 zetels.
De CDU wist haar aanhang te vergroten, maar niet voldoende om in de Landdag de absolute meerderheid te behouden. Dit was een gevolg van de winst van de FDP. Deze partij was in 1970 beneden de 5% gebleven en was sindsdien niet meer in de Saarlandse Landdag vertegenwoordigd. Nu slaagden de liberalen erin 7,4% van de stemmen te verwerven. Daarmee keerde de partij met 3 zetels weer in de Landdag terug. De FDP is nu weer in alle Landdagen van de deelstaten vertegenwoordigd.
Zeer opmerkelijk was verder, dat de SPD voor de eerste maal, sedert deze ronde van Landdagverkiezingen begonnen was, weer winst wist te boeken.
De gedetailleerde uitslag van de verkiezingen in Saarland ziet er als volgt uit (tussen haakjes de verkiezingsuitslag van de Landdagverkiezingen in 1970):

Opkomst	88,9%	(83,4%)	
CDU	49,1%	(47,8%)	25 zetels (27)
SPD	41,8%	(40,8%)	22 zetels (23)
FDP	7,4%	(4,4%)	3 zetels (—)
DKP	1,0%		
NDD	0,7%		

In Saarland bestaat nu een pat-situatie. Minister-president Röder heeft SPD en FDP aangeboden, dat de CDU met één van beide partijen een coalitie aangaat. SPD en FDP weigeren dit en stellen voor een drie-partijenregering te vormen, eventueel voor beperkte tijd. De constitutie zou in die tijd zo gewijzigd moeten worden, dat de Saarlandse Landdag 51 zetels telt, zodat er altijd een meerderheid zal zijn.
Na verandering van de constitutie zouden dan nieuwe, vervroegde Landdagverkiezingen uitgeschreven kunnen worden. Dit weigert echter de CDU.
Verkiezingen moeten nog gehouden worden in Bremen en Baden-Württemberg. Niemand verwacht echter, dat de absolute meerderheden van de SPD in Bremen en van de CDU in Baden-Württemberg aangetast zullen worden.
Nu kan worden vastgesteld, dat de CDU/CSU bij de afgelopen deelstaatverkiezingen aanzienlijke winst heeft geboekt; zouden het Bondsdagverkiezingen geweest zijn, dan zou de winst van de CDU/CSU voldoende geweest zijn om de absolute meerderheid op te leveren.
Nu staat de CDU/CSU er in feite slechter voor, dan voordat de reeks verkiezingen begon. Ondanks de toegenomen aanhang is de CDU/CSU er nergens in geslaagd een SPD of een SPD/FDP-regering af te lossen. Voorts is de CDU/CSU door de pat-situatie in Saarland waarschijnlijk de meerderheid in de Bondsdag kwijt. Tenslotte lijkt de

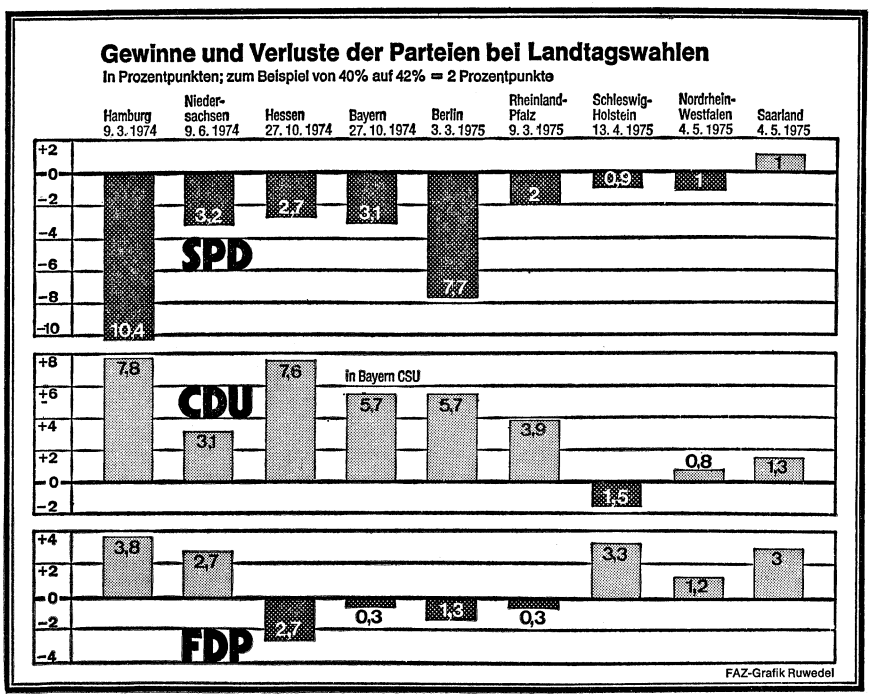

(F A Z)

aanvankelijk voor de CDU/CSU zeer gunstige tendens danig te verzwakken, gezien de meest recente verkiezingsuitslagen.

Voor de consolidatie van de SPD/FDP-coalitie in Bonn worden in commentaren verschillende oorzaken aangewezen.

Bij de aanvang van de reeks Landdagverkiezingen konden CDU en CSU vanuit hun oppositie-positie in Bonn profiteren van de economische moeilijkheden in de Bondsrepubliek, van de binnenlandse moeilijkheden, die uiteindelijk leidden tot het aftreden van bondskanselier Brandt (pag. 305/1 e.v.-1974) en van de agitatie van extreem-links.

Sindsdien lijkt er uitzicht gekomen te zijn op een verbetering van de economische toestand. Verder kan een rol gespeeld hebben het vastberaden optreden van de regering bij de bezetting van de Westduitse ambassade in Stockholm, zo kort voor de verkiezingen, evenzeer als de ontvoering van de Westberlijnse CDU-aanvoerder Peter Lorenz kort voor de deelstaatverkiezingen aldaar, de CDU in de kaart gespeeld kan hebben.

In *Le Monde* (6-5) wordt ook nog opgemerkt, dat het de CDU ontbreekt aan persoonlijkheden van de eerste rang. Daarbij kan extra negatief gewerkt hebben het optreden van de voorzitter van de Beierse zusterpartij van de CDU, de CSU, Franz-Josef Strauss.

Vooral de rede, die Strauss op 19 nov. 1974 op een besloten bijeenkomst van CSU-kader in het plaatsje Sonthofen gehouden heeft en die door het Hamburgse weekblad *Der Spiegel* in zijn nummer van 10 maart 1975 is afgedrukt, zou voor de CDU/CSU negatieve gevolgen hebben gehad.

Strauss' rede in Sonthofen

In de rede ging Strauss in op de wijze, waarop de CDU en CSU in Bonn oppositie dienen te voeren.

Hij riep de CDU/CSU op tot totale confrontatie met de regeringscoalitie. De oppositie moest naar zijn oordeel uitsluitend aanklagen en beschuldigen en niet met eigen voorstellen komen. Zo zei hij o.m.:

(...) Nog is het bewustzijn van de openbare mening niet op de werkelijke grote crisis zo voorbereid, dat het op politieke gronden juist zou zijn met eigen recepten te komen en daarbij dan natuurlijk buiten gemeenplaatsen ook tot concrete aanbevelingen te komen.

(...) Liever meer inflatie, verdere stijging van de werkloosheid, verdere ontwrichting van de staatsfinanciën op de koop toe nemen, dan dat toe te passen, wat wij als recept voor nodig houden.

(...) De ontbinding van de huidige bondsregering is het eerste doel, en daarbij bestaat volledig de mogelijkheid, dat het nog voor het jaar 1976 tot een verandering komt.

(...) Maar de vele nuchtere, harde vragen van de deelstaatpolitiek, dus de structuurpolitiek, de regionale politiek enz., waar men veel deskundigheid nodig heeft, veel detailkennis nodig heeft, een oneindige mate aan vlijt moet opbrengen en er desondanks geen grote feesten mee vieren kan, dat alles maakt niet de verkiezingssuccessen van morgen uit, maar de emotionalisering van de bevolking, en wel de vrees, de angst en het duistere toekomstbeeld, zowel binnenlands als buitenlands politiek.

Wij moeten de discussie fundamenteel voeren. Daar kunnen wij niet genoeg aan algemene confrontatie scheppen. (...) Daar moet men de anderen steeds mee identificeren, dat zij het collectief, de functionarissenheerschappij vertegenwoordigen, dat hun politiek op de heerschappij van de SU over West-Europa uitloopt. Dat er bij de anderen een hele menigte mensen is, die dat niet willen, moet ons er niet aan hinderen aan een overmaat van objectiviteit te lijden (...)

(...) Dan zou ik willen weten, hoeveel sympathisanten van de Baader-Meinhof misdadigersbende in de SPD en FDP fracties in Bonn zitten. Het is een hele hoop.

(...) Wij moeten zeggen, de SPD en de FDP laten deze staat over aan criminele en politieke gangsters. En tussen criminele en politieke gangsters is niet het geringste onderscheid, zij zijn allen met elkaar misdadigers. En als wij erbij komen ruimen wij zo op, dat voor de rest van de eeuw van deze bandieten geen het nog waagt zijn bek open te doen. Zelfs als wij het niet helemaal waar kunnen maken. Maar de indruk moeten wij belichamen.

Nu over de tactiek: Alleen aanklagen en waarschuwen, maar geen concrete recepten noemen. (F A Z, N Z Z, Le Monde, N R C/H'b l a d)

(Vor. ber. pag. 220/2 e.v.-1975)

NIEUWE PARLEMENTAIRE GEVOLMACHTIGDE VOOR DE STRIJDKRACHTEN

De Bondsdag verkoos op 19 maart een nieuwe parlementaire gevolmachtigde voor de strijdkrachten. Met 418 tegen 21 stemmen bij 21 onthoudingen en 4 ongeldige stemmen werd als zodanig de parlementaire staatssecretaris bij het ministerie van defensie, Karl-Wilhelm Berkhan (SPD) aangewezen.

Hij is opvolger van Fritz-Wilhelm Schultz, die zich niet voor een tweede ambtsperiode ter beschikking had gesteld.

Bij een eerdere stemming, op 13 maart, had geen van de kandidaten het voorgeschreven minimum van 270 stemmen bereikt. Werner Buchstaller (SPD) verenigde toen 247 stemmen op zijn naam. Op Leo Ernesti (CDU/CSU) werden 212 stemmen uitgebracht.

Minister Leber van defensie benoemde op 19 maart de SPD-Bondsdagafgevaardigde Hermann Schmidt tot nieuwe parlementaire staatssecretaris. (NZ Z, F A Z)

OOST-EUROPA

COMECON

28-STE VERGADERING

In de Bulgaarse hoofdstad Sofia vond van 18-21 juni 1974 de 28ste vergadering van de Comecon plaats. De lidstaten van de organisatie waren door de minister-presidenten vertegenwoordigd. Verder was de secretaris van de Comecon, Nikolai W. Fadejew, aanwezig en hadden Noord-Vietnam en Noord-Korea waarnemers naar de bijeenkomst afgevaardigd.

Op de bijeenkomst werd het 25-jarige bestaan van de Comecon herdacht.

In het communiqué, dat na afloop van de bijeenkomst werd uitgegeven, werd o.m. gezegd: „De overeenkomsten over de handel voor de tijd van 1971-1975 werden succesrijk vervuld. De handel tussen de Comecon-lidstaten overtreft de bepalingen van de handelsverdragen op lange termijn. In de tijd van 1971-1973 is hij met 34% gestegen, in dit kader is de uitwisseling van machines en uitrustingen 1,5 maal zo groot geworden.

De samenwerking heeft zich ook in het bereik van de planning ontwikkeld. De eerste etappe van de coördinatie van de economische plannen van de Comecon-lidstaten voor de periode 1976-1980 werd afgesloten. Voor de eerste maal in de activiteiten van de Comecon werd begonnen met de uitwerking van het overeengekomen vijfjarenplan van de veelzijdige integratieactiviteiten — een kwalitatief nieuwe, hogere vorm van samenwerking in het bereik van de gemeenschappelijke planning. De samenwerking met het oog op het doorvoeren van gemeenschappelijke projecten door de geïnteresseerde landen in de belangrijkste takken van produktie, wetenschap en techniek werd versterkt.

In het kader van de werkzaamheden van de vergadering ondertekenden de regeringschefs van Bulgarije, de DDR, Polen, Roemenië, Tsjechoslowakije, Hongarije en de SU de algemene conventie over de samenwerking bij de exploitatie van de aardgasvoorraden in Orenburg en bij de aanleg van de aardgasleidingen Orenburg-Westgrens van de SU. In de conventie werden de taken van de deelnemersstaten in samenhang met de bouw van de 2.750 km. lange gasleiding voor de levering van 15,5 m3 aardgas jaarlijks uit de SU aan deze landen vastgelegd. De uitvoering van deze actie zal een belangrijke stap voorwaarts vormen op de weg van de gemeenschappelijke oplossing van het energieprobleem van de Comecon-lidstaten.

In de tijd, die sedert de 27-ste vergadering van de Comecon (pag. 401/1 e.v.-1973) verstreken is, werden nieuwe en belangrijke projecten van wetenschappelijk-technische en produktiesamenwerking overeengekomen en voorgesteld. Er werden conventies afgesloten over de met gemeenschappelijke inspanningen van de belanghebbende landen uitgevoerde bouw van een 750 kV krachtstroomleiding Winitsa (Westelijke Oekraïne)-Albertirsa (Hongarije) over de samenwerking op het territorium van de SU bij de produk-

tie van ijzerhoudende grondstoffen alsmede ook van verschillende ijzerlegeringen, waardoor de lidstaten van de Comecon de mogelijkheid geboden werd deze soorten produkten te verwerven, alsmede ook conventies over de installering van fabrieken voor de produktie van chemische insectenverdelgers, kleurstoffen en halffabrikaten. Er werden 11 veelzijdige conventies ondertekend over de specialisatie en samenwerking in de produktie in het bereik van de machinebouw, de levensmiddelenindustrie, de landbouw en het vreedzame gebruik van kernenergie. Gegrondvest werden de internationale economische organisaties Interatomenergo, Intertextilmasch en Interelectro.
In het verloop van de werkzaamheden van de 28-ste vergadering ondertekenden de vice-premiers van Bulgarije, Tsjechoslowakije, de DDR, Polen, Roemenië, Hongarije, de SU en het lid van de federale uitvoerende raad van Joego-Slavië met het oog op de zo snel mogelijke ontwikkeling van kunstvezels een overeenkomst over de oprichting van een nieuwe internationale economische organisatie — Interchimfibre — met zetel in Boekarest.
Aan de veelzijdige integratieactiviteiten van de Comecon-lidstaten neemt ook Joego-Slavië deel.
De organisatie van de samenwerking tussen de Comecon en Finland vormde een belangrijk moment in de ontwikkeling van de internationale betrekkingen van de Comecon.
De vergadering keurde het besluit goed tot oprichting van de Comecon-commissie voor samenwerking op het gebied van de technisch-materiële verzorging. Voornaamste taak van dit orgaan zal het zijn de veelzijdige samenwerking op het gebied van de technisch-materiële samenwerking te organiseren met het oog op de verdieping van de samenwerking bij de verbetering van het planmatige gebruik van materiële hulpbronnen, de vermindering van het voor produktie nodige materiaalverbruik en, op deze grondslag, de verhoging van de effectiviteit van de sociale produktie in elk Comecon-land.
Het voorstel werd aangenomen voorbereidende werkzaamheden op te nemen voor het scheppen van een uniform energiesysteem van de belanghebbende Comecon-lidstaten op basis van de verenigde energiesystemen van de Europese Comecon-leden met het uniforme energiesysteem van de SU."

Naar aanleiding van het 25-jarige bestaan van de Comecon werd een „besluit van de 28ste vergadering" genomen, waarin de bereikte resultaten van de samenwerking werden opgesomd.

In dit besluit werd o.m. gezegd: „De wederzijdse buitenlandse handel van de lidstaten van de Comecon ontwikkelt zich stabiel. Hij is vrij van valuta- en financiële crises, speculatieve prijsstijgingen en andere negatieve verschijnselen. De valuta- en financiële betrekkingen werden vervolmaakt, de rol van de inwisselbare Roebel in de voortdurend groeiende economische betrekkingen neemt toe.
Geleid door de beginselen van het proletarische internationalisme nemen de lidstaten van de Comecon het op voor de verdere ontwikkeling van de economische betrekkingen met alle socialistische staten, die op het moment geen lid van de Comecon zijn.
De versterking van de gemeenschap der Comecon-lidstaten leidt niet tot het scheppen van een in zich zelf gesloten economische groepering. Zo ontwikkelt zich op de basis van een speciale overeenkomst de multilaterale samenwerking tussen de lidstaten van de Comecon en de republiek Finland op verschillende gebieden van economie, wetenschap en techniek.
Contacten met andere landen worden tot stand gebracht. Tegenwoordig onderhoudt de Comecon in verschillende vormen betrekkingen met meer dan 20 internationale economische en wetenschappelijk-technische organisaties op regeringsniveau of andere niveaus.
De socialistische staten zijn bereid de samenwerking met alle landen uit te breiden, onafhankelijk van hun maatschappelijke of politieke orde, op de basis van gelijkheid, onafhankelijkheid, wederzijds profijt en de niet-inmenging in de binnenlandse aangelegenheden van andere staten.
De vergadering stelt vast, dat de bezigheden van de Comecon door een voortdurende verhoging van het gezag van deze organisatie in de wereld worden begeleid".

IDEOLOGISCHE CONFERENTIE IN PRAAG

Op 4 en 5 maart 1975 vond in Praag een conferentie plaats, waaraan werd deelgenomen door de secretarissen van de communistische partijen van de Comecon-lidstaten, die voor ideologische vraagstukken verantwoordelijk zijn.
Het na afloop van de vergadering uitgegeven communiqué zei o.m., dat zij „ervaringen m.b.t. het werk van hun partijen uitwisselden en de voornaamste trends van ideologische samenwerking onder de huidige internationale condities bediscussieerden".
De conferentie — aldus het communiqué — vond plaats in een zakelijke en kameraadschappelijke atmosfeer. Zij werd bijgewoond door vertegenwoordigers van de communistische partijen van Bulgarije, Cuba, Tsjechoslowakije, de DDR, Hongarije, Mongolië, Polen, Roemenië en de SU.
Volgens het communiqué bevestigde de conferentie de effectiviteit van bilaterale en multilaterale ideologische samenwerking tussen de broederlanden en — partijen en het groeiende belang van deze samenwerking voor het versterken van hun eenheid op de basis van marxisme-leninisme en socialistisch internationalisme, voor de succesrijke strijd tegen diverse vormen van bourgeois-ideologie, tegen alle vormen van opportunisme en voor uitgebreide propaganda over de verworvenheden van de socialistische landen.

Onderstreept werd het grote belang van het informeren van de openbare mening van de wereld over de buitenlandse politiek van de socialistische landen, gericht op de verdieping van internationale ontspanning.
Eén van de centrale thema's van de conferentie werd gevormd door discussies over de plannen van de viering van de 30-ste verjaring van de overwinning op het nazisme en het Japanse militarisme. Benadrukt werd, dat de belangrijke en eervolle taak van het uitvoeren van het ideologische werk van de broederpartijen in samenhang met de 30-ste verjaring van de overwinning op een diepgaande wijze de beslissende rol van de SU onthulde in het verslaan van het nazisme, alsmede de grote prestaties van het Sowjet-volk en hun strijdkrachten, de ondergrondse strijd, aangevoerd door de communisten en de verzetsbeweging, de gevechtshandelingen van de nationale bevrijdingsbewegingen, de ervaringen van samenwerking tussen staten met verschillende maatschappelijke stelsels in de anti-Hitlercoalitie en de voornaamste gevolgen van de nederlaag van het fascisme en de opkomst van de revolutionaire bevrijdingsstrijd van de volkeren.
Maatregelen om het 20-jarige bestaan van het Warschaupact te vieren zullen ook een belangrijke plaats innemen in het ideologische werk van de broederpartijen.
Tenslotte riep het communiqué op tot het geven van publiciteit aan de slotfase van de Conferentie over Europese veiligheid en samenwerking en tot het verspreiden van de denkbeelden en conclusies van de conferentie van Europese communistische en arbeiderspartijen, die nu in voorbereiding is. (Soviet News, Le Monde, NZZ)
(Vor. ber. pag. 185/1 e.v.-1974 en pag. 318/3 e.v.-1975)

OLIE UIT DE SU DUURDER

Uit verschillende bronnen, w.o. het Hongaarse partijdagblad *Nepszabadsag* van 23 febr., is duidelijk geworden, dat de SU voor de olieleveranties aan de bondgenoten een hogere prijs zal vragen. De prijs zal worden verhoogd van 16 Roebel per ton tot 37 Roebel per ton. Deze prijs komt neer op $ 7 per barrel. Hij zal gelden voor 1975.
Na 1975 zal de prijs van olie en andere grondstoffen jaarlijks opnieuw worden vastgesteld, i.t.t. de tot dusver gebruikelijke praktijk van een prijsvaststelling per vijfjarenplanperiode. Op de lange duur zullen de grondstoffenprijzen volledig met de wereldmarktprijzen in overeenstemming worden gebracht. *(The Times, The Financial Times)*

ALBANIË

HOOFD ALBANESE ORTHODOXE KERK OVERLEDEN

Het Oostenrijkse katholieke persbureau *Kathpress* berichtte op 17 mei, dat mgr. Damian, hoofd van de Orthodoxe kerk van Albanië en aartsbisschop van Tirana in nov. vorig

jaar in de gevangenis is overleden. De aartsbisschop is 80 jaar oud geworden. *Kathpress* berichtte, dat mgr. Damian sinds 1967 in gevangenschap verkeerde. *(The Times, NZZ)*

PARLEMENTSVERKIEZINGEN. MINISTER BALLUKU VAN DEFENSIE NIET HERKOZEN

Op 6 okt. 1974 vonden in Albanië verkiezingen voor het parlement plaats. Het officiële Albanese persbureau *ATA* berichtte, dat 100% van de stemgerechtigden aan de verkiezingen hadden deelgenomen in de 250 kiesdistricten. De 250 kandidaten van het Democratische Front verwierven 1.248.528 stemmen. Twee stembiljetten werden ongeldig verklaard.

Alle belangrijke politici in Albanië werden herkozen met uitzondering van de minister van defensie Balluku. *(AFP)*

MINISTER BALLUKU ONTSLAGEN. PREMIER SHEHU BEHEERT PORTEFEUILLE VAN DEFENSIE

Op 29 okt. 1974 werd in Tirana bekend gemaakt, dat Beqir Balluku was ontslagen als minister van defensie. Zijn portefeuille was overgenomen door premier Mehmet Shehu. *(NZZ)*

BULGARIJE

WIJZIGINGEN IN PARTIJ- EN REGERINGSTOP

Op 3 juli 1974 vond in Sofia een plenaire zitting plaats van het Centrale Comité van de Bulgaarse communistische partij. Tevens vond een vergadering plaats van de Nationale Vergadering.

In de loop van deze vergaderingen kwam het tot de volgende wijzigingen in partij- en regeringstop:

De voorzitter van de Centrale Raad van het vakverbond, Kostadin Gjaurow, werd uit dit ambt ontslagen. Tevens verloor hij zijn posities van kandidaat-lid van het Politburo en lid van de Staatsraad. Ontslagen werd Venelin Kotsew als vicepremier en kandidaat-lid van het Politburo. Iwan Abadzjew verloor zijn functie van kandidaat-lid van het Politburo. Tenslotte werd de minister van chemische industrie, Christo Panayotow, ontslagen. Tot lid van de Staatsraad werd benoemd prof. Jaroslaw Radew. Nieuwe minister van chemische industrie werd Georgi Pankow. De secretarissen van het CC Grisja Filippow en Alexander Lilow werden gekozen tot lid van het Politburo. Kandidaat-leden van dit lichaam werden minister van defensie generaal Dobri Dzjoerow, minister van buitenlandse zaken Peter Mladenow, de eerste secretaris van de partijafdeling Plovdiv mevr. Drazja Woeltsjewa en de eerste secretaris van de partijafdeling Varna Todor Stoitsjew.

Nieuwe voorzitter van de vakbeweging werd Misjo Misjew, tot dan minister van arbeid en sociale verzekeringen. Minister van dit departement werd Kiril Tsarcw.

Op 15 april van dit jaar werd vice-premier en voorzitter van de staatsplancommissie Iwan Iliew van zijn functies ontheven. Hij werd vervangen door Kiril Tsarew. (AFP, AP, UPI)

AMNESTIE VOOR ILLEGALE EMIGRANTEN

Alle Bulgaren, die het land illegaal verlaten hebben, wordt amnestie verleend, mits zij voor 31 aug. 1975 in het land terugkeren, zo meldde het officiële persbureau BTA op 7 sept. 1974. De amnestie werd door de staatsraad afgekondigd ter gelegenheid van de 30-ste verjaring van de stichting van de Volksrepubliek Bulgarije. (AFP)

BEZOEK PARTIJLEIDER ZJIWKOW AAN PERZIË

De Bulgaarse partijleider en president Todor Zjiwkow bracht van 21-25 nov. 1975 een bezoek aan Perzië. Hij werd vergezeld van o.m. de eerste vice-voorzitter van de Staatsraad Peter Tantsjew, minister van buitenlandse zaken Peter Mladenow en minister van buitenlandse handel Iwan Nedew.

In Perzië werd overleg gevoerd met de Sjah en premier Hoveida. Over het verloop van de besprekingen werd na afloop een communiqué uitgegeven.

In dit communiqué werd o.m. gezegd, dat het wederzijdse vertrouwen had bijgedragen tot de ontwikkeling van politieke, economische en culturele betrekkingen. Het economische potentieel van de twee landen biedt de mogelijkheid voor een verdere ontwikkeling van de handelsbetrekkingen en de economische samenwerking. Onderhandelingen over het afsluiten van overeenkomsten op de gebieden van luchtvaart, toerisme enz. dienen versneld te worden.

De soevereiniteit van volkeren bij het benutten van hun natuurschatten en andere hulpbronnen dient zonder voorbehoud te worden eerbiedigd. De nieuwste wetenschappelijke en technische verworvenheden dienen aan alle volkeren ter kennis te worden gebracht.

Bij de problemen Cyprus, Midden-Oosten, beperking van de bewapening en het bereiken van een volledige en algemene ontwapening, alsmede m.b.t. de Conferentie over Europese veiligheid en samenwerking bleken de meningen identiek te zijn.

Beide landen toonden zich bereid een bijdrage te leveren aan de oprichting van een systeem van collectieve veiligheid in Azië, dat alle landen van dit continent zou insluiten.

Door de betrokken ministers werden de volgende overeenkomsten ondertekend:

1. Bulgarije zal Perzië in de periode 1975-1979 alle benodigde produkten leveren.

2. Op economisch gebied zal worden samengewerkt, waarbij gemeenschappelijke ondernemingen opgericht kunnen worden.

3. Er wordt een gemeenschappelijke vervoersonderneming gegrondvest tot ontwikkeling van het transport- en verkeersnet en tot vergemakkeling van het vrachtverkeer en de internationale handel. (NZZ, Le Monde, The Times)

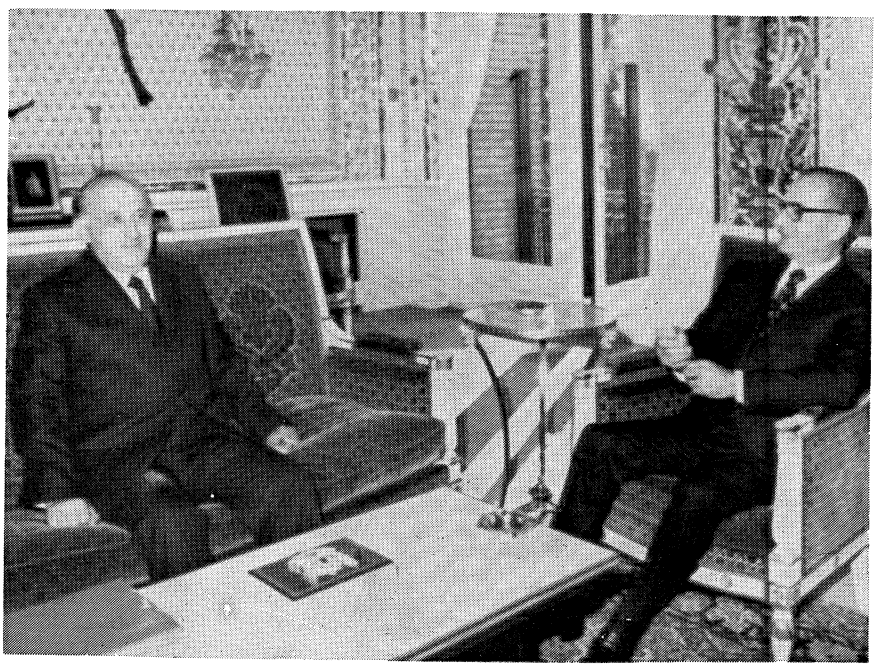

Zjiwkow (l.) met de Sjah.

ALGEMEEN

IMPASSE IN RHODESISCH CONSTITUTIONEEL BERAAD. TIJDELIJKE ARRESTATIE SITHOLE. ZANU-LEIDER IN ZAMBIA VERMOORD. ONTSPANNINGSPOLITIEK ZUID-AFRIKA EN ZAMBIA VOORTGEZET

Hoewel een duidelijk verschil in opvatting over de bepalingen van het Loesaka-akkoord aan de dag was getreden tussen de regering-Smith en de African National Council (ANC) — zie pag. 284 e.v. —, was het rechtstreekse overleg tussen beide partijen op 20 jan. toch hervat (pag. 288/3). Volgens waarnemers diende dit beraad ter voorbereiding van een constitutionele conferentie.

Voortgezet overleg

In een interview op 21 jan. zette een van de Afrikaanse leiders, ds. Ndabaningi Sithole, zijn visie op de toestand uiteen. (*The Times* 22-1):

De kans op constitutionele onderhandelingen zou een stuk groter zijn, als Smith bereid was te denken over een meerderheidsbewind in drie à vijf jaar. Maar Sithole meende dat Smith andere bedoelingen had: „Smith wenst de eenzijdige onafhankelijkheidsverklaring (UDI) te legaliseren, en daarmee een minderheidsbewind". Toch zou hij aan de voorgestelde constitutionele conferentie meewerken, „omdat wij geen middel onbeproefd moeten laten bij het zoeken naar een oplossing". Het tijdstip van invoering van een meerderheidsbewind was een kwestie van geven en nemen, maar over dit bewind als zodanig viel niet te discussiëren. De Afrikaanse leiders drongen aan op een parlementaire meerderheid, niet op de onmiddellijke „afrikanisering" van de regering, aldus Sithole. Zij wensten een zo stabiel en efficiënt mogelijke staat, waarin voor Afrikanen werk was in sectoren — zoals de openbare dienst — die nu nog ontoegankelijk waren. Zij wensten benoemingen op grond van verdienste en niet op basis van de huidskleur. „Wij verlangen dat de regering verantwoording verschuldigd is aan de meerderheid van de mensen van dit land, en niet slechts aan 5% van hen, zoals dit thans het geval is.
Sithole meende dat een toenemend aantal blanken bereid was het beginsel van een meerderheidsbeweging te aanvaarden. Maar de „meeste Afrikanen (...) zijn van mening dat constitutionele besprekingen niet het gewenste resultaat zullen opleveren. Zij beschuldigen ons, hun leiders, ervan terug te keren tot onze praktijk uit de jaren zestig, toen wij heel wat plachten af te praten met Groot-Brittannië en de VN. Al deze besprekingen leverden niets op. De Afrikaanse mensen menen, heel stellig, dat de oplossing op het slagveld gevonden moet worden."
Volgens Sithole kon pas een effectief staakt-het-vuren worden bereikt als datum en plaats van de constitutionele conferentie vaststonden. De Afrikaanse leiders bleven van mening dat die conferentie buiten Rhodesië moest worden gehouden en dat Smith niet als voorzitter kon optreden, omdat hij een belanghebbende partij is. Wel konden bijeenkomsten met Smith in Rhodesië worden belegd ter voorbereiding van de echte conferentie. Voorlopig verwachtte hij echter overleg op het niveau van functionarissen.
Sithole verklaarde nog dat het dreigement dat hij en andere Afrikanen opnieuw gedetineerd zouden worden, als zij niet duidelijk genoeg op een bestand zouden blijken aan te dringen, hem niet beïnvloedde. Volgens hem beoordeelde de regering de toestand verkeerd, als zij meende de situatie te helpen oplossen door de haars inziens meest onbuigzame Afrikaanse leiders op te sluiten. Zo'n optreden zou tot een verscherping van de guerrilla leiden, aldus Sithole.
De guerrilla-activiteit van de Afrikanen in Rhodesië had de regering-Smith ertoe gebracht besprekingen te beginnen. De machtswisseling in Mozambique was een extra stimulans geweest. Zuid-Afrika kon helpen bij een regeling door zijn troepen uit Rhodesië terug te trekken.

Op 22 jan. deelde de regering in Salisbury mee dat sinds de bestandsafkondiging op 11 dec. 1974 zeker 20 guerrillastrijders waren gedood, van wie 15 in de laatste negen dagen. Voorts zouden volgens *The Times* (3-2) minstens 150 guerrillastrijders in de voorafgaande maand Rhodesië zijn binnengekomen.
Op 4 febr. berichtte *The Times* vanuit Salisbury dat een delegatie van Rhodesische functionarissen o.l.v. Jack Gaylard, de secretaris van het kabinet die ook bij het overleg met de ANC op 20 jan. aanwezig was geweest, de vorige dag naar Loesaka was vertrokken. Procureur-generaal Anthony Smith zou Gaylard vergezellen.
Op 5 febr. voerde premier Ian Smith gedurende twee uur besprekingen met een ANC-delegatie o.l.v. bisschop Abel Moezorewa. De andere leden waren vice-voorzitter Elliott Gabellah, secretaris-generaal Gordon Chavoendoeka, ds. Sithole en Joshua Nkomo. Smith was bij dit eerste overleg met de ANC sinds bijna twee maanden o.a. vergezeld van Gaylard. Chavoendoeka had op 2 febr. de ontmoeting aangekondigd en toen verklaard dat die door de Rhodesische regering was belegd en dat de drie voornaamste agendapunten waren het vaststellen van de plaats en tijdstip van de constitutionele conferentie, het aanwijzen van een voorzitter en de samenstelling van de delegaties. Na afloop werd geen communiqué uitgegeven. Een ANC-functionaris verklaarde later dat de vrijlating van de resterende gedetineerden aan de orde was gesteld, omdat die afgewikkeld moest zijn voordat een constitutionele conferentie kon worden bijeengeroepen. Volgens *Reuter* was over de plaats van de conferentie overeenstemming bereikt: Victoria Falls, dichtbij de grens met Zambia in het noordwesten van Rhodesië.
Het overleg met Smith werd op 6 febr. gevolgd door besprekingen in Dar-es-Salaam (Tanzania) tussen enerzijds de ANC-leiders bisschop Moezorewa, Gabellah, ds. Sithole, Nkomo, Robert Mugabe en William Moezoeroewa en anderzijds de presidenten Kaoenda (Zambia), Nyerere (Tanzania) en Seretse Khama (Botswana). Aan het overleg zouden voorts hebben deelgenomen Samora Machel (de FRELIMO-voorzitter) en James Chikerema (een in Loesaka wonende Rhodesische nationalist).
De zes ANC-leiders zetten hun overleg met president Kaoenda *) op 7 en 8 febr. te Loesaka voort. Daarbij zou vooral een versterking van de positie van de ANC aan de orde zijn geweest, omdat de op 7 dec. bereikte eenheid binnen die organisatie nog veel te wensen zou overlaten. (Op 6 febr. was vanuit Salisbury gemeld dat bij onderlinge gevechten tussen diverse ZANU-facties in het kamp Chivambo in Mozambique 45 guerrillastrijders zouden zijn gedood.)
Een voor 9 febr. uitgeschreven bijeenkomst van de uitvoerende raad van de ANC (55 leden) werd uitgesteld vanwege „zekere ontwikkelingen in Loesaka", aldus woordvoerder Edson Sithole. Deze „ontwikkelingen" konden volgens *The Times* (8-2) slaan op de noodzaak van

* De Zambiaanse president zei op 11 febr. dat hij vertrouwen in Vorster had, in diens pogingen om de raciale en politieke spanning in zuidelijk Afrika te verminderen. De situatie was uiterst ingewikkeld en daarom kon hij (Kaoenda) niet onthullen wat tijdens het bezoek van de Zuidafrikaanse minister Muller aan Loesaka besproken was.
Premier Vorster had in zijn verklaring van 7 febr. (pag. 334/1) ook gezegd dat Zambia evenzeer als Zuid-Afrika een oplossing van het Rhodesische vraagstuk wenste en dat het „in dit opzicht een eervolle bijdrage" had geleverd. „Wij hebben de goodwill verworven van president Kaoenda en andere zwarte leiders in Afrika."
Op 17 febr. ontkende Vorster dat hij een ontmoeting met Kaoenda had gehad — zoals The Times beweerd had —, maar hij deelde mee dat sinds 5 okt. 1974 wel minstens 15 ontmoetingen hadden plaatsgevonden tussen vertegenwoordigers van Zuid-Afrika en Zambia. Deze hadden elkaar getroffen in Kaapstad, Pretoria, Salisbury en Loesaka. Bij hun contacten in Zuid-Afrika was Vorster aanwezig geweest, daarbuiten niet.

het voeren van verdere besprekingen met de in Loesaka gevestigde Rhodesische nationalistische leiders. Voor de leiders van de gewapende actie zoals Chitepo en Tongogara kon de strijd niet worden gestaakt, zolang de tegenstander geen beslissende concessie deed — erkenning van de Afrikaanse meerderheid en vertrek van de Zuidafrikaanse politietroepen, aldus *Le Monde* (11-2).

Optreden Zuid-Afrika

Op 7 febr. verklaarde de Zuidafrikaanse premier Vorster in het parlement te Kaapstad dat hij toegewijd en hardnekkig naar een regeling van het Rhodesische geschil zou blijven streven. Zuid-Afrika zou echter geen druk op Rhodesië uitoefenen en geen orders uitvaardigen die voor de Rhodesiërs, als trotse natie, onaanvaardbaar waren. Er moest geen inmenging van buitenaf zijn, „niet van Zuid-Afrika of Zambia of Groot-Brittannië". De meest constructieve rol voor die naties bestond uit het scheppen van de juiste atmosfeer voor het houden van besprekingen. Een oplossing kon slechts in Rhodesië zelf worden gevonden en moest zowel van de blanke als de zwarte Rhodesiërs komen. Zij moesten zich onthouden van het stellen van voorwaarden vooraf.

Op 9 febr. bracht de Zuidafrikaanse minister van buitenlandse zaken, Hilgard Muller, in gezelschap van zijn staatssecretaris Brand J. Fourie een bezoek aan Loesaka. Daar vonden besprekingen plaats met de ministers van buitenlandse zaken van Zambia, Tanzania en Botswana en met de ANC-leiders, die later die dag in Salisbury terugkeerden. Zij hadden minister Muller van „hun opvattingen over zekere zaken" in kennis gesteld, aldus een verklaring van het Zuidafrikaanse ministerie van buitenlandse zaken d.d. 10 febr. Volgens ANC-bronnen zou bij minister Muller zijn aangedrongen op de terugtrekking van de Zuidafrikaanse politietroepen uit Rhodesië als blijk van Zuid-Afrika's goede bedoelingen.

Op 11 febr. had de Rhodesische regering bekendgemaakt dat eenheden van de Zuidafrikaanse politietroepen bezig waren zich uit bepaalde vooruitgeschoven posities langs de Zambezi terug te trekken. Dit gebeurde, aldus de bekendmaking, nadat van de Zambiaanse regering bepaalde toezeggingen waren gedaan m.b.t. de infiltratie van guerrillastrijders over de Zambezirivier. Deze politiemacht, die sinds 5 jaar in Rhodesië gelegerd was en die sedertdien 17 man aan doden had verloren omvatte 2.000 à 3.000 man. Volgens The Financial Times (7-2) was vanaf 1 jan. een geleidelijke vermindering van de sterkte doorgevoerd door terugtrekking van het geregelde beroepspersoneel, dat 3 à 6 maanden in Rhodesië dient, al was er tegelijk van een gedeeltelijke vervanging door vrijwilligers sprake.

Op 11 en 12 febr. bracht premier Vorster in gezelschap van minister Hilgard Muller en generaal H. J. van den Bergh (hoofd van de staatsveiligheidsdienst BOSS) een bezoek aan Liberia voor overleg met president William Tolbert. Dit bezoek werd op 17 febr. door *The Times* onthuld, waarop nog dezelfde dag een bevestiging door Vorster volgde. Zowel in het parlement als tegenover journalisten te Kaapstad ging de Zuidafrikaanse premier nader op zijn bezoek in.

Volgens Vorster had hij bij zijn besprekingen met Tolbert m.b.t. Zuid-Afrika's politiek niets nieuws meegedeeld. Al zijn verklaringen waren gebaseerd op de politieke idee van „gescheiden ontwikkeling", zoals die door hem reeds eerder bij talrijke gelegenheden was geformuleerd. M.b.t. Zuidwest-Afrika had hij president Tolbert te kennen gegeven dat Zuid-Afrika voor zichzelf geen duimbreed van het grondgebied wilde verwerven. „Ik zette uiteen, dat wij, overeenkomstig onze politiek, de naties van Zuidwest-Afrika op de weg naar zelfbeschikking leiden, en dat de naties van het gebied over hun eigen toekomst moeten beslissen. Ik verklaarde dat wij niet bereid zijn Zuidwest-Afrika over te dragen aan de South West Africa People's Organisation (SWAPO) en Sam Nujoma (SWAPO's leider in ballingschap), en dat wij net zo verlangend zijn als ieder ander om een oplossing voor deze zaak te vinden". Vorster had gesteld dat Sam Nujoma noch de natuurlijke noch de gekozen leider van Zuidwest-Afrika was. „Ik vertelde hem dat de diverse naties van Zuidwest-Afrika hun natuurlijke en hun gekozen leiders hebben die te allen tijde in staat zijn om namens hun volk te spreken, en als hij (Tolbert) ... deze leiders wenste te ontmoeten om zich ervan te overtuigen dat die de werkelijke leiders van hun volk zijn, ik dan bereid ben hen te sturen ..." Over het tijdstip waarop de zelfbeschikking in werking zou treden had Vorster geen toezegging gedaan. Hij verklaarde dat het voor hem onmogelijk was een tijdschema vast te stellen. „Ik deelde hem mee dat ik de naties van Zuidwest-Afrika ervaring in zelfbestuur kan verschaffen, maar daarna hangt het van henzelf af, en dat ik hen niet zou tegenhouden als zij een beslissing hadden genomen."

Vorster en Tolbert (r.)

Wat Rhodesië betreft gaf Vorster te verstaan dat de politiek van dat land door Ian Smith geformuleerd werd en wel in die richting dat „er een beschaafde regering zou komen van beschaafde mensen ongeacht ras of kleur" en dat dit „in tegenstelling stond met onze thuislandenpolitiek". Bij het zoeken naar een oplossing voor het Rhodesische vraagstuk had Zuid-Afrika volgens Vorster „als instrument gediend om de partijen tot elkaar te brengen".

Over zijn verblijf in Liberia merkte Vorster op: „Wij werden uiterst hartelijk ontvangen en voerden langdurige en vruchtbare besprekingen over zaken die Afrikaanse leiders worden geacht te bespreken, speciaal in deze dagen."

Ook van Liberiaanse zijde werden enkele mededelingen over Vorster's bezoek gedaan.

President Tolbert deelde op 18 febr. mee dat Vorster ermee ingestemd had dat aan heel Zuidwest-Afrika onafhankelijkheid moest worden verleend en dat de Zuid-Afrikaanse regering moest aangeven hoe en wanneer die onafhankelijkheid tot stand zou komen. Vorster zou hebben opgemerkt: „Ik zou maar al te graag van Zuidwest-Afrika af willen". Tolbert zou van Vorster de verzekering hebben ontvangen dat, zodra in Rhodesië een eind aan het geweld kwam, Zuid-Afrika zijn politietroepen terug zou trekken. Wel had Vorster beklemtoond dat de Afrikanen moesten helpen een oplossing te vinden. Ook had Vorster nadrukkelijk gesteld dat zijn politiek m.b.t. de Bantoethuislanden erop gericht was om de zwarten in de door hen bezette gebieden onafhankelijkheid te verlenen. Voorts zou zijn regering haar uiterste best doen om „bepaalde ongerechtigheden" van die politiek geleidelijk weg te nemen, aldus berichtte Tolbert. Over de voorgeschiedenis van het bezoek deelde de Liberiaanse president mee dat hij daarover benaderd was door vertegenwoordigers van Zuid-Afrika tijdens zijn bezoek aan Lesotho in juli 1974 en door mensen die een oprechte belangstelling toonden in de bevordering van vrede en veiligheid tijdens zijn verblijf in New York in november 1974. Om volledig op de hoogte te komen van de toestand in Zuid-Afrika en Namibië had hij (Tolbert) Chief Gatsha Buthelezi van het thuisland KwaZoeloe in januari 1975 naar Monrovia uitgenodigd (die bij zijn terugkeer in Durban had verklaard dat Tolbert bereid was Vorster te ontmoeten) en vervolgens in februari SWAPO-leider Sam Nujoma.

Ook op 18 febr. verklaarde de Liberiaanse onderminister van voorlichting, John McLean, dat Vorster op eigen initiatief naar Liberia gekomen was en dat hij daar „als een bezoeker" was ontvangen. Vorster's ontmoeting met president Tolbert betekende niet het begin van een „formele dialoog"; er bestonden geen plannen voor verdere ontmoetingen. Bo-

vendien zou Tolbert Zuid-Afrika niet bezoeken zolang de Afrikanen daar niet gelijke rechten als de blanken bezaten.
De Liberiaanse minister van buitenlandse zaken, Cecil C. Dennis, verklaarde op 25 febr. dat Liberia niet op eigen houtje de problemen van zuidelijk Afrika wilde oplossen. Hij voegde daar drie dagen later aan toe dat zijn land geen „dialoog" met Zuid-Afrika zou voeren in ruil voor hulp van Vorster en dat het zich bleef inzetten voor de „totale bevrijding" van Afrika.

Op 25 febr. maakte de Zuidafrikaanse radio bekend dat premier Vorster de Liberiaanse president Tolbert schriftelijk voor een bezoek aan Zuid-Arika had uitgenodigd.

Impasse in Rhodesië

Hoewel op 12 febr. een tweede ontmoeting (overigens van slechts 45 minuten) plaatsvond tussen premier Smith en een ANC-delegatie o.l.v. bisschop Moezorewa, bleek in de volgende weken niets te wijzen op een eventueel compromis.

Op 24 febr. werd door een nauw aan de regering verwante bron verklaard dat het land nooit aan een zwart meerderheidsbewind zou worden overgedragen. Dat was een onmogelijk verlangen dat niet vervuld zou worden — „niet het volgende jaar, niet in 5 jaar, niet in 10 jaar, helemaal nooit" (*The Times*, 25-2). Door die bron werd voorts opgemerkt, dat als militante zwarte nationalisten bleven volharden in totaal onmogelijke eisen, er geen enkele hoop bestond op het bereiken van een akkoord met hen. Als de meer gematigde elementen bereid waren een akkoord te bereiken om zo verantwoorde politieke aspiraties een kans te geven — maar dan wel binnen hun eigen gebieden op provinciale basis —, dan echter was alle hoop op een akkoord gewettigd.

Daarentegen zou volgens een in Salisbury circulerend document — een rapport van ANC-bestuurslid Robert Mugabe d.d. 17 dec. 1974 —, dat op 24 febr. in de publiciteit kwam, premier Smith hebben ingestemd met het beginsel van een zwart meerderheidsbewind in vijf jaar.

In dit rapport, bestemd voor de Katholieke Commissie voor Gerechtigheid en Vrede in Rhodesië, werd o.a. ingegaan op de contacten van de Zuidafrikaanse premier Vorster met afgezanten van president Kaoenda van Zambia en Rhodesische afgevaardigden (Anthony Smith, Jack Gaylard). Daarbij zou t.b.v. de overgangsperiode van vijf jaar overeenstemming zijn bereikt waaraan een kiezer in Rhodesië moet voldoen om te worden geregisteerd: de lagere school-opleiding plus één jaar voortgezet onderwijs. Dit zou voor 200.000 à 300.000 Afrikanen een plaats in het kiesregister betekenen.
Ook werd in het rapport melding gemaakt van de „bittere ruzies" tussen ZAPU en ZANU en de sterke druk die door de drie Afrikaanse presidenten op hen was uitgeoefend om tot een gemeenschappelijke aanpak en een verenigd front te komen.

ANC vóór verder overleg met Smith

Tijdens een bijeenkomst van de uitvoerende raad van de ANC op 2 maart te Salisbury werd overeengekomen dat de besprekingen met de regering-Smith zouden worden voortgezet. Meegedeeld werd dat een derde bijeenkomst tussen de ANC-top en Smith waarschijnlijk op 7 maart zou plaatsvinden.

Tijdens de bijeenkomst betuigden verscheidene honderden, meest jonge, ZANU-supporters hun steun aan ds. N. Sithole en Robert Mugabe, terwijl zij tevens het aftreden van oud-ZAPU-leider Nkomo en vice-voorzitter Gabellah verlangden. Tegenover journalisten verklaarde bisschop Moezorewa na afloop dat de ANC „een zeer sterk verenigde organisatie" was. Sithole zei echter dat er meningsverschillen bestonden over de tactiek, al was de ANC wel één in zijn doelstelling, het bereiken van een meerderheidsbewind. De ZANU, zo stelde hij op 3 maart, was voorstander van „directe confrontatie op het slagveld als al het andere mislukt", terwijl de andere ANC-fracties tegen geweld waren.

Arrestatie Sithole

Op 4 maart 's morgens maakte de Rhodesische regering in een verklaring bekend dat ds. Ndabaningi Sithole was gearresteerd op beschuldiging van samenzwering tegen het leven van enkele politieke tegenstanders.

„Er is betrouwbare informatie dat dominee Ndabaningi Sithole zorgvuldig plannen heeft gemaakt voor de moordaanslag op enkele van zijn tegenstanders die hij ziet als hinderpaal voor zijn streven naar het leiderschap van de Afrikaanse Nationale Raad. Hij is vanmorgen gearresteerd om het leven van zijn toekomstige slachtoffers te beschermen en recht en orde te handhaven."
Sithole zou voor de rechter worden geleid. Maar „uit vrees voor het leven van getuigen en het feit dat hun veiligheid in gevaar zal worden gebracht is het niet mogelijk Sithole te berechten volgens de normale procedure van het Hooggerechtshof. Maar om te waarborgen dat recht wordt gedaan zal de regering een speciale rechtbank voor deze zaak instellen. Deze zal worden gepresideerd door de huidige opperrechter Justice McDonald". „De procedure die de rechtbank zal volgen is, gelet op de veiligheidsaspecten, zowel mogelijk de normale procedure van het Hooggerechtshof. Legale vertegenwoordiging zal zijn toegestaan. Zoveel mogelijk details van de beschuldiging tegen hem zullen openbaar worden gemaakt zonder de veiligheid in gevaar te brengen". Aldus de regeringsverklaring.

Bisschop Moezorewa verklaarde enenkele uren later dat de ANC geschokt was door de arrestatie. Hij zag in de aanklacht een poging van het regime-Smith om „de ANC te splijten". De bisschop verlangde een openbaar proces waaruit zou moeten blijken dat recht wordt gedaan, en dat verdenkingen onder de Afrikanen en tussen ANC en regering uit de weg zal ruimen. Moezorewa kondigde aan dat de ANC geen verdere besprekingen met de regering zou voeren, totdat Sithole was vrijgelaten.

Robert Mugabe, de tweede man van ZANU, noemde Sithole's arrestatie „een poging om de ZANU-leiders zodanig te intimideren dat ze zich onderwerpen aan de politiek oneerlijke listen van premier Smith, waarvan de enige bedoeling is de heerschappij van de blanke kolonisten over de Afrikanen tot in lengte van dagen te kunnen voortzetten binnen een wettig gemaakte politieke en grondwettige orde."
Volgens Mugabe zijn Sithole en andere ZANU-leiders al eerder gewaarschuwd door de Rhodesische autoriteiten dat ze hun mond moeten houden en geen militante verklaringen dienen af te leggen. ZANU-leiders is te verstaan gegeven dat ze zich moeten gedragen als de andere ANC-leiders, die hebben laten blijken in te stemmen met een grondwettelijke orde, gebaseerd op een provinciale opdeling (een verdeling in zwarte en blanke gebieden met afzonderlijk bestuur) en voortgezette blanke overheersing, aldus Mugabe, die concludeerde: „Het regime heeft nu eindelijk de laatste restanten van het zogenaamde streven naar ontspanning en vreedzame regeling ondergraven".
De vroegere leider van de ZAPU, Joshua Nkomo, zei dat het niet de eerste keer was dat iemand wordt gearresteerd terwijl de onderhandelingen gaande zijn. „Wij zijn één en zullen niet met ons laten sollen zoals in 1963. Als iemand niet meer deel wil hebben aan het akkoord van Loesaka maakt hij de grootste vergissing van zijn leven".
De volgende dag verklaarde ANC-woordvoerder Edson Sithole dat „geen ANC-leider met de regering kon blijven praten zonder zich aan de kaak te stellen als een gematigde en iemand die de regering in haar optreden steunt". Hij verwierp de opvatting van de regering, dat, als zij erin slaagde extremisten uit de ANC te verwijderen, het verkrijgen van een regeling gemakkelijker zou gaan.

Journalist Neal Ascherson had in The Observer (2-3) vanuit Salisbury bericht dat een hoge functionaris hem de voorgaande week had meegedeeld dat de regering pogingen in het werk stelde om de ANC te splijten. „Ik heb geen enkele hoop op het bereiken van enig vergelijk met de ZANU. Zolang de ZANU in de ANC-organisatie blijft, zie ik geen kans aanwezig om zelfs maar aan de conferentietafel te komen, laat staan om een regeling te bereiken. Maar wij kunnen rond de tafel gaan zitten met de andere ele-

menten, en de wereld — en Zuid-Afrika — tonen dat wij met hen overeenstemming kunnen bereiken."

Ook de acht rechtstreeks gekozen Afrikaanse parlementsleden veroordeelden op 5 maart Sithole's arrestatie en stemden in met het ANC-besluit geen verdere besprekingen met de regering te voeren. Ook buiten Rhodesië was weinig waardering voor het optreden tegen Sithole. Door een woordvoerder van president Kaoenda van Zambia werd het veroordeeld als „een weloverwogen zet om de eenheid van de ANC te saboteren". De Britse regering verklaarde „teleurgesteld" te zijn.

De Rhodesische regering bevestigde op 6 maart dat de minister van buitenlandse zaken, Pieter van der Byl, die week een bezoek aan Zuid-Afrika had gebracht. Naar verluidt was hij op 4 maart in Kaapstad. Zijn Zuidafrikaanse ambtgenoot Hilgard Muller erkende op 7 maart in het parlement dat Sithole's arrestatie een terugslag kon betekenen voor de ontspanning tussen Afrika's door blanken en zwarten geregeerde staten. Overigens bevestigde hij dat zijn regering door premier Smith van de omstandigheden, die tot de arrestatie hadden geleid, op de hoogte was gesteld. Muller verklaarde nog dat hij — evenals president Tolbert van Liberia en evenals „allen die voor een vreedzame oplossing strijden" de resultaten van het justitiële onderzoek afwachtte. President Tolbert riep in een boodschap d.d. 10 maart premier Vorster, president Barreh van Somalia (voorzitter van de OAE) en bisschop Moezorewa op premier Smith ertoe te bewegen „geen barrières in de weg te leggen voor de oplossing van de problemen waarmee Zimbabwe nu geconfronteerd wordt — zoals Sithole's arrestatie, die „de ANC en de Rhodesische regering in hun oprecht streven naar vrede" moest hinderen.

Als een waarschuwing aan het adres van de Rhodesische regering interpreteerden waarnemers de toespraak die president Kaoenda op 5 maart hield ter ere van het Belgische vorstenpaar. Hij stelde toen dat zijn land steeds voorstander was geweest van de vreedzame verandering.

„Maar indien de weg naar vreedzame verandering is afgesloten hebben wij en de rest van Afrika geen andere keus dan het steunen van de gewapende strijd van de bevrijdingsbewegingen ten einde onrechtvaardigheid, rassendiscriminatie en onderdrukking te elimineren. Gewapende strijd door de Afrikaanse meerderheid moet het logische en te rechtvaardigen antwoord zijn op gewapende onderdrukking door een kleine groep blanke extremisten en fascisten", aldus Zambia's president.

Op 8 maart deelde een regeringswoordvoerder in Salisbury mee dat het proces tegen Sithole niet in het openbaar zou plaatsvinden — zoals ook minister Muller had gewenst — vanwege het daaraan verbonden levensgevaar voor de getuigen.

14 Maart kondigde de Rhodesische regering de instelling aan van een speciale rechtbank, die zal fungeren als beroepsinstantie voor in hechtenis genomen personen. De zaak-Sithole zou de eerste zijn die het hof te behandelen kreeg. Overigens kreeg de staatspresident het recht uitspraken van het hof ongedaan te maken. Na kritiek van de ANC en ook van juristen deelde de regering op 15 maart mee dat de minister van justitie voortaan verplicht was aan de beslissing van het hof gevolg te geven.

Tegelijk gaf de regering een lijst vrij met gespecificeerde beschuldigingen aan Sithole's adres. Deze hielden o.a. in: Sithole is voorzitter van een verboden organisatie (ZANU) en opperbevelhebber van het „Zimbabwe African National Liberation Army" (de militaire sectie van de ZANU), dat voor de terreur in Rhodesië „verantwoordelijk was en is"; hij zou de overeenkomst van Loesaka hebben pogen te ondermijnen en de besprekingen hebben vertraagd; hij was in hoge mate verantwoordelijk voor de doden en gewonden in de „terreur"-oorlog, omdat hij geweigerd had aan het bestandsakkoord mee te werken, ja zelf ontkend had dat de ZANU ooit een staakt-het-vuren had aanvaard.

Overleg Smith-Vorster

Op 17 en 18 maart voerden premier Smith en premier Vorster — elk begeleid door drie ministers — te Kaapstad besprekingen. In het na afloop daarvan uitgegeven communiqué werd o.a. gesteld dat een diepgaande discussie over de ontspanningspolitiek had plaatsgevonden. „Wij waren het erover eens dat het in het belang van Zuid-Afrika, Rhodesië, zuidelijk Afrika en heel Afrika is betrekkingen tussen de verschillende landen, indien mogelijk, te normaliseren. Wij geloven oprecht dat alle zaken kunnen en moeten worden opgelost rond een conferentietafel en niet door geweld. We geloven dat de toekomst van Rhodesië een zaak voor Rhodesiërs, zwart en blank, is die onderling moet worden geregeld; en er bestaat geen verschil van mening tussen de regeringen van Rhodesië en Zuid-Afrika over het feit dat de huidige besprekingen zo vlot mogelijk moeten worden voortgezet..." Voorts werd in het communiqué gesteld: „Het werd opnieuw door de Zuidafrikaanse regering bevestigd, en door de Rhodesische regering begrepen en aanvaard, dat de Zuidafrikaanse politie (in Rhodesië) zal worden teruggetrokken, zodra het staakt-het-vuren efectief is geworden".

DPA (10-3) had gemeld dat volgens de Rhodesische stafchef, luitenant-generaal Peter Walls, de Zuidafrikaanse politietroepen niet meer in de strijd tegen de rebellen in het noorden van Rhodesië werden ingezet. Volgens *Reuter* (11-3) had de Zuidafrikaanse minister van politie, James Kruger, verklaard dat de politietroepen hun acties in de gevechtszones hadden gestaakt en zich in Rhodesische kampen hadden teruggetrokken. Dat was gebeurd, opdat „geen Zuidafrikaan in incidenten gewikkeld wordt, zolang de moeilijkheden tussen de Rhodesische regering en het ANC bestaan".

De regeringsgezinde Afrikaner pers in Zuid-Afrika uitte onverbloemder kritiek dan het officiële communiqué. „Mogelijk moeten we tot de slotsom komen dat Smith te duur is voor ons," schreef *Die Vaderland*. Deze kranten meenden dat Smith dient te komen met overtuigende bewijzen dat Sithole's arrestatie noodzakelijk was of zich dient te verantwoorden voor het tegenhouden van de ontspanning in Zuidelijk Afrika.

Chitepo vermoord

Op 18 maart vond Herbert Chitepo, de vertegenwoordiger van de ANC in Zambia en oud-voorzitter van de ZANU, de dood in Loesaka, toen zijn auto voor de deur van zijn garage door een landmijn werd opgeblazen. Ook twee anderen, o.w. een lijfwacht, werden door de explosie gedood.

(Voortzetting volgende aflevering)

Uitgevers: Int. Uitg. en Handelmij „Systemen Keesing" B.V., Ruysdaelstraat 71-75, Amsterdam - N.V. Algemene Uitgeverij Keesing, Keesinglaan 2-20, B 2100 Deurne-Antwerpen.

SURINAME IN NOVEMBER ZELFSTANDIG

Suriname wordt op 26 nov. 1975 een zelfstandige republiek. De regeringen van de drie rijksdelen hebben tijdens een topconferentie die van 17 tot 20 maart 1975 in Den Haag werd gehouden besloten het Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden zodanig te wijzigen dat het rijksdeel Suriname na nov. 1975 geen deel meer van het Koninkrijk der Nederlanden zal uitmaken.
De premier van de Nederlandse Antillen Evertsz zei na afloop van de conferentie dat dit besluit in geen enkel opzicht een precedent schiep in verband met de toekomstige onafhankelijkheid van zijn land.
Bijzonderheden over de toekomstige staatsvorm van Suriname verstrekte premier Arron in febr. Hij deelde toen mee dat Suriname een republiek wordt met aan het hoofd een door het parlement gekozen president, die een zuiver ceremoniële taak krijgt. Een inmiddels ingestelde grondwetcommissie zal een nieuwe grondwet opstellen.
Nederland en Suriname blijven de komende 15 jaar toch nog op een bijzondere wijze met elkaar verbonden, doordat Suriname de status van „bijzonder concentratieland" in het Nederlandse ontwikkelingsbeleid krijgt toebedeeld. Over de grootte van het bedrag dat Nederland aan ontwikkelingshulp zal verstrekken, de voorwaarden waaraan die hulp gebonden zal zijn en in welke vorm die hulp na het verstrijken van de 15 jaar zal worden voortgezet is nog geen overeenstemming bereikt. Ook voor het probleem van de toelating van Surinamers in Nederland is nog geen oplossing gevonden. Op 25 en 26 juni komen de beide regeringen in Den Haag bijeen om te pogen hiervoor tot overeenstemming te komen. Wat betreft de ontwikkelingshulp baseert de Surinaamse regering zich op het ontwikkelingsplan dat de vroegere minister van opbouw dr. ir. Frank Essed met een commissie heeft opgesteld. Volgens dit plan zou een kapitaalstroom uit het buitenland, vnl. uit Nederland van bijna *f* 6 mrd moeten zorgen voor een versnelde opbouw van het land.
De Nederlandse regering vindt het plan niet realistisch. Zij stelt bovendien als voorwaarde dat er voldoende garanties moeten zijn dat de hulp vooral aan de armsten onder de bevolking ten goede moet komen en dat het programma in een langzamer tempo moet worden uitgevoerd, omdat de ervaring geleerd zou hebben dat een dergelijke kapitaalstroom binnen een zo korte tijd het risico in zich draagt de economie van een land te ontwrichten.
T.a.v. de toelating van Surinamers na de onafhankelijkheid stelt de Nederlandse regering zich op het standpunt dat zij m.n. wat betreft de visumplicht eerst overleg met haar Benelux-partners moet voeren, omdat er een overeenkomst op dit gebied tussen België, Nederland en Luxemburg bestaat. Nederland heeft wel al toegezegd Surinamers die na de onafhankelijkheid naar het land willen komen een voorkeursbehandeling te geven boven andere vreemdelingen.
Voor andere belangrijke geschilpunten zoals de nationaliteitenkwestie, de hulp bij de opbouw van een Surinaams defensiesysteem, de vaststelling van de grootte van het grondgebied van Suriname, de geldigheid van door Nederland namens Suriname afgesloten verdragen met buitenlandse mogendheden en de relatie met de EEG werd in een serie bilaterale bijeenkomsten (zie overzicht hierna) een oplossing gevonden.
De kwestie van de zelfstandigheid van Suriname werd actueel nadat premier Arron in de regeringsverklaring van 15 febr. 1974 (pag. 252/2 e.v. - 1974) aankondigde dat zijn regering op een zo spoedig mogelijke onafhankelijkheid van het land zou aansturen.
In mei 1974 vond toen in Den Haag een topontmoeting tussen de regeringsleiders van de drie rijksdelen plaats (zie hierna), waar besloten werd de zgn. Koninkrijkscommissie opdracht te geven een advies op te stellen waarin nadere bijzonderheden over de wijze waarop die zelfstandigheid gerealiseerd zal worden, uitgewerkt moeten worden.
Op basis van dit rapport dat in nov. 1974 werd gepubliceerd, zijn toen de onderhandelingen tussen de rijksdelen gevoerd.

De wijze waarop de zelfstandigheid in Suriname waarschijnlijk gerealiseerd gaat worden heeft niet de instemming van alle bevolkingsgroepen aldaar. Vooral binnen de Hindoestaanse en Javaanse bevolkingsgroepen bestaat heftige weerstand tegen de plannen van de regering (een coalitie van de Creoolse en Javaanse partij), omdat men vreest geen feitelijke staatkundige invloed op die plannen te hebben.
Zo eist de oppositie o.a. dat de nieuwe grondwet die voorbereid wordt met een tweederde meerderheid moet worden aanvaard en niet met een gewone meerderheid, zoals Arron heeft aangekondigd. Alleen op die manier zou de oppositie parlementaire invloed kunnen krijgen op de Grondwet en zou de onafhankelijkheid door een brede meerderheid gedragen kunnen worden.
De regering is bang dat de onafhankelijkheid belangrijk vertraagd of gefrustreerd zou kunnen worden door de Hindoestaanse partij, en gezien de felle kritiek van de VHP is daar misschien ook wel reden voor. Leiders van de VHP hebben acties tegen de regering aangekondigd als er geen overleg op gang komt.
De etnische verdeeldheid die zich al heel sterk in de politiek manifesteert, is een van de grootste problemen voor Suriname.
Ongeregeldheden op grote schaal en brandstichtingen, onmiskenbaar het gevolg van deze verdeeldheid, versterken de vrees dat het land een moeilijke periode tegemoet gaat.

Hieronder geven wij een beknopt overzicht van de formele afwikkeling van de betrekkingen tussen Nederland en Suriname beginnend met de topconferentie van mei 1974 in Den Haag.

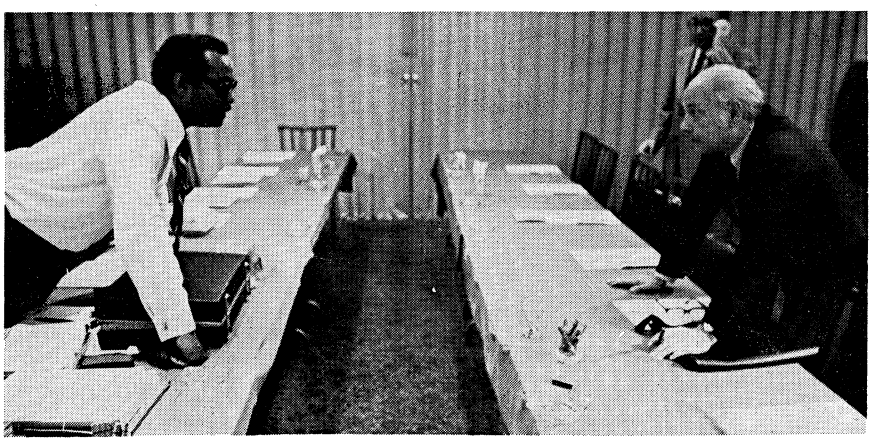

De premiers Arron (l.) en Den Uyl (r.) in Paramaribo (mei).

Topconferentie in Den Haag (mei '74), protocol

Op 18, 20 en 21 mei 1974 vond in Den Haag een topoverleg plaats tussen de premiers van Nederland, Suriname en de Nederlandse Antillen. Aan dit topoverleg namen naast de drie premiers, Den Uyl, Arron en Evertsz ook deel de minister voor Surinaamse en Antilliaanse zaken Mr. W. F. de Gaay Fortman, voor Suriname de minister van justitie Mr. Hoost, voor de Nederlandse Antillen de minister van financiën E. de Kort en de beide gevolmachtigde ministers Pieternella (Ned. Antillen) en Van Eer (Suriname).

Het voornaamste resultaat van de conferentie was het besluit dat het Koninkrijksstatuut in de loop van 1975 herzien zou worden om de onafhankelijkheid van Suriname nog voor het eind van 1975 mogelijk te maken.

De Koninkrijkscommissie kreeg de opdracht voor 1 november 1974 een rapport aan de drie regeringen uit te brengen over enkele problemen, zoals een regeling van de nationaliteit, het migratieprobleem en de zgn. Statenopvolging (voortzetting van de geldigheid voor het nieuwe Suriname van de 800 à 1000 verdragen en overeenkomsten met andere landen na de onafhankelijkheid).

Voorts diende een regeling gevonden te worden voor de buitenlandse betrekkingen van de nieuwe natie en de status van de thans geldende rijkswetten.

Op basis van het rapport van de Koninkrijkscommissie en gelet op het resultaat van het bilaterale overleg tussen Nederland en Suriname zou begin 1975 wederom een regeringsconferentie worden gehouden die over de hoofdlijnen van de onafhankelijkheid en de verdere hulpverlening van Nederland besluiten zou moeten opleveren.

De resultaten van het topoverleg werden vastgelegd in een protocol waarvan de tekst als volgt luidt:

De minister-presidenten van Nederland, Suriname en de Nederlandse Antillen zijn in hun besprekingen te 's-Gravenhage op 18, 20 en 21 mei 1974 het volgende overeengekomen.

De verklaring van de regering van Suriname d.d. 15 febr. 1974, waarin deze zich tot doel stelt de onafhankelijkheid van Suriname op geen later tijdstip dan einde 1975 te verwezenlijken, zal bij het verdere overleg tussen de drie regeringen, alsook bij het overleg tussen de regeringen van Nederland en Suriname, als uitgangspunt worden genomen.

De regeringen van Nederland en de Nederlandse Antillen zijn bereid aan het bereiken van dit doel alle medewerking te verlenen.

Om dit doel te bereiken, achten de drie regeringen het gewenst thans de voorbereiding ter hand te nemen van een rijkswet houdende wijziging van het statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden langs de weg van artikel 55 van dit statuut, in dier voege dat het statuut voor Suriname wordt beëindigd.

De drie regeringen zullen de bij Koninklijk besluit van 5 jan. 1972, nr. 1 ingestelde Koninkrijkscommissie opdragen bij haar verdere werkzaamheden de verwezenlijking van het streven van de regering van Suriname naar een onafhankelijkheid van dat land op geen later tijdstip dan einde 1975 als uitgangspunt te nemen.

De commissie krijgt opdracht ernaar te streven uiterlijk 1 nov. 1974 haar eindrapport ten aanzien van Suriname uit te brengen en daarin met name advies uit te brengen over de navolgende onderwerpen:

a. de nationaliteitenregeling;

b. de statensuccessie ten aanzien van door het Koninkrijk gesloten verdragen;

c. de modaliteiten bij de regeling van de buitenlandse betrekkingen van Suriname;

d. de status van de vigerende rijkswetten;

e. de institutionalisering van de ontwikkelingssamenwerking tussen Nederland en Suriname.

Het eerdergenoemde Koninklijk besluit zal in deze zin worden aangevuld.

De regeringen van de drie landen zijn voorts overeengekomen dat ten aanzien van de volgende onderwerpen nader bilateraal overleg tussen de regeringen van Nederland en Suriname zal plaatsvinden:

a. de associatie van Suriname met de Europese gemeenschappen;

b. de grenskwesties in Suriname;

c. de organisatie van een ministerie van buitenlandse zaken en van een buitenlandse dienst van Suriname;

d. de organisatie van de defensie van Suriname.

De regeringen van Suriname en Nederland zullen bij het overleg over de ontwikkelingssamenwerking tot aan en na de onafhankelijkheid van Suriname uitgaan van het volgende:

1. Nederland erkent ook na de onafhankelijkheid een bijzondere verantwoordelijkheid tegenover de ontwikkeling van Suriname te behouden, en aanvaardt dat daaruit consequenties voortvloeien voor aard en omvang van de ontwikkelingssamenwerking met Suriname.

2. De Surinaamse regering zal een integraal ontwikkelingsplan voor Suriname opstellen dat zal worden voorbereid door een op zeer korte termijn in te stellen groep van Surinaamse en Nederlandse deskundigen.

3. De Surinaamse regering zal dit plan met name richten op de vergroting van de economische weerbaarheid van Suriname, de uitbreiding van de werkgelegenheid en op de verbetering van de levensomstandigheden van de bevolking.

4. Binnen het lopende vijfjarenplan zal, met uitzondering van de reeds in uitvoering zijnde projecten, een nieuwe prioriteitenafweging plaatsvinden gericht op de doelstellingen van het integrale ontwikkelingsplan.

5. De Nederlandse regering zal bij de in overleg overeen te komen vaststelling van de ontwikkelingshulp, gebaseerd op een integraal ontwikkelingsplan, de vergroting van de economische onafhankelijkheid van Suriname als een zelfstandig te waarderen factor in aanmerking nemen.

6. Vorm, inhoud en criteria van de ontwikkelingssamenwerking tussen Nederland en Suriname zullen bij een vóór het tijdstip van onafhankelijkheid overeen te komen verdrag worden vastgelegd.

Nederland en Suriname zullen op korte termijn overleg plegen over verschillende aspecten van de emigratie uit Suriname naar Nederland en de mogelijkheden tot bevordering van remigratie. In het op te stellen integrale ontwikkelingsplan zal bijzondere aandacht worden gegeven aan de verbetering van werkgelegenheid en levensomstandigheden in Suriname.

Ervan uitgaande dat de Koninkrijkscommissie uiterlijk 1 nov. 1974 haar rapport ten aanzien van Suriname heeft uitgebracht zullen de drie regeringen in de eerste maanden van 1975 een conferentie houden ter bespreking van het rapport van de Koninkrijkscommissie en de resultaten van het tot dan gevoerde bilaterale overleg tussen Nederland en Suriname. Zij nemen zich voor tijdens die conferentie overeenstemming te bereiken over het geheel van regelingen de onafhankelijkheid van Suriname betreffende, alsmede over de wijze en het tijdstip waarop deze regelingen aan de parlementen van de drie landen worden voorgelegd.

De topconferentie in Den Haag: v.l.n.r. de premiers Arron, Den Uyl en Evertsz en min. De Gaay Fortman.

De voorzitters van de Koninkrijkcommissie: v.l.n.r. mr. E. Karamat Ali, prof. mr. J. v. d. Hoeven en mr. C. Dip.

De Koninkrijkscommissie begon onmiddellijk na het topoverleg met de voorbereiding van het rapport. Half juli 1974 kwamen de drie voorzitters van de commissie, t.w. prof. mr. J. van de Hoeven voor Nederland, mr. C. Dip voor de Antilliaanse sectie en mr. E. Karamat Ali van de Surinaamse sectie bijeen. Zij stelden een werkschema op voor de vergaderingen van de Koninkrijkscommissie. De zgn. werkgroep 1 (de vroegere staatsrechtelijke werkgroep) zou van 5 tot 10 augustus 1974 op de Nederlandse Antillen bijeenkomen. Daarbij zou van gedachten worden gewisseld over de nationaliteitenregeling en de gelding van de rijkswetten.

De werkgroep 2 (vroegere volkenrechtelijke werkgroep) zou van 14 tot 22 augustus in Den Haag bijeenkomen waarbij aan de orde zouden komen het vraagstuk van de ontwikkelingssamenwerking, de door Nederland met het buitenland gesloten verdragen, alsmede de regeling m.b.t. de buitenlandse betrekkingen.

De plenaire zitting van de Koninkrijkscommissie, waarbij alle werkgroepen betrokken zouden zijn zou van 1 tot 12 oktober 1974 in Den Haag plaatsvinden.

In aansluiting aan deze vergaderingen zou een eindrapport worden opgesteld dat op 1 november aan de drie regeringen zou worden aangeboden.

Advies Koninkrijkscommissie

Op 1 oktober 1974 begon in Den Haag de plenaire zitting van de commissie, die op 11 oktober werd afgerond.

De voorzitters van de drie delegaties gaven na afloop een persconferentie, waarin zij enige bijzonderheden bekend gaven over de besprekingen en het advies dat de commissie aan de drie regeringen zou uitbrengen.

Mr. Van der Hoeven zei dat iedereen die na de onafhankelijkheid de Surinaamse nationaliteit bezit het Nederlanderschap op eenvoudige wijze terug kan krijgen zoals iedere Nederlander die een andere nationaliteit heeft aangenomen zich binnen korte tijd kan laten naturaliseren.

Het advies komt erop neer dat wanneer Suriname onafhankelijk wordt (uiterlijk 31 december 1976) personen die in Suriname wonen en van in Suriname geboren ouders afstammen, automatisch de nationaliteit van dat land krijgen.
De mensen die buiten Suriname wonen behouden hun Nederlanderschap.
Rijksgenoten die kiezen voor de Surinaamse nationaliteit terwijl ze in Nederland wonen mogen daar materieel niet onder lijden, aldus mr. Van der Hoeven. „Zij genieten dezelfde rechten als wettig toegelaten vreemdelingen die ze anders ook zouden hebben."
In het ontwerp-advies zijn volgens mr. Van der Hoeven weinig veranderingen aangebracht. De Koninkrijkscommissie is het erover eens dat de toekomstige Grondwet van Suriname een volstrekt interne aangelegenheid is en dat de vraag of de totstandkoming daarvan een meerderheid van twee derden dan wel een gewone meerderheid vereist, geen punt van discussie voor de Koninkrijkscommissie vormt. De sectievoorzitter van de Surinamers, mr. E. Karamat Ali, voegde hieraan toe dat zijn persoonlijke opvatting is dat een gewone meerderheid voldoende is, en dat de meerderheid van de delegatie daar net zo over denkt.
Het overgangsrecht met betrekking tot de ongeveer duizend verdragen die gezamenlijk gesloten zijn heeft uitgebreid aandacht gehad bij de besprekingen.
Belangrijkste punt vormt het grensverdrag dat bestaat met de buurlanden Guyana en Frans Guyana. De Koninkrijkscommissie geeft het advies om met kracht te streven naar het opheffen van de onzekerheid over de grenzen.
Zij begrijpt, aldus voorzitter Van der Hoeve, dat hierover geen garanties te krijgen zijn, en dat daarom ook na de datum van onafhankelijkheid van Suriname de Nederlandse regering alle politieke en juridische middelen moet aanwenden om Suriname in de grenzenkwestie te steunen.
In het advies wordt verder aandacht besteed aan de diplomatieke en consulaire vertegenwoordiging van Suriname, de overgang van rijkswetten en de institutionalisering van de ontwikkelingshulp.
Het advies stelt voor een ontwikkelingsraad te benoemen, met vier Surinaamse en drie Nederlandse leden.
De voorzitter zou door Suriname gekozen worden.
Het advies gaat ervan uit dat Nederland nog dertig jaar na de onafhankelijkheid van Suriname hulp zal geven.

Minderheidsnota's

Bij het advies van de Koninkrijkscommissie waren 4 minderheidsnota's gevoegd, alle vier afkomstig van de Surinaamse VHP-partij.
De drie belangrijkste hiervan betroffen de nieuwe grondwet, de nationaliteit en de rechten van de mens.
Wat betreft de nieuwe grondwet stelt de minderheidsnota dat er een constitutioneel vacuüm zal ontstaan wanneer niet vóór het doorsnijden van de band met Nederland een eigen grondwet wordt opgesteld, die op het tijdstip van de onafhankelijkheid in werking zou treden.
In een tweede minderheidsnota maakte de VHP bezwaar tegen de voorgestelde nationaliteitenscheiding. De VHP wil minstens dat Surinamers in Suriname ook een aantal jaren de mogelijkheid blijven behouden gemakkelijk het Nederlanderschap te krijgen.
Een fundamenteel verschillende regeling voor Surinamers zelf (dus tussen hen die in Nederland verblijven en degenen die in Suriname wonen) zou tegen het rechtsbeginsel indruisen en discriminatie inhouden.
In de derde minderheidsnota pleitte de VHP ervoor dat het Koninkrijk vóór de onafhankelijkheid een nieuwe vorm van internationale rechterlijke bescherming nastreeft waarbij Suriname zich kan aansluiten. Als Suriname zelfstandig wordt kan het bij voorkomende gevallen geen beroep meer doen op het Europese Hof voor de mensenrechten omdat dit Hof alleen voor Europese staten geldt.
Een lid van de Nederlandse sectie van de commissie, prof. mr. M. Bos, had ook een minderheidsnota ingediend. Hij pleitte voor een „kritieke datum" voor de scheiding van nationaliteiten, vóór de onafhankelijkheidsdatum. Na die datum zouden in Nederland binnenkomende Surinamers de Nederlandse nationaliteit bij de onafhankelijkheid niet mogen behouden. Daardoor zou, volgens prof. Bos, de migratie sterk worden afgeremd.

Bilateraal overleg tussen Suriname en Nederland in Paramaribo

Op 27 januari begon in Paramaribo het overleg op regeringsniveau tussen Nederland en Suriname.

Van Nederlandse kant was een delegatie onder leiding van minister De Gaay Fortman naar Paramaribo gereisd, waarvan ook de minister van ontwikkelingssamenwerking Pronk en de staatssecretarissen De Goede (financiën), Brinkhorst (buitenlandse zaken) en Van Lent (defensie) deel uitmaakten.
Van Surinaamse zijde werd aan de besprekingen deelgenomen door de ministers Cambridge (opbouw), Ooft (binnenl. zaken), Hoost (justitie), Venetiaan (onderwijs) en Bramin (volksgezondheid).
Onderwerpen van gesprek waren o.a. de financiering van de Surinaamse defensie en de ontwikkelingshulp van Nederland aan Suriname na de zelfstandigheid.

Basis voor de onderhandelingen over de financiering van de Surinaamse defensie en de opbouw van een eigen Surinaamse strijdkracht was het rapport van een gemengde commissie dat half jan. werd gepubliceerd.
In dat rapport werd voorgesteld de diensttijd in Suriname te verlengen van 16 tot 18 maanden. Surinaamse dienstplichtige officieren en onderofficieren zouden langer dan 22 maanden moeten dienen.
De commissie meende dat een Surinaams leger na de onafhankelijkheid 879 mensen nodig heeft, ruim 250 minder dan de TRIS, de huidige (grotendeels Nederlandse) troepenmacht in Suriname.
Eerder stelde de commissie voor om jaarlijks 500 in plaats van 200 Surinaamse dienstplichtigen in dienst te laten nemen; om na eind maart 1975 geen Nederlandse dienstplichtigen meer naar Suriname te sturen en om dit jaar een aantal bouwkundige voorzieningen voor het leger in Suriname te treffen.
De commissie is op de meeste punten unaniem. In enkele gevallen verschilden de Nederlandse en Surinaamse commissieleden van mening, zoals over het al dan niet opnemen van patrouilleboten en helikopters in de Surinaamse krijgsmacht. Suriname wil ze wel, Nederland vindt ze beslist niet nodig.
Mede daardoor heeft de commissie twee kostenramingen gemaakt. Volgens het Surinaamse standpunt gaat de Surinaamse krijgsmacht de komende vier jaar gemiddeld ƒ 13 mln kosten (uitgezonderd de kosten in verband met uitkeringen aan militair en burger personeel). Volgens het standpunt van de Nederlandse sectie komen de kosten uit op een jaargemiddelde van ruim ƒ 11,5 mln. De begroting voor 1975 voor de TRIS bedraagt ruim ƒ 25 mln.
De commissie stelde verder voor na de onafhankelijkheid een Nederlandse militaire missie te handhaven, die de Surinaamse legerleiding kan bijstaan bij militaire operaties en bij het onderhoud en de vervanging van materieel.
De invloed van Suriname op het proces van de overgang van de TRIS (troepenmacht in Suriname) naar de SMO (Surinaamse militaire organisatie) zal worden vergroot. Daartoe zal de communicatie tussen de defensieleiding van het Koninkrijk en de Surinaamse regering worden verbeterd.
Nederland zal zoveel mogelijk meewerken aan de surinamisering van de TRIS. Nederland is bereid de kosten te dragen van een compenserende uitkeringsregeling aan beroepsmilitairen van de Koninkrijkskrijgsmacht die overgaan naar de SMO, alsmede van een afvloeiings- dan-wel overgangsregeling voor het burgerpersoneel van de TRIS.
Het Koninkrijk zal de infrastructuur en het materieel van de TRIS in behoorlijke staat aan Suriname overdragen.

De onderhandelingen verliepen moeizaam en werden wegens meningsverschillen enige malen opgeschort. De meningsverschillen spitsten zich toe op de hoogte van de bijdragen die Nederland voor de financiering van de defensie en de ontwikkelingshulp aan Suriname zou gaan geven.
Op 1 februari werd het overleg afgesloten en reisde de Nederlandse delegatie terug.
Er werd besloten dat er van 17 tot 28 maart een conferentie tussen de regeringsleiders van de drie Koninkrijksdelen in Den Haag zou worden gehouden, gevolgd door bilaterale onderhandelingen tussen Nederland en Suriname. Bij die gelegenheid zouden definitieve beslissingen genomen kunnen worden.

Onafhankelijkheidsdatum vervroegd

Op 1 februari maakte de Surinaamse premier Arron bekend dat zijn land al in november 1975 zelfstandig zou worden. Daarvoor was men ervan uitgegaan dat de zelfstandigheid op zijn vroegst op 1 januari 1976 zou ingaan.
In een televisierede zei Arron dat Suriname een republiek zal worden waarin de president slechts een ceremoniële taak te vervullen krijgt. De Staten zullen de president aanwijzen. Suriname krijgt een nieuwe vlag en een nieuw wapen. Bij de soevereiniteitsoverdracht zou het kabinet-Arron niet aftreden of nieuwe verkiezingen uitschrijven.
Premier Arron verklaarde dat de nieuwe grondwet voor Suriname met een gewone meerderheid kan worden aanvaard in de Staten. Er was een grondwetscommissie ingesteld die met „alle functionele groepen die de regering representatief acht voor de stromingen in de bevolking, echter met uitsluiting van de politieke partijen, overleg zou plegen". De grondwet zou door middel van die procedure „moeten weerspiegelen wat in de bevolking leeft".
De Hindoestaanse oppositiepartij VHP reageerde afwijzend op de bekendmaking van Arron.
Partijleider Lachmon beschuldigde de regering op 4 februari ervan „volksbedrog" te plegen met de verklaring dat het gehele Surinaamse volk betrokken zou worden bij het opstellen van de nieuwe grondwet. Het volk kon volgens de oppositieleider alleen inspraak hebben bij de opstelling van de nieuwe grondwet als de grondwetscommissie autonoom is en niet door de regering voorgedicteerd krijgt wat die regering wil hebben.
Bovendien, aldus Lachmon, is geen enkele grondwetscommissie in staat binnen vier maanden een gedegen grondwet op te stellen. Hij hekelde het feit dat de parlementaire oppositie niet was uitgenodigd om over de nieuwe grondwet te praten.
Lachmon herhaalde zijn kritiek tijdens een bezoek dat hij in maart aan Nederland bracht. Op 13 maart verklaarde hij tegenover de vaste Tweede-Kamercommissie voor Suriname en de Antillen dat de nieuwe grondwet die wordt voorbereid niet tot stand zou komen, omdat de regering weigerde met de gehele oppositie te praten. (Voor het vertrek van Lachmon naar Nederland had de regering de VHP verzocht in een aantal gesprekken haar bezwaren naar voren te brengen, maar dit was door de partij afgewezen, omdat de uitnodiging alleen gericht was aan die VHP-leden die deel hadden uitgemaakt van de Koninkrijkscommissie en daar een minderheidsstandpunt hadden ingenomen (zie boven) en niet aan de gehele partij).
Lachmon verklaarde tegenover de vaste commissie dat de VHP wil dat de president rechtstreeks gekozen zal worden en dat hij de bevoegdheid krijgt wetten die in strijd zijn met de grondwet, niet af te kondigen.
Ook in gesprekken met Nederlandse politici herhaalde Lachmon zijn eis dat de regering met de hele oppositie in overleg moest treden.
Pogingen van Nederlandse zijde om een ontmoeting te arrangeren tussen premier Arron die op 14 maart in Nederland arriveerde voor deelname aan het tripartite overleg in Den Haag (zie hierna) liepen op niets uit. Arron verklaarde niet afwijzend te staan tegen een ontmoeting met de oppositie, maar dat dit in Suriname moest plaatsvinden.
Ook van andere zijde werd kritiek geuit op de plannen van de regering-Arron m.b.t. de verwezenlijking van de onafhankelijkheid en de nieuwe grondwet.
Eind februari verbleef het Statenlid Salam Somohardjo in Nederland. Hij is lid van de Javaanse KTPI, die met twee ministers in de regering-Arron is vertegenwoordigd.

Hij zei dat de Javaanse bevolkingsgroep in Suriname overheersing door de Creoolse bevolkingsgroep vreest, als de plannen van de regering-Arron verwezenlijkt zouden worden. Volgens Somohardjo overwogen de Javanen op grote schaal naar Nederland te emigreren.

Van Nederlandse zijde, werd bij monde van minister De Gaay Fortman, gematigd gereageerd op deze mededelingen. Hij zei geen aanwijzingen te hebben dat de regering-Arron de tegenstellingen tussen de bevolkingsgroepen zou aanwakkeren.

Regeringsconferentie Nederland, Suriname en Nederlandse Antillen in Den Haag, bilateraal overleg tussen Nederland en Suriname

Van 17 tot 20 maart werd in het Catshuis in Den Haag een regeringsconferentie gehouden tussen de regeringsleiders van de drie Koninkrijksdelen, n.a.v. de Surinaamse wens de statutaire band te beëindigen. De Nederlandse delegatie stond onder leiding van premier Den Uyl, de Surinaamse onder leiding van premier Arron en de Antilliaanse delegatie onder leiding van premier Evertsz.

Aan Nederlandse zijde werd verder deelgenomen door de ministers De Gaay Fortman en Pronk, van Surinaamse zijde door de ministers Cambridge, Hoost, Soemita en Bruma. De Antilliaanse minister van staatkundige structuur en onderwijs mr. H. S. Croes was eveneens aanwezig.

De basis voor het overleg was het rapport van de Koninkrijkscommissie (zie boven).

Het voornaamste besluit dat werd genomen betrof de wijziging van het Statuut in zodanige zin dat Suriname vanaf nov. 1975 niet langer meer deel uitmaakt van het Koninkrijk. De daartoe strekkende rijkswet zou zo spoedig mogelijk bij de Tweede Kamer der Staten Generaal worden ingediend.

Bij het overleg deden zich betrekkelijk weinig moeilijkheden voor omdat besloten was het overleg over het hete hangijzer van de grootte van de Nederlandse ontwikkelingshulp aan Suriname naar een later tijdstip te verschuiven. Ook werd besloten op een later tijdstip terug te komen op de toekomstige buitenlandse betrekkingen van Suriname, de grenskwesties en de zgn. toelatingsregeling.

Punten waarover men het eens werd waren:

- De ontwerp-rijkswet tot beëindiging van het statuut voor Suriname en het streven om de parlementaire behandeling voor eind okt. 1975, drie weken voor de Surinaamse onafhankelijkheidsverklaring af te sluiten;
- de regeling van de nationaliteiten (zoals voorgesteld in het advies van de Koninkrijkscommissie);
- de opvolging van de rijkswetten en de koninkrijksverdragen, waarbij nog nader overleg nodig is en Nederland bijstand heeft beloofd bij aanpassing van de Surinaamse wetgeving;
- Nederland zal als sponsor optreden bij de aanvrage van Suriname voor het lidmaatschap van de Verenigde Naties en andere internationale organen;
- het koninkrijk zal een nauwkeurige omschrijving van de grenzen van Suriname geven, die in mei zou worden vastgesteld. Over het ontwerp is nader overleg nodig. De grenscommissies in Suriname moeten het nog bestuderen;
- Er wordt na de onafhankelijkheid aan mensen die de Surinaamse nationaliteit hebben een voorkeursrecht toegekend als zij zich (tijdelijk) in Nederland willen vestigen.

Over de uitwerking van dit laatste punt werd nog geen overeenstemming bereikt. Nederland wil het voorkeursrecht voor onbepaalde tijd geven, zei staatssecretaris mr. Glastra van Loon (justitie) op de slotconferentie. Minister-president Den Uyl en minister De Gaay Fortman wezen erop dat de speciale behandeling van Surinamers in het geldende vreemdelingenrecht moet worden ingepast, omdat Surinamers na de onafhankelijkheid formeel door Nederland als vreemdelingen moeten worden beschouwd en omgekeerd Nederlanders voor Suriname vreemdelingen worden.
Nederland streeft ernaar dat Surinamers straks geen visum nodig zullen hebben, maar daarvoor is overleg met de andere Beneluxlanden nodig. Visumovereenkomsten moeten tussen de Benelux en vreemde landen worden afgesloten.
De Surinaamse wensen aangaande de voorkeursbehandeling gingen veel verder. Minister-president Arron verklaarde dat zijn regering „een volkomen vrij verkeer van personen" wil.
Nederland wijst dit af. Het zou overeenkomen met het vrije verkeer van personen binnen de Europese Gemeenschap en aan de huidige situatie zou in feite niets veranderen. De emigratiestroom zou onverminderd voortgezet kunnen worden. Premier Den Uyl wees er nog op dat een vreemdeling in ons land een verblijfsvergunning en een woonvergunning nodig heeft.
Consequentie van de Beneluxovereenkomst over visumverplichtingen is dat Surinamers in de toekomst hetzelfde voorkeursrecht bij hun toelating in België en Luxemburg zullen genieten als in Nederland.
Wat betreft de omschrijving van Surinames grenzen spelen de grensgeschillen met Guyana en Frans Guyana een belangrijke rol.
Het Koninkrijk staat op het standpunt dat de beide betwiste gebieden, aan de westkant en aan de oostkant van het land bij Suriname horen. Minister De Gaay Fortman zei dat de betekenis hiervan is dat Suriname zich erop zal kunnen beroepen dat het wat betreft het grondgebied de rechtsopvolger is van het Koninkrijk (in het grensoverleg met Guyana en Frankrijk).
De drie Guyana's erkennen het beginsel dat de in een grensgebied liggende rivier met het meeste water de werkelijke grenslijn vormt. Dit zal waarschijnlijk betekenen dat Suriname in de toekomst een stuk land, gelegen tussen de Litaniririvier (landinwaarts en de breedste stroom) en de Marowijnerivier aan Frans Guyana zal moeten prijsgeven. Volgens hetzelfde beginsel zou Suriname aan de kant van Guyana het betwiste gebied tussen de nieuwe rivier en de Coronirivier moeten behouden.

Protocol van de regeringsconferentie Nederland, Suriname en de Nederlandse Antillen

Hieronder volgt de letterlijke tekst van het protocol van de conferentie in Den Haag.

1. De regeringen van de drie landen kunnen zich verenigen met het door de Koninkrijkscommissie voorgestelde ontwerp van Rijkswet houdende wijziging van het Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden, strekkende tot beëindiging van de Statutaire band met Suriname. De Regering van het Koninkrijk zal bevorderen, dat dit wetsontwerp te zamen met de hoofdlijnen van de in verband daarmede te sluiten overeenkomsten met inachtneming van artikel 15 van het Statuut door H.M. de Koningin bij de Staten-Generaal wordt ingediend en gelijktijdig wordt gezonden aan de Staten van Suriname en de Staten van de Nederlandse Antillen, zo spoedig mogelijk nadat het regeringsoverleg over de onafhankelijkheid van Suriname is afgerond.
De regeringen van Suriname en van de Nederlandse Antillen zullen voorts bevorderen dat zodra het ontwerp door de Staten-Generaal zal zijn goedgekeurd bij de Staten van Suriname respectievelijk de Staten van de Nederlandse Antillen met inachtneming van artikel 55 van het Statuut een ontwerp-landsverordening zal worden ingediend tot aanvaarding van het voorstel tot wijziging van het Statuut.

2. De regeringen van de drie landen hebben besloten een overeenkomst aan te gaan conform het aan dit protocol gehechte ontwerp voor een toescheidingsovereenkomst inzake nationaliteiten.

3. De regering van Suriname zal de door de Koninkrijkscommissie voorgestelde gedragslijn met betrekking tot de statensuccessie van mede voor Suriname door het Koninkrijk gesloten verdragen als leidraad volgen. Over de verdere tenuitvoerlegging van deze gedragslijn zal nader overleg plaatsvinden tussen de regeringen van Suriname en van het Koninkrijk.

4. Het aan de soevereine staat Suriname toe te scheiden grondgebied zal worden omschreven in een bij de onafhankelijkheid aan de regering van Suriname te richten verklaring van de Regering van het Koninkrijk. Over het ontwerp van deze verklaring zal tussen de regeringen van de drie landen overleg worden gevoerd.

5. De regering van Suriname zal de door de Koninkrijkscommissie voorgestelde gedragslijn met betrekking tot de status van vigerende rijkswetten als leidraad volgen. De Regering van Nederland is bereid desgewenst technische bijstand te verlenen bij de voorbereiding van door de Surinaamse regering in verband hiermee gewenste aanpassingen van de nationale wetgeving van Suriname.

6. De regeringen van de drie landen zijn overeengekomen, dat een studie zal worden gemaakt van in het verleden gesloten overeenkomsten die betrekking hebben op het binnenland van Suriname. Het resultaat van deze studie zal onderwerp van overleg uitmaken tussen de regeringen van Suriname en Nederland, voor zover deze overeenkomsten niet aangelegenheden van het Koninkrijk betreffen.

7. Het Koninkrijk zal als sponsor optreden bij de lidmaatschapsaanvraag van Suriname bij de Verenigde Naties en lidmaatschapsaanvragen van andere internationale organisaties ondersteunen. De Regering van het Koninkrijk zal deze lidmaatschapsaanvragen voorbereiden.

8. De Regering van Nederland is bereid aan bezitters van de Surinaamse nationaliteit in Nederland een voorkeursbehandeling toe te kennen en daartoe met Suriname een overeenkomst aan te gaan. In het bilaterale overleg tussen Nederland en Suriname zal nader over de inhoud van een dergelijke overeenkomst worden gesproken.

9. De regeringen van Nederland, Suriname en de Nederlandse Antillen zullen bevorderen dat de in het Statuut voorziene behandeling van de wijziging van het Statuut voor ultimo oktober zal zijn afgesloten.

Nationaliteit

Eén van de belangrijkste punten waarover men het bij het tripartiteoverleg eens werd, was de regeling van de nationaliteit van Surinamers na de onafhankelijkheid.

Hierbij baseerde men zich op het advies van de Koninkrijkscommissie.

Uit de zgn. toescheidingsovereenkomst inzake nationaliteiten, waarin deze materie wordt geregeld, citeren wij het volgende:

ARTIKEL 2

1. Het verkrijgen van de Surinaamse nationaliteit ingevolge deze Overeenkomst heeft verlies van het Nederlanderschap tot gevolg.

2. Het verkrijgen van het Nederlanderschap ingevolge deze Overeenkomst heeft verlies van de Surinaamse nationaliteit tot gevolg.

ARTIKEL 3

De Surinaamse nationaliteit verkrijgen alle meerderjarige Nederlanders die in Suriname zijn geboren en op het tijdstip van de inwerkingtreding van deze Overeenkomst in Suriname hetzij woonplaats, hetzij werkelijk verblijf hebben.

ARTIKEL 4

De Surinaamse nationaliteit verkrijgen voorts alle meerderjarige Nederlanders die, buiten Suriname geboren zijnde, op het tijdstip van de inwerkingtreding van deze Overeenkomst in Suriname hetzij woonplaats, hetzij werkelijk verblijf hebben, indien

a. hetzij hun vader of, indien deze wettelijk onbekend is, hun moeder wel in Suriname is geboren. Is niet bekend waar de vader of, indien deze wettelijk onbekend is, de moeder is geboren, dan wordt deze geacht in Suriname te zijn geboren;

b. hetzij zij het Nederlanderschap hebben verkregen

1. ingevolge de Overeenkomst betreffende de toescheiding van staatsburgers, opgenomen in de wet „Soevereiniteitsoverdracht Indonesië (wet van 21 dec. 1949) en op 27 dec. 1949 hetzij woonplaats, hetzij werkelijk verblijf hadden in Suriname;

2. door naturalisatie bij of krachtens de wet en op het tijdstip van de indiening van het verzoek in Suriname hetzij woonplaats, hetzij werkelijk verblijf hadden;

3. in verband met het huwelijk met een Nederlander, van rechtswege dan wel door het doen van een kennisgeving, en op het tijdstip van de huwelijkssluiting hetzij woonplaats, hetzij werkelijk verblijf in Suriname hadden.

ARTIKEL 5

1. Meerderjarige Nederlanders die in Suriname zijn geboren of die, buiten Suriname geboren zijnde, behoren tot een van de in artikel 4, onder b, omschreven groepen van personen en die op het tijdstip van de inwerkingtreding van deze Overeenkomst buiten Suriname hetzij woonplaats, hetzij werkelijk verblijf hebben, verkrijgen, ook buiten Suriname, de Surinaamse nationaliteit door voor 1 jan. 1986 hun wil daartoe te kennen te geven.

2. De in lid 1 bedoelde personen hebben het recht te allen tijde met hun gezin onvoorwaardelijk tot Suriname te worden toegelaten en daar in alle opzichten als Surinamer te worden behandeld. Zij verkrijgen van rechtswege de Surinaamse nationaliteit, indien zij gedurende twee jaren in Suriname hetzij woonplaats, hetzij werkelijk verblijf hebben.

3. De echtgenoten en de voor het jaar 2001 geboren kinderen, adoptief-kinderen daaronder begrepen, van de in lid 1 bedoelde personen hebben eveneens het recht op de voet van lid 2 onvoorwaardelijk tot Suriname te worden toegelaten.

4. Aan de in de voorgaande leden bedoelde personen kunnen, zolang zij het Nederlanderschap bezitten, geen rechten worden verleend of verplichtingen worden opgelegd welke onverenigbaar zijn met het Nederlanderschap.

ARTIKEL 6

1. Behoudens het in lid 2 bepaalde volgen minderjarigen de nationaliteit van hun vader of, indien deze overleden of wettelijk onbekend is, die van hun moeder.

2. Minderjarigen volgen de nationaliteit die hun moeder ingevolge deze Overeenkomst verkrijgt of behoudt, indien en zolang zij met de moeder in een ander land verblijven dan de vader.

3. Op minderjarigen zijn de artikelen 2-5, 9 en 10 van overeenkomstige toepassing, indien hun ouders zijn overleden of onbekend zijn, dan wel indien hun vader of, indien deze overleden of wettelijk onbekend is, hun moeder het Nederlanderschap niet bezit.

4. De in de voorgaande leden bedoelde minderjarigen verkrijgen de nationaliteit die zij, indien zij ten tijde van de inwerkingtreding van deze Overeenkomst reeds meerderjarig waren geweest, zouden hebben gekregen dan wel hadden kunnen verkrijgen of behouden, door binnen 5 jaar na het bereiken van de meerderjarigheid hun wil daartoe te kennen te geven, mits deze nationaliteit is de nationaliteit van het land waar zij dan woonplaats hebben. Hetzelfde geldt voor wegens geestelijke stoornis onder curatele gestelden na de beëindiging van de curatele.

5. Buiten Suriname geboren minderjarigen van wie de moeder eveneens buiten Suriname als Nederlander geboren is, die op het tijdstip van de inwerkingtreding van deze Overeenkomst in Suriname hetzij woonplaats, hetzij werkelijk verblijf hebben en het Nederlanderschap hebben verloren ingevolge lid 1, herkrijgen die hoedanigheid door binnen vijf jaar na het bereiken van de meerderjarigheid hun wil daartoe te kennen te geven.

ARTIKEL 7

1. Indien ingevolge deze Overeenkomst de nationaliteit van een echtgenoot wordt gewijzigd, heeft elk der echtelieden de bevoegdheid de nationaliteit van de andere echtgenoot te verkrijgen door binnen vijf jaar na die wijziging de wil daartoe te kennen te geven, mits de echtelieden op de dag van de kennisgeving beiden woonplaats of werkelijk verblijf hebben in hetzelfde land.

2. Personen als in lid 1 bedoeld die een kennisgeving als daar bedoeld hebben gedaan, herkrijgen na de ontbinding van het huwelijk of de nietigverklaring daarvan de nationaliteit die zij onmiddellijk voor het doen van die kennisgeving bezaten, door binnen drie jaar na de ontbinding of nietigverklaring van het huwelijk hun wil daartoe te kennen te geven.

ARTIKEL 8

1. Zij die ingevolge deze Overeenkomst de Surinaamse nationaliteit verkrijgen en op het tijdstip van de inwerkingtreding daarvan een publiekrechtelijk dienstverband bezitten met Nederland of de Nederlandse Antillen, herkrijgen het Nederlanderschap te rekenen van dat tijdstip door binnen één jaar daarna hun wil daartoe te kennen te geven.

2. Nederlanders die op het tijdstip van de inwerkingtreding van deze Overeenkomst een publiekrechtelijk dienstverband bezitten met Suriname en de Surinaamse nationaliteit niet ontlenen aan deze Overeenkomst, verkrijgen deze nationaliteit te rekenen van dat tijdstip, door binnen één jaar daarna hun wil daartoe te kennen te geven.

3. Deze kennisgevingen kunnen niet meer worden gedaan nadat het dienstverband is beëindigd.

ARTIKEL 9

Nederlanders die op het tijdstip van de inwerkingtreding van deze Overeenkomst in Suriname woonplaats hebben en die ingevolge deze Overeenkomst de Surinaamse nationaliteit niet hebben verkregen, verkrijgen die hoedanigheid door binnen één jaar na de inwerkingtreding van deze Overeenkomst hun wil daartoe te kennen te geven, mits zij op de dag van de kennisgeving in Suriname woonplaats hebben en meerderjarig zijn.

ARTIKEL 10

Zij die de Surinaamse nationaliteit ontlenen aan artikel 3 van deze Overeenkomst en van wie de vader of, indien deze wettelijk onbekend is, de moeder buiten Suriname als Nederlander is geboren, herkrijgen het Nederlanderschap te rekenen van het tijdstip van de inwerkingtreding van deze Overeenkomst door binnen één jaar daarna hun wil daartoe te kennen te geven.

Resultaten bilateraal overleg in Den Haag

Van 24 tot 26 maart voerden de Nederlandse en Surinaamse regeringen overleg over een aantal punten waarover men bij het bilaterale overleg in Paramaribo in febr. (zie boven) niet tot overeenstemming was gekomen.
Ook nu bleek men het niet eens te kunnen worden over het bedrag dat Nederland aan Suriname als ontwikkelingshulp zal verstrekken na de onafhankelijkheid. Men kwam overeen hierover op een later tijdstip overleg te plegen.
Uit de conclusies van het bilaterale overleg, citeren wij het volgende:

DE ASSOCIATIE VAN SURINAME MET DE EEG

1. Suriname zal na de onafhankelijkwording gebruik maken van de mogelijkheden welke artikel 89 van de ACS-EEG-overeenkomst van Lomé biedt om toe te treden tot die overeenkomst. Suriname zal in dat geval aanspraak hebben op dezelfde rechten en verplichtingen als de ACS-staten (artikel 89, lid 2 overeenkomst van Lomé). Nederland zal dit voornemen ondersteunen bij de EEG- en ACS-lid-staten en daartoe ten spoedigste de geëigende stappen ondernemen.

2. Suriname geeft de wens te kennen, dat het voor Suriname bestemde deel van het vierde Europees Ontwikkelings Fonds op grond van het binnenkort te nemen nieuwe LGO-besluit bestemd blijft voor Suriname, ook na onafhankelijkwording en daaropvolgende toetreding tot de ACS-EEG-overeenkomst. Nederland verklaart zich bereid dit verlangen in het overleg met de EEG- en ACS-partners te ondersteunen.

DEFENSIE

1. Nederland en Suriname hebben besloten de volgende overeenkomsten inzake de overgang van de TRIS naar een Surinaamse Militaire Organisatie aan te gaan volgens de bij deze conclusies gevoegde hoofdlijnen.

a. Overeenkomst met betrekking tot de overdracht van roerende en onroerende goederen aan Suriname.

b. Overeenkomst met betrekking tot de repatriëring van het bij de onafhankelijkwording nog in Suriname aanwezig militair en burgerpersoneel, ressorterende onder het Departement van Defensie, alsmede van hun gezinnen.

c. Overeenkomst houdende regelen met betrekking tot de rechtspositie van voormalig Nederlands militair en burgerpersoneel, ressorterende onder het Departement van Defensie.

2. Bij de vaststelling van het totale bedrag van de ontwikkelingshulp voor de periode 1975 zal Nederland rekening houden met de reële tegenwaarde ad *f* 31,4 mln. van de uitgaven die Suriname voor de aanpassing van de inrichting van zijn defensie noodzakelijk acht.

NEDERLANDS-SURINAAMSE INSTELLINGEN

1. Nederland en Suriname hebben besloten te bevorderen dat de statuten van de Stichting Machinale Landbouw zodanig worden gewijzigd dat deze een volledig Surinaamse stichting zal worden en haar zetel zal worden verplaatst van 's-Gravenhage naar Paramaribo.

2. De taken van de Stichting ter Bevordering van Investeringen in Suriname (SBIS) en van de Participatiemaatschappij zullen worden overgenomen door de Surinaamse regering. Over de overdracht en de gevolgen daarvan zal overleg worden gevoerd met de besturen van deze instellingen.

PENSIOENUITKERINGEN

Nederland en Suriname zullen voor zover nodig hun pensioenwetgeving aan de door het onafhankelijk worden van Suriname gewijzigde omstandigheden aanpassen.

ECONOMISCHE BETREKKINGEN

Suriname is voornemens afzonderlijke verdragen aan te gaan met die landen welke voor Suriname van belang zullen blijken te zijn. Het onafhankelijke Suriname en het Koninkrijk zullen een verdrag aangaan tot regeling van de economische samenwerking voor zover die niet door andere verdragen is geregeld. Over de inhoud daarvan zal nader overleg plaatsvinden tussen de regeringen van beide landen.

VERMIJDING DUBBELE BELASTING

Nederland en Suriname hebben besloten bij de onafhankelijkwording van Suriname een overeenkomst inzake vermijding van dubbele belasting aan te gaan. Over de inhoud daarvan zal nader overleg plaatsvinden tussen de regeringen van beide landen.

CULTURELE SAMENWERKING

Nederland en Suriname hebben besloten een overeenkomst inzake culturele samenwerking aan te gaan. Over de inhoud daarvan zal nader overleg plaatsvinden tussen de regeringen van beide landen. Daarbij zullen naast andere vormen van culturele samenwerking tevens de nader te treffen regelingen met betrekking tot de Nederlandse Stichting voor Culturele Samenwerking met Suriname en de Nederlandse Antillen aan de orde komen.

LUCHTVAART

Nederland, de Nederlandse Antillen en Suriname hebben besloten hun luchtvaartbetrekkingen te regelen bij overeenkomst, aan te gaan vóór of bij de onafhankelijkwording van Suriname. Over de inhoud van deze overeenkomst vindt nader overleg plaats tussen de regeringen van de drie landen.

VERKEER EN PESONEN

Omtrent de regeling van verblijf en vestiging van Nederlandse en Surinaamse staatsburgers na de onafhankelijkheid in Suriname respectievelijk in Nederland heeft Nederland voorstellen gedaan. Aan Surinamers zal na de onafhankelijkheid van Suriname in Nederland een voorkeursbehandeling worden gegeven overeenkomstig hetgeen de Koninkrijkscommissie dienaangaande heeft vastgesteld.
Over deze voorstellen die betrekking hebben op de afschaffing van de visumplicht, verblijfs- en arbeidsvergunningen, gezinshereniging en studie zal nog nader overleg plaatsvinden met het oog op de in mei a.s. te formuleren overeenkomst.

ONTWIKKELINGSSAMENWERKING

Uitgaande van het protocol van 21 mei 1974 zijn Suriname en Nederland het volgende nader overeengekomen:

1. Suriname en Nederland aanvaarden het rapport van de gemengde commissie van deskundigen als grondslag voor de te voeren besprekingen over de ontwikkelingssamenwerking tussen beide landen.

2. Over de Nederlandse bijdrage aan de in het rapport opgenomen ontwikkelingsmaatregelen zal tijdens het slotoverleg in mei 1975 worden beslist. (...)

De Surinaamse delegatie heeft kennis genomen van het standpunt van de Nederlandse Regering dat de hulp op alle terreinen zal worden uitgedrukt in een totaal bedrag van te verlenen ontwikkelingshulp.

Bilateraal overleg in Paramaribo

Op 15 mei arriveerde de Nederlandse minister voor ontwikkelingssamenwerking Pronk en op 16 mei premier Den Uyl in Paramaribo voor overleg met de Surinaamse regering over de nog resterende geschilpunten t.w. de ontwikkelingshulp aan Suriname en de toelating van Surinamers in Nederland.
Bij de aankomst van minister Pronk vond er een demonstratie plaats door enige duizenden mensen van voornamelijk Hindoestaanse afkomst, die in de overtuiging verkerend dat ook premier Den Uyl zou arriveren, een petitie wilden aanbieden. Bij vechtpartijen met Creolen vielen enkele gewonden. Uit Paramaribo werden tevens pogingen tot brandstichtingen gemeld. Deze schermutselingen tussen Hindoestanen en Creolen deden zich ook in de daarop volgende dagen voor en op 20 mei woedde er een grote brand in de Surinaamse hoofdstad die een gehele straat verwoestte en waarvan de politie aannam dat zij opzettelijk aangestoken was. De terugreis van de Nederlandse delegatie werd door de brand vertraagd.

Het overleg tussen de beide regeringen leverde niet het gewenste resultaat op. Er werd besloten dat een Surinaamse regeringsdelegatie op 25 en 26 juni in Den Haag zal pogen een oplossing te vinden voor de laatste problemen die voor de soevereiniteitsoverdracht geregeld moeten worden.
Het voornaamste geschilpunt bleek nu de procedure-regels voor het beschikbaar stellen van gelden en de aanbesteding en uitvoering van projecten. Suriname wilde een volstrekt ongebonden hulp, maar minister Pronk wilde een bepaalde verhouding handhaven tussen besteding van het geld in Nederland en in de eigen regio van Suriname, omdat anders een te grote uitzonderingspositie ten onrechte de andere concentratie landen zal benadelen. (In een volgende aflevering komen wij uitvoeriger terug op de Surinaams-Nederlandse controverse over de ontwikkelingshulp). (NRC/H'blad, Surinaams Nieuws, Antilliaanse Nieuwsbrief, Kamerstukken)

NEDERLAND

JAARVERGADERING GPV

Het Gereformeerd Politiek Verbond (GPV) hield op 1 maart in Utrecht zijn jaarvergadering.

De bijeenkomst werd toegesproken door de voorzitter van de TK-fractie van de partij, Jongeling.

De heer Jongeling bleek van mening, dat in Nederland het anarchisme springlevend is. Actiegroepen zijn voortdurend bezig alles maar ondersteboven te gooien. Het anarchisme leeft niet alleen in partijen als PSP en PPR, maar ook in een deel van de PvdA, aldus de heer Jongeling.

Via de chaos komt dit land vroeg of laat bij de hardste dictatuur terecht, zo luidde zijn voorspelling. Hij verweet de regering, dat zij soms bepaalde groepen zelfs in bescherming neemt. „Zo liet staatssecretaris Van Hulten de PTT telefonisch weten dat de giro niet mag meedoen aan het blokkeren van rekeningen teneinde te voorkomen wettige milieuheffing binnen te krijgen. In Amsterdam dreigt een volslagen gezagscrisis rond de metro, terwijl de roep naar verlaging van de defensieuitgaven een uiterst gevaarlijke situatie kan veroorzaken".

De GPV-leider somde voorts een aantal zaken op waaruit blijkt dat de revolutie ons omringt: het vrijgeven van pornografie, de naaktrecreatie, de prostitutie, „waarbij Amsterdam en Rotterdam elkaar naar de smerige troon steken met de vestiging van eroscentra", de abortus, waarmee Nederland bezig is een zware bloedschuld op zich te laden. Daarbij gevoegd de ernstige vraagstukken van dit ogenblik als werkloosheid en inflatie, kon Jongeling zich niet anders dan in zeer bezorgde zin uitlaten.

Weliswaar beschikt het kabinet over bekwame mannen. Premier Den Uyl mag men niet onderschatten, dat is een slimme, tactische veelweter. Minister Duisenberg van financiën is een zeer bekwaam financier. Trouwens, de ministers die door de Partij van de Arbeid worden geleverd zijn over het algemeen van behoorlijk technisch niveau. Maar nu blijkt dat van de mooie beloften in de verkiezingstijd en van Keerpunt '72 niet al te veel terecht dreigt te komen moet het kabinet ook de verantwoordelijkheid maar nemen, vond Jongeling, volgens wie het tijd is om alarm te blazen en op te roepen tot nationale saamhorigheid. Terugkeer tot de Schrift zal daarbij een onontkoombare zaak zijn om de bezieling weer terug te brengen. Want binnen het kabinet is een zekere polarisatie gaande, die, over een jaar of tien, wel eens zou kunnen uitmonden in de oprichting van een volksfront. Dan wordt het Christen Democratisch Appel aan de kant gezet, een CDA waarvan Jongeling overigens niets verwacht (A N P)

CONGRES PSP. PSP WEIGERT MEDEWERKING AAN LINKS REGEER-AKKOORD VOOR 1977-1981

De PSP hield op 19 en 20 april in Tilburg haar congres. Op het congres stond aan de orde de samenwerking van de PSP binnen het Permanente overlegorgaan (POO) met PvdA, PPR en D'66 alsmede het streven om binnen het POO te komen tot een regeerakkoord voor de periode 1977-1981.

Hoewel lang niet alle pacifisten grootse verwachtingen koesteren van de gesprekken in het POO deed het congres de uitspraak in het POO te blijven meedoen. Met 2.970 tegen 1.202 stemmen bevestigde het congres de toetreding tot dit orgaan.

Aan dit besluit was urenlange discussie vooraf gegaan, waaruit duidelijk naar voren kwam dat verscheidene afdelingen veel prijs stellen op de eigen identiteit. Samenwerking aan de basis verdient in de ogen van de tegenstanders van het gesprek de voorkeur boven het overleg tussen de partijtoppen.

Tot de tegenstanders van het POO bleek ook het PSP-tweede kamerlid Van der Spek te behoren, volgens wie de dialoog als confrontatie wel degelijk zin heeft maar niet in een zijns inziens nutteloos vast samenwerkingsverband.

Door de voorstanders onder wie het PSP-bestuur, werden tal van argumenten aangedragen. Voorzitter Hoogerwerf zei in zijn openingstoespraak dat de PSP zich niet zal mogen onttrekken aan besprekingen die kunnen leiden tot een links regeerakkoord in 1977. Voor werkelijke structurele hervormingen is strijd nodig; met dagdromen bereik je niets. De PSP is niet in staat die strijd alleen te voeren, maar wel sterk genoeg om dat samen met anderen te doen. Als KVP en ARP zich net als VVD en CHU blijven opwerpen als verdedigers van het kapitalistische systeem zullen de progressieven zich nog vandaag van deze partijen moeten afkeren en zich richten op een bundeling van al wat in ons land links is, zo vond Hoogerwerf, die het congres waarschuwde voor wantrouwen in de bedoelingen van andere linkse partijen.

Algemeen partijsecretaris Hoogen voegde hieraan toe, dat het permanent orgaan belangrijker is dan het streven naar een links regeerakkoord. Want het ziet er voorlopig niet naar uit dat er een progressieve meerderheid komt. Alleen als die kans erin zit zullen wij overwegen aan een regeerakkoord deel te nemen en dan nog als aan een aantal voorwaarden van de PSP zal zijn voldaan. Zo heeft de PSP bijvoorbeeld herhaaldelijk gezegd dat deelneming van de CPN onontbeerlijk is. Hoogen noemde van essentieel belang dat de PSP een bijdrage kan leveren aan de zo noodzakelijke veranderingen in ons land. We moeten niet denken dat alleen de PSP socialisten herbergt. In de Partij van de Arbeid zitten minstens zoveel goede socialisten als in de PSP.

Naar het oordeel van een minderheid in het partijbestuur zal de PSP het gesprek in het POO niet moeten voortzetten voordat duidelijkheid is ontstaan over de PPR. Die partij zal moeten worden uitgenodigd duidelijk te maken in welke richting zij zich denkt te ontwikkelen. Tot nu toe draaien we om elkaar heen met ongeveer dezelfde standpunten zonder dat enige toenadering plaatsvindt, aldus dit minderheidsstandpunt.

Het PSP-congres besloot niet te zullen medewerken aan het tot stand brengen van een gezamenlijk programstuk met de progressieve regeringspartijen, dat tot een links regeerakkoord voor de jaren 1977-1981 zou kunnen leiden. Dit besluit werd genomen met 2.740 tegen 1.515 stemmen.

Uit de discussies was gebleken, dat de meerderheid de tijd nog niet rijp achtte voor samenwerking met b.v. de PvdA. Met name het beleid van de tot deze partij behorende bewindslieden kreeg op het congres nogal wat kritiek te horen.

Wel hield het congres de deur op een kier door te bepalen, dat in het POO zal blijven worden gestreefd naar het tot stand brengen van programakkoorden. Een poging deze clausule geschrapt te krijgen werd met ruime meerderheid verworpen. *(ANP)*

(Vor. ber. pag. 81/1-1975)

PSP AMSTERDAM VERLAAT PROGRESSIEF AKKOORD

De gewestelijke vergadering van de Amsterdamse PSP heeft op 13 mei besloten uit het progressieve akkoord te stappen, dat zij voor de gemeenteraadsverkiezingen had gesloten met PvdA, PPR en D'66, en waarop de samenstelling van het Amsterdamse college van B en W was gebaseerd. Bovendien zegde de vergadering het vertrouwen op in „de meerderheid van het college van B en W".

In de gemeenteraad bleken op 14 mei de partijen, die in het college van B en W niet vertegenwoordigd zijn, VVD en CDA, van mening te zijn, dat het college nu zijn zetels ter beschikking moest stellen.

Burgemeester Samkalden deelde dit oordeel niet. „Een college," zo zei hij, „is geen kabinet dat, als de staatkundige basis ervan wegvalt, zijn zetels ter beschikking stelt. Het is samengesteld op basis van besluiten van deze raad."

De fractievoorzitter van de PPR, Van der Ven, meende dat er niet zoveel aan de hand was. De meerderheid van 30 van de 45 zetels was nu teruggebracht tot 28.

De fractievoorzitter van de CPN — 7 zetels in de raad en 2 wethouders — sprak dit echter tegen. Hij vond dat zijn partij niet meegerekend mocht worden, aangezien zijn partij niet bij het progressieve akkoord hoorde. „De verklaring van de PSP," zei Walraven, de communistische frac-

tievoorzitter, „is interessant, maar niet opzienbarend. De restanten van de PSP," stelde hij vast, „zijn voor de linkse partijen volkomen onbetrouwbaar." *(NRC/H'blad)*

(Vor. ber. pag. 314'2 e.v.-1975)

CONGRES DS'70 NIEUWE PARTIJ-VOORZITTER

DS'70 hield op 19 april in Gouda een congres, dat zich bezig hield met huishoudelijke zaken.

Het congres verkoos een nieuwe voorzitter, de heer H. Staneke uit Assen, en een nieuwe penningmeester, mevr. M. Dreyer-Voortman uit Eindhoven.

Voorts aanvaardde het congres een motie van de afdeling Naarden, waarin werd uitgesproken, dat zo spoedig mogelijk contacten met „verwante groeperingen" gelegd moeten worden om te komen tot een „brede partij-politieke formatie".

Fractieleider Dr. W. Drees jr. benadrukt de openheid van DS'70. Hij toonde zich voorstander van een naamsverandering en een samengaan met anderen. Het socialisme is een belangrijke inspiratiebron, maar dit begrip is zo vaak in verband gebracht met een starre inrichting van de maatschappij of zelfs met dictatuur, dat het verwarrend werkt, aldus de fractievoorzitter.

De partijleiding reageerde niet op een voorstel uit de vergadering om contact te blijven onderhouden met de vier fractieleden die met Drees hebben gebroken (pag. 281/1 e.v.-1975). Voorzitter Staneke zei ons dat, hij zeker met de „groep-Berger" in gesprek zal blijven.

Een motie die de functies van leden van het dagelijks bestuur van de partij en het Kamerlidmaatschap onverenigbaar wilden verklaren, werd verworpen nadat Drees en Staneke die sterk hadden ontraden en de fractieleider juist op de voordelen van deze personele unie had gewezen.

Drees en Staneke lieten zich scherp uit tegen de PvdA. „Velen maken zich ernstige zorgen over het misbruik van de regels van onze democratie. Steeds meer wordt een regel gehanteerd dat 50% plus één de dienst moet uitmaken. Dit is provocerend en intolerant t.o.v. de anderen", aldus de DS'70-voorzitter, die daarbij verwees naar besluiten van linkse gemeenteraden om op 1 mei de rode vlag uit te steken en het recht om gemeenteraadsleden terug te roepen, dat door een vorig PvdA-congres is opgeëist.

Volgens Dr. Drees is de PvdA na haar NAVO-congres (pag. 303/3 e.v.-1975) meer ingesteld op eenzijdige ontwapening dan de SDAP in de jaren dertig. „Toen werd door de SDAP dringend gevraagd om collectieve veiligheid, om een bondgenootschap der westelijke democratieën. Thans is dat bondgenootschap er en wordt het door de PvdA uitgehold".

Een felle aanval deed de DS'70-fractieleider ook op het beleid van het kabinet-Den Uyl inzake de onafhankelijkheid van Suriname. „Den Uyl c.s. laten het Surinaamse kabinet met een uiterst krappe meerderheid de meest fundamentele besluiten nemen, zoals de beëindiging van het statuut voor het koninkrijk."

Veel politici streven volgens Drees een snelle onafhankelijkheid na uit vrees dat Nederland militair zou moeten interveniëren bij een burgeroorlog of ernstige onlusten in Suriname.

„Inderdaad valt dergelijke hulp slecht in een wereld waarin de Verenigde Naties Arafat uitnodigen voor een spreekbeurt met pistool op zak. Toch wil ik erop wijzen dat in deze Nederlandse houding een stuk egoïsme schuilt, en wij straks raar op zullen kijken als inderdaad grote interne problemen zouden rijzen in de West, of als een buurland zich over Suriname zou „ontfermen". (NRC/H'blad, ANP)

(Vor. ber. pag. 208/1 e.v.-1975)

MENINGSVERSCHIL BINNEN VVD OVER EVENTUELE SAMENWERKING MET PVDA

Drs. H. J. Vonhoff, burgemeester van Utrecht, oud-staatssecretaris van CRM en oud-TK-lid van de VVD, heeft ervoor gepleit, dat zijn partij niet langer samenwerking met de PvdA uitsluit. Hij bepleitte deze koerswijziging van de VVD op 22 april op een spreekbeurt in Goes.

De VVD moet als sterk groeiende partij verdraagzaam zijn jegens de PvdA en een mogelijke samenwerking met de socialisten niet meer principieel afwijzen, zoals bij de laatste kabinetsformaties en in de verkiezingsstrijd gebeurde.

In de confessionele partijen zag de heer Vonhoff weinig toekomst meer. Zij zullen over enkele jaren te zwak geworden zijn om nog met anderen een regeringsmeerderheid te vormen, voorspelde hij. De onduidelijke positie van deze partijen staat bovendien een stabiele samenwerking in de weg.

Uit recente gebeurtenissen is wel gebleken, aldus Vonhoff, dat alle oude tegenstellingen binnen de confessionele partijen nog steeds bestaan. Met de dubbelhartigheid, die zij in hun politieke stellingname vertonen, wordt coalitievorming met hen het bouwen op drijfzand, meende hij.

In een reactie op dit betoog zei de TK-fractievoorzitter van de VVD, H. Wiegel, dat hij samenwerking van de VVD met de PvdA „volstrekt niet ziet zitten". „Ik vind het verhaal van Vonhoff slecht getimed" zei Wiegel ook nog.

Voorts betoogde Wiegel, dat de VVD verdraagzaam moet zijn jegens welke partij dan ook, die er andere opvattingen op nahoudt. Maar juist in de regionale politiek, waar de heer Vonhoff geen onbekende is, blijkt steeds, dat grote groepen van de PvdA onverdraagzaam zijn en niet met de VVD en de confessionelen willen samenwerken.

„Het kan best", aldus Wiegel, „dat de confessionelen terrein verliezen, maar ik wijs er toch op, dat de uitslag van de laatste Statenverkiezingen omgerekend 80 zetels voor de combinatie van VVD, KVP, ARP en CHU zou hebben opgeleverd".

Vonhoffs verwijt van dubbelhartigheid aan de confessionelen doet bovendien volstrekt geen recht aan de moed, die de fractieleiders van KVP, ARP en CHU destijds hebben opgebracht om samen met ons het kabinet-Biesheuvel te steunen. „Zij mogen wel eens wat zwabberen, maar mijn ervaring is — en dat zou Vonhoff toch als ex-staatssecretaris moeten weten — dat als je eenmaal afspraken met de confessionelen maakt, zij er zich aan houden", aldus Wiegel. *(NRC/H'blad)*

KLM VERMINDERT AANTAL VLUCHTEN OP VS. VS ZIEN AF VAN EENZIJDIGE MAATREGELEN JEGENS KLM

Minister Westerterp van verkeer en waterstaat legde op 6 mei mondeling in de Eerste Kamer en schriftelijk aan de Tweede Kamer een verklaring af over het luchtverkeer van de KLM op de VS. Tegelijkertijd werd in Washington een gelijkluidende verklaring uitgegeven.

Uit de verklaringen bleek, dat de regering van de VS zou afzien van eenzijdige maatregelen tegen de KLM, terwijl de Nederlandse regering de KLM zou verzoeken vrijwillig het bestaande aantal wekelijkse vluchten op New York en Chicago te verminderen van 21 op 18.

Volgens de minister is de ernstige dreiging van eenzijdig Amerikaans ingrijpen afgewend door de verklaring, dat de Amerikaanse regering de luchtvaartkwestie in overleg met de Nederlandse regering zal blijven behandelen, terwijl de grote Nederlandse belangen door de voorgenomen regeling niet wezenlijk worden aangetast.

Minister Westerterp heeft op 30 april op Schiphol een onderhoud gehad met de Amerikaanse vice-minister van buitenlandse zaken Thomas Enders. Ofschoon in dit gesprek bleek, dat het nog niet mogelijk was een duurzame oplossing te vinden voor het tussen Nederland en de VS bestaande verschil in interpretatie van de bilaterale luchtvaartovereenkomst, heeft minister Westerterp toch kunnen vaststellen, dat aan beide zijden de bereidheid aanwezig was om te zoeken naar een formule, die het mogelijk zou

maken deze aangelegenheid voorlopig te laten rusten.
Later heeft de minister nader contact met de Amerikaanse autoriteiten gehad. Dit heeft, naar hij zei, geresulteerd in twee eenzijdige verklaringen, die echter in onderling verband moeten worden gelezen.
De voornaamste elementen zijn:

- in afwachting van de resultaten van een intern Amerikaans onderzoek naar de mogelijke herziening van de te voeren burgerluchtvaartpolitiek alsmede van de eventuele hervatting van het luchtvaartoverleg ziet de regering van de VS af van eenzijdige maatregelen;
- beide partijen behouden zich hun standpunt voor ten aanzien van de interpretatie van de capaciteitsbepalingen van de bilaterale luchtvaartovereenkomst;
- de Nederlandse regering zal aan de KLM verzoeken, vrijwillig het tegenwoordige aantal wekelijkse frequenties van 21 op New York en Chicago te verminderen tot achttien (elf op New York en zeven op Chicago), teneinde het eerder ingenomen standpunt tot uitdrukking te brengen dat Nederland bereid is bij te dragen aan de oplossing van het huidige capaciteitsprobleem in het hele Noordatlantische luchtverkeer;
- de bestaande frequenties op Houston, d.w.z. vier in de winterdienst en vijf in de zomerdienst, blijven gehandhaafd;
- de toezeggingen van Nederlandse zijde zijn in rechtstreeks verband gebracht met het plan van Pan American Airways om haar capaciteit op de route New York—Amsterdam te vergroten.

De Verenigde Staten hebben zich op het standpunt gesteld dat de door de KLM gebruikte capaciteit de Amerikaanse luchtvaartmaatschappijen een eerlijke en gelijke gelegenheid onthoudt om mee te dingen naar het vervoer tussen de Verenigde Staten en Nederland, doordat deze capaciteit erop is gericht om een overmatig bestanddeel van het zogenaamd „derde-landenvervoer" te bewerkstelligen, en dat dus de KLM niet in overeenstemming handelt met de Nederlands-Amerikaanse luchtvaartovereenkomst.
Het is, aldus de Amerikaanse verklaring, voor de Amerikaanse en de Nederlandse regering niet mogelijk gebleken om overeenstemming te bereiken over een aanvaardbaar niveau van door de KLM te gebruiken capaciteit, ondanks wezenlijke concessies van de VS.
De Verenigde Staten erkennen het vitale belang dat de Nederlandse regering en het Nederlandse volk hechten aan de KLM en zij zijn er geenszins op uit om dit vitale belang te schaden.
Ter zelfdertijd echter moeten de Verenigde Staten hun eigen legitieme luchtvaartbelangen beschermen en de levensvatbaarheid van het luchtvervoer over de Noordelijke Atlantische Oceaan herstellen in het bijzonder in het licht van de ernstige problemen van financiële lasten, waarmee verscheidene Amerikaanse en buitenlandse luchtvaartmaatschappijen worden geconfronteerd.
Op dit moment aanvaarden de VS, dat een overeenkomst ten aanzien van de KLM-capaciteit niet mogelijk is. Zij zullen echter de door de KLM te bevliegen frequenties nauwkeurig volgen en wezenlijke verminderingen van de KLM-capaciteit als een bemoedigend teken beschouwen.
Het vraagstuk van de „zesde vrijheid" — het derde-landenvervoer — is een van de onderwerpen die door Amerikaanse instanties in beschouwing wordt genomen bij de algehele herziening van de Amerikaanse internationale luchtvaartpolitiek die naar wordt verwacht, deze zomer zal worden voltooid en die zou kunnen leiden tot een herstructurering van de Amerikaanse luchtvaartbetrekkingen. Indien wezenlijke beleidsveranderingen optreden, kunnen de VS besluiten onderhandelingen te openen over wijziging van sommige bilaterale luchtvaartovereenkomsten.
De Ver. Staten zullen, zegt de Amerikaanse verklaring, het vraagstuk van de KLM met de Nederlandse regering blijven volgen in het licht van de ontwikkelingen met betrekking tot de capaciteit van de KLM en de resultaten van de herziening van de Amerikaanse luchtvaartpolitiek.

Voorafgaand overleg

Het overleg tussen de Nederlandse en Amerikaanse regeringen over deze zaak heeft ong. een half jaar geduurd.
De slechte financiële positie van met name de Amerikaanse luchtvaartmaatschappij Panam is de reden, dat de Amerikaanse regering het verdrag van 1957, dat de lijndiensten tussen Nederland en de VS regelt, wil herzien. De KLM vervoert ong. vier maal zo veel passagiers op de lijnen naar de VS als de Panam aan passagiers uit Nederland trekt. Volgens de Nederlandse regering is dit niet in strijd met het beginsel van „redelijke en gelijke kansen", zoals in het verdrag neergelegd, maar de Amerikaanse regering is het daar niet mee eens. Met name maakt de Amerikaanse regering bezwaar tegen de doorvoer van niet-Nederlandse passagiers via Schiphol naar de VS.

Het bilaterale overleg over deze kwestie vond voor de eerste maal plaats van 21-25 okt. 1974, toen een Amerikaanse regeringsdelegatie zich in Den Haag bevond. De Amerikaanse eisen waren voor de Nederlandse regering geheel onaanvaardbaar. Toegeven, of zelfs het tot stand brengen van een compromis, zou de KLM en de Nederlandse economie onredelijk hard treffen, aldus minister Westerterp. De delegaties gingen zonder resultaat uiteen.
Van 11-14 nov. 1974 voerde minister Westerterp overleg over deze zaak in Washington. Hij stelde de Amerikanen voor, dat de KLM gedurende drie jaar het aantal passagiersplaatsen zou bevriezen; dat onderhandelingen geopend zouden worden tussen de VS en alle betrokken Europese luchtvaartmaatschappijen; en dat een commercieel gesprek geopend zou worden tussen KLM en Panam over het uitvoeren van Panam-vluchten met KLM-materiaal en -bemanningen.
Deze concessies gingen de Amerikanen niet ver genoeg en het overleg werd wederom zonder resultaat afgebroken.
Op 11 dec. '74 had minister Van der Stoel van buitenlandse zaken tijdens NAVO-beraad in Brussel een onderhoud met zijn Amerikaanse ambtgenoot Kissinger, die de Nederlandse minister toezegde, dat er nieuwe onderhandelingen over het geschil tussen de KLM en de Amerikaanse luchtvaartdienst geopend zouden worden. Voor die tijd zou de Amerikaanse regering geen eenzijdige maatregelen treffen.
In Den Haag vond van 27-29 jan. 1975 een nieuwe overlegronde plaats. De delegaties werden geleid door minister Westerterp en de Amerikaanse onderstaatssecretaris Waldmann. Inzet was deze maal de Amerikaanse eis tot halvering van de KLM-capaciteit op de Atlantische routes. In een eerder stadium hadden de Amerikanen een capaciteitsvermindering met 60% verlangd. Minister Westerterp wilde niet verder gaan dan 20%. De partijen gingen zonder resultaat uiteen met de afspraak, dat er geen eenzijdige maatregelen getroffen zouden worden en dat het contact zou worden gehandhaafd.
Aanvaarden van de Amerikaanse eis zou volgens minister Westerterp hebben betekend: een extra netto-verlies op de transatlantische routes voor de KLM van ƒ 35 tot ƒ 40 mln, verlies aan werkgelegenheid van 600 tot 1500 man bij de KLM en 200 bij aanverwante bedrijven, ƒ 3 mln inkomstenderving voor Schiphol, en een afneming van het aantal Amerikaanse toeristen met 35 tot 40%, wat ƒ 10 tot ƒ 30 mln minder bestedingen in ons land met zich zou meebrengen.
Over de interpretatie van het luchtvaartverdrag tussen Nederland en de VS bleven beide bewindslieden het oneens. Volgens de heer Waldmann blijft de gevraagde reductie geheel binnen het verdrag.
Minister Westerterp reageerde door op te merken dat over frequenties of capaciteitsomvang in het verdrag zelfs niet wordt gerept. (A N P, N R C/H'b l a d)

BELGIË

DE ZAAK-NOLS

Over de op pag. 207/1 vermelde zaak-Nols zijn sindsdien nieuwe verwikkelingen te vermelden. Nadat de eerste-minister op 13 maart in de Kamer verklaard had, dat de Vaste Commissie voor Taaltoezicht bij de Raad van State een verzoek tot nietigverklaring van de Schaarbeekse beslissing betreffende de eentalige loketdiensten moest indienen, bleek dat regeringsstandpunt de volgende weken negatieve reacties uit te lokken.
De Volksunie noemde de voorgestelde procedure tijdrovend, aangezien een beroep op de Raad van State één tot twee jaren kan in beslag nemen. VU-fractievoorzitter Anciaux diende daarom in de Kamer een wetsvoorstel in, dat ertoe strekte iedere betwisting i.v.m. de betrokken wetsbepalingen uit te schakelen en de gemeentelijke loketdiensten in de Brusselse agglomeratie tot tweetaligheid te verplichten. Een VU-vraag om dit wetsvoorstel bij voorrang te bespreken, kreeg echter geen meerderheid in de Kamer. De regering handhaafde haar standpunt en betoonde dat er geen nieuwe wet nodig was.
De Vaste Commissie voor Taaltoe-

zicht besliste dan op 15 mei — kennelijk na langdurige aarzelingen en met slechts een nipte meerderheid — inderdaad een beroep te doen op de Raad van State „overeenkomstig de opdracht waarmee zij door art. 61, par. 4 van de samengevatte wetten op het taalgebruik in bestuurszaken werd belast." De VCT zei ook acte te hebben genomen van de beslissing van de regering „die het niet opportuun achtte het VCT-advies van 6 maart j.l. via parlementaire weg toe te passen."
(Kort voordien had de socialistische senator, prof. Calewaert, in een parlementaire vraag gesteld, dat de VCT wettelijk verplicht was de verbreking van de Schaarbeekse beslissing te vragen aan de RVS.)
Inmiddels had de regeling van Schaarbeek elders in de Brusselse agglomeratie navolgers gevonden.
Op 4 maart besliste de gemeenteraad van Vorst afzonderlijke loketten voor frans-, resp. nederlandssprekenden in te voeren. Aangezien de socialistische leden van het bestuurscollege niet akkoord gingen, werd de maatregel niet uitgevoerd, en bij KB van 7 mei werd de beslissing vernietigd.
Op 12 maart sprak het bestuurscollege van Etterbeek zich insgelijks uit voor eentalige loketten en op 12 mei werd de maatregel toegepast.
Op Binnenlandse Zaken en door vice-gouverneur Cappuyns werd ongunstig gereageerd, maar het bestuurscollege repliceerde dat de zaak onder de uitsluitende bevoegdheid van de gemeentelijke overheid valt. In diverse Vlaamse perscommentaren en in moties van Vlaamse verenigingen werd de daarop volgende dagen gewag gemaakt van „anti-Vlaamse uitdagingen."

THEATERDECREET

De Cultuurraad heeft op 20 mei eenparig een decreet goedgekeurd, waardoor de nederlandstalige dramatische kunst voortaan op grond van vaste normen door het Rijk zal worden gesubsidieerd.
Tot nog toe werd de subsidiëring geregeld door het KB van 18 febr. 1964; zij vertoonde heelwat leemten en lokte reeds geruime tijd kritiek uit in de toneelwereld.
Daarom dienden de kamerleden Van Elewyck (BSP), Grootjans (PVV) en Schiltz (VU) op 24 maart 1972 een voorstel van decreet in, dat een betere regeling beoogde. Op 13 dec. 1974 diende de regering op haar beurt een ontwerp van decreet in.
Uit de bespreking in de commissie van de Cultuurraad, waar beide teksten samen onderzocht werden, kwam uiteindelijk een tekst te voorschijn die de algemene instemming wegdroeg. Die tekst werd door de Cultuurraad onderschreven.
Het decreet voorziet in de erkenning van vier soorten van toneelgezelschappen: de grote repertoire-gezelschappen die over een vaste schouwburg beschikten; de z.g. spreidingsgezelschappen die numeriek ook sterk staan maar niet over een vaste schouwburg beschikken; de z.g. kamertheaters; de experimentele of tijdelijke groepen. Aan de erkenning zijn voorwaarden verbonden, o.m. wat het aantal op te voeren stukken betreft. Er is ook voorzien in een numerus clausus. De subsidiëring slaat op wedde- en werkingstoelagen. In het decreet wordt ook de oprichting van een adviesraad voor de toneelkunst vermeld.

MEER RIJKSSTEUN VOOR MONUMENTENZORG

Tijdens een Monumentendag die op 17 mei ingericht werd n.a.v. het Europese Jaar van het Bouwkundig Erfgoed, heeft mevr. De Backer, minister voor cultuur, een actiever overheidsbeleid i.z. monumentenzorg aangekondigd. In het atelier van Rubens te Antwerpen verklaarde zij dat voor de restauratie van het Gentse belfort 40 mln fr in de rijksbegroting werd opgenomen, en dat anderdeels de stad Antwerpen eerlang zal voorstellen 200 gebouwen in de oude stadskern te beschermen.
Zij zei verder dat haar departement, samen met de Simon Stevin Stichting, een voorstel gereed heeft om de hele Antwerpse fortengordel als groene zone te doen rangschikken.
Na die verklaring legde prins Albert de eerste steen van het wetenschappelijk centrum Rubenianum dat voltooid moet zijn tegen 10 jan. 1977, op de drempel van het internationaal Rubensjaar. Het centrum wordt gebouwd achter de tuin van het Rubenshuis en zal o.m. het beroemde Burchard-archief onderdak bieden.
Van 1931 tot 1973 werden jaarlijks gemiddeld vijftien monumenten geklasseerd; in 1974 waren dat er tweehonderd; in 1975 vijfhonderd.
In de koninklijke commissie voor monumenten en landschappen wordt thans een decreet op de bescherming van het roerend kunstpatrimonium voorbereid; het kunstpatrimonium wordt op 72.000 voorwerpen geraamd.

OOST-EUROPA

BULGARIJE

BEZOEKEN AAN DE SU

De Bulgaarse president en partijleider Todor Zjiwkow en ministerpresident Stanko Todorow brachten op 8 mei 1974 aan het hoofd van een partij- en regeringsdelegatie een bezoek aan de SU. Zij voerden in Moskou overleg met Sowjet-partijleider Brezjnew, premier Kosygin en president Podgorny.
Gesproken werd over vraagstukken m.b.t. de Europese conferentie over veiligheid en samenwerking, alsmede over de bilaterale betrekkingen.
Partijleider Zjiwkow was op 16 okt. 1974 opnieuw in Moskou, waar hij een tentoonstelling „Volksrepubliek Bulgarije — 30 jaar op weg naar het socialisme" opende.
Zjiwkow had een onderhoud met partijleider Brezjnew. *(AP, DPA)*
(Vor. ber. pag. 187/3-1974)

TODOROW BEZOEKT ZWEDEN

Minister-president Stanko Todorow bracht van 10-13 juni 1974 een bezoek aan Zweden.
In Stockholm voerde hij besprekingen met o.a. de Zweedse premier Olof Palme. In het middelpunt van de sprekingen stonden handelsvraagstukken en economische kwesties.
Voor zijn vertrek op 13 juni werd de Bulgaarse premier door koning Gustaaf voor een maaltijd ontvangen.
Het was het eerste bezoek van een Bulgaarse premier aan Zweden.
(DPA)

VICE-PREMIER POPOW BEZOEKT DE VS

De Bulgaarse vice-premier Iwan Popow bracht, aan het hoofd van een twaalf man tellende delegatie, van 22 sept.-4 okt. 1974 een bezoek aan de VS. Vice-premier Popow, die ook lid is van het Politburo, is de hoogste Bulgaarse functionaris, die een bezoek aan de VS gebracht heeft.

Officieel werd gezegd, dat het bezoek plaats vond op uitnodiging van de Amerikaanse minister van handel, Frederick Dent, die in april 1974 een bezoek aan Bulgarije had gebracht. De voorbereiding van Popow's bezoek reikt echter verder terug. Eerste berichten hierover werden in okt. 1972 bekend. Het bezoek was toen gepland voor voorjaar 1973.

Pas op 7 sept. 1974 werd officieel aangekondigd, dat Popow in de tweede helft van de maand een bezoek aan de VS zou afleggen.

Het officiële deel van Popows bezoek duurde twee dagen, 23 en 24 sept. Popow voerde toen besprekingen met minister Dent, de vice-minister van buitenlandse zaken Robert Ingersoll, minister van financiën William Simon, minister van landbouw Earl Butz en de voorzitter van de raad van economische adviseurs van de president, Alan Greenspan.

Het enige document, dat gedurende Popows bezoek werd ondertekend, was een overeenkomst om een gemeenschappelijke economische raad in te stellen in het belang van het uitbreiden van de economische en handelsbetrekkingen. Het was geen verdrag op regeringsniveau, maar een overeenkomst tussen de Kamers van Koophandel van de twee landen.

Na zijn besprekingen in Washington maakte Popow een reis door de VS, waarbij met verschillende ondernemingen overeenkomsten werden afgesloten. Hierbij waren o.m. Control Data Machines in Minneapolis en Kaiser Industries Corporation. *(BTA)*

STOREN VAN DE VOICE OF AMERICA GESTAAKT

M.i.v. 9 sept. 1974 heeft Bulgarije het storen van de radio-uitzendingen van de *Voice of America* stopgezet. Bulgarije was daarmee het laatste Oosteuropese land, dat het storen van de *Voice of America* heeft gestaakt.

Waarnemers veronderstelden, dat het besluit diende om het klimaat in de betrekkingen met de VS te verbeteren, o.a. i.v.m. het komende bezoek van vice-premier Popow aan de VS. *(Reuter, AP)*

DUITSE DEMOCRATISCHE REPUBLIEK

NIEUWE PRESIDENT STAATSBANK

Op 29 april 1974 werd benoemd tot president van de Oostduitse Staatsbank Horst Kaminsky, tot dan staatssecretaris en vice-minister van financiën. Hij was de opvolger van Margarete Wittkowski, die het ambt om gezondheidsredenen had neergelegd. *(AP)*

(Vor. ber. pag. 203/1-1974)

GEMEENTERAADSVERKIEZINGEN

Op 19 mei 1974 werden in de DDR verkiezingen voor de gemeenteraden gehouden. In elk van de gemeenten was één lijst — die van het „Nationale Front" — ingediend. De kiezers hebben de mogelijkheid kandidaten van de lijst te schrappen. Indien meer dan 50% van de kiezers de naam van één kandidaat schrappen wordt hij als niet-gekozen beschouwd.

De uitslag van de verkiezingen luidde als volgt: Opkomst 98.27%; van de opgekomen kiezers stemde 99,91% op de lijst van het Nationale Front *(DPA)*.

MINISTERIE VOOR GEOLOGIE INGESTELD

M.i.v. 1 juli 1974 is in de DDR een ministerie voor geologie ingesteld. Tot minister van geologie werd benoemd Manfred Bochmann, tot dan staatssecretaris van geologie.

Het besluit het ministerie in te stellen hield volgens het Oostduitse persbureau *ADN* verband met de grote betekenis van de geologie voor de Oostduitse economie.

Eén van de taken van het ministerie is het versterkt gebruik maken van de binnenlandse minerale grondstoffen. *(AP)*

GRONDWETSWIJZIGING

De Volkskamer heeft op 27 sept. '74 unaniem een aantal wijzigingen in de Oostduitse grondwet aanvaard.

Daarbij zijn alle verwijzingen naar de eenheid van de Duitse natie en de toekomstige staatkundige hereniging van Duitsland geschrapt.

Vroeger stond in de preambule, dat het „volk van de DDR" zich gedragen voelde door de verantwoordelijkheid de hele Duitse natie de weg in een toekomst van vrede en socialisme te wijzen". Nu wordt gezegd „In voortzetting van de revolutionaire activiteit van de Duitse arbeidersklasse (. . .) heeft het volk van de DDR in overeenstemming met de processen van de historische ontwikkeling van ons tijdperk zijn recht op sociaal-economische, staatkundige en nationale zelfbeschikking verwerkelijkt en geeft het vorm aan de ontwikkelde socialistische maatschappij".

Was de DDR volgens art. 1 van de oude grondwet „een socialistische staat van de Duitse natie", nu is zij een „socialistische staat van arbeiders en boeren".

Uit de grondwet geschrapt werd de zin „De DDR en haar burgers streven daarenboven de overwinning van de door het imperialisme aan de Duitse natie opgedrongen deling van Duitsland, de stapsgewijze toenadering van de beide Duitse staten tot hun vereniging op de basis van democratie en socialisme".

Voorts zijn de banden van de DDR met de SU en de andere socialistische staten nadrukkelijker dan te voren vastgelegd.

In art. 6 wordt nu gezegd „De Duitse Democratische Republiek is onherroepelijk en voor eeuwig verbonden met de Sowjet-Unie". Vroeger stond hier „De DDR koestert en ontwikkelt brede samenwerking en vriendschap met de SU".

Verder staat in deze alinea nu „De nauwe en broederlijke alliantie met de SU garandeert het volk van de DDR verdere vooruitgang op de weg naar socialisme en vrede. De DDR is een onscheidbaar deel van de socialistische gemeenschap van staten. Trouw aan de beginselen van socialistisch internationalisme, draagt zij bij aan de stabilisering van de gemeenschap, koestert en ontwikkelt zij brede hulp, brede samenwerking en vriendschap met alle staten van de socialistische gemeenschap."

Partijleider Honecker lichtte in de Volkskamer de veranderingen toe.

Hij zei o.m. „De tijd is gekomen om de grondwet te wijzigen en te herzien. Ter gelegenheid van de 25-ste verjaardag van onze socialistische boeren- en arbeidersstaat is het duidelijk welke verreikende veranderingen in het leven van ons volk hebben plaats gevonden in deze historisch belangrijke periode gedurende de overgang van kapitalisme naar socialisme".

(. . .) „Bepaalde passages van de constitutie, die niet langer de werkelijkheid weerspiegelen vereisen een grondig onderzoek en een dienovereenkomstige herziening. (. . .) De overwinning van de socialistische maatschappij-ordening in de DDR is onherroepelijk en finaal. De DDR is vandaag een internationaaal erkende, soevereine socialistische staat, die haar heden en toekomst onlosmakelijk en voor eeuwig heeft verbonden met het land van Lenin en de andere socialistische staten."

De grondwetsherziening regelt de taken en bevoegdheden van de staatsorganen nauwkeuriger dan tot dusver en stemt deze op elkaar af.

De Volkskamer — volgens Honecker „de hoogste volksvertegenwoordiging" — zal in de toekomst een grotere rol gaan spelen, zo zei Honecker. De taken van het presidium van de Volkskamer zullen worden uitgebreid.

De reeds in de wet op de ministerraad (pag. 10/3 - 1973) beperkte bevoegdheden van de Staatsraad en de uitbreiding van de bevoegdheden van de ministerraad vinden nu ook in de nieuwe grondwet hun neerslag.

In het vervolg treedt de Staatsraad als „collectief staatshoofd" op. Vroeger was de voorzitter van de Staatsraad staatshoofd.

Nieuw geregeld is de zittingsduur van de Volkskamer, en daarmee gelijkertijd van ministerraad en Staatsraad. Hij is voortaan

vijf i.p.v. vier jaar en wordt met de periode van het vijfjarenplan gesynchroniseerd.
Tenslotte krijgen burgers van de DDR vanaf achttien jaar actief en passief kiesrecht.
De nieuwe grondwet is in werking getreden op 7 okt. 1974 — de 25-ste verjaardag van de DDR.

Westduitse reactie

De Westduitse minister van intern-Duitse betrekkingen, Egon Franke, reageerde op 27 sept. met een verklaring op de wijziging van de Oostduitse grondwet. Hij zei o.m., dat naar het oordeel van de bondsregering een natie — ook de Duitse natie — niet eenvoudig door een wet geschapen of afgeschaft kan worden. De Duitse natie, die na de Tweede Wereldoorlog tegen haar zin was gescheiden, heeft recht op zelfbeschikking. Zolang de Duitsers niet de gelegenheid hebben vrijelijk te beslissen over hun staat en nationaal bestaan wordt hun een fundamenteel recht onthouden. De bondsregering bevestigt daarom opnieuw haar doel van het bereiken van een staat van vrede in Europa, waarin het Duitse volk in vrije zelfbeschikking zijn eenheid kan herwinnen.
De wijzigingen van de Oostduitse grondwet heeft volgens minister Franke geen invloed op het basisverdrag, dat de betrekkingen tussen de Bondsrepubliek en de DDR regelt. (FAZ, Le Monde, NZZ, NRC/H'blad)

OSKAR FISCHER MINISTER VAN BUITENLANDSE ZAKEN

Op 20 jan. 1975 is in Oost-Berlijn bekend gemaakt, dat Otto Winzer om gezondheidsredenen als minister van buitenlandse zaken was afgetreden en dat tot zijn opvolger was benoemd Oskar Fischer, tot dan vice-minister van buitenlandse zaken.

Otto Winzer, de voorganger van Fischer, is op 3 maart, 72 jaar oud, overleden. *(DPA, FAZ, Le Monde, NZZ)*

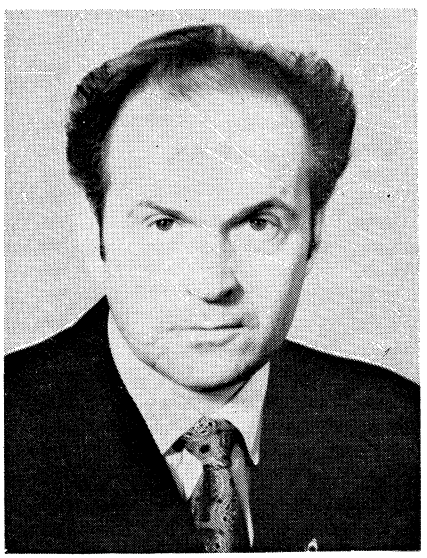

Oskar Fischer.

AFRIKA

ALGEMEEN

VERDERE ONTWIKKELINGEN I.Z. RHODESIË. VRIJLATING SITHOLE. HOUDING OAE

De in de vorige aflevering (pag. 333 t/m 336) vermelde gebeurtenissen en ontwikkelingen in en rond Rhodesië hadden de volgende voortzetting:

Repercussies moord Chitepo

Terwijl Robert Mugabe en Edson Sithole het Rhodesische bewind voor de moord op Chitepo (pag. 396/3) aansprakelijk stelden en de Rhodesische regering onmiddellijk elke verantwoordelijkheid van de hand wees, werd in Zambia aangenomen dat de daders van de moord onder de politieke tegenstanders van Chitepo binnen de ZANU moesten worden gezocht. Volgens *The Observer* (30-3) zou Chitepo enkele dagen voor zijn dood hebben verklaard dat hij feitelijk een gevangene was van een kliek ZANU-militanten, die ten onrechte meenden dat hij de strijd had opgegeven door in te stemmen met de eenwording van de bevrijdingsbewegingen. Chitepo zou met nog ca. 11 anderen op een dodenlijst zijn geplaatst, waarop o.a. ook een plaats zou zijn ingeruimd voor de politieke commissaris van de ZANU, John Mataure, die inmiddels vermist werd.

James Chikerema, de leider van FROLIZI, beweerde op 19 maart dat de moord was georganiseerd door elementen uit het Vakaranga-stamverband en dat de ZANU overheerst werd door tribalisme. Hij verwierp elke suggestie betreffende medeplichtigheid van blanke Rhodesiërs of „imperialistische agenten" aan de moord. Afrikaanse Rhodesiers in ballingschap riep hij op met de Zambiaanse politie samen te werken om stamelementen in de ANC „meedogenloos te verpletteren". Bisschop Moezorewa hield dezelfde dag te Loesaka een pleidooi voor eenheid; gebrek aan eenheid had Zimbabwe de laatste 11 jaren van een zwart meerderheidsbewind verstoken doen blijven.

Op 21 maart weigerde de Rhodesische regering toestemming te geven voor de begrafenis van Chitepo in Rhodesië, vanwege „Chitepo's verleden als de leider van een terroristische organisatie, die rechtstreeks verantwoordelijk was voor de moord op een aanzienlijk aantal zwarte en blanke Rhodesiërs". De volgende dag kreeg Chitepo in Loesaka een staatsbegrafenis met volledige militaire eer; daarbij waren o.a. president Kaoenda en bisschop Moezorewa aanwezig.

Op 23 maart bevestigde het centrale comité van de ANC na een bijeenkomst van zes uur die niet door de ZANU-vertegenwoordigers werd bijgewoond, dat de constitutionele besprekingen met de Rhodesische regering bleven opgeschort, totdat deze „de voorwaarden van het akkoord van Loesaka nakwam, dat zij had verdraaid en geschonden". Voorts werd verklaard: „Alle beweringen dat sommige leden van het centrale comité en de nationale uitvoerende raad een constitutionele regeling zouden aanvaarden die minder dan een meerderheidsbewind zou inhouden zijn niet waar."

Op 27 maart verklaarde Claude Chokwenda, de ZANU-vertegenwoordiger voor Scandinavië, te Stockholm, dat op 23 maart ca. 50 functionarissen en leden van de ZANU in Loesaka waren gearresteerd.

De volgende dag bevestigde de Zambiaanse minister van binnenlandse zaken, Aaron Milner, dat een aantal leiders van de ZANU èn andere nationalistische bewegingen was gearresteerd om te worden ondervraagd over de moord op Chitepo. Zambia zou zijn uiterste best doen om diens moordenaars te vinden.

Daarbij zou niet over het hoofd worden gezien dat onlangs een voormalig lid van het FRELIMO (de bevrijdingsbeweging van Mozambique) de moord op Eduardo Mondlane, de FRELIMO-leider, in 1969 te Dar-es-Salaam (pag. 207/2 - 1969) had bekend. Ook zou de politie een onderzoek instellen naar berichten dat bij interne ZANU-twisten dozijnen leden waren gedood. O.a. zou verbitterde strijd zijn geleverd in een basiskamp in het grensgebied van Zambia en Mozambique, waar minstens 45 guerrillastrijders de dood zouden hebben gevonden nadat ca. 150 ZANU-militanten besloten hadden hun gewapende strijd ondanks het bestand voort te zetten. Op 12 jan. hadden enkele ZANU-leiders in een te Nairobi (Kenia) gepubliceerd document opgeroepen tot een „voortzetting van de gewapende strijd tegen het blanke minderheidsbewind". Zij achtten zich niet gebonden door de toetreding van ZANU tot de ANC, omdat de fusie

van de bevrijdingsbewegingen volgens hen door de presidenten Kaoenda (Zambia) en Nyerere (Tanzania) afgedwongen was.
Milner deelde ook mee dat de kantoren van ZANU, ZAPU en FROLIZI in Zambia zouden worden gesloten. Alleen de ANC, waarin de 3 organisaties waren opgegaan en die door de OAE erkend was, zou in Zambia mogen opereren.
Op 31 maart maakte president Kaoenda van Zambia bekend dat een commissie van onderzoek naar de moord op Chitepo zou worden ingesteld. Die zou bestaan uit vertegenwoordigers van het Centrale Comité van de UNIP (Zambia's regeringspartij), van het FRELIMO en van Botswana, Zaïre, Kongo, Malawi en Tanzania. Kaoenda sprak in dit verband van activiteiten van „imperialistische agenten" onder Afrikaanse nationalisten en Zambianen en de „verantwoordelijkheid" van premier Smith.
In een op 7 april gepubliceerd decreet van de Zambiaanse regering werden ZANU, ZAPU en FROLIZI officieel verboden, omdat zij werden „gebruikt voor doeleinden die schadelijk zijn voor de handhaving van vrede, orde en goed bestuur". Daarop zouden verscheidene honderden jonge recruten en guerrillastrijders van de ZANU zijn gearresteerd, en zou de Zambiaanse politie de grens met Rhodesië hebben gesloten waardoor de guerrilla-eenheden van hun bases afgesneden werden, aldus *Le Monde* (10-4).

Uitspraak hof i.z. Sithole

Het speciale hof, dat Sithole's detentie moest beoordelen, hield op 24 maart te Salisbury zijn eerste openbare hoorzitting. De president, opperrechter Hector Macdonald, verklaarde toen dat het hof slechts optrad om de geldigheid van het bevel tot inhechtenisneming van Sithole te beoordelen en dat het niet als rechtbank voor strafzaken fungeerde.
Opperrechter Macdonald deelde de volgende dag mee dat het hof waarschijnlijk geen onderzoek zou instellen naar het beweerde komplot om drie van Sithole's „politieke rivalen" te vermoorden — bisschop Moezorewa, Nkomo en Gabellah, volgens de procureur-generaal, omdat de beschuldiging dat Sithole steun bleef verlenen aan terroristische activiteiten* veel ernstiger was. Mocht deze laatste beschuldiging gerechtvaardigd blijken, dan zou een onderzoek naar het „moordkomplot" niet meer nodig zijn. Overigens verklaarde hij t.a.v. dit komplot dat de staat niet meer details aan de verdediger van Sithole, de Zuidafrikaanse advocaat Israël Maisels, hoefde te verschaffen, gezien het risico dat daardoor de identiteit van de getuigen bekend zou worden.
Daarop maakte Maisels bekend dat Sithole zijn verdediging staakte, omdat de oorspronkelijke beschuldiging, waartegen hij zich had willen verweren, naar de achtergrond geschoven was.
Op 26 maart beëindigde het hof zijn zitting.
Op 2 april bepaalde het hof dat het in hechtenis houden van Sithole volkomen gemotiveerd was. Het hof was van mening dat de moord op 38 personen, o.w. 32 ongewapende stamleden, sinds dec. 1974 veel belangrijker was dan het beweerde „moordkomplot" en dat Sithole's verantwoordelijkheid als leider van de ZANU en de ZANLA voor de dood van die stamleden vaststond. Sithole was een aanhanger van de communistische ZANU-filosofie dat geweld de enig aanvaardbare methode is om politieke verandering tot stand te brengen, aldus opperrechter Macdonald.
In een eerste reactie verklaarde ANC-woordvoerder Edson Sithole dat de onderhandelingen met de Rhodesische regering niet zouden worden hervat zolang ds. Sithole in hechtenis bleef. Bisschop Moezorewa stelde op 3 april dat de uitspraak van het hof „onze taak" heeft „bemoeilijkt door onze pogingen om tot een vreedzame oplossing te geraken te verstoren".

Vrijlating Sithole

Nadat de Zuidafrikaanse minister van buitenlandse zaken, Hilgard Muller, op 3 april een bezoek aan Salisbury had gebracht, maakte premier Smith de volgende dag via de radio bekend dat Sithole op vrije voeten gesteld was om een OAE-conferentie in Dar-es-Salaam bij te wonen. Smith zei verder o.m.:

„Als gevolg van een verzoek van bisschop Moezorewa, gesteund door de vier noordelijke presidenten en de Zuidafrikaanse regering, hebben wij ermee ingestemd ds. Sithole toe te staan de conferentie van de OAE te Dar-es-Salaam bij te wonen, die volgende week zal plaatsvinden. Ongetwijfeld zullen sommigen van u bezorgd zijn over dit nieuws . . .
Ik moet u zeggen dat dit geen beslissing is waarmee de Rhodesische regering gemakkelijk akkoord ging. Evenwel ons werd verzekerd dat zo'n daad belangrijk zou bijdragen tot de zaak van de ontspanning . . ."

Volgens *The Financial Times* (5-4) was Smith's mededeling „het allerduidelijkste bewijs tot dusver" van de stelling dat „Zuid-Afrika bezig is Rhodesië tot een regeling met de Afrikaanse nationalisten te dwingen".

Dit werd ook zo door blanke Rhodesiërs ervaren. Zo stelde Timothy Gibbs, de leider van de oppositionele Rhodesia Party, op 5 april: „De vrijlating van Sithole vormt het positief bewijs, als iemand dat nog nodig had, dat wij niet een onafhankelijke staat zijn". Een parlementslid van het regerende Rhodesische Front, Denis Fawcett Phillips, verklaarde: „De regering had geen keus. Niet langer kan de Zuidafrikaanse regering beweren dat zij zich niet mengt in de binnenlandse aangelegenheden van andere naties."

Minister Muller verklaarde echter categorisch dat de regering-Vorster zich niet in Rhodesië's aangelegenheden mengde. Tijdens zijn besprekingen met Smith had Muller naar zijn zeggen alleen de opvattingen van de Zuidafrikaanse regering uiteengezet en van Smith's opvattingen kennis genomen, zoals in het verleden regelmatig was gebeurd. Van de gebruikelijke praktijk was niet afgeweken, aldus Muller. *(The Times* 9-4).

Buitengewone ministerraad OAE

Van 7-11 april vond in Dar-es-Salaam een buitengewone vergadering van de ministerraad van de Organisatie voor Afrikaanse Eenheid (OAE) plaats. Tijdens de 24ste gewone zitting van de ministerraad in Addis Abeba was op 20 febr. op initiatief van de Algerijnse minister van buitenlandse zaken, Abdel Aziz Bouteflika, besloten zo spoedig mogelijk een buitengewone bijeenkomst te houden om „de diplomatieke manoeuvres van Zuid-Afrika" te bespreken welke het zaaien van verdeeldheid in Afrika beoogden.

Aan de zitting werd deelgenomen door de ministers van buitenlandse zaken of

---

* Tijdens het proces verstrekte Derek Robinson, de commandant van de Rhodesische veiligheidspolitie, bijzonderheden over 202 incidenten tussen 12 dec. 1974 en 19 maart 1975. Hij noemde de moord op 27 burgers, het met de dood bedreigen van Afrikanen en het exploderen van 43 landmijnen. Alle guerrillastrijders in Noordoost Rhodesië behoorden volgens Robinson tot de ZANU.
Na de arrestatie van Sithole op 4 maart nam het aantal incidenten toe. Volgens een officiële Rhodesische verklaring d.d. 3 april bedroeg het totaal aantal gedode guerrillastrijders sinds dec. 1972 550, met inbegrip van 56 sinds 12 dec. 1974. Op 28 febr. waren drie ter dood veroordeelde ZANU-„terroristen" te Salisbury opgehangen.

hun plaatsvervangers van de 41 OAE-lidstaten uitgezonderd de Centraal Afrikaanse Republiek, alsmede o.a. door bisschop Moezorewa en ds. Sithole.

In zijn openingsrede verklaarde president Nyerere van Tanzania o.a.:

Het gaat Afrika niet om een dialoog of een ontspanning, waar de Zuidafrikaanse regering zich zo voor beijvert, maar om de bevrijding van zuidelijk Afrika. „De bedoeling is heel duidelijk te maken dat ons helder voor ogen staat hoe wij nu moeten voortgaan, na het succes van de vrijheidsstrijders in Angola en Mozambique. Laten wij eenvoudig ons vaste besluit om zuidelijk Afrika te bevrijden opnieuw formuleren en herhalen dat wij bereid zijn besprekingen tussen Vorster en Smith en de betrokken bevrijdingsbewegingen te steunen."

Nyerere suggereerde dat de conferentie zich vooral zou moeten wijden aan het bespreken van de kwestie hoe de ANC in Rhodesië en de SWAPO (South-West African People's Organization) in Namibië geholpen konden worden bij het versterken van hun strijdkrachten. „Noch de voorstanders van constitutionele besprekingen noch die van de gewapende strijd kunnen zich geloofwaardig maken zonder het bestaan van een strijdmacht. Het is van vitaal belang, want constitutionele besprekingen kunnen mislukken", aldus Nyerere.

Hij stelde dat Afrika's verenigde steun aan de gewapende strijd de bevrijdingsbewegingen in de Portuges gebieden had geholpen. „Het is het succes van de gewapende strijd in de Portugese koloniën dat Afrika noopt tot een heronderzoek van zijn strategie in zuidelijk Afrika. Er is geen veranderde instelling bij Afrika's vijanden. De leiders en voorstanders van apartheid in Zuid-Afrika en Rhodesië hebben hun geloof in de blanke suprematie niet verloren. Zij wensen nog steeds raciale overheersing door blanken te handhaven in Rhodesië, in Namibië en Zuid-Afrika." Maar nu Angola en Mozambique aan de vooravond van de onafhankelijkheid staan, is de politieke en militaire situatie in Rhodesië en zelfs in Zuid-Afrika gewijzigd. „Deze twee door een minderheid geregeerde staten zullen daarom onvermijdelijk acties wensen te ondernemen om aan de gewijzigde omstandigheden — als gevolg van het falen van Caetano's Portugal — het hoofd te bieden." Alleen al daarom moest Afrika zijn eigen strategie opnieuw bepalen. De confrontatie in zuidelijk Afrika is in wezen een confrontatie met Zuid-Afrika.

„Al zou u alleen maar bereiken dat Zuid-Afrika er niet aan hoeft te twijfelen dat we nog steeds willen praten zonder onze toevlucht te nemen tot geweld, maar dat we de gewapende strijd niet schuwen als Pretoria een gesprek onmogelijk maakt, dan mag uw conferentie al een succes genoemd worden", aldus Nyerere.

Bisschop Moezorewa beklemtoonde dat het doel van het volk van Zimbabwe is de onmiddellijke zelfbeschikking op basis van een meerderheidsbewind. „Als dit met vreedzame middelen kan worden bereikt, dan moeten alle pogingen in het werk worden gesteld om het te bereiken. Als dit daarentegen mislukt, dan erkent de ANC de onvermijdelijkheid van de gewapende strijd als het enige overige alternatief", aldus de bisschop.

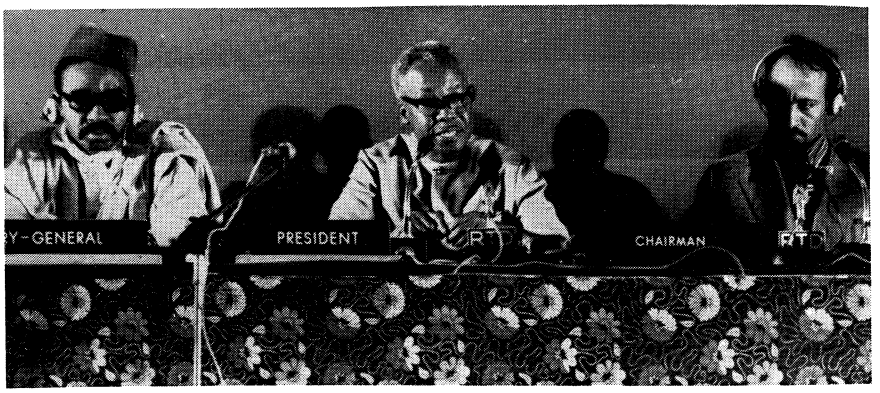

Tijdens de OAE-conferentie v.l.n.r. secretaris-generaal William Eteki, president Nyerere en voorzitter Hamdi Ould Mouknass.

In het verloop van de conferentie bleken onder de vertegenwoordigers duidelijk twee opvattingen te bestaan. Enerzijds de voorstanders van een harde koers, die elk contact met Zuid-Afrika afwezen en de gewapende strijd in zuidelijk Afrika wilden opvoeren, met als voornaamste exponenten Algerije, Guinee en Oeganda, maar ook o.a. Libië, Kenia en Ghana.

Anderzijds waren er voorstanders van contact met Zuid-Afrika voor zover en zolang dat in het belang lijkt van een vreedzame oplossing, met als voornaamste exponenten Zambia, Tanzania, Botswana en FRELIMO-leider Machel (Mozambique), en voorts o.a. Ivoorkust, Soedan en Ethiopië.

De conferentie leek op 8 april naar de meer gematigde opvatting over te hellen, toen Vernon Mwaanga, Zambia's minister van buitenlandse zaken, bekendmaakte dat premier Vorster van Zuid-Afrika had toegezegd de Zuidafrikaanse politietroepen vóór eind mei uit Rhodesië terug te trekken. Deze mededeling werd door Zuidafrikaanse regeringswoordvoerders niet bevestigd of tegengesproken; wel werd verwezen naar het communiqué n.a.v. Smith's bezoek aan Vorster waarin gesteld werd dat de terugtrekking van de Zuidafrikaanse politiektroepen zou geschieden „zodra het staakt-het-vuren effectief is geworden" (pag. 336/3).

De Zuidafrikaanse bereidheid de troepen uit Rhodesië weg te halen was volgens de Zambiaanse minister bedoeld als een antwoord op de gezamenlijke inspanningen van Zambia, Tanzania, Botswana en het Frelimo in Mozambique om via onderhandelingen een regeling voor het geschil over de Rhodesische onafhankelijkheid te bereiken. „In haar uiteindelijke analyse aanvaardt de Zuidafrikaanse regering de onvermijdelijkheid van een meerderheidsregering en is zij bereid een bijdrage te leveren aan vreedzame verandering om dit resultaat binnen bereik te brengen", aldus Mwaanga. Hij vervolgde: „Wij hebben er bij Zuid-Afrika op aangedrongen zijn steun aan het onwettige regime (in Rhodesië) in te trekken. Er zijn duidelijke aanwijzingen dat de publieke opinie in Zuid-Afrika zelf niet langer achter het onwettige regime staat. Over Namibië zei Mwaanga dat hoewel Zuid-Afrika het beginsel van onafhankelijkheid voor dat gebied had aanvaard, er nog steeds het probleem is een formule voor de onafhankelijkheid te vinden. „Wij zullen geen onafhankelijkheid toestaan op basis van een confederatie van bantoestans."

Zambia had zijn onderhandelingen met Zuid-Afrika met een duidelijk doel voor ogen gevoerd, een doel dat ook bereikt werd. „Wij zouden oneerlijk zijn als wij niet erkennen dat premier Vorster (van Zuid-Afrika) zijn woord heeft gehouden, afgezien van onze diametraal tegenovergestelde posities over apartheid", aldus Mwaanga.

Zambia had economisch en fysiek geleden onder het feit dat het in de frontlijn ligt bij de confrontatie met Afrika's blanke minderheidsregimes. Daarom wist het dat Zuid-Afrika de werkelijke macht was en de sleutel tot verandering. „Als Zuid-Afrika wil, zal er een vreedzame verandering naar een meerderheidsregering in Zimbabwe (Rhodesië) komen en evenzeer volledige nationale onafhankelijkheid in Namibië. Dit is een feit en geen fictie."

Vooral op basis van een door Tanzania ingediend werkdocument van 24 pagina's, toegelicht door minister van buitenlandse zaken John Malecela, werd in de vroege morgen van 11 april door de conferentie de z.g. „Verklaring van Dar-es-Salaam over zuidelijk Afrika" uitgegeven. Hierin werd enerzijds de deur voor diplomatiek contact met Zuid-Afrika opengehouden, terwijl anderzijds een intensivering van de economische boycot tegen Zuid-Afrika en de voorbereiding voor een gewapend conflict werden aangekondigd. Tevens werden twee afzonderlijke resoluties goedgekeurd.

In de „verklaring" werd o.a. gesteld: De OAE keurt onderhandelingen goed die beogen twee van de grote doelstellingen

van zwart Afrika te bereiken — Afrikaanse meerderheidsregeringen in Rhodesië en onafhankelijkheid voor Namibië. Zij wijst echter alle onderhandelingen voor een ontspanning met Zuid-Afrika van de hand, zolang daar apartheid heerst. De OAE roept tot een versterkte diplomatieke, economische en culturele boycot van de regering in Pretoria op. Zij keurt ook een eventuele guerrilla goed, om een verandering in de apartheidsstaat te bewerken.

Betreffende Rhodesië steunt de OAE de momentele bemoeiingen t.b.v. een door onderhandelingen verkregen vreedzame oplossing van de Rhodesische onafhankelijkheidsstrijd.

Er bestaat in 't geheel geen rechtvaardiging voor een verandering van de Afrikaanse politiek t.o.v. Zuid-Afrika. De verklaring van premier Balthazar J. Vorster, dat in Zuid-Afrika veranderingen zouden plaatsvinden, zijn louter woorden. In feite is de toestand verslechterd, zoals de reusachtige verhoging van de militaire uitgaven aantoont. De OAE steunt het standpunt van de verboden Zuid-Afrikaanse nationalistische bewegingen, dat een guerrilla de enige oplossing schijnt te zijn.

De OAE hecht haar goedkeuring aan de rol van Tanzania, Zambia, Botswana en Mozambique (FRELIMO), die als onderhandelaars optraden, om de machtsoverdracht in Rhodesië aan de Afrikaanse meerderheid te vergemakkelijken. Zij biedt de besprekingen tussen de blanke minderheidsregering onder Ian Smith en de Rhodesische nationalisten haar onbeperkte steun, totdat de nationalisten de besprekingen als definitief mislukt beschouwen. Tegelijk moet Afrika absoluut waakzaam blijven en de noodzakelijke voorbereidingen treffen voor het opvoeren van de gewapende strijd, als de vreedzame middelen falen.

Voor Namibië werd een aparte commissie gevormd om de machtsoverdracht van het gebied door Zuid-Afrika aan de — door de OAE erkende — SWAPO te vergemakkelijken. Maar contacten met Zuid-Afrika over de onafhankelijkheid van Namibië waren afhankelijk van de erkenning door de Zuidafrikaanse regering van de SWAPO als enige legitieme vertegenwoordiger van het volk van Namibië èn van de territoriale integriteit van Namibië.

Ook werd een speciale commissie ingesteld, die controle op de economische blokkade van de OAE tegen Zuid-Afrika moest uitoefenen, en die in het bijzonder multinationale concerns moest opsporen, die zowel in zwart als blank Afrika opereren. In een resolutie over de politieke en economische boycot stonden nog de volgende aanbevelingen:

- Het bevorderen van industriële onrust en stakingen in door blanken geregeerde gebieden.
- Het terugroepen van de ca. 600.000 zwarte gastarbeiders, die in Zuid-Afrika's industrie en mijnbouw werkzaam zijn.
- Het doeltreffender toepassen van Afro-Arabische olie-embargo.
- Het weigeren van transitorechten aan schepen en vliegtuigen met bestemming Zuid-Afrika.
- De uitstoting van Zuid-Afrika uit de VN.

Hervatting overleg ANC-Smith

Terwijl op 14 april werd bericht dat ds. Sithole besloten had voorlopig niet naar Rhodesië terug te keren, arriveerden bisschop Moezorewa, Nkomo en Chikerema die dag in Loesaka (Zambia), waar op 15 april een nieuw ANC-kantoor werd geopend. (Op 10 april was ook in de Tanzaniaanse hoofdstad Dar-es-Salaam een ANC-kantoor geopend, dat in de plaats zou komen van de kantoren van de drie aparte organisaties.)

Bij zijn terugkeer op 16 april in Salisbury riep bisschop Moezorewa op tot het onmiddellijk bijeenroepen van een constitutionele conferentie. De ANC zou alle vreedzame middelen benutten om onafhankelijkheid te bereiken en zou blijven praten, totdat Smith „Rhodesië in de steek laat door zijn weigering aan de verlangens van de zwarte meerderheid tegemoet te komen."

De bisschop, die de OAE-vergadering zeer geslaagd noemde , verklaarde voorts o.a.: „Sinds het akkoord van Loesaka heeft de ANC opgemerkt dat Smith niet geïnteresseerd is in het nakomen van de bepalingen van dat akkoord. Bijv. is de regering doorgegaan met het ophangen van mensen, die om politieke redenen ter dood veroordeeld waren. Zij heeft geweigerd de rest van de gedetineerden vrij te laten en heeft zelfs nog veel meer mensen in hechtenis genomen." (ANC-woordvoerder Edson Sithole had in het voorafgaande weekend meegedeeld dat onlangs 18 personen waren gearresteerd, allen voormalige ZANU-leden of -functionarissen, en dat geen besprekingen met de regering zouden worden gehouden tenzij die 18 werden vrijgelaten.)

Moezorewa voegde daaraan toe: „De heer Smith moet zijn verplichtingen nakomen, zodat wij zonder verdere omslag tot een constitutionele conferentie kunnen overgaan. Deze toestand kan niet langer in het onzekere worden gelaten. Het volk van Zimbabwe wenst te weten of het enige zin heeft te blijven praten." Een impasse zou automatisch inhouden dat de mensen buiten Rhodesië de gewapende strijd zouden opvoeren „om de idealen van vrede en vrijheid in Zimbabwe te verdedigen tegen het geweld van politieke onderdrukking en lijden dat het land heeft gekenmerkt, sinds het in 1890 werd gekoloniseerd". Dit alternatief „is precies wat wij trachten te vermijden".

(Op 13 april was bericht dat drie blanken in Noordwest-Rhodesië bij de Zambezi door guerrillastrijders waren gedood.)

Op 18 april deelde een regeringswoordvoerder te Salisbury mee dat premier Smith bereid was „onmiddellijk constitutionele besprekingen te beginnen". Bisschop Moezorewa bevestigde dat hij een telefonische uitnodiging voor een gesprek de volgende week had ontvangen, maar dat zijn antwoord zou afhangen van een nadere opheldering over zekere zaken, „inclusief de kwestie-Sithole", d.w.z. dat hij wilde weten of Sithole bij terugkeer in Rhodesië opnieuw zou worden gearresteerd.

Op 21 april drong de Zuidafrikaanse premier Vorster opnieuw aan op verdere besprekingen tussen de regering-Smith en de ANC „zonder enige inmenging van buitenaf", terwijl hij de bereidheid van Smith daartoe vaststelde.

Op 22 april liet Moezorewa weten dat het overleg met de regering niet kon worden hervat, voordat hij een antwoord van Smith op zijn verzoek om opheldering ontvangen had en voordat het uitvoerend ANC-comité op 27 april vergaderd had.

Op 24 april werd bericht dat de bisschop inmiddels een antwoord van Smith ontvangen had. Hij wilde toen de inhoud niet onthullen, maar na de ANC-bijeenkomst op 27 april werd meegedeeld dat Smith te kennen gegeven had dat ds. Sithole bij een eventuele terugkeer in Rhodesië opnieuw zou worden gearresteerd. De ANC besloot toen de besprekingen met Smith niet te hervatten, zolang deze de bepalingen van het akkoord van Loesaka niet uitvoerde, t.w. stopzetting van alle politieke processen, beëindiging van de terechtstelling van veroordeelde guerrillastrijders en vrijlating van alle politieke gevangenen.

Deze voorwaarden werden op 9 mei herhaald door de vroegere ZAPU-leider Nkomo tijdens een bezoek aan de VN in New York. Niettemin bevestigde Nkomo op 21 mei bij zijn terugkeer in Salisbury dat er behoefte bestond aan een ontmoeting met premier Smith om opheldering over het akkoord van Loesaka te verkrijgen.

Op 22 mei had premier Smith een 90 minuten durend onderhoud met een zes man sterke ANC-delegatie. De vice-voorzitter van de ANC, Elliott Gabellah, deelde na afloop slechts mee: „Wij brachten onze boodschap over", en hij voegde daaraan toe dat er een volgende bijeenkomst zou plaatsvinden. Die boodschap hield volgens *The Financial Times* (23-5) in dat de ANC niet naar de conferentie wilde terugkeren om over de constitutionele toekomst te spreken, zolang Smith de bepalingen van het akkoord van Loesaka niet uitvoerde. *(The Times, Financial Times, NRC/H'blad, NZZ, KCA)*

Uitgevers: Int. Uitg. en Handelmij „Systemen Keesing" B.V., Ruysdaelstraat 71-75, Amsterdam - N.V. Algemene Uitgeverij Keesing, Keesinglaan 2-20, B 2100 Deurne-Antwerpen.

VERSTOORD EVENWICHT IN LIBANON

Sinds eind februari is Libanon niet meer tot rust gekomen. Botsingen tussen vissers en het leger leidden toen onder mohammedaanse leiders tot kritiek op het leger, terwijl christelijke partijen, in het bijzonder de Kataeb (falangisten) van Pierre Gemayel zich met het leger solidair verklaarden.

Met het ter discussie stellen van het leger kwam tevens de kritiek op het totale politieke stelsel van Libanon op gang. Het fundament van dit stelsel is het in 1943 kort voor de onafhankelijkheid van het land door de politieke leiders gesloten „nationale pact", een ongeschreven wet die de functieverdeling in de staat op religieuze basis regelt. Op grond van dit pact moet de staatspresident een Maronitische christen zijn, de premier een Soennitische moslim, de parlementsvoorzitter een Sjiïtische moslim, de opperbevelhebber van het leger een christen enz.

Dit pact wordt nu steeds meer aangevochten, aldus de *NZZ* (2-6), door de mohammedaanse bevolking en door linkse groeperingen uit alle confessies. Zij hebben als leus: „Wij willen naar de ware democratie en de volledige constitutionaliteit terugkeren!" Deze roep is volgens de *NZZ* in zoverre gerechtvaardigd, dat de moslims thans naar alle waarschijnlijkheid de meerderheid van de bevolking uitmaken. (Een volkstelling vond sinds 1946 niet plaats.) Met hun bondgenoten — communisten, baathisten, aanhangers van de progressieve koers van Kamal Joumblatt — zouden zij de staat kunnen beheersen, als de proportionele regels van 1943 niet bestonden, die het christelijke, liberaal gerichte volksdeel tot dusver een overwicht waarborgden. Dit voorjaar verklaarde oud-premier Rachid Karamé dat hij zich voor de presidentsverkiezingen van 1976 kandidaat zou stellen, hoewel hij een soennitische moslim is.

Hierbij spelen ook niet-Libanese krachten een belangrijke rol: in de eerste plaats de Palestijnen en de Syriërs. De Palestijnse commando's verschaffen de „oppositie" een wapenmacht, welke tegen die van het leger (17.000 man) en de christelijke miliciens verre schijnt te zijn opgewassen. De Syriërs kunnen met het pressiemiddel van een grenssluiting dreigen: men twijfelt er niet aan dat zij dit thans achter de coulissen reeds hebben gedaan, aldus de *NZZ* (2-6).

In die situatie begon op 13 april een gewapende confrontatie tussen Palestijnen en Falangisten. Het is volgens de *FAZ* (22-4) de vraag of de Kataeb deze botsing bewust heeft gezocht, zoals de Palestijnen beweren. Zeker is dat de stemming onder Gemayel's volgelingen op zo'n botsing voorbereid was, aldus de *FAZ*. De *NZZ* (17-4) formuleerde het aldus: „De aanvallen van de Falange op de commando's en haar kennelijk mislukte poging het leger aan haar zijde te brengen, moet onder de bestaande omstandigheden als een daad van vertwijfeling worden beschouwd." In dit conflict konden de staat en het leger geen partij kiezen. President Frangié stond voor een dilemma, dat door *Le Monde* (24-5) als volgt werd geformuleerd:

„President Frangié kan niet lange tijd aanvaarden dat de (Palestijnse) commando's, die over een indrukwekkend arsenaal beschikken — waaronder stukken zwaar geschut —, de posities van de „tegenstanders" in de christelijke wijken van de hoofdstad platschieten, die door de falangistische miliciens zijn bezet. Hij kan aan de andere kant moeilijk streng optreden tegen een christelijke partij, waarvan de invloed onder de bevolking groeit naarmate het conflict steeds meer een confessionele kant opdraait. De moslims (...) zijn stellig verdeeld, maar in meerderheid steunen zij het Palestijnse verzet, waaraan het Front van de progressieve partijen o.l.v. Kamal Joumblatt zijn volle steun verleent. Het staatshoofd kan dus niet draconische maatregelen treffen tegen de commando's.

De keus die zich aan Frangié opdringt is dramatisch. Pierre Gemayel, leider van de Falangisten, eist dat „de staat in de staat", opgericht in Libanon door de Palestijnse verzetsstrijders, zonder dralen wordt geliquideerd; bij de handelaren in de Libanese hoofdstad vindt hij weerklank (...).

Hoewel de PLO er geen belang bij heeft dat de toestand verergert, hebben de commando-organisaties alle aangekondigd, na een buitengewone vergadering op woensdag (21 mei), dat zij niet van plan zijn „met de armen over elkaar te blijven zitten" tegenover het komplot, dat (volgens hen) gesmeed is om het Palestijnse verzet in Libanon te liquideren. De leiders van de beweging hebben niet geaarzeld een parallel te trekken tussen het huidige conflict en hetgene dat in september 1970 het Jordaanse leger had uitgevochten om duizenden Palestijnen om te brengen..."

Met het sinds 31 okt. 1974 gevormde kabinet onder Rachid Solh (pag. 63/1) namen de gebeurtenissen het volgende chronologische verloop:

Gevechten in Sidon

Eind februari - begin maart deden zich in de havenstad Sidon (Saida) bloedige gevechten voor tussen de vissersbevolking, gesteund door „gewapende elementen", en het leger. De aanleiding tot de gevechten, die 24 doden vergden, vormde het besluit van de regering een visserijconcessie langs de hele kust te verlenen aan het Libanese concern Protéine (president-directeur Camille Chamoun, oud-president van

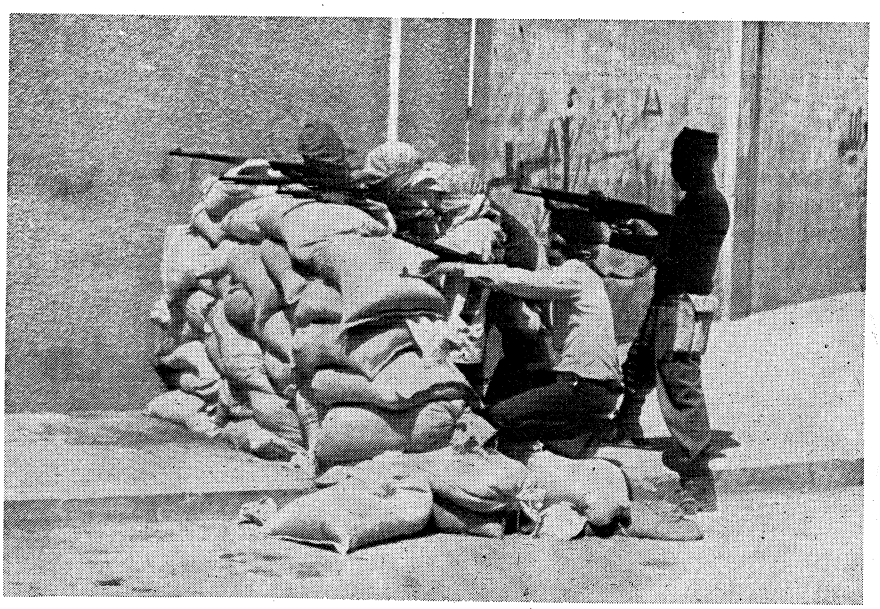

Gemaskerde mannen op wacht in een linkse buurt van Beiroet. (U P I 26-5)

de republiek en oprichter van de christelijke Nationaal Liberale Partij), die de visserij wilde mechaniseren.

Daartegen protesteerden op 26 febr. duizenden vissers met steun van de vakbonden en oppositiepartijen. Zij stelden dat dit plan het faillissement zou betekenen voor de kleine onafhankelijke visserij, die zijn bedrijf met netten vanaf motorvletten uitoefent. De betogers, aangevoerd door de voormalige afgevaardigde Maarouf Saad, blokkeerden de weg van Sidon naar Beiroet. Volgens een officieel communiqué werd een jeep, waarin militairen naar de blokkade vervoerd werden, onder vuur genomen en hadden de militairen teruggeschoten. Bij het treffen werd een onder-officier gedood en raakten twee militairen gewond, terwijl ook twee betogers verwondingen opliepen, o.w. Saad die vervolgens op 6 maart overleed. In Sidon werd op 26 febr. een algemene staking afgekondigd.

Op 1 maart, toen militairen poogden de blokkade op de weg Sidon-Beiroet op te heffen, vielen bij het gewapende treffen aan de zijde van het leger 2 doden en 6 gewonden. In de volgende nacht verloor het leger nog 4 doden en 9 gewonden, terwijl volgens een militaire woordvoerder twee pantservoertuigen, twee jeeps en een auto werden uitgeschakeld tijdens beschietingen, o.a. met antitank-raketten en 106 mm-kanonnen. „Gewapende mannen" zouden verscheidene pogingen hebben gedaan positie van het leger in de stad te bezetten. Volgens de eerste persberichten kwamen bij de strijd minstens 10 burgers om.

Op 2 maart in de namiddag werd een staakt-het-vuren bereikt. Het opperbevel van de Palestijnse commando's sprak in een verklaring die dag elke deelneming aan de gebeurtenissen tegen, maar volgens de *NZZ* (15-4) hadden Palestijnen met bazooka's legertanks uit de stad verdreven. Het leger werd daarop tot enkele kilometers buiten de stad teruggetrokken en door gendarmerie en politie vervangen. Volgens *Le Monde* (5-3) speelden de Palestijnen een vooraanstaande rol bij het totstandbrengen van het bestandsakkoord.

Op 3 maart vond de begrafenis van 14 omgekomen burgers plaats. Door het „comité van 26", bestaande uit vertegenwoordigers van de bevolking, werd toen verklaard dat de algemene staking zou voortduren totdat de eisen (o.a. intrekking van de visserijconcessie) waren ingewilligd. De minister van energie, Malek Salam, dreigde te zullen aftreden als de voor de gebeurtenissen verantwoordelijke militairen o.w. de Libanese opperbevelhebber generaal-majoor Iskander Ghanem, niet van hun posten ontheven werden. Volgens *Le Monde* (5-3) werd die dag te Sidon nog een legervoertuig met raketten beschoten, waardoor één dode en 29 gewonden vielen.

Op 5 maart vond in Beiroet een solidariteitsbetoging met het leger plaats, waaraan ca. 8.000 mensen deelnamen. De organisatie berustte bij de Nationale Liberale Partij van oud-president Chamoun en de Kataëb (Falange) van Pierre Gemayel. De betogers verlangden het vertrek van de Palestijnse guerrillastrijders uit Libanon. De roep om afzetting van opperbevelhebber Ghanem werd „hoogverraad" genoemd. Een van de leuzen was: „Help het leger tegen de verraders". Bij botsingen met tegenbetogers viel een dode en een gewonde. 's Avonds trad minister Malek Salam, broer van oud-premier Saëb Salam, af, toen het kabinet weigerde in te gaan op zijn eis i.z. het vertrek van Ghanem. De minister van defensie, Joseph Skaf, had laten weten dat hij bij inwilliging van die eis zelf zou aftreden. Na het bekendworden van de dood van Saad vonden op 6 maart demonstraties in Beiroet plaats. De volgende dag trokken duizenden betogers van de Omar-moskee door de stad, waarbij de ruiten van het Panam-gebouw werden ingegooid en een politieman door kogels dodelijk getroffen werd. In Sidon woonden op 7 maart ca. 70.000 personen de begrafenis van Saad bij. De met een Palestijnse vlag bedekte kist werd door gewapende commando's begeleid.

Op 10 maart hielden 16 moslemleiders, o.w. zes oud-premiers, een bijeenkomst. Zij verlangden met klem de vestiging van een „nationaal evenwicht" binnen de strijdkrachten. Volgens de socialistische leider Kamal Joumblatt zouden de christenen 75% van het kader beheersen. De moslemleiders, o.w. Rachid Karame en Saeb Salam, verlangden dat een „commandoraad" zou worden gevormd om de militaire leiding met opperbevelhebber Ghanem te delen. De volgende dag werd in de pers gemeld dat de falangisten besloten hadden hun twee ministers uit het kabinet terug te trekken, als die voorgestelde militaire reorganisatie officieel zou worden. Het kabinet besloot op 12 mrt. een commissie ad hoc met de bestudering van diverse reorganisatieplannen te belasten.

Palestijnse commando's herdenken de verjaardag van Kiryat Shmona.

Eind maart werden door het perstribunaal 14 hoofdredacteuren van de voornaamste dagbladen in Beiroet bij verstek tot twee maanden gevangenisstraf veroordeeld. Zij hadden melding gemaakt van de overplaatsing van twee legerofficieren in Sidon i.v.m. de ongeregeldheden aldaar.

Gevechten Falangisten-Palestijnen in april

Op 13 april begonnen in Beiroet bloedige gevechten tussen Falangisten en Palestijnen, die vier dagen onafgebroken voortduurden. Beide partijen gaven elkaar de schuld voor het ontketenen van de veldslag, die ca. 150 doden en 300 gewonden vergde.

Volgens de Kataeb-leider Pierre Gemayel waren Palestijnse commando's verschenen in de door christenen bewoonde buitenwijk Ain Remmaneh voor een kerk, die in aanwezigheid van oud-president Chamoun en hemzelf werd ingewijd. Eerst kwam een jeep met twee gewapende commando's, die door agenten van een veiligheidspatrouille tevergeefs was gevraagd een andere route te nemen. Daarna arriveerde een Peugeot met vier inzittenden, die met stenguns op Kataeb-miliciens schoten van wie twee werden gedood. Vervolgens kwam een bus met gewapende commando's en begon de strijd. Dat de inzittenden van die bus werden doodgeschoten was volgens Gemayel niet abnormaal (Le Monde 17-4).
Volgens het Palestijnse persbureau Wafa hadden de Falangisten eerst een voertuig van de commando's tegengehouden en de chauffeur doodgeschoten en vervolgens hadden de Falangisten een bus met Palestijnen, die aan een demonstratie * t.g.v.

* Volgens FAZ (15-4) was de demonstratie georganiseerd door het z.g. Afwijzingsfront (pag. 707/3-1974).

de eerste verjaardag van de overval op Kiryat Shmona (pag. 6/3) hadden deelgenomen, op de terugreis naar hun kamp vanaf daken en balkons beschoten en zo de 27 inzittenden — ongewapende leden van het Arabische Bevrijdingsfront (een met Irak geliëerde organisatie) in koelen bloede „vermoord". Hiervoor stelde de PLO zeven Falangisten verantwoordelijk. (Tegelijk werd gemeld dat enkele dagen eerder door onbekende gewapende elementen tevergeefs was gepoogd Amin Gemayel, Pierre's zoon, te ontvoeren.)

Na een spoedzitting van de uitvoerende raad van de PLO in Damascus zond PLO-leider Yasser Arafat in de nacht van 13 op 14 april telegrammen aan de Arabische staatshoofden, waarin hij hun verzocht pressie op Libanon uit te oefenen om de Falangisten te straffen. President Sadat van Egypte deed een beroep op Palestijnen en Falangisten Arabisch bloed te sparen en hun gevechten te beëindigen en op zijn verzoek vertrok de secretaris-generaal van de Arabische Liga, Mahmoud Riad, naar Beiroet.

Dezelfde nacht hield ook het Libanese kabinet een spoedzitting, waarna premier Rachid Solh meedeelde dat hij de politie opdracht had gegeven de voor de incidenten verantwoordelijke personen te arresteren. Linkse partijen verlangden de ontbinding van de Kataeb en het ontslag van de twee Kataeb-ministers.

Op 14 april begonnen in Tripoli en Sidon algemene stakingen uit solidariteit met de Palestijnen. Stakers richtten daar barricades op. In Beiroet werd vooral in de buitenwijken geschoten. In de voorstad Dekouaneh werd een bestand voor twee uur afgekondigd om de gewonden weg te halen.

De volgende dag concentreerde de strijd zich vooral in Chiah in het zuiden van de hoofdstad. Die dag bracht Pierre Gemayel een bezoek aan president Frangié in het Amerikaanse ziekenhuis, waar deze voor een operatie verbleef; later die dag droeg hij twee man, die voor de aanslag op de bus verantwoordelijk werden gesteld, aan de politie over.

Op 16 april werd met raketten geschoten in het oosten van Beiroet en in de buurt van Hadeth. De grote Palestijnse organisaties, Al Fatah en Al Saika, weigerden echter het gros van hun troepen in te zetten, zeer tegen de zin van het Afwijzingsfront, dat volgens Le Monde (17-4) op een botsing tussen het Libanese leger en het Palestijnse verzet uit was om structuurwijzigingen in het Libanese systeem te provoceren.

Op 16 april 's avonds werd met medewerking van Mahmoud Riad en de Arabische ambassadeurs in Beiroet een wapenstilstand tussen Kataeb en Palestijnse organisaties bereikt, zo werd door premier Sohl via de radio bekendgemaakt. Beide partijen zouden hebben ingestemd met gezamenlijke patrouilles. De PLO deelde mee het bestand te aanvaarden „in het belang van Libanon en de veiligheid van zijn burgers". Pierre Gemayel riep alle partijen op zich aan het akkoord te houden.

Op 17 april, de eerste dag van het bestand, deden zich nog sporadische gevechten voor in Chiah en Fourn-El-Chebbak. Volgens Le Monde (18-4) kwam dit vooral, omdat de betrokken partijen elkaar bleven negeren: zo weigerden Arafat en Gemayel elkaar te ontmoeten. De militaire autoriteiten maakten bekend dat tegen 16 gearresteerden aanklachten wegens moord waren ingediend i.v.m. de aanslag op de Palestijnse bus. Ook de volgende dag deden zich nog enkele schietpartijen voor, maar vervolgens keerde de rust in Beiroet terug.

Talrijke oproepen van religieuze en politieke leiders tot kalmte en eendracht werden gelanceerd. Zo verklaarde imam Moussa Sadr, de leider van de Sjiieten — die vooral in Zuid-Libanon wonen —, die een zeer belangrijke bemiddelingsrol in het conflict zou hebben gespeeld, dat „de Libanezen eerst elkaar onderling moeten verstaan over wat zij willen of over de politiek die zij willen volgen, voordat zij vanuit die hervonden cohesie in staat zijn een constructieve dialoog met de Palestijnen te openen".

Van een politieke eensgezindheid onder de Libanezen was echter geen sprake.

Aftreden kabinet-Rachid Solh

De twee falangistische ministers, Luis Abou Charaf (industrie en olie) en Georges Saade (openbare werken), die al sinds 23 april demissionair waren, dienden op 7 mei definitief hun ontslag in. Zij protesteerden daarmee tegen de houding van de regering, die er volgens hen niet in was geslaagd wet en orde te handhaven tijdens de botsingen van april. Uit solidariteit dienden nog dezelfde dag vier andere ministers hun ontslag in: drie leden van de Nationale Liberale Partij en een vertegenwoordiger van de Druzen (emir Majid Arslan). De bekendmaking van het aftreden van de zes ministers werd gedaan na afloop van de eerste zitting van de ministerraad sinds de aprilonlusten. Op 12 mei traden nog eens vijf ministers af en op 15 mei diende premier Rachid Solh zelf zijn ontslag in bij president Frangié, die dit de volgende dag aanvaardde. Kort voor zijn heengaan had Solh in het parlement een verklaring afgelegd waarin hij de falangistische partij Kataëb verantwoordelijk stelde voor de aanval van 13 april op een autobus, waarbij 27 passagiers — meest Palestijnen — werden gedood, en daarmee voor de aanleiding tot de strijd.

„De wapens van de Kataëb-miliciens, die hun zijn verschaft dankzij medeplichtigen die wij allen kennen, zijn op de commando's gericht, terwijl de wapens van deze laatste op de Israëlische vijand zijn gericht". Solh betreurde de neutralisatie van het Libanese leger „vanwege zijn confessionele structuur". Hij riep op tot aanvaarding van het wetsontwerp i.z. de instelling van een commandoraad, die in laatste instantie de beslissingen zou moeten nemen en zo de taak van de opperbevelhebber van de strijdkrachten zou overnemen.

Rachid Solh stelde tegelijk een herverdeling van de politieke bevoegdheden en functies voor op twee manieren: 1) op basis van het huidige systeem, maar dan moest rekening gehouden worden met het belang van elk van de gemeenschappen nadat een nieuwe volkstelling had plaatsgevonden; 2) op basis van een deconfessionalisering van de staat d.w.z. de verantwoordelijke taken moeten worden opgedragen aan de „meest waardevolle elementen" ongeacht hun religieuze verwantschap.

Direct na zijn verklaring vertrok Solh zonder een antwoord van de Falangistische afgevaardigden af te wachten. Deze poogden o.l.v. Amin Gemayel tevergeefs hem tegen te houden. Het parlementsdebat werd gestaakt, nadat de voorzitter had toegezegd de beschuldigingen van Solh aan hun adres uit de notulen te schrappen.

Nieuwe gevechten

Terwijl president Frangié de tijd nam voor de vorming van een „sterke en homogene" nieuwe regering braken in de nacht van 19 op 20 mei in de zuidoostelijke voorstad van Beiroet, Dekouaneh, nieuwe gevechten uit tussen Palestijnen en Falangisten.

De Kataeb maakte in een communiqué melding van verscheidene provocatiedaden waaronder de ontvoering in de nacht van 18 op 19 mei van drie Libanese collega's. In de gelederen van de Palestijnse verzetsbeweging waren, volgens de Kataeb, „oncontroleerbare en ongedisciplineerde elementen, die besloten waren tegen elke prijs de kiemen van tweedracht te zaaien tussen de beide volken, het Libanese en het Palestijnse.

Op 20 mei riep de vereniging van industriëlen en handelaren een staking voor 48 uur uit, om de staat tot het nemen van de noodzakelijke maatregelen, w.o. de vorming van een „sterke regering" te dwingen. In 48 uur tijds werd acht maal een staakt-het-vuren gesloten zonder dat aan de strijd een einde kwam.

Op 22 mei 's avonds kregen veiligheidstroepen opdracht om de escalerende gevechten in de oostelijke buitenwijken van Beiroet te beëindigen. Maar zij trokken zich de volgende nacht terug, omdat zij in kruisvuur terecht kwamen.

Op 23 mei waren minstens 30 doden gevallen in vier dagen strijd. Ook linksextreme groepen zouden zich toen in de gevechten zijn gaan mengen, aldus U P I.

In die situatie maakte president Frangié op 23 mei 's avonds de vorming van een militaire regering bekend o.l.v. generaal b.d. Noureddin Rifai, een Soenniet. *(Le Monde, NZZ, FAZ, NRC/H'blad)*

(Vor. ber. pag. 61/3)

(Voortzetting volgende aflevering)

NEDERLAND

BEZOEK MINISTER VAN DER STOEL AAN EGYPTE

Minister Van der Stoel van buitenlandse zaken heeft van 7-10 mei een bezoek aan Egypte gebracht.

Het bezoek van minister Van der Stoel aan Egypte zou eerder plaats gevonden hebben, maar de Egyptische minister van buitenlandse zaken, Fahmi, heeft begin dec. 1974 minister Van der Stoel verzocht zijn voorgenomen bezoek aan Cairo voor onbepaalde tijd uit te stellen. Minister Fahmi deelde dit op 3 dec. mede aan de commissie van buitenlandse zaken van het Egyptische parlement.
Volgens het dagblad Al Ahram gaf minister Fahmi als reden op, dat Nederland bij de stemmingen in de VN over het Palestijnse vraagstuk gestemd had „tegen de belangen van het Palestijnse volk".
(Nederland heeft zich van stemming onthouden toen werd gestemd over de vraag of een vertegenwoordiger van de Palestijnen tot het debat in de Algemene Vergadering moest worden toegelaten. De resolutie inzake de soevereiniteit en de zelfbeschikking van het Palestijnse volk was aangenomen bij stemonthouding van Nederland. Nederland had tegengestemd, toen het erom ging, of de PLO de status van waarnemer bij de VN zou krijgen.) (zie ook pag. 791/2 e.v.-1974).
De woordvoerder van het Nederlandse ministerie van buitenlandse zaken zei op 4 dec. 1974, dat er o.a. met Egypte contacten waren over een bezoek van minister Van der Stoel, maar dat die nog in een voorbereidende fase verkeerden.
Minister Fahmi deelde op 18 febr. van dit jaar mede, dat hij een uitnodiging voor een bezoek van minister Van der Stoel had hernieuwd. Naar zeggen van minister Fahmi waren de wederzijdse betrekkingen inmiddels verbeterd.

Minister Van der Stoel voerde in Egypte besprekingen met zijn Egyptische ambtgenoot Fahmi. Op 8 mei had de Nederlandse minister een onderhoud van een uur met president Sadat van Egypte.
Minister Fahmi had bij aankomst van minister Van der Stoel in Egypte verklaard, dat hij zijn best zou doen, „dat het bezoek een keerpunt in de betrekkingen tussen Nederland en Egypte en tussen de volken van beide landen zou worden". In een interview voor de *VARA*-televisie verklaarde minister Fahmi, dat de goede Nederlands-Israëlische betrekkingen geen beletsel behoefden te zijn voor goede Nederlands-Egyptische betrekkingen „zolang Nederland, zoals ik verwacht, de elementaire grondbeginselen onderschrijft, die de betrekkingen tussen staten behoren te regelen; zolang Nederland de regels van het internationale recht en de besluiten van de Algemene Vergadering en de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties onderschrijft zijn er geen problemen".

Minister Van der Stoel (l.) ontmoet president Sadat (r.).

President Sadat verklaarde na zijn onderhoud met minister Van der Stoel tegenover Nederlandse journalisten, dat het bezoek van de Nederlandse minister aan Egypte „een keerpunt" betekende in de Nederlands-Egyptische betrekkingen.

M.b.t. het bijeenroepen van de Geneefse conferentie over het Midden-Oosten zei president Sadat, dat dit „de laatste kans op vrede" was.
Egypte had deelname aan de conferentie door Engeland en Frankrijk voorgesteld, hetzij als vertegenwoordigers van de EG, dan wel als individuele landen, „uit vrees voor polarisatie, die zal leiden tot stagnatie". Er zou een bijzonder gevaarlijke situatie ontstaan, „indien het tot stagnatie of confrontatie tussen de twee supermogendheden zou komen", zo voegde de president eraan toe.
Ook zei president Sadat: „Het is tijd, dat West-Europa zijn rol op zich neemt en zijn verantwoordelijkheid aanvaardt".
De Egyptische president benadrukte de noodzaak de dynamiek van het vredesproces te handhaven na de wapenstilstand en het troepenscheidingsakkoord.
Het aftreden van Nixon als gevolg van Watergate „heeft het vredesproces vertraagd". Kissinger „heeft geprobeerd de dynamiek te handhaven", maar hij heeft gefaald „omdat Israël niet de minste soepelheid toonde. Israël vreest vrede, het is niet in staat vrede te sluiten".
De VS hebben niet slechts een plaats in de bemiddeling, „zij hebben bijna alle kaarten van het spel in handen, om de eenvoudige reden, dat zij Israël van alles voorzien, van zowel boter als kanonnen".
President Sadat verklaarde categorisch, dat een permanente vredesregeling zonder de Palestijnen onmogelijk is. De president zei, dat elk land zou moeten proberen Israël te overtuigen van de nieuwe feiten, die na de oorlog van okt. 1973 zijn ontstaan. „De Palestijnen moeten in staat worden gesteld op de Geneefse conferentie hun standpunt uiteen te zetten".

Aan het slot van het bezoek op 10 mei stelde minister Van der Stoel nogmaals vast, dat zijn bezoek aan Egypte „een keerpunt" in de Nederlands-Egyptische betrekkingen betekende.

Het heeft bijgedragen tot het wegnemen van misverstanden en de weg vrijgemaakt voor veel vriendschappelijker betrekkingen tussen beide landen. Minister Fahmi verklaarde enkele malen, dat „zo lang de Nederlandse regering vasthoudt aan de verklaring, die de negen EG-landen op 6 nov. 1973 (pag. 781/3 e.v.-1973) hebben afgelegd, er geen problemen zijn. Met de uitleg, die minister Van der Stoel „in officiële en privé-gesprekken" aan deze verklaring had gegeven, toonde minister Fahmi zich „nog meer ingenomen" dan met de verklaring zelf.

Op 10 mei werden een overeenkomst over economische en technische samenwerking en een protocol bij het bestaande culturele verdrag ondertekend.

Tevens werd een gezamenlijk communiqué uitgegeven, waarin de Nederlandse minister herhaalde, dat het standpunt van zijn regering inzake de situatie in het Midden-Oosten gebaseerd is op de volledige toepassing van resolutie 242 van de Veiligheidsraad uit 1967.

De twee partijen verwelkomden de vooruitgang, die is gemaakt bij het voorbereiden van de Europees-Arabische dialoog. Zij spraken de hoop uit, dat spoe-

dig concrete resultaten konden worden geboekt.
Beide partijen concludeerden, dat het bezoek van Van der Stoel „een belangrijke bijdrage heeft geleverd tot wederzijds begrip en versterking van de betrekkingen tussen beide landen". (A N P)

STAATSBEZOEK KONINGIN JULIANA AAN ROEMENIË

Koningin Juliana bracht van 13-16 mei een staatsbezoek aan Roemenië. Namens de regering waren meegereisd de vice-premier, minister Van Agt van justitie, en staatssecretaris Brinkhorst van buitenlandse zaken. Gedurende het bezoek ondertekende minister Van Agt de raamovereenkomst inzake de samenwerking op economisch, industrieel en technisch gebied tussen Nederland en Roemenië. Dit had oorspronkelijk in juli vorig jaar moeten gebeuren (pag. 490/1 - 1974). Toen was de ondertekening uitgesteld, omdat de Europese commissie in Brussel bezwaar gemaakt had tegen artikel 2 van de overeenkomst, omdat dit artikel een handelspolitieke uitspraak zou bevatten. Op dit terrein is alleen de Commissie bevoegd.

Minister Van Agt verklaarde nu na de ondertekening van het ongewijzigde document, dat art. 2 geen betrekking heeft op handelspolitieke maatregelen, en daarmee was de kwestie opgelost.

Staatssecretaris Brinkhorst ondertekende een landbouwprotocol over samenwerking bij bodemonderzoek en de uitwisseling van landbouwdeskundigen.

Aan het eind van het bezoek werd een slotverklaring uitgegeven, waarin o.m. wordt gezegd, dat Nederland en Roemenië menen, dat de conferentie over Europese veiligheid en samenwerking zo snel mogelijk tot een goed einde moet worden gebracht ten einde de veiligheid in Europa te versterken. Een betere samenwerking tussen beide landen is dan ook mogelijk.

In de slotverklaring wordt gezegd, dat landen dienen te zoeken naar vreedzame oplossingen voor internationale problemen. De onafhankelijkheid en de soevereiniteit dienen te worden gerespecteerd, evenals het beginsel van niet-inmenging van andere landen, ongeacht hun politieke kleur.
Voor het verwezenlijken van een grotere veiligheid in Europa vinden Nederland en Roemenië het noodzakelijk dat wordt gestreefd naar een algemene en volledige ontwapening.
De twee staatshoofden zien mogelijkheden voor een duurzame vrede in Zuidoost-Azië. Zij zijn bezorgd over de toestand in het Midden-Oosten. Voortzetting van de onderhandelingen tussen Israël en de Arabische wereld noemen zij een voorwaarde voor vrede in het betrokken gebied. Hetzelfde geldt voor Cyprus, waar, aldus de verklaring, rechtstreekse constructieve onderhandelingen tussen de Turks- en Grieks-Cyprioten op het eiland een positieve bijdrage tot een oplossing kunnen leveren.
In hun slotverklaring zeggen de twee staatshoofden dat de betrekkingen tussen beide landen zich „zeer gunstig hebben ontwikkeld" sinds het bezoek van president Ceausescu van Roemenië aan ons land (pag. 255/2-1973). Het Nederlands-Roemeense handelsverkeer is gegroeid en culturele uitwisselingen hebben veel bijgedragen tot een betere kennis aan beide zijden.
Uitwisselingen tussen de twee landen, bezoeken en veelvuldige contacten op alle niveaus zijn van belang voor de verdieping van dat wederzijdse begrip. Het bezoek van de Koningin aan Roemenië heeft daartoe een bijzonder belangrijke bijdrage geleverd, aldus de in Boekarest uitgegeven slotverklaring. (A N P)

Koningin Juliana en president Ceausescu.

MINISTER-PRESIDENT DEN UYL IN CANADA EN DE VS

Minister-president Den Uyl bracht van 11-13 mei een bezoek aan Canada, waar hij in Montreal besprekingen voerde met o.m. premier Trudeau. Aan de orde kwamen o.m. de ontwikkelingen binnen de NAVO, de problemen in Zuidoost-Azië, de betrekkingen tussen Canada en de EG en de komende speciale zitting van de Algemene Vergadering van de VN, die aan grondstoffenproblemen gewijd zal zijn.
Op een persconferentie op 13 mei liet de Nederlandse premier zich optimistisch uit over de kans op een permanente band tussen Canada en de EG. Hij zei echter niets over de aard, die dergelijke betrekkingen zouden kunnen hebben. De minister-president zei te verwachten dat in juni een rapport van de Commissie ter tafel zou komen waarop men elkaar wel zou kunnen vinden.
Direct na de persconferentie is premier Den Uyl met een vliegtuig van de Canadese luchtmacht naar Washington vertrokken.
De Nederlandse minister-president en minister Van der Stoel van buitenlandse zaken verbleven op 14 en 15 mei in de Amerikaanse hoofdstad, waar zij besprekingen voerden met president Ford, minister Kissinger van buitenlandse zaken en minister Schlesinger van defensie.
Het onderhoud met president Ford en minister Kissinger vond plaats op 14 mei. Het gesprek bleef hoofdzakelijk tot twee onderwerpen beperkt: de huidige toestand in de NAVO en de ontwikkelingen in enkele Europese landen, met name in Portugal; en de relaties tussen de geïndustrialiseerde landen en de Derde Wereld.

Wat betreft de NAVO verklaarde premier Den Uyl na afloop van zijn besprekingen met zijn Amerikaanse gastheren dat Nederland geen concrete resultaten van de Atlantische topconferentie in Brussel verwacht.
De Nederlandse premier sprak over de noodzaak van de geloofwaardigheid van de NAVO in dubbele zin. Den Haag vindt dat de democratie in de NAVO gegarandeerd moet zijn. Nederland twijfelt er wel eens aan dat hier in NAVO-kringen vol-

Premier Den Uyl (l.) en president Ford (r.).

doende naar wordt gestreefd. In dit verband herinnerden Den Uyl en Van der Stoel eraan dat Nederland tegenstander is en blijft van Spanjes toetreding tot de NAVO. Voorts is Nederland er tegenstander van dat de verplichtingen in NAVO-verband naar andere dan militaire sectoren (zoals energie en grondstoffen) worden uitgebreid.

De Nederlandse gasten legden het standpunt met betrekking tot de NAVO uit, zoals dat door het jongste congres van de PvdA (pag. 303/3 e.v.-1975) was uitgewerkt. Het Amerikaanse antwoord was dat men volstrekt op de hoogte was van de kritiek die er in Nederland tegenover de NAVO bestaat.

Inzake het tweede gespreksonderwerp, de betrekkingen tussen de geïndustrialiseerde landen en de Derde Wereld, onderstreepte Den Uyl dat Nederland de mislukking van de voorbereidende energieconferentie in Parijs (pag. 297/3-1975) ten zeerste betreurt. De premier wees op de verbinding die door de ontwikkelingslanden wordt gelegd tussen de problemen van energie en die van de grondstoffen.

De Nederlandse gasten wezen op het belang dat zij hechten aan de doorbreking van de impasse op dit gebied. Premier Den Uyl onderstreepte in dit verband dat de geïndustrialiseerde landen zich tegemoetkomender moeten gaan opstellen tegenover de wensen die de Derde-Wereldlanden met betrekking tot het grondstoffenprobleem koesteren.

Minister Kissinger van buitenlandse zaken herinnerde in dit verband aan zijn rede die hij de dag tevoren in Kansas City had gehouden. Daarin verkaarde hij dat de VS nu bereid zijn om internationale overeenkomsten over de grondstoffenprijzen op een „geval-tot-gevalbasis" te overwegen.

Wel herinnerde Kissinger zijn Nederlandse gasten eraan dat zijn land zich met kracht blijft uitspreken tegen een „totaal nieuwe economische orde die op ideologie en nationaal zelfbelang is gebaseerd".

's Avonds laat erkende premier Den Uyl in een gesprek met de pers dat Amerika positiever is gaan denken over het probleem van de relaties met de Derde Wereld. Den Uyl zei dat hechte samenwerking met de VS onmisbaar is voor de oplossing van de problematiek tussen de geïndustrialiseerde landen en de Derde Wereld.

Minister Van der Stoel heeft een gesprek gevoerd met de Amerikaanse minister van defensie, Schlesinger. Aan de orde waren o.m. de opvolger van de Starfighter-straaljager. Nederland, België, Noorwegen en Denemarken zijn gezamenlijk op zoek naar een opvolger van deze machine. De vier ministers van defensie van deze landen hebben op 12 april verklaard, dat de F-16 van General Dynamics technisch het meest gekwalificeerd is om de Starfighter op te volgen.

Minister Van der Stoel deelde mede, dat hij op verzoek van minister Vredeling van defensie enkele opheldering had gevraagd over het Amerikaanse F-16-aanbod, opheldering die van belang zijn voor de uiteindelijke beslissing van het Nederlandse kabinet.

Voorts is met minister Schlesinger gesproken over het Nederlandse denkbeeld tactische kernwapens te betrekken in de MBFR-besprekingen. Het gesprek met Schlesinger heeft minister Van der Stoel in de overtuiging gesterkt dat deze gedachte „steeds meer ingang en steun vindt".

De kwestie van het aantal vluchten van de KLM op de VS (pag. 345/3 e.v.-1975) is in de besprekingen met president Ford niet aan de orde geweest. Wel hebben premier Den Uyl en minister Van der Stoel op een lunch met minister Kissinger op 14 mei uiteengezet „hoezeer de KLM het gehele Nederlandse volk raakt". *(ANP)*

AR-KIESVERENIGINGEN AANVAARDEN STATUTEN CDA. DRS. SCHOUTEN VERLAAT TWEEDE KAMER

Op 16 april werd de uitslag bekend van de stemming in de Anti-Revolutionaire kiesverenigingen over het al dan niet aanvaarden van de statuten van het CDA, het samenwerkingsorgaan van KVP, ARP en CHU.

Voor aanvaarding van de statuten door de ARP was een twee derde meerderheid noodzakelijk. Bij het bekend worden van de uitslag bleek, dat 1247 stemmen (91%) voor het CDA waren uitgebracht, 121 (8,8%) tegen en drie (0,3%) blanco.

In een communiqué constateerde het dagelijks bestuur van het CDA, dat het CDA als federatie van KVP, ARP en CHU nu een feit is.

De definitieve aanvaarding van de statuten van het CDA door de ARP was voor het AR-TK-lid drs. A. Schouten op 16 april aanleiding om zijn zetel ter beschikking te stellen. In een brief aan TK-voorzitter Vondeling schreef drs. Schouten, dat de „andere koers" die de ARP met de aanvaarding van de CDA-statuten is ingeslagen hem tot zijn besluit heeft gebracht. Het CDA-besluit betekent „een relativering van het dwingend appel van het Evangelie, dat tot nu toe in de ARP als enige reden voor het politiek doen en denken werd aanvaard". De „vrijblijvendheid in een christelijk-en-toch-open-CDA die daarvoor in de plaats treedt, noodzaakt mij ertoe een einde te maken aan mijn vertegenwoordigende functie", aldus drs. Schouten. *(NRC/H'blad)*

(Vor. ber. pag. 216/3 e.v.-1975)

WETSONTWERP HERSTRUCTURERING HOGER ONDERWIJS DOOR TWEEDE KAMER AANVAARD

De Tweede Kamer heeft op 15 mei met CPN, PSP en de heren Kruisinga (CHU) en Beekmans (D'66) tegen het wetsontwerp herstructurering hoger onderwijs aanvaard.

De wet is gebaseerd op werk, dat door wijlen prof. K. Posthumus is verricht, en dat in de vorm van nota's is gepubliceerd (pag. 724/2 e.v.-1968 en 168/1-1970). Het desbetreffende wetsontwerp is op 9 maart '71 bij de Tweede Kamer ingediend (pag. 20/1-1972).

Door de wet wordt de inschrijvingsduur van de studie aan universitei-

ten beperkt tot normaal vier jaar en maximaal zeven jaar.
De Kamer heeft tijdens het driedaagse debat een aantal amendementen op onderdelen ingediend, waarvan enkele tot wijziging van het wetsvoorstel hebben geleid.
Voor de studierichtingen zoals filosofie die een kandidaats veronderstellen geldt een ruimere cursusduur.
Studenten die ook na de propaedeuse naar een andere studie omzwaaien, krijgen een extra inschrijvingsjaar.
De Onderwijsraad zal worden ingeschakeld bij de toetsing wanneer een cursusduur van vijf in plaats van vier jaar is aangevraagd.
De assistent-onderzoeker krijgt een wettelijk hechter vastgelegde plaats in de universiteit.
Het postacademisch onderwijs komt niet ten laste van de overheid. Interuniversitaire instituten zullen niet rechtstreeks deelnemen aan het postacademisch onderwijs.
In de wet komt een clausule dat de herstructurering moet bijdragen tot een nauwere samenhang tussen wetenschappelijk en hoger beroepsonderwijs.
De wet zal in 1978 of misschien in 1979 worden ingevoerd. *(NRC/H' blad)*

RAPPORT COMMISSIE SPIERENBURG OVER EUROPESE EENWORDING

Op 9 mei werd het rapport van de commissie-Spierenburg over Europese eenwording gepubliceerd.
De 12 leden tellende commissie o.l.v. de heer Spierenburg — oud-ambassadeur van Nederland bij de EG en later bij de NAVO — werd in maart vorig jaar in het leven geroepen n.a.v. het besluit van de Europese topconferentie in Parijs van 1972 (pag. 681 e.v. en 697 e.v. 1972) om uiterlijk in 1980 een Europese Unie te vestigen.
Onderstaand een samenvatting van de conclusies van de commissie:

Niet later dan in 1990 dient er in Europa een gemeenschappelijke munt te komen en zullen de nationale valuta's afgeschaft moeten zijn. Dit is onontbeerlijk voor de tot standkoming van grotere politieke en economische eenheid in Europa. Verder moet het streven naar een gemeenschappelijk buitenlands- en ontwikkelingsbeleid worden geïntensiveerd en dient het bij bepaalde punten van het defensiebeleid op conventioneel gebied tot samenwerking te komen.
De Europese Unie die door de adviescommissie wordt bepleidt, is geen federatief Europa, maar zoals in haar perscommuniqué wordt geconstateerd, „een constructie ergens op de weg tussen de huidige stand van zaken en een federatie".
In de voorstellen van de commissie neemt de tot standkoming van de muntunie zoals zijzelf opmerkt, „een sleutelpositie" in. Een dergelijke unie kan echter alleen tot stand komen, zo onderstreept zij, als de negen lidstaten van de Europese Gemeenschap bereid zijn „op enkele beperkte doch zeer essentiële punten van het monetaire- en begrotingsbeleid hun bevoegdheden niet meer nationaal maar in unieverband uit te oefenen."
Het huidige voortbestaan van afzonderlijke valuta's in de lidstaten geeft, aldus het 118 pagina's tellende rapport, deze te allen tijde de mogelijkheid terug te vallen op het eigen monetair en economisch beleid met nationale doelstellingen. Dit vormt een onoverkomelijk struikelblok voor verdere integratie en bedreigt de bestaande integratie met uitholling.
De muntunie zal vanaf 1980 moeten worden voorbereid en door dwingend vast te leggen termijnen in uiterlijk 1990 tot stand moeten komen.
„De hoofdlijnen van het monetair beleid", aldus het rapport, „dienen centraal in de unie te worden vastgesteld. De uitvoering en keuze van beleidsinstrumenten kunnen echter in beginsel aan de centrale banken worden overgelaten. De strategische beslissingen over de bankbiljettencirculatie, de rentepolitiek, de wisselkoers en het deviezenbeleid worden op gemeenschapsniveau genomen. De monetaire reserves berusten bij de centrale banken doch zij kunnen niet voor nationale doeleinden worden gereserveerd".
De beslissingen op dit terrein dienen te worden genomen door een „Europese Monetaire Bestuursraad" — het enige nieuwe orgaan dat in het rapport wordt voorzien. In deze bestuursraad zouden de acht presidenten van de nationale banken zitting moeten nemen. (België en Luxemburg vormen reeds een monetaire unie).
De Europese Unie zal daarnaast „regulerende bevoegdheden" moeten krijgen ten aanzien van belangrijke onderdelen van de nationale begrotingen van de lidstaten. Daarbij gaat het om de jaarlijkse toelaatbare variaties van het niveau van de overheidsuitgaven, de toelaatbare omvang van het begrotingstekort en de wijze van financiering van het tekort.
In het kader van een gemeenschappelijk economisch en monetair beleid zou de Europese Unie ook de sociale politiek, het milieubeleid, de energiepolitiek en het beleid ten aanzien van de natuurlijke hulpbronnen moeten omvatten.
Wat de samenwerking bij het buitenlands beleid binnen de Europese Unie betreft, meent de Commissie dat „een zich verenigend West-Europa geen rol dient te spelen vergelijkbaar met die van de supermogendheden". Zij wijst daarbij niet alleen een Europese kernmacht af maar „iedere vorm van militair-nucleaire samenwerking" die „bij de Ver. Staten de indruk zou kunnen doen post vatten dat aan de waarde van de Amerikaanse nucleaire afschrikking zou worden getwijfeld of dat deze daardoor minder nodig zou zijn".
Het bestaande stelsel van Europese Politieke Samenwerking (EPS) zal verder moeten worden ontwikkeld en in de instellingen van de unie worden „geïncorporeerd", zo neemt de Commissie. De ministerraad van de Unie zou jaarlijks op voorstel van de Europese Commissie en na een debat in het Europese Parlement beleidslijnen vaststellen voor het buitenlands beleid van de Unie en van de lidstaten.
De Commissie-Spierenburg ziet „voordelen" in de aanstelling van „speciale Europese bewindslieden" — ministers of staatssecretarissen die het overleg in Brussel (het centrum van de Unie) bijwonen en in het nationale kabinetsberaad de Europese ontwikkelingen trachten te bevorderen.
Ook bij de defensiesamenwerking zouden de belangrijkste besluiten moeten worden genomen door de Raad van de Europese Unie, in dit geval de gezamenlijke ministers van defensie van de lidstaten. Voorzien zou moeten worden in de mogelijkheid van periodieke gezamenlijke bijeenkomsten van de Unieministers met de NAVO-Raad, c.q. het Defensie Planning Committee.
Het gezamenlijke Europese Defensie Beleid zou voornamelijk betrekking moeten hebben op onderwerpen als: produktie en aanschaf van materiëel, research en ontwikkeling van materiëel, opleiding van personeel en gemeenschappelijke budgettering.
De oprichting van de Unie zou volgens het rapport het afsluiten van een apart verdrag vereisen. (N R C/H'b 1 a d)

STRAF OP GEBRUIK SOFT DRUGS WORDT VERZACHT

De ministers Vorrink (volksgezondheid) en Van Agt (justitie) hebben op 21 mei de Tweede Kamer een wetsontwerp aangeboden om de opiumwet te wijzigen.
In de toelichting schrijven de ministers o.m. „De regering is van oordeel, dat gebruik en bezit voor persoonlijk gebruik van de gebruikelijke produkten van cannabis (marihuana en hasjisch) anders dan voor medische en wetenschappelijke doeleinden niet langer strafbaar moet worden gesteld. Daar Nederland echter partij is bij het Enkelvoudig Verdrag van 1961 zal het voorshands niet mogelijk zijn dit voornemen te effectueren".

De ontwikkeling van het beleid van de Nederlandse regering met betrekking tot de achtergronden en risico's van niet-medisch druggebruik heeft als uitgangspunt het begin 1972 gepubliceerde rapport van de Werkgroep Verdovende Middelen (pag. 238/1 - 1972).
In dit rapport maakte de werkgroep een analyse van de verdovende middelen, waarbij aandacht werd besteed aan de risico's en kwalijke gevolgen, aan de psychologische en socio-psychologische factoren verbonden aan het druggebruik, alsmede aan de sociale aspecten en epidemiologie van het druggebruik in Nederland.
De werkgroep stelde voorts een aantal risicofactoren vast, die te zamen het uitgangspunt vormen voor het drugbeleid en een centrale rol spelen in de maatregelen die in de verschillende beleidsvelden moeten worden genomen.
Intussen is, als onderdeel van de voorgenomen wijzigingen van de Opiumwet, een zeer belangrijke vermindering van strafsancties voor het in bezit hebben voor eigen gebruik van de gebruikelijke hennepprodukten aan het Parlement voorgesteld.
Het beleid is thans meer afgestemd op het voorkomen van risico's dan op het voorkomen van gebruik door strafrechtelijke maatregelen. De regering steunt

actief nationale en internationale pogingen om deze risico's te omschrijven, te voorkomen en te absorberen. In dit verband is een onderzoekprogramma in gang gezet.
De voornaamste onderdelen van het wetsontwerp tot wijziging van de Opiumwet dat aan de Tweede Kamer is voorgelegd betreffen:

— de toepassing van stringentere controle op het gebruik van amfetaminen en opiaten voor medische en wetenschappelijke doeleinden;

— het invoeren van een aanzienlijk strenger strafrechtelijk regime met betrekking tot onwettige internationale handel (tot 12 jaar gevangenisstraf) en onwettige nationale handel (tot 8 jaar) van drugs met onaanvaardbare risico's;

— het invoeren van een afzonderlijke strafbedreiging voor bezit voor eigen gebruik van dergelijke drugs (tot 1 jaar gevangenisstraf);

— een vermindering van de strafbedreiging voor het in bezit hebben van de gebruikelijke hennepprodukten (van 4 naar 2 jaar, waarbij de strafbedreiging voor de internationale handel op 4 jaar blijft), en

— het invoeren van een afzonderlijke strafbedreiging voor bezit van hennep voor eigen gebruik (maximaal ƒ 500,— of één maand subsidiair). Hoeveelheden tot dertig gram zullen als „bezit voor eigen gebruik" worden beschouwd.

Het is de bedoeling van de Regering richtlijnen te geven voor het voorlichtingsbeleid inzake het druggebruik. Het jeugdwelzijnsbeleid is gericht op het scheppen van een gunstig klimaat voor de ontwikkeling van de opgroeiende jeugd: werkvoorziening, scholing, socioculturele activiteiten enz.
Het rapport van de Werkgroep Verdovende Middelen adviseert onder meer het scheppen van een netwerk van hulpverleningsinstanties. Dit moet de hoogste prioriteit krijgen, waarbij een onderverdeling wordt gemaakt tussen specifieke en niet-specifieke dienstverlening.
De specifieke dienstverlening is gericht op de behandeling van fysieke en psychologische drug-afhankelijkheid en de behandeling van daarmee verband houdende ziekten.
De niet-specifieke dienstverlening is gericht op het bieden van hulp in een veel breder kader.
De regering acht het intussen noodzakelijk dat uitvoering wordt gegeven aan een wetenschappelijk onderzoekprogramma met het oog op de ontwikkeling van haar beleid ten aanzien van het druggebruik.
De problemen rondom het druggebruik blijven ook op internationaal niveau voortdurende aandacht vergen. Uit het buitenland worden soms kritische geluiden gehoord ten aanzien van het door de Nederlandse Regering voorgestane beleid inzake hennepprodukten.
De voorstellen van de regering op wetgevend terrein en de in hoofdstuk 2 van de Memorie van Antwoord vervatte beleidslijnen geven er duidelijk blijk van dat de regering niet zonder meer aan deze kritische geluiden voorbij wil gaan. Zij wijst daarbij op het feit dat haar beleid met betrekking tot hennepprodukten aansluit op de aanbevelingen van de Amerikaanse Commissie voor Marihuana en Drugmisbruik.
Voorts is in de Opiumwet de thans geldende maximale strafbedreiging voor internationale handel van traditionele hennepprodukten gehandhaafd.
Nederland zal steun verlenen aan de internationale bestrijding van de illegale handel in drugs met onaanvaardbare risico's (waaronder heroïne). (Ministerie van volksgezondheid)

WETSONTWERP OPENHEID VAN BESTUUR INGEDIEND

Bij de Tweede Kamer is op 28 mei een wetsontwerp openheid van bestuur ingediend, waarvan de kernbepaling luidt: Een verzoek om informatie, gericht tot een orgaan van de overheid, wordt ingewilligd, tenzij daartegen op een bepaalde grond bezwaar bestaat. Naast het recht van de burger om informatie te ontvangen bevat het ontwerp de plicht van de overheid om die informatie te geven uit eigen beweging en op verzoek.
Het ontwerp werd tegenover de pers toegelicht door minister-president Den Uyl, die sprak van „een verandering van grote draagwijdte".

Het wetsontwerp laat veel over aan bij of krachtens algemene maatregel van bestuur te stellen uitvoeringsvoorschriften, die het recht op informatie gestalte moeten geven.
Het wetsontwerp zelf bepaalt reeds dat op een verzoek om informatie afwijzend kan worden beslist wanneer inwilliging daarvan in redelijkheid niet in overeenstemming kan worden geacht met de eisen van een goede en democratische bestuursvoering.
Als bijzondere gronden voor het niet verstrekken van informatie wordt de mogelijkheid van gevaar voor de eenheid van de kroon of schade voor de veiligheid van de staat vermeld. Het geven van informatie heeft evenmin plaats indien en voor zover het belang daarvan niet opweegt tegen bepaalde met name genoemde belangen, zoals de opsporing van strafbare feiten en de eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer.
Het punt dat in de langdurige voorgeschiedenis van het wetsontwerp — door drs. Den Uyl een „weerbarstige materie" genoemd — de meeste hoofdbrekens heeft gekost betreft de openbaarmaking van stukken die voor intern beraad zijn opgesteld. Hier dreigen, aldus de toelichting de belangen van een goed (dus doeltreffend) bestuur en van een democratisch en dus openbaar) bestuur het meest met elkaar in botsing te komen.
De in 1968 ingestelde commissie heroriëntatie overheids voorlichting, de commissie-Biesheuvel, die in 1970 rapport uitbracht (pag. 568-3-1970) zocht de oplossing in de mogelijkheid om informatie te verstrekken in andere vormen dan het overleggen van de volledige tekst van het desbetreffende stuk. Zij adviseerde ook, om desnoods de inhoud van het stuk los te maken van de persoon die het heeft geschreven, zodat de burger wel zakelijke informatie krijgt maar niet hoort welk standpunt een bepaalde minister of ambtenaar heeft ingenomen.
Iets dergelijks meent de regering ook: interne stukken, ambtelijke nota's, rapporten van ambtelijke en semi-ambtelijke instellingen zullen in beginsel onder de plicht tot informatie vallen, maar die plicht strekt zich niet uit tot subjectieve, op persoonlijk oordeel berustende opvattingen van bewindslieden en ambtenaren.
Adviezen van de Raad van Staten over wetsontwerpen en dergelijke zullen worden openbaar gemaakt tegelijk met de aan de RVS voorgelegde tekst en het nadere rapport aan de Koningin. Adviezen van niet-ambtelijke adviesinstanties zullen worden gepubliceerd uiterlijk drie weken nadat zij zijn ontvangen.
Als advieslichaam wordt een Raad voor de openbaarheid van bestuur ingediend. Ook adviezen van niet-ambtelijke adviesinstellingen aan provinciale en gemeentelijke overheden zullen worden openbaar gemaakt. Overigens blijven plaatselijke overheden buiten het wetsontwerp.
Het recht om in beroep te gaan tegen afwijzende beslissingen zal worden geregeld in de uitvoeringsvoorschriften; gedacht wordt aan een beroepsmogelijkheid bij de afdeling rechtspraak van de Raad van State.
Het is vervolgens premier Den Uyl niet de bedoeling, gegevens te verstrekken die een onjuist en onvolledig beeld zouden verschaffen.
De vraag wanneer gegevens wel „klaar" zijn zou aan de casuïstiek moeten worden overgelaten. Zeer terughoudend toonde de premier zich ten opzichte van het vrijgeven van „verlanglijstjes" van departementen bij het voorbereidende begrotingsoverleg. Onder „goede bestuursvoering", waarmee het verstrekken van informatie volgens het wetsontwerp in strijd kan zijn, behoort ook het coördineren van botsende belangen van departementen; het reeds aanstonds op tafel leggen van onderhandelingskaarten zou kunnen leiden tot een soort guerrilla tegen de minister van financiën en het uiteen vallen van welk kabinet dan ook.
Drs. Den Uyl zei verder dat het recht op informatie zo redelijk mogelijk zal moeten worden geregeld en dat de uitvoeringsvoorschriften zodanig moeten zijn dat ambtenaren en ministers niet hun toevlucht behoeven te nemen tot „gesmoes in achterkamers". Overigens hield hij de mogelijkheid open, dat verruiming van de openbaarheid na opgedane ervaring, later weer enigszins zal moeten worden teruggedraaid. (NRC/Hblad)

BELGIË

GENERALE MAATSCHAPPIJ

De oudste en grootste holding van België, de Société Générale de Belgique, krijgt na 153 jaar ook een Nederlandse benaming. De buitengewone algemene vergadering van de aandeelhouders heeft op 15 mei ingestemd met het voorstel van de directie om de holding ook „Generale Maatschappij van België" te noemen.

FRANCQUI-PRIJS

De Francqui-prijs (voor de eerste maal verdubbeld tot 1 miljoen fr.) werd toegekend aan prof. René Thomas van de (franstalige) vrije universiteit van Brussel. Deze 47-jarige biochemicus is gespecialiseerd in de moleculaire genetica. Op zijn naam staat de ontdekking van de ontaarding van DNA-zuur en van positieve regulatiecircuits bij de genetische expressie van bacteriofagen.

LATIJNS-AMERIKA

NED. ANTILLEN

EILANDSRAADVERKIEZINGEN

Op 25 april zijn er eilandsraadverkiezingen gehouden op de Benedenwindse eilanden van de Nederlandse Antillen. Op alle drie eilanden brachten de verkiezingen verschuivingen in het politieke patroon teweeg. Frente Obrero wist haar aantal zetels van 3 tot 8 te verhogen.
Op Curaçao brachten ruim 24.000 kiezers hun stem uit op de Frentelijst om zodoende die partij bijna 36% van het aantal uitgebrachte stemmen te bezorgen.
De partij van premier Evertsz, de Nationale Volkspartij Unie (NVP-U) ging met 800 stemmen omhoog, maar de partij verloor toch een zetel en kwam van zeven op zes. De Democratische Partij kreeg 19% van het aantal op Curaçao uitgebrachte stemmen wat de partij 4 zetels opleverde.
De Partido Social Democratico van de oud-premiers Isa en Kroon met als lijsttrekker Statenvoorzitter Ricardo Elhage, kreeg nog geen 15% van de stemmen en zal met 3 zetels in de Eilandsraad vertegenwoordigd zijn.
Op Aruba behaalde de Movimento Electoral di Pueblo, de MEP, een grote overwinning. Ruim 18.000 van de 27.805 Arubanen zorgden ervoor dat de MEP 13 van de 21 zetels in de wacht wist te slepen.
In 1971 behaalde de MEP nog slechts 7 van de 21 zetels. De Partido Patriotico Arubano (PPA) zakte van 11 naar 7 zetels. De Arubaanse Volkspartij behaalde met 1627 stemmen één zetel.
Op Bonaire wist de Union Patriotico Bonaire (UPB) 4 van de 9 zetels te behalen, de Democratische Partij volgde met 3 zetels, terwijl de POB en de ADEN elk 1 zetel kregen.
De verkiezingen verliepen ordelijk en rustig.
Op 9 mei vonden de eilandsraadverkiezingen op de Benedenwindse eilanden plaats. Grote winnaar daar werd de Democratische Partij.
De DP wist 9 van de 15 zetels te bemachtigen. De 6 overige zetels gingen naar de oppositie-partij WIPM.
Op St. Maarten wist de DP alle 5 zetels van de afdeling St. Maarten te krijgen.
(Antilliaanse Nieuwsbrief)

Uitslag van de Eilandsraadverkiezingen gehouden op de Benedenwindse eilanden op 25 april.

Aruba	**Zetels**
M.E.P.	13
P.P.A.	7
A.V.P.	1
Bonaire	
U.P.B.	4
P.D.B.	3
P.O.B.	1
A.D.E.N.	1
Curaçao	
F.O.L.	8
N.V.P.-U.	6
D.P.	4
P.S.D.	3

Uitslag van de Eilandsraadverkiezingen gehouden op de Bovenwindse eilanden op 9 mei 1975.

Saba	**Zetels**
D.P.	1
W.I.P.M.	4
St. Eustatius	
D.P.	3
W.I.P.M.	2
I.P.M.	0
St. Maarten	
D.P.	5
U.F.A.	0
W.I.P.M.	0
A.L.M.	0
I.P.P.P.	0

SURINAME

NEDERLANDSE ONTWIKKELINGSHULP AAN SURINAME, ONTWIKKELINGSPLAN VAN DE GEMENGDE COMMISSIE, ADVIES VAN DE NATIONALE ADVIESRAAD VOOR ONTWIKKELINGSSAMENWERKING

Eén van de punten waarover de partners in het bilaterale overleg tussen Nederland en Suriname in verband met de komende onafhankelijkheid van het rijksdeel het nog niet eens zijn geworden is de grootte van het bedrag aan ontwikkelingshulp dat Nederland zal verstrekken.
Tijdens het laatste bilaterale overleg dat van 14 tot 21 mei in Paramaribo werd gehouden (zie voor tekst conclusies hierna) werd men het wel over een aantal andere belangrijke punten eens, zoals de modaliteiten van de ontwikkelingshulp.
In 1974 was men het eens geworden over de 4 criteria waaraan de besteding van de ontwikkelingshulp moet voldoen t.w.:

- de vergroting van de economische weerbaarheid van het land;
- versterking van de werkgelegenheid;
- verbetering van de levensomstandigheden van de hele bevolking;
- spreiding van nieuwe activiteiten over het land in 8 ontwikkelings- en verzorgingskernen.

Bij het laatste bilaterale overleg werd men het erover eens dat Suriname zelf jaarlijks het ontwikkelingsbeleid in projecten zal vaststellen en dit zal voorleggen aan een gezamenlijke commissie waarin 3 Surinaamse en 3 Nederlandse leden worden benoemd. De commissie zal de projecten toetsen aan de bovengenoemde criteria. Wordt geen overeenstemming bereikt dan volgt er overleg tussen de beide regeringen.
Uitgangspunt bij de onderhandelingen over de ontwikkelingshulp van Nederland aan Suriname was een rapport van een commissie van Surinaamse en Nederlandse deskundigen, waarin een „integraal ontwikkelingsplan" voor het land was uitgewerkt.
In de commissie hadden voor Suriname zitting: drs. H. E. Rijsdijk, drs. A. Brahim, Chr. Calor, dr. ir. F. Essed en ir. R. Shankar.
Voor Nederland: prof. dr. H. C. Bos, prof. dr. W. Albeda, prof. ir. A. Franke, drs. J. Koopman en ir. F. Schippers.
Het ontwikkelingsplan van de commissie was grotendeels gebaseerd op een eerder in opdracht van de Surinaamse regering opgesteld ontwikkelingsplan door dr. ir. F. Essed.
Bij presentatie van het plan bleek dat ook binnen de commissie verschil van mening bestond over de tijd waarbinnen dit uitgevoerd zou moeten worden. De Surinaamse delegatie wilde het in 10 jaar uitvoeren.
De investeringen, die voor het grootste deel uit het buitenland komen, waarbij Nederland een zeer belangrijke rol zal spelen, zouden dan in 1985 oplopen tot Sf 860 mln (45% van het bruto nationaal produkt). Het gemiddelde niveau van de investeringen zou in die periode het huidige netto nationaal inkomen overtreffen.
De Nederlandse commissieleden vinden deze strategie niet reëel. Zij wijzen op internationale ervaringen, die leren dat „er een grens is aan de omvang van de investeringen die een economie kan absorberen". Het alternatief dat de Nederlandse deskundigen voorstellen behelst uitvoering van het integraal ontwikkelingsplan in vijftien jaar, waarmee de investeringen zouden oplopen van Sf 140 mln in 1974 (20%) tot Sf 590 mln (30%). De huidige hulp bedraagt ongeveer Sf 100 mln per jaar.

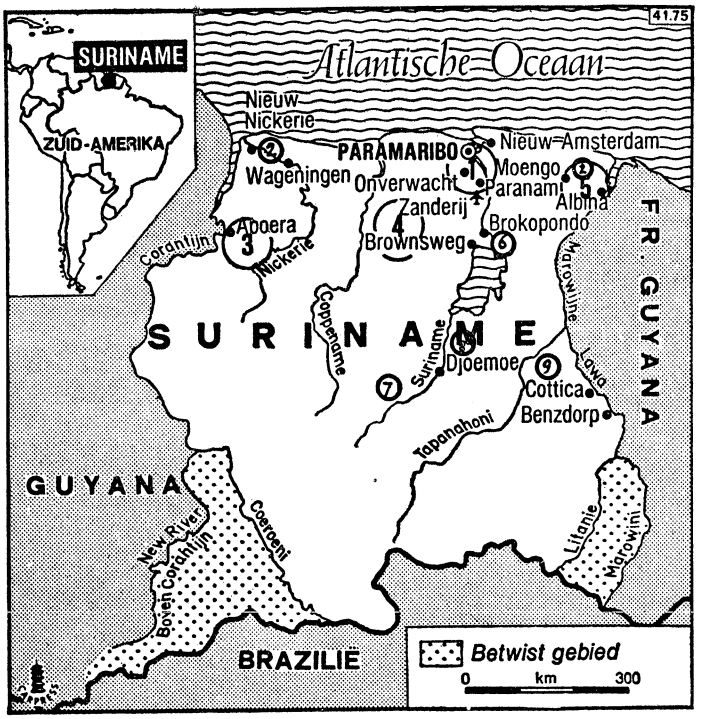

Het ontwikkelingsplan voor Suriname opgesteld door ir. Essed. De Surinaamse regering wil dit plan in 10 jaar uitvoeren. Kosten in totaal Sf 4,5 mrd. De cirkels 1 en 2 zijn „oude" concentratiegebieden, 3, 4 en 5 zijn nieuwe gebieden en 7, 8 en 9 zijn verder te ontwikkelen „verzorgingsgebieden" in het bosland.

In het Surinaamse plan zou de werkgelegenheid over tien jaar ongeveer overeenkomen met de dan beschikbare beroepsbevolking; in het Nederlandse alternatief echter zou de groei van de werkgelegenheid niet gelijke tred houden met de groeiende beroepsbevolking in Suriname. Het relatieve arbeidsoverschot zou per saldo gehandhaafd blijven en daarom pleiten de Nederlandse deskundigen voor frequente aanpassing van de ontwikkelingsprogramma's.

Volgens het integraal ontwikkelingsplan, dat door de hele commissie wordt onderschreven en dat gebaseerd is op de doelstellingen van de Surinaamse regering, moet de economische weerbaarheid van het land van de grond komen door spreiding van industriële activiteiten en sterke bevordering van landbouw, veeteelt, mijnbouw (ook andere delfstoffen dan de bauxiet, die nu voor 91% van de export zorgt), visserij, bosbouw en energievoorziening door waterkracht.

Het huidige beleid van kritische toetsing van buitenlandse investeerders en het aangaan van joint ventures tussen de Surinaamse overheid en particulieren moet worden voortgezet.

Wat de mijnbouw betreft, bespreekt het rapport de mogelijkheden voor winning van ijzererts, silicaat (voor de keramische industrie), goud, kwartszand (glasindustie), klei, grind en steenslag, tin, nikkel, koper en andere metalen.

Bij het tot ontwikkeling brengen van de binnenlandse economische bronnen van Suriname moet de huidige ontsparing worden omgezet in overheidsbesparingen, zodat het land meer aan zelfvoorziening kan gaan doen. De opbrengst van heffingen op de exploitatie van Surinaamse grondstoffen moet voor investeringen worden aangewend.

Een van de belangrijkste onderdelen uit het plan-Essed voor een versnelde ontwikkeling van Suriname en een meer evenwichtige spreiding van de snel groeiende bevolking over het land, is de winning van grote bauxietvoorkomens in het westen, in het Bakhuisgebergte.

Zijtakken van de grote Corantijnrivier moeten worden afgedamd om net als het grote Brokopondoplan van de zestiger jaren d.m.v. een stuwmeer aan waterkracht te komen die elektrische energie moet leveren voor de verwerking van de grondstof.

Van het gebergte naar het plaatsje Apoera aan de Corantijn wil de Surinaamse regering een spoorlijn van 100 km lengte aanleggen om bauxiet en aluinaarde af te voeren, en uiteindelijk zou hier een flinke stad moeten komen. (De cirkel met nummer drie op de kaart hierbij afgedrukt.) Er zitten nog heel wat haken en ogen aan dit ambitieuze plan. Een Amerikaanse bauxietonderneming, Reynolds, vond de voorwaarden die de Surinaamse regering wilde stellen voor winning in het Bakhuisgebergte niet aantrekkelijk genoeg. Uit bodemonderzoek is nl. gebleken dat de bauxiet hier moeilijker is te winnen dan in het Oosten en ook minder geconcentreerd voorkomt. De Surinaamse regering heeft toen de joint venture met Reynolds in een eigen maatschappij ondergebracht, de Grassalco.

Dr. Essed heeft verder bij Tibiti aan de Coppename-rivier (cirkel 4) en bij Brokopondo (6) nieuwe concentratiegebieden voorzien, terwijl de oude gebieden bij Moengo (Oosten), Paramaribo en Nieuw-Nickerie (1 en 2) moeten worden uitgebreid. Kleine en grote landbouw, bijv. pindacultuur, palmolie, rijst, bananen en cacao, en veeteelt, mijnbouw (bauxiet, allerlei ertsen en goud) en bosbouw moeten voor importvervangende industrie, werkgelegenheid en meer export gaan zorgen. De cirkels 7, 8 en 9 zijn „verzorgingsgebieden" in het bosland.

Volgens berekeningen van Essed zouden, wanneer zijn plan in tien jaar wordt uitgevoerd, in 1985 162.000 arbeidsplaatsen ontstaan, waarmee het probleem van de werkloosheid zou zijn opgelost.

Rapport Nederlandse deskundigen

Bij het bilaterale overleg werd van Nederlandse zijde herhaalde malen gewezen naar een rapport opgesteld door de Nationale Advies Raad voor Ontwikkelingssamenwerking dat in febr. 1975 werd uitgebracht.

De commissie doet een aantal suggesties t.a.v. de Nederlandse ontwikkelingshulp. Nederland zou zich daarbij de volgende doeleinden moeten stellen:

- de hulp in hoofdzaak richten op produktieve en werkgelegenheidsbevorderende activiteiten, zodat de bevolking meer bij de ontwikkeling van Suriname wordt betrokken en in de toekomst meer investeringen uit eigen besparingen kunnen komen;
- een systeem van sociale voorzieningen (kinderbijslag, ziekteverzekering en oudedagsverzekering) zal Suriname uit eigen middelen moeten financieren; Nederland zou hoogstens een begin moeten betalen;
- door o.a. sociale woningbouw en beroepsonderwijs in het hulpbeleid te bevorderen moeten de levensomstandigheden van achtergebleven en marginale groepen verbeterd worden;
- een gehele of gedeeltelijke kwijtschelding van de Surinaamse schuld door Nederland zonder garanties voor een beter begrotings- en ontwikkelingsbeleid zou weinig positief effect hebben. De schuldsanering moet dan ook bezien worden in een totaal begrotings- en ontwikkelingsbeleid, waarvoor met name een beter belastingsysteem en sanering van het ambtenarenapparaat nodig zijn;
- als Suriname meer buitenlandse investeringen wil aantrekken moeten de nadelige effecten (zoals de omvangrijke kapitaalexport) daarvan eventueel met financiële steun ondervangen of verminderd worden;
- ontwikkeling en intensivering van de (kleine) landbouw, van de houtproduktie door de aanplant van homogene bossen, van houtverwerkende industrie en van andere industrieën die vooral importvervangende produkten moeten leveren;
- betere overheidsvoorlichting in Suriname;

● samenwerking van Suriname met andere landen in de Caraïbische gemeenschap Carikom en de Iba, de Internationale bauxiet associatie.

Minderheidsstandpunt

Negen leden van de adviesraad, voornamelijk uit wetenschappelijke kring en uit de vakbeweging, hebben een minderheidsadvies uitgebracht waarin sterk wordt aangedrongen op een Nederlandse rol in het hulpverleningsbeleid om tot systeemverandering te komen: in het belang van de armsten onder de bevolking moeten zowel de buitenlandse als binnenlandse machtsverhoudingen veranderen.

Gelet op de bestaande concurrentieverhoudingen zou met name de macht van buitenlandse bedrijven in Suriname moeten worden ingeperkt. De minderheidsnota is ondertekend door o.a. prof. Kruijer, die is gepromoveerd op de dissertatie Suriname, neo-kolonie in rijksverband, en de Surinaamse exvakbondsman, thans publicist Rudy Kross.

De negen dissidenten in de adviesraad dringen aan op kwijtschelding van de Surinaamse schulden door Nederland, die neerkomen op een jaarlijkse last van 8 miljoen gulden. Zij menen ook dat bij de toekomstige hulp voorwaarden gesteld kunnen worden voor belastingheffing op de hogere inkomensgroepen en op de buitenlandse bedrijven. Bij een ongewenste wijziging van het ontwikkelingsbeleid door de Surinaamse regering (het beleid moet de laagste inkomensgroepen ten goede komen) kan de omvang van de hulp nader worden vastgesteld, zegt de minderheidsnota.

De negen zijn het niet eens met de conclusie van de adviesraad dat het aantrekken van buitenlandse particuliere ondernemingen door middel van de ontwikkelingshulp in de afgelopen periode in principe juist is geweest en dat in hoofdzaak interne omstandigheden in Suriname en het gebrek aan een goede ontwikkelingsplanning oorzaak zijn geweest voor het falende beleid. Daarmee wordt de positie van Suriname in semi-koloniaal bestel en als ontwikkelingsland ten opzichte van de rijke landen alsmede de rol van de particuliere bedrijven, miskend, aldus de nota. Die factoren zijn juist bepalend geweest, meent de minderheid.

In het advies van de raad wordt een groot aantal gegevens over Suriname verstrekt. De toeneming van de particuliere investeringen in mijnbouw en bauxietverwerking van 4 mln in 1953 tot 42 mln Surinaamse guldens in 1968 heeft de belangrijkste stimulans voor de economische groei gevormd. Door de scherpe vermindering van investeringen sinds 1969, de prijsstijging en de bevolkingstoeneming is het inkomen per hoofd nauwelijks toegenomen. In 1973 is het gemiddelde reële bruto-inkomen voor werknemers in de industrie met 4% gedaald.

Er zijn 10.000 mensen teveel in overheidsdienst, een kwart van de beroepsbevolking is werkloos. Gezondheidszorg en onderwijs zijn vergeleken met andere ontwikkelingslanden vrij gunstig, maar aan de woningbouw is bijzonder weinig zorg besteed.

Binnenlandse knelpunten

Het rapport noemt tevens een aantal punten op dat er toe geleid heeft dat de economische groei en de toeneming en evenwichtige spreiding van de welvaart niet de omvang heeft aangenomen die deskundigen verwacht hadden, zoals de kleine schaal van de samenleving, de „zwakke staat", de economische mentaliteit en de vlucht uit het land.

Hieraan ontlenen wij het volgende:

De kleine schaal van de samenleving

Suriname ligt buiten de belangrijke routes van het wereldgoederenverkeer en bovendien in een zich slechts langzaam ontwikkelende en niet geïntegreerde omgeving.

Daarbij is het een in bevolkingstal (bijna 400.000 inwoners in 1973) klein land met een betrekkelijk laag levenspeil, hetgeen een kleine markt betekent. Door de ligging van het land en de schaal van de samenleving is de Surinamer geplaatst in een situatie, die hem een pijnlijk besef van geïsoleerdheid en onmacht heeft bijgebracht. Hij heeft het gevoel te moeten spelen met slechte kaarten, zo wordt in het advies betoogd. Lettend op de huidige samenstelling van de Surinaamse export en import, verwacht de NAR op korte termijn weinig resultaat van een uitbreiding van de handel met het Caraïbische gebied. Wel zou het voor de hand liggen dat het land straks voedseloverschotten kan produceren en industrieën gebaseerd op beschikbare grondstoffen (voedselindustrie, papier- en houtverwerkende industrie) kan opzetten, die hun natuurlijke afzet zouden vinden in de eigen regio.

„De zwakke staat"

Een van de neteligste problemen van Suriname is, aldus de NAR, de heterogeniteit van de maatschappij. Deze is samengesteld uit zeer verschillende etnische groepen met uiteenlopende cultuurpatronen, waardoor ernstige spanningen kunnen optreden. Mede door deze samenstelling van de bevolking en de etnische tegenstellingen is de natievorming zwak voortgeschreden. De partijvorming heeft zich tot nog toe goeddeels voltrokken langs etnische lijnen, waardoor de politieke partij meer sociale verbondenheid en meer bescherming schijnt te bieden dan de onpersoonlijke overheid met haar semi-koloniale signatuur.

Bij het veranderen van de meerderheid in de Staten vrezen de aanhangers van de verliezende groepen te worden overgeleverd aan de willekeur van hen niet welgezinde gezagsdragers. Er is daardoor geen echte zekerheid ten aanzien van de publieke normen; het beleid in de Staat is onvoldoende geobjectiveerd en men heeft niet het gevoel te kunnen rekenen op gelijkheid van economische kansen.

De economische mentaliteit

Voor economische ontplooiing is een zekere mate van objectivering van het overheidsbeleid, rechtszekerheid en gelijkheid van kansen in de economische sfeer onontbeerlijk. En bovenal continuïteit, zonder welke geen enkele economische groei kan worden gerealiseerd.

In het advies wordt gesteld dat Suriname heeft gekozen voor een gemengde vorm van economie, waarin weliswaar de overheid een zekere controle uitoefende en de spelregels vaststelde, maar waarin het particulier initiatief zoveel mogelijk de vrije hand werd gelaten.

Voor het slagen van een dergelijk economisch bestel is het, volgens de NAR, mede nodig dat bij de bevolking twee gedragspatronen tot ontwikkeling worden gebracht, namelijk de bereidheid zoveel mogelijk te sparen en deze besparingen in Suriname te beleggen, gepaard aan een sterkere prestatieimpuls. Deze attitudes zouden in Suriname niet overal aanwezig zijn.

Voor een gezond streven naar „self-reliance" door het opzetten van eigen industrieën en een meer intensief gebruik van het landbouwareaal zal er een actief overheidsbeleid nodig zijn teneinde de diverse obstakels in de sociaal-economische structuur van het land te overwinnen.

De vlucht uit het land

Een ander probleem waarmee Suriname nog steeds te kampen heeft is de, in het advies verschillende malen genoemde, migratie naar Nederland.

Midden 1973 bedroeg het aantal Surinamers in Nederland ruim 60.000. Gezien de grote stroom van immigranten kan het thans op 70.000 à 90.000 worden geschat, dit is 18 à 22 procent van het aantal inwoners van Suriname. Volgens recente gegevens over 1974 van het ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk zijn in de eerste zes maanden van dat jaar ongeveer 5000 Surinamers geëmigreerd.

De meeste der immigranten (95 procent) komen uit de bevolkingscentra buiten de landbouwgebieden, maar deze worden voortdurend gevoed door migratie uit de landbouwgebieden; men kan dus van een getrapte emigratie spreken. Het aantal terugkerenden bedraagt gemiddeld niet meer dan 20 procent van het aantal migranten.

De gemiddelde leeftijd der migranten was volgens een steekproef in 1972 21,7 jaar, 88 procent is jonger dan 40 jaar. De meerderheid bestond uit Creolen en personen uit urbane gebieden, maar het is waarschijnlijk, dat in de laatste tijd het zwaartepunt is verschoven naar de Hindoestanen en groepen uit rurale streken.

Motieven voor de emigratie:

— het verschil in welvaart

— het gebrek aan sociale voorzieningen

— mindere studie- en werkmogelijkheden

— en de algemene onzekerheid omtrent het toekomstige economische en sociale klimaat in Suriname.

Het is niet zo, dat de emigranten in hoofdzaak werklozen zijn: de meerderheid bestaat uit mensen, die werk hadden (vaak bij de overheid en bij de grootbedrijven), maar toch betere — of veiliger — kansen zagen in Nederland. Deze kansen blijken echter niet altijd reëel: er is een hoog werkloosheids-percentage onder de immigranten in Nederland. Op de effecten in Nederland van deze migratie wordt in het advies niet ingegaan.

Het is, zo staat in het advies, duidelijk dat aan de emigratie van Surinamers naar Nederland zoals die thans plaatsvindt, voor de sociaal-economische ont-

wikkeling van Suriname schadelijke kanten zitten en dat deze gebaat zou zijn met een beperkend beleid ten aanzien van dit verschijnsel.
De politieke en juridische overwegingen, die tot een beleid ten aanzien van dit punt zouden kunnen leiden, worden in het advies buiten beschouwing gelaten. Ze komen namelijk in andere overheidscommissies aan de orde en vallen buiten de onmiddellijke taakstelling van de NAR. Overigens stelt de NAR ervan overtuigd te zijn dat een belangrijke rem op een negatiefwerkende emigratie uiteraard een krachtig ontwikkelingsbeleid in Suriname zelf zal zijn.
(N R C / H'blad, I n t e r n a t i o n a l e S a m e n w e r k i n g)

PROTOCOL VAN DE REGERINGSCONFERENTIE NEDERLAND, SURINAME EN DE NEDERLANDSE ANTILLEN OP 20 EN 21 MEI TE PARAMARIBO

De grenskwesties in Suriname

Nederland, Suriname en de Nederlandse Antillen bevestigen dat bij de onafhankelijkwording aan Suriname een grondgebied zal worden toegescheiden dat zowel door het Koninkrijk als door Suriname en Nederland als zodanig is aanvaard. Over de inhoud en vorm van de tekst van een bij de onafhankelijkheid aan de regering van Suriname te richten verklaring heeft nader overleg plaatsgevonden. De Surinaamse regering heeft haar bereidheid te kennen gegeven mede te werken tot hervatting van het overleg van het Koninkrijk met de Franse regering inzake de openstaande kwesties met Frans-Guyana.
(Kamerstukken)

(Vor. ber. pag. 343/3)

CONCLUSIES VAN HET BILATERALE OVERLEG TUSSEN SURINAME EN NEDERLAND GEHOUDEN VAN 14 TOT 21 MEI TE PARAMARIBO

1. Pensioenuitkeringen

Met verwijzing naar de conclusie uit het protocol van 26 maart 1975 dat Nederland en Suriname voorzover nodig hun pensioenwetgeving zullen aanpassen aan de door het onafhankelijk worden van Suriname gewijzigde omstandigheden blijken de regeringen nader van mening te zijn dat kan worden volstaan met de vaststelling dat de nationaliteit geen invloed zal hebben op verkregen overheidspensioenrechten. Met betrekking tot enkele omtrent de uitvoering van de AOW gerezen vraagpunten zal de minister voor Surinaamse en Nederlands-Antilliaanse Zaken in overleg treden met zijn Nederlandse ambtgenoot van Sociale Zaken teneinde te bezien op welke wijze aan de gerezen moeilijkheden tegemoet kan worden gekomen.

2. De associatie met de EEG

Ten aanzien van Suriname's aandeel in het nieuwe ontwikkelingsfonds van de EEG zal Nederland officiële stappen ondernemen na de vaststelling van het aandeel in dit fonds van de landen en gebieden overzee.

3. In het verleden gesloten overeenkomsten die betrekking hebben op het binnenland van Suriname

Vastgesteld is dat de tussen het voormalige Nederlandse opperbestuur en de hoofden der boslandcreolen gesloten verdragen een binnenlandse aangelegenheid van Suriname zijn. Niet gebleken is dat aan deze overeenkomsten op juridische gronden rechten kunnen worden ontleend door betrokken partijen.

4. Rode Kruis

Suriname heeft het voornemen toe te treden tot de betreffende verdragen van Genève en een eigen organisatie van het Rode Kruis op te richten. Voorzover de Surinaamse afdeling van het Nederlandse Rode Kruis over een eigen vermogen beschikt zal Nederland bevorderen dat dit aan het Surinaamse Rode kruis zal worden overgedragen.

5. De Nederlandse militaire missie in Suriname

De Surinaamse en Nederlandse regering zijn overeengekomen dat er — na het onafhankelijk worden van Suriname — in Paramaribo een Nederlandse militaire missie gevestigd zal worden, die onderdeel uitmaakt van de Nederlandse ambassade te Paramaribo.

— De militaire missie zal ten hoogste 15 leden omvatten. Zij zullen als adviseurs behulpzaam zijn bij de opbouw van de Surinaamse krijgsmacht. De adviestaken van de militaire missie zullen betreffen organisatorische, logistieke, technische en administratieve aangelegenheden, alsmede het onderhoud en de vervanging van het materieel dat door de TRIS aan Suriname zal worden overgedragen. Gemeend wordt dat de militaire missie na maximaal 5 jaar haar werkzaamheden zal kunnen beëindigen.

— Aan het uitgezonden personeel van de militaire missie zullen de rechten en privileges worden toegekend welke het uitgezonden personeel van de Nederlandse ambassade zal bezitten.

6. Lidmaatschap Verenigde Naties en andere internationale organisaties

Direct na de onafhankelijkheid zal Suriname de aanvraag indienen voor het verkrijgen van het lidmaatschap van de Verenigde Naties, opdat daartoe nog in de jaarvergadering 1975 van deze organisatie kan worden beslist.

7. Sticusa en verdrag tot culturele samenwerking

De Surinaamse regering heeft beslist dat de Sticusa bij de onafhankelijkheid haar taak beëindigt. De Nederlandse regering treft voorzieningen van financiële aard ter afdoening van zaken met een aflopend karakter welke thans door de Sticusa of met medewerking van de Sticusa behartigd worden. Zo nodig zullen daarvoor fondsen uit de ontwikkelingssamenwerking worden aangewend. De Surinaamse regering treft voorzieningen ter opvanging van de consequenties van de beëindiging van het Sticusa-programma tot verlening van subsidies aan organisaties in Suriname. Voorzover de Surinaamse regering dat nodig oordeelt kunnen fondsen uit de ontwikkelingssamenwerking worden aangewend. Omtrent een met Nederland af te sluiten overeenkomst tot culturele samenwerking zal nader overleg plaatsvinden tussen de Surinaamse minister van Onderwijs en Volksontwikkeling en de betrokken Nederlandse ministers.

8. Medisch Wetenschappelijk Instituut (MWI)

1°. Van Nederlandse zijde wordt erkend dat de zelfstandige ontwikkeling van het medisch wetenschappelijk onderwijs in Suriname van het hoogste belang is voor Suriname.

2°. In dit verband nemen beide regeringen bij deze op zich te bevorderen dat overleg tot stand komt tussen de Universiteit van Suriname en de Rijksuniversiteit te Leiden, dat ertoe zal leiden dat omstreeks de soevereiniteitsoverdracht het Medisch Wetenschappelijk Instituut in zijn totaliteit zal zijn overgedragen aan en ten dienste gesteld van de Universiteit van Suriname.

3°. Beide regeringen zullen eraan medewerken, dat ten behoeve van het bij het MWI werkzame personeel geëigende overgangsregelen zullen worden getroffen.

4°. Voorzover het op haar weg ligt zal de Surinaamse regering rekening houden met de bij het MWI betrokken Nederlandse belangen. (. . .)

12. Vermijding dubbele belasting

De Surinaamse regering is in beginsel akkoord met de door Nederland ingediende concept-overeenkomst. Over enkele aspecten van deze ontwerpovereenkomst zal begin juni a.s. te Paramaribo ambtelijk overleg plaatsvinden. Bij overeenstemming zal de overeenkomst geacht worden te behoren tot deze conclusies.

13. Economische samenwerking

Over de inhoud van een overeenkomst tot economische samenwerking zullen de betrokken Surinaamse en Nederlandse ministers nader in overleg treden. Bij overeenstemming zal de overeenkomst geacht worden te behoren tot deze conclusies.

14. Luchtvaartovereenkomst

Over de inhoud van een luchtvaartovereenkomst zullen de betrokken ministers nader in overleg treden. Bij overeenstemming zal de overeenkomst geacht worden te behoren tot deze conclusies.

15. Procedure ontwikkelingssamenwerking

1°. Uitgangspunt voor de ontwikkelingssamenwerking tussen de beide landen is het Surinaamse meerjaren ontwikkelingsplan, zoals aangegeven in het rapport van de Gemengde Commissie (met de daarbij behorende bijlagen). Het geheel van projecten en de deelprogramma's, die uitgevoerd worden op basis van het meerjarenplan, zullen eveneens worden gericht op de vergroting van de economische weerbaarheid van Suriname, vergroting van de werkgelegenheid, verbetering van de levensomstandigheden der gehele bevolking en de regionale spreiding.

2°. Op basis van het ontwikkelingsprogramma stelt Suriname jaarlijks een plan vast, met toelichting. Deze planopstelling is een Surinaamse aangelegenheid.

3°. Suriname doet jaarlijks voorstellen voor de financiering en uitvoering in het kader van de Nederlandse ontwikkelingshulp van projecten en programma's welke deel uitmaken van het jaarplan.

4°. Beide landen benoemen elk een commissie van drie personen voor gezamenlijk overleg. De benoeming zal zodanig plaatsvinden dat er rekening wordt gehouden met de continuïteit bij de planuitvoering. De commissies kunnen zich doen bijstaan door deskundigen.

5°. De in punt 3 genoemde voorstellen worden besproken in de aldus gevormde gezamenlijke commissie van deskundigen, welke deze toetst aan het Surinaamse ontwikkelingsprogramma en aan de criteria zoals genoemd in punt 1.

6°. Indien er in deze gezamenlijke commissie geen overeenstemming wordt bereikt, vindt overleg plaats tussen de beide regeringen.

7°. De procedureregels bij de ter beschikking stelling van gelden, alsmede bij de aanbesteding en uitvoering van projecten en programma's in het kader van de Nederlandse ontwikkelingshulp vormen onderwerp van nader overleg.

16.
Suriname en Nederland hebben besloten het overleg omtrent de omvang van de ontwikkelingshulp en het vrij verkeer van personen voort te zetten te 's-Gravenhage op 25 en 26 juni 1975.
(Kamerstukken)

(Vor. ber. pag. 343/3)

ONTWERPBEGROTING INGEDIEND

Begin sept. 1974 heeft premier Arron bij de Staten de ontwerpbegroting voor 1975 ingediend. De miljoenennota omvat een bedrag van Sf 249,7 mln, waarbij de uitgaven van het land zijn toegenomen met Sf 39,2 mln. De middelen zijn geraamd op een totaalbedrag van Sf 234,6 mln hetgeen 81% is van de uitgaven over 1975.

Van de uitgaven voor de gewone dienst maken de personeelskosten 59% uit.

75% van de middelenopbrengst is bestemd voor de personeelsuitgaven in de gewone dienst. Het begrotingstekort van de ontwerp-begroting werd geschat op Sf 54,3 mln.

Het tekort in 1974 was Sf 45,1 mln, zo zei de minister van financiën, die erop wees dat de regering een begroting heeft gepresenteerd die gericht is op de verbetering van de levensomstandigheden van de bevolking. Gezien de beperkte middelen, aldus premier en minister van financiën Arron, is de ontwerpbegroting van 1975 sober van opzet.

Verder zei hij dat, om het begrotingstekort niet te laten stijgen tot een onaanvaardbare hoogte, de regering zich beperkingen heeft moeten opleggen voor wat betreft de uitvoering van het beleidsprogramma dat vastgelegd is in de regeringsverklaring.

De middelenstaat

Het totaal van de ramingen der middelen-opbrengsten ter dekking van de uitgaven van de gewone dienst voor het jaar 1975, vertoont t.o.v. het totaal van de gewone dienst voor het dienstjaar 1974, een stijging van Sf 30.312.000. Dat is een verhoging van rond 20% t.o.v. 1973. Deze stijging steekt af bij de toeneming in 1974, welke slechts 6% bedroeg.

Voor het jaar 1975 worden verhoogde opbrengsten van betekenis verwacht bij de middelen posten:
inkomstenbelasting, invoerrecht, statistiekrecht, omzetbelasting op bier, omzetbelasting op rooktabak en sigaretten, retributie op bauxiet, lig- en steigergelden, voordelig saldo van de landstelegraaf- en telefoondienst, winst centrale bank en aandeel in de winst van ondernemingen.

Aandeel in winst van ondernemingen

Ten gunste van het middel „aandeel in de winst van ondernemingen" worden de overheidsdeelnemingen in het kapitaal van de volgende bedrijven:
Surinaamse Waterleiding Maatschappij NV, Scheepvaart Maatschappij Suriname NV, Surinaamse Luchtvaart Maatschappij NV, de Melkcentrale NV, hotel Maatschappij Torarica NV, Nationale Ontwikkelings-Bank NV, NV Maatschappij tot Exploitatie van Toeristen-verblijven in Suriname, NV Energie Bedrijven Suriname (EBS), Landbouwbank NV, Hakrinbank NV, NV Havenbeheer Suriname, Surinaams-Amerikaanse Industrie Maatschappij, Gemeenschappelijke Bosexploitatie Mij Suriname NV, NV Suikerondernemning Mariënburg.
Verreweg het grootste deel (ongeveer 2/3) van de ontvangen winst is afkomstig van de NV Energie Bedrijven Suriname (EBS).

Meeropbrengst uit natuurlijke hulpbronnen

Suriname dient aanzienlijk meer profijt te trekken uit de opbrengsten van zijn natuurlijke hulpbronnen, aldus de Surinaamse minister van Financiën in het parlement.
Daarom zullen op korte termijn besprekingen worden geopend met de hier te lande opererende Bauxietmaatschappijen, teneinde tot nieuwe verhoudingen te geraken. In dit verband moge gewezen worden op de totstandkoming van de Internationale Bauxiet Associatie, welke de grondslag legt voor een gemeenschappelijk te voeren beleid, gericht op het verzekeren van optimale opbrengsten voor de verschillende naties.

Stijging overheidsschuld in 1974 aan het buitenland

In de financiële nota van de minister van financiën wordt gezegd dat de overheidsschuld tussen 1 januari 1973 en 1 januari 1974 is gestegen met Sf 18,6 mln. Het betreft hier ontvangen VJP-gelden na 1972.
De schuld, voortvloeiende uit aangegane leningen, bedroeg per 1 januari 1974 Sf 210,8 mln, waarvan de binnenlandse schuld Sf 33,1 mln en de buitenlandse schuld Sf 177,7 mln uitmaakte.
Ten aanzien van de binnenlandse schuld wordt opgemerkt dat het grootste deel geplaatst is bij de dochtermaatschappijen van buitenlandse ondernemingen in Suriname.
Het belangrijkste deel van de buitenlandse schuld is ontstaan uit leningen door de Nederlandse overheid in het kader van de ontwikkelingssamenwerking.

Negatieve handelsbalans in Suriname

In het eerste kwartaal van 1974 viel het voor het eerst waar te nemen dat de betalingen voor de invoer de ontvangsten uit de export — hoewel deze vergeleken met vier kwartalen van 1973 waren gestegen — overtrof, waardoor er sprake was van een negatieve handelsbalans in Suriname. Vergeleken met de vier kwartalen van 1973 waren in het eerste kwartaal van 1974 de betalingen voor de invoer aanmerkelijk hoger, hetgeen voor een belangrijk deel zal zijn toe te schrijven aan de consequenties van de oliecrisis en de wereldinflatie.
De problematiek, die met de overbesteding samenhangt, raakt volgens minister Arron de kern van het Surinaams economisch bestel en daarom zullen er fundamentele verbeteringen moeten komen. Voortzetting van het ontwikkelingsbeleid zonder ingrijpende wijzigingen van de sociale en economische verhoudingen, impliceert het behouden van de circulariteit van de overbestedingsproblematiek ook al zou een gedeeltelijke beteugeling der ongunstige effecten verwezenlijkt kunnen worden, aldus de minister. De prijsontwikkeling in het buitenland heeft, volgens de minister, meer dan ooit de noodzaak van het voeren van een economische politiek, die gericht is op de opbouw van een nationaal produktie-apparaat.

Her-investering van winsten van buitenlandse ondernemingen

De minister van financiën noemde daarbij enkele doelstellingen die in verband hiermede door de regering nagestreefd zullen moeten worden w.o. her-investering van winsten van buitenlandse ondernemingen en het stimuleren van coöperaties.
Ten aanzien van de ontwikkeling van de werkgelegenheid merkte Arron op dat het aantal arbeidsplaatsen — ca. 95.000 — na 1971 constant is gebleven.
Het aantal werklozen stijgt echter met de dag ondanks de toenemende emigratie. In het parlement noemde Arron het aantal van ongeveer 12.000 geregistreerde werklozen. (Surinaams Nieuws)

AKKOORD OVER LUCHTVERKEER SURINAME-NEDERLAND

Nederland en Suriname zijn het erover eens geworden dat op de lijn Schiphol-Paramaribo „reële tarieven" moeten worden ingevoerd. Ook de direct daarbij betrokken luchtvaartmaatschappijen de KLM en de Surinam Airways (SLM) zijn het met dit principe-besluit eens.
De Nederlandse minister van verkeer Westerterp deelde dit bij terugkeer uit Paramaribo op 23 mei mee. Hiermee is een eind gekomen aan het conflict tussen de Nederlandse en de Surinaamse regering, dat eind '74 ontstond toen luchtvaartbesprekingen tussen Westerterp en zijn Surinaamse collega Bruna mislukten die met name gingen over een tariefsverhoging van ruim 30%. De Surinaamse regering wilde niets weten van een dergelijke verhoging. In november 1974 liet Bruna de Nederlandse minister weten dat Suriname zodanig ontevreden was over de luchtvaartverhoudingen dat het zodra het zelfstandig was geworden, niets meer met de KLM te maken wilde hebben. Het luchtverkeer tussen de beide landen wordt volgens een lopende overeenkomst onderhouden door de KLM omdat de Surinaamse Luchtvaart Maatschappij

daarvoor niet het benodigde materieel heeft.
Op 11 maart verschenen er berichten in de pers dat Suriname een eigen luchtlijn op Amsterdam zou openen. Er zou al een contract zijn afgesloten met de Jordaanse luchtvaartmaatschappij ALIA, die bereid zou zijn een nieuw Boeing 707 straalvliegtuig ter beschikking te stellen. Dit vliegtuig dat 165 passagiers kan vervoeren zou onder Surinaamse registratie de verbinding gaan onderhouden; in het begin zouden Jordaniërs het toestel vliegen.
Daags daarop ontkende de Surinaamse regering dat een dergelijke afspraak was gemaakt. Ook de raad van commissarissen van de SLM ontkende een dergelijke afspraak.
Tijdens het bilaterale overleg tussen Suriname en Nederland van 24 tot 26 maart (pag. 343 e.v.) werd officieel besloten dat beide landen zich verder over het luchtvaartprobleem zouden buigen en dat er in ieder geval een regeling op regeringsniveau zou worden afgesloten.
Begin april was minister Bruma weer in Den Haag om over de luchtvaartbetrekkingen te spreken, evenals zijn Antilliaanse collega Voges.
De partijen vonden elkaar in een concept-luchtvaartovereenkomst die bepaalde dat de overeen te komen rechten zullen worden verleend op basis van wederkerigheid. De tarieven op de lijn Paramaribo-Suriname zullen onderworpen zijn aan de goedkeuring van de regeringen.
Verder zou de Surinaamse Luchtvaart Maatschappij landingsrechten op Schiphol krijgen. De KLM zal na de onafhankelijkheid van Suriname net zo vaak op Paramaribo kunnen vliegen als de SLM op Amsterdam. Ook wat het goederenverkeer en charters betreft zal wederzijdse gelijkheid worden afgesproken.
In mei was minister Westerterp in Suriname voor een afrondend gesprek over het onderwerp.
Bij terugkeer verklaarde hij dat beide partijen het erover eens waren dat er reële tarieven moesten worden berekend op de verbindingen van Amsterdam met Suriname en de Antillen.

In het aparte tarievenartikel dat in de nieuwe luchtvaartovereenkomst is opgenomen, is vastgesteld dat de KLM en Surinam Airways in onderling overleg een gemeenschappelijk tarief op de lijn Paramaribo-Schiphol zullen moeten vaststellen. Als ze niet tot overeenstemming kunnen komen dan zullen de regeringen zelf tot een beslissing pogen te komen. Mocht dat niet lukken, dan wordt de kwestie voorgelegd aan een arbitragecommissie, teneinde moeilijkheden over afbraaktarieven, waarop in het verleden van Surinaamse zijde wel is aangedrongen, te voorkomen.
Volgens het speciale artikel moeten de tarieven worden vastgesteld op een niveau, waarbij rekening is gehouden met de kosten, redelijke rentabiliteit en met de tarieven van andere maatschappijen. Met dit laatste wil men volgens minister Westerterp concurrentievervalsing uitsluiten.
Het betekent dus dat er reële tarieven zullen moeten worden toegepast, zo verklaarde de minister desgevraagd. Hij verwachtte geen druk meer uit Suriname voor steeds lagere tarieven, „omdat de Surinaamse regering en Surinam Airways nu zelf ook belanghebbenden bij de exploitatie van deze luchtlijn zijn geworden". De directie van Surinam Airways heeft reeds laten blijken van plan te zijn de maatschappij een winstgevende basis te geven.
Overigens is de nieuwe overeenkomst nog niet getekend. De parafering zal geschieden in het kader van het totale onafhankelijkheidspakket met Suriname. Met de ondertekening zelf wordt gewacht tot de dag van de onafhankelijkheid. Desalniettemin wordt de mogelijkheid opengehouden om de overeenkomst al in de praktijk te brengen voor het zover is.
Minister Westerterp verklaarde tenslotte dat de KLM in overleg met de Nederlandse regering aan Suriname het voorstel heeft gedaan om voor de lijn Schiphol-Paramaribo een joint venture met Surinam Airways aan te gaan. Van enige samenwerking tussen de KLM en Surinam Airways op andere lijnen is vooralsnog geen sprake.

PREMIER ARRON IN VENEZUELA, NAUWE SAMENWERKING SURINAME-VENEZUELA

Van 28 oktober tot 1 november 1974 was premier Arron voor een officieel bezoek in Venezuela. De premier werd vergezeld door de minister voor economische zaken Bruma.
Op een persconferentie kort na aankomst zei Arron dat hij besprekingen met de Venezolaanse regering zou voeren over een hechte samenwerking op economisch, financieel, technisch en cultureel gebied.
Hij benadrukte dat Suriname vooral belangstelling heeft voor de levering van aardolie en aardolieprodukten. Arron wees op het enorme belang van Suriname's aanstaande onafhankelijkheid. Hij zei dat de Surinaamse regering niet tot dat moment wilde wachten om de banden met Venezuela te versterken.
„Wij willen nu spijkers met koppen slaan, overtuigd als we zijn van onze grote eensgezindheid op het Zuidamerikaanse continent en onze verantwoordelijkheid voor het welzijn van onze volkeren", aldus Arron.
Arron werd tijdens zijn verblijf door de Venezolaanse president Carlos Andres Perez in audiëntie ontvangen. Het Surinaamse gezelschap voerde ook besprekingen met de Venezolaanse ministers voor planning en mijnbouw en met hoge functionarissen van de ministeries van buitenlandse zaken, mijnbouw, planning, handel en nijverheid en onderwijs. Van Venezolaanse zijde werd bij die gelegenheid de bereidheid te kennen gegeven Suriname medewerking te verlenen bij de scholing, omscholing en herscholing van arbeidskrachten voor de industrie, de landbouw en de veeteelt.
Van Surinaamse zijde werd gewezen op de grote voorraden bauxiet in West-Suriname waarvoor Venezuela belangstelling zou kunnen hebben.
Nadere bijzonderheden over de Surinaams-Venezolaanse samenwerking in de toekomst verstrekten Arron en Bruma na een bezoek dat een Venezolaanse missie in februari aan Suriname bracht.

Uitwisseling grondstoffen

Uit de mededelingen van de premier bleek dat de beide landen in principe besloten hebben tot de uitwisseling van grondstoffen. Zo zal Suriname bauxiet gaan leveren, terwijl Venezuela aardolie zal verstrekken.
Arron maakte bij die gelegenheid tevens de plannen bekend voor de ontwikkeling van West-Suriname.
Hij zei dat die ontwikkeling in drie fasen zal worden uitgevoerd, beginnende met de aanleg van een spoorweg van Apoera, het uitdiepen van de Corantijnrivier en het aanleggen van een haven, via het bouwen van een aluinaardefabriek tot en met de bouw van een aluminiumsmelter. Deze activiteiten zijn erop gericht dat Suriname zelf de ontwikkeling van het bauxietpotentieel van het Bakhuisgebergte en omstreken ter hand neemt.
Het streven van de regering is erop gericht dat de ontwikkeling van West-Suriname nog in 1975 van de grond komt en uiterlijk in 1982 is voltooid.
De voorlopige overeenkomst die met de Venezolaanse missie werd bereikt houdt o.m. in dat er een programma zal worden opgesteld voor de gezamenlijke ontwikkeling van de bauxietverwerking tot aluinaarde en aluminium. Volgens de overeenkomst houdt Suriname het volledige eigendom en de controle over de bauxietontginningsoperaties.
Ook zal Venezuela hulp verlenen bij de opbouw van de voor de bauxietwinning benodigde infrastructuur.

ALGEMEEN

OPRICHTING WESTAFRIKAANSE ECONOMISCHE GEMEENSCHAP

De staatshoofden of hun plaatsvervangers van 15 Westafrikaanse staten hebben op 28 mei te Lagos (Nigeria) aan het eind van een tweedaagse topconferentie een verdrag ondertekend i.z. de oprichting van de Economische Gemeenschap van Westafrikaanse Staten (Economic Community of West African States — ECOWAS; Communauté économique des Etats de l'Afrique de l'Ouest — CEDEAO).

De betreffende staten zijn: Dahomey, Gambia, Ghana, Guinee, Guineé-Bissau, Ivoorkust, Liberia, Mali, Mauretanië, Niger, Nigeria, Opper-Volta, Senegal, Sierra Leone en Togo. In die landen samen wonen ca. 124 mln mensen.

Het verdrag treedt in werking na ratificatie door minstens zeven lidstaten, en moet dan tot een standaardisering van tarieven en handelsprocedures in West-Afrika leiden.

Volgens een door de 15 leiders uitgegeven officiële verklaring markeert het verdrag „de geboorte van een nieuw tijdperk van solidariteit in Afrika en een beslissende stap voorwaarts naar de voltooiing van een bredere integratie op het Afrikaanse continent".

Gesteld werd voorts dat de ECOWAS „een pragmatische, dynamische en doeltreffende instelling zal zijn die rekening zal houden met de werkelijkheid in de aangesloten landen". De leiders bevestigden hun geloof in een multilaterale samenwerking op de gebieden van industrie, transport, telecommunicatie, energie, landbouw, natuurlijke hulpbronnen, handel, monetaire en financiële zaken, alsmede sociale en culturele aangelegenheden.

Nigeria en Togo, die in december 1973 de aanzet tot het totstandkomen van de gemeenschap gaven, werden in de verklaring geprezen voor „hun prijzenswaardige initiatieven", en kregen een speciale verantwoordelijkheid toebedeeld.

Er zullen een uitvoerend secretariaat, een ministerraad en vier speciale commissies worden gevormd, terwijl na de ratificatie een plaats voor het hoofdkwartier van de gemeenschap zal worden aangewezen.

De eerste twee jaar zullen worden besteed aan de uitwerking van organisatorische vraagstukken en allerlei economische onderzoeken. In de volgende acht jaar wil men geleidelijk de tariefmuren tussen de lidstaten afbreken en ook de belemmeringen in het onderlinge verkeer van personen, diensten en kapitaal wegnemen. Een periode van 15 jaar wordt nodig geacht om te komen tot een gemeenschappelijk buitentarief.

Voorgeschiedenis

Terwijl vanaf 1970 gewerkt was aan de oprichting van een economische gemeenschap door de Franstalige staten van West-Afrika, wat resulteerde in de vorming van de Communauté économiqué de l'Afrique de l'Ouest (CEAO), die op 1 jan. '74 in werking trad (met als deelnemers Ivoorkust, Mauretanië, Mali, Niger, Opper-Volta en Senegal), waren tegelijk pogingen in het werk gesteld om te komen tot een ruimere Westafrikaanse gemeenschap met inbegrip van de Engelstalige staten. Het voorlopige uitsluiten van de Engelstalige buren uit de CEAO zou ook de reden geweest zijn voor Dahomey en Togo om niet van die gemeenschap lid te worden (zie pag. 371/3-1973).

In die ontwikkeling speelde president Gowon van Nigeria een belangrijke rol. Hij bracht op 27 april 1972 een bezoek aan Togo (pag. 516 /2-'72). Beide landen kwamen toen overeen de kern te vormen van een ruimere regionale groepering, die verschillen in taal en cultuur moest overbruggen. Sindsdien hebben beide landen ernaar gestreefd steun te verwerven voor de vorming van zo'n gemeenschap die ook de zes CEAO-staten moest omvatten. Hun pogingingen resulteerden in de bijeenkomst van de ministers van economische zaken, financiën of planning van 15 Westafrikaanse staten te Lomé (Togo) van 10-14 dec. 1973.

Daar werd in beginsel besloten tot de oprichting van de uitgebreidere economische gemeenschap. Afgesproken werd dat Nigeria en Togo voorstellen voor de toekomstige vorm en inhoud van de gemeenschap zouden indienen, die in jan. 1974 in Accra (Ghana) met juristen en andere deskundigen uit de betrokken landen zouden worden besproken. Hun conclusies zouden aan ministers van de 15 landen worden voorgelegd, die daartoe in maart '74 te Niamey (Niger) bijeen zouden komen.

De beslissende ministersbijeenkomst vond echter pas van 27-30 jan. '75 te Monrovia (Liberia) plaats, waar de ministers van 14 landen (die van Mali ontbrak) een ontwerp-verdrag voor de economische gemeenschap goedkeurden.

Inmiddels had president Eyadema van Togo van 20-27 okt. een officieel bezoek aan Nigeria gebracht, terwijl president Gowon van Nigeria in jan. 1975 Dahomey en Togo bezocht.

Op 7 en 8 april 1975 vond te Niamey (Niger) de eerste topconferentie van de CEAO sinds haar oprichting plaats; president Senghor van Senegal werd tot voorzitter gekozen.

De CEAO zal naast de ECOWAS blijven bestaan. Een CEAO-woordvoerder zei hierover medio mei: De CEAO zal dezelfde rol binnen de ECOWAS spelen als de Benelux binnen de Gemeenschappelijke Markt (EG). *(Le Monde, The Times, NRC/H'blad)*

(Vor. ber. pag. 371/3-1973)

OEVERSTATEN SENEGAL AANVAARDEN ONTWIKKELINGSPLAN VOOR 40 JAAR

De in maart 1972 opgerichte OMVS (Organisation pour la mise en valeur du fleuve Sénégal), waarvan Mali, Mauretanië en Senegal deel uitmaken, heeft ambitieuze plannen opgesteld voor de ontwikkeling van het bekken van de Senegalrivier.

Tijdens een ministersbijeenkomst eind mei 1974 werd een ontwikkelingsplan voor 40 jaar goedgekeurd, waarvan de kosten geraamd zijn op 800 mrd francs CFA (16 mrd Franse francs).

De voornaamste projecten zijn:

Energie en transport — In de eerste periode van 7 jaar zullen dammen in de rivier de Senegal worden gebouwd bij Manantali (26,6 mrd fr. CFA) en aan de monding (5,2 mrd fr. CFA) en zullen de havens Saint-Louis (6,5 mrd) en Kayes worden verbeterd alsmede de aanlegplaatsen langs de rivier. Speciaal voor de opwekking van waterkracht zullen tegen 1990 nog twee dammen worden gebouwd en wel bij Gouina en Felou.

Landbouw — Door investeringen van 280 mrd fr. CFA wil men de voedselbehoefte van de drie landen dekken en zo het risico van de droogte uitsluiten. Door vanaf het jaar 2.000 jaarlijks 13.000 ha woest land te cultiveren moet in het jaar 2010 een bodemoppervlak van 428.000 ha produktief zijn.

Industrie — De bouw is voorzien van 232 fabrieken voor de verwerking van landbouwprodukten, die aan meer dan 25.000 mensen werk moeten veschaffen. De kosten van dit project worden geraamd op 157 mrd fr. CFA.

Mijnbouw — In Mali zal ten zuidoosten

van Manantali ijzererts en bauxiet worden ontgonnen, zodat op middellange termijn een produktie van 600.000 ton aluminium en 5 mln ton ijzer wordt bereikt. In Senegal staat de ontginning van ijzererts bij La Falème op het programma met een geraamde produktie van 5 mln ton ijzer per jaar.

De financiën zouden verkregen moeten worden van internationale instanties en afzonderlijke staten.
Op 11 en 12 juli 1974 kwamen OM VS-functionarissen en financiers te Nouakchott (Mauretanië) bijeen. Van de multinationale instellingen waren vertegenwoordigd het Europese Ontwikkelingsfonds, de Wereldbank, het UNDP en de Afrikaanse Ontwikkelingsbank, terwijl o.a. de volgende staten afgevaardigden gestuurd hadden: Frankrijk, West-Duitsland, Canada, Perzië en Saoedi-Arabië.
Tijdens de OMVS-topconferentie, die op 24 juli te Bamako (Mali) werd geopend, verklaarde de Senegalese president Senghor dat Koeweit zojuist een krediet van $ 33 mln toegezegd had.
Op 22 maart 1975 deelde de fungerend OMVS-voorzitter, Amadou Mamadou Diop, te Dakar mee dat China zich bereid verklaard had de bouw van de Manantalidam te financieren. (China had niet deelgenomen aan de donorconferentie).
(Le Monde, IAF)

(Vor. ber. pag. 196/1-1972)

GABON

WIJZIGING GRONDWET. BENOEMING PREMIER

President Bongo benoemde op 16 april vice-president Léon Mebiame tot premier in overeenstemming met een op 12 april doorgevoerde grondwetswijziging.
Op grond daarvan blijft Bongo staatshoofd en regeringsleider, terwijl de premier verantwoordelijk is voor het handhaven van de wet en het functioneren van het bestuur.
De premier is de directe vertegenwoordiger van de president in binnen- en buitenland en treedt als coördinerend voorzitter op bij kabinetszittingen. Benoeming en ontslag van de premier geschieden bij presidentieel decreet.
In plaats van het ambt van vicepresident werd een college van drie personen ingesteld, bestaande uit de premier, de voorzitter van de nationale vergadering en een lid van het politieke bureau van de eenheidspartij BDG (Bloc démocratique gabonaise). Dit college zal bij een tijdelijke ontstentenis van de president de lopende zaken behartigen en bij een definitieve vacature de verantwoordelijkheid voor de lopen zaken dragen in de twee maanden tussen de officiële regeling van de vacature door het opperste gerechtshof en de verkiezing van een nieuwe president. *(Reuter, AdG)*

(Vor. ber. pag. 784/2-1974)

MAURETANIË

PRESIDENT OULD DADDAH IN CHINA EN NOORD-KOREA

Tussen 17 en 27 sept. 1974 heeft president Moktar Ould Daddah een officieel bezoek aan China gebracht, dat van 21 t/m 23 sept. onderbroken werd voor een officieel bezoek aan Noord-Korea.
In China werd Ould Daddah ontvangen door partijleider Mao Tsetoeng (19 sept.) en door premier Tsjoe En-lai (26 sept. in het ziekenhuis). Met vice-premier Teng Hsiao-ping voerde hij besprekingen over internationale kwesties van gemeenschappelijk belang en over de economische en technische samenwerking tussen beide landen, waarvoor een nieuw akkoord tussen de beide regeringen werd ondertekend. Naar de president op 28 sept. bij zijn terugkeer in Mauretanië meedeelde zal China met een krediet van $ 30 mln helpen bij de aanleg van een nieuwe haven te Nouakchott voor schepen met grote diepgang. Ook zal China bijdragen tot de aanleg van de weg Nouakchott-Neam, de ruim 1.100 km lange west-oost-verbinding. Van deze weg, die Oost-Mauretanië en Noord-Mali met de buitenwereld moet verbinden, zijn 500 km reeds aangelegd met behulp van kredieten uit Saoedi-Arabië, Koeweit en de Unie van Arabische Emiraten.
In Noord-Korea voerde Ould Daddah besprekingen met president Kim Il Song. *(Peking Review, AFP, AdG)*

(Vor. ber. pag. 32/1 - 1968)
(Zie ook pag. 127/2, 143/3 en 144/2)

NATIONALISATIE IJZER- EN KOPERMIJNEN

Op 28 nov. 1974 maakte president Moktar Ould Daddah in de nationale vergadering de nationalisatie van de mijnbouwmaatschappij MIFERMA (Société des mines de fer de Mauretanie) bekend.
De in 1952 gestichte multinational MIFERMA exploiteert sinds 1963 de ijzerertsvoorraden van Kedia d'Idsil, het bergmassief bij Zouerate.

De aandelen van de MIFERMA waren voor 55,8% in Franse handen (w.o. Usinor 14,4% en Rothschild 11,4%), voor 19% in het bezit van de British Steel Corp., voor 15,2% van de Italiaanse staatsonderneming Finsider, voor 5% van de Westduitse Thyssengroep en voor 5% van de Mauretaanse staat.
De MIFERMA exporteert 30% van de jaarproduktie (ca. 12 mln ton) naar Europa en neemt daarmee de vierde plaats in onder de ijzerertsleveranciers na Zweden, Brazilië en Liberia. De voornaamste afnemers zijn Groot-Brittannië (ruim 2,5 mln ton), Frankrijk (2 mln), Japan (1,7 mln), België (1,4 mln) en West-Duitsland (1,1 mln).
De MIFERMA heeft 4.300 man personeel; vrijwel alle arbeiders en een derde van het kader komt uit Mauretanië. Een derde van de staatsbegroting van Mauretanië wordt door belastingafdrachten van de MIFERMA gefinancierd.
Formeel werd de MIFERMA overgenomen door de nationale industrie- en mijnbouwmaatschappij SNIM, de in 1972 gestichte staatsonderneming. De betreffende wet werd nog dezelfde dag (28 nov. 1974) door de nationale vergadering goedgekeurd.
President Ould Daddah zegde de aandeelhouders een „billijke schadevergoeding" toe. Alle schulden van de MIFERMA aan de Wereldbank en de Caisse Française de Coopération zouden worden terugbetaald. Het buitenlandse personeel ontving garanties.

Op 26 febr. werd te Nouakchott een protocol getekend door de regering, de SNIM en de kopermijnmaatschappij SOMIMA (Société des mines de cuivre de Mauretanie), die sinds 1967 de kopermijn te Akjoujt exploiteert. Volgens dit protocol zou de staat via de SNIM van de buitenlandse aandeelhouders hun meerderheidsbelang van 77% kopen; de overige 23% waren reeds in handen van de staat. De buitenlandse belangen waren de Britse Charter Consolidated (44%), de VN-agentschap IFC (15%) en drie Franse instellingen (samen 18%). Volgens *Le Monde* (28-2) ging het eigenlijk niet om een nationalisatie, maar meer om een reddingsactie, omdat de SOMIMA, die sinds de zomer van 1974 door de forse daling van de koperprijs op de wereldmarkt per maand een verlies leed van ca. $ 1 mln, mogelijk de produktie zou moeten staken.
Niettemin betekende deze operatie dat de laatste buitenlandse mijnmaatschappij in Mauretanië in staatsbezit overging. *(Le Monde, NZZ)*

Uitgevers: Int. Uitg. en Handelmij „Systemen Keesing" B.V., Ruysdaelstraat 71-75, Amsterdam - N.V. Algemene Uitgeverij Keesing, Keesinglaan 2-20, B 2100 Deurne-Antwerpen.

GROOT-BRITTANNIË BLIJFT LID EG

De inwoners van het Verenigd Koninkrijk hebben zich met een meerderheid van meer dan twee tegen één in een referendum dat op 5 juni werd gehouden uitgesproken voor voortzetting van het Britse lidmaatschap van de Europese Gemeenschap.
Het aantal voorstemmers bedroeg 17.378.581, het aantal tegenstemmers 8.470.073 (in percentages: 67,2% tegen 32,8%).
Eerder (zie hierna) hadden regering en parlement zich al uitgesproken voor een voortzetten van het lidmaatschap.
Van de 68 regio's, graafschappen en eilandengroepen waarin de stemmen werden geteld, spraken alleen de Shetlandeilanden zich met 57,3 tegen 43,7% en de Schotse Hebrideneilanden met 70,5 tegen 29,5% zich uit tegen het lidmaatschap. In beide gevallen was de opkomst zeer klein, resp. 47 en 50%.
De westelijke eilanden zijn sinds 1970 een bolwerk van de Schotse Nationalistische leider Donald Stewart en de Shetlands voelen zich nog altijd meer Noors dan Brits.
In Schotland stemde 58,4% van de kiezers vóór bij een opkomst van 61,7%, in Wales 64,8% bij een opkomst van 66,7% en in Noord-Ierland 52,1% bij een opkomst van 47,4%.
In het zuiden waren de percentages voorstemmers hoger dan in de Midlands en het noorden. In het zuiden bleven alleen in het gebied groter Londen, Essex, Badfordshire en Cornwall de voorstemmers beneden 70%.
De definitieve uitslag werd op 6 juni door premier Wilson bekend gemaakt op de stoep voor zijn ambtswoning Downing Street 10.
Wilson zei o.a. dat de beslissing genomen was met een grotere meerderheid dan enige regering bij een algemene verkiezing ooit had gekregen.
Het was, aldus Wilson, een vrije stemming, zonder dwang, na een vrije democratische campagne die op een constructieve wijze en zonder wrok was gevoerd.
Het betekent dat 14 jaren van nationale twist voorbij zijn, aldus de premier.
Het betekent dat allen die bedenkingen hadden tegen Groot-Brittannië's deelname zich nu van ganser harte, zonder terughoudendheid moeten wijden aan de taak om de economische problemen die onze natie bestormen, te boven te komen en van ganser harte samen te werken met onze partners in Europa en onze vrienden overal om de uitdagingen te beantwoorden die de hele natie worden gesteld, aldus Wilson.
Van de zijde van de voorstanders van het Britse lidmaatschap werd enthousiast gereageerd op de uitslag. Minister van binnenlandse zaken Roy Jenkins, voorzitter van de „Keep Britain in Europe" organisatie zei dat op de verjaardag van D-day (6 juni 1944) de strijd was begonnen voor een „actieve constructieve en enthousiaste rol" in Europa.
De leider van de Conservatieven, mevr. Thatcher, zei dat het massale „ja" niet gegeven zou zijn zonder het massale „ja" van de Conservatieven. De Conservatieve partij ging er nu van uit dat het Europese debat voorbij was. De boodschap van het referendum voor de regering is dat het volk naar de werkelijk grote kwesties heeft gekeken. Het heeft gekeken naar wat werkelijk telt en daarna zijn stem uitgebracht, aldus mevr. Tatcher. Zij zei dat het voor de Conservatieve partij niets nieuws was een Labour-regering te steunen in kwesties van het nationale belang.
Aan de kant van de tegenstanders van het lidmaatschap heerste verslagenheid.
De ministers Wedgwood Benn en Shore, de voornaamste woordvoerders van de tegenstanders, gaven te kennen de uitslag te aanvaarden. Deze positie werd later in een gemeenschappelijke verklaring van de vijf leidende anti-EG-kabinetsministers bevestigd, met de toevoeging dat Engelands economische problemen alleen kunnen worden opgelost door een „integrale uitvoering van Labours verkiezingsmanifest".

Verenigd Koninkrijk		
Ja	17.378.581	(67,2%)
Nee	8.470.073	(32,8%)
Meerderheid	8.908.508	
Opkomst	64,5%	
Ongeldig	54.540	
Kiesgerechtigd	40.086.677	

	Engeland	**Wales**
Ja	14.918.009	869.135
Nee	6.812.052	472.071
Meerderheid	8.105.957	397.064
Opkomst	64,6%	66,7%

	Schotland	**Noord-Ierland**
Ja	1.332.186	259.251
Nee	948.039	237.911
Meerderheid	384.157	21.340
Opkomst	61,7%	47,4%

Van het totale electoraat stemde 43,4% „ja" en 21,2% „nee".

Ook buiten het Verenigd Koninkrijk werd over het algemeen positief gereageerd op de uitslag van het referendum. De voorzitter van de Europese Commissie François Ortoli legde op 6 juni de volgende verklaring af:

„Net als de grote meerderheid van de burgers van Europa ben ik er steeds van overtuigd geweest dat Groot-Brittannië bij Europa hoort en actief moet deelnemen aan de Europese eenmaking. Ik ben zeer verheugd dat men daarop nu, dank zij de resultaten van het referendum, kan rekenen. Uit dit resultaat blijkt dat het Britse volk ervan overtuigd is dat de landen van ons continent hun problemen alleen gezamenlijk kunnen oplossen. Wij moeten ons nu naar de toekomst wenden en als nieuw uitgangspunt dit ogenblik aangrijpen waarop heel een volk zijn vertrouwen in Europa heeft uitgesproken."
De voorzitter van het Europese Parlement, de Franse socialist Spenale, zei: „Na de aanwijzing van een delegatie

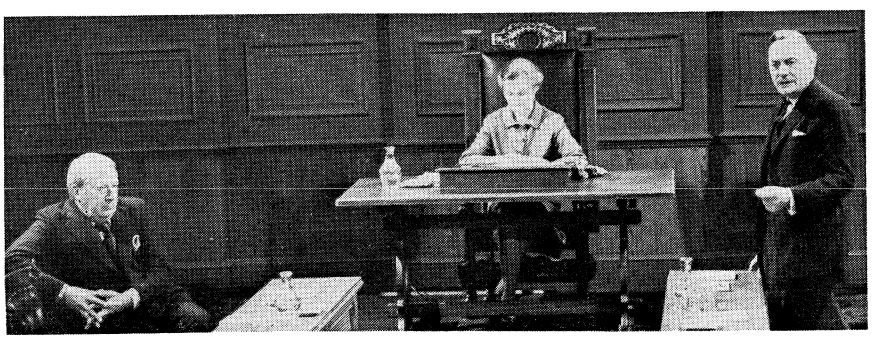

Edward Heath (l.) en Enoch Powell (staande rechts) bij opnamen voor een televisieuitzending waar voor- en tegenstanders van het Britse lidmaatschap van de EG aan het woord kwamen.

Weekblad 44ste jaargang No. 2284, pag. 27183-27198

(van zeventien) Labour-afgevaardigden zal het Europese Parlement zich weldra en voor de eerste maal sedert 1 januari 1973 in voltallige bezetting kunnen presenteren. Men kan ervan overtuigd zijn dat de reserve van de Engelse regering ten opzichte van de rechtstreekse verkiezing van het parlement zeer binnenkort zal worden opgeheven.
Wat betreft de Gemeenschappen kunnen nu alle opgeschorte activiteiten opnieuw in gang worden gezet en hetzelfde geldt voor de voorstellen met betrekking tot de Europese Unie."

Reacties Bonn, Den Haag en Parijs

De Westduitse kanselier Schmidt zei dat men zich een Europese Gemeenschap zonder Groot-Brittannië met zijn grote politieke en internationale ervaring niet kan voorstellen. Daarom moet men thans wel „voldaan en blij" zijn over de uitslag van het referendum in Groot-Brittannië. Schmidt zei voor de Westduitse televisie te geloven dat nu alle obstakels uit de weg zijn geruimd die een gunstige samenwerking zouden kunnen belemmeren. Ook SPD-voorzitter Willy Brandt sprak de hoop uit dat Groot-Brittannië eindelijk binnen de Gemeenschap die rol zal gaan spelen die dit land toekomt. Naar zijn zeggen heeft de Britse regering het haar Westeuropese partners niet gemakkelijk gemaakt. Hierbij komt dat in de moeilijke economische situatie waarin vele landen zich bevinden snelle beslissingen noodzakelijk zijn.
In zijn verklaring drong Brandt er tevens op aan dat de afgevaardigden van de Labourpartij zullen gaan deelnemen aan het werk van het Europese Parlement.
Van zijn kant verklaarde CDU-voorzitter Helmut Kohl dat de Britse kiezers met hun stem een groot vertrouwen in het streven naar Europese eenwording tot uiting hebben gebracht. Volgens de secretaris-generaal van de FDP, Bangemann, moeten thans snel de bevoegdheden van de bestaande Europese instituten worden versterkt en moet het Europese Parlement controle- en beslissingsrecht krijgen.
In Den Haag is meegedeeld dat de Nederlandse regering „ten zeerste verheugd" is dat het referendum een duidelijke uitspraak heeft opgeleverd voor de voortzetting van het Britse lidmaatschap van de EG. De Nederlandse regering heeft in het verleden er bij herhaling op gewezen dat het wezenlijk noodzakelijk is dat het Verenigd Koninkrijk volledig in het Europese eenwordingsproces zal worden betrokken. Na deze gunstige uitslag is iedere twijfel hierover weggenomen, aldus de Nederlandse verklaring.
In Parijs zei de Franse minister van buitenlandse zaken, Sauvagnargues, dat het Britse volk een duidelijk antwoord heeft gegeven en dat Frankrijk zich hierover verheugt. Ook in de Verenigde Staten was men tevreden over de uitslag. De Amerikaanse regering ziet het blijven van Engeland in de EG als een belangrijke voorwaarde voor een eensgezinde transatlantische politiek, zo werd in Washington gezegd.
Uit Moskou kwam daarentegen een scherp commentaar op de uitslag van het referendum. Het officiële persbureau Tass zei dat de Britten een hersenspoeling hadden ondergaan om in de EG te blijven. Uit de uitslagen kan echter worden geconcludeerd dat brede lagen van de bevolking eruit willen, aldus Tass.
China zal de uitslag toejuichen, zo zeggen waarnemers in Peking. China heeft er steeds op aangedrongen dat de Europese landen zich aaneensluiten om sterk te staan tegenover de volgens Peking groeiende Russische militaire bedreiging voor het Westen.

Consequenties uitslag

De belangrijkste consequentie van het referendum is dat het Verenigd Koninkrijk in de Gemeenschappelijke Markt blijft, maar daarnaast voorzag *The Times* in een hoofdredactioneel commentaar op de uitslag (7-6) nog een aantal andere.
De uitslag heeft de aanspraak van uiterst links de werkelijke stem van het volk te vertolken in discrediet gebracht.
De anti-Europese meerderheid die deze groep steeds weer in de plaatselijke afdelingen van de Labourpartij wist op te roepen blijkt de publieke opinie in het geheel niet te vertegenwoordigen. De anti-Europa stem van de vakbonden blijkt niet representatief te zijn voor de miljoenen wier stem zij pretenteerden te vertolken.
The Times voorziet dat nu de Labourpartij afgevaardigden naar het Europese parlement gaat sturen, de sociaal-democratische groep de grootste en machtigste van de Europese parlementaire partijen gaat worden en dat de sociaal-democratie wellicht de politieke filosofie van West-Europa gaat worden, zij het eerder de Westduitse versie daarvan dan de Britse.
Ook de Britse vakbonden zullen nu gaan meedoen met de Gemeenschap. Ook zij zullen iets moeten leren, in het bijzonder van de Westduitse vakbonden en de welvaart van de Duitse vakbondsleden.
Het blad doet verder een oproep steun te geven aan de invoering van een democratischer verkiezing van het Europese parlement. Alleen als het Europese parlement direct gekozen wordt zal het zijn macht kunnen uitbreiden en de Europese bureaucratie kunnen controleren.
Het feit dat de voorstemmers uit alle politieke groeperingen afkomstig zijn heeft bewezen dat er voor werkelijk grote politieke kwesties wel degelijk een nationale meerderheid te vinden is.
We weten nu dat er voor de kwestie van een nationale herleving een overweldigende meerderheid bestaat, die vóór hervormingen is daarbij het verouderde klasse-egoïsme van uiterst rechts en het verbitterde klasse-socialisme van uiterst links verwerpend.
Er is geen reden om aan te nemen dat deze meerderheid zich uitsluitend of voornamelijk tot de Europese zaak zou beperken. Aldus *The Times*.

Labour verdeeld

Door het referendum te houden loste de Labourregering een oude verkiezingsbelofte in. In juni 1971 werden de Britse toetredingsonderhandelingen gevoerd door de Conservatieve regering van Heath met succes afgesloten en per 1 januari 1973 werd Groot-Brittannië lid van de Gemeenschap. Wilson verklaarde echter van het begin af aan het niet eens te zijn met de toetredingsvoorwaarden en beloofde de kiezers heronderhandelingen en een volksraadpleging.
In april 1974 begon de nieuwe Labourregering van Wilson met heronderhandelingen die vrijwel een jaar later in april '75 op de topconferentie in Dublin werden afgesloten. (pag. 177 e.v. en 180 e.v.).
Op 23 januari 1975 kondigde de regering aan dat er een referendum zou worden gehouden over de vraag of het land in de Gemeenschap moest blijven of niet.
De conservatieven en de liberalen, geheel in overeenstemming met hun tot dan gevoerde politiek raadden de kiezers aan vóór het lidmaatschap te stemmen, maar binnen Labour bleek de verdeeldheid groot te zijn. Linkse Labourleden, met als spreekbuis het blad *Tribune,* waren felle tegenstanders van het lidmaatschap en zij werden daarbij gesteund door het merendeel van de vakbonden, het hoofdbestuur van de Labourpartij en een zevental ministers, hoewel de regering in haar geheel op 18 maart de aanbeveling deed „ja" te stemmen.
Andere sectoren van de samenleving zoals vrijwel de gehele landelijke pers, de werkgevers, de raad van kerken waren voorstanders evenals de Gemenebestlanden.
Felle tegenstanders van het lidmaatschap waren de laatste jaren sterk aan invloed winnende nationalistische groeperingen in Wales, Schotland en Noord-Ierland.
De eigenlijke campagne werd geleid door de beide overkoepelende propaganda-organisaties: „Britain in Europe" met minister Jenkins als president die de steun van de Conservatieven, de Liberalen en het invloedrijke „Labour Committee for Europe" had en de „National Referendum campaign" (anti) onder voorzitterschap van het Conservatieve parlementslid Neil Marten.

Minister van sociale zaken Barbara Castle (l.) en haar achternichtje Rachel Hinton en Joan Marten, echtgenote van Neal Harten, voorzitter van de anti-EG beweging, tonen goederen die zij in Londen en Brussel kochten met de daarvoor betaalde prijzen ter vergelijking, op een persconferentie in het Waldorf Hotel in Londen op 29 mei.

Beide hadden een subsidie van £ 12000 uit de staatskas en kregen hun eigen propagandamateriaal op staatskosten gedrukt en verspreid.
De regering zelf had haar standpunt uiteengezet in een witboek dat in 21 miljoen huishoudens werd verspreid.

Argumenten vóór en tegen

De beide organisaties verzamelden de talrijke argumenten die vóór- en tegenstanders gebruikten in twee brochures:
Voorstanders betoogden dat de Gemeenschap de vrede in Europa, na eeuwen van bloedige confrontaties, zou garanderen.
T.a.v. de economie betoogden zij dat het lidmaatschap aanzienlijke financiële steun voor de regio's en de industrie tot gevolg heeft, gunstig is voor de Britse export naar het continent, de werkloosheid zal verminderen door de vestiging van niet-communautaire bedrijven die toegang tot de gemeenschappelijke markt zoeken, terwijl de aanvoer van levensmiddelen verzekerd is en grondstoffen tegen lage prijzen kunnen worden betrokken.
Wat de politieke voordelen betreft van toetreding, stellen de voorstanders, dat Groot-Brittannië sedert het ineenstorten van het Gemenebest geen gelijke partner meer is voor de twee supermogendheden. De Gemeenschap zou het Groot-Brittannië mogelijk maken opnieuw een rol op wereldniveau te spelen.

De tegenstanders daarentegen betoogden dat Groot-Brittannië in de eerste plaats nauw verbonden moet blijven met zijn oude bondgenoot de Verenigde Staten. Zij wijzen erop dat enkele EG-leden het NAVO-verband hebben verlaten.
T.a.v. de economie wijzen zij erop dat sedert Groot-Brittannië's lidmaatschap van de EG de inflatie en de werkloosheid sterk zijn gestegen, de prijzen van de levensmiddelen nog steeds stijgen, terwijl de Gemeenschap boter- en vleesoverschotten tegen dumpprijzen op de Russische markt brengt. Groot-Brittannië moet trouw blijven aan zijn traditie van handel met de gehele wereld en zijn traditionele banden met het Gemenebest bewaren.
Op politiek terrein zagen zij in de beslissingen van de Europese Commissie in Brussel een aantasting van de soevereiniteit van het parlement in Westminster. Groot-Brittannië mag zijn lot niet binden aan dat van de continentale landen, die zulke heel andere tradities en instellingen hebben en waarvan verscheidene geïnfiltreerd zijn door de communistische partij.
Hieronder geven wij een beknopt overzicht van de gang van zaken rondom het referendum, beginnend met het kabinetsbesluit een referendum te houden en voorafgegaan door de belangrijkste data in de Britse relaties tot Europa:

Data betrekkingen Groot-Brittannië-EG

— **18 APRIL 1951.** Frankrijk, West-Duitsland, Italië, België, Nederland en Luxemburg ondertekenen in Parijs een verdrag ter oprichting van de Europese Kolen- en Staalgemeenschap, de voorloper van de Economische gemeenschap.
De Britse Labourregering onder premier Clement Attlee doet niet mee, en geeft dus een kans weg om van het begin af mee te doen aan een organisatie die model zou staan voor de gemeenschapsbenadering van de economische integratie.

— **25 MAART 1957.** De „Zes" ondertekenen verdragen ter oprichting van de Europese economische gemeenschap, en voor de nucleaire gemeenschap Euratoom. Engeland nam niet deel aan de belangrijkste onderhandelingen voor dit Verdrag van Rome, dat de „grondwet" van de EG zou worden.

— **31 JULI 1961.** De Britse Conservatieve premier Harold MacMillan maakt bekend dat Groot-Brittannië besloten had onderhandelingen te willen beginnen over het lidmaatschap van de Europese Gemeenschap.

— **8 NOVEMBER 1961.** In Brussel beginnen de onderhandelingen over het lidmaatschap.

— **JANUARI 1963.** President De Gaulle van Frankrijk spreekt een veto uit over het Britse lidmaatschap, en de onderhandelingen worden abrupt afgebroken op 29 januari onder zware Franse druk.

— **MEI 1967.** Voor de tweede keer melden de Britten zich aan voor het lidmaatschap — deze keer bij monde van de Labourregering van Harold Wilson, die daarvoor tegen een lidmaatschap op de voorwaarden van de Conservatieve partij was geweest.

— **DECEMBER 1967.** President De Gaulle spreekt een tweede veto uit, met als argument dat de Britse economie versterkt moet worden voordat onderhandelingen over het lidmaatschap overwogen kunnen worden.

— **DECEMBER 1969.** De Zes houden in Den Haag een topconferentie, waaraan voor Frankrijk Georges Pompidou deelneemt. Het groene licht wordt gegeven voor het beginnen van onderhandelingen over een lidmaatschap van Groot-Brittannië, Noorwegen, Denemarken en Ierland.

— **30 JUNI 1970.** De Conservatieve regering van premier Edward Heath begint toetredingsonderhandelingen met de EG in Luxemburg.

— **28 JUNI 1971.** De onderhandelingen over het Britse lidmaatschap worden succesvol afgesloten.

— **28 OKTOBER 1971.** Het Britse Lagerhuis stemt met een meerderheid van 112 stemmen voor de toetreding tot de Europese Gemeenschap.

— **1 JANUARI 1974.** Het verdrag van toetreding wordt van kracht. Engeland, Denemarken en de Ierse republiek worden lid van de nu tot negen leden uitgebreide Gemeenschap, Noorwegen blijft buiten, omdat een consultatief referendum in september 1972 een negatieve uitslag te zien had gegeven.

— **APRIL 1974.** De nieuwe Labourregering van Harold Wilson begint met heronderhandelingen over de voorwaarden waarop Groot-Brittannië lid van de EG is geworden.

— **23 JANUARI 1975.** De Britse regering kondigt aan dat de bevolking per refe-

rendum geraadpleegd zal worden over de vraag of het land in de Gemeenschap moet blijven of die moet verlaten.

— **11 MAART 1975.** De heronderhandelingen worden voltooid op een topconferentie van de Negen in Dublin.

— **18 MAART 1975.** De Labourregering beveelt aan „ja" te stemmen in het referendum, maar het kabinet is met 16 tegen 7 verdeeld. De collectieve verantwoordelijkheid van het kabinet wordt opzij gezet om de ministers de gelegenheid te geven aan de campagnes deel te nemen in overeenstemming met hun geweten.

— **26 APRIL 1975.** Een Labourpartijconferentie beveelt aan „nee" te stemmen.

— **5 JUNI 1975.** Referendum

Referendum aangekondigd, nota regering

Op 23 jan. maakte premier Wilson in het Lagerhuis bekend dat er eind juni een referendum zou worden gehouden over de voortzetting van het Britse EG-lidmaatschap. Hij zei tevens dat het kabinet eind maart, begin april met een aanbeveling zou komen, maar dat ministers die het met die aanbeveling niet eens zijn, de vrijheid zouden krijgen om in de referendumcampagne voor hun afwijkende meningen propaganda te maken.

Ook zou er een speciaal Labourcongres worden bijeengeroepen maar de regering zou zich niet verplicht voelen haar aanbevelingen op te volgen.

Wilson zei dat het grondbeginsel van de volstrekte collectieve regeringsverantwoordelijkheid tijdelijk prijsgegeven kon worden omdat het kabinet het over alle andere dingen zo volkomen eens is.

Op 26 febr. maakte de regering in een nota nadere bijzonderheden bekend over de organisatie van het referendum, technische regelingen en voorzieningen alsmede de maatregelen om de kiezers vooraf de nodige informatie te verschaffen.

In zijn nota gaat het kabinet-Wilson uitvoerig in op de vraag die het volk moet worden voorgelegd. Gesuggereerd is meer dan één vraag op het stemformulier te zetten. Aan de regering is onder meer voorgesteld of men niet moest vragen of de kiezer de hele kwestie niet liever aan het parlement overliet.

Premier Wilson had echter al meermalen verklaard dat het referendum alleen maar zou vragen om een simpel ja of nee op een rechtstreekse vraag over het al dan niet in de Gemeenschap blijven van het Verenigd Koninkrijk in het licht van de opnieuw besproken lidmaatschapsvoorwaarden. De regering ziet het meeste in deze eenvoudige aanpak.

Het kabinet stelde zich voor dat de tekst als volgt zou luiden:

„De regering heeft de resultaten bekendgemaakt van de heronderhandeling over de voorwaarden voor het lidmaatschap van het Verenigd Koninkrijk van de Europese Gemeenschap."

„Vindt U, dat het Verenigd Koninkrijk in de Europese Gemeenschap moet blijven?"

De regering wilde het referendum zoveel mogelijk doen lijken op normale parlementsverkiezingen. Zo blijven de gebruikelijke lokalen vanaf zeven uur 's morgens tot tien uur 's avonds open, komen er stemhokjes, is er de mogelijkheid via de posterijen een stem uit te brengen, enzovoort.

Pas na sluiting van de lokalen gaat het anders dan de Britten gewend zijn. De stembriefjes moeten, aldus de voorsteller in de regeringsnota, in verzegelde dozen worden gedaan en dan onder strenge bewaking naar Londen gebracht, waar ze centraal worden geteld.

Het kabinet-Wilson was blijkens zijn nota niet van plan zelf een massieve campagne op touw te zetten. Wel wordt de uitkomst van de „heronderhandelingen" met de aanbeveling van de regering in een nota behandeld, waarover dan in het parlement een debat kan worden gehouden. Van die nota zal een populaire versie verschijnen. Ook wordt van regeringszijde gewerkt aan een eenvoudige uitleg over het referendum. De kiezers krijgen tenslotte allemaal een boekje met een uiteenzetting van de argumenten pro en contra. Daarin staan antwoorden van beide kampen op dezelfde vragen.

Toelichting op resultaten heronderhandelingen

Premier Wilson gaf op 12 maart voor het Lagerhuis een toelichting op de resultaten van de zgn. heronderhandelingen n.a.v. de Europese topconferentie in Dublin (pag. 177 e.v. en pag. 180 e.v.). Hij zei dat de heronderhandelingen hadden opgeleverd wat mogelijk was.

„Wij zijn nu op het punt aangeland, waarop de regering, het parlement en het volk moeten beslissen," aldus de premier.

Lagerhuis akkoord met referendum

Na Wilsons toelichting stemde het Lagerhuis over het plan van de regering om over het resultaat van de heronderhandelingen een referendum te houden. Met 312 tegen 262 ging het huis met het plan akkoord. Vrijwel de gehele Labourfractie, zes conservatieve anti-EG leden, de elf Schotse Nationalisten, vier van de tien Unionisten uit Noord-Ierland en drie van de 13 Liberalen stemden voor het plan.

De Conservatieve oppositie werd in haar verzet gesteund door zeven Liberalen onder aanvoering van partijleider Thorpe, de drie Nationalisten uit Wales, het Labourlid prof. Mackintosh en de Unionist Kilfedder. Er waren meer dan 30 onthoudingen.

Minister Short, leider van het Lagerhuis, beperkte zich in zijn inleidende rede grotendeels tot een herhaling van de voornaamste punten van het witboek over de zaak. Hoewel formeel openstaand voor alle suggesties tot wijzigingen, legde Short echter opnieuw een duidelijke voorkeur aan de dag voor telling van de stemmen in Londen op een nationale basis en bekendmaking van alleen de totaaluitslag.

„Wij wensen niet dat het referendum door lieden die het Verenigd Koninkrijk wensen te verdelen, gebruikt wordt voor hun eigen doeleinden", zo zei Short. „Wij willen weten wat het Verenigd Koninkrijk wenst, niet wat Schotland, Wales of Noord-Ierland wensen", zo voegde hij daar onder Nationalistische protesten aan toe.

De regering stelt zich op het standpunt dat het referendum nodig voor een behoorlijke raadpleging van het Britse volk de parlementaire soevereiniteit niet aantast. Zijzelf zal zich aan de uitslag gebonden achten maar het parlement is dat volgens haar niet, aldus de minister.

Mevrouw Thatcher die haar eerste parlementaire rede als Conservatieve partijleidster hield, beloofde echter dat bij een „behoorlijke opkomst" van de kiezers en een duidelijke uitspraak, het parlement in de praktijk het resultaat alleen maar zal kunnen aanvaarden.

Tegen de nieuwigheid van het referendum had zij echter principiële bezwaren. Zij stelde dat het witboek „geen enkele constitutionele grond" voor het houden van een referendum aanvoert: „het is allemaal niet meer dan een tactische manoeuvre van premier Wilson om een splijting in zijn eigen gelederen te verdoezelen". „Het komt erop neer", zo zei mevrouw Tthacher, „dat de Labourregering niet in staat is zelf een beslissing te nemen en daarom de verantwoordelijkheid aan het volk toeschuift. Terwille van de Labourpartij wordt de collectieve regeringsverantwoordelijkheid over boord gezet".

De stelling, dat het referendum niet wordt ingevoerd als middel tot verbetering van het politieke leven maar uitsluitend om premier Wilson te helpen in een situatie waarin hij anders de eenheid in zijn eigen partij niet kon bewaren, werd ook door de Liberale leider Thorpe welsprekend en onweerlegbaar ontwikkeld.

Kabinet beveelt aan „ja" te stemmen, vijf ministers tekenen anti-EG beginselverklaring

Op 18 maart hield het kabinet zich met het referendum bezig. Met 16 tegen 7 stemmen werd besloten de Britse kiezers aan te bevelen vóór

voortzetting van het EG-lidmaatschap te stemmen.

Zeven ministers stemden tegen. Het waren: de minister voor arbeid Michael Foot, de minister voor industrie Benn, de minister voor handel Shore, de minister voor sociale zaken Barbara Castle, de minister voor planning en plaatselijk bestuur John Silkin, de minister voor energie Varley en de minister voor Schotse zaken Ross.

De vijf eerstgenoemden gaven later een verklaring uit waarin zij zeiden voorstanders van het referendum te zijn. Zij deden een oproep aan de Britse kiezers vóór uittreding uit de Gemeenschappelijke Markt te stemmen, waardoor het volk de essentiële rechten herkrijgt, die het door een permanent lidmaatschap van de EG wordt ontnomen.

Te weten: het recht op democratisch zelfbestuur door het eigen parlement, het recht om zelf te bepalen wie belastingen oplegt en voedselprijzen regelt, het recht om een politiek te volgen die „full employment" nastreeft en tenslotte het recht om met andere volken samenwerking en handel te zoeken volgens een wereldpatroon.

Wilson gaf dezelfde dag nog een toelichting op het kabinetsbesluit voor het Lagerhuis. Hij zei onder meer niet te geloven dat Engeland door „ja" te stemmen tot een „eng regionale groepering" toetrad tot schade van zijn wereldbetrekkingen of dat Engelands betrekkingen met de VS hierdoor zouden worden verzwakt. Niets in de verdragen van Rome of Parijs of in de praktijk van de Gemeenschap sloot verdere nationalisatie uit, zo stelde Wilson.

Wilson stond vervolgens uitvoerig stil bij de resultaten van de heronderhandelingen, die hij vergeleek met de voorwaarden die in het Labour verkiezingsprogramma waren gesteld.

Hij wijdde met name uit over de gemeenschappelijke landbouwpolitiek, een van de fundamentele bezwaren binnen Labour en wat door heronderhandelingen op dat gebied was bereikt.

Wilson zei dat het de minister van landbouw Peart gelukt was de prijsstijgingen van levensmiddelen in bedwang te houden. Ook legde Wilson veel nadruk op de omstandigheid dat door de geregelde Europese topconferenties de beslissingen veel meer een politiek karakter hadden gekregen. De oppositie die hierna het woord kreeg viel met name de onenigheid binnen het kabinet aan. Mevr. Thatcher vroeg Wilson hoe deze splitsing te rijmen viel met het principe van de collectieve verantwoordelijkheid.

Op 20 maart namen de anti-EG Labourleden van het Lagerhuis een motie aan in vrijwel dezelfde bewoordingen als de tekst van de beginselverklaring van de 5 ministers.

Deze motie kreeg 140 handtekeningen, waaronder de namen van 29 ministers, onderministers en parlementaire secretarissen, o.a. de onderminister voor industrie Heffer, de staatssecretaris voor financiën Gilbert, de staatssecretaris voor handel Clinton Davies, de staatssecretaris voor onderwijs en wetenschappen Jenkins.

De tegenstellingen binnen de Labourpartij werden duidelijker.

Onder leiding van het linkse parlementslid Mikardo ondertekenden 18 van de 29 leden van het hoofdbestuur van de partij een motie waarin zij zich schaarden achter de anti-EG-lijn van de dissidente ministers. In de motie werd ook een aanbeveling gedaan aan het speciale partijcongres om te besluiten dat de partij officieel vóór uittreding uit de EG zal gaan ageren. Onder de 18 leden waren vijf ministers en 5 parlementsleden.

De motie werd behandeld op een speciale bijeenkomst van het hoofdbestuur van Labour op 26 maart en werd daar zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Tevens werd echter een memorandum aangenomen, opgesteld door partijsecretaris Hayward, dat weliswaar het partijcongres uitnodigde tegen voortzetting van het lidmaatschap te stemmen, maar ook vastlegde dat het partijapparaat neutraal is, d.w.z. niet ingeschakeld mag worden bij de campagne voor het referendum.

Debat Lagerhuis, rede Wilson, ontslag Heffer

Op 7, 8 en 9 april debatteerde het Lagerhuis over de resultaten van de heronderhandelingen, zoals die waren vastgesteld in een zojuist door de regering gepubliceerd witboek.

Premier Wilson had van te voren bepaald dat de dissidente ministers niet het woord mochten voeren. Vanaf de regeringsbank mocht alleen het officiële regeringsstandpunt worden vertolkt. Vragen aan anti-EG ministers over het beleid van hun departement in Europese zaken zouden zo nodig naar andere ministers worden overgeheveld.

Wilson zelf opende het debat met een uitgebreide rede waarin hij de resultaten van de heronderhandelingen opsomde.

Harold Wilson ging aan het begin van zijn rede na, wat bereikt was op het gebied van het landbouwbeleid.

Prijzen

De Eerste minister wees erop, dat zijn ambtgenoot van landbouw erin was geslaagd om de tendens te versterken om de gemeenschappelijke landbouwprijzen niet zo sterk te laten stijgen, wat de consument en de belastingbetaler ten goede komt. Ook was de minister erop uit geweest het risico van overschotten te verkleinen.

„Steeds meer wordt nu een relatie gelegd tussen prijsvoorstellen en de kosten van efficiënte prijsvoorstellen plus vraag en aanbod. Deze aanpak staat bevestigd in het verslag van de Europese Commissie, waarin de balans van het landbouwbeleid is opgemaakt." (pag. 180/1)

De Britten verlangen ook meer soepelheid bij het optreden van bijzondere omstandigheden en een betere marktregulering, vooral voor rundvlees. Volgens de premier zijn nu veranderingen verzekerd, zodat de lidstaten niet langer verplicht zijn hoge rundvleesprijzen te handhaven en dure aankopen op te slaan en aan de consumenten te onthouden. „In plaats daarvan kunnen ze het vlees tegen redelijke prijzen aan de consument verstrekken en de producenten schadeloos stellen via aanvullende betalingen die gedeeltelijk door de Gemeenschap worden gefinancierd", zo vertelde Wilson de parlementariërs. „Hierbij komt, dat een speciale aanzet is gegeven voor de suikerproduktie in het Verenigd Koninkrijk. In het algemeen zijn de monetaire regelingen gebruikt om differentiaties aan te brengen in de prijsstijgingspercentages van de lidstaten. De nationale steunmaatregelen kunnen soepeler worden toegepast."

Overschotten

Over het probleem van de landbouwoverschotten zei premier Wilson, dat zich sinds kort een praktijk heeft ontwikkeld waarbij men liever de consument laat profiteren dan de voedingsmiddelen zomaar te laten liggen. „Wij hebben dit meegemaakt met het rundvlees, dat goedkoper is verstrekt aan de bejaarden en met de verhoogde botersubsidie. De Britse verbruikers profiteren opnieuw van de monetaire import-subsidies die worden betaald aan landen die hebben gedevalueerd en van bijzondere maatregelen om de Gemeenschapsprijzen beneden die op de wereldmarkt te houden, in het bijzonder van de invoersubsidie op suiker die door de Gemeenschap wordt gefinancierd."

Fraude

Vooruitgang is volgens de heer Wilson ook gemaakt met het verbeteren van de financiële controle bij het landbouwbeleid. De kosten worden nu beter geraamd dan vroeger, evenals de gevolgen die nieuwe voorstellen hebben voor de begroting. Voorts zijn maatregelen tegen het plegen van fraude geïntroduceerd.

Toegang tot de markt

De regering Wilson heeft zich sterk gemaakt voor een betere toegang tot de Europese markt van levensmiddelen uit derde landen. Op dit terrein „hebben wij in 1971 de mislukking veroordeeld om te

komen tot garanties voor de suikerproducenten van het Gemenebest (met wie het Commonwealth Sugar Agreement was afgesloten). Wij hebben constant kritiek uitgeoefend op het gebrek aan een regeling voor de voorraden van de bij het Agreement aangesloten landen na 1974, welke tijd een periode van suikerschaarste bleek te zijn — vandaar de crisis waarmee we oog in oog hebben gestaan". „Maar nu", aldus Wilson, „hebben we de toegang tot de markt verzekerd voor 1,4 mln ton suiker uit ontwikkelingslanden waarvoor we ons vanaf 1971 zo sterk hebben gemaakt. Dit doel is dus bereikt".

Ook over de regelingen voor de Nieuwzeelandse zuivelproducenten was Wilson niet ontevreden. Na 1977 kunnen de Nieuwzeelanders boter naar de Britse markt blijven sturen. Over kaas is nog geen akkoord bereikt, maar Wilson beloofde het Lagerhuis dat hij voor een goede regeling zal blijven ijveren.

„Een betere toegang tot de markt voor andere voedingsmiddelen is gegarandeerd dank zij de GATT-onderhandelingen, het handelsgedeelte van de conventie van Lomé, het Middellandse Zee-akkoord en het voor 1975 vastgestelde systeem voor de algemene preferentieregeling van de Gemeenschap."

Begrotingsbijdrage

Premier Wilson wees erop dat zijn partij zich had verplicht om nieuwe en objectieve financieringsmethoden voor de EG-begroting aanvaard te krijgen. „Het werd snel duidelijk dat wij onze doeleinden het beste veilig konden stellen niet door te proberen het financieringssysteem uit de eigen bronnen omver te gooien, maar door de oneerlijke gevolgen te corrigeren via een mechanisme, dat ons een terugbetaling zou verstrekken".

De voorstellen van de Commissie voor een correctie-mechanisme waren in de ogen van de premier nu verbeterd en hij was voldaan over de mogelijkheid dat zijn land een terugbetaling kon krijgen tot £ 125 mln per jaar.

Economische en Monetaire Unie

Labour is altijd weinig enthousiast geweest over de plannen voor een economische en monetaire unie, maar, zo verklaarde Wilson nu, er is inmiddels veel veranderd in de houding van de andere Europese regeringen. Afgesproken was dat de unie in 1980 moest zijn verwezenlijkt. „Als doel op lange termijn is de unie opnieuw vermeld in het communiqué van Parijs, maar om praktische redenen is het in alle stilte verlaten. Zo is bijvoorbeeld de tweede fase die op 1 jan. 1974, vijftien maanden geleden, had moeten ingaan, nooit aangenomen en het praktische werk eraan staat eigenlijk al lang stil."

„Wat de economische en monetaire unie betreft, als een oogmerk van de Gemeenschap op lange termijn kan worden verklaard dat de verwerkelijking ervan in de afzienbare toekomst even waarschijnlijk is als het ideaal van een algemene en totale ontwapening, waar we allemaal voor zijn en waar we voor opkomen", zei de heer Wilson.

Regionaal beleid

Over het regionaal beleid zei de premier, dat sedert de jaarwisseling en in de context van de „heronderhandelingen" de Commissie intensief had gediscussieerd met de Britten en de regeringen van de andere lidstaten. Daaruit zijn de principes voortgekomen waarop de rol van de Commissie zal berusten bij het coördineren van de regionale hulpprogramma's. „Geen vormen van nationale hulpprogramma's zijn in principe verboden en we worden niet lastig gevallen over onze bestaande regionale hulpacties", aldus Wilson. „Sprekend over de wijze waarop regionale hulpprogramma's kunnen worden gewijzigd in het licht van de nieuwe omstandigheden, heeft de Commissie ook erkend dat de nationale regeringen het beste kunnen beoordelen wat hun eigen land nodig heeft. De Commissie is bereid veranderingen in de nationale hulpstelsels te beschouwen als passend in het gemeenschappelijk systeem als ze gerechtvaardigd worden door problemen op het terrein van de werkgelegenheid, de migratie of andere erkende elementen van een regionaal ontwikkelingsbeleid die wezenlijke nationale problemen veroorzaken. De Commissie heeft verder aanvaard, dat een dringend optreden van de regeringen noodzakelijk kan zijn en dat dit niet moet worden vertraagd door verdragsprocedures".

Industrieel beleid

„Wij hebben geen ernstige moeilijkheden met de EG ervaren over ons industrieel beleid in het afgelopen jaar. Deelneming van de regering in een bedrijf op zich brengt onder het verdrag geen problemen mee. De Commissie heeft aanvaard, dat wij in urgente gevallen hulp verschaffen zonder haar eerst gelegenheid te geven haar mening te uiten. Voor dergelijke reddingsacties is misschien een oplossing dat wij, als we een plan voorbereiden om een bedrijf weer levensvatbaar te maken, dit met de Commissie doorpraten binnen de eerstkomende zes maanden. Dit verlangen hoeft niet zwaar te drukken", zei de Britse premier in het Lagerhuis.

Enkele problemen zijn er wel in de staalsector. Maar de heer Wilson was er zeker van dat hier een oplossing mogelijk was. „Er staat niets in de verdragen van Rome en Parijs dat ons tegenhoudt de nationalisatie van de huidige private sector uit te breiden of zelfs een totale nationalisatie te verwerkelijken", zei hij.

Kapitaalbewegingen

In het manifest van de Labour Party stond, dat de partij een akkoord wenste over kapitaalbewegingen, dat de betalingsbalans en het beleid voor een volledige werkgelegenheid zou beschermen. In het Lagerhuis verklaarde de heer Wilson nu: „Wij hebben gebruik gemaakt van de relevante artikelen uit het verdrag van Rome om terug te keren tot vrijwel dezelfde controleregeling als vóór de toetreding. Wij kunnen zelf maatregelen blijven nemen om onze betalingsbalans te beschermen".

Gemenebest en ontwikkelingslanden

„De economische belangen van het Gemenebest en de ontwikkelingslanden moeten worden veiliggesteld. Dit houdt in, dat een blijvende toegang tot de Britse markt is verzekerd en, meer in het algemeen, dat de vergrote Gemeenschap handels- en hulpprogramma's aanneemt waarvan niet alleen de geassocieerde gebieden overzee in Afrika profiteren, maar ontwikkelingslanden in de gehele wereld".

Zo stond het in het Labour-manifest. „Ik heb het al gehad over de suiker uit het Gemenebest en de zuivelprodukten uit Nieuw-Zeeland", aldus de heer Wilson. „Een verder belangrijk succes was het akkoord van Lomé. De premier bracht lof aan zijn minister van ontwikkelingshulp, Judith Hart, die ervoor had gezorgd dat een verandering was opgetreden in de paternalistische regeling met een beperkt aantal voornamelijk Franse en Belgische oud-koloniën. Nu was een samenwerkingsakkoord tot stand gekomen met zesenveertig landen uit Afrika, de Caraiben en de Stille Oceaan, waaronder 22 Gemenebestlanden.

Dit akkoord is volgens Wilson terecht omschreven als historisch. „Hierom en om tal van andere redenen hebben bijna alle Gemenebestlanden de hoop uitgesproken dat Groot-Brittannië in de Gemeenschap zal blijven".

Wilson wees erop, dat ook al veel voor de Aziatische landen, zoals India, Sri Lanka, Bangladesh en Pakistan, is gebeurd. Dat wil niet zeggen dat er geen problemen meer zijn. Zo is er bij voorbeeld nog geen vaste afspraak gemaakt over financiële tegemoetkomingen.

Omzetbelasting

De Eerste minister deelde de leden van het Lagerhuis mee, dat de Gemeenschap zich momenteel buigt over een uniforme grondslag voor de BTW-aanslagen. Daarin is ruimte voor het nultarief. „Wij zullen in staat zijn alle voorstellen die wij onaanvaardbaar achten te weerstaan. In tegenstelling tot de toestand van vier jaar geleden is dit geen echte bedreiging meer".

Doel bereikt

Samenvattend zei premier Wilson dat hij geloofde dat de oogmerken van de „heronderhandelingen" in hoofdzaken waren verwerkelijkt, zij het niet helemaal. Nu moet worden beslist of de belangen van Groot-Brittannië op basis van deze voorwaarden het best worden gediend met in de Gemeenschap te blijven of eruit te stappen. De Britse Eerste minister met een groot deel van zijn kabinet vindt dat de Britten „ja" moeten zeggen tegen de Gemeenschap. Hij zei dat deze aanbeveling niet zou zijn gedaan indien het Britse lidmaatschap de transatlantische betrekkingen van zijn land ook maar enigszins hadden verzwakt.

Hij wilde ook nog wel zeggen dat sommige dingen in de Gemeenschap ook wel hadden kunnen worden verbeterd zonder de harde „heronderhandelingen". Toch waren de gesprekken meer dan een katalysator van verandering; ze waren een initiator. Wilson en zijn minister van buitenlandse zaken waren er verheugd over, dat de Gemeenschap veel soepeler was dan zij tweeën hadden verwacht: „het is opmerkelijk hoe soepel ze zijn als je een Britse regering hebt die bereid is op te komen voor de Britse belangen. Heronderhandelingen, agrarische en financiële crises en wat al niet meer hebben allemaal hun rol gespeeld om meer macht te leggen in de handen van de nationale ministers die in de Raad van ministers bijeenkomen."

Het Lagerhuis stemde op 9 april over een motie van de regering om in het referendum de kiezers een voortzetting van het EG-lidmaatschap op basis van de resultaten van de heronderhandelingen aan te bevelen.

Met 396 tegen 170 stemmen werd de motie aangenomen. Van de 315 Labourleden stemden 145 tegen en slechts 138 vóór de motie. 38 van de 92 ministers die in het Lagerhuis

Ondermin. van industrie Eric Heffer, die op 9 april door premier Wilson werd ontslagen wegens zijn uitspraken over het Britse lidmaatschap van de EG.

zitting hebben, waaronder het blok van de zeven dissidente kabinetsministers behoorden tot de tegenstemmers.
In strijd met de richtlijnen van Wilson nam onder-minister voor industrie Heffer toch het woord.
Hij zei dat er van echte heronderhandelingen geen sprake was geweest en dat Wilsons richtlijnen voor ministerieel optreden in het Lagerhuis onaanvaardbaar waren.
Na de eindstemming in het Lagerhuis deelde Wilson de onderminister per brief mee dat hij ontslagen was.

Datum referendum bekendgemaakt

Op 10 april deelde minister Short het Lagerhuis mee dat het referendum vervroegd zou plaatsvinden en wel op 5 juni.
Hij deelde tevens mee dat de regering bleef vasthouden aan haar voorkeur de telling centraal in Londen te laten plaatsvinden en ook de uitslag per regio en graafschap niet apart te vermelden om de verdeeldheid in het land niet groter te maken.
Zou het Lagerhuis tegen dit laatste punt echter een afwijkend amendement indienen dan zou er voor de Labourleden geen stemdiscipline gelden, aldus de minister.
Op 23 april nam het Lagerhuis inderdaad een amendement aan, ingediend door de Schotse Nationalisten om de uitslag toch voor Engeland en Wales per graafschap en voor Schotland per regio bekend te maken.
De Schotse Nationalisten, die de steun kregen van de nationalisten uit Wales dreigden namelijk dat ze bij een nationale telling en aankondiging via zelf georganiseerde opiniepeilingen of door middel van posten bij stembureaus wereldkundig zouden laten maken hoe in hun gebieden was gestemd.

Buitengewoon Labourcongres tegen voortzetting lidmaatschap

Op 26 april hield de Labourpartij een speciaal eendaags partijcongres in Londen over het EG-lidmaatschap.
Op 23 april had het hoofdbestuur met 14 tegen 9 stemmen besloten om het officiële regeringswitboek te verspreiden op het congres, maar ook een door het partijsecretariaat opgestelde anti-EG verklaring. De stukken zouden echter uitsluitend ter informatie en niet als discussieonderwerpen worden neergelegd.
Aan de vooravond van het congres publiceerden de zes dissidente ministers Foot, Castle, Benn, Shore, Silkin en Hart een schema met de maatregelen die genomen zouden moeten worden als de kiezers „nee" zouden stemmen.

Volgens deze zes ministers staat voorop, dat de uitslag van het referendum bindend zal zijn voor de regering en de Labour-leden zijn het parlement. Natuurlijke tast het referendum zelf de wettelijke status van Groot-Brittannië als lid van de Gemeenschap niet aan. Daar komt pas verandering in als de noodzakelijke wetgeving het Lager- en Hogerhuis is gepasseerd en de regering het toetredingsverdrag heeft herroepen. „Het is dus een zaak van de regering om het juiste moment te bepalen waarop Brittannië het best onafhankelijk kan worden" zeggen de zes ministers.
Tussen het Verenigd Koninkrijk en de Gemeenschap bestaan al specifieke regelingen, die nu moeten worden vervangen door nieuwe. Dat vergt tijd. De regering zal de uitslag van het referendum onmiddellijk aan het Lagerhuis bekend maken en „zal dan ongetwijfeld de directe steun van het parlement vragen voor haar aanpak tot uittreden volgens het onderstaande schema":

1. Er wordt onmiddellijk een wetsontwerp ingediend om de Wet op de Europese Gemeenschappen in te trekken. Deze intrekkingswet moet toestaan dat de bestaande gemeenschappelijke wetten van toepassing blijven tot de uiteindelijke datum waarop de Britten de Gemeenschap verlaten. Dat is de dag waarop het toetredingsverdrag wordt herroepen. Dit mag volgens de zes leden van het kabinet niet later zijn dan 1 januari 1976.

2. De Britse regering moet het besluit van het volk meedelen aan de Raad van ministers van de Gemeenschap en dan voorstellen indienen voor de beste methoden om de Britse terugtrekking veilig te stellen en om tot alternatieve handelsbetrekkingen met de Gemeenschap te komen. Intussen blijft het Verenigd Koninkrijk dus lid van de Gemeenschap, wonen zijn vertegenwoordigers de vergaderingen bij voorzover het gaat om lopende zaken, maar wordt niet meegewerkt aan plannen voor de verdere ontwikkeling van de gemeenschappelijke markt. Tot 31 december 1975 wordt de bijdrage aan de EG-begroting betaald.

Als het Verenigd Koninkrijk zijn vrijheid heeft herwonnen, zoals de ministers het uitdrukken, moet het land kijken naar de toekomstige handelssamenwerking met de andere partners. Met de Gemenebestlanden moet gesproken worden over de toekomst van de nog resterende handelspreferenties. Met de EVA-landen moet worden gepraat over een vernieuwing van het Britse lidmaatschap. Daarnaast kunnen de Britten „een volwaardige rol" spelen in de multilaterale handelsbesprekingen die onder auspiciën van het GATT worden gevoerd en die gericht zijn op een verdere beperking van de belemmeringen in de wereldhandel.
De ministers wijzen erop, dat bij dit alles in het bijzonder rekening moet worden gehouden met de belangen van de Gemenebestlanden die het akkoord van Lomé hebben getekend. Daarbij wijzen de zes ministers erop, dat het Verenigd Koninkrijk vrij zal zijn eigen regelingen te treffen voor een stabilisatie van de exportinkomsten van de ontwikkelingslanden of soortgelijke maatregelen. De Britten kunnen, aldus de ministers, zelf beslissen of ze blijven bijdragen aan het Europees Ontwikkelingsfonds, dat alleen de ACP-landen ten goede komt, of dat ze slechts aan bepaalde onderdelen van dit fonds steun blijven verstrekken, of rechtstreeks hulp verlenen. „De Gemenebestlanden die het verdrag van Lomé hebben getekend, zullen er niet op achteruitgaan. De niet-geassocieerde Gemenebestlanden uit Azië zullen erop winnen".
Volgens het plan moet de regering snel gesprekken met de industrie gaan voeren, om te komen tot een nationaal programma dat het investeringspeil moet opvoeren en tot een her-ontwikkeling van de Britse industrie op grote schaal dient te leiden, opdat Brittannië kan profiteren van de verwachte opleving in de wereldhandel.

Het congres sprak zich met 3.724.000 stemmen tegen 1.986.000 uit tegen voortzetting van het lidmaatschap. De uitslag had echter geen concrete consequenties omdat volgens bindende beslissingen, volgens de partijstatuten, een tweederde meerderheid nodig is.
Vóór de uitslag bekend werd gemaakt, hield premier Wilson een toespraak waarin hij het congres erop wees dat de beslissing over Europa op zich geen oplossing zou bieden voor de Britse problemen. Maar in het belang van Groot-Brittannië, het Gemenebest, Europa, de ontwikkelingslanden en de rest van de wereld moet het Verenigd Koninkrijk, zo zei hij, het lidmaatschap van de EG continueren.
Michael Foot voerde namens de

tegenstanders van het lidmaatschap het woord. In naam van het hoofdbestuur van Labour zei hij zijn toehoorders vooral niet bang te zijn voor diegenen die beweerden dat Engeland niet langer voor zijn eigen zaken kan zorgen. „Natuurlijk kunnen wij dat, en wij zullen daarbij tegelijkertijd de vrijheid van ons land redden", zo zei hij.

Eric Heffer, de ontslagen onderminister, verklaarde op datzelfde congres: „Onze voorvaderen hebben strijd gevoerd voor het recht van organisatie, voor de vrijheid om politieke partijen te voeren, voor het stemrecht. Als wij ons helemaal aan de bureaucraten in Brussel overgeven, ondermijnen wij ons erfgoed en dat is een internationaal argument, omdat socialisme en politieke democratie te zamen groeien."

Minister James Callaghan zei: „De vraag waar het om gaat is of de belangen van Groot-Brittannië, wanneer men alles overziet, beter zijn gediend door lid van de Gemeenschap te blijven of door te vertrekken. Na twaalf maanden van ervaring ben ik tot de slotsom gekomen dat het voor ons beter is te blijven: beter voor het Britse volk, beter voor de mensen van het Gemenebest en beter voor de toekomst van Europa."

Hier stonden onder meer de felle woorden van vakbondsman Clive Jenkins tegenover. Hij voorspelde de Labour-congresgangers de ondergang van de Europese Gemeenschap, of Engeland nu lid blijft of vertrekt. „De Gemeenschappelijke Markt verdrinkt in het papier. Mijn vrees is, dat als we ja zeggen, dit de doodsstrijd alleen maar zal verlengen, want de markt stort toch ineen."

Het voor en tegen van de Gemeenschap, zoals dat op het Labour-congres tot uiting kwam, was ook samengevat in verschillende brochures. Eind april werd de Britse regering door een lek gedwongen tijdens de afwezigheid van Wilson de inhoud bekend te maken van drie geschriften, die de Britse kiezers op staatskosten thuisbezorgd kregen.

De regering zelf heeft een brochure samengesteld onder de titel „Britains New Deal in Europe", met een duidelijke aanbeveling aan de kiezer om vóór Europa te stemmen. Daarnaast zijn twee uitgaven gemaakt door actiegroepen vóór en tegen de Gemeenschap. De kiezers kregen dus in elk geval minstens twee aanbevelingen pro en één contra thuis.

De Britse werkgevers waren hoogst actief om hun personeel van de voordelen van de Gemeenschap te overtuigen. Als het Verenigd Koninkrijk nee zegt, zo redeneerden de werkgevers, krijgt het een kleinere afzetmarkt, wat minder investeringen betekent en dus ook minder betrekkingen. Overigens handelden de werkgevers zeer omzichtig, om de beschuldiging dat de Gemeenschap bestaat uit een club kapitalisten, geen extra voedsel te geven. De werkgeversorganisatie heeft de officiële bijdrage van de pro-Europa-campagne beperkt gehouden; de bedrijven elk voor zich kunnen zoveel geld uitgeven als zij willen voor propaganda via advertenties, bedrijfsbladen en pamfletten.

Labour-bestuurders die gepoogd hebben het complete partijapparaat te gebruiken voor hun anti-campagne, hebben een nederlaag geleden. Algemeen secretaris Ron Hayward hield dat op 29 april tegen. Het hoofdkwartier van de partij ging niet verder dan het beschikbaar stellen van campagnemateriaal voor kiesdistricten die al tegen de Gemeenschap zijn; daarnaast zou de Labour-top zorgen voor de komst van enkele anti-Europa-sprekers.

Len Murray, de algemeen secretaris van de TUC, deelde op 29 mei in een interview mee dat de overkoepelende vakbond zich aan de uitspraak van het Britse volk zal houden en als die „ja" zou luiden hij zijn plaats zou innemen in de Europese organisaties in Brussel en Luxemburg.

V.l.n.r. Jeremy Thorpe, Edward Heath en Roy Jenkins tijdens een persconferentie van de beweging „Keep Britain in Europe" op 12 mei.

Opiniepeilingen

De opiniepeilingen over de uitslag van het referendum die in de laatste maanden werden gehouden gaven een verschuiving van een meerderheid voor „nee" naar een meerderheid voor „ja" te zien.

De drie laatste opiniepeilingen, waarvan de resultaten op 5 juni werden gepubliceerd gaven zelfs een enorme voorsprong voor de voorstanders.

Gallup gaf in de *Daily Telegraph* 68% voor en 32% tegen. Louis Harris kwam in de *Daily Express* met 61% voor en 22% tegen en Marplan in de *Sun* met 58% voor en 27% tegen.

Aan de vooravond van het referendum riepen de vijf leidende anti-EG-kabinetsministers de kiezers in een laatste verklaring nogmaals op „nee" te stemmen en daarmee van de vijfde juni „Brittannië's onafhankelijkheidsdag" te maken.

Premier Wilson en minister van buitenlandse zaken Callaghan spraken op 4 juni in Cardiff een grote menigte toe en verzekerden dat „ja" stemmen „het beste voor Brittannië, voor Europa en voor het Gemenebest was".

Callaghan waarschuwde dat uittreden de werkgelegenheid in gevaar zou brengen.

Tijdens de laatste persconferentie die de Britain-in-Europe beweging op 4 juni hield zei minister Jenkins dat een overwinning van de „ja"-stemmers zeker was en dat de „nee"-stemmers alleen nog maar op een lage opkomst en een betrekkelijk smalle verliesmarge hoopten.

(The Times, The Economist, Europa van Morgen, NRC/H'blad)

DAHOMEY

DOODVONNISSEN

Een revolutionair tribunaal te Cotonou wees op 17 maart vonnis in de zaak tegen 18 personen, die beschuldigd waren van medewerking aan de mislukte staatsgreep van 21 jan. 1975 (pag. 127/1). Zeven personen werden ter dood veroordeeld — o.w. ex-minister Janvier Assogba en oud-president Emile Derlin Zinzou, die in Frankrijk verblijft —, vijf legerofficieren kregen levenslange dwangarbeid, twee burgers kregen 15 jaar gevangenisstraf en vier andere verdachten werden vrijgesproken. *(Le Monde)*

EQUATORIAAL GUINEE

BERICHTEN OVER TERREUR EN TERECHTSTELLINGEN

Sinds nov. 1974 wordt in berichten van internationale organisaties en in verklaringen van vluchtelingen uit Equatoriaal Guinee melding gemaakt van systematische terreur in dit van de buitenwereld nagenoeg afgesneden land. De op 29 sept. 1968 tot eerste president van de nieuwe republiek Equatoriaal Guinee gekozen Francisco Macias Nguema zou een waar schrikbewind uitoefenen.

In het eerste nummer van *One World,* een maandblad van de Wereldraad van Kerken in Genève, werden daarover door een anonieme speciale correspondent op 6 nov. 1974 de volgende bijzonderheden meegedeeld:

„Sinds de proclamatie van de onafhankelijkheid heerst (...) een genadeloze dictatuur, die tot massamoord op tegenstanders van het regime en tot onderdrukking van de mensenrechten leidde".

President Macias „treft alle beslissingen alleen en regeert als een absoluut heerser". Zijn „schrikbewind" begon met de arrestatie van Atanasio Ndongo, de minister van buitenlandse zaken, en andere prominenten in maart 1969 (pag. 206/3-1969).

De onderdrukking breidde zich vervolgens snel uit. Leden van het parlement en de nationale raad en van provinciale en gemeenteraden werden afgezet. Ze werden gearresteerd zonder enige tenlastelegging. Meer dan tweederden van de leden van het parlement die in 1968 werden gekozen zijn nu „verdwenen". Tienduizenden mensen werden vermoord of stierven in de nog steeds overvolle gevangenissen.

Tot de meest bekende personen die op last van Macias of persoonlijk door hem werden gedood behoren naast Atanasio Ndongo ook Saturnino Ibongo (ambassadeur bij de VN), Jesus Eguoro Ndongo (minister van justitie), Augustin Ineso (minister van onderwijs en wetenschappen), Bonfacio Ondo Edu (premier van de autonome regering) en pastoor Torao Sikara (parlementsvoorzitter).

Op 26 juni 1974 werden 118 politieke gevangenen in het bijzijn van hun families om het leven gebracht.

Vooral de geeestelijkheid had het zwaar te verduren: de meeste missionarissen werden uitgewezen, kerkgebouwen werden geconfisqueerd en kerkdiensten kunnen slechts met toestemming van de autoriteiten worden gehouden, waarbij in elke kerk een portret van de president moet hangen en door priesters en dominees de volgende boodschap dient te worden voorgelezen: „Nooit zonder Macias. Alles voor Macias. Weg met het kolonialisme en de eerzuchtige mensen".

Hoewel het de burgers is verboden het land te verlaten (behalve voor familiebezoek in het grensgebied met Kameroen), leeft nu een kwart van de oorspronkelijke 400.000 inwoners in ballingschap in Kameroen, Gabon en Europa. Daardoor o.a. is een tekort aan geschoold personeel ontstaan, waardoor o.a. de economie, het onderwijs en de gezondheidszorg ontregeld zijn. Equatoriaal Guinee „staat voor de ineenstorting", aldus One World.

De correspondent van *The Times* in Madrid berichtte op 23 dec. 1974 dat vluchtelingen een lijst met 319 namen hadden verschaft van personen die op last van president Macias waren terechtgesteld:

Onder die 319 personen waren 11 leden of functionarissen van de autonome regering die tot de onafhankelijkheid aan het bewind was; 22 leden of hoge functionarissen van Macias' eigen regering, o.w. Atanasio Ndongo (gedood op 5 maart '69), Jesus Eguoro Ndongo (19 mei 1971), Expedito Rafaël Momo Bocara, minister van justitie (10 mei 1974), Roman Botico Tohichoa, minister van arbeid (10 mei '74) en Gustavo Watson Bueco, ambassadeur in Kameroen (19 juli 1971); 9 leden van de Nationale Vergadering; 5 leden van provinciale raden; 67 ambtenaren; 21 officieren en onderofficieren van leger en politie; 21 dorpshoofden en voorts zakenlieden, boeren, scholieren en andere burgers.

Voorts berichtten die vluchtelingen dat 50.000 à 70.000 landgenoten naar Kameroen waren uitgeweken en ca. 5.000 naar Spanje. Ook zij spraken van een economische crisis in Equatoriaal Guinee met een massale werkloosheid, een „alarmerende" medische toestand (met slechts twee artsen in heel het land) en het nagenoeg ontbreken van onderwijs.

De zaakgelastigde van Equatoriaal Guinee in Madrid, Carmello Nvono Ncá Manene, ontkende op 27 dec. 1974 dat honderden landgenoten op bevel van de president waren gedood, maar hij gaf toe dat een aantal politieke tegenstanders was terechtgesteld of in de gevangenis gestorven. Dat was gebeurd na twee mislukte staatsgrepen. I.v.m. het jongste komplot hadden ca. 10 mensen zelfmoord gepleegd; het vergif was verschaft door Manuel Kombe Mandje, een voormalig technisch directeur bij het ministerie van gezondheid, wiens naam op de in Madrid gepubliceerde lijst van terechtgestelden voorkwam.

De zaakgelastigde deelde voorts mee dat de bisschop van Malabo, mgr. Gomez Marijuan, in 1970 was uitgewezen wegens zijn openbaar verzet tegen de presidentiële politiek, en dat de Afrikaanse bisschop van Bata, mrg. Rafael Maria Nze Abuy, in 1972 „om gezondheidsredenen" het land had verlaten en daarheen niet wenste terug te keren.

Volgens Ncá Manene waren er „niet meer dan 15 politieke gevangenen" in Equatoriaal Guinee.

Op 7 jan. berichtte de correspondent van *The Times* in Madrid dat volgens vluchtelingen in Equatoriaal Guinee een referendum had plaatsgevonden ter goedkeuring van de grondwet die president Macias dictatoriale bevoegdheden voor het leven verschaft. Het toezicht op de stembus berustte uitsluitend bij leden van de in 1970 gevormde eenheidspartij, Partido Unico Naciónal de los Trabajadores (PUNT). De stemgerechtigden konden kiezen uit aparte stapels voorbedrukte „ja"- of „neen"-biljetten, maar zouden met marteling of dood bedreigd zijn als zij een biljet van de „neen"-stapel namen.

Zo verwierf Macias een „schijn"-goedkeuring voor zijn grondwet, aldus vluchtelingen in Madrid.

Deze hebben zich ten dele georganiseerd in het Bevrijdingsfront van Equatoriaal Guinee o.l.v. Justino Mba (een voormalige secretaris-generaal van het ministerie van industrie), Esteban Nsue (voormalig ambassadeur in Spanje) en Bonifacio Biyang (een vroegere student), aldus *KCA* (13-1), terwijl de *NZZ* (23-5) melding maakte van een ballingenorganisatie met de naam Alliance nationale de restauration démocratique (ANRD).

Op 14 febr. meldde *AFP* vanuit Genève dat vice-president Miguel Eyegue zou zijn vermoord; zijn lijk was twee dagen eerder in zijn huis op Malabo aangetroffen. Maar eveneens op 14 febr. verklaarde Daniel Boyono, chef van de civiele staf van president Macias, dat het slachtoffer de voormalige vice-president Edmondo Bosio was, die in maart 1974 was afgezet* en toen

* Op 2 maart 1974 had president Macias zijn kabinet gereorganiseerd. Hij nam de portefeuilles van defensie, buitenlandse zaken en nationale opbouw in eigen beheer. Miguel Eyegue Ntutumu werd vicepresident en minister voor nationale veiligheid.

door Eyegue werd vervangen. De 42-jarige Bosio, een van de leiders van de Nationale Bubi Unie, werd volgens Boyono niet vermoord, maar pleegde zelfmoord.
Le Monde (16/17-2), die de zelfmoordversie betwijfelde, stelde dat volgens waarnemers met Bosio een van de laatste politieke leiders verdween die geen onvoorwaardelijke volgeling van Macias was.
Op 13 april verzocht Amnesty International president Macias in een telegram een eind te maken aan het martelen van politieke gevangenen. Amnesty liet in een verklaring weten dat sinds 1969 meer dan 300 prominente figuren in Equatoriaal Guinee waren gedood.
Volgens de *NZZ* (23-5) is de militante beweging „Juventud en marcha con Macias" voor het grootste deel van de wreedheden verantwoordelijk. Na de militaire staatsgreep in Tsjaad (13 april) zouden nieuwe executies hebben plaatsgevonden en wel om te verhinderen dat het voorbeeld van Tsjaad ook op Macias Nguema (het vroegere Fernando Poo) school maakt, aldus de *NZZ*. (Vor. ber. pag. 822/3-1973)

VRIENDSCHAPSVERDRAG MET CAR

Tijdens een bezoek van president Macias aan de Centraal Afrikaanse Republiek werd op 24 jan. te Bangui door de beide staatshoofden, Macias en Bokassa, een verdrag i.z. vriendschap en samenwerking voor een periode van 10 jaar ondertekend.

In het 11 artikelen tellende verdrag kwamen beide partijen o.a. overeen om bij bestaande problemen steun te geven aan geweldloze oplossingen; tegen elk kolonialisme te strijden, de bevrijding van Afrikaanse gebieden die nog niet onafhankelijk zijn te bespoedigen en rassenscheiding in Afrika te beëindigen; samenwerking te bevorderen tussen hun onderscheiden nationale organisaties en instellingen; elkaar zo vaak mogelijk te ontmoeten voor overleg; de technische, economische en wetenschappelijke samenwerking vooral bij de ontwikkeling van landbouw en industrie alsook in verkeers- en onderwijszaken naar vermogen te ontwikkelen; een gemeenschappelijke commissie in te stellen om alle problemen op te lossen „die uit de toepassing van dit akkoord kunnen rijzen (. . . en) alle andere misverstanden".

KAMEROEN

PRESIDENT AHIDJO HERKOZEN. BENOEMING PREMIER AANGEKONDIGD. GRATIE VOOR MGR. NDONGO

Op 5 april is Ahmadou Ahidjo met ruim 99% van de stemmen herkozen als president van Kameroen voor een vierde ambtstermijn van vijf jaar. Hij was de enige kandidaat.
Tijdens het tweede congres van de eenheidspartij Union nationale camerounaise (UNC) had Ahidjo op 14 febr. te Douala meegedeeld dat hij van plan was na zijn herverkiezing de post van premier in te stellen. De benoeming van een premier had ten doel de president van bepaalde taken te ontlasten — zoals de coördinatie, controle en verbetering van het regeringsapparaat —, zodat deze zich aan de wezenlijke problemen kon wijden, in het bijzonder de nationale eenheid en de internationale samenwerking. Kameroen zou echter een presidentieel bewind blijven behouden. De president had de macht om de premier te benoemen en te ontslaan. De benoeming van deze functionaris moest in geen geval worden gezien als de aanwijzing van een opvolger.
Ter gelegenheid van de aanvaarding van zijn vierde ambtstermijn verleende president Ahidjo op 17 mei gratie aan de 50 personen, die wegens een in sept. 1970 ontdekt komplot (pag. 95/3 e.v.-1971) veroordeeld waren. Onder hen was de vroegere bisschop van Nkongsambe, mgr. Albert Ndongmo (pag. 420/3-'73). *(Le Monde, AFP)*

DIPLOMATIEKE BETREKKINGEN MET OLIESTATEN

Kameroen knoopte diplomatieke betrekkingen aan met Koeweit (23 febr.), de Unie van Arabische Emiraten (24 febr.), Qatar (27 febr.), Perzië (10 maart) en Bahrein (18 maart).

LESOTHO

VONNISSEN I.Z. HOOGVERRAAD. VERTREK KONING MOSHOESHOE

Op 10 maart wees opperrechter J. T. Mapetla vonnis in de zaak tegen 22 aanhangers van de Basotho Congress Party. Van de 15 personen, die schuldig bevonden waren aan hoogverraad in verband met de mislukte opstand van januari 1974 (pag. 125/1-'74), werd Mofelehetsi Moerane, de leider van de BCP-jeugdbeweging, veroordeeld tot 9 jaar gevangenisstraf (waarvan 2 jaar voorwaardelijk), terwijl de overige 14 gevangenisstraffen variërend van 4 tot 6 jaar kregen opgelegd. Wegens opruiing werden vijf personen tot 3 resp. 4 jaar veroordeeld en wegens overtreding van de veiligheidswet kregen twee personen voorwaardelijke straffen van 18 maanden. *(AP, KCA)*
Op 12 april vloog koning Moshoeshoe II naar Londen om zijn studie aan de universiteit van Oxford te hervatten, aldus een mededeling uit het koninklijke paleis. Ontkend werd dat het vertrek van de 36-jarige vorst verband hield met een incident twee weken tevoren, toen vijf personen door het drinken van vergiftigde sherry in het paleis de dood vonden. Volgens sommigen betrof dit een aanslag op het leven van de koning. *(The Times* 14-4)
(Vor. ber. pag. 619/2-1974)

AANSPRAKEN OP ZUIDAFRIKAANS GRONDGEBIED

Premier Leaboea Jonathan kondigde op 28 dec. 1974 in een rede te Leribe aan dat hij de VN en het Internationale Gerechtshof zou verzoeken te zorgen voor de teruggave van het door Zuid-Afrika „veroverde gebied" aan Lesotho. In het bijzonder verlangde hij de „terugkeer" van de in Oranje-Vrijstaat gelegen steden Winburg en Bethlehem, die resp. 96 km ten noordwesten en 48 km ten noorden van de grens liggen. Volgens Lesotho was dit gebied door de Boeren van de Basoetoe's afgenomen na een veroveringsveldtocht van enkele jaren, waaraan door een grensakkoord in 1869 een einde kwam. Reeds in 1962, vier jaar voor zijn onafhankelijkheid, had Lesotho — toen het Britse protectoraat Basoetoeland — de dekolonisatiecommissie van de VN verzocht bij Engeland aan te dringen op nieuwe grensonderhandelingen met Zuid-Afrika *(DPA, Reuter)*
(Zie ook pag. 619/2-1974)

SOMALIA

ONTVOERING FRANSE AMBASSADEUR

Op 23 maart 's avonds werd de Franse ambassadeur in Somalia, Jean Gueury, in Mogadiscio ontvoerd door vier leden van het Bevrijdingsfront van de Franse Somalikust (Front de libération de la Côte française des Somalis — FLCS). Hij werd op 28 maart te Aden (Zuid-Jemen) vrijgelaten in ruil voor twee in Frankrijk gedetineerde FLCS-commando's plus goudstaven ter waarde van $ 100.000.
Het FLCS, dat waarschijnlijk in 1966 werd opgericht, streeft naar de omverwerping van het Franse bewind in het Franse overzeese gebied Afar- en Issaland (Djibouti), heeft

zijn zetel in Mogadiscio en wordt gesteund door de regering van Somalia, die wenst dat Frankrijk dit gebied onafhankelijkheid verleent, in de verwachting dat de bevolking dan voor aansluiting bij Somalia zal kiezen.

Vrijlatingsprocedure

De ontvoerde ambassadeur werd op 23 maart overgebracht naar een villa, die kort daarop door politie van Somalia omsingeld werd.
De ontvoerders weigerden met de regering van Somalia te onderhandelen. Door tussenkomst van de Italiaanse ambassadeur in Mogadiscio, Giaconielli, maakten zij op 24 maart hun eisen bekend, waaraan binnen 36 uur door de Franse regering zou moeten zijn voldaan: 1) de vrijlating van twee in Frankrijk gedetineerde FLCS-leden; 2) een losgeld van $ 100.000 in goud; en 3) een vliegtuig om hen en hun gijzelaar naar Zuid-Jemen over te brengen, waar de uitwisseling zou moeten plaatsvinden.

Bij de twee gedetineerde FLCS-leden ging het om a) Omar Osman Rabeh (29), die op 27 juni 1968 te Djibouti ter dood veroordeeld werd wegens een door hem ontkende deelname aan een aanslag op premier Ali Aref van Afar- en Issaland; zijn vonnis was naderhand door president De Gaulle gewijzigd in levenslange gevangenisstraf, die hij in Muret bij Toulouse uitzat; en b) Omar Elmi Kaireh (26), die op 22 juni 1970 te Djibouti veroordeeld was tot levenslang wegens een aanslag met een handgranaat in een café te Djibouti, waarbij 18 personen gewond raakten. Hij zat gevangen in Caen.

De Somalische minister van buitenlandse zaken, Omar Arteh Ghalib, zou volgens *AFP* op 24 maart de Franse regering hebben verzocht de eisen van de ontvoerders in te willigen, in het bijzonder de vrijlating van de twee gedetineerden.
Op 25 maart verklaarde de Franse regering zich bereid de eisen van de ontvoerders in te willigen. Een speciale afgezant van president Giscard d'Estaing, oud-ambassadeur Jean Desparmet, bracht die boodschap naar Mogadiscio over. De regering van Zuid-Jemen weigerde echter toen eerst met een uitwisseling in Aden in te stemmen, maar op 26 maart 's middags werd gemeld dat zij op haar beslissing was teruggekomen. Nog diezelfde dag vertrokken de twee gedetineerden vanuit Toulouse met een Frans militair toestel naar Aden, terwijl op 27 maart de ontvoerders en ambassadeur Gueury plus de ambassadeur van Somalia in Frankrijk, Mohammed Said Samantar (op grond van een nieuwe eis van de ontvoerders), in een Somalisch vliegtuig van Mogadiscio naar Aden vlogen.

In Aden werd beide toestellen geen toestemming tot landen verleend, volgens berichten uit Mogadiscio omdat Somalia geweigerd had een soortgelijke verklaring uit te geven als Frankrijk, dat daarin de Zuidjemenitische autoriteiten bedankt had voor hun „humanitaire geste". Daarop vloog het Franse toestel naar Cairo, het Somalische naar Bosaso in het noorden van Somalia. Op 28 maart kregen beide toestellen toch toestemming om in Aden te landen en vond daar de uitwisseling plaats. Ambassadeur Gueury reisde via Djibouti naar Parijs, waar hij op 29 maart arriveerde. De zes FL CS-leden verlieten het vliegveld van Aden in een Zuidjemenitisch militair voertuig met onbekende bestemming.

In Parijs maakte men ook melding van diplomatieke steun van Egypte; president Giscard d'Estaing zou op 25 maart een telefoongesprek met zijn Egyptische ambtgenoot Sadat hebben gevoerd.

De Zuidjemenitische minister van buitenlandse zaken, Mohammed Saleh Yafi Muti, verklaarde op 29 maart dat in zijn land geen verdere uitwisselingen van politieke gevangenen zouden worden toegestaan.
Zijn Somalische ambtgenoot Ghaleb zei op 3 april in Aden, waar hij verbleef om de Zuidjemenitische regering te bedanken, dat de twee door Frankrijk vrijgelaten gevangenen naar Somalia konden terugkeren op het door hen gewenste moment. De kwestie van de ontvoerders zou worden geregeld in overleg met de Zuidjemenitische autoriteiten. De ontvoering van de Franse diplomaat was een „teken van vitaliteit" in de strijd van het FLCS en de autoriteiten in Djibouti zouden geen rust kennen zolang FLCS-patriotten in de gevangenis bleven, aldus Ghaleb.

Terugroeping Somalische consul

Frankrijk verzocht op 15 en op 23 april de terugroeping van de consul en de vice-consul van Somalia in Djibouti, aldus *Le Monde* (5-5).
Volgens de Somalische ambassade in Parijs had Frankrijk aangedrongen op hun vertrek vóór eind april. Een motief werd niet opgegeven. Op 7 mei deelde de Franse regeringswoordvoerder, André Rossi, mee dat de Somalische consul in Djibouti het gebied enkele dagen tevoren had verlaten. *(Le Monde)*

TSJAAD

HERSTEL BETREKKINGEN MET WEST-DUITSLAND. DE FRANSE GIJZELAARS

De door Tsjaad op 12 juni 1974 verbroken diplomatieke betrekkingen met West-Duitsland werden op 28 nov. 1974 hersteld. De voorwaarden waarop Bonn de vrijlating van de door Toubou-rebellen ontvoerde Christoph Staewen had bewerkstelligd (pag. 526/2 - '74) hadden tot de breuk geleid. Het Westduitse ministerie van buitenlandse zaken deelde op 28 nov. 1974 mee dat de regeringen van beide landen besloten hadden de onderlinge „misverstanden" uit de weg te ruimen.
Inmiddels had de regering van Tsjaad na het vertrek van Staewen op 11 juni 1974 meegedeeld dat de rebellen niet langer de vrijlating van 32 politieke gevangenen in ruil voor die van de twee Franse gijzelaars verlangden, maar nu eisten dat de familieleden van Toubouleider Issene Habre, die alle op 6 juni door de Tsjaadse autoriteiten waren gearresteerd, op vrije voeten werden gesteld.
Majoor Pierre Galopin, die voor onderhandelingen met de rebellen naar Tsjaad was gestuurd, werd in de zomer van 1974 door hen gevangen genomen. Volgens sommige berichten zou hij op 26 sept. 1974 voor een Toubou-volkstribunaal zijn geleid (*Le Monde*, 31-10-'74).
Hoewel de regering van Tsjaad op 27 aug. t.g.v. de eerste verjaardag van de Nationale beweging voor de culturele en sociale revolutie (MNRCS) 106 politieke gevangenen vrijliet, waren daaronder slechts drie van de door de rebellen opgegeven 32.
Eind maart richtte Pierre Claustre, echtgenoot van Françoise Claustre die met Marc Combres sinds 21 april 1974 door de rebellen gegijzeld was, zich tot de Franse pers.

Hij beschuldigde de Franse regering van laksheid. De Franse onderhandelaar zou pas op 15 mei 1974 ter plaatse zijn gearriveerd — 23 dagen na de ontvoering —, terwijl Pierre Claustre zelf de dag na het gebeuren contact met de rebellenleider had opgenomen. Met de instemming van de Franse ambassade was hij uit Tsjaad uitgewezen, omdat hij op 30 mei 1974 een onderhoud met de rebellenleider had gehad. Onlangs had hij een tweede bezoek aan Tibesti gebracht, waar hij rebellenleiders en twee gijzelaars, o.w. zijn vrouw, had gesproken. Pogingen om op het Elysee, het presidentiële paleis te Parijs, te worden ontvangen, hadden geen succes gehad.
Le Monde (31-3), dat Claustre's ingezonden brief opnam, tekende aan dat de eisen van de rebellen door de regeringen van Frankrijk en Tsjaad te overdreven

werden geacht, al zouden de eisen aan Frankrijk (betaling van losgeld en de publikatie van een communiqué) op minder bezwaren stuiten dan de eis aan Tsjaad: leverantie van wapens.
President Tombalbaye van Tsjaad verklaarde op 1 april tegenover de pers dat niets was nagelaten om de vrijlating van de Franse gijzelaars gedaan te krijgen, maar dat de woordvoerders van de rebellen steeds wisselende of totaal onaanvaardbare eisen stelden. Zo zouden zij wapens en munitie ter waarde van verscheidene honderden miljoenen francs CFA hebben verlangd.

N.a.v. de vrijlating van de Franse ambassadeur in Somalia (pag. 379/1) vroeg de nationale secretaris van de Franse socialistische partij, Jean Poperen, in een op 28 maart gepubliceerd communiqué waarom er nog geen enkele definitieve maatregel was getroffen m.b.t. de drie gijzelaars in Tsjaad, die in vergelijkbare omstandigheden al meer dan een jaar werden vastgehouden. Hij vroeg zich af of er niet met twee maten gemeten werd.
Door het Franse ministerie van samenwerking werd op 3 april na een bijeenkomst onder voorzitterschap van minister Pierre Abelin bekendgemaakt dat een nieuwe missie naar Tsjaad zou worden gezonden om de vrijlating van de gijzelaars te bewerken.
Le Figaro (5-5) meldde dat majoor Galopin op 4 april zou zijn terechtgesteld. Een speciale correspondent van dit blad zou hiervan door Issene Habre op de hoogte zijn gesteld, die het nieuws op 12 april aan de nieuwe Franse onderhandelaars, o.w. Robert Puissant, zou hebben meegedeeld.
Dit laatste werd bevestigd in een op 12 mei door het ministerie van samenwerking gepubliceerd memorandum over de gijzelaars in Tsjaad. Tevens werd een overzicht gegeven van de door Frankrijk in deze kwestie gevoerde onderhandelingen. Aan *Le Monde* (14-5) werden de voornaamste stadia ontleend:

4 mei 1974 — Puissant, adviseur van het ministerie van buitenlandse zaken, arriveert in N'Djamena.

18 mei — Puissant, Claustre en de Westduitse onderhandelaars ontmoeten voor het eerst Issene Habre. De eisen van de ontvoerders, w.o. geen wapenleveranties, worden bekendgemaakt.

20 mei — De autoriteiten van Tsjaad weigeren op die eisen in te gaan.
Vervolgens brengen Puissant, Estrade (consul-generaal) en Laurens (ambassade-secretaris) talrijke malen een bezoek aan de rebellen.

15 juni — Majoor Pierre Galopin wordt op verzoek van president Tombalbaye en met instemming van Issene Habre tot onderhandelaar naast Estrade aangewezen.

4 aug. — Habre houdt Galopin na weken van onderhandelingen als gijzelaar vast.

31 aug. — De ontvoerders eisen behalve een miljard francs CFA wapens en munitie ter waarde van 600 mln fr. CFA (ca. 80 ton).

10 dec. — De ontvoerders kondigen aan dat Galopin zal worden terechtgesteld als de besprekingen niet met een Parijse onderhandelaar worden voortgezet.

20 dec. — Habre verlangt de start van onderhandelingen met het oog op een nationale verzoening en draagt twee Tsjaadse personen over, die sinds vijf jaar door hem waren vastgehouden.

29 maart 1975 — De onderhandelingen lopen vast; president Tombalbaye weigert ondanks hernieuwde Franse druk op bepaalde eisen van de ontvoerders m.b.t. de modaliteit van de onderhandelingen (aanwezigheid van een familielid van de president) in te gaan.

2 april — Habre laat weten dat Galopin op 4 april zal worden terechtgesteld, als de Franse regering niet instemt met wapenleveranties.

9 april — Puissant vertrekt opnieuw naar Tsjaad en hoort op 12 april van de ontvoerders dat Galopin is terechtgesteld.

Op 22 mei verklaarde minister Abelin dat de Franse regering al het mogelijke zou doen om de vrijlating van de gijzelaars te verkrijgen. Maar de rebellen, die „de vernietiging van de regering-Tombalbaye" wensten, hadden hun standpunt niet gewijzigd na de machtsovername door geneaal Malloum (pag. 381 e.v.), ondanks diens aanbod i.z. een nationale verzoening. *(Le Monde, FAZ)*

(Vor. ber. pag. 526/2 - 1974)

INVOERING YONDO. OPTREDEN TEGEN CHRISTENEN

De in aug. 1973 geproclameerde cultureel en sociale revolutie (pag. 127/1 - '74) ging gepaard met de invoering van „yondo", een „heidense" inwijdingsritus. Daaraan moest iedereen zich onderwerpen, ook de mohammedaanse meerderheid (52%) en de christelijke minderheden (5%). Zowel door zendelingen als door de in Parijs gevestigde oppositiebeweging Mouvement démocratique de rénovation tchadienne (MDRT) maakten melding van vervolging van (protestantse) christenen, die vooral tot de Sara-stammen in het zuiden behoren, en de arrestatie van protestantse zendelingen.

Een groep Canadese zendelingen meldde dat een paar honderd christenen zouden zijn gedood of gefolterd, aldus A F P/ N R C/H'b l a d (26-10-'74).
De M D R T berichtte in een op 31 okt. 1974 te Parijs uitgegeven communiqué over dagelijkse martelingen en executies van Afrikaanse dominees; tegenstanders van „Yondo" zouden levend zijn begraven, w.o. kinderen.
T i m e (18-11-'74) schreef dat volgens sommige berichten sinds november 1973 meer dan 130 inheemse protestantse dominees en vooraanstaande leken zouden zijn vermoord.

Twee Zwitserse zendelingen, die sinds 19 nov. 1974 in de hoofdstad N'Djamena waren vastgehouden, werden na een week weer vrijgelaten volgend op stappen van de Zwitserse ambassadeur, aldus deelde de Zwitserse Evangelische persdienst op 26 nov. mee.
Tijdens een particulier bezoek aan Frankrijk, waar hij op 20 nov. door president Giscard d'Estaing ontvangen werd, verklaarde president Tombalbaye tegenover de pers dat „Yondo" geïnstitutionaliseerd was, maar hij ontkende dat er van enigerlei vervolging van Baptistische zendelingen of hun volgelingen sprake was.
Op 6 febr. maakte de Pinkstergemeente te Stockholm bekend dat negen van haar zendelingen uit Tsjaad waren uitgewezen, nadat zij in november 1974 al een week huisarrest hadden ondergaan. In Tsjaad berichtte het blad C a n a r d d é c h a î n é (19-2) dat de negen zendelingen op 11 febr. waren vertrokken en dat zij zich in de binnenlandse aangelegenheden van Tsjaad hadden gemengd door zich tegen de inwijdingspraktijk te verzetten.

(Vor. ber. pag. 127/3-1974)

PROCES TEGEN SAMENZWEERDERS

Nadat Amnesty International nog op 20 jan. een beroep op president Tombalbaye had gedaan om „de honderden politieke gevangenen vrij te laten, die in het land sinds twee jaar zonder vonnis werden vastgehouden", begon op 24 febr. in het parlementsgebouw een proces tegen 32 verdachten, o.w. mevr. Kaltouma Guembang, oud-voorzitter van de vrouwenbeweging in de op 27 aug. 1973 ontbonden Parti progressiste tchadien. Zij was op 24 juni 1973 tegelijk met de voormalige opperbevelhebber, generaal Felix Malloum, gearresteerd (pag. 126/3-1974). De verdachten werden beschuldigd van een komplot „om het huidige bewind omver te werpen en het staatshoofd fysiek te elimineren"; daarbij zouden zij zich van zwarte magie hebben bediend. Zij zouden Tombalbaye door Malloum hebben willen vervangen.
Mevr. Guembang en Grégoire Biket (oud-directeur van de nationale radio) werden op 26 febr. tot 7 jaar dwangarbeid veroordeeld. Tien anderen kregen gevangenisstraffen opgelegd variërend van 2 tot 4 jaar. De overigen, meest vrouwen, werden vrijgesproken.
Op 9 maart verklaarde president Tombalbaye dat het hof zijn plicht niet gedaan had, doordat het niet de artikelen 82 en 88 van het wetboek van strafrecht had toegepast, die voor een poging tot staatsgreep de doodstraf of levenslange dwangarbeid voorschreven.
Op 19 maart werd een nieuw proces verlangd door de Nationale Vergadering en het voorlopige bestuur van de MNRCS-jeugd. *(Le Monde, KCA)* (Vor. ber. pag. 126/2 e.v.-'74)

MILITAIRE STAATSGREEP. DOOD PRESIDENT TOMBALBAYE. INSTELLING OPPERSTE MILITAIRE RAAD EN VOORLOPIGE REGERING O.L.V. GENERAAL MALLOUM

Op 13 april werd het bewind van president Ngarta Tombalbaye door een militaire staatsgreep omvergeworpen.

In de voorafgaande nacht waren rebellerende troepen van het garnizoen te Bokoro (ca. 250 km ten oosten van N'Djamena) o.l.v. luitenant Dimtoloum bij de gendarmeriekazerne in de hoofdstad aangekomen. Deze gendarmerie sloot zich na enige tijd bij de opstandelingen aan en gezamenlijk omsingelden zij in de vroege morgen van 13 april de residentie van president Tombalbaye. Verscheidene uren werd daar strijd geleverd met veiligheidstroepen en de lijfwacht van de president, waarbij deze dodelijk werd gewond.

Tijdens de gevechten sloot de rest van het leger zich bij de opstand aan en nam de waarnemend opperbevelhebber, generaal Noël Odingar (42), het commando over.

Om 11.30 uur maakte radio-N'Djamena bekend dat het leger de macht had overgenomen en dat generaal Odingar, die zelf gewond was geraakt, voorlopig de leiding van de staat had. Tegelijk grendelden andere legereenheden onder bevel van de minister van defensie, Daba Ibadaye, de toegangswegen naar de hoofdstad af en bezetten zij het vliegveld.

In een radiorede maakte generaal Odingar bekend dat de „officiersgroep van de Tsjaadse strijdkrachten" de volgende besluiten had genomen: opschorting van de grondwet, ontbinding van de regering en de nationale vergadering en verbod van de MNRCS, eerbiediging van alle internationale akkoorden en verplichtingen. De Franse troepen in Tsjaad werden opgeroepen zich niet in de binnenlandse aangelegenheden van Tsjaad te mengen. Een uitgaansverbod werd afgekondigd en de vrijlating van verscheidene officieren werd bekendgemaakt. Onder hen waren generaal Felix Malloum, generaal Neguet Djogo en kolonel Namari Djimet.

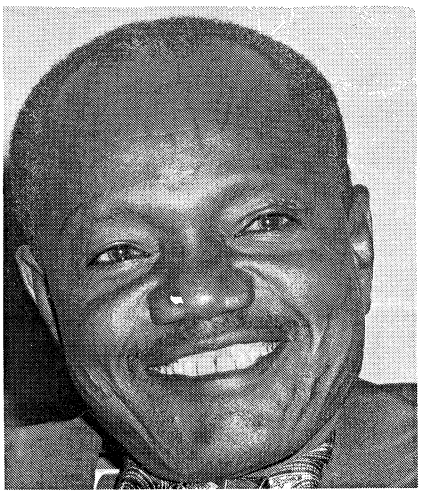

François Tombalbaye werd in juni 1918 te Bessada geboren in het stamgebied van de Sara. Hij kreeg onderwijs van Amerikaanse Baptisten en werd zelf christen. Als onderwijzer en militant vakbondslid nam hij in 1947 deel aan de oprichting van de Parti progressiste tchadien, de plaatselijke afdeling van de Rassemblement démocratique africain, de door de huidige president van Ivoorkust, Felix Houphouet-Boigny, gestichte Afrikaanse beweging. In 1952 werd hij gekozen tot lid van het territoriale parlement, en in 1957 deed hij zijn intrede in de grote raad van Frans Equatoriaal Afrika. In maart 1959 werd hij door het territoriale parlement aangesteld als premier van de voorlopige regering i.p.v. Gabriel Lisette, die hij ook als leider van de PPT wist te verdringen. Na de proclamatie van de onafhankelijkheid op 11 aug. 1960 werd Tombalbaye president van de republiek Tsjaad. Na vele politieke tegenstanders te hebben uitgeschakeld, wordt hij in okt. 1965 met een mohammedaanse opstand in het noorden geconfronteerd, die eerst de steun van Soedan en vanaf 1967 die van Libië geniet. In augustus 1968 doet Tombalbaye een beroep op Franse troepen om de rebellie te bedwingen, die daarin na drie jaar harde strijd niet slagen. Na hun terugtrekking in juni 1971 wijzigt Tombalbaye zijn buitenlandse politiek: hij breekt met Israël (nov. 1972) en zoekt toenadering tot Libië. Terwijl het land getroffen wordt door een economische crisis en grote droogte, start Tombalbaye in aug. 1973 een culturele en sociale revolutie, die hem in enkele maanden vervreemdt van zijn steunpilaren in de gekerstende samenleving. Hij verandert zijn voornaam in Ngarta.

Generaal Djogo, voormalig directeur van de militaire staf, en kolonel Djimet, ex-commandant van de gendarmerie, waren op 3 april gearresteerd op persoonlijk bevel van president Tombalbaye, nadat in het hoofdkwartier van de gendarmerie een schietpartij had plaatsgevonden, waarbij drie Fransen, die bij de veiligheidstroepen van de president dienden, ernstig gewond raakten. De schoten zouden zijn gelost door twee gevangenen, die hun bewakers hadden weten te ontwapenen. Zij zouden leden zijn van het Bevrijdingsfront voor Tsjaad (FROLINAT) en zouden hulp hebben ontvangen van de plaatsvervanger van Djimet, majoor Kottiga, die eveneens een lid van FROLINAT zou zijn en die ook op 3 april werd gearresteerd.

Op 5 april had president Tombalbaye het leger verweten „een staat in de staat" te zijn en als een bezettingsleger op te treden door de bevolking te beroven en af te persen. De president beloofde toen in het leger „te beginnen bij de top" een „radicale verandering" door te voeren.

Na een „mars tot steun" aan de president, waaraan op 9 april meer dan 15.000 personen in N'Djamena deelnamen, benoemde Tombalbaye kapitein Ngu It-Abaye de volgende dag tot commandant van de gendarmerie i.p.v. Djimet. Eveneens op 10 april verklaarde Marwan Haimari, de ambassadeur van Tsjaad in Cairo, dat de toestand in zijn land weer normaal geworden was na de mislukking van een poging tot een staatsgreep, die „buiten het land" was beraamd en die door enige officieren was uitgevoerd.

Op 13 april 's avonds riep kolonel Salebiani, de commandant van de veiligheidstroepen, zijn eenheden op zich achter generaal Odingar te scharen „om een nutteloos bloedbad te voorkomen". Daarna zou de rust in de hoofdstad zijn weergekeerd.

Aanleiding en achtergronden

De afzetting van Djogo, Djimet en Kottiga schijnt de uitvoering van de staatsgreep te hebben bespoedigd, aldus *IAF* (mei). Generaal Odingar rechtvaardigde zijn optreden op 13 april met de verklaring: „De strijdkrachten van Tsjaad werden voortdurend vernederd en door het slijk gesleurd door een bewind dat gekenmerkt werd door zijn endemische ongerechtigheid. 10 jaar lang werden de zware offers die de strijdkrachten brachten (in de oorlog tegen FROLINAT) niet door het Tombalbaye-bewind erkend", dat een „verdeel-en-heers"-politiek voerde. Door „discriminatie" had dit bewind „animositeit opgeroepen tussen stammen, hetgeen tot onnodig bloedvergieten van landgenoten leidde".

Op 15 april stelde generaal Malloum: „Aan 15 jaar incoherentie en onrecht is een einde gekomen. Thans is het de tijd voor eendracht en positieve actie. U moet u beschouwen als te zijn gemobiliseerd tegen de onder-ontwikkeling en de ellende."

Als diepere oorzaken van de staatsgreep noemde I A F (mei) de afmattingsstrategie van de rebellen in het noorden, de gevolgen van de jarenlange droogte (Sahel), de verwaarlozing van de landbouwculturen ten bate van het eigenverbruik (ten gunste van de door de president bevolen bevordering van de katoencultuur), de voor Afrikanen onbegrijpelijke religieuze onverdraagzaamheid en de vervreemding van de militairen.

De N Z Z (16-4) stelde dat de staatsgreep niet onverwachts kwam en dat alleen het tijdstip een verrassing was. „Reeds lang had het in dit Centraalafrikaanse land gegist, waarvan meer dan de helft van het 1.284.000 km2 grote oppervlak door rebellen wordt gecontroleerd en dat tot de armste staten van de wereld behoort.

Reeds in de zomer van 1974 was een staatsgreep verwacht, toen hongersnood en algemene ontevredenheid sterk toegenomen waren. Voor de hongersnood was de droogte niet alleen verantwoordelijk. De regering voerde sinds het verwerven van de onafhankelijkheid in 1960 een economische en ontwikkelingspolitiek die nauwelijks rekening hield met de noodzakelijkste behoeften van brede lagen van de bevolking. Daarbij kwam dat

het slepende verloop van de hulpoperaties alsmede het verdwijnen van aanzienlijke hoeveelheden hulpgoederen de regering en haar functionarissen op alle niveaus ten laste werden gelegd. Toen evenals nu (...) was de staatskas nagenoeg leeg. Dit betekende voor de talrijke staatsfunctionarissen in bestuur en leger dat de salarischeque aan het eind van de maand weliswaar werd afgegeven, maar wegens ontbrekende dekking door de banken niet gehonoreerd werd. Ook de beursstudenten waren in jan. en febr. 1975 zonder studiebeurs gebleven, wat voor het eerst sinds lange tijd weer tot stakingen had geleid. (...)

Dat de bevolking de nieuwe militaire machthebber blijkbaar toejuicht, is niet te verwonderen. Weliswaar had Tombalbaye in aug. 1973 (...) nog eenmaal getracht door een breed opgezette massamobilisatie het volk voor zich en zijn politiek te winnen. Maar alleen al het feit, dat alle burgers van Tsjaad, die in de regel nauwelijks 100 franc CFA voor een doktersconsult betalen, gedwongen werden een partijbijdrage van 500 francs CFA te voldoen, bezorgde de culturele revolutie meer heimelijke vijanden dan openlijke vrienden. Daarbij kwam in het kader van de „terugkeer tot de authenticiteit" de dwangmatige invoering van de traditionele inwijdingsriten. (...)

Dat de Tsjaadse economische en ontwikkelingspolitiek een mislukking was, bleek bijzonder kras tijdens de droogteperiode van 1970 tot 1974. Het forceren van de voor de export bestemde produktie, vooral van katoen, kwam volledig ten laste van de verbouw van voedinsgmiddelen voor de eigen verzorging. De exportcijfers stegen wel voortdurend, maar tegelijk groeide ook het tekort aan voedingsmiddelen. Enerzijds konden zo de deviezen de stijgende behoefte van de bovenlaag aan luxe consumptiegoederen bevredigen, anderzijds stegen de prijzen van levensmiddelen steeds sterker, bij gelijkblijvende of dalende lonen. Omdat de katoen door de boeren in zuidelijk Tsjaad onder dwang moest worden verbouwd en hun inkomen per jaar en per persoon omgerekend op slechts ca. 120 Zwitserse francs neerkwam, valt hierin een belangrijke oorzaak van de ontevredenheid in het betrekkelijk vruchtbare zuiden te zoeken. De nomaden en de half-nomaden waren alleen al daarom geen vrienden van de regering, omdat zij uit hun toch al minimale inkomen boven de eigen verzorging nog betrekkelijk hoge belastingen moesten betalen, waarvoor de regering nauwelijks een tegenprestatie leverde.

Mede verantwoordelijk voor het tijdstip van de staatsgreep kan zijn geweest, dat Tombalbaye medio febr. aankondigde dat de katoenproduktie vervijfvoudigd moest worden. De extra verbouw moest juist daar plaatsvinden, waar tot dusver de uit het zuiden verdrongen produktie van levensmiddelen gevestigd was, nl. aan de zuidrand van de Sahel. De verbouw van gierst moest zo nogmaals naar het noorden worden opgeschoven, d.w.z. naar een gebied dat slechts in goede jaren voldoende regenval voor de gierstverbouw biedt. De misoogsten waren dan geen uitzondering, maar regel geworden. (...) In febr. kon men Tombalbaye eigenhandig in de nieuw aangewezen katoengordel bosjes en bomen zien kappen, waarbij de president in deze ecologische waanzin aan de zuidrand van de Sahelzone door „vrijwillige" brigades uit de stad in hun vrije tijd gevolgd werd. (...)

Of Tsjaad, een binnenland zonder spoorweg, met slechts 240 km geteerde wegen, met slechts 44 artsen en nagenoeg zonder technisch en administratief kader, met 95% analfabeten en een nagenoeg onoverbrugbare tegenstelling tussen de mohammedanen in het noorden en de animisten in het zuiden, of dit land eigenlijk wel levensvatbaar is, blijft vooralsnog onzeker. In elk geval zullen de problemen van de nieuwe regering voorlopig die van de oude blijven", aldus de N Z Z.

Opperste militaire raad

Op 15 april maakte de „officiersgroep van de Tsjaadse strijdkrachten" bekend dat zij, na overname van de verantwoordelijkheid, om aan Tsjaad de noodzakelijke bestuursorganen te verschaffen „tot de vorming van een voorlopige regering" had besloten een nationaal orgaan tot leiding van het land in te stellen: de opperste militaire raad, die uit de volgende negen leden bestond:

Voorzitter - generaal Felix Malloum; vice-voorzitter - kolonel Namari Djimet; leden - generaal Noël Odingar, generaal Neguet Djogo, eskadroncommandant Kamougue Wadal Abdelkader, kapitein Roasngar M'Baindoloumal, kapitein Zakaria Wawa Dahab, luitenant Mahmoud Abderaman en luitenant Gouara Lassou.

Felix Malloum werd in 1932 in het toenmalige Fort Archambault (thans Sarh) geboren. Hij ontving zijn militaire opleiding in Brazzaville, Fréjus en Saint-Maixent, en vocht aan Franse zijde in Indo-China (1953-55) en Algerije. In aug. '61 kwam hij met de rang van luitenant in het nationale leger van Tsjaad. Hij werd chef van het militaire kabinet van president Tombalbaye. De in 1968 tot kolonel bevorderde Malloum werd per 1 sept. 1972 opperbevelhebber van de strijdkrachten met de rang van brigade-generaal. Op 24 juni 1973 werd hij onder huisarrest geplaatst.

Voorts werd de vorming van vier studiecommissies aangekondigd voor: 1) onderzoek en controle van financiële en materiële toestand; 2) herziening statuten openbare diensten; 3) economische en sociale studies; en 4) militaire zaken. Die moesten de balans opmaken en plannen voor de toekomst opstellen. Tevens werd besloten alle betalingen te staken, de veiligheidsdienst te ontbinden en een voorlopige regering te vormen.

Blijkens de op 17 april bekendgemaakte samenstelling van die studiecommissies waren diverse voormalige ministers hierin opgenomen, zoals Dikoa Garandi (onderwijs), Djiraibaye Doralta (buitenlandse zaken) en Jeuggleu (Jacques) Baroum (gezondheid).

Ook bekende oppositiefiguren schaarden zich achter het nieuwe bewind. *Le Monde* (19-4) noemde Toura Gaba (die eind 1973 ontslag nam als ambassadeur in Bonn en zich in Frankrijk vestigde) en meldde dat ook de door Outel Bono gestichte oppositiepartij Mouvement démocratiqué de rénovation tchadienne (MDRT) in boodschappen steun had betuigd.

Generaal Malloum, van wie gezegd werd dat hij goede betrekkingen met de FROLINAT-rebellen in Tibesti onderhield, verklaarde op 19 april tegenover journalisten: „Wij zijn van mening dat de voortzetting van de gevechten in Tibesti voortaan nutteloos is. Immers onze landgenoten zijn in opstand gekomen tegen een anachronistisch en onrechtvaardig bewind evenals de strijdkrachten nu." Malloum legde deze verklaring af in aanwezigheid van het lid van de militaire raad, Kamougue Wadal Abdelkader, die als de voornaamste organisator van de staatsgreep en een van de politieke leiders van het nieuwe bewind geldt.

In een op 21 april te Algiers uitgegeven communiqué nam het FROLINAT met voldoening kennis van de militaire staatsgreep, terwijl het aandrong op „de opheffing van alle discriminerende maatregelen" van het vorige bewind. Een heel ander geluid liet Abba Siddick, de secretaris-generaal van FROLINAT, in een interview met het weekblad *Afrique-Asie* (2-6) horen. Daarin verklaarde hij m.b.t. het nieuwe bewind: „Voor ons betekent het een militaire dictatuur die een burgerdictatuur vervangt. En die militaire dictatuur is het werk van Frankrijk, vanaf het ogenblik dat dit had geconstateerd dat het bewind van Tombalbaye op binnenlands en internationaal vlak zodanig in discrediet was geraakt, dat het de belangen ervan niet meer kon verdedigen."

Rol Frankrijk

In Parijs verklaarde de minister van samenwerking, Pierre Abelin, op 13 april dat er geen sprake van was dat Frankrijk in „een binnenlandse aangelegenheid" wilde interveniëren, maar de bescherming van de in Tsjaad verblijvende Fransen kon zonodig door de daar aanwezige Franse troepen worden verzekerd. (Dat zijn ca. 2.000 man, incl. twee gevechtscompagnieën waarvan de ene uit parachutisten bestaat en de andere een gemotoriseerde eenheid is, aldus *Le Monde* d.d. 16 april.) Minister Abelin verklaarde zich door de gebeurtenissen „verrast".

De *NZZ* (16-4), die het aantal Franse militairen op 3.000 à 4.000 raamde, stelde echter: „Het is nauwelijks aan te nemen dat de staatsgreep

tegen de wil van de Fransen had kunnen worden uitgevoerd. Het was vermoedelijk voor de kleine, maar slagvaardige Franse troepen in de hoofdstad een eenvoudige taak geweest om de staatsgreep te laten mislukken. De Fransen gedroegen zich bij de staatsgreep als toeschouwers, waaruit minstens een stilzwijgende goedkeuring af te leiden valt . . ."

Op 20 april verklaarde eskadroncommandant Kamougue tijdens een massabijeenkomst te N'Djamena: „De voormalige president Tombalbaye was een grote naïveling. Hij betaalde huurlingen om ons te bewaken, maar in feite waren het juist die lieden die ons inlichtingen gaven."

Volgens *Le Monde* (26-4) zagen de meeste waarnemers daarin een toespeling op de rol van majoor Camille Gourvenec, de commandant van de nationale en nomadengarde en de leider van de inlichtingendienst van Tsjaad (CCER).

Gourvenec verkeerde in de beste positie om inlichtingen te geven en om bepaalde contacten wel of niet te onderhouden. Het zou bijv. al voldoende geweest zijn als de militairen de verzekering hadden ontvangen dat de Franse troepen niet ten gunste van Tombalbaye zouden interveniëren, voordat zij besloten het avontuur te wagen. Het was onmogelijk vanwege het belang van zijn militaire bijstand aan Tsjaad dat Frankrijk niet wist wat beraamd werd. Met alle kennis van zaken zou Frankrijk de bedreigde president niet hebben gewaarschuwd. Bovendien had Frankrijk volgens Le Monde belang bij de val van het bewind-Tombalbaye, in het bijzonder, zoals voor het ogenblik het geval is, wanneer dit werd vervangen door een groep hogere officieren die op de scholen en dikwijls in de gelederen van het Franse leger zijn gevormd.
Bij een afnemende activiteit van de FROLINAT-rebellen verloor het Tsjaadse leger zijn nut en werd ook de aanwezigheid van de Franse troepen minder noodzakelijk. Gezien de economische belangen — olievondsten van de CONOCO (Continental Oil Company) plus Shell in het zuiden en uranium in het noorden — wenste Frankrijk ten minste nog een tijd de luchtmachtbasis bij N'Djamena te behouden, die ook van groot belang is voor de Franse troepen in Djibouti, aldus Le Monde.

Of Gourvenec de organisatoren van de staatsgreep het groene licht gegeven heeft blijft onzeker. Zeker is wel dat hij tijdens de staatsgreep spoorloos was, zodat zelfs zijn „tragische verdwijning" werd gemeld. Zeker is ook dat hij door het nieuwe bewind in zijn oude functies werd bevestigd, ja zelfs tot lid van de militaire commissie (de belangrijkste van de vier studiecommissies) werd benoemd.

Op 9 mei verklaarde Kamougue: „Frankrijk of de Fransen hebben nimmer deelgenomen, direct of indirect, aan de militaire staatsgreep van 13 april. De technische samenwerking met Frankrijk blijft bestaan."
Op 17 april was generaal J.-H. Auffray, die van sept. 1972 tot okt. 1974 het bevel voerde over de Franse troepen in Tsjaad, in N'Djamena aangekomen met een „speciale missie" in opdracht van president Giscard d'Estaing. Op 19 april zei generaal Malloum dat de bestaande samenwerkingsakkoorden met Frankrijk „in het welbegrepen belang van beide partijen" moesten worden herzien, maar dat zulks geen zaak van hoge prioriteit was. Niet bevestigd werd de mededeling van Abba Siddick in *Afrique-Asie* dat generaal Djogo reeds 24 uur na de staatsgreep door de opperste militaire raad met een persoonlijke brief voor president Giscard d'Estaing naar Parijs gezonden was om de Franse regering „ongetwijfeld te bedanken voor haar medewerking."

Vrijlating politieke gevangenen

Tijdens een massabijeenkomst op 28 april te N'Djamena deelde generaal Malloum mee dat alle politieke gevangenen in vrijheid waren gesteld. Op de lijst met namen van 172 vrijgelaten gevangenen stonden o.a. mevr. Kaltouma Guembang en Grégoire Biket, de oud-ministers Antoine Bangui en Marc Dounia, oud-premier Ahmed Koullamallah en sommige familieleden van de Toubou-leider Issene Habre. Daarnaast werd een lijst vrijgegeven met 37 namen van in de gevangenis omgekomen gedetineerden plus een lijst met 33 namen van „fysiek geëlimineerde" gevangenen.

Voorlopige regering

Op 12 mei maakte de voorzitter van de opperste militaire raad, generaal Malloum, de vorming van een voorlopige regering bekend, die als volgt was samengesteld:

Staatshoofd, premier en minister van defensie en oud-strijders - brigade-generaal Felix Malloum; binnenlandse zaken en veiligheid - kolonel Namari Djimet Nalingar; voorlichting, nijverheid, nationale parken, jacht en toerisme - luitenant Mahmoud Abderaman; buitenlandse zaken en samenwerking - eskadroncommandant Kamougue Wadal Abdelkader; financiën, economie en plan - brigade-generaal Neguet Djogo; openbare werken, mijnbouw, geologie en transport - kapitein Zakaria Wawa Dahab; grondverbetering en milieu - kapitein Roasngar M'Baindoloumal; landbouw, veeteelt, waterstaat, bosbouw en visserij - luitenant Gouara Lassou; PTT - Idriss Mahamat Amane Abram (ongewijzigd); justitie - Amady Nathe; openbare diensten en arbeid - brigade-generaal Doumro Ngaharb Nguenabaye; onderwijs, cultuur, jeugd en sport - Ngangbet Kosnaye (voormalig secretaris-generaal van de kamer van koophandel); gezondheid en sociale zaken - Abdelkerum Malik.
Staatssecretarissen: financiën, economie en plan - Madengar Beramadje; landbouw enz. - Mahamat Bachar; onderwijs enz. - Ahmed Issa (op 28 april vrijgelaten na drie jaar gevangenschap); secretaris-generaal regering - Madingar Alfar; adjunct secretaris-generaal regering - Abkar Zaid.

Acht van de 18 kabinetsleden zijn officieren.

Tegelijk werd bekendgemaakt dat generaal Noël Odingar opnieuw tot opperbevelhebber van de strijdkrachten was benoemd.
In een radioboodschap op 12 mei verklaarde generaal Malloum dat de regering een buitenlandse politiek van niet-gebondenheid en een binnenlandse politiek van herstel van de vrijheid in het openbare leven zou voeren. Het leger had de macht niet terwille van zichzelf gegrepen, maar om aan het verval van de nationale eenheid een eind te maken.

Tot de oorzaken van dit verval rekende de generaal de gewapende opstand (in het noorden), een door Tombalbaye tot regeringsstelsel verheven stammenpolitiek, een catastrofale economische situatie, het ontbreken van fundamentele democratische vrijheden en de vernedering van de strijdkrachten. Armoede, onwetendheid, werkloosheid, intriges en onttrekking van de openbare middelen namen in een insolvent land hand over hand toe.
Malloum beloofde algemene verkiezingen wanneer de tijd daarvoor rijp is. Het volk zal de gelegenheid krijgen zijn eigen vertegenwoordigers te kiezen, zodat het niet langer geregeerd wordt door marionetten van de overheid. De economie zal worden gereorganiseerd en gevarieerd op basis van landbouw en veeteelt.
Tsjaad zal alle door de afgezette regering op legale wijze gesloten verdragen eerbiedigen, maar die zouden in het belang van de verdragspartners aan een heronderzoek onderworpen kunnen worden.
Niet-gebondenheid en een naar alle kanten open buitenlandse politiek zou worden nagestreefd. De betrekkingen met de buurlanden — in het bijzonder die van Centraal-Afrika — zouden worden versterkt. Tsjaad zou zich onbeperkt aan het handvest van de VN en de beginselen van de OAE houden, vooral aan de OAE-besluiten m.b.t. de eerbiediging van de bij het bereiken van de onafhankelijkheid vastgestelde grenzen. (Volgens sommige berichten had de regering-Tombalbaye aan Libië toegestaan zijn grenzen 200 km zuidwaarts in Tsjaad te verleggen, als tegenprestatie voor de stopzetting van de Libische steun aan FROLINAT. De MD RT had op 31 okt. 1974 bevestigd dat „het Libische leger sinds meer dan negen maanden — en ondanks de verklaringen van de Tsjaadse regering ten gunste van de territoriale integriteit van het land — de stad Aouzou in Tibesti bezet houdt".)

Arrestaties

Op 12 mei maakte de opperste militaire raad bekend dat twee oud-

ministers waren gearresteerd op beschuldiging van het misbruiken van fondsen van de nationale ontwikkelingsbank: de president van de bank, George Diguimbaye (voormalig minister van handel en financiën) en zijn administrateur, Abdoulaye Lamana (voormalig minister van planning).
Eerder, op 17 april, was de arrestatie van acht politici van het oude bewind gemeld, o.w. Abo Nassour (oud-voorzitter van de Nationale Vergadering), Ali Kosso (voormalig vice-voorzitter van de sociaal-economische raad), Mahamat Djarma (oud-burgemeester van N'Djamena) en Abdoulaye Djonouma (oud-minister van openbare werken, die belast met de bestrijding van de droogte zich zou hebben verrijkt middels de internationale hulpgoederen). *(Le Monde, The Times, IAF, FAZ, NZZ)*

(Vor ber. pag. 126/2 e.v.-1974)

REGERINGEN EN VERKIEZINGEN

GHANA. Op 7 febr. werd bekendgemaakt dat de National Redemption Council (NRC) „in overeenstemming met zijn politiek om de cacao-industrie in Ghana te stimuleren" een nieuw ministerie van cacaozaken had ingesteld o.l.v. de commissaris van landbouw, kolonel F. G. Bernasko. De cacao-industrie, die ca. 70% van Ghana's exportopbrengst verschaft en een kwart van de staatsinkomsten oplevert, had de laatste jaren een produktiedaling te zien gegeven: van 557.000 ton in het recordjaar 1964-'65 (37,6% van de wereldproduktie) tot ca. 345.280 ton in 1973-'74 (25% van de wereldproduktie). Daardoor had Ghana niet ten volle geprofiteerd van de sterk gestegen cacaoprijzen op de wereldmarkt in 1973 en 1974. Om de oorzaken van die produktiedaling te onderzoeken was een commissie ingesteld, terwijl de NRC ook reeds maatregelen had getroffen om de produktie te stimuleren, zoals een verhoging van de aan de producenten te betalen prijzen en de invoering van een uitgebreid herbeplantingsprogramma.
Door de instelling van het nieuwe ministerie volgde op 20 febr. een reeks mutaties onder de commissarissen (ministers). Bernasko werd als commissaris van landbouw, zijn vroegere functie, vervangen door kolonel P. K. Nkegbe. Deze werd op zijn beurt als commissaris voor industrie opgevolgd door luitenant-kolonel George Minyila, tot dusver commissaris voor de oostelijke regio. Luitenant-kolonel Kwaku Takyi werd als voorzitter van de Cacao Marktraad vervangen door commandant J. C. Addo van de Ghanese marine en nu tot commissaris voor de oostelijke regio benoemd. (K C A)
Kort na hun pensionering als officieren verlieten J. H. Cobbina en N. R. Y. Ashley-Lassen de NRC. Ernest Ako, de inspecteur-generaal van politie, en generaal-majoor L. A. Okai, de chef van de defensiestaf, werden lid van de NRC, terwijl Okai tevens Cobbina opvolgde als commissaris van binnenlandse zaken. (I A F, maart '75)
Inmiddels was het lid van de NRC, luitenant-kolonel R. J. A. Felli, in de regering teruggekeerd als commissaris voor economische planning. (K C A)

(Vor. ber. pag. 528/1 - '74 en 127/2 - '75)

NIGERIA. Op 24 jan. benoemde het staatshoofd, generaal Yakoeboe Gowon, een nieuwe uitvoerende raad (kabinet). Zoals hij op 1 okt. 1974 had toegezegd (pag. 779/1-'74), bestond de nieuwe raad in meerderheid uit militairen en politie. Zes van de 13 burgers uit de oude raad werden gehandhaafd (van wie vijf met dezelfde portefeuille), terwijl twee nieuwe werden benoemd. Van de militaire leden werden drie gehandhaafd, terwijl 8 nieuwe militairen en een politiecommissaris werden aangetrokken. Alle leden van de nieuwe raad, die op 29 jan. werd beëdigd, werden voor drie jaar benoemd, uitgezonderd Chief Antony Enahoro, wiens aanstelling voor 18 maanden gold. De portefeuilleverdeling onder de 20 leden is: Voorzitter, opperbevelhebber van de strijdkrachten en defensie - generaal Yakoeboe Gowon *; landbouw en natuurlijke hulpbronnen - generaal-majoor E. E. Ekpo; verbindingen - brigade-generaal M. R. Mohammed *; economische ontwikkeling en wederopbouw - A. A. Adedeji *; onderwijs - luitenant-kolonel A. A. Ali; personeelszaken - generaal-majoor H. U. Katsina *; buitenlandse zaken - Okoi Arikpo *; financiën - Shehu Shagari *; gezondheid - brigade-generaal E. O. Abisoye; industrie - kolonel M. I. Wushishi; voorlichting - E. K. Clark; binnenlandse zaken - politiecommissaris A. Suleman; justitie - N. D. Graham-Douglas *; arbeid - brigade-generaal H. E. O. Adefope; mijnbouw en energie - Shettima Ali Monguno *; handel - E. Akaeze; transport - kapitein O. Olumide; openbare werken en huisvesting - brigade-generaal O. Obasanjo; speciale taken - kolonel Dan Suleiman; speciale taken - Chief Anthony Enahoro * (voorheen arbeid en voorlichting). (* leden vorige raad).

SOEDAN. Op 25 jan. ontsloeg president Jaafar Mohammed al-Nimeiry de minister van financiën en ecnomische zaken, Ibrahim Moneim Mansoer, plus sjeik Bilail (staatsminister van handel) en Hassan al-Rasool Ahmed Uraby (staatssecretaris van handel). Mansoer werd tevens uit het politieke bureau en het centrale comité van de Soedanese Socialistische Unie (SSU) gestoten. Op de drie bewindslieden was felle kritiek geuit, omdat zij aan een groep van zeven Soedanezen vergunning hadden verleend tegen „vergoeding" voor de oprichting van een in- en uitvoermaatschappij voor handel met West-Europa. De inmiddels ingetrokken vergunning werd strijdig geacht met de statuten en reglementen van de SSU.
Tegelijk ging de president over tot een reorganisatie van het kabinet, waarbij in totaal elf personen van hun functies werden ontheven, o.w. de ministers Mansoer Khaled (buitenlandse zaken, die nu tot minister van onderwijs werd benoemd), Sayed Abdallah el-Hassan (binnenlandse zaken, die secretaris-generaal in het bureau van de president werd), Sirr el-Khitm el-Khalifa (onderwijs), Jaafar Mohammed Bakheit (plaatselijk bestuur), brigade-generaal b.d. Omar Haj Moesa (cultuur en voorlichting) en Moesa Awad Bilal (industrie en mijnbouw).

President J. M. al-Nimeiry.

Generaal-majoor b.d. Mohammed el-Baghir Ahmed, de eerste vice-president, werd tevens minister van binnenlandse zaken. Nieuwe benoemingen waren: Mamoun Biheiri - financiën en economische zaken; Badreddin Mohammed Ahmed Soliman - industrie; Ahmed Abdel Halim - cultuur en voorlichting.
De overige ministersposten worden nu bezet door: vice-president - Sayed Abdel Alier (tevens voorzitter van de hoge uitvoerende raad van het autonome Zuid-Soedan); openbare diensten en bestuurshervorming - Abdel Rahman Abdalla; landbouw; voedselvoorziening en natuurlijke rijkdommen - majoor Aboel Gasim Mohammed Ibrahim; plaatselijk bestuur - Karar Ahmed Karar; gezondheid - Nazir Dafaalla; transport en verbindingen - Bashir Ahmed Abbadi; bouwnijverheid en openbare werken - generaal-majoor Moestafa Osman Hassan; Egyptische zaken - kolonel Salah Abdel al-Mabroek; irrigatie en waterkracht - Yahia Abdel Mageed; jeugd, sport en sociale zaken - majoor Zein el-Abdein Mohammed Ahmed Abdel Gadir; religieuze bezittingen - Awn al-Sharif Gasim.
President Jaafar Mohammed al-Nimeiry neemt persoonlijk de functies waar van minister van defensie en opperbevelhebber van de strijdkrachten, sinds hij op 8 nov. 1974 generaal Awad Khalafalla van die taken had ontheven. Khalafalla, die in 1973 de defensieportefeuille van de president had overgenomen, werd zonder nadere toelichting tot militair adviseur benoemd.
De president verklaarde op 26 jan. dat hij thans geen nieuwe minister van buitenlandse zaken benoemde, omdat de buitenlandse politiek binnen zijn eigen jurisdictie lag en de noodzakelijke taken konden worden vervuld door de staatsminister op dit departement, Gamal Mohammed Ahmed. De reorganisatie van het kabinet had ten doel de Soedanese revolutie in alle economische en sociale sectoren nieuwe inpulsen te geven.

(Vor. ber. pag. 16/1 en 528/3 - 1974)

Uitgevers: Int. Uitg. en Handelmij „Systemen Keesing" B.V., Ruysdaelstraat 71-75, Amsterdam - N.V. Algemene Uitgeverij Keesing, Keesinglaan 2-20, B 2100 Deurne-Antwerpen.

MIDDEN-OOSTEN-DIPLOMATIE GROTE TWEE

Het jaar 1975 begon met het plotselinge uitstel van het bezoek van Sowjet-partijleider Brezjnew aan het Midden-Oosten.

Aan de vooravond van de achtste reis van de Amerikaanse minister van buitenlandse zaken aan dit gebied, in het kader van zijn „stap-voor-stap"-diplomatie (zie pag. 75/2) om een volgende interimregeling tussen Israël en Egypte tot stand te brengen, bracht zijn Russische ambtgenoot Gromyko van 1-5 febr. bezoeken aan Syrië en Egypte, waar hij op hervatting van de Geneefse besprekingen aandrong.

Tijdens zijn achtste reis (10-15 febr.) bracht Kissinger geen doorbraak tot stand, maar hij zette zijn pogingen tijdens een negende reis (9-23 maart) voort. Die resulteerde echter in een openlijk toegegeven mislukking.

Hoewel vervolgens sprake was van een nieuwe Amerikaanse Midden-Oosten-politiek en van een hervatting van de Geneefse conferentie (met de SU) over het Midden-Oosten, werden vooral de bilaterale contacten geïntensiveerd. Het voorlopige einde van deze fase werd gevormd door besprekingen van de Amerikaanse president Ford met de Egyptische president Sadat in Salzburg (1 en 2 juni) en met de Israëlische premier Rabin in Washington (11-13 juni).

Daarmee bleef de officiële rol van de Sowjet-Unie beperkt, wat de Russisch - Egyptische betrekkingen op de proef stelde.

Egyptisch-Russische relaties juli 1974-november 1974. Commentaren

Eind juni 1974 leek met de komst van Hafez Ismail als Egyptische ambassadeur in Moskou (pag. 465/3-'74) een ontspanning in de betrekkingen tussen Egypte en de SU in te treden, maar op 10 juli deelde de Russische partijleider Brezjnew de Egyptische president Sadat in een boodschap mee, dat het voor 15 juli 1974 geplande bezoek van minister van buitenlandse zaken, Ismail Fahmi, beter tot oktober kon worden uitgesteld, omdat het voor de Russische leiders „door bepaalde omstandigheden" niet mogelijk was geweest het bezoek voldoende voor te bereiden. Dit uitstel en diverse uitlatingen over en weer duidden op een voortduren van de verkilde relatie tussen beide staten.

Volgens een interview, gepubliceerd in het Libanese weekblad Al Hawadess (18-7-1974), stelde Sadat dat de Russen ontstemd waren over Egypte's samenwerking met de VS. Tevens waarschuwde hij Moskou dat hij geen beperking t.a.v. zijn vrijheid van handelen in de buitenlandse politiek zou tolereren en hij deelde mee dat hij reeds een begin had gemaakt met het spreiden van Egypte's bewapeningsbronnen, d.w.z. het zoeken van andere wapenleveranciers dan de SU. Tegelijk werd in de Libanese pers gemeld dat Fahmi bij zijn voorgenomen bezoek aan Moskou de Sowjet-leiders had moeten meedelen dat als zij niet de door Egypte gewenste moderne wapens zouden verschaffen dit ernstige consequenties zou hebben voor de toekomstige betrekkingen tussen beide landen.
Op 23 juli zei Sadat t.g.v. de 22ste verjaardag van de republiek dat het „misverstand" tussen Egypte en de SU niet moest voortduren, en dat hij zijn best zou doen om dat uit de weg te ruimen. Sadat voegde eraan toe dat de Russen eens zouden erkennen dat hun interpretatie van de Egyptische politiek onjuist was, zoals ook in het verleden al vaker gebleken was.
Op 24 juli verscheen in het Russische regeringsblad Izwestia een artikel van hoofdredacteur L. Tolkoenow waarin zonder Sadat te noemen indirect kritiek op de Egyptische politiek werd geleverd: „De Arabische reactionairen trachten een stroom van verdachtmaking en scepticisme jegens de SU op te wekken door de mythe van de samenzwering tussen de twee supermachten te verbreiden, door te bevestigen dat de aan de Arabische landen verkochte bewapening weinig efficiënt is en door te verklaren dat de SU ervan heeft afgezien om een actieve rol te spelen in de regeling van het Israëlisch-Arabische conflict ten gunste van Kissinger." Volgens Tolkoenow hadden „sommigen" dergelijke beweringen nodig „om hun contacten met Washington te rechtvaardigen en om de (publieke) opinie op een dwaalspoor te brengen". Bovendien werden in Egypte geruchten verspreid over het niet-rendabel zijn van de grote met behulp van Moskou gebouwde fabrieken en over het onvermogen van Russische ondernemingen om de concurrentie met de Westerse vol te houden.
„Er zijn Egyptenaren die op grote schaal penetratie van westers kapitaal willen voorbereiden en hun land los willen maken van de Sowjeteconomie. Evenzeer zijn er Egyptenaren die de wijsheid van zo'n politiek in twijfel trekken", aldus Tolkoenow.
Overigens had de Egyptische minister van industrie, Ibrahim Salem Mohammedein, kort tevoren een bezoek aan Moskou gebracht, waarbij hem 120 mln roebel was toegezegd voor de bouw van een aluminium-, textiel- en cementfabriek (Reuter 25-7).
De NZZ (27-7) wees erop dat de SU over een pressiemiddel jegens Egypte beschikte, nl. de reserve-onderdelen, de elektronische apparatuur en de technische wapens voor het Egyptische leger. De reserve-onderdelen zouden toen nog maar in heel geringe hoeveelheden worden geleverd met als gevolg eventuele druk van het Egyptische leger op de politieke leiding.
Op 2 aug. berichtte het pro-Palestijnse dagblad Al Moharrar in Beiroet dat het Egyptische opperbevel druk op president Sadat uitoefende om „oprecht en ernstig" te streven naar herstel van de goede betrekkingen met de SU. Een recent bezoek van een Amerikaanse militaire missie zou het opperbevel hebben teleurgesteld. De Amerikanen zouden slechts militaire voertuigen en niet-strategische wapens hebben aangeboden, die meer geschikt voor handhaving van de orde dan voor de oorlogsvoering zouden zijn.
Intussen zou de SU volgens de Israëlische minister van defensie, Simon Peres, in een verklaring op 6 aug. wel het Syrische leger van vele wapens voorzien, w.o. Mig-23 gevechtsvliegtuigen, SAM-9 luchtdoelraketten, grondraketten van het type „Scud" met een reikwijdte van ca. 280 km (in staat om Israëlische steden te treffen) en 120 mm-geschut. Peres stelde dat de Russische wapenhulp aan Syrië in

Oliphant © 1975 Denver Post

(Newsweek 7-4)

Weekblad 44ste jaargang No. 2285, pag. 27199-27214

de zeven jaar voor de oktoberoorlog (1973) een waarde van $ 2,5 mrd had, in de tien maanden daarna een waarde van $ 2 mrd.
Op 26 aug. onthulde president Sadat dat nieuwe vliegtuigen naar Egypte onderweg waren om de 120 toestellen te vervangen die tijdens de oktoberoorlog verloren waren gegaan. De nieuwe toestellen waren voor rekening van Egypte door „sommige bevriende Arabische landen" gekocht, aldus Sadat, die nog opmerkte dat geen van de 120 verloren gegane toestellen door de SU was vervangen. Egypte zou echter niet de ene vriend voor de andere inruilen. Het wilde bevriend zijn met beide grote mogendheden, terwijl het ernaar bleef streven de betrekkingen met de SU te consolideren.
In een door het Egyptische persbureau Mena gepubliceerd interview van Sadat met een Saoedisch blad zei deze dat Egypte met de hulp van koning Feisal en het volk van Saoedi-Arabië bepaalde soorten wapens had gekregen die het ontbeerde, aldus UPI (6-9-1974). Volgens het Libanese dagblad Al Anwar (15-9) gaf Saoedi-Arabië bijna $ 700 mln uit voor wapenaankopen t.b.v. Egypte (in Frankrijk Mirages, in Engeland Lightning-vliegtuigen, tanks en zware wapens). Op 11 sept. meldde het Libanese dagblad Beirut vanuit Cairo dat de SU in de voorgaande dagen 50 Mig-23 gevechtsvliegtuigen aan Egypte geleverd had; Egyptische vliegvelden waren op 9 sept. drie uur gesloten geweest voor het lossen van de Russische transportvliegtuigen. Le Monde (20-9) schreef dat sinds eind augustus nieuwe Russische wapenleveranties in Egypte waren aangekomen, maar dat die geen toestellen van het type Mig-23 omvatten, maar Mig-21 vliegtuigen. Het blad sprak van een gebaar van goede wil in kader van een toenaderingspolitiek, die volgens Le Monde (17-9) ingeleid zou zijn door recente besprekingen tussen de Egyptische vice-premier Hegazi en de Russische president Podgorny in Bulgarije. President Sadat bevestigde in een op 22 sept. gepubliceerd interview in het Egyptische weekblad Rose el-Jussef dat er door dit gesprek een klimaatverbetering bereikt was.

Terwijl de Syrische president Hafez Assad op doorreis naar Noord-Korea op 26-27 sept. in Moskou verbleef en daar besprekingen met partijleider Brezjnew voerde (vorig contact, pag. 372/1-'74), waarbij deze de bereidheid van de SU overbracht om de defensiecapaciteit van Syrië te versterken en waarin beiden de noodzaak van een hervatting van de Geneefse vredesconferentie onderstreepten, kondigde president Sadat aan dat minister Fahmi weldra naar Moskou zou reizen.
Dit uitgestelde bezoek vond van 14 tot 18 okt. plaats. Fahmi voerde kort na zijn overleg met de Amerikaanse minister Kissinger in Caïro (pag. 77/2), te Moskou besprekingen met zijn Sowjet-ambtgenoot Gromyko. Ook had hij op 15 okt. een onderhoud met partijleider Brezjnew; na afloop daarvan werd bekendgemaakt dat afgesproken was dat Brezjnew en president Sadat elkaar in januari 1975 te Cairo zouden ontmoeten. Deze afspraak werd door sommige commentatoren beschouwd als een succes voor Fahmi en een blijk van een verbetering in de betrekkingen tussen Cairo en Moskou. De *NZZ* (21-10) wees er echter op dat in de bekendmaking met geen woord gerept werd over de Russische militaire en economische hulp, hoewel daarover door een ander lid van de Egyptische delegatie, stafchef Gamasi, met Russische functionarissen besprekingen waren gevoerd.

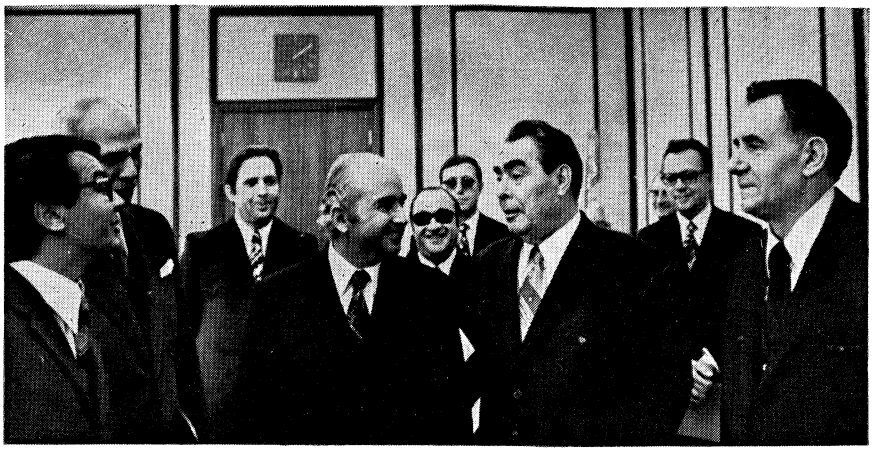

Fahmi (m.) in gesprek met Brezjnew. Uiterst rechts Gromyko, tweede van links Hafez Ismail.

Volgens de NZZ was in het slotcommuniqué ook uitsluitend sprake van de multilaterale aspecten van het Midden-Oosten-probleem. In dit communiqué spraken beide partijen uit dat „de volledige en definitieve politieke regeling, die moet worden bereikt in het kader van de Geneefse conferentie met het doel een rechtvaardige en duurzame vrede in het Midden-Oosten te vestigen, alleen mogelijk is op voorwaarde dat de legitieme rechten van het Arabische volk van Palestina worden gewaarborgd, incl. zijn recht op de schepping van zijn nationale tehuis". Voorts werd meegedeeld dat beide landen voorstander waren van een onafhankelijke deelneming van PLO-vertegenwoordigers op voet van gelijkheid met de andere deelnemers aan de Geneefse conferentie, die zo spoedig mogelijk zou moeten worden hervat.
Volgens Le Monde (18-10) zou een persoonlijke boodschap van Sadat aan Brezjnew tot verbetering van de sfeer hebben bijgedragen. Het Russische persbureau Tass berichtte dat Sadat in die boodschap uiting had gegeven aan „het verlangen van de Egyptische leiders om vriendschappelijke Russisch-Egyptische betrekkingen te versterken". Fahmi en mogelijk ook Sadat zouden de Sowjetleiders hebben verzekerd dat de economische hervormingen in Egypte geen invloed op de staatssector zouden hebben, terwijl Fahmi tevens zou hebben toegezegd dat Egypte geen publieke aanvallen meer op de SU zou richten (DDP 18-10).
Kranten in Cairo berichtten op 18 okt. dat de SU 28 kleine olietankers voor Egypte zou bouwen en de kolenleveranties aan Egypte zou verdubbelen.
De Egyptische minister van planning, Ismail Sabri Abdallah, die Fahmi naar Moskou had vergezeld, deelde op 28 okt. mee dat de SU in beginsel had toegestemd in de levering aan Egypte van een 460 megawatt-kernreactor. Voorts zouden de Russen hebben aangeboden deel te nemen in een joint venture voor de bouw van een ijzer- en staalfabriek bij Alexandrië (met een jaarcapaciteit van 3 mln ton). Vooruitlopend op het nieuwe vijfjarenplan (1976-80) is in Egypte een interimplan (1974-75) in uitvoering met twee grote projecten: het ijzer- en staalcomplex in Heloean, waarvoor de SU £E 40 mln verstrekt, en de aluminiumfabriek in Nag Hammadi(met een jaarcapaciteit van 166.000 ton), waarvoor de SU £E 10 mln verschaft.
The Financial Times (15-12) berichtte dat de SU had ingestemd met een nieuwe regeling van de Egyptische schulden, die op $ 500 mln à $ 700 mln werden geraamd.
Een Russische delegatie o.l.v. het plv. hoofd v. h. SU-staatsplanbureau, N. Ledebinski, verbleef bijna 2 weken in Egypte om de Russische hulp bij Egypte's economische planning te bespreken (Reuter 16-12).

Verdere bewapening. Israëls atoompotentieel

Inmiddels bleven verdere berichten over Russische wapenleveranties aan Egypte uit, terwijl dergelijke leveranties aan Syrië zouden voortduren. Eind november werd gemeld dat de SU sinds begin 1974 bijna 130 gevechtsvliegtuigen (w.o. 45 Mig-23's) naar Syrië had gestuurd plus 320 tanks, 110 gepantserde personeelsvoertuigen, 115 tactische raketten van het type Frog-7 en ca. 30 strategische raketten van het type Scud. Op 12 dec. verklaarde de Israëlische premier Rabin dat de Syrische luchtmacht nu „groter en beter" was dan de Egyptische. Op 17 dec. stelde de Israëlische minister van defensie, Peres, dat de SU aan Syrië meer wapens en militaire uitrusting had geleverd dan nodig was om het in de Oktoberoorlog verloren gegane materieel te ver-

vangen. Van die leveranties noemde hij 300 gevechtsvliegtuigen (w.o. bijna 50 Mig-23's), ruim 1000 T-62 tanks, Scud-raketten, luchtdoelraketten (w.o. verbeterde modellen) plus „honderden" gepantserde personeelsvoertuigen, kanonnen en anti-tankwapens.
Voorts waren volgens de minister in Syrië ca. 3000 Russische militaire adviseurs, die o.m. luchtdoelraketinstallaties bij Damascus en verscheidene elektronische systemen in het hele land bedienden.
Op 1 dec. 1974 verklaarde de Israëlische president Ephraim Katzir tegenover een groep Amerikaanse en Westeuropese wetenschappelijke publicisten: „Het is altijd onze bedoeling geweest het potentieel voor kernwapenontwikkeling te verschaffen. Wij bezitten nu dat potentieel. Wij zullen dit land met alle mogelijke beschikbare middelen verdedigen. Wij moeten krachtiger en nieuwe wapens ontwerpen om onszelf te beschermen." *(The Times,* 3-12-1974). In een verklaring van het bureau van de president op 2 dec. werd er de nadruk op gelegd, dat Israël niet als eerste land atoomwapens in het Midden-Oosten zal introduceren. Israël beschikt al meer dan tien jaar over twee reactoren, een bij Dimona in de Negevwoestijn en een bij Nahal Sorek. Volgens het Engelse Instituut voor Strategische Studies kan de reactor bij Dimona genoeg plutonium produceren voor de produktie van één atoombom per jaar, aldus *NRC/H'blad* (3-12). Volgens *The Times* zou het land bij machte zijn een voorraad van zes of zeven kernladingen te hebben aangelegd in de laatste paar jaar.

Uitstel reis Brezjnew

Op grond van een boodschap van CPSU-leider Brezjnew op 25 december 1974 aan president Sadat, brachten de Egyptische minister van buitenlandse zaken Ismail Fahmi, en die van defensie, Mohammed Abdel Ghani Gamasi, van 28 tot 31 dec. een bezoek aan Moskou. Zij voerden er besprekingen met hun resp. collega's Gromyko en Gretsjko en werden gedurende 35 minuten door Brezjnew ontvangen.
Op 30 dec. deelde het Russische persbureau *Tass* mee: „Volgens afspraak tussen de leiders van de SU en die van Egypte, Syrië en Irak werden de voor jan. 1975 geplande bezoeken van de secretaris-generaal van het centrale comité van de CPSU Brezjnew aan deze landen tot een later tijdstip verschoven. Over een voor alle partijen aanvaardbare nieuwe termijn zal later een afspraak worden gemaakt". *Tass* voegde hieraan toe dat de SU altijd de vriend zal blijven van de Arabische volken.
Voor het uitstel werden geen redenen gegeven, maar het nieuws kwam voor waarnemers nauwelijks als een verrassing, omdat de publiciteit in de SU rond Brezjnew's bezoek sinds 24 dec. was gestaakt. Terwijl o.a. door het Israëlische dagblad *Haaretz* het uitstel van het bezoek met Brezjnew's gezondheidstoestand in verband werd gebracht (wat later bevestigd werd, zie pag. 130/1), verschenen in de Westelijke pers ook speculaties over politieke redenen.

Deze gissingen hadden ten dele betrekking op Brezjnew's positie in de Sowjetleiding, maar betroffen vooral z.g. „voortdurende meningsverschillen over militaire en politieke kwesties" tussen de SU en Egypte. Zo meldde Le Monde (31-12) dat volgens sommige bronnen het Kremlim de levering van bepaalde wapentypen gekoppeld zou hebben aan de terugkeer van de Russische militaire adviseurs in Egypte. In elk geval was president Sadat in de Russische pers gewaarschuwd tegen Kissinger's diplomatieke activiteiten. Zo had het Russische regeringsblad Izwestia op 21 dec. o.a. gesteld: „De Israëlische agressors en de internationale kringen die hen steunen trachten Egypte besprekingen en aparte akkoorden te laten aanvaarden door het een teruggave van de Sinaigebieden voor te spiegelen in ruil voor een definitief akkoord met Israël." Kissinger zou erop uit zijn in „de Arabische gemeenschap een scheuring teweeg te brengen" en „Israël's handen in de Sinai vrij te maken", opdat de joodse staat „al zijn (strijd) krachten tegen Syrië en Libanon (kan) samentrekken". De Prawda (28-12) herinnerde de Arabische landen aan de Sowjet-politiek: „De Sowjet-Arabische samenwerking vervult een bijzondere rol in de liquidatie van de gevolgen van de Israëlische agressie van 1967. De Sowjet-Unie heeft niet alleen Egypte en Syrië geholpen de verliezen goed te maken die zij hadden geleden en het oorlogsmateriaal verschaft om hun nationale belangen te verdedigen, zij heeft ook een politieke en diplomatieke actie ontwikkeld om een rechtvaardige en duurzame vrede in het Midden-Oosten te herstellen." Ook de Prawda waarschuwde tegen „de Israëlische leiders en de imperialistische kringen", die streven naar aparte akkoorden „om de bijeenroeping van de Geneefse conferentie i.z. het Midden-Oosten te beletten". Ook werd kritiek geleverd op de ontwikkeling van de particuliere sector in de Egyptische economie: „De versterking van die tendens kan de strijd om de voortzetting van de progressieve hervormingen in Egypte slechts compliceren . . ."

In de op 30 dec. uitgegeven gemeenschappelijke Russisch-Egyptische verklaring stond o.a.: „. . . De Sowjet-Unie en Egypte spreken zich krachtig uit ten gunste van een hervatting van de werkzaamheden van de Geneefse conferentie op korte termijn met deelneming van alle belangenhebbende partijen, incl. de PLO als de vertegenwoordiger van het Arabische volk van Palestina, en zij zullen elke poging in die richting ondernemen. (. . .) De besprekingen, die plaats vonden in een atmosfeer die kenmerkend is voor de hechte vriendschap tussen de twee staten en volken, leverde positieve resultaten op."

Ontwikkeling januari

Van 15-17 jan. voerde de Israëlische minister van buitenlandse zaken, Allon, in Washington besprekingen met zijn Amerikaanse ambtgenoot Kissinger en met president Ford. Na afloop hiervan deelde Allon op een persconferentie te Washington mee, dat Kissinger een uitnodiging voor een bezoek aan Israël had aanvaard en dat de datum hiervoor spoedig zou worden vastgesteld. Allon zei voorts erop te vertrouwen dat het huidige overleg gevolgd zal worden „door de fase van het vaststellen van de procedure, onderwerpen en tijdstippen voor besprekingen met Egypte".
„Ik denk dat de tijd nu rijp is voor de overgang van de voorbereidende naar de praktische fase. Ik heb de indruk dat Egypte nu wellicht bereid is besprekingen te beginnen over een mogelijk interim-akkoord", aldus de Israëlisch minister.
Allon zei dat Israël gereed is voor „een solide overeenkomst die beide partijen gelijkelijk zal helpen". Israël is in principe bereid tot een verdere terugtrekking uit de Sinaiwoestijn, maar zou graag zien dat Egypte in ruil daarvoor niet alleen militaire, maar ook politieke concessies doet.
Op de vraag of hij wenst dat minister Kissinger zijn pendeldiplomatie hervat, die vorig jaar troepenscheidingsakkoorden met Egypte en Syrië opleverde, antwoordde Allon: „Ik sluit de mogelijkheid niet uit van een combinatie van pendelen en andere methoden van communicatie."
Allon verwierp suggesties dat de Verenigde Staten druk uitoefenden op Israël om concessies aan Egypte te doen. „Al onze behoeften worden bevredigd", zo zei hij, daarmee aangevend dat de Verenigde Staten niet de leveranties aan Israël afremden teneinde beleidswijzigingen af te dwingen.
Op 24 jan. meldde de *New York Times* dat de VS Israël ongeveer 200 Lance-raketten voor korte afstand (ca. 110 km) zouden verkopen,

waarmee atoomkoppen kunnen worden vervoerd.
Op 28 jan. kondigde Kissinger aan dat hij binnen enkele weken naar het Midden-Oosten zou gaan voor een verkenningsreis. Die reis was niet opgezet om „iets te regelen of om een pendeldiplomatie op gang te brengen", maar om „besprekingen uit de eerste hand te hebben met alle belangrijke deelnemers ... om na te gaan wat de reële mogelijkheden voor een oplossing kunnen zijn."
Over die mogelijkheden hadden Israëlische en Egyptische leiders zich herhaaldelijk uitgelaten, terwijl eventuele plannen ook in de pers waren vermeld.

Op 7 jan. meldde het Israëlische dagblad Haaretz dat Israël aan Egypte verscheidene keuzemogelijkheden bood in het kader van een tweede interimregeling in de Sinai:

a) totale terugtrekking uit Aboe Rhodeis, waarbij Egypte de volledige controle over de olievelden krijgt;

b) de olievelden blijven onder beheer van Israël, dat Egypte betaalt voor de gewonnen olie; of

c) de oliebronnen blijven onder controle van Israël, maar Egypte krijgt alle olie.

Israël zou mogelijkheid a) alleen willen overwegen in het kader van een vijfjarig akkoord met Egypte, dat daarvoor belangrijke politieke concessies zou moeten doen. De twee alternatieven golden voor het geval Egypte zou weigeren een akkoord voor de duur van vijf jaar aan te gaan. Israël zou veel belang hechten aan een wederzijdse non-belligerentieverklaring voor de duur van het akkoord en aan de afspraak dat niet wordt deelgenomen aan een oorlog, die zou worden begonnen door een land dat geen partner in het akkoord is. Volgens Haaretz gaf Israël er de voorkeur aan dat deze zaken in de te sluiten overeenkomst worden opgenomen, maar het zou er niet al te zwaar aan tillen als zij onderdeel zouden vormen van een geheime afspraak met de VS incl. een Amerikaanse garantie t.a.v. Israël.
(Tegelijk diende Israël bij de VS zijn verzoek om financiële hulp voor het begrotingsjaar 1975/76 in: $ 2,5 mrd, waarvan $ 1,8 mrd bestemd zou zijn voor militaire aankopen.)
In een op 16 jan. gepubliceerd interview met het Libanese blad Al Nahar verklaarde de Egyptische president Sadat echter: „Ik zal niets minder aanvaarden dan een Israëlische stap op alle drie fronten binnen drie maanden. Dit is een beslissend jaar, omdat volgend jaar een verkiezingsjaar in Amerika is. Als binnen korte tijd niets tot stand wordt gebracht zullen we naar Genève gaan, met alle Arabieren, inclusief de Palestijnen en daar alles doen springen". Sadat zei voorts dat hij onmiddellijk ten strijde zou trekken als Israël Syrië zou aanvallen.
In een interview met Le Monde (22-1) gaf Sadat op de vraag of hij binnen drie maanden de gelijktijdige terugtrekking van de Israëlische troepen in de Sinai, op de Golan-hoogten en in Cisjordanië verlangde, het volgende antwoord; „Ja, maar ik ben bereid desnoods opeenvolgende terugtrekkingen te aanvaarden. Voor ons is van essentieel belang de dynamiek van de vrede op gang te houden ..." De vraag, wat hij onmiddellijk van Israël verlangde, beantwoorde hij aldus: „De teruggave van de Mitla- en Gidipassen in de Sinai alsmede de olievelden van Aboe Rhodeis. Dat is voor ons een minimum.
Ik hoop t.a.v. hiervan ieder ogenblik een antwoord uit Washington te ontvangen."
M.b.t. de prijs in ruil voor die terugtrekking stelde Sadat: „Ik heb niets aan te bieden voor de teruggave van een gebied dat ons geheel rechtens toebehoort. Wij zullen alleen concessies doen in het kader van een globale regeling. In elk geval mogen die concessies noch de integriteit van ons grondgebied noch onze nationale soevereiniteit betreffen." Op de vraag wat hij zou doen als Israël nieuwe terugtrekkingen op de drie fronten binnen drie maanden zou weigeren reageerde de Egyptische president als volgt: „Ik zou de onmiddellijke bijeenroeping" van de conferentie van Genève eisen. Wij zullen niet toestaan dat de huidige impasse voortduurt. Als Israël weigert over een globale regeling te onderhandelen, dan zou ons niet meer overblijven dan de weg van de oorlog. Echter, ik stel er prijs op te herhalen dat wij aan een vreedzame oplossing de voorkeur geven ..."
M.b.t. de opvatting van Israël dat het zeer ver met concessies zou gaan als de Arabieren erin toestemden Israël een totale vrede aan te bieden, verklaarde Sadat: „Ik ben bereid een vredesakkoord met Israël te sluiten en de uit zo'n akkoord voortvloeiende verplichtingen te eerbiedigen. Ik meen echter dat het nog te vroeg is om over diplomatieke betrekkingen en open grenzen te spreken ..."
Sadat verklaarde zich voort tot een demilitarisering van de Sinai bereid als Israël tot een analoge maatregel, van gelijke omvang, op zijn eigen grondgebied.
De volgende dag verwierp de Israëlische premier Rabin de termijn van drie maanden voor gelijktijdige ontruiming van Arabisch gebied op drie fronten. Wel verklaarde hij zich opnieuw bereid met Egypte over een tussenoplossing in de Sinai te onderhandelen.
NRC/Handelsblad (24-1) merkte hierbij op: „In de Israëlische opvatting dient een interim-oplossing een bepaalde geldigheidsduur — meer dan twee jaar — te hebben en moet er een periode van rust in de Israëlisch-Egyptische betrekkingen door worden gegarandeerd.
Rabin verwerpt het Egyptische uitgangspunt dat er niets tegenover Israëlische territoriale concessies in de Sinaiwoestijn hoeft te staan omdat dit gebied Egypte krachtens het internationale recht toekomt."

Gromyko in Syrië en Egypte

Nadat de Egyptische minister van buitenlandse zaken, Fahmi, reeds op 25 jan. aangekondigd had dat zijn Russische collega Gromyko op 3 febr. voor een officieel bezoek in Cairo zou arriveren, bleek nadien dat hij eerst Damascus zou bezoeken.

Gromyko verbleef van 1-3 febr. in de Syrische hoofdstad en voerde er besprekingen met president Assad, premier Ayoubi en vice-premier tevens minister van buitenlandse zaken Abdel Halim Khaddam. Tijdens Gromyko's bezoek werden tussen beide landen akkoorden getekend inzake economische en technische samenwerking plus een bilateraal akkoord over samenwerking op het terrein van de gezondheidszorg en de medische wetenschap.
In een op 3 febr. uitgegeven officiële Russisch-Syrische verklaring werd o.m. gesteld dat beide landen het belang bevestigden van een versterking van Syrië's defensie met het oog op de voortdurende Israëlische agressie, en gezien Syrië's legitieme en onvervreemdbare recht om alle doeltreffende middelen te gebruiken voor de bevrijding van zijn bezette gebieden. Syrië bevestigde zijn standpunt t.a.v. de noodzaak voor de SU om deel te nemen „op alle terreinen en in alle stadia van pogingen gericht op een rechtvaardige oplossing van het Midden-Oosten-probleem."
Beide landen bevestigden ook in een gemeenschappelijk standpunt de noodzaak om een einde te maken aan Israël's expansionistische politiek en zijn militaire provocaties, alsmede de noodzaak van de terugtrekking van de Israëlische strijdkrachten uit alle bezette Arabische gebieden plus de verzekering van de nationale rechten van het Arabische volk van Palestina.
Beide partijen waren van de noodzaak overtuigd om de Geneefse conferentie i.z. het Midden-Oosten onmiddellijk te hervatten, in elk geval niet later dan febr. of begin maart, met deelneming van alle betrokken partijen, incl. vertegenwoordigers van de PLO.
Gromyko ontving op 2 febr. PLO-leider Yasser Arafat, en hij had tevens een ontmoeting met de leiders van de Syrische communistische partij.
Gromyko bezocht vervolgens van 3-5 febr. Egypte, waar president Sadat in een op 8 jan. door het Libanese blad *Al Anwar* gepubliceerde interview nog verklaard had dat „Egypte sinds de wapenstilstand van okt. 1973 tot het huidige moment van de Sowjet-Unie slechts enkele wapens gekregen heeft, die door de Algerijnse president Boumedienne gekocht en betaald zijn, plus kleine hoeveelheden munitie en reserve-onderdelen". Egypte had zo de verliezen uit de laatste oorlog niet kunnen vervangen, „hoewel de Sowjet-Unie de verliezen van Syrië 14 maanden geleden, nog voor de wapenstilstand, volledig gecompenseerd heeft". Eind dec. had Fahmi geen enkel akkoord over wapen-

leveranties door de SU bereikt en evenmin een akkoord over de Egyptische schulden aan de SU, aldus Sadat toen.
Na zijn eerste onderhoud met zijn Egyptische ambtgenoot Fahmi zinspeelde ook Gromyko op verschillen van inzicht, toen hij verklaarde: „Op veel punten heerste overeenstemming, maar over de praktische maatregelen die genomen zouden moeten worden konden wij het niet in één gesprek eens worden."
Wel werden op de eerste dag van het bezoek verscheidene documenten getekend: 1) een consulaire conventie tussen de twee regeringen; 2) een akkoord over samenwerking op regeringsniveau op het terrein van de economische planning; en 3) een plan voor culturele en wetenschappelijke samenwerking voor 1975/76.
Tijdens zijn verblijf in Egypte werd Gromyko door president Sadat ontvangen. Over hun besprekingen werd in een gemeenschappelijk Russisch-Egyptisch communiqué meegedeeld dat beiden het belang hadden beklemtoond van een gedachtenwisseling tussen Brezjnew en Sadat over de belangrijkste vraagstukken in de Egyptisch-Russische betrekkingen.

Over de gesprekken van Gromyko met Fahmi werd in het communiqué o.a. meegedeeld:

De SU en Egypte „bevestigden als hun vaste overtuiging dat de Geneefse vredesconferentie inzake het Midden-Oosten het meest geschikte forum vormt voor het bespreken van alle aspecten van een regeling.

Sadat en Gromyko.

Zij staan positief tegenover een onmiddellijke hervatting van deze conferentie met deelneming van alle betrokken partijen, incl. vertegenwoordigers van de PLO."
Egypte „bevestigde zijn opvatting betreffende het belang en de noodzaak van Russische deelneming op alle terreinen en in alle stadia van een Midden-Oosten-regeling, met inbegrip van zijn lidmaatschap van alle werkgroepen die op de Geneefse conferentie kunnen worden ingesteld."
Beide landen bevestigden „hun onwankelbare en principiële standpunt dat geen werkelijk duurzame vrede in het Midden-Oosten kan worden bereikt zonder de totale terugtrekking van Israëlische troepen uit alle in 1967 bezette Arabische gebieden en zonder verzekering van de nationale rechten van het Arabische volk van Palestina, incl. hun recht op zelfbeschikking en op hun eigen nationaal tehuis..."
Minister Fahmi zei in een interview met de Russische tv dat de besprekingen hadden bevestigd dat de betrekkingen tussen de SU en Egypte „op een solide grondslag berusten". De samenwerking tussen beide landen ontwikkelde zich succesvol en „er waren geen meningsverschillen tijdens de besprekingen".

Egyptische zegslieden zeiden in een commentaar op het Russisch-Egyptische communiqué dat het woord „onmiddellijk" in de passage die betrekking heeft op hervatting van de Geneefse conferentie niet letterlijk moet worden opgevat.
De Amerikaanse minister van buitenlandse zaken Kissinger, is gekant tegen hervatting van de Geneefse conferentie zolang hij nog geen tijd gehad heeft om te onderhandelen over een tweede Arabisch-Israëlische troepenscheiding in de Sinai en op de hoogvlakte van Golan. Volgens genoemde Egyptische zegslieden steunt president Sadat nog steeds de plannen van Kissinger.
Het gebruik van het woord „onmiddellijk" in het communiqué was in de eerste plaats bedoeld om de Russen milder te stemmen, die naar verluidt erin toegestemd hebben Egypte enige wapenhulp te geven.
Van Egyptische zijde is er ten slotte nog op gewezen dat het communiqué geen bepaald tijdstip noemt voor hervatting van de Geneefse conferentie, in tegenstelling tot het Russisch-Syrische communiqué van 3 febr. waarin het heet dat de onderhandelingen in Genève niet later dienen te beginnen dan begin maart. Sadat had Gromyko met nadruk gezegd dat Egypte niet zo spoedig naar Genève zou willen gaan, aldus een Egyptische zegsman. (N R C/H'b l a d 6-2)

Kissinger's achtste reis

Van 10-15 febr. bezocht de Amerikaanse minister van buitenlandse zaken, Kissinger, de volgende landen in het Midden-Oosten: Israël, Egypte, Syrië, Jordanië en Saoedi-Arabië.
Kissinger arriveerde op 10 febr. 's avonds in Israël. In de nacht en de volgende dag voerde hij uitgebreid overleg met de Israëlische leiders. De gesprekken droegen een verkennend karakter, al werd er wel gesproken over een mogelijke Israëlische ontruiming van Gidi- en Mitlapassen en de olievelden van Aboe Rhodeis. De Israëlische minister van defensie, Peres, zei aanvankelijk dat Israël die niet zou opgeven, al wilde het zich wel ca. 20 à 50 km uit de bezette gebieden op de Sinai terugtrekken als tegenprestatie voor „enige Egyptische concessies". Premier Rabin verklaarde op 12 febr. dat de passen en de olievelden in Israëlische handen zouden blijven, als Egypte niet van zijn oorlogszuchtige bedoelingen afzag, d.w.z. als er geen Egyptische verklaring over de beëindiging van de staat van oorlog tegenover zou staan. Premier Rabin rangschikte de voorwaarden waaraan Egypte voor ontruiming van de bergpassen en de olievelden zou moeten voldoen als volgt:

- schriftelijke verklaring ter beeindiging van de oorlogstoestand;
- Egypte moet los komen te staan van de verhouding tussen Israël en de andere Arabische landen;
- het te ontruimen gebied moet volledig worden gedemilitariseerd.

„Als we zoiets van Egypte zouden kunnen krijgen in ruil voor de bergpassen en de olievelden ben ik er zeker van dat het Israëlische volk dat als een hoopgevende verandering ziet", aldus Rabin.
Op 12 en 13 febr. voerde Kissinger in Egypte besprekingen met president Sadat en minister Fahmi. Hij zou het Israëlische aanbod om zich 30 à 50 km uit de Sinai terug te trekken in ruil voor een „richtingaanduidende politieke geste" van Egypte. Maar Egypte gaf te kennen dat het verdergaande terugtrekking wilde, die de passen en olievelden omvatte. Kissinger verklaarde op 12 febr. niettemin dat naar zijn mening de Egyptische en Israëlische standpunten verzoenbaar waren.
President Sadat noemde de gesprekken met de Amerikaanse minister „nuttig en constructief". Op 13 febr. ondertekenden Kissinger en Fahmi een kredietakkoord over $ 80 mln, de eerste fase van het Amerikaanse hulpprogramma van $ 250 mln (looptijd 40 jaar, rente 2%).

In Syrië sprak Kissinger op 13 febr. gedurende vijf uur met president Assad. Volgens sommige berichten zou hij hem voorstellen hebben voorgelegd over een Israëlische terugtrekking van 5 à 10 km in het zuiden van de Golan. In een Syrisch regeringscommuniqué na zijn vertrek uit Damascus stond: „President Assad heeft de nadruk gelegd op de noodzaak van ontruiming van alle bezette Arabische gebieden en op een garantie van de rechten van het Palestijnse volk. Hij heeft aangedrongen op een gelijktijdige beweging aan alle fronten bij het streven naar een rechtvaardige vrede". Kissinger zei bij zijn vertrek op het vliegveld: „Wij hebben gesproken over de onmisbare rol van Syrië bij de uiteindelijke oplossing".
Op 14 febr. stelde Kissinger de Israëlische regering in kennis van zijn gesprekken met Sadat en Assad. Hij bracht geen concrete voorstellen of plannen mee. Wel sprak hij van de principiële bereidheid van Egypte jagens een nieuw akkoord. Ook een toenadering tussen Israël en Syrië sloot hij niet volledig uit. De opvattingen liepen echter nog sterk uiteen.

Verder sprak Kissinger op 14 febr. in Akaba met koning Hoessein van Jordanië en op 15 febr. in Saoedi-Arabië met koning Feisal.
In Jordanië zou Kissinger te horen hebben gekregen dat dit land niet aan de Geneefse conferentie zou deelnemen, maar wel voor een vertegenwoordiging aldaar van de op de westelijke Jordaanoever wonende Palestijnen door de PLO was.
In Saoedi-Arabië zou vooral een regeling tussen olieproducerende en olieconsumerende staten aan de orde zijn geweest.

Ontmoeting Kissinger-Gromyko

Zoals reeds voor zijn reis naar het Midden-Oosten was afgesproken, had minister Kissinger op 16 en 17 febr. in Genève een onderhoud met zijn Russische ambtgenoot Gromyko. Volgens een na afloop hiervan uitgegeven gemeenschappelijk communiqué hadden beide ministers bij hun besprekingen speciale aandacht gewijd aan het Midden-Oosten. „Beiden zijn bezorgd over de gevaarlijke situatie die daar voortduurt. Zij bevestigden hun voornemen hun uiterste best te doen om een oplossing te bevorderen van de sleutelproblemen t.a.v. een rechtvaardige en duurzame vrede in het gebied op basis van resolutie 338 van de Veiligheidsraad van de VN, daarbij rekening houdend met de legitieme belangen van alle volken van het gebied, incl. het Palestijnse volk, met eerbiediging van het recht van alle staten van het gebied op een onafhankelijk bestaan . . ."
NRC-H'blad (18-2) concludeerde „Minister Kissinger zal voorlopig niet door Moskou worden gestoord bij het voortzetten van zijn stap-voor-stap pendelpolitiek in het Midden-Oosten. (Hij heeft) tijd gekocht. Hoewel de Sowjet-Unie een onmiddellijke hervatting van de Geneefse vredesconferentie over het Midden-Oosten wenste (omdat deze conferentie de Sowjet-Unie, als medevoorzitter, de mogelijkheid biedt zich weer wat directer met het Midden-Oosten te bemoeien) (. . .) is geen datum vastgelegd voor een opnieuw bijeenroepen van de conferentie, en het lijkt dan ook of Kissinger in dit opzicht zijn zin heeft gekregen. De Amerikaanse minister van buitenlandse zaken vreest dat een onmiddellijk bijeenroepen van de Middenoostenconferentie zal leiden tot eindeloze discussies over de status van de Palestijnse Bevrijdingsorganisatie (PLO). (. . .)
Over de PLO zegt de slotverklaring niets. (. . .)
Kissinger heeft zijn Russische collega echter in ruil voor de extra tijd die hij wenste een aantal dingen moeten beloven. Tijdens zijn vorige ontmoeting met Gromyko in Genève, vorig jaar april, kreeg Kissinger ook van de Sowjet-Unie gedaan dat hij in het Midden-Oosten zijn gang kon gaan. Maar nu moest hij kennelijk de toezegging doen dat al zijn activiteiten niet mogen leiden tot het op de lange baan schuiven van de Geneefse conferentie. . . ."
Voordat Kissinger echter op 9 maart aan zijn nieuwe reis door het Midden-Oosten begon, leverde de Russische pers opnieuw kritiek op zijn aanpak van het probleem.
De *Prawda* (9-3) stelde dat sommige westerse propagandamedia een atmosfeer van „beperkt optimisme" trachtten te scheppen, en de „stap-voor-stap"-tactiek uiteenzetten, die naar zij beweerden bevorderlijk was voor een vreedzame regeling. Maar, aldus de *Prawda,* de vrijheidslievende volken van de Arabische landen hadden geen haast om dit optimisme te delen. De tactiek van een gedeeltelijke regeling was al meer dan eens gebruikt, maar tot dusverre was geen substantiële vooruitgang geboekt op de weg naar een rechtvaardige politieke regeling. De situatie in het Midden-Oosten bleef explosief.

Niet zonder redenen geloofden waarnemers in het Midden-Oosten volgens het Russische partijblad, dat de stap-voor-stap tactiek veeleer gericht was op het verbreken van de eenheid tussen de Arabische landen om zo het een of andere land de Israëlische annexaties te doen aanvaarden. De uitspraken van de leiders in Tel Aviv bevestigen deze veronderstellingen, aldus de *Prawda.*
Al pratend over een eventuele troepenscheiding in de Sinai, had de Israëlische premier Rabin in het openbaar geweigerd de Israëlische bezetters uit de Golan-hoogten terug te trekken, en had hij categorisch de mogelijkheid van enigerlei gesprekken met vertegenwoordigers van het Arabische volk van Palestina van de hand gewezen. Intussen waren de Israëlische militairen, onder het mom van gesprekken over partiële regelingen, intensief bezig met het opvoeren van de bewapening. Tijdens een bezoek aan Washington had de Israëlische president Katzir de VS om $ 7.500 mln gevraagd voor het aankopen van wapens.
Als men dit bedrag optelt bij de $ 3.600 mln, die in de militaire ontwerpbegroting voor 1975 voorkomt, is het duidelijk dat Tel Aviv een koers volgt niet naar een vreedzame regeling, maar naar de materiële voorbereidingen van een volgende agressie.
In deze situatie moest de wereldopinie intensiever aandringen op de zeer spoedige hervatting van de Geneefse vredesconferentie inzake het Midden-Oosten ter wille van een fundamentele politieke regeling in dat lichtontvlambaar gebied.

NRC-H'blad (20-2) schreef in een commentaar: „Een van de nog onopgeloste vragen is, in hoeverre een regeling in het Midden-Oosten gevonden kan worden zonder een direct engagement van de supermogendheden. Zo hebben de Amerikanen nooit contingenten van de vijf permanente leden van de Veiligheidsraad der Verenigde Naties in de vredesmacht van deze organisatie voor het Midden-Oosten willen hebben en zeker wilden zij niet weten van een Russisch-Amerikaanse vredesmacht.
Maar nu schijnt Washington een andere vorm van directe betrokkenheid te overwegen, namelijk een defensiepact met Israël, mogelijk zelfs een driezijdig pact, waarbij ook Egypte betrokken zou zijn."
(Voortzetting volgende aflevering)

WEST-EUROPA

BELGIË

AMBTENARENPROTEST TEGEN POLITIEKE BENOEMINGEN

Er is in het ambtenarenmilieu protest gerezen tegen de benoemingen die minister De Croo (nationale opvoeding) vlak voor Pasen verricht heeft in de nieuwe Fondsen voor scholenbouw. Aan de koning werd door een veertigtal ambtenaren een petitie gericht, waarin gesteld wordt dat de benoemingen of bevorderingen „alle objectieve beoordelingscriteria miskennen." Anderdeels werd bij de Raad van State een collectief verzoekschrift ingediend dat de vernietiging van de betwiste benoemingen beoogt. De indieners gaan ervan uit dat de minister de bevoegdheid, hem verleend door art. 7 van het KB van 13 jan. 1975 om voor de eerste benoemingen af te wijken van het statuut van het rijkspersoneel, slechts kan aanwenden „met het oog op het algemeen belang", m.a.w. om de goede werking van de fondsen te waarborgen. Die regel wordt volgens de ambtenaren flagrant overtreden „daar de meest elementaire beginselen van ons rechtsbestel, steunende op objectieve criteria (als bekwaamheidsbewijzen, anciënniteit, beroepservaring, leeftijd) verkracht worden door politieke en syndicale motieven, zelfs in dergelijke mate dat onrechtmatig benoemde personen voorrang genieten op in dienst zijnde personeelsleden, die over de statutair vereiste bekwaamheidsbewijzen beschikken en steeds bereid zijn hun taak met verantwoordelijkheid te vervullen." Volgens de indieners heeft de minister een machtsoverschrijding gedaan.

Het incident is ook in het parlement ter sprake gekomen, waar De Croo op interpellaties van de oppositie geantwoord heeft, dat de Fondsen over meer academisch geschoolden beschikken dan heelwat andere overheidsdiensten.

Van zijn kant heeft het socialistische partijbestuur officieel bij de regering protest aangetekend, omdat de aan de BSP toegezegde benoemingen niet allen zouden zijn gedaan.

Op 29 mei verklaarde BSP-woordvoerder Hurez in de Kamer: „Volgens de gegevens waarover wij beschikken, zouden er 33 socialisten zijn benoemd op de 298 te begeven ambten. Dat aantal ligt ver onder wat tussen de partijen overeengekomen was."

De protesterende ambtenaren zien in die socialistische verklaringen een bijkomend bewijs, dat het de regering enkel te doen is geweest om louter partijpolitieke benoemingen.

OVERHEIDSPROGNOSE ECONOMISCHE GROEI

In het ontwerp van economische begroting voor 1976 dat door de minister van economische zaken begin juni aan de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven werd toegezonden, wordt vooropgesteld dat het bruto nationaal produkt in 1975 zal worden gekenmerkt door een nulgroei, en dat voor 1976 wordt gerekend met een mogelijke groei met 2%. Er wordt daarbij uitgegaan van de hypothese, dat de binnenlandse prijsstijging vertraagt en ook de nominale inkomensstijging, en dat het particulier verbruik naar volumen krachtiger toeneemt dan in 1975. In het bedrijfsleven zal verder gestreefd worden naar de rationalisatie van de produktie, wat ook een verdere groei van de werkloosheid zou betekenen, evenwel trager dan in 1975.

De ramingen steunen ook op de hypothese, dat de voorraadafbouw na de zomer van 1975 zal eindigen en dat dan meteen de bodem van de recessie zal zijn bereikt. Daarop zal een consolidatie-fase van de conjunctuurcyclus op laag niveau volgen.

In heelwat sectoren houdt zulks een licht hoger produktietempo in, aangezien de bestellingen na het opruimen van de voorraden iets zullen stijgen. De toeneming van de werkloosheid zal dan vertragen, maar het aantal gedeeltelijke werklozen kan rond hetzelfde cijfer blijven schommelen, als gevolg van de pogingen om de recessielasten zoveel mogelijk over alle werknemers te spreiden.

Op de prijsstop zal, zo wordt verwacht, een periode met een iets trager inflatietempo volgen. Toch zal het stijgingstempo van het indexcijfer van de consumptieprijzen, op jaargemiddelden berekend, in 1975 tegenover 1974 bijna even hoog uitvallen als in 1974 tegenover 1973. Het effect van de stijging van het prijsindexcijfer op de lonen is in 1975 groter dan in 1974. Het saldo van de lopende betalingsbalansrekening zal in 1975 en 1976 verminderen, maar toch nog sterk positief blijven.

De impulsen van de conjunctuuropleving worden vooral verwacht van West-Duitsland en indirect ook van de Verenigde Staten. België zal echter gehandicapt worden in zijn opleving door de sterke kostenstijging, die vooral arbeidsintensieve bedrijven treft. Over de kracht van de opleving bestaat, volgens de prognose, enige onzekerheid. Belangrijk is hier de spanning op de kapitaalmarkten, ten gevolge van de zeer grote leningbehoeften van de overheid, en de hoge werkloosheid die structureel dreigt te worden.

SOCIAAL BELEID MIDDENSTAND

N.a.v. de publikatie van het jaarverslag 1974 van de Hoge Raad voor de Middenstand hebben voorzitter H. Allard en secretaris-generaal A. van den Abeele op 3 juni gewaarschuwd voor de negatieve evolutie van de financiële grondslagen, waarop het sociaal statuut van de middenstand berust.

Het tekort bedraagt 7 tot 8 mrd fr en is vooral te wijten aan de zware last van de z.g. back-service, die in de landbouwsector een tekort van 3,6 mrd fr meebrengt. Ook de afschaffing van het onderzoek naar de bestaansmiddelen heeft bijgedragen tot het tekort, ongeveer voor 1 mrd fr. Aangezien er in de landbouw thans meer gepensioneerden zijn dan actieven, is de toestand er onhoudbaar geworden.

VAL-SAINT-LAMBERT

De algemene vergadering van de aandeelhouders van de kristalfabriek Val-Saint-Lambert, waarin het Rijk 36.456 van de 36.500 aandelen bezit, heeft op 27 mei ingestemd met een regeringsvoorstel tot vrijwillige liquidatie van de vennootschap. Er werden twee liquidateuren aangesteld die — tot aan de definitieve ontbinding — het beheer overnemen, het actief zullen verkopen en eerst de schuldeisers en daarna de aandeelhouders zullen uitbetalen. Een deel van het actief zal worden verkocht aan een nieuw op te richten overheidsbedrijf dat, op een meer bescheiden schaal, de bedrijvigheid van de oude maatschappij zal voortzetten. Het personeelsbestand zal vermoedelijk van 580 man naar 250 worden teruggebracht; de vakbonden hebben echter laten weten dat zij zich tegen personeelsafvloeiing of -inkrimping zullen verzetten.

Sedert het Rijk in 1971 het reeds zieke kristalbedrijf overnam, is de exploitatie verliesgevend gebleven, ondanks de ruime overheidstoela-

gen. Begin 1975 is het personeel van de fabriek overgegaan tot de bezetting van de onderneming en tot de verkoop van de produktie. De z.g. Lip-operatie (741/3-'73) werd nooit door de overheid goedgekeurd. De economische vooruitzichten van de kristalproduktie blijven, luidens de meeste perscommentaren, somber. De regering zou evenwel om psychologische redenen — de „Val" is de Waalse opinie bijzonder dierbaar — beslist hebben het bedrijf in een gewijzigde vorm te handhaven.

DISCONTO-VERLAGING

De Nationale Bank heeft m.i.v. 29 mei haar basisdisconto met 0,5% verminderd tot 6,50%. Het voorschottentarief werd met 1% verminderd tot 6,50%.

(Vor. ber. pag. 298/3)

TRADE MART

Op de Heizel te Brussel, nabij de Eeuwfeestgebouwen, werd op 25 mei de nieuwe „Brussels International Trade Mart" geopend. Opgetrokken op een terrein van 16 ha, bevat het complex enkele honderden showrooms, waar handelaars uit de meeste Europese landen hun produkten (meubelen, confectie, binneninrichting enz.) tentoonstellen. De handelsmarkt, die niet toegankelijk is voor het grote publiek, wél voor zakenlui en professionele kopers, beschikt over een douanedienst, bars, snacks, een reisbureau, secretariaatsdiensten enz.

PLP-CONGRES

De partij van de Waalse liberalen (PLP) hield op 24 mei een congres te Doornik. Voorzitter Damseaux oefende kritiek op de inmenging van de vakbonden in het partijpolitieke en regeringswerk, het z.g. politiek syndicalisme, en stelde dat het kabinet-Tindemans zijn ambtstermijn moet uitdienen. Het congres voerde bezwaren aan tegen het economisch plan 1976-1980 wegens de te verwachten verzwaring van de belastingdruk; ook de prijzenblokkering werd afgekeurd. Aangedrongen werd op een actiever middenstandsbeleid, op grotere economische autonomie voor de gewesten en op een doelmatige parlementaire controle op de nog op te richten openbare holding.

NIEUWE ZETELVERDELING IN ZIVRADEN

In het staatsblad van 5 juni zijn enkele KB's verschenen, die een einde maken aan de zes maanden aanslepende twist over de vertegenwoordiging van de artsenverenigingen in de commissies en raden van de ziekte- en invaliditeitsverzekering.

Het algemeen syndicaat van geneesheren (dr. De Brabanter) krijgt overal een zetel bij. De artsenkamers-Wynen verspelen hun 3/4 meerderheid, wat ze verplicht voortaan rekening te houden met de andere artsengroeperingen, willen ze hun voorstellen erdoor krijgen bij de eerste stemronde.

De verdeling ziet er nu uit als volgt:
Beheerscomité: Wynen: 8 (—1); De Brabanter: 4 (+1);
Algemene raad: Wynen: 7 (—1); De Brabanter: 3 (+1);
Commissie Artsen-Ziekenfondsen: Wynen: 8 (s.q.); De Brabanter (+1). In deze laatste commissie gaat een andere bijkomende zetel naar de landsbond van de christelijke mutualiteiten.

Tevens werd beslist het KB van 14 maart tot invoering van een remgeld van 5% in de elektrotherapie, tijdelijk op te schorten.

Dr. Wynen heeft op 6 juni meegedeeld de regeling te aanvaarden. Hij uitte vooral zijn tevredenheid over de schorsing van het remgeldbesluit en trok dientengevolge zijn ordewoord in betreffende de eenzijdige verhoging van de erelonen met 3,51%.

De erelonen van de artsen en ook de terugbetalingstarieven van de ziekenfondsen stijgen overigens m.i.v. 1 juli op regelmatige wijze met 5,65%.

(Vor. ber. pag. 312/3)

LETTERKUNDIGEN GEADELD

Op voorstel van de minister van Nederlandse cultuur werden de letterkundigen dr. Jan-Albert Goris (schrijversnaam: Marnix Gijsen) en Gerard Walschap in de adelstand verheven. Bij KB werd ze de titel van baron verleend.

AUTOGORDELVERPLICHTING

M.i.v. 1 juni moeten personen die voortaan in een auto zitten, een veiligheidsgordel dragen. Kinderen dienen op de achterbank te zitten. De verplichting geldt niet voor personen, die bezwaren van medische aard kunnen aanvoeren, en evenmin voor bepaalde categorieën van autobestuurders, zoals de huis-aan-huis-bestellers, die abnormale hinder zouden ondervinden van de verplichting.

NEDERLAND

AFTREDEN STAATSSECRETARIS GLASTRA VAN LOON. KAMERDEBAT. BENOEMING OPVOLGER

Staatssecretaris Glastra van Loon van justitie heeft op 28 mei ontslag genomen. Minister Van Agt van justitie deed van het ontslag mededeling in een brief aan de Tweede Kamer. De staatssecretaris richtte zijn ontslagaanvraag aan de minister-president. Op verzoek van mr. Glastra van Loon is ook deze brief aan de Tweede Kamer gezonden.

De gang van zaken, die tot het ontslag leidde, wordt uit de twee brieven duidelijk. Onderstaand de tekst van deze brieven.

VAN AGT:

In de week van 12 tot 17 mei j.l. zijn enige geruchtmakende interviews gepubliceerd, verstrekt door de staatssecretaris van justitie, mr. J. F. Glastra van Loon. Tegen de inhoud van die interviews — ik wist vooraf niet dat zij zouden verschijnen, laat staan wat zij zouden bevatten — heb ik onoverkomelijke bezwaren.

De interviews geven uitdrukking aan ernstige kritiek op ambtenaren van het departement van justitie, waarbij zelfs de namen van de secretaris-generaal en een van de loco-secretarissen-generaal in het geding zijn gebracht.

De staatssecretaris heeft voorts in het openbaar stelling genomen tegen de organisatie van het departement en derhalve tegen de minister die voor het bestaan van die organisatie verantwoordelijk is.

Voorts houden de interviews een publieke diskwalificatie in van het totdusver gevoerde beleid op het gebied van het gevangeniswezen: die diskwalificatie raakt niet alleen de geïnterviewde bewindsman, die gedurende inmiddels twee jaren de directe leiding van dit beleid heeft gehad, maar ook zijn ambtsvoorgangers en de minister, die ook voor dit deel van het justitiebeleid sinds medio 1971 de uiteindelijke verantwoordelijkheid draagt.

Ik heb mij genoopt gezien aan mr. Glastra van Loon mede te delen dat hierdoor mijn vertrouwen in hem als staatssecretaris is gebroken. In de loop van dezelfde dag (20 mei j.l.) waarop ik hem in een onderhoud deze mededeling heb gedaan, heb ik de inhoud ervan in een tot hem gerichte brief bevestigd. De minister-president, die toen in Paramaribo verbleef, heb ik terstond nadat ik deze mededeling aan de staatssecretaris had gedaan, ervan door middel van een telegram verwittigd. Van de brief die daarop is gevolgd heb ik aan de minister-president een afschrift gezonden.

Uit het voorafgaande moge blijken dat het conflict dat tussen mr. Glastra van Loon en mij is gerezen geen betrekking heeft op de inhoud van het beleid dat deze op het terrein van het gevangeniswezen heeft gevoerd. Ik stel er integendeel prijs op te verklaren hoezeer ik het waardeer dat mr. Glastra van Loon op dat gebied gegroeide problemen ter hand heeft genomen. De aanpak hiervan verdient te worden voortgezet. Voortgewerkt zal worden aan de vervulling van de voorwaarden voor het verwezenlijken van noodzakelijke verbeteringen in het gevangeniswezen. Daartoe behoren wijzi-

gingen in de organisatie ervan, ook binnen het departement voor zover dit hierbij is betrokken.
Gelet op de geschiedenis van het ontstaan van het kabinet ligt het in de rede dat op het departement van justitie wederom een staatssecretaris zal worden benoemd en wel uit de kring van D'66.
Bij voorkeur zou ik aan de nieuwe staatssecretaris dezelfde taken toevertrouwen als die welke mr. Glastra van Loon (en, met geringe verschillen ook diens voorganger) heeft gehad. Het spreekt vanzelf dat de nieuw te benoemen staatssecretaris bij de uitvoering van zijn taak binnen het door de minister vastgestelde beleid mag rekenen op een loyale medewerking zowel van de minister als van de ambtenaren van het departement.

GLASTRA VAN LOON:

Nu alle pogingen hebben gefaald om, op andere dan onterende en dus onaanvaardbare voorwaarden, het vertrouwen te herstellen van de minister in de staatssecretaris van justitie, dat hij acht te zijn verbroken door verklaringen mijnerzijds aan de pers, verzoek ik u mij bij de Koningin voor te dragen voor ontslag uit mijn functie.
Mijn besluit dit verzoek te doen, is tot stand gekomen na een moeilijke afweging. Aan de ene kant stond mijn verantwoordelijkheid tegenover de werkers en de cliënten op de terreinen van kinderbescherming, gevangeniswezen, t.b.r., reclassering en vreemdelingenbeleid, wier belangen in onze maatschappij niet vooropplegen te worden gesteld. Deze belangen wettigden naar mijn overtuiging de maximale inzet waartoe u bereid was om een oplossing van het gerezen geschil te bereiken.
Aan de andere kant stond mijn overtuiging dat met het voortbestaan van deze regering zulke belangen zijn gemoeid, dat dit niet door het geschil waarin ik ben betrokken op het spel mocht worden gezet.
Dit laatste heeft, zoals ik u hedenmorgen in een telefoongesprek heb meegedeeld en in een onderhoud vanmiddag om 14.30 uur (27 mei) heb bevestigd, voor mij de doorslag gegeven om de weg te kiezen van mijn verzoek om ontslag en mijn politieke vrienden te vragen dit te respecteren, indien de zaak zelf zou worden veilig gesteld.
Ik houd warme gevoelens over aan uw volhardende bereidheid een oplossing te vinden die ook recht zou doen aan mijn uitgangspunten. Dit heeft het mij, tot op zekere hoogte, niet gemakkelijk gemaakt tot dit besluit te komen. Het heeft mij echter, naar mijn besef, zeker geholpen mijn besluit op een zo zuiver mogelijke manier te nemen.
Ik heb al eerder openlijk erkend, maar wil nog eens met nadruk herhalen, dat ik met mijn verklaringen aan de pers geen kritiek heb bedoeld op wie dan ook, maar op een historisch gegroeid organisatiepatroon en dat ik het betreur dat deze uitspraken, ook door mijn fout, niet zijn uitgelegd overeenkomstig mijn bedoeling maar alsof zij waren gemunt op personen. Ik voeg daar graag aan toe dat ik van de ambtenaren met wie ik heb samengewerkt veel zeer waardevolle en onmisbare steun heb ontvangen.
Ik heb met overtuiging aan het werk van deze regering onder uw leiding deelgenomen. Ik betreur het dat mijn deelname daaraan niet kan worden voortgezet. Ik hecht eraan u te verzekeren dat ik dat werk met dezelfde overtuiging naar beste vermogen zal blijven steunen.

Ter toelichting kan nog worden opgemerkt, dat aanleiding tot de „geruchtmakende interviews" was het besluit van de staatssecretaris van 13 mei, dat van vrijheidsstraffen, die voor of op 1 jan. nog niet ten uitvoer waren gelegd, maximaal 14 dagen konden worden afgekocht met *f* 25 per dag. Ong. 5000 à 6000 delinquenten wachtten toen op tenuitvoerlegging van hun straf als gevolg van een te geringe capaciteit van de gevangenisinrichtingen.

Debat Tweede Kamer

In de Tweede Kamer werd het aftreden van staatssecretaris Glastra van Loon op 3 juni besproken.
In het debat bleek, dat het optreden van minister Van Agt werd gesteund door de Christen-democratische fracties. Zo zei de AR-fractievoorzitter mr. Aantjes, dat de kern van het conflict was, dat het vertrouwen tussen minister en staatssecretaris verbroken was. „Tenzij die conclusie notoir onredelijk is vloeit daaruit het ontslag van de staatssecretaris voort", aldus mr. Aantjes.
Ook oppositiewoordvoerders als Wiegel (VVD) en mr. Drees (DS'70) stemden in met het ontslag van mr. Glastra van Loon. Wiegel noemde het optreden van minister Van Agt „verhelderend". Hij stelde vast, dat de sfeer tussen de coalitiepartners verder was verziekt. Dr. Drees viel hem daarin bij en constateerde verder, dat de kritiek op ambtenaren in interviews „een gebrek aan stijl" betekende, dat hij kenmerkend voor dit kabinet noemde.
Kritischer geluiden kwamen van de kant van de progressieve regeringspartijen. Fractieleider Terlouw van D'66 memoreerde, dat het kabinet weliswaar niet is gevallen, maar dat voor zijn partij het grootste deel van de pret er wel af is. PvdA-fractievoorzitter Van Thijn wilde, zo zei hij, geen vriendelijker woorden kiezen dan dat het vertrouwen in mr. Van Agt nog slechts in zoverre bestaat, dat zijn fractie geen motie van wantrouwen had ingediend.
Minister Van Agt erkende in het debat, dat hij de politieke consequenties van zijn besluit staatssecretaris Glastra van Loon te ontslaan niet had voorzien en eigenlijk „absurd" had gevonden. Ook gaf de minister toe, dat het juister zou zijn geweest, indien hij vooraf contact had gezocht met de toen in Suriname verblijvende minister-president. Een dergelijk contact zou het standpunt van de minister over de ontoelaatbaarheid van de publieke kritiek van mr. Glastra van Loon op organisatie en functioneren van het ambtelijke apparaat echter niet hebben veranderd.
Minister-president Den Uyl achtte de opmerkingen van de afgetreden staatssecretaris in de interviews „laakbaar". Wegens de dreigende politieke gevolgen en de evenwichtige samenstelling van het kabinet had de premier nochtans gestreefd naar een herstel van de vertrouwensbasis. Toen vast stond, dat de vertrouwensbasis niet te herstellen was en mr. Van Agt het beleid van mr. Glastra van Loon wilde laten voortzetten door iemand uit D'66 meende drs. Den Uyl „gehoord de ministerraad" zich niet langer aan de voordracht tot ontslag van de staatssecretaris te mogen onttrekken.

Mr. Zeevalking nieuwe staatssecretaris van justitie

Bij Koninklijk Besluit van 6 juni werd tot opvolger van mr. Glastra van Loon benoemd mr. H. J. Zeevalking.
Mr. Zeevalking is met dezelfde zaken belast als zijn voorganger (pag. 447/1-1972).

Mr. H. J. Zeevalking is op 31 mei 1922 geboren. Hij heeft rechten gestudeerd in Utrecht en Parijs. Hij is penningmeester geweest van het Nederlands Cultureel Contact, bestuurslid van het Nederlands Instituut van Maatschappelijke Opbouw en voorzitter van het Nederlands Centrum voor Amateurtoneel.
Mr. Zeevalking was van 1970-1974 wethouder van verkeerszaken en openbare werken van de gemeente Utrecht.
Hij is mede-oprichter van D'66. (NRC/H'blad, Nederlandse Staatscourant, Bureau voorlichting Utrecht)

ENGELAND

WILSON KONDIGT LABOURDELEGATIE NAAR EUROPEES PARLEMENT AAN, WIJZIGINGEN IN SAMENSTELLING KABINET

Premier Wilson heeft op 9 juni de resultaten van het referendum over Groot-Brittannië's lidmaatschap van de Europese Gemeenschap (pag. 369 e.v.) aan het Lagerhuis bekendgemaakt.
In een toelichting op de resultaten zei de premier dat Engeland een „volledige en constructieve rol" zal gaan spelen in alle politieke en andere activiteiten van de Gemeenschap. Hij sprak de hoop uit dat het Huis en het land daarin de leiding van de Labourregering zullen volgen.
Hij deelde tevens mee dat binnenkort de samenstelling van de Labourdelegatie naar het Europese Parlement in Straatsburg zal worden bekendgemaakt. Ook de vakbonden zullen voortaan in de verschillende organisaties te Brussel zijn vertegenwoordigd.
Wilson sprak de hoop uit dat de Labourfractie in Straatsburg, die gerecruteerd zal worden uit de zgn. „backbenchers" zich bij de socialistische fractie zal voegen zodat deze groepering de grootste fractie in het parlement zal worden.
De benoeming van de Labourfractie is geen zaak van de premier. Volgens een resolutie van 1972 kan uitsluitend de Labourfractie zelf beslissen over deelname aan het Europese Parlement. Wilson zei nog wel dat de Britse delegatie niet beperkt zou blijven tot voorstanders van het Britse lidmaatschap.
De rede van Wilson werd rechtstreeks door de Britse radio uitgezonden. Het was de eerste maal dat een Lagerhuiszitting rechtstreeks werd uitgezonden.
In antwoord op vragen van Lagerhuisleden zei Wilson o.a. dat de directe verkiezingen voor het Europese Parlement een grondige voorbereiding vragen. Hij geloofde dat een federaal Europa voorlopig nog wel niet verwezenlijkt zou worden en eerder een zaak voor de komende generatie en voor haar nakomelingen is. Ook voorzag hij nog geen spoedige realisering van de economische en monetaire unie.
Op 10 juni maakte Wilson enige wijzigingen in de samenstelling van het kabinet bekend.
De voornaamste woordvoerder van de tegenstanders van Engelands lidmaatschap van de EG in het kabinet, minister van industrie Wedgwood Benn werd overgeplaatst naar het departement van energie.
De minister van energie Eric Varley kreeg het departement van industrie.
Tegelijkertijd verschoof de minister van onderwijs en wetenschap Prentice, die in de referendumcampagne zich als een gematigde voorstander van het EG-lidmaatschap deed kennen naar het departement van ontwikkelingshulp, een post die hij in de vorige regering-Wilson vanaf 1967 tot 1969 ook heeft bekleed.
Prentice behoudt op „een persoonlijke basis" zijn plaats in het kernkabinet.
Zijn voorgangster, de anti-EG gerichte mevr. Judith Hart, weigerde overgeplaatst te worden naar het departement van verkeer, omdat dit geen kabinetsstatus heeft en verliet daarmee de regering.
De minister van verkeer Mulley, voorzitter van de Labourpartij werd tot minister van onderwijs benoemd en komt daarmee in het kernkabinet.
Andere prominente tegenstanders van het Britse EG-lidmaatschap t.w. de ministers Castle, Foot, Shore en Short behielden hun plaats in het kernkabinet.
In een evaluatie van de verschuivingen in het kabinet Wilson schreef het *NRC/H'blad* (11-6) het volgende:

De degradatie van Bonn wordt in evenwicht gebracht door de degradatie van Prentice en tegelijk wordt de balans van rechts en links in het kabinet niet verstoord. Want Varley die Benn opvolgt, kan ook als man van links gelden terwijl er tussen de opvattingen van Prentice en Mulley geen groot verschil bestaat. Een anti-marketeer wordt vervangen door een anti en een pro-marketeer door een pro.
Wat echter wel wezenlijk verschil zal gaan uitmaken is dat Varley, een vroegere parlementaire particuliere secretaris van Wilson, zo goed als zeker aan diens leiband zal lopen.
Benns feitelijke degradatie wordt onderlijnd in een andere verklaring van Downing Street dat de premier Benn heeft verzocht zich nu speciaal te concentreren op een bespoediging van de oliewinning uit de Noordzee. En op het leggen van nauwe contacten met de werknemers ter plaatse om zogenaamde demarcatiegeschillen te vermijden.
Het gedetailleerd overleg met de oliemaatschappijen over de verwerving van een meerderheidsaandeel van de staat in bestaande concessies blijft voorbehouden aan de ministers Lever (minister zonder portefeuille) en Dell (financiën).
Ongetwijfeld zal de linker zijde tegen Benns verschuiving protesteren en misbaar maken, met name omdat deze terecht kan worden gezien als een koerswijziging van het algemene regeringsbeleid.
Maar Jack Jones, de invloedrijke algemene secretaris van de transportunie, die Benn tot nu toe krachtig gesteund had, sloeg merkwaardigerwijs geen alarm. Jones zei dat hij in de verandering helemaal geen „slachtoffermakerij" kon zien en wees erop dat Benn zijn plaats in het kabinet behield: „de taak aan energie is van zeer groot belang," zei Jones. Men zou bijna denken dat hij in Wilsons beslissing gekend is.
De Conservatieve leidster mevrouw Thatcher bekritiseerde Wilson meteen scherp voor het feit dat hij Benn toch in het kabinet had gehouden en niet werkelijk tegen zijn eigen linker vleugel had durven optreden.

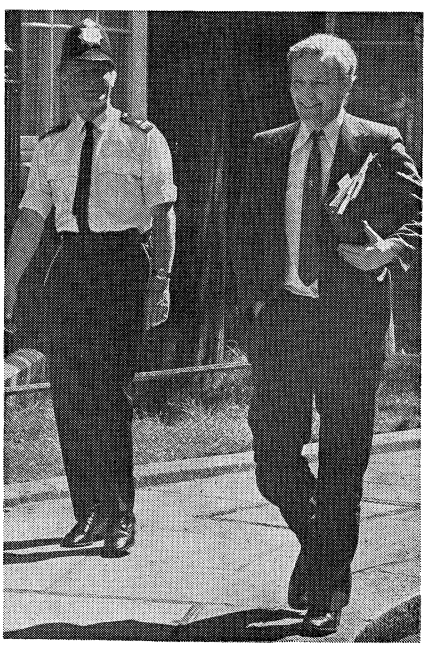

Minister Wedgwood Benn arriveert op Downing Street 10.

MARGARET THATCHER NIEUWE LEIDER CONSERVATIEVEN, SAMENSTELLING NIEUW SCHADUWKABINET

De vroegere minister van onderwijs en woordvoerder van de Conservatieven over financiële zaken in het Lagerhuis mevrouw Margaret Thatcher werd op 11 februari tot leider van de Conservatieve fractie in het Lagerhuis gekozen en werd daarmee tevens leider van de oppositie. Zij volgde daarmee Edward Heath op die sedert 1965 leider van de partij is geweest.

Onmiddellijk na de conservatieve nederlaag bij de algemene verkiezingen in okt. 1974 (pag. 657/1 e.v. '74) gingen er in de Conservatieve partij stemmen op die een heengaan van Heath als partijleider eisten.

Heath zelf sprak op 14 november het zgn. „comité 1922" toe waarin de Conservatieve „backbenchers" in het Lagerhuis vertegenwoordigd zijn. Hij zei dat hij bereid was te

De nieuwe voorzitter van de Conservatieve partij Margaret Thatcher in gesprek met één van haar medekandidaten William Whitelaw.

discussiëren over een herziening van de procedure voor de verkiezing van een Conservatieve leider, zoals die is vastgesteld door de vroegere minister van buitenlandse zaken Sir Alec Douglas-Home in februari 1965.
Op 20 november 1974 maakte Heath bekend dat er een commissie was gevormd o.l.v. van Douglas Home die de herziening nader moest uitwerken en waarin o.a. zitting hadden Edward du Cann, voorzitter van het comité 1922, William Whitelaw, voorzitter van Conservatieve Partij Organisatie, Lord Carrington, de fractieleider in het Hogerhuis en de beide Conservatieve chief-whips uit het Lager- en Hogerhuis.
De commissie publiceerde op 17 december een rapport waarin een aantal veranderingen in de procedure van de verkiezing van een Conservatieve leider waren opgesteld.

Eén van de nieuwe regels luidde dat er binnen 3 tot 6 maanden na het bijeenkomen van een nieuw gekozen parlement een nieuwe partijleider moet worden gekozen.
De belangrijkste verandering t.a.v. de in 1965 vastgelegde procedure was dat de nieuwe leider de absolute meerderheid plus 15% moet krijgen van alle kiesgerechtigden, d.w.z. de 276 Conservatieve parlementsleden. In de 1965 regeling stond dat de leider een absolute meerderheid plus 15% van het aantal uitgebrachte stemmen moest behalen.

Edward Heath deelde op 23 jan. mee dat hij de nieuwe bepalingen uit het rapport accepteerde en dat de eerste verkiezingsronde op 4 februari zou worden gehouden.

Op 30 jan. werd bekendgemaakt dat er drie kandidaten voor de eerste ronde zouden zijn t.w. Edward Heath, mevr. Thatcher en Hugh Fraser, oud-minister van defensie voor de luchtvaart.
Mevr. Thatcher gaf in een rede in haar kiesdistrict Barnet, Finchley een toelichting op haar besluit zich kandidaat te stellen.
Zij zei o.a. dat de drie Conservatieve verkiezingsnederlagen sedert 1965 een wijziging van het verkiezingsreglement, waardoor Heath zich opnieuw kandidaat kon stellen, noodzakelijk maakten. Het was mogelijk dat hij herkozen zou worden, maar zijn collega's moesten in ieder geval de gelegenheid hebben een alternatieve kandidaat te steunen, aldus mevr. Thatcher.

Zij wees de bewering van de hand dat zij een typische vertegenwoordigster was van de rechtervleugel van de partij. „U kunt al de onzin over „verdediging van de privileges" vergeten — „ik had zelf weinig voorrechten in mijn jonge jaren", aldus mevr. Thatcher.

In de wanhopige situatie van het huidige Groot-Brittannië, aldus mevr. Thatcher, heeft onze partij de steun nodig van allen die de traditionele Tory-waarden weten te waarderen: mededogen en bezorgdheid voor het individu en zijn vrijheid, tegenstand tegen overdreven staatsmacht, het recht van de ondernemenden, de hardwerkenden en de spaarzamen om het loon van hun succes te oogsten en iets daarvan door te geven aan hun kinderen, het aanmoedigen van de grote verscheidenheid van keuze die essentieel voor de vrijheid is, de verdediging van de wijd verspreide particuliere eigendom tegen de socialistische staat en het recht van iedereen om te arbeiden zonder onderdrukking door werkgever of vakbondsleider. Aldus mevr. Thatcher in haar kiesdistrict.
De eerste ronde van de verkiezing op 4 febr. eindigde onbeslist. Margaret Thatcher kreeg 130 stemmen, Edward Heath 119 en Hugh Fraser 16. Na afloop van de stemming werd bekendgemaakt dat er op 11 febr. een tweede ronde zou volgen.
Heath gaf kort daarop een verklaring uit waarin hij meedeelde dat hij zich niet kandidaat zou stellen voor de tweede ronde. Ook Hugh Fraser trok zich terug.
Er dienden zich wel nieuwe kandidaten aan, t.w. William Whitelaw, James Prior, woordvoerder voor arbeid, Sir Geoffrey Howe, woordvoerder voor sociale zaken en oud-minister John Peyton.
Bij de tweede ronde wist Margaret Thatcher 7 stemmen meer te krijgen dan het vereiste aantal van 139. De uitslag luidde: Margaret Thatcher 146, William Whitelaw 79, Sir Geoffrey Howe 19, James Prior 19 en John Peyton 11.

Margaret Hilda Thatcher werd in oktober 1925 in Grantham, Lincolnshire geboren als dochter van een kruidenier, die later burgemeester werd. Zij ontving haar opleiding aan de Grantham High School en het Sommerville College in Oxford, waar ze afstudeerde in de scheikunde. Later studeerde ze rechten en vestigde zich als advocate.
Haar politieke carrière begon in 1959 toen zij in het Lagerhuis werd gekozen. Van 1961 tot 1964 was zij parlementair staatssecretaris voor het ministerie van pensioenen en nationale verzekering en tijdens de Labourregeringen van 1964 tot 1970 achtereenvolgens oppositiewoordvoerder voor transport, energie, financiën, huisvesting, pensioenen en onderwijs. In 1967 werd zij opgenomen in het schaduwkabinet en in de Conservatieve regering van 1970-1974 was zij minister voor onderwijs en wetenschappen. Laatstelijk was zij oppositiewoordvoerder voor financiële zaken.

Op 20 febr. werd mevr. Thatcher als partijleider erkend door de Conservatieve leden van het Hogerhuis.

Schaduwkabinet

Op 12 febr. benoemde Thatcher William Whitelaw tot waarnemend

partijleider en op 18 febr. maakte zij de samenstelling van het schaduwkabinet bekend. Deze is als volgt:

algehele verantwoordelijkheid voor beleid en onderzoek - Sir Keith Joseph; geen speciale taak - Lord Hailsham of St. Marylebone; buitenlandse en Commonwealthzaken - Reginald Maudling; financiële en economische zaken - Sir Geoffrey Howe; binnenl. zaken - Ian Gilmour; leider van de oppositie in het Hogerhuis - Lord Carrington; arbeid - James Prior; landbouw - Francis Pym; zaken het Lagerhuis betreffende - John Peyton; energie - Patrick Jenkin; onderwijs en kunsten - Norman St. John-Stevas; industrie - Michael Hesseltine; milieu - Timothy Raison; Schotse zaken - Alick Buchanan-Smith; Wales - Nicholas Edwards; Noord-Ierland - Airey Neave; defensie - George Younger; sociale zaken - Norman Fowler; consumentenzaken - Sally Oppenheim.

Nieuwe voorzitter en vicevoorzitter Conservatieve partij

Op 25 februari benoemde Thatcher Lord Thorneycroft, oud-minister van financiën tot voorzitter van de Conservatieve Partijorganisatie. Angus Maude werd vicevoorzitter. Beiden werden ook opgenomen in het schaduwkabinet. (The Times, Keesings Contemporary Archives)

BEGROTING VOORZIET IN BELASTINGVERHOGING EN BEZUINIGINGEN OP OVERHEIDSUITGAVEN

Op 15 april heeft minister van financiën Healey de zgn. voorjaarsbegroting aan het Lagerhuis gepresenteerd, die voorziet in een aanzienlijke verhoging van de directe en indirecte belastingen en tegelijk voor het begrotingsjaar 1976-77 bezuinigingen op de overheidsuitgaven van £ 1100 mln aangekondigd.
De grondgedachte van zijn begrotingsrede die twee uur en een kwartier duurde was de verzekering dat „de Britse economie het volle voordeel kan trekken van het herstel in de wereldhandel dat komend jaar kan worden verwacht".
Landen met een betrekkelijk sterke betalingsbalans — dus niet Engeland — moeten in dat wereldherstel terwille van de internationale economie de leiding nemen, meent Healey.
Als een duidelijk zichtbare rode draad in zijn relaas liep Healeys stelling dat in de laatste zes maanden de voornaamste reden van het stijgende prijspeil in Engeland de schaal van de loon- en salarisverhogingen geweest is. Deze gingen ver uit, zei hij, boven wat door prijsstijging gerechtvaardigd was en zij werden niet gecompenseerd door verhogingen in produktiviteit.
In 1974 had Engeland onder de westerse landen niet alleen een zeer hoog inflatietempo, maar het land loopt ook het risico dat Engelands inflatietempo, (op het ogenblik 20 procent) ver boven dat van de andere uit zal steken.
In termen van het sociaal contract met de vakbonden — waarvan de regering haar verplichtingen is nagekomen in de vorm van verstrekkende sociale voorzieningen — en waarvoor de vakbeweging als zodanig haar „richtlijnen" gesteld heeft, betekent dit zei Healey dat het algemeen peil van de loonsverhogingen ver uitging boven de stijging van de kosten van het levensonderhoud „en nog meer boven het loonpeil van concurrerende landen". De lonen bleven de prijzen in de afgelopen jaar met 8 à 9% voor.
Om die reden kon naast de indirecte belastingverhoging dan ook niet aan directe belastingverhoging worden ontkomen. Healey waarschuwde dat als de vrijwillige loonpolitiek niet een strikte naleving van de vrijwillig vastgestelde richtlijnen van het vakbondscongres opleverde, het gevolg alleen maar stijgende werkloosheid, verdere kortingen in de overheidsuitgaven, een lagere levensstandaard en een groeiende spanning in de samenleving zou kunnen zijn.
Healey heeft dus bij deze begroting — anders dan door zijn linkervleugel werd gewenst — aan directe werkloosheidbestrijding en groeistimulering geen voorrang kunnen en willen verlenen.
Hij houdt er rekening mee dat het werkloosheidscijfer (thans 3,2%) tegen het eind van het jaar tot 1 mln (4%) zal kunnen stijgen.
Zijn belastingmaatregelen zullen in 1975 de vraag met omstreeks 330 mln pond verminderen. Zij zouden, zei hij, verantwoordelijk kunnen zijn voor omstreeks 20.000 van het totaal aantal werklozen, 1/50 van dat mogelijke miljoen. Dat was een deel van de prijs die men moest betalen voor het huidige inflatiepeil. Maar Healey hoopt dat er in 1976 als de wereldhandel weer opleeft in die tendens een ommekeer zal komen.
Tot zijn belastingmaatregelen horen onder meer de invoering van een afzonderlijk 25% BTW-tarief (in plaats van 8%) voor de meeste elektrische apparatuur, radio's en televisie, boter, vliegtuigen en caravans, camera's kijkers, bont en juwelen. Voorts een verhoging van de accijnzen op bier, gedistilleerd, wijn en tabak en een verhoging van de wegenbelasting voor particuliere auto's van 25 tot 40 pond per jaar. De belasting op benzine gaat niet omhoog.
In de directe belastingen verhoogt Healey aan de ene kant de aftrek op inkomens uit arbeid en voor gehuwde personen — waardoor 400.000 mensen buiten het belastingnet val-

Minister van financiën Denis Healey voordat hij het Lagerhuis de begroting voorlegt.

len — maar hij verhoogt tegelijkertijd over de gehele linie de tarieven met 2% (het standaardtarief wordt 35 in plaats van 33%).
Healey noemde dit een „anti-inflatoire extra heffing" en hij wees erop dat met zijn maatregelen 9 mln belastingbetalers, of 35% van het totaal, minder inkomstenbelasting zullen betalen.
De verhoging van de indirecte belastingen zou weliswaar tot prijsverhogingen leiden, maar de armere gezinnen zouden er het minst door worden getroffen, betoogde Healey. Zijn eindconclusie was dat een „strengere begroting" een noodzakelijk element was van iedere strategie om de prestatie van de Engelse economie te verbeteren. „Zolang als prijzen en lonen met hun huidige peil blijven stijgen kan geen kanselier van de schatkist die het belang van zijn land voorop stelt, anders handelen dan ik heb gedaan", besloot hij.
Tot de voor het begrotingsjaar 1976-77 aangekondigde besnoeiingen op de overheidsuitgaven van 1100 mln pond behoren een verdere besnoeiing van 110 mln pond op de defensie-uitgaven.

Reacties

Healey's begroting werd zowel door de regeringspartij als de oppositie kritisch ontvangen.
Oppositieleider Margaret Thatcher zei dat zij nooit naar een begroting had geluisterd die in één ruk zoveel extra belastingen op het Britse volk had gelegd. Het was een typische socialistische begroting met „een gelijk aandeel in ellende voor iedereen."
Het sociaal contract met de vakbonden was geen contract en het werkte ook niet sociaal, oordeelde mevrouw Thatcher. Zij gaf aan Healey als belastingoplegger de les dat als men schapen scheert men op moet houden wanneer je bij het vel zelf komt.
Die veroordeling die door schaduwminister van financiën Sir Geoffrey Howe bij het begin van het driedaags algemeen debat nader werd uitgewerkt, had bij de Conservatieven een warm onthaal. Vooral toen mevrouw Thatcher aan het eind van haar reactie naar de naast Healey zittende Callaghan, een oud-minister van financiën, keek en zijn beeldspraak in herinnering bracht waarmee Callaghan in de gelukkiger dagen van voor Labours devaluatie van 1967 een begrotingsrede beëindigd had.
„Steady as she goes" had Callaghan toen over het schip van staat gezegd. Over Healey's begroting kon men beter zeggen vond mevrouw Thatcher: „Steady as she sinks".
In het Labourkamp was de linkervleugel zeer onthutst. Bidwell de voorzitter van de linkse Tribunegroep verklaarde dat de begroting door de arbeiders met „ontzetting" zou worden ontvangen.
„In vakbondskringen werd Healey's werk met aanzienlijke reserve ontvangen. Jack Jones de leider van de machtige Transportunie vond hier en daar wel wat te prijzen maar was toch „teleurgesteld". Met Healey's stelling dat loonstijgingen de laatste maanden de voornaamste inflatiefactor zijn geweest was hij het principieel oneens.
De leiders van de bonden der winkelbedienden en van het PTT-personeel meenden echter dat Healey geen andere weg op had kunnen gaan.
Len Murray, de algemeen secretaris van het overkoepelende vakbondscongres, vond de begroting een „triomf voor de orthodoxie van het ministerie van financiën". Engelands problemen zouden niet kunnen worden opgelost meende hij door de „passieve aanvaarding" van hogere werkloosheid, zoals Healey veronderstelt.
In de kringen van het verbond van werkgevers was men teleurgesteld dat Healey niet meer heeft gedaan voor de stimulering van de investeringen. *(The Times, NRC-H'blad)*

OESO VOORZIET MINSTENS 1 MILJOEN WERKLOZEN VOOR EIND 1975

De Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) in Parijs heeft op 27 maart haar jaarlijks rapport over de stand van de Britse economie gepubliceerd.
De deskundigen van de organisatie stellen daarin dat de economische positie zo gevaarlijk is dat van enige reflationaire tendens geen sprake zal zijn en dat de werkloosheid, optimistisch geschat, tegen het eind van 1975 één miljoen zal zijn.
De bestrijding van de inflatie dient volgens het rapport dan ook topprioriteit te hebben.
De afnemende vraag, de ernstige inflatie en de voortdurende benarde financiële positie van de ondernemingen kunnen tot een massale werkloosheid leiden. Maar zelfs als een dergelijke werkloosheid achterwege blijft, voorziet de OESO een stijging van de werkloosheid tot tussen de 850.000 en 950.000 man. Dit suggereert dat een massale werkloosheid wel anderhalf miljoen of meer kan bedragen.
Alleen als de inflatie aanzienlijk wordt beperkt is er ruimte om de werkloosheid te beteugelen.
De OESO zei dat zelfs als men van de meest optimistische uitwerking van het zgn. sociale contract uitgaat, de consumentenprijzen in 1975 sneller zullen stijgen dan in 1974 en gemakkelijk 20% kan bedragen, vergeleken met 16% in 1974.
Zoals het er nu uitziet, heeft Groot-Brittannië het hoogste inflatiecijfer in de EG.
Als de huidige tendens van loonsverhogingen van 25% en prijsstijgingen van 20% voortzet, is er weinig ruimte voor een werkelijke verhoging van het reëel besteedbare inkomen.
De organisatie verwachtte echter dat het reëel besteedbare inkomen niet voor de tweede helft van het jaar zou dalen door het tijdsverschil in loon- en prijsverhogingen, maar wel zullen de spaarders hun reserves gaan aanspreken.
Ook werd verwacht dat de overheidsuitgaven in 1975 sneller zouden stijgen dan in 1974, hoewel die stijging in de loop van het jaar minder snel zou gaan.
De deskundigen spraken ook hun bezorgdheid uit over de investeringen in de industriële sector. Men verwachtte dat het bruto-nationale produkt in 1975 1½% zou groeien, vergeleken met een daling van ¼% in 1974.
Optimistischer was de organisatie over de Britse export. Ondanks de hoge inflatie profiteert de Britse export van een aanmerkelijk concurrerend prijsvoordeel, maar door de stagnerende wereldhandel zal de werkelijke groei van de Britse invoer- en uitvoer gering zijn.
De verwachte afname van het tekort op de betalingsbalans zal daarom voornamelijk afhangen van relatieve prijsbewegingen. Men verwachtte dat het tekort op de handelsbalans zou teruglopen van $ 12.000 mln tot ca. $ 10.759 mln in 1975. *(The Times)*

BANK OF ENGLAND WAARSCHUWT VOOR INFLATIE

Het half maart gepubliceerde kwartaaloverzicht van de Bank of England stelde dat de inflatie in Groot-Brittannië voornamelijk door de massale loonsverhogingen wordt veroorzaakt, omdat het prijsniveau

van de belangrijkste grondstoffen zich enigermate gestabiliseerd heeft.

De bank betwijfelde of de inflatie alleen maar door een ijzeren loondiscipline kan worden bestreden, maar ging toch niet zover om expliciet de terugkeer naar een vorm van wettelijke inkomenspolitiek te bepleiten.

Zij was echter wel van mening dat het sociale contract en in het bijzonder de bepalingen daarin over de loonpolitiek niet nauwkeurig was bijgehouden.

De bank bestreed de opvatting dat alleen in de openbare sector overdreven loonovereenkomsten waren afgesloten. In het laatste kwartaal van 1974 werden bijna uitsluitend in de particuliere sector nieuwe looncontracten afgesloten die voorzagen in loonsverhogingen tussen de 25 en 30%.

Van de inflatie van 20% tussen het derde en vierde kwartaal maakten de loonkosten met 16,6% deel uit.

De bank gaf toe dat de loonsverhogingen door enkele bijzondere omstandigheden waren beïnvloed, zoals het optrekken van de lonen van enkele achtergebleven groepen zoals de verpleegsters, de postbeambten en de kolenmijnarbeiders.

De bank sprak de hoop uit dat het hierbij om eenmalige verhogingen ging en dat zij niet door andere vakbonden als maatstaf zullen worden genomen.

In de particuliere sector zou door de toenemende werkloosheid een minder worden van de loonsverhogingen niet uitgesloten zijn.

Wel waren de in de eerste helft van 1976 afgesproken overeengekomen loonsverhogingen nog niet doorberekend in de kosten voor levensonderhoud, zodat in de loop van het jaar de inflatie nog wel zou stijgen.

De bank geloofde dat de strijd tegen de inflatie, zelfs indien juist aangepakt, geen snel resultaat zou opleveren.

Een verbetering van de Britse economie zou zich niet voordoen zolang de wereldwijde recessieverschijnselen voortduren. Als zolang de door binnenlandse oorzaken veroorzaakte inflatie niet beter onder controle wordt gebracht, ziet het er slecht uit voor de Britse exportpositie, aldus de bank.

De export wordt thans nog begunstigd door de concurrerende koers van het pond sterling.

Hieruit kan men concluderen dat de Bank of England niet bereid zou zijn de koers nog verder te laten zakken, omdat daarmee de toevloed van gelden uit aardolieproducerende landen in gevaar wordt gebracht.

De Bank maakte hierover bekend dat het tekort op de betalingsbalans van 1974 (meer dan £ 3,8 mrd) behalve door deviezenkredieten voornamelijk door deze gelden was gedekt, maar dat de stroom in het laatste kwartaal aanzienlijk was afgenomen. In 1974 nam de Sterlingpositie van de olieproducerende landen met £ 2,2 mrd toe.

De bank wees verder op de bijzonder ernstige gevolgen van de inflatie voor de investeringen in de industrie. De winsten zijn door de prijscontrole en de inflationaire ontwikkeling aanzienlijk afgenomen, zodat in veel gevallen investeringen voor vernieuwing en uitbreiding onmogelijk zijn geworden. Men verwacht voor 1975 het kleinste investeringsvolume sedert 5 jaar en voor 1976 een nog grotere daling. *(NZZ, The Times)*

AANHOUDENDE DRUK OP POND STERLING

Sedert geruime tijd staat het pond sterling onder grote druk. Op 2 mei bereikte het een voorlopig dieptepunt van $ 2,3375 per pond.

Het *NRC/H'blad* gaf op 5 mei het volgende overzicht van de koersontwikkeling van het pond:

In april verloor het pond sterling 2% van zijn waarde en sinds eind 1974 rond 7%, bij weging tegenover de 10 belangrijkste internationaal gangbare valuta's.

Sinds de algemene herwaardering van alle valuta's ten tijde van de eerste dollardevaluatie eind 1971 is de teruggang van sterling ongeveer 23%. Sinds de Tweede Wereldoorlog heeft sterling op pariteitsbasis ongeveer de helft van zijn waarde verloren.

De minicrisis die op 2 mei optrad was echter incidenteel.

Oorzaken waren o.a. de iets hogere prijs voor de Amerikaanse dollar en de verwachting in valutakringen dat de Britse regering uit hoofde van exportbevordering een zekere depreciatie — gesproken werd van 5% — zou toelaten.

Dit laatste is krachtig ontkend, wat in zoverre begrijpelijk is dat alsdan duurdere invoer de binnenlandse inflatie (nu 21,2% op basis van de kleinhandelsprijzen) verder zou stimuleren.

Ondanks de minicrisis heeft de Bank van Engeland maar betrekkelijk kleine steunoperaties verricht, hoewel de sinds enige tijd stijgende Britse monetaire reserves zulks zonder meer mogelijk hadden gemaakt. De reserves stijgen, ondanks de ongunstige handelsbalans, als gevolg van de instroming van gelden in de vorm van oliedollars (en ponden) en van geld dat Engelse (staats)bedrijven lenen op de Eurodollarmarkt.

Rente

Tussen eind 1973 en enkele weken geleden was de basis-uitleenrente van de Britse centrale bank (vergelijkbaar met ons disconto) teruggelopen van 13% tot 9,75%.

Toen de geldmarktrente niet langer de geleidelijke waardedaling van het pond compenseerde, was er een neiging bij buitenlandse houders van sterlingtegoeden deze tegoeden uit Londen weg te halen. Zo was verplaatsing ervan naar Zwitserland enige tijd geleden een der oorzaken van de sterke koersstijging voor de Zwitserse frank.

De geldmarktrente gaat nu in Engeland weer omhoog omdat deze rente overwegend wordt beheerst door de rente voor Britse schatkistpapier.

Controles

Zowel *The Economist* als *The Sunday Telegraph,* hield er rekening mee dat de Britse regering over enkele weken genoodzaakt zal zijn prijs- en looncontroles in te voeren, aangezien invoerbeperkingen uitermate moeilijk liggen, zeker zo lang Engeland in de Europese gemeenschap blijft, En daar ziet het op dit moment wel naar uit.

De inflatie dreigt bij depreciatie van het pond tegen het einde van dit jaar op te lopen tot 40%. Het effect daarvan op de werkgelegenheid wordt voorzien in de vorm van een werklozencijfer van 1,5 mln in 1976. Het tekort op de handelsbalans is dan, ondanks een laag pond sterling, door de hoge produktiekosten niet met export te verminderen omdat de Britse produkten te duur worden.

Hoewel vaak de stelling wordt verkondigd dat hyperinflatie de democratische organisatie in gevaar kan brengen, is het ten aanzien van Engeland geen onredelijke verwachting dat tengevolge van de hyperinflatie daar niet de parlementaire democratie het loodje zal leggen, maar de vakbeweging die duidelijk haar hand heeft overspeeld. Behalve de overheidsfinanciën zijn namelijk de c.a.o.'s een zware inflatiefactor. *(NRC/H'blad)*

STAAT KRIJGT MEERDERHEID AANDELEN BRITISH LEYLAND

Op 21 mei ging het Lagerhuis met 282 tegen 261 stemmen akkoord met een wetsvoorstel waarbij de regering machtiging krijgt om £ 265 mln — ruim *f* 1,4 mrd uit te geven aan de verwerving van de meerderheid van de automobielfabriek British Leyland.

Minister van industrie Wedgwood Benn gaf aan het begin van het debat de waarschuwing dat als de achteruitgang in het Britse bedrijfsleven niet tot staan werd gebracht door grotere investeringen, het Verenigd Koninkrijk het gevaar liep zijn sleutelindustrieën kwijt te raken.

Benn meende dat noodzakelijke nieuwe investeringen niet verwezenlijkt kunnen worden zonder een aanzienlijke inmenging van de overheid en de verstrekking van overheidsgelden.

Het besluit om de staat een meerderheidsaandeel in British Leyland te geven kwam na de publikatie van een rapport van een commissie onder leiding van Sir Don Ryder, die op verzoek van de regering een onderzoek had ingesteld naar de economische en financiële situatie bij het autoconcern. In 1974 was het bedrijf, één van Engelands grootste industrieën met 170.000 man personeel in grote financiële moeilijkheden geraakt.

Het concern was de grootste Britse exporteur, en voerde in 1974 voor totaal £ 500 mln uit. Het bedrijf neemt de helft van de totale autoproduktie in Engeland voor zijn rekening.

Volgens het Ryder-rapport worden de moeilijkheden bij Leyland veroorzaakt door de olie-crisis, de driedaagse werkweek, de verslechtering van de economische situatie in Engeland en daarbuiten en de toenemende inflatie.

Het rapport concludeerde dat er zeker een toekomst voor het concern is, maar dat er een aantal ingrijpende maatregelen moeten worden genomen zoals de vernieuwing van de machinerieën, een verandering van de organisatie en de leiding, een bijdrage van de werknemers om de arbeidsconflicten zoveel mogelijk te beperken en nieuwe verkoopmethoden, waarbij men zich in versterkte mate op de Europese markt moet richten.

Volgens de commissie zou de invoering van „industriële democratie" een grote stap zijn op weg naar een beter functioneren van het bedrijf en het stelt daarom een nieuwe structuur voor waar meer invloed voor de vakbonden in de dagelijkse gang van zaken is vastgelegd.

De investeringen zijn ver achtergebleven bij wat noodzakelijk is voor een efficiënt functioneren van het concern en de commissie zag in een grotere staatsdeelname de enige uitweg om het concern te redden. *(Survey of Current Affairs)*

STAAT KOOPT ELEKTRONICA-LEVERANCIER

Minister van industrie Wedgwood Benn heeft op 14 mei in het Lagerhuis bekendgemaakt dat de regering met *f* 90 mln de meerderheid van de aandelen van de belangrijkste Britse elektronische leverancier Ferranti, die eind 1974 in moeilijkheden kwam, zal overnemen.

De minister zei als toelichting dat Ferranti een voorname leverancier is van elektronica voor wapens en installaties van het nationale defensiesysteem. Van belang is ook dat 16.500 man geschoold personeel in de drie werkplaatsen van de firma kunnen blijven. Het alternatief kon, volgens de minister, niet anders dan de liquidatie van het bedrijf zijn.

De Ferranti-groep die technisch uit vier onderdelen bestaat, begon begin 1974 kasmiddelen tekort te komen, voornamelijk wegens toenemende verliezen bij de transformatorenfabriek.

De bank van het concern kon niet voldoende geld fourneren omdat zij zelf liquiditeitsmoeilijkheden had gekregen wegens het faillissement van de Court Line waarin zij was betrokken.

De regering was toen al bereid een garantie voor Ferranti te verstrekken, maar dat leverde niet voldoende kasmiddelen op.

De twee gebroeders Ferranti die 56% van de aandelen bezitten en er de helft van zullen houden, blijven in de directie zitten, doch daarnaast zullen er bedrijfsleiders worden benoemd door de regering, die 62% van de aandelen zal overnemen. *(NRC/H'blad)*

BETALINGSBALANS 1974

De Britse betalingsbalans over 1974 heeft een tekort van £ 3,83 mrd, ruim driemaal zoveel als het tekort (£ 1,12 mrd) over 1973. Het tekort op de handelsbalans was vergeleken met 1973 meer als verdubbeld en was met £ 5259 mln bijna achtmaal zo groot als in januari 1972.

Bijna tweederde van het tekort kan worden toegeschreven aan de gestegen prijzen voor aardolie.

In 1972 vertoonde de betalingsbalans nog een overschot van £ 82 mln.

De kapitaalstroom naar Engeland bedroeg £ 2191 mln daarbij inbegrepen de nieuwe schuld van staatsondernemingen en plaatselijke autoriteiten aan het buitenland van ca. £ 1260 mln.

Financiering door olielanden

De financiering van het tekort op de betalingsbalans van 1974 vond op twee manieren plaats, enerzijds door het opnemen van aanzienlijke kredieten in het buitenland en anderzijds door de toevloed van geld uit de aardolieproducerende landen.

Deze financiering wordt echter als tamelijk problematisch beschouwd omdat het in het geheel niet zeker is dat deze stroom zal aanhouden, terwijl ook de ontwikkeling van de export zorgen geeft. De massale schuld aan het buitenland werd mogelijk door de verwachte olierijkdom in de Noordzee. Deze bijna enige positieve factor in de Britse economie moet echter niet overschat worden omdat er nog al wat moeilijkheden zijn bij de exploratie van de olievelden en de daarvoor al gemaakte schulden in het buitenland.

Ook de stroom van aardoliegelden naar de City is in de loop van 1974 afgenomen. Van de totale stroom van £ 2191 mln, kwam alleen al £ 1806 mln in het eerste halfjaar van 1974 het land binnen. In het derde kwartaal slechts £ 474 mln en in het laatste kwartaal nog maar £ 89 mln.

In de laatste drie maanden van het jaar verliet alleen al £ 820 mln het land.

Geringe investeringen in het buitenland

Van de kapitaalinvoer werd £ 1869 mln in het particuliere bedrijfsleven geïnvesteerd en £ 746 mln in de overheidssector.

Groot-Brittannië zelf investeerde slechts £ 1101 mln in het buitenland.

De officiële kapitaalstromen op lange termijn gaven een tekort van £ 274 mln te zien. Het gaat daarbij voornamelijk om bijdragen aan internationale organisaties en om aflossingen van eerder afgesloten kredieten. *(NZZ)*

GUNSTIGER ONTWIKKELING HANDELSBALANS

Voor het eerst in drie jaar heeft de Britse handelsbalans een overschot

te zien gegeven. In mei exporteerden de Britten £ 104 mln meer dan zij importeerden.
Nog steeds is er echter een tekort op de handelsbalans van mei namelijk £ 16 mln, maar vergeleken met het tekort van £ 291 mln in april en £ 479 mln mei 1974 lijkt het herstel in de handel zich voort te zetten.
Het nieuws had effect op de koers van het pond. Het wist zich op 13 juni enigszins te herstellen van de laagtepunten die eerder in de week bereikt waren. Het pond sloot op een koers, die een depreciatie van 25,9% betekent ten opzichte van dec. 1971 toen het ging zweven.
Maar de beurs in Londen was toch bezorgd dat het herstel van het pond slechts van tijdelijke aard zou zijn. Voor meer vertrouwen zijn krachtige overheidsmaatregelen nodig in de bestrijding van de inflatie. Want hoewel de handelscijfers relatief gunstig waren, wordt het effect ervan verminderd door de voortdurende inflatie.
Sir Geoffrey Howe, de Conservatieve woordvoerder voor financiën noemde de stijging in mei van de kosten van het levensonderhoud dramatisch. De stijging bedroeg 4,2%, de hoogste per maand tot nu toe. De stijging in april was 3,9%. Als de stijging doorgaat op deze mei-basis komt het jaarcijfer uit boven de 50%. Engeland is daarmee de „inflatie-leider" van Europa. Het Italiaanse cijfer ligt rond de 20%, België heeft een inflatie van 14%, Frankrijk van 12,7% en West-Duitsland van 6,1%. Het cijfer voor Nederland is 10,2%. *(Reuter)*

SPOORWEGSTAKING UITGEROEPEN, BEMIDDELINGPOGING PREM. WILSON

Het uitvoerend comité van de National Union of Railwaymen (NUR), de grootste vakbond van het Britse spoorwegpersoneel heeft na een bijna elf uur durende bespreking op 2 juni besloten met 21 tegen 3 stemmen om op 23 juni een nationale staking uit te roepen. Met dit besluit wil de vakbond de directie van de spoorwegen ertoe dwingen de oorspronkelijke looneisen volledig in te willigen.
Evenals de mijnwerkers, de arbeiders in de elektriciteitssector en vele andere beroepsgroepen in de openbare sector eisten de drie vakbonden van spoorwegpersoneel loonsverhogingen tussen de 30 en 35%. British Rails bood daarentegen slechts 21,2%, geheel in overeenstemming met de bepalingen van het zgn. sociale contract dat loonsverhogingen strikt koppelt aan de prijsstijgingen, die in de periode maart 1974 - maart 1975 21,2% bedroegen.
Eind mei legde een rechtbank voor arbeidsgeschillen een compromisoplossing voor die in een gemiddelde verhoging van 27,7% voorzag.
De beide kleinere vakbonden, die van de machinisten en die van het administratief personeel gingen met dit compromis akkoord.
De NUR wees het af, omdat haar leden op die manier achtergesteld werden bij de mijnwerkers en de andere vakbonden.
Een oproep om zich te matigen i.v.m. de slechte financiële situatie legde de bond naast zich neer met de stelling dat de regering de spoorwegen moest bijspringen.
De staking zal het gehele spoorwegverkeer in Groot-Brittannië stilleggen. Het zou de eerste nationale spoorwegstaking sedert 1926 zijn.
De bond vertrouwt erop dat de directie van de spoorwegen uiteindelijk zal toegeven. Veel hangt daarbij af van de houding van de regering, die het grotere verlies van de spoorwegen moet opvangen. Critici wijzen erop dat de regering weinig anders kan doen dan aan de looneisen van het spoorwegpersoneel tegemoet te komen omdat zij tot nog toe bij de loonsverhogingen in de andere sectoren, die vaak ver boven de 30% waren, werkeloos heeft toegezien, hoewel de bepalingen van het sociale contract daarmee werden geschonden.
Op 14 juni werd een 24-man sterke delegatie van de NUR op Downing Street 10 door premier Wilson, minister van financiën Healey en minister van arbeid Foot ontvangen.
Healey deelde de delegatie bij die gelegenheid mee dat de huidige economische toestand in het land het niet toestond dat er meer dan de 27½% betaald zou worden. Er kon geen sprake van zijn dat de regering genationaliseerde ondernemingen financieel ging bijspringen als deze geconfronteerd werden met buitensporige looneisen.

De directies van staatsondernemingen moeten loonsverhogingen uit eigen middelen kunnen betalen. In het geval van de spoorwegen zou dat betekenen dat de tarieven verhoogd zouden moeten worden, wat hoogst waarschijnlijk een teruglopen van het reizigersaanbod tot gevolg zal hebben, wat een direct gevaar voor de werkgelegenheid in die sector is. *(The Times, The Observer)*

REGERINGEN EN VERKIEZINGEN

AFRIKA. Na de militaire staatsgreep in Tsjaad telt zwart Afrika (ten zuiden van de Sahara) thans 17 staten met een militair bewind: Boeroendi, Centraal Afrikaanse Republiek, Dahomey, Ethiopië, Ghana, Kongo, Madagascar, Mali, Nigeria, Niger, Oeganda, Opper Volta, Rwanda, Somalia, Togo, Tsjaad en Zaire.
Vanaf begin 1963 werden in zwart Afrika in totaal 28 militaire staatsgrepen in 19 staten uitgevoerd. Recordhouder is Dahomey met vijf staatsgrepen, gevolgd door Ghana, Madagascar, Nigeria, Sierra Leone en Togo met elk twee. Van die 19 staten hebben twee thans weer een burgerbewind: Gabon en Sierra Leone.
De chronologische volgorde van de 28 staatsgrepen is:

Togo	13- 1-1963
Dahomey	28-10-1963
Gabon	18- 2-1964
Zaire	25-11-1965
Dahomey	22-12-1965
CAR	1- 1-1966
Opper-Volta	4- 1-1966
Nigeria	16- 1-1966
Ghana	24- 2-1966
Nigeria	1- 8-1966
Boeroendi	28-11-1966
Togo	13- 1-1967
Sierra-Leone	23- 3-1967
Dahomey	17-12-1967
Sierra-Leone	18- 4-1968
Kongo	2-8-/4- 9-1968
Mali	19-11-1968
Somalia	21-12-1969
Dahomey	10-12-1969
Oeganda	25- 1-1971
Ghana	13- 1-1972
Madagascar	18- 5-1972
Dahomey	26-10-1972
Rwanda	5- 7-1973
Niger	15- 4-1974
Ethiopië	12- 9-1974
Madagascar	5/11- 2-1975
Tsjaad	13- 4-1975

SENEGAL. Op 26 maart werden in het kabinet enkele wijzigingen aangebracht. De ministers van gezondheid en openbare werken werden vervangen door resp. Dr. N'Diaye (voorzitter van het Senegalese Rode Kruis) en Mamadou Diop (een militair). (Vor. ber. pag. 237/3-1974)

SIERRA LEONE. Op 23 maart trad Desmond Fashole Luke zonder opgaaf van redenen af als minister van buitenlandse zaken. Hij was in mei 1973 minister geworden na zijn verkiezing in het Huis van Afgevaardigden als de enige onafhankelijke kandidaat.
Op 1 april werd Francis Minah, tot dusver minister van handel en industrie, met de portefeuille van buitenlandse zaken belast. Bangali Mansaray kreeg de portefeuille van handel en industrie, terwijl zijn vorige portefeuille, die van binnenlandse zaken, aan A. G. Lappia werd toevertrouwd, voorheen plv. minister op dit departement. Tevens werd parlementsvoorzitter Tom Smith, tot dusver plv. minister van financiën, tot staatsminister benoemd. (Vor. ber. pag. 424/3-1973)

Uitgevers: Int. Uitg. en Handelmij „Systemen Keesing" B.V., Ruysdaelstraat 71-75, Amsterdam - N.V. Algemene Uitgeverij Keesing, Keesinglaan 2-20, B 2100 Deurne-Antwerpen.

LINKS WINT IN ITALIË

Op 15 en 16 juni zijn in Italië verkiezingen gehouden voor de samenstelling van gemeenteraden, provinciale raden en regionale parlementen. De uitslag bevestigde de al enige jaren merkbare trend: een verdere afbrokkeling van Italië's grootste partij, de christen-democraten en een versterking van de communisten en socialisten.

In totaal kregen de christen-democraten 35,3% van de stemmen, wat een verlies van 3,2% vergeleken met de parlementsverkiezingen van 1970 was. De communisten kregen 33,4% (28,2%), de socialisten 12% (9,8%), de MSI 6,4% (8,1%), de sociaal-democraten 5,6% (5,1%), de liberalen 2,5% (3,9%), de republikeinen 3,2% (2,9%) en de resterende partijen 1,6% (3,5%).

De totale stemverhouding voor de regionale parlementen was (tussen haakjes de verhouding bij de verkiezingen van 1970): christen-democraten 35,2% (37,9%), communisten 33,5 (27,9%), socialisten 12% (10,4%), MSI 6,4% (5,2%), sociaal-democraten 5,6% (7%), liberalen 2,5% (4,7%), republikeinen 3,2% (2,9%) rest 1,4% (3,2%).

Deze uitslag betekent dat de communisten de tweede grote partij in Italië zijn.

Een ander resultaat is dat de communisten nu in zeven van de 15 regio's de sterkste partij zijn geworden t.w. in Piemonte, Liguria, Emilia-Romagna, Toscana, Marche, Umbria en Latio.

In 4 regio's i.p.v. vroeger 3 zullen de communisten nu in samenwerking met de socialisten een linkse regering kunnen vormen t.w. Umbria, Toscana, Emilia-Romagna en Ligura.

In een aantal grote steden: Rome, Milaan, Turijn, Genua, Bologna, Florence, Perugia, Cagliari, Ancona en Napels zijn de communisten nu de grootste partij, al wil dat niet zeggen dat ze ook in al deze plaatsen in het gemeentebestuur zullen komen.

De verschuiving van het electoraat naar links kwam vooral tot uiting in Latio en Lombardia (hoewel daar de christen-democraten met 37,5% (40,9%) nog de grootste partij bleven) waar socialisten en communisten 7% wonnen en in het traditioneel vrij onuitgesproken gebied Venezia, waar de christen-democraten hun absolute meerderheid in percentages, maar niet in aantal zetels, verloren.

In de vijf Italiaanse regio's met een speciaal statuut t.w. Alto Adige-Trentino, Friouli-Venezia, Aosta, Sicilië en Sardinië, waar op 15 juni alleen maar provinciale en gemeenteraadsverkiezingen werden gehouden was overigens dezelfde tendens waar te nemen. In Sicilië en Sardinië verloren de christen-democraten 2,2% vergeleken met 1970 terwijl de socialisten 1,3% en de communisten 5,3% wonnen.

De winst van de communisten was aanmerkelijk groter dan was verwacht.

Waarnemers gaven daarvoor de volgende verklaringen: voor het eerst namen 2,3 mln nieuwe kiezers aan de verkiezingen deel (enige tijd eerder was de kiesgerechtigde leeftijd verlaagd tot 18 jaar), in tegenstelling tot andere jaren heeft het Italiaanse episcopaat zijn gelovigen geen stemadvies gegeven en niet in de laatste plaats de ongeloofwaardigheid van de christen-democratische partij waarvan vooraanstaande politici steeds weer in corruptieschandalen betrokken blijken.

De uitslag luidt in feite de doodsklok over de onaangevochten en onaantastbare hegemonie van de christen-democraten, aldus *Le Monde* (18-6) in een commentaar op de uitslag. Men heeft zich er al eerder over verbaasd dat het zolang heeft geduurd voordat het machtsmisbruik, het door verstrekken van gunsten aan zich binden van kiezers en al de misbruiken die de Italianen rangschikken onder het begrip „malgoverno" hun uitwerking kregen.

Het terrorisme op grote schaal, de verslechtering van de economische situatie, het optimistische herhalingsthema van een ploeg, waarvan de leiders elkaar onophoudelijk opvolgen als minister, daarbij wel van bevoegdheden maar niet van houding veranderend, heeft uiteindelijk veel kiezers verveeid.

Gelukkig heeft het uiterst rechtse neo-fascisme van deze ontevredenheid geen voordeel weten te behalen. Het was logisch geweest, aldus *Le Monde*, dat de socialisten in de eerste plaats geprofiteerd zouden hebben van de verschuiving van de stemmen die van rechts en het centrum kwamen.

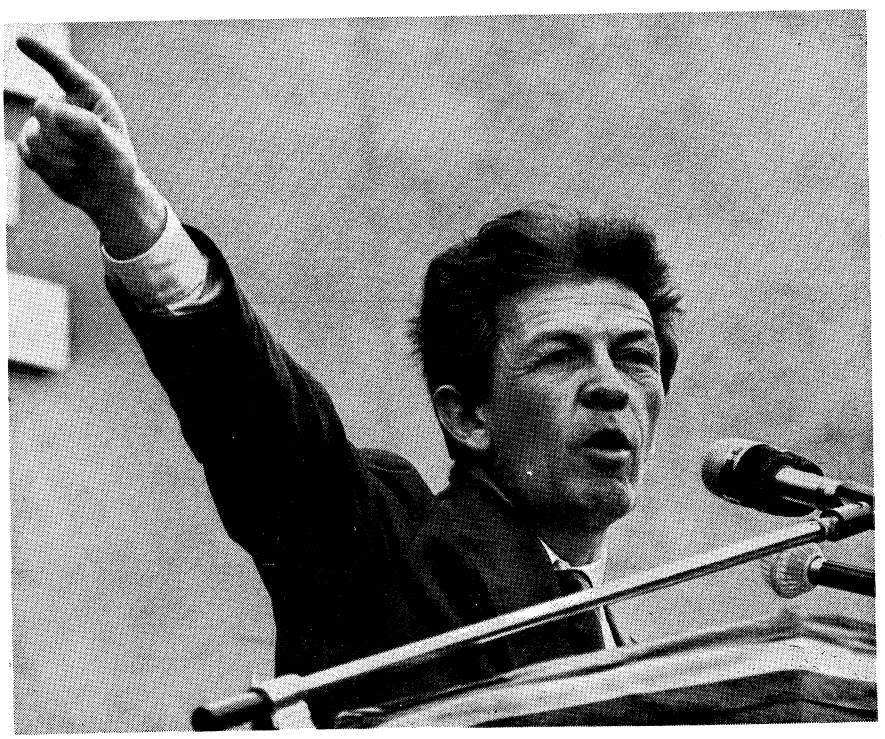

Enrico Berlinguer, leider van de communistische partij tijdens een partijbijeenkomst.

Weekblad 44ste jaargang No. 2286, pag. 27215-27230

De nieuwe regionale parlementen Aantal zetels *	PCI	PSI	PDUP (PSIUP)	PSDI	PRI	DC	PLI	MSI
Piemonte	22 (13)	8 (5)	0 (1)	4 (4)	2 (1)	20 (20)	2 (2)	2 (2)
Liguria	16 (13)	5 (4)	0 (1)	0 (3)	1 (1)	13 (14)	1 (3)	2 (1)
Lombardia	25 (19)	11 (9)	2 (2)	3 (5)	2 (2)	32 (36)	2 (4)	3 (3)
Venezia	14 (9)	8 (5)	0 (1)	3 (3)	1 (1)	31 (28)	1 (2)	2 (1)
Emilia-Romagna	26 (24)	4 (3)	1 (2)	2 (3)	2 (2)	13 (14)	1 (1)	1 (1)
Toscana	25 (23)	4 (3)	1 (1)	2 (2)	1 (1)	15 (17)	0 (1)	2 (1)
Marche	15 (14)	4 (3)	1 (1)	2 (2)	1 (1)	16 (17)	0 (1)	1 (1)
Umbria	14 (3)	4 (3)	0 (1)	1 (1)	1 (1)	9 (3)	0 (0)	1 (2)
Latio	21 (13)	6 (4)	1 (1)	3 (3)	2 (2)	20 (18)	1 (3)	6 (6)
Molise	6 (5)	3 (3)	0 (0)	2 (2)	1 (1)	16 (16)	1 (2)	1 (1)
Abruzzi	13 (10)	4 (3)	0 (1)	2 (2)	1 (1)	20 (20)	1 (1)	2 (2)
Campania	16 (13)	6 (7)	1 (1)	4 (4)	2 (2)	23 (25)	1 (2)	7 (6)
Glia	15 (14)	5 (5)	0 (1)	2 (2)	1 (1)	21 (22)	1 (1)	5 (4)
Basilicata	9 (7)	4 (4)	0 (1)	2 (2)	0 (0)	13 (14)	0 (1)	2 (1)
Calabria	10 (10)	6 (6)	1 (1)	2 (2)	1 (1)	17 (17)	0 (1)	2 (2)

* Tussen haakjes de oude zetelverdeling (verkiezingen 1970).
PCI-communisten; PSI-socialisten; PDUP-partij van de proletarische eenheid; PSIUP-socialistische partij van de proletarische eenheid, ontbonden tussen de beide verkiezingen; PSDI-sociaal-democraten; PRI-republikeinen; DC-christen-democraten; PLI-liberalen; MSI-Italiaanse sociale beweging (neo fascisten).
Het aantal zetels is gestegen van 690 naar 720 door uitbreiding van het zetelaantal in de parlementen van Piemonte, Venezia en Latio.

De communisten, die solider en overtuigender overkomen, hebben echter de meeste stemmen gekregen, die echter niet allen marxistisch zijn.

De communisten weigeren, hun „lange mars" door de plaatselijke bestuursorganen vervolgend, een linkse regering te vormen, omdat dit slechts, aldus hun secretaris-generaal, een overwinning van 51% zou zijn.

Het doel van het zgn. „historische compromis"", een ontwerp van Togliatti van onmiddellijk na de Tweede Wereldoorlog, is in feite een samengaan van de grote linkse groepen en de katholieken.

Zelfs als de vernederde en verzwakte christen-democraten zich niet in de armen van hun overwinnaars kunnen werpen, zullen zij rekening met hen moeten houden en eindelijk eens van methoden moeten veranderen, zoals van verschillende kanten al wordt bepleit.

Als het Italiaanse politieke spel zich in een beperkte ruimte blijft afspelen is er geen twijfel mogelijk over de afloop en kan men zonder risico de uiteindelijke overwinning voorspellen van de beter georganiseerden en zij die vastbeslotener zijn, over een groepering die aan het eind van haar krachten is.

Maar zelfs als algemene verkiezingen de resultaten van 15 juni geheel zouden bevestigen, zullen het nog onbesliste Portugese experiment, het gewicht van de grote Amerikaanse bondgenoot met zijn adviseurs en geldelijke ondersteuning en bezorgd dat na Cunhal in Lissabon, Enrico Berlinguer minister van staat in Rome wordt, de situatie aan de zuidflank van de NAVO, de ongerustheid van de andere leden, met name de Westduitsers en de Europese Gemeenschap, nog een belangrijke rol spelen, aldus *Le Monde*.

Aanhangers van de communistische partij vieren hun verkiezingsoverwinning op een plein voor de Scala Santa kerk in Rome.

Reacties

In een eerste reactie op de uitslag zei de communistische partijsecretaris Enrico Berlinguer dat er een geheel nieuwe politieke situatie was ontstaan. Hij noemde de uitslag een duidelijke nederlaag voor hen die communisten willen uitsluiten van de regering.

Tijdens een grote communistische manifestatie op 17 juni in Rome zei hij dat de communisten zich niet het hoofd op hol zullen laten brengen. „Wij kennen de complexiteit van de crisis die ons land doormaakt." De partij was echter van plan doortastend op te treden, daarbij wel blijk gevend van het grootst mogelijke verantwoordelijkheidsgevoel.

De partijsecretaris zei dat de macht van de partij zodanig gegroeid was dat iedere regeringsbeslissing die erop gericht zou zijn de communisten uit te sluiten van te voren tot mislukken is gedoemd.

De christen-democratische leider Fanfani deed na het bekend worden van de uitslag een oproep op zijn politieke bondgenoten, de socialisten, sociaal-democraten en republikeinen om de bestaande samenwer-

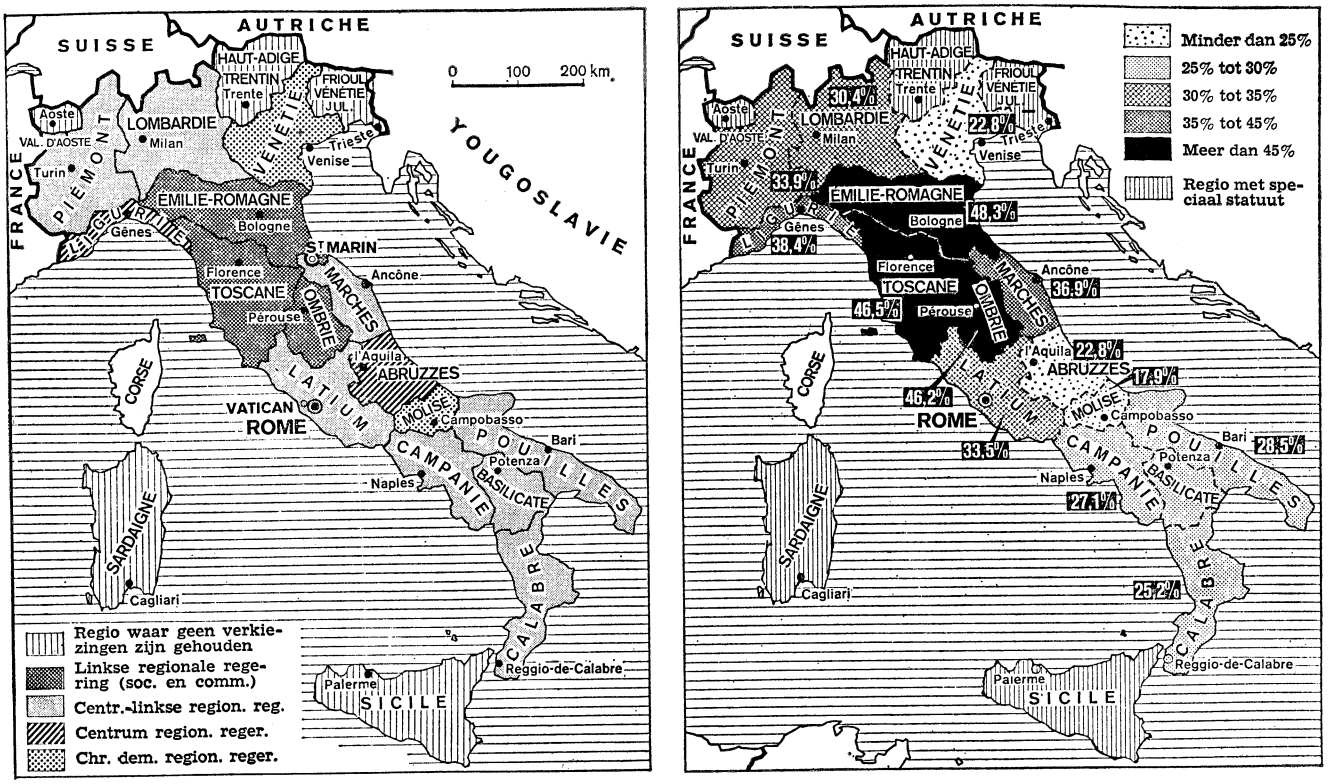

Kaartje links: de regionale machtsverhouding voor de verkiezingen.

Kaartje rechts: het percentage stemmen voor de PCI naar regio (de arcering op het kaartje geeft het percentage van de verkiezingen weer):

Piemonte - 33,9%; Liguria - 38,4%; Lombardia - 30,4%; Venezia - 22,8%; Emilia-Romagna - 48,3%; Toscana - 46,5%; Marche - 36,9%; Umbria - 46,2%; Latio - 33,5%; Molise - 17,9%; Abruszi - 30,3%; Campania - 27,1%; Clia - 28,5%; Basilicata - 27,1%; Calabria - 25,2%.

king voort te zetten. Hij wees op een verklaring die hij op 13 juni had afgelegd: „Wij hebben gewaarschuwd dat de oproep van neofascisten en socialisten niet op de christen-democraten te stemmen de communisten in de kaart zou spelen en hen zou versterken."

De socialistische partijleider De Martino gaf een verklaring uit waarin hij zei dat de bestaande samenwerking op regeringsniveau gewijzigd zou moeten worden.

„De uitslag geeft een zeer duidelijke aanwijzing. Ondanks haar campagne is de DC er niet in geslaagd stemmenverlies te vermijden. Dat bevestigt de terugval van deze partij die het vorig jaar is begonnen. De uitslag van nu stelt het probleem aan de orde van het herzien van de traditionele lijn en de doelstellingen van het verleden, als er tenminste een eerlijk antwoord wil worden gegeven op de wil van het volk."

De republikeinen, de enige coalitiegenoten van de christen-democraten in het kabinet-Moro, verklaarden bij monde van partijsecretaris Biasini: „Als men het „historische compromis" wil vermijden dan moeten de vier partijen van centrum-links rekening houden met de fouten die in deze jaren zijn begaan, met het verval dat heeft plaatsgevonden en op basis van een serieus en ingrijpend programma hun wil om het land op democratische wijze te besturen, duidelijk maken."

De sociaal-democraten zeiden in een verklaring de uitslag „allesbehalve geruststellend voor de toekomst van het land" te vinden. Zij riepen op tot een nieuwe solidariteit van de partijen van centrum-links.

Ook in het buitenland werd gereageerd op de uitslag. Prawda sprak over de verwarring van rechtse kringen over de grote overwinning van de arbeiders en de volksmassa.

De Amerikaanse minister van buitenlandse zaken dr. Kissinger verklaarde in Washington dat de anti-democratische krachten voortaan sterker zullen zijn, maar hij dacht dat deze tendens niet onomkeerbaar hoefde te zijn, omdat bij parlementaire verkiezingen, andere factoren een rol zouden spelen.

De Westduitse bondspresident Walter Scheel, op statiebezoek in de VS zei in een redevoering tot het Congres dat het westen de ideologische strijd zou verliezen als het niet zou ontdekken waarom de communistische ideologieën in Europa en de Derde Wereld doeltreffender zijn.

Voorlopig geen nieuwe regering, kritiek op Fanfani

Talrijke waarnemers voorspelden dat de uitslag consequenties voor de landelijke regering zou hebben en dat vervroegde verkiezingen niet uitgesloten moesten worden geacht.

Van officiële zijde werd dit aanvankelijk tegengesproken maar een aantal ontwikkelingen, met name binnen de christen-democratische partij, sluiten deze mogelijkheid niet geheel meer uit.

Op 19 juni kwam de leiding van de christendemocratische partij bijeen om zich te beraden over de nieuwe situatie. Partijsecretaris Fanfani zei bij die gelegenheid dat het verlies van zijn partij te wijten was aan de negatieve gevolgen van een langdurig aan de macht zijn, de culturele en structurele veranderingen van Italië, de houding van bepaalde sectoren van de pers, de katholieke vakbond, een deel van de geestelijkheid en het episcopaat wiens neutrale opstelling door veel gelovigen verkeerd was uitgelegd. Het partijbestuur legde de kritiek van twee linkse stromingen, de zgn. „Basis-beweging" en „Nieuwe

krachten", verwoord door de minister voor industrie Donat-Cattin, naast zich neer.
Donat-Cattin zei: „Wij willen geen breuk met de regering-Moro, maar wij willen de immobiliteit van de partij doorbreken voordat deze haar eigen ondergang tegemoet holt. Het is onbegrijpelijk dat de partijleiders die Fanfani in de tot nu toe gevolgde strategie nog steunen nog niet begrepen hebben dat wij binnen twee of drie jaar de communisten 51% van het electoraat cadeau doen." Hij zei dat de twee stromingen zich op korte termijn zullen beraden om te beslissen of zij zich eventueel uit de regering zullen terugtrekken.
Op de uitnodiging van het christen-democratische partijbestuur aan de drie andere centrum-linkse partijen, de socialisten, sociaal-democraten en republikeinen, zich weer te bezinnen over een deelname aan het landsbestuur hebben de twee laatsten positief gereageerd. De socialisten stelden hun beslissing uit tot na de bestuursvergadering van 26 juni.
Enkele leiders van deze partij lieten al weten dat van gesprekken met de christen-democraten geen sprake kan zijn als deze partij zich niet eerst grondig vernieuwt en zich aanpast aan de totaal veranderde politieke constellatie.

Verklaring communistische partij

Ook de leiding van de communistische partij heeft zich beraden over de nieuwe situatie. Zij gaf op 21 juni een verklaring uit die geldt als basisprogramma op korte termijn.
Hierin werd gesteld dat de verkiezingsresultaten duiden op een nieuwe maatschappij die in Italië aan het ontstaan is en die op een nieuwe manier geleid moet worden. Dit moet onmiddellijk gebeuren in de gemeenten, provincies en gewesten. Volgens de partij moeten op dit niveau alle achterhaalde coalities plaats maken voor democratische besturen met capabele en eerlijke leiders. Zij rekende hierbij op samenwerking met alle niet-fascistische politici, dus ook met christen-democraten.
Op landelijk niveau willen de communisten een nieuwe regeling tussen de plaatselijke besturen en een centrale regering met een gezamenlijk program voor de huur- en prijsbeheersing en voor rechtvaardige bouwpolitiek. Elke onrechtvaardige bevoordeling moet hier de kop worden ingedrukt.
Wat het openbare leven betreft eisen de communisten een radicale oplossing van de Maffia-activiteiten.
Zij vragen om strengere controle op het staatsbudget, op het functioneren van de openbare diensten en op het aanstellen van topfunctionarissen in de financiële wereld. Om een einde te maken aan de golf van politiek en crimineel geweld stellen de communisten dat het neo-fascisme onbarmhartig vervolgd moet worden, dat de bestaande wetten ook toegepast en dat het politiewezen hervormd moet worden. Tenslotte riepen zij het parlement op zich ernstig bezig te houden met de problematiek van abortus en geboortenbeperking.

Doorslaggevende rol socialisten

De uitslag van de regionale verkiezingen heeft de positie van de socialisten wederom versterkt. Zij werken namelijk op regionaal, provinciaal en gemeentelijk niveau, tot ontstemming van christen-democraten en sociaal-democraten al enige jaren nauw samen met de communisten.

De verschuiving naar links biedt de mogelijkheid tot socialistisch-communistische samenwerking in veel meer bestuursorganen dan tot nu toe het geval was.

Waarnemers verwachten dat de socialisten zo lang mogelijk zullen wachten zich hierover uit te spreken om op die manier de christen-democraten te dwingen tot concessies op nationaal niveau.

Volgens de socialistische partijleider De Martino, in een kranteninterview zijn er in theorie vier mogelijkheden om weer tot een sterke regering te komen, die op een behoorlijke meerderheid kan rekenen.

Maar drie ervan wees De Martino bij voorbaat van de hand: een volledig links kabinet, omdat de communisten dat niet willen; het historisch compromis van Berlinguer, omdat de Christen-democraten dat niet willen en vervroegde verkiezingen, omdat dat zou leiden tot toenemende tegenstellingen en onverdraagzaamheid, omdat de DC wel gedwongen zou zijn om een anti-communistische campagne te voeren.

De enige reële mogelijkheid is daarom volgens De Martino een ingrijpende vernieuwing van „centrum-links", maar met concrete plannen voorstellen of eisen aan de DC, die er in grote aantallen moeten zijn, is hij althans in het openbaar nog niet naar voren gekomen. *(NRC/H'blad, Le Monde, NZZ)*

INTERNATIONALE ZAKEN

VERENIGDE NATIES

HANDVEST VAN DE ECONOMISCHE RECHTEN EN PLICHTEN VAN STATEN

De 29-ste Algemene Vergadering van de Verenigde Naties (pag. 199/1 e.v. - 1975) heeft op 12 dec. 1974 (pag. 201/3 e.v. - 1975) een Handvest van de economische rechten en plichten van staten aanvaard.
De AV heeft dit Handvest doen opstellen en aanvaard op grond van de overtuiging, dat het dringend noodzakelijk is universeel geldende normen vast te stellen of te verbeteren om internationale economische betrekkingen op rechtvaardige en billijke grondslagen te ontwikkelen.
Het Handvest hangt samen met de Verklaring en het Actieprogramma inzake de Vestiging van een nieuwe internationale economische orde (pag. 392/2 e.v. - 1974), die op de speciale Algemene Vergadering over grondstoffenproblemen pag. 391/3 e.v. - 1974) was aangenomen.

De tekst van het Handvest luidt aldus:

HOOFDSTUK I

Grondslagen van de internationale economische betrekkingen

Zowel economische als politieke en andere betrekkingen tussen Staten zullen onder meer zijn gebaseerd op de volgende beginselen:

(a) Soevereiniteit, territoriale onschendbaarheid en politieke onafhankelijkheid van Staten.
(b) Soevereine gelijkheid van alle Staten.
(c) Onthouding van agressie.
(d) Niet-inmenging.
(e) Wederzijds en gelijk voordeel
(f) Vreedzame coëxistentie.
(g) Gelijke rechten en zelfbeschikkingsrecht der volkeren.
(h) Vreedzame regeling van geschillen.
(i) Genoegdoening voor onrecht dat met geweld is geschied en dat een land berooft van de natuurlijke middelen die voor zijn normale ontwikkeling noodzakelijk zijn.
(j) Het in eer en geweten nakomen van internationale verplichtingen.
(k) Eerbiediging van rechten van de mens en van zijn fundamentele vrijheden.
(l) Onthouding van het streven naar hegemonie en invloedssferen.
(m) Bevordering van internationale sociale gerechtigheid.
(n) Internationale ontwikkelingssamenwerking.
(o) Vrije toegang naar en vanuit de zee voor landen zonder zeekust, binnen het kader van bovenstaande beginselen.

HOOFDSTUK II

Economische Rechten en Plichten van Staten

Artikel 1

Elke Staat heeft het soevereine en onvervreemdbare recht zowel zijn eigen economisch stelsel als ook zijn politiek, sociaal en cultureel bestel te kiezen in overeenstemming met de wil van de bevolking, zonder inmenging, dwang of bedreiging van buitenaf in welke vorm dan ook.

Artikel 2

1. Elke Staat heeft volledige en permanente soevereine macht over al zijn rijkdommen, natuurlijke hulpbronnen en economische activiteiten — met inbegrip van bezit, gebruik en beschikking daarover — en zal die soevereiniteit vrij uitoefenen.

2. Elke Staat heeft het recht:

(a) Regels op te stellen voor en gezag uit te oefenen over buitenlandse investeringen binnen zijn nationaal rechtsgebied in overeenstemming met zijn wetten en bepalingen en overeenkomstig zijn nationale doelstellingen en prioriteiten. Geen enkele Staat zal worden gedwongen buitenlandse investeringen preferenties te verlenen;

(b) De activiteiten van supranationale ondernemingen binnen zijn nationale rechtsgebied aan regels en toezicht te onderwerpen en maatregelen te treffen om te garanderen dat deze activiteiten verenigbaar zijn met zijn wetten, regels en regelingen en overeenstemmen met zijn economisch en sociaal beleid. Supranationale ondernemingen zullen zich niet mengen in de binnenlandse aangelegenheden van een gast-Staat. Elke Staat dient, met volledige inachtneming van zijn soevereine rechten, met andere Staten samen te werken bij de toepassing van het recht dat in deze subparagraaf is uiteengezet;

(c) De eigendom van buitenlandse bezittingen te nationaliseren, te confisceren of over te dragen, in welk geval er voldoende schadeloosstelling moet worden gegeven door de Staat die tot een dergelijke maatregel overgaat, met inachtneming van zijn desbetreffende wetten en regelingen en alle bijzonderheden die deze Staat van toepassing acht. Steeds wanneer de kwestie van schadeloosstelling aanleiding geeft tot een geschil, zal dit worden geregeld op grond van de wet van de Staat die de nationalisatie heeft uitgevoerd en voor zijn gerechtshoven, tenzij alle betrokken Staten in vrijheid onderling zijn overeengekomen te streven naar andere vreedzame regelingen, uitgaand van de soevereine gelijkheid der Staten en overeenkomstig het beginsel van vrije keuze van middelen.

Artikel 3

Bij het exploiteren van natuurlijke rijkdommen door twee of meer landen moet elk der Staten zijn medewerking verlenen om door informatie en voorafgaand overleg te komen tot een optimale benutting van deze rijkdommen, zonder schade toe te brengen aan de wettige belangen van andere landen.

Artikel 4

Elke Staat heeft het recht deel te nemen aan de internationale handel en andere vormen van economische samenwerking ongeacht enig verschil in politiek, economisch en sociaal stelsel. Geen enkele Staat zal uitsluitend op grond van dergelijke verschillen met enigerlei onderscheid worden behandeld.
In zijn streven naar internationale handel en andere vormen van economische samenwerking is elke Staat vrij in de keuze van organisatievorm voor zijn buitenlandse economische betrekkingen en in het sluiten van bilaterale en multilaterale akkoorden die te verenigen zijn met zijn internationale verplichtingen en met de vereisten voor internationale economische samenwerking.

Artikel 5

Alle Staten hebben het recht zich aan te sluiten bij organisaties van grondstoffenproducenten met het doel hun nationale economie te ontwikkelen om te komen tot een stabiele financiering van hun ontwikkeling en om, bij het nastreven van hun doeleinden te helpen een aanhoudende groei van de wereldeconomie te bevorderen, en met name de ontwikkeling van de ontwikkelingslanden te bespoedigen. Dienovereenkomstig hebben alle Staten de plicht dit recht te eerbiedigen door zich ervan te onthouden economische en politieke maatregelen te treffen die dit recht zouden beperken.

Artikel 6

Het is de plicht der Staten om bij te dragen tot de ontwikkeling van de internationale goederenhandel, in het bijzonder door middel van akkoorden en door het sluiten van langlopende multilaterale grondstoffenovereenkomsten, waar nodig, met inachtneming van de belangen van producenten en consumenten. Alle Staten zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor het bevorderen van de regelmatige aanvoer en toegang tot alle commerciële goederen, verhandeld tegen stabiele, lonende en billijke prijzen, en zodoende bij te dragen tot een evenwichtige ontwikkeling van de wereldeconomie, met name rekening houdend met de belangen van de ontwikkelingslanden.

Artikel 7

Elke Staat draagt vóór alles de verantwoordelijkheid om de economische, sociale en culturele ontwikkeling van zijn bevolking te bevorderen. Met het oog hierop heeft elke Staat het recht en de verantwoordelijkheid om zelf zijn middelen en doelen voor ontwikkeling vast te stellen, zijn hulpbronnen volledig aan te wenden en te benutten, progressieve economische en sociale hervormingen door te voeren en de volledige deelneming van zijn bevolking in het ontwikkelingsproces en in de vruchten daarvan te garanderen. Alle Staten hebben zowel afzonderlijk als gezamenlijk de plicht hun medewerking te verlenen aan het opheffen van belemmeringen die deze aanwending en benutting in de weg staan.

Artikel 8

De Staten dienen hun medewerking te verlenen om gunstige voorwaarden te scheppen voor meer rationele en rechtvaardige internationale economische betrekkingen en om structurele wijzigingen te bevorderen ten gunste van een evenwichtige wereldeconomie die is afgestemd op de behoeften en de belangen van alle landen, met name de ontwikkelingslanden, en zij dienen hiertoe gepaste maatregelen te treffen.

Artikel 9

Alle Staten hebben de verantwoordelijkheid om op economisch, sociaal, cultureel, wetenschappelijk en technologisch gebied samen te werken ter bevordering van economische en sociale vooruitgang overal ter wereld, met name in de ontwikkelingslanden.

Artikel 10

Alle Staten zijn elkaars gelijke voor de wet en hebben, als gelijkwaardige leden van de internationale egmeenschap, het recht om ten volle en werkelijk deel te nemen in het internationale besluitvormingsproces voor het oplossen van mondiale economische, financiële en monetaire problemen, onder meer via de passende internationale organisaties in overeenstemming met de bestaande en toekomstige regels daarvan, en gelijkelijk te delen in de voordelen die hieruit voortvloeien.

Artikel 11

Alle Staten dienen mee te werken om de doelmatigheid van internationale organisaties bij het toepassen van maatregelen ter bevordering van de algemene economische vooruitgang van alle landen, in het bijzonder van de ontwikkelingslanden voortdurend te verhogen, en dienen deze maatregelen, waar nodig, aan te passen aan de veranderende vereisten voor internationale economische samenwerking.

Artikel 12

1. De Staten hebben het recht om, in onderlinge overeenstemming met de betrokken partijen, bij hun streven naar economische en sociale ontwikkeling deel te nemen in de subregionale, regionale en interregionale samenwerking. Alle Staten die bij een dergelijke samenwerking zijn betrokken, zijn verplicht te garanderen dat het beleid van de groeperingen waartoe zij behoren, beantwoordt aan de bepalingen van het Handvest en mondiaal gericht is, te verenigen met hun internationale verplichtingen en met de vereisten voor internationale economische samenwerking, met volledige inachtneming van de wettige belangen van derde landen, in het bijzonder de ontwikkelingslanden.

2. In het geval van groeperingen waaraan de betrokken Staten bepaalde bevoegdheden hebben overgedragen of zullen overdragen betreffende kwesties die binnen de draagwijdte van dit Handvest vallen, zullen de bepalingen hierin ten aanzien van deze kwesties tevens op die groeperingen van toepassing zijn, overeenkomstig de verantwoordelijkheden die deze Staten dragen als leden van deze groeperingen. Die Staten zullen eraan meewerken dat de groeperingen waartoe zij behoren de bepalingen van dit Handvest naleven.

Artikel 13

1. Elke Staat heeft het recht zijn voordeel te doen met de vorderingen en ontwikkelingen op het gebied van wetenschap en technologie ter bespoediging van zijn economische en sociale ontwikkeling.

2. Alle Staten dienen internationale samenwerking op het gebied van wetenschap en technologie en de overdracht van technologie te bevorderen, met passende aandacht voor alle wettige belangen zoals onder meer de rechten en plichten van bezitters, overdragers en ontvangers van technische kennis. In het bijzonder dienen alle Staten gunstige voorwaarden te scheppen voor: de toegang voor de ontwikkelingslanden tot de resultaten van moderne wetenschap en technologie, de overdracht van technologie en het creëren van een eigen technologie voor de ont-

wikkelingslanden, zodanig dat deze naar vorm en werkwijze aansluit bij hun economie en hun noden.

3. Evenzo dienen de ontwikkelde landen samen te werken met ontwikkelingslanden bij het tot stand brengen, het versterken en het ontwikkelen van hun wetenschappelijke en technologische infrastructuur, hun wetenschappelijk onderzoek en activiteiten op het gebied van de technologie, om zodoende bij te dragen tot de uitbreiding en hervorming van de economie der ontwikkelingslanden.

4. Alle Staten dienen samen te werken bij het zoeken naar internationaal aanvaarde richtlijnen of regelingen voor de overdracht van technologie, met volledige inachtneming van de belangen van de ontwikkelingslanden.

Artikel 14

Elke Staat heeft de plicht mee te werken aan het bevorderen van een gestage en toenemende uitbreiding en liberalisering van de wereldhandel en een verbetering in het welzijn en de levensstandaard van alle volken, met name die van de ontwikkelingslanden. Dienovereenkomstig dienen alle Staten onder meer hun medewerking te verlenen om belemmeringen voor de handel geleidelijk uit de weg te ruimen en de internationale gedragslijnen voor de wereldhandel te verbeteren; met dit doel zal er gecoördineerd worden gewerkt aan een rechtvaardige oplossing van de handelsproblemen van alle landen, met inachtneming van de specifieke handelsproblemen van de ontwikkelingslanden. In verband hiermee zullen de Staten maatregelen treffen die erop zijn gericht extra voordelen voor de internationale handel van de ontwikkelingslanden te verkrijgen om te komen tot een aanzienlijke toename van hun inkomsten in buitenlandse deviezen, tot een grotere verscheidenheid van hun exportprodukten, tot de bespoediging van het groeitempo van hun handel, met inachtneming van hun ontwikkelingsbehoeften tot het scheppen van betere kansen voor deze landen om te delen in de expansie van de wereldhandel en tot een voor de ontwikkelingslanden gunstiger verdeling van de voordelen die uit deze expansie voortvloeien door middel van een zo sterk mogelijke verbetering in de toegangsvoorwaarden voor de produkten die voor de ontwikkelingslanden van belang zijn en, waar nodig, maatregelen om te komen tot stabiele, billijke en lonende prijzen voor primaire produkten.

Artikel 15

Alle Staten hebben de plicht te bevorderen dat een algemene en volledige ontwapening onder afdoend internationaal toezicht wordt bereikt en de gelden die door afdoende ontwapeningsmaatregelen vrijkomen, te besteden aan de economische en sociale ontwikkeling van de landen, waarbij een aanzienlijk deel van deze gelden als extra voorziening moet worden aangewend voor de ontwikkelingsbehoeften van de ontwikkelingslanden.

Artikel 16

1. Het is het recht en de plicht van alle Staten om afzonderlijk en gezamenlijk, als eerste voorwaarde voor ontwikkeling, de uitbanning te bewerkstelligen van kolonialisme, apartheid, rassendiscriminatie, neo-kolonialisme en alle vormen van buitenlandse agressie, bezetting en overheersing, benevens de economische en sociale gevolgen daarvan. Staten die een dergelijke politiek van dwang bedrijven, zijn economisch verantwoordelijk ten opzichte van de betrokken landen, grondgebieden en volkeren, voor de teruggave en volledige schadeloosstelling van de exploitatie en uitputting van, en de schade aan, de natuurlijke en andere rijkdommen van deze landen, grondgebieden en volkeren. Het is de plicht van alle Staten deze landen hun steun te geven.

2. Geen enkele Staat heeft het recht investeringen te bevorderen of te stimuleren die een belemmering kunnen vormen voor de bevrijding van een grondgebied dat met geweld bezet wordt gehouden.

Artikel 17

Internationale ontwikkelingssamenwerking is het gemeenschappelijk doel en de gezamenlijke plicht van alle Staten. Elke Staat dient de ontwikkelingslanden bij te staan in hun streven naar bespoediging van hun economische en sociale ontwikkeling door gunstige externe omstandigheden te creëren en door hen actieve steun te verlenen, in overeenstemming met hun ontwikkelingsbehoeften en -doelen, met strikte inachtneming van de soevereine gelijkheid der Staten en vrij van voorwaarden die aan hun soevereiniteit afbreuk doen.

Artikel 18

De ontwikkelde landen moeten het stelsel van algemene niet-wederkerige en niet-discriminatoire tariefpreferenties voor de ontwikkelingslanden uitbreiden, verbeteren en verruimen, in overeenstemming met de desbetreffende conclusies waarover overeenstemming is bereikt en de besluiten die inzake deze kwestie zijn genomen, in het kader van de bevoegde internationale organisaties. De ontwikkelde landen dienen tevens het aanvaarden van andere differentiële maatregelen ernstig in overweging te nemen in gebieden waar dit uitvoerbaar en gepast is, en op een wijze die leidt tot een speciale en gunstiger behandeling, ten einde tegemoet te komen aan de handels- en ontwikkelingsbehoeften in de ontwikkelingslanden. Bij het onderhouden van internationale economische betrekkingen dienen de ontwikkelde landen ernaar te streven maatregelen te vermijden die een negatieve uitwerking hebben op de ontwikkeling van de nationale economie van de ontwikkelingslanden, waar die wordt bevorderd door de algemene tariefpreferenties en andere algemeen overeengekomen differentiële maatregelen ten gunste van die landen.

Artikel 19

Met het doel de economische groei van de ontwikkelingslanden te bespoedigen en de economische kloof tussen ontwikkelde en minder ontwikkelde landen te dichten, dienen de ontwikkelde landen aan de ontwikkelingslanden algemene niet-wederkerige en niet-discriminatoire preferenties te verlenen op die terreinen van internationale economische samenwerking waarop dat uitvoerbaar is.

Artikel 20

De ontwikkelingslanden dienen in hun streven naar uitbreiding van hun totale handel gepaste aandacht te schenken aan de mogelijkheid van uitbreiding van hun handel met socialistische landen, door deze landen geen ongunstiger handelsvoorwaarden te stellen dan die, welke gewoonlijk aan de landen met een ontwikkelde markteconomie worden gegeven.

Artikel 21

De ontwikkelingslanden dienen ernaar te streven de uitbreiding van hun onderlinge handel te bevorderen en met dit doel kunnen zij, in overeenstemming met de bestaande en toekomstige bepalingen en procedures van internationale overeenkomsten, waar die van toepassing zijn, handelspreferenties verlenen aan andere ontwikkelingslanden zonder de verplichting deze preferenties ook aan ontwikkelde landen te geven, op voorwaarde dat deze regelingen geen belemmering vormen voor een algemene liberalisering en expansie van de handel.

Artikel 22

1. Alle Staten dienen gehoor te geven aan de algemeen erkende of gezamenlijk bepaalde ontwikkelingsbehoeften en doelen van de ontwikkelingslanden door een grotere netto overdracht aan de ontwikkelingslanden van reële middelen vanuit alle beschikbare bronnen te bevorderen, met inachtneming van de verplichtingen en toezeggingen waartoe de betrokken Staten zich verbonden hebben, ter ondersteuning van het streven van de ontwikkelingslanden om hun economische en sociale ontwikkeling te bespoedigen.

2. In dit verband dienen zij, in overeenstemming met bovengenoemde doelen en doelstellingen en met inachtneming van de verplichtingen en toezeggingen die in dit opzicht zijn gemaakt, ernaar te streven de netto overdracht van financiële middelen uit overheidsbronnen naar ontwikkelingslanden te vergroten en de voorwaarden te verbeteren.

3. De overdracht van middelen voor ontwikkelingshulp dient economische en technische steun te omvatten.

Artikel 23

Ten einde een doeltreffender gebruik te maken van hun eigen middelen, dienen de ontwikkelingslanden hun economische samenwerking te versterken en hun onderlinge handel uit te breiden om zodoende hun economische en sociale ontwikkeling te bespoedigen. Alle landen, met name de ontwikkelde landen, dienen zowel unilateraal als via de bevoegde internationale organisaties waarvan zij lid zijn, passende en daadwerkelijke steun en medewerking te verlenen.

Artikel 24

Alle Staten zijn verplicht hun onderlinge economische betrekkingen zodanig te regelen dat zij rekening houden met de belangen van andere landen. Met name dienen alle Staten te vermijden, dat zij de belangen van de ontwikkelingslanden schaden.

Artikel 25

Voor het bevorderen van een mondiale economische ontwikkeling zal de internationale gemeenschap, met name de ontwikkelde leden daarvan, bijzondere aandacht schenken aan de specifieke noden en problemen van de minst ontwikkelde der ontwikkelingslanden, van ontwikkelingslanden zonder zeekust en van minder ontwikkelde eilandstaten, met het doel deze te helpen hun specifieke moeilijkheden te overwinnen en zodoende bij te dragen tot hun economische en sociale ontwikkeling.

Artikel 26

Alle Staten zijn verplicht tot tolerante en vreedzame coëxistentie, ongeacht verschillen in politiek, economisch, sociaal

en cultureel stelsel, en gunstige voorwaarden te scheppen voor de handel tussen Staten met een verschillend economisch en sociaal stelsel. In de internationale handel dient geen afbreuk te worden gedaan aan algemene niet-discriminatoire en niet-wederkerige preferenties ten gunste van de ontwikkelingslanden, op basis van wederzijds voordeel, rechtvaardigheid en het over en weer toekennen van de status van „meest begunstigde natie".

Artikel 27

1. Elke Staat heeft het recht ten volle te profiteren van de voordelen van onzichtbare transacties op internationaal niveau en deel te nemen in de expansie van deze transacties.

2. Onzichtbare transacties op internationaal niveau, gebaseerd op efficiëntie en wederzijds en gelijkelijk voordeel, die een stimulans zijn voor de expansie van de wereldeconomie, vormen het gemeenschappelijk streven van alle Staten. De ontwikkelingslanden dienen een ruimere en sterkere positie bij het sluiten van onzichtbare transacties te verkrijgen, in overeenstemming met bovenstaande doelstellingen, met speciale inachtneming van de specifieke noden van de ontwikkelingslanden.

3. Alle Staten dienen met de ontwikkelingslanden samen te werken in hun streven naar verruiming van hun mogelijkheden om buitenlandse deviezen te verwerven uit onzichtbare transacties, overeenkomstig de mogelijkheden en behoeften van elk der ontwikkelingslanden en in overeenstemming met bovenvermelde doelstellingen.

Artikel 28

Alle Staten zijn verplicht hun medewerking te verlenen om te komen tot aanpassingen in de exportprijzen van de ontwikkelingslanden in verhouding tot hun importprijzen, met het doel rechtvaardige en billijke handelsvoorwaarden voor deze landen te bevorderen, zodanig dat het lonend is voor producenten en billijk voor producent en consument.

HOOFDSTUK III

Gemeenschappelijke verantwoordelijkheden ten aanzien van de internationale gemeenschap

Artikel 29

De bodem en de ondergrond van zeeën en oceanen buiten de grenzen van het nationale rechtsgebied, benevens de rijkdommen daarin, vormen de gemeenschappelijke erfenis van de gehele mensheid. Op grond van de beginselen die de Algemene Vergadering heeft aanvaard in resolutie 2749 (XXV) van 17 december 1970 zullen alle Staten garanderen dat het onderzoek van dat gebied, alsmede de exploitatie van de rijkdommen daarin, uitsluitend voor vreedzame doeleinden zal geschieden en dat de baten die daaruit voortvloeien gelijkelijk door alle Staten worden gedeeld, met inachtneming van de specifieke belangen en behoeften van de ontwikkelingslanden; door middel van een algemeen overeengekomen internationaal verdrag van universele aard zal een internationale regeling worden getroffen die van toepassing zal zijn op dat gebied en zijn rijkdommen en waarbij tevens wordt vastgesteld welk internationaal apparaat zorg zal dragen voor de tenuitvoerlegging van de bepalingen daarin.

Artikel 30

Het beschermen, behouden en verbeteren van het milieu voor de huidige en de toekomstige generaties is de verantwoordelijkheid van alle Staten. Alle Staten zullen hun eigen milieu- en ontwikkelingsbeleid trachten vast te stellen overeenkomstig deze verantwoordelijkheid. Het milieubeleid van alle Staten dient de huidige en toekomstige ontplooiingsmogelijkheden van de ontwikkelingslanden te vergroten en niet nadelig te beïnvloeden. Op alle Staten rust de verantwoordelijkheid te garanderen dat activiteiten binnen hun rechtsgebied of onder hun gezag geen schade toebrengen aan het milieu van andere Staten of van gebieden buiten de grenzen van het nationale rechtsgebied. Alle Staten dienen mee te werken aan het ontwikkelen van internationale normen en regelingen op het gebied van het milieu.

HOOFDSTUK IV

Slotbepalingen

Artikel 31

Alle Staten zijn verplicht bij te dragen tot een evenwichtige expansie van de wereldeconomie, naar behoren rekening te houden met de nauwe samenhang tussen het welzijn van de ontwikkelde landen en de groei en ontwikkeling van de ontwikkelingslanden en met het feit, dat de welvaart van de internationale gemeenschap in haar geheel afhankelijk is van de welvaart van de samenstellende leden ervan.

Artikel 32

Geen enkele Staat mag economische, politieke of enig ander soort maatregelen toepassen of aanmoedigen om een andere Staat te dwingen te eigen gunste afstand te doen van de uitoefening van zijn soevereine rechten.

Artikel 33

1. Niets in dit Handvest zal zodanig worden uitgelegd dat het schade of afbreuk doet aan de bepalingen van het Handvest van de Verenigde Naties of aan maatregelen die voor de naleving daarvan zijn gekomen.

2. Er bestaat een samenhang tussen de bepalingen van dit Handvest wat betreft hun uitleg en toepassing en elk der bepalingen dient te worden uitgelegd in het licht van de overige bepalingen.

Artikel 34

Op de agenda van de dertigste zitting van de Algemene Vergadering en vervolgens op de agenda van elke vijfde zitting wordt een kwestie inzake het Handvest van de Economische Rechten en Plichten van Staten geplaatst. Op deze wijze wordt er een systematische en uitvoerige studie gemaakt van de tenuitvoerlegging van het Handvest, waarbij zowel de geboekte vooruitgang wordt bekeken als alle verbeteringen en toevoegingen die noodzakelijk zouden kunnen worden, en kunnen passende maatregelen worden geadviseerd. Bij deze studie dient in aanmerking te worden genomen de evolutie van alle economische, sociale, wettelijke en andere factoren die betrekking hebben op de beginselen en het deel van dit Handvest. (Ministerie van ontwikkelingssamenwerking)

(Vor. ber. pag. 201/3 e.v.-1975)

WEST-EUROPA

NEDERLAND

OPVOLGER STARFIGHTER STRAALJAGER. OVERLEG MET BELGIË, DENEMARKEN EN NOORWEGEN

De Nederlandse luchtmacht staat voor de noodzaak in de komende jaren tot 1984 een vervangende vliegmachine aan te schaffen voor de F-104G Starfighter van de Amerikaanse onderneming Lockheed. Dit toestel is in het begin van de zestiger jaren in gebruik genomen door de luchtmachten van o.m. Nederland, West-Duitsland, België en Italië en is inmiddels verouderd.

In 1967 nam de toenmalige chef van de luchtmachtstaf en bevelhebber van de luchtstrijdkrachten, luitenant-generaal A. B. Wolff, het initiatief om met zijn collega's van België, de Bondsrepubliek en Italië besprekingen te beginnen over een gevechtsvliegtuig, dat deze landen na 1975 in gebruik zouden moeten nemen als opvolger van de Starfighter. Tijdens dit overleg stelden de vier chefs van de luchtmachtstaven zgn. stafeisen op, waaraan een eventuele opvolger zou moeten voldoen. Met het oogmerk die stafeisen te verdiepen en nader uit te werken werd in 1968 op het vliegveld Wahn bij Keulen een permanente werkgroep van luchtmachtdeskundigen van deze vier landen opgericht, die de opdracht kreeg een eisen-document op te stellen, dat operationeel-technisch en logistiek verantwoord was.
Dit document zou t.z.t. aan vliegtuigindustrieën kunnen worden aangeboden ter verdere ontwikkeling. Daarbij zouden de industrieën van de vier landen zoveel mogelijk moeten worden betrokken.
Van de werkgroep maakten voorlopig Nederland en de Bondsrepubliek deel uit als volledige leden. Canada, dat ook rond 1975 een vervanger van de Starfighter nodig heeft, werd geassocieerd lid. België en Italië namen aan de besprekingen deel met waarnemers. Later in het jaar voegde Groot-Brittannië zich bij de werkgroep.
Op grond van de voorlopige stafeisen ontstond op papier het „Multi-Role Combat Aircraft 1975", de MRCA.
In juli 1969 nam de toenmalige Nederlandse minister van defensie, W. den Toom, het besluit, dat Nederland zich uit de werkgroep moest terugtrekken, omdat de conceptie van de meerderheid van de werkgroep technisch en financieel zeer ver ging wijken van het idee, dat Nederland voor ogen stond. In plaats van een eenmotorig gevechtsvliegtuig van betrekkelijk licht gewicht zou de MRCA tweemotorig zijn en veel zwaarder dan Nederland nodig had.

Nadien begon Nederland zelfstandig aan een onderzoek naar mogelijke opvolgers. Ook andere landen waren met zulke onderzoekingen bezig. Dat leidde ertoe, dat Nederland, België, Denemarken en Noorwegen in mei 1974 een gezamenlijk aankoopconsortium vormden. Er werd

toen een gemeenschappelijke stuurgroep ingesteld van militaire en economische deskundigen, die de kandidaat-vliegtuigen op hun technische en economisch-financiële kwaliteiten moesten beoordelen.
Kandidaat-vliegtuigen waren YF-16 van General Dynamics (VS), de YF-17 van Northrop (VS), de Saab-27 Viggen van de Zweedse Saabfabriek en de Mirage F1-M53 van Dassault-Bréguet (Frankrijk).
De bestelling van de vier Europese landen zal ong. 350 toestellen omvatten. Daarbij moet nog worden opgemerkt, dat Northrop en General Dynamics op verzoek van het Amerikaanse ministerie van defensie elk met de ontwikkeling van een proto-type van een lichte jager bezig waren — resp. de YF-17 en de YF-16. Uit deze twee proto-types zou de Amerikaanse luchtmacht er dan één uitkiezen, waarvan 650 exemplaren zouden worden aangeschaft. I.v.m. de produktiekosten, die afnemen naarmate er meer toestellen gebouwd worden, betekende de keuze van de Amerikaanse luchtmacht, dat het andere toestel in de race om „de order van de eeuw" niet meer meedeed.
De Amerikaanse regering bevestigde op 13 jan. 1975 officieel, dat de keuze van de Amerikaanse luchtmacht was gevallen op de YF-16 van General Dynamics. Vanaf dat moment ging voor de Europese landen de keuze in feite uit nog maar drie toestellen, dit, ondanks het feit, dat Northrop bij de ontwikkeling van de tweemotorige YF-17 rekening gehouden had met wensen van Europese luchtmachten.

In Nederland leidde de beperking tot deze vier — later drie — toestellen tot een politiek conflict tussen de regering en de grootste regeringspartij, de PvdA, aangezien men in deze partij de keuze uitgebreid wilde zien tot andere, kleinere en goedkopere toestellen, Daarop komen wij nog nader terug. Eerst volgt onderstaand een overzicht van het internationale overleg tussen de vier kopers-landen en de drie aanbieders.

Overleg kopers-aanbieders

De Belgische ministers van buitenlandse zaken en van defensie, Van Elslande en Vanden Boeynants brachten op 2 sept. 1974 een onverwacht bezoek aan Den Haag, waar besprekingen werden gevoerd met hun Nederlandse collega's Van der Stoel en Vredeling. In het na afloop uitgegeven communiqué werd gezegd, dat het gesprek paste in de regelmatige contacten tussen de twee landen en dat het diende om de werkwijze om de beslissing over de vervanging van de Starfighter voor te bereiden te coördineren. Aangenomen wordt, dat de Belgische ministers gepoogd hebben, i.v.m. de binnenlandse Belgische moeilijkheden (zie verder onder België), de Nederlandse regering te winnen voor aanschaf van de Mirage.
De vier ministers van defensie van Nederland, België, Denemarken en Noorwegen brachten op 8 sept. een bezoek aan Parijs, waar zij overleg pleegden met de Franse minister van defensie. Minister Vredeling deelde na afloop mede, dat het gesprek ging „over modaliteiten betrekking hebbende op het aanschaffen van een vervanger van de Starfighter". Van 11-14 sept. bezochten de vier ministers de VS. In Washington voerden zij besprekingen met de Amerikaanse minister van defensie, Schlesinger. Voorts zagen de ministers op de luchtmachtbasis Edwards in Californië proto-types van de YF-16 en de YF-17 gedemonstreerd.

De YF-16 van General Dynamics op de vliegbasis Volkel.

De Zweede minister-president, Olof Palme, bracht op 11 en 12 sept. een bezoek aan Nederland. Hij voerde in Den Haag overleg met o.m. premier Den Uyl. In dat gesprek was ook de kwestie van de opvolging van de Starfighter aan de orde geweest. Daarbij is echter niet in details getreden. De Nederlandse regering wilde de kwestie eerst nog grondig bestuderen. Wel stelde de Nederlandse minister-president, dat hij er geen probleem in zou zien, wanneer een NAVO-land als Nederland vliegtuigen zou kopen van een neutraal land als Zweden.
Op een perslunch op 20 sept. stelde de Franse premier Chirac, dat Europese NAVO-landen, als blijk van hun Europese gezindheid, Franse straaljagers dienden te kopen en geen Amerikaanse. „Doen zij dit niet, dan brengen zij de eenheid binnen de EG in gevaar. De keus, die nu moet worden gedaan, is een toetssteen voor de Europese politieke wil". Ook zei de Franse premier, dat er volgens rapporten van technici noch technisch, noch naar prijs verschil bestond tussen de Mirage en de Northrop YF-17. Frankrijk was bereid een grotere compensatie te leveren als de Mirage werd gekozen.
Op 3 en 4 okt. waren de ministers van defensie van Nederland, België, Denemarken en Noorwegen in Zweden. Zij voerden besprekingen met de Zweedse minister van defensie Eric Holmquist en inspecteerden de Viggen.
Het Amerikaanse ministerie van defensie maakte op 3 dec. voor de eerste maal bijzonderheden bekend betreffende het compensatieprogramma, dat aangeboden werd, in geval de vier Europese landen een Amerikaanse jager zouden kopen.

Er zou voor de Europese luchtvaartindustrie voor $ 2 mrd aan werk aan vast zitten. Dit bedrag is gebaseerd op de bouw van 1.500 toestellen. De vier Europese landen zouden voor 40% van de waarde onderdelen kunnen leveren voor de 350 toestellen, die zij zelf nodig hebben plus 10% van de waarde van de 650 toestellen, die de Amerikaanse luchtmacht nodig heeft plus 15% van de waarde van de toestellen, die aan andere landen geleverd zullen worden.
De nieuwe vliegtuigen zouden in Nederland en België worden geassembleerd. De assemblage van de motoren zou aan België worden toevertrouwd.

De vier verdedigingsministers van Nederland, België, Denemarken en Noorwegen waren op 8 en 9 jan. van dit jaar in Frankrijk, waar hun de Mirage F1-M53 gedemonstreerd werd.
Vertegenwoordigers van de samen-

werkende Zweedse fabrieken, Saab, Volvo en Ericson maakten op 22 jan. in Den Haag bekend, dat zij het compensatieprogramma in geval van aankoop van de Viggen hadden verhoogd.

Voor Nederland zou de compensatie 164% van het orderbedrag van *f* 2,3 mrd (in prijzen van 1974) belopen, nl. 64% door deelname aan de licentiebouw en 100% in de vorm van een aanvullend tienjaars industrieel investerings- en aankoopprogramma van Zweedse zijde in Nederland. De inflatiefactor in de prijzen zou worden beperkt tot 5% bij een verwachte inflatie van 10%.
Worden er 1.000 machines verkocht — en de Zweden zeiden daarmee rekening te houden — dan konden Nederland en België voor 50% in de extra-produktie boven de 350 voor de vier Europese kopers en de 350 à 400 voor Zweden zelf deelnemen. Voor Nederland zou dat een compensatie van het orderbedrag van 225% betekenen. België zou in dat geval op een compensatie van 300% uitkomen.

De stuurgroep van deskundigen sloot zijn werkzaamheden op 29 jan. af. De groep was voorstandster gebleven van gemeenschappelijke aankoop door de vier landen van 350 gevechtsjagers. Zij had haar keuze bepaald op de YF-16 van General Dynamics.
De vier ministers van defensie van de betrokken landen kwamen op 17 febr. in Brussel bijeen om zich te beraden op het rapport van de stuurgroep. Zij kwamen tot de conclusie, dat militair-technisch de YF-16 een betere opvolger voor de Starfighter zou zijn dan de Mirage of de Viggen. Een beslissing over de aankoop werd echter niet genomen.
Men wilde eerst nadere gegevens inwinnen over de financieel- economische leveringsvoorwaarden, zoals garanties tegen valuta-verliezen, inflatie en ontwikkelingskosten en de compensatieprogramma's.
De Nederlandse minister van defensie, Vredeling, voerde op 11 maart in Washington overleg met zijn Amerikaanse ambtsgenoot Schlesinger. Minister Vredeling zette zijn denkbeelden uiteen over de vervanging van de Starfighter en de latere vervanging van de Northrop NF-5, waarvan de Nederlandse luchtmacht er 105 in bedrijf heeft.

Oorspronkelijk was het plan geweest de NF-5 te vervangen door hetzelfde toestel, als waardoor de Starfighter vervangen zou worden. Nu stelde de Nederlandse minister voor de Europese industriële krachten te bundelen om een Europese opvolger te ontwikkelen. Dit plan was door minister Vredeling ontwikkeld om de Europese luchtvaartindustrie te verzoenen met de vervanging van de Starfighter door een Amerikaans toestel.

De Belgische ministers Van Elslande (buitenlandse zaken) en Vanden Boeynants (defensie) voerden op 18 maart in Den Haag overleg met de Nederlandse ministers Van der Stoel en Vredeling. Zij kwamen tot de conclusie, dat het voor 24 maart geplande overleg van de vier landen van het aankoopconsortium moest worden uitgesteld tot begin april i.v.m. een verschillende interpretatie van de nadere voorstellen, die de Franse regering mede namens Dassault had gedaan omtrent prijs- en valutagaranties.
Ook was gesproken over het voorstel van minister Vredeling omtrent de ontwikkeling van een Europees gevechtsvliegtuig. Dit plan zou voor België de vervanging van de Starfighter door de YF-16 kunnen vergemakkelijken.
Het Nederlands-Belgische overleg werd op 24 en 25 maart in Brussel voortgezet. Op 24 maart voerde minister Vredeling besprekingen met minister Vanden Boeynants. Op 25 maart waren ook de ministers van buitenlandse zaken bij het overleg aanwezig.
De vier ministers van het consortium vergaderden op 3 april in Brussel. Zij concludeerden, dat de YF-16 uit het oogpunt van operationele kwaliteit en de programmakosten ontegenzeggelijk voordelen biedt boven de andere mededingende vliegtuigen.
Van Nederlandse en Belgische zijde werd nog een voorbehoud gemaakt m.b.t. speciale aspecten op industrieel en economisch gebied. De Noorse en Deense ministers vertelden op een persconferentie, dat hun besluit vast stond, op voorwaarde, dat alle vier landen de YF-16 willen bestellen.
Het Nederlandse kabinet had op 18 april een besluit in deze zaak willen nemen. Die dag verzocht de Belgische premier Tindemans echter in een telefoongesprek met de Nederlandse premier Den Uyl de beslissing uit te stellen tot er weer Nederlands-Belgisch overleg was geweest. De Nederlandse ministerraad stemde met dit verzoek in.
Op 3 mei vond in Brussel Nederlands-Belgisch overleg plaats. Er werd aan deelgenomen door beide minister-presidenten, de ministers van buitenlandse zaken, van defensie, van economische zaken alsmede minister Boersma (Nederland, sociale zaken), minister Defraigne (België, openbare werken) en staatssecretaris Gol (België, Waalse streekeconomie). Het gesprek leverde geen concrete resultaten op.
De Belgische minister-president bracht op 9 mei een bezoek aan Parijs, waar hij een gesprek had met president Giscard d'Estaing. Premier Tindemans zei achteraf „nieuwe gegevens" te hebben gekregen, die „van belang zijn voor de vervanging van de Starfighter". Hij meende, dat het zijn plicht was deze gegevens ook mee te delen aan de Nederlandse regering.
De vier defensieministers van het aankoopconsortium waren op 15 mei in Den Haag voor de laatste maal bijeen.

Nederlandse regering kiest voor YF-16. Koopt minder toestellen dan gepland. Bedrag gereserveerd voor ontwikkeling Europese jager

De Nederlandse regering besliste in de kabinetsvergadering van 23 op 24 mei de Starfighter te vervangen door de YF-16 van General Dynamics, met het voorbehoud, dat ook de drie andere landen voor dit toestel zouden kiezen.
De Nederlandse luchtmacht heeft een bestelprogramma van 102 toestellen, waarbij er 84 zullen worden gekocht en er een optie genomen wordt op nog eens 18 exemplaren. De „waarschijnlijke prijs" voor alle 102 toestellen is *f* 2,145 mrd; de prijsgarantie van de Amerikaanse regering is bepaald op *f* 2,3 mrd — het bedrag, dat door Nederland voor de vervanging van de Starfighter is uitgetrokken (alles in prijzen van 1974).
De Mirage en de Viggen zouden uitkomen op resp. *f* 2,8 mrd en *f* 3 mrd, ongerekend het hogere brandstofverbruik en de ongunstiger exploitatielasten van beide laatste toestellen.
Uit het bedrag, dat voor de optie op 18 toestellen wordt opzijgelegd, wordt *f* 150 mln gereserveerd voor de ontwikkeling van een eventueel toekomstig „Europees" gevechtsvliegtuig, dat in de jaren tachtig in Nederland de NF-5 zou kunnen vervangen.
Door het verwerpen van moties, die het besluit de Starfighter door de YF-16 te vervangen, afwezen, heeft de Tweede Kamer op 10 juni haar goedkeuring aan de kabinetsbeslissing gehecht. *(ANP, NRC/H'blad, Le Monde, NZZ)*

In de volgende aflevering zal gedetailleerder verslag worden uitgebracht over de nota betreffende de vervanging van de Starfighter, die minister Vredeling op 27 mei aan de Tweede Kamer heeft gezonden, over het verzet van de PvdA tegen

de aankoop van de YF-16, over de beschuldigingen dat Dassault geprobeerd zou hebben Nederlandse TK-leden om te kopen en over het TK-debat over de aanschaf van de YF-16.

BELGIË

VERVANGING LEGERVLIEGTUIGEN

De regering heeft op 7 juni beslist 102 Amerikaanse F-16 toestellen aan te kopen ter vervanging van 116 F-104 G Starfighters. De tegenwaarde van 14 toestellen wordt bestemd voor een eventueel op te richten fonds voor onderzoek en ontwikkeling van een Europese luchtvaartindustrie.

De beslissing werd getroffen in een klimaat van partijpolitieke spanning, waarbij zelfs sprake was van een mogelijke kabinetscrisis.

Het dossier van „de koop van de eeuw" was gedurende maanden een heet hangijzer voor de regering, die eensdeels — vooral om diplomatieke redenen (= de Europese opdracht van premier Tindemans) — overhelde naar de aankoop van het Franse F-1 Mirage toestel, maar anderdeels gebonden was door haar toezegging samen met Nederland, Denemarken en Noorwegen éénzelfde keuze te doen en daarbij gesteld werd voor de voorkeur van deze landen voor het Amerikaanse vliegtuig.

Langdurig werd onderhandeld, én met de drie betrokken staten, én met Parijs en Washington, én met de overige partners in de EG. De Belgische regering drong bij herhaling aan op de aankoop van de Mirage, zowel om Frankrijk nauwer te betrekken bij de Europese samenwerking, als om de totstandkoming van een Europese luchtvaartindustrie te bevorderen. Toen tenslotte vaststond dat al die pogingen vruchteloos bleven en defensie-minister Vanden Boeynants op 1 en 2 juni te Washington economische compensatie-voorwaarden kon bedingen, die erg voordelig bleken uit te vallen voor de Belgische wapenindustrie, besliste de regering het Amerikaanse toestel te kopen.

Dat verwekte echter beroering in de schoot van de kabinetscoalitie, waarin het Rassemblement Wallon van bij de aanvang een „Europese" keuze had geëist, waarmee de aankoop van het Mirage-toestel bedoeld werd. Het bureau van het RW besliste op 6 juni met 47 tegen 31 stemmen bij 1 onthouding dat de RW-regeringsleden „hun veto tegen een niet-Europese oplossing moesten handhaven, zelfs indien daarmee de regering in het gedrang kwam." Op de kabinetsraad van 7 juni verdedigde RW-minister Perin inderdaad de aankoop van de Mirage, maar weigerde achteraf, na de beslissing, ontslag te nemen. Op een persconferentie verklaarde hij dat gebrek aan eensgezindheid in een regering niet per sé het collectief ontslag van de ministers hoeft te betekenen. Hij beklemtoonde dat de val van de regering niets zou oplossen en dat het geen zin had een regering te kelderen, die op het gebied van de Europese samenwerking en de Belgische gewestvorming niet door een beter kabinet kan worden vervangen. Perin verwees ook naar het regeerakkoord, dat bepaalt dat de coalitiepartner die het kabinet wil doen vallen, dit slechts mag doen in het parlement en zulks na een wisseloplossing — d.i. een andere meerderheid of Kamerontbinding — te hebben voorgesteld.

Het standpunt van Perin dat gedeeld werd door de drie RW-staatssecretarissen, lokte in zijn partij kritiek uit. Diverse gewestelijke afdelingen van het RW keurden moties goed, waarin vijandigheid t.o.v. de regeringsbeslissing tot uiting kwam.

Op 10 juni deed Tindemans in Kamer en Senaat voorlezing van een regeringsmededeling over de aankoop die hij als volgt besloot:

„Na de démarches (van minister Vanden Boeynants te Washington op 1 en 2 juni) beschikte de regering over alle elementen om haar keuze te bepalen, en wel ten gunste van de F-16. Inderdaad, de operationele kwaliteiten van dit vliegtuig, de bekomen waarborgen betreffende de omvang en de waarde van de economische compensaties bieden aanzienlijke voordelen.

Op het politieke vlak is de gemeenschappelijke keuze van een toestel door vier Europese landen op zichzelf reeds een belangrijke bijdrage tot de Europese veiligheid. Die keuze versterkt het Europese defensiepotentieel en draagt bij tot de standaardisatie van de Europese bewapening. Er zou zelfs geen hoop meer zijn voor een toekomstige Europese defensie, indien de Europese staten het vereiste defensiepotentieel verzaakten of de dwingende vereisten inzake de standaardisatie zouden verwaarlozen...

Het zou beslist verkieslijker zijn geweest dat resultaat te bereiken op basis van een eigen Europese produktie, maar aangezien dat niet mogelijk is gebleken, kon België niet de verantwoordelijkheid op zich nemen van een eenzijdige beslissing, die zou hebben geleid tot een gevaarlijke ontstandaardisatie en een verzwakking van het defensiepotentieel van de Europese landen. Een zodanige beslissing zou des te erger zijn geweest, daar sommige partners de vervanging van hun F-104 G-toestellen afhankelijk hadden gemaakt van een gemeenschappelijke keuze door de vier landen.

Overigens is een bilateraal contract met Frankrijk op zichzelf nog geen stap in de richting van de Europese integratie, indien het niet gekoppeld is aan een industriële structuur op het niveau van de Negen. En dan blijft ook nog het risico dat wellicht niet meer dan 200 Franse toestellen zouden zijn besteld geworden. De gedane keuze zal ons niet afwenden van ons Europees streefdoel. Wij zijn er vandaag niet in geslaagd de basis te leggen van een Europese luchtvaartindustrie, maar wij hebben het vaste voornemen dit doel later te bereiken. Geen enkele partner heeft onze inspanningen terzake willen ontmoedigen. Einde juni of begin juli zullen wij een nieuwe vergadering bijeenroepen om het protocol-akkoord opnieuw te onderzoeken. Om duidelijk te laten blijken dat zij dit doel werkelijk nastreeft, heeft de regering de tegenwaarde van 14 F-16 toestellen, zijnde ruim 3 mrd fr., gereserveerd voor de eventuele oprichting van een fonds voor de ontwikkeling van de Europese luchtvaartindustrie. De regering heeft de keuze gedaan die zich opdrong met het oog op onze verplichtingen inzake veiligheid, zonder evenwel haar inspanning met het oog op een waarachtige Europese unie in het gedrang te brengen."

Op 11 juni besprak de Kamer de regeringsmededeling. De woordvoerders van de regeringsgezinde fracties, op die van het RW na, betuigden hun instemming met de keuze. De oppositie keurde de beslissing af. RW-partijvoorzitter Gendebien handhaafde de kritiek van zijn partij op de aankoop, maar formuleerde vragen m.b.t. het regeringsbeleid t.o.v. Wallonië en zei dat het RW op het antwoord wilde wachten, alvorens zijn definitieve houding te bepalen.

Op het einde van het debat motiveerden de ministers Vanden Boeynants (defensie), Van Elslande (buitenlandse zaken) en Perin hun standpunt een beantwoordde Tindemans de RW-vragen waarbij hij een aantal concrete beloften deed, o.m. betreffende de gewestvorming.

Op 12 juni deelde Gendebien in de Kamer mede, dat de parlementsfracties van het RW de aankoop van de F-16 bleven betreuren, maar positief hadden gereageerd op het antwoord van Tindemans.

De Kamer keurde daarop met 113 tegen 92 stemmen bij 3 onthoudingen de vertrouwensmoties goed. De hele RW-fractie, op algemeen partijsecretaris Aug. Bila na, stemde ja. De socialisten, de communisten, het FDF, de VU en Bila stemden tegen. De Brusselse liberalen onthielden zich.

Later op de dag keurde de senaat op zijn beurt, na een debat, de vertrouwensmotie goed met 102 tegen 87 stemmen en 2 onthoudingen.

ITALIË

14E PARTIJCONGRES CPI, BERLINGUER HERHAALT AANBOD „HISTORISCH COMPROMIS"

De Italiaanse communistische partij hield van 20 tot 23 maart haar 14e partijcongres.
Secretaris-generaal Enrico Berlinguer herhaalde in de openingsrede het aanbod tot samenwerking met de chr.-democraten (het zgn. „historisch compromis") „om het land te redden van de ineenstorting en te werken aan het herstel en de opbouw". Hij stelde voor dat daartoe alle democratische en anti-fascistische krachten zich zouden verenigen.
Hij sprak verder van de noodzaak van „een effectieve leiding van de nationale economie in het belang van de gemeenschap en in een mate die de continuïteit van de groei van de produktie en het welzijn garandeert."
Over de NAVO zei hij dat een Italiaans uittreden door zijn partij niet aan de orde zou worden gesteld.
„In de huidige Europese situatie is het uittreden uit het ene of andere blok niet alleen niet haalbaar, maar het zou zelfs een belemmering vormen voor de internationale ontspanning die in het belang is van alle volkeren en die de enige concrete mogelijkheid biedt om geleidelijk de bestaande blokken op te lossen." „De Italiaanse onafhankelijkheid is het hoogste goed voor alle Italianen", zei Berlinguer. Hij zei dat de communisten onder alle omstandigheden daaraan vast zouden houden.
Op het congres werd gediscussieerd over samenwerking met andere politieke partijen.
Het bleek dat daarover verschillend werd gedacht.
Giorgio Amendola, de tweede man van de partij, pleitte voor een onmiddellijk realiseren van zo'n coalitie.
Oud-partijvoorzitter Luigi Longo hield een pleidooi voor een samengaan op lange termijn en Pietro Ingrao de exponent van uiterst links zei dat zijn aanhang de voorkeur eraan gaf het ineenstorten van de christen-democratische partij af te wachten.
Er werd ook gepleit voor een oppositiepolitiek tegen de regering die elke overeenstemming met de conservatieve krachten moest uitsluiten. Zo zouden de christen-democraten tot een meer progressieve koers worden gedwongen.
Aan het slot van het congres werd een lang document goedgekeurd waarin het monsterverbond van het „historische compromis" tot officiële partijpolitiek werd verheven. „Een samenwerking, een politieke alliantie tussen socialisten en communisten en andere anti-fascistische volkskrachten, die de regering van het land een bredere basis moet geven, de kracht en het noodzakelijke gezag om de crisis te overwinnen en Italië tot bloei te brengen."
Ook mag Italië in de NAVO blijven op grond van „realiteitsoverwegingen, die mikken op het begunstigen van de ontspanning." *(NRC/H'blad)*

NIEUWE FAMILIEWETGEVING AANGENOMEN

Op 22 april heeft het parlement met grote meerderheid een nieuwe familiewet aangenomen, daarmee dit onderdeel van de wetgeving in overeenstemming brengend met de grondwet die de morele en juridische gelijkheid van de echtgenoten vastlegt.
In de bestaande wetgeving trok de vrouw bij moeilijkheden in het huwelijk meestal aan het kortste eind. Zo was bijv. overspel door de vrouw een reden tot echtscheiding, terwijl dit voor de man niet gold.
Het meest opvallende is de verhoging van de huwbare leeftijd naar 18 jaar. Tot nu toe was dat 16 voor „de man", en 14 voor „de vrouw". Met toestemming van de rechter mochten jongens van 14 en meisjes van 12 echter ook al huwen. De minimumleeftijd is nu 16 geworden.
Verborgen gebreken bij de huwelijkssluiting van een der beide partners vormen nu een reden tot nietigverklaring van het huwelijk. De wetgever verstaat daaronder: „sexuele afwijkingen, die het leiden van een normaal echtelijk leven beletten", en een aan de partner niet opgebiechte veroordeling. Ook zwangerschap bij het sluiten van het huwelijk, niet veroorzaakt door de bruidegom, maakt het huwelijk nietig.
Nieuw is verder dat de vrouw haar meisjesnaam niet meer verliest, maar hem nu achter de naam van haar man mag zetten. Een huwelijk met een mannelijke buitenlander leidt ook niet tot verlies van de Italiaanse nationaliteit, indien de vreemde nationaliteit wordt verkregen.
De „vaderlijke" macht wordt niet langer door de vader alleen uitgeoefend, maar ook de moeder mag zich met de gezagsverhoudingen in het gezin gaan bemoeien.

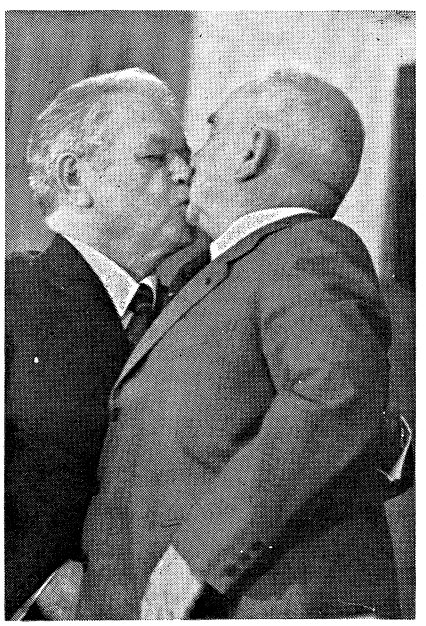

Kirilenko (l.), leider van de Sowjetrussische delegatie naar het 14e partijcongres van de PCI begroet ere-voorzitter Luigi Longo.

Een voor Italië geheel nieuw begrip is de gemeenschap van goederen der echtgenoten die bij de nieuwe wet wordt ingevoerd. Tot nu toe kwam het er in de praktijk op neer dat alles de man toebehoorde. Geschillen die door deze nieuwe bepaling ontstaan, bijv. bij het verkopen van de woning, kunnen aan de rechter worden voorgelegd, die dan ook de kinderen die ouder zijn dan 16 ter zake kan horen.
Een scheiding van tafel en bed wordt in de nieuwe wet aanmerkelijk eenvoudiger. Het element van schuld voor het mislukken van het huwelijk, dat in de vroegere wetgeving lag, is komen te vervallen. Er is nu alleen nog sprake van „feiten die de echtelijke samenleving ondraaglijk maken".
Ook de rechten van de werkende kinderen zijn in de nieuwe wet uitgebreid. Vanaf hun zestiende participeren ook zij in de gemeenschap van goederen, in een mate afhankelijk van „de kwantiteit en de kwaliteit van hun arbeid".
Een hoofdstuk apart vormen de buitenechtelijke kinderen. Zij hebben bij een erfenis nu dezelfde aanspraken als de gewone nakomelingschap. De erkenning van buitenechtelijke kinderen is een uiterst gecompliceerde zaak, waarbij nu in elk geval met de belangen van moeder en kind veel meer rekening wordt gehouden dan vroeger, toen alleen maar werd gedacht aan de interesses van de onvrijwillige vader.

Al in 1966 lag er een kant en klaar ontwerp maar dat stuitte op bezwaren van de christen-democraten. Het achtte de vrouw voor het plegen van overspel niet langer meer schuldig dan de man maar het bedreigde de gezinsband, doordat het buitenechtelijke kinderen dezelfde rechten wilde geven als in het huwelijk geboren nakomelingen, aldus de chr.-democraten.

SCANDINAVIË

DENEMARKEN

REGERING EN PARLEMENT AKKOORD MET AANSCHAF F-16

Op 11 juni heeft het Deense parlement met 114 tegen 48 stemmen en 17 onthoudingen de aankoop van 48 Amerikaanse F-16 gevechtsvliegtuigen goedgekeurd ter vervanging van de verouderde F-104 Starfighters.

Het parlement volgde hiermee het advies van de defensiecommissie op, waarin vertegenwoordigers van de vier politieke partijen, de sociaaldemocraten, de conservatieven, de liberalen en de radicalen zitting hebben. Deze commissie beval op 9 juni met grote meererheid aan over te gaan tot aanschaffing van de F-16 vliegtuigen.

Eerder had de regering haar voorkeur voor het Amerikaanse gevechtsvliegtuig al uitgesproken.

Daarbij, aldus *Le Monde* in een voorbeschouwing (14-4), speelden vooral politieke motieven de doorslag. Als de Deense leiders vrijelijk hun voorkeur hadden kunnen volgen, hadden zij waarschijnlijk geopteerd voor het Zweedse gevechtsvliegtuig Viggen.

In 1968 bestelde de toen aan de macht zijnde centrum-rechtse regering 2 squadrons Draken-vliegtuigen in Stockholm. De samenwerkingsakkoorden die toen tussen Zweden en Denemarken werden gesloten, tot volle tevredenheid van beide contractanten, waren duidelijk geïnspireerd door de aanwezige neiging tot grote samenwerking tussen de Scandinavische landen.

Sedert Denemarken is toegetreden tot de EG is deze neiging minder geworden. Daar komt bij, aldus *Le Monde,* dat de prijs van de Viggen aanzienlijk hoger is dan die van de beide concurrerende vliegtuigen (Mirage en F-16).

Denemarken is overigens nog minder dan zijn drie Europese partners (Noorwegen, België en Nederland) bereid zich offers te getroosten voor zijn defensie. Het aantal vliegtuigen dat het besteld heeft is lager dan wat deze landen aanschaffen.

Vooral Noorwegen (zie hierna) is zich zeer bewust van de noodzaak een goed defensiesysteem te hebben om zijn kusten en olievelden te beschermen, aldus *Le Monde.*

Behalve regering en parlement had ook de sociaal-democratische parlementsfractie een belangrijke stem bij het besluit tot aanschaf van de nieuwe gevechtsvliegtuigen.

Op 27 mei machtigde de fractie (53 man op een totaal van 179 parlementariërs) de minister van defensie Orla Möller, na een lang en geanimeerd debat, het parlement het wetsonwerp voor de aankoop van 48 F-16 vliegtuigen voor te leggen.

Premier Jörgensen verklaarde na afloop van het fractie-overleg dat een overweldigende meerderheid van de socialistische parlementariërs vóór het Amerikaanse vliegtuig was omdat dit technisch en financieel het aantrekkelijkste van alle aanbiedingen was gebleken.

De Zweedse concurrent van de F-16, het Saab-concern, kwam overigens begin juni nog met het aanbod het Viggen-vliegtuig tegen verlaagde prijs aan Denemarken ter beschikking te stellen. Het aanbod, een korting van 25%, gold uitsluitend voor Denemarken. Premier Jörgensen wees het aanbod echter van de hand.

Verscheidene duizenden mensen hielden op 10 juni in Kopenhagen een protestdemonstratie tegen de aankoop van de F-16. De demonstratie was georganiseerd door een aantal politieke partijen links van de sociaal-democraten, t.w. de volkssocialisten, de communisten, de zgn. linkse socialisten, de jeugdorganisaties van de radicale partij en de vakbonden. (N Z Z, L e M o n d e)

NOORWEGEN

PARLEMENT AKKOORD MET AANSCHAF F-16

Op 6 juni machtigde het Noorse parlement met 100 tegen 19 stemmen de minister van defensie over te gaan tot de aanschaf van 72 gevechtsvliegtuigen van het type F-16. Het besluit was echter alleen van kracht als ook België en Denemarken definitief voor de F-16 zouden kiezen.

In tegenstelling tot de Deense regering is door de Noorse regering nooit serieus overwogen het Zweedse gevechtsvliegtuig aan te schaffen. Afgezien van het feit dat het merendeel van de Noorse bevolking niet overloopt van vertrouwen t.a.v. het buurland, aldus *Le Monde* (14-4), zijn de leiders in Oslo al meer dan 30 jaar veel Atlantischer gericht dan de andere Scandinavische landen. *(NZZ, Le Monde)*

MIDDEN-OOSTEN

ALGEMEEN

DIPLOMATIEKE ACTIVITEITEN VS EN SU. MISSIE KISSINGER MISLUKT. NIEUWE ONTWIKKELINGEN

In aansluiting op de in vorig bericht (pag. 385 t/m 390) geschetste gebeurtenissen deden zich de volgende ontwikkelingen voor:
Aan de vooravond van Kissinger's negende reis naar het Midden-Oosten werd hem tijdens een persconferentie op 25 febr. de vraag gesteld of hij Amerikaanse garanties noodzakelijk achtte voor het volgende stadium van de troepenscheiding.
Daarop antwoordde Kissinger toen: „Neen. De kwestie van een Amerikaanse garantie kan slechts aan de orde komen in verband met een definitieve regeling en dan niet als een substituut voor een definitieve regeling maar als een ondersteuning om de veiligheid van de partijen te vergroten." Op de vraag of die garantie in de vorm van een verdrag gegoten zou worden, antwoordde Kissinger o.a. dat hij daarover geen specifiek idee had, maar „het is in alle discussies over vrede in het Midden-Oosten axiomatisch geweest dat een definitieve regeling een of ander soort garantie zou moeten bevatten. Sommigen hebben een Sowjetrussisch-Amerikaanse garantie gesuggereerd; anderen suggereerden een unilaterale Amerikaanse garantie.
Al wat ik heb gesuggereerd is dat de Verenigde Staten het probleem bestuderen welke garanties adequaat voor een definitieve regeling zouden zijn — ik herhaal — niet als een substituut voor het gevoel van veiligheid en gerechtigheid van de betrokken partijen, maar als een versterking ervan wanneer de onderhandelingen eenmaal zijn afgesloten. (. . .) Er bestaat nog geen regeringsstandpunt over de aard van de garantie noch over de verplichting. En ook voerden wij daarover generlei besprekingen met de Israëlische regering. . . ."

Op 19 febr. had de correspondent van radio-Israël in Washington gemeld dat de VS overwogen een defensiepact met Israël te sluiten om Israëlische gebiedsontruiming in het kader van een Israëlisch-Egyptisch deelakkoord mogelijk te maken. Volgens radio-Israël was er echter geen sprake van een officieel Amerikaans voorstel, en in Jeruzalem werd verklaard dat Kissinger dit onderwerp tijdens zijn vorige bezoek ook niet had aangesneden.

Terwijl de Israëlische reacties op dit bericht over het algemeen als „voorzichtig" werd omschreven verklaarde de militaire commentator, generaal Herzog, dat een dergelijk pact een afschrikwekkende werking zou hebben op de Arabische buurlanden en de SU; bovendien zou het Israël niet verplichten bij een komende oorlog „de middelen in te zetten waarover wij beschikken". Deze uitspraak zou volgens N R C/H'b l a d (20-2) kunnen betekenen dat Israël met zo'n defensiepact achter de hand geen gebruik zou hoeven maken van het atoomwapen, terwijl het bovendien op aanhoudende Amerikaanse wapenleveranties zou kunnen rekenen. Premier Rabin sprak zich echter op 20 febr. tegen een Amerikaans-Israëlisch defensiepact uit. Het kon geen alternatief zijn voor een vergelijk met de Arabieren en „Israël zal er niet om vragen". „Het is en blijft Israël's politiek, geen beroep te doen op de VS of enig ander land met het oog op het verkrijgen van waarborgen voor zijn veiligheid en bestaan", aldus Rabin.

Betreffende een Israëlisch-Egyptisch akkoord stelde Kissinger op 25 febr., dat Israël zelf moest beoordelen „wat het een adequate regeling acht" en dat zo'n regeling pas mogelijk is als beide partijen er tevreden over zijn. Uit het feit dat hij (Kissinger) naar het Midden-Oosten terugkeerde, mocht worden afgeleid dat hij een kans aanwezig achtte voor toepassing van het beginsel „quid pro quo", d.w.z. dat Israël in ruil voor het opgeven van grondgebied iets zou ontvangen. Dat „iets" was blijkens Israëlische uitlatingen — o.a. van minister Peres op 25 febr. — een Egyptische verklaring van non-belligerentie, d.w.z. een verklaring waarin Egypte officieel de staat van oorlog met Israël beëindigt. Volgens de *NZZ* (10-3) ging het Israëlische kabinet van zes punten uit, die als maximale eisen moesten worden beschouwd:

1) Egypte moet zich in een openbaar, bilateraal verdrag verplichten, geen oorlog meer te beginnen, ook niet bij het uitbreken van gevechtshandelingen in de Golan.

2) Dit moet als een stap naar een duurzame vrede worden erkend.

3) Het akkoord moet voor 5 à 7 jaar gelden. De duur van het UNEF-mandaat moet aanzienlijk worden verlengd.

4) Zowel de Mitla- en Gidipassen als de olievelden van Aboe Rhodeis moeten worden gedemilitariseerd en door Israëlisch-Egyptische patrouilles worden bewaakt.

5) De opheffing van de handelsboycot moet door opbouwende maatregelen worden aangevuld: opening van het Suezkanaal, verbindingen tussen Israël en Egypte, en culturele uitwisseling.

6) Een Israëlisch-Egyptische regeling moet ook bij de bijeenroeping van de Geneefse conferentie gelden.

(Op 27 febr. begon de Israëlische president Katzir een bezoek aan de VS, waar hij een geldinzamelingsactie voor Israël voerde en waar hij ook op 3 maart een onderhoud met president Ford had.)

Kissinger's negende reis

In de nacht van 7 op 8 maart arriveerde Kissinger in Assoean voor zijn negende* reis door het Midden-Oosten, waarna hij op 9 maart naar Israël doorreisde. Op 10 maart onderbrak hij zijn missie voor een bezoek aan Turkije. Via Jeruzalem (11 maart) ging hij naar Assoean (12 maart). Op 13 maart had hij daar een onderhoud van 2 uur en 40 minuten met president Sadat, waarna hij op 14 maart in Jeruzalem 3 uur met premier Rabin sprak. Op 15 en 16 maart verbleef Kissinger in Syrië en Jordanië, waarna weer bezoeken aan Israël (16 maart), Egypte (17 maart) en Israël (18 maart) volgden. Na een verblijf in Saoedi-Arabië (19 maart) volgde verder overleg in Israël; zijn vertrek naar Egypte werd toen vier maal uitgesteld wegens beraad van het Israëlische kabinet (14 uur in totaal). Op 20 maart 's avonds vertrok Kissinger tenslotte naar Egypte, waarvan hij op 21 maart 's middags voor een verdere gespreksronde in Jeruzalem terugkeerde. In beginsel zou hij op 22 maart naar Egypte terugkeren, maar op 23 maart vertrok Kissinger vanuit Israël huiswaarts. In de voorgaande nacht was het mislukken van zijn missie bekendgemaakt.

Details van zijn missie, ontleend aan *USIS*-bulletins, gaven de volgende ontwikkeling te zien:

Op 13 maart deelde Kissinger tijdens een gezamenlijke persconferentie met president Sadat in Assoean mee dat hij de volgende dag naar Israël zou terugkeren met „concrete ideeën" van president Sadat voor een interim-regeling. Het was voor de eerste maal tijdens deze reis dat Kissinger verklaarde „concrete ideeën" van een van de partijen te hebben ontvangen.

Op 17 maart bracht Kissinger „specifieke ideeën" van Israël aan Sadat over. Diezelfde dag sprak een „hoge Amerikaanse functionaris" (= Kissinger) een bericht tegen — „volledig nonsens" — dat de VS druk op Israël uitoefenden door militaire hulp ter waarde van $ 3,5 mln op te houden.

Op 18 maart zei Kissinger te Assoean: „Er zijn sommige gebieden van overeenstemming" tussen Egypte en Israël en „er zijn verscheidene aanzienlijke gebieden van onenigheid". President Sadat verklaarde op dezelfde persconferentie dat hij Kissinger „enige nieuwe overwegingen en een antwoord" op specifieke ideeën had gegeven die Kissinger uit Israël had meegebracht. Sadat antwoordde op een desbetreffende vraag: Egypte „zal niet instemmen met non-belligerentie", zolang er nog Israëlische soldaten „op onze grond" zijn.

Volgens de hoge Amerikaanse functionaris bleek toen dat er enorme meningsverschillen waren over de vorm van de eventuele overeenkomst, hoe die zal worden geformuleerd. Het was niet ondenkbaar dat als het tot de ondertekening van een akkoord kwam, de Egyptenaren het een militair akkoord zouden noemen en de Israëli's een politiek akkoord, aldus die functionaris. Een waarnemer concludeerde dat dit kon betekenen dat als het risico van een oorlog aanzienlijk wordt beperkt in een of andere contractuele vorm, dat voor Israël een positief resultaat zou zijn. Op dat punt van zijn besprekingen was nog geen Amerikaans voorstel door Kissinger gedaan, omdat de verschillen in opvatting tussen Egypte en Israël nog te groot waren.

Op 19 maart werd een formele Egyptische verklaring uitgegeven met de inhoud dat Egypte zou afzien van het gebruik van geweld zolang troepenscheidingsakkoorden functioneren. Deze verklaring kwam voor Kissinger als een verrassing (U S I S 21-3). Volgens hem was die verklaring een aanwijzing dat Egypte bereid is naar vrede toe te werken. De reactie van Israëlische functionarissen op de verklaring was verdeeld.

Op 20 maart keerde Kissinger naar Egypte terug met „wijzigingen en verfijningen" van Israëls standpunt i.z. een Sinai-regeling, maar ook met enige nieuwe voorstellen.

Door de hoge Amerikaanse functionaris werd beklemtoond dat het fundamentele kader voor een akkoord nog niet was uitgewerkt, maar dat de limiet van wat bij onderhandelingen over zo'n kader ondernomen kan worden werd bereikt. Nog steeds werd gewerkt aan de grote lijnen van een akkoord en niet aan detailafspraken. Bijv. had er geen discussie plaatsgevonden over het punt of Egypte een akkoord zou aanvaarden, waarin alleen de olievelden en niet de strategische passen in de Sinai door Israël zouden worden opgegeven. Ook was de mogelijkheid door Israël niet ter sprake gebracht van een overeenkomst, waarbij dit land zich 30 à 50 km in de Sinai terug zou trekken zonder de passen en de olievelden op te geven.

Bij Kissingers terugreis naar Egypte op 21 maart werd door de hoge Amerikaanse functionaris meegedeeld dat Israël en Egypte waren overeengekomen dat zij in verband met een interim-akkoord i.z. de Sinai elkaar via de Verenigde Staten bepaalde verzekeringen konden geven. Non-belligerentie was niet meer aan de orde, maar een aanzienlijke vooruitgang was geboekt m.b.t. alternatieve methodes en alternatieve verfijningen om aan Israëls behoeften tegemoet te komen. Verzekeringen dat men niet zijn toevlucht zou nemen tot oorlog konden via de VS openbaar worden gemaakt. De kwestie bleef echter hoe de verplichtingen van de twee partijen zouden worden gedefinieerd. Andere door de Amerikaanse functionaris gemaakte opmerkingen betroffen:

● Als er een overeenkomst tot stand komt, zal die in automatische stadia worden toegepast gedurende een periode van maanden zonder enige andere voorwaar-

* De voorgaande acht reizen vonden plaats op: 6-8 nov. 1973 (pag. 35/3-'74), 13-17 dec. 1973 (51/1-'74), 10-20 jan. 1974 (pag. 67/2-'74), 26 febr. - 3 maart 1974 (pag. 370/3-'74, 29 april - 28 mei 1974 (pag. 372/2-'74), 9-15 okt. 1974 (pag. 77/1-'75), 5-9 nov. 1974 (pag. 79/1-'75) en 10-15 febr. 1975 (pag. 389/2-'75).

den dan die welke in het getekende document zijn vervat. Er zou bijv. geen noodzaak bestaan om de Arabisch-Israëlische vredesconferentie in Genève in verband met het akkoord te hervatten.

- Egypte zal waarschijnlijk de idee aanvaarden van een VN-vredesmacht in het grootste deel van het ontruimde gebied.
- Minister Kissinger werkt thans niet met ontwerp-documenten voor een akkoord, maar er zijn geschreven verklaringen van de beide partijen aanwezig, die z.i. dichter tot elkaar kunnen worden gebracht.
- Frontlijnen in de Sinai en de posities van de troepen staan nog ter discussie, maar er is geen overeenstemming over dit onderdeel van een akkoord.

Hoewel het Israëlische kabinet zelfs op de sabbath (22 maart) doorvergaderde, bleek zijn standpunt t.a.v. de Egyptische ideeën in de ogen van Kissinger kennelijk geen enkel perspectief op een zinvolle voortzetting van de pendel meer te bieden.

In de Israëlische houding zou volgens *Le Monde* (25-3) verbittering zijn opgetreden als gevolg van een telegram, dat de Amerikaanse president Ford op 20 maart aan premier Rabin had gestuurd. In de op 23 maart o.a. door het blad *Maariv* gepubliceerde versie waarschuwde Ford dat de VS de betrekkingen met Israël geheel zouden herzien, als Israël de bemiddelingspogingen van Kissinger zou laten mislukken. Volgens het blad *Yedioth Aharonoth* herinnerde toon en stijl van de boodschap aan die van de door minister Dulles en president Eisenhower tijdens de Suez-operatie van 1956 gebruikte dreigementen. Premier Rabin noemde op 23 maart de weergave van de inhoud van het telegram in de Israëlische media „overdreven". Volgens *Time* (7-4) zou Ford o.a. hebben gesteld:

„Ik ben teleurgesteld te vernemen dat Israël niet zo ver gegaan is als het had kunnen gaan". Voorts had hij een herwaardering van de Amerikaanse positie in het Midden-Oosten aangekondigd, „inclusief onze politiek jegens Israël."

Kissinger's missie mislukt

In de nacht van 22 op 23 maart werden Kissinger's besprekingen opgeschort, omdat „meningsverschillen over een aantal sleutelkwesties onverzoenlijk zijn gebleken", aldus een hoge Amerikaanse functionaris. Kissinger zelf verklaarde voor zijn vertrek uit Israël op 23 maart: Dit is een treurige dag voor Amerika, dat veel hoop en vertrouwen heeft geïnvesteerd. En . . . het is een treurige dag voor Israël, dat de vrede zozeer behoeft en wenst, maar de noodzaak die deze poging op gang heeft gebracht en de behoefte om naar vrede te streven kunnen niet worden verzaakt", aldus Kissinger.

Perscommentaar

Het Amerikaanse magazine Time (7-4) schreef o.a.: „De ironie van Kissinger's mislukking was dat hij zo dicht bij een succes was gekomen. De minister had zeven maanden besteed om beide partijen te peilen en terreinen voor discussie en mogelijke overeenstemming te bepalen. Cairo en Jeruzalem beide moedigden hem aan om zijn unieke diplomatieke pendel te hervatten, die naar Kissinger nadrukkelijk stelde hij niet zou ondernemen tenzij er een redelijke kans op succes was. Sadat interpreteerde de onderhandelingen als primair betrokken op een tweede fase van militaire ontkoppeling. Hij wenste aanzienlijke terugtrekkingsoperaties van de Israëlische strijdkrachten om het Suezkanaal te heropenen. Israël was bereid zich uit de strategische Gidi- en Mitlapassen in de Sinai terug te trekken en ook uit de olievelden van Aboe Rhodeis, die Egyptische olie voor Israël oppompte sinds zij in de Zesdaagse Oorlog van 1967 werden veroverd. In ruil echter verlangde Israël een verklaring van non-belligerentie van Egypte.

Deze weigerde Sadat te geven, om twee redenen: 1) een verklaring van non-belligerentie zou een formeel einde van de vijandelijkheden tussen de twee landen betekenen op een tijdstip dat Israël nog grote delen Egyptisch grondgebied bezette, een politiek onaanvaardbare concessie; 2) elke verklaring van non-belligerentie zou Egypte scheiden van zijn Arabisch bondgenoten, en Sadat had zich in het openbaar gebonden aan het voorstel, dat er geen formele vrede met Israël kan bestaan tenzij ook een regeling wordt getroffen met de Syriërs en de Palestijnen. Israël was niet bereid enige concessies op de Golan-hoogten aan de Syriërs te doen en het weigert de toekomst van de westelijke Jordaanoever met de gehate Palestijnse Bevrijdingsorganisatie te bespreken. Kissinger was echter in staat de meningsverschillen tussen Egypte en Israël over de Sinai te beperken. Maar hoe geringer die werden, des te moeilijker de procedure werd.

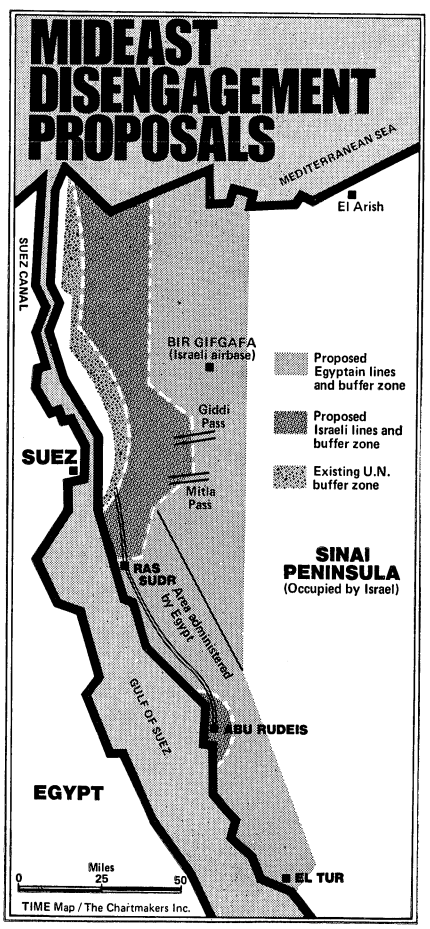

(Time 7-4)

De Israëli's, die $ 250 mln in de verdedigingslinies rond de passen staken en die $ 170 mln moesten uitgeven voor de aanleg van nieuwe posities verder terug, wensten een overeenkomst, die hoogstens 8 jaar zou gelden. Zij werden overreed tot het aanbieden van een limiet van drie jaar. Kissinger was in staat Sadat zo ver te krijgen dat hij Egypte verplichtte tot een doelbewust „vage" verklaring i.z. „geen gebruik van geweld" waarbij Cairo toezegde dat het zich niet met oorlogsactiviteiten zou bezig houden voor de duur van het akkoord. Kissinger meende dat dit Israëls eisen m.b.t. non-belligerentie kon hebben bevredigd, zelfs al vreesden de Israëli's een Sowjetrussisch vetogebruik in de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties.

Maar Sadat wilde zich niet formeel verplichten tot een tijdschema langer dan een éénjarig mandaat voor de VN-vredesmacht in de Sinai. Bovendien bleef de verklaring doelbewust vaag over welke actie Egypte zou kunnen ondernemen, als Israël met een andere Arabische staat in oorlog raakte. Hij wees ook Israëlische voorstellen van de hand voor „non-belligerentie-vruchten" zoals een gemeenschappelijke exploitatie van de olievelden van Aboe Rhodeis, een beëindiging van Egypte's economische boycot van Israël en indirect toerisme tussen Egypte en Israël, en wel omdat dit allemaal aspecten waren van een formele non-belligerentie overeenkomst. Uiteindelijk konden de partijen het zelfs niet eens worden over een beperkte terugtrekking van Israëlische troepen naar het centrum van de passen, wat Jeruzalem als compromis suggereerde toen de gedachte van een terugtrekking op grote schaal niet haalbaar was.

Het Israëlische kabinet, merkte een adjudant van Kissinger op toen de onderhandelingen een climax naderden, „scheen individueel een overeenkomst te wensen, maar toen het tijd werd om als groep te handelen, raakte het verlamd". Kissinger privé geloofde dat Rabin wilde instemmen, maar meende dat hij dit vanwege zijn politieke oppositie niet kon doen. Tijdens een buitengewone zitting, die na zonondergang tot in de sabbath voortduurde, stemde het kabinet na een verhit debat met een laatste voorstel in. De Israëli's zouden zich terugtrekken tot het oosteinde van de passen en VN-troepen zouden tussen hen en de Egyptenaren aan het westeinde worden ingeschoven; Egypte zou Aboe Rhodeis overnemen als een enclave in door Israël bezet gebied, met een toegang via een door VN-controleposten beheerste weg van 100 mijl.

Kissinger telegrafeerde het voorstel aan Egypte, maar kreeg een vierkant „neen" terug; op dat punt wenste Sadat alle passen . . ."

Amerikaanse verklaringen

De woordvoerder van het Amerikaanse ministerie van buitenlandse zaken, Robert Anderson, las op 23 maart de volgende verklaring voor: „Overeenkomstig het verlangen van de partijen, hebben wij ons ingespannen hen te helpen bij het zetten van een nieuwe stap in de richting van een vredesakkoord. Wij geloven dat beide partijen een ernstige poging hebben gedaan om een succesvol resultaat te bereiken.

Ongelukkigerwijze zijn de geschillen t.a.v. een aantal sleutelkwesties onverzoenlijk gebleken. Daarom geloven wij dat een periode van herwaardering noodzakelijk is, zodat alle betrokkenen kunnen overwegen hoe het best vorderingen kunnen worden gemaakt naar een rechtvaardige en duurzame vrede. Minister van buitenlandse zaken Kissinger heeft dienovereenkomstig beide partijen ervan in kennis gesteld dat hij zijn huidige bemoeiingen opschort en naar Washington terugkeert om president en Congres van het verloop van de onderhandelingen op de hoogte te stellen. Hij zal in de komende periode nauw contact blijven onderhouden met de partijen en de medevoorzitter van de Geneefse conferentie."

Een hoge functionaris in Kissingers gezelschap beklemtoonde dat noch Israël noch Egypte de schuld mocht worden gegeven voor het mislukken van de besprekingen. Beide partijen hadden zich grote inspanningen getroost, maar noch Egypte noch Israël was bereid de politieke stap te doen die een akkoord kon hebben opgeleverd.

Niettemin werd in de pers bericht dat de Amerikanen officieus de halsstarrige houding van Israël als de belangrijkste oorzaak van het mislukken van Kissingers missie zagen.

Volgens een verklaring van de perschef van het Witte Huis, Ron Nessen, op 24 maart had president Ford opdracht gegeven tot „een volledige herwaardering van alle aspecten van de Amerikaanse politiek in het Midden-Oosten". Dezelfde dag voegde Kissinger hieraan toe dat het bij die herziening niet ging „om een verminderen van enige hulp".

Op 28 maart berichtte het Amerikaanse dagblad *Baltimore Sun* dat een Israëlische delegatie, die die week naar de VS zou komen om over de aankoop van F-15 jagers te praten, het bezoek tot minstens de volgende maand had moeten uitstellen. Dit en andere zaken werden door waarnemers gezien als een vorm van Amerikaanse pressie op Israël.

Israëlische verklaringen

In een op 23 maart uitgegeven verklaring van de Israëlische regering stond: „De besprekingen, die een beweging ten gunste van een vreedzame regeling tussen Egypte en Israël op gang moesten brengen, zijn opgeschort. Vanaf de vroegste fase van de onderhandelingen verklaarde Israël zich bereid, de Gidi- en Mitlapassen en de olievelden van Aboe Rhodeis als tegenprestatie voor de herroeping van de staat van oorlog door Egypte te ontruimen. Egypte heeft geweigerd de staat van oorlog te herroepen en is op het voortduren daarvan blijven staan. Niettemin bood Israël — als tegenprestatie voor een minder vergaande politieke maatregel — aan zijn troepen van de huidige ontspanningslinies, incl. het westelijke deel van de strategische Mitla- en Gidipassen terug te trekken en die aan de VN-controle over te dragen. Israël bood ook de overdracht van de olievelden in Egyptisch beheer aan. Dit aanbod werd eveneens door Egypte verworpen. Deze verwerping door Egypte leidde tot de opschorting van de besprekingen."

Premier Rabin ging tijdens een persconferentie op 23 maart nader op het tweede Israëlische aanbod in:

„Op grond daarvan zou een toestand intreden, die niet het einde van de staat van oorlog betekende (...) maar bepaalde beperkingen t.a.v. de toepassing van geweld inhield. Daarvoor was Israël bereid zich van de door hem bezette linie tot het midden van de passen terug te trekken, en wij wilden de olievelden van Aboe Rhodeis aan Egypte teruggeven. (...)

Waarin lagen de fundamentele meningsverschillen?

In de eerste plaats bestonden zij t.a.v. de aard die het akkoord moest hebben. Egypte zag daarin een verder akkoord voor de vermindering van de militaire inzet. Israël stond erop dat het akkoord van politieke aard moest zijn, want waarin ligt de zin van een politiek van etappegewijze vooruitgang naar een vrede? Elke stap moest niet slechts een militaire inhoud hebben, maar ook een deel van de vooruitgang naar de vrede zijn. Egypte heeft generlei bereidheid te kennen gegeven om op welk terrein ook t.a.v. de vooruitgang naar de vrede concessies in concrete vorm te doen, zoals open bruggen voor toeristen, een beperking (niet stopzetting) van vijandelijke propaganda en de economische boycot enz. hadden kunnen zijn.

Een tweede aspect was dat in het akkoord (...) eerste contacten tussen de beide partijen moesten worden opgenomen. De Egyptenaren gaven slechts hun toestemming voor een commissie, die als een wapenstilstandscommissie uit militair personeel moest bestaan en die verband met de VN-troepen moest houden. Daaraan zou het toezicht op het gebied moeten worden overgedragen, dat als een bufferzone tussen de twee partijen moest worden afgebakend.

De derde kwestie betrof de geldingsduur van het akkoord. Zoals bekend heeft het troepenscheidingsakkoord geen tijdslimiet. Wij hebben naar wegen gezocht om te verzekeren dat de geldigheidsduur van het akkoord de moeite is. (...) De Egyptenaren hebben erin toegestemd de periode voor het mandaat van de VN-troepen van een half tot een heel jaar te verlengen, en zij hebben verlangd dat het mandaat elk jaar verlengd moet worden.

Een volgend (vierde) geschilpunt hield verband met de vraag hoe de linies na de door onderhandelingen bereikte concessies van beide zijden eruit zouden zien. Metterdaad verlangde Egypte dat beide zijden zich in gelijke mate zouden terugtrekken: Israël in oostelijke richting van de oostzijde van de passen en Egypte in westelijke richting van de westzijde van de passen. De terugtocht zou min of meer over gelijke afstand moeten geschieden en de VN-troepen moesten in het midden staan.

Dit zou hebben betekend dat Israël zich volledig terugtrekt uit het gebied van de passen, uit de olievelden van Aboe Rhodeis alsmede in het zuiden tot aan At-Tur. Daarvoor moest Israël het hele gebied vanaf de stad Suez tot aan At-Tur langs de Golf van Suez aan de controle van de Egyptenaren overgeven."

Op 24 maart steunde de Knesset, het Israëlische parlement, met 92 tegen 4 stemmen (communisten) en 6 onthoudingen een door de Likoed-oppositie plus regeringspartijen ingediende resolutie, waarin Egypte voor het vastlopen van de Kissinger-missie verantwoordelijk werd gesteld.

In de resolutie werd ook gesteld dat Israël blijft streven naar een duurzame en rechtvaardige oplossing van het conflict met zijn buurlanden. Premier Rabin legde er in de regeringsverklaring, die aan het parlementsdebat voorafging, de nadruk op dat Israël nog steeds bereid is een interim-oplossing met Egypte aan te gaan.

Hij sprak uit dat minister Kissinger nog een belangrijke rol zal spelen in het vredesproces in het Midden-Oosten. Ook wil Israël meewerken om in het kader van de Geneefse vredesconferentie tot vrede in het Midden-Oosten te komen.

Egyptische verklaringen. Sadat kondigt heropening Suezkanaal en verlenging UNEF-mandaat aan

Terwijl de Egyptische minister van buitenlandse zaken, Fahmi, op 23 maart aankondigde dat zijn land binnen enkele dagen de voorzitters van de Geneefse conferentie formeel zou verzoeken om onverwijlde hervatting van de onderhandelingen, gaf radio-Cairo dezelfde dag een verklaring uit, waarin o.m. stond:

„Wij betreuren het mislukken van deze missie. Het mislukken kondigde zich aan, nadat Israël enige thema's aan de orde gesteld had, die niets met een troepenscheidingsakkoord te maken hebben en die alleen in het kader van een akkoord de duurzame vrede behandeld kunnen worden. (...)
Nu is het perspectief veel duidelijker geworden en (...) zijn de posities van alle partijen geconsolideerd. Wat de Egyptische kant betreft, hebben de gesprekken van de beide laatste weken aangetoond, dat er een vaste en duidelijk omlijnde Egyptische strategie bestaat, die op twee belangrijke grondslagen berust: ... de standvastigheid van Egypte alle in 1967 bezette gebieden te bevrijden en de rechten van het Palestijnse volk te herstellen. De tweede grondslag is: de beëindiging van de staat van oorlog met Israël kan slechts in het kader van een definitieve en allesomvattende regeling van de crisis volgen. In het kader van deze strategie heeft Egypte zich aan de besluiten van de conferentie van Rabat gehouden. Egypte heeft dr. Kissinger schriftelijk meegedeeld dat het zich aan het troepenscheidingsakkoord gebonden zou voelen, als Syrië zou worden aangevallen, dat de Palestijnen aan de Geneefse conferentie i.z. het Midden-Oosten moeten deelnemen en dat er geen duurzame en rechtvaardige oplossing mogelijk is, zonder de rechten van de Palestijnen te herstellen. (...) Het is nu noodzakelijk geworden (...) dat de Amerikaanse partij in alle openheid bekend maakt, dat Israël de volledige verantwoording voor het mislukken van de besprekingen van dr. Kissinger (...) draagt, opdat het Amerikaanse volk en de wereld ervaren, hoe agressief (...) de zionistische plannen in het Midden-Oosten zijn..."

Op 29 maart deelde president Sadat in het parlement mee dat het Suezkanaal op 5 juni zou worden heropend en dat het mandaat van de VN-troepenmacht in de Sinai (UNEF), dat op 24 april 1975 zou aflopen, met drie i.p.v. voorheen zes maanden zou worden verlengd. (Het formele besluit inzake de verlenging van het UNEF-mandaat met drie maanden werd op 17 april door de Veiligheidsraad genomen met 13 stemmen, terwijl China en Irak niet aan de stemming deelnamen.)

Allon in Washington

In afwachting van de „herwaardering" van de Amerikaanse Midden-Oosten-politiek en een mogelijke heropening van de Geneefse conferentie kwam een reeks bilaterale contacten op gang.
De Israëlische minister van buitenlandse zaken, Allon, voerde op 21 april in Washington drie uur besprekingen met minister Kissinger met als enige tastbare resultaat de hervatting van de dialoog met de VS over de diplomatieke mogelijkheden in het Midden-Oosten.
De Israëlische minister zei dat zijn onderhoud met minister Kissinger „moeilijk" was geweest en liet duidelijk uitkomen dat er nog steeds diepgaande meningsverschillen en daaruit voortkomende spanningen bestaan over de oorzaken die eind maart leidden tot de onderbreking van de bemiddelingsmissie van Kissinger. Achter de schermen blijft minister Kissinger erbij dat de verantwoordelijkheid voor het mislukken van de onderhandelingen over een Israëlisch-Egyptisch deelakkoord in de Sinaïwoestijn bij Jeruzalem ligt, aldus *NRC/H'blad* (23-4). Het blad vervolgde:
„Noch het onderhoud Kissinger-Allon, noch het mobiliseren van de Amerikaanse publieke opinie tegen het afglijden van de Amerikaanse steun aan Israël heeft tot dusver enig winstpunt voor Jeruzalem opgeleverd. Het televisievraaggesprek van president Ford met CBS enkele uren nadat Allon Washington had verlaten had het karakter van een diplomatieke trap na. Daarin klonk volgens ingewijden in de Israëlisch-Amerikaanse betrekkingen de teleurstelling van de Amerikaanse president door over het uitblijven van nieuwe Israëlische ideeën om uit de huidige impasse te komen.... De zich aftekenende Amerikaanse eenwichtspolitiek in het Midden-Oosten gaat gepaard met de Amerikaanse weigering zich te verplichten tot nieuwe wapenleveranties aan Israël. Minister Allon merkte 22 april op dat de Verenigde Staten zich houden aan de bestaande overeenkomsten, maar dat er moeilijkheden zijn bij het krijgen van moderne wapens...."

Fahmi en Khaddam in Moskou

De Egyptische vice-premier en minister van buitenlandse zaken, Ismail Fahmi, bracht van 19 tot 22 april een officieel vriendschapsbezoek aan Moskou. Zijn Syrische ambtgenoot Abdel Halim Khaddam verbleef voor een soortgelijk bezoek van 23 tot 25 april in de Russische hoofdstad. Beide ministers voerden besprekingen met hun Sowjet-collega Gromyko en beiden werden ook door partijleider Brezjnew ontvangen. In beide slotcommuniqué's was opnieuw sprake van de Geneefse vredesconferentie.

In het communiqué over de besprekingen van Fahmi met Gromyko stond: Beide partijen gaven te kennen dat de Geneefse conferentie zo spoedig mogelijk moet worden hervat. Zij benadrukten ook het belang van een grondige voorbereiding, zodat de conferentie zou leiden tot de aanvaarding van definitieve en allesomvattende besluiten over het Midden-Oosten-probleem. Voorts werd door beide partijen benadrukt dat „enigerlei gedeeltelijke maatregelen en daarbij passende besluiten onderdeel moeten uitmaken van een algehele regeling en (dat die) moeten worden ontwikkeld en aanvaard in het kader van de Midden-Oosten-conferentie". Beide partijen spraken van hun vaste voornemen om de betrekkingen tussen de twee landen voort te bouwen „op het hechte fundament van het Sowjetrussisch-Egyptische verdrag van vriendschap en samenwerking". Ook het communiqué over de besprekingen Gromyko — Khaddam stelde nadrukkelijk dat alle partiële maatregelen een integraal onderdeel van een algehele regeling moesten zijn en dat de besluiten in het kader van de Geneefse conferentie moesten worden genomen. In dit communiqué werd opnieuw het belang van de versterking van de Syrische defensie onderstreept alsook „Syrië's recht alle middelen te gebruiken om de bezette Syrische gebieden te bevrijden. (In dit verband valt op te merken dat generaal Victor Koelikov, de chef van de generale staf van de Sowjet-strijdkrachten en tevens eerste plv. minister van defensie van 22 tot 25 april een officieel vriendschapsbezoek aan Syrië bracht, waar hij besprekingen voerde met stafchef Chehabi, president Assad en minister van defensie Tlass.)

Tijdens een diner op 23 april ter ere van zijn Syrische gast drong minister Gromyko aan op hervatting van de Geneefse conferentie. De kern van het programma van die conferentie omschreef Gromyko als volgt: „Ten eerste overeenstemming over de bevrijding van alle Arabische gebieden van buitenlandse bezetting; ten tweede, overeenstemming om de legitieme rechten van het Arabische volk van Palestina te waarborgen tot aan de vestiging van hun eigen staat; ten derde, overeenstemming om de rechten te waarborgen en te garanderen van alle staten van het Midden-Oosten, met inbegrip van de staat Israël, op een onafhankelijk bestaan en ontwikkeling." Dit derde punt had Gromyko vrijwel in dezelfde bewoordingen ook vermeld in zijn toespraak op 19 april tijdens een diner ter ere van Fahmi.

Onderhoud Gromyko-Kissinger

Op 19 en 20 mei troffen de Russische en Amerikaanse ministers van buitenlandse zaken, Gromyko en Kissinger, elkaar in Wenen. De in een gemeenschappelijke verklaring na afloop „nuttig" genoemde besprekingen betroffen o.m. „de stand van zaken m.b.t. een rechtvaardige en duurzame vredesregeling in het Midden-Oosten, incl. de kwestie van de hervatting van de werkzaamheden van de Geneefse vredesconferentie".

(Voortzetting volgende aflevering)

Uitgevers: Int. Uitg. en Handelmij „Systemen Keesing" B.V., Ruysdaelstraat 71-75, Amsterdam - N.V. Algemene Uitgeverij Keesing, Keesinglaan 2-20, B 2100 Deurne-Antwerpen.

MOZAMBIQUE ONAFHANKELIJK

Op 25 juni werd Mozambique na 477 jaar Portugese heerschappij een onafhankelijke volksrepubliek. In de proclamatie van de onafhankelijkheid, die door de nieuwe president, Samora Machel, werd voorgelezen, werd in grote lijnen het historische verloop van de strijd van de Mozambikanen tegen het Portugese kolonialisme geschetst, die uitmondde in de oprichting van het Frelimo (Bevrijdingsfront van Mozambique) op 25 juni 1962 en de door het Frelimo georganiseerde gewapende strijd sinds 25 sept. 1964. „Onze volksrepubliek is geboren uit het bloed van het volk. De versterking en ontwikkeling ervan is een ereschuld voor elke vaderlandslievende en revolutionaire Mozambikaan", aldus de proclamatie.

De onafhankelijkheidsplechtigheid vond plaats in het Machavastadion in de tot Can Phumo (naar een 16de eeuwse legendarische leider) herdoopte hoofdstad, het voormalige Lourenço Marques, en werd door tienduizenden mensen bijgewoond, w.o. een zestigtal buitenlandse delegaties. Naast de Portugese vertegenwoordiging (premier Vasco Gonçalves, minister van buitenlandse zaken Melo Antunes en de staatsministers Mario Soares en Alvaro Cunhal) waren de enige westelijke delegaties die uit Engeland, Nederland en de Scandinavische landen.

Samora Machel (midden) begroet de Chinese delegatie naar de onafhankelijkheidsplechtigheid. Links vice-president Marcelino dos Santos, rechts premier Joaquim Chissano van de overgangsregering.

De overgangsfase

Hoewel de overgangsregering onder premier Joaquim Chissano kort na haar installatie nog met uitbarstingen van geweld in Lourenço Marques (van 20-23 okt. 1974) werd geconfronteerd, die aan ca. 80 mensen het leven kostten, was het sindsdien in het land rustig gebleven. Niettemin duurde de uittocht van blanken voort. Volgens de Portugese Hoge Commissaris Vitor Crespo had, aldus het *Angola Bulletin* (juni/juli 1975), de helft van de 200.000 blanken, die begin 1973 in Mozambique woonden, het land verlaten. Door deze uittocht ontstond een ernstig tekort aan technici, leraren en artsen. Nog geen 100 artsen bleven achter en 70 van hen wonen in de hoofdstad.

Terwijl de autoriteiten in Mozambique via de pers een verdere uittocht poogden af te remmen, werd er tegelijk hard gewerkt aan de terugkeer van de tienduizenden Afrikanen, die tijdens de vrijheidsstrijd naar de buurlanden uitweken. Met financiële steun van de Hoge Commissaris voor de vluchtelingen van de VN (UNHCR) werd een groep van 6.000 naar Rhodesië uitgewekenen opnieuw in Mozambique gevestigd, terwijl met de UNHCR onderhandeld wordt over de terugkeer van 60.000 vluchtelingen uit Tanzania, 50.000 uit Malawi en 10.000 uit Zambia.

In heel het land werd de bevolking gemobiliseerd en georganiseerd door z.g. „grupos dinamizadores", dynamiseringsgroepen. Daarnaast werden overal „comités de bairro", wijkcomité's van het Frelimo opgericht. Over hun activiteiten schreef het *Angola Bulletin* (febr. '75) o.a.:

„Een van de belangrijkste taken van deze organisaties is het voorkomen van nieuwe rassenonlusten. De bevolking wordt voorgelicht over de politieke lijn van het Frelimo die elk onderscheid naar ras afwijst. Op het verspreiden van valse geruchten, die vaak de aanleiding tot de moeilijkheden waren, staan zware straffen.

Op grote schaal worden affiches verspreid met de leus „boato = reacçao" (gerucht is reactie) met het telefoonnummer van de gemengde militaire commissie. Deze campagne heeft er in belangrijke mate toe bijgedragen dat de rust in Mozambique is weergekeerd.

Daarnaast verspreiden de Frelimo-groepen op grote schaal muurkranten waarin de Afrikaanse bevolking, die vooral rond de steden volkomen is verpauperd, wordt opgeroepen met het verleden te breken. In het centrum van de aandacht staan de campagnes tegen het massale alcoholisme en de prostitutie. Tegelijk worden wettelijke maatregelen genomen om deze kwaden te bestrijden. Produktie en verkoop van sterke drank worden beperkt, prostitué's worden opgepakt en overgebracht naar kampen op het platteland. Naar Frelimo-schatting leven in Lourenço Marques 75.000 vrouwen van de prostitutie op een bevolking van 400.000 Afrikanen. Een andere belangrijke taak van de „grupos dinamizadores" is het verzorgen van onderwijs- en voorlichtingsprogramma's. Dit werk wordt voor een groot deel uitgevoerd door blanken omdat zij de enige bevolkingsgroep zijn, die goed onderwijs hebben genoten . . ."

Volgens T r o u w (25-6) werken de dynamiseringsgroepen ook aan de bevrijding van de vrouw en trachten zij Mozambikanen die naar de steden zijn getrokken ervan te overtuigen dat het beter is naar het platteland terug te keren.

Ook op andere wijze nam het Frelimo de onderwijsvernieuwing ter hand. Op 27 jan. begon in Beira een congres waarop 300 onderwijzers uit het hele land spraken over het nieuwe leerprogramma en nieuwe schoolboeken. Er is reeds besloten dat het onderwijs op de universiteit van Lourenco Marques de komende 3 jaar gericht zal zijn op de massale opleiding van leerkrachten en mensen voor de gezondheidsdienst.

Van de negen miljoen Afrikanen in Mozambique is bijna 90% analfabeet.

In het hele land is het Frelimo bezig nieuwe gouverneurs voor de pro-

Weekblad 44ste jaargang No. 2287, pag. 27231-27246

vincies en burgemeester te benoemen.

Over het onderwijs, de gezondheidszorg en het bestuur berichtte I A F (maart 1975): „Een van de parolen van het Frelimo is de strijd tegen het analfabetisme. Het onderwijs moet bevorderd worden, scholen moeten worden gebouwd en leraren moeten worden opgeleid. (...) De ontbrekende leraren worden voorlopig door leerlingen in de volksscholen vervangen.
In 1974 gingen 650.000 (leerlingen) naar de volksscholen, van wie 90% Afrikanen. In 1974 bezochten 55.000 (leerlingen) de hogere scholen, van wie 52% Afrikanen. In 1974 bezochten 2.595 studenten de universiteit, van wie 7% Afrikanen. (...)
Vele (leerkrachten) hebben Mozambique verlaten. Onderwijzers voor de volksscholen kan men waarschijnlijk via spoedcursussen opleiden, maar leraren voor de hogere scholen nauwelijks, want dan zou het niveau aanzienlijk dalen. (...) Ook de docentenstaf van de universiteit is sterk gedecimeerd.

De gezondheidszorg was reeds eind vorig jaar ineengestort. Ca. 70% van de artsen, die in Mozambique werkzaam waren en reeds toen ontoereikend waren, hebben het land verlaten. Missies, die eerste hulp verschaften, zijn geheel of gedeeltelijk gesloten, daar hun verdere activiteit in Mozambique slechts wordt toegestaan, als zij van het beklemtonen van religieuze verschillen afzien. (...) In de ziekenhuizen, waarin niet alleen artsen en medicamenten ontbreken, worden voor behandeling nummers uitgegeven. Een patiënt met een acute ziekte moet, ongeacht of hij Europeaan of Afrikaan is, twee tot drie weken op behandeling wachten.

In alle bestuurssectoren worden commissies ad hoc gevormd om de mogelijkheden ter vereenvoudiging van het bestuur te bestuderen. Tot nog toe konden de Afrikanen slechts tot de lage bestuursfuncties opklimmen. (...) Reeds nu worden door het Frelimo uitverkoren Afrikanen aan het hoofd van deze bestuursorganen benoemd, om onder leiding van een ervaren bestuursambtenaar met hun toekomstige taken vertrouwd te worden gemaakt..."

Terwijl op 25 april 1974 alle r.-k. bisschopszetels in handen van Portugezen waren, zijn sindsdien twee Afrikanen tot bisschop benoemd.

Zo benoemde paus Paulus op 27 dec. 1974 een zwarte Franciscaan, pater Alexandre José Maria dos Santos, tot aartsbisschop van Lourenço Marques. Hij kwam in de plaats van de Portugese aartsbisschop Alvim Pereira, die begin 1975 door het toenmalige Portugese bewind van Caetano was uitgewezen.

Economische problemen. Frelimo-plannen

Op 25 juni zei president Machel tot het volk van Mozambique: „Op dit ogenblik waarop wij onze onafhankelijkheid uitroepen, moeten wij ervoor oppassen dat wij ons niet laten meeslepen door gevoelens van gelukzaligheid, gezien onze economische en sociale situatie. Het doet niets af aan de grootheid van onze strijd, ons volk en ons land, wanneer wij erkennen dat de economische en financiële situatie rampzalig is, als gevolg van de ongebreidelde plunderingen, waarmee het kolonialisme ons heeft opgescheept". Die zeer moeilijke economische situatie bleek begin 1975, toen o.a. door een tekort aan deviezen een gebrek aan allerlei eerste levensbehoeften ontstond zoals graan. Deze toestand trachtte de regering te bestrijden door aankopen in Zambia, Zuid-Afrika, de VS en Roemenië, door krachtig op te treden tegen speculanten — die voorraden achterhouden en de prijs opdrijven — en door te streven naar een uitbreiding van de tarweproduktie in eigen land.

I A F (maart) wees er o.a. op dat reeds 90% van de bevolking in de landbouw werkzaam is en dat daarom de rentabiliteit van de agrarische produktie slechts door het inschakelen van machines en de landbouw op grote percelen kan worden opgevoerd. Investeringen t.b.v. machines en irrigatie zouden gewenst zijn, maar de middelen daartoe ontbreken.
8% van het landoppervlak dient als weiland. 60% van de veeteelt wordt door maximaal 95% Afrikaanse veeboeren bedreven. Maar die hechten meer waarde aan de kwantiteit dan de kwaliteit. Via onderwijs en modelboerderijen zouden de Afrikaanse veeboeren van de voordelen van kwaliteitsvee kunnen worden overtuigd en wanneer zij hun gewoonten zouden veranderen, zou misschien zelfs vee-export mogelijk zijn.
De industrie, aldus I A F, is het stiefkind van het Frelimo. Voor ontbrekende grondstoffen worden geen invoervergunningen verleend, omdat deviezen moeten worden bespaard. Mogelijk speelt bij de afwijzende rol tegenover de industrie ook een rol dat de ondernemers Europeanen zijn. Voorlopig zullen de nog producerende bedrijven behouden worden, opdat de werkloosheid niet verder toeneemt. Het ontslag van arbeiders wordt door decreten bemoeilijkt, maar financiële problemen kunnen toch binnenkort tot sluiting van verdere ondernemingen leiden. Daar de banken nagenoeg niet over liquide middelen beschikken, kunnen zij deze moeilijke periode niet overbruggen, aldus I A F.
Over de landbouw berichtte D e V o l k s k r a n t (25-6) o.a.: „Het Frelimo heeft zich laten inspireren door de Ujamaagedachte van de Tanzaniaanse president Julius Nyerere, die op basis van vrijwilligheid — hoewel daar door volijverige partijfunctionarissen nog al eens de hand mee wordt gelicht — het platteland wil ontwikkelen via landbouwcommunes. Uiteindelijk is het streven erop gericht dat het volk — lees: de staat — het beheer krijgt over alle produktiemiddelen. Het voordeel van het Ujamaa-systeem is dat de her en der verspreid wonende boeren min of meer gedwongen worden „collectief" te werken, indien zij willen profiteren van allerlei voorzieningen zoals water, elektriciteit, onderwijs en medische zorg. Ook kunnen zij via het „collectief" gemakkelijker hun produkten kwijt. Het voordeel werkt echter naar twee kanten. De regering kan het platteland aanmerkelijk sneller en goedkoper ontwikkelen via groeikernen.
Over het Ujamaa-systeem heeft Samora Machel gezegd: „Het is de enige oplossing voor onze samenleving." Bij de hervorming van het platteland, waarvan bijna de gehele bevolking niet lezen en schrijven kan, wordt gebruik gemaakt van „aldeamentos", de beruchte hervestigingskampen en gemakkelijk te controleren dorpen, die het Portugese leger met tientallen tegelijk heeft opgericht om een dam op te werpen tegen de guerrillastrijders. (...)
Het Frelimo geeft de hoogste voorrang aan de ontwikkeling van het platteland, omdat juist daar de nood het grootst is. De door de Portugezen verplichte verbouw van voor de uitvoer bestemde gewassen (katoen, suiker, cashewnoten) en het systeem van — veel te lage — vastgestelde prijzen heeft in grote delen van Mozambique de traditionele samenleving ontworteld en in sommige streken hongersnood veroorzaakt..."
Sedert de omwenteling in Portugal is m.b.t. de prijzen voor de exportprodukten een verbetering ingetreden, aldus IAF (mei). Zo werden voor katoen en suiker hogere prijzen vastgesteld, terwijl cashewnoten reeds vrij op de wereldmarkt worden verkocht. Voor suiker, dat in de toekomst aan Engeland wordt verkocht, is eenzelfde positie te verwachten. Hierdoor wordt de prijs het viervoudige van wat de Portugezen tot dusver betaalden. Bovendien denkt het Frelimobewind aan een verhoging van de suikerproduktie.
Over de toekomst schreef N R C / H'b l a d (25-6):
„Op langere termijn staat de Mozambikaanse economie er niet slecht voor, maar eerst zullen er nog heel wat moeilijkheden moeten worden overwonnen. Landbouw en visserij bieden voorlopig de beste perspectieven en worden door het Frelimo dan ook beschouwd als de grondslag voor de verdere ontwikkeling van het land.
Met het zoeken naar en de ontginning van delfstoffen is slechts op een zeer beperkte schaal een begin gemaakt, maar het staat wel al vast dat Mozambique over grote voorraden steenkool, ijzererts, koper en aardgas beschikt. Industrie was tot nu toe in hoofdzaak beperkt tot Lourenço Marques en Beira en vooral deze tak van de economie is ernstig getroffen door de uittocht van Portugezen..."

Onderhandelingen met Portugal. Cabora Bassa

Eind jan. 1975 begonnen in Lourenço Marques besprekingen tussen het Frelimo en Portugal over een regeling van alle financiële problemen tussen beide landen. In totaal ging het daarbij om belangen ter waarde van ongeveer *f* 4 mrd. De besprekingen hadden o.m. betrekking op de oprichting van een nationale bank voor Mozambique en de regeling van alle schulden en tegoeden, w.o. de schulden die door Portugal gemaakt zijn voor de bouw van de Cabora Bassadam. Uitlatingen van Machel wezen erop dat het Frelimo geen schuld aan het kolonialisme wilde erkennen. Volgens *The Financial Times* (9-4) bedroeg de totale schuld van Mozambique £ 850 mln, waarvan £ 500 mln i.v.m. de Cabora Bassadam.

De derde gespreksronde over economische en financiële kwesties tussen Portugal en het Frelimo vond van 8-14 april in Lourenço Marques plaats. In het verloop daarvan werd overeenstemming bereikt over de basis van een akkoord, waarbij o.m. waren inbegrepen de nationalisatie van de Banco Ultramarino en de Bank voor Nationale Ontwikkeling. De besprekingen, die op 30 april in Den Haag werden gevoerd tussen de Portugese minister van buitenlandse zaken, Melo Antunes, en de vicevoorzitter van het Frelimo, Marcelino dos Santos, vormden de afronding van het schuldenvraagstuk, aldus het *Angola Bulletin* (juni/juli): „De Portugezen hielden de eer aan zich en verklaarden dat er uiteraard geen sprake kon zijn van een schuld van het Frelimo aan Portugal."

T.a.v. de Cabora Bassadam werd overeengekomen, dat de dam voorlopig zal worden geëxploiteerd door een Portugese maatschappij, waarin alle ondernemingen deelnemen die geld in het project hebben gestoken. Deze nieuwe maatschappij zal de elektriciteit van de dam rechtstreeks aan Zuid-Afrika verkopen. Zodra de investeerders hun geld terug hebben, wordt de maatschappij ontbonden en valt de dam aan Mozambique toe, aldus o.a. *De Volkskrant* (25-6). Volgens het *IAF* (mei) is het zeker, dat het Frelimo aan de Zuidafrikaanse staatsmaatschappij ESCOM langlopende garanties m.b.t. de verkoop van de Cabora Bassastroom heeft gegeven; ook zou volgens dit blad het Cabora Bassaproject de komende 15 jaar onder de nieuwe maatschappij ressorteren, waarbij de „Zambezi Planning Authority" een rol zou spelen. Tenslotte maakte het *IAF* nog melding van besprekingen met Franse en Westduitse belanghebbenden voor extra gelden ter dekking van de kosten, die hoger uitvielen dan oorspronkelijk geraamd werd; aan dit overleg werd ook deelgenomen door de Zuidafrikaanse Industrial Development Corporation.

Op 5 dec. 1974 sloten technici door het plaatsen van twee stalen deuren de laatste doorgangen in de Cabora Bassa-dam in aanwezigheid van o.a. vertegenwoordigers van het Frelimo. Daarmee begon het vollopen van het stuwmeer en werden de eigenlijke bouwwerkzaamheden aan de dam beëindigd.

Zuid-Afrika en Rhodesië

Mozambique blijft voorlopig economisch gebonden aan Zuid-Afrika, aldus *De Volkskrant* (25-6), die

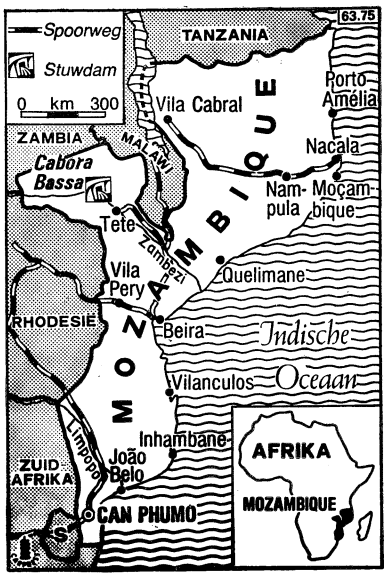

daaraan toevoegt: „De transito-handel met Zuid-Afrika* via de haven van Lourenço Marques en de tewerkstelling van liefst 150.000 Mozambikaanse arbeiders in de Zuidafrikaanse mijnen vormen voorlopig een onmisbare bron van inkomsten. Over de ook door het Frelimo verfoeide „trekarbeid" heeft Machel verklaard: „We zullen eerst de middelen moeten vinden om 150.000 Mozambikanen te werk te stellen, alvorens we deze schandelijke overeenkomst (tussen het koloniale Portugal en Zuid-Afrika) kunnen verbreken."

Op grond van het in 1909 door Portugal met Zuid-Afrika afgesloten verdrag i.z. de Mozambikaanse mijnwerkers (Machel's broer vond in de Zuidafrikaanse mijnen de dood) betaalde Zuid-Afrika een deel (60%) van de lonen in goud tegen de officiële prijs (ca. $ 42 per ounce) aan de Banco National Ultramarino, waarbij de Portugese staatsbank dit goud in de tegenwaarde voor escudos overnam en het vervolgens tegen de vrije marktprijs doorverkocht. Geschat wordt dat Portugal op deze wijze jaarlijks ca. $ 75 mln aan deze regeling verdiend heeft.

Inclusief de verdiensten van de Mozambikaanse mijnwerkers en de inkomsten uit het toerisme komt een kwart van de buitenlandse reserves die Mozambique ontvangt voor rekening van Zuid-Afrika. Daar komen dan sinds kort nog de inkomsten bij uit de stroomleveranties van de Cabora Bassacentrale aan Zuid-Afrika (vanaf 1980 ca. 90% van die stroom).

NRC/H'blad (25-6) merkt op:
„Wat de regering na 25 juni eventueel zal veranderen in de betrekkingen tussen Mozambique en Zuid-Afrika staat nog niet vast, maar het is onwaarschijnlijk dat ze op grond van haar afkeuring van de Zuidafrikaanse apartheidspolitiek onmiddellijk de economische banden met Zuid-Afrika zal doorsnijden.
Anders ligt het met Rhodesië. Leiders van het Frelimo hebben de afgelopen maanden laten doorschemeren dat het front van plan is zich te houden aan de sancties van de Verenigde Naties tegen Rhodesië, dat tot nu toe 85% van zijn in- en uitvoer via Mozambique kon laten lopen. Met name door Engeland en andere Gemenebestlanden zijn al plannen ontwikkeld om Mozambique schadeloos te stellen voor de inkomsten die het dan zou derven . . ."

Als voorbeeld van de economische samenwerking van Mozambique met Zuid-Afrika noemt I A F (mei), dat de directeur van de „South African Railways" bij onderhandelingen met de Mozambikaanse overgangsregering de levering van Zuidafrikaanse diesellokomotieven overeenkwam en hulp in het vooruitzicht stelde voor verbeteringen in de haven van Lourenço Marques. Die lokomotieven zouden het vervoer op het traject Komatipoort (aan de Zuidafrikaanse grens) — Lourenço Marques verbeteren in het belang van o.a. de Zuidafrikaanse exporteurs en de Japanse importeurs van Zuidafrikaans chroomerts.

Tanzania, Zambia en de ontspanningspolitiek

Vergeleken met de goede weg- en spoorwegverbindingen van Mozambique met Zuid-Afrika en Rhodesië staan niet zulke goede verbindingen met de Afrikaanse buurlanden Tanzania en Zambia. Dit laatste land heeft echter al met het Frelimo-bewind overeenstemming bereikt over een uitbreiding van de directe verkeersverbindingen van Loesaka naar Beira. Als die verbeteringen resp. nieuwe verbindingen in 1976 gereed zijn, zal Zambia over twee rechtstreekse wegen/spoorwegverbindingen naar de haven Beira beschikken. De leider van de regeringspartij KANU in de Keniase hoofdstad Nairobi, Sammy Maina, verklaarde volgens *IAF* (maart) uit betrouwbare bron te hebben ver-

* 30% van de Zuidafrikaanse export loopt via Mozambique, omdat de capaciteit van de Zuidafrikaanse havens onvoldoende is. In 1973 kwam een vijfde van de Mozambikaanse invoer uit Zuid-Afrika en onder de landen, die uit Mozambique importeren, nam Zuid-Afrika de derde plaats in.

nomen, dat Tanzania voornemens was zich uit het EAC (Oostafrikaanse Gemeenschap) terug te trekken en een nieuwe gemeenschap op te richten samen met Mozambique en Zambia. Deze uitspraak en begeleidende geruchten duiden in elk geval op een nauwer wordende samenwerking tussen Tanzania, Zambia en Mozambique. In elk geval werkt Machel nauw met deze landen samen in de ontspanningspolitiek t.a.v. zuidelijk Afrika (zie o.a. pag. 243/3).

Communistische landen

In december 1974 bracht Samora Machel met een Frelimo-delegatie bezoeken aan de DDR, Bulgarije en Roemenië. Met deze landen werden samenwerkingsakkoorden gesloten.
Van 20 febr. tot 2 maart bracht een Mozambikaanse delegatie o.l.v. Samora Moises Machel een officieel bezoek aan de Volksrepubliek China. Machel werd door Tsjoe En-lai ontvangen en hij voerde besprekingen met vice-premier Teng Hsiao-ping, o.a. over de ontwikkeling van vriendschap en samenwerking tussen beide volken. Beide partijen zegden volledige steun toe aan het volk in Zimbabwe, Namibië, Zuid-Afrika en andere niet-onafhankelijke gebieden om hun strijd tegen kolonialisme en racisme en voor nationale onafhankelijkheid, democratie, gerechtigheid en vooruitgang. Overeengekomen werd op 25 juni 1975 diplomatieke betrekkingen op ambassadeursniveau te vestigen.
Tevens bezocht de Frelimo-delegatie Noord-Korea, dat volgens Machel evenals China financiële en technische hulp toezegde.

Politieke positie Frelimo. Document van Mocuba

Het Frelimo heeft er geen twijfel over laten bestaan dat het als enige partij het land zal leiden. Tegen mogelijke oppositie werd krachtig opgetreden. Zo werden volgens *DPA* (22-12-'74) in Lourenço Marques ca. 70 personen gearresteerd, die ervan verdacht werden het dekolonisatieproces met geweld te hebben willen verstoren. In maart 1975 werden binnen het Frelimo „zuiveringen" doorgevoerd, waarbij 240 „verraders" ontmaskerd werden, *Reuter/NRC/H'blad* (18-3) meldde de arrestatie van Uria Simango, de vroegere vice-president van het Frelimo, en van Paul Gumane, een van de stichters van het Frelimo en nu leider van de COREMO.
Simango, die al in nov. zou zijn aangehouden, en Gumane behoorden tot de 240 dissidenten, die op 16 maart een openbare bekentenis aflegden over hun „misdaden" tegen het Frelimo in een opleidingskamp te Nachingwea in het zuiden van Tanzania. Volgens het *Angola Bulletin* (juni-juli) bestond de groep uit agenten van de Portugese geheime politie, saboteurs en moordenaars.
Op 21 april werd opnieuw in Nachingwea een groep gevangenen voorgeleid, o.w. Joana Simiao, een van de oprichters van het GUMO (pag. 669/3 - 1974). Volgens Machel zouden de gevangenen disciplinair worden gestraft, wat in het algemeen tewerkstelling op het platteland betekent. Behalve Joana Simiao waren het 23 Afrikaanse mannen.
Medio mei werd in Lourenço Marques een rapport over een zitting van vijf revolutionaire volkscomité's van het Frelimo gepubliceerd, die reeds op 16 febr. in Centraal-Mozambique had plaatsgevonden. Bij die gelegenheid was het „document van Mocuba" opgesteld, dat de plannen voor de opbouw van de nieuwe staat bevatte.

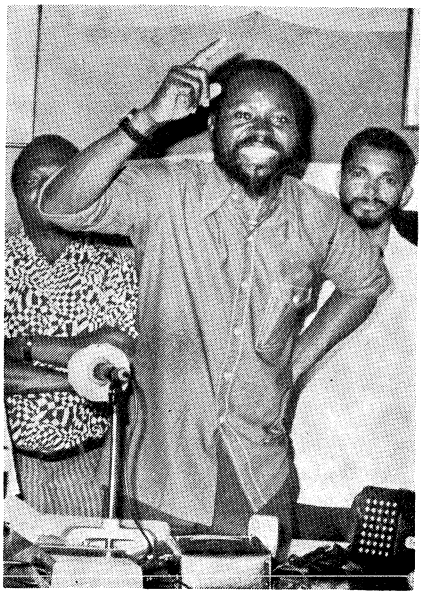

Samora Moises Machel werd in okt. 1933 geboren in Madrogoa, in de Limpopo-vallei. Hij ging naar een missieschool en werd, na de lagere school te hebben doorlopen, voorbestemd voor het seminarie. Hij weigerde dit, studeerde op eigen kosten voor ziekenverpleger en werkte in ziekenhuizen.
In 1961 ontmoette hij Eduardo Mondlane, die als VN-functionaris een bezoek aan Mozambique bracht. Toen onder diens leiding op 25 juni 1962 het Frelimo werd gevormd, trok ook Machel via Zuid-Afrika naar de Tanzaniaanse hoofdstad Dares-Salaam om zich bij het bevrijdingsfront aan te sluiten.
Nadat hij in Algerije een militaire opleiding had gekregen, keerde Machel in sept. 1964 met ca. 250 andere guerrillastrijders terug naar zijn land om daar in het district Cabo Delgado de gewapende strijd tegen het koloniale bewind te beginnen. In 1966 werd hij defensiesecretaris van het Frelimo, en in 1968 volgde Machel's benoeming tot lid van het centrale comité van het Frelimo en tot commandant van het nationale bevrijdingsleger.
Na de moord op Mondlane in februari 1969 vormde Machel samen met Marcelino dos Santos en Uria Simango een driemanschap dat het Frelimo leidde tot mei 1970, toen Simango geroyeerd werd en Machel voorzitter van het Frelimo werd.
Vanaf dat ogenblik was hij de onbetwiste leider en begon hij een eenheid te smeden tusen de politieke en de militaire strijd, die zich in juli 1974 tot een vijfde front, Zambezia, had uitgebreid. De wat vage ideologische lijn van Mondlane werd vervangen door een duidelijk progressief programma. Machel, die bezoeken aan de SU en China bracht, lijkt volgens commentatoren toch het meest geïnspireerd door het Afrikaanse socialisme van president Nyerere van Tanzania. In dat land bleef Machel ook na het akkoord van Loesaka met Portugal (7 sept. 1974) om de onafhankelijkheid van Mozambique voor te bereiden. Hij maakte nog een aantal buitenlandse reizen en begon op 24 mei 1975 met Dos Santos een rondreis door alle uithoeken van Mozambique voor zijn intocht in Lourenço Marques op 24 juni.

In het document stond o.a.: „Dynamiseringsgroepen" zullen het politieke werk in het land verrichten. Reactionaire elementen moeten uit de partij worden gezet. Het programma keerde zich tegen racisme, regionalisme, tribalisme (stamheerschappij) en imperialisme. „Corrupte personen die door prostitutie hun geld verdienen, vijanden van het systeem die onze politiek aanvallen, mensen die tot stakingen en handige voordelen oproepen moeten voor het gerecht worden gebracht". Voor vergrijpen, die onder het begrip „sobotage jegens het dekolonisatieproces" vallen, werden gevangenisstraffen tot 8 jaar in het vooruitzicht gesteld. De „revolutionaire volkscomité's" zullen een militair karakter hebben en moeten de bevolking „het juiste socialistische bewustzijn" bijbrengen. Het Frelimo keert zich tegen elk individualisme. De regeringsmacht berust bij drie comité's. In elk daarvan zullen Samora Machel, Marcelino dos Santos, Joaquim Chissano en Armando Guebuza vertegenwoordigd zijn. (F A Z 21-5)

Op 20 juni keurde het centrale comité van het Frelimo tijdens een zitting in Inhambane een voorlopige grondwet goed voor de „volksrepubliek" Mozambique. Verder werd gesproken over de in te stellen ministeries (15) en over een wetsontwerp, dat de Mozambikaanse nationaliteit regelt. Voorts werd de benoeming van Frelimo-voorzitter Machel tot de eerste president van Mozambique formeel vastgesteld. *(Intern. Afrika Forum, Angola Bulletin, NRC/H'blad, NZZ)*

(Vor. ber. pag. 698 e.v. - 1974)

WEST-EUROPA

NEDERLAND

NOTA BETREFFENDE DE VERVANGING VAN DE F-104G STARFIGHTER

Minister Vredeling van defensie heeft op 27 mei de Tweede Kamer de nota toegezonden, waarin hij uiteenzet, waarom de YF-16 van General Dynamics was gekozen als opvolger van de Starfighter.

De Nederlandse NAVO-taak zou, zo schrijft minister Vredeling in zijn nota aan de Tweede Kamer, het beste door de F-16 kunnen worden vervuld. Deze taak, het aanvallen van gronddoelen en het krijgen en tijdelijk houden van een plaatselijk luchtoverwicht, kan de F-16, bij vergelijking van actieradius, draagvermogen en wendbaarheid, het beste (d.w.z. ook met de beste overlevingskansen) uitvoeren.
Door het grote aantal vlieguren (500.000) dat de F-16-motor bij aflevering zal hebben (in de al bestaande F-15 is deze motor al in gebruik) is de vliegveiligheid t.o.v. de nieuwe motoren van de Viggen en de Mirage M-53 groter.
Nochtans levert volgens de minister de F-16 geen kwalitatieve impuls aan de bewapeningsspiraal in Europa, een aspect waar de Defensienota '74 en de progressieve partijen zwaar aan tillen. De nu gangbare jagerbommenwerpers van het Warschaupact, MIG-21 en MIG-23, zijn beneden snelheden van mach 1,6 de mindere van de F-16 wat draagvermogen en wendbaarheid betreft. Boven die snelheid (mach = geluidssnelheid) is de F-16 echter minder, ongerekend nog de verwachte verdere ontwikkelingen van de vliegtuigindustrie in de Warschaupactlanden. Het ongewenst geachte alternatief zou zijn dat Nederland een vliegtuig met geringe overlevingskansen zou aanschaffen, wat „als niet verantwoord" van de hand moet worden gewezen, schrijft de minister.
Vredeling wijst er voorts nog op dat door de taakbeperking van de Nederlandse luchtmacht — in de toekomst geen „strike"- of penetratietaken meer — voor de F-16 meer defensieve taken zullen zijn weggelegd.
Het kabinet zal geen maatregelen nemen om de vereiste (geringe) technische voorzieningen te treffen die de F-16 geschikt zou maken voor nucleaire taken.
Over de buitenlands-politieke aspecten zegt de nota dat samenwerking in het Viggen-programma als goede bijkomstigheid zou hebben dat de Zweedse regering net zo over wapenexport naar derde landen denkt als de Nederlandse. Daar staat tegenover dat de Zweedse politiek van „gewapende neutraliteit (zich) bewust distantieert van het Atlantisch Bondgenootschap, zowel als van het streven naar Europese eenheid in het kader van de „Negen".
Het eerste element is beter gediend met de aanschaf van een Amerikaans toestel. Op het tweede, de Europese eenheid, zou de keuze van een Frans toestel „wellicht van positieve invloed kunnen zijn". Dit laatste punt blijft actueel.
Conform een eerder door Vredeling bekendgemaakt plan zal uit het bedrag voor de optie op 18 F-16-toestellen ƒ 150 miljoen worden gereserveerd voor de ontwikkeling van een eventueel toekomstig „Europees" gevechtsvliegtuig, dat in de jaren tachtig zou kunnen worden gekozen om de NF-5 van o.a. de Nederlandse luchtmacht te gaan vervangen.
De aanschaf van de Mirage FIM-53 is anders dan de Franse regering heeft gesteld, „op zich onvoldoende om een verdere (Europese) integratie tot stand te brengen", meent Vredeling.
Mocht de ontwikkeling van een lichte Europese jager slagen, dan zal het t.z.t. wellicht nodig zijn om de verkenningstaak, die nu bij een squadron (18 toestellen) Starfighters berust, in het kader van taakverdeling en specialisatie aan NAVO-partners over te dragen.
De industriepolitieke en werkgelegenheidsaspecten zijn aantrekkelijk. Bij de aangenomen produktietotalen (2.000 F-16 en 1100 Mirage F-1) biedt de F-16 in Nederland 25.000 manjaren werk, gespreid over 8 à 9 jaar; gemiddeld omstreeks 3.000 arbeidsplaatsen. Mirage-produktie zou 2600 arbeidsplaatsen bieden. De op circa 500 toestellen geraamde produktie van het Viggen-type maakt wegens het geringere aantal manuren en de hogere kostprijs per eenheid een dergelijke vergelijking weinig zinvol.
Opmerkelijk — en de voorkeur van Fokker voor de Mirage medeverklarend — is dat de Nederlandse vliegtuigindustrie in deze vergelijking bij keuze voor de Mirage op orders voor ƒ 1340 miljoen zou mogen rekenen, tegen ƒ 950 miljoen in geval van keuze van de F-16.
In de mechanische industrie (Philips, DAF, VMF) is het andersom, nl. resp. ƒ 310 miljoen en ƒ 810 miljoen. De elektronische industrie (Holland Signaal, Oude Delft) zou met Mirageproduktie iets beter af zijn, ƒ 830 tegen ƒ 660 miljoen. (NRC/H'blad, ministerie van defensie)

(Vor. ber. pag. 407/3 e.v.)

PvdA verlangt lichter en goedkoper vliegtuig

Binnen de PvdA — de grootste regeringspartij en de partij van minister Vredeling van defensie — heeft tot het einde toe verzet bestaan tegen alle vier kandidaat-opvolgers voor de Starfighter.
Vertegenwoordigers van de PvdA wezen erop, dat minister Vredeling op de bijeenkomst van het NAVO-comité voor verdedigingsplannen op 7 juni 1973 (pag. 736/2-1973) de kwestie van specialisatie van de krijgsmachten aan de orde had gesteld. Dit initiatief mondde uit in de opstelling van een document, waarin bepaalde aspecten van de mogelijkheid tot specialisatie van verdedigingstaken in Centraal Europa werden besproken.
Het comité voor verdedigingsplannen aanvaardde de conclusies van dit document op zijn vergadering van 7 dec. '73. Voor de Nederlandse luchtmacht betekende dit, dat twee taken werden afgestoten: de luchtverdediging op grote hoogte (zgn. „onderscheppingen") en diepe penetraties in vijandelijk gebied. Als taken voor de Nederlandse luchtmacht bleven over het met conventionele wapens aanvallen van gronddoelen op en nabij het eventuele gevechtsterrein; het kunnen verkrijgen en handhaven van plaatselijk en tijdelijk luchtoverwicht boven en nabij het eventuele gevechtsterrein; en het kunnen meevoeren en afwerpen van een tactisch kernwapen over de beperkte actieradius die uit de twee voorgaande taken voortvloeit.*
Door de voorganger van minister Vredeling, minister De Koster (VVD) waren als kandidaat-opvolgers voor de Starfighter aangewezen de Northrop F-17, de Mirage F-1 en de Saab-Viggen (de F-16 van General Dynamics doet pas sinds mei vorig jaar mee). Sinds dec. 1973 werd nu allerwegen verondersteld, dat de Nederlandse luchtmacht op zoek zou gaan naar een ander, lichter toestel.
Bij de instelling van de stuurgroep van de vier landen die naar een opvolger voor de Starfighter zochten, in mei 1974, bleek echter dat de groep dezelfde toestellen moest evalueren (plus de F-16), die door minister De Koster al als kandidaat waren aangewezen.
Vanaf sept. 1974 heeft de PvdA pogingen in het werk gesteld de luchtmacht een lichter en goedkoper toestel te doen aanschaffen.
In de PvdA meende men, zoals ook op het partijcongres over vrede en veiligheid (pag. 303/3 e.v.-1975) tot uiting kwam, dat de vier kandidaat-toestellen meer konden dan voor het uitvoeren van de NAVO-opdracht voor de Nederlandse luchtmacht noodzakelijk was. Dientengevolge vormde aanschaf van één van deze toestellen, zo meende de PvdA, een ongewenste bijdrage aan de versterking van de bewapeningsspiraal. Bovendien zou de aanschaf van een dergelijk vliegtuig een te zware druk leggen op de overige financieringsprogramma's van de krijgsmacht. Een extra punt van overweging werd nog gevormd door de ervaringen, die in de Israëlisch-Arabische oktoberoorlog van 1973 waren opgedaan. In het *NRC/H'blad* van 18-12-1974 werd dit probleem op de volgende wijze aan de orde gesteld:

Een luchtoverwicht, kan zoiets in de moderne oorlogvoering worden bereikt? En, zo ja, wat moet dat kosten? En, als die kosten mèt de risico's zeer hoog worden, eigenlijk niet meer in verhouding staan

---

* In de nota inzake de vervanging van de Starfighter (zie boven) zegt minister Vredeling, dat dit kabinet de voorzieningen, vereist voor het meevoeren en afwerpen van een kernwapen, niet op de F-16 zal laten aanbrengen.

tot het militaire rendement, zijn er dan geen voordelige alternatieven, bijv. in de vorm van een geperfectioneerde artillerie? Kan de steun aan grondtroepen alleen en onder alle omstandigheden van geavanceerde vliegtuigen van de luchtmacht worden verwacht, kan raketartillerie niet beter (nauwkeuriger), goedkoper en met minder risico's worden aangewend voor de „diepe" aanvalstaak van de luchtmacht?

Dit zijn, simpel weergegeven, onderdelen van een probleemstelling die op het ogenblik binnen de NAVO niet of nauwelijks aan de orde lijkt. Ruim een jaar nadat de Israëlische grondstrijdkrachten in de oktoberoorlog n.b. het traditionele luchtoverwicht van hun luchtmacht moesten heroveren door de Russische luchtafweerinstallaties (SAM) van hun Arabische tegenstanders onschadelijk te maken, gaat de NAVO in haar conceptie nog steeds uit van klassieke, taken als „air superiority", „ground"- en „close support" en „strike" voor de aangesloten luchtmachten. Voor Nederland geldt sinds vorig jaar de toekomstige taak van grondsteun (overwegend).

Wie niet onder de indruk raakt van dit naijlen van de NAVO-planners, of dat gezien de betrekkelijk korte tijd sinds de oktoberoorlog wel kan begrijpen, gelieve te bedenken dat een groot aantal NAVO-landen zeer binnenkort bestellingen gaat plaatsen, die de organisatie en opbouw van hun luchtmacht (en daarmee gedeeltelijk van hun totale strijdkrachten) tot omstreeks het jaar 2000 gaan vastleggen. Als de bovengenoemde discussie dus niet alsnog snel wordt gevoerd, bestaat de kans dat bijv. de Starfighter-opvolging straks niet alleen als de grootste wapenaankoop van de eeuw maar ook als het grootste militaire misverstand van de eeuw zou worden gekwalificeerd. Een misverstand nl. omdat de kwetsbaarheid van moderne vliegtuigen tegenover geleide-luchtafweer zodanig groot is bij een belangrijk deel van hun operaties, dat er eigenlijk geen redelijke verhouding tussen doel en middelen, tussen kosten en nut, meer bestaat.

Dat de luchtmachtdeskundigen niet de eersten zullen zijn om dit probleem van de toekomst onder ogen te zien, is al gebleken uit hun reacties op de oktoberoorlog van '73. Niet dan zeer moeizaam, vermochten zij te accepteren dat zelfs de modernste luchtmacht, ondanks alle verfijnde en dure elektronische hulpmiddelen in de lucht, zeer gehandicapt is tegen een combinatie van stationaire en mobiele luchtafweer van kanonnen en (geleide) doelzoekende raketten. De luchtoorlog boven de Sinai heeft dat echter wel aangetoond, zo goed als de VS-luchtmacht boven Vietnam dergelijke ervaringen had.

De Amerikaanse defensie consultant Steven Canby trekt het in een studie die binnenkort door het Londense Institute for Strategic Studies als Adelphi Paper wordt uitgegeven niet in twijfel: de toekomst is niet aan hoogmoderne, snelle (en dure) vliegtuigen. Want de tijd van het „klassieke" luchtoverwicht daterend vooral van de geallieerde successen in de Tweede Wereldoorlog, is voorbij. Eenvoudige, „goedkopere" vliegtuigen (hij noemt de Amerikaanse A-10 en de Brits-Franse Alphajet) kunnen wegens hun „lagere snelheid" en hun groter aantal „sorties" veel nuttiger functioneren in een luchtmacht met een noodzakelijkerwijs beperkter takenpakket.

Namelijk door grondsteun te geven aan eigen troepen bij plotselinge penetraties op het slagveld, wanneer grotendeels buiten bereik van de vijandelijke luchtafweer wordt geopereerd en precisie en/of grote vuurkracht uit de lucht nodig is.

Als een luchtmacht geen luchtoverwicht heeft (air superiority), en Canby meent dat dit tegen de moderne luchtafweer nauwelijks te verkrijgen is, zijn de andere, „afgeleide" luchtmacht-taken kwestieus geworden. Met andere militaire exegeten van Jom Kippoer-oorlog meent Canby, die eerder bij de Rand Corporation werkte, dat veel van de luchtmachttaken in de toekomst terecht moeten komen bij de (raket-)artillerie, die tegen veel lagere kosten dan de moderne luchtvaarttechnologie vraagt, geperfectioneerd kan worden. Voor „close air support" en „local air superiority" ziet hij de luchtmacht (zie boven) wel een taak houden, en dan een veel minder kostbare.

Het probleem werd door de PvdA-leden van de vaste commissie voor defensie van de Tweede Kamer op 9 sept. 1974 in een besloten overleg van de commissie met minister Vredeling en staatssecretaris Stemerdink van defensie alsmede de luchtmachtgeneraal Knoop en Stokla voor de eerste maal aan de orde gesteld. Door de bewindslieden werd toen gesteld, dat Nederland zich „ten minste moreel" gebonden moest achten aan het technisch-militaire evaluatieonderzoek van de vier duurdere kandidaat-opvolgers, dat werd verricht door de stuurgroep van deskundigen van België, Denemarken, Noorwegen en Nederland.

In de Kamercommissie had men de indruk overgehouden, dat Nederland de mogelijkheid van een goedkopere opvolger van de Starfighter pas weer in vrijheid zou kunnen gaan bespreken, als een van de vier landen zich niet aan de conclusies van de stuurgroep zou willen houden.

In mondeling overleg met de TK-commissie voor defensie heeft minister Vredeling, in antwoord op vragen van leden uit de PvdA, D'66, en PPR, op 19 dec. vor. jaar gezegd dat hij onder geen voorwaarde bereid was een goedkopere Starfighter-opvolger te kiezen of de beslissing over de opvolging uit te stellen. Andere types dan de YF-16, de YF-17, de Mirage F-1M53 en de Saab-Viggen zouden niet voldoen aan de door Nederland geaccepteerde NAVO-eisen.

Ook als het technische eindrapport van de stuurgroep niet tot een gemeenschappelijke keuze zou leiden, zou Nederland een van de geëvalueerde types kiezen. Andere vliegtuigen dan de geëvalueerde types, aldus minister Vredeling, beschikken niet „over eigenschappen waarmee kan worden voldaan aan de via de NAVO-specialisatiestudie aangegeven en door Nederland aanvaarde taken".

De minister schetste nog eens, dat alternatieve Starfighter-opvolgers al eerder waren afgevallen. Sinds 1971 zijn de factoren, die daartoe hebben bijgedragen, niet veranderd, aldus minister Vredeling.

De NAVO beschikt nog niet over een afgeronde evaluatie omtrent de lessen, die uit de oktober-oorlog van 1973 in het Midden-Oosten getrokken moeten worden. Beschouwingen over de daar gebleken kwetsbaarheid van moderne vliegtuigen voor verfijnde luchtafweer en de mogelijk verminderde betekenis van het klassieke luchtoverwicht als doelstelling zijn vooralsnog „te speculatief" voor de verantwoordelijke ministers, zei de minister.

De minister stelde verder, dat met behulp van verfijnde elektronische stoorapparatuur de weerbaarheid van de vliegtuigen kan worden verhoogd. Tenslotte meende hij, dat de situatie in centraal Europa totaal verschillend is van die in het Midden-Oosten.

Bij terugkomst van een bezoek aan Frankrijk, waar hij een demonstratie van de Mirage F1 had bijgewoond, stelde op 9 jan. minister Vredeling, dat hij wel rekening zou houden met hetgeen het PvdA-congres over vrede en veiligheid over de opvolging van de Starfighter te zeggen zou hebben, maar „congressen kopen geen vliegtuigen".

Het TK-lid P. Dankert keerde op 16 jan. terug uit de VS, waar hij drie dagen lang een bezoek aan de Northrop-fabrieken had gebracht. Hij zei tegenover de pers de F-5e „Tiger" van Northrop een goede opvolger van de Starfighter te vinden: „Ik ben van mening, dat dit toestel voldoet aan de eisen voor centraal Europa. Het vliegtuig is opgewassen tegen de Russische Migs 21 en het is meer dan de helft goedkoper dan de F-17 Cobra", aldus Dankert.

Hij bevestigde, dat binnen de PvdA nogal wat wrevel bestond over de houding van minister Vredeling: „Wij hebben nooit behoorlijke tegenargumenten tegen vliegtuigen zoals de Tiger gekregen. Alleen de voordelen van de andere". Dankert zei verder, dat de vier kandidaat-opvolgers uiteraard beter zijn dan de kleinere Tiger, maar dat dit vliegtuig goedkoper is en ook voldoet. „De luchtmacht neigt naar kwaliteit. Ik kan mij dat wel voorstellen, want in een Mercedes rijden is mooier dan in een Volkswagen". Ook bij de TK-debatten over de

defensiebegroting-1975 op 11 en 12 febr. van dit jaar werd uitvoerig gesproken over de vervanging van de Starfighter, waarbij de hierboven uiteengezette standpunten werden herhaald. Door de communistische afgevaardigde Wolff werd een motie ingediend, waarin er bij de regering op werd aangedrongen geen vliegtuigen te kopen, die duidelijk op het verrichten van nucleaire taken zijn ingericht. Minister Vredeling bestreed deze motie met het argument, dat definitieve beslissingen over het toekennen van een nucleaire taak aan de opvolger van de Starfighter pas rond 1980 genomen moeten worden. De motie-Wolff wekte volgens de minister de geheel verkeerde indruk, dat bij de keuze van de opvolger de technische mogelijkheid atoomwapens mee te voeren een rol van betekenis zou spelen.

Over de motie-Wolff werd op 4 maart gestemd. Hij werd verworpen met de stemmen van CPN, PSP, de D'66-ers Beekmans en Imkamp en de hele PvdA-fractie vóór. PvdA-afgevaardigde Dankert zei, dat zijn fractie door de motie-Wolff voor een dilemma was geplaatst. Omdat de PvdA bij herhaling voor afschaffing van atomaire taken voor de luchtmacht had gepleit zou tegen stemmen misverstanden wekken.

Het PvdA-congres over vrede en veiligheid van 10-12 april (pag. 303/3 e.v. - 1975) aanvaardde een resolutie tegen de aanschaf van een geavanceerd toestel als opvolger van de Starfighter (pag. 304/3).

Het partijbestuur van de PvdA bevestigde deze resolutie op 28 april. Minister-president Den Uyl en staatssecretaris Stemerdink van defensie waren bij deze bestuursvergadering aanwezig.

Het bestuur bracht nog eens „met klem van argumenten" de bezwaren tegen de F-16 en tegen geavanceerde vliegtuigen in het algemeen naar voren, daarbij verwijzend naar de uitspraken van het congres. Het partijbestuur drong er bij de bewindslieden op aan de beslissing uit te stellen „ten einde alsnog tot een grondige evaluatie van de door de TK-fractie aangedragen alternatieven te komen, zoals de aanschaf van het grondsteuntoestel en in dit verband het Engelse aanbod inzake de Jaguar".

De TK-fractie werd aangemoedigd om aan de gevolgde lijn bij de beoordeling van de Starfighter-kwestie vast te houden.

De Britse ambassade had op 24 april een offerte inzake de Jaguar aan de Nederlandse regering gedaan. Enkele dagen eerder waren ook offertes gedaan aan Noorwegen en Denemarken. Het PvdA-TK-lid De Vries had hierover schriftelijke vragen gesteld, waarop minister Vredeling op 2 mei antwoordde.

Minister Vredeling zei de Jaguar niet als een mogelijke vervanger van de Starfighter te beschouwen. De totale programmakosten voor de Jaguar, die als een goedkope oplossing werd aangeduid, zouden volgens de minister slechts weinig lager uitkomen dan die van het goedkoopste toestel (F-16), dat door de vierlanden-stuurgroep was geëvalueerd. Minister Vredeling zou het Britse aanbod dan ook niet serieus onderzoeken. Bovendien betwijfelde hij of bij vervanging van de Starfighter door een toestel als de Jaguar 102 toestellen wel voldoende zouden zijn.

De totale programmakosten voor 102 Jaguars komen uit op ca. ƒ 1,8 mrd, de gebruikelijke opslag van 25% voor reservedelen en gronduitrusting en 16% BTW meegerekend. De ƒ 1,8 mrd moeten echter worden vermeerderd met bijkomende kosten, zoals de inbouw van radar, die in de Britse standaardversie ontbreekt, terwijl deelneming van de Nederlandse industrie in de produktie prijsverhogend werkt. De uiteindelijke kosten benaderen volgens minister Vredeling de ƒ 2,3 mrd, die voor de aanschaf van de F-16 moeten worden uitgetrokken.

Minister Vredeling deelde nog mede, dat ook Denemarken de Jaguar niet in beschouwing zou nemen. De Denen vinden het Britse aanbod niet interessant; het toestel voldoet niet aan de eisen.

Toelichting minister Vredeling op nota vervanging Starfighter

Bij het indienen van de nota inzake de vervanging van de Starfighter op 27 mei gaf minister Vredeling een persconferentie, waarop hij o.m. zei, dat een toestel als de F-16 absoluut noodzakelijk was voor het uitvoeren van de Nederlandse luchtmachttaken in NAVO-verband zoals in dec. 1973 overeengekomen.

Een goedkoper toestel dan de F-16 of vergelijkbare types zou alleen mogelijk zijn na een door de NAVO aanvaarde wijziging van de Nederlandse bondgenootschappelijke taken. Voor een „forceren" van een dergelijke wijziging zei minister Vredeling niet te voelen, o.a. omdat dat strijdig zou zijn met het begrip „taakverdeling".

Gevraagd naar de oorzaken van het meningsverschil met zijn partij zei de minister daarover slechts verbaasd te kunnen zijn. In het voorjaar van 1974 heeft hij de NAVO-taakomschrijving voor de Nederlandse luchtmacht en de daaruit volgende beslissing om een van de meer geavanceerde vliegtuigen als opvolger van de Starfighter te kiezen reeds met politici uit de progressieve partijen besproken. Dat is b.v. in april 1974 gebeurd met de TK-commissie voor defensie, waarvan PvdA-TK-lid P. Dankert voorzitter is.

Dat de PvdA en de andere progressieve partijen daarna zijn blijven aandringen op een goedkoper specifiek grondsteuntoestel kon de minister niet geheel verklaren.

Gevraagd hoe het mogelijk was, dat na zijn initiatief van medio 1973 luchtmachtofficieren in Brussel een goedkoper type, b.v. de Britse Jaguar, tot de mogelijkheden konden rekenen, zei de minister:

„Ik moet ontkennen, dat er een moment geweest is dat een goedkoper toestel kon worden overwogen."

Het „interpretatieverschil" met zijn eigen partij belet toch niet, aldus minister Vredeling, dat de F-16 bij-

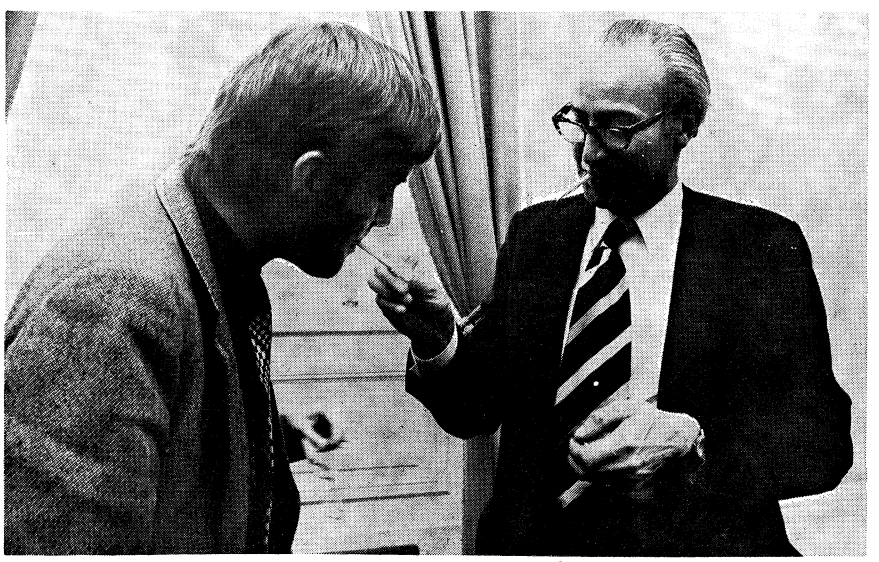

Minister Vredeling en het PvdA-TK-lid Dankert tijdens het TK-debat over de aanschaf van de F-16.

na geheel binnen de normen valt van de congresresolutie van de Pv dA. Alleen dit toestel blijft binnen het geraamde kostenbedrag; het levert geen bijdrage aan de bewapeningsspiraal; het kabinet zal het niet voor nucleaire taken laten uitrusten.
De minister wees er tenslotte op, dat zijn sociaal-democratische collega's in Denemarken en Noorwegen tot dezelfde conclusie gekomen waren.

Debat in Tweede Kamer

De Tweede Kamer besprak het besluit om over te gaan tot de aanschaf van 84 toestellen van het type F-16 en een optie te nemen op nog eens 18 vliegtuigen op 5 juni. Daarbij is uitvoerig aan de orde geweest de NAVO-specialisatie-studie uit 1973 en het feit, dat daarna geen andere, goedkopere vliegtuigen naar voren gebracht zijn om de Starfighter op te volgen.

De minister stelde dat, voordat in NAVO-verband overleg gepleegd werd, de Nederlandse luchtmacht reeds een eigen studie gemaakt had over de opvolging van de Starfighter. Daarbij was een bepaalde taak voor de Nederlandse luchtmacht uit de bus gekomen en een daarbij passende kandidaat-opvolger voor de Starfighter, nl. een van de door de toenmalige minister De Koster gekozen drie types Northrop F-17, Mirage F1 en de Saab-Viggen.
De NAVO-specialisatiestudie betekende, dat in internationaal verband werd aanvaard, wat de Nederlandse luchtmacht voorstelde. Het handhaven van de door minister De Koster geselecteerde kandidaten betekende daarom niet, dat „een oud beleid aan een nieuwe minister" was gekoppeld. Met de specialisatiestudie heeft men een nieuwe minister overtuigd, dat zijn voorganger door de koninklijke luchtmacht correct was voorgelicht over wat in de toekomst redelijkerwijs vereist zou zijn, aldus minister Vredeling.

De politieke geladenheid van het conflict tussen de PvdA en minister Vredeling werd weggenomen doordat in het debat zowel PvdA-defenwoordvoerder Dankert als fractievoorzitter Van Thijn vertrouwen uitspraken in het overige beleid van de minister.
De motie, door de heer Dankert ingediend, hield geen afkeuring van het beleid in, maar vroeg slechts de beslissing de Starfighter door de F-16 te vervangen in „heroverweging te nemen".
De tekst van de motie was als volgt:

De Kamer, gehoord de beraadslagingen over de opvolging van de Starfighter, van mening dat Nederland slechts een doelmatige defensiebijdrage kan leveren als overgegaan wordt tot ingrijpende standaardisering van materieel en verdeling van defensietaken; overwegende dat de Defensienota ingrijpende specialisatie als voorwaarde noemt voor het vermijden van structurele verhogingen van het defensiebudget in de tweede planperiode; van mening dat dit probleem wordt versterkt doordat met betrekking tot de ontwikkeling van de programmakosten van de F-16 onvoldoende zekerheid bestaat; voorts van mening dat het op één noemer brengen van de uiteenlopende taken van de luchtmachten van België, Denemarken, Noorwegen en Nederland specialisatie van de Koninklijke Luchtmacht op een primair voor grondsteun ontworpen toestel in de weg heeft gestaan, waardoor aan het criterium van kostenbesparing door specialisatie onvoldoende kan worden voldaan; tenslotte van mening dat de aanschaf van de F-16 een verdere impuls geeft aan de bewapeningswedloop;
verzoekt de regering de beslissing tot vervanging van de Starfighter door de F-16 in heroverweging te nemen en binnen het kader van het bondgenootschap een ingrijpende specialisatie na te streven; nodigt de regering uit indien binnen het bondgenootschap daartoe geen bereidheid bestaat op basis van de prioriteitsstelling met betrekking tot de krijgsmacht als geheel het aantal luchtmachttaken te beperken; en gaat over tot de orde van de dag.

Bij de indiening van de nota over de vervanging van de Starfighter had PvdA-fractievoorzitter Van Thijn gezegd, dat zijn fractie met een krachtige motie zou komen. VVD-leider Wiegel had daar toen op gereageerd met te zeggen, dat zijn fractie voor die motie zou stemmen — hoewel het er inhoudelijk niet mee eens zijnde —, indien de aanvaarding van de motie tot het heengaan van het kabinet zou leiden.
Van verschillende kanten werd fractievoorzitter Wiegel hiervan een verwijt gemaakt gedurende het Kamerdebat. Wiegel van zijn kant verweet de PvdA met een „slappe motie" te zijn gekomen.
Een punt van discussie was verder nog de kwestie, dat de minister slechts 84 toestellen had besteld en op de overige achttien een optie genomen had.

Met grote meerderheid keurde de partijraad van de PvdA de aanschaf van de F-16 af.

Een meerderheid, waarvan de fracties van KVP, ARP, CHU en VVD deel uitmaakten, drong er bij de minister op aan deze optie ook „hard" te maken. De minister deed de toezegging, dat alleen onder uitzonderlijke omstandigheden zal worden afgezien van aankoop van de achttien toestellen.
Door de TK-leden waren zes moties ingediend. Bij de stemmingen hierover op 10 juni werden vijf moties, w.o. die van de PvdA, verworpen. Eén motie werd aangehouden.

De motie-Dankert werd alleen gesteund door de fracties van PvdA en PSP.
Een motie van de heer Ploeg (VVD), waarin aangedrongen werd op het aanschaffen van 102 toestellen in plaats van 84 werd verworpen. Voor stemden VVD, RKPN, BP, SGP, GPV en DS'70.
Mej. Van Leeuwen (ARP) hield haar motie aan, waarin werd gevraagd gebruik te maken van de optie op de 18 toestellen.
Een PPR-motie, waarin werd gevraagd terug te komen op de beslissing de Starfighter door de F-16 te vervangen werd alleen gesteund door de PPR en mr. Imkamp (D'66).
Een PSP-motie, waarin werd gevraagd af te zien van elke aankoop van vliegtuigen ter vervanging van de Starfighter werd alleen gesteund door de PSP en mr. Imkamp.
Een motie van de CPN, warin eveneens vervanging van de Starfighter werd afgewezen, werd alleen gesteund door de CPN en mr. Imkamp.

Partijraad PvdA betreurt aanschaf F-16. Vraagt verlaging defensielasten

De partijraad van de PvdA was op 14 juni bijeen. Hij aanvaardde een door het partijbestuur opgestelde resolutie, waarin de partijraad zich teleurgesteld toonde over het kabinetsbesluit om de F-16 als opvolger van de Starfighter te kiezen. Hij keurde dit besluit af en waarschuwde het kabinet, dat de in Keerpunt '72 beloofde bezuinigingen op de-

fensie voor de huidige regeringsperiode ten bedrage van *f* 1,5 mrd „zeer zwaarwegend" zullen zijn bij de verdere toetsing van het defensiebeleid.

De meerderheid van de partijraad honoreerde hiermee pleidooien van TK-fractievoorzitter Van Thijn en partijvoorzitter mevr. Van den Heuvel om geen steun te geven aan vier andere resoluties, die vanuit de partijraad waren ingediend. Daarin werd o.m. het kabinetsbesluit „onaanvaardbaar" genoemd, gesproken van een „vertrouwenscrisis" tussen de partij en de socialistische bewindslieden, dan wel de TK-fractie bekritiseerd, omdat deze niet het vertrouwen in het kabinet had opgezegd op het punt van de vervanging van de Starfighter.
Fractievoorzitter Van Thijn zei in de partijraad, dat de fractie een nederlaag geleden had. Het meningsverschil tussen partij en minister was niet alleen zakelijk van aard, maar had ook politieke betekenis. De PvdA was bij machte geweest de aankoop van de F-16 tegen te houden door de TK-motie het predikaat „afkeuring" mee te geven. Maar de fractie meende, dat de prijs van een kabinetscrisis te hoog was.
Minister Vredeling verdedigde in de partijraad zijn beleid. Hij zei o.m., dat de stijging van de defensie-uitgaven geen gelijke tred houdt met de stijging van het nationale inkomen. Hij beloofde de Keerpunt-bezuinigingen waar te zullen maken.
Het vliegtuig van de Nederlandse luchtmacht moet zich, zoals dat met de F-16 het geval is, in een luchtgevecht kunnen handhaven. Dat mag niet ten laste van andere NAVO-leden komen. „Wij moeten als PvdA niet te veel onze eigen handen schoon willen wassen", aldus minister Vredeling. (ANP, NRC/H'blad, Handelingen Tweede Kamer)

(Vor. ber. pag. 407/3 e.v.-1975)

BELGIË

BAUDRIN VEROORDEELD

De geschorste administrateur-generaal van de Regie voor Telegrafie en Telefonie, Germain Baudrin, werd op 18 juni door de 22-ste kamer van de correctionele rechtbank van Brussel veroordeeld tot een gevangenisstraf zonder uitstel van vier jaar en tot de verbeurdverklaring van het z.g. corruptiegeld (33 mln fr.) ten voordele van de commissie voor openbare onderstand van Schaarbeek, de gemeente waar de hoofdzetel van de RTT is gevestigd.
Volgende beschuldigingen werden waar bevonden: valsheid in geschrifte, misbruik van de hoge ambtenaarsfunctie om belangen te verdedigen in de pvba Mills en de NV Equimo, passieve corruptie, oplichting en verduistering.
Baudrin is blijven beweren, dat zijn aanzienlijk fortuin (waarvan hij de oorsprong overigens niet kon verklaren) niet toe te schrijven is aan omkoperij. De rechtbank heeft van haar kant niet kunnen aantonen, wie voor de corruptie aansprakelijk is en vanwaar het geld komt. In het strenge vonnis dat een nieuwe jurisprudentie inluidt, wordt echter o.m. gesteld:

„De rechtspraak is zodanig achterhaald door de natuur van de huidige corruptie, dat ze tot gevolg heeft dat de omkoper en de omgekochte van vandaag aan de wet ontsnappen en dat, wanneer men haar blijft volgen, het moeilijk is de eerlijkheid van het openbare ambt te waarborgen."
„Het is een publiek geheim dat economische groepen waarvan de activiteiten en belangen zich niet beperken tot één staat of tot een groep van staten, tegenwoordig overal over fondsen beschikken, vooral in landen waar geld van twijfelachtige herkomst of van belastingontduikers een toevlucht vindt. De nationale afdelingen van die groepen zijn slechts werktuigen voor het winstbejag en het is niet op het niveau van die kwetsbare vertakkingen, dat de afspraken voor corruptie gemaakt worden, en nog minder kunnen de bewijzen daarvan daar gevonden worden. De geheimzinnigheid waarin die groepen hun geldverhandelingen hullen, is evenredig met hun macht en hun middelen."
„Elke geldverhandeling via banken of andere instellingen laat sporen na. En dus bewijzen. Alleen de overhandiging van bankbiljetten in omslagen of koffers laat geen sporen na, behalve dan de verrijking van diegene die het geld ontvangt. Die afspraken gebeuren mondeling, vooral wanneer de betrokken partijen over rechtstreekse en geheime telefoonverbindingen beschikken. Die gesprekken zijn niet meer op te sporen, aangezien ze buiten het openbaar net gebeuren."
„Het is dus volkomen overbodig de datum of de voorwaarden van de corruptieafspraak op te sporen, aangezien er geen ander bewijs voor bestaat dan de onverklaarbare verrijking van de ambtenaar. Met die zekerheid echter dat die verrijking het gevolg is van de uitoefening van zijn ambt."
In het vonnis wordt ook kritiek geoefend op het beleid van de minister, onder wiens bewind Baudrin zijn ambt uitoefende: „De administrateur-generaal is slechts verantwoording schuldig aan de regering en aan de minister belast met de PTT. En die controle valt weg in de mate waarin de minister lichtgelovig is of eenvoudig slordig."

Baudrin is tegen de uitspraak in beroep gegaan. Hij blijft vooralsnog in vrijheid.

(Vor. ber. pag. 262/3)

PROTESTACTIE ZELFSTANDIGEN

Op aandringen van een Gemeenschappelijk Front van de Middenstand is het in de lente herhaaldelijk tot landelijke en gewestelijke protestacties van zelfstandigen gekomen. Op 12 mei had in de Magdalenazaal te Brussel een woelige meeting plaats en op 11 juni hield een stakingsparool van het Front nagenoeg alle kleine en middelgrote handelszaken van het land dicht. Ook heel wat apotheken, notariskantoren, bureaus van architecten en makelaars hielden die dag hun deuren gesloten.
De zelfstandigen protesteren tegen de prijzenstop en formuleren ook — in een eisenbundel met elf punten die aan de regering werd overhandigd — diverse bezwaren en voorstellen van sociale en fiscale aard. Zo wordt gesteld dat de bijdragen die voor de sociale zekerheid van de zelfstandigen worden betaald, de mogelijkheden van de verzekerden overschreden hebben, zodat een algehele herziening van het stelsel onontkoombaar is. Verder wordt een wettelijke regeling geëist i.v.m. de vestiging van grotere distributiebedrijven; de oprichting van een fonds tot vergoeding van de handelaars die schade lijden ten gevolge van grote openbare werken; de indexering van de toelagen voor beroepsopleiding; de afschaffing van de verplichting voor de kmo's om een kasboek bij te houden volgens de modaliteiten die in het wetsontwerp op de boekhouding staan ingeschreven; een betere financiering voor het brugpensioen; een betere bestrijding van het economische machtsmisbruik via de handhaving van normale concurrentievoorwaarden; de invoering van een z.g. fiscaal loon voor de administratieve prestaties die de kmo's nu voor de Staat leveren; de herziening van de financiële lasten, die de sociale zekerheid van de werknemers op de arbeidsintensieve ondernemingen doet wegen.
Het Gemeenschappelijk Front heeft na de staking van 11 juni laten weten, dat het om een verwittingsactie ging en dat verdere protestbewegingen mogelijk blijven, en dat ook na de opheffing van de prijzenstop het elfpuntenprogramma zijn volle betekenis zal behouden.

ONTSLAG IN BSP-LEIDING

De socialistische partijleiding heeft op 16 juni medegedeeld dat nationaal partijsecretaris Jan Luyten uit al zijn functies ontslag heeft genomen. Het ontslag wordt toegeschreven aan ernstige financiële onregelmatigheden in de v.z.w. Socialistisch Steunfonds, waarvan Luyten voorzitter was. Een klacht werd door het BSP-bestuur ingediend tegen A. Geets, secretaris-generaal van de vereniging, die inmiddels reeds ontslagen werd.

ENGELAND

ONTWIKKELINGEN IN NOORD-IERLAND, IRA VERBODEN, BESTAND IN DECEMBER EN FEBRUARI, VERKIEZINGEN CONSTITUTIONELE CONVENTIE, TERRORISTISCHE ACTIVITEITEN

Hieronder geven wij een beknopt overzicht van de ontwikkelingen in Noord-Ierland van het najaar 1974 tot voorjaar 1975.

IRA tot verboden organisatie verklaard

Op 28 nov. 1974 namen de beide huizen van het parlement een wetsontwerp van minister van binnenlandse zaken Jenkins aan waarin de provisionele IRA tot verboden organisatie werd verklaard.
Het lidmaatschap daarvan of steunverlening in financiële of iedere andere vorm kan worden gestraft met een gevangenisstraf van maximaal 5 jaren en/of een ongelimiteerde geldboete. De minister van binnenlandse zaken krijgt onder de wet die zes maanden van kracht zou blijven maar die door het parlement telkens met eenzelfde periode zal kunnen worden verlengd de bevoegdheid om zo nodig andere organisaties verboden te verklaren. Tevens zal ieder gebruik van kledingstukken of andere kentekenen die geacht kunnen worden op het lidmaatschap van een verboden organisatie te wijzen strafbaar worden gesteld met een gevangenisstraf van maximaal drie maanden en/of een geldboete van £ 200.—.
De vergaande bevoegdheden die de minister krijgt tegenover van terrorisme verdachte personen houdt ook in dat dergelijke mensen naar Noord-Ierland kunnen worden gestuurd.
Bij de behandeling in het Lagerhuis deed Jenkins een concessie aan critici uit zijn eigen partij door de bepaling dat bezit van schriftelijke bew. van lidmaatschap van een verboden organisatie reeds strafbaar is, uit het ontwerp te schrappen.
Jenkins gaf overigens toe dat een verbod van de IRA op zichzelf de terroristische aanslagen wel niet zou verminderen, maar het publiek zou in ieder geval niet langer steundemonstraties voor de IRA hoeven te verduren.
Aan de Unionisten uit Ulster gaf hij de verzekering dat Noord-Ierland niet als een „dumpingsland" zal worden gebruikt voor uitgewezen terroristen.
Het verbod van de IRA kwam een week na de ernstigste aanslag die ooit door deze organisatie in Engeland werd gepleegd. Op 21 nov. kwamen 19 mensen om het leven en raakten er meer dan 200 gewond bij twee bomaanslagen op pubs in het centrum van Birmingham. De pub „Mulberry Bush" en de kelderbar „Tavern in the Town" waren vol jeugdige bezoekers toen kort na elkaar twee bommen ontploften.
Er was 20 minuten eerder een telefonische waarschuwing gegeven aan de *Birmingham Post* door iemand met een Iers accent, maar de aanwijzingen waren zo onnauwkeurig dat de beide bars niet meer op tijd ontruimd konden worden.

De Belfast Sinn Fein, de politieke vleugel van de IRA op een persconferentie in Belfast op 16 januari. V.l.n.r. James Drumm, Malaghy Foots, Marre Drumm, vice-presidente Sinn Fein Mary McGuigan en Mary Moor.

De aanslagen vond plaats op hetzelfde ogenblik dat een groot gedeelte van de politie van Birmingham op de nabije luchthaven was geconcentreerd om te verzekeren dat de overbrenging van het stoffelijk overschot van de IRA-man McDade naar Belfast op ordelijke wijze zou geschieden.

McDade had zich een week eerder zelf opgeblazen bij een bomaanslag op het nieuwe postkantoor in Coventry.

Op verzoek van de politie hadden de plaatselijke autoriteiten met instemming van de minister van binnenlandse zaken alle demonstraties en optochten bij de overbrenging van het stoffelijk overschot verboden; de katholieke aartsbisschop van Birmingham weigerde iedere godsdienstoefening. Het lijk van McDade werd tenslotte niet naar Belfast gevlogen omdat het personeel van de luchthaven aldaar weigerde het te lossen. Het lijk ging tenslotte met de familie en een aantal Sinn-Fein-aanhangers in een toestel van Aer Lingus naar Dublin.
De topleiding van de Provisionele IRA in Dublin wees iedere verantwoordelijkheid voor de aanslagen in Birmingham af.
Het daderschap werd wel telefonisch opgeëist door „Red Flag 74" een radicale studentenbeweging die ook verantwoordelijkheid claimde voor aanslagen op pubs in Guildford en Woolwich.
Na de aanslagen werden er in Birmingham protestdemonstraties gehouden en kwam het tot gewelddadigheden gericht tegen de Ierse gemeenschap aldaar die 100.000 leden telt. Er werd een bom gegooid in een katholieke kerk en brand gesticht in het Irish Community Centre.
In de Longbridge autofabriek waar familie en vrienden van de slachtoffers werken kwam het tot gevechten tussen Engelse en Ierse arbeiders op 22 november en 1500 arbeiders hielden een anti-IRA demonstratie. Ook arbeiders van de Roover-autofabrieken in Tyseley hielden anti-IRA demonstraties. Arbeiders van een fabriek in Aldridge stuurden een telegram naar minister Jenkins waarin zij om herinvoering van de doodstraf vroegen.

Minister Jenkins verzocht op 22 november 1974 in een persconferentie geen wraakoefeningen tegen de in Engeland verblijvende Ierse gemeenschap te ondernemen.

Staakt-het-vuren voor kerstperiode afgekondigd

De topleiding van de Provisionele IRA kondigde op 20 december in Dublin een „schorsing van offensieve militaire actie" in Engeland en Noord-Ierland af, dat zou gelden tot 2 januari.

Het besluit van de Army Council van de IRA was het gevolg van een initiatief van een aantal invloedrijke figuren uit de protestantse Noordierse kerken (Anglicanen, Presbyterianen en Methodisten) die op 9 dec. in een afgelegen hotel bij Limerick in Zuid-Ierland uitvoerig overleg pleegden met leiders van de Provisionele Sinn Fein, de politieke vleugel van de Provisionele IRA.

Bij het overleg waren ook topfiguren van de Army Council van de IRA zoals O'Connell, Twomey en Mallon aanwezig. Het gesprek met hen moest vroegtijdig worden afgebroken toen er bericht kwam dat de Zuidierse speciale recherche een inval kwam doen.

Op 18 december 1974 hadden vier van de geestelijken in Londen een onderhoud met de Britse minister voor Noordierse zaken Merlyn Rees, die op zijn beurt op 19 december de Ierse minister van buitenlandse zaken Fitzgerald ontving.

Een woordvoerder van de protestantse geestelijken ds. Arlow, plaatsvervangend secretaris van de raad van Ierse kerken, vloog daarop op 20 december naar Dublin terug en had daar opnieuw een onderhoud met IRA-leider O'Connell.

Minister Rees verklaarde op 20 december dat er niet onderhandeld was met de IRA.

In zijn verklaring vanuit Dublin zei de Army Council dat hij op de denkbeelden van de geestelijken schriftelijke tegenvoorstellen had geformuleerd, die gebaseerd waren op de drie grondbeginselen van de Republikeinse beweging.

Wat die voorstellen precies inhielden werd niet gezegd, maar de drie grondbeginselen waren algemeen bekend: een eind aan de internering en vrijlating van alle politieke gevangenen, terugtrekking van de Britse troepen uit Noord-Ierland in hun kazernes en een beginselverklaring van de Britse regering dat het Ierse volk zelf over zijn eigen toekomst zal mogen beslissen.

De offensieve militaire operaties zijn tijdelijk gestaakt, aldus de Army Council om de Britse regering gelegenheid te geven de voorstellen voor een permanente wapenstilstand te bestuderen. Als daarop voor middernacht 2 januari 1975 geen bevredigend antwoord zou zijn ontvangen zou de IRA de vijandelijkheden moeten hervatten.

Het kerstbestand, dat eenzijdig was, was aan bepaalde voorwaarden verbonden: de Britse strijdkrachten zouden zich moeten onthouden van „agressieve militaire acties, geen arrestaties moeten verrichten en de IRA met rust moeten laten, terwijl de Noordierse politie zich niet in uniform of in burger in stadsgedeelten zou mogen begeven waar zij niet „aanvaardbaar" was.

Iedere inbreuk op die voorwaarden zou als een weigering van de aanvaarding van het kerstbestand worden opgevat. De mededeling van de IRA werd door de Britse regering waarderend ontvangen. Minister Rees zei dat overleg met de IRA niet uitgesloten werd als de organisatie zich blijvend „politiek" zou gaan gedragen.

In Noord-Ierland werd het IRA initiatief door de Social Democratic and Labour Party en de Allianceparty gunstig ontvangen maar door de Unionisten afwijzend beoordeeld.

Vlak voordat het kerstbestand inging werd het huis van de conservatieve leider Edward Heath in Londen door bomaanslagen ernstig beschadigd. De aanslagen vonden plaats vlak voordat Heath thuiskwam. De aanslag werd toegeschreven aan de IRA, evenals een bomaanslag op het Londense warenhuis Harrods diezelfde dag. Bij beide aanslagen vielen geen slachtoffers. Ook in Ulster was de IRA vlak voor het bestand nog actief. Gewapende IRA-leden voerden op 21 december aanvallen uit op twee grenspolitieposten.

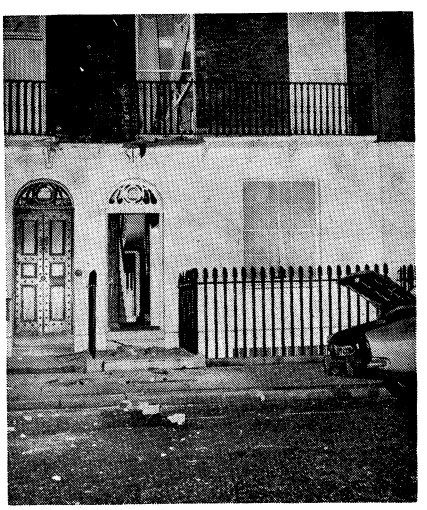

Het huis van Heath na de bomaanslag.

In Belfast vond de politie een slachtoffer van een moordaanslag en in twee provinciesteden ontploften bommen in winkels.

Een uur nadat het kerstbestand inging werd in Belfast een meisje, lid van de para-militaire protestantse organisatie Ulster Defence Association, door een kogel dodelijk getroffen.

Het kerstbestand zelf werd door de IRA nageleefd. De Britse regering verkleinde tijdens de kerstdagen de patrouilles in Noord-Ierland en liet 160 gedetineerden vrij.

Op 23 december maakte de IRA in Dublin bekend bereid te zijn het bestand te verlengen als de Britse regering voldeed aan de drie fundamentele eisen van de organisatie (zie boven).

De Britse regering heeft elf dagen de tijd om een beslissing te nemen, de volgende stap is aan haar", aldus de IRA.

Op 1 jan. verlengde de IRA het bestand met twee weken, hoewel aan de drie eisen niet was voldaan.

Wel maakte minister Rees in een nieuwjaarsboodschap bekend dat er opnieuw 20 gedetineerden waren vrijgelaten, dat binnen drie dagen nog eens 50 gevangenen op erewoord zouden worden vrijgelaten en hij bekortte door middel van gratie voor een honderdtal de gevangenisstraf met drie maanden.

Rees zei verder dat een werkelijke en voortgezette schorsing van de geweldpleging een nieuwe situatie en nieuwe mogelijkheden zou scheppen en dat de Britse regering niet zou nalaten die te gebruiken.

Rees zei dat een permanente staking van de geweldpleging tot een ordelijke en voortgezette vermindering van de ordehandhaving door Britse troepen zou kunnen leiden en beloofde dat het in dat geval ook mogelijk zou worden om alle gedetineerden vrij te laten.

Op 14 jan. kwam de Britse regering met een nieuw gebaar. Minister Rees verklaarde tegenover het Lagerhuis dat 25 gevangenen in Noord-Ierland zouden worden vrijgelaten en dat alle 533 gevangenen aldaar geleidelijk in vrijheid gesteld zouden worden.

Hij beloofde ook een vermindering

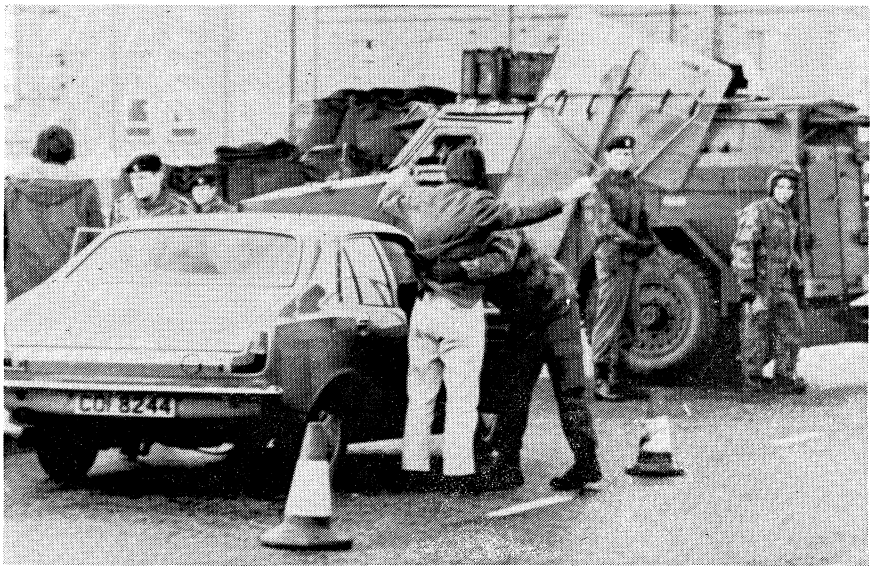

Na het beëindigen van het staakt-het-vuren van de IRA op 16 januari hervatte het Britse leger zijn aanhoud- en fouilleringsacties om te voorkomen dat bommen Belfast worden binnengesmokkeld.

van de troepensterkte in Ulster van 14.000 man tot een paar duizend als de geweldpleging aldaar zou ophouden.
De minister noemde echter geen tijdschema voor die terugtrekking. Hij zei ook dat het zoeken naar wapens zou worden voortgezet en dat mensen die strafbare feiten plegen gearresteerd zouden worden en voor de rechter worden gebracht. De patrouillering langs de grens met de Ierse republiek zou worden gehandhaafd en zonodig versterkt.
De minister sprak ook zijn bereidheid uit tot een „constructieve discussie". Hij was altijd bereid om overleg te plegen met de leden van de in 1974 verdaagde Noordierse assemblee, terwijl zijn ambtenaren dat met leden van de Officiële en Provisionele Sinn Fein en de protestantse Ulster Volunteer Force konden doen.

Wapenstilstand niet verlengd

Op 16 jan. maakte de Army Council in Dublin bekend dat het bestand niet zou worden verlengd wegens een „volslagen gebrek aan respons" op de vredesvoorstellen van de IRA door de Britse regering.
Daarom kon de legerleiding „in alle gemoede" de order voor het schorsen van „offensieve militaire actie" niet vernieuwen. Minister Rees zei in een reactie dat hij diep teleurgesteld was over de beslissing en dat de verklaring van de IRA niet tot nieuwe concessies van de Britse regering zou leiden. Hij zou niet worden beïnvloed door denkbeelden die met bedreiging van bommen en kogels werden ondersteund. Hij wees er wel op dat de Provisionele Sinn Fein altijd contact met zijn ambtenaren kon zoeken.
Een dergelijk contact kwam op 19 jan. inderdaad tot stand. Twee Engelse ambtenaren en twee Noordierse bestuursleden van de provisionele Sinn Fein ontmoetten elkaar op een geheim gehouden plaats in Ulster.
Op 2 jan. vond in Belfast opnieuw een dergelijke ontmoeting plaats.
De Britse regering verklaarde na afloop dat ze bereid was tot verder politiek overleg als de geweldpleging definitief zou ophouden. Als deze echter niet zou ophouden hadden verdere verkennende besprekingen geen enkele zin. De regering was bereid een directe telefonische verbinding met de Sinn Fein in te stellen opdat de topleiding van de IRA niet bedoelde verbrekingen van de wapenstilstand onmiddellijk kon corrigeren. Tevens zou via die hotline zonodig aan de IRA uitleg kunnen worden gegeven waarom het leger bepaalde maatregelen neemt. De geweldplegingen van de IRA werden overigens onmiddellijk na het beëindigen van het bestand hervat.

Een zevenjarige herdersjongen liep bij Forkhill bij de grens op een voor het leger bestemde landmijn, maar die kon al eerder gelegd zijn. Een IRA-man werd op een ander punt bij de grens in het graafschap Fermamagh bij een mislukte kapingspoging van een provinciale bus door een legerpatrouille neergeschoten, terwijl twee IRA-mannen zichzelf per ongeluk in het centrum van Belfast, vermoedelijk op weg naar een bombardeeroperatie met hun auto opbliezen.
In Greenwich (Zuid-Londen) werd, vermoedelijk door de IRA, op een schoolmeester geschoten die voor een majoor van het leger werd gehouden. De majoor was echter allang verhuisd en had nooit iets met Noord-Ierland te maken gehad.

Rapport commissie-Gardiner

Op 30 jan. publiceerde een door Lord Gardiner voorgezeten commissie, die een onderzoek had ingesteld naar de in Noord-Ierland van kracht zijnde anti-terreurmaatregelen haar rapport, waarin wordt bepleit de in juni 1972 ingevoerde „politieke status" van gevangenen in Noord-Ierland weer af te schaffen.
De invoering van die maatregel door de Conservatieve regering was een ernstige fout, concludeert de commissie. In de praktijk betekent het dat iedere misdadiger met een straf van minimaal negen maanden die aanspraak maakt op een politieke motivering", een speciale status krijgt.

Krijgsgevangenen

Van de in totaal 1771 gevangenen hebben een 1100 die „speciale status": 700 Republikeinse en 400 Protestantse extremisten. Zij dragen hun eigen kleren en hoeven geen werk te verrichten. Zij krijgen meer bezoek dan andere gevangenen en mogen voedselpakketten ontvangen. Dit stelsel maakt dat de wegens overbevolking met kampen uitgebreide gevangenissen het karakter krijgen van krijgsgevangenenkampen. De blokken waarin de „politieke gevangenen" apart zijn opgesloten worden oefenscholen voor de paramilitaire organisaties.
De commissie Gardiner komt ook tot de conclusie dat internering bij bestuurlijke beschikking, hoewel in beginsel volkomen verwerpelijk, in Noord-Ierland op het ogenblik niet gemist kan worden. Het besluit tot opheffing ervan kan volgens haar slechts door de regering worden genomen.
De commissie is tenslotte van oordeel dat de media terreurdaden minder sensationeel zouden kunnen verslaan en dat de bladen geen advertenties van illegale organisaties behoren te publiceren.

Nieuw bestand afgekondigd

Op 9 febr. maakte de Army Council in Belfast bekend dat er een nieuw eenzijdig bestand zou worden afgekondigd. Dit besluit was het resultaat van onderhandelingen

tussen de IRA en ambtenaren van minister Rees.
Volgens de verklaring van de Army Council was er in dit overleg gesproken over voorzieningen om te verzekeren dat het bestand niet kan worden verbroken. Minister Rees zei in een verklaring dat hij het bestand toejuichte en dat een „echte en volgehouden staking van de geweldpleging" de basis kon verschaffen voor een „meer constructieve en vreedzame" toekomst voor Ulster. Hij zei ook dat de Britse regering in de onderhandelingen met de IRA haar al bekende voorwaarden had herhaald en geen concessies had gedaan.
In Dublin werd door de IRA echter bekendgemaakt dat de Britse regering wel concessies had gedaan. De partijen zouden het eens zijn geworden over een twaalftal punten, waaronder toezegging voor vrijlating van geïnterneerden en een geringere activiteit van het Britse leger; ook zouden IRA-leiders gewapend mogen blijven. De bereidheid van de IRA tot een nieuw bestand, zou aldus het *NRC/H'blad* voornamelijk zijn toe te schrijven aan de verminderde sympathie van de Noordierse katholieken voor de activiteiten van de IRA en de neiging van de organisatie langs politieke weg haar doeleinden te bereiken.

De meerderheid van de nu slechts uit zeven man bestaande ondergrondse Army Council is dus blijkbaar onder invloed van David O'Connell altijd een meer politiek georiënteerde man, en van Seamus Twomey, de vroegere IRA-commandant in Belfast, toch tot de conclusie gekomen dat overschakeling naar een meer politieke opstelling voordelen kan bieden of althans op het ogenblik niet meer te ontgaan is. Dit ongetwijfeld na grondige studie van de vooruitzichten op blijvende steun van de bevolking bij een hervatting van de gewelddadigheid op grote schaal.
De beginnende omschakeling naar een politieke rol betekent niet dat de Provisionele IRA in zijn politieke gedaante van Provisionele Sinn Fein kan verwachten bij deelname aan de komende verkiezingen voor een nieuwe Noordierse assemblee ooit meer dan een handjevol zetels te behalen. Maar met de IRA zelf voorlopig nog als een zeer wezenlijke potentiële macht op de achtergrond zal de topleiding wel menen dan toch nog een zeer grote invloed te behouden. Haar troef blijft dat zij ook nu nog desgewenst de geweldpleging zou kunnen hervatten.
Dat men de leiders van de IRA tot deze formele hernieuwing van de wapenstilstand heeft kunnen krijgen valt te danken aan de vasthoudende Britse politieke lijn. Minister Rees was bereid om via zijn ambtenaren en de tussenschakel van de zogenaamde onafhankelijke Noordierse Provisionele Sinn Fein door te blijven praten met de topleiding in Dublin, maar hij herhaalde in dat verdere overleg grotendeels dingen die hij al eerder in het openbaar had gezegd, aldus het N R C/ H'b l a d)

De Britse regering nam ook maatregelen om een succesvol functioneren van het bestand te garanderen.
Op 11 februari deelde Rees het Lagerhuis mee dat er dag en nacht bemande contactcentra in Noord-Ierland zouden worden opgericht waar incidenten die het bestand in gevaar konden brengen, gemeld kunnen worden waarna beide partijen samen zouden werken om explosieve situaties uit de weg te ruimen.
Rees zei dat de maatregel slechts een eerste stap is naar een permanente vrede.
„Er zijn nog veel problemen op te lossen in een situatie die nog verre van duidelijk is", zei Rees.
De incidentencentra krijgen een bezetting van burgers en staan permanent in contact met het kantoor van Rees in Belfast. Ze zullen in verscheidene delen van Noord-Ierland worden gevestigd.
Rees beloofde dat bij een voortdurend achterwege blijven van gewelddaden de Britse troepen zich hoe langer hoe meer op de achtergrond zullen gaan houden. Controles kunnen dan niet nodig zijn en Rees zou geen bevelen tot internering zonder vorm van proces meer tekenen.
Rees zei verder dat hij het bestand niet als echt beschouwt als de Noordieren door zouden gaan in het geheim explosieven en wapens te verzamelen en zich voorbereiden voor geweld in de toekomst.
De bewindsman drong aan op beëindiging van elke vorm van geweld „waarvan zelfs in de laatste dagen nieuwe voorbeelden zijn geweest".
Hij doelde op de moorden die sinds 9 februari in Noord-Ierland nog steeds worden gepleegd. Protestantse terroristen worden verantwoordelijk geacht voor het vermoorden van vijf roomskatholieke landgenoten en was een protestant kennelijk het slachtoffer van een wraakoefening van de IRA.
Op 24 februari maakte Rees bekend dat in antwoord op de afkondiging van het bestand spoedig 80 personen vrijgelaten zouden worden.
Hij maakte in een verklaring bekend dat uiteindelijk alle personen zullen worden vrijgelaten die zonder vorm van proces gevangen worden gehouden, als blijkt dat het bestand werkelijk in acht wordt genomen.
Rees waarschuwde echter tegelijkertijd dat de vrijlatingen zullen worden stopgezet als de gewelddadige acties in Noord-Ierland voortduren.
„Uit de gebeurtenissen van de afgelopen week blijkt dat er in de gemeenschap als geheel nog veel vooruitgang geboekt moet worden", aldus Rees.
De minister doelde hiermee op de golf van sektarische moorden die gepleegd werden ondanks het bestand dat op 10 februari begon. (zie hierna).

Verkiezingen Constitutionele Conventie aangekondigd

Op 25 maart kondigde premier Wilson in Belfast aan dat er op 1 mei in Noord-Ierland verkiezingen zouden worden gehouden voor een nieuwe Constitutionele Conventie die advies zal moeten uitbrengen voor een nieuwe regeringsvorm voor de Noordierse provincie, die sedert mei 1974 direct vanuit Londen wordt bestuurd.
Het laatste Noordierse wetgevende lichaam, de in 1973 verkozen en op 1 januari 1974 in functie getreden assemblée, werd vorig jaar mei geschorst nadat de Executive door de succesvolle proteststaking van de militante protestantse organisaties tot aftreden was gedwongen. Deze Executive was gebaseerd op de machtsdeling van de protestantse meerderheid en de katholieke minderheid.
Premier Wilson legde er de nadruk op dat het initiatief ditmaal bij het Noordierse volk berust en dat de Conventie zal worden voorgezeten door een onafhankelijke Noordierse voorzitter, de vroegere lord chief justice. Wilson bediende zich verscheidene malen van de in protestantse kringen voor Noord-Ierland altijd gebruikte term Ulster.
In wezen blijft de positie van de Britse regering echter dezelfde. Wilson herhaalde de oude verzekering dat geen enkele regering in Londen het Noordierse volk tegen zijn zin in een verenigd Ierland zou drijven, maar stelde te zelfder tijd ook weer dat de Britse regering de uitsluiting van de minderheid door de meerderheid of een weigering van de minderheid om mee te werken aan het bestuur niet zal kunnen aanvaarden.
Al is de nieuwe Conventie geheel vrij om haar eigen zaken te regelen, toch kondigde Wilson aan dat het Britse volk het recht had om te verwachten dat de Conventie met aanbevelingen voor de dag zou komen die

die een wijd verbreide steun zouden ontvangen.
De aankondiging werd door de Unionistische leiders en door de non-sektarische Alliantiepartij welkom geheten. In Dublin kondigde de Provisionele Sinn Fein onmiddellijk aan dat zij niet aan de verkiezingen zal deelnemen omdat deze in tegenspraak zijn met het grondrecht van het Ierse volk om zich, in eenheid, zelf te regeren.

Verenigde Unionisten krijgen meerderheid in Constitutionele Conventie

De verkiezingen voor de Constitutionele Conventie resulteerden in een stembusoverwinning voor de Verenigde Unionistische Coalitie (UUC) een verzameling Unionistische groeperingen, die gekant zijn tegen samenwerking met het katholieke volksdeel.
Zij kregen 46 van de 78 zetels. Met de stem van een onafhankelijke Unionist uit West-Belfast kreeg de groepering een meerderheid van 16 zetels.
De katholieke SDLP behaalde 17, de Alliance-party 8 en de van de officiële Unionisten afgescheiden Unionistische partij van Brian Faulkner, die wel machtsdeling met de katholieken voorstaat 5 zetels. De Noordierse Labourpartij kreeg 1 zetel.
Binnen de UUC verdubbelde de Vanguard-partij van Craig, die nauwe betrekkingen onderhoudt met de para-militaire UDA haar sterkte alsmede de Democratische Unionisten van ds. Paisley.

Aanhoudende geweldpleging

Kenmerkend voor de situatie in Noord-Ierland was het voortduren van gewelddadigheden, bedreven door zowel extreem-protestantse als katholieke groeperingen. Tussen 16 september en 28 november 1974 b.v. werden er 40 moorden gepleegd, de meeste in Belfast.
Het merendeel van de slachtoffers waren rooms-katholieken en de verantwoordelijkheid voor hun dood werd opgeëist door extremistische groeperingen zoals de Ulster Freedom Fighters, de Young Militants en de Ulster Protestant Action Group.
De periodes met het meeste geweld waren de weekends van 9 en 10 november 1974 en van 23 en 24 november 1974, toen resp. 5 en 7 personen werden vermoord.
De autoriteiten deelden op 3 december mee dat sedert half september 12 personen waren aangehouden in verband met negen van de moordaanslagen terwijl 24 personen werden vastgehouden in verband met misdaden van sektarische aard.
De gewelddadigheden richtten zich niet alleen op de burgerbevolking, maar ook op militaire doelen, grensposten en kazernes.
Het leger maakte op 13 januari bekend dat in 1974 215 mensen in Noord-Ierland op gewelddadige wijze om het leven waren gekomen: 142 burgers, 25 militairen, 15 politieagenten en 23 terroristen. Er waren 3200 schietincidenten geweest en 685 bomexplosies. Op 31 december 1974 zaten 627 protestanten en 1501 republikeinen in de gevangenis i.v.m. terroristische activiteiten.
Tussen de beide staakt-het-vuren (zie boven) hervatte de IRA zijn activiteiten, zoals aanvallen op politieposten en bomaanslagen op winkels en café's.
In dezelfde periode werden 5 katholieken vermoord door protestantse extremisten.
Op 12 maart legde Rees een verklaring af voor het Lagerhuis waarin hij de vrijlating van meer gedetineerden aankondigde.
Hij gaf bij die gelegenheid ook een overzicht van de veiligheidssituatie in Noord-Ierland sedert het ingaan van de tweede staakt-het-vurenperiode.
Hij zei dat ondanks het staakt-het-vuren de gewelddadigheid niet opgehouden was.
Er waren botsingen geweest tussen rivaliserende groepen zoals de Officiële IRA en de Irish Republican Socialist Party en sektarische aanslagen, als gevolg waarvan 14 mensen waren gedood en 124 gewond. In dezelfde periode waren 16 personen beschuldigd van moord en poging tot moord en 53 anderen beschuldigd van ernstige terroristische activiteiten.
De vete tussen de Officiële IRA en de Irish Republican Socialist Party (IRSP) begon in dec. 1974, toen deze laatste groepering zich afscheidde van de Officiële IRA. De IRSP zegt een meer revolutionaire weg tot bereiking van de Ierse eenheid te willen volgen dan de IRA doet. Het kwam tot botsingen tussen aanhangers van de beide groeperingen omdat de IRSP wapens zou hebben gestolen van de IRA. Kort na het ingaan van het tweede staakt-het-vuren braken er in Belfast gevechten uit tussen beide groepen waarbij 2 personen werden gedood, enkele gewond en aanvallen werden uitgevoerd op bars en social clubs die door leden van beide groeperingen werden gefrequenteerd.
Door bemiddeling van senator Michael Mullen, secretaris-generaal van de Irish Transport and General Workers Union sloten beide groepen op 15 maart in Dublin een overeenkomst voor een staakt-het-vuren.
Op 16 maart kwam het in Belfast tot een ernstig treffen tussen twee protestantse para-militaire groepen de Ulster Defence Association en de Ulster Volunteer Force, nadat twee UDA-officieren in een bar waren vermoord. *(The Times, The Observer, The Financial Times, KCA, NRC/H'blad)*

In de Ierse Republiek werd op 8 jan. de IRA-leider Kevin Mallon gearresteerd, die had deelgenomen aan de besprekingen over het eerste staakt-het-vuren in Limerick (zie boven). Mallon geldt als een specialist op het gebied van bommen en „booby-traps".

Een ontmoeting tussen de belangrijkste Noordierse politieke leiders en de voorzitter van de nieuw gekozen Conventie, opperrechter Sir Robert Lowry (l.). Achter de tafel v.l.n.r. ds. Ian Paisley (Democr. Unionist.), Harry West (Off. Union.), William Craig (Vanguard), Gerry Fitt (Democr. and Labour Party), Oliver Napier (Alliance Party) en Brian Faulkner (Unionist Party of Northern Ireland).

OOST-EUROPA

DUITSE DEMOCRATISCHE REPUBLIEK

DDR HERDENKT 25-JARIG BESTAAN. BEZOEK BREZJNEW

In de DDR is op 6 en 7 okt. 1974 het 25-jarige bestaan van de Oostduitse staat herdacht. In Oost-Berlijn vonden op 6 okt. massale manifestaties plaats, waaraan ten dele ook door Sowjet-partijleider Brezjnew werd deelgenomen.
Uit handen van de Oostduitse partijleider Honecker ontving Brezjnew de versierselen van de orde van Karl Marx, de hoogste onderscheiding van de DDR, wegens zijn „buitengewone verdiensten in de strijd voor de overwinningen van het marxisme-leninisme". Honecker prees zijn Sowjet-collega ook voor het versterken van de macht en de eenheid van de socialistische gemeenschap, de banden tussen de Oostduitse en de Russische communistische partij en van de vriendschap en de broederlijke samenwerking van beide volken.
In de ochtend van 6 okt. legden Honecker en Brezjnew bij verscheidene monumenten in Oost-Berlijn kransen neer. In de middag spraken zij op een massabijeenkomst, waarna zij 's avonds het voorbijtrekken van een fakkeloptocht met verscheidene tienduizenden deelnemers gadesloegen.
Op 7 okt., de eigenlijke verjaardag van de DDR, werd in het centrum van Oost-Berlijn een grote parade van het Oostduitse volksleger gehouden. Ambassadeurs uit NAVO-landen waren hierbij niet aanwezig. Door de drie westerse stadcommandanten van Berlijn werd tegen het houden van de parade geprotesteerd. De parade zou in strijd zijn met de gedemilitariseerde status van de voormalige rijkshoofdstad.
Brezjnew, die met de ministers van buitenlandse zaken en defensie Gromyko en Gretsjko naar Oost-Berlijn gekomen was, was de enige partijleider uit de socialistische staten, die het jubileum bijwoonde.
Ook waren er geen Oosteuropese regeringsleiders naar Oost-Berlijn gekomen.
Op 6 okt. hield Brezjnew een rede van een uur, waarin hij o.m. zei, dat de SU te allen tijde bereid is met de VS te onderhandelen over terugtrekking van alle met kernwapens uitgeruste oorlogsschepen van de Middellandse Zee. Hij zei verder, dat zijn land groot belang hechtte aan verdere stappen ter beperking van de strategische bewapening van de SU en de VS en de vermindering van troepen in centraal Europa. Ook wil de SU algehele beëindiging van ondergrondse kernproeven.
T.a.v. de Chinese Volksrepubliek zei Brezjnew, dat de maoïstische regering in Peking het Chinese volk „tegen zijn wil" van de rest van de communistische wereld had vervreemd en een weg had laten inslaan, die voert tot de zwartste internationale reactie. Dit kon niet eeuwig duren, zei Brezjnew, en het Chinese volk zou deze sombere pagina gauw omslaan. Intussen blijft de SU ijveren voor het herstel van normale betrekkingen met China.
Op 8 okt. vond een gemeenschappelijke vergadering plaats van de Sowjet-delegatie en het voltallige Politburo van de SED. Uit het feit, dat aan de besprekingen werd deelgenomen door de leider van afdeling internationale betrekkingen van het CC van de SED werd afgeleid, dat o.a. was gesproken over de geplande conferentie van Europese communistische partijen en de voorgenomen wereldconferentie van communistische partijen.

In het communiqué werden als voornaamste gemeenschappelijke taken genoemd de ontwikkeling van de alzijdige samenwerking tussen de SU en de DDR, waarbij mede moet worden gewerkt in de richting van een steeds nauwere toenadering van de volken; de spoedige afsluiting van de Conferentie over Europese veiligheid en samenwerking en het houden van de afsluitende fase op het hoogste niveau; en ten slotte de voortzetting van de „gemeenschappelijk overeengekomen koers van de socialistische landen naar de verdere uitbreiding en verdieping vn de internationale ontspanning". (D P A, N Z Z)

NIEUW BURGERLIJK WETBOEK

De Volkskamer heeft op 19 juni '75 een nieuw burgerlijk wetboek goedgekeurd. Het zal op 1 jan. 1976 van kracht worden. Tot dan geldt nog het burgerlijk wetboek van het Duitse rijk uit 1896, dat ook in de Bondsrepubliek van kracht is.

De 480 paragrafen van het nieuwe burgerlijk wetboek bevatten bepalingen over socialistisch eigendom en privé-bezit, over contracten, woningbouw, koop en dienstverkeer.
Een speciale alinea houdt zich bezig met de „benutting van grondstukken en gebouwen voor wonen en ontspanning" en een andere met de „bescherming van leven, gezondheid en eigendom tegen het toebrengen van schade". Het erfrecht wordt in 60 paragrafen opnieuw geregeld. Het burgerlijk wetboek heeft ten doel de „socialistische rechtsordening" nu ook op het terrein van het burgerlijk recht „verder te vervolmaken". In de preambule wordt gezegd: „In het burgerlijk recht van de DDR vinden de door de opvattingen van de arbeidersklasse bepaalde principes van de socialistische moraal hun uitdrukking".
In een rede tot de Volkskamer zei de voorzitter van de SED-fractie, Fritz Ebert, dat het invoeren van een eigen burgerlijk wetboek uitdrukking was van de soevereiniteit van de DDR. Tussen de „socialistische maatschappijordening van de DDR" en de „imperialistische uitbuitersordening" van de Bondsrepubliek kan geen gemeenschappelijk burgerlijk recht bestaan.
Ebert bracht in herinnering, dat over het nieuwe burgerlijk wetboek uitvoerig met de burgers was gediscussieerd. In die discussies waren ruim 4.000 wijzigingsvoorstellen gedaan, die hadden geleid tot 360 veranderingen en aanvullingen. Ebert noemde het nieuwe wetboek een verwerkelijking van de denkbeelden van de sociaal-democraten onder August Bebel, die in 1896 tegen het toenmalige wetboek hadden gestemd. (F A Z)

NIEUWE VOORZITTER VAKBEWEGING

Op 26 maart van dit jaar is de voorzitter van het Oostduitse vakverbond Freier Deutsche Gewerkschaftsbund (FDGB), Herbert Warnke, op de leeftijd van 72 jaar overleden.
Op 29 april is de eerste secretaris van het district Rostock, Harry Tisch, lid van het bestuur geworden en vervolgens tot voorzitter gekozen.
Warnke was lid van het Politburo; Tisch is kandidaat-lid.
De Volkskamer verkoos op 19 juni Tisch tot lid van de Staatsraad, het collectieve staatshoofd van de DDR.

VLUCHT UIT DE DDR

In 1974 zijn 5.324 personen uit de DDR en Oost-Berlijn naar de Bondsrepubliek gevlucht, naar het ministerie van binnenlandse zaken in Bonn mededeelde. Van deze vluchtelingen zijn 969 mensen met gevaar voor eigen leven door de grensbeveiliging van de DDR gebroken.
Het afweer- en beveiligingssysteem van de DDR bestaat volgens het Westduitse ministerie van binnenlandse zaken o.m. uit 867 km prikkeldraad, 664 km mijnenvelden, 134 km automatische schietapparatuur en 110 km schijnwerpers.
Volgens de Westduitse grensbescherming zijn in 1974 zeven personen bij een vluchtpoging om het leven gekomen door schoten van DDR-grensbewakers, ontploffende mijnen of automatische schietapparaten.
Het aantal gevluchte functionarissen van de grensbewaking daalde in 1974 tot 22. (1972: 33, 1973: 28). *(DPA)*

REGERINGEN EN VERKIEZINGEN

JEMEN (N.). De op 25 januari gevormde regering (pag. 112/3) is als volgt samengesteld: premier - Abdelaziz Abdel Ghani; vice-premier, belast met buitenlandse en economische zaken - Yahya Jaghman; vice-premier, belast met binnenlandse zaken - Abdallah Barakat; openbare werken - Abdallah al-Khourchomi; verbindingen - Abdellatif Daifallah; financiën - Mohammed al-Jouneid; plaatselijk bestuur - Abdoel Malek al-Tayeb; buitenlandse zaken - Abdallah al-Asnag; voorlichting - Ahmed Dahmash; ontwikkeling - Abdoel Karim al-Iriani; justitie - Ali Samman; religieuze goederen - Mohammed al-Misbahi; economie - Ali Loutf al-Thor; bevoorrading - Said Mohammed al-Hakimi; onderwijs - Hossein al-Makdami; gemeenten - Motahar al-Nazer; gezondheid - Abdelmalik Mohammed Abdoellah; sociale zaken, arbeid en jeugd - Abdallah Hossein al-Halali; binnenlandse zaken - Yahya al-Mota Wakel; landbouw - Mohammed al-Khadem al-Wajih. (Monde diplomatique)

KOEWEIT. Aan de op 27 jan. gehouden verkiezingen voor de 50 leden tellende Nationale Vergadering werd door ca. 65 à 70% van de kiesgerechtigde mannen deelgenomen; de vrouwen bezitten geen stemrecht. Van de 258 kandidaten werd een groot aantal jongeren gekozen, waardoor bijna de helft van de zetels door nieuwelingen werd bezet. Deze vertegenwoordigen geen politieke partijen (de vorming daarvan is niet toegestaan), maar stammen en bewegingen. In het nieuwe parlement overheersen twee blokken: 17 afgevaardigden van de Bedoeïenen en 14 onafhankelijken. Tot de bekende persoonlijkheden die zijn herkozen, behoren Khaled el-Goneim (voorzitter van het oude parlement), Ahmed al-Khatib (voorzitter van de unie van afgevaardigden van het volk), Yassem el-Katani (voorzitter van de Nationaal Democratische Unie) en Abdel Aziz Massaid (directeur-hoofdredacteur van het dagblad „El Rai el A'am").
Het kabinet trad op 1 febr. af, maar de premier (tevens kroonprins), sjeik Jabir al-Ahmad al-Jabir al-Sabah, werd door de emir, sjeik Sabah al-Salim al-Sabah, onmiddellijk met de vorming van een nieuwe regering belast. Het nieuwe kabinet, dat op 9 febr. werd benoemd, is als volgt samengesteld:
Premier - sjeik Jabir al-Ahmad al-Jabir al-Sabah; vice-premier (nieuwe functie) en minister van voorlichting - Jabir al-Ali al-Salim al Sabah*; onderwijs - Jasim Khalid al-Dawud al-Marzuq (voorheen tevens justitie); huisvesting - Hamad Mubarak al-Ayyar (voorheen sociale zaken en arbeid); openbare werken - Humud Yusuf al-Nusuf; binnenlandse zaken en defensie - sjeik Saad al-Abdoellah al-Salim al-Sabah; verbindingen - Sulaiman Humud al-Zaid al-Khalid*; buitenlandse zaken - sjeik Sabah al-Ahmad al-Jabir al-Sabah (voorheen tevens voorlichting); financiën - Abdoel Rahman Salim al-Atiqi (voorheen tevens oliezaken); gezondheid - Abdoel Rahman Abdoellah al-Awadi*; justitie, religieuze bezittingen en islamitische zaken - Abdoellah Ibrahim al-Mufarrij*; energie en waterstaat - Abdoellah Yussuf Ahmad al-Ghanim*; oliezaken - Abdel Muttaleb Abdel Husain al-Kazimi* (38); handel en industrie - Abdel Wahhab Yusuf al-Nufisi*; staatsminister voor kabinetszaken - Abdel Aziz Husain; sociale zaken en arbeid - sjeik Salem al-Sabah al-Salem al-Sabah*.
(AFP, Reuter, Le Monde Diplomatique)
* = nieuw. (Vor. ber. pag. 318/1-1971)

TOGO. President Gnassingbe Eyadema benoemde per 5 maart drie nieuwe ministers: Kwaovi Benyi Johnson (voorlichting en media), Zarifou Ayeva (handel, industrie en transport) en Samon Kortho (agrarische uitrusting). Yao Kunale Eklo (tot dusver voorlichting en media) werd nu minister van binnenlandse zaken, als opvolger van Ogamo Bagnah, die tot minister van agrarische ontwikkeling werd benoemd. Twee ministers verlieten het kabinet: Tété Tevi-Benissan (handel en industrie) en Dermane Saibou Fofana (landbouw).
Enkele dagen later werd de portefeuille van handel, industrie en transport ad interim aan minister Dogo (planning) toevertrouwd, omdat Zarifou Ayeva naar het scheen geen akkoord met zijn vroegere werkgever kon bereiken.
Op 21 jan. 1974 had luitenant-kolonel Janvier Chango, de minister van justitie, ook reeds het kabinet verlaten; zijn portefeuille was toen overgenomen door de minister van civiele diensten, Nanamalé Gbegbeni. Tegelijk waren toen de staatssecretarissen Henri Dogo (voorlichting en media) en Michel Eklo (planning) tot ministers bevorderd.
(Vor. ber. pag. 648/1-'73 en 144/2-'75)

TURKIJE. Nadat het parlement op 29 nov. het vertrouwen geweigerd had aan het kabinet van Sadi Irmak (pag. 64/3), bleef dit toch als zakenkabinet aan in afwachting van een nieuwe regering. Alleen de Republikeinse Volkspartij onder Ecevit wenste nieuwe verkiezingen, maar de overige partijen waren daar tegen zonder dat zij in staat bleken een meerderheidscoalitie op de been te brengen.
In december 1974 vormden vier rechtse partijen het Nationalistische Front met als deelnemers de Gerechtigheidspartij, de Partij van Nationale Redding, de Republikeinse Vertrouwenspartij en de Nationalistische Actie Partij, die samen over 214 van de 450 parlementszetels beschikten. Op 7 jan. verzochten de vier partijen president Koruturk het Front „een kans te geven om een regering te vormen". De president ging niet op dit verzoek in.
Op 1 maart belastte Koruturk premier Irmak met de vorming van een „regering van nationale eenheid", die nieuwe verkiezingen zou moeten voorbereiden. De president deed in een radio- en tv-boodschap een beroep op alle partijen om hun geschillen voorlopig te laten rusten en Irmak bij zijn opdracht te helpen.
Op 13 maart gaf deze echter zijn opdracht terug, omdat zijn bemoeiingen zonder succes waren gebleven. Hij zou vooral op verzet van de Gerechtigheidspartij en de Partij van Nationale Redding zijn gestuit.
President Koruturk wilde toen Ecevit tot formateur benoemen, maar deze weigerde, en daarna werd op 19 maart de leider van de Gerechtigheidspartij, Demirel met de vorming van een nieuwe regering belast. Op 31 maart maakte hij de vorming van een regering van het Nationalistisch Front bekend, die bestond uit 16 leden van de Gerechtigheidspartij (GP), 8 van de Partij van Nationale Redding (NSP), 4 van de Republikeinse Vertrouwenspartij (VP) en 2 van de Nationale Actie Partij (NAP). Het kabinet was als volgt samengesteld:
Premier - Suleyman Demirel (GP); vicepremiers - Necmettin Erbakan (NSP), Turhan Feyzioglu (VP) en Aparslan Turkesj (NAP); buitenlandse zaken - Ihsan Sabri Caglayangil (GP; dezelfde portefeuille van 1965-1971); defensie - Ferit Melen (VP); justitie - Ismail Muftuoglu (NSP); binnenlandse zaken - Oguzhan Asilturk (NSP); financiën - Yilmaz Ergenekon (GP); onderwijs - Ali Naili Erdem (GP); openbare werken - Fehim Adak (NSP); handel - Haili Basol (GP); gezondheid - Kemal Demir (VP); douane en monopolies - Orhan öztrak (VP); landbouw - Korküt Ozal (NSP); verbindingen - Nahit Mentese (GP); arbeid - Ahmed Tecfik Paksu (NSP); industrie en technologie - Abdoelkerim Dogru (NSP); energie en natuurlijke hulpbronnen - Salahattin Kilic (GP); plattelandszaken en coöperaties - Vefa Poyraz (GP); bosbouw - Turhan Kapanli (GP); jeugd en sport - Ali Sevki Erek (GP); cultuur - Refki Danisman (GP); sociale verzekeringen - Ahmed Mahir Ablum (GP); huisvesting - Nurettin Ok (GP); staatsministers - Seyfi Ozturk (GP), Hasan Aksay (NSP), Mustafa Kemal Erkovan (NAP) en Giyasettin Karaca (GP).
Na een debat van verscheidene dagen over de regeringsverklaring schonk het parlement op 12 april met 222 tegen 218 stemmen bij twee onthoudingen zijn vertrouwen aan het kabinet, terwijl vier leden niet aan de stemming deelnamen. De uitslag bleef tot het laatste moment onzeker omdat Demirel de steun nodig had van sommige onafhankelijken en overlopers uit de Democratische Partij. De stemming werd begeleid door vechtpartijen en beschuldigingen van omkoperij.
(Vor. ber. pag. 63/2 e.v.)

ZAIRE. Op 7 jan. bracht president Moboetoe een aantal wijzigingen aan in de samenstelling van de uitvoerende raad (kabinet). Van de 19 leden van de nieuwe raad waren zeven nieuwe ministers: buitenlandse zaken - Bula Mandungu; financiën - Bofassa Wa Mbeya; economie - Mambu Wa Nkenzu; handel - Thsimpumpu Kaninda; grondbezit - Mulenda Shamwange; PTT - Thsomba Somwa; sport - Elonga Malimanzungu. Moboetoe behield zelf de portefeuilles van defensie, oudstrijders en planning. De veranderingen waren noodzakelijk geworden, omdat Moboetoe de functies van minister en van lid van het politieke bureau van de MRP — de enige politieke beweging in Zaire — onverenigbaar had verklaard.
Met andere portefeuilles werden belast: voorlichting - Bokonga Ekanga Botombele (voorheen cultuur en kunst); justitie - Kabuita Nyamabu (voorheen PTT); verkeer - Inonga Lokongo (voorheen grondbezit); cultuur en kunst - mevr. Mataa Nkumu Wa Bowango Anganda Dio (voorheen sociale zaken).
Op 4 mei werd de benoeming van nog twee vrouwen in de uitvoerende raad gemeld: mevr. Lessedjina Kiaba Lema (milieu, natuurbehoud en toerisme) en mevr. Mbemba Yowa Mabinda Kapinga (cultuur en kunst). Laatstgenoemde kwam in de plaats van mevr. Mataa, die nu met de portefeuille van handel werd belast.
(Le Monde, The Times)
(Vor. ber. pag. 784/2-1974)

Uitgevers: Int. Uitg. en Handelmij „Systemen Keesing" B.V., Ruysdaelstraat 71-75, Amsterdam - N.V. Algemene Uitgeverij Keesing, Keesinglaan 2-20, B 2100 Deurne-Antwerpen.

ARGENTIJNSE REGERING TREEDT AF

Op 6 juli heeft het Argentijnse kabinet zijn ontslag aangeboden aan president Isabel Peron, enige uren voordat er een algemene staking van 48 uur, uitgeroepen door de vakbond CGT, begon.
In de nacht van 6 op 7 juli kwam het openbaar vervoer in het hele land tot stilstand, vielen de internationale telefoonverbindingen uit en brachten de radiostations alleen nog maar bandopnamen met muziek. De staking van 48 uur was uitgeroepen door het 3,5 miljoen leden tellende algemeen vakverbond, CGT, nadat de regering loonsverhogingen tot 130% had begrensd tot maximaal 50%. Een laatste poging van minister van arbeid Celio Conditti om de staking te voorkomen mislukte.
Hij onderhandelde een uur met vakbondsleider Casildo Herreras zonder resultaat. Na afloop deelde de vakbond mee dat de staking zou doorgaan. Eerder op 6 juli trad het 8 leden tellende kabinet af om de weg voor onderhandelingen te effenen. De woordvoerder van de president deelde mee dat het kabinet en de 20 staatssecretarissen waren afgetreden om een oplossing te vergemakkelijken voor het arbeidsgeschil en de politieke crisis.
Daarvoor was veel kritiek geuit op in het bijzonder de minister van sociaal welzijn Lopez Rega en van economische zaken Celestino Rodrigo. Een plan tot bestrijding van de inflatie van Rodrigo was op veel kritiek gestuit.

President Isabel Peron (2e v.l.) kondigde op 28 juni via de televisie aan niet te kunnen ingaan op de looneisen van de vakbond. Links van Peron: de voorzitter van het Lagerhuis Raul Lastiri. Rechts min. v. buitenl. zaken Alberto Vignes, min. v. defensie Adolfo Savino en min. v. econ. zaken Celestino Rodrigo. Min. v. sociaal welzijn Lopez Rega is juist zichtbaar achter mevrouw Peron.

Op 4 juni, twee dagen nadat hij aan het bewind was gekomen, devalueerde hij de pesos met 50%, hetgeen de grootste prijsstijging in de Argentijnse geschiedenis tot gevolg had.
De devaluatie had enorme looneisen tot gevolg van de bij de CGT aangesloten bonden van metaal-, textiel- en havenarbeiders.
Op 28 juni bepaalde president Peron dat de loonsverhogingen niet meer dan 50% zouden mogen bedragen. Hierdoor ontstond een diepe kloof tussen de peronistische regering en de vakbonden tot dan toe de belangrijkste steunpilaren van het bewind.
Met de staking negeerden de bonden de staat van beleg die in november 1974 (zie hierna) werd ingesteld om het toenemende politieke geweld te bestrijden. De CGT had eerder met de werkgevers overeenstemming bereikt over een loonsverhoging van 130%. President Peron maakte daarop bekend dat salarisverhogingen tot 80% toegestaan zouden zijn. In juli zou een verhoging van 50% worden gegeven en in oktober en januari '76 zouden de lonen opnieuw met 15% stijgen. Volgens de vakbond zijn dergelijke loonsverhogingen noodzakelijk omdat iedere loonsverhoging onmiddelijk ongedaan wordt gemaakt door de devaluatie en enorme prijsverhogingen. De exporteurs zijn over de devaluatie echter niet tevreden, terwijl de ondernemers aandringen op nog meer prijsverhogingen. Schaarste, speculatie en zwarte markt zijn het gevolg. Veel artikelen waaronder de eerste levensbehoeften zijn niet meer te krijgen.

Het ontslag van de regering komt ongeveer een jaar nadat Isabel Peron haar man Juan Peron opvolgde als president van Argentinië (pag. 476-'74 e.v.). In dat jaar werd het bewind meer en meer geconfronteerd met de tegenstand van verschillende bevolkingsgroepen. Allereerst vervreemdde het regime een belangrijk deel van de peronistische jeugd van zich. Het was deze groep die zich zeer had ingezet voor een terugkeer van de generaal uit zijn Spaanse ballingschap en die hem aanvankelijk ook steunde. Maar de motieven en doelstellingen van de peronistische jongeren bleken niet overeen te komen met die van de orthodoxe peronisten en in mei 1974 desavoueerde Peron openlijk zijn jeugdige aanhangers. Dezen, voor een niet onbelangrijk deel afkomstig uit de beter gesitueerde kringen, hadden zich, sinds het einde van de jaren zestig, onder invloed van de overal doorbrekende radicalisering van de jeugd in links-socialistische richting, tot het peronisme gewend. *Le Monde* gaf daarvan de volgende analyse:

Deze groep werd net als elders in Latijns-Amerika, maar in Argentinië in grotere getale omdat de bourgeoisie daar groter is, steeds radicaler. Om „achter de arbeidersklasse te staan", moest je peronist zijn, wat maakte dat deze beweging, die van oorsprong niet zo links was, steeds meer die richting opging.
Zo ontstond er een peronisme met sterk socialistische trekken.
Dit neo-peronisme bundelde vooral de onlustgevoelens tegen de militaire dictatuur, die steeds duidelijker werden tegen het einde van de jaren zestig en tot uitbarsting kwamen bij de opstand in Cordoba in mei 1969, waarbij studenten en arbeiders de stad verscheidene uren bezet hielden.
Dit peronisme uitte zich op verschillende manieren. Bij de algemene peronistische vakvereniging, de C.G.T., begon de algemeen secretaris Raimundo Ongaro de klassenstrijd te prediken, wat eigenlijk helemaal in strijd was met Perons theorie van klassenverzoening die hij zag als bestaansreden van de C.G.T.
Ook op politiek terrein werkten de nieuwe ideeën door: vanaf 1969 groeide de beweging van „het basis-peronisme", waarbij zich vooral veel intellectuelen aansloten. In 1970 kreeg de beweging een guerrilla-uitloper: de Montoneros. Deze laatste stroming heeft zoveel succes dat zij tegenwoordig geïdentificeerd wordt met het linkse peronisme. Toch waren de Montoneros in het begin niets anders dan een klein groepje (een stuk of tien) katholieke jongeren uit rechtsnationalistische kring (wat volgens Latijns-Amerikaanse opvattingen wil zeggen tegen het Amerikaanse imperialisme), die beïnvloed werden door de progressieve stroming van Derde-Wereld-priesters.
Bij de eerste sympathisanten was ook Mario Firmenich, de huidige leider van de beweging. De echte „bloedband" tussen deze jongeren ontstond trouwens pas in 1970, na de executie van generaal Aramburu, de leider van de anti-peronistische repressie in de periode 1955-1957.
De beweging groeide razend snel. Achter de Montoneros schaarden zich allerlei organisaties; de Peronistische Jeugd, de

Weekblad 44ste jaargang No. 2288, pag. 27247-27262

Universitaire Peronistische Jeugd, de Peronistische Arbeidersjeugd, de Beweging voor hulp aan de krottenwijken. In minder dan drie jaar tijd konden de Montoneros rekenen op de daadwerkelijke sympathie van meer dan 100.000 jongeren, die in principe uitsluitend vreedzame wegen wilden bewandelen.

In 1973 voegde zich bij de Montoneros de beweging van de FAR (gewapende revolutionaire troepen), een guerrillagroepering op marxistische basis.

Peron was zich in zijn ballingsoord Madrid heel goed bewust van wat er zich in zijn land afspeelde. Als tacticus begreep hij best dat de radicalisatie van de jeugd hem uitstekend van pas zou kunnen komen in de strijd voor zijn terugkeer. Bovendien leek de vakbeweging C.G.T., die eigenlijk zijn belangrijkste vertegenwoordiger had moeten zijn in Argentinië, geneigd om hem op non-actief te stellen en „een peronisme zonder Peron te bedrijven door onder één hoedje te spelen met de militairen.

Dus moedigde hij zijn „muchachos" (jongeren) aan door hen duidelijk te laten merken dat hij als twintigjarige ook een montonero zou zijn. In de periode tussen 1969 en 1972 kwamen er steeds meer tijdelijke bezettingen van gebouwen, aanvallen op kazernes, politiebureaus en andere openbare gebouwen, ontvoeringen van belangrijke personen en plaatselijke opstandjes waaraan volop werd deelgenomen door de marxistische groeperingen en de zich marxistisch noemende guerrillabeweging ERP (Revolutionair Volksleger).

De illegale opposanten tegen het militaire bewind kregen in die tijd veel steun uit brede lagen van de bevolking, zoals de arbeiders die van oudsher peronistisch waren en aan de andere kant de intellectuelen en de lagere bourgeoisie, die zich juist altijd tegen Peron hadden verzet.

Bij de verkiezingen van 1973, georganiseerd door de toen aan het bewind zijnde militairen, steunden de peronistische jongeren de kandidaat Campora, die dan ook een grote verkiezingsoverwinning behaalde.

Na zijn ambtsaanvaarding heerst er aanvankelijk een euforie bij de linkse jongeren. Politieke gevangenen worden bevrijd, bedrijven, scholen en universiteiten bezet. Op belangrijke posten werden linkse personen benoemd, maar na de terugkeer van Peron en zijn daarop volgende aanvaarding van het presidentschap, verandert dit al snel. Meer en meer distantieert de president zich van zijn jeugdige achterban en de breuk wordt definitief op 1 mei 1974 als hij een demonstratie van jongeren verwijt zich te hebben laten volstoppen met marxistische ideeën.

De Montoneros hervatten daarop hun terroristische activiteiten van vóór de terugkeer van Peron, ditmaal gericht tegen rechtse peronisten en militairen, wat represailles uitlokt van rechts-extremistische groeperingen.

In het afgelopen jaar is als gevolg hiervan een golf van aanslagen, ontvoeringen en moordpartijen over het land gegaan.

Talrijke vooraanstaande links-georiënteerde Argentijnse intellectuelen, journalisten, artiesten en bekende televisiepersoonlijkheden hebben, na bedreigingen van rechtse groeperingen, het land verlaten.

Waarnemers wijzen er bijna unaniem op dat de regering bij de bestrijding van het terrorisme wel optreedt tegen de linkse groeperingen maar de rechtse vrijwel ongemoeid laat. Dit zou weer het gevolg zijn van de steun die deze laatste van hogerhand genieten, waarbij verschillende malen de naam van de persoonlijke secretaris van de president en minister van sociaal welzijn, Lopez Rega, werd genoemd. Deze man, die wel de sterke man achter de schermen wordt genoemd, heeft veel vijanden in Argentinië, niet in de laatste plaats in de peronistische beweging zelf en in het leger.

Le Monde schreef over Lopez Rega: Hij is overal aanwezig, opent gebouwen, legt bezoeken af, geeft het ene interview na het andere. Hij probeert vooral om zijn vrienden op sleutelposities te krijgen en zijn vijanden daar weg te werken.

In aug. en okt. '74 wist hij achter elkaar twee kabinetswijzigingen door te drukken, waarbij 4 ministers moesten verdwijnen: Taiana, die „tamelijk links" genoemd werd, twee „gematigden" en José Gelbard, oud-voorzitter van de Argentijnse werkgeversorganisatie en gezworen vijand van Lopez Rega. Zij werden vervangen door twee „ultra's", Savino, een trouw aanhanger van Rega, op de post van defensie en Oscar Ivanissevich bij onderwijs, en twee figuren van rechts, Rocamora op binnenlandse zaken en Gomez Morales, die minister van economische zaken werd.

Zo telt de huidige regering (nu afgetreden, red. KHA) drie ministers uit de fascistische hoek en vijf, die van uiterst rechtse of rechtse huize zijn. Nu is het Lopez Rega bovendien gelukt om generaal Anaya, opperbevelhebber van het leger weg te krijgen. De minister heeft sinds eind 1974 de officieren die hem steunen bij promoties voorrang kunnen geven. Ook zou hij, volgens waarnemers, in bepaalde omstandigheden kunnen rekenen op de bedekte steun van Casildo Herreras, die onlangs werd gekozen tot secretaris-generaal van de CGT.

Dan is er nog de schoonzoon van Lopez Rega, Raul Lastiri. Hij is tegelijkertijd voorzitter van de kamer van afgevaardigden en tweede man van de peronistische Justicialistische partij, direct na mevrouw Peron. De dochter van Lopez Rega is directrice van Las Bases, het officiële weekblad van de justicialistische beweging. En Rega zelf tenslotte geniet als commissaris-generaal veel steun bij de federale politie, te beginnen bij zijn chef, Luis Margaride.

Dat hij minister van sociale zaken is zegt al veel maar bovendien heeft Rega als particulier secretaris van Isabel overal toegang. Elk onderhoud van de presidente woont hij bij, vooral die met de militaire bevelhebbers. Op 3 jan. liet Isabel officieel vastleggen dat Lopez Rega voortaan belast was met de organisatie van deze bijeenkomsten en met de vaststelling van haar dagrooster.

Lopez Rega volgt de presidente inderdaad alsof hij haar schaduw is. Bij officiële gelegenheden is hij nooit verder dan één meter van haar af.

Naast de jongeren heeft het bewind, naar het schijnt, nu ook de vakbond van zich vervreemd.

Ook dit komt niet onverwachts en is zeker niet uitsluitend het gevolg van de weigering van de regering in te gaan op de looneisen van de CGT. In vakbondskringen is men nl. al enige maanden zeer verbolgen over het feit dat men niet is ingelicht en betrokken bij de zgn. „operatie thuiskomst", een uiterst geheim gehouden operatie om het stoffelijk overschot van Evita Peron naar Argentinië terug te brengen.

Dit werd zeer onverwachts in november 1974 uit Spanje overgevlogen en met weinig vertoon van ceremonieel bijgezet in een crypt in het presidentiële paleis. De vakbeweging nu had van deze gelegenheid een grote peronistische manifestatie willen maken.

De verwikkelingen rondom de operatie-terugkeer hebben de strijd tussen de verschillende groepen die zich tot op dat moment in het geheim afspeelde binnen de rechtervleugel van het peronisme in de openbaarheid gebracht. Het was voortaan voor iedereen duidelijk dat Lopez Rega rekening moet houden met oppositie binnen de C.G.T.

De dood van Peron en, 12 dagen later, die van de secretaris-generaal van de C.G.T., Adelino Romero (zie hierna) een man van het midden, hebben ervoor gezorgd dat het oude Vandor-plan, dat genoemd is naar Augusto Vandor, oud-secretaris-generaal van de C.G.T., plotseling weer in de belangstelling kwam.

Dit „plan" berust op twee grondgedachten. De eerste is dat een stabiele macht in Argentinië alleen maar kan voortkomen uit een samengaan van „de twee grote instituten van het openbare leven"; het leger en de C.G.T.

De tweede basistheorie van het „vandorisme" is dat de C.G.T., naar het voorbeeld van de Engelse trade-unions, de basis zou moeten vormen voor een soort „labourparty", waarvan de ideologie dan natuurlijk dichter bij het corporatisme zou moeten staan dan bij de sociaal-democratie. Deze wens vanuit de vakbond om direct en in een meerderheidspositie deel te nemen aan de uitoefening van de macht vindt zijn grootste vertolker in Lorenzo Miguel, de leider van de machtige Unie van metaalarbeiders (U.O.M.). Binnen de regering kan zij rekenen op de steun van de minister van arbeid, Otero.

Het Vandor-project is natuurlijk volkomen in strijd met de persoonlijke ambities van Lopez Rega.

Zolang deze minister zich echter beijverde voor het bestrijden van de linkse peronisten, was de CGT waarvan de hele bureaucratie uit rechtse peronisten bestaat, bereid het bewind te steunen.

De weigering van de regering om aan de looneisen tegemoet te komen lijkt de druppel te zijn die de emmer heeft doen overlopen en daarmee lijkt het regime de steun van zijn belangrijkste bondgenoot te hebben verloren.

Hieronder geven wij een beknopt overzicht van de gebeurtenissen in Argentinië sedert de ambtsaanvaarding van Isabel Peron. (Vor. ber. pag. 476 e.v. '74.)

Adhesiebetuigingen voor president Isabel Peron. Wijziging en samenstelling kabinet

Na afloop van de officiële rouwperiode van 4 dagen na het overlijden van president Juan Peron op 1 juli 1974 hervatte het politieke leven in Buenos Aires zijn normale loop.

Tijdens de rouwperiode en ook in de daarop volgende dagen kreeg zijn weduwe en opvolgster Isabel Peron uit alle politieke en sociale sectoren adhesiebetuigingen. Ook de leider van de grootste oppositiepartij, de radicalen, Ricardo Balbin,

zegde de nieuwe president steun toe.
De links-peronistische beweging Montoneros, die onder Juan Peron meer en meer in conflict was geraakt met de leiding van de peronistische Justicialistische partij, gaf op 5 juli een verklaring uit waarin zij zei dat zij de strijd in de steden zou hervatten als er niet een „onmiddellijk en formeel akkoord werd gesloten tussen de politieke en sociale krachten in het belang van de nationale bevrijding" en als „de ideeën van Peron en de rechten van de arbeiders niet werden gegarandeerd".
Op 5 juli kwam het kabinet onder voorzitterschap van Isabel Peron voor de eerste maal na de rouwperiode bijeen. Aanwezig daarbij waren ook vooraanstaande parlementariërs, de drie chefs staven, de leiding van de vakbond CGT en van de werkgeversorganisaties en oppositieleider Balbin. De aanwezigheid van deze laatste gaf al gauw aanleiding tot speculaties over kabinetswijzigingen die tot de vorming van een regering van nationale eenheid zouden moeten leiden, waarin ook de radicalen zouden worden opgenomen.
De eerste officiële daad van de nieuwe president was het ontslag van de secretaris van haar overleden man, minister van sociale actie Lopez Rega, die deze laatste functie overigens behield. Mevrouw Peron benoemde haar naaste medewerkster Dolores Ayerbe vervolgens tot zijn opvolger.
Op 7 juli werd Ovillo Brunello, een 49-jarige journalist, die van 1946 tot 1955 en na de terugkeer van Peron hoge regeringsfuncties had bekleed, tot secretaris-generaal van de peronistische beweging benoemd. Hij was laatstelijk regeringswaarnemer in de provincie Cordoba, waarvan de gouverneur was ontslagen omdat hij ervan beschuldigd werd wapens te hebben geleverd aan opstandige groeperingen.
Op 8 juli werd officieel bekendgemaakt dat Lopez Rega zijn functie als secretaris van de president zou behouden.
In de vakbond CGT deden zich in deze dagen ook belangrijke ontwikkelingen voor (zie hierboven). Op 12 juli werd Adelino Romero, de leider van de bond voor textielarbeiders, herkozen als secretaris-generaal van de CGT, ondanks pogingen van Lorenzo Miquel, leider van de metaalarbeiders, andere kandidaten te stellen. Volgens verschillende bronnen zou vooral minister Lopez Rega gekant zijn geweest tegen herverkiezing van Romero, die als zeer gematigd bekend stond en het volste vertrouwen van de overleden president had.
Op 13 juli overleed Romero echter na een hartaanval en hij werd opgevolgd door Segundo Palma, leider van de bouwvakarbeiders. Palma was de dag daarvoor door Miquel kandidaat gesteld voor het plaatsvervangend leiderschap van de CGT en gekozen.
Hij staat bekend als tegenstander van de linkse stromingen binnen de CGT.
Op 13 augustus bood het voltallige kabinet zijn ontslag aan en op 14 augustus maakte de president de samenstelling van een nieuw kabinet bekend, dat met uitzondering van de posten van binnenlandse zaken, defensie en onderwijs dezelfde samenstelling had. Deze was als volgt:

binnenl. zaken - dr. Alberto Luis Rocamora; defensie - Adolfo Savino; buitenl. zaken - Alberto Vignes; economische en financiële zaken - José Ber Gelbard; cultuur en onderwijs - dr. Oscar Ivanissevich; justitie - dr. Antonio Juan Benitez; sociale zaken - José Lopez Rega; arbeid - Ricardo Otero.

Hervatting gewelddadigheden, nieuwe maatregelen tegen terrorisme, Montoneros keren terug in clandestiniteit

Na een onderbreking van 2 weken, volgend op de dood van Peron, werden de gewelddadigheden door linkse en rechtse extremistische groeperingen half juli 1974 hervat. Op 15 juli 1974 werd de vroegere minister van binnenlandse zaken onder president Lanusse, dr. Arturo Mor Roig, in een restaurant bij Buenos Aires vermoord. Als schuldige werd de trotskistische Ejercito Revolucionario del Pueblo (ERP) aangewezen, die ook verantwoordelijk werden gesteld voor de moord op een redacteur van het dagblad *El Dia*.
Op 17 juli arresteerde de politie 28 leden van de ERP waarbij drie ERP-leden werden gedood. De golf van geweld nam hierna spoedig in hevigheid toe. Volgens schattingen vond er eind september iedere 19 uur een moord plaats. Het terrorisme kwam niet alleen voor rekening van de ERP maar ook voor een extreem rechtse organisatie, de Alianza Anticommunista Argentina (AAA) geheten. Deze publiceerde meestal eerst bedreigingen tegen bepaalde personen, vnl. vooraanstaande, links-georiënteerde personen, waarna vaak een aanslag volgde.
Op 21 september publiceerde de AAA een lijst met 21 politieke figuren, die zouden worden vermoord. Hieronder bevonden zich de oud-rectoren van de universiteit van Buenos Aires, dr. Raul Laguzzi en dr. Rodolfo Puiggros en de oud-minister van onderwijs dr. Taiana. Allen verlieten Argentinië daarna.
Behalve moordaanslagen hielden de beide organisaties zich ook bezig met ontvoeringen, meestal van leidende figuren uit het Argentijnse zakenleven, die meestal na het betalen van grote losgelden werden vrijgelaten.

Zo werd op 26 juli de bankier en het vroegere lid van de regering van de deelstaat Cordoba, Leon Brill, ontvoerd en op 6 okt. vrijgelaten, nadat zijn familie een niet nader gespecificeerd bedrag aan de ontvoerders had betaald.
Op 31 juli vermoordde de AAA dr. Rodolfo Pena, een uiterst links lid van het parlement en redacteur van het links-peronistische blad Militancia.
Op de begrafenis van Pena op 2 aug. arresteerde de politie 350 linkse demonstranten.
Op 6 aug werd Mauricio Kember, voorzitter van ITI, de Argentijnse licentiehouder van de Coca-Cola fabrieken, ontvoerd. De kidnappers eisten een losgeld van $ 1 mln, maar Kember werd na een vuurgevecht door de politie bevrijd. Dezelfde dag werden James Stanfield, directeur van een brouwerij en José Rodriguez Vasquez, eigenaar van een confectieconcern, ontvoerd.
Op 7 aug. vond de politie de lijken van Horacio Chavez en zijn zoon Rolando voor het hoofdkwartier van de peronistische jeugdorganisatie JP.
Op 27 aug. werd de personeelschef van de Ika-Renault-autofabrieken in Cordoba doodgeschoten door de Fuerzas Armadas Peronistas (FAP). De plaatselijke afdeling van de bond van automobielarbeiders was toen al drie maanden in conflict met de leiding van de Ika-Renault over een eis tot loonsverhoging van 60%.
Op 7 sept. vond een aanslag plaats op het huis van de rector van de universiteit van Buenos Aires, Raul Laguzzi, waarbij diens 1-jaar oude zoontje werd gedood. Laguzzi verliet daarop het land.
Op 12 sept. werd Alfredo Curuchet, een advocaat die de belangen van de arbeiders van de Ika-Renaultfabrieken had verdedigd, vermoord door de AAA.
Op 17 sept. werd Alejandro Barloch, een politiedokter in Buenos Aires, doodgeschoten. De aanslag werd gezien als een vergelding voor de aanslag op Atillo Lopez, oud-vice-gouverneur van Cordoba die de dag tevoor in Buenos Aires door de AAA was vermoord.
Op 19 sept. ontvoerden leden van de Monteneros, verkleed als arbeiders van de telefoondienst, de gebroeders Jorge en Juan Born, resp. president en general manager van het Bunge & Born concern, één van de grootste Argentijnse graanbedrijven met vestigingen in alle delen van de wereld. Bij de ontvoering van de gebroeders werd een andere directeur van het bedrijf, Juan Carlos Perez, en een chauffeur gedood.
De beide broers werden negen maanden vastgehouden en op 21 juni 1975 losge-

laten nadat hun onderneming de recordlosprijs van $ 60 mln had betaald.
Eerder had de onderneming voldaan aan de eis van de Montoneros dat kleding en voedsel ter waarde van meer dan $ 1 mln in verscheidene Argentijnse steden uitgedeeld moesten worden. Ook plaatste het concern op last van de Montoneros advertenties in Argentijnse en buitenlandse bladen (o.a. Le Monde, 20-6-'75), waarin de onderneming werd beschuldigd van het exploiteren van het Argentijnse volk en van het geven van financiële steun aan de coup van 1955 waarbij het bewind van president Juan Peron omver werd geworpen.
Op 27 sept. werd de broer van de vroegere president Arturo Frondizi, Silvio Frondizi, een vooraanstaande linkse advocaat en publicist, uit zijn huis in Buenos Aires ontvoerd en doodgeschoten. Zijn schoonzoon verloor het leven toen hij de ontvoerders wilde tegenhouden. De AAA verklaarde verantwoordelijk te zijn voor de daad. Tijdens de begrafenis van Frondizi op 29 sept. joeg de politie met geweld ca. 3000 mensen uiteen. De politie hield de begrafenisstoet tegen, bestookte de belangstellenden met traangasgranaten en nam ongeveer 50 van hen in hechtenis. De politie zorgde verder voor de begrafenis van Frondizi en zijn schoonzoon.
De ERP gaf na de aanslag op Frondizi een verklaring uit, waarin stond: „Frondizi is terechtgesteld omdat hij een verdediger was van de guerilleros van de ERP. Hij stierf zoals verraders: door een schot in de rug". Enkele weken eerder was het kantoor van Frondizi door een bomaanslag vernield. Hij liet toen weten dat daardoor documenten verloren waren gegaan waaruit bleek dat door het leger gevangen genomen ERP-leden waren gemarteld.

Eind september 1974 bedroeg het aantal personen dat na de hervatting van de gewelddadigheden sedert de dood van Peron om het leven was gekomen 100. Behalve aanslagen op personen werden zowel door rechts als links bomaanslagen uitgevoerd op gebouwen, meestal van grote buitenlandse ondernemingen en van linkse en rechtse organisaties.
Op 11 augustus kwam het tot een gewapend treffen tussen de ERP en het leger, toen 50 ERP-leden verkleed als militairen probeerden de legerkazernes in Catamarca te bezetten. 19 guerilleros, 5 politiemannen en één soldaat kwamen daarbij om het leven. 15 ERP-leden werden gearresteerd, terwijl de overigen naar de bergen van Tucuman wisten te ontkomen.
Op dezelfde dag overvielen 60 ERP-leden een wapenfabriek in Cordoba waarbij wapens en uniformen werden buitgemaakt.
Op 22 augustus 1974, de tweede verjaardag van de slachting op het vliegveld Trelew bij de aankomst van Peron in Argentinië (pag. 457/1 '73 e.v.) voerde de ERP aanvallen uit op een politiepost in Buenos Aires, wierp bommen op twee stations in de hoofdstad, een officiersclub en het hoofdkwartier van de JP. Bij demonstraties werden meer dan 100 personen gearresteerd.

Nieuwe anti-terroristische maatregelen, aanbod tot wapenstilstand van de ERP

Op 16 sept. 1974 maakte president Isabel Peron voor de televisie bekend dat zij het Congres een nieuwe wet tot bestrijding van het terrorisme zou voorleggen. De wet werd op 28 september aangenomen en werd op 1 oktober van kracht.
Volgens de wet kon iedereen die een poging waagde de bestaande institutionele orde te veranderen met middelen die tegen de grondwet waren, gestraft worden met een gevangenisstraf van 3 tot 8 jaar en met een straf van 2 tot 5 jaar voor het gebruik van tekens en insignes van organisaties die zich met zulke activiteiten bezig hielden. Ook werden straffen vastgesteld voor aanslagen op de staat als gevolg van arbeidsconflicten en stakingen.
De ERP liet de regering op 8 oktober weten bereid te zijn tot een wapenstilstand als deze alle politieke gevangenen zou vrijlaten, de repressieve wetgeving zou opheffen en de wet die de organisatie illegaal verklaarde zou intrekken.
De ERP zei dat de wapenstilstand zolang zou duren als de regering het volk en de guerilleros met rust zou laten.

Linkse peronistische jeugd scheidt zich af

Op 6 september 1974 maakten drie peronistische jeugdorganisaties, de Montoneros, de JP en de Peronistische Universitaire Jeugd bekend dat zij zich afscheidden van de officiële peronistische organisatie. In een clandestiene persconferentie verklaarde de leider van de Montoneros, Mario Firmenich, dat zijn mensen ondergronds de regering zouden gaan bestrijden omdat zij niet langer het volk vertegenwoordigde. Tevens verspreidden de Montoneros een communiqué waarin zij meedeelden twee politiemannen te hebben terechtgesteld die verantwoordelijk zouden zijn voor het martelen en doden van drie linksgeoriënteerden. De Montoneros waren bovengronds gaan werken toen de peronistische regering van Hector Campora in mei 1973 aan de macht was gekomen. Veel gevangen leiders van de organisatie kregen toen amnestie. Geleidelijk aan kwam de organisatie echter meer en meer in conflict met de regering, die zij verweet de peronistische idealen te verloochenen.
Op 6 september had de regering het blad van de Montoneros, *La Causa Peronista,* verboden. Drie dagen eerder had het blad een uitvoerig verslag gepubliceerd over de ontvoering en dood van de voormalige president Perro Aramburu in 1970 (pagina 370/1-1970). Bij deze zaak waren de leiders van de Montoneros betrokken. In het decreet, waarin het verbod van het blad werd afgekondigd, werd gezegd dat dit gebeurde omdat het bewuste verslag „het streven van het Argentijnse volk naar herstel van de nationale eenheid doorkruiste".

Aanhoudende gewelddadigheid, staat van beleg afgekondigd

Ondanks de nieuwe wet tegen het terrorisme (zie boven) hield de gewelddadigheid aan.
De rechtse AAA deelde half november 1974 mee dat tot dan toe 30 linkse Argentijnen waren vermoord.
Op 9 oktober '74 moest een parlementslid van de Alianza Popular Revolucionaria, Hector Sandler, onder politiebescherming zijn toevlucht nemen tot het gebouw van het Congres nadat hij verschillende malen met de dood was bedreigd.
De AAA publiceerde nog twee „dodenlijsten", één gericht tegen de radicale partij. Acht functionarissen van deze partij kregen de raad naar het buitenland te vertrekken, anders zouden zij worden gedood.
Half november '74 ontving de communistische partij bedreigingen.
De Montoneros vermoordden het hoofd van de federale politie Alberto Villar, een expert in de guerrillabestrijding, samen met zijn vrouw op 1 november 1974.
Op 28 februari werd de Amerikaanse consul in Cordoba John Patrick Egan ontvoerd en nadat de regering geweigerd had uitsluitsel te geven over een aantal gearresteerde Montoneros-leden, vermoord.
Volgens officiële mededelingen, eind 1974, waren op dat moment meer dan 100 personen ontvoerd, en meer dan 200 personen vermoord.
Op 6 november 1974 kondigde president Peron de staat van beleg af voor geheel Argentinië. Het recht van vergadering werd opgeheven en de politie en het leger konden iedereen arresteren zonder arrestatiebevel.
De radicale partij maakte op 21 december bekend dat sedert het afkondigen van de staat van beleg meer dan 1200 personen waren gearresteerd. De partij verzocht de regering nadere bijzonderheden over de gearresteerden te verschaffen.
Op 13 januari werden 84 gearresteerden vrijgelaten.
Op 9 februari begon het leger een grootscheepse aanval op de guerrillagroepen in de provincie Tucuman, waar volgens het leger de meeste guerrilla's geconcentreerd waren.
Meer dan 5000 man van het leger en de politie namen aan de bestrijding deel.
Hiermee werd voor het eerst het leger weer ingeschakeld in de opsporing van subversieve elementen.
President Juan Peron had altijd verklaard dat het leger slechts een defensieve taak had en dat de politie de bin-

nenlandse oppositie moest bestrijden, maar enige weken voor zijn dood kwam de president van dit beginsel terug. Hij zei toen het leger te zullen inschakelen en een nationale veiligheidsraad te zullen instellen, waarin hijzelf, de drie chefs staven en de ministers van defensie, binnenlandse zaken en justitie zitting zouden hebben.
Dit plan werd echter op 26 juni 1974 weer verworpen, waarschijnlijk als gevolg van tegenstand binnen de strijdkrachten, die liever een neutrale rol spelen en niet betrokken wilden worden in de binnenlandse politiek. Als gevolg van de binnenlandse onlusten en de schijnbare onmogelijkheid van het peronistische bewind de orde te bewaren, gingen er geregeld stemmen op die een spoedig ingrijpen van de strijdkrachten voorspelden.
De opperbevelhebber van de strijdkrachten generaal Leandro Enrique Anaya verklaarde in oktober 1974 echter dat de strijdkrachten zulks niet overwogen en de regering zouden steunen. De opperbevelhebber van de marine, admiraal Eduardo Emilio Massera, herhaalde op 1 maart deze belofte.
Eind 1974 voltrok zich echter een belangrijke ontwikkeling, toen er besprekingen werden gehouden tussen de leiding van de strijdkrachten en die van de CGT. Deze laatste was zeer ontstemd over het feit dat zij geheel buiten de voorbereiding van de overbrenging van het stoffelijk overschot van Evita Peron was gehouden.
De geruchten dat de strijdkrachten in het politieke leven zouden ingrijpen werden weer sterker toen de guerrilla-activiteiten zich ook tegen legerofficieren gingen richten, nadat het leger was ingezet in Tucuman (zie boven).
Zo werd op 27 maart het met kogels doorzeefde lijk van kolonel Martin Rico, lid van de gemengde staf van de strijdkrachten in een voorstad van Buenos Aires gevonden.
Op 13 mei trad de opperbevelhebber van de strijdkrachten generaal Anaya af op verzoek van de minister van defensie. In een korte verklaring werd gezegd dat hij meningsverschillen had gehad met de minister tijdens een bijeenkomst op 25 april.
Hij werd vervangen door generaal Alberto Numa Laplane, bevelhebber van het eerste legerkorps, die nauwe betrekkingen onderhoudt met Isabel Peron en minister Rega. Verschillende generaals, die hoger in rang waren dan Numa Laplane werden door deze benoeming gepasseerd.

Lijk Evita Peron terug in Argentinië

Op 14 november 1974 vertrok minister Lopez Rega onverwachts met onbekende bestemming.
Twee dagen later kondigde Isabel Peron aan dat de minister naar Argentinië terugkeerde met aan boord van zijn vliegtuig het stoffelijk overschot van Evita Peron, de vroegere echtgenote van Juan Peron, in de jaren vijftig het grote idool van de Argentijnse arbeiders.
Onder grote politiebewaking werd het lijk overgebracht naar het presidentiële paleis waar het werd bijgezet naast dat van Juan Peron, in afwachting van de bouw van een nationaal mausoleum.

Aanhangers van mevrouw Peron juichten haar op 1 juli toe toen zij de kathedraal van Buenos Aires verliet na een herdenkingsmis voor haar man, die een jaar geleden overleed.

Slechts een kleine groep mensen, onder wie Isabel Peron waren op het vliegveld ter begroeting aanwezig. De leiding van de CGT was niet uitgenodigd en de regering rechtvaardigde de geheimzinnigheid die de „operatie terugkeer" had omringd onder verwijzing naar de vrees voor mogelijke guerrilla-activiteiten.
Kort voor de aankomst van het lijk vond de politie bij het vliegveld een kist met het lijk van de in 1970 door de Montoneros ontvoerde en vervolgens vermoorde oud-president Aramburu. Deze had deelgenomen aan de omverwerping van het peronistische bewind in 1955 en het vervoer van het lijk van Evita Peron, dat opgebaard lag in het hoofdkwartier van de CGT, naar het buitenland.
De Montoneros, toen nog gelieerd met de peronistische beweging, hadden in 1970 verklaard het lijk van Aramburu terug te geven als dat van Evita Peron weer in Argentinië terug zou zijn.

Economische saneringsmaatregelen, conflict met vakbond

Om het hoofd te bieden aan de snel verslechterende economische toestand van het land, o.a. tot uiting komend in een grote inflatie en sterke prijsstijgingen heeft de regering in het afgelopen jaar verschillende maatregelen genomen.
Op 6 augustus 1974 werd een nationale commissie voor prijzen en inkomens ingesteld. President Isabel Peron verklaarde bij die gelegenheid dat ook haar regering zich zou houden aan het „sociale pact" dat in 1973 was gesloten tussen vakbonden en werkgevers.
Het pact dat voorzag in een bevriezing van lonen en prijzen, leidde er toe dat verschillende essentiële goederen van de markt verdwenen en slechts op de zwarte markt verkrijgbaar waren. In maart 1974 waren de kosten van levensonderhoud zodanig gestegen dat de regering een loonsverhoging van 13% moest toestaan.
Op 1 nov. 1974 werd een loonsverhoging van 15% toegestaan en op 1 maart 1975 werden alle lonen met 400 pesos verhoogd. Tegelijkertijd werden de prijzen voor zuivelprodukten en medicamenten verhoogd.
Op 3 maart devalueerde de regering de pesos en wel van 5 tot 10 pesos per dollar voor aankoop en van 9.93 tot 15.05 pesos voor verkoop.
In mei en juni vonden besprekingen plaats tussen vakbonden en werkgevers over nieuwe loonsverhogingen i.v.m. de opnieuw sterk gestegen kosten van levensonderhoud.
Deze waren in 2 maanden tijd verdubbeld.
De beide partijen werden het eens over een verhoging van 130%.
Op 28 juni verklaarde president Peron dat daarvan geen sprake kon zijn en dat de lonen hoogstens met 80% mochten stijgen. Kort na de rede van de president diende de minister van arbeid Ricardo Otero zijn ontslag in. Hij had de onderhandelingen tussen CGT en de werkgevers en de resultaten daarvan krachtig gesteund, zeer tegen de wil in van zijn collega's'.
Onmiddellijk na de rede van de president werd overal in het land gedemonstreerd en braken stakingen uit. Voor het hoofdkwartier van de CGT hielden duizenden arbeiders een protestdemonstratie en eisten dat de vakbond de banden met de regering zou verbreken.
Op 30 juni benoemde de president de traditionele peronist Cecilio Concitto tot nieuwe minister van arbeid. De regering gaf een verklaring uit waarin zij zei dat de topleiding van de CGT bereid was zich in te zetten voor de nationale eenheid, maar deze wilde geen commentaar geven op deze mededeling. *(Le Monde, The Times, NRC/H'blad)*

WEST-EUROPA

BELGIË

SABENA

Verkeersminister Chabert heeft op 17 juni aan de raad van beheer van de luchtvaartmaatschappij Sabena laten mededelen, dat een regeringscommissaris aan de raad zal worden toegevoegd; hij zal een volledig onderzoek mogen verrichten m.b.t. de financiële en bedrijfseconomische toestand van de onderneming en een grondig reorganisatieplan moeten opstellen. Ook zal de commissaris over een opschortend vetorecht beschikken.
Chabert heetf de Amerikaanse vennootschap McKinsey verzocht de mogelijkheden van samenwerking onder Sabena, KLM en Luxair te bestuderen; verruiming naar andere maatschappijen toe is daarbij niet uitgesloten.

BEVOEGDHEIDSBETWISTING CULTUURRADEN

De regionale opsplitsing van de begrotingen heeft in het parlement geleid tot een opgemerkte juridische betwisting. Op 19 maart werden door de regering bij de Cultuurraad en de Conseil Culturel amendementen ingediend, die ertoe strekten bepaalde begrotingskredieten van de bevoegdheidssfeer van de wetgevende Kamers over te hevelen naar die van de cultuurraden, en vice versa. De socialistische oppositie stelde, dat zulks niet conform de grondwet was en verzocht om raadpleging van de afdeling wetgeving van de Raad van State. De Cultuurraad verwierp het verzoek en keurde de amendementen goed.
De Conseil Culturel ging daarentegen op 27 maart op het socialistische verzoek in. Het advies van de Raad van State d.d. 16 mei dat het regeringsstandpunt gedeeltelijk bijtrad, maar op andere punten afkeurde, leidde tot debatten in de Senaat en de Kamer.
De regering hield het erbij dat de Raad van State onbevoegd was in begrotingszaken, maar de socialistische fractie ging ervan uit dat de Raad van State moet worden geraadpleegd, indien er in een begrotingswet rechtsregels zijn vervat, wat volgens haar het geval was in de betwiste kredietoverheveling.
De meerderheid stond achter de regering en op 20 juni keurde de Kamer met 100 tegen 42 stemmen bij 9 onthoudingen volgende (reeds door de senaat aangenomen) resolutie goed:

„De Wetgevende Kamers,

Gezien het advies van de afdeling wetgeving van de Raad van State van 16 mei 1975 over verschillende amendementen op het ontwerp van begroting van culturele zaken, afdeling Volksgezondheid en Gezin (art.12.43, 12.47, 33.45, 43.47, 12.41) en sector Landbouw (12.60, 63.60, 73.60);

Overwegende dat beide Wetgevende Kamers — de Kamer van Volksvertegenwoordigers op 19 maart 1975, de Senaat op 25 maart 1975 — hun goedkeuring hebben gehecht aan de verdeling van de kredieten, waarop vervolgens de amendementen werden ingediend, die vermeld zijn in het beschikkende gedeelte van deze resolutie;

Overwegende derhalve dat het gewenst is de beslissing van de Wetgevende Kamers d.d. 19 en 25 maart 1975 te bekrachtigen, ten einde de uitvoering van de begroting voor het dienstjaar 1975 mogelijk te maken;

Gelet op art. 11 van de wet van 3 juli 1971 betreffende de indeling van de leden van de Wetgevende Kamers in taalgroepen en houdende diverse bepalingen betreffende de Cultuurraden voor de Nederlandse cultuurgemeenschap en voor de Franse cultuurgemeenschap (art. 4 van de gecoördineerde wetten op de Raad van state);

Beslissen

dat de Cultuurraad voor de Franse cultuurgemeenschap bevoegd is tot aanneming van de amendementen op de begroting van culturele zaken, sector Volksgezondheid en Gezin, art. 12.43, 12.47, 33.45, 43.47 en 12.41 en de sector Landbouw, art. 12.60, 63.60 en 73.60".

RESOLUTIE BETREFFENDE SPANJE

De Kamer heeft op 26 juni eenparig een voorstel van resolutie goedgekeurd, dat was ingediend door de communistische fractievoorzitter L. van Geyt en mede-ondertekend was door de partijvoorzitters W. Claes (BSP), A. Cools (PSB), Le Defosset (FDF), P. H. Gendebien (RW), W. Martens (CVP), Ch. Nothomb (PSC) en H. Schiltz (VU). Het voorstel luidt als volgt:

„De Kamer,

— spreekt haar ongerustheid uit over het feit dat in verscheidene landen, inzonderheid in Spanje, regimes worden in stand gehouden, die de democratische rechten en vrijheden miskennen. In dit verband constateert zij met bezorgdheid dat in Spanje volkomen willekeurig de uitzonderingstoestand wordt uitgeroepen en de arrestaties en folteringen, vooral in het Baskenland, voortdurend toenemen;

— spreekt de wens uit dat de regering alle middelen te harer beschikking aanwendt om aan die toestand een einde te maken;

— bevestigt andermaal met klem haar wil dat de Europese Gemeenschap en de allianties, waarvan België deel uitmaakt, uitsluitend staten mogen bevatten waarin een democratisch regime is gevestigd dat streeft naar sociale vooruitgang en dat de grondwettelijke vrijheden eerbiedigt."

Voor de stemming betreurde partijvoorzitter A. Damseaux (PLP) dat de resoluties van de Kamer „steeds in een enkele richting gaan": zij gelden altijd westerse regimes, terwijl de oostlanden nooit worden veroordeeld; wij wensen dat ook de regimes in Polen, Tsjechoslowakije, Vietnam enz. worden veroordeeld".

RATIONALISATIE L.O.

De Kamer heeft op 25 juni eenparig, op de onthouding van de communisten na, een wetsontwerp goedgekeurd dat voorziet in een beperkte rationalisatie van het lager onderwijs en ook, voor de eerste maal het begrip „pluralistische school" in een wettekst vastlegt. Het ontwerp werd 's andersdaags eenparig door de Senaat goedgekeurd.
De nieuwe wet bevordert de fusie van of de samenwerking onder kleine schooltjes met slechts enkele leerlingen. Zij werkt de ongelijke behandeling van officiële en vrije scholen inzake het leerlingenvervoer weg. Het fonds voor scholenbouw wordt gedeblokkeerd. De scholen van de vierde graad zullen geleidelijk verdwijnen. Tenslotte wordt het pluralistische onderwijs erkend als een experiment; voor bepaalde gevallen wordt aanvaard dat de pluralistische school de vrije schoolkeuze van de ouders waarborgt.

NEDERLAND

MINIMUMLOON EN MINIMUMJEUGDLOON PER 1-7-1975

Per 1 juli van elk jaar worden het minimumloon en de minimumjeugdlonen aangepast aan de loonontwikkeling in de voorafgaande periode van okt. t.e.m. april. In de periode okt. '74-april '75 heeft deze stijging ruim 5,4% bedragen.

De bruto-minimumloonbedragen voor werknemers van 23 jaar en ouder zijn derhalve per 1-1-'75 verhoogd van ƒ 1275,30 tot 1344,20 per maand en van ƒ 294,30 tot ƒ 310,20 per week.

De bruto minimumjeugdloonbedragen zijn per dezelfde datum als volgt:

Leeftijds categorie	per maand	per week
22 jaar	ƒ 1243,40	ƒ 286,90
21 jaar	ƒ 1142,60	ƒ 263,70
20 jaar	ƒ 1041,80	ƒ 240,40
19 jaar	ƒ 940,90	ƒ 217,10
18 jaar	ƒ 840,10	ƒ 193,90
17 jaar	ƒ 739,30	ƒ 170,60
16 jaar	ƒ 638,50	ƒ 147,30
15 jaar	ƒ 537,70	ƒ 124,10

De regering heeft besloten met ingang van 1 augustus 1975 voor de 16-jarigen de partiële leerplicht uit te breiden van

één tot twee dagen per week en voor de 15-jarigen de partiële leerplicht van 2 dagen per week te vervangen door de volledige leerplicht.
Voor een 16-jarige bedraagt het minimumjeugdloon bij één dag partiële leerplicht en een werkweek van vier dagen ƒ 510,80 per maand en ƒ 117,84 per week (dus tot 1 augustus 1975), bij twee dagen partiële leerplicht en een werkweek van drie dagen ƒ 383,10 per maand en ƒ 88,38 per week. Voor een 15-jarige bedraagt het minimumjeugdloon bij twee dagen partiële leerplicht en een werkweek van drie dagen ƒ 322,62 per maand en ƒ 74,46 per week. (Dus tot 1 augustus 1975). Een en ander vloeit voort uit de algemene regel in de Wet minimumloon, dat bij een kortere arbeidsduur dan gebruikelijk het minimum(jeugd)loon naar evenredigheid lager is. (Ministerie van sociale zaken)

(Vor. ber. pag. 216/2)

UITKERINGEN SOCIALE VERZEKERINGEN PER 1-1-1975

M.i.v. 1 juli 1975 zijn de uitkeringen van de diverse sociale verzekeringen omhoog gegaan. Het betrof de wettelijk voorgeschreven halfjaarlijkse aanpassing aan de loonontwikkeling. Onderstaand een overzicht:

WET OP DE ARBEIDSONGESCHIKTHEIDSVERZEKERING (WAO)

De uitkeringen krachtens de WAO, die zijn ingegaan vóór 1 juli 1975, worden per deze datum verhoogd met 5,43%.

MAXIMUM DAGLOON

Ook het maximum dagloon, waarnaar de uitkeringen ingevolge de WAO, de Ziektewet (ZW), en de Werkloosheidswet (WW) worden berekend, gaat omhoog. Daarbij zal het maximum dagloon, dat geldt voor de berekening van de uitkeringen krachtens de WAO, de ZW en de WW per 1 juli 1975 stijgen van ƒ 164,— tot ƒ 172,91. Ook voor de berekening van de uitkeringen ingevolge de Wet Werkloosheidsvoorziening zal het maximum dagloon per 1 juli 1975 worden verhoogd tot ƒ 172,91. Voor de berekening van de premies ingevolge de WAO, de ZW en de WW zal het maximum dagloon, dat thans ƒ 164,— bedraagt per 1 juli 1975 geen wijziging ondergaan.

KINDERBIJSLAGEN

De kinderbijslagen worden per 1 juli 1975 ook met 5,43% opgetrokken. Dit leidt tot de volgende kwartaalbedragen:

voor een	
2e en 3e kind	van ƒ 255,06 tot ƒ 269,10
4e en 5e kind	van ƒ 340,86 tot ƒ 358,80
6e en 7e kind	van ƒ 376,74 tot ƒ 397,80
8e en elk daaropvolgend kind	van ƒ 417,30 tot ƒ 439,92

Als gevolg van de bevriezing van de kinderbijslag voor het eerste kind blijft deze bijslag gehandhaafd op ƒ 164,58 per kwartaal.

AOW EN AWW

Per 1 april j.l. zijn de AOW en AWW-uitkeringen alleen voor de maanden april, mei en juni met 3,7% verhoogd. Zoals bekend is inmiddels echter besloten de van vóór 1 april geldende AOW- en AWW-uitkeringen naast de normale halfjaarlijkse aanpassing tijdelijk met 2% méér te verhogen. Deze 2%-verhoging zal worden verleend van 1 juli 1975 tot 1 januari 1976. Een en ander leidt tot de volgende pensioenbedragen over het jaar 1975:

	per maand		
	1 januari	1 april	1 juli
AOW			
Gehuwde bejaarden	ƒ 909,—	ƒ 943,—	ƒ 977,50
Alleenstaande bejaarden	ƒ 641,50	ƒ 665,50	ƒ 690,50
AWW			
Weduwen met kinderen	ƒ 909,—	ƒ 943,—	ƒ 977,50
Weduwen zonder kinderen	ƒ 641,50	ƒ 665,50	ƒ 690,50
Wezen tot 10 jaar	ƒ 207,50	ƒ 215,50	ƒ 223,—
Wezen van 10 tot 16 jaar	ƒ 305,—	ƒ 316,50	ƒ 328,—
Wezen van 16 tot 27 jaar	ƒ 397,50	ƒ 412,50	ƒ 427,50

EIGEN BIJDRAGEREGELING IN HET KADER VAN DE ALGEMENE WET BIJZONDERE ZIEKTEKOSTEN (AWBZ)

Met ingang van 1 juli 1975 gelden de volgende bedragen:

Alleenstaanden

Het minimaal ter vrije besteding overblijvende bedrag is verhoogd van ƒ 197,— per maand tot ƒ 201,— per maand; de eigen bijdrage van ƒ 468,50 per maand tot ƒ 489,50 per maand.

Echtparen

Het minimaal ter vrije besteding overblijvende bedrag is verhoogd van ƒ 394,— per maand tot ƒ 402,— per maand; de eigen bijdrage van ƒ 549,— per maand tot ƒ 575,50 per maand. (Ministerie van sociale zaken)

(Vor. ber. pag. 216/2)

PREMIES EN INKOMENSGRENZEN ZIEKENFONDSVERZEKERING BEJAARDEN

Als gevolg van de verhoging van de AOW-pensioenen zijn met ingang van 1 juli 1975 ook de toelatingsgrens en de premie-inkomensgrenzen voor de verschillende klassen van de bejaardenverzekering opgetrokken. De verhoging van deze grenzen is nodig om te voorkomen, dat bejaarden als gevolg van de verhoging van hun AOW-pensioen de bejaardenverzekering moeten verlaten dan wel in een hogere inkomensklasse zullen vallen.

Rekening houdend met de verhoging van de AOW-pensioenen is de toelatingsgrens met ingang van 1 juli 1975 vastgesteld op ƒ 16.767,— en zijn de premie-inkomensgrenzen verhoogd tot ƒ 8611,—, ƒ 12.042,—, ƒ 13.052,— en ƒ 14.910,—.

De verzekerden in de bejaardenverzekering zijn de volgende premies verschuldigd:

Alleenstaanden

Inkomensklasse	Maandpremie
tot ƒ 8.611,—	ƒ 18,20
ƒ 8.611,— tot ƒ 12.042,—	ƒ 36,20
ƒ 12.042,— tot ƒ 13.052,—	ƒ 72,40
ƒ 13.052,— tot ƒ 16.767,—	ƒ 90,50

Echtparen

Inkomensklasse	Maandpremie
tot ƒ 12.042,—	ƒ 18,20
ƒ 12.042,— tot ƒ 12.380,—	ƒ 54,40
ƒ 12.380,— tot ƒ 13.052,—	ƒ 72,40
ƒ 13.052,— tot ƒ 14.910,—	ƒ 90,50
ƒ 14.910,— tot ƒ 16.767,—	ƒ 126,75

TOTAALBEDRAG UITKERINGEN SOCIALE VERZEKERINGEN

Onderstaand volgt een overzicht van de totale bedragen, die gemoeid zijn bij de uitkeringen ingevolge de sociale verzekeringen in de jaren 1972, '73 en '74. De bedragen vermeld bij 1973 en '74 zijn ramingen.

	IN MILJOENEN GULDENS		
	1972	1973	1974
Invaliditeitsverzekering	248	223	220
Ziekengeldverzekering	2.804	3.245	3.755
Arbeidsongeschiktheidsverzekering (WAO)	2.641	3.284	4.290
Wachtgeld- en werkloosheidsverzekering	702	639	860
Algemene bijzondere ziektekostenverzekering (AWBZ)	2.074	2.493	3.090
Ziekenfondsverzekering	4.319	4.994	5.875
Kinderbijslagverzekering	2.894	3.130	3.580
Algemene ouderdomsverzekering (AOW)	7.021	8.300	9.870
Algemene weduwen- en wezenverzekering (AWW)	975	1.145	1.345
(Ministerie van soc. zaken)	23.678	27.453	32.885

(Vor. ber. pag. 70/2 en 3 - 1972)

DASSAULT BESCHULDIGD VAN POGINGEN TOT OMKOPING NEDERLANDSE PARLEMENTSLEDEN I.V.M. VERVANGING STARFIGHTER

In het Franse blad *Le Monde* en in de Nederlandse *De Waarheid* verschenen op resp. 10 en 11 sept. 1974 berichten over pogingen tot het aanbieden van steekpenningen aan Nederlandse parlementariërs i.v.m. de opvolging van de Starfighter.

Volgens *Le Monde* was er sprake van uitnodigingen voor luxueuze reizen en aanbiedingen van geld, hetzij aan Kamerleden persoonlijk, dan wel via hen voor hun partij.

Voor vice-voorzitter De Gaay Fortman van de vaste TK-commissie voor defensie waren deze berichten aanleiding de commissie op 12 sept. bijeen te roepen. Na afloop van de commissievergadering liet zij weten, dat het niet op haar weg lag commentaar te leveren op beschuldigingen jegens derden, met name buitenlandse vliegtuigfabrikanten.

In de avond van 12 april verklaarde het lid van de vaste commissie, tevens defensiewoordvoerder van de PvdA-TK-fractie, P. Dankert op de TV, dat hij inderdaad wel eens in een situatie was geraakt, waarin hij dacht: „Als ik nu nog iets verder ga, dan komt er wel iets uit".

Mr. De Brauw (DS'70) zond een brief aan het presidium van de TK, waarin hij verklaarde, dat hij de goede naam van de Kamer zodanig in opspraak gebracht vond, dat hij het onontkoombaar vond deze zaak diepgaand te laten onderzoeken. De minister van justitie zou het verzoek moeten krijgen een onderzoek te doen instellen.

Tegenover de pers verklaarde mr. De Brauw het merkwaardig te vinden, dat een serieus blad als *Le Monde* deze kwestie in stellige vorm publiceert en niet in de vorm van een gerucht. Vandaar zijn verlangen naar een onderzoek.

De voorzitter van de Tweede Kamer, dr. Vondeling, heeft zich op 24 sept. op verzoek van twee TK-leden — later bleken dit de heren Dankert (PvdA) en Keja (VVD) geweest te zijn — tot de minister van justitie gericht met het verzoek een onderzoek te doen instellen „naar de bedenkelijke manier, waarop vertegenwoordigers van een vliegtuigfabriek zich tegenover die leden hebben gedragen". In een communiqué aan de TK deelde dr. Vondeling mee dat in het belang van het onderzoek geen nadere mededelingen gedaan zouden worden.

De heer De Brauw bracht op 26 sept. de TK-voorzitter in herinnering, dat hij twee weken eerder al om een onderzoek had gevraagd.

Hij noemde het „weinig elegant", dat dr. Vondeling niet had gehandeld op zijn verzoek, maar pas nadat twee andere leden daartoe de wens te kennen gegeven hadden.

Volgens mr. De Brauw behoorden deze twee tot de meerderheid van de defensiecommissie, die eerder besloten had geen commentaar te geven op de berichten.

In een schriftelijk commentaar liet mr. De Brauw nog weten, dat uit de gang van zaken de indruk kan ontstaan, dat Kamerleden pas onder omstandigheden, die hun positie bedreigen, hebben gehandeld zoals zij deden.

Kort nadat dr. Vondeling gevraagd had een onderzoek te doen instellen, maakte de heer Keja bekend, dat hij anderhalf jaar eerder door een vertegenwoordiger van een vliegtuigfabrikant (genoemd werd Dassault, die de Mirage fabriceert) benaderd was. Hem was *f* 30.000 geboden, indien hij zou proberen de keuze van de opvolger van de Starfighter in het voordeel van die fabriek te laten uitvallen.

Minister Van Agt van justitie heeft op 9 okt. besloten de rijksrecherche een onderzoek naar de beschuldigingen te laten instellen. De Haagse officier van justitie, mr. R. A. Schimmel, werd met de leiding ervan belast.

Mr. Schimmel hoorde in de maand okt. achtereenvolgens TK-voorzitter Vondeling, dr. De Gaay Fortman, de TK-leden Keja en Dankert, de voorzitter van de vaste defensiecommissie Van Elsen (KVP) en de Nederlandse vertegenwoordiger van Dassault, ing. J. Botterman.

De heer Keja bevestigde tegenover mr. Schimmel, dat hij van een Dassault-vertegenwoordiger een aanbod van *f* 30.000 had gehad om te bereiken, dat hij zijn invloed zou aanwenden om de keuze inzake de opvolging van de Starfighter ten gunste van de Franse fabriek te doen uitvallen.

Ontkenningen van Dassault

Zowel Marcel Dassault persoonlijk als de fabriek, die zijn naam draagt, hebben op 10 okt. verklaringen uitgegeven, waarin zij ontkennen dat zij in Nederland of elders financiële aanbiedingen aan personen gedaan zouden hebben i.v.m. de opvolging van de Starfighter.

In de verklaring van Marcel Dassault stond:

„Na de verschijning van een aantal artikelen in de pers verklaart de heer Marcel Dassault dat hij nooit contact heeft opgenomen met welk lid van het Nederlandse parlement ook, noch met een van de personen die in de vier geïnteresseerde landen belast zijn met de aankoop van een vliegtuig ter vervanging van de Lockheed 104 (de Starfighter)." Hij vraagt zich af welk type toestel gebaat zou zijn met een dergelijke polemiek.

De Société des avions Marcel Dassault deelde mee:

„Reeds enkele weken is in Nederland een campagne van verdachtmaking gevoerd. Op zo'n lage handelwijze kan men slechts met minachting reageren. De recente ontwikkelingen hebben ons heden doen besluiten formeel te verklaren dat onze maatschappij aan Nederlandse parlementariërs geen financiële voorstellen heeft gedaan en dat geen opdrachten van die aard zijn gegeven aan de vertegenwoordiger van het Franse uitvoerbureau voor vliegtuigen. De vertegenwoordiger, de heer Botterman, die in Nederland te goeder naam en faam bekend staat, heeft ons verzekerd dat hij in dezen geen enkel initiatief heeft genomen."

De fabriek kondigde verder aan tegen elke persoon en elke instantie die de reputatie van Dassault schade berokkent juridische stappen te zullen ondernemen.

De heer Dankert werd op 10 okt. door de Franse radio geïnterviewd. Hij verklaarde toen, dat hem wel geld aangeboden was, maar niet door de heer Dassault persoonlijk.

Op 17 okt. werd Dankert door mr. Schimmel gehoord. Hoewel hij met mr. Schimmel had afgesproken in het belang van het onderzoek geen publieke mededelingen te doen, verscheen hij 's avonds zowel in het *NOS-journaal* als in VARA's *Achter het nieuws*.

In het VARA-programma werd Dankert geconfronteerd met Pierre François, de algemene secretaris van Dassault, die hiertoe speciaal uit Frankrijk was overgekomen. De uitzending van *Achter het nieuws* bracht de volgende feiten naar voren:

Dankert stelde nooit een financieel of ander aanbod (adviseurschap) van François te hebben gehad.

Dankert heeft op 23 aug. 1974 een onderhoud gehad met François en ing. Botterman. Nadat François vertrokken was, zou Botterman gezegd hebben: „Nu is het aan U om *f* 1,5 mln te gaan vragen".

François las de twee verklaringen voor, waarin Dassault en zijn fabriek elke poging tot omkoping categorisch ontkennen.

François uitte zijn bevreemding over de volgende twee gebeurtenissen:

Op 12 sept. was er een vergadering van de vaste TK-commissie van defensie.

Hierin heeft Dankert gezwegen. Dezelfde dag zei hij op de TV, dat er, ondanks een soms merkwaardig „sfeertje" eigenlijk niets was voorgevallen.
Bij een bezoek, dat Dankert met enkele collega's op 16 sept. bracht bij Dassault in Bordeaux zou hij in bijzijn van getuigen gezegd hebben, dat het omkopingsverhaal niets te betekenen had en vanzelf weer uit de publiciteit zou verdwijnen.
Het verhaal van Keja noemde François ronduit „belachelijk".
Overigens was de heer Keja via de advocaat van ing. Botterman schriftelijk gemaand geen verdere beschuldigingen te uiten. De heer Keja had dit schriftelijk toegezegd.

Interpellatie-Wolff

Het TK-lid Wolff (CPN) interpelleerde op 23 okt. minister Van Agt van justitie over de omkopingsaffaire.

De communistische afgevaardigde uitte zich er bezorgd over dat de uitvoerende macht via het onderzoek naar de beweerde omkopingspogingen een greep op het parlement zou verkrijgen.
Minister Van Agt noemde deze vrees een „hersenschim." De minister wees erop, dat er niet van een gerechtelijk vooronderzoek sprake was, maar dat het onderzoek slechts ten doel had feiten te verzamelen. De TK-leden gaven vrijwillig hun inlichtingen aan mr. Schimmel. Er zijn geen vragen gesteld over zaken, die TK-leden in hun kwaliteit van volksvertegenwoordiger niet kunnen, willen of mogen prijsgeven.
De minister merkte nog op, dat het vereiste bewijs van een omkoopoging uiterst moeilijk te leveren is. Ook als de feiten duidelijk zijn, kan juridisch nog aangevochten worden, of het om een omkoopoging gaat. Volgens de wet is iemand strafbaar, indien men hem door een gift of belofte probeert iets te laten doen of na te laten, dat in strijd is met zijn functie. Dan rijst de vraag, wat precies de plicht of de functie is van een TK-lid bij de vervanging van de Starfighter.
De heer Wolff zag na het antwoord van de minister af van het indienen van een motie.

Minister vraagt advies openbaar ministerie. Gerechtelijke vervolging ingesteld

In een brief aan de Tweede Kamer deelde minister Van Agt op 15 nov. mede, dat hij de procureur-generaal bij het gerechtshof te Amsterdam om „bericht en raad" had gevraagd in de omkopingskwestie. Het verzoek werd gedaan op basis van het materiaal, dat mr. Schimmel verzameld had. Het was aan de Amsterdamse procureur-gen. gericht i.v.m. diens „relatieve competentie" voor het geval, dat tot nader optreden besloten zou worden. (Amsterdam is de woonplaats van ing. Botterman).
Minister-president Den Uyl maakte op 6 dec. bekend, dat de dag te voren minister Van Agt aan de voorzitter van de Tweede Kamer een brief had gezonden, waarin werd aangekondigd, dat het openbaar ministerie een gerechtelijk vooronderzoek zou doen openen. De premier verduidelijkte, dat het onderzoek tegen een bepaalde persoon gericht zou zijn en niet tegen één of meerdere TK-leden.
Mr. J. F. Hartsuiker, hoofdofficier van justitie in Amsterdam, heeft op 24 dec. bij de rechter-commissaris een vordering tot een gerechtelijk vooronderzoek ingediend tegen ing. J. Botterman ter zake van verdenking van omkoping van Kamerleden. De behandeling van de zaak werd in handen gegeven van mr. F. H. von Meyenfeldt, de arrondissementsofficier.
De vaste TK-commissie van defensie heeft op 12 juni van dit jaar TK-voorzitter Vondeling gevraagd bij de officier van justitie in Amsterdam inlichtingen in te winnen over de voortgang van het onderzoek. Tevens vroeg de commissie eventuele resultaten van het justitiële onderzoek zo snel mogelijk bekend te maken i.v.m. de reputatie van het parlement.
De commissie kwam tot deze besluiten, omdat algemeen de indruk was ontstaan, dat de verwijten inzake pogingen tot omkopingen, geuit door de heer Dankert, onvoldoende gronden tot vervolging zullen opleveren. *(ANP, NRC/H'blad)*

(Vor. ber. pag. 421 e.v.)

CENTRALE FINANCIERING GEMEENTEN OPGEHEVEN

Minister Duisenberg van financiën en staatssecretaris Polak van binnenlandse zaken hebben besloten, dat het systeem van centrale financiering van gemeenten per 4 juni is opgeheven. Bij het systeem van centrale financiering mochten de lagere overheden (gemeenten) alleen geld lenen bij de Bank voor Nederlandse Gemeenten (BNG) of bij de Nederlandse Waterschapsbank.
Sinds 4 juni mogen de gemeenten weer zelfstandig op de kapitaalmarkt opereren. Minister Duisenberg meende dat daartoe voldoende ruimte op de kapitaalmarkt aanwezig is.
De minister meende overigens, dat ook na beëindiging van de centrale financiering de gemeenten een beroep op de BNG en de Waterschapsbank zullen blijven doen, een mening die men ook bij de BNG is toegedaan. Een woordvoerder stelde op 4 juni, dat de gemeenten sinds dec. 1964, toen i.v.m. de toenmalige krappe kapitaalmarkt het systeem van centrale financiering werd ingevoerd, gewend zijn geraakt aan het lenen van de BNG en de service, die de BNG biedt.
De woordvoerder van de BNG meende niet, dat er op de kapitaalmarkt een grotere concurrentie zou ontstaan, in de zin, dat er een grotere vraag naar kapitaal zou optreden: „wij zijn alleen niet meer de enige, die namens de lagere overheid geld leent". (N R C / H'b l a d)

OOST-EUROPA

COMECON

29-STE VERGADERING

Van 24-26 juni werd in de Hongaarse hoofdstad Boedapest de 29-ste raadsvergadering van de Comecon (Raad voor wederzijdse economische bijstand) gehouden. De vergadering werd bijgewoond door de minister-presidenten van de Sowjet-Unie, Bulgarije, Tsjechoslowakije, de DDR, Hongarije, Mongolië, Polen en Roemenië. Cuba — volwaardig lid — en Joego-Slavië — geassocieerd lid — hadden elk een vice-premier gezonden.
De minister-presidenten hebben hun goedkeuring gegeven, zo bleek uit het na afloop uitgegeven communiqué, aan een „gecoördineerd plan van multilaterale integratiemaatregelen". In het plan is voorzien in een versterkte integratie van de negen lidstaten, waardoor de energievoorziening en de verzorging met grondstoffen verbeterd en op lange termijn verzekerd moet worden. Tevens moet in de produktie meer specialisatie en samenwerking worden bereikt.
Grondslag voor de voorziene sterkere vervlechting is het in 1971 aanvaarde „complexprogramma" (pag. 793/1 e.v. - 1971). In dit programma is voorzien in de deelname van geïnteresseerde lidstaten aan gemeenschappelijke ondernemingen. Voor de komende vijf jaar zijn plannen opgesteld voor 10 gemeenschappelijke voornemens. Zij hebben vnl. betrekking op de gebieden van grondstoffen en energie. Daartoe moeten, hoofdzakelijk op het territorium van de Sowjet-Unie, 9 tot 10 mrd Roebel worden geïnvesteerd.
In de Europese lidstaten zal een gemeenschappelijk net voor de verzorging met elektrische stroom worden opgebouwd.
In het communiqué werd gezegd, dat „speciale aandacht" gegeven was aan de problemen van energievoorziening, waarbij een „groot belang" werd gehecht aan kernenergie. Details werden echter niet gegeven.
De Comecon-staten zullen gezamenlijk de economische ontwikkeling van Mongolië bevorderen. Alle leden, met uitzondering van Mongolië, stemden ermee in samen te werken bij de bouw van fabrieken op Cuba voor de vervaardiging van produkten, gebaseerd op de plaatselijke voorraden nikkel en kobalt.

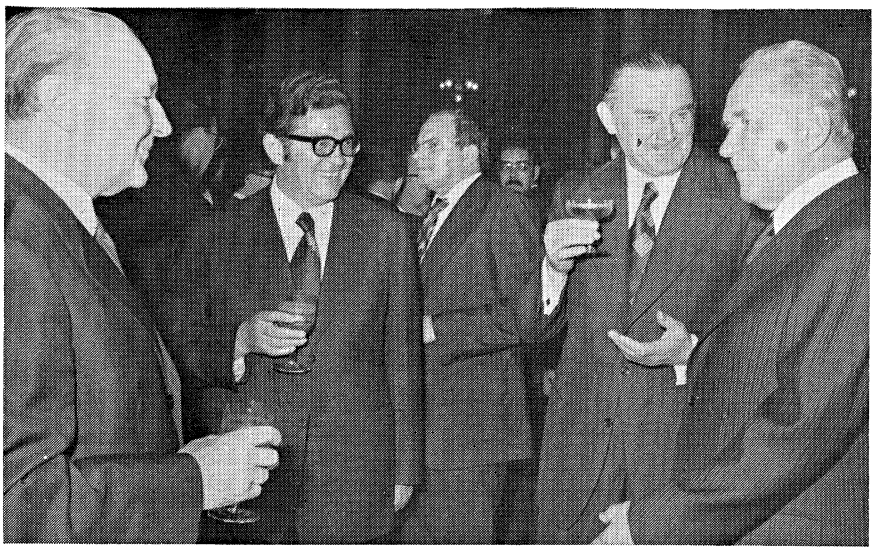

De Hongaarse partijleider Janos Kadar (l.) met de Bulgaarse premier Stanko Todorow (2de van l.), Sowjet-premier Kosygin (r.) en de Poolse premier Jaroszewicz (2de van r.).

De onderlinge handel van de lidstaten moet in de komende vijf jaar met 50% groeien.
In het communiqué werd opgemerkt, dat de landen van de Comecon met een totale bevolking van 370 mln zielen in 1974 hun bruto nationaal inkomen met 6,4% vergrootten en hun bruto nationale produktie met 8,5%. De Comecon verzorgt een derde deel van de totale industriële produktie in de wereld.
Tenslotte werd vastgesteld, dat de samenwerking tussen de lidstaten en Joego-Slavië voortdurend is toegenomen en verdiept. De handel met Finland is in 1974, in vergelijking met 1973, ong. verdubbeld.
(DPA, Reuter, NZZ, Le Monde)

(Vor. ber. pag. 330/3 e.v. - 1975)

DUITSE DEMOCRATISCHE REPUBLIEK

OVERLEG MET DE SOWJET-UNIE

De Oostduitse premier Horst Sindermann heeft op 12 en 13 mei 1974 een niet aangekondigd vriendschapsbezoek aan de SU gebracht. Sindermann voerde in Moskou overleg met premier Kosygin en partijleider Brezjnew. In de westerse pers werd het onverwachte bezoek in verband gebracht met de arrestatie in Bonn van Günter Guillaume, één van de naaste medewerkers van bondskanselier Brandt, wegens spionage voor de DDR en het daarop volgende aftreden van Brandt (pag. 305 e.v. - 1974).

Regering en partijleiding in de SU zou deze affaire zwaar op de maag liggen, zo meldden Westduitse journalisten uit de Russische hoofdstad. Gevreesd zou worden, dat de nieuwe bondsregering minder belangstelling zou tonen voor de Oost- en Duitslandpolitiek. Dat zou dan weer afbreuk kunnen doen aan de ontspanningspolitiek van de SU.

Daarbij moet wel uitgesloten worden geacht, dat de Russen niet op de hoogte zouden zijn geweest van de activiteiten van Guillaume. De FAZ meldde kort voor Sindermann's bezoek, dat ook Oosteuropese diplomaten toegaven, dat Moskou geïnformeerd was. Bovendien werken de Oosteuropese veiligheidsdiensten zeer nauw met elkaar samen.
In het communiqué, dat n.a.v. het bezoek van Sindermann werd uitgegeven, werd over deze kwestie het stilzwijgen bewaard. Er werd in gezegd, dat het bezoek de gelegenheid geboden had te spreken over „bepaalde internationale problemen m.b.t. de bilaterale samenwerking in het belang van de versterking en de ontwikkeling van de ontspanning in Europa en de wereld". In het communiqué werd gezegd, dat de gesprekken plaats gevonden hadden „in een sfeer van vriendschap, hartelijkheid en complete identiteit van meningen."

De Oostduitse partijleider Honecker bracht op 17 juni 1974 een bezoek aan Moskou. Ook dit bezoek was niet te voren aangekondigd.
Honecker voerde op het Kremlin besprekingen met Sowjet-partijleider Brezjnew. Ook m.b.t. dit onderhoud werd in de westerse pers het vermoeden uitgesproken, dat de arrestatie van Guillaume een belangrijke plaats zou hebben ingenomen. Meer i.h.a. zou gesproken zijn over de nieuwe situatie in Europa na het aftreden van de Westduitse bondskanselier Brandt en het overlijden van de Franse president Pompidou (pag. 225 e.v. - 1974).

De N Z Z meldde op 21 juni, dat uit het communiqué, dat n.a.v. de besprekingen werd gepubliceerd, alsmede uit de berichtgeving in het Oostduitse partijdagblad N e u e s D e u t s c h l a n d geconcludeerd kon worden, dat geprobeerd werd speculaties in de westerse pers over spanningen tussen Honecker en Brezjnew n.a.v. de arrestatie van Guillaume tegen te gaan.
In het communiqué werd o.m. gezegd, dat Honecker en Brezjnew met genoegen vastgesteld hadden, dat de betrekkingen tussen de twee partijen en staten „een hartelijk en broederlijk karakter" hadden.
Brezjnew en Honecker behandelden de „kernvragen van de ontwikkeling en de verdieping van de samenwerking tussen de CPSU en de SED en bespraken de mogelijkheden om de broederlijke betrekkingen tussen de SU en de DDR tot nieuwe, hogere resultaten te leiden om deze nog grotere dimensies te verlenen".

De Oostduitse minister van buitenlandse zaken, Oskar Fischer, bracht op 28 jan. van dit jaar een bezoek aan Moskou, waar hij werd ontvangen door zijn Sowjet-collega Gromyko. Over het gesprek werd in het communiqué gezegd, dat het verliep in een hartelijke en kameraadschappelijke sfeer. Er vond een uitwisseling plaats over de stand en de vooruitzichten van de ontwikkeling van de vriendschappelijke betrekkingen en de samenwerking tussen beide staten.
Van 31 mei-3 juni 1975 was Fischer opnieuw in de SU. Hij voerde in Moskou besprekingen met premier Kosygin en minister van buitenlandse zaken Gromyko.
Partijleider Honecker was op 17 juni in Moskou voor een gesprek met Sowjet-partijleider Brezjnew. Het gesprek vond plaats in een „atmosfeer van hartelijkheid, van vriendschap, van volledig wederzijds begrip en van overeenstemming in alle behandelde kwesties"
Onderwerp van gesprek was vooral de verdere ontwikkeling van de economische betrekkingen tussen beide staten. De *Financial Times* van 24 juni berichtte, dat het hierbij vooral ging om een verlichting voor de DDR van de last van de hogere prijzen voor olie en grondstoffen, die de SU vanaf 1 jan. '75 vordert (pag. 331/3).

Deze hogere prijzen drukken zwaar op de moeizaam verworven levensstandaard in de DDR, aldus T h e F i n a n c i a l T i m e s. Honecker zou aan Brezjnew hebben duidelijk gemaakt, dat, indien geen verlichting zou worden gegeven, de DDR niet in staat zou zijn alle leveran-

ties aan de SU te doen, die onder het volgende vijfjarenplan overeengekomen zijn. De DDR zou ook hulp van de SU tot voorwaarde gemaakt hebben voor een nauwere coördinering van de vijfjarenplannen van beide staten, die in 1976 beginnen.
In The Financial Times werd er op gewezen, dat de DDR de belangrijkste handelspartner van de SU is. De onderlinge handel beliep in 1974 20 mrd mark. Van de buitenlandse handel van de SU neemt die met de DDR een aandeel van 16% in. Van de invoer in de SU van machines en industriële uitrusting komt een kwart uit de DDR.
De SU zou de DDR kunnen helpen door invoer uit de DDR van machines en uitrusting voor de exploitatie van de grondstoffen van de SU.
In The Financial Times wordt tenslotte opgemerkt, dat twee zaken de voornaamste zorg van de leiders van de DDR zijn. In de eerste plaats kan het land zich niet veroorloven de kloof tussen de DDR en de Bondsrepubliek voor wat betreft de levensstandaard groter te laten worden dan de huidige 30%. Aan de andere kant wordt het verschil tussen de DDR en de SU op het terrein van de levensstandaard — die in de DDR is de hoogste in de socialistische staten — steeds groter. (DPA, AP, Le Monde, NZZ, NRC/H'blad, FAZ, The Financial Times)

ABRASSIMOW OPNIEUW SOWJET-AMBASSADEUR IN OOST-BERLIJN

Het Sowjet-persbureau *Tass* maakte op 6 maart bekend, dat Pjotr Abrassimow opnieuw was benoemd tot ambassadeur van de SU in de DDR. Abrassimow bekleedde deze functie ook van 1962-1971. Hij was toen de vertegenwoordiger van de SU in het overleg met de ambassadeurs in Bonn van de VS, Engeland en Frankrijk bij het tot stand brengen van de viermogendhedenovereenkomst inzake Berlijn.
Van 1971-1973 was hij ambassadeur in Frankrijk. Daarna had hij een functie bij een afdeling van het CC van de CPSU.
De voorganger van Abrassimow in Oost-Berlijn, Michail Jefremow, werd benoemd tot ambassadeur van de SU in Oostenrijk, zo maakte radio-Moskou op 9 maart bekend.

(vor. ber. pag. 560/2 - 1973)

HONECKER EN SINDERMANN IN POLEN

Een partij- en regeringsdelegatie uit de DDR heeft van 5-8 juni 1974 een bezoek aan Polen gebracht. De Oostduitse delegatie stond o.l.v. partijleider Honecker. Premier Sindermann maakte van de delegatie deel uit.
In Warschau is overleg gevoerd met de Poolse partijleider Gierek en premier Jaroszewicz.
In de besprekingen stond de economische samenwerking tussen beide staten op de voorgrond.

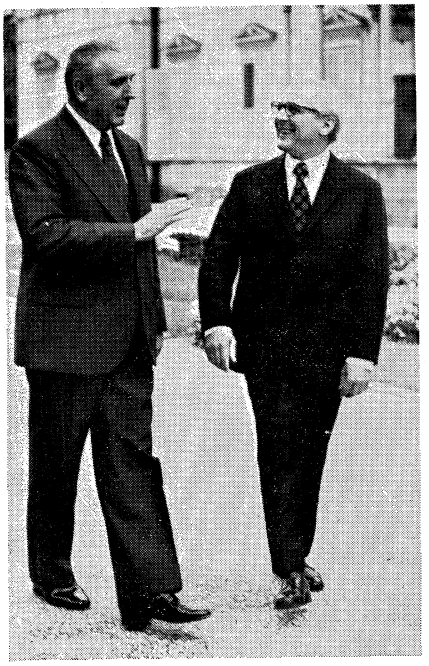

Honecker (r.) met Gierek.

De partijleiders en de premiers ondertekenden een gemeenschappelijke verklaring n.a.v. het 30-jarige bestaan van de Volksrepubliek Polen en het 25-jarige bestaan van de DDR.
Jaroszewicz en Sindermann ondertekenden een protocol over nauwere economische en wetenschappelijk-technische samenwerking tussen beide staten.
In het communiqué werd o.m. gewezen op de snelle ontwikkeling van de onderlinge handel. In 1973 bereikte deze met een omzet van meer dan een mrd Roebel een niveau, dat voor 1975 was voorzien. Voorts werd vastgesteld, dat tussen beide staten 160 verdragen en overeenkomsten op economisch gebied bestaan, waaronder 117 over specialisatie en coöperatie bij de produktie.
De NZZ (12-6-1974) concludeerde uit het verloop van de besprekingen, dat beide staten er naar streven een zeer nauwe vervlechting van de economieën tot stand te brengen. Deze vervlechting wordt door de NZZ vergeleken — bij alle verschillen — met het voorbeeld van de Benelux in West-Europa.
De belangen en mogelijkheden van de twee staten vullen elkaar aan. Polen kan de DDR als hoog ontwikkeld geïndustrialiseerd land gebruiken voor de modernisering van de eigen structuren; bovendien kan Polen zich door een nauwe vervlechting met de DDR beschermen tegen het trauma van een Duitse hereniging. Voor de DDR is Polen interessant i.v.m. grondstofleveranties; voorts geldt ook voor de leiders van de DDR, dat nauwe verbondenheid met Polen een tegendruk oplevert tegen eventuele Duitse herenigingstendenties. Tenslotte is Polen voor de DDR een interessant toeristenland bij het ontbreken van vrij verkeer met het Westen. (Aussenpolitische Korrespondenz, NZZ)

HONECKER EN SINDERMANN IN PRAAG

Een partij- en regeringsdelegatie o.l.v. partijleider Erich Honecker bracht van 14-17 okt. 1974 een officieel vriendschapsbezoek aan Praag. Premier Sindermann maakte deel uit van de Oostduitse delegatie.
In de Tsjechoslowaakse hoofdstad werden besprekingen gevoerd met partijleider Husak en premier Strougal.

In het communiqué, dat na afloop van de besprekingen werd uitgegeven, werd o.m. gezegd, dat deze bijeenkomst van vertegenwoordigers van beide landen een verdere mijlpaal is op de weg van uitdieping en uitbreiding van onderlinge betrekkingen. De kern daarvan vormt de samenwerking tussen de CPTsj en de SED op alle terreinen van het maatschappelijk leven. Het document over versterking van de vriendschap en verinniging van de broederlijke samenwerking tussen CPTsj en SED alsmede tussen CSSR en DDR legt de nadruk op de gemeenschappelijke politieke lijn met inbegrip van de buitenlandse politiek.
Een bevestiging van de verder toenemende samenwerking op economisch gebied is de overeenkomst betreffende voortzetting van het uitdiepen van economische en wetenschappelijk-technische coöperatie tussen CSSR en DDR. Bovendien zullen de coöperaties uit de beide landen hun relaties verder uitbouwen en ook zullen investeringen worden uitgebreid in projecten die van belang zijn voor de volkshuishouding van de beide landen samen. Eén en ander betekent meer coöperatie en verdere specialisatie met betrekking tot speurwerk, ontwikkeling en produktie. Op dit gebied zijn tot dusver honderddertig overeenkomsten gerealiseerd. Uitbreiding ondergaat ook de tot nu toe succesvolle warenruil tussen de beide landen en de geslaagde samenwerking op het gebied van wetenschap, cultuur, onderwijs en opvoeding, geneeskundige en gezondheidsdienst, sport en massamedia.

In redevoeringen bij verschillende gelegenheden noemden Honecker en Husak het begin van de voorbereidingen van een nieuwe internationale bijeenkomst van de communistische en arbeiderspartijen (zie ook pag. 318/3 e.v. - 1975) „actueel en doelmatig". Tevens werd een „vastberaden strijd" aangekondigd tegen de ideologie en politiek van de maoïstische leiding in China. *(Bulletin ambassade CSSR, NZZ)*

SINDERMANN IN HET MIDDEN-OOSTEN

Minister-president Horst Sindermann maakte van 18-25 nov. 1974 een reis door het Midden-Oosten, waarbij hij bezoeken bracht aan Irak (18-21 nov.), Syrië (21-24 nov.) en Koeweit (25 nov.)
In de Syrische hoofdstad Damascus had Sindermann op 22 nov. een onderhoud met Yasser Arafat, de leider van de Palestijnse verzetsorganisatie PLO. *(Ausserpolitische Korrespondenz)*

MIDDEN-OOSTEN

ALGEMEEN

RECENTE AMERIKAANSE DIPLOMATIEKE ACTIVITEITEN

Terwijl koning Hoessein van Jordanië eind april/11 mei in de VS verbleef voor een particulier bezoek, in de loop waarvan hij besprekingen voerde met president Ford en minister Kissinger, werd op 2 mei te Washington bekendgemaakt dat president Ford op 1 en 2 juni in Salzburg (Oostenrijk) de Egyptische president Sadat zou ontmoeten.

Wat Sadat in zijn gesprek met Ford aan de orde zou stellen, zei hij op 14 mei. Hij verklaarde toen op een persconferentie te Koeweit o.a.:

„Ik wil van hem weten of hij Israël beschermt binnen de grenzen van dat land van 1967 of binnen het gebied dat Israël nu bezet houdt. Krijg ik geen duidelijk antwoord dan is het voor mij erg moeilijk een zinvol gesprek met de Amerikaanse president te voeren".

Tegelijk stelde Sadat: „Israël moet zich uit de bezette gebieden terugtrekken, maar aan zijn eigen grenzen zullen wij niet tornen. (...) Israël, binnen zijn grenzen van 1967, is een de-facto realiteit." In een eveneens op 14 mei gepubliceerd interview met het Libanese tijdschrift *Al Hawadess* zei Sadat dat hij president Ford ook zou vragen om financiële steun om daarmee de Egyptische economie te verbeteren en zo de middelen te scheppen om onze schulden aan de SU af te betalen. Over deze kwestie merkte hij op: „De SU weigert nog steeds een regeling te treffen voor onze schulden. De Russen willen ons niet eens uitstelling van betaling verlenen".

Op 5 mei had het Witte Huis bekendgemaakt dat het voorgenomen onderhoud van Ford met de Israëlische premier Rabin op 11 en 12 juni te Washington zou plaatsvinden.

Deze verklaarde in een interview met het (nationaal-religieuze) Israëlische blad *Hatsofeh,* dat op 15 mei gepubliceerd werd o.a.: „Voor een werkelijke vrede zijn wij geneigd zeer belangrijke concessies in de Sinai te doen, maar de veiligheid van het land eist, dat wij op de Golanhoogte blijven en dat de Jordaan onze militaire (maar niet noodzakelijk politieke) grens blijft." Ook stelde Rabin dat Israël „niet van plan is posities van overwegend strategisch belang op te geven zonder werkelijke concessies van de kant van Egypte".

The Financial Times (6-5) berichtte, dat de Syrische president Assad een uitnodiging van de hand had gewezen om de Amerikaans-Egyptische topconferentie in Salzburg bij te wonen. Wel zou Assad de Egyptische president Syrische steun voor zijn besprekingen met president Ford hebben toegezegd zolang die in overeenstemming waren met de onderling overeengekomen beginselen.

Verlenging UNDOF-mandaat

Op 22 mei werd bekend dat Syrië had ingestemd met een verlenging van het mandaat van de VN-vredesmacht op de Golanhoogvlakte (UNDOF) met zes maanden. Hoewel deze termijn tot dusver gebruikelijk was, werd oorspronkelijk aangenomen dat Syrië slechts met een verlenging van het mandaat met twee maanden zou instemmen, zodat de beëindiging ervan zou samenvallen met die van de VN-vredesmacht in de Sinai (UNEF).

Op 28 mei hechtte de Veiligheidsraad met 13 tegen 0 stemmen, terwijl China en Irak niet aan de stemming deelnamen, zijn goedkeuring aan een verlenging van het UNDOF-mandaat met zes maanden tot 30 nov. 1975. (Vor. ber. pag. 80/3)

Israëlische uitdunningsactie

Op 2 juni kondigde premier Rabin van Israël een uitdunning van de Israëlische strijdkrachten in de zone tegenover het Suezkanaal aan. De actie zou omvatten: a) terugtrekking van 3.500 van de 7.000 man troepen uit de zone met beperkte bewapening; b) terugtrekking van de artillerie (krachtens het troepenscheidingsakkoord van jan. '74 waren ren 6 stuks tot op 20 km van het kanaal toegestaan) tot maximaal 32 km van het Suezkanaal; c) terugtrekking van 15 van de 30 tanks tot op 30 km van het kanaal (25 km vgls troepenscheidingsakkoord); en d) terugtrekking van alle raketten. uitgezonderd anti-tankraketten, tot 40 km van het kanaal. De operatie werd op 4 juni 8.00 uur plaatselijke tijd voltooid.

Door commentatoren werd de militaire betekenis van de operatie gering geacht maar werd het psychologische aspect als „blijk van goede wil" aangemerkt. President Sadat noemde het Israëlische besluit „een stap van grote betekenis", terwijl minister Kissinger zei: „Het zal er zeker toe bijdragen de spanningen in het betrokken gebied te verminderen, al kan een eenzijdige stap nooit beslissend zijn". Overigens had Israël volgens premier Rabin geen voorafgaand overleg over de maatregel met de VS gepleegd, terwijl Kissinger op 2 juni meedeelde dat

President Ford luistert naar zijn Egyptische ambtgenoot Sadat.

er over een dergelijk concept wel was gesproken maar dat hij het feitelijke besluit pas die morgen had vernomen. Het Russische persbureau *Tass* sprak op 3 juni van een propagandazet, die geen enkele wijziging bracht in Israël's „koppige weigering" om te werken aan vrede in het Midden-Oosten.

Volgens de NYT (10-6), die zich beriep op Westerse militaire bronnen in het Midden-Oosten, had Israël het aantal tanks en manschappen in de zone met beperkte bewapening al verscheidene maanden eerder dan begin juni tot minder dan de helft teruggebracht en was er in die zone nooit Israëlische artillerie aanwezig geweest. Het Amerikaanse blad voegde eraan toe dat het Egyptische opperbevel hiervan dank zij Amerikaanse inlichtingen op de hoogte was geweest, maar dat dit de Israëlische mededeling vanwege het politiek en psychologisch belangrijke gebaar niet had tegengesproken, te meer daar de geste volgens Egyptenaren en Amerikanen een sfeer scheen te scheppen die gunstig was voor een nieuwe onderhandelingsfase.
Een om commentaar gevraagde Israëlische militaire woordvoerder beklemtoonde dat er een bona fide terugtrekking van 3000 man en tientallen tanks en kanonnen had plaatsgevonden, en dat dit geen pantomime was.

Overleg-Ford-Sadat

De bekendmaking van de Israëlische actie kwam tijdens het overleg tussen de Amerikaanse president Ford en zijn Egyptische ambtgenoot Sadat in Salzburg (Oostenrijk) op 1 en 2 juni. De twee staatshoofden bespraken alle mogelijkheden voor een regeling in het Midden-Oosten, w.o. die van een tweede interim-akkoord tussen Egypte en Israël over een verdere Israëlische terugtrekking in de Sinai. Amerikaanse functionarissen gaven volgens *IHT* (2-6) te kennen dat er een trend was ten gunste van een tweede interim-akkoord, dat de voorkeur had boven een — vooral door de SU bepleite — hervatting van de Geneefse conferentie. De besprekingen eindigden zonder een gemeenschappelijk communiqué en zonder een openbare mededeling van president Ford over de toekomstige Amerikaanse politiek in het Midden-Oosten. Van Amerikaanse zijde werd gesteld, dat op dit tijdstip geen beslissingen zouden worden getroffen, omdat Ford's overleg met Sadat nog aangevuld moest worden met zijn beraad met de Israëlische premier Rabin. Maar de Amerikaanse minister van buitenlandse zaken, Kissinger, die Ford vergezelde, verklaarde in het algemeen door deze besprekingen in Salzburg te zijn aangemoedigd, in die zin dat serieuze besprekingen kunnen worden voortgezet over acties in de richting van vrede; het overleg had „de basis voor nuttige besprekingen met de Israëli's verschaft.

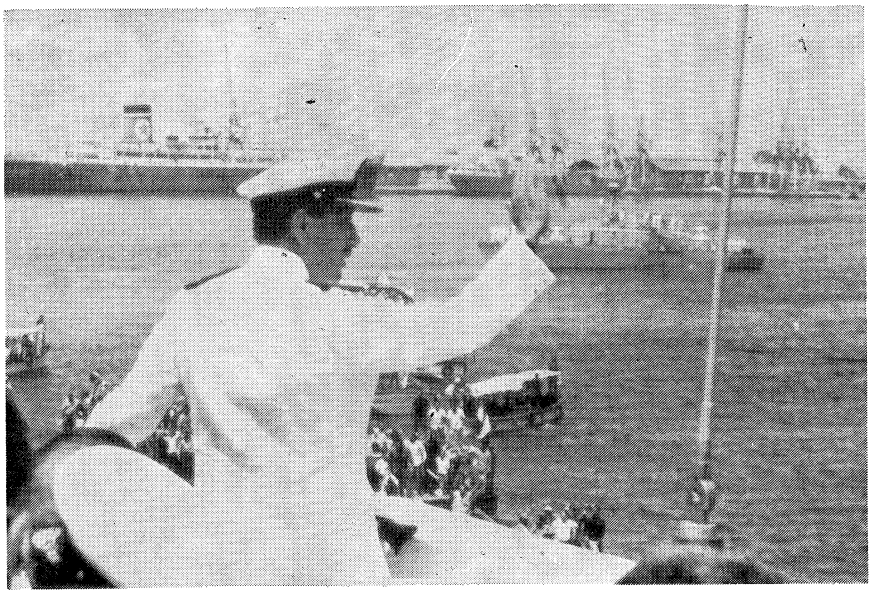

President Sadat bij de officiële heropening van het Suezkanaal.

President Ford verklaarde op 2 juni tegenover de pers dat hij tegenover Sadat het Amerikaanse streven naar een permanente vrede, gebaseerd op een eerlijke en evenwichtige regeling, had uiteengezet en dat de ontmoetingen met Sadat in een zeer constructieve geest waren verlopen. Alle aspecten van belang voor een akkoord waren in het overleg betrokken, ongeacht of het om een „stap voor stap" overeenkomst ging dan wel om een algeheel akkoord. De besprekingen hadden de bilaterale constructieve relatie tussen de VS en Egypte bevestigd.
Tijdens een toast aan het eind van zijn besprekingen met Sadat zei Ford voorts: „De Verenigde Staten zullen niet toestaan dat er een impasse of een stagnatie optreedt bij deze uiterste essentiële voortgang (naar vrede)". Ford verzekerde Sadat dat de VS bereid zijn hulp te verlenen „als basis voor een economische ontwikkeling op lange termijn, zowel bilateraal als in samenwerking met andere staten en andere internationale instellingen". Volgens de NYT (2-6) verklaarde Ford tevens dat de herwaardering van de Midden-Oosten-politiek van de Amerikaanse regering zou worden gevolgd door de uitwerking van een „plan", dat hij t.z.t. na het beraad met de Israëlische premier Rabin zou bekend maken.

Bij het uitbrengen van een toast op 2 juni zei de Egyptische president Sadat o.a.: „Iemand, die oprecht verlangt naar het vestigen van vrede in dat gevoelige en strategische gebied (= Midden-Oosten), kan onmogelijk een impasse of stagnatie verdragen. Zo'n stand van zaken beperkt niet in het minst de spanning en evenmin stimuleert die het vredesproces Integendeel, die (toestand) biedt ruimte voor toegenomen wantrouwen, opgehoopte frustratie en opgevoerde spanning. Wij kunnen het conflict niet binnen handelbare perken houden, tenzij wij ernaar streven om het vredestempo te handhaven door concrete acties, die de mensen ervan kunnen overtuigen dat vrede niet alleen een begeerd ideaal is, maar ook een praktisch en haalbaar voorstel..."
Terwijl president Ford sprak van een duurzame vrede in het Midden-Oosten op basis van de resoluties 242 (22-11-'67) en 338 (22-10-'73, zie pag. 701-1973), stelde president Sadat in een toast op 1 juni, dat er geen gemakkelijker op te lossen probleem is dan het Midden-Oosten-probleem: „Het is een eenvoudige kwestie zolang de betrokken partijen, incl. de supermogendheden (...), vasthouden aan de fundamentele onafhankelijkheid en territoriale integriteit van staten, de ontoelaatbaarheid van gebiedsverwerving door geweld, de aanvaarding en eerbiediging van het fundamentele karakter van zelfbeschikking voor het Palestijnse volk en zijn recht om in een nationaal tehuis te leven."
Volgens The Times (3-6) kwamen Ford en Sadat de instelling overeen van een multinationaal steunfonds van $ 2000 mln om Egypte te helpen. Minister Kissinger zei op 2 juni tijdens een persconferentie dat de term consortium waarschijnlijk overdreven was, maar dat de VS wel aan een aantal landen hadden laten weten voorstander te zijn van hulpverlening aan Egypte voor zijn economische problemen op lange termijn.

Heropening Suezkanaal

Zoals door president Sadat op 29 maart was aangekondigd (pag. 416 /1), werd het Suezkanaal op 5 juni — acht jaar na zijn sluiting — officieel heropend voor de internationale scheepvaart. (Technische maatregelen, Egyptische plannen en economische betekenis worden in een volgende aflevering behandeld.)
President Sadat, die het witte uniform van opperbevelhebber van de Egyptische marine droeg, zei bij de plechtige heropening dat het kanaal „volledig gezuiverd is van de Israëlische agressie na onze glorieuze oversteek van het kanaal op 6 okt.

1973 en de bevrijdingsstrijd die wij voerden ter verdediging van onze waardigheid". Hij verklaarde dat er geen echte vrede in het Midden-Oosten kan heersen, zolang Israël Arabisch grondgebied bezet houdt. Sadat bevestigde „de vastberadenheid van Egypte om zijn heilige missie te vervullen t.a.v. zijn grondgebied en het Arabische grondgebied van de Golan, de Sinai en Palestina, waarvan de vijand de bezetting voortzet, en t.a.v. het hernemen van de geüsurpeerde Arabische rechten". Vervolgens ging Sadat aan boord van de Egyptische torpedojager „6 oktober" om aan het hoofd van het eerste convooi schepen, w.o. de Amerikaanse kruiser Little Rock, door het kanaal te varen. Minister van voorlichting Magid herhaalde eerdere uitspraken van Sadat dat Israëlische schepen niet van het kanaal gebruik mochten maken, maar onduidelijk bleef of dit verbod ook betrekking had op schepen van derde landen, die lading voor Israël vervoeren.

Op 4 juni had de Israëlische minister van buitenlandse zaken, Allon, in de Knesset meegedeeld dat Egypte zich tot vrije doorvaart van Israëlische lading via het Suezkanaal bij het troepenscheidingsakkoord van jan. 1974 verplicht had. De Israëlische minister van transport, Gad Yaacobi, verklaarde de volgende dag dat die toezegging schriftelijk door Egypte aan de VS was gedaan en in kringen van het Amerikaanse State Department werd volgens DDP (6-6) bevestigd dat Egypte op grond van geheime afspraken het vervoer van voor Israël bestemde goederen door het kanaal zou dulden.
Op 5 juni ontkende een woordvoerder van het Israëlische ministerie van buitenlandse zaken dat een Liberiaans schip met voor Israël bestemde suiker door het kanaal zou varen „om Egypte op de proef te stellen", terwijl The Times de volgende dag vanuit Washington berichtte dat de VS van Israël gedaan hadden gekregen dat het een dergelijke proef zou uitstellen.

Rabin in Washington

Na een nachtelijke zitting van 7 uur bereikte het Israëlische kabinet in de vroege morgen van 9 juni overeenstemming over Rabin's' mandaat voor zijn overleg in Washington met president Ford. Het Israëlische kabinet verklaarde zich bereid zijn standpunt opnieuw te overwegen m.b.t. een interim-regeling met Egypte op voorwaarde dat „parallelle", d.w.z. vergelijkbare wijzigingen in het Egyptische standpunt worden aangebracht.
In het communiqué van de Israëlische regering, waarin gesproken werd van de „praktische mogelijkheid om via een tussentijdse regeling met Egypte, tot stand gekomen door bemiddeling van de VS, vorderingen te maken op de weg naar vrede", werd ook gezegd dat Israël nog steeds vastbesloten was niet de voorwaarden te aanvaarden die Egypte had gesteld tijdens het overleg dat in maart mislukte.
Hoewel tevens gesteld werd dat Israël vrede wil, hetzij via interimakkoorden, hetzij krachtens een algehele regeling, was volgens *The Financial Times* een voorstel van 4 ministers (Onafhankelijke Liberalen en Mapam) om een allesomvattend plan voor een algehele vredesregeling op te stellen op aandrang van Rabin verworpen.
Daarna werd unaniem besloten dat voortzetting van de stap-voor-stap diplomatie voorlopig de beste mogelijkheid was.
Dezelfde dag maakte het State Department bekend dat de Syrische minister van buitenlandse zaken, Khaddam, op 20 juni naar Washington zou komen.
Tijdens zijn heenreis naar Washington maakte premier Rabin op 10 juni een tussenlanding op het Londense vliegveld Heathrow, waar hij bijna twee uur met zijn Britse ambtgenoot Wilson en minister van buitenlandse zaken Callaghan sprak, voor hij later die dag in Washington arriveerde.
Hier vond op 11 en 12 juni het aangekondigde overleg met president Ford plaats. Hierover liet minister Kissinger zich op 12 juni tamelijk optimistisch uit. Hij had de indruk dat er een zekere parallel in de benadering van de zaken door Israël en Egypte was, maar details waren nog niet besproken. Er was in het beraad met Sadat en met Rabin niets gepasseerd dat de kans op een nieuwe pendel van Kissinger in het Midden-Oosten minder waarschijnlijk maakte, terwijl veel was gebeurd wat zo iets wellicht eerder mogelijk maakte. Overigens liet Kissinger weten dat president Ford de eerstkomende twee weken nog geen politieke verklaring over het Midden-Oosten zou afleggen, omdat de herwaardering van de Amerikaanse politiek nog niet was afgerond, ook al hadden de zo juist afgesloten besprekingen een aanzienlijke stap vooruit te zien gegeven.

Voor een eventuele nieuwe reis naar het Midden-Oosten zouden eerst de details aan de orde moeten worden gesteld via de diplomatieke kanalen. Kissinger vatte de situatie als volgt samen: „Er is een evolutie in het denken van beide partijen geweest. (...) Wij zijn nog niet in voldoende mate van details op de hoogte (...) om te kunnen zeggen of een akkoord mogelijk is en wij zijn nog niet in een feitelijk gedetailleerd onderhandelingsproces gewikkeld." Enige uren later op 12 juni waarschuwde premier Rabin dat Israël alleen dan de noodzakelijke concessies voor het sluiten van het interim-akkoord zou doen als Egypte in soortgelijke concessies toestemt.

Ook stelde Rabin de eis dat Egypte de doorvaart van Israëlische goederen door het Suezkanaal dient te garanderen voordat er van enige overeenkomst met Caïro sprake kan zijn: „Wij gaan ervan uit dat elke overeenkomst eerst in al zijn on-

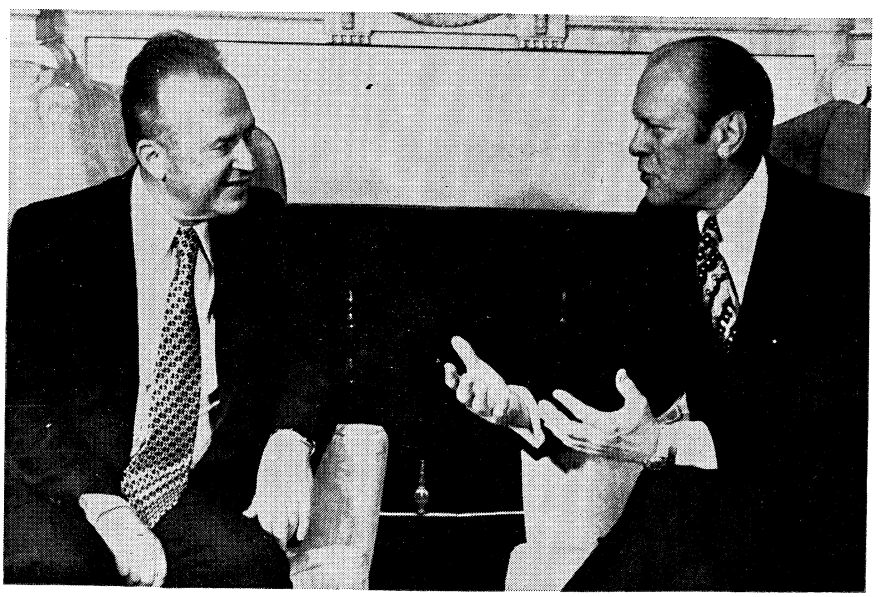

President Ford spreekt de Israëlische premier Rabin (l.) toe.

derdelen moet worden uitgevoerd alvorens bijkomende akkoorden kunnen worden gesloten."
De Israëlische premier verklaarde zich verder voorstander van de Amerikaanse stap-voor-stap diplomatie. Maar Israël is bereid een tweede etappe van de conferentie van Genève bij te wonen indien die noodzakelijk zou blijken.
Op 13 juni zette Rabin het overleg met Kissinger voort en op 15 juni vond tussen hen nog een extra gesprek in New York plaats. Volgens Rabin gebeurde dit om verdere details over de opties m.b.t. een troepenscheiding te bespreken en om „alle misverstanden uit de weg te ruimen (...), misvattingen over de standpunten van de twee partijen".
De Israëlische premier waarschuwde tegen een hervatting van Kissinger's pendeldiplomatie tenzij „alles" vooraf „zal zijn opgehelderd". Kissinger zelf wilde pas naar het Midden-Oosten gaan als de kans op succes vaststond. Kissinger zei voorts dat nog „andere contacten" met de betrokken partijen nodig waren, voordat hij wist of er een basis voor hervatting van de onderhandelingen bestond; in de komende weken wilde hij diplomatieke contacten met „alle partijen".
Duidelijk was uit Rabin's woorden dat er meningsverschillen tussen Israël en de VS waren blijven bestaan. Volgens de *FAZ* (19-6) zou Ford van Rabin de toezegging hebben ontvangen, dat de Egyptenaren na de ontruiming van Aboe Rhodeis door Israël een corridor over land naar de olievelden zouden krijgen, zodat die niet alleen via de Golf van Suez bereikbaar zouden zijn. Maar Rabin zou hebben geweigerd zonder gelijkwaardige Egyptische tegenprestaties de oostelijke uitgangen van de Mitla en Gidi-passen te ontruimen. Daarbij zou hij volgens *De Volkskrant* (24-6) vooral de onmisbaarheid van de militaire uitkijkposten in de Gidipas hebben onderstreept. Op het punt van de politieke tegenprestatie zou Israël, aldus *The Times* (16 en 17-6), een concessie hebben gedaan: in plaats van een verklaring van non-belligerentie zou het nu een beperkte „formule i.z. het niet-gebruiken van geweld" verlangen, die voor vijf jaar gegarandeerd zou moeten worden. De *FAZ* (18-6) berichtte dat Sadat nu bereid zou zijn voor drie tot vijf jaar van het gebruik van geweld af te zien als die verklaring gekoppeld zou worden aan een tijdschema voor de maatregelen, die Israël in hetzelfde tijdsbestek voor de oplossing van het conflict zou nemen.
In de nacht van 17 op 18 juni bracht premier Rabin het Israëlische kabinet verslag uit van zijn reis. Tijdens de acht uur durende zitting werd Rabin gemachtigd om samen met de ministers Allon en Peres de onderhandelingen over een afzonderlijk akkoord met Egypte voort te zetten.

Khaddam in Washington

Op 21 en 21 juni voerde de Syrische vice-premier en minister van buitenlandse zaken, Abdel Halim Khaddam, in Washington besprekingen met president Ford en minister Kissinger. Volgens *NRC/H' blad* (23-3) werden bij het overleg geen vorderingen gemaakt en volgens de *FAZ* (23-6) was ook Kissinger met het resultaat van de besprekingen niet tevreden. Volgens de correspondent van het Israëlische blad *Haaretz* zou Kissinger aan Khaddam hebben meegedeeld dat Israël bereid was met Syrië in onderhandelingen te treden, zodra een nieuwe tussentijdse overeenkomst met Egypte tot stand zou zijn gekomen. Op zijn beurt zou Khaddam hebben verzekerd dat zijn regering geen hinderpalen in de weg zou leggen aan een nieuw Israëlisch-Egyptisch akkoord, mits de VS zich zouden verplichten bij Israël aan te dringen op een spoedige ontruiming van de Golanhoogvlakte. Ford en Kissinger zouden Khaddam alleen hebben meegedeeld dat Washington alles in het werk zal stellen om een impasse op de weg naar vrede in het Midden-Oosten te voorkomen.

Het Israëlische standpunt. Amerikaanse druk op Israël

Op 23 juni overhandigde de Amerikaanse ambassadeur in Cairo, Hermann Eilts, minder dan 24 uur nadat hij vanuit Washington op zijn standplaats was teruggekeerd, nieuwe Israëlische voorstellen en Amerikaanse conclusies aan president Sadat.
De woordvoerder van premier Rabin bevestigde op 25 juni een uit Washington afkomstig bericht, dat Rabin's adjudant, kolonel Poran, na de buitengewone zitting van het Israëlische kabinet de week tevoren, met kaartenmateriaal naar Washington was gevlogen.

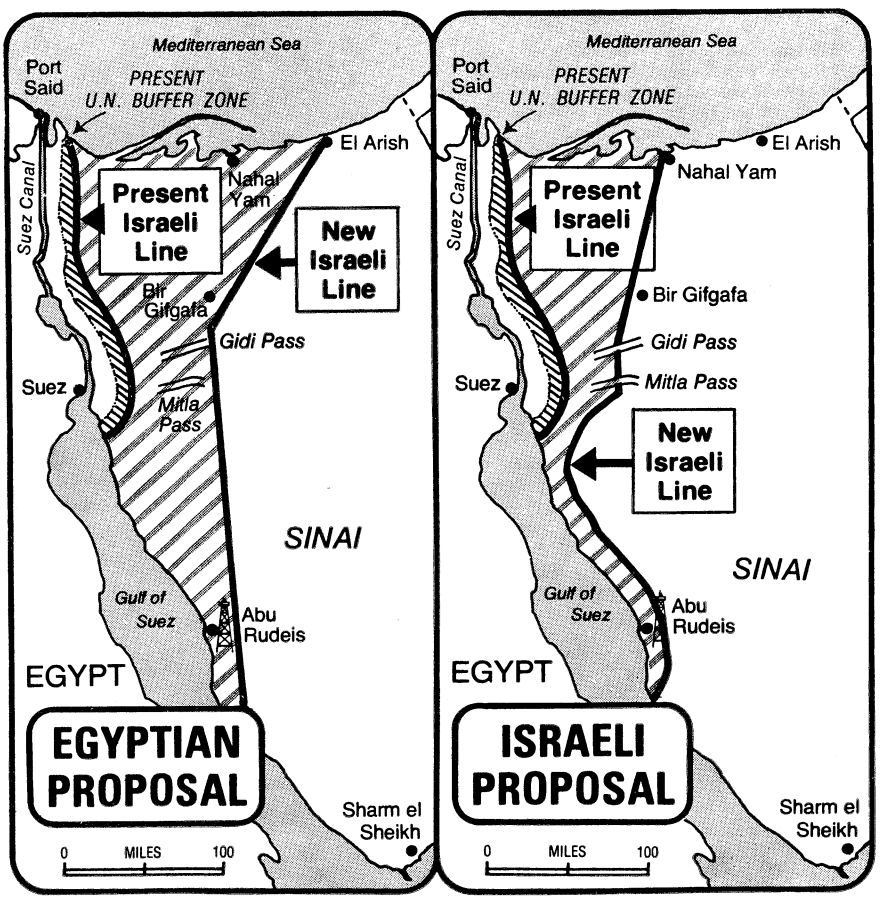

De Egyptische en Israëlische voorstellen volgens Newsweek (7-7).

Eveneens op 25 juni berichtte *The New York Times* in een verslag van zijn Jeruzalemse correspondent over details van het Israëlische voorstel, die aan de hand van kaarten werden aangeduid. Volgens de *NYT* was Israël bereid de westelijke helften van de Gidi- en Mitlapassen te ontruimen, maar de toegang tot de oostelijke flanken van de passen, in het bijzonder die van de Gidipas moest in Israëlische handen blijven i.v.m. het elektronische waarschuwingssysteem. Ook zou Israël zich uit de olievelden van Aboe Rhodeis terugtrekken, terwijl Egypte de beschikking zou krijgen over een landcorridor naar die olievelden. De lijn waarachter Israël zich zou terugtrekken zou lopen van de Bardawillagune (halverwege de Middellandse Zeekust) via het centrum van de passen tot een punt ten zuiden van Aboe Rhodeis, waarbij een smalle kuststrook langs de Golf van Suez in Egyptische handen zou komen zodat de olievelden ten westen van de nieuwe Israëlische linie zouden komen te liggen. Nagenoeg het hele ontruimde gebied zou moeten worden gedemilitariseerd en gedurende drie jaar onder controle van de VN-vredesmacht moeten staan. De VS zouden zich moeten verplichten drie jaar lang geen andere territoriale concessies in de Sinai te verlangen en Israël economische hulp te verlenen om het verlies van de olievelden te compenseren.

De woordvoerder van het Amerikaanse ministerie van buitenlandse zaken, Robert Anderson, deelde nog dezelfde dag (25 juni) mee dat president Ford het ministerie had gevraagd te verklaren dat „het niet meedoet aan het op concurrerende wijze laten uitlekken van vertrouwelijke diplomatieke uitwisseling van boodschappen". Zo'n handelwijze maakte onderhandelen uiterst moeilijk, aldus de woordvoerder, die tevens liet weten: „De kaarten in de N e w Y o r k T i m e s zijn onnauwkeurig en hoogst misleidend".
Deze bedekte beschuldiging aan het adres van Israël werd kort daarop beantwoord door het Israëlische ministerie van buitenlandse zaken, dat liet weten de indiscreties evenzeer te betreuren als Washington „waar ook het lek mag zijn opgetreden", welke formulering volgens de F A Z (27-6) erop duidde dat het lek in Washington zelf moest worden gezocht. De irritatie in Israël werd o.a. verwoord door het blad M a a r i v, dat schreef dat Kissinger en de „hoge functionaris", die altijd met hem meereisde en tegen journalisten sprak, met de methode van het veroorzaken van lekken niet onvertrouwd zijn.
De betrokken N Y T-correspondent schreef op 26 juni dat zijn artikel niet op een lek was gebaseerd, maar op de antwoorden, die een aantal Israëlische functionarissen en bronnen had gegeven op vragen, die door de N Y T waren gesteld over de lopende onderhandelingen.
De N Z Z (27-6) merkte bovendien op dat het omstreden artikel slechts alle concessies samenvatte, die afzonderlijk al dagen lang in berichten uit Washington èn uit Jeruzalem in vele buitenlandse kranten waren vermeld.

Overigens bleken de Israëlische voorstellen volgens berichten in de pers te Cairo door Egypte te zijn verworpen. Daar werd tevens gemeld dat ambassadeur Eilts bij het overhandigen van de voorstellen had laten weten, dat hij uitsluitend als „postbode" fungeerde, maar dat zijn regering weinig enthousiast was over de omvang van de Israëlische concessies. Regeringskringen in Cairo lieten op 30 juni weten dat Israël zich zou moeten terugtrekken op een nieuwe bestandslijn achter de Sinaipassen, zodat een groot deel van de Sinai, incl. Aboe Rhodeis, als een aaneengesloten gebied in Egyptische handen zou komen.
Op 27 juni 's avonds werd de Israëlische ambassadeur in Washington, Simcha Dinitz, tijdens een onderhoud van 11 minuten op het Witte Huis door president Ford reeds te verstaan gegeven dat Israël meer en grotere concessies diende te doen om zo Kissinger in staat te stellen zijn bemiddeling tussen Egypte en Israël te hervatten. Kissinger woonde het onderhoud bij en Dinitz had nog minstens twee aparte besprekingen met hem en onderminister Sisco. Ford zou Dinitz persoonlijk van de verwerping door Egypte van de Israëlische voorstellen op de hoogte hebben gesteld.
Volgens *Le Monde* (1-7) had pres. Ford aan Israël verzocht de beide Sinai-passen en de olievelden van Aboe Rhodeis zonder enige restrictie aan Egypte terug te geven, en hem binnen twee weken daarover een antwoord te geven. Mocht dit negatief uitvallen dan zouden de VS de hervatting van de Geneefse conferentie vragen.
Op 29 juni vergaderde het Israëlische kabinet vier uur lang over het Egyptische antwoord op de Israëlische voorstellen. Vervolgens werd meegedeeld dat het kabinet de kwestie opnieuw zou bespreken als er „bepaalde ophelderingen" uit Washington waren verkregen. In verband daarmee en ter bespreking van wat o.a. in de Israëlische pers als het „Amerikaanse ultimatum" werd aangeduid, werd ambassadeur Dinitz naar Jeruzalem ontboden.
Overigens verklaarde minister van defensie, Peres, die dag (29 juni) in een vraaggesprek met het blad *Maariv* (dat scherpe kritiek op de Amerikaanse houding geleverd had), dat Israël zich tegen de eis i.z. een volledige ontruiming van de passen moest verzetten, die hij „ons anker in de Sinai" noemde. In persberichten werd gesteld dat premier Rabin dit standpunt deelde, maar dat minister Allon voor een versoepeling van het Israëlische standpunt zou zijn.
Premier Rabin herhaalde op 30 juni dat „vrede zonder veiligheid" voor Israël onaanvaardbaar is en de discussie in Israël ging over de vraag of die veiligheid wezenlijk gevaar loopt bij een algehele ontruiming van de passen.
Overigens ontkende president Ford op 30 juni in een interview met de *Washington Post* dat de VS aan Israël een ultimatum hadden gesteld voor vrede in het Midden-Oosten.

Ford stelde dat de VS niet poogden „een regeling op te leggen", maar wel een brede oplossing voor het Arabisch-Israëlische geschil zouden aanbevelen, tenzij de huidige impasse in de onderhandelingen werd doorbroken. Een voortdurende impasse zou „een open uitnodiging" tot een nieuwe oorlog zijn. Wel kon de huidige impasse nog „verscheidene maanden of langer" worden getolereerd", maar „de unanieme opvatting is dat als wij geen resultaten boeken (...) de tijd op zal raken en oorlog bijna onvermijdelijk zal zijn". „Wij zijn bezig met het nemen van een beslissing. En als er geen succes bij de stap-voor-stap procedure volgt, dan zullen wij moeten overgaan tot een ruimer, veelomvattend programma en het opnieuw bijeenroepen van de Geneefse conferentie moeten aanbevelen", aldus Ford.
De Amerikaanse president liet de Israëliërs duidelijk weten dat Amerika bij het uitblijven van een Egyptisch-Israëlisch akkoord met een eigen vredesplan zou komen. Naar Ford zei, zal het Amerikaanse vredesplan „rechtvaardig voor alle partijen zijn".

Alvorens ambassadeur Dinitz op 3 juli naar Israël vertrok, voerde hij twee dagen besprekingen met minister Kissinger.
Het kabinet besloot na overleg met Dinitz en de legerleiding gedurende een zitting van 7 uur op 6 juli nog geen besluit te nemen over het al dan niet aanvaarden van een interimregeling met Egypte, maar eerst van de VS „opheldering en verduidelijking" te vragen. Daartoe kreeg ambassadeur Dinitz opdracht onmiddellijk naar zijn standplaats terug te keren.

(Vor. ber. pag. 412/3 e.v.)

Uitgevers: Int. Uitg. en Handelmij „Systemen Keesing" B.V., Ruysdaelstraat 71-75, Amsterdam - N.V. Algemene Uitgeverij Keesing, Keesinglaan 2-20, B 2100 Deurne-Antwerpen.

INDIRA GANDHI EN DE OPPOSITIE

Op 12 juni bevond het hooggerechtshof te Allahabad de Indiase premier, mevr. Indira Gandhi, schuldig aan corrupte praktijken bij de algemene verkiezingen van 1971. De zaak was aanhangig gemaakt door haar socialistische tegenstander, Raj Narain, die toen door mevr. Gandhi met 183.000 tegen 71.000 stemmen was verslagen. De uitspraak van het hof had tot gevolg dat zij zes jaar lang geen openbare functies mag uitoefenen, maar na de mededeling dat zij tegen het vonnis in hoger beroep ging bij het hooggerechtshof van India bepaalde de rechter dat zij hangende dat beroep in functie kan blijven.
Dit hooggerechtshof stelde op 14 juli vast dat de hoorzittingen op 11 aug. zullen beginnen. Op 24 juni had een rechter van dit hof reeds bepaald dat mevr. Gandhi tot de uitspraak als premier kon aanblijven.
De oppositie drong echter op haar aftreden aan en besloot op 25 juni tot een nationale campagne.
Op 26 juni liet premier Gandhi alle oppositieleiders arresteren en riep zij de noodtoestand uit.
Hieronder wordt het optreden van en tegen de oppositie sinds maart 1974 geschetst.

Agitatie in Bihar. Narayan

Nadat mede door studentenacties in de staat Goejarat premier C. Patel in febr. 1974 afgetreden was en het parlement op 15 maart 1974 ontbonden was (zie pag. 366/3 e.v.-'74), volgde in de staat Bihar prompt daarop een protestbeweging van studenten tegen de stijgende prijzen, corruptie en werkloosheid. De studentenactie liep uit op onlusten in de hoofdstad Patna. Op 18 maart werd de politie er door eenheden van het leger versterkt en werd een uitgaansverbod afgekondigd. De onlusten duurden echter voort en sloegen over naar andere plaatsen. Op 24 maart waren volgens officiële cijfers 25 mensen gedood, 180 gewond en 1.700 gearresteerd.
De studenten, georganiseerd in het Bihar United Students and Youth Front, kregen op 20 maart de steun van Jaya Prakash Narayan, onder wiens leiding vanaf april het studentenprotest zich ontwikkelde tot een massale beweging, die — met steun van de meeste oppositiepartijen — de beperkte doelstellingen uitbreidde.

De in 1902 in Bihar geboren Narayan werd communist, toen hij sociologie studeerde aan de universiteit van Wisconsin. Na door Mahatma Candhi te zijn bekeerd tot de geweldloosheid bracht hij acht jaar in de gevangenis door wegens zijn nationalistische activiteiten. Kort na de onafhankelijkheid richtte hij in 1948 de Socialistische Partij op. Vier jaar daarna trok hij zich terug uit de politiek en sloot hij zich aan bij de z.g. Sarvodaya-beweging o.l.v. Acharya Vinoba Bhave, die een geweldloze sociale revolutie op basis van de beginselen van Mahatma Gandhi voorstaat.

Op 10 april 1974 zegden de Jan Sangh, de oppositionele Congrespartij, de Samyoekta Socialistische Partij (SSP) en de Socialistische Partij gezamenlijk hun steun aan de agitatie toe.
Tijdens een op 13 en 14 april te New Delhi gehouden conferentie werd een partijloze organisatie gevormd, „Burgers voor Democratie", met Narayan als voorzitter, om corruptie en het kastenstelsel te bestrijden en te werken voor de verdediging van de burgerlijke vrijheden, de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht, de pers en de massamedia en voor de hervorming van het kiesstelsel.
Op 24 april aanvaardde het studentenactiecomité Narayan's voorstel om te strijden voor de ontbinding van het parlement en het aftreden van het kabinet van premier Abdul Ghafoor. Deze door mevr. Indira Gandhi verkozen regeringsleider (pag. 365/3-'74) had op 18 april 32 van zijn 45 ministers ontslagen om zo het „corruptie image" van zijn kabinet kwijt te raken; deze maatregel leidde tot herhaalde eisen inzake Ghafoor's aftreden door dissidenten uit de Congrespartij, incl. de ontslagen ministers, maar de nationale partijleiding bleef hen steunen.
Ter ondersteuning van de eis i.z. ontbinding van het parlement stelden 12 Jan Sangh- en 6 SSP-leden op 7 mei hun zetels beschikbaar.

Dit optreden had echter een splitsing in alle oppositiepartijen tot gevolg, daar vele leden weigerden af te treden, en tot 8 jan. 1975 werd deze stap slechts door 42 gezet: 14 Jan Sangh, 11 SSP, 8 socialisten, 6 Oppositie Congrespartij, 1 Congrespartij en 1 BLD. Op 7 juni was de Jan Sangh niet langer in het parlement vertegenwoordigd, en op 7 nov. ook de Oppositionele Congrespartij niet meer, toen de resp. partijen hun niet afgetreden leden hadden uitgestoten. De overgebleven SSP-vertegenwoordigers in het parlement besloten op 28 juni niet langer aan Narayan's actie deel te nemen. Ook 16 leden van het bestuur van de Sarvodaya-beweging traden op 11 juli af uit protest tegen Narayan's activiteiten; dit geschil werd bijgelegd toen Acharya Bhave bepaalde dat het leden vrij stond al dan niet de agitatie te steunen.

De Communistische Partij van India (CPI) organiseerde op 3 juni een massademonstratie in Patna, waaraan door ruim 100.000 personen werd deelgenomen, tegen de eis i.z. ontbinding van het parlement en vóór optreden tegen hamsteraars en de zwarte markt. Bij een tegendemonstratie o.l.v. Narayan op 5 juni, waaraan volgens sterk uiteenlopende schattingen door 100.000 à 500.000 mensen werd deelgenomen, werd aan de gouver-

Mevr. Indira Gandhi

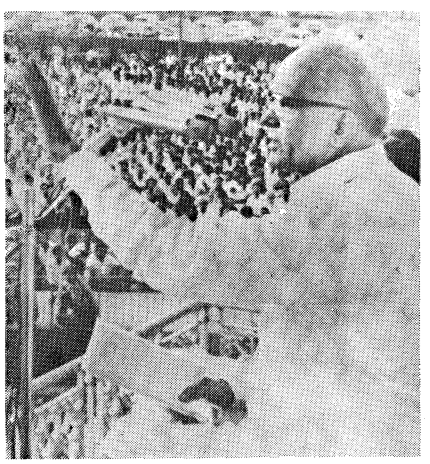

J. P. Narayan

neur een petitie ten gunste van de parlementsontbinding aangeboden met tussen de 2 mln en 5 mln handtekeningen.

Narayan riep bij die gelegenheid de betogers op parlementsleden te beletten de assemblee te betreden en hen tot aftreden te dwingen. Ook deed hij een beroep op de bevolking geen belasting te betalen, op de politie bevelen te negeren en op studenten de colleges een jaar lang te boycotten teneinde zich aan de agitatie te wijden.
Narayan verklaarde dat het niet meer lang zou duren of het hele Indiase volk zou zich tegen het „corrupte en dictatoriale systeem" verheffen en dit door een „partijloze democratie" vervangen.
Toen de betogers van de gouverneur terugkeerden, werden op hen schoten afgevuurd uit de flat van Phulena Rai, een parlementslid van de Congrespartij, waardoor 21 mensen gewond raakten; Rai meldde zich op 11 juni bij de politie en hij ontkende dat hij op het bewuste tijdstip thuis was geweest.
Op 13 juni traden studenten hardhandig op tegen parlementsleden die het parlementsgebouw wilden binnengaan.

Op 15 juli 1974 werden universiteiten en colleges na bijna vier maanden te zijn gesloten heropend, ondanks demonstraties van het studenten-actiecomité. Toen studenten op 18 juli poogden examens in Jamshedpoer in de war te sturen, opende de politie het vuur, waardoor drie mensen werden gedood. Van 3 t/m 5 okt. 1974 vond in Bihar een algemene staking plaats, die nagenoeg volledig succes had in Patna en die het treinverkeer lamlegde, omdat betogers treinen en stations aanvielen, maar die aan de andere kant weinig steun verwierf in de industriële en agrarische gebieden, wat erop duidde dat de agitatiebeweging in hoofdzaak van de middengroepen uitging. De politie maakte diverse malen van de vuurwapens gebruik, waardoor 12 mensen omkwamen. In Patna en vier andere steden werd op 5 okt. een uitgaansverbod afgekondigd.
Hoewel Narayan, die in de volksmond als „J. P." werd aangeduid, op 16 okt. verklaarde, dat zijn beweging naar de afzetting van mevr. Gandhi als premier streefde, liet hij vier dagen later weten dat „als de Congrespartij en mevr. Gandhi zich goed gedragen, er geen sprake is van het lanceren van een campagne tegen hen" en dat hij (Narayan) bereid was de premier of haar vertegenwoordiger te spreken als zij dat wenste. Tegelijk stelde hij echter dat als op 3 dec. het deelstaatparlement nog niet ontbonden was, er dan verkiezingen zouden worden georganiseerd voor een „volksvergadering" en een „parallelle regering".

Op 1 nov. had Narayan in New Delhi een onderhoud van 1½ uur met premier Gandhi. Hij zou haar hebben aangeboden zijn eis i.z. parlementsontbinding te laten vallen als aan een aantal andere voorwaarden werd voldaan zoals het aftreden van het kabinet-Ghafoor, de schorsing van het deelstaatparlement en de afkondiging van een presidentieel bewind voor Bihar. Premier Gandhi deelde echter dezelfde dag mee dat zij eerder zelf zou aftreden dan dat zij met de parlementsontbinding zou instemmen, want niemand had het recht een parlement te ontbinden dat door het volk was gekozen. Aan de vooravond van een massademonstratie in Patna op 4 nov. ten gunste van de parlementsontbinding en tegen de corruptie werden in Bihar ca. 3.000 personen gearresteerd. Volgens de *NZZ* (5-11-'74) waren in totaal al ca. 40.000 tegenstanders van de regering-Ghafoor gedetineerd, en waren bovendien verscheidene prominente oppositieleiders uit de staat verbannen. Ook in Delhi, waar meerdere oppositiepartijen tot een algemene staking hadden opgeroepen om de campagne te ondersteunen, werden ca. 600 leden van rechtse partijen achter slot en grendel gezet. Aan de betoging op 4 nov. werd door ca. 25.000 personen deelgenomen; de politie maakte gebruik van traangas en de wapenstok, nadat zij door de menigte met stenen zou zijn bekogeld. Uit protest tegen deze „brute aanvallen op vreedzame agitators" werd op 5 nov. in Patna en op 6 nov. in de rest van de staat een algemene staking afgekondigd, die maar beperkt succes had; industrie-arbeiders en mijnwerkers bijv. namen er niet aan deel. De CPI en de Congrespartij organiseerden tegendemonstraties op resp. 11 en 16 nov. en brachten toen resp. ruim 100.000 en 150.000 man op de been.

Bundeling oppositie. Uitbreiding actie Narayan

Op 29 aug. 1974 was in New Delhi een nieuwe politieke partij gevormd, de Bharatiya Lok Dal (BLD) of Volkspartij van India, door de samenvoeging van zeven bestaande partijen die tegelijk hun ontbinding bekendmaakten. De zeven waren: Swatantra, Samyoekta-socialisten (SSP), Bharatiya Kranti Dal (BKD), Utkal Congress, Kizan Mazdoor, Rashtriya Lok Tantrik Dal en Punjab Khetibari Zamindar Sabha. Charan Singh, de voorzitter van de BKD, werd tot de eerste voorzitter van de nieuwe partij gekozen.
De BLD-fractie in het Lagerhuis telde 14 leden, die in het Hogerhuis 9. De BLD zou volgens Charan Sing in het bijzonder tegen het economische beleid van de Congrespartij actie voeren.

Een aantal afdelingen van de in 1959 gevormde Swatantra in de deelstaten, speciaal die in Tamil Nadoe, kantten zich tegen de ontbinding van de partij en lieten weten dat zij eventueel onder de oorspronkelijke naam actief zouden blijven. De SSP was in 1971 samengegaan met de Praja-socialisten tot de Socialistische Partij, maar was het jaar daarop weer zelfstandig opgetreden.

Op 20 okt. 1974 besloot het Bangla Congress (uit West-Bengalen) een fusie met de BLD aan te gaan.
Daarentegen sloot een deel van de BKD, dat zich tegen het opgaan in de BLD had verzet, zich op 18 dec. 1974 bij de Congrespartij aan.
Inmiddels had Narayan te New Delhi op 20 nov. besprekingen gevoerd met een aantal vooraanstaande leden van de Congrespartij en op 21 nov. met leiders van oppositiepartijen, o.w. die van de Communistische Partij (Marxistisch), die zich tot dusver buiten de agitatie had gehouden.
Tijdens een op 25 en 26 nov. gehouden conferentie van oppositiepartijen verwierp Narayan de suggestie dat hij een verenigde oppositiepartij als nationaal alternatief voor de Congrespartij zou vormen en aanvoeren. Wel besloot de conferentie tot de instelling van een nationale coördinatiecommissie, bestaande uit vertegenwoordigers van de Jan Sangh, de Oppositionele Congrespartij, de Socialistische Partij, BLD, Akali Dal en DMK, om de actie in Bihar tot andere staten uit te breiden. De CP(M), die niet aan de conferentie had deelgenomen, verklaarde op 10 dec. zich niet met de coördinatiecommissie te kunnen associëren vanwege de daarin opgenomen „erkend reactionaire partijen" — de CP(I) kenschetste Narayan en zijn aanhangers als „rechtse reactionairen" en „fascisten" —, maar wel in contact te willen blijven met Narayan en andere linkse partijen voor het synchroniseren van hun acties bij specifieke gelegenheden.
Na zijn vertrek uit New Delhi bezocht Narayan de staten Haryana, Oettar Pradesh, Madhya Pradesh, Goejarat en Maharashtra om daar „volksbewegingen" te organiseren. Uit zijn redevoeringen tijdens die tournee bleek een toenemende ver-

L. N. Mishra

bittering jegens Indira Gandhi. Zo verklaarde hij op 5 jan. 1975 dat een verdere dialoog met haar geen zin had.

Moord op minister Mishra

Op 3 jan. 1975 overleed Lalit Narayan Mishra, de minister van spoorwegen sinds 1973 en voordien minister van buitenlandse handel, aan de verwondingen die hij de vorige dag bij een bomaanslag in Samastipoer (Bihar), waar hij een nieuwe spoorlijn opende, had opgelopen. Bij die aanslag vielen nog twee doden en raakten 25 personen gewond, o.w. de broer van de minister, Jagannath Mishra (zelf minister van landbouw in Bihar). De 52-jarige L. N. Mishra was in 1974 bij twee geruchtmakende zaken betrokken geweest: 1) de aanpak van een spoorwegstaking en 2) een schandaal i.z. het verlenen van invoervergunningen.

SPOORWEGSTAKING. Aan de vooravond van een dreigende spoorwegstaking werden op 2 mei in opdracht van de Indiase regering ruim 2.000 vakbondsleden gearresteerd, o.w. 19 prominente leiders zoals George Fernandes (tevens voorzitter van de Socialistische Partij). Na een serie wilde stakingen op 3 mei volgde op 4 mei een door vijf linkse partijen uitgeroepen algemene staking van één dag tegen de arrestaties, die enkele uren voor een afgesproken onderhoud tussen spoorwegminister Mishra en het z.g. nationale coördinatiecomité voor de strijd van de spoorwegarbeiders (NCCRS) hadden plaatsgevonden.
De voor 8 mei aangekondigde spoorwegstaking had o.a. tot doel het afdwingen van loonsverhogingen tot 75% en kortere werktijden. Volgens minister Mishra zou een toegeven aan deze eisen neerkomen op extra uitgaven van 5 mrd roepie per jaar; volgens NCCRS-voorzitter Fernandes wilden de 1,5 mln spoorwegarbeiders slechts gelijk gesteld worden met de industrie-arbeiders uit de staatsbedrijven en had de regering onjuiste cijfers aangevoerd om de spoorwegarbeiders in diskrediet te brengen. De NCCRS verklaarde zich bereid tot nieuwe loononderhandelingen, zodra de gearresteerden op vrije voeten waren gesteld, maar de regering liet weten dat een vrijlating pas dan aan de orde kwam als eerst het stakingsdreigement werd ingetrokken. Bovendien deelde minister Mishra op 6 mei mee dat alle spoorwegarbeiders, die aan de „illegale staking" deelnamen, onverwijld zouden worden ontslagen.
Niettemin begon de spoorwegstaking op 8 mei; het treinverkeer kwam grotendeels tot stilstand, al liet de regering enkele treinen met militairen bemannen. Nieuwe arrestaties vonden plaats, zodat die dag in totaal ruim 6.000 vakbondsfunctionarissen gevangen zaten.
Op 9 mei kondigde het „All-India Trade Union Congress", de vakbondsfederatie, een algemene staking voor 15 mei aan uit solidariteit met het stakende spoorwegpersoneel. Hoewel het parlement een tegen de regering-Gandhi met steun van de CP(I) ingediende motie van wantrouwen (vanwege haar voornemen geen loon uit te betalen aan de stakers) op 9 mei verwierp, stelde de regering op 10 mei een regeling van het conflict voor: gelijktijdige vrijlating van de gevangen genomen vakbondsleiders, hervatting van de onderhandelingen en beëindiging van de staking; de regering wilde op bepaalde punten aan de eisen van het spoorwegpersoneel tegemoet komen, maar van een volledige inwilliging van de looneisen kon geen sprake zijn. Hoewel de NCCRS zich op 13 mei bereid verklaarde tot onderhandelingen, voordat de inmiddels 15.000 arrestanten volgens de vakbonden waren vrijgelaten, werd geen compromis bereikt.
Wel vond de algemene staking op 15 mei doorgang, maar de regering bleef weigeren te onderhandelen zolang de spoorwegstaking voortduurde. Het aantal arrestanten liep op tot 30.000. Mede hierdoor besloot het actiecomité van de stakende spoorwegarbeiders per 28 mei de staking na 20 dagen „eenzijdig" te beëindigen, d.w.z. dat de regering tevoren geen concessies had gedaan. Overigens namen volgens de N Z Z (30-5) tenslotte nog maar 70.000 spoorwegmensen aan de staking deel, nadat ook de AITUC zich tegen Fernandes gekeerd had, aldus N R C / H'b l a d (31-10-'74). Direct na de hervatting van het werk werd een groot deel van de gearresteerden, o.w. Fernandes, vrijgelaten; en ook de vrijlating van de overige zou door de regering zijn gelast. D P A (12-6-'74) meldde dat 9.000 spoorwegmensen wegens gewelddaden e.d. tijdens de staking waren geschorst en dat 250.000 anderen wegens hun afwezigheid die tijd in mindering op hun dienstjaren was gebracht.

INVOERVERGUNNINGEN. Deze kwestie had betrekking op een memorandum dat de aanbeveling bevatte invoervergunningen te verlenen aan zeven firma's in Yanam en Mahé en dat op 23 nov. 1972 door minister Mishra was ontvangen. Uit een onderzoek van het Centrale Onderzoeksbureau (CBI) was gebleken dat slechts één van de 21 handtekeningen onder dit memorandum echt was, nl. die van het parlementslid van de Congrespartij, T. Ram, en dat de andere door Ram en een vroegere collega, Y. Jha, waren vervalst. De minister van binnenlandse zaken beloofde op 9 sept. 1974 dat de regering de kwestie verder aan het parlement zou voorleggen als het CBI-onderzoek was voltooid. Maar op 7 nov. werd Ram gearresteerd en op 20 nov. las de voorzitter van het Lagerhuis, G. S. Dhillon, een brief van Ram voor met het verzoek zijn zaak niet te bespreken, daar dit zijn proces nadelig zou beïnvloeden. Daarop liet de oppositie weten dat het parlement zo belet werd een onderzoek in te stellen, daar de zaak sub judice was geworden. Na tegenstribbelen stemde het kabinet er op 5 dec. mee in dat het gereedgekomen CBI-rapport aan de oppositieleiders beschikbaar zou worden gesteld onder de belofte van geheimhouding. De oppositieleiders herhaalden op 19 dec. hun eis i.z. een parlementair onderzoek, omdat de bestudering van het CBI-rapport hen ervan had overtuigd dat minister Mishra bij de zaak betrokken was, wat al tijdens de parlementszitting van nov./dec. door diverse leden was beweerd. De regering verwierp deze eis echter.

Op 7 jan. verklaarde premier Indira Gandhi dat de moord op Mishra slechts een „generale repetitie" was voor een aanslag op haar eigen leven. Tevens beschuldigde mevr. Gandhi de door zijn aanhangers als vredesapostel voorgestelde Narayan ervan in werkelijkheid een „geweldcultus" te bedrijven, waartegen alle democratische krachten in het geweer moesten komen. Op zijn beurt beschuldigde Narayan premier Gandhi op 9 jan. ervan de mensen „tot hysterie op te zwepen" om de grootscheepse repressie en een eventueel in te stellen autoritair bewind te rechtvaardigen.

Ontslag minister. Anti-corruptie-actie

Op 2 maart ontsloeg premier Gandhi de staatsminister voor openbare werken en bouwnijverheid, Mohan Dharia, zonder opgaaf van redenen. Volgens de *NZZ* (3-3) had hij een dialoog met Narayan bepleit, en was zijn ontslag als een waarschuwing aan het adres van de „Jonge Turken" in de Congrespartij bedoeld, die zich tegen communistische infiltratie in de partij kantten. Hun bezorgdheid zou worden gedeeld door minister van landbouw, Jagjivan Ram.
Op 5 maart suggereerde Dharia volgens *The Times* (6-3) dat de „sinistere" hand van de CP(I) achter de nu jegens Narayan gevoerde confrontatiepolitiek stak.
Narayan leidde op 6 maart een volksmars van 50.000 à 100.000 betogers in New Delhi bij het parlementsgebouw. De door 8 niet-communistische oppositiepartijen georganiseerde mars richtte zich tegen de corruptie en moest „het recht van het volk op de verdediging van de Indiase democratie" onderstrepen. Narayan riep zijn toehoorders tot een „totale revolutie" op.

(Voortzetting volgende aflevering)

BELGIË

PEPERMANS VEROORDEELD

De 20ste kamer van de rechtbank in eerste aanleg te Brussel heeft op 27 juni de president-directeur-generaal van Bell Telephone Manufacturing Cy., Frank Pepermans, veroordeeld tot zes maanden gevangenisstraf met een uitstel van de tenuitvoerlegging gedurende vijf jaar, en tot een geldboete van 15.000 fr., voor actieve omkoping van RTT - administrateur - generaal Baudrin. In het vonnis is alleen sprake van de geschenken die Baudrin ontving (een mobiele radio-installatie in zijn villa en boot in Italië, twee fantasie-telefoontoestellen, twee kleurentelevisietoestellen, een borgstelling voor een lening en dgl.), niet van het miljoenenbedrag dat Baudrin zou hebben ontvangen van onbekend gebleven personen. De geschenken werden verbeurd verklaard en ter beschikking gesteld van de commissie van openbare onderstand van de gemeente Schaarbeek.
In het vonnis wordt o.m. gesteld dat Pepermans, ter bevordering van een privébelang, daden heeft gesteld die van aard waren de integriteit van een ambtenaar aan te tasten; inzonderheid werden de geschenken gegeven om een ambtenaar inschikkelijk te maken tijdens de onderhandelingen tussen Bell en de Regie voor Telefonie en Telegrafie.
De rechtbank was van oordeel dat de hoogste door de wet bepaalde straf diende te worden opgelegd.
Pepermans is onmiddellijk in beroep gegaan.

(Vor. ber. pag. 88/2)

STUDIECENTRUM VOOR POLITIEKE HERVORMINGEN

Op 30 juni werd te Brussel de oprichting aangekondigd van een Studiecentrum voor politieke hervormingen. Het gaat om een particulier initiatief, genomen door een comité dat hoofdzakelijk bestaat uit vooraanstaande oud-parlementsleden, die behoren tot de traditionele politieke „families" en bekommerd zijn om de evolutie van de instellingen. Het studiecentrum wil het geheel van de politieke instellingen en het probleem van de staatsstructuren aan een objectief onderzoek onderwerpen. Het zal daartoe een beroep doen op vier commissies van deskundigen, die in de herfst zullen worden samengesteld.
Het studiecentrum is als volgt samengesteld:

Voorzitter: Omer Vanaudenhove, minister van state, stichter van de PVV/PLP, oudminister en gewezen senator;
Ondervoorzitters: baron Pierre Wigny, oud-kamerlid van de PSC en oudminister; Marcel Grégoire, oud-minister van justitie en medestichter van de linkschristelijke UDB in 1945;
Afgev.-beheerder: Alfonds Vranckx, hoogleraar, erestaatsraad, gewezen socialistisch kamerlid en oudminister;
Leden: Emiel de Winter, tijdens de bezetting secretaris-generaal van landbouw en oudsenator van de CVP; Paul Herbiet, oudsenator en gewezen voorzitter van de Waalse vleugel van de christen-democratische partij; Robert Senelle, hoogleraar aan de rijksuniversiteit te Gent; Marc Somerhausen, oud-kamerlid van de BSP en ere-eerste-voorzitter van de Raad van State; Noël de Winter, radio-journalist en liberaal publicist.

IJZERBEDEVAART

Op de 48ste IJzerbedevaart die op 29 juni nabij Diksmuide plaatshad, heeft de voorzitter van het inrichtend comité, mr. J. Coene, een pacifistisch pleidooi gehouden en de vraag gesteld „of het beginsel van een Belgische landsverdediging met militaire middelen niet ten gronde moet worden herzien". Hij vroeg of België niet, samen met andere kleine staten, de klemtoon moet leggen op diplomatieke initiatieven tot internationale ontspanning en ontwapening. Coene herinnerde aan de „nooit meer oorlog"-leuze van de frontsoldaten van de Eerste Wereldoorlog. M.b.t. de Belgische staatshervorming kwam Coene op voor een Belgische bondsstaat, gevormd door de deelstaten Vlaanderen en Wallonië, en voor een afzonderlijke hoofdstedelijke status voor het Brusselse gebied. Volgens Coene is daartoe een wijziging van de grondwet vereist.
Met het oog op de gemeenteraadsverkiezingen van 1976 stelde hij voor, dat de Vlaamse partijen in de gemeenten van de Brusselse agglomeratie eenheidslijsten zouden indienen.
Volgens de inrichters en de meeste Vlaamse kranten woonden ca. 60.000 mensen de bedevaart bij, die dit jaar in het teken van „De Nederlanden" stond en waarop ook toespraken werden gehouden door N. Neyrinck uit Frans-Vlaanderen, J. van den Berg, een leraar, die „de groet uit Noord-Nederland" bracht, en B. Vandermoere, praeses van het Katholiek Vlaams Hoogstudentenverbond van Antwerpen.

BURGEMEESTER VAN BRUSSEL NEEMT ONTSLAG

De burgemeester van Brussel, Lucien Cooremans, heeft op 30 juni in de gemeenteraad aangekondigd, dat hij per 31 aug. aan de koning zijn ontslag zal aanbieden. Hij zal wel de duur van zijn mandaat van gemeenteraadslid volledig uitdienen. Cooremans is reeds dertig jaar lid van het Brusselse schepencollege. Hij zit de raad reeds 19 jaar voor.

PRIJZENSTOP VERLENGD

Bij KB van 3 juli werd m.i.v. 7 juli de prijzenstop voor een periode van drie maanden verlengd. De minister van economische zaken mag evenwel voorzien in uitzonderingsmaatregelen ten gunste van die sectoren die kunnen aantonen dat een prijsverhoging gemotiveerd is.

(Vor. ber. pag. 313/1)

DE WERKLOOSHEID IN 1974

De rijksdienst voor arbeidsvoorziening telde in 1974 een maandgemiddelde van 104.720 werklozen tegenover 91.702 in 1973, of een vermeerdering van 13.018 (+ 14,2%). Het aantal werkloze vrouwen steeg met 11.785; het aantal werkloze mannen met 1.233.

Van het totaal aantal werklozen was 53% arbeidsgeschikt (47% in 1973). Einde juni 1974 lag het aandeel van de arbeidsgeschikte werklozen met 46% van het totaal slechts lichtjes hoger dan een jaar voordien, maar einde december 1974 was het percent geklommen tot 63% tegenover 51% einde december 1973.
In 1974 was één werkloze op de vier jonger dan 25 jaar; in december 1974 was er al één op de drie jonger dan 25 jaar. De werkloosheidsgraad blijft het hoogst bij werknemers boven de 50 jaar: 7,9% voor mannen en 14,6% voor vrouwen. Vlaanderen telde 45,8% van het totaal aantal werklozen, Wallonië 41,9% en Brussel 12,3%.
De hoogste werkloosheidscijfers werden genoteerd in de dienstensector (16.418), de metaal (13.801), de banken en verzekeringen (12.477). Dan volgen de bedrijfstakken, waarin vooral de vrouwen werkzaam zijn: de voeding (6.695 volledig werklozen waarvan 62% vrouwen), textiel (5.118 en 62% vrouwen), kleding (6.404 en 91% vrouwen.) De werkloosheid was erg groot bij de kantoorbedienden: van de 104.720 volledig werklozen waren er 27.732 kantoorbedienden (waarvan 19.601 of 70,7% vrouwen).

VORSTENPAAR NAAR SOWJET-UNIE

Koning Boudewijn en koningin Fabiola hebben van 23 juni tot 2 juli een staatsbezoek gebracht aan de Sowjet-Unie, waar zij achtereenvolgens verwelkomd werden te Moskou, Tasjkent, Samarkand, Irkoetsk

en Leningrad. Zij werden vergezeld te Moskou door premier Tindemans en minister van buitenlandse zaken Van Elslande, die er besprekingen voerden met hun Sowjet-ambtgenoten Kosygin en Gromyko. Tijdens het overblijvende gedeelte van de reis werden de vorsten vergezeld door minister Vandekerckhove.

NEDERLAND

BETREKKINGEN MET REVOLUTIONAIRE REGERING VAN ZUID-VIETNAM

Op voorstel van minister Van der Stoel van buitenlandse zaken heeft het kabinet op 2 mei besloten de revolutionaire regering van Zuid-Vietnam als de wettige regering van dat land te erkennen. Een woordvoerder van het ministerie van buitenlandse zaken deelde mede, dat de regering tot dit besluit gekomen was, omdat de voorlopige revolutionaire regering haar voorlopige karakter had laten vallen en zich geconstitueerd had tot revolutionaire regering van Zuid-Vietnam.
Na diplomatiek contact, o.a. via de vertegenwoordiger van de revolutionaire regering in Parijs, hebben de twee regeringen besloten m.i.v. 20 juni diplomatieke betrekkingen aan te gaan en ambassadeurs uit te wisselen. *(ANP)*

VOORSPELLING ONTWIKKELING SOCIALE VERZEKERINGEN

De commissie sociale verzekeringen van de SER heeft op 19 juni een rapport gepubliceerd, waarin zij de toekomstige ontwikkeling van de sociale verzekeringen en voorzieningen onderzoekt. Uitgaande van de veronderstelling, dat het toekomstige beleid onveranderd blijft, komt de commissie tot o.m. de volgende conclusies:

De jaarlijkse stijging van de premiedruk zal uitgaan boven de norm van 3% van het nationale inkomen. Dankzij een verhoging van de overheidsbijdrage aan het ouderdomsfonds blijft de stijging beperkt tot 3,1%; zonder deze bijdrage zou de stijging 3,5% bedragen.
Voor de vrij besteedbare inkomens van werknemers zal dat de volgende consequenties hebben: in 1976 en 1977 zullen de minimumloontrekkers resp. 1,4 en 1,2% minder te besteden hebben. De grootste groep werknemers, met een inkomen van even beneden de premiegrens (nu ƒ 31.750), zullen hun vrij besteedbare inkomen in dezelfde mate zien dalen. Voor de hoogste inkomensgroep, die vier maal zo veel verdient, blijft de achteruitgang beperkt tot resp. 0,6 en 0,5%.
Als gevolg van de toeneming van het aantal uitkeringsgerechtigden, de groei van de consumptie en de aanpassing aan de loon- en prijsstijgingen stijgen de sociale uitkeringen van ruim ƒ 27,8 mrd in 1973 tot ƒ 53,7 mrd in 1977, een toename met 93%.
Stijgingen van de uitkeringen doen zich over de gehele linie voor, het sterkst echter bij verzekeringen tegen ziektekosten, ziekte of ongeval.
Het totaal van de sociale voorzieningen, incl. de WWV en de bijstand, die niet door premies gedekt worden, groeit tot 1977 met 139%. (N R C / H'b l a d)

VOORJAARSNOTA MINISTERIE VAN FINANCIËN

Minister Duisenberg en staatssecretaris De Goede van financiën gaven op 17 juni de z.g. voorjaarsnota over de uitvoering van de rijksbegroting uit.

Blijkens deze nota komt het begrotingstekort uit op bijna ƒ 10 mrd, dat is ongeveer ƒ 5,5 mrd meer dan enkele maanden geleden nog werd verwacht. Dit tekort is ontstaan doordat enerzijds de uitgaven van het rijk dit jaar met ƒ 2,9 mrd zullen stijgen, terwijl anderzijds ƒ 2,4 mrd minder aan belastingen binnenkomt. Voor ca. ƒ 1 mrd is de lagere belastingopbrengst een gevolg van wijzigingen in het fiscale regime, waarvan ƒ 750 mln wegens tijdelijke verlichtingen als onderdeel van het werkgelegenheidsbeleid. Voor de rest is deze verlaging het gevolg van een lagere belastingopbrengst in verband met de conjunctuur.
De bewindslieden concluderen dat in het bijzonder de problematiek voor 1976 en volgende jaren zeer omvangrijk blijkt te zijn. De rente van de nationale schuld zal als gevolg van de sterk gestegen begrotingstekorten in 1978 ca. ƒ 1 mrd meer vergen dan in de meerjarenafspraken is voorzien. De toeneming van de begrotingstekorten (in 1976 ƒ 2 mrd, 1977 ƒ 2,8 mrd, 1978 ƒ 3 mrd hoger) is slechts ten dele het gevolg van conjuncturele maatregelen en wordt voor een ander deel veroorzaakt door het terugvallen van de reële groei van het nationale inkomen en daarmee door een daling van de belastingopbrengsten.
Bij de voorbereiding van de begroting 1976 zal, aldus de bewindslieden, het noodzakelijk zijn de vraag te beantwoorden of de huidige terugval van de reële groei van het nationaal inkomen dient te leiden tot een bijstelling van het voor de bepaling van de begrotingsruimte gehanteerde percentage (4,3). Daarnaast zal moeten worden overwogen of het huidige structurele begrotingstekort nog past in de eveneens gewijzigde situatie van de Nederlandse economie. In de Miljoenennota zal hierop nader worden ingegaan.
Voor 1975, aldus de nota, moet een voorzichtig compensatiebeleid worden gevoerd omdat rigoureuze maatregelen het werkgelegenheidsbeleid zouden doorkruisen.
De financieringsbehoefte van Rijk en Gemeentefonds samen wordt thans voor 1975 geraamd op ƒ 9,3 mrd. Ongeveer de helft hiervan kan worden gefinancierd via de voorinschrijfrekening en uit het beroep op de open kapitaalmarkt via twee inmiddels uitgeschreven leningen. De resterende behoefte zal slechts ten dele op de open kapitaalmarkt kunnen worden gedekt. Een deel zal dus door monetaire financiering gedekt moeten worden, hetgeen de regering in het licht van de conjuncturele omstandigheden als verantwoord beschouwt.

Totaalbeeld ontwikkeling rijksbegroting 1975
(in miljoenen guldens)

	Oorspronkelijk ingediende begroting 1975 (milj.nota '75)	Wijziging per saldo	Herzien begrotingsbeeld 1975
I. Exclusief conjuncturele posten			
Uitgaven	62.065	+ 1.016	63.081
Ontvangsten	58.222	— 1.650	56.572
Saldo	— 3.843	— 2.666	— 6.509
II. Inclusief conjuncturele posten			
Uitgaven	62.815	+ 2.969	65.784
Ontvangsten	58.222	— 2.400	55.822
Saldo	— 4.593	— 5.369	— 9.962

Hierbij is de ontwikkeling van de liquiditeitscreatie in de overige sectoren van de economie in de beschouwing betrokken. De monetaire (= inflatoire) financiering in 1975 zal ten dele de vorm aannemen van een groter bedrag aan uitstaand schatkistpapier en ten dele tot uitdrukking komen in een teruglopen van het schatkistsaldo bij De Nederlandsche Bank.
Door een aantal bezuinigingen op enkele ministeries kon worden voorkomen dat het begrotingstekort niet nog ƒ 838 mln groter zou zijn geworden. Deze besparing is op twee manieren tot stand gekomen. Zo mochten de ministeries de ƒ 438 mln die ze nog van het vorige jaar hebben overgehouden niet uitgeven. Het meest hebben hiervan de ministeries van Defensie (ƒ 30 mln), Volkshuisvesting (ƒ 220 mln), Verkeer en Waterstaat ƒ 150 mln) en Landbouw en Visserij (ƒ 33 mln) te lijden.
Daarnaast wordt nog eens ƒ 400 mln gecompenseerd door een algemene omslag van 0,8% over alle hoofdstukken van de begroting met uitzondering van nationale schuld, onwtikkelingssamenwerking en enkele andere bijzondere posten. Dan resteren nog begrotingsoverschrijdingen tot een bedrag van ƒ 850 mln. I.v.m. de conjuncturele situatie zal de regering hiervoor geen compensatievoorstellen doen.

Debat Tweede Kamer

In de Tweede Kamer werd de voorjaarsnota besproken op 25 en 26 juni.

De woordvoerders van de christen-democratische fracties en de VVD meenden, dat het kabinet het niveau van de meerjarenramingen moet herzien en de uitgaven drastisch beperken.
Drs. Notenboom (KVP) verweet minister Duisenberg en het kabinet dat de budgettair „comfortabele uitgangspositie, verkregen door zware maatschappelijke en politieke offers" onder het vorige kabinet, nu al verspeeld is. Er moet gesnoeid worden; de vraag is, of de overheidsuitgaven niet onbeheersbaar geworden zijn.
Drs. Notenboom, en met hem de VVD-er Van Aardenne, de CHU-er Scholten en de ARP-er Vermaat, achtten het sombere begrotingsbeeld van de voorjaarsnota nog geflatteerd. Er is geen rekening gehouden met dure beslissingen in de toekomst, straks dalende aardgasopbrengsten, eventuele voortzetting van tijdelijke belastingverlaging en de sterke stijging van de uitgaven voor sociale verzekeringen.
De „ontstellende cijfers" maken het nodig, dat in het uitgavenbeleid orde op zaken gesteld wordt, juist in het belang van werkgelegenheid, inflatiebestrijding enz.
Dr. Dolman (PvdA) meende, dat de regering weinig aan de situatie kon doen, omdat het enorme tekort, dat dit jaar ontstaat, in hoofdzaak een gevolg van tegenvallers is. Dat plaatst de regering wel voor de noodzaak een deel van de begrotingsoverschrijdingen te compenseren. Aangezien het tekort grotendeels inflatoir gefinancierd moet worden is er nog steeds sprake van een expansief beleid.
Ondanks aandrang uit de Kamer wilde minister Duisenberg nog geen mededelingen doen over de begroting voor 1976. Wel liet de minister doorschemeren, er een voorstander van te zijn de tijdelijke belastingverlichting van ong. *f* 1 mrd in 1976 voort te zetten. Ook leek hij er voor te voelen de tijdelijke rijksbijdrage in de AOW-, AWW- en AKW-fondsen (in 1975 ong. *f* 400 mln) te continueren of zelfs te vergroten.
De minister zei een bescheiden herstel van de conjunctuur niet voor de tweede helft van 1976 te verwachten. Een terugdraaien van de tijdelijke belastingverlichting op 1 jan. 1976 zou een ongunstig effect op de conjunctuur hebben.
De Kamer uitte zich in tweede termijn teleurgesteld over de terughoudende beantwoording van minister Duisenberg. Dr. Dolman merkte nog op het jammer te vinden, dat de minister niet met de voorjaarsnota meer economische kerngegevens had willen of kunnen overleggen. De minister verweerde zich met te zeggen, dat die gegevens voor een deel een gevolg zijn van de begrotingsbeslissingen voor 1976, waarover het overleg in het kabinet nog gaande was.
De TK nam tenslotte de voorjaarsnota voor kennisgeving aan. Moties waren niet ingediend. (Ministerie van financiën, SER-bulletin, ANP, NRC/Handelsblad)

DENKBEELDEN ECONOMISCH BELEID VOOR 1976 VAN WERKGEVERS, MIDDENSTAND EN WERKNEMERS

Begin juli hebben de werkgevers-, de middenstands- en de werknemersorganisaties nota's gepubliceerd, waarin zij hun denkbeelden uiteenzetten omtrent het economische beleid, dat in 1976 naar hun oordeel nodig zal zijn.
Op 3 juli publiceerden de werkgeversorganisaties VNO en NCW hun nota „Winst-Werk-Welzijn". Hierin bepleitten zij voor 1976 en de volgende jaren een ingrijpende ombuiging van het sociaal-economische beleid. Voor 1976 stelden zij een pakket maatregelen voor, waarmee een lastenverlichting voor de particuliere sector is gemoeid van *f* 0,7 tot 2 mrd in de vorm van belastingmaatregelen en verlichting van de lasten op het gebied van de sociale premies. Naar het oordeel van de werkgevers betekent dit zonder meer een beperking van de overheidsuitgaven, zij het niet automatisch in dezelfde orde van grootte.

Na de sombere constatering dat het „niet goed gaat met de Nederlandse economie" zeggen de werkgevers, dat werkloosheid en inflatie het best kunnen worden bestreden via herstel van het evenwicht tussen reële arbeidskosten en arbeidsproduktiviteit en bevordering van de particuliere investeringen.
Aangezien het herstel van de werkgelegenheid zich vooral in de particuliere sector zal moeten voltrekken, vragen de verbonden algemene belastingmaatregelen die de investeringen van het bedrijfsleven bevorderen. Dat zijn o.a. verhoging van investeringsaftrek op outillage tot tweemaal 8% verlaging van de vennootschapsbelasting met 2 punten, opheffing van belasting op schijnwinsten, herstel van de onderhoudsaftrek voor de eigen woning en verhoging van de kostenaftrek in de belasting van ploegendienstbeloningen.
„Terwille van het behoud van arbeidsplaatsen moet de stijging van de reële arbeidskosten te beginnen in 1976, jaarlijks 1% achterblijven bij de toeneming van de produktiviteit", aldus de nota. „Zonder veranderingen in het overheidsbeleid zou het reëel besteedbare inkomen van de werknemers hierdoor in 1976 achteruitgaan."
De oplossing wordt gevonden in een verlichting van de lasten op het gebied van de sociale premies voor werknemers en werkgevers en op dat van de inkomstenbelasting.
Zo willen de werkgevers de tijdelijke bijdragen van de overheid in de premiedruk permanent maken en indexeren. De opbrengst van de bevriezing van de kinderbijslag voor het eerste kind zou moeten worden gebruikt voor een vermindering van de werknemerspremie WAO.
Ook de bijslag voor het tweede kind zou bevroren dienen te worden, de koppeling tussen bijstand en minimumloon moet worden losgelaten en deze koppeling zou bij de AOW dienen te worden vermeden, aldus de verbonden.
Bij de loon- en inkomstenbelasting zou de tijdelijke verlaging moeten worden gehandhaafd en er zou in alle „schijven" een verdere verlaging van tarieven moeten volgen.
„Het staat voor ons vast, dat noch de overheid noch de vakbeweging, noch de ondernemersorganisaties in staat zijn alleen zonder inbreng en medewerking van de beide andere partijen, de economie weer op de weg omhoog te krijgen", aldus de nota. „Wij moeten samen door het dal om ook samen weer van een beter uitzicht te kunnen profiteren."
De werkgevers achten sommige maatregelen in ieder geval noodzakelijk; andere zijn afhankelijk van een nader te kiezen doelstelling voor de ontwikkeling van het reëel besteedbare inkomen van de werknemers.
Beperking van de overheidsuitgaven wordt noodzakelijk geacht „om de problemen van het bedrijfsleven in de overheid op langere termijn de baas te kunnen", aldus de werkgeversverbonden.

Eveneens op 3 juli verscheen de beleidsnota midden- en kleinbedrijf van de middenstandsorganisaties KVO, NKOV en NCOV. De organisaties spraken zich uit voor het afsluiten van een sociaal basisakkoord op middellange termijn tussen overheid, werkgevers en werknemers. „Maatschappelijke doeleinden en cijfermatige normen zullen in een dergelijk basisakkoord dienen te worden opgenomen en richtsnoer dienen te zijn voor een tripartiet beleid".

De middenstandsorganisaties menen, dat de voor 1975 verwachtte reële verbetering van het inkomen van de modale zelfstandige door de verslechterende economische situatie geheel ongedaan gemaakt dreigt te worden. Mede daardoor ontstaat een ernstige bedreiging voor de continuïteit van de ondernemingen. „Herstel van een sociaaleconomisch klimaat, dat aan zelfstandige ondernemers goede kansen biedt om optimaal te functioneren, is noodzakelijk", aldus de beleidsnota.
Er worden vervolgens drie prioriteiten gesteld: inflatiebestrijding, rechtvaardige inkomensverdeling en bevordering van de werkgelegenheid, „waarbij inflatiebestrijding en werkgelegenheid voorop dienen te staan", aldus de nota. „Zonder een herstel van de rentabiliteit in het bedrijfsleven verslechtert het voorzieningsniveau en worden ook collectieve uitgaven onmogelijk. Het afwentelen van lasten op de bedrijfswinsten is dan ook uit een oogpunt van rechtvaardige inkomensverdeling niet alleen onjuist, maar het tast ook het fundament aan van welvaart en werkgelegenheid."
De middenstandsorganisaties stellen dan ook talrijke beleidsmaatregelen voor. Zij zeggen daarin o.a. dat de totale arbeidsvoorwaardenverbetering voor volgend jaar beperkt dient te blijven tot de prijscompensatie, rekening houdend met een bepaalde drempel. Bij de aanpassing van het minimumloon moet er een nieuw indexeringsmechanisme komen en de automatische aanpassing van de minimumjeugdlonen moet niet gehandhaafd worden.
Het systeem van prijsmaatregelen vinden de organisaties „een achterhaalde zaak" en zeker de loonkostenstijging zou moeten worden doorberekend.
Het wetsontwerp AWW zou per 1 juli 1976 tot wet moeten worden en er bestaan vele wensen over de fiscale oudedagsreserve.
De nota gaat verder diep in op het mededelingsbeleid, structuurbeleid en onderwijs en vorming.

Tenslotte publiceerden de drie vakcentrales NVV, NKV en CNV op 8 juli hun beleidsprogram voor 1976 en 1977. Zij zeggen daarin alleen te willen meewerken aan een sociaaleconomisch en maatschappelijk be-

leid, als daarin het streven naar maatschappelijke veranderingen centraal staat. „Hantering van de botte bijl in de overheidsuitgaven" achten zij onaanvaardbaar. Zij weigeren loonmatiging te zien als het enige instrument om de werkgelegenheid veilig te stellen.

De vakcentrales menen dat de komende twee jaar het regeringsbeleid moet worden waargemaakt, na de in de voorgaande jaren gegeven aanzet. „De vakbeweging verlangt daarom nu van regering en parlement, dat zij veranderingen in onze maatschappij bewerkstelligen". De vakbeweging legt er de nadruk op, dat veel verlangens geen beslag op de nationale middelen leggen en noemt als voorbeelden democratisering van het economisch en maatschappelijk leven, eerlijke verdeling van werk en rechtvaardiger verdelen van inkomen. Daarbij wordt de bestrijding van de inflatie van groot belang geacht.
„De vakbeweging is er zich van bewust, dat het huidige tempo van de inflatie een evenwichtige ontwikkeling van de Nederlandse economie belemmert en voorts collectieve voorzieningen onbetaalbaar dreigt te maken", aldus het beleidsprogram. „Inflatie maakt bovendien de bestaande vermogensverdeling nog onrechtvaardiger dan zij al is".
Niet wordt ontkend, dat er grote onzekerheid bestaat over de economische ontwikkeling in dit jaar en de komende jaren, alsmede het grote belang daarbij van het verloop van de wereldhandel. Toch meent men in de voortdurende grote betalingsbalansoverschotten op de lopende rekening een bewijs te zien van een omvangrijke onderbesteding. „Die situatie geeft nog wat meer ruimte voor een expansief begrotingsbeleid", zo zegt het beleidsprogram. „Deze ruimte wordt zelfs nog vergroot, als rekening gehouden wordt met de betalingsbalansoverschotten uit het verleden. Overwogen moet worden of uit de daardoor ontstane financiële ruimte een bijdrage kan worden geleverd tot de financiering van de herstructurering van de Nederlandse economie en derhalve van de bestrijding van de structurele werkloosheid".
Naast dit optimisme ziet ook de vakbeweging een hoeveelheid financieringsproblemen opdoemen voor de collectieve sector en toegegeven wordt, dat de stijgende aardgasopbrengsten maar tijdelijk soelaas bieden. Er wordt echter ernstig gewaarschuwd tegen een beleid „dat conjuncturele en structurele ontwikkelingen door elkaar haalt.
Een beleid, dat over de hele linie in de collectieve sector bezuinigingen beoogt, kan het conjuncturele bestedingsverruimende beleid volledig teniet doen. Erger nog: de werkloosheid kan daardoor worden vergroot", zo zeggen de vakcentrales.

De uitbreiding van de collectieve voorzieningen moet volgens de centrales mede beoordeeld worden op de gevolgen daarvan voor het arbeidsvoorwaardenbeleid. Met nadruk wordt echter voorop gesteld, dat de materiële positie van de laagstbetaalde werknemers dient te worden verbeterd. Uit overwegingen van inkomensbeleid wordt het mogelijk geacht, dat de gangbare wijzen van procentuele prijscompensaties moet worden „aangepast".
Op korte termijn wordt gevraagd om een beleid, dat is gericht op voorkoming van plotselinge bedrijfssluitingen en reorganisaties. „Dit betekent niet, dat bedrijven zonder enig perspectief permanent in leven gehouden moeten worden", aldus het program. Het gaat zowel om ondernemingen die met overheidshulp de kans krijgen om zich aan te passen aan technologische ontwikkelingen, als om tijdelijke hulp aan bedrijven die met de onmiddellijke ondergang worden bedreigd. Bedrijven zouden regelmatig moeten worden doorgelicht en de overheid zou daartoe een apparaat moeten scheppen.
Ambitieuzer zijn de voorstellen voor het herstructureringsbeleid op lange termijn. De belangrijke investeringen dienen volgens de vakbeweging getoetst te worden op hun maatschappelijke wenselijkheid. Dat zou dan kunnen leiden tot verschillende resultaten, variërend van een investeringsverbod tot het geven van toestemming voor de investeringen zonder voorwaarden. „Daarnaast is mogelijk het opleggen van heffingen en het verlenen van premies, welke per regio en per sector, maar ook in de tijd kunnen variëren", aldus het program.
„Er zal een beleid gevoerd moeten worden, dat zich richt op het ontwikkelen van industrieën en diensten, die zowel milieuvriendelijk zijn als technologisch geavanceerd en relatief arbeidsintensief". De centrales geloven dat de overheid haar beleid moet completeren door zelf in bedrijven deel te nemen en eventueel ook zelf ondernemingsactiviteiten ter hand te nemen. Ook zou moeten worden onderzocht, hoe de kapitaalstromen kunnen worden beheerst.

Onder de praktische punten noemt het program verder:

- Begeleiding van de teruggang van werkgelegenheid in de bouw.
- Geen herscholing naar beroepen zonder toekomstperspectief.
- Toepassing van het begrip passende arbeid voor werkgevers (passende werkgever).
- Toepassing van de WWV voor de gehuwde vrouw.
- Per 1 januari optrekken van de netto-AOW-uitkering tot het niveau van het netto-minimumloon.
- Een studie naar de herstructurering van de kinderbijslag.
- Spoedig indienen van een wetsontwerp inzake een volksverzekering tegen ziektekosten, zoals voorgesteld door de meerderheid van de SER.
- Uitbreiding van de fiscale verzelfstandiging van de gehuwde vrouw tot de inkomsten uit vroegere arbeid.
- Wetten inzake de verwijdering van vaste afvalstoffen en bestrijding van de geluidshinder.
- Geen verlaging van het sociale woningbouwprogram en aanpassing aan latente behoeften van bijv. werkende en studerende jongeren, gehandicapten en bejaarden.
- Preventieve toetsing van fusies door of vanwege de overheid.
- Invloed van werknemers op de samenstelling van de Raad van commissarissen in grote nv's en bv's.
- Snelle voorbereiding en invoering van het hoger onderwijs-nieuwe stijl.
- Uitbreiding van de welzijnsvoorzieningen vooral voor maatschappelijk kwetsbare groepen. (N R C/H'blad, De Volkskrant)

OOST-EUROPA

DUITSE DEMOCRATISCHE REPUBLIEK

BETREKKINGEN MET DE VS

De DDR en de VS hebben op 4 sept. 1974 in Washington een overeenkomst ondertekend, waarbij de twee staten diplomatieke betrekkingen aangaan. In het ministerie van buitenlandse zaken plaatsten de leider van de afdeling Europa, vice-minister van buitenlandse zaken Arthur Hartmann, en de leider van de Oostduitse delegatie, Herbert Süss, hun handtekening onder het verdrag en de technische overeenkomsten.

De onderhandelingen over het aanknopen van diplomatieke betrekkingen waren, na technisch vooroverleg op 14 juli begonnen. Op 29 juli werden de besprekingen echter door de Amerikaanse delegatie afgebroken. Dit gebeurde n.a.v. de Oostduitse reacties op het Westduitse besluit het federale bureau voor milieubescherming in West-Berlijn te vestigen (pag. 473/3 e.v.-1974 en 106/2-1975). De Oostduitse autoriteiten brachten toen belemmeringen te weeg in het doorgangsverkeer tussen de Bondsrepubliek en West-Berlijn. Volgens de Amerikanen was dit een schending van het Viermogendhedenakkoord inzake Berlijn.

De onderhandelingen werden op 2 sept. weer opgenomen en op 4 sept. afgesloten.

Een woordvoerder van het Amerikaanse ministerie van buitenlandse zaken deelde na de ondertekening van het verdrag mede, dat dit geen wijziging bracht in de rechtspositie van Berlijn, dat als te voren onder de verantwoordelijkheid van de vier mogendheden viel.

Voorts deelde hij mede, dat de DDR zich in de besprekingen bereid getoond had eisen van schadeloosstelling van joden en Amerikaanse bedrijven te onderzoeken. De VS zagen dit als een Oostduitse concessie, aangezien de regering van de DDR tot dan geweigerd had de DDR in enigerlei opzicht te zien als rechtsopvolger van het Duitse Rijk.

De verlangens van Amerikaanse personen en ondernemingen belopen naar schatting een bedrag van $ 50 mln.

Oostduitse ambassadeur in Washing-

Herbert Süss (l., DDR) en Arthur Hartmann (VS) ondertekenen het akkoord over het aangaan van diplomatieke betrekkingen.

ton werd Rolf Sieber, hoogleraar in de economie. Senator John Sherman Cooper werd Amerikaans ambassadeur in Oost-Berlijn. *(FAZ, NZZ, Le Monde, DPA)*

SINDERMANN IN ROEMENIË

Voor een officieel vriendschapsbezoek was premier Sindermann van 8-12 jan. 1975 in Roemenië. Hij voerde besprekingen met premier Manescu en werd ontvangen door partijleider en staatshoofd Ceausescu.

In de besprekingen werden hoofdzakelijk economische onderwerpen behandeld zoals de coördinering van de vijfjarenplannen van de twee staten in het kader van het Complexprogramma van de Comecon.

De twee minister-presidenten ondertekenden een protocol m.b.t. het bestaande programma voor de uitbreiding van de economische, technische en wetenschappelijke samenwerking op alle gebieden, alsmede m.b.t. handelsuitwisseling.
Voorts werden negen andere protocollen, conventies en overeenkomsten ondertekend over de uitbreiding van de samenwerking tussen de twee landen, te zamen met het handelsprotocol voor 1975.
(Aussenpolitische Korrespondenz)

CONSULAIR VERDRAG MET OOSTENRIJK. BEZWAREN VAN DE BONDSREPUBLIEK

In Oost-Berlijn werd op 26 maart 1975 een consulair verdrag ondertekend tussen de DDR en Oostenrijk. De handtekeningen werden geplaatst door de Oostenrijkse ambassadeur Friedrich Bauer en de Oostduitse minister van buitenlandse zaken, Oskar Fischer.

De ondertekening van het verdrag betekent, dat Oostenrijk het bestaan van een DDR-nationaliteit erkent.

Dit aspect had geleid tot bezwaren van de kant van de Bondsrepubliek. Volgens de Westduitse grondwet nl. is de éne Duitse nationaliteit sinds 1945 niet opgeheven, hetzij door wetgeving dan wel door verdrag. Ook het afsluiten van het basisverdrag met de DDR had deze juridische positie niet veranderd. Het recht, dat de Bondsrepubliek opeist om in het buitenland alle Duitsers consulair te vertegenwoordigen, mag niet worden aangetast door verdragen van derde landen met de DDR. Het consulaire verdrag DDR-Oostenrijk was het eerste verdrag van dien aard en werd daarom in Bonn gezien als een precedent.

De Westduitse regering zette haar positie voor de eerste maal uiteen bij monde van regeringswoordvoerder Rüdiger von Pachelbel, die op 17 jan. vragen van journalisten over deze zaak beantwoordde. Hij stelde, dat het recht van de Bondsrepubliek op consulaire bescherming van alle Duitsers niet ten nadele van de Bondsrepubliek verminderd mocht worden door consulaire verdragen van derde staten met de DDR. Dit was i.h.b. het geval met Oostenrijk, aangezien dit land, evenals de Bondsrepubliek, medeondertekenaar was van de Weense conventie over consulaire betrekkingen.
Nog dezelfde dag reageerde het Oostenrijkse ministerie van buitenlandse zaken met te zeggen, dat het de regeling van de nationaliteit in de Westduitse grondwet erkende en dat het niet van plan was de praktijk te veranderen, waarbij aan Oostduitse burgers politiek asiel verleend werd, dan wel de consulaire bescherming aan te tasten. Dat wilde echter nog niet zeggen, dat Oostenrijk de opinie van derden moest aanhoren als het een verdrag wilde afsluiten.

Het Oostduitse ministerie van buitenlandse zaken noemde de Westduitse verklaring een „flagrante schending van internationaal recht, het VN-Handvest en de Weense conventie over diplomatieke betrekkingen.

CDU-voorzitter Helmut Kohl riep de bondsregering op consulaire verdragen te verhinderen, die niet met haar interpretatie in overeenstemming waren. Hij beschuldigde Oostenrijk ervan de Bondsrepubliek te „verraden".

De Oostenrijkse bondskanselier Kreisky verwierp deze beschuldiging op 21 jan. in een radiouitzending. Hij noemde het inmenging van een ander land in de Oostenrijkse buitenlandse politiek. De bondskanselier zei verder: „Wij hebben als alle andere, of bijna alle andere staten diplomatieke betrekkingen met de DDR opgevat. De DDR is, als andere communistische staten, lid geworden van de VN. Wij kunnen niet nu verklaren, dat het een staat zonder burgers is. (...) Bovendien hebben wij in het bijzonder met de DDR speciale nationaliteitenproblemen, omdat er duizenden Oostenrijkers met een dubbele nationaliteit zijn, die jarenlang voor hun Oostenrijkse nationaliteit gestreden hebben.

(...) Voor wat betreft de Bondsrepubliek, ik voor mij kan alleen zeggen, dat we dezelfde procedure zullen volgen als in het verleden. Maar ik moet met nadruk vragen op te houden met inmenging in Oostenrijkse binnenlandse aangelegenheden, omdat wij ons jegens dergelijke inmenging zeer doof zullen tonen".

In een nota aan de Westduitse regering, gedateerd op 21 jan., beschuldigde de regering van de DDR de bondsregering ervan te streven naar het verstoren van de betrekkingen van de DDR met derde staten, als mede van een opzettelijke verstoring van de verdere normalisering van de betrekkingen tussen de twee Duitse staten.

De Westduitse bondskanselier Schmidt ondersteunde in zijn toespraak over de toestand van de natie op 30 jan. de positie van minister Genscher van buitenlandse zaken. Hij wees er daarbij op, dat het zeer wel mogelijk was het probleem op te lossen zonder inmenging in de zaken van andere landen.

Op 21 febr. zond het ministerie van buitenlandse zaken in Bonn een nota naar Oost-Berlijn, waarin de beschuldiging van inmenging als ongegrond werd afgewezen.

Het belang van Oostenrijk bij het consulaire verdrag met de DDR lag in het feit, dat er, zoals bondskanselier Kreisky in zijn radiotoespraak al had gezegd, in de DDR 10.000 à 15.000 Oostenrijkers wonen, van wie velen geboren waren, toen Oostenrijk deel uitmaakte van het Duitse Rijk en die daardoor moeilijkheden hadden bij het aantonen van hun Oostenrijkse nationaliteit, alsmede vrouwen, die met Oostduitse mannen getrouwd waren. De status van deze personen is in het consulaire verdrag geregeld in overeenstemming met de Oostenrijkse wensen.
(NZZ, FAZ, Le Monde, DPA, NRC/H'blad)

LATIJNS-AMERIKA

ALGEMEEN

KLEINE TOP IN LIMA, VERKLARING VAN AYACUCHO

De staatshoofden van Peru, Venezuela, Panama en Bolivia en vertegenwoordigers van de regeringen van Argentinië, Columbia, Chili en Ecuador zijn van 6 tot 9 december 1974 in Lima, de hoofdstad van Peru, bijeengeweest voor overleg en herdenking van de slag bij Ayacucho, die 150 jaar geleden de losmaking van Latijns-Amerika van het Spaanse moederland bezegelde. Op 9 december 1824 kwam aan de Spaanse overheersing een einde. De bevrijdingstroepen onder generaal Sucre leverden toen de beslissende slag bij Ayacucho, een plaatsje in de Peruviaanse Andes, 580 km ten zuidoosten van Lima.

Om de 150ste verjaardag van die slag te vieren, had de Peruviaanse president, generaal Juan Velasco Alvarado, de regeringsleiders uitgenodigd van de landen die toen streden in het leger van Sucre. Het ging om de door San Martin bevrijde landen Argentinië en Chili en de landen die door Bolivar zijn bevrijd: Bolivia, Ecuador, Columbia, Venezuela en Panama. Ook Cuba was uitgenodigd.

De staatshoofden van Columbia, Argentinië, Ecuador en Chili lieten weten niet zelf te kunnen komen, maar stuurden wel vertegenwoordigers.

Op 9 december ondertekenden de deelnemers aan de herdenking een document, getiteld de verklaring van Ayacucho, waarin gememoreerd wordt aan de geest van Ayacucho, die de omverwerping van het koloniale Spaanse bewind mogelijk maakte.

Verder wordt het onvervreemdbaar recht van de Latijnsamerikaanse landen vastgelegd vrijelijk over hun natuurschatten te beschikken, de prijzen van hun grondstoffen zelf vast te stellen en een regeling te treffen voor de buitenlandse investeringen en de activiteiten van de multinationale ondernemingen te controleren.

De integratie, aldus de verklaring, is het meest effectieve middel om de economische activiteiten te bevorderen en om de economische onafhankelijkheid te bereiken. Verder benadrukten de acht landen het zelfbeschikkingsrecht van de volkeren, de niet-inmenging in elkaars zaken, de internationale samenwerking en het ideologische pluralisme. Zij veroordeelden het bestaan van koloniale overblijfselen in Latijns-Amerika die zij een voortdurende bedreiging van de vrede achtten.

Op voorstel van Peru werd aandacht geschonken aan het probleem van de wapenbeperking. Men zal zich daarom gemeenschappelijk moeite geven zodanige voorwaarden te scheppen dat een daadwerkelijke beperking van de bewapening en een verbod voor aanschaf van strategische wapens mogelijk wordt. Het gebruik van kernenergie voor niet-vreedzame doeleinden werd nadrukkelijk veroordeeld.

De ondertekenaars verplichtten zich verder in geval van een conflict tussen twee of meerdere Latijnsamerikaanse landen gemeenschappelijk op het niveau van de ministers van buitenlandse zaken overleg te plegen. Exacte gegevens over het daarvoor toe te passen mechanisme ontbraken echter in de verklaring.

President Velasco van Peru zei na de ondertekening, dat zijn land met concrete voorstellen over de beperking van de bewapening zal komen en met een plan voor het gezamenlijk optreden van de ministers van buitenlandse zaken en defensie in geval van een gewapend conflict.

Tijdens de conferentie heeft de Venezolaanse president Carlos Andres Perez voor het eerst voor een Latijnsamerikaans forum zijn continentale plannen ontvouwd. Zonder enige twijfel heeft zich in zijn persoon een nieuwe Latijnsamerikaanse leider aangediend. Naast Velasco was hij de enige die na de ondertekening het woord voerde.

Zijn betoog was een krachtig pleidooi voor de economische bevrijding en economische onafhankelijkheid van Latijns-Amerika. Volgens Perez is de enige mogelijke weg daartoe de Latijnsamerikaanse integratie, het ideaal dat ook de grote bevrijders van de vorige eeuw voor ogen heeft gestaan maar dat nimmer is gerealiseerd. Hij trok een vergelijking tussen de Spaanse overheersing van toen en de Amerikanen van nu. „Wij zijn het slachtoffer van het economisch totalitarisme van de geïndustrialiseerde landen", aldus Perez.

Zijn felle anti-imperialistische taalgebruik en zijn beschrijving van het drama van de onderontwikkeling deden sterk denken aan de toespraken van wijlen president Allende voor de UNCTAD-conferentie en voor de VN. „Als wij de integratie niet uitvoeren dan zullen de multinationals het doen", zei de Venezolaanse president. *(NRC/H'blad, Le Monde)*

BIJEENKOMST MIDDENAMERIKAANSE STAATSHOOFDEN

Zeven Middenamerikaanse staatshoofden hebben op 14 december 1974 in de Venezolaanse stad Puerto Ordaz de zgn. verklaring van Guyana ondertekend, waarin in 10 punten de samenwerking op economisch, sociaal en politiek gebied wordt vastgelegd.

Tot de ondertekenaars behoorden de presidenten Daniel Oduber (Costa Rica), Arturo Armando Molina (El Salvador), Eugenio Kjell Laugerud (Guatemala), Oswaldo Perez Arellano (Honduras), Anastasio Somoza (Nicaragua), Omar Torrijos (Panama) en de gastheer Carlos Andres Perez (Venezuela).

Een van de overeenkomsten betreft de oprichting van een multinationale Latijnsamerikaanse organisatie, die de overschotten van de koffieproduktie van de zeven landen in de handel moet brengen.

In de verklaring wordt het voortbestaan van koloniale en halfkoloniale enclaves veroordeeld en geëist dat in een nieuw verdrag de legitieme aanspraken van Panama op het Panamakanaal worden geregeld. *(NZZ)*

GEEN MEERDERHEID VOOR OPHEFFING SANCTIES TEGEN CUBA OP OAS BIJEENKOMST IN QUITO

Van 8 tot 14 nov. waren de ministers van buitenlandse zaken van de 23 Amerikaanse staten die verenigd zijn in de Organisatie voor Amerikaanse Staten (OAS) in de hoofdstad van Ecuador, Quito, bijeen om zich te beraden over de opheffing van het 10 jaar oude embargo tegen Cuba.

In september 1974 besloot het comité van de OAS in Washington de ministers aan te bevelen Cuba weer in de organisatie toe te laten.

De door Venezuela, Columbia en Costa Rica ingediende motie om Cuba weer in de OAS op te nemen werd behalve door deze landen door negen andere gesteund, t.w. Argentinië, de Dominicaanse Republiek, Ecuador, El Salvador, Honduras, Mexico, Panama, Peru, Trinidad-Tobago.

Tegen de motie stemden Chili, Uruguay en Paraguay, en de VS, Bolivië, Brazilië, Guatemala, Haïti en

Een overzicht van de OAS bijeenkomst in Quito.

Nicaragua onthielden zich van stemming.

Omdat voor toelating van Cuba een tweederde meerderheid nodig is, werd de motie als verworpen beschouwd.

Na de stemming publiceerden de ministers van de 12 landen die vóór gestemd hadden de zgn. „verklaring van Quito" waarin o.a. stond dat de meerderheid van de Latijnsamerikaanse landen voor het aanknopen van diplomatieke en handelsbetrekkingen met Cuba is. De absurde en ondemocratische stemprocedure had de juridische bevestiging van dit feit verhinderd. De sancties tegen Cuba, aldus de verklaring waren een anachronisme, onrealistisch en onjuist.

De Peruviaanse minister van buitenlandse zaken Miguel Angel de la Flor Valle verklaarde dat behalve de twaalf landen ook Barbados en Jamaica, die eerst na 1964 lid werden en daarom niet aan de stemming mochten deelnemen, de waarnemers Canada en Guyana en een ander land uit het gebied, de Bahamas al betrekkingen met Cuba onderhielden. Dat betekende dat al 17 Amerikaanse staten tegen de isolering van Cuba waren.

De vertegenwoordiger van de VS, de staatssecretaris voor buitenlandse zaken Robert Ingersoll zei dat weliswaar een meerderheid voor de opheffing van de sancties tegen Cuba was, maar dat enkele Amerikaanse staten de vijandige houding van Cuba nog vers in het geheugen hadden en dat er ook nog geen aanwijzingen waren dat Cuba definitief besloten had af te zien van de export van de revolutie.

Op 12 november 1974 deelden de ministers van buitenlandse zaken van Ecuador, Honduras, Columbia en Venezuela mee dat hun regeringen in de toekomst diplomatieke betrekkingen met Cuba zouden aanknopen. *(Le Monde, NZZ)*

OAS-BIJEENKOMST IN WASHINGTON BESLUIT TOT HERZIENING STEMPROCEDURE

Op 8 mei begon in Washington de bijeenkomst van ministers van buitenlandse zaken van de OAS.

Op de agenda stonden 35 punten, waaronder de behandeling van de in Latijns-Amerika bijzonder controversieel ontvangen nieuwe Amerikaanse Trade Act en een herstructurering van het inter-Amerikaanse systeem.

T.a.v. deze beide punten lagen er twee aanbevelingen van een twee jaar geleden opgerichte speciale commissie.

Ook de kwestie Cuba stond op de agenda, alsmede de verkiezing van een nieuwe secretaris-generaal en diens plaatsvervanger. Zowel secretaris-generaal Galo Plaza uit Ecuador als zijn plaatsvervanger Rafael Urquia uit El Salvador kwamen voor vervanging in aanmerking. Dr. Alejandro Orfila, de Argentijnse ambassadeur in Washington, werd tot opvolger van Galo Plaza gekozen. De Guatemalteek Jorge Luis Zelaya Coronada werd zijn plaatsvervanger.

Andere belangrijke discussiepunten waren een rapport van de inter-Amerikaanse commissie voor de rechten van de mens en het probleem van de multinationale concerns en hun activiteiten in Latijns-Amerika.

Op 10 mei sprak de Amerikaanse president Ford de ministers toe.

Hij zei o.a. dat ieder land het recht heeft op zijn eigen ideologie, regeringsstelsel en economische en sociale structuur.

Eerder had minister van buitenlandse zaken Kissinger meegedeeld dat de VS streven naar een opheffing van het embargo tegen Cuba.

Ford zei overigens ook nog dat er spoedig een nieuw verdrag gesloten zou worden met Panama, waardoor dit land de kanaalzone terug zou krijgen. Hij beloofde verder bij het Congres te zullen aandringen op de afschaffing van de als discriminerend ervaren clausules in de Trade Act, die o.a. de leden van de OPEC uitsluiten van de meestbegunstigingsclausule.

Ook minister Kissinger sprak tegenover de ministers over de kwestie van het Panamakanaal (zie pag. 459 /1). Hij zei dat Panama het kanaal middels een rechtvaardig verdrag in de nabije toekomst terug zou krijgen. Hij las verder een gemeenschappelijke Amerikaans-Panamese verklaring voor over de resultaten van de elf jaar geduurd hebbende onderhandelingen tussen de beide landen. Hij herinnerde daarbij aan de in 1974 ondertekende basisverklaring over de teruggave van het kanaal, die echter nog steeds niet ondertekend is door het Congres. (pag. 460/1 '74) .

De debatten over de verschillende agendapunten vonden meestal achter gesloten deuren plaats, zoals b.v. die over het rapport van de commissie van de mensenrechten over de behandeling van politieke gevangenen in Chili.

De deelnemers besloten in juli een speciale bijeenkomst in San José, de hoofdstad van Costa Rica, te houden over een verandering van de stemprocedure in de organisatie. Zeer waarschijnlijk zal men daar besluiten dat voor toelating van nieuwe leden en het opheffen van embargo's tegen leden voortaan een eenvoudige meerderheid voldoende is. Hierdoor wordt het mogelijk dat Cuba weer in de organisatie wordt opgenomen.

Ook werd besloten de Caraïbische eilandstaat Grenada als 24ste lid in de organisatie op te nemen. Op 20 mei werd de vergadering gesloten. *(NZZ, Le Monde)*

VIER STAATSHOOFDEN ONDERTEKENEN VERKLARING VAN PANAMA

De presidenten van Panama, Venezuela, Columbia en Costa-Rica hebben op 24 maart de zgn. verklaring van Panama ondertekend, waarin zij hun steun geven aan het streven van de Panamese regering de soevereiniteit over de kanaalzone terug te krijgen.
In persoonlijke brieven geadresseerd aan de Amerikaanse president Ford vroegen de presidenten Carlos Andres Perez (Venezuela), Alfonso Lopez Michelsen (Columbia) en Daniel Oduber (Costa Rica) het kanaal terug te geven aan zijn werkelijke eigenaar.
De ondertekenaars van de verklaring deden ook een beroep op de andere Latijnsamerikaanse landen hun solidariteit met het streven van de Panamese regering te tonen.
Panama zegde in de verklaring overigens toe het recht op vrije doorvaart voor de schepen van Columbia en Costa Rica te zullen garanderen.
Behalve de kwestie van het Panamakanaal spraken de presidenten ook nog over de voorgestelde vorming van een Caraïbische handelsvloot en over andere regionale kwesties. *(NZZ, NRC/H'blad)*

LATIJNSAMERIKAANSE ECONOMISCHE ORGANISATIE BEPLEIT

Venezuela en Columbia zijn op 15 februari overeengekomen de andere Latijnsamerikaanse landen voor te stellen een Latijnsamerikaanse economische organisatie op te richten waarvan Cuba wel en de VS geen lid mogen zijn.
Het voorstel werd opgesteld door Rodrigo Botero en Hector Hurtado, resp. ministers van economische zaken van Columbia en Venezuela. De organisatie, SELA, te noemen zou de autonomie en de onafhankelijkheid van Latijns-Amerika moeten bevorderen.
„Het gaat om een organisatie van Amerikaanse staten bestemd voor de bestudering, discussie en analyse van de economische problemen van het gebied", aldus de twee ministers na afloop van een tweedaagse conferentie in de grensplaats Cucuta in Columbia.
De Noordamerikaanse Trade Act heeft aangetoond hoe noodzakelijk de oprichting van een dergelijke organisatie is, aldus de twee ministers.
Eerder hadden de presidenten van Mexico, Venezuela en Columbia al over het project gesproken.
Volgens *De Volkskrant* van 21 jan. is vooral de president van Venezuela Perez de drijvende kracht achter het project.

De ondertekening van de verklaring van Panama door de presidenten van Columbia, Costa Rica, Venezuela en Panama.

Pérez is in een ware diplomatieke Blitzkrieg gewikkeld om zijn plannen te kunnen uitvoeren. Die plannen komen neer op de vorming van een blok van alle Latijns-Amerikaanse landen voor de verdediging van de grondstoffen van het continent.
Samen met Mexico werkt Venezuela hard aan de oprichting van zo'n „Latijns-Amerikaans economisch systeem" (SELA). Dat wordt deze landen niet in dank afgenomen door de Verenigde Staten, die koste wat kost willen verhinderen dat het voorbeeld van de olieproducerende landen — Venezuela nam destijds het initiatief tot het oprichten van de OPEC — school maakt.
De wrijvingen tussen Amerika en Venezuela, Amerika's belangrijkste olieleverancier, zijn dan ook niet uitgebleven. President Pérez protesteerde het vorig jaar fel tegen de dreigementen van de Amerikaanse president Ford tegen de olieproducerende landen. Hij zette zijn standpunt nog eens uitvoerig uiteen in een indrukwekkende brief aan de Wereldvoedselconferentie in Rome.
Van alle Latijns-Amerikaanse landen verzet Venezuela samen met Ecuador en Peru, zich het scherpst tegen de nieuwe Amerikaanse wet op de buitenlandse handel. Die wet bouwt een hoge tariefmuur voor de industriële produkten van onder meer de OPEC-landen, en dat zijn in Latijns-Amerika Venezuela en Ecuador, en binnenkort waarschijnlijk ook Peru, Mexico, waar kort geleden grote voorraden olie zijn ontdekt, zou onder Amerikaanse pressie van het aanvragen van zijn lidmaatschap van de OPEC hebben afgezien.
De woorden CIA en staatsgreep zijn in Venezuela aan de orde van de dag. De activiteiten van de Amerikaanse ambassade in Caracas worden met argusogen bekeken. Zo zijn er felle protesten gekomen tegen de benoeming van de nieuwe Amerikaanse ambassadeur, Harry Shlaudeman, die een grote rol heeft gespeeld in de staatsgrepen tegen de democratische regeringen van de Dominicaanse Republiek in 1965 en van Chili in 1973. Een linkse partij heeft voorgesteld Kissinger bij zijn komende bezoek aan Venezuela tot persona non grata te verklaren.
In december 1974 vond in Lima een mini-topconferentie plaats (zie boven) waar Pérez alle Latijns-Amerikaanse presidenten uitnodigde voor een bijeenkomst in Caracas, zomer 1975.
Direct na zijn terugkeer in Venezuela had Pérez een topgesprek met de zes presidenten van de landen van Midden-Amerika. Het resultaat heeft alle partijen ruim tevreden gesteld. De zes landen zullen voor hun uit Venezuela ingevoerde olie voortaan maar de helft contant hoeven te betalen. Venezuela gaat een fonds opzetten voor de financiering en verhandeling van de koffie-overschotten van Midden-Amerika. De koffieprijzen zullen dus niet meer bepaald worden door de afnemers d.w.z. de rijke landen. (pag. 457/3)
Pérez zal in februari confereren met de presidenten van de tien Caribische landen, waaronder Cuba. Centraal daarbij zullen staan de vorming van nieuwe kartels van grondstofproducerende landen en de veroordeling van de aanwezigheid van koloniale resten in het Caribische gebied (Nederland, Engeland, Frankrijk en de Verenigde Staten).
Deze beide conferenties worden gezien als een eerste stap in de vorming van de eerder genoemde SELA, en tegelijk als een uitbreiding van de invloed van Venezuela in Latijns-Amerika. Een land als Brazilië ziet al zijn machtspositie bedreigd en heeft dan ook weinig op met de dynamische politiek van Pérez.

Het plan werd ook besproken tijdens het officiële staatsbezoek dat Perez half maart aan Mexico bracht. In de daaraan vooraf gegane maanden hadden officiële Mexicaanse en Venezolaanse delegaties bezoeken gebracht aan de andere Latijnsamerikaanse staten om die te polsen over hun houding t.a.v. de nieuwe organisatie. Over het algemeen was

positief gereageerd. Alleen Brazilië bleek bezwaren te hebben. *(NZZ, Le Monde, De Volkskrant, The Financial Times)*

KRITIEK OP NIEUWE AMERIKAANSE HANDELSWET

De nieuwe Amerikaanse handelswet, die op 2 januari door president Ford werd ondertekend (pag. 267/2 e.v.) heeft in Latijns-Amerika zeer afwijzende reacties opgeroepen, omdat zij de mogelijkheid in zich heeft dat een aantal landen van het continent niet kunnen profiteren van lagere tarieven voor de invoer van hun produkten in de VS.

De aandacht van de wereld is aanvankelijk goeddeels opgeëist door de gevolgen van deze wet voor de betrekkingen tussen de Verenigde Staten en de Sovjet-Unie. De Russen zegden het handelsakkoord met Amerika op, omdat de Amerikanen „onaanvaardbare" eisen stelden ten aanzien van de emigratie van joden uit Rusland èn omdat de verstrekking van handelskrediet aan Moskou tot een bijzonder gering bedrag werd beperkt.

Door deze Amerikaans-Russische „breuk" zijn de gevolgen van de nieuwe handelswet voor de Derde Wereld, en speciaal voor Latijns-Amerika, nogal onderbelicht geraakt. Toch heeft de wet — die president Ford maant bepaalde landen uit te sluiten van handelsvoordelen — één van de ernstigste crises in de geschiedenis van de verhoudingen tussen Noord- en Zuid-Amerika uitgelokt.

President Pérez van Venezuela sprak van „economische agressie en politieke pressie"; president Velasco van Peru gewaagde van „discriminerende dwangmaatregelen". Ook Ecuador en Argentinië uitten hun verontwaardiging. Tot in de pro-Amerikaanse landen Brazilië en Chili toe, riep de nieuwe wet kritiek op. Voor veel Latijns-Amerikaanse landen heeft Washington de „nieuwe dialoog", die minister Kissinger hun had beloofd, de genadeklap gegeven.

Deskundigen in Latijns-Amerika noemen de nieuwe wet van Washington in strijd met de aanbevelingen van de wereldhandelsconferentie van 1968 over verlaging van de invoerrechten op produkten uit de ontwikkelingslanden. Verder is daar het statuut van de Organisatie van Amerikaanse Staten (OAS), dat economische dwangmaatregelen, zoals Amerika zich nu voorbehoudt, verbiedt. Tenslotte schendt de wet ook andere internationale verdragen, aldus de kritiek.

De Latijns-Amerikaanse afschuw richt zich op de vele uitzonderingen, die het Congres vaststelde voor het verlenen van handelsvoorrechten. Deze uitzonderingen komen erop neer, dat voor de exportprodukten van veel Latijns-Amerikaanse landen de toegang tot de Verenigde Staten — hun grootste afzetmarkt — onmogelijk kan worden gemaakt. Het gaat de Amerikanen klaarblijkelijk ook om een poging het Latijns-Amerikaanse nationalisme te doorbreken. De lijst van landen, waarvan de produkten niet in aanmerking komen voor lage invoerrechten, is in dit opzicht duidelijk.

- De landen van de OPEC (olieclub). Leden hiervan in Zuid-Amerika zijn Venezuela en Ecuador. Zij leiden het verzet tegen de nieuwe handelswet, waarbij de Venezolaanse president Carlos Pérez de centrale figuur is.

- De landen, die lid zijn of worden van andere producenten-verenigingen. Te denken valt aan leveranciers van bauxiet (de IBA, waartoe Suriname, Jamaica en Guyana behoren); van ijzer, nikkel, tin, zink, bananen, suiker, cacao, rubber, koffie en uranium, Vandaar dat zelfs Chili, lid van de koperclub CIPEC, heeft geprotesteerd.

- Landen die Amerikaanse bezittingen nationaliseren, zoals onlangs nog Peru en Venezuela. In geval van onvoldoende geachte schadevergoeding maakt de wet Amerikaanse tegenmaatregelen mogelijk.

- Landen, die de Amerikaanse industrie niet van voldoende grondstoffen voorzien terwijl zij dat volgens Washington wel kunnen; óf die hun markten voor Amerikaanse produkten gesloten houden.

De nieuwe handelswet stelt, dat de staten die deel uitmaken van een douane-unie of een vrijhandelszone, als één land kunnen worden beschouwd. Dit is vooral een klap voor het nationalistisch geïnspireerde „Andes-pact", een vereniging van zes staten in Zuid-Amerika. Als één van de leden nu door een Amerikaanse economische dwangmaatregel wordt getroffen, zijn automatisch ook de andere vijf leden het slachtoffer.

Veroordeling handelswet door politieke raad OAS

De politieke raad van de Organisatie van Amerikaanse Staten veroordeelde op 23 januari in scherpe bewoordingen de nieuwe handelswet. Zij verklaarde dat de wet de „vreedzame betrekkingen" van de landen van het westelijk halfrond aantast. Een resolutie, waarin op het restrictieve karakter van de wet kritiek werd geoefend, werd aangenomen met 20 stemmen voor en geen tegen. De Verenigde Staten onthielden zich van stemming.

De Panamese ambassadeur Nander Pitty zei dat de Amerikaanse onthouding van geen betekenis was „omdat we niet in de Verenigde Naties zijn waar de Verenigde Staten het recht van veto bezitten".

De raad besloot de kwestie op de agenda te plaatsen van de zitting van de Algemene Vergadering van de OAS die in april in Washington zou worden gehouden (zie hierboven). Ook bepaalde de raad dat de ministers van buitenlandse zaken van de OAS indien nodig de zaak tijdens een spoedzitting eerder kunnen bespreken.

De resolutie van de raad veroordeelt de „discriminatoire en dwangmaatregelen" die vervat zijn in het onderdeel van de wet dat een systeem van tariefpreferenties instelt voor industrieprodukten uit ontwikkelingslanden.

Volgens de OAS-raad schendt de nieuwe handelswet zowel het handvest van de OAS, als het handvest van de Economische rechten en verplichtingen dat vorige maand door de Algemene Vergadering van de VN werd aangenomen.

16E ZITTING ECLA IN PORT OF SPAIN

De Economische Commissie voor Latijns-Amerika van de Verenigde Naties (ECLA) heeft van 6 tot 17 mei in de hoofdstad van Trinidad haar 16e zitting gehouden. In de openingsrede gaf de secretaris-generaal van de organisatie, de Uruguees Enrique Iglesias een overzicht van de economische situatie. Hij zei dat er zich in het laatste decennium grote veranderingen hadden voorgedaan en dat Latijns-Amerika niet langer een deel van de wereld is dat door de ontwikkelde landen eenvoudig genegeerd kan worden.

Sedert 1950 was het totale bruto-produkt vervierVoudigd, in dezelfde periode was de staalprodukie vervijftienvoudigd en de energieproduktie verachtvoudigd.

Tegen 1985 zal de totale Latijns-Amerikaanse economie wederom verdubbeld zijn, waardoor het ge-

bied vergelijkbaar wordt met de EEG.
Ondanks deze groei heeft het gebied nog geen manier gevonden de ontwikkeling in goede banen te leiden.
Een derde van de bevolking leeft in bittere armoede en een belangrijk deel van de consumptiegoederen moeten worden geïmporteerd. Vooral de sterk gestegen prijzen voor aardolie hebben de meeste landen sterk getroffen terwijl de nieuwe Amerikaanse handelswet de uitvoer belemmert. Secretaris-generaal Iglesias zei dan ook dat Latijns-Amerika nieuwe strategieën moet vinden voor zijn ontwikkeling.
De nieuwe strategie moet erop gericht zijn de bronnen van het gebied zelf te gaan gebruiken. De sterke economische groei in het afgelopen decennium was voornamelijk een gevolg van de sterk toegenomen consumptiebehoeften van de hogere en middelbare inkomens. De vraag van deze groepen is beperkt en vrijwel bevredigd. Daarom moeten nu de andere bevolkingsgroepen in de produktie- en consumptiesector worden opgenomen.
Daarnaast moet de economische integratie in versneld tempo worden voortgezet. De tariefmuren tussen de landen moeten worden afgebroken, zoals dat al gebeurt tussen de landen van het Andes-pact.
Met betrekking tot de verhouding tot de buitenwereld, zei Iglesias dat Latijns-Amerika het feit moet uitbuiten dat het op zo grote schaal consumptiegoederen importeert. Dit moet als wapen bij onderhandelingen worden gebruikt, in het bijzonder in de onderhandelingen met de EEG, die het gebied dezelfde voorrechten moet geven als zij haar vroegere kolonies in het verdrag van Lomé heeft gedaan.

Actieplan aangenomen

De afgevaardigden bogen zich ook over een actieplan tot ontwikkeling van het gebied, opgesteld door een commissie van hoge ambtenaren, die daarvoor in april in Bogota bijeen was.
Het plan doet de aanbeveling dat de Latijnsamerikaanse regeringen de oprichting van multinationale concerns op het gebied van landbouw- en voedselproduktie, transport, communicatie en de produktie van kapitaalgoederen moeten bevorderen. Daarnaast zou een soort informatiepool moeten worden gesticht toegankelijk voor landen die technologie willen kopen; verder dienen de regels die de import van technologie vastleggen te worden geharmoniseerd. Ook dient druk te worden uitgeoefend op de VS de nieuwe handelswet in zodanige zin te wijzigen dat de discriminatie tegen de producenten van grondstoffen wordt opgeheven. Dit plan vond algemene instemming.
In dit verband nam de vergadering met instemming kennis van het plan tot oprichting van een multilaterale scheepvaartlijn in het Caraïbische gebied, terwijl ook bekend werd dat de plannen voor de oprichting van 2 andere grote industriële concerns in ver gevorderd stadium zijn.
In dit verband besloot de commissie ook de activiteiten van de multinationale ondernemingen uit de ontwikkelde landen onder grotere controle te brengen en een code te ontwerpen waaraan deze concerns zich moeten houden.
In de financiële sfeer lanceerde de secretaris-generaal een plan dat toekomstige moeilijkheden voor die landen die op grote schaal importeren, moet opvangen. Er zou een fonds moeten worden gesticht, met behulp van internationale instellingen en de rijke landen, waaruit landen, die als gevolg van de sterk gestegen prijzen voor allerlei grondstoffen in betalingsbalansmoeilijkheden zijn geraakt, een beroep kunnen doen. Ook zouden de SWAP-overeenkomsten tussen de centrale banken van Latijns-Amerika moeten worden uitgebreid.
T.a.v. deelname aan het actieplan van Iglesias deden zich overigens nog wat moeilijkheden voor.
Gastheer Williams stelde voor dat alleen Latijnsamerikaanse landen bij dit plan betrokken zouden worden, wat tot protesten leidde van de VS, Frankrijk, Groot-Brittannië en Nederland die door hun koloniale en half-koloniale banden met het continent, wel zitting hebben in de ECLA. *(Le Monde, The Financial Times)*

NIEUWE SECRETARIS VRIJHANDELS-ASSOCIATIE

Half mei is de Columbiaan Daniel Mesa tot secretaris van het uitvoerende comité van de Latijnsamerikaanse vrijhandelsassociatie (ALALC) ad interim benoemd, als opvolger van de Argentijn Juan Pascual Martinez die door zijn regering tot hoofd van de permanente delegatie bij de ALALC werd benoemd. *(NZZ)*

ZUIDOOST-AZIË EN VERRE OOSTEN

INDIA

DE VOEDSELSITUATIE. NATIONALISATIE TARWEGROOTHANDEL ONGEDAAN GEMAAKT. HERVATTING GRAANINVOER

Nadat in de jaren 1967-71 door goede weersomstandigheden en als gevolg van de invoering van nieuwe produktiemethoden (hoogwaardige tarwesoorten) de graanoogsten geleidelijk waren toegenomen tot 108,4 mln ton in 1970-71 en India in dec. 1971 zelfs alle invoer van graan had stopgezet, trad in 1972 een verslechtering van de toestand in, doordat de moesson in juli van dat jaar gedeeltelijk uitbleef. Een groot deel van de herfstoogst (kharif) ging daardoor verloren. Terwijl de graanoogst van 1971-72 nog 105 mln ton bedroeg, was de opbrengst van 1972-73 slechts 95 mln ton.

Op 8 aug. 1972 deelden de minister van landbouw, (toen) Fakhroeddin Ali Ahmed, en zijn staatsminister A. P. Shinde mee, dat er voedselvoorraden van 9,5 mln ton aanwezig waren en dat de voedselvoorziening via het openbare distributiesysteem geen enkel probleem opleverde. Zij verklaarden ook dat het niet nodig was PL-480 graan* in te voeren en dat aan de toestand zonder graanimport het hoofd kon worden geboden.
Hoewel forse regenval in sept./okt. 1972 de toestand in Bihar, Oettar Pradesh, Mysore, Orissa en Madhya Pradesh aanzienlijk verbeterd had, bleven vooral de staten in het westen en midden van het land tot de zomer van 1973 met ernstige droogte kampen. De droogte trof geheel of gedeeltelijk de staten Goejarat, Rajasthan, Mysore, Andhra Pradesh en in het bijzonder Maharashtra, waar men al drie jaren achtereen te weinig regen had gekregen en helemaal niets tussen sept. 1972 en juni 1973.
De bronnen droogden op en hele meren verdampten. Behalve op de bevloeide akkers (slechts 8% van het bouwland) ging de hele oogst van najaar 1972 en voorjaar 1973 verloren, en in sommige gebieden stierf 80% van het vee.
De regering van Maharashtra kwam met een ontwikkelingsprogramma, dat eind april 1973 4,4 mln arbeiders werk verschafte: 9 grote en 19 middelgrote irrigatieprojecten met o.a. de bouw of aanleg van 271 kanaalwerken, 3.000 bronnen en bijna 51.000 km nieuwe wegen en het indammen van 900.000 ha land om regenwater vast te houden.

Nationalisatie tarwegroothandel

Een voorstel van de Congrespartij

* PL-480 is de aanduiding voor het programma i.z. graaninvoer uit de VS. Op grond van dit programma had India tussen 1956 en 1972 60 mln ton graan ontvangen. Het laatste PL-480 akkoord was in juni 1972 afgelopen.

om de groothandel in voedselgranen door de regering te doen overnemen werd op 24 febr. 1973 door een conferentie van premiers in de definitieve vorm gegoten en twee dagen later door minister Ahmed in het Lagerhuis toegelicht. Dit plan tot nationalisatie van de tarwegroothandel hield o.a. in:

a) de particuliere groothandel in tarwe werd verboden.

b) het transport van tarwe en tarweprodukten tussen de diverse staten mocht slechts geschieden door de „Food Corporation of India" overeenkomstig opdrachten van de centrale regering.

c) kleinhandelaren mochten onder een vergunningenstelsel opereren; hun gebied werd in de vergunning vastgesteld en ook het maximale tarwequantum. Kleinhandelaren met vergunning en consumenten mochten rechtstreeks van de boeren kopen.

d) consumentencoöperaties in de steden en markt- en dienstencoöperaties op het platteland zouden optimaal worden ingeschakeld voor de distributie aan particulieren.

e) De prijzen voor tarwe uit een door staatsinstellingen gevormde centrale pool zouden in het hele land uniform zijn.

Op 1 april 1973 trad dit plan in werking in de tarweverbouwende staten Pendsjaab, Haryana, Madhya Pradesh, Oettar Pradesh, Maharashtra en Goejarat. Hoewel dat voorjaar in het noorden een record tarwe-oogst van 30 mln ton werd gehaald (4 mln ton meer dan in 1972), bleek echter dat tot 21 juli door de staat maar 4,3 mln ton was ingekocht i.p.v. de geraamde 8,1 mln ton.
Op 25 mei was inmiddels o.l.v. minister T. A. Pai een werkgroep gevormd, die een strategie moest uitwerken om de boeren te overreden hun graan aan de officiële inkoopbureaus te verkopen. Op 14-15 juni keurden de premiers een plan van minister Ahmed goed, op grond waarvan de regeringen van de deelstaten een bonus van 4 à 10 roepie per kwintaal kregen als zij meer dan 25% van hun streefaankoopcijfer haalden, en die bonus zou dan worden gebruikt om boeren aan te sporen tot verkoop van de tarwe aan de officiële bureaus.

Onlusten

Ondanks de overvloedige tarweoogst bleef de voedselsituatie in de lente en de zomer van 1973 kritiek, en dat leidde tot ernstige ongeregeldheden in verschillende staten.

Dit was o.a. het geval in Maharashtra, waar van 17-20 april in Nagpoer onlusten plaatsvonden en waar op 20 april in Sinnar vijf doden vielen toen de politie het vuur opende. De onrust vanwege de voedselschaarste werd verergerd door een staking van spoorwegpersoneel, welke het vervoer van tarwe naar het binnenland had belet. De onrust onder het spoorwegpersoneel over lonen en andere zaken dreigde op een nationale crisis uit te lopen toen de „Loco Running Staff Association" op 26 mei in staking ging voor officiële erkenning. Hoewel de regering nog dezelfde dag op grond van de „Defence of India rules" stakingen van het spoorwegpersoneel gedurende een half jaar verbood, duurde de staking waaraan door meer dan 40.000 man werd deelgenomen nog tot 31 mei voort, waardoor niet alleen het graantransport ernstige vertraging ondervond maar zelfs de drinkwatervoorziening van door droogte getroffen streken in Rajasthan.

De moessonregens maakten in juni 1973 een eind aan de droogte in Maharashtra en Rajasthan. Een onderbreking van de regenperiode in juli trof Bihar en oostelijk Oettar Pradesh, terwijl een ongebruikelijk zware regenval in begin augustus tot overstromingen in Kasjmir, Oettar Pradesh en Pendsjaab leidde.

Het opraken van de voorjaarsoogst had tot gevolg dat de winkels in de grote steden eind juli zonder brood raakten, terwijl de „Loco Running Staff Association" op 2 aug. een nieuwe staking uitriep, omdat aan de voorwaarden waarop de vorige staking was beëindigd niet zou zijn voldaan. De voedselvoorziening van Maharashtra, Goejarat en Kerala werd bedreigd. In deze situatie deden zich herhaaldelijk onlusten voor, zoals bijv. in Ahmedabad, de hoofdstad van Goejarat (zie pag. 366/3-1974).

Hervatting graaninvoer

Door een dreigende uitputting van de graanvoorraden van de regering, was deze er in nov./dec. 1972 toe overgegaan contracten af te sluiten voor de levering van 2 mln ton graan door de VS, Canada, Argentinië en Australië en op 26 aug. 1973 kondigde minister Ahmed nieuwe aankopen in deze landen aan. Hij weigerde toen persberichten te bevestigen dat er 4,5 mln ton zou worden ingevoerd. De eventuele graanaankopen in Canada waren ook besproken tijdens een officieel bezoek dat premier Indira Gandhi van 17—24 juni 1973 aan dit land had gebracht.

Ook in aug. en sept. 1973 duurde de voedselcrisis voort, vooral door de weigering van boeren om hun tarwe aan regeringsinkoopbureaus te verkopen tegen de officiële prijs. Tegen medio augustus hadden deze bureaus nog maar 5 mln ton aangeschaft. Dit leidde tot voedselonlusten in Madhya Pradesh en Mysore. Hoewel de centrale regering de staten adviseerde van hun bevoegdheden gebruik te maken om hamsteraars, profiteurs en zwarte handelaren te arresteren, maakten alleen de regering van West-Bengalen, Maharashtra en Tamil Nadoe royaal van deze buitengewone bevoegdheden (krachtens de Defence of India Rules) gebruik. Zo werden bijv. in nov. 1973 in West-Bengalen 2.018 personen gearresteerd, terwijl tussen jan. en sept. 1973 in Maharashtra 2.433 personen werden aangehouden (van wie 753 werden veroordeeld).
Op 14 sept. 1973 besloot het uitvoerend comité van de Congrespartij de aanvankelijk reeds voor het najaar van 1972 geplande nationalisatie van de groothandel in rijst nogmaals uit te stellen. De regering van Assam besloot niettemin als enige van de deelstaatregeringen per 1 nov. 1973 tot naasting van deze handel over te gaan.
Op 27 sept. 1973 werd officieel meegedeeld dat de Indiase regering een aanbod van de Russische partijleider Brezjnew aan premier Gandhi had aanvaard om op basis van een lening 2 mln ton voedselgraan aan India te leveren. Minister Ahmed verklaarde op 2 nov. dat de lening zou bestaan uit 1.050.000 ton Russische tarwe, 500.000 ton Australische en 450.000 ton Canadese tarwe. De restitutie zou geschieden in vijf jaarlijkse termijnen van 400.000 ton, waarvan de eerste twee jaar na aankomst van de hele partij zou vervallen.
Ondanks dit Russische graan en ondanks een uitstekende najaarsoogst — waardoor de totale graanoogst 1973-'74 ca. 104 mln ton bedroeg — bleven de voedselprijzen hoog, omdat de boeren weigerden voldoende graan aan de regering te verkopen tegen de officiële prijs; zij hielden het graan vast in de verwachting van verdere prijsstijgingen op de vrije markt. Daardoor deden zich in januari 1974 opnieuw ernstige onlusten voor in Maharashtra en Goejarat, de twee staten die het meest van de droogte in 1972-'73 te lijden hadden gehad (zie pag. 366/3 e.v.-1974).

Nationalisatie ongedaan gemaakt

Op 28 maart 1974 maakte minister Ahmed bekend dat de regering de nationalisatie van de tarwegroothandel ongedaan gemaakt had. Particulieren en coöperaties zouden voortaan onder een stelsel van vergunningen en controle als groothan-

delaren mogen opereren, maar zij moesten wel een heffing tot 50% op hun aankopen betalen in de vijf staten met een graanoverschot (Pendsjaab, Haryana, Oettar Pradesh, Madhya Pradesh en Rajasthan). Tegelijk werd de aankoopprijs verhoogd van 76 tot 105 roepie en de verkoopprijs van 90—96 tot 125 roepie. Ook deze nieuwe politiek leverde niet het verwachte resultaat op, deels omdat de tarweoogst minder was dan de gehoopte 24 mln ton, deels omdat de boeren ook nu niet hun graan wilden afstaan. De waarnemend minister van landbouw, C. Subramaniam, deelde op 12 aug. 1974 in het Lagerhuis mee dat de graanaankopen 1,75 mln ton bedroegen tegen 4.35 mln ton op hetzelfde tijdstip in 1973, en dat de regering haar tarwebeleid zou moeten herzien als „de handel er niet in slaagde haar toezegging waar te maken".

In augustus en september 1974 verslechterde de voedselsituatie aanzienlijk o.a. door a) het uitblijven van de moesson in Goejarat, Orissa, oostelijk Oettar Pradesh en delen van Andhra Pradesh, Bihar, Maharashtra, Madhya Pradesh, Rajasthan, Pendsjaab en Haryana; b) overstromingen in augustus in grote delen van Assam, West-Bengalen, Bihar en Oettar Pradesh; c) tekorten aan kunstmest, elektriciteit en dieselolie voor de irrigatiepompen als gevolg van de internationale oliecrisis; d) onvoldoende hulp door de regeringen van de deelstaten, die op grond van de uniebegroting 1974-'75 niet langer hulp van de centrale regering bij natuurrampen ontvingen. Daarom werd de opbrengst van de herfstoogst geraamd op 60 mln ton tegen 67 mln ton in 1973.

In een interview op 30 sept. 1974 zei prem. Gandhi dat er nauwelijks van een tekort aan voedsel in India sprake was, als de „gehamsterde voorraden" maar ter beschikking werden. gesteld. Zij waarschuwde de boeren en handelaars, dat als zij hun voorraden niet aan de regering verkochten, tegen hen even streng zou worden opgetreden als tegen de smokkelaars (zie pag. 464). (Bij een optreden van de Westbengaalse politie tegen „hamsteraars" op 15 sept. was o.a. 8.285 kwintalen rijst in beslag genomen.)

Toen de najaarsoogst op de markt werd aangevoerd en officiële maatregelen tegen „hamsteraars" effect sorteerden, terwijl ook in de door droogte getroffen gebieden tenslotte regen viel, daalde de prijs voor voedingsgranen in vele delen van India gedurende de maanden september en oktober. Niettemin verklaarde de nieuwe minister van landbouw, Jagjivan Ram, op 23 okt. dat de rijke boeren nog steeds hun voorraden vasthielden; hij adviseerde de regeringen van de deelstaten zo nodig wettelijke acties te ondernemen. De dag tevoren had de regering van Pendsjaab de groothandel in tarwe weer onder haar controle gesteld en tevens de limiet voor belastingvrije tarwevoorraden van particuliere handelaren van 2.500 kwintalen tot 100 kwintalen beperkt, terwijl de maximum groothandelsprijs op 139 roepie per kwintaal werd gesteld.

Slachtoffers

Hoewel de minister van buitenlandse zaken, Swaran Singh, op 28 sept. gezegd had dat hij „categorisch" kon verklaren, dat er in India niemand van de honger was gestorven, werd in berichten uit deelstaten wel over doden ten gevolge van de honger gerept:

Zo verklaarde de voorzitter van de Westbengaalse commissie van de Congrespartij op 20 sept. 1974 dat in zijn staat minstens 1.000 mensen als gevolg van een acuut voedselgebrek waren gestorven. Vooral in het district Cooch Behar met een bevolking van 14.000 personen sterven vele kinderen aan ondervoeding. Een socialistisch parlementslid uit West-Bengalen, Samar Guha, zei op 19 nov. dat de laatste maanden in het noordoosten van het land minstens 25.000 mensen waren omgekomen door honger of door ziekte als gevolg van de honger. De slachtoffers vielen naar zijn zeggen vooral in West-Bengalen, Orissa en Assam (waar in een kamp voor slachtoffers van de overstromingen tussen 14 sept. en 28 okt. 195 mensen stierven, voor het grootste deel ten gevolge van chronische ondervoeding).

Buitenlandse leveranties

Op 4 nov. 1974 werd gemeld dat de VS ermee hadden ingestemd krachtens het PL-480 programma aan India in het komende jaar 1,2 mln ton tarwe te leveren. De kosten zouden worden gedekt door dollarleningen tegen een rente van 2,5%, die na 40 jaar opvorderbaar waren. De woordvoerder van het Witte Huis, Ron Nessen, maakte op 29 nov. bekend dat de VS op verzoek van India besloten hadden in het kader van het PL-480 programma aan India 300.000 ton tarwe te leveren.

Eveneens werd begin nov. gemeld dat de SU erin had toegestemd de resterende 800.000 ton tarwe van de lening uit 1973 versneld te leveren. Op 30 nov. schatte de FAO dat India in de komende maanden 3 mln ton graan zou moeten invoeren om een hongersnood te voorkomen.

Hoewel de onvoldoende najaarsmoesson in aug.-sept. 1974 gedeeltelijk werd gecompenseerd door onverwachte regenval in eind oktober en begin december waardoor minister Ram begin februari een goede voorjaarsoogst verwachtte, bleek in het voorjaar van 1975 dat niet alleen de traditionele staten Maharashtra, Rajasthan, Goejarat en Orissa door droogte getroffen waren, maar dat er voor het eerst in tientallen jaren ook van ernstige droogte in de zuidelijke staat Tamil Nadoe sprake was. Het watergebrek in de hoofdstad Madras, de op drie na grootste stad van India, werd alarmerend genoemd; volgens *NRC/H'blad* (6-6) ontvingen de bewoners eens in de vier dagen water.

Minister Ram deelde begin febr. mee, dat de Indiase regering van april tot december 1974 graaninvoerakkoorden ter hoogte van 5,5 mln ton had afgesloten, waarvan 3,78 mln ton uit de VS afkomstig was. *(The Times, Financial Times, NRC/H'blad, NZZ, Le Monde, KCA)*

UITSTEL 5DE VIJFJARENPLAN. MAATREGELEN TEGEN INFLATIE EN SMOKKEL

Het vijfde vijfjarenplan voor de periode 1974-1979, waarvan het ontwerp op 19 dec. 1973 bij het parlement was ingediend en dat op 1 april 1974 in werking had moeten treden, moest als gevolg van de prijsstijgingen van ruwe olie in okt. en dec. 1973 drastisch worden herzien. Eind maart 1974 bleek zelfs dat de invoering van dit plan voor onbepaalde tijd moest worden uitgesteld. In plaats daarvan werd voor 1974-75 op 3 mei een jaarplan bij het parlement ingediend, terwijl ook voor 1975-76 een jaarplan is aangekondigd.

In het ontwerp voor het vijfde plan werd vermeld dat als resultaat van het vierde plan het totale groeitempo voor 1969-74 uit zou komen op 3,7% per jaar tegenover de geraamde 5,7% en dat in de meeste economische sectoren de doelstellingen niet waren bereikt. Zo was de landbouwproduktie gemiddeld 5,5% per jaar gedaald, vooral door het uitblijven van de moesson in 1972. Het groeitempo voor andere sectoren werd als volgt aangegeven: industrie en mijnbouw 4,2%, elektriciteit, gas en watervoorziening 7,2%, bouwnijverheid 9,2%, transport en verbindingen 3,8%. Daarentegen waren de uitgaven voor openbaar bestuur en defensie per jaar met 8,9% toegenomen, terwijl slechts 2% was geraamd. Volgens het ontwerp waren de uitgaven voor het vijfde plan geraamd op 534,11 mrd roepie, waarvan 372,5 mrd bestemd

was voor de openbare sector. De verdeling over de diverse economische sectoren zou moeten zijn: industrie en landbouw 151,89 mrd roepie, transport en verbindingen 89,85 mrd, landbouw 76,8 mrd, energie 62,9 mrd, huisvesting en bouwnijverheid 42,36 mrd en irrigatie 26,81 mrd. Terwijl het algehele groeitempo werd geraamd op 5,5%, waren de percentages voor de afzonderlijke sectoren: landbouw 4,67, industrie en mijnbouw 8,77, transport 6,13, diensten 6,27 en uitvoer 7,6. Enige concrete doelstellingen voor de produktie waren: voedselgranen van 114 mln ton in 1973-74 naar 140 mln ton in 1978-79; steenkool van 79 mln naar 135 mln ton; gereed staal van 5,44 naar 9,40 mln ton; olieprodukten van 21,5 naar 35,6 mln ton; kunstmest (nitrogeen) van 1,16 naar 4 mln ton; katoenen kleding van 7.800 mln naar 10.000 mln; suiker van 4,3 naar 5,7 mln ton; en cement van 16 naar 25 mln ton.

Voor de dekking van de uitgaven zou naar schatting aan buitenlandse hulp een bedrag van 40,08 mrd roepie nodig zijn, incl. verschuldigde rente en aflossing ten bedrage van 25,57 mrd roepie plus 3 mrd roepie voor hulp aan buurlanden. D.w.z. dat de netto buitenlandse hulp werd begroot op 11,51 mrd roepie of 3,1% van de totale investering tegen 8,2% onder het vierde plan.

Het jarenplan voor 1974-'75, dat op 3 mei 1974 bij het parlement werd ingediend, handhaafde het groeitempo op 5 à 6% per jaar op voorwaarde dat de streefcijfers voor landbouw- en industrieproduktie werden gehaald. De totale uitgaven waren geraamd op 48.436,8 mln roepie met als voornaamste posten 6.384,2 mln voor landbouw, 3.853,2 mln voor irrigatie en controle van overstromingen, 10.932,8 mln voor industrie en mijnbouw en 7.663,2 mln voor energie. De planningcommissie onder voorzitterschap van mevr. Gandhi besloot op 11 mei dat voor reeds gestarte projecten met een hoge prioriteit, — w.o. die in de sectoren staal, kunstmest en energie — meer gelden gevoteerd moesten worden, zonder dat het uitgaventotaal mocht worden verhoogd.

Bij de in maart j.l. ingediende begroting 1975-'76 werden de eigenlijke ontwikkelingskosten met 23% verhoogd tot 60 mrd roepie, waarbij het accent werd gelegd op de landbouw en de energievoorziening.

Inflatiebestrijding. Maatregelen tegen smokkelarij

Terwijl de prijzen tot 1971 gemiddeld 3 à 4% per jaar waren gestegen, volgde in 1972 een stijging met 20% en in 1973 met 26%.

Ter bestrijding van deze inflatie vaardigde president Giri op 6 juli 1974 twee decreten uit: 1) Ter beperking van de dividenden werd bepaald dat de uit te keren winst gedurende twee jaar maximaal 33⅓% van de netto ondernemingswinst na aftrek van de belastingen mocht zijn of wel het bedrag dat nodig was om 12% dividend te betalen over de nominale waarde van de gewone aandelen. Verwacht werd dat door deze maatregel 4,5 mrd roepie (5%) in het lopende jaar aan de circulatie zou worden onttrokken. 2) Ter beperking van de loonstijging werd bepaald dat 50% van de loonsverhogingen in een speciaal fonds moest worden gestort bij de Indiase Bank, dat vanaf 1976 in vijf jaarlijkse termijnen zou worden uitgekeerd; de rente over het zo gespaarde bedrag zou 2½% boven de hoogste bankdepositorente (toen 8½%) moeten bedragen.

Op 17 juli werd een derde decreet uitgevaardigd dat voor personen met een jaarinkomen boven 15.000 roepie, die onder de inkomstenbelasting vielen, voor twee jaar een verplicht deposito van 4% van hun inkomen vaststelde. Verwacht werd dat door dit decreet en het onder 2) vermelde decreet in totaal 500 mrd roepie aan de circulatie zou worden onttrokken.

Wetsontwerpen ter vervanging van de drie decreten waren eind aug. 1974 door het parlement goedgekeurd.

Om het geraamde begrotingstekort van 1,25 mrd roepie voor 1974-75 niet te overschrijden werd op 31 juli 1974 nog een supplementaire begroting met nieuwe belastingvoorstellen (die in het lopende jaar 1,36 mrd roepie moesten opbrengen) ingediend.

Bovendien verhoogde de Bank van India op 22 juli haar disconto van 7 tot 9%. (In maart 1968 had het disconto de laagste stand van 5% bereikt, in jan. 1971 was het tot 6% en in mei 1973 tot 7% verhoogd.)

Op 17 sept. 1974 werd een decreet uitgevaardigd ter bestrijding van de smokkelarij. Smokkelaars en handelaren in smokkelgoederen konden op grond hiervan tot maximaal een jaar gevangenisstraf worden veroordeeld. Onmiddellijk na de publikatie van het decreet werd een groot aantal arrestaties verricht. Nadat echter door rechtbanken ca. 20 personen, beschuldigd van smokkelarij, hoofdzakelijk wegens gebrek aan bewijs, op vrije voeten waren gesteld, werden de gedetineerden per decreet van 16 nov. beroofd van hun recht om bij rechtbanken in beroep te gaan voor waarborging van hun basisrechten.. Een na goedkeuring van het parlement op 13 dec. door de president getekende wet bepaalde dat personen in preventieve hechtenis konden worden genomen ter voorkoming van smokkelarij of het nadelig beïnvloeden van de deviezenpositie. Per presidentieel decreet van 23 dec. 1974 werd voor zes maanden het recht opgeschort van gedetineerden beschuldigd van smokkelarij om zelf bij de rechtbank in beroep te gaan.

De maatregelen ter bestrijding van de inflatie en de smokkelarij hadden volgens de *NZZ* (9-3-'75) enig resultaat. Zo bleef de groei van de geldcirculatie van april 1974 tot januari 1975 tot 4,3% beperkt, terwijl die in dezelfde periode een jaar eerder 9,4% had bedragen. Medio sep. 1974 begon ook een zekere stabilisatie van de prijzen merkbaar te worden, al bedroeg het inflatietempo voor 1974 nog 27%, d.w.z. 8% meer dan het jaar daarvoor, aldus de *NZZ*.

Nationalisatie Esso e.a.

Op 5 resp. 12 maart 1974 keurden Lagerhuis en Hogerhuis een wetsontwerp goed, op grond waarvan de regering 74% van de gewone aandelen van Esso Refinery Co., Esso Marketing Operations en Lube India Ltd. in haar bezit zou krijgen en na zeven jaar alle aandelen, waarvoor £ 27 mln als schadevergoeding zou worden betaald. De (toenmalige) minister van oliezaken, D. K. Barooah, deelde op 15 juli mee dat de regering met Burmah-Shell en Caltex onderhandelingen was begonnen om hen in dezelfde positie te brengen als Esso. Volgens een op 8 sept. 1974 door het Lagerhuis goedgekeurd wetsontwerp werd de overname van Esso een half jaar uitgesteld om de regering in staat te stellen de contracten van Esso te onderzoeken en te beëindigen.

Eerder, op 10 maart 1972, had de regering het beheer van het enige koperproducerende bedrijf in India overgenomen, in afwachting van de nationalisatie.

Op 14 juli 1972 was per decreet het beheer overgenomen van de Indiase ijzer- en staalmaatschappij voor een periode van twee jaar (zonder schadevergoeding). Een desbetreffend wetsontwerp werd in aug. 1972 door het parlement goedgekeurd. Krachtens een op 31 okt. 1972 uitgevaardigd presidentieel decreet droeg de Indiase regering het beheer van 46 textielfabrieken in 12 staten over aan het staatsbedrijf, de nationale textielcorporatie, omdat de betrokken fabrieken o.a. slecht waren beheerd. Volgens de minister van buitenlandse handel zouden dankzij het decreet meer dan 110.000 arbeiders hun baan behouden. Kennelijk viel een groter aantal textielfabrieken onder de maatregel, want per presidentieel decreet van 21 sept. 1974 werden 103 „zieke" textielfabrieken, waarvan het beheer in 1972 door de nationale textielcorporatie was overgenomen, genationaliseerd. Meegedeeld werd dat aan de eigenaars een schadevergoeding van 391,8 mln roepie zou worden betaald.

(Vor. ber. pag. 216/3-1972)

(The Times, Financial Times, KCA, NZZ)

Uitgevers: Int. Uitg. en Handelmij „Systemen Keesing" B.V., Ruysdaelstraat 71-75, Amsterdam - N.V. Algemene Uitgeverij Keesing, Keesinglaan 2-20, B 2100 Deurne-Antwerpen.

APOLLO SOJOEZ TEST PROJECT

Op 15 juli is de eerste gemeenschappelijke Sowjet-Amerikaanse ruimteonderneming van start gegaan. Van de ruimtevaartbasis Baikonoer in de SU en vanaf Cape Canaveral in de VS werden twee bemande capsules gelanceerd, die later aan elkaar gekoppeld zouden worden. De bemanningen van de Sowjet-capsule Sojoez en de Amerikaanse Apollocapsule zouden over en weer elkaars ruimtevoertuigen bezoeken en een aantal gezamenlijke wetenschappelijke experimenten uitvoeren.

De gemeenschappelijke vlucht was door de Amerikanen naar de namen van de twee capsules, waarmee zij werd uitgevoerd, Apollo Sojoez Test Project (ASTP) gedoopt.

De ASTP was een voortvloeisel van een overeenkomst, die op 24 mei 1972 in Moskou was ondertekend door de toenmalige Amerikaanse president Richard Nixon en Sowjet-premier Alexei Kosygin (pag. 363/2-1972). Het verdrag voorzag in „samenwerking bij het onderzoek en de exploitatie van de ruimte voor vreedzame doeleinden". Partijen waren toen tot overeenstemming gekomen t.a.v. werkzaamheden, die moeten leiden tot het vinden van geschikte middelen om bemande ruimteschepen en stations elkaar te doen benaderen en aan elkaar te koppelen, zulks met het oog op het vergroten van de veiligheid van bemande ruimtevluchten en het garanderen van de mogelijkheid om in de toekomst gezamenlijke wetenschappelijke experimenten te ondernemen.

In perscommentaren werd aan de ASTP i.h.a. meer politieke dan wetenschappelijke of technologische waarde toegekend. Als karakteristiek voorbeeld van deze benadering citeren wij uit het hoofdartikel van *The Times* van 16 juli:

De Sowjet-Amerikaanse ruimtekoppeling wordt door veel mensen afgedaan als een doelloze en dure stunt, waaraan volwassen mensen geen belastinggeld zouden moeten besteden. Stellig is de waarde ervan niet gemakkelijk in het oog springend. Technologisch is zij geen doorbraak. Vernuft en hard werken waren alles, dat nodig was om de twee zeer verschillende systemen aan elkaar te koppelen, en het manoeuvreren wordt gedaan door het Amerikaanse voertuig onder gebruikmaking van vertrouwde technieken. Evenmin leidt de koppeling direct of onvermijdelijk tot nauwere samenwerking in de ruimte of tot het vermogen aan elke zijde om reddingsoperaties ten behoeve van de ander op touw te zetten. Er bestaan geen definitieve plannen om het experiment te herhalen, dat dientengevolge tot niets zou kunnen leiden.

Ook politiek zijn er geen onmiddellijke of eenvoudig te definiëren voordelen. Sowjet-Amerikaanse betrekkingen worden bepaald door andere onderwerpen en zullen niet veel worden beïnvloed door een paar astronauten, die elkaar boven Bognor Regis de handen schudden. Rivaliteit en samenwerking zullen in ongeveer dezelfde verhoudingen blijven bestaan in het Midden-Oosten, Europa en andere gebieden. Zelfs in de ruimte zelf zal de ontmoeting geen waarneembaar effect hebben op de race om militair voordeel te winnen uit het gebruik van satellieten. Niettemin, geplaatst in een langer historisch perspectief is het experiment waarschijnlijk de moeite waard, mits de Amerikanen niet te veel geavanceerde technische kennis hebben weggegeven. Het introduceert een klein element van samenwerking op een gebied, dat tot dusver bijna geheel werd beheerst door rivaliteit en gedachten van nationaal prestige.

Aldus markeert het de afstand, die, in politiek opzicht, door beide landen is afgelegd sinds de vroege dagen van de ruimterace. De Amerikanen maken een bijzonder betekenisvol gebaar, aangezien zij nu een overheersende voorsprong hebben in ruimtetechnologie en hadden kunnen voortgaan om deze uit te buiten in plaats van te pauzeren om de Russen een hand te geven. Zij hadden hun redenen maar een land met een beperktere visie zou anders hebben kunnen besluiten.

Daarom neemt de koppeling haar plaats in in het web van samenwerkingsovereenkomsten, waarmee de Amerikanen hopen iets van de gevaren en spanningen weg te nemen uit de Oost-West betrekkingen. Er zijn veel personele contacten op technisch niveau mee gemoeid geweest en hij heeft de Russen gedwongen iets van hun gebruikelijke geslotenheid te overwinnen. Naarmate er meer van dergelijke contacten zijn, wordt elke zijde minder gevoelig voor de kunstmatigheden van ideologische oorlogvoering. Naarmate er meer overeenkomsten en gezamenlijke ondernemingen begonnen worden, des te groter wordt het belang van beide zijden bij gematigd gedrag en vreedzame betrekkingen. Er zijn geen garanties, maar dit is iets van de politieke hoop, die achter de inspanning steekt en die het waard is voortgezet te worden.

Een andere hoop, die verder weg ligt, is, dat ruimtevaartprogramma's meer bepaald zullen worden door wetenschappelijke en minder door politieke maatstaven. Hoewel de koppeling van deze week meer politiek dan wetenschappelijk is, maakt zij een gebaar in de richting van internationale samenwerking bij het onderzoek van de ruimte. Dit is niet alleen om economische redenen wenselijk, maar omdat de uiteindelijke rechtvaardiging van het reizen in de ruimte is dat het voordeel zou moeten brengen aan de hele mensheid door de kennis inzake het heelal verder te brengen en de mensen

V.l.n.r.: Thomas P. Stafford, Vance D. Brand, Donald K. Slayton, Valery N. Koebasow en Alexei A. Leonow.

Weekblad 44ste jaargang No. 2290, pag. 27279-27294

te helpen om de problemen van de Aarde in een nieuw perspectief te zien. Nationale wedijver voorzag in het begin in de prikkel, maar deze zou corrumperen als een oneindige voortzetting geoorloofd zou worden. Het gebaar van deze week moge voorbijgaand en van weinig inhoud zijn, het is tenminste in de goede richting.

Astronauten en kosmonauten

De Apollocabine werd door drie astronauten bemand. Aan boord van de Sojoez waren twee kosmonauten. Hun namen en biografische gegevens zijn als volgt:

Thomas P. Stafford, commandant van de Apollo, is een brigade-generaal van de Amerikaanse luchtmacht. Hij is 44 jaar oud en een veteraan van de ruimtevaart. Hij is geboren op 17 sept. 1930 in Weather-ford, Oklahoma. Hij heeft achtereenvolgens doctoraten behaald in de natuurwetenschappen (1967), rechten (1969), communicaties (1969) en luchtvaarttechniek (1970). Na een training in Annapolis was hij straaljagerpiloot in de VS en de Bondsrepubliek. Vervolgens nam hij deel aan de opleiding tot invlieger op de basis Edwards in Californië, waar hij later zelf leraar zou worden.
Hij was als astronaut geselecteerd in sept. 1962. Hij heeft deelgenomen aan de vlucht van de Gemini-6 in 1965, die, door een verbinding met de Gemini-7 tot stand te brengen, de eerste ruimtekoppeling uitvoerde. Ook was hij aan boord van de Gemini-9 (1966). In 1969 was hij commandant van de Apollo-10, de laatste Apollo-vlucht voor de landing op de maan. Van 1969-1971 was hij chef van het bureau van de Amerikaanse astronauten. In 1971 werd hij benoemd tot mede-directeur van Flight Crew Operations.

Vance Devoe Brand, piloot van de Apollo, is 44 jaar oud en had nog niet eerder een ruimtevlucht gemaakt. Hij is op 9 mei 1931 in Longmont (Colorado) geboren. In 1953 voltooide hij een studie in de natuurwetenschappen. In 1960 kreeg hij een diploma als luchtvaartingenieur en in 1964 kreeg hij een graad als econoom. Van 1953-1957 maakte hij deel uit van het korps mariniers als piloot van de marineluchtvaartdienst. Vervolgens was hij in Japan gestationeerd. In 1960 keerde hij tot het burgerleven terug en was testpiloot bij Lockheed tot 1966.
In april 1966 werd hij als astronaut geselecteerd.

Donald K. Slayton, piloot van de doorgangssluis, waarmee de Apollo aan de Sojoez verbonden werd, heeft niet eerder een ruimtevlucht gemaakt. Hij is 51 jaar oud. Hij werd op 1 maart 1924 in Sparta (Wisconsin) geboren. In 1949 kreeg hij zijn brevet als luchtvaartingenieur. In 1961 werd hij doctor in de natuurwetenschappen en in 1965 in de luchtvaarttechniek. In de Tweede Wereldoorlog vocht hij in Europa aan boord van een B-52. Vervolgens onderwees hij in de VS enige tijd aankomende piloten en in 1945 werd hij op Okinawa gestationeerd.
Na de oorlog bleef hij eerst in de luchtmacht. Vervolgens werkte hij voor Boeing. Daarna volgde hij een opleiding tot testpiloot op de luchtvaartbasis Edwards. Hij werkte als testpiloot van Amerikaanse zowel als buitenlandse straaljagers.
In 1959 was hij geselecteerd om deel te nemen aan de vlucht van de Mercury-Atlas-7, maar hij moest wegens problemen met zijn hart vervangen worden. In 1962 werd zijn medische dossier herzien en hernam hij zijn activiteiten als astronaut. Voordien was hij sedert 1963 directeur van vluchtoperaties van NASA.

Alexei Archipowitsj Leonow, commandant van de Sojoez, is 41 jaar oud. Hij is kolonel van de Sowjet-luchtmacht. Leonow is op 30 mei 1934 in Listvyanka in Siberië geboren. Hij volgde de middelbare school in Kaliningrad en voltooide daarna een studie aan de luchtmachtschool in Sjoegoeyew. Hij werd instructeur bij de parachute-opleiding. In 1960 kwam hij bij het ruimtevaartprogramma, waar hij een opleiding volgde te zamen met o.m. Joeri Gagarin.
In maart 1965 was hij aan boord van de Woschod-2 en maakte hij als eerste mens een uitstapje in de ruimte.
Leonow is held van de SU.

Valeri Nikolajewitsj Koebasow, piloot van de Sojoez, is een burger van 40 jaar. Hij is op 7 jan. 1935 in Vyazniki, ong. 290 km ten oosten van Moskou, geboren. Hij heeft gestudeerd aan het luchtvaartinstituut in Moskou, waar hij in 1958 zijn ingenieursdiploma behaalde. Vervolgens werkte hij bij een constructielaboratorium in Moskou, dat zich bezig hield met de vervaardiging van uitrustingen voor de ruimtevaart.
In 1966 werd hij geselecteerd als kosmonaut. In 1969 was hij lid van de bemanning van de Sojoez-6, die te zamen met de Sojoez-7 en de Sojoez-8 in formatie vloog.
Koebasow is held van de SU.

Apollo en Sojoez

Onderstaand enige gegevens over de Apollo- en Sojoezcapsules.

Zowel de Apollo als de Sojoez bestaan uit twee compartimenten: één cabine is de leef- en werkruimte van de bemanning, waarin zich alle controle- en commandosystemen bevinden, die nodig zijn voor de vlucht en de terugkeer naar de aarde; en in één afdeling bevindt zich een motor, die het mogelijk maakt met de ruimtevoertuigen te manoeuvreren en die voor de landing op aarde wordt losgekoppeld.
De Apollocabine, die voor maanvluchten werd ontwikkeld, is groter en zwaarder dan de Sojoez. Bij lancering weegt zij 5,94 ton, tegen 4 voor de Sojoez. De Sojoez heeft 6 m³ leefruimte. De diameter van de Apollo is 3,85 m; die van de Sojoez is 2,65 m. De Sojoez is met 5,5 m tegen 3,6 m voor de Apollo de langste van de twee voertuigen.
Het motorcompartiment van de Apollo weegt 6,78 ton, waarvan 1,23 ton brandstof, en is 6,6 m lang. Het motorcompartiment van de Sojoez weegt 2,65 ton en is 2,3 m lang.
Voor de koppeling hebben de Amerikanen een derde compartiment ontworpen, een doorgangssluis, die beide voertuigen verbinden moet en die bezoeken over en weer mogelijk moet maken. De sluis is 3,15 m lang en heeft een maximale diameter van 1,4 m. Haar gewicht is 2 ton. In de cilindervormige sluis bevinden zich toestellen voor radio- en TV-verbindingen, antennes, andere instrumenten en panelen voor regeling van het ene ruimteschip naar het andere. De cilinder is ontworpen voor twee man tegelijk. Aan beide kanten zitten luiken. Aan de kant van de Sojoez zit de speciaal ontworpen grijpkoppeling, die in een soortgelijk stuk aan de Sojoez past. Aan de kant van de Apollo zit hetzelfde systeem, dat tijdens de maanreizen overstappen in de maanlander mogelijk maakte.
De lucht in de Apollo is zuivere zuurstof onder verminderde druk. In de Sojoez bestaat de lucht uit een mengsel van 30% stikstof en 70% zuurstof met een druk als die op zeeniveau op aarde.
Het woon- en werkvertrek van de Sojoez is in tweeën onderverdeeld. Het afdalingscompartiment, het enige deel, dat op de aarde terugkeert, herbergt de besturingssystemen. Het weegt 2,8 ton en is 2,2 m lang. Het andere compartiment is 2,65 m lang en weegt 1,2 ton. Hierin verblijven de kosmonauten tijdens de vlucht.

Verloop van de vlucht

Vluchtplan en verloop van de vlucht waren als volgt (tijden in Midden-Europese Tijd):

15 JULI

13.20 u. De Sojoez wordt vanaf het ruimtevaartcentrum in Baikonoer in Kazakstan gelanceerd. Negen minuten later bevindt de Sojoez zich op een elliptische omloopbaan met een apogeum van 222

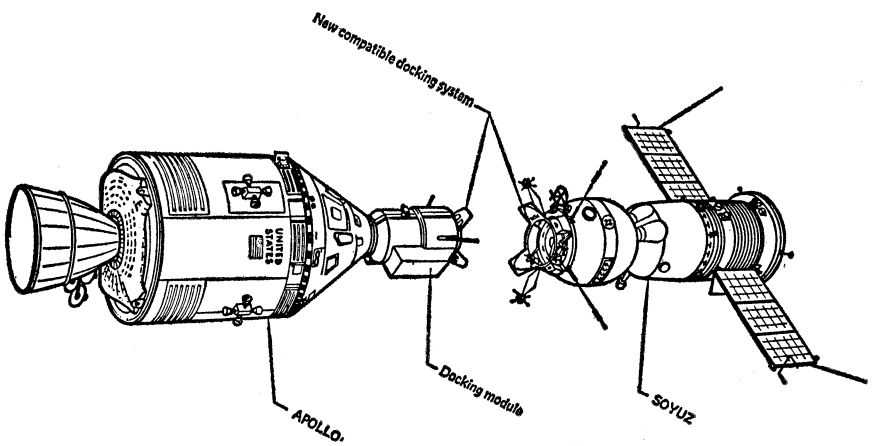

De tekening laat zien, hoe de koppeling heeft plaats gehad. Links de Amerikaanse Apollocapsule met het koppelingsmechanisme. De capsule wordt in de richting van de Sojoez (r.) gestuurd tot de koppelingssystemen in elkaar grijpen.

km, een perigeum van 188 km en met een hoek van 51,8 graden t.o.v. de evenaar.

20.50 u. Lancering van de Apollo vanaf Cape Canaveral. Negen minuten later is de omloopbaan bereikt. Het apogeum is 167 km, het perigeum bedraagt 150 km. De hoek met de evenaar is 51,8 graad. Een uur en dertien minuten later wordt de cabine losgekoppeld van de laatste trap van de Saturnusraket. De Apollo-capsule keert naar de rakettrap terug en haalt de doorgangssluis eruit, die aan de Apollo bevestigd blijft.
Beide lanceringen werden rechtstreeks door de TV uitgezonden, hetgeen voor de SU een première betekende.

16 JULI

00.35 u. De omloopbaan van de Apollo wordt cirkelvormig op een hoogte van 169 km.

02.31 u. Begin van de manoeuvres, nodig voor de koppeling. Het apogeum van de Apollo wordt naar 233 km verlegd.

13.46 u. De omloopbaan van de Sojoez wordt cirkelvormig op een hoogte van 225 km.
In de loop van deze dag werd aan boord van de Apollo een mankement verholpen aan het luik naar de doorgangssluis. Zou het euvel niet gerepareerd zijn, dan zou de persoonlijke ontmoeting tussen de bemanningsleden niet hebben kunnen plaatsvinden.
De reparatie van een defecte TV-camera in de Sojoez lukte niet.

17 JULI

17.06 De koppeling van de twee cabines wordt tot stand gebracht, 6 minuten vroeger dan volgens het vluchtplan had moeten gebeuren.

20.23 Stafford en Slayton begeven zich voor de eerste begroeting naar de Sojoez. Groeten en presenten worden uitgewisseld. De bemanning ontvangt begroetingsboodschappen van partijleider Brezjnew en president Ford, waarbij de laatste zich ook tot elk van de bemanningsleden afzonderlijk richtte. De bemanning gebruikt een gemeenschappelijk maal.

Om 23.26 wordt de eerste ontmoeting afgesloten.

18 JULI

10.02 Brand gaat naar de Sojoez en Leonow bezoekt de Apollo.

16.000 Leonow en Stafford begeven zich naar de Sojoez en Brand en Koebasow voegen zich bij Slayton in de Apollo.

20.14 De mannen nemen afscheid van elkaar, nadat Koebasow naar de Sojoez en Brand naar de Apollo is teruggekeerd. Deze fase duurt tot 23.10.

19 JULI

13.03 Eerste ontkoppeling van de twee voertuigen. Zij vliegen in formatie, zodanig, dat de Apollo voor de Sojoez de zon afdekt, daarbij de Russen in staat stellend de corona van de zon te bestuderen.

13.40 Er wordt opnieuw vastgemaakt.

15.59 De voertuigen scheiden definitief. De Sojoez landt op 21 juli te 11.50 in Kazakhstan. De Apollo landt op 24 juli te 22.19 in de Stille Oceaan bij Hawaii.

(Reuter, AP, UPI, ANP, The Times, Le Monde, NRC/H'blad, NZZ)

WEST-EUROPA

BELGIË

RELATIES MET ZAIRE VERBETERD

Sedert het onderhoud tussen premier Tindemans en oud-minister Nguza op 18 nov. 1974 (zie pag. 766 /3-1974) is de opklaring in de Belgisch-Zairese betrekkingen, die vertroebeld werden door diverse spanningen en incidenten, wat in mei 1974 leidde tot de eenzijdige opzegging door Moboetoe van het vriendschapsverdrag, traag voortgegaan.
In de loop van de wintermaanden werd nog door de Zairese pers kritiek geoefend op de Belgische ambassadeur, Charles Kerremans, die in de zomer van 1974 de (bij Moboetoe in ongenade gevallen) ambassadeur J. vanden Bloock was opgevolgd en die op zijn beurt beschuldigd werd van anti-Zairese uitlatingen in privé-kring. Van Belgische zijde werd anderdeels, via discrete diplomatieke weg, verder aangedrongen op de prioritaire vergoeding van de schade, die de Belgische eigenaars van „gezairizeerde" goederen geleden hadden.
Tijdens het paasweekeinde 1975 kwam het echter in Malaga (Spanje) tot een eerste, geheime, ontmoeting tussen premier Tindemans en minister van buitenlandse zaken Van Elslande en twee gezanten van president Moboetoe. Een nieuwe geheime ontmoeting tussen Tindemans en gezant Bisengimana, hoofd van het presidenteel kabinet, te Luxemburg volgde in mei, kort na de terugkeer van Tindemans uit China.
Intussen was op 2 april ambassadeur Kerremans „voor raadpleging" naar Brussel teruggeroepen, wat de Zairese pers deed schrijven dat het vertrek niet betreurd werd en dat de ambassadeur niet zou terugkeren. Uiteindelijk werd het geschil opgelost op een wijze die geen van beide partijen gezichtsverlies berokkende. Kerremans keerde op 30 juni naar Kinsjasa terug, om protocollair afscheid te nemen. Op 5 juli overhandigde hij aan de diensten van het Presidentschap een eigenhandig geschreven brief van koning Boudewijn aan Moboetoe, waarin het Belgische staatshoofd o.m. verklaart dat België alle begrip opbrengt voor de moeilijkheden van economische aard, waarin Zaire verkeert, en waarin gezinspeeld wordt op de wenselijkheid om op regeringsniveau de relaties tussen beide landen verder te verbeteren. De overhandiging van de brief werd bekend gemaakt door het Zairese persagentschap *AZAP* en bevestigd door het ministerie van buitenlandse zaken te Brussel, dat geen bijzonderheden verstrekte over de inhoud van de brief en enkel beklemtoonde dat het initiatief genomen werd in overleg met de premier en de minister van buitenlandse zaken. Op 8 juli verliest Kerremans Kinsjasa voorgoed.
Inmiddels was minister van buitenlandse handel Toussaint op 3 juli door Moboetoe ontvangen n.a.v. het bezoek dat hij aan de internationale jaarbeurs van Kinsjasa bracht. Bij zijn terugkeer te Brussel verklaarde Toussaint op 9 juli „dat de president premier Tindemans had uitgenodigd voor een bezoek aan de republiek."
Na de kabinetsraad van 11 juli zwakte Tindemans die mededeling echter enigszins af en verduidelijkte „dat hij tot nog toe geen brief of enige formele uitnodiging had ontvangen". Tijdens het bezoek van Toussaint werd enkel de wens uitgedrukt dat ook de Belgische premier een bezoek aan Zaire zou brengen, aldus Tindemans.

STRAFWETGEVING

De senaat heeft op 19 juni een wetsontwerp goedgekeurd dat de bestraffing van gewapende roofovervallen strenger maakt en een nieuw begrip in het strafwetboek invoert, met name de gijzeling. Art. 1 bepaalt dat gijzeling kan worden gestraft met de dood „indien de wederrechtelijke aanhouding, de gevangenhouding of de ontvoering van de gijzelaar, hetzij een ongeneeslijk lijkende ziekte, hetzij een blijvende fysische of psychische ongeschiktheid, hetzij het volledig verlies van het gebruik van een orgaan, hetzij een zware verminking, hetzij de dood ten gevolge heeft". De doodstraf is ook mogelijk in het geval dat de gijzelaars lichamelijk werden gefolterd.
In de oorspronkelijke tekst van het wetsontwerp had de minister van justitie voorgesteld gijzeling te bestraffen met levenslange dwangarbeid, maar de senaatscommissie oordeelde dat dit soort van gijzeling moet worden gelijkgesteld met moord en dat bijgevolg de doodstraf diende te worden ingeschreven in het strafwetboek, met dien verstande dat de straf niet mag worden uitgevoerd.

De senaatstekst werd op 26 juni ongewijzigd door de Kamer aangenomen.

Op 25 juni heeft de Kamer een — reeds eerder door de Senaat aangenomen — wetsontwerp goedgekeurd dat het verhandelen van giftstoffen, slaapmiddelen en drugs strenger reglementeert en inzonderheid de sluikhandel in verdovende middelen zwaarder bestraft.

DISTRIBUTIEWET

De Kamer heeft op 25 juni een wetsontwerp goedgekeurd inzake de vestiging van de handelsondernemingen. Het ontwerp is het resultaat van langdurige onderhandelingen in de sector van de middenstand en de distributie. Het beoogt een harmonisch evenwicht tussen de expansiedrang van de grote distributie-ondernemingen en de belangen van de kleine handelaars. Het houdt zowel rekening met de sociaal-economische aspecten van de handelsvestiging als met de ruimtelijke ordening.

Minister van middenstand Olivier verklaarde dat de regering met de nieuwe wet „een afdoende maar soepele bescherming van de zelfstandige handel wil bereiken, een bescherming op lange termijn van de belangen van de verbruikers, en een vernieuwing van de stadskernen.

Het ontwerp werd voordien goedgekeurd in de Senaat.

FRANS REGIONAAL SYMBOOL

De cultuurraad van de franssprekende gemeenschap heeft op 24 juni een voorstel van decreet van het RW-kamerlid Fernand Massart goedgekeurd, waardoor die gemeenschap voortaan over een officiële vlag beschikt: een rode haan op gouden veld. Het betreft het embleem dat n.a.v. de Waalse assemblee van 1913 door Pierre Paulus werd getekend en sindsdien is blijven gelden als symbool van de Waalse beweging.

In de cultuurraad werd door franssprekende Brusselaars bezwaar gemaakt tegen de haan, omdat die nooit is voorgekomen in de wapenschilden van de oude Waalse graafschappen en ook niet in de geschiedenis van Brussel voorkomt. Ook de vertegenwoordigers van de duitstaligen, die in de cultuurraad zetelen, weigerden het decreet goed te keuren.

NEDERLAND

DISCUSSIENOTA „CONTOUREN VAN EEN TOEKOMSTIG ONDERWIJSBESTEL"

De minister van onderwijs, dr. J. A. van Kemenade, en de twee staatssecretarissen, dr. G. Klein (hoger onderwijs) en dr. A. Voortman (voortgezet onderwijs), hebben op 18 juni een discussienota gepubliceerd, waarin zij de contouren van een samenhangend onderwijssysteem voor het jaar 2000 getekend hadden. De nota is bedoeld als een eerste stuk voor discussie. De bewindslieden hopen voor 1 aug. 1976 reacties van hen, die zich bij het onderwijs betrokken weten, binnen te hebben. Daarna zal de nota worden aangepast en volgt een tweede discussieronde. Op grond van het te voeren overleg zal vervolgens een meer definitief voorstel worden geformuleerd en aan de Staten-Generaal worden aangeboden.

De structuur van het onderwijs, zoals de ministers en de staatssecretarissen die in de nota schetsen, wijkt nogal af van de bestaande structuur. Naar het oordeel van de bewindslieden moet over 25 jaar het onderwijs er als volgt uitzien:

- De kleuterschool en de lagere school gaan verdwijnen. Zij gaan op in de basisschool voor kinderen van 4-12 jaar. Op deze school zal een vreemde taal voor alle kinderen verplicht worden.
- Het buitengewoon onderwijs wordt speciaal onderwijs. Dit is bestemd voor kinderen die geestelijk, lichamelijk of maatschappelijk zwaar gehandicapt zijn. Het aantal schoolsoorten in deze sector zal van de bestaande ong. 20 worden beperkt tot 5 à 6.
- Na de basisschool volgt de middenschool, die zal worden bezocht door alle kinderen van 12-16 jaar.
- De volledige leerplicht wordt verlengd tot 18 jaar.
- Na de middenschool volgt de bovenschool voor de leeftijd van 16-19 jaar. Binnen de bovenschool komen drie verschillende afdelingen:

— een tweejarige theoretische afdeling;

— een 3- à 4-jarige beroepgerichte afdeling ter voorbereiding op functies van middelbaar niveau;

— een korte beroepsgerichte opleiding van 2 à 3 jaar voor functies van lager niveau.

- Na de bovenschool volgt het hoger onderwijs.
- Sluitstuk van de nieuwe structuur is de Open School, die alle voorzieningen van verdere scholing en vorming na de eerste onderwijsweg coördineert en deels ook zelf aanbiedt.

UITGANGSPUNTEN

Het „waarom" van de nota wordt in het eerste deel uitvoerig toegelicht. Het onderwijs krijgt in deze tijd steeds meer taken toebedeeld, doordat aan het maatschappelijk functioneren van iedereen steeds meer eisen worden gesteld. Het onderwijs kan zich daarom niet langer beperken tot het aanleren van vaardigheden en inzichten, die voor het uitoefenen van een beroep noodzakelijk zijn. Het zal tevens gericht moeten zijn op de voorbereiding tot deelneming aan andere maatschappelijke activiteiten, zoals besluitvorming op het werk, in de wijk, in de gemeente of op landelijk niveau. Onderwijs zal aan alle leden van de samenleving de kans moeten bieden hun uiteenlopende talenten te ontplooien. Het zal iedereen meer mondig en weerbaar dienen te maken en daardoor meer toegang geven tot de kennis, de arbeid en de besluitvorming daarover. Het onderwijs moet op langere termijn grondig worden vernieuwd om een betere verdeling van maatschappelijke kansen tot stand te brengen.

In de eerste plaats moeten schoolmilieu en gezinsmilieu dichter bij elkaar worden gebracht. Onderwijs, vorming en opvoeding moeten elkaar versterken.

In de tweede plaats dient een schoolkeuze, die in hoge mate definitief bepalend is voor de latere maatschappelijke positie, uitgesteld te worden naar het vijftiende of zestiende jaar, wanneer de individuele mogelijkheden meer uitgekristalliseerd zijn.

In de derde plaats moet vooral het kleuter- en lager onderwijs zo worden ingericht, dat beter kan worden aangesloten bij de verschillen in ontwikkelingsfase en in sociale en culturele achtergrond van de leerlingen.

In de vierde plaats moeten er zo gemakkelijk mogelijk toegankelijke voorzieningen van tweede-kans onderwijs voor volwassenen komen.

Grotere gelijkheid van kansen bij de toegang tot onderwijsvoorzieningen brengt het gevaar met zich mee van een toenemende sociale ongelijkheid tussen mensen met een verschillende begaafdheid of opleidingsniveau. Daarom moet het onderwijs zich ook richten op het verbeteren van de ontplooiingsmogelijkheden voor verschillende begaafdheden en vooral op het verbeteren van de mondigheid en de maatschappelijke weerbaarheid van allen, ongeacht hun begaafdheid.

BASISSCHOOL

Het funderende basisonderwijs voor kinderen van 4-12 jaar is gericht op een continue ontplooiing van de leerlingen. Daarbij wordt rekening gehouden met de individuele verschillen, die de leerlingen vertonen bij het doorlopen van de opeenvolgende ontwikkelingsstadia. In het bestaande systeem staan hieraan de volgende zaken in de weg: de overgang van het kleuter- naar het lager onderwijs wordt alleen bepaald door het kalenderjaar en vormt aldus een belemmering voor de continue ontwikkeling van de leerlingen; het leerstofjaarklassensysteem komt niet tegemoet aan de individuele verschillen in ontwikkelingsmogelijkheden; affectieve, expressieve en creatieve vorming en het leren beheersen van sociale vaardigheden komen onvoldoende aan hun trekken; de sterke opsplitsing in vakken klopt niet met het wereldbeeld van de kleuter en het lagere-schoolkind; de school is onvoldoende afgestemd op het taalgebruik, de gedragsnormen en het leefpatroon van de leerlingen; stagnaties in het ontwikkelingsproces krijgen te weinig aandacht; soms worden kinderen te snel verwezen naar het speciaal onderwijs.

Kenmerken voor de nieuwe basisschool zullen zijn: een verplichte vreemde taal voor alle leerlingen; de ontplooiing van ieders persoonlijkheid in een onafgebroken vormings-, ontwikkelings- en leerproces; het scheppen van gelijke kansen; het besteden van voldoende aandacht aan de eigen identiteit van de kleuter en aan die van het kind in de stadia die daarna volgen; het tijdig signaleren en onderzoeken van stagnaties in het ontwikkelings- en leerproces en het bieden van daarop aansluitende hulp aan individuele leerlingen; het creëren van onderwijssituaties, die aan de aard van de leerlingen zijn aangepast.

SPECIAAL ONDERWIJS

Basisschool en middenschool moeten zo worden ingericht, dat er minder kinderen naar het speciaal onderwijs verwezen moeten worden. Het aantal schooltypen moet verminderd worden tot 5 à 6. Het bestaande onderscheid berust vnl. op medische criteria, waarbij met de onderwijsbehoeften van het kind onvoldoende rekening wordt gehouden.

Een scheiding tussen basis- en middenschool is voor dit onderwijstype ongewenst.

Gedacht wordt aan vier soorten speciaal onderwijs: motorisch gericht onderwijs voor kinderen die door een tekort aan verstandelijke vermogens voorbestemd zijn in het arbeidsproces die plaatsen te bezetten, waar motorische en manuele prestaties de intellectuele prestaties overheersen; correctief onderwijs voor het herstellen van de aansluiting bij het basisonderwijs; compenserend onderwijs gericht op functiestoornissen van organische aard; therapeutisch onderwijs, gericht op psychische stoornissen.

MIDDENSCHOOL

In de middenschool voor 12-16 jarigen (misschien voor 11-15 jarigen) ligt het accent nog op het ontwikkelen van die kennis en vaardigheden, die allen nodig hebben om op een verantwoorde manier in de samenleving te kunnen functioneren. Dit houdt ook in: oriëntatie op de latere studie- en beroepsmogelijkheden en voorlopige en nog te veranderen bepaling van de mogelijkheden van de leerlingen. Alle leerlingen, ongeacht capaciteit of afkomst, blijven in niet voorgeselecteerde leeftijdsgroepen bijeen, die „heterogene leeftijdsgroepen" genoemd worden. Van daaruit kunnen zij zich in wisselende groepen van bezigheid en studieniveau (homogene groepen) naar hun aanleg en belangstelling bekwamen en oriënteren. Aan het eind van de middenschool wordt van iedere leerling een „ontwikkelingsprofiel" vastgesteld waarin niveau, vaardigheden, begaafdheden en belangstelling van de leerling tot uitdrukking komen. Ook staan er aanwijzingen in voor verdere studie- en beroepsmogelijkheden.

Uitgangspunten van de middenschool zijn: het gezamenlijk volgen van algemeen en beroepsonderwijs door een volledige jaargroep, waarbij het onderwijsaanbod is afgestemd op de individuele leerling; uitstel van studie- en beroepskeuze naar een later tijdstip; voortzetting van het streven van de basisschool naar „gelijke", d.w.z. optimale kansen op ontplooiing; verbreding van het onderwijs- en vormingsaanbod; het aanbieden van passende onderwijsleersituaties voor individuele ontplooiing en sociale bewustwording.

Het gaat, tenslotte, in de middenschool niet alleen om intellectuele en technische kwaliteiten, maar ook om kwaliteiten op

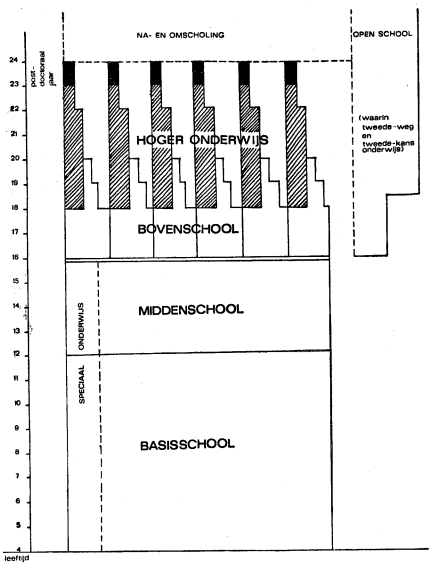

creatief, artistiek, organisatorisch en sociaal terrein.

BOVENSCHOOL

In dit nieuwe schooltype moet een sterke band met de maatschappelijke werkelijkheid bestaan.

Voorts moet de nadruk gelegd worden op de zelfstandigheid van de leerling. Het accent verschuift van onderwijzen naar zelfstudie.

Het onderwijs moet erop gericht zijn, dat de leerlingen op 18-jarige leeftijd als volwassen leden van de samenleving en verantwoordelijke burgers in een democratische maatschappij kunnen functioneren.

Een aantal sectoren, waarop de bovenschool zich zou kunnen richten zijn: maatschappelijke dienstverlening, natuurwetenschappen en techniek, commerciële, economische en bestuurlijke sector, agrarische sector, een literair-communicatieve sector, een kunstzinnige sector.

De drie afdelingen van de bovenschool zullen elk bestaan uit een aantal opleidingen met een eigen kernprogramma, dat naar aard en niveau omschreven is. Binnen elke opleiding kunnen vakken op verschillend niveau van verschillende aard gekozen worden. Kern- en keuzeprogramma's leiden te zamen tot een dossierdiploma dat, afhankelijk van de opleiding in kwestie, een verschillend civiel effect heeft.

HOGER ONDERWIJS

Het hoger onderwijs wordt gevolgd door studenten boven 18 jaar; niet alleen verlaters van de bovenschool, maar ook ouderen, b.v. mensen, die leren en werken afwisselen of die later in hun leven eerder gemiste kansen op hoger onderwijs willen inhalen.

Ieder die dat wil en ervoor geschikt is moet tot het hoger onderwijs toegelaten worden. Echter, niet iedereen kan aan het hoger onderwijs deelnemen, waar, hoe en zolang als hij wil.

Succesvol studeren in het w.o. garandeert niet meer een vooraanstaande maatschappelijke positie. De arbeidsmarkt voor afgestudeerden zal niet langer een gesloten markt zijn van „passende arbeid", zeldzaam van waarde en dus hoog beloond.

De tweedeling wetenschappelijk onderwijs (w.o.) en hoger beroepsonderwijs (h.b.o.) moeten worden opgeheven. Er zal niet langer een primair onderscheid naar instellingen zijn maar één naar programma's.

De programma's van het hoger onderwijs zullen gevarieerd moeten zijn: algemene vormingsprogramma's naast beroepsopleidingen, vaardigheidsprogramma's naast methodologisch gerichte programma's, individueel gecomponeerde programma's naast geijkte collectieve programma's. Geconcretiseerd denken de bewindslieden aan vijf soorten programma's: researchprogramma's, opleidingsprogramma's waarvoor een wetenschappelijke opleiding vereist is, opleidingsprogramma's waarvoor dit niet een vereiste is, vormingsprogramma's waarin methodologie voorop staat en programma's, waarin algemene en bijzondere vaardigheden worden bijgebracht.

Het ligt niet voor de hand, aldus de nota, w.o. en h.b.o. te integreren. Beter kan elke sector op zichzelf worden hervormd, waarbij vergroting van de verscheidenheid voorop moet staan. Binnen de bestaande instellingen lijkt dit maar beperkt mogelijk. Daarom moet naast het w.o. een nieuw type hoger onderwijs tot ontwikkeling worden gebracht, waarin w.o.-achtige en h.b.o.-achtige programma's naast elkaar worden aangeboden.

OPEN SCHOOL

Iedereen moet zijn leven lang kunnen blijven leren en zich door training, studie en bezinning moeten kunnen heroriënteren. Iedereen moet daartoe in staat worden gesteld (gecompenseerd educatief verlof); daartoe moet ook een netwerk van educatieve voorzieningen in het leven geroepen worden.

Kenmerken van de Open School moeten zijn: optimale vorm van bereikbaarheid, b.v. via massamedia en een netwerk van educatieve centra; integratie van vorming en scholing, uitgaande van ervaringsleren; openheid van toegang, programma's en uitgang, met opties voor deelcertificaten en niet-diplomagericht leren; een systematisch aanbod.

INSPRAAK, PARTICIPATIE, ONDERWIJSASSISTENT

De bewindslieden pleiten voor een goede communicatiestructuur binnen de school en voor het betrekken van vertegenwoordigers uit de maatschappij bij het schoolbestuur.

De leerlingen moeten invloed hebben op het onderwijsleerproces en medezeggenschap uitoefenen bij de inrichting van het onderwijs. Voor de leerlingen van het basisonderwijs en de eerste jaren van de middenschool zal dit zich toespitsen op de keuze en de opzet van veel creatieve en recreatieve activiteiten. De oudere leerlingen zullen meer mogelijkheden moeten krijgen zelf te kiezen m.b.t. inhoud en methodiek van het onderwijs. Gepleit wordt voor de instelling van een leerlingenraad, die gehoord moet worden over beslissingen inzake leerlingenbegeleiding, materiële voorzieningen, aanstelling van personeel en de keuze van leermiddelen.

Ook de onderwijsgevenden zullen meer invloed moeten krijgen op het schoolgebeuren. Daartoe stellen de bewindslieden voor de onderwijsgevenden te doen vertegenwoordigen in het bevoegd gezag van de school en een lerarenraad in te stellen. Deze raad heeft tot taak de aanschaf van leermiddelen te verzorgen binnen een gegeven budget, het vaststellen van de be-

oordelingsmethodiek en de didactische methoden.
In het schoolbestuur moeten voor de helft zitting hebben vertegenwoordigers van ouders, onderwijsgevenden, niet-onderwijzend personeel en leerlingen boven 18 jaar en voor de andere helft vertegenwoordigers van de gemeenschap of deelgemeenschap, waarvoor de onderwijsinstelling functioneert.
Als vormen van ouderparticipatie stelt de nota voor: activiteiten van de ouders in de school, die niet direct met het onderwijs te maken hebben (b.v. inrichting van de school); activiteiten tot ondersteuning van het onderwijs (b.v. discussies in schoolverband van ouders en kinderen over buurtproblemen); en ouderparticipatie aan het onderwijs, dat hun kinderen gegeven wordt, onder verantwoordelijkheid van de docenten.
Binnen het kader van een taakspecialisatie binnen de school stellen de bewindslieden voor onderwijs-assistenten aan te stellen, die een deel van de huidige taken van de leraren, zowel in het onderwijsleerproces zelf als b.v. t.a.v. begeleiding en organisatorische activiteiten, kunnen overnemen.

OPLEIDING ONDERWIJSGEVENDEN

In de nota wordt voorgesteld de huidige opleidingen voor kleuterleid(st)ers en voor onderwijzers te doen samensmelten tot één opleiding voor de basisschool. Deze opleiding zal twee varianten kennen: die voor het jonge (4-8 jaar) en die voor het oudere (8-12 jaar) kind.
Er komt een opleiding voor docenten aan de middenschool, die tevens zal opleiden voor docenten aan de praktische stromen aan de bovenschool. Deze opleiding zal voortkomen uit de huidige opleiding tot leraren tweede en derde graad.
Tenslotte komt er een opleiding voor leraren aan de tweejarige theoretische stroom van de bovenschool en voor bepaalde sectoren in het hoger onderwijs. Deze eerstegraadsopleiding is tevens bestemd voor docenten aan de middelbare praktische stroom in de bovenschool. Ook kunnen afgestudeerden van deze opleiding benoemd worden aan het laatste en voorlaatste jaar van de middenschool om les te geven aan homogene groepen leerlingen van vrij hoog abstractie-niveau.

SCHOLENPLANNING, SCHOOLBOUWPLAN

De bewindslieden stellen voor, dat plannen voor het stichten van scholen worden opgesteld op het niveau van provincie of gewest. Overleg over dit plan moet ertoe leiden, dat de levensbeschouwelijke deelplannen en de individuele aanvragen daarin tot hun recht komen. Bij mislukt regionaal overleg moet de indiening van individuele plannen bij de landelijke overheid mogelijk blijven.
Het vaststellen van het scholenbouwplan zou op deze leest geschoeid moeten zijn. De scholenbouw kan op die manier beter aansluiten bij de bestaande regionale en plaatselijke situatie.

KOSTEN EN DOELMATIGHEID

Invoering van een 12-jarige volledige leerplicht per 1 jan. 1985 leidt naar schatting tot een uitgavenverhoging van ong. *f* 350 mln in dat jaar en van ong. *f* 300 tot 350 mln in 2000.
Bovendien zal de autonome stijging van het aantal leerlingen in 1985 reeds een uitgavenstijging vergen van ong. *f* 1050 mln t.o.v. 1975.
De overheidsuitgaven voor het onderwijs zijn in de afgelopen 15 jaar nominaal toegenomen van *f* 2 mrd tot *f* 14,2 mrd, terwijl voor 1978 *f* 18 mrd wordt verwacht. Van deze totale uitgaven heeft het ministerie van onderwijs en wetenschappen een toenemend deel voor zijn rekening genomen: in 1960 nog 71%, in 1975 85% of meer.
Per hoofd van de bevolking besteedt de overheid in 1975 *f* 1.320 aan het onderwijs. In 1961 was dat *f* 175.
Van 1960-1971 is het aandeel van het kleuter- en lager onderwijs en van het algemeen voortgezet onderwijs in de totale uitgaven teruggelopen. Het aandeel van het beroepsonderwijs en vooral van het wetenschappelijk onderwijs is toegenomen. Deze verschuiving had een opwaartse druk op de uitgaven ten gevolge.
Het aandeel van O en W in de totale rijksbegroting is in de afgelopen 15 jaar toegenomen van 14% tot 25%.
Bepalend voor de toekomstige kostenontwikkeling van het onderwijs is o.m. de ontwikkeling van de bevolkingsomvang. In de nota zijn daaromtrent verschillende schattingen opgenomen, die echter niet tot definitieve conclusies leiden.
Van belang voor de toekomstige kostenontwikkeling is verder nog de belangstelling voor het onderwijs. In de periode 1962-1972 is in alle leeftijdsgroepen tussen 5 en 29 jaar een toegenomen belangstelling te constateren.
Bovendien is sinds 1960 een relatieve teruggang waar te nemen in de belangstelling voor v.w.o., h.a.v.o. en m.a.v.o., met daarnaast een relatieve toeneming voor het middelbaar beroepsonderwijs en w.o. en h.b.o. Dit is een verschuiving van relatief minder dure opleidingen naar relatief duurdere. De bewindslieden verwachten, dat in de komende jaren de belangstelling voor het volgen van voortgezet en hoger onderwijs nog zal toenemen.
Om te voorkomen dat een onevenredig groot deel van de middelen moet worden besteed aan relatief kostbare onderwijsvoorzieningen voor relatief weinigen ten koste van de ontwikkeling en/of verbetering van onderwijsvoorzieningen voor allen, zullen er vooral beperkingen moeten worden gesteld aan de deelname aan het hoger onderwijs.
Een beperking van inschrijvingsduur en deelname aan alle vormen van hoger onderwijs en de bovenschool zal regel zijn. Ook zal een beperking van de toelating tot het hoger dagonderwijs nodig zijn. Het is niet uitgesloten, dat in de toekomst in alle studierichtingen een beperkte toelating tot dit onderwijs zal bestaan. Een alternatief kan dan zijn verdere studie d.m.v. goedkopere vormen van multimediaal onderwijs. Onderwijsaccommodaties moeten intensiever ('s avonds, weekeinden) gebruikt worden.
Beperkende maatregelen moeten met terughoudendheid worden toegepast. Daarom moet worden gestreefd naar vermindering van de gemiddelde kosten per leerling, o.a. door verlaging van de ratio staf-leerling. Door toepassing van onderwijstechnologische methoden moet in het vervolgonderwijs meer worden overgelaten aan de zelfwerkzaamheid van de oudere leerling.
Het bestaande systeem van onderwijsbekostiging moet worden vervangen door een systeem, waarbij de kosten vergoed worden op basis van taakstellende normen, die regelmatig worden getoetst door kosten/batenanalyse bij normscholen.
(Ministerie van onderwijs en wetenschappen)

OOST-EUROPA

DUITSE DEMOCRATISCHE REPUBLIEK

SINDERMANN IN BANGLADESH

Minister-president Horst Sindermann bracht van 26-29 nov. 1974 een officieel vriendschapsbezoek aan Bangladesh. Hij voerde in Dacca besprekingen met premier sjeik Moejiboer Rahman. Tevens werd een overeenkomst inzake economische samenwerking ondertekend.

In het kader van dit verdrag verschaft de DDR Bangladesh een langlopend krediet, dat ertoe moet bijdragen, dat de economische ontwikkeling van Bangladesh door het leveren van complete fabrieken en uitrustingen bevorderd wordt.
Voorts zal de DDR Bangladesh helpen bij de opleiding en omscholing van kaderpersoneel.
Tenslotte werd het plan voor de culturele en wetenschappelijke samenwerking voor het jaar 1974-'75 ondertekend. (Aussenpolitische Korrespondenz)

SINDERMANN IN INDIA

Van 29 nov.-3 dec. 1974 bracht premier Sindermann een bezoek aan India, waar hij besprekingen voerde met premier mevr. Indira Gandhi.

Op 1 dec. werd een verdrag ondertekend over de oprichting van een gemeenschappelijke commissie voor economische en wetenschappelijk-technische samenwerking. (*Aussenpolitische Korrespondenz*)

SINDERMANN IN JOEGO-SLAVIË

Minister-president Horst Sindermann bracht van 11-15 juni 1975 een officieel vriendschapsbezoek aan Joego-Slavië. Hij werd ontvangen door president Tito en voerde besprekingen met premier Bijedic. De premiers ondertekenden drie overeenkomsten:

- Een verdrag over industriële samenwerking voor de periode 1976-1980;
- Raamovereenkomsten over de samenwerking bij de bouw van mijnbouwapparatuur, cementfabrieken en havenkranen;
- Algemene overeenkomsten tussen economische organisaties van beide staten over de samenwerking op lange termijn bij de winning en produktie van koper en tin. Het betreft hier kopervoorraden in Macedonië en tinvoorraden in Kosovo. De DDR is geïnteresseerd aan deelname bij de winning hiervan. (Aussenpolitische Korrespondenz, FAZ)

ALGEMEEN

ONTWIKKELINGEN BINNEN HET ANDES-PACT

Van alle pogingen om te komen tot een economische en industriële integratie van de Latijnsamerikaanse landen is die van de in het Andes-pact verenigde landen Chili, Bolivia, Peru, Ecuador, Columbia en Venezuela tot nog toe de meeste succesvolle. Toen de vijf eerste (Venezuela trad eerst in 1973 toe) zich in 1969 verenigden (pag. 445-'69) bedroeg de handel tussen hen slechts $ 140 mln. In 1974 was deze gestegen tot $ 817 mln en volgens voorlopige schattingen zou hij in 1975 wederom met $ 120 tot $ 130 mln toenemen. Dat is nog slechts 6% van het totale handelsvolume van de Andes-landen, maar een stijging is duidelijk waarneembaar en is, aldus een overzicht van de permanente Commissie van het pact, zetelend in Lima, het gevolg van de toepassing van een aantal maatregelen, zoals de toewijzing van de produktie van bepaalde goederen voor alle Andeslanden aan één speciaal lid, gemeenschappelijke economische planningen en gemeenschappelijke projecten voor de infrastructuur.

Over één van de voornaamste verworvenheden van het pact, de zgn. „decision 24" over de behandeling van buitenlandse investeringen (pag. 56/3-'71) ontstond in 1974 onenigheid tussen de Commissie en Chili, dat in juli 1974 een zeer liberale wet op de buitenlandse investeringen uitvaardigde.

Hieronder geven wij een beknopt overzicht over deze kwestie en over een aantal andere ontwikkelingen binnen het pact.

Commissie akkoord met nieuwe Chileense wet op buitenlandse investeringen

De septemberzittingen (1974) van de Commissie van de Andes-groep waren bijna geheel gewijd aan een debat over de nieuwe Chileense wet op de investeringen van buitenlandse maatschappijen.

Voorafgaande aan dit debat bezocht de Chileense minister van economische coördinatie Raul Saez de vijf andere lid-staten om een toelichting te geven op de nieuwe wet, waarbij hij beklemtoonde dat Chili niet van plan was de zgn. decision 24 van het Andes-Pact te schenden, maar algemeen stond men in die landen afwijzend tegenover de nieuwe wet.

De vijf leden argumenteerden dat de nieuwe Chileense wet op minstens drie punten in strijd was met „decision 24" en wel t.a.v. de jaarlijkse overmaking van winsten naar het buitenland. Volgens „decision 24" dient deze overmaking beperkt te blijven tot 14% van het geïnvesteerde kapitaal, terwijl de Chilenen daaraan geen beperkingen willen verbinden. Een tweede verschil is dat „decision 24" bepaalt dat buitenlandse maatschappijen in een periode van 15 jaar in Chili, Columbia, Peru en Venezuela en binnen 20 jaar in Bolivia en Ecuador de meerderheid van hun aandelen aan die landen moeten hebben overgedaan; de Chileense wet bevat geen bepalingen voor omzetting van buitenlandse maatschappijen in Chileense. Ten derde bepaalt „decision 24" dat de lid-staten externe kredieten, verschaft aan buitenlandse maatschappijen, niet garanderen, terwijl de Chilenen die mogelijkheid niet uitsluiten.

Tussen de lid-staten bestond overigens al geen overeenstemming over de toepassing van „decision 24". Zo hebben Peru en Venezuela hun nationale wetgevingen al verregaand aangepast aan de bepalingen. Columbia daarentegen heeft in zijn wetgeving een aantal bepalingen opgenomen die het mogelijk maken aan „decision 24" te ontkomen, terwijl Bolivia en Ecuador zich verzetten tegen iedere bevoordeling van buitenlandse maatschappijen omdat die de speciale status, die hun in het Andes-Pact is gegeven, kan aantasten. Chili nu neemt de meest liberale houding aan t.a.v. de buitenlandse investeringen.

De Chileense wet op de buitenlandse investeringen dateert van 13 juli 1974.

De Chileense regering publiceerde op 13 juli 1974 decreet no. 600, waarbij een speciaal comité voor de buitenlandse investeringen wordt ingesteld, dat zich zal bezighouden met alle buitenlandse investeringen in het land. Alle buitenlandse maatschappijen die in het land willen investeren, dienen daartoe toestemming van de regering te hebben. De contracten, die dan worden afgesloten zullen tien jaar, vanaf het begin van de produktie gerekend, geldig zijn, met de mogelijkheid van een verlenging van 10 jaar. In sommige gevallen is een beginperiode van 20 jaar mogelijk.

De nieuwe wet garandeert geen discriminatie van de overheid tegenover buitenlands kapitaal en het recht voor buitenlandse maatschappijen hun winsten naar het buitenland over te maken of hun kapitaal terug te trekken. Investeringen die in Chili zijn gedaan voor de inwerkingtreding van de nieuwe wet moeten bij het comité worden aangemeld. Het is mogelijk dat deze investeringen dan onder de nieuwe wet komen te vallen.

In november 1974 hield de Commissie van het Andes-pact zich wederom met de Chileense wet bezig.

Men werd het erover eens dat decreet no. 746, uitgevaardigd door de Chileense regering op 6 november 1974 dat bepaalt dat het comité voor buitenlandse investeringen het competente orgaan is om „decision 24" toe te passen, bewijst dat de nieuwe wet op de buitenlandse investeringen (decreet 600) niet in strijd is met de „decision".

Verder bepaalde men dat onderzocht zou worden in hoeverre men tot harmonisatie kon komen van de toepassing van „decision 24" in de lid-staten.

Besprekingen met Argentinië, Mexico en Brazilië

In 1974 zijn besprekingen gevoerd met Argentinië, Mexico en Brazilië over nauwere samenwerking met het Andes-pact, of, in het geval van Argentinië, mogelijke aansluiting.

Sedert 1972 bestaat er een vaste commissie voor bevordering van handels-, industriële en technische samenwerking tussen Argentinië en de Andes-landen. Een dergelijke commissie bestaat ook voor Mexico en is in voorbereiding voor Brazilië.

De Andes-landen willen echter wachten met eventuele toelating van deze landen totdat hun industrialisatieniveau dat van deze drie landen enigszins benadert om oneerlijke concurrentie te voorkomen.

Verdere afbraak tariefmuren tussen Andes-landen

De Andes-groep heeft opnieuw vorderingen gemaakt met de afbraak van de tariefmuren tussen de landen. Met ingang van 31 december 1974 werden de tarieven tussen Chili, Columbia, Peru en Venezuela opnieuw met 10% verlaagd, waardoor de totale vermindering op 40% kwam, sedert het begin daarvan op 31 december 1971. De invoer van Bolivia en Peru naar de lid-staten is geheel vrij van rechten, een situatie die eind 1980 voor alle landen zal gaan gelden.

Ook werd vooruitgang geboekt bij de opbouw van een gemeenschappelijk buitentarief.

Voor een aantal produkten geldt dit gemeenschappelijke tarief al, maar de Commissie kwam in december

1974 overeen dat Chili, Columbia, Peru en Venezuela eind 1975 zodanige maatregelen moeten hebben getroffen dat ze binnen vijf jaar een gemeenschappelijk buitentarief kunnen instellen. Bolivia en Peru krijgen daarvoor tien jaar de tijd.

Gemeenschappelijk programma voor ontwikkeling petro-chemische industrie

Eind mei werden de zes lid-staten het in principe eens over een gemeenschappelijke aanpak voor de opbouw van de petro-chemische sector.
Het is de bedoeling dat ieder land slechts een aantal petrochemische produkten gaat vervaardigen. Door middel van een systeem van invoerrechten, wil men ieder lid ertoe brengen slechts die produkten te maken, waarvoor het het meest geschikt of het best toegerust is.
Er bestaan ook plannen voor een dergelijke arbeidsverdeling t.a.v. de auto- en kunstmestindustrie, maar daarover is nog geen overeenstemming bereikt. De Commissie in Lima bereidt ook arbeidsverdelingsplannen voor de staal-, glas-, papierchemische, farmaceutische en elektronische sector voor. *(Le Monde, The Financial Times, Bolsa Review)*

BIJEENKOMST COMMUNISTISCHE PARTIJEN IN HAVANA

Vertegenwoordigers van de Latijnsamerikaanse en Caraïbische communistische partijen zijn half juni in Havana bijeen geweest.
Na afloop ondertekenden de 24 vertegenwoordigers een document waarin zij zich bereid verklaren samen te werken met bepaalde andere politieke groeperingen in de strijd tegen het Amerikaanse imperialisme.
„De revolutionaire strijd in Latijns-Amerika is een harde strijd waarin alle krachten die zich richten tegen het Amerikaanse imperialisme hun plaats hebben", aldus het document.
Volgens de afgevaardigden heeft de kwestie Chili bewezen dat iedere manier om aan de macht te komen langs democratische weg bruikbaar is, maar dat de revolutionaire beweging met wapengeweld haar verworvenheden moet verdedigen.
Wat in Chili is gebeurd, aldus het document, bewijst de geldigheid van de Marxistisch-Leninistische opvatting dat de oude klassen niet vrijwillig de macht afstaan, maar deze met hand en tand verdedigen.
Daarom en opdat de arbeidende klasse zich niet isoleert, is het noodzakelijk een politiek te voeren van grote en flexibele allianties van alle anti-imperialistische krachten.
Volgens de verklaring heeft de Latijnsamerikaanse bourgeoisie lang geleden al de mogelijkheid verloren de leidende rol te spelen die aan het proletariaat toebehoort. Toch sluit de verklaring samenwerking met bepaalde groepen van de bourgeoisie in de strijd tegen het imperialisme en de oligarchie niet uit.
Het Noordamerikaanse imperialisme is de voornaamste en gemeenschappelijke vijand van de communistische partijen, aldus de verklaring.
Het nationalisme moet omgevormd worden in een anti-imperialistische en revolutionaire kracht.
De conferentie van de communistische partijen veroordeelde verder de „rampzalige" politiek van de Volksrepubliek China op het continent.
Zij beschuldigde de Chinese communistische partij ervan pseudo-revolutionaire groepen aan te moedigen, die vanuit een vals radicalisme links verdelen, de communistische partijen aanvallen, het proces van vooruitgang blokkeren en dikwijls als handlangers van de vijand optreden binnen de revolutionaire beweging. *(Le Monde)*

NAUWELIJKS PERSVRIJHEID IN LATIJNS-AMERIKA

Na afloop van de Interamerikaanse commissie voor persvrijheid (SIP) op 18 oktober 1974 in Caracas, zei de voorzitter van die organisatie, German Ornes, dat het met de persvrijheid op het continent droevig is gesteld:
Volgens Ornes zijn er tien landen in Latijns-Amerika waar persvrijheid niet bestaat: Argentinië, Brazilië, Cuba, Chili, Haïti, Nicaragua, Panama, Paraguay, Peru en Uruguay.
Het aan banden leggen van de pers in Latijns-Amerika onderscheidt zich naar de mening van Ornes door steeds arglistiger en subtieler methoden en is gebaseerd op bedreiging of diskrediet. Of een land nu een rechts of een links bewind heeft, zei Ornes, een vrije en onafhankelijke pers betekent een obstakel dat moet worden gesloopt omdat totalitaire staten of staten met een bedrieglijk democratisch voorkomen, de waakzaamheid van journalisten niet verdragen.
Ornes prees de persvrijheid in Venezuela, maar hekelde Mexico, dat de linkse krant *Porque* heeft gebreideld door de papiertoevoer aan banden te leggen, en de Dominicaanse republiek, die journalisten gijzelt als ze het bewind niet gunstig gezind zijn.
Ornes hekelde ook het feit dat de CIA — de Amerikaanse geheime inlichtingendienst — naar eigen zeggen oppositiekranten in Chili heeft gefinancierd om stemming te maken tegen het bewind van Salvador Allende.
Hij laakte de naasting van zes onafhankelijke kranten in Peru en constateerde in Bolivia en Ecuador „een zekere paternalistische tolerantie van de militaire machthebbers jegens de pers".
In Brazilië blijft naar zijn mening „een van de partijdigste en afkeurenswaardigste censuurmethoden" bestaan en in Chili en Uruguay is er reden voor „bijzondere verbittering". *(AFP)*

COSTA RICA

DANIEL ODUBER QUIROS TOT PRESIDENT GEKOZEN

Op 3 febr. '74 werden in Costa Rica verkiezingen gehouden voor het presidentschap, 57 zetels in het parlement en 522 gemeenteraadsleden.
Van de 8 kandidaten voor het presidentschap maakten die van de twee grootste partijen, die elkaar sedert 1948 regelmatig afwisselen bij de machtsuitoefening, de sociaal-democratisch georiënteerde Partido Liberacion Nacional en de Partido Unificacion Nacional de grootste kans. De kandidaat van de PLN, Daniel Oduber Quiros, kreeg meer dan 40% van de stemmen en werd daarmee president. De communistische en castristische partij, een van de PLN afgescheiden groepering en de conservatieve Partido Nacional Independiente en een extreem-linkse groepering kregen slechts een gering aantal stemmen. De kandidaat van de PUN, Fernando Trejos Escalante kreeg ca. 30%.
Oduber Quiros had de steun van de aftredende president José Figueres.
De overwinning van Oduber is grotendeels een gevolg van de grote populariteit van Figueres, waaraan de onthullingen van een drietal schandalen waarin deze verwikkeld was, geen afbreuk hebben kunnen doen. Zo verweet de oppositie de aftredende president dat hij gastvrijheid heeft geboden aan de Amerikaan financier Robert Vesco, betrokken in de Amerikaanse Watergate-affaire en gezocht door de Amerikaanse justitie wegens een fraude van meer dan $ 200 mln. Ook

zou de president bescherming hebben geboden aan een miljonair uit Texas, Glovis McAlpin, die in West-Duitsland is aangeklaagd voor de oplichting van duizenden kleine investeerders. Tenslotte zou een minister van Figueres betrokken zijn geweest bij een schandaal rond de devaluatie van de dollar, waarbij hij van zijn voorkennis zou hebben geprofiteerd om zich met één klap te verrijken.

Daarnaast verweet de oppositie de PLN een slecht economisch beleid: een inflatie van 4 tot 6%, schaarste en grote prijsstijgingen van de levensmiddelen, ca. 16%, maar volgens de oppositie zeker 35%.

Samenstelling nieuwe regering

Op 8 mei 1974 werd een nieuwe regering geïnstalleerd, waarvan de samenstelling als volgt is:

Vice-president - dr. Carlos Manuel Castillo Morales; buitenl. zaken - Gonzalo J. Facio Segrada; openb. veiligheid: Mario Charpentier Gamboa; regeringszaken - Edgar Arroyo Cordero; transport - Alvaro Jenkins Morales; landbouw - Hernan-Garron Salazar; onderwijs - Fernando Volio Jimenez; economie - Jorge Sanchez Mendez; cultuur - Carmen Naranjo Coto. (NZZ, Le Monde, NRC/H'blad)

VERHOGING BELASTING OP BANANEN

Op 1 mei heeft de regering de belasting op de uitvoer van bananen van 25 dollarcent per kist van 20 kg verhoogd tot 40 dollarcent per kist en de andere landen van het zgn. „bananenkartel", t.w. Honduras, Panama, Guatemala en Columbia, aanbevolen zulks eveneens te doen. Van de kartellanden heffen alleen Honduras en Panama belasting op de uitvoer en wel resp. 30 en 35 dollarcent. Bovendien is de belangrijkste bananenproducent, Ecuador, geen lid van het in het voorjaar van 1973 opgerichte bananenkartel.

Volgens waarnemers was de Costaricaanse beslissing een reactie op het bananenschandaal in Honduras (zie hierna). *(NZZ)*

SAMENWERKINGSAKKOORDEN MET SOWJET-UNIE

De regering heeft meegedeeld dat er op 24 december 1974 een akkoord is getekend met de Sowjet-Unie voor culturele en wetenschappelijke samenwerking. Onderhandelingen voor dit akkoord hebben 2 jaar geduurd. *(Le Monde)*

EL SALVADOR

PARLEMENTSVERKIEZINGEN

Op 10 maart 1974 zijn er in El Salvador verkiezingen gehouden voor het 52 leden tellende parlement.
Vier partijen hadden kandidaten opgesteld t.w. de regerende Nationale Verzoeningspartij, de links-georiënteerde Union Nacional Opositora, de rechts-conservatieve Salvadoriaanse Volkspartij en het rechtse Verenigde Democratische Front.
Tegelijkertijd werden er verkiezingen gehouden voor de gemeenteraden in 261 gemeenten.
De uitslag gaf een overwinning te zien van de Partido de Conciliacion Nacional die tweederde van de zetels kreeg.
Een kwart ging naar de Union Nacional Opositora en de rest werd gedeeld door de twee andere partijen. *(NZZ, Bolsa Review).*

WIJZIGINGEN IN SAMENSTELLING REGERING

In juli 1974 trad dr. Enrique Mayorga Riva af als minister in het kabine van de president. Hij behield zijn post als vice-president van de republiek. Hij werd vervangen door dr. José Enrique Silva, wiens functie als minister van justitie werd overgenomen door dr. Fabio Hercules Pineda. Kol. Augustin Martinez Varela werd benoemd tot minister van binnenlandse zaken na het aftreden van kol. Juan Antonio Martinez Varela. *(Bolsa Review).*

Economische situatie

In de economische situatie van El Salvador is de laatste jaren enige verbetering gekomen na de ernstige terugslag als gevolg van de grensconflicten met Honduras in 1969.
De inflatie nam echter ook toe terwijl als gevolg van de oliecrisis de kosten voor de invoer aanzienlijk stegen.
In 1973 steeg het bruto-nationaal produkt met 5,4%, vergeleken met 4,3% in 1972.
Hoewel de landbouwsector wederom groeide, nam het aandeel daarvan in het bruto-nationaal produkt af en wel van 25,2% in 1972 naar 24,7% in 1973, terwijl het aandeel van de industrie daarin 24,2% bleef.
De sterk gestegen prijzen voor landbouwprodukten op de wereldmarkt zorgden ervoor dat deze produkten ongeveer 60% van de inkomsten uit export leverden.
De algemene positie van de betalingsbalans was bevredigend voornamelijk door de hogere prijzen voor de uitvoer van koffie en katoen, maar deze grotere toevoer van geld versnelde de inflatie. De groothandelsprijzen stegen in 1973 met 19,1%, vergeleken met 12,9% in 1972.
In de eerste helft van 1973 was er een positieve handelsbalans maar dat veranderde in de loop van het jaar als gevolg van de oliecrisis en eind 1973 was er een tekort van $ 13,7 mln. *(Bolsa Review)*

GUATEMALA

PRESIDENT KJELL LAUGERUD GARCIA BENOEMT NIEUWE REGERING

President Kjell Laugerud Garcia, die op 11 maart 1974 tot nieuwe president van Guatemala werd gekozen, heeft een nieuwe regering benoemd, die op 1 juli 1974 haar werkzaamheden aanvaardde.
De samenstelling van het kabinet is als volgt:

binnenl. zaken - gen. Leonel Vassaux Martinez; buitenl. zaken - Adolfo Molina Orantes; financ. - Jorge Lamport Rodil; economie - Eduardo Paloma Escobar; communicatie en openb. werken - Arq Gustavo Anzueto Vielman; landbouw - dr. Roberto Zachrisson Asturias; onderwijs - Guillermo Putzeys Alvarez; gezondheid - dr. Julio Castillo Sinibaldi; arbeid - Daniel Corzo de la Roca; defensie - gen. Fausto David Rubio Coronado.

HONDURAS

MILITAIREN ZETTEN PRESIDENT AF.

De strijdkrachten van Honduras hebben op 23 april een conservatieve regering gevormd na een onbloedige staatsgreep waarbij op 22 april president Oswaldo Lopez Arellano werd afgezet.
De 25 man tellende militaire raad wees de rechtse kol. Juan Melgar Castro aan als nieuwe president. Eerder dit jaar had de militaire raad president Lopez al het opperbevelhebbersschap van de strijdkrachten ontnomen en kolonel Melgar in zijn plaats benoemd.
De militaire raad heeft laten weten een nieuwe militaire regering te willen vormen die voor onbepaalde tijd aan het bewind zal blijven waarbij de nadruk zal liggen op eerlijkheid, recht en orde.
De aankondiging van de coup kwam slechts enkele uren nadat een speciale commissie had gezegd dat president Lopez had geweigerd samen te werken bij een onderzoek naar

verklaringen van de Amerikaanse bananenmaatschappij United Brands dat aan een hoge Hondurese functionaris steekpenningen ter waarde van $ 1,25 mln was verstrekt.
De strijdkrachten hebben verder een verklaring uitgegeven waarin ze beloven de ontwikkeling te zullen bevorderen „terwijl onveiligheid, sociale instabiliteit, politieke en economische verdeeldheid en de klassenstrijd geëlimineerd zullen worden.
Boven alles zullen orde en recht voor de wet staan. De strijdkrachten beloofden verder steun te zullen verlenen aan het landhervormingsprogramma in zoverre dit niet de individuele rechten zou aantasten.
Verder zal volgens de strijdkrachten gestreefd worden naar een vredesregeling met het buurland El Salvador waarmee Honduras in 1969 in een oorlog gewikkeld was.
Het *NRC/H'blad* (23-4) verschafte de volgende achtergrondinformatie over de situatie in Honduras:

De staatsgreep in Honduras tegen het bewind van president Oswaldo Lopez Arello illustreert opnieuw hoe bananen en militairen nog steeds het toneel in de Middenamerikaanse landen, die veelbetekenend „Bananenrepublieken" worden genoemd, beheersen.
Directe aanleiding tot de coup is een omkopingsschandaal waarbij president Lopez in 1974 van de Amerikaanse bananenmaatschappij United Brands steekpenningen ter waarde van $ 1,25 mln zou hebben aangenomen in ruil voor het verlagen van de exportbelasting op bananen van 50 dollarcent tot 25 dollarcent per krat. Dit leverde de onderneming een voordeel van 7,5 mln dollar op.
De affaire kwam aan het licht toen de Amerikaanse commissie voor toezicht op de effectenhandel (SEC) bij een onderzoek naar de zelfmoord van United Brands-directeur Eli Black, die zich op 4 februari van een wolkenkrabber in Manhattan stortte, constateerde dat de maatschappij „Hoge Hondurese functionarissen" had omgekocht. United Brand bekende en het Amerikaanse blad Wall-street Journal meldde begin april dat president Lopez zelf bij het schandaal betrokken was.
United Brand kreeg in 1954, toen de maatschappij nog United Fruit heette, een beruchte reputatie wegens betrokkenheid bij een staatsgreep in Guatemala waarbij een eind gemaakt werd aan de landhervormingspolitiek van de linkse president Arbenz.
President Lopez wees de berichten als „lasterlijke aantijgingen" van de hand en benoemde een onderzoekcommissie onder leiding van de aartsbisschop van Tegucigalpa. Waarnemers wezen erop dat de president met een persoonlijk fortuin van meer dan 25 mln dollar nauwelijks behoefte zou hebben aan de steekpenningen van United Brand.
De coup komt United Brand en Standard Fruit, de Amerikaanse ondernemingen die de bananencultuur in Honduras in handen hebben, niet ongelegen. De reformistische en nationalistische politiek die Lopez sinds zijn tweede staatsgreep in december 1972 had uitgestippeld en waarvan grootscheepse landhervormingen de kern vormden zou uiteindelijk de monopoliepositie van de Amerikaanse maatschappijen in Honduras kunnen aantasten. Meer dan 40% van de Hondurese exporten bestaat uit bananen.
De oppositie die Standard Fruit in 1974 voerde tegen het aansluiten van Honduras bij het kartel van bananenexporterende landen in Midden-Amerika en de massale ontslagen waarmee de Amerikaanse bananenondernemingen na de orkaan Fifi in september 1974 het Hondurese bewind confronteerden, waren al een aanduiding van steeds ongemakkelijker wordende relaties.
Behalve bij de bananenmaatschappijen viel de voorgestelde landhervorming slecht in rechtse legerkringen. Nadat Lopez begin dit jaar probeerde via commando-wisselingen zijn voornaamste rivalen binnen de strijdkrachten onschadelijk te maken onthief een nieuw ingestelde hoogste militaire raad Lopez begin deze maand van het opperbevelhebberschap. Dit viel in handen van de 45-jarige kolonel Juan Alberto Melgar Castro die op 22 april de macht in Honduras overnam.
Melgar Castro die eerder minister van binnenlandse zaken en justitie was heeft vooral steun bij jonge officieren die al sinds de „voetbaloorlog" van 1969 met het buurland El Salvador ontevreden zijn over Lopez wegens de slechte, niet-professionele, organisatie van de strijdkrachten.

Samenstelling nieuwe regering

Op 23 april werd ook een nieuwe regering benoemd, waarvan de samenstelling als volgt is:

Binnenl. zaken en justitie - kol. Alfonso Flores Guerra; buitenl. zaken - Virgillio Galvez; financ. - Porfirio Zavala; economie en handel - kapt. Armando San Martin; econ. planning - Arturo Corletto; landhervormingen - lt.-kol. Mario Maldonado Munoz; onderwijs - prof. Lydia Williams de Arias . gezondheid - dr. Enrique Aguilar Paz; arbeid - Enrique Flores Valeriano; defensie - kol. Mario Chinchilla Carcamo; nat. hulpbronnen - Fernando Montes Matamoros; telecommunicatie - German Aparicio Velasquez.

De nieuwe opperbevelhebber van de strijdkrachten werd kol. Policarpo Paz Carcia.

ACTIES BOEREN DOOR REGERING ONDERDRUKT

Uit vrees dat de door de vorige regering begonnen landhervormingen door de nieuwe machthebbers niet zullen worden voortgezet, hebben duizenden boerenfamilies, georganiseerd binnen de Nationale Unie van Boeren, UNC, eind mei stukken niet-in-cultuur gebrachte grond in tien departementen bezet.
Enige tijd later heeft de UNC de landbezettingen moeten beëindigen om een bloedbad te voorkomen, nadat de regering en de organisaties van grootgrondbezitters dreigden met gewelddadig ingrijpen en de regering de UNC een ultimatum van 48 uur had gesteld.
Direct na het beëindigen van de landbezettingen werden 320 boeren gevangen genomen.
Verschillende organisaties in Honduras hebben daarop een gezamenlijk front opgericht voor de vrijlating van de gevangen genomen boeren, voor beëindiging van de vervolging van leden- en leiders van de boeren en voor snelle uitvoering van de landhervorming.
Aan dit front nemen deel: de Algemene Arbeiderscentrale CGT, de Nationale Unie van Boeren, UNC en de Raad van Coöperaties.
Dit front heeft acties in het land georganiseerd, zoals blokkering van wegen en bruggen, waaraan 100.000 boeren deelgenomen zouden hebben.
De acties werden opgeschort nadat de Hoge Raad van de Strijdkrachten aan lokale rechters opdracht had gegeven volledige medewerking te geven aan advocaten die door het Nationale Landbouw Instituut waren uitgezonden om de vrijlating van boeren te bespoedigen.
Inmiddels waren de grootgrondbezitters, verenigd in de organisatie FENAGH, begonnen, eigenhandig tegen de landbezetters op te treden. Verschillende boerenleiders kwamen hierbij om het leven. Op 25 juni werd in Olancho een vormingscentrum van de UNC door grootgrondbezitters van de streek bezet met behulp van het departementale leger. Alle boeren en hun leiders die in het centrum aanwezig waren werden gevangen genomen. Vier boeren werden in het centrum ter plaatse doodgeschoten.
Tegelijkertijd werden in Olancho een aantal priesters en vrouwelijke religieuzen gevangen genomen, de radio-school „Radio-Paz" en een aantal kerken en een gebouw van een katholieke organisatie gesloten.
Op 26 juni werden vakbondsgebouwen bezet van de FESISUR in Choluteca en van de CGT in de hoofdstad Tegucigalpa. Daarbij werden tientallen vakbondsleiders gearresteerd, onder wie Pedro Mendoza, de secretaris-generaal van de UNC.
Op 23 juni begonnen ca. 12.000 boeren een hongermars naar Tegucigalpa. Men eiste vrijlating van de gearresteerde boeren en snelle uitvoering van de landhervormingsplannen. Militairen maakten een eind aan de mars, waarbij enkele doden gevallen zouden zijn.

Protesten en vrijlating boerenleiders

Zowel in Honduras als daarbuiten werd geprotesteerd tegen het optreden van de regering tegen de boeren en hun leiders. De aartsbisschop van Tegucigalpa protesteerde bij de militaire autoriteiten en vroeg om onmiddellijke beëindiging van de vervolging en moorden op boeren en geestelijken.

Dit leidde ertoe dat de regering zich genoodzaakt zag op 4 juli de nationale leiders van de CGT en UNC vrij te laten, terwijl de bezetting van de vakbondsgebouwen werd opgeheven.

Op 10 juli wist de leiding van de UNC te bewerkstelligen dat er een overeenkomst kwam tussen de organisatie en de regering.

De regering beloofde dat de gevangengenomen boeren zouden worden vrijgelaten, terwijl de UNC toezegde de acties tijdelijk op te schorten.

Op 12 juli publiceerde de roomskatholieke kerk van Honduras een brief aan de president waarin ze protesteerde tegen de vervolging van boeren en religieuzen. Ze vroeg om opheldering over de spoorloos verdwenen priesters en om het straffen van de verantwoordelijken voor de moorden. Ze vroeg ook om het instellen van een onderzoek en een spoedige uitvoering van de landhervorming. De regering heeft inmiddels toestemming gegeven aan de kerk een onderzoek in te stellen, terwijl het leger ook een onderzoekscommissie heeft geïnstalleerd. *(ANP, CLAT-Nederland)*

ONTSLAG OFFICIEREN

Half juli zijn in Tegucigalpa, aldus een officiële mededeling, 29 officieren ontslagen bij een zuiveringsactie ter bestrijding van corruptie. Volgens het communiqué zijn er 25 militairen met de rang van kolonel en vier met de rang van luitenant-kolonel met terugwerkende kracht op 1 juni uit het leger ontslagen.

Onder de ontslagenen zouden zich de opperbevelhebber van de strijdkrachten kolonel Andres Ramirez Ortega bevinden alsmede twee voormalige leden van de regering *(NZZ)*.

ORKAAN EN OVERSTROMINGEN EISEN GROOT AANTAL MENSENLEVENS

De vijf Middenamerikaanse staten, Nicaragua, Honduras, El Salvador, Guatemala en Belize, het vroegere Brits Honduras, werden op 19-20 september 1974 door de orkaan Fifi getroffen, waardoor een groot aantal mensen het leven verloren en grote materiële schade werd aangericht.

Honduras werd het zwaarst getroffen.

De orkaan richtte in de voor de economie van het land zo belangrijke noordelijke kuststroken van La Ceiba, Tela en Puerto Cortes, waar zich de grote bananenplantages bevinden, enorme schade aan.

Bijna driekwart van de bananenoogst ging verloren, talloze dorpen werden geheel vernietigd en in de omgeving van de stad San Pedro Sula werden de weinige fabrieken van het land grotendeels vernietigd.

De orkaan werd gevolgd door aardverschuivingen en overstromingen, waarbij naaar schatting tussen de 8000 en 10.000 mensen om het leven kwamen, terwijl 600.000 personen dakloos werden.

Een van de ergst getroffen steden was Chomola waar een dam bezweek onder de waterlast en zeker 3000 van de 7000 inwoners het leven verloren.

De totale schade werd geschat op $ 500 mln.

Zowel de Verenigde Naties als het Internationale Rode Kruis kwamen onmiddellijk te hulp. Ook de VS zonden helikopters om mensen te redden.

Grote gedeelten van het rampgebied bleven lange tijd geïsoleerd en ca. een maand later werden duizenden Hondurezen in het gebied nog met de hongerdood bedreigd.

De regering riep onmiddellijk de noodtoestand uit en maakte op 24 september een plan voor de wederopbouw van wegen en bruggen in het gebied bekend, waarvoor een beroep zou worden gedaan op speciale fondsen van Interamerikaanse Ontwikkelingsbank en de Centraalamerikaanse Bank voor Economische Integratie. Ook zouden er onmiddellijk 4000 nieuwe onderkomens voor de slachtoffers worden gebouwd.

Waarnemers schatten echter dat het wel 2 jaar zal duren voordat de Hondurese economie zich van de ramp heeft hersteld.

Op 17 oktober 1974 trad minister van buitenlandse zaken Cesar Batres om „persoonlijke redenen" af, nadat er geruchten waren opgedoken dat hij zich persoonlijk verrijkt zou hebben aan de door talloze internationale hulporganisaties gezonden goederen.

De coördinator van het officiële hulpcomité deelde daarop mee dat er een onderzoek naar de beschuldigingen zou worden ingesteld.

Materiële schade in andere landen

De andere Middenamerikaanse staten werden minder zwaar getroffen door de orkaan, hoewel ook daar aanzienlijke materiële schade werd aangericht. In Costa Rica veroorzaakten zware regen grote schade, maar er viel slechts één dode te betreuren.

In Nicaragua kwamen als gevolg van overstromingen wel mensen om.

In El Salvador verloren een dertigtal mensen het leven.

In het zuiden van Mexico deden zich grote overstromingen voor, waarbij hele gebieden van de buitenwereld werden geïsoleerd, maar er deden zich geen persoonlijke ongelukken voor.

(NZZ, The Times).

NOG GEEN REGELING GRENSCONFLICT EL SALVADOR-HONDURAS

El Salvador en Honduras bevinden zich sedert 1969 nog steeds in staat van oorlog wegens een geschil over hun grenzen en de aanwezigheid van ca. 600.000 immigranten uit El Salvador die erin waren geslaagd in Honduras een welvarend bestaan op te bouwen.

In 1969 voerde Honduras vijf dagen lang de zgn. voetbaloorlog tegen El Salvador, nadat de verhouding tussen de beide landen langzamerhand was verslechterd, vooral nadat Honduras in 1968 landhervormingen invoerde, waarvan de immigranten uit El Salvador het slachtoffer werden. (pag. 449 e.v.-1969)

Sedert de oorlog houdt Honduras zijn grenzen gesloten voor goederenverkeer uit El Salvador en is het ook uit de Centraalamerikaanse Gemeenschappelijke Markt getreden. De organisatie van Amerikaanse Staten heeft herhaaldelijk gepoogd te bemiddelen en eind 1973 leek het erop dat de twee landen een vredesverdrag zouden tekenen, maar dat ging op het laatste moment niet door.

Sedertdien hebben zich bij de grens van de beide landen weer incidenten voorgedaan. Half april zou een Hondurese militair door troepen uit El Salvador zijn doodgeschoten.

Half mei beschuldigde El Salvador Honduras ervan in 2 weken acht grensincidenten te hebben uitgelokt. *(Reuter)*

ZUIDOOST-AZIË EN VERRE OOSTEN

INDIA

VIERDE COMMUNISTISCHE PARTIJ

Een conventie van dissidente leden van de Communistische Partij (Marxistisch), die op 14-15 dec. 1974 te Cochin (Kerala) bijeenkwam, besloot tot oprichting van het Centrum van Indiase Communisten. Zo kwam naast de Communistische Partij van India, de Communistische Partij (Marxistisch) en de Communistische Partij (Marxistisch-Leninistisch) de vierde communistische partij in India tot stand.

De nieuwe partij, die zich de enige „authentieke" communistische partij in India noemde, „beoogt de instelling van een volksregering, door het organiseren van de gewapende revolutie van de arbeidersklasse en de boeren". De partij verklaarde de koers van de Chinese communistische partij op het terrein van de ideologische strijd te zullen volgen, maar deze beginselen in overeenstemming met de plaatselijke omstandigheden te zullen toepassen. Het Centrum nam stelling tegen het „opportunisme van rechts" (CPI) en „links" (CPM) en tegen het „avonturisme" van de CP (m.-l.).
(Le Monde 19-12-1974)

POLITIEKE ONTWIKKELINGEN IN ENKELE DEELSTATEN

Hieronder worden diverse politieke ontwikkelingen in een aantal deelstaten samengevat:

Nieuwe regering in Manipoer

Nadat een deel van de Manipoer Hills Union (MHU) in de oppositie was gegaan en samen met de Congrespartij en het CPI het Progressieve Democratische Front (PDF) had gevormd, ging ook een deel van de regerende Manipur People's Party (MPP) in de oppositie en vormde de Manipur Democratic Party, die vervolgens met de Congrespartij een fusie aanging. Premier Mohammed Alimuddin, de MPP-leider, trad op 8 juli 1974 af en Y. Shaiza, de MHU-leider, vormde op 10 juli een PDF-kabinet.

Op 1 dec. onttrok de Congrespartij haar steun aan de regering, nadat MHU en CPI haar kandidaten voor drie ministeries hadden afgewezen. Op 6 dec. werd de leider van de Congrespartij, Rajkumar Dorendra Singh, als premier beëdigd. Hij vormde een coalitiekabinet met MPP-vertegenwoordigers.

(Vor. ber. pag. 368/1-1974)

Toenemende guerrilla-acties in Mizoram

In de loop van 1974 nam de guerrilla-activiteit van het MNF (Mizo National Front) toe. In het eerste halfjaar zouden 600 à 700 MNF-guerrillastrijders vanuit hun bases in Birma in de Arakan en Chinnheuvels, waar zij toenemende hinder ondervonden van regeringstroepen die operaties tegen communistische rebellen uitvoerden, opnieuw Mizoram zijn binnengetrokken. Daar kregen zij versterking van vrijwilligers uit het gebied zelf, o.w. de 15-jarige zoon van premier Chhunga, die op 25 juni 1974 uit de hoofdstad Aijal verdween. De MNF-commandant in Aijal, „majoor" Kapchhunga, leidde een „schaduw"-bestuur, dat zelf belastingen inde en maatregelen nam tegen personen die MNF-bevelen negeerden. In de eerste negen maanden van 1974 werden 16 mensen door het MNF vermoord, omdat zij als „verklikkers" waren opgetreden of zich aan andere „misdrijven" zouden hebben schuldig gemaakt, terwijl in heel 1973 vier mensen werden vermoord. De geldende noodmaatregelen in Mizoram werden in september 1974 met zes maanden verlengd, terwijl op 22 okt. voor Aijal een uitgaansverbod voor twee maanden werd afgekondigd, nadat het MNF daar een „hartal" (winkelsluiting) had gelast.

Tijdens een bijeenkomst met premier Chhunga in april 1974 verklaarde Malsawma Coloney, de voorzitter van de „nationale noodtoestandcommissie" van het MNF, dat de rebellen rechtstreekse besprekingen met de centrale regering in New Delhi wilden voeren. Maar mevr. Gandhi liet premier Chhunga op 29 juli weten dat pas een dialoog op gang kon komen als het MNF te kennen gaf, dat het bereid was binnen het kader van de grondwet te werken. In augustus zond premier Chhunga een brief naar het MNF-hoofdkwartier in Birma, waarin hij het standpunt van de regering uiteenzette en een beroep op de rebellenleiders deed hun eisen te herzien.

Van 10-12 nov. 1974 vond te Aijal een vredesconventie plaats, waaraan door religieuze stromingen, politieke, studenten- en jeugdorganisaties werd deelgenomen. De conventie vormde een adviesorgaan voor de vrede met ds. Zairama als voorzitter en Lal Thanhawla (voorzitter van de Mizoram Congrespartij) als secretaris. Op 7 dec. deelde premier Chhunga mee dat hij tot dan toe van de ondergrondse leiders geen antwoord op zijn brief ontvangen had.

Op 10 dec. 1974 werd bericht dat het MNF een proclamatie had uitgevaardigd waarin alle niet-Mizo's werd opgedragen Mizoram voor het eind van het jaar te verlaten. Anders zouden zij de consequenties van hun aanwezigheid ervaren. De regering ging niet op dit ultimatum in.

Op 13 jan. 1975 voerden de rebellen hun meest spectaculaire actie tot dan toe uit, toen drie man in politie-uniformen naar het politiehoofdkwartier in Aijal reden, er binnendrongen en daar drie hoge officieren (o.w. de inspecteur-generaal) doodschoten. Het Indiase leger startte daarop met een grootscheepse zuiveringsoperatie. Tot op 22 jan. werden vier rebellen in verband met de moordaanslag gearresteerd. Medio mei werd de situatie in Mizoram door de Indiase regering zorgwekkend geacht. *The Times* (17-5) berichtte:

De autoriteiten hebben rapporten ontvangen met de mededeling dat het MNF een vorm van samenwerking met de ondergrondse beweging in Nagaland heeft bereikt. Sommige rebellen zouden pogen via Birma contacten te leggen met China. India trachtte de medewerking van Birma te winnen, maar de regering daar heeft zelf onvoldoende greep op de Shan- en Kachin-rebellen (pag. 206/3 e.v.-1974), die maar al te bereid zouden zijn de Mizo's te helpen.
Vooral de grootscheepse infiltratie van opstandige Mizo's in het bestuur van Mizoram zou Delhi met grote zorg vervullen. Elke actie en tegenactie van de regering wordt aan het MNF gemeld. Zo zou ook de moordaanslag van januari het resultaat zijn van een samenzwering tussen enkele bestuursfunctionarissen en het MNF. In april werd een politieman vermoord, nadat de rebellen er door regeringsbronnen van in kennis waren gesteld dat de man voor de Indiase inlichtingendienst werkte. Het Indiase ministerie van defensie berichtte volgens The Times (17-5) enige tijd tevoren, dat het MNF zijn activiteiten om de bevolking te intimideren had opgevoerd: Het had gepoogd dorpen te verbranden en het verkeer van dorpen naar steden te belemmeren; het had onder dwang belastingen van dorpelingen geïnd en voedselvoorraden opgeëist; ook hadden MNF-leiders opdracht gegeven allen, die ervan verdacht werden de Indiase troepen te helpen, te ontvoeren en te doden.
(Vor. ber. pag. 468/1/2-1973)

Nagaland: geen overeenstemming met ondergrondse, val regering-Vizol, Nagaland onder presidentieel bewind.

De regering van het Verenigd Democratisch Front (UDF), die na de stembuszege van deze partij door haar leider Angami Vizol was gevormd (pag. 368/1-1974), ondernam

een aantal pogingen om de vrede in Nagaland te herstellen. Een vooraanstaand UDF-lid, Langshim Shaiza, kreeg toestemming om met de leiders van de ondergrondse contact op te nemen, en hij begon een briefwisseling met de in Londen woonachtige nationalistische leider, A. Z. Phizo. De Naga Baptistische Kerk vormde een vredesraad, die op 12 juni 1974 voorstelde, dat beide partijen een staakt-het-vuren in acht zouden nemen, dat de ondergrondse beweging het recruteren van leden en het invoeren van wapens zou staken en dat in het Kohima-district een „vredeszone" zou worden ingesteld om daar vredesonderhandelingen mogelijk te maken.
Premier Vizol bracht in de eerste week van juli 1974 een bezoek aan New Delhi, waar hij bij mevrouw Gandhi aandrong op de afkondiging van een nieuw bestand ter wille van de hervatting van de onderhandelingen.
Deze acties hadden echter geen succes. De „Naga federale regering" verwierp op 1 juli het bestandsplan van de vredesraad, met als argument dat het vorige bestand in 1972 eenzijdig door de Indiase regering was beëindigd (pag. 468/3-1974). Gavizantsu Dobu, de voorzitter van het ondergrondse „parlement", werd op 11 juli bij een verrassingsaanval van veiligheidstroepen gedood, en als represaille * beschoten rebellen de volgende dag een helikopter, met de commandant van de veiligheidstroepen, generaal-majoor G. N. Sinha, aan boord (die daarbij gewond raakte) en zij deden vervolgens op 27 juli een aanval op een politiekamp, die aan 11 politiemannen het leven kostte.
Op 1 aug. zei de Indiase minister van binnenlandse zaken, U. S. Dikshit, in het Lagerhuis, dat de regering een krachtiger koers moest volgen, nu de „politiek van de zachte hand" niet had gewerkt. Premier Vizol was te verstaan gegeven, dat de regering in New Delhi onder geen enkele omstandigheid haar sanctie kon geven aan het verlenen van een hogere status aan Nagaland dan met de constitutie in overeenstemming viel te brengen.
Ondanks de oppositie van Vizol werd het in 1972 afgekondigde verbod van de ondergrondse Naga-organisaties (w.o. de „federale regering"), dat op 31 aug. 1974 zou vervallen, met nog eens 2 jaar verlengd. Op 13 okt. 1974 deed premier Vizol een beroep op de rebellen het verwerven van wapens in het buitenland (China) te staken en met hem samen te werken om het probleem door besprekingen op te lossen. Van 4-12 nov. voerde hij in New Delhi opnieuw besprekingen met de centrale regering, maar mevr. Gandhi zei op 20 nov. in het Lagerhuis dat de door Vizol gesuggereerde onderhandelingen met de rebellen voor haar regering onaanvaardbaar waren.

Verscheidene rebellengroepjes vertrokken in september 1974 richting China. Zij verenigden zich tot een groep van 130 man, die bij schermutselingen met veiligheidstroepen in oktober enige verliezen leed, maar deze groep slaagde er niet in de grens met Birma te passeren. Een tweede groep van ca. 100 man werd door veiligheidstroepen opgerold; bij een reeks gevechten van 18-24 jan. 1975 maakten deze 63 gevangenen, o.w. de vice-president van de „federale regering", Perfue Kent.
Het Indiase ministerie van binnenlandse zaken maakte op 4 nov. 1974 bekend dat de rebellen verantwoordelijk werden geacht voor 85 gewelddadige incidenten in Nagaland en Manipoer gedurende de eerste negen maanden van 1974 (vergeleken met 91 van die incidenten in 1973 en 43 in 1972), waarbij zij 45 man van de veiligheidstroepen hadden gedood plus 27 burgers (in 1973: 36 man veiligheidstroepen en 15 burgers).

Op 8 maart traden premier Vizol en zijn minister af, omdat vijf parlementsleden van zijn partij (UDF) door de oppositie zouden zijn ontvoerd. In elk geval was de regering in de minderheid geraakt, nadat vier ministers en zeven afgevaardigden naar de oppositie, Naga Nationalist Organization (NNO), waren overgelopen. Deze vormde vervolgens o.l.v. premier Jasokie een regering, die echter een kort leven beschoren was, omdat haar meerderheid door het overlopen van parlementsleden naar het UDF eveneens verloren ging. Vervolgens werd Nagaland door de centrale regering op 22 maart onder presidentieel bewind geplaatst, terwijl het parlement van de deelstaat voor onbepaalde tijd werd geschorst.

Verlangen naar grotere autonomie in Tamil Nadu

Het parlement van Tamil Nadu, de enige deelstaat die niet direct of indirect door de Congrespartij beheerst wordt (*FAZ* 2-4-'75), aanvaardde op 20 april 1974 een resolutie waarin op amendering van de Indiase grondwet werd aangedrongen, in de zin dat de invoering mogelijk wordt van „een waarlijk federale structuur met volledige autonomie voor de (deel)staten". Premier M. Karunanidhi formuleerde bij die gelegenheid het volgende verlangen: Volledige fiscale bevoegdheden voor de staten, die dan een deel van de belastingen aan de centrale regering zouden afdragen om die in staat te stellen haar verplichtingen t.a.v. defensie, verkeer enz. na te komen. Dat systeem moest het huidige vervangen, waarbij de centrale regering de belastingen int en een beperkt deel ervan toewijst aan de staten. De resolutie werd gesteund door de regerende Dravida Munnetra Kazhagam (DMK), terwijl de Congrespartij, de Oppositionele Congrespartij, de communisten en de Swatantra zich ertegen kantten. De *NZZ* (27-3-'75) berichtte dat premier Karunanidhi verdere hulp van de centrale regering bij het bestrijden van de droogte van de hand had gewezen, omdat New Delhi van hem een soort verantwoording had verlangd. Op zijn beurt verlangde hij van de centrale regering een verantwoording van de financiële bijdrage van Tamil Nadu t.b.v. de Indiaas-Pakistaanse oorlog. De premier verklaarde: „Wij Tamilen achten onze eer, ons prestige en ons zelfrespect hoger dan voeding". Tegelijk liet hij op het gebouw van het politiehoofdkwartier in Madras een eigen staatsvlag hijsen, hoewel die volgens de grondwet niet mag bestaan. Mocht de eis i.z. een grotere autonomie voor de staten langs parlementaire weg geen resultaat opleveren, dan moest de DMK ook „andere methoden" in overweging nemen, aldus premier Karunanidhi. (Vor. ber. pag. 453/1-1973)
(The Times, Financial Times, NZZ/FAZ, KCA)

AKKOORD OVER BETREKKINGEN TUSSEN INDIA EN KASJMIR. NIEUW KABINET IN KASJMIR O.L.V. SJEIK ABDOELLAH

Na de stembuszege van 't Verenigd Front (gevormd door het toen nog verboden Plebiscite Front en het Awami Action Committee) bij de gemeenteraadsverkiezingen van 13 sept. 1972 in Kasjmir (pag. 470/1-'73), begon sjeik Abdoellah, de leider van het Plebiscite Front, die in juni 1972 in Kasjmir was teruggekeerd (pag. 469/3-'73), besprekingen met de Indiase premier, mevr. Gandhi. Deze ontwikkeling leidde tot een breuk tussen het Plebiscite

* De UDF-voorzitter, mevr. Rano Shaiza (een nicht van A. Z. Phizo), sprak van een wraakactie wegens de „sadistische en ongerechtvaardigde moord" op een Naga-guerrillaleider, Kuhovie, welke enige maanden eerder zou hebben plaatsgevonden.

Front en het Awami Action Committee, dat onder voorzitterschap stond van Mir Waiz Maulvi Farook. Niettemin werden de besprekingen voortgezet, nu tussen Mirza Afzal Beg (oud-minister van financiën van Kasjmir) namens sjeik Abdoellah en G. Parthasarathy (voormalig vice-kanselier van de Jawaharlar Nehroe universiteit) namens mevr. Gandhi. Zij zouden elkaar vijf maal hebben ontmoet om een nieuwe relatie tussen Kasjmir en India te ontwikkelen, aldus *The Times* (6-3-1973).

Op 8 en 9 juni 1974 voerde sjeik Abdoellah in Srinagar besprekingen met de (toenmalige) Indiase minister van buitenlandse zaken, Swaran Singh, na afloop waarvan beiden verklaarden dat „een gemeenschappelijke aanpak" van de kwestie was bereikt.

Bij deze en voorgaande besprekingen zou de sjeik, die sinds '53 met onderbrekingen in totaal 13 jaar in gevangenschap had doorgebracht, o.a. hebben voorgesteld: a) een terugkeer tot de oorspronkelijke bepalingen van Kasjmir's toetreding tot India uit oktober 1947, d.w.z. dat overeenkomstig artikel 370 van de Indiase constitutie alle aangelegenheden behalve buitenlandse zaken, defensie en verbindingen bij de staat Kasjmir berustten; b) ontbinding van het parlement van Kasjmir; c) verkiezing van een nieuw parlement, dat alle Indiase wetten en presidentiële bevoegdheden, die sinds 1953 op Kasjmir van toepassing waren verklaard (zoals de bevoegdheid om een presidentieel bewind in te stellen en de uitbreiding van de jurisdictie van het Indiase opperste gerechtshof tot Kasjmir), opnieuw in overweging zou moeten nemen; d) herstel van de situatie waarbij het staatshoofd door het parlement werd gekozen vóór zijn benoeming door de Indiase president (met de speciale titel van Sardar-I-Riyasat i.p.v. gouverneur zoals in de andere staten), terwijl de regeringsleider de titel van Wazir-I-Azam (premier) i.p.v. eerste minister zou moeten krijgen. Wat de toekomstige relatie tussen het Plebiscite Front (met Beg als voorzitter) en de Kasjmir Congrespartij betreft, zou sjeik Abdoellah zich voorstander hebben verklaard van een terugkeer van de voormalige, inmiddels verdwenen, Nationale Conferentie, waarin beide partijen dan zouden moeten opgaan.

Tussen 2 juli en 16 sept. 1974 kwamen Beg en Parthasarathy diverse malen bijeen, terwijl sjeik Abdoellah besprekingen voerde met minister Swaran Singh op 14 sept. en premier Gandhi op 16 sept. 1974. In dit stadium zouden o.a. moeilijkheden zijn gerezen over de eis van sjeik Abdoellah i.z. nieuwe verkiezingen. De centrale regering in New Delhi had hiertegen twee bezwaren: 1) een nieuwe verkiezing hield feitelijk de erkenning in dat met de tot dusver in Kasjmir gehouden verkiezingen „geknoeid" was; en 2) staten, waarin pogingen in het werk werden gesteld om regeringen van de Congrespartij ten val te brengen, zouden dezelfde eis kunnen stellen (*Financial Times* 8-10-'74). Sjeik Abdoellah verklaarde op 8 okt. dat de besprekingen een „delicaat en kritiek stadium" hadden bereikt, en dat als de Indiase regering niet bereid was tot de toestand van vóór 1953 terug te keren, het nutteloos zou zijn de besprekingen voort te zetten. De sjeik stelde dat de autonomie van Kasjmir en het behoren van Kasjmir tot India onafscheidelijk met elkaar verbonden waren (*NZZ* 19-10-'74). Na een onderbreking van zes weken voerden Beg en Parthasarathy twee nieuwe gespreksrondes, resp. te Srinagar op 1-2 nov. en te New-Delhi op 11-13 nov. 1974. Na afloop daarvan ondertekenden zij een aide-mémoire, waarin de punten van overeenstemming tijdens hun overleg waren vastgelegd als een soort voorlopig akkoord. Na overleg tussen sjeik Abdoellah en mevrouw Gandhi op 8 jan. 1975 vond de laatste gespreksronde tussen Beg en Parthasarathy plaats van 12-17 januari.

Het bereikte akkoord werd op 18 jan. goedgekeurd door de commissie voor politieke zaken van het Indiase kabinet en op 10 febr. door het voltallige kabinet.

In een brief d.d. 11 febr. aan mevr. Gandhi stelde sjeik Abdoellah, dat terwijl hij van mening was dat de constitutionele relatie tussen het centrale bewind en Kasjmir zou blijven wat die in 1953 was, de overeengekomen conclusies nu „een goede basis" verschaften „voor mijn samenwerking op het politieke vlak en voor de relatie centrum-staat". Hij voegde daaraan toe: „De toetreding van de staat Jammoe en Kasjmir tot India is geen kwestie die aan de orde staat. Het is mijn vaste overtuiging geweest dat de toekomst van Jammoe en Kasjmir bij India ligt vanwege de gemeenschappelijke idealen die wij delen..." India maakte volgens de sjeik een kritieke fase door en het was daarom de plicht van elke aanhanger van de democratie, het secularisme en het socialisme om mevr. Gandhi te steunen.

De details van de overeenkomst werden op 24 febr. bekendgemaakt. Zij hielden o.a. in:

1) De betrekkingen tussen Kasjmir en de Indiase Unie zullen geregeld blijven door artikel 370 van de grondwet van India, d.w.z. dat de bevoegdheden van het centrale parlement m.b.t. de wetgeving voor Kasjmir beperkt blijven tot buitenlandse zaken, defensie, en verbindingen alsmede andere zaken waarmee de regering van Kasjmir instemt.

2) De overige wetgevende bevoegdheden blijven bij de staat Kasjmir berusten. Het centrale parlement zou echter de bevoegdheid blijven houden om wetten te maken betreffende het voorkomen van activiteiten die gericht zijn op de afscheiding van een deel van het Indiase grondgebied van de unie of die beledigend zijn voor de Indiase vlag, het volkslied of de constitutie.

3) In gevallen waarin enige bepaling van de Indiase grondwet op Kasjmir is toegepast in bewerkte of gewijzigde vorm, kunnen zulke bewerkingen of wijzingen veranderd of vervangen worden op last van de president krachtens artikel 370, maar de reeds zonder bewerking toegepaste bepalingen zijn onveranderlijk.

4) Ter waarborging van Kasjmirs vrijheid om eigen wetten te hebben in zaken als welzijnsmaatregelen, culturele zaken, sociale verzekeringen, personele wetten en procedurewetgeving kan de regering van de staat wetten herzien, die door het parlement zijn opgesteld of die na 1953 op de staat van toepassing zijn verklaard in elke kwestie die verband houdt met de gemeenschappelijke lijst (d.w.z. onderwerpen waarover wetten kunnen worden gemaakt door of het centrale parlement of het parlement van de staat); voorts kan de regering van de staat beslissen welke van deze wetten geamendeerd of afgeschaft moeten worden. De toekenning van de presidentiële goedkeuring voor een dergelijke wetgeving zal in welwillende overweging worden genomen. De regering van de staat zal worden geraadpleegd bij het toepassen op Kasjmir van wetten, die in de toekomst door het parlement zullen worden gemaakt m.b.t. zaken op de gemeenschappelijke lijst, en aan haar opvattingen zal de grootste aandacht worden geschonken.

5) De presidentiële bekrachtiging is noodzakelijk bij elke amendering van de grondwet van Kasjmir, die het parlement van de staat zou goedkeuren m.b.t. de benoeming en bevoegdheden van de gouverneur, verkiezingen en de samenstelling van de Wetgevende Raad (d.w.z. het Hogerhuis).

6) Geen akkoord werd bereikt m.b.t. de nomenclatuur (de titels) van de gouverneur en de eerste minister, en deze kwestie werd verwezen naar de voornaamste belanghebbenden.

Op 24 febr. legde mevr. Gandhi in het parlement een verklaring af over het akkoord, waarbij zij nader inging op de geschilpunten die tijdens de besprekingen waren gerezen.

Zij deelde o.a. mee dat Mirza Afzal Beg had voorgesteld „dat de jurisdictie van het opperste gerechtshof m.b.t. de staat zou worden beknot. Dit werd niet aanvaard daar het van belang wordt geacht dat het opperste gerechtshof zijn oorspronkelijke en appel-jurisdictie i.z. dagvaardingen, appel en andere zaken zou blijven behouden..."

„De kwestie van de nomenclatuur van de gouverneur en eerste minister.... is een zaak die geregeld is in de grondwet van de staat, die op het ogenblik de uitdrukkingen „gouverneur" en „eerste minister" gebruikt. Een verandering in de nomenclatuur kan slechts worden aangebracht door amendering van de grondwet van de staat door het parlement van de staat. Wat de eerste minister betreft bestaat er geen bezwaar tegen de aanvaarding van de aanduiding Wazir-I-Azam in de staat, als het parlement van de staat Jammoe en Kasjmir zijn grondwet

in dier voege amendeert. Totdat dit is geschied zal de huidige aanduiding blijven gelden."
„Sjeik Abdoellah hechtte er bijzonder aan dat van meet af aan de constitutionele relatie tussen de staat en het centrum zou zijn zoals die in 1953 was, toen hij aan de macht was. Hem werd duidelijk gemaakt dat de klok niet op die manier kon worden teruggedraaid. Mirza Afzal Beg drong aan op het overbrengen van de bepalingen m.b.t. de fundamentele rechten in de grondwet van de staat, op afschaffing van de supervisie en controle van de Verkiezingscommissie van India wat betreft verkiezingen voor het parlement van de staat, en op wijziging van artikel 356 om de medewerking van de regering van de staat verplicht te stellen vóór het invoeren van een presidentieel bewind in de staat. Het werd niet mogelijk geacht met een van deze voorstellen akkoord te gaan. Ik moet als verdienste van sjeik Abdoellah noemen dat hij, ondanks zijn geprononceerde opvattingen in deze zaken, de overeengekomen conclusies heeft aanvaard . . ."
Volgens de Indiase premier had Beg verklaard dat het praten over een volksstemming in Jammoe en Kasjmir onder de gewijzigde omstandigheden onbelangrijk geworden was.

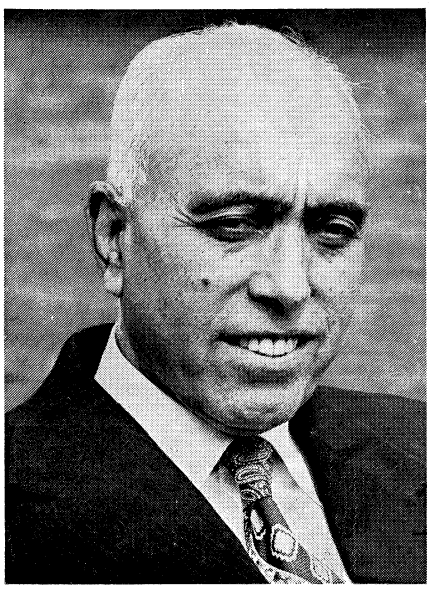

De in 1905 te Srinagar (Kasjmir) geboren sjeik Abdoellah, die zich de bijnaam van „leeuw van Kasjmir" verwierf, stichtte in 1930 de Moslem Conference. In 1938 scheidde hij zich af en richtte hij de National Conference op, die nauwe betrekkingen aanknoopte met de Nationale Congrespartij. Vanwege zijn leidende rol in de strijd tegen de maharadja van Kasjmir ten behoeve van een constitutionele regering werd sjeik Abdoellah in augustus 1946 tot 9 jaar gevangenisstraf veroordeeld. In november 1947 leidde hij de interim-regering en van maart 1948 tot 1953 was hij premier van Jammoe en Kasjmir. Hij kantte zich tegen een nauwer samengaan met India en werd in 1953 gearresteerd. Hij zat gevangen van 1953 tot begin 1958, van april 1958 tot april 1964 en van mei 1965 tot januari 1968. Nadat het door hem geleide Plebiscite Front had besloten aan de algemene verkiezingen van 1971 deel te nemen, werd sjeik Abdoellah in jan. 1971 de toegang tot Kasjmir ontzegd. Dit verbod werd in juli 1972 opgeheven.

In antwoord op een vraag van de Jan Sangh-voorzitter A. B. Vajpayee zei mevr. Gandhi nog dat het aan de constituerende vergadering van de staat was overgelaten te beslissen of artikel 370 gehandhaafd zou blijven dan wel gewijzigd of afgeschaft zou worden.

Inmiddels was Syed Mir Qasim op 23 febr. als premier van Kasjmir afgetreden. Op 24 febr. koos de parlementsfractie van de Congrespartij van Kasjmir, sjeik Abdoellah, unaniem tot haar voorzitter, hoewel deze geen lid van de partij was.

Hoewel in het akkoord niet over de toekomstige relatie tussen de Congrespartij en het Plebiscite Front werd gesproken, had Beg op 6 febr. een voorstel i.z. wijziging van naam en doelstellingen van het Front aangekondigd. Sjeik Abdoellah had op 12 febr. meegedeeld dat hij niet tot de Congrespartij zou toetreden en dat hij als partijloos lid de regering zou leiden; tevens verklaarde hij zich echter bereid de Congrespartij te leiden, als die dat wenste.
Sjeik Abdoellah werd op 25 febr. in Jammoe als eerste minister beëdigd, samen met drie ministers: Mirza Afzal Beg als vertegenwoordiger van de Kasjmir vallei, Devidas Thakur (tot dusver rechter bij het hooggerechtshof van de staat) als vertegenwoordiger van Jammoe, en Sonam Narbu (ambassadeur van India in de Mongoolse Volksrepubliek) als vertegenwoordiger van Ladakh.

Sjeik Abdoellah liet in ruil voor het compromis een aantal oude eisen vallen: hij drong niet langer aan op een referendum over de toekomst van Kasjmir, hij eiste niet meer de afschaffing van alle sinds 1953 door India uitgevaardigde wetten m.b.t. Kasjmir en hij verlangde niet meer een grotere autonomie, al bereikte hij wel dat Kasjmir zijn speciale wettelijke status onder de Indiase grondwet behield.

Tegenstanders akkoord

Tegenstanders van het akkoord waren:

a) de Jan Sangh, die zichzelf beschouwt als verdediger van de hindoebelangen en -cultuur en die zich altijd tegen een speciale status voor een door mohammedanen overheerste staat heeft verzet. Het Indiase Lagerhuis verwierp op 4 maart met 191 tegen 8 stemmen een Jan Sangh-motie, waarin werd verlangd dat het proces van een verdere integratie van Kasjmir in India zou worden voortgezet, terwijl het Lagerhuis dezelfde dag het akkoord met 189 tegen 8 (Jan Sangh) stemmen goedkeurde. Reeds op 25 febr. hadden hindoe-extremisten in Jammoe tegen het akkoord betoogd; er volgden botsingen met de politie, waarbij volgens een officiële woordvoerder meer dan 50 politiemannen gewond raakten.

b) Mohammedaanse extremisten, die meenden dat sjeik Abdoellah verraad had gepleegd door de zaak van Kasjmir's zelfbeschikking in de steek te laten. Dit verzet kwam van studenten en het Awami Action Commitee.

c) Pakistan, dat bij monde van premier Bhoetto op 24 febr. opriep tot een algemene staking in Pakistan en Kasjmir op 28 febr. uit protest tegen het akkoord.

Aan de stakingsoproep werd in de Kasjmirvallei met haar moslembevolking weinig gehoor gegeven. Wel deden zich op 28 febr. in Srinagar gevechten voor tussen aanhangers van Sjeik Abdoellah en Maulvi Farook, waarbij volgens de politie minstens 25 personen gewond raakten.
Volgens premier Bhoetto betekende het akkoord tussen de Indiase regering en sjeik Abdoellah een schending van het Indiaas-Pakistaanse akkoord van Simla uit 1972, waarbij deze twee landen overeenkwamen dat zij niet „eenzijdig de situatie (zouden) veranderen" t.a.v. een van de onderlinge problemen (punt II, pag. 442/1-1972). Kasjmir bleef, aldus Bhoetto op 5 maart, een geschil tussen India en Pakistan. „Wij zijn gebonden aan het idee van een vreedzame regeling, maar wij hebben niet een geen-oorlog pact getekend", aldus de Pakistaanse premier. (*Financial Times, The Times, NZZ, KCA*)

(Vor. ber. pag. 469/2 e.v.-1973)

VERKIEZINGEN HOGERHUIS

Bij de op 21 en 28 maart 1974 gehouden verkiezingen voor het Hogerhuis (Rajya Sabha), waarbij 65 van de 243 zetels op het spel stonden, werd de meerderheid van de Congrespartij vergroot. Naast de door de deelstaatparlementen gekozen leden werden op 2 april nog vier leden door de president benoemd, o.w. Scato Swu, de premier van de voormalige „revolutionaire regering van Nagaland", die zich in aug. 1973 met zijn volgelingen trouw aan de grondwet hadden verklaard. De zetelverdeling van het Hogerhuis na deze verkiezingen was als volgt:

Congrespartij 135, DMK 12, Communistische Partij 11, Jan Sangh 10, Oppositie-Congres 9, CP(M) 7, Socialisten en Samyoekta-socialisten 6 (o.w. Raj Naraim en Rabi Ray), Moslem Liga 5, BKD 5, Swatantra 3, ADMK 2, Forward Bloc 2, andere groeperingen 7, onafhankelijken 14, benoemde leden 11, vacante zetels 4.
(Vor. ber. pag. 470/2-1973)

RELATIE MET DE SU. BEZOEKEN BREZJNEW EN GRETSJKO. AKKOORDEN

Voor het eerst sinds augustus 1971 vond in december 1973 een bezoek van een Sowjetrussische leider aan India plaats. Partijleider Brezjnew, die het land eerder in 1961 had bezocht en in september 1973 een voedselaanbod van 2 mln ton aan de Indiase regering had gedaan (pag. 462/3), legde van 26 tot 30 nov. '73 een officieel vriendschapsbezoek aan India af. Hij werd vergezeld door o.a. minister van buitenlandse zaken Gromyko.
Tijdens Brezjnew's verblijf werden de volgende akkoorden getekend: 1) een akkoord i.z. de verdere ontwikkeling van de samenwerking op economisch terrein en op handelsgebied tussen de SU en India; 2) een akkoord i.z. de samenwerking tussen de Indiase plancommissie en de Sowjetrussische staatsplancommissie; en 3) een consulaire conventie tussen de regeringen van beide staten.

Het samenwerkingsakkoord op economisch terrein en handelsgebied had een looptijd van 15 jaar en wordt elke vijf jaar automatisch verlengd als geen van beide partijen het opzegt. De bepalingen ervan werden in zeven punten samengevat:

1) India en de SU zullen de economische en technische samenwerking ontwikkelen en versterken ten aanzien van industrie, energie, landbouw, geologisch onderzoek, opleiding van personeel, handel en alle andere sectoren van hun economieën, waar de omstandigheden gunstig zijn voor een snelle ontwikkeling.

2) Zij zullen samenwerken bij het ontwerpen en bouwen van ondernemingen en projecten op het gebied van de produktie van ijzer, staal en non-ferro metalen, bij de opsporing, produktie en raffinage van olie, aardgas, steenkool en andere mineralen en bij energievoorziening, de petrochemische industrie, de scheepvaart, andere industriële sectoren en de landbouw. De reeds tevoren met Russische hulp uitgevoerde projecten zullen worden uitgebreid, nieuwe industriële en agrarische projecten zullen worden opgezet en instituten voor een gespecialiseerde opleiding zullen worden opgericht. De Russische regering zal hiertoe kredieten aan India verlenen, waarvan de omvang en voorwaarden door afzonderlijke akkoorden zullen worden geregeld.

3) Wetenschappelijke en technische samenwerking zal worden ontwikkeld op de terreinen van kernenergie voor vreedzaam gebruik, ruimte-onderzoek en elektronica.

4) De partijen zullen op alle mogelijke manieren de samenwerking op het stuk van de economische en handelsbetrekkingen bevorderen.

5) Zij zullen elkaar over en weer voordelen, privileges en gunstige voorwaarden bieden op het gebied van handel en economische betrekkingen.

6) Zij zullen elkaar regelmatig raadplegen over zaken van wederzijds belang die met economische en handelsbetrekkingen te maken hebben.

7) Bepaling i.z. duur van het akkoord.

Terwijl Brezjnew in een toespraak tot het parlement opnieuw opriep tot een „diepgaande en uitgebreide discussie over het idee van de collectieve veiligheid in Azië", waarvoor de bestaande situatie z.i. „adequate voorwaarden" had geschapen, werd van deze „collectieve veiligheid" geen melding gemaakt in de op 30 nov. uitgegeven gemeenschappelijke verklaring.

In die verklaring spraken de partijen wel hun voldoening uit over „het overeenstemmen of verwant zijn van hun standpunten t.a.v. beslissende vraagstukken in de internationale situatie". Bij de gedachtenwisseling over de situatie op het Zuidaziatische subcontinent meenden beide partijen dat de controversiële, nog bestaande problemen aldaar via onderhandelingen tussen de betrokken landen moesten worden opgelost, zonder enige inmenging van buitenaf. Beide partijen hechtten speciaal belang aan de versterking van vrede en stabiliteit in Azië, op basis van gemeenschappelijke inspanningen van alle staten in dit gebied. In de opvatting van de partijen zou een transformatie van Azië tot een continent van duurzame vrede, stabiliteit en goede samenwerking een onbetwistbare bijdrage vormen tot de versterking van een universele vrede. De twee partijen bevestigden hun bereidheid om deel te nemen, samen met alle belanghebbende staten, op basis van gelijkheid bij het zoeken naar een gunstige oplossing voor de kwestie hoe van de Indische Oceaan een vredeszone kan worden gemaakt.
Brezjnew en mevr. Gandhi toonden zich zeer voldaan over de uitbreiding en versterking van de veelvuldige relaties tussen de SU en India op de grondslag van het Verdrag i.z. Vrede, Vriendschap en Samenwerking (van 1971). Zij wilden de samenwerking verder ontwikkelen en versterken, waarbij o.a. werd afgesproken dat de bilaterale handel tegen 1980 tot anderhalf à twee maal het bestaande volume zou toenemen. Voorts zou worden samengewerkt bij de uitbreiding van de capaciteit van het metallurgische bedrijf te Bhilai tot 7 mln ton staal per jaar en van dat te Bokaro tot 10 mln ton. Andere samenwerkingsprojecten, die in de verklaring werden vermeld, waren: de bouw van een olieraffinaderij in Mathura met een capaciteit van 6 mln ton per jaar, de bouw van een koperertsverwerkend bedrijf in Malanjkand en de aanleg van een ondergrondse spoorweg in Calcutta.

Van 8—10 sept. 1974 bracht de (toenmalige) Indiase minister van buitenlandse zaken, Swaran Singh, een bezoek aan de SU, waar hij door Brezjnew ontvangen werd en besprekingen voerde met zijn Sowjet-ambtgenoot Gromyko. In de tweede helft van september verbleef ook de Indiase minister van planning Dhar in de SU.

Van 24—27 febr. 1975 bracht maarschalk Gretsjko, de Russische minister van defensie, een officieel bezoek aan India op uitnodiging van zijn Indiase collega Swaran Singh, met wie hij besprekingen voerde over Russische wapenhulp en de uitbreiding van de Indiase bewapeningsindustrie. Daarover werden geen bijzonderheden bekendgemaakt. Volgens *NZZ* (28-2) was India vooral geïnteresseerd in de Mig-25, Tu-22, Il-28 en Il-38 voor zijn luchtmacht en volgens *NRC/H'blad* (1-3) ook in twee Krestakruisers voor zijn marine. (*Soviet News*)

(Vor.ber. pag. 657 e.v.-1971)

Brezjnew wordt begroet door mevr. Gandhi.

Uitgevers: Int. Uitg. en Handelmij „Systemen Keesing" B.V., Ruysdaelstraat 71-75, Amsterdam - N.V. Algemene Uitgeverij Keesing, Keesinglaan 2-20, B 2100 Deurne-Antwerpen.

FRANKRIJK EN DE COMOREN

Net zo als Engeland in nov. 1965 gesteld werd voor een eenzijdige onafhankelijkheidsverklaring door Rhodesië (pag. 753-'65), zo is Frankrijk op 6 juli geconfronteerd met een dergelijke maatregel van de Comoren, een eilandengroep tussen Madagascar en Mozambique. De onafhankelijkheid van de Comoren was door Frankrijk voor het einde van dit jaar toegezegd, maar tegelijk was de mogelijkheid opengelaten dat een van de vier eilanden van de archipel, Mayotte, volgens de wil van de bevolking krachtens een referendum op 22 dec. 1974 Frans kon blijven. Als reactie op dit Franse besluit volgde de eenzijdige onafhankelijkheidsverklaring.
De Kamer van Afgevaardigden besloot met 33 van de 39 stemmen tot de onafhankelijkheid; de 5 afgevaardigden van Mayotte noemden het besluit „illegaal". Op 7 juli kozen 32 van de 33 aanwezige kamerleden premier Abdallah tot staatshoofd.
De Franse regering verklaarde op 9 juli, dat zij rekening hield met de ondubbelzinnige wens van de bevolking van de overige drie eilanden (Grande Comore, Anjouan en Moheli) onafhankelijk te worden en dat zij bereid was met de nieuwe autoriteiten besprekingen te beginnen over de overdracht van de verantwoordelijkheden. Maar wat Mayotte betreft, zal de regering ook rekening houden met de wens van de bevolking. Tot dusver trof de Franse regering geen maatregelen om haar opvatttingen kracht bij te zetten.

Voorgeschiedenis

De Franse kolonisatie van de Comoren begon in 1841 met een vestiging op Mayotte. In 1886 werden Grande Comore en Moheli Franse protectoraten, in 1909 volgde Anjouan. Van 1912-1946 maakte de archipel bestuurlijk deel uit van Madagascar. In 1958 werd de eilandengroep een afzonderlijk overzees gebied, dat in dec. 1961 een speciaal statuut met autonomie kreeg. Said Mohammed Cheikh, de leider van de conservatieve Union démocratique comorienne (UDC), werd de eerste voorzitter (premier) van de regeringsraad. De op 20 aug. 1967 gekozen kamer herkoos hem op 12 sept. 1967 als premier. In dec. 1967 kregen de Comoren een nieuw autonomiestatuut, met ruimere bevoegdheden voor de plaatselijke autoriteiten en een grotere macht voor de Kamer van Afgevaardigden t.o.v. de regering. In april 1968 volgde een regeringscrisis, maar Cheikh vormde in juli 1968 een nieuw kabinet.
In okt. 1969 vonden op Mayotte incidenten plaats, die zouden zijn uitgelokt door betogers, die tegen een nauwere band tussen de verschillende eilanden van de archipel waren.
Na het overlijden van Said Mohammed Cheikh op 16 maart 1970, koos de Kamer van Afgevaardigden op 2 april 1970 haar voorzitter. prins Said Ibrahim, tot premier. De vertegenwoordigers van de RDPC en de Mouvement mahorais onthielden zich van stemming.

De Rassemblement démocratique du peuple comorien (RDPC), een liberale partij van de middengroepen, had zich in de loop van 1970 ontwikkeld als oppositiepartij tegen de UDC.

De Mouvement mahorais was een partij die zich tot Mayotte beperkte. Zij voerde actie tegen het bestuur van de Comoren sinds de hoofdstad in 1961 was verplaatst van Dzaoudzi (Mayotte) naar Moroni (Grande Comore) en toonde zich voorstander van algehele integratie met Frankrijk.

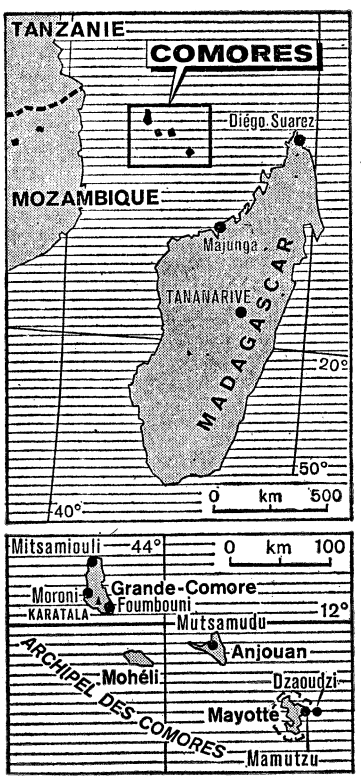

(Le Monde)

Bovendien waren in Dar-es-Salaam (Tanzania) nog twee politieke bewegingen gevestigd: 1) de socialistische partij PASOCO (sinds aug. 1964), die op de Comoren verboden was, maar aanzienlijke invloed zou hebben onder de van de Comoren afkomstige bevolking in Tanzania en Madagascar (die talrijker is dan de eilandbevolking zelf; in 1973 geschat op 300.000); en 2) de Nationale Bevrijdingsbeweging van de Comoren (MOLINACO), die o.l.v. Aboubacar Boina sinds augustus 1963 de volledige onafhankelijkheid verlangde.

De op 11 april 1911 op Madagascar geboren prins Said Ibrahim bepleitte kort daarop een voortzetting van de associatie met Frankrijk om economische redenen, want hij achtte „politieke onafhankelijkheid zonder economische onafhankelijkheid" onmogelijk.

In de loop van dec. 1970 traden alle ministers, leden van de UDC, af. Op 19 jan. 1971 vormde Said Ibrahim een negen leden tellend kabinet, waarin ook twee vertegenwoordigers van de oppositie (RDPC) waren opgenomen. Op 11 maart werd de Kamer van Afgevaardigden op verzoek van de premier ontbonden en op 6 juni volgden verkiezingen, die de volgende zetelverdeling in de Kamer opleverden: RDPC 17, UDC 10 en Mouvement mahorais 4.

Op 9 juli 1971 vormde prins Said Ibrahim een kabinet met ministers uit alle drie partijen.

Op 12 juni 1972 leed dit kabinet een nederlaag in de Kamer. Prins Said Moh. Jaffar, de leider van de RDPC, werd vervolgens op 16 juni tot premier gekozen en hij vormde op 19 juni een nieuw coalitiekabinet van de drie partijen. Op 10 sept. verklaarden RDPC en UDC zich voorstander van onafhankelijkheid en op 17 okt. werd gemeld dat de MOLINACO ingestemd had met de vorming van een verenigd front van deze drie groepen. De volgende dag trad prins Said Mohammed Jaffar af en op 15 nov. werd de Kamer formeel ontbonden.

De nieuwe coalitie won bij de verkiezingen van 3 dec. 1972 onder de naam Union 34 van de nu 39 zetels, terwijl de overige 5 door de Mouvement mahorais werden veroverd. (De MOLINACO trad op als de Parti pour l'évolution des Comores — PEC.) Een nieuwe partij o.l.v. prins Said Ibrahim verwierf geen zetel.

Weekblad 44ste jaargang No. 2291 - pag. 27295-27310

De Union verwierf op Anjouan 85% van de stemmen, op Grande Comore 73% en op Moheli 72%, maar op Mayotte 26%. Grande Comore vaardigt 18 leden naar de Kamer af, Anjouan 13, Mayotte 5 en Moheli 3.

De nieuwe Kamer aanvaardde op 23 dec. 1972 met 34 tegen 5 stemmen (Mayotte) een resolutie waarin de regering gemachtigd werd het bereiken van de onafhankelijkheid in samenwerking met Frankrijk te bestuderen.
Op 26 dec. 1972 koos de Kamer met 31 stemmen de 54-jarige handelaar Ahmed Abdallah tot premier als opvolger van prins Said Mohammed Jaffar, die Kamervoorzitter werd. Ahmed Abdallah vormde op 7 jan. 1973 een kabinet zonder vertegenwoordigers van Mayotte en Moheli, waarvan de acht Kamerleden zich tegen zijn verkiezing tot premier hadden uitgesproken. Na voorbereidend overleg in januari, begonnen op 18 mei 1973 te Parijs de besprekingen tussen de Franse regering en een delegatie van de Comoren o.l.v. Abdallah over de wijze waarop de onafhankelijkheid zou worden bereikt. Deze besprekingen leidden op 15 juni 1973 tot de ondertekening van een „gemeenschappelijke verklaring" door premier Abdallah en de Franse minister voor overzeese departementen en gebieden, Bernard Stasi.

Gemeenschappelijke verklaring

Volgens deze verklaring moest het bereiken van de onafhankelijkheid „voortvloeien uit een raadpleging van de bevolking van de archipel op een tijdstip, dat eenstemmig zal worden vastgesteld, uiterlijk binnen vijf jaar vanaf heden".

Voorts werd gesteld dat bij een positieve uitslag van het referendum de bestaande Kamer van Afgevaardigden dan de bevoegdheden van een constituerende vergadering zou krijgen en de premier de competentie van een staatshoofd.
De Kamer van Afgevaardigden moest vervolgens de grondwet van een nieuwe staat opstellen, „die de rechten en belangen van de regionale entiteiten zal beschermen en aan een ratificatie door het volk zal worden onderworpen".

De betrekkingen tussen Frankrijk en de Comoren zouden door samenwerkingsakkoorden worden geregeld. Tijdens de overgangsperiode zou de regering van de Comoren geleidelijk de verantwoordelijkheid voor buitenlandse betrekkingen, defensie en burgerluchtvaart van de Franse regering overnemen.

De verklaring liet de vraag open hoe het referendum precies zou worden georganiseerd: globaal of per eiland afzonderlijk. Begin 1972 had de toenmalige Franse minister voor overzeese gebieden, Pierre Messmer, tijdens een bezoek aan de Comoren verklaard dat over de onafhankelijkheid door een referendum moest worden beslist, waarbij elk eiland voor zich moest stemmen. Die uitspraak had toen een crisis doen ontstaan, die weer tot het aftreden van premier Said Ibrahim had geleid.

De Mouvement mahorais o.l.v. Marcel Henry bleef zich tegen onafhankelijkheid en tegen de status quo (een bestuur onder controle van Grande Comore) uitspreken en veroordeelde in het bijzonder een onafhankelijkheidsregeling die niet in een referendum per eiland afzonderlijk voorzag.
Daarentegen vroegen MOLINACO-vertegenwoordigers op 9 aug. 1973 aan de dekolonisatiecommissie van de VN de gemeenschappelijke verklaring „krachtig te veroordelen", terwijl de MOLINACO in een verklaring d.d. 15 aug. 1973 de Franse regering en Abdallah beschuldigde van „manoeuvres om de archipel te verdelen en Frankrijk toe te staan het eiland Mayotte te behouden om daar militaire bases te vestigen" en Abdallah uitdaagde de tekst van de verklaring aan een referendum te onderwerpen.
Op 5 okt. 1973 verklaarde premier Abdallah, dat de eenheid van de archipel door de akkoorden van 15 juni werd erkend: „De vier eilanden vormen één geheel".

Op 22 dec. 1973 sprak de Kamer van Afgevaardigden zich met 29 stemmen voor bij 3 onthoudingen uit ten gunste van onafhankelijkheid uiterlijk in 1976. Zeven leden (2 van Grand Comore en 5 van Mayotte) waren bij de stemming afwezig.

Referendum

Op 2 okt. 1974 keurde het Franse kabinet ontwerpvoorstellen betreffende de organisatie van het referendum goed. Bij een globale meerderheid ten gunste van onafhankelijkheid zouden voorstellen i.z. de onafhankelijkheid van de Comoren aan het Franse parlement ter ratificatie worden voorgelegd. Op 9 okt. verklaarde Marcel Henry dat de 40.000 bewoners van Mayotte hun recht op zelfbeschikking moesten kunnen uitoefenen; hij noemde het voorgestelde globale referendum strijdig met art. 53 van de Franse grondwet van 1958, dat bepaalde dat geen afscheiding van nationaal grondgebied kon plaatsvinden zonder instemming van de betrokken bevolking.
De regeringsvoorstellen werden op 14 nov. 1974 door de Franse Nationale Vergadering goedgekeurd, na toevoeging van een amendement, waarin gesteld werd dat de parlementaire ratificatie van de onafhankelijkheid pas zes maanden na de uitvoering van de regionalisatiemaatregelen mocht geschieden. Deze in jan. door de Kamer van de Comoren goedgekeurde maatregelen hielden een zekere regionale autonomie voor Mayotte in. Staatssecretaris Olivier Stirn bevestigde op 6 nov. in de Franse Senaat, dat het houden van een globaal referendum voor Mayotte geen onvermijdelijke juridische consequenties had en dat het parlement zelf zijn conclusies uit de uitslag van het referendum moest trekken.
Tijdens het referendum op 22 dec. 1974 brachten 163.038 kiesgerechtigden (bijna 93%) een geldige stem uit: 154.184 (95,56%) vóór onafhankelijkheid, 8.854 (4,44%) ertegen. Terwijl Grande Comore, Anjouan en Moheli met ruim 99,9% voor de onafhankelijkheid waren, was Mayotte er met 63,85% van de uitgebrachte stemmen tegen, terwijl ca. 4.000 van de geregistreerde 18.000 kiezers hun stem niet uitbracht.

Van referendum tot onafhankelijkheid

Terwijl premier Abdallah de bevolking op 23 dec. 1974 opriep tot eenheid, vonden op 24/25 dec. op Mayotte protestdemonstraties plaats, waarbij vijf personen gewond raakten. Tegelijk verlangden oud-premier Said Ibrahim en MOLINACO-leider Aboubacar Boina (die in okt. 1974 op de Comoren was teruggekeerd na een 12-jarige ballingschap), dat nu verkiezingen zouden worden gehouden.
Na overleg met Abdallah en Marcel Henry in jan. te Parijs, bracht de Franse staatssecretaris Olivier Stirn van 24-28 febr. een bezoek aan de Comoren, waar toen een cholera-epidemie tientallen slachtoffers vergde.
Op 19 april trad Mouzaoir Abdallah af als voorzitter van de Kamer van Afgevaardigden uit protest tegen de weigering van premier Abdallah d.d. 11 april deze Kamer als constituerende vergadering te beschouwen. Mouzaoir Abdallah verzocht Frankrijk zo spoedig mogelijk een constitutionele conferentie te beleggen.
In de Franse Algemene Vergadering werd de onafhankelijkheid op 27 juni goedgekeurd. Maar op aandrang van een deel der gaullisten en de rechterzijde werd in een amendement op het wetsontwerp bepaald dat elk van de eilanden zich binnen zes maanden apart over een nieuwe grondwet, opgesteld door een constitutionele commissie, moet uitspreken en dat wanneer drie maanden later ook een tweede ontwerp door een der eilanden wordt afgewezen, de grondwet alleen zal gelden voor die eilanden die haar hebben goedgekeurd. Op die manier lijkt verzekerd dat met de wens der bevolking van het eiland Mayotte rekening wordt gehouden, aldus NRC/H'blad (7-7).
Op 30 juni volgde de behandeling in de Senaat en de definitieve goedkeuring door het Franse parlement van dit wetsvoorstel i.z. de onafhankelijkheid.

De tekst van dit wetsvoorstel werd door premier Abdallah reeds op 27 juni „onaanvaardbaar" genoemd. Hij zei voorts: „De onafhankelijkheid van de Comoren zal door de bewoners van de Comoren tot stand worden gebracht (...), in het bijzonder als zij de onafhankelijkheid eenzijdig wensen te proclameren..."
(Le Monde, NZZ, NRC/H'blad)

INTERNATIONALE ZAKEN

GEMENEBEST

20-STE CONFERENTIE

In Kingston, de hoofdstad van Jamaica, vond van 29 april—6 mei de twintigste tweejaarlijkse conferentie van regeringshoofden van de lidstaten van het Gemenebest plaats. Er waren 33 landen vertegenwoordigd, waarvan Grenada, dat op 7 febr. de onafhankelijkheid verworven had, sinds de laatste Gemenebest-topconferentie nieuw lid van de organisatie geworden was. (19de Gemenebest-topconferentie, overzicht lidstaten, pag. 764/3 e.v. 1973; onafhankelijkheid Grenada pag. 265 /1 e.v.-1974).

Groot-Brittannië was op de conferentie vertegenwoordigd door de minister-president Harold Wilson en de minister van buitenlandse zaken James Callaghan.

De conferentie verkoos Shridath Ramphal, minister van buitenlandse zaken van Guyana, tot secretaris-generaal, als opvolger van Arnold Smith. Arnold Smith was de eerste secretaris-generaal van het Gemenebest en hij bekleedde deze functie sedert 1965.

Eén van de voornaamste problemen, die op de conferentie aan de orde werden gesteld, was de kwestie-Rhodesië. In samenhang hiermee hoorden de regeringshoofden op 30 april op een informele bijeenkomst een verklaring van bisschop Moezorewa, de voorzitter van de Afrikaanse nationale raad (ANC).

De regeringschefs herbevestigden hun vastbeslotenheid om het volk van Zimbabwe (de Afrikaanse naam voor Rhodesië) te steunen in hun strijd voor onafhankelijkheid, gebaseerd op een meerderheidsbewind en zij erkenden de onvermijdelijkheid van geïntensiveerde gewapende strijd, mocht de onafhankelijkheid met vreedzame middelen door het onwettige regime worden geblokkeerd.

De conferentie erkende ook de radicale wijziging in het machtsevenwicht in het gebied, veroorzaakt door de op handen zijnde onafhankelijkheid van Angola en Mozambique. Unaniem werd overeengekomen financiële steun te verlenen aan de nieuwe regering van Mozambique, ten einde haar bij te staan bij het uitvoeren van de economische blokkade van Rhodesië.

De conferentie deed ook een beroep op Zuid-Afrika sancties tegen Rhodesië toe te passen en zijn gewapende macht uit dit land terug te trekken.

In hun besprekingen over economische vraagstukken besteedden de regeringshoofden veel aandacht aan de ongelijkheid van welvaart tussen arme en rijke landen. Op 1 mei deed de Britse minister-president Wilson voorstellen ter zake van een Algemene overeenkomst m.b.t. grondstoffen. In antwoord hierop sprak Forbes Burnham, minister-president van Guyana, over „de noodzaak om onmiddellijke stappen te nemen in de richting van de creatie van een redelijke en gelijke internationale economische orde". Hij stelde voor binnen het Gemenebest een groep van deskundigen in te stellen, die een aantal praktische maatregelen zou moeten ontwerpen die effectief zouden kunnen worden toegepast.

De conferentie aanvaardde dit voorstel en vormde een commissie van experts, die een „samenvattend en onderling verbonden programma" zou moeten opstellen, gericht op het sluiten van de kloof tussen arme en rijke landen. Als voorzitter werd aangewezen Alister McIntyre, de voorzitter van de Caraïbische groep van de Gemenebest-staten. De bedoeling is dat de aanbevelingen van de commissie op korte termijn zullen worden geformuleerd, opdat zij besproken zullen kunnen worden op de speciale Algemene Vergadering van de Verenigde Naties over grondstoffen, die in sept. van dit jaar bijeen zal komen.

Onder de andere onderwerpen die besproken werden, waren de situatie in het Midden-Oosten, de toestand in Indo-China en de Lomé-conventie (pag. 169/3-1975).

De conferentie besloot een Gemenebest-commissie m.b.t. Cyprus in te stellen. Zij sprak haar bezorgdheid uit over de „voortgezette illegale bezetting van Namibië door Zuid-Afrika". Voorts werd overeengekomen binnen het secretariaat-generaal een speciale commissie voor voedselproduktie en agrarische ontwikkeling in te stellen. Het jeugdprogramma van het Gemenebest werd verlengd tot 1976. Tenslotte werd besloten de volgende Gemenebest-topconferentie in 1977 in Londen te beleggen, waar zij zou samenvallen met het zilveren jubileum van koningin Elizabeth als hoofd van het Gemenebest.

Grondstoffenplan van premier Wilson. Reactie Burnham

Onderstaand een iets uitvoeriger samenvatting van het grondstoffenplan van minister-president Wilson en de reactie daarop van Forbes Burnham, de premier van Guyana.

Wilson vervatte zijn voorstel in een actieplan van zes punten:

1. een betere uitwisseling van informatie over de toekomstige vraag naar en het aanbod van zowel minerale als agrarische grondstoffen;
2. specifieke regels voor het toepassen van import- en exportbeperkingen voor grondstoffen;
3. het bevorderen van samenwerkingsverbanden, die producenten en consumenten van afzonderlijke grondstoffen met elkaar verbinden;
4. een nieuwe aanmoediging voor de gezamenlijke pogingen van producenten om grondstoffenovereenkomsten te bereiken voor het ordelijk verloop en de ontwikkeling van de handel. Deze kunnen internationale buffervoorraden, coördinatie van nationale voorraden, produktiecontrole en exportquota inhouden;
5. een overeenkomst over het handhaven van de marktprijzen binnen bepaalde grenzen.
6. een plan voor het stabiliseren van exportopbrengsten uit grondstoffen.

Wilson omschreef de centrale doelstelling van zijn plan, waarvoor hij zei de steun te hebben van president Ford en de Europese Gemeenschap, als volgt: „de rijkdom van de wereld moet herverdeeld worden ten gunste van de armen en kreperenden. Dit betekent een nieuwe aanpak van de wereldeconomie, van de internationale handel en van de handelsvoorwaarden".

Premier Forbes Burnham van Guyana kritiseerde namens de Caraïbische landen Wilsons voorstel met de woorden: „het verschil tussen mijn benadering en die van premier Wilson van deze fundamentele problemen is het verschil tussen een revolutionair en een hervormer". Volgens Burnham beperkte Wilson zich slechts tot het handelsaspect van de economische crisis in de wereld.

„De naties hebben niet alleen betere handelsvoorwaarden nodig. Ze hebben ook behoefte aan een herstructurering van alle internationale economische en financiële instituties zoals het Internationale monetaire fonds en de wereldbank etc. om de meerderheid van de wereld toe te staan haar democratische rechten uit te oefenen", aldus Burnham.

Burnham kenschetste Wilsons voorgestelde maatregelen als „een stapsgewijze" aanpak die „ons allen naar de jaren vijftig zou terugbrengen", toen het een tijd van prijsstabilisatie was.

Behalve de Caraïbische landen bleken ook veel andere landen van de Derde Wereld, die aan het Gemenebestoverleg deelnemen het eens met de kritiek van Burnham.

Gemenebest steunt Engelands lidmaatschap van de EG

De regeringsleiders van het Gemenebest gaven op 7 mei een speciale verklaring uit, waarin zij hun steun betuigden aan het Britse lidmaatschap van de EG. De tekst van deze verklaring was als volgt:

„Erkennende, dat de kwestie van de voortzetting van Brittannië's lidmaatschap van de Europese Economische Gemeenschap een zaak is, die beslist moet worden door het Britse volk, stellen alle Gemenebest-regeringsleiders hun stellige overtuiging vast, dat de belangen van het Gemenebest door dit lidmaatschap op geen enkele manier schade lijden.
Vele regeringsleiders benadrukten, dat het voor hun landen een positief voordeel zou opleveren, dat Brittannië lid van de EEG zou blijven. Ook werd de vaste overtuiging uitgesproken, dat het Britse lidmaatschap van waarde was voor het aanmoedigen van de Gemeenschap om meer openstaand te zijn voor de rest van de wereld". (Survey of current affairs, Reuter, AP, NRC/H'blad)

(Vor. ber. pag. 764/3 e.v.-1973)

NAVO

TOPCONFERENTIE

In Brussel vond op 29 en 30 maart een topconferentie van de NAVO-lidstaten plaats. Alleen Frankrijk had zich laten vertegenwoordigen door de minister van buitenlandse zaken, Jean Sauvagnargues. Wel zat de Franse president Giscard d'Estaing aan aan een diner, dat koning Boudewijn op 29 mei de NAVO-staats- en regeringshoofden aanbood.

De topconferentie was in de plaats gekomen van het gebruikelijke halfjaarlijkse overleg van de ministers van buitenlandse zaken. Het denkbeeld een topontmoeting te beleggen was oorspronkelijk eind maart geopperd door de Britse minister van buitenlandse zaken en was door de permanente NAVO-raad op 18 april goedgekeurd, ondanks bedenkingen van de kant van Frankrijk en sommige andere landen.

Voorafgaande bijeenkomsten

EUROGROEP. Op 7 mei vergaderde in Londen de Eurogroep — de Europese lidstaten van de NAVO met uitzondering van Portugal, IJsland, Frankrijk en, voor het eerst, Griekenland. Voorzitter was de Britse minister van defensie, Roy Mason.
Onderstaand het communiqué en de besluiten van deze vergadering:

De ministers bespraken een algemeen verslag over de doelstellingen en werkmethoden van de binnen de EUROGROEP bestaande subgroepen.* In dit verband waren zij van oordeel dat deze groepen van grote betekenis zijn voor de rol die de EUROGROEP speelt bij het verzekeren van een sterke en goed gestructureerde Europese bijdrage aan het gemeenschappelijke verdedigingsapparaat van de gehele Alliantie. Ook bevestigden zij hun wil om zich persoonlijk te blijven inzetten voor het leiden en stimuleren van deze groepen op specifieke punten.

Overzicht van de openingszitting van de NAVO-top.

Bovendien brachten de Belgische, Britse, Duitse en Nederlandse bewindslieden mondeling verslag uit over de recente activiteiten van elk van de subgroepen die zij voorzitten. Zij namen met grote belangstelling nota van het werk dat thans op verscheidene gebieden wordt verricht en opperden een aantal ideeën voor activiteiten in de toekomst. Zij spraken in het bijzonder hun instemming uit met

(a) het akkoord over operationele vereisten dat binnen EUROCOM is tot stand gekomen en dat het de landstrijdkrachten van de EUROGROEP-landen zal mogelijk maken hun tactische verbindingssystemen in de toekomst op elkaar te doen aansluiten.

(b) de vorderingen gemaakt door EUROLONGTERM bij het opstellen van gemeenschappelijke tactische plannen als basis voor het vaststellen van de operationele vereisten van toekomstige wapensystemen.

Als aanvulling op de reeds bestaande EUROGROEP-principes betreffende samenwerking bij bewapening en opleiding, hebben de ministers een beginselverklaring getekend over logistieke samenwerking en afgesproken zich aan die beginselen te zullen houden bij hun toekomstige logistieke planning. Zij legden er de nadruk op dat een nauwere samenwerking bij logistieke steun de lidstaten van de EUROGROEP in staat zouden stellen een meer doeltreffend gebruik te maken van de beschikbare middelen en op dit belangrijke gemeenschappelijke terrein de samenwerking ten goede zou komen.

In dit verband uitte men vooral zijn voldoening over de ondertekening door de Nederlandse en Britse ministers van defensie van een memorandum betreffende een toekomstige samenwerking bij het bouwen van gasturbine-motoren voor de marine.
De ministers wisselden diepgaand en openhartig van gedachten over een brede reeks kwesties die betrekking hebben op de studie, het produktierijp maken en het vervaardigen van defensiemateriëel. Zij overschouwden hetgeen er thans gedaan wordt om de gegevens die beschikbaar zijn over de uitrustingsplannen van de lidstaten nog beter te doen circuleren en onderstreepten het belang dat zij hechten aan het handhaven van een sterke Europese technologie en een industriële basis op defensiegebied en aan een verhoogde standaardisatie van het materieel. Bovendien waren de ministers het eens over de noodzaak om een constructieve dialoog over deze kwestie aan te gaan met de Verenigde Staten, een dialoog die voorbereid zal moeten worden via uitgebreide raadplegingen tussen alle betrokken landen.

De ministers namen met belangstelling kennis van een verslag dat door de Noorse minister van defensie werd uitgebracht over de vorderingen die België, Denemarken, Nederland en Noorwegen hebben gemaakt bij het uitwerken van een vervangingsplan voor de F104G en andere toestellen.

Tenslotte wisselden de ministers van gedachten over de belangrijkste kwesties die, in afwachting van de a.s. NAVO ministersvergaderingen, de verdediging van NAVO-Europa betreffen. Zij concluderen daaruit dat de EUROGROEP een uiterst belangrijk forum blijft voor het verdiepen van de samenwerking tussen de leden binnen het kader van het Atlantisch Bondgenootschap, en zij bevestigden opnieuw hun persoonlijke steun aan de EUROGROEP en haar werk op dit gebied.

BEGINSELVERKLARING VAN DE EUROGROEP OVER LOGISTIEKE SAMENWERKING

De ministers van defensie van België,

---

* EUROCOM: verbindingen op het gevechtsterrein.
EUROLOG: logistieke samenwerking.
EUROLONGTERM: planning op lange termijn.
EUROMED: medische diensten.
EURONAD: samenwerking betreffende het materieel.
EUROSTRUCTURE: strijdmachtstructuren.
EUROTRAINING: gemeenschappelijke opleiding.

Denemarken, de Bondsrepubliek Duitsland, Italië, Luxemburg, Nederland, Noorwegen, Turkije en het Verenigd Koninkrijk:
het verlangen te kennen gevend om tot grotere samenwerking te komen bij de logistieke steun onder de Europese lidstaten van het Noordatlantisch bondgenootschap,
vastbesloten om een optimaal gebruik te maken van hun logistieke middelen,
hebben op 7 mei 1975 de Beginselen van Samenwerking op Logistiek Gebied aanvaard die in het aanhangsel worden uiteengezet, als basis voor gemeenschappelijke actie.
De ministers bevestigen hierbij afgesproken te hebben dat ieder van hen

— zal handelen in overeenstemming met deze beginselen;

— deze binnen zijn nationale departement verder zal uitdragen;

— al diegenen onder hun stafleden die verantwoordelijkheid dragen voor logistieke aangelegenheden, op te dragen in overeenstemming met deze beginselen te handelen.

Aanhangsel

Door de EUROGROEP aanvaarde beginselen betreffende logistieke samenwerking

I. **Doelstellingen**

Een der voornaamste algemene doelstellingen van de EUROGROEP is het verhogen van de defensiesamenwerking tussen de lidstaten. De logistiek is een van de terreinen waarop er ruimte is voor een dergelijke verbetering. Hoewel het leveren van logistieke steun aan de strijdkrachten die aan de NAVO zijn toegewezen, op dit moment een nationale verantwoordelijkheid is, zal een nauwere samenwerking bij logistieke steun de lidstaten waarvan de strijdkrachten in hetzelfde gebied gelegerd zijn met gelijksoortige of elkaar aanvullende operationele taken, in staat stellen een beter en economischer gebruik te maken van hun logistieke middelen.
Het uiteindelijke doel is de grootst mogelijke logistieke integratie tussen de EUROGROEP-leden te bereiken voor wat betreft de strijdkrachten die zij aan de NAVO hebben toegewezen. Dit is echter afhankelijk van fundamentele wijzigingen in de financiering van deze logistieke systemen en van de aanschaffing van het materieel. Een tevens van een veel verder gaande standaardisatie van wapens en ander materieel dan thans het geval is. Intussen kan een belangrijke stap tot het bereiken van dit doel gezet worden door telkens wanneer de gelegenheid zich voordoet en men een grotere efficiency en een nuttiger gebruik kan bereiken, logistieke samenwerkingsmethoden en gecoördineerde procedures uit te werken.

II. **Beginselen**

Als basis voor samenwerking op het terrein van de logistieke steun zijn de volgende beginselen opgesteld:
(a) Nieuwe samenwerkingsprojecten voor wapensystemen en ander belangrijk materieel. De praktische mogelijkheden om op deze gebieden samen te werken (b.v. onderhoud, reparatie en de levering van onderdelen) worden begrensd door de verschillen tussen de wapens en het materieel die thans bij de lidstaten in gebruik zijn. Via EURONAD leveren de EUROGROEP-landen thans een belangrijke inspanning om door middel van samenwerkingsprojecten te komen tot een standaardisatie van nieuwe aanschaffingen. Volgens de Beginselen Betreffende Samenwerking op het Gebied van de Uitrusting hebben de lidstaten reeds besloten elk project voor een gezamenlijke aanschaf automatisch te doen vergezellen van de eis dat men ook dient te streven naar een gecoördineerde nazorg. EUROLOG zal er zich bij de betreffende diensten van vergewissen dat in elk daarvoor in aanmerking komend geval de nodige regelingen worden getroffen.

(b) Projecten die ander nieuw materieel betreffen. De lidstaten zijn overeengekomen dat men eveneens moet streven naar een gecoördineerd schema van samenwerking indien twee of meer landen enig nieuw wapen of ander soort uitrusting aanschaffen of overwegen aan te schaffen, ongeacht of die bepaalde aankoop al dan niet onder de definitie van een gezamenlijk aankoopproject valt.

(c) Bestaande wapens en ander materieel. De lidstaten komen overeen om de mogelijkheid van samenwerking te overwegen bij het logistiek steunen van bestaande wapens en ander materieel, indien deze gebruikt worden door meer dan één land en indien zij niet reeds onderworpen zijn aan een samenwerkingsregeling.

(d) Het harmoniseren van logistieke procedures. De lidstaten komen overeen al het nodige te doen om logistieke procedures te harmoniseren c.q. te standaardiseren, ten einde aan de logistieke steun een grotere flexibiliteit te geven.

(e) Logistieke planning voor de toekomst. De lidstaten komen overeen geregeld inlichtingen betreffende logistiek uit te wisselen, inclusief inlichtingen over logistieke projecten die in een voorbereidend stadium verkeren, met het algemene doel om anderen in staat te stellen aan dergelijke projecten deel te nemen, mocht dit hun tot voordeel strekken. Zij komen eveneens overeen geregeld inlichtingen uit te wisselen over logistieke studies op nationaal vlak.

III. **Wijze van toepassing**

De verantwoordelijkheid voor het toepassen van deze beginselen ligt bij de landen van de EUROGROEP, onder leiding van de EUROGROEP-ministers. Tot dusver heeft de sub-groep voor logistiek (EUROLOG) zich voornamelijk gewijd aan het bestuderen van de mogelijkheden tot logistieke samenwerking tussen de landstrijdkrachten in de Noordelijke Legergroep, tussen de luchtstrijdkrachten van de Tweede Geallieerde Tactische Luchtmacht en tussen het vlooteenheden die in het Kanaal en op de Noordzee opereren. De landen die deze strijdkrachten leveren zijn thans in EUROLOG vertegenwoordigd. Het staat andere EUROGROEP-landen vrij zich bij EUROLOG aan te sluiten wanneer er daarin onderwerpen worden behandeld die voor hen van belang zijn.

COMITÉ VOOR VERDEDIGINGS-PLANNEN

De ministers van defensie van de NAVO-staten waren op 22 en 23 juni in Brussel bijeen als het comité voor verdedigingsplannen.
Enige discussie ontstond, toen bleek, dat de Amerikaanse minister van defensie in het communiqué een zinsnede wilde doen opnemen, waarin de betekenis van Spanje voor de westerse verdediging werd vastgelegd. Verzet hiertegen werd geboden door de vertegenwoordigers van Nederland, Denemarken en Noorwegen. Tenslotte kwam er een neutraal geformuleerde zinsnede over Spanje in het communiqué. Een suggestie van de Westduitse minister van defensie, dat het nuttig zou kunnen zijn in Zuid-Afrika een waarnemingspost te installeren om de bewegingen van de Sowjet-vloot daar te observeren werd vooral door de Nederlandse minister Vredeling bestreden. De ministers aanvaardden een document — de ministeriële richtlijnen 1975 — waarin de defensiestrategie op lange termijn wordt uiteengezet. Onderstaand het communiqué en een samenvatting van de richtlijnen:

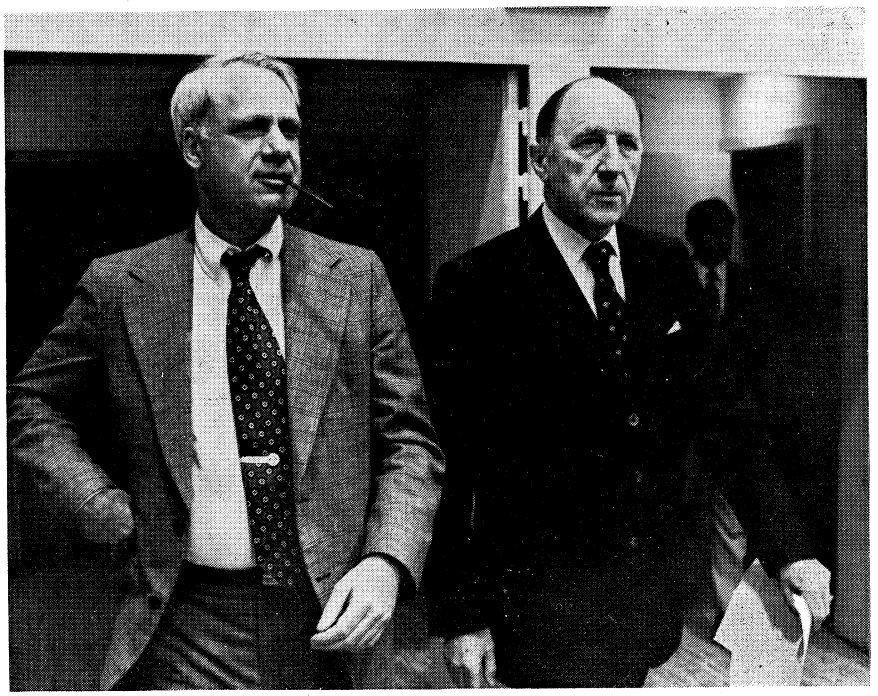

De Amerikaanse minister van defensie John R. Schlesinger (l.) met NAVO-secretaris-generaal Joseph Luns.

Als onderdeel van een algemeen overzicht van de strategische situatie en de militaire verhouding tussen Oost en West, zijn de Ministers op de hoogte gesteld van de jongste gegevens betreffende de groei van het militair potentieel van het Warschaupact. Tegen de achtergronden van de huidige economische toestand hebben zij de stand van de NAVO-verdediging besproken, zoals deze zich thans voordoet. Daarbij onderstreepten zij de noodzaak om op de belangrijke terreinen van rationalisatie van functies en standaardisatie van wapens vorderingen te maken en gaven zij instructies voor verdere actie op deze punten. Zij bespraken ook de militaire betekenis voor het Bondgenootschap van de onderhandelingen over MBFR, die thans in Wenen gaande zijn.

Zij besteedden bijzondere aandacht aan de huidige strategische toestand in het Middellandse-Zeegebied, in het licht van recente politieke, economische en militaire gebeurtenissen, de Sovjet militaire en maritieme activiteiten in dat gebied en de implicaties voor het Bondgenootschap van de toestand in de aangrenzende gebieden.

De Ministers hebben met belangstelling kennis genomen van een verklaring afgelegd door de heer Roy Mason, dit jaar voorzitter van de Eurogroep-ministers, over de lopende activiteiten van de Eurogroep en zij kwamen overeen om met de daartoe geëigende middelen een tweerichting-verkeer tussen Europa en Noord-Amerika tot stand te brengen voor het aanschaffen van defensiematerieel ten einde tot een meer economisch gebruik van de middelen en een verhoogde standaardisatie van wapensystemen te komen.

Tot de specifieke onderwerpen van gesprek behoorden de verbetering van de methoden die het Bondgenootschap ten dienste staan om aan een plotselinge crisis het hoofd te bieden en de financiering van het gemeenschappelijk infrastructuurprogramma tot 1979. De Ministers hechtten tevens hun goedkeuring aan een voorstel om een gezamenlijke studie te wijden aan de mogelijkheid om een in de lucht opererend systeem dat vroegtijdig moet waarschuwen tegen luchtaanvallen (Airborne Early Warning and Control Systeem) samen op te richten en te gebruiken, teneinde de geallieerde luchtverdediging doeltreffender te maken.

De Minister van Defensie van de VS stelde zijn collega's op de hoogte van de huidige stand van zaken betreffende de bilaterale akkoorden over het gebruik door de Amerikaanse strijdkrachten van militaire faciliteiten in Spanje, waarbij men het erover eens was dat deze akkoorden buiten de context van de NAVO blijven vallen.

Tenslotte zetten de Ministers richtlijnen uit voor de defensieplanning binnen de NAVO. In deze richtlijnen worden de fundamentele doelstellingen en de strategie van het Bondgenootschap opnieuw geformuleerd, waarbij bijzondere nadruk wordt gelegd op het aanvaarden van een defensieconcept op lange termijn. Deze richtlijnen zetten ook aan tot een optimaal gebruik van de middelen door rationalisatie, standaardisatie en een meer intensieve samenwerking. Deze Ministeriële Richtlijnen zullen de toon aangeven en een referentiepunt zijn voor de gehele verdedigingsplanning binnen de NAVO tot het jaar 1982 en zelfs daarna. Een verkorte tekst van deze richtlijnen is bij dit communiqué aangehecht.

SAMENVATTING
MINISTERIËLE RICHTLIJNEN

1. Volgens de NAVO-procedure dienen de Ministers om de twee jaar richtlijnen te geven voor de verdedigingsplanning. Deze richtlijnen weerspiegelen de politieke, economische, technologische en militaire factoren welke de opbouw van de NAVO-strijdkrachten gedurende de volgende planningsperiode zouden kunnen bepalen. Daar deze richtlijnen een belangrijk, door de Ministers goedgekeurd, politiek document zijn, fungeren zij als referentiepunt en directief voor al wat er op nationaal en internationaal niveau binnen de NAVO aan defensieplanning gedaan wordt.

2. In het verleden hebben de Ministeriële Richtlijnen de zevenjarige cyclus van de defensieplanning binnen de NAVO bestreken. Doch de langere tijdspanne die thans nodig is voor het produktierijp en operationeel maken van verfijnde wapensystemen, te zamen met de hogere kosten van manschappen en materieel, maakt het thans noodzakelijk een ruimer kader voor de defensieplanning vast te leggen. Met het oog daarop heeft men een Defensieconcept op Lange Termijn opgesteld waarbij meer nadruk wordt gelegd op samenwerking binnen het Bondgenootschap en het vaststellen van prioriteiten.

3. De huidige internationale veiligheidssituatie en de wijze waarop de toekomst zich aftekent, onderstrepen de onontkoombare noodzaak voor de NAVO om in staat te blijven een aanvaller af te schrikken en, indien de afschrikking faalt, de veiligheid van het Noordatlantisch gebied te herstellen en te handhaven. De leden van de NAVO trachten te komen tot betere betrekkingen met het Oosten en tot een vermindering van strijdkrachten op een wederzijdse en evenwichtige basis, maar de onderhandelingen verlopen langzaam. Intussen blijft het militaire potentieel van het Warschaupact toenemen. Blijft men de defensieve kracht van de NAVO handhaven, dan betekent dat een stevige basis voor onderhandelingen en een dam tegen een aanval of een aanvalspoging.

4. Het defensieconcept op lange termijn beantwoordt aan de onderling overeengekomen NAVO-strategie doordat het voorziet in een evenwichtige structuur van onderling afhankelijke strategisch-nucleaire, tactisch-nucleaire en conventionele middelen. Elk element van deze driehoek vervult één bepaalde rol en in combinatie steunen en versterken zij elkaar. Geen van die drie elementen kan door een van de andere vervangen worden.

Het concept voorziet tevens in de modernisering van zowel strategische als tactische kernwapens, doch de meeste nadruk valt op het handhaven en verbeteren van de conventionele strijdkrachten van de Alliantie. De NAVO heeft op dit punt reeds belangrijke successen behaald. Zij heeft de fundamentele bestanddelen voor een stevige conventionele verdedigingsmacht op de been gebracht, doch de conventionele strijdkrachten van de NAVO en het Warschaupact zijn nog steeds niet in evenwicht. De Geallieerden dienen die verschillen te verkleinen en een stabiele en op lange termijn bruikbare basis te leggen voor het opbouwen en handhaven van genoegzame conventionele strijdkrachten.

5. De kern van het defensieconcept op lange termijn is dat de NAVO een voldoende militaire structuur voor afschrikking en verdediging op de been kan brengen indien de Geallieerden de reeds bestaande strijdkrachten (of die welke voorzien zijn in de plannen die thans bij de NAVO zijn ingediend) handhaven en zij deze strijdkrachten alsmede de daarbij behorende steunelementen blijven moderniseren en verbeteren. Dit zal een bescheiden jaarlijkse verhoging van de defensie-uitgaven, in reële cijfers, vergen. De feitelijke bijdrage van elk land zal verschillen naar gelang zijn huidige bijdrage, zijn tegenwoordige defensie-uitgaven en zijn economische mogelijkheden. Het zal tevens een optimaal gebruik van de voor defensie beschikbare middelen nodig maken via een systeem van vaste prioriteiten en een grotere mate van samenwerking tussen de nationale strijdkrachten binnen het Bondgenootschap.

6. Dit defensieconcept op lange termijn zal bijdragen tot een meer solide basis voor de NAVO-planning zodat die met meer soepelheid de weerslag van politieke, economische en technologische veranderingen zal kunnen opvangen en de nationale defensieprogramma's de stabiliteit zal geven om plotselinge en oneconomische fluctuaties te voorkomen.

7. De Geallieerde regeringen zijn erin geslaagd met de Sowjet-Unie en de landen van het Warschaupact besprekingen en onderhandelingen te openen over verscheidene aspecten van verdediging en veiligheid, b.v. over de beperking van strategische wapens (SALT) en over een Wederzijdse en Evenwichtige Vermindering van Strijdkrachten. Doch hoewel de atmosfeer tussen Oost en West de laatste tien jaar verbeterd is, blijft het een feit dat het Warschaupact een veel groter militair potentieel op de been blijft houden dan voor zelfverdediging nodig is. Wat de strategische kernwapens betreft schijnt de Sowjet-Unie, die in grote trekken reeds de gelijke van de Verenigde Staten is geworden, er thans naar te streven een strategisch voordeel te behalen door nog meer verfijnde en krachtiger raketten te produceren. Bovendien worden de conventionele strijdkrachten van het Warschaupact naar kwaliteit en omvang verbeterd, vooral wat betreft de offensieve rol van vliegtuigen, tanks, artillerie en raketten. Ter zee heeft de uitbreiding van de Sowjet-vloot gedurende de laatste tien jaar en de ontplooiing daarvan over de gehele wereld een nieuwe dimensie toegevoegd aan het potentieel van het Pact, zodat de zeemacht van de Sowjet-Unie thans, onafhankelijk van een lucht- of landaanval op NAVO-gebied, gebruikt kan worden tegen de vloten van de NAVO of tegen onze maritieme verbindingslijnen ten einde de economie en de vitale bevoorrading van de NAVO-landen aan te tasten.

8. De grondgedachte van de Noordatlantische Verdragsorganisatie is dat de gezamenlijke verdediging van het Bondgenootschap één en ondeelbaar is. De Geallieerden zullen een aanval op één of meer onder hen beschouwen als een aanval op allen. De wezenlijke solidariteit van het Bondgenootschap is afhankelijk van de politieke wil der individuele naties en van de mate waarin zij bereid zijn zich voor de gemeenschappelijke verdediging in te spannen. Indien zwakheden op deze punten de landen van het Warschaupact zouden doen twijfelen aan onze bereidheid om weerstand te bieden aan politieke druk of aan onze vastberadenheid om onszelf met alle ten dienste staande middelen te verdedigen tegen agressie, dan zouden zij kunnen gaan geloven dat zij zonder al te veel risico hun militair potentieel voor politieke en militaire doeleinden tegen ons zouden kunnen gebruiken. Derhalve dient de defensieve positie van de NAVO zodanig te zijn opgebouwd dat daarin rekening is

gehouden met de opstelling, het potentieel en de mogelijke objectieven van de strijdkrachten van het Warschaupact.

9. Het doel van de NAVO-strategie en van de militaire planning is de veiligheid te verzekeren door een potentiële aanvaller af te schrikken. Het allereerste doel is een aanval door afschrikking te voorkomen door het een potentiële aanvaller duidelijk te maken dat elke aanval op de NAVO op een sterke verdediging zou stuiten en een reeks gebeurtenissen in gang zou zetten die niet op voorhand te berekenen zijn, en waarbij de aanvaller risico's zou lopen buiten alle verhouding tot de voordelen die hij zou hopen te winnen. In een tijdperk waarin de strategisch-nucleaire bewapening in het algemeen in evenwicht is, kan het afschrikken van aanvallen in welke vorm dan ook niet gebaseerd zijn op strategisch-nucleaire wapens alleen. Daar is alles voor nodig wat de NAVO aan strijdkrachten in het veld kan brengen. Het Bondgenootschap moet in staat zijn om het juiste antwoord te geven op aanvallen in welke vorm ook. Dat antwoord moet in een effectieve verhouding staan tot de middelen die de aanvaller in de strijd werpt en moet hem tezelfdertijd doen inzien hoe gevaarlijk het is om de strijd op een hoger niveau van geweld voort te zetten.

10. In geval van een aanval is het militaire doel het NAVO-gebied te behouden en te verzekeren door zodanige strijdkrachten aan te wenden als noodzakelijk zijn binnen het concept van een voorwaartse verdediging en een soepel antwoord. De strijdkrachten van de NAVO moeten voor dit doel bereid zijn om alle middelen die hun ter beschikking staan (kernwapens incluis) te gebruiken. En het moet de aanvaller duidelijk worden gemaakt dat deze vastbeslotenheid inderdaad bestaat.

11. Ter uitvoering van deze strategie van afschrikking en verdediging heeft de NAVO conventionele strijdkrachten te land, ter zee en in de lucht nodig, de mogelijkheid om kernwapens voor tactische doeleinden doeltreffend te gebruiken en strategisch-nucleaire wapens. Deze elementen van de NAVO-strijdkracht moeten elk op zichzelf geloofwaardig zijn en dienen een samenhangend systeem van afschrikking en verdediging te vormen. Daarbij dient in het bijzonder het volgende te worden opgemerkt:

(a) De conventionele strijdkrachten dienen sterk genoeg te zijn om een conventionele aanval op beperkte schaal te weerstaan en af te slaan en tevens conventionele aanvallen op grotere schaal te voorkomen door de tegenstander het vooruitzicht te bieden van een uitbreiding van het gevechtsgebied en een opvoeren in omvang en intensiteit van de vijandelijkheden, eventueel tot en met het gebruik van kernwapens. Niettemin dienen deze strijdkrachten, in geval van een agressie met conventionele wapens op grote schaal, een conventionele verdedigingsstrijd op vooruitgeschoven posities te kunnen voeren, lang genoeg om de aanvaller ernstige verliezen toe te brengen en hem te overtuigen van de risico's die een voortgezette aanval zou inhouden;

(b) het doel van een tactisch-nucleaire bewapening is het verhogen van het afschrikwekkend en defensief effect van de NAVO-strijdkrachten bij een conventionele aanval op grote schaal. Tevens wil zij de vijand doen afzien van een uitbreiding van beperkte conventionele acties en het eventueel gebruik van tactische kernwapens. Het doel is de aanvaller er van te overtuigen dat elke aanval op de NAVO, in welke vorm dan ook, zou kunnen leiden tot ernstige schade voor zijn eigen strijdkrachten, en hem de gevaren te doen inzien van een voortzetting van een conflict door hem te confronteren met het risico dat een dergelijke situatie hem uit de hand loopt en er een onbegrensde kernoorlog uit zou kunnen ontstaan. Anderzijds dient deze bewapening van zodanige aard te zijn dat de NAVO de situatie in eigen hand kan houden.

(c) Het is de functie van strategische kernwapens de mogelijkheden te versterken tot het geven van een soepel antwoord, het element van afschrikking tot een lange reeks mogelijkheden uit te breiden en, algemeen-strategisch gezien, een uiterste sanctie te leveren.
Deze beginselen waarop afschrikking en verdediging gebaseerd zijn, gelden zowel voor aanvallen ter zee als voor die te land.

12. Totdat de strijdkrachten van het Warschaupact verminderd worden, eventueel als gevolg van de MBFR-onderhandelingen, dient de huidige NAVO-sterkte op zijn minst te worden gehandhaafd. Dit houdt in het handhaven van de reeds bestaande bewapeningsniveaus (of die welke voorzien zijn in de plannen die tot dusver aan de NAVO zijn opgegeven) en het geregeld vervangen en moderniseren van het belangrijkste materieel. Dit is het grondbeginsel dat ten grondslag moet liggen aan de defensiebegrotingen in alle landen, op jaarbasis of op lange termijn. Defensiebegrotingen moeten dus geheel voorzien in de noodzakelijke of onvermijdelijke verhogingen in operationele en onderhoudskosten, daarbij inbegrepen personeelsuitgaven die b.v. stijgen door inflatie. Bovendien moet in de meeste landen het aandeel van militaire uitgaven bestemd voor de aanschaf van belangrijk nieuw materieel aanzienlijk worden vergroot.

13. Voor de solidariteit van het Bondgenootschap is het essentieel dat elke lidstaat een duidelijk zichtbare bijdrage tot de gemeenschappelijke verdediging levert, overeenkomstig de rol die hij binnen het Bondgenootschap op zich heeft genomen en overeenkomstig zijn economische mogelijkheden.

14. In de NAVO worden defensieplannen doorgaans op strikt nationale basis opgesteld. Het bestaan van soevereine regeringen en van nationale financieringssystemen beperkt onvermijdelijk de mogelijkheid om die plannen te integreren. Niettemin bestaan er een aantal mogelijkheden tot samenwerking op terreinen waar die thans dringend geboden is.
B.v.
(a) Rationalisatie. Dit betekent het op elkaar afstemmen van taken en functies, zowel binnen de nationale strijdkrachten als tussen landen. Hierbij dient men niet te raken aan de slagkracht van de NAVO-strijdkrachten in hun geheel noch aan de nationale defensie.
(b) Soepelheid. Hiervoor is het nodig om alle obstakels die een optimaal gebruik van alle beschikbare strijdkrachten verhinderen uit de weg te ruimen.
(c) Standaardisatie. Het standaardiseren (of over een weer bruikbaar maken) van materieel maakt het de strijdkrachten van verschillende landen gemakkelijker om samen actief op te treden. Tevens vereenvoudigt het de opleiding en de logistieke steun.
(d) Samenwerking bij het produktierijp maken en produceren van militair materieel is een vorm van standaardisatie waarbij men de voordelen van schaalvergroting laat spelen en zo de kosten per eenheid kan drukken. De samenwerking tussen Noord-Amerika en Europa zou hierbij in beide richtingen moeten lopen.

15. Van bestaande civiele faciliteiten dient een zo volledig mogelijk gebruik te worden gemaakt ter ondersteuning van militaire plannen. Gedetailleerde planning is ook nodig in de civiele sector ten einde het voor de nationale economieën mogelijk te maken snel over te schakelen op een noodtoestand.

16. In het licht van de hierboven genoemde overwegingen hebben de Ministers richtlijnen opgesteld voor het niveau en de kenmerken waaraan de strijdkrachten dienen te beantwoorden, voor de middelen die daarbij aangewend moeten worden, voor de wijze van samenwerking en voor de maatstaven welke aangelegd moeten worden bij het vaststellen van prioriteiten voor alle verdedigingsplannen binnen de NAVO, zowel nationaal als internationaal.

De topconferentie

De top — de derde in het bestaan van de NAVO — werd geopend met een korte ceremoniële zitting, waarop het woord werd gevoerd door de erevoorzitter de Griekse premier Karamanlis, alsmede door de Belgische premier Tindemans en de secretaris-generaal, Joseph Luns.
De agenda was oorspronkelijk opgesteld om de bondgenoten in de gelegenheid te stellen van gedachten te wisselen over de vorderingen van de Conferentie over Europese Veiligheid en Samenwerking (CE VS). Doordat tot dan de CEVS minder vorderingen gemaakt had dan was gehoopt, werd de agenda geleidelijk uitgebreid met andere onderwerpen.

De recente gebeurtenissen in Zuid-Oost-Azië hadden twijfel en onzekerheid gewekt, niet alleen in sommige geallieerde landen, maar mogelijk ook bij potentiële tegenstanders. Doel was nu herstel van de geloofwaardigheid van het Amerikaanse buitenlandse en veiligheidsbeleid en daarmee van de alliantie. Bovendien waren er kwesties als de internationale recessie, het geschil tussen Griekenland en Turkije en de revolutionaire ontwikkelingen in Portugal.

De Amerikaanse president Ford verklaarde als eerste spreker „de VS blijven onvoorwaardelijk en zonder enige onduidelijkheid achter de verplichtingen staan, die zij bij het ondertekenen van het NAVO-verdrag op zich genomen hebben, daarbij inbegrepen de in artikel 5 neergelegde verplichting om elk NAVO-land, dat voorwerp wordt van een gewapende aanval, te hulp te snellen".
Gestreefd moest worden naar een sterke en geloofwaardige verdediging van het bondgenootschap. „Indien wij in die taak tekort schieten", aldus de president, „dan doet de rest niet meer ter zake". En hij voegde daaraan toe: „Wat ons betreft blijft de verplichting, die wij op ons genomen hebben om de aan de NAVO toe-

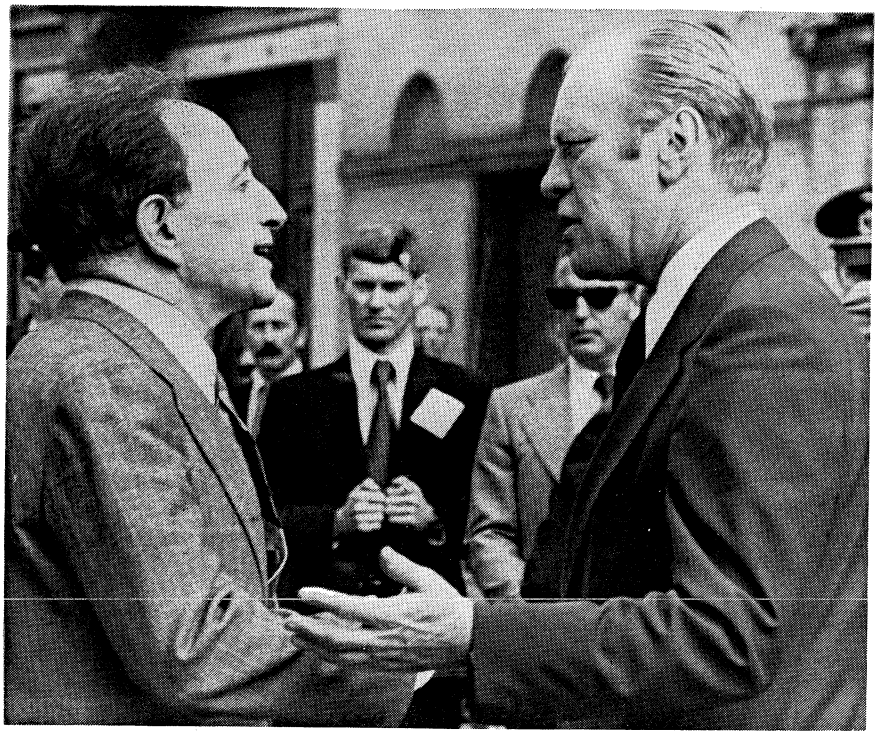

De Amerikaanse president Ford (r.) met de Portugese min.-pres. Vasco Gonçalves.

gewezen Amerikaanse strijdkrachten niet eenzijdig terug te trekken geldig".
De president riep de andere leden van de NAVO op hun rol in het bondgenootschap volledig te vervullen.
De staats- en regeringshoofden besteedden veel aandacht aan economische vraagstukken, waarbij de Westduitse bondskanselier Schmidt o.m. opmerkte: „Of wij in staat zijn ons te verdedigen hangt in tweeërlei opzicht af van de economische situatie waarin de geallieerden zich bevinden. Want niet alleen beïnvloedt elke vermindering in economische kracht de mate, waarin de leden aan hun verplichtingen jegens het bondgenootschap kunnen voldoen, maar ook, en dit is het belangrijkste, brengt economische onstabiliteit sociale onrust en politieke instabiliteit met zich mee."
Voor wat betreft Portugal nemen de aanwezigen met voldoening kennis van de verklaring van de Portugese premier Gonçalves over de intentie van zijn regering in de NAVO te blijven en haar vaste wil democratische instellingen te vestigen.
De verklaringen van de Griekse en Turkse premiers Karamanlis en Demirel werden bemoedigend genoemd.
Binnen het kader van de conferentie zijn er veel bilaterale contacten geweest. Behalve dat president Ford premier Gonçalves ontmoette en de Griekse en Turkse premiers ontving, hernieuwden ook anderen de kennismaking met de nieuwe Amerikaanse president of zij maakten voor de eerste maal met hem kennis.

Communiqué

Aan het slot van de vergadering werd een communiqué uitgegeven, waarvan de tekst aldus luidde:

De leiders van het Bondgenootschap hebben de ontwikkelingen besproken die hebben plaatsgevonden sedert de ondertekening vorig jaar in Brussel van de Verklaring van Ottawa over Atlantische Betrekkingen en zij zijn daardoor versterkt in hun wil om de solidariteit binnen het Bondgenootschap te bewaren en deze, waar verzwakt, te herstellen door de oorzaken weg te nemen die de solidariteit tussen de bondgenoten verstoren.

Zij bevestigen opnieuw dat het Bondgenootschap in de eerste plaats tot doel heeft de onafhankelijkheid en de veiligheid van zijn leden te waarborgen en het totstandkomen van een duurzame vredesstructuur mogelijk te maken.

Bij dit streven zien de bondgenoten zich voor ernstige problemen geplaatst. Het Warschaupact blijft zijn strijdkrachten versterken in een mate die uitgaat boven wat voor verdediging nodig lijkt. Tezelfdertijd stuit de handhaving op een bevredigend peil van de geallieerde defensieinspanning op nieuwe moeilijkheden als gevolg van de economische toestand in de wereld. De bondgenoten zijn vastbesloten aan deze problemen gezamenlijk en vastberaden het hoofd te bieden.

De collectieve veiligheid die het Bondgenootschap biedt, gebaseerd op een geloofwaardige afschrikking en verdediging, is een stabiliserende factor die ten goede komt aan de internationale betrekkingen in het algemeen en derhalve een wezenlijke voorwaarde is voor ontspanning en vrede. In een onrustige wereld, onderhevig aan snelle veranderingen, bevestigen de bondgenoten dat de veiligheid van ieder van hen van vitaal belang is voor hen allen. Zij zijn het niet alleen aan zich zelf, maar ook aan de internationale gemeenschap verplicht trouw te blijven aan de beginselen en de geest van solidariteit en wederzijdse bijstand die hen als bondgenoten bijeen hebben gebracht.
Daarom beklemtonen de geallieerden hun gebondenheid aan de bepalingen van het Noordatlantisch Verdrag en in het bijzonder aan artikel 5 dat voorziet in de gemeenschappelijke verdediging.

De veiligheid verschaft door het Verdrag stelt de bondgenoten in staat een beleid te voeren waarin hun verlangen tot uitdrukking komt dat wederzijds begrip en samenwerking de overhand krijgen op confrontatie. Een stap voorwaarts op deze weg zou kunnen worden gezet als de Conferentie over Veiligheid en Samenwerking in Europa tot een bevredigend einde zou worden gebracht en de daar gesproken woorden in daden werden omgezet. De bondgenoten hopen dat vooruitgang bij de onderhandelingen een dergelijk resultaat in de toekomst mogelijk zal maken. Zij bevestigen dat er een wezenlijke band bestaat tussen ontspanning in Europa en de kwestie Berlijn. De bondgenoten die deelnemen aan de onderhandelingen te Wenen, leggen er de nadruk op dat de ontwikkeling van begrip en samenwerking ook wederzijdse en evenwichtige verminderingen van strijdkrachten in Midden-Europa vereist, op een wijze die bijdraagt tot meer stabiele betrekkingen en verhoogde veiligheid voor allen.

De volkeren van het Bondgenootschap delen het alom verbreide verlangen naar rechtvaardigheid en sociale vooruitgang. Zij wensen dat door eensgezinde krachtinspanningen een internationale orde zal ontstaan die beantwoordt aan de hedendaagse politieke, economische en sociale werkelijkheid. De bondgenoten zijn vastbesloten samen te werken met de andere leden van de internationale gemeenschap inzake wereldomvattende problemen zoals die op het gebied van bevolking, voedsel, energie, grondstoffen en leefmilieu. Het welzijn van de mensheid hangt af van het succes bij de vervulling van deze gemeenschappelijke taken.

De geallieerde leiders, in de NAVO Raad bijeen, herinneren eraan dat de toekomst van de democratie en van de vrijheid in deze wereld nauw verbonden is met de toekomst van die landen in wier gemeenschappelijk erfdeel deze idealen besloten liggen en waar zij de grootste steun vinden bij de bevolking. Hiervan uitgaand bevestigen zij eensgezind dat zij de doeltreffendheid en de vitaliteit van hun samengaan binnen het raam van het Noordatlantisch Verdrag zullen verhogen, als noodzakelijke voorwaarde niet alleen voor de veiligheid van de bondgenoten, maar ook voor het behoud van die waarden waaraan zij zo zeer gehecht zijn.
(NAVO-kroniek, NRC/H'blad, Le Monde, NZZ, The Times).

EERSTE MINISTERIËLE VERGADERING. INTERNATIONAAL ENERGIE AGENTSCHAP

Op 27 mei vond in Parijs de eerste ministeriële vergadering plaats van het Internationale Energie Agentschap (IEA). De vergadering was voorbereid door bijeenkomsten van het directorium van de organisatie in febr. en maart (pag. 297/1 e.v.-1975).

De 18 lidstaten waren vertegenwoordigd door hun ministers van buitenlandse zaken. Als voorzitter van de bijeenkomst trad op Renaat van Elslande, de Belgische minister van buitenlandse zaken.
Aan het slot van de bijeenkomst werd een communiqué uitgegeven, waarvan de tekst als volgt luidde:

De ministers namen er kennis van, dat de gebeurtenissen van de recente jaren het belang voor de wereldeconomie in het licht hebben gesteld van een regelmatige en stabiele energievoorziening.

Oplossingen voor lopende economische problemen moeten rusten op de principes van onderlinge afhankelijkheid van alle landen, wederzijdse steun en gedeelde verantwoordelijkheid, zodat alle landen, ongeacht hun niveau van ontwikkeling, erkend kunnen worden als partners in het economische systeem van de wereld. Hun voortgezette economische en sociale ontwikkeling moet gebaseerd zijn op economische groei van de wereld onder voorwaarden van stabiliteit en gelijkheid.

De ministers herhaalden hun vastbeslotenheid, dat het Agentschap zou moeten bijdragen, voorzover het gaat om problemen verbonden aan energie, aan het bereiken van deze doeleinden.

Etienne Davignon, voorzitter van het IEA-directorium (l.) met de uitvoerende directeur Ulf Lantzke.

De ministers onderzochten de ontwikkelingen in de wereld-energie-situatie sinds de oprichting van het Agentschap op 15 nov. 1974. Zij stelden richtlijnen en prioriteiten vast voor het toekomstige werk van het Agentschap en voor de volledige uitvoering van het Internationale energieprogramma en zij herbevestigden hun beslissing om te werken voor de ontwikkeling van een coöperatieve en multilaterale verhouding tussen olie-producerende en olie-consumerende landen.

Zij namen er met instemming kennis van, dat nu een noodsysteem is ingesteld om het olieverbruik te verminderen en de olietoevoer toe te delen in een toestand van een tekort. Dit noodsysteem kan, indien noodzakelijk, op korte termijn in werking gesteld worden en zal de economische gevolgen van enige toekomstige moeilijkheden bij de olievoorziening aanzienlijk verminderen. Zij namen kennis van het belang van noodreserves om de effectiviteit van het noodsysteem te verzekeren en zij namen er kennis van, dat het directorium op 1 juli 1975 een beslissing zou nemen m.b.t. de datum, waarop deze noodreserves tot een voorraad voor 90 dagen zouden worden verhoogd.

De ministers namen kennis van het belang van het vergaren en analyseren van informatie betreffende de oliemarkt ten einde een groter begrip en doorzichtigheid in de internationale oliehandel te verzekeren. Zij kwamen overeen, dat het informatiesystemen m.b.t. de oliemarkt op korte termijn zou moeten worden voltooid en geëvalueerd.

De ministers bevestigden hun vastbeslotenheid om op 1 juli 1975 te beginnen met het uitvoeren van een programma van samenwerking op lange termijn m.b.t. energie met het oog op het bereiken van de algemene doeleinden van het Agentschap door op een efficiëntere wijze gebruik te maken van de beperkt beschikbare energiebronnen van de wereld in het belang van de wereldeconomie; door de energiebronnen te diversificeren; en door de afhankelijkheid van ingevoerde olie te verminderen.

De ministers kwamen overeen, dat de samenwerking in het lange-termijn-programma de specifieke economische en sociale situaties van de lidstaten in gepaste overweging zou moeten nemen om billijk en effectief te zijn. Het programma moet verzekeren, dat de lasten en voordelen, die uit de gemeenschappelijke inspanningen van de deelnemende landen voortvloeien, door hen op een billijke basis gedeeld worden en dat het beleid, dat op het bereiken van een dergelijk evenwicht gericht is, uitgevoerd moet worden binnen de bestaande wetgevende en constitutionele beperkingen. Ze benadrukten verder, dat de algemene inspanningen en ondernemingen van elk deelnemend land m.b.t. energiebesparing, de produktie van energie en onderzoek en ontwikkeling op het gebied van energie regelmatig binnen het Agentschap onderzocht zou worden.

De ministers namen met voldoening kennis van de voortgang, die gemaakt was op het gebied van besparing, i.h.b. door de aanvaarding van een doel voor de besparing door de groep voor 1975.

De ministers besloten, dat het werk van het Agentschap actief moest worden voortgezet en zij kwamen overeen, dat de regeringen van de deelnemende landen hun inspanningen zouden moeten vergroten om te verzekeren, dat de energiebesparende doeleinden van het Agentschap bereikt worden.

De ministers stelden als prioriteiten voor de toekomstige arbeid vast:

— het in overweging nemen van besparende doeleinden voor de groep voor 1976 en 1977;

— de vaststelling van doeleinden op middellange termijn voor 1980 en 1985; en

— het intensiveren van het onderzoek van de individuele landen om de effectiviteit van het besparingsprogramma te versterken.

De ministers kwamen tot overeenstemming m.b.t. de noodzaak om een gecoördineerd programma van samenwerking voor de versnelde ontwikkeling van alternatieve energiebronnen uit te werken, zoals was voorzien in de beslissingen, die reeds door het directorium genomen waren, met inbegrip van i.h.b. een besluit om door algemene en specifieke maatregelen investeringen te vergroten, aan te moedigen en te garanderen.

De ministers kwamen overeen, dat het Agentschap op korte termijn een onderzoek zou moeten beginnen naar de mogelijkheden voor een uitgebreide samenwerking op het gebied van kernenergie. Deze samenwerking op alle gebieden zal gericht zijn op de verzekering van de ontwikkeling van deze belangrijke alternatieve energiebron met passende aandacht voor de veiligheid en milieuconditie. Onder andere vraagstukken zal gesproken worden over de beschikbaarheid van nucleaire brandstof en technologie om tegemoet te komen aan de problemen van veiligheid en beheer van het afval.

Op de basis van bovengenoemde beslissing benadrukten de ministers het belang van de instelling van samenwerkingsprojecten op de terreinen van onderzoek en samenwerking, die in de overeenkomst over het internationale energieprogramma zijn gespecificeerd, speciaal m.b.t. kwesties van steenkool en kernenergie. In dit verband kwamen zij overeen om verder te bouwen op basis van de voortgang, die door het Agentschap op het gebied van energieonderzoek en ontwikkeling reeds was geboekt. Zij besloten, dat produktieve resultaten op dit gebied een volgehouden inspanning zou vergen om concrete internationale samenwerking te ontwikkelen. Ter ondersteuning van dit doel kwamen zij overeen, dat in de herfst van 1975 een speciale zitting van het directorium, mede bijgewoond door belangrijke functionarissen op het gebied van onderzoek en ontwikkeling, gehouden moet worden om de formulering van een onderzoek- en ontwikkelingsprogramma te voltooien.

De ministers onderzochten de betrekkingen tussen olieproducerende en olieconsumerende landen, zowel ontwikkelingslanden als ontwikkelde landen. Met het oog hierop waren zij zich bewust van de belangrijke en urgente problemen van de ontwikkelingslanden, die niet direct verband houden met energie, en zij waren vastbesloten, dat deze met politieke vastberadenheid en binnen een redelijk tijdsverloop moeten worden aangepakt. De ministers namen er kennis van, dat de Raad van de OESO, die op ministerieel niveau op 28 en 29 mei bijeenkomt (zie verder), zich voorstelt te discussiëren over de problemen van ontwikkeling en grondstoffen, m.i.v. voedsel, en zij gaven uitdrukking aan hun hoop, dat stappen ondernomen zullen worden in de richting van effectieve actie voor het vinden van oplossingen voor deze problemen. Van zijn kant zal het Agentschap alles doen, dat in zijn vermogen ligt, om te werken aan de oplossing van de problemen van de ontwikkelingslanden, voor zover zij verbonden zijn met energie.

De ministers namen er kennis van, dat de voorbereidende conferentie, die van 7-16 april in Parijs gehouden was (pag. 297/3-1975) de gelegenheid geboden had voor een volledige en ernstige discussie over de middelen om nauwere betrekkingen tussen de olieproducerende en olieconsumerende landen te vestigen.

De ministers verklaarden zich bereid om op enigerlei tijdstip en op enigerlei wijze, die wederzijds geschikt gevonden werd, de discussies voort te zetten en zij herbevestigden hun gemeenschappelijke bereidwilligheid de dialoog voort te zetten en initiatieven, gericht op verdere vooruitgang, aan te moedigen.

De ministers wisselden van mening over mogelijke manieren om de dialoog na te streven. Zij kwamen tot overeenstemming over bilaterale contacten met geïnteresseerde landen. Zij gaven hun vertegenwoordigers in het directorium opdracht om deze kwesties als een urgente zaak aan te pakken, om hun inspanningen te coördineren ten einde te verzekeren, dat formeel overleg, beantwoordend aan het belang van alle betrokken landen, zo spoedig mogelijk gehouden kan worden en om de manier te bestuderen, waarop de dialoog zou moeten worden voortgezet.

De ministers stemden overeen, dat het werk, dat tot dusver in het Agentschap was uitgevoerd, een belangrijke bijdrage had geleverd aan het tegemoet komen van de moeilijkheden, die zich op het gebied van energie hadden voorgedaan. Zij benadrukten het belang van solidariteit

van de lidstaten en zij beklemtoonden de noodzaak voor een intensivering en, waar mogelijk, verbreding van de samenwerkingsinspanningen, die op dit terrein ondernomen worden.
Handelend in zijn operationele capaciteit zal het Agentschap voortgaan zijn samenwerkingsprogramma op het gebied van energie verder te ontwikkelen ten einde de algemene situatie van vraag en aanbod van energie te verbeteren, hetgeen van vitaal belang is voor de verdere ontwikkeling van de wereldeconomie als geheel. (OECD Press release)

(Vor. ber. pag. 297/1 e.v.-1975)

MINISTERRAADSVERGADERING OESO

Op 28 en 29 mei vonden in Parijs vergaderingen plaats van de Raad van de OESO op ministersniveau.
Onder voorzitterschap van de Britse minister van buitenlandse zaken, James Callaghan, waren op 28 mei de ministers van buitenlandse zaken bijeen, terwijl op 29 mei de ministers van financiën vergaderden onder voorzitterschap van Denis Healy, de Britse minister van financiën.
In de bijeenkomst van de ministers van buitenlandse zaken stond centraal de mogelijke hervatting van de dialoog met de olieproducerende landen. De ministers publiceerden op 28 mei een verklaring, waarin zij zich „vastbesloten tonen tot een gesprek met de ontwikkelingslanden in alle geschikte organisaties, ten behoeve van een meer evenwichtige en rechtvaardiger structuur van de internationale economische verhoudingen".
Als onderwerpen voor de besprekingen werden genoemd, naast energie: voedsel, grondstoffen en hulp aan de ontwikkelingslanden. Voor de olieproducerende en ontwikkelingslanden was het spreken over andere onderwerpen dan alleen energie voorwaarde voor het houden van de dialoog (pag. 297/3-1975). Daaraan zijn de in de OESO georganiseerde industriestaten nu tegemoet gekomen.
De ministers van buitenlandse zaken besloten werkgroepen op hoog niveau in te stellen ter bestudering van de grondstoffenkwestie en de structuur van de verhouding tussen de rijke en de arme landen.

Rede Kissinger

De Amerikaanse minister van buitenlandse zaken, Kissinger, sprak in de OESO-vergadering een rede uit, waarin hij stelde dat de verhouding tussen arm en rijk dient te worden gekenmerkt door een geest van goede wil en samenwerking.
In concreto stelde hij voor:

● VOEDSELSCHAARSTE. Omdat een wereldbestel waarin tientallen miljoenen verhongeren nooit als rechtvaardig aanvaard kan worden en het voedseltekort à 25 miljoen ton, ondanks een jaarlijkse Amerikaanse hulp van 4 miljoen ton, in tien jaar kan verdubbelen of verdrievoudigen, dient men de produktie op te voeren en nationale graanreserves te vormen. Voor deze laatste dienen een serie door Kissinger uitgestippeide vaste richtlijnen te gelden. De Verenigde Staten zouden bijdragen aan het internationaal landbouwontwikkelingsfonds dat door de olielanden is voorgesteld. Het fonds zal minstens een miljard dollar moeten uitgeven. Het centrale samenwerkingsorgaan voor voedsel moet de Consultatieve groep worden die rondom de voedselconferentie in Rome is opgericht.

● GRONDSTOFFEN. Nieuwe regels voor vrije toegang tot de markten waarover onderhandeld kan worden in de multilaterale handelsbesprekingen (GATT) van Genève. „We geloven niet dat exclusieve producentenorganisaties de beste oplossing zijn." De Verenigde Staten zijn bereid tot nieuwe regelingen voor grondstoffen op individuele basis. De Wereldbank diende bij te dragen tot investeringen in grondstoffen. Het oude plan van het Internationale Monetair Fonds diende van de grond te komen zodat de opbrengsten van grondstoffen worden gestabiliseerd.

● HANDEL EN FINANCIERING. Uitvoering van de afspraak van Tokio voor betere toegang tot de industriële wereldmarkten voor de ontwikkelingslanden. De armste landen die dubbel lijden (minder export en inflatieprijzen voor import) moeten worden geholpen door het fonds voor steun aan de betalingsbalansen à 2 miljard dollar in het Internationale Monetaire Fonds. Goud van het Internationale Monetaire Fonds en bijdragen van olieproducenten dienen dit fonds voor de helft te dekken.

De Amerikaanse minister waarschuwde tegen een politiek van confrontatie van de zijde van de olieproducerende en ontwikkelingslanden: „Als de vreselijk gecompliceerde problemen, waarvoor wij staan, opgelost moeten worden door krachtproeven, dan zullen niet de industrielanden de hoogste prijs betalen, maar de armste, juist zije wier belang deze tactiek zogenaamd moet dienen".

Denis Healey, de Britse minister van financiën (l.) met OESO-secretaris-generaal Emiel van Lennep.

In de vergadering van de OESO-ministers van financiën op 29 mei werd voornamelijk gesproken over het bestrijden van de huidige mondiale economische recessie.

De Britse minister van financiën, Denis Healy, voorzitter van de vergadering, stelde na afloop, dat „overeenstemming bestaat, dat absolute prioriteit gegeven moet worden aan herstel van de groei met volle gebruikmaking van werkkrachten, omdat een totaal van 14 mln werklozen in de OESO een tragedie betekent, die geen democratie kan gedogen.

In het *NRC/H'blad* van 30 mei werd als volgt over de ministersbijeenkomst bericht:

Over de oorzaken van de crisis bestond geen twijfel: onderschatting van de tekenen die al in 1972 en 1973 op de komende tragedie wezen, waarna te laat en dus te veel moest worden gedaan om de oververhitting te keren.
Ook over de ernst van de crisis was er geen verschil van mening: daling van het reële nationale inkomen van de OESO-landen met 5 à 6% vergeleken met 1973 en

met 3% in het eerste halfjaar van 1975 vergeleken met het laatste halfjaar van 1974. Daling van de industriële produktie met 20% in Japan tot 10 à 15% in Duitsland, Frankrijk en Italië. Een zeer dreigende plotselinge daling van de wereldhandel dit jaar met 10%.

Zelfs indien de stimulerende maatregelen gaan werken, aldus de experts van de OESO, zal de werkloosheid nog door blijven stijgen en daarna vrij constant blijven. Het is een crisis die door de gelijktijdigheid en uniformiteit in alle landen veel sterker uitviel en langer aanhoudt dan werd verwacht.

Er zijn bovendien — als men even afziet van de voortdurende verzekeringen van de Amerikanen dat het dieptepunt is bereikt — nog geen duidelijke tekenen van een herstel, aldus ongeveer de experts. Maar over de nu te volgen koers waren er van elkaar afwijkende visies, al naar gelang men tot de groep de „sterke" of „zwakke" landen behoorde. De zwakken zoals de Engelsen. Italianen, Scandinaviërs en Ieren vinden dat voortzetting en versterking van de expansiepolitiek tegen de recessie nodig is omdat de werkloosheid daartoe noopt. De sterken, die al vrij veel aan stimulering deden zoals Amerika, Duitsland en ook Nederland vinden dat er nu genoeg in de pijplijn zit, ja dat men misschien al te veel heeft gedaan zodat het gevaar bestaat dat men in 1976 door het plafond heenschiet. Alleen omdat de tijdsafstand zo groot is tussen het nemen van de maatregelen en de waar te nemen gevolgen ervan, kan men nu nog geen duidelijk begin van een herstel zien. Ieder van deze groepen kon in het rapport van de experts argumenten vinden voor zijn mening. Voor de experts was de vraag hoeveel reflatie nodig is en wanneer en in hoever ze daarna zal gaan. Bijvoorbeeld: hoeveel verkoop is nodig om de ondernemer tot nieuwe investeringen te krijgen. Maar, zo menen de economen van de OESO, indien men vindt dat er nog meer gedaan moet worden aan reflatie laat men het dan vooral nu doen en niet wachten tot de herfst wanneer in paniek te laat en te veel wordt gedaan zodat een nieuwe inflatiespiraal ontstaat. In feite is het een race tegen de tijd omdat, als niet snel gunstige tekenen te zien zijn, de mensen worden ontmoedigd hetgeen dan weer negatieve gevolgen heeft voor de economie.

Maar volgens de Duitsers en Amerikanen is nu het laagste punt in de recessie bereikt, is er genoeg tegen gedaan en moet men nu vooral niet in paniek raken. De gevaren van de inflatie in 1972 en 1973 werden toen onderschat zodat men in de diepste depressie sinds de oorlog terecht is gekomen. Maar men moet nu deze ook niet gaan overschatten, zo menen ook de economen van de OESO. Vooral de Amerikaanse minister Simon waarschuwde voor de „grote politieke druk" die zou ontstaan wanneer de opleving op zich laat wachten.

Het gevaar, zo zien de experts het, is dat de spreiding van de inflatie onder de leden loopt van 5 tot 25% per jaar en dat deze in de meeste landen nog niet tot een redelijk peil is teruggedrongen. Zowel de Amerikaanse als Franse minister zagen hernieuwde inflatie door al te veel stimulans als het grootste gevaar voor de wereld.

Daartegenover stellen de „zwakken" en vooral Engeland nogal scherp dat, wanneer de sterken de vraag niet stimuleren, zij het herstel bij de rest net zo hinderen alsof zij handelsrestricties zouden instellen. Healey gaf vooral Japan een veeg uit de pan omdat het geen redelijke reflatiepolitiek had gevoerd ... of eigenlijk (dat dankzij de Japanse discipline) ... hoefde te voeren.

De Duitse minister waarschuwde voor een mogelijke „maxiboom" met daarna nog eens een „maxi-recessie". Hij doelde op het scenario voor „een nachtmerrie" dat ook sommige experts in oververmoeide staat brengt. De mogelijkheid dat het ongeduld leidt tot een te snelle overgang van recessie naar boom, met dan een zeer sterke nieuwe inflatie. Omdat er dan door niet te bevredigen grote navraag, bottlenecks ontstaan, vooral in de kapitaalsgoederenindustrieën die niet investeerden en dus dan capaciteit tekort komen. Een goederenschaarste in de boom dus die de inflatie opzweept. In plaats van een „cost-push" krijgt men dan een „demand pull" inflatie, of, wie weet, beide tegelijk.

Tenslotte stelden de experts de vraag of — zelfs indien men zonder oververhitting en met een lagere inflatie de recessie uitkomt — in de volgende tien jaar over het algemeen een lagere groei te verwachten is. Verschillende ministers wezen dan ook op het feit dat inflatie en recessie geen conjuncturele doch structurele oorzaken hebben, die moeten worden geanalyseerd waarna men tot structurele aanpassingen moet besluiten.

Enigszins hoopvol klonk dat er bij een eventueel herstel kennelijk niet die uniformiteit en synchronisatie bestaat tussen de 24 leden-landen zoals de overeenkomst die de recessie juist zo diep maakte.
Dit gebrek aan uniformiteit in de economische ontwikkeling der leden was voor de Amerikaan Simon aanleiding om nog eens voor handhaving der zwevende wisselkoersen te pleiten waardoor de verschillen gemakkelijk opgevangen kunnen worden. Starheid betekende nog geen stabiliteit, zo meende hij en flexibiliteit was een erkenning van de realiteit. Hetgeen voor de Franse minister Fourcade een mooie gelegenheid was om — met argumenten die hier geen econoom geloofwaardig wilde maken — de zwevende wisselkoersen aan te wijzen als de oorzaak van de inflatie, de recessie, het uitblijven van een herstel en alle andere plagen uit Egypte en elders.

Ondanks deze voortdurende Frans-Amerikaanse tegenstelling over de wisselkoersen schijnen de heren Fourcade en Simon tijdens een dinertje over andere knelpunten in de hervorming van het monetaire stelsel (rol van het goud en herverdeling der stemrechten in het internationale monetair fonds) toch iets dichter bij elkaar gekomen te zijn.

De ministers herhaalden hun gemeenschappelijke verklaring van 1974, waarin zij beloven de lasten van de door olieprijzen ontstane tekorten op de betalingsbalansen niet te proberen op elkaar af te schuiven door beperkingen in de handel of andere hinderlijke maatregelen (pag. 404/3 e.v.-1974). De ministers waren deze keer echter niet unaniem. Portugal kon niet meedoen wegens de economische moeilijkheden na de revolutie en de Britse minister van financiën Healy maakte voor zijn land enig voorbehoud.

(Vor. ber. pag. 404/3 e.v.-1974)

WEST-EUROPA

BELGIË

INTERPELLATIE VAN VLAAMSE GOM'S

In het stadhuis van Mechelen, zetel van de Vlaamse Gewestraad, werden op 17 juli de vijf Vlaamse Gewestelijke Ontwikkelingsmaatschappijen (GOM) geïnstalleerd. Namens de regering spraken minister De Backer (Vlaamse Aangelegenheden) en staatssecretaris Dhoore (Streekeconomie).

De GOM's waarvan voor de eerste maal melding werd gemaakt in de besluiten van de rondetafelconferentie van 1964-65, werden opgericht in het raam van de wet van 15 juli 1970 op de economische decentralisatie.

De GOM is een publiekrechtelijke instelling met rechtspersoonlijkheid, opgericht door de provincie, en samengesteld eensdeels uit vertegenwoordigers van de openbare sector en anderdeels afgevaardigden van de werkgevers- en werknemersverenigingen. De openbare sector beschikt over de meerderheid.

De GOM werkt met het centrale bestuur mede aan de voorbereiding van het vijfjarenplan en treedt verder ook op als een autonome instelling voor de economische ontwikkeling van haar ambtsgebied. Zij maakt o.m. de inventaris op van de streekbehoeften, formuleert ten behoeve van de overheid en de privésector voorstellen, en kan diverse handelingen stellen m.b.t. de openbare werken. Zij kan ook, indien de privé-sector in gebreke blijft, met medewerking van de Nationale en (nog op te richten) Gewestelijke Investeringsmaatschappij, zelf industriële projecten op gang brengen.

De regering controleert de GOM's via een regeringscommissaris en een afgevaardigde van de minister van financiën.

Voor de coördinatie van de GOM's wordt overleg gepleegd met de Gewestelijke Economische Raad voor Vlaanderen (GERV). In de regering is het Vlaamse ministercomité belast met de goedkeuring van de beslissingen en initiatieven van de GOM's.

Terwijl in het Vlaamse land GOM's functioneren voor West-Vlaanderen, Oost-Vlaanderen, Antwerpen, Limburg en Vlaams-Brabant, heeft het Waalse land zich uitgesproken voor één enkele Waalse GOM.

BHOETAN

KONING JIGME IN INDIA

Koning Jigme Singhye Wangchuk heeft van 18-22 dec. 1974 een officieel bezoek aan India gebracht. Hij voerde er besprekingen met premier Indira Gandhi en de ministers van buitenlandse zaken, defensie, planning, energie en industrie.

In een na afloop uitgegeven persverklaring werd gesteld dat de koning bij zijn besprekingen met de Indiase leiders een groot aantal bilaterale en internationale kwesties had behandeld „in een geest van diep wederzijds respect". Daarbij was een „volledige identiteit van opvattingen" gebleken. Ook in de toekomst zouden regelmatige consultaties plaatsvinden en de beide landen zouden „een nauwe coördinatie blijven betrachten in hun buitenlandse politiek" overeenkomstig het verdrag van 1949. Koning Jigme en premier Gandhi „uitten hun voldoening over de bestaande regelingen tussen de twee landen betreffende zaken van defensie en veiligheid".

India had zich bereid verklaard niet alleen de reeds in uitvoering genomen economische plannen van Bhoetan verder te steunen, maar ook een uitbreiding van de economische samenwerking na te streven; hierbij wilde men in het bijzonder de mogelijkheid van gemeenschappelijke ondernemingen bestuderen.

Het staatsbezoek had er volgens de verklaring toe gediend om de traditionele vriendschap in de zin van het diepste wederzijdse respect en begrip te versterken. *(The Times, AdG)*

In de verklaring was geen sprake van het effect van de gebeurtenissen in Sikkim op de betrekkingen tussen Bhoetan en India (zie pag. 495/2). Volgens The Times (20-12-'74) was de koninklijke familie van Bhoetan, die verwant is aan de Chogyal van Sikkim, uiterst ongelukkig over de ontwikkelingen daar. Bhoetan zou naar een grotere onafhankelijkheid t.o.v. India streven.

Op 13 nov. 1974 had het Indiase blad Statesman gemeld dat Bhoetan visabureaus in diverse westelijke hoofdsteden wilde openen (New York, Londen, Parijs en Bonn) en handelsbetrekkingen met Tibet wilde aanknopen. De inrichting van visabureaus werd volgens de NZZ (14-11-'74) gemotiveerd met het argument dat het van de buitenwereld nog sterk geïsoleerde land meer westelijke toeristen wilde aantrekken om zijn deviezenreserves te versterken. Voor India zat er een politiek aspect aan, want zulke bureaus zouden in feite consulaire vertegenwoordigingen betekenen en tot dusver was een speciale vergunning van het Indiase ministerie van buitenlandse zaken nodig om via West-Bengalen naar Bhoetan te reizen. Inzake de handel met Tibet stelde de NZZ vast, dat er reeds een eerste contact tussen Bhoetan en China had plaatsgevonden, toen de Chinese zaakgelastigde in New-Delhi de kroning van koning Jigme op 2 juni 1974 bijwoonde (pag. 507/3-'74) en bij die gelegenheid een langdurig onderhoud met Bhoetan's minister van buitenlandse zaken, Dawa Tshering, had.

Volgens het vriendschapsverdrag van 1949 moet Bhoetan zich in aangelegenheden van de buitenlandse politiek door het advies van India laten leiden, hoewel volgens de FAZ (14-11-'74) nergens beschreven staat in hoeverre die raad bindend is. (Vor. ber. pag. 507/3 e.v.-1974)

MALEDIVEN

AFZETTING EN VERBANNING PREMIER

Op 10 maart werd vanuit Colombo (Sri Lanka) gemeld dat de president van de Malediven, Amir Ibrahim Nasir (48), op 6 maart het ambt van premier had overgenomen van Ahmed Zaki (43), die na zijn afzetting werd gearresteerd en verbannen naar een afgelegen onbewoond atol in de archipel, samen met een neef, de chef van het protocol Ahmed Jaleel.

In een mededeling uit de hoofdstad Malé werd verklaard dat de president had gehandeld krachtens art. 37 van de grondwet, die hem machtigt zo'n maatregel te treffen in noodgevallen.

UPI berichtte uit kringen van de ambassade van de Malediven in Colombo dat het optreden van president Nasir een staatsgreep van de afgezette premier had verijdeld. De *NZZ* (12-3) sprak van een machtsstrijd tussen Nasir en Zaki, die kennelijk reeds sinds geruime tijd aan de gang was.

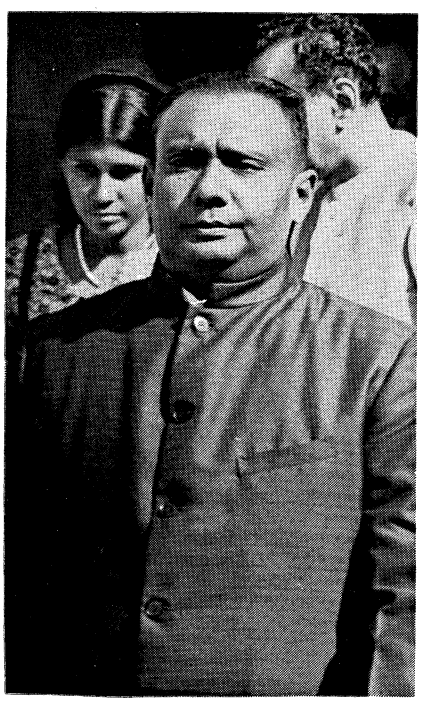

Ahmed Zaki

Sinds de onafhankelijkheid werden de Malediven (ca. 2000 koraaleilandjes, waarvan 220 bewoond; ruim 120.000 inwoners) door Nasir geregeerd (pag. 509-1965). Deze was aanvankelijk premier, maar sinds 1968 president, toen de Malediven op grond van een referendum een republiek waren geworden.

De NZZ (12-3) berichtte dat Nasir na een mislukte putsch tegen hem in 1972 het ambt van premier aan Zaki had overgedragen. Spoedig zouden spanningen tussen beiden zijn gerezen over bevoegdheden, daar de premier een minder islamitisch georiënteerde koers wilde varen en er naar streefde de economische afhankelijkheid van Sri Lanka door nauwere betrekkingen met India te neutraliseren. Begin 1975 zou de Indiase premier Gandhi bij haar eerste bezoek aan de Malediven haar gastheren te verstaan hebben gegeven, dat India, na opheffing van het Britse steunpunt Gan op het Addu-atol (in 1976), zelf belang stelde in een marinebasis aldaar. In die kwestie zou Nasir zich nogal afwijzend hebben opgesteld, terwijl Zaki daarentegen zich tegemoetkomend zou hebben getoond.

Daarentegen meldde The Financial Times (11-3), dat Zaki als goede vriend van Sri Lanka gold en dat premier Bandaranaike nog onlangs als zijn gast de Malediven had bezocht. Na een bezoek van Indira Gandhi in februari 1975 echter zouden diplomaten in Colombo een koerswijziging in de politiek van de Malediven ten gunste van India hebben voorspeld.

In elk geval was Zaki op 22 febr. als premier herkozen. Hij genoot de steun van 36 van de 54 leden van het zojuist gekozen parlement. Volgens Le Monde (12-3) zou het parlement de volgende maand een amendement op de grondwet in behandeling nemen, waarin de afschaffing van het ambt van premier geregeld zou worden.

De Volkskrant (20-8-1974) had reeds melding gemaakt van een mislukte staatsgreep van de minister van landbouw, Farook Ismal, in juni 1974, waarbij deze en 700 van zijn medestanders zouden zijn gearresteerd; Farook zou zijn verbannen, zijn medestanders waren of verbannen of doodgeschoten. De Volkskrant herinnerde toen aan een opstand van de bewoners van het Addu-atol in 1957 en een invasie van Malé door opstandelingen in 1967.

NEPAL

KRONING KONING BIRENDRA

Koning Birendra Bir Bikram Shah Deva (29) werd op 24 febr. in de hoofdstad Katmandoe volgens een mythologisch ritueel gekroond. Hoewel Birendra zijn vader reeds op 31 jan. 1972 was opgevolgd (pag. 226 /1-'72), hadden de hofastrologen de datum van 24 febr. en het tijdstip

V.l.n.r.: de zojuist gekroonde koning Birendra, koningin Aishwarya en kroonprins Deependra (3).

(8.37 uur) als de gunstigste voor de kroning berekend.

Voor de plechtigheid, die door vertegenwoordigers van ca. 60 staten werd bijgewoond (o.w. de presidenten van Pakistan en Sri Lanka, vice-president B. S. Jatti* van India, de Chogyal van Sikkim, kroonprins Akihito van Japan en kroonprins Charles van Engeland), waren strenge veiligheidsmaatregelen getroffen. Zo waren honderden politieke tegenstanders van de monarchie tijdelijk gearresteerd.

In aansluiting op de plechtigheid kondigde de koning de invoering aan van gratis lager onderwijs voor alle Nepalese kinderen, terwijl ter gelegenheid van de kroning een amnestie werd afgekondigd voor ca. 400 gevangenen.

Tijdens een toespraak tot 5.000 buitenlandse gasten en Nepalese functionarissen stelde koning Birendra voor Nepal tot een „zone van de vrede" te verklaren. Dit voorstel kwam, aldus de vorst, niet voort uit „vrees voor of bedreiging door een of ander land", daar Nepal „nauwe en hartelijke banden van begrip" had met zijn buurlanden, India en China, maar uit het verlangen dat „onze vrijheid en onafhankelijkheid niet zullen worden belemmerd".

* De omstandigheid dat India vertegenwoordigd was door vice-president Jatti en niet door president Ahmed, terwijl de kroning van de koning van Bhoetan in 1974 wel door president Giri van India was bijgewoond (pag. 507/3-'74), werd in perscommentaren aangemerkt als blijk van ongenoegen van de Indiase regering. Dit voorstel verwierf de instemming van China en Pakistan, maar werd, aldus de N Z Z (26-6), tot dusver door India niet aanvaard.

Begin juni verklaarde de Nepalese minister van buitenlandse zaken, dat „Nepal gelukkig geweest zou zijn, wanneer India als eerste land het voorstel had aangenomen". Op 18 juni deelde koning Birendra in het parlement mee, dat „de verklaring van Nepal tot een vredeszone zowel de banden met zijn buren alsook de niet-gebonden buitenlandse politiek van Nepal zou versterken".

Van Indiase zijde werd gesteld dat Nepal New-Delhi niet tevoren geraadpleegd had, maar wel China. Bovendien waren Indiase verzoeken om een nadere toelichting op het voorstel onbeantwoord gebleven.

Ter ondersteuning van het voorstel stuurde Nepal nu delegaties naar China en India, aldus de N Z Z (26-6).

VOORBEREIDING GRONDWETSHERZIENING

Op 17 dec. 1974 maakte koning Birendra bekend dat hij besloten had een commissie in te stellen om aanbevelingen te doen m.b.t. constitutionele hervormingen. Daarbij zouden echter „de fundamentele beginselen en het dynamische karakter van het Panchayat-systeem" niet uit het oog mogen worden verloren. Deze commissie werd op 9 febr. geïnstalleerd en kreeg als opdracht binnen zes maanden haar aanbevelingen te rapporteren. De commissie stond onder voorzitterschap van de voormalige opperrechter Anirudra Prasad Singh, en telde zes leden van diverse politieke kleur, o.w. oud-premier Kirti Nidhi Bista.

ONTWAPENING KHAMBA-REBELLEN

Op 31 juli 1974 zijn Nepalese politie-eenheden de Khamba-kampen binnengedrongen om de niet-ingeleverde wapens in beslag te nemen, nadat het ultimatum van de Nepalese regering (pag. 508/2-'74) was afgelopen. De minister van binnenlandse zaken, H. B. Shrestha, verklaarde op 1 aug. dat vóór het optreden van de politie bijna de helft van de wapens nog niet was ingeleverd, maar tegen 4 aug. zouden ruim 4.000 Khamba's zijn ontwapend. Minister Shrestha deelde op 15 sept. mee dat Khamba-leider Wangdi met een aantal van zijn volgelingen was gedood bij een gewapend treffen met Nepalese veiligheidstroepen, nadat hij met ca. 150 aanhangers een politiepost had overvallen. Ca. 600 Khamba's zouden zijn gedetineerd in een kamp bij Pokhara, terwijl 150 anderen ondergebracht zouden zijn in een plaatselijk Tibetaans vluchtelingenkamp, aldus *The Observer* (16-2-1975). Op 4 juni 1975 deelde een woordvoerder van het ministerie van binnenlandse zaken te Katmandoe mee dat alle Khamba's waren ontwapend en dat de regering met de hervestiging begonnen was. *(NZZ, FAZ, AFP, KCA)*

WIJZIGINGEN KABINET

Nadat koning Birendra het kabinet gereorganiseerd had, telde dit 7 ministers, 4 staatsministers en 10 assistent-ministers. De ministers en staatsministers beheerden de volgende portefeuilles:

Premier, paleiszaken en defensie — Nagendra Prasad Rijal; buitenlandse zaken — Gyanendra Bahadur Karki; openbare werken, verkeer en gezondheid — Prayag Raj Singh Suwal; binnenlandse zaken en justitie — Hom Bahadur Shrestha; voedselvoorziening, landbouw en landhervorming — Lal Bahadur Khadyat; onderwijs — Krishna Raj Aryal; Panchayat-zaken — Damodar Shumshere Rana.

Staatsministers: industrie en handel — Bhuban Man Singh; verbindingen en administratief beheer — Radha Prasad Chimire; financiën — Bhekh Bahadur Thapa; waterstaat, elektriciteit en bosbouw — Prakash Chandra Mukhiya.

Na het aftreden van vijf ministers, o.w. Karki (buitenlandse zaken) en Shrestha (binnenl. zaken) maakte koning Birendra op 14 april een reorganisatie van het kabinet bekend, dat voortaan 5 ministers, 7 staatsministers en 9 assistent-ministers. De portefeuilles van de ministers waren als volgt verdeeld:

Premier, paleiszaken en algemeen bestuur — Nagendra Prasad Rijal; industrie en handel — Chaturbhuj Prasad Singh; buitenlandse zaken — Krishna Raj Aryal (voorheen onderwijs); landhervorming — Jog Mehar Shrestha; binnenlandse zaken

en justitie — Bhoj Raj Ghimire. Het beheer van de portefeuille van defensie werd opgedragen aan staatsminister Malaram Gharti Magar.

Volgens *AFP* (14-4) golden de kabinetsleden nu in meerderheid als pro-India en als voorstanders van een versterking van de economische, politieke en sociale betrekkingen met New-Delhi. *(AFP, Reuter, AdG)* (Vor. ber. pag. 207/3-1974)

SAMENWERKINGSAKKOORDEN MET CHINA

Tao Chih, de Chinese plv. minister van verbindingen, en B. B. Thapa, de Nepalese staatsminister van financiën, ondertekenden op 2 febr. te Katmandoe een overeenkomst over de bouw door China van een weg tussen Pokhara en Surkhet (ca. 400 km), die het centrum van Nepal met het westen zou moeten verbinden, ter waarde van ca. $ 100 mln. Tevens werd een akkoord getekend over de installatie van nieuwe industriebedrijven, bijv. een textielfabriek in Hetsuda, ter waarde van ca. $ 30 mln.

(Die akkoorden volgden op de ontwapening van de Khamba-rebellen (zie pag. 493/2); in persberichten was gemeld dat koning Birendra tijdens zijn bezoek aan China in dec. 1973 (pag. 208/1-'74) van Mao Tsetoeng persoonlijk het verzoek had ontvangen om tegen die rebellen op te treden.) *(NZZ, KCA, AdG)*

SIKKIM

NA ASSOCIATIE MET INDIA INLIJVING DOOR INDIA. SIKKIM: 22STE STAAT VAN INDIA

In de op 4 juli 1974 door de Chogyal (koning), Palden Thandup Namgyal, geproclameerde grondwet (pag. 509/2-1974) werd bepaald dat de regering van Sikkim gemachtigd werd naar „participatie en vertegenwoordiging voor het volk van Sikkim in de politieke instellingen van India" te streven. Dit was overeenkomstig de wensen van het parlement van Sikkim dat op 11 mei al in een unaniem aanvaarde resolutie een beroep op de regering van India had gedaan „onmiddellijk stappen te ondernemen voor Sikkim's participatie in de politieke en economische instellingen van India", en dat op 28 juni nog eens om maatregelen had verzocht ter wille van een vertegenwoordiging in India's parlementaire stelsel.

Op 25 juli bracht de door India benoemde „Chief Executive", B. S. Das, een boodschap van premier Kazi Lhendup Dorji over, waarin de Indiase regering verzocht werd „haar bereidheid te bevestigen zich te kwijten van de rechten, verantwoordelijkheden en bevoegdheden en de verzoeken te aanvaarden (die) vervat (waren) in de „Government of Sikkim Act" (grondwet) en resoluties".

Hoewel Dorji op 11 sept. verklaarde, dat hij deze boodschap op 29 juli met de Chogyal besproken had, wees niets erop dat hij ook diens instemming had verkregen. Ook de rol van de Sikkim Congrespartij was niet geheel duidelijk. Zo berichtte de N Z Z op 5 aug. uit Delhi, dat de secretaris-generaal van deze partij, S. K. Rai, de Indiase regering te verstaan had gegeven, dat het in het belang van een „volledig ontwikkelde democratie" in Sikkim nodig was, dat het parlement daar ook de verantwoordelijkheid voor financiën, bestuur en binnenlandse aangelegenheden kreeg, welke op dat moment bij de Indiase Chief Executive berustten. De „afzonderlijke identiteit" van Sikkim moest blijven bestaan en de verlangde deelneming van Sikkim aan de „politieke instellingen van India" kon door het sturen van „waarnemers" van Sikkim Congrespartij naar het Indiase parlement worden geregeld, aldus Rai.

Op 29 aug. diende het Indiase kabinet een wetsontwerp in ter amendering van de grondwet om de vertegenwoordiging van Sikkim in het Indiase parlement te regelen (35ste amendement). Hierin werd o.a. bepaald dat Sikkim met India „geassocieerd" zou worden en dat Sikkim zowel in het Indiase Lagerhuis als in het Hogerhuis één zetel zou krijgen. De betrokken vertegenwoordigers van Sikkim zouden als leden van het Indiase parlement worden beschouwd, behalve bij de verkiezing van de Indiase president en vice-president; zij zouden door het parlement van Sikkim worden aangewezen. (Tijdens de parlementaire behandeling van het wetsontwerp aanvaardde de regering een voorstel van de oppositie, dat de vertegenwoordiger in het Lagerhuis rechtstreeks gekozen zou worden bij de volgende parlementsverkiezingen.) Voorts werd de ontwikkeling van Sikkim in de planning van India opgenomen.

In telegrammen op 30 en 31 aug. protesteerde de Chogyal bij de Indiase premier, mevr. Gandhi, tegen de gang van zaken en hij verzocht de bekrachtiging van het wetsontwerp uit te stellen, totdat de omstandigheden hem in staat stelden zijn opvattingen aan mevr. Gandhi en het Indiase parlement uiteen te zetten. Volgens de Chogyal betekende vertegenwoordiging van Sikkim in het Indiase parlement een „eenzijdige opheffing van het verdrag van 1950 tussen India en Sikkim". Het wetsontwerp zou de „afzonderlijke identiteit en internationale persoonlijkheid" van Sikkim vernietigen, zo vreesde de vorst.

Daarentegen verklaarde premier Dorji op 1 sept. in een telegram aan mevr. Gandhi dat het de duidelijke wens van het door zijn regering vertegenwoordigde volk van Sikkim was zich met India te associëren. Als de Chogyal zich louter uit persoonlijke ambitie tegen die wens verzette, dan bewees dat hij de „democratie" poogde te belemmeren en kwam hem het hoogste staatsambt niet langer toe.

Nadat o.m. een amendement van A. B. Vaypayee (Jan Sangh) om Sikkim tot deel van de Indiase unie te maken verworpen was, aanvaardde het Indiase Lagerhuis op 4 sept. het wetsontwerp met 310 tegen 7 (marxistische communisten) stemmen, terwijl vele vertegenwoordigers van de oppositie hun stem niet uitbrachten. Het Hogerhuis aanvaardde het wetsontwerp op 7 sept. met 175 tegen 8 (CPM) stemmen.

(Nadat de helft van de deelstaatparlementen de wet hadden geratificeerd, werd deze op 22 febr. 1975 door president Ahmed getekend.)

Terwijl de marxistische communisten tegen het voorstel waren, omdat zij daarin de aanzet tot een inlijving zagen, hadden anderen bezwaren tegen de status van geassocieerde staat, omdat de toekenning van die nieuwe status dan ook door een Indiase deelstaat kon worden verlangd. Zo vroeg een parlementslid van de Dravida Munnetra Kazhagam of de regering die status ook zou verlenen aan Kasjmir of een andere (deel)staat, als het parlement van die staat dat eenstemmig verzocht. Hij voegde daaraan toe, dat toen de DMK voor een federatie had gepleit door het toekennen van meer macht aan de staten, deze partij van separatisme was beschuldigd, maar dat de regering nu veel verder ging door van India een bondsstaat te maken. Minister Swaran Singh verzekerde dat noch Kasjmir noch een andere staat van India om een geassocieerde status konden vragen; dat konden slechts staten die zich in een „positie als Sikkim" bevonden. In dit verband noemde de minister geen namen, maar waarnemers dachten aan Bhoetan. Van de Indiase pers was het vooral T h e H i n d u s t a n T i m e s, die het regeringsbeleid afkeurde. Dit blad noemde de associatie „annexatie via constitutioneel gegoochel".

Inmiddels was de Chogyal op 4 sept. in Calcutta aangekomen, maar hij arriveerde pas op 12 sept. in New Delhi, omdat mevr. Gandhi hem voor

een onderhoud doorverwezen had naar minister Swaran Singh, die op dat moment een bezoek aan Moskou bracht (pag. 480/3). De Chogyal verklaarde bij diverse gelegenheden dat het verzoek om Sikkim in het Indiase parlement te doen vertegenwoordigen in strijd met de grondwet was, daar het zonder zijn voorkennis en goedkeuring was geschied en bovendien strijdig was met de constitutie.

Op 8 sept. riep de vorst op tot het houden van „een vrij en eerlijk referendum" onder internationaal toezicht in Sikkim om te bepalen of het volk Sikkim wel een „geassocieerde" staat van India wilde laten worden.

De Chogyal voerde van 12-17 sept. in New Delhi besprekingen met minister Swaran Singh en staatssecretares Kewal Singh, en werd op de laatste dag door premier Gandhi ontvangen, die hem verzekerde dat zijn status en privileges als constitutioneel hoofd van Sikkim door de wet niet werden aangetast. Op 18 sept. keerde de vorst naar zijn hoofdstad Gangtok terug.

Reacties elders

De wijziging in de status van Sikkim leidde tot scherpe kritiek van Pakistan en opnieuw van China, dat in een verklaring van het ministerie van buitenlandse zaken op 11 sept. meedeelde „India's illegale annexatie van Sikkim" absoluut niet te erkennen, en tevens tot protestbetogingen in Nepal en maatregelen in Bhoetan.

De Nepalese minister van buitenlandse zaken, Gyanendra Bahadur Karki, had reeds op 11 aug. in het parlement (Rashtriya Panchayat) verklaard, dat zijn land „bezorgd (was) over de gebeurtenissen van het voorbije jaar" in Sikkim en hij had daaraan toegevoegd: „Het is onze onherroepelijke politiek dat er geen inmenging van buitenaf in de binnenlandse aangelegenheden van enige natie moet plaatsvinden". In een toespraak op 2 sept. zei hij te wensen, dat de vooruitgang van Sikkim zou blijven geschieden „met behoud van zijn traditionele entiteit". De volgende dag zou de minister de Indiase politiek t.a.v. Sikkim met de Indiase ambassadeur in Nepal hebben besproken.

Diezelfde dag (3 sept.) demonstreerden honderden studenten in de hoofdstad Katmandoe voor de Indiase ambassade tegen deze politiek, die in een aan de ambassadeur overhandigd memorandum als „India's kolonialisme in Sikkim" werd veroordeeld. Nadat de volgende dag bij nieuwe demonstraties Indiase eigendommen en Indiase burgers het doelwit van aanvallen waren geweest, kondigde de politie een verbod af voor alle openbare bijeenkomsten en optochten. De Indiase ambassadeur diende op 5 sept. een scherp protest in, waarbij hij zich het recht voorbehield schadevergoeding te eisen.

Als protest tegen de demonstraties en het onvoldoende geachte optreden van de Nepalese politie werden de Indiase ambassadeur en de voornaamste functionarissen van het Indiase hulpprogramma in okt. naar huis teruggeroepen; pas na meer dan een maand keerden zij terug. Koning Birendra verklaarde op 28 nov. dat, hoewel Nepal's principiële standpunt in de kwestie-Sikkim niet was gewijzigd, een voortzetting van het protesteren niet langer zinvol was, maar de vorst was wel van plan pogingen in het werk te stellen om Nepal's afhankelijkheid van India te beperken door een spreiding van de hulpverlening en handel.

In dec. maakte India bekend dat het met ingang van 1 jan. 1975 de olieleveranties aan Nepal zou staken, vanwege een tekort aan deviezen voor de eigen olie-invoer. Per 1 april moest Nepal voor alle invoer uit India wereldmarktprijzen betalen in plaats van de tot dusver gebruikelijke binnenlandse Indiase prijzen, wat voor Nepal neerkwam op een verdubbeling van de invoerkosten. In Nepal werden deze besluiten van India in de eerste plaats gezien als een politieke vergeldingsmaatregel in het licht van de meningsverschillen over Sikkim, aldus de NZZ (2-4-'75). Volgens The Financial Times (13-6) was er reeds enkele maanden sprake van een economische oorlog. De Chinezen leverden grote hoeveelheden goedkope huishoudprodukten tegen prijzen die tot 40% beneden die van gelijkwaardige Indiase produkten lagen. (Zie ook onder Nepal, pag. 493/1/2).

Op 4 sept. werd bericht dat de regering van Bhoetan India had meegedeeld dat zij de Indiase adviseurs niet wenste te vervangen, als hun aanstellingen bij verscheidene ministeries in Bhoetan waren afgelopen. Reeds was door Bhoetan geen vervanger aanvaard voor de Indiase politie-adviseur, wiens dienstverband kort tevoren beëindigd was.

(Zie ook pag. 492/1)

Overgangsfase

Van oktober 1974—maart 1975 bleef de situatie m.b.t. Sikkim min of meer stabiel.

Op 15 okt. verklaarde de Indiase premier Indira Gandhi tijdens een partijbijeenkomst in Oettar Pradesh, dat Sikkim geen onafhankelijk land was maar dat het steeds een deel van India was geweest. Reeds vóór het vertrek van de Britten had de Chogyal van Sikkim deel uitgemaakt van de Indische vorstenraad.

Daarentegen stelde de Chogyal op 30 okt. in een communiqué, dat Sikkim nooit een deel van Indië was geweest, en dat bij de onafhankelijkheidswet van 1947 geen soevereiniteits- of opperheerschappijrecht op India was overgegaan in zijn hoedanigheid van opvolger van de Britse kroon. Sikkim had geen toetredingsbesluit getekend zoals die op grond waarvan de Indiase vorstendommen hun soevereiniteit en identiteit hadden verloren, en het feit dat India in 1950 een nieuw verdrag met Sikkim getekend had toonde reeds aan dat de Indiase regering zelf Sikkim niet op één lijn stelde met de voormalige vorstendommen. Deze opvatting werd op 8 nov. in The Daily Telegraph bestreden door Sir Olaf Caroe (een voormalig Brits functionaris in Indië), die stelde dat Sikkim een Indische staat, onderworpen aan de Britse opperheerschappij, was geweest en dat zijn grens de buitenste grens van Indië had gevormd. De aan Sikkim toegekende status van protectoraat veranderde niets aan het feit dat „Sikkim gedurende tientallen jaren vóór 1947 een deel van Indië was geweest".

Op 3 nov. 1974 schreef premier Dorji in een brief aan de Indiase regering dat men de Chogyal al veel te lang geduld had en dat het nu de tijd was om een beslissing te nemen. Hij voerde daarop van 4-6 nov. in New Delhi besprekingen met mevr. Gandhi en een aantal ministers.

Op 24 febr. woonde de Chogyal in Katmandoe de kroning van koning Birendra bij. Tijdens zijn verblijf in de Nepalese hoofdstad besprak hij met de Chinese vice-premier Tsjen Hsi-Lien „problemen van gemeenschappelijk belang". Op een persconferentie verklaarde de vorst op 1 maart dat de bestaande regering in Sikkim niet een volledig verantwoordelijke de-

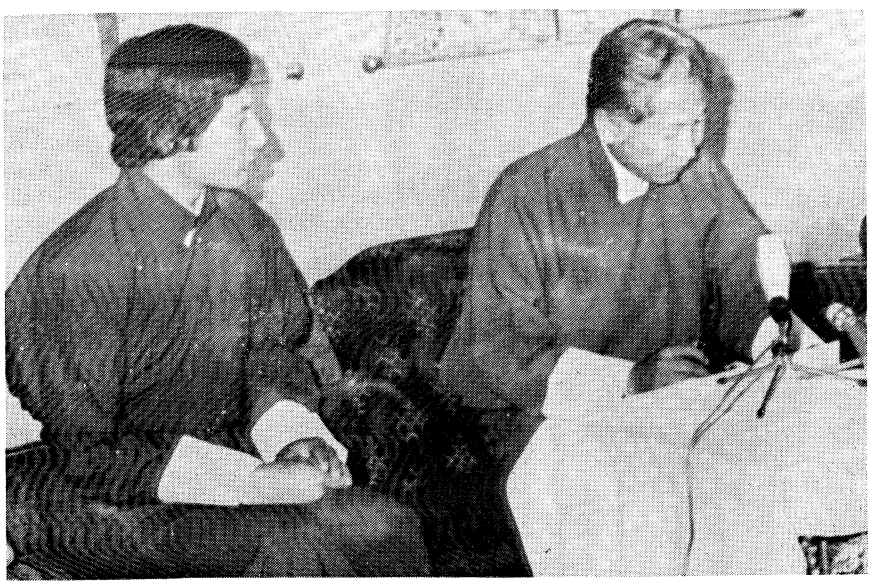

De Chogyal van Sikkim tijdens zijn persconferentie op 14 april, met links de 23-jarige kroonprins Tenzing Kunzang Jigme Namgyal.

mocratische regering was, omdat alles door de Indiase Chief Executive werd besloten. Tegelijk onthulde hij dat er op 21 febr. een aanslag op zijn leven was gepleegd. Hij suggereerde ook dat hij zich tot de VN zou kunnen wenden om Sikkim's afzonderlijke identiteit te behouden. Bij zijn terugkeer in Sikkim op 4 maart richtten aanhangers van de Sikkim Congrespartij wegversperringen op om de terugkeer van de vorst te beletten. Er volgde een botsing tussen betogers en leden van de paleiswacht, waarbij een parlementslid werd gewond. De Sikkim Congrespartij riep de volgende dag op tot een beslissende strijd tegen de Chogyal.

Crisis

Op 2 april werd een man met een revolver gearresteerd, die vervolgens zou hebben bekend dat hij door kapitein Yongda, een officier van de paleiswacht en een adjudant van de Chogyal, was gehuurd om een van de leiders van de Sikkim Congrespartij te vermoorden. Yongda, die hem wapens, munitie en 600 roepie zou hebben gegeven, werd op 7 april gearresteerd en zou hebben bekend dat de Chogyal in het moordkomplot betrokken was. Op 8 april verzocht premier Dorji mevr. Gandhi in een telegram de Chogyal af te zetten omdat hij de ontwikkeling naar een democratie en de associatie van Sikkim met India belemmerde. Op 9 april werd de 400 man sterke paleiswacht door Indiase troepen ontwapend, na een vuurgevecht waarbij een van de lijfwachten omkwam en vier man gewond raakten. De volgende dag werd gemeld dat in het paleis een voorraad wapens was aangetroffen.

Afzetting Chogyal, referendum

Op 10 april aanvaardde het parlement van Sikkim tijdens een spoedzitting, met algemene stemmen, een resolutie waarin verklaard werd: „Het ambt van Chogyal is hierbij afgeschaft en Sikkim zal bijgevolg een constituerend deel van India zijn". Tegelijk werd besloten deze voorstellen aan de bevolking ter goedkeuring voor te leggen. De zitting werd bijgewoond door 29 van de 32 parlementsleden, o.w. één van de oppositie.

Aan het op 14 april gehouden referendum werd deelgenomen door 61.133 personen van de ca. 97.000 stemgerechtigden. Vóór afschaffing van de monarchie en aansluiting bij India spraken zich 59.637 stemmen uit, er tegen 1.496 stemmen.

Op 14 april verklaarde de Chogyal tijdens een persconferentie in zijn paleis dat hij niets van het beweerde moordkomplot afwist. Hij deelde mee dat hij sinds 9 april onder huisarrest stond. Het referendum was niet in overeenstemming met de grondwet; een dergelijke raadpleging van het volk was slechts zinvol, als die onder neutraal toezicht van een buitenlandse commissie stond. De vorst verklaarde zich bereid besprekingen met mevr. Gandhi te voeren over het voortbestaan van Sikkim als onafhankelijke staat en de vorming van een verantwoordelijke regering.

Op 16 april arriveerde premier Dorji in Delhi om bij haar aan te dringen op een spoedige aansluiting van Sikkim bij India.

Sikkim 22ste staat van India

Terwille van de aansluiting van Sikkim bij India werd op 21 april een ontwerp-amendement op de Indiase grondwet (38ste amendement) bij het Indiase Lagerhuis ingediend. Dit bevatte o.m. de volgende bepalingen:

1) Sikkim wordt een staat van de Indiase Unie, zodra het wetsontwerp door het Hogerhuis is goedgekeurd.

2) Het parlement van Sikkim wordt geacht de wetgevende vergadering van de nieuwe staat te zijn.

3) Eén zetel in het Indiase Lagerhuis wordt gereserveerd voor Sikkim.

4) De vertegenwoordiger van Sikkim in het bestaande Lagerhuis wordt door het parlement van Sikkim gekozen.

5) De gouverneur van Sikkim krijgt speciale bevoegdheden.

Dit amendement werd op 23 april door het Indiase Lagerhuis goedgekeurd met 299 tegen 11 (marxistische communisten) stemmen en op 26 april door het Hogerhuis met 157 tegen 3 stemmen.

Op 16 mei werd het amendement — na ratificatie door 13 deelstaten — door president Ahmed getekend, en werd de Chief Executive, B. B. Lal, als de eerste gouverneur van Sikkim beëdigd. Daarmee werd Sikkim formeel de 22ste deelstaat van India en zo kwam een einde aan het 334 jaar oude instituut van de Chogyal van Sikkim.

Chinees protest

Terwijl van officiële zijde in Nepal geen kritiek op de inlijving van Sikkim werd geuit (alleen de studenten van de Tribhuvan universiteit gingen in staking en overhandigden een protest bij de Indiase ambassade), verklaarde de Chinese regering in een verklaring op 29 april, dat zij „India's illegale annexatie van Sikkim absoluut niet erkent en het volk van Sikkim krachtig steunt in zijn rechtvaardige strijd voor nationale onafhankelijkheid". *(NZZ, FAZ, The Times, Financial Times, KCA)*

(Vor. ber. pag. 508/2 e.v.-1974)

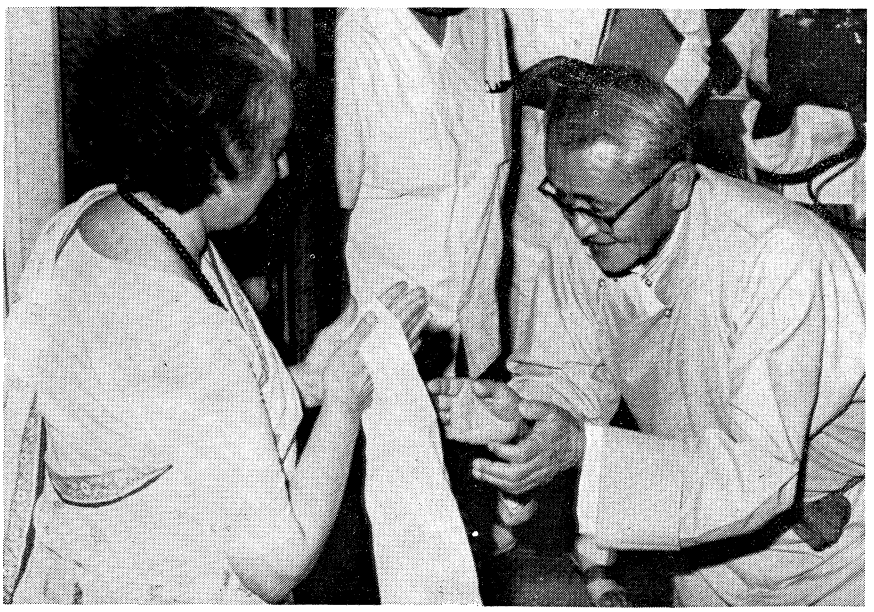

Sikkim's premier Dorji overhandigt mevr. Gandhi op 16 april een traditioneel begroetingsgeschenk.

Uitgevers: Int. Uitg. en Handelmij „Systemen Keesing" B.V., Ruysdaelstraat 71-75, Amsterdam - N.V. Algemene Uitgeverij Keesing, Keesinglaan 2-20, B 2100 Deurne-Antwerpen.

CEVS

De afkorting CEVS staat voor Conferentie over Europese veiligheid en samenwerking. Deze conferentie werd van 30 juli-1 aug. in Helsinki afgesloten met een topconferentie, waaraan werd deelgenomen door delegaties uit alle Europese staten behalve Albanië en verder uit de VS en Canada, 35 in totaal.

De staten waren elk vertegenwoordigd door de politiek eerst verantwoordelijke persoon. Voor de westelijke landen was dat de ministerpresident of het staatshoofd; voor de oostelijke staten was dat de partijleider.

De „hoge vertegenwoordigers", zoals zij op de conferentie werden aangeduid, ondertekenden een verklaring, waarin zij de politiek-geografische status quo in Europa erkenden en aanvaardden en waarin zij zich vastlegden op een aantal voornemens, beloften en beginselen, die voor de onderlinge betrekkingen van de Europese staten bepalend moeten zijn.

De verklaring heeft geen volkenrechtelijke betekenis en is niet een verdrag. In feite is het slechts een intentieverklaring, die hoogstens moreel bindend is. Niettemin is zij van eminent politieke betekenis, omdat nu de handtekening van de Europese en Noordamerikaanse leiders staat onder een document, waarin de grenzen in Europa, zoals die na en door de Tweede Wereldoorlog tot stand gekomen zijn, worden erkend.

Voor vele commentatoren in westerse massa-media betekent dit een „overwinning" voor de Sowjet-Unie, omdat de geografische en politieke winst van de SU na 1945 in Europa nu min of meer formeel erkend is. Anderen wijzen er op, dat, met of zonder erkenning, de status quo in Europa toch niet te veranderen is, tenzij men toevlucht tot geweld nemen zou, hetgeen in het nucleaire tijdperk vrijwel uitgesloten is. Daar komt bij, dat in de verklaring een aantal intenties op het terrein van de vrije uitwisseling van mensen, meningen en informatie (de z.g. derde mand) is opgenomen, die, mits toegepast, tot een verbetering van de betrekkingen tussen West- en Oost-Europa kan leiden en die kan bijdragen tot een verbetering van het lot van de burgers van de SU en de Oosteuropese staten.

Weliswaar is veel afhankelijk van de goede wil van de politieke leiders in de socialistische staten van Europa, maar, zo wordt gesteld, althans verbaal hebben de socialistische staten toezeggingen gedaan, die enkele jaren terug nog ondenkbaar geweest zouden zijn. Bovendien is deel van de overeenkomst, dat de verklaring integraal toegankelijk gemaakt wordt voor alle burgers én zal in 1977 in Belgrado een pan-Europese conferentie worden belegd, waarop de praktische uitvoering van de verklaring getoetst zal worden.

Tenslotte zijn er ter zake van de Duitse kwestie — kernvraagstuk van het naoorlogse Europa — voor en tijdens de conferentie oplossingen bereikt, die lang niet altijd met de Oosteuropese en Sowjet-inzichten overeenstemmen. Zo is in de slotverklaring een zin opgenomen, waarin wordt gesteld, dat grenswijzigingen op vreedzame wijze en bij overeenkomst kunnen plaats vinden. Daarmee blijft de optie op een Duitse hereniging open, ondanks de erkenning van de onschendbaarheid van de bestaande grenzen.

Voorgeschiedenis en verloop van de diverse fases van de conferentie

Het houden van een conferentie over Europese veiligheid en samenwerking gaat terug op initiatieven van de SU. Het eerste initiatief van deze aard dateert uit 1954, toen de Sowjet-minister van buitenlandse zaken Molotow op een conferentie van de grote vier over Berlijn voorstelde een Europese veiligheidsalliantie af te sluiten. De verdere ontwikkeling sindsdien is vastgelegd op pag. 51/2 e.v.-1974. Hier moge er aan worden herinnerd, dat de westelijke, in de NAVO verenigde staten, vanaf het begin van de zeventiger jaren positief op het Sowjet-initiatief reageerden, maar van hun kant een aantal voorwaarden stelden. De twee belangrijkste waren:

1. Parallel met de CEVS moeten er besprekingen worden gevoerd over vermindering van de troepen en de bewapening in Centraal Europa; vanaf 30 okt. 1973 vinden in Wenen over dit vraagstuk besprekingen plaats, die bekend staan als de MBFR-besprekingen.

2. Er moet een bevredigende oplossing gevonden worden voor de kwestie Berlijn; op 3 sept. 1971 sloten de ambassadeurs van de VS, Engeland en Frankrijk in de Bondsrepubliek en de ambassadeur van de SU in de DDR een viermogendhedenakkoord over Berlijn af, waarin de positie van met name West-Berlijn op een voor het westen bevredigende wijze werd geregeld (pag. 577 e.v.-1971). Een akkoord tussen de Bondsrepubliek en de DDR, waarin het viermogendhedenakkoord technisch werd uitgewerkt, werd op 11 dec. van hetzelfde jaar afgesloten (pag. 817 e.v.-1971).

Van belang voor het totstandkomen van de CEVS was verder, dat in de Bondsrepubliek in 1969 een SPD-FDP-coalitie onder Willy Brandt aan het bewind kwam (pag. 710 e.v.-1969), die streefde naar normalisering van de betrekkingen met de Oosteuropese staten, o.m. tot uiting komend in het afsluiten van niet-aanvalsverdragen met de SU (pag. 513 e.v.-1970) en Polen (pag. 785 e.v.-1970).

In het voorjaar van 1970 maakte echter de Westduitse regering ratificering door de Bondsdag van deze twee verdragen afhankelijk van het bereiken van een bevredigende regeling van de kwestie Berlijn tussen Bondsrepubliek en DDR, waarop de SU reageerde met te stellen, dat zij het van kracht worden van de

Overzichtsfoto van de CEVS in Helsinki tijdens de openingstoespraak van de Finse president Kekkonen.

viermogendhedenovereenkomst inzake Berlijn zou uitstellen tot na de ratificatie van het Westduitse-Sowjet-niet-aanvalsverdrag.
Op 2 juni 1972 werden tussen de Bondsrepubliek en de SU de ratificatieoorkonden bij het niet-aanvalsverdrag uitgewisseld, waarna op 3 juni de vier ministers van buitenlandse zaken van de grote mogendheden de viermogendhedenovereenkomst inzake Berlijn in kracht deden treden (pag. 386/1 e.v.-1972).
Toen bovendien op 6 nov. 1972 de onderhandelingen over het basisverdrag tussen de Bondsrepubliek en de DDR werden afgesloten (pag. 739/2 e.v.-1972) stond niets het beleggen van de CEVS meer in de weg.

De CEVS begon op 22 nov. 1972 met een voorbereidende conferentie in Helsinki van de aldaar geaccrediteerde ambassadeurs van 32 Europese staten (Albanië deed niet mee en Monaco zond pas later een vertegenwoordiger) plus de VS en Canada (pag. 51/2 e.v. - 1973).
Op de voorbereidende ambassadeursconferentie werd gesproken over procedurekwesties, de agenda van de conferentie en de onderwerpen, die besproken zouden moeten worden.
De voorbereidende vergadering werd afgesloten op 8 juni 1973 met het formuleren van de aanbevelingen voor de conferentie (pag. 715/3 e.v. - 1973).
Vervolgens vond, wederom in Helsinki, de eerste fase van de CEVS plaats van 3-7 juli 1973 met een bijeenkomst van de ministers van buitenlandse zaken van de 35 deelnemende landen (Monaco was nu wel vertegenwoordigd) (pag. 718/1 e.v. - 1973). De ministers aanvaardden de aanbevelingen van de voorbereidende conferentie en besloten, dat de tweede fase van de conferentie op 18 sept. 1973 op ambtelijk niveau in Genève moest beginnen. Nadat de coördinerende commissie van de conferentie op 29 aug. 1973 in Genève voor de eerste maal was bijeengekomen begon de tweede fase op 18 sept. Zij zou voortduren tot de nacht op 20 en 21 juli 1975. De ambtelijke vertegenwoordigers hadden tot taak de aanbevelingen van de voorbereidende conferentie en eventuele nieuwe voorstellen om te zetten in een verklaring, die in de derde fase op een slotbijeenkomst plechtig ondertekend zou worden.
De tweede fase van de CEVS werd viermaal onderbroken, nl. van 14 dec. 1973-medio jan. 1974, van 5-22 april 1974, van 26 juli-2 sept. 1974 en van 20 dec. 1974-20 jan. 1975.

Bij de eerste drie onderbrekingen deed zich hetzelfde verschijnsel voor dat ook bij de voorbereidende ambassadeursconferentie waargenomen kon worden: de vertegenwoordigers van de SU en de Oosteuropese staten probeerden het inlassen van onderbrekingen te verhinderen, resp. de onderbrekingen zo kort mogelijk te laten zijn. Zij drongen aan op grote voortvarendheid bij de werkzaamheden en een zo snel mogelijk opstellen van de slotverklaring.
Tegelijkertijd waren er uit de Oosteuropese hoofdsteden voortdurend optimistische geluiden te horen over de in Genève gemaakte vooruitgang en werd er aangedrongen op een spoedig bijeenroepen van de slotbijeenkomst.
Van Westeuropese zijde liet men zich i.h.a. veel sceptischer uit. De vele gedane suggesties en voorstellen waren thematisch over vier „manden" verdeeld, nl. één voor politieke principes van veiligheid, één voor samenwerking op de gebieden economie, wetenschap en technologie en het milieu, één voor contacten tussen mensen, uitwisseling van informatie en denkbeelden, culturele samenwerking e.d., en één voor institutionele vraagstukken en de „follow-up" van de conferentie.
Uit uitlatingen, die van Westeuropese zijde gedaan werden, bleek, dat de voortgang bij de tweede mand niets te wensen overliet. Het enige moeilijke punt hier was het Oosteuropese voorstel tot een algemene toepassing van het meest-begunstigingsprincipe; van Westeuropese zijde vond men dat deze kwestie beter in andere organen behandeld kon worden.
Veel minder soepel was de gang van zaken bij het formuleren van de inhoud van de eerste mand, met name bij het opstellen van de tien principes die voor de betrekkingen tussen staten bepalend zijn. Van Sowjet-zijde heeft men zich lang verzet tegen het opnemen van een zinsnede, die grenswijzigingen op vreedzame wijze (de „Duitse optie") mogelijk zou maken.
Zeer traag was de voortgang bij het vaststellen van de inhoud van de derde mand. Met een beroep op de beginselen van soevereiniteit en niet-inmenging in de binnenlandse zaken van een ander land verzetten de SU en de Oosteuropese staten zich tegen alles dat een liberalisering van hun binnenlandse toestand zou kunnen betekenen.
Oosteuropese concessies op dit gebied kwamen pas los na maart van dit jaar, toen duidelijk werd, dat vooral de SU groot belang hechtte aan een spoedige afsluiting van de conferentie met een topbijeenkomst in de zomer.

Zoals reeds opgemerkt is de CEVS gebaseerd op initiatieven van de Sowjet-Unie. De conferentie maakt onderdeel uit van de officiële politiek van détente tussen de socialistische en kapitalistische staten, waaraan Sowjet-partijleider Brezjnew zijn persoonlijke gezag verbonden heeft. In de media van de SU wordt het beleid van détente voorgesteld als de uitvoering van de besluiten van het 24ste congres van de communistische partij van de SU (CPSU) van april 1971 (pag. 257 e.v.-1971).
Voor partijleider Brezjnew staat voor de komende herfst een bezoek aan de VS op het programma. Er wordt aan gewerkt om in deze herfst een conferentie van Europese communistische partijen en mogelijk een wereldconferentie van communistische partijen te beleggen (pag. 318 /3 e.v.-1975). In het voorjaar van 1976 vindt het 25-ste congres van de CPSU plaats, waar Brezjnew verslag moet uitbrengen van de resultaten van zijn beleid.
In de westerse pers wordt algemeen verondersteld, dat deze agenda de SU ertoe gebracht heeft aan te dringen op een spoedige, succesrijke beëindiging van de CEVS.

Slot tweede fase.
Overeenstemming over slotverklaring

Medio maart — volgens *Le Monde* op 11 maart — verzond Sowjet-partijleider Brezjnew brieven aan de Franse president, de premiers van Engeland en Italië en de Westduitse bondskanselier, waarin hij voorstelde een topconferentie te houden ter afsluiting van de CEVS, die op 30 juni in Helsinki beginnen moest.
Het antwoord, dat Brezjnew kreeg, hield in dat de Westeuropese staatslieden belang hechtten aan een

De Joegoslavische president Tito (l.) en Sowjet-partijleider Brezjnew ontmoeten elkaar in Helsinki.

snelle afronding van de CEVS, maar dat eerst in Genève meer concrete resultaten bereikt moesten worden. Nadien werd op een aantal punten uit de derde mand resultaten bereikt.

Op 18 juni werd gemeld, dat de SU via haar ambassadeurs de Europese regeringen en de regeringen van de VS en Canada had laten weten dat de afsluitende topconferentie op 22 juli zou moeten plaatsvinden.

In Genève stelde de Finse delegatie op 26 juni voor het definitieve besluit te nemen dat de topconferentie eind juli kon plaatsvinden. De Zweedse ambassadeur stelde voor als datum 28 juli te nemen. Het besluit werd echter niet genomen.

De meerderheid was van mening dat eerst een aantal onopgeloste kwesties afgehandeld moest worden. De Canadese delegatie stelde op 9 juli voor 30 juli als „streefdatum" voor de topconferentie vast te stellen. Een besluit werd echter geblokkeerd, omdat de delegatie van Malta eerst een voor haar aanvaardbare tekst vastgesteld wilde zien over samenwerking tussen Europa en de niet-Europese landen aan de Middellandse Zee en over vermindering van de bewapening in het Middellandse-Zeegebied.

De Maltese delegatie kreeg op 14 juli haar zin, waarna besloten werd inderdaad 30 juli als streefdatum voor de toupconferentie te nemen.

De 35 delegaties in Genève besloten op 18 juli definitief de topconferentie op 30 juli te laten doorgaan.

De beslissing kon genomen worden, doordat eerder een akkoord was bereikt over de z.g. „vertrouwenswekkende maatregelen" — het van te voren aanmelden van militaire manoeuvres, het toelaten van buitenlandse waarnemers bij manoeuvres e.d.

In de nacht van 20 op 21 juli eindigde om kwart voor vier de tweede fase van de CEVS.

Aan deze fase was deelgenomen door 375 diplomaten, die samen ruim 5000 documenten produceerden.

Samenvatting slotverklaring

De leiders van de 35 delegaties in Helsinki hebben op 1 aug. hun handtekening geplaatst onder het in Genève opgestelde slotdocument van de CEVS. Het document is, in getypte vorm, een boekwerk van ruim 100 pagina's, dat ong. 30.000 woorden telt.

De verklaring is, overeenkomstig de vier manden, in vieren gedeeld, en wel als volgt:

mand 1: politieke principes van veiligheid;

mand 2: samenwerking op de gebieden van economie, wetenschap en technologie en het milieu;

mand 3: samenwerking op menselijk gebied en andere gebieden; en

mand 4: follow-up procedures.

Uittreksels uit de verklaring volgen hieronder:

Deel 1.

De staten die deelnemen aan de conferentie inzake veiligheid en samenwerking in Europa . . ., overtuigd van de noodzaak van het streven naar ontspanning een voortdurend en steeds levensvatbaarder en veelomvattender proces te maken, universeel van omvang . . . verklaren vastbesloten te zijn de volgende grondslagen, die alle van elementaire betekenis zijn en die leidinggevend zijn voor hun wederzijdse betrekkingen, te eerbiedigen en uit te voeren.

Erkennend, dat vrede en veiligheid in Europa nauw verbonden zijn met die in de wereld als geheel en dat het noodzakelijk is dat elk (deelnemend land) zijn bijdrage verleent aan versterking van de vrede en veiligheid in de wereld en aan de bevordering van de fundamentele rechten, de economische en sociale vooruitgang en het welzijn van alle volkeren, hebben zij het volgende aanvaard:

De deelnemende landen zullen elkaars soevereine gelijkheid en individualiteit eerbiedigen, evenals de rechten die inherent zijn en besloten liggen in die soevereiniteit, met inbegrip in het bijzonder van het recht van elk land op juridische gelijkheid, op territoriale onschendbaarheid en op vrijheid en politieke onafhankelijkheid. Zij zullen ook elkaars recht op het in vrijheid kiezen en ontwikkelen van een politiek, sociaal, economisch en cultureel systeem eerbiedigen evenals het recht wetten en verordeningen vast te stellen.

Zij menen dat hun grenzen veranderd kunnen worden door vreedzame middelen en bij overeenkomst, in overeenstemming met het internationale recht. Zij hebben tevens het recht al of geen deel uit te maken van internationale organisaties, wel of geen partij te zijn bij bilaterale verdragen, met inbegrip van het recht partij te zijn bij verdragen van bondgenootschap. Zij hebben ook het recht op neutraliteit.

De deelnemende landen zullen in hun wederzijdse betrekkingen zowel als in hun internationale betrekkingen in het algemeen afzien van het dreigen of gebruiken van geweld tegen de territoriale integriteit of politieke onafhankelijkheid van een land . . . Zij zullen evenzeer afzien van elk machtsvertoon dat ten doel heeft andere deelnemende landen ertoe te brengen af te zien van de volle uitoefening van hun soevereine rechten.

De deelnemende landen beschouwen elkaars grenzen zowel als de grenzen van alle landen in Europa als onschendbaar en zullen daarom nalaten nu en in de toekomst, de grenzen aan te vallen.

(Zij) zullen tevens nalaten elkaar object te maken van militaire bezetting of afzien van andere directe of indirecte maatregelen van geweld in strijd met het internationale recht . . . Een dergelijke bezetting of verovering zal niet als wettig worden erkend.

(Zij) zullen afzien van elke inmenging, direct of indirect, individueel of gemeenschappelijk, in de binnenlandse of buitenlandse aangelegenheden die binnen de binnenlandse jurisdictie van een ander deelnemend land vallen, ongeacht hun wederzijdse betrekkingen . . (en) zullen afzien van rechtstreekse of indirecte hulp aan terroristische activiteit of ondermijnende activiteit of andere activiteit die de gewelddadige omverwerping van de regering van een ander deelnemend land tot doel heeft.

De deelnemende landen op wier grondgebied nationale minderheden bestaan zullen de rechten van personen die tot dergelijke minderheden behoren op gelijkheid voor de wet eerbiedigen, zullen hun de volledige gelegenheid geven voor het feitelijk genieten van de mensenrechten en de fundamentele vrijheden en zullen op deze manier hun wettige belangen op dit gebied beschermen.

(Zij) bevestigen dat in geval van een conflict tussen de verplichtingen van de leden van de Verenigde Naties onder het Handvest van de V.N. en hun verplichtingen onder enig verdrag of andere internationale overeenkomst, hun verplichtingen onder het Handvest de voorrang zullen hebben . . .

De deelnemende landen . . . erkennend, dat deze maatregel op vrijwillige basis berust, voortgekomen uit een politiek besluit . . . zullen hun voornaamste militaire manoeuvres aan alle deelnemende landen bekend maken door de gebruikelijke diplomatieke kanalen in overeenstemming met de volgende voorzieningen:

Bekendgemaakt zullen worden grote militaire manoeuvres die een totaal van 25.000 manschappen te boven gaan, onafhankelijk of gecombineerd met mogelijke lucht- of marine-componenten . . . In het geval van onafhankelijke manoeuvres of amphibie- of luchtlandingstroepen, of van gecombineerde manoeuvres waar deze bij betrokken zijn, zullen deze manschappen bij dit totaal zijn begrepen. Voorts, in het geval van gecombineerde manoeuvres die niet boven het gestelde totaal uitkomen maar waarbij landstrijdkrachten samen met aanmerkelijke aantallen amphibie- of luchtlandingstroepen of beide begrepen zijn, kan daar eveneens kennis van gegeven worden.

Kennisgeving zal worden verricht van grote militaire manoeuvres die gehouden worden op het gebied, in Europa, van elk deelnemend land evenals, indien van toepassing, in de aangrenzende zee en het luchtruim.

In het geval dat het grondgebied van een deelnemend land zich buiten Europa uitstrekt, zal van tevoren alleen kennis gegeven behoeven te worden van manoeuvres die zich in een gebied binnen 250 km van zijn grens met of tegenover een ander deelnemend Europees land afspelen. Het deelnemende land behoeft er echter geen kennis van te geven in gevallen waarin dat gebied tevens grenst aan een niet-europees niet-deelnemend land.

De kennisgeving zal gedaan worden 21 dagen of meer voordat de manoeuvre begint of, voor het geval dat de manoeuvre binnen kortere termijn wordt gehouden bij de eerst mogelijke gelegenheid voor de begindatum.

De kennisgeving zal informatie bevatten over de bestemming van de manoeuvre, zo die er is, over het algemeen doel ervan en over de landen die erbij betrokken zijn, over de soort of soorten en sterkte van de betrokken troepen, het gebied en

Onderwerp	Uitgangspunt september 1973 westen	Uitgangspunt september 1973 oostblok	Resultaat juli 1975 slotdocument
A. Beginselen ("mand" 1)			
1. Onschendbaarheid van grenzen	De deelnemende staten gaan ervan uit dat hun grenzen alleen "met vreedzame middelen" gewijzigd kunnen worden (West-duits voorstel)	De bestaande grenzen in Europa zijn "onschendbaar" nu en in de toekomst en kunnen slechts vreedzaam en door overeenkomst worden gewijzigd overeenkomstig de principes, die niemand "de huidige grenzen aanraadt" (voorstel Sowjetunie).	Grenzen in Europa onschendbaar en daarom afzien van "met geweld aanvallen van deze grenzen". (Het expliciet noemen van de mogelijkheid van vreedzame grenswijziging is, op uitdrukkelijk verlangen van het oostblok, nu opgenomen in het beginsel over soevereine gelijkheid).
2. Rechten van de mens	„De rechten van de mens en de fundamentele vrijheden voor iedereen, met inbegrip van de vrijheid van gedachte, geweten, religie en geloof". In dit kader "bevorderen van toegang tot informatie betreffende de rechten van de mens, zowel als de verspreiding van deze informatie" (uittreksel van Brits voorstel)	„De deelnemende staten zullen de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden eerbiedigen, met inbegrip van de vrijheid van gedachte, geweten, religie en geloof". De staten erkennen het recht van het individu zijn rechten en plichten op dit terrein te kennen en aldus te handelen".	"De deelnemende staten zullen de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden eerbiedigen, met inbegrip van de vrijheid van gedachte, geweten, religie en geloof". De staten erkennen het recht van het individu zijn rechten en plichten op dit terrein te kennen en aldus te handelen".
3. Zelfbeschikkingsrecht voor volken	"De deelnemende staten erkennen het onvervreemdbare recht van ieder volk, zijn politieke, economische, sociale of culturele systeem, te kiezen, te ontwikkelen, aan te passen of te veranderen, in alle vrijheid, en met eerbiediging van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, zonder inmenging van een staat, of een groep staten, onder welke vorm dan ook" (Laatste alinea - Nederlands voorstel).	"Ieder volk heeft het recht het sociale stelsel in te stellen en de regeringsvorm te kiezen die het nuttig en noodzakelijk acht, om aldus de economische, sociale en culturele ontwikkeling van zijn land te verzekeren" (volledige tekst - voorstel Sowjetunie).	"Alle volken hebben altijd het recht om, in volledige vrijheid, hun interne en externe politieke status te bepalen, zonder externe inmenging" (vooral het woord "veranderen" in de Nederlandse tekst bleek voor Moskou volstrekt onaanvaardbaar)
B. Vertrouwenwekkende maatregelen ("mand" 1)			
4. Van tevoren aankondigen van legeroefeningen en -verplaatsingen	Oefeningen en troepenbewegingen op het gehele Europese grondgebied, vanaf divisieniveau (10.000 a 12.000 man) "zullen" aan alle in de CEVS deelnemende staten 60 dagen van te voren worden aangekondigd (Brits voorstel).	Alleen legeroefeningen (zowel Sowjetunie als Verenigde Staten waren tegen zelfs maar het noemen van legerverplaatsingen in de tekst), hoogstens dat dit onderwerp "bestudeerd" was) die in een strook van 30 km van de grens van een in de CEVS-deelnemende staat plaatsvinden, met meer dan een bepaald aantal legerkorps (45.000 a 50.000 man) moeten "zullen" 21 dagen van tevoren aan het betrokken buurland worden gemeld (voorstel Sowjetunie).	Oefeningen die op Europees grondgebied plaatsvinden, of in de Sowjetunie en Turkije binnen een strook van 250 km van de land- of zeegrens van een andere CEVS-staat, waaraan tenminste 25.000 man deelnemen, "zullen" 21 dagen van tevoren aan alle CEVS-staten worden aangekondigd. "op basis van vrijwilligheid", maar ieder land is "verantwoordelijk" voor de uitvoering van deze regel. Legermanoeuvres kunnen vertrouwenwekkende maatregel zijn, en staten die dat wensen "kunnen" deze van tevoren aankondigen.
C. Menselijke contacten ("mand" 3)			
5. Familiebereniging	Op "positieve en menselijke wijze" verzoeken behandelen om hereniging met familieleden in een ander land (voorstel Canada)	Verzoeken voor reizen naar andere landen voor tijdelijk familiebezoek worden voor gezinsleden in verband met familiehereniging "welwillend" in overweging genomen (Sowjetunie).	"In een positieve en menselijke geest" (want: op positieve wijze betekent volgens "DDR dat dus in alle gevallen een aanvraag moet worden ingewilligd, en dat was voor de DDR niet aanvaardbaar) verzoeken behandelen van personen die met hun familie herenigd willen worden.
6. Bewegingsvrijheid van individuele personen tussen oost en west	Verplichting voor staten om reizen van individuele personen door bepaalde maatregelen te vergemakkelijken (voorstel van België).	Geen officieel tegenvoorstel (maar in de discussie: voorstander van zo vrijblijvend mogelijke formulering)	Deelnemende staten zijn "van plan" om "ruimer reizen" voor hun burgers "te vergemakkelijken", door formaliteiten geleidelijk aan te vereenvoudigen en, "rekening houdend met veiligheidsbepalingen", de bewegingsvrijheid van buitenlanders te vergroten. Voorstel spreekt niet meer van "gaan", maar goedkopere visa (transportkosten worden niet genoemd).
7. Emigratie	Geen voorstel	Dus geen tegenvoorstel (en geen discussie)	Geen tekst over dit onderwerp (de "muur" en de grensbewaking met onder andere elektronische, automatisch op grensoverschrijders schietende machinegeweren, blijft dus ook na de top van Helsinki onaangetast overeind tussen oost en west).
8. Vrijheid om buitenlandse ambassade binnen te gaan	Iedereen heeft het recht een buitenlandse ambassade binnen te gaan (Canadees ontwerpvoorstel).	Geen officieel tegenvoorstel (maar in discussie bleek Canadees voorstel meteen al volstrekt onaanvaardbaar.	Geen tekst (want Canada trok zijn ontwerpvoorstel in. dus binnengaan westelijke ambassade blijft in Oost-Europa in de meeste gevallen in het algemeen pas mogelijk na controle van de indentiteitspapieren, door de "socialistische" politie).
9. Vrije persoonlijke contacten	Mogelijkheid van briefwisseling tussen individuele personen in oost en west zonder tussenkomst van censuur en bezorging zonder vertraging (Nederlands voorstel) en vrij telefoonverkeer (voorstel Oostenrijk).	Geen officieel tegenvoorstel (in discussie echter duidelijk tegen dergelijke bepaling, officieel omdat een "feitelijk bestaande situatie niet ook nog eens in het slotdocument hoeft").	Geen tekst (door communistische onverzettelijkheid haalde ook de Nederlandse noch de Oostenrijkse tekst de eindstreep).
D. Informatie ("mand" 3)			
10. Radio-uitzendingen	Vergemakkelijken van radio-informatie door stoppen met storzenders. Publicatie van golflengten van buitenlandse radiostations vergemakkelijken (Brits voorstel).	Verbreiding radio-informatie op basis van (bilaterale) afspraken tussen staten. Een staat is verantwoordelijk voor de radiostations op zijn grondgebied (voorstel van Bulgarije en de DDR).	"Verbeteren van de verspreiding van radio-informatie". Voorts wordt vastgesteld (in plaats van afspraak over stoppen met storzenders) dat de radio-informatie-verspreiding in belang is toegenomen en hopen de staten dat dit zo ten baie van allen kan doorgaan.
11. Vrije nieuwsgaring	Verbeteren van de werkomstandigheden van journalisten door: verschaffen van visa en verblijfsvergunningen. mogelijkheid voor beroepsuitoefening, vrijheid om te reizen, gelijke rechten in Nederland met journalistieke activiteiten (voorstel West-Duitsland).	Geen tegenvoorstel.	"Verbeteren werkomstandigheden journalisten door: "binnen een redelijke termijn" visa verstrekken, "welwillend" in overweging te nemen, vergemakkelijken van uitgifte van verblijfsvergunningen en, op basis van wederkerigheid, reismogelijkheden verbeteren, "rekening houdend met om veiligheidsredenen gesloten gebieden". Tensiotte zal het op wettige wijze uitoefenen van de journalistiek niet tot uitwijzing leiden.
E. Cultuur ("mand" 3)			
12. Schrijvers-vrijheid	"Garanderen" van vrije contacten tussen uitgevers en schrijvers (Nederlands voorstel).	Geen tegenvoorstel (maar in discussie: tegen ongecontroleerde contacten met het buitenland).	"Vergemakkelijken" van contacten tussen schrijvers en uitgevers (Lex: tussen uitgevers en schrijvers), maar het moet om culturele prestaties gaan.
13. Toegang tot buitenlandse cultuur	Vrije toegang voor iedereen tot elk soort buitenlandse cultuur (voorstel van Frankrijk, West-Duitsland, Groot-Brittannië, Nederland en Oostenrijk).	Toegang tot geselecteerde culturele manifestaties, georganiseerd in (bilaterale) culturele verdragen (voorstel Polen en Bulgarije).	De staten zullen zich "maximaal inspannen" om buitenlandse cultuur voor iedereen toegankelijk te maken.

Dit overzicht van de belangrijkste controversiële punten tussen Oost en West is ontleend aan het N R C/H'b l a d.

het geschatte tijdsbestek waarin de manoeuvre gehouden wordt.
De deelnemende landen erkennen dat zij, naar eigen inzicht en om tot het vestigen van onderling vertrouwen bij te dragen, kennis kunnen geven van hun grote militaire troepenverplaatsingen.
(Zij) verklaren van plan te zijn contacten te handhaven en uit te breiden... met niet-deelnemende landen die aan de Middellandse Zee liggen om alle landen van de Middellandse Zee erbij te betrekken met het doel bij te dragen tot de vrede, de strijdkrachten in dat gebied te beperken, de veiligheid te versterken, de spanning in het gebied te verminderen en het gebied van samenwerking uit te breiden.

Deel 2.

(Samenwerking op de gebieden economie, wetenschap en technologie en milieu):

(De deelnemende landen erkennen) dat een dergelijke samenwerking, in acht genomen de verschillende niveaus van economische ontwikkeling, kan worden ontwikkeld, op basis van gelijkheid en wederzijdse voldoening van de partners, en van wederkerigheid waardoor in zijn geheel een billijke verdeling van voordelen en verplichtingen op vergelijkbare schaal wordt toegestaan, met inachtneming van bilaterale en multilaterale overeenkomsten.
(Deelnemende landen) zullen publikatie en verspreiding van economische en commerciële gegevens met geregelde tussenpozen en zo snel als mogelijk is bevorderen, in het bijzonder: statistieken van produktie, nationaal inkomen, begroting, consumptie en produktiviteit, statistiek van buitenlandse handel... wetten en verordeningen betreffende buitenlandse handel, gegevens die het mogelijk maken voorspellingen te doen over de economie om de handel te bevorderen.
(Zij) erkennen dat de toepassing van behandeling als meest begunstigde land een weldadige uitwerking kan hebben op de ontwikkeling van de handel.
(Zij) zullen maatregelen nemen om de omstandigheden voor uitbreiding van con-

tacten tussen vertegenwoordigers van officiële instellingen, ondernemingen, firma's en banken die zich met buitenlandse handel bezig houden te verbeteren ... zullen verder maatregelen nemen die de arbeidsomstandigheden van vertegenwoordigers van buitenlandse organisaties verbeteren ...

Deel 3.

(Samenwerking op menselijk en ander gebied)

Menselijke contacten: Om de verdere ontwikkeling van contacten op basis van gezinsbanden te bevorderen zullen de deelnemende landen reisaanvragen in welwillende overweging nemen met het doel personen toe te staan hun grondgebied tijdelijk te verlaten of binnen te komen, en indien gewenst op een geregelde basis, om familieleden te bezoeken.

Aanvragen voor tijdelijke bezoeken aan familieleden zullen zonder onderscheid van het land van afkomst of bestemming worden behandeld: de bestaande eisen voor reisdocumenten en visa's zullen in deze geest worden toegepast. De voorbereiding en verstrekking van dergelijke documenten en visa's zullen binnen een redelijk tijdsbestek worden verricht. In geval van dringende noodzaak, zoals bij ernstige ziekte of dood, zal een voorrangsbehandeling worden gegeven. Zij zullen indien nodig maatregelen nemen om te verzekeren dat de leges voor officiële reisdocumenten en visa's aanvaardbaar zijn.

De deelnemende landen zullen de aanvragen van personen die met hun gezinsleden willen worden verenigd in positieve en menselijke geest behandelen, waarbij speciale aandacht geschonken zal worden aan verzoeken met een dringend karakter ... Zij zullen aanvragen op dit gebied zo snel mogelijk behandelen.

(Zij) zullen aanvragen voor in- en uitreisvergunningen van personen die besloten een burger van een ander deelnemend land te trouwen welwillend en op basis van humanitaire overwegingen behandelen.

(Zij) zijn van plan grotere reizen van hun burgers voor persoonlijke of professionele redenen te vergemakkelijken en zullen in het bijzonder: de procedures voor in- en uitreis geleidelijk vereenvoudigen en soepel uitvoeren, de bepalingen inzake verplaatsing van burgers van de andere deelnemende landen op hun grondgebied vergemakkelijken, met inachtneming van de veiligheidseisen. Zij zullen trachten geleidelijk de heffing voor visa's en officiële reisdocumenten te verlagen, indien nodig.

Voorlichting: (Zij) hebben de bedoeling ... de verbetering van de verspreiding op hun grondgebied van kranten en gedrukte publikaties, periodiek en niet-periodiek, van de andere deelnemende landen te vergemakkelijken ... Zij zullen hun bevoegde firma's en organisaties aanmoedigen overeenkomsten en contracten te sluiten waardoor geleidelijk de hoeveelheid en de soorten kranten en publikaties die uit andere landen worden ingevoerd worden vergroot.

(Zij uiten hun voornemen) bij te dragen aan betere toegankelijkheid van periodiek en niet-periodiek gedrukte publikaties die op de bovengenoemde basis zijn geïmporteerd voor het publiek. In het bijzonder zullen zij bevorderen dat het aantal verkoopplaatsen van deze publikaties wordt vergroot. Zij zullen de toegankelijkheid van deze periodieke publikaties tijdens congressen, conferenties, officiële bezoeken en andere internationale gebeurtenissen en voor toeristen tijdens het seizoen bevorderen, zij zullen de mogelijkheid scheppen voor het nemen van abonnementen volgens de modaliteiten van elk land, zij zullen de mogelijkheid voor het lezen en lenen van deze publikaties in grote openbare bibliotheken en hun leeskamers zowel als in universiteitsbibliotheken bevorderen.

Zij zullen vertoning en uitzending van een grotere variëteit aan opgenomen en verfilmde voorlichting uit andere deelnemende landen aanmoedigen, waarin de verschillende kanten van het leven in hun landen wordt getoond.

De deelnemende landen stellen vast dat de verspreiding van informatie over de radio zich uitbreidt en drukken de hoop uit dat dit proces zich zal voortzetten.

(De deelnemende landen) zullen uitbreiding van de samenwerking tussen de organisaties van de massa-media met inbegrip van de persbureaus, zowel als tussen uitgeverijen en organisaties bevorderen.

(Zij zijn van plan) aanvragen van journalisten voor visa welwillend en binnen een passend en redelijk tijdschema te bestuderen, permanent geaccrediteerde journalisten van de deelnemende landen op basis van regelingen, meervoudige in- en uitreisvisa voor specifieke perioden toestaan, de procedure voor de reisregeling van journalisten van deelnemende landen in het land waar zij hun beroep uitoefenen op basis van wederkerigheid vergemakkelijken, en geleidelijk meer mogelijkheden voor dergelijke reizen scheppen, met inachtneming van de bepalingen inzake gebieden die om veiligheidsredenen gesloten zijn.

(Zij zijn van plan) voor journalisten van de deelnemende landen de gelegenheid tot persoonlijke gesprekken met hun bronnen, met inbegrip van organisaties en officiële instellingen, uit te breiden.

De deelnemende landen bevestigen opnieuw dat de wettige uitoefening van hun beroep niet kan leiden tot uitwijzing of andere bestraffing van journalisten. Wanneer een geaccrediteerde journalist wordt uitgewezen zal hem de reden daarvoor worden meegedeeld en zal hij een aanvraag voor een nieuw onderzoek naar zijn zaak kunnen indienen.

(Zij zijn) bereid ... hun culturele uitwisseling aanmerkelijk te vergroten, zowel ten aanzien van personen als cultureel werk, en onderling een actieve medewerking te ontwikkelen, zowel op bilateraal als multilateraal vlak, op alle gebieden van de cultuur.

(Zij drukken hun wil uit) bredere verspreiding van boeken en kunstwerken te bevorderen, in het bijzonder door het vergemakkelijken van internationale contacten tussen auteurs en uitgeverijen zowel als andere culturele instellingen, ten volle rekening houden met de internationale conventies inzake het auteursrecht waarvan zij partij zijn, met het doel wederzijdse toegankelijkheid van culturele verworvenheden te bevorderen.

(Zij uiten hun bedoeling) bij te dragen, met passende middelen, aan de ontwikkeling van contacten en samenwerking op de verschillende gebieden van de cultuur, vooral tussen scheppende kunstenaars en de mensen die zich met culturele activiteit bezig houden.

Deel 4.

(Procedure)

De afgevaardigden zijn overeengekomen conferenties te beleggen van deskundigen die door ministers van buitenlandse zaken zijn aangewezen, om de uitvoering van de verklaring te overwegen en aan te bevelen welke stappen al of niet genomen moeten worden om de doeleinden die in de tekst worden uiteengezet te bevorderen.

De eerste van de boven vermelde conferenties zal in 1977 in Belgrado gehouden worden. Een voorbereidende bijeenkomst, belast met de organisatie van deze conferentie, zal op 15 juni 1977 in Belgrado plaats hebben. De voorbereidende bijeenkomst zal de datum, de duur, de agenda en de andere modaliteiten vaststellen van de vergadering van de vertegenwoordigers, die door de ministers van buitenlandse zaken aangewezen zijn.

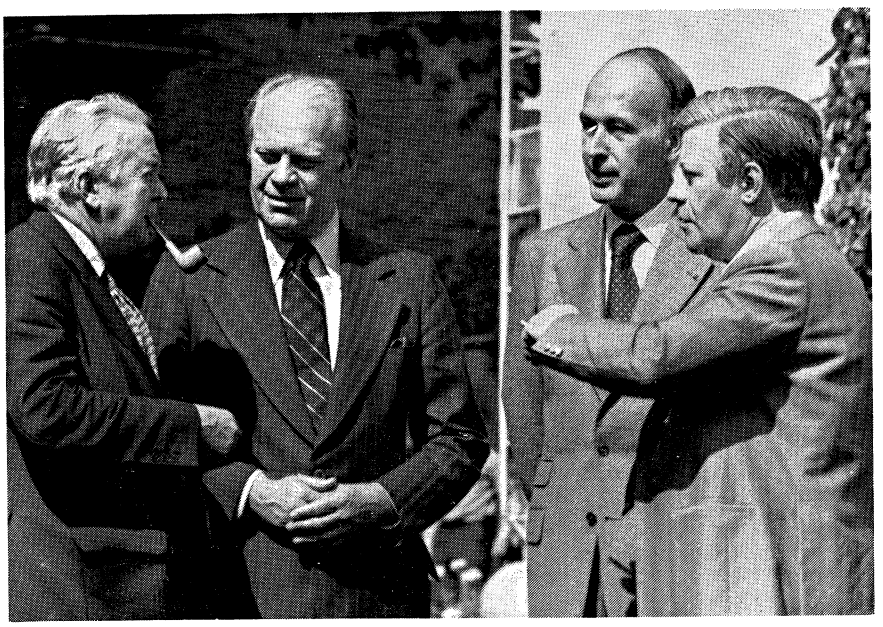

Gedurende de conferentie in Helsinki belegden de westerse „grote vier" een aparte bijeenkomst. V.l.n.r. premier Wilson, president Ford, president Giscard d'Estaing en bondskanselier Schmidt.

Vooroverleg in West-Duitsland en Polen

In de Bondsrepubliek is aan de vooravond van de conferentie van Helsinki door Westerse staatslieden overleg gevoerd.

De Britse premier Wilson bracht op 24 juli een bezoek aan Hamburg, waar hij een onderhoud had met bondskanselier Schmidt. Behalve over de CEVS is er gesproken over economische kwesties en problemen m.b.t. de energievoorziening.

Na afloop van de besprekingen verklaarde de bondskanselier te hopen, dat de Britten er in zouden slagen de inflatie de kop in te drukken.

Wilson verklaarde, dat beide partijen het erover eens waren, dat de gemeenschappelijke landbouwpolitiek van de EG, die grote overschotten aan wijn, boter en andere produkten oplevert, herzien moet worden.

In het kader van het Frans-Duitse vriendschapsbezoek was de Franse president Giscard d'Estaing op 25 en 26 juli in Bonn aan het hoofd van een delegatie uit zijn kabinet. Het Frans-Duitse overleg ging hoofdzakelijk over economische kwesties, waarbij centraal stond de vraag hoe de aanhoudende recessie te bestrijden. Schmidt en Giscard d'Estaing kwamen overeen, dat de Bondsrepubliek en Frankrijk eind aug.-begin sept. stimulerende conjuncturele maatregelen zullen nemen. Zij spraken de hoop uit, dat de Beneluxlanden zich hierbij zouden aansluiten.

Op 27 juli bezocht president Ford van de VS Bonn. Ook in de besprekingen met de Amerikaanse president stond de recessiebestrijding centraal. De Duitse en Amerikaanse delegaties waren het er over eens, dat de VS en de EG de recessie gezamenlijk zullen moeten aanpakken. Verder was er van gedachten gewisseld over de top in Helsinki, het Midden-Oosten, Turkije en Portugal. Bijzonderheden werden niet bekend gemaakt.

Na zijn bezoek aan Bonn reisde de Amerikaanse president door naar Polen, dat hij op 28 en 29 juli bezocht. In de hoofdstad Warschau voerde hij besprekingen met partijleider Gierek en premier Jaszowizc. Ook bracht de Amerikaanse president een bezoek aan Krakau en het voormalige concentratiekamp Auschwitz.

In het communiqué, dat na afloop werd uitgegeven, werd o.m. opgegemerkt, dat de door de CEVS vastgelegde, niet-bindende gedragsregels „een echte en sterke stimulans voor het scheppen van positieve betrekkingen tussen de deelnemende staten" kunnen zijn. Bijzonder belang werd toegekend aan de besprekingen in Wenen over troepenvermindering.

Derde fase, topconferentie in Helsinki

De derde fase van de CEVS, de topconferentie in Helsinki, werd op 30 juli geopend met een welkomstwoord van de Finse president Kekkonen.

Kekkonen zei o.m.: „Wij hebben alle reden om aan te nemen, dat een nieuwe periode aanbreekt in onze wederzijdse betrekkingen en dat wij begonnen zijn aan een reis, die via ontspanning, leidt naar stabiliteit en blijvende vrede".

„Wij hebben alle reden om vast te stellen, dat het verleden is begraven en dat een ongelukkige periode in onze betrekkingen definitief voorbij is. Alleen al het feit, dat de conferentie bijeen werd geroepen en dat praktisch alle staten besloten om aan haar deel te nemen, bewijst dat het tijdstip was aangebroken om van intenties over te gaan tot actie", zo concludeerde Kekkonen, die verder meende, dat er sprake was van „een dag van vreugde en hoop voor Europa".

Na president Kekkonen werd het woord gevoerd door Kurt Waldheim, de secretaris-generaal van de VN.

Waldheim herinnerde er aan, dat de staten, die de conferentie bijwonen, „verantwoordelijk blijven voor 80% van 's werelds militaire uitgaven". De conferentie was dan ook meer een begin dan een einde volgens Waldheim, die met nadruk ontwapeningsmaatregelen bepleitte. Hij wees er op, dat hoewel het accent thans op Europa gericht is, de aandacht ook dient uit te gaan naar de rest van de wereld, „waar conflicten en wijd verbreide ellende nog steeds bestaan".

Na de openingsplechtigheid begon de werkzitting van de conferentie. Hierop werden door de leiders van de 35 delegaties toespraken gehouden. De volgorde van de sprekers was op de tweede fase in Genève door het lot bepaald.

Onderstaand samenvattingen van de toespraken van de woordvoerders voor de VS, de SU, Groot-Brittannië en Frankrijk — de grote vier — alsmede van bondskanselier Schmidt van de Bondsrepubliek Duitsland en partijleider Honecker van de DDR. Premier Wilson van Groot-Brittannië was de eerste spreker.

HAROLD WILSON

Naar het oordeel van de Britse premier vertegenwoordigde de slotfase van de CEVS „meer dan goede bedoelingen, meer dan een verlangen om onze betrekkingen op een nieuwe weg te zetten. Hij vormt een morele verplichting, die voortaan niet dan op kosten van ons wederzijds gevaar kan worden geïgnoreerd. Hij is ook het begin van een nieuw hoofdstuk van de geschiedenis van Europa."

Het slotdocument is geen verdrag. Het is ook geen vredesregeling. Het treft niet de staat van de huidige grenzen en kan deze ook niet treffen. Het treft ook niet en kan in geen geval treffen de rechten en verantwoordelijkheden van de vier mogendheden m.b.t. Berlijn en Duitsland i.h.a. Maar het bevat een duidelijke verplichting zich te onthouden van dreigementen en het gebruik van geweld. In dat kader kan van nu af aan door geen enkele deelnemende staat, welke dan ook, een excuus gevonden worden om te proberen een andere staat te belemmeren in de uitoefening van zijn soevereine rechten en om te proberen in zijn binnenlandse aangelegenheden in te grijpen. Er is geen enkele reden waarom in 1975 de Europeanen niet gemachtigd zouden zijn om te trouwen met wie zij willen, om te luisteren naar en te lezen wat zij willen, om te reizen, waarheen en wanneer zij willen, om te ontmoeten wie zij willen. Deze rechten te ontnemen is geen teken van kracht, maar van zwakte.

ERICH HONECKER

De Oostduitse partijleider Honecker sprak ook op 30 juli. Hij zei o.m.: „De veiligheid van de Europese staten is geweest en is voor alles de veiligheid van hun grenzen. De verschrikkelijke oorlogen, die in de loop van deze eeuw ons continent hebben verwoest, zijn het resultaat geweest van een politiek, die als uitgangspunt — onder welk voorwendsel ook — had de schendbaarheid van bestaande grenzen, de minachting voor de soevereiniteit en de territoriale integriteit van andere staten. De erkenning van het beginsel van de onschendbaarheid van de grenzen blijft dus de toetssteen om te weten of een politiek werkelijk de vrede dient en dus de belangen van de mens".

Op het gebied van de ontspanning en de beperking van de bewapening moet men vastbesloten en effectieve maatregelen overeen komen, die in overeenstemming zijn met de belangen van allen en die aan geen van de partijen eenzijdige voordelen mogen opleveren.

Wij zijn en blijven bereid om hieraan op actieve en constructieve wijze mee te werken.

Helsinki is geen eindpunt, maar het begin van nieuwe initiatieven.

HELMUT SCHMIDT

Ook de Westduitse bondskanselier Schmidt sprak zijn redevoering op 30 juli uit. Hij merkte o.m. op, dat geen volk in Europa de gevaren, die voortvloeien uit de deling van ons continent, dieper voelt dan het Duitse volk. Het Duitse parlement en de burgers van de Bondsrepubliek bezien de resultaten van deze conferentie met respect, maar ook met realisme. Tientallen jaren van confrontatie maken niet van vandaag op morgen plaats voor een nieuw tijdperk van samenwerking.

Van begin af aan heeft de Bondsrepubliek Duitsland het als de basis van zijn politiek gezien niet zijn toevlucht te nemen tot het dreigen met of gebruiken van geweld. Dat betreft ook het wijzigen van grenzen. De grenzen zijn onschendbaar, maar zij moeten met vreedzame middelen en langs de weg van overleg gewijzigd kunnen worden. Ons doel is het te werken in de richting van een toestand van vrede in Europa, waarin het

Duitse volk via vrije zelfbeschikking zijn eenheid herwint.

Het is ook zeer belangrijk voor ons, dat de deelnemende staten de bedoeling hebben, om de resultaten van deze conferentie volledig toe te passen in heel Europa, met inbegrip van Berlijn. Want meer nog dan vele andere Europeanen hebben de Berlijners de spanningen en conflicten ondergaan, die in de lange jaren van de koude oorlog van hun stad een toonbeeld van onrust hebben gemaakt en een zetel van gevaarlijke onrust, die zich uitstrekte tot de gehele wereld.

LEONID BREZJNEW

Tenslotte voerde Sowjet-partijleider Brezjnew op 30 juli het woord. Hij stelde o.m., dat niet ontkend kan worden, dat de resultaten van de conferentie een nauwkeurig afgewogen evenwicht van de belangen van alle deelnemende staten vormen. Deze resultaten moeten met bijzondere zorg behandeld worden. Een moeilijke weg is afgelegd sedert het lanceren van de gedachte van een pan-Europese conferentie tot aan zijn hoogtepunt, die op een hoger niveau een nieuw uitgangspunt vormt.

Het succes van de conferentie is alleen mogelijk geworden omdat de deelnemende staten altijd stappen gedaan hebben om elkaar tegemoet te komen en omdat zij in staat zijn geweest, door vaak niet te verwaarlozen moeilijkheden te overwinnen, uiteindelijk wederzijds aanvaardbare regelingen tot stand te brengen over elk van de besproken punten. Deze regelingen zijn geboren en verwezenlijkt, niet doordat sommigen van de deelnemende staten hun inzichten aan de anderen opliegden, maar door rekening te houden met de belangen en meningen van allen en door een gemeenschappelijk akkoord. Als er al compromissen zijn, zijn het gerechtvaardigde compromissen, compromissen, die de vrede dienen zonder de ideologische en maatschappelijke verschillen uit te wissen.

Het essentiële element in het slotdocument is, dat niemand moet proberen om andere volken op basis van welke overwegingen van buitenlandse politiek dan ook voor te schrijven, hoe zij hun binnenlandse aangelegenheden dienen te regelen. Alleen het volk van iedere staat en niemand anders heeft het recht om zijn binnenlandse aangelegenheden te regelen en zijn interne wetgeving vast te stellen. Iedere andere benadering betekent een gevaarlijke basis voor internationale samenwerking.

De resultaten van de lange onderhandelingen zijn dusdanig, dat er noch overwinnaars, noch overwonnenen zijn, noch winnaars, noch verliezers. Het is de overwinning van de rede. Heel de wereld heeft gewonnen: de landen van het Oosten en de landen van het Westen, volkeren van kapitalistische en van socialistische staten, leden van bondgenootschappen en neutralen, kleinen en groten.

Voorts merkte Brezjnew op, dat de SU voortdurend de gedachte ondersteund heeft, dat de conferentie gevolgd moet worden door verdere ontwikkelingen op het gebied van de militaire ontspanning. Prioriteit daarbij heeft het zoeken naar middelen om de strijdkrachten en de bewapening in Centraal-Europa te verminderen zonder de veiligheid van wie dan ook te reduceren.

Tenslotte zei Brezjnew: „De mogelijkheden van samenwerking strekken zich nu uit tot zulke gebieden, waar dit gedurende de jaren van koude oorlog onmogelijk was. Bijvoorbeeld een bredere uitwisseling van informatie in het belang van de vrede en de vriendschap tussen de naties."

VALERY GISCARD d'ESTAING

De Franse president Giscard d'Estaing voerde op 31 juli het woord. Over de slotverklaring merkte hij op, dat dit document alleen geen garantie voor de vrede vormde. Het heeft niet de kracht van een verdrag en Frankrijk is van mening, dat het niet de implicatie heeft, dat het bestaan van toestanden erkend wordt, die Frankrijk anders niet zou hebben erkend.

De teksten gaan op verschillende punten niet zo ver als Frankrijk zou hebben gewenst. De president dacht daarbij i.h.b. aan bepaalde formuleringen m.b.t. de uitwisseling van informatie of die over de verschillende vormen van culturele samenwerking. Daarover hoeft men niet verbaasd te zijn; in de eerste plaats omdat de détente een zaak van lange adem is; daarnaast, omdat de concrete inhoud ligt bij de bilaterale betrekkingen, waaraan door de resultaten van de CEVS niet volledig uitdrukking gegeven wordt. Maar deze resultaten vormen in zekere zin het geconsolideerde deel. En het is deze consolidering, die de waarde van de aangenomen teksten vormt.

De Franse president merkte met nadruk op, dat het slotdocument ook voor Berlijn geldt.

Tenslotte zei hij, dat Frankrijk de bepalingen van de verklaring stipt zal uitvoeren, maar dat het tevens bereid blijft om bilateraal, van land tot land, akkoorden af te sluiten.

GERALD FORD

De Amerikaanse president Ford sprak de bijeenkomst in Helsinki toe op 1 aug. Hij bepleitte met nadruk, dat de resultaten van de conferentie zouden worden omgezet in concrete resultaten, waarbij hij onderstreepte, dat ontspanning een kwestie is van tweerichtingverkeer.

„De volkeren van geheel Europa en, zo kan ik U verzekeren, het volk van Noord-Amerika, zijn het volkomen beu, om hun hoop bedrogen te zien door lege woorden en niet nagekomen beloften. Het is beter, dat wij zeggen wat wij menen en menen wat wij zeggen. Anders zullen wij ons moeten verantwoorden voor de woede van onze burgers".

Ford zei, dat nu de tijd daar is om de grote omvang van de strijdkrachten over en weer te verminderen. „De onderhandelingen, die op het ogenblik aan de gang zijn in Wenen over wederzijdse en evenwichtige vermindering van troepen en bewapening hebben tot nu toe niet de resultaten gebracht, waarop ik had gehoopt. De VS zijn bereid om flexibiliteit te tonen om deze onderhandelingen voorruitgang te laten maken, mits andere landen hetzelfde doen".

Ford wees er verder op, dat het een prioriteit van het Amerikaanse beleid blijft om te komen tot nieuwe akkoorden met de SU over een vermindering van de bewapening op strategisch gebied (SALT).

Zich speciaal tot de Oosteuropese staten richtend zei Ford: „Het is belangrijk, dat U beseft, hoezeer het Amerikaanse volk en zijn regering zijn toegewijd aan de kwestie van mensenrechten en de fundamentele vrijheden en daardoor ook aan de beloften, die op deze conferentie zijn tot stand gekomen t.a.v. vrijer verkeer van mensen, ideeën en informatie".

Zich tot de hele conferentie wendend zei de president, dat de VS volledig willen deelnemen aan de aangelegenheden van Europa.

De NAVO-bondgenoten gaf hij de verzekering, dat de VS een „geïnteresseerde en betrouwbare partner" zullen blijven. Hij wees erop, dat de VS de kwestie-Berlijn als „toetssteen voor de ontspanning" zullen opvatten.

De president besloot zijn rede als volgt: „Als de VS en de SU het erover eens kunnen worden, dat hun astronauten de meest ingewikkelde wetenschappelijke apparatuur samenvoegen, nauw samenwerken, en 137 mijl weg in de ruimte elkaar de hand geven, dan hebben wij als staatslieden de plicht om op aarde hetzelfde te doen. De geschiedenis zal deze conferentie niet beoordelen naar wat wij vandaag zeggen, maar naar wat wij morgen zullen doen niet naar de beloften die wij afleggen, maar naar de beloften die wij nakomen".

Overleg in de wandelgangen

Door de in Helsinki aanwezige staatslieden is veel bilateraal overleg gevoerd in de wandelgangen van de conferentie. Van de vele ontmoetingen noemen wij de volgende:

29 juli
In de avonduren vond een gesprek plaats tussen president Tito van Joego-Slavië en de Westduitse bondskanselier Schmidt. Gesproken werd over de ontwikkelingen in Portugal en het Midden-Oosten.

30 juli
De Britse premier Wilson en de Amerikaanse president Ford gebruikten samen het ontbijt.
Bondskanselier Schmidt voerde overleg met de Oostduitse partijleider Honecker — het eerste Duits-Duitse contact op zo hoog niveau sinds de gesprekken van bondskanselier Brandt met premier Stoph.
President Ford voerde overleg met partijleider Brezjnew, waarbij hoofdzakelijk over de SALT-problematiek gepraat werd.

31 juli
Premier Wilson bood in de Britse residentie in Helsinki een lunch aan aan president Giscard d'Estaing, bondskanselier Schmidt en president Ford. De staatslieden werden het er over eens op korte termijn een topconferentie over monetaire vraagstukken te beleggen, waaraan ook door Japan zou moeten worden deelgenomen.
Bondskanselier Schmidt had later op de dag een onderhoud met partijleider Brezjnew.

1 aug.
Bondskanselier Schmidt voerde een tweede gesprek met partijleider Honecker.
's Avonds sprak de bondskanselier met de Poolse partijleider Gierek. De twee politici slaagden erin hangende problemen tussen beide staten uit de weg te ruimen. De Bondsrepubliek zal Polen een krediet van DM 1 mrd geven tegen een rente van 2,5%. Verder geeft de Bondsrepubliek een bedrag ineens van DM 1.3 mrd voor de uitbetaling van pensioenen en andere sociale uitkeringen aan in Polen wonende rechthebbenden.
Polen zal in de komende vier jaar 100.000 à 125.000 etnische Duitsers, die daarom vragen, naar de Bondsrepubliek laten emigreren.

2 aug.
Er vond een tweede onderhoud Ford-Brezjnew plaats, weer vnl. over de SALT. Een doorbraak werd niet bereikt.
(Reuter, ANP, Le Monde, NZZ, FAZ, The Times, NRC/H'blad)
(Vor. ber. pag. 715/2 e.v.-1973)

VERENIGDE NATIES

WERELDCONFERENTIE JAAR VAN DE VROUW

In Mexico werd van 19 juni-2 juli onder auspiciën van de VN een conferentie gehouden, gewijd aan het feit, dat 1975 door de VN is uitgeroepen tot het Jaar van de vrouw.
Na twee weken van discussies leverde de conferentie als concrete resultaten op de aanvaarding van een Wereld-actieplan en de Declaratie van de „Groep van 77" ontwikkelingslanden. Voorts is besloten in 1980 opnieuw een internationale conferentie te wijden aan de emancipatie van de vrouw. Daar kan worden nagegaan, welke obstakels, die de emancipatie tegenhouden, in de komende vijf jaar zullen zijn weggenomen.
Het Wereld-actieplan, waarin de emancipatiedoelstellingen voor de jaren 1975-1985 zijn uitgestippeld, bevat aanbevelingen voor nationale, regionale en internationale actie en legt de nadruk op de noodzaak vrouwen meer te betrekken bij ontwikkelingsprocessen. Het plan geeft aan, hoe zij een grotere rol kunnen spelen bij de besluitvorming en kunnen meeprofiteren van de ontwikkeling.
In het plan wordt grote waarde toegekend aan de inschakeling van massa-communicatiemedia. Het bevat ook aanbevelingen voor onderzoek, evaluatie, en voortgangscontrole. Wegens tijdgebrek zijn vele punten eruit onbesproken gebleven, maar het is ongewijzigd aanvaard.

Helvi Sipila, secretaris-generaal van de VN-conferentie t.g.v. het internationale jaar van de vrouw.

(T i m e)

Declaratie

Wat betreft de er aan bestede tijd, energie en aandacht is het actieplan tijdens de conferentie duidelijk overschaduwd door de declaratie, opgesteld door de Groep van 77.
De tekst van deze declaratie luidt, verkort:

Alle obstakels die het deelnemen van vrouwen op voet van gelijkheid met de mannen in de weg staan, moeten geëlimineerd worden, om hun volledige integratie in de nationale ontwikkeling van hun land en hun deelname aan de zekerstelling en handhaving van internationale vrede te verzekeren.
Het behoort tot de verantwoordelijkheid van de staat de noodzakelijke faciliteiten te scheppen dat vrouwen in de maatschappij worden geïntegreerd terwijl hun kinderen voldoende worden opgevangen.
Vrouwen en mannen hebben gelijke rechten en verantwoordelijkheden in het gezin en in de maatschappij.
Het nationale beleid en de nationale programma's moeten voorzien in gelijke toegang voor mannen en vrouwen tot onderwijs en vorming op alle niveau's.
Vrouwen moeten onder gelijke omstandigheden en met gelijke mogelijkheden dezelfde promotiekansen hebben in het werk.
Alle pogingen moeten in het werk gesteld worden om vrouwen volledig deel te laten nemen in het politieke leven van hun land en van de internationale gemeenschap.
Elk paar en elk mens afzonderlijk heeft het recht vrij en onder eigen verantwoordelijkheid te beslissen al dan niet kinderen te hebben, hoeveel en wanneer.
Respect voor menselijke waardigheid houdt het recht van elke vrouw in om vrij voor zichzelf te besluiten het moederschap al dan niet te aanvaarden.
De kwestie van de ongelijkheid tussen man en vrouw is nauw verbonden aan het probleem van onderontwikkeling. Dat is mede het gevolg van het onrechtvaardige economische systeem in de wereld.
De helft van de wereldbevolking bestaat uit vrouwen. Zowel hun integratie in de ontwikkeling als hun deelneming in de formulering en uitvoering van ontwikkelingsstrategieën en plannen zijn daarom van essentieel belang.
Het uiteindelijke doel van ontwikkeling is een betere levensstandaard te bereiken voor allemaal, niet alleen wat betreft de ontwikkeling van economische en andere materiële bronnen, maar ook van de fysieke, morele, intellectuele groei van de mens.
Het is noodzakelijk met spoed de Nieuwe Internationale Economische Orde in het leven te roepen en er uitvoering aan te geven. Een orde, waarvan het Verdrag van de Economische Rechten en Plichten van Staten een basis vormt.
Het bereiken van economische en sociale doelen, fundamenteel voor de realisering van de rechten van vrouwen, houden op zichzelf niet een volledige integratie van de vrouw in ontwikkeling in. Tenzij speciale maatregelen worden getroffen om alle vormen van discriminatie tegen de vrouw uit te bannen.
Modernisering van de landbouwsector in grote delen van de wereld is een onmisbaar element voor vooruitgang, vooral omdat dat gelegenheden creëert voor miljoenen platteladsvrouwen om deel te nemen aan de ontwikkeling. Regeringen, de VN, de gespecialiseerde organisaties en andere verantwoordelijke regionale en internationale instellingen, zullen projecten moeten ondersteunen, die het maximale potentieel benutten en de sociale en economische zelfstandigheid van de platteland svrouwen bevorderen.
Internationale samenwerking en vrede vereisen het bereiken van nationale bevrijding en onafhankelijkheid, het uitbannen van kolonialisme en neo-kolonialisme in al zijn vormen, zowel als de erkenning van de waardigheid van volkeren en hun recht op zelfbestemming.

Vrouwen spelen een belangrijke rol in de bevordering van de vrede in alle sectoren van het leven, in het gezin, de maatschappij, de natie en de wereld. In deze hoedanigheid moeten de vrouwen deelnemen in de besluitvormende processen die de vrede helpen bevorderen op alle niveaus.
Vrouwen zowel als mannen moeten samen kolonialisme, neo-kolonialisme, imperialisme, vreemde overheersing en bezetting, zionisme, apartheid, rassen discriminatie en de bezetting van hun landen door geweld en de erkenning van zulk een bezetting uitbannen, omdat zulke handelingen onpeilbaar leed toebrengen aan vrouwen, mannen en kinderen.
De solidariteit van vrouwen in alle landen van de wereld moet worden gesteund in hun protest tegen verkrachting van de mensenrechten.
Voorwaarde voor de vrede is dat vrouwen het respect voor soevereine rechten van staten bevorderen om een eigen economisch, sociaal en politiek systeem te vestigen zonder economische dwang of uitbuiting van buiten af.
Vrouwen moeten een echte volledige ontwapening bevorderen onder effectieve internationale controle, te beginnen met nucleaire ontwapening. Totdat dit doel is bereikt moeten vrouwen en volkeren over de wereld alles in het werk stellen om internationale vrede te bereiken en te handhaven.

RESOLUTIE OVER INTEGRATIE

Kort voor het einde van de conferentie werd nog een mede door Nederland ingediende resolutie aanvaard, over de integratie van vrouwen in het ontwikkelingsproces als gelijke partners.
Belangrijkste punten in de resolutie zijn: De speciale aandacht die wordt gevraagd voor ontwikkelingsprogramma's en projecten die de integratie van vrouwen in het ontwikkelingsproces bevorderen.
Het opzetten van een toetsings- en controlesysteem en onderzoek naar de methoden van uitvoering en evaluatie.

Stemverklaring Nederlandse delegatie

De Declaratie was aangenomen met drie stemmen tegen, 18 onthoudingen en 89 stemmen voor. Nederland was één van de voorstemmers. Daarmee stelde het zich enigszins apart op binnen de EG, want de meeste andere EG-landen onthielden zich. Tegenstemmers waren de VS, Israël en Denemarken.
In een stemverklaring stelde de Nederlandse delegatie, waarom zij voor zou stemmen ondanks de voor haar onaanvaardbare passage over zionisme en ondanks de zinsnede over nationalisaties (zonder daarbij over de financiële consequenties te spreken). Nederland stemde niettemin voor, wegens het grote belang, dat het hecht aan die paragrafen van de Declaratie, die slaan op zaken, waarover het op de conferentie in eerste instantie ging.
De stemverklaring werd mede afgelegd om duidelijk te maken, dat Nederland tegen de passage over „eliminatie van het zionisme" is.
(Ministerie van buitenlandse zaken)

WEST-EUROPA

BELGIË

REGERINGSPLAN VOOR HAVEN OP ANTWERPSE LINKEROEVER

De kabinetsraad heeft op 18 juli ingestemd met een plan van verkeersminister Chabert betreffende de Antwerpse havenuitbreiding op de linkeroever van de Schelde. Van het plan dat na het parlementaire reces als wetsontwerp zal worden ingediend, verwacht de regering dat het een einde zal maken aan een jarenlang aanslepend conflict tussen de stad Antwerpen en de gemeenten van het Waasland op de linkeroever.

Aangezien het haven- en industriegebied op de rechteroever aan verzadiging toe is, kijkt Antwerpen al geruime tijd uit naar de linkeroever, waar reeds industrievestiging begonnen is, en te Kallo een sluis wordt gebouwd die later het (nog te graven) Baalhoekkanaal met de stroom moet verbinden. Antwerpen staat één enkel, gemeentelijk (Antwerps) beheer voor haven en industrie op beide oevers voor, maar de Wase gemeenten hebben dat standpunt aangevochten en aangedrongen op vrijwaring van hun autonomie. Vooral het (de jongste tijd losgelaten) Antwerpse voorstel om een gedeelte van het Wase gebied bij de stad aan te hechten, zoals met de noordelijke gemeenten op de rechteroever gebeurd is, lokte in het Waasland sterk verzet uit, dat de steun kreeg van het Oostvlaamse provinciebestuur.

Na de kabinetsraad verklaarde Chabert dat zijn plan tegemoet komt zowel aan de verlangens van Antwerpen (eenheid van havenbeheer en vrijwaring van het operationeel karakter van de haven) als aan die van het Waasland (geen gebiedsafstand, prioritaire begunstiging van het Waasland bij nieuw gecreëerde welvaart.)

Volgens Chabert heeft de Raad van State geoordeeld dat niets een regeling in de weg staat, waarbij de stad Antwerpen een haven beheert op het grondgebied van een andere gemeente, daar het een aangelegenheid betreft die het louter gemeentelijk belang te boven gaat. De gemeentelijke autonomie zal in het Waasland geëerbiedigd worden en zelfs verstevigd, doordat uit de komende fusies grote en levenskrachtige eenheden zullen ontstaan.

De stad Antwerpen zal de haven op de linkeroever kunnen beheren, zoals op de rechteroever, met dien verstande dat rekening moet worden gehouden met de adviezen van een havenraad die wordt ingesteld ter begeleiding van de ontwikkeling en het beheer van de haven op de L.O.

Op het vlak van het grond- en industriebeheer, dat onderscheiden wordt van het eigenlijke havenbeheer, komt in het raam van een nog op te richten intercommunale een samenwerking tot stand tussen het Rijk, de gemeente Zwijndrecht, het Waasland, de provincie Oost-Vlaanderen, de stad Antwerpen en de provincie Antwerpen. De meerwinsten van die intercommunale voor grond- en industriebeleid gaan voor tweederde naar Wase en Oostvlaamse aandeelhouders. Verder voorziet het plan in eenheid voor de brandweer op beide oevers; eenheid van advies in het haven- en industriegebied m.b.t. de bestrijding van lucht- en waterverontreiniging; Antwerps adviesrecht i.z. de ruimtelijke ordening en de stedebouw in het industriegebied op de L.O.; samenwerking tussen Antwerpen en Groot-Beveren i.z. de politie; bijzondere financiële bepalingen m.b.t. de havenexploitatie in de aanloopperiode. Volgens Chabert zal het plan geen onoverkomelijke bezwaren meer oproepen.

CONGRES VAN BRUSSELSE VLAMINGEN

Op 14 juni had in het Brusselse Congresgebouw het eerste „congres van de Brusselse Vlamingen" plaats. Het werd maandenlang voorbereid in allerlei werkgroepen, verspreid over de agglomeratie, en waaraan ruim 3.000 personen deelnamen. Het congres zelf werd bijgewoond door de meeste nederlandssprekende parlementsleden van Brussel en hoorde toespraken o.m. van congresvoorzitter Cl. de Ridder, mr. Hugo Weckx, voorzitter van de Nederlandse Cultuurcommissie voor Brussel, en J. Bascour, voorzitter van de Cultuurraad. De aandacht ging tijdens de debatten vooral naar problemen van sociaal-culturele aard (zoals het leefmilieu, de welzijnszorg, de stedebouw) en naar de politieke instellingen. Er werden geen resoluties goedgekeurd. De perscommentaren beklemtoonden achteraf dat het in de eerste plaats een vrijblijvend en verkennend contact was geweest.

MALEISIË

ALGEMENE VERKIEZINGEN. OVERWINNING VOOR NATIONALE FRONT. WIJZIGINGEN KABINET

Op 24 aug. 1974 werden verkiezingen gehouden voor het federale Huis van Afgevaardigden en voor 11 van de 12 deelstaatparlementen. Door vertraging in Serawak werd de definitieve uitslag pas eind september bekend.

De verdeling van 154 zetels in het Huis was: Nationale Front 135, Democratische Actie Partij (DAP) 9, Sarawak National Party 9, Sociale Gerechtigheidspartij (Pekemas) 1.

Het Nationaal Front, een coalitie van 7 partijen uit Malakka en 5 partijen uit Serawak en Sabah, was een voortzetting van de vroegere Alliantie, die bestond uit de United Malayan National Organization (UMNO), Malaysian Chinese Association (MCA) en Malaysian Indian Congress (MIC). Deze regerende Alliantie had per 1 jan. 1973 een coalitie gevormd met de Pan Malayan Islamic Party (PMIP) o.l.v. Dato Haji Mohammed Asri bin Haji Muda, die tot dan toe in de oppositie was.

De PMIP kreeg ook een plaats in het kabinet van premier Abdoel Razak, die daartoe op 28 dec. 1972 de volgende wijzigingen in zijn regering aanbracht:
Dato Haji Mohammed Asri werd minister van plattelandsontwikkeling en tegelijk belast met speciale taken; mevr. Aishah Ghani volgde Tan Sri Fatimah Binte Haji Hashim op als minister van sociale zaken; en vice-premier Tun Ismail kreeg naast de portefeuille van binnenlandse zaken ook die van handel en industrie, welke hij overnam van Enche Mohammed Khir Johari, die tot ambassadeur in Washington werd benoemd.
Een verdere reorganisatie van het kabinet op 13 aug. 1973 was het gevolg van het overlijden van vice-premier en minister van binnenlandse zaken, handel en industrie Tun Ismail bin Dato Abdoel Rahman op 2 aug. 1973. De volgende portefeuilles werden daarbij opnieuw verdeeld: vice-premier en minister van handel en industrie - Datuk Hussein bin Onn (zwager van de premier, voorheen minister van onderwijs); binnenlandse zaken en voorlichting - Tan Sri Mohammed Ghazali bin Shafie; defensie (voorheen beheerd door de premier) - Datuk Hamzah bin Haji Abu Samah (zwager van de premier, voorheen minister van cultuur, jeugd en sport); cultuur, jeugd en sport - Encik Ali bin Haji Ahmad; technologie en onderzoek - Encik Lee San Choon; onderwijs - Encik Mohammed bin Yaacob.
Op 5 april 1974 nam premier Abdoel Razak tijdelijk de portefeuilles van financiën over, nadat Tun Tan Siew Sin om gezondheidsredenen was afgetreden en ook het voorzitterschap van de MCA had neergelegd; in deze laatste functie werd hij opgevolgd door Lee San Choon, de minister van technologie en onderzoek.

(Vor. ber. pag. 600/3-1972)

Tot het Nationaal Front traden verder o.m. toe de Gerakan Rakyat Malaysia (Maleisische Volksbeweging) uit Penang en de People's Progressive Party (PPP) uit Perak.

In het op 31 juli 1974 ontbonden Huis van Afgevaardigden beschikte het Nationale Front over 119 zetels, de oppositie over 25 zetels.

Het aantal zetels in het Huis werd van 144 op 154 gebracht als gevolg van de instelling van het federale territorium Koeala Loempoer als hoofdstad van de Maleisische federatie krachtens een amendement op de grondwet van augustus 1973.
(Door de instelling van dit territorium verloor Koeala Loempoer zijn functie van hoofdstad van de staat Selangor; dit werd nu Shah Alam.)

De 10 nieuwe zetels waren alle bestemd voor West-Maleisië (Malakka), dat daardoor in het parlement met 114 zetels vertegenwoordigd wordt, terwijl de Oostmaleisische staten Serawak en Sabah resp. 24 en 16 zetels behielden.

Uitslagen

Na een vreedzaam verlopen verkiezingscampagne — in tegenstelling tot die van 1969 (pag. 305 e.v.-'69) — brachten 1.915.575 van de 2.968.658 kiesgerechtigden (64,5%) hun stem uit bij de algemene verkiezingen.

Van de in het Nationale Front samenwerkende partijen vergrootten de MCA (van 15 op 21) en de MIC (van 3 op 4) hun zeteltal in het Huis, terwijl de PPP drie van zijn vier zetels verloor.

Hoewel de oppositiepartijen en onafhankelijke kandidaten samen ca. 38% van de uitgebrachte stemmen verwierven, verloren zij bijna de helft van de tot dusver bezette zetels.

De voornamelijk Chinese militante Democratische Actie Partij, die bijna 50% van alle Chinese stemmen verwierf, verloor vier zetels evenals de Pekemas, wiens leider, Tan Chee Khoon, de enig overgebleven zetel met slechts een meerderheid van 666 stemmen wist te behouden.
De Malay People's Socialist Party, die 22 kandidaten voor de federale verkiezingen had gesteld, behaalde geen een zetel. Ook alle 36 onafhankelijke kandidaten, o.w. acht voormalige PMIP-leden, werden verslagen.
In Serawak, waar de verkiezingen wegens de moeilijke verbindingen, drie weken duurden, behaalde het Nationale Front — vertegenwoordigd door de Parti Pesaka Bumiputra Bersatu (PPBB) en de Sarawak United People's Party (SUPP) — 15 van de 24 zetels. De 9 overige werden gewonnen door de oppositiepartij Sarawak National Party (SNAP), die daarmee 1 zetels won.
In Sabah, waar de verkiezingen voor het deelstaatparlement pas in 1976 op het programma staan, keerden 15 van de 16 kandidaten van het Nationale Front zonder verkiezing door het ontbreken van tegenkandidaten in het Huis terug, terwijl de resterende zetel eveneens door een kandidaat van het Nationale Front gewonnen werd.

Premier Abdoel Razak

Bij de verkiezingen voor de parlementen in 11 deelstaten behaalde het Nationale Front in totaal 313 van de 360 zetels; in drie deelstaten (Perlis, Kelantan en Pahang) werden alle zetels gewonnen.

De DAP verwierf in totaal 23 zetels, waarvan 11 in Perak. Vijf onafhankelijke kandidaten wonnen een zetel, terwijl de Pekemas in Penang één zetel behaald. Voorts verwierf de SNAP in Serawak 18 zetels (een winst van 8), waarbij een van de partners van het Nationale Front (van 37 op 30 zetels), de PPBB, vooral in kiesdistricten met een overwegende Iban-bevolking (voornaamste niet-mohammedaanse groepering) terrein aan de SNAP verloor. Opmerkelijk was echter dat de voorzitter van de SNAP, Datuk Stephen Kalong, een voormalige premier wiens ontslag uit deze functie in 1966 een politieke crisis in Serawak veroorzaakt had, zowel bij de verkiezing voor het deelstaatparlement als bij die voor het federale Huis er niet in slaagde een zetel te verwerven.

Kabinet

Een gereorganiseerd kabinet werd op 5 sept. 1974 beëdigd. Incl. de premier omvatte het 21 ministers en 16 plv. ministers. De portefeuilleverdeling van de ministers was:

Premier en buitenlandse zaken - Tun

Haji Abdul Razak bin Datuk Hussein; vice-premier, financiën en coördinatie openbare corporaties - Datuk Hussein bin Onn*; defensie - Tun Datu Mustapha bin Datu Harun** (voorheen premier van Sabah); landbouw en plattelandsontwikkeling - Encik Abdul Ghaffar bin Baba*; arbeid - Datuk Lee San Choon*; grondbezit, mijnbouw en speciale taken - Datuk Haji Mohammed Asri bin Haji Muda*; verbindingen - Tan Sri V. Manickavasagam*; handel en industrie - Datuk Hamzah bin Haji Abdul Samah*; plaatselijk bestuur en milieu - Datuk Ong Kee Hui**; binnenlandse zaken - Tan Sri Mohammed Ghazali bin Shafie*; transport en openbare werken - Datuk Haji Abdul Ghani Gilong*; gezondheid - Tan Sri Lee Siok Yew; justitie - Tan Sri Abdul Kadir bin Yusof; welzijnszorg - mevr. Puan Hajjah Aishah Ghani; planning en sociaal-economisch onderzoek - Datuk Haji Abdul Taib bin Mahmud*; cultuur, jeugd en sport - Datuk Ali bin Haji Ahmad; voorlichting en speciale taken (buitenlandse zaken) - Tengku Ahmad Rithaudeen**; energie, technologie en onderzoek - Tuan Haji Mohammed bin Yaacob*; huisvesting en nieuwe dorpen - Encik Michael Chew Wing Sun*; basisindustrie - Datuk Musa Hitam** (voorheen plv. minister van handel en industrie); onderwijs - Mahathir Mohamed**.

(* = andere portefeuille(s); ** = nieuw)

Volgens de Financial Times (29-7) zou Tun Mustapha de defensieportefeuille echter op het laatste moment hebben geweigerd, nadat hij er eerst om had gevraagd.

(The Times, Financial Times, Reuter, KCA, AdG)

(Vor. ber. pag. 429/1-1971)

ARRESTATIE OPPOSITIELEIDER SERAWAK

Op 30 okt. 1974 werd de leider van de Sarawak National Party, Datuk James Wong, met vijf anderen gearresteerd wegens „activiteiten tegen het nationale belang". Hij vertegenwoordigde Limbang, een enclave van Serawak in Broenei, in het deelstaatparlement van Serawak en is een miljonair met uitgebreide houtconcessies in Serawak. Zijn partij was er tijdens de verkiezingen van beschuldigd zich niet loyaal jegens Serawak te hebben opgesteld door de aanspraken van Broenei op bepaalde districten van Serawak (o.a. Limbang) niet te verwerpen.

Enkele minuten nadat een hooggerechtshof te Kuching zijn vrijlating had geëist, werd Wong op 10 maart 1975 opnieuw gearresteerd, nu krachtens de federale interne veiligheidswet, die detentie voor onbepaalde tijd zonder proces toelaat.

Volgens waarnemers poogde de regering van Serawak zo de oppositionele Sarawak National Party van zijn voornaamste inkomstenbron af te snijden. *(Financial Times)*

STUDENTENBETOGINGEN TEGEN INFLATIE. ECONOMISCHE SITUATIE

Op 3 dec. 1974 betoogden ca. 5.000 studenten in de hoofdstad Koeala Loempoer tegen de inflatie, nadat bericht was dat in de staat Kedah boeren de hongerdood waren gestorven. Naast protesten tegen de hollende inflatie en de dalende prijzen voor rubber op de wereldmarkt, formuleerden de studenten o.a. de volgende eisen: nationalisatie van buitenlandse ondernemingen, verlaging van de toelagen voor parlementsleden en regeringsmaatregelen ter bescherming van de boeren en laagstbetaalde arbeiders.

Tijdens de betoging kwam het tot botsingen met de politie, die ruim 1.100 studenten arresteerde. De betogingen vooral in Koeala Loempoer maar ook in Penang en Ipoh duurden voort tot 15 december.

Op 6 dec. waarschuwde premier Abdoel Razak dat de regering streng zou gaan optreden tegen studenten die het „democratisch proces gebruiken om de democratie te verwoesten" en die trachtten uit de moeilijke economische toestand politieke munt te slaan. De premier liet weten dat de regering de beurzen van studenten, die hun studie verwaarloosden om aan illegale demonstraties deel te nemen, zou kunnen herzien. Abdoel Razak en diverse ministers schreven het studentenprotest toe aan communistische elementen, bepaalde politici die bij de verkiezingen waren verslagen, bepaalde hoogleraren, studenten die voor hun examens waren gezakt en Australische, Nieuw-Zeelandse en Britse studenten die zich in de binnenlandse aangelegenheden van Maleisië mengden.

Op 8 dec. bezetten ca. 1.200 politiemannen de campus van de University of Malaya en die van de National University, waarbij een aantal studentenleiders en docenten werd gearresteerd. Ook werden arrestaties verricht op de University of Science op het eiland Penang.

Op 10 dec. kondigden studenten van de University of Malaya een boycot van de colleges af. En op 14 dec. verbrandden studenten op de campus van deze universiteit een portret van de premier onder het roepen van leuzen als „De democratie is dood".

Daarna keerde de rust terug, ook al werden kennelijk niet alle gearresteerden vrijgelaten. Zo protesteerde op 27 jan. een twintigtal Nederlandse sociologen en historici in een brief aan premier Abdoel Razak tegen de gevangenhouding van 19 Maleisische docenten en studentenleiders. *(The Times, NRC/H' blad)*

Inflatie

In 1974 had de inflatie prijsstijging van 15% tot gevolg (de prijzen voor de primaire voedingsmiddelen stegen met 30%) tegen 10,5% in 1973 en 3,2% in 1972.

Om de inflatie te bestrijden voerde de regering behalve subsidieregelingen voor de invoer van rijst en kunstmest een verplicht systeem in om de prijzen en hoeveelheden van een 80 produkten (w.o. primaire voedingsmiddelen) op de etiketten te vermelden. Dat systeem gold voor de kleinhandel vanaf medio december 1974 en voor fabrikanten, grossiers en importeurs vanaf begin februari 1975.

Rubberprijzen

Wat Maleisië als producent van 45% van de wereldrubber vooral trof was de daling van de rubberprijzen op de wereldmarkt. Terwijl de rubberprijs op de Maleisische markt begin 1974 nog $M 2,85 per kg bedroeg, was deze eind november 1974 tot $M 0,975 per kg gedaald.

Op 28 nov. 1974 maakte de regering een prijsstabilisatieprogramma van zes punten bekend, dat via een regeringsbijdrage van $M 300 mln beoogde de produktie van rubber met 10% te beperken en ca. 200.000 ton rubber uit de markt te nemen om zo de rubberprijzen gedurende 1975 te handhaven op een peil van $M 1,20 à 1,30 per kg. Medio januari 1975 bedroeg de prijs op de Maleisische markt $M 1,24 per kg.

Daarnaast werden Sabah en Serawak vooral getroffen door een daling van de houtprijzen op de wereldmarkt, waardoor bijna de helft van de arbeiders in de houtindustrie in Sabah werkloos werd.

Tegenover deze prijsdalingen stond echter een verhoogde opbrengst uit de export van olie en palmolie en de omstandigheid dat de tinprijzen betrekkelijk hoog bleven. Daardoor werd voor 1974 een overschot op de betalingsbalans van $M 100 mln geraamd en een economische groei van 6%, terwijl voor 1975 nog een groei van 5% verwacht werd. *(KCA)*

NIEUWE KONING

Op 19 juli maakte premier Abdoel Razak bekend, dat de sultan van Kelantan, Tuanku Yahya Petra ibni Al-Marhum Sultan Ibrahim, tot

zesde koning van Maleisië was gekozen voor een ambtstermijn van vijf jaar. Tot zijn plaatsvervanger werd de sultan van Pahang aangewezen. Beiden treden op 21 sept. in functie. *(Reuter)*

(Vor. ber. pag. 717/2-1970)

AFTREDEN STAATSHOOFD SABAH. ACTIE TEGEN PREMIER

Met behulp van de federale regering te Koeala Loempoer is een campagne tegen de premier van Sabah, Tun Mustapha bin Dato Harun, op gang gekomen. Tun Mustapha regeert Sabah sinds 1967 met ijzeren hand, aldus *NRC/H'blad* (28-7).

Tijdens een bezoek van de premier aan Londen brak binnen zijn partij, de United Sabah National Organization (USNO), medio juli een rebellie uit. De rebellen vormden een nieuwe partij, de Berjaya (overwinning), onder voorzitterschap van Datuk Harris Salleh, een vooraanstaand zakenman en een voormalig USNO-minister, met de bedoeling de premier ten val te brengen.

NRC/H'blad berichtte hierover:

„De voormalige volgelingen van de premier beschuldigen Tun Mustapha van corruptie en een dictatoriale regering. Tun Mustapha, een fanatieke mohammedaan, die eens gezegd heeft dat zijn enige persoonlijke doel het propageren van de islam is, heeft zijn terugreis vanuit Mekka in de Maleisische hoofdstad Koeala Loempoer onderbroken om zijn oude vriend, de vroegere premier Tunku Abdul Rahman, te ontmoeten.

Het is geen geheim dat de huidige Maleisische premier, Tun Razak, in grote verlegenheid gebracht wordt door het fanatieke drijven van de eerste-minister van Sabah. Vorig jaar heeft hij hem al eens naar de Maleisische hoofdstad trachten te lokken, door hem de portefeuille van defensie aan te bieden, maar daar is Mustapha toen niet ingetrapt: hij bleef liever zijn verlichte despotie op Sabah uitoefenen, vrijwel onafhankelijk van Koeala Loempoer.

Maar het is duidelijk dat premier Razak van de mohammedaans georiënteerde federatie met het probleem Sabah in zijn maag zit. Mustapha is al jaren geleden een grote campagne voor islamisering begonnen, hoewel de Maleiers op Sabah slechts iets meer dan een kwart van de bevolking vormen. Het grootste deel wordt gevormd door Kadazans, die overwegend christenen zijn, terwijl de rest Chinezen, Muruts en andere inheemse stammen zijn. Sinds Mustapha in Sabah regeert zijn tegen de honderdduizend inwoners bekeerd tot de islam. Christelijke missie is sindsdien verboden en de zendelingen zijn het land uitgezet.

Tun Mustapha heeft ook alle politieke oppositie onderdrukt, zoals de UPKO (United Paso Kadazan Organization), een Kadazan-partij, waarvan de leider Datu Donald Stephens, al in 1964 buiten spel werd gezet. De enige taal die radio-Sabah nog uitzendt is Maleis, dat ook op alle scholen wordt onderwezen. Toen vorig jaar augustus verkiezingen (...) werden gehouden zette Mustapha de politici van de oppositie eenvoudig achter de tralies. Ook op internationaal gebied heeft Mustapha, als voorvechter van het mohammedanisme, van zich doen horen en door zijn politieke activiteit het bestaan van ASEAN, waarin Maleisië samenwerkt met Thailand, Singapore, Indonesië en de overwegend katholieke Filippijnen op het spel gezet. Iedereen weet dat Mustapha het mohammedaanse „Moro Bevrijdingsfront" op de zuidelijke Filippijnen ondersteunt met wapens. Moro-guerrillastrijders worden in Sabah opgeleid, waar ook een sterke zender de voor de Filippijnse moslims bestemde anti-Marcos propaganda uitzendt.

Vast staat nu ook dat Mustapha bij de laatste presidentsverkiezingen de tegenkandidaat van Marcos, senator Sergio Osmena, een forse som geld heeft gegeven. Later is Osmena beschuldigd deel te hebben genomen aan een samenzwering om Marcos te vermoorden.

Tun Mustapha, die zelf zoals zovele Maleiers in Sabah afstamt van een tot de Filippijnen behorend eiland van de Sulu-archipel, heeft kennelijk een herstel voor de geest van het vroegere sultanaat van Sulu, waartoe behalve de Sulu-eilanden en Tawi-tawi ook Mindanao en Palawan behoorden.

De maleiisatie- en islamisatie-campagne van Mustapha is aanvankelijk zeker naar de zin van Koeala Loempoer geweest. Het regeringscentrum heeft gedacht dat Sabah daardoor hechter in de Maleisische federatie geïntegreerd zou kunnen worden. Daar komt nog bij dat de machtspositie van Mustapha in Sabah zo groot was dat Koeala Loempoer hem veel vrijheid liet. Maar het is de vraag of Koeala Loempoer nog in staat zal zijn een eventuele poging tot afscheiding van de eerste-minister te verhinderen. Sabah is tenslotte rijk aan olie, mineralen en hout. Sinds Tun Razak in 1970 premier werd zijn de betrekkingen tussen de centrale regering en Tun Mustapha aanzienlijk afgekoeld. En de onafhankelijkheidszin van de eerste minister is misschien wel de perken te buiten gegaan toen hij kortgeleden zelfs weigerde om een contract af te sluiten met de staatsoliemaatschappij Petronas.

Uit voorzorg heeft Koeala Loempoer al de laatste maanden een leger van 14.000 man naar Sabah gestuurd. En de oprichting van de nieuwe oppositiepartij gebeurde zeker met de toestemming van Tun Razak en enige andere gematigder politici in Sabah ..."

De Financial Times (29-7) berichtte dat Tun Mustapha's dreigementen met afscheiding premier Razak van Maleisië uiteindelijk tot de overtuiging brachten dat Tun Mustapha te ver was gegaan en nu moest worden verwijderd. Die dreigementen zouden zijn geuit op een bijeenkomst in Kota Kinabalu op 23 april, die Tun Mustapha belegd had, nadat hij van de federale regering niet gedaan had gekregen dat Sabah het onbeperkte recht ontving om leningen uit te schrijven op de internationale markt. Die bijeenkomst werd o.a. bijgewoond door de premier van Serawak, Dato Rahman Yakub, en de voormalige Maleisische premier Abdoel Rahman, die de federale regering vertegenwoordigde. Tun Mustapha zou bij die gelegenheid hebben betoogd dat het beter zou zijn voor Sabah (en bijgevolg ook voor Serawak) uit de federatie Maleisië te treden. Terwijl Dato Rahman bleef zwijgen, zou Abdoel Rahman met klem hebben opgeroepen tot geduld, tolerantie en saamhorigheid.

Tijdens zijn terugreis uit Londen verklaarde Tun Mustapha op 17 juli te Penang, dat hij niet zou aftreden en dat hij de volgende dag naar Sabah zou terugkeren. Daar herstelde hij, aldus de *Financial Times* (29-7) zijn gezag en verscheidene leden van het deelstaatparlement, die zich bij de Berjaya hadden aangesloten, keerden naar de USNO terug, zodat de Berjaya nog maar 7 van de 32 parlementsleden achter zich had.

Op 28 juli echter trad het staatshoofd van Sabah, Tun Mohammed Fuad, af, omdat Tun Mustapha van plan zou zijn Sabah uit de Maleisische federatie te halen. Fuad, die in de week ervoor een bezoek aan Koeala Loempoer had gebracht, kondigde tegelijk aan dat hij zich bij de Berjaya zou aansluiten. Volgens oppositieleiders zouden al 13 van de 32 leden van het deelstaatsparlement naar de Berjaya zijn overgestapt.

Nog dezelfde dag werd Mohammed Indan, een voormalig USNO-leider, als nieuw staatshoofd van Sabah benoemd. *(The Times, Financial Times, NRC/H'blad)*

(Vor. ber. pag. 45/3-1969)

PREMIER RAZAK IN CHINA. DIPLOMATIEKE BETREKKINGEN OVEREENGEKOMEN. TAIWAN VERBREEKT BETREKKINGEN MET MALEISIË. MALEISISCH PROTEST BIJ PEKING

Van 28 mei tot 2 juni 1974 bracht premier Abdoel Razak een officieel bezoek aan de Volksrepubliek China. Hij werd op 29 mei door partijleider Mao Tsetoeng ontvangen en hij voerde besprekingen met premier Tsjoe En-lai en vice-premier Li Hsien-nien.

In een door beide premiers getekend gemeenschappelijk communiqué, dat op 31 mei 1974 te Peking werd uitgegeven, waren de volgende zes punten opgenomen:

1. De regering van de Volksrepubliek China en de regering van Maleisië (...) hebben besloten tot wederzijdse erkenning en de vestiging van diplomatieke betrekkingen en wel vanaf de datum waarop dit communiqué wordt gepubliceerd.

2. De twee regeringen zijn van mening dat, hoewel de sociale systemen van de Volksrepubliek China en Maleisië verschillend zijn, dit niet een belemmering voor de twee regeringen en volken dient te vormen voor de vestiging en ontwikkeling van vreedzame en vriendschappelijke betrekkingen tussen de twee landen op basis van de beginselen van onderling respect voor soevereiniteit en territoriale integriteit, wederzijdse nonagressie, niet-inmenging in elkaars binnenlandse aangelegenheden, gelijkheid en

wederzijds profijt, en vreedzame coëxistentie. De twee regeringen achten alle buitenlandse agressie, inmenging, controle en subversieve actie ontoelaatbaar. Zij zijn van mening dat het sociale systeem van een land alleen zou moeten worden gekozen en beslist door zijn eigen volk. Zij zijn gekant tegen elke poging van enig land of enige groep van landen om een hegemonie te vestigen of invloedssferen te scheppen in enig deel van de wereld.

3. De regering van Maleisië erkent de regering van de Volksrepubliek China als de enige legale regering van China en neemt nota van het standpunt van de Chinese regering dat Taiwan een onvervreemdbaar deel van het grondgebied van de Volksrepubliek China is. De Maleisische regering besluit haar consulaat te Taipei te sluiten.

4. De regering van de Volksrepubliek China erkent de regering van Maleisië en eerbiedigt de onafhankelijkheid en soevereiniteit van Maleisië.

5. De regering van de Volksrepubliek China neemt nota van het feit dat Maleisië een multiraciaal land is met volken van Maleise, Chinese en andere etnische oorsprongen. Zowel de regering van de Volksrepubliek China als de regering van Maleisië verklaren dat zij geen dubbele nationaliteit erkennen. Uitgaande van dit beginsel beschouwt de Chinese regering iedereen van Chinese afkomst die uit eigen wil de Maleisische nationaliteit heeft aanvaard of verkregen als iemand die automatisch de Chinese nationaliteit verbeurt. Wat de bewoners betreft die de Chinese nationaliteit uit eigen wil behouden, hun zal de Chinese regering, handelend overeenkomstig haar consequente politiek, opdragen zich te houden aan de wet van de regering van Maleisië, de gewoonten en gebruiken van het volk daar te eerbiedigen en in vriendschap ermee te leven. En hun eigen belangen zullen worden beschermd door de regering van China en gerespecteerd door de regering van Maleisië.

6. Premier Tsjoe En-lai en premier Tun Abdoel Razak komen overeen dat de twee regeringen, in overeenstemming van de internationale praktijk, elkaar alle nodige bijstand zullen verlenen voor het vestigen en doen functioneren van ambassades in hun respectieve hoofdsteden, en dat zo spoedig mogelijk ambassadeurs zullen worden uitgewiseld." (Peking Review 7-6-'74)

Zo werden ruim twee jaar en negen maanden na de ondertekening van het eerste handelsakkoord tussen Maleisië en de Volksrepubliek China (28 aug. 1971) op 31 mei 1974 diplomatieke betrekkingen tussen beide landen gevestigd. Maleisië, dat in 1973 reeds Noord-Vietnam had erkend en diplomatieke betrekkingen met Noord-Korea had aangeknoopt, was daarmee de eerste van de vijf ASEAN-staten (Association of South East Asian Nations), die in een uitwisseling van ambassadeurs met de Volksrepubliek China instemde. (De andere lidstaten zijn de Filippijnen, Indonesië, Singapore en Thailand.)
Ook op 31 mei verbrak Taiwan de diplomatieke betrekkingen met Maleisië.
Met het aanknopen van de diplomatieke relatie met Peking hoopte Maleisië volgens *NRC/H'blad* (29-5-'74) twee zaken te bereiken: een meer coöperatieve houding van de Chinese minderheid in het land én een stopzetting van Peking's morele steun aan de communistische guerrilla in Maleisië.
Met de erkenning door de Volksrepubliek China van het feit dat wie als Chinees voor Maleisië opteert automatisch de Chinese nationaliteit verliest, gaf Peking volgens premier Abdoel Razak zijn tactiek op overzeese Chinezen als instrument van de Chinese buitenlandse politiek te gebruiken. Maar de Chinese leiders distantieerden zich geenszins van de guerrillabeweging, aldus de *FAZ* (28-6-1974), al verklaarden Mao Tsetoeng en Tsjoe En-lai tegenover de Maleisische premier naar diens zeggen, dat zij het guerrillaprobleem in Maleisië als een interne aangelegenheid beschouwden.
Op 22 juni 1975 deelde premier Abdoel Razak mee, dat hij bij Peking had geprotesteerd tegen het zenden van een gelukwens door China aan de illegale Maleisische communistische partij wegens zijn 45-jarig bestaan. Deze handelwijze was in strijd met de door Mao gedane toezeggingen, aldus de premier. *(Reuter, AP)*

ABDOEL RAZAK BEZOEKT GOLFSTATEN EN FRANKRIJK

Op 19 jan. vertrok premier Abdoel Razak voor een reis van twee weken langs zes Golfstaten: Saoedi-Arabië, Koeweit, Oman, Qatar, Aboe Dhabi en Bahrein.
Van 23-25 april bracht de premier een officieel bezoek aan Frankrijk, waar hij besprekingen voerde met president Giscard d'Estaing en premier Chirac. Hij kreeg een krediet van $ 1 mln toegezegd voor de uitbreiding van de luchthaven Kuantan en hulp bij de bouw van een kerncentrale.
Tijdens beide reizen poogde Abdoel Razak zijn gastheren over te halen tot het doen van investeringen in Maleisië. *(Reuter, Le Monde)*

In 1972 had premier Abdoel Razak na bezoeken aan Zwitserland (21-23 sept.), Oostenrijk (25-27 sept.) en Polen (27-29 sept.) ook een bezoek aan de SU (29 sept. tot 5 okt.) gebracht, waar hij besprekingen voerde met premier Kosygin en president Podgorny en waar een raamovereenkomst i.z. economische en technische samenwerking plus een regeringsovereenkomst i.z. culturele en wetenschappelijke samenwerking werden ondertekend. (Soviet News 10-10-1972)

TAIWAN

TSJIANG KAI-SJEK OVERLEDEN. YEN NIEUWE PRESIDENT

Generalissimo Tsjiang Kai-sjek, de president van de „republiek China", overleed op 87-jarige leeftijd op 5 april in Taipeh (Taiwan). Zijn gezondheid was na een longaandoening in 1972 geleidelijk verslechterd.

Tsjiang Kai-sjek werd op 31 okt. 1887 in Fenghua in de provincie Tsjekiang geboren als zoon van een boer. Op 18-jarige leeftijd ging hij naar de militaire academie van Paoting bij Peking; vervolgens werd hij in 1907 naar Tokio gezonden voor een verdere militaire opleiding.
Daar kwam hij in contact met het Chinese militaire genootschap, dat later tot de Kwomintang zou worden gereorganiseerd en dat zich aan de omverwerping van de Mantsjoe-dynastie wijdde. Zo ontmoette hij Soen Jat-sen, de latere grondlegger van de Chinese republiek.
Met het uitbreken van de revolutie in China in 1911 keerde Tsjiang naar China terug. Hij sloot zich bij Soen Jat-sen aan, die in 1917 een Kwomintang-regering in Kanton vestigde. In 1922 moest hij met hem op een Britse kanonneerboot uitwijken naar Hongkong, maar in 1923 konden beiden naar Kanton terugkeren. Soen benoemde Tsjiang toen tot zijn stafchef en stuurde hem later dat jaar voor vier maanden naar Moskou om het Sowjetsysteem te bestuderen. Na zijn terugkeer in het voorjaar van 1924 uit de SU werd Tsjiang belast met de oprichting van de militaire academie van Whampoa (bij Kanton), waarbij hij steun ontving van de Russische generaal Borodin. Tsjiang werd daarop tot leider van de academie benoemd, met generaal Blücher als chef van zijn Russische adviseurs. Twee jaar

Het stoffelijk overschot van Tsjiang Kai-sjek werd in Taipeh opgebaard. (zie pag. 510/3).

lang had Tsjoe En-lai de leiding van de politieke afdeling.

Na de dood van Soen Jat-sen in 1925 ontwikkelde Tsjiang zich tot zijn opvolger. In 1926 werd hij opperbevelhebber van de Nationalistische legers, met Tsjoe En-lai als zijn stafchef. Van 1926 tot 1929 bestreed Tsjiang de krijgsheren, die in het noorden de macht in handen hadden, en veroverde hij heel China, waarbij achtereenvolgens Sjanghai, Nanking en Peking in zijn macht kwamen. Op 20 maart 1926 ontsloeg Tsjiang alle communisten uit regerings- en legerfuncties en hij wees de Russische adviseurs o.l.v. Michael Borodin uit. De echte breuk met de communisten kwam, toen in april 1927 ca. 5.000 communistische arbeiders en sympathisanten in Sjanghai in twee dagen tijds op instigatie van Tsjiang werden vermoord. Tsjoe En-lai ontsnapte bij die gelegenheid ternauwernood aan de dood. Eveneens in 1927 huwde Tsjiang met Soong Mei-ling, een dochter van een invloedrijke zakenman. (Haar oudere zuster, Soong Tsjing-ling was in 1915 met Soen Jat-sen gehuwd en werd in 1959 vice-president van de Chinese Volksrepubliek.) Mevr. Tsjiang was verantwoordelijk voor de bekering van haar echtgenoot tot het christendom in 1930, waarna deze een zeer sobere levensstijl aannam.

Op 10 okt. 1928 werd Tsjiang tot president van de republiek gekozen, en in 1931 werd hij van een nationale militaire raad (tot 1946) en opperbevelhebber van de strijdkrachten.

Ook in 1931 vielen de Japanners Mandsjoerije binnen, waar zij de marionettenstaat Mantsjoekwo vestigden. In de volgende paar jaar moest de Kwomintang zich geleidelijk terugtrekken voor de oprukkende Japanse troepen, terwijl Tsjiang zijn operaties concentreerde op zijn „voornaamste vijand", de communisten in Kiangsi (in het zuiden van centraal China). Vier veldtochten van Tsjiang tegen de troepen van Mao Tsetoeng leveren geen resultaat op; pas de vijfde noopt het Rode Leger zich uit Kiangsi terug te trekken en zich na de ruim 12.000 km „lange mars" in de noordwestelijke provincie Sjensi te vestigen (1934-'35). Om „het land te redden" van de Japanners stelde Mao in dec. 1935 voor, dat Nationalisten en communisten een coalitie zouden vormen, en hij liet Tsjiang in mei 1936 weten dat de communisten hun anti-Tsjiang-koers hadden opgegeven; tegelijk traden zij in verbinding met maarschalk Tsjang Hsueh-Liang, een krijgsheer die het bevel voerde over het „revolutionaire volksleger" van Mandsjoerije. Toen Tsjiang Kai-sjek hem voor zich trachtte te winnen tijdens een ontmoeting in Sian (Sjensi) in dec. 1936, werd hij door maarschalk Tsjang gevangen genomen. Pas na 13 dagen kwam hij vrij dankzij de tussenkomst van Tsjoe En-lai. Enkele maanden later stemt Tsjiang met een aanbod van de communisten in om samen met hen een gemeenschappelijk front tegen de Japanners te vormen. (Tsjiang Kai-sjek liet maarschalk Tsjang later arresteren en deze zat ten tijde van Tsjiang's dood nog steeds op Taiwan gevangen.)

Na de botsing tussen Japanse en Chinese troepen bij de Marco Polo-brug nabij Peking op 7 juli 1937 werd het conflict tussen Japan en China een echte oorlog.

Een door Tsjiang in sept. 1937 aanvaard akkoord met de communisten leidde tot een einde van de burgeroorlog tussen communisten en Kwomintang; en voorts o.a. de vestiging van het communistische gebied in Sjensi als een „sociale regio van de republiek", de integratie van het Rode Leger in dat van de Kwomintang en de vrijlating van politieke gevangenen.

In aug. 1940 kwam het tot een nieuw conflict met de communisten, die tegen de overeenkomst in ten zuiden van de Gele Rivier opereerden; nadat een deel van de communistische troepen geen gevolg had gegeven aan een ultimatum van Tsjiang werd die eenheid door Kwomintang-troepen in de pan gehakt.

Inmiddels had Tsjiang's regering zich, ondanks een politiek van de verschroeide aarde, onder Japanse druk tot in Tsjoengking moeten terugtrekken (waar Tsjoe En-lai van 1938—40 als verbindingsman tussen communisten en Kwomintang verbleef).

Na de intrede van de V.S. in de oorlog tegen Japan t.g.v. de Japanse aanval op Pearl Harbour (dec. 1941) kreeg Tsjiang militaire en financiële steun van Washington. Hij confereerde met Roosevelt en Churchill in 1943 te Caïro, maar hij raakte in sept. 1944 met de Amerikaanse president in conflict over de bevoegdheden van de Amerikaanse generaal J. W. Stillwell, die in Tsjoenking de acties tegen de Japanners moest organiseren, wat tot de vervanging van Stillwell leidde.

Terwijl de communisten aan prestige wonnen onder de Chinese boeren, vertoonde Tsjiang's regering een beeld van corruptie, gebrek aan efficiency en nepotisme, dat bittere kritiek van zijn Amerikaanse bondgenoten oppriep.

Na de nederlaag van Japan in 1945 keerde Tsjiang in december van dat jaar in Nanking terug. De gebreken van het Kwomintang-bewind bleven en de tegenstellingen tussen Nationalisten en communisten verscherpten. Een bemiddelingspoging van generaal George Marshall mislukte en ook besprekingen met Tsjoe En-lai in 1946 brachten geen verandering in Tsjiang's weigering welke coalitie ook te vormen. Een open burgeroorlog brak uit, die bij de jaarwisseling 1948/49 voor de communisten het perspectief op een definitieve overwinning biedt. In april 1949 veroveren zij Nanking, op 1 okt. 1949 roepen zij in Peking de Volksrepubliek China uit. Wanneer op 10 dec. 1949 vrijwel het hele Chinese continent in handen van de communisten is, wijkt Tsjiang uit naar Taiwan. Hij vestigde zich daar als president van de republiek China en werd als zodanig vijfmaal voor een ambtstermijn van zes jaar herkozen, het laatst in maart 1972 (pag. 408/2-'72)

Tsjiang's hoofddoel was en bleef de „herwinning van de verloren gebieden". Dankzij de militaire steun van de V.S. kon Tsjiang zich op Taiwan handhaven, dankzij de Amerikaanse economische steun kreeg Taiwan een grote welvaart. Maar politiek raakte Taiwan steeds meer geïsoleerd: vele Westelijke landen gingen tot erkenning van Peking over, Taiwan werd terwille van de Volksrepubliek China op 24 okt. 1971 uit de V.N. gestoten en de Amerikaanse president Nixon bracht in maart 1972 een bezoek aan Peking. Eind juli 1974 werd Taiwan nog slechts door 34 staten* erkend.

De Amerikaanse president Ford verklaarde „diep bedroefd" te zijn over de dood van Tsjiang en prees de nationalistische leider als een „man van standvastige integriteit, grote moed en diepe politieke overtuiging." Ford noemde zijn dood „het einde van een tijdperk in de Chinese geschiedenis".

In de bekendmaking van Tsjiang's dood door het persbureau *Nieuw China* op 6 april werd hij „de leider van de reactionairen van de Kwomintang" en de „gemeenschappelijke vijand" van het Chinese volk genoemd. Tegelijk werd het volk van Taiwan opgeroepen zich te verenigen met de Chinezen op het vasteland, terwijl ook werd gesteld dat het Chinese volk vastbesloten is Taiwan te bevrijden.

Vanuit Moskou werd geen officieel commentaar op Tsjiang's dood gegeven.

Op 9 april werd het stoffelijk overschot opgebaard in Taipeh. In Tsjiang's boven de kist in grote karakters aangebrachte testament wees hij op de heilige taak om het communisme uit te roeien en het vasteland te heroveren. Duizenden exemplaren van dit testament werden op Quemoy aan ballonnetjes opgelaten om de Chinezen op het vasteland over de laatste wil van het overleden staatshoofd in te lichten.

Op 16 april werd het stoffelijk overschot van Tsjiang Kai-sjek ter aarde besteld in een mausoleum nabij Taipeh. De ceremonie werd bijgewoond door meer dan 300 vertegenwoordigers van 20 landen, o.w. vice-pres. Rockefeller van de VS, de voormalige Japanse premiers N. Kisji en E. Sato en de Zuidkoreaanse premier Kim Tsjong Pil.

President Yen

Vice-president Yen Tsjia-kan (ook aangeduid als C.K. Yen) werd op 9 april als de nieuwe president beedigd. Hij riep op 23 april de Chinezen op het vasteland op „de handen ineen te slaan met de vrije Chinezen" om de regering te Peking omver te werpen.

Yen Tsjia-kan werd op 23 okt. 1905 te Soetsjow in de provincie Kiangsu geboren. Hij studeerde in Sjanghai, en vervulde van 1938-1949 vele regeringsfunc-

---

* Dit waren, aldus de N Z Z (10-8-74), behalve de VS twee staten in Europa (Portugal en het Vaticaan), drie in de Arabische wereld (Jordanië, Libië en Saoedi-Arabië), zeven in zwart Afrika (Centraal Afrikaanse Republiek, Gambia, Ivoorkust, Lesotho, Liberia, Malawi en Swaziland), Zuid-Afrika, vier in Azië (Filippijnen, Thailand, Zuid-Korea en Zuid-Vietnam), twee in de Stille Oceaan (Tonga en West-Samoa) en 14 in het Latijns-Amerika (Bolivia, Brazilië, Columbia, Paraguay, Uruguay en 9 kleinere staten).

Van die staten is Zuid-Vietnam vervallen, terwijl Gambia (14-12-74), Filippijnen (9-6-'75), Thailand (1-7-'75) en Brazilië (15-8-'74) inmiddels betrekkingen met de Volksrepubliek hebben aangeknoopt.

Yen Tsjia-Kan (r.)

ties. Ook was hij van 1946-49 president-directeur van de bank van Taiwan. In 1950 werd hij voor het eerst minister, en wel van economische zaken. Zijn volgende ambten waren o.a. minister van financiën (1950-54), gouverneur van Taiwan (1954-57), opnieuw minister van financiën (1958-63), premier (1963-72) en vice-president van de republiek China (sinds 1966). Hem wordt echter geen groot politiek gewicht toegekend.

Tsjiang Tsjing-kuo leider Kwomintang

Tsjiang's zoon, generaal Tsjiang Tsjing-kuo (65), die zijn ontslag als premier aangeboden had, wat geweigerd was, werd op 28 april door het Centrale Comité van de Kwomintang met algemene stemmen tot leider van de partij gekozen.

Over hem berichtte *NRC/H'blad* (7-4) o.a.:

Hij staat bekend onder vrienden en naaste medewerkers als een vriendelijk en informeel persoon en onder zijn politieke tegenstanders als meedogenloos, maar is een vrij mysterieuze figuur gebleven voor de meeste bewoners van het eiland en voor buitenstaanders.

De gevarieerde carrière van de 65-jarige premier, voorver deze bekend is, heeft bijgedragen tot raadselachtigheid over zijn denken en de mogelijke koers die hij als leider zal volgen. Op 15-jarige leeftijd kwam Tsjiang Tsjing-kuo als activistische student in aanraking met de Britse politie in Sjanghai en zijn haat voor het kolonialisme deed hem naar de Sowjet-Unie vertrekken voor militaire en politieke training. Zijn verblijf in Rusland duurde twaalf jaar, waarvan hij er zeven doorbracht in Siberische kolenmijnen, vanwege zijn trotskistische sympathieën. Zeer gedesillusioneerd keerde hij in 1937 met een Russische echtgenote naar China terug, waar zijn vader na een periode van consolidatie van macht tegenover de Chinese „warlords" zich geconfronteerd zag met de groeiende populariteit en invloed van de Chinese communisten. Tsjiang Tsjing-kuo voegde zich bij zijn vader in diens strijd tegen de communisten. Na de terugtrekking van de Kwomintang naar het eiland Taiwan in 1949 nam de huidige premier de leiding over van een veiligheidspolitie-apparaat, dat de communisten op Taiwan uitfilterde en tegenstand van Taiwanese nationalisten elimineerde. Na een periode als minister van defensie benoemde zijn vader hem als vice-premier en bezocht hij New York in 1970 waar hij nauwelijks ontkwam aan een aanslag op zijn leven door een jonge strijder voor Taiwanese onafhankelijkheid. Na zijn benoeming als premier — drie jaar geleden — heeft hij geijverd voor het winnen van de sympathie van de 13 miljoen oorspronkelijke inwoners van Taiwan, die 85% van de bevolking uitmaken, maar weinig hebben te vertellen in binnenlandse aangelegenheden.

Evenals zijn vader heeft Tsjiang Tsjing-kuo officieel voortdurend het nationalistische ideaal van terugkeer naar en heroverwinning van het Chinese vasteland voorgestaan. (. . .)

Waarnemers van het ministerie van buitenlandse zaken in Tokio vermoeden dat terwijl de premier zal vasthouden aan de retoriek van de oude één China-politiek hij in feite een beleid zal gaan volgen dat het bestaan van Taiwan en het vasteland van China als twee gescheiden naties erkent, om zich tegen deze achtergrond te concentreren op economische verbeteringen die het voortbestaan van Taiwan als onafhankelijke staat moeten waarborgen."

Amnestie

Op 13 juli kondigde de regering van Taiwan aan 3.563 gevangenen te zullen vrijlaten ter nagedachtenis aan Tsjiang Kai-sjek. Onder hen zouden zich 220 van de 448 politieke gevangenen bevinden. Een van de vrijgelatenen was een voormalige correspondent van het Franse persbureau *AFP*, die in 1963 tot 15 jaar gevangenisstraf was veroordeeld wegens „subversieve activiteiten". *(The Times, FAZ, NZZ, Le Monde)*

(Vor. ber. pag. 408/2 - 1972)

Tsjiang Tsjing-kuo

VERTREK LAATSTE AMERIKAANSE GEVECHTSVLIEGTUIGEN

Op 8 juni maakte het Amerikaanse ministerie van defensie bekend, dat de laatste op Taiwan gestationeerde Amerikaanse gevechtsvliegtuigen — een squadron Phantom's F-4's — met het bijbehorende grondpersoneel van 450 man in mei waren teruggetrokken. Bovendien werden nog eens 2.800 militairen naar andere garnizoenen overgeplaatst, zodat nog ca. 6.000 man van de Amerikaanse strijdkrachten op Taiwan overbleven. *(AP)*

(Vor. ber. pag. 830/3 - 1973)

THAILAND

ZETELVERDELING HUIS. KABINETSFORMATIE. REGERING VAN SENI PRAMOJ KRIJGT GEEN VERTROUWEN. KABINET ONDER KUKRIT PRAMOJ

In het op 26 jan. gekozen Huis van Afgevaardigden was de definitieve verdeling van de zetels (zie ook pag. 82/2) als volgt:

Democratische partij	72
Sociale Gerechtigheidspartij	45
Nationale Thai partij	28
Sociale Agrariërs	19
Sociale Actie Partij	18
Sociale Nationalisten	16
Socialistische partij	15
Partij van de Nieuwe Kracht	12
Verenigde Socialistische Front	10
Vreedzame Volkspartij	8
Volksgerechtigheidspartij	6
Thai Partij	4
Overige partijen	16

Optreden Seni Pramoj

Als leider van de grootste parlementaire fractie, nl. die van de Democratische Partij, begon Seni Pramoj op 27 jan. beraadslagingen over de vorming van een coalitieregering. Zijn poging om een coalitie met de linkse partijen te vormen mislukte echter, omdat zo'n combinatie niet in staat bleek een stabiele meerderheid te beheersen. Toen hij vervolgens de Nationale Thai Partij en de Sociale Agrariërs, die tot de rechtse partijen werden gerekend, benaderde, weigerde eerstgenoemde in een kabinet zitting te nemen, tenzij haar de sleutelministeries van defensie, binnenlandse zaken en verbindingen werden toevertrouwd. Daarop stuurde Seni Pramoj aan op een coalitie met alleen de Sociale

Agrariërs, maar de onvoldoende steun daarvoor in het Huis bleek, toen dit op 6 febr. de Sociale Nationalist, Prasis Kanchanawat, met 141 stemmen tot voorzitter van het Huis koos, terwijl de Democratische kandidaat maar 108 stemmen behaalde, en toen een lid van de Sociale Gerechtigheidspartij met 144 stemmen tot plaatsvervangende voorzitter gekozen werd tegen 103 stemmen voor de kandidaat van de Sociale Agrariërs.
Maar ook een poging van de Sociale Gerechtigheidspartij, de Nationale Thai Partij en de Sociale Nationalisten om een (rechtse) coalitie te vormen mislukte.
Op 13 febr. koos het Huis van Afgevaardigden Seni Pramoj met 133 van de 269 stemmen bij 38 onthoudingen tot premier, terwijl de secretaris-generaal van de Nationale Thai Partij, generaal-majoor Chartichai Choonhavan, 52 stemmen verwierf. Op 15 febr. keurde de verkiezing van Seni Pramoj goed en deze vormde op 21 febr. een coalitiekabinet, bestaande uit 18 ministers van de Democratische Partij, 3 Sociale Agrariërs en 9 partijloze ministers.
In dit op 27 febr. door de koning beëdigde kabinet waren de voornaamste portefeuilles als volgt verdeeld:

Vice-premier en minister van financiën - Sawet Piempongsarn (voorzitter van de Sociale Agrariërs); buitenlandse zaken - Pichai Ratakul (Dem.); defensie - generaal Thawich Seniwongse; binnenlandse zaken - Attasith Sitthisunthorn; handel - Damrong Lathipipat.

Tijdens de vertrouwensstemming in het Huis van Afevaardigden werd dit kabinet, dat formeel slechts op 91 van de 269 stemmen kon rekenen, weggestemd met 152 tegen 111 stemmen. Aan het votum was een debat van 12 uur voorafgegaan over de regeringsverklaring, waarin als één van de 13 punten de terugtrekking uit Thailand van de Amerikaanse troepen en militaire vliegtuigen binnen 18 maanden stond vermeld. De linkse partijen zouden volgens waarnemers deze termijn van 18 maanden te lang hebben geacht. Seni Pramoj maakte vervolgens bekend dat hij geen nieuwe formatiepoging zou ondernemen.

Nieuw coalitiekabinet onder Kukrit Pramoj

Op 13 maart koos het Huis van Afgevaardigden, de leider van de Sociale Actie Partij, Kukrit Pramoj (een jongere broer van Seni Pramoj),

Kukrit Pramoj

met 135 stemmen tot premier, terwijl 59 stemmen werden uitgebracht op de leider van de Socialistische Partij, kolonel Somkid Srisangkom, 59 afgevaardigden zich van stemming onthielden en 16 afwezig waren. Op 14 maart werd de verkiezing van Kukrit Pramoj door de koning bevestigd, en op 17 maart werd de samenstelling van het op de Sociale Actie Partij, de Nationale Thai Partij en vijf kleinere partijen steunende coalitiekabinet bekendgemaakt. De portefeuilles waren als volgt verdeeld:

Premier - Kukrit Pramoj; vice-premier en defensie - generaal-majoor Pramarn Adireksarn; bureau van de premier - Preeda Pattanathabutr; financiën - Boonchu Rojanasthien; buitenlandse zaken - generaal-majoor Chartichai Choonhavan; landbouw en coöperaties - Thawit Klinpratoom; verbindingen - generaal-majoor Siri Siriyodhin; handel - Thongyod Chittavera; binnenlandse zaken - Boontheng Thongswasdi; justitie - Yai Switachata; onderwijs - Nibondh Sasidhorn; gezondheid - Prachoom Ruttanapian; industrie - Surin Thepkanjana; staatsuniversiteiten - luitenant-generaal Charn Ungsuchote. Daarnaast telde het kabinet nog 12 plaatsvervangende ministers.

Op 19 maart gaf het Huis van Afgevaardigden de nieuwe regering zijn vertrouwen met 140 tegen 124 stemmen bij één onthouding (Seni Pramoj).
In zijn regeringsprogramma had Kukrit Pramoj op 17 maart aangekondigd dat hij de Volksrepubliek China zou erkennen, de relaties met Noord-Cietnam zou verbeteren en de terugtrekking van de Amerikaanse troepen uit Thailand binnen een jaar zou regelen, mits de militaire situatie in het gebied niet veranderde. In de verklaring van de nieuwe premier werd verder gezegd dat zijn regering zou streven naar een evenwicht in de verhouding tot de grote mogendheden. *(NZZ, Le Monde, NRC/H'blad, KCA)*

(Vor. ber. pag. 81 e.v.)

KUKRIT PRAMOJ IN CHINA. DIPLOMATIEKE BETREKKINGEN

Op 30 juni arriveerde premier Kukrit Pramoj in Peking voor een officieel bezoek aan China. Op 6 juli keerde hij terug.
In China werd hij door partijleider Mao Tsetoeng ontvangen op 1 juli. Dezelfde dag werd een gemeenschappelijk communiqué van 10 punten uitgegeven, waarin beide landen met ingang van die datum de vestiging van diplomatieke betrekkingen aankondigden.

Voorts stond in dit communiqué volgens Peking Review (4-7) o.a.:

„2. De twee regeringen bevestigen dat alleen de bevolking van elk land het recht heeft haar eigen politieke, economische en sociale systemen te kiezen, zonder inmenging van buitenaf. (...)

3. De twee regeringen stemmen ermee in alle geschillen met vreedzame middelen te regelen (...) zonder hun toevlucht te nemen tot het gebruik van geweld.

4. De twee regeringen zijn het erover eens dat alle buitenlandse agressie en subversieve activiteit en alle pogingen van enig land om een ander land te controleren of zich in zijn binnenlandse aangelegenheden te mengen ontoelaatbaar zijn en veroordeeld moeten worden.

6. De regering van het koninkrijk Thailand erkent de regering van de Volksrepubliek China als de enige legale regering van China, neemt kennis van het standpunt van de Chinese regering dat er maar één China is en dat Taiwan een onvervreemdbaar deel van het Chinese grondgebied is, en besluit al haar officiële vertegenwoordigingen binnen één maand na datum van de ondertekening van dit communiqué van Taiwan terug te trekken.

8. De regering van de Volksrepubliek China neemt nota van het feit dat Chinese bewoners in Thailand eeuwenlang in harmonie en vriendschap met de Thaise bevolking hebben geleefd, in overeenstemming met de wetten van het land en met de gebruiken en gewoonten van de Thaise bevolking. De regering van de Volksrepubliek China verklaart dat zij geen dubbele nationaliteit erkent. Beide regeringen beschouwen iedereen van Chinese nationaliteit of afkomst, die de Thaise nationaliteit verwerft als iemand die automatisch de Chinese nationaliteit verliest . . "

(Zie ook pag. 508/1)

Uitgevers: Int. Uitg. en Handelmij „Systemen Keesing" B.V., Ruysdaelstraat 71-75, Amsterdam - N.V. Algemene Uitgeverij Keesing, Keesinglaan 2-20, B 2100 Deurne-Antwerpen.

MACHTSWISSELING IN NIGERIA

Bij een voor zover bekend onbloedig verlopen staatsgreep is generaal Yakoeboe Gowon, die in Kampala (Oeganda) de jaarlijkse OAE-topconferentie bijwoonde, op 29 juli als staatshoofd van Nigeria afgezet en vervangen door generaal Murtala Rufai Mohammed.

Het nieuws van de staatsgreep werd om 8 uur 's morgens via radio-Lagos bekendgemaakt door kolonel Joseph Namvan Garba, de commandant van de presidentiële garde, die de afzetting van Gowon als staatshoofd en opperbevelhebber meldde en dit in verband bracht met „na wat is gebeurd in de voorbije paar maanden". Tevens werd in een radiocommuniqué een nachtelijk uitgaansverbod afgekondigd en werd de sluiting van de luchthavens en grensposten bekendgemaakt.

's Avonds volgde de mededeling i.z. de benoeming van brigade-generaal Mohammed tot staatshoofd en opperbevelhebber en werden ook de volgende benoemingen bekendgemaakt: stafchef van de strijdkrachten — brigade-generaal O. Obasanjo; stafchef van het leger — brigade-generaal T. Y. Danyuma; stafchef van de marine — commodore Michael Adelanwa; stafchef van de luchtmacht — kolonel John Issa Duku; inspecteur-generaal van de politie — Alhaji M. D. Yusufu.

Op 30 juli zette het nieuwe staatshoofd Mohammed in een kwartier durende radiotoespraak de redenen voor de staatsgreep uiteen. Naar zijn zeggen was Nigeria op drift geraakt. „Deze situatie zou, als haar geen halt was toegeroepen, onvermijdelijk hebben geresulteerd in chaos en zelfs bloedvergieten". Hij leverde voorts kritiek op Gowon's regeringsstijl: „staatszaken, tot dusver een collectieve verantwoordelijkheid, werden gekenmerkt door gebrek aan overleg, besluiteloosheid, het ontbreken van discipline en zelfs verwaarlozing". Generaal Gowon was „feitelijk onbereikbaar" geworden voor zijn adviseurs en negeerde de gegeven adviezen. „Behalve bij het publiek was het gevoel van ontgoocheling ook evident onder de leden van de strijdkrachten, waarvan het beheer werd verwaarloosd, maar die louter uit loyaliteit jegens de natie en in de hoop dat er een verandering zou komen, in stilte bleven lijden", aldus Mohammed. Kortom Gowon's bewind „was te ongevoelig geworden voor de ware gevoelens van het volk".

Mohammed zei dat Gowon en zijn gezin naar Nigeria kunnen terugkeren als de situatie na de onverwachte staatsgreep van 29 juli weer normaal is geworden. Gowon, aldus Mohammed, zal als beloning voor de diensten die hij zijn land heeft bewezen, het pensioen van generaal krijgen en zijn persoonlijke veiligheid en die van zijn gezin zal worden gegarandeerd.

Mohammed maakte in zijn toespraak verder de volgende maatregelen bekend: een radicale zuivering van de strijdkrachten op grond waarvan alle officieren met de rang van generaal-majoor of hoger met pensioen gezonden worden. Op grond van deze maatregel werden onder meer de bevelhebbers der drie legeronderdelen buiten dienst gsteld; het ontslag en de pensionering van alle militaire en civiele gouverneurs, die verantwoordelijk waren voor het bestuur van de 12 deelstaten van het land; de instelling van drie belangrijke federale regeringsorganen: de opperste militaire raad, de nationale staatsraad en de federale uitvoerende raad; de belofte dat het huidige politieke programma zal worden herzien; de instelling van een commissie die de regering moet adviseren over de oprichting van nieuwe deelstaten en de mogelijke keus van een nieuwe regeringszetel; (De huidige hoofdstad Lagos is overbevolkt); vernietiging van de resultaten van de volkstelling van 1973 die onder de bevolking vooral in verband met de verschillende stammen op weerstand stuitte; uitstel van het tweede Afrikaanse festival van kunst en cultuur.

Het nieuwe staatshoofd beloofde buitenlandse zakenlieden en firma's dat hun rechten en belangen in Nigeria veilig zijn en beschermd zullen worden.

Mohammed werd in juni 1937 geboren als lid van een aristocratische familie van de mohammedaanse Hausastam, de belangrijkste bevolkingsgroep in het noorden van Nigeria. Zijn familie werkte nauw samen met de eerste premier van de noordelijke regio, de Sardauna van Sokoto; Mohammed's oom, Alhaji Inua Wada, was eerste minister van defensie in de federale regering voor 1966.

Mohammed werd in het midden der vijftiger jaren beroepsmilitair. Hij kreeg evenals Gowon een militaire opleiding aan de Britse militaire academie Sandhurst, die hij in 1961 voltooide. Reeds in

Het nieuwe Nigeriaanse staatshoofd, brigade-generaal Mohammed (2de van links) luistert toe als de nieuwe stafchef van de strijdkrachten, brigade-generaal Olusegun Obasanjo, het te volgen beleid uiteenzet. Achter Obasanjo (met bril) brigade-generaal Theophilus Danjuma, de nieuwe stafchef van het leger.

Weekblad 44ste jaargang No. 2293, pag. 27327-27342

1966 was Mohammed majoor, nadat hij in 1962 bij het Nigeriaanse detachement in de voormalige Belgische Kongo had gediend.
Bij de militaire staatsgreep van juli 1966 speelde hij een belangrijke rol en was hij aanvankelijk voorstander van de afscheiding van de noordelijke provincies, maar hij aanvaardde vervolgens het leiderschap van de toenmalige kolonel Gowon, een compromis-kandidaat.
Hij was een van de eerste voorstanders van een preventieve invasie van Oost-Nigeria, zeven maanden voor het uitbreken van de oorlog om Biafra. Na de Biafraanse invasie in het Midden-Westen werd hij begin augustus 1967 benoemd tot commandant van de zojuist gevormde Tweede Divisie. In ruim een maand wist de inmiddels tot kolonel bevorderde Mohammed het Biafraanse leger terug te dringen tot Benin (ca. 150 mijl naar het oosten), maar hij slaagde er ondanks zeer zware verliezen niet in Onitsha te veroveren. In april 1968 legde hij zijn commando over de 2de divisie neer, maar hij bleef in het leger als stafofficier bij de verbindingstroepen.
In het op 24 jan. 1975 door Gowon benoemde nieuwe kabinet was Mohammed als brigade-generaal officieel de tweede in rang na Gowon. Als commissaris (minister) van verbindingen was hij in 1974 in het kabinet opgenomen.

Afscheid Gowon

Volgens diplomaten in Kampala had Gowon vermoedens dat leden van zijn militaire bewind van plan waren hem af te zetten en dat hij daarom de voorzorg had getroffen zijn gezin naar Londen te laten gaan voordat hij zelf naar Kampala vertrok. Voor zijn vertrek naar de Oegandese hoofdstad zou Gowon volgens deze kringen de commandant van de lijfwacht, kolonel Garba, die 't eerst de coup bekendmaakte, hebben ontboden en hem gevraagd hebben of er waarheid stak in de geruchten dat een staatsgreep op handen was. Garba zou al deze geruchten hebben ontkend. Volgens de diplomaten had Gowon daarop tegen Garba gezegd:

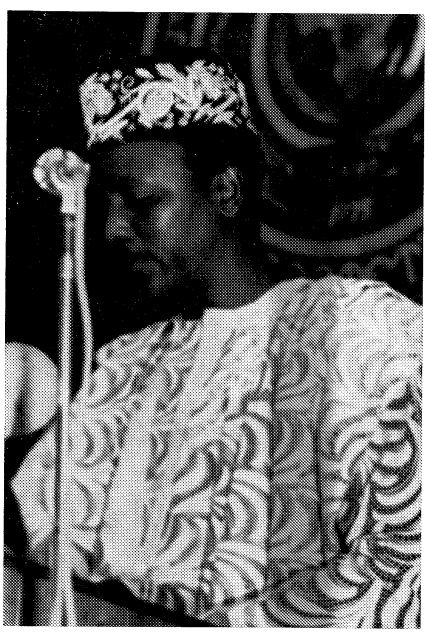

Generaal Gowon spreekt voor het laatst als staatshoofd de topconferentie van de OAE toe.

Als je een samenzwering smeedt moet je het met je eigen geweten in het reine brengen en laat het zonder bloedvergieten zijn. Ik moet in ieder geval naar Kampala.
In een door Gowon op 30 juli voor de pers in Kampala afgelegde verklaring zei hij de nieuwe regering te aanvaarden. Hij betuigde zijn volledige trouw en verklaarde zich bereid zijn land in elke hoedanigheid te dienen.
Op 1 aug. arriveerde Gowon in Lomé, de hoofdstad van Togo.

Normalisatie

Op 31 juli werd het nachtelijk uitgaansverbod opgeheven. Dezelfde dag beëdigde brigade-generaal Mohammed 10 van de 12 nieuwe gouverneurs.

(Volgens *The Financial Times* d.d. 31 juli waren de meeste nieuwe gouverneurs kolonels. Volgens *Le Monde* d.d. 6/7 aug. was de staatsgreep voorbereid door kolonels en was Mohammed pas op 28 juli vanuit Londen naar Kano in Noord-Nigeria vertrokken.)

Bij die gelegenheid verklaarde hij dat hun voorgangers de staten hadden geleid alsof het particuliere landgoederen waren. Dit had tot grote ontevredenheid geleid en tot verzoeken hen te ontslaan, maar generaal Gowon was daar niet op ingegaan. Onder de vorige gouverneurs werden regeringsprocedures en normen verdraaid, was er sprake van nepotisme en vriendjespolitiek en vernedering van zeer gerespecteerde traditionele leiders, aldus Mohammed.
De nieuwe Nigeriaanse leider zei dat er vanuit het gehele land beschuldigingen kwamen over geknoei en misbruik van openbare fondsen, naast klachten over praalzieke levenswijzen, flagrante schending van het ambt en het onthouden aan de burgers van rechten en eigendommen.

Op 2 aug. werden alle op 29 juli ingevoerde beperkende maatregelen opgeheven. Zo werden de grenzen heropend en werd het internationale luchtverkeer hervat.

The Times meldde op 3 aug. vanuit Accra dat Samuel Udoh Bassey, de secretaris-generaal van de Nigeriaanse vakbeweging NTUF, het nieuwe bewind zijn steun had toegezegd.

Op 5 aug. hield de opperste militaire raad van 21 leden o.l.v. Mohammed zijn eerste zitting in Lagos.

Volgens The Financial Times (4-8) waren de namen van de 21 leden, allen militairen of politie, op 30 juli bekendgemaakt. AP (3-8) stelde dat leden van de Hausa- en Yoruba-stam de raad beheersten.
Tijdens de zitting verklaarde Mohammed „vooral de corruptie te willen bestrijden". Als verdere belangrijke taken noemde hij een onderzoek van de verlangens om de regionale indeling van Nigeria in 12 staten te herzien door een onderverdeling in meer staten; plus een nadere beschouwing van het vraagstuk of de overbevolkte stad Lagos wel de zetel van de federale regering én de hoofdstad van de deelstaat Lagos moest blijven.

Nieuw kabinet

Op 6 aug. maakte generaal Murtala Mohammed de vorming van een nieuw kabinet bekend, dat 25 leden telt, van wie 12 burgers tegen 7 voorheen. De opperste militaire raad onder voorzitterschap van generaal Murtala Ramat Mohammed* staat boven het kabinet, waarin de portefeuilles als volgt zijn verdeeld:

Buitenlandse zaken - kolonel Joseph Garba; olie en energie - M. T. O. Akobo; justitie - Dan Ibekwe; arbeid - brigade-generaal Henry Adefope**; onderwijs - luitenant-kolonel Amadu Ali**; openbare werken - kapitein Olufe Olumide; gezondheid - kolonel Dan Suleiman; industrie - kolonel M. I. Wushishi**; landbouw - B. O. Mapeni; verbindingen - S. O. Williams; coöperaties en bevoorrading - M. Ajose-Adeogun; huisvesting, stadsontwikkeing en milieuzaken - R. A. Adeleye; waterstaat - I. U. William-Osisiogu; luchtvaart - Shuaiba Kalaure; jeugd en sport - generaal Olufemi Olutoye; bijzondere taken - majoor O. Fingesi; defensie - generaal I. D. Bissala; civiele diensten - generaal James Oluleye; financiën - A. E. Ekukinam; economische ontwikkeling - Umoru Matalab; binnenlandse zaken - U. Shinkafi; mijnbouw en elektriciteit - Effiom Otu Ekong; handel - brigade-generaal Mohammed Shuwa; transport - luitenant-kolonel S. N. Yar Adua; voorlichting - brigade-generaal I. Haruna.

* De opperste militaire raad maakte op 6 aug. bekend dat de naam van het staatshoofd voortaan Murtala Ramat Mohammed was en niet langer Murtala Rufai Mohammed.
** Behielden dezelfde portefeuilles als in het vorige kabinet, zie pag. 384/2.

The Financial Times (7-8) wees erop dat een aantal sleutelposten, vooral in de economische sector, aan personen werd gegeven, die zowel in Nigeria als daarbuiten weinig kend waren. Het Britse dagblad schreef voorts: „... De benoeming op buitenlandse zaken van luitenant-kolonel Joseph Garba, de vroegere commandatn van de lijfwacht, die de eerste aankondiging van de coup deed, heeft een aanzienlijke belangstelling gewekt evenals die van twee andere mannen, die naar men meent een sleutelrol hebben gespeeld in (...) de afzetting van generaal Gowon. Dit zijn luitenant-kolonel S. N. Yar Adua (transport) en kolonel Dan Suleiman (gezondheid).
Een aantal andere militaire benoemingen onderstreept het feit dat de nieuwe leiders de volledige steun genieten van sleutelfiguren in het leger met de rang van brigade-generaal. Brig.-gen. Bissala, een vroegere commandant van de Eerste Legerdivisie en tot vandaag belast met de defensie-academie, wordt

commissaris van defensie, terwijl brig.-gen. Shuwa (handel) en brig.-gen. Haruna (voorlichting) eveneens beiden voormalige commandanten van de Eerste Divisie zijn.
Volgens *DPA* (7-8) komen zeven ministers uit de opperste militaire raad.
Politieke analisten hier (in Lagos), die druk doende de nieuwe lijst te onderzoeken op evenwicht van staten en stammen, hebben de benoeming opgemerkt van rechter Dan Ibekwe, een Ibo, tot de nieuwe procureur-generaal. Er is ook een Ibo op waterstaat, waarmee in totaal drie uit de Oost-Centrale staat komen, als het lidmaatschap van de opperste militaire raad van 22 leden (...) eveneens in aanmerking wordt genomen. Er zijn kennelijk acht Yoruba's in de nieuwe regering en een aantal (personen) uit minderheidsstammen in de „middle belt", Oost en Midden-West..."
The Times (7-8) merkte op dat het kabinet een verlangen van de nieuwe leiders weerspiegelt „om een evenwicht te handhaven tussen de voornaamste etnische groepen van het land. Hoewel noordelingen overheersen, vooral onder de militaire benoemingen, heeft brigade-generaal Mohammed een aantal belangrijke posten aan zuiderlingen gegeven..." Voorts meldde *The Times* dat kolonel Garba evenals generaal Gowon afkomstig is uit de provincie Benue.

Topfunctionarissen

Op 8 aug. maakte de regering nog een aantal wijzigingen in de top van enkele belangrijke civiele diensten bekend. Zo werd de permanente secretaris van het ministerie van oliezaken, P. C. Asiodu, die in de voorgaande drie jaar met Nigeria's oliepolitiek belast was, overgeplaatst naar het ministerie van huisvesting, stadsontwikkeling en milieuzaken en vervangen door S. B. Awoniyi (voorheen binnenlandse zaken en defensie). Ook werd de permanente secretaris van het ministerie van buitenlandse zaken, J. Iyalla, vervangen. Op 5 aug. had brig.-gen. Mohammed in een toespraak tot de opperste militaire raad opgeroepen tot een „schone regering" zonder misbruik van openbare ambten.
(Op de economische en politieke achtergronden, die een rol bij de staatsgreep zouden hebben gespeeld, wordt in een volgende aflevering nader ingegaan.)
(The Times, Financial Times, NZZ, Le Monde, NRC/H'blad, FAZ)

WEST-EUROPA

NEDERLAND

HUWELIJK PRINSES CHRISTINA VOLTROKKEN

Op 28 juni is het huwelijk van prinses Christina, de jongste dochter van koningin Juliana, met Jorge Guillermo voltrokken. De burgerlijke plechtigheid vond plaats in het stadhuis van Baarn, waarbij de Baarnse burgemeester mr. J. van Haeringen optrad als ambtenaar van de burgerlijke stand.
De kerkelijke inzegening vond plaats in de Domkerk in Utrecht. In de kerk waren 1050 genodigden aanwezig, o.w. minister-president Den Uyl en zijn ambtgenoten van Suriname en de Nederlandse Antillen, Arron en Evertsz, verder de ministers De Gaay Fortman, Van Agt, Vredeling en Van Doorn, alsmede kardinaal Alfrink, de commissarissen van de koningin en honderden vrienden en kennissen van het bruidspaar.
De dienst werd geleid door ds. Joh. van der Werf en pater drs. Bernard A. H. Bot s.j.
De prediking werd uitgesproken door ds. Van der Werf, die zich baseerde op het verhaal van Naomi en Ruth.
Het tweede deel van de dienst, de inzegening van het huwelijk, werd door pater Bot geleid. Hij sprak in het Engels; de vragen aan de prinses en de heer Guillermo werden ook in het Engels gesteld en zij antwoordden met „I do". Pater Bot overhandigde ook het geschenk van de kerkeraad, de New English Bible van de Oxford University Press. *(ANP, NRC/H'blad)*

(Vor. ber. pag. 131/1-1975)

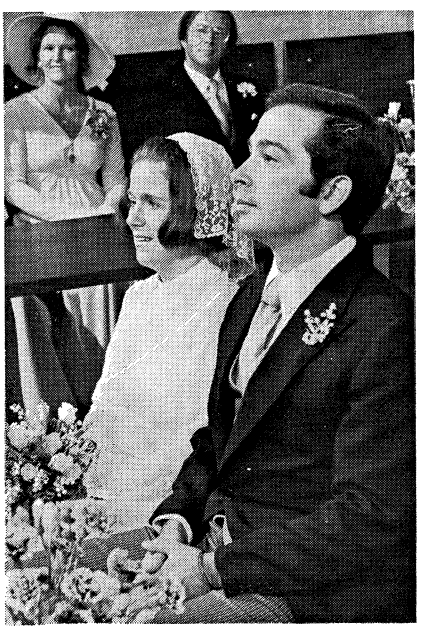

Prinses Christina (l.) en Jorge Guillermo tijdens de voltrekking van het burgerlijk huwelijk.

NOTA ONTWAPENING EN VEILIGHEID

Minister Van der Stoel van buitenlandse zaken en zijn staatssecretaris Kooijmans publiceerden op 19 juni de nota „Ontwapening en veiligheid". De bewindslieden wilden in de nota hun denkbeelden uiteenzetten over het ontwapeningsvraagstuk, zoals dat zich thans presenteert.
In de nota wordt o.m. gesteld, dat het geldende veiligheidssysteem tussen Oost en West, gebaseerd op afschrikking met kernwapens, niet plotseling kan worden veranderd. Dat zou destabiliserend kunnen werken en de voortzetting van het ontspanningsproces in gevaar kunnen brengen. Verbetering van de veiligheidssituatie in Europa en verlaging van het nucleaire en conventionele bewapeningsniveau moet tot stand komen via bondgenootschappelijk overleg in de NAVO en vervolgens in het overleg tussen NAVO en Warschaupact. Alleen zo kan worden gestreefd naar een nieuw veiligheidsstelsel dat, beter dan het afschrikkingsstelsel, beantwoordt aan normen van recht en moraal en wederzijds vertrouwen om geschillen op vreedzame wijze te beslechten.

Andere punten uit de nota zijn de volgende:

De wederzijdse beperking die Washington en Moskou in het SALT-overleg en de overeenkomst van Wladiwostok hebben bereikt betekenen op zichzelf nog geenszins een afremming van de bewapeningswedloop, maar eerder een uitgangspunt voor werkelijke vermindering van de kernwapenvoorraden. De bewindslieden hopen op een volledige stopzetting van kernproeven, ook van vreedzame kernexplosies, zolang het economisch nut daarvan niet is vastgesteld.
Over verlaging van het aantal kernwapens en hun rol in Centraal-Europa moet in MBFR-verband (overleg tussen Oost en West over troepenbeperking) worden gesproken, en wel nadat daarin min of meer paritaire verhoudingen op conventioneel gebied zijn bereikt. Pas daarna zou, anders dan bijv. twee maanden eerder het PvdA-congres heeft uitgesproken, kunnen worden overwogen om een wederzijdse verklaring over het niet als eerste gebruiken van kernwapens uit te geven of te komen tot kernwapenvrije zones in Europa.
Eenzijdige stappen tot vermindering of verplaatsing van VS-kernwapens in

Europa voordien zou „bij sommige landen" onveiligheidsgevoelens kunnen versterken. Daarmee zou een door de bewindslieden niet gewenste ontwikkeling naar autonome veiligheidsstelsels of een Westeuropese kernmacht in de hand kunnen worden gewerkt, zegt de nota.
Van der Stoel en Kooijmans hebben in de huidige situatie geen reden om aan de waarde van de Amerikaanse garanties voor West-Europa te twijfelen. De bijbehorende kernwapens, en de onzekerheid over een eventueel gebruik, kunnen niet worden gemist.
Vroegtijdige inzet van kernwapens moet worden verworpen: juist daarom zijn de bewindslieden tegen invoering van z.g. miniatuur kernwapens, die de grens tussen conventionele en kernwapens zouden vervagen.
Bij aanschaf van nieuwe wapensystemen zal er steeds op moeten worden gelet dat daarvan via de bewapeningsspiraal geen spanningsverhogend effect uitgaat.
Wat bijv. door de PPR bepleite „sociale verdediging" betreft wil de nota nog niet verder gaan dan de aankondiging dat er een interdepartementale werkgroep zal worden ingesteld die moet nagaan hoe deze soort verdediging moet worden onderzocht.

In een toelichting op de nota tegenover de pers maakten de bewindslieden duidelijk, dat het kabinet besloten heeft een onderzoek te doen instellen naar de gang van zaken bij de levering van wapens en wapensystemen aan Nederland in de afgelopen tien jaar. De verkoopmethoden en eventueel toegepaste sociaal-economische of financiële drukmiddelen van buitenlandse financiers moeten een belangrijk deel van het onderzoek uitmaken. Het resultaat zou voor het verstrijken van de huidige kabinetsperiode bekend moeten zijn.
Hoe en door wie het onderzoek verricht moet worden is nog niet beslist.
Op het kabinetsbesluit om tot een onderzoek over te gaan is van invloed geweest de discussie rond de opvolging van de Starfighter.
Het onderzoek zal ruimte laten om er ook b.v. de wapenexport uit Nederland en wapendoorvoer in te betrekken. *(NRC/H'blad, ministerie van buitenlandse zaken)*

BEZOEK NEDERLANDSE ECONOMISCHE MISSIE AAN PERZIË

Op uitnodiging van de Perzische minister van financiën, H. Ansari, heeft een Nederlandse economische missie o.l.v. minister Lubbers van economische zaken, die tevens optrad namens de minister van landbouw en visserij, van 24-30 mei een bezoek gebracht aan Perzië.
Mr. C. van Veen, voorzitter van het Verbond van Nederlandse Ondernemingen (VNO) trad op als vicevoorzitter van de missie.
De Nederlandse missie bestond uit vertegenwoordigers van overheid en directies van Nederlandse ondernemingen op het gebied van industrie, landbouw, scheepsbouw, transport en bankwezen.
Minister Lubbers is gedurende zijn verblijf in Perzië door de Sjah in audiëntie ontvangen. Hij sprak ook met minister-president Amir Abbas Hoveida en enkele ministers.
Minister Lubbers en de Perzische minister van financiën hadden een reeks van gesprekken over de uitbreiding van de economische samenwerking tussen beide landen. In de loop van de gesprekken kwam een aantal projecten voor samenwerking tussen de twee landen op tafel. Van Nederlandse zijde toonde men er begrip voor, dat Perzië voortgaat de noodzaak te beklemtonen van het sluiten van een preferentieel akkoord met de EG.
De ministers kwamen overeen een gemengde commissie voor economische en technische samenwerking in het leven te roepen. Deze zal tot taak hebben de ontwikkeling van de samenwerking op economisch en technisch gebied te volgen en regelingen te treffen voor de uitvoering van specifieke projecten en programma's.
Er bestond ruime gelegenheid voor de leden van de Nederlandse missie om projecten van wederzijds belang met hun Perzische relaties te bespreken. (Ministerie van econ. zaken)

(Vor. ber. pag. 490/3 e.v.-1974)

MINISTER LUBBERS BEZOEKT BULGARIJE, DE SU EN HONGARIJE. ECONOMISCHE AKKOORDEN AFGESLOTEN

Van 12-19 juli heeft minister Lubbers van economische zaken Bulgarije, de SU en Hongarije bezocht.
Hij voerde daar overleg met zijn collega-ministers over economische samenwerking.
In Sofia ondertekende hij, te zamen met de Bulgaarse minister van buitenlandse handel, I. Nedew, op 12 juli een program, waarin mogelijkheden voor samenwerking tussen daarin geïnteresseerde partijen worden opgesomd.
Op 15 juli ondertekenden minister Lubbers en de Sowjet-minister van buitenlandse handel N. S. Patolitsjew een tienjarige overeenkomst inzake economische, industriële en technische samenwerking. Tevens werden in Moskou besprekingen gevoerd met de minister van oliewinning Sjasjin, de vice-voorzitter van de ministerraad, tevens voorzitter van het staatscomité voor wetenschap en techniek, Kirillin, en de vice-minister van buitenlandse handel, Ossipow.
Minister Lubbers liet zich o.m. voorlichten omtrent de werkzaamheden van „Gosplan", het planbureau van de SU.
Minister Lubbers en de Hongaarse minister van buitenlandse handel, J. Biro, ondertekenden op 18 juli in Boedapest een tienjarige overeenkomst inzake economische, industriële en technische samenwerking. *(Ministerie van economische zaken)*

MINISTER WESTERTERP IN OOST-BERLIJN. LUCHTVAARTAKKOORD MET DE DDR GEPARAFEERD

Minister Westerterp van verkeer en waterstaat heeft van 15-17 juli een bezoek gebracht aan Oost-Berlijn. Hij voerde daar besprekingen met zijn Oostduitse collega Arndt. Op 17 juli hebben beide ministers hun paraaf geplaatst onder een luchtvaartovereenkomst tussen Nederland en de DDR.

De nieuwe luchtvaartovereenkomst geeft de Oostduitse luchtvaartmaatschappij Interflug en de Nederlandse KLM het recht ten minste één maal per week een retourvlucht tussen Amsterdam en Oost-Berlijn uit te voeren.
Tot dusver verloopt het luchtverkeer tussen Nederland en de DDR op basis van een vergunningenstelsel, dat inhoudt, dat voor iedere vlucht een vergunning moet worden aangevraagd. De KLM vliegt nu één maal per week op Oost-Berlijn; Interflug voert twee vluchten per week op Amsterdam uit.
Wanneer KLM en Interflug na het in werking treden van de overeenkomst meerdere vluchten per week tussen Amsterdam en Oost-Berlijn willen uitvoeren, kunnen daarover afspraken worden gemaakt tussen de luchtvaartautoriteiten van beide landen.
Na terugkeer op Schiphol verklaarde minister Westerterp „gelukkig te zijn" met de nieuwe overeenkomst, die naar zijn zeggen „uitdrukking is van de normalisering van de betrekkingen tussen Nederland en de DDR". (ANP)

(Vor. ber. pag. 489/2-1974)

ONTWIKKELINGEN IN DE KVP NA HET AFTREDEN VAN VOORZITTER DE ZEEUW. PARTIJRAAD. VERGEER NIEUWE VOORZITTER

Na het aftreden van KVP-voorzitter D. de Zeeuw op 24 maart van dit jaar (pag. 217/3-1975) hebben zich in de KVP de volgende ontwikkelingen voorgedaan.
Dadelijk nadat ir. De Zeeuw zijn besluit bekend had gemaakt bleek het bestaan van interne verdeeldheid binnen de KVP. In kringen van de TK-fractie van de partij heerste een zeker gevoel van opluchting, dat nu aan de voortdurende fricties over de politieke koers met de voorzitter en diens aanhangers in het Haagse partijbureau een einde gekomen was.
Een aantal kringvoorzitters waren echter zeer ontstemd over de procedure, die tot het aftreden van ir. De Zeeuw had geleid. Mr. A. Boersma, voorzitter van de kring-Den

Haag b.v. zei op 25 maart, dat het aftreden een gevolg was van een „coup van een groot deel van de TK-fractie".
Enkele kringvoorzitters, die q.q. deel uitmaken van het partijbestuur, eisten het aftreden van het voltallige dagelijkse bestuur. De leden daarvan weigerden echter daaraan te voldoen. Alleen de partijraad kan daarover beslissen, zo stelden zij. Bij wijze van compromis werd toen besloten, dat het dagelijks bestuur zich tot aan de partijraad als demissionair beschouwen zou.
Intussen zou een commissie van goede diensten de kandidaatstelling van het dagelijkse bestuur op de partijraad voorbereiden en een beleidsplan voor de KVP en haar plaats binnen het CDA voorbereiden.
Van deze commissie zouden o.m. deel uitmaken de voorzitters van de kringen Noord-Brabant, Noord-Holland, Leiden, Limburg en Overijsel. Zij zou zich voor het opstellen van het beleidsplan mede kunnen baseren op de denkbeelden van De Zeeuw en op voorstellen, die het TK-lid Van Zeil aan het dagelijks bestuur gedaan had.

Dr. P. Zelissen, die in 1971 en 1972 lid was van de TK, maakte op 27 maart bekend te hebben bedankt voor het lidmaatschap van de KVP, nu ir. De Zeeuw als voorzitter was afgetreden. Hij heeft zich aangemeld bij de PPR.

Dr. P. Steenkamp, voorzitter van het CDA, reageerde op 27 maart op het aftreden van ir. De Zeeuw.

Dr. Steenkamp zei geen aanval op de persoon De Zeeuw te willen doen, „maar het pakt mij erg aan, dat het vertrouwen van leidende figuren uit de ARP en CHU in hem door de plotselinge, ingrijpende voorstellen geschokt is".
Hij zei overvallen te zijn door de actie van De Zeeuw. „Op de conferentie in Woudschoten (pag. 217/2-1975) is de strategie van het CDA verder bepaald. We hebben toen afspraken gemaakt en statuten aanvaard. Het was ons bekend, dat De Zeeuw met bepaalde punten moeite had. Maar dat gold evenzeer voor de ARP en de CHU. Ik vind, dat we de pijn toen aardig verdeeld hebben".
„De schok voor de ARP en CHU is nu, dat het plan-De Zeeuw de KVP nu al te maken tot een christen-democratische partij ingaat tegen de afspraken van Woudschoten. Ook is het merkwaardig, dat De Zeeuw een nieuw programma wil opstellen, terwijl er juist in het CDA gestreefd wordt naar een nieuw partijprogramma.
Steenkamp erkende, dat er op 1 maart een vergadering van het CDA-bestuur was geweest, waarop De Zeeuw ernstige zorg had geuit over het ledenverlies van de KVP. De ARP en de CHU hebben toen inderdaad gezegd, dat de KVP in de presentatie meer reliëf zou moeten geven aan de eigen identiteit. „Maar daar is toen wel uitdrukkelijk bij gezegd: binnen de afspraken van Woudschoten en de statuten van het CDA". „Het was anders geweest, als De Zeeuw had voorgesteld: wij maken van de partij b.v. een sociale volkspartij. Maar het is duidelijk, dat zijn voorstel als concurrerend t.o.v. ARP en CHU wordt ervaren."
„Hij had zijn plan aan de zusterpartijen kunnen voorleggen. Dat is niet gebeurd. Wij hebben op 1 maart alleen maar wat vage ideeën te horen gekregen".

In 1974 heeft de KVP haar boekjaar afgesloten met 61.000 betalende leden. Voor dit jaar wordt, aldus het partijsecretariaat, gezien het grote aantal bedankjes, gerekend met een aantal van 45.000 à 50.000 leden. In vijf jaar is het ledental van de KVP gehalveerd.

„Als KVP-er sprekend" ontkent dr. Steenkamp, dat het ledenverlies van de KVP alleen te wijten is aan de trage voortgang van het CDA, zoals ir. De Zeeuw gesteld had. „Trouwens, als die reden zo vaak wordt gegeven, dan vraag je je af, waarom deze mensen zich niet massaal direkt aanmelden als lid van het CDA. Naast dat motief is bij velen onvrede over de steun aan het kabinet-Den Uyl aanleiding om te bedanken, maar ook het feit, dat er nogal wat schort aan de organisatorische leiding van de KVP speelt in belangrijke mate een rol", aldus dr. Steenkamp.

Aan de kaderleden van de KVP is op 27 maart een brief gestuurd, waarin het dagelijks bestuur zijn opvattingen over de kwestie-De Zeeuw uiteenzette.

Waarnemend voorzitter Th. Laan schreef o.m., dat het voorstel van ir. De Zeeuw van de KVP een christen-democratische partij te maken „wel super-CDA lijkt, maar in feite anti-CDA is".
„De Zeeuw wil de KVP snel omvormen tot een christen-democratische partij. Hij wil dit, nadat enkele weken geleden de partij, ook met zijn volledige instemming, op de bijeenkomst in Woudschoten met het CDA akkoord is gegaan. Hij wil de KVP al starten als christen-democratische partij, terwijl in CDA-verband is afgesproken dat dit alleen samen met ARP en CHU zal gebeuren.
Volgens Laan zou uitvoering van het voorstel-De Zeeuw twijfel oproepen aan de geloofwaardigheid en de loyaliteit van de KVP.

Op 28 maart kwamen de zeven leden van de commissie van goede diensten voor de eerste maal bijeen. Zij nodigden TK-fractievoorzitter Andriessen uit om als adviseur op te treden. Mr. Andriessen zette in de vergadering uiteen, hoe de TK-fractie over de controverse dacht.

De Haagse kringvoorzitter Boersma deed op 28 maart wederom een felle aanval op fractievoorzitter Andriessen, die volgens hem met een aantal TK-leden de hand heeft gehad in het aftreden van De Zeeuw. Een aantal TK-leden zou partijbestuursleden voor de beslissende vergadering van 24 maart hebben opgebeld om hen te bewegen hun stem uit te brengen tegen de voorstellen-De Zeeuw. Volgens Boersma is Andriessen van het begin af aan ongelukkig geweest met het voorzitterschap van De Zeeuw, omdat hij het politieke leiderschap geheel voor zich zou opeisen en niet zou toestaan, dat de partijvoorzitter zich daarin mengt.

De commissie van goede diensten kwam op 1 april opnieuw bijeen en bereikte toen overeenstemming over de kandidaten voor een nieuw dagelijks bestuur. Als kandidaat-opvolger van ir. De Zeeuw dook toen de naam op van drs. W. J. Vergeer, wethouder van verkeer en bedrijven van Utrecht, tevens EK-lid.
Ir. De Zeeuw verzond op 6 april een open brief aan de bemiddelingscommissie, waarin hij aankondigde op de komende partijraad het meningsverschil, dat tot zijn aftreden had geleid, te willen toelichten. Hij stelde, dat een verdere toelichting en discussie over het meningsverschil over het CDA en de toekomst van de KVP gewenst was, omdat hem uit reacties gebleken was, dat „procedurele verwikkelingen het beeld van de werkelijk inhoudelijke en daarom belangrijker zaken ernstig dreigen te verstoren".
Op 9 april droeg de commissie van zeven unaniem drs. Vergeer voor als kandidaat-voorzitter.
Vergeer verklaarde zich bereid ten minste voor één jaar voorzitter te worden, als partijbestuur en partijraad een aantal voorwaarden wilden aanvaarden. De belangrijkste was, dat de tot dan gevolgde koers van de KVP t.a.v. het CDA zou worden voortgezet. De lijn-De Zeeuw zou volgens Vergeer zelfmoord voor het CDA betekenen.
De andere kandidaten, die door de commissie voor lidmaatschap van het dagelijks bestuur werden voorgedragen, waren:

Mr. G. Brokx, lid van Gedeputeerde Staten in Noord-Brabant en penningmeester van de KVP, drs. G. J. Fleers, burgemeester van Ootmarsum en voorzitter van de KVP-kring Overijssel, H. Haenen uit Heerlen, drs. A. M. Janssen uit Boxtel, mevr. J. J. M. S. Leyten-de Wijckersloot uit Tilburg (ook toen lid van het dagelijks bestuur), mevr. M. E. Nagel-Cornelissen uit Oosterbeek, dr. J. van der Top uit Utrecht en P. van Zeil uit Utrecht, Tweede-Kamerlid en lid van het zittende dagelijks bestuur.

In Utrecht vergaderde op 30 mei en 10 juni een groep van „verontruste" KVP-ers, medestanders van ir. De Zeeuw. De groep stelde ir. De Zeeuw kandidaat voor het voorzitterschap en formuleerde een resolutie, die zij aan de partijraad wilde voorleggen.

In deze resolutie wordt gesteld dat op landelijk niveau de vorming van een CDA praktisch onhaalbaar is via de weg die het zittende partijbestuur nastreeft. De tegenstellingen tussen de parlementaire regeringsfracties van KVP en ARP enerzijds en de oppositionele fractie van de CHU anderzijds zijn daaraan debet, alle goede samenwerking in gemeenteraden en provinciale statenfracties ten spijt.
Als de partijtoppen het dit najaar niet eens worden over de CDA-doelstellingen moet de KVP uiterlijk op 1 jan. 1976 zelf het initiatief nemen, vraagt de resolutie.
In een ontwerp-actieplan van de groep-De Zeeuw wordt van de KVP duidelijk politiek stelling nemen gevraagd. Volgens de ex-voorzitter zou de „Sociale Volkspartij" aan de kant van de zwakkeren in de samenleving moeten staan. „Als dat links moeten heten, dan willen we graag links zijn", zei hij.

Fractievoorzitter Andriessen reageerde op 11 juni op de besluiten van de groep van verontrusten met te zeggen, dat de KVP na de partijraad zich over politieke problemen i.p.v. interne meningsverschillen moest buigen. Hij meende, dat het onduidelijk was, wat de groep wilde. De resolutie achtte hij in strijd met de afspraken van Woudschoten.
Op 14 juni vond een gesprek plaats tussen het partijbestuur en de groep verontrusten, o.w. ir. De Zeeuw. Aan het gesprek werd deelgenomen door fractievoorzitter Andriessen. Het vond plaats op verzoek van het partijbestuur. In het gesprek kwamen de standpunten niet nader tot elkaar.
Op 20 en 21 juni vond in Breda de partijraad plaats.
De partijraad aanvaardde met grote meerderheid een nota van het partijbestuur, waarin grote nadruk werd gelegd op de totstandkoming van het CDA en niet op de omvorming en reactivering van de KVP. Voor zover reactivering niet in strijd komt met de afspraken met de ARP en de CHU zal deze wel worden nagestreefd, b.v. via ledenwerfacties.
De voorwaarde voor politieke eenwording van de drie christen-democratische partijen is, volgens de nota, een beslissing over de indiening van een gezamenlijke kandidatenlijst bij de volgende algemene verkiezingen. Formeel moet die beslissing uiterlijk in mei volgend jaar vallen, maar volgens fractievoorzitter Andriessen en bestuurslid mevr. Leyten zal deze beslissing materieel reeds bij de algemene beschouwingen in okt. a.s. vallen door het optreden van de 3 TK-fracties.
Ir. De Zeeuw trok na aanvaarding van de nota zijn kandidatuur voor het voorzitterschap terug.
Vervolgens werd met grote meerderheid drs. Vergeer tot nieuwe partijvoorzitter gekozen. Ook de overige bestuursleden werden overeenkomstig de voordracht gekozen.

De nieuwe KVP-voorzitter W. J. Vergeer.

Toespraken Steenkamp, Vergeer en Andriessen

De partijraad werd toegesproken door o.a. dr. Steenkamp, de nieuwe partijvoorzitter Vergeer en TK-fractievoorzitter Andriessen.

Dr. Steenkamp zei o.m.: De groeiende samenwerking tussen de christen-democratische fracties in het parlement en de samenstelling van nieuwe politieke programma's voor het CDA voor de volgende regeerperiode vormen de voorbereiding van één kandidatenlijst van KVP, ARP en CHU bij volgende verkiezingen. Die éne lijst zal de politieke gestalte van het CDA gaan markeren.
Het CDA zal een eigen weg gaan naast de PvdA en de VVD, niet tegenover deze partijen.
Die eigen weg verhindert niet, dat een samenwerking met partners verscheidene regeringsperiodes kan duren, afhankelijk van de gezindheid, het programma, de getalsverhoudingen en de alternatieven, waarbij de ervaringen van de afgelopen regeerperiode een grote invloed mogen en kunnen uitoefenen.
De éne lijst verhindert ook niet, dat het CDA bereid moet zijn aan anderen de regeringsverantwoordelijkheid te laten.
De absolute eis van jarenlange trouw, die door geen enkele socialistische of liberale partij in Europa aan potentiële partners gesteld wordt, zal ook in de Nederlandse politieke verhoudingen worden bijgezet in het mausoleum, waar ook de gekozen premier en de absolute regeerakkoorden vóór de verkiezingen te vinden zijn.
„Wij weigeren te kiezen, structureel en altijd, voor de ondernemers of de zelfstandigen, voor de arbeiders of de vrije beroepen. Onze keus gaat uit naar het hele volk", aldus prof. Steenkamp.
Partijvoorzitter Vergeer zei, dat voortzetting van de huidige coalitie tussen progressieve en christen-democratische partijen slechts mogelijk is met een volledig CDA, dat als een volwaardige partner zal worden aanvaard bij kabinetsformaties. „Aan randfuncties, van welke aard dan ook, hebben wij niet langer behoefte".
Zo mogelijk dient het kabinet-Den Uyl de rit uit te zitten, maar daartoe moet het kabinet ons ook in staat stellen, aldus drs. Vergeer. Hij constateerde, dat de verantwoordelijkheid voor de regeerbaarheid van Nederland niet langer primair een zaak was voor de KVP, maar dat deze nu in eerste instantie in handen ligt van de PvdA als grootste partij.
De voorzitter bleef van mening, dat het politieke programma van de KVP het best kon worden uitgevoerd in samenwerking met de PvdA, maar dan met een „redelijke" PvdA.
TK-fractievoorzitter mr. Andriessen zei, dat de weg van afspraken en regeerakkoorden voor de verkiezingen heilloos is. Het verklaren van een intentie of een zekere voorkeur voor samenwerking met andere partijen achtte hij een begaanbare weg.
Hij deed een beroep op de PvdA zich redelijk op te stellen. „Als de PvdA zich zelf weet te relativeren, wat mij betreft knokkend om haar ideologie gestalte te geven, als de PvdA bereid is christen-democraten niet alleen te beschouwen als onmisbare supporters voor de uitoefening van macht, als socialisten ons in onze waarde willen laten, dan is een samenwerking voor de tweede fase van dit kabinet, ook op langere termijn, mogelijk."
Andriessen zei, dat de christen-democraten binnen het kabinet zullen staan voor handhaving van een gemengde economie, die planning en reglementering niet uitsluit, maar structuren creëert, waarin de direct verantwoordelijken zelf kunnen beslissen.
„Wij zijn voor spreiding van vermogen, maar dan vanuit een eigendomsopvatting, die vertrekt bij de persoonlijke verantwoordelijkheid".
„Wij staan voor een grondbeleid, waarin de overheid goed bewerktuigd is om gemeenschapsdoelen te bereiken. Wij aanvaarden echter niet, dat de grond in gemeenschapshanden moet, zoals het progressieve programma Keerpunt uiteindelijk wil. Wij willen ook hier een gemengde orde, die particulier bezit van grond als uitgangspunt neemt en verlangens van de gemeenschap erkent".
„Wij staan voor verkleining van inkomensverschillen, maar wel vanuit de realiteit en niet vanuit ficties".
Mr. Andriessen deed een beroep op de progressieve regeringspartners om de coalitie hechter te maken. „In een coalitie moet je kiezen voor elkaar. Men moet nu eens ophouden te zeggen, dat de christen-democraten voor de socialisten moeten kiezen, of, sterker nog, voor de PPR. Als er gekozen moet worden, dan geldt die keuze voor de bereidheid voor een gezamenlijk beleid". (ANP, NRC/H'blad, Politiek overzicht)

(Vor. ber. pag. 217/3-1975)

PARTIJRAAD ARP

De ARP hield op 24 mei in Zwolle haar partijraadsvergadering. Tijdens de vergadering heeft fractieleider

Aantjes meegedeeld, dat de AR-fractie de fracties van KVP en CHU zal voorstellen aanzienlijk nauwer te gaan samenwerken om proefondervindelijk te kunnen vaststellen of volgend jaar zal kunnen worden besloten tot de vorming van één ongedeelde CDA-lijst voor de eerstvolgende verkiezingen.
Volgens dit voorstel zullen voortaan alle beslissingen die in de Tweede Kamer moeten worden genomen, worden voorbereid door gezamenlijke fractiecommissies, zullen de standpunten in gemeenschappelijke fractieberaden worden bepaald en zullen in beginsel slechts woordvoerders namens de drie fracties optreden.
Volgens mr. Aantjes kan alleen zo voor iedereen zichtbaar worden, of en in hoeverre de basis voor volledige politieke eensgezindheid aanwezig is om volgend jaar de beslissing te nemen om met één lijst de verkiezingen in te gaan.

Reacties KVP en CHU

Uit de kring van de KVP-fractie werd onmiddellijk positief op dit voorstel gereageerd. Woordvoerders verklaarden, dat een dergelijke samenwerking al veel eerder werd gewenst. CHU-fractieleider Kruisinga wenste eerst met zijn fractie te overleggen, alvorens te reageren.
Volgens de heer Aantjes mag het voorstel geen gevolgen hebben voor de loyale houding van AR- en KVP-fractie tegenover het kabinet-Den Uyl. Anderzijds vond hij, dat van de CHU niet mag worden verlangd, dat zij haar oppositierol zal verloochenen. Overigens zei mr. Aantjes kort daarna, dat zijn voorstel in de praktijk gevolgen zal hebben voor de houding van de CHU tegenover het kabinet. Hij meende voorts, dat dr. Kruisinga voortaan betrokken zal moeten worden bij het overleg dat de christen-democratische bewindslieden met hun Kamerfracties voeren.

Aantjes over PvdA

Volgens mr. Aantjes staat de PvdA voor een tweesprong. Deze partij moet, zei hij, haar keus maken tussen een extreme of gematigde koers, tussen de revolutionair gezinden en hervormingsgezinden. Zijns inziens spitsen de dilemma's van de PvdA zich toe op haar maatschappijvisie en haar visie op de democratie. Zij leiden tot de volgende vragen: wil men sociale hervormingen op basis en met behoud van, ja zelfs met versterking van de eigen verantwoordelijkheid of met inlevering daarvan; moet de staat de maatschappij hervormen of moet zij slechts helpen bij de maatschappijhervorming; wil men een op de ondernemingswijze produktie gebaseerde orde sociaal hervormen of wil men die orde zelf uithollen en vervangen door een collectivistische; waardeert de PvdA de democratie als een middel om aan de macht te komen of als een middel om de burger tot zijn recht te laten komen, de tegenstander in zijn waarde te laten en iets tot stand te brengen door elkaar te overtuigen in plaats van elkaar tot iets te dwingen; is de democratie ondergeschikt aan de politieke doelen of is zij ook een doel op zichzelf?
Het was voor mr. Aantjes niet de vraag wat Den Uyl en Van Thijn in dit opzicht willen, maar of zij door de hele PvdA worden gedragen, dan wel of zij slechts worden „gedoogd" omdat een linkse meerderheid ontbreekt. De PvdA heeft samenwerking met de CPN in een Volksfront met grote meerderheid afgewezen, maar de heer Aantjes vroeg zich af, of dit op principiële gronden is gebeurd, dan wel uitsluitend met het oog op de actuele situatie. „Voor een samenwerking tussen socialisme en christen-democratie is niet alleen de samenwerkingswil bepalend, maar ook gelijkheid van visie op het samenwerkingsmodel", aldus Aantjes.

Toekomstige kabinetsformatie

Over de toekomstige kabinetsformatie zei de AR-fractieleider, dat socialisten noch liberalen de natuurlijke bondgenoten van de christen-democraten zijn.
Wel had hij twee belangrijke redenen om te denken aan een voortgezette coalitie met de PvdA: de ARP heeft de ingrijpende beslissing om steun te geven aan de huidige coalitie niet genomen om de strategische achtergronden ervan zomaar weer overboord te gooien. Vervolgens is „nimmer door toedoen van de AR-fractie van combinatie gewisseld".
De ARP-partijraad discussieerde tijdens een beoordeling van het fractiebeleid onder meer over Zuid-Afrika en in dat verband over eventuele investeringen in dat land door Hoogovens. (Politiek Overzicht, NRC/H'blad)
(Vor. ber. pag. 358/3-1975)

VIERDE RADIOPROGRAMMA PER 1 JAN. 1976

Minister Van Doorn van CRM heeft op 19 juni besloten per 1 jan 1976 de radiozendtijd uit te breiden t.b.v. een vierde radioprogramma (Hilversum IV). Daartoe zullen de AM- en FM-netten van Hilversem II worden ontkoppeld. De vierde zender zal worden gebruikt voor de uitzending van een categoraal programma van vnl. klassieke muziek.
De zendtijd zal evenredig worden verdeeld over de omroeporganisaties en de NOS. (Ministerie van CRM)

BELGIË

NIEUW GESCHIL IN OLIESECTOR

In de oliesector is het einde juli opnieuw tot een conflict gekomen tussen de regering en de petroleummaatschappijen. Terwijl onderhandelingen bezig waren over de handhaving van het (eventueel licht gewijzigd) programmacontract (zie pag. 535/1-1974), heeft een arrest van de raad van state d.d. 30 juni een onverwachte kortsluiting veroorzaakt.
Het arrest vernietigt de ministeriële besluiten van 21 sept. 1972 en 27 dec. 1972, uitgevaardigd door de toenmalige minister van economische zaken Simonet. Het accijnsrecht op benzine werd toen verhoogd met 1 fr., maar de besluiten van Simonet legden de maximumprijzen voor gewone en superbenzine zodanig vast, dat de oliesector de hogere accijns niet volledig op de verbruiker kon afwentelen. De Belgische Petroleumfederatie en enkele oliemaatschappijen vroegen daarop bij de raad van state de vernietiging van de besluiten. Door het arrest hebben de eisers gelijk gekregen en wordt voor de oliesector de mogelijkheid geopend bij de burgerlijke rechtbanken een schadevergoeding van het Rijk te vorderen, die — volgens perscommentaren — in totaal tot een half mrd fr. zou kunnen oplopen.
De beslissing van de raad van state werd op 4 en 5 juli aan de betrokken partijen betekend. (Zij zou eerst op 29 juli via een bericht in *De Standaard* publiek worden gemaakt.) Nog niet op de hoogte gebracht door zijn administratie, schreef minister van economische zaken Oleffe op 10 juli een brief aan de Belgische Petroleumfederatie, waarin hij haar instemming vroeg met een aantal wijzigingen aan het programmacontract van juli 1974.
Op 18 juli lieten de vertegenwoordigers van het Algemeen Christelijk Vakverbond in het overleg- en controlecomité weten, dat zij bij minister Oleffe zouden aandringen op de opzegging van het programmacontract. Op 22 juli kreeg Oleffe inzage van het arrest en op 24 juli ontmoette hij een afvaardiging van de Belgische Petroleumfederatie, waaraan hij vijf nieuwe voorwaarden voorlegde; vier daarvan hadden betrekking op het programmacontract, het vijfde punt stelde voor, dat de oliemaatschappijen zich ertoe zouden verbinden geen vorderingen in te stellen op het Rijk, m.a.w. geen gebruik te maken van het arrest. Op 30 juli bevestigde Oleffe de voorwaarden in een brief en vroeg een antwoord tegen 31 juli om 18 uur. De BPF liet weten, dat zij niet in de plaats van haar leden een verbintenis m.b.t. het arrest kon innemen; van hun kant verklaarden de meeste oliemaatschappijen dat, gelet op de vakantie en de onmogelijkheid om hun beheerders onmiddellijk bijeen te roepen, zij geen directe beslissing konden treffen.
Oleffe deelde dientengevolge op 31 juli op een persconferentie mede, dat hij het programmacontract had opgezegd „omdat hij geen verbintenissen kon aangaan met partijen, die op het punt staan vorderingen in te stellen tegenover het Rijk".
Het programmacontract voorziet in een opzegperiode van zes maanden en blijft dus tot einde januari 1976 van kracht.

OVERHEIDSINGRIJPEN INDEXERING

Om te beletten dat het indexcijfer van de kleinhandelsprijzen, onder invloed van de aardappelprijzen, in juli met ongeveer 2,14 punten of 1,50% zou stijgen, heeft de regering ingegrepen in de techniek van de indexberekening. Op 23 juli werd op het ministerie van economische zaken vernomen, dat minister Oleffe de invloed van het seizoenverschijnsel, gevormd door de evolutie van de oude en nieuwe aardappelprijzen, wenste te „neutraliseren", zodat de indexstijging zou beperkt blijven tot ca. 0,67 punten. Het ministerie verantwoordde het voorstel door een verwijzing naar het abnormaal laat binnenhalen van de vroege aardappelen.

Het voorstel stuitte op verzet van de vakverenigingen, zodat de regering het advies vroeg van de indexcommissie. Deze laatste slaagde er niet in een eensgezind advies te formuleren. Op 30 juli trof de regering een compromis-beslissing: De notering voor de aardappelprijs voor juli werd gevestigd op het gemiddelde van de prijs van de oude aardappelen in juni en de prijs van de nieuwe aardappelen in juli.

Daardoor stijgt de index van juli met 1,39 punten, waarvan 0,73 punten zijn toe te schrijven aan de aardappelen. Procentueel is de stijging 0,97%.

De „manipulatie" door de regering van de index-techniek heeft, vooral van vakbondszijde, kritiek uitgelokt. In de commentaren werd gewezen op de noodzaak van een spoedige herziening van de indexberekening. Het is de eerste maal dat de minister van economische zaken aldus ingrijpt in de indextechniek.

AFSCHAFFING VAN FEDERATIES VAN GEMEENTEN

De regering heeft op 22 juli beslist het parlement voor te stellen de federaties van gemeenten, die bij de wet van 26 juli 1971 in Vlaams-Brabant werden opgericht, af te schaffen. Op dezelfde vergadering van het kabinet werd een akkoord bereikt over de fusies van gemeenten in de provincie Brabant. Beide kwesties houden met elkaar verband.

Het Vlaamse ministercomité had reeds vroeger aangedrongen op de totstandkoming van aanzienlijk vergrote gemeenten rondom Brussel, met het oog op de opneming van de franssprekende bevolkingsgroepen van het hoofdstedelijke randgebied in gemeenten met een versterkte nederlandssprekende meerderheid.

Dat standpunt was aangevochten door de Brusselse PSC-ministers, die opkwamen voor de vorming van „kleine fusies", waardoor de franssprekenden hun relatief stevige posities zouden kunnen handhaven.

De PSC-ministers gaven tenslotte toe aan de eis van hun Vlaamse collega's, omdat zij voldoening kregen inzake de regionalisering van het nieuwe Gemeentefonds dat m.i. v. 1977 de huidige fondsen zal vervangen. Volgens de nieuwe verdeelsleutel voor de regionale kredieten ontvangt Brussel 9,36% van het totaal i.p.v. de vroegere 20,50%. Om dat verschil enigszins te compenseren besliste de regering de stad Brussel een jaarlijkse dotatie te verlenen van ca. 1,5 mrd fr. „als tegenprestatie voor de lasten die zij als Belgische en Europese hoofdstad moet dragen." Nadat de PSC-ministers hadden ingestemd met de „grote fusies", gingen de Vlaamse ministers op hun beurt akkoord om — ook om redenen van vereenvoudiging der instellingen — de vijf federaties van gemeenten af te schaffen. (Zie pag. 570/1-1971)

DE ZAAK-GRAMMENS

Aan het drie jaar oude rechtsgeding, dat het oud-kamerlid Flor. Grammens (76) tegen de gemeente Schaarbeek stelde, is een einde gekomen door een arrest van het Hof van Cassatie. Grammens schilderde in de zomer van 1972 enkele Franse loketopschriften over in het gemeentehuis van Schaarbeek om te protesteren tegen wat, volgens hem, een taalwetsovertreding was. De gemeente diende een klacht in en Grammens werd door het Hof van Beroep te Brussel en daarna door dat te Gent veroordeeld tot 1 fr. schadevergoeding. Grammens slaagde erin de zaak tot in cassatie te brengen.

Op 22 juli heeft het Hof van Cassatie in een arrest gesteld dat Grammens foutief handelde door overheidsborden te bevuilen en bijgevolg geen rechten kan doen gelden t.o.v. de gemeente. Anderdeels heeft het Hof de besluiten van de procureur-generaal aanvaard, volgens welke de taalwetgeving te Schaarbeek niet geëerbiedigd werd. Grammens heeft na de bekendmaking van het arrest verklaard tevreden te zijn. De zaak is een onderdeel van de zaak-Nols (zie pag. 207/1).

OOST-EUROPA

HONGARIJE

11-DE CONGRES COMMUNISTISCHE PARTIJ

In Boedapest vond van 17-22 maart het 11-de partijcongres plaats van de Hongaarse Socialistische Arbeiderspartij — de regerende communistische partij.
Aanwezig waren 848 partijafgevaardigden plus vele gasten uit binnen- en buitenland. De bondgenoten uit het Warschaupact waren, met uitzondering van Roemenië, vertegenwoordigd door de partijleiders, die allen op het congres het woord voerden.
De afgevaardigden vertegenwoordigden 754.353 partijleden (stand op 1 jan. 1975), georganiseerd in 24.450 basisorganisaties.
Belangrijkste taak van het congres was het aanvaarden van een nieuw partijprogramma.

Nieuw partijprogramma

Het nieuwe programma, dat door het congres unaniem werd aanvaard, was het eerste nieuwe partijprogramma sedert de fusie van de sociaal-democratische en communistische partijen in 1948.
In het document wordt de geschiedenis van de Hongaarse arbeidersbeweging in herinnering gebracht; daarnaast worden de taken van de partij voor de komende 15 à 20 jaar opgesomd.

Doel is het een geavanceerde samenleving op te bouwen, die het mogelijk maakt vervolgens het communisme te bereiken. In de terugblik op het verleden wordt o.m. gesteld, dat het „met de hulp van de internationale arbeidersklasse mogelijk was de contra-revolutionaire aanval te overwinnen, die in 1956 ontketend was door de binnen- en buitenlandse krachten van de reactie, die geprofiteerd hadden van sectarische vergissingen en dogmatische verdraaiingen alsmede van revisionistisch verraad". Nu echter, zo zegt het document verder, „ontwikkelt onze maatschappij zich op de vaste socialistische fundamenten, die zij zelf heeft gelegd".
Nog heerst in Hongarije de dictatuur van het proletariaat, het streven is echter naar een socialisme van het hele volk.
Het document stelt vast, dat de socialistische sector voorziet in 98% van het nationale inkomen. Eveneens wordt vastgesteld, dat er nog kleine particuliere ondernemers zijn — handwerkslieden, winkeliers e.d. — en dat hun aanwezigheid nog nodig is. Hun inkomens moeten evenwel in relatie staan tot de geleverde arbeid. De staat erkent en beschermt particulier bezit, voor zover dit uit arbeid voortvloeit, maar het mag niet schadelijk zijn voor het publieke belang of in strijd zijn met de socialistische beginselen.

Het huidige economische beleid, waarin elementen van martkeconomie zijn ingebouwd, wordt bevestigd.
De ideologische activiteit moet zich ontwikkelen op basis van het democratische centralisme, waarbij de leidende rol van de partij gewaarborgd moet zijn, aangezien die de essentiële voorwaarde vormt voor het toekomstige succes van de socialistische opbouw.
Gestreden moet worden tegen vijandige ideologieën en alle afwijkingen van het marxisme-leninisme, de verschillende vormen van kleinburgerlijke en revisionistische opvattingen en denkbeelden, alsmede tegen dogmatisme, sectarisme en het avonturisme van zogenaamd links.
Subjectivisme, willekeur en alle vormen van persoonlijkheidsverering zijn onverenigbaar met de socialistische doelstellingen en de marxistisch-leninistische beginselen.
Tenslotte worden de „onverwoestbare vriendschap en banden met de SU" in herinnering gebracht en wordt gesteld, dat er geen anti-Sowjet communisme bestaat en kan bestaan.

Redevoeringen Kadar, Fock en Brezjnew

Het congres werd toegesproken door o.m. de Hongaarse partijleider Janos Kadar, premier Jenö Fock en Sowjet-partijleider Brezjnew.

In zijn rede op 17 maart noemde Kadar de nauwe betrekkingen en het wederzijdse vertrouwen tussen volk en partij „belangrijker dan al het andere". Hij riep op tot „socialistische nationale solidariteit" en hij dankte de partijleider, de partijloze bondgenoten en het hele volk voor hun ondersteuning. Als eerste opgave noemde hij de ontplooiing van de socialistische democratie.
Sprekend over eigendomsverhoudingen zei Kadar, dat de verdere ontwikkeling van een socialistische maatschappij geen radicale veranderingen hiervan vereiste. Wel moeten zowel coöperatief als staatseigendom worden versterkt. Grond noemde hij het vermogen van het volk. De verkoop van grond in privé-bezit moet door de staat worden gecontroleerd om speculatie tegen te gaan.
De betrekkingen tussen kerk en staat waren naar het oordeel van Kadar voldoening gevend. De kerk vond, zonder haar geloofsprincipes op te geven, haar plaats binnen de socialistische samenleving.
Kadar stelde, dat de maatschappijwetenschappen een grotere rol moesten spelen bij het vormen van een socialistisch bewustzijn. Zij moeten duidelijker stelling nemen tegen anti-marxistische en niet-marxistische meningen.
Op het terrein van de kunst moet gestreefd worden naar grotere ideologische eenheid dan tot dusver was bereikt.
In de buitenlandse politiek stelde hij de betrekkingen met de SU en daarna met de andere socialistische staten op de eerste plaats. Stappen moeten ondernomen worden om de betrekkingen met de geïndustrialiseerde kapitalistische staten verder te verbeteren op de basis van gelijkheid, niet-inmenging en wederzijds profijt.
Premier Fock stelde in zijn rede tot het congres, dat de ministerraad i.h.a. goed functioneerde, dat het echter niet altijd lukte goede besluiten ook uitgevoerd te krijgen. Een andere fout, die Fock in zijn zeer zelf-kritische rede noemde, was het bestaan van een zeker chauvinisme binnen elk gespecialiseerd departement. Fock meende, dat de regering er onvoldoende in geslaagd was bestaande fouten en gebreken te verbeteren.
Sowjet-partijleider Brezjnew ging in zijn rede o.m. in op de samenwerking tussen de regerende communistische partijen en de communistische staten. Van het Warschaupact zei hij, dat het twee decennia een vaste en veilige basis had gevormd voor de samenwerking van de socialistische staten. Deze organisatie tot bescherming van de socialistische verworvenheden heeft een grote rol gespeeld en zal ook in de toekomst als goed instrument tot behoud van de vrede dienen.
Niet geheel tevreden was Brezjnew over het functioneren van de Comecon. De overeengekomen programma's worden minder snel verwezenlijkt dan wenselijk is.

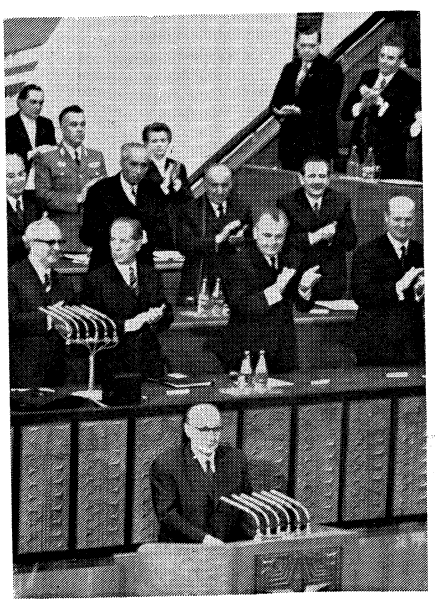

Janos Kadar spreekt het partijcongres toe.

Verkiezing Politburo, secretariaat en Centraal Comité

Het congres besloot zijn werkzaamheden op 22 maart met de verkiezing van een nieuw Politburo, secretariaat en CC.

In het Buro keerden niet terug Reszoe Nyers, die vorig jaar zijn positie in het CC reeds verloren had (pag. 232/2-1974), alsmede Lajos Feher en Gyulas Kallai. Wel herkozen werd o.m. György Aczel, die tegelijk met Nyers uit het CC ontslagen was. Nieuwe leden van het Politburo waren György Lazar, toen vice-premier, Miklos Ovari, Laszlo Marothy, de voorzitter van de jeugdorganisatie, en Istvan Sarlos, secretaris-generaal van het Nationale Front.
De leden van het secretariaat werden allen herkozen. Als nieuw lid werd toegevoegd Andras Gyenes, tot maart van dit jaar ambassadeur in de DDR.
Kadar werd eenstemmig als eerste secretaris herkozen.
I.v.m. de groei van de partij is het aantal leden van het voltallige CC van 100 op 125 gebracht. (Le Monde, NZZ)

(10-de partijcongres pag. 137/3 e.v. - '71).

DAHOMEY

MINISTER VAN BINNENLANDSE ZAKEN DOODGESCHOTEN

Op 21 juni deelde de minister van voorlichting luitenant Martin Dohou Azonhiho, mee, dat de minister van binnenlandse zaken en veiligheid, kapitein Michel Aikpe, de vorige nacht op de vlucht door leden van de presidentiële garde was doodgeschoten, nadat hij door president Mathieu Kerekou met diens echtgenote in bed was aangetroffen.
Op 22 juni werd luitenant Azonhiho tevens tot waarnemend minister van binnenlandse zaken en veiligheid benoemd.
Op 24 juni werd door reizigers, die vanuit Dahomey in Nigeria aankwamen, bevestigd dat sinds de dood van minister Aikpe in Dahomey's hoofdstad Cotonou een uitgaansverbod van kracht was. Het Nigeriaanse dagblad *Daily Times* meldde dat sinds het bekend worden van de dood van de minister in Cotonou en Abomey protestdemonstraties hadden plaatsgevonden, waarbij betogers getracht hadden in de gevangenissen binnen te dringen om de gedetineerden te bevrijden; het uitgaansverbod zou zijn afgekondigd om verdere demonstraties te beletten. Van officiële zijde in Dahomey was melding gemaakt van demonstraties van voornamelijk werklozen.
In een verklaring van de president op 25 juni werd meegedeeld dat de veiligheidstroepen de vorige dag onder een verenigd opperbevel waren geplaatst. Tegelijk vaardigde het Nationale Politieke Bureau een verbod uit van „alle demonstraties en bijeenkomsten" en het riep alle arbeiders in zowel de openbare als de particuliere sector (die aan een stakingsoproep gevolg hadden gegeven) op ..... met spoed op hun werk terug te keren; tevens werd voor heel Dahomey een nachtelijk uitgaansverbod afgekondigd.
Dezelfde dag deelde de in Parijs gevestigde „Dahomeyse solidariteitsbeweging" mee dat kapitein Aikpe was gedood, omdat hij de president ervan had beschuldigd „talloze steekpenningen" te hebben aanvaard. Bij de protestbetogingen, waarbij het aftreden van de president zou zijn geëist, zouden 4 mensen zijn gedood en 25 gewond. Volgens het Senegalese dagblad *Le*

Soleil (23-6) behoorde Aikpe tot een bond van marxistisch gezinde jongeren.
Op 26 juni riep het nationale vakverbond alle arbeiders op onmiddellijk op hun werk terug te keren, omdat de organisatoren van de staking de revolutie van het Dahomeyse volk vijandig gezind waren.
Het kabinet besloot op 27 juni, dat elke arbeider die per 30 juni om 8.00 uur niet op zijn werk was teruggekeerd als ontslagen zou worden beschouwd. Tevens werden maatregelen genomen om de staatscontrole op de economie te versterken: nationalisatie van sommige ondernemingen en kapitaalparticipatie in andere; invoering van een tabaks- en alcoholmonopolie.
Op 10 juli kondigde de regering maatregelen tegen stakers af: degenen die niet vóór 30 juni het werk hadden hervat werden ontslagen, terwijl de ondertekenaars van stakingsoproepen, en „activisten", die voor 30 juni waren gearresteerd en tot het eind van het jaar naar landbouwbedrijven waren gestuurd, een zelfde lot wachtte.
Op 23 juli werd het uitgaansverbod in Dahomey opgeheven. *(Le Monde, Reuter, AFP, AP)*

(Vor. ber. pag. 126/2 e.v.)

Ambassadeur naar bevrijdingsfront

Op 4 aug. meldde NRC/H'blad dat de ambassadeur van Dahomey in Brussel, Gratien Pognon, zijn ontslag had genomen en toegetreden was tot het bevrijdingsfront van Dahomey (FLD) om te strijden tot Dahomey is bevrijd van het „dictatoriale bewind" van president Kérékou. Pognon zei op een persconferentie te Brussel dat diverse oppositiegroepen in Dahomey zich in juli hadden samengebundeld tot een ondergrondse nationale beweging om „Dahomey te bevrijden van de dictatuur". Daartoe zou zijn besloten na de moord op Aikpe. De oud-ambassadeur, die nu als FLD-gedelegeerde belast met de buitenlandse betrekkingen zal optreden, riep zijn landgenoten op om een campagne van burgerlijke ongehoorzaamheid te beginnen.

GUINEE

HERSTEL BETREKKINGEN MET BONN

Op 9 mei herstelden de regeringen van Guinee en West-Duitsland de in januari 1971 verbroken diplomatieke betrekkingen. *(DDP)*

HERSTEL BETREKKINGEN MET PARIJS. PREMIER LANSANA BEAVOGUI IN FRANKRIJK

Op 14 juli kondigden Frankrijk en Guinee in een gemeenschappelijk communiqué het herstel aan van de in november 1965 verbroken diplomatieke betrekkingen.
De relatie tussen beide landen was vooral in de jaren 1970-1972 zeer slecht geweest, toen de Guinese president Sekou Touré Frankrijk beschuldigde van het voorbereiden van agressie tegen zijn land.
Bij een bezoek aan Guinee in maart 1974 had Kurt Waldheim, de secretaris-generaal van de VN, president Sekou Touré de goede diensten van zijn organisatie aangeboden bij het normaliseren van de betrekkingen tussen Guinee en bepaalde staten, in het bijzonder West-Duitsland en Frankrijk. Waldheim wees de directeur van zijn kabinet, André Lewin, aan tot zijn speciale vertegenwoordiger, en deze vertrok op 22 okt. 1974 naar Conakry voor een missie van goede diensten, nadat de staatshoofden van Guinee en Frankrijk zich eerder die maand ten gunste van een normalisering van de onderlinge betrekkingen hadden uitgesproken.
Op 15 juli arriveerden 18 Fransen in Parijs, die de vorige dag na een gevangenschap van ruim vier jaar in Guinee waren vrijgelaten.
Van 22-25 juli bracht een Guinese delegatie o.l.v. premier Lansana Beavogui een bezoek aan Frankrijk. De premier voerde besprekingen met president Giscard d'Estaing, die hem een persoonlijk vriendschapsboodschap voor Sekou Touré overhandigde, en een aantal leden van de Franse regering, o.w. premier Chirac en minister van buitenlandse zaken Sauvagnargues. Volgens laatstgenoemde zou in de loop van oktober een uitwisseling van ambassadeurs kunnen volgen. Premier Lansana Beavogui sprak de wens uit dat de samenwerking met Frankrijk op basis van een absolute gelijkheid van de partners tot stand zal komen en dat die samenwerking „globaal en veelvormig" zal zijn. *(Le Monde)* (Vor. ber. pag. 127/3)

De Guinese premier Lansana Beavogui (l.) met zijn Franse ambtgenoot Chirac.

KAAPVERDISCHE EILANDEN

VERKIEZINGEN. ONAFHANKELIJKHEID

Op 30 juni vonden verkiezingen plaats voor een grondwetgevende vergadering van 56 leden. Alleen de PAIGC had kandidaten gesteld. Ca. 84% van de 120.000 kiesgerechtigden bracht zijn stem uit, en 82,17% van de stemmen was voor de PAIGC-lijst en daarmee voor aansluiting bij Guinee-Bissau. Alleen op het eiland Brava zou de PAIGC geen meerderheid hebben gekregen (*AFP* 3-7).
Op 5 juli verleende Portugal de eilanden onafhankelijkheid. Het was bij de plechtigheden vertegenwoordigd door premier Vasco Gonçalves en gouverneur Almeida d'Eca. De volksvertegenwoordiging koos Aristides Pereira, de secretaris-generaal van de PAIGC, tot president en majoor Pedro Pires tot premier.
Eveneens op 5 juli ondertekenden Pereira en Gonçalves een akkoord over samenwerking, vooral op handelsgebied en m.b.t. de hulpverlening.

Een van de laatste daden van de vroegere koloniale macht was het voeren van onderhandelingen over amnestie voor naar

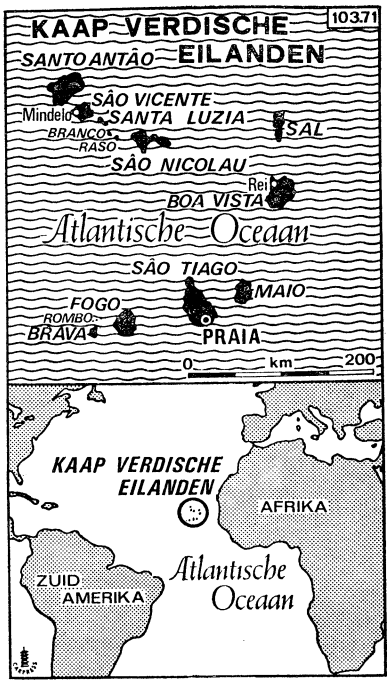

De Kaapverdische eilanden bestaan uit tien grote en vijf kleine eilanden met een gezamenlijke oppervlakte van 4.033 km2 en een totale bevolking van ca. 285.000. De hoofdstad is Praia (33.000 inwoners) op San Tiago.

---

schatting dertig politieke gevangenen die al een paar jaar gevangen zitten op aansporing van de PAIGC.
De gevangenen waren voor het merendeel leden van de nu verboden conservatieve Kaapverdische democratische unie (UDC) en van de maoïstische Volksunie van de Kaapverdische eilanden (UPCV) die een band met Guinée-Bissau afwijzen.
Toen de laatste Portugese troepen zich op 6 juli van de eilanden terugtrokken, namen zij een kleine groep tegenstanders van het nieuwe bestuur mee naar Portugal. (Reuter/AP)

Over de toekomstige politiek van de Kaapverdische eilanden en speciaal de relatie tot Guinee-Bissau, verklaarde Aristides Pereira o.m.:

Een politiek van niet-gebondenheid was voor de eilanden de enig mogelijke weg. Het zou zelfmoord betekenen buitenlandse bases op de eilanden toe te laten. Een congres van de PAIGC zou worden gehouden voordat een gemeenschappelijke zitting van de parlementen van Guinee-Bissau en de Kaapverdische eilanden zou plaatsvinden, waarop de definitieve beslissing over de vorm van de tussen beide landen tot stand te brengen unie zou worden getroffen. Deze vorm zou de eigen aard en het bijzondere karakter van de unie moeten weerspiegelen. Intussen zou de PAIGC als contact tussen beide landen dienen.
Tegen AFP had Pereira reeds eerder gesteld dat de eenheid tussen beide landen „voorzichtig en zonder enige haast" zou worden opgebouwd. „Dit delicate probleem kan alleen worden opgelost op basis van gelijkheid tussen beide zijden. Wij kennen voorbeelden van unies tussen Afrikaanse landen die in grote haast werden opgezet, en die tenslotte niet standhielden. Daarom zijn wij erg geïnteresseerd in de unie tussen Tanganjika en Zanzibar, waarbij Tanzania werd gevormd, omdat deze eenheid heeft standgehouden", aldus Pereira. Hij merkte voorts op dat de economieën van beide landen elkaar aanvullen, maar dat de bijna 1000 km afstand tussen beide gebieden een „technische moeilijkheid" voor de praktische verwezenlijking van de eenheid vormt. Daarom zou de PAIGC prioriteit verlenen aan de ontwikkeling van het lucht- en zeetransport. Guinee-Bissau had voor dit doel al vier schepen aangekocht.

De president van Guinee-Bissau, Luis Cabral, verklaarde op 30 juni, dat er geen uitwisseling van diplomatieke vertegenwoordigingen tussen beide staten zou plaatsvinden. De vertegenwoordiging over en weer werd al door de PAIGC verzorgd.

Kabinet

President Pereira beëdigde op 11 juli het eerste kabinet o.l.v. Pedro Pires. De voornaamste portefeuilles waren als volgt verdeeld: buitenlandse zaken - Abinio Duarto; defensie - Silvino da Luz; financiën - Amaro da Luz. *(AFP, NZZ, NRC/H'blad, Angola Bulletin, AdG)*

(Vor. ber. pag. 142/1)

MADAGASCAR (MALAGASI)

PROCES I.Z. MOORD OP RATSIMANDRAVA. RATSIRAKA NIEUW STAATSHOOFD EN REGERINGSLEIDER. NATIONALISATIE BANKEN EN VERZEKERINGSMAATSCHAPPIJEN

De op 11 febr. na de moord op kolonel Richard Ratsimandrava ingestelde militaire raad o.l.v. generaal Gilles Andriamahazo (pag. 114/3) deelde op 16 febr. per decreet mee dat alle ministers uit het op 5 febr. gevormde kabinet tot de formatie van een nieuwe regering in functie zouden blijven onder het opperste toezicht van de militaire raad. Generaal Andriamahazo nam de portefeuilles van defensie en planning over, die tot 11 febr. door Ratsimandrava waren beheerd. Voor elk van de zes provincies werd een militaire gouverneur benoemd en een perscensuur werd ingesteld, die per communiqué d.d. 3 maart werd geregeld.
In het staatsblad van 20 maart werd bekendgemaakt dat de militaire raad de functies van staatshoofd en regeringsleider zou blijven vervullen „tot de invoering van de nieuwe instellingen van de republiek". Naast Andriamahazo trad in de militaire raad vooral majoor Fernand Patureau op de voorgrond.

„Proces van de eeuw"

Op 21 maart begon het z.g. „proces van de eeuw" te Tananarive tegen 302 beklaagden in de zaak van de moord op Ratsimandrava. Onder hen waren oud-president Philibert Tsiranana, de secretaris-generaal van de socialistische partij André Resampa, kolonel Brechard Rajaonarison (de leider van de muiterij op 31 dec. 1974, pag. 113/1), en majoor George Istasse, de commandant van de Force Républicaine de Sécurité (FRS).
Op 17 mei werd een Pinkster-amnestie afgekondigd voor 270 van de verdachten.
Volgens *Reuter/Le Monde* (29-5) trad generaal Philibert Ramarolahy, de stafchef van de strijdkrachten, af als rechter van het speciale militaire tribunaal, nadat hij door de verdedigers van sommige verdachten gewraakt was.
Op 12 juni wees dit tribunaal vonnis. Drie overlevenden van het commando van Antinamora dat zich ter plaatse van de moordaanslag bevond werden tot elk vijf jaar dwangarbeid plus een boete veroordeeld; 29 personen, o.w. Tsiranana en Resampa werden vrijgesproken. Niet vastgesteld werd wie de eigenlijke moordenaars waren.

Volgens Le Monde (23-5) waren de drie overlevenden van het commando van vijf man leden van de GMP (mobiele politie). Zij verklaarden hun orders te hebben gekregen van majoor Christian Bora, een politiecommissaris. Zij vertelden tijdens hun verhoor dat hun was opgedragen het staatshoofd te doden, maar tijdens het proces trokken zij die verklaring in met verwijzing naar hun slechte behandeling door de gendarmerie. (Bijna alle verdachten verklaarden te zijn gefolterd.)
Volgens Bora had hij opdracht gegeven kolonel Ratsimandrava te ontvoeren en naar het kamp van Antinamora over te brengen. Daar wilde men de kolonel dwingen hun voorwaarden te aanvaarden. Le Monde merkte op dat als het inderdaad de bedoeling was geweest het staatshoofd te doden het opvallend was dat er geen plan bestond om de macht over te nemen en er geen andere aanval op strategische centra in de hoofdstad had plaatsgevonden, m.a.w. dat de geloofwaardigheid van de ontvoeringstheorie door de gang van zaken bevestigd werd.
Daarnaast maakte Le Monde melding van een tweede versie, nl. die van het optreden van een ander commando, drie mannen in een Renault 4 L, dat zo handig had geopereerd dat het GMP-commando voor de moord opdraaide.

Ratsiraka nieuw staatshoofd

Op 15 juni maakte de militaire raad na een zitting met de militaire gouverneurs van de zes provincies per decreet bekend: de instelling van een opperste raad van de revolutie, de benoeming van fregatkapitein Didier Ratsiraka (38) tot voorzitter van deze raad en tevens tot staatshoofd en regeringsleider, en de ontbinding van de militaire raad. Daar-

naast werd een militair comité voor de ontwikkeling ingesteld onder voorzitterschap van generaal Gilles Andriamahazo, de voorzitter van de ontbonden militaire raad; dit comité kreeg slechts adviserende bevoegdheden.

De verkiezing van Ratsiraka, de vroegere minister van buitenlandse zaken, was volgens *Le Monde* (17-6) geen verrassing: reeds tweemaal, in mei, had de militaire raad zich ten gunste van hem uitgesproken. *(Le Monde* (29-5) had reeds melding gemaakt van een stemming op 17 mei, waarbij Ratsiraka 10 stemmen kreeg tegen 8 stemmen voor majoor Soja van de gendarmerie, de minister van plattelandsontwikkeling.) Hij zou de beslissende steun hebben gekregen van de jongere officieren uit de kuststreek („Côtiers", zie pag. 113/2). Ratsiraka ontving het mandaat het land te besturen tot de algemene verkiezingen. Hij verplichtte zich nog krachtiger de „fokolonola" te ontwikkelen.

Op 16 mei maakte Ratsiraka de samenstelling van de opperste raad van de revolutie en die van het kabinet bekend:

Opperste raad van de revolutie omvat de volgende negen militairen: fregatkapitein Didier Ratsiraka (voorzitter), luitenant-kolonel Mapila Jaona; luitenant-kolonel Joël Rakotomalala, majoor Fernand Patureau, majoor Désiré Rakotoarijaona, majoor Rampanany, kapitein Jaotombo, kapitein Randriamparany en kapitein Marson Max.

De 14 ministers, o.w. 12 burgers, waren: staatshoofd, regeringsleider en minister van defensie - fregatkapitein Didier Ratsiraka; arbeid - Radranto; openbare werken - Salomon Rahatoka; jeugd - Rajoazandry; economie - Justin Rarivoson; plan en financiën - Razakaboana; onderwijs - Justin Rakotoniaina; plattelandsontwikkeling - Pierre Rajaonah; buitenlandse zaken - Rémi Tiandrazana; gezondheid - Seraphin; justitie - Ampy Porthos; transport en bevoorrading - Jean Bemannajara; voorlichting - Gaston Lahy; binnenlandse zaken - luitenant-kolonel Mapila Jaona.

Tijdens een persconferentie op 16 juni verklaarde Ratsiraka dat de enige weg naar een snelle ontwikkeling van Madagascar „de weg van het socialisme" is. Hij kondigde per 17 juni de nationalisatie van alle banken en verzekeringsmaatschappijen aan, met de toevoeging dat hij bereid was over schadevergoeding te spreken. Ratsiraka bevestigde nog dat Madagascar niet in de franczone zou terugkeren.

Per 26 juni werd de sinds 11 febr. geldende staat van beleg opgeheven. Op 19 juli werd het sinds 11 febr. bestaande uitgaansverbod voor Tananarive geheel opgeheven. *(Le Monde)*

(Vor. ber. pag. 113 e.v.)

EINDE FRANSE MILITAIRE AANWEZIGHEID

Op 3 juni verlieten de drie laatste Franse oorlogsschepen de basis Diego-Suarez, waarmee een einde kwam aan de Franse militaire aanwezigheid op Madagascar krachtens het samenwerkingsakkoord met Frankrijk van juni 1973 (pag. 774/3 - 1973). *(AFP)*

SLUITING NASA-VOLGSTATION

Op 14 juli kondigde de opperste raad van de revolutie de sluiting van een NASA-volgstation bij Tananarive m.i.v. de volgende dag aan. Op 11 juli was dit station al onder militaire bewaking van Madagascar gesteld, omdat de VS achterstallige huur niet zouden betalen. Volgens NASA was het niet mogelijk een voor beide partijen aanvaardbare nieuwe overeenkomst aan te gaan. *(AP, AFP, Reuter)*

SAOTOMÉ EN PRINCIPE

ONTSLAG TWEE MINISTERS OVERGANGSREGERING. ONAFHANKELIJKHEID

Op 28 maart werden twee „dissidente" ministers van de op 21 dec. 1974 in functie getreden overgangsregering (pag. 143/2) wegens afwijking van de politieke koers van de MLSTP ontslagen: Gastao Alva Torres (arbeid en justitie) en Pedro Barros Umbellina (voorlichting).

De ontslagen zouden verband houden met een incident op 20 maart, toen vanuit een auto, bestuurd door Barros Umbellina, schoten waren afgevuurd bij het huis van de premier, Leonel d'Alva. Deze had de volgende dag bekend gemaakt dat de minister en de andere inzittenden van de auto werden vastgehouden voor ondervraging. Eveneens op 21 maart verklaarde de secretaris-generaal van de MLSTP, Manuel Pinto da Costa, dat het bestuur van het land belemmerd werd door gebrek aan cohesie in de overgangsregering en door de activiteiten van „enige individuen".

Op 2 april maakte radio-Lissabon melding van een rapport van de Portugese Hoge commissaris op Sao Tomé en Principe, Antonio Pires Veloso, waarin deze stelde dat de bevolking de uitwijzing van de twee ministers en hun aanhangers had verlangd, en dat incidenten tussen de 2 ministers en andere leden van de overgangsregering tenslotte tot hun ontslag hadden geleid. De Hoge Commissaris concludeerde dat in tegenstelling tot alarmerende berichten van MLSTP-dissidenten over „bloedige botsingen" de toestand op de eilanden normaal was. De Hoge Commissaris beschuldigde de ontslagen ministers ervan de bevolking tot haat tegen de blanken te hebben aangezet en de mensen te hebben geadviseerd pas hard te werken na de onafhankelijkheid.

De N Z Z (11-7) sprak van een machtstrijd binnen de MLSTP, die tot de uitschakeling van de „marxistische" ministers had geleid. Volgens dit blad was in de landbouw een precaire situatie ontstaan, doordat marxistische agitatoren de arbeiders tot beperkte stakingen aanzetten. Ondanks een verhoging van het dagloon tot 80 escudo zou per dag meestal slechts 2 à 5 uur worden gewerkt.

Over de aanleiding tot de breuk berichtte het A n g o l a B u l l e t i n (juni-juli '75): „Op 27 febr. 1975 besloot de MLSTP op Sao Tomé eenstemmig dat de Afrikaanse eenheden in het Portugese leger ontbonden moesten worden. Men weigerde deze eenheden te aanvaarden als begin van een eigen strijdmacht. Toen de Portugese Hoge Commissaris niet op dit verzoek in wilde gaan, nam de spanning op de eilanden snel toe. De Hoge Commissaris zette de troepen in om het radiostation en andere belangrijke punten te bezetten. Een deel van de MLSTP wilde toegeven, een ander deel wilde doorzetten.

Op 13 maart kwam de Hoge Commissaris met een ultimatum: hij dreigde met het onmiddellijke vertrek van alle Portugezen en het stopzetten van de economische samenwerking. Vier dagen later kwam de hele top van de MLSTP uit Gabon overgevlogen om het conflict op te lossen. Besloten werd aan de eisen van de Portugezen te voldoen.

Op 19 maart werd op een openbare bijeenkomst in de hoofdstad besloten dat de twee ministers die zich hier niet bij neer wilden leggen, Pedro Umbelino en Gastao Torres, het land moesten verlaten. Zij behoorden tot de groep jonge Afrikanen, meest studenten, die na 25 april 1974 via de organisatie Civica de bevolking voor de MLSTP politiseerde. (. .)

De twee ministers trokken naar Lissabon om daar steun te zoeken voor hun standpunt. Op 28 maart werden zij ontslagen. Civica werd ontbonden. De Portugese regering heeft hun een vaste verblijfplaats aangewezen.

De samenstelling van het gereorganiseerde kabinet, zoals begin april bekendgemaakt, luidde als volgt:

Premier, binnenlands bestuur en economische coördinatie - Leonel d'Alva; sociale zaken en voorlichting - Carlos de Graça; arbeid - Joao Alva Torres; justitie - Manuel Quaresma Costa; maatschappelijke voorzieningen en milieu - majoor Moreira Azevedo (door Portugal benoemd).

De overgangsregering kondigde als haar voornaamste taak aan het verbeteren van de economische toestand. Sinds het vertrek van vele Portugese kolonisten was de cacaoproduktie (het voornaamste exportprodukt) met een derde gedaald vergeleken met de gemiddelde produktie van de voorgaande jaren.

Verkiezingen

Op 7 juli vonden verkiezingen plaats voor het aanwijzen van de 18 leden van de grondwetgevende vergadering.

Er waren alleen MLSTP-kandidaten. De opkomst bedroeg volgens berichten in de Portugese pers 93%.

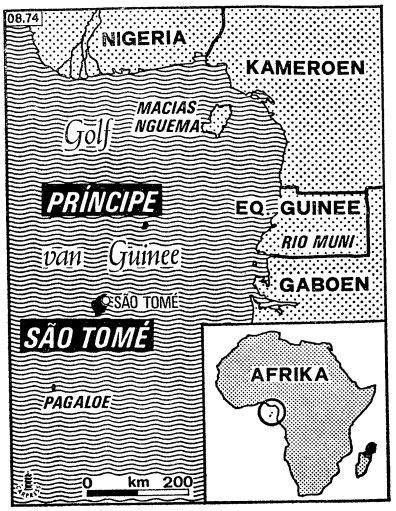

Sao Tomé en Principe hebben een gezamenlijk oppervlak van 964 km2 en een totale bevolking van ca. 76.430. De hoofdstad is Sao Tomé (7.000 inwoners). Cacao maakt ca. 80% van de export uit.
Over de strategische ligging van Sao Tomé en Principe wordt evenveel gespeculeerd als over die van de Kaapverdische eilanden. De belangrijke rol die Sao Tomé speelde bij de Nigeriaanse burgeroorlog in 1969 toen vanaf zijn vliegveld het afgescheiden Biafra werd bevoorraad wordt in dit verband graag gememoreerd. Wellicht is het niet voor niets dat Frankrijk onlangs via Portugal als eerste land aan de nieuwe staat hulp heeft toegezegd bij de bewapening van de politie en voor de levering van medische goederen en vrachtwagens, aldus N R C/H'b l a d (12-7).

Op 11 juli werd Manuel Pinta da Costa (65), de secretaris-generaal van de MLSTP, door het politieke bureau van de beweging met algemene stemmen tot president van de nieuwe republiek gekozen.

Onafhankelijkheid

Op 12 juli proclameerde premier Leonel d'Alva in aanwezigheid van een Portugese delegatie o.l.v. vice-admiraal Antonio Alva Rosa Coutinho de onafhankelijkheid van de Democratische Republiek Sao Tomé en Principe.

De volgende dag werd de eerste regering gevormd. Premier en tevens minister van defensie en buitenlandse zaken is Miguel Troavoada. Leonel d'Alva werd minister voor economische coördinatie. Daniel Daio werd tot minister van binnenlandse zaken benoemd.

Tot de eerste staten die de nieuwe republiek erkenden behoorden China, de SU, Roemenië, DDR en Ghana. *(Le Monde, NZZ)*

(Vor. ber. pag. 143/1/2)

NECROLOGIEËN

ACKER, ACHIEL VAN, Belgisch politicus, (8-4-1898 Brugge - 10-7 Brugge).

Geboren in een arm Brugs arbeidersgezin, moest hij reeds op 10-jarige leeftijd de school verlaten. Hij werd mandenmaker, schipper, boekbinder en werkte zich op als autodidact tot boekhandelaar-antiquair. Ondanks zijn katholieke afkomst, werd hij lid van de socialistische partij en in '27 kamerlid voor Brugge. Tijdens de wereldoorlog zat hij de illegale socialistische partij voor. Bij de bevrijding begon hij aan een ministeriële loopbaan die hem spoedig tot een van de meest populaire politici van het land maakte. Minister van arbeid in sept. '44, werd hij in febr. '45 eerste-minister in een kabinet dat het na-oorlogse herstel realiseerde. Hij bleef premier tot juli '46 en speelde ook een belangrijke rol in de koningskwestie. Verkeersminister '47-'49, werd hij opnieuw premier '54-'58 in een kabinet dat verwikkeld geraakte in de schooloorlog. Van '61 tot '74 was hij Kamervoorzitter. Bij de verkiezingen van maart 1974 was hij geen kandidaat meer. Van Acker behoorde tot de gematigde, staatsbehoudende en reformistische partijvleugel en speelde vaak (o.m. in de koningskwestie en ten tijde van de Renard-staking in '60-'61) een verzoenende rol. Hij stond zeer huiverig t.o.v. de Vlaamse en Waalse autonomistische en regionalistische strevingen. Tot op het einde van zijn leven was hij een bijzonder geliefde en geëerbiedigde figuur.

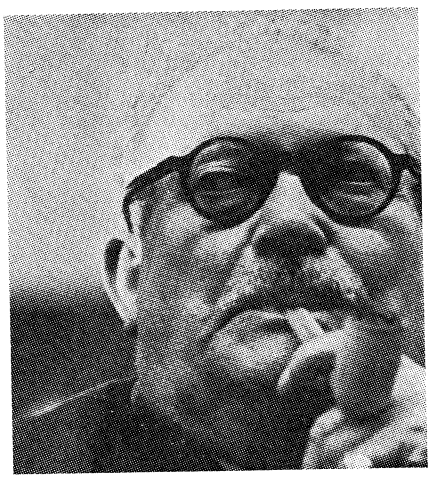

ANDRIC, IVO (10-10-1892 - 13-3 Belgrado) Joegoslavisch auteur.

In zijn jeugd lid van de nationale revolutionaire beweging; in de periode tussen de beide wereldoorlogen in diplomatieke dienst, o.a. ambassadeur in Duitsland; lid van de Servische Academie, winnaar van de Nobelprijs voor literatuur '61.
Bekendste werken: „Na Drina cuprija" „Gospodica" en de novelle „Prokleta Avlija".

BECH, JOSEPH (17-2-1887 Diekirch - 9-3) Luxemburgs politicus.

Werd in '14 als afgevaardigde van de christelijk-sociale partij in het parlement gekozen en bekleedde sedert '21 regeringsfuncties als minister van justitie, buitenl. zaken, onderwijs en wijnbouw en als premier, bracht de oorlogsjaren in Engeland door en was na de oorlog premier en min. van buitenl. zaken ('53-'58). Daarna voorzitter van het parlement ('59-'64). Werd in '29 vice-president Volkenbond, in '58 lid van de Raad van Ministers van de EEG en bekleedde het voorzitterschap van de NAVO.

BAKER, JOSEPHINE (3-6-'06, Saint-Louis (Miss.) - 12-4 Parijs) Franse zangeres en revuester.

Debuteerde in nachtclubs in New York met weinig succes en kwam in '25 met de „Revue Nègre" naar Parijs waar zij het publiek veroverde met haar dansen zoals de Charleston en de Black Bottom. Werd daarna de gevierde ster in talrijke shows in de Folies Bergères en het Casino de Paris. Kreeg ook veel succes als zangeres o.a. met het lied „J'ai deux amours, mon pays et Paris", „Voulez-vous de la canne à sucre, Haïti", en „Mon coeur est un oiseau des iles".
Trad op in films o.a. „La Revue des revues", „La Sirène des tropiques", „Zouzou" en „Princesse Tam-Tam". Werkte in WO II o.a. als verpleegster en voor de Franse geheime dienst van generaal De Gaulle, waarvoor zij na de oorlog hoge onderscheidingen ontving. Kocht na de oorlog het kasteel Les Milandes waar zij een tehuis voor weeskinderen uit alle delen van de wereld stichtte. Om de exploitatiekosten hiervan te financieren maakte zij nog talrijke toernees, maar in 1968 moest zij het kasteel verkopen. Overleed tweeëneenhalve week na een zeer succesvolle come-back in het Parijse theater Bobino.

BLACHER, BORIS (19-1-'03 Njo Sjwang, Mandsjoerije - 30-1 West-Berlijn) Duits componist.

Woonde sedert '22 in Berlijn, studeerde bouwkunde, compositieleer en muziekwetenschappen, leraar aan het conservatorium in Dresden en directeur van de Hochschule für Musik in Berlijn ('53-'70), gastdocentschappen in Oostenrijk en de VS.

Componeerde 9 opera's, 9 balletten, composities voor orkest, koor en kamermuziek o.a. „Preussisisches Märchen" ('52), „Rosamunde Floris" ('60), „Zwischenfälle bei einer Notlandung" ('65), „Hamlet" ('59), „Der Mohr von Venedig" ('55), „Requiem" ('58), „Paganini Variationen" ('47). Daarnaast piano-, viool-, en celloconcerten.

BOELGANIN, MAARSCHALK NIKOLAI ALEXANDROWITSJ (11-6-1895 Nijni-Nowgorod - 25-2 Moskou) Sowjetrussisch politicus.

Trad in '17 toe tot de communistische partij en ging werken voor de revolutionaire geheime politie Tsjeka. Bekleedde na de revolutie een aantal administratieve functies o.a. in de Opperste Economische Raad, directeur van het elektriciteitsbedrijf van Moskou en voorzitter van de Sowjet van Moskou. In '36 premier van de republiek Rusland en vervolgens vicepremier van de Sowjet-Unie en president van de staatsbank ('38-'41). Tijdens WO II lid van de militaire raad voor het Westelijk front en van '44 tot '49, plv. volkscommissaris van defensie. Van '47 tot '49 en van '53 tot '55 minister van defensie. Plv. premier van de Sowjetrussische regering van '49-'55 en premier van '55 tot '58. Van '37 tot '58 tevens lid van de Opperste Sowjet. Van '34 tot '39 lid van het Centraal Comité, van '48 tot '52 lid van het Politbureau en van '52 tot '58 lid van het presidium van de comm. partij. Werd in '58 door partijsecretaris Chroesjtsjow omdat hij tot de zgn. „anti-partijgroep" behoorde van zijn regeringsfuncties ontheven en werd als president van de economische raad van Stavropol naar de provincie verbannen. In sept. '58 uit het Centraal Comité gezet.

BRUNDAGE, AVERY (28-9-1887 Detroit - 8-5 Garmisch-Partenkirchen) Amerikaans zakenman en oud-voorzitter Internationaal Olympisch Comité.

Eigenaar van een grote Amerikaanse bouwonderneming en actief sportbeoefenaar o.a. driemaal Amerikaans athletiekkampioen. Lid van het Amerikaans Olympisch Comité (29-'53) en president van het Internationale Olympische Comité ('52-'72).

CARELSEN, FIE (SOPHIA DE JONG) (5-4 1890 Amsterdam - 21-7 Den Haag) Nederlands actirice.

Studeerde aan de Amsterdamse Toneelschool, debuteerde in Nederlands-Indië bij het gezelschap van Kimmel en Chrispijn, sloot zich daarna aan bij het gezelschap De Kattebel van de cabaretier Jean Louis Pisuisse met wie zij in '13 trouwde en in '20 van scheidde. Speelde in het gezelschap Het Toneel van Willem Royaards, de Koninklijke Vereniging „Het Nederlands Toneel" en bij het gezelschap van Eduard Verkade. Na '20 maakte zij deel uit van het Residentie Toneel onder Dirk Verheek welk gezelschap overging in de Haagse Comedie.
Behaalde vooral na WO II successen in „Rouw past Electra" ('49), „Het Huis van Bernarda Alba" en „Bloedbruiloft", beide van Garcia Lorca, „Spoken" van Ibsen en „Het donker is licht genoeg" van Christopher Fry. Met een rol in „Toontje heeft een paard getekend" nam zij in '58 afscheid van het toneel.

CARTIER, RAYMOND (14-1-'04 Niort - 8-2 Parijs) Frans journalist, historicus en schrijver.

Redacteur van „l'Echo de Paris" ('29-'37), hoofdredacteur van „l'Echo de Paris" ('29-'37) en van „l'Epoque" ('37-'40). Werkte van '40 tot '43 voor het weekblad „Sept Jours" dat in het zgn. vrije Frankrijk werd uitgegven.
De laatste jaren van WO II was hij officier in de staf van generaal De Lattre. Na de oorlog werkte hij voor de „Samedi-Soir" (45-'49), maakte twee wereldreizen en versloeg het proces in Neurenberg, waarover hij ook een boek schreef. In '49 trad hij toe tot het weekblad „Paris Match", waar hij directeur en vervolgens algemeen directeur werd. Werkte verder als politiek commentator voor radio-Luxemburg.
Schreef talrijke reportages en commentaren en auteur van o.a.: „Europe à la conquête de l'amérique", „Les Secrets de la guerre", „Les dix-neuf Europes", „Hitler et ses généraux", „La seconde Guerre Mondiale", „A dix mille jours de l'an 2000" en „Histoire mondiale de l'après-guerre".

COPPENOLLE, DR. ADRIAAN VAN (10-3-1893 Essen - 30-6 Houthalen) Belgisch rijkswachtcommandant.

Hij maakte de eerste wereldoorlog mee als Belgisch officier, en geraakte snel bekend als een bijzonder begaafd militair. In '32 behaalde hij te Leuven de titel van doctor in de sociale en politieke wetenschappen, wat toen vrij zeldzaam was voor een legerofficier. Hij ijverde voor de vernederlandsing van het Belgische militaire apparaat en publiceerde diverse studies over actuele sociaal-politieke vraagstukken. Tijdens de tweede wereldoorlog werd hij hoofd van de Algemene Rijkspolitie en in '43 ook commandant van de Rijkswacht. Hij beperkte de inmenging van de bezetter in de ordehandhaving tot een minimum. In '48 werd hij niettemin ter dood veroordeeld. Zijn vrijlating in '52 bracht de toenmalige homogene CVP-regering in moeilijkheden en veroorzaakte het ontslag van justitieminister Pholien. Hij hield zich dan een paar jaar bezig met de organisatie van de Bouworde van Oostpriesterhulp. Tot '67 leidde hij de public relationsafdeling van het staalbedrijf Mannesmann te Düsseldorf.

DAELS, PROF. DR. FRANS (7-1-1882 Antwerpen - 22-12 Gent) Belgisch medicus en hoogleraar.

Studeerde geneeskunde in Leuven, Gent, Parijs en Berlijn. In '11 kreeg hij de leiding van de gynaecologische ziekenhuizen van de Gentse rijksuniversiteit. In '14 ging hij als vrijwilliger bij het leger en bleef de hele oorlog aan het front; hij werd door koning Albert persoonlijk onderscheiden. Na de oorlog leidde hij het IJzerbedevaartcomité, nam deel aan de actie voor de vernederlandsing van de Gentse universiteit en verwierf groot aanzien (ook internationaal) door zijn wetenschappelijk en sociaal werk. In de tweede wereldoorlog werd hij door het Rode Kruis belast met een algemene opdracht voor de verzorging van de kraamvrouwen en was hij een van de promotors van Winterhulp. In '42-'43 maakte hij in brieven zijn onenigheid met de politiek van de Duitse bezetter publiek en nam hij ontslag als voorzitter van het Bedevaartcomité uit protest tegen de Duitse censuur op zijn toespraken. Bij de bevrijding week Daels uit naar Zwitserland waar hij 15 jaar als politiek vluchteling zou werken. (Hij was bij verstek tot de doodstraf veroordeeld, o.m. wegens zijn lidmaatschap van de VNV-leiding en zijn medewerking aan het sturen van Vlaamse soldaten naar het Oostfront.) In '59 keerde hij naar België weer, waar hij zijn medische activiteit, vooral op kankergebied, voortzette. In '72 ontving hij van de Goethe-Stichting te Bazel de Albert Schweitzer-prijs. Daels behoorde tussen de twee wereldoorlogen tot de topfiguren van de Vlaamse beweging.

DALLAPICCOLA, LUIGI (3-2-'04 Pisino - 19-2 Florence) Italiaans componist.

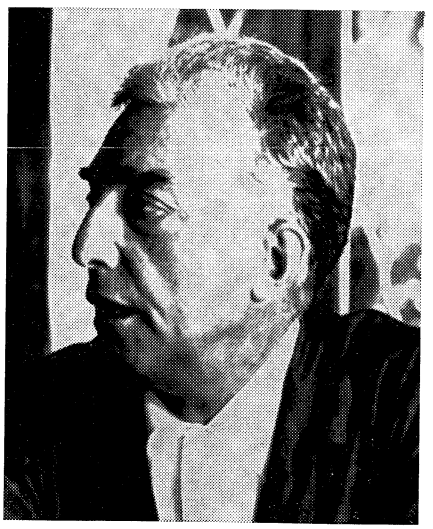

Studeerde piano en compositie in Graz, Triëst en Florence. Was als docent verbonden aan het conservatorium van Florence, en werkte verschillende malen aan conservatoria in de VS.
Componeerde een groot aantal werken, opera's, werken voor orkest, voor orkest en koor en kamermuziek o.a. „Le Prisonnier" ('48), „Job" ('50), „Ulisse" ('68), „Canti di Liberazione" ('55), „Partita" ('30-'32), „Canti di Prigionia" ('41), „Goethe-Lieder" ('53), „Rencevals" ('46), „Musica per tre pianoforti" ('36), „Due Studi" ('47), „Concerto per la Notte di Natala Dell'Anno 1956" ('57), „Dialoghi" ('59-'69).

DAVIDS, HENRIËTTE (30-2-1888 Rotterdam 15-2 Naarden) Nederlands cabaretière.

Debuteerde in '03 in de revue „Kijk je

nog eens om", trad in WO I samen met haar broer Louis Davids op in Amsterdam in de revue „Loop naar de Duivel". Trouwde in '14 met Filip Pinkhof, schrijver van revues. Trad na WO I op in revues van Bouwmeester en Lou Bandy en in de speelfilm „De Jantjes". Bleef ook na haar afscheid in '54 actief en trad nog vele malen op.

DUCLOS, JACQUES (2-10-1896 Louey - 25-4 Parijs) Frans politicus, oud-voorzitter communistische partij.

Kreeg opleiding als bakker, vocht in WO I en werd daarna lid van vereniging van oud-strijders, waar hij al gauw bestuurslid werd. In '21 lid van communistische partij, volgde cursussen aan kaderschool en werd in '26 lid van het centraal comité en afgevaardigde in het parlement. Werd in '27 gearresteerd wegens anti-militaristische propraganda, snel daarna vrijgelaten en vertrok naar Moskou. In '28 herkozen als parlementslid evenals in '36. Vervolgens tot '39 vicevoorzitter van de Kamer van Afgevaardigden. Sedert '31 lid van het secretariaat van de partij, aanvankelijk voor de inlichtingendienst, later verantwoordelijk voor propaganda en kaderopleiding. In '35 opgenomen in het uitvoerend comité van de Komintern. Nam actief deel aan totstandkoming Volksfront in '36. Leidde in WO II de verboden partij. Na de oorlog samen met André Marty leider van de partij en van het dagblad „l'Humanité".
Na de oorlog afgevaardigde en van '46-'58 vice-voorzitter van de Nationale Vergadering. In '59 gekozen in de Senaat. Gaf de leiding van de partij in '64 op maar bleef lid van het politieke bureau en het centraal comité.
Stelde zich in '69 kandidaat voor het presidentschap en eindigde op de derde plaats.
Naast journalistieke bijdragen voor „l'Humanité" en de „Democratie Nouvelle", auteur van verschillende boeken, o.a.: „Histoire de la Commune de Paris", ('61), „De Napoléon III à De Gaulle" ('64), „Memoires" ('68-'73), „Bakounine et Marx, ombre et lumière" ('74).

ESCRIVA DE BALAGUER Y ALBAS, MGR. JOSÉ MARIA (9-2-'02 Barbastro - 26-6 Rome) Spaans geestelijke, oprichter en algemeen president van rooms-katholieke lekenorganisatie Opus Deï.

Studeerde rechten en theologie, ontving in '25 priesterwijding, werkte vervolgens als geestelijke in verschillende plattelandsparochies en onder Spaanse studenten. Was nauw betrokken bij oprichting van Opus Dei in '28, die al spoedig door het Vaticaan werd erkend. De organisatie waarvan 50.000 mensen in 73 landen lid zijn heeft vooral in Spanje grote invloed gehad. Leden van die organisatie bekleedden er tot 1973 vaak belangrijke regeringsfuncties.

FRANSEN, PROF. DR. JAN FRANS (9-2-1886 Rijckevorsel - 19-6 Gent) Belgisch hoogleraar.

Promoveerde in '10 te Leuven in de geneeskunde en specialiseerde zich, o.m. na studies te München, in de psychologie, welk vak hij '23-'56 aan de Gentse rijksuniversiteit doceerde. Na de tweede wereldoorlog speelde hij een belangrijke rol in de opleving van de Vlaamse beweging, vooral als voorzitter ('48-'68) van het IJzerbedevaartcomité.

PIERRE FRESNAY (pseud. voor PIERRE JULES LOUIS LAUDENBACH) (4-4-1897 - 9-1 Neuilly) Frans acteur.

Debuteerde in '12, kwam in '15 bij de Comédie Française waar hij tot '27 aan verbonden bleef. Speelde in stukken van Sacha Guitry, Marcel Pagnol en Jean Anouilh.
Filmdebuut in '15 en speelde daarna in talrijke films o.a. „The Man who knew too Much", „La Dame aus camélias", „Il est minuit, Docteur Schweizer", „Le Défroque", „l'Assassin habite au 21" en „Le Corbeau".

GEVERS, MARIE (30-12-1883 Edegem - 9-3 Edegem) Belgisch schrijfster.

Geboren op het landgoed Missembourg dat zij slechts zelden zou verlaten, schreef zij dichtbundels en romans, waarin de binding tussen mens en natuur een grote rol speelt, en ook werken over planten en bloemen, kinderboeken en vertalingen. Ondanks haar Vlaamse afkomst publiceerde zij uitsluitend in het Frans.

HAHN, DR. KURT (5-6-1886 Berlijn - 14-12-'74 Salem, West-Duitsland) Duits pedagoog.

Studeerde in Berlijn, Heidelberg, Freiburg, Göttingen en Oxford, werkte voor het ministerie van buitenlandse zaken en werd privé-secretaris van de laatste keizerlijke kanselier, Prins Max van Baden. Richtte samen met deze de kostschool in Schloss Salem op, waarvan hij later hoofd werd. Kwam in conflict met de Nazis en week uit naar Engeland ('33). Stichtte in Engeland de zgn. Outward Bound Schools, waar veel aandacht wordt besteed aan de fysieke training van de leerlingen.

HAYWARD, SUSAN (pseud. v. EDYTH MARRENER) ('17 - New York - 14-3 Beverly Hills, Calif.) Amerikaanse actrice.

Speelde vanaf '39 o.a. in „Beau Geste", „I married a witch", „Smash-up", „House of Strangers", „Tulsa", „My foolish Heart", „Rawhide", „David and Bathseba", „With a Song in my Heart", „The Snows of Kilimandjaro" en „I'll cry Tomorrow".
Het hoogtepunt van haar carrière bereikte zij in '58 met de film „I want to live".

HEPWORTH, DAME BARBARA (10-'03 Wakefield - 19-5 St. Ives) Brits beeldhouwster.

Ontving opleiding aan de Leeds School of Arts en het Royal Art College in Londen.
Eerste expositie in '28, daarna talrijke over de gehele wereld o.a. op de 25ste Biennale in Venetië en op de 5e Biennale in Sao Paulo. In '55-'56 maakte haar werk een grote reizende tentoonstelling door de VS en Canada. Maakte in opdracht van de VN een monument ter nagedachtenis van de omgekomen VN-secretaris Hammarskjöld.
Werken van Hepworth zijn in het bezit van de belangrijkste musea ter wereld: Tate Gallery, Londen; Museum of Modern Art, New York; Stedelijk Museum, Amsterdam; Middelheim Park, Antwerpen; Museo de Arte Moderna de Sao Paulo.

HUXLEY, SIR JULIAN SORELL (22-6-1887 Londen - 14-2 Londen) Brits bioloog en auteur.

Studeerde in Eton en Balliol College, Oxford, doceerde enkele jaren in Oxford, werkte twee jaar in Texas aan het Rice Institute (13-'16), was van '25-'35 professor in de fysiologie aan het King's College, Londen, secretaris van de Zoological Society ('35-'42), commissaris voor het hoger onderwijs in West-Afrika ('44), uitv. secretaris van de UNESCO in '46, directeur-generaal van de UNESCO ('46-'48). Daarnaast in de redacties van talrijke natuurwetenschappelijke bladen, vele eredoctoraten en drager van talrijke onderscheidingen.
De publicaties van Huxley bestrijken een groot terrein natuurwetenschappen, literatuur, poëzie, religie, filosofie en het onderzoek naar de kankerbestrijding.
Zijn grootste bekendheid kreeg hij door het populariseren van moeilijk toegankelijke wetenschappelijke werken en theorieën. Hij werkte mee aan talrijke films, radio- en televisieuitzendingen.
Enkele van zijn publikaties zijn:
„Religion without Revelation", „Problems of Relative Growth", „The Science of Life", „Simple Science", „We Europeans", „Bird Watching and Bird Behaviour", „The Uniqueness of Man", „Ethics and Evolution", „Man in the Modern World", „The Humanist Frame", „Essays of a Humanist", „Charles Darwin and his World".

JOLIVET, ANDRÉ (8-8-'05 Parijs - 19-12-'74 Parijs) Frans componist.

Studeerde harmonie en contrapunt bij Paul de Flem en compositie bij Edgar Varèse. Stichtte in '36 samen met Messiaen, Lesur en Baudrier de groep „Jeune France". Was muziekdirecteur van de Comédie Française van '45-'50. Werd in '66 leraar compositie aan het conservatorium van Parijs. Van '62 tot '67 president van de Concerts Lamoureux.
Als componist heeft hij 2 oratoria, 29 symfonische werken, 58 kamermuziekstukken, een opera buffa, een ballet, filmmuziek en koorwerken op zijn naam staan.

KALTHOEM, OEM (1898 Tamay El-Zahaira - 3-2 Caïro) Egyptisch zangeres.

Trok met haar vader als jong meisje door Egyptische dorpen waar zij zangvoordrachten gaf, werd tamelijk bekend en trad voor de eerste maal in '20 in Caïro op, waarna zij snel grote bekendheid kreeg en de grootste zangeres van de Arabische wereld werd. Zij zong, soms uren durende liefdesliederen, waarin Arabische volkswijsjes waren verweven met Mohammedaanse gezangen. Beroemde Arabische componisten schreven liederen voor haar. Sedert '26 verschenen er gramofoonplaten van haar. Vanaf '34 opende zij met haar liederen de uitzendingen van radio-Caïro. Vanaf '34 trad zij op in films, waarin haar liederen de voornaamste attractie waren. Zij steunde actief de staatsgreep van Nasser, zong patriottische liederen voor de radio in de eerste kritische dagen van de revolutie. Iedere week zong zij gedurende vijf uur achtereen voor de radio waarnaar door de gehele Arabische wereld werd geluisterd. De samenwerking met de beroemdste der Egyptische componisten Mohammed Abdel Wahhab bracht haar nieuwe roem. Trad in '66 op in Parijs. De begrafenis van „De Ster van het Oosten" werd door een enorme menigte bijgewoond.

LANIEL, JOSEPH (12-10-1889 - 8-4 Parijs) Frans industrieel en politicus.

Van '32 tot '59 lid van het parlement, lid van het Comité National de la Résistance;

staatssecr. voor financ. onder Reynaud. Na '46 lid van de regeringen-André Marie, René Pleven en Edgar Faure. Minister-president van 26-6-'53 - 12-6-'54.

LEVI, CARLO (29-11-'02 - 4-1 Rome) Italiaans schrijver.

Van beroep arts, wijdde hij zich al jong aan de schilderkunst en de journalistiek, werd tijdens Mussolini-tijd verbannen naar het Zuiden. Van '45-'46 directeur van „L'Italia Libra",' werkte daarna voor o.a. „La Stampa'.
Boeken: „Cristo si è fermato a Eboli" ('45), „Paura della libertà" ('46), „L'orologio" ('50), „Le Parole sono Pietro" ('55), „Il Futuro Ha Un Cuore Antico" ('56), „La Doppia Notte Dei Tigli" ('59), „Tutto il Miele en Finito" ('64). In '63 werd hij senator als links onafhankelijke, gesteund door de communisten, herkozen in '68. Daarnaast schilderde hij portretten van honderden vooraanstaanden overal in de wereld.

LIPPMANN, WALTER (23-9-1889 New York - 14-12-'74) Amerikaans schrijver en journalist.

Studeerde aan Harvard University, schreef voor „New Republic", assistent van minister van oorlog ('17), secretaris voor voorbereiding Vredesconferentie, redacteur van „New York World" tot '31, schreef van '31 tot '67 voor „New York Herald Tribune". Genoot groot aanzien als commentator en werd door vele Amerikaanse presidenten en politici geraadpleegd.
Voornaamste publicaties: „A Preface to politics" ('13), „Public Opinion" ('22), „The United States in the World Affairs" ('32, '33), „US Foreign Policy, Shield of the Republic" ('43), „Cold War" ('47), „The Communist World and Ours" ('59), „Western Unity and the Common Market" ('62).

LITVAK, ANATOLE (10-5-'02 Kiew - 15-12-'74 Neuilly). Amerikaans filmregisseur.

Ging in '22 naar Duitsland, maakte films in Frankrijk en Engeland voordat hij in '36 de film „Mayerling" maakte die hem wereldroem bezorgde. Daarna maakte hij films in Hollywood, waaronder in '37 „Towaritsj" en in '39 „Confessions of a Nazispy". In de periode van '42 tot '45 maakte hij, in samenwerking met Frank Capara en Joris Ivens oorlogsdocumentaires in '48 zijn beroemdste Hollywoodfilm „The Snake Pit". Daarna regisseerde en produceerde hij vooral in Frankrijk films, waaronder „Anastasia" ('56), Aimez-vous Brahms", „The Night of the Generals" ('66) en „The Lady in the Car with Glasses and a Gun" ('70).

LORENZ, MAX (10-5-'20 Düsseldorf - 11-1 Wenen) Duits zanger.

Kreeg zangopleiding in Berlijn, verbond zich in '27 aan de Staatsopera in Dresden, later aan die van Berlijn. Zijn grote roem heeft hij te danken aan zijn vertolkingen in opera's van Wagner. In Bayreuth, maar ook aan de Metropolitan in New York oogstte hij grote triomfen.
Sinds '45 trad hij voornamelijk in Wenen op. Hij nam in '62 afscheid en gaf van toen af les aan het Mozarteum in Salzburg.

MANDELE, DR. KAREL PAUL VAN DER (1-11 1880 Delft - 23-1 Rotterdam) Nederlands bankier, oud-voorzitter Kamer van Koophandel Rotterdam.

Studeerde rechten in Leiden, vestigde zich als advocaat in Den Haag en werd in '06 directiesecretaris van Rotterdamsche Bank in Rotterdam, algemeen directeur van '10-'40, daarna president. Was van '38 tot '60 voorzitter van Kamer van Koophandel Rotterdam en heeft als zodanig groot aandeel gehad in wederopbouw van Rotterdamse haven en uitbouw tot grootste wereldhaven. Bekleedde daarnaast talrijke functies in zakenwereld en bewoog zich op sociaal en cultureel terrein, zoals: voorzitter van Unie van Kamers van Koophandel in het Rijngebied, president curator Nederlandse Economische Hogeschool, bestuurslid Stichting Verkeerswetenschappen, lid cie. van toezicht op en curator museum Boymans-van Beuningen, president-curator van de stichting Historisch Museum Schielandhuis, Penningmeester van de Stichting voor grafische kunst Lucas van Leyden, voorzitter van het Leids Universiteitsfonds, ere-lid van het Instituut voor stad en landschap van Zuid-Holland, ere-voorzitter van de stichting Het Zuid-Hollands Landschap, kamerheer in buitengewone dienst van H.M. de Koningin, president-commissaris en commissaris van talrijke grote en kleine bedrijven.

NEMETH, LASZLO (18-4-'01 Nagubanya (Roemenië) - 3-3 Boedapest) Hongaars schrijver.

Vestigde zich na medisch studie in Boedapest en publiceerde in '25 zijn eerste novelle. Later wijdde hij zich geheel aan de literatuur .Schreef serie romans over het Hongaarse volksleven zoals „Gyasz" en „Egetoe Eszter". Zijn toneelstukken handelen vaak over historische figuren zoals Husz, Janos en Galileï. In de jaren '32-'35 gaf hij een eigen tijdschrift uit „Tanu", waarin hij politieke, letterkundige en wetenschappelijke beschouwingen publiceerd.
Na WO II was zijn werk onder het strikte Stalinistische cultuurbeleid onaanvaardbaar in Hongarije. In de jaren '50 mocht hij zijn literaire activiteiten echter hervatten. Hij vertaalde daarnaast vooral Tolstoj, Gontsjarow, Lorca, Shakespeare, Ibsen, Lessing en Kleist.

NOVOTNY, ANTONIN (10-12-'04 Letnany - 28-1 Praag) Tsjechisch politicus, oud-president en partijleider.

Werd in '21 lid van de communistische partij; van '30-'35 voorzitter van afdeling-Karlin (Praag) van de CP; in '35 lid van het regionale comité van de CP voor Praag; in '37 secretaris van de afdeling Praag van de partij; in WO II actief in het verzet tegen de Nazi's en gevangen gezeten in kamp Mauthausen. Na de oorlog leider van de afdeling Praag van de partij, in '46 opgenomen in het Centraal Comité van de partij en in '51 opgenomen in het presidium. Plv. premier van jan.-sept. '53 en secretaris-generaal van de partij van '53 tot '68. Van '57 tot '68 president van de Tsjechoslowaakse republiek en opperbevelhebber van de strijdkrachten. De zgn. „Praagse Lente" maakte een eind aan de carrière van Novotny.

ODRIA, MANUEL ARTURO (26-11-1897 Tarma - 18-2-'74 Lima) Peruviaans politicus.

Officiersopleiding, snelle militaire carrière, chef generale staf en minister van politie ('46-'47), organiseerde militaire coup '48, president van de militaire junta, vervolgens constitutioneel president ('50-'56), leider van de Union Nacional Odriista en kandidaat voor deze partij bij presidentsverkiezingen in '62 en '63.

ONASSIS, ARISTOTELES SOCRATES (15-1-'6 Smirna - 15-3 Parijs) Argentijns (van geboorte Griek) reder en zakenman.

Vluchtte van Turkije naar Griekenland en emigreerde vandaar in '23 naar Argentinië, waar hij de familiezaak in tabakswaren tot nieuwe bloei bracht; werd later Grieks consul in Buenos Aires en kocht in '32-'33 eerste schepen in Canada.
Bouwde een grote handelsvloot op en ging zich na WO II toeleggen op olietransport, liet supertanks bouwen en bezat de Griekse nationale luchtvaartmaatschappij Olympic Airways. Kreeg verder bekendheid door zijn huwelijk met de weduwe van de Amerikaanse president John F. Kennedy, Jacqueline Lee Bouvier ('68).

PIRON, J. B. (78 jr. overleden 3-9-'74 te Brussel) Belgisch militair.

Voerde in '44 de Belgische brigade aan, die samen met de geallieerde legers hielp het Belgisch grondgebied te bevrijden.
Na de oorlog opperbevelhebber Belgische bezettingstroepen in Duitsland en in '51 algemeen stafchef van de landmacht. In '57 bereikte hij de leeftijdsgrens en verliet het leger. Een poging om in de liberale partij een politieke rol te spelen leverde niets op.

RYAN, CORNELIUS (overleed op 54-jarige leeftijd op 23-11-'74 in New York). Amerikaans auteur.

Kreeg grote bekendheid door zijn boeken over WO II: De Langste Dag (verfilmd), De Laatste Slag en Een Brug te ver.

RADHAKRISHNAN, SIR SARVEPALLI (5-9-1888 Tirutani - 16-4 Madras) Indiaas geleerde, filosoof en oud-president van India.

Was hoogleraar in de godsdienst aan verschillende Indiase universiteiten en doceerde eveneens in Oxford en Chicago.
Als filosoof heeft hij grote invloed gehad, o.a. op Bertrand Russell, Priestley, Wells en Thomas Mann. In zijn eigen land trad hij voornamelijk als leraar op, totdat hij kort na de onafhankelijkheid van India door Nehroe als ambassadeur naar Moskou werd gestuurd.
Als vice-president werd Radhakrishnan weer naar India teruggeroepen en in '62 werd hij president van India.

ROJAS PINILLA, GEN. GUSTAVO (1900 - 17-1) oud-president Columbia.

Rojas werd president van Columbia nadat hij aan het hoofd van een groep opstandige officieren een eind had gemaakt aan de dictatuur van de conservatieve president Laureano Gomez. Toen hij zich in '57 in strijd met de grondwet voor de tweede maal tot president wilde laten kiezen, brak er een algemene staking uit die hem tot aftreden dwong. Hij ging daarna in ballingschap in Spanje ('57-'58). Na zijn terugkeer richtte hij een nieuwe partij op, de Alianza Nacional Popular (ANAPO).

Uitgevers: Int. Uitg. en Handelmij „Systemen Keesing" B.V., Ruysdaelstraat 71-75, Amsterdam - N.V. Algemene Uitgeverij Keesing, Keesinglaan 2-20, B 2100 Deurne-Antwerpen.

NIEUWE REGERING IN PORTUGAL

Met de vorming van een militair triumviraat op 25 juli en een niet aan politieke partijen gebonden regering, voor de helft militairen en voor de helft burgers op 8 aug. hebben de Portugese militaire leiders gepoogd een einde te maken aan een enige weken geduurd hebbende crisis, die begon toen de socialisten en de centrum-partij PPD zich terugtrokken uit de regering-Gonçalves uit protest tegen de overname door communistische arbeiders van het socialistische blad *Republica* en de militaire voorstellen om een „radendemocratie" in te voeren.

Waarnemers betwijfelen echter of dit gezien de omstandigheden een effectieve oplossing is. De leden van de nieuwe regering zijn allen zeer links georiënteerd en zouden sterke sympathieën hebben voor de communistische partij.

Daarmee heeft de nieuwe regering een zeer smalle basis gekregen, omdat de laatste weken gebleken is dat een deel van de Portugese bevolking bepaald niet sympathiek staat tegenover een radicaal links beleid en tegenover de communisten, wat tot uiting is gekomen in massale demonstraties en overvallen op communistische partijbureaus. Ook binnen de strijdkrachten zijn stemmen opgegaan die een minder radicale koers bepleiten en hoewel het militaire driemanschap een aantal gematigde officieren om de oud-minister majoor Melo Antunes heeft geschorst, zijn er aanwijzingen dat veel legeronderdelen in noord- en centraal-Portugal het niet eens zijn met de dictatoriale tendensen van de nieuwe regering en achter het document staan dat de groep-Antunes begin augustus heeft gepubliceerd en waarin wordt aangedrongen op een verwezenlijking van een socialistisch en klasseloos Portugal langs vreedzame weg.

Ook binnen het militaire driemanschap, bestaande uit president Costa Gomes, premier Gonçalves en COPCON-commandant Otelo Saraiva de Carvalho, dat de opperste leiding van het land heeft, bestaat geen eensgezindheid over de koers die gevolgd moet worden. Sommige waarnemers spreken zelfs van een openlijke rivaliteit tussen de drie militairen en met name tussen generaal Gonçalves, die communistische sympathieën heeft en COPCON-commandant Carvalho, die Portugal een soort raden-democratie wil geven en zich voor de ontwikkeling van het land oriënteert op de zgn. derde wereld. President Costa Gomes daarentegen zou zich meer tot de socialistische partij aangetrokken voelen. Hij heeft verschillende malen waarschuwende geluiden laten horen over de ontwikkeling in het land en erop gewezen dat de militairen de voeling met een groot deel van de bevolking verloren hebben.

Of het militaire driemanschap en de nieuwe regering werkelijk effectief zullen kunnen regeren is in de eerste plaats afhankelijk van de houding van de strijdkrachten omdat de politici geleidelijk aan buiten spel zijn gezet.

De aanvankelijke eensgezindheid van het leger heeft plaats gemaakt voor een heel scala van opvattingen en meningen en het valt nog niet te bezien hoelang de militairen in het driemanschap en de regering de representanten van hun opvattingen blijven zien.

Het *NRC/H'blad* (11-8) gaf een analyse van de verhoudingen binnen de strijdkrachten, waaruit wij het volgende citeren.

De dominerende persoonlijkheden zijn de leden van het driemanschap premier Vasco Gonçcalves, generaal Otelo Saraiva de Carvalho, leider van de veiligheidstroepen COPCON en Costa Gomes, de president van Portugal.

Vasco Gonçalves is een maniakale communist die alles op alles heeft gezet om zijn vierde regering te vormen, ondanks bedankjes van rivaal Saraiva, enkele officieren en onafhankelijke burgers. Zijn kabinet bestaat uit onopvallende militairen en linkse technocraten, die zichzelf als voortrekkers beschouwen van het achterlijke Portugal en het weerspiegelt geenszins de verhoudingen onder het volk en evenmin de verhoudingen binnen de strijdkrachten. Saraiva de Carvalho is een opportunist, die loert op een kans om Gonçalves te wippen.

Hij is gevierd bij de soldaten en de kleine maoïstische groepjes waar Portugal rijk aan is, die hopen op een waarachtige volksdemocratie. Costa Gomes ten slotte probeert al sinds de val van Spinola in september '74 beide generaals en hun achterban te verzoenen.

Dit was tot de publikatie van het document „Melo Antunes" een zichtbare verdeling. Met de publikatie van dit document trad opeens een georganiseerde gematigde groep naar voren, die genoeg heeft van het voortrekkerschap van de communistische voorhoeden en de wensen van de meerderheid onder Portugezen wel eens bepaald wil zien in een eendrachtige regering, in de hoop daarmee de geloofwaardigheid van het gezag in Portugal te herstellen.

Achter deze groep officieren, waaronder twee van de vier regionale commandanten, gaat een zeer sterke stroming van operationele politieke officieren schuil. De enige aannemelijke verklaring nu is dat de beide generaals Costa Gomes en Saraiva de Carvalho de tegenstand onder het Portugese volk en binnen de strijdkrachten tegen de wijze waarop hun col-

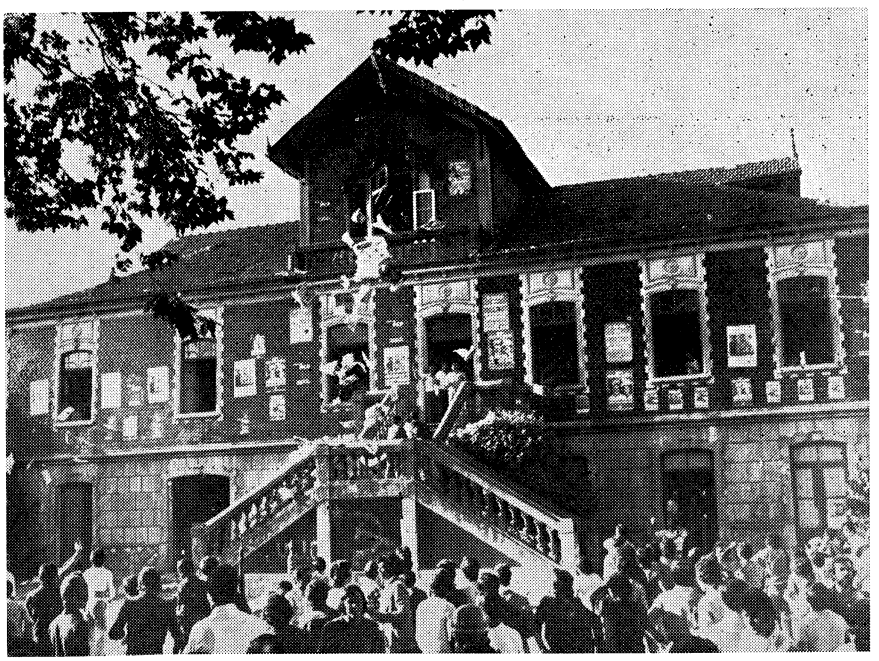

In Famalicao werd het kantoor van de communistische partij bestormd, waarna vernielingen werden aangericht.

Weekblad 44ste jaargang No. 2294, pag. 27343-27358

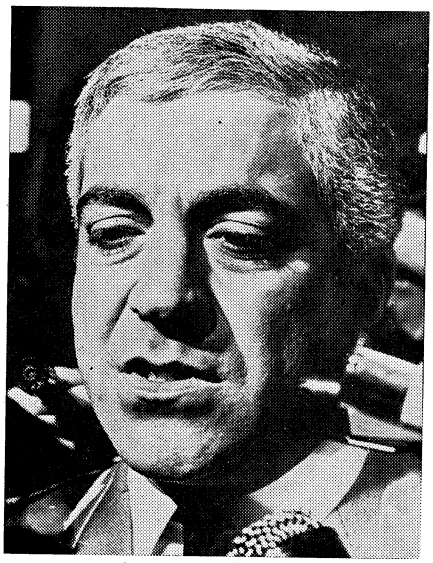

Generaal Otelo Saraiva de Carvalho

lega Vasco Gonçalves het land nu al een jaar lang van chaos naar chaos leidt op een waarde schatten en verwachten dat het onvermijdelijke protest tegen de schorsing van de gematigde officieren uitsluitend op de nek van de premier terecht kan komen.

De premier taxeert de situatie zelfs slechter, omdat hij geen enkele voeling meer heeft met de realiteit, het volk en de troepen in het land en alleen bezeten is van zijn missie.

Het wonderlijke van de situatie is echter dat ze de premier zo lang zijn gang hebben laten gaan en zelfs nog een regering hebben laten vormen. De verklaring daarvoor ligt in een karaktereigenschap, die vele Portugezen vele andere Portugezen toeschrijven, nl. wachten tot de ander zichzelf ophangt.

De hier ontvouwde verklaring voor de schorsing van Melo Antunes cum suis berust echter voornamelijk op de veronderstelde tegenstand in het land tegen de premier. Maar die is aantoonbaar.

Om Vasco's populariteit onder het volk te meten hoef je alleen maar naar de opiniepeilingen over de partijensteun te kijken. De premier wordt door de Portugezen (ook door militairen) volledig geïdentificeerd met de communistische partij van Portugal (PCP). De laatste opiniepeiling, die de regering voor eigen gebruik gehouden heeft, leert dat de PCP tot eind juni nog maar 7 procent van de Portugese kiezers achter zich wist (was in april '75 12½), dat de socialistische partij van Soares op 55 procent kan rekenen (was 38), de Volksdemocraten (PPD) op 28 procent (was 26), de Christen Democratische Partij op 8 (was 8) en dat de rest, de linkse splinters, samen 2 procent te verdelen hadden.

Belangrijker voor de positie van de premier is echter de verhouding in de strijdkrachten. Begin augustus vertelde Saraiva de Carvalho zijn rivaal Vasco Gonçalves in de bijeenkomst van de commandanten van de regio Lissabon dat 80 procent van de strijdkrachten hem niet meer steunde (wat niet betekent dat ze ook de hand tegen hem zullen opheffen). Hoewel Saraiva een belanghebbende is en derhalve verdacht als bron, blijkt de tegenstand tegen Vasco Gonçalves een eind in die richting te gaan.

In het land zijn vier regionale commandanten. De regio Lissabon staat onder bevel van Copcon-commandant Saraiva de Carvalho, het zuiden onder Franco Charais, het centrum onder Pezaret Correira en het noorden onder Carvacho.

Saraiva is Gonçalves liever kwijt dan rijk. Charais en Pezarat hebben het document (Melo Antunes) ondertekend en Carvacho die de premier steunt. Maar in het hele noorden is geen officier te vinden die achter Carvacho en de premier staat. Integendeel. Al deze officieren hebben zich op 1 augustus achter een verklaring gesteld van de bijeenkomst van alle gedelegeerden van de infanterie op 22 juli in Mafra.

Deze verklaring van de infanterie legt de schuld voor de verdeling in het land bij de premier, eist zijn aftreden, eist het opheffen van de vijfde sectie van de generale staf die de culturele dynamisatie en propaganda van de MFA verzorgt, beschuldigt „bepaalde" elementen via de MFA een carrière in de communistische partij na te jagen, en wil meer zetels voor het leger in de MFA-assemblee.

In Lissabon valt voor Gonçalves weinig eer te behalen, vooral door de rol van Saraiva de Carvalho, hoewel ook deze niet zeker is van de steun van de vijf afdelingen waar hij als Copcon-commandant in naam altijd over kan beschikken. Deze vijf eenheden zijn de commando's van Jaime Neves, een notoire communistenhater en vechtersbaas, het lichte-artillerieregiment Ralis, een zeer links regiment onder Dinis de Almeida, die naar de premier overhelt, de parachutisten, waar niemand iets meer van weet sinds hun ongelukkige rol in de mislukte staatsgreep van maart maar vrienden van Gonçalves zijn zij allerminst, de mariniers, die ook een onzekere factor in de machtsstrijd vormen, en de militaire politie onder majoor Tomé, een aanhanger van de premier.

Verder vallen onder Lissabon kapitein Saigueira Maia, die een duistere rol in maart speelde en de uiterst belangrijke cavalerieschool in Santarem leidt. Deze school is belangrijk omdat zij vele pantserwagens (met of zonder benzine) heeft. Maia was een van de ondertekenaars van het document.

De luchtmacht is een onbekend element, maar heeft geen linkse reputatie, evenmin als belangrijke pantsereenheden. De officieren van deze eenheden en van enige militaire scholen in het land zullen hun mening over het document van de gematigde officieren nog uitspreken en door de onverwachte schorsing van de negen zal het ongetwijfeld een duidelijke stellingname zijn.

De officieren van het zuiden, noorden en centrum hebben zich in het weekeinde in voltallige vergaderingen al voor het document uitgesproken.

Het beeld dat opdoemt geeft een grote tegenstand tegen het beleid van premier Vasco Gonçalves aan en steun aan de gematigde oplossingen die de groep van Melo Antunes voorstaat. Als wij ook nog de Revolutionaire raad in aanmerking nemen dan komen wij tot negen voorstanders van de premier, acht aarzelaars en elf tegenstanders (onder wie de geschorste negen). Onder de aarzelaars bevinden zich de president (die naar verluidt het met de tekst van het document eens is maar niet met de wijze van publikatie) verder de stafchef van de Portugese strijdkrachten, generaal Fabiao, die vanouds gezien wordt als een aanhanger van Spinola, dan admiraal Azevedo, bevelhebber van de marine en kapitein Marques Junior, die beiden als sympathisanten van de gematigden beschouwd kunnen worden.

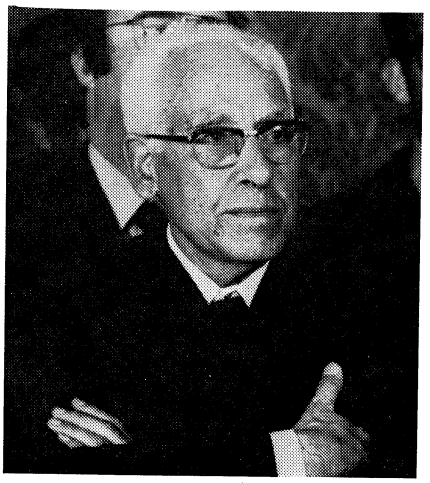

Vice-premier prof. José Joaquim Texeira Ribeiro

Economische situatie

De belangrijkste taak van het nieuwe kabinet is de sanering van de Portugese economie.

Bij de presentatie van de regering heeft premier Gonçalves al aangekondigd dat er krachtig bezuinigd moet worden en dat vooral het platteland van te treffen nieuwe economische maatregelen moet gaan profiteren. President Costa Gomes zei bij die gelegenheid dat de nieuwe regering mikt op een adempauze, waarin zij economische en sociale maatregelen kan treffen en ondertussen kan werken aan een oplossing op lange termijn.

De eerste beslissing van de nieuwe regering betrof de naasting van een scheepswerf, de bierbrouwerijen, een transport- en scheepvaartonderneming en een maatschappij in onroerende goederen.

Over de economische situatie van het land het volgende:

De vraag naar Portugese exportprodukten zoals textiel, wijn en kurk is teruggelopen en dat betekent een gevoelige financiële strop, vooral omdat aan importzijde nauwelijks te bezuinigen valt. Olie en voedsel, de belangrijkste invoerprodukten, heeft het land namelijk hard nodig.

In de olie zit nog wel enige speling. Voedsel daarentegen wordt nu zelfs meer geïmporteerd als gevolg van de twee loonrondes van vorig jaar waarvan ongeveer 40% van de arbeidende bevolking profiteerde. De lonen werden toen, variërend van bedrijf tot bedrijf, tussen de 20 en 110% verhoogd.

De Portugese handelsbalans weerspiegelt dan ook de penibele economische situatie waarin het land verkeert. Het tekort bedraagt, geschat voor dit jaar, ƒ 4,8 mrd. De invoer is tweemaal zo groot als de uitvoer. Nu kende het land altijd al een tekort, maar dat werd tot de revolutie volledig gecompenseerd door de inkomsten uit toerisme en overmakingen van gastarbeiders. Beide posten zijn in de laatste anderhalf jaar ongeveer gehalveerd.

Veel economen in het land maken zich

dan ook zorgen over de betalingspositie van Portugal. Het land vliegt door zijn reserves. De deviezenvoorraad van ƒ 1,9 mrd in mei zal nog voldoende zijn voor het betalen van de invoer tot november. Daar staat echter tegenover dat Portugal een goudreserve van ƒ 2,8 mrd heeft, gewaardeerd tegen de oude prijs van 35 dollar per ounce. Op de vrije markt brengt dat het drie à viervoudige op. Dat bedrag geeft het land dan respijt tot ruwweg begin 1977, als tenminste de export niet verder terugloopt.

Behalve de wereldeconomie hebben de militairen zichzelf tegen. Zij veroorzaken in het land een gevoel van malaise en onzekerheid die zich mogelijk tegen hen keren kan.

Zo heeft de vorige minister van economische coördinatie, prof. Murreira, twee plannen geformuleerd: het ene verkondigt een totale en abrupte socialisatie van de produktiemiddelen en het andere beoogt een wat kalmere aanpak. Maar van een keuze is het nog niet gekomen.

Binnen het kabinet heeft deze besluiteloosheid tot spanningen geleid. Zo nam de vorige linkse minister van industrie, Joao Gravinho, zijn ontslag omdat premier Vasco Gonçalves een dringend memo van hem maar niet wilde beantwoorden. In dit memo schreef Gravinho dat hij evenals de premier vond dat het kapitalisme in Portugal moest verdwijnen maar dat het wel hoog tijd werd voor de formulering van een alternatief. Het gebrek aan leiding in het land heeft tot gevolg dat er allerlei sub-revoluties plaats vinden. Landgoederen, huizen en bedrijven worden bezet, vooral in, rondom en zuiden van Lissabon en dat gebeurt niet in het raam van uitgewerkte wetten maar op eigen initiatief.

Als een directeur arbeiders wil ontslaan of lonen niet kan uitbetalen heet dat een daad tegen de socialistische revolutie en wordt het bedrijf overgenomen of onder curatele van de ondernemingsraad gesteld.

De situatie verschilt van streek tot streek en dat maakt het beeld nog onoverzichtelijker. Een tekenend verhaal is dat van een directeur van een buitenlandse firma met verschillende vestigingen in het land. De communistische arbeiders in Lissabon besloten op een goede dag het bedrijf over te nemen en zonden een telegram met hun plannen naar hun socialistische kameraden in het noorden. Dit noordelijke bedrijf is de belangrijkste leverancier van het bedrijf in Lissabon.

De arbeiders daar hadden echter helemaal geen zin in nationalisatie, niet omdat zij er principieel tegen waren, maar vooral omdat zij eindelijk konden tonen dat zij lak aan het dominerende Lissabon hebben, wat zij al eeuwen hadden willen doen, en dreigden de invoer te staken. Dat had effect. De nationalisatie werd afgelast.

Het is moeilijk om een beeld te krijgen van bedrijven die werkelijk overgenomen zijn. Vooral omdat de directie soms nog werkt, maar alle beslissingen moet voorleggen aan de ondernemingsraad.

Zeker is, dat in de nationalisatiegolf van maart jl. meer dan 50% van de 41.000 Portugese bedrijven en bedrijfjes in staatshanden is overgegaan. De schatting van de bedrijven die onder „curatele besluiten" staan ligt tussen de 10 en 20%. Slechts ongeveer 200 van deze 41.000 bedrijven zijn groot, hebben meer dan 500 man in dienst. De rest wordt gevormd door kleinere en meestal slecht geleide familie-ondernemingkjes.

De onzekerheid over de toekomst heeft vrijwel alle directeuren doen besluiten geen cent meer te investeren in hun ondernemingen. Een studiegroep van het ministerie van economische coördinatie verwacht dan ook dat de nationale produktie dit jaar met 6% drastisch zal dalen. Vergeleken met een aanhoudende groei van gemiddeld 6,2% in de pre-revolutionaire jaren betekent dat een verwacht verlies van duizenden arbeidsplaatsen.

Terwijl Portugal juist dringend nieuwe arbeidsplaatsen nodig heeft. Per week komen 2000 vluchtelingen uit Angola binnen. Het totale aantal vluchtelingen en repatrianten uit voormalige Afrikaanse koloniën bedraagt al 50.000. Al deze mensen moeten gevoed worden en zo mogelijk een baan krijgen. De kans is echter miniem.

Werkelijk onrustbarend voor de Portugese militaire leiders is de snel stijgende werkeloosheid. Eind 1973, voor de revolutie, waren er in Portugal 90.000 mensen zonder baan, een aantal dat zich al jaren op die hoogte bewoog. Eind 1974, na acht maanden revolutie, was het cijfer al verdubbeld: 177.000. Het laatste officiële cijfer geldt mei en geeft een verdere verslechtering naar 270.000 en zojuist heeft een studiegroep vastgesteld dat er begin juli al 300.000 werkelozen waren, dat is 10% van de arbeidende bevolking. Het rapport dat voor ministerieel gebruik bedoeld is, schat de werkloosheid in okt. op 400.000 mensen.

De uitkeringsregeling voor deze mensen is nogal onoverzichtelijk. Het algemene principe is dat een landarbeider een derde van zijn minimumloon krijgt, als hij dat al heeft.

Dat minimumloon bedraagt 16 gulden per dag. Een industriearbeider krijgt tweederde van het wettelijke minimumloon en dat bedraagt 400 gulden per maand.

In de werkloosheidscijfers zijn niet terug te vinden de arbeiders die onder druk niet ontslagen worden of in staatsbedrijven aan het werk gehouden worden. Om de laatste groep en de sociale uitkeringen te financieren drukt de Portugese bank extra geld. Uit cijfers van de studiegroep valt te concluderen dat de extra uitgiften sinds januari 200 miljoen gulden per maand bedragen en dat tot die tijd het geldvolume in een jaar al met 57% toegenomen is.

Nieuwe regering

De nieuwe regering is de vijfde sedert de staatsgreep van 25 april 1974.

Onder de nieuwe ministers zijn weinig gezichten die in het buitenland bekend zijn. De nieuwe vice-premier Teixeira Ribeiro, rector van de universiteit van Coimbra, is onlangs scherp aangevallen door Soares, die hem collaboratie met het bewind van Salazar verweet. Teixeira Ribeiro is een specialist in belastingrecht en heeft onder Salazar meegewerkt aan economische plannen en de uitwerking van het corporatistische stelsel. Toch heeft hij zich nooit geïdentificeerd met het regime van Salazar. Hij weigerde steeds voor de eenheidspartij zitting te nemen in het parlement en koos herhaaldelijk de partij van de studenten tegen de regering. Na de omwenteling van vorig jaar kozen de studenten van Coimbra hem tot rector.

De andere vice-premier, majoor Arnao Metelok, was minister van binnenlandse zaken in de vorige regering. Hij is geboren in Angola, en diende in het koloniale leger in Mozambique, de Kaapverdische eilanden en Timor. Hij wordt gezien als een naaste medestander van premier Vasco Gonçalves.

De nieuwe minister van buitenlandse zaken, Mario de Oliveira Ruivo, was staatssecretaris van visserij in het vorige kabinet. Hij is een deskundige op het gebied van zoölogie en milieubeheer en werkte onder meer bij de FAO (de voedsel- en landbouworganisatie van de VN)

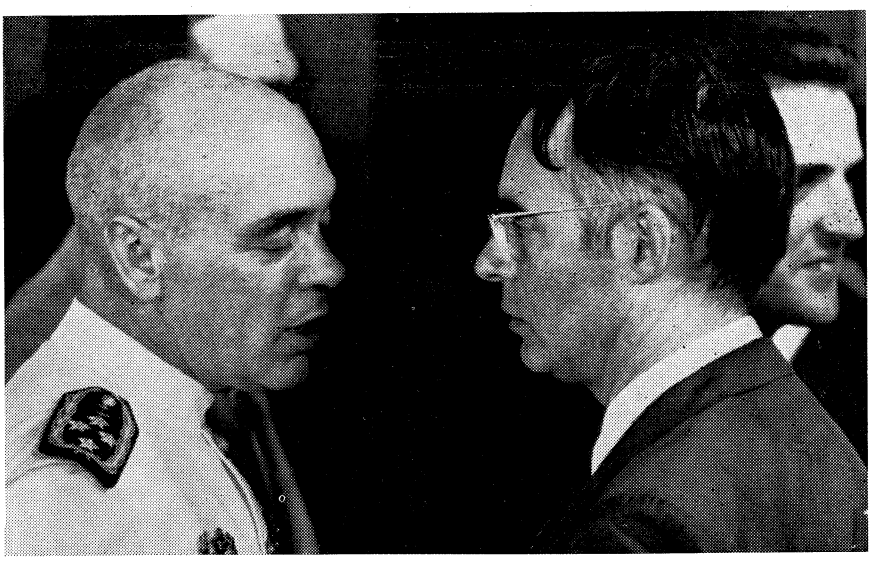

Admiraal Antonio Rosa Coutinho (l.) in gesprek met de nieuw benoemde minister van buitenlandse zaken, dr. Mario Joao de Oliveira Ruivo.

toen hij als balling in het buitenland verbleef.
Geen van de nieuwe ministers is lid van de communistische partij. De socialistische partij, de centrumdemocraten en andere partijen zijn niet in de regering opgenomen, alleen de MDP, de Portugese Democratische beweging, is vertegenwoordigd.

De overige ministers zijn: sociale zaken - prof. Pereira de Moura, oud-minister zonder portefeuille van de MDP; sociale communicatie - commandant Correia Jesuino; financiën - José Joaquim Fragoso; industrie en technologie - luitenant Guiterio de Brito; landbouw en visserij - Oliveira Batista; buitenlandse handel - Domingos Lopes; arbeid - commandant Costa Martins; defensie - kapitein Silvano Ribeiro; economische coördinatie - Mario Murteira; onderwijs - commandant - José Emilio da Silva; justitie - Joaquim da Rocha e Cunha; binnenlandse handel - Manuel Macaista Malheiros; sociale en milieu-zaken - Oliveira a Sa, die ad interim de portefeuille van transport en communicatie beheert.

Politieke crisis

Naast de economische beleeft Portugal sedert enige tijd ook een politieke crisis.
De tegenstellingen tussen de communisten en de socialisten zijn scherper geworden, vooral na de uitslag van de verkiezingen voor de grondwetgevende vergadering op 25 april die de socialisten tot de grootste partij maakten (pag. 273 e.v.) Dezen eisen meer en meer dat er een eind komt aan de machtspositie van de communisten die de vakbond, de persmedia en de gemeenteraden vrijwel geheel domineren. Met de overname van het socialistische dagblad *Republica* door communistisch-georiënteerd technisch personeel kwam deze confrontatie tot een voorlopig hoogtepunt, (zie hierna). Daarna verslechterde de verhouding tussen beide bevolkingsgroepen snel en in aug. kwam het, vooral in het noorden tot vechtpartijen tussen hen en werden communistische partijbureaus bestormd en vernield, waarbij het leger vaak tussenbeide moest komen. Ook de rooms-katholieke geestelijkheid is in het verweer gekomen tegen de communisten, nadat de strijdkrachten het katholieke radiostation Renaissance hadden overgenomen.
De ontevredenheid van de socialisten over het optreden van de strijdkrachten bij de bezetting van *Republica* leidde tot het heengaan van alle socialistische ministers uit de regering, later gevolgd door die van de centrum-partij PPD.
Daarnaast is er al enige tijd een discussie aan de gang over de toekomstige inrichting van de Portugese samenleving, hoewel de daartoe gekozen grondwetgevende vergadering, die begin juni voor het eerst bijeen kwam, nog niet met concrete voorstellen is gekomen.
Binnen de strijdkrachten blijkt een niet onbelangrijke stroming veel te voelen voor een soort radendemocratie waar voor de politieke partijen slechts een onbelangrijke rol is weggelegd.
Hieronder geven wij een beknopt overzicht van de gebeurtenissen in Portugal sedert de verkiezingen van eind april.

Incident tijdens 1 mei-viering

Op 1 mei kwam het tot een confrontatie tussen socialisten en communisten, toen Mario Soares aan het hoofd van een stoet van 4000 socialisten een 1-mei viering in het voetbalstadion onderbrak. Terwijl 50.000 communisten, bijeen gebracht door de eenheidsvakcentrale Intersindical op de tribunes luisterden naar een redevoering van premier Gonçalves drongen de socialisten het stadion binnen onder het roepen van leuzen als „Het volk heeft gestemd en de socialisten hebben gewonnen" en „Socialisme ja, dictatuur nee". Premier Gonçalves was gedwongen zijn redevoering enige minuten te onderbreken.
Aanleiding tot dit incident was het verbod van de communisten aan Soares om tijdens de 1-mei-bijeenkomst het woord te voeren. De PPD mocht de manifestatie niet bijwonen.
Op 2 mei waren er wederom socialistische manifestaties. Duizenden socialisten marcheerden door Lissabon en riepen: „De socialistische partij zal niet de totstandkoming van een nieuwe dictatuur in dit land gedogen."
In Porto werd een soortgelijke demonstratie gehouden. De communistische partij gaf naar aanleiding van het incident van 1 mei een verklaring uit, waarin de socialistische partij ervan werd beschuldigd gepoogd te hebben het „goede verloop van het grote feest der arbeiders te belemmeren".
De leiders van de beide partijen voerden overleg over de toenemende spanning tussen de beide groepen en op 5 mei werd meegedeeld dat zij zich uitspraken voor samenwerking en voor de verdediging van wat sinds april '74 is tot stand gekomen. Dit gold met name voor de nationalisaties en de agrarische hervormingen. Besloten werd het overleg over vraagstukken van wederzijds belang voort te zetten. „Wij hebben een grote stap vooruit gedaan", aldus de communistische partijleider Cunhal.

Daarmee was echter geen eind gekomen aan de wederzijdse aanvallen en beschuldigingen. Zo verklaarde de socialistische leider Soares op 7 mei op een persconferentie dat de verkiezingen duidelijk hadden aangetoond dat zijn partij de grootste van Portugal was en dat de incidenten van 1 mei in feite uitgelokt waren door de communisten, die de staatsvakbond geheel beheersen, iets waartegen de socialisten zich altijd hadden verzet.
Soares zei ook dat een verzoening tussen de beide grote partijen van links alleen maar mogelijk was als er een eind kwam aan de manipulatie van de pers, televisie en radio ten gunste van één partij. Hij eiste verder vrije verkiezingen in de vakbonden en voor de gemeenteraden, die voor het merendeel in handen zijn van de MDP, de Portugese Democratische Beweging, volgens Soares, een dépendance van de communistische partij.

MFA wenst organisatie los van politieke partijen

De algemene vergadering van de Beweging van de Strijdkrachten kwam op 19 mei in de marine-basis van Alfeite bijeen. Daar werd gesproken over een plan tot oprichting van een nieuwe politieke organisatie ter verwerkelijking van een werkelijke socialistische samenleving, onafhankelijk van ideologische blokken. Deze organisatie zou in nauw contact moeten staan met al bestaande organen van participatie van het volk, zoals buurt- en bewonerscomité's en revolutionaire raden van arbeiders en soldaten. De nieuwe organisatie zou het contact tussen deze raden en de Beweging van de Strijdkrachten moeten versterken.
De Beweging gaf aan het eind van haar bijeenkomst inderdaad een verklaring uit waarin werd gezegd dat aan de versterking van de banden tussen de MFA en de basis zou worden gewerkt.
Verder werd besloten een revolutionair tribunaal van 12 leden te vormen dat de aanstichters van de mislukte coup van 11 maart zou berechten.

De formulering in de slotverklaring sloot aan bij de opvattingen van twee zeer invloedrijke militairen, admiraal Rosa Coutinho en generaal Otelo de Carvalho. De eerste had zich bij verschillende gelegenheden al uitgesproken voor de vorming van een MFA in burgerlijke vorm. De tweede is een overtuigd voorstander van de vorming van een massabeweging waarin de zgn. „moradores" zijn opgenomen, de sedert april '74 overal gevormde buurtcomité's, arbeidersraden en soldatenraden in de kazernes.

In een interview van 17 mei in het weekblad Expresso voorzag hij een „natuurlijke dood" van de politieke partijen als de MFA zich zou veranderen in een echte bevrijdingsbeweging, die aansluiting zou zoeken bij de basis. Hij loofde in dit interview de rol van de verschillende buurt- en bewonerscomité's die hij als natuurlijke bondgenoten van de MFA zag.
Als de politieke partijen afgestorven zouden zijn, voorzag hij voor de politici een functie als „technocratische hulpkrachten" van de MFA bij het bestuur van het land.

Op 26 en 27 mei hield de algemene vergadering van de MFA een marathonzitting gewijd aan de problemen van het land. Wederom kwam de rol van de politieke partijen ter sprake.
In een communiqué dat na afloop werd uitgegeven stond ook dat er een speciale commissie zou worden gevormd die „volksorganisaties" ter versterking van de bindingen tussen de leiding van de strijdkrachten en het volk in het leven moest roepen. Deze organisaties zouden de strijd tussen de partijen moeten beeindigen en de realisering van het revolutionaire proces garanderen, maar geen vervanging zijn van de politieke partijen. Over de structuur van deze „volksorganisaties" werden geen nadere bijzonderheden gegeven.

Waarnemers wezen erop dat de formulering in het slotcommuniqué bewees dat er geen eensgezindheid bestond over de rol van de politieke partijen. Zo had generaal de Carvalho een lange redevoering gehouden waarin hij pleitte voor uitschakeling van de partijen en een controle van het politieke leven door de militairen. Zijn aanbevelingen waren echter niet overgenomen door de algemene vergadering.

De politieke partijen reageerden afwijzend op de plannen van de militairen.
Secretaris-generaal Cunhal van de PCP verklaarde:
„Een globale veroordeling van de politieke partijen door de militairen, zou, als zij in een politieke vorm geconcretiseerd wordt, een ernstige vergissing zijn, omdat zij leidt tot een verzwakking van de banden tussen het volk en de strijdkrachten".
Volgens Cunhal moesten de militairen een onderscheid maken tussen de partijen die actief meewerken aan het revolutionaire proces en zij die dat niet doen.
In het socialistische orgaan *Jornal novo* werd eveneens afwijzend gereageerd:
In een hoofdredactioneel commentaar, in de vorm van een brief van generaal de Carvalho, schreef het blad: „U hebt genoeg van de politieke partijen, maar wij nog niet".

Affaire-Republica

Op 19 mei trok een grote groep socialisten naar het gebouw van het socialistische dagblad *Republica,* nadat het technische personeel van de krant de redactielokalen had bezet, de hoofdredacteur Paul Rego in zijn kantoor had opgesloten en de uitgave van de krant onmogelijk had gemaakt.
Volgens de typografen was de berichtgeving van de krant te reactionair.
Militairen legden een kordon om het gebouw en de socialistische ministers Soares en Zenha (justitie) probeerden met de bezetters te onderhandelen, maar dat leverde geen resultaten op.
De revolutionaire raad van de beweging van de strijdkrachten legde daarop, hangende een onderzoek van een speciale perscommissie, het blad een verschijningsverbod op.
De ministers Soares en Zenha deelden daarop mee dat zij niet meer aan het kabinetsoverleg zouden deelnemen.
In een persconferentie die Soares op 2 mei gaf, bekritiseerde hij in scherpe bewoordingen de gang van zaken in Portugal.

Soares zei dat het democratische pluralisme, zoals dat in het pact tussen de politieke partijen en de MFA, de Beweging der strijdkrachten, is vastgelegd, niet wordt gerespecteerd. De PSP, hoewel zij met 40% van de stemmen de sterkste partij van Portugal is, eist niet meer zetels in de regering voor zich op. Wel eist zij op grond van de verkiezingsuitslag vertegenwoordigers in de gemeenteraden en de vakbonden, die, aldus Soares thans volledig door minderheidspartijen als de communisten en de met de communisten verwante MDP, de Portugese Democratische Beweging (die nog geen 5% van de stemmen bij de verkiezingen behaalde) worden beheerst.
Over de voorlopige regering zei Soares dat deze nauwelijks een functie heeft. Zij behandelt geen grote zaken en wordt zelfs niet ingelicht over belangrijke aangelegenheden. Als voorbeeld noemde hij Angola, waarover sedert de 25ste april de dag der verkiezingen, nooit meer is gesproken in de regering.
Als voorbeeld van discriminatie van de socialisten droeg Soares het merkwaardige feit aan dat de Revolutionaire raad een onderzoek instelde naar de gebeurtenissen op de eerste mei en dat die raad de socialisten als de hoofdschuldigen aanwees zonder dat de partij ooit was gehoord.
Scherp hekelde Soares de politieke sfeer in Portugal. De democraten worden in Portugal gebrandmerkt als reactionairen. Stemmen is reactionair. Wij worden zelfs voor fascisten uitgemaakt, zei Soares. En hij vervolgde: „Vroeger was iedereen die geen fascist was een communist. Nu is iedereen die geen communist is een fascist. De communisten kregen slechts 12% van de stemmen. Zijn wij derhalve een men van de „bourgeoisie". De socialistipartij behaalde bijna 40% van de stemmen en die stemmen waren niet de stemmen van de „bourgeoisie". De socialistische partij won van de communisten in de rode centra van Lissabon en Porto, in het rode bolwerk Setubal en zelfs in twee van de drie districten van de radicale Alentejo. De enige reactionairen zijn zij (hiermee doelde Soares op de communisten) die als minderheid hun denkbeelden met geweld willen opleggen aan de rest van het volk."
Het land bevindt zich in een ernstige economische crisis, zei Soares, in zijn hartstochtelijk pleidooi voor de democratie, maar de z.g. „produktieslag" kan

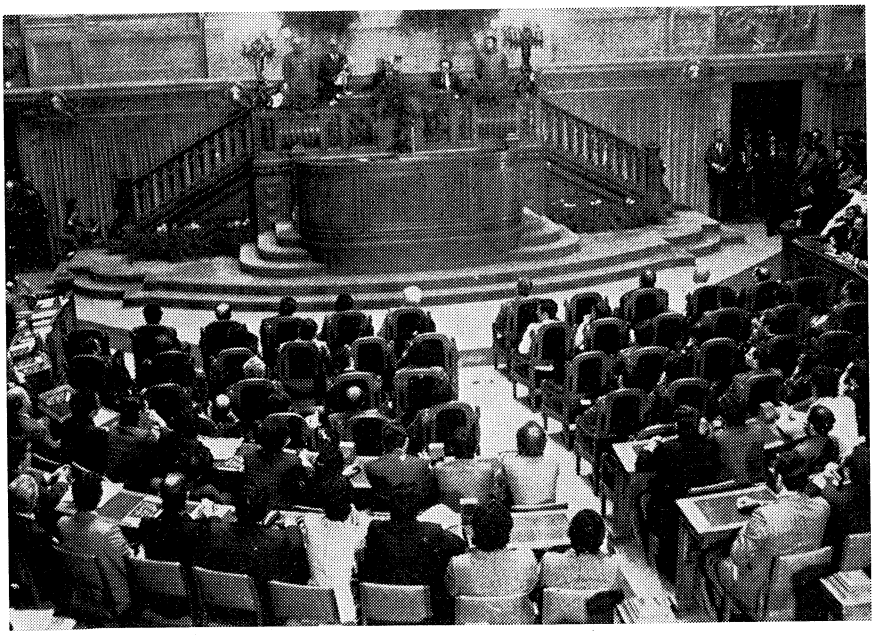

De openingszitting van de op 25 april gekozen constituerende vergadering. Voorzitter de socialist prof. Henrique de Barros voert het woord.

niet worden geleverd, terwijl de communisten in de fabrieken alles boycotten teneinde de leiding in handen te krijgen.

In de daarop volgende dagen werd een delegatie van socialisten door de revolutionaire raad ontvangen maar dat leverde geen resultaat op.
Op 26 mei koos de leiding van de vakbond voor Portugese journalisten, die onder communistische leiding staat, de zijde van de arbeiders. Zij eiste tevens herroeping van de Perswet omdat de wet volgens hun mening geen bevredigende regeling zou bevatten voor de oplossing van conflicten tussen de redactie en de arbeiders bij een krant.
Op 27 mei besloten de socialisten „voorlopig" weer deel te nemen aan de kabinetszittingen, naar werd meegedeeld omdat de kwestie-Angola in de ministerraad ter sprake zou komen.
Op 30 mei verscheen er een noodeditie van *Republica,* verzorgd door de redactie en gedrukt op andere persen. In deze editie gaf de redactie haar lezing van de gang van zaken bij het blad.
Op 1 juni besloten de socialisten weer deel te nemen aan het regeringsoverleg, omdat uit overleg met de revolutionaire raad was gebleken dat een gematigde meerderheid in de raad begrip had voor de houding van de socialisten.
In het conflict bij *Republica* was toen nog geen verandering gekomen. De arbeiders eisten namelijk dat de kwestie als een arbeidsconflict zou worden behandeld, wat door de redactie werd afgewezen. Zij wensten de affaire behandeld te zien als een inbreuk op de persvrijheid.
Op 6 juni maakte de revolutionaire raad bekend dat *Republica* weer aan zijn eigenaren zou worden teruggegeven en dat het blad weer mocht verschijnen.
Ondanks de opheffing van het verschijningsverbod kwam de krant nog niet uit.
Op 18 juni meldde de redactie zich bij het gebouw, maar daar bleek een afdeling van de COPCON het gebouw te bewaken en hen de toegang tot het gebouw te ontzeggen. De zetters en de drukkers mochten wel naar binnen.
Dit herhaalde zich ook de volgende dagen. Ondanks interventie van Soares bij de militairen, liet het technisch personeel de redactie niet toe, tenzij zij beloofde het technisch personeel bij de redactionele werkzaamheden te betrekken.
Op 10 juli besloot de Revolutionaire Raad een militaire behee,rscommissie voor het blad in te stellen, waarmee het technisch personeel akkoord ging. De zetters publiceerden daarop onder eigen beheer *Republica.*
Dit besluit van de raad was voor de socialisten aanleiding zich terug te trekken uit de regering.
Op 11 juli maakten de beide socialistische ministers Soares en Zenha bekend dat zij aftraden.
In een communiqué dat zij uitgaven beschuldigden zij de militairen van schending van hun beloften *Republica* aan zijn vroegere eigenaren terug te geven. Tevens hadden zij scherpe kritiek op een zojuist gepubliceerd plan van de Beweging van de Strijdkrachten om burgercomités op te richten die de massa moeten betrekken bij de revolutie.
De socialisten noemden in hun communiqué het voorstel van de MFA (zie hiervoor volgende aflevering) in strijd met het pact dat de militairen voor de verkiezing in april met de partijen sloten. Tevens noemden zij het nieuwe plan een inbreuk op de bevoegdheden van de grondwetgevende vergadering. De socialisten verweten de assemblee van de MFA paternalisme en zij vroegen zich af met welk recht de assemblee „besluiten neemt die de toekomst van het land betreffen en in strijd zijn met het resultaat van de algemene verkiezingen. Enige dagen later trok ook de PPD zijn ministers uit de regring terug.
Op 17 juli werden de resterende ministers door de raad voor de revolutie ontslagen en kreeg premier Gonçalves opdracht een nieuwe regering te vormen van militairen en burgers zonder partijbindingen.
Volgens waarnemers moest dit gezien worden als een overwinning van de gematigden binnen de MFA, die zeer geijverd hadden voor het blijven van de PPD in de regering en toen dat niet lukte geëist zouden hebben dat dan ook alle partijen, dus ook de communisten moesten verdwijnen.
In de daarop volgende dagen werden overal in Portugal grote demonstraties van socialisten gehouden.
In Porto werd op 18 juli een grote demonstratie gehouden waaraan ca. 80.000 man deelnam en die door Soares werd toegesproken.
Pogingen van communisten om barricades rond de stad op te richten om zo de toegang tot de stad voor socialisten te belemmeren, liepen op niets uit. Ook in andere Portugese steden werden pogingen van de communisten om socialistische demonstraties tegen te gaan verhinderd. Daarbij kwam het vaak tot gevechten tussen socialisten en communisten. In een aantal gevallen richtten socialisten hun woede op communistische eigendommen, werden partijbureaus bestormd, het interieur vernield en meubilair en archieven op straat gegooid en in brand gestoken. In sommige gevallen kwamen troepen tussenbeide.
De militaire leiders gaven op 21 juli een verklaring uit waarin zij de socialisten indirect beschuldigden een klimaat van politieke instabiliteit en gewelddadigheid te scheppen.
Op de eis van Soares dat premier Gonçalves moest aftreden verklaarden de militairen dat de premier hun volledige vertrouwen had.
Op 25 juli besloot de Beweging van de Strijdkrachten dat alle politieke en militaire macht in de handen van een driemanschap zou worden gelegd, bestaande uit president Gosta Gomes, premier Gonçalves en COPCON-commandant Saraiva de Carvalho.

Dit werd verklaard in een communiqué dat werd gepubliceerd na een twaalf uur durende vergadering van de 40 leden tellende Assemblee van de Beweging van de Strijdkrachten. Gezegd werd dat officieren, onder-officieren en manschappen ingestemd hadden met de noodzaak van „een krachtige politieke richtingaanwijzer" voor het land.
In het gepubliceerde communiqué van de Beweging der Strijdkrachten wordt verder gezegd dat het besluit tot instelling van een driemanschap was genomen op grond van een analyse van „het gezag en de veiligheid van de revolutie". Maar geen details werden bekendgemaakt hoe het besluit zou worden uitgevoerd. Evenmin werd er direct verwezen naar de huidige politieke crisis. De militairen beloofden wel krachtig op te treden tegen alle groepen „met contra-revolutionaire bedoelingen" die de onrust onder het volk aanwakkeren om moeilijkheden te schepen voor „de opbouw van het socialisme".
Eerder op de dag had president Gosta Gomes tegenover de Assemblee van de strijdkrachten verklaard dat de revolutie in Portugal verlangzaamd moest worden. De president waarschuwde ook de militaire leiders voor het tegen zich in het harnas jagen van het Westen. . . . .
„Het komt mij zeer beslist voor", aldus de president, dat nationale onafhankelijkheid niet bereikt kan worden in de naaste toekomst op een manier die het Westen tegen ons inneemt. De vrijheid, onafhankelijkheid en het geluk van het Portugese volk vereisen meer gezond verstand dan idealisme, meer intelligentie dan trots, meer gematigdheid dan dappere woorden. De pas van de revolutie heeft zich teveel versneld voor het volk om hem bij te houden," aldus Gomes.
Hij herinnerde zijn gehoor eraan dat „de rest van het land het risico loopt het contact met de voorhoede te verliezen."

NEDERLAND

JAARVERGADERING CHU

Tijdens de op 24 en 25 mei te Den Haag gehouden jaarvergadering van de CHU heeft de leider van de Tweede-Kamerfractie Kruisinga gezegd het een goede zaak te vinden, dat de PvdA blijkbaar inziet, dat de polarisatie-techniek fnuikend is. Hij zei tekenen te zien die erop wijzen, dat Den Uyl met een heroriëntatie bezig is. Hij herinnerde aan door de premier gedane uitspraken inzake het al dan niet maken van afspraken vooral bij Kamerverkiezingen. Tegen de PvdA-traditie in, had de premier dergelijke afspraken niet altijd wenselijk genoemd.

Dr. Kruisinga pleitte voorts voor uitbouw van de christen-democratie, ondanks de verschillende opstelling in deze kabinetsperiode. Hij kondigde aan, dat de CHU zich krachtig zal inzetten om de christen-democratie bij de volgende verkiezingen een „eigentijds", aanspreekbaar programma te bieden.

Overigens reageerde Kruisinga nogal nuchter op het AR-voorstel tot een nauwere samenwerking binnen de CDA-fracties. Hij wees er na afloop van de jaarvergadering voor de radio op, dat de drie fracties in veel gevallen al nauw samenwerken en betitelde Aantjes' voorstel als „niet zo sensationeel".

De voorzitter van de CHU, mr. O. W. A. baron Van Verschuer, meende, dat het steeds onduidelijker wordt, in welke stabiele politieke koers ons land kan gaan varen, als, door welke omstandigheden dan ook, aan het z.i. steeds wankeler wordende bestaan van het kabinet-Den Uyl een eind komt.

Het CDA ziet zich naar zijn mening geplaatst tegenover toenemende politieke krachten en machten die tegengesteld werken. Tegenover het beleid dat het CDA wil nastreven, staat een beleid of een visie van PvdA en VVD die daarmee geheel of gedeeltelijk niet in overeenstemming zijn.

Zijns inziens probeert de PvdA van deze regering zoiets als een snoepwinkeltje te maken: „Snoepjes van onderscheidene aard worden dan eens naar deze, dan eens naar gene uitgezonden". Als voorbeelden noemde hij de Machtigingswet, de benoeming van de heer Van der Louw als burgemeester in Rotterdam en de vermogensaanwasdeling. Hij noemde dat „zoethoudertjes" voor een verdeelde politieke achterban, die met het etiket „Keerpunt" worden verkocht, maar na enige tijd van verzinken of verteren „tot de categorie Haagse hopjes" blijken te behoren.

Statutenwijziging i.v.m. CDA

De jaarvergadering, tevens algemene ledenvergadering, aanvaardde een statutenwijziging waarbij de Unie akkoord gaat met de samenwerking met ARP en KVP in federatief verband. Ook koos de vergadering vijftig leden voor het congres van het CDA, zij het niet dan na enige kritiek op het bestuur, omdat de leden nauwelijks enige invloed hadden gehad op de samenstelling van de kandidatenlijsten.

Besloten werd daarom, dat de gekozenen slechts tijdelijk zouden zijn aangewezen.

De fractieleider in de Eerste Kamer prof. Van Hulst toonde zich met enkele anderen bezorgd over de indoctrinatie in het onderwijs en via de communicatiemedia. Volgens de senator wordt de morele vrijheid niet alleen van buitenaf, maar ook door invloeden vanuit ons eigen vaderland bedreigd.

Voorzitter Van Verschuer zei tenslotte, dat PvdA en VVD straks, in 1977, geconfronteerd moeten worden met een sterke CDA, dat „niet tegen elke prijs bereid is regeringsverantwoordelijkheid te dragen".
(Politiek overzicht, NRC/H'blad)

(Vor. ber. pag. 216/3-1975)

BELEIDSADVIES PERMANENTE PROGRAMADVIESCOMMISSIE (PPAC) VAN HET CDA

Het CDA beschikt over een Permanente programadviescommissie, die tot taak heeft jaarlijks advies uit te brengen over het te voeren beleid en eventueel bijstelling van het program. Voorzitter van de PPAC is mr. Y. Scholten (CHU).

Op 9 juli bracht de PPAC voor de eerste maal een advies uit. Politiek van belang was de aanbeveling, dat bij elke volgende kabinetsformatie KVP, ARP en CHU niet van elkaar gescheiden mogen worden, zoals in 1973 is gebeurd, maar dat de eenheid van de drie partijen in het CDA het devies zal moeten zijn. Desnoods zou het CDA anders moeten overwegen niet aan de regering deel te nemen, „in het bijzonder voor het geval, dat het in het komende parlementaire jaar onverwacht plotseling tot algemene verkiezingen zou komen".

Mr. Aantjes, TK-fractievoorzitter van de ARP, reageerde afwijzend op deze stelling. De gedachtengang, dat alles ondergeschikt moet zijn aan de eenheid van het CDA, noemde hij onaanvaardbaar. Hij meende, dat het landsbelang zeer wel het optreden van een bepaalde regering noodzakelijk kon maken.

Enkele punten uit het PPAC-programadvies zijn verder:

De commissie roept op tot schaalvergroting, waar dat internationaal nodig is, b.v. bij defensie en buitenlands beleid, inflatiebestrijding, industriepolitiek en inkomensbeleid. Een nationale aanpak zou struisvogelpolitiek zijn en Nederland isoleren.

Terwille van de individuele burger moet het CDA zich echter ook sterk maken voor schaalverkleining elders, b.v. bij het bestuursbeleid, cultuurbeleid en het zelfstandigenbeleid. Partijprogramma's moeten daarbij richtsnoer en geen keten zijn.

In het advies wordt ook opgemerkt, dat partijorganen gekozen vertegenwoordigers daarbij niet steeds tussentijds ter verantwoording kunnen roepen en bindende opdrachten kunnen geven. Dat zou „een ontaarding van de democratie" opleveren.

De commissie heeft enkele kernpunten geselecteerd, waarover zij advies uitbrengt. Tot de gekozen kernthema's behoren de volgende:

Het sociaal-culturele beleid; de PPAC pleit hier voor een sterke decentralisatie met erkenning en inschakeling van het particulier initiatief door de overheid. De tendens, dat de overheid (O en W en CRM) de macht aan zich trekt, moet worden tegengegaan.

Het sociaal-economische beleid; de Westelijke democratieën staan voor een krachtproef; een verdelingsbeleid door voortgezette inflatie is ondoorzichtig en onrechtvaardig; de inflatie heeft bovendien sinds 1964 met een groei van 4 naar 11% de kritieke grenzen overschreden. Nodig is een geïntegreerde aanpak van inflatie, werkloosheid en een genormeerde economische ontwikkeling, d.w.z. voorkomen, dat groei tot stand komt ten koste van milieu, grondstoffen of de Derde wereld.

Mede i.v.m. dit laatste spreekt het advies niet alleen van een recht op arbeid, maar ook van een plicht tot arbeid. Het stelt de vraag, of het niet nodig is een deel van de prijsstijging niet in de inkomens te compenseren en enige tijd een strak geleide inkomenspolitiek te aanvaarden.

Er moet ook bereidheid zijn te discussiëren over de in vijf jaar opgetreden verdubbeling van de sociale kosten. „Besmet" verklaarde onderwerpen mogen niet buiten de discussie blijven. De PPAC noemt o.m. invoering van een eigen risico in de sociale verzekering; het begrip passende arbeid in de werkloosheidsverzekering; de eenzijdige druk van belasting en sociale premies op arbeidsintensieve sectoren; en misbruik of oneigenlijk gebruik van belastingwetgeving en sociale verzekering.

Nader onderzoek zou moeten worden ingesteld naar verschuiving van directe naar indirecte belastingen; naar de pensioenvoorzieningen van ambtenaren; naar de vraag of in een tijd van hoge structurele werkloosheid de beschikbare arbeidsplaatsen niet over meer personen verdeeld moeten worden.

De PPAC spreekt zich uit voor handhaving van het bestaande gemengde economische stelsel en voor het systeem van ondernemingsgewijze produktie, al zal de overheid regelend moeten optreden via maatschappelijk aanvaarde wetgeving.

Een grotere overheidsgreep op de investeringen wordt afgewezen.

Op het terrein van de volkshuisvesting moeten de geldende en voorgestelde subsidieregelingen, die te duur worden geacht, vervangen worden door een nieuw integraal stelsel. Huren mogen niet achterblijven bij de bouw- en stichtingskosten; van ieder moet een offer worden gevraagd, met compensaties in de vorm van subject-subsidies voor sociaal-zwakkeren.

Redactie CDA-bestuur

Het algemeen bestuur van het CDA gaf op 21 juli een commentaar op de PPAC-adviezen. Het bestuur stemde in met de opvatting, dat de eenheid van het CDA bij komende kabinetsformaties „devies en realiteit" moet zijn. Het wilde echter nog geen uitspraak doen over de vraag of het CDA aan een nieuw kabinet moet deelnemen. Feitelijke deelname is afhankelijk van een aantal voorwaarden. Op het ogenblik is nog niet te overzien, hoe het politieke krachtenveld er na de eerstvolgende TK-verkiezingen zal uitzien.

Het bestuur zegt verder polarisatie af te wijzen, wanneer die zou neerkomen op een zodanige aanscherping van tegenstellingen, dat kunstmatige scheidslijnen in de bevolking worden getroffen; daardoor zou de oplossing van problemen door samenwerking in overleg onmogelijk of zeer moeilijk worden.
Het advies van de PPAC is naar het oordeel van het bestuur i.h.a. te weinig concreet. Zo ontbreekt een standpuntbepaling over inkomenspolitiek. Vooral moeten beleidslijnen ontwikkeld worden voor een inkomensbeleid voor het midden- en kleinbedrijf. Het bestuur zegt verder enigszins teleurgesteld te zijn over de sociaal-culturele paragraaf van het advies. Staat en samenleving mogen niet tegen elkaar worden uitgespeeld. Het bestuur wijst op de noodzaak van herstructurering van het particuliere organisatiewezen.
Inzake de grondpolitiek verklaart het bestuur zich niet akkoord met het uitgangspunt, dat de grond in gemeenschapshanden moet komen. „De overheid moet evenwel over goede instrumenten kunnen beschikken om een stadsvernieuwingsbeleid te kunnen voeren; waardevermeerdering als gevolg van overheidsinvesteringen behoren de gemeenschap ten goede te komen".
Voorts wenst het bestuur een snelle uitbreiding van de medezeggenschap in bedrijven en instellingen. Het verwacht bij het sociaal-economische beleid weinig van een verder centraliseren van beslissingen.
Op het gebied van de volkshuisvesting pleit het bestuur voor een algemene beleidslijn, inhoudende, dat de mensen de aan het wonen verbonden kosten zullen moeten opbrengen. Daarbij is een goed subsidiebeleid nodig. (ANP, NRC/H'blad, De Volkskrant)

CDA-KANDIDATENLIJST BIJ TK-VERKIEZINGEN

Het dagelijks bestuur van het CDA heeft op 17 juli aan het algemeen bestuur het volgende voorstel gedaan voor verdeling van de CDA-kandidaten over de eventuele gemeenschapppelijke lijst bij TK-verkiezingen:

De eerste 15 plaatsen dienen om en om te worden bezet door een lid van resp. KVP, ARP en CHU. De verdere verdeling is zodanig, dat, als een 48 kandidaten gekozen worden, 26 hiervan behoren tot de KVP, 13 tot de ARP en 9 tot de CHU (huidige verdeling 27 KVP, 14 ARP en 7 CHU).

MENINGSVERSCHIL CDA-GRONDSLAG LAAIT WEER OP

Binnen het CDA is het meningsverschil over de aard van de grondslag van deze organisatie weer acuut geworden. Dit bleek uit interviews van het weekblad *Hervormd Nederland* met KVP TK-fractievoorzitter Andriessen op 11 juli en met AR-TK-fractievoorzitter Aantjes op 18 juli. Kernpunt van de discussie is de vraag hoe open het CDA zal zijn, resp., in hoeverre het evangelie, dat in de statuten „richtsnoer voor het politieke handelen" is, voor vertegenwoordigers van het CDA als uitgangspunt moet gelden.

Mr. Andriessen zei in het interview: „Het CDA is geen confessionele of christelijke partij ... Het gaat mij te ver, als wordt geëist, dat je voor jezelf het evangelie als inspiratiebron moet gebruiken. Iedereen, die het eens is met de politieke doelstellingen van het CDA kan lid worden en ons vertegenwoordigen".
Hiertegenover stelt de heer Aantjes dat zeker bij vertegenwoordigers van het CDA het evangelie als uitgangspunt moet gelden. Hij meent dat de KVP een keuze moet maken. ‚De ARP-visie, die door de CHU wordt gedeeld, zal ook door de KVP als uitgangspunt voor het CDA moeten worden aanvaard."
De fractieleider van de ARP zegt het logisch te vinden dat mensen met het evangelie als richtsnoer in de politiek toch tot verschillende gevolgtrekkingen komen; hij kan evenwel niet hebben, dat iemand in de fractie zou zeggen, aan die uitgangspunten geen boodschap te hebben.
Volgens de heer Aantjes is geen beleid te voeren op basis van alleen een programma, „je bent ook vertegenwoordiger van een politieke richting, van de gedachtenwereld van je groepering."
De fractieleider van de ARP zegt, dat hij niet opnieuw over dit punt zou zijn begonnen als de KVP in de periode waarin dr. De Zeeuw zijn actie voerde voor een open partij niet zou hebben gezegd dat dat geen verschilpunt was tussen De Zeeuw en de rest van de top van de KVP. „Het zou bij ons op ethisch onoverkomelijke bezwaren stuiten als de KVP dat zou hebben gezegd om De Zeeuw de wind uit de zeilen te nemen. En als zij nu om de ARP en de CHU tevreden te stellen een ander standpunt zouden gaan innemen. Daar kijkt Wim Aantjes dan wel doorheen."
Mr. Aantjes zegt het jammer te vinden dat de zaak weer ter discussie staat. Het CDA dreigt nu weer de naam te krijgen, zich meer om de grondslag dan om het beleid te bekommeren.
Volgens mr. Andriessen hebben de meningsverschillen in belangrijke mate te maken met verschillen in taal en woordgebruik. Het openlijk en duidelijk uitpraten van de kwestie zal z.i. heus wel tot overeenstemming leiden.
Daartegenover zegt mr. Aantjes dan weer, dat verschil in woordgebruik belangrijk kan zijn, maar dat de discussie een bedreiging kan vormen voor de toekomst van het CDA.
„Als we er niet uitkomen zal dat niet betekenen dat alles wat wij met het CDA hebben bereikt weer ongedaan moet worden gemaakt, maar veel verder komen we dan ook niet."
Uit de woorden van de ARP-leider valt op te maken dat hij in dat geval twijfelt aan het ontstaan van één kandidatenlijst bij verkiezingen en vorming van één fractie daarna.

In het weekblad *De Tijd* van 15 aug. kwam mr. Aantjes op de kwestie terug.

Mr. Aantjes stelde, dat ir. De Zeeuw niet als voorzitter van de KVP moest aftreden omdat hij van het CDA een open partij wilde maken; daarover bestond eensgezindheid binnen de KVP-top. Het breukpunt was, dat ir. De Zeeuw van de KVP reeds wilde maken, wat Andriessen en de nieuwe KVP-voorzitter Vergeer van de CDA willen maken.
De kernvraag is volgens mr. Aantjes, of het CDA een politieke beweging zal zijn, waarin het principiële uitgangspunt één der onmisbare samenbindende en elkaar bindende factoren zal zijn, dan wel of het de deur zal openzetten voor een programmatisch opportunisme, dat hoogstens vier jaar duurt. (ANP, NRC/H'blad, De Tijd)

IR. DE ZEEUW VERLAAT DE KVP

De voormalige KVP-voorzitter ir. D. de Zeeuw heeft, te zamen met zes andere KVP-ers, op 12 aug. het lidmaatschap van de partij opgezegd.

De zes anderen waren de kringvoorzitters Groeneveld (Leiden) en Boersma (Den Haag), oud-partijraadslid P. Beugels, oud-brigade-generaal W. Clumpkens en de heren H. Matthijssen en T. van der Laan. In hun brief schreven de zeven o.m.: „Wij hebben lang geloofd in de mogelijkheid, dat de KVP een belangrijk kristallisatiepunt voor partijpolitieke vernieuwing zou kunnen zijn. Maar voor ons is onomstotelijk vast komen te staan, dat:

1. de KVP als organisatie geen ruimte meer biedt voor werkelijke vernieuwing van de partijpolitieke verhoudingen in Nederland en ook niet meer de kracht zal kunnen opbrengen om dat in de toekomst wel te doen;

2. de KVP wel passief belijdt, dat ieder, die de politieke uitgangspunten onderschrijft volwaardig lid kan worden van de toekomstige CDA, maar praktisch niet in staat blijkt te zijn daaraan ook actief gestalte te geven;

3. de KVP blijkbaar nog steeds de machtspositie van het wankele midden — dat telkens naar de ene of de andere kant kan uitslaan verkiest boven consequente en duurzame keuze voor een progressief beleid in Nederland".

Het toekomstige CDA duidden zij aan als „de optelsom van ARP, CHU en KVP — een confessionele partij in drievoud."
De zeven zullen de mogelijkheden van de oprichting van een nieuwe, open, gematigd progressieve partij gaan onderzoeken. Zij zullen dit doen binnen het kader van de groep „Resoluut", die op 26 juni is opgericht. Eventuele gesprekspartners hiervoor worden gezocht bij D'66, DS'70 en het Democratisch actiecentrum, dat door een aantal D'66-ers is opgericht.

Reacties

CDA-voorzitter Steenkamp vond het niet verstandig van De Zeeuw en de anderen, dat zij niet weten, met welke groep of

groeperingen zij in de naaste toekomst in zee willen gaan. „Als je weggaat omdat je de voor ogen gestelde doelstellingen niet kunt bereiken binnen de KVP, moet je op zijn minst goed voor ogen hebben, waar die doelstellingen wel verwezenlijkt kunnen worden. Het zou verstandig zijn geweest, als van te voren was nagegaan, waar datgene bereikt kan worden, wat je in de KVP niet mogelijk acht".
Dr. Steenkamp zei het jammer te vinden, dat De Zeeuw en de anderen de KVP verlaten. „De KVP kan goede mensen niet missen". Hij wees erop, dat uit de staatkundige geschiedenis blijkt, dat uittreden uit een politieke partij i.h.a. geen succes heeft.
Steenkamp bestreed, dat het CDA een wankele middenpartij zou worden. „Dat is steeds een teer geschilpunt geweest tussen De Zeeuw en mij. Het CDA wordt geen middenpartij, maar het CDA bindt zich ook niet blijvend aan PvdA of VVD."
Steenkamp zei het onjuist te vinden, als het CDA blijvend voor de PvdA zou kiezen.
KVP-voorzitter Vergeer zei het uittreden te betreuren. Hij verwachtte niet, dat de KVP er al te zeer door te lijden zou hebben, „al doet zo'n zaak je partij natuurlijk nooit goed." (ANP, NRC/H'blad)

BETREKKINGEN CPN-CPSU HERSTELD

De betrekkingen tussen de CPN en de Communistische Partij van de SU (CPSU), die sinds 1964 verbroken zijn geweest, zijn dit jaar hersteld. In de jaren 1969-1971 waren ook al pogingen ondernomen om de betrekkingen te normaliseren, maar die zijn op niets uitgelopen (zie ook pag. 411/1 e.v.-1972).
Een aanwijzing, dat de CPN streefde naar een verbetering in de betrekkingen met de CPSU werd gevormd door een toespraak van erebestuurslid Paul de Groot in een partijbestuursvergadering op 12 jan. van dit jaar, die openlijk gericht was op verzoening met de CPSU.
Het antwoord kwam op 19 febr., toen de *Prawda* uitvoerig en zonder commentaar uit deze rede citeerde. *Neues Deutschland* deed op 21 febr. hetzelfde.
De verzoeningspogingen leidden tot het bezoek van een delegatie van de CPSU aan Amsterdam op 30 en 31 mei.

De delegatie van de CPSU bestond uit W. Zagladin, lid van de centrale revisiecommissie van de CPSU en plaatsvervangend hoofd van het internationale departement van het CC van de CPSU en D. N. Motsjalin, lid van het internationale departement van het CC.
De CPN was vertegenwoordigd door erebestuurslid Paul de Groot, partijvoorzitter H. Hoekstra en de bestuursleden R. Haks, W. Hartog en J. IJsberg.
Na afloop van de besprekingen werd een verklaring uitgegeven, waarin o.m. werd gezegd: „In de loop van de informele bijeenkomst werd van gedachten gewisseld over vraagstukken betreffende inhoud en vormen van de verhoudingen tussen de CPSU en de CPN in het verleden en in de toekomst alsmede over de mogelijkheden voor de ontwikkeling van deze verhoudingen in positieve zin."
De vertegenwoordigers van de CPN en de CPSU zijn overeengekomen, dat zij het partijbestuur van de CPN en het CC van de CPSU zullen inlichten over de gehouden besprekingen en over de voorstellen, die in de loop van de bijeenkomst zijn gedaan. (ANP, NRC/H'blad)
(Vor. ber. pag. 411/1 e.v. - 1972)

25-STE CONGRES CPN. ACTIEPROGRAMMA

Van 6-8 juni vond in Amsterdam het 25-ste partijcongres van de CPN plaats. Het congres aanvaardde unaniem een door het partijbestuur opgesteld actieprogramma. Wel gaf het het bestuur opdracht een aantal aanvullingen in de tekst op te nemen.

In haar actieprogramma constateert de CPN, dat de hoogconjunctuur voorbij is, dat aan de „zogenaamde welvaart" van de kapitalistische economie een einde is gekomen. „De afbraak van het levenspeil en van de sociale voorzieningen is volop aan de gang".
Over de internationale situatie stelt de CPN, dat in de strijd voor behoud van de wereldvrede voor alles de behaalde resultaten verdedigd moeten worden, de ontspanning tussen Oost en West tegen aanslag of ondermijning moet worden beschermd, dat daartoe alle atoomwapens uitgebannen moeten worden, ook van Nederlands grondgebied, en dat vreedzame coëxistentie tussen alle landen, in de eerste plaats in Europa, afgedwongen moet worden.
Over de werkloosheid zegt het programma: „Met z'n allen op de bres voor de werkgelegenheid. De arbeidersklasse moet het bedrog van hen, die uitsluitend oog hebben voor eigenbelang en winsten, doorzien en beseffen, dat slechts harde, onverzoenlijke, in de grootst mogelijke eenheid gevoerde klassenstrijd in staat is de werkgelegenheid te bevechten".
Het congres heeft het partijbestuur opgedragen bij de uitgangspunten o.m. ook op te nemen, dat de CPN het beleid van spreiding van rijksdiensten afkeurt, zich uitspreekt voor gelijk loon voor vrouwen en jongeren en voor gelijke rechten voor de buitenlandse werknemers.

Toespraken Hoekstra en De Groot

Het congres werd op 6 juni geopend met een toespraak door partijvoorzitter Henk Hoekstra.

Hoekstra zei o.m.: „Het progressieve etiket, dat de regering Den Uyl zichzelf heeft opgeplakt, is vals. Daarom zal onze partij haar oppositie tegen de regeringspolitiek voortzetten en verscherpen".
Hoekstra achtte het noodzakelijk, dat het kabinet-Den Uyl vervangen wordt door een „werkelijk progressieve regering".
Hij verweet de regering een berustende houding t.a.v. de werkloosheid en de kapitalistische investeringspolitiek, die tot werktijdverkorting leidt.
„In werkelijkheid worden de investeringen gebruikt om mensen te vervangen door computers en machines en daarmee de werkenden nog meer op te jagen met als stok achter de deur de werkloosheid. Het kapitaal doet nu pogingen om zich met medewerking van de regering tegen de gevolgen in te dekken volgens het Colijnse recept uit de jaren dertig. Wat een kapitalistische gesel is, wordt voorgesteld als een onvermijdelijkheid met zijn goede kanten. Wij geven in onze propaganda te weinig tegenvuur daartegen".
Hoekstra stelde verder: „Een werkelijk progressieve regering is niet mogelijk, als de CPN niet deelneemt aan het bepalen van de koers van zo'n regering. En dat moet in de eerste plaats gebeuren door de versterking van onze positie onder de werkende bevolking". „Het aan de kaak stellen van de dubbelzinnige houding van de PvdA-leiding heeft niet tot doel af te breken, maar juist om vooruit te komen, om socialisten en anderen te winnen voor een gemeenschappelijk optreden tegen rechts, voor de vervanging van dit kabinet door een ander, dat zich zal oriënteren op progressief Nederland".
De „toenemende politieke chaos" vindt volgens de CPN-voorzitter zijn oorzaak in „de uitzichtloze toestand, waarin het kapitalisme verkeert".
„De PvdA is scherp verdeeld. De leiding, haar ministers, gaan steeds verder naar rechts, terwijl kwasi-linkse elementen een chaos-verwekkende rol spelen in de PvdA en daar buiten. Dit heeft tot doel om constructieve samenwerking en actie van socialisten en communisten te verhinderen".
„In de PPR kondigt zich al volop het proces aan, waaraan D'66 en PSP ten gronde zijn gegaan. Daarentegen wordt de VVD, de partij van het grootkapitaal, steeds brutaler en profiteert zij van elke concessie, die de KVP- en ARP-politici in het kabinet-Den Uyl afdwingen. Alleen onze partij is voorbestemd in deze situatie met helderheid en eensgezindheid op te treden".
Als taken voor de CPN noemde Hoekstra: „Voorop gaan in de strijd voor werk en loonsverhoging, het afschudden van matheid en het aan de kaak stellen van die NVV-leiders, die geen vinger verroeren maar zich wel bezondigen aan anti-communistische verdeeldheidspolitiek". „De communisten moeten zich realiseren, dat alleen zij in deze tijd van ontbindend kapitalisme perspectieven voor de toekomst kunnen bieden".

Het CPN-congres werd op 8 juni afgesloten met een toespraak van erebestuurslid Paul de Groot.

De Groot stelde o.m.: „De NAVO probeert een paardemiddel: de dreigende economische wereldcrisis te overwinnen door uitbreiding van de wapenproduktie".
De Amerikaanse nederlaag in Vietnam is volgens De Groot slechts als voorwendsel gehanteerd voor uitbreiding van de conventionele strijdmacht van de NAVO.
„De leiders in de VS wisten al lang, dat Vietnam verloren was. De economische recessie is een veel dringender reden voor deze uitbreiding. We zitten in de overgang naar een lange economische wereldcrisis, waarin de tegenstellingen zich zullen toespitsen. De VS hanteren dit bestrijdingsmiddel om een leeuwedeel te krijgen in de standaardisatie van de wapenproduktie".
De Groot betoogde, dat president Ford de koude oorlog met alle oude middelen en McCarthy's formule „democratie is anti-communisme" heeft hervat. Hij noemde het Midden-Oosten en Cyprus en het mislukken van het non-proliferatieverdrag „gevaarlijke smeulhaarden". „Het gevaar, dat atoomwapens in lokale oorlogen gebruikt worden en dat de VS en door inmenging een nieuwe wereldoorlog van maken, wordt steeds groter. De ontspanning is in gevaar".

Binnen de EG zal Nederland moeten strijden tegen de machtspositie van West-Duitsland, aldus De Groot. Hij noemde West-Duitsland „als trekpop van Amerika" een potentieële bron van oorlog. „In ons streven tegen de Westduitse overheersing moeten we niet op Engeland afgaan, maar op eigen benen staan".
„Den Uyl wil ook geen Parijs-Bonn overheersing in de EG. Maar het betreft hier een kwestie van oorlog of vrede. Daarom staan wij voor een andere regeringspolitiek. We moeten wel oppassen, dat wij de socialistische leiders niet gaan beschouwen als vijand nummer één en dat wij het kapitalisme uit het oog verliezen. De structuur van de maatschappij moet veranderen. De socialistisch-communistische eenheid moet worden afgedwongen door voortdurende overtuiging en door bij elke gebeurtenis en gelegenheid een beroep op de massa te doen", aldus De Groot. (A N P)

(Vor. ber. pag. 431/1-1972)

GRATIE VAN 3.500 VRIJHEIDSSTRAFFEN

Staatssecretaris Zeevalking van justitie maakte op 24 juli bekend, dat een collectieve gratie zou worden toegepast, waarbij van ong. 3.500 korte, oude vrijheidsstraffen per 1 aug. maximaal veertien dagen worden kwijtgescholden. Aan de gratie is de voorwaarde verbonden, dat de veroordeelde zich gedurende één jaar, gerekend vanaf 1 aug., niet opnieuw schuldig zal maken aan een strafbaar feit. De maatregel komt in de plaats van het besluit van ex-staatssecretaris Glastra van Loon om de gelegenheid te openen van vrijheidsstraffen maximaal 14 dagen af te kopen met *f* 25 per dag (pag. 393/2) Aanleiding voor het besluit is de grote achterstand bij de tenuitvoerlegging van vonnissen. Per 17 juni 1975 bleken meer dan 14.000 vonnissen niet ten uitvoer te zijn gelegd. In deze achterstand zit een normale werkvoorraad van nog 3.000 vonnissen en een klein aantal vonnissen, dat niet geëxecuteerd kan worden, doordat de veroordeelde zich schuil houdt o.i.d. Verder zijn er 4.500 vonnissen, die geen directe invloed hebben op het beleid, zoals vonnissen van de kinderrechter, vonnissen in bewerking e.d.
Over blijft een echte achterstand van ong. 7.500 vonnissen, waarvan na toepassing van de collectieve gratie 4.000 overblijven. Deze achterstand zal tot het eind van dit jaar toenemen tot ong. 5.800.
De staatssecretaris deelde mee, dat de Hoge Raad, om advies gevraagd, met de maatregel instemde. De rechterlijke macht was het er i.h.a. niet mee eens.
De staatssecretaris had het plan van zijn voorganger laten vallen, omdat het een wijziging zou brengen in een rechterlijk vonnis en omdat het onrechtvaardig zou zijn, daar het voor de één zwaarder zou aankomen dan voor de ander. (N R C / H ' b l a d) (Vor. ber. pag. 392/3 e.v. - 1975)

BELGIË

ONTWERP BEGROTINGSNOTA

De regeringsraad heeft op 29 juli het ontwerp van rijksbegroting 1976 vastgelegd, en ook de begroting '75 aangepast.
De lopende uitgaven voor 1976 zullen 719,3 mrd fr. bedragen of 105,5 mrd fr. (17,2%) meer dan de goedgekeurde begroting 1975. De stijging zou, volgens de regering, voor 55 mrd fr. te wijten zijn aan de inflatie.
De lopende ontvangsten worden geraamd op 702,4 mrd fr. Die raming steunt op de veronderstelling van het ministerie van economische zaken, dat België in 1976 een werkelijke economische groei van 1,9% zal kunnen boeken en dat de inflatie 9,3% zal bedragen. Voorts wordt ervan uitgegaan dat een belastingverschuiving (d.i. belasting van de z.g. sociale vervanging-inkomens tegenover belastingtegemoetkoming voor bepaalde categorieën van vrouwen) netto 4 mrd fr. zal opleveren en dat de strijd tegen de belastingontduiking 7,5 mrd fr. opbrengt en de accijnsverhoging voor wijn en alkohol 1,2 mrd fr.
Wat de begroting voor 1975 betreft, verwacht de regering dat zij uiteindelijk zal sluiten met een tekort van ongeveer 25 mrd fr. De inkomsten zullen vermoedelijk 614,5 mrd fr. bedragen i.p.v. de aanvankelijk verwachte 623,5 mrd fr. De uitgaven zullen 31,8 mrd fr. hoger liggen dan in de ingediende begroting was geraamd. Gelet op de traditionele nietigverklaringen van kredieten, die ca. 5 mrd fr. bedragen, zou de begroting tenslotte met een 25 mrd fr. tekort moeten rekenen.
(De ontwerp-begrotingen zullen in oktober bij het parlement worden ingediend. Dan moeten ook de wetsontwerpen betreffende de aangekondigde belastingverschuiving gereed zijn.)

ZAIRESE UITNODIGING VOOR TINDEMANS

Niwa Moboetoe, de oudste zoon van de president van Zaire, heeft op 29 juli een eigenhandig geschreven brief van zijn vader aan premier Tindemans overhandigd. Daarin wordt de Belgische regeringsleider uitgenodigd voor een officieel bezoek aan Zaire in september.
Niwa Moboetoe was dezelfde dag aangekomen op de luchthaven van Zaventem, vergezeld door de Belgische hoogleraar prof. Hugues Leclerq; hij was op de luchthaven verwelkomd door de kabinetschef van de premier, Grauls.
Hij had ook een brief van Moboetoe voor de koning bij zich. Daar deze laatste kort voordien vertrokken was voor zijn jaarlijkse vakantie in Spanje, is Niwa Moboetoe met een Belgisch regeringsvliegtuig de brief gaan overhandigen in het Spaanse zomerverblijf van de vorst.

(Vor. ber. pag. 467/2)

OOST-EUROPA

DUITSE DEMOCRATISCHE REPUBLIEK

BEZOEK MGR. CASAROLI

Aartsbisschop Agostini Casaroli, in het Vaticaan verantwoordelijk voor de buitenlandse politiek, bracht van 9-14 juni een bezoek aan de DDR. Hij voerde er besprekingen met minister Fischer van buitenlandse zaken, staatssecretaris Seigewasser van kerkelijke aangelegenheden en min.-pres. Sindermann. Het was het eerste bezoek van een vertegenwoordiger van het Vaticaan aan de DDR. Het eerste contact tussen vertegenwoordigers van de DDR en het Vaticaan had op 24 jan. 1973 plaats gevonden (pag. 451/3-1973), toen een partijdelegatie van de SED o.l.v. CC-secretaris Werner Lamberz een bezoek aan Italië bracht. Daarna had mgr. Casaroli in Helsinki bij de eerste fase van de Conferentie over Europese veiligheid en samenwerking (CEVS) in juli 1973 (pag. 715 /2 e.v.- 1973) een onderhoud met de toenmalige minister van buitenlandse zaken van de DDR, Otto Winzer. Dit onderhoud leidde tot de benoeming van de apostolische administrateurs in die delen van de Westduitse bisdommen Fulda, Paderborn en Osnabrück, die in de DDR liggen. (pag. 513/3-1973)
Gedurende de eerste 3 dagen was mgr. Casaroli gast van de regering; daarna van de bisschop van Berlijn, kardinaal Bengsch.
In eerste instantie werd door de DDR en het Vaticaan tegenstrijdig bericht over de aard van het bezoek van mgr. Casaroli. Volgens het Oostduitse persbureau *ADN* voerde mgr. Casaroli in Oost-Berlijn „onderhandelingen"; het Vaticaan sprak slechts van „besprekingen". Tegen het einde van het bezoek paste *ADN* zich echter bij de Vaticaanse formulering aan.
De Oostduitse minister van buitenlandse zaken, Oskar Fischer, bood mgr. Casaroli op 9 juni een diner aan, waar hij en mgr. Casaroli tafelredes uitspraken.

Fischer stelde, dat datgene, „waaraan wij nu begonnen zijn, uitgaat van de historische veranderingen, zoals die als resultaat van de Tweede Wereldoorlog en de ontwikkelingen na de oorlog ontstaan zijn".
Hij wees er op, dat de onaantastbaarheid van de territoriale status quo in Europa, de bestaande en toekomstige onschendbaarheid van de grenzen van de DDR, algemeen erkend zijn en door niemand

meer bestreden kunnen worden. „De strikte respectering van de soevereiniteit van een staat met alle daaruit voortvloeiende consequenties is hiertoe opperste gebod".
Casaroli antwoordde met te zeggen, dat de paus ook in de toekomst zijn energie zou wijden aan de grote zaak van het behoud van de vrede. Casaroli onderstreepte de inspanningen van het Vaticaan aan de zaak van de vrede bij te dragen en een beter klimaat van wederzijds vertrouwen onder de staten te scheppen. Dit vormde de verklaring voor de openheid van de Heilige Stoel voor de dialoog met hen, die hem wensten, wat natuurlijk niet betekende, dat hij de vraagstukken van de ideologische verschillen zou verwaarlozen of deze voor minder belangrijk zou houden.

De DDR verlangt van het Vaticaan het doorsnijden van de laatste banden van de katholieke kerk in de DDR met de kerk in de Bondsrepubliek. Daartoe behoort de promotie van de conferentie van bisschoppen en apostolische administrateurs in de DDR tot „nationale bisschoppenconferentie", onafhankelijk en los van de Duitse bisschoppenconferentie. Bovendien zou het Vaticaan de definitieve kerken-rechtelijke losmaking van katholieke gebieden in de DDR van Westduitse bisdommen moeten voltrekken.
Naar opvatting van de DDR moeten de grenzen van kerkelijke organisatiemogelijkheden samenvallen met de grenzen van de DDR, zoals dat bij de Evangelische kerk reeds het geval is.
Het bezoek van mgr. Casaroli kon niet met een gemeenschappelijk communiqué worden afgesloten. In het slotbericht over het bezoek zei persbureau *ADN*, dat mgr. Casaroli en minister Fischer „officiële besprekingen" gevoerd hadden. „Ter afsluiting van hun officiële gesprekken over vraagstukken, die wederzijds van belang zijn" hebben mgr. Casaroli en minister Fischer vastgesteld, aldus *ADN*, „dat hun besprekingen, evenals de ontmoetingen van aartsbisschop Casaroli met de voorzitter van de ministerraad van de DDR, Sindermann, en de staatssecretaris voor kerkelijke aangelegenheden, Seigewasser, voor beide zijden nuttig waren en succesrijk verlopen zijn. Beide zijden hebben verklaard, dat zij „van de bestaande volkenrechtelijke gegevens en verdragen uitgaan" en ook in de toekomst alle zich aanbiedende mogelijkheden voor verdere ontspanning, de verzekering van de internationale vrede en voor de ontwapening te werken, zullen benutten.
Casaroli en Fischer willen de bestaande contacten tussen DDR en Vaticaan voortzetten.

In het bericht van *ADN* werd benadrukt, dat beide gesprekspartners tot uitdrukking hadden gebracht, „dat de bestaande verhouding tussen de staat en de katholieke kerk in de DDR, die van de in de grondwet van de DDR neergelegde rechten en plichten uitgaat, een positieve grondslag voor een vruchtbare ontplooiing van de wederzijdse betrekkingen vormt".
De regering van de DDR heeft mgr. Casaroli de toezegging gedaan, dat op korte termijn een pelgrimstocht van priesters en gelovigen naar Rome n.a.v. het Heilige jaar kon plaats vinden.
Bij zijn afscheid op het Oostberlijnse vliegveld Schönefeld verklaarde mgr. Casaroli nog te geloven, „dat wij onze gesprekken als positief kunnen beschouwen". De openheid van de gesprekken en de atmosfeer, waardoor zij gekenmerkt waren, „schijnen mij grond tot hoop".

Het doel van de besprekingen was geweest, zo zei mgr. Casaroli, „op verantwoorde en zo volledig mogelijke wijze de standpunten en wensen van beide zijden te kunnen uiteenzetten, die enkele van de belangrijkere problemen betreffen, die de belangen van de ene of de andere zijde raken".

Westduitse reactie

De voorzitter van het Westduitse centrale comité van Duitse katholieken, de minister van onderwijs van Rijnland Palts, Vogel, wees er in een eerste stellingname na het bezoek van mgr. Casaroli aan de DDR op, dat de fundamentele juridische en politieke bezwaren tegen dergelijke bezoeken bleven voortbestaan. Er waren echter kennelijk geen onderhandelingen gevoerd. Het was te hopen, dat de aartsbisschop door zijn relatief lange verblijf in de DDR een goed inzicht in de werkelijke situatie van de kerk aldaar opgedaan had. Doel van een voortzetting van de bespreking zou een verbetering van de pastorale toestand moeten zijn. *(FAZ, NZZ, AFP, Le Monde)*

(Vor. ber. pag. 513/3-1973)

HONGARIJE

PREMIER FOCK VERVANGEN DOOR GYÖRGY LAZAR

Op 15 mei is premier Jenö Fock „op eigen verzoek" en „om gezondheidsredenen" van zijn plichten ontheven, zo meldde het Hongaarse persbureau *MTI*. Hij blijft lid van het Politburo en ontving de onderscheiding „held van de socialistische arbeid". In een officiële verklaring werd hij geprezen om zijn „eminente verdiensten" en „zelfopofferende arbeid".
De afgetreden premier werd opgevolgd door György Lazar, tot dan vice-premier en chef van het centrale planbureau. Tot opvolger van Lazar als vice-premier en op het planbureau werd aangewezen Istvan Huszar.

Hoewel bekend is, dat de 59-jarige Fock zich meermalen onder medische behandeling had moeten laten stellen, wordt aangenomen, dat zijn aftreden in de eerste plaats verband hield met de economische moeilijkheden van het land. Met zijn aftreden werd al ernstig rekening gehouden sedert het laatste partijcongres (pag. 520/3 e.v. - 1975), toen hij uitvoerige zelfkritiek uitoefende.

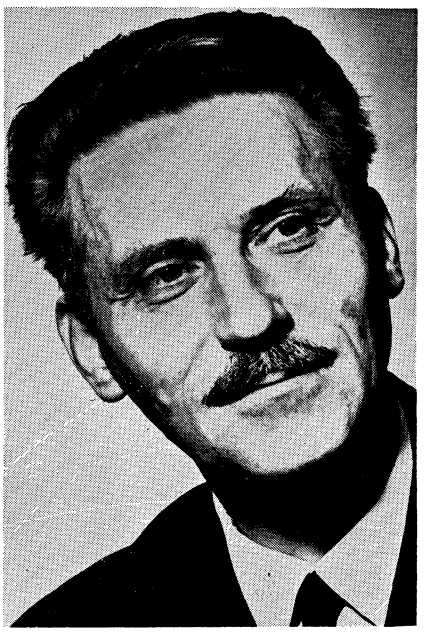

György Lazar is op 15 sept. 1924 in Isaszeg geboren. Hij begon zijn loopbaan als technisch tekenaar. In 1945 werd hij lid van de communistische partij. Hij werkte sedert 1948 op het planbureau, waarvan hij in 1958 vice-president werd. In 1968 werd hij minister van arbeid. Het jaar daarop werd hij lid van het CC. In 1973 keerde hij als voorzitter terug naar het planbureau en werd hij vice-premier. Op het laatste partijcongres werd hij tot lid van het Politburo gekozen. (L e M o n d e, A F P, D P A)

(Vor. ber. pag. 232/1 e.v. - 1974)

PARLEMENTSVERKIEZINGEN

Op 15 juni hebben verkiezingen voor het parlement plaats gevonden. Alle kandidaten voor de 352 zetels waren aangewezen door het Vaderlandse Front, een overkoepelende organisatie, die wordt beheerst door de communistische partij. Voor 34 zetels stonden elk 2 personen kandidaat. Voor elk van de overige zetels was er één kandidaat.

De officiële uitslag luidde aldus:

Van de kiesgerechtigden was 97,6% naar de stembus gegaan. Van de opgekomenen had 99,6% gestemd op de kandidaten van het Vaderlandse Front. (A F P, R e u t e r)
(Vor. ber. pag. 794/1 - 1971)

UITBREIDING POLITBURO

Op 2 juli vond een voltallige zitting van het CC plaats. Tot zijn werkzaamheden behoorde o.m. de verkiezing van twee leden van het Politburo. Dit betrof vicepremier Istvan Huszar, de chef van het planbureau, en het staatshoofd Pal Losonczi, de voorzitter van de Staatsraad. (L e M o n d e, A F P)
(Vor. ber. pag. 521/2 - 1975)

REGERINGSWIJZIGING

Het nieuw verkozen parlement kwam op 11 juli voor de eerste maal bijeen. Het keurde enkele wijzigingen in de regering-Lazar goed.

Vice-premier Matyas Timar trad wegens zijn benoeming tot chef van de nationale bank af. Bij de bank is hij opvolger van Sandor Laszlo. Nieuwe vice-premier werd Ferenc Havasi, lid van het CC.
Pal Simon werd minister van zware industrie als opvolger van Gyula Szeker, die dit ambt op 15 mei had neergelegd om vice-premier te worden.
Tivadar Nemeslaki verving Gyula Horgos op het ministerie van metallurige.
Pal Romany werd minister van landbouw. Hij volgde Imre Dimeny op. In de CC-vergadering van 2 juli (zie boven) was Romany ontheven van zijn functie van chef van de CC-sectie van industrie, landbouw en vervoer. Deze functie was toen toegevallen aan Sandor Borely.
De volledige samenstelling van de Hongaarse regering is nu als volgt:
Minister-president - György Lazar; vicepremiers - György Aczel, Janos Borbandi, Ferenc Havasi, Istvan Huszar en Gyula Szeker; binnenlandse handel - Istvan Szurdi; binnenlandse zaken - Andras Benkei; gezondheid - Emil Schultheisz; bouw en urbanisatie - Joszef Bondor; defensie - Lajos Czinege; justitie - Mihaly Korom; metallurgie en mechanische constructies - Tivadar Nemeslaki; lichte industrie - mevr. Janos Keserue; post en verbindingen - Karoly Rödönyi; cultuur - Laszlo Orban; buitenlandse handel - Jozef Biro; buitenlandse zaken - Frigyes Puja; landbouw en voedselvoorziening - Pal Romany; arbeid - Laszlo Karakas; zware industrie - Pal Simon; onderwijs - Karoly Polinszky; financiën - Lajos Faluvegi. (L e M o n d e)

KOMOCSIN OVERLEDEN. NIEUWE HOOFDREDACTEUR PARTIJDAGBLAD NEBSZABADSAG.

Op 27 mei is in Boedapest Zoltan Komocsin overleden. Hij was in maart vorig jaar in het kader van de partijzuivering, die toen doorgevoerd werd, benoemd tot hoofdredacteur van het partijdagblad N e b s z a b a d s a g.
Zijn opvolger als hoofdredacteur bij de partijkrant werd op 21 juni benoemd. Het werd Istvan Katona, tot dan chef van de sectie propaganda van het CC. Opvolger van Katona in dit ambt werd Karoly Grosz. (D P A, A F P)
(Vor. ber. pag. 232/2-1974)

KARDINAAL MINDSZENTY OVERLEDEN

Op 6 mei is in Wenen Joszef kardinaal Mindszenty, voormalig aartsbisschop van Esztergom en primaat van Hongarije, overleden.

Kardinaal Mindszenty is op 29 maart 1892 in Csehmindszent geboren als kind van een boerenfamilie. Zijn oorspronkelijke naam was Joszef Pehm. Toen de Duitsers het land binnen vielen veranderde hij uit protest zijn naam in Mindszenty, naar zijn geboortedorp.
Hij volgde middelbaar onderwijs aan het lyceum van Szombathely, studeerde vervolgens theologie en werd in 1915 tot priester gewijd.
In de korte tijd van de radenrepubliek van Bela Kun in 1919 viel hij op door zijn anti-communisme. Hij had toen enige moeilijkheden met de overheid en bracht korte tijd in de gevangenis door.
Na een lange periode van zielzorg werd hij op 25 maart 1944 tot bisschop van Veszprem gewijd. In datzelfde jaar werd hij door de Duitsers gearresteerd en door de Russische troepen bevrijd.
Na de bevrijding van Hongarije werd hij benoemd tot aartsbisschap van Esztergom en daarmee tot primaat van de Hongaarse kerk. In febr. 1946 volgde de benoeming tot kardinaal.
Van begin af aan heeft hij zich verzet tegen de naoorlogse communistische regering. Tot een botsing kwam het in 1948, toen het bijzonder onderwijs genationaliseerd werd. De kardinaal verbood de geestelijkheid aan het genationaliseerde onderwijs mee te werken. In dec. 1948 werd hij gearresteerd. In febr. 1949 vond het proces tegen hem plaats, dat eindigde in een veroordeling tot levenslang.
Op 17 juli 1955 werd zijn straf opgeschort en werd hij uit de gevangenis overgebracht naar een woning, waar hij onder huisarrest bleef. Gedurende de oktoberopstand van 1956 werd hij bevrijd. Na het neerslaan van de opstand nam hij de wijk naar de Amerikaanse ambassade in Boedapest, waar hij tot 1971 zou blijven. In sept. 1971 kwam het tot een akkoord tussen het Vaticaan en de Hongaarse regering, waarbij aan de kardinaal de rest van de straf werd kwijtgescholden en hem werd toegestaan Hongarije te verlaten (pag. 794/2 e.v.-1971).
Na een bezoek aan het Vaticaan vestigde Mindszenty zich in het Pazmaneum, het dicht bij Wenen gelegen vroegere theologische seminarie van het bisdom Esztergom.
Op 5 febr. 1974 werd bekend, dat de paus kardinaal Mindszenty had ontheven van zijn functie van aartsbisschop van Esztergom en daar een apostolisch administrateur had benoemd (pag. 232/3 e.v.-1974). Deze beslissing leidde tot een felle polemiek tussen de kardinaal en woordvoerders van het Vaticaan.
Na zijn ontslag publiceerde de kardinaal zijn memoires. (L e M o n d e, N Z Z, A N P)
(Vor. ber. pag. 232/3 e.v.-1974)

WISSELKOERS- EN PRIJSMAATREGELEN

Per 1 jan. van dit jaar heeft de Hongaarse regering een aantal maatregelen van kracht doen worden, die ten doel hebben de storende uitwerkingen van de inflatoir stijgende wereldmarktprijzen op de binnenlandse economie en de overheidsfinanciën te verzachten.

In de eerste plaats is de Hongaarse munt, de forint, met gemiddeld 6% gerevalueerd t.o.v. convertibele muntsoorten.

Voorts werden stijgingen van producentenprijzen van kracht. Deze maatregel had vooral betrekking op energiedragers, chemicalia en textielgoederen. In doorsnee bedraagt de prijsstijging 8%.

M.i.v. 6 jan. is het toegestaan de prijsverhoging in de consumentenprijzen door te berekenen. Het effect hiervan op de index van consumptieprijzen moet worden beperkt tot een stijging van 0,6% met behulp van hogere subsidies, vooral voor de eerste levensbehoeften. Bij sommige produkten zijn de prijsstijgingen echter aanzienlijk meer. De prijzen van autobanden zijn 12% hoger, van fietsen 3%, van meubelen 3,2%, van cosmetica en parfums tussen 8 en 31%, van katoenen stoffen 3% en van wollen stoffen 18%; alleen textiel van kunstvezels is 10% goedkoper.

Staatssecretaris Bela Csikos-Nagy heeft in een verklaring gewezen op de achtergronden van de wisselkoers- en prijsmaatregelen. Hij stelde, dat in 1973 30% van de prijsverhogingen van importgoederen door overheidssubsidies geneutraliseerd moesten worden; in 1974 was dit opgelopen tot 70%. Daardoor was het Hongaarse prijssysteem misvormd. De ruilvoet, en daardoor de betalingsbalans, waren aanzienlijk verslechterd.
Daarom is besloten het hele prijssysteem te hervormen, op een manier, die de volgende fundamentele elementen bevat:

1. Een actieve wisselkoerspolitiek, waarbij de inflatie in het Westen door revaluaties van de forint geneutraliseerd wordt;

2. periodieke producentenprijsmaatregelen, zoals die kort tevoren doorgevoerd waren, en die vooral betrekking hebben op goederen, waarbij de discrepantie tussen nationale en wereldmarktprijzen het grootste is;

3. verlichting van belastingen, die direct op de produktiekosten drukken en vervanging hiervan door omzetbelastingen.

De scheiding tussen producenten- en consumentenprijzen blijft bestaan. De laatste zullen worden verhoogd voor goederen, die ingevoerde grondstoffen bevatten, waarvan de wereldmarktprijs veel en naar verwacht wordt duurzaam gestegen is.
Voor 1975 wordt een verhoging van de consumptieprijsindex met maximaal 3,6% verwacht (2% in 1974), terwijl de reële lonen met 2,5% zullen stijgen (1974 5%). (N Z Z)

ZUIDOOST-AZIË EN VERRE OOSTEN

JAPAN

TANAKA VERVANGEN DOOR MIKI. DIVERSE VERKIEZINGSRESULTATEN

Kakuei Tanaka, die in juli 1972 Eisakoe Sato als premier was opgevolgd (pag. 597/2-'72), trad op 9 dec. 1974 formeel af, nadat hij in oktober in de Japanse pers van corruptie beschuldigd was. (Hij zou volgens het magazine *Bungei Shunju* d.d. 10 okt. 1974 zijn ambt hebben misbruikt door zichzelf te verrijken en zijn eigen particuliere zaken te behartigen en hij zou zich aan omkoping t.b.v. zijn eigen partijfactie schuldig hebben gemaakt.) Reeds in het eerste halfjaar van 1974 was er toenemende kritiek op Tanaka's regering geuit vanwege het hoge inflatietempo (een stijging van de consumentenprijzen met bijna 25% in een jaar en van de groothandelsprijzen met 25 à 30%).
De ontevredenheid over het regeringsoptreden had reeds zijn weerslag gevonden bij de verkiezingen voor 130 van de 252 zetels in het Hogerhuis op 7 en 14 juli 1974, waarbij de regeringspartij, de Liberaal-democraten (LDP), acht zetels verloor, terwijl de communisten (JCP) met negen zetels de grote winnaar werd. Als gevolg van deze verkiezingen, met een record-opkomst van 73,2% van de stemgerechtigden, werd de zetelverdeling van het Hogerhuis vergeleken met de situatie van vóór de verkiezingen (toen 8 zetels vacant waren) als volgt:

	Nieuw	Oud
LDP	126	134
Socialisten	62	59
Komeito	24	23
JCP	20	11
Sociaal-democraten	10	11
Diverse partijen	1	—
Onafhankelijken	9	6

Direct na de verkiezingen sloot één onafhankelijke zich bij de LDP aan, terwijl een tweede dit voorbeeld begin dec. 1974 volgde.

Aftreden Miki e.a. Reorganisatie kabinet

Op 12 juli 1974 trad Takeo Miki, vice-premier en directeur-generaal van het bureau voor milieubeheer, af, omdat hij zich naar zijn zeggen wilde gaan wijden aan „een radicale hervorming van de LDP om aan de verwachtingen van het volk tegemoet te komen". Volgens perscommentaren zou bij het aftreden van Miki ook een rol hebben gespeeld, dat premier Tanaka in de provincie Tokushima een eigen kandidaat tegenover de LDP-kandidaat had opgesteld.
Op 16 juli traden ook Takeo Fukuda, de minister van financiën, en Shigeru Hori, de directeur-generaal van het bureau bestuurszaken, af. Fukuda, die zich reeds achter Miki's besluit geschaard had en kritiek op vooral Tanaka's economische beleid geleverd had, verklaarde dat een hervorming van de partij van essentieel belang was, na de „volledige nederlaag" bij de Hogerhuisverkiezingen.
In verband met het aftreden van deze drie kabinetsleden bracht premier Tanaka op 12 resp. 16 juli de volgende wijzigingen in de regering aan:

Directeur-generaal bureau milieubeheer - Matsuhei Mori; buitenlandse zaken - Toshio Kimura; financiën - Masayoshi Ohira (voorheen buitenlandse zaken); directeur-generaal bureau bestuurszaken - Kichizo Hosoda. De post van vice-premier bleef vacant.

Reizen Tanaka

In het najaar van 1974 maakte Tanaka twee reizen. Bij de eerste bezocht hij Mexico (15-16 sept.), Brazilië (16-21 sept.), de VS (21-23 sept.) en Canada (24-26 sept.); de tweede omvatte bezoeken aan Nw.-Zeeland (28-31 okt.), Australië (31 okt.-6 nov.) en Birma (6-8 nov.).

Tijdens zijn verblijf in de VS had Tanaka op 21 sept. een onderhoud met president Ford en minister Kissinger.
Het hoofddoel van zijn Amerikaanse reis was, naar Tanaka bij zijn terugkeer in Tokio op 28 sept. verklaarde, het verzekeren van de voorziening van Japan met olie en andere grondstoffen, maar hij had „geen geschenk" van zijn reis meegebracht.
Bij zijn besprekingen met premier Whitlam van Australië kwam Tanaka overeen dat beide landen aan een gemeenschappelijke studie zouden deelnemen betreffende de bouw van een verrijkingsinstallatie voor uranium in Australië. Tanaka nam volgens het gemeenschappelijke communiqué met voldoening kennis van het Australische voornemen Japan 9.000 ton uranium te leveren en die hoeveelheid tussen 1976 en 1986 te vergroten, terwijl hij liet weten dat Japan in de periode 1986-2000 nog meer uranium uit Australië zou moeten importeren. Premier Whitlam had te kennen gegeven dat Australië hiertoe bereid was en hij had tevens verklaard dat Australië zijn kolenproduktie zou opvoeren en zo de toenemende Japanse behoefte aan steenkool wilde dekken.

Nieuwe reorganisatie kabinet-Tanaka

Op 11 nov. voerde premier Tanaka een uitgebreide reorganisatie van zijn kabinet door, terwijl hij tegelijk een aantal belangrijke wijzigingen in de leiding van de LDP aanbracht.
In het kabinet werden de volgende portefeuilles bij de reorganisatie betrokken:

Justitie - Seigo Hamano; onderwijs - Asao Mihara; gezondheid en welzijn - Kenji Fukunaga; transport - Akira Eto; PTT - Toshio Kashima; arbeid - Takeo Okubo; bouwnijverheid - Tatsuo Ozawa; binnenlandse zaken en directeur-generaal bureau ontwikkeling Hokkaido - Hajime Fukuda.

Staatsministers: eerste secretaris kabinet-Noboru Takeshita; directeur-generaal defensiebureau - Sosuke Uno; directeur-generaal bureau economische planning - Tadashi Kuranari; directeur-generaal bureau wetenschap en technologie plus voorzitter kernenergiecommissie - Tokuto Adachi; directeur-generaal nationaal bodembureau - Hyosuke Niwa.

Volgens The Japan Times telde het kabinet nu vijf leden van de Tanaka-factie in de LDP, elk drie van de facties van Ohira en Nakasone (die als aanhangers van Tanaka golden), drie van de factie van Takeo Fukuda, twee van die van Takeo Miki en vijf van kleinere groeperingen. Vooral Takeshita werd in perscommentaren een vertrouweling van Tanaka genoemd.

Susumu Nikaido, een lid van de Tanaka-factie en tevoren eerste secretaris van het kabinet, werd benoemd tot secretaris-generaal van de LDP als opvolger van Tomisaburo Hashimoto. Sadanori Yamanaka, een lid van de Nakasone-factie en tevoren directeur-generaal van het defensiebureau, kreeg nu de post van voorzitter van de onderzoeksraad voor politieke zaken in de LDP. Voorzitter van de uitvoerende raad bleef Zenko Suzuki, een lid van de Ohira-factie, en vice-voorzitter van de partij, Etsusaburo Shiina.
Op 12 nov. verklaarden Fukuda en Miki, dat zij na het bezoek van president Ford aan Japan (18-22 nov. 1974, zie pag. 770-1974) Tanaka de „totale oorlog" zouden verklaren.

Aftreden Tanaka. Benoeming Miki

Op 26 nov. diende Tanaka zijn ontslag in als LDP-voorzitter. In een verklaring noemde hij zich politiek en moreel verantwoordelijk voor de bestaande politieke verwarring die was voortgevloeid uit zijn persoonlijke problemen. Hij achtte het feit, dat zelfs voor een moment een misverstand was gerezen onder de bevolking een kwestie van schande voor zichzelf als openbaar ambtsdrager. Hij was van plan de waarheid aan het licht te brengen en het begrip van het volk te winnen. Gezien de vele problemen, die drin-

gend een oplossing wisten, was een impasse in de politiek ontoelaatbaar en daarom had hij besloten dat de LDP zo spoedig mogelijk een nieuwe leider moest kiezen.
Na een aantal bijeenkomsten van partijfunctionarissen en factieleiders werd op 2 dec. bekendgemaakt dat de aanhangers van Masayoshi Ohira, een van de voornaamste kandidaten voor het voorzitterschap van de LDP, Takeo Miki als enige kandidaat zouden steunen.
Deze werd voorgedragen door vice-voorzitter Shiina en op 4 dec. door de parlementsleden van de LDP als nieuwe partijvoorzitter gekozen. Uit protest tegen de beweerde ondemocratische gang van zaken bij die benoeming trad Suzuki onmiddellijk af als voorzitter van de uitvoerende raad, terwijl Nikaido en Yamanaka eveneens van hun oppositie blijk gaven.
Op 9 dec. bij de opening van de speciale parlementszitting trad Tanaka ook formeel als premier af en werd Miki door de beide Huizen van het parlement tot de nieuwe premier gekozen.
Hij bracht nog dezelfde dag wijzigingen in de LDP-leiding aan: secretaris-generaal - Nakasone; voorzitter onderzoeksraad politieke zaken - Raizo Matsuni (Fukuda-factie); voorzitter uitvoerende raad - Hirokichi Nadao. Shiina bleef vice-voorzitter van de partij.

Kabinet-Miki

Ook op 9 dec. stelde Miki het volgende kabinet voor:

Premier - Takeo Miki; vice-premier en directeur-generaal bureau economische planning - Takeo Fukuda; buitenlandse zaken - Kiichi Miyazawa; financiën - Masayoshi Ohira; internationale handel en industrie - Toshio Komoto; onderwijs - Michio Nagai; gezondheid en welzijn - Masami Tanaka; landbouw en bosbouw - Shintaro Abe; justitie - Osamu Inaba; bouwnijverheid - Tadao Kariya; binnenlandse zaken en directeur-generaal bureau ontwikkeling Hokkaido - Hajime Fukuda; PTT - Isamu Murakami; transport - Mutsuo Kimura; arbeid - Takashi Hasegawa.

Staatsministers: Eerste secretaris kabinet - Ichitare Ide; directeur-generaal bureau premier en bureau ontwikkeling Okinawa - Mitsunori Ueki; directeur-generaal defensiebureau - Michita Sakata; directeur-generaal bureau bestuurszaken - Yuzo Matsuzawa; directeur-generaal bureau wetenschap en technologie - Yoshitake Sasaki; directeur-generaal bureau milieubeheer - Tatsuo Ozawa (voorheen minister van huisvesting); directeur-generaal nationaal bodembureau - Shin Kanemaru.

Het nieuwe kabinet telde van de facties van resp. Miki, Ohira en Tanaka elk vier vertegenwoordigers, van die van Fukuda drie en van de Nakasone-factie één. In dit kabinet, waarvan de gemiddelde leeftijd van de leden ruim 61 jaar was, waren drie leden van de vorige regering opgenomen, van wie twee op dezelfde posten (Ohira en H. Fukuda) en één op een andere post (Ozawa).

Takeo Miki werd op 17 maart 1907 op het eiland Sjikokoe geboren. Hij studeerde aan een kleine Amerikaanse universiteit en behaalde een graad aan de Meiji Universiteit in Tokio. In 1937 begon zijn politieke loopbaan, toen hij als jongste afgevaardigde werd toegelaten tot het toenmalige keizerlijke parlement. Sindsdien heeft hij onafgebroken deel uitgemaakt van de volksvertegenwoordiging.
Na de Tweede Wereldoorlog leidde Miki verschillende „progresief-conservatieve" groeperingen, voordat in 1954 — toen hij secretaris-generaal was van de Progressieve Partij — de coalitie van de Liberaal-Democratische Partij tot stand kwam. In de LDP vervulde hij diverse bestuursfuncties, o.a. die van secretaris-generaal (1956-'58, 1964-'65), maar hij trachtte drie maal tevergeefs het voorzitterschap te verwerven: in 1968 en 1970 werd hij door Sato verslagen, in 1972 door Tanaka.

In 1947 kreeg Miki zijn eerste ministerspost als minister van verbindingen (1947-'48). Vervolgens was hij minister van transport (1954-'55), staatsminister en directeur-generaal van het bureau voor economische planning (1958-'59), staatsminister, directeur-generaal van het bureau voor wetenschap en technologie en voorzitter van de atoomenergiecommissie (1961-'62), minister van internationale handel en industrie (1965-'66) minister van buitenlandse zaken (1966-'68), staatsminister (juli 1972-juli 1974), vice-premier (aug. 1972-juli 1974) en directeur-generaal van het bureau milieubeheer (dec. 1972-juli 1974).
Volgens N R C / H ' b l a d (3-12-'74) staat Miki bekend als een idealist en heeft hij geen noemenswaardige vijanden. Dit blad schreef voorts over Miki o.m.:
„. . . Bovendien verkeert zijn relatief zwakke Habatsu (= factie) in een vrij wanordelijke staat, waardoor de kans gering is dat deze, in tegenstelling tot de meer solide klieks van de overige kandidaten, als wig gaat werken en nieuwe scheuren in de partijstructuur zal veroorzaken. In feite heeft Miki een te kleine machtsbasis om ooit op normale wijze door een partijconventie voor de hoogste bestuurlijke post van het land te worden gekozen, maar dit is nu ironisch genoeg juist een voordeel voor de LDP.
Want terwijl het ontbreken van een hechte aanhang waarschijnlijk zal beletten dat Miki zich tot een krachtig premier ontplooit is de zwakkere loyaliteit voor hem, verspreid door de gehele partijhiërarchie een voorwaarde voor zijn rol als vredestichter. (. . .)
Een overweging die hoogstwaarschijnlijk mede de doorslag heeft gegeven voor de keuze van Miki is dat hij de reputatie heeft een „schone politicus" te zijn. In tegenstelling met de overige Habatsuleiders van formaat is hij niet betrokken geweest bij de vele corruptieschandalen die de Japanse politiek regelmatig in opschudding brengen . . ."

Beleidsverklaring Miki

Tegenover *AP* verklaarde Miki op 12 dec. tijdens zijn eerste persconferentie dat Japan de zwaarste periode doormaakte, een crisis van onvoorziene intensiteit. Het grootste probleem was de inflatie. Zijn regering zou de groei gaan afremmen, zelfs op het gevaar af van een economische recessie. Hij hoopte de stijging van de prijzen beneden de 10% te houden. Als grootste uitdaging voor zijn regering zag hij het herstel van de geloofwaardigheid. Zijn regering zou trachten excessieve winsten tegen te gaan en de oudedagsverzorging te verbeteren. De betrekkingen van Japan met de VS bleven de grondslag van de Japanse buitenlandse politiek. Maar hij steunde niet het Amerikaanse plan een conferentie van geïndustrialiseerde olieverbruikende landen te beleggen. Hij wilde elke confrontatie met de olieproducerende landen vermijden, en hij voegde daaraan toe dat Japan afhankelijker van het Midden-Oosten was dan de VS.
In zijn uiteenzetting van de te volgen regeringspolitiek in beide Huizen van het parlement zei Miki op 14 dec. dat zijn regering zou trachten een internationale samenwerking te verzekeren bij het bestrijden van de inflatie, recessie, internationale monetaire onzekerheden en energie- en voedseltekorten. Japan moest het binnenlandse olieverbruik beperken. Hoewel een flexibel beleid moest worden gevoerd om aan veranderende omstandigheden het hoofd te kunnen bieden, was hij wel van plan krachtige anti-inflatiemaatregelen te treffen op fiscaal en monetair ter-

rein, betreffende de distributie en het transport, de anti-monopoliewetgeving en de kosten van de openbare nutsbedrijven, terwijl aan de industrie zou worden gevraagd de loonstijging te matigen en de doorberekening daarvan in de consumptieprijzen te beperken.
Miki zegde t.a.v. de buitenlandse politiek toe de geest van het gemeenschappelijke Japans-Amerikaanse communiqué van november 1974 (pag. 770/3-"74) te zullen eerbiedigen. Op het programma stonden het zo spoedig mogelijk afsluiten van een vredesverdrag en een vriendschapsverdrag met China en het bevorderen van onderhandelingen ter wille van het sluiten van een vredesverdrag met de SU.
Voorts zei Miki dat zijn kabinet een „schone en eerlijke" politiek zou voeren om het vertrouwen van het volk in de regering te herstellen.

Op 16 dec. kondigde hij in het Lagerhuis een wetsontwerp i.z. politieke fondsen aan, dat de controle op het vergaren en gebruiken van die fondsen moest versterken. Overeenkomstig een toen gedane toezegging maakte Miki op 26 dec. details bekend van zijn privé financiële tegoeden plus die van zijn vrouw en zijn dochter, die in totaal een waarde hadden van 316 mln yen (ruim $ 1 mln).
Volgens op 27 dec. bekendgemaakte details van de voorstellen ter controle van de politieke fondsen moesten giften van organisaties aan de partij gespreid worden over drie jaar, en zouden die giften in de overgangsperiode beperkt worden in overeenstemming met de omvang van de firma. Na die drie jaar zouden politieke organisaties slechts giften mogen ontvangen van individuele supporters.
Op 7 mei 1975 deelde de minister van financiën, Ohira, in het parlement mee dat oud-premier Tanaka zich niet schuldig had gemaakt aan ernstige belastingontduiking. Wel was door foutieve calculaties en een verkeerde interpretatie van de belastingvoorschriften te weinig belasting aangegeven, maar maatregelen waren getroffen om dit te corrigeren. Tanaka moest ca. 40 mln yen (ca. $ 134.000) aan achterstallige belastingen voldoen.

Regionale verkiezingen

Op 13 april werden regionale verkiezingen gehouden. Daarbij stonden op het spel: a) de gouverneurschappen van 17 prefecturen; b) alle 2609 zetels in de parlementen van 44 van de 47 prefecturen; c) het burgemeesterschap in drie grote steden — Yokohama, Kawasaki en Sapporo; en d) alle gemeenteraadszetels in acht grote steden.
a) De LDP won 14 van de 17 betwiste gouverneurschappen. In Tokio werd de door communisten, socialisten en Komeito gesteunde kandidaat, Ryokichi Minobe, voor de derde achtereenvolgende maal tot gouverneur gekozen, maar zijn meerderheid daalde van 1,7 mln stemmen tot 352.000. In Osaka werd een alleen door de communisten gesteunde kandidaat, Ryoihi Kuroda, herkozen. In Kanagawa werd een door socialisten, communisten, Komeito en sociaal-democraten gesteunde socialistische kandidaat, Nagasu, tot gouverneur gekozen.
b) Bij de verkiezingen voor de prefectuurraden verloor de LDP 161 zetels, de socialisten verloren 20 zetels en de communisten 8; winst werd geboekt door de Komeito (77 zetels), de sociaal-democraten (6) en de onafhankelijke kandidaten (259), maar van deze laatsten (in totaal 391) zouden minstens 171 en mogelijk 317 sympathiek staan tegenover de LDP.

Op 27 april vonden burgemeestersverkiezingen plaats in 143 steden. Daarbij werden de meeste functionarissen herkozen. In vijf steden verloren liberaal-democratische kandidaten van socialistische tegenstanders. Tegelijk vonden tussentijdse verkiezingen voor 2 van de 252 zetels in het Hogerhuis plaats. Beide zetels werden gewonnen door kandidaten van de LDP, die daarmee op 130 zetels kwam.

(Vor. ber. pag. 461 - 1971)

Akkoord communisten-boeddhisten

Op 12 aug. meldden *The Times* en *Le Monde* dat de Japanse communistische partij en de boeddhistische organisatie Soka Gakkai een samenwerkingsakkoord hadden gesloten. Volgens *The Times* was in dec. 1974 een geheim coëxistentiepact voor 10 jaar getekend. Daarbij zouden de communisten de onvoorwaardelijke erkenning van de vrijheid van religie hebben toegezegd (incl. de vrijheid om religieuze opvattingen te propageren), terwijl de Soka Gakkai toezegde haar vijandige houding jegens het „wetenschappelijk socialisme en communisme" te staken. De Soka Gakkai omvat 7 à 11 mln leden, en manifesteerde zich politiek in de Komeito (zie ook pag. 460/3-1971). De samenwerking heeft tot doel „het welzijn van de bevolking te vergroten" en „te strijden tegen het herverschijnen van het fascisme".
Inmiddels was in 1975 gebleken dat het begin 1973 overeengekomen front van communisten en socialisten nimmer verwezenlijkt was, behalve in uitzonderingsgevallen op plaatselijk niveau. *(The Times, NZZ, Le Monde, NRC/H'blad)*

(Vor. ber. pag. 208/2-1974)

NECROLOGIEËN

SAPIR, PINHAS (geb. Koslowski) ('09 Suwalki, Polen - 12-8 Bersjeba) Israëlisch oud-minister van financiën en voorzitter van het Joods Genootschap.

Emigreerde in '29 naar Israël en ging onmiddellijk in de politiek. Verschillende malen door de Britten gearresteerd en gevangen gezet. Werd na de stichting van de Joodse staat directeur-generaal op het ministerie van defensie, vervolgens minister van handel en industrie en minister van financiën ('63-'68). Secretaris-generaal van de Arbeiderspartij.

SASTROAMIDJOJO, ALI ('03-13-3) Indonesisch diplomaat en politicus.

Studeerde rechten in Djakarta en Leiden, vestigde zich als advocaat in Djakarta en sloot zich aan bij de nationalistische beweging, mede-oprichter van de Gerindo-partij, onderminister van voorlichting in het kabinet-Soekarno ('45), ondervoorzitter van de republikeinse delegatie die de zgn. Renville-besprekingen met Nederland voerde, lid van de Indonesische delegatie naar de Ronde-Tafel-conferentie in Den Haag. In '50 ambassadeur van de republiek Indonesië in de VS. In '53 belast met de vorming van een regering. Was tweemaal premier (53-'55), ('56-'57). Van '57 tot '69 permanent vertegenwoordiger bij de VN.

SATO-, EISAKU (27-3-'01 Yamaguchi - 2-6) Japans politicus en oud-premier.

Studeerde in Tokio rechten en klom na studie via de regeringsbureaucratie langzaam op tot een aantal ministersposten o.a. onderminister van transport ('47-'48), minister van posterijen ('51), van financiën ('56-'60), handel en industrie ('61-'62), totdat hij in '64 tot premier werd benoemd. Hij is de man geweest die het langst het premierschap in Japan heeft vervuld, tot '72. In '74 werd hem de Nobelprijs voor de vrede toegekend, samen met de Ier Sean MacBride, voor zijn inspanningen om de verspreiding van de kerwapens tegen te gaan en het machtsevenwicht in Oost-Azië te stabiliseren. (Zie ook pag. 597/2-'72)

SICA, VITTORIO DE (7-7-'01 Sora - 13-11 Parijs) Frans (geb. Italiaans) acteur en filmregisseur.

Begon zijn carrière als acteur, aanvankelijk in de revue, vormde in '33 zijn eigen groep en speelde vanaf '17 mee in films. Begon in het begin van de veertiger jaren draaiboeken te schrijven en ging na WOII zelf films produceren en regiseren. Hij brak met de heersende filmtraditie en werd de voornaamste representant van de neo-realistische school. Zijn grootste succes had hij met „De fietsendieven" ('48), maar ook daarna maakte hij vele bekend gebleven films, zoals „Miracolo a Milano", Umberto D", „Indiscretion", „Il Giudizio Universale", „La Ciocara", een groot aantal films met Sofia Loren en als laatste grote meesterwerk „Il Giardino dei Finzi Contini".

SIMON, MICHEL (9-4-1895 Genève - 30-5 Parijs) Frans (van geboorte Zwitsers) acteur.

In zijn 60-jarige loopbaan trad hij op in 150 films en 100 toneelstukken.
Hij speelde Shakespeare, Pirandello, Shaw en werd beroemd om zijn vertolking van Clo Clo in „Jean de la lune" van Marcel Achard.
Zijn eerste filmrol was in „La puissance du travail". In de jaren vijftig daalde zijn ster maar op 72-jarige leeftijd maakte hij opnieuw carrière. Hij trad op in een stuk van René de Obaldide en in een film van Claude Berri.

SJOSTAKOWITSJ, DIMITRI (26-9-'06 Leningrad - 9-8 Moskou) Sowjetrussische componist.

Studeerde aan het Staatsconservatorium bij Sokolow contrapunt, bij Steinberg, harmonie vorm-analyse en compositie en bij Nikolajew piano. Op twintigjarige leeftijd componeerde hij als proeve van kunnen zijn eerste symfonie, waarmee hij al spoedig op de concertpodia van de wereld naam verwierf. Onder meer hebben Klemperer, Toscanini en Walter voor dit jeugdwerk gepleit.
Sjostakowitsj was in vrijwel elk genre van de toonkunst geïnteresseerd. Het symfonische terrein, de instrumentale kamermuziek met de meest uiteenlopende bezettingen, de pianoliteratuur, het lied, de opera (beide versies van Lady Macbeth en De Neus uit 1928 naar een verhaal van Gogol) en het ballet (De Gouden Tijd, 1930) heeft hij verrijkt. Bovendien schreef hij incidentele muziek bij vele theaterstukken en voor de film.

STEHLIN, PAUL (11-8-'07 Hochfelden - 22-6 Parijs) Frans luchtmachtgeneraal.

Officiersopleiding in Saint-Cyr, als luchtvaartattaché verbonden aan de ambassades in Berlijn en Kopenhagen. Vervult in de oorlog voor de Vichy-regering een missie naar Hitler, wordt later commandant van de Franse troepen in West-Afrika. Na WOII militair attaché in Londen, in '50 benoemd tot brigade-generaal en van '54 tot '56 hoofd van de Franse delegatie bij de NAVO in Washington. In '60 staf-chef van de luchtmacht. Verlaat de militaire dienst in '63 en gaat een aantal functies in het zakenleven bekleden en wordt in '69 voor de PDM in de Nationale Vergadering gekozen. Verlaat deze groepering en wordt lid van de réformateurs. In juli '74 vice-voorzitter van de Nationale Vergadering. Spreekt zich in november '74 in een brief aan de president uit voor aanschaffing van het Amerikaanse gevechtsvliegtuig YF 17. Na beschuldigingen dat hij steekpenningen van de Northropfabrieken zou hebben aangenomen, neemt hij ontslag als vice-voorzitter van het parlement.
Was verder een verwoed voorstander van nauwe Europese en Atlantische samenwerking, waarvoor hij in een aantal publikaties voortdurend pleitte.

STEVENS, GEORGE (8-12-'04 Oakland - 8-3 Lancaster) Amerikaans filmregisseur.

Maker van films met Stan Laurel en Oliver Hardy, en van „Vivacious Lady", „Penny Serenade", „The Woman of the Year", „Shane", „The Giant", „A Place in the Sun", „The Greatest Story ever Told" en „Dagboek van Anne Frank".

STOLZ, ROBERT (25-8-1880 Graz - 27-6 West-Berlijn) Oostenrijks componist en dirigent.

De laatste belangrijke representant van de Weense operettetraditie. Heeft muziek voor 50 operettes en 100 films geschreven en meer dan 2000 liederen en schlagers. Zijn bekendste operettes zijn „Im weissen Rössl", Zwei Herzen in Dreivierteltakt", „Das Lied ist aus", „Ich küsse Ihre Hand, Madam". Bekende schlagers zijn: „Adieu, mein kleiner Gardeoffizier", „Das muss ein Stück vom Himmel sein", „Im Prater blühen wieder die Bäume".

TORRES BODET, JAIME (17-4-'02 - 13-5-1974 Mexico City) Mexicaans diplomaat en schrijver.

Professor Franse literatuur Universiteit van Mexico ('24-'28), in diplomatieke dienst o.a. in Spanje, Nederland, Argentinië, Frankrijk ('28-'40), staatssecretaris buitenlandse zaken ('40-'45), minister van onderwijs ('45-'46), minister van buitenlandse zaken ('46-'48), directeur-generaal UNESCO ('48-'52), ambassadeur in Frankrijk ('54-'58).
Publikaties o.a. gedichtenbundels Canciones ('22), Poemas ('24), Sonetos ('49), romans: La Educacion Sentimental ('31), Obras Escogidas ('61).

WEYNS, JOZEF, (4-4-'13 Heist-op-den-Berg - 15-7-'74 Bokrijk-Gent) Vlaams volkskundige.

Hij promoveerde in '46 aan de rijksuniversiteit te Gent tot doctor in de kunstgeschiedenis en de oudheidkunde op een proefschrift over Afrikaanse kunst. Hij ging zich specialiseren in volks- en heemkunde en legde in '53 de grondslagen van wat het bekende Limburgse openluchtmuseum van Bokrijk zou worden, waarvan hij ook de conservator werd. Hij publiceerde talrijke studies en was kort voor zijn dood gereed gekomen met een vierdelig standaardwerk over „Volkshuisraad in Vlaanderen". Weyns werd algemeen erkend als de beste Vlaamse deskundige in volkskunde. Hij slaagde erin van Bokrijk een begrip te maken: sedert de opening in '58 werd het door vijf mln bezoekers gezien.

WILLEMS, JOHANNES M. (1909 Tilburg - 30-11-'74 Tilburg) Nederlands politicus.

Studeerde klassieke letteren en archeologie aan de Universiteit van Amsterdam. Was tijdens WOII provinciaal commissaris van de Nederlandse Unie in Noord-Brabant en actief verzetslid en behoorde tot de groep Christofoor, die de basis vormde voor de Katholieke Werkgemeenschap in de PvdA. Was lid van de PvdA-fractie in de TK ('46-'70) en lid van de Prov. Staten van Noord-Brabant ('53-'70).

WODEHOUSE, SIR PELHAM GRENVILLE (15-10-1881 - 14-2 Southampton (Long Island, VS) Amerikaans (van geboorte Brits) schrijver.

Schrijver van voornamelijk satirische romans spelend in de Britse aristocratie, zoals „The Inimitable Jeeves", „Carry on, Jeeves", „My Man Jeeves", „Jeeves and the Feudal Spirit", „America, I like you", „Service with a Smile", „Stiff upperlip, Jeeves", „Do Butlers burgle Banks", „Much obliged, Jeeves", „Pearls, Girls and Monty Bodkins".

YOORS, EUGENE (7-11-1879 Antwerpen - 1-4 Berchem) Belgisch kunstschilder en glazenier.

Bracht zijn jeugd door in Spanje, waar hij o.m. studeerde aan de academie van Sevilla. In 1900 keerde hij naar Antwerpen terug en na de eerste wereldoorlog werd hij bekend als glasschilder, wiens werk ook in het buitenland grote waardering verwierf. Vermaard zijn de Mariaramen in de kerk van de Annunciaten te Heverlee.

ZJOEKOW, MAARSCHALK GEORGI (2-12-1896 Strelkowa - 18-6-'74 Moskou) Sowjetrussisch militair.

Trad na de revolutie toe tot het Rode Leger, werd regimentscommandant en verbleef aan het eind van de dertiger jaren als opperbevelhebber in het Verre Oosten. In februari '41 werd hij plaatsvervangend volkscommissaris van defensie, werd na de Duitse inval in de Sowjet-Unie opperbevelhebber van de troepen van het midden-front, wist de Duitse legers voor Moskou tot staan te brengen, nam in '44 het commando over van het eerste Witrussische front, dreef de Duitsers terug en veroverde in '45 Berlijn. Viel in '46 in ongenade, werd ontslagen als opperbevelhebber van de Sowjetrussische troepen in Duitsland en overgeplaatst naar Odessa. Gerehabiliteerd na de dood van Stalin, plv. minister van defensie en in februari '55 minister van defensie. Steunde Chroestjow bij zijn aanval op de zgn. „anti-partij groep", maar viel zelf even daarna weer in ongenade, werd ontslagen als minister.

Uitgevers: Int. Uitg. en Handelmij „Systemen Keesing" B.V., Ruysdaelstraat 71-75, Amsterdam - N.V. Algemene Uitgeverij Keesing, Keesinglaan 2-20, B 2100 Deurne-Antwerpen.

STAATSGREEP IN BANGLADESH

Op 15 aug. is door middel van een militaire staatsgreep een eind gekomen aan het leven en het bewind van sjeik Moejiboer Rahman in Bangladesh.

Sinds de afkondiging van de noodtoestand op 28 dec. 1974 (pag. 17/1) had sjeik Moejib, de Bangabandhu (vader van Bengalen), geleidelijk alle macht in handen gekregen overeenkomstig een besluit van de parlementsfractie van de regerende Awami Liga van 21 jan., maar de slechte toestand van het land was nauwelijks verbeterd.

Wijziging grondwet. Invoering presidentieel bewind en één-partij-stelsel. Moejiboer Rahman president

Op 25 jan., vier weken na de afkondiging van de noodtoestand, keurde het parlement met 294 tegen 0 stemmen een amendement op de grondwet goed, dat de parlementaire regeringsvorm verving door een presidentieel bewind en dat de invoering regelde van een één-partijstelsel. Verdere bepalingen waren o.a.:

a) De president wordt rechtstreeks gekozen voor een ambtstermijn van vijf jaar. De president, die vóór het amendement van kracht werd, in functie was, zal zijn ambt neerleggen en de premier, sjeik Moejiboer Rahman, zal het ambt van president aanvaarden, alsof hij was gekozen.

b) De president kan uit zijn ambt worden gezet door het parlement met driekwart meerderheid in geval van schending van de grondwet, ernstig wangedrag of op grond van fysieke of geestelijke ongeschiktheid.

c) De president benoemt een vice-president (voor een ambtstermijn van vijf jaar), een premier en een raad van ministers om hem te helpen en te adviseren bij de uitoefening van zijn functies.

d) Het huidige parlement blijft nog vijf jaar aan, tenzij het eerder door de president wordt ontbonden, en het komt minstens tweemaal per jaar in zitting bijeen.

e) De president kan, als hij zulks noodzakelijk acht, één nationale politieke partij stichten, waarvan hij zelf de naam, het programma en de functies bepaalt. In een dergelijk geval zijn alle andere politieke partijen automatisch ontbonden.

f) Alle parlementsleden, die zouden weigeren zich bij de nationale partij aan te sluiten of die haar instructies zouden negeren, verliezen hun zetel.

g) De bevoegdheid om de door de grondwet gegarandeerde fundamentele rechten toe te passen wordt overgedragen van het Opperste Gerechtshof op een door het parlement benoemd hof, tribunaal of ander lichaam.

h) De president kan rechters ontslaan wegens wangedrag of ongeschiktheid

i) Het systeem van een plaatselijk bestuur door middel van gekozen vertegenwoordigers is afgeschaft.

Vóór de stemming over dit amendement verlieten vier van de zeven afgevaardigden van de oppositie de zaal, terwijl elf leden van de regerende Awami Liga afwezig waren. Tot deze elf behoorde generaal M. A. G. Osmani, de bevelhebber van de Bengaalse troepen tijdens de onafhankelijksheidsoorlog, die uit de partij zou zijn getreden.

Nadat president Mohammedullah het amendement had getekend, nam parlementsvoorzitter Abdul Malek Ukil sjeik Moejiboer Rahman de eed af als president. President Moejiboer Rahman verklaarde vervolgens in een toespraak tot de parlementsleden, dat de wisseling van systeem de „tweede revolutie" in Bangladesh inluidde, „die een glimlach op het gezicht van de gewone man moet brengen".

De afgelopen drie jaar was, aldus de president, geëxperimenteerd met een grondwet, die een koloniale erfenis was, een „democratie vrije stijl". Die democratie was bedoeld voor de onderdrukte massa's en niet voor de 5% rijken. Dat experiment was mislukt, omdat het corruptie en alle mogelijke sociale kwalen had aangemoedigd. Nu moest de corruptie, de zwarte markt, de smokkel en de terreur worden uitgebannen, en moest het land een nieuw bestaan worden geschonken, zowel economisch als politiek. Bangladesh kon niet „voor onbepaalde tijd blijven bedelen." Om een zichzelf respecterende natie te zijn moest het zijn afhankelijkheid van anderen beperken door zijn produktie te vergroten. Het tempo van de bevolkingsgroei vervulde de regering met ernstige zorg; bevolkingsplanning en -controle waren van essentieel belang. Het „omslachtige en tijdrovende" juridische systeem moest radicaal worden gewijzigd. Ambtenaren moesten hun mentaliteit veranderen en bedenken, dat zij niet de meesters maar de dienaren van het volk waren.

Bangladesh was een „broeinest van internationale klieks" geworden. De pro-Pakistaanse krachten moesten worden bestreden, die in dienst van buitenlandse machten stonden en die de onafhankelijkheid van Bangladesh ongedaan wilden maken. Die onafhankelijkheid, die met het bloed van miljoenen was gewonnen, moest tegen elke prijs worden behouden. Mits de wil om eerlijk en oprecht te werken aanwezig was, bestond er geen reden waarom de natie niet in staat zou zijn de huidige crisis te overwinnen en tot voorspoed te geraken.

Benoeming vice-president en nieuw kabinet

Nog dezelfde dag benoemde president Moejib de minister van industrie, Syed Nazrul Islam, tot vicepresident. Deze had dezelfde titel reeds gedragen onder de in 1971 gevormde voorlopige regering en hij was als president opgetreden tijdens de periode van sjeik Moejiboer's gevangenschap in Pakistan.

Op 26 jan. maakte de president de samenstelling van zijn kabinet bekend:

President en minister van defensie - sjeik Moejiboer Rahman; vice-president en minister van planning - Syed Nazrul Islam; premier en minister van binnenlandse za-

Sjeik Moejiboer Rahman(l.) wordt als president beëdigd door de parlementsvoorzitter, Abdoel Malek Ukil (r.)

Weekblad 44ste jaargang No. 2295, pag. 27359-27374

ken, verbindingen, PTT, scheepvaart en luchtvaart - Mansoor Ali; handel - Khondaker Moshtaque Ahmed; industrie - A. H. M. Kamaruzzaman'; grondbeheer en landhervorming - Mohammedullah' (de vorige president); landbouw - Mohammed Abdus Samad Azad; arbeid, sociale zaken, cultuur en sport - Mohammed Yusuf Ali; plaatselijk bestuur, plattelandsontwikkeling en coöperaties - Phani Majumber; openbare werken en stadsontwikkeling - Mohammed Sohrab Hossain; gezondheid en gezinsplanning - Abdul Mannan; vloedcontrole, waterstaat en energie, bosbouw, visserij en veeteelt - Abdur Rab Serniabat; justitie en parlementszaken - Manoranjan Dhar; voedselvoorziening, bevoorrading, hulp en rehabilitatie - Abdul Momen; jute - Asaduzzaman Khan'; voorlichting en omroep - Korban Ali'; financiën - Azizur Rahman Mallick'; onderwijs, wetenschappelijk en technologisch onderzoek en kernenergie - Muzaffar Ahmed Chowdhury'. (' = nieuw) President Moejiboer Rahman zou ad interim de portefeuilles van buitenlandse zaken, olie en mineralen beheren tot de terugkeer uit het buitenland van Kamal Hossain. Zo werden alle ministers uit het vorige kabinet gehandhaafd — ten dele met andere portefeuilles — terwijl bovendien zes nieuwe ministers werden benoemd. Voorts werden negen staatsministers benoemd, die allen ook deel hadden uitgemaakt van de vorige regering.

Oprichting eenheidspartij

Onder de herziene grondwet werd op 24 febr. door president Moejib een decreet uitgevaardigd, waarin de invoering van het één-partij-stelsel en de oprichting van de eenheidspartij Krishak-Sramik Awami Liga (Volksliga van boeren en arbeiders) werd bekendgemaakt met sjeik Moejib als voorzitter. Alle leden van de regering en het parlement, die tot de nu opgeheven Awami Liga behoorden, werden geacht leden van de nieuwe partij te zijn, tenzij anders bepaald. Op 10 juni werd een centraal comité van 115 leden ingesteld, dat als hoogste instantie zou gelden en belast zou worden met de uitwerking van de landspolitiek. President Moejiboer Rahman zou als voorzitter van het CC fungeren en premier Mansoor Ali als secretaris-generaal. Tot dit CC zouden o.a. de stafchefs van de drie krijgsmachtsonderdelen behoren, aldus *Reuter/Le Monde* (12-6).

Reorganisatie pers

Op 16 juni legde de regering 18 van de 22 dagbladen in Bangladesh een verschijningsverbod op. Van de vier resterende bladen, die alle in de hoofdstad Dacca verschijnen, stonden twee al onder beheer van de regering (Bangladesh Observer en Dainik Bangla) en de twee overige werden nu genaast (Bangladesh Times en Ittefak). Tegelijk werd meegedeeld dat in de steden Chittagong, Khulna en Rajshahi elk een nieuwe krant zou worden gepubliceerd.

Maatregelen „tweede revolutie"

Op 26 maart kondigde president Moejiboer Rahman te Dacca bij zijn eerste openbare optreden sinds 25 jan. een hervormingsprogramma van vier punten aan: bestrijding van de corruptie, verhoging van de produktie, regeling van een ingrijpende gezinsplanning en versterking van de nationale eenheid. In alle 65.000 dorpen zouden coöperaties worden opgericht en in de komende vijf jaar zou elk dorp tot een coöperatieve eenheid zijn gereorganiseerd, aldus de president.

Op 7 april werden alle bankbiljetten van 100 Taka aan de circulatie onttrokken. Door deze maatregel werd de hoeveelheid geld in omloop met minstens 60% beperkt, daar illegaal opgepotte bankbiljetten niet konden worden omgewisseld. Het vormde volgens de *NZZ* (21-8) een belangrijke bijdrage tot de bestrijding van de inflatie en gedeeltelijk dalende prijzen duidden op een zeker effect van de nieuwe politiek, aldus dit blad.

Op 17 mei werd de Taka gedevalueerd na sterke aandrang van het IMF. De nieuwe koers werd 30 Taka per £ 1 tegen voorheen 18,96.

Op 21 juli werd de staatsminister voor verbindingen, Noeroel Islam Manzoor, ontslagen wegen „ernstige beschuldigingen van corruptie" aan zijn adres. Tegelijk kondigde de president een vergroting van het aantal districten van 21 tot 61 aan per 1 september, wat op een zekere decentralisatie van het bestuur duidde.

Staatgreep. Sjeik Moejib vermoord

Binnen- en buitenlandse factoren leidden echter tot een staatsgreep, die in de eerste uren van 15 augustus werd uitgevoerd door een deel van het leger o.l.v. zeven majoors, van wie majoor Sharifug Huq Dalim het meest op de voorgrond trad. Hun eerste actie bestond uit het vermoorden van sjeik Moejiboer Rahman, 10 leden van zijn familie (de echtgenote van de president, drie zonen, twee schoondochters, twee broers - o.w. Abdur Seriabat, de minister voor irrigatie en vloedcontrole -, een schoonzuster en een neef - Fazlul Huq Moni, de partijsecretaris) en een aantal vrienden en lijfwachten - in totaal 46 personen volgens *Reuter* (22-8). Speciaal in het geval van majoor Dalim, die de moord op sjeik Moejib leidde, zou sprake zijn geweest van een persoonlijke wraakoefening. Hij had nl. de militaire dienst moeten verlaten na een conflict met de zoon van een vriend van sjeik Moejib.

Het was ook majoor Dalim, die als eerste via radio-Bangladesh bekendmaakte, dat de strijdkrachten de macht hadden overgenomen en de naam van het land hadden gewijzigd van Volksrepubliek Bangladesh in Islamitische Republiek Bangladesh. Tevens verklaarde hij dat Khondaker Mushtaq Ahmed, de minister van handel, de nieuwe president was. Voorts deelde hij mee dat de uitzonderingstoestand was afgekondigd en dat een uitgangsverbod van kracht was.

Het nieuwe staatshoofd werd nog dezelfde dag beëdigd in aanwezigheid van de bevelhebbers van de drie krijgsmachtonderdelen en de commandanten van de paramilitaire organisaties en de nationale militie. President Khondaker Mushtaq Ahmed vormde vervolgens een kabinet van 10 ministers en 6 staatsminister — op één staatsminister na allen leden van het vorige kabinet. Tevens benoemde de president het vroegere staatshoofd Mohammedullah tot vice-president.

Ca. 18 uur na de coup hield president Ahmed een radiotoespraak.

Hij noemde de staatsgreep een „historische noodzaak" en verklaarde — zonder Moejiboer Rahman met name te noemen — dat Bangladesh sinds zijn onafhankelijkheid in al zijn verwachtingen bedrogen was. In plaats daarvan was er een reeks van samenzweringen geweest met het doel de macht te monopoliseren. De politieke manoeuvres hadden in de eerste plaats de corruptie en het nepotisme in de hand gewerkt, waaronder het volk steeds meer te leiden had gehad. Vooral de jute-industrie als nagenoeg enige deviezenbron stond voor de ineenstorting, terwijl de economie in het algemeen een stadium bereikt had, waarin alle klassen van het volk tot hulploze slachtoffers van armoede, honger en repressie waren geworden.

Met het oog op de toenemende onbekwaamheid van de regerende „afzonderlijke kliek" hadden de strijdkrachten een verandering tot stand moeten brengen. „De strijdkrachten zijn heldhaftig en zonder vrees naar voren getreden Zij hebben de gouden deur naar de vooruitgang geopend."

Voortaan zou men hard moeten werken in een vreedzame coëxistentie van moslems en hindoes, christenen en boeddhisten.

Als voornaamste oogmerken van de buitenlandse politiek golden voortzetting van de politiek van niet-gebondenheid en van het lidmaatschap van het Gemenebest alsmede een verdieping van de betrekkingen met de islamitische wereld. Ook wenste de nieuwe president „nauwere en vriendschappelijke betrekkingen" met de VS, de SU en China en hij verklaarde zich bereid ook betrekkingen aan te knopen met landen „waarmee wij tot dusver geen vriendschap konden onderhouden", een uitlating die volgens waarnemers op Pakistan sloeg.

Khondaker Mushtaq Ahmed werd in 1918 geboren, studeerde rechten aan de universiteit van Dacca en ging in 1942 in de politiek.
Ahmed was een van de stichters van de Awami-liga die sinds de vorming ervan in 1949 de strijd om de autonomie van Bangladesh leidde.
In maart 1971, toen hij samen met Moejiboer Rahman, Nazroel Islam en Tajoeddin Ahmed namens de Awami Liga met de Pakistaanse regering van president Yahya Khan over autonomie onderhandelde, zou hij een soepeler houding jegens Pakistan hebben bepleit dan sjeik Moejib, maar na de militaire interventie en de arrestatie van de sjeik ging hij als balling naar Calcutta (India).
Hij was minister van buitenlandse zaken in de „ballingen-regering" van Bangladesh die tot de onafhankelijkheid in december 1971 vanuit Calcutta opereerde. In de nieuwe staat beheerde hij de portefeuilles van minister van justitie (tot januari 1972) en van watervoorziening en irrigatie (tot '73) en tenslotte van handel.
De 57-jarige nieuwe leider staat bekend als een vertegenwoordiger van de rechtervleugel van de Awami-liga. Hij is een uitgesproken anticommunist en een zeer religieus man. Ahmed was voorstander van minder nauwe relaties met de Sowjet-Unie. Daardoor was hij een rivaal van Tajoeddin Ahmed, die indertijd premier van de voorlopige regering was en de architect van de pro-Moskou politiek van Moejiboer Rahman. Ahmed geldt als pro-Amerikaans.

Op 16 aug. werd Moejiboer Rahman „met alle eer" begraven in zijn geboorteplaats Tangipara. Terwijl in de meeste berichten de toestand in Bangladesh rustig werd genoemd, lijkt dit te worden bevestigd door de hervatting van het internationale luchtverkeer op 20 aug. en de volledige opheffing van het uitgaansverbod op 22 augustus.
Het nieuwe bewind werd nog op 15 aug. door Pakistan als eerste land erkend. Op verdere buitenlandse reacties wordt in een volgende aflevering nader ingegaan. *(The Times, NZZ, NRC/H'blad)*

(Vor. ber. pag. 17 e.v.)

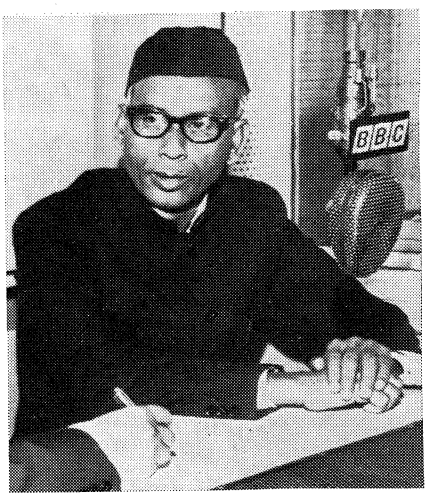

President Ahmed

WEST-EUROPA

NEDERLAND

PPR TOETST KABINET-DEN UYL; BLIJFT STEUN VERLENEN

De PPR hield op 31 mei in Nijmegen een partijcongres, waarop zij het beleid van het kabinet-Den Uyl toetste aan zijn uitgangspunten.
Aan dit congres waren de volgende gebeurtenissen vooraf gegaan.
Op 5 mei gaven de PPR-fracties in Eerste en Tweede Kamer een verklaring uit, waarin zij met nadruk stelden zich onverminderd mede verantwoordelijk te voelen voor het bestaan en voortbestaan van het kabinet-Den Uyl. Met „verbazing en ergernis" hadden zij kennis genomen van berichten als zou een meerderheid van de PPR-top een breuk wensen met het kabinet. Alleen het TK-lid Van Gorkum staat op dit standpunt.

De fracties betwistten voorts, dat hoewel er ook voor de PPR grenzen zijn waarbinnen het kabinet moet opereren om geloofwaardig te blijven, op dit moment vast te stellen zou zijn, dat van het kabinet-Den Uyl geen bijdrage tot maatschappijhervorming verwacht kan worden. Zij kondigde aan graag bereid te zijn tot een discussie over dit standpunt op het PPR-congres. „Ondubbelzinnig" verklaren zij, dat de PPR-bewindslieden de volledige steun genieten van beide fracties.
Ook een meerderheid van het partijbestuur van de PPR vindt, dat de PPR niet met het kabinet moet breken, aldus een verklaring van dezelfde dag. Een minderheid van het partijbestuur meent, volgens diezelfde verklaring, dat het kabinet nu al duidelijk heeft gemaakt een fundamentele maatschappijhervorming niet te kunnen of willen invoeren. Volgens deze minderheid zou het vertrouwen in het kabinet door het PPR-congres opgezegd moeten worden.
In het meerderheidsadvies aan het congres werd wel gesteld, dat bewindslieden en Kamerfracties van de PPR het beleid steeds moeten toetsen aan het programma „Keerpunt '72".

De PPR-kerngroep (partijraad) heeft er op zijn vergadering van 10 mei de voorkeur aan gegeven geen evaluatie van het kabinetsbeleid te maken, maar dit over te laten aan het congres. Wel werd uitvoerig gediscussieerd over de bestuursverklaring van 5 mei. Een motie, waarin werd gevraagd om intrekking van deze verklaring werd verworpen. Hetzelfde lot viel ten deel aan een motie, die de verklaring wilde betreuren. Tenslotte werd verworpen een motie, die het partijbestuur wilde laten uitspreken, dat verkiezingsbeloften moeten worden nagekomen.
De laatste motie lag in het verlengde van de ontevredenheid, die het TK-lid Van Gorkum herhaaldelijk over het kabinetsbeleid had geuit, met name over het uitblijven van beloofde voorstellen ter verdere democratisering van ondernemingen. Partijvoorzitter mevr. R. Beckers had aangekondigd, dat aanvaarding van de motie voor het partijbestuur aanleiding zou zijn zich te beraden over verder aanblijven.

Congres geeft voorwaardelijke steun aan het kabinet

Het PPR-congres van 31 mei aanvaardde een resolutie, die duidelijk maakte, dat de PPR diep teleurgesteld is in het kabinet-Den Uyl, maar niettemin voorlopig blijft meedoen. De PPR-bewindslieden en Kamerfracties worden opgewekt zich in het kabinet en het parlement hard op te stellen tegenover de conservatieve krachten in de coalitie.
Met 573 stemmen tegen, 192 voor en 23 onthoudingen verwierp het congres een voorstel om nu met het kabinet te breken. Met 486 stemmen voor, 148 tegen en 49 onthoudingen werd de resolutie aangenomen, waarin besloten werd voorlopig, zij het zonder geestdrift, door te gaan.
Tijdens het congres bleek grote weerzin tegen samenwerking met de confessionele partijen.

De resolutie noemt drie argumenten tot steun aan het kabinet. Van de gewenste radicale hervorming komt onder het huidige kabinet weliswaar niet veel terecht, maar is beter dan niets. Een breuk zou de frontvorming van progressief Nederland ernstig schaden en op de derde plaats zou zo'n breuk kunnen leiden tot een herstel van de liberaal-christen-democratische of de oude „rooms-rode" coalitie van de PvdA en KVP.

De PPR stelt in haar resolutie vier eisen aan het kabinet:

— nog dit jaar een wetsontwerp inzake de democratisering van de ondernemingen;

— een inkomenspolitiek gericht op sterke nivellering;

— een regeling van de grondpolitiek, uitgaande van het beginsel dat de grond eigendom is van de gemeenschap;

— meer aandacht voor het milieubeleid.

Het congres aanvaardde ook een resolutie over het Nederlandse lidmaatschap van de NAVO. (Eerdere uitspraak van de PPR over de NAVO pag. 440/1-1974). Het congres besloot, dat de PPR bij een volgend regeerakkoord niet van andere partijen eisen zal, dat het opzeggen van het NAVO-lidmaatschap daarin wordt opgenomen. Als de partij dat zou doen, zou zij zich te veel isoleren.
De kern van de NAVO-problematiek is niet het al of niet uittreden. De kern van het PPR-standpunt is, dat de NAVO een organisatie is, die de vrede en veiligheid in Europa in de weg staat. Zowel NAVO als Warschaupact hebben voor de PPR geen betekenis meer. De PPR moet

zich richten op het bereiken van een mentaliteitsverandering.
Het congres verklaarde nadrukkelijk, dat de PPR alleen langs democratische weg naar losmaking van Nederland uit de NAVO wil streven.

Het congres aanvaardde de procedure, te volgen bij de vorming van een nieuw progressief regeerakkoord (pag. 84/3), met dien verstande, dat de invloed van de PPR daarin herzien moet worden, als D'66 verdwijnt.

Congresdiscussies

In zijn openingsrede uitte TK-fractievoorzitter De Gaay Fortman zich kritisch over een aantal toen recente gebeurtenissen, zoals het door minister Van Agt afgedwongen ontslag van staatssecretaris Glastra van Loon van justitie (pag. 392/3 e.v.-1975) en het besluit van het kabinet om over te gaan tot aanschaffing van de F 16 ter vervanging van de Starfighter. (pag. 407 /3 e.v.-1975)

De grootste grief van de PPR tegen vervanging van de Starfighter is, dat beperking van de z.g. verticale bewapeningswedloop (vervanging door materieel met grotere slagkracht) niet is onderzocht. De PPR zal jaarlijks blijven stemmen tegen de voor vervanging uitgetrokken gelden.
De F-16 is gekozen, aldus De Gaay Fortman, omdat dit toestel zich in het luchtgevecht zo goed schijnt te kunnen handhaven. Het laatste argument blijft steeds de geloofwaardigheid van de afschrikking; d.w.z., dat de NAVO steeds bereid moet blijven alle oorlogsplannen t.e.m. de massale vernietiging desnoods uit te voeren, hetgeen moreel niet te verdedigen is. De Gaay Fortman vroeg zich af, waarom dan wel een politiek daarop gebaseerd wordt. Hij vond het een winstpunt, dat het aantal aan te schaffen F 16's is gereduceerd van 138 tot 84; een kwantitatieve teruggang, die zeker tegen de kwalitatieve verbetering van het vliegtuig opweegt, zodat niet van versterking van de bewapeningswedloop gesproken kan worden.
De Gaay Fortman had kritiek op de christen-democratische partijen. Hij verweet hun, dat zij niet zeggen, welke maatschappelijke hervormingen er moeten komen. Waar blijft, vroeg hij, de concrete uitwerking van de solidariteit met de medemens in de parlementaire politiek?
Minister Trip van wetenschapsbeleid hield het congres voor, dat het kabinet zou vallen, als de PPR er mee zou breken. Niemand weet, of er dan weer een progressief kabinet komt. Hij gaf toe, dat veel mislukte en dat de partij kritisch moest blijven, maar hij wees ook op de noodzaak van realisme. Wel radicale hervormingen, maar stap voor stap. Het TK-lid Coppes keerde zich, evenals oud-voorzitter Van Dam tegen de idee van uittreden. In de regering blijven, adviseerde hij, niet uit angst, dat een breuk de PPR electoraal als een boemerang zou treffen, maar om politiek-strategische redenen. De PPR mag Den Uyl niet de kans geven om te gaan schipperen met het CDA. Ook Leo Brouwer, voorzitter van de Bouw- en houtbond NKV, bepleitte voortzetting van het kabinet-Den Uyl.
Namens een minderheid van een derde van het partijbestuur werd verklaard, dat de PPR beter met het kabinet kon breken, omdat zij anders ongeloofwaardig zou worden.

Van Gorkum verlaat Tweede Kamer

Nadat het congres van de PPR het denkbeeld van TK-lid dr. P. H. van Gorkum om met het kabinet te breken had verworpen, had deze aangekondigd, dat hij zou gaan functioneren als „buitenparlementair" Kamerlid. Hij wilde niet meer deelnemen aan de wetgevende arbeid, maar zijn activiteiten richten op werkbezoeken aan de bedrijven.
De kerngroep van de PPR, die op 21 juni in Utrecht vergaderde, accepteerde dit voornemen van Van Gorkum niet. Zij wilde Van Gorkum wel enige ruimte geven door overheveling van enkele van zijn portefeuilles naar andere PPR-TK-leden, maar het mocht niet tot gevolg hebben, dat die andere TK-leden daardoor een veel zwaardere taak zouden krijgen.

Fractievoorzitter De Gaay Fortman had in een brief aan de kerngroep geschreven dat, nu de regering beloofd heeft vóór het einde van dit jaar met een wetsontwerp over de samenstelling en bevoegdheden van de ondernemingsraden te komen, dit voor de PPR de uiterste termijn is. Na het zomerreces, aldus dr. De Gaay Fortman, zou de fractie bezien, hoe de wens van Van Gorkum om ontheven te worden van zijn verantwoordelijkheid op sociaal en economisch terrein, kon worden gehonoreerd.
In komende periode zou Van Gorkum voorts de gelegenheid krijgen een ontwerp van wet voor te bereiden waarin de invloed van de werknemers in de raden van commissarissen tenminste even groot zal zijn als die van alle andere belanghebbenden gezamenlijk. Nadat hierover met de vakbeweging overleg is gevoerd zou Van Gorkum samen met anderen een initiatief-voorstel bij de Kamer indienen, aldus de brief van de PPR-fractieleider aan de kerngroep.
Plaatsvervangend fractievoorzitter Coppes liet ter vergadering duidelijk blijken, dat er in de weken die aan het PPR-congres voorafgingen, aanzienlijke moeilijkheden in de fractie waren geweest. Hij sprak van een „enerverende periode", een „afschuwelijke affaire" en een „eindeloos conflict". Vooral tussen Van Gorkum en fractieleider De Gaay Fortman bleek het flink gespannen te hebben.

Ondanks het bereikte compromis maakte Van Gorkum op 26 juni bekend, dat hij m.i.v. sept. de TK zou verlaten. In zijn verklaring zei Van Gorkum, dat mededelingen van fractievoorzitter De Gaay Fortman kort na de kerngroepbijeenkomst „als zou ik spijt gekregen hebben van het benadrukken van mijn buitenparlementaire activiteiten gedurende de resterende kabinetsperiode" onjuist zijn. Daardoor is de basis voor verdere samenwerking in de PPR-fractie vervallen. Ook door uitlatingen van Coppes op de kerngroepbijeenkomst achtte hij uitvoering van de gemaakte afspraken niet langer gewaarborgd. *(ANP, NRC/H'blad)*

(Vor. ber. pag. 84/3 e.v.)

INITIATIEFONTWERP VERLAGING VENNOOTSCHAPSBELASTING VAN CDA DOOR TK AANVAARD

De Tweede Kamer heeft op 24 juni een initiatiefontwerp van de CDA-fracties aanvaard, volgens welk de vennootschapsbelasting met één punt van 48 naar 47 verlaagd wordt en de zelfstandigenaftrek in de inkomstenbelasting van *f* 1200 naar *f* 1600 wordt verhoogd.
De maatregel is bedoeld om dit jaar nog verlichting te brengen in de lasten van het bedrijfsleven ten einde de werkloosheid te bestrijden. De CDA fracties zien de maatregel als aanvulling op het pakket van werkloosheidsbestrijding, dat door de regering was voorgesteld (pag. 150/2 e.v.-1975).
Tegen het ontwerp stemden de fracties van PvdA, D'66, PPR, PSP, en CPN.

Kabinet en progressieve partijen waren tegen deze maatregel, omdat daarvan alleen bedrijven profiteren, die winst maken. Zulke bedrijven hebben extra steun het minste nodig. In deze hoek voelt men meer voor gerichte hulp.
Binnen het CDA was ook geen volledige overeenstemming over het voorstel. De KVP voelde eigenlijk meer voor een verlaging van de vennootschapsbelasting met 2%, maar kreeg daarvoor de ARP niet mee. Ook al omdat enkele KVP-fractieleden bevreesd waren voor ernstige politieke verwikkelingen met de progressieve regeringspartners bleef het daarom bij één punt.
De ARP-fractie was eigenlijk meer geporteerd voor gerichte maatregelen, zoals regionale investeringsaftrek voor zwakke bedrijven, maar ging akkoord om op die manier te vermijden, dat KVP en CHU alleen met het initiatief zouden komen.

D'66 was de enige progressieve partij, die wel stemde voor de verhoging van de zelfstandigenaftrek.
Amendementen van de heer Koning (VVD) om de vennootschapsbelasting met twee punten te verlagen en dit niveau ook in 1976 te handhaven, alsmede voor een langere periode voor de verliescompensaties werden verworpen. *(NRC/H'blad)*

JAARVERSLAG NEDERLANDSE SPOORWEGEN

Op 19 juni verscheen het jaarverslag van de Nederlandse Spoorwe-

gen over 1974. In het verslag zegt de directie o.m., dat bevordering van het openbare vervoer door overheid en bedrijfsleven nodig blijft om de tekorten van de NS te remmen.
Het verlies liep in 1974 op tot meer dan een half miljard. Dankzij een vergoeding van het rijk van *f* 425 mln resteert een netto-verlies van *f* 108 mln tegen *f* 155 mln in 1973. Enkele gegevens uit het jaarverslag zijn:

De agressiviteit van het publiek is toegenomen en in verband daarmee zal het al versterkte spoorwegpolitiekorps nog verder worden uitgebreid teneinde een halt toe te roepen aan deze ongewenste ontwikkeling. Aldus de NS in het jaarverslag over 1974.
Daarin staat dat aanleg van de Schipholijn, een spoorlijn naar Zoetermeer nieuwe verbindingen als die van Utrecht met Nieuwegein en aanleg van een tunnel onder het Noordzeekanaal, gezien kunnen worden als de eerste resultaten van een geïntegreerd verkeer- en vervoersbeleid zoals NS dat steeds heeft voorgestaan.
De ontvangsten uit verschillende activiteiten bedroegen in 1974 totaal *f* 930 mln; dat is *f* 66 mln meer dan in het jaar daarvoor. Rekening houdend met een bedrag van *f* 425 mln van het rijk (als compensatie voor verrichte openbare dienst, op grond van een EG-verordening) resteert een netto negatief resultaat van *f* 177 miljoen.
In dit bedrag is inbegrepen *f* 69 mln aan rente op leningen die de NS heeft opgenomen ter financiering van verliezen tot en met 1972. Zodra de wet tot regeling van de financiële positie van NS zal zijn aangenomen, gaat het Rijk deze rente aan NS terugbetalen waardoor het eigenlijke nadelige bedrijfsresultaat dan op *f* 108 mln uitkomt.
De financiering van nieuwe lijnen (Schiphol Zoetermeer) zal gedeeltelijk geschieden door het Rijk via vergroting van het geplaatste aandelenkapitaal van NS en gedeeltelijk door NS zelf door middel van het plaatsen van leningen op de kapitaalmarkt.
Het reizigersvervoer nam in 1974 toe met ruim 400 mln reizigerskilometers tot bijna 8,6 reizigerskm.
De bezettingsgraad steeg tot 40,3% (1973: 38,9).
Onder druk van de conjuncturele inzinking is het goederenvervoer van NS qua omvang ongeveer 3% lager geweest dan in 1973. Qua opbrengst is het goederenvervoer ongeveer gelijkgebleven.

De hoofddirectie van NS zegt dat het beleid zich moet richten op opheffing van structurele onvolkomenheden als:

- de minder gunstige arbeidsvoorwaarden in het weg- en watervervoer (in verhouding tot de prestaties staat de beloning in het algemeen niet op een peil dat vergelijking met het overige bedrijfsleven kan doorstaan);
- de te lage rentabiliteit waardoor ondernemers van kleine bedrijven slechts door grote arbeidsinspanning of het achterwege laten van voldoende afschrijvingen het hoofd boven water kunnen houden;
- de onvolledige doorbelasting van de kosten van infrastructuur aan de gebruikers in het weg- en watervervoer en het in onvoldoende mate rekening houden met eisen van veiligheid en milieu.

Slechts op basis van gelijke startvoorwaarden ten aanzien van het gebruik van infrastructuur en de arbeidsvoorwaarden heeft de rail kansen op een groeiend vervoer en op opbrengsten die voldoende zijn om de kosten te dekken resp. te overtreffen.
„Het beleid van de NS is erop gericht het goederenvervoer ten minste de door dat vervoer veroorzaakte kosten door de opbrengsten te laten dekken. Dit uitgangspunt zal eerst volledig tot gelding kunnen komen nadat de startvoorwaarden zijn gelijkgemaakt." Aldus de directie van NS in het jaarverslag over 1974.

Tariefsverhoging van gemiddeld 10% per 1 september

Per 1 sept. gaan de reizigerstarieven van de NS met gemiddeld 10% omhoog. Daarbij gaan de prijzen van enkele reis en retour van de eerste klas aanzienlijk meer omhoog dan van de tweede klas.
Voorts variëren de tariefsverhogingen naar gelang de reisafstand en het soort kaartje. Bij enkele reizen en retours stijgt het verhogingspercentage naarmate de reisafstand toeneemt.
In het kader van het streven naar tariefs- en biljetintegratie van het openbaar vervoer worden, met uitzondering van de retours eerste klas, de prijzen voor afstanden t.m. 10 km niet verhoogd. *(ANP, NRC/H'blad)*

(Vor. ber. pag. 582/1 e.v.-1974)

JAARVERSLAG NEDERLANDSE GASUNIE

Op 20 juni verscheen het jaarverslag over 1974 van de Nederlandse

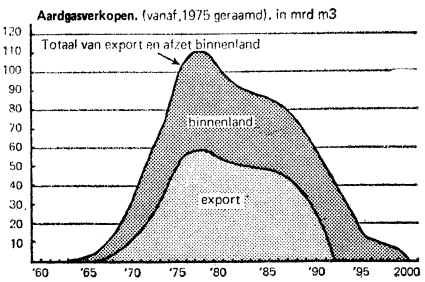

De Nederlandse aardgasproduktie zal over drie jaar haar top bereiken en daarna in vrij snel tempo teruglopen. De export kan tot 1985 redelijk op peil blijven, maar het binnenlandse verbruik zal al spoedig vrij sterk moeten verminderen. Afschakeling van het minst hoogwaardige industriële verbruik (onderneming, inclusief de elektrische centrales) is mogelijk doordat over enkele jaren een belangrijk deel van de industriële contracten begint af te lopen. Wil het huishoudelijk verbruik van aardgas tot het jaar 2000 zeker worden gesteld, dan zal na 1985 ook het kleine industriële en het hoogwaardiger industriële verbruik snel moeten afnemen.

Gasunie. Uit het verslag bleek o.m., dat de Gasunie in 1974 82,5 mrd m3 aardgas heeft verkocht, 18% meer dan in 1973. De gemiddelde opbrengstprijs bedroeg 6,13 per m3 (4,96 cent in 1973), bij een gemiddelde inkoopprijs van 5,30 cent (4,08 cent).
De totale omzet beliep ruim *f* 5 mrd tegen ca. *f* 3,5 mrd in 1973.

Andere gegevens uit het jaarverslag:

Op de gasomzet werd een brutowinst geboekt van *f* 681 (in 1973: *f* 609) mln en na o.m. bedrijfskosten ad *f* 163 (*f* 147) mln, afschrijving en interest *f* 409 (*f* 347) mln en voorziening voor belasting *f* 74 (*f* 79) mln, resteert een nettowinst van *f* 80,2 (*f* 72,0) mln. Dit bedrag gaat naar de vier aandeelhouders, DSM (40%), de staat der Nederlanden (10%), Shell Nederland (25%) en Esso Holding Nederland (eveneens 25%).
Voor het nu lopende jaar verwacht de Gasunie ongeveer 97 mrd m3 gas te zullen afzetten: 47 mrd in eigen land, rond 50 mrd naar het buitenland. In 1974 werd 17,9 mrd m3 geleverd aan de gasdistributiebedrijven, 23,2 mrd rechtstreeks aan industrieën en 41,4 mrd aan de buitenlandse afnemers: 18,4 aan afnemers in West-Duitsland, 11,6 in België, 9,4 in Frankrijk en (ditmaal voor het eerst) 1,9 mrd aan de Italiaanse afnemer.
In het verslag wordt wederom gesteld dat wat de industrie betreft, aardgas nog slechts voor hoogwaardige toepassingen zal worden geleverd, in het algemeen dus niet meer voor „ondervuring", verbranding. Overwogen wordt de gesaansluitingen en de gasapparatuur van op olie terugschakelende industrieën en centrales, na overleg met de afnemers in stand te houden, zodat bij stagnatie in de olieaanvoer op gas kan worden overgeschakeld. De brandstofvoorziening van een belangrijk deel van onze industrie zou zo optimaal zijn verzekerd.
Het bestuur van de Gasunie stelt dat hogere energieprijzen bijdragen tot een beperking van het energieverbruik, zodat aanpassing van de aardgasprijzen aan het algemene prijsniveau noodzakelijk is om tot een zuinig beheer van de aardgasreserves te komen.
De prijzen voor industriële grootverbruikers bleven in 1974 belangrijk achter bij het prijsniveau van de stookolie. Dit jaar echter zal voor deze categorie het gas ongeveer vijf cent per m3 duurder zijn.
Ook de prijzen van het te exporteren gas zullen dit jaar belangrijk stijgen, als gevolg van het feit nu vrijwel alle gasexportcontracten gekoppeld zijn aan het internationale olieprijsniveau.
Wat de particuliere verbruikers betreft: ook na de verhoging van de gasprijs met gemiddeld vijf cent per m3 aan het begin van dit jaar, liggen de prijzen nog belangrijk achter bij het internationale prijsniveau dat voor deze sector geldt. De conclusie van de Gasunie is dat in de toekomst verdere verhogingen van de kleinverbruikersprijzen zullen moeten plaatsvinden. Verwacht wordt dat dit zal leiden tot een rationeler gebruik van aardgas in de woning o.m. doordat thermische verbeteringen zoals isolatie erdoor worden gestimuleerd.
De installatie voor het vloeibaar maken en opslaan van aardgas op de Maasvlakte, voor de gasvoorziening van de Randstad van zo groot belang, is het afgelopen jaar wederom vertraagd door de tijd die gemoeid was met het verkrijgen van de

nodige vergunningen. Het ziet ernaar uit dat de installatie zeker niet voor de winter 1976-77 klaar zal zijn (twee jaar vertraging). Hierdoor zal de gasvoorziening bij strenge kou gevaar lopen, aldus de Gasunie.
Van de ca. 4,3 mln woningen in Nederland zijn er nu ongeveer 4 mln op aardgas aangesloten. Niet minder dan 3,7 mln woningen (86% van het bestand) worden met aardgas verwarmd, hetzij gedeeltelijk, hetzij volledig met centrale verwarming.
Het gasverbruik per gezin is toegenomen van 1047 kubieke meter in 1967-'68 tot 3550 kubieke meter in 1974-75. De kosten van het verbruik zijn in die periode ook toegenomen, nog afgezien van het meerdere verbruik: wie in 1968 3550 kubieke meter verbruikte (geen blokverwarming) was daarvoor *f* 400 kwijt. In 1972 werd dit *f* 420, in 1974 *f* 488 en dit jaar is het *f* 644 — een prijs die overigens nog aanzienlijk lager ligt dan het vergelijkbare stookolieniveau.
Aardgas voorziet op dit moment in meer dan de helft van de totale Nederlandse energiebehoefte (olie ruim 40%, steenkool 5%), en het is de bedoeling de voorziening — zeker voor de kleinverbruikers — tot na het jaar 2000 door te zetten.
Onder Groningen zal nog een bewezen voorraad van 1700 mrd kub. m. en met het gas dat elders in Nederland en op het Nederlandse deel van de Noordzee is gevonden, komt de voorraad op 2400 mrd. Er zullen nieuwe bronnen moeten worden ingeschakeld.
Uit de Noordzee komt nu gas (Placid) en met de Petrolandgroep is in principe overeenstemming bereikt over de levering van ca. 1,5 mrd kubieke meter per jaar gedurende twintig jaar. Het gas van de Noordwinningsgroep, een mrd kubieke meter per jaar, zal omstreeks de jaarwisseling gaan stromen, dat uit het Noorse deel van de Noordzee juli 1976. De concessie Tietjerksteradeel in Friesland (NAM) zal jaarlijks een mrd kubieke meter leveren. Onderhandelingen over meer gas uit Noorwegen en gas uit Algerije zijn nog gaande. (N R C/H'b l a d)

(Vor. ber. pag. 132/3)

JAARVERSLAG KLM

Het jaarverslag van de KLM werd gepubliceerd op 13 juni. Het behandelt het boekjaar 1 april 1974 - 31 maart 1975. De Nederlandse luchtvaartmaatschappij bleek voor het vierde achtereenvolgende jaar verlies te hebben geleden. Het bedroeg *f* 65,4 mln tegen *f* 53,9 mln over 1973-'74. Per aandeel steeg het verlies van *f* 17,36 tot *f* 21,05.
De KLM maakte bekend, op korte termijn de vaste bedrijfskosten „kritisch op doelmatigheid te toetsen". Het onderzoek zal worden uitgevoerd door het adviesbureau McKinsey.

De bedrijfsinkomsten van de luchtvaartmaatschijppij stegen in het afgelopen boekjaar met 20% van *f* 1,8 mrd tot *f* 2,1 mrd. De bedrijfskosten — inclusief afschrijvingen — waren ook 20% hoger en bedroegen *f* 2,2 mrd (1973-74: *f* 1,8 mrd). Evenals vele andere luchtvaartmaatschappijen ondervond de KLM de gevolgen van de ongunstige wereldeconomie, die werden gekenmerkt door de monetaire onstabiliteit; sterke inflatie en recessieverschijnselen. De vervoersgroei bleef dan ook beperkt tot 3%, aldus de KLM.
De aanzienlijke stijging van de brandstofprijzen werd wel gecompenseerd in de tarieven maar doordat de tariefsverhogingen naijlen, bleef een deel van de brandstofkosten ongedekt.
De directie meldde dat het onderzoek in samenwerking met McKinsey in sommige sectoren kan leiden tot vermindering van arbeidsplaatsen. Dit zal door interne verschuivingen en door natuurlijk verloop worden opgevangen. Het onderzoek zal niet leiden tot ontslag.
Als reden voor de overhead waarde-analyse voert de KLM-directie aan dat hoewel de begroting voor het lopende boekjaar is gericht op een belangrijke verbetering van het bedrijfsresultaat het, mede op grond van het uitblijven van een opleving van de wereldconjunctuur, voor de handhaving van haar concurrentiepositie noodzakelijk is, te streven naar een verdere verbetering van de efficiëncy dan thans in de begroting is voorzien.

Vergroting staatsaandeel in KLM

Minister Westerterp van verkeer en waterstaat heeft op 2 juni een wetsontwerp ingediend, dat het staatsbelang in de KLM uitbreidt met *f* 200 mln in de vorm van preferente aandelen. Hiermee wordt het staatsaandeel gebracht van 70 op 80%. De helft van de *f* 200 mln zou pas in een later stadium moeten worden volgestort. Verder wilde de minister het garantiepotentieel verdubbelen tot *f* 400 mln.
De Tweede Kamer ging op 26 juni zonder stemming met het voorstel akkoord. Alleen de BP wilde geacht worden te hebben tegengestemd.
(ANP/NRC/H'blad)

DISCONTO VERLAAGD

M.i.v. 15 aug. heeft de Nederlandsche Bank het wisseldisconto met een half punt verlaagd tot 5,5%. De Nederlandsche Bank volgde daarmee de Bondsrepubliek, waar op dezelfde dag het disconto werd verlaagd van 4,5 naar 4%. (A N P)

(Vor. ber. pag. 232/2)

PORTUGAL

DISCUSSIE OVER ONTWIKKELING PORTUGAL, DOCUMENTEN VAN MFA, GROEP-ANTUNES EN COPCON

In de afgelopen maanden is de discussie over de toekomstige inrichting van de Portugese samenleving op allerlei niveaus voortgezet.
Politiek het meest van belang waren een drietal verklaringen afkomstig uit de kringen van de militairen.
Zoals wij in onze aflevering van 22 augustus al meldden, vond in de maanden mei, juni en juli binnen de Beweging van de Strijdkrachten een discussie plaats, die uiteindelijk resulteerde in de verklaring van 19 juli, die overigens één van de oorzaken was van het heengaan van de socialistische ministers (pag. 533 en 534).
Op 7 augustus publiceerden een negental gematigde officieren, allen lid van de revolutionaire raad van de Beweging, een manifest, waarin zij hun ideeën over de Portugese revolutie uiteenzetten.
Dit manifest dat ter discussie in de kazernes werd verspreid kreeg al spoedig positieve reacties uit vele legeronderdelen en daarmee een functie in de machtsstrijd tussen de verschillende groeperingen in de Beweging van de Strijdkrachten.
Als zodanig is het zeker mede verantwoordelijk voor de verzwakking van de positie van premier Gonçalves, de autor intellectualis van het manifest van 19 juli, en daarmee van de communistische partij.
Een derde document werd gepubliceerd op 13 augustus en was afkomstig van het kader van de militaire veiligheidstroepen COPCON. Hoewel het gepresenteerd werd als een „links alternatief" van het gematigde manifest van de negen, wezen zowel de opstellers als de woordvoerders van de gematigden erop dat de beide documenten in wezen niet verschillen.
Dit geldt in ieder geval zeker voor de kritiek op de rol van de communistische partij.
De opstellers van beide documenten hebben inmiddels overleg gepleegd en op 20 augustus zou een nieuw actieplan aan president Costa Gomes zijn overhandigd dat een compromis is tussen de opvattingen van de gematigden en de COPCON. Volgens de gematigden zou daarin het COPCON-voorstel tot oprichting van een nieuwe massa-beweging wel, maar andere vergaande wijzigingen in het Portugese politieke leven niet zijn overgenomen.
In ieder geval hebben beide plannen, samen met de anti-communistische uitbarstingen in Noord- en midden Portugal gezorgd voor een aanzienlijke verzwakking van de positie van premier Gonçalves en zijn regering, gevormd op 8 aug. (pag. 529 e.v.).

Document Beweging van de Strijdkrachten, rede premier Gonçalves

Op 9 juli namen de 240 leden van de assemblee van de Beweging van de Strijdkrachten een document aan, waarin o.a. de oprichting van een nationale Volksraad werd goedgekeurd. Dit werd algemeen gezien als een overwinning van premier Gonçalves, omdat het document

grotendeels zijn opvattingen weerspiegelden, zoals ook bleek uit de toelichtende rede die hij voor de assemblee hield.

Om het volk meer bij de revolutie te betrekken, aldus het document, moet zij op allerlei niveaus: buurt, arbeid, kazernes in commissies georganiseerd worden. Deze commissies moeten in iedere gemeente samenwerken in een assemblee, waarin ook de militairen zitting zullen hebben. De MFA zou uiteindelijk het representatieve karakter van deze assemblees moeten kunnen beoordelen.

Ter verdediging en dynamisering van de revolutie, aldus het document, is het nodig dat de staatscontrole in de economische sector wordt uitgebreid, dat er landhervormingen worden doorgevoerd, die nauwgezet gecontroleerd moeten worden door de boerenorganisaties, dat het staatsapparaat gezuiverd en gecentraliseerd gaat worden, dat de arbeiders meer controle krijgen over de produktiemiddelen en dat er een economische politiek wordt gedefinieerd die rekening houdt met de sectoren die prioriteit hebben.

Het document wijst iedere ideologische, politieke en economische hegemonie af en doet de aanbeveling dat het dekolonisatieproces in Afrika, tot zijn uiterste consequentie wordt voortgezet.

Uit de rede van premier Gonçalves, gehouden op 8 juli voor de assemblee van de Beweging, citeren wij het volgende:

„Het is duidelijk dat het fascisme niet hetzelfde is als het kapitalisme, maar slechts één verschijningsvorm daarvan. Na de elfde maart is zonder ruimte voor twijfel bewezen dat het kapitalisme een arsenaal manoeuvres ter beschikking heeft die gevaarlijk en effectief zijn en veel kameraden in verwarring brengen, zoals:

- het opvoeren van de economische boycot door het buitenland en economische sabotage;
- het opvoeren van de contra-revolutionaire campagne in de binnen- en buitenlandse pers die in dienst staat van het kapitaal;
- uitbuiting buiten hun werkelijke context van zaken als Republica en Radio Renascenca;
- ongeremde escalatie van looneisen;
- het aanwakkeren van meningsverschillen en twijfels binnen de MFA om in haar belangrijkste organen verdeeldheid te zaaien;
- intensief misbruik van het latente anti-communisme bij een groot deel van het Portugese volk door alle geschillen af te schilderen als een keus vóór of tegen het communisme."

„(...) wil de revolutie het spoor niet bijster raken, dan moeten wij de tegenstellingen binnen de MFA te boven komen, hetgeen een ideologische discussie vereist over de volgende punten:

- de centrale vraag van het socialisme is het vraagstuk van de macht. Een socialistische maatschappij kan alleen worden bereikt als de arbeiders de macht grijpen;
- er moeten voorwaarden worden geschapen waardoor de arbeiders geleidelijk aan de macht komen. Dit vereist het bestaan van een politieke voorhoede die een praktische socialistische politiek kan ontwikkelen;
- het instellen van een politieke voorhoede vereist een correcte definitie van de vijand in de huidige fase van de ontwikkeling. Deze vijand is enig en alleen het kapitalisme en alle organisaties of individuen die dat direct of indirect dienen;
- idealisme en vrijwilligheid hebben een zeer beperkt belang in het scheppen van omstandigheden voor de vooruitgang naar het socialisme die wezenlijk worden bepaald door de klassenstrijd;
- de discussie moet zich niet beperken tot de Revolutionaire Raad, maar zich uitstrekken tot alle commando's en afgevaardigden van de eenheden om een lijn te vinden die de hele MFA verenigt en de benodigde eenheid en discipline mogelijk maakt."

Sinds de 25ste april is het de bedoeling het nog altijd actieve fascisme te bestrijden door verzet tegen alle vormen van macht of autoriteit die niet berust op aanvaarding, op het inzicht en op de collectieve instemming van zowel militairen als burgers. Deze weg, die grote vooruitgang mogelijk heeft gemaakt, maakt het nu nodig nieuwe ideeën te vormen over gezag en discipline, geënt op de behoeften van de revolutie. Tegelijk moest deze revolutie aan iedereen worden uitgelegd, waarbij een eind moest worden gemaakt aan de tegenstrijdigheden tussen de revolutionaire woorden en de werkelijkheid van alledag (tegenstellingen tussen de contra-revolutionaire activiteiten en economische sabotage enerzijds en de manier waarop de wetgeving wordt toegepast anderzijds, tussen het loon van arbeiders en dat van ambtenaren, tussen de noodzaak van het wonen en de hoogte van de huren, tussen de financiële situatie van tallozen met een eigen inkomen en de werklozen, tussen de eis van nationale onafhankelijkheid en de handel met het buitenland, tussen de keus voor het socialisme en de samenstelling van de regering, enzovoorts).

(...) In het proces om de huidige crisis te boven te komen staan drie problemen centraal: A. de kwestie van de macht; B. de vraag wie de vijand is; C. de kwestie van de voorhoede.

(...) Het gaat niet om de bevrijding van alleen de arbeidersklasse, maar van de hele samenleving. De „macht van de arbeiders" is een politieke heerschappij over alleen een minderheidslaag van de bourgeoisie en staat geheel buiten enige dictatoriale machtsuitoefening over de volksmassa — dat zijn al diegenen wier bevrijding door het socialisme wordt bereikt, met name kleine en middelgrote boeren en zelfstandigen.

(...) Het is duidelijk dat de vijanden van de revolutie diegenen zijn die belangen verdedigen van klassen die vijandig staan tegenover de arbeiders.

(...) Het is onmogelijk dat de arbeiders direct aan de macht komen. Daardoor is het nodig dat een voorhoede de leiding neemt in de revolutie en geleidelijk de voorwaarden schept waardoor de arbeiders aan de macht komen.

Nu de voornaamste problemen op een rijtje zijn gezet, moeten we de twee belangrijkste voorwaarden noemen voor de verwezenlijking van het socialistische proces. De eerste voorwaarde is de omvorming van het staatsapparaat, zodat het beheerst wordt door de politieke voorhoede, die uitsluitend de belangen van de arbeiders behartigt. De tweede voorwaarde is het organiseren van niet-partijgebonden organen voor de volksmacht die het staatsapparaat in omvorming kunnen dynamiseren en „controleren". De band tussen het volk en de MFA zou deze tweede voorwaarde moeten kunnen verwezenlijken.

Communistisch document

De communistische partij had op 13 juni al een document gepubliceerd dat gewijd was aan de studie van de politieke situatie in Portugal en waarin zij zich voorstander verklaarde van de oprichting van een grote eenheidsbeweging van de massa.

De politieke situatie in Portugal wordt, aldus het document, gekarakteriseerd door een toename van de reactionaire activiteiten en door de actie van politici die zwaaien met de bannier van het „electoralisme" om de revolutionaire dynamiek te remmen".

De eerste taak is daarom de versterking van de verschillende vormen van de eenheidsbewegingen van de volksmassa en hun banden met de MFA.

Daarom moeten de verschillende arbeidersraden, de wijk- en bewonerscommissies, de vakbondsorganisaties in de bedrijven, de boerenliga's, de associaties van kleine handelaren en industriëlen en de studentenorganisaties versterkt en uitgebreid worden.

Daarom moeten de volksassemblees waarin de werkende massa en het volk vertegenwoordigd zijn zich omvormen in organismen voor een permanente interventie in het revolutionaire proces.

Een dergelijke organisatiestructuur behoeft geenszins in tegenstelling te zijn met de belangrijke rol die de politieke partijen kunnen spelen in de hereniging van grotere sectoren van de bevolking met het revolutionaire proces.

De ontwikkeling van de samenwerking tussen de democratische partijen zal een welkome bijdrage zijn voor de eenheid van de volksmassa.

Socialistische reactie op plan-MFA

De eerste reactie van de socialistipartij op het plan van de MFA was het terugtrekken van haar ministers en staatssecretarissen uit de regering-Gonçalves (pag. 529 e.v.).

Daarna publiceerde de partij een communiqué waarin zij haar standpunt t.a.v. een en ander uiteenzette. De voorstellen van de MFA, aldus het communiqué, beogen niet een basis te vormen voor een alliantie tussen het volk en de MFA, maar zij lopen vooruit op een nieuw organisatieschema van de Staat. Wel-

nu, aldus de verklaring, dat nieuwe schema, dat overigens tot het terrein van de grondwet behoort, zal, als het gerealiseerd wordt, de alliantie tussen het volk en de MFA niet bevorderen, maar leiden tot een algemene onbehaaglijkheid van het volk tegenover het leger, zoniet tot een scheiding tussen volk en MFA.

Het document vervolgt dat het land, om een grondwet op te stellen, een constituerende vergadering heeft gekozen, dat deze vergadering, door afspraken vooraf weliswaar beperkt is in haar competenties (zie pag. 278/3) maar dat het document van de MFA zelfs deze afspraken aantast. Zo is, volgens het vooraf gesloten akkoord tussen de politieke partijen die in de constituerende vergadering zitten en de MFA bepaald dat de president van de republiek de hoogste autoriteit zal zijn.

In het document van de strijdkrachten wordt deze functie niet eens genoemd en wordt de revolutionaire raad van de Beweging tot hoogste orgaan verklaard.

Volgens de afspraak vooraf dient de nieuwe grondwet te voorzien in een wetgevende vergadering, die volgens directe en geheime verkiezingen wordt samengesteld. Het plan van de strijdkrachten voorziet in een nationale volksassemblee, samengesteld na getrapte verkiezingen, die met eenvoudig handopsteken worden gehouden.

Waarom, aldus de socialistische verklaring, zijn de militairen bang voor democratische verkiezingen?

Het socialistische communiqué had ook kritiek op de plannen van de MFA m.b.t. de basiscomité's.

Wij hebben indertijd in ons verkiezingsprogramma voorgesteld dat dergelijke commissies en associaties in plenaire vergaderingen middels directe en geheime verkiezingen samengesteld worden. De MFA wil deze organen in hun huidige samenstelling in het bestuur betrekken, daaraan militair toezicht toevoegen en het bestaande systeem van stemmen met opgeheven hand handhaven.

Hoewel het MFA ontkent dat het het volk wil militariseren, wijzen de voorstellen geheel anders uit. Waarom dient de MFA in toekomstige gemeente-, regionale- en landelijke assemblees vertegenwoordigd te zijn. En hoe dient de zinsnede geïnterpreteerd te worden dat de MFA de beste garantie is voor het bereiken van een socialistische samenleving?

Dit is een opvatting met een duidelijk paternalistisch karakter, geïnspireerd door de zgn. theorie van de voorhoede, waarvan de geschiedenis de resultaten toont.

Ook bekritiseren de socialisten de plannen voor instelling van volkstribunalen die niet criminele problemen zullen oplossen.

Welke problemen zijn dit? Problemen samenhangend met civiele geschillen of met administratieve of militaire? Klaarblijkelijk niet. Gaat het misschien om politieke geschillen? In dat geval, hoe kan men voorkomen terug te vallen in een politiestaat?

De socialisten zagen verder in de analyses van het document de irreële opvattingen van bepaalde minderheidsgroepen herhaald.

Hoe kan men nog volhouden, aldus het communiqué, dat wij nog steeds leven in een economie die gedomineerd wordt door het monopolistische kapitaal, die de ontwikkeling van de productie verlamt? Volgens het socialistische document zullen de plannen, zoals neergelegd in het MFA-manifest, alleen maar leiden tot een dictatuur, maar dan geen dictatuur van de MFA, maar één van bepaalde minderheidsgroepen in de strijdkrachten.

De socialisten wezen vervolgens op het voorbeeld van de Russische revolutie van 1917, die was uitgegaan van de sowjets, maar uiteindelijk leidde tot de vernietiging van de werkelijke sowjets en tot de vestiging van een autocratisch staatskapitalisme.

„Daarom begrijpen wij nu ook beter, waarom de communistische partij onderscheid maakt tussen progressieve officieren en zij die dat niet zijn". „Zijn alleen zij progressief die de opvattingen van de PCP verdedigen? Dat zou dan een manoeuvre zijn om de eenheid van de MFA te ondermijnen," aldus het socialistische manifest.

Negen officieren publiceren gematigd document

Op 7 augustus publiceerden negen officieren, allen lid van de revolutionaire raad een manifest, waarin zij de bureaucratische en dictatoriale tendensen van de regering-Gonçalves bekritiseerden en aandrongen op een streven naar een socialistisch en klasseloos Portugal dat verwezenlijkt zou moeten worden langs vreedzame weg.

De negen officieren waren: majoor Melo Antunes, oud-minister van buitenlandse zaken; admiraal Vitor Crespo, kapitein Vasco Lourenço, majoor Vitor Alves, kapitein Canto e Castro, kapitein Costa Neves, kapitein Souza e Castro, generaal Franco Charais en generaal Pezarat Correira.

De twee generaals van de groep waren de bevelhebbers van twee van de drie militaire gebieden waarin het land is verdeeld.

Het document van de negen circuleerde in de kazernes en al spoedig verschenen er berichten in de pers dat veel legeronderdelen in Noord- en centraal-Portugal achter het document zouden staan.

Op 10 augustus werden de negen officieren geschorst en kregen huisarrest opgelegd, omdat zij de strijdkrachten zouden hebben verdeeld en de militaire ethiek en discipline hebben geschonden.

Het document mocht echter wel in de kazernes besproken worden.

De belangrijkste punten uit het manifest waren de volgende:

„De Beweging der Strijdkrachten (MFA) is geboren uit de geest en het hart van een handvol democratische vaderlandslievende en antifascistische officieren, die hebben besloten een eind te maken aan de lange nacht van het fascisme en samen met het hele Portugese volk een nieuwe weg in te slaan naar vrede, vooruitgang en democratie, op basis van een aanvaard en gerespecteerd politiek programma. Men weet hoe de grote volksbewegingen nieuwe perspectieven hebben geboden aan de democratische revolutie die op 25 april 1974 is ingezet. Men weet ook dat, sinds de verkiezingen voor de Grondwetgevende Vergadering, niet kan worden teruggekeerd van de weg naar het socialisme(...)".

„Ondanks de dynamiek van het proces en de steun van het volk, is het tempo te hoog geweest om een breuk in het bestaande sociale en culturele weefsel te vermijden. De sociale en economische organisatievormen van de kleine burgerij en de middenklasse zijn zeer snel uiteengevallen, zonder dat er nieuwe structuren zijn geschapen die de produktie-eenheden en de economische kringlopen op gang zouden kunnen houden en een minimum aan fatsoen zouden handhaven in de betrekkingen tussen alle Portugezen."

„Tegelijkertijd heeft men een voortschrijdende ontbinding van de staatsorganen kunnen constateren. Bijna overal hebben wilde en anarchistische vormen van machtsuitoefening de kop opgestoken, tot in de schoot van de MFA toe. De partijen die de meeste ervaring hadden en het gretigst waren om de diverse machtscentra in handen te krijgen hebben van deze wanorde geprofiteerd. De MFA die zich aanvankelijk boven de partijen had gesteld, is hoe langer hoe meer de gevangene geworden van de politieke manoeuvres van de massa-organisaties. Zij heeft zich tenslotte gecompromitteerd met een bepaald politiek project dat niet beantwoordt aan haar oorspronkelijke roeping, noch aan de rol die het volk haar heeft toebedacht."

„Het land is in hevige beroering gebracht. Het voelt zich bedrogen in de grote verwachtingen die de MFA had gewekt."

„Een steeds groter wordende kloof scheidt een uiterst kleine minderheidsgroep met een bepaald revolutionair plan (een proletarische partij in Lissabon en het landbouwgebied Alentejo) van de rest van het land. Deze rest reageert ruw op de veranderingen die worden voorgeschreven door een zekere „revolutionaire voorhoede", die geen rekening houdt met de historische, sociale en culturele werkelijkheid van het volk."

Het manifest behandelt nu de genationaliseerde dagbladen, die onder de strakke controle van één politieke partij staan, en keert zich tegen een voorgenomen decreetwet „die de laatste restjes persvrijheid in dit land wil uitwissen." Het manifest vervolgt:

„De ondertekenaars verwerpen het model van de Oosteuropese socialistische samenleving, waarheen men onafwendbaar zou worden gevoerd door een politieke leiding die hardnekkig geloofd dat een „voorhoede" die steunt op een zeer smalle sociale basis de revolutie zal maken uit naam van het hele volk."

Het bureaucratische dirigisme dat een totalitair bewind eigen is wordt verworpen door al diegenen die in het verleden tegen fascisme hebben gestreden en die zich nu gesteld zien tegenover het vooruitzicht van een strijd tegen nieuwe vormen van totalitarisme."

Deze officieren verwerpen tevens het voorbeeld van de sociaal-democratische

samenleving zoals die voorkomt in veel Westeuropese landen. Zij menen dat de grote problemen van de Portugese samenleving niet kunnen worden opgelost door in ons land de klassieke vormen van een geavanceerd kapitalisme te reproduceren."

„Deze officieren strijden voor een links politiek plan, dat de opbouw van een socialistische samenleving mogelijk maakt — dat wil zeggen, een maatschappij zonder klassen, waar de uitbuiting van de ene mens door de andere is afgeschaft — in een tempo dat is aangepast aan de Portugese werkelijkheid, zodanig dat de „overgang geleidelijk en vreedzaam verloopt en zonder schokken."

„Dit doel kan alleen worden bereikt als men zich verzet tegen de leninistische theorie van de „revolutionaire voorhoede" die haar politieke dogma's met geweld oplegt. Het alternatief is een nationaal plan voor de overgang naar het socialisme, gesteund door een groot en hecht sociaal blok."

„Dit socialistische model is onverbrekelijk verbonden aan de politieke veelzijdigheid, met partijen die hun steun kunnen geven aan dit nationale plan. Dit socialistische model is ook niet los te denken van de fundamentele rechten en vrijheden."

„Om de juiste oplossing te vinden voor de ernstige crisis die Portugal thans doormaakt is het nodig dat de MFA zich opnieuw boven de partijen stelt en een praktische politiek ontwikkelt die werkelijk vrij is van partij-invloeden. Alleen zo kan zij haar geloofwaardigheid terugkrijgen en beantwoorden aan haar roeping als gerespecteerde scheidsrechter en stuwende kracht achter het revolutionaire proces."

„De fascistische gedachtengang achter plannen die gepresenteerd als socialistisch, in de praktijk moeten uitmaken in een bureaucratische dictatuur tegen de uniforme en onbeweeglijke massa van de burgerij moet met kracht worden verworpen."

„De anarchie en het populisme, die onvermijdelijk leiden naar de rampzalige ontbinding van de Staat op een moment dat de afwezigheid van het staatsgezag elk politiek plan onuitvoerbaar maakt, moeten met kracht worden onderdrukt."

„Er moet een oplossing worden gevonden voor het probleem van de versnippering van de machtscentra. Zonder een minimum aan eenheid in de leiding zal het politieke bestuur steeds meer verwateren. Het zal verloren ronddobberen op een deinende zee van arbitraire beslissingen door de Vijfde Divisie, de Assemblee van de MFA, spontane militaire vergaderingen die op onvoorziene en geheimzinnige manier bijeen worden geroepen, de Revolutionaire Raad, COPCON, de vakbonden, enzovoort. Welke bewegingsvrijheid blijft er onder deze omstandigheden voor de regering? Geen enkel plan kan worden opgesteld en uitgevoerd zonder een regering die het globale plan van de MFA kan uitvoeren, bekleed met het nodige gezag."

Het vertrouwen van de Portugezen moet worden herwonnen. Er moet een eind komen aan de haatcampagnes, de oproepen tot geweld, de wraaklust. Het gaat erom een samenleving te bouwen op een grondslag van verdraagzaamheid en vrede, en niet op een grondslag van nieuwe mechanismen voor onderdrukking en uitbuiting. Dit kan niet worden verwerkelijkt met de huidige regeringsploeg, zelfs niet met een gedeeltelijk vernieuwde. Het ontbreekt haar aan geloofwaardigheid en bestuursbekwaamheid.

Reacties op manifest negen

Na de publikatie van het manifest van de negen kwamen al spoedig berichten binnen dat de inhoud ervan veel weerklank had gevonden binnen de strijdkrachten.

Op 9 augustus maakte het militaire triumviraat, dat sedert 25 juli de opperste leiding in handen had, bekend dat de negen officieren verwijderd waren uit de revolutionaire raad van de Beweging.

De leiding van de militaire veiligheidstroepen, de COPCON, publiceerde echter op 10 augustus een communiqué waarin stond dat de disciplinaire maatregelen tegen de officieren diegenen gold die uitsluitend een politieke rol speelden. Dit betekende dat de generaals Franco Charais en Pedro Pezarat Correia, de commandanten van de militaire districten midden- en Zuid-Portugal in hun functie gehandhaafd bleven.

De COPCON sprak haar volste vertrouwen uit in de beide officieren, en loofde hun verdiensten voor de Portugese revolutie.

Op 11 augustus maakte generaal Pinto Soares, commandant van de militaire academie, bekend dat hij uit de revolutionaire raad was getreden en zijn functie had opgegeven, omdat in de „opperste organen van de revolutie geen rust, eenheid en gezag" meer heersten. Volgens perscommentaren had de generaal zich teruggetrokken omdat hij zich, na het vertrek van de negen, uitsluitend nog in het gezelschap van pro-

Generaal Duarte Pinto Soares, directeur van de Militaire Academie en één der leden van de Revolutionaire Raad in Portugal, heeft zich uit beide functies teruggetrokken als kritiek op de te radicale stroming binnen de Revolutionaire Raad.

communistische officieren in de raad bevond.

De socialistische partij gaf ook een verklaring uit, waarin zij zich achter het document opstelde. Volgens de socialistische verklaring zou ook COPCON-commandant Otelo Carvalho achter de negen staan.

De socialisten eisten tevens het heengaan van de regering-Gonçalves en de vorming van een regering van nationale eenheid en welzijn. Zij wezen het aanbod van communisten om te komen tot een dialoog af.

Dit aanbod was vervat in een rapport dat de communistische partijsecretaris Cunhal op 10 augustus voorlegde aan het centraal comité van zijn partij.

Volgens het rapport bevond het land zich in een politieke, economische, sociale en militaire crisis. Het rapport beschuldigde de socialisten ervan de deur te hebben opengezet voor reactionaire activiteiten. Door het openlijke anti-communisme van de PSP toont de contra-revolutie haar ware gezicht en is overgegaan tot de aanval.

Alleen de eenheid van alle progressieve krachten zou ervoor kunnen zorgen dat deze gekeerd zou kunnen worden. De communisten, aldus het rapport, zijn bereid een politiek programma op te zetten met alle partijen die het in wezen eens zijn met het revolutionaire proces.

COPCON publiceert plan voor „derde weg"

Ondanks de berichten dat de COPCON zich achter het document van de negen zou hebben geschaard, publiceerde generaal Otelo de Carvalho op 13 augustus een politiek plan onder de titel „Revolutionaire zelfkritiek van de COPCON, een werkstuk voor een politiek programma."

Het document was eerder besproken door honderd hoge officieren, namelijk de commandanten van alle militaire districten en de bevelhebbers van alle militaire eenheden.

Bij deze bespreking kwam ook het document van de negen ter sprake, dat door Carvalho werd veroordeeld. Volgens hem had het de verwarring in het land groter gemaakt. De gematigden deden, volgens Carvalho, een oplossing aan de hand die het rechtse deel van Portugal in staat zou stellen de posities te herwinnen die het bij de staatsgreep van april '74 had verloren.

Het plan acht het noodzakelijk de volksmassa's te organiseren in dorpsraden, fabrieksraden en wijk-comité's, „de organen waarin de arbeiders besluiten kunnen nemen om hun eigen problemen op te lossen". De communistische partij en haar zusterpartij, de Portugese Democratische Beweging, worden bekritiseerd omdat zij er niet in zijn geslaagd de problemen op te lossen in de steden en dorpen waar zij na de staatsgreep het gemeentebestuur hebben overgenomen.

Het COPCON-stuk levert verder kritiek op de Beweging der Strijdkrachten, op de socialistische partij, op de rechtse politieke partij CDS en op de in april gehouden verkiezingen voor een grondwetgevende vergadering, omdat „alleen bourgeois-partijen en reformisten genoeg geld hadden om zich te laten horen". Het document vraagt om een meer revolutionaire regering en directe economische maatregelen, zoals de verlaging van het maximum-inkomen. Portugal moet zich losmaken van zijn „afhankelijkheid van het imperialisme, met name van de EEG en de Europese Vrijhandels Associatie", en zich richten op de Derde Wereld.

Tijdens een overgangsperiode moet de politieke macht worden overgedragen aan de Beweging der Strijdkrachten en alle werkelijke revolutionaire politieke organisaties, die de macht aan de arbeiders willen geven. Uiteindelijk komt de volledige macht te liggen bij een „nationale volksraad", die wordt opgebouwd uit vertegenwoordigers van de wijkraden, die niet aan politieke partijen gebonden mogen zijn. De politieke partijen, „en vooral de communisten", worden ervan beticht dat zij proberen een overheersende invloed te krijgen in het staatsbestel. De communisten zouden bovendien de nieuwsmedia willen infiltreren.

Na het verschijnen van het COPCON-document verschenen er berichten in de Portugese pers dat de opstellers ervan en de „gematigden" contact gezocht hadden en overleg pleegden om een synthese te vinden tussen de beide verklaringen.

COPCON-commandant Ortelo de Carvalho en majoor Melo Antunes pleegden direct overleg en kapitein Vasco Lourenço, één van de ondertekenaars van het document van de negen woonde een vergadering van de leiding van de COPCON bij.

Verschillende hooggeplaatste officieren, die sympathie hadden betuigd met het document van de negen, lieten weten ook achter het COPCON-document te staan.

Niet zonder belang was de stellingname van de zgn. 5e divisie van de generale staf, die de informatie en de propaganda van de MFA verzorgt en waartegen de laatste tijd veel kritiek was geuit wegens de sterke communistische tendensen. Tijdens een plenaire bijeenkomst op 14 augustus in Lissabon werd het document van de COPCON in zijn geheel goedgekeurd, omdat daarin werd voorgesteld te komen tot een hergroepering van de progressieve krachten om de reactie de pas af te snijden.

De kritiek op de communistische partij was correct, aldus de 5e divisie, maar ook de socialististen en de andere politieke groeperingen troffen blaam.

De divisie verdedigde zich verder tegen de kritiek die zij had te verduren wegens haar rol in de zgn. „dynamiseringscampagnes", waarvoor zij verantwoordelijk is.

Toenemende druk op premier Gonçalves

De druk op premier Gonçalves om af te treden werd verzwaard door een aantal demonstraties op 14 aug., die overigens zonder incidenten verliepen.

In Oporto waren ca. 50.000 socialisten samengekomen om het ontslag te eisen van Gonçalves. Een van de sprekers was oud-minister van justitie Zenha, die eraan herinnerde dat de premier op 5 oktober 1974 in Oporto had verklaard dat hij zou aftreden als het volk dat verlangde. Volgens Zenha was dat moment nu gekomen.

In Lissabon eisten 15.000 tot 20.000 socialisten eveneens het heengaan van Gonçalves.

Partijleider Soares die op de bijeenkomst in Lissabon zou spreken, kon wegens ziekte niet verschijnen. Wel werd het woord gevoerd door de voormalige staatssecretaris van buitenlandse zaken Jorge Campinos. Hij verklaarde dat Gonçalves diende af te treden en dat hij verantwoordelijk was voor het bloedvergieten bij anti-communistische rellen (zie hierna) in het noorden. Campinos beschuldigde Gonçalves ervan het land in een chaos te willen storten zodat dan alleen nog gekozen zou kunnen worden tussen fascisme of communisme, „waarvan hij de dienstknecht is".

Tezelfdertijd vonden in Lissabon twee andere massabijeenkomsten plaats, een van de communisten en een van „buitenlandse delegaties en arbeiderscommissies", een linkse groepering.

Op de communistische bijeenkomst, die werd bijgewoond door naar schatting zevenduizend mensen, deed partijleider Alvaro Cunhal een oproep tot „eenheid van alle progressieve krachten tegenover de reactie teneinde de uiteindelijke overwinning van de Portugese revolutie veilig te stellen".

Cunhal oefende kritiek op de „verdeeldheid bij de machtscentra" en drong aan op herstel van de eenheid bij de beweging van de strijdkrachten. Cunhal zei achter de ideeën te staan van generaal Otelo Sandira de Carvalho, die in een „alternatief links plan" de vestiging van de „arbeidersmacht" heeft bepleit. De communistische leider sprak met geen woord over de procommunistische premier Gonçalves. Wel werd verscheidene malen uit de menigte zijn naam geroepen.

Bij de Amerikaanse ambassade hadden zich enkele duizenden verzameld die riepen „weg met de CIA", „Chili zal zegevieren" en „een rood arbeiders-Europa". Deze betoging was georganiseerd door de „arbeiderscommisies van Lissabon".

Op 16 augustus lanceerde het regerende triumviraat een tegenactie tegen de kritiek op premier Gonçalves. Het deelde mee dat er maatregelen genomen zouden worden om een einde te maken aan de golf van gewelddadigheden tegen het communisme en dat er besprekingen begonnen zouden worden met politieke partijen om een eind te maken aan de politieke crisis.

Het driemanschap liet verder weten dat binnen de strijdkrachten pogingen ondernomen zouden worden „om de huidige problemen de baas te worden en om binnen zeer korte tijd de onontbeerlijke eenheid binnen de strijdkrachten te garanderen als een garantie van revolutionaire autoriteit".

Het triumviraat zei verder dat de maatregelen die genomen zouden worden om de gewelddadigheden in het land te beëindigen zouden bestaan uit nauwe samenwerking tussen politie en strijdkrachten. Het legde de schuld voor de moeilijkheden bij „reactionaire elementen die voor het grootste deel opgespoord zijn". Het riep het Portugese volk op zich te verzetten tegen „op verdeling gerichte manoeuvres die de haat opwekken".

Premier Gonçalves zelf richtte zich op 16 augustus via radio en televisie tot het volk.

Hij deed een beroep op de bevolking van de Beweging van de Strijdkrachten te eisen dat zij een eind maakt aan haar dubbelzinnige politiek en aan de partijtwisten die Portugal verdeeld houden. Hij verklaarde dat de MFA op de bijeenkomst van 15 augustus van de militaire leiding en van de regering de rol en de onafhankelijkheid van zijn regering had betwist. De premier zei dat de regering zich had gedragen als een regering van „publieke redding" en dat het ontoelaatbaar was dat de MFA haar betwistte.

„De dubbelzinnigheden van de MFA doen ons twijfelen aan de levensvatbaarheid van gezamenlijke inspanningen voor de progressieve idealen die de zin geven aan de revolutie van de 25e april".

Hij zei dat zijn regering verlamd werd door een verdeeldheid binnen de strijdkrachten en drong aan op een noodzakelijke oplossing voor de politieke crisis in het land. Hij en zijn ministers zouden niet afzien van hun verantwoordelijkheden.

„Maar, zo zei hij, het was duidelijk geworden dat de minimumvoorwaarden voor het uitvoeren van de regeringstaak niet aanwezig waren".

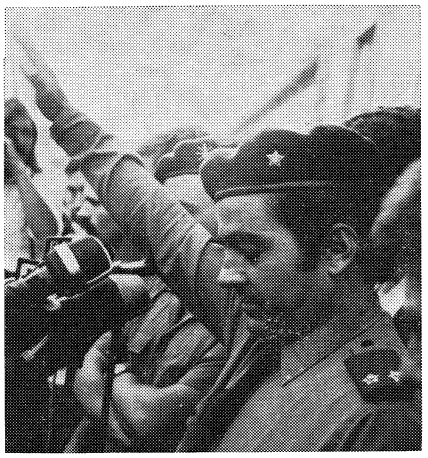

Gen. Eurico Corvacho

Op 18 augustus hield de premier een toespraak tot ca. 5000 arbeiders in Almada, ten zuiden van Portugal. Hij zei dat Portugal in een prefascistische periode was verzeild geraakt en dat de revolutie in gevaar verkeerde. Hij vergeleek de anti-communistische golf in Portugal met het anti-semitisme dat de nazi's in de jaren '30 aan de macht bracht.
Hij riep alle patriotten en democraten, ongeacht hun politieke of religieuze opvatting op zich te verenigen nu het fascisme in Portugal zijn kop weer opstak.
Hij noemde de publikatie van het manifest van de groep-Antunes een „politiek vuile streek".
De premier deed verder een aanval op de binnenlandse pers die nog niet onder controle staat zoals de bladen *Jornal Novo* en *Expresso*.
In de daarop volgende dagen werd de positie van premier Gonçalves verder ondergraven. Op 19 augustus werd in een officieel legercommuniqué meegedeeld dat de commandant van het noordelijke militaire district, generaal Eurico Corvacho, die bekend staat als pro-communistisch, van zijn functie was ontheven en vervangen door brigade-generaal Agostinho Ferreira, tot dan toe chef van de militaire inlichtingendienst. Daardoor zijn de commandanten van alle drie militaire districten in Portugal nu tegen de premier gekant.
Een nieuwe slag voor de regering was de aanval die de chef-staf van de strijdkrachten Fabiao in een interview met het Franse blad *Quotidien de Paris* op de regering deed. Hij zei daarin geen vertrouwen meer te hebben in het kabinet.
„Vasco Gonçalves heeft vrijwel geen kans zijn werk voort te zetten". „De premier is verzot op macht en brengt de revolutie in gevaar door verdeeldheid te zaaien", aldus de chef-staf.
Op 20 augustus distantieerde de communistische partijleider Cunhal zich van de premier. Hij verklaarde op een persconferentie dat zijn partij bereid was plaats te nemen in een nieuwe regering met tegenstanders van Gonçalves.
„De regeringsleider heeft niet alle problemen opgelost. Niemand mag persoonlijke ambities stellen boven het algemeen belang van de revolutie".

Verzet rooms-katholieke kerk, anti-communistische rellen in het noorden

De politieke crisis werd in niet geringe mate beïnvloed door felle anti-communistische rellen in het noorden van Portugal, waarvan de bevolking als nogal behoudend bekend staat. De houding van de rooms-katholieke geestelijkheid is daarbij niet zonder enige betekenis.
Al voordat er in juni een openlijk conflict uitbrak tussen de rooms-katholieke hiërarchie en de militairen n.a.v. de overname van een katholiek radiostation door links personeel, verschenen er regelmatig berichten in de pers over de afwijzende houding van de geestelijkheid tegen bepaalde voorlichtingscampagnes van het leger i.v.m. de verkiezingen van 25 april en andere activiteiten van de strijdkrachten.
De katholieke kerk kwam openlijk in verweer, door op 11 juni de uitzendingen van de katholieke zender *Renascenca* te staken, nadat het station eerder door linkse employees was bezet. De kerk liet officieel weten drastische maatregelen te zullen nemen tenzij de regering haar weer de macht over het station terug zou geven en ervoor zou zorgen dat er geen uitzendingen meer zouden plaatsvinden waarin kritiek op de kerk wordt geleverd.

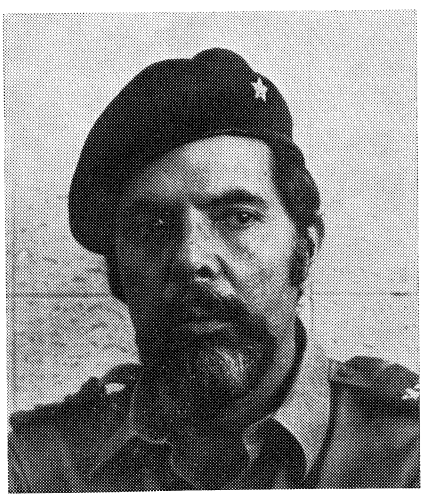

De chef-staf van de strijdkrachten gen. Fabiao

Het conflict bij de katholieke radiozender is al meer dan een jaar oud en begon onmiddellijk na de staatsgreep van 25 april 1974, toen de radio een uitzending gaf van het verslag van de aankomst van Soares en Cunhal uit hun ballingschap. Volgens het episcopaat was een dergelijke uitzending in strijd met het „neutrale karakter" van de zender.
Ook onder het personeel van de zender bleek een tegenstelling te bestaan tussen behoudende en progressieve medewerkers, waardoor de samenwerking bemoeilijkt werd. Op aandringen van beide partijen benoemde de regering een gemengde commissie, bestaande uit vertegenwoordigers van de MFA en van het ministerie van arbeid. Deze maatregel kon de tegenstellingen echter niet overbruggen en op 26 mei besloot het personeel van de studio in Lissabon de gebouwen te bezetten en het station „in dienst te stellen van de uitgebuiten en de onderdrukten".
Het episcopaat, de eigenaar van het station, besloot daarop het de bezetters onmogelijk te maken uitzendingen te verzorgen en zegde bijv. alle contracten met buitenlandse persagentschappen op. Deze staakten de levering van nieuws.
Een onderdeel van de COPCON-troepen dat naar de studio was gestuurd om deze desnoods gewelddadig te ontruimen, weigerde de opdracht uit te voeren.
Op 17 juni was er voor het aartsbisschoppelijk paleis in Lissabon een botsing tussen sympathisanten met de bezetters en een groep katholieken die achter het beleid van het episcopaat stonden. Het liep uit op een fel handgemeen en de katholieken moesten hun toevlucht zoeken in het paleis dat zij pas de volgende morgen onder militaire bescherming konden verlaten.
Op 1 juli gaf de regering de bezetters opdracht de bezetting op te geven, maar dezen weigerden hieraan gehoor te geven. De revolutionaire raad van de Beweging maakte daarop bekend dat de zender genationaliseerd zou worden en dat een speciale commissie de leiding zou overnemen.

In de daarop volgende weken werden de partijbureaus van de communistische partij in verschillende dorpen en steden van het noorden herhaaldelijk het doelwit van anti-communistische demonstraties, die nu eens door de socialisten dan weer door katholieke groeperingen werden georganiseerd.
De felste demonstratie vond op 10 augustus plaats in Braga. Daar staken demonstranten het communistische hoofdkwartier in brand, na een grote demonstratie voor het bisschoppelijk paleis waarbij verschillende sprekers het woord hadden gevoerd en o.a. de teruggave van Renascenca aan het episcopaat werd geëist. De aartsbisschop van Braga, Francisco Maria da Silva hield daarbij een felle anti-communistische redevoering.

HONGARIJE

OVERLEG MET DE SU

De Hongaarse partijleider Janos Kadar bracht van 2-5 aug. 1974 een bezoek aan de Sowjet-Unie op uitnodiging van het CC van de CPSU. Op 3 en 4 aug. voerde hij op de Krim besprekingen met Sowjet-partijleider Brezjnew. Gesproken werd over de betrekkingen tussen de respectieve partijen en staten alsmede over de wereldsituatie i.h.a. De gesprekken verliepen in een atmosfeer van hartelijke vriendschap. Zij leverden een volledige gelijkheid van meningen op.
Een partij- en regeringsdelegatie o.l.v. partijleider Kadar bracht van 25-30 sept. 1974 een officieel vriendschapsbezoek aan de Sowjet-Unie. Leden van de Hongaarse delegatie waren verder o.m. premier Jenö Fock, Karoly Nemeth, lid van het Politburo en secretaris van het CC belast met economische aangelegenheden, en minister Frigyes Puja van buitenlandse zaken. In Moskou werden besprekingen gevoerd, waaraan van Sowjet-zijde werd deelgenomen door o.a. partijleider Brezjnew, premier Kosygin en president Podgorny. Na afloop van het bezoek werd een gemeenschappelijk communiqué uitgegeven.

De twee partners wisselden informatie uit over de voortgang van hun ontwikkeling. Van Hongaarse zijde werd gesteld, dat de leidende rol van de partij en de arbeidersklasse was versterkt Verdere inspanningen ter vervolmaking van de planning en de leiding van de economie waren ondernomen. De voorbereidingen voor het 11-de partijcongres (pag. 520/3 e.v.-1975) maakten vooortgang.
In het communiqué werden de inspanningen van de twee staten tot coördinatie van hun volgende vijfjarenplannen toegejuicht, waarbij werd opgemerkt, dat zij het grote belang hadden benadrukt van gemeenschappelijke maatregelen om hun brandstof- en energiereserves te exploiteren alsmede van specialisering en samenwerking in de machinebouwindustrie.
In de westerse pers werd bij deze passage opgemerkt, dat Hongarije voor zijn energievoorziening in hoge mate van de SU afhankelijk is; voor wat betreft de machinebouw heeft Hongarije op het gebied van hoog ontwikkelde landbouwmachines niet alles gekregen, wat het nodig heeft. De Hongaren proberen aan westerse machines te komen. De SU zou van de Hongaren verwachten, dat zij meer zullen spenderen aan gemeenschappelijke ontwikkeling en exploitatie van Sowjet-energiereserves als voorwaarde om daaruit grotere leveranties te ontvangen.
Het communiqué stelde met voldoening vast, dat op ideologisch terrein de banden tussen beide partijen waren versterkt en het benadrukte de noodzaak om gemeenschappelijke inspanningen te versterken om kwesties van marxistisch-leninistische ideologie te verduidelijken en de strijd tegen bourgeois-ideologie te versterken.

Op 25 sept. nam partijleider Brezjnew op een feestbanket voor de eerste maal openbaar stelling t.a.v. de presidentswisseling in de VS (pag. 513 e.v.-1974).

Brezjnew zei toen o.m.: „Gespannen aandacht ondervond in de wereld de jongste leidingswijziging in de VS. Wij in de SU mengen ons vanzelfsprekend niet in de binnenlandse aangelegenheden van de VS maar dat wat de stand en de ontwikkeling van de Sowjet-Amerikaanse betrekkingen, waaraan wij om begrijpelijke redenen grote betekenis toekennen, kan betreffen, zijn wij in de verste verte niet onverschillig. In de SU wordt de wending tot verbetering in de Sowjet-Amerikaanse betrekkingen, waartoe het dankzij de constructieve inspanningen van beide zijden in de laatste jaren gekomen is, hoog gewaardeerd. Derhalve hebben wij met voldoening de verklaring van president Gerald Ford gehoord, dat hij persoonlijk en zijn regering van plan zijn de betrekkingen verder te ontwikkelen. Wij van onze kant verzekeren de president, dat wij voor het in stand houden van de contacten in het belang van de vestiging van de vrede, het wederzijdse vertrouwen en de goede nabuurschap tussen onze landen instaan." (Le Monde, Reuter, UPI, AP)

(Vor. ber. pag. 435/1 e.v.-1972)

PREMIER FOCK IN BULGARIJE

Minister-president Jenö Fock bracht van 21-23 aug. 1974 een officieel bezoek aan Bulgarije. Hij voerde er besprekingen met o.m. de Bulgaarse premier Stanko Todorow. In het gemeenschappelijk communiqué over de besprekingen werd o.m. opgemerkt, dat beide landen vastbesloten waren de samenwerking op partij- en staatsniveau verder te ontwikkelen; gemeenschappelijk tot vermindering van de internationale spanningen bij te dragen; en vastbesloten tot de vestiging van de eenheid van het socialistische kamp in te staan. *(MTI)*

(Vor. ber. pag. 187/3-1974)

MINISTER VAN BUITENLANDSE ZAKEN PUJA IN FRANKRIJK

Minister Frigyes Puja van buitenlandse zaken heeft van 5-7 juni een werkbezoek aan Frankrijk gebracht. Het was het eerste bezoek van Puja aan een westelijke staat sinds zijn benoeming tot minister van buitenlandse zaken. Een voor mei gepland bezoek aan de Bondsrepubliek was eerder uitgesteld. Deze klaarblijkelijke preferentie voor uitbreiding van de betrekkingen met Frankrijk boven West-Duitsland werd in Parijs zeer gewaardeerd.
Dit was ook het eerste bezoek van een Hongaarse minister van buitenlandse zaken sedert het bezoek van minister Janos Peter in jan. 1965 (pag. 41/3-1965).
Puja voerde in Parijs besprekingen met zijn Franse ambtgenoot Jean Sauvagnargues en hij werd ontvangen door premier Chirac en president Giscard d'Estaing.
Over de besprekingen werd in het gemeenschappelijke communiqué opgemerkt, dat zij in een hartelijke sfeer verliepen en blijk gaven van wederzijds begrip.

M.b.t. de bilaterale betrekkingen werd benadrukt, dat de twee regeringen passende maatregelen zouden nemen om nauwere contacten te ontwikkelen. Overeengekomen werd, dat de onderlinge handel zou worden uitgebreid en dat culturele en wetenschappelijk-technische samenwerking zou worden verdiept.
Bij de internationale kwesties, die besproken werden, waren vraagstukken als de wereldeconomie, het Midden-Oosten, Cyprus, Indo-China en Europa. Het bleek dat de meningen van de regeringen van de twee staten dicht bij elkaar lagen. De voortgang van het proces van ontspanning werd met voldoening opgemerkt.
Speciale nadruk werd gelegd op de betekenis van de Conferentie over Europese veiligheid en samenwerking als bestanddeel van Europese ontspanning.
Onderdeel van de besprekingen was het chronische Hongaarse tekort in de onderlinge handel. Zo voerde Hongarije in 1974 voor $ 61 mln uit naar Frankrijk, waar importen uit Frankrijk voor $ 85 mln tegenover stonden. (AFP, Reuter)

MINISTER PUJA IN DE BONDSREPUBLIEK

Van 11-13 juni bracht minister Puja van buitenlandse zaken een bezoek aan de Bondsrepubliek Duitsland. Het bezoek was oorspronkelijk gepland voor 21-23 mei, maar het werd uitgesteld. Westerse waarnemers veronderstelden, dat het uitstel samenhing met de recente regeringswijzigingen (pag. 539/2 e.v.), maar anderen speculeerden, dat Hongarije nadrukkelijk voorrang wilde geven aan de betrekkingen met Frankrijk (zie boven).
Het bezoek van miinster Puja was een antwoord op het bezoek van de toenmalige Westduitse minister van buitenlandse zaken Walter Scheel aan Hongarije in april 1974 (pag. 380/3-1974). Het was het eerste bezoek van een Hongaarse minister van buitenlandse zaken aan de Bondsrepubliek.
Puja voerde in Bonn besprekingen met de Westduitse minister van buitenlandse zaken Genscher en werd ontvangen door bondskanselier Helmut Schmidt.

In het gemeenschappelijke communiqué over de besprekingen werd uiting gege-

ven aan de voldoening over de ontwikkeling van de betrekkingen tussen Bonn en Boedapest, i.h.b. op economisch gebied. De ontwikkeling van de economische betrekkingen tussen de twee landen, vooral de aanzienlijke stijging van de goederenuitwisseling tussen de twee landen en de talrijke samenwerkingsovereenkomsten, die door ondernemingen aan beide zijden waren afgesloten, werden met voldoening opgemerkt. De Hongaren uitten de wens, dat West-Duitsland zou voortgaan de restricties m.b.t. invoer in de Bondsrepubliek te verminderen.
In hun besprekingen over Europese en internationale zaken benadrukten de ministers het belang van ontspanning en samenwerking. De vooruitgang, die op de CEVS was geboekt, werd begroet.
De twee ministers benadrukten hun bereidheid om hun inspanningen voort te zetten ten einde een succesrijk resultaat te weeg te brengen voor de besprekingen over wederzijdse vermindering van strijdkrachten en bewapening in Centraal-Europa.
Het communiqué vermeldde ook de gemeenschappelijke hoop op een spoedige politieke regeling van het conflict in het Midden-Oosten op basis van de relevante Veiligheidsraadsresoluties. Gezegd werd, dat bij een regeling van de legitieme rechten van staten en volkeren de Palestijnen inbegrepen moesten zijn.
De atmosfeer van de besprekingen werd hartelijk genoemd. Gesteld werd, dat de twee ministers van buitenlandse zaken overeengekomen waren, dat het nodig was dergelijke meningsuitwisselingen voort te zetten.
Zowel van Westduitse als van Hongaarse zijde werd naar voren gebracht, dat er geen politieke problemen tussen beide staten bestaan. Daarbij is van belang, dat de betrekkingen niet worden belast door erfenissen uit het Nazi-verleden, zoals dat in de verhouding tussen de Bondsrepubliek en Polen het geval is. In jan. 1971 hebben de Bondsrepubliek en Hongarije verdragen afgesloten, waarbij de Bondsrepubliek DM 100 mln aan schadeloosstelling ter beschikking stelde aan een Hongaarse organisatie, die de belangen van door de Nazi's vervolgde Hongaren vertegenwoordigde en nog eens DM 6,25 mln voor slachtoffers van pseudo-medische experimenten (pag. 139/2-1971).
Bij de bespreking van de economische relaties kwam het Hongaarse tekort in de onderlinge handel ter sprake. In 1974 voerde Hongarije voor DM 1.766 mln uit West-Duitsland in, terwijl de Hongaarse uitvoer DM 908 mln beliep. De kwestie zal op korte termijn worden behandeld door de gemengde economische commissie van beide landen.
De culturele betrekkingen van beide landen floreren, ondanks het ontbreken van een cultureel verdrag, waarvan eerder dit jaar de Bondsrepubliek een ontwerp had voorgelegd. Boedapest zal spoedig een reactie hierop geven.
Het voornemen bestaat ook een verdrag af te sluiten over wetenschappelijke en technologische samenwerking.
Westduitse functionarissen wezen er op, dat bij de culturele en wetenschappelijk-technologische samenwerking het insluiten van West-Berlijn geen probleem opleverde. (D P A, N Z Z, F A Z, L e M o n d e) (Vor. ber. pag. 380/3-1974)

BISSCHOPSBENOEMINGEN

Het Vaticaan heeft op 10 jan. van dit jaar een aantal bisschoppen in vacante Hongaarse diocesen benoemd. Het betrof de volgende diocesen en bisschoppen:
Bisschop van Csanad werd Jozsef Udvardi, tot dan apostolisch administrateur; bisschop van Vac werd Mihaly Endrey, tot dan wijbisschop en coadjutor van Pecs; bisschop van Veszprem werd Laszlo Kadar, tot dan apostolisch administrateur; bisschop van Szombathely werd Arpad Fabian, apostolisch administrateur; bisschop van Hajdudorog werd Imre Timko, apostolisch administrateur en hoogleraar in de theologie; verder werd benoemd tot apostolisch administrateur van Györ Kornel Pataky, tot dan vicaris-generaal van Csanad; tot wijbisschop van Esztergom Istvan Palos, tot dan vicaris-generaal; tot coadjutor van Hajdudorog Szilard Keresztes; tot coadjutor van Eger Endre Kovacs; tot coadjutor van Esztergom Istvan Palos, tot dan vicaris-generaal; tenslotte werd Jozsef Kacziba, tot dan apostolisch administrateur van Györ, aangewezen als degeen, die voor bestuur en controle van de centrale instellingen van de Hongaarse katholieke kerk en de Hongaarse bisschoppenconferentie verantwoordelijk is.
Met deze benoemingen zijn 10 van de twaalf Hongaarse bisdommen bezet. Alleen Esztergom en Györ worden nog door apostolische administrateurs bestuurd.
De benoemingen waren eerder verwacht, nadat in febr. vorig jaar kardinaal Mindszenty van zijn functies ontheven was (pag. 232/3 e.v.-1974). De Hongaarse regering stond toen echter de benoeming van slechts twee bisschoppen en twee apostolische administrateurs toe. *(UPI, DPA, Le Monde)*
(Vor. ber. pag. 540/2-1975)

AMNESTIE T.G.V. DERTIGSTE VERJAARDAG EINDE TWEEDE WERELDOORLOG

De Hongaarse regering heeft t.g.v. de dertigste verjaardag van „de overwinning op het fascisme" (het einde van de Tweede Wereldoorlog) op 29 maart van dit jaar een beperkte amnestie afgekondigd.
Illegale emigranten zullen niet worden gestraft, als zij tot 31 dec. 1976 naar Hongarije terugkeren.
De straf van een groot aantal niet-politieke gevangenen wordt bekort. Onder deze regeling vallen o.m. oudere en zieke gevangenen, zwangere vrouwen en moeders met kinderen van tien jaar of jonger. Uitgezonderd zijn politieke gevangenen, recidivisten en plegers van geweldmisdrijven. *(Reuter)*

POLEN

VERVANGING DIRECTEUR BUREAU VOOR KERKELIJKE ZAKEN. NIEUWE DIRECTEUR KRIJGT MINISTERRANG

De directeur van het bureau voor kerkelijke zaken, Alexander Skarzynski, is op 22 mei 1974 ontslagen en vervangen door Kazimierz Kakol, tot dan hoofdredacteur van het weekblad *Prawo i Zycie* (Recht en Leven) en directeur van de school voor journalistiek in Warschau.
Minister-president Jaroszewicz verklaarde op 29 mei in de Sejm, dat het ambt ministerrang gekregen had. Skarzynski had de rang van onderstaatssecretaris.

Kakol staat bekend als een nationalist en dogmaticus, behorend tot de partijvleugel, die tot midden 1971 werd geleid door generaal Moczar (vgl. pag. 83/2-1972).
(N Z Z, L e M o n d e, F A Z, T h e T i m e s)

OVERLEG POLEN-VATICAAN

Tamelijk onverwacht vond van 4-5 juli 1974 in Rome een nieuwe ronde van overleg plaats tussen de Poolse regering en het Vaticaan.
(Bezoek mgr. Casaroli in febr. 1974 pag. 250/1-1974)
De katholieke kerk was vertegenwoordigd door mgr. Agostino Casaroli. Van Poolse zijde werd het overleg gevoerd door de vice-minister van buitenlandse zaken, Jozef Czyrek, die was vergezeld door de onderdirecteur van het bureau voor kerkelijke zaken, Alexander Merker.
Na afloop van het overleg werd een communiqué uitgegeven, waaruit wij het volgende citeren:

In de loop van de ontmoeting, die plaats had in een oprechte en vriendelijke atmosfeer, was er een uitvoerige uitwisseling van meningen over zaken, m.b.t. de betrekkingen tussen beide zijden.
In overeenstemming met inhoud en geest van het gemeenschappelijke communiqué, dat was uitgegeven na het bezoek van aartsbisschop Casaroli aan Warschau van 4-6 febr. 1974, en rekening houdend met de voortgang van de wederzijdse betrekkingen, was overeengekomen, dat de regering van de Volksrepubliek Polen en de Heilige Stoel permanente werkcontacten zullen instellen.
De Poolse zijde gaf de Heilige Stoel inlichtingen over problemen m.b.t. de normalisering van de betrekkingen tussen kerk en staat en over de wens de besprekingen met het Poolse episcopaat voort te zetten.
De twee zijden gaven uiting aan de overtuiging, dat de werkcontacten zullen dienen voor een nuttige uitwisseling van meningen, voor het proces van normalisering van de betrekkingen tussen kerk en staat en voor samenwerking bij het zoeken van ontspanning en vreedzame samenwerking in de wereld.

Diplomaat voor onderhouden contacten met Vaticaan aangewezen

Op 24 sept. werd Kazimierz Szablewski, een diplomaat met veel ervaring, benoemd tot hoofd van een Poolse delegatie, die de contacten met het Vaticaan moet onderhouden. Hij zal verbonden worden aan de Poolse ambassade in Rome en van de diensten van de ambassade gebruik maken. Hij zal echter geen lid van de ambassade zijn. De leden van de delegatie zullen geen diplomatieke status hebben. Officieel is de delegatie niet bij de Italiaanse staat, noch bij de Heilige Stoel, geaccrediteerd.

Nieuw onderhoud Czyrek-Casaroli

Vice-minister van buitenlandse zaken Jozef Czyrek was op 5 en 6 nov. 1974 opnieuw in Rome voor besprekingen met kardinaal Casaroli. Uit het communiqué werd o.m. duidelijk, dat het Vaticaan aartsbisschop Luigi Poggi had aangewezen als hoofd van de delegatie van de Heilige Stoel voor de permanente werkcontacten met Polen.
Van belang werd de volgende zin uit het communiqué geacht: „Zoals bekend is, zullen de twee groepen onder andere zaken, kwesties bespreken m.b.t. de betrekkingen tussen de Heilige Stoel en de Poolse kerk aan de éne kant, en de Poolse staat". Hieruit bleek, dat het Vaticaan in zijn besprekingen met de Poolse overheid niet de Poolse kerk zou passeren.

Bezoek aartsbisschop Poggi aan Polen

Aartsbisschop Luigi Poggi, hoofd van de delegatie van de Heilige Stoel voor het onderhouden van permanente werkcontacten met Polen, bracht van 25 febr. - 25 maart 1975 een bezoek aan Polen.
Hij voerde er besprekingen met minister van buitenlandse zaken Olszowski, vice-minister van buitenlandse zaken Czyrek, de directeur van het bureau voor kerkelijke zaken, minister Karol, en werd ontvangen door premier Jaroszewicz.
Verder had mgr. Poggi ontmoetingen met kardinaal Wyszynsky, de Poolse primaat, en de andere Poolse bisschoppen. Ook maakte hij een reis langs alle Poolse bisdommen, waar hij contacten met de clerus had.
Mgr. Poggi was aanwezig bij de vergadering van de Poolse bischoppenconferentie op 11 en 12 maart.

(Vor. ber. pag. 250/1-1974)

VERRE OOSTEN

JAPAN

DE BETREKKINGEN MET CHINA. LUCHT- EN SCHEEPVAARTAKKOORD. ONDERHANDELINGEN MET CHINA OVER VREDESVERDRAG. RUSSISCHE REACTIES EN RUSSISCH-JAPANSE ONDERHANDELINGEN OVER VREDESVERDRAG

Op het bezoek van de (toenmalige) Japanse minister van buitenlandse zaken, Masayoshi Ohira, aan China in januari 1974 (pag. 191/2-'74) volgden tussen beide landen onderhandelingen over een burgerluchtvaartverdrag.
Dit werd uiteindelijk op 20 april 1974 te Peking ondertekend door de Japanse ambassadeur aldaar, Heishiro Ogawa, en de (toenmalige) Chinese minister van buitenlandse zaken, Tsji Peng-fei. Het 19 artikelen tellende akkoord regelde de instelling van een luchtverbinding tussen beide landen volgens het beginsel van „gelijkheid en wederkerigheid".

De Japanse luchtvaartmaatschappij JAL kreeg landingsrechten in Peking en/of Sjanghai, terwijl de Chinese luchtvaartmaatschappij CAAC landingsrechten ontving in Tokio en/of Osaka.
Bovendien mag de JAL via Chinees grondgebied vliegen naar Rangoon (Birma); Karachi (Pakistan) of New Delhi (India) of Bombay (India); Teheran (Perzië); Beiroet (Libanon) of Cairo (Egypte) of Istanboel (Turkije), Athene (Griekenland) of een ander punt in West-Europa. De CAAC mag via Japan vliegen naar Vancouver, Ottawa of een andere Canadese luchthaven, een vliegveld in de VS en vier punten in Latijns-Amerika.

Dezelfde dag (20 april) staakte Taiwan zijn luchtvaart op Japan en het verbood Japanse vliegtuigen de toegang tot het luchtruim van Taiwan. (Tot dan voerde de JAL 37 vluchten per week op Taipeh uit, terwijl de luchtvaartmaatschappij van Taiwan 21 maal per week Tokio aandeed.)
Op 15 mei werd het Japans-Chinese luchtvaartakkoord door het Japanse Hogerhuis goedgekeurd, enkele dagen na de goedkeuring door het Lagerhuis.
Met de vlucht van een Boeing-707 van de CAAC naar Tokio werd de luchtverbinding tussen beide landen op 29 sept. 1974 officieel in gebruik genomen.

Verdere akkoorden
Besprekingen over Japans-Chinees vredesverdrag

Van 13-15 nov. 1974 bracht de Chinese plv. minister van buitenlandse zaken, Han Nien-loeng, een bezoek aan Tokio, waar hij besprekingen voerde met zijn Japanse ambtgenoot Fumihiko Togo.
Op 13 nov. ondertekenden beide onderministers een scheepvaartakkoord met een looptijd van drie jaar. Twee dagen later ondertekenden zij een akkoord over de inrichting van een Japans consulaat in Sjanghai en een Chinees consulaat in Osaka plus een overeenkomst over het leggen van telecommunicatiekabels tussen beide landen m.i.v. 1976.
Voorts kwamen de twee onderministers overeen dat voorlopig langs diplomatieke weg de opvattingen van beide landen betreffende een vredes- en vriendschapsverdrag zouden worden uitgewisseld en dat vervolgens met de formulering van een verdragstekst zou worden begonnen.
Op 11 nov. meldde de Japanse krant *Asahi Shimbun* dat als gevolg van besprekingen tussen de Chinese vice-premier Teng Hsiao-ping en de voorzitter van het Japanse Lagerhuis, Kenzo Kono, de Chinese premier Tsjoe En-lai mogelijk binnen zes maanden naar Japan zou komen voor de ondertekening van een verdrag van vrede en vriendschap.
Van 15-21 jan. 1975 bracht Shigeru Hori, een voormalig eerste secretaris van het kabinet en een vooraanstaande figuur in de LDP, een bezoek aan Peking, waar hij premier Tsjoe En-lai in het ziekenhuis een boodschap van zijn Japanse collega Miki overhandigde. Bij zijn terugkeer in Tokio verklaarde Hori: „Het zal niet lang duren voordat de twee landen met de onderhandelingen kunnen beginnen, omdat zij er beide op gebrand zijn dat er zo spoedig mogelijk een vredesakkoord tot stand komt." Volgens Hori had Tsjoe ook gezegd dat China voorstander was van nauwere betrekkingen tussen Japan en de VS, terwijl hij Japan adviseerde voorzichtig te zijn bij het deelnemen aan gezamenlijke projecten met de SU in Siberië; wilde Japan de grondstoffen van Siberië exploiteren, dan zou het dat samen met de VS moeten doen. Voorts had Hori besprekingen gevoerd met vice-premier Teng Hsiao-ping.

Reacties SU

Op 3 febr. had de Sowjet-ambassadeur in Tokio, Oleg Trojanowski, op eigen verzoek een onderhoud met de vice-voorzitter van de LDP, E. Shiina. Trojanowski zou hebben meegedeeld dat de pogingen van

Japan om te komen tot een vredes- en vriendschapsverdrag met China „ongewenste gevolgen" konden hebben voor de betrekkingen tussen Tokio en Moskou. Hij zou zelfs hebben gevraagd het verdrag niet te laten doorgaan. Shiina zou echter te kennen hebben gegeven dat dit verdrag noodzakelijk was „om een eind te maken aan de lange en ongelukkige historie van de Japans-Chinese betrekkingen", terwijl Japan en China het al eens waren geworden hun territoriale geschil over de Senkakoe-eilanden buiten beschouwing te laten. Trojanowski zou hebben voorgesteld dat Japan en de SU hun geschil over de vier Koerillen (zie pag. 190/1-'74) „aan de kant moesten zetten" om tot de ondertekening van een vredesverdrag over te gaan. Shiina zou dit voorstel hebben afgewezen, omdat er geen reden is de twee territoriale problemen over één kam te scheren. (Japan bezit de Senkakoe-eilanden, terwijl de Koerilen door de SU worden bezet.)

Op 5 febr. noemde radio-Moskou Japan's politiek opzettelijk schadelijk voor de belangen van de SU. Dit land had geen bezwaar tegen een verdrag tussen Japan en China, dat beoogde de onderlinge betrekkingen te verbeteren, maar het was de bedoeling van Peking om door het verdrag de belangen van Moskou te schaden. China wilde de betrekkingen tussen de SU en Japan „ingewikkelder maken en tegenwerken". Japan en de SU moesten juist trachten hun relaties te verbeteren „ondanks de Chinese provocaties die neerkwamen op het zich bemoeien met de binnenlandse aangelegenheden van de twee landen", aldus radio-Moskou.

Ook op 5 febr. verklaarde de Japanse premier Miki in het parlement: „Wij zullen het verdrag (met China) zonder dralen sluiten. Japan zet de onderhandelingen voort als onderdeel van zijn soevereine buitenlandse politiek."

Reeds de vorige dag was de Chinese ambassadeur in Japan, Tsjen Tsjoe, uit Peking in Tokio teruggekeerd met het antwoord op de Japanse verdragsvoorstellen, die hem op 16 jan. door de Japanse onderminister van buitenlandse zaken, Togo, waren uiteengezet. Volgens het Japanse blad *Yomiuri* zou Peking zich nogal hard hebben opgesteld i.z. het probleem van Japan's betrekkingen met Taiwan. Bovendien zou het in het voorgestelde verdrag een z.g. hegemonieclausule willen opnemen, gebaseerd op het gemeenschappelijke communiqué d.d. 29 sept. 1972 t.g.v. de normalisering van de bilaterale betrekkingen; hierin stond onder punt 7 (pag. 634/2-'72): „... Geen van beide landen zal de hegemonie nastreven in het gebied van Azië en de Stille Oceaan en ieder van beide landen is gekant tegen pogingen van enig ander land of groep van landen om een dergelijke hegemonie te vestigen".

Volgens Japanse opvattingen hoorde deze passage, die door Moskou als tegen de SU gericht werd geïnterpreteerd, niet thuis in het vredesverdrag.

Russisch voorstel aan Japan. Miyazawa in Moskou

Nadat ambassadeur Trojanowski op 5 febr. ook een onderhoud had met Keisuke Arita, de vice-voorzitter van het departement van buitenlandse zaken, overhandigde hij op 13 febr. een boodschap van de Sowjet-partijleider Brezjnew aan premier Miki. Daarin stelde Brezjnew voor om, terwijl de bilaterale onderhandelingen over een vredesverdrag zouden worden voortgezet, vast voorlopig een Russisch-Japans verdrag i.z. goede nabuurschap en samenwerking te sluiten, waarbij het territoriale geschil buiten beschouwing bleef.

Dit Russische voorstel was niet nieuw. Het zou ook reeds zijn geopperd tijdens het officiële bezoek dat de Japanse minister van buitenlandse zaken, Kiichi Miyazawa, van 15 t.m. 17 jan. aan Moskou bracht. Hij werd ontvangen door president Podgorny en voerde besprekingen met zijn Sowjet-ambtgenoot Gromyko. Daarbij werd in overeenstemming met de Russisch-Japanse gemeenschappelijke verklaring van 10 okt. 1973 t.g.v. het bezoek van de toenmalige Japanse premier Tanaka aan de SU (pag. 190/3-'74) het overleg over het sluiten van een vredesverdrag tussen beide staten voortgezet, terwijl tevens kwesties betreffende de bilaterale betrekkingen en een aantal internationale problemen van wederzijds belang aan de orde kwamen.

Overigens was geen verandering opgetreden in de standpunten van beide landen m.b.t. het territoriale geschil i.z. de Koerilen. Voor zijn vertrek naar Moskou maakte Miyazawa volgens The Times (20-1) duidelijk dat hij Japan's standpunt zou herhalen, dat Tokio geen vredesverdrag met Moskou zou sluiten, tenzij de kwestie van de Koerilen werd geregeld, d.w.z. dat die eilanden aan Japan zouden worden teruggegeven. Na zijn terugkeer in Tokio verklaarde Miyazawa dat het territoriale geschil niet was geregeld en dat Gromyko's standpunt ongewijzigd scheen. Alleen had deze volgens Miyazawa — in een interview met Le Monde (23-1) — niet herhaald dat de kwestie reeds geregeld was en de ministers hadden uren over de kwestie gesproken.
Ook had Gromyko een uitnodiging aanvaard om dit jaar naar Japan te komen.

Op 30 jan. deelde minister Miyazawa mee dat Gromyko hem tijdens zijn bezoek aan de SU een vriendschapsverdrag had voorgesteld, maar dat hij dit van de hand had gewezen, omdat hij zo'n verdrag vóór de ondertekening van een vredesverdrag niet gepast achtte.

Breznjew's voorstel van 13 febr. werd nog dezelfde dag door premier Miki verworpen. Hij liet ambassadeur Trojanowski weten, dat Japan de vriendschappelijke betrekkingen met de SU wil bevorderen, maar dat er eerst een vredesverdrag getekend moet worden, waarin de regeling van het territoriale geschil is vastgelegd.

Japanse onderhandelingen met China vastgelopen

Op 14 febr. werden de onderhandelingen tussen de Chinese ambassadeur in Tokio, Tsjen Tsjoe, en zijn Japanse gesprekspartner Fumihiki Togo hervat. *DPA* (19-2) meldde echter dat Tsjen Tsjoe aan de z.g. „anti-hegemonie clausule" vasthield; volgens *Japan Times* zou de ambassadeur op 4 maart te kennen hebben gegeven dat die clausule „tot elke prijs" in het verdrag zou moeten worden opgenomen, maar Togo zou hebben geantwoord dat zijn regering dit voorstel niet kon aanvaarden, omdat het kwetsend zou kunnen worden geacht door andere mogendheden, d.w.z. door de SU.

Op 31 maart meldde *DPA* dat de voorbereidende onderhandelingen sinds 4 maart waren onderbroken. Op 14 april echter wisselden China en Japan ontwerpen voor een vredes- en vriendschapsverdrag uit tijdens een onderhoud (de vijfde ronde van de besprekingen) van 50 minuten tussen Tsjen Tsjoe en Togo. Volgens kringen van het Japanse ministerie van buitenlandse zaken bevatte het Japanse ontwerp geen anti-hegemonie clausule.

Na een nieuw gesprek tussen de ambassadeur en onderminister Togo, aldus *DPA* (25-4), bleken de onderhandelingen vastgelopen, omdat beide partijen op hun standpunt bleven staan.

In mei, aldus *Le Monde* (18-6), werden de Chinees-Japanse onderhandelingen van Tokio naar Peking verplaatst, om ze uit de buurt van de binnenlandse Japanse politieke twisten te laten verlopen. Premier Miki zou bij wijze van compromis

hebben voorgesteld de „anti-hegemonie clausule" in de preambule van het verdrag op te nemen en niet in de eigenlijke tekst, maar op 30 mei zou de Chinese vice-minister van buitenlandse zaken, Han Nien-loeng, de Japanse ambassadeur Ogawa, hebben laten weten dat die formule onaanvaardbaar was.
Volgens *Le Monde* gaf premier Tsjoe En-lai de onderhandelingen de genadeslag, toen hij op 12 juni tijdens een onderhoud met de voormalige Japanse minister van buitenlandse zaken, Aiichiro Fujiyama (Tsjoe's eerste Japanse gast sinds januari), zei dat China i.z. de anti-hegemonie clausule niet zou toegeven en dat hijzelf zijn vertrouwen in premier Miki verloren had.

Nieuwe Russische waarschuwingen

Eveneens op 12 juni ontbood minister Gromyko de Japanse ambassadeur in Moskou, Akira Shigemitsu, om Japan tegen de onderhandelingen met China te waarschuwen en de publikatie van een Russische verklaring over die kwestie aan te kondigen, aldus *Le Monde*. Die verklaring werd op 18 juni door *Tass* te Moskou uitgegeven. Hierin stond o.m.:

„Pogingen van de Chinese leiding om invloed op Japan uit te oefenen teneinde zijn betrekkingen met derde landen, incl. de Sowjet-Unie, te compliceren, zijn de laatste tijd steeds duidelijker geworden. Dit komt het meest openlijk tot uiting in Peking's pogingen om met alle mogelijke middelen de opname af te dwingen in het vredes- en vriendschapsverdrag, over de afsluiting waarvan nu onderhandelingen aan de gang zijn, van een bepaling, die, naar de Chinese leiders zelf toegeven, in de eerste plaats en vooral tegen de Sowjet-Unie gericht is. Zulke acties van de Chinese leiders weerspiegelen hun bedoeling om Japan in de een of andere vorm in de invloedssfeer van hun buitenlandse politiek te betrekken, die ingaat tegen de tendens van ontspanning en versterking van de vrede, welke een steeds grotere steun in de wereld ondervindt. (...)
De Sowjet-regering geeft uiting aan haar hoop dat de regering van Japan, bij het ontwikkelen van haar betrekkingen met derde landen, niets zal ondernemen dat schadelijk kan zijn voor de ontwikkeling van de betrekkingen tussen de SU en Japan. Naar onze opvatting moeten beide partijen de betekenis beseffen van de belangrijke taak waarvoor Japan en de Sowjet-Unie gesteld zijn, nl. het waarborgen van de ontwikkeling van de onderlinge betrekkingen op basis van goede nabuurschap en vriendschap.
Het is in het gemeenschappelijk belang van Japan en de Sowjet-Unie om een passende afwijzing te stellen tegenover alle acties van derde staten, die geleid worden door kleingeestige overwegingen bij hun pogingen om hindernissen op te werpen tegen de verbetering van de Sowjet-Japanse betrekkingen. De Sowjet-Unie houdt zich exact aan deze koers en rekent op dezelfde benadering bij zijn buurman Japan."

Japanse en Chinese reacties

In Japanse regeringskringen werd gesteld dat de Russische verklaring berustte op een misverstand bij Moskou t.a.v. de werkelijke bedoelingen van Japan. Premier Miki verklaarde nog op 18 juni in het parlement: „Wij hebben geen enkel land in het bijzonder op het oog, zoals bijv. de Sowjet-Unie, wanneer wij met Peking onderhandelen. De anti-hegemonie clausule is niets anders dan de uitdrukking van een universeel erkend vredesbeginsel."
Op 19 juni bracht de Japanse ambassadeur in Moskou, Shigemitsu, minister Gromyko een verbale nota over, waarin opnieuw werd gesteld dat het beoogde Chinees-Japanse verdrag op geen enkele wijze tegen de SU gericht was noch tegen een andere derde macht. De Japanse regering hecht er evenveel waarde aan dat er tussen Moskou en Tokio geen misverstand rijst als zij hecht aan een positieve houding van de Sowjet-regering t.o.v. het vraagstuk van de noordelijke eilanden en daarmee van het Japans-Russische vredesverdrag, aldus de nota.

In een commentaar van het persbureau Nieuw China d.d. 21 juni werd o.a. gesteld: „De Brezjnew-kliek spreekt haar taboe uit over elke vermelding van „anti-hegemonisme", omdat zijzelf een politiek van hegemonisme voert. „De Sowjet-autoriteiten „hebben zelfs openlijk geroepen dat zij „een passende afwijzing" zullen stellen tegenover elke actie die „hindernissen (zal) opwerpen tegen de verbetering van de Sowjet-Japanse betrekkingen", en gelastten, op de toon van een opperheer, Japan „dezelfde benadering" te volgen. Dit dient er slechts toe om aan te tonen dat de Sowjet-autoriteiten zelf Japan wensen te „betrekken in de invloedssfeer van hun buitenlandse politiek" (...)" In een bericht over de vier door Japan terugverlangde Koerilen stelde het persbureau Nieuw China dezelfde dag, dat die gebieden een „historisch bestanddeel van het Japanse grondgebied" vormen en door de SU „bezet" zijn.

Herstel luchtverkeer Japan-Taiwan

Op 9 juli werd een akkoord i.z. de hervatting van het luchtverkeer tussen Japan en Taiwan getekend door vertegenwoordigers van de Japanse associatie voor internationaal verkeer en de Taiwanse associatie voor de betrekkingen met Oost-Azië. Van Taipeh uit zullen toestellen van „China Airlines" de verbinding met Tokio onderhouden, terwijl de dienst Tokio-Taipeh door een nieuwe Japanse luchtvaartmaatschappij zal worden onderhouden.
Taiwan's instemming met de hervatting van het luchtverkeer hing samen met een verklaring die de Japanse minister van buitenlandse zaken, Miyazawa, op 1 juli in het parlement aflegde (na overleg met Taiwan), nl. dat de vlag van Taiwan wordt erkend als de vlag van een staat door al die landen, die met Taiwan diplomatieke betrekkingen onderhouden.
De *NZZ* meldde op 19 aug. vanuit Tokio dat een toestel van China Airlines inmiddels weer een tussenlanding in Japan had gemaakt, terwijl de nieuwe maatschappij Japan Asia Airways (voor 100% eigendom van de JAL) m.i.v. september de vliegroute naar Taipeh zal onderhouden, terwijl Japanse vliegtuigen reeds nu niet langer buiten het luchtruim van Taiwan om hoefden te vliegen.

Visserij-akkoorden met de SU en China

Nadat Japan op 7 juni te Tokio met de SU een visserij-akkoord getekend had, waarbij Moskou aanzienlijke concessies deed wat betreft de visserijrechten van de Japanners in het noorden van de Stille Oceaan, volgde op 15 augustus te Tokio de ondertekening van een visserij-akkoord tussen Japan en China.
Volgens *DPA* (16-8) werd Japan in dit akkoord verplicht de bepalingen in de door China tot militaire waarschuwings- en operatiezones verklaarde zeegebieden in acht te nemen. Ook zou in door China vastgestelde zones de visserij met sleepnetten niet of maar ten dele worden toegelaten. Het tere punt bij de bijna twee jaar durende onderhandelingen was de door Peking eenzijdig afgekondigde „militaire waarschuwingslinie", die drie grote zones ver buiten de territoriale wateren voor de Japanse visserij afsloot, aldus de *NZZ* (20-8).
Eveneens op 15 aug. wisselden in Peking de Chinese minister van buitenlandse zaken, Tsjiao Koeanhoea, en de Japanse ambassadeur nota's uit over de vestiging van een consulaat-generaal in Sjanghai en een Chinese tegenhanger in Osaka.
In Tokio werden vervolgens nieuwe pogingen aangekondigd om de onderhandelingen over een Japans-Chinees vredes- en vriendschapsverdrag weer op gang te brengen. *(NZZ, FAZ, Le Monde, Soviet News, Peking Review)*

(Vor. ber. pag. 190 e.v.-1974)

Uitgevers: Int. Uitg. en Handelmij „Systemen Keesing" B.V., Ruysdaelstraat 71-75, Amsterdam - N.V. Algemene Uitgeverij Keesing, Keesinglaan 2-20, B 2100 Deurne-Antwerpen.

MORALES NIEUWE PRESIDENT IN PERU

Op 29 augustus heeft een groep officieren onder leiding van premier generaal Francisco Morales Bermudez de Peruviaanse president Juan Velasco Alvarado afgezet en de premier tot staatshoofd benoemd. De coup is geweldloos verlopen en alles is rustig in het land.

Hoewel de nieuwe president als gematigd wordt beschouwd zijn de officieren die hem aan de macht hebben gebracht voorstanders van de zgn. „Peruviaanse revolutie".

De bevelhebbers van de vijf militaire districten in Peru gaven op 29 augustus een verklaring uit waarin stond:

„Er moest een eind worden gemaakt aan de persoonsverheerlijking en de vervorming van onze instituties door hen die zich hebben vergist en geen begrip hebben voor de exacte revolutionaire gevoelens van alle Peruvianen. Het revolutionaire proces wordt normaal voortgezet".

De afgezette president heeft zich inmiddels via radio en televisie tot het volk gericht en deze verzocht zich te voegen naar de richtlijnen van de nieuwe machthebbers om „de continuïteit van het revolutionaire proces" te verzekeren.

Morales die sedert 1 februari zowel premier, minister van oorlog als stafchef van de strijdkrachten was, (pag. 101) werd al eerder algemeen beschouwd als de opvolger van de 65-jarige Velasco wiens gezondheid te wensen overliet. Twee jaar geleden moest zijn rechterbeen worden afgezet wegens een gezwel in een slagader.

Morales was al in de periode van 1969 tot 1973 minister van economische zaken. Hij heeft zich steeds afzijdig gehouden van de ideologische verklaringen van Velasco.

Het is mogelijk dat de meningsverschillen tussen Velasco en Morales zich hebben toegespitst op economische kwesties. De regering was er de afgelopen jaren in geslaagd meer buitenlandse investeerders aan te trekken dan het vorige (burger)regime. Maar toen de koperprijzen op de wereldmarkt vorig jaar zakten, raakte Peru in moeilijkheden. Sedert begin dit jaar waren er gewelddadige acties van boeren en arbeiders die zich ontevreden toonden over de gestaag stijgende kosten van levensonderhoud.

Het Peruviaanse buitenlandse beleid dat onder vroegere regeringen steeds sterk pro-Amerikaans was geweest en gestoeld op het idee van vrije ondernemingen veranderde onder het bewind van Velasco. Zijn militaire regering toonde zich voorstander van staatstoezicht op het economische leven en knoopte nauwe betrekkingen aan met socialistische landen. De naam „Peruviaanse revolutie" vond ingang en de links-georiënteerde militairen vormden een soort „bezienswaardigheid" op het toneel van de wereldpolitiek.

De regering-Velasco slaagde er in het meest radicale landhervormingsprogramma van heel Zuid-Amerika (met uitzondering van Cuba) uit te voeren. De macht van de „honderd families" werd gebroken, die het grootste deel van de buitenlandse handel, de banken en de industrie in handen hadden. Verder kwam er winstdeling en coöperatief eigendom voor de arbeiders. Het grootste deel van de Peruviaanse industrie werd genationaliseerd ondanks grote onenigheid met de Amerikaanse regering en particuliere investeerders.

Op 4 oktober 1968 werd generaal Velasco benoemd tot president door de militaire junta die het burgerbewind van Belaunde Terry had omvergeworpen. Hij was toen bevelhebber van de strijdkrachten. Al op 10 oktober van dat jaar besloot de nieuwe regering de olie-installaties te nationaliseren, die eigendom waren van de Internationa Petroleum Company, een dochtermaatschappij van de Amerikaanse oliegigant Standard Oil of New Jersey.

President Morales Bermudez.

Op 20 december 1969 bracht de regering-Velasco de bodemschatten onder staatsbeheer. Op 9 augustus 1971 erkende Peru Cuba diplomatiek en op 3 november de Volksrepubliek China. Op 27 juli 1974 socialiseerde het bewind zes grote dagbladen in Peru.

Op 5 februari van dit jaar deden zich in Lima op grote schaal ongeregeldheden voor. Grote groepen demonstranten trokken door de hoofdstad en riepen leuzen tegen de regering. Enkele uren lang was het centrum van de stad geheel in handen van demonstranten en plunderaars. Later op de dag kwam het leger in actie en verschenen tanks in de straten. Twee dagen later had het leger de situatie weer geheel in handen. Aanleiding tot de onlusten was een aanval die het leger had uitgevoerd op een politiekazerne, waarin zich stakende politiemannen bevonden, die loonsverhoging en verbetering van hun arbeidsvoorwaarden eisten. (pag. 98 e.v.)

Sedert enige maanden viel er een versterking van de autoritaire neigingen van het regime waar te nemen. Op 5 aug. wees de minister van binnenlandse zaken 28 politieke en vakbondsleiders, advocaten en journalisten het land uit.

Daarnaast werden er maatregelen genomen tegen kranten die het waagden zich kritisch uit te laten over de situatie in het land. De bladen *Oiga, Peruvian Times, Opinion libre, Caratas* en *Marka* werden gesloten.

De socialisatie van de pers waartoe in juli 1974 was besloten werd meer en meer gebruikt om de kranten een het regime welgevallige koers te laten volgen.

Eén van de eerste maatregelen van de nieuwe regering was dan ook het ontslag van de zes hoofdredacteuren van de genationaliseerde pers.

Tegelijk nam ook op het platteland de onderdrukking toe, vooral tegen de landloze boeren die tot landbezettingen waren overgegaan. De regering liet weten geen prijs meer te stellen op de steun van de communistische partij. De mislukte pogingen van de regering onder de bevolking via het instituut Sinamos

Weekblad 44ste jaargang No. 2296, pag. 27375-27390

politieke steun op te bouwen leidde tot de oprichting van een nieuw bureaucratisch lichaam, de „politieke organisatie van de Peruviaanse revolutie" maar het beloofde democratische socialisme was ver te zoeken in de manier waarop de rechtse krachten in het regime met de vakbonden omsprongen die niet de paternalistisch opgezette „Peruviaanse revolutie" waren toegedaan. Behalve een regeringsvakcentrale die weinig invloed kreeg werd de „Revolutionaire Arbeidersbeweging" (MLR) opgericht onder leiding van de minister van visserij Tantalean. Deze MLR hield zich voornamelijk bezig met het verstoren van bijeenkomsten van linkse vakbonden. Ze is beschuldigd van samenwerking met de APRA, in naam lange tijd de hoofdvijand van de „Peruviaanse revolutie".

Uit het feit dat de voornaamste organisatoren van de staatsgreep van 29 augustus de als radicaal bekend staande ministers Fernando Maldonado (mijnbouw), Gallegos (landbouw) en Hoyos (voedselvoorziening) zijn, meent *Le Monde* (31-8) te kunnen concluderen dat de machtswisseling zeker geen eind zal maken aan het zgn. Peruviaanse experiment, maar eerder gezien moet worden als een versnelling van het revolutionaire proces.

Het blad wees er ook op dat Morales, die als minister van financiën de reputatie had conservatief te zijn, sedert zijn ambtsaanvaarding als premier zich veel moeite heeft gegeven zich boven de verschillende rivaliserende groepen in het land te plaatsen.

Ook de arrestatie en de verwijdering uit de regering van de ministers Javier Tantalean (visserij) en Segura (voorlichting) die beiden als rechts bekend staan, lijken er op te duiden dat de legertop de „Peruviaanse revolutie" nieuwe impulsen wil geven.

Alvaredo

Juan Velasco Alvaredo kwam zelf in okt. 1968 ook door een coup die zonder bloedvergieten verliep aan de macht.

Velasco was een man die bijna alle rangen van het leger doorlopen had voordat hij stafchef van het leger werd. Drie crises beleefde zijn presidentschap, waarvan de eerste, een persoonlijke tragedie, waarschijnlijk de aanleiding tot zijn afzetting is geworden: in 1973 moest Velasco's rechterbeen wegens aderontsteking worden geamputeerd. Toch leek hij zijn oude energie te hebben bewaard.

Maar tegen de regering gerichte ongeregeldheden in juli 1974 en febr. van dit jaar, waarbij minstens 100 mensen werden gedood, veroorzaakten een snelle verslechtering van Velasco's gezondstoestand. Een beroerte die hem in maart zou hebben getroffen leidde tot tijdelijke verlammingen, terwijl aderverkalking vrijwel zijn gehele aderstelsel had aangetast.

In mei werd Velasco voor drie dagen in het militaire hospitaal van Lima opgenomen, ondanks het feit dat hem in het presidentiële winterverblijf in Chaclacayo, 28 km van de Peruviaanse hoofdstad, een geïmproviseerd ziekenhuis met vier neurologen en vier hartspecialisten ter beschikking stond. Sinds maart had Velasco nog maar weinig heldere momenten, waardoor hij zijn optreden in het openbaar sterk moest beperken.

Velasco is in binnen- en buitenland bekend geworden als de vader van de Peruviaanse revolutie, een revolutie met sterk nationale trekken: „Mijn regering is noch anti-kapitalistisch, noch anti-communistisch, noch kapitalistisch, noch communistisch, maar authentiek Peruviaans" heeft Velasco zijn ideaal voor een Peruviaanse samenlevingsmodel eens beschreven, „mijn regering is vredelievend, streeft naar rechtvaardigheid, is socialistisch, humanistisch en christelijk."

De revolutie in Peru bestond uit sociale en economische hervormingen waarvan de landhervorming een van de hoofddoeleinden was. Van alle Latijns-Amerikaanse landen zou de landhervorming in Peru op die van Cuba na, de meest succesvolle zijn geweest, ook al liep de agrarische produktie terug. Vijf miljoen hectaren werden herverdeeld onder landloze boeren, particuliere suikerrietplantages werden omgevormd tot effectieve coöperaties. Velasco's militaire regering nam ook de olie-, mijnbouw- en visserijindustrieën over, terwijl in 1971 de Amerikaanse koperbelangen in Peru werden genationaliseerd.

Juan Velasco Alvaredo werd in 1910 geboren in een boerengezin. Zijn legercarrière, die een aanvang nam op de militaire academie, en hem op verscheidene missies in het buitenland bracht, liet hem ten slotte opklimmen tot opperbevelhebber en voorzitter van de verenigde chefs van staven en deed hem op de derde oktober 1968 belanden op de presidentsstoel, nadat hij de toenmalige president Fernando Belaunde Terry uit de macht had gezet.

„Vandaag hebben we ons zwaard in dienst gesteld van de onderdrukten om een grondige sociale revolutie uit te voeren", zo zei Velasco bij die gelegenheid.

De afgezette president liet weten dat hij aftrad „met de voldoening mijn plicht te hebben vervuld en de basis van een nieuw Peru te hebben gelegd."

Morales Bermudes

De 53 jaar oude president, tot 29 aug. premier en minister van oorlog, kwam net als zijn voorganger van de militaire academie, dezelfde die ook bezocht werd door de minister van mijnbouw en energie, generaal Jorge Fernandez Maldonado.

Beiden speelden bij de staatsgreep van 1968 die Velasco aan de macht bracht een vooraanstaande rol, maar Morales wordt algemeen als liberaler en gematigder beschouwd dan Velasco en Fernadez, welke laatste gezien wordt als een doctrinaire radicaal.

Morales was in de militaire regering de specialist in economische zaken en was twee keer minister van financiën.

In jan. 1974 keerde hij in een zuiver militaire functie terug, die van stafchef, maar op 1 febr. dit jaar werd hij benoemd tot premier. De vader van de nieuwe president, die ook generaal was, is in 1933 vermoord bij een aanslag waarvan de motieven nooit volledig zijn opgehelderd. De motieven van Morales voor de machtsgreep tegen Velasco zijn ook nog niet geheel duidelijk: enerzijds is er het machtsvacuüm dat als gevolg van Velasco's slechte gezondheidstoestand was ontstaan waardoor in de militaire top onzekerheid over de koers was veroorzaakt: anderzijds is duidelijk, zoals uit het officiële communique blijkt dat de legerleiders naar aanleiding van de coup hebben gepubliceerd, dat er ook diepgaande meningsverschillen met Velasco bestonden. Hem werd daarin persoonlijkheidscultus en afwijken van de revolutionaire weg verweten.

Tegelijk met de ambtsaanvaarding van Morales werden ook wijzigingen in de opperste leiding van Peru bekendgemaakt.

Opvolger van Morales als opperbevelhebber van de strijdkrachten, minister van defensie en premier werd generaal Oscar Vargas Prieto, chef van de commandanten van de verenigde strijdkrachten. Opperbevelhebber van de luchtmacht en minister van de luchtmacht werd generaal Cesar Podesta en minister van marine en opperbevelhebber van de marine, schout-bij-nacht Jorge Parodi.

Deze drie vormen samen met Morales de militaire junta, die de leiding van het land in handen heeft. Zij staan bekend als gematigde technocraten. *(NZZ, Le Monde, NRC/H'blad)*

INTERNATIONALE ZAKEN

ALGEMEEN

OLIEGEGEVENS 1974

Voor het eerst sinds bijna 30 jaar is de wereldenergiebehoefte in 1974 teruggelopen en wel met 3% t.o.v. 1973 tot omstreeks 5,73 mrd ton olie-equivalent.

Het wereldverbruik van olie alleen beliep in 1974 ca. 2,66 mrd ton en dat is 89 mln ton minder dan in 1973. Het sterkst was de teruggang in de industrielanden van het Westen: in West-Europa daalde het verbruik van ruwe olie met bijna 9% tot 661,6 mln ton; in Noord-Amerika met ruim 3% tot 869,1 mln ton en in het Verre Oosten en Australië met rond 2% tot 382,4 mln ton. De landen van het Oostblok en China vertoonden daarentegen nog een toename van het verbruik met 6,5% tot 475,6 mln ton.

De tien grootste olieverbruikende landen ter wereld staan in een vrijwel ongewijzigde volgorde: Verenigde Staten (784 mln ton), Sowjet-Unie (350), Japan (258), West-Duitsland (134), Frankrijk (119), Groot-Brittannië (102), Italië (99), Canada (85): de laatste van deze 10 in 1973 — de Volksrepubliek China — kwam in 1974 met 45 mln ton op de negende plaats, terwijl Spanje met 40 mln ton Nederland, dat in 1973 nog negende stond, naar de elfde plaats verwees.

De wereldolieproduktie in 1974 bleef met 2,87 mrd ton ten opzichte van 1973 nagenoeg onveranderd. De produktie lag evenwel met ca. 200 mln ton of 7% boven het verbruik. De produktiebeperkingen eind 1973 en het olie-embargo tegen de Verenigde Staten en Nederland tot half 1974 deden de voorraden in de Westerse landen aanvankelijk wat teruglopen. Eerst nadat deze voorraden waren aangevuld en de verplicht aan te houden voorraden in vele landen op peil waren gebracht, liep de produktie in het begin van 1975 zichtbaar terug.

De tien grootste olieproducenten ter wereld zijn thans: de Verenigde Staten (495 mln ton), Sowjet-Unie (457), Saoedi-Arabië (412), Perzië (301), Venezuela (156), Koeweit (112), Nigeria (112), Canada (97), Irak (97) en Libië (77). Dit laatste land, dat in 1969 nog op de vijfde plaats stond, is door zijn produktiebeperking van ca. 50% nu afgezakt naar de tiende.

De wereldoliereserves lagen eind 1974 met 97,3 mrd ton bijna 12 mrd ton of 14% hoger dan eind 1973. De dertien in de Organization of Petroleum Exporting Countries (OPEC) verbonden olielanden namen 72% van deze nieuwe reserves voor hun rekening. Daarmee bezitten zij 67% van de huidige aangetoonde olierijkdom op onze planeet. De oliereserves in West-Europa stegen door nieuwe vondsten op de Noordzee echter ook met 1,4 mrd ton, zodat ze thans ruim 3,5 mrd ton belopen. Groot-Brittannië en Noorwegen nemen daarvan resp. 2,2 en bijna 1 mrd ton voor hun rekening. De totale Noordzeereserves bedragen thans 3,1 mrd ton, hetgeen neerkomt op 90% van bijv. de Libische reserves. De tien landen met de grootste reserves zijn thans: Saoedi-Arabië (22,4 mrd ton), Sowjet-Unie (11,3), Koeweit (10,0), Perzië (8,9), Verenigde Staten (4,8), Irak (4,7), Aboe Dhabi (3,9), Libië (3,5). Volksrepubliek China (3,4) en Nigeria (2,8).

Hieronder volgen de gegevens m.b.t. de reserves, produktie, raffinagecapaciteit en verbruik in de afzonderlijke landen (in mln tonnen).

WEST-EUROPA	**1973**	**1974**
Reserves	**2086**	**3476**
Produktie	**15,5**	**16,0**
Raffinagecapaciteit	**876,5**	**928,3**
Verbruik	**725,1**	**661,6**
Reserves		
Denemarken	33	32
Frankrijk	11	19
Groot-Brittannië	1333	2157
Italië	31	110
Nederland	37	37
Noorwegen	535	981
Oostenrijk	23	26
Spanje	8	40
West-Duitsland	75	74
Produktie		
Frankrijk	1,3	1,1
Italië	1,0	0,9
Nederland	1,4	1,6
Noorwegen	1,6	1,7
Oostenrijk	2,6	2,3
West-Duitsland	6,6	6,2
Raffinagecapaciteit		
België/Luxemburg	44,1	47,1
Denemarken, Noorwegen, Zweden	32,4	30,4
Frankrijk	154,9	163,7
Groot-Brittannië	140,9	151,8
Italië	170,1	173,3
Nederland	98,1	99,6
Oostenrijk	11,0	11,0
Spanje	41,3	47,8
West-Duitsland	145,6	148,8
Zwitserland	6,8	6,8
Verbruik		
België/Luxemburg	32,0	26,9
Denemarken, Noorwegen, Zweden	56,2	49,0
Frankrijk	125,0	119,3
Groot-Brittannië	112,7	102,5
Italië	107,7	99,4
Nederland	41,4	34,6
Oostenrijk	12,1	10,9
Spanje	38,4	39,7
West-Duitsland	149,7	134,3
Zwitserland	14,3	13,0

AFRIKA	**1973**	**1974**
Reserves	**9005**	**9120**
Produktie	**292,4**	**276,3**
Raffinagecapaciteit	**54,7**	**62,3**
Verbruik	**50,7**	**50,0**
Reserves		
Algerije	997	1005
Egypte	740	534
Gabon	207	242
Kongo	654	652
Libië	3349	3493
Nigeria	2700	2821
Produktie		
Algerije	51,1	49,0
Egypte	8,4	7,5
Gabon, Kongo	9,7	13,0
Libië	104,6	77,0
Nigeria	101,3	112,0
Sinaï	5,3	5,3
Raffinagecapaciteit		
Egypte	9,0	9,0
Zuid-Afrika	16,6	19,9
Overige landen	29,1	33,4
Verbruik		
Algerije	4,7	5,0
Egypte	8,0	7,8
Libië	1,0	1,0
Nigeria	2,4	2,5
Zuid-Afrika	14,0	14,0

MIDDEN-OOSTEN	**1973**	**1974**
Reserves	**47778**	**55014**
Produktie	**1051,7**	**1081,4**
Raffinagecapaciteit	**151,3**	**163,6**
Verbruik	**71,3**	**71,1**
Reserves		
Aboe Dhabi	2824	3941
Bahrein	49	46
Dubai	331	321
Irak	4226	4696
Iran (Perzië)	8141	8955
Qatar	844	779
Koeweit	8814	10026
Oman	710	812
Neutrale Zone	2564	2535
Saoedi-Arabië	17989	22418
Syrië	1023	216
Turkije	63	70
Produktie		
Aboe Dhabi	62,5	68,0
Bahrein	3,4	3,4
Dubai	11,0	12,0
Irak	99,4	95,0
Iran	293,9	301,0
Qatar	27,5	24,7
Koeweit	138,3	112,0
Oman	14,5	14,2
Neutrale Zone	27,4	28,5
Saoedi-Arabië	364,7	412,0
Syrië	5,5	5,8
Turkije	3,6	3,5

Raffinagecapaciteit		
Bahrein	12,5	12,5
Irak	4,9	8,4
Iran (Perzië)	33,0	39,5
Israël	10,6	10,1
Koeweit	28,3	28,3
Saoedi-Arabië	29,2	30,5
Zuid-Jemen	8,1	8,5
Turkije	14,7	15,2
Verbruik		
Irak	4,3	4,2
Iran (Perzië)	18,5	19,5
Israël	6,5	6,0
Koeweit	6,9	6,8
Saoedi-Arabië	12,0	12,9
Turkije	11,5	10,5

NOORD-AMERIKA	**1973**	**1974**
Reserves	**5947**	**6025**
Produktie	**614,4**	**591,9**
Raffinagecapaciteit	**813,9**	**835,9**
Verbruik	**899,6**	**869,1**
Reserves		
Canada	1269	1266
Verenigde Staten	4678	4759
Produktie		
Canada	100,1	97,0
Verenigde Staten	514,3	494,9
Raffinagecapaciteit		
Canada	89,4	93,9
Verenigde Staten	724,5	742,0
Verbruik		
Canada	88,0	85,0
Verenigde Staten	811,6	784,1

MIDDEN- EN Z.-AMERIKA	**1973**	**1974**
Reserves	**4419**	**5692**
Produktie	**264,2**	**247,3**
Raffinagecapaciteit	**363,5**	**383,1**
Verbruik	**167,5**	**153,4**
Reserves		
Argentinië	348	327
Brazilië	109	106
Chili	16	26
Ecuador	749	330
Columbia	203	128
Mexico	507	1912
Peru	140	330
Trinidad	315	358
Venezuela	2000	2141
Produktie		
Argentinië	21,4	21,2
Brazilië	8,3	8,3
Chili	1,5	1,4
Ecuador	10,7	10,0
Columbia	9,5	8,7
Mexico	23,2	27,0
Peru	3,4	3,5
Trinidad	8,6	9,0
Venezuela	175,4	156,0
Raffinagecapaciteit		
Argentinië	31,2	36,0
Brazilië	39,6	48,1
Chili	6,2	6,2
Columbia	8,3	8,6
Cuba	6,1	6,1
Mexico	31,2	38,0
Ned. Antillen	47,3	45,0
Peru	5,3	6,5
Puerto Rico	15,4	14,2
Trinidad	23,1	23,1
Venezuela	76,6	76,6
Verbruik		
Argentinië	23,9	21,5
Brazilië	31,5	28,4
Chili	5,9	5,4
Columbia	6,2	5,9
Cuba	7,8	7,1
Mexico	30,0	28,0
Ned. Antillen	5,5	5,2
Peru	5,7	5,1
Puerto Rico	9,1	8,6
Trinidad	3,2	3,0
Venezuela	12,8	11,8

VERRE OOSTEN EN AUSTRALIË	**1973**	**1974**
Reserves	**2103**	**2838**
Produktie	**109,8**	**112,3**
Raffinagecapaciteit	**446,6**	**469,9**
Verbruik	**391,1**	**382,4**
Reserves		
Australië	296	296
Broenei/Maleisië	215	335
India	105	112
Indonesië	1429	2041
Produktie		
Australië	18,2	17,9
Broenei/Maleisië	16,0	13,5
India	7,2	7,3
Indonesië	66,4	71,5
Raffinagecapaciteit		
Australië	34,0	36,1
India	25,0	27,8
Indonesië	21,4	21,4
Japan	247,0	256,7
Maleisië/Broenei	41,1	48,4
Filippijnen	14,2	13,7
Verbruik		
Australië	28,4	27,0
India	20,5	19,5
Indonesië	8,5	8,9
Japan	260,0	257,8
Maleisië/Singapore	10,4	9,5
Pakistan	2,9	2,6
Filippijnen	9,4	9,2

OOST-EUROPA, SOWJET-UNIE, CHINA	**1973**	**1974**
Reserves	**14028**	**15171**
Produktie	**499,8**	**545,1**
Raffinagecapaciteit	**553,5**	**601,1**
Verbruik	**446,5**	**475,6**
Reserves		
China	2740	3425
Joego-Slavië	59	54
Roemenië	130	130
Hongarije	131	131
Sowjet-Unie	10884	11347
Produktie		
China	50,0	65,0
Joego-Slavië	3,4	3,5
Roemenië	14,2	14,2
Hongarije	2,0	2,0
Sowjet-Unie	427,2	457,0
Raffinagecapaciteit		
China	41,0	50,0
DDR	19,0	21,3
Joego-Slavië	13,3	13,3
Polen	10,7	12,0
Roemenië	19,0	19,0
Tsjechoslowakije	14,5	14,5
Hongarije	9,5	9,5
Sowjet-Unie	415,0	450,0
Verbruik		
Bulgarije	9,4	8,5
China	39,0	45,0
DDR	14,9	13,6
Joego-Slavië	9,8	9,4
Polen	13,3	13,0
Roemenië	12,2	12,4
Tsjechoslowakije	13,6	12,6
Hongarije	9,4	9,3
Sowjet-Unie	323,6	350,5

De cijfers over 1974 zijn voorlopige gegevens. (*Essobron* juli 1975)

(Vor. ber. pag. 675 e.v. - 1974)

OPEC

BIJEENKOMSTEN MINISTERS. EERSTE TOPCONFERENTIE. GABON VOLWAARDIG LID. PRIJSVERHOGING PER 1 OKTOBER?

De Organisatie van Olie Exporterende Landen (OPEC) ontwikkelde sinds januari (zie pag. 108/2 e.v.) de volgende activiteiten.

Beraad olieministers te Wenen

Van 25-27 febr. vergaderden de 13 olieministers van de OPEC-staten in Wenen. De voornaamste gespreksthema's waren:

a) De bescherming van de koopkracht van de olie-inkomsten van de lidstaten tegen de internationale inflatie en de waardevermindering van de Amerikaanse dollar. De ministers bestudeerden drie voorstellen om de dollar als referentiemunteenheid te vervangen door: 1) een inflatieindex, bijv. de speciale trekkingsrechten van het IMF (SDR's) of een andere „mand van valuta's" of 2) een andere niet nader omschreven valuta (Algerije) of 3) een rekeneenheid gebaseerd op 5 Europese valuta's plus de Japanse (Koeweit). De economische commissie kreeg de opdracht de kwestie te bestuderen en aanbevelingen te doen voor de volgende ministerraad. De dollar blijft wel gehandhaafd als het officiële betaalmiddel voor olietransacties.

b) Het probleem van een eventuele coördinatie door de lidstaten van hun olieproduktie en -verkoop om de prijsdaling af te remmen die het gevolg is van de verminderde vraag naar olie door de olie-importerende landen.

c) De opening van een dialoog met de olieverbruikende landen. Een ontwerp-verklaring voor de aanstaande topconferentie te Algiers werd op papier gezet.

d) Een geschil tussen de Unie van Arabische Emiraten en de oliemaatschappijen. Vooral in Aboe Dhabi nl. waren de afnemers overgegaan van de dure lichte olie op andere olie van mindere kwaliteit, omdat zij daarbij een reductie kregen op de basisprijs van $ 10,12 per vat. De ministers machtigden de UAE-regering correcties aan te brengen in de kwaliteitspremies t.a.v. de ruwe olie — waardoor volgens *The Financial Times* (28-2) de prijs per barrel met 12 à 18 dollarcent zal dalen —, terwijl tevens de oliemaatschapijen werden veroordeeld wegens hun politiek van produktiebeperking en met de regering steun en solidariteit werd betuigd.

Ministersconferentie te Algiers

Op 2 en 3 maart vergaderden de ministers van buitenlandse zaken, financiën en oliezaken van de 13 OPEC-staten te Algiers onder voorzitterschap van de Algerijnse minister van buitenlandse zaken Bouteflika. Deze formuleerde in zijn openingstoespraak een actieprogramma van vier punten: 1) aanpassing van de olieproduktie aan de internationale vraag; 2) beperking van de financiële overschotten om de nadelige gevolgen van de inflatie te reduceren; 3) koppeling van de olieprijzen aan een index van industrieën kapitaalgoederen, diensten en voedingsmiddelen; en 4) afschaffing van de dollar voor de notering van de olieprijzen. De ministers hielden zich vooral bezig met de voorbereiding van de topconferentie en bereikten overeenstemming over de „plechtige verklaring", die aan de staatshoofden zou worden voorgelegd.

Topconferentie

De eerste topconferentie van de OPEC werd van 4 t/m 6 maart te Algiers gehouden. De volgende acht landen waren door hun staatshoofden vertegenwoordigd: Algerije - president Houari Boumedienne; Ecuador - president Guillermo Rodriguez Lara; Gabon - president Omar Bongo; Koeweit - emir Sabah al-Salem al-Sabah; Perzië - sjah Pahlevi; Qatar - emir Khalifa Ben Hamad al-Thani; UAE - emir Zayed Ben Sultan al-Nahayan; en Venezuela - president Carlos Andres Perez. De overige vijf lidstaten waren vertegenwoordigd door: Indonesië - Adam Malik, minister van buitenlandse zaken; Irak - Saddam Hoessein, vice-voorzitter revolutionaire raad; Libië - Abdel Salam Jalloud, premier; Nigeria - Okoi Arikpo, minister van buitenlandse zaken; en Saoedi-Arabië - prins Fahd ibn Abdoel Aziz, vice-premier en minister van binnenlandse zaken.

De openingszitting van de eerste OPEC-topconferentie. Van rechts boven tot rechts onder zitten aan de hoefijzervormige tafel de delegaties van Perzië, Koeweit, Nigeria, Saoedi-Arabië, Venezuela, Unie van Arabische Emiraten en Qatar.

Aan het slot van de conferentie werd als enige document een z.g. „plechtige verklaring" goedgekeurd van de heersers en staatshoofden van de OPEC-lidstaten.

De voornaamste passages uit deze verklaring, die in de vorm van een advertentie in de westerse pers werd gepubliceerd (o.a. in *The Times* van 18 maart en de *FAZ* van 19 maart) zijn:

1. „(...) Zij kwamen tot de conclusie, dat de onderlinge afhankelijkheid van naties, zoals die zich manifesteert in de economische situatie van de wereld, het leggen van nieuwe nadruk op internationale samenwerking noodzakelijk maakt en zij verklaren zich bereid met hun inspanningen bij te dragen tot de doelstellingen van economische ontwikkeling en stabiliteit in de wereld, zoals die geformuleerd zijn in de verklaring en het actieprogramma voor de vestiging van een nieuwe internationale economische orde, dat door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties werd aanvaard tijdens haar VIde speciale zitting.

2. (...) Zij verwerpen elke aantijging die aan de aardolieprijs de verantwoordelijkheid toekent voor de huidige instabiliteit van de wereldeconomie. Inderdaad is de olie, die zo aanzienlijk heeft bijgedragen tot de vooruitgang en welvaart van de geïndustrialiseerde naties gedurende de voorbije kwart eeuw, niet alleen de goedkoopste beschikbare energiebron, maar ook de kosten van ingevoerde olie vormen een nagenoeg te verwaarlozen onderdeel van het Bruto Nationaal Produkt van de ontwikkelde landen. De recente aanpassing van de olieprijs leverde slechts een onbeduidende bijdrage tot het hoge inflatietempo, dat in de economieën van de ontwikkelde landen fundamenteel door andere oorzaken is ontwikkeld. Deze inflatie, die voortdurend naar de ontwikkelingslanden wordt geëxporteerd, heeft hun ontwikkelingspogingen verstoord.

3. Bovendien veroordelen de heersers en staatshoofden de dreigementen, propagandacampagnes en andere maatregelen, die zo ver gingen dat zij de OPEC-lidstaten de bedoeling toedichten de economieën van de ontwikkelde landen te ondermijnen. (...) Zij veroordelen ook openlijk elke aaneensluiting van verbruikerslanden met confrontatie als doel en zij veroordelen elk plan of elke strategie, die ontworpen is voor economische of militaire agressie, van de kant van zo'n groepering of anderszins tegen enige lidstaat van de OPEC. Tegenover zulke dreigementen bevestigen de heersers en staatshoofden opnieuw de solidariteit die hun landen verenigt in de verdediging van de legitieme rechten van hun volken (...)

4. (...) De vergrote onderlinge afhankelijkheid onder naties maakt hen des te meer bewust van de moeilijkheden ondervonden door andere volken, welke de wereldstabiliteit zouden kunnen aantasten. Met het oog hierop bevestigen zij opnieuw hun steun aan een dialoog, samenwerking en gezamenlijke actie voor de oplossing van de belangrijke problemen waarmee de wereldeconomie geconfronteerd wordt.
In deze geest hebben de OPEC-lidstaten met uitgebreide financiële middelen in betrekkelijk korte tijd via multilaterale en bilaterale kanalen een bijdrage geleverd tot de ontwikkelingsinspanningen en betalingsbalanscorrecties zowel van andere ontwikkelingslanden als van geïndustrialiseerde naties. In verhouding tot het BNP was hun financiële steun aan andere ontwikkelingslanden gedurende 1974 verscheidene malen groter dan de gemiddelde jaarlijkse hulp van geïndustrialiseerde naties aan ontwikkelingslanden gedurende het jongste ontwikkelingsdecennium. Bovendien hebben OPEC-lidstaten financiële faciliteiten verleend aan ontwikkelde landen om hen te helpen hun betalingsbalanstekorten te dekken. (...)

5. De heersers en staatshoofden stem-

men in beginsel in met het houden van een internationale conferentie die de ontwikkelde landen en de ontwikkelingslanden samenbrengt. Zij menen dat de doelstelling van zo'n conferentie moet zijn een aanzienlijke vooruitgang te boeken in de actie die ten doel heeft de grote moeilijkheden, die in de wereldeconomie bestaan, te verminderen en dat de conferentie bijgevolg gelijke aandacht moet schenken aan de problemen van de ontwikkelde landen èn de ontwikkelingslanden.
Daarom kan de agenda van voornoemde conferentie in geen geval beperkt blijven tot een onderzoek van het energievraagstuk; die moet uiteraard omvatten de kwestie van de grondstoffen van de ontwikkelingslanden, de hervorming van het internationale monetaire stelsel en internationale samenwerking ten behoeve van de ontwikkeling om zo een wereldstabiliteit te bereiken. Deze conferentie zou voorts, om redenen van efficiency, in een beperkt kader moeten worden gehouden op voorwaarde dat alle bij de behandelde problemen betrokken naties adequaat en eerlijk vertegenwoordigd zijn.

6. De heersers en staatshoofden beklemtonen dat de exploitatie van de in aanmerking komende olievoorraden van hun landen in de allereerste plaats gebaseerd moet zijn op de hoogste belangen van hun volken en dat olie, die de voornaamste bron van hun inkomen is, een vitaal element in hun ontwikkeling vormt. (...)

7. (...) Zij menen dat het belang van de OPEC-lidstaten alsmede van de rest van de wereld vereist dat de olieprijs, als het fundamentele element in het nationale inkomen van de lidstaten, bepaald moet worden met inachtneming van de volgende punten:

— het gebod tot het behoud van ruwe olie met het oog op de uitputting en de toenemende schaarste in de toekomst;

— de waarde van de olie uitgedrukt in haar gebruik voor andere dan energiedoeleinden; en

— de voorwaarden i.z. beschikbaarheid, bruikbaarheid en kosten van alternatieve energiebronnen.

Bovendien moet de olieprijs op een zeker peil worden gehandhaafd door die te koppelen aan bepaalde objectieve criteria, incl. de prijs van fabrieksgoederen, het inflatietempo en de voorwaarden voor de overdracht van goederen en technologie voor de ontwikkeling van lidstaten van de OPEC.

8. De heersers en staatshoofden verklaren, dat hun landen bereid zijn om positieve bijdragen te blijven leveren tot de oplossing van de belangrijke problemen i.z. de wereldeconomie, en om een echte samenwerking te bevorderen, die de sleutel vormt tot de vestiging van een nieuwe internationale economische orde. (...)

9. De heersers en staatshoofden bevestigen opnieuw de natuurlijke solidariteit, die hun landen met de andere ontwikkelingslanden verenigt in hun strijd voor het overwinnen van de onderontwikkeling (...) Zij erkennen dat de landen die het meest door de mondiale economische crisis getroffen zijn juist de ontwikkelingslanden zijn en daarom bevestigen zij opnieuw hun besluit maatregelen te treffen die hun samenwerking met deze landen zal versterken. Zij zijn bereid bij te dragen in de mate van hun resp. mogelijkheden tot de verwezenlijking van het speciale internationale programma van de VN en bereid om extra speciale kredieten, leningen en giften te verstrekken voor de ontwikkeling van ontwikkelingslanden. (...)
Zij bevestigen opnieuw hun bereidheid om samen te werken met de andere ontwikkelingslanden, die exporteurs zijn van grondstoffen en andere fundamentele goederen in hun pogingen om een billijk en lonend prijspeil voor hun exportprodukten te bereiken.

10. (...) Wat de olievoorziening betreft bevestigen zij (heersers en staatshoofden) de bereidheid van hun landen een bevoorrading te verzekeren, die de essentiële behoefte van de economieën van de ontwikkelde landen dekt, mits de verbruikerslanden niet van kunstmatige barrières gebruik maken om het normaal functioneren van de wet van vraag en aanbod te storen. (...) T.a.v. de olieprijzen wijzen zij erop, dat ondanks de schijnbaar forse omvang van de prijsaanpassing het hoge inflatiepeil en de sterke geldontwaarding een belangrijk deel van de reële waarde van de prijsaanpassing hebben teniet gedaan en dat de huidige prijs aanzienlijk lager is dan de prijs, die zou voortvloeien uit de ontwikkeling van alternatieve energiebronnen. Niettemin zijn zij bereid te onderhandelen over de voorwaarden tot stabilisatie van olieprijzen, welke de verbruikerslanden in staat zouden stellen noodzakelijke correcties in hun economieën aan te brengen. (...)

11. Terwijl zij eraan herinneren, dat een echte internationale samenwerking evenzeer de ontwikkelingslanden als de ontwikkelde landen ten goede moet komen, verklaren de heersers en staatshoofden dat parallel aan, en als tegenhanger van de inspanningen, garanties en verplichtingen, waartoe de OPEC-lidstaten bereid zijn, de ontwikkelde landen een bijdrage moeten leveren tot de vooruitgang en ontwikkeling van de ontwikkelingslanden door concrete acties en in het bijzonder door inspanningen om een economische en monetaire stabiliteit te bereiken, waarbij zij de nodige rekening houden met de belangen van de ontwikkelingslanden. (...)
In dit verband legden zij de nadruk op de noodzaak tot volledige uitvoering van het actieprogramma, dat door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties tijdens haar VIde speciale zitting was aanvaard (zie pag. 391/3 e.v.-1974) en in overeenstemming daarmee beklemtoonden zij de volgende eisen:

— Ontwikkelde landen moeten maatregelen steunen, die door ontwikkelingslanden zijn genomen om de stabilisatie te bereiken van de prijzen van hun export van grondstoffen en andere fundamentele goederen op een billijk en lonend peil.

— De ontwikkelde landen moeten hun verplichtingen nakomen onder het tweede ontwikkelingsdecennium van de VN als minimum bijdrage, maar die moet in het bijzonder worden verhoogd door de meest capabele van de ontwikkelde landen voor het welzijn van de meest getroffen ontwikkelingslanden.

— Formulering en uitvoering van een effectief voedselprogramma, in het kader waarvan de ontwikkelde landen, in het bijzonder de voornaamste wereldproducenten en exporteurs van voedingsmiddelen en aanverwante produkten, giften en bijstand verlenen aan de meest getroffen ontwikkelingslanden m.b.t. hun voedsel- en landbouwbehoeften.

— Versnelling van het ontwikkelingsproces van de ontwikkelingslanden in het bijzonder door een adequate en tijdige overdracht van moderne technologie en door het opruimen van de hindernissen, die de toepassing en de integratie van die technologie in de economieën van de ontwikkelingslanden vertragen. Overwegend dat in vele gevallen hindernissen voor de ontwikkeling voortvloeien uit onvoldoende en ongeschikte overdracht van technologie kennen de heersers en staatshoofden het grootst mogelijke belang toe aan de overdracht van technologie, welke volgens hen een belangrijke test vormt voor het feit of de ontwikkelde landen zich houden aan het beginsel van internationale samenwerking ten gunste van de ontwikkeling. (...)

— Een belangrijk deel van de geplande petrochemische complexen, olieraffinaderijen en kunstmestfabrieken moet worden gebouwd op het grondgebied van de OPEC-lidstaten met medewerking van geïndustrialiseerde naties ten behoeve van de export naar de ontwikkelde landen, waarbij de toegang van zulke produkten tot de markten van deze landen moet worden gegarandeerd.

— Adequate bescherming tegen de waardevermindering van de externe reserves van de OPEC-lidstaten, alsmede een verzekering van de veiligheid van hun investeringen in de ontwikkelde landen.
Bovendien achten zij (heersers) het noodzakelijk dat de ontwikkelde landen hun markten openstellen voor koolwaterstof en andere grondstoffen alsmede voor industrieprodukten vervaardigd door de ontwikkelingslanden. (...)

12. (...) Zij beklemtonen, dat fundamentele urgentiemaatregelen moeten worden getroffen om het internationale monetaire stelsel op zodanige wijze te hervormen, dat het een adequaat en stabiel instrument verschaft voor de expansie van de handel, de ontwikkeling van produktieve bronnen en een evenwichtige groei van de wereldeconomie. (...) Beslissingen, die waarschijnlijk van invloed zijn op de waarde van de reserve-valuta, de speciale trekkingsrechten en de prijs en rol van het goud in het internationale monetaire stelsel mogen niet langer op een unilaterale basis worden getroffen of door de ontwikkelde landen alleen via onderhandelingen worden geregeld.
De hervorming van het monetaire en financiële stelsel zou een aanzienlijke vergroting van het aandeel van de ontwikkelingslanden moeten inhouden op het stuk van de besluitvorming, management en participatie, in de geest van deelgenootschap voor de internationale ontwikkeling en op basis van gelijkheid. (...)

13. De heersers en staatshoofden hechten veel belang aan de versterking van de OPEC, en in het bijzonder aan de coördinatie van de activiteiten van hun nationale oliemaatschappijen binnen het kader van de organisatie alsook aan de rol die zij moet spelen in de internationale economie. (...)

14. De heersers en staatshoofden zijn diep bezorgd over de huidige internationale economische crisis, die een gevaarlijke bedreiging van stabiliteit en vrede vormt. Tegelijk erkennen zij dat de crisis een bewustwording van het bestaan van problemen teweeg heeft gebracht, waarvan de oplossing zal bijdragen tot de veiligheid en het welzijn van de mensheid als geheel. (...) De heersers en staatshoofden van de OPEC-lidstaten spreken hun diepe geloof uit in de capaciteit van alle volken om een nieuwe economische orde tot stand te brengen, die gebaseerd is op gerechtigheid en broederschap en die de wereld van morgen in staat zal stellen te genieten van een vooruitgang, waaraan allen in samenwerking, stabiliteit en vre-

de gelijkelijk deelhebben. Zij doen bijgevolg een vurig beroep op de regeringen van de andere landen van de wereld en zij beloven plechtig de volledige steun van hun volken bij het streven naar dit doel."

Over een actieplan, dat de uitvoering van de „plechtige verklaring" zou moeten regelen, bereikte de topconferentie geen overeenstemming; zelfs over een globale regeling voor de bepaling van prijzen en produktie werd men het niet eens. De correspondent van *NRC/H'blad* berichtte op 6 maart vanuit Algiers, dat een minister van een van de 13 delegaties — die onbekend wenste te blijven — hem had meegedeeld, dat de conferentie een 48 pagina's tellend voorstel van Algerije grotendeels van de hand gewezen had. O.a. werd de Algerijnse wens een OPEC-fonds op te richten, niet in de „plechtige verklaring" opgenomen. De conferentie sprak zich niet direct uit over de uitnodigingen, die de Franse president Valéry Giscard d'Estaing aan vier OPEC-leden richtte (Algerije, Perzië, Saoedi-Arabië en Venezuela), om op 7 april naar Parijs te komen voor de voorbereidende besprekingen van de energieconferentie. Deze vier landen aanvaardden deze uitnodiging (zie pag. 297/3).
Volgens *NRC/H'blad* (7-3) bleek de Algerijnse poging de OPEC van een economische belangengroep te laten doorstoten naar een politieke pressiegroep vooralsnog een onhaalbaar verlangen.
(Een belangrijke politieke gebeurtenis tijdens de topconferentie was de ondertekening op 6 maart van een akkoord tussen Perzië en Irak over de regeling van hun onderlinge geschillen. Hierop zal in een afzonderlijk bericht worden ingegaan.)

Ministersconferentie te Libreville. Prijsverhoging per 1 okt.

Tijdens de 44ste ministersconferentie van de OPEC, die van 9 t/m 11 juni te Libreville (Gabon) werd gehouden, werden o.a. de volgende besluiten genomen:

- De prijs van ruwe olie zal in beginsel per 1 okt. worden verhoogd, gezien de toenemende inflatie (waardoor de inkomsten van de olieproducenten 35% van hun koopkracht verloren hadden) en de dalende waarde van de dollar.
- Om in het licht van de dollarfluctuaties de koopkracht van de olie-inkomsten beter te beschermen zullen de olielanden per 1 okt. de dollar als rekeneenheid vervangen door de speciale trekkingsrechten van het IMF (SDR's), wat van invloed zal zijn op het prijspeil.
- Het prijsbeleid t.a.v. het aardgas in de lidstaten zal worden gecoördineerd in overeenstemming met het prijsbeleid t.a.v. de olie.
- De samenwerking tussen de nationale oliemaatschappijen, vooral op het gebied van de verkoop, zal worden bevorderd.
- Gabon, dat sinds nov. 1973 een geassocieerd lid van de OPEC was, werd nu als volwaardig lid tot de organisatie toegelaten.

De beslissing over de hoogte van de prijsverhoging van olie per 1 okt., wanneer aan de sinds 1 jan. geldende prijsstop een eind komt, zal tijdens een buitengewone ministersbijeenkomst op 24 sept. te Wenen worden genomen.

Prijsverlagingen

Terwijl vertegenwoordigers van OPEC-staten tegenstrijdige verklaringen aflegden over de gewenste verhoging van de olieprijs, beschuldigde de Algerijnse staatsoliemaatschappij Sonatrach via het Algerijnse persbureau *APS* op 4 juli Irak, Libië en Nigeria van „ongerechtvaardigde" prijsverlagingen.
APS deelde verder mee, dat Sonatrach vasthoudt aan zijn prijs van 11,75 dollar per vat (159 liter) en „niet zal buigen voor de pressie om te zakken tot US $ 11,15, die nodig zou zijn om de Algerijnse olie volledig concurrerend te maken met die van Irak, Nigeria en vooral die van (buurman) Libië."
De prijsverlagingen, waar Sonatrach zich tegen keert, zijn al een half jaar geleden begonnen. Tot nu toe hebben zes van de dertien OPEC-leden hun prijzen laten zakken, zonder dat daarover met de organisatie was overlegd: Aboe Dhabi, Ecuador, Indonesië, Irak, Libië en Nigeria, aldus *NRC/H'blad* (13-8).
Deze ontwikkeling hangt nauw samen met de sterke vermindering in de vraag naar olie, die tot een produktiebeperking (produktie OPEC-landen 1ste halfjaar 1975: 657,1 mln ton vergeleken met 1ste halfjaar 1974: 788,7 mln ton) leidde en tot een daling van de olie-inkomsten (ruim $ 10 mrd in dezelfde periode) met als grootste verliezers Saoedi-Arabië ($2,9 mrd), Venezuela (1,2), Koeweit (1,4) en Libië (1,4). *(Financial Times, The Times, NRC/H'blad, FAZ, Le Monde)*

(Vor. ber. pag. 108/2 e.v.)

WEST-EUROPA

BELGIË

MINISTER OLEFFE OVERLEDEN

Minister van economische zaken Oleffe is op 18 aug. te Ottignies overleden. Een kwaadaardige kwaal in het hoofd had zijn gestel de jongste maanden zodanig ondermijnd, dat het niet meer bestand bleek te zijn tegen een heelkundige ingreep, vereist ten gevolge van een val op 12 augustus.

André Oleffe werd geboren in de Waals-Brabantse gemeente Court-Saint-Etienne op 10 mei 1914. Hij behaalde het diploma van handelsingenieur aan de vrije universiteit van Brussel en werkte eerst in een bankinstelling. In 1940 werd hij bestuurssecretaris op het ministerie van financiën en op 1 april 1945 directeur van de Bankcommissie; van 30 juli 1973 tot 24 april 1974 zat hij de commissie voor. Hij bekleedde daarnaast tal van andere functies. Hij was voorzitter van het overlegcomité van de staalnijverheid, voorzitter van de raad van beheer van de Université Catholique de Louvain en voorzitter (1950-1973) van de Waalse christelijke arbeidersbeweging. Hij werd minister van economische zaken in de regering-Tindemans en stond aldus verantwoordelijk voor de strijd tegen de inflatie en het prijzenbeleid.
Oleffe werd algemeen beschouwd als een bijzonder begaafd man, onbaatzuchtig en onkreukbaar, en die zijn enorme invloed in de christen-democratie aanwendde om in conflictsituaties te bemiddelen en te verzoenen. Hij stond afkerig van de regionalistische en federalistische strekkingen.

Koning Boudewijn en premier Tindemans keerden uit vakantie in het buitenland terug om het stoffelijk overschot te komen groeten.

André Oleffe.

De opvolger

De directeur bij de Nationale Investeringsmaatschappij, Fernand Herman (43), werd op 23 aug. benoemd tot nieuw minister van economische zaken.

Hij werd geboren te Boirs bij Luik, studeerde rechten en economie te Leuven en wiskundige economie aan de Columbia universiteit (Ver. Staten). Hij werkte eerst als docent aan de Lovanium universiteit te Leopoldstad (thans Kinsjasa, Zaire) en adviseur bij de Conseil Monétaire, die na de onafhankelijkheid van de kolonie uitgroeide tot de Zairese nationale bank. In 1964 keerde hij terug naar België en werd er adviseur bij de Nationale Investeringsmaatschappij en docent aan de universitaire faculteiten te Namen en later aan de Université Catholique de Louvain. Inmiddels was hij gepromoveerd tot directeur bij de NIM waar hij zich o.m. bezig hield met projecten en participaties in het franssprekende landsgedeelte. Hij is gehuwd met een Nederlandse en is geen parlementslid.

Herman behoorde tot de vriendenkring en tot de naaste medewerkers van Oleffe.

GEHANDICAPTENBELEID I.Z. OPENBARE GEBOUWEN

Krachtens de wet van 17 juli (staatsblad van 19 aug.) worden in de regel geen bouwvergunningen meer verleend voor gebouwen, die voor het publiek toegankelijk zijn, indien die gebouwen niet voldoen aan bepaalde — nog bij KB vast te stellen — normen van toegankelijkheid voor gehandicapten. Hetzelfde geldt voor gebouwen die belangrijke verbouwingen vereisen. Bij KB zullen worden vastgelegd: de lijst van gebouwen, de handicaps waarmee moet worden rekening gehouden, en de normen van toegankelijkheid. Er kan worden voorzien in afwijkingen van de regel, indien plaatselijke omstandigheden of eisen van technische aard een bepaalde bouwwijze nodig maken.

SPREIDING OVERHEIDSDIENSTEN

Bij KB van 18 juli (staatsblad van 20 aug.) werd een ministercomité voor de spreiding van de overheidsdiensten opgericht. Het comité krijgt assistentie van twee interdepartementele werkgroepen en van een Bureau Spreiding Overheidsdiensten. Voorgezeten door de eerste-minister, omvat het comité de ministers voor gewestelijke zaken, voor de hervorming van de instellingen, van openbare werken, binnenlandse zaken, de staatssecretaris voor het openbare ambt, en twee staatssecretarissen voor gewestelijke zaken die door de eerste-minister worden aangewezen. Een interdepartementele werkgroep van secretarissen-generaal en administrateurs-generaal bestudeert de personeelsaspecten van de spreiding; een tweede werkgroep de materiële aspecten. Het Bureau hangt af van de ministers voor de hervorming van de instellingen; het bestudeert de spreiding en bereidt de beraadslagingen van het ministercomité voor.

DISCONTO VERLAAGD

De Nationale Bank heeft m.i.v. 21 aug. haar disconto met 0,5% verlaagd. Het bedraagt voortaan 6%. De bank verantwoordt de verlaging met de verwijzing naar de overvloed van geldmiddelen op de binnenlandse markt, die voortvloeit uit de toeneming van deposito's op korte termijn bij de financiële instellingen, en de relatief geringe kredietvraag. Het beleid tot verlaging van de rentetarieven op korte termijn houdt, volgens de bank, ook rekening met de conjunctuur die nog wordt gekenmerkt door een stagnatie van de vraag en prijsstijgingen.

(Vor. ber. pag. 392/1)

OFFICIEREN WEGENS DESERTIE VEROORDEELD

Twee legerofficieren, luchtmachtluitenant Paul van Looy en kapitein-arts Jules Adriaens, werden resp. op 19 aug. door de krijgsraad van Luik en op 22 aug. door de krijgsraad van Antwerpen, wegens insubordinatie en desertie in vredestijd veroordeeld tot afzetting en verlies van hun kiesrecht voor 10 jaar.

De vonnissen komen tegemoet aan het verlangen van de officieren, die met hun desertie enkel beoogden ontslag te verkrijgen uit het leger. Zij beweerden het slachtoffer te zijn van een verouderde militaire personeelswerving, die een officier een levenslange binding met het leger oplegt en zelfs een soort dwangarbeid.

Krachtens het wettelijke statuut van de officier kan deze slechts ontslag verkrijgen, als de minister van landsverdediging daarin toestemt. In het algemeen wordt de toestemming verleend, indien de officier na het einde van zijn studies een diensttijd heeft verricht van 1,75 maal de duur van zijn studies in de Koninklijke Militaire School (vier jaar) of — op kosten van Landsverdediging — aan een universiteit.

Geen van beide officieren verkeert in dat geval. Kapitein Adriaens heeft aanvankelijk getracht, in het raam van de mobiliteitsregeling, overgeplaatst te worden naar het departement van justitie, met de hoop daar beter te kunnen werken als psychiater, maar dat verzoek werd niet ingewilligd en toen besloot de officier te deserteren, om voor de publieke opinie een „test-case" op te bouwen.

De twee desertie-gevallen hebben heel wat belangstelling in de media. Na de uitspraak van de krijgsraden werd vernomen dat nog andere officieren het voorbeeld van de deserteurs zouden volgen.

NEDERLAND

WETSONTWERPEN EN NOTA'S IN TWEEDE KAMER

Voordat de Tweede Kamer op 26 juni op zomerreces ging heeft zij een druk programma afgewerkt. Van de behandelde onderwerpen noemen wij de volgende:

NOTA SPREIDING RIJKSDIENSTEN Zeer langdurig heeft de TK vergaderd over de nota spreiding rijksdiensten, waarin de regering plannen ontwikkelt om bijna 7000 ambtenaren vanuit de randstad over te plaatsen naar het Noorden, Oosten en Zuiden van het land (pag. 317/3 e.v.-1975). Dit onderwerp werd besproken in de vergaderingen van 10, 11, 12 en 17 juni.

Bij de aanvang van het debat, op 10 juni, vond in het Congresgebouw in Den Haag een vergadering plaats van meer dan 2000 PTT-ambtenaren en hun vrouwen, waarop tegen de spreidingsplannen geprotesteerd werd.

In de TK-debatten bleek i.h.a. begrip voor de uitgangspunten van het spreidingsbeleid, maar kwamen ook bezwaren naar voren m.b.t. een aantal uitvoeringsaspecten. Kritiek werd geuit op de mogelijkheden van inspraak van de betrokken ambtenaren, terwijl ook twijfel te horen was over de vraag of reële vrijwilligheid van de ambtenaar bij eventuele overplaatsing verzekerd was. Van de zijde van de regering werd verzekerd, dat vrijwilligheid voorop zou staan — er werden arbeidsplaatsen verhuisd, niet ambtenaren — zij het dat de vrijwilligheid niet absoluut zou gelden, met name niet voor zeer gespecialiseerde ambtenaren, die voor het goed functioneren van de dienst onmisbaar zijn.

Voorts werd gezegd, dat het tempo van overplaatsing van de centrale PTT-directie naar het Noorden kon worden „bijgesteld". Staatssecretaris Polak van binnenlandse zaken

sprak van een voorzichtige aanpak met voortdurende „terugkoppeling" naar de centrale overheid.
Aan het slot van het debat werd de nota voor kennisgeving aangenomen. Er werd één motie aanvaard, nl. die van de heer Bremen (KVP), die voor reeds gespreide ambtenaren een aanvullende vergoeding vroeg (alleen PPR en D'66 tegen).

Een motie van de CPN, die kortweg intrekking van de plannen vroeg, werd afgewezen met de stemmen voor van CPN, PSP, RKPN en BP.
Een PSP-motie, die hetzelfde vroeg, maar daarbij tevens aandrong op onderzoek naar de mogelijkheid van spreiding op basis van vrijwiligheid, werd verworpen met dezelfde voorstemmers plus vier PvdA-leden, twee KVP-ers en twee D'66-ers.
Verworpen werd ook een motie-Van Aardenne (VVD), die zich niet principieel tegen het spreidingsbeleid keerde, maar van de regering verlangde stappen te ondernemen voor „een herstel van de overlegsituatie en het wederzijds vertrouwen op basis van het voorgenomen beleid in al zijn facetten". Voor waren VVD, DS'70, SGP, BP en RKPN alsmede twee D'66-ers en drie KVP-ers.
De motie-Van Aardenne, die de regering uitnodigde bij haar beleid ook diensten te betrekken, die in andere delen van de randstad dan Den Haag gevestigd zijn, werd ingetrokken op grond van de mededeling van minister Gruijters van ruimtelijke ordening, dat hiermee het regeringsbeleid werd weergegeven, zodat hij overbodig was.

VERPLICHTE AUTOKEURINGEN De TK begon op 27 mei met de behandeling van het wetsontwerp van minister Westerterp van verkeer en waterstaat, dat voorziet in verplichte periodieke keuringen van auto's. Bij de voorbereidende behandeling was een conflict tussen de minister en de TK-meerderheid tot uiting gekomen. In het ontwerp was voorgesteld de verplichte keuring te doen uitvoeren in een aantal speciaal te bouwen keuringsstations onder verantwoordelijkheid van de ANWB. De TK-meerderheid meende, dat ook goed geachte garagebedrijven de keuringen zouden moeten kunnen verrichten.
Aan de vooravond van het TK-debat sloot minister Westerterp met de Bond van auto- en garagebedrijven (BOVAG) een overeenkomst af met de volgende inhoud:

Bezitters van auto's van twee, drie, vier en misschien vijf jaar oud krijgen de keuze tussen keuring in één van de keuringsstations of een gekwalificeerde onderhoudsbeurt in een erkend garagebedrijf. Auto's, jonger dan twee jaar hoeven niet gekeurd te worden; auto's, ouder dan vier of vijf jaar, moeten elk jaar worden gekeurd in één van de keuringsstations. De keuringsstations mogen niet repareren, de garages niet alleen maar keuren.

Deze overeenkomst bleek niet voldoende te zijn om de bezwaren van de TK-meerderheid weg te nemen. Door PvdA en VVD werd op 27 mei een aantal wijzigingsvoorstellen ingediend. Zij wilden:

— keuringen niet alleen in keuringsstations, maar ook in goed geachte garages;

— geen koppeling van keuring en onderhoud in de garages;

— grotere invloed van de minister door steekproeven in garages en keuringsstations;

— opneming van geluidshinder in de keuringseisen;

— in de toekomst verplichte keuring ook van jongere auto's;

— een adviserende in plaats van een uitvoerende taak voor de Stichting periodieke veiligheidskeuring motorvoertuigen, die in de plannen van de minister de keuringsstations zou beheren.

Ook de christen-democratische fracties bleken voorstander te zijn van een gemengd systeem, waarin op de een of andere manier voor garagebedrijven plaats moest zijn.
Minister Westerterp bleef eigenlijk voorstander van keuring alleen in keuringsstations, maar verdedigde zijn compromis met de BOVAG; tegen keuring door garages bleef hij onoverkomelijke bezwaren houden. Mocht dit denkbeeld door de TK worden aanvaard, dan zou hij schorsing van de beraadslagingen vragen. Het debat zou op 4 juni worden voortgezet, maar werd toen geschorst, nadat de minister per brief had meegedeeld, dat keuring in garages duurder zou worden dan keuring in keuringsstations.

De minister stelde, dat de investeringen in de ca. 3.500 particuliere garagebedrijven ong. ƒ 119 mln zouden bedragen, excl. de bouwkundige voorzieningen. Voor de voorziene 77 keuringsstations met 230 keuringsstraten zouden incl. apparatuur ƒ 100 mln nodig zijn. De kosten van keuring in een garage zouden daardoor hoger zijn dan in een station. Als tarieven noemde de minister ƒ 45 à ƒ 50 en ƒ 35.

De behandeling van het ontwerp werd op 17 juni hervat. De TK-leden Van der Doef (PvdA) en De Beer (VVD) betwistten de cijfers van de minister. Zij dachten dat per bedrijf een investering van ƒ 18.000 nodig was en niet van ƒ 34.000, zoals de minister zei.
Hun amendement werd aangenomen met de stemmen van PvdA (minus één lid), VVD, PPR, CPN, CHU, D'66, BP en één lid van DS'70 voor. Dadelijk daarop vroeg de minister schorsing van de beraadslagingen. Hij sprak van een zwarte dag voor de verkeersveiligheid en voor de werkgelegenheid. Voor de nu aangenomen regeling zou hij de ministeriële verantwoordelijkheid niet kunnen aanvaarden.

De laatste uitlating van de minister Westerterp was voor drs. Van Thijn, fractievoorzitter van de PvdA, aanleiding dezelfde dag schriftelijke vragen te stellen aan minister-president Den Uyl. Hij vroeg hoe dat, wat de minister zei, te rijmen viel met een eerder door de premier gedane uitspraak, dat het al dan niet contrasigneren van een initiatiefontwerp pas aan de orde komt, na aanvaarding ervan door beide Kamers en nadat de Raad van State er zijn advies over heeft uitgebracht.
Minister-president Den Uyl antwoordde op 21 juni, dat de minister uiting had willen geven aan zijn opvattingen en dat daaruit geen weigering tot het zetten van het contraseign mocht worden begrepen.

Verwacht was, dat de minister zijn ontwerp nu zou intrekken. De TK-leden Van der Doef en De Beer bereidden echter een initiatiefontwerp voor en hebben daarvoor de minister gevraagd of de Stichting periodieke keuringen motorrijtuigen bijstand zou kunnen verlenen. In verband daarmee deelde de minister op 24 juni mede, dat hij het ontwerp nog niet zou intrekken, aangezien dan de basis aan deze stichting zou ontvallen.

CHEMISCHE AFVALSTOFFEN De Tweede Kamer begon op 28 mei aan de behandeling van het wetsontwerp Chemische afvalstoffen.

Het ontwerp heeft tot doel het chemische afval doelmatig te verwijderen. Het afval mag alleen worden verwerkt door een bedrijf, dat daar een vergunning voor heeft, terwijl zowel het afgeven van chemisch afval als het in ontvangst nemen ervan moeten worden gemeld. Onder de wet valt ook afgewerkte olie, zodat ook garagebedrijven aan de meldingsplicht zullen moeten voldoen.
De kosten van de verwerking worden geraamd op ƒ 50 à ƒ 100 mln per jaar.
Een bedrijf kan zich volgens het ontwerp op drie manieren van het ontstane chemische afval ontdoen: het kan het zelf verwerken, waarvoor het dan een vergunning moet hebben; het kan afval naar het buitenland brengen, hetgeen moet worden gemeld; en het kan het afval afleveren bij een verwerkingsbedrijf, dat over een vergunning beschikt. In dat laatste geval moet een bedrijf een heffing betalen voor de financiering van het apparaat, dat de controle verricht, de vergunningen verstrekt en de administratie voert.

Met de algemene strekking van het ontwerp stemde de TK in, maar de meerderheid wees de regeling van het heffingenstelsel af, omdat dit systeem slechts op een deel van het bedrijfsleven drukte. De heer Van Houwelingen (ARP) diende mede namens KVP en CHU een amendement in om de kosten uit de algemene middelen te bestrijden.
De stemmingen waren gepland voor

10 juni. Toen dreigde minister Vorrink van milieuhygiëne evenwel het ontwerp in te trekken, als het amendement-Van Houwelingen zou worden aangenomen. Op voorstel van Van Houwelingen werden de stemmingen toen aangehouden en werd eerst nieuw overleg gepleegd in de vaste Kamercommissie voor milieuhygiëne.
Na overleg met de commissie stelde minister Vorrink voor, dat de heffing niet alleen zou gelden voor bedrijven die zich van hun afval ontdoen door afgifte aan derden, maar ook voor bedrijven die hun afval exporteren of zelf verwerken. Daarop trok Van Houwelingen zijn amendement in.
De stemmingen werden nu gehouden op 24 juni. Het wetsvoorstel werd aangenomen zonder tegenstemmen. Wel wilden VVD, SGP en GPV geacht worden tegen het voorgestelde heffingenstelsel te hebben gestemd.
Aanvaard werd ook nog een motie-Tuynman (VVD), die aandrong op maatregelen in de sfeer van subsidies en belastingen, zowel in het belang van het milieu als van de werkgelegenheid. Tegen waren PvdA, PPR, CPN, DS'70 en PSP.

INVESTERINGSFACILITEITEN
De Tweede Kamer ging op 24 juni zonder hoofdelijke stemming akkoord met een pakket fiscale maatregelen ter verbetering van de werkgelegenheid. De maatregelen waren al voorgesteld in de werkgelegenheidsnota van febr. (pag. 150/2 e.v.-1975). De fracties van PPR, CPN en PSP wilden geacht worden te hebben tegengestemd.
Het betreft de volgende maatregelen:

tijdelijke verhoging van de vervroegde afschrijving voor bedrijfsgebouwen buiten de Randstad van 2 x 16⅔% tot 2 x 20% voor de periode van 18 nov. 1974 t/m 21 april 1975 en van 2 x 20% tot 2 x 25% voor de periode van 22 april 1975 t/m 21 april 1976;

tijdelijke verhoging van de investeringsaftrek voor bedrijfsgebouwen in het gehele land van 2 x 8% tot 2 x 12% voor de periode van 18 nov. 1974 t/m 17 nov. 1975;

tijdelijke verruiming van de verliescompensatie-termijn voor de zogenaamde carry-back van één tot twee jaar, waardoor verliezen over 1974 en over 1975 kunnen worden verrekend met het inkomen of de winst over 1973 en 1972, resp. 1974 en 1973.

verruiming van de mogelijkheid tot vervroegde afschrijving voor bedrijfsgebouwen met ingang van 20 febr. 1975. Deze verruiming houdt in, dat vervroegde afschrijving reeds mogelijk is vanaf het moment waarop voor de verwerving of de verbetering van het gebouw verplichtingen zijn aangegaan dan wel, indien de belastingplichtige zelf bouwt, voortbrengingskosten zijn gemaakt. Naast de bestaande verdeling van de vervroegde afschrijving over twee jaren is de beperking aangebracht, dat vóór de ingebruikneming van het gebouw niet méér vervroegd kan worden afgeschreven dan op de aannemingssom is betaald.

Zoals van de zijde van de regering bij verschillende gelegenheden is betoogd, verdienen in de huidige omstandigheden gerichte maatregelen uit hoofde van hun effecten op de werkgelegenheid de voorkeur boven globale. Het genoemde pakket van fiscale maatregelen is dan ook vooral gericht op het bevorderen van investeringen en bevat voorts elementen die gericht zijn op lastenverlichting voor bedrijven die in financiële moeilijkheden verkeren, aldus de memorie van toelichting.

VERLENGING LEERPLICHT Op 25 juni is de Tweede Kamer akkoord gegaan met verlenging van de volledige leerplicht tot 10 jaar. Doordat de toestemming van de Eerste Kamer op 1 juli volgde is de verlenging van de leerplicht op 1 aug. van dit jaar van kracht geworden.
Tevens werd door goedkeuring van dit wetsontwerp de gedeeltelijke leerplicht voor 16-jarigen uitgebreid van één naar twee dagen per week.

Eerder had de TK op 20 maart over de verlenging van de leerplicht gedebatteerd, toen n.a.v. de aankondiging ervan in de nota-werkgelegenheid (pag. 150/2 e.v.-1975). Toentertijd was grote twijfel gebleken t.a.v. de aanwezigheid van faciliteiten om de verlenging mogelijk te maken. Een motie-Hermes (KVP), gericht tegen invoering van de tien-jarige leerplicht, werd echter verworpen; gesteund werd deze motie door KVP, CHU, SGP, GPV, BP en RKPN.
Eveneens verworpen werd toen een motie-Smit-Kroes (VVD), waarin om uitstel van invoering van de tweede dag partiële leerplicht voor 16-jarigen gevraagd werd. Deze motie kreeg steun van VVD, CHU, CPN, GPV, SGP, BP en RKPN. De ministeriële brief over de leerplicht werd vervolgens voor kennisgeving aangenomen.

Voornaamste twistpunt tussen minister Van Kemenade van onderwijs en de TK bij het debat over het wetsontwerp op 17 juni was de weigering van de minister om bij ingaan van de verlengde leerplicht ook vrijdom van schoolgeld voor de 15-jarigen te doen ingaan. Volgens de minister was dit belastingtechnisch onmogelijk en ontbraken de middelen. De kosten van schoolgeldvrijdom werden voor 1976 geschat op *f* 42 mln, voor 1977 op *f* 53 mln en voor 1978 op *f* 66 mln. De regering overwoog schoolgeldvrijdom in 1978 in te voeren.
Bij de stemmingen op 25 juni aanvaardde de TK een amendement van mevr. Van der Heem (PPR) en de heer Konings (PvdA), volgens welk de schoolgeldvrijdom voor 15-jarigen op 1 aug. 1976 ingaat. Het wijzigingsvoorstel werd gesteund door PvdA, PPR, VVD, een meerderheid van de CHU en ong. een derde deel van de KVP.
Het wetsontwerp werd vervolgens aangenomen met de stemmen tegen van KVP, CHU, RKPN, BP, GPV en SGP.

TOELATINGSLEEFTIJD KLEUTERSCHOOL VERLAAGD; KLEUTERGELD AFGESCHAFT De TK aanvaardde op 18 juni een wetsontwerp, waarbij de toelatingsleeftijd voor de kleuterschool werd verlaagd; door deze maatregel kunnen kleuters, die in aug. of sept. vier jaar worden, ook tot de kleuterschool worden toegelaten.
Verder werd het schoolgeld voor kleuterscholen afgeschaft. Hiermee is een bedrag van *f* 9,5 mln gemoeid.
Het ontwerp werd zonder stemming aanvaard.

WIJZIGING FILMKEURING Op 4 en 19 juni besprak de TK een initiatiefwetsontwerp, ingediend door de TK-leden Voogd en mevr. Haas-Berger (beiden PvdA), dat de filmkeuring voor volwassenen wilde afschaffen. Als leeftijdsgrens, waarboven alle films vrij moeten zijn werd 14 jaar genoemd. Tijdens de debatten bleek, dat de VVD de grens bij 16 jaar wilde leggen.

De heer Voogd, die het wetsontwerp verdedigde, wees er op dat in Nederland alleen op het gebied van de film voorcensuur bestaat. Hij meende dat de filmkeuring als instituut haar gezag heeft verloren en belachelijk is geworden wegens willekeurige beslissingen. Zo zouden acceptabele films zijn verboden, maar allerlei afschuwelijke produkten — racistische en sadistische — zijn toegelaten.
De heer De Boer (ARP), die mede namens de KVP sprak, kon het uitgangspunt van het wetsontwerp (mondige burgers moeten zelf verantwoordelijkheid dragen voor wat zij kiezen en afstoten) niet onderschrijven. Hij wees er op dat absolute vrijheid niet bestaat, en dat de overheid een taak — zij het een beperkte — heeft op het terrein van de geestelijke volksgezondheid. Hij doelde met name op een verbod van films die een sadistische, gewelddadige of pornografische strekking hebben.
De heer Wiegel (VVD) diende een amendement op het initiatief-voorstel in, ten einde de leeftijdsgrens bij 16 jaar te leggen. Hij zei dat met een dergelijke verschuiving de risico's geringer worden, de kans dat er schade wordt aangericht, neemt dan naar zijn mening af.
De heer Voogd stelde hierop dat, wanneer deze grens door de meerderheid van de Kamer zou worden aangenomen, hij zou voorstellen ook een grens van 12 jaar in te voeren. Dit was noodzakelijk omdat anders 13-15 jarigen in de nieuwe rege-

ling minder goed af zouden zijn dan onder de bestaande wetgeving wat het zien van bepaalde films betreft.
De heer Van der Lek (PSP) uitte zijn teleurstelling over het feit dat ook bij de nieuwe wet nog passages uit films kunnen worden geknipt. Volgens de heer Voogd vergroot deze mogelijkheid alleen de kans voor jonge mensen om films wel te zien, en is de desbetreffende bepaling niet in het leven geroepen om mensen iets niet te laten zien. Hij achtte het geen bezwaar dat films beneden een bepaalde leeftijd alleen met coupures zullen worden vertoond.

De stemmingen over de verschillende amendementen en het wetsontwerp vonden plaats op 24 en 25 juni en leverden de volgende uitslag op:

Aangenomen werden de amendementen van de heer Wiegel (VVD) m.b.t. de leeftijdsgrens van 16 jaar en van de heer Voogd m.b.t. de tweede leeftijdsgrens van 12 jaar. Aanvaard werd ook een tweede amendement-Wiegel, dat bepaalt, dat TV-uitzendingen, die de uitzendende instellingen ongeschikt voor personen jonger dan twaalf, resp. zestien, jaar achten, zullen worden uitgezonden na acht uur, resp. negen uur, 's avonds. Van de ongeschiktheid wordt in de programmabladen en op het TV-scherm melding gemaakt.
Verworpen werd een christen-democratisch amendement, dat de leeftijdsgrens op 18 jaar wilde vastleggen. Eveneens verworpen werd een amendement-Van der Lek (PSP), dat beoogde het knippen van passages uit voor de jeugd gekeurde films te verbieden.

Het geamendeerde wetsontwerp werd aangenomen met 77 tegen 47 stemmen. Voor waren de fracties van PvdA, VVD, PPR, CPN, DS'70, PSP, D'66 minus één lid, alsmede de KVP-er Van Amelsvoort. Tegen waren de overige confessionelen, BP en mr. Imkamp (D'66).

VERHOGING TOELAGEN KAMERVOORZITTERS EN FRACTIELEIDERS De Tweede Kamer heeft op 25 juni ingestemd met wetsontwerpen tot verhoging van de toelage aan voorzitter en vice-voorzitters van Eerste en Tweede Kamer alsmede van de bedragen, waarmee de extra-toelage voor fractievoorzitters worden verhoogd. Het gaat hier om bedragen boven de normale „schadeloosstelling", die alle TK-leden ontvangen.

De toelage van de voorzitter van de Eerste Kamer werd verhoogd van *f* 10.000 tot 15.000 (tegen stemden de heren Coppes, Van Gorkum en Jansen — allen PPR).
Een amendement van de PvdA om de toelage te beschouwen als kostenvergoeding en dit bedrag jaarlijks te herzien aan de hand van het prijsindexcijfer van de gezinsconsumptie voor werknemersgezinnen, werd verworpen.
De welvaartsvaste aanpassing van de toelage van de Tweede-Kamervoorzitter, voorgesteld door de regering, gaat door op basis van het huidige bedrag van *f* 30.000. Een amendement van het Kamerlid Bremen (KVP), die dat bedrag structureel wilde verhogen tot *f* 45.000, werd ingetrokken, nadat gebleken was dat bezwaren daartegen van de zijde der progressieve fracties tot gevolg konden hebben, dat de voor het gehele wetsontwerp vereiste tweederde meerderheid der stemmen niet gehaald zou worden. Uiteindelijk stemden tegen dit wetsontwerp slechts vier leden der PPR, alsmede de Boerenpartij.
Een voorstel van PvdA-zijde om de extra-salarissen af te schaffen en alleen een vaste kostenvergoeding te geven, werd afgewezen. Wel aanvaard werd het KVP-voorstel de ondervoorzitter die minstens dertig dagen de Tweede Kamervoorzitter waarneemt, extra te belonen.

PENSIOEN VERZETSMILITAIREN Op 26 juni heeft de TK met algemene stemmen een initiatief-wetsontwerp van de heer Koning (VVD) tot verbetering van de rechtspositie van verzetsmilitairen en hun nabestaanden aanvaard. Zonder stemming werd een motie-Voogd (PvdA) aangenomen, waarin de regering werd uitgenodigd een afzonderlijke regeling voor de overige verzetsdeelnemers te ontwerpen.
Volgens het wetsontwerp zullen beroepsmilitairen, die in de jaren 1940-'45 actief aan het verzet hebben deelgenomen, of in een concentratiekamp zijn terecht gekomen, wat hun pensioenrechten betreft op dezelfde manier worden behandeld als militairen, die zich in Duitse opdracht in krijgsgevangenschap begeven hebben. *(ANP, NRC/H'blad, Handelingen)*

OOST-EUROPA

BULGARIJE

BEZOEK PARTIJLEIDER ZJIWKOW AAN ITALIË

Todor Zjiwkow, partijleider en staatshoofd van Bulgarije, bracht op 23 en 24 juni een officieel bezoek aan Italië. In Rome voerde Zjiwkow besprekingen met o.a. president Giovanni Leone en premier Aldo Moro. Over de besprekingen werd na afloop een gemeenschappelijk communiqué uitgegeven, waarin o.m. het volgende gezegd werd:

Bulgarije en Italië brengen hun gemeenschappelijk streven naar versterking van het wederzijds begrip, vertrouwen en samenwerking in het belang van de vrede en de ontspanning tot uitdrukking. In deze samenhang zullen de toekomstige topontmoetingen tussen de politieke leiders van beide landen een bijzondere rol spelen. (. . .) De beide zijden onderstreepten de noodzaak van verdere inspanningen die op het bereiken van een nog grotere toename van de handel op wederzijds profijtelijke voorwaarden gericht zijn. Beide zijden zullen op de meest effectieve wijze de activiteit van hun eigen ondernemingen bevorderen, die direct met het partner-land samenwerken. Zij zullen zich inspannen voor een evenwichtige ontwikkeling en een betere structuur in de handelsuitwisseling in de eerstkomende jaren. De betekenis van de bilaterale culturele betrekkingen werd benadrukt. De beide zijden spraken zich uit voor het afsluiten van overeenkomsten op gebieden, die tot versterking en uitbreiding van de wederzijdse betrekkingen zouden

De Bulgaarse president en partijleider Zjiwkow (r.) wordt ontvangen door paus Paulus (l.).

bijdragen, b.v. een verdrag over rechtsbijstand. (. . .)

Zjiwkow door de paus ontvangen

Zjiwkow bracht nog enkele dagen privé in Italië door, waarna hij op 27 juni door paus Paulus in audiëntie ontvangen werd. Het was het eerste bezoek van een Bulgaarse president bij de paus.
Zjiwkow besprak met de paus de toestand van de katholieke kerk in Bulgarije, vraagstukken van de vrede en ontwapening en de internationale toestand i.h.a. *(AFP, NZZ)*

R.-K. HIËRARCHIE IN BULGARIJE HERSTELD

Op 5 aug. werd in Vaticaanstad mededeling gedaan van bisschopsbenoemingen in Bulgarije. Deze benoemingen waren de eerste in twintig jaar. Hiermee werd de R.-K. hiërarchie in Bulgarije hersteld.
De benoemingen waren resultaat van jarenlange stille contacten tussen het Vaticaan en de Bulgaarse regering en het bezoek van Zjiwkow aan de paus (zie boven).

Na de audiëntie van Zjiwkow bij de paus had enige verwondering gewekt het feit, dat in het communiqué geen melding gemaakt was van het lot van de — tot dan — bisschop van Nicopolis, Eugen Bossilkow. In het officiële pauselijke jaarboek-1975 werd nog gemeld, dat mgr. Bossilkow in het jaar 1952 om geloofsredenen was gearresteerd en later in dat jaar, in okt., ter dood was veroordeeld. Zijn verdere lot was onbekend.
Na het bezoek van president Zjiwkow had de Osservatore Romano geen melding gemaakt van het overlijden van mgr. Bossilkow, zoals anders bij de dood van een R.-K. bisschop gebruikelijk is. Juist omdat men van het bezoek van Zjiwkow aan de paus Paulus opheldering omtrent het lot van mgr. Bossilkow verwacht had, was dit des te opvallender.
Inofficieel gaven Vaticaanse diplomaten te kennen, dat het feit, dat een nieuwe bisschop van Nicopolis benoemd was (zie verder) nog niet hoefde te betekenen, dat mgr. Bossilkow overleden was. Aan de andere kant circuleerden er geruchten, dat mgr. Bossilkow reeds kort na zijn veroordeling overleden was.

De benoemingen, waar het om ging, waren de volgende:
Tot bisschop van het enige bisdom van de Latijnse ritus in Bulgarije, het diocees Nicopolis, werd benoemd de 55-jarige kanunnik Vasco Seirekow. Deze heeft in Rome gestudeerd en werd in 1945 tot priester gewijd.
Naast het diocees Nicopolis is er in Bulgarije ook nog een Latijns vicariaat. Voor dit vicariaat Sofia-Plowdiw werd benoemd mgr. Bogdan Dobranow. De 61-jarige mgr. Dobranow was reeds in 1959 tot bisschop gewijd, maar hij was door de overheid verhinderd zijn ambt uit te oefenen.
Het bisdom Nicopolis en het vicariaat Sofia-Plowdiw tellen gezamenlijk ong. 50.000 katholieken.
Naast deze twee territoria van de Latijnse ritus bestaat er in Bulgarije ook nog een exarchaat (bisdom) van de geünieerde Byzantijnse ritus met 15.000 gelovigen, dat de paus erkent. Dit exarchaat heeft zijn zetel in Sofia en wordt geleid door bisschop Dimitrow Stratiew. Hij heeft ook na de communistische machtsovername zijn functie kunnen uitoefenen.
Van de Bulgaarse bevolking is 80% lid van de Orthodoxe kerk. *(Le Monde, FAZ, AFP, DPA, CIC)*

POLEN

WIJZIGINGEN IN PARTIJ- EN REGERINGSTOP

Na de wisselingen in de Poolse partij- en regeringstop, waarvan op pag. 250/3 - 1974 melding gemaakt is, hebben zich de volgende mutaties voorgedaan:

Op 10 april 1974 werd Kazimierz Olszewski benoemd tot minister van het gecombineerde ministerie van buitenlandse handel en koopvaardijvloot, tot de instelling waarvan de Sejm op dezelfde dag besloten had. Geen mededelingen werden gedaan omtrent de positie van Tadeusz Olechewski, die sedert 29 maart 1972 het departement van buitenlandse handel beheerde.
Op 29 mei 1974 werd Franciszek Szlachcic, lid van het Politburo en secretaris van het CC, ontslagen als lid van de Staatsraad en benoemd tot vice-premier. Op 25 juni 1974 werd Szlachcic ontslagen als secretaris van het CC. In die laatste functie hield hij zich bezig met kwesties van ideologie, veiligheid, cultuur, wetenschap en de betrekkingen met andere communistische partijen. Aan deze wijziging werd in de westerse pers grote betekenis toegekend. Algemeen werd Szlachcic beschouwd als de „tweede man" van Polen na partijleider Gierek. Hij werd ook gezien als partijganger van de inmiddels van zijn macht beroofde voormalige minister van binnenlandse zaken Moczar (pag. 83/2-1972). De degradatie van Szlachcic schijnt vooral ten goede gekomen te zijn aan CC-secretaris Szydlak, althans zo meent de FAZ in berichten op 30 mei en 27 juni.
Op 24 sept. 1974 werd Jan Kulpinski, tot dan directeur van een kolencombinaat in Byton, benoemd tot minister van mijnbouw en energie. Hij volgde hier Jan Mitrega op, die deze portefeuille sinds 1959 beheerd had. Mitrega bleef vice-premier.
Op 21 nov. 1974 werd de minister van financiën, Stefan Jedrychowski, vervangen door Henryk Kisiel, tot dan vice-minister van buitenlandse handel. Tot minister van buitenlandse handel en de koopvaardijvloot werd benoemd Jerzy Olszewski, als opvolger van Kazimierz Olszewski. De laatste bleef vice-premier. Jerzy Olszewski was tevoren minister van chemische industrie; hier werd hij nu opgevolgd door Maciej Wirowski, tot dan waarnemend voorzitter van de plancommissie. Tot minister van arbeid, lonen en sociale zaken werd benoemd Tadeusz Rudolf, tot dan voorzitter van de Centrale raad van het vakverbond. Hij was opvolger van Wincenty Kawalec.
Jan Mitrega trad op 21 febr. 1975 af als vice-premier.
Op 28 mei 1975 werd een nieuw ministerie van plaatselijk bestuur, ruimtelijke ordening en milieuhygiëne in het leven geroepen. Aan het hoofd ervan werd benoemd Tadeusz Bejm tot 17 mei partijsecretaris in Gdansk (Danzig). Edwar Snajder werd als minister van binnenlandse handel vervangen door Jerzy Gawrysiak. Jerzy Kusiak werd ontslagen als minister van plaatselijk bestuur, nu zijn departement was opgegaan in het grotere ministerie van Tadeusz Bejm. Alojzy Karkoszka, tot dan minister van bouwnijverheid, werd benoemd tot vice-premier. Zijn departement werd overgenomen door Adam Glazur, tot dan vice-minister van dit ministerie. (Le Monde, FAZ, NZZ, DPA, AFP)
(Vor. ber. pag. 250/3-1974)

HERVORMING PLAATSELIJK BESTUUR

De Sejm keurde op 28 mei van dit jaar een hervorming van het plaatselijke bestuur goed, die op 1 juni in werking trad. Tot dan bestonden onder het regeringsniveau drie bestuurslagen. De kleinste eenheid was de gemeente, dan volgde het district en de grootste eenheid was het wojwodschap, waarbij vijf grote steden — Krakau, Lodz, Poznan, Warschau en Wroclaw — eigen bestuurseenheden vormden op het niveau van wojwodschappen.
In het nieuwe systeem vallen de districten en de bestaande 17 wojwodschappen en vijf stedelijke eenheden weg en wordt het land verdeeld in 49 nieuwe eenheden. Daarvan krijgen 46 de naam wojwodschap, terwijl er nu drie stedelijke bestuurseenheden overblijven, t.w. Warschau, Lodz en Krakau.
In de *FAZ* van 21 mei wordt erop gewezen, dat de hervorming logisch voortvloeit uit eerdere wijzigingen, toen vele kleine gemeenten waren samengevoegd tot grotere eenheden, die een deel van de taken van de districten overnamen (pag. 250/2-1974).
In de *FAZ* wordt daarnaast gesteld, dat een dergelijke ingrijpende hervorming de centrale leiding in Warschau in staat stelt vele nieuwe benoemingen te verrichten, waarmee veel provinciaal particularisme doorbroken kan worden en de invloed van Warschau wordt versterkt.
Een teken, dat dit inderdaad een overweging geweest is, vormt de instelling van het nieuwe ministerie van plaatselijk bestuur, ruimtelijke ordening en milieuhygiëne (zie bo-

ven), dat tot taak krijgt de organisatie, coördinering en controle van de regionale organen. *(FAZ, DPA, Le Monde, NZZ)*

(Vor. ber. pag. 250/2 e.v.-1974)

NIEUWE ARBEIDSWET

De Sejm heeft op 26 juni 1974 een arbeidswet aanvaard, die in de plaats komt van alle bepalingen, die op dit terrein golden. Het is de eerste arbeidswet, die in de Volksrepubliek Polen tot stand is gebracht. Zij is op 1 jan. van dit jaar van kracht geworden.

Voornaamste doelen van de wet zijn versterking van de arbeidsdiscipline en verbetering van de produktie en de produktiviteit. *(Reuter, AFP)*

HERDENKING 30 JAAR VOLKSREPUBLIEK. BEZOEK BREZJNEW

Met o.m. een parade van eenheden van leger, luchtmacht en marine, gevolgd door een grote optocht van 80.000 jongeren in Warschau werd op 21 juli 1974 herdacht, dat 30 jaar eerder de Volksrepubliek Polen uitgeroepen was.

De Volksrepubliek Polen was in 1944 uitgeroepen door een in de SU samengesteld „comité van nationale bevrijding", dat ook bekend staat als comité van Lublin. Het comité was tegenhanger van de in Londen gevestigde regering in ballingschap, die door de westelijke geallieerden als wettige regering erkend werd.
Onder druk van de westelijke geallieerden sloten midden 1945 twee leden van de Londense regering zich aan bij de uit het comité van Lublin voortgesproten regering. Niettemin duurde het tot twee à drie jaar na het einde van de oorlog voor alle gewapende verzet was neergeslagen.

T.g.v. de herdenking bracht Sowjetpartijleider Brezjnew van 19-22 juli 1974 een bezoek aan Polen. Hij ontving er op 21 juli uit handen van de Poolse partijleider Gierek de hoogste Poolse onderscheiding, het grootkruis in de orde „Virtuti militari".

In een speciale zitting van de Sejm op 21 juli sprak Brezjnew het Poolse parlement toe.

Brezjnew herinnerde eraan, dat het jubileumjaar in Polen een activering van de ideologische arbeid teweeg had gebracht. Ook in de SU was in dat opzicht veel gebeurd. De algemene lijn van de communisten vormde een eenheid; de consolidering van de ideologische eenheid, de voortdurende behartiging van de leninistische beginselen en van de strijd tegen alle afwijkingen van het marxisme-leninisme en van het communistische internationalisme zijn de permanente gemeenschappelijke plicht.
Een ander gebied van samenwerking werd gevormd door de internationale politiek, de versterking van de internationale veiligheid en vrede. Deze samenwerking vormde een duidelijke en eerlijke lijn. Zij ontsprong aan het wezen van het socialistische systeem.
Veel aandacht schonk Brezjnew aan de Sowjet-Amerikaanse verhouding. Hij noemde het tot stand brengen van normale, of zelfs vriendschappelijke betrekkingen tussen beide machten van grote betekenis voor de vrede. M.b.t. Frankrijk en de Bondsrepubliek vermeldde Brezjnew „met genoegdoening", dat president Giscard d'Estaing en bondskanselier Schmidt bevestigd hadden alles te zullen handhaven en versterken, dat hun voorgangers met ruime blik in het belang van de internationale ontspanning gedaan hadden.
Sowjet-partijleider betrok voor de eerste maal publiekelijk stelling in de toen recente Cyprus-kwestie (pag. 465 e.v.-1974). Hij stelde, dat de SU en de andere socialistische staten herstel van een „onafhankelijke en neutraal Cyprus" verlangden, op de manier, waarop deze staat voor de „Griekse interventie" bestond. Hij hield het Griekse militaire regime en „bepaalde kringen in de NAVO" verantwoordelijk voor het ontstaan van de crisis. Hun zou de onafhankelijke en neutrale politiek van Cyprus niet bevallen hebben.
Over de rol van Turkije of de positie van aartsbisschop Makarios sprak Brezjnew niet. (SU en Cyprus zie ook pag. 466/2-1974). (U P I, R e u t e r, N Z Z, L e M o n d e)

GIEREK NAAR DE VS

De Poolse partijleider Gierek bracht van 6-13 okt. 1974 een officieel bezoek aan de VS. In de Poolse delegatie bevond zich o.m. minister Olszowski van buitenlandse zaken. Het was het eerste bezoek na de Tweede Wereldoorlog van een Poolse leider aan de VS. Tevens was het het eerste persoonlijke contact van Gerald Ford met een Oosteuropese leider sinds hij president van de VS geworden was.
De uitnodiging aan Gierek was afkomstig van president Nixon, toen deze in 1972 een bezoek aan Polen bracht (pag. 722/1-1972), maar was door president Ford kort na zijn ambtsaanvaarding hernieuwd.
Aan de vooravond van zijn reis naar de VS ontving Gierek op 29 sept. 1974 Sowjet-minister van buitenlandse zaken Gromyko, die vanuit New York op weg naar huis was.
In de VS werd Gierek op 8 okt. door president Ford ontvangen. Gierek werd protocollair als staatshoofd behandeld.
De Poolse partijleider voerde in Washington besprekingen met minister Kissinger van buitenlandse zaken, minister Dent van handel, minister Weinberger van gezondheid, onderwijs en welzijn, minister Butz van landbouw en William Casey, president van de Import-export Bank.
De Amerikaanse president Ford en partijleider Gierek ondertekenden op 9 okt. twee gemeenschappelijke verklaringen. Daarnaast werden zeven overeenkomsten ondertekend.

De eerste gemeenschappelijke verklaring had betrekking op de beginselen, die voor de Amerikaans-Poolse verhouding bepalend moeten zijn. Beide landen beloofden, dat zij zich in hun betrekkingen zouden laten leiden door de beginselen van het VN-Handvest, internationaal recht en de voorwaarden van vreedzaam naast elkaar bestaan.
De tweede verklaring had betrekking op industriële en technische samenwerking. Beide partijen bevestigden hun wil om een continue ontwikkeling van economische en handelsbetrekkingen te verzekeren d.m.v. een liberaal in- en uitvoerbeleid, incl. het toekennen van de status van meest begunstigde natie.

De ondertekende overeenkomsten waren de volgende:

1. een verdrag over samenwerking in wetenschap en techniek. Onder de overeenkomst wordt het Marie Sklodowska-Curie-fonds opgericht, waaraan door beide partijen zal worden bijgedragen en dat gemeenschappelijk wetenschappelijk onderzoek moet financieren; ook werd een Pools-Amerikaanse raad ingesteld;

2. een verdrag over samenwerking op het terrein van de gezondheidszorg;

3. een verdrag over het vermijden van dubbele heffingen van inkomstenbelasting en het voorkomen van belastingontduiking;

4. een gemeenschappelijke verklaring over de ontwikkeling van de onderlinge handel in landbouwprodukten;

5. een verdrag over samenwerking op het terrein van het onderzoek van steenkoolwinning;

6. een verdrag over samenwerking op het terrein van milieubescherming;

7. een verdrag tussen de Amerikaanse Kamer van Koophandel en de Poolse Kamer van buitenlandse handel tot oprichting van een Pools-Amerikaanse economische raad.

In het officiële communiqué, dat na het bezoek werd uitgegeven, werd gezegd, dat de besprekingen gevoerd waren in een vriendschappelijke en zakelijke atmosfeer en dat zij gekenmerkt waren door een wederzijds verlangen om de betrekkingen tusen Polen en de VS uit te breiden en te versterken.
Voldoening werd uitgesproken over de snelle groei van de handel tussen beide staten, die vergezeld ging van een aanzienlijke ontwikkeling van de algemene economische betrekkingen tussen de twee landen. Het bereiken van een wederzijdse handelsomzet van $ 1 mrd in 1976 en van $ 2 mrd in 1980 noemden zij een realistisch en wenselijk doel.

Gierek bezocht meerdere Amerikaanse steden, w.o. Pittsburgh, Houston en New York, waar ontvangsten werden belegd voor Amerikanen van Poolse afkomst.
In New York hield Gierek op 9 okt. een rede voor de Algemene Vergadering van de VN en had hij besprekingen met VN-secretaris Kurt Waldheim. *(NZZ, Le Monde, FAZ, AFP, AP, Reuter)*

BOLIVIA

STAAT VAN BELEG NA ARBEIDSONLUSTEN, NIEUWE REGERING GEVORMD BESTAANDE UIT MILITAIREN

Sociale onlusten, begin 1974, hebben de Boliviaanse regering ertoe gebracht het leger in te schakelen ter onderdrukking van demonstraties.
Op 21 januari 1974 maakte de regering bekend dat de prijzen van de zes belangrijkste levensmiddelen met meer dan 100% verhoogd zouden worden en de tarieven van het openbaar vervoer met 30%.
Op 22 januari 1974 werden er in La Paz demonstraties gehouden uit protest tegen deze maatregelen.
Twintig demonstranten werden gearresteerd. De industriële vakbond riep op tot een staking van 33 uur en de Nationale Federatie van Mijnwerkers kondigde de „noodtoestand" af.
President Banzer ontving op 24 januari een delegatie van de landarbeiders, die het economische beleid van de regering wel steunden.
Hij deed een beroep op de landarbeiders zich gereed te houden gewapend de „nationalistische revolutie" te verdedigen.
Niet alle landarbeiders stonden echter achter de maatregelen van de regering. In de stad Cochabamba verzamelden zich grote groepen boeren die het ook niet eens waren met de prijsverhogingen. Zij blokkeerden drie belangrijke wegen en eisten dat de president persoonlijk zou komen om hun grieven aan te horen. Deze stuurde echter een generaal naar de opstandige boeren om met hen te onderhandelen. De boeren bleven echter bij hun eis dat de president zelf moest komen en handhaafden de blokkade, waarna de regering op 28 januari 1974 de staat van beleg voor geheel Bolivia afkondigde.
In een radio- en televisieuitzending zei de president dat het land bedreigd werd door een internationale ondermijnende samenzwering.
Eerder, op 25 januari, was het leger en de politie al in staat van alarm gebracht, nadat personeel van de dagbladen en werknemers bij de radio en televisie te kennen hadden gegeven een proteststaking tegen de regeringsmaatregelen te willen houden. De regering arresteerde daarop twee functionarissen van de vakbond van het omroeppersoneel,

President Banzer (l.) tijdens een bezoek aan het echtpaar Peron in 1973, waaruit een gemeenschappelijke verklaring resulteerde.

maar liet hen weer vrij toen de bonden erin toe stemden de staking af te gelasten.
Op 30 januari kwamen troepen in actie tegen de opstandige boeren in Cochabamba. Bij de door de boeren opgerichte barricaden kwam het vervolgens tot een gewapend treffen, waarbij doden vielen.*
De militairen wisten een door de boeren gegijzelde hoge militair te bevrijden en maakten een eind aan de opstand.
Op 14 februari 1974 wijzigde president Banzer de samenstelling van zijn regering. Hij haalde twee legerofficieren in de regering. Twee kolonels en twee burgers vertrokken. Tevens bracht hij het aantal departementen terug van 18 naar 16.
De voornaamste slachtoffers van de nieuwe wijzigingen waren kolonel Walter Castro, minister van binnenlandse zaken en diens ambtgenoot van landbouw, Kolonel Ramon Azero. De twee bewindslieden hadden hun ontslag aangeboden na de bloedige onderdrukte opstand in Cochabamba.
Twee onafhankelijke niet-militaire ministers, Walter Cerruto en Guido Valle Antelo, verlieten eveneens het kabinet. Cerruto was minister van staat zonder portefeuille en Guido Valle beheerde het ministeriële secretariaat van de president.
De nieuwe minister van binnenlandse zaken werd luitenant-kol.-vlieger Juan Bereda Asbun. Hij kwam van het ministerie van handel en nijverheid. Het ministerie van landbouw werd onder het beheer gesteld van kol. Natush Busch, voormalig minister van landbouw.
De twee nieuwe kolonels waren Miguel Ayoroa Montano en Guillermo Jimenez Gallo, die respectievelijk de portefeuilles van handel en nijverheid en van energie kregen.
Eind april werd de staat van beleg met 90 dagen verlengd na onthullingen over een samenzwering die door Boliviaanse politieke ballingen in Argentinië zou zijn beraamd.

Banzer vormt nationale raad

Op 5 april 1974 was president Banzer in Cochabamba waar hij een tweehonderdtal vooraanstaande Bolivianen, oud-ministers, vakbondsleiders en journalisten, ontving om hun advies te horen over een nieuw beleid dat een eind zou moeten maken aan het isolement van het land. Volgens de president had het land behoefte aan een groot ideaal en dat zou moeten zijn het opnieuw

---

* Volgens een officiële verklaring van het Boliviaanse episcopaat zouden meer dan 100 boeren het leven hebben verloren bij het neerslaan van de opstand. De regering had meegedeeld dat slechts 9 boeren waren omgekomen.
Waarnemers wezen er echter op dat de regering door het optreden tegen de boeren haar belangrijkste bondgenoten van zich had vervreemd. Seder 1966 waren de boeren de belangrijkste steunpilaar van de elkaar opvolgende regimes en zij werden als zodanig vaak gebruikt in de regelmatige confrontaties tussen de autoriteiten en de industrie-arbeiders.

toegang krijgen tot de zee. In 1879, na een oorlog met Chili, verloor Bolivia een strook land waardoor het in verbinding stond met de Stille Oceaan. Alle Boliviaanse regeringen hebben sedertdien het opnieuw toegang krijgen tot de zee als een politieke prioriteit van de eerste orde in hun programma staan.
Na afloop van het overleg in Cochabamba werd meegedeeld dat er een nationale raad van advies zou worden opgericht en een speciale commissie die moest bestuderen hoe het land opnieuw toegang tot de zee zou kunnen krijgen. De invloedrijke vakbond van mijnarbeiders hield zich echter afzijdig van deze raad.
In een verklaring heette het dat de regering de nationale eenheid veel beter kon dienen door de staat van beleg op te heffen en de democratische rechten te herstellen.

Strijdkrachten spreken zich uit voor uitstel presidentsverkiezingen

Naar aanleiding van de oproep van de president tot nationale eenheid, kwamen ook de strijdkrachten met een verklaring.
Zij publiceerden op 8 april 1974 een communiqué waarin zij verklaarden dat alle energie van het land zich moest richten op het grote doel om weer toegang tot de zee te krijgen. Zij voegden daaraan toe dat „ieder electoraal proces" de aandacht van deze doelstelling zou afleiden. Algemeen werd dit opgevat als een poging van de strijdkrachten de voorgenomen presidentsverkiezingen in 1975 geen doorgang te laten vinden.
Het idee presidentsverkiezingen te houden, de laatste vonden plaats in 1966, was in 1973 door president Banzer zelf gelanceerd.

Militaire coup voorkomen

Op 5 juni 1974 werd een opstand van een deel van het pantserregiment in La Paz onderdrukt. Opstandige soldaten waren het presidentiële paleis binnengedrongen, nadat zij met een tank een gat in de voorgevel hadden gereden. Tegelijkertijd hadden zij in een radioboodschap gemeld dat zij de macht hadden overgenomen.
De opstandelingen gaven de bezetting van het presidentiële paleis op nadat zij een ultimatum van de autoriteiten hadden gekregen dat zij een uur kregen om de actie te beëindigen.
Volgens een communiqué van het ministerie van binnenlandse zaken werden de rebellerende troepen geleid door jonge officieren, aanhangers van de vroegere rechtse president Barrientos die enkele jaren eerder bij een vliegtuigongeluk om het leven kwam.
Een van de mensen achter de staatsgreep, lt.-kol. Gary Prado Salmon, had in 1967 de leiding van de legereenheid die de Cubaanse revolutionair Che Guevara opspoorde. In de daarop volgende dagen werd een aantal mensen gearresteerd op beschuldiging te hebben deelgenomen aan de voorbereiding en uitvoering van de staatsgreep. In de stad Sucre werden 36 studenten gearresteerd en 24 officieren werden ontslagen uit de actieve dienst, waaronder de voornaamste deelnemers aan de coup, de lt.-kol. Gary Prado Salmon en Raul Lopez Leyton.

Kritiek oppositie op aardgascontract met Brazilië

Waarnemers wezen erop dat de mislukte coup een bewijs was van de toenemende isolering van het bewind van president Banzer.
Le Monde (7-6-'74) wees erop dat de leiders van de belangrijke politieke partijen, die officieel de regering nog steunden, t.w. de MNR (de nationalistische revolutionaire beweging) en de FSB, een op de Spaanse Falange geïnspireerde beweging, al enige tijd in ballingschap in Buenos Aires verbleven, waar ook andere vooraanstaande Bolivianen, al dan niet gedwongen, woonden.
In april 1974 gaven een aantal vooraanstaande ballingen, o.a. de oud-presidenten Juan José Torres en Hernan Siles Suazo, de secretaris-generaal van de vakbond van mijnarbeiders Juan Lechin, de oud-minister van het mijnwezen Marcelo Quiroga Santa Cruz en de generaal Ruben Sanchez een verklaring uit waarin zij het huidige bewind veroordeelden om zijn dictatoriale neigingen en waarin zij waarschuwden voor de grote Braziliaanse invloed in het land.
Deze laatste kritiek werd geïnspireerd door de onderhandelingen die de regering in La Paz met de Braziliaanse autoriteiten voerde over de levering van grote hoeveelheden aardgas tegen een lage prijs in ruil voor de financiering door Brazilië van een groot staalcomplex bij de ijzermijn Mutun.
Op 22 mei 1974 ondertekenden beide regeringen het contract daartoe, dat volgens de oppositie Brazilië een te grote invloed in de Boliviaanse economie gaf.

Nieuwe regering van uitsluitend militairen

Op 8 juli 1974 trad de gehele regering af, naar werd meegedeeld als gevolg van een „interne crisis" tussen de beide politieke partijen FSB en MNR.
Dezelfde dag benoemde president Banzer een nieuwe regering geheel uit militairen bestaande.
Vier van de vijf militairen van de afgetreden regering behielden hun functie, maar het ministerie van defensie werd nu toevertrouwd aan generaal René Bernal Escalante. Kol. Juan Pereda Asbun bleef minister van binnenlandse zaken.

De samenstelling van de nieuwe regering was als volgt:
buitenl. zaken - gen. Alberto Guzman Soriano; financ. - kol. Victor Castillo Suarez; industrie en handel - kol. Miguel Ayoroa Montano; energie - kol. Guillermo Jimenez Gallo; vervoer en communicatie - kapt. Walter Nunez Rovero; mijnbouw - kol. José Antonio Zelaya; landbouw - kol. Alberto Natusch Busch; onderwijs - kol. Waldo Bernal; arbeid - kol. Mario Vargas Salinas; coördinatie - gen. Juan Lechin Suarez.

Banzer bereidt verkiezingen voor

Op 21 juli 1974 maakte president Banzer de oprichting bekend van een „nationale raad voor de hervorming van de structuren", die tot taak kreeg een nieuwe grondwet voor het land op te stellen met het oog op een referendum dat eind '74 en de presidentsverkiezingen die in '75 gehouden zouden worden.
Ook zou een nationale politieke raad worden opgericht waarin vertegenwoordigers van de strijdkrachten, de politieke partijen en de landarbeiders opgenomen zouden worden.
Op 23 oktober 1974 ondertekende de president een wetsontwerp, opgesteld door de nationale raad voor de hervorming van de structuren, dat voorzag in algemene verkiezingen in juni 1975. Volgens het wetsontwerp zouden de Bolivianen dan kunnen kiezen voor een president, een vice-president en voor de leden van de twee huizen van het Congres.

Verkiezingen voor 5 jaar uitgesteld na revolte in Santa Cruz

Begin november '74 maakte president Banzer bekend dat de verkiezingen voor vijf jaar werden uitgesteld.
Deze mededeling kwam, nadat de president een militaire opstand in de stad Santa Cruz, 1000 km ten oosten van La Paz, op 7 november had neergeslagen.

Volgens officiële verklaringen werd de coup geleid door enkele generaals en ex-minister Carlos Valverde Barbery, allen destijds aanhangers van Banzer. Eenheden van eliteregimenten en gewapende burgers onder leiding van Valverde hadden zeven uur lang Santa Cruz in hun macht totdat Banzer aan het hoofd van een strijdmacht van tanks en soldaten van La Paz naar het opstandige gebied vloog en gewapenderhand een einde maakte aan de rebellie, aldus het communiqué.
Onmiddellijk na het neerslaan van de revolte vaardigde de regering een nieuwe wet uit, waarin stond dat de strijdkrachten de „totale controle" over het land tot 1980 zouden uitoefenen. De politieke partijen en de vakbonden werden opgeheven en er werd een speciaal tribunaal ingesteld dat de samenzweerders moest berechten.
President Banzer maakte bekend dat er „een nieuwe periode in de Boliviaanse geschiedenis" was aangebroken, die in het teken stond van „discipline, arbeid en eenheid".
De verkiezingen werden uitgesteld, omdat zij het Boliviaanse volk slechts zouden verdelen. Het democratische systeem was niet alleen achterhaald maar bovendien niet geschikt om een oplossing te geven voor „de problemen en de behoeften van onze samenleving".
Op 12 november 1974 gingen de mijnwerkers in de tinmijnen in staking uit protest tegen het uitstel van de verkiezingen. De regering liet daarop 18 vakbondsleiders arresteren.

Links komplot opgerold, oud-president uitgewezen, aanhoudend conflict met arbeiders tinmijnen

Half januari maakte de regering bekend dat zij een komplot had opgerold, georganiseerd door 7 linkse organisaties onder leiding van oud-president Hernan Siles Suazo, die illegaal het land was binnengekomen.
Op 24 januari werd hij samen met 13 anderen naar Chili uitgewezen.
Ook de oud-presidenten Victor Paz Estensoro en Juan José Torres zouden bij de affaire betrokken zijn geweest, aldus de regering.
Volgens de regering hadden de zeven linkse partijen t.w. de Nationalistische Revolutionaire Beweging, de Socialistische partij, de links-revolutionaire Nationalistische partij, de Arbeiders-revolutionaire partij, de Christen-democratische partij en twee communistische partijen een front van nationale eenheid gevormd en wilden zij door middel van een campagne van sociale agitatie in de industrie- en mijnstreken van het land de regering omverwerpen.
Half januari waren inderdaad meer dan 7000 mijnwerkers in staking gegaan uit protest tegen de sluiting door de regering van 4 radiostations in de mijndistricten Catavi en Siglo Veinte. De zenders, waaronder „Pius XII" van de katholieke orde der Oblaten werden gesloten „wegens subversieve oproepen" tegen de regering. De zender had namelijk een rapport van de commissie Justitia en Pax verspreid, waarin scherpe kritiek werd geleverd op het economische en sociale beleid van de regering. Volgens het rapport was de economische opbloei van het land (in '74 had Bolivia een groot overschot op de betalingsbalans als gevolg van de verhoogde inkomsten uit de verkoop van aardolie en mineralen) slechts ten goede gekomen aan een kleine rijke bovenlaag terwijl de grote massa nog steeds in armoede leeft.
De regering verklaarde de staking illegaal en dreigde het leger in te schakelen, maar onmiddellijk braken in andere mijngebieden en op de universiteit van La Paz solidariteitsstakingen uit. Verschillende hooggeplaatste militairen lieten bovendien weten dat ze zouden weigeren tegen de stakers op te treden.
De regering besloot daarop onderhandelingen met de stakers te beginnen en op 27 januari beëindigden de arbeiders de staking, nadat de regering had beloofd dat de apparatuur van de radiostations aan de eigenaars zou worden teruggegeven en dat het verlenen van nieuwe zendvergunningen zou worden overwogen.
Daarna keerde de rust voorlopig terug in het mijngebied, maar begin augustus gingen 5000 mijnwerkers in Catavi opnieuw in staking om vrijlating van politieke gevangenen af te dwingen.
De mijnwerkers begonnen hun staking nadat naar schatting zevenduizend mensen in de mijnsteden Catavi en Siglo Veinte (op 340 kilometer ten zuid-oosten van La Paz) hadden betoogd ten gunste van amnestie voor alle politieke gevangenen ter gelegenheid van de 150ste verjaardag van de onafhankelijkheid van het land, die juist werd gevierd.
Soortgelijke eisen werden ook gesteld door de rooms-katholieke kerk, studenten en vakorganisaties.

Acties tegen rooms-katholieke geestelijken

De sluiting van de vier radiostations, waaronder die van een rooms-katholieke orde, was niet de enige actie van de Boliviaanse regering tegen de geestelijkheid.
Op 20 maart liet de regering weten dat buitenlandse rooms-katholieke priesters betrokken waren bij ondergrondse acties tegen de staat.
Zij waarschuwde dat zij de kans liepen het land te worden uitgewezen.
In een communiqué van het ministerie van binnenlandse zaken stond dat de geestelijken een campagne onderschreven die was ontketend door de Boliviaanse afdeling van de rooms-katholieke pressiegroep Justitia en Pax om 100.000 handtekeningen te verzamelen onder een petitie waarin van de Boliviaanse regering werd gevraagd dat zij de rechten van de mens eerbiedigt.
De campagne werd door het ministerie beschouwd als gericht tegen de staat en als het in een kwaad daglicht stellen van de Boliviaanse regering in het buitenland.
Enkele dagen eerder waren twee rooms-katholieke priesters, een Belg en een Canadees, uitgewezen n.a.v. hun activiteiten voor de commissie Justitia en Pax.
Half juli arresteerde de regering 30 vakbondsleiders en sympathisanten, onder wie 3 Spaanse nonnen op beschuldiging van deelneming aan een „ondermijnend komplot".
Daarnaast werden huizen van bisschoppen en priesters doorzocht en pastorieën overvallen.
Het Boliviaanse episcopaat heeft bij verschillende gelegenheden fel geprotesteerd tegen deze acties.
In januari belegde de aartsbisschop van La Paz, mgr. Jorge Manrique, een spoedvergadering van het permanente comité van de Boliviaanse bisschoppenconferentie.
Daaruit resulteerde een verklaring waarin fel werd geprotesteerd tegen de politieke situatie in het land en het regime werd veroordeeld om zijn neiging bisschoppen en priesters die onrechtvaardige toestanden aan de kaak stellen of pleiten voor mensenrechten te kwalificeren als „ondermijners van de openbare orde". *(Le Monde, NZZ, NRC/H'-blad, De Volkskrant)*

Uitgevers: Int. Uitg. en Handelmij „Systemen Keesing" B.V., Ruysdaelstraat 71-75, Amsterdam - N.V. Algemene Uitgeverij Keesing, Keesinglaan 2-20, B 2100 Deurne-Antwerpen.

EEN NIEUW SINAÏ-AKKOORD

Tijdens zijn tiende reis door het Midden-Oosten is de Amerikaanse minister van buitenlandse zaken, Henry Kissinger, er op de twaalfde dag van zijn missie in geslaagd een tweede interim-akkoord tussen Egypte en Israël tot stand te brengen. Wat tijdens zijn negende reis in maart mislukt was (pag. 413/2 e.v.), werd in een reeks diplomatieke activiteiten (pag. 444 e.v.) voorbereid en nu verwezenlijkt, toen op 1 sept. in aanwezigheid van Kissinger eerst in Jeruzalem en vervolgens in Alexandrië een nieuw Sinaï-akkoord werd geparafeerd. Na goedkeuring door het Israëlische parlement op 3 sept. volgde op 4 sept. de ondertekening van het akkoord te Genève door vertegenwoordigers van Egypte en Israël en door luitenant-generaal Ensio Siilasvuo, de hoofdcoördinator van de drie VN-vredeskorpsen in het Midden-Oosten.

Verder overleg

Na het besluit van het Israëlische kabinet op 6 juli de VS nog verdere „opheldering en verduidelijking" te vragen m.b.t. een nieuwe interim-regeling met Egypte (pag. 448/3), pleegde de Amerikaanse minister van buitenlandse zaken, Kissinger, overleg met zijn Russische ambtgenoot Gromyko en met de Israëlische premier Rabin.

Nadat Kissinger op 7 juli nog een onderhoud had gehad met de Israëlische ambassadeur in Washington, Simha Dinitz, vertrok hij op 9 juli naar Europa. Bij zijn vertrek ontkende hij berichten dat een interim-akkoord tussen Egypte en Israël al rond was; men was volstrekt nog niet zover, al werkten Israël en Egypte ernstig in die richting.

Na een verblijf in Parijs, waar Kissinger op 10 juli door president Giscard d'Estaing ontvangen werd, volgden op 10 en 11 juli gedurende 12 uur besprekingen tussen Kissinger en zijn Russische ambtgenoot Gromyko te Genève. In het algemeen verklaarden beiden na afloop, dat de besprekingen „zeer nuttig en constructief" waren geweest. Volgens Kissinger had m.b.t. het Midden-Oosten een uitwisseling van informaties plaatsgevonden, maar er konden voorlopig geen nadere bijzonderheden worden meegedeeld. Gromyko merkte op dat „het zeer moeilijk is de woorden te kiezen om het resultaat van de gedachtenwisseling over het Midden-Oosten te karakteriseren". Hij voegde daaraan toe: „Alles wat wij kunnen zeggen, is dat deze gedachtenwisseling echt noodzakelijk was. En zeer zeker zullen wij de gelegenheid hebben op dit onderwerp in onze volgende bijeenkomsten terug te komen."

Op 12 juli had Kissinger op het slot Gymich bij Bonn een onderhoud van meer dan 3 uur met de Israëlische premier Rabin, die van 8-11 juli een officieel bezoek aan de Bondsrepubliek en West-Berlijn had gebracht.

Na afloop van het beraad tussen Rabin en Kissinger werd van Israëlische zijde te verstaan gegeven, dat enkele moeilijkheden uit de weg konden worden geruimd, terwijl namens Kissinger werd gesteld dat er bepaalde vorderingen waren gemaakt. Maar bij zijn terugkeer in Tel Aviv in de nacht van 12 op 13 juli zei Rabin, dat het mogelijk nog een jaar kon duren, voordat een nieuw interim-akkoord met Egypte zou worden afgesloten.

Na afloop van het kabinetsberaad op 13 juli, waarbij Rabin en zijn onderhandelingsteam gemachtigd werden „tot voortzetting van de besprekingen over een deelakkoord", werd volgens *DPA* (14-7) bericht, dat Rabin de „Israëlisch-Amerikaanse problemen" zwaarder liet wegen dan de nog tussen Israël en Egypte opengebleven vraagstukken, al zou „het Amerikaanse voorstel, de Israëlische waarschuwingsposten in het gebied van de Gidi-pas door Amerikaanse technici te laten bedienen, het sluiten van een deelakkoord vergemakkelijken".

Aan het kabinetsberaad werd ook deelgenomen door ambassadeur Dinitz, die op 14 juli vertrok om Kissinger later die week op de hoogte te brengen van de laatste reacties en verzoeken om „opheldering" van zijn regering.

Intussen werd Egypte ongeduldig over Israël's onderhandelingstactiek blijkens een artikel in *Al Ahram,* dat op 14 juli schreef dat Egypte de spoedige bijeenroeping van de Geneefse conferentie zou verlangen, om daar over een allesomvattende oplossing van het Midden-Oosten-conflict te onderhandelen, wanneer Israël verdere vertragingstactieken toepaste bij het bereiken van een interim-akkoord.

Egypte weigert verlenging UNEF-mandaat. Oproep Veiligheidsraad en verlenging UNEF-mandaat met drie maanden

De Egyptische vice-premier en minister van buitenlandse zaken, Ismail Fahmi, deelde op 15 juli tijdens een persconferentie te Cairo mee, dat Egypte niet bereid was het mandaat voor de VN-vredesmacht (UNEF) in de Sinai te verlengen, dat op 24 juli afliep. „Israël misbruikt het VN-leger om Arabische gebieden bezet te houden", aldus Fahmi, die daaraan toevoegde dat Egypte niet het vertrek van de VN-troepen zou eisen, voordat de Veiligheidsraad bijeen was geweest. De minister deelde mee, dat hij een boodschap in die zin had gezonden aan secretaris-generaal Waldheim van de VN, die hem op 15 juli ontving.

Fahmi stelde tegelijk dat Egypte „niet tegen het juiste gebruik" van de UNEF was, en dat de Veiligheidsraad „moest handelen overeenkomstig zijn handvest", opdat Israël gedwongen zou worden om „zijn arrogante en expansionistische politiek in het gebied opnieuw te overwegen". Waldheim nam contact op met de voorzitter van de Veiligheidsraad, Eugenio Plaja (Italië) en de vertegenwoordigers van de VS, de SU en Israël.

Terwijl minister Kissinger de Egyptische beslissing „een bijzonder on-

De ondertekening van het Sinaï-akkoord te Genève. Op de combinatiefoto links de Egyptische delegatie met generaal Taha el Magdoeb en rechts de Israëlische delegatie met Mordechai Gazith.

Weekblad 44ste jaargang No. 2297, pag. 27391-27406

gelukkig besluit" noemde en de Israëlische regering liet weten aan een verlenging van het UNEF-mandaat vast te houden, leidde overleg tussen de leden van de Veiligheidsraad ertoe, dat voorzitter Plaja op 21 juli de volgende oproep tot president Sadat van Egypte richtte:

„Ik geloof dat een nieuwe uitbreiding van het mandaat in de Sinaï onder de huidige omstandigheden een belangrijke bijdrage zal zijn aan het scheppen van een atmosfeer die kan leiden naar vooruitgang op weg naar een rechtvaardige en duurzame vrede.
„Daarom richt ik mij namens de Veiligheidsraad tot Uwe Excellentie om de houding van Egypte opnieuw te overwegen. Ik verzeker Uwe Excellentie dat de Veiligheidsraad, met waardering voor de maatregelen die tot vrede kunnen leiden, de situatie zeer aandachtig volgt en de nadruk legt op verdere vooruitgang, ter voorkoming van een impasse in het Midden-Oosten".

In een rede, die president Sadat op 22 juli voor het congres van de ASU hield, deelde hij mee dat hij zijn besluit over het VN-mandaat pas na overleg met de Egyptische raad voor nationale veiligheid zou nemen. De oproep van de Veiligheidsraad bewees volgens Sadat „het verlangen naar en de zorg om" verdere vooruitgang bij het zoeken naar vrede. Maar het was de plicht van de Veiligheidsraad „niet alleen de spanningen te verminderen, maar ook op een volledige toepassing" van zijn resoluties aan te dringen.

Op 23 juli 's avonds echter stemde Egypte in met een verlenging van het UNEF-mandaat tot 24 oktober. Het liet weten nota te hebben genomen van de nadruk die de Raad gelegd had op „het belang van de realisering van nieuwe vooruitgang naar een rechtvaardige en duurzame vrede en van het voorkomen van een impasse in het Midden-Oosten". De oproep van de Raad was „een adequaat initiatief" geweest overeenkomstig de verantwoordelijkheden van de Raad.

Op 24 juli stemde de Veiligheidsraad met 13 tegen 0 stemmen - China en Irak namen niet aan de stemming deel — in met een verlenging van het UNEF-mandaat voor een periode van drie maanden. De Raad uitte tegelijk zijn „voldoening" over Egypte's positieve antwoord op de oproep van de Raad d.d. 21 juli.

Over deze laatste bewoordingen sprak Israël zijn „diepe teleurstelling" uit, omdat de resolutie volkomen de „positieve houding van Israël" negeert, „dat op 14 juli al voorstelde het mandaat met zes maanden te verlengen".

Voortgang Sinaï-overleg

Inmiddels had de Israëlische ambassadeur Dinitz op 17 en 18 juli in Washington de jongste Israëlische voorstellen met Kissinger beproken. Het zou daarbij gaan om een gedetailleerd plan met een linie waarop de Israëlische troepen zich zouden terugtrekken.

De voorstellen werden op 20 juli door de Amerikaanse ambassadeur in Cairo, Eilts, na zijn terugkeer van een vijfdaags verblijf in Washington aan president Sadat overgebracht.

Op 22 juli bracht Kissinger ambassadeur Dinitz op de hoogte van het via Eilts ontvangen Egyptische antwoord op de laatste Israëlische voorstellen. De volgende dag verklaarde de Israëlische premier Rabin in Jeruzalem, dat „de onderhandelingen over een tussentijds akkoord met Egypte in het laatste stadium moeten uitmonden in rechtstreekse besprekingen tussen Israël en Egypte". Op 24 juli liet Kissinger weten, dat deze Iraëlische eis betreffende rechtstreekse onderhandelingen met Egypte geen obstakel op de weg naar het sluiten van een interim-akkoord vormde.

Kissinger wees erop dat ook bij voorgaande onderhandelingen details in rechtstreekse besprekingen waren uitgewerkt.

Een woordvoerder van het State Department zei later dat de Israëlische ambassade de VS de verzekering had gegeven dat Rabins eis niet gezien moest worden als „iets nieuws". De Israëliërs hadden een herhaling op het oog van de technische besprekingen op laag niveau die voorafgingen aan de eerste interim-regeling met Egypte, aldus deze woordvoerder.

Hij zei dat de Israëlische verduidelijking via de Amerikaanse ambassadeur in Cairo onmiddellijk aan Egypte was overgebracht.

Op 25 juli verklaarde de Israëlische premier Rabin, dat de jongste Egyptische voorstellen, die op 23 juli via Washington waren overgebracht, voor Israël grotendeels onaanvaardbaar waren. Rabin en zijn onderhandelingsteam zouden echter op de Egyptische voorstellen reageren met het formuleren van tegenvoorstellen. Dezelfde dag zei minister Kissinger in Washington, waar hij een onderhoud met ambassadeur Dinitz had, dat, hoewel Egypte en Israël serieuze pogingen in het werk stelden, er een „aanzienlijke kloof" tussen de standpunten bleef.

De Egyptische president Sadat zei op 27 juli tijdens een persconferentie in de Soedanese hoofdstad Khartoem dat het al dan niet uitbreken van een nieuwe oorlog ervan afhangt hoeveel voortgang wordt gemaakt bij de via de Verenigde Staten lopende pogingen om een tussentijdse regeling voor de Sinaï tot stand te brengen voordat het huidige mandaat van de VN-troepen op 24 oktober afloopt. We zijn niet akkoord gegaan met verlenging van het VN-mandaat om de status quo te handhaven, maar om een sfeer te scheppen waarin een nieuwe stap in de richting van vrede kan worden gezet, aldus de Egyptische president.

Op 31 juli bracht ambassadeur Eilts president Sadat de nieuwe Israëlische voorstellen over. Op 3 aug. ging Eilts met het Egyptische antwoord naar Belgrado, om de daar verblijvende president Ford en minister Kissinger verslag uit te brengen.

Op 4 aug. werd te Jeruzalem na een ontmoeting van de Israëlische minister van financiën, Rabinowitz, met de Amerikaanse ambassadeur, Malcolm Toon, bekendgemaakt, dat in de volgende week een Israëlische economische missie op hoog niveau naar Washington zou gaan voor besprekingen over Amerikaanse financiële en militaire hulp voor 1976 ter waarde van $ 2,5 mrd. Dit overleg was sinds eind maart door Washington in de ijskast geplaatst en de hervatting ervan werd in Israël gezien als een blijk van het op handen zijn van een Israëlisch-Egyptisch vergelijk.

Op 5 aug. verklaarde ambassadeur Dinitz in Washington na een onderhoud met minister Kissinger over de jongste Egyptische voorstellen, dat de VS nog steeds een paar militaire goederen niet leverden in het door Israël gewenste tempo. De woordvoerder van Kissingers ministerie, Robert Anderson, had eerder die dag gezegd dat de Verenigde Staten sinds april voor ruim 100 miljoen dollar aan wapens aan Israël hadden geleverd en dat het „aanvoerkanaal" in het algemeen open was. Hij bevestigde dat enkele zaken die Israël besteld had niet waren afgeleverd en gaf hiervan produktieschema's de schuld.

Het Egyptische antwoord op de Israëlische voorstellen bereikte Israël op 6 aug. en het ging volgens de Israëlische staatsradio vergezeld van een brief van minister Kissinger, waarin deze de Israëlische regering verzocht het onderhandelingsproces te versnellen, zodat hij omstreeks

20 aug. naar het Midden-Oosten zou kunnen komen om een akkoord af te ronden. Israëlische bronnen meldden dat Egypte voor de eerste maal de principes van de Israëlische landkaart voor een vergelijk in de Sinaï had aanvaard. Kennelijk na een lek verschenen in de nationale Israëlische kranten vrijwel identieke versies van het Egyptische antwoord. *NRC/H'blad* (7-8) berichtte hierover:

Er is nu overeenstemming over de loop van de nieuwe Israëlische lijn in de Sinaiwoestijn, met meningsverschillen over enkele kilometers, in het bijzonder in het gebied van de bergpassen. De Egyptische eis op de westelijke toegang tot de Mitla- en Gidi-passen twee compagnieën te kunnen legeren stuit echter op Israëlisch verzet.
Voorts zijn Israël en Egypte nader tot elkaar gekomen wat de bemanning van de waarschuwingsstations in de Sinaiwoestijn aangaat. Egypte aanvaardt thans het principe van Israëlische aanwezigheid in alle waarschuwingsstations, maar maakt een onderscheid bij de taken die de Israëlische militairen er kunnen vervullen. Egypte legt zich thans neer bij de Israëlische eis dat de waarnemingspost Oem Hasiwa uitsluitend door Israëlische militairen wordt bemand, terwijl andere posten onder Amerikaans commando dienen te staan.

Op 7 aug. werden in Washington, Cairo en Tel Aviv optimistische verklaringen afgelegd. Op 8 aug. bracht ambassadeur Dinitz het voorlopige Israëlische antwoord op de Egyptische voorstellen aan minister Kissinger over, terwijl president Ford diezelfde dag Israël en Egypte opriep tot grotere soepelheid bij de onderhandelingen.
Op 11 aug. vertrokken twee Israëlische topambtenaren, Mordechai Gazit (hoofd van het bureau van premier Rabin) en Meir Rosen (juridisch adviseur van het ministerie van buitenlandse zaken), naar Washington om met de Amerikaanse onderminister van buitenlandse zaken, Joseph Sisco, naar juridische formuleringen te zoeken voor de politieke aspecten van een Israëlisch-Egyptisch interim-akkoord plus de daaruit voortvloeiende Amerikaanse verplichtingen jegens Israël. Hun vertrek werd beschouwd als een aanduiding van het feit dat de onderhandelingen in een vergevorderd stadium verkeerden. (De eerder genoemde Israëlische economische missie vertrok vrijwel tegelijk naar Washington.)
Ook op 11 aug. overhandigde ambassadeur Eilts aan president Sadat de nieuwe Israëlische voorstellen. Reeds de volgende dag kwam Egypte met tegenvoorstellen. Op 13 aug. droeg het Israëlische onderhandelingsteam ambassadeur Dinitz op in Washington nog verdere verduidelijkingen te vragen, terwijl de woordvoerder van de Egyptische president Sadat, Tahsin Bachir, verklaarde: „Het gaat de goede kant op".
Op 15 aug. zei de Israëlische minister van buitenlandse zaken, Allon, te geloven dat Israël en Egypte dichter bij een akkoord waren „dan ooit tevoren", terwijl minister Kissinger die dag opnieuw met ambassadeur Dinitz overlegde, die bekendmaakte dat Israëlische en Amerikaanse onderhandelaars de ontwerptekst voor een akkoord hadden voltooid.
Op 17 aug. maakte minister Kissinger na overleg met president Ford bekend, dat hij op 20 aug. naar het Midden-Oosten zou vertrekken om ter plaatse de laatste details van een nieuw Egyptisch-Israëlisch interim-akkoord te regelen. Na een ruim zes uur durend beraad had het Israëlische kabinet eerder op 17 aug. met 15 stemmen voor, bij 3 onthoudingen besloten geen formele obstakels voor de komst van Kissinger op te werpen. Eerder had Kissinger de hervatting van zijn pendeldiplomatie afhankelijk gesteld van 90% overeenstemming vooraf, en dat stadium zou volgens persberichten door het Israëlische kabinet nog niet aanwezig zijn geacht. Volgens het Israëlische communiqué moest over „een aantal belangrijke onderwerpen" nog verder worden onderhandeld. Officieus werden de volgende geschilpunten genoemd:

— De eis van Israël dat Egypte zijn troepen niet verder verplaatst dan gemiddeld twaalf kilometer oostwaarts in de woestijn en niet voorbij de huidige bufferzone.

Een verschil van slechts meters tussen Israël en Egypte over de kwestie waar de nieuwe Israëlische linie zou moeten lopen, voornamelijk in de omgeving van de passen Mitla en Gidi in de Sinaï.

De plaatsing van zes elektronische waarnemingsposten in het gebied vn de passen, met inbegrip van twee op de wegen van elke pas, die geheel door Amerikaanse technici bemand zouden worden. Egypte zou slechts vier posten wensen.

Volgens de Israëlische pers was een overeenkomst met Egypte ook afhankelijk van de uitslag van de besprekingen over Amerikaanse financiële ($ 2 à 3 mrd) en militaire steun aan Israël.

Op 19 aug. onthulde de voorzitter van de Israëlische parlementscommissie voor buitenlandse zaken, Yitzhak Navon, belangrijke elementen van het besproken akkoord in een tv-debat. Naar zijn zeggen zouden Egypte en Israël zich verplichten tegenover de VS om af te zien van het gebruik van geweld of het dreigen ermee, om hun geschil op te lossen. *NRC/H'blad* (20-8) meldde o.a.:

„Volgens Navon zal Israël van de Verenigde Staten minstens voor $ 2 mrd aan financiële en militaire hulp (de modernste wapens) krijgen, zullen de Verenigde Staten Israël schadeloos stellen voor het verlies van de olievelden bij Aboe Rodeis en wordt Israëls olievoorziening door de Verenigde Staten gegarandeerd o.a. door met Amerikaanse steun grote oliereservoirs in Israël te bouwen. Het vergelijk regelt het transport van Israëlische goederen in beide richtingen door het Suezkanaal.

Een gedeelte van de ca. 20.000 demonstranten bij de Klaagmuur te Jeruzalem tijdens de grote betoging op 28 augustus tegen minister Kissinger en het interim-akkoord.

Voorts zei Navon de indruk te hebben dat Egypte de economische boycot en de propaganda-oorlog tegen Israël zal verminderen. Het Israëlisch-Egyptische deelvergelijk wordt bij ondertekening van kracht en is bindend tot het door een nieuw verdrag tussen de partijen is vervangen. Het mandaat voor de VN-troepen in de bufferzone zal minstens driemaal met een jaar worden verlengd.

In dit verband legde Navon er de nadruk op dat er op Israëlische aandrang een afspraak tussen de partijen is dat de VN-troepen slechts met instemming van Israël en Egypte uit de bufferzone kunnen worden teruggetrokken. Verder bepaalt het op handen zijnde vergelijk dat een gezamenlijke Israëlisch-Egyptische commissie toezicht zal houden op de uitvoering ervan. (. . .)

Van politiek belang, Navon legde daar de nadruk op, is dat in het te publiceren Israëlisch-Egyptische deel van het vergelijk wordt gesteld dat het een belangrijke stap op weg naar de vrede is. Verder verplichten Israël en Egypte zich langs diplomatieke weg te onderhandelen tot een definitieve vrede in het kader van de Geneefse vredesconferentie is bereikt. In dit verband wordt gerefereerd aan de VN-Veiligheidsresolutie 338 . . ."

Kissinger' tiende reis. Parafering tweede Sinaï-akkoord

Op 21 aug. begon Kissinger zijn tiende Midden-Oosten-missie met een bezoek aan Israël. In Jeruzalem demonstreerden die dag en ook volgende dagen duizenden voornamelijk rechtse personen tegen Kissinger en de regering-Rabin. Naast aanhangers van de officiële oppositiepartij, de Likoed o.l.v. Menahem Begin, ging het vooral om jongeren van het „Blok der gelovigen (Gush Emunim), dat voor alle illegale bezettingsacties op de westelijke Jordaanoever verantwoordelijk was, en leden van de Joodse Defensieliga, de Groot-Israël-beweging en de „Betar", de jeugdorganisatie van de Cheroetpartij.

Op 22 aug. vertrok Kissinger naar Egypte (Alexandrië). Op 23 aug. volgde een bezoek aan de Syrische hoofdstad Damascus en daarna vloog de Amerikaanse minister met zijn gevolg heen en weer tussen Jeruzalem en Alexandrië, tot in zijn aanwezigheid op 1 sept. in afzonderlijke plechtigheden te Jeruzalem en Alexandrië het nieuwe Egyptisch-Israëlische interim-akkoord geparafeerd werd.

Het nieuwe Sinaï-akkoord bestaat uit vier documenten: 1) Een Egyptisch-Israëlische overeenkomst; 2) een daarbij behorend aanhangsel; 3) een Egyptisch-Israëlisch-Amerikaanse regeling inzake de aanwezigheid van Amerikaans burgerpersoneel op waarschuwingsposten in de Sinaï (waarvoor het Amerikaanse Congres nog zijn toestemming moet verlenen); en 4) een geheim Amerikaans-Israëlisch document over de Amerikaanse economische en militaire hulp aan Israël.

De teksten van de eerste drie documenten volgen hier:

OVEREENKOMST TUSSEN EGYPTE EN ISRAËL

De regering van de Arabische Republiek Egypte en de regering van Israël zijn overeengekomen dat:

Artikel 1

Het conflict tussen hen en in het Midden-Oosten niet zal worden opgelost door militair geweld maar door vreedzame middelen.

De overeenkomst door de partijen afgesloten op 18 januari 1974 binnen het kader van de Geneefse vredesconferentie vormde een eerste stap naar een rechtvaardige en duurzame vrede in overeenstemming met de bepalingen van resolutie 338 van de Veiligheidsraad van 22 oktober 1973: en zij zijn vastbesloten om een definitieve en rechtvaardige vredesregeling te bereiken door middel van onderhandelingen waartoe wordt opgeroepen door resolutie 338 van de Veiligheidsraad, waarbij deze overeenkomst gezien moet worden als een belangrijke stap tot dat doel.

Artikel 2

De partijen verbinden zich hierbij om niet hun toevlucht te nemen tot het dreigen met of het gebruik van geweld of militaire blokkade tegen elkaar.

Artikel 3

1. De partijen zullen voortgaan om nauwgezet het staakt-het-vuren te land, ter zee en in de lucht na te leven en zich te onthouden van alle militaire of paramilitaire acties tegen elkaar.

2. De partijen bevestigen tevens dat de verplichtingen opgenomen in het aanhangsel en als dat eenmaal voltooid is, het protocol integraal deel uit zullen maken van deze overeenkomst.

Artikel 4

A. De strijdkrachten van de partijen zullen worden gelegerd in overeenstemming met de volgende beginselen:

1. Alle Israëlische strijdkrachten worden gelegerd ten oosten van de lijnen, die op de bijgevoegde kaart als de lijnen J en M zijn aangeduid.

2. Alle Egyptische strijdkrachten worden gelegerd ten westen van de lijn, die op de bijgevoegde kaart als lijn E is aangeduid.

3. In het gebied tussen de lijnen, die op de bijgevoegde kaart zijn aangeduid als de lijnen E en F, en in het gebied tussen de lijnen, die op de bijgevoegde kaart zijn aangeduid als de lijnen J en N, moeten bewapening en troepen(sterkte) beperkt zijn.

4. De in bovenstaande paragraaf 3 beschreven beperking van bewapening en troepen moeten worden overeengekomen zoals in het bijgevoegde aanhangsel omschreven is.

5. De zone tussen de lijnen, die op de bijgevoegde kaart zijn aangeduid als de lijnen E en J, zal een bufferzone zijn. In

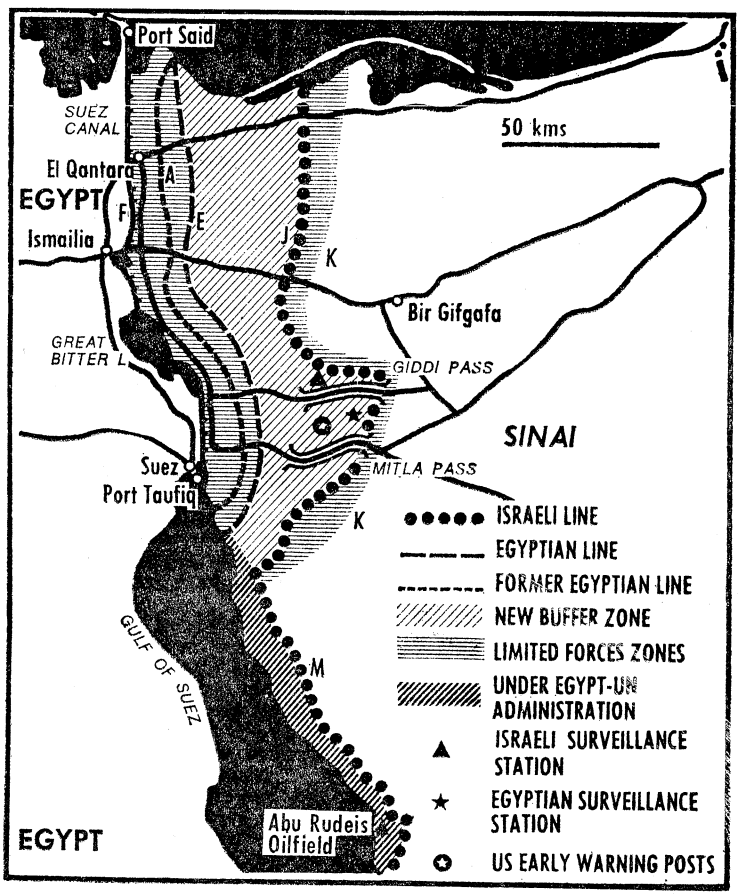

(The Times)

deze zone zal de UNEF zijn functies blijven uitoefenen overeenkomstig de Egyptisch-Israëlische overeenkomst van 18 januari 1974.

6. In het gebied ten zuiden van lijn E en ten westen van lijn M, zoals bepaald op de bijgevoegde kaart, zullen geen strijdkrachten zijn (gelegerd), zoals gespecificeerd in het bijgevoegde aanhangsel.

B. De bijzonderheden betreffende de nieuwe linies, de nieuwe opstelling van de strijdkrachten en het tijdschema daarvoor, de beperking van bewapening en troepensterkte, de luchtverkenning, de werking van de elektronische waarschuwings- en bewakingsinstallaties en het gebruik van wegen, de VN-functies en andere regelingen zullen allemaal in overeenstemming zijn met de voorzieningen van het aanhangsel en de landkaart die een integraal deel uitmaken van deze overeenkomst en van het protocol dat het resultaat is van onderhandelingen ingevolge het aanhangsel en dat, eenmaal voltooid, integraal deel zal worden van deze overeenkomst.

Artikel 5

De noodtoestandsmacht van de Verenigde Naties (UNEF) is van essentieel belang en zal haar functies voortzetten en haar mandaat zal jaarlijks worden verlengd.

Artikel 6

De partijen gaan hierbij over tot de instelling van een gezamenlijke commissie voor de duur van deze overeenkomst. Deze zal optreden onder auspiciën van de chef-coördinator van de vredesmissie van de Verenigde Naties in het Midden-Oosten ten einde ieder probleem in behandeling te nemen dat voortvloeit uit deze overeenkomst en ten einde de noodtoestandsmacht van de Ver. Naties bij te staan in de tenuitvoerlegging van zijn mandaat. De gezamenlijke commissie zal functioneren in overeenstemming met de procedures die in het protocol zijn vastgelegd.

Artikel 7

Niet-militaire vrachten bestemd voor of komende vanuit Israël zullen door het Suezkanaal gelaten worden.

Artikel 8

1) Deze overeenkomst wordt door de partijen beschouwd als een belangrijke stap tot een rechtvaardige en duurzame vrede. Het is geen definitieve vredesovereenkomst.

2) De partijen zullen hun pogingen voortzetten om in overeenstemming met resolutie 338 van de Veiligheidsraad door onderhandelingen een definitieve vredesovereenkomst te bereiken binnen het kader van de Geneefse vredesconferentie.

Artikel 9

Deze overeenkomst zal van kracht worden op het moment van ondertekening van het protocol en van kracht blijven tot hij door een nieuwe overeenkomst wordt achterhaald.

AANHANGSEL

Binnen vijf dagen na de ondertekening van de Egyptisch-Israëlische overeenkomst zullen vertegenwoordigers van de twee partijen elkaar treffen in de militaire werkgroep van de vredesconferentie inzake het Midden-Oosten te Genève om met de voorbereiding te beginnen van een gedetailleerd protocol voor de uitvoering van de overeenkomst. Om de voorbereiding van het protocol en de uitvoering van de overeenkomst te vergemakkelijken en om bij de handhaving van de nauwgezette inachtneming van het staakt-het-vuren en andere elementen van de overeenkomst te helpen, hebben de twee partijen overeenstemming bereikt over de volgende beginselen, die een integraal bestanddeel vormen van de overeenkomst, als richtlijnen voor de werkgroep.

Minister Kissinger en de Egyptische premier Mamdouh Salem paraferen het interim-akkoord in Sadat's buitenverblijf in Maamoura.

1. Bepaling van linies en gebieden

De stationeringslinies, de gebieden met beperkte troepen(sterkte) en bewapening, de bufferzones, het gebied ten zuiden van lijn E en ten westen van lijn M (de oostgrens van de toegangscorridor tot Aboe Rodeis, Red.), andere bepaalde gebieden, gedeelten van wegen voor algemeen gebruik en andere punten, waarnaar in artikel 4 van de overeenkomst verwezen wordt, moeten zo zijn vastgelegd als zij zijn aangegeven op de bijgevoegde kaart (1 : 100.000 - Amerikaanse editie).

2. Bufferzones

a) De toegang tot de bufferzones zal worden gecontroleerd door de UNEF, volgens procedures die zullen worden uitgewerkt door de werkgroep en de UNEF.

b) Vliegtuigen van beide partijen zullen vrij mogen vliegen tot aan de voorste linie van hun partij. Verkenningsvliegtuigen van beide partijen mogen volgens een overeengekomen (vlucht) schema vliegen tot aan de middellijn van de bufferzone tussen E en J.

c) In de bufferzone tussen lijn E en J (grenzen van de bufferzone, Red.) zal krachtens artikel 4 van de overeenkomst een waarschuwingssysteem worden ingericht, dat wordt toevertrouwd aan Amerikaans burgerpersoneel zoals gedetailleerd omschreven in een afzonderlijk voorstel dat een onderdeel vormt van deze overeenkomst.

d) Bevoegd personeel zal toegang hebben tot de bufferzone om naar en van het waarschuwingssysteem te komen. De manier, waarop dit wordt geregeld, zal worden uitgewerkt door de werkgroep en de UNEF.

3. Gebied ten zuiden van lijn E (de noordelijke sector van Israël's voorste linie) en ten westen van lijn M (de zuidelijke sector van Israël's voorste linie).

a) in dit gebied zal de UNEF verzekeren, dat zich daar geen militaire of paramilitaire troepen van welke aard ook bevinden, en geen militaire versterkingen en militaire installaties; zij zal controleposten inrichten en de bewegingsvrijheid genieten die voor de uitoefening van deze taak noodzakelijk is.

b) Egyptische burgers en burgerpersoneel voor de olievelden uit derde landen zullen het recht hebben het bovengenoemde gebied binnen te gaan, het te verlaten, er te werken en te leven, uitgezonderd de bufferzones 2a en 2b alsmede het gebied van de Verenigde Naties. Egyptische burgerpolitie zal worden toegelaten tot het gebied om zijn normale civiele politietaken te vervullen onder de burgerbevolking, in een sterkte en met een bewapening en uitrusting zoals die in het protocol zal worden vastgelegd.

c) Het betreden en het verlaten van het gebied over land, door de lucht of via de zee zal slechts mogen geschieden via UNEF-controleposten. De UNEF zal ook controleposten inrichten langs de weg (naar Aboe Rodeis, Red.), de scheidingslijn en op andere punten, waarbij de exacte ligging en hun aantal in het protocol moet worden opgenomen.

d) De toegang tot het luchtruim en het kustgebied zal zijn beperkt tot onbewapende Egyptische civiele schepen en onbewapende civiele helikopters en transportvliegtuigen, die bij de civiele activiteiten in het gebied betrokken zijn, zoals door de werkgroep wordt afgesproken.

e) Israël verplicht zich alle tegenwoordig bestaande civiele installaties en infrastructuren intact te laten.

f) De procedures inzake het gebruik van de gemeenschappelijke gedeelten van de kustweg langs de Golf van Suez zullen door de werkgroep worden vastgesteld en gedetailleerd in het protocol worden vastgelegd.

4. Luchtbewaking.

De luchtverkenningsmissies van de Verenigde Staten boven de onder de overeenkomst vallende gebieden zullen worden voortgezet volgens de reeds in de praktijk gevolgde procedures. De missies zullen normaal worden uitgevoerd met een frequentie van één missie per 7 à 10 dagen, waarbij elk van beide partijen of de UNEF gemachtigd is een missie op een vroeger tijdstip te verlangen. De Verenigde Staten zullen de resultaten van de missies vlot ter beschikking stellen van Israël, Egypte, en de chef-coördinator van de vredesmissie van de Verenigde Naties.

5. Beperking van troepen en bewapening.

a) Binnen de gebieden met beperkte troepen(sterkte) en bewapening zullen de voornaamste beperkingen als volgt luiden:

(1) 8 standaard infanteriebataljons;

(2) 75 tanks;

(3) 60 stuks geschut, met inbegrip van zware mortieren (d.w.z. met een kaliber zwaarder dan 120 mm), waarvan de reikwijdte niet de 12 km te boven gaat;

(4) Het totale personeelsbestand mag de 8.000 niet te boven gaan;

(5) Beide partijen komen overeen in het gebied geen wapens te stationeren of op te slaan, die de linie van de andere partij kunnen bereiken;

(6) Beide partijen komen overeen, dat zij in de gebieden tussen de lijnen J en K, en tussen de lijn A (van het troepenscheidingsakkoord van 18 jan. 1974, Red.) en de lijn E, geen nieuwe versterkingen zullen bouwen of installaties voor troepen, die een grotere omvang hebben dan de hierbij overeengekomen omvang.

b) De voornaamste beperkingen buiten de gebieden met beperkte troepen (sterkte) en bewapening zullen zijn:

(1) Geen van beide partijen zal enigerlei wapens stationeren of opslaan in gebieden, van waaruit zij de linie van de ander kunnen bereiken;

(2) De partijen zullen geen luchtdoelraketten plaatsen binnen een gebied op 10 kilometer ten oosten van lijn K (oostgrens van de Israëlische uitdunningszone, Red.) en ten westen van lijn F (westgrens van de Egyptische uitdunningszone, Red.).

c) De troepenmacht van de Verenigde Naties zal inspecties uitvoeren om de handhaving van de overeengekomen beperkingen binnen deze gebieden te verzekeren.

6. Uitvoeringsprocedure.

De gedetailleerde uitvoering en tijdsduur van de verplaatsing van troepen, de overdracht van de olievelden en andere regelingen, die vereist zijn krachtens de overeenkomst, het aanhangsel en het protocol, zullen worden vastgesteld door de werkgroep, die overeenstemming moet bereiken over de stadia van deze procedure, inclusief de verplaatsing in fasen van Egyptische troepen naar lijn E (oostgrens van de Egyptische uitdunningszone. Red.) en van Israëlische troepen naar lijn J (westgrens van de Israëlische uitdunningszone, Red.). De eerste fase zal bestaan uit de overdracht van de olievelden en installaties aan Egypte. Deze procedure zal binnen twee weken na de ondertekening van het protocol beginnen met de komst van de nodige technici, en zij zal niet later dan acht weken na haar begin zijn voltooid. De details van de regeling in fasen zullen worden uitgewerkt in de militaire werkgroep.
De uitvoering van de (troepen) verplaatsing moet binnen vijf maanden na ondertekening van het protocol zijn voltooid.

VOORSTEL AMERIKAANSE REGERING

In verband met het waarschuwingssysteem, waarnaar verwezen wordt in artikel 4 van de overeenkomst tussen Egypte en Israël, die vandaag is gesloten en die een integraal deel uitmaakt van die overeenkomst (hierna aangeduid als het basisakkoord), stellen de Verenigde Staten het volgende voor:

1. Het waarschuwingssysteem dat in overeenstemming met artikel 4 zal worden ingesteld in het gebied aangegeven op de bijgevoegde kaart zal worden toevertrouwd aan de Verenigde Staten. Het zal de volgende elementen bevatten:

a) er zullen twee controlestations komen om strategische waarschuwingen te verschaffen, één bediend door Egyptisch, en één bediend door Israëlisch personeel. Hun ligging is aangegeven op de kaart toegevoegd aan het basisakkoord. Elk station zal worden bemand door niet meer dan 250 man technisch en administratief personeel. Zij zullen slechts binnen hun stations de functies van visuele en elektronische controle vervullen.

b) ter ondersteuning van deze stations, ten einde tactische waarschuwingen te verschaffen en de toegang daartoe te verifiëren, zullen door de Verenigde Staten drie waarnemingsstations worden ingericht in de Mitla- en Gidi-passen, zoals op de overeengekomen kaart zal worden aangegeven.
Deze stations zullen worden bediend door Amerikaans burgerpersoneel. Ter ondersteuning van deze stations zullen drie onbemande elektronische sensor-velden worden ingesteld aan beide zijden van elk van de twee passen en in de algemene omgeving van elk station en de wegen die van en naar die stations leiden.

2. Het Amerikaanse burgerpersoneel zal de volgende taken verrichten in verband met de bediening en het onderhoud van deze stations:

a) in de twee controlestations beschreven in paragraaf 1a) hierboven, zal Amerikaans personeel de aard van de operaties van de stations en alle bewegingen naar en van elk station verifiëren en onmiddellijk verslag uitbrengen van iedere opgespoorde afwijking van de toegestane rol van visuele en elektronische controle aan de partijen in het basisakkoord en aan de UNEF.

b) in ieder waarnemingsstation als beschreven in paragraaf 1b) hierboven zal het Amerikaanse personeel onmiddellijk verslag uitbrengen aan de partijen in het basisakkoord en aan de UNEF van iedere beweging van strijdkrachten anders dan van de UNEF, in beide passen en van iedere waargenomen voorbereiding tot een dergelijke beweging.

c) het totaal aantal Amerikaans burgerpersoneel aangesteld voor de in dit voorstel genoemde taken zal de 200 niet te boven gaan. Slechts burgerpersoneel zal worden aangesteld voor de in dit voorstel genoemde taken.

3. In de stations en de andere faciliteiten die onder dit voorstel vallen, zullen geen wapens worden gehouden, behalve kleine wapens benodigd voor hun bescherming.

4. Het Amerikaans personeel, dat het waarschuwingssysteem bedient, zal worden toegestaan zich vrijelijk te bewegen binnen het gebied van het systeem.

5. De Verenigde Staten en hun personeel zullen recht hebben op zodanige ondersteuningsfaciliteiten als redelijkerwijze nodig zijn voor de tenuitvoerlegging van hun taken.

De paraferingsplechtigheid in het bureau van de Israëlische premier te Jeruzalem. V.r.n.l. stafchef Mordechai Gur, minister van defensie Peres, premier Rabin, minister Kissinger, vice-premier Allon, onderminister Sisco (VS) en de directeur-generaal van het Israëlische ministerie van buitenlandse zaken Avraham Kidron.

6. Het Amerikaanse personeel zal onschendbaar zijn voor de plaatselijke strafrechtelijke, civiele, belasting- en douanejurisdictie en hun kunnen andere specifieke voorrechten en onschendbaarheden worden verleend zoals wordt voorzien in de UNEF-overeenkomst van 13 februari 1957.

7. De Verenigde Staten bevestigen dat zij de boven beschreven taken zullen blijven vervullen voor de duur van het basisakkoord.

8. In weerwil van iedere andere bepaling van dit voorstel kunnen de Verenigde Staten hun personeel slechts dan terugtrekken als zij tot de conclusie komen dat hun veiligheid in gevaar wordt gebracht of dat voortzetting van hun rol niet langer nodig is. In het laatste geval zullen de partijen in het basisakkoord van tevoren op de hoogte worden gebracht ten einde hen in de gelegenheid te stellen alternatieve regelingen te treffen. Als beide partijen in het basisakkoord de Verenigde Staten verzoeken hun rol op grond van dit voorstel te beëindigen, zullen de Verenigde Staten dergelijke verzoeken als bindend beschouwen.

9. Technische problemen, waarbij inbegrepen de locatie van de waarnemingsstations, zullen worden uitgewerkt in overleg met de Verenigde Staten.

Commentaar

Uit een commentaar op het akkoord in het *NRC/H'blad* van 2 sept. halen wij de volgende fragmenten aan:

Zoals de beide vorige deelakkoorden die Kissinger in het Midden-Oosten tot stand bracht — het eerste Sinai-akkoord van januari 1974 (pag. 65 e.v. - 1974) en het Syrisch-Israëlische troepenscheidingsakkoord van mei 1974 voor de Golanhoogvlakte (pag. 369 e.v. - 1974) — draagt ook de huidige regeling weer alle kenmerken van een compromis, waarbij beide partijen op vrijwel elk punt een veer hebben moeten laten. Zo mag Egypte troepen gaan legeren in de bufferzone van de Verenigde Naties die in het eerste Sinai-akkoord werd afgebakend, wat een doorkruising is van het Israëlische streven om zoveel mogelijk ontruimd Arabisch gebied te laten demilitariseren.

Daar staat echter tegenover dat de nieuw te vormen VN-bufferzone aanzienlijk dieper zal zijn dan de vorige, wat als een precedent zou kunnen werken bij komende regelingen.

Daarnaast heeft Israël met het accepteren van het nieuwe akkoord definitief zijn standpunt laten varen dat het pas na het bereiken van een algehele vredesregeling zich uit bezet Arabisch gebied zou terugtrekken. Anderzijds heeft het zich niet hoeven binden aan een tijdschema voor algehele terugtrekking — een eis die president Sadat sinds hij in 1970 aan de macht kwam steeds opnieuw heeft gesteld.

Een van de opmerkelijkste aspecten van minister Kissingers jongste bemiddelingsresultaat is de directe Amerikaanse betrokkenheid bij de verdere ontwikkelingen in het Midden-Oosten. De Amerikaanse aanwezigheid, als extra garantie naast het VN-vredesleger, bleek noodzakelijk om Israël ertoe te kunnen bewegen zich terug te trekken zonder voldoende betrouwbare Egyptische tegenprestaties.

WEST-EUROPA

NEDERLAND

DEENSE PREMIER JÖRGENSEN IN NEDERLAND

De Deense premier Anker Jörgensen heeft op 19 en 20 aug. een officieel bezoek aan Nederland gebracht. Hij voerde in Den Haag besprekingen met minister-president Den Uyl.
Gesproken werd o.m. over werkgelegenheidsvraagstukken, de situatie in Portugal en problemen in de EG.
Op 20 aug. brachten beide premiers op een persconferentie verslag van hun besprekingen uit.

Premier Jörgensen, die een week tevoren in Portugal geweest was en daar gesproken had met de socialistische partijleider Soares en president Da Costa Gomez, verklaarde, dat het nog te vroeg is om iets te zeggen over een eerdere uitlating van de Westduitse bondskanselier Schmidt. Deze had verklaard, dat het Westen niet mag toestaan, dat Portugal voor de NAVO verloren zou gaan.
Premier Den Uyl daarentegen zei „niet goed te begrijpen" wat Schmidt met deze opmerking bedoelde. Wanneer een meerderheid van het Portugese volk in vrijheid zou besluiten, dat Portugal communistisch moet worden, is dat haar zaak. Het is helemaal niet de vraag of de NAVO dit al of niet moet toestaan. Wij zijn gehouden ons voor een werkelijk vrije keuze uit te spreken.
Beide premiers toonden zich enigszins optimistisch over de ontwikkelingen in Portugal: Den Uyl omdat er „talrijke aanwijzingen" zijn, dat de meerderheid van het Portugese volk — hoewel zij verschilend denkt over de toekomstige vorm van de Portugese samenleving — de vrijheid wenst te handhaven: Jörgensen omdat de socialisten en andere groepen, die een pluralistische democratie voorstaan, sinds de verkiezingen sterker schijnen te zijn geworden. (A N P)

OVERLEG DEN UYL EN DUISENBERG MET SCHMIDT EN APEL

Minister-president Den Uyl en minister Duisenberg van financiën hadden op 23 aug. een onderhoud met hun Westduitse collega's, bondskanselier Schmidt en minister Apel. Het gesprek werd gevoerd in het vakantieverblijf van bondskanselier Schmidt aan de Brahmsee in Sleeswijk Holstein.
Het initiatief tot het onderhoud was reeds enkele weken eerder genomen; tijdens de CEVS-top in Helsinki werd het definitief vastgesteld.
Besproken werden economische vraagstukken, met name eventuele stimuleringsmaatregelen.

In de Bondsrepubliek bestaan concrete plannen om ruim ƒ 5,5 mrd in de economie te pompen, vnl. in de woningbouw en openbare projecten. De Nederlandse regering denkt aan een nieuwe injectie van ong. ƒ 2 mrd.

In een onderhoud met het Westduitse persbureau *DPA* verklaarde premier Den Uyl, dat voor alles diende te worden nagegaan, hoe men in de EG met het oog op de economische toestand tot „parallelle besluiten" kan komen.
Volgens Schmidt hebben Nederland en de Bondsrepubliek met identieke vraagstukken te kampen, die door de recessie in de wereld en de teruggang in de export van beide landen i.h.b. duidelijk merkbaar geworden waren.

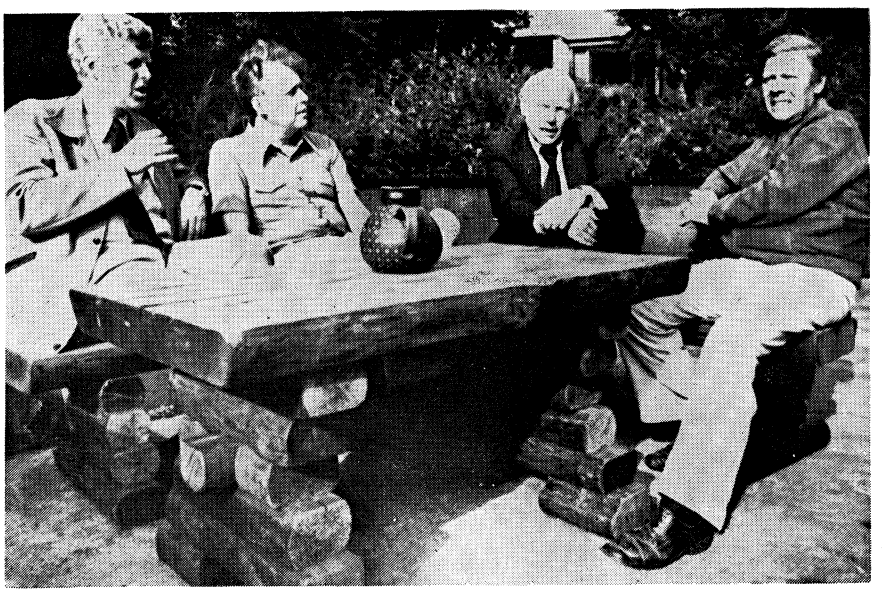

V.l.n.r. de ministers Duisenberg en Apel, minister-president Den Uyl en bondskanselier Schmidt.

De Westduitse regeringswoordvoerder Klaus Bölling merkte nog op, dat het gesprek een voortzetting was van de internationale besprekingen, die met Frankrijk, Engeland en de VS begonnen waren (pag. 502/1). Het primaire doel was een „vergelijking van de resultaten" van de strijd tegen de recessie in de hele wereld *(DPA, UPI, ANP)*

BEZOEK BISSCHOP MOEZOREWA (RHODESIË). NEDERLANDSE STEUN AFRIKAANSE NATIONALE RAAD

Bisschop Moezorewa, voorzitter van de Afrikaanse Nationale Raad (ANC), het overkoepelende orgaan van de Rhodesische bevrijdingsbewegingen, bracht op 31 aug. en 1 sept. een bezoek aan Nederland.
Hij voerde in Den Haag besprekingen met o.m. minister Pronk van ontwikkelingssamenwerking.
De Nederlandse minister zegde *f* 2,5 mln toe aan de ANC, bestemd voor humanitaire hulp t.b.v. de bevolking van Zimbabwe (de Afrikaanse naam van Rhodesië). Het geld zal worden besteed aan hulp voor vluchtelingen, die voor het bewind-Smith uitgeweken zijn naar o.a. Zambia, Mozambique en Botswana. Aan de gift is de voorwaarde verbonden, dat het geld niet voor militaire doeleinden mag worden gebruikt.
Aangezien de Nederlandse overheid geen rechtstreekse steun aan bevrijdingsbewegingen geeft, wordt het geld via de regering van Zambia verstrekt. Het hoofdkwartier van de ANC is daar in de hoofdstad Loesaka gevestigd. *(ANP)*

VERDERE GANG VAN ZAKEN GRONDWETSHERZIENING

Minister De Gaay Fortman van binnenlandse zaken heeft op 24 juni een brief aan de beide Kamers der Staten-Generaal gezonden, waarin hij uiteenzet, hoe de regering zich de verdere gang van zaken bij de herziening van de grondwet voorstelt, nu een aantal denkbeelden van de regering door de Tweede Kamer waren afgewezen (pag. 131/3).

Op de door de TK afgewezen punten zal het kabinet niet met wetsontwerpen komen. Dit betreft de volgende zaken: de gekozen kabinetsformateur, directe verkiezingen van de Eerste Kamer, het laten vervallen van het begrotings- en enquêterecht van de EK, het uitschakelen van de EK bij de behandeling van grondwetswijzigingen in tweede termijn en een andere methode van het aanwijzen van burgemeesters en commissarissen van de koningin. Ook zal het kabinet niet komen met een voorstel tot invoering van een beperkt districtenstelsel, omdat dit denkbeeld ten nauwste samenhing met het idee van de gekozen kabinetsformateur. Wel zal het kabinet blijven zoeken naar verbeteringen terzake van regeringsvorming en het kiesstelsel.

Niettemin blijven er voldoende punten over, die het de moeite waard maken een algemene herziening van de grondwet te verwezenlijken, aldus de minister, en hij geeft vervolgens een overzicht van de voorstellen, die van het kabinet verwacht kunnen worden:

- De voorrang van prinsen boven prinsessen in de regeling van de troonopvolging zal vervallen;
- In uitzonderlijke gevallen zal er van de orde van erfopvolging kunnen worden afgeweken;
- De leeftijd, waarop de Koning kan beginnen het koninklijke gezag uit te oefenen zal worden verhoogd van 18 naar 21 jaar; in een additioneel artikel zal worden vastgelegd, dat deze bepaling pas in werking treedt, nadat de burgerrechtelijke leeftijd voor meerderjarigheid is verlaagd;
- Verkiezingen van de Eerste Kamer om de vier jaar;
- Opneming in de Grondwet van sociale grondrechten;
- Vastleggen van de openbaarheid van bestuur in een algemene Grondwetsbepaling;
- Opneming van een bepaling inzake de openbaarheid van adviezen van vaste colleges en van een voorschrift tot overlegging van adviezen van vaste colleges bij wetsontwerpen;
- Opneming van een bepaling over het recht op inzage van persoonlijke gegevens;
- Openen van de mogelijkheid in plaats van provincies of gemeenten gewesten te creëren;
- Verruiming van de grondwettelijke waarborgen voor de vrijheid van meningsuitting;
- Vermelding van de minister-president en de ministerraad in de Grondwet;
- Verlaging van de leeftijd voor het passief kiesrecht tot 18 jaar;
- Openen van de mogelijkheid actief kiesrecht te verlenen aan Nederlanders die geen ingezetenen zijn;
- Openen van de mogelijkheid tot vervroeging van Prinsjesdag;
- Mogelijk maken van advisering door de Raad van State aan de Staten-Generaal;
- Opneming van een bepaling inzake een commissaris van onderzoek (ombudsman);
- Uitbreiding van de onafhankelijkheidswaarborgen voor de administratieve rechters;
- Vermelding van het administratief beroep in de Grondwet;
- Opneming van een Grondwettelijke opdracht tot vaststelling van algemene bepalingen van bestuursrecht;
- Voorschrijven van een wettelijke regeling voor gratieverlening;
- Schrapping van de uitzonderingsmogelijkheid op de regel van de openbare uitspraak van vonnissen;
- Mogelijkheid tot oplegging van binnengemeentelijke decentralisatie;
- Openen van de mogelijkheid niet-Statenleden in Gedeputeerde Staten te benoemen;
- Schrapping van de specifieke bepalingen inzake het preventief toezicht op de besturen van provincies en gemeenten.

De minister zegt in zijn brief verder, dat het kabinet er naar streeft nog in deze regeringsperiode de eerste lezing van de grondwetsherziening te voltooien. Omstreeks de jaarwisseling zullen achtereenvolgens de ontwerpen inzake de grondrechten, de lagere openbare lichamen en de bepalingen inzake de koning en de ministers worden ingediend. *(ANP, ministerie van binnenlandse zaken)*

(Vor. ber. pag. 131/3)

DRS. K. DE JONG STAATSSECRETARIS VAN ONDERWIJS

Per 28 aug. is het Koninklijke Besluit tot stand gekomen, waarbij m.i.v. 1 sept. tot staatssecretaris van onderwijs benoemd werd drs. K. de Jong, rector van een christelijke scholengemeenschap te Amersfoort. Drs. De Jong is lid van de ARP.
De nieuwe staatssecretaris is opvolger van dr. A. Veerman, eveneens ARP. Deze had om gezondheidsredenen zijn ontslag aangeboden.
In het overleg tussen minister-president Den Uyl en mr. Aantjes, voorzitter van de TK-fractie van de ARP, was in eerste instantie overeengekomen als nieuwe staatssecretaris aan te zoeken mevr. J. van Leeuwen, lid van de TK voor de ARP. Mevr. Van Leeuwen liet echter op 20 aug. weten het ambt niet te ambiëren. Voornaamste overweging bij dit besluit was, dat zij niet zeker was, of zij na deze kabinetsperiode nog beschikbaar zou zijn — mevr. Van Leeuwen is thans negen jaar TK-lid. Zij zou dan voor een staatssecretariaat van twee jaar al haar bestuurs- en andere functies moeten opgeven.

Klaas de Jong is op 27 februari 1926 te Drachten geboren.
Na het diploma h.b.s.-B behaalde hij met een staatsexamen het diploma gymnasium alpha. Hij studeerde vervolgens geschiedenis aan de Vrije Universiteit te Amsterdam, welke studie hij afsloot met het doctoraal examen met Nederlands en muziek als bijvakken.
Van 1953 tot 1960 was de heer De Jong leraar aan het christelijk lyceum te Dokkum. In 1960 werd hij rector van het christelijk lyceum in Goes en in 1972 van het Farelcollege te Amersfoort.
De heer De Jong in lidmaat van de Gereformeerde kerk.

Sedert 1970 is de heer De Jong voorzitter van de Algemene Vereniging van Schoolleiders. Voorts is hij sedert 1972 voorzitter van het Christelijk Cultureel Studiecentrum te Rijswijk.
Zijn culturele belangstelling richt zich in het bijzonder op de muziek. Hij is onder meer eindredacteur van het maandblad „Organist en Eredienst". (ANP, Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen)

CBS-ONDERZOEK AANTAL WERKNEMERS MET MINIMUMLOON

Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) heeft een onderzoek ingesteld naar het aantal werknemers, dat in nov. 1974 het minimumloon verdiende. Daarbij was voor werknemers met volledige werkweek het minimumloon per week de maatstaf en voor werknemers met onvolledige werkweek het minimumloon per uur.
De enquête omvatte zowel de werknemers in het particuliere bedrijf als bij de overheid. Werknemers, die gewoonlijk minder dan 15 uur per week werken, en huishoudelijk personeel in gezinnen bleven buiten beschouwing.
Ook in 1971 is een dergelijk onderzoek gehouden.

Uit het onderzoek van het C.B.S. is gebleken dat in november 1974 in Nederland rond 173.000 volwassenen het minimumloon verdienden, hetgeen 5,7% is van alle werknemers van 23 jaar en ouder.
De verdeling van dit aantal was als volgt:

mannen totaal	72.000	
mannen met voll. werkw.		59.000
mannen met onvoll. werkw.		13.000
vrouwen totaal	101.000	
vrouwen met voll. werkw.		42.000
vrouwen met onvoll. werkw.		59.000

Uit de cijfers blijkt dat bijna 60% van de volwassen minimumloontrekkers vrouwen zijn. Relateert men de aantallen per geslacht aan de respectieve aantallen werknemers van 23 jaar en ouder, dan blijkt dat van de volwassen mannen bijna 3% en van de volwassen vrouwen ongeveer 17% het minimumloon verdienden.
Bij vergelijking van de resultaten van de enquêtes van 1971 en 1974 constateert men dat het aantal volwassen werknemers met minimumloon ongeveer verdubbeld is. (in 1971: 84.000; in 1974: 173.000). Het aantal volwassen mannen met minimumloon was in 1974 driemaal zo groot als in 1971 (1971: 24.000; 1974: 72.000); het aantal volwassen vrouwen met minimumloon ruim anderhalf maal zo groot als in 1971 (1971: 60.000; 1974: 101.000).
De grote stijging van het aantal volwassen minimumloontrekkers hangt waarschijnlijk mede samen met de extra verhogingen van het minimumloon in 1973 en 1974, die ten doel hadden het achterblijven van het minimumloon bij de ontwikkeling der verdiende lonen ongedaan te maken. Deze inhaal had tot gevolg dat het wettelijk minimumloon over de periode 1971-1974 meer is gestegen dan het gemiddeld verdiende loon.
In 1974 is voor het eerst ook informatie ingewonnen over werknemers van 15-22 jaar, die het voor hun leeftijd geldende minimumloon verdienden. Uit de enquêtes is gebleken dat in nov. 1974 rond 205.000 werknemers van 15-22 jaar het minimumjeugdloon verdienen; ten opzichte van het totaal aantal jeugdige werknemers is dit ongeveer 25%.
De verdeling van de jeugdigen met minimumloon was als volgt:

mannen (15-22 j.) totaal	79.000	
mannen met voll. werkw.		68.000
mannen met onvoll. werkw.		11.000
vrouwen (15-22 j.) totaal	127.000	
vrouwen met voll. werkw.		102.000
vrouwen met onvoll. werkw.		25.000

Uit deze cijfers blijkt dat evenals bij de volwassen werknemers ook bij de jeugdigen rond 60% van de minimumloontrekkers vrouwen zijn. Van de jeugdige mannen verdiende 20% het minimumjeugdloon; voor de jeugdige vrouwen was het percentage 28.
Het totaal aantal werknemers (volwassenen en jeugdigen te zamen) dat in nov. 1974 het minimumloon resp. het minimumjeugdloon verdiende, bedroeg 379.000, dit is bijna 10% van het totale aantal werknemers. Voor de afzonderlijke bedrijfstakken loopt dit percentage sterk uiteen. In de delfstoffenwinning en de openbare nutsbedrijven is het 1%, bij de overheid bijna 1,5%, bij vervoer en communicatie 4%, in industrie en bouwnijverheid 6%, bij banken, verzekeringsbedrijven en zakelijke dienstverlening 8%, in de sector persoonlijke dienstververlening bijna 16% en in de handel ruim 24%. (SER-Bulletin)

PERSONELE INKOMENSVERDELING 1972

Het ministerie van financiën en het CBS hebben een onderzoek ingesteld naar de personele inkomensverdeling in Nederland in 1972. Deze statistiek heeft betrekking op belastbare inkomens.

Bij vergelijking met overeenkomstige gegevens van 1967 blijkt dat het gemiddelde inkomen per belastingplichtige tussen 1967 en 1972 is gestegen van ca. ƒ 9.550 tot ƒ 15.050, ofwel met 58%; het gemiddelde per hoofd van de bevolking nam toe van ca. ƒ 4.350 tot ƒ 7.250, dit is met 67%. Het verschil tussen beide percentages moet worden toegeschreven aan het feit dat het aantal inkomenstrekkers in deze periode meer is gestegen dan de bevolking. De ongelijkheid van inkomens in deze periode is in het algemeen verminderd. Dit kan o.m. worden afgeleid door middel van een maatstaf die gebruikt is in de onlangs verschenen interimnota van de regering over het inkomensbeleid (pag. 325/1 e.v.). Daarbij wordt de verhouding genomen tussen het gemiddelde inkomen van de top 10% der belastingplichtigen en het gemiddelde inkomen van de groep die zich bevindt tussen het derde en het vierde „deciel"; dit wil zegen de 10%-groep der belastingplichtigen, die zich bevindt boven de minst verdienende 30% der belastingplichtigen. Deze laagste 30%-groep wordt buiten beschouwing gelaten omdat m.n. in deze groep veel personen voorkomen die slechts over een deel van het jaar een inkomen hebben genoten (vakantiewerkers, schoolverlaters, part-timers, enz.)
Het gemiddelde inkomen van de hoogste 10% was in 1972 met ƒ 45.030 ca. 4,9 maal zo hoog als het gemiddelde inkomen van de gekozen benedengroep (ƒ 9.160). In 1967 bedroeg deze factor 5,6 (ƒ 31,860 tegen ƒ 5.650). De top van 10% vertoont op zichzelf een brede spreiding; zo omvat deze groep in 1972 alle belastingplichtigen met een belastbaar inkomen van ca. ƒ 26.900 en meer.
Door de werking van de belasting wordt de inkomensongelijkheid verminderd: voor het inkomen na aftrek van belasting bedroeg de hiervoor bedoelde verhoudingsfactor in 1972 ca. 3,8 (1967 4,3).
Er waren in 1972 117 werknemers, die een jaarlijks belastbaar inkomen hebben van een half miljoen gulden of meer. Zij behoren tot een groep van ruim vierduizend werknemers die jaarlijks een ton of meer verdienen. De meeste van deze groep (2.193) blijven tussen de 100.000 en 125.000 gulden en tussen de 125.000 en 200.000 gulden (1.387). Er zijn er 537, die tussen de twee en vier ton per jaar verdienen en 60 die tussen de 400.000 en 500.000 gulden per jaar als belastbaar inkomen hebben.
Het totale aantal Nederlanders dat een half miljoen of meer als jaarlijks inkomen heeft, bedraagt 1.088. Hun gezamenlijke belastbaar inkomen bedroeg in 1972 1,26 miljard gulden, waarover 478,6 miljoen belasting werd betaald. Tot deze groep van ruim duizend met een inkomen van een half miljoen of meer, behoorden behalve 117 werknemers, 399 directeuren van een N.V. of B.V. (gezamenlijk inkomen 566,3 miljoen gulden), zes agrarische zelfstandigen (gezamenlijk inkomen 566,3 miljoen gulden), 420 andere zelfstandigen (gezamenlijk inkomen 360 miljoen gulden), 59 personen zonder beroep (52,9 miljoen gulden) en 87 gepensioneerden met een gezamenlijk inkomen van 136,8 miljoen gulden.
Er waren in 1972 in totaal 6,4 miljoen belastingplichtigen met een gezamenlijk inkomen van 96,6 miljard gulden. Hiervan moest ƒ 18,2 mrd aan belasting worden betaald. Van deze 6,4 miljoen had 4,9 miljoen onder de ƒ 20.000 belastbaar inkomen per jaar, terwijl er 853.000 waren met een inkomen tussen de 20 en 30 mille per jaar, 243.000 met een inkomen tussen de 30 en 49 mille per jaar en 102.000 met een inkomen tussen de 40 en 50 mille per jaar. Ongeveer 114.000 belastingplichtigen hadden een inkomen tussen de 50.000 en 100.000 gulden per jaar. (ANP, SER-Bulletin)

POLEN

OVERLEG MET DE SU

De Poolse partijleider Gierek bracht op 15 aug. '74 een bezoek aan Sowjet-partijleider Brezjnew in diens vakantieverblijf op de Krim. Zij wisselden van gedachten „over enige problemen in de strijd voor de vrede in Europa en op de hele wereld". Op 23 juni van dit jaar voerde Gierek in Moskou besprekingen met Brezjnew. Gesproken werd o.m. over samenwerking van de socialistische staten, i.h.b. op economisch gebied. Daarbij was o.a. de coördinering van de vijfjarenplannen ter sprake gekomen.
Premier Jaroszewicz was op 2 juni van dit jaar in Moskou. Hij nam hier de orde van de oktoberrevolutie in ontvangst en voerde er besprekingen met premier Kosygin over economische samenwerking.
Sowjet-premier Kosygin bezocht op 11 en 12 aug. Polen, waar hij vnl. met Jaroszewicz overleg voerde. Hij bracht een bezoek aan partijleider Gierek in diens vakantieverblijf. Ook nu vormden kwesties van economische samenwerking en coördinering van de vijfjarenplannen de belangrijkste gespreksstof.

JAROSZEWICZ IN ROEMENIË

De Poolse premier Jaroszewicz bracht van 25-27 juli 1974 een officieel bezoek aan Roemenië. Het was Jaroszewicz' eerste bezoek aan dit land sinds hij tot premier benoemd was.
Hij voerde in Boekarest besprekingen met de Roemeense president en partijleider Ceausescu en premier Manescu. Er werd vooral gesproken over de mogelijkheden de bilaterale betrekkingen te ontwikkelen.

JAROSZEWICZ IN HONGARIJE

Premier Jaroszewicz was op 7 en 8 aug. 1974 voor een vriendschapsbezoek in Hongarije. Hij werd in Boedapest ontvangen door president Losonczi en partijleider Kadar en hij had besprekingen met premier Fock.
Voornaamste onderwerp van gesprek werd gevormd door de mogelijkheden de economische samenwerking uit te breiden.

De minister-presidenten streefden er naar concrete verdragen tot stand te brengen over specialisatie in de industriële produktie en het stichten van gemeenschappelijke ondernemingen.

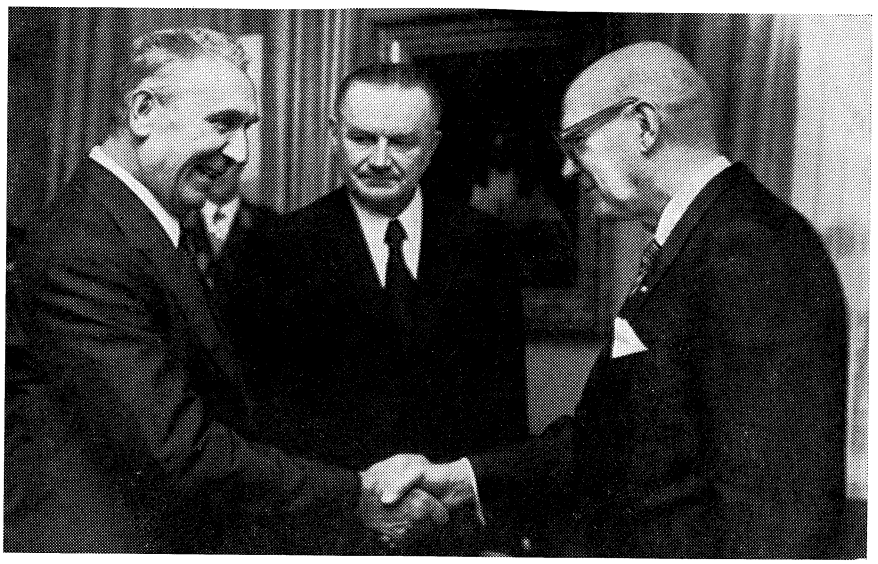

Partijleider Gierek (l.) bij de Finse president Kekkonen (r.)

JAROSZEWICZ IN OOSTENRIJK. ECONOMISCHE AKKOORDEN

Premier Jaroszewicz bracht van 30 sept. - 3 okt. 1974 een officieel bezoek aan Oostenrijk. Hij voerde in Wenen overleg met bondskanselier Kreisky.
Er werd een reeks van economische overeenkomsten tussen Polen en Oostenrijk ondertekend. Dit betrof:

- Een programma op lange termijn voor de verdere ontwikkeling van de economische, industriële en wetenschappelijke samenwerking;
- het jaarprotocol-1975 over de onderlinge handel;
- een gemeenschappelijke verklaring over de opheffing van invoerbeperkingen per 1-1-1975;
- een overeenkomst over Poolse energieleveranties aan Oostenrijk alsmede over de export van Oostenrijkse investeringsgoederen op kredietbasis aan Polen;
- een protocol over de verdieping en concretisering van de economische samenwerking;
- en een verdrag ter vermijding van dubbele belastingheffing bij inkomsten- en vermogensbelasting.

JAROSZEWICZ IN PERZIË. OVEREENKOMSTEN

Minister-president Jaroszewicz was van 11-15 nov. 1974 in Perzië. Hij werd ontvangen door de Sjah en voerde besprekingen met premier Hoveida. Gesproken werd o.m. over de economische situatie in de wereld en het vraagstuk van de grondstoffenprijzen.
Als inleiding tot een langdurige en intensieve bilaterale samenwerking werden drie verdragen ondertekend over economische en handelssamenwerking op lange termijn, alsmede een programma voor culturele uitwisseling in 1975 en 1976.

GIEREK IN FINLAND. SAMENWERKINGSVERDRAGEN

Een partij- en regeringsdelegatie o.l.v. partijleider Gierek en premier Jaroszewicz bracht van 26-29 nov. 1974 een bezoek aan Finland, waar besprekingen werden gevoerd met o.m. president Kekkonen. In Helsinki werden de volgende verdragen ondertekend:

1. Een gemeenschappelijke verklaring over de levering van Poolse steenkool in de periode 1975-1990 alsmede de levering van Finse industriële uitrustingen;
2. programma's op lange termijn voor de verdere ontwikkeling van de samenwerking in het kader van het verdrag over economische, industriële, wetenschappelijke en technische samenwerking, dat op 20 jan. 1974 in Helsinki was ondertekend;
3. een gemeenschappelijke verklaring over het wederzijds opheffen van handelsbelemmeringen;
4. een verdrag over samenwerking bij toeristenverkeer;
5. een protocol over het programma voor samenwerking op het gebied van gezondheidszorg en sociale verzekeringen in de jaren 1975 en 1976;
6. een verdrag over samenwerking tussen de academies van wetenschappen van beide landen.

JAROSZEWICZ IN BULGARIJE

Premier Jaroszewicz bracht op 5 en 6 dec. 1974 een bezoek aan Bulgarije. Hij voerde er besprekingen met zijn ambtgenoot Todorow, waarbij voornaamste onderwerp van gesprek werd gevormd door de mogelijkheden van economische samenwerking en van coproduktie en specialisering in verschillende takken van industrie.

GIEREK IN CUBA

Partijleider Gierek bracht van 10-17 jan. 1975 een officieel bezoek aan Cuba. Hij was o.m. vergezeld door CC-secretaris Edward Babiuch en minister Olszowski van buitenlandse zaken.
In Cuba werd overleg gepleegd met o.m. partijleider en minister-president Fidel Castro.
Castro en Gierek ondertekenden een gemeenschappelijke verklaring.

In de verklaring wordt o.m. gezegd, dat de rol van de SU in de huidige strijd van de volkeren om hun nationale bevrijding bijzondere betekenis heeft.
Beide partijen bekrachtigden hun vaste verbondenheid met de internationale communistische en arbeidersbeweging en hun beslotenheid op te treden tegen alle revisionistische, anti-communistische en anti-Sowjet tendensen. De komende vergadering van communistische en arbeiderspartijen van Europa zal tot de versterking van de beweging bijdragen.
Beide partijen veroordeelden de moord op de constitutionele Chileense president Salvador Allende en verlangden de dadelijke beëindiging van de fascistische terreur.
De Poolse communistische partij verlangde de opheffing van de economische en politieke blokkade van de VS tegen Cuba en steunde de eis van de Cubaanse regering tot opheffing van de VS-basis Guantanamo.

GIEREK IN PORTUGAL

In aansluiting aan zijn bezoek aan Cuba verbleef partijleider Gierek op 17 jan. 1975 voor een officieel bezoek in Portugal. Dit bezoek was eerder niet voorzien en werd pas in Cuba aangekondigd.
Gierek sprak in Portugal met president Da Costa Gomes, premier Vasco Gonçalves, minister van buitenlandse zaken Mario Soares en de minister zonder portefeuille en leider van de communistische partij Alvaro Cunhal.
Besloten werd om binnenkort een aantal verdragen met een duur van tien jaar af te sluiten over de ontwikkeling van de handel, de samenwerking op scheepvaartgebied en over economische, industriële en technische samenwerking.

JAROSZEWICZ IN JOEGO-SLAVIË

Premier Jaroszewicz bracht van 21-24 april 1975 een bezoek aan Joego-Slavië. Hij voerde er overleg met premier Bijedic en president Tito.
Beide zijden kwamen overeen, dat in de komende vijf jaar de omvang van de onderlinge handel zou moeten worden verdubbeld tot een bedrag van $ 3 mrd. Beide zijden stelden vast, dat er mogelijkheden tot uitbreiding van de samenwerking bij de produktie van en handel in grondstoffen bestonden, die in de behoeften van beide landen konden voorzien.

GIEREK EN JAROSZEWICZ IN DE DDR

Partijleider Gierek en premier Jaroszewicz brachten op 21 en 22 mei 1975 een vriendschapsbezoek aan de DDR. Zij voerden er besprekingen met partijleider Honecker, de voorzitter van de Staatsraad Willi Stoph en minister-president Horst Sindermann.
Er werd hoofdzakelijk gesproken over economische samenwerking.

V.l.n.r. Mario Soares, Edward Gierek en Vasco Gonçalves

LATIJNS-AMERIKA

BRAZILIË

ALGEMENE VERKIEZINGEN, WIJZIGINGEN IN KABINET EN LEIDING STRIJDKRACHTEN

Op 15 november 1974 werden er verkiezingen gehouden voor de Senaat, de Kamer van Afgevaardigden en de 21 parlementen van de deelstaten.
Slechts een derde van de zetels van de Senaat moest vernieuwd worden, maar de Kamer van Afgevaardigden (364 zetels) en de 787 gedeputeerden voor de parlementen van de deelstaten moesten geheel nieuw gekozen worden.
De verkiezingen resulteerden in een onverwacht succes voor de officiële oppositiepartij MDB, de Movimento Democratico Brasileiro. De regeringspartij ARENA, Alianca Renovadora Nacional bleef echter de grootste in de beide huizen van het parlement, maar moest in de parlementen van een aantal deelstaten de meerderheid afstaan aan de MDB.
De resultaten van de verkiezingen zijn als volgt:

	Kamer van Afgevaardigden		Senaat
ARENA	199	(223)	6
MDB	165	(87)	16
	364	(310)	22

Door de verkiezingen werd de samenstelling van de Senaat: ARENA 46 zetels (was 59); MDB 20 (was 7).
Het aantal zetels van de Kamer van Afgevaardigden was, volgens een grondwetswijziging van 1970, uitgebreid van 310 tot 364.
In de parlementen van de deelstaten Sao Paulo, Rio Grande do Sul, Paraná, Acre en de nieuwe deelstaat Rio de Janeiro behaalde de MDB de meerderheid.

Op 27 juni 1974 had het Congres een wet goedgekeurd waarbij de deelstaten Rio de Janeiro en Guanabara samengevoegd werden tot de nieuwe deelstaat Rio de Janeiro. Vice-admiraal Floriano Peixoto Faria Lima, de vroegere president van de staatsoliemaatschappij Petrobas werd eind 1974 tot gouverneur van de nieuwe staat benoemd.

Tijdens de verkiezingscampagne had de MDB vrij toegang tot pers, radio en televisie. De partij bestreed in haar campagne het ontbreken van politieke vrijheid en de sociale ongelijkheid. Een aantal leden van de radicale vleugel van de

partij (de zgn. autenticos) werden door de overheid bestraft wegens „verbale excessen".
De afgevaardigde van Bahia, Francisco Pinto, werd op 10 oktober 1974 gearresteerd en voor zes maanden zijn politieke rechten ontnomen omdat hij op 14 maart 1974 in een redevoering de aanwezigheid van de Chileense president generaal Pinochet in Brazilië had bekritiseerd. Pinto had zich afgevraagd hoe het mogelijk was dat Brazilië een man kon verwelkomen die openlijk arbeiders, vrouwen en kinderen vermoordt.

Volgens verschillende waarnemers heeft de MDB in enkele gebieden de steun gekregen van de verboden Braziliaanse communistische partij (PCB). Begin 1974 werden verschillende leidende communisten gearresteerd terwijl andere PCB-leiders tot de 21 politieke gevangenen behoren die sedert eind 1973 worden vermist.

Centraal in de campagne van de MDB stonden aanvallen op de economische en sociale politiek van de regering. Verder richtte men zich op de beknotting van vrijheden en mensenrechten. Officiële cijfers bevestigen het belangrijkste punt van kritiek van de MDB: de concentratie van het inkomen in handen van een kleine bevoorrechte groep. Dit verschijnsel is nauw verbonden met het Braziliaanse ontwikkelingsmodel van versnelde economische groei waarvan de massale injectie van buitenlands kapitaal de voornaamste motor vormt.
De recessie van de wereldeconomie, vooral na het begin van de oliecrisis, moest onvermijdelijk het Braziliaanse ontwikkelingsmodel in een crisis brengen. Ook groepen die er tot nog toe van hadden geprofiteerd wenden zich er nu van af. Behalve de arbeiders wier reële loon in tien jaar „revolutionair" bewind aanzienlijk is gedaald stemden ook middengroepen massaal op de MDB. Hieronder valt een belangrijk deel van de „nieuwe" bourgeoisie van na 1964, met name in de industriemetropool Sao Paulo, die ook haar vertrouwen heeft verloren in het nu tot het verleden behorende economische „wonder".
Een van de argumenten waarmee de officiële regeringspartij ARENA vergeefs heeft geprobeerd de overwinning van de MDB te voorkomen was om de elementen binnen het leger die tegen iedere vorm van liberalisering zijn niet tot ingrijpen uit te lokken. Een vooraanstaande regeringsgezinde commentator sprak na het bekend worden van de verrassende uitslag over de mogelijkheid van een „militaire crisis".
Inderdaad is de zogenaamde „linha dura", de harde lijn die aangevoerd wordt door Geisels voorganger Garrastazu Medici, nog altijd sterk vertegenwoordigd, niet alleen in het officierenkorps maar ook in het kabinet. Uit angst de greep op de gebeurtenissen te zullen verliezen zou deze groep president Geisel willen dwingen de verkiezingsuitslag te annuleren. Is hij daartoe niet bereid dan zou een staatsgreep niet onmogelijk zijn.
Geisel heeft echter beloofd dat degenen die gekozen zijn ook geïnstalleerd zullen worden, „ofschoon de verkiezing van ongeschikte personen de democratisering van het land kan vertragen". Hij heeft gezegd dat de verkiezingsuitslag geen enkele invloed zal hebben op zijn beleid. „Ik zal geen druk accepteren om de plannen van politieke ontspanning te versnellen, omdat een dergelijke druk tegendruk teweeg zou brengen", aldus Geisel. Niettemin lijkt hij in een oncomfortabele positie tussen twee vuren te zijn beland. De MDB-leiders hebben verzekerd dat de houding van de oppositie „voorzichtig en positief" zal zijn. De vraag is alleen of deze leiders van een partij van proteststemmers de verwachte radicalisering van een deel van haar aanhang binnen de verplichte limieten van het „constitutionele systeem van 1964" zullen weten te houden.
Dat systeem heeft onmiskenbaar een totalitaire staat gecreëerd waarin vooral na de „institutionele acte no. 5" van eind 1968 de president absolute volmachten heeft in „veiligheidszaken", een begrip waaronder het bewind bijvoorbeeld ook politieke en economische aangelegenheden laat vallen. Nog altijd is het recht van habeas corpus in Brazilië geannuleerd, bestaat er geen onafhankelijke rechterlijke macht, kan het regime geheime wetten decreteren, de politieke rechten van de burgers intrekken en studenten die van oppositie tegen het bewind worden verdacht van de universiteit sturen. Zonder de afschaffing van de „institutionele acte no. 5" is de „geleidelijke ontspanning" die Geisel heeft beloofd ondenkbaar.

Wijzigingen in samenstelling regering

Op 24 mei 1974 overleed de minister voor het leger, generaal Vicente de Paulo Dale Coutinho; hij werd opgevolgd door generaal Silvio Couto da Frota.
Op 30 mei 1974 werd Luis Gonzago do Nascimento Silva benoemd tot minister van welzijn en sociale bijstand, een nieuw departement dat enkele taken van het ministerie van arbeid en sociale zaken overnam.
Op 2 januari 1974 werd generaal Humberto de Souza Melo benoemd tot chef van de generaal staf van de strijdkrachten. Generaal Souza Melo werd als commandant van het tweede legerkorps opgevolgd door generaal Eduardo d'Avila Mello. Op 4 april 1974 werd generaal Reynaldo de Almeida benoemd tot commandant van het eerste legerkorps. *(Le Monde, NZZ, NRC/H'blad)*

AANHOUDENDE CENSUUR VOOR CULTURELE ACTIVITEITEN

Ondanks de herhaalde beloften van president Geisel dat geleidelijk aan de censuur zal worden opgeheven, worden nog regelmatig allerlei culturele activiteiten verboden.
Wel werd een begin gemaakt met de opheffing van de censuur voor kranten en tijdschriften.
Op 3 jan. bleven de censoren voor het eerst weg uit de redactielokalen van de invloedrijkste krant van het land *O Estado de Sao Paulo* en werd de toezending van aanwijzingen over de berichtgeving door de federale politie gestaakt.
Alleen de bladen *Tribuna da imprensa, Veja, Opiniao* en *O Sao Paulo,* het blad van het episcopaat van Sao Paulo bleven onderworpen aan censuur vooraf.
De censur op allerlei culturele activiteiten bleef echter onveranderd gehandhaafd.
Zo verbood de minister van justitie, begin juni, voor de tweede maal in vijf jaar de vertoning van de film Z van Costa Gavras.
Begin mei werd de uitvoering van een toneelsuk van de bekende toneelschrijver Plinio Marcos verboden. Hoewel het merendeel van de theaters in Sao Paulo uit protest een avond hun deuren gesloten hield, werd de maatregel niet herroepen.
Volgens theater-producenten zijn er in Brazilië sedert 1970 ca. 400 stukken verboden.
Deze maatregel was des te verrassender omdat president Geisel in jan. tijdens een onderhoud met mensen uit de toneelwereld had laten doorschemeren dat de censuur mogelijk opgeheven zou worden.
Een ander hoopvol teken was het gesprek dat de minister van onderwijs en cultuur Ney Braga met de beroemde en zeer populaire zanger en componist Chico Buarque de Hollanda had. De liederen van deze zanger worden regelmatig verboden.
Maar de officiële regeringspolitiek met betrekking tot culturele activiteiten is daarna niet veranderd. Regelmatig worden nog liederen verboden, of zodanig gecoupeerd dat van hun oorspronkelijke betekenis weinig overblijft. *(Le Monde)*

WEGAANLEG IN AMAZONIË VOORTGEZET

De Braziliaanse autoriteiten zijn vast besloten om de aanleg van een weg door het gebied van de Waimiri-Atraoaristam in het noorden van de Amazonejungle voort te zetten. Bij acties van deze Indianenstammen zijn in okt., nov. en dec. '74 veertien mensen, betrokken bij de wegaanleg, door pijl en boog gedood.
„De weg is om redenen van economische aard en in verband met de nationale veiligheid van vitaal belang voor ons land en we zullen de aanleg in versneld tempo voortzetten". Zo verklaarde de Braziliaanse minister van binnenlandse zaken, Mauricio Rangel Reis, half jan. op een persconferentie in Brasilia.
De weg die Manaus uiteindelijk met de Venezolaanse hoofdstad Caracas moet verbinden zou volgens de oorspronkelijke plannen eind 1975 gereed moeten zijn. Maar men verwacht in Brasilia de officiële opening nu tegen maart 1976.

EGYPTE

MAARSCHALK ISMAIL OVERLEDEN. OPVOLGING. AFTREDEN HEGAZI. NIEUW KABINET ONDER SALEM. VOORAFGAANDE ONLUSTEN EN ECONOMISCHE ACHTERGRONDEN

Sinds de vorming van het kabinet-Hegazi op 25 sept. 1974 (pag. 781/2-'74) deden zich in de binnenlandse politiek van Egypte o.a. de volgende ontwikkelingen voor.

Overlijden Ismail

Maarschalk Ahmed Ismail, vicepremier, minister van defensie en opperbevelhebber van de strijdkrachten, overleed op 25 dec. 1974 te Londen aan de gevolgen van longkanker. Hij kreeg op 27 dec. een staatsbegrafenis in Cairo.

De in 1917 geboren Ahmed Ismail volgde een militaire opleiding aan de Egyptische militaire academie, waar hij in 1938 zijn diploma behaalde. Hij diende tijdens WO-II als officier van de inlichtingendienst in de Libische woestijn in de strijd tegen het Afrika Korps. Als brigade-commandant in Rafah en Gaza nam hij in 1948 deel aan de Palestina-oorlog. Van 1950-'53 was hij instructeur aan de militaire academie, waarna hij een verdere militaire opleiding in Engeland volgde. Tijdens de Suez-oorlog van 1956 was Ismail bataljonscommandant en in 1956 behaalde hij zijn diploma aan de Froenze-academie in Moskou. Tijdens de Zesdaagse oorlog van 1967 voerde hij het bevel over een infanteriedivisie. Na de nederlaag werd hij belast met de consolidatie van het Suezfront. Eind 1968 volgde zijn benoeming tot chef van de militaire operaties en in maart 1969 volgde hij generaal Abdel Moneim Riad op als stafchef van de strijdkrachten. In sept. 1969 werd hij van die functie ontheven, omdat hij volgens president Nasser te laat zou hebben gereageerd op de Israëlische landingsoperatie in de Golf van Suez op 9 sept. 1969. In 1971 belastte president Sadat hem met de leiding van de militaire inlichtingendienst. In oktober 1972 werd Ahmed Ismail benoemd tot minister van oorlog als opvolger van generaal Mohammed Sadek. Wegens zijn verdiensten in de oktober-oorlog van 1973 werd Ismail in nov. 1973 bevorderd tot maarschalk.

Luitenant-generaal Abdel Ghani Gamasi, de stafchef van de strijdkrachten, werd op 27 dec. 1974 beëdigd als de nieuwe minister van defensie. Hij werd vervolgens bevorderd tot de rang van generaal en benoemd tot opperbevelhebber van de strijdkrachten. Op 4 jan. 1975 werd generaal Gamasi als stafchef vervangen door luitenant-generaal Mohammed Ali Fahmy, tot dusver commandant van het luchtafweersysteem. (Op 6 febr. volgde generaal Gamasi maarschalk Ismail tevens op als algemeen bevelhebber van de drie Arabische fronten tegen Israël.)

Aftreden Hegazi. Voorafgaande onlusten

Op 13 april diende premier Abdel Aziz Hegazi het ontslag van zijn kabinet in bij president Sadat. Zijn heengaan werd in commentaren in verband gebracht met de economische problemen van Egypte, die reeds diverse malen tot onlusten hadden geleid: in het laatste kwartaal van 1974 in Helouan, op 1 jan. 1975 in Cairo en in maart onder de textielarbeiders van El Mahalla el Kubra.

Nadat het reeds in Port Said (23 okt. en 22 dec. 1974) en in de industriestad Heloean (begin okt. 1974) tot uitingen van sociale onrust en onvrede was gekomen, vond op 1 jan. 1975 te Cairo een massale demonstratie plaats, waarbij het initiatief zou zijn uitgegaan van enkele honderden arbeiders uit Heloean. Deze hadden zich in de voorgaande periode achter meer militante leiders geschaard i.p.v. de officiële vakbondbestuurders te volgen, waarbij zij een loonsverhoging van 30 à 40% hadden geëist plus de invoering van produktiviteitstoeslagen.
De demonstranten in Cairo protesteerden tegen de hoge kosten van levensonderhoud en eisten het aftreden van premier Hegazi. Ook leverden zij kritiek op president Sadat, gezien hun leuze: „held van de oversteek, waar is ons ontbijt?" De betoging liep uit de hand, toen de deelnemers vernamen dat delen van het centrum van Cairo in de route van de protestmars door de politie waren afgegrendeld. Demonstrerende arbeiders en studenten, die zich bij hen aansloten, raakten slaags met de oproerpolitie; winkels, auto's, bussen en een trein werden vernield. Een aantal mensen raakte gewond en volgens een officiële bekendmaking, waarin de schuld voor de onlusten werd toegeschreven aan „een aantal onverantwoordelijke elementen", werden 48 personen gearresteerd.
Op 4 jan. meldde het blad A l A k h b a r dat het aantal arrestaties was opgelopen tot 62 en dat de politie „anti-regeringspropaganda en geheime documenten" had aangetroffen in de huizen van de voornaamste organisators, wier politieke opvattingen „bekend (waren) bij de autoriteiten". Volgens deze krant hadden de organisators van de demonstratie de omverwerping van de regering beoogd. Het Egyptische persbureau M E N A berichtte op 4 jan., dat een „nieuwe clandestiene communistische organisatie" bij de onlusten van 1 jan. was betrokken en dat de leden ervan waren gearresteerd. In officieuze berichten, die door het ministerie van binnenlandse zaken „overdreven" werden genoemd, werd het aantal arrestaties op 250 à 400 gesteld. Zowel in de westerse pers als in het grootste deel van de Egyptische pers was sprake van acties tegen linkse elementen, alleen het weekblad R o s a a l - Y o e s s e f sprak n.a.v. de onlusten van rechtse elementen, die de linkse krachten in diskrediet wilden brengen.
Hoewel de regering de opvatting verwierp, dat de gebeurtenissen van 1 jan.

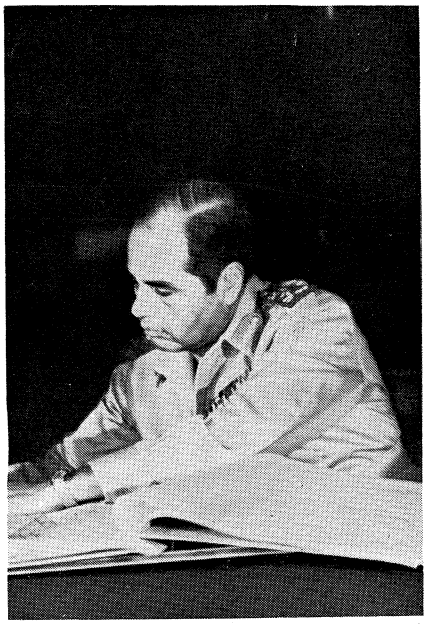

De nieuwe stafchef, luitenant-generaal M. A. Fahmy

hun oorsprong vonden in een ontevredenheid van het volk over de economische situatie, beloofde zij na een 10 uur durende kabinetszitting op 5 jan. spoedmaatregelen om de moeilijke situatie van de laagstbetaalden te verlichten: een prijsstop voor de eerste levensbehoeften, een betere aanvoer van die produkten om de tijdelijke schaarste op te heffen, een eerlijke voedseldistributie alsmede bestrijding van de zwarte markt en de uitbuiting van de consumenten met beperkte inkomens.
(Volgens sommige schattingen waren de prijzen van voedsel en andere primaire produkten tussen oktober 1973 en eind 1974 met 50% gestegen.)
Tijdens een bijeenkomst met studentenleiders van de universiteit van Alexandrië verklaarde premier Hegazi (die na de onlusten zijn ontslag zou hebben aangeboden), dat hij het niet mogelijk achtte de economische situatie alleen door loonsverhogingen te verlichten, daar dat slechts tot een verdere stijging van het inflatiepeil zou leiden.
Op 18 maart begonnen textielarbeiders in El Mahalla el Kubra (in de Nijldelta) demonstraties voor hogere lonen en andere maatregelen als compensatie voor de inflatie (ca. 24% per jaar), hoewel zij tot de beter betaalde arbeiders van Egypte zouden behoren. Nadat onderhandelingen waren afgebroken, zouden textielarbeiders installaties en huizen van functionarissen hebben aangevallen, katoenvoorraden in de fabriek in brand hebben gestoken en in de stad zelf o.a. acties tegen winkels hebben uitgevoerd. Uiteindelijk herstelden op 20 maart troepen de orde, waarbij één man werd gedood en 35 arrestaties werden verricht. De onrust duurde echter nog enkele dagen voort, terwijl de grote textielfabriek gesloten bleef. A l A h r a m meldde op 23 maart, dat de arrestatie van nog eens 50 arbeiders — leiders van de demonstraties — door de autoriteiten was gelast.

Radiotoespraak Sadat

Een dag na het aftreden van Hegazi hield president Sadat op 14 april

via radio-Cairo een toespraak tot de bevolking over zowel de binnenlandse als de buitenlandse politieke situatie. Volgens Sadat was de tijd gekomen om een veelomvattende revisie uit te voeren, al bleven de fundamentele beginselen van de Egyptische politiek dezelfde die hij van wijlen president Nasser had geerfd, nl. Egypte is „een revolutionaire macht" en de „voorhoede van het socialisme" èn voor het Egyptische socialisme is de „echte democratie" een heilige zaak, omdat zij de „macht voor de arbeidende volkskrachten" vormt.

Sadat veroordeelde op het terrein van de binnenlandse politiek vooral de omstandigheid dat de streefcijfers van het economisch plan niet waren gehaald vanwege het voortdurend aanwezig zijn van „bureaucratische obstakels . . . die noch noodzakelijk noch aanvaardbaar zijn". Hij sprak van personen die zich verbeelden dat de nieuwe omstandigheden hun het vergaren van miljoenen mogelijk maken op kosten van de arbeiders. Sadat zei er niets op tegen te hebben als iemand van zijn werk profijt trekt, maar het idee dat Egypte een maatschappij voor miljonairs was verwierp hij met kracht. De regering zou een eind maken aan „alle parasieten-activiteiten van tussenpersonen, speculanten en avonturiers, en aan de smokkelhandel, de zware markt en het manipuleren met voedselprijzen". De golf van prijsstijgingen was „alle aanvaardbare perken te buiten gegaan", en al was inflatie een internationaal verschijnsel, toch kon het niet worden gebruikt als een excuus om „onze eigen tekortkomingen te verbergen". De regering moest m.b.t. dit probleem „het onmogelijke trachten te bereiken, (omdat) wij de prijsstijgingen, de huisvesting en de transportsituatie niet kunnen laten blijven zoals zij nu zijn". Daarom zou hij onmiddellijk met omvangrijke en diepgaande veranderingen zowel in de personele bezetting als in de arbeidsmethodes beginnen om de huidige toestand het hoofd te bieden.

Nieuw kabinet onder Salem

Op 14 april verzocht Sadat de demissionaire vice-premier en minister van binnenlandse zaken, Mamdouh Salem, een nieuwe regering te vormen. Salem's kabinet, waarin geen van de voor economische zaken verantwoordelijke bewindslieden uit de regering-Hegazi werden gehandhaafd, werd op 16 april beëdigd. De samenstelling was als volgt:

Premier - Mamdouh Salem; vice-premier en hoger onderwijs - Ismail Hafez Ghanem*; vice-premier en buitenlandse zaken - Ismail Fahmi; vice-premier en defensie - generaal Abdel Ghani Gamasi; arbeid - Abdel Latif Baltiya*; elektriciteit - Ahmed Sultan; toerisme - Ibrahim Naguib; sociale zaken - mevr. Aisha Rateb; landbouw en zaken betreffende Soedan - Osman Ali Badran; voorlichting - Ahmed Kamal Abdoel Magd; militaire produktie - luitenant-generaal Ahmed Kamal el-Badri; gezondheid - Ahmed Fouad Mohieddin; oliezaken - Ahmed Ezzedin Hassan Hilal; huisvesting en wederopbouw - Osman Ahmed Osman; verzekeringen - Mohammed Abdel Fattah Ibrahim; onderwijs - Moustafa Kamal Helmi; bevoorrading - Abdel Rahman al-Shazli; justitie - Abdel Younes*; zeetransport - gen. Mahmoud Abdel Rahman Fahmi*; planning en bestuursontwikkeling - Ibrahim Helmi Abdel Rahman*; binnenlandse zaken - Sayed Husain Fahmi*; binnenlandse handel - Zakariya Tewfiq Abdel Fattah*; irrigatie - Abdel Azim Abu el Ata*; industrie - Yehia Shaheen*; cultuur - Youssef el-Sibai; wetenschappelijk onderzoek en kernenergie - Mohammed el-Gibaili; financiën - Ahmed Abu Ismail*; economie en economische samenwerking - Mohammed Zaki Shafei; verbindingen - Mohammed Gamaleddin Hassanein*; religieuze bezitting en Al Azhar-zaken - Mohammed el-Dahabi*; transport - Gamal Eddin Sedki*; burgerluchtvaart - Hamdi Abu Zeid*.
Staatsministers: plaatselijk bestuur - Mohammed Hamed Mahmoud; kabinetszaken - gen. Abdel Fatah Abdallah; zaken m.b.t. volksvergadering - Albert Barsoum Salama. (* = nieuw)

Mamdouh Salem werd in 1918 te Alexandrië geboren. Op 27-jarige leeftijd verliet hij met diploma de politie-academie. Van 1964-'68 was hij politiecommissaris te Alexandrië. In 1967 benoemde president Nasser hem tot gouverneur van de provincie Assioet; vervolgens werd hij gouverneur van de provincie Gharbieh en (in nov. 1970) gouverneur van Alexandrië. In mei 1971 steunde hij president Sadat bij de uitschakeling van de groep rond Ali Sabri en werd hij benoemd tot minister van binnenlandse zaken. In jan. 1972 werd hij tevens vice-premier, en in maart 1973 plv. militair gouverneur.
De nieuwe vice-premier Mohammed Hafez Ghanem was sinds maart 1973 secretaris-generaal van de Arabische Socialistische Unie (ASU).

Per decreet van 14 april schafte president Sadat de functie van persoonlijk adviseur van de president af. Dit betekende volgens Le Monde (17-4) ontslag voor Aziz Sedki, Abdel Kader Hatem, Hafez Badawi en Hassanein Heikal. De in maart 1973 eveneens tot persoonlijk adviseur benoemde Sayed Marei was op 23 okt. 1974 met 278 tegen 33 stemmen gekozen tot voorzitter van de volksvergadering (parlement) als opvolger van Hafez Badawi.

Eveneens op 16 april werd luitenant-generaal Mohammed Hosni Moebarak (47), de commandant van de Egyptische luchtmacht sinds 1972, beëdigd als vice-president in plaats van Hoessein Shafei, die dit ambt sinds 1961 (met enige onderbrekingen) vervuld had. Tot nieuwe commandant van de luchtmacht werd benoemd generaal Mahmoud Chaker Abdel Moneim.

Regeringsprogramma Salem

Op 13 mei zette premier Salem in de volksvergadering het binnenlandse programma van zijn regering uiteen:

Hij kondigde de indiening van een aantal wetsontwerpen aan teneinde „de invoering van sociale gerechtigheid te garanderen". Ter wille van het opvoeren van de binnenlandse produktie in alle sectoren zouden maatregelen tot ontwikkeling van de landbouw voorrang krijgen. Ook zou de regering maatregelen nemen om de aanvoer van grondstoffen en reserve-onderdelen te verbeteren en „om de industrie in de openbare sector te rationaliseren", zodat deze met het volledig benutten van haar capaciteit" op een gezonde economische basis zou opereren en met een moderne wetenschappelijke leiding en organisatie". De regering beloofde de olie-exploratie te intensiveren, de bouw van de eerste kerncentrale te versnellen en de ontwikkeling van de steeds belangrijker toeristenindustrie aan te moedigen.
Daarbij zou wat de economische planning betreft speciale nadruk worden gelegd op het bereiken van een grotere mate van

President Sadat drukt zijn nieuwe premier Mamdouh Salem de hand na de beëdiging op 16 april. Links de nieuwe vice-president Hosni Moebarak.

flexibiliteit om te kunnen reageren op de zich wijzigende omstandigheden, deels door de invoering van een nieuwe planning op korte termijn, en op het verbeteren van de coördinatie tussen de planning op regionaal en nationaal niveau. De open deur-politiek zou versterkt worden voortgezet, want die was „de basis voor onze economische, sociale en culturele ontwikkelingspolitiek, die het contact met de ontwikkelde wereld garandeert ter wille van de verhoging van de levensstandaard en het bereiken van sociale gerechtigheid". De economische open deur zou gelden voor alle investeerders, zowel vanuit het Westen als vanuit het Oostblok, mits zij bereid waren binnen het kader van de nationale ontwikkelingsrichtlijnen te opereren. Voorts kondigde de premier een grotere openheid aan in het culturele beleid.

Ontslag minister van voorlichting

Op 19 aug. werd bericht dat per decreet van president Sadat Ahmed Kamal Abdoel Magd als minister van voorlichting was vervangen door Youssef el-Sibai, die zijn post van minister van cultuur behield. Volgens geruchten in Cairo, aldus *FAZ* (22-8), zou Magd bezwaar gemaakt hebben tegen een Egyptische verplichting de anti-Israëlische propaganda te beperken.
De *FAZ* stelde dat Magd geen goede relatie onderhield met de minister van buitenlandse zaken, Fahmi, en de laatste tijd buiten de informatiestroom gehouden was. *(Le Monde, NZZ, FAZ, Financial Times, The Times)*

(Vor. ber. pag. 447/3-'74 en 781/2-'74)

AMNESTIEMAATREGELEN. VEROORDELING SAMENZWEERDERS HELIOPOLIS. MELDING NIEUWE KOMPLOTTEN

Op 23 okt. 1974 werd bericht, dat president Sadat de vrijlating had gelast van 30 politieke gevangenen, o.w. Shamseddin Badran (ex-minister van oorlog) en Salah Nasr (voormalig chef van de geheime dienst).
Op 13 febr. 1975 werd de vroegere secretaris-generaal van de Arabische Socialistische Unie, Abdel Mohsen Noer, die in mei 1971 was gearresteerd en tot 15 jaar gevangenisstraf was veroordeeld, i.v.m. zijn gezondheidstoestand in opdracht van de president op vrije voeten gesteld.
Op 22 maart gelastte Sadat de vrijlating van 40 leden van de verboden Mohammedaanse Broederschap, die in 1966 tot levenslang waren veroordeeld wegens een samenzwering tegen president Nasser. Volgens Al Ahram waren dit de laatste gevangenen van de Broederschap. Begin maart waren vele gevangenen vrijgelaten, die na de onlusten van 1 jan. in Cairo waren gearresteerd.
Op 23 maart beval het opperste staatsveiligheidshof in Alexandrië de vrijlating van 19 personen, die eind 1974 waren gearresteerd op beschuldiging van lidmaatschap van een ondergrondse communistische groepering.
Op 6 juli kondigde president Sadat een amnestie af voor alle Egyptenaren, die vóór 15 mei 1971 waren veroordeeld wegens politieke misdrijven. Volgens persberichten had deze amnestie betrekking op 2000 à 3000 personen.

(Vor. ber. pag. 446/1-1974)

Proces i.z. Heliopolis

Het proces tegen 92 personen, die beschuldigd werden van medeplichtigheid aan de aanval op de technische militaire academie te Heliopolis in april 1974 (pag. 448-'74), begon op 16 nov. 1974 en eindigde op 31 mei 1975 met de uitspraak van de vonnissen door het opperste gerechtshof voor de staatsveiligheid in Cairo. Drie verdachten werden ter dood veroordeeld (o.w. Salah Souraya, een 35-jarige Palestijn, die als leider van het komplot werd aangemerkt), 29 anderen kregen gevangenisstraffen variërend van 5 jaar tot levenslang en de 60 overigen, bijna uitsluitend studenten, werden vrijgesproken.

Organisaties opgerold

Op 5 juli meldde het Egyptische weekblad *Akhbar El Yom,* dat een geheime communistische organisatie was opgerold. Vijftien leiders zouden zijn gearresteerd, die „arbeiders en studenten hadden aangespoord tot sabotage en omverwerping van het regime".
Nadat *Al Ahram* volgens *Reuter* (28-5) had gemeld dat de politie een komplot van fanatieke mohammedanen o.l.v. een 28-jarige student Shukri Ahmed Mustafa had ontdekt en dat de samenzweerders begin mei waren gearresteerd, berichtten *Al Ahram* en *Al Akhbar* op 1 juli de arrestatie van 10 leden van een nieuwe extremistische mohammedaanse organisatie. *The Times* meldde op 8 juli vanuit Cairo de arrestatie van ca. 30 leden van een clandestiene organisatie, die door de Libische leider kolonel Kadhafi zou zijn gevormd en gefinancierd en die onder supervisie zou staan van twee officieren van de Libische geheime dienst. *(NZZ, FAZ, The Times, Le Monde)*

REORGANISATIE PERS

Op 10 maart benoemde president Sadat in plaats van Abdel Kader Hatem (pag. 446/2-'74) Ishan Abdel Kouddous tot president-directeur van *Al Ahram,* terwijl tegelijk Ahmed Baha Eddin als hoofdredacteur vervangen werd door Ali Hamdi el-Gamal. De beide nieuwe functionarissen golden als medestanders van Sadat. Tevens werd Abdel Moneim el-Sawi benoemd tot president-directeur van de *Al-Tahrir*-groep, waarvan o.a. het dagblad *Al Goumhouriya* deel uitmaakt.
Op 11 maart werd een opperste persraad ingesteld onder voorzitterschap van de eerste secretaris van het CC van de ASU en met o.a. de minister van voorlichting als lid. De raad moet een handvest voor de journalistieke activiteiten opstellen en machtiging verlenen tot de publikatie van nieuwe kranten. *(Le Monde)*

(Vor. ber. pag. 446/1 e.v.-1974)

ISRAËL

WIJZIGING REGERINGSCOALITIE DOOR TEURGKEER NRP. AFTREDEN YARIV. INSTELLING MINISTERS-COMITÉ VOOR DE DEFENSIE. OVERLIJDEN MINISTER HAZANI

Begin september 1974 opende Yitzhak Rabin onderhandelingen met de Nationale Religieuze Partij (NRP) om deze in de regeringscoalitie terug te brengen. De onderhandelingen leidden tot een akkoord dat op 29 okt. ondertekend werd. Dit akkoord bevatte de toezegging dat de hele kwestie van het overgangsritueel van personen in het buitenland tot het jodendom door een kabinetscommissie zou worden onderzocht om binnen het jaar een voor alle partijen aanvaardbare oplossing te vinden. (De NRP had in het verleden gesteld, dat personen die in het buitenland tot het jodendom waren overgegaan, alleen dan als „joden" zouden worden erkend, als het overgangsritueel door orthodoxe rabbijnen was uitgevoerd, dus niet door conservatieve of reformistische rabbijnen.) Tevens werd bepaald dat elke nieuwe regeling i.z. het staatsburgerschap de instemming behoefde van alle coalitiepartijen.
Het nieuwe coalitie-akkoord, dat op 16 okt. door het centrale comité van de Arbeiderspartij was goedgekeurd met 150 tegen 2 stemmen bij 5 onthoudingen, verwierf op 24 okt. de instemming van het CC van de

NRP met 301 tegen 193 stemmen via een resolutie, waarin tevens werd gesteld, dat overeenkomstig het verkiezingsprogramma van de partij door kabinets- en parlementsleden van de NRP moest worden gestemd tegen afstand door Israël van enig deel van het historische joodse gebied Judea en Samaria (incl. de westelijke Jordaanoever).

Met het oog op de terugkeer van de NRP in het kabinet, besloot het uitvoerend comité van de Burgerrechtenpartij op 28 okt. met 38 tegen 18 stemmen uit de coalitie te stappen en zijn steun aan de regering in te trekken. Volgens een woordvoerder van de partij betekende de toetreding van de NRP tot de regering dat de kansen op een scheiding van religie en staat verkeken waren plus de mogelijkheid van het doen van territoriale concessies aan Jordanië in het belang van een vredesregeling. Mevr. Shulamit Aloni, minister zonder portefeuille, legde op 30 okt. haar functie neer.

Door de wisseling van coalitiepartners kreeg de regering in het parlement nu de steun van 68 i.p.v. 61 van de 120 afgevaardigden.

De drie in het kabinet voor de NRP gereserveerde portefeuilles (pag. 430/2-'74) door dezelfde vertegenwoordigers als in het vorige kabinet: binnenlandse zaken - Josef Burg; religieuze zaken - Itzhak Raphael; sociale zaken - Michael Hazani.

Na een debat van ruim zes uur hechtte de Knesset op 30 okt. met 59 tegen 52 stemmen bij 3 onthoudingen zijn goedkeuring aan de nieuwe samenstelling van het kabinet.

Aftreden Yariv. Vorming ministerscomité. Agranat-rapport

Op 29 jan. trad generaal Aharon Yariv af als minister van voorlichting uit protest tegen premier Rabin's methode van regeren, die volgens Yariv „ongeschikt en ontoereikend (was) om aan de eisen van de huidige situatie het hoofd te bieden". Hij adviseerde tevens de door Rabin ingestelde portefeuille van voorlichting af te schaffen.

Het kabinet besloot op 9 maart, dat de taken van het ministerie van voorlichting, die tijdelijk door Rabin waren waargenomen, grotendeels zouden worden overgedragen aan de minister van onderwijs en cultuur, Aharon Yadlin, terwijl de door Rabin beheerde portefeuille van PTT aan de minister van landbouw, Aharon Uzan, zou worden toebedeeld.

Aharon Yariv

Als een verdere reden voor zijn aftreden voerde Yariv aan, dat de regering nog steeds geen gevolg had gegeven aan het advies van de Agranat-commissie, die in haar interim-rapport van april 1974 (pag. 246/1-'74) had aangedrongen op de instelling van een ministeriële veiligheidsraad. Nadat het definitieve Agranat-rapport op 30 jan. bij premier Rabin was ingediend, vormde het kabinet op 2 febr. een speciaal ministerscomité voor de defensie, dat controle zou moeten uitoefenen op de omvang, het gebruik, de paraatheid en de uitrusting van de strijdkrachten en dat gemachtigd werd over militaire operaties te beslissen binnen het kader van de regeringspolitiek. Het reglement van de commissie werd opgesteld door minister Zadok van justitie, die verklaarde dat de instelling van het comité moest worden beschouwd als een eerste stap naar de opheldering van de kabinetsverantwoordelijkheid jegens de strijdkrachten. Het comité zou worden voorgezeten door premier Rabin en zou maximaal uit 10 leden bestaan, o.w. de ministers van buitenlandse zaken, defensie en justitie plus een minister uit elk der coalitiepartijen. Het comité moest ook de activiteiten van de geheime diensten in beginsel bepalen. Zijn vergaderingen en besluiten zouden geheim zijn, al hadden de andere kabinetsleden het recht de notulen van het comité te lezen en in beroep te gaan tegen zijn besluiten, zonder echter de uitvoering daarvan te vertragen.

In haar laatste rapport, dat 1600 pagina's telde maar waarvan slechts een uittreksel van 40 pagina's voor publikatie werd vrijgegeven, kwam de Agranat-commissie tot de conclusie dat de minister van defensie niet kan worden gezien als een soort supercommandant en daarom ook niet verantwoordelijk kan worden gesteld voor de bevelvoering en voor de onvoldoende voorbereiding van het leger.

Volgens het rapport kwam de Egyptische aanval als een volslagen verrassing terwijl het leger op de Golan-hoogvlakte na Syrische troepenbewegingen in staat van paraatheid was gebracht. Voorts concludeerde de commissie dat een gebrekkige organisatie, vooral de slechte toestand van de oorlogsmagazijnen, en het gemis aan militaire discipline hebben bijgedragen tot het verrassingseffect.

De commissie merkt op dat het leger was aangetast door „tekortkomingen" uit de civiele sector en legt er de nadruk op dat herstel van de militaire discipline essentieel is.

Het falen in de eerste oorlogsdagen wordt door de commissie voorts toegeschreven aan het uitvallen van de veldinlichtingendienst en het gebrek aan controle van commandanten op hun eenheden.

Generaal Shmuel Gonen is het enige slachtoffer van het rapport. Zijn bevelvoering wordt scherp veroordeeld. De commissie meent dat Gonen wel belangrijke functies in het leger kan blijven vervullen maar niet meer in aanmerking komt voor bevelvoerende functies. Daarentegen handelde volgens de commissie generaal Ariel Sharon niet tegen de militaire discipline toen hij de orders van Gonen naast zich neer legde en zich gelijktijdig bereid verklaarde daarvoor de disciplinaire sancties te aanvaarden.

De commissie Agranat is het met Sharon eens dat een commandant onder bepaalde omstandigheden van de bevelen kan afwijken en naar eigen inzicht mag handelen.

Overlijden minister

Op 2 juli overleed de minister van sociale zaken, Michael Hazani (62), aan een hartaanval. Zijn portefeuille werd ad interim overgenomen door minister Raphael. *(NRC/ H'blad, NZZ, Le Monde)*

(Vor. ber. pag. 428/2 e.v.-1974)

BENOEMING KERNGELEERDEN OP MINISTERIE VAN DEFENSIE

Op 30 dec. 1974 kreeg de kerngeleerde prof. Saadia Amiel een belangrijke post op het ministerie van defensie, waar hij de naaste medewerker van de minister voor strategische vraagstukken wordt. Op 17 maart berichtte *AFP*, dat de kernfysicus prof. Yuval Neeman als rector van de universiteit van Tel Aviv was afgetreden en tot directeur-generaal van de afdeling wetenschappelijk onderzoek van het ministerie van defensie was benoemd. (Vor. ber. pag. 387/1)

Uitgevers: Int. Uitg. en Handelmij „Systemen Keesing" B.V., Ruysdaelstraat 71-75, Amsterdam - N.V. Algemene Uitgeverij Keesing, Keesinglaan 2-20, B 2100 Deurne-Antwerpen.

SPECIALE AV ONTWIKKELINGSVRAAGSTUKKEN

In New York was van 1-16 sept. de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties voor de zevende maal in een speciale zitting bijeen.

Speciale zittingen zijn bijzondere vergaderingen van de VN, die bijeen geroepen worden om over dringende en belangrijke wereldproblemen te beraadslagen. De speciale zittingen worden uitgeschreven door de secretaris-generaal van de VN, die dit doet op verzoek van de Veiligheidsraad of een meerderheid van de leden. Aan de zevende speciale zitting lag een resolutie ten grondslag, die op 17 dec. 1974 zonder stemming door de AV was aanvaard (pag. 201/3-1975).

Gedurende de 30 jaar, waarin de volkerenorganisatie bestaat zijn er eerder slechts zes dergelijke speciale zittingen gehouden. Vijf daarvan betroffen politieke en vredestichtende activiteiten van de VN in Palestina in 1947 en 1948 (pag. 7157 D 1947 en 7578/1-1948), in Tunis in 1961 (pag. 540/3 e.v.-1961), in Kongo in 1963 (pag. 421/1 e.v.-1963) en in Zuid-West-Afrika (Namibië) in 1967 (pag. 415/2 e.v.-1967).

De zesde speciale zitting over grondstoffenvraagstukken in 1974 (391/3 e.v.-1974) was de eerste, die zich met economische vraagstukken bezig hield. Deze leverde een Verklaring en een Actieprogramma voor de vestiging van een nieuwe economische orde (pag. 392/2 e.v.-1974) op, die met algemene stemmen werd aanvaard.

De zevende speciale zitting was gewijd aan de belangrijkste onderwerpen van het ontwikkelingsproces. Hij hield zich o.m. bezig met de structuur van de VN en haar geschiktheid voor de bestaande economische en sociale taken, waarvoor de internationale samenleving zich gesteld ziet.

De afloop van de zevende speciale zitting was oorspronkelijk voor 12 sept. voorzien; er trad echter vertraging op door meningsverschillen over formuleringen in het slotdocument. Op 16 sept. moest de speciale zitting afgesloten zijn, daar op die dag de gewone zitting van de AV — de 30ste — zou beginnen.

De zevende speciale zitting was door de ontwikkelingslanden voorbereid op een conferentie in de Peruviaanse hoofdstad Lima.

Conferentie van Lima

De conferentie van de „groep van 77" ontwikkelingslanden in Lima werd gehouden van 25-30 aug. Er werd aan deelgenomen door 107 delegaties uit 82 staten, waarvan 59 door de minister van buitenlandse zaken werden geleid, alsmede van bevrijdingsbewegingen, speciaal uitgenodigde naties en waarnemers.
De conferentie werd afgesloten met de aanvaarding van een document, genaamd „Programma van Lima voor wederzijdse solidariteit en hulp".

Het politieke deel van het Programma van Lima bevat een analyse van de huidige wereldpolitieke situatie, waarbij stelling genomen wordt t.a.v. de belangrijkste crisishaarden. Veroordeeld worden kolonialisme, apartheid, rassendiscriminatie, neo-kolonialisme, de bezetting van vreemde gebieden, zionisme en alle vormen van agressie en buitenlandse overheersing.
De conferentie van Helsinki (pag. 497 e.v.-1975) wordt geloofd als bijdrage tot het handhaven van de vrede. Opgeroepen wordt tot het uitschrijven van een speciale zitting van de AV over ontwapening.
Een poging van de Arabische staten in het programma de eis op te nemen, dat Israël uit de VN gezet zou moeten worden, mislukte. Er wordt alleen gesteld, dat in de VN en haar gespecialiseerde organisaties vermeerderde druk op Israël moet worden uitgeoefend om de Veiligheidsraadresoluties over het Midden-Oosten uit te voeren.
Het economische deel van het Programma bevat een beoordeling van de economische situatie in de wereld, alsmede een strategie en een actieplan voor het scheppen van een nieuwe economische orde.
De nadruk wordt daarbij gelegd op samenwerking in de grondstoffensector.
De conferentie aanvaardde een voorstel voor het oprichten van een speciaal fonds ter financiering van buffervoorraden van belangrijke grondstoffen. Ook werd een voorstel aanvaard tot oprichting van een raad van de organisaties van grondstoffen producerende en grondstoffen uitvoerende ontwikkelingslanden.
Voorts werd besloten tot oprichting van een solidariteitsfonds voor de sociaal-economische ontwikkeling van de blokvrije staten. Elke deelnemende staat moet een bedrag van 500.000 SDR's in vier jaarlijkse quota aan het fonds bijdragen. Het totaal van deze bijdragen vormt het beginkapitaal van het fonds. Het fonds moet beginnen te functioneren voor de volgende topconferentie van blokvrije staten in Colombo (Sri Lanka) in aug. 1976. Het zal zijn zetel in Koeweit vestigen. Dit laatste land zal aan het fonds tussen de $ 800 en $ 1.400 mln bijdragen. Een apart fonds, dat op vrijwillige bijdragen berust, werd in het leven geroepen voor de wederopbouw van Cambodja, Laos en Vietnam.
M.b.t. een aantal andere eisen — gemeenschappelijke behandeling van buitenlands kapitaal, multinationale ondernemingen, de overdracht van technologische kennis — werden geen besluiten genomen en beperkte de conferentie zich tot aanbevelingen.

Verloop van de speciale zitting. Westelijke voorstellen

De zevende speciale zitting van de AV werd op 1 sept. geopend. Eén van de eersten, die het woord voer-

De afgevaardigden naar de speciale AV nemen hun plaats in bij de aanvang van de conferentie.

den was de voorzitter van de AV, de Algerijnse minister van buitenlandse zaken, Abdel Aziz Bouteflika.

Bouteflika onderstreepte de wil van de Derde Wereld om de dialoog met de industrielanden over grondstoffen, energie en ontwikkeling te versterken. Als alternatief voor nieuwe vormen van samenwerking om te komen tot een nieuwe wereldeconomie schetste Bouteflika een situatie, waarin de industrielanden „gevangen in egoïsme" hun privileges zouden blijven verdedigen in de illusie verandering tegen te houden. De Algerijnse minister drong er bij de industrielanden op aan nu ook hun keus te maken door duidelijk hun politieke wil te laten blijken om op praktische wijze deel te willen nemen aan het vestigen van een nieuwe economische orde. Confrontatie schaadt iedereen.
Als één van de belangrijkste doelen van de Derde Wereld noemde Boeteflika radicale hervorming van het handelssysteem op de wereld. Het huidige stelsel is volgens hem de bron van de nu optredende problemen. De nieuwe strategie, die de Derde Wereld voorstelt, is gebaseerd op een patroon van samenwerking, die alle landen de kans geeft hun economieën op basis van hun eigen hulpbronnen te ontwikkelen. Hierin moet internationale handel het geschiktste instrument zijn voor een onvermijdelijke billijke verdeling van het inkomen in de wereld.
In het nieuwe stelsel, dat Bouteflika omschreef als „hervormd" en „gereorganiseerd", nemen de organisaties van grondstoffenproducenten bij het vaststellen van prijzen en regulering van het aanbod een belangrijke plaats in, terwijl zij voor de ontwikkelingslanden tegelijkertijd mogelijkheden tot verzet bieden tegen importerende rijke landen.
Met het oog op grondstoffenregelingen vroeg Bouteflika aandacht voor het UNCTAD-plan (pag. 283/3 - 1975).
Naast handelsmaatregelen zijn er volgens Bouteflika monetaire hervormingen nodig om de grondstoffenplannen te financieren en internationale overdracht van middelen te vergroten.

Op de eerste dag van de zitting werd ook het woord gevoerd door de Amerikaanse delegatieleider Moynihan. Deze sprak een rede uit van minister Kissinger van buitenlandse zaken, die zelf niet aanwezig was i.v.m. zijn bemiddeling in het Midden-Oosten (pag. 577 e.v. 1975).

Minister Kissinger pleitte — bij monde van Moynihan — voor samenwerking op basis van wederzijds respect. Arme noch rijke landen kunnen hun doelen in geïsoleerde positie bereiken. Na een aanval op de blokvorming van de niet-gebonden landen beschreef Kissinger de wereldeconomie als één mondiaal stelsel van handel en monetaire relaties, waarvan de ontwikkeling in deze landen afhankelijk is. De industriestaten hebben belang bij de groei van markten en produktie in de ontwikkelingslanden, terwijl deze op hun beurt voordeel hebben bij de markten, technologische vernieuwingen en kapitaalsinvesteringen van de rijke landen.
Kissinger werkte een nieuwe ontwikkelingsstrategie uit, die volgens hem de niet meer slagvaardig functionerende ontwikkelingshulp uit de jaren vijftig en zestig moet vervangen. Allereerst ontvouwde hij plannen om de fundamentele economische veiligheid te verzekeren. De industrielanden moeten in deze visie samenwerken om hun economieën op niet-inflatoire wijze te ontwikkelen; de grondstoffenlanden moeten acties vermijden die deze expansie verstoren; de internationale gemeenschap moet een nieuwe benadering vinden om de drastische schommelingen van de exportopbrengsten van de ontwikkelingslanden te verminderen.
Succesvol herstel van de industriële economieën zal volgens Kissinger de motor zijn van internationale stabiliteit en groei terwijl mondiale economische veiligheid verder afhangt van de acties van grondstoffenleveranciers.
Kissinger noemde de dialoog, die komende okt. in Parijs tussen grondstoffenproducerende en -consumerende landen zal worden hervat, een test, en zei dat de VS daar de vorming van een internationaal energie instituut zullen voorstellen waarin Derde Wereld en Industrielanden over energievraagstukken zullen moeten samenwerken.
In tegenstelling tot de ideeën van de ontwikkelingslanden ziet de Amerikaanse minister weinig in stabilisatie van grondstoffenprijzen. Maatregelen die de prijzen kunstmatig hoog vastleggen, verstoren volgens Kissinger de markt, beperken de produktie en verspillen hulpbronnen omdat consumenten dure vervangingsprodukten gaan maken. In plaats daarvan stelde hij binnen het Internationale Monetaire Fonds (IMF) de instelling van een nieuw ontwikkelingsfonds voor om buiten het handelssysteem om exportopbrengsten op peil te houden.
Voor de allerarmste landen zou bovendien kwijtschelding van schulden verleend moeten worden via een ander voorgesteld IMF-fonds van twee miljard dollar dat ontstaat als een deel van de goudvoorraden van het IMF op de vrije markt is verkocht.
Wel zijn de VS bereid om over individuele grondstoffen van geval tot geval te onderhandelen. Hiervoor zou een forum tussen consumenten en producenten voor iedere belangrijke grondstof in het leven geroepen moeten worden om de marktomstandigheden te bespreken.
Behalve op economische veiligheid rust Kissingers strategie op versnelde economische groei in ontwikkelingslanden. De 40 miljard dollar per jaar die dit in 1980 zal kosten, kan niet via ontwikkelingshulp van rijke landen op tafel komen. De industrielanden hebben te grote binnenlandse economische problemen en veel ontwikkelingslanden willen volgens Kissinger van deze afhankelijkheidsrelatie af.
Het kapitaal moet daarom uit particuliere bron geleverd worden. Kissinger deed met het oog hierop voorstellen tot betere toegang van de ontwikkelingslanden op de kapitaalmarkten, tot grotere overdracht van technologie, en tot internationaal aanvaarde principes die de gunstige invloed van multinationale ondernemingen moeten kanaliseren.
De multinationale ondernemingen, die Kissinger kenmerkte als krachtige instrumenten van modernisering zowel in de industrielanden als in de Derde Wereld, moeten verplicht worden om de nationale wetten te gehoorzamen en afzien van onwettige inmenging in de binnenlandse aangelegenheden van het gastland. Tegelijkertijd moeten de regeringen van de landen waar de multinationals werken, deze bedrijven zonder discriminatie en in overeenstemming met de internationale wetgeving behandelen. Landen die de voordelen van deze maatschappijen willen ontvangen, moeten ook de voorwaarden scheppen om hun produktieve activiteiten aan te trekken.
Verder stelde Kissinger, als onderdeel van zijn strategie, ingrijpende structurele verbetering voor in de relaties van de ontwikkelingslanden tot het internationale handelssysteem. Hij verklaarde zich voorstander van een speciale voorkeursbehandeling voor produkten uit de Derde Wereld door eenzijdige verlaging van tarieven en non-tarief-barrières en afschaffing van protectie in de rijke landen.

Voor de EG werd het woord gevoerd door de Italiaanse minister van buitenlandse zaken Rumor.

De EG bleek voor wat betreft de stabilisering van de exportopbrengsten uit ontwikkelingslanden dezelfde lijn te volgen als de VS compenserende financiële maatregelen via het IMF, terwijl indexatie aan de prijzen van westelijke industriële produkten werd afgewezen.
Over ontwikkelingshulp is de EG minder negatief dan Kissinger. De Gemeenschap schaart zich achter het percentage van 0,7 van het bruto nationaal produkt voor officiële jaarlijkse kapitaaloverdracht door de regeringen van de rijke landen.

De AV verkoos op 2 sept. de Nederlandse minister van ontwikkelingssamenwerking, Pronk, op unanieme voordracht van de ontwikkelingslanden, tot voorzitter van de ad hoc commissie, waarin gepoogd werd de verschillende inzichten m.b.t. de economische problemen van de wereld nader tot elkaar te brengen.
De Amerikaanse minister van buitenlandse zaken Kissinger was op 5 sept. in het hoofdkwartier van de VN. Hij sprak er met secretaris-generaal Kurt Waldheim en had een onderhoud met de Nederlandse minister Pronk. Verder sprak hij vooral met collega's uit ontwikkelingslanden.
In de door minister Pronk geleide ad hoc commissie heeft de Amerikaanse delegatie op 5 sept. een document ingediend, waarin de voorstellen uit de redevoering van minister Kissinger opnieuw zijn gerangschikt en samengevat, waardoor zij passen in de volgorde van de positiebepaling van de ontwikkelingslanden, die als basis voor het overleg diende.
Amerikaanse voorstellen zijn:

- Op handelsgebied stellen de Verenigde Staten allereerst een nieuwe financieringsmogelijkheid binnen het IMF voor om de opbrengsten uit het totale exportpakket van de ontwikkelingslanden op peil te houden.
- Verder een forum van consumerende en producerende landen voor iedere belangrijke grondstof om efficiency, groei en stabiliteit van de markten te bevorderen. Aan koper moet prioriteit gegeven worden.
- Ten slotte wil Washington dat ten behoeve van ontwikkelingslanden regels

over niet-tarifaire handelsbelemmeringen worden goedgekeurd.

- Voor de overdracht van financiële middelen willen de Verenigde Staten onder meer een internationaal investeringskrediet oprichten om de stroom van privé-kapitaal naar ontwikkelingslanden te vergroten.

- Verder bepleit het Amerikaanse werkstuk nieuwe internationale acties om grondstoffenproduktie in ontwikkelingslanden uit te breiden met hulp van regerings- en privékapitaal.

- Onder het hoofdstuk wetenschap en technologie is het voorstel tot oprichting van een nieuw internationaal energie-instituut terechtgekomen, dat ontwikkelingslanden moet helpen bij energieontwikkeling. Verder staat instelling van een internationaal centrum voor uitwisseling van technologische informatie op het programma.

- Ter versnelling van industrialisatie in ontwikkelingslanden moet een internationaal industrialisatie-instituut opgericht worden en voor het functioneren van multinationale ondernemingen doen de Verenigde Staten voorstellen tot internationale gedragscodes zowel voor bedrijven als voor gastlanden.

- Om de voedselvoorziening op de wereld veilig te stellen moet met spoed een systeem van wereldvoedselreserve gaan werken, met daarnaast een nieuw internationaal fonds voor agrarische ontwikkeling. Hiertoe hebben de OPEC-landen vorig jaar op de Wereldvoedselconferentie in Rome al een voorstel gedaan dat indertijd door Nederland mede ingediend werd.

- Over de herstructurering van het systeem van de Verenigde Naties zegt het Amerikaanse document dat deze zevende speciale zitting de commissie moet instellen die volgend jaar de hele ontwikkelingsafdeling van de volkenorganisatie zal moeten herzien en hervormen.

Op een persconferentie zei minister Kissinger op 6 sept., dat het Amerikaanse actieprogramma niet gepresenteerd was als een voorstellenpakket op „to take it or leave it" basis.

Over het schuldenprobleem van veel ontwikkelingslanden merkte hij op, dat de VS waarschijnlijk niet voor een kwijtschelding van schulden op algemene basis zijn, maar dat zijn regering wel over de problemen, verbonden met de opeenhoping van schulden in ontwikkelingslanden wil praten.

Tweede VS-document

De VS dienden op 9 sept. een nieuw document in, waarin verder werd tegemoetgekomen aan de denkbeelden in de Derde Wereld. De VS stemden nu in met de gedachte, dat de economie van de Derde Wereld beschermd moet worden tegen de ongunstige uitwerking van de inflatie in de industrielanden. In het document werd stabilisering en toename van de opbrengsten uit de export van ontwikkelingslanden bepleit.

De Amerikanen zien hun voorstel als een haalbaar compromis met de Derde Wereld over een nieuwe wereldeconomie. Daarmee hebben zij hun dominerende rol bij de onderhandelingen in deze zitting versterkt. Na de rede van Kissinger en na een nader omschreven standpuntbepaling van 5 sept. geeft het werkstuk van 9 sept. opnieuw blijk van het grote belang dat de VS hechten aan stabiele betrekkingen met de Derde Wereld.

De Amerikaanse regering heeft voor het eerst een stap gezet in de richting van koppeling van prijzen van grondstoffenexporten uit ontwikkelingslanden aan die van de in te voeren industriegoederen.

„Indexatie" staat centraal in het eigen pakket van de ontwikkelingslanden. Het op peil houden van de exportopbrengsten van de Derde Wereld willen de VS met de instelling van een speciale financieringsmogelijkheid in het IMF bereiken. Voor het eerst stellen de VS bovendien een „gecoördineerde" benadering voor om de economie en handel van de ontwikkelingslanden beter te laten floreren. Via onderhandelingen tussen consumenten en producenten moet de prijsvorming van iedere belangrijke grondstof worden bepaald.

De Derde Wereld wil daarentegen over verschillende grondstoffen tegelijkertijd onderhandelen en acht zich hierin gesteund door het zogenaamde „geïntegreerde" grondstoffenprogramma van de UNCTAD. Hoeksteen hiervan is eveneens overleg op basis van een pakket grondstoffen om de minder gewilde produkten te bevoordelen.

Daarnaast bepleit Washington een nieuw stelsel van „contractuele relaties" dat de stabiliteit van vraag en aanbod tegen redelijke prijzen moet bevorderen. De Derde Wereld heeft zich hierover nog niet uitgesproken.

Net als de Derde Wereld vraagt het Amerikaanse onderhandelingsstuk om een VN-studie over de verhouding tussen de exportprijzen van grondstoffen uit ontwikkelingslanden en de uiteindelijke consumentenprijs in de industrielanden.

Veel aandacht besteedt het Amerikaanse document aan de totstandkoming van gedragsregels voor multinationale ondernemingen en voor de regeringen van de landen waar deze bedrijven gevestigd zijn. Dit punt vormt geen onderdeel van de wensen die de ontwikkelingslanden op tafel hebben gelegd.

Over de financiële hulpverlening spreekt het document zich positiever uit dan minister Kissinger in zijn eerder gehouden toespraak. Terwijl de Amerikaanse bewindsman toen zei dat het „politieke klimaat voor bilaterale hulp verslechterd is" en dat „de methodes van ontwikkelingshulp uit de jaren vijftig en zestig niet meer doeltreffend zijn" staat nu in het Amerikaanse werkstuk dat de ontwikkelde landen hun aangegane verplichtingen op het gebied van overdracht van financiële middelen bevestigen.

Gedacht wordt aan 0,7% van het bruto nationaal produkt maar het jaar 1978 waarin de Derde Wereld dit gerealiseerd wil zien, vermeldt het Amerikaanse stuk niet. Verder is, volgens het document, het gemeenschappelijke doel van de rijke landen toename van de officiële regeringshulp.

Ook bevelen de nieuwe Amerikaanse onderhandelingsvoorstellen verduidelijking aan op het gebied van automatische financiële overdrachtsmechanismen, waarbij o.m. gedacht wordt aan opbrengst van royalties van mijnbouw op de oceaanbodem. Amerika stelt in dit verband regelingen voor in het kader van de zeerechtconferentie.

Ook over het schuldenprobleem van de arme landen willen de VS nadere studie laten verrichten maar geen melding wordt gemaakt van een VN-conferentie over dit vraagstuk zoals de ontwikkelingslanden hebben voorgesteld.

Nieuw op het gebied van wetenschappelijke en technologische overdracht is de Amerikaanse instemming met een voorstel van de Derde Wereld tot het houden van een VN-conferentie hierover in 1978 of 1979.

Wat industrialisatie betreft, valt op het overnemen door de VS van een plan van ontwikkelingslanden, dat herstructureren voorstaat van minder levensvatbare industrieën in ontwikkelde landen ten gunste van de Derde Wereld.

De Amerikaanse actieve diplomatie op deze zevende speciale zitting wijkt duidelijk af van de werkwijze bij vorige soortgelijke bijeenkomsten en hoewel de VS het woord „nieuwe internationale economische orde" nog niet in de mond nemen, kan de actieve betrokkenheid bij het onderhandelingsproces duiden op een kentering in de Amerikaanse politiek tegenover het emancipatiestreven van de Derde wereld.

De leider van de Chinese delegatie, minister van buitenlandse handel Li Tsjiang, voerde op 2 sept. het woord.

Li Tsjiang hekelde de uitlatingen over „ontspanning door de supermogendheden". Hij stelde zich op het standpunt, dat de rivaliteit tussen deze landen om de wereldhegemonie zich steeds acuter ontwikkelt en zich naar alle uithoeken van de wereld uitbreidt. Dit brengt een groeiend gevaar voor een nieuwe wereldoorlog met zich mee, waarop de volken van andere landen zich moeten voorbereiden.

Met het oog op de ernstige economische crisis, die de kapitalistische wereld nu in zijn greep heeft, breiden de supermogendheden hun wapenvoorraden en oorlogsvoorbereidingen uit.

Li meende verder, dat de landen van de „Tweede Wereld", die zich tussen de supermogendheden en de Derde Wereld bevinden, steeds meer strijd voeren „om zich te bevrijden van de controle, bedreigingen, grootspraak, exploitatie en de afschuiving van de economische crisis door de ene of de andere supermogendheid.

Klaarblijkelijk aan de VS gericht was de alinea, waarin Li sprak over een supermogendheid, die zich hardnekkig verzet tegen de vestiging van een nieuwe orde om zijn positie van hegemonie en gevestigde internationale economische belangen te handhaven".

Voor kritiek op de andere supermogendheid — de SU — had Li vier alinea's nodig. Vooral het „neo-kolonialisme" van de SU in de Derde Wereld moest het ontgelden. Volgens Li is het doel van de SU veel landen van de Derde Wereld onder zijn „sociaal-imperialistisch systeem van uitbuiting" te brengen.

Li somde de verlangens van de Derde Wereld op en noemde deze volledig gerechtvaardigd.

Voor de SU sprak op 3 sept. de delegatieleider J. A. Malik.

Malik verzette zich tegen een indeling van de wereld in „arme" en „rijke" landen, of in „het Noorden" en „het Zuiden", omdat daarmee de socialistische landen op gelijk niveau met de ontwikkelde kapitalistische landen gesteld worden.
Het kapitalisme heeft volgens Malik vele jaren lang rijkdommen uit de landen onder koloniale overheersing weggehaald, maar noch de SU noch de andere socialistische landen kunnen voor de gevolgen van deze eeuwenlange overheersing verantwoordelijk gesteld worden.
De mensen, die deze theorieën over arme en rijke landen aanhangen, gaan voorbij aan de middelen en kosten, waarmee kapitalistische en socialistische landen hun hoog ontwikkelingspeil hebben bereikt. Malik benadrukte, dat de SU geen enkele verantwoordelijkheid heeft voor het economisch achterblijven van de ontwikkelingslanden en hun huidige moeilijke situatie, die vooral te lijden heeft van de crisis in de kapitalistische wereldeconomie.
Tot China zei Malik, dat dit land al lang geleden socialisme vervangen heeft door „het chauvinisme van een grote mogendheid", door „ultra-nationalisme en de ongebreidelde wens tot wereldhegemonie". Juist met dit doel noemt het zich een ontwikkelingsland om zo de waakzaamheid van de ontwikkelingslanden in slaap te sussen, om zich onder deze landen te voegen en hen te gebruiken als middel tot het bereiken van de wereldhegemonie.
De SU steunde de wensen van de Derde Wereld op het terrein van de grondstoffen en stelde zich achter de plannen voor koppeling van de prijzen van geëxporteerde grondstoffen aan de prijzen van importen uit de ontwikkelde kapitalistische landen.

Lieten de conferentiedeelnemers zich eerst optimistisch uit over het verloop van het overleg, naar het einde toe bleken toch conflicten te bestaan. De ontwikkelingslanden, aangevoerd door de OPEC-staten, verweten de industriestaten, met voorop de VS, dat zij te weinig concessies deden en ten dele op eerder gedane toezeggingen terugkwamen. De conflicten leidden tot het uitlopen van de conferentie tot 16 sept. De voornaamste knelpunten waren de volgende:

1. De verbetering van de ruilvoet van de ontwikkelingslanden en de bescherming en toename van hun koopkracht, met daarmee verbonden de indexatie-kwestie.
De Derde Wereld wil deze punten opgenomen zien als uitgangspunten voor internationale handel en hulp om via handelsmechanismen de ontwikkelingskloof te verkleinen. Een aantal industrielanden vrezen echter, dat een verbetering van de ruilvoet van de ontwikkelingslanden de eigen handelspositie zal verslechteren.
2. De grondstoffenpolitiek.
3. De door de ontwikkelingslanden gewenste koppeling tussen SDR's en ontwikkelingshulp.
4. De door de ontwikkelingslanden voorgestelde tijdslimiet — 1978 — waarbinnen de ontwikkelingshulp 0,7% van het bruto nationaal produkt moet hebben bereikt.

WEST-EUROPA

BELGIË

KRITIEK OP BELGISCH-NEDERLANDS WATERBERAAD

Op 19 juni werden door Belgische en Nederlandse ambtenaren verdragsteksten geparafeerd, die betrekking hebben op de rechttrekking van de Bocht van Bath in de Westerschelde, de aanleg van het Baalhoekkanaal en de bevoorrading van de Maas in Nederland met niet-verontreinigd water. In de verdragen wordt ook gehandeld over de zuivering van het water van het Schelde- en Leie-bekken.
Aan de totstandkoming van de teksten is acht jaar onderhandelen voorafgegaan.
Na de zomervakantie is kritiek losgekomen op het akkoord. Volgens *De Standaard* (4-9) stelt het Antwerpse bedrijfsleven vragen over de gevolgen van de verdragen voor de verdere expansie van de groeipool, gelet op de gedeeltelijke afstand van Belgische soevereiniteit aan Nederland: in de toekomst moet Den Haag immers concreet worden geïnformeerd over nieuwe industrievestiging op de linkeroever van de Schelde bij Antwerpen. Ook zullen nieuwe industriële initiatieven op beide Schelde-oevers, zodra de Baalhoek-werken gestart zijn, het fiat moeten krijgen van een Belgisch-Nederlandse overlegcommissie.
Le Soir (10-9) maakte bekend dat het bureau van de gewestelijke economische raad van Wallonië een interim-advies heeft gepubliceerd, waarin het „met verbijstering" kennis neemt van de houding van „die ministers die Wallonië buiten de onderhandelingen hebben gelaten, ofschoon de wet van 1 aug. 1974 bepaalt dat het waterbeleid geregionaliseerd wordt."
Volgens het bureau maken de verdragsteksten een einde aan de industrialisatie van het Maas-bekken en plaatsen zij de economische ontwikkeling van de Waalse provincies onder de voogdij van een internationale commissie. Het bureau eist in het advies de onmiddellijke stopzetting van de Belgisch-Nederlandse „koehandel".
Op 9 sept. liet het hoofdbestuur van de Parti Social Chrétien, een van de regeringspartijen, weten „dat de voorbereidende documenten die i.v. m. de Maas door ambtenaren werden geparafeerd, niet bindend zijn voor de regering en, na een eerste onderzoek, onaanvaardbaar lijken."
Onder druk van de Waalse ministers had de regering reeds eerder, op 4 sept., beslist een bijzondere commissie van ministers op te richten om het gerezen geschil te beslechten.

VERZET TEGEN GEMEENTELIJKE FUSIEPLANNEN

In het vooruitzicht van de parlementaire bespreking van de regeringsvoorstellen i.z. de samenvoeging van gemeenten, heeft begin sept. het verzet tegen die voorstellen een meer vaste vorm gekregen. Op 6 sept. werd een Front voor Gemeentelijke Democratie opgericht dat de Vlaamse anti-fusie-comité's groepeert; in de Waalse provincies zijn insgelijks protestacties op gang gekomen. Op 8 sept. heeft het BSP-bureau medegedeeld dat het een administratieve staking voorbereidt in alle gemeenten onder socialistisch bestuur.
De CVP en de PSC hebben anderdeels hun steun toegezegd aan de regering. De PSC heeft het voorstel van haar Brusselse afdeling afgewezen dat ertoe strekte de fusies van de Vlaamse gemeenten rond Brussel te verdagen tot 1982. (Die afdeling verwacht van die fusie een verzwakking van de positie der franstaligen in het Brusselse randgebied.)

NIEUWE BURGEMEESTER VAN BRUSSEL

Lucien Cooremans (76) die op 31 aug. zijn ambt van burgemeester van Brussel neerlegde, werd opgevolgd door Pierre van Halteren (64). De nieuwe burgemeester van de hoofdstad werd te Brussel geboren op 24 februari 1911 en vestigde zich, na studies aan de vrije universiteit van die stad, als notaris. In 1961 werd hij liberaal gemeenteraadslid van Brussel en in 1970 schepen (wethouder) van onderwijs en schone kunsten.

SABENA

De algemene vergadering van de aandeelhouders van de luchtvaartmaatschappij Sabena heeft op 15 juli G. Coppée, secretaris-generaal van het ministerie van financiën, benoemd tot voorzitter van de raad van beheer, in opvolging van oud-premier, baron J. van Houtte. Ondervoorzitter R. Lemaire en afgevaardigd-beheerder M. Goossens werden in hun functies bevestigd. De raad van beheer bestaat verder

uit: J. M. Borsu, J. de Staercke, E. Grandry, J. Haverland, J. Houthuys, G. Kreveld, A. Maertens, J. Piers, H. Pirotte, R. Pulinckx, R. Scheyven en E. Taymans.

Tijdens de algemene vergadering werd ook de verlies- en winstrekening van Sabena over het boekjaar 1974 goedgekeurd. Na aftrek van 858.000.000 fr, als terugvorderbaar voorschot van de staat, blijft er een verlies over van 1.212.307.291 fr.

In het verslag van de raad van beheer wordt dit verlies toegeschreven aan de scherpe toename van de brandstofkosten met 70% en van de personeelslasten met bijna 19% als gevolg van de maandelijkse aanpassing van de lonen aan de kosten voor het levensonderhoud.

De minder snelle verkeersuitbreiding, de devaluatie van dollar en pond sterling en het gebrek aan evenwicht in de tarieven hebben eveneens een rol gespeeld. De uitgaven bereiken meer dan 15 mrd fr. en de ontvangsten 13 mrd fr. De beladingsgraad daalde van 65,4% in 1973 naar 60,8% in 1974. Ondanks die teruggang steekt deze beladingsgraad gunstig af bij andere maatschappijen. De beladingsgraad bij de KLM (waarvan het boekjaar loopt van april tot en met maart) bedroeg vorig jaar 54,9 tegen 56,6% in het voorafgaande boekjaar.

Aan de algemene vergadering van Sabena ging een buitengewone vergadering vooraf, waarop een afgevaardigde van verkeersminister Chabert verklaarde dat het voorschot van 850 mln fr. dat de staat in 1971 aan Sabena toekende en waarvan de bestemming later zou worden bepaald, thans beschouwd wordt als een voorafbetaling op de aangekondigde kapitaalsverhoging, d.w. z. dat de middelen van de maatschappij in feite verruimd worden.

De buitengewone vergadering besliste daarop dat er geen reden bestond om de voortijdige ontbinding van de maatschappij uit te spreken. Sabena heeft aldus met zijn ca. 10.000 werknemers wat meer armslag gekregen. Verwacht wordt, dat het parlement straks door een verdere vergroting van het staatsbelang de vermogenspositie van de maatschappij nog zal verbeteren. Intussen wordt de financiële toestand van Sabena verder onderzocht door het Amerikaanse onderzoekbureau McKinsey dat volgend jaar zijn rapport naar de maatschappij en naar de regering zal sturen, ook m.b.t. de mogelijke samenwerking met KLM en Luxair.

PERS

De Franse NV Librairie Hachette heeft 396.000 aandelen (op een totaal van 720.000) van de NV *Het Rijk der Vrouw* verkocht aan drie Belgische groepen, die ieder één derde van de aandelen hebben opgenomen: de uitgeverij Hoste die *Het Laatste Nieuws* uitgeeft, de krantenmagnaat Maurice Brébart die eigenaar is van *La dernière Heure* en 70% van het kapitaal van *La libre Belgique* bezit, en de groep-Van Thillo *(Astra-Sparta.)*

Per 30 juni 1975 sloot de geconsolideerde balans van *Het Rijk der Vrouw* en de filialen met een tekort van 83.329.091 fr. Over de eerste helft van 1975 bereikte het blad een omzet van 672 mln fr. wat 8,37% minder is dan tijdens dezelfde periode in 1974.

Het Rijk der Vrouw, het enige blad dat op de beurs genoteerd staat, had de jongste tijd af te rekenen met de daling van het advertentie-volumen, stijgende produktiekosten en gebrek aan drukorders. In 1969 haalde het beursaandeel een topkoers van 4.520 fr.; in 1975 was het gedaald tot 344 fr.

De nieuwe Belgische eigenaars hebben laten weten, dat het herstel van het blad belangrijke nieuwe financiële middelen vereist en dat zij vast besloten zijn de onderneming te doen herleven.

NEDERLAND

MR. CUSTERS REGERINGSCOMMISSARIS BIJ DE OMROEP

Bij Koninklijk Besluit van 30 jan. is m.i.v. 1 aug. benoemd tot regeringscommissaris bij de omroep mr. M. M. L. G. Custers, tot voor kort burgemeester van Roermond. Hij is opvolger van mr. M. P. Bajetto, die de functie vanaf 15 jan. tijdelijk had waargenomen. *(NRC/H'blad)*

MR. JURGENS VOORZITTER VAN DE NOS. MINISTER WIJKT AF VAN VOORDRACHT NOS. PROTESTEN NOS-BESTUUR

Op 7 aug. werd bekend, dat minister Van Doorn (PPR) van CRM m.i.v. 16 sept., mr. E. C. M. Jurgens had benoemd tot voorzitter van de Nederlandse Omroepstichting (NOS). De NOS is het samenwerkingsorgaan van de zendgemachtigden, in de eerste plaats van de omroepverenigingen. Studio's en technische apparatuur zijn bezit van de NOS. Al het technische personeel is bij de NOS in dienst. Daarnaast is de NOS ook zelf zendgemachtigde.

Het bestuur van de NOS bestaat voor de helft uit vertegenwoordigers van de zendgemachtigden-omroeporganisaties, voor een kwart uit vertegenwoordigers van door de minister aangewezen culturele en maatschappelijke organisaties en voor een kwart uit door de minister aangewezen leden. Ook de voorzitter wordt door de minister aangewezen.

Deze structuur is bij de formatie van het kabinet-Cals in 1965 tot stand gekomen (meer details pag. 212/3 e.v.-1965).

Eerste voorzitter van de NOS was de heer E. Schüttenhelm, voordien voorzitter van de Nederlandse Televisiestichting (NTS). I.v.m. het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd heeft hij op 20 juni als voorzitter afscheid genomen. Hij bleef echter aan de NOS verbonden als adviseur voor de nieuwbouw en internationale zaken.

De nieuwe voorzitter, mr. Jurgens, is mede-oprichter van de PPR, was enige tijd voorzitter van deze partij en had op het moment van zijn benoeming zitting in de TK voor de PPR.

Ter voorbereiding van de opvolging van de heer Schüttenhelm had het NOS-bestuur een aanbevelingscommissie ingesteld, die op 29 april schriftelijk een lijst van drie kandidaat-voorzitters naar het ministerie van CRM verstuurde, waar hij op 6 mei is binnen gekomen. Mr. Jurgens kwam op deze lijst niet voor.

Medio mei publiceerde het *Algemeen Dagblad* als eerste het bericht, dat minister Van Doorn het

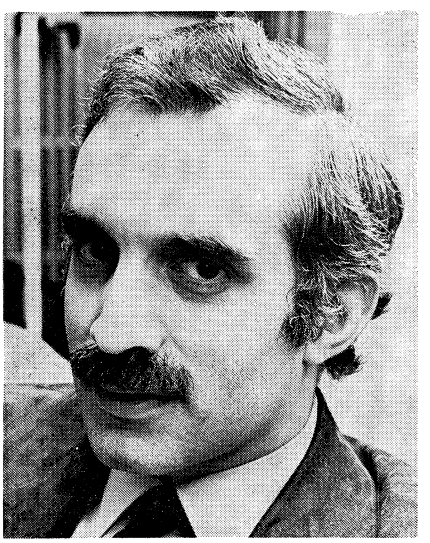

Mr. E. C. M. Jurgens

oog op mr. Jurgens had laten vallen. De ministers trad op 16 mei op in de TV-actualiteitenrubriek van de TROS, *Aktua*, en ontkende toen desgevraagd, dat hij enige naam in gedachten zou hebben — ook niet die van mr. Jurgens.

Minister Van Doorn beantwoordde op 6 juni schriftelijke vragen van de VVD-TK-leden Keja en Van Dijk. Hij zou of de NOS-aanbeveling opvolgen, dan wel, als hij dat niet doet, opnieuw contact met de NOS opnemen.

Op 10 juli ontving de minister op zijn departement een groep bestuursleden van de NOS. Er was toen gesproken over het profiel van de nieuwe voorzitter. Namen waren daarbij niet genoemd.

Mr. Jurgens deelde op 13 juli de minister mede beschikbaar te zijn.

De koningin tekende op 30 juli in haar vakantieverblijf in Porto Ercole het KB, waarbij mr. Jurgens tot voorzitter van de NOS benoemd werd.

Eerder hadden twee van de kandidaten, die de NOS had voorgesteld, zich teruggetrokken. Met de laatst overgebleven NOS-kandidaat, het PvdA EK-lid drs. A. Vermeer, voerde minister Van Doorn op 4 aug. een telefoongesprek. Drs. Vermeer deelde toen mede zijn kandidatuur in te trekken. Hij was van de benoeming van mr. Jurgens niet op de hoogte.

Op 7 aug. deed minister Van Doorn van de benoeming mededeling aan het NOS-bestuur en in de ministerraad. In de vergadering waren zes van de 16 ministers aanwezig; de overigen, o.w. premier Den Uyl, waren met vakantie.

Minister Van Doorn liet zich op 8 aug. in AVRO's *Televizier* interviewen.

De minister verklaarde toen o.m., dat, na het bedanken van de drie door de NOS aanbevolen kandidaten, een tweede aanbevelingsperiode weer maanden gekost zou hebben, terwijl van de zijde van de NOS op spoed was aangedrongen.

Hij meende voorts, dat hij met het onderhoud van 10 juli met het NOS-bestuur voldaan had aan zijn belofte contact te zullen opnemen met het NOS-bestuur, als hij iemand buiten de aanbeveling zou benoemen.

De minister hield voorts staande, dat hij in het interview met TROS-Aktua van 16 mei de waarheid gesproken had, toen hij zei geen enkele naam in gedachten te hebben.

Over het telefoongesprek van 4 aug. met drs. Vermeer zei minister Van Doorn dat hij toen had meeedeeld, dat na de lange besprekingen, die hij met hem had gevoerd, de benoemingskwestie nu rond was. „Je kunt op de aanbeveling blijven staan of niet, dat laat ik aan je over", zou de minister gezegd hebben.

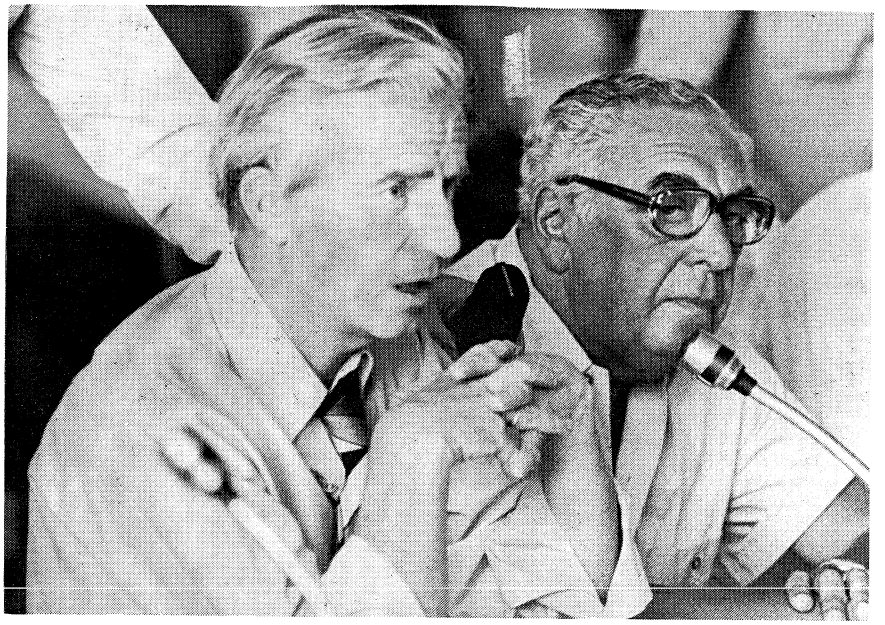

VARA-voorzitter Kloos (l.) naast AVRO-voorzitter Keyzer in de NOS-bestuursvergadering van 8 aug.

De benoeming van mr. Jurgens en de gang van zaken, die tot de benoeming geleid had, viel zeer slecht bij het NOS-bestuur, met name bij de vertegenwoordigers van de omroepverenigingen. In een bestuursvergadering op 8 aug. werd besloten voorlopig alle contacten met mr. Jurgens te mijden, in ieder geval tot de Tweede Kamer zich uitgesproken zou hebben. In een brief aan de minister deelde het bestuur mede zeer geschokt te zijn door de gevolgde procedure.

Tevens werd de inhoud geopenbaard van een brief, die het NOS-bestuur op 5 aug. aan de minister gezonden had. Daarin was de minister verweten, dat hij zich het recht voorbehield om een andere dan de door het NOS-bestuur gepresenteerde kandidaat te benoemen zonder daarover vooraf het oordeel van dat bestuur of de NOS-bedrijfsgemeenschap te zullen vragen.

Nadat drs. Vermeer zijn kandidatuur had ingetrokken had het bestuur ten minste op een verkorte overlegprocedure over een nieuwe kandidaat gerekend.

Mr. Jurgens stuurde op 10 aug., na terugkeer van vakantie, een brief aan het NOS-bestuur, waarin hij vroeg om een onderhoud, in eerste instantie met de Raad van beheer. Waarnemend NOS-voorzitter, mr. J. W. A. Wagenaar, antwoordde echter, dat het bestuur bij zijn besluit van 8 aug. bleef en alle contact afwees.

Verweer minister Van Doorn

Minister Van Doorn beantwoordde op 26 aug. schriftelijke vragen uit de TK-fractie van de CHU, waarin hij de kritiek op zijn beleid inzake de kwestie-Jurgens bestreed.

De minister deelt mee dat hij de enige overgebleven kandidaat van de NOS voor het voorzitterschap, het socialistische Eerste-Kamerlid drs. A. Vermeer (58 jaar), te oud achtte. Daarvan heeft hij Vermeer op 22 juli op de hoogte gebracht; ook het NOS-bestuur wist ervan. Bij die gelegenheid heeft de heer Vermeer toegezegd zich te zullen terugtrekken als kandidaat, zij het dat hij eerst ruggespraak met adviseurs wilde hebben. De voordracht tot de benoeming van mr. Jurgens heeft Van Doorn daarna op 28 juli aan de Koningin gezonden, de tekening was op 30 juli.

Mr. Van Doorn heeft zijn 39-jarige partijgenoot Jurgens pas eind juni voor het eerst over het NOS-voorzitterschap benaderd, schrijft hij. De minister herinnert eraan dat de naam van de heer Jurgens in NOS-verband al genoemd is vóór op 29 april een lijst met drie kandidaten, onder wie drs. Vermeer, naar CRM werd gestuurd. De NOS achtte de bestuurservaring van mr. Jurgens onvoldoende om hem kandidaat te stellen.

Mr. Van Doorn ontkent dat hij de heer Vermeer in een telefoongesprek onder druk zou hebben gezet om zich terug te trekken als kandidaat. Gelet op hun gesprek van 22 juli en de per 30 juli gerealiseerde benoeming van Jurgens zou dat trouwens niet eens relevant geweest zijn, merkt de bewindsman op.

Dat Jurgens binnen het door de NOS geschetste profiel paste alsook het spoedeisende karakter van de benoeming heeft de minister ertoe gebracht niet opnieuw een overlegprocedure met de NOS op gang te brengen toen zijn besluit was gevallen om de keuze niet op mr. Vermeer te bepalen. Op die mogelijkheid had hij de aanbevelingscommissie van de NOS op 10 juli gewezen. De NOS reageerde

daarna niet meer voor 5 augustus, twee dagen voor de benoeming van Jurgens door Van Doorn werd bekendgemaakt.

Bij het antwoord op de Kamervragen had minister Van Doorn een afschrift gevoegd van een brief, die hij een dag eerder aan het NOS-bestuur had gezonden. In deze brief sommeerde de minister het NOS-bestuur om uiterlijk op 16 sept. zijn boycot van mr. Jurgens te beëindigen. De minister schreef: „dat de heer Jurgens per 16 sept. is benoemd tot voorzitter van de NOS en vanaf die datum deze benoeming geëffectueerd zal dienen te worden".

Debat Tweede Kamer

In de TK werd de benoeming van mr. Jurgens besproken op 27 en 28 aug. Minister Van Doorn verweerde zich tegen veel kritiek op zijn beleid. Hij ontkende, dat hij van begin af aan er op uit geweest was mr. Jurgens te benoemen. De minister sloot niet uit, dat hij mogelijk dit voorjaar al eens in kleine kring de naam van zijn partijgenoot als een van de kandidaten voor het voorzitterschap van de NOS heeft genoemd. Hij was daar niet zeker van, maar hij had toen in elk geval geen definitief plan om hem opvolger van de heer Schüttenhelm te maken.

Dat de naam van mr. Jurgens bij de NOS in discussie was, voor op 29 april een lijst met aanbevelingen met drie andere kandidaten naar het ministerie van CRM gezonden werd, is wellicht ook te verklaren uit de mogelijkheid dat de aanbevelings-commissie van de NOS „op geheel eigen wijze" 'aan de naam van de heer Jurgens gekomen was. De minister ontkende hele of halve onwaarheden gesproken te hebben of de heer Vermeer unfair behandeld te hebben. Wel meende minister Van Doorn, dat hij een „slordigheid" had begaan. Uit zijn gesprek met de heer Vermeer van 22 juli, waarin hij deze had medegedeeld hem niet voor benoeming te zullen voordragen, had hij de indruk overgehouden, dat de heer Vermeer zich van de kandidatenlijst zou terugtrekken. Pas in het telefoongesprek met de heer Vermeer op 4 aug. was de minister gebleken, dat de heer Vermeer na gesprekken met zijn adviseurs, o.w. VARA-voorzitter Kloos, besloten had zijn kandidatuur te handhaven. De minister meende nu een schriftelijke bevestiging van het standpunt van de heer Vermeer te hebben moeten afwachten.

Kritiek werd door alle fracties geleverd op het feit, dat minister Van Doorn na de afwijzing van de NOS-kandidaten niet werkelijk het door hem toegezegde contact met de NOS had opgenomen, b.v. over de keuze van mr. Jurgens. De minister reageerde daarop met te zeggen, dat het met naam en toenaam „voorhangen" van een andere kandidaat niet strookte met zijn opvatting over het wettelijke ministeriële recht van voordracht. Daarbij kwam nog het door de NOS onderstreepte spoedeisende karakter van de zaak, die een tweede tijdrovende aanbevelingsprocedure ongewenst maakte.

Minister-president Den Uyl beantwoordde in het debat hem persoonlijk gestelde vragen. Hij had pas na zijn vakantie van de benoeming van mr. Jurgens gehoord, nadat er op 5 juli een algemeen gesprek met minister Van Doorn geweest was, waarin geen afspraken gemaakt waren. Volgens de premier is „er over te twisten" of minister Van Doorn er goed aan gedaan heeft zijn keuze niet in het kabinet te brengen. Hij wilde aan een dergelijke twist niet in het openbaar meedoen. Hij onthield zich daarom van een oordeel over de handelwijze van de minister. De premier zei van het beleid van minister Van Doorn, dat het behoorde tot de verantwoordelijkheid van het kabinet.

Minister-president Den Uyl zei tenslotte, dat het eerder aangekondigde voornemen het reglement van orde van de ministerraad dusdanig te wijzigen, dat een groter aantal z.g. „gewichtige betrekkingen" in de ministerraad vooraf moet worden aangemeld — daaronder de post van voorzitter van de NOS — geen kritiek op het beleid van mr. Van Doorn betekende.

Aan het slot van het debat aanvaardde de TK een motie, ingediend door de heer Van der Mei (CHU), waarin het verlangen werd uitgesproken, dat minister Van Doorn er voor zou zorgen dat het NOS-bestuur en mr. Jurgens voor 16 sept. nader tot elkaar zouden komen. De motie betreurde de door de minister gevolgde procedure, met name „het gebrek aan goed overleg met het bestuur van de NOS" en het feit, dat de benoeming van mr. Jurgens niet vooraf in het kabinet besproken was.

De motie was aanvaard met steun van KVP, ARP, CHU, VVD, DS'70, BP, SGP, GPV en PSP. Een motie van de VVD, waarin het beleid van de minister in sterkere bewoordingen werd afgewezen, werd verworpen. Voor stemden VVD, BP, RKPN, SGP, GPV, DS'70 en de heer Van der Spek (PSP).

NOS legt contact met mr. Jurgens

In een speciale vergadering van het NOS-bestuur op 5 sept. is besloten mr. Jurgens voor kennismaking en een gesprek te verzoeken de eerstvolgende openbare vergadering op 12 sept. bij te wonen.

Voorts zou mr. Jurgens op 10 sept. door de Raad van beheeer ontvangen worden en zou hij op 11 sept. een onderhoud hebben met de ondernemingsraad.

De vertegenwoordigers van de TROS, drs. L. J. Leeman en mr. J. M. Landré, onthielden zich bij dit besluit van stemming. De overige bestuursleden stemden er mee in.

In de vergadering van het NOS-bestuur van 12 sept. zette mr. Jurgens zijn oordeel over de benoemingsprocedure uiteen.

Mr. Jurgens zei o.m.: „Mij is voorgehouden, dat ik onzorgvuldig te werk ben gegaan. Ik erken, dat op grond van dezelfde gegevens een ander tot een andere conclusie had kunnen komen, maar ik bestrijd, dat ik de afwegingen, die ik heb gepleegd, onzorgvuldig heb gedaan". De vraag waar mr. Jurgens voor stond, toen hij overwoog de kandidatuur te aanvaarden, was of hij wel dan niet eerst contact moest opnemen met het NOS-bestuur en de ondernemingsraad. Argumenten om wel te gaan praten waren: zijn opvattingen over wezenlijke medezeggenschap, het niet honoreren van de inzet van een aantal mensen, die ook voor inspraak zijn, en het besef, dat hij een moeilijke start zou krijgen, als hij niet zou gaan praten.

Toch besloot mr. Jurgens niet eerst naar de NOS te gaan, omdat hij best zichzelf kon toetsen aan het NOS-profiel voor de nieuwe voorzitter, vanwege ook het late tijdstip van de kandidatuur en uit de overtuiging, dat pas in de praktijk merkbaar wordt, of goede samenwerking mogelijk is. Verder op grond van de groeiende sfeer van confrontatie, die steeds sterker werd na de eerste geruchten rond de naam Jurgens, alsmede de erkenning van het feit, dat, wanneer de minister gedwongen zou zijn zich aan een aanbeveling van de NOS te houden, in feite een situatie van coöptatie zou ontstaan.

Deze laatste argumenten waren doorslaggevend om de kandidatuur te aanvaarden zonder eerst in Hilversum te gaan praten. Uit de gesprekken, die mr. Jurgens had gevoerd met de ondernemingsraad, de raad van beheer en het bestuur van de NOS had hij een aantal indrukken opgedaan, die achteraf gezien misschien tot een andere beslissing hadden geleid. „Maar ik ben slechts verantwoording verschuldigd voor wat ik in juli op grond van de gegevens van toen heb gedaan".

Hoewel er uit het NOS-bestuur tal van vragen naar voren kwamen, was de conclusie van mr. Jurgens achteraf, dat het „mogelijk is gebleken, dat men bereid is een samenwerking te proberen. Ik ben wel flink aangevallen, maar dat was wellicht een welverdiende kastijding".

De felste kritiek kreeg mr. Jurgens te horen van de vertegenwoordigers van AVRO en TROS. AVRO-directeur S. van der Zee vroeg zich af, of mr. Jurgens een vazal van de minister is of een onafhankelijke voorzitter. „De twijfel hierover is helaas erg groot. De nieuwe voorzitter maakt de indruk te zeggen: luister naar mijn woorden, maar let niet op mijn daden".
Jurgens vond het jammer, dat zijn „verpletterende argumentatie" het vooraf in een verklaring opgestelde inzicht van de AVRO niet had kunnen veranderen.
TROS-directeur Leeman betreurde het diep, dat zo weinigen in het NOS-bestuur de consequenties wilden trekken uit hun met veel aplomb gebrachte eerdere verklaringen. De TROS zal onder mr. Jurgens blijven vergaderen, omdat de wet dat eist, „maar onder het meest nadrukkelijke protest en met de grootste tegenzin". Volgens de heer Leeman heeft mr. Jurgens zich gecompromitteerd, zich op voorhand gediskwalificeerd en afbreuk gedaan aan het prestige van de omroep als geheel en de NOS in het bijzonder. (N R C/H'b l a d, De Volkskrant, A N P)

VISSERSBLOKKADE SCHEVENINGSE HAVEN

In de nacht en ochtend van 10 op 11 aug. hebben vissersschepen gedurende twaalf uur de haven van Scheveningen geblokkeerd. Politie en marine hebben tegen de actie niet opgetreden, ondanks het feit, dat minister Van der Stee van landbouw en visserij tevoren een waarschuwing had laten uitgaan, dat acties van vissers niet getolereerd zouden worden als die buiten de zaak staande burgers in hun belangen zouden schaden.
Oorspronkelijk zou de actie 24 uur duren, maar dankzij het optreden van de Haagse loco-burgemeester Nuij, die beloofde er bij minister Van der Stee op aan te dringen een gesprek met de vissers te hebben, besloten zij hun actie tot de helft terug te brengen. Om 1 uur 's middags op 11 aug. is de blokkade beëindigd.
Het besluit de blokkade niet te breken was gebaseerd op de overweging, dat het onjuist is in een sociaal probleem krijgsmacht of politie in te schakelen.
De actie was bedoeld als protest tegen vangstbeperkende maatregelen, die in mei van dit jaar op grond van een internationale overeenkomst van kracht geworden zijn. Hij was voorbereid en uitgevoerd door de Bond van Zeevarenden, die is aangesloten bij het Onafhankelijk Verbond van Bedrijfsorganisaties (OVB). Andere bonden, waarbij werknemers in de visserij zijn aangesloten — de vervoersfederatie NVV/NKV en de Algemene Bond van Vervoerspersoneel (CNV) — distantieerden zich van de actie.

De achtergrond van de actie werd in het *NRC/H'blad* van 12 aug. als volgt uiteengezet:

De totale Nederlandse vissersvloot bestond vorig jaar uit een kleine 700 schepen, waarvan ongeveer de helft meer dan 10 jaar oud was. Er zijn en worden in de vernieuwing van de vissersvloot enorme kapitalen geïnvesteerd; in 1974 ging het om een totaal bedrag van ƒ 175 mln (1973: ƒ 135 mln). Daardoor zitten de vissers — vooral die in de kleine zeevisserij — tot aan hun nek in de schulden. Daarbij komt dat de opbrengsten (in visserstaal: besommingen) vorig jaar al iets lager waren dan in voorgaande jaren en de kosten (vooral van brandstof t.g.v. van de oliecrisis) een stuk hoger.
De fundamentele oorzaken van de huidige moeilijkheden liggen bij de (internationale) visserij zelf. De visserij heeft „roofbouw" gepleegd op de Noordzee, men heeft ongekend grote schepen gebouwd en uiterst verfijnde vangstmethoden ontwikkeld, waardoor de zee dreigt te worden leeggevist.
Nu het gevaar van overbevissing reëel is geworden en de overheid daartegen (in overleg met het visserij-bedrijfsleven) maatregelen neemt in de vorm van vangstbeperkingen (quoteringen), loopt men het risico dat de investeringen niet rendabel kunnen worden gemaakt.
Dat zei de Nederlander Laban (soc.) eind april in het Europesee Parlement in Luxemburg. Hij voegde er aan toe dat voor de vissers „beroerd" te vinden, maar verder toch van mening te zijn dat men in het kader van de Noordoostatlantische visserijconventie tot afspraken moet komen over vangstbeperking en contingentering om zo een herstel van de visstand mogelijk te maken.
Die vangstbeperkingen waren nodig zowel voor rondvis (haring) als voor platvis (tong en schol). In eerste aanleg werden zij vastgesteld door de Noordoostatlantische visserijconventie; eind 1974 gebeurde dat; de vangstbeperking had op 1 jan. 1975 moeten ingaan.
In Nederland kostte het overleg over de vangstbeperking tussen het Produktschap voor vis en visprodukten en het bedrijfsleven (= de Stichting van de Nederlandse visserij, waarbij de meeste vissersbonden zijn aangesloten) zoveel moeite dat de quoteringsregeling voor tong (max. 9.200 ton in 1975) pas medio mei kon ingaan. Van deze vertraging hadden veel vissers gebruik gemaakt door een zeer groot deel van het toegestane kwantum weg te vangen voordat de regeling van kracht werd. Toen onlangs bleek dat er dit jaar verder vrijwel niets meer gevangen zou mogen worden, sloeg de schrik de vissers om het hart. Sommige vissersorganisaties meenden dat de inspectiedienst van het ministerie van landbouw en visserij extra streng moest toezien op de naleving van de vangstbeperking; anderen, die deze eis aan het ministerie min of meer als verraad in eigen kring zagen, wilden van de beperkingen af of daarvoor tenminste een flinke compensatie krijgen.
Zij argumenteerden dat zij altijd al tegen de vangstbeperking waren geweest en vergaten gemakshalve dat daarover binnen het georganiseerde overleg met het Produktschap — weliswaar met grote moeite — overeenstemming was bereikt. Bij het idee dat vissers die regeling zomaar naast zich neer kunnen leggen, speelt het traditionele gevoel van vrijheid, dat in de visserijwereld heel sterk is, een grote rol.
Een ander punt is dat binnen die betrekkelijk kleine wereld een grote verscheidenheid aan organisaties en bonden bestaat, die elkaar veelal fel bestrijden. Hoewel zij vrijwel alle van streng-christelijke makelij zijn, betekent dat niet dat de trouw aan het gezag erg groot is.
De internationaal overeengekomen vangstbeperking is in Nederland aanvaard nadat van de kant van minister Van der Stee steun was toegezegd bij sanering van de vissersvloot en het vinden van nieuwe mogelijkheden voor de visserij. Daarvoor is een fonds (het Ontwikkelings- en Saneringsfonds voor de Visserij) gevormd, waarin ƒ 30 mln is gestopt. In het bestuur van dit fonds zijn zowel het bedrijfsleven als de overheid vertegenwoordigd.
De vissers zeggen dat zij niets van sanering moeten hebben; de meeste van hen kost het grote moeite het traditionele bedrijf, waarin zij vaak van vader op zoon zijn opgegroeid, vaarwel te zeggen. Zij eisen compensaties voor schade door vangstbeperkingsmaatregelen, maatregelen die zij zelf door hun „roofbouw" op zee hebben nodig gemaakt.
Noodgedwongen lijkt het ministerie van landbouw en visserij wel bereid te zijn mee te denken en mee te werken aan een andere opzet van de verdelingsregelingen van de vangstquota voor tong en schol. Veel meer dan dat zal de minister niet kunnen doen, want het rendabel maken of rendabel houden van de visserij vereist dat de visvangst niet harder loopt dan de voortplanting van de visstand. Overbevissing betekent een ernstige verstoring van het evenwicht in de zee waarbij de visstand steeds verder terugloopt.
Herstel van het evenwicht, dat niet zoals zo vaak wordt vermoed wordt bedreigd door verontreiniging van de zee, maar in de eerste plaats door de visserij zelf, is alleen mogelijk door vrij stringente vangstbeperkingen en strenge controle daarop. Zo niet, dan betekent dat niet alleen dat de Noordzee wordt leeggevist, maar ook dat de vissers in de toekomst helemaal het hoofd niet meer boven water kunnen houden. (N R C/H'b l a d)

BINNENWATEREN DOOR SCHIPPERS GEBLOKKEERD

Van 25-28 aug. hebben binnenschippers de Nederlandse binnenwateren geblokkeerd en daarmee het volle-

Overzicht van de blokkade in Rotterdam.

dige scheepvaartverkeer in Nederland lamgelegd.
De actie was gericht tegen een wetsontwerp, dat beoogde de binnenscheepvaart te saneren. Het ontwerp werd verdedigd door staatssecretaris Van Hulten van verkeer en waterstaat, die het bij het begin van zijn ambtsperiode had aangetroffen. Achtergrond en voorgeschiedenis van het ontwerp en de daartegen gerichte actie waren als volgt (ontleend aan het *NRC/H' blad* van 13 aug.):

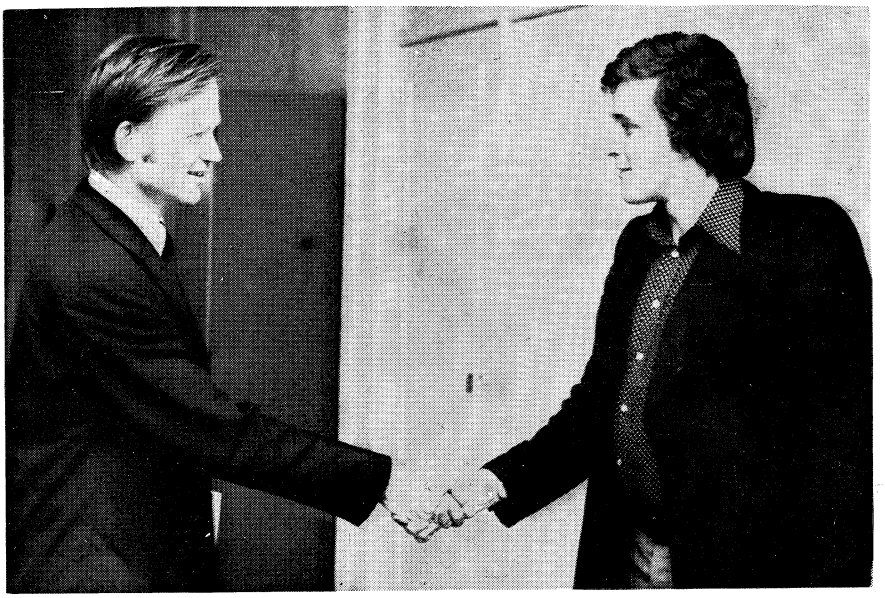

Actieleider Leo van Laak (r.) en staatssecretaris Van Hulten.

Van zijn voorgangers heeft staatssecretaris Van Hulten van verkeer en waterstaat het wetsontwerp tot wijziging van de Wet goederenvervoer binnenscheepvaart geerfd. Het is al in 1969 ingediend onder staatssecretaris Keyzer, maar noch de daarna opgetreden kabinetten noch de Kamers hebben het afgewerkt. Er was geen politiek gewin mee te behalen. Het behoorde steeds weer tot de zaken die uitstel konden lijden.
De wet met de daarbij ingebouwde evenredige vrachtverdeling (EV) via schippersbeurzen, waar de schipper bij toebeurt vracht toegewezen krijgt, stamt al uit de jaren dertig. In die crisistijd was er weinig lading; het overschot aan schepen was groot. Alle binnenlandse vrachten (zand en grind uitgezonderd) moesten via de beurs lopen en de verladers moesten deze daar aanbrengen en laten afroepen.
De verladers hebben geen keus wat de schippers betreft. Zij moeten ook slechte schepen en schippers accepteren. Dat systeem is volgens de staatssecretaris funest gebleken voor de modernisering van de vloot. Hij wil er daarom zo spoedig mogelijk vanaf.
In de loop van de jaren is de beurs „uitgehold". Cijfers van het Nederlands Economisch Instituut, door minister Boersma in juni bekend gemaakt, tonen aan dat slechts dertien procent van het totale vervoer over de binnenwateren in Nederland over de beurs loopt. Vorig jaar was het totale vervoer 83 miljoen ton.
Gebleken is verder dat slechts 25% van de binnenvaartschepen van de beurs gebruik maakt. De 75% schepen die kennelijk de beurs niet nodig heeft, vallen onder te verdelen in eigen-vervoerschepen (handel en industrie vervoeren hun eigen goederen, maar mogen niet op de vervoersmarkt opereren), en bijzonder vervoer (tankschepen).
Buiten de beurs blijft ook het door groepen van vervoerders overgenomen transport. Een voorbeeld daarvan is het kunstmestvervoer voor de Staatsmijnen, dat grotendeels overgenomen is door de Stichting Watertransport (SWT). Tegen dat vervoer ging op 12 aug. de actie van de schippers, die de kantoren van de SWT in Rotterdam en Maasbracht bezetten. In de stichting werken vier bonden samen.
In verladerskringen herinnert men zich nog dat die bonden (intussen met enkele vermeerderd) nog maar enkele jaren geleden ook voor afschaffing van de beurs zijn geweest. Toen werd erg goed gevaren. Er was voldoende vracht en niemand dacht eraan te klagen. Nu is het vrachtaanbod als gevolg van de recessie gedaald.
Schippers, die zich voorheen toelegden op de Rijnvaart, die niet via de beurs gaat, melden zich nu ook op de binnenlandse beurs. Er staan meer dan 600 schepen in Rotterdam — de grootste beurs met zijn vele graanvervoer — ingeschreven en de wachttijden lopen uiteen van drie tot zes weken.
Er is nu voldoende tijd om onder elkaar de situatie te bespreken. Als dan staatssecretaris Van Hulten nog met een memorandum aan de Tweede Kamer komt, twee weken voordat deze het wetsontwerp gaat behandelen en bovendien nog zegt niets meer voor uitstel te voelen, is de boot flink aan.
Onverbloemd verwijt hij de schippers dat zij met hun vele bonden en organisaties geen gesprekspartner voor hem zijn. De negen bonden (waaronder twee van zand- en grindschippers), die de evenredige vrachtverdeling willen behouden in een gewijzigde en verbeterde vorm, hebben hem verbeteringen voorgesteld. De staatssecretaris vindt ze onvoldoende. Hij houdt vast aan afschaffing, met tegelijk het invoeren van maatregelen zoals een doelmatige vorm van capaciteitsbeheersing.
Ook de verladerswereld, met de eigenvervoerders-organisatie (EVO) als sterke gesprekspartner voor de bewindsman, is voor opheffing van de EV. Zij acht een periode van één à anderhalf jaar — de staatssecretaris wil de beurs 1 oktober 1976 afschaffen — voldoende als overgangstijd naar een lossere relatie vervoerder — verlader.
De verladers hadden over de instelling van een begeleidingscommissie met de staatssecretaris en de schippers willen praten, maar de schippersbonden voelen niets voor zo'n gesprek. De bewindsman gaat er namelijk van uit dat de Kamer de EV zal afzweren. Dat is zeker niet het geval, menen de schippersbonden en daarom willen zij met dr. Van Hulten alleen maar over verbetering en handhaving onderhandelen.

De blokkadeactie was voorbereid en uitgevoerd door het actiecomité „Behoud evenredige vrachtverdeling". Bij de actie waren ruim 800 schepen betrokken. Zij werd geleid en gecoördineerd door de 21-jarige Leo van Laak.
Oplossing van de kwestie werd bemoeilijkt doordat de staatssecretaris in eerste instantie alleen met vertegenwoordigers van de schippersbonden wilde praten en niet met de actievoerders. Hij noemde hun optreden ondemocratisch, waarbij hij zich vooral had gestoten aan de uitlating van actieleider Van Laak, dat de actie zou worden voortgezet, als de Tweede Kamer het wetsontwerp — en daarmee de afschaffing van de EV — zou aanvaarden.
De blokkade van de Rotterdamse haven werd op 26 aug. opgeheven, nadat de Rotterdamse burgemeester Van der Louw had aangeboden te bemiddelen om een gesprek met staatssecretaris Van Hulten tot stand te brengen.
Na bemiddeling van de Amsterdamse wethouders Lammers en Verhey werd op 27 aug. ook de blokkade van de haven van Amsterdam opgeheven. Zij hadden de staatssecretaris in de nacht van 26 op 27 aug. er toe gebracht met de actieleiding te gaan praten. Staatssecretaris Van Hulten had zijn verzet tegen een gesprek opgegeven, nadat actieleider Van Laak verklaard had de uitspraak van de Tweede Kamer als bindend te zullen beschouwen.
De Tweede Kamer besprak het wetsontwerp op 27 aug. — oorspronkelijk stond het voor 28 aug. op de agenda — en verwierp het met grote meerderheid; alleen de AR-fractie steunde het ontwerp.
In de avond van de 27ste aug. had een kabinetsdelegatie een onderhoud met vertegenwoordigers van de schippersbonden, waarbij ook Van Laak aanwezig was. Hij was

niet uitgenodigd, maar hem was te verstaan gegeven, dat zijn komst niet zou worden verhinderd.
Deze ontwikkelingen waren voor de actievoerders reden de blokkade op te heffen. In het NOS-journaal van 8 uur 's avonds op 27 aug. riep Van Laak de deelnemende schippers op de blokkade af te breken. In de ochtend van 28 aug. waren de Nederlandse binnenwateren weer vrij.
In het overleg tussen regering en schippersvertegenwoordigers is besloten een begeleidingscommissie in te stellen, die een onderzoek zal instellen naar de inkomenspositie van de binnenvaart. De commissie krijgt een neutrale voorzitter. Gedurende het debat over de afschaffing van de EV in de Tweede Kamer had de KVP-er Van Zeil voorgesteld een onafhankelijke commissie onder een neutrale voorzitter in te stellen die zou moeten studeren op nieuwe voorstellen om de binnenvaart te saneren.
De staatssecretaris had dit voorstel afgewezen en met consequenties gedreigd, als het zou worden aanvaard.
Door mevr. drs. N. Smit-Kroes (VVD) in het mondelinge vragenuur van de TK op 4 sept. gevraagd, of de staatssecretaris na instelling van de begeleidingscommissie zou aftreden, antwoordde de heer Van Hulten, dat hij tegen het voorstel-Van Zeil bezwaar gemaakt had, omdat daardoor hem een deel van de politieke verantwoordelijkheid ontnomen zou worden. De commissie, die ingesteld wordt, is echter geen onderhandelingscommissie, maar uitsluitend een commissie, die gaat inventariseren en vervolgens verslag uitbrengen aan de regering en de organisaties. Deze commissie heeft de volledige instemming van de staatssecretaris.
(ANP, NRC/H'blad)

NATIONAAL INKOMEN IN 1974 1% GEDAALD

In constante prijzen is het nationale inkomen (netto, tegen marktprijzen) per hoofd van de bevolking in 1974 iets minder dan 1% gedaald. Het door het C.B.S. samengestelde indexcijfer daalde van 110 naar 109.
In geld uitgedrukt bedroeg het nationale inkomen (netto, tegen marktprijzen) in het afgelopen jaar ƒ 118,9 mrd. Dit is iets minder dan in 1973, toen het ƒ 119,1 mrd groot was. Houdt men rekening met de inkomensoverdrachten uit het buitenland, dan komt men op een beschikbaar nationaal inkomen van ƒ 118,4 mrd over 1974 tegen ƒ 118,9 mrd over 1973.
Het nationale produkt (netto, marktprijzen) was in 1974 ƒ 124,44 mrd of ruim 3% groter dan in 1973, toen het ƒ 119,42 mrd beliep. (ANP, SER-Bulletin)

LATIJNS-AMERIKA

BRAZILIË

KERNENERGIEVERDRAG MET BONDSREPUBLIEK

Op 27 juni werd in het ministerie van buitenlandse zaken in Bonn door de Braziliaanse minister van buitenlandse zaken Antonio Azeredo da Silveira en de Westduitse minister van buitenlandse zaken Hans-Dietrich Genscher een raamverdrag voor de samenwerking op het gebied van het vreedzaam gebruik van kernenergie ondertekend.
De samenwerking strekt zich uit van de opsporing, de winning en de zuivering van uraniumertsen, alsmede de produktie van uraniumverbindingen, de bouw van kernreactoren en andere kernenergieinrichtingen alsmede onderdelen daarvan en de verrijking van uranium tot de fabricage van brandelementen en het weer voor gebruik gereed maken van bestraalde brandstoffen. Ook zal worden samengewerkt bij de uitwisseling van de noodzakelijke technische informatie.
De financiering van deze samenwerking zal in het kader van de in beide landen bestaande regelingen plaatsvinden.
De meeste artikelen van het verdrag houden zich bezig met een garantie tegen een verkeerd gebruik van de uit te wisselen materialen en informaties.
Bij de ondertekening verklaarden de beide ministers dat hun landen de kernenergie uitsluitend voor vreedzame doeleinden zouden aanwenden. De Braziliaanse minister wees erop dat zijn land het verdrag over de atoomwapenvrije zone in Latijns-Amerika ondertekend had.
Brazilië heeft wel steeds geweigerd het internationale akkoord tot beperking van kernwapens te ondertekenen, omdat door dit verdrag het bezit van atoomwapens voor slechts enkele landen gelegaliseerd wordt. Het Duits-Braziliaanse verdrag bevat een algemene verklaring van de verdragspartners tot een niet-verspreiding van kernwapens en de verplichting zich onder controle van de Internationale Atoomenergie Organisatie in Wenen te plaatsen.
Het raamverdrag is een voorwaarde voor de deelname van de Duitse industrie aan het kernenergieprogramma van de Braziliaanse regering. De samenwerking tussen Duitse en Braziliaanse ondernemingen is al tamelijk ver.
Gepland is de bouw van 4 kernenergiecentrales van elk 1300 MW tot 1986. Nog eens 4 centrales van dezelfde grootte zullen tot 1990 worden gebouwd.
Voor de exploratie en de exploitatie van uranium in Brazilië zal door de Braziliaanse staatsonderneming

De minister Azeredo da Silveira (l.) en Genscher (r.) ondertekenen in Bonn het kernenergieverdrag tussen Brazilië en de Bondsrepubliek.

Nuclebras en de Deutsche Urangesellschaft een gemeenschappelijke maatschapij opgericht worden.

Amerikaanse kritiek

De Brazilianen hebben uiteindelijk de voorkeur gegeven aan samenwerking met de Duitse industrie, hoewel er ook concurrerende aanbiedingen van Franse, Canadese en vooral Amerikaanse kant bestonden.
Toen het duidelijk werd dat de Westduitsers bij het project ingeschakeld zouden worden, rezen er in het Amerikaanse Congres protesten.
Senator Pastore, die goede relaties onderhoudt met de Amerikaanse industrie op het gebied van de kernenergie, eiste dat de Bondsrepubliek niet zou samenwerken met Brazilië omdat er niet voldoende garanties bestonden dat de kernenergie voor vreedzame doeleinden zou worden gebruikt.
De levering van de kerncentrales zou „ernstig gevaar" voor de VS opleveren.
Een woordvoerder van het ministerie van buitenlandse zaken in Bonn reageerde op de Amerikaanse kritiek met de mededeling dat de Bondsregering het maximum had gedaan wat mogelijk is.
„Wij zijn op een aantal punten zelfs nog verder gegaan dan waarin het non-proliferatieverdrag voorziet. En wij zijn bereid om ons zeer zorgvuldig aan onze verplichtingen te houden. Misleidend is de bewering dat wij met onze levering de Brazilianen in staat stellen een atoombom te bouwen. Dat kan natuurlijk van elk land worden beweerd dat de beschikking heeft over kernreactoren, of dat nu de Bondsrepubliek, Zwitserland of Nederland is".
De Westduitse regering heeft het kernverdrag met Brazilië ook ter goedkeuring aan de Europese Commissie in Brussel voorgelegd. Zulks in overeenstemming met de bepalingen van het Euratom-verdrag.
Deze gaf haar toestemming voor het verdrag. In een brief aan de Bondsregering eiste de Commissie evenwel dat Brazilië bij zijn leveranties van het principe van het „vrije goederenverkeer" zal uitgaan. Dat wil zeggen dat het land op voorhand moet accepteren dat de Bondsrepubliek het geleverde uranium aan een andere lidstaat van de Gemeenschap kan doorverkopen.
Op 26 juni deelde minister Azeredo da Silveira mee dat de VS hun bezwaar tegen het verdrag hadden laten vallen.
„De Verenigde Staten hebben waarschijnlijk begrepen dat het om onze nationale vooruitgang gaat", aldus Silveira. Hij zei dat het verdrag voor Brazilië, „een eerste stap is op weg naar een belangrijke nationale ontwikkeling."
Silveira legde de verklaring af in het vliegtuig dat hem voor de ondertekening naar West-Duitsland heeft gebracht.
Volgens Braziliaanse regeringsfunctionarissen verzetten de Verenigde Staten zich tegen het verdrag uit vrees dat hun monopoliepositie als leverancier van nucleair materiaal en technische know-how in gevaar komt.
Het Amerikaanse bedrijf Westinghouse Electric Co. bouwt momenteel Brazilië's eerste atoominstallatie in Angra Dos Reis, met strikte controle van Washington over materiaal en technologie.
Het Congreslid Israel Dias Novais leverde kritiek op de Amerikaanse werkwijze met de woorden: „Het hele project wordt uitgevoerd door de Amerikanen; er komt geen Braziliaan aan te pas. Het is gewoon een Amerikaans technologisch bureau midden in Brazilië." *(NRC/H'blad, NZZ)*

TWEEDE NATIONALE ONTWIKKELINGSPLAN AANGEKONDIGD

President Geisel heeft in zijn nieuwjaarsboodschap de bijzonderheden bekendgemaakt van de economische politiek van zijn regering, onder verwijzing naar het tweede nationale ontwikkelingsplan 1975-'79 dat in sept. 1974 aan het Congres ter goedkeuring werd voorgelegd.
Volgens Geisel had zijn regering zich 2 economische prioriteiten gesteld t.w. de sociale ontwikkeling en de mobilisering van het grote potentieel van de binnenlandse markt.
Daartoe dient de economische groei voor deze periode jaarlijks 10% te bedragen, het bruto-binnenlands produkt op $ 12,5 mrd te worden gebracht, de buitenlandse handel tot $ 40 mrd te worden opgevoerd en moeten er ca. 6,5 mln arbeidsplaatsen worden geschapen.
Om deze doelen te bereiken zal Brazilië, zo menen de samenstellers van dit nieuwe vijfjarenplan, zijn economische structuur moeten aanpassen aan de door de sterke prijsverhoging van aardolie en aardgas gewijzigde omstandigheden. Immers deze mineralen dekken 48% van de energiebehoefte van het land.
De invoer van aardolie alleen vergde in 1974 al een bedrag van ca. $ 2.880 mln, 23% van de totale invoer, tegen een bedrag van $ 680 mln in 1973, toen slechts 11,3% van de invoer, terwijl de ingevoerde hoeveelheden nauwelijks groter waren.
Daarom zal in de komende vijf jaren veel nadruk worden gelegd op het zoeken naar aardolie in eigen bodem en een betere exploitatie van de eigen voorkomens, waarvoor tenminste 26 mrd cruzeiro ($ 3,8 mrd) beschikbaar zal zijn. Verder wordt gestreefd naar een beperking van het verbruik o.a. door elektrificatie van de spoorwegen en de ontwikkeling van andere energiebronnen.
De structuurwijziging die noodzakelijk wordt geacht, gaat echter dieper dan alleen de energiesector, want Brazilië wordt geconfronteerd met een groeiende behoefte aan importgoederen waarvan de belangrijkste: machines en apparaten, metalen en metaalprodukten, chemische produkten, kunstmest en kunststoffen, nog slechts tegen hogere prijzen kunnen worden gekocht.
Veelzeggend is een vergelijking tussen de invoer in 1973 en 1974. In het eerstgenoemde jaar werd voor een bedrag van $ 6.016 mln ingevoerd (incl. aardolie) in het laatstgenoemde voor niet minder dan $ 12.556 mln, ruim het dubbele. Als gevolg van deze ontwikkeling gaf de handelsbalans een tekort aan van $ 4.588 mln tegenover een overschot van $ 183 mln over 1973.
Een ander aspect van het nieuwe ontwikkelingsplan is de nationale integratie, waarvan het doel is de economische groei van de achtergebleven regio's — het Noordoosten, het Noorden en het Centrale Westen — zodanig op te voeren, dat zij groter is dan het nationale gemiddelde. Een bedrag van 165 mrd cruz. wordt voor het bereiken van de doelstellingen nodig geacht, waarvan 100 mrd cruz. bestemd is voor het relatief dichtbevolkte Noordoosten.
Naast de petrochemie zullen in dit gebied industriële centra ontwikkeld worden voor de vervaardiging van kunstmest en voor metaal- en elektrotechnische industrieën.
De resterende 65 mrd cruz. is bestemd voor het Noorden en het Centraalwesten. Een van de plannen voor dit gebied is het plan Palmazônia dat gericht is op de vestiging van een vijftiental groeipolen, een tweetal regionale stadskernen en een tweetal mijnbouwcentra annex

metallurgische industrieën (ijzer en aluminium).

Sociale ontwikkeling

Voor de sociale ontwikkeling is een bedrag van 761 mrd cruzeiro uitgetrokken, 43% van de totale investeringen. Het sociale beleid zal erop gericht zijn door een verbetering van huisvesting, gezondheidszorg, welzijn, maar vooral door een verbetering van onderwijs- en opleidingsmogelijkheden de bevolking toe te rusten voor hoger gekwalificeerde arbeid, waardoor inkomen en welvaart kunnen toenemen. Van het totaalbedrag van 761 mrd cruzeiro is 157 mrd bestemd voor het onderwijs en de beroepsopleiding, 110 mrd voor gezondheidszorg, 83 mrd voor huisvesting, 243 mrd voor sociale voorzieningen en 110 mrd voor sociale stadsontwikkeling.
De totale investeringen, nodig voor het tweede Nationale Ontwikkelingsplan, zijn geraamd op 1747,4 mrd cruzeiro.

Agrarische sector

De groei van de agrarische sector neemt in het tweede ontwikkelingsplan een zeer voorname plaats in. Hij is gesteld op 7% per jaar, hetgeen aanzienlijk hoger is dan de gemiddelde jaarlijkse groei van 5,2% die voordien in deze bedrijfstak is bereikt.
Deze grotere produktie van agrarische exportgoederen zal een bijdrage leveren aan de in de komende jaren zo noodzakelijke groei van de uitvoer. Daarnaast zal de ruimere werkgelegenheid de trek naar de stad die zeer omvangrijk is geworden, indammen en het inkomen van de plattelandsbevolking doen toenemen. In tegenstelling tot het verleden, toen een vergroting van agrarische produktie vooral werd bereikt door het in gebruik nemen van meer land, ligt het accent nu op een verhoging van de doelmatigheid, hoewel ook in het nieuwe plan sprake is van cultuurrijp maken van uitgestrekte arealen in de achtergebleven gebieden, zoals het Noorden, het Noordoosten en het Centraalwesten.
De verhoogde doelmatigheid wil men bereiken door het op brede schaal verspreiden van agrarische kennis en technologie, een betere coördinatie van de vele instellingen voor agrarische ontwikkeling, een stelsel van minimumprijzen, goedkope kredieten voor het aanschaffen van moderne landbouwmachines en -gereedschappen en door een verdergaande verbetering van de transportwegen en -mogelijkheden van het binnenland naar de kust, de zgn. exportcorridors. Doordat de verbindingen tussen havens en het achterland en ook de havens zelf nog niet voldoende op hun taak zijn berekend, gaat een groot percentage landbouwprodukten verloren.
De overheidsinvesteringen die direct op de agrarische sector zijn gericht, zijn voor de periode 1975/79 begroot op 105 mrd cruzeiros.

Industrie

Bij het streven naar het bereiken van een zo hoog mogelijke graad van invoersubstitutie is in het tweede ontwikkelingsplan een belangrijke rol toebedeeld aan de industriële sector. De produktie van kapitaalgoederen en halffabrikaten dient namelijk zodanig te worden opgevoerd, dat zoveel mogelijk kan worden voldaan aan de binnenlandse vraag naar deze produktiemiddelen. Daarnaast moet de industriële expansie gericht zijn op een grotere verscheidenheid van produkten, waardoor nieuwe exportmogelijkheden ontstaan.
Bijzondere aandacht zal worden besteed aan industrieën die in Brazilië relatief gunstig werken zoals: aluminium (goedkope energie), metallurgische industrie en mijnbouw (minerale rijkdom) en industrieën aan wier produkten een grote behoefte bestaat (kunstmest, basis-chemicaliën e.d.).
Een belangrijk bestanddeel van het industriële ontwikkelingsprogramma is de spreiding van de industriële activiteit. Hiermede wil men de druk op de bestaande centra van industrie verminderen, de ontwikkeling van achtergebleven gebieden versnellen door daar nieuwe groeipolen te vestigen en mede daardoor de migratie naar de grote stedelijke agglomeraties tegengaan.
De industriële groei is voor de duur van het tweede ontwikkelingsplan gesteld op een gemiddelde van 12% per jaar, wat lager is dan de groeinorm in het eerste ontwikkelingsplan die gemiddeld 12½% bedroeg en in 1973 een niveau van 15% bereikte.

Energie

Brazilië is voor ca. 48% van zijn energiebehoeften afhankelijk van aardolie, waarvan het gebruik jaarlijks met 15% toeneemt. (In de eerste 9 maanden van 1974 nam het gebruik evenwel slechts met 2,5% toe. Ongeveer 20% van de benodigde aardolie is afkomstig uit eigen produktie, de rest moet worden ingevoerd. Doordat in de benodigde elektrische energie voornamelijk kan worden voorzien door hydro-elektrische centrales, is de aardolie voor het grootste deel bestemd als energiebron voor het transport.
Een van de doelstellingen van het tweede ontwikkelingsplan voor de energiesector beoogt de afhankelijkheid van geïmporteerde aardolie te verminderen. Door het versneld in exploitatie nemen van nieuwe aardolievelden in het Noordwesten zal nog in 1975 ca. 30% van de benodigde aardolie uit eigen produktie afkomstig zijn. Zeer recente vondsten op het continentale plat voor de staat Rio de Janeiro zouden het zelfs mogelijk maken, dat Brazilië aan het eind van de zeventiger jaren vrijwel onafhankelijk zal zijn van import.
Oliebesparende plannen zijn erop gericht het vrachtvervoer per trein aanzienlijk uit te breiden ten koste van het transport per auto, dat nu voor ca. 76% in de behoefte voorziet. Ook de voortgaande elektrificatie van de spoorwegen dient dit doel.
Het belang dat aan de ontwikkeling van de aardolie-industrie wordt toegekend, blijkt uit het bedrag dat in het nieuwe plan voor dit doel is uitgetrokken, 57 mrd cruz. tegen 8 mrd in het voorafgaande.
Het leeuwedeel van de investeringen in de energiesector is evenwel bestemd voor de ontwikkeling van het hydro-elektrische potentieel van Brazilië. De investeringen, 198 mrd cruz., die gedurende het tweede ontwikkelingsplan in deze sector zullen worden gedaan, beslaan slechts een gedeelte van een voor een langer tijdsbestek ontworpen plan dat erop gericht is de produktie van elektrische energie jaarlijks met 12% op te voeren.
Verwacht wordt dat de totale elektrische produktiecapaciteit — hydro-elektrische, nucleaire en thermische — tegen 1979 28.000 MW zal bedragen.

Economische moeilijkheden, maatregelen regering, loonsverhoging van 43%

Toen president Ernesto Geisel op 15 maart 1974 zijn ambt aanvaardde, werd zijn regering reeds direct geconfronteerd met een aantal niet geringe economische moeilijkheden. Mede onder invloed van stijgende prijzen van importgoederen, vooral die van aardolie, nam de inflatie in de loop van 1974 toe tot 35%. Anderzijds nam de invoer onverwacht snel toe, deels als gevolg van de omvangrijke prijsstijgingen van aardolie en kunstmest, deels als gevolg van voorraadvorming van halffabrikaten door het bedrijfsleven en een grotere invoer van kapitaalgoederen.
Omdat de groei van de export de snelle toeneming van de invoer niet kon volgen, dreigde een buitengewoon groot tekort op de handelsbalans. Ongetwijfeld hebben scherpe regeringsmaatregelen er toe bijgedragen dit tekort over het gehele jaar 1974 te beperken tot ruim 4,5 mrd dollar.

Deze maatregelen waren:

— een restrictieve kredietpolitiek om voorraadvorming tegen te gaan en zo de te grote vraag naar importgoederen tot meer normale afmetingen terug te brengen; inmiddels weer versoepeld.

— een versnelde devaluatie van de cruzeiro door een relatief groot aantal koersaanpassingen (in totaal 16,3%),

— een zeer grote verhoging van het invoerrecht voor niet-essentieel geachte importgoederen,

— een verbod op leverancierskrediet voor importgoederen met een invoerrecht van 55% of meer,

— een bekorting van de geldigheidsduur van invoervergunningen voor niet-essentieel geachte importgoederen,

— een verbod aan overheidsinstellingen geïmporteerde consumptieen kapitaalgoederen te kopen anders dan met een speciale vergunning,

— belastingfaciliteiten bij het gebruik van lokaal vervaardigde kapitaalgoederen.

Dat de toeneming van de uitvoer met 16,7% aanvankelijk achterbleef bij de verwachtingen, ondanks de aanzienlijk grotere uitvoer van industriële produkten en mineralen en goede oogstresultaten, is voornamelijk te wijten aan moeilijkheden die samenhangen met de uitvoer van koffie, sojabonen en katoen. Uiteindelijk bereikte de uitvoer in 1974 met een totaal van $ 7.967,5 mln toch nog een niveau dat ca. 28½% hoger lag dan in 1973 ($ 6.197,9 mln).

Het tekort op de lopende rekeningen van de betalingsbalans die uit deze ontwikkeling voortvloeide, kon niet zoals in het verleden gecompenseerd worden met deviezeninkomsten uit buitenlandse investeringen en buitenlandse leningen.

Dientengevolge verminderden in 1974 voor het eerst sinds een aantal jaren de deviezenreserves van het land met ca. 1 mrd dollar. Dit ondanks het afschaffen van het deposito van 40% op buitenlandse leningen, het terugbrengen van de minimumlooptijd daarvan van 10 tot 5 jaar en de verlaging van de bronbelasting op interesten van 25% tot 5%.

Volgens het eind mei door de centrale bank gepubliceerde jaarverslag bedroeg het tekort op de betalingsbalans van 1974 $ 1,05 mrd, vnl. een gevolg van het toegenomen tekort op de handelsbalans en het negatieve saldo van de dienstenbalans. De grotere toevloed van kapitaal uit het buitenland was niet voldoende om het tekort op de betalingsbalans op te vangen, waardoor de deviezenreserves afnamen.

Loonsverhogingen

Om de gevolgen van de sterk toegenomen inflatie voor de loontrekkenden enigszins op te vangen, heeft het ministerie van arbeid bepaald dat de lonen per 1 januari 1975 in totaal met 43% moesten worden verhoogd.

In een aantal branches, t.w. de textiel, de metaal en het bankwezen waren al in september 1974 nieuwe collectieve arbeidsovereenkomsten afgesloten, die voorzagen in loonsverhogingen van 33%.

Daar het inflatiecijfer voor 1974 ca. 33% bedroeg, kan de loonsverhoging een reële verbetering van het inkomen betekenen, maar de regering heeft meegedeeld dat zij een doorberekening van de loonsverhogingen op de prijzen niet kunstmatig zal verhinderen.

Op een bijeenkomst van meer dan 2000 ondernemers in Sao Paulo deed de minister voor planning Reis Veloso echter een beroep op de ondernemers zich hun sociale functie die in de laatste jaren wat in de vergetelheid was geraakt, weer bewust te worden.

Devaluatie cruzeiro

Op 7 juli maakte de centrale bank bekend dat de cruzeiro met 0,75% was gedevalueerd. Daarmee werd de munteenheid voor de zevende maal in 1975 met in totaal 9,2% gedevalueerd. Voor één Amerikaanse dollar moeten nu 8,8 cruzero's worden betaald.

Koffieoogst verloren gegaan

Vorst in de zuidelijke staat Parana heeft de koffie-oogst aldaar volledig vernield. Alle 900 miljoen koffiebomen in die staat waar 40 tot 50% van de Braziliaanse koffie wordt geproduceerd, zijn vernield.

De vorst die ook de staten Sao Paulo en Minas Gerais trof vernietigde 70% van de geschatte produktie voor 1975 (28 mln zakken) en deed de koffieprijs op de internationale markt met 60% stijgen, aldus het Braziliaanse koffie-instituut.

Ook de veeteelt, de suikerrietplantages en de graanoogst in deze staten werden ernstig door de vorst getroffen. Grote overstromingen in het arme noord-oosten van het land hebben meer dan 5 mrd cruzeiro's aan schade veroorzaakt. *(NZZ, FAZ, Handelsnieuws)*

DIPLOMATIEKE BETREKKINGEN MET CHINA

Op 15 augustus 1975 hebben Brazilië en de Volksrepubliek China besloten diplomatieke betrekkingen op het niveau van ambassadeurs aan te knopen.

De beslissing kwam aan het eind van het bezoek dat een Chinese handelsmissie onder leiding van de onderminister van handel Tsjen-Tsjien aan Brazilië bracht. De aankondiging werd gedaan in een gezamenlijk communiqué dat getekend was door de Braziliaanse minister van buitenlandse zaken Antonio Francisco Azeredo da Silveria en onderminister Tsjen-Tsjien.

Het besluit werd onmiddellijk van kracht en is gebaseerd op „de eerbied van beide landen voor elkaars soevereiniteit, territoriale onschendbaarheid, op non-agressie en niet-inmenging in elkaars aangelegenheden".

Brazilië had tot dan toe een ambassade op Taiwan. *(Reuter/AFP)*

AANHOUDENDE ARRESTATIES POLITIEKE TEGENSTANDERS TERREURACTIES „ESKADER DES DOODS", VERSCHIL VAN MENING IN LEGER OVER TE VOLGEN LIJN

Sedert de ambtsaanvaarding van president Geisel is de arrestatie van politieke tegenstanders van het regime onverminderd voortgegaan, terwijl de pers regelmatig melding maakt van martelingen van politieke gevangenen en mensonwaardige toestanden in de gevangenissen.

Ook de activiteiten van de rechtse terreurorganisatie: „Eskader des doods" duren, ondanks toezeggingen van de regering tot een optreden daartegen, voort.* Regelmatig verschijnen berichten over de vermissing van personen in de pers. Sommigen blijken na enige tijd vermoord te zijn, anderen zijn nog steeds spoorloos.

Binnen het leger schijnt een niet onaanzienlijke groep officieren veel te voelen voor een verzachting van de politieke lijn, maar in de laatste maanden hebben tegenstanders van een dergelijke koers van zich doen spreken, naar het zich laat aanzien niet zonder gevolg voor de officiële regeringspolitiek.

Hieronder geven wij een beknopt overzicht van e.a.:

„Eskader des doods"

Eind augustus '74 gelastte president Geisel een onderzoek naar de dood van twee jongens van 17 jaar, die volgens getuigen vanuit een rijdende auto, waarschijnlijk door leden van het „eskader des doods" waren doodgeschoten.

Begin oktober '74 wist de politie één der meest gezochte leden van het eskader te arresteren. Het was Ademar Augusto de Olivera, beschuldigd van 20 moorden en betrokkenheid bij meer dan 14 terechtstellingen.

Op 23 november 1974 werd de in heel Brazilië bekende commissaris van het departement van politieke en sociale orde (DOPS) door een jury vrijgesproken van de moord op een handelaar in verdovende middelen. Deze was in '69 door leden van het eskader om het leven gebracht en tijdens het onderzoek daarna kwam vast te staan dat com-

---

* De beweging „eskader des doods" bestaat voornamelijk uit vroegere politiemannen. Zij wordt verantwoordelijk gesteld voor de executie van meer dan 2000 kleine misdadigers gedurende de afgelopen acht jaar. Deze beweging heeft het niet alleen begrepen op misdadigers, maar ontvoert ook politieke of vermeende politieke tegenstanders van het bewind.

missaris Fleury, chef van het eskader in Sao Paulo was. Zijn rechterhand daarbij was de in oktober gearresteerde Ademar Augusto de Oliveira.
Tegen de commissaris zijn inmiddels nog meer beschuldigingen van betrokkenheid bij moordaanslagen ingebracht.
Een Canadese missionaris, die getuige was van een executie en daarvan een foto had genomen waarop commissaris Fleury te herkennen was, heeft inmiddels Brazilië moeten verlaten omdat zijn leven werd bedreigd.
Begin januari maakte de leiding van de politie in Rio de Janeiro de arrestatie van 6 agenten bekend die twee broers van 14 en 16 jaar vermoord zouden hebben. Een derde jonge man werd door schoten levensgevaarlijk gewond. De drie jongelui waren door de agenten uit hun cel in de gevangenis gehaald en na een korte rit uit een auto gegooid en beschoten.
Eind januari werden in Mage de twee stoffelijke overschotten gevonden van nieuwe slachtoffers van het eskader.
Begin maart werden in een voorstad van Rio de Janeiro de lijken van 3 door het eskader vermoorde personen gevonden. Volgens de pers toonden de lijken tekenen van martelingen.
De activiteiten van het eskader werden hierna enige tijd gestaakt maar half augustus werden in de buurt van Nova Iguacu 7 lijken gevonden, naar de politie meedeelde, slachtoffers van de groep.

Arrestaties leden communistische partij en andere politieke opposanten

De politie heeft met een serie arrestaties de verboden communistische partij van Brazilië een gevoelige slag toegebracht. Daarnaast werden ook andere opposanten van het regime gearresteerd.
Eind juni 1974 arresteerde de politie in Sao Paulo vijf leden van het zgn. comité voor de verdediging van politieke gevangenen. Volgens de politie waren de gearresteerden, meest studenten, betrapt toen zij brochures aan het drukken waren. Studenten, geestelijken en leden van de officiële oppositiepartij MDB zijn lid van deze organisatie.
Op 21 juni 1974 werd het radiostation *Cultura* in de staat Bahia voor 15 dagen gesloten omdat het kritiek had geuit op het Chileense staatshoofd Pinochet.
Eind september arresteerde de veiligheidspolitie professor Paulo Singer, een econoom, die namens Brazilië had deelgenomen aan het Wereldbevolkingscongres in Budapest. Hij had de economische politiek van de regering bekritiseerd.
Begin oktober arresteerde de politie de Amerikaanse journalist Frederick Morris o.a. werkzaam voor *Time Magazine*. Na 14 dagen vastgehouden te zijn, waarbij hij aan folteringen werd onderworpen, aldus *Time Magazine,* werd hij op last van de minister van justitie uitgewezen.
Op 30 januari maakte de minister van justitie Armando Falcao via radio en televisie bekend dat de politie een serie arrestaties had verricht in „subversieve kringen". In Rio en in Sao Paulo waren geheime drukkerijen ontdekt van de verboden communistische partij, waar o.a. het illegale orgaan *Voz Operaria* werd gedrukt. Bovendien was in de drukkerijen materiaal gevonden waaruit bleek dat de partij de MDB bij de verkiezingen in nov. 1974 (pag. 587/3 e.v. _ '74) had gesteund. Door deze vondst was het de politie mogelijk gemaakt een aantal personen te arresteren, dit alles geheel in overeenstemming met de wet, aldus de Minister.

Le Monde berichtte op 1 febr. over informaties te beschikken die aantoonden dat de arrestaties niet in overeenstemming met de wet waren geweest en dat in een aantal gevallen was gemarteld.
Het blad noemde de namen van het echtpaar Graciano en Bruna Fernandes, die in het gebouw van de veiligheidsdienst van het tweede legerkorps gemarteld waren en van de drukker José David Dib, gearresteerd op 3 december 1974, nog steeds verblijvend in het gebouw van de politieke politie van Sao Paulo, de boekhandelaar Jurandi Guimaraes, die al meer dan een maand op een verborgen plaats werd vastgehouden en van de echtgenote van Iran de Lima Pereira die gedurende twee dagen elektrische shocks toegediend kreeg.
Een aantal vooraanstaande communisten was eenvoudigweg verdwenen, aldus Le Monde. Het waren Marco Antonio Coelho, oud afgevaardigde en lid van het centrale comité van de partij en Raimundo Alves de Souza en Elson Costa, gearresteerd op 12 en 15 januari, waarna niets meer van hen was vernomen.

In de daarop volgende maanden volgde een ware golf van arrestaties onder personen die ervan werden verdacht lid van de communistische partij te zijn. De Braziliaanse pers maakte melding van de arrestatie midden februari van de advocaat Jaime Amorim de Miranda en einde februari van de advocaat Roberto Camargo uit Rio. Op 1 maart werd in Rio de ingenieur Pedro Celestino da Silva Filho gearresteerd. De vrouw van de midden februari in Sao Paulo gearresteerde oud-afgevaardigde Marco Antonio Tavares Coelho beschuldigde de politie ervan dat haar man gemarteld werd. In Sao Paulo werd de directeur van een tijdschriftenconcern, Milton Coelho da Graca gearresteerd, in Rio de redacteur van *Jornal do Brasil* en secretaris van de Braziliaanse persorganisatie Fausto Cupertino Guimaraes. In Sao Paulo de architect Paulo Melo Bastos, bekroond ontwerper van het hoofdkwartier van het tweede legerkorps.
Half maart werden drie journalisten en drie advocaten gearresteerd, eveneens verdacht van subversieve activiteiten.
Op 21 maart werden 27 personen veroordeeld tot gevangenisstraffen variërend van 15 maanden tot 33 jaar wegens lidmaatschap van de stadsguerrillabeweging ALN. Bij het massaproces dat aan de veroordeling vooraf ging werden 50 personen vrijgesproken en 25 werden niet veroordeeld omdat er ook nog andere beschuldigingen tegen hen liepen. Volgens de verdediging waren 4 verdachten tijdens het voorarrest gestorven. Alle verdachten deelden mee gemarteld te zijn.
Begin juli werden 17 en op 11 juli nog eens 12 personen gearresteerd wegens lidmaatschap van de communistische partij.

Regering geeft toelichting op lot politieke gevangenen

Van verschillende kanten (zie hieronder) werd in toenemende mate kritiek geleverd op het ontbreken van enige informatie over het lot van politieke gevangenen en op het feit dat dezen vaak maandenlang zonder duidelijk bewijs van hun schuld door de politie werden vastgehouden voordat zij aan de justitiële autoriteiten werden overgeleverd. Deze kritiek werd na het geleidelijk minder worden van de perscensuur op 1 januari (zie pag. 588/2 e.v.) door een deel van de pers overgenomen. Ook vooraanstaande personen uit de rechterlijke macht en de katholieke kerk voegden zich bij de critici.
Deze kritiek heeft in zoverre gevolg gehad dat bij de acties tegen de communistische partij de gearresteerden binnen tien dagen (de wettelijke termijn) aan de justitie werden overgedragen en dat de regering in een aantal gevallen met een officiële verklaring over het lot van de gevangenen is gekomen.
Minister van justitie Falcao zei bij

de bekendmaking van het oprollen van de communistische partij dat alle gearresteerden aan een legaal vooronderzoek en proces onderworpen zouden worden.
Enkele dagen daarvoor had de oud-president van het Hooggerechtshof, rechter Aliomar Baleeiro op een juristencongres scherpe kritiek geuit op het justitieel beleid van de regering. Hij zei dat de schending van de mensenrechten en van de vrijheid van meningsuiting een veel ernstiger vergrijp was dan alle andere misdaden. „Illegale arrestaties, folteringen en het laten verdwijnen van mensen, waarvan later de lijken worden gevonden, zijn onherstelbare misdaden".
Eind februari kwam het ministerie van justitie met een verklaring over het lot van 27 personen die al geruime tijd worden vermist. De verklaring bevatte weinig concreets. Dertien van hen zouden zijn ondergedoken, 7 zouden na hun arrestatie weer vrijgelaten zijn, 2 verbleven in het buitenland en één had bij guerrillagevechten in Bolivia de dood gevonden. Van vier personen wist het ministerie niets af.
Eerder was bekendgemaakt dat de „raad voor de verdediging van de mensenrechten" in maart weer actief zou worden. Deze raad werd onder president de Medici het werken vrijwel onmogelijk gemaakt en kwam in 1974 in het geheel niet meer bijeen. Kort voor de bekendmaking hadden de Braziliaanse advocatenorde en de persvereniging daarop scherpe kritiek geuit.
Op de arrestatiegolf in communistische kringen werd o.a. door de kardinaal-aartsbisschop van Sao Paulo scherp gereageerd. Hij hekelde in een brief aan zijn diocesen het toenemend aantal arrestaties die, op de manier waarop zij plaatsvonden de mensenrechten schonden, de gevoelens van het Braziliaanse volk en het christelijke geweten beledigden.
Begin april verklaarde de aftredende deken van de orde der Braziliaanse advocaten José Ribeiro de Castro Filho dat de politie nog steeds „illegale, gewelddadige en willekeurige methoden" gebruikte tegen leden van de Braziliaanse advocatuur. Het ergste was nog, aldus de deken, dat men er niet achter kon komen wie de daders van deze acties waren, daar zij steeds in het geheim voorbereid en uitgevoerd werden.

Tegenstroming in het leger

President Geisel heeft sedert zijn ambtsaanvaarding bij verschillende gelegenheden een geleidelijke terugkeer tot meer democratische verhoudingen beloofd, zij het binnen door de regering zelf te bepalen grenzen.
Er zijn aanwijzingen dat het de president daarmee inderdaad ernst is, hoewel er de laatste tijd, waarschijnlijk onder druk van rechtse kringen in het leger, een pas op de plaats wordt gemaakt.
Zo werd in januari de zgn. voorcensuur voor de pers afgeschaft (zie pag. 588/2).
Bij de inwijding van het tot nationaal monument gerestaureerde theater in Manaus discussieerde de president met leidende toneelspelers en schrijvers openlijk over de problematiek van de censuur bij het toneel en de televisie. Hij beloofde daarbij een herziening van de methoden (zie ook pag. 588/2). Twee weken daarna werd al een ontwerpwet gepubliceerd die voorzag in de stichting van een raad van beroep waar bezwaren tegen besluiten van de censuur ingediend kunnen worden.
Daarnaast werd ook de door de president bij zijn ambtsaanvaarding aangekondigde dialoog met „alle maatschappelijk belangrijke sectoren" voortgezet.
Bij een bezoek aan een vakbondsvakantieoord deed de president een beroep op de bonden zich in versterkte mate in te zetten voor de belangenbehartiging van de werknemers.
Een studentendelegatie kreeg de toezegging van de president dat de bepalingen voor studentenorganisaties herzien zouden worden.
In zijn nieuwjaarsboodschap herhaalde de president zijn belofte voor een langzame terugkeer tot de democratie en hij kwam ook nader terug op de parlementsverkiezingen van nov. 1974, waarbij de officiële oppositiepartij MDB grote winst boekte. De president waardeerde deze overwinning positief en noemde het een bewijs dat het land een werkelijke democratie aan het worden was.

Al eerder hadden de strijdkrachten officieel hun fiat gegeven aan de uitslag van de verkiezingen. Tijdens de jaarlijkse herdenking van het mislukken van de communistische opstand van 27 november 1935 zei luchtmachtgeneraal Terra Faria uit naam van de drie legeronderdelen tot president Geisel:
„Wij menen dat de verkiezingen op voorbeeldige wijze zijn verlopen".
Hij voegde daar aan toe dat Brazilië had gekozen voor „vrije verkiezingen" en een constructieve dialoog.

In zijn nieuwjaarsboodschap zei Geisel o.a. dat de massale opkomst van de Brazilianen bij de verkiezingen bewezen had dat het volk vertrouwen heeft in de democratische waarden.
De president loofde de oppositie die de verkiezingscampagne gematigd en gedisciplineerd had gevoerd, waardoor zij „gerechtigd was tot een grotere deelname aan de nationale wederopbouw".
Geisel bekritiseerde vervolgens de regeringspartij ARENA, die haar achteruitgang had te danken aan haar „comfortabele positie" als regeringspartij en zich niet alleen had gedragen alsof er een éénpartijensysteem in het land bestond, maar ook onderling sterk verdeeld was.
„Laat dit een waarschuwing zijn voor hen die dromen van een eenheidspartij, een antidemocratische formule, die absoluut geen levensvatbaarheid heeft", aldus Geisel.
De president zei verder dat het tweepartijenstelsel versterkt uit de verkiezingen tevoorschijn was gekomen en dat de oprichting van een derde of vierde partij de bestaande groeperingen slechts zou verzwakken.
Vervolgens zei de president dat hij er niet aan dacht afstand te doen van de bijzondere volmachten waarover hij krachtens de institutionele wet no. 5 van 3 dec. 1968 beschikte, dit om „de vijanden van de democratie" geen gelegenheid te geven het „ontspanningsproces" in gevaar te brengen.
In een boodschap bij de opening van het zittingsjaar van het nieuw gekozen parlement begin maart, herhaalde de president zijn belofte tot „voortzetting van de geleidelijke liberalisering", maar hij dreigde tevens „misbruik van kritiek" niet te zullen toelaten.
Hij zei verder dat een betere inkomensverdeling één van de voornaamste taken van de regering zou zijn. „Dankzij successen tegen de guerrillabeweging kunnen wij meer aandacht besteden aan de politieke en sociale situatie", aldus de president.
Deze voorzichtige democratiseringspolitiek van de regering stuitte echter op tegenstand in bepaalde onderdelen van het leger. In april en mei circuleerde er binnen de strijdkrachten een manifest waarin het liberaliseringsbeleid fel werd aangevallen.
Met name de chef van het civiele huis van de president en verantwoordelijk voor de binnenlandse politiek, generaal Colbery, en de

voorzitter van het Huis van Afgevaardigden, Celio Borja, moesten het ontgelden. Zij werden „vrienden van de communisten" genoemd.

Het manifest is ondertekend door „voluntarios da patria" (vrijwilligers van het vaderland) en is kennelijk afkomstig van fanatieke anticommunistische elementen in het Braziliaanse leger.

Politieke waarnemers willen echter de mogelijkheid ook niet uitsluiten dat het manifest het werk is van veiligheidsorganen die boos zijn over aanvallen van de oppositie over martelingen en het verdwijnen van politieke gevangenen. Het manifest beschuldigt een handvol „slechte Brazilianen" van verraad aan de militaire revolutie van 1964 waarbij de linkse president Goulart werd afgezet.

Het veroordeelt het aanknopen van diplomatieke betrekkingen met Peking, vorig jaar, en haalt fel uit naar generaal Golbery do Couto e Silva, de voornaamste politieke medewerker van president Geisel, die een „communistische bondgenoot" wordt genoemd.

Het manifest noemt de liberaliseringspolitiek van Geisel „de schandelijke opening" en het beschuldigt generaal Do Couto e Silva en minister van transport, Dirceu de Noguerir, van het leggen van contacten met bronnen dicht bij de vroegere president Goulart ten einde het nationale leven te verstoren.

Het manifest veroordeelt ook de oppositiepartij MDB, de Roomskatholieke kerk en de pers wegens het eisen van een onderzoek naar beweerde marteling en verdwijning van politieke gevangenen.

„De revolutionaire krachten moeten voor onmiddellijke actie gemobiliseerd worden", zo besluit het manifest.

Het ageren van de rechtse krachten binnen het leger is niet zonder gevolgen gebleven voor de liberaliseringspolitiek van de regering.

Het *NRC/H'blad* schrijft hierover (1-8):

Na verscheidene maatregelen ten gunste van liberalisering van het bewind te hebben genomen, bevindt de Braziliaanse regering van president Ernesto Geisel zich nu duidelijk in een impasse. De meeste politieke commentatoren vragen zich de laatste tijd af hoe een autoritair bewind zich op vastgestelde tijden kan onderwerpen aan algemene verkiezingen als het niet beschikt over een hechte politieke basis en als de partij die werd opgericht om dit bewind te verdedigen weinig aanhangers telt en zelfs niet in staat is zich te conformeren aan het regeringsbeleid.

Er heeft onlangs een voorval plaatsgevonden, dat de tegenstrijdigheden in het bewind nog eens duidelijk onderstreept. De Senaat moest beslissen of een van haar leden zou moeten verdwijnen. Het ging om Wilson Campos, de afgevaardigde uit Pernambuco, die betrokken was bij een smerig afpersingsschandaal. Deze zaak begon de laatste weken steeds meer een politieke wending te krijgen: een aantal militaire leiders en de president van de republiek zelf wilden dat Campos, die lid is van de regeringspartij ARENA (Alliantie voor Nationale Vernieuwing), door zijn mede-senaatsleden zou worden veroordeeld.

Maar hoewel de meerderheid van de Senaatsleden behoort tot de ARENA, weigerden zij hem te veroordelen. Geisel's antwoord liet niet op zich wachten: twee dagen na de beslissing van de Senaat maakte het staatshoofd gebruik van wetsartikel numero vijf uit de wet dat hem speciale bevoegdheden verleent.

Op 1 juli beëindigde hij het mandaat van Campos en ontnam twee anderen die betrokken waren geweest bij het schandaal, voor de komende tien jaar hun politieke rechten. Het was de eerste maal, na de grote zuivering van 1968, dat dit artikel werd gebruikt tegen een afgevaardigde.

In politieke kringen ontstond onmiddellijk onrust: hoe zou de president zijn liberalisatiepolitiek kunnen doorvoeren als hij tegelijkertijd een bijna dictatoriaal bewind bleef uitoefenen? Als hij dit artikel al gebruikte voor een corruptie-affaire, hoe zou hij dan weerstand kunnen bieden aan de druk van de voorstanders van „een harde lijn", die eisen dat dezelfde maatregelen worden genomen tegen de 23 parlementariërs van de MDB (Braziliaanse Democratische Beweging), de enig toegestane oppositiepartij, die ervan beschuldigd worden dat zij vorig jaar gekozen zijn met steun van de verboden Communistische partij?

Hoe moet een Congres, dat geen steun krijgt van de huidige regering en al in diskrediet stond en veracht werd onder de vorige regering, het vertrouwen terugwinnen van het volk en vooral van de militairen?

Dit incident is tot nu toe het enige, maar het heeft wel duidelijk aangetoond, dat er na de verkiezingsnederlaag, die de officiële ARENA-partij november vorig jaar leed geen goed parlementair alternatief is gekomen voor het militaire regime. Bovendien heeft generaal Geisel meer steun voor zijn programma gevonden bij de oppositie dan bij zijn eigen partij. Dit programma wil democratisering, herverdeling van de inkomsten en verdediging van de nationale soevereiniteit.

Een dergelijke paradoxale toestand zou nog niet zo erg zijn als de regering eindelijk maar eens opschoot met de politieke plannen die zij een half jaar geleden had. Deze moesten leiden tot de terugkeer naar de kazernes van de militairen en zij moesten het land voorbereiden op een wat democratischer regeringsvorm, waarbij de oppositie de mogelijkheid zou krijgen om aan de macht te komen. Maar van al deze plannen merk je op het ogenblik niets meer.

Intussen is de rechtervleugel (zowel burgers als militairen) in het offensief gegaan. Vanuit die hoek wordt een campagne gevoerd, die mikt op de gevoeligheden van de officieren. Zodra het Congres en de pers gebruik gingen maken van hun hervonden vrijheid om de martelingen en het verdwijnen van politieke gevangenen aan de kaak te stellen, werd dit door rechts onmiddellijk geïnterpreteerd als een aanval op de militaire beweging van 1964, die redenen genoeg heeft om een collectieve beoordeling van de politiemethodes die sinds die tijd worden toegepast vrezen.

Bovendien maakte de opsporingsdienst van subversieve activiteiten uit Sao Paulo een rapport openbaar, waarin stond dat 23 parlementsleden van de MDB in nov. waren gekozen met steun van de communistische partij.

Hoewel aan deze steun destijds geen voorwaarden waren verbonden, was het gemakkelijk om de mensen in de kazernes te laten geloven dat als de MDB toegang kreeg tot regeringsposten dat een terugkeer tot het bewind van voor 1964 zou betekenen.

Geisel zei in een televisie-interview op 1 augustus dat de liberalisering slechts langzaam en doordacht moest verlopen om duurzaam, constructief en sociaal rechtvaardig te kunnen zijn.

(NZZ, Le Monde, The Times, FAZ)

Uitgevers: Int. Uitg. en Handelmij „Systemen Keesing" B.V., Ruysdaelstraat 71-75, Amsterdam - N.V. Algemene Uitgeverij Keesing, Keesinglaan 2-20, B 2100 Deurne-Antwerpen.

TWEE JAAR MILITAIR BEWIND IN CHILI

Op 11 september heeft het bewind in Chili de tweede verjaardag van de coup tegen de regering-Allende gevierd (pag. 622-'73 e.v.).

President Pinochet hield bij die gelegenheid een bijna twee uur durende rede waarin hij o.a. een felle aanval deed op het communisme en een overzicht gaf van de economische en sociale vorderingen van zijn regering.

Hij gaf een uitvoerige opsomming van de verschillende economische maatregelen en de pogingen van de regering het staatsapparaat te saneren en de inflatie te bestrijden.

Hij gaf toe dat dit hoge „sociale kosten" met zich mee had gebracht. Hij noemde in dit verband de verarming van een deel van de bevolking en de hoge werkloosheid. De regering liet niets na, zo zei hij, om de ergste nood te lenigen, maar dit was de prijs die betaald moest worden om de algehele instorting te verhinderen. Het bruto nationaal produkt zou in 1975 10% achteruit gaan. De bevolking moest zich daardoor echter niet laten ontmoedigen, want er zou een periode van ongekende groei op volgen.

Over de binnenlandse politieke ontwikkeling zei Pinochet dat een nieuwe grondwet voorlopig nog wel op zich zou laten wachten. Wel kondigde hij een aantal zgn. grondwetsdecreten af.

De eerste drie daarvan behandelen de zgn. grondslagen van de nieuwe orde, het recht op het staatsburgerschap, de grondwettelijke rechten en garanties en het noodtoestandsrecht. Ook kondigde de president de oprichting van een „staatsraad" aan, dat een consultatief karakter krijgt en waarvoor hij drie oud-presidenten t.w. Eduardo Frei, Gabriel Gonzalez Videla en Jorge Alessandri uitnodigde lid te worden.

De president deed een felle uitval naar het democratische principe van het „pluralisme". Dit principe had er alleen maar toe geleid dat de deur voor de vijand was geopend, die het daardoor was gelukt zelfs instellingen als de kerk te infiltreren. Voor dit principe was dan ook geen plaats meer in het nieuwe Chili, aldus de president.

De president hield zich ook bezig met de kwestie van de rechten van de mens. Deze rechten hadden slechts geldigheid als daardoor geen hogere belangen geschaad werden, aldus Pinochet.

Pinochet zei verder dat de staat van beleg gehandhaafd zou worden zolang de „subversieve actie latent werkzaam bleef".

De rede van de Chileense president maakte een eind aan de geruchten dat de regering ter gelegenheid van de tweede verjaardag van de coup een verregaande liberalisatie zou afkondigen.

Deze geruchten vonden hun voedsel in een interview dat het junta-lid Gustavo Leigh op 10 september aan *The Times* toestond.

Leigh zei in dit interview o.a.:
„De Chileense junta gaat haar regime liberaliseren. Zij zal terugkeren naar de democratie. Er komt een parlement van twee kamers. Belangrijke politieke gevangenen zullen worden vrijgelaten en het nachtelijke uitgaansverbod zal worden opgeheven".
Volgens The Times waren de liberaliseringsbesluiten genomen na langdurige „bijna dagelijkse discussies tussen de vier junta-leden".
Leigh zei verder tegen The Times dat de junta na twee jaar aan de macht te zijn geweest vol vertrouwen was dat de teugels gevierd konden worden.
„Wij hebben er geen belang bij aan de macht te blijven. „Wij vertrekken zodra enige orde is gebracht in de chaos die de politici hebben aangericht. De democratieën in de wereld zijn decadent geworden. De marxisten willen hen bij iedere gelegenheid opruimen. Daarom zal de terugkeer naar de democratie zijn gebaseerd op een autoritair bewind dat door de marxisten niet ongedaan gemaakt kan worden".

President Pinochet.

Leigh zei tenslotte: „De staat van beleg zal worden verzacht en vonnissen uitgesproken door militaire tribunalen zullen opnieuw worden bekeken door het hooggerechtshof.
„Voor Europeanen is het niet eenvoudig over ons te oordelen van een afstand. Men moet hier geweest zijn om te kunnen oordelen".

Toenemende oppositie

Van verschillende kanten is erop gewezen dat het regime zich, zowel binnen- als buitenlands meer en meer isoleert.

De snel verslechterende economische situatie, waarvan vooral de minst draagkrachtigen het slachtoffer zijn, en de regelmatig opduikende berichten over het lot van de politieke gevangenen zou een deel van die Chilenen die de coup aanvankelijk hebben begroet van het regime hebben vervreemd.

Volgens officiële gegevens bedroeg de inflatie in 1974 378%, maar de Wereldbank schatte dit cijfer eerder op 600%. Het werkloosheidscijfer is officieel 14% maar ook dit zou in werkelijkheid veel hoger zijn. Daarbij is er een loonstop afgekondigd maar zijn de prijzen vrij. De zwarte markt zou een grote bloei doormaken.

Internationaal isoleert het regime zich vooral door de aanhoudende berichten over de martelingen en verdwijning van politieke gevangenen en het stelselmatig onderdrukken van alle vrijheden.

Chili's trouwste bondgenoot, de Verenigde Staten, zou zelfs gedacht hebben aan een aflossing van de wacht. Vooral de weigering van de junta een onderzoekscommissie van de VN toe te laten zou bij de regering in Washington slecht zijn gevallen.

De rooms-katholieke kerk, aanvankelijk positief tegenover de militairen, heeft vrijwel gebroken met het regime en laat geen gelegenheid na te protesteren tegen het beleid. *Le Monde* gaf het volgende overzicht van de toenemende oppositie:

Op het eerste gezicht zijn er in de politieke arena in Chili de afgelopen twaalf maanden weinig of geen veranderingen opgetreden. Nog steeds hebben de militairen alle macht in handen. Niettemin zijn er een aantal belangrijke factoren aan te wijzen.

In de eerste plaats de opvallende ontwikkeling binnen de christendemocratische partij, die, een jaar

geleden nog, op tweeërlei manier verstek liet gaan: enerzijds waar het ging om de ernstige schending van de rechten van de mens en het totalitaire onderwijsbeleid van de junta en, anderzijds, tegenover de voormalige Unidad Popular, de Volksunie van Allende die volgens de christendemocraten met al haar fouten de weg had vrijgemaakt voor de staatsgreep van 11 september 1973.

Hoewel sommige van hen al eerder een duidelijke oppositionele houding aannamen tegenover het regime van generaal Pinochet, vonden zij weinig weerklank. Intussen zijn de christendemocraten echter voor het overgrote deel in de oppositie gegaan. Nu zijn het de aanhangers van het militaire bewind die een geïsoleerde positie lijken in te nemen. De ommekeer volgde nadat bij een enquête onder christendemocratische partij- en kaderleden was gebleken dat de ondervraagde personen zich vrijwel unaniem hadden uitgesproken voor een oppositionele houding van hun partij tegenover de junta.

Maar verdeeldheid bestaat er nog steeds over de aan te knopen contacten. Een deel wenst slechts in zee te gaan met de niet-marxistisch georiënteerde partijen van de voormalige Unidad Popular — dat wil zeggen de radicalen en linkse christenen, met uitsluiting van de communisten, de socialisten en de MAPO en MAPO-OC (Verenigde Volksbeweging en Verenigde Volksbeweging van arbeiders en boeren). De vroegere president Eduardo Frei (1964-1970), nu de invloedrijkste man binnen de partij, heeft zich niet voortdurend afzijdig gehouden. Achtereenvolgens heeft hij kritiek geuit op het economische beleid van de junta (in het christendemocratische blad Ercilla) en op diens politieke onverdraagzaamheid (in het Colombiaanse dagblad Tiempo).

Ook heeft hij het Hoge Gerechtshof in Chili de afgelopen weken verzocht een onderzoek in te stellen naar de verdachte „verdwijning" van 119 linkse militanten. Tenslotte heeft hij openlijk blijk gegeven van ongenoegen over de viering van de tweede verjaardag van de staatsgreep van 11 september, ondanks het feit dat het staatshoofd de oprichting had aangekondigd van een Staatsraad waarvan Frei, als voormalig president van de republiek, automatisch lid zou worden.

In juli dit jaar zijn vertegenwoordigers van de linkervleugel van de christendemocratische partij en voormannen van de voormalige Unidad Popular in Caracas (Venezuela) bijeengekomen. De christendemocraten, onder wie Leighton en Fuentealba, waren „à titre personel" aanwezig, maar verklaarden hun partij te zullen inlichten. Alleen de rechtervleugel van de partij heeft zich uitgesproken tegen deze ontmoeting, na afloop waarvan het beleid van de junta werd veroordeeld. Eduardo Frei heeft de bijeenkomst niet afgekeurd.

Ter linkerzijde hebben de communisten — die niet uitgenodigd waren om de meest behoudende christendemocraten geen wapens in handen te geven — de bijeenkomst in Caracas aangemoedigd. Er is dan ook duidelijk sprake van een toenadering tussen de christendemocraten en de voormalige Unidad Popular. Dit geeft aanleiding tot de veronderstelling dat politieke groeperingen die eens 80% van de Chilenen vertegenwoordigden van nu af aan duidelijk uiting geven aan hun afkeur van het generaalsbewind in Santiago.

Intussen heet zich ook binnen de Katholieke Kerk een soortgelijke ontwikkeling voorgedaan. In april dit jaar hebben de bisschoppen nagelaten opnieuw te waarschuwen tegen de herhaalde schendingen van de rechten van de mens in Chili. De kerkelijke autoriteiten hadden namelijk de verzekering gekregen dat er op dit gebied verbeteringen zouden komen. Hoewel officieel de verplichting geldt familieleden van arrestanten binnen achtenveertig uur op de hoogte te stellen en niemand langer dan vijf dagen zonder aanklacht vast te houden, zijn deze voorschriften in de praktijk een dode letter gebleven. De Kerk heeft dan ook opnieuw een harde houding aangenomen.

Tijdens een mis die op 5 augustus in Santiago werd opgedragen door Monseigneur Enrique Alvear, de nieuwe bisschop van de hoofdstad, werd door hem om opheldering verzocht in de zaak van de 119 „verdwenen" linkse militanten. In een op 9 september uitgegeven document roepen de bisschoppen de regering op tot een rechtvaardiger economisch beleid en veroordelen zij elke vorm van marteling.

Het Comité van samenwerking voor de vrede, een oecumenische organisatie waarin de Katholieke Kerk erg actief is, heeft een jaar geleden volkskantines opgezet waardoor duizenden kinderen van de hongersnood gered kunnen worden.

Hieronder geven wij een beknopt overzicht van de gebeurtenissen in Chili sedert september 1974:

Militairen blijven aan bewind, begin vrijlating politieke gevangenen

Op 4 september 1974 zei generaal Pinochet dat de militaire regering zonodig 20 of 25 jaar aan de macht zou blijven voor de uitvoering van haar maatschappelijke en economische plannen. Het bewind was geen overgangsbewind, want zo'n benaming hield in dat het land weer zou worden overgelaten aan „chaos en straatgevechten", aldus Pinochet op een persconferentie in Santiago. De generaal zei ook dat spoedig een beslissing zou vallen over het lot van vooraanstaande leden van de regering-Allende. De staat van binnenlandse oorlog kon volgens Pinochet binnen „enkele maanden of misschien wel enkele dagen" worden opgeheven, afhankelijk van de omvang van „linkse extremistische activiteiten". Hij constateerde met tevredenheid dat de Chilenen „vertrouwen hebben" in zijn regering en „optimistisch "zijn. Het land is rustig omdat wij een goede inlichtingendienst hebben, „dat is de enige manier om de rust onder de bevolking te handhaven", aldus de generaal.

Het staatshoofd deed verder een beroep op de rooms-katholieke kerk „slechts geestelijke steun" aan de regering te geven maar zich niet in haar zaken te mengen.

Op 11 september 1974 hield Pinochet een 2 uur durende toespraak ter gelegenheid van de eerste verjaardag van de omverwerping van het bewind van Allende.

Bij die gelegenheid deelde Pinochet mee dat de „staat van binnenlandse oorlog" opgeheven, maar de staat van beleg, de avondklok en de militaire rechtbanken voor nog eens zes maanden gehandhaafd bleven.

Generaal Pinochet deelde ook mee dat hij bereid was de meeste politieke gevangenen los te laten op voorwaarde dat ook de Sowjet-Unie en Cuba hun politieke gevangenen loslieten. Als de beide landen met dit aanbod akkoord gingen, zou de operatie onder supervisie van het Rode Kruis uitgevoerd moeten worden.

De generaal zei dat hij bereid was de meeste politieke gevangenen naar het buitenland te laten vertrekken. Zij die niet weg wilden gaan, kon-

den echter op strafvervolging rekenen.
Pinochet zei verder dat de macht pas aan de burgers kon worden overgedragen als een nieuwe generatie Chilenen, opgevoed volgens „gezonde burgerlijke en patriottische manieren en geïnspireerd door ware nationale gevoelens" de leiding van het openbare leven op zich kon nemen. Hij sprak de hoop uit dat het beëindigen van de staat van oorlog opgevat zou worden als een blijk van de vredelievende gevoelens van de junta.
Eerder, op 10 september 1974, had het regiem twee vooraanstaande politieke gevangenen vrijgelaten. Het waren de minister van defensie onder Allende, Orlando Letelier, die naar Venezuela vertrok en Oswaldo Pucci, de zoon van de vroegere persoonlijke assistent van Allende, die naar Roemenië uitweek.
Op 3 okt. 1974 deelde de minister van binnenlandse zaken generaal Cesar Benavides Escobar mee dat in de daaraan voorafgegane 23 dagen in totaal 386 politieke gevangenen waren vrijgelaten en dat nog 748 personen werden vastgehouden.
Hij voegde eraan toe dat deze cijfers werden verstrekt om de „overdreven" buitenlandse berichten over het aantal politieke gevangenen tegen te spreken en dat binnen niet al te lange tijd alle politieke gevangenen die nog niet door een burgerlijke of militaire rechtbank waren berecht, in vrijheid gesteld zouden worden.
Op 11 november 1974 maakte minister Benavides voor de radio bekend dat de namen van 100 gevangenen, die spoedig vrijgelaten zouden worden, waren overhandigd aan het internationale Rode Kruis en dat er tegen het eind van het jaar nog eens 600 in vrijheid gesteld zouden worden.
Begin december 1974 werden 16 gevangenen vrijgelaten. Zij verlieten allen het land. Eind december 1974 verstrekte de regering uitreisvisa aan 56 Chilenen die hun toevlucht hadden gezocht in de Columbiaanse ambassade en aan 200 die na de coup naar de Italiaanse ambassade waren gevlucht.
Op 31 december 1974 zei president Pinochet in zijn nieuwsjaarboodschap dat de vertraging in het vrijlaten van politieke gevangenen te wijten was aan de weigering van andere landen hen binnen te laten. Hij zei dat hij bereid was 200 gevangenen te laten gaan als de Mexicaanse regering hen wou opnemen. Daaronder bevonden zich 100 gearresteerde leden van de MIR (Movimiento de la Izquierda Revolucionario) en de zuster van Allende, Laura Pascal Allende.
Pinochet zei verder dat verschillende internationale organisaties geloof hadden gehecht aan de „lasterpraatjes" gericht tegen Chili en dat hij deze organisaties niet het land zou binnenlaten tenzij zij ook afvaardigingen zouden zenden naar Cuba en de Sowjet-Unie.
Op 11 januari werden de vroegere ministers van buitenlandse zaken en van onderwijs en justitie, resp. Clodomiro Almeyda Medina en Jorge Tapia Valdes, het land uitgewezen. Zij vertrokken naar Roemenië. Beide mannen hadden sedert de coup tot mei 1974 gevangen gezeten op het Dawson-eiland, waarna zij in afwachting van een proces overgebracht werden naar Santiago. Almeyda was in okt. 1974 door het hof van beroep vrijgesproken van de aanklacht dat hij gelden uit openbare fondsen zou hebben misbruikt.
Tegelijk met deze twee vooraanstaande oud-politici, liet het regime Enrique Munoz Schulz, Maximo Tacchi Moraga en Leopoldo Zuljevic Lobrin vrij, die onder Allende hoge ambtenarenfuncties hadden bekleed.
Onder druk van de Franse en Westduitse regeringen hadden de militairen al eerder gevangenen vrijgelaten.
Op 19 okt. 1974 werden 7 gevangenen van Frans-Chileense nationaliteit vrijgelaten en uitgewezen, nadat het Franse parlement op 11 okt. besloten had geen kredieten aan Chili te verschaffen zolang daar Franse staatsburgers werden vastgehouden.
Na een bezoek van de Westduitse staatssecretaris voor buitenlandse zaken, Hans-Jürgen Wischnewski, eind nov. 1974, maakte de regering bekend dat 14 politieke gevangenen vrijgelaten zouden worden en naar de Bondsrepubliek mochten vertrekken.

Op 3 november 1974 werd in de tuin van de Italiaanse ambassade in Santiago, waar zich naar schatting 200 politieke vluchtelingen bevonden, het stoffelijk overschot gevonden van Lumi Videla, een lid van het centraal comité van de MIR. De staf van de ambassade maakte bekend dat Lumi Videla niet in de ambassade had gewoond en dat haar stoffelijk overschot dat tekenen van wurging vertoonde, waarschijnlijk over de muur van de tuin was geworpen.
Vrienden van Lumi Videla maakten daarop bekend dat zij op 21 september samen met haar 5 jaar oude zoontje was gearresteerd en dat daarna niets meer van haar was vernomen.
Volgens het pro-regime gezinde blad La Patria was de vrouw om het leven gekomen bij „romeinse orgieën" die op de ambassade werden georganiseerd.

Terwijl het bewind enerzijds begon met de vrijlating van politieke gevangenen, werd anderzijds streng opgetreden tegen tegenstanders of vermeende tegenstanders.
Zo werd op 4 nov. 1974 de zuster van Allende, Laura Pascal Allende, in haar woning in Santiago gearresteerd op beschuldiging van „terroristische activiteiten". Uit in haar bezit zijnde documenten en brieven zou gebleken zijn dat zij steun verleende aan leden van de MIR, aldus een officieel communiqué. Begin 1974 was zij onder huisarrest geplaatst nadat zij was betrapt op het smokkelen van pakketjes naar haar zoon die zijn toevlucht had gezocht in de ambassade van Ecuador. Zij mocht begin januari naar Mexico vertrekken (zie hierboven).

Op 30 september 1974 kwam generaal Carlos Prats Gonzales, die minister van binnenlandse zaken en opperbevelhebber van de Chileense strijdkrachten was onder president Allende bij een bomaanslag in Buenos Aires samen met zijn vrouw om het leven.
Generaal Prats was na de staatsgreep uitgeweken naar Argentinië.
Volgens het clandestien verschijnende blad Resistencia Democratica was de aanslag op Prats uitgevoerd door een lid van de Nationale Partij op initiatief van de Chileense geheime dienst DINA.

Generaal Prats woonde sedert de coup van 1973 in ballingschap in Argentinië. Enige dagen voor de aanslag werd hij telefonisch gewaarschuwd, waarna de Argentijnse regering hem een lijfwacht toewees. Een bom onder de auto van de generaal maakte een eind aan zijn leven en dat van zijn echtgenote.

Internationale protesten tegen lot politieke gevangenen, VN-commissie geweigerd

Talrijke internationale organisaties hebben geprotesteerd tegen het lot van de politieke gevangenen. De Internationale Commissie van Juristen in Genève gaf op 22 okt. 1974 een verklaring uit waarin zij haar twijfel uitsprak over het voornemen van de junta alle politieke gevangenen vrij te laten en naar het buitenland te laten vertrekken.

De commissie verklaarde dat de wijze waarop de rechtspraak in Chili werd bedreven nog steeds niet was veranderd. „Nog steeds worden rechtsprincipes geschonden. Voor elke gevangene die in de laatste maanden is vrijgelaten zijn twee nieuwe gevangenen in de plaats gekomen. Van mei tot aug. 1974 zijn meer dan 700 politieke gevangenen opgepakt," aldus de commissie.

Op 6 nov. 1974 nam de Algemene Vergadering van de VN een resolutie aan waarin de Chileense regering werd verzocht de politieke gevangenen vrij te laten en iedereen vrij te laten vertrekken die dat wil. Negentig stemmen waren voor de resolutie, 8 tegen en 26 staten onthielden zich, t.w. Argentinië, Bolivia, Brazilië, Chili, Guatemala, Nicaragua, Paraguay en Uruguay.

In nov. 1974 publiceerde de Inter-Amerikaanse Commissie voor de Rechten van de Mens een rapport, gebaseerd op de bevindingen van een aantal commissieleden dat in aug. 1974 een 12-daags bezoek aan Chili had gebracht.

In het rapport, gericht aan de Organisatie voor Amerikaanse Staten (de moederorganisatie van de commissie) wordt gesteld dat de fundamentele rechten van de mens op ernstige wijze worden geschonden.

Uit gesprekken met politieke gevangenen was gebleken dat martelingen worden toegepast.

In Chili zelf werd ook geprotesteerd tegen het lot van de politieke gevangenen.

Op 9 december 1974 gelastte het Hooggerechtshof de regering inlichtingen te verschaffen over de verblijfplaats van 131 gevangenen, die sedert hun arrestatie waren verdwenen. Het ging om 131 mensen die tussen 11 september 1973 en 18 maart 1974 „verdwenen" waren en van wie sedertdien niets meer was vernomen. Het Hof deed deze uitspraak tijdens een zaak die door een advocaat was aangespannen namens het „Comité voor de vrede", dat door de rooms-katholieke kerk, de protestantse kerken en de joodse gemeenschap in Chili is opgericht en zich in het bijzonder bezighoudt met het lot van de politieke gevangenen. Tijdens het proces gaf de regering al opheldering over het lot van 41 verdachten.

Eind november protesteerden 67 vooraanstaande leden van de Christen-democratische partij bij de junta tegen de arrestatie en uitwijzing van de oud-voorzitter van de partij Renan Fuentealba. Deze was door de regering beschuldigd van subversieve uitspraken en contacten met extremistische groepen, gearresteerd en vervolgens naar Peru gedeporteerd.

Op 5 januari schreef de voorzitter van de Christen-democratische partij Frei een brief aan de voorzitter van het Hooggerechtshof Enrique Urrutia, waarin hij het Hof verweet niets te doen tegen de ontrechting van het Chileense volk. Ook kwam hij terug op de uitwijzing van Fuentealba. Hij verzocht het Hof het uitwijzingsbesluit te herzien.

De internationale commissie van het Rode Kruis maakte op 21 januari in Genève bekend, dat er eind 1974 in Chili meer dan 2600 mensen op politieke gronden gevangen zaten. De organisatie was tot dit cijfer gekomen na bezoeken van haar vertegenwoordigers aan 42 strafinrichtingen en gevangenkampen in Chili.

Eind februari besloot de Commissie voor de rechten van de mens van de VN in Genève eenstemmig tot de instelling van een werkgroep die een onderzoek naar de situatie in Chili zou instellen. De vertegenwoordiger van de Chileense junta die de vergadering bijwoonde, reageerde op het besluit van de Commissie: „Wij verheugen ons over de werkgroep. Want dit betekent een verzoek om de waarheid. En het gaat ons juist om die waarheid. U zult volledige medewerking van de regering van Chili hebben".

De onderzoekcommissie zou onder leiding komen van de voorzitter van de mensenrechten-commissie, de Pakistani Allana. Verder zouden vertegenwoordigers van Oostenrijk, Sierra Leone, Senegal en Ecuador deelnemen.

Na de aanvankelijke positieve reactie van de junta, deelde generaal Pinochet op 28 maart mee dat de delegatie van de VN slechts dan toegelaten zou worden als ook Cuba en de Sowjet-Unie zich bereid verklaarden een onderzoek door de commissie toe te staan.

„Het is wel ironisch dat juist de Sowjet-Unie en Cuba zeggen dat in Chili de rechten van de mens niet geëerbiedigd worden. De Russen en de Cubanen hebben er geen notie van wat respect voor de mensenrechten betekent", aldus Pinochet.

Op 4 juli maakte Pinochet bekend dat de VN-commissie Chili niet binnen mocht komen. Hij legde zijn verklaring af zes dagen voordat de commissie zou aankomen voor een onderzoek van twee weken.

In zijn bekendmaking zei Pinochet: „Het internationale marxisme, dat voelt dat het zijn strijd verloren heeft, aarzelt niet te liegen en commissies hierheen te zenden om te zien of de mensenrechten geëerbiedigd worden. Hoeveel commissies voor mensenrechten zijn naar Cuba gezonden, naar de Sowjet-Unie en recentelijk naar Vietnam, Laos of Cambodja en andere gebieden waar de afschuwelijkste misdaden zijn bedreven?" „Ik ben verplicht het aan mijn land bekend te maken dat ik een bijzonder besluit heb genomen: ik heb gevraagd de komst van de commissie af te gelasten," aldus Pinochet.

Half maart verstrekte de Chileense regering officiële cijfers over het sedert de coup gearresteerde aantal mensen.
Dat waren er in totaal 41.058, waarvan er 36.605 inmiddels waren vrijgelaten.
Volgens de minister van binnenlandse zaken, die deze gegevens verstrekte, waren bij de vrijgelatenen ook de 9.167 personen gerekend die uitgewezen waren. Van de gearresteerden waren 1.557 personen door rechtbanken veroordeeld, terwijl 1.780 nog op hun proces wachtten.

Op 19 febr. opende de Mexicaanse president Echeverria in Mexico City de derde bijeenkomst van de Internationale Commissie van onderzoek naar misdaden van de Chileense junta. De Mexicaanse president zei bij die gelegenheid dat Latijns-Amerika niet werkeloos mocht blijven toezien „omdat ze leiden tot de val van regimes als dat van president Allende". Onder de sprekers was verder de Chileense ex-ambassadeur in China, Uribe, die de Amerikaanse minister van buitenlandse zaken Henry Kissinger en de vroegere directeur van de CIA beschuldigde van „medeplichtigheid aan de val van Allende" (zie hierna).

De zitting werd ook bijgewoond door Allendes minister van buitenlandse zaken Almeyda en door Allendes weduwe.

In het eindrapport dat de commissie uitbracht werd een oproep gedaan aan alle regeringen om de Chileense militairen te isoleren en hen zo te dwingen een einde te maken

aan alle „alarmerende en wanhopige situaties van de duizenden gevangenen in de concentratiekampen".
„Alleen buitengewone maatregelen, het verbreken van diplomatieke en handelsbetrekkingen en het isoleren van de junta op elke manier... kan een einde maken aan de Chileense staat van beleg, de folteringen en de terreur," zo verklaarde het rapport.

Een soortgelijke oproep werd gedaan door het dagelijks bestuur van de Socialistische Internationale die half mei in Australië bijeen was. Aan de regeringen waaraan partijen deelnamen die lid zijn van de Socialistische Internationale zou worden gevraagd in de VN initiatieven te ontplooien voor een economische boycot van Chili.
Het initiatief hiertoe was afkomstig van de Nederlandse Partij van de Arbeid, die op de vergadering in Australië werd vertegenwoordigd door haar internationaal secretaris, drs. Harry van den Bergh. Het bestuur besloot verder tot een aanzienlijke uitbreiding van de humanitaire steun aan de gezinnen van politieke gevangenen in Chili, en tot geldinzamelingen voor de verdediging van politieke gevangenen bij processen.
Het bestuur van de Socialistische Internationale deed een beroep op de schuldeisers van Chili, met name op West-Duitsland een regeling van de buitenlandse schulden van Chili te weigeren, zo deelde Van den Bergh mee. De Socialistische Internationale wil voorts onderzoeken welke mogelijkheden er zijn voor radio-uitzendingen naar Chili vanuit democratische landen. De Partij van de Arbeid zal nagaan of daarvoor in Nederland mogelijkheden aanwezig zijn. De financiële steun aan de Radicale partij van Chili, die in Australië was vertegenwoordigd door haar voorzitter Anselmo Sule, zal worden uitgebreid.
De Socialistische Internationale zal in Caracas, de hoofdstad van Venezuela, een regionaal bureau voor Latijns-Amerika vestigen. Veel belang hechtte het bestuur aan pogingen het Amerikaanse Congres te winnen voor een zeer kritische benadering van het Amerikaanse regeringsbeleid inzake Chili. Na de onthullingen van CIA-activiteiten en de toenemende kritiek op Chili achtte men de tijd daarvoor rijp.

Andere binnenlandse maatregelen

Naast de vervolging of uitwijzing van politieke opposanten nam de regering andere maatregelen.
Zo werden in september 1974 nieuwe censuurbepalingen afgekondigd. Films met een „marxistisch karakter" en die ideeën propageerden die in strijd zijn met de fundamentele waarden van de staat, de openbare orde, de moraal of het goede gedrag of die oproepen tot antisociale handelingen werden verboden.
Begin oktober 1974 werd een decreet uitgevaardigd dat de vechtsporten judo en karate verbood, met uitzondering voor het leger en de politie.
In 1974 werd een door de regering gesteunde nationaal jeugdsecretariaat opgericht. Het moet nationalisme, sociaal bewustzijn en minachting voor de politieke partijen propageren.
De Internationale Commissie van Juristen publiceerde 4 december '74 de bijzonderheden van een vertrouwelijke circulaire die de militaire autoriteiten in augustus hadden rondgezonden en waarin het tot de taak van de overheid werd gerekend strenge controle uit te oefenen op het onderwijs, „teneinde het functioneren van het onderwijs te reguleren".
In een andere circulaire, gezonden naar alle scholen, kregen de schoolhoofden de opdracht nauwlettend toe te zien op de politieke activiteiten en uitlatingen van onderwijzend personeel en leerlingen.
Le Monde (11-9) maakt in dit verband ook melding van de zuivering van de bibliotheek van de universiteit van Santiago van het regime niet welgevallige boeken.
Het blad meldt verder dat verschillende faculteiten, m.n. die van de sociale wetenschappen gesloten zijn. De strenge controle op de wetenschappelijke research heeft tot een uittocht van wetenschappelijke medewerkers geleid. Een officieel rapport van juni '74 meldt dat van de 228 onderzoekers die sedert 1971 het land hebben verlaten, er 165 na de coup zijn vertrokken. *Le Monde* schatte verder dat 40% van de onderwijzende staf en 30% van de studenten na de coup gedwongen werden de universiteit te verlaten.

Pinochet officieel president, wijziging samenstelling kabinet

Op 12 dec. 1974 werd generaal Pinochet officieel als pres. van Chili (zie pag 497/1 - '74) geïnstalleerd, na een decreet ondertekend door hemzelf en de drie leden van de militaire junta. Daarbij werd bepaald dat de uitvoerende bevoegdheden toevielen aan de president terwijl de junta als geheel de wetgevende macht kreeg. De rechterlijke macht bleef onafhankelijk.
In een redevoering die hij ter gelegenheid van zijn ambtsaanvaarding hield, zei de nieuwe president, dat 1975 een moeilijk jaar voor het land zou worden en dat de buitenlandse agressie tegen Chili zou toenemen als gevolg van „de wanhoop van het internationale communisme tegenover de successen van de regering".
Op 3 maart kwam de minister van defensie, generaal Oscar Bonilla, om het leven toen zijn hefschroefvliegtuig in de buurt van Curico, 200 km ten zuiden van Santiago neerstortte. Bonilla had na Pinochet de hoogste rang in het leger. Hij werd minister van defensie in juli 1974. Daarvoor was hij minister van binnenlandse zaken. Op 7 maart werd de chef van de generale staf van de strijdkrachten, generaal Herman Brady, tot minister van defensie benoemd. Brady was als bevelhebber van de tweede divisie in Santiago in hoge mate betrokken bij de staatsgreep tegen Allende.
Op 9 april bood het voltallige kabinet zijn ontslag aan. Volgens een officieel communiqué wilde de regering de president de vrije hand geven om de economische crisis op te lossen.
Op 14 april maakte Pinochet de samenstelling van de nieuwe regering bekend, waarin vijf nieuwe ministers waren aangesteld.
De voornaamste wijziging betrof het ministerie van economische zaken, waar de econoom Sergio Castro werd benoemd, die daarmee Fernando Leniz opvolgde. Zowel de minister van financiën Jorge Cauas als die van economische planning Raul Saes behielden hun posten. Zij kregen echter vergaande volmachten voor de regeling van het economische leven.
Cauas is een voormalige christendemocraat die tijdens het presidentschap van Eduardo Frei vicepresident van de centrale bank was. In juli 1974 trad hij uit de christendemocratische partij.
Verder gingen de ministeries van openbare werken, huisvesting en ontwikkeling van militaire in burgerlijke handen over.
De verdere samenstelling van de regering was als volgt:

binnenl. zaken - gen. Cesar Benavides; buitenl. zaken - vice-adm. Patricio Carvajal Prado; defensie - gen. Herman Brady; economie - Sergio de Castro; financ. - Jorge Cauas; onderwijs - schout-bij-nacht Hugo Castro; econ. coördinatie - Raul Saes; justitie - Miguel Schweitzer; openb. werken - Hugo Leon Puelma; arbeid - gen. Nicanor Diaz; gezondheid - gen. Francisco Herrera; grondzaken en nieuwe vestigingen - gen. Mario Mackay; mijnwezen - gen. Agustin Toro; huisvesting - Carlos Granijo; transport - gen. Enrique Garin; secr. gen. van de regering - gen. Hernan Bejares.

Kort daarna werden wederom enkele wijzigingen aangebracht. Gen. Agustin Toro nam ontslag en werd vervangen door Luis Enrique Valenzuela Blanquier en schout-bij-nacht Hugo Castro (onderwijs) werd benoemd tot opperbevelhebber van de marine en opgevolgd door schout-bij-nacht Arturo Troncoso.

CIA betrokken bij val Allende

Begin sept. 1974 werd bekend dat de Amerikaanse inlichtingendienst CIA nauw betrokken is geweest bij de val van de regering-Allende in september 1973. De directeur van de CIA William Colby verklaarde dit in april 1974 tegenover een commissie uit het Amerikaanse Congres. Hij zei toen dat de regering-Nixon tussen 1970 en 1973 miljoenen dollars ter beschikking had gesteld voor clandestiene activiteiten tegen Allende.

De uitspraken van Colby kwamen in september 1974 in het openbaar door publicaties van de Amerikaanse dagbladen *Washington Post* en *New York Times*.

Eerstgenoemde blad noemde een bedrag van elf miljoen dollars, de *New York Times* sprak van acht miljoen dollars.

Colby heeft zijn verklaring afgelegd tijdens een geheime hoorzitting in april 1974. In het openbaar heeft hij altijd ontkend dat de CIA iets met de val van Allende te maken zou hebben gehad. Ook minister Kissinger van buitenlandse zaken, die voorzitter is van een commissie voor controle op de activiteiten van de CIA, heeft een dergelijke bemoeienis eens ontkend. „Voor zover mij bekend is", zo zei hij bij die gelegenheid, heeft de CIA niets met de coup tegen president Allende van doen gehad."

Colby heeft tijdens de hoorzitting echter gezegd dat een en ander geschiedde met volledige goedkeuring van diezelfde controlecommissie.

De beide bovengenoemde Amerikaanse bladen drukken in hun kolommen een uitvoerige brief van de democratische afgevaardigde Michael Harrington af. De brief is gericht tot Thomas Morgan, de voorzitter van de commissie voor buitenlandse zaken uit het Huis van afgevaardigden. Harrington dringt daarin aan op een nader onderzoek door het Congres naar de rol van de CIA bij de Chileense militaire coup van 11 september 1973. Allende kwam toen ten val en verloor daarbij het leven.

Volgens de militaire junta die na de coup de macht overnam, zou de president zelfmoord hebben gepleegd, maar aanhangers van Allende blijven volhouden dat hij is neergeschoten door soldaten die het presidentiële paleis in Santiago waren binnengetrokken.

Volgens Harrington, die zijn brief geschreven heeft na lezing van Colby's (geheime) verklaringen heeft de partij van Allendes christen-democratische tegenkandidaat bij de presidentverkiezingen in 1964, Eduardo Frei, toen al drie mln dollars van de CIA ontvangen. Dit ter ondersteuning van Freis verkiezingscampagne.

„Langs allerlei kanalen, via landen in Latijns-Amerika zowel als in Europa", zo schrijft Harrington in zijn brief, „vloeide er geld naar individuen, politieke partijen en sommige media in Chili om ze in hun campagne tegen Allende te steunen".

Colby heeft ook nog verklaard dat de activiteiten van de CIA in Chili moeten worden beschouwd als een soort experiment in het ondergraven van buitenlandse regeringen waarvan verondersteld werd dat ze Washington vijandig gezind waren. Dergelijke experimenten met een nieuwe „techniek" van geldelijke steun aan binnenlandse tegenstanders van dergelijke regeringen, zijn overigens al eerder ondernomen. Aldus Colby in zijn verklaringen tijdens de geheime hoorzitting.

Voordat de *New York Times* met bovenstaande onthullingen kwam, had het blad aan de Amerikaanse minister van buitenlandse zaken om opheldering over de kwestie gevraagd. Kissinger heeft echter niet gereageerd.

Al eerder waren er beschuldigingen geuit dat de Amerikaanse inlichtingendienst bij de staatsgreep was betrokken.

Kort na de staatsgreep onthulde de inmiddels in de clandestiniteit gegane Beweging van revolutionair links (MIR), die in het leger een net van informanten had opgebouwd, dat er de laatste maanden voor de coup intensieve contacten waren geweest tussen Chileense en Amerikaanse hoge officieren. Het Amerikaanse instituut van wetenschappelijk onderzoek NACLA (North American Congres on Latin America) publiceerde een groot rapport. „De operaties tegen Chili", aldus het rapport, „werden geleid door de Nationale Veiligheidsraad met aan het hoofd Henry Kissinger, de CIA en de Amerikaanse ambassade in Santiago." Volgens het NACLA-rapport was in Chili een speciaal „coupteam" actief, bestaande uit oude CIA-getrouwen. Een van hen was de opvolger van Korry als Amerikaans ambassadeur in Santiago, Nathaniel Davis, oud-directeur van het Vredescorps en zeer actief bij de coup tegen Arbenz in Guatemala in 1954.

Op 8 okt. 1973 schreef prof. Richard Fagen, een hoogleraar van de universiteit van Stanford die kort tevoren een gastdocentschap in Chili had beëindigd, een brief aan de voorzitter van de senaatscommissie van buitenlandse betrekkingen, Fullbright. Hij zei dat het personeel van het Amerikaanse consulaat in Santiago zich tegenover hem erg ongelukkig had getoond met de combinatie van de functie van consul-generaal en die van CIA-agent in de persoon van Frederick Purdy.

Het schandaal dat ontketend is door het bekend worden van de verklaringen van de CIA-directeur Colby tijdens een geheime zitting van de commissie van buitenlandse zaken van het Congres op 22 april 1974 bevestigt een reeks eerdere aanwijzingen en onthullingen. Al tijdens de regering van Allende zijn de activiteiten van de CIA, waaronder het financieren van oppositionele groepen, rechtse persorganen en de twee stakingen van de vrachtwageneigenaars geleid door León Vilarín, talloze malen aan de kaak gesteld. Maar het feit dat deze beschuldigingen — uiteraard — uit linkse hoek kwamen en dat ze bovendien niet met nauwkeurige, onomstotelijk bewezen gegevens konden worden gestaafd deed velen de schouders ophalen. De beschuldigingen werden op rekening gezet van een CIA-syndroom en weggewuifd.

Europese christen-democraten beschuldigd van geldelijke steun

In sept. 1974 meldde het Amerikaanse weekblad *Time Magazine* dat de CIA zich van Westeuropese christen-democratische partijen had bediend om geld te verschaffen aan de langdurige staking van de Chileense vrachtwagenchauffeurs in '73, die tegen het bewind van Allende was gericht. Met name de West-duitse en de Italiaanse christen-democraten zouden hierbij betrokken zijn geweest.

Op 6 oktober ontkende een woordvoerder van de CDU met klem deze berichten. „Wij hebben nooit zoiets gedaan. De beschuldiging is volkomen ongegrond en onjuist".

Ook van de kant van de Chileense christen-democraten werd op 9 okt. 1974 ontkend dat zij geldelijke ondersteuning van hun Europese zusterpartijen hadden ontvangen.

(NRC/H'blad, The Times, Le Monde, NZZ, FAZ)

(Vor. ber. pag. 622 - '73 e.v. en 501 - '74 e.v.)

BELGIË

BETWISTING OVER INDEX-ONTKOPPELING

Het voorstel van het Verbond van Belgische Ondernemingen om de lonen slechts éénmaal per jaar aan te passen aan de kosten van levensonderhoud (zie pag. 233/2), voor de 1ste maal geformuleerd op 28 maart, heeft na de zomervakantie andermaal geleid tot discussies tussen vertegenwoordigers van de werkgevers en van de werknemers, waarbij deze laatsten hun afwijzend standpunt handhaafden, maar verklaarden wel oog te hebben voor de concurrentiemoeilijkheden van het bedrijfsleven en bereid te zijn andere herstelmaatregelen in beraad te nemen.
Op 15 sept. heeft het secretariaat van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) in zijn jaaroverzicht van de Belgische economie de stelling van het VBO kracht bijgezet. België zou er goed aan doen, aldus de OESO, de koppeling van de lonen aan de index van de kleinhandelsprijzen iets soepeler en minder volledig te maken. In plaats van achtmaal, zoals in 1974, zouden de lonen beter tweemaal aan de prijsevolutie worden aangepast: eenmaal in het begin van het jaar met het verwachte percentage van de prijsstijging, en eenmaal op het einde van het jaar om de loonsverhoging aan te passen aan de werkelijke prijsstijging.
Volgens de OESO loopt België in 1975 en 1976 het risico dat zijn inflatieritme nog versnelt tengevolge van de aanpassing van de lonen aan de prijzen en de verzwaring van de loonkosten per geproduceerde eenheid. Dat zou de werkgelegenheid verder in het gedrang brengen, doordat de Belgische concurrentiepositie verder zou verslechteren.
De OESO meent dat de Belgische regering de prijzenstop moet aanwenden om procedures in te voeren die de prijzen en inkomens in toom kunnen houden. De loonindexering heeft in het verleden bevredigend gewerkt, maar in de voorbije 18 maanden heeft ze de inflatie aangewakkerd en onder invloed van externe factoren, zoals de prijsverhoging van de ingevoerde olie en grondstoffen, een loonprijsspiraal in gang gezet. België dat traditioneel minder inflatie had dan het OESO-gemiddelde, zit nu om die redenen een stuk boven dat gemiddelde.
De OESO stelt daarom voor de loonindexering te versoepelen. Zij verkiest een gedifferentieerd systeem, in functie van de diverse inflatieoorzaken. Wanneer b.v. de oorzaak van buitenlandse oorsprong is, zoals in 1974, zouden de werknemers dit moeten beschouwen als een geval van overmacht en een uitstel van de indexering moeten aanvaarden. De OESO meent ook dat een einde moet worden gemaakt aan de gevallen van overindexering, waarbij prijsstijgingen automatisch aanleiding geven tot relatief hogere loonstijgingen. Bovendien zou de indexering slechts ten volle spelen voor een bepaald gedeelte van het inkomen, dat b.v. overeenstemt met het Belgische minimuminkomen. Boven dat gedeelte zouden de lonen degressief aan de prijzen worden gekoppeld. De OESO vindt ook dat de Belgische index zo snel mogelijk moet worden vervangen door een meer representatieve lijst. Om de werknemers deze hervormingen te doen aanvaarden suggereert de OESO een verdere aanpassing van de belastingtarieven en het doorrekenen van de daling van de internationale grondstoffenprijzen in de prijzen aan de consument. De OESO waarschuwt voor een verlaging van de pensioenleeftijd in een land waar de actieve bevolking vrijwel niet meer toeneemt.

PENSIOENVERHOGING NIET PROCENTUEEL

De kabinetsraad heeft op 12 sept. beslist dat de pensioenen in 1976 aan de welvaartsevolutie zullen worden aangepast volgens het principe „geen procenten, maar centen". Premier Tindemans lichtte nader toe, dat de pensioenen met een vast bedrag zullen worden verhoogd en dat de laagste categorieën het meest zullen ontvangen. Daarbij zal de regering wel ermee moeten rekening houden, dat de welvaartsstijging thans erg relatief is bij een economische nulgroei.
De koppeling van de sociale voorzieningen — de pensioenen incluis — aan de welvaart gebeurt jaarlijks volgens een bij KB vastgesteld coëfficiënt. De vertegenwoordigers van de werkgevers en van de werknemers geven dienaangaande in de Nationale Arbeidsraad een advies. In 1974 werd een beperkt aantal voorzieningen aangepast met 4%; in 1975 kregen alle voorzieningen 6%. Voor 1976 stelden de werkgevers een verhoging met 4% voor, de vakverenigingen vroegen 6%.
De regeringsbelissing die enkel betrekking heeft op de pensioenen, betekent in feite dat de regering, gelet op de nulgroei, slechts denkt aan de aanpassing van bepaalde, lage pensioenbedragen.

RTT: TEKORT

De Regie voor Telefonie en Telegrafie heeft in 1974 bijna 17,8 mrd fr. ontvangen en ruim 20,4 mrd fr. besteed. Er is een tekort van 2.460,5 mln fr., het grootste tekort dat de RTT sedert haar bestaan heeft geboekt.

REPUBLIKEINSE PRESSIEGROEP

Het „Taal-Aktie-Komitee" (TAK), de Vlaams-nationalistische pressiegroep die de jongste jaren bekend geraakte door rumoerige en spectaculaire protestbetogingen i.v.m. de taalwetgeving, o.m. in de zaak-Nols te Schaarbeek, heeft op 10 sept. medegedeeld dat het voortaan zal opkomen voor een volledig onafhankelijke republiek Vlaanderen. Daartoe zal een Vlaamse Republikeinse Beweging worden opgericht, die geen politieke partij wil zijn, maar wel met een politiek en sociaal programma naar buiten zal treden.

HEIDELAND

De Vlaamse uitgeverij Heideland-Orbis NV is op 12 sept. toegetreden tot de Nederlandse uitgeversgroep Kluwer NV te Deventer. De uitgeverij die haar zetel heeft te Hasselt, legde zich de jongste jaren vooral toe op het uitgeven van referentiewerken. Zij zal binnen de Nederlandse groep over een grote mate van autonomie beschikken en de lopende projecten (zoals het omvangrijke werk *Twintig Eeuwen Vlaanderen)* gewoon verder uitvoeren. De boekhandel Heideland te Hasselt en de Orbis-Boekhandel te Antwerpen, tot nog toe medeaandeelhouders in de uitgeverij, blijven buiten de samenwerking.

AUTOWEGEN OPNIEUW VERLICHT

De regering heeft beslist dat m.i.v. 15 sept. de autowegen opnieuw 's nachts verlicht zullen zijn. Begin okt. 1974 werd de verlichting gedoofd in het kader van de ener-

giebesparing, veroorzaakt door de oliecrisis. De regering oordeelde thans dat om redenen van verkeersveiligheid de verlichting verantwoord is.

WERVING RIJKSPERSONEEL VERSOEPELD

In het staatsblad van 17 sept. zijn vier KB's en een ministerieel besluit verschenen, waardoor de werving van het rijkspersoneel wordt versoepeld en het Vast Wervingssecretariaat meer armslag krijgt. De belangrijkste wijziging in het wervingsbeleid bestaat erin dat kandidaten voortaan op elk ogenblik kunnen solliciteren. De wervingssecretaris, die eens per jaar een oproep doet, zal tijdig en individueel laten weten, welke examens worden ingericht. Voorts zal in de aanwervingsvoorwaarden plaats worden ingeruimd voor de diploma's van sociaal promotieonderwijs. Aan de examens zal voortaan ook kunnen worden deelgenomen door laatste-jaarsstudenten, die nadien hun diploma moeten kunnen voorleggen. Het Vast Wervingssecretariaat kan voortaan zelf de procedures en examentechniek vastleggen; er is voorzien in de mogelijkheid de werking te deconcentreren.

NEDERLAND

MACRO-ECONOMISCHE VERKENNING

Op 16 sept. is de Macro-economische verkenning gepubliceerd. Dit stuk wordt opgesteld door het Centraal Planbureau en schetst de verwachte ontwikkelingen van de internationale en Nederlandse economie.
De MEV is voor de regering van groot belang bij het opstellen van de begroting.
Onderstaand enige punten uit de MEV:

KERNGEGEVENS 1973-1976	1973	1974	1975	1976
Veronderstellingen				
Externa data	mutaties t.o.v. voorafgaand jaar in %			
Volume wereldinvoer (herwogen)	12	4	— 5	8
Invoerprijspeil (in gld)	7,5	34	4	3
Concurr. uitvoerprijspeil (in gld)	4,5	19	6,5	5
Loonkosten per eenheid produkt in de verwerkende industrie in het buitenland (in gld)	2	8	10,5	3
Effectieve koers van de gulden t.o.v. de concurrenten op buitenlandse markten	5,5	6	3,5	0
t.o.v. de leveranciers	3	4,5	2,5	0
Overige veronderstellingen				
Overdrachten door de overheid (bruto)	17	14	25	18
Waarde materiële overheidsconsumptie	9,5	14	22,5	11,5
Waarde overheidsinvesteringen	— 0,5	8	15	14
Volume investeringen in woningen	2	—12,5	—12,5	— 3
Arbeidstijdverkorting (zonder overwerk)	1,5	2	2	1,5
Liquiditeitsquote a) (ultimo)	35,5	38	38	40
Resultaten				
Volume particuliere consumptie	3	2,5	2,5	3
Volume bruto investeringen bedrijven (excl. woningen)	12	— 0,5	— 7	— 5
Volume materiële overheidsbestedingen b) (w.o. investeringen)	— 5,5(—10)	— 4,5(— 5)	3(4,5)	3,5(4)
Volume goederenuitvoer	14	2,5	— 5	9
Volume goedereninvoer	13	— 0,5	— 4,5	7,5
Volume bruto nationaal produkt	4,5	3	— 2,5	3,5
Produktievolume in bedrijven	4,5	3	— 2,5 à — 3	4
Loonsom per werknemer in bedrijven	15,5	16	13,5	9,5 à 10
Prijspeil particuliere consumptie	9	10	10,5	8,5
Prijsindex gezinsconsumptie (werknemersgezinnen)	8	9,5	10	7,5 à 8
Prijspeil goederenuitvoer	6,5	28,5	7	4,5
Arbeidsproduktiviteit in bedrijven (incl. zelfstandigen)	4,5	3,5	— 1	4,5 à 5
Loonkosten per eenheid produkt in de verwerkende industrie	7	13	15,5	1,5
Reëel vrij beschikbaar inkomen (modale werknemer)	2	3	3	0 à 0,5
Reële arbeidskosten	6,5	7	3,5	3,0
	niveaus			
Saldo lopende rekening van de betalingsbalans (mld gld)	5,6	4,5	4	7
Voorraadvorming (mld gld)	2,3	4,3	0	3,3
Werkloosheid (1000 personen)	117	143	210	240
Arbeidsinkomensquote	81	83,5	85,5	82,5
Idem (gecorrigeerd) d)	88,5	91,5	95,5	94
Besparingen a)	21	20	15,5	16,5
Financieringssaldo overheid (trans.basis) a)	— 1,3	— 1,3	— 5,2	— 5,5
Belastingdruk a)	30,4	31,1	30,1	30,5
Sociale premiedruk a)	18,7 c)	19,9 c)	20,6	20,3

a) In % van het netto nationaal inkomen tegen marktprijzen.
b) Omvat overheidsinvesteringen en -consumptie (excl. lonen en salarissen).
c) Incl. opslag t.b.v. Fonds Voorheffing Pensioenvoorziening.
d) Er is gecorrigeerd voor mijnbouw, openbaar nut en woningexploitatie.

De MEV stelt, dat het huidige internationale conjunctuurverloop wordt gekenmerkt door ongekende dalingen van de industriële produktie en scherpe stijgingen van de werkloosheid. De expansieve overheidsmaatregelen waren daarbij tot dusver niet in staat deze ontwikkeling tot staan te brengen, te meer niet omdat de belastingverlichtingen niet opwogen tegen de terughoudendheid van de consument.
Inmiddels is in de VS en Japan een eind gekomen aan de produktiedaling en is een herstel waarneembaar. Voor de Europese landen zijn er echter geen aanwijzingen, die op een naderend herstel duiden.
De werkloosheid bereikt vermoedelijk in de loop van 1976 zijn top, behoudens in de VS, waar zich thans een daling van de werkloosheid aftekent.

Naarmate de voorraadposities worden genormaliseerd en de produktie opnieuw gaat stijgen, trekt de wereldhandel aan. Deze ombuiging voltrekt zich op zijn vroegst in de laatste maanden van dit jaar. Een zeer expansieve ontwikkeling wordt echter niet voorzien. Vrijwel alle industriële landen kampen met lage winsten en een lage bezettingsgraad. Een algemeen herstel van de bedrijfsinvesteringen ligt dan ook niet in de ramingen besloten.
Een ander karakteristiek van de huidige recessie is de aanhoudende inflatie. In doorsnee stijgen de prijzen voor gezinsconsumptie met rond 10%, met de Bondsrepubliek (6%) als uitschieter naar beneden en Groot-Brittannië (25%) naar boven.
Niettemin is dit een verbetering t.o.v. 1974, toen de gemiddelde prijsstijging 13% was. Dit houdt verband met een daling van de wereldmarktprijzen van grondstoffen, een daling die al weer tot staan gekomen is, hetgeen er op kan wijzen, dat de internationale recessie haar dieptepunt heeft bereikt.
Bij de eindprodukten zijn prijsdalingen tot dusver uitgebleven. Er is enige vertraging in het stijgingstempo waarneembaar, maar dit ging ten laste van de winst. De loonkosten per eenheid produkt zijn nl. i.h.a. nog krachtiger gaan stijgen; de geringe vermindering in het stijgingstempo van de lonen wordt in de meeste landen overschaduwd door stagnatie of daling van de arbeidsproduktiviteit.
Het beeld van de binnenlandse afzet is zwak. Sterke dalingen doen zich voor bij de bouw en de investeringen. Bij de bouw speelt een zekere verzadiging een rol;

bij de investeringen zijn de zeer lage rendementen en de ongunstige afzetverwachtingen van belang.

Hier tegenover staan een grote uitbreiding van de materiële overheidsbestedingen (werkgelegenheidsprogramma's) en een bescheiden toename van de particuliere consumptie. Anderzijds nemen ook de gezinsbesparingen sterk toe; daardoor wegen de lastenverlichtingen niet op tegen de terughoudendheid van de consument. Gevolg van deze ontwikkeling van de bestedingen is een teruggang in de produktie van de bedrijven met 2,5%; na 1958 de tweede maal in de na-oorlogse periode, dat het produktieniveau van het ene op het andere jaar terugloopt. Dit leidt onvermijdelijk tot een verdere inkrimping van de werkgelegenheid, waarbij de werkloosheidscijfers nog gunstig beïnvloed worden door de ruime mate, waarin gebruik gemaakt wordt van de mogelijkheid van korter werken. Dit levert een omvangrijke arbeidsreserve binnen de bedrijven op, die het cijfer van de arbeidsproduktiviteit drukt.

Gemiddeld loopt de werkloosheid op tot 200.000 man (5% van de afhankelijke beroepsbevolking). Zij zou nog hoger uitkomen, indien het binnenlandse arbeidsaanbod niet stagneerde door onderwijsmaatregelen (verlenging van de leerplicht) en een omvangrijke afvloeiing naar de WAO.

De prijsstijging voor de gezinsconsumptie komt dit jaar op 10%, iets hoger dan in 1974. Via prijsindexatie en doordat de initiële contractloonstijging hoger uitkomt dan de veronderstelde 2% stijgt de loonsom per werknemer met 13,5%. Loon- en prijsontwikkeling monden uit in een reële arbeidskostenstijging van 3 à 4%. Gecombineerd met een daling met 1% van de arbeidsproduktiviteit is het resultaat een arbeidsinkomensquote van 95% (1974 91%). Dit opent volgens het CPB voor de onmiddellijke toekomst sombere perspectieven voor de investeringen en de werkgelegenheid.

Wel echter kan de mindere stijging van de reële arbeidskosten een aanzet vormen voor een op middellange termijn gunstiger werkgelegenheidsperspectief, „mits uiteraard bij voortduring wordt gestreefd naar een vermindering van de reële arbeidskostenstijging". Met andere woorden de loonkosten zullen nog geruime tijd minder snel moeten stijgen dan ze de laatste jaren hebben gedaan, wil de stijging van de werkloosheid in een daling worden omgezet.

Het zal vooral de buitenlandse afzet zijn die onze economie zal stimuleren. Te verwachten is dat de wereldhandel, onder invloed van verschillende stimuleringsprogramma's, door het bereiken van normale voorraadposities en door het afnemen van de inflatie, met 8% zal toenemen (in volume, herwogen voor Nederland). In 1975 was er een daling met 5%. Van belang is dat de olielanden beginnen meer orders en opdrachten in de geïndustrialiseerde landen te plaatsen. Ook ons land zal daarvan het komende jaar in een niet onbelangrijke mate profiteren.

De binnenlandse bestedingen zullen (in volume) slechts met 1% toenemen, aldus het Planbureau. De inflatie zal echter wat matigen, o.m. doordat minder inflatie zal worden geïmporteerd (al zullen de prijzen van grondstoffen, zeker die van energiedragers, wel niet naar hun vroegere lage peil terugkeren) en door een geringere stijging van de nominale lonen. Dat kan leiden tot een daling van de arbeidsinkomensquote. Dat zal echter niet voorkomen dat de werkloosheid verder toeneemt, aldus het CPB.

De werkgelegenheid bij bedrijven zal komend jaar nog met circa 35.000 verder teruglopen. Hiertegenover staat een toeneming van de werkgelegenheid bij de overheid van ongeveer tienduizend manjaren, maar deze toeneming kan niet verhinderen dat de werkloosheid zal oplopen tot een niveau van ten minste 240.000 manjaren. Dit houdt in een geleidelijke, zij het langzame stijging. Vooral de structurele kern in de werkloosheid wordt nog groter, zo voorziet het Planbureau. Een verbetering van de conjunctuur zal daardoor een minder positief effect op de werkgelegenheid kunnen hebben.

Wat de lonen betreft, wordt een stijging (per werknemer in bedrijven) verwacht van 9,5 tot 10%. Als rekening wordt gehouden met de stijging van de loonbelasting, sociale premies en van de kosten van het levensonderhoud (7,5 tot 8%) dan blijkt dat het reëel beschikbaar inkomen er komend jaar vrijwel niet op vooruit gaat.

Door een combinatie van nivellerende maatregelen wordt bereikt dat mensen met het minimumloon er toch nog 1,5% beter op worden, de groep daar vlak boven 1%, zij die een „modaal"-inkomen genieten (dit jaar ƒ 23.000) iets tussen de 0 en een ½%, terwijl mensen met tweemaal het modale inkomen er een ½% op achteruit gaan en diegenen met viermaal dat inkomen een heel procent.

De berekeningen van het planbureau komen op een te verwachten daling van bedrijfsinvesteringen met 5%, maar het CPB tekent hierbij aan dat dit aan de bescheiden kant is en dat een grotere teruggang — zeg 10% — niet uitgesloten mag worden geacht „tenzij de vervanging van economisch verouderde outillage nog verder versnelt". Dergelijke investeringen leveren echter geen grotere produktie, terwijl het aantal arbeidsplaatsen er nog meer door in de verdrukking komt. Wel kan de voorgenomen introduktie van achtergestelde leningen met overheidsgarantie „een zekere steun betekenen voor het investeringsverloop".

Onder invloed van de aantrekkende wereldhandel kan de uitvoer met 9% toenemen, waarmee het Nederlandse aandeel ongeveer op peil blijft. De toeneming wordt met name verwacht bij een aantal basisgoederen: oliederivaten, chemicaliën, metallurgische produkten en papier. Voorwaarde is echter dat de gulden niet duurder wordt ten opzicht van concurrenten op buitenlandse markten.

De ruilvoet ten opzichte van het buitenland wordt bijna ƒ 2 mrd beter, voor ruim de helft hiervan door de hogere aardgasprijzen. Mede hierdoor ontstaat een overschot op de lopende rekening van de betalingsbalans van ƒ 7 mrd — een ongekend hoog bedrag. Samen met de voorraadvorming ad ƒ 3 mrd, bereikt Nederlands externe positie dan een niveau van ongeveer ƒ 10 mrd, bijna 5% van het nationale inkomen. (SER-Bulletin, NRC/H'blad)

OPENING STATEN-GENERAAL.
TROONREDE

De gewone zitting 1975-1976 van de Staten-Generaal is door koningin Juliana op 16 sept. geopend. In een gemeenschappelijke zitting van Eerste en Tweede Kamer in de Ridderzaal te Den Haag sprak de koningin de troonrede uit — de derde, die was opgesteld door het kabinet-Den Uyl.

De troonrede stond sterk in het teken van de internationale recessie, van de noodzaak de gevolgen ervan in Nederland op te vangen en de mogelijkheden om haar te bestrijden.

Daarnaast worden in de troonrede toch ook beleidsvoornemens ontwikkeld, die gaan in de richting van het door dit kabinet voorgestane terugdringen van bestaande ongelijkheid in inkomen, bezit, macht en kennis.

De tekst van de troonrede luidde aldus:

LEDEN VAN DE STATEN-GENERAAL,

De werkloosheid is in vele landen van de westerse wereld gestegen tot een peil dat niet meer mogelijk was geacht. Een inzinking van tijdelijke aard gaat gepaard met verschijnselen die wijzen op een meer duurzame verstoring van het economisch evenwicht. Hoewel voor het komende jaar enige opleving van de economie wordt verwacht, moet daarbij toch gerekend worden met een blijvende tragere groei en het nog voortduren van omvangrijke werkloosheid. Diepgaand internationaal beraad is nodig om te komen tot een gezamenlijk antwoord op deze ontwikkeling die voor arme en rijke landen ingrijpende gevolgen heeft. In het overeen te komen beleid zullen nieuwe inzichten tot uitdrukking moeten komen over het verband tussen groei en werkgelegenheid en over de ondeelbaarheid van de wereldeconomie.

Voor het eerst in de na-oorlogse periode zijn, met de wereldhandel, de Nederlandse uitvoer en produktie gedaald. Reeds in een vroeg stadium van de economische inzinking heeft de regering gepoogd om met stimuleringsprogramma's de toeneming van de werkloosheid tegen te gaan. Zij heeft daarmee de bestedingen voor nog verder inzakken behoed en op velerlei wijze hulp geboden aan het bedrijfsleven. Deze maatregelen hebben evenwel niet de vermindering van de vraag uit het buitenland kunnen goedmaken.

Het feit, dat een zo groot aantal van ons thans werkloos is, gebiedt ons vele wensen ondergeschikt te maken aan hun toekomst. Het verplicht tot solidariteit in de verdeling van inkomen en werk. De mogelijkheid wordt nader verkend van een betere verdeling van de werkgelegenheid over de beroepbevolking.

De beleidsvoorstellen die de regering u heden voorlegt zijn in velerlei opzicht gericht op een duurzame verbetering van onze economie en daarmee op het veilig stellen van de basis van onze collectieve voorzieningen. Een van de voorwaarden voor het behouden en scheppen van arbeidsplaatsen is een matiging van de stijging van arbeidskosten. Om dit mogelijk te maken en in het zicht van een langzamere economische groei, zal de stijging van de overheidsuitgaven en van de uitgaven voor de sociale voorzieningen minder moeten zijn dan de toeneming, waarvan eerder is uitgegaan.

De regering blijft ernaar streven lacunes in ons stelsel van sociale zekerheid geleidelijk op te heffen.

Zij onderzoekt welke maatregelen kunnen leiden tot beperking van de kostenstijging op het terrein van de sociale voorzienin-

Koningin Juliana (l.) spreekt de troonrede uit; naast haar prins Bernhard.

gen in brede zin, mede gezien de sterke toeneming van het aantal niet-actieven in onze maatschappij.
De regering wil de inkomensverschillen verder verkleinen. Nu er weinig te verdelen valt, is het des te meer noodzakelijk dit weinige rechtvaardig te verdelen. Door deze overtuiging heeft de regering zich laten leiden bij de keus van de prioriteiten in het uitgavenbeleid en bij de verdeling van de lasten.
Zij meent dat hetzelfde uitgangspunt ook tot uitdrukking dient te komen in het geheel van de inkomensvorming in 1976. Rond de jaarwisseling zal u een wetsontwerp bereiken om werknemers te doen delen in de vermogensaanwas van ondernemingen.
Een voorontwerp van wet op de inkomensvorming zal worden gepubliceerd.
Nieuwe wettelijke maatregelen zijn in voorbereiding ter versterking van de positie van de consument.
Terwille van de noodzakelijke versterking van onze economie is de stijging van de belastingdruk zo beperkt mogelijk gehouden. De regering is zich bewust van de problemen verbonden aan de financiering van het wederom toenemende begrotingstekort.
Zij onderkent daarvan de risico's, doch meent dat deze onder de huidige omstandigheden als onvermijdelijk moeten worden aanvaard.
Een belangrijk deel van de maatregelen is erop gericht vermindering van de stijging van prijzen en inkomens mogelijk te maken. Het rijk zal in 1976 opnieuw een groot bedrag aan sociale lasten overnemen.
De voor 1976 noodzakelijke verhoging van het 16%-tarief van de omzetbelasting zal pas op 1 juli ingaan.
De per 1 april van dit jaar ingevoerde tijdelijke maatregelen in de sfeer van de loon- en inkomstenbelasting en de vervroegde afschrijving worden tot eind 1976 gehandhaafd.
De regering zal extra middelen ter beschikking stellen ter verbetering van de onderlinge aanpassing van vraag en aanbod op de arbeidsmarkt en ter verhoging van de kwaliteit van het werk. Naast verdere maatregelen ter opvoering van de bouwactiviteit worden nieuwe initiatieven genomen tot steun aan sectoren en bedrijven. De regering wil bevorderen dat bepaalde ondernemingen gegarandeerde leningen kunnen sluiten om hun krappe financieringscapaciteit te verruimen.
De omvangrijke werkloosheid stelt de overheid voor grote financiële lasten, terwijl daartegenover de ruimte voor vergroting van overheidsuitgaven in de komende jaren beperkt zal zijn. Daarom zijn niet alleen de meerjarenafspraken herzien maar wordt u tevens voorgesteld enkele belastingen te verhogen.
De motorrijtuigenbelasting wordt verhoogd, vooral voor grotere auto's. De accijnzen op alcohol, wijnen en enige tabakswaren en de assurantiebelasting worden verzwaard. In de loon- en inkomstenbelasting wordt een correctie voor de geldontwaarding voor 80% toegepast, met een extra beperking voor de hogere inkomens. Deze aanpassing is vooral van belang voor de lagere en middeninkomens. De tariefpercentages zullen met één punt stijgen met uitzondering van het laagste tarief.
De aftrek van reiskosten in het woonwerkverkeer voor werknemers wordt verruimd. De belastingheffing op arbeidsongeschiktheidsuitkeringen aan gehuwde vrouwen wordt verzacht. De regering wil een eind maken aan de situatie dat bejaarden met geringe aanvullende inkomsten netto minder ontvangen dan bejaarden die uitsluitend AOW-pensioen genieten.
Mede gelet op de moeilijke inkomenspositie van vele ondernemers in het midden- en kleinbedrijf en in de land- en tuinbouw bevat het beleidsprogram voor 1976 een aantal bijzondere voorzieningen ten behoeve van zelfstandigen. De fiscale reserveringsmogelijkheden voor de oude dag worden belangrijk verbeterd.
Een groter deel van het bedrijfsvermogen wordt van vermogensbelasting vrijgesteld. De belasting van inkomsten van de in het bedrijf meewerkende vrouw wordt verlicht. De vrijstelling van premiebetaling voor de volksverzekeringen wordt per 1 januari 1976 veruimd, hetgeen kleinere zelfstandigen ten goede zal komen.
Over het u heden gepresenteerde samenstel van beleidsvoornemens wil het kabinet ook in overleg treden met het georganiseerde bedrijfsleven.
Nog dit jaar zal een langere-termijnraming van de behoefte aan bouwwerken gereedkomen; mede op basis daarvan wil de regering in 1976 komen tot een meerjarenprogrammering van de bouwproduktie.
In de woningbouw wordt voor 1976 gestreefd naar handhaving van het niveau van het aantal in 1975 in aanbouw te nemen woningen, waarbij voor de bouw van woneenheden voor één of twee personen meer plaats wordt ingeruimd.
De uitvoering van het huur- en subsidiebeleid zal worden voortgezet door invoering van een regeling voor beschermd eigen woningbezit ten dienste van de lagere inkomensgroepen. Een begin wordt gemaakt met uiteenlopende huurverhogingen voor woningen van verschillende kwaliteit. Mede met het oog daarop is een omvangrijke reorganisatie en uitbreiding van de huuradviescommissies in gang gezet. In de loop van 1976 zal het aangekondigde ontwerp van de huurprijzenwet woonruimte worden ingediend.
U kunt een wetsontwerp tegemoet zien dat ertoe strekt het fonds snelle kweekreactor een langere looptijd en geleidelijk een andere bestemming te geven ter financiering van het nieuwe energiebeleid.
In een binnenkort uit te brengen nota zal het kabinet zijn visie geven op de ontwikkeling en versterking van de economische structuur van ons land.
Het gaat daarbij niet alleen om de versteviging van die structuur maar ook om de verdere vermaatschappelijking daarvan. Daarom zullen in deze nota belangrijke vraagstukken op het gebied van de economische orde en met name de vraag naar de gewenste omvang en richting van investeringen worden uitgewerkt.
Een wetsontwerp betreffende de samenstelling en bevoegdheden van ondernemingsraden zal u nog dit kalenderjaar bereiken. Voor de veiligheid en gezondheid van werknemers en de verbetering van hun werkomstandigheden komen nieuwe wettelijke maatregelen.
Dezer dagen zal een voorstel worden ingediend tot invoering van de gebruikswaarde als grondslag voor de vergoeding bij onteigening. Gelijktijdig zal u worden voorgesteld een voorkeursrecht voor gemeenten bij de verkoop van daartoe aangewezen onroerend goed in te voeren. Toekenning van een voorkeursrecht aan andere overheidslichamen kan elders worden geregeld, zoals in het aangekondigde wetsontwerp stadsvernieuwing.
Het wetsontwerp tot reorganisatie van het binnenlands bestuur zal worden ingediend. Bij de voor te stellen herverdeling van taken en bevoegdheden tussen provincies-nieuwe stijl en gemeenten gaat de regering tevens uit van het streven naar verdere decentralisatie van rijkstaken en van de erkenning dat rijk, provincie en gemeente staan voor de vervulling van een gemeenschappelijke taak.
Het welzijnsbeleid zal hoge prioriteit behouden ondanks de beperkingen die de huidige economische situatie ons oplegt. De bevolking moet betere mogelijkheden krijgen om deel te nemen aan sociaal-culturele activiteiten. Speciale aandacht

zal worden gegeven aan hen die buiten het arbeidsproces kwamen te staan en aan hen die anderszins in moeilijke omstandigheden verkeren.
De opening van bureaus voor rechtshulp en de experimenten op het gebied van de sociale advocatuur zijn erop gericht om voor mensen in maatschappelijk kwetsbare posities de rechtsbijstand te vergemakkelijken.
Het voorstel tot instelling van een ombudsman, die als commissaris van onderzoek klachten over het optreden van de centrale overheid behandelt, zal nu spoedig worden ingediend. Voor klachten over het optreden van de onafhankelijke rechter wordt een afzonderlijke regeling in het wetsontwerp opgenomen.
Om de emancipatie van de vrouw ook na dit jaar te bevorderen, zal in aansluiting op het wereldactieplan van de Verenigde Naties voor vrouwen een vijfjarenplan worden voorbereid. Over gelijke kansen en behandeling in de arbeid worden in brede kring adviezen ingewonnen.
Een voorstel is in voorbereiding de leeftijd van meerderjarigheid te verlagen tot 18 jaar en, in verband daarmee, de financiële verplichtingen van ouders jegens hun meerderjarige kinderen nader vast te stellen.
De vooral dit jaar toegenomen migratie uit Suriname stelt onze samenleving voor ernstige problemen.
De regering waardeert het dat zovelen willen meewerken de noodzakelijke oplossingen te vinden voor opvang en begeleiding, huisvesting en werkgelegenheid.
De regering hoopt dat aan de hand van de gepubliceerde nota over het onderwijsbestel een brede gedachtenwisseling op gang zal komen over aard, taak en opzet van ons onderwijs in de toekomst.
Een voorontwerp van wet op het onderwijs voor 4- tot 12-jarigen wordt ter discussie gesteld.
Er komt een wetsontwerp ter verbetering van de aansluiting tussen het hoger beroepsonderwijs en het wetenschappelijk onderwijs.
De vernieuwing van het buitengewoon onderwijs voor gehandicapte kinderen zal grote aandacht krijgen.
Voor de eerste maal wordt u, tegelijk met de begroting, het wetenschapsbudget aangeboden.
De regering wil het wetenschappelijk potentieel in zijn huidige omvang in stand houden maar belangrijke accentverschuivingen aanbrengen, opdat het wetenschappelijk onderzoek zich beter kan richten op vraagstukken die samenhangen met de beoogde selectieve groei.
De wil tot behoud en herstel van onze steden krijgt gestalte in de komende Verstedelijkingsnota, het spoedig in te dienen wetsontwerp op de stadsvernieuwing en het in werking treden van een subsidieregeling voor de voorbereiding en uitvoering van een stadsvernieuwingsplan.
De regering blijft zich ook verder inspannen om de gemeenten de nodige financiële armslag te geven voor de vervulling van hun vele taken. De verhoging van de diverse uitkeringen zal naar verhouding vooral ten goede komen aan gemeenten met bijzondere problemen.
Het beleid is gericht op beteugeling van de groei van het autoverkeer en bevordering van het openbaar vervoer, vooral in stedelijke gebieden.
Een meerjarenplan voor het personenvervoer wordt u binnenkort voorgelegd. Het gebruik van de fiets en de veiligheid van de voetganger krijgen daarin een belangrijke plaats.
De in 1973 begonnen daling van het aantal dodelijke ongelukken in het verkeer heeft zich in 1974 en ook dit jaar gelukkig voortgezet. Een nationaal beleidsplan om een verdere vermindering van het aantal slachtoffers te bereiken zal u binnenkort worden aangeboden.
De werkzaamheid voor het behoud van onvervangbare natuurgebieden en waardevolle cultuurlandschappen wordt versterkt. Dit parlementaire jaar zal de regering haar plannen voor het Waddengebied bekendmaken.
In het belang van het milieu alsook ter besparing van grondstoffen en energie worden beleidsmaatregelen voorbereid om het ontstaan van afvalstoffen te beperken en elementen daarvan opnieuw te gebruiken.
Een wetsontwerp geluidshinder wordt spoedig ingediend.
In aansluiting op de nota over de structuur van de gezondheidszorg zal een zestal wetsontwerpen worden ingediend, waaronder die tot regeling van de gezondheidsvoorzieningen en van een volksverzekering tegen ziektekosten.
De ondertekening van de slotakte van de conferentie over veiligheid en samenwerking in Europa kan een belangrijke stap betekenen op de weg naar ontspanning en samenwerking tussen Oost en West.
Voorwaarde daartoe is de bereidheid om het overeengekomene ook in daden om te zetten. Te betreuren is dat op het punt van de veiligheid weinig concrete afspraken tot stand zijn gekomen. Des te meer is het van belang dat de impasse in de Weense conferentie over wederzijdse en evenwichtige vermindering van strijdkrachten spoedig wordt doorbroken. Met het oog hierop acht de regering het van belang dat ook tactische nucleaire wapens in het onderhandelingspakket worden opgenomen.
De in de Defensienota 1974 vervatte plannen op langere termijn zullen worden bijgesteld.
Om financiële redenen zijn ook voor 1976 reeds enkele ingrepen in de bestaande plannen noodzakelijk. Daarover wordt overleg gepleegd met de Atlantische bondgenoten.
Bij het overleg over de totstandkoming van een Europese Uunie zal de regering zich inspannen om het integratieproces nieuwe impulsen te geven.
De noodzaak van een democratischer en doelmatiger besluitvorming staat daarbij voorop. Daarom ook hecht de regering grote betekenis aan de afspraak om in 1978 te komen rechtstreekse verkiezingen voor het Europees Parlement.
De gevolgen van de economische crisis treffen de armste landen het hardst. Des te groter is de betekenis geworden van het door Nederland gesteunde plan van de Verenigde Naties voor een nieuwe economische wereldorde. De voorbereiding van de conferentie van producenten- en consumentenlanden wordt spoedig hervat. De regering acht het van wezenlijk belang dat niet alleen energie- maar ook grondstoffen- en ontwikkelingsproblemen in deze dialoog worden betrokken.
De Nederlandse hulpverlening aan ontwikkelingslanden zal in 1976 verder worden verhoogd en het niveau bereiken van 1½% van het nationale inkomen.
De hoofddoelstelling van de ontwikkelingssamenwerking is onverminderd dat zij ten goede moet komen aan de armste landen en bevolkingsgroepen.
Naar verwachting zal Suriname spoedig volledig onafhankelijk worden. De regering hoopt dat de nieuwe staat, gegrond op een bestel waarin de fundamentele rechten en vrijheden zijn verankerd, zich voorspoedig zal ontwikkelen.
Door te sluiten verdragen zal een bijzondere band met het Koninkrijk blijven bestaan. Het Statuut voor het Koninkrijk blijft voor Nederland en de Nederlandse Antillen van kracht.

LEDEN VAN DE STATEN-GENERAAL,
Wetsontwerpen hebben u bereikt en nieuwe zijn u heden aangekondigd, waaraan de regering grote betekenis hecht. Geringere economische mogelijkheden zullen leiden tot minder materiële vooruitgang. Des te meer komt het nu aan op de verwezenlijking van een ontwikkeling naar meer gelijkwaardigheid en zichtbare solidariteit van de sterken met de zwakken. In goed overleg zullen beslissingen moeten worden genomen, waarvan vele met ver reikende gevolgen.
Met het uitspreken van de hoop dat wij daartoe de kracht zullen ontvangen, verklaar ik deze zitting van de Staten-Generaal geopend.

BEGROTING 1976. MILJOENENNOTA

Minister Duisenberg van financiën heeft op 16 sept. de Tweede Kamer de begroting-1976 en de miljoenennota aangeboden. Uit de cijfers blijkt, dat de structurele uitgaven van het Rijk in 1976 zullen toenemen tot *f* 72,8 mrd; daar komt een pakket conjuncturele uitgaven van *f* 5,1 mrd bovenop, zodat de totale rijksuitgaven in 1976 geraamd worden op *f* 77,9 mrd.
Aan inkomsten verwacht de minister te ontvangen *f* 64,7 mrd; er komen echter tijdelijke lastenverlichtingen tot een bedrag van *f* 1,9 mrd, waardoor de ontvangsten in feite *f* 62,8 mrd zullen belopen.
Er resulteert een begrotingstekort van *f* 15,1 mrd.

Doelstellingen kabinetsbeleid

Ter toelichting van de doelstellingen van het kabinetsbeleid zegt de minister van financiën in de miljoenennota o.m.:

De economische situatie in 1975 en de vooruitzichten voor 1976 worden gekenmerkt door een sterke verdere toeneming van de werkloosheid, een nog steeds hoog inflatietempo en een verder inzakken van de groei van het reële nationale inkomen. Om voortzetting van deze ontwikkeling ook in latere jaren te voorkomen lijkt naar het oordeel van de regering wezenlijke bijstelling van het beleid aan een lagere groei onvermijdelijk. De regering geeft hoge prioriteit aan maatregelen ter voorkoming van een verdere afbrokkeling van de werkgelegenheid. In dat kader wil zij streven naar een trendmatige groei van het nationale inkomen van 3¾%. In het licht van deze doelstelling en op basis van thans ter beschikking komende indicaties over de ontwikkeling van de economie bij ongewijzigd beleid wenst de regering met betrekking tot het beslag van de collectieve sector op het nationale inkomen voorshands een jaarlijkse groei van rond 1% van het nationale inkomen als richtsnoer te nemen. Naar de mate waarin deze taakstelling zal worden verwezenlijkt, lijkt een bescheiden stijging

van het reëel vrij beschikbare inkomen per werknemer mogelijk. De regering zal zich diepgaand over de implicaties van deze taakstelling beraden.
In het bijzonder in het licht van de uitgangspunten voor het beleid op langere termijn presenteert de regering boven de structurele begroting 1976 en boven de reeds lopende conjunctuurmaatregelen een extra programma van ƒ 3 mrd. De daarin begrepen lastenverlichtingen zullen een bijdrage moeten leveren aan een matiging van de arbeidskostenontwikkeling in 1976. De daarnaast in het programma opgenomen uitgavenvergroting is vooral bestemd voor steunverlening aan bedrijven en het verbeteren van de aanpassing van vraag en aanbod op de arbeidsmarkt. Daarnaast worden gelden uitgetrokken voor bestrijding van de werkloosheid in de bouw, met name in de zwaarst getroffen regio's. Samen met het dóórlopen van de stimuleringsmaatregelen (waaronder de tijdelijke belastingverlichtingen en de rijksbijdragen in de sociale verzekering) van 1975 zal met de conjuncturele maatregelen in 1976 ruim ƒ 7 mrd zijn gemoeid.

De financiering van het tekort

Inclusief de stimulerende maatregelen en eveneens rekening houdend met het verwachte tekort bij het Gemeentefonds, zal de financieringsbehoefte in 1976 naar verwachting uitkomen op ruim ƒ 14 mrd. De voor het Rijk op de voorinschrijfrekening beschikbaar komende middelen zullen naar raming ƒ 3,8 mrd belopen. Er resteert dan nog een tekort van circa ƒ 10½ mrd. dat via de kapitaal- en geldmarkt moet worden gefinancierd. Minister Duisenberg (Financiën) meent dat de omvang van de financieringsbehoefte tegen de achtergrond van de conjuncturele ontwikkeling aanvaardbaar kan worden geacht. Niettemin zal een verantwoorde financiering een zware opgave zijn.
Voor de wat verdere toekomst mag een aanzienlijke vermindering van het begrotingstekort worden verwacht, wanneer de terugval in de belastingontvangsten — ƒ 3 mrd. in 1976 — als gevolg van de achterblijvende groei zich gedeeltelijk zal herstellen en ook een aantal conjunctuurstimulerende maatregelen zullen vervallen.

Het stimuleringsprogramma voor '76

Naar het oordeel van de regering zijn de gevolgen van de terugval in de wereldhandel, die een achterblijven van de Nederlandse export met ten minste ƒ 10 mrd. (in volume) heeft veroorzaakt, niet geheel door binnenlandse stimulerende maatregelen op te vangen. Niettemin meent zij dat een uiterste krachtsinspanning moet worden verricht. De vormgeving van het nieuwe samenstel van maatregelen, waarmee circa ƒ 3 mrd. is gemoeid, weerspiegelt de wens om het conjuncturele beleid in te passen in de perspectieven op middellange termijn en te richten op versterking van de economische structuur. De verdeling van het met de maatregelen gemoeide bedrag is voorlopig globaal als volgt gedacht:

UITGAVEN

— Tijdelijke bijdrage aan Algemene Kinderbijslag Fonds: ƒ 600 mln.

— Bestrijding werkloosheid in de bouw: ƒ 650 mln.

— Steunverlening aan bedrijven circa ƒ 550 mln.

— Overige uitgaven, met name maatregelen gericht op betere aansluiting van vraag en aanbod op de arbeidsmarkt: ca. ƒ 350 mln.

BEGROTINGSBEELD 1976

De begroting vertoont het volgende beeld, waarbij ter vergelijking de bedragen van de vorig jaar gemaakte meerjarenafspraken zijn vermeld.

(in mrd guldens)

	Excl. conjuncturele maatregelen			
	volgens meerjarenafspraken van vorig jaar	volgens ontwerpbegroting	Conjuncturele maatregelen	Incl. conjuncturele maatregelen volgens ontwerpbegroting
Uitgaven	71,2	72,8	5,1	77,9
Ontvangsten	66,5	64,7	— 1,9	62,8
Saldo	— 4,7	— 8,1	— 7,0	—15,1
Aflossing nationale schuld	1,5	1,4		1,4
Saldo exclusief aflossingen nationale schuld	— 3,2	— 6,7		—13,7

MEERJARENRAMINGEN 1976—1980. Uitgaven ingedeeld naar begrotingshoofdstukken (in mln guldens)

Hoofdstukken *	1976	1977	1978	1979	1980
Huis der Koningin	7	7	7	8	8
Hoge Colleges van Staat en Kabinet der Koningin	87	94	100	106	112
Algemene Zaken	31	33	35	39	41
Kabinet voor Nederlands-Antilliaanse Zaken	3	3	3	4	4
Buitenlandse Zaken	777	782	804	875	943
Justitie	2020	2180	2379	2603	2844
Binnenlandse Zaken	3757	4153	4568	4937	5276
Onderwijs en Wetenschappen	16529	17676	19116	20841	22445
Nationale Schuld	3850	4700	5450	6200	7000
Financiën	1497	1581	1699	1822	1945
Defensie	7655	8100	8535	9251	10040
Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening	6925	7459	7863	8292	9085
Verkeer en Waterstaat	6208	6813	7088	7623	7847
Economische Zaken	1007	1035	1022	1065	1057
Landbouw en Visserij	1508	1546	1561	1648	1743
Sociale Zaken	5246	6254	6867	7505	8198
Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk	7074	7857	8786	9802	10924
Volksgezondheid en Milieuhygiëne	2544	2802	3104	3444	3829
Civiele verdediging	164	172	179	193	208
Ontwikkelingssamenwerking (Plafond excl. garanties, kwijtschelding schuld Suriname en na correcties voor hulp via E.G.-begroting.)	2076	2221	2388	2567	2762
Wetenschapsbeoefening	1025	1095	1162	1209	1280
Aanvullende posten					
Reserve voor personeelsuitbreiding	—	53	178	320	463
Algemene salarismaatregelen	200	1040	1110	1175	1265
Prijsbijstelling	1005	1065	1130	1200	1270
Hulpverlening bij rampen in vredestijd	10	15	20	22	24
Intrekking premiespaarregeling rijksambtenaren	— 11	— 11	— 15	— 15	— 15
Nog te bestemmen reserve in verband met latere invoering A.A.W.	240	—	—	—	—
Voorgenomen wijzigingen van bestaande sociale voorzieningen	—	—620	—750	—900	—1040
Aanvulling eenmalige projecten	—	—	—	25	100
Totaal relevante uitgaven **	71434	78105	84389	91861	99658
	61057	71434	78105	84389	91861
Toeneming relevante uitgaven	10377	6671	6284	7472	7797

* Per begrotingshoofdstuk exclusief de aan het slot afzonderlijk opgenomen posten.

** D.w.z. exclusief aflossingen nationale schuld en extra uitgaven uit hoofde van conjuncturele maatregelen.

BELASTINGVERLAGINGEN

— Voortzetting van de vervroegde afschrijvingsfaciliteit van 2 x 25% voor bedrijfsgebouwen tot 31 december 1976: ƒ 50 mln.

— Invoering verhoging van het algemene tarief van de omzetbelasting pas op 1 juli 1976: ƒ 800 mln.

— Totaal: ƒ 3000 mln.

Los van dit beleidsprogramma maar passend in de beleidsvisie zal het Rijk bereid zijn garant te staan voor een som van maximaal ƒ 500 mln ter zake van zogenaamde achtergestelde leningen aan het bedrijfsleven.

Uitgaven

De begrotingsvoorstellen voor 1976 (inclusief conjuncturele posten) monden uit in een stijging van de uitgaven ten opzichte van de ontwerpbegroting 1975 met 17%. De volumestijging beloopt 8%.
Bij de raming van de uitgaven voor de begroting 1976 moest er onder meer rekening mee worden gehouden dat de rente voor de staatsschuld en de uitgaven voor werkloosheiduitkeringen aanmerkelijk sterker toenemen dan in vorig jaar gemaakte meerjarenafspraken was voorzien. Extra bedragen zijn o.m. ook nodig voor de gemeenten en provincies, voor een tegenvaller bij de ambtenarensalarissen, voor de oplossing van de problemen rond de belastingheffing op A.O.W.-uitkeringen en voor een verbetering van de tariefopbouw voor de ziekenfondsverzekering voor bejaarden.
De problemen werden nog verzwaard doordat de begrotingsruimte in verband met de verminderde economische groei naar beneden moest worden bijgesteld.
In de nieuwe meerjarenafspraken zijn hiervoor compensaties bij de uitgaven aangebracht tot een bedrag van (voor de jaren 1976 t/m 1978 samen) ƒ 3½ mrd.

Aardgas

Bij de niet-belastingontvangsten zijn vooral de hogere aardgasbaten van belang die het gevolg zijn van een grotere afzet en een prijsverhoging in 1976 van 3,5 cent per m3. Het aardgas levert daardoor voor de begroting 1976 aan niet belastingontvangsten (en ten dele aan vennootschapsbelasting een extra bate op van ƒ 1,1 mrd.

Het belastingbeleid

BELASTINGHEFFING OP AOW-UITKERINGEN

De noodmaatregel waardoor geen loonen inkomstenbelasting wordt geheven bij hen, die vrijwel uitsluitend een A.O.W.-uitkering ontvangen wordt niet verlengd. Met ingang van 1976 zal van deze uitkeringen dus (loon-) belasting worden ingehouden. Om te voorkomen dat de netto A.O.W.-uitkeringen belangrijk achteruit zouden gaan en mede om een achterstand ten opzichte van het netto-minimumloon in te halen, zullen de bruto-uitkeringen worden verhoogd. Het daarmee gemoeide bedrag (ƒ 465 mln) komt ten laste van het Rijk. (Tevens zal een extra Rijksbijdrage worden gegeven aan de ziekenfondsverzekering voor bejaarden, waardoor de tariefsopbouw wordt verbeterd.)

VERLENGING TIJDELIJK BELASTINGVERLICHTINGEN 1975

De tijdelijke verlaging van de loon- en inkomstenbelasting, de tijdelijke verruiming van de zelfstandigenaftrek en de tijdelijke verhoging van de vervroegde afschrijving op bedrijfsgebouwen blijven ook in 1976 van kracht.
Hiermee is een bedrag van ƒ 1130 mln gemoeid.

TARIEF LOON- EN INKOMSTENBELASTING

In het kader van het belastingplan 1976 worden voor het tarief van de loon- en inkomstenbelasting nog de volgende wijzigingen voorgesteld:

— een correctie voor 80% van de druk-

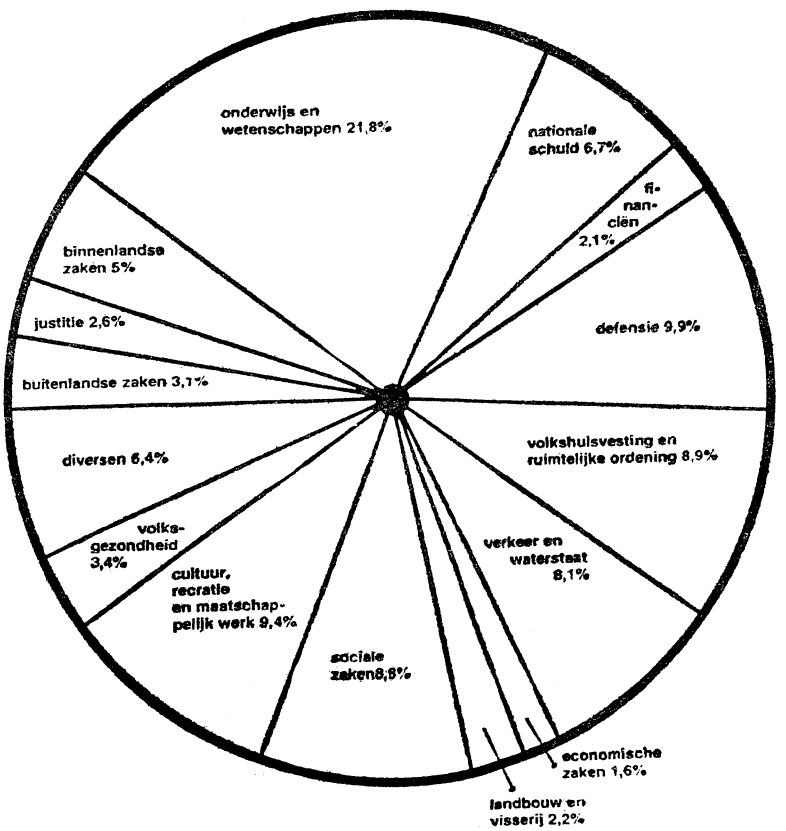

Verdeling overheidsuitgaven 1976.

BELASTINGOPBRENGSTEN

Ramingen 1975 en 1976 per belasting (in mln guldens)

	Vermoedelijke uitkomsten 1975	Raming 1976
I. Kostprijsverhogende belastingen	**22615**	**25975**
Invoerrechten	1075	1150
Omzetbelasting	13700	15900
Bijzondere verbruiksbelasting personenauto's	750	775
Accijns van lichte olie	2275	2425
Accijns van minerale oliën, andere dan lichte olie	490	525
Tabaksaccijns	1200	1275
Alcoholaccijns	650	825
Bieraccijns	240	250
Wijnaccijns en accijns van mousserende dranken	85	160
Suikeraccijns	25	25
Accijns van alcoholvrije dranken	120	120
Belastingen van rechtsverkeer	800	900
Motorrijtuigenbelasting		
1. exclusief opcenten	420	875
2. opcenten ten behoeve van het Rijkswegenfonds	725	750
Grondbelasting (rijksopcenten	60	20
II. Belastingen op inkomen, winst en vermogen	**33200**	**34735**
Inkomstenbelasting	5300	5800
Loonbelasting	19000	21500
Dividendbelasting	650	575
Kansspelbelasting	35	40
Vennootschapsbelasting	7300	5800
Vermogensbelasting	500	575
Successierechten	400	440
Personele belasting (rijksopcenten)	15	5
Totaal I en II	55815	60710
Aandeel van het Gemeentefonds	6711	7864
Aandeel van het Provinciefonds	491	569
Aandeel van het Rijkswegenfonds	725	750
Aandeel van de Europese Gemeenschappen in de invoerrechten	1075	1143
	9002	10326
Ten bate van de rijksbegroting	46813	50384

stijging bij deze belastingen die het gevolg is van inflatie. Hiermee is een bedrag van ƒ 1,7 mrd gemoeid.

— een in beginsel gelijke verhoging van de voor de verschillende tariefschijven geldende percentages met 1 pnt. In het kader van het streven naar een rechtvaardiger verdeling van inkomen is echter de laagste tariefschijf (20%) buiten de verhoging gebleven. In datzelfde kader past ook het voorstel de inflatiecorrectie niet toe te passen op de huidige 58%-schijf en daaropvolgende schijven.
Deze voorstellen leveren te zamen een bate op van ƒ 715 mln.

TARIEF OMZETBELASTING

Voorgesteld wordt een verhoging van het algemene tarief van de omzetbelasting van 16% naar 18%. Op conjuncturele overwegingen (zie hierboven het beleidsprogramma 1976) is echter besloten deze tariefsverhoging pas te laten ingaan op 1 juli 1976. De opbrengst in dat jaar kan worden gesteld op ƒ 500 mln.

WIJN- EN ALCOHOLACCIJNS

De accijns op wijn zal volgens de voorstellen worden verdubbeld en de alcoholaccijns worden verhoogd met 32%. De baten voor 1976 worden geraamd op ƒ 225 mln.

TABAKSACCIJNS

In verband met een te verwachten prijsverhoging voor sommige tabaksartikelen wordt een meeropbrengst in 1976 verwacht van ƒ 75 mln.

MOTORRIJTUIGENBELASTING

Voorgesteld wordt de tarieven van de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting aan te passen aan de geldontwaarding en derhalve te verhogen met 48%. Bovendien wordt voor personenauto's een progressie naar gelang van het eigen gewicht ingebouwd. De opbrengst van een en ander bedraagt ƒ 440 mln.

ASSURANTIEBELASTING

Een opbrengst van ƒ 65 mln wordt verwacht van een verhoging van het tarief van de assurantiebelasting van 4% naar 6%.

ENKELE KLEINERE WIJZIGINGEN

De regering stelt voor tegemoet te komen aan een aantal knelpunten in het bestaande belastingsysteem. Het betreft:

— Verhoging dotatiepercentage fiscale oudedagsreserve voor de eerste ƒ 30.000 winst: ƒ 65 mln.

— Verruiming reiskostenregeling: ƒ 50 mln.

— Tegemoetkoming arbeidsongeschiktheidsuitkering gehuwde vrouw: ƒ 30 mln.

— Verruiming vrijstelling vermogensbelasting voor ondernemingsvermogen: ƒ 15 mln.

— Verbetering urennorm meewerkende echtgenote: ƒ 10.

— Verruiming middelingsregeling bij sterk fluctuerende inkomens: ƒ 5 mln.

— Verdubbeling van de ƒ 25-grens voor geschenken bij feestdagen e.d.: ƒ 5 mln.

BELASTING- EN PREMIEDRUK. De cijfers over de ontwikkeling van de belastingdruk in 1975 en 1976 worden sterk beinvloed zowel door de achterblijvende ontvangsten als gevolg van de conjuncturele inzinking als door de tijdelijke belastingverlichtingen in beide jaren. Per saldo zal in 1975 ten opzichte van 1974 een belastingdrukverlichting optreden van 0,9 procentpunt, terwijl in 1976 de belastingdruk ten opzichte van 1975 zal stijgen met niet meer dan 0,3 procentpunt.
Daartegenover kan de druk van de sociale verzekeringspremies in 1976 met 0,3% dalen, mede doordat wederom rijksbijdragen aan het AKW-fonds worden verstrekt.

De financiën van de gemeenten en provincies

In het kader van de werkgelegenheidsbevordering zijn in 1974 en in 1975 de gemeenten en provincies in staat gesteld om naar eigen keuze een groot aantal werken eerder te realiseren. Onder meer zijn de bedragen voor de uitkering uit het Provinciefonds en de algemene uitkering uit het Gemeentefonds tot twee keer toe verhoogd, om de lagere overheid in staat te stellen de rente, afschrijving en exploitatielasten van deze extra werken op te vangen. Voor zover kon worden nagegaan waren de gemeenten en provincies in staat om betrekkelijk snel te reageren op de hun geboden mogelijkheden en werd met een groot aantal werken een begin gemaakt.
Bij de inpassing van o.a. deze structurele verbeteringen voor de lagere overheid in de meerjarenafspraken van de centrale overheid zijn de extra verhogingen die reeds eerder in die meerjarenafspraken waren opgenomen, onverlet gelaten. Bovendien wordt voorgesteld het aandeelpercentage van het Provinciefonds in 1976 te verhogen, ten einde te vermijden dat de provincies de gevolgen van de conjuncturele daling van de belastingopbrengsten zouden moeten opvangen. Uit een en ander blijkt de belangrijke prioriteit die aan de verbetering van de financiële positie van gemeenten en provincies wordt toegekend.

Het beleid op middellange termijn: heroriëntering

De internationaal gevolgde stimuleringspolitiek is naar het oordeel van de regering niet zonder risico voor de beheersbaarheid van de financieel-economische ontwikkelingen in de komende jaren. In de eerste plaats kan worden gewezen op de financieringsproblematiek: uit een té omvangrijke monetaire financiering vloeit een opeenhoping van liquiditeiten voort die tot een moeilijk beheersbare bestedingsinflatie kan leiden.
Een tweede probleem is dat sommige, als tijdelijk bedoelde, maatregelen moeilijk meer snel kunnen worden „teruggedraaid". Dit geldt in het bijzonder voor lastenverlichtingen. Een beleid dat erop gericht is het huidige inflatietempo — dat ondanks de recessie niet is verminderd — om te buigen zonder het economische herstel te bemoeilijken, vergt een structurele aanpak.
De regering noemt in het bijzonder het ook na 1976 verder oplopen van de werkloosheid, het nauwelijks ombuigen van het inflatietempo, het verminderen van de aardgasbaten vanaf 1978 en het teruglopen van het groeitempo van het nationale inkomen. Zoals reeds in de inleiding is aangegeven, dienen deze indicaties naar het oordeel van de regering tot een heroriëntering van het beleid te leiden.
Enerzijds zullen de zeer aanzienlijke directe effecten van de structureel hogere werkloosheid op de rijksbegroting moeten worden opgevangen, terwijl anderzijds de consequenties dienen te worden getrokken uit de thans voorziene lagere trendmatige groei van het nationaal inkomen. Daar komt nog bij, dat de huidige stimuleringspolitiek een aanzienlijke blijvende invloed heeft op de stijging van de rijksuitgaven in de komende jaren. Afgezien van de directe invloed van de huidige conjunctuurprogramma's op de structurele uitgavenstijging in de komende jaren, leggen deze programma's eveneens een hypotheek op het financieel-economische beleid na 1976. Bij het aantrekken van de conjunctuur zal het — evenals dat in andere landen geboden zal zijn — noodzakelijk zijn het begrotingstekort terug te brengen tot een vanuit financieringsoogpunt op langere termijn aanvaardbare omvang.
Een bijdrage tot een oplossing van de grote druk waaronder de collectieve sector in de komende jaren komt te staan, kan worden geleverd door een zodanig beleid dat ten minste een jaarlijkse groei van het nationale inkomen met 3¼% zal worden gerealiseerd.
Hiertoe is ondermeer noodzakelijk dat de inflatoire ontwikkeling wordt omgebogen. De regering wil de voorwaarden scheppen om de loonsomstijging per werknemer tot onder gemiddeld 10% per jaar terug te brengen bij een zodanig verloop van de prijzen dat een substantiële vermindering van het huidige tempo van reële arbeidskostenstijging mogelijk is.
Dit is noodzakelijk voor het behoud van arbeidsplaatsen en voor het handhaven van de economische groei.
Intussen is het duidelijk, aldus de regering, dat deze taakstelling op zichzelf bezien kan leiden tot een aantasting van de ruimte voor de toeneming van het reëel vrij beschikbare inkomen per werknemer. Ter compensatie hiervan zal het noodzakelijk zijn de stijging van de collectieve lasten (druk van belasting, sociale premies en enkele niet-belastingontvangsten, met name van binnenlandse aardgasbaten) af te vlakken. De regering neemt daarbij voorshands een beperking van het structurele stijgingstempo van de collectieve lasten tot rond 1% per jaar als richtsnoer. Naar de mate waarin deze taakstelling zal worden verwezenlijkt, lijkt een bescheiden stijging van het reëel beschikbare inkomen per werknemer mogelijk.
De regering constateert dat deze beleidsvisie weliswaar neerkomt op een verlangzaming van de expansie van de collectieve sector maar dat zonder een zodanig beleid de verdere vermindering van de groei zou leiden tot een verder oplopen van de werkloosheid met zeer aanzienlijke gevolgen ook voor de begroting. De voornemens van het kabinet komen in wezen neer op een aanpassing van het in de programgrondslag voorziene uitbreidingstempo aan de geringere groeiperspectieven.
Het in de begrotingsstukken ontvouwde beleid brengt zeker grote risico's mee, vooral op het gebied van de financiering van de tekorten. Het alternatief zou zijn; berusten in een aanzienlijk lagere groei, hogere werkloosheid en aantasting van de betekenis van de voor zovelen in onze samenleving wezenlijke overheidsvoorzieningen. De regering verwerpt dit alternatief en aanvaardt de risico's.

Reacties

De regeringsplannen, zoals neergelegd in troonrede en begroting, ondervonden nogal wat kritiek. Hieronder volgt een selectie uit de reac-

ties van werkgevers- en werknemersorganisaties alsmede van enige fractievoorzitters uit de Tweede Kamer.

WERKGEVERS. Bij het Verbond van Nederlandse Ondernemingen (VNO) was men van oordeel, dat de regering de ernst van de situatie in 1975 volstrekt onderschat had. Hierdoor zijn de problemen van het bedrijfsleven en daarmee van werkloosheid en inflatie nog groter geworden dan zelfs nog maar enkele maanden geleden kon worden aangenomen. De beleidsvoornemens van het kabinet zijn opnieuw gebaseerd op te rooskleurige verwachtingen, vooral wat een herstel van de wereldhandel betreft.
De termijn, waarop het kabinet het belasting- en premiebeleid wil ombuigen, is te lang. Er zal in 1976 een duidelijk keerpunt moeten komen in de kostenontwikkeling van het bedrijfsleven. Vele bedrijven staan met de rug tegen de muur; zij kunnen zich geen loonsomstijging van 10% veroorloven zonder dat daardoor de werkgelegenheid verder wordt ontwricht, aldus het VNO.

Het Nederlands Christelijk Werkgeversverbond (NCW) meende, dat de regering met deze miljoenennota werkgelegenheid en welvaart op het spel zet. De oplossing van de door de regering erkende problemen blijft steken in mooie woorden. Zij verschuift de oplossing naar de toekomst. Het NCW betwijfelde of de verwachtingen over economische groei en exportverbetering realistisch zijn. Daarom is de enorme stijging van eigen overheidsuitgaven, en derhalve die van de belastingen, in deze slechte economische situatie onverantwoord. Blijvende maatregelen om via herstel van winsten, investeringen en export de voorthollende werkloosheid te keren zijn achterwege gebleven en een enkele tijdelijke maatregel is zelfs ingetrokken.

WERKNEMERS. NVV en NKV vonden, dat de regering voor de oplossing van de structurele werkloosheid te veel vertrouwt op een beperking van de reële arbeidskosten.
De regering wil het loonbeleid mede geplaatst zien in het kader van een terugdringen van de inflatie en van het verbeteren van de werkgelegenheid. Maar daartoe zal echter een aansluitend prijsbeleid moeten worden gevoerd, waardoor ook de regulering van de inkomens van de vrije beroepsbeoefenaren en van zelfstandigen wordt bereikt.
NVV en NKV vroegen zich verder af, of het voorgestelde belastingplan voldoende bijdraagt tot een rechtvaardige lastenverdeling. De voorgestelde BTW-verhoging en die van de motorrijtuigenbelasting drukken zwaar op de lagere inkomensgroepen.

Het CNV constateerde, dat de regering geen kans ziet om de reeds bestaande werkloosheid effectief te bestrijden. De begroting biedt weinig uitzicht op een wezenlijke verbetering van de economie. Voor zover er gelden ter beschikking komen ontbreekt de zekerheid, dat deze tot verbetering van de economische structuur zullen leiden. Een en ander onderstreept de noodzaak van een investeringsbeleid, dat een toetsing van de investeringen aan andere dan louter economische doelstellingen mogelijk maakt.

FRACTIEVOORZITTERS. TK-fractievoorzitter Wiegel van de VVD vond, dat het kabinet ook volgend jaar te veel wil uitgeven. Hij somde een aantal dingen op, waaruit naar zijn oordeel het bankroet van het kabinet bleek: De werkloosheid zal volgend jaar verder stijgen tot gemiddeld 240.000 mensen; er worden dit jaar slechts 105.000 woningen in aanbouw genomen; erkend wordt, dat kort na 1976 de aardgasopbrengsten zullen teruglopen; toegegeven wordt, dat de stijging van de collectieve uitgaven moet worden afgeremd; en gezegd wordt, dat de loonkostenstijging naar beneden moet worden omgebogen. In deze punten geeft de regering in feite toe, wat de VVD al lang heeft voorspeld. Maar toch laat de regering de noodzakelijke maatregelen nog na. Van een totale aanpak van de werkloosheid is geen sprake; verbetering van het ondernemingsklimaat blijft uit.

Dr. Kruisinga (CHU) vond, dat de miljoenennota duidelijk laat zien, dat het kabinet in vorige jaren een veel te optimistische visie heeft gehad. Hij ziet de problemen voor de toekomst nog groter worden, omdat het kabinet de overheidsuitgaven sterk laat stijgen, ondanks de sombere economische situatie. Met name het enorme begrotingstekort vervult de CHU met grote zorg. Het betekent, dat de inflatie onvoldoende bestreden wordt. Het beleid zou in veel sterkere mate gericht moeten zijn op een versterking van de structuur van de economie.

Dr. Drees (DS'70) kwam tot de conclusie, dat dit kabinet ernstiger heeft gefaald dan zelfs verklaarde tegenstanders hebben verwacht. Nederland wordt geconfronteerd met een financiële crisis, een sfeer van na ons de zondvloed van een kabinet, dat geboft heeft met Nederlandse energievoorraden en met het sobere beleid van de voorgangers. Drees hoopte, dat het beleid nu ook bij enige regeringspartijen op voldoende verzet zal stuiten om tot een verantwoord bestuur van het land te kunnen komen.

De PvdA-fractie vond, dat het dekkingsplan voldoet aan de eis van eerlijk delen. Wel maakte zij een voorbehoud t.a.v. enkele maatregelen, zoals de verhoging van de aardgasprijs en de belasting op het autoverkeer. Fractievoorzitter Van Thijn vond, dat de troonrede doortrokken is van de solidariteitsgedachte. „Die gedachte wordt geconcretiseerd bij het verkleinen van de inkomensverschillen, bij het uitgangspunt eerlijk delen en bij het realiseren van de solidariteit tussen actieven en niet-actieven".
De PvdA-fractie was verheugd over het blijvende expansieve overheidsbeleid en was ook ingenomen met het nieuwe conjuncturele programma van ƒ 3 mrd.
Bedenkingen waren er bij de PvdA-fractie voor wat betreft het achterblijven van werken in het kader van de stadsvernieuwing en het temporiseren van investeringen voor openbaar vervoer.

Mr. Andriessen (KVP) was van oordeel, dat het kabinet met het uitgavenbeleid grote risico's neemt. Dat is alleen aanvaardbaar, als het beleid voor de langere termijn daarop concreet en duidelijk wordt afgestemd. De bedoeling daartoe is aanwezig, maar de uitwerking is nog onvoldoende.
Hij meende, dat substantiële matiging van de loon- en salarisontwikkeling, vermindering van de inkomensoverdrachten — niet alleen in de sociale zekerheid — en heroverweging van overheidstaken nodig is voor instandhouding van de collectieve voorzieningen en terugdringen van de uiterst zorgwekkende werkloosheid.

Mr. Aantjes (ARP) uitte de vrees, dat het kabinet de financieel-economische situatie nog te rooskleurig beoordeelde. De verwachting, dat het nationale inkomen met 3,75% zou groeien leek hem aan de hoge kant. Met het oog hierop vroeg hij zich af, of de norm van 1% voor de groei van de collectieve lasten — gezien ook de wijze van verwerking van de aardgasbaten — wel door de economie gedragen zal kunnen worden. De troonrede, aldus Aantjes, draagt het kenmerk van de ernstige economische situatie. Gezien de uitzonderlijk moeilijke situatie en de beperkte mogelijkheden voor de Nederlandse regering achtte hij het een nationale taak de regering naar vermogen te steunen, „dit geldt voor regering en oppositie gelijkelijk".

Dr. Terlouw (D'66) stelde, dat het kabinet zich voor enorme problemen geplaatst ziet. In dit licht verdient de regering waardering. Hij oordeelde positief over de verdeling van de lasten en het wegnemen van bepaalde knelpunten; maar anderzijds moeten wij ons realiseren, zei hij, dat het een riskante begroting is om minstens twee redenen: a. de financieringsproblemen; er is het risico van een grote monetaire financiering met de daarmee gepaard gaande inflatoire impuls; en b. omdat aan de begroting vrij optimistische veronderstellingen ten grondslag liggen, met name m.b.t. de ontwikkeling van de wereldhandel en de groei van het nationale produkt. „De regering is blijkbaar bereid deze risico's te nemen ten einde de toename van de werkloosheid op korte termijn zo krachtig mogelijk te bestrijden", aldus dr. Terlouw.

Fractievoorzitter De Gaay Fortman van de PPR meende wel, dat de regering de ernst van de werkloosheid onderkent, maar dat zij in de bestrijding daarvan te veel blijft kiezen voor middelen, waarvan maar weinig effect gebleken is, zoals algemene lastenverlichting en werkgelegenheidsprojecten.

Volgens de CPN fractievoorzitter Bakker betekenen de regeringsplannen een lastenverzwaring van ƒ 10 tot ƒ 20 per gezin per week. „De koopkracht zal hierdoor ernstig worden aangetast en de crisis eerder erger dan minder doen worden."

De PSP heeft bij het lezen van de begroting alle socialistische hoop laten varen. „Geen enkele poging wordt gedaan om de bevolking meer greep op het economische leven te geven", aldus de PSP-fractie. Zij noemde de steun aan het bedrijfsleven cadeautjes aan de ondernemers.

Commentaren

De hoofdredactionele commentaren in de Nederlandse dagbladen waren overwegend negatief van strekking. Onderstaand een overzicht:

De Telegraaf (onafh. cons.) sprak van een „onverantwoord en gevaarlijk gokspel met als inzet het menselijke leed van honderdduizenden werkloze Nederlanders van nu en in de toekomst". De krant verwacht straks grote inflatiegolven, want „het kabinet gaat met politieke oogkleppen voor domweg verder op de verkeerde weg".

Het Algemeen Dagblad (onafh. neutr.) noemde de miljoenennota een „goknota" en meende, dat de basis onder deze begroting wegvalt, als allerlei zon-

nige veronderstellingen van het kabinet inzake herstel van de wereldhandel en groei van het nationale produkt niet uitkomen.

De Waarheid (comm.) meende, dat het kabinet de „grote ondernemers bevoordeelt via bezuinigingen en lastenverzwaringen voor de bevolking". „Door het toegeven aan hun eisen zullen de ondernemers echter alleen maar worden aangemoedigd tot nog brutaler optreden".

Het Parool (onafh.) zag een „alles op alles zetten" om de economie weer op een hoger toerental te krijgen, en wel d.m.v. een ‚uitbundige begroting in een „nu-of-nooit-sfeer". Maar volgens het blad zit het „er dik in dat voor dit alleszins wenselijke resultaat de prijs van een hoogst ongewenste aanwakkering van de inflatie moet worden betaald".

NRC/Handelsblad (lib.) meende, dat „gezond verstand en buigingen voor de achterban strijden om de voorrang in troonrede en miljoenennota'". Het gezonde verstand poogt wegen te vinden om onze economie weer gezond te maken. „De politieke retoriek spreekt intussen voornamelijk over verkleining van inkomensverschillen, spreiding van de macht en het tot stand komen van een volwaardig leefmilieu".

Trouw (prot. christ.) meende, dat „doorvaart" mogelijk is met de kabinetsplannen, maar later zal via inflatie de tol moeten worden betaald. Verhoging van de ontwikkelingshulp verdient waardering, maar laten we ons niet op de borst kloppen „Wij — dat is dan zo ongeveer 95% van de bevolking — zitten niet in een diep dal. Welnee — wij leven in overvloed, zeker in vergelijking met de miljoenen elders in de wereld".

Het Vrije Volk (soc.) stelde, dat het dit jaar niet gaat om de miljoenennota, maar om de troonrede, omdat daarin de plannen staan, die het bestaansrecht van het kabinet-Den Uyl moeten bewijzen: grondpolitiek, stadsvernieuwing, ondernemingsraden, onderwijs. Het kabinet is „onverdroten op weg naar een nieuwe maatschappij. Maar het gaat wel langzaam".

De Volkskrant (onafh. progr.) noemde de in de troonrede aangekondigde „oogst" van het laatste volle jaar van het kabinet „niet overweldigend". De economische situatie laat geen expansief beleid toe. Echt belangrijke hervormende wetsontwerpen zijn er niet al te veel en ze bestrijken onderdelen van de kabinetsdoelstellingen. Met name de spreiding van de macht blijft te veel tot veranderingen in de ondernemingen beperkt, terwijl van een breed democratiseringsbeleid, ook bij de overheid zelf, geen sprake zal zijn in deze kabinetsperiode.

Het Financieele Dagblad stelde onder de kop „onaanvaardbare risico's", dat de financiële tekorten zo groot zijn, dat van een roekeloos beleid moet worden gesproken. De financiering van het tekort op inflatoire wijze tot een bedrag van ruim ƒ 10 mrd houdt het gevaar in van een nieuwe inflatie-impuls, als de conjunctuur mocht opleven.
Politiek is deze regering onaantastbaar, er is geen alternatieve regering denkbaar. Een „nacht van Schmelzer", toen het om een tekort van ƒ 250 mln ging, is niet te verwachten.

(Staatscourant, Ministerie v. financiën, De Volkskrant, NRC/H'blad, Trouw, Het Parool, ANP)

AFRIKA

ZAÏRE

MOBOETISME ALS OFFICIËLE DOCTRINE. MAATREGELEN I.Z. RELIGIE, ONDERWIJS EN ECONOMIE.

Het politieke bureau van de eenheidspartij Mouvement populaire de la révolution (MPR) besloot na een vierdaags beraad op 14 juli 1974 tot een herziening van de grondwet van 1967. De voorzitter van de MPR, die automatisch ook staatspresident wordt, zal voor een ambtstermijn van vijf jaar volgens algemeen kiesrecht worden gekozen. Hij kan slechts één maal worden herkozen. De president is tevens voorzitter van de nationale wetgevende raad (parlement), de nationale uitvoerende raad (kabinet) en de gerechtelijke raad. Het aantal afgevaardigden in de nationale wetgevende raad, die in nov. 1970 gekozen werd, zal van 420 tot 210 worden beperkt.
Nguza Karl I Bond, de directeur van het bureau, deelde op 14 juli 1974 mee, dat de herziening van de grondwet neerkwam op de invoering van het „moboetisme" als doctrine.
Tijdens een toespraak op 15 aug. omschreef president Moboetoe het moboetisme als „het huwelijk van het Zaïrese volk met zijn leider". Hij trok een parallel tussen het christendom en het moboetisme. Wat voor het christendom de kerk is, is voor het moboetisme de MPR.

Reeds eind juni 1974 had de regering bekendgemaakt, dat kerstmis voortaan geen officiële feestdag meer was. Zaïre was een wat religie betreft neutrale staat en het kende daarom geen kerkelijke feestdagen meer.

Op 12 dec. kondigde de regering aan, dat het godsdienstonderwijs op de lagere en secundaire scholen per 1 jan. 1975 zou worden vervangen door lessen in moraal, burgerrechten en -plichten en politiek. De staatscommissaris voor politieke zaken, Engulu Baangampongo Bakokele Lokonga, verklaarde dat de MPR voortaan moest worden beschouwd als de „nieuwe kerk" van het land en president Moboetoe als een messias. Alle religieuze afbeeldingen zoals crucifixen op openbare plaatsen moesten door portretten van Moboetoe worden vervangen, want „Moboetoe is onze profeet".
Het politieke bureau van de MPR nam tijdens zijn zitting van 28-30 dec. 1974 o.a. de volgende besluiten:

- Alle plaatsen, „die met het leven van onze leider (Moboetoe) sinds zijn geboorte verbonden zijn, worden tot plaatsen van meditatie verklaard".
- Allen die een secundaire school verlaten zullen gedurende één jaar verplicht burgerdienst moeten verrichten, die o.a. werken in de landbouw en het volgen van een militaire en politieke opleiding zou omvatten. Alle Zaïrese kinderen, die in het buitenland lagere en secundaire scholen bezochten, moesten naar Zaïre terugkeren. De theologische faculteiten aan de universiteit van Zaïre zouden worden gesloten en alle kerkelijke scholen zouden hun activiteiten moeten staken.
- Het leger, dat meer een consument dan een producent werd genoemd, zou worden gereorganiseerd voor drie speciale taken: het landbouwprogramma, de politieke opvoeding en de militaire training.
- Als voornaamste economische maatregel werd aangekondigd het plaatsen onder staatscontrole per 1 jan. 1975 van alle bouwondernemingen en van alle distributie-, produktie- en transportbedrijven. Buitenlandse banken zullen buiten de hoofdstad geen kantoren meer mogen openen, al zouden buitenlandse bedrijven, die reeds buiten Kinsjasa opereerden, „om buitenlandse investeringen aan te moedigen", niet door dit besluit worden getroffen.
- Het departement van jeugd en sport werd afgeschaft. Dit terrein ressorteert voortaan rechtstreeks onder de president. De taken van het eveneens afgeschafte departement van sociale zaken werden overgenomen door mevr. Moboetoe.

Op 4 jan. hield president Moboetoe een wat officieel werd aangeduid als „historische toespraak". Hierin bevestigde hij de naasting van alle produktie- en distributiemiddelen, incl. die van Zaïrese burgers. Hij verklaarde „de oorlog aan de bourgeoisie" en sprak van „radicalisering" en „revolutie binnen de revolutie". Hij kondigde de „mobilisatie van het volk" aan voor de oprichting van landbouwcommunes.
Op 7 jan. werd de nationale uitvoerende raad gereorganiseerd (zie pag. 432/3) en op 8 jan. maakte het politieke bureau van de MPR de volgende besluiten bekend:

- In alle door de staat overgenomen ondernemingen zullen revolutionaire comité's worden gevormd. De controle op de ondernemingen berust bij 12 nationale commissies, die elk voor een bepaalde sector verantwoordelijk zijn.
- Alle Zaïrezen, die onroerende goederen in het buitenland bezitten, moeten deze onmiddellijk aan de Zaïrese staat afstaan. Dit gold ook voor alle aandelen en obligaties van Zaïrezen in het buitenland. Voor 30 sept. dienen Zaïrezen, die geld hebben op buitenlandse rekeningen, dat over te maken naar Zaïre. (Le Monde, NZZ)

(Vor. ber. pag. 110/2-'74 en 160/1-'74)

Uitgevers: Int. Uitg. en Handelmij „Systemen Keesing" B.V., Ruysdaelstraat 71-75, Amsterdam - N.V. Algemene Uitgeverij Keesing, Keesinglaan 2-20, B 2100 Deurne-Antwerpen.

VERKIEZINGEN IN FINLAND

Op 21 en 22 september zijn in Finland parlementsverkiezingen gehouden, die resulteerden in een klein verlies voor de grootste partij van het land, de sociaal-democraten.

Winst boekten de communisten, de centrumpartij en de conservatieven. Verder verloor een aantal kleine partijen zetels.

De verschuivingen zijn echter zo gering dat over de samenstelling van de nieuwe regering nog weinig te zeggen valt. De verkiezingen waren uitgeschreven nadat op 4 juni een coalitiekabinet van sociaal-democraten, centrum, de liberalen en de Zweedse volkspartij onder leiding van de sociaal-democraat Kalevi Sorza afgetreden was.

De aanleiding voor het heengaan en het vervroegd uitschrijven van verkiezingen was veelsoortig, aldus het *NRC/H'blad* (5-6).

Er is allereerst de economische crisis, het teruglopen van de export naar het Westen, vooral die van de gevoelige houtindustrie ondermeer als gevolg van de stagnatie in de bouw, de hoge energierekening van het land bij de Sowjet-Unie sinds de verhoging van de olieprijzen, en een inflatie van 15%.

Maar fundamenteler lijkt de politieke crisis die het nagenoeg onmogelijk maakt de economische problemen doeltreffend aan te pakken. Het afgetreden kabinet van Sorza dat zijn regeerkracht ontleende aan de steun van twee grote partijen als de sociaal-democraten en het centrum was opgezet om het in 1974 van kracht geworden handelsverdrag met de EG (pag. 669/2-'73) door het parlement te loodsen.

Dat verdrag betekende een eerste formele band met een politieke Westelijke organisatie en wekte, zoals verwacht, de nodige argwaan in Moskou en bij de linkse groeperingen in eigen land. Maar het werd nodig geacht om, na het opbreken van Engelands Vrijhandels-Associatie, Efta, het Finse marktaandeel in West-Europa veilig te stellen.

Met dit probleem geklaard was eigenlijk vorig voorjaar ('74) al de basis aan het kabinet-Sorza ontvallen. Het was een politiek geheim dat de sociaaldemocraten van dat moment af toewerkten naar een herstel van het Volksfront dat in 1970 na een verkiezingsnederlaag door de communisten was opgezegd.

Volgens Sorza „moest alles in het werk worden gesteld om de communisten hun rechtmatige invloed te geven op de Finse politieke besluitvorming".

De centrale gedachte daarbij was dat slechts een verenigd links een oplossing beschikbaar had voor de chronische onevenwichtigheden waaraan de Finse economie lijdt: de afhankelijkheid van een beperkt aantal exportprodukten, de noodzaak van invoer van energie en hoogwaardige installaties als computers om een veelzijdiger economisch patroon tot stand te brengen, een structureel tekort aan arbeidskrachten hoewel Finland nu als gevolg van de terugslag ook van werkloosheid te lijden heeft.

Een volksfront is tot nog toe stukgelopen op de onmacht en de angst van de onderling verdeelde communisten. Een aanbod van president Urho Kekkonen om tot de verkiezingen een minderheidskabinet te vormen, als opzet voor een latere deelname aan een coalitie met de sociaal-democraten, hebben zij afgewezen. Op de vele ouvertures van Sorza in het afgelopen jaar zijn zij niet ingegaan.

De communistische regeerangst komt voort uit de ervaringen van 1970 en de zekerheid dat er in de huidige situatie vanaf de kabinetszetels weinig politieke winst valt op te strijken. Opgesloten worden in een minderheidskabinet vlak voor verkiezingen is al helemaal niet aantrekkelijk, zeker niet wanneer de sociaal-democratische rivalen dan, niet gehinderd door enige verantwoordelijkheid, hun gang kunnen gaan. Maar zelfs als zij hun angst zouden overwinnen, blijft de verdeeldheid tussen de naar het midden neigende Saarinen en de onverzoenlijke vakbondsleider Sinisalo een vermoedelijke barrière voor een Volksfront.

Een forum bestaande uit van boven naar beneden: Sorza (soc.), Alenius (comm.), Viralainen (centr.), Haikaia (Eenh.partij) en Tallgren (Zweedse Volkspartij).

Zetelverdeling

De zetelverdeling in het nieuwe parlement zal als volgt zijn :

	nieuw	oud
Sociaal-Democraten	54	56
Democratische Liga (comm.)	40	37
Centrum partij	39	35
Conservatieven	35	33
Liberalen	9	6
Zweedse Volkspartij	10	9
Plattelandspartij	2	5
Christelijke Liga	9	4
Eenheidspartij	1	13
Constitutionele Volkspartij	1	2

Onenigheid socialisten-Centrum brief van president Kekkonen

Het aftreden van het coalitiekabinet van Sorza, begin juni, was een gevolg van de onenigheid tussen de deelnemende sociaal-democraten, centrum, liberalen en Zweedse volkspartij. Deze onenigheid ontstond begin april toen de parlementsfractie van de centrumpartij liet weten dat men het niet eens was met de vorm waarin een aantal wetten ter verandering van het regionale beleid was gegoten. Eerder was, na lang onderhandelen, al een compromis tussen de coalitiegenoten over het pakket maatregelen gesloten.

De sociaal-democraten lieten daarop weten dat zij er niet aan dachten veranderingen in de maatregelen aan te brengen. Zij beschuldigden hun coalitiegenoten ervan de stabiliteit van de regering door dit manoeuvreren in gevaar te brengen.

De door de centrumfractie geëiste nieuwe onderhandelingen betroffen de geplande subsidies en faciliteiten voor nieuwe industriële vestigingen in ontwikkelingsgebieden alsmede de competentieverdeling bij planningskwesties tussen de verschillende overheidsinstanties. Ook de

President Kekkonen brengt zijn stem uit.

liberalen wensten een verandering in het wetsontwerp maar de Zweedse Volkspartij steunde de sociaaldemocratische visie.

De meningsverschillen tussen de regeringspartijen liepen zo hoog op dat president Kekkonen persoonlijk ingreep. Hij verzond in april een brief waarin hij de steeds weer voorkomende meningsverschillen tussen de partners scherp hekelde. Verder had hij kritiek op de loonsverhogingen die de ministers sedert kort hadden gekregen en op de talrijke buitenlandse reizen die zij ondernamen.

Als de prestaties van de regering niet zouden verbeteren, dan zou het parlement ontbonden worden en nieuwe verkiezingen gehouden worden.

Ook kritiseerde de president de gewoonte van de regeringspartijen op hoge ambtenarenposten hun aanhangers te benoemen. Als deze praktijk niet veranderde, zo schreef de president, zou hij zich voortaan persoonlijk met de benoemingen gaan bezig houden.

De brief van Kekkonen, die als vertrouwelijk was bedoeld, maar op 12 april door het sociaal-democratische orgaan *Demari* werd gepubliceerd vermocht echter geen eenheid onder de partners te bewerkstelligen. Ook besprekingen die daarna gevoerd werden brachten de standpunten niet dichter bij elkaar.

Op 2 april greep Kekkonen wederom in. Tijdens een bijeenkomst met de fractieleiders van de vier regeringspartijen stelde hij een compromis voor. Kekkonen stelde voor de wetsontwerpen in hun originele versie door het parlement te laten bespreken terwijl ze na de van kracht wording eventueel na zes maanden nog gewijzigd zouden kunnen worden.

Alle vier partijen accepteerden het voorstel maar de centrumpartij verklaarde in een toelichting dat de politieke wil voor een voortgezette samenwerking in de bestaande regering klaarblijkelijk niet meer aanwezig was.

Minister van buitenlandse zaken Karjalainen sprak in een televisie-interview van een groeiende regeermoeheid. Premier Sorza zei begin mei tegen journalisten dat hij er rekening mee hield dat de regering eind mei of begin juni zou aftreden.

Eind mei werd het pakket wetsontwerpen door het parlement goedgekeurd. De nieuwe wetten geven een kader aan het regeringsbeleid inzake de regionale ontwikkeling voor de jaren '75-'79. Het land wordt daartoe in twee zones opgedeeld, bedrijven die zich in de eerste zone vestigen kunnen rekenen op een overheidssubsidie van 10 tot 20%. Bedrijven in zone 2 op 5 tot 10%.

Regering treedt af

Op 29 mei verzochten vertegenwoordigers van de vier regeringspartijen de president het parlement te ontbinden en nieuwe verkiezingen uit te schrijven. Tegelijkertijd gaven de coalitiepartijen een gemeenschappelijke verklaring uit waarin gewezen werd op de ernstige economische situatie in het land, die om een op lange termijn gepland beleid vraagt.

Op 4 juni bood het voltallige kabinet zijn ontslag aan dat door Kekkonen werd geaccepteerd met het verzoek aan te blijven tot een nieuwe regering zou zijn gevormd. De president maakte tevens bekend dat op 21 en 22 september nieuwe verkiezingen zouden worden gehouden.

Op 13 juni werd een ambtenarenkabinet gevormd dat onder leiding kwam van Keijo Liinamaa, chef van de kanselarij van het ministerie van arbeid en regeringsbemiddelaar bij loononderhandelingen.

Samenstelling interimregering

De samenstelling van de interim-regering was als volgt: premier - Keijo Liinamaa (soc. democr.); binnenl. zaken - Heikki Koski (soc. democr.); buitenl. zaken - Olavi Mattila (centr.); buitenl. handel - Arvo Rytkonen (zonder partij); justitie - Inkeri Anttila (liberaal); financiën - Heikki Tuominen (zonder partij); defensie - Erkki Huurtamo (conserv.); landbouw - Veikko Ihamuotila (centr.).

Verkiezingscampagne

In de verkiezingscampagne stonden economische thema's centraal, maar ook de verhouding tot de Sowjet-Unie speelde, zoals gebruikelijk, weer een rol.

Een groep Finse journalisten bezocht in augustus tijdens een rondreis door Noorwegen, het hoofdkwartier voor Noord-Europa van de NAVO. Enkele deelnemers publiceerden later in Finland de uitlatingen van hoge Noorse en Britse officieren. Volgens de publikatie zou een Britse officier gezegd hebben dat Finland militair gezien een vacuüm vormde. Ook zouden de journalisten kaarten zijn getoond met ingetekende pijlen die mogelijke Sowjetrussische aanvalsrichtingen op Fins grondgebied aangaven.

Verschillende officieren van het Finse oppercommando reageerden heftig op deze publikaties, spraken van gebrekkige informatie en een belediging van het Finse leger.

De Finse communisten gebruikten de publikaties in hun verkiezingscampagne. Zij noemden de uitnodiging van de journalisten een bewuste provocatie met het doel „rechtse krachten" propagandamateriaal in handen te spelen.

Het Sowjetrussische persagentschap *Tass* reageerde ook op de publikaties en sprak van boosaardige laster, die geheel in strijd was met de afspraken gemaakt in Helsinki (de CEVS-conferentie, red. KHA).

Aan de verkiezingen namen in totaal 12 partijen deel. Het opkomstpercentage was het laagste sedert de oorlog nl. 73,6%. *(NZZ, Le Monde, NRC/H'blad)*

Keijo Liinamaa, premier van de overgangsregering.

WEST-EUROPA

NEDERLAND

ONTWIKKELINGEN BINNEN HET CDA

Zoals eerder gemeld (pag. 536/2-1975) is binnen het CDA — het samenwerkingsverband van KVP, ARP en CHU — het meningsverschil over de aard van de grondslag van deze organisatie weer opgelaaid. Het gaat hierbij om de vraag in hoeverre het CDA een „open" partij zal zijn, ook toegankelijk voor niet-christenen. Dit vraagstuk heeft het CDA gedurende zijn hele ontstaansgeschiedenis begeleid, waarbij i.h.a. de KVP, als voorstander van een open programpartij, stond tegenover ARP en CHU, die meer nadruk wilden leggen op de bijbelse uitgangspunten.

In febr. van dit jaar leek op een bijeenkomst van vertegenwoordigers van de drie partijen in Woudschoten in deze zaak een compromis bereikt (pag. 217/2-1975).

Het compromis van Woudschoten leidde indirect tot het aftreden van dr. ir. D. de Zeeuw als voorzitter van de KVP (pag. 217/3-1975) en diens uittreden uit de partij (pag. 536/3-1975). Hij wilde de mogelijkheid openhouden de KVP alleen om te vormen tot een open christen-democratische partij. De meerderheid in de KVP-leiding was het hiermee niet eens; men achtte een dergelijk standpunt niet loyaal jegens ARP en CHU. Nadrukkelijk werd evenwel vastgesteld, dat het tot stand brengen van een open CDA geen verschilpunt was tussen dr. De Zeeuw en de rest van het KVP-bestuur. Deze vaststelling, alsmede een interview van mr. Andriessen, TK-fractievoorzitter van de KVP, in *Hervormd Nederland,* waarin hij stelde, dat het CDA geen confessionele of christelijke partij zou zijn, bracht mr. Aantjes, TK-fractievoorzitter van de ARP, ertoe meer nadruk te leggen op het principieel-christelijke karakter van het CDA. Daarbij spitste de discussie zich toe op de vraag, of het CDA vertegenwoordigd kon worden door mensen, die met het politieke programma van de partij instemden, zonder dat zij het met de evangelische uitgangspunten van het CDA eens waren. De KVP wil, dat dit mogelijk blijft; mr. Aantjes stelde, dat vertegenwoordigers van het CDA op de evangelische uitgangspunten „aanspreekbaar" moeten zijn.

Reactie CHU

CHU-partijvoorzitter baron Van Verschuer en dr. R. J. A. Kruisinga, voorzitter van de CHU-TK-fractie, gaven op 17 aug. een verklaring uit, waarin zij reageerden op de grondslagdiscussie.

In deze verklaring stond o.m.: „De christen-democraten vormen een groepering, die haar inspiratie en toetsing wil vinden in het christelijk beginsel. Dit zo universele uitgangspunt maant tot voorzichtigheid. Zeker als men het zou willen gebruiken om beperkingen aan te leggen voor degenen, die tot deze groepering willen toetreden".

„Wat wij de leden vragen is te aanvaarden, dat wij ons uitgangspunt nadrukkelijk in de bijbel zoeken (art. 2 van de statuten van het CDA). Wij vragen nimmer naar, noch matigen ons een oordeel aan over, de mate waarin dit uitgangspunt voor ieder in zijn persoonlijk leven gestalte heeft gekregen".

„Dat oordeel komt ons krachtens onze geloofsovertuiging niet toe. Dan immers zouden wij gaan uitmaken wie wel en wie niet „door het oog van de naald" kan. Wij zouden dan een partij worden, gedragen door exclusief christelijke pretenties en dat mag niet. Wij willen elkaar de maat niet nemen. Wij zijn niet een geloofsgemeenschap, maar wel een politieke organisatie met een duidelijke christelijke signatuur. De verantwoordelijkheid voor de vraag, wie wil deelnemen aan de christen-democratie ligt louter en alleen bij het individuele lid zelf".

Verklaring ARP-bestuur

Het AR-partijbestuur gaf na een langdurige vergadering op 19 aug. een verklaring uit over de meningsverschillen in het CDA.

In deze verklaring werd gezegd, dat de statuten van het CDA, waarover men het in febr. in Woudschoten eens geworden was, voldoende zijn om tot een oplossing te komen.

Het bestuur stelde zich achter de manier, waarop mr. Aantjes zijn bezwaren tegen de in de KVP levende opvattingen tot uiting had gebracht, zoals kan worden afgeleid uit de bestuursuitspraak, dat in de afspraken van Woudschoten „duidelijk onder woorden zijn gebracht het karakter van het CDA als christelijke politieke organisatie en het functioneren van de grondslag ten opzichte van het politiek handelen, zoals één en andermaal publiekelijk door onze fractieleider onder woorden gebracht".

Reactie KVP-bestuur

Het partijbestuur van de KVP hield zich op 20 aug. bezig met de CDA-grondslagdiscussies. Het gaf een verklaring uit, waarin het de opvatting van mr. Aantjes, dat eisen gesteld moeten worden aan kandidaat-vertegenwoordigers van het CDA, verwierp.

Het KVP-bestuur stelde, dat een politieke partij geen eisen behoorde te stellen aan de persoonlijke geloofsovertuiging van haar leden, of daaraan gevolgen zou moeten verbinden voor de inhoud van hun lidmaatschap.

Wel meent de KVP dat niet-christelijke leden van het CDA respect moeten hebben voor het geloof van anderen.

„Maar wie van het evangelie de waarde niet erkent of geen begrip heeft voor het geloof van anderen en de betekenis ervan, ook voor de praktische politiek, zal zich in het CDA niet thuis voelen."

Overigens blijft het KVP-bestuur onverkort staan achter de afspraken, die in Woudschoten met ARP en CHU zijn gemaakt.

In de KVP-bestuursverklaring werd de uitspraak van mr. Andriessen, als zou het CDA geen christelijke partij zijn, sterk gerelativeerd: Het CDA aanvaardt het evangelie als richtsnoer voor zijn politiek handelen; daarom mag men het CDA christelijk noemen. Daarnaast werd benadrukt, dat het CDA open staat voor ieder, zonder onderscheid naar geloofsovertuiging.

Meerderheid CDA-bestuur verwerpt opvattingen mr. Aantjes

Het CDA-bestuur aanvaardde op 21 aug. een concept-verklaring voor het CDA-congres, waarop impliciet de opvattingen van mr. Aantjes werden afgewezen.

Kernzin van deze concept-verklaring, opgesteld door mr. Andriessen en baron Van Verschuer, was: „Van de leden van het CDA en dus ook van vertegenwoordigers, wordt gevraagd, dat zij aanvaarden, dat het evangelie richtsnoer is voor het politiek handelen van het CDA en dat zij op basis daarvan door programma en beleid dit uitgangspunt uitdragen".

Van de achttien CDA-bestuursleden stemden zestien voor deze concept-verklaring. Bij de voorstemmers bevonden zich ARP-voorzitter drs. J. de Koning en de ARP-vice-voorzitters dr. D. Th. Kuiper en drs. R. Zijlstra.

De twee tegenstemmers waren mr. Aantjes en de AR-partijsecretaris D. Corporaal.

Mr. Aantjes reageerde aldus op het aanvaarden van deze concept-verklaring:

„Voor mij is zeer essentieel de zekerheid, dat CDA-vertegenwoordigers vanuit het evangelie zullen opereren. Als het congres deze verklaring (...) aanvaardt staat alleen maar vast, dat zij moeten onderschrijven, dat het CDA als partij het evangelie als richtsnoer neemt. Ik zeg niet, dat het een verwerpelijke verklaring is, maar het is niet mijn ideaal".

„Mijn indruk is, dat deze concept-verklaring op gespannen voet staat met de verklaring van het ARP-bestuur (...). Het is niet misselijk, dat het partijpresidium en de fractievoorzitter een verschillend oordeel hebben over zo'n belangrijke zaak".

CDA-congres aanvaardt concept-verklaring bestuur

Op 23 aug. was in Den Haag voor de eerste maal het congres van het CDA bijeen. Het aanvaardde met overgrote meerderheid de concept-verklaring van het bestuur, waaruit

wij hierboven de kernzin citeerden. Een amendement hierop, ingediend door de heer F. Borgman, voorzitter van de AR-jongerenorganisatie ARJOS, waarin het standpunt-Aantjes was vastgelegd, haalde het niet. De tekst van dit amendement luidde:

CDA-leden, die zich beschikbaar stellen voor een vertegenwoordigende politieke functie, worden geacht voor de uitoefening daarvan in te stemmen met het door het CDA voor het politiek handelen aanvaarde richtsnoer en het met inachtneming daarvan op te stellen politiek programma".

Door verschillende ARP-afgevaardigden naar het CDA-congres werd gepoogd het congres ertoe te bewegen de beslissing over de grondslag uit te stellen tot een nieuw beraad in de partijen mogelijk zou zijn geweest. Tot deze afgevaardigden behoorden o.m. prof. B. Goudzwaard en het TK-lid mr. G. van Dam.

De partijvoorzitters van CHU en KVP opponeerden fel tegen uitstel. Hun standpunt vond een meerderheid bij het congres, dat daaropvolgend het amendement-Borgman met 597 tegen 336 stemmen verwierp.

De leiders van KVP en CHU vonden het in strijd met de openheid van het CDA, als het evangelie als richtsnoer door CDA-vertegenwoordigers persoonlijk moest worden aanvaard. Zij betoogden, dat dat tot de onaanvaardbare situatie zou leiden, dat het CDA twee soorten leden zou krijgen: leden met en zonder passief kiesrecht.

Mr. Andriessen kwam op het congres terug op zijn eerdere uitspraak, dat het CDA geen christelijke partij zou zijn.

Mr. Andriessen zei nu, dat hij onvoldoende had onderkend de verschillende betekenis, die aan het begrip christelijk wordt gegeven. Hij had slechts de openheid willen verklaren: toetreding tot het CDA is mogelijk van al diegenen, zonder onderscheid van geloofsovertuiging en maatschappelijke groepering, die zich tot het programma voelen aangetrokken.

Rede Aantjes

Uit de congresrede, waarin mr. Aantjes zijn positie verdedigde, citeren wij de volgende fragmenten:

(...) „Een christen-democratische politiek, niet om de grootste te zijn, maar om de minste te zijn. Niet zoals ik in de Kamer wel eens heb gezegd, om elkaar de oren te wassen, maar om elkaar de voeten te wassen. Niet om te heersen, maar om te dienen."

„Niet om nieuwe macht te verwerven en oude macht te restaureren. Het CDA is geen instelling van politieke monumentenzorg. Wel een christen-democratisch appel waarin niet ikzelf, maar de ander centraal staat en niet Nederland, maar de wereld centraal staat."

„En een CDA waarvoor de verhouding van de christenheid tot Israël een zaak is om wakker van te liggen. Een CDA dat de ergenis die het Evangelie altijd oproept, niet zoekt maar ook niet uit de weg gaat. Een CDA voor een politiek waarin de verwarring van voorrechten met rechten — onze voorrechten worden zo makkelijk aangezien voor onze rechten — ontmaskerd wordt."

„Waarin tot uitdrukking komt dat er geen rechten zijn die niet tevens en allereerst voorrechten zijn. Die vanuit die instelling ook bijvoorbeeld de eigendom benadert. Ik heb Van Agt een treffende vraag horen stellen: hoe zit het eigenlijk met de sociale factor van de eigendom? Ja, hoe zit het eigenlijk daarmee. Dat is de meest relevante vraag met betrekking tot de eigendom."

„Een politiek die niet vraagt: hoe word ik of mijn groep of mijn electoraat er beter van, maar wat is er beter voor mens en samenleving."

„Het Evangelie geeft geen rechtstreekse richtlijn voor het politiek handelen, nee maar het geeft wel richtlijnen voor het rechtstreekse politieke handelen en soms wel degelijk heel concreet. Steenkamp heeft het daar straks bij het begin van het congres geciteerd.

„Hongerigen voeden, dorstigen te drinken geven, vreemdelingen huisvesten, naakten kleden, zieken en gevangenen bezoeken."

„Maar dan moet u dat ook wel gaan toepassen. En kijk eens om u heen, wij zijn 2000 jaar verder. De hongerigen worden niet gevoed, zij sterven als ratten langs de wegen van hun uitgedroogde landen, en als wij één procent van ons nationaal inkomen voor ontwikkelingssamenwerking geven, dan hebben wij meer zorg of die ene procent wel goed wordt besteed, dan over de vraag of die 99 procent die wij voor ons zelf hebben gereserveerd wel goed worden besteed."

„En de dorstigen worden niet gelaafd, zij worden aan hun lot overgelaten. En wat wij doen als wij ons aan onze kleurentelevisie volzuigen met het vergif van de consumptiereclame, dan zit ons de verhoging van de alcoholaccijns meer dwars dan de ellende van de dorstigen in de wereld."

„En de vreemdelingen worden niet gehuisvest. Zij worden gediscrimineerd en uitgewezen. En wij laten ze uitwijzen. Tenzij wij ze nodig hebben om werk te doen waaraan geen Nederlander, ondanks honderdduizenden werklozen, zijn handen nog wenst vuil te maken

„En de naakten worden niet gekleed, zij worden uitgestoten. En de gevangenen worden niet bezocht, zij worden gemarteld. En wij vinden dat wij al heel wat doen, ik spreek over mijzelf, als wij een kaart van Amnesty International als kerstgroet verzenden in plaats van een zoete afbeelding van de herdertjes in Efrata's velden."

„Geen plaats voor christelijke politiek? De wereld hunkert naar christelijke politiek. Een politiek die spreekt voor wie geen stem hebben. Die handelt voor wie geen handen hebben. Die een weg baant voor wie geen voeten hebben. Die helpt wie geen helper hebben." (...)

„Christelijke politiek wordt gekenmerkt door verantwoordelijkheid. Verantwoordelijkheid wil zeggen dat je er weet van hebt verantwoording te moeten afleggen, antwoord te moeten geven. De eerste vraag die aan de mens gesteld werd, luidde: „Adam waar ben je?, waar zit je?" Dat is de vraag die in het hele leven ons begeleidt, ook in de politiek, bij ieder probleem weer. Mens waar ben je, waar sta je in de problemen van de wereld. Aan welke kant sta je. En die vraag zal ons ook aan het eind worden gesteld."

„En die zal niet luiden, de vraag die ons altijd zo bezighoudt, ook in de politiek. „Hoe goed heb je verdiend," maar „Hoe goed heb je gediend".

„En het antwoord op de vraag die dan gesteld wordt, wordt hier gegeven. Vanuit dat besef politiek te handelen, elkaar daarmee tot de orde te kunnen roepen, daarin wordt christelijke politiek herkenbaar. Daarin nemen wij elkaar niet de maat. Daarmee lichten we elkaar niet

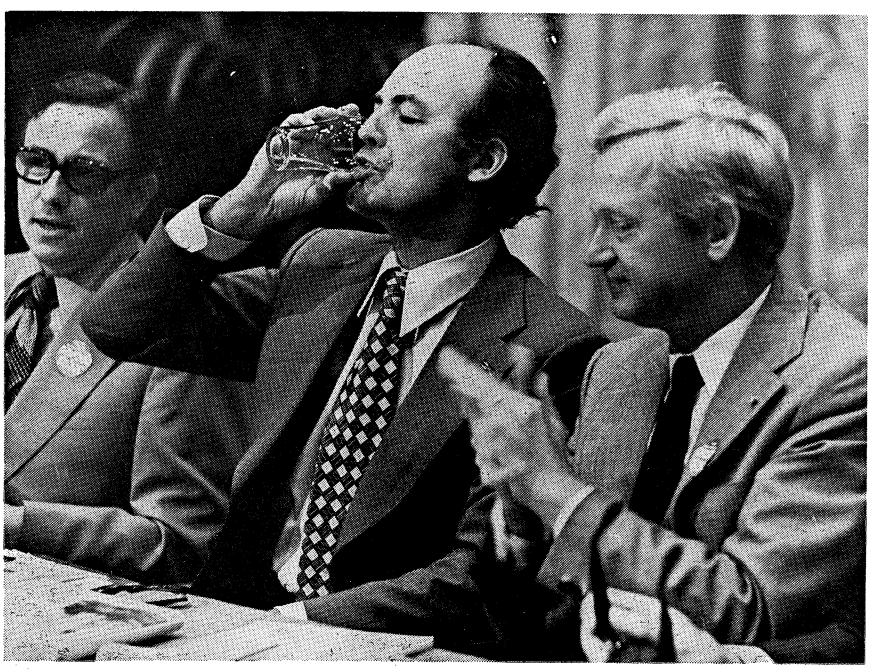

V.l.n.r. P. van Zeil (KVP), mr. Aantjes en mr. Andriessen.

door. Daar spreken we elkaar wel op aan. En dat moet dan helaas formeel vastgelegd worden. Daar roepen we elkaar wel mee tot de orde. Daar binden we elkaar wel aan."
„Dat is ons richtsnoer. En wie het voorrecht te beurt valt, want dat is het, als vertegenwoordiger van deze richting tot politiek handelen te worden geroepen, wordt voor de uitoefening van zijn functie geacht daarmee in te stemmen. Het christen-democratisch appel zal zo zijn, wil het werkelijk christendemocratisch zijn."

CDA wil regeringsverantwoordelijkheid

Het CDA-congres aanvaardde bij acclamatie een aparte resolutie, waarin het de bereidheid onderstreepte, dat de nieuwe politieke formatie na de volgende algemene verkiezingen regeringsverantwoordelijkheid wil dragen, mits aan redelijke voorwaarden wordt voldaan. KVP-leider mr. Andriessen zei hierover, dat zijn fractie een beslissende stap wil zetten om tot integratie van het parlementaire optreden van de KVP, ARP en CHU te komen, ten einde bij de volgende verkiezingen nieuwe verdeeldheid met de nu oppositionele CHU te voorkomen.
De oppositie heeft een functie, maar is volgens mr. Andriessen tweede keus. Het is zijn wens samen door te gaan, als socialisten en christen-democraten elkaar in deze periode in een gezamenlijk constructief beleid vinden.

Reacties in de ARP. Steun voor mr. Aantjes in fractie en bestuur

De ARP was niet unaniem in de steun aan mr. Aantjes. Oud-premier Biesheuvel en het TK-lid Roolvink, ex-minister van sociale zaken, b.v. zijn het niet met mr. Aantjes eens.

Roolvink vergeleek op 23 aug. ARJOS-voorzitter Borgman i.v.m. diens amendement met een „bloedzuiger, die het onderste uit de kan wil hebben, wetende, dat hij dat niet kan krijgen."
Mr. Biesheuvel zei op 24 aug. voor de AVRO-microfoon het onbegrijpelijk te vinden, dat mr. Aantjes en „enkele andere AR-Kamerleden" een „loopgravenoorlog jegens de KVP en haar leider mr. Andriessen voeren".
„Het is mijn indruk", aldus mr. Biesheuvel, „dat het de meeste AR-leden is ontgaan, dat Andriessen een stap terug heeft gezet. Hij heeft zijn uitspraak gecorrigeerd, dat het CDA geen christelijke partij zou zijn en daar verdient hij respect voor. Over dat christelijke karakter kan nu geen misverstand meer bestaan". Hij vond, dat het ARP-bestuur nu de loopgravenoorlog tegen de KVP moet beëindigen en snel moet meewerken aan een aansprekend programma voor het CDA.
„Laat de ARP die kans glippen, dan zie ik de toekomst van de partij en het CDA heel somber in".
Op 11 sept. publiceerde een aantal voor-aanstaande ARP-ers een open brief, waarin zij zich distantieerden van het standpunt van mr. Aantjes m.b.t. de toekomst van het CDA. De brief was ondertekend door de EK-leden prof. W. Albeda en prof. P. J. Boukema alsmede door drs. J. Buckman, lid partijbestuur, L. de Graaf, lid partijbestuur, drs. A. J. van der Meer, lid partijbestuur, prof. J. P. I. van der Wilde, lid partijbestuur, mr. J. H. Prins, lid dagelijks bestuur, mr. W. Hoogendijk en dr. G. Puchinger.
De briefschrijvers stellen, dat de ARP de besluiten van het CDA-congres van 23 aug. als een feit moet aanvaarden. Zij vinden, dat de ARP van nu af aan binnen het kader van het CDA moet opereren en niet telkens moet doen of er nog een vrije keuze zou zijn. Het is de hoogste tijd om de abstracte discussie over de grondslag van het CDA te beëindigen en als ARP mee te werken aan een duidelijk politiek programma van het CDA.
De ARP levert volgens de brief een schijngevecht, vooral met de KVP, terwijl de werkelijke tegenstellingen over de toekomst van het CDA in overwegende mate binnen de ARP leven.

Mr. Aantjes wordt in zijn houding gesteund door een meerderheid van de AR-TK-fractie en in het partijbestuur.

De TK-fractie van de ARP besprak de situatie, zoals die na het CDA-congres ontstaan was, op 27 aug. De fractie steunde met een verhouding van twaalf tegen twee het standpunt van mr. Aantjes. Alleen W. Roolvink en partijvoorzitter drs. J. de Koning kozen voor doorgaan met het CDA boven de mening, dat CDA-vertegenwoordigers persoonlijk het evangelie als richtsnoer moeten nemen bij hun politiek handelen.
Het partijbestuur stelde zich op 29 aug. achter mr. Aanjes op. Het wilde het gesprek met KVP en CHU heropenen om de discussie over de grondslag voort te zetten. Het bestuur bleef voorstander van een gemeenschappelijke CDA-lijst bij de volgende algemene verkiezingen en van een CDA-programma.

Reacties KVP en CHU

Van de zijde van KVP en CHU zijn na 23 aug. uitspraken gedaan en verklaringen afgelegd, waaruit bleek, dat men daar weinig heil ziet in een heropening van de grondslagdiscussies.

Wij noemen de volgende:

Mr. Andriessen stelde zich op 30 aug. in het NOS-journaal op het standpunt, dat het CDA zich aan de congresuitspraak van 23 aug. over de partijgrondslag moest houden. De partijen moesten wel doorpraten over de betekenis van de evangelische grondslag voor programma en beleid. Overeenstemming daarover zou voldoende garanties kunnen bieden, dat het CDA een beginselpartij wordt. Daarmee zouden de moeilijkheden, waarvoor de ARP zich geplaatst ziet, overwonnen kunnen worden.
Een delegatie van het CH-partijbestuur en de Kamerkringbestuurders van de Unie verklaarde op 30 aug. „gegriefd" te zijn, dat de principiële opstelling van de CHU inzake het christen-zijn van CDA-vertegenwoordigers „in een onjuist daglicht wordt gesteld".
Op 3 sept. gaf het CH-bestuur een verklaring uit, waarin het stelde, dat de CHU „een christelijke partij is, die zich gegrondvest weet op het bijbelse getuigenis van gods geboden en beloften". Het bestuur zegt met de CDA-resolutie van 23 aug. „volop in de Christelijk-Historische traditie vanaf De Savornin Lohman" te staan, „waarbij de CHU zich principieel verzet tegen een opdeling van het Nederlandse volk in een christelijk en een niet-christelijk deel". Op de ARP werd een dringend beroep gedaan een mogelijk dreigende breuk in het CDA te voorkomen. Een dergelijke breuk achtte het CH-bestuur ongewenst voor een evenwichtige politieke ontwikkeling in Nederland.
KVP-voorzitter Vergeer maakte op 4 sept. bekend, dat het partijbestuur van de KVP binnen het CDA niet meer wil discussiëren over de grondslag. Unaniem was het partijbestuur van mening, dat er geen ruimte aanwezig is voor concessies. Vergeer zei, dat het CDA door program en beleid zal moeten bewijzen, dat het niet louter een pragmatische programpartij is.
Mr. Andriessen zei toen, dat aan de totstandkoming van één CDA-lijst altijd slechts één voorwaarde is gesteld, nl. voldoende eenheid van beleid. Andere voorwaarden zijn niet ter sprake gekomen, ook niet de kwestie van de grondslag. Het gaat niet aan, meende Andriessen, om de in de statuten vastgelegde doelstelling van de éne lijst weer ter discussie te stellen. Een vitaal element voor de voortgang van het CDA zou dan onzeker worden gemaakt.
Het N R C / H'b l a d meldde op 10 sept., dat baron Van Verschuer, de voorzitter van de CHU, in een interview met H e r v o r m d N e d e r l a n d van die week verklaarde het niet uitgesloten te achten, dat „vooraanstaande leden" in de drie christelijke partijen opstaan om buiten hun partijen om het CDA op te zetten. Hij toonde zich verbitterd jegens de ARP: „De CHU heeft er schoon genoeg van dat ARP-ers zich altijd maar weer als het beste jongetje van de klas opstellen. Alsof zij de enigen zijn, die er principes op na houden". „Wij zijn geen haar minder principieel dan de ARP. De kwestie, waar het om gaat, is voor ons net zo goed als voor hen een uiterst principiële zaak. Alleen komen wij met ons principe tot een precies aan het ARP-standpunt tegenovergestelde conclusie. En dat maakt, dat ik de toekomst van het CDA somber inzie".
De CHU-leiding is niet van plan op dit punt een millimeter toe te geven.
Het ARP-bestuur stelde op 12 sept. een concept-verklaring op, voor te leggen aan de AR-partijraad, waarin werd gesteld, dat een voortgaand gesprek met KVP en CHU nodig is. Het bestuur bleef er bij, dat het CDA sterk moet worden bevorderd. maar het handhaafde zijn tot dan toe ingenomen standpunt over het functioneren van de grondslag.
KVP-voorzitter Vergeer verklaarde op 16 sept., dat de concept-verklaring van het AR-partijbestuur zich niet verdraagt met de afspraken van Woudschoten en met het besluit van het CDA-congres van 23 augustus.
CH-voorzitter Van Verschuer, de voorzitter van de CH-TK-fractie Kruisinga en diens collega in de EK Van Hulst richtten zich op 17 sept. met een brief aan hun AR-collega's Koning, Aantjes en Albeda. Zij vroegen de AR-leiding alles te doen om de eenheid van de Nederlandse christen-democratie te bevorderen. Zij stelden, dat van de CDA-leden wordt verlangd, dat zij via beleid en program het evangelie uitdragen. Iemand, die dat onder-

schrijft is toch in politicis aanspreekbaar op het evangelie, aldus het CH-schrijven. In een besloten vergadering van de CH-Unieraad op 20 sept. maakte voorzitter Van Verschuer onomwonden duidelijk, dat wat hem betreft de samenwerking in CDA-verband met de ARP kan worden opgezegd, indien de AR-partijraad aan het standpunt van mr. Aantjes zou vasthouden.

Het KVP-bestuur vergaderde op 22 sept. en deed toen een dringend beroep op de komende AR-partijraad zijn beslissingen inzake het karakter van het CDA te nemen op grond van het onderlinge vertrouwen, dat het CDA de politieke partij zal zijn met het karakter, zoals dat in de congresresolutie is aangegeven en dat met het oog daarop de partijen, die belast zijn met de selectie van kandidaten, herkenbare christen-democraten op de kandidatenlijst zullen plaatsen.

Op 26 sept. verklaarde mr. Andriessen in de KRO-actualiteitenrubriek E c h o dat er binnen het CDA een kritieke situatie zou ontstaan, als de AR-partijraad de bestuursvoorstellen zou aanvaarden. De KVP zou in dat geval moeten overwegen alleen als christen-democratische partij de verkiezingen in te gaan. Andriessen herhaalde, dat de discussie over het werken van de grondslag van het CDA sinds het CDA-congres was afgesloten.

AR-partijraad steunt mr. Aantjes en vraagt heropening grondslag-discussie

De AR-partijraad was op 27 sept. in Rotterdam bijeen. Na uitvoerige discussies aanvaardde zij met overgrote meerderheid — slechts zeven stemmen tegen — de door het bestuur voorgestelde concept-resolutie, die in feite steun inhield voor het standpunt van mr. Aantjes m.b.t. het functioneren van de grondslag van het CDA en die KVP en CHU vroeg het gesprek hierover voort te zetten.

In het eerste punt van de resolutie wordt vastgesteld, dat er een meningsverschil over de binding aan de grondslag bestaat en wordt er op aangedrongen het gesprek over deze zaak voort te zetten.

Punt twee en drie luiden dan:

2. Gezien de overeenstemming, die in de loop der jaren tussen de drie partners is bereikt, hoopt en vertrouwt de partijraad, dat ook op dit punt overeenstemming mogelijk zal blijken te zijn. Een christelijke partij moet herkenbaar zijn aan haar grondslag, haar program en haar beleid en aan de verbondenheid tussen deze drie elementen. Van vertegenwoordigers van het CDA mag worden aangenomen, dat zij de verbondenheid van deze drie elementen voor het politiek handelen aanvaarden.

3. Tussen de drie partijen zijn afspraken gemaakt over de besluitvorming ten aanzien van één lijst en één program bij de komende Kamerverkiezingen. In de voorjaarspartijraad 1976 zal, zoals eerder reeds is overeengekomen, bezien moeten worden of de mogelijkheden voor één gezamenlijke lijst aanwezig zijn. Daarbij wordt uiteraard verondersteld, dat voldoende eenheid van visie over het functioneren van de grondslag zal zijn bereikt.'

Naast de bestuursresolutie aanvaardde de partijraad een motie, ingediend door oud-minister ir. W. F. Schut, waarin gesteld werd, dat in het gesprek met KVP en CHU ook gesproken moest worden over het opstellen van een beginselprogram van het CDA.

Deze motie was ingediend als mogelijke compromisformule, waarbij uit de bestuursresolutie het gedeelte over de persoonlijke binding aan de grondslag dan zou worden weggelaten.

De indieners van wijzigingsvoorstellen trokken echter hun amendementen in, nadat zowel mr. Aantjes als partijvoorzitter De Koning verklaard hadden, dat de resolutie niet een beperkende voorwaarde voor de vorming van één CDA-lijst betekende.

De partijraad werd bijgewoond door vertegenwoordigers van KVP en CHU. Dezen onthielden zich na afloop van commentaar. Een geplande persconferentie werd afgezegd.

CDA-voorzitter Steenkamp bleef optimistisch. Hij wees er op, dat alle sprekers verklaard hadden voorstander van het CDA te zijn. (N R C / H ' b l a d, A N P, T r o u w, D e V o l k s k r a n t)

(Vor. ber. pag. 535/2 e..v. - 1975)

DRS. SCHOLS BURGEMEESTER VAN DEN HAAG

Op 25 sept. is het KB gepubliceerd waarbij tot burgemeester van Den Haag werd benoemd drs. F. G. L. L. Schols (KVP), tot dusver burgemeester van Venray.

Hij is opvolger van mr. V. G. M. Marijnen, die op 5 april van dit jaar is overleden aan de gevolgen van een hartinfarct.

De benoeming van drs. Schols gaat in op 14 okt.

Mr. V. G. M. Marijnen is op 21 febr. 1917 in Nijmegen geboren. Hij deed doctoraal examen rechten aan de universiteit van Nijmegen in 1941. Daarna was hij tot 1945 werkzaam bij de accountantsdienst van het ministerie van handel, nijverheid en scheepvaart en van landbouw, visserij en voedselvoorziening. Van 1945-1949 werkte hij bij de Raad voor het rechtsherstel. Vervolgens was hij tot 1951 secretaris van de stichting voor de landobuw. Van 1951-1957 bekleedde hij verschillende ambtelijke posten op het ministerie van landbouw, visserij en voedselvoorziening.

Van 1957-1959 was mr. Marijnen algemeen secretaris van de algemene katholieke werkgeversvereniging en van het katholiek verbond van werkgeversverenigingen.

Van 1959-1963 was mr. Marijnen minister van landbouw in het kabinet-De Quay.

Van 1963-1965 was hij minister-president.

Van 1965-1968 was hij voorzitter van het openbaar lichaam Rijnmond; daarnaast was hij in 1965-1966 lid van de Tweede Kamer voor de KVP.

Sinds 1968 was hij burgemeester van Den Haag.

Drs. F. G. L. L. Schols is op 12 jan. 1926 in Schinnen (L.) geboren. Hij studeerde enige jaren filosofie en vervolgens politieke en sociale wetenschappen aan de universiteit van Nijmegen. In 1956 sloot hij zijn studie met het doctoraal examen af.

Hij is lid van de centrale commissie voor de filmkeuring en voorzitter van twee stichtingen op het gebied van de geestelijke gezondheidszorg.

Van 1958-1960 was hij verbonden aan de afdeling onderwijs, gezondheidszorg, jeugd- en sportzaken van de Vereniging van Nederlandse gemeenten.

In 1960 werd mr. Schols burgemeester van Maasbree en in 1968 van Venray.

Benoeming verrast Haagse raad

De benoeming van drs. Schols kwam voor de Haagse raad als een verrassing. Weliswaar werd de Haagse burgemeesterspost door de KVP opgeëist en kwam drs. Schols op haar kandidatenlijst voor, maar de KVP spande zich vooral in voor loco-burgemeester Happel. Deze werd echter door PvdA en VVD „te licht" bevonden. Een eventuele CDA-kandidaat, niet lid van de KVP, die voor de PvdA aanvaardbaar was, was drs. H. J. Viersen, ex-wethouder van Rotterdam, oud-lid van de CHU en sinds begin van dit jaar rechtstreeks lid van het CDA. De KVP hield echter vast aan de benoeming van een KVP-er. Met drs. Schols heeft het kabinet kennelijk voor een compromis gekozen. (A N P, N R C/H'b l a d)

FINLAND

COMMUNISTISCH PARTIJCONGRES

De tweede partij van het land, de communistische, die binnen het kader van de Democratische Liga in het parlement optreedt, heeft half mei haar 17e partijcongres gehouden.
Partijvoorzitter Aarne Saarinen werd herkozen en de afgevaardigden keurden een politiek programma alsmede een „verzoeningsdocument" goed.
In dit document „ter versterking van de eenheid van de partij" kreeg het centraal comité de opdracht de ideologische en politieke tegenstellingen die binnen de partij bestaan nader te onderzoeken.
Verder kreeg het comité opdracht alle bestaande organisaties van de verschillende facties in de partij op te heffen en een nieuw partijblad voor te bereiden.
Uitdrukkelijk werd vastgelegd dat er een eind moet komen aan de wederzijdse verdachtmakingen. Alle zich tegen het marxistisch-leninisme richtende theorieën en afwijkingen moeten bestreden worden en alle nationale recepten voor de overgang naar het socialisme dienen afgewezen te worden.
In het politieke programma werden richtlijnen vastgelegd voor de verhouding met andere politieke partijen. Van de sociaal-democraten en de centrum-partij werd geëist dat zij hun politiek die de rechtse krachten en het grootkapitaal dient, afzweren en akkoord gaan met selectieve regelingen voor de invoer uit het Westen en een sterke uitbreiding van de economische samenwerking met de Sowjet-Unie en andere socialistische staten.
Verder dienen verschilende sectoren van het bedrijfsleven genationaliseerd te worden, belastingvrijheid voor bepaalde inkomens afgekondigd te worden en dient de omzetbelasting op goederen voor het dagelijkse levensonderhoud afgeschaft te worden. De partijvoorzitter waarschuwde in een redevoering o.a. tegen bepaalde elementen in de Democratische Liga, die poogden de communistische politiek in een revisonistische richting te dwingen.
De Democratische Liga is de bijna geheel door de communisten beheerste overkoepelende organisatie waarin verschillende linkse groeperingen samenwerken. *(NZZ)*

SOCIALISTISCH PARTIJCONGRES

Begin juni hielden de sociaal-democraten in Jiväskjlä hun partijcongres.
De juist als premier afgetreden Kalevi Sorza werd tot nieuwe partijvoorzitter gekozen als opvolger van Rafael Paasio. De 30-jarige minister van onderwijs Ulf Sundquist werd partijsecretaris.
De nieuwe voorzitter hield een rede waarin hij waarschuwde tegen al te radicale economische maatregelen. Dit naar aanleiding van een resolutie die voorzag in omvangrijke socialisatiemaatregelen.
Sorza zei verder dat ook na de verkiezingen van sept. (zie pag. 625 e.v.) weer samenwerking met de centrumpartij gezocht moest worden.
Sorza beklemtoonde ook de waarde van de bijzondere verhouding met de Sowjet-Unie. *(NZZ)*

ECONOMISCHE MAATREGELEN

De regering heeft met ingang van 12 maart een algehele prijsstop afgekondigd alsmede een importdepot voor alle ingevoerde goederen variërend van 5 tot 30%, dat zes maanden renteloos bij de centrale bank moet worden gedeponeerd.
De maatregelen hadden ten doel het sedert begin 1974 sterk gestegen invoeroverschot te laten verminderen.
De economische situatie van Finland is in korte tijd snel verslechterd.
Volgens het ministerie van financiën moet voor de periode '74/'75 gerekend worden met een tekort op de handelsbalans van meer dan 10 mrd Finse marken, een inflatie van 35% en een groei van de produktie van 3 tot 4%.
In '74 was de algemene economische activiteit nog groot en in de zomermaanden was zelfs sprake van een tekort aan arbeidskrachten. Het werkloosheidscijfer daalde onder de 1,8% en wist zich op dit niveau te handhaven maar deskundigen voorspellen een snelle stijging van dit cijfer in de herfst en winter van '75/'76.
In '74 groeide het tekort op de handelsbalans tot 5 mrd marken, tegenover 2 mrd in '73. Tegelijkertijd liepen de inkomsten uit toerisme en scheepvaart terug.
In de eerste zes maanden van '75 bedroeg het tekort al 4,2 mrd. De voornaamste oorzaak hiervan is de teruglopende uitvoer van hout en houtprodukten.
Het importdepot is bedoeld om de invoer te verkleinen en zo het tekort op de handelsbalans tot aanvaardbaardere bedragen terug te brengen *(NZZ)*

KEKKONEN STELT ZICH KANDIDAAT VOOR PRESIDENTSVERKIEZINGEN 1978

Op 24 april werd in Helsinki bekend gemaakt dat president Kekkonen, op verzoek van de sociaal-democratische partij, zich in 1978 wederom kandidaat zal stellen voor het presidentschap. De president zal dan 78 jaar zijn.
De bekendmaking volgde na een bezoek van de leiding van de sociaal-democratische partij onder aanvoering van Rafael Paasio aan de president. Bij die gelegenheid verzochten de sociaal-democraten of zij Kekkonen als officiële kandidaat op hun partijcongres in juni mochten voordragen. Kekkonen accepteerde zonder aan zijn toezegging speciale voorwaarden te verbinden. De andere politieke partijen, Kekkonen's eigen Centrumpartij, de communisten en de liberalen hebben positief gereageerd op de nieuwe kandidatuur van de president. *(NZZ)*

FINS-SOWJETRUSSISCHE SAMENWERKING IN GRENSGEBIEDEN

Tijdens een bezoek dat president Kekkonen in maart aan Moskou bracht is o.a. uitvoerig gesproken over een samenwerkingsprogramma op het gebied van economie en handel voor de komende 15 jaar. In het kader daarvan zullen beide landen gezamenlijke industrieprojecten in de grensgebieden m.n. Karelië verwezenlijken.
Een aantal van deze projecten is al gestart. In 1971 kwam men overeen een houtverwerkingscentrum in Pääjärvi, ca. 60 km ten zuiden van de poolcirkel aan de Russische kant van de grens te bouwen. Finland levert daarvoor verschillenda machines en neemt de technische uitvoering voor zijn rekening.
Verder zal Finland helpen bij de vergroting en modernisering van een houtfabriek in Svetogorsk.
Finland levert ook machines voor een koper-nikkel en smeltfabriek in Norilsk in Siberië.
Het grootste project is het zgn. Kostamus-project, de bouw van een groot mijncomplex alsmede een stad van 10.000 inwoners in de grensstreek Karelië. *(NZZ)*

ROEMENIË

11-DE PARTIJCONGRES

Van 25-28 nov. 1974 werd in Boekarest het 11-de congres gehouden van de Roemeense communistische partij. Het werd bijgewoond door 2.450 afgevaardigden en 133 buitenlandse delegaties.

Op de eerste dag van het congres werd door president en partijleider Ceausescu verslag uitgebracht over de periode, verstreken sinds het tiende congres, waarbij hij sprak over „de problemen van het internationale politieke leven", Roemenië's samenwerking met andere landen, en waarin hij als doel voor Roemenië aangaf het opbouwen van een „veelzijdig ontwikkelde socialistische samenleving".

Verslag Ceausescu

Ceausescu zei, dat gedurende dertig jaar werkzaamheid van de arbeidersklasse onder leiding van de Roemeense communistische partij een onverflauwde toepassing had plaats gevonden van de politiek van socialistische industrialisatie als basis van de ontwikkeling van de hele economie, van de algemene vooruitgang van het land en van het verzekeren van een waarlijke nationale onafhankelijkheid. Hij vermeldde, dat de industriële produktie in deze periode dertig maal zo groot was geworden.

Sprekend over de internationale politiek zei Ceausescu o.m., dat de wereldsituatie werd gekenmerkt door een scherpe verdieping van economische, sociale, nationale en politieke tegenstellingen op internationaal niveau. Wij zijn getuige van het begin van een nieuwe fase van de crisis van het kapitalistische systeem, die betrekking heeft op alle sferen van het maatschappelijke leven en die invloed heeft — in meerdere of mindere mate — op alle continenten.

M.b.t. de „verschuiving van koude oorlog naar een politiek van samenwerking" merkte Ceausescu op „een belangrijke rol is in dit opzicht gespeeld door de socialistische landen, door de activiteiten, uitgevoerd door de SU — die een vooraanstaande rol heeft in het internationale leven — en door de deelname van alle socialistische landen in het oplossen van de problemen, waarmee de mensheid geconfronteerd wordt." „De rol van de Volksrepubliek China in het internationale leven, in de oplossing van de complexe problemen, die de huidige wereld bezighouden, is ook gegroeid".

Ceausescu sprak over de „betrekkingen van vriendschap en samenwerking, die Roemenië heeft met elk van de andere 13 socialistische landen", daarbij benadrukkend, dat de ontwikkeling van deze betrekkingen deel uitmaakte van de algemene politiek, gericht op het versterken van de solidariteit en eenheid van de socialistische landen. Roemenië had ook een intense activiteit ontwikkeld voor de uitbreiding van multilaterale samenwerking met de ontwikkelingslanden, met alle staten, die strijden voor onafhankelijke sociaal-economische ontwikkeling, daarbij diplomatieke betrekkingen op ambassadeursniveau onderhoudend met 85 staten van de Derde Wereld.

Ceausescu vermeldde met voldoening het versterken van de betrekkingen van vriendschap en multilaterale samenwerking tussen Roemenië en de Arabische landen, de landen op het Afrikaanse continent en met een groot aantal landen in Latijns Amerika.

M.b.t. het Midden-Oosten merkte Ceausescu o.m. op, dat een factor van het grootste belang voor het vestigen van een duurzame en rechtvaardige vrede in dit gebied werd gevormd door een oplossing van het Palestijnse probleem, het vestigen van nieuwe betrekkingen — een historische verzoening, zou men kunnen zeggen — tussen Palestijnen en joden, gebaseerd op de erkenning van het recht van elk volk op vrije en onafhankelijke ontwikkeling, op vreedzaam, democratisch samenleven.

Sprekend over de internationale communistische beweging benadrukte Ceausescu de noodzaak van een „nieuw soort eenheid", gebaseerd op de onafhankelijkheid van elke partij en op het recht van elke partij onafhankelijk zijn eigen politiek uit te werken. Over de mogelijke conferenties van Europese communistische partijen zei hij, dat deze conferentie aan alle betrokken partijen deelname aan de voorbereiding moest verzekeren alsmede een discussie van de problemen onder condities van volledige gelijkheid. Het doel moest niet zijn het opstellen van documenten, die voor de deelnemende partijen verplichtingen zouden bevatten.

Over de economische ontwikkeling van Roemenië zei Ceausescu, dat het voornaamste doel van het vijfjarenplan 1976-1980 was de voortgezette snelle ontwikkeling van de technische en materiële basis van de nationale economie, van het geheel van de maatschappij. Doelstelling is een jaarlijkse economische groei van 14%. Enkele andere doelstellingen zijn: een jaarlijkse stijging van industriële produktie met 9 à 10%; van arbeidsproductiviteit met 38 tot 42% en van reële inkomens met 18 à 20%. Van het bruto nationale produkt is 33 à 34% bestemd voor investeringen.

Verkiezing leidende organen

Een voorstel, dat de afdeling Boekarest op 16 nov. 1974 had gedaan en dat op 26 nov. op het congres werd herhaald, om Ceausescu voor de duur van zijn leven tot eerste secretaris te benoemen werd door deze afgewezen. Ceausescu merkte op, dat het 40 jaar te laat kwam, aangezien hij vanaf zijn zestiende jaar voor de communistische partij werkte.

Het congres verkoos Ceausescu op 28 nov. unaniem voor een nieuwe periode van vijf jaar tot eerste secretaris.

Partijleider Ceausescu brengt verslag uit aan het 11-de partijcongres.

Het congres verkoos een nieuw, 205 leden tellend Centraal Comité. Van de leden waren 42 nieuw en 46 voormalige kandidaat-leden, terwijl 43 leden, die op het tiende congres gekozen waren, niet herkozen werden. Onder de laatsten bevond zich de voormalige premier Georghe Maurer. Van de 156 kandidaat-leden waren 128 nieuw.

Voorts werd een 23 leden tellend uitvoerend comité verkozen. Onder de nieuwe leden waren vijf vertrouwde medewerkers van Ceausescu, nl. Emil Bobu, minister van binnenlandse zaken, Gheorghe Oprea en Ion Patan, beiden vice-premier, Iosif Uglar, partijsecretaris en Cornel Burtica, ex-minister van handel. Elena Ceausescu, echtgenote van de president werd herkozen. Ex-premier Maurer maakt van het orgaan niet langer deel uit.

Het congres stelde een nieuw orgaan in, het Permanente Bureau, dat in de plaats kwam van het Presidium. Het uitvoerende comité wees op 29 nov. de leden ervan aan. Het waren Ceausescu, ministerpresident Manea Manescu, Gheorghe Oprea, Ion Patan en Stefan Andrei, secretaris van het CC. (Agerpress, Roemeense ambassade Den Haag, Le Monde, Financial Times, NZZ)

CHILI

POLITIEKE ONTWIKKELINGEN, BETREKKINGEN MET MIR EN CHRISTEN-DEMOCRATEN

In aansluiting op ons overzicht van de situatie in Chili (pag. 609 e.v.) gaan wij hieronder verder in op een aantal ontwikkelingen, zoals de betrekkingen tussen de junta en de christen-democraten, de economische situatie van het land en de regeling van de buitenlandse schulden.

Op 13 augustus 1974 deelde generaal Pinochet mee dat politieke activiteiten voor een periode van twee jaar verboden zouden blijven en dat „marxistische partijen" altijd verboden zouden blijven omdat zij een bron van spanning, conflict en haat waren.

Eind september '74 begon de junta een actie tegen de verboden organisatie MIR, waarvan de leden een guerrilla tegen de junta voeren.

Op 10 september '74 publiceerde de MIR een verklaring waarin zij meedeelde dat de inlichtingendienst van de strijdkrachten een aanbod tot een staakt-het-vuren had gedaan.

Volgens de verklaring had er op 31 augustus '74 een ontmoeting plaatsgevonden tussen twee MIR-leden en vertegenwoordigers van de inlichtingendienst SIFA. Bij die gelegenheid zou de SIFA voorgesteld hebben dat de MIR de wapens zou neerleggen en de infiltratie in legerkringen zou staken. De junta zou militante MIR-leden dan ongestraft naar het buitenland laten vertrekken. Als de MIR in de „komende twee of drie jaar" haar activiteiten zou staken, zou er zelfs een „plaats" voor de beweging in Chili zijn.

In de verklaring van de MIR werd verder medegedeeld dat zij het aanbod hadden afgewezen, omdat het de bedoeling van de militairen was verdeeldheid te zaaien onder de vroegere aanhangers van Allende.

De militairen begonnen daarop een actie tegen de MIR. Op 5 oktober '74 kwam bij een vuurgevecht de leider van de beweging, de 33-jarige Miguel Enriques om het leven. Hij was sedert de militaire coup één van de meest gezochte mannen van Chili.

Een veertigtal MIR militanten zochten hierna hun toevlucht op de Italiaanse ambassade, waaronder één van de leiders Humberto Sotomayor.

Laura Pascal Allende, de zuster van Allende, werd op 2 november 1974 gearresteerd op beschuldiging van contacten met de MIR en het bezit van wapens.

Haar echtgenoot Gaston Pascal Lyon werd op 9 december 1974 gearresteerd. Laura Pascal Allende stond sedert de militaire coup onder huisarrest.

Eind december '74 nam de zoon van mevrouw Allende, Andres Pascal, de leiding van de MIR over.

Steun van rechtse christen-democraten, maatregelen tegen anti-junta christen-democraten

In november '74 publiceerden 27 vroegere politici onder wie leden van de rechtervleugel van de christen-democraten een verklaring waarin zij de militaire coup verdedigden.

De politici, onder wie ook dr. Alberto Baltra, de leider van de PIR, een rechtse afsplitsing van de radicale partij die deel had uitgemaakt van het Volksfront van Allende, verklaarden dat het militaire ingrijpen gerechtvaardigd was door de catastrofale toestand waarin het land onder Allende was geraakt. Volgens hen stond het overgrote deel van de Chilenen achter het militaire ingrijpen.

Ondanks deze steunbetuiging verslechterden de betrekkingen tussen de junta en m.n. de christen-democraten snel, vooral na de uitwijzing van de vroegere partijsecretaris senator Renan Fuentealba op 26 nov. Deze maatregel kwam na een verzoek van Fuentealba de mensenrechten te eerbiedigen.

Volgens de militairen had Fuentealba ook in contact gestaan met de MIR.

Eerder hadden de militairen de christen-democraat Bernardo Leighton de terugkeer naar Chili ontzegd, omdat hij vanuit het buitenland aanvallen op het regime had gedaan.

In maart hielden de christen-democraten een geheim congres. In een verklaring veroordeelden zij de militairen als „een rechtse dictatuur met fascistische uitingen" en hun beleid als „verkeerd, onrechtvaardig en onverenigbaar met onze opvattingen over mensenrechten, de economische oriëntatie en de situatie van de arbeiders".

Oud-president Frei, de invloedrijkste christen-democraat, had in een interview in het blad *„Ercilla"* eind mei scherpe kritiek op de junta. Hij veroordeelde de economische politiek. Volgens Frei had de rampzalige economische situatie drie oorzaken: allereerst de katastrofale ontwikkeling onder Allende, ten tweede de dalende koperprijs en de gestegen energiekosten en ten derde de toepassing van een foutief economisch model door de junta.

Frei zei verder dat de structuur van de Chileense economie het bestaan van monopolies en oligopolies inhoudt en dat het noodzakelijk is dat de staat regulerend ingrijpt en niet het vrije marktprincipe toepast. Volgens Frei had het land dringend internationale hulp nodig.

Hij zei aan het slot van het interview dat de belangrijkste voorwaarde voor de opbouw van een land is dat de moraal hersteld wordt en dat was niet mogelijk zonder respect en objectiviteit bij de beoordeling van andere meningen.

Half juli troffen vertegenwoordigers van de socialistische, de radicale en de christen-democratische partijen elkaar in Caracas, waar zij een verklaring ondertekenden waarin zij o.a. zeiden te zullen samenwerken voor het herstel van een „rechtvaardige en socialistische democratie in Chili".

De christen-democraat Bernardo Leighton zei bij die gelegenheid dat er binnen de christen-democratische partijen bepaalde elementen waren die de junta steunden omdat zij de beloften van de militairen geloofden dat zo spoedig mogelijk een normaal politiek regiem geïnstalleerd zou worden.

Besprekingen met VS over vergoedingen voor genationaliseerde ondernemingen, regelingen buitenlandse schulden

In de tweede helft van 1974 werden er besprekingen gevoerd met een aantal Amerikaanse ondernemingen waarvan de bezittingen onder president Allende waren genationaliseerd.

Op 24 juli 1974 maakte de Anaconda Company bekend dat er overeenstemming was bereikt met de Chileense regering over een compensatie voor de onteigening in 1971 van twee van haar nederzettingen, de Chile Exploration en Andes Copper Mining. De maatschappij kreeg voor elk van beide ondernemingen een bedrag van $ 65 mln in baar geld en $ 188 mln in aandelen van de Corporacion del Cobre.

De Amerikaanse maatschappij Ken-

necot Copper Company kreeg op 24 okt. $ 54 mln voor de onteigende El-Teniente-mijn. De betaling zou in 19 maandelijkse termijnen volgen. Daarnaast zou de maatschappij nog eens $ 14 mln krijgen wegens gedorven dividenden en renten.

Op 20 dec. 1974 werd een regeling getroffen met de Amerikaanse International Telephone and Telegraph Corporation (ITT). Deze maatschappij kreeg een vergoeding van $ 125.200.000 voor haar genationaliseerde aandeel in de Chileense telefoonmaatschappij. De ITT beloofde in ruil de komende tien jaar $ 25 mln voor de bouw van researchcentra in Chili uit te trekken.

Op 30 dec. 1974 werd bekendgemaakt dat 12 genationaliseerde banken weer in particuliere handen zouden komen. De staatsaandelen in zes andere banken zouden aan particulieren worden verkocht en buitenlandse banken zouden weer actief mogen zijn in het land.

Uitstel vergadering van „Club van Parijs"

De buitenlandse schuldeisers van Chili zijn verenigd in de zgn. „club van Parijs". Op 24 maart zouden deze landen bijeen komen om zich te beraden over een regeling van de afbetaling van Chili's schulden, maar op verzoek van België, Italië, Nederland, Zweden, Noorwegen, Denemarken en het Verenigd Koninkrijk werd deze bijeenkomst uitgesteld.

Le Monde schreef in een toelichting op het besluit van de zeven landen: De regering in Santiago lijkt dit jaar minder sterk te staan dan vorig jaar tegenover haar internationale krediteuren. In de Club van Parijs zitten veertien schuldeisers van Santiago. De Verenigde Staten zijn verreweg de belangrijkste. De Amerikaanse vordering is meer dan tweederde van de totale schuld.

Tachtig procent van de deviezen krijgt Chili uit de export van koper. Hoewel de koers van het koper vorig jaar uitzonderlijk hoog was, was er toch een belangrijk tekort op de Chileense betalingsbalans. De enorme aanschaf van wapens en de schadeloosstelling aan de Amerikaanse bedrijven die genationaliseerd waren, en natuurlijk de stijging van de olieprijzen zijn de belangrijkste oorzaken van dit tekort. Het land heeft nu de kans voorbij laten gaan want de koers van het koper daalt de laatste maanden voortdurend en dit zal waarschijnlijk betekenen dat de Chileense betalingsbalans in 1975 een nog grotere klap zal krijgen.

Chili heeft tot nu toe zelfs zijn financiële verplichtingen van 1974 niet kunnen nakomen, terwijl die toch door de Club van Parijs, tijdens de zitting van maart 1974, behoorlijk waren verlicht. Het zal dus nog minder in staat zijn om zich te houden aan de termijnen voor 1975. De junta heeft dan ook aan haar schuldeisers gevraagd of er opnieuw onderhandeld kan worden over ongeveer eentiende van haar totale buitenlandse schuld, die 300 miljoen dollar bedraagt.

In 1972 weigerde de Club van Parijs de regering-Allende elke financiële tegemoetkoming. In 1973 wilde men zelfs niet praten met dit bewind. Maar vorig jaar wist de junta zeer gunstige voorwaarden los te krijgen voor de afbetaling van haar schuld, wat er vooral op neer kwam dat de termijnen werden verlengd. De Chileense militairen profiteerden toen van het feit dat zij door veel regeringen gezien en gewaardeerd werden als de „afbrekers" van een op het marxisme geïnspireerd regime. De VS slaagden er in om de andere schuldeisers van Chili om te praten. Alleen Italië, dat vrijwel gebroken had met Santiago sinds de staatsgreep van 11 sept. 1973, weigerde om deel te nemen aan de onderhandelingen van maart 1974.

In Londen wordt gezegd dat de VS Engeland hebben gevraagd om terug te komen op de beslissing niet aan het schuldenoverleg deel te nemen. Washington is ongetwijfeld het meest geïnteresseerd bij de bijeenkomst in Parijs. De VS vinden waarschijnlijk dat zij hun grieven tegen de junta niet met financiële wapenen moeten uitvechten. En zij beschikken bovendien over andere wapens, zoals het voorlopig stopzetten van de militaire hulp, waartoe het Congres onlangs besloot.

In eerste instantie zou men geneigd zijn te denken dat de junta alleen maar blij kan zijn als haar schuldeisers weg blijven. Dat zou bijna een vrijstelling van betaling betekenen, ook al is die schuld daarmee niet geannuleerd. Maar het niet terugbetalen van die schuld zou een heel slecht effect hebben op eventuele geldschieters en zeker op eventuele nieuwe investeerders.

Verder kan de vraag gesteld worden of het Chileense volk niet meer te lijden heeft van een hardere opstelling van de schuldeisers dan de junta. Maar daarover valt eigenlijk niet veel meer te zeggen dan dat de militairen de faciliteiten die hun vorig jaar verleend werden door de Club van Parijs nauwelijks hebben aangewend ten bate van het Chileense volk.

Alle economen en zelfs Chileense regeringskringen geven toe dat de koopkracht van de bevolking tussen september 1973 en nu is verminderd met 40 à 60%.

Westduitse en Amerikaanse leningen

Half januari werd in Bonn bekendgemaakt dat de Bondsrepubliek Chili kapitaalhulp voor een bedrag van DM 21,1 mln zou geven.

Het ging om een bedrag waarover West-Duitsland en Chili kort voor de staatsgreep tegen president Allende in sept. 1973 overeenstemming hadden bereikt.

Later verbond Bonn aan verlenging van de hulp de voorwaarde dat eerst Allendes minister van buitenlandse zaken, Clodomiro Almeyda, vrijgelaten moest worden. De Westduitse staatssecretaris van buitenlandse zaken Wischnewski intervenieerde daartoe vorig jaar tijdens een bezoek aan Chili bij het militaire bewind.

Ook greep de regering in Bonn in december het bezoek van de Chileense minister van economische coördinatie, Raul Saez, aan om opnieuw aan te dringen op vrijlating van Almeyda. Maar Saez zei toen dat de militaire machthebbers hiertoe niet bereid waren.

Toen op 11 januari Almeyda onverwachts met vier andere prominente Chilenen uit gevangenschap werd ontslagen en naar het buitenland verbannen werd, is toch aan de Westduitse voorwaarde voldaan.

Maar de woordvoerder in Bonn zei dat tussen de vrijlating van Almeyda en de verlening van de hulp geen rechtstreeks verband bestond al onderstreepte hij wel dat de Westduitse regering het einde van Almeyda's gevangenschap met instemming had begroet.

Op 14 februari ondertekenden de VS een verdrag met Chili, waarbij $ 2.116.000 werd vrijgemaakt voor een lening ten behoeve van de Chileense landbouw en begin april werd een bedrag van $ 19 mln geleend voor de aankoop van graan.

In okt. 1974 kocht Chili ter waarde van $ 70 mln aan militaire uitrusting in de VS waaronder 18 F-16 straaljagers en 32 Cessna A-37 gevechtsvliegtuigen. Onderhandelingen voor deze aankoop waren al onder Allende begonnen. *(Le Monde, The Times, NZZ)*

IRAK

REGELING GESCHILLEN MET PERZIË. BEËINDIGING KOERDENOORLOG

Het in augustus 1974 begonnen grootscheepse offensief van de Iraakse regeringstroepen tegen de Koerden (pag. 756-'74) leidde op 24 okt. tot de bezetting van de berg Zozik, die de z.g. Hamilton Road beheerst. Naarmate de Iraakse troepen vorderden in de richting van het Koerdische hoofdkwartier te Chouman bij de grens met Perzië, zouden de Perzische wapenleveranties aan de Koerden zowel kwantitatief als kwalitatief zijn opgevoerd. Zo werd op 15 nov. gemeld dat de Koerden gebruik maakten van 122 mm veldgeschut en anti-tank raketten. Zowel Iraakse militaire woordvoerders als Westelijke diplomatieke bronnen in Bagdad berichtten in januari 1975 dat het Perzische leger Iraakse stellingen van over de grens bestookte, terwijl ook Perzische artillerie- en antiluchtdoeleenheden op Iraaks grondgebied zouden opereren.

Na een korte onderbreking werd in december 1974 opnieuw melding gemaakt van Iraaks-Perzische grensincidenten. Het Iraakse opperbevel maakte op 16 dec. bekend, dat twee Iraakse gevechtsvliegtuigen in de voorgaande twee dagen door Hawk-luchtdoelraketten boven Noord-Irak waren neergeschoten en op Iraaks grondgebied waren neergestort. In het betreffende communiqué werd daaraan toegevoegd: „Perzische schendingen, inmenging en agressie, gesteund door het Amerikaanse imperialisme zijn nu in een gevaarlijk stadium beland, en Perzië en degenen die daar achter zitten zullen de verantwoordelijkheid voor hun daden moeten dragen,"

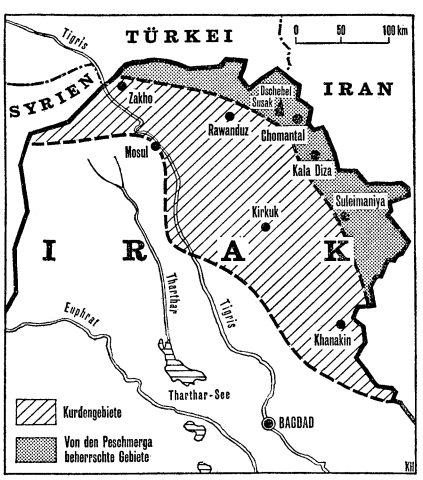

(N Z Z 11-3)

Volgens *The Financial Times* (18-12-'74) was dit de eerste maal dat Irak het verlies van vliegtuigen toegaf, terwijl tot dan toe reeds 43 vliegtuigen door de Koerden sinds maart waren neergeschoten.

Op 18 dec. werd in Teheran door Perzische regeringskringen verklaard, dat de twee Iraakse toestellen het luchtruim van Perzië hadden geschonden. De Iraakse luchtmacht zou zich herhaaldelijk aan dergelijke schendingen hebben schuldig gemaakt, terwijl zij ook aanvallen ondernamen op grensdorpen waarbij vele slachtoffers vielen en grote schade werd aangericht.

Meegedeeld werd dat de Perzische luchtdoelartillerie opdracht gekregen had alle Iraakse vliegtuigen neer te schieten die de grens met Perzië passeerden.

Op 31 dec. beschuldigde Irak Perzische artillerie ervan de stad Qala Diza en omgeving in de vooraf gaande twee dagen te hebben beschoten, waardoor meerdere burgers zouden zijn gedood.

Verliescijfers en vluchtelingen

Volgens radio-Koerdistan bedroegen de Iraakse verliezen tot medio oktober 1974 5.260 doden en 9.393 gewonden, terwijl bovendien 595 Koerdische collaborateurs waren gedood en 977 gewond. De verliezen onder de Koerdische strijders bedroegen 535 doden en 977 gewonden, die onder de Koerdische burgers 493 doden en 952 gewonden. Door de Koerden zouden 134 Iraakse militairen gevangen zijn genomen. De verliezen onder de burgerbevolking werden vooral toegeschreven aan het gebruik van napalm en fosforbommen door de Iraakse strijdkrachten.

Op 12 febr. 1975 meldde radio-Koerdistan, dat sinds maart 1974 9.860 Iraakse militairen waren gedood. Van de eigen verliezen werd geen melding gemaakt, maar het radiostation had die op 30 dec. 1974 aangegeven met 2.361.

Inmiddels waren volgens L e M o n d e (18-12-'74) ca. 135.000 Koerden naar Perzië gevlucht. Turkije en Syrië weigerden vluchtelingen toe te laten (zie ook pag. 757/2/3-74).

Iraaks-Perzisch overleg. Verdere grensincidenten

Van 17-19 jan. voerden de ministers van buitenlandse zaken van Irak en Perzië, resp. Saadoun Hammadi en Abbas Ali Khalatbari, geheime besprekingen in Istanboel. Zij kwamen overeen elkaar opnieuw te ontmoeten.

Maar de correspondent van *The Times* in Teheran meldde op 9 febr., dat Irak volgens betrouwbare rapporten zijn troepen aan de grens met Perzië sinds 1 febr. zou hebben versterkt. Dezelfde dag berichtte het officiële Perzische persbureau *Pars,* dat Iraakse troepen op 8 en 9 febr. in de buurt Mehran-Qarb en Ganjan-Jam Perzische posities zouden hebben bestookt o.a. met zware artillerie. Ook op 9 febr. maakte het Iraakse persbureau melding van een gevecht in het district Badra, nadat een Perzische patrouille op Iraaks grondgebied zou zijn doorgedrongen; bij dit gevecht werd één Iraakse soldaat gedood en raakten twee andere gewond.

Akkoord Irak-Perzië

Tijdens de OPEC-topconferentie in Algiers (pag. 565/1) maakte de Algerijnse president Boumedienne, die een bemiddelende rol had gespeeld, op 6 maart bekend dat sjah Mohammed Reza Pahlevi van Perzië en de vice-president van de Iraakse revolutionaire commandoraad, Saddam Hoessein al-Takriti, in aanwezigheid van Boumedienne een akkoord hadden getekend over de regeling van alle tussen beide landen bestaande problemen, dat „het conflict tussen de twee broederlanden geheel uit de weg ruimde". Dit akkoord omvatte de volgende vier punten:

1) Beide landen zullen de definitieve vaststelling van hun grenzen regelen op basis van het protocol van Constantinopel uit 1913 en de protocollen van het comité voor het vaststellen van de grenzen uit 1914.

2) Zij zullen hun riviergrenzen vaststellen overeenkomstig de „Thalweg-lijn", de lijn tussen de diepste punten in de vaarroute.

3) Zij zullen de veiligheid en het wederzijdse vertrouwen herstellen langs hun hele gemeenschappelijke grens, en zij zeggen toe daarop een strikte en doeltreffende controle te zullen uitoefenen om zo definitief een eind te maken aan elke infiltratie met een subversief karakter van elk van beide zijden.

4) Zij beschouwen bovengenoemde afspraken als ondeelbare elementen van een allesomvattende regeling, en bijgevolg is elke schending van een ervan onverenigbaar met de geest van het akkoord van Algiers.

In aanvullende punten werd vastgesteld:

● Beide partijen besluiten de traditionele verbindingen van goede nabuurschap en vriendschap tussen hun beide landen te herstellen, terwijl alle negatieve factoren in hun relatie uit de weg zullen worden geruimd, de uitwisseling van standpun-

ten over kwesties van wederzijds belang zal worden voortgezet en de samenwerking tussen hen ontwikkeld en versterkt zal worden.

● Beide partijen verklaren officieel dat het gebied veilig en gevrijwaard van elke buitenlandse inmenging moet zijn.

● Beide regering blijven in permanent contact met president Boumedienne, die in noodgevallen broederhulp verleent bij de uitvoering van de overeengekomen bepalingen.

● De ministers van buitenlandse zaken van beide landen zullen op 15 maart te Teheran in aanwezigheid van hun Algerijnse ambtgenoot Bouteflika bijeenkomen. Op nader in onderling overleg vast te stellen data zal de sjah een officieel bezoek aan Irak brengen en Saddam Hoessein een aan Perzië.

In commentaren werd erop gewezen, dat Irak t.a.v. twee punten van de grenskwestie een concessie gedaan had:

1) Het gaf zijn oude, in 1969 opnieuw geformuleerde aanspraak op de Shatt-al-Arab, de grensrivier in het zuiden, op; en

2) het stemde ermee in, dat de landgrenzen zouden worden bepaald op grond van regelingen, die dateerden van vóór de Britse aanwezigheid in Irak; tegen de in die periode getroffen regelingen had Perzië altijd bezwaar gemaakt.

De stopzetting van elke infiltratie met een subversief karakter kwam neer op een stopzetting van de Perzische hulp aan de Koerden, zodat een militaire oplossing van het Koerdenprobleem voor Irak gemakkelijker werd.
In de praktijk had het akkoord o.a. tot gevolg, dat de Iraakse en Perzische radiostations op 8 maart de vijandige propaganda tegen elkaar staakten.

Amnestieaanbod Irak. Tijdelijk bestand

Terwijl Perzië op 7 maart zijn grenzen met Irak sloot en de beschikbaar gestelde zware artillerie en anti-tank geschut plus zijn troepen terugtrok, opende het Iraakse leger die dag met 8 divisies infanterie (ca. 100.000 man) gesteund door de luchtmacht een offensief langs het hele Koerdische front van Soelaymaniyah in het oosten tot Zakho in het noordwesten.
Op 8 maart kondigde de revolutionaire commandoraad een algemene amnestie af voor alle Koerden, incl. de vluchtelingen en deserteurs, voorzover zij zich vóór 1 april bij de Iraakse autoriteiten hadden gemeld.
Op 13 maart kondigde de Iraakse regering in de strijd tegen de Koerden een bestand af tot 1 april.

Volgens een in het regeringsblad Al Thawra opgenomen communiqué werd het bestand ingesteld op verzoek van Perzië om de Koerden een kans te geven naar dit land uit te wijken, voordat de grens tussen Irak en Perzië hermetisch zal worden gesloten. De opstandelingen, die geen gebruik van de amnestie maakten of niet naar Perzië vertrokken, moesten ermee rekenen, dat de Iraakse troepen na eind maart hun opmars ter bezetting van het Koerdengebied zouden hervatten „om voor goed het agentennest te liquideren". Het beperkte bestand betekende geen stap op de weg naar een regeling met de „agentenkliek", want voor verraders was in Irak geen plaats.
Volgens The Times (14-3) werd van Koerdische zijde een verklaring uitgegeven, waarin werd gemeld dat een akkoord was bereikt over een staakt-het-vuren om 11 uur plaatselijke tijd. Het Britse dagblad meldde tevens dat de sjah ontstemd zou zijn over het op 7 maart gestarte Iraakse offensief. Hij zou hebben verwacht dat de Iraakse regering de Koerden een of andere nieuwe regeling zou hebben aangeboden, voordat zij haar toevlucht tot de militaire oplossing nam. De sjah zou op beide partijen druk uitoefenen om een vreedzame oplossing te bereiken en de Koerdenleider Barzani zou eerder die week in Teheran zijn geweest.

Ondertekening Iraaks-Perzisch grensprotocol

Op 15 maart begonnen de Iraakse minister van buitenlandse zaken Hammadi en zijn Perzische ambtgenoot Khalatbari te Teheran in aanwezigheid van hun Algerijnse collega Abdel Aziz Bouteflika besprekingen over grenskwesties. Op 17 maart tekenden de ministers een protocol, dat voorzag in de instelling van drie gemengde commissies; een voor de demarcatie van de 1272 km lange landgrens tussen Irak en Perzië op basis van het protocol van Constantinopel; een voor de vaststelling van de 81 km lange riviergrens in de Shatt-al-Arab en een voor de controle in het grensgebied om „provocerende elementen" te beletten via de grens te infiltreren. De commissies moesten binnen twee maanden verslag uitbrengen aan de ministers.

De Perzische premier, Amir Abbas Hoveida, bracht van 26-29 maart een officieel bezoek aan Irak, terwijl de Iraakse vice-voorzitter van de revolutionaire commandoraad, Saddam Hoessein al-Takriti, van 29 april tot 1 mei een officieel bezoek aan Perzië bracht.
De ministers van buitenlandse zaken zetten hun overleg voort in Bagdad (20-21 april) en Algiers (18-20 mei).

Ineenstorting Koerdisch verzet

Volgens vertegenwoordigers van de Koerdische Democratische Partij in Bonn werd het door Bagdad afgekondigde bestand pas in de avond van 15 maart effectief. Via de *Reuter*-correspondent aldaar liet Barzani weten, dat de Koerden hun strijd voor algehele autonomie binnen het Iraakse staatsverband zouden voortzetten, eventueel in de vorm van een guerrilla.
Terwijl volgens *The Times* (19-3) gemiddeld 2.000 Koerden per dag Perzië binnenkwamen, liet de Perzische minister Khalatbari op 17 maart weten, dat de ca. 134.000 Koerdische vluchtelingen niet zouden worden uitgewezen. Zij hadden de vrije keus tussen blijven of terugkeren naar Irak onder de amnestieregeling.
Inmiddels berichtte het Libanese blad *Al Moharrar* op 19 maart dat de Iraakse troepen op 7 km van Galala stonden, nadat zij o.a. de sector Rawanduz, de bergen Hassan Beg, Hendrin en Radi, de vlakte van Maoulian en de heuvels Jandiane en Versline hadden veroverd. *The Times* (19-3) stelde dat de Hassan Beg tijdens het bestand was bezet.
Op 19 maart meldde het Iraakse persbureau, dat de Iraakse leiders een verzoek van „de opstandelingen van het noorden" om onderhandelingen vierkant van de hand hadden gewezen.

Volgens het persbureau had het politburo van de KDP een telegram gestuurd met o.a. de volgende zinnen: „Wij geloven dat het mogelijk is een stabiele en logische oplossing voor het conflict te vinden. Wij zijn bereid onmiddellijk onderhandelingen aan te knopen met de Iraakse regering en een delegatie te zenden, als u bereid bent die te ontvangen."
In zijn antwoord verklaart president Ahmed Hassan al Bakr o.a.: „Het is niet mogelijk uw intenties nogmaals te testen, want wij hebben alle vertrouwen in u verloren. Het enige dat u kunt doen om een nieuw bloedbad te vermijden, is te profiteren van de algemene amnestie, die per 1 april afloopt. Wij zijn vastbesloten ons land te zuiveren van de verraders, die onze natie verliezen heeft berokkend welke zij nooit zal vergeten."
Tegelijk riep de Iraakse regering de naar Perzië gevluchte Koerden op naar huis terug te keren onder bescherming van de op 8 maart afgekondigde amnestie. Wie van dit aanbod tot 1 april gebruik zou maken, zou binnen de grenzen van het mogelijke naast de toegezegde vrijstelling van strafvervolging ook zijn eigendom en overige rechten terugkrijgen.

Eveneens op 19 maart deelde de Perzische regering mee, dat per 1 april de grens met Irak voor Koerdische vluchtelingen zou zijn gesloten. Voordien moesten zij beslissen of zij zich definitief in Perzië wilden vestigen dan wel naar Irak wilden terugkeren.
Op 22 maart meldde *Reuter* dat Barzani tegenover zijn medestrijders zou hebben verklaard: „De strijd is voorbij". Volgens de commandant van het 2de Koerdische leger, Rashid Sindi, zouden alle Pesh Merga's naar Perzië gaan. *The Times* (25-3) schreef dat de beslissing om de oorlog niet voort te zetten zou zijn genomen door de politieke leiders van de Koerden. Het politburo van de KDP zou met instemming van Barzani dit besluit op 18 maart hebben genomen. Daarop zou Barzani zijn militaire bevelhebbers hebben bijeengeroepen en hun hebben meegedeeld dat verder verzet onmogelijk

was. Zes van de zeven commandanten, aldus *The Times* (24-3), hadden hiermee ingestemd en zouden hebben toegezegd hun manschappen te adviseren de wapens in te leveren en naar Perzië te vluchten. Eén bevelhebber zou de strijd hebben willen voortzetten. Volgens *The Times* (25-3) zou Ali Askari de leider van de militaire groep zijn, die de strijd wilde voortzetten. *The Financial Times* (24-3) berichtte dat Barzani volgens geruchten de evacuatie zou hebben gelast, nadat de Perzen zouden hebben gedreigd Irak te helpen om een eind aan de Koerdische opstand te maken.
Terwijl enerzijds gemeld werd dat tienduizenden vluchtelingen op weg naar Perzië waren, waar het aantal Koerden de 250.000 zou hebben bereikt, meldde radio-Bagdad dat tienduizenden Koerden zich aan de Iraakse autoriteiten hadden overgegeven, o.w. verscheidene leden van het politburo van de KDP zoals Salah Youssoufi.
In de westerse pers werd gemeld dat vooral in het gebied van Badinan nabij de grens met Turkije de toestand kritiek zou zijn. Daar zouden onder de 10.000 à 20.000 gezinnen vele zieken zijn, terwijl de voedselvoorraden slechts voor 2 à 6 weken toereikend zouden zijn en het vrijwel onmogelijk was de Perzische grens te bereiken, de enige, daar de Turkse grens gesloten bleef.

Op 27 maart kondigde de Turkse regering voor de vier aan Irak grenzende provincies - Hakkari, Siirt, Mardin en Diyarbakir —, waar Koerden van Turkse nationaliteit wonen de staat van beleg af. De Nationale Vergadering verwierp dit voorstel, maar de regering nam de „nodige maatregelen" om de veiligheid van het land te verzekeren, terwijl zij de toelating van Koerden uit Irak bleef verbieden.

Terwijl een woordvoerder van de Koerden op 30 maart te Teheran meedeelde, dat Moestafa Barzani en twee van zijn zonen, Idris en Massoud, de grens waren overgestoken en zich ergens in Perzië bevonden, verklaarde de Perzische minister van buitenlandse zaken, Khalatbari, later dat Barzani zich sinds 31 maart in Perzië bevond.
Op 31 maart maakte de Iraakse revolutionaire commandoraad bekend, dat de amnestie voor de Koerden tot 30 april was verlengd. Aan het bestand kwam echter een einde en op 1 april hervatten Iraakse troepen hun opmars. Zij bezetten op 2 april Galala, een vroeger hoofdkwartier van de Koerden.
Op 3 april meldde radio-Bagdad, dat de toestand in Koerdistan weer

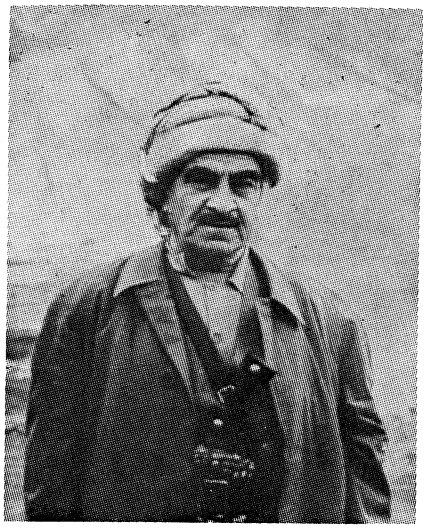

Moestafa Barzani.

„normaal" geworden was en dat Iraakse troepen posities hadden ingenomen bij de grensovergangen met Perzië en Turkije.
Dezelfde dag maakte de Internationale Commissie van het Rode Kruis (ICRK) te Genève bekend, dat zij op verzoek van de Iraakse regering haar humanitaire hulp aan de Koerden moest staken. Dat betekende tevens dat de sinds eind februari uitgeoefende controle op de repatriëring van naar Perzië gevluchte Koerden moest worden opgegeven. De Perzische regering had eerder laten weten geen bezwaar tegen voortzetting van de hulp te hebben, mits Irak daarmee instemde.
Op 6 april werd van Iraakse zijde bericht, dat de Koerdengebieden tussen Amadiya in het noorden en Soelaymaniyah in het zuiden, die het Iraakse leger de voorgaande tien dagen onder zijn controle had gebracht, nog in april onder burgerbestuur zouden worden gesteld, de autonome Koerdische uitvoerende raad onder voorzitterschap van Hashem Hassan Akrawi (zie pag. 755/2 - 1974).
Dezelfde dag maakte de Iraakse president Al-Bakr bekend dat de Iraakse troepen nu het hele grondgebied van Irak „volledig in handen hebben" en dat de opstand van Barzani's Koerden „voor eeuwig" was neergeslagen. Hij prees de Perzische regering, omdat die in „een goede geest" met de Iraakse regering had samengewerkt bij de regeling van het grensgeschil tussen Irak en Perzië.

Op 7 april werden twee Koerdische vliegtuigkapers in Teheran door een vuurpeloton terechtgesteld. Zij hadden samen met een derde man op 1 maart een Boeing 737 van de Iraakse luchtvaartmaatschappij tijdens een vlucht van Mosoel naar Bagdad gekaapt en de piloot gedwongen het toestel naar Teheran te vliegen. Daar had de piloot een noodlanding op de rand van het gesloten vliegveld uitgevoerd. De kapers verlangden een losgeld van $ 4,5 mln in ruil voor het leven van de 84 passagiers en 7 bemanningsleden plus de vrijlating van 85 Koerdische gevangenen uit Iraakse gevangenissen. Bij een schietpartij in het toestel tussen de kapers en Iraakse veiligheidsagenten na de landing werden een kaper en drie passagiers gedood.

Verlenging amnestie

De Iraakse Revolutionaire Commandoraad verlengde de amnestie voor Koerden op 30 april met 20 dagen.

Volgens gegevens van Koerdische zijde hadden tot dan toe ca. 150.000 Koerdische vluchtelingen in Perzië van de amnestie gebruik gemaakt om naar Irak terug te keren. De Iraakse autoriteiten deelden hen in drie categorieën in, die een verschillende behandeling kregen: 1) deserteurs uit het Iraakse leger werden in een apart kamp in Zuid-Irak geconcentreerd; 2) bewoners uit de districten Kirkoek, Sinjar en Khanakin werden eveneens in kampen ondergebracht ter voorbereiding op hun vestiging elders (kennelijk om de „arabisering" van deze districten te bevorderen); en 3) alle overige konden na beantwoording van een enquêteformulier met 72 vragen over hun relatie met de Koerdische opstand naar huis terugkeren, maar zij mochten zich minstens één jaar niet bij een politieke partij aansluiten.
De in Perzië achterblijvende ca. 80.000 vluchtelingen vielen te onderscheiden in vier groepen: 1) Barzani en zijn familie; deze kregen woonplaatsen bij Teheran, die zij zonder toestemming van de autoriteiten niet mogen verlaten; 2) de andere Koerdische leiders; hun werd reizen in het grensgebied verboden; 3) leden van de Pesh Merga, die in groepen van 500 à 1000 personen in ver van de grens gelegen kampen werden geconcentreerd, tot over hun toekomst is beslist; 4) gevluchte Koerdische boeren, die land werd toegezegd in het zuiden van Perzië, d.w.z. uit de buurt van de grens met Irak en van de Perzische Koerdengebieden.

Op 18 mei besloot de revolutionaire commandoraad de amnestie voor de Koerden tot 30 juni te verlengen, waarbij nadrukkelijk werd gesteld dat dit de laatste verlenging was. Daarna zouden Koerdische rebellen alle burgerrechten verliezen, als zij zich niet bij de bevoegde instanties hadden gemeld.

Iraakse verliescijfers

Op 4 mei deelde de Iraakse stafchef, luitenant-generaal Abdoel Jabbar Shanshal, mee dat het Iraakse leger tussen maart 1974 en maart 1975 de volgende verliezen had geleden: 1.640 doden (o.w. 66 officieren) en 7.903 gewonden (o.w. 338 officieren) plus „zeer grote" materiële verliezen.
(De stafchef memoreerde tevens de

Iraakse verliezen tijdens de oktoberoorlog van 1973 tegen Israël: 135 doden, 271 gewonden en 23 vermisten; 26 gevechtsbommenwerpers, 111 tanks en pantserwagens en 249 legervoertuigen.)

Lot Koerden

Hoewel KDP-vertegenwoordigers in Londen op 16 juni verklaarden, dat minstens 200 Koerden sinds het eind van de opstand door Irakezen waren terechtgesteld, dat honderden Koerden waren gearresteerd en dat Koerdische families onder dwang naar het zuiden trokken, terwijl Arabieren zich in voormalig Koerdisch gebied vestigden, meldden Westerse waarnemers na bezoeken aan Koerdistan, dat de Iraakse regering ernst maakte met haar verzoenings- en rehabilitatiepolitiek. „Er zijn geen bewijzen dat in het voormalige Koerdistan mensen worden gedood, concentratiekampen zijn ingericht of honger wordt geleden", aldus deelde een delegatie van de Wereldraad van Kerken mee bij terugkomst in Genève op 21 mei na een tiendaagse rondreis volgens eigen program door Koerdistan. De delegatie liet voorts weten: „De situatie in het Koerdische gebied van Irak lijkt zich snel te normaliseren en er zijn veel tekenen die wijzen op actieve betrokkenheid van de regering van Irak bij de rehabilitatie van terugkerende Koerden en bij de wederopbouw in de getroffen gebieden." Conclusies in dezelfde geest kwamen voor in reisverslagen van een correspondent van de *NZZ* (5-6 en 10-6) en van een medewerker van *NRC/H'blad* (25, 26 en 31 juli). Beiden wezen erop dat de Koerden in Irak meer rechten hebben dan de Perzische en Turkse Koerden.

Terwijl van officiële zijde in Bagdad gemeld werd, dat de vroegere secretarisgeneraal van de KDP, Habib Karim, in de eerste week van juli in de Iraakse hoofdstad was teruggekeerd, verklaarde de Iraakse minister van voorlichting, Tariq Aziz, op 13 juli in een interview met The Financial Times dat alle Koerden op een handjevol welkom waren om als normale Iraakse burgers te leven, al zouden zij niet de vrijheid genieten zich met enigerlei politieke activiteit bezig te houden. De minister gaf toe, dat in een kamp te Diwanieh bezuiden Bagdad Koerden opgesloten zaten, die „een misdaad tegen het Iraakse volk en de Iraakse soevereiniteit" pleegden, waarvoor zij „een politieke prijs" moesten betalen. De correspondent van dit Britse blad in Bagdad meldde dat volgens een schatting niet meer dan 20% van de oorspronkelijke Koerdische bevolking op haar oorspronkelijke plaats is teruggekeerd en dat nog 100.000 Koerden, die naar Perzië vluchtten, terug moeten keren. Dit aantal kwam overeen met het cijfer, dat de correspondent van de NZZ in Teheran na een bezoek aan vijf van de ongeveer tien vluchtelingenkampen noemde (NZZ 30-7).
Begin juli meldde radio-Damascus, aldus The Times (7-7), dat een nieuwe Koerdische nationalistische beweging, de Koerdistan Nationale Unie, was gevormd met als een van de leiders Jalal Talabani, een van de leiders van de Koerdenopstand uit 1961, die zich van 1968-1970 aan de kant van Bagdad tegen Barzani gekant had, maar die zich in 1971 weer aan Barzani's zijde schaarde. (pag. 211/2-1974)

Ondertekening Iraaks-Perzisch grensverdrag

Op 13 juni ondertekenden de ministers van buitenlandse zaken van Irak en Perzië, Hammadi en Khalatbari, met hun Algerijnse ambtgenoot Bouteflika na nog één dag van overleg een grensverdrag plus drie protocollen ter regeling van alle bestaande geschillen tussen beide landen. Hierdoor was, aldus een op 14 juni te Bagdad uitgegeven gemeenschappelijke verklaring, het akkoord van Algiers van 6 maart „in een geest van samenwerking en vriendschap en in een constructieve en coöperatieve atmosfeer vervuld".

Het verdrag gaf uiting aan de wens van de twee landen „om een nieuw tijdperk van vriendschappelijke betrekkingen te vestigen ... op basis van volledige eerbiediging van nationale onafhankelijkheid en de gelijkheid van de staten in hun soevereiniteit", „om de banden van vriendschap en goede nabuurschap onderling te consolideren" en „om hun economische en culturele betrekkingen te verdiepen".
Minister Khalatbari verklaarde bij zijn terugkeer in Teheran op 14 juni, dat het verdrag de grens in de Shatt-al-Arab overeenkomstig de Thalweg-linie vaststelde en dat de bepaling van de nieuwe landgrens door het markeren van 670 punten was geschied. Irak had toegestemd in de oprichting van een commissie ter regeling van een schadevergoeding aan ca. 65.000 uit Irak verdreven Perzen. Perzië zou een rehabilitatieprogramma opstellen voor ca. 97.000 Koerdische vluchtelingen, voorzover die niet naar Irak wensten terug te keren. Voorts hadden beide landen besloten een speciale commissie in te stellen voor het regelen van pelgrimstochten van Perzische moslems naar Irak.

Kritiek op de Iraaks-Perzische toenadering werd geuit door Libië en door Syrië, dat Irak's territoriale concessies aan Perzië veroordeelde als een overgave van Arabisch grondgebied aan een niet-Arabische staat. *(The Times, Financial Times, NRC/H'blad, NZZ, Le Monde)*

(Vor. ber. pag. 753 e.v.-1974)

GESCHIL MET SYRIË OVER EUFRAATWATER

Tegen de achtergrond van een voortdurende machtsstrijd tussen de rivaliserende vleugels van de Baathpartij, die zowel in Irak als Syrië aan de macht is, leidde in april een geschil tussen beide landen over de verdeling van het Eufraatwater tot een ernstige verslechtering van de onderlinge betrekkingen, die gepaard ging met beschuldigingen over en weer plus een aantal tegen Irak gerichte maatregelen van Syrische zijde.
Op 7 april werd gemeld, dat Irak had verzocht om een spoedbijeenkomst van de ministers van buitenlandse zaken van de Arabische Liga om zijn klacht te bespreken, dat Syrië de nieuwe Eufraatdam bij Tabka gebruikte om extra water aan de Eufraat te onttrekken. Daardoor zouden de levens van 3 mln Iraakse boeren gevaar lopen, die het Eufraatwater gebruiken voor de irrigatie van 1.231.000 ha land. Volgens het Iraakse persbureau had Irak zich tot de Arabische Liga gewend, omdat de Syrische regering al jaren lang niet gereageerd had op pogingen van de Iraakse regering om een akkoord te bereiken, waartoe „overwegingen van nationale verantwoordelijkheid, gerechtigheid, humaniteit en de bepalingen van het internationale recht" noopten. De Iraakse minister van irrigatie, Makram Talabani, verklaarde tegenover een Libanees tijdschrift, dat het verval van de Eufraat sinds het begin van de maand „gevaarlijk" was gedaald tot 197 m3 per seconde, terwijl het, ondanks Syrische ontkenningen, vóór de stuwdam van Tabka 920 m3 is, „wat betekent dat Syrië het water zonder enig excuus achterhoudt om het belang van Irak te schaden".

De Eufraat ontspringt in zuidelijk Turkije en stroomt via noordelijk Syrië naar Irak, waar de rivier bij Basra samenvloeit met de Tigris tot de Shatt-al-Arab, die vervolgens in de Perzische of Arabische Golf uitmondt.
Eind 1974/begin 1975 werd de kwestie urgent, toen de stuwdammen van Keban in Turkije (zie pag. 345-1966) en Tabka in Syrië (zie pag. 680/2-1973) werden opengesteld. Door het met Russische hulp ontwikkelde Tabkaproject zal het bevloeide landbouwareaal in Syrië worden verdubbeld.

De Iraakse klacht over het Eufraatwater ging vergezeld van een polemiek tussen Irak en Syrië over elkaars politieke koers en van beschuldigingen over en weer i.z. repressief optreden in het ene land tegen aanhangers van het bewind in het andere land.

Op 8 april beschuldigden de dagbladen in Damascus — kennelijk doelend op het Iraaks-Perzische akkoord — het „rechtse fascistische Irak" ervan zich te onderwerpen aan de „plannen van het imperialisme" en „de nationale rechten en de

Arabische gebieden in Arabistan (de Perzische provincie Khoezistan) en in de Shatt-al-Arab op te offeren".
Overigens had het Libanese blad Beirut reeds op 26 febr. bericht dat Syrië steun verleende aan de Koerdische rebellen via het bureau voor Iraakse aangelegenheden in Damascus, dat drie verbindingsposten aan de Syrisch-Iraakse grens onderhield. Die posten hadden tot taak wapens en munitietransporten voor de Koerden te organiseren, Koerdische koeriers op te vangen en door te sturen en de opvang van Koerden op Syrisch gebied te verzorgen. Syrië zou Koerdische strijders hebben toegelaten, die door het Iraakse leger uit het gebied van Zakho aan de Iraaks-Turkse grens waren gevlucht, en zou zelfs paramilitaire opleidingskampen voor Koerden hebben ingericht.
De vice-voorzitter van de Iraakse revolutionaire commandoraad, Saddam Hoessein Takriti, verklaarde medio februari tegenover het Egyptische dagblad Al Ahram, dat de Iraakse regering over documenten beschikte die bewezen, dat een „Arabische staat" de opstandige beweging van de Koerden steunde.

Arrestaties in Syrië gemeld

Terwijl de Iraakse regering op 9 april bevestigde, dat zij „alle noodzakelijke maatregelen" zou treffen, opdat de Iraakse boeren zouden kunnen beschikken over het „hun rechtens toekomende" irrigatiewater, aanvaardde het in Damascus bijeengekomen zesde congres van de Syrische Baathpartij een resolutie, waarin gesteld werd dat het Iraaks-Perzische akkoord van 6 maart „de samenzwering van de rechtse Iraakse kliek met het imperialisme onthulde" alsmede „het verraad van de zaak van de Arabische natie" door die kliek.

Volgens berichten uit Damascus, bevestigd door het Libanese dagblad *Al Moharrer* op 8 april, zou in Syrië een „pro-Iraaks spionagenet" zijn ontdekt. In verband daarmee zou reeds op 2 april een groot aantal baathisten zijn gearresteerd en opgesloten in de gevangenis van Mezzé. Onder de ca. 120 arrestanten zouden de voornaamste figuren zijn Marwan Hamawi, de directeur-generaal van het officiële Syrische persbureau *SANA*, en Khadour Chaar, voormalig directeur van de Syrische televisie. Zij werden beschuldigd van „verdachte activiteiten", al was het onduidelijk of daarmee bedoeld werd het voorbereiden van een staatsgreep dan wel een poging de partij te infiltreren om zo de instanties waar de politiek wordt vastgesteld over te nemen. Volgens bepaalde bronnen zou Hamawi zich kandidaat hebben gesteld voor een plaats in het congres en mogelijk zelfs voor de 21 leden tellende regionale (Syrische) commandoraad van de partij, aldus *The Financial Times* (9-4).
Zowel volgens *Le Monde* (11-4) als de *NZZ* (15-4) zouden de arrestanten voor het grootste deel aanhangers zijn van de historische leiders van de nationale (Pan-Arabische) Baath, die na uit Syrië te zijn verjaagd hun toevlucht in Bagdad hadden gevonden zoals Michel Aflak. Het aantal in Irak woonachtige Syrische nationale baathisten werd op bijna 2000 geraamd.
Op 19 april gaf de Syrische regering over de Eufraatkwestie een officiële verklaring uit.

Daarin stelde zij, dat zij „al vele jaren" naar een definitief akkoord met Irak en Turkije over de verdeling van het Eufraatwater had gestreefd, maar dat Irak hiertegenover een afwijzende en ontwijkende houding had aangenomen, terwijl het tegelijk wel bilaterale onderhandelingen met Turkije gevoerd had zonder Syrië van het daar besprokene op de hoogte te stellen. In oktober 1973, aldus de Syrische verklaring, was een voorlopige overeenkomst met Irak bereikt over de watertoevoer in het winterseizoen 1973-'74, waarbij bepaald was dat de cijfers zouden worden herzien als Turkije zijn eigen dam bij Keban zou vullen. Toen echter eind januari 1974 was vastgesteld dat Turkije daarmee een begin had gemaakt, had Irak „getalmd" met de herziening van het akkoord.
Hoewel Turkije in dat seizoen de watertoevoer fors had beperkt en die zelfs zo nu en dan geheel had afgesneden, had Syrië niettemin toegestaan dat 71% van het uit Turkije ontvangen water doorstroomde naar Irak op persoonlijk bevel van president Hafez Assad. Deze had bovendien, in antwoord op een Iraaks verzoek medio 1974, machtiging verleend tot het vrijgeven van extra 200 mln m3 water uit het Tabkareservoir, „ondanks de moeilijkheden die het land ondervond als gevolg van de vernietiging van elektrische installaties tijdens de bevrijdingsoorlog van oktober" (tegen Israël). Bovendien had Irak in 1974 van de 12,8 mrd m3 water, die uit Turkije Syrië binnenkwam, 9 mrd m3 ontvangen, terwijl in 1975 van de 6,1 mrd m3, die uit Turkije kwam, 4,5 mrd m3 naar Irak was doorgestroomd.
De regering in Bagdad had nagelaten de in Irak toegepaste irrigatiemethoden te moderniseren en had verzuimd een effectiever gebruik van de watertoevoer te maken.

De Iraakse regering hield echter vol, dat zij slechts omstreeks de helft van het water ontving, waarop zij recht had en dat het Tabkareservoir meer water bevatte dan voor het opwekken van elektriciteit noodzakelijk was.

Bemiddelingspogingen mislukt

De Raad van de Arabische Liga, bijeen te Cairo, besloot op 22 april eenstemmig tot de vorming van een technische commissie om te bemiddelen in het geschil over het Eufraatwater. Vertegenwoordigers van negen landen, w.o. Irak en Syrië, hadden in de commissie zitting. Tegelijk werden de twee betrokken landen opgeroepen hun propagandacampagnes jegens elkaar te staken.

De Syrische minister van voorlichting, Ahmed Iskander, deelde op 28 april mee, dat in Irak 35 tegenstanders van het bewind waren terechtgesteld. „Wij verwachten meer liquidaties en meer arrestaties, omdat de straten van Bagdad vol liggen met vlugschriften waarin het bewind wordt veroordeeld", aldus de minister. Hij stelde tevens dat de Iraakse beschuldigingen t.a.v. het Eufraatwater ten doel hadden „Syrië's vermogen afbreuk te doen om politieke druk uit te oefenen tegen Amerikaanse en andere plannen in teneinde oplossingen op te leggen, die neerkomen op een gedeeltelijke vredesregeling in het Midden-Oosten". Deze verklaring volgde op onbevestigde geruchten in Damascus, dat een groep Iraakse luchtmachtofficieren met hun straaljagers van Russische makelij naar Syrië was uitgeweken.

Op 28 april arriveerde de Saoedi-Arabische minister van oliezaken, sjeik Yamani, voor de tweede maal binnen 48 uur in Bagdad met een boodschap van koning Khaled. Later vloog hij door naar Damascus met een soortgelijke boodschap.
Op 1 mei maakte Syrië bekend, dat het zijn medewerking aan de bemiddelingscommissie van de Arabische Liga opschortte vanwege „de voortdurende Iraakse campagne tegen Syrië".
Inmiddels was na Yamani's bezoek aan Bagdad en Damascus door koning Khaled van Saoedi-Arabië ook een bemiddelingscommissie gevormd, die bestond uit minister Yamani, de Iraakse minister van irrigatie Makram Talabani en de Syrische minister voor de Eufraatdam Sobhi Kahala. Op 2 mei meldde het Saoedi-Arabische persbureau dat in deze commissie te Riad een beginsel-akkoord was bereikt, maar de volgende dag werd bericht dat een regeling was uitgesteld en dat de Iraakse en Syrische vertegenwoordigers besloten hadden naar huis te keren voor overleg. In Bagdad verklaarde minister Talabani, dat de Syrische delegatie op het laatste moment de ondertekening van een gemeenschappelijk communiqué had geweigerd.

Op 7 mei berichtte het Syrische persbureau SANA, dat in Bagdad 50 „progressieve persoonlijkheden" waren terechtgesteld of vermoord, nadat pamfletten waren verschenen waarin tegen het Iraaks-Perzische akkoord werd geprotesteerd. Volgens Westerse persberichten waren van die 50 slachtoffers — religieuze leiders, legerofficieren en ambtenaren — de meeste voor het akkoord van 6 maart gedood.

Syrische maatregelen en verdere ontwikkelingen

Op 10 mei werd te Damascus meegedeeld, dat Syrië besloten had het

kantoor in Bagdad van de Syrische luchtvaartmaatschappij te sluiten, evenals het kantoor in Damascus van de Iraakse luchtvaartmaatschappij, omdat het Syrische kantoor in Bagdad blootstond „aan een campagne van plagerijen, provocaties en beledigingen die in strijd is met de traditie van gastvrijheid en broederlijke betrekkingen".

Op 13 mei sloot Syrië zijn luchtruim voor Iraakse vliegtuigen, terwijl de eigen luchtvaartmaatschappij werd opgedragen geen gebruik te maken van het Iraakse luchtruim. Het ministerie van transport te Damascus verklaarde: „De maatregel is genomen uit protest tegen de barbaarse en onmenselijke behandeling van luchtvaartemployé's (...) in Bagdad en uit vergelding tegen deze campagne, waarbij zelfs reizigers aan boord van Syrische vliegtuigen niet werden ontzien."

Een pauze in de campagne volgde, die in verband werd gebracht met de bezoeken die de Egyptische president aan Irak (14 en 15 mei) en Syrië (17 en 18 mei) aflegde. Sadat verklaarde na afloop van dit laatste bezoek dat hij over het geschil tussen Irak en Syrië met de betrokken partijen had gesproken, en dat hij de indruk had gekregen dat een bijlegging van het geschil op korte termijn mogelijk was.

Vanuit Bagdad was gemeld dat de Iraakse leiders Sadat de vrije hand gaven bij eventuele pogingen Irak's geschillen met Syrië en Koeweit te regelen, maar Sadat's bezoek (waarop in een volgende aflevering nader wordt ingegaan) leverde in dit opzicht geen concrete resultaten op.

In elk geval hervatte Syrië op 19 mei zijn woordenstrijd met Irak met de beschuldiging dat zes Iraakse baathisten in maart ter dood waren veroordeeld wegens verzet tegen het Iraaks-Perzische akkoord. Bovendien zouden 59 baathisten en 23 Moskou-gezinde communisten gevangenisstraffen tot 20 jaar hebben gekregen wegens verzet tegen het bewind en kritiek op het akkoord.

Op 25 mei gelastte de Syrische regering de onmiddellijke sluiting van het Iraakse consulaat in Aleppo.

Op 28 mei werd van Syrische zijde verklaard, dat een Iraakse geheime agent een Syrische officier in Bagdad met messteken ernstig had verwond, en de volgende dag meldde het Syrische persbureau *SANA*, dat de laatste dagen in de provincies Soelaymaniyah en Erbil 81 burgers waren terechtgesteld wegens hun verzet tegen het akkoord met Perzië.

Op 2 juni werd vanuit diplomatieke bron te Damascus bericht dat Syrië pantsereenheden van het zuidelijk front met Israël naar het oosten bij de grens met Irak had overgebracht, waar volgens Syrië Iraakse troepenconcentraties plaatsvonden (wat 3 juni door Bagdad werd ontkend).

Meer Eufraatwater voor Irak

Terwijl waarnemers (volgens *The Financial Times* d.d. 2 mei) en reizigers, die uit Irak in Libanon arriveerden (*AP/NRC/H'blad* d.d. 20 mei) hadden gemeld dat er in een groot deel van het Eufraatdal inderdaad sprake was van een groot tekort aan irrigatiewater en mogelijk drinkwater — hoewel gesteld werd dat dit ook het gevolg kon zijn van het langzaam smelten van de sneeuw in Turkije —, maakte de Syrische regering op 3 juni te Damascus bekend, dat Syrië meer water uit het Tabkareservoir voor Irak zou vrijgeven als een „blijk van goede wil". De betreffende verklaring luidde:

„In het licht van de goede diensten verleend door het broederlijke koninkrijk Saoedi-Arabië en met het oog op de behoeften van het broederlijke Iraakse volk, bijzonder in deze periode waarin Eufraat-rvierwater schaars is, heeft de Syrische regering, besloten uit haar eigen aandeel de behoeften van het broederlijke Iraakse gebied te dekken ongeacht de houding van het Iraakse bewind. De Syrische regering verwacht dat dit zal bijdragen tot het bereiken van een permanente overeenkomst in de nabije toekomst inzake de verdeling van het Eufraatwater." Hoeveel water Syrië precies zou leveren werd niet vermeld.

Van een werkelijke verbetering van de betrekkingen tussen beide landen was tot dusver geen sprake, al zette Saoedi-Arabië zijn bemiddelingspogingen voort. De Iraakse minister van irrigatie, Makram Talabani, verklaarde op 8 juni, dat het Syrische besluit te laat kwam voor de door de waterschaarste getroffen boeren; 70% van de gewassen op de Iraakse akkers moesten als verloren worden beschouwd. En Syrië hield nog steeds meer dan de helft van het Iraakse aandeel van het Eufraatwater tegen. Volgens Talabani was een aandeel van 14 mrd m3 voor Irak redelijk, uitgaande van de berekening dat Syrië ongeveer 17 mrd m3 per jaar uit Turkije krijgt.

Volgens de Syrische minister van de Eufraatdam, S. Kahala, was de toevloed van water uit Turkije in het laatste hydrologische jaar (okt.-april) echter gedaald tot 8 mrd m3, vergeleken met een gemiddelde van 17 mrd m3 over de afgelopen 35 jaar, en was deze daling opgetreden sinds de voltooiing van de Kebandam in Turkije. Bijna tweederde deel van het in deze periode door Syrië ontvangen water was naar Irak gegaan, aldus minister Kahalah (*Reuter/UPI*, 9-6).

Verdere beschuldigingen. Nog geen regeling

The Financial Times (23-6) berichtte dat Syrië de Koerden steun „in elk opzicht" had aangeboden, als zij hun opstand tegen Bagdad hervatten, waarbij het Britse blad memoreerde dat een eerste aanbod van Syrische hulp reeds in maart was gedaan.

Op 28 juni maakte de Baathpartij in Damascus bekend, dat een Iraaks lid van het Pan-Arabische bureau van de Baath in Syrië, Ahmed al-Azzawi ernstig gewond was geraakt bij een aanslag, waarvoor Irak verantwoordelijk werd gesteld.

Op 8 juli gelastte Syrië de sluiting van het bureau van de Iraakse militaire attaché in Damascus; de staf moest het land binnen 48 uur verlaten. Tevens kondigde Syrië de sluiting van het bureau van zijn eigen militaire attaché plus de terugroeping van het personeel aan.

Dezelfde dag werd gemeld dat Irak zich in een nota aan de Arabische Liga had beklaagd over de „voortdurende Syrische schendingen van de Iraakse grens".

Op 10 juli werd vanuit Ankara bericht, dat Irak en Turkije het er in beginsel over eens waren, dat de problemen voortvloeiend uit het gebruik van het Eufraatwater geregeld moesten worden in drie-partijen-overleg met Turkije.

Ter afsluiting van een tweedaags bezoek van de Saoedi-Arabische kroonprins Fahd aan Syrië werd in een gemeenschappelijk communiqué op 12 aug. meegedeeld, dat Syrië had ingestemd met een Saoedi-Arabisch plan voor de verdeling van het Eufraatwater, maar de aangekondigde ondertekening van een akkoord met Irak bleef uit. *(The Times, NZZ, NRC/H'blad, Le Monde, The Financial Times, KCA)*

Uitgevers: Int. Uitg. en Handelmij „Systemen Keesing" B.V., Ruysdaelstraat 71-75, Amsterdam - N.V. Algemene Uitgeverij Keesing, Keesinglaan 2-20, B 2100 Deurne-Antwerpen.

EXECUTIES IN SPANJE

Op 27 september zijn in Spanje vijf mannen geëxecuteerd door vuurpeletons. Drie daarvan behoorden tot de organisatie FRAP (Revolutionair anti-fascistisch en patriottisch Front) een extreem-linkse organisatie die zich toelegt op de stadsguerrilla en twee tot de ETA, de Baskische afscheidingsbeweging. Alle vijf waren veroordeeld voor moord op politiemannen, in totaal vier.

De beslissing over de doodvonnissen werd op 26 september genomen tijdens een ministerraad onder leiding van generaal Franco. De uitspraak betekende dat niet werd ingegaan op talrijke verzoeken voor gratie die tot het staatshoofd waren gericht o.a. door paus Paulus, de Spaanse bisschoppenconferentie en vele staatslieden uit het buitenland.

Minister van voorlichting Herrera zei op een persconferentie na afloop van het ministersberaad dat het besluit was genomen met „absolute en solidaire unanimiteit". Hij keerde zich scherp tegen berichten dat een aantal ministers tegenstander zou zijn geweest van de executies. Zij zouden willen aftreden bij voltrekking van de vonnissen.

De geëxecuteerden zijn: José Humberto-Francisco Baena Alonso (24), lid van het FRAP, Ramon Garcia Sanz (27), José Luis Sanchez-Bravo Sollas (21), lid van het FRAP, Angel Otaegui Echeverria ((33), lid van de ETA, en Juan Paredes Manotas (22), lid van de ETA.

De drie eerste executies zijn voltrokken bij Madrid, die van Otaegui in Burgos en die van Paredes in Barcelona. Voor de terechtstelling hebben de betrokkenen nog afscheid kunnen nemen van hun familieleden.

Gratie werd verleend aan de twee vrouwen Maria Jesus Dasca Penelas (20) en Concepcion Tristan Lopez (21), Vladimiro Fernandez Tovar (23), Manuel Blanco Chivite (30) — allen lid van de FRAP — en aan José Antonio Garmendia Artola. Hun veroordelingen zijn omgezet in gevangenisstraffen van 30 jaar.

Minister Herrera zei dat bij de gratieverlening aan de twee vrouwen geen rekening is gehouden met het feit of deze vrouwen al of niet zwanger zijn. De advocaten van de twee hebben tijdens het proces aangevoerd dat beiden zwanger zijn. Herrera zei te menen dat slechts in één geval sprake is van zwangerschap zonder dit te preciseren. Volgens de Spaanse wet mag de doodstraf niet worden voltrokken aan een zwangere vrouw en dient hiermee in ieder geval gewacht te worden tot na de bevalling.

De 11 doodvonnissen zijn uitgesproken door krijgsraden tijdens vier processen waarbij sprake was van moord op vier politiemannen (naast beschuldigingen van andere aard). Deskundigen hebben scherpe kritiek geleverd op de wijze waarop de processen zijn verlopen. Zij menen dat de advocaten geen kans hebben gehad de verdachten serieus te verdedigen, dat geen sprake is geweest van afdoende bewijzen en dat de (later steeds herroepen) bekentenissen onmiskenbaar tot stand zijn gekomen via de foltermethoden van de Spaanse politie.

Tijdens de processen en bij het bekend worden van de vonnissen is zowel in Spanje als daarbuiten door velerlei organisaties geprotesteerd en om gratie verzocht, maar vooral na de executies kwam een ware golf van protest los. Nederland, België, Engeland, Denemarken, West- en Oost-Duitsland, Italië, Portugal, Noorwegen en Zweden, Zwitserland en Oostenrijk riepen hun ambassadeurs terug, de Franse ambassadeur in Madrid die in Parijs verbleef mocht niet naar zijn standplaats terugkeren.

Mexico verbrak zelfs alle banden met Spanje en de Europese Commissie adviseerde de Ministerraad de onderhandelingen met Spanje over een vrijhandelsverdrag voorlopig te staken.

De Internationale bond van transportarbeiders riep zijn leden op op 2 oktober Spanje te boycotten. In de Scandinavische landen werd aan deze oproep het actiefst gehoor gegeven, waardoor Spaanse schepen niet werden gelost of geladen en chartervluchten en lijnvluchten naar Spanje afgelast moesten worden.

In andere landen werd volstaan met enkele minuten stilte. In Italië werd op 2 oktober een kwartier gestaakt. In Frankrijk reden de treinen naar Spanje niet verder dan de grens en waren telefoonverbindingen niet mogelijk. Het Franse persbureau *AFP* sneed Spanje 24 uur af van haar nieuws.

In talrijke landen werd op grote schaal gedemonstreerd tegen de executies en het ontbreken van democratische vrijheden in Spanje. In Nederland organiseerde de regering op 27 september een protestdemonstratie waaraan door het voltallige kabinet, leiders van politieke partijen en vakbondsbestuurders werd

Pro-Franco-demonstratie in de straten van Madrid.

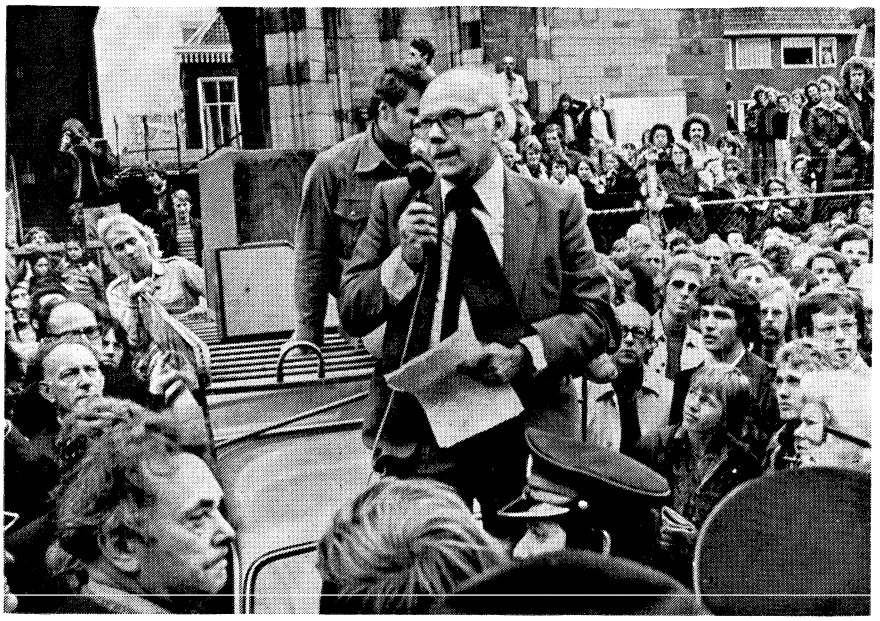

Premier Den Uyl spreekt op protestdemonstratie in Utrecht.

deelgenomen. Premier Den Uyl voerde daarna het woord.

De massale buitenlandse protestbeweging heeft in Spanje tot tegenacties geleid.

Het kabinet hield een speciale zitting waarin de reacties op de executies werden besproken. In een communiqué dat later werd uitgegeven zei de regering dat zij op geen enkele manier was geïntimideerd door de manifestaties, die „vaak een dekmantel vormden voor revolutionaire activiteiten".

Op 1 oktober vond een massale demonstratie plaats waaraan door naar schatting honderdduizenden Spanjaarden werd deelgenomen. Zij droegen pro-regime leuzen en juichten het staatshoofd dat op het balkon van het Nationale Paleis in Madrid verscheen langdurig toe.

Verscheidene winkels in Madrid begonnen boycot-acties tegen produkten uit de landen die kritiek hadden op de gang van zaken in Spanje.

Op dezelfde dag hield premier Arias Navarro een rede waarin hij de bevolking vroeg Franco te steunen door eensgezindheid te tonen tegenover de „onwaardige agressie" vanuit het buitenland.

„Wij verlangen niet om alleen te zijn, maar de mogelijkheid van het isolement boezemt ons geen vrees in", aldus Arias.

De minister-president noemde de reacties in het buitenland op de executies in Spanje een „weerzinwekkende schertsvertoning", waarvan de Mexicaanse poging Spanje uit te bannen uit de VN het meest treffende voorbeeld was. Er was daarbij sprake van een „onverdraaglijke aanslag" op de Spaanse soevereiniteit.

De minister-president beschuldigde een aantal landen ervan dat zij met hun optreden tegen Spanje de principes hebben geschonden van nietinmenging in de binnenlandse aangelegenheden van een ander land, zoals vastgelegd in het slotakkoord van de Europese veiligheidsconferentie.

De regeringen in het buitenland hebben volgens de premier de eisen van gerechtigheid ondergeschikt gemaakt aan de „schijnheiligheid en het demagogische welbehagen van bepaalde revolutionaire en anarchistische minderheden". Terwijl overal in de wereld stemmen zijn opgegaan om te komen tot samenwerking tegenover het, om zich heen grijpende, terrorisme, toont het buitenland nu ineens een „farizeïsche verontwaardiging tegenover de Spaanse legaliteit en gerechtigheid".

Ons beleid blijft erop gericht het gezag van de wet te handhaven, aldus de Spaanse minister-president, en niets zal ons afbrengen van deze weg.

De Spaanse regeringsleider noemde het veelzeggend dat bij geen enkel geluid uit het buitenland en bij geen enkele interventie van de geestelijkheid aandacht was besteed aan de politiemannen die „vermoord zijn tijdens de vervulling van hun taak" en vele weduwen en wezen hadden achtergelaten. (Arias is zich hier kennelijk nog niet bewust geweest van de uitspraak van de Nederlandse kardinaal Alfrink.)

De premier betreurde verder dat de regering in Spanje zelf de steun heeft moeten ontberen van enkele „verantwoordelijke mannen".

Naast de aanhankelijkheidsbetogingen werd in Spanje ook op andere wijze gereageerd op de executies. Op 1 oktober werden in Madrid drie politiemannen door onbekenden doodgeschoten en op 5 oktober werden in de Baskische provincie Guipozcoa drie leden van de Guardia civil om het leven gebracht.

Dezelfde dag werd in Bilbao, waarschijnlijk uit wraak, een café-eigenaar, broer van twee Baskische ballingen die in Frankrijk wonen, vermoord. Aangenomen wordt dat de aanslag werd uitgevoerd door de rechtse groepering „Strijders van Christus Koning".

Het *NRC/H'blad* becommentarieerde de situatie in Spanje als volgt:

Zij geeft aan hoe uitzichtloos de situatie in Spanje dreigt te worden indien niet snel naar nieuwe uitwegen wordt gezocht uit de huidige crisis.

Het tragische van de situatie is echter dat dit laatste steeds moeilijker wordt. Het bewind is, zoals iemand hier dezer dagen opmerkte, gevangene geworden van zijn eigen dialectiek. Of anders gezegd: het heeft een weg ingeslagen, waarop het steeds moeilijker wordt om te keren. Het regime heeft met zijn wet tegen het terrorisme en zijn recente executies gekozen voor de heel harde

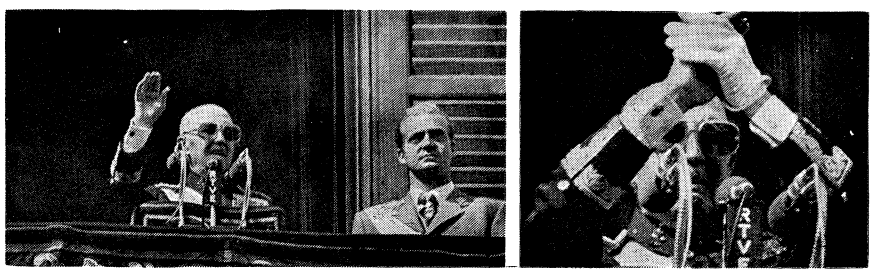

Generaal Franco en prins Juan Carlos op het balkon van het paleis in Madrid.

lijn omdat dit in zijn „dialectiek" de enige manier is om de Spaanse rechtsstaat overeind te houden. Het middel van een repressie — of de dreiging ermee — is sinds Franco aan de macht kwam steeds uiterst effectief geweest om de rust in Spanje te handhaven. Psychologisch is het begrijpelijk dat het bewind daarin nu opnieuw zijn toevlucht zoekt.

Maar het middel werkt kennelijk in het huidige, moderne Spanje — waar nog maar een steeds slinkende minderheid van de bevolking zich de burgeroorlog uit eigen ervaring herinnert — niet meer.

Hoe harder het terrorisme in Spanje wordt aangepakt, hoe harder het terrorisme terugslaat, zo lijkt het op het ogenblik.

Nog verscheidene processen staan te wachten tegen mensen die als lid van de FRAP (Revolutionair Antifascistisch en Patriottisch Front) of van de Baskische afscheidingsbeweging ETA ervan worden verdacht betrokken te zijn geweest bij terroristische acties. Na de reeds voltrokken doodvonnissen valt op het ogenblik moeilijk in te zien hoe het regime er voor zichzelf onderuit kan ook hierbij niet een aantal doodstraffen te laten uitvoeren. Dit geldt speciaal voor de mensen, die betrokken zouden zijn geweest bij de moord op premier Carrero Blanco in dec. 1973. De verontwaardiging in binnen- en buitenland zou dan stellig nog sterk toenemen.

De regering Arias Navarro gaat met deze ontwikkeling, zoals wel wordt gezegd, via de voordeur de „bunker" binnen, waarmee de verstokte, harde kern van uiterst rechts in Spanje wordt aangeduid.

Er zijn mensen die geloven dat dit precies is wat een organisatie als de FRAP beoogt. Via de spiraal van terreur en tegenterreur wordt het uitgestrekte middenveld van groeperingen in de Spaanse politiek tussen de extremen uiteengedreven naar links en rechts. Als gevolg van deze polarisatie, die nog tijdens de aanwezigheid van Franco haar beslag moet krijgen, wordt de door velen gehoopte, „verzoening" na diens vertrek steeds moeilijker. Voorspelbaar is, aldus die regering, dat zich in Spanje een Pinochetachtig bewind (als in Chili) zou ontwikkelen, waarmee dan weer de weg zou zijn geplaveid voor een latere machtsovername door extreem links.

Omgekeerd is het zo dat ook extreem-rechts, dat natuurlijk doodsbang is dat het zijn machtspositie zal verliezen na het heengaan van Franco, belang heeft bij deze polarisatie, die de roep om een sterke man zal doen toenemen. De terreur speelt dus ook deze lieden in de kaart. Een veronderstelling die dan ook nog wel eens geuit wordt is dat handlangers van deze rechtse groeperingen de linkse terroristische organisatie zouden hebben geïnfiltreerd.

De dupe van deze ontwikkeling zijn natuurlijk de meer gematigde politici die staan te popelen om te beginnen met de opbouw van een democratisch Spanje. Daartoe moet op het ogenblik ook de Communistische partij van Carillo worden gerekend.

Het blijven natuurlijk allemaal speculaties. En voorlopig is — ook na zijn toespraak deze week — nog niet waarschijnlijk dat premier Arias de weg van de polarisatie op wil maar de vraag is of hij dit zal kunnen vermijden. Hij heeft op dit punt zijn eigen geschiedenis tegen zich.

Toen de premier in het begin vorig jaar aan de macht kwam wekte dit een storm van verwachtingen. De door hem aangekondigde hervormingen en liberalisatiemaatregelen wekten een klimaat dat nog steeds wordt aangeduid als „de geest van de twaalfde februari". Van dit veelbelovende programma is voornamelijk onder druk van Franco's oudgedienden, die nog steeds een welgevallig oor vinden bij de caudillo, in de praktijk heel weinig terecht gekomen.

Dit heeft in brede kring enorme teleurstellingen en frustraties gewekt. Dat in Spanje anno 1975, dat in vele opzichten, bijvoorbeeld economisch, een modern Europees land lijkt (dat juist als een verdienste van het Franco-regime kan gelden), christen-democraten en socialisten, om maar iets te noemen, nog steeds als onmondige verboden partijen gelden wordt als een diepstekend anachronisme gevoeld.

Hoezeer men het gebruik van geweld ook moet afwijzen, moeilijk ontkend kan worden dat het Spaanse bewind er veel toe heeft bijgedragen een klimaat van politieke frustraties te scheppen, waarin het gebruik van geweld op sommige jongeren een grotere aantrekkingskracht kon uitoefenen.

Arias daarentegen deed het in zijn toespraak deze week voorkomen alsof juist de sfeer van terreur het voor de regering moeilijk gemaakt had de hervormingen door te voeren. Helemaal waarachtig klonk dit niet.

Geen enkel Spaans blad heeft openlijke kritiek geleverd op de executies. Opvallend was echter dat na de terechtstellingen, in vele hoofdartikelen, waarin tot „kalmte en eenheid" werd opgeroepen, zeer duidelijk naar voren werd gebracht dat hervormingen dringend noodzakelijk zijn. Het probleem is echter nu de dingen zover gekomen zijn als ze gekomen zijn dat het inderdaad voor de regering erg moeilijk is hervormingen in te leiden die tot stand lijken te zijn gekomen onder druk van binnen- en buitenland. Dat versterkt het „spiraal-effect" natuurlijk weer.

Een keerpunt kan nog steeds worden verwacht van het heengaan van Franco (83) en de opvolging door prins Juan Carlos.

Het past echter weinig bij Franco's mentaliteit om het veld te ruimen in een periode van crisis. Zijn geestelijke conditie zou trouwens op het ogenblik betrekkelijk goed zijn. Ook dat draagt bij tot een zekere uitzichtloosheid. Tenslotte is er dan „het vijandige buitenland" dat van hogerhand op het ogenblik duidelijk benut wordt als een „bindmiddel" voor het Spaanse volk. Het onmiskenbare succes van de betoging pro-Franco op 1 okt. is op dit punt veelzeggend. Maar ook de „anti-Spaanse campagne" kan het regime weer een alibi verschaffen om aan de werkelijke problemen van het land voorbij te gaan.

Niet geheel ondenkbaar wordt het in deze sfeer van polarisatie geacht, dat het leger op een goed moment zal ingrijpen en Franco tot aftreden zal dwingen, hiermee de weg openend naar een periode van hervormingen.

De processen en de executies vinden plaats in een periode van grote onzekerheid over de toekomst van het land.

Spanje heeft in de afgelopen twintig jaar een enorme economische groei doorgemaakt, die het land tot de vijfde industriële natie van Europa heeft gemaakt maar in politiek opzicht is er, ondanks wat bescheiden aanzetten, weinig veranderd.

Het gemiddelde groeipercentage bedraagt 8% per jaar. Zeventig procent van de Spaanse export is afkomstig uit de industrie.

Als gevolg van deze groei is er een middenstand ontstaan, die minstens een derde van de bevolking omvat. Eén op de tien Spanjaarden heeft

een auto en het vleesgebruik is van 19 kg per hoofd van de bevolking gestegen tot 46 kg. Deze groei was niet in de laatste plaats mogelijk door de arbeidsrust.

Buitenlandse investeerders vonden, aldus *Der Spiegel* (6-10) niet alleen goedkope maar ook gewillige arbeiders voor wie „sociale rechten" een vreemd woord was. Maar met de stijging van de levensstandaard begonnen vele Spanjaarden zich ook druk te maken over het ontbreken van de democratische vrijheden.

Alleereerst holden de arbeiders de staatsvakbond uit. Bij een staking in de mijnen van Asturië richtten zij voor het eerst de onafhankelijke „comisiones obreras" op, die nu over het hele land verspreid zijn en vervolgens infiltreerden zij de officiële staatsvakbond met hun eigen vertrouwensmannen.

Ook trekken de arbeiders zich niets meer aan van het officiële stakingsverbod. Alleen in 1974 kwamen in de noordelijke industriecentra meer dan 2000 stakingen voor.

Niet alleen de arbeiders rebelleerden, ook de studentenopstanden zijn aan de orde van de dag en de katholieke priesters, vooral de lage geestelijkheid, zijn al lang niet meer de steunpilaren van het regime. En steeds weer laten de onderdrukte minderheden in het noorden, de Basken en de Catalanen van zich horen.

Ook de middenklasse en de intelligentsia, de technocraten in de industrie en de politiek zoeken aansluiting bij het liberale en democratische Europa. Al meer dan 12 jaar wacht Spanje op de een of andere samenwerkingsvorm met de EEG en nog langer ambieert het het NAVO-lidmaatschap.

In het midden van de zestiger jaren kondigde Franco een ingrijpende grondwetswijziging af die het land een premier gaf en enkele gekozen afgevaardigden in het parlement. Hierdoor werd bij velen de hoop gewekt dat verdere liberalisering zou volgen, maar het regime trad harder op tegen tegenstanders en vermeende tegenstanders dan ooit. In jan. 1969 werd de noodtoestand voor het hele land afgekondigd en de Guardia Civil en de Policia Armada traden hard op.

Ook de pogingen van Franco zijn opvolging te regelen hebben geen succes. De zoon van de legale troonpretendent prins Juan Carlos is nooit populair geworden in Spanje. De Basken begonnen een partizanenstrijd tegen het bewind in Madrid, culminerend in de aanslag op premier Carrero Blanco, eind 1973. Zijn opvolger Arias Navarro deed zich aanvankelijk als gematigd hervormingsgezind voor, maar hij werd al spoedig tegengewerkt door de groep uiterst behoudende personen uit Franco's persoonlijke omgeving, die wel „el bunker" worden genoemd. Daartoe behoort in de allereerste plaats Franco's zwager, de markies van Villaverde en verder de voorzitter van de bond van oorlogsveteranen José Antonio Giron, de advocaat Blas Pinar en het vroegere hoofd van de Guardia Civil, luitenant-generaal Iniesta Cano.

De Guardia Civil is overigens één van de steunpilaren van het huidige bewind. Zij is een niet te onderschatten pressiegroep en dringt regelmatig aan op hard optreden tegen politieke tegenstanders. Herhaalde malen hebben manschappen van dit korps de afgelopen weken laten weten dat er niet hard genoeg wordt opgetreden tegen de moordenaars van hun collega's. Zij eisten daarbij ook het aftreden van de „zwakke" premier Arias. Het was ook om hen tevreden te stellen dat het regime eind augustus een speciale wet tegen het terrorisme afkondigde, die de doodstraf voor allerlei terroristische activiteiten instelde.

Anti-terrorisme-wet

Op 22 augustus kwam het voltallige kabinet bijeen in het zomerpaleis van Franco in Pazo de Meiras in noord-west Spanje en keurde een wet goed die de bestrijding van extremistische groepen moest vergemakkelijken.

Volgens de wet, die onmiddellijk van kracht werd, worden enkele grondwettelijke rechten voor de periode van twee jaar opgeheven.

De politie kan verdachten van terroristische activiteiten langer dan 72 uur vasthouden zonder hen in staat van beschuldiging te stellen en kan willekeurig huiszoekingen doen.

Op een aantal terroristische activiteiten werd de doodstraf gezet. De minister van informatie Leon Herrero die de pers inlichtte zei dat sedert januari 1974 31 mensen bij terroristische aanslagen om het leven waren gekomen en dat de meeste slachtoffers politieagenten waren.

Proces tegen Basken

Op 28 augustus begon in een kazerne op 10 km afstand van Burgos in aanwezigheid van verschillende buitenlandse waarnemers het proces tegen twee Baskische vrijheidsstrijders, de 23-jarige José Antonio Garmendia en Angel Otaegui.

De beide mannen werden beschuldigd van de moord op een korporaal van de Guardia Civil op 3 april 1974 in Azpeitia, bij San Sebastian.

De militaire procureur eiste de doodstraf voor beide mannen, zich daarbij baserend op een door Garmendia ondertekende schuldbekentenis.

De verdediging wees erop dat Garmendia zich op 3 april '74 in Frankrijk bevond en vier getuigen verklaarden hem niet te herkennen als de man die de politiefunctionaris had gedood.

Bij zijn arrestatie op 23 augustus

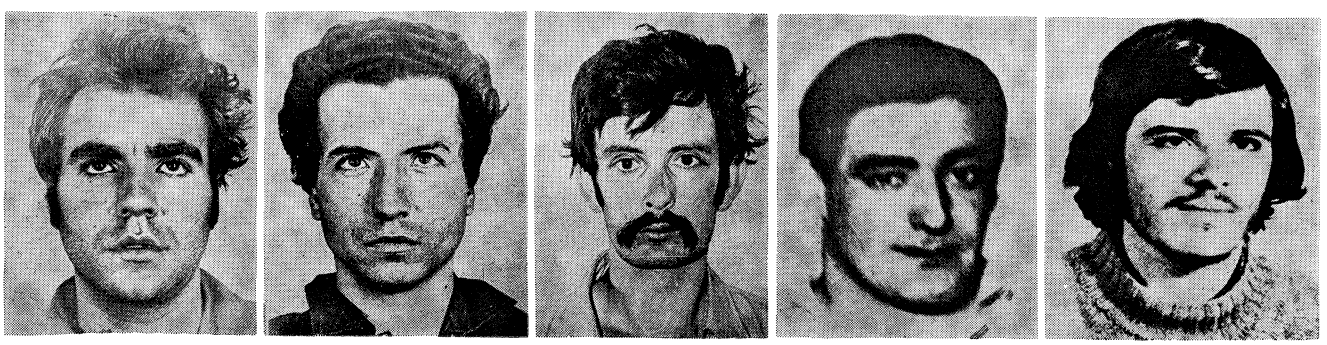

De vijf geëxecuteerden: v.l.n.r. José Luis Sanchez-Bravo, Ramon Garcia Sanz, José Humberto-Francisco Baena Alonso, Angel Otaequi Echeverria en Juan Paredes Manotas.

1974 werd Garmendia zodanig door een kogel aan het hoofd gewond dat hij volgens zijn verdediger tijdens de ondertekening van zijn schuldbekentenis niet toerekeningsvatbaar was. Twee militaire artsen die in de rechtszaal aanwezig waren noemden Garmendia „niet volledig krankzinnig". De advocaat eiste dan ook vrijspraak.
Na een proces van vijf uur werden beide mannen ter dood veroordeeld. De verdediging kondigde aan bij het hoogste orgaan van de militaire rechtspraak in beroep te gaan.
Op 11 september werd bekend gemaakt dat de twee Basken een nieuw proces zouden krijgen voor de Hoge Raad voor militaire rechtspraak in afwezigheid van verdachten en getuigen.
Wanneer dit proces heeft plaatsgevonden is niet bekend, maar volgens het besluit van de ministerraad van 26 september werd Garmendia gratie verleend en Otaegui werd op 27 september geëxecuteerd.

Protesten

Onmiddellijk na het bekend worden van de uitspraak werd er in Spanje en daarbuiten geprotesteerd.
In het Baskenland werd in verschillende steden gedemonstreerd. In San Sebastian kwam het daarbij tot ongeregeldheden, waarbij de politie het vuur opende op betogers waarbij gewonden vielen.
In vele bedrijven in Baskenland werd het werk stilgelegd.
Meer dan 300 politieke gevangenen in de Carbanchel-gevangenis in Madrid begonnen een hongerstaking. De aartsbisschop van Madrid, Tarancon, deed een beroep op Franco de twee veroordeelden gratie te verlenen.
Ook een aantal internationale organisaties en regeringen van landen protesteerden en verzochten om gratie.
Amnesty International stuurde een telegram en de internationale commissie van juristen in Genève publiceerde een communiqué waarin o.a. stond:
„De veroordeling is gebaseerd op een bekentenis die door Garmendia zou zijn gedaan toen hij mentaal in verwarring verkeerde nadat hij een kogel in zijn hoofd had gekregen. Bovendien heeft het er de schijn van dat Garmendia niet in staat was deel te nemen aan zijn verdediging".
Ook het Internationaal Verbond van Vrije Vakverenigingen protesteerde bij het Spaanse staatshoofd.
In talrijke landen, in het bijzonder in Frankrijk, werden protestbetogingen gehouden.
De voorzitter van het Europese Parlement, zond een telegram naar de Spaanse ambassadeur bij de Gemeenschap waarin hij om gratie verzocht.

Processen tegen FRAP-leden

Op 11 september vond in Madrid een proces plaats tegen vijf mannen die terecht stonden wegens moord op de politie-agent Lucio Rodriques.
De officier van justitie eiste de doodstraf voor alle vijf.
Op 12 september veroordeelden de militaire rechters drie mannen ter dood en twee tot langdurige gevangenisstraffen.
De ter dood veroordeelden waren de 23-jarige Vladimiro Fernandez Tovar, een smid, Manuel Blanco Chivite, een 30-jarige journalist en de 24-jarige José Baena Alonso, student.
Pablo Mayoral Rueda, een 24-jarige elektromonteur en de 19-jarige student Fernando Sierra Marco kregen resp. 30 en 25 jaar gevangenisstraf.
De vijf gaven toe dat zij lid zijn van het FRAP, en zeiden tevens dat hun bekentenissen onder dwang door middel van martelingen waren afgelegd.
Op 18 september vond in de El Goloso-kazerne bij Madrid een proces plaats tegen 6 Spanjaarden wegens moord of medeplichtigheid aan moord op de luitenant van de Guardia Civil, Pose. De 27-jarige Zwitser Garcia Sanz zou de luitenant doodgeschoten hebben, de studenten Sanchez Bravo (21), Canaveras de Gracia (20), de studente Maria Jesus Dasca (20) en de verpleegster Concepcion Tristan (21) zouden daarbij aanwezig geweest zijn. De 29-jarige biologieleraar Fonfria was kort voor de aanslag weggegaan.
Bij het proces, waarbij een speciale snelle procedure werd gevolgd, kwam het tot een aantal incidenten. De verdedigers van de verdachten werd de toegang tot de zaal ontzegd omdat zij de openbare aanklager voortdurend in de rede vielen.
Ook de vervangende advocaten moesten de rechtszaal verlaten. Daarop werden vijf militairen, zonder juridische opleiding, aangewezen de verdediging op zich te nemen. Dezen verklaarden al voor het begin van het proces dat zij daartoe niet in staat waren omdat zij niet volledig op de hoogte waren van wat zich had afgespeeld en de dossiers niet kenden.
Zij kregen daarop 2 uur de tijd zich in de zaken te verdiepen. Een van hen werd, toen hij verklaarde dat hij niet als verdediger kon optreden, door de officier van justitie met een proces bedreigd.
Het proces was overigens volkomen onverwachts tot een zgn. snelproces verklaard. Enkele verdachten moesten daarop onmiddellijk een advocaat zien te vinden. Dezen hadden slechts vijf uur de tijd de 286 pagina's tellende aanklacht door te nemen en hun pleidooi voor te bereiden.
Zij vonden in de aanklacht enkele onregelmatigheden en eisten daarop van de rechters dat het proces uit-

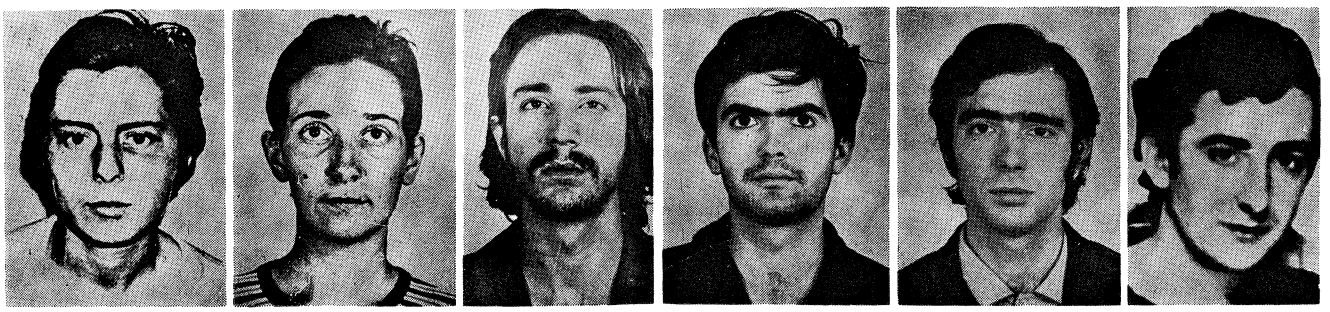

De zes die gratie kregen: v.l.n.r. Concepcion Tristan, Maria Jesus Dasca, Manuel Canaveras de Gracia, Vladimiro Fernandez Tovar, Manuel Blanco Chivite, en José Antonio Garmendia.

gesteld zou worden. (Er ontbraken in de fotocopieën van de dossiers, die hen ter beschikking waren gesteld, enkele pagina's). Toen de advocaten geen antwoord kregen op hun verzoek vroegen zij bij het begin van het proces om nadere inlichtingen, waarop zij uit de zaal werden verwijderd en de rechtbank nieuwe verdedigers aanwees. De militaire verdedigers kregen slechts enkele minuten de tijd voor hun pleidooi. Zij eisten vrijspraak of gevangenisstraffen tussen de 12 en 15 jaar.

De verdachten verklaarden dat hun bekentenissen tot stand waren gekomen na folteringen en nadat de politie had gezegd dat zij doodgeschoten zouden worden als zij niet alles zouden bekennen.

Vijf van de verdachten werden ter dood veroordeeld. De biologieleraar kreeg een gevangenisstraf van 20 jaar.

Protest Spaanse kerk

De Spaanse bisschoppenconferentie deed op 18 september een beroep op Franco de doodvonnissen niet te voltrekken. Het beroep was vervat in een brief die het hoofd van de Spaanse katholieke kerk kardinaal Tarancon aan Franco stuurde namens alle 19 leden van de bisschoppenconferentie.

Ook in een communiqué, dat na afloop van de bijeenkomst is geschreven, keren de bisschoppen zich tegen de ten uitvoerlegging van de doodstraffen.

„Het christelijk geweten kan een op de wet gebaseerd gebruik van kracht, dat uitgaat boven het noodzakelijke, niet toestaan en zeker niet aanmoedigen. Daarom is ieder overmatig gebruik van kracht bij repressie eveneens geweld. En geweld brengt het gevaar met zich dat een spiraal ontstaat, waarvan het einde moeilijk te voorzien is", aldus de bisschoppen in hun communiqué. Ook verwijzen zij naar de geest van „verzoening", die door paus Paulus VI is bepleit als thema voor het huidige Heilige Jaar.

De bisschoppen menen, aldus het communiqué, dat het noodzakelijk is eraan te herinneren dat edelmoedigheid en barmhartigheid deugden zijn van de sterken en geen gebreken van de zwakken. „Vergiffenis betekent niet dat het op zichzelf juiste karakter van een straf in twijfel wordt getrokken. Integendeel, het kan er zelfs door worden onderstreept".

Proces tegen Paredes, verzoeken om clementie

Op 19 september begon in Barcelona een proces tegen Juan Paredes Manotas, bijgenaamd „Txiki", tegen wie eveneens de doodstraf werd geëist. Paredes Manotas die lid zou zijn van de ETA werd er onder meer van beschuldigd betrokken te zijn geweest bij de dood van twee politiemannen. Op 20 sept. sprak het militaire hof de doodstraf tegen Paredes Manotas uit. De uiteindelijke beslissing over de ten uitvoer brenging van de doodstraf lag bij de ministerraad, die ongeveer een week wachtte voor hij een beslissing nam. In de tussentijd werd van vele kanten druk op de regering uitgeoefend de doodstraffen om te zetten in gevangenisstraffen.

Zo zei paus Paulus op 21 sept. ten overstaan van een menigte van meer dan 100.000 gelovigen op het St. Pietersplein dat „onder de zaken die vandaag ons pastorale hart verwonden" een belangrijke plaats wordt ingenomen door de doodvonnissen van de terroristen in Spanje, van wie wij de misdaden betreuren, maar die wij zouden willen zien verminderd door een justitie die zich clement en grootmoedig kan tonen".

Het college van advocaten van de stad Barcelona richtte een verzoek tot het staatshoofd waarin hem werd gevraagd de doodvonnissen niet ten uitvoer te brengen.

Een Franse delegatie met vertegenwoordigers van de Franse kunstwereld onder leiding van de acteur Yves Montand werd op 22 sept. Spanje uitgewezen omdat Montand zich op een persconferentie „in beledigende termen" had uitgelaten over de Spaanse justitie, aldus een officiële verklaring.

In beslag genomen werden 150 exemplaren van een verklaring, die de Fransen volgens de Spaanse politie hadden willen verspreiden. Hierin werd kritiek geleverd op de Spaanse autoriteiten naar aanleiding van de doodvonnissen, die hier de afgelopen dagen tegen elf terroristen zijn uitgesproken.

In totaal waren op de bijeenkomst, gehouden in een Madrileens café, ongeveer 25 personen aanwezig, waaronder een aantal Spaanse en buitenlandse journalisten. De politie deed haar inval op het moment dat Montand aan het woord was. Naast deze acteur waren uit Frankrijk overgekomen voor de persconferentie: Costa Gavras (regisseur van films als „Z" en „L'Aveu"), de schrijver Claude Mauriac en verder Regis Jules Debray, Paul Foucault, André Laudouze, en Jean Lacouture.

De verklaring, die de zeven hadden willen verspreiden, was behalve door hen zelf, ondertekend door schrijvers als Jean-Paul Sartre, André Malraux, Louis Aragon en de linkse politicus Pierre Mendès-France.

Na hun aanhouding werden Montand en zijn metgezellen, onmiddellijk op een vliegtuig naar Parijs gezet.

Van de overige aanwezigen, die zich allen dienden te identificeren, werden er negen meegenomen naar het politiebureau, omdat, volgens de officiële verklaring, hun papieren niet in orde waren.

Het gezaghebbende blad *Cambio 16* deed een beroep op de regering de vonnissen te herzien. „Wij geloven dat in de enerverende omstandigheden van de huidige crisis de regering de eerste dient te zijn om de gemoederen tot rust te brengen en daarvoor is genadigheid oneindig doeltreffender dan onbuigzame strengheid".

„In de recente geschiedenis van Spanje herhalen zich iedere twee of drie jaar politieke crises, die vergezeld gaan van een nervositeit die iedere keer algemener is. Op het ogenblik bevinden wij ons in de draaikolk van de laatste crisis en het zou absurd zijn te ontkennen dat de nervositeit weer brede lagen van de maatschappij heeft aangegrepen waarvan sommige zich tot nu toe in het geheel niet hadden beziggehouden met de politieke problemen van het land. Van de (kerk)missen in het gebergte tot de redactie van de kranten. Via de bijeenkomsten van pastoors, advocaten en kaderleden of gesprekken in café's spreekt het hele land op het ogenblik over hetzelfde. Het hele land probeert een uitweg te vinden uit de huidige crisis", zo meent het weekblad, dat in het verleden reeds enkele malen in beslag is genomen, omdat de regering bezwaar had tegen de inhoud.

Eerder merkt het blad in zijn hoofdartikel op „de enervering ligt zo algemeen en zo groot is de druk op de regering, dat een geïrriteerde reactie te vrezen valt tegenover de moeilijke omstandigheden die wij doormaken. En toch kan men alleen uit deze moeilijkheden komen als sereniteit en energie worden gebruikt.

Ondanks de binnen- en buitenland-

se druk besloot de ministerraad op 26 september dat vijf van de in totaal elf doodvonnissen ten uitvoer zouden worden gebracht. Drie van de FRAP-leden en twee ETA-leden zouden op 27 sept. in alle vroegte geëxecuteerd worden.

Van de drie veroordeelden die waren ingesloten in de gevangenis van Carabanchel in Madrid (alleen FRAP-leden), werden er twee — Garcia Sanz (27) en Sanchez-Bravo (21) — gefusilleerd door een piket van de gewone politie (Policia Armada). Baena Alonso (24) werd doodgeschoten door een piket van de zg. Guardia Civil. In beide gevallen bestond het piket uit tien man plus een sergeant en een officier.

Deze drie executies vonden plaats op de schietbaan van een legerplaats bij Hoyo de Manzenares in de omgeving van Madrid. De weg van Carabanchel naar deze legerplaats was zwaar bewaakt door eenheden van de Guardia Civil.

Of Otaegui Echeverria (33) in Burgos en Paredes Manotas (21) in Barcelona door politiemannen of militairen zijn gefusilleerd is tot nu toe niet bekendgemaakt. Otaegui werd om 7.30 uur terechtgesteld, Paredes om 7.35, Sanz enkele minuten na 8.00, Sanchez-Bravo om 8.45 en Balena enkele minuten voor 9.00.

Aanvankelijk was algemeen aangenomen dat de executies zouden plaatsvinden via de worgpaal (garrote vil). Of het feit dat hier vanaf is gezien samenhangt met de vooral in het buitenland geuite weerzin tegen deze methode of vooral gezien moet worden als een vorm van clementie is nog niet duidelijk geworden.

De veroordeelden hebben laatste uren ieder afzonderlijk doorgebracht in daarvoor bestemde ruimten van de gevangenis.

De felle reacties in het buitenland na de executies werden door de Spaanse autoriteiten en een groot deel van de pers afgedaan als communistische propaganda en inmenging in Spaanse binnenlandse aangelegenheden.

De burgemeester van Madrid riep op 30 september de bevolking op deel te nemen aan een patriottische betoging in het centrum van de stad.

Doel van de bijeenkomst was uiting te geven aan „onze verontwaardiging over de onverdraagzame daden van agressie die tegen ons vaderland worden begaan".

De betoging viel samen met de „dag van de Caudillo". Op 1 oktober 1936 werd Franco — tijdens de burgeroorlog — tot staatshoofd benoemd.

Op de dag van de betoging werden drie politie-agenten doodgeschoten en een politieman raakte ernstig gewond.

Bij het eerste incident werd een guardia civil beschoten door twee jongemannen, die in een gereedstaande wagen ontsnapten. De agent overleed aan zijn verwondingen.

Enkele minuten later werd in het oostelijk deel van Madrid een tweede agent, die eveneens voor een bankgebouw op wacht stond, beschoten; hij overleed ter plaatse.

Bijna gelijktijdig met de tweede aanslag werd de derde gepleegd op een agent in de Avenida del Mediterraneo. Het vierde slachtoffer viel in het zuidelijk deel van de hoofdstad. Blijkbaar onwetend van de aanslagen stroomden naar schatting enkele honderdduizenden Spanjaarden uit alle leeftijdsgroepen naar de grootscheepse betoging om hun steun uit te spreken aan het staatshoofd Franco en diens bewind.

Tijdens de manifestatie voor het Nationaal Paleis in Madrid verscheen het staatshoofd tot vijfmaal toe op het balkon en bedankte met opgeheven handen voor de toejuichingen. Hij hield daarbij met duidelijk verzwakte stem een korte toespraak, die nauwelijks verstaanbaar was maar neer leek te komen op een pleidooi voor nationale solidariteit.

Tal van rechtse groeperingen droegen spandoeken met zich mee waarop teksten als „de buitenlandse bemoeienissen wekken onze weerzin". Ook viel een doek op waarop Zweden, Mexico en Nederland als de voornaamste boosdoeners werden gebrandmerkt.

Spreekkoren weerklonken met „weg met het terrorisme", en „Spanje, verenigd zal nooit overwonnen".

Franco — blootshoofds en met zonnebril, werd minutenlang toegejuicht, waarbij vrijwel alle aanwezigen de fascistische groet brachten met de rechterhand en het strijdlied „Cara al Sol" werd aangeheven.

Franco werd op het balkon vergezeld door zijn echtgenote, prins Juan Carlos, diens vrouw prinses Sophie.

Arrestaties op grote schaal

Op 20 septemer deelde de politie mee dat één van de topleiders van de Baskische afscheidingsbeweging ETA gearresteerd was. Het was de 30-jarige José Mugica Arregui. De aanhouding geschiedde tijdens een grootscheepse actie in Madrid, Barcelona en Bilbao tegen een commandogroep van de ETA waarbij twee leden van deze organisatie het leven verloren en in totaal minstens 18 personen werden gearresteerd.

José Mugica Arregui kon volgens de verklaring van de Spaanse regering worden beschouwd als de man die sinds de dood van de Baskische leider Mendizabai de ETA onder controle hield.

Samen met een ander militant lid van de ETA de 39-jarige Cruz Unzurrunzage Goicoechea, bijgenaamd „Yon", werd Arregui aangehouden in een flat in Madrid.

Op een ander adres in de Spaanse hoofdstad verzette een lid van het ETA-commando, de 20-jarige Martinez Andina, zich met 'n mitrailleur tegen de politiemannen die hem wilden arresteren en waarmee hij ten slotte, aldus de officiële verklaring, zelfmoord pleegde. Martinez Andia zou betrokken zijn geweest bij de moord op een politieman, aanslagen en een bankoverval.

Elders in Madrid werden twee leden van de politiek-militaire afdeling van de ETA aangehouden: de 19-jarige Cabicagogeacoa Galletebeitia en de 25-jarige Ibarguren Azcue. De laatste wordt ervan verdacht betrokken te zijn geweest bij de woord op een politie-inspecteur.

In Barcelona verzette twee commando's van de ETA, aldus de officiële verklaring zich met vuurwapens tegen de politie toen deze hen op hun adres verraste. Bij het hieropvolgende gevecht werd een van hen, de 22-jarige Antonio Campillo Alcorta gedood. Hij werd onder meer verdacht van moord op een politieman, het doen ontsnappen van een gevangene en gewapende bankovervallen. Zijn metgezel Ruiz de Apodaca Landa, die betrokken zou zijn geweest bij de moord op drie politiemannen, werd hierbij zwaar gewond.

Na een vuurgevecht dat volgens de regeringsmededeling 45 minuten duurde kon eveneens in Barcelona worden ingerekend de 24-jarige Martinez de la Fuinti Inchaurequi. Hij wordt verdacht van desertie uit het leger en zou bij bankovervallen betrokken zijn geweest. Met hem werd de 20-jarige Gonzalez Terron aangehouden die verscheidene overvallen en aanslagen zou hebben gepleegd.

(Vervolg volgende aflevering)

NEDERLAND

BEZUINIGING TOT *f* 256 MLN OP BEGROTING VAN DEFENSIE

In de miljoenennota bij de begroting-1976 (pag. 619/3 e.v.) zegt de regering, dat het noodzakelijk zal zijn op middellange termijn de stijging van de collectieve lasten af te vlakken. Voor een deel is daarmee in 1976 een begin gemaakt en een van de departementen, waar op de begroting voor 1976 bezuinigingen zijn aangebracht, is dat van defensie.
Weliswaar loopt de begroting van defensie volgend jaar op tot *f* 7,7 mrd — *f* 1,2 mrd meer dan in de defensienota van 1974 (pag. 488/1 e.v.-1974) — niettemin zijn voor een bedrag van *f* 256 mln compensaties aangebracht.
De voornaamste maatregelen, waarmee de bezuiniging bereikt wordt, zijn:

1) het squadron van 15 Neptune maritieme patrouillevliegtuigen van de marine wordt per 1 jan. a.s. buiten dienst gesteld en zal voorlopig niet worden vervangen;

2) de kruiser De Zeven Provincien wordt reeds in okt. — twee jaar eerder dan voorzien — uit de vaart genomen.

Demonstratieve vlucht Neptunes boven Den Haag

In de middag van 17 sept. werd door een viertal Neptunes van de marineluchtvaartdienst (MLD) op lage hoogte boven Den Haag een formatievlucht gemaakt, kennelijk bedoeld als demonstratie.
In antwoord op schriftelijke vragen van de TK-leden Dankert en Kombrink (beiden PvdA) deelde minister Vredeling van defensie op 18 sept,. mede, dat het personeel van de MLD met deze formatievlucht de grenzen van de uitingsvrijheid uit het oog verloren had. De minister had de bevelhebber van de zeestrijdkrachten, vice-admiraal B. Veldkamp opdracht gegeven te onderzoeken wat precies doel en achtergrond van de vlucht zijn geweest.
Op 25 sept. is „wegens onzorgvuldigheden bij de uitoefening van zijn functie" het plaatsvervangende hoofd van de marinevoorlichtingsdienst, luitenant-ter-zee eerste klas D. L. R. Lamberts, door de marineleiding van zijn functie ontheven.
Hem werd verweten, dat hij voorkennis had gehad van de plannen voor de demonstratieve formatievlucht zonder dit aan zijn superieuren mede te delen.

Brief NAVO-secretaris-generaal Luns aan Nederlandse regering; communiqué NAVO-raad

De secretaris-generaal van de NAVO, mr. J. M. A. H. Luns, verzond op 18 sept. een brief aan de Nederlandse regering, die hij had opgesteld op verzoek van de lidstaten. De inhoud van de brief is niet openbaar gemaakt, maar in NAVO-kringen in Brussel werd gezegd, dat er in niet mis te verstane bewoordingen kritiek in werd geleverd op de Nederlandse defensieplannen.
De inhoud van de brief kan verder worden afgeleid uit uitlatingen van mr. Luns op 29 sept., toen hij op de TV werd geïnterviewd in TROS-*Aktua.*

Mr. Luns stelde o.m., dat geen van de bondgenoten aanvaardde, dat Nederland, kort nadat in de defensienota voor enkele jaren afspraken zijn gemaakt, zonder raadplegingen opnieuw bezuinigingen in de defensiebegroting aanbrengt. Bovendien was overeengekomen, dat in alle landen de defensieuitgaven in elk geval niet verlaagd zouden worden.
In alle NAVO-landen staan de regeringen onder sterke druk om de defensieuitgaven te verlagen, maar de regeringen weerstaan die druk. Alleen Nederland doet dit niet, hoewel het in andere internationale organisaties, b.v. de EG, strak vasthoudt aan gemaakte afspraken, aldus mr. Luns.
Mr. Luns deelde mede, dat de regering in Bonn er op gewezen had, dat voor de Nederlandse begroting van ontwikkelingssamenwerking kennelijk geen beperkingen gelden. De defensieprioriteit komt in Nederland achteraan, zo meende mr. Luns.

De NAVO-raad in Brussel gaf op 28 sept. een verklaring uit, waarin de Nederlandse regering gevraagd werd het standpunt van de NAVO over de voorgenomen bezuinigingen ernstig in overweging te nemen en haar voorstellen te herzien. De NAVO was tot de conclusie gekomen, dat uitvoering van de plannen een nadelig effect zou hebben op de defensieve mogelijkheden van de NAVO.

In de NAVO-verklaring werd er op gewezen, dat Nederland door de economische moeilijkheden niet zwaarder getroffen was dan andere NAVO-leden. Ook werd gewaarschuwd tegen het mogelijk „besmettelijke" effect, dat van het Nederlandse voorbeeld zou kunnen uitgaan.

Nederlands verweer tegen verwijten

Minister Van der Stoel van buitenlandse zaken stelde op 30 sept., in een reactie op de verwijten uit Brussel, dat Nederland de gramschap van de NAVO voor de bezuinigingen op defensie niet verdient. „We verdienen niet," zo zei de minister, „dat men zo gromt en bromt, als men vergelijkt wat een land als België doet en ziet wat men daar uitgeeft aan defensie per hoofd van de bevolking." (Volgens NAVO-publikaties bedroegen in 1974 de defensieuitgaven in Nederland $ 172 per hoofd van de bevolking en in België $ 146).

Minister Van der Stoel ontkende, dat er geen overleg met de NAVO zou zijn geweest. Juist op basis van het overleg was het Brusselse commentaar mogelijk. Wel was het zo, dat bij het opstellen van de plannen geen vooroverleg gevoerd was.
Tenslotte stelde de minister, dat het kabinet-Den Uyl bij zijn optreden een „uitzichtloze situatie" bij de Nederlandse defensie had aangetroffen. Men had tot dan toe de beleidslijnen uit het verleden doorgetrokken, ook al wist men, dat dit zou leiden tot zeer aanzienlijke stijgingen van het percentage voor defensie op de begroting. Minister Vredeling heeft hier terecht ingegrepen, aldus minister Van der Stoel. (A N P, N R C / H'blad)

DELEGATIE UIT PVDA BEZOEKT DE DDR

Een delegatie uit de PvdA heeft van 22-26 sept. op uitnodiging van CC van de SED een bezoek gebracht aan de DDR.
De Nederlandse delegatie werd geleid door de voorzitter van de PvdA, mevr. Ien van den Heuvel. Leden waren o.m. bestuurslid Jan Nagel en internationaal secretaris H. van den Berg.
In Oost-Berlijn is overleg gevoerd met het Politburo van de SED, waaraan ook door de Oostduitse partijleider Honecker is deelgenomen.
De Westduitse SPD is te voren over het bezoek ingelicht.

Over de besprekingen is een communiqué uitgegeven, waarin o.m. werd gezegd, dat bij toekomstige ontmoetingen maatregelen genomen zullen worden tot een verdere ontwikkeling van de betrekkingen tussen de twee partijen. Men is overeengekomen werkgroepen in te stellen, die zich zullen bezig houden met veiligheid en ontwapening alsmede de bestudering van economische, sociale en cultuurpolitieke kwesties.
De SED is voor een tegenbezoek aan Nederland uitgenodigd.
Beide partijen willen de condities voor „acties van alle progressieve krachten" verbeteren.
Voor wat betreft Portugal spreken beide partijen zich uit voor een onafhankelijke en vooruitstrevende ontwikkeling.

Bij de terugkeer op Schiphol gaf de Nederlandse delegatie een persconferentie.

Leden van de PvdA-delegatie deelden mee, dat hun in de gesprekken met partijleider Honecker en leden van het Politburo gebleken was, dat de DDR de muur tussen Oost- en West-Berlijn beschouwt „als een normale grens, zoals die elders tussen West- en Oost-Europa bestaat". „Zij hebben de noodzaak ervan ook aangetoond", aldus Jan Nagel. „De muur is historisch juist geweest, ondanks alle nadelige effecten, die eraan kleefden. Wij hebben in de discussie gevraagd, hoe lang zij denken, dat de noodzaak van de muur zich nog zal handhaven, nu er steeds grotere ontspanning in Europa tot

Aan de linkerzijde de PvdA-delegatie. Derde van links voorzitter mevr. Van den Heuvel. Tegenover haar de Oostduitse partijleider Honecker.

stand wordt gebracht. Men meent in de DDR, dat de bestaande scheiding tussen Oost en West slechts met kleine stappen geleidelijk kan worden opgeheven".
Partijvoorzitter mevr. Van den Heuvel zei o.m. „Wij hebben onze gesprekspartners toegegeven, dat wij achteraf bezien in de naoorlogse fase een verkeerde houding hebben ingenomen t.o.v. de DDR. De DDR is ook door ons te laat erkend". Uit gesprekken was volgens haar gebleken, dat er tussen de SED en de PvdA geen enkel verschil van mening bestaat over de wenselijkheid om zo snel mogelijk te komen tot een hervorming van de maatschappij. Het uiteindelijke doel is een werkelijk socialistische maatschappij. „Maar zo gauw wij gingen discussiëren over de middelen om deze hervorming te bereiken, dan liepen onze meningen uiteen", aldus mevr. Van den Heuvel. „Wij hebben ons er over verbaasd, dat men in de DDR te gemakkelijk spreekt over de tegenstelling tussen socialistische en kapitalistische landen, waarbij wij ons immers verbeelden, dat Nederland, met een socialistische premier als Den Uyl aan het hoofd, gedomineerd wordt door democratisch socialisten. De DDR zou dus van zo'n land een bepaalde bijdrage kunnen verwachten aan de omvorming van de kapitalistische maatschappij".
In de discussies was de politieke spanning soms wel opgelopen, maar beide partijen waren tot de slotsom gekomen, dat de wereldvrede er slechts mee is gediend, wanneer botsende meningen openlijk worden uitgesproken en geschillen niet met de mantel der diplomatieke liefde worden bedekt.

Kritiek in PvdA op uitspraken delegatie naar DDR

Minister Van der Stoel (PvdA) van buitenlandse zaken distantieerde zich op 30 sept. van de uitspraken van Jan Nagel m.b.t. de historische juistheid van de Berlijnse muur. De minister merkte o.m. op: „De normalisatie in Europa is alleen voltooid als ook de muur is verdwenen; we mogen niet vergeten, dat ook hier bloed is gevloeid."
In een vergadering van het partijbestuur op 30 sept. werd ook scherpe kritiek geuit. Minister-president Den Uyl noemde de uitspraken van Jan Nagel „feitelijk en politiek verwerpelijk" en „in het licht van de recente historie onverdedigbaar". Ook vond Den Uyl het uiterst ongelukkig en onaanvaardbaar, dat de socialisten de morele verwerpelijkheid van de muur niet hadden benadrukt.

In een PvdA-vergadering in Goes op 30 sept. zei mevr. Van den Heuvel, dat Westeuropese landen net zo goed fouten hebben gemaakt in hun gedrag tegenover Oost-Europa als andersom. In de PvdA is de erkenning te lang een strijdpunt geweest. Er zijn nog steeds mensen, die zich niet bij de deling van Duitsland willen neerleggen.
Dit alles, vervolgde mevr. Van den Heuvel, houdt niet in, dat de PvdA de middelen, waarmee de DDR haar doelstellingen wil bereiken, juist vindt. De PvdA keurt die middelen ten sterkste af en zal dit het liefste doen in samenspraak met vertegenwoordigers van de DDR. Dit kan een begin zijn van de vrije uitwisseling van ideeën, personen enz. tussen Oost en West.
In een uitzending van VARA's A c h t e r h e t N i e u w s op 2 okt. zei mevr. Van den Heuvel de uitspraak over de Berlijnse muur te betreuren. Zij zei, dat het zeker niet de bedoeling is geweest met die uitspraak te suggereren, dat hetgeen er rond de Berlijnse muur gebeurd is zo erg niet was. „Het is vreselijk wat er gebeurd is", aldus de PvdA-voorzitter. (A N P, N R C/H'b l a d)

ALGEMENE ARBEIDSONGESCHIKTHEIDSWET DOOR TWEEDE KAMER NA AMENDERING AANVAARD

De Tweede Kamer besprak het ontwerp inzake een algemene arbeidsongeschiktheidswet (AAW, pag. 104 /2 - 1975) op 9, 10 en 11 sept. De stemmingen over amendementen en het ontwerp vonden plaats op 17 sept.
Oorspronkelijk was het de bedoeling de wet op 1 juli 1976 in werking te doen treden. Op 29 juli zond de Sociale Verzekeringsraad echter een brief aan staatssecretaris Mertens van sociale zaken, waarin werd aangedrongen op uitstel tot 1 jan. 1977. De Sociale Verzekeringsraad — een adviesorgaan van de regering, waarin de werkgevers- en werknemersorganisaties zijn vertegenwoordigd — schreef, dat invoering op 1 juli 1976 technisch niet mogelijk is. Wanneer het ontwerp in sept. zou worden aangenomen door de Tweede en Eerste Kamer is de tijd te kort om de uitvoeringsorganisatie in gereedheid te brengen en de ambtenaren aan te trekken, die nog met de nieuwe wet vertrouwd moeten worden gemaakt. De regering volgde het advies van de Raad en bracht in het ontwerp een wijziging aan, waardoor de AAW per 1-1-1977 in werking zou treden. Dit viel slecht bij de CDA-fracties in de Tweede Kamer en deze dienden bij de behandeling een amendement in, waarbij de wet per 1 juli 1976 van kracht zou worden. Minister Boersma had veel bezwaren tegen dit amendement en hij kondigde aan, te zullen vragen om schorsing van de beraadslagingen, indien het zou worden aanvaard.
Hetzelfde zei de minister m.b.t. een amendement Barendregt (PvdA), volgens welk ook gehuwde werkende vrouwen onder de wet zouden vallen.
Op beide punten werden compromissen bereikt. Mevr. Van Leeuwen (ARP) diende nu namens de CDA-partijen een amendement in, waarbij de wet op 1 okt. 1976 zou worden ingevoerd. De minister zei zich tegen een eventueel aanvaarden hiervan niet te zullen verzetten. Het amendement-Barendrecht werd met een sub-amendement-Rietkerk (VVD) dusdanig gewijzigd, dat het onder de werkingssfeer van de wet brengen van de gehuwde werkende vrouw zou kunnen worden uitgesteld tot 1 jan. 1979.
Beide amendementen werden door de Tweede Kamer aanvaard, die daarna het ontwerp goedkeurde. Alleen de fracties van GPV en SGP wilden, om principiële redenen, geacht worden te hebben tegengestemd.
De TK aanvaardde ook een CDA-motie om de definitie van het begrip arbeidsongeschiktheid in studie te nemen en de TK in te lichten over de gevolgen daarvan voor de andere sociale verzekeringswetten. *(NRC/H'blad, Handelingen Tweede Kamer)*
(Vor. ber. pag. 104/2 - 1975)

TWEEDE KAMER AANVAARDT WET RIJKSUNIVERSITEIT LIMBURG

De Tweede Kamer heeft op 11 sept. de wet tot stichting van een rijksuniversiteit Limburg in Maastricht zonder hoofdelijke stemming aangenomen.
De universiteit zal bestaan uit een medische faculteit en een „algemene faculteit". Binnen deze tweede faculteit zal voorlopig geen onderwijs gegeven worden; er zullen hierin onderwijsprogramma's ontwikkeld kunnen worden, waarin het academisch statuut nog niet voorziet.
Volgens de wet op het wetenschappelijk onderwijs zijn voor een universiteit ten minste drie faculteiten nodig. Daarom was voor de universiteit Limburg een aparte wet noodzakelijk.
De staatssecretaris van onderwijs, dr. Klein, heeft d.m.v. een nota van wijziging de werkingsduur van de wet beperkt tot 31 aug. 1985. Hij deed dit, nadat de KVP-er Ter Woorst een amendement had ingediend om de duur van de wet te beperken tot 1982. Dit amendement werd teruggetrokken na de concessie van de staatssecretaris. *(NRC/H'blad)*

(Vor. ber. pag. 650/1 - 1974)

VIER SYRIËRS GEARRESTEERD. GIJZELINGSACTIE VOORKOMEN

In de nacht van 4 op 5 sept. heeft de Amsterdamse politie vier personen met Syrische paspoorten gearresteerd. Gelijktijdig werd een Nederlandse vrouw aangehouden, die later is vrijgelaten, omdat zij bij toeval in het gezelschap van de Syriërs verkeerde.
De vier mannen beschikten over wapens en explosieven. Ook werden documenten aangetroffen, waaruit bleek, dat zij voornemens waren een gijzelingsactie uit te voeren.

Uit de documenten bleek, dat zij hun actie op het station van Amersfoort hadden willen uitvoeren. Op 5 sept. hadden zij de Warschau-express willen overvallen, die omstreeks half negen 's morgens uit Duitsland het station zou binnenlopen.
Het ging de mannen speciaal om het Russische rijtuig van de internationale trein. Twee van hen hadden het station al een paar maal verkend. De laatste keer gebeurde dat op de dag van hun aanhouding.
Geëist zou worden dat premier Den Uyl via de televisie en de radio zou verklaren dat de Nederlandse regering de immigratie van joden via Nederland stopzet en Nederland sluit voor joden uit de Sowjet-Unie. De Nederlandse regering zou moeten erkennnen dat het Palestijnse volk het recht heeft zijn eigen lot te bepalen en dat de PLO de enige vertegenwoordigster is van het Palestijnse volk. „Mocht de regering niet op deze eisen ingaan, dan zijn wij niet verantwoordelijk voor het leven van de gijzelaars", aldus het pamflet.
De mannen waren van plan een koffertje met elektrische draden aan het rijtuig te bevestigen om daarmee de indruk te wekken dat er ook een bom in het spel was. Zij wilden ten hoogste twaalf treinreizigers gijzelen, maar geen vrouwen en kinderen. Als de operatie slaagde wilden de mannen met een autobus naar Schiphol rijden. De bus zou op een platform gestationeerd worden zolang de verdere onderhandelingen zouden duren. Er zou een Nederlands vliegtuig met een Nederlandse bemanning ter beschikking moeten worden gesteld. Dit zou de vier Syriërs naar een land moeten brengen, dat bereid zou zijn hen te ontvangen. De mannen wilden de gijzelaars vrijlaten, zodra aan hun eisen zou zijn voldaan en zijzelf in het vliegtuig zaten. Als hun eisen niet zouden worden ingewilligd, zouden zij samen met hun gijzelaars afreizen.

Palestijnse organisatie Saika eist vrijlating

Libanese kranten publiceerden op 12 sept. een verklaring van de Palestijnse guerrillaorganisatie Saika, waarin de vrijlating van de vier Syriërs werd geëist.

In de verklaring zei Saika „Als de Nederlandse regering niet op deze eis ingaat, stellen wij haar aansprakelijk voor alle mogelijke tegenmaatregelen in de toekomst". Bevestigd werd, dat de Syriërs opdracht hadden een „politieke missie" uit te voeren om Nederland te dwingen een eind te maken aan doorreisfaciliteiten voor uit de SU afkomstige joden. „Nederland is een belangrijk verzamelpunt geworden voor landverhuizers op weg naar Palestina".
„De opdracht van onze kameraden was ook de Nederlandse regering een verklaring te ontlokken, waarin zij in het openbaar de nationale rechten van het Palestijnse volk erkent, waaronder het recht van het Palestijnse volk om naar hun vaderland terug te keren en hun eigen toekomst te bepalen", aldus de verklaring, die besloot: „Onze organisatie legt er sterk de nadruk op, dat onze mannen de opdracht hadden bloedvergieten te vermijden en ervoor te zorgen, dat kinderen, vrouwen en Nederlandse burgers geen kwaad zou overkomen".

Minister-president Den Uyl wees er op 12 sept. op, dat Nederland geen verzamelpunt of doorgangshuis is voor joden uit de SU op weg naar Israël. Het is alleen zo, dat de Nederlandse ambassade in Moskou bemiddeling verleent bij het aanvragen van uitreisvisa i.v.m. het feit, dat de diplomatieke betrekkingen tussen Israël en de SU verbroken zijn. *(ANP, NRC/H'blad)*

VERONICA OMROEP ORGANISATIE ASPIRANT-OMROEPORGANISATIE

Minister Van Doorn van CRM heeft bij KB van 26 aug. zijn eerdere besluit aan de Veronica Omroep Organisatie (VOO) geen zendtijd te verlenen (pag. 537/3 - 1974) vernietigd.

Dientengevolge wordt de VOO nu als aspirant-zendgemachtigde tot de ether toegelaten met drie uur radiozendtijd en één uur televisiezendtijd per week.
Volgens de geldende regels gaat de zendtijdtoewijzing voor radio en TV in op 1 april 1976, maar omdat de verdeling van de radiozendtijd per 1 jan 1976 toch gewijzigd gaat worden i.v.m. de start van Hilversum IV heeft de minister besloten de toewijzing van radiozendtijd aan de VOO op die datum te laten ingaan.

De VOO was tegen de eerdere afwijzing bij de Raad van State in beroep gegaan en was door dit college in het gelijk gesteld.
Tevens had de VOO na de afwijzing een nieuw verzoek om zendtijd ingediend, nu alleen op de radio. De Omroepraad adviseerde op 24 juni van dit jaar negatief op dit verzoek. Gezien het advies van de Raad van State na het beroep van de VOO bleef een besluit m.b.t. de tweede aanvraag achterwege. (Staatscourant) (Vor. ber. pag. 537/3-1974)

NACHTWACHT BESCHADIGD

Op 14 sept. is door de 38-jarige voormalige onderwijzer A. W. de R. uit Bloemendaal Rembrandt's schilderij De Nachtwacht in het Rijksmuseum te Amsterdam met een mes ernstig beschadigd. De dader is op 17 sept. opgenomen in de Rijkspsychiatrische inrichting te Woensel. Deskundigen hebben verklaard, dat het schilderij geheel gerestaureerd zal kunnen worden. De restauratie zal vier tot vijf maanden in beslag nemen. (ANP)

DISCONTOVERLAGING

M.i.v. 15 sept. heeft de Nederlandse Bank het disconto met een vol punt verlaagd tot 4,5%. De Bank volgde hiermee de internationale ontwikkeling, i.h.b. die in de Bondsrepubliek, waar op 11 sept. het disconto van 4 op 3,5% verlaagd werd. (ANP) (Vor. ber. pag. 550/2-1975)

CHU EN KVP BEREID TOT GESPREK MET ARP. RESOLUTIE CDA-CONGRES MAG NIET AANGETAST.

CHU-voorzitter baron Van Verschuer en de CHU-fractievoorzitters uit Tweede en Eerste Kamer dr. Kruisinga en prof. Van Hulst verklaarden op 29 sept. namens hun partij bereid te zijn het gesprek met de ARP over het meningsverschil m.b.t. de grondslag van het CDA te heropenen. Zij stelden daarbij, dat dit gesprek moest plaats vinden op basis van de resolutie, die het CDA-congres op 23 aug. had aanvaard (pag. 627/3 e.v.).
Het dagelijks bestuur van de KVP gaf op 1 okt. een verklaring uit. Voorgesteld werd in te gaan op de uitnodiging van de ARP voor een gesprek. Dat zou dan moeten gaan over de formulering van politieke beginselen, die concreet maken wat het evangelie betekent voor het politiek handelen. Niet gesproken zou worden over de binding van CDA-vertegenwoordigers aan het evangelie. Hierover bestond een „duidelijke uitspraak van het CDA-congres." Het gesprek zou voor eind nov. tot resultaten geleid moeten hebben. (ANP, De Volkskrant, NRC/H'blad) (Vor. ber. pag. 627 e.v.)

POLEN

GIEREK BEZOEKT ZWEDEN

De Poolse partijleider Edward Gierek bracht van 2-5 juni een officieel bezoek aan Zweden op uitnodiging van de Zweedse premier Olof Palme.
Gedurende dit bezoek werden de volgende documenten ondertekend:

Een gemeenschappelijke verklaring over de ontwikkeling van vriendschappelijke betrekkingen tussen Polen en Zweden;
een overeenkomst op lange termijn over de ontwikkeling van economische, industriële, technische en wetenschappelijke samenwerking tussen de regeringen van beide landen;
een overeenkomst m.b.t. samenwerking in de gezondheidszorg;
en een overeenkomst ter vermijding van dubbele heffing van inkomsten- en vermogensbelasting.
Daarnaast werden verschillende overeenkomsten en contracten tussen Poolse en Zweedse ondernemingen ondertekend.

JABLONSKI BEZOEKT MONGOLIË. VRIENDSCHAPSVERDRAG

Het Poolse staatshoofd Henry Jablonski bracht van 2-5 juni een bezoek aan de Mongoolse Volksrepubliek.
Jablonski en de Mongoolse partijleider Tsedenbal ondertekenden in Oelan Bator een verdrag over vriendschap en samenwerking tussen Polen en Mongolië.

JAROSZEWICZ IN DE DDR. HERDENKING VERDRAG VAN GÖRLITZ

Premier Jaroszewicz verbleef op 5 juli in de Oostduits-Poolse grensplaats Görlitz, waar hij te zamen met de Oostduitse premier Sindermann deelnam aan plechtigheden ter herdenking van het feit dat 25 jaar eerder, op 6 juli 1950, in deze plaats tussen Polen en de DDR het verdrag afgesloten werd, waarin de Oder-Neissegrens erkend werd.

ROEMENIË

WIJZIGINGEN IN PARLEMENT EN REGERING

Op 18 juli 1974 is overleden Miro Constantinescu, secretaris van het CC, kandidaat-lid van het uitvoerende comité en voorzitter van de Grote Nationale Vergadering — het parlement.
De Nationale Vergadering verkoos op 26 juli 1974 Nicolae Giosan, voorzitter van de academie van landbouwwetenschappen, tot opvolger van Constantinescu.
Op 25 okt. 1974 werd de minister van elektrische energie, Constantin Babalau, zonder opgaaf van redenen vervangen door Nicolae Manescu.
Op 29 nov. werd Mihai Marinescu benoemd tot voorzitter van de plancommissie en vice-premier. Zijn voorganger, Emil Draganescu, bleef vice-premier en werd belast met de „coördinering van verschillende sectoren van de economie".

Verkiezingen Grote Nationale Vergadering en volksraden

Op 9 maart 1975 vonden verkiezingen plaats voor de Grote Nationale Vergadering alsmede voor de volksraden.
De kandidaten waren allen gesteld door het Front van de Socialistische Eenheid (FSE). De verkiezingsuitslagen luidden aldus:

NATIONALE VERGADERING. Kiesgerechtigd waren 14.900.032 burgers, van wie 14.894.185 (99,96%) hun stem hebben uitgebracht. Hiervan waren er 14.715.539 (98,80%) voor de kandidaten van het FSE.
In 210 van de 347 kiesdistricten was elk één kandidaat gesteld; in 139 elk twee kandidaten.

VOLKSRADEN. Tevens werden verkiezingen gehouden voor de volksraden van gemeenten en districten, 2.848 in getal met in totaal 51.441 zetels. Hiervoor had het FSE 90.858 kandidaten gesteld, van wie 51.437 gekozen werden. In vier districten kreeg geen van de kandidaten meer dan 50% van de uitgebrachte stemmen.

CC brengt persoonlijke wijzigingen aan. Stelt herverkiezing Ceausescu tot president voor

Op 17 maart 1975 vergaderde eerst het CC van de communistische partij.

Het CC onthief om gezondheidsredenen Mihai Dalea van zijn ambt van voorzitter van de centrale raad van het vakverbond en benoemde hem tot voorzitter van het CC. Tot opvolger bij de vakbeweging werd aangewezen Gheorghe Pana, die als secretaris van het CC aftrad. Tot secretaris van het CC werd benoemd Emil Bobu, die tegelijkertijd ontslagen werd als minister van binnenlandse zaken.
Eveneens tot secretaris van het CC werd benoemd Iosif Banc, een landbouwdeskundige, die tevens de functie van voorzitter van de centrale raad van de controlecommissie kreeg.
Tenslotte werd Virgil Actarian „wegens zware gebreken in zijn bezigheid, wegens schendingen van de principes van de socialistische ethiek en gerechtigheid, wegens onoprechtheid jegens de partij uit de rijen van de kandidaat-leden van het CC" uitgesloten.
Aansluitend vond een gemeenschappelijke vergadering plaats van het CC van de communistische partij en de landelijke raad van het FSE. Op voordracht van premier Manescu werd unaniem besloten Ceausescu voor de tweede maal sedert het ambt was ingesteld (pag. 251/2-1974) kandidaat te stellen voor het presidentschap van de republiek.

Parlement kiest president, Staatsraad en regering

Daarop vond op 17 maart de constituerende vergadering van de Grote Nationale Vergadering plaats. Het parlement herkoos Ceausescu als president van de republiek en aanvaardde vervolgens een nieuwe wet op de ambtseed van de president, die Ceausescu aflegde:

„Ik zweer het vaderland trouw te dienen en vastbesloten op te komen voor de verdediging van de onafhankelijkheid, soevereiniteit en integriteit van het land, voor de welstand en het geluk van het hele volk, voor de opbouw van socialisme en communisme in Roemenië. Ik zweer de grondwet en de wetten van het land te eerbiedigen en te verdedigen en alles te doen voor de consequente toepassing van de grondslagen van de socialistische democratie, voor de verwerkelijking van de normen van de socialistische ethiek en gerechtigheid in het leven van de samenleving. Ik zweer standvastig de buitenlandse politiek van de vriendschap en het bondgenootschap met alle socialistische landen, van de samenwerking met alle naties van de wereld ongeacht hun maatschappelijke orde, op de grondslag van de volledige gelijkberechtiging, van de solidariteit met de revolutionaire en vooruitstrevende krachten in de hele wereld, van de vrede en de vriendschap tussen de volkeren te bevorderen. Ik zweer mijn plicht altijd eervol en trouw te vervullen, tot de roem en voor de grootheid van onze socialistische natie Roemenië".

Op 18 maart werd Ceausescu opnieuw gekozen tot voorzitter van de Staatsraad.

Vice-voorzitters werden Emil Bobu, Emil Bodnaras, Stefan Peterfi en Stefan Voitec. Leden: Dan Anghel, Ioan Anton, Ion Ceterchi, Ion Coman, Tamara Dobrin, Eduard Eisenburger, Ludovic Fazekas, Ioan Manciuc, Gheorghe Petrescu, Ion Popescu-Puturi, Constantin Statescu en Gheorghe Stoica.

Eveneens op 18 maart werd, op voorstel van Ceausescu, Manea Manescu tot premier herkozen, die vervolgens een kabinet voorstelde, waarvan de samenstelling werd goedgekeurd. Leden van het kabinet zijn:

Emil Draganescu - vice-premier; Janos Fazekas - vice-premier en binnenlandse handel; Mihai Marinescu - vice-premier en voorzitter van de staatsplancommissie Angelo Miculescu - vice-premier en landbouw, voedselvoorziening en waterstaat; Paul Niculescu - vice-premier en opvoeding en onderwijs; Gheorghe Oprea - vice-premier; Ion Patan - vice-premier en buitenlandse handel en internationale economische samenwerking; Gheorghe Radulescu - vice-premier; George Macovescu - buitenlandse zaken; Ion Ionita - defensie; Teodor Coman - binnenlandse

zaken; Florea Dumitrescu - financiën; Maxim Berghianu - technisch-materiële verzorging en controle van het investeringsfonds; Neculai Agachi - metallurgische industrie; Ioan Avram - zware machinebouw; Constantin Ionescu - werktuigmachinebouw en elektrotechniek; Mihail Florescu - chemische industrie; Nicolae Manescu - elektroenergie; Bujor Almasan - mijnbouw, aardolie en geologie; Vasile Bumbacea - industriële gebouwen; Vasile Patilinet - bosbouw en bouwmaterialen; Gheorghe Cazan - lichte industrie; Ion Cosma - toerisme; Traian Dudas - transport en communicatie; Petre Lupu - arbeid; Radu Paun - gezondheid; Emil Nicolcioiu - justitie; Ioan Ursu - voorzitter van de landelijke raad voor wetenschap en technologie; Dumitru Popescu - voorzitter van de raad voor cultuur en socialistische opvoeding; Iosif Uglar - voorzitter van het comité voor volksraden; Gheorghe Gaston Marin - voorzitter van de staatscommissie voor prijzen; Emilian Dobrescu - minister-staatssecretaris, eerste vice-voorzitter van de staatsplancommissie; Nicolae Ionescu - minister-staatssecretaris bij het ministerie van buitenlandse handel en internationale economische samenwerking; Nicolae M. Nicolae - minister-staatssecretaris bij het ministerie van buitenlandse handel en internationale economische samenwerking; Florin Iorgulescu - voorzitter van de landelijke raad van waterstaat; Constantin Iftodi - leider van het departement voor voedselindustrie; Marin Capisizu - leider van het departement voor de staatslandbouw. Uit hoofde van hun functie zijn lid van het kabinet: de voorzitter van de centrale raad van het algemene vakverbond, de voorzitter van de landelijke raad van de landbouwcoöperaties, de voorzitter van de landelijke vrouwenraad en de eerste secretaris van het CC van het verbond van de communistische jeugd.

PRIJS- EN LOONSVERHOGINGEN

Op 14 juli zijn prijsverhogingen aangekondigd voor een reeks van produkten. Zij hebben betrekking op brandstoffen, hout en verschillende houtprodukten, bouwmaterialen, papier, leer, kleding, levensmiddelen, sommige produkten van de lichte industrie en dienstverleningen.
Als reden voor de maatregel werd gegeven de verandering van de wereldmarktprijzen en stijgende produktiekosten in Roemenië.
Gelijktijdig werd een algemene loonsverhoging van 60 Lei per maand bekend gemaakt. Volgens de aankondiging betekent deze maatregel een extra inkomen voor de bevolking in de tweede helft van dit jaar van in totaal 2 mrd Lei, waarvan 680 mln Lei aan de prijsverhogingen zal opgaan. *(NZZ, Le Monde)*

DOELSTELLINGEN VIJFJARENPLAN 1976-1980

Op een bijeenkomst van het CC op 21 en 22 juli heeft partijleider Ceausescu de doelstellingen voor het vijfjarenplan 1976-1980 bekend gemaakt.
Gestreefd wordt naar een jaarlijkse groei van het nationale produkt met 9% en van het nationale inkomen met 10,5%. De industriële produktie moet per jaar met 11,2% toenemen en de landbouwproduktie met 6 tot 7,2%.
Aan het eind van de vijfjarenperiode moet 68% van het Roemeense nationale inkomen voortgebracht worden door de industrie tegen 62% nu.
Rond 33% van het nationale inkomen moet voor investeringen beschikbaar komen. Het reële inkomen van de bevolking zal in de komende vijf jaar met 18 tot 20% verhoogd moeten worden — 3,5% per jaar. In het nu aflopende vijfjarenplan was dit groeicijfer 22%. M.b.t. de buitenlandse handel wordt gestreefd naar een groei van de export met 90% en van de import met 60%. *(FAZ, DPA)*

TSJECHOSLOWAKIJE

REGERINGSWIJZIGING

Het Tsjechoslowaakse persbureau *Ceteka* maakte op 2 dec. 1974 een regeringswijziging bekend.

Vice-premier Vlastimil Ehrenberger werd als zodanig ontslagen en benoemd tot minister van brandstof en energie. Zijn opvolger als vice-premier werd Josef Simon, tot dat moment minister van metallurgie en zware machinebouw. Op dit departement werd tot minister benoemd Zdenek Pucek, tot dan vice-minister op dit ministerie.
De wijziging was noodzakelijk geworden, doordat op 26 sept. Jaromir Matusik, minister van brandstof en energie, bij een verkeersongeval om het leven gekomen was. (AFP, DPA, Reuter)

PARTIJLEIDER HUSAK PRESIDENT VAN DE REPUBLIEK

Het CC van de Tsjechoslowaakse communistische partij heeft op 27 mei 1975 het parlement voorgesteld de secretaris-generaal van de partij, Gustav Husak, te verkiezen tot president van de republiek als opvolger van Ludvik Svoboda.
Svoboda, die op 22 maart 1973 voor een tweede ambtstermijn herkozen was (pag. 561/3 - 1973), was door zijn gezondheidstoestand niet langer in staat het ambt uit te oefenen. Hij was in mei al meer dan een jaar ziek. Op 19 mei werd een medisch bulletin over de gezondheidstoestand van de 79-jarige generaal uitgegeven, waarin werd vastgesteld, dat hij buiten staat was zijn functie te hervatten .
Voor de verkiezing van Husak was een wijziging van de grondwet noodzakelijk, aangezien onder de bestaande bepalingen een president

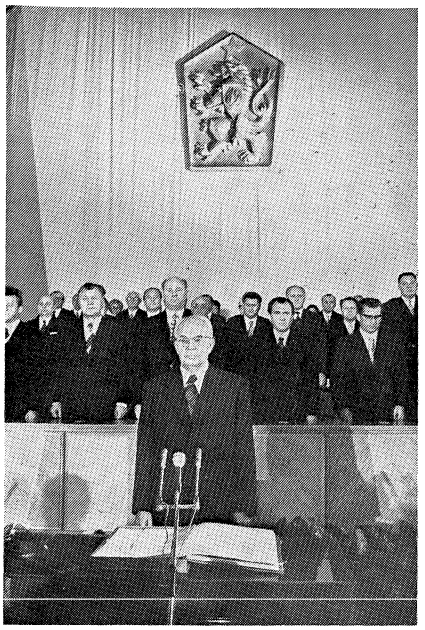

Gustav Husak na zijn beëdiging tot president van Tsjechoslowakije.

niet uit zijn ambt ontzet kon worden. De president moest zijn ambtstermijn van vijf jaar voltooien, voor die tijd aftreden of overlijden, wilde er een nieuwe president gekozen kunnen worden.
Het parlement aanvaardde op 28 mei een grondwetswijziging, die bepaalde, dat een nieuwe president gekozen kan worden, als de zittende president zijn ambt meer dan een jaar niet had kunnen uitoefenen.
Op 29 mei verkoos het parlement Husak tot president van de republiek. Hij combineert deze functie met die van secretaris-generaal van de partij, een cumulatie van ambten, die sedert het aftreden van Novotny als eerste secretaris op 4 jan. 1968 (pag. 33 e.v. - 1968) niet meer was voorgekomen.
Husak is de eerste Slowaak, die president van Tsjechoslowakije is. *(DPA, AFP, Reuter, UPI)*

OLDRICH SVESTKA OPNIEUW HOOFDREDACTEUR RUDE PRAVO

De hoofdredacteur van het partijdagblad Rude Pravo Miroslav Moe is op 1 sept. „op eigen verzoek" van zijn post ontheven. Op 2 sept. werd Oldrich Svestka tot zijn opvolger benoemd.
Svestka was eerder hoofdredacteur van de Rude Pravo van 1958-1968. In aug. 1968, kort voor de invasie door de troepen van het Warschau-pact, had hij onder druk van de journalisten ontslag genomen, hoewel hij eerder tot de aanhangers van Dubcek gerekend werd. Dubcek maakte hem in april 1968 lid van het partijpresidium. Na de invasie werd hij hieruit verdijderd. Onder Husak wed in 1970 secretaris van het CC.
Vanaf jan. 1970 was hij hoofdredacteur van het partijweekblad Tribuna. (FAZ, NZZ, Le Monde)

MIDDEN-OOSTEN

IRAK

GRENSAKKOORD MET SAOEDI-ARABIË

Op 2 juli werd vanuit Riad gemeld, dat Irak en Saoedi-Arabië overeenstemming hadden bereikt over de verdeling van de neutrale zone tussen beide landen. De ca. 400 km diepe zone aan de westzijde van Koeweit zal in tweeën worden gedeeld door een zo recht mogelijke lijn. Tegelijk wordt de grens tussen beide landen op het ca. 199 km lange traject tussen Ansab en het drielandenpunt, waar de grenzen van Jordanië, Irak en Saoedi-Arabië samenkomen, opnieuw gemarkeerd. *(DPA)*

(Zie ook pag. 736/1 - 1974)

ONDERHANDELINGEN MET KOEWEIT OVER GRENSGESCHIL

Hoewel de voorzitter van de parlementscommissie voor buitenlandse zaken, Abdel Aziz al-Masaeed, volgens *Reuter* (1-12-1974) melding maakte van een operatie van Iraakse troepen op het grondgebied van Koeweit, werden de onderhandelingen over het grensgeschil tussen beide landen voortgezet.

Op 1 mei verklaarde de Iraakse minister van voorlichting, Tareq Aziz, dat Irak concrete voorstellen had gedaan om het geschil te regelen na een ontmoeting tussen Saddam Hoessein Takriti (de vice-voorzitter van de Iraakse revolutionaire commandoraad) en sjeik Sabah al-Salim al-Sabah, de emir van Koeweit. Die Iraakse voorstellen hielden in dat Koeweit het eiland Bubiyan voor de helft gedurende 99 jaar aan Irak zou verpachten en de soevereiniteit over het eiland Warba ten gunste van Irak zou opgeven, in ruil voor de erkenning door Irak van de grenzen van Koeweit.

Na de bezoeken van de Egyptische president Sadat aan Koeweit (12 en 13 mei) en Irak (14 en 15 mei) werd gemeld, dat Koeweit bereid was een bepaald deel van zijn grondgebied aan Irak te verpachten in ruil voor een waterrijk stuk Iraaks grondgebied langs de westgrens van Koeweit.

Op 25 juni werd bericht, dat Irak en Koeweit in beginsel overeenstemming hadden bereikt. Maar in een op 12 juli door de Nationale Vergadering van Koeweit eenstemmig aanvaarde resolutie werd de nadruk gelegd op „Koeweit's soevereiniteit over al zijn grondgebied binnen de grenzen, die zijn goedgekeurd in overeenstemming met internationale en bilaterale akkoorden tussen Koeweit en zijn buren".

Volgens *The Financial Times* (17-7) zou Irak hebben voorgesteld heel Warba en half Bubiyan te pachten onder een akkoord, dat de exploitatie door Irak van eventueel aanwezige minerale rijkdommen zou uitsluiten, in ruil voor een definitief grensakkoord, toegang tot het zoetwaterreservoir van het voorgestelde Shatt-al-Basra kanaal en geringe territoriale concessies. De huur van die eilandjes was volgens de Iraakse onderminister van buitenlandse zaken Jamali, in een interview met een medewerker van *NRC/H'blad* (14-8), „noodzakelijk als bescherming voor onze diepzeehaven Umm Qasr", die — naar hij opmerkte — geen Sowjet-basis is.

(Vor. ber. pag. 272/2 - 1974)

SADDAM HOESSEIN IN MOSKOU. RELATIES MET DE SU

De vice-voorzitter van de Iraakse revolutionaire commandoraad, Saddam Hoessein, bracht op 14 en 15 april een bezoek aan Moskou, waar hij o.a. besprekingen voerde met premier Kosygin. Tijdens dit bezoek tekenden Irak en de SU een consulaire conventie plus een samenwerkingsakkoord i.z. het gebruik van kernenergie voor vreedzame doeleinden. In een na afloop uitgegeven gemeenschappelijk communiqué uitte de Sowjet-Unie „voldoening" over het recent bereikte akkoord tussen Irak en Perzië. *(Soviet News* 22-4)

Op 3 juni deelde de Iraakse minister van industrie, Taher al-Jazrawi, mee dat de SU zou helpen bij de realisering van nog 15 industriële en agrarische projecten, w.o. drie stuwdammen, een walserij, een cementfabriek en irrigatiewerken.

De *Boston Globe* berichtte volgens *AP* (10-7), dat de SU haar wapenleveranties aan Irak zou hebben gestaakt. Volgens westelijke waarnemers zou de SU daarmee haar misnoegen willen uiten over de Iraakse wapenaankopen in de laatste 18 maanden: wapenorders met een totale waarde van ca. $ 1 mrd werden geplaatst in Frankrijk, Italië en Joego-Slavië.

DPA (14-5) had reeds op moeilijkheden in de relatie Bagdad-Moskou gewezen: Terwijl de SU bij monde van premier Kosygin in een toespraak ter ere van Saddam Hoessein gepleit had voor een zo spoedig mogelijke hervatting van de Geneefse conferentie i.z. het Midden-Oosten, bleef Irak weigeren met Israël te onderhandelen. Voorts zou de SU wel het einde van het conflict tussen Irak en Perzië hebben gewenst, maar niet de toenadering. Terwijl Kosygin had aangedrongen op grotere eenheid onder de Arabieren, had Irak de rivaliteit met Syrië verscherpt.

Irak zou in zijn economische betrekkingen de voorkeur geven aan Westeuropese en Amerikaanse ondernemingen boven de SU, aldus NZZ (17-6), terwijl Irak er de SU van verdacht, dat deze van Irak ontvangen olie op de Europese markt had gebracht en zo de Iraakse export beconcurreerde. Tenslotte maakte Le Monde (9-7) melding van ontevredenheid in Bagdad over de vertraging bij de bouw door Russen van een elektrische centrale in Nagibia.

(Vor. ber. pag. 754/2-1974)

VICE-PRESIDENT MAROUF IN CHINA

Van 4 tot 7 juli bracht een Iraakse regering regeringsdelegatie o.l.v. vice-president Taha Mohieddin Marouf een officieel bezoek aan China. Marouf werd ontvangen door partijleider Mao Tsetoeng en premier Tsjoe En-lai, en hij voerde besprekingen met vice-premier Teng Hsiao-ping. Tijdens het bezoek tekenden beide partijen enkele documenten m.b.t. het ontwikkelen van de handel plus economische en technische samenwerking tussen de twee landen. *(Peking Review* 11-7)

SADDAM HOESSEIN IN DE DDR EN ROEMENIË

De vice-voorzitter van de Iraakse revolutionaire commandoraad, Saddem Hoessein al-Takriti, bracht officiële bezoeken aan de DDR (9-11 mei) en Roemenië (11-13 mei).

In de DDR werd Saddam Hoessein ontvangen door partijleider Honecker en staatshoofd Stoph. Officiële onderhandelingen voerde hij met premier Horst Sindermann. Zij kwamen overeen de onderlinge consultaties over bilaterale en internationale kwesties op verschillende niveaus regelmatig voort te zetten. Zij uitten hun voldoening over de ontwikkeling van de bilaterale economische betrekkingen, die een solide grondslag voor verdere verdieping en uitbreiding hadden gekregen in de april te Bagdad door vertegenwoordigers van beide landen getekende overeenkomsten: een handelsakkoord 1976-80, een overeenkomst over olieleveranties aan de DDR voor lange periode en afspraken over wetenschappelijk-technische samenwerking. (Vor. ber. pag. 443/3).

In Roemenië voerde Saddam Hoessein besprekingen met president Ceausescu. Beide partijen tekenden een overeenkomst i.z. economische en technische samenwerking plus een langlopend handelsakkoord. (Aussenpolitische Korrespondenz, Agerpres)

(Vor. ber. pag. 264/1-1974)

SADDAM HOESSEIN IN FRANKRIJK

Van 5-11 sept. bracht Saddam Hoessein een officieel bezoek aan Frankrijk, waar hij besprekingen voerde met president Giscard d'Estaing en premier Chirac. Op 8 sept. werd een akkoord i.z. nucleaire samenwerking geparafeerd. Volgens Franse functionarissen wordt verwacht dat Frankrijk een experimentele kernreactor in Irak zal bouwen en daarvoor Iraaks wetenschappelijk en technisch personeel zal opleiden. Op 11 sept. werd tussen beide landen een algemeen samenwerkingsakkoord m.b.t. de informatica getekend. Hoewel Irak's „sterke man" belangstelling toonde voor Franse wapenleveranties, verklaarde hij: „De vervanging van Russische wapens maakt geen deel uit van de politiek van Irak, die gebaseerd is op de verdediging van de nationale en Arabische belangen." *(Le Monde, The Times)*

(Vor. ber. pag. 123/2)

HERSTEL DIPLOMATIEKE BETREKKINGEN MET WEST-DUITSLAND EN ENGELAND

Tijdens een bezoek van de Westduitse staatssecretaris van buitenlandse zaken, Hans-Georg Sachs, aan Irak werd overeengekomen de diplomatieke betrekkingen tussen beide staten per 28 febr. 1974 op ambassadeursniveau te hervatten, welke sinds 1965 verbroken waren (pag. 322/2 - '65). (*Bulletin* 5-3-'74) Het herstel van de volledige diplomatieke betrekkingen tussen Engeland en Irak, die in 1971 door Irak verbroken waren (pag. 801/1 - '71), werd op 10 april 1974 bekendgemaakt, na een bezoek van de vroegere Britse VN-ambassadeur Sir Donald Maitland aan Bagdad. *(The Times)*

JEMEN (N.)

UITSTEL GRONDWET. WIJZIGING KABINET

De leider van de Commandoraad, kolonel Ibrahim Mohammed al-Hamdi, maakte op 20 mei bekend, dat de herinvoering van de grondwet niet, zoals op 12 april door de Commandoraad was besloten, op 13 juni zou plaatsvinden, maar pas wanneer de doelstellingen van de revolutie van 13 juni 1974 waren bereikt. Hij deelde tevens mee dat hij een commissie zou benoemen, die toezicht moest houden op de verkiezing van een nieuwe Volksvergadering, welke met het amenderen van de grondwet zou worden belast.

Op 22 juni werd officieel bekendgemaakt, dat luitenant-kolonel Mohsin al-Yusufi was benoemd tot minister van binnenlandse zaken als opvolger van luitenant-kolonel Yahya al-Mota Wakel.

(Vor. ber. pag 432/1)

OPROEP AAN JEMENITISCHE JODEN IN ISRAËL TOT TERUGKEER

Het ministerie van buitenlandse zaken van Noord-Jemen riep volgens *Le Monde* (22-4) alle Jemenitische joden die naar „bezet Palestina" waren geëmigreerd (50.000 à 60.000 in de jaren 1948-1951) om naar Jemen terug te keren om „daar in veiligheid en vrede te leven" met „dezelfde rechten en plichten als de andere burgers in overeenstemming met de grondwet".

Een zelfde uitnodiging richtte ook president Al-Nimeiry van Soedan tot de naar Israël geëmigreerde Soedanese joden, aldus *Le Monde* (26-4).

NOORDJEMENITISCHE DELEGATIE IN CHINA

Van 24 april tot 2 mei bracht een Noordjemenitische delegatie o.l.v. luitenant-kolonel Mujahed Abou Shawareb, lid van de Commandoraad en plv. opperbevelhebber van de strijdkrachten, een bezoek aan China. De delegatie werd door premier Tsjoe En-lai in het ziekenhuis ontvangen en Shawareb voerde besprekingen met vice-premier Tsjen Hsi-lien. *(Peking Review* 9-5)

SCHENKING SAOEDI-ARABIË

Bij een vierdaags bezoek van de Noordjemenitische premier Abdelaziz Abdel Ghani werd volgens *DPA* (6-8) een overeenkomst getekend, waarbij Saoedi-Arabië aan Noord-Jemen een bedrag van 810 mln Rial schonk (285 mln aan begrotingshulp, 510 mln voor de bouw van autowegen en 15 mln voor de bouw van graansilo's), plus 50.000 ton ruwe olie en 7.000 ton graan. (zie ook pag. 112/3).

JEMEN (Z.)

WIJZIGINGEN KABINET

Nadat de waarnemend voorzitter van de presidentiële raad, premier Ali Nasser Mohammed (Hassaniya) per decreet van 11 nov. 1974 een nieuw ministerie voor staatsveiligheid onder minister Mohammed Said Abdallah Mohsin had ingesteld, werd op 4 april bekendgemaakt, dat de voorzitter van de presidentiële raad, Salem Ali Rabyi, nog twee nieuwe ministeries had ingesteld, nl. van handel en bevoorrading (met Mahmed Said Muli als waarnemend minister) en van industrie (met Abdel Aziz Abdel Wali als minister). Laatstgenoemde werd tevens benoemd tot wnd. minister van planning als opvolger van Ali Sali al-Bayd, terwijl Rashid Mohammed Thabit in plaats van Abdallah al-Khamri staatsminister voor kabinetszaken werd.

Op 30 april 1973 was de minister van buitenlandse zaken, Mohammed Saleh al-Aulaqi, bij een vliegtuigongeluk om het leven gekomen. De militaire DC-3, waarin hij reisde ontplofte in de lucht en stortte op 480 km ten noorden van Aden neer. Bij het ongeluk vonden ook vijf Zuidjemenitische ambassadeurs en een twintigtal andere personen de dood. De portefeuille van buitenlandse zaken werd overgenomen door Mohammed Saleh Moteï. (Le Monde)

(Vor. ber. pag. 248/3-1972)

HERSTEL DIPLOMATIEKE BETREKKINGEN MET WEST-DUITSLAND

Op 16 sept. 1974 maakte het Westduitse ministerie van buitenlandse zaken het herstel van de diplomatieke betrekkingen met de Democratische Volksrepubliek Jemen op ambassadeursniveau bekend, welke in 1969 door Bonn waren bevroren (pag. 432/3-1969).

Daarmee waren de diplomatieke betrekkingen van de Bondsrepubliek met alle Arabische staten hersteld. Na het principebesluit van de Arabische Liga van 13 maart 1972 waren de betrekkingen hersteld met Libanon en Egypte (pag. 529/3-'72), Koeweit (22 dec. 1972), Saoedi-Arabië (21 sept. 1973), Irak (28 febr. 1974, zie pag. 654/1-'75) en Syrië (7 aug. 1974).

PRESIDENT RABYI IN CHINA

De voorzitter van de Zuidjemenitische presidentiële raad, Salem Ali Rabyi, bracht van 10 tot 18 nov. 1974 een officieel bezoek aan China, waar hij door partijleider Mao Tsetoeng en premier Tsjoe En-lai ontvangen werd en besprekingen voerde met vice-premier Teng Tsiaoping, met wie hij een akkoord over economische en technische samenwerking tekende. Aansluitend bracht Rabya ook bezoeken aan Noord-Korea (18-22 nov. '74) en Noord-Vietnam (23 tot 25 nov. '74). *(Peking Review)*

OMAN

VOORTDURENDE STRIJD IN DHOFAR. MILITAIRE HULP VAN PERZIË EN JORDANIË VOOR SULTAN. BUITENLANDSE BETREKKINGEN

De versterking van het leger van sultan Qaboos bin Said — een gevolg van de toenemende economische kracht van Oman — plus de rechtstreekse militaire hulp van Perzië hebben de in Dhofar opererende guerrillastrijders teruggedrongen, maar de guerrilla zelf nog niet beëindigd.

De positie van de sultan in 1974

Zowel de toename van de olieproduktie als de stijging van de olieprijzen bezorgden het bewind van de sultan ruime financiële middelen. De olie zou in 1975 naar verwachting $ 660 mln bijdragen tot het nationale inkomen. In dat jaar zou Oman volgens de eerste officiële begroting een equivalent van $ 636 mln uitgeven, waarvan 40% zou worden gebruikt voor de bestrijding van de guerrilla in Dhofar. Met deze financiële middelen was Oman in 1974 in staat geweest grote hoeveelheden wapens te kopen en zijn leger uit te breiden tot 14.000 man plus ca. 1.500 man hulptroepen, samengesteld uit bergstammen in Dhofar — vaak voormalige rebellen —, de z.g. Firqats, aldus *The Financial Times* (15-11-'74).

Zo werd op 1 sept. 1974 bekendgemaakt, dat contracten waren afgesloten voor de aankoop van 12 Jaguar jachtbommenwerpers en 28 geleide raketten plus toebehoren van het type Rapier bij de British Aircraft Corporation (voor een totale waarde van £ 71 mln). Tegelijk verschafte Engeland 40 Saladin pantserwagens (oorspronkelijk bestemd voor Oeganda) en schonk Aboe Dhabi 28 Saladins. Eerder, in maart 1974, werd door een Britse vliegtuigfabriek een contract ter waarde van £ 900.000 afgesloten voor de levering van 8 Defender-vliegtuigen aan de luchtmacht van Oman.

Naast de drie categorieën Britse militairen (ca. 300 man, zie pag. 284/3 - 1974) waren in het sultanaat ca. 6.000 Baloetsjistrijders aanwezig. Bovendien ontving de sultan sinds eind 1973 gewapende steun van Perzische militairen. Nadat Zuidjemenitische berichten daarover (pag. 285/1 - '74) aanvankelijk waren tegengesproken door de regering van Oman — er waren geen „imperialistische strijdkrachten" op haar grondgebied —, erkende de sjah van Perzië begin febr. 1974 tijdens een verblijf in Zürich, dat zijn regering de bijstand waar de sultan van Oman om had gevraagd inderdaad had verleend en dat Perzische infanterie succesvol was opgetreden bij het ‚zuiveren van de weg naar Salalah"; hij voegde daaraan toe, dat de Perzische Golf Iran's „halsader" was en dat zijn land niet kon overleven, wanneer troepen, die zich schuldig maakten aan „subversie, verwoesting, chaos en moord", ‚dichtbij de toegang tot de Golf zouden kunnen komen".

Volgens Westerse diplomaten bestonden de Perzische eenheden toen uit drie bataljons van 1.200 à 1.500 man, die steun ontvingen van ca. 30 transporthelikopters en artillerie. Een Britse officier meende dat de sjah met het zenden van troepen naast strategische bedoelingen ook „tactische" overwegingen een rol liet spelen, nl. om zijn leger gevechtservaring te laten opdoen door zijn eenheden elke drie of vier maanden in Oman te laten rouleren. Op 11 sept. 1974 meldde *The Financial Times,* dat de komst van Perzische jachtvliegtuigen, waarschijnlijk Phantoms, in Oman werd verwacht. Een 4000 meter lange landingsstrook bij Midway (ten noorden van Salalah) werd door een Britse en een Grieks-Cypriotische firma aangelegd. Eind 1974 werd het Perzische contingent in Oman door C-130 transporttoestellen, die te Midway landden, bevoorraad.

Aan de vooravond van de Arabische topconferentie in Rabat (pag. 705 e.v. - 1974) deelde Oman's minister van buitenlandse zaken, Qais Abdulmunim al-Zawawi, op 9 okt. 1974 mee, dat een begin was gemaakt met het terugtrekken van de Perzische troepen uit Oman.

Maar op 9 dec. 1974 berichtte de correspondent van *The Financial Times* te Teheran, dat veel van de militairen, die de week tevoren bij een actie tegen guerrillasteunpunten in westelijk Dhofar waren betrokken, Perzen waren. Wel stelde die correspondent, dat de Perzische troepen hun vroegere posities langs de weg ten zuiden van Salalah hadden verlaten, hoewel een kleine groep bij de luchtmachtbasis te Midway was achtergebleven, maar dat Perzië nu nieuwe, geregelde troepen had gestuurd.

Op 10 dec. bevestigde de regering van Oman, dat Perzische troepen aan een groot offensief in West-Dhofar deelnamen. Tevens werd in een militair communiqué gemeld, dat negen Perzen waren gedood en dat één was vermist; daarmee werd voor het eerst in een openbare mededeling van het leger van Oman de aanwezigheid van Perzische troepen toegegeven.

Medio december verklaarde minister Al-Zawawi, dat een voorstel van de kant van Arabische landen om een troepenmacht naar Oman te zenden onder bepaalde voorwaarden zou worden toegejuicht, maar dat zo'n Arabische eenheid „de Perzische troepenmacht niet (zou) vervangen", en dat Oman niet geïnteresseerd was in een symbolische Arabische troepenmacht, die niet tegen de guerrillastrijders zou vechten. Hij deelde tevens mee, dat Oman en Perzië hun samenwerking uitbreidden bij het marinetoezicht op de straat van Hormoez en dat Perzië van plan was technische en economische hulp aan Oman te verschaffen. (In het op 8 maart 1974 in Teheran uitgegeven communiqué na het bezoek van sultan Qaboos bin Said aan Perzië — zie pag. 285/3-1974 — was bericht dat de leiders van beide landen overeenstemming hadden bereikt over de afbakening van het continentale plat* tussen beide landen en dat experts de technische aangelegenheden in verband hiermee zouden onderzoeken en een verdrag zouden ontwerpen.)

Generaal-majoor T. M. Creasey, de Britse bevelhebber van Oman's strijdkrachten, verklaarde op 9 febr. 1975, dat een Perzische luchtdoelverdedigingssysteem in Oman reeds verscheidene weken functioneerde, en dat het in de lucht werd aangevuld door de Perzische luchtmacht, die in Oman kon zijn zodra dat verlangd werd.

De positie van de guerrillastrijders

Begin augustus 1974 deelde de organisatie achter de guerrilla, het Volksfront voor de Bevrijding van de bezette Arabische Golf (PFLOAG) mee, dat zij haar naam had gewijzigd in „Popular Front for the Liberation of Oman" (PFLO). Het besluit werd volgens de *FAZ* (15-7-1975) tijdens het vierde congres van de organisatie te Aden op

* Over het door sultan Qaboos met de sjah afgesloten verdrag over het continentale plat schreef N R C/H'b l a d (24-3-'75) dat dit volgens waarnemers niets anders inhield dan een militaire carte blanche voor de marine van de sjah rond het uitermate belangrijke strategische schiereiland Mosendam (in de uiterste noordpunt van Oman). „Hiermee beheerst Iran de monding van de Perzische Golf en is een oude droom van de sjah verwezenlijkt: beveiliging van de 40 km brede zeestraat (van Hormoez), waarlangs elke dag in olietankers het equivalent van 20 miljoen vaten voorbij komt varen."

6 aug. 1974 „na heftige interne discussies" genomen.
In het betreffende communiqué werd, aldus *NZZ* (28-8-1974), verklaard, dat een nieuwe tactiek en nieuwe doelstellingen noodzakelijk waren geworden. Besloten was dat het bevrijdingsfront zich op Oman moest concentreren, met als voornaamste taak het verdrijven van de Perzische en Engelse „bezettingstroepen" uit dit deel van het Arabische vaderland. De andere organisaties van het bevrijdingsfront buiten Oman moesten hun tactische en politieke onafhankelijkheid behouden „om de mogelijkheid te bieden politieke programma's in de andere regio's te ontwerpen, die aan de ontwikkeling van de toestand daar beantwoorden". Tenslotte zou „niet alleen de imperialistische nationale vijand en het Perzische expansiestreven" worden overwonnen, maar zou ook een ontwikkeling in de richting van politieke „eenheid" plaats vinden.

Volgens de N Z Z was het besluit gevallen na besprekingen te Aden in maart 1974 van woordvoerders van het bevrijdingsfront met delegaties van de communistische partijen van de SU en Irak. Deze delegaties trachtten het bevrijdingsfront ervan te overtuigen, dat zij hun aanspraak om in het hele gebied van de Golf een revolutie te ontketenen, moesten laten varen. Daardoor had de sultan ruime steun, vooral financiëel, ontvangen van de rijke Golfstaten. In de toekomst moesten de rebellen van Dhofar niet als sociale revolutionairen optreden die een „klassestrijd" voeren, maar meer als een „nationaal bevrijdingsfront", dat zijn strijd in de eerste plaats tegen de „bezettingslegers van de Engelsen en van de sjah" richt alsook tegen de „verrader van de Arabische natie", die de vreemdelingen in het land heeft geroepen.

Arabische bemiddeling mislukt

Tijdens een bijeenkomst van de ministers van buitenlandse zaken van de Arabische Liga van 25-28 maart 1974 te Tunis was besloten een commissie in te stellen om tussen Oman en Zuid-Jemen te bemiddelen, bestaande uit vertegenwoordigers van Algerije, Egypte, Koeweit, Syrië en Tunesië.
Deze commissie van de Arabische Liga o.l.v. secretaris-generaal Mahmoud Riad bracht in mei 1974 een bezoek aan Oman, maar haar activiteiten brachten een verzoening van Oman en Zuid-Jemen niet dichterbij.
De *FAZ* (15-7-1975) meldde dat de bemiddelingsmissie van de Arabische Liga het mislukken van haar missie nu had meegedeeld: in tegenstelling tot Oman had de PFLO elk contact met haar van de hand gewezen. Op zijn zesde congres in maart 1975 wees ook het Nationale Front in Aden de bemiddelingspogingen af; het zou het PFLO ook verder elke mogelijke steun bieden.

Militaire operaties

Nadat in okt. 1974 de z.g. „Hornbeam"-lijn, een met mijnen e.d. versterkte prikkeldraadversperring die parallel loopt met de strategische weg Salalah-Midway, was voltooid, zouden de guerrillastrijders niet meer in staat zijn wapens en munitie vanuit Zuid-Jemen naar het oosten van Dhofar te vervoeren.
Het op 2 dec. 1974 gestarte grootscheepse offensief van regeringstroepen en Perzische eenheden had ten doel de bevoorradingsroute van de rebellen vanuit Zuid-Jemen naar centraal Dhofar af te snijden. Volgens het PFLO zouden bij een „nieuwjaarsoffensief" 157 militairen van Oman en Perzië zijn gedood of verwond, terwijl op 12 jan. de dood van nog 50 militairen o.w. 2 Britten werd gemeld.
Perzische troepen veroverden de haven Rakhyut aan de Golf van Oman, aldus *AP* (30-1). Volgens de regeringsgouverneur waren de opstandelingen toen van hun waterbronnen en bevoorradingswegen afgesneden en zouden zij 500 man hebben verloren. Er zouden nog ca. 800 rebellen in de bergen over zijn.
Op 28 jan. maakte het PFLO in een verklaring te Aden bekend, dat de toestand kritiek geworden was als gevolg van het Perzische offensief in het westen van Dhofar. Volgens *Le Monde* (4-2) waren alleen al in december een vijftig Perzen gesneuveld en waren de Perzische troepen nu bezig op 40 km ten oosten van de grens met Zuid-Jemen een verdedigingslinie, de Damavand-linie, aan te leggen, die in twee maanden moest zijn voltooid. Reeds begin jan. had het PFLO in oproepen aan de staatshoofden van Irak, Egypte, Syrië, Libië, Algerije en Somalia voor het eerst de mogelijkheid geopperd van een „liquidatie van de revolutie van Dhofar" door een Perzisch leger van 10.000 man: volgens waarnemers 3.000 man.
Op 4 febr. begonnen regeringstroepen een operatie met gebruik van helikopters om de rebellen uit de sector Al-Moumar te verdrijven.
Begin maart kwamen drie Britse officieren om het leven, toen hun helikopter door guerrillastrijders werd neergeschoten (*The Times*, 12-3).
Door de moesson trad later een pauze in de strijd in.

Amerikaans steunpunt. Hulp van VS en Jordanië

Nadat sultan Qaboos in december 1974 privé-bezoeken had gebracht aan Engeland en Frankrijk, bezocht hij Washington van 9-11 jan. 1975.
Op 21 jan. bevestigde de woordvoerder van het Pentagon, generaal Winant Sidle, een bericht van de *Washington Post*, dat de VS Oman hadden gevraagd incidenteel gebruik te mogen maken van de door Engeland gebruikte luchtmachtbasis op het eiland Masirah. De sultan en Engeland zouden in beginsel met het Amerikaanse verzoek hebben ingestemd, aldus persberichten. Op 22 jan. ontkende de regering van Oman, dat de VS een basis op dit eiland zou worden verleend; dit was o.a. vanuit Algerije en Irak gemeld. Ook werd tegengesproken dat de sultan een geheim militair akkoord met de VS had gesloten. Maar eind januari gaven het State Department en het Witte Huis toe, dat de VS hadden besloten moderne wapens in „bescheiden" hoeveelheden te verkopen. Volgens de *NZZ* (6-3) ging het daarbij o.a. om anti-tankraketten van het type TOW.
Op 1 maart werd in Muscat en Amman officieel bekendgemaakt, dat Jordanië aan Oman 31 straaljagers van het type Hawker Hunter had geschonken en dat het een bataljon speciale troepen naar het sultanaat had gestuurd. In Muscat werd gemeld dat dit bataljon de weg Salalah-Thamrit moest beschermen. (Eerder had Jordanië een klein aantal officieren als adviseurs plus een honderd man genietroepen naar Oman gezonden, maar die hadden niet aan de strijd deelgenomen.) 16 Hawker Hunters werden onmiddellijk afgeleverd. Een week later bracht sultan Qaboos een driedaags bezoek aan Jordanië.
Op 28 mei meldde *The Washington Post*, dat Saoedi-Arabië aan Oman een lening van $ 100 mln verstrekt had.
Bij monde van president Kadhafi (28 febr.) en premier Jalloud (11 juni) dreigde Libië te zullen ingrijpen, als de buitenlandse troepen niet onmiddellijk zouden worden teruggetrokken.

(Vor. ber. pag. 284 e.v.-1974)

Uitgevers: Int. Uitg. en Handelmij „Systemen Keesing" B.V., Ruysdaelstraat 71-75, Amsterdam - N.V. Algemene Uitgeverij Keesing, Keesinglaan 2-20, B 2100 Deurne-Antwerpen.

KREISKY WINT VERKIEZINGEN

De op 5 oktober in Oostenrijk gehouden algemene verkiezingen hebben wederom geresulteerd in een overwinning van de socialistische partij van bondskanselier Kreisky.

De zetelverdeling in het nieuwe parlement is gelijk aan die in de ontbonden volksvertegenwoordiging, nl. SPÖ (socialisten) 93 zetels, ÖVP (Oostenrijkse Volkspartij) 80 zetels en FPÖ (liberalen) 10 zetels. Kreisky kondigde na het bekend worden van de uitslag aan dat hij tot aan de volgende verkiezingen als bondskanselier aanblijft. Eerder had hij laten doorschemeren dat hij vanwege zijn leeftijd wellicht na twee jaar zou aftreden om een opvolger de gelegenheid te geven zich goed voor te bereiden op zijn taak. Er zal geen coalitie met de liberale Vrijheidspartij worden gevormd nu de socialisten hun absolute meerderheid nog hebben kunnen vergroten. Kreisky zei de regering in haar huidige samenstelling voorlopig onveranderd te willen handhaven. Hij liet evenwel de mogelijkheid open om later een zogenaamd „kabinet van persoonlijkheden" te vormen, „dat wil zeggen als de anderen dat ook willen". Dat kabinet van persoonlijkheden zal een regering voor alle Oostenrijkers moeten zijn, maar de sociaal-democratische politiek zal in dat kabinet moeten worden ingevlochten.

In de Volkspartij heerst teleurstelling dat Taus, de nieuwe partijvoorzitter, het er zo slecht heeft afgebracht. Als excuus voeren de conservatieven aan dat hij na de dood van zijn voorganger Schleinzer half juli maar zo'n korte aanlooptijd heeft gehad.

Taus zelf zei na afloop dat zijn partij over eventuele samenwerking met de regering van geval tot geval zal beslissen. „De Volkspartij is altijd een partij geweest, die staatsverantwoordelijkheid wil dragen," zei de oppositieleider. Algemeen verwacht men dat Taus na dit echec binnen niet al te lange tijd zal terugkeren in het zakenleven en de leiding van de partij zal overdragen aan Mock, de voorzitter van de Bond van werknemers en arbeiders die de grootste zuil van de Volkspartij vormt.

Voor de Vrijheidspartij betekent de socialistische overwinning wellicht de doodsteek. Zij heeft er geen zetel bij gekregen, en heeft vergeleken met 1971 zelfs 0,12% van haar stemmen verloren, wat terug te voeren is op de verdeling van de stemmen over de diverse kiesdistricten die niet allemaal even zwaar meetellen.

Partijvoorzitter Peter heeft in de verkiezingsstrijd op twee punten gemikt en beide gemist: het verhinderen van een absolute meerderheid van de socialisten en het bereiken van een coalitie met Kreisky. Oppositie blijft zijn toekomst.

Bij elke verkiezing wordt de trend naar het twee-partijensysteem in Oostenrijk weer duidelijker bevestigd.

De nieuwe regering zal zich met ernstige sociaal-economische problemen geconfronteerd zien. Kreisky zal radicale maatregelen moeten nemen om loon-, prijs- en belastingpolitiek zodanig op elkaar af te stemmen dat de inflatie-index (thans 8,8%) met minstens 1% per jaar kan worden verlaagd.

De bestrijding van de werkloosheid heeft daarnaast volgens zijn zeggen absolute voorrang. De staatskas, die met grote tekorten te kampen heeft, zal moeten worden gesaneerd. Maar bovenal zal Kreisky gedurende deze nieuwe regeringsperiode, die zonder twijfel zijn laatste zal zijn, zijn sterke positie in het parlement en zijn grote persoonlijke

Dr. Kreisky

populariteit ten volle uitbuiten om de maatschappelijke structuren in Oostenrijk verder te democratiseren en — naar zijn lievelingsuitdrukking — „transparanter" te maken.

Ondanks het feit dat de verkiezingen eenzelfde resultaat hebben opgeleverd als in 1971, hebben er zich toch verschuivingen voorgedaan in het stemgedrag.

De SPÖ kreeg ditmaal, naast uit de industriegebieden ook meer stemmen uit typisch agrarische streken, terwijl de ÖVP vooruitgang boekte in middelgrote steden en gebieden met een gemengde structuur. Bijzonder duidelijk waren de verschuivingen in Wenen waar 39 van de 183 parlementszetels worden gekozen. De socialisten wonnen ook hier en kwamen zelfs boven de 60%-grens.

Teleurstellend voor de Volkspartij was de terugslag in Stiermarken. Vergeleken met de Landdagverkiezingen in 1974 verloor de ÖVP bijna iedere zevende kiezer. In het traditioneel katholieke Nederoostenrijk werden de socialisten voor de eerste maal de gelijken van de Volkspartij. Het stemgedrag van de ca. 350.000 jonge Oostenrijkers die voor de eerste maal aan de verkiezingen deelnamen, week niet veel af van het doorsnee stemgedrag. De Oostenrijkers in de pensioengerechtigde leeftijd bleken over het algemeen een voorkeur voor de socialisten te hebben.

Het opkomstpercentage daalde van 92 naar 90,3. Vooral in Wenen liep de opkomst sterk terug. Slechts 81,6% van de kiezers verscheen aan de stembus.

Campagne

De verkiezingscampagne werd hoofdzakelijk met economische argumenten gevoerd. Daarbij bleek, aldus de *NZZ (7-10)* dat juist in de tijd van een economische crisis de bevolking of eenvoudig een voorkeur heeft voor de zittende regering, of haar voornaamste zorg, het behoud van de werkgelegenheid, bij de socialisten beter verzorgd achtte. De verwijten van de oppositie dat de regering te lichtvaardig is omgesprongen met de openbare gelden, de staatsschuld tot een immense hoogte heeft laten groeien en de inflatie de vrije hand heeft gelaten, werd door Kreisky afge-

Weekblad 44ste jaargang No. 2302, pag. 27471-27486

wezen onder verwijzing naar de veel slechtere situatie in bijna alle Westeuropese landen.
Ook de economische deskundigen van de ÖVP, aldus de *NZZ,* moeten langzamerhand tot de conclusie komen dat het zwart aftekenen van de situatie pas dan resultaten oplevert als het allereerst in vergelijking met de situatie in andere landen gerechtvaardigd is en ten tweede als er praktische alternatieven voor in de plaats worden gegeven. Aan alternatieven of aan de moed ze op te stellen, ontbrak het de leiding van de ÖVP over de gehele linie, aldus de *NZZ.*

Persoonlijk succes Kreisky

Vrijwel alle commentatoren wezen erop dat het resultaat van de verkiezingen gezien moet worden als een persoonlijk succes van bondskanselier Kreisky. Op de populaire persoonlijkheid van de kanselier was de gehele campagne van de socialisten gebouwd. „Kreisky — wie anders?" luidde de slogan.
De kiezers, aldus *Le Monde* (7-10) hebben de politiek die de kanselier sedert 22 april 1970 heeft gevoerd, duidelijk goedgekeurd. De persoonlijke factor heeft daarbij duidelijk meegespeeld: de kanselier wordt gezien als de garantie van de zekerheid en de afbouw van de sociale hervormingen.
In 1971, aldus het *NRC/H'blad* (4-10) haalde de socialistische partij voor het eerst iets meer dan 50% van alle stemmen. Tot 1970 had zij het nooit verder dan 45% gebracht. Het prestige van Kreisky is er sedertdien alleen maar groter op geworden. Voor diverse randgroepen van de middenstand en de intelligentsia is hij een acceptabel alternatief geworden.
Toch heeft het kabinet in de jongste tijd nogal wat panne gehad. Minister van financiën Androsch bleek onlangs zonder toestemming van het parlement *f* 300 mln meer aan kredieten te hebben opgenomen dan in de begroting was voorzien, wat heftige kritiek heeft ontketend. De reorganisatie van televisie en radio, waar Kreisky zonder voldoende inspraak een speciale protégé als nieuwe directeur liet benoemen, heeft verontwaardiging en teleurstelling gewekt.
Aan de andere kant staan er heel wat pluspunten op het conto van de eerste socialistische regering die het land ooit heeft gehad. Oostenrijk kreeg een hypermodern strafrecht. De abortus werd in de eerste drie maanden van de zwangerschap

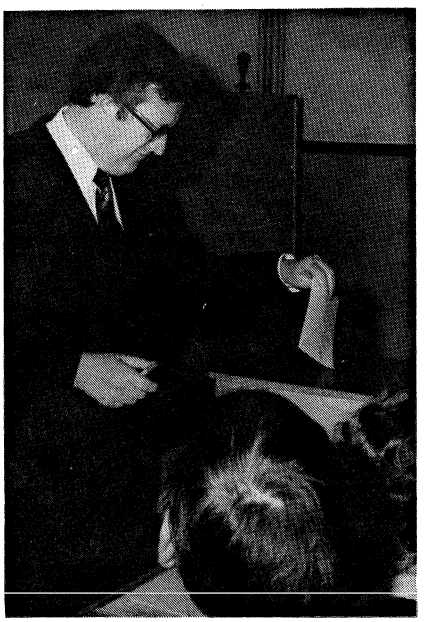

Josef Taus

gelegaliseerd. Er is een progressief huwelijks- en gezinsrecht gekomen. Het onderwijs is op alle niveaus gedemocratiseerd. Onder Kreisky heeft het land de economische achterstand ten opzichte van het Westen verder kunnen inlopen.
In de huidige depressie maakt Oostenrijk bepaald geen slechte beurt. Het heeft een relatief lage inflatie-index (8,8% in augustus). De werkloosheid bedraagt slechts 1,3%. Dat zo'n luxe geld kost, heeft de bondskanselier tijdens de verkiezingsstrijd niet verborgen: „Van een paar miljard schilling te kort lig ik 's nachts niet wakker, van 100.000 werklozen wél." Al te rooskleurig staat ook in Oostenrijk de economie er evenwel niet voor. Voor het eerst sinds de oorlog zijn de expansiecijfers dit jaar negatief, aldus het *NRC/H'blad.*

Dood ÖVP-leider Schleinzer, Taus nieuwe voorzitter

De ÖVP was in haar verkiezingscampagne niet weinig gehandicapt door het feit dat haar partijvoorzitter Schleinzer op 19 juli bij een auto-ongeluk om het leven kwam en de nieuwe voorzitter, de 42 jaar oude Josef Taus, directeur-generaal van de girocentrale van de Oostenrijkse spaarkas, weinig bekendheid genoot.
Taus geldt als één van de beste financiële en economische experts van Oostenrijk en is sedert zijn jeugd actief in de ÖVP. Hij was staatssecretaris van de genationaliseerde industrie in het kabinet-Klaus.
Andere kandidaten voor het voorzitterschap waren de 41-jarige vakbondsleider Alois Mock, die van '69 tot '70 minister van onderwijs was en de fractievoorzitter en economisch deskundige van de partij, prof. Stephan Koren, die ook in '71 kandidaat voor het voorzitterschap was.
Tijdens een speciale partijbijeenkomst op 31 juli in Wenen werd Taus tot voorzitter aangewezen.

Economische situatie

De economische situatie van Oostenrijk is, in vergelijking met andere Europese landen, gunstig, hoewel de laatste tijd enige verslechtering intreedt.
De economische groei voor 1975 wordt geschat op 1% en de inflatie zal ca. 9% bedragen.
Het werkloosheidscijfer is één van de laagste in Europa, nl. 1,7%, vergeleken met een gemiddeld cijfer van 5% voor de andere leden van de OESO.
Volgens het jaarrapport van deze organisatie is deze gunstige situatie voornamelijk een gevolg van een efficiënt overheidsbeleid.
Eerder dan de meeste andere landen in Europa is de regering begonnen met het stimuleren van de economische activiteit en de werkgelegenheid. Haar belangrijkste instrument daarbij was een deflatoir uitgavenbeleid, gefinancierd door leningen op grote schaal in binnen- en buitenland en exportpromotie.
Van het begin af aan hebben Kreisky en zijn minister van financiën het idee verworpen om prijsstabiliteit te verkrijgen door werkeloosheid.
Hun taak werd daarbij vergemakkelijkt door de traditioneel grote rol die de staat speelt in de economie. 27% van het bruto nationaal produkt komt voor rekening van het federale budget.
Begin april trok de regering 12.700 miljoen schilling uit voor een programma ter bescherming van de werkgelegenheid. 5000 miljoen daarvan was bestemd voor investeringskredieten met een lage rente en nog eens 1000 miljoen voor de bevordering van de uitvoer. Het resterende bedrag werd door de regering aangewend voor investeringen in de auto-industrie, het bouwbedrijf en de elektronische industrie. Een gedeelte van dit bedrag komt uit overheidsgelden, een ander deel werd geleend op de kapitaalmarkt.
Begin juli trok de regering nog eens een groot bedrag uit voor de stimulering van de export in de vorm van exportkredieten en -garanties.
De filosofie achter dit beleid is dat een klein land als Oostenrijk zich de luxe van werkloosheid niet kan veroorloven.
Het wordt de regering overigens wel gemakkelijk gemaakt de problemen op een dergelijke manier aan te pakken omdat het land tot nog toe een sterke economische positie had, niet in de laatste plaats een gevolg van de medewerking van de vakbonden. Oostenrijk is een land waar stakingen zo goed als onbekend zijn.
Tussen 1970 en 1974 maakte Oostenrijk de sterkste economische groei uit zijn geschiedenis door. Het gemiddelde inkomen per hoofd van de bevolking, dat in '70 nog 9% achter lag op dat van het gemiddelde OESO-lid, was in '74 14% boven dat niveau.
In de genoemde periode bleven de uitgaven van de overheid achter bij de groei van het nationaal produkt. (Le Monde, NZZ, FAZ, NRC/H'blad)

WEST-EUROPA

NEDERLAND

ALGEMENE EN FINANCIËLE BESCHOUWINGEN

In de Tweede Kamer zijn op 7, 8 en 9 okt. de algemene en financiële beschouwingen gehouden. Besproken werd het beleid van het kabinet-Den Uyl voor 1976, zoals dat aan de Staten-Generaal gepresenteerd was in de troonrede (pag. 617/2 e.v.), de begroting en de miljoennota (619/3 e.v.).
De beschouwingen werden geopend met betogen van de fractievoorzitters van de in de Tweede Kamer vertegenwoordigde partijen, waarbij als eerste het woord gevoerd werd door de heer H. Wiegel, voorzitter van de grootste oppositiepartij, de VVD.

VVD. H. WIEGEL. Hij stelde o.m., dat het kabinet „de toekomst van ons land opoffert aan het in de gratie blijven bij het radicale deel van de linkse achterban". „Het roer moet om", zo meende hij. Hij vroeg de verhoging van de loon- en inkomstenbelasting en de BTW in te trekken, de motorrijtuigenbelasting niet te verzwaren, de vennootschapsbelasting te verlagen en het bedrijfsleven ook anderszins te ontlasten.
Hoe moeilijk ook, het zou beter zijn het minimumloon volgend jaar niet te verhogen: „Dat jaagt alle lonen omhoog". Van werknemers kan de overheid niet vragen de nullijn te aanvaarden, als zij zelf haar uitgaven met 8% reëel verhoogt.
Wiegel vroeg t.b.v. de sociaal zwaksten, om een verstrakking van de sociale wetgeving: beperking van nieuwe voorzieningen, bestrijding van misbruik en oneigenlijk gebruik. Hij wil een verruiming van het begrip „passende arbeid". Voorts meende hij dat een volksverzekering ziektekosten, die op stapel staat, nu te duur is en achterwege zou moeten blijven. Hetzelfde gold voor de voorgenomen vermogensaanwasdeling.
Wiegel maakt bezwaar tegen de voorgestelde bezuinigingen op defensie (pag. 648/1), vooral nu die moeten snoeien op elementen, die in de defensienota nog „essentieel en onmisbaar" werden genoemd.

CHU. R. J. H. KRUISINGA. De voorzitter van de CHU-fractie — de enige van de drie CDA-partijen, die niet in het kabinet vertegenwoordigd is — hield eveneens een zeer kritische beschouwing.
Reeds in eerste instantie stelde hij vier moties in het vooruitzicht: Hij wilde, dat het kabinet zich reeds in 1976 op één procent stijging van de collectieve uitgaven heroriënteert; dat niet d.m.v. een verandering van de wet op de ondernemingsraden de polarisering in de bedrijven wordt aangemoedigd; dat er beter overleg met partijen in de wereld van de massamedia komt; en dat de vrijheid van onderwijs onaangetast blijft.

PvdA. E. VAN THIJN. De voorzitter van de fractie van de grootste regeringspartij kon in hoofdzaken met het regeringsbeleid instemmen, zij het dat hij een voorbehoud maakte voor de z.i. te trage stadsvernieuwing, de verhoging van de motorrijtuigenbelasting en de te trage voortgang in het opstellen van meerjarenplannen voor het openbaar vervoer.
Uitvoerig sprak drs. Van Thijn over de economische toestand in de wereld, die ook in Nederland tot hoge werkloosheid leidt. Naar zijn oordeel hebben zich in de afgelopen jaren zulke ingrijpende veranderingen in de vrije markteconomie voorgedaan, dat het economische stelsel grondig gewijzigd is. Hij stelde, dat ca. 200 multinationale ondernemingen de wereldeconomie beheersen en tweederde van de wereldhandel regelen. Zij hebben de onzekerheden van de vrije markteconomie grotendeels uitgeschakeld. Zij streven naar beheersing van de markt van grondstoffen, naar beheersing van de technologie, van de prijsontwikkeling, van de arbeidsmarkt en van de kapitaalstromen. Daarom hebben degenen, die hopen, dat de wet van vraag en aanbod — het fundament van de vrije markteconomie — vroeg of laat de huidige moeilijkheden zal oplossen, ongelijk.
Naar zijn oordeel zitten de liberalen en de christen-democraten met hun geloof in de zichzelf corrigerende werking van de vrije markteconomie op een volkomen dood spoor. Het kapitalistische stelsel is failliet volgens Van Thijn, omdat de wereldwijde schaalvergroting, die het heeft veroorzaakt, rechtstreeks ingaat tegen de belangen van een groot deel van de wereldbevolking in de arme, maar ook in de rijke landen.
Het wereldwijde planningsysteem van de multinationale ondernemingen heeft de vrije, ondernemingswijze, produktie allang uitgehold. „Voor wie komt men op, als men dit systeem met zoveel verve verdedigt", aldus Van Thijn. „Met welk recht verwijt men ons socialisten, dat wij pleiten voor dirigisme en centralisme. Is er een dirigistischer stelsel denkbaar dan het huidige, waarin zo weinigen over zo velen beslissen?"
Uit deze analyse trok Van Thijn voor Nederland de volgende beleidsconclusies: prijscompensatie in centen i.p.v. in procenten; lagere lasten voor en hulp aan ondernemingen alleen in het belang van de werkgelegenheid; voorzichtigheid met bezuinigingen bij de overheid, die immers werkgelegenheid verschaft; een nieuw arbeidsmarktbeleid, dat is toegespitst op eerlijke verdeling van de arbeid; een nieuwe structuur van de economie, waarin zowel het vrije markmechanisme als centrale planning afgewezen wordt en gekozen wordt voor een systeem van democratische planning.

KVP. F. H. J. J. ANDRIESSEN. Mr. Andriessen stelde in zijn betoog voor in 1976 een bescheiden prijscompensatie geheel in centen uit te keren. Hij achtte de op 10% begrote stijging van de loonkosten in 1976 te hoog voor het bedrijfsleven, waarvoor rendementsherstel in het belang van de werkgelegenheid een eis is.
Andriessen verlangde verder, dat het kabinet precies vasthoudt aan de voorgenomen één procent stijging per jaar van de overheidsuitgaven. Hij wilde daarover uiterlijk volgende voorjaar een samenhangend overzicht toegezegd krijgen.
Andriessen achtte de „tijd van wensdromen" voorbij. Iedereen moet offers brengen; bestaande verworvenheden mogen niet worden uitgezonderd, zoals het jaarlijkse automatisme van inkomensverbeteringen en eindeloze uitbreiding van sociale voorzieningen.
M.b.t. de voorgestelde bezuinigingen op defensie verlangde mr. Andriessen intrekking. Hij achtte deze bezuinigingen ongewenst; hij wilde niet, dat NAVO-partners de Nederlandse loyaliteit gaan wantrouwen.

ARP. W. AANTJES. Namens de ARP merkte mr. Aantjes op, dat de regering de economische situatie wel realistisch onder ogen ziet, maar toch optimistischer verwachtingen van de toekomst heeft, dan zij aannemelijk had kunnen maken. Het frappeerde hem, dat de regering enerzijds de noodzaak van beleidsombuigingen erkent, maar anderzijds daarmee pas in 1977 een begin wil maken. Volgens Aantjes overschat de regering haar eigen moed, als zij uitgerekend in een verkiezingsjaar ernst wil maken met de nodige bezuinigingen. Door reeds in 1976 te beginnen met deze ombuigingen zou wellicht de BTW-verhoging per 1 juli a.s. achterwege kunnen blijven.
De mogelijkheden van de overheid zijn beperkt. Het is niet zo eenvoudig een internationaal bepaalde recessie te overwinnen, ook niet voor een kabinet, waarin socialisten een overheersende positie innemen. Ongeremde groei, zowel in welzijnssector als in het bedrijfsleven, kan afhankelijkheid van de overheid in de hand werken.
Over de politieke verhoudingen zei mr. Aantjes o.m., dat de PvdA de christen-democraten best een aantal prikkelende vragen mag stellen, mits zij ook zelf duidelijk haar plaats bepaalt. Juist de deelneming aan een kabinet, dat op de steun van de christen-democraten is aangewezen, maakt voor de PvdA een keus tussen extremen en gematigden onontkoombaar.
Wanneer de brugfunctie, die de ARP van dit kabinet verwacht, niet slaagt, dreigt Nederland een periode van politieke instabiliteit tegemoet te gaan. Als maatstaven voor toekomstige samenwerkingsvormen noemde mr. Aantjes o.m. de herkenbaarheid van het eigen programma, de wenselijkheid van een parlementaire meerderheid, de bestuurbaarheid van het land en de aanwezige alternatieven.

PPR. A. R. COPPES. Voor de PPR sprak de heer Coppes, daar fractievoorzitter De Gaay Fortman in het buitenland verkeerde. Hij stelde o.m., dat de regering zich over de grondslag van de sociale zekerheid zal moeten uitspreken; zij mag niet de indruk laten bestaan, dat er een grens komt aan de bereidheid van de betaalden om voor onbetaalden op te komen.
Volgens Coppes zou beheersing van en selectie in de economische groei een betere en eerlijkere verdeling van arbeid en taken met zich brengen. Hij uitte twijfel over injecties in de koopkracht en pleitte voor een andere opzet van de arbeidsbemiddeling.
De PPR gaat er van uit, dat aan haar eisen inzake medezeggenschap in de onderneming zal worden voldaan; anders was niet in te zien, hoe de PPR nog verder zou moeten gaan in deze regeringsconstellatie.

D'66. J. C. TERLOUW. Dr. Terlouw verklaarde het minst antwoord te krijgen op de vraag, wat de regering doet aan de structurele werkloosheid. Hij vond het belangrijker om sterke bedrijven sterk te houden dan zwakke, die geen toekomst hebben, tijdelijk te redden.
De premiedruk voor sociale verzekeringen begint te knellen; in sommige regelingen is sanering nodig.
De positie van het parlement lijkt naar de indruk van dr. Terlouw verder te zijn verzwakt, niet alleen door de mislukking

van de kans op herziening van grond- en kieswet, maar ook door externe factoren, zoals het ingewikkelder worden van onze technocratische samenleving. „Het parlement hoort in een parlementaire democratie het meest eigenmachtige en meest nederige orgaan te zijn".
Dr. Terlouw sprak zich uit tegen het veranderen van standpunt op gezag van acties of dreigingen, maar pleitte voor een „open oor" en soepele aanpassing van procedures.

CPN. M. BAKKER. De communistische fractievoorzitter drong aan op een nationale crisisbestrijding o.a. door steun aan niet-monopolistische bedrijven. Hij was tegen de voorgestelde verhoging van de BTW, tegen hogere aardgasprijzen en tegen huurverhogingen.
Naar het oordeel van de heer Bakker overtrof de heer Andriessen (KVP) de heer Wiegel (VVD) in kritiek. Van dr. Kruisinga (CHU) merkte hij op, dat deze „rechts passeert".

DS'70. W. DREES. De fractieleider van DS'70 signaleerde innerlijke tegenstrijdigheid en zelfs onoprechtheid in het regeringsbeleid. De toekomst wordt naar zijn mening onderschat. „Het kabinet voert een sprinkhanenbeleid, waar reserves worden opgegeten en de moeilijkheden worden geschoven op de kabinetten van de jaren '80.
Het kabinet schept ontwortelden, het drukt zelfstandigen kapot en holt bedrijven uit, aldus dr. Drees.

SGP. H. G. ABMA. Ds. Abma noemde de cijfers, waarop het beleid berust, aanvechtbaar. Er worden te grote risico's genomen, gelet op het al of niet in vervulling gaan van bepaalde voorwaarden.

GPV. P. JONGELING. De heer Jongeling was van oordeel, dat het beleid betreffende matiging van de arbeidskostenstijging en de uitgaven in de collectieve sector doet denken aan het genezen van een aan ernstige longontsteking lijdende patiënt met behulp van een dropdrankje en opbeurende woorden.

PSP. B. VAN DER LEK. De PSP-fractie meende, dat het voorgenomen beleid een „tragische vergissing" was. Investeringen leveren niet zonder meer arbeidsplaatsen op. Het is zinloos om risico's te nemen ter verbetering van de nationale economie zonder de multinationals aan te pakken. Beperking van de arbeidskosten door besnoeiing op de sociale verzekeringen is onaanvaardbaar.

BP. H. KOEKOEK. De BP wees belastingverhoging af en drong aan op verlaging. Zij meende, dat het „potverteren" afgelopen moest zijn en noemde het begrotingstekort „onbegrijpelijk groot". Geconcludeerd wordt, dat linkse partijen geen beleid kunnen voeren ten dienste van het volk. Het is tijd voor een goed rechts beleid.

RKPN. K. BEUKER. De heer Beuker pleitte voor belastingverlichting voor het bedrijfsleven, zodat ruimte geschapen wordt voor investeringen. Het beleid inzake abortus en onderwijsvernieuwing noemde hij gevaarlijk.

Na de fractievoorzitters was het woord aan de financiële specialisten. Uit hun betogen halen wij de volgende elementen naar voren:

Voor de VVD werd het woord gevoerd door drs. G. M. V. van Aardenne. Hij verlangde, dat het kabinet in 1976, en niet pas in 1977, begint met een drastische verlaging van de structurele uitgaven. In 1976 wil de VVD voor ƒ 2150 minder aan belastingen heffen en voor ƒ 2160 minder uitgeven. Alleen de tabaksaccijns moet worden verhoogd; de verhogingen van BTW, inkomstenbelasting en wegenbelasting moeten achterwege blijven; de inflatiecorrectie moet volledig worden toegepast; de speciale belastingaftrek voor zelfstandigen moet omhoog van ƒ 1600 naar ƒ 3000; de vermogensbelasting moet omlaag van 8 naar 7 promille; de vennootschapsbelasting van 48 naar 46%.

Drs. Van Aardenne

De overheidsuitgaven moeten over de hele linie met 2% omlaag, met extra verlagingen voor bijzonder sterk gegroeide posten (CRM, ontwikkelingshulp, volkshuisvesting, sociale uitkeringen). Alleen de begroting van defensie moet verhoogd, en wel met ƒ 146 mln.
Dit plan zou in 1976 leiden tot 2% minder loonkostenstijging dan de rond 10%, die het kabinet verwacht.
De financiële specialist van de KVP, drs. H. Notenboom, verwoordde grote zorg van zijn fractie over de doelstelling van het kabinet om de collectieve lasten in 1976 met 1% te laten groeien. Die 1% is nog te hoog om de verminderde economische groei (3,75%) te halen, terwijl tegelijkertijd de beperking tot 1% zeer veel inspanning en een moedig beleid zal vergen.
De KVP-woordvoerder waarschuwde voor het zomaar in de staatskas laten vloeien van de aardgasbaten, naast de belastingen. Bij een vermindering van die niet-belastinginkomsten (die binnenkort te verwachten is) zal een blijvende verhoging van de belastingdruk het resultaat zijn en wordt de norm van een procent een farce.
De voorgestelde uitgavenstijging met acht procent in volume, dezelfde toeneming als in 1975, past niet in de lijn die het kabinet zelf voor de toekomst als noodzakelijk aangeeft. De KVP-woordvoerder had waardering voor de reeds doorgevoerde bezuinigingen maar vroeg de minister toch open te staan voor een beroep om in 1976 ten minste nog een half tot één miljard gulden extra te gaan bezuinigen.
Dr. Dolman (PvdA) signaleerde haastwerk, nadat het kabinet naar zijn mening driemaal te traag was geweest. Eerst heeft het kabinet de overschrijding in 1975 en de volgende jaren onderschat. Vervolgens liet men de belastingontwerpen liggen totdat — op zichzelf terecht — in een laat stadium het conjunctuurprogramma was vastgesteld. Het uitstel van de BTW-verhoging had in een simpele nota van wijziging kunnen worden gegoten. En tenslotte is de éénprocentnorm er uitgeperst. De heer Dolman zei niet in te zien waarom de daartoe leidende redenering niet eerder had kunnen worden ontvouwd.
Minder economische groei, de eindigheid van ons aardgas en de zorg om een gezonde volkshuishouding stellen nauwe grenzen zowel aan particuliere als aan collectieve bestedingen, aldus de heer Dolman.
Drs. B. Beumer (ARP) acht het mogelijk dat het kabinet te optimistisch is over de economische ontwikkeling, met alle gevolgen van dien voor het begrotingstekort. Net als KVP-fractieleider Andriessen wil hij daarom dat het kabinet al volgend voorjaar (en niet pas in september 1976) met zijn meerjarenoverzicht voor uitgavenbeperkingen komt.
Anderzijds stelde Beumer vast dat aan de onderbezetting nog geen einde komt en dat daarom heel voorzichtig aan uitgavenbeperking moet worden gedaan. Via een dringend gewenste herziening van het sociale verzekeringspakket zal iets aan de arbeidskosten moeten worden gedaan, uitgavenbeperking alleen mag het accent niet hebben.
Dat de inflatiecorrectie voor 80 procent doorgaat heeft de instemming van de ARP, de niet-toepassing ervan voor de hoogste tariefschijven noemt hij „een te willekeurig en ook letterlijk te goedkoop gebruik" van de wet. De KVP'er Notenboom had zich net zo uitgelaten.
Beumer had liever het gebruik in plaats van het bezit van de auto belast gezien, net als bijv. de PvdA, en ook voor Notenboom staat „geenszins vast dat het gewicht van de auto verband houdt met de draagkracht van de eigenaar".

Antwoord regering

De regering beantwoordde de vanuit de TK gemaakte opmerkingen bij monde van minister-president Den Uyl en minister Duisenberg van financiën.

De minister-president deelde o.m. mede, dat het kabinet erop tegen is, dat werknemers met een inkomen onder ong. ƒ 23.000 per jaar er in 1976 op achteruit zouden gaan — consequentie van het voorstel-Andriessen m.b.t. de prijscompensatie. Wel wilde hij in het overleg met werknemers- en werkgeversorganisaties nagaan of, met behoud van dit uitgangspunt, een kleinere loonsomstijging dan de verwachte 10% realiseerbaar zou zijn. Verder zei hij toe, dat voor de zelfstandigen naar het inkomen over meerdere jaren zal worden gekeken.
De regering zal ook op korte termijn haar standpunt bepalen over het aanpakken van de hoge salarissen van politieke ambtsdragers en topfunctionarissen bij de overheid.
Hij wees het verwijt van KVP en ARP van de hand, dat hij het Nederlandse volk niet durfde vertellen hoe slecht het ervoor staat. Hij vond, dat die moed bleek uit het feit, dat de regering niet terugdeinst voor het voorstellen van onpopulaire maatregelen, zoals de verhoging

van loon- en inkomstenbelasting, wijn- en alcoholaccijns en de motorrijtuigenbelasting.

Drs. Den Uyl merkte met nadruk op, dat het beleid in de eerste plaats gericht is op de noden van alledag, maar dat het kabinet daarnaast blijft streven naar maatschappelijke verandering op termijn. Hij erkende, dat door veel fracties terecht twijfel is uitgesproken over de economische verwachtingen, waarop de regering het beleid voor volgend jaar heeft gegrond, met name de geschatte stijging van de export met 8%.

De premier zette zich af tegen de economen, die de werkloosheid wijten aan slechts één factor: de sterke groei van de collectieve sector; hij vond dat een te eenzijdige benadering. Hij achtte het voor de aanpak van de werkloosheid van belang, dat er op nationaal niveau een ontmoeting komt tussen de overheid en de ondernemingen. In dit overleg zou o.m. een investeringsbeleid tot stand moeten komen. Den Uyl verklaarde, dat voor de werkgelegenheid niet te veel verwacht moet worden van een verruiming van het begrip pasende arbeid.

Minister Duisenberg zei, dat de regering vasthield aan de verhoging van het BTW-tarief van 16 naar 18% op 1 juli 1976. Hij stelde, dat de lastenverhogingen te meer noodzakelijk zullen zijn, wanneer de loononderhandelingen zouden leiden tot een prijscompensatie met een nivellerend effect, dat leidt nl. tot een lagere opbrengst van belastingen en sociale premies.

Hij zegde toe alternatieven voor de verhoging van de motorrijtuigenbelasting te zullen bezien.

Ook beloofde hij de TK in het vroege voorjaar te laten weten, welke plannen het kabinet heeft m.b.t. bezuinigingen na 1976. Hierbij kan slechts van intenties sprake zijn; de concrete uitwerking zal plaats hebben bij de opstelling van de begroting voor 1977.

Duisenberg erkende, dat het voorgestelde beleid risico's met zich meebrengt, maar die werden bewust aanvaard, „omdat het alternatief geen echt alternatief is". Dit zou nl. zijn berusten in een lagere groei van het nationale inkomen en dus in een hogere werkloosheid.

Moties

In tweede termijn werden bijna 20 moties ingediend, waarvan er drie, alle uit christen-democratische kring, werden aanvaard.

Aanvaard werd een motie-Andriessen (KVP), waarin het kabinet werd gevraagd in febr. 1976 aan te geven, hoe het in 1977 en '78 wil bezuinigen en welke bezuinigingen eventueel al in 1976 begonnen zouden kunnen worden.

De tweede aangenomen motie was ingediend door mr. Aantjes (ARP). Hierin werd gevraagd toekomstige bezuinigingen op defensie, die afwijken van de defensienota-1974 eerst per brief of nota mede te delen en in het parlement te bespreken. Tegen deze motie stemden de fracties van D'66, CPN, PSP en PPR en de socialisten Kombrink en Drenth.

Tenslotte werd een motie-Notenboom (KVP) aanvaard, volgens welke het regeringsplan tot afschaffing van de investeringsaftrek ter discussie moet worden gesteld. Deze motie werd gesteund door de CDA-fracties, VVD, DS'70, SGP, GPV, BP, RKPN, CPN en D'66. (NRC/H'blad, Het Parool, De Volkskrant, Trouw)

BELGIË

NIEUWE BASIS VOOR SAMENWERKING MET ZAIRE

Premier Tindemans en de ministers De Clercq (financiën) en Van Elslande (buitenlandse zaken) hebben op 27 en 28 sept. in Kinsjasa besprekingen gevoerd met president Moboetoe. Het was de eerste maal sedert de onafhankelijkheid van de gewezen Belgische kolonie dat een Belgische eerste-minister een officieel bezoek bracht aan Zaire. De ontmoeting was grondig en discreet voorbereid, eerst door geheime contacten tussen de Belgische regeringsleiders en gezanten van Moboetoe vroeger in het jaar (zie pag. 467/2), en daarna op 18 en 19 sept. door officiële onderhandelingen te Brussel tussen Tindemans en een Zairese delegatie, geleid door ir. Bisengimana, directeur van het kabinet van de president.

In Kinsjasa viel Tindemans een opvallend warm onthaal te beurt. Hij werd er verwelkomd met het ceremonieel, voorbehouden voor de staatshoofden. Moboetoe zelf vergezelde hem de eerste dag naar de werken aan de Inga-stuwdam, op ca. 300 km van de hoofdstad, en bood 's avonds een gala-diner aan, waarop het hele corps diplomatique aanzat. Op 28 september had een 3 uren durende conferentie plaats op de presidentiële boot, het m/s Kamanyola, die stroomopwaarts naar het domein van de Nsele voer, waar Tindemans in het hoofdkwartier van de Mouvement Populaire de la Révolution voor het hogere partijkader een lezing hield over de economische wereldorde.

Het bezoek eindigde met de ondertekening door Van Elslande en zijn Zairese ambtgenoot Bula van een Belgisch-Zairees communiqué. Moboetoe en Tindemans woonden die plechtigheid bij.

Bij zijn terugkeer te Brussel zei Tindemans dat de besprekingen „meer dan vruchtbaar" waren geweest en dat „thans de basis kan worden gelegd voor nieuwe relaties en een betere toekomst." Op de vraag of er nog meer officiële bezoeken zullen volgen, zei Tindemans dat hem in Zaire was gezegd, dat hij er steeds welkom was. De premier voegde eraan toe: „Ik kan u wel zeggen dat ik nu reeds heimwee heb naar dat land."

Volgens de Belgische perscommentaren werd tijdens de besprekingen een oplossing op korte termijn gevonden voor de onmiddellijke financiële en monetaire problemen van Zaire, waardoor de onderhandelingspositie van het land, t.o.v. het Internationaal Monetair Fonds iets verstevigd werd. Verder werd overeengekomen de technische ontwikkeling toe te spitsen op de hulpverlening aan landbouw, transport, medische zorg, en iets minder op het onderwijs dat tot nog toe het grootste gedeelte van de Belgische bijstand opslorpte. Tenslotte werd door Zaire het beginsel aanvaard, dat de Belgische bezittingen in Zaire, die werden geafrikaniseerd (of gezairizeerd), in aanmerking kunnen komen voor schadeloosstelling.

Ook de Zairese perscommentaren luidden zeer gunstig. Het officiële blad *Salongo* schreef dat de psychologische misverstanden en morele meningsverschillen die tussen Zaire en België bestonden, werden weggenomen. Zowel de Zairese als de Belgische kranten betoonden dat Moboetoe tijdens het galadiner verklaard had „dat België en Zaire veroordeeld zijn om elkaar te begrijpen en samen te werken," en dat de president ook gezegd had, dat tachtig jaren gemeenschappelijk leven niet kunnen worden weggewist en dat beide landen samen nog grote dingen kunnen totstandbrengen. Moboetoe had tijdens zijn rede ook hulde gebracht aan „de Belgische idealisten die destijds hun leven gaven voor ons volk."

Het gemeenschappelijk communiqué

In het zeer uitvoerige slotcommuniqué wordt gezegd dat de besprekingen het hebben mogelijk gemaakt een status quaestionis op te stellen van de Belgisch-Zairese betrekkingen en de toekomstperspectieven. De besprekingen verliepen in een uitzonderlijk vriendschappelijke sfeer. Premier Tindemans heeft de inspanningen van het Zairese volk op industrieel, economisch en sociaal gebied gewaardeerd. Met het oog op verdere samenwerking en om een harmonische ontwikkeling van de betrekkingen tussen beide landen te waarborgen, hebben beide staatslieden zich uitgesproken voor de voortzetting van regelmatige contacten op alle niveaus en voor politieke raadplegingen over internationale vraagstukken van wederzijds belang.

Om de samenwerking een structuur te geven en tevens een permanent en alles omvattend karakter, werd beslist een grote Belgisch-Zairese Commissie op te richten, bevoegd voor alle problemen die beide landen aanbelangen. Die commissie zal worden geleid door de ministers van buitenlandse zaken en zal ten minste tweemaal per jaar vergaderen, beurtelings in Kinsjasa en in Brussel. De commissie zal tot taak hebben de te Kinsjasa genomen beslissingen tot uitvoering te brengen, te waken over een constante verbetering van de betrekkingen tussen beide staten en daartoe aangepaste voorstellen te formuleren.

Twee werkgroepen zullen de commissie bijstaan. De eerste zal belast zijn met het bepalen van het samenwerkingsprogramma van België, dat overeenkomstig de Zairese wensen zal afgestemd worden op de ontwikkeling van concrete projecten in het raam van het stabilisatieprogramma van de Zairese overheid. Deze werkgroep zal ook het Verdrag voorbereiden dat de twee staten zullen sluiten op economisch, industrieel en technologisch gebied. Dat Verdrag beoogt o.m. de uitbreiding van de samenwerking tussen de economieën, de overdracht van technologie en de bevordering van gewaarborgde investeringen. De werkgroep moet bovendien de raadplegingsmodaliteiten vastleggen i.v.m. alle problemen van gemeenschappelijk belang en inzonderheid diegene die betrekking hebben op de economische wereldordening. De werkgroep zal in de tweede helft van oktober worden bijeengeroepen.

De tweede werkgroep die eind november voor het eerst samenkomt, moet oplossingen vinden voor de problemen die tot nu toe de betrekkingen tussen beide staten hebben gestoord.

Op basis van de richtlijnen, die door beide staatslieden werden gegeven, zal een reglement worden uitgevaardigd dat o.m. betrekking zal hebben op de problemen die voortvloeien uit de zairizering. Er werd beklemtoond, aldus nog het communiqué, dat de belangengemeenschap van het Zairese en het Belgische volk in de strijd voor de sociale vooruitgang van de mensheid, de versteviging van de vrede en de historische banden die beide binden, de fundamentele en stevige grondslagen vormen voor de ontwikkeling en de versterking van de betrekkingen, met het oog op een wederzijds voordelige samenwerking. De twee staatslieden hebben andermaal bevestigd dat zij de vestiging beogen van een nieuwe, rechtvaardige economische wereldordening, die aan de noden van de huidige wereld beantwoordt.

De nieuwe dialoog die nog dit jaar te Parijs wordt aangevat en waaraan Zaire en België — via de EG — deelnemen, moet de mogelijkheid bieden om concreet de vraagstukken te behandelen m.b.t. de energie, de grondstoffen en de ontwikkeling, en moet leiden tot een revalorisatie van de grondstoffenkoersen. De behandeling van het koperprobleem zou daarbij voorrang moeten krijgen. (...)

I.v.m. de huidige internationale toestand hebben Tindemans en Moboetoe vooral van gedachten gewisseld over de problemen m.b.t. de internationale vrede en veiligheid, de rol van de VN, de dekolonisatie, de nieuwe internationale economische orde en de energieproblemen. Een waarachtige en duurzame vrede in het Midden-Oosten kan volgens hen slechts tot stand komen, indien de pertinente resoluties van de VN worden nageleefd. Wat de dekolonisatie betreft, uiten zij hun geloof in het recht op zelfbeschikking en onafhankelijkheid van de volkeren. Zij wensen de volkeren van Vietnam en Cambodja geluk met de terugkeer van de vrede en hopen dat zij hun onafhankelijkheid zullen verstevigen. Ook wordt hulde gebracht aan de Afrikaanse volkeren die vrede en vrijheid wensen en, na een verbeten strijd, definitief het kolonialisme en het racisme hebben uitgebannen. Eveneens herinneren zij aan hun gemeenschappelijke afkeuring van het Zuidafrikaanse apartheidsbeleid en aan hun gehechtheid aan de uitvoering van de VN-resoluties betreffende de onafhankelijkheid van Namibië en Zimbabwe (Rhodesië). Zij onderstrepen ook de belangrijke rol die de OAE speelt i.z. de versteviging van de solidariteit onder de Afrikaanse volkeren die naar sociale en economische vrijheid streven.

De Belgische premier heeft van zijn kant de jongste ontwikkeling i.z. de Europese opbouw toegelicht. Beide staatslieden hebben betoond dat de versterking van de Europese Gemeenschap zeer belangrijk is voor een beter internationaal evenwicht en voor de doelmatige uitvoering van het akkoord van Lomé, dat mede door Zaire werd ondertekend.

Dieper ingaand op de Afrikaanse situatie, hebben beide staatslieden uiting gegeven aan hun ongerustheid i.v.m. de verslechtering van de toestand in de door Portugal bestuurde gebieden: Angola en Cabinda. Zij hebben aangedrongen op een terugkeer naar kalmte.

Beide staatslieden zijn verheugd over de resultaten van hun besprekingen, zo besluit het communiqué, en zijn ervan overtuigd dat die een reële versteviging van de samenwerking, de solidariteit en de Belgisch-Zairese vriendschap zullen mogelijk maken, die aan de belangen van de twee volkeren beantwoorden.

PRIJZENBLOKKERING VERLENGD

Bij ministerieel besluit van 26 sept. (staatsblad van 30 sept.) werd het op 7 juli ingestelde prijsstabiliseringsregime, de z.g. versoepelde prijzenstop, tot 31 dec. 1975 verlengd.

Het ministerieel besluit van 3 juli 1975 dat het regime van prijsstabilisering vastlegde tot 30 sept., bepaalde dat de prijzen tot eind sept. gehandhaafd bleven op het prijsniveau van 30 april. Er werd echter voorzien in de mogelijkheid van afwijkingen.

Tot en met 20 sept. werden 29 afwijkingen van sectoriële aard toegestaan en werden 302 individuele dossiers behandeld. In 104 gevallen stond de minister van economische zaken de gevraagde afwijking toe; in 214 gevallen stond hij ze gedeeltelijk toe; in 103 gevallen weigerde hij ze.

Eind sept. waren bij de Prijzencommissie 515 aanvragen in onderzoek.

PERS

Op 1 oktober is het eerste nummer verschenen van *De Krant,* een nederlandstalig dagblad dat verspreid wordt in de provincies Antwerpen, Brabant en Limburg. Verantwoordelijk uitgever Louis Croonen, voorheen handelsdirecteur bij *Het Belang van Limburg,* stelt op de frontpagina dat zijn blad beoogt te zijn: „een onafhankelijk, objectief, Vlaams, zelfstandig, niet-gebonden dagblad, dat recht naar de mensen toe schrijft." Hoofdredacteur wordt Louis Verbeeck die naam maakte als kleinkunstenaar. Het blad wordt opgesteld in Hasselt, gezet in Roosendaal (Ned.) en gedrukt in Hoogstraten. Uitgeefster is de pvba Agende, die ook het reclameblad *Koerier* publiceert.

GEHEIM BERAAD I.Z. STAATSHERVORMING

Na de zomervakantie werden nieuwe verwikkelingen genoteerd op het vlak van de Vlaams-Waalse betrekkingen. Het begon met een verklaring van PVV-voorzitter Grootjans, op 24 sept. voor de tv, volgens welke het partijpolitieke beraad dat op 19 april 1974 te Steenokkerzeel had plaatsgehad (zie pag. 276/3 - '74), sindsdien op een discrete manier was voortgezet „en dat men thans heel dicht genaderd was tot een punt, waarop een overeenkomst mogelijk was tussen de twee taalgemeenschappen." Grootjans voegde eraan toe dat prominente politici zich achter de overeenkomst hadden opgesteld.

Op 30 sept. logenstrafte het partijbestuur van de Volksunie, dat de partij zou hebben onderhandeld met het oog op een nieuwe dialoog van gemeenschap tot gemeenschap. Op 1 okt. bevestigde Grootjans niettemin het bestaan van discrete contacten onder niet nader genoemde partijleiders; hij vroeg dat de partijen zich zouden beraden en dat nog voor kerstmis met de dialoog zou worden gestart.

Op 3 okt. maakte *De Standaard* gewag van gesprekken tussen senator L. Claes (VU) en staatssecretaris Moreau (RW) „waaruit een tekst zou zijn gegroeid, die ook aan premier Tindemans zou zijn bezorgd." Dezelfde dag gaf Tindemans toe dat sommige regeringsleden voeling hadden genomen met leden van de oppositie en dat sommige politici „denkoefeningen" hadden verricht; hij erkende ook dat hem in dat verband een tekst was bezorgd.

Op 7 okt. kwam de kwestie ter sprake in het partijbestuur van de Volksunie en 's anderendaags maakte de voorzitter van dit bestuur, kamerlid Schiltz, op een persconferentie een aantal bijzonderheden bekend, waaruit bleek:

1. dat op initiatief van het Vlaams Economisch Verbond en in overleg met CVP, PVV en VU een z.g. synthesenota was opgesteld m.b.t. de staatshervorming;

2. dat senator Claes, op eigen initiatief en zonder het partijbestuur van de VU te hebben ingelicht, be-

sprekingen had gevoerd met staatssecretaris Moreau en dat daaruit een document was voortgekomen.
Schiltz zei dat de synthese-nota hem was overhandigd tijdens een lunch ten huize van VEV-voorzitter prof. Vaast Leysen, en dat hijzelf met de voorzitters Martens (CVP) en Grootjans (PVV) daarover achteraf had gepraat, zonder dat er evenwel sprake was geweest van een eigenlijke onderhandeling.
Voorts zei Schiltz dat het partijbestuur het optreden van Claes niet goedkeurde en ook niet akkoord ging met bepaalde punten van diens document. Tenslotte zei Schiltz te betreuren dat Grootjans het bestaan van de gesprekken had bekend gemaakt, aangezien de kansen op een hervatting van de dialoog daardoor verzwakt waren.
Op 8 okt. publiceerde *De Financieel-Ekonomische Tijd,* het dagblad van het Vlaams Ekonomisch Verbond, de volledige tekst van de synthese-nota:

1. Iedereen neemt aan dat de grondwetsherziening van 1970 een hervorming heeft meegebracht die nu doorgevoerd en afgewerkt moet worden met een nieuwe grondwetsherziening.
Door de nieuwe grondwetsherzening moeten in België de regionale en federale gedachtenstromingen vorm geven aan een moderne gedecentraliseerde staat.

2. De essentie van de grondwetsherziening bestaat hierin dat in Vlaanderen en Wallonië alle beleidsorganen tot stand komen: een rechtstreeks verkozen raad, een uitvoerende macht, een fiscale bevoegdheid, een sociaal-economisch plan en adviescollege. Ook te Brussel komen deze organen tot stand, doch op een zodanige wijze dat de nationale zending en de culturele tweeledigheid van de stad gewaarborgd worden.
Naast de centrale staat en de georganiseerde gemeenschappen komen alleen nog sterke lokale bestuurseenheden voor in dit model.

3. Wat het parlement betreft, ziet iedereen de noodzaak in van een herverdeling van de taken tussen beide kamers en wel als volgt:

3.1. De kamer van volksvertegenwoordigers wordt samengesteld door evenredige rechtstreeks verkozen vertegenwoordiging. Deze kamer oefent de wetgevende macht uit over alle materies, behoudens deze materies die krachtens de grondwet of krachtens een delegatiewet aan andere organen zijn toevertrouwd.

3.2. De senaat wordt paritair samengesteld en bestaat uit alle leden van de Vlaamse en van de Waalse gewestraad en een taalkundige paritaire delegatie van de Brusselse gewestraad.
Deze kamer stemt ten gronde over de voorstellen van delegatiewet (overdracht van bevoegdheden).
Verder is zij reflectiekamer die over een algemeen opvragingsrecht beschikt ten aanzien van de voorstellen van de eerste kamer. Dit recht wordt uitgeoefend met gemotiveerde vraag. De motivering duidt aan waarom het voorstel de materies die overgedragen zijn aan de regionale instanties raakt en wijst op de grote nationale draagwijdte van het voorstel.
Deze kamer kan elk voorstel van de eerste kamer schorsen.

3.3. De nationale regering wordt ofwel paritair, ofwel met inachtneming van waarborgen tegen minoricatie samengesteld.

4. Wat de organen in Vlaanderen en Wallonië betreft, komen er:

4.1. **Rechtstreeks verkozen raden**

Deze raden, die om de zes jaar zouden verkozen worden en slechts een beperkt aantal leden tellen (bijvoorbeeld 50 in Vlaanderen en Wallonië, 20 in Brussel), hebben quasi-wetgevende (dus normatieve) bevoegdheden die ze, alleen door delegatie, op twee wijzen kunnen bekomen:

— rechtstreeks uit de grondwet, waar een aantal materies ingeschreven staan als behorend tot hun bevoegdheid. De precisering en aflijning ervan gebeurt door wetten met speciale meerderheden goed te keuren in beide kamers.

— van het parlement door gedelegeerde wetgeving, eveneens met speciale meerderheden goed te keuren in beide kamers.

Het gaat hier om de materies die nu in de cultuurautonomie en de voorbereidende uitvoering van 107 quater voorzien zijn. Onderwijs zou helemaal worden ondergebracht bij deze materies. De garanties van het schoolpact zijn echter bindend voor de gewesten.
Bovendien worden een aantal aspecten van andere materies eveneens vatbaar geacht voor delegatiewetgeving (jeugdbeleid bijv.).

4.2. **Uitvoerende colleges**

Deze worden samengesteld vanuit de meerderheid in de raad. Het wordt dus mogelijk dat de executieve het vertrouwen van de raad verliest; aftreden zou evenwel slechts mogelijk zijn indien een wisselmeerderheid voorhanden is.
In het uitvoerend college zetelt een minister van de nationale regering met raadgevende stem, met het oog op de coördinatie tussen nationaal en regionaal niveau.
Het nationaal parlement kan ook de uitvoering van nationale wetten toevertrouwen aan deze regionale executieve.

4.3. **Administratieve kernen**

De wijze van deconcentratie en decentralisatie wordt binnen het gewest door de eigen organen beslist.

4.4. **Een sociaal-economische adviesraad**

Samengesteld uit de sociaal-economische partners, bevoegd voor het gebied. De raden stemmen over een sociaal-economisch plan dat alle grote opties bevat over de ontwikkeling van het gebied. Het voorstel is door de sociaal-economische adviesraad opgemaakt, opgebouwd uit de GOM's en technisch gerealiseerd in het planbureau (Vlaams, respectievelijk Waals).

5. **Het probleem Brussel**

5.1. Brussel is een stadsgewest en heeft het recht — dat het ook opeist — op een eigen rechtstreeks verkozen politiek orgaan, bevoegd voor het gewest dat tegelijk agglomeratie is. De algemene veronderstelling was dat Brussel beperkt is tot 19 gemeenten, ten ware beperkte en wederkerige toegevingen zouden gebeuren

— punt dat als dusdanig niet uitgediept is geworden. Iedereen vindt het wenselijk dat deze 19 gemeenten ook zouden fusioneren, hoewel de politieke haalbaarheid ervan sterk betwijfeld wordt.

5.2. Gezien de culturele tweeledigheid van de stad, dient men de normen en de financiering van de personaliseerbare materies (onderwijs, cultuur, persoonsverzorging) over te laten aan de twee grote raden (Vlaams en Waals). In de Vlaamse raad zetelen dan ook de rechtstreeks verkozen Brusselse Vlamingen en idem langs de Waalse kant, met dien verstande dat de Franstalige Brusselaars zich zouden kunnen onthouden wanneer Waalse problemen worden besproken.
Een orgaan zoals de huidige Nederlandse cultuurcommissie kan voor Brussel optreden voor concrete acties. Eventueel zou het Vlaams uitvoerend college bepaalde van zijn bevoegdheden aan dergelijke commissie of aan het college van Nederlandssprekende leden van de Brusselse executieve kunnen delegeren.
Wat de technische materies betreft, deze worden geregeld door de Brusselse raad en een eigen Brusselse executieve.

5.3. Wat de samenstelling van de rechtstreeks verkozen Brusselse raad betreft, wordt aangedrongen op een minimum percentage Vlamingen en wordt de evenredige vertegenwoordiging desnoods aanvaard.
Eentalige kandidatenlijsten zijn vereist.
Over de executieve werd herhaaldelijk gesteld dat deze paritair zou moeten zijn (in ruil voor pariteit in nationale regering).
Wat de financiering van de Brusselse personaliseerbare aangelegenheden betreft, was een voorstel een forfaitair bedrag van de Brusselse belastingen toe te wijzen aan de Vlaamse, respectievelijk Waalse raad, waarin dus ook de Vlaamse, respectievelijk Franstalige, Brusselaars zouden zetelen om de personaliseerbare materies te regelen en te financieren.

6. De discussies hebben ook nog opgebracht:

- een ruime consensus over de noodzaak om een orgaan ter beslechting van bevoegdheidsconflicten te installeren. Dit zou bijvoorbeeld kunnen onder de vorm van een arbitragecommissie van magistraten en parlementsleden;
- de provincies worden niet meer beschouwd als politieke instanties, maar enkel als gedecentraliseerde administraties:
- het gemeentelijk niveau moet versterkt worden door federaties en intercommunales samen te brengen tot een getrapt verkozen en competent intergemeentelijk niveau.

Op 9 okt. publiceerde *Le Rappel* en *Le Soir* de volledige tekst van het document, opgesteld door Claes en Moreau. Dezelfde dag verklaarde FDF-voorzitter Defosset op een meeting dat het document enkel zijn opstellers engageerde, maar niettemin au sérieux moest worden genomen, ook reeds omdat voor de eerste keer een Vlaams politicus de essentiële beginselen van het FDF-programma tegemoet kwam, met name de erkenning van een drieledige gewestvorming, een regionale Brusselse assemblee, en de afbakening van het Brusselse gebied na

een raadpleging van de bevolking van de randgemeenten.
De Vlaamse kranten hadden intussen reeds negatief gereageerd op dit laatste punt.
De nota Claes-Moreau telt 21 pagina's. (Zie samenvatting in *De Standaard* van 10 okt.) Het hoofd betreffende de status van Brussel en de grenzen van de hoofdstad beslaat één derde van de tekst. De passus die van Vlaamse zijde kritiek uitlokte, luidt als volgt:

De begrenzing van de Brusselse regio is een politieke beslissing die voortvloeit uit het feit dat de regionale autonomie moet uitgeoefend worden op een bepaald territorium waarvan de grenzen overigens in een federaal systeem, Belgisch of Europees, geenszins economisch zijn.
Vermits het de drie regio's aangaat, zou een eerste wijze van vaststellen van de grenzen een gemeenschappelijk akkoord zijn. Dit blijkt op het huidige ogenblik onmogelijk.
Nochtans is geen enkele federalisering mogelijk zonder een definitie van de grondgebieden, desnoods van voorlopige aard.
Anderzijds is het functioneren van de nieuwe instellingen van aard om de gegevens te veranderen van het vraagstuk der grenzen, vooral in hun psychologische aspecten.
Er is dus aanleiding om in een voldoende periode te voorzien tussen de „mise en place" van deze instellingen op basis van een voorlopige begrenzing, nl. deze van de 19 gemeenten, zelfs indien deze betwist is, en de definitieve begrenzing.
Deze definitieve begrenzing zou bij voorkeur moeten gebeuren door een akkoord tussen de drie regio's op basis van de wil om te behoren tot een van de drie regio's en tot hun instellingen. Het gaat dus niet over een taalreferendum, vermits het verschil in de taalregimes slechts een element van keuze is tussen andere, economische, sociale en zuiver politieke. Opdat deze keuze zou gebeuren met kennis van zaken betreffende de werkelijkheid en de praktijk van de nieuwe instellingen zou zij slechts op het einde van een periode van vijf jaar kunnen plaatsvinden (of eerder, in het geval van een akkoord tussen de drie regio's). Indien er geen akkoord is, zou de wil om tot de ene of tot de andere regio te behoren vastgesteld worden door middel van een volksraadpleging, en dit bij toepassing van ons tweede beginsel (dit van de individuele keuze) dat reeds toegepast wordt voor gans de Brusselse regio.
Deze periode is voldoende lang opdat zij ten minste cen algemene verkiezing zou omvatten en dus de mogelijke medewerking van ten minste twee regeringsmeerderheden, die eventueel van elkaar zouden verschillen, aan het functioneren van nieuwe instellingen. Deze periode van vijf jaar is eveneens voldoende lang om een werkelijke psychologische ontspanning mogelijk te maken; men mag zelfs verwachten dat met het oog op deze raadpleging de gezagsdragers in iedere regio er zich op zullen toeleggen om iedere agressieve of contestataire politiek tegenover hun „minderheden" te vermijden.
Het spreekt anderzijds vanzelf dat nu reeds dit akkoord over een latere volksraadpleging moet omringd zijn van alle waarborgen en preciseringen, die nodig zijn, om eraan iedere schijn van een uitstel tot later te vermijden, (een bepaling desbetreffend kan bv. voorzien worden in de Wet met een 2/3 meerderheid bij toepassing van het artikel 107 quater van de grondwet). Anderzijds zou de stemopneming gebeuren per wijk en niet alleen per gemeente. De uitslag zou niet tot het ontstaan van enclaves kunnen leiden. En tenslotte zou deze uitslag de herziening meebrengen van al de grenzen die vanaf nu reeds, als gevolg van de huidige overeenkomst, zouden aangepast zijn, en nl. van het kiesarrondissement Brussel en van de Provincies.

SPANJE

AFTREDEN MINISTER VAN ARBEID, WIJZIGING SAMENSTELLING REGERING, NIEUWE MINISTER VOOR DE BEWEGING

Op 25 februari werd officieel meegedeeld dat de minister van arbeid Licinio de la Fuente afgetreden was. Licinio de la Fuente, tevens derde vice-minister-president, was al minister van arbeid sinds 1969 en overleefde drie regeringscrises.
Hij trad af wegens ernstig meningsverschil binnen het kabinet over een modernisering van de arbeidswetgeving. Hij had een ontwerp ingediend voor een wet ter regeling van de arbeidsverhoudingen.
In deze wet kreeg het stakingsrecht een ruimere marge en stakende arbeiders een grotere rechtsbescherming tegenover de werkgevers. Zo zou een werkgever een stakende arbeider niet meer kunnen ontslaan met uitbetaling van een meestal zeer geringe schadevergoeding.
Tegen de wil van Licinio de la Fuente in was er op aandrang van de minister van staatsvakbonden en de minister van binnenlandse zaken een clausule in het wetsontwerp opgenomen waardoor het ontslag op de oude wijze mogelijk bleef.
De minister weigerde dit te accepteren en nam ontslag. De la Fuente was tamelijk populair bij de Spaanse arbeiders, aldus het *NRC/H'blad* (26-2) omdat hij in zijn ambtsperiode het verouderde sociale verzekeringsstelsel volledig heeft vernieuwd en ook de ouderdoms- en weduwepensioenen van de Spanjaarden aanzienlijk omhoog heeft weten te schroeven.
Hij is een Movimiento-man, maar bepaald geen dogmatische scherpslijper, eerder een man van de gematigde linkervleugel dan van de harde semi-fascistische rechtervleugel van de Nationale beweging.
Zijn grote project ter verbetering en modernisering van de arbeidsverhoudingen in Spanje was een algemene arbeidswet, die hij zomer '74 gereed had, maar die de Cortes, het Spaanse organische Parlement, nooit heeft bereikt, eveneens door tegenwerking van de conservatieve krachten binnen de regering-Arias Navarro.
De nieuwe wet van De la Fuente was feitelijk een rudiment van deze arbeidswet en dan nog zodanig verminkt, dat de moderne denkbeelden, zoals de regeling van stakingen en de medezeggenschap van arbeiders binnen de onderneming, eruit verwijderd waren. Het feit, dat de Spaanse werkgever nu ook

Generaal Franco en het nieuwe kabinet: v.l.n.r. de minsters Allende y Garcia (landbouw), Alvarez de Miranda (industrie), Pita da Veiga (marine), Suarez Gonzalez (arbeid), Coloma Gallegos (leger), Garcia Hernandez (binnenl. zaken) en Cabello de Alba (financ.).

zijn totaal verouderde privilege van het gemakkelijke ontslag heeft herkregen, was voor De la Fuente de druppel, die de emmer deed overlopen.
Op 4 maart werd Fernando Suarez Gonzalez, een 55-jarige professor aan de universiteit van Oviedo, lid van de Cortes, tot nieuwe minister van arbeid benoemd.
Tegelijkertijd werden verdere wijzigingen in de samenstelling van het kabinet aangebracht. Minister van justitie werd José Maria Sanchez Ventura, staatssecretaris op het ministerie van toerisme en informatie. Hij verving Francisco Ruiz Jarabo-Baquero.
Alfredo Santos Blanco werd als minister van justitie vervangen door Alfonso Alvarez de Miranda, een technocraat die een lange carrière achter de rug heeft als hoge functionaris in verschillende Spaanse staatsindustrieën.
Minister van handel werd José Luis Ceron Ayuso, oud-vertegenwoordiger van Spanje bij de OESO en leider van de onderhandelingsdelegatie bij de EG. Hij verving Nemesio Fernandez Cuesto.
Tevens werd er een nieuwe secretaris-generaal van de enige in Spanje toegestane politieke organisatie, de Movimiento, benoemd. Deze is tevens lid van het kabinet. Het was Fernando Herrero Tejedor, die José Utrera Molina verving.
Herrero Tejedor was gouverneur en hoofd van de Movimiento in de provincies Avila en Logrono, procureur-generaal bij het Hooggerechtshof en enige tijd vice-secretaris-generaal van de Beweging.
Op 12 juni kwam Herrero Tejedor bij een autoongeluk om het leven en op 17 juni benoemde generaal Franco José Solis Ruiz tot secretaris-generaal van de Beweging.
José Solis Ruiz een falangist van het eerste uur, behoort tot de rechtervleugel van de Movimiento en is een der oudste steunpilaren van het francistische regime. Het is niet de eerste keer, dat Solis op deze post wordt benoemd.
Gedurende een onafgebroken periode van 12 jaar, van 1957 tot 1969, was hij reeds minister-secretaris-generaal van de Movimiento, in welke functie hij toen ook de leiding had over de verticale staatsvakbonden.
De benoeming van Solis was volgens welingelichte kringen een regelrechte benoeming door Franco, met wie premier Arias Navarro een dag tevoren een gesprek van een uur had gehad. De algemene verwachting nl. was, dat er geen nieuwe minister voor de Movimiento zou worden benoemd, maar dat deze portefeuille onder beheer van Arias Navaro zelf of van Garcia Hernandez, de minister van binnenlandse zaken en eerste vice-minister-president, zou komen.

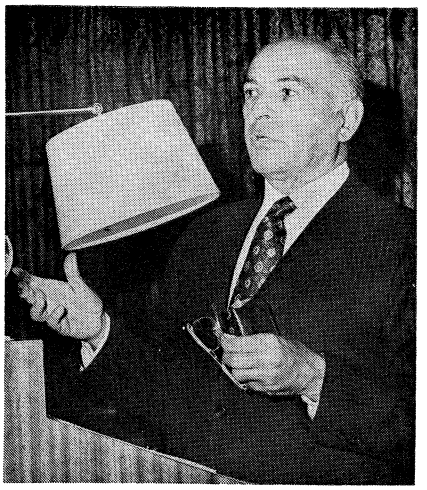

Licinio de la Fuente

Solis maakt deel uit van de politieke elite, die door Franco persoonlijk voor de duur van haar leven is benoemd tot lid van de Nationale Raad van de Movimiento en van de Cortes.
De benoeming van Solis is een versterking van de invloed van de rechtse falangisten, die slechts een beperkte vorming van „politieke associaties" tolereren en in geen geval een hervorming van de structuur van het autoritaire Spaanse regime zullen toestaan, die zou kunnen leiden tot een partijendemocratie naar Westeuropese model.
Solis had zich na zijn ontslag als mininster in 1969 (een ontslag dat hem zo schokte, dat hij in het openbaar in tranen uitbarstte) lange tijd buiten de politiek gehouden. Kort geleden echter dook zijn naam weer op, toen de plannen werden geopenbaard tot vorming van de UPE, de Union del Pueblo Español, een politieke associatie, die door leden van de Movimiento is opgezet en, wanneer zij als zodanig wordt erkend, de allermachtigste politieke groepering in Spanje zal vormen, die bij voorbaat reeds over ruim 200.000 aanhangers beschikt en tevens over een perfect organisatie-apparaat in het gehele land.
Solis, die zijn politieke ambities niet bleek te hebben verloren, stelde zich onmiddellijk kandidaat voor het leiderschap van deze Movimiento-Associatie.
In zijn nieuwe functie zal hij dit leiderschap niet op zich kunnen nemen, maar wel zal hij als minister-secretaris-generaal van de Movimiento de totstandkoming van de UPE kunnen bevorderen. *(Le Monde, NZZ, NRC/H'blad)*

WIJZIGINGEN IN LEGERTOP EN GUARDIA CIVIL

Op 10 oktober heeft generaal Franco wijzingen aangebracht in de legertop en in de leiding van de Guardia Civil.
De Guardia Civil van 80.000 man is verantwoordelijk voor de ordehandhaving in opstandige gebieden als de vier Baskische provincies. Deze paramilitaire politie is vanwege haar beruchte martelpraktijken het voornaamste doelwit van de Baskische bevrijdingsbeweging ETA. Door regeringskringen werden de wijzigingen in de legertop beschreven als „routinemaatregelen".
De laatste weken was er een onrust gegroeid in de gelederen van de Guardia Civil nadat enkele politiemensen waren doodgeschoten. Leden van de Guardia Civil hadden meegedaan in demonstraties tegen de regering van premier Arias Navarro die zij een te slappe houding verweten. Generaal Angel Campano, het nieuwe hoofd van de Guardia Civil was commandant van het militaire district Madrid. Hij wordt in dit district opgevolgd door de vroegere commandant van de zuidelijke regio rond Sevilla. Ook in Sevilla, Valladolid en La Coruna zijn nieuwe commandanten aangesteld. De ex-commandant van La Coruna is nu de belangrijkste militaire adviseur van Franco geworden.
Generaal Angel Campano is een oude oorlogsveteraan en staat bekend als conservatief. Hij volgt de gematigde José Vega Rodriguez op, die contacten zou hebben met politici van de Spaanse liberale oppositie. Campano was verantwoordelijk voor de doodvonnissen van de vijf guerrilero's die twee weken geleden werden geëxecuteerd. De wijzigingen in de legertop zijn op 10 okt. bekend gemaakt na een bijeenkomst van het parlement.
Regeringsfunctionarissen hebben meegedeeld, dat de veranderingen niets te maken hebben met de arrestaties van drie legerofficieren in Barcelona en negen anderen eerder dit jaar. Ook zouden deze arrestaties niet wijzen op enige onrust binnen het leger.
Het 386.000 man sterke Spaanse leger wordt beschouwd als een be-

trouwbare steunpilaar voor het Franco-regime. Van verwachte strengere anti-terreurmaatregelen is na het kabinetsraad niets bekend geworden.
De Baskische bevrijdingsbeweging ETA heeft op 10 okt. in een perscommuniqué gezegd dat alle hoge functionarissen van de centrale Spaanse regering in de vier Baskische provincies, binnen twee maanden moeten aftreden. Als dat niet gebeurd, „moeten zij zelf de gevolgen dragen", aldus de ETA die er aan toevoegde dat de „de Spaanse regering dan verantwoordelijk is voor hun levens en bezittingen. *(De Volkskrant)*

José Solis Ruiz

NATIONALE RAAD MOVIMIENTO NEEMT POLITIEK STATUUT AAN

Op 16 december '74 nam de Nationale Raad van de Movimiento na een lang debat het zgn. Statuut voor het recht tot vorming van politieke associaties aan.
Het wetsontwerp werd op 2 december 1974 gepubliceerd en werd met 95 stemmen voor en 3 onthoudingen door de Nationale Raad aangenomen.
Premier Carlos Arias Navarro maakte op 2 december in een televisietoespraak bijzonderheden over het statuut bekend.
Hij noemde de mogelijkheid tot „politieke associaties" zoals die omschreven waren in het voorontwerp „een voorzichtige pas vooruit" in het democratiseringsproces van Spanje dat hij in zijn geruchtmakende rede van 12 februari 1974 had aangekondigd (pag. 760/2-'74). „Ik weet dat deze pas sommigen overdreven kort en anderen overdreven groot zal toeschijnen", zei Arias, die het Spaanse volk verder vroeg om vertrouwen en geloof in de gematigdheid en de voorzichtigheid waarmee „wij het toekomstige pluralisme willen construeren".
Volgens het ontwerp kunnen toekomstige politieke associaties alleen functioneren binnen de officiële Beweging.
In het eerste artikel staat dat alle Spanjaarden die ouder zijn dan 18 jaar, zich vrij en zonder enige vorm van discriminatie kunnen verenigen „voor het voeren van politieke actie", maar daaraan wordt toegevoegd, dat dit recht slechts kan worden uitgeoefend binnen de sfeer van de Movimiento. Dus: de Spanjaarden, die een politieke groep willen vormen, zullen de beginselen van de 18de juli (18 juli 1936, begin van de Spaanse burgeroorlog) volstrekt moeten respecteren.
De macht van de Movimiento bij de toekomstige politieke groepsvorming blijkt verder uit artikel 4, waarin gesteld wordt dat de „politieke associaties" zullen worden geïnstitutionaliseerd binnen de gemeenschap van de Movimiento en dat de Raad van de Movimiento zal beslissen over de erkenning van de „politieke associaties" en ook de besluitvorming bezit over de schorsing en zelfs de ontbinding (in geval van „politiek wangedrag") van de nieuw gevormde groepen.
Opmerkelijk is het dat er in het voorontwerp geen duidelijke criteria zijn gesteld voor het verzoek tot stichting van een „associatie".
Wanneer men een politieke groep wil vormen, moet men over een aantal van tenminste 25 „promotors" beschikken, die een organisatiecomité moeten vormen, dat zich dan tot de Nationale Raad van de Beweging moet richten om te worden erkend als „associatie". Het zal derhalve mogelijk zijn dat socialisten sociaal-democraten, christen-democraten en liberalen (de communisten vallen er zonder meer buiten, omdat zij een bij de wet verboden partij zijn) officieel permissie zullen kunnen vragen bij de Movimiento tot vorming van „politieke associaties". Dan is er nog een voorwaarde die de vorming van „politieke associaties" verschrikkelijk moeilijk zal maken. Binnen een tijdsbestek van zes maanden na het verlenen van de permissie zullen zij over een aanhang van 25.000 leden moeten beschikken, die verdeeld is over 15 provincies. Eventueel kan deze termijn met drie maanden worden verlengd.

OOST-EUROPA

ROEMENIË

REIZEN PRESIDENT CEAUSESCU

Evenals dat in 1973 en 1974 het geval was, heeft president Ceausescu dit jaar een reeks vreemde staten bezocht. Het betreft hier de volgende bezoeken:

JAPAN. Van 4-8 april werd een officieel bezoek aan Japan gebracht. In Tokio werd hij ontvangen door keizer Hirohito.
Gedurende het bezoek werd besloten een gemengde Japans-Roemeense commissie van regeringsvertegenwoordigers in te stellen. Ondertekend werden een cultureel verdrag, en een verdrag waarbij het verlenen van visa wordt vergemakkelijkt.

FILIPPIJNEN. Van 10-13 april bracht de Roemeense delegatie onder Ceausescu een officieel bezoek aan de Filippijnen. Ceausescu en de Filippijnse president ondertekenden een Gemeenschappelijke plechtige verklaring. Voorts werden verdragen afgesloten over economische en culturele samenwerking.

PAKISTAN. De 13-de april bracht de Roemeense president door in Pakistan voor een officieel bezoek.

JORDANIË. Van 14-17 april bracht Ceausescu een bezoek aan Jordanië. Het was een tegenbezoek voor het verblijf van koning Hoessein in Roemenië op 29 en 30 jan. 1974. Bij het staatsbezoek van Hoessein waren beide partijen overeengekomen over en weer ambassades in te richten en ambassadeurs uit te wisselen. Bij het bezoek van Ceausescu werd een Gemeenschappelijke plechtige verklaring ondertekend, met daarnaast een reeks van akkoorden, voor het merendeel op economisch gebied.

TUNESIË. President Ceausescu bracht van 17-20 april een officieel bezoek aan Tunesië. Hij en de Tunesische president Bourguiba ondertekenden een Gemeenschappelijke plechtige verklaring. Verdragen kwamen niet tot stand.

SYRIË. Op 24 april bracht Ceausescu een onaangekondigd bezoek aan Syrië, waar hij, behalve met de Syrische leiders, ook besprekingen had met PLO-leider Arafat.

EGYPTE. Eveneens onaangekondigd was het bezoek van 25 april aan Egypte.
De twee laatste bezoeken deden speculaties opkomen, dat Roemenië in het Midden-Oostenconflict een bemiddelende rol

wilde spelen, resp. voor het Geneefse vredesoverleg uitgenodigd wilde worden.

BRAZILIË. Van 4-7 juni bracht Ceausescu een officieel vriendschapsbezoek aan Brazilië. Gedurende de visite ondertekenden Ceausescu en de Braziliaanse president een Gemeenschappelijke plechtige verklaring alsmede een aantal economische overeenkomsten.

VENEZUELA. Op 7 juni werd een kort vriendschapsbezoek aan Venezuela gebracht.

MEXICO. Van 8-11 juni bracht de Roemeense president een officieel vriendschapsbezoek aan Mexico. Hij en president Echeverria van Mexico ondertekenden een Gemeenschappelijke plechtige verklaring en een groot aantal akkoorden op economisch gebied.

VS. Op weg naar huis maakte de Roemeense delegatie op 11 juni een tussenstop in Washington, waar Ceausescu een onderhoud had met president Ford en minister Kissinger van buitenlandse zaken.

ENGELAND. Op 12 juni werd een tussenstop gemaakt in Londen, waar Ceausescu en zijn echtgenote ontbeten met premier Wilson en minister Callaghan van buitenlandse zaken. (Agerpress, NZZ, Le Monde, NRC/H'blad)

HANDELSVERDRAG MET VS. STATUS VAN MEEST BEGUNSTIGDE NATIE VOOR ROEMENIË

De ambassadeur van de VS in Roemenië, Harry G. Barnes, en de Roemeense vice-premier en minister van buitenlandse handel, Ion Patan, ondertekenden op 2 april in Boekarest een verdrag over de verbetering van de economische betrekkingen tussen beide landen.

In het verdrag komen beide partijen overeen ieders zakelijke activiteiten te vergemakkelijken. Onder het verdrag zal aan Roemenië de status van meest begunstigde natie worden toegekend. Dit betekent een vermindering van de importtarieven op Roemeense goederen van gemiddeld 50%.

Roemenië is het eerste communistische land, dat met de VS een handelsverdrag heeft afgesloten op basis van de nieuwe handelswet van de VS, waarin, d.m.v. het amendement-Jackson, voorwaarden t.a.v. de emigratie van minderheidsgroeperingen (i.h.b. joden) uit communistische landen worden verbonden aan het toekennen van de status van meest begunstigde natie.

Verwacht wordt, dat toepassing van het verdrag in de eerstvolgende drie jaar zal leiden tot een verdrievoudiging van de onderlinge handel tussen de VS en Roemenië. *(Agerpres, USIS)*

CONTACTEN MET CHINA

In tegenstelling tot de overige leden van het Warschau-pact weigert Roemenië een veroordeling van de Chinese politiek uit te spreken en onderhouden beide landen relatief intensieve betrekkingen. Van de onderlinge contacten na het bezoek van een Roemeense delegatie in sept. 1973 (pag. 261/3 - 1974) melden wij de volgende:

Minister van buitenlandse zaken Gheorghe Macovescu bracht van 4-9 aug. 1974 een officieel bezoek aan China, waar hij besprekingen voerde met zijn Chinese ambtgenoot Tsji Peng-fei en ontvangen werd door vice-premier Li Hsien-nien.

Ook had hij besprekingen met Norodom Sihanoek, staatshoofd van de GRUNK, de Cambodjaanse revolutionaire regering, alsmede met de premier en de minister van buitenlandse zaken van deze regering.

Het bezoek van de Roemeense minister van buitenlandse zaken aan China maakte deel uit van een langere reis, waarbij hij op 28 en 29 juli in Moskou was, van 30 juli - 3 aug. een officieel vriendschapsbezoek bracht aan Noord-Korea en van 10-13 aug. aan Perzië.

Op 26 en 27 jan. 1975 was een Roemeense delegatie, geleid door vicepremier Gheorghe Radulescu in Peking.

De Roemeense delegatie reisde vervolgens door naar Noord-Vietnam, waar van 29 jan. - 3 febr. een zitting plaats vond van de gemeenschappelijke Roemeens-Noordvietnamese commissie voor economische en technisch-wetenschappelijke samenwerking.

Van 24-29 mei bevond zich een Roemeense regeringsdelegatie in Peking o.l.v. vice-premier en minister van onderwijs Paul Niculescu. Hij opende in Peking een Roemeense industriële tentoonstelling. Besprekingen werden gevoerd met o.a. premier Tsjoe En-lai en vice-premier Li Hsien-nien.

Een partij- en regeringsdelegatie, geleid door Ilie Verdet, secretaris van het CC en lid van het uitvoerende comité, bracht van 5-9 sept. een bezoek aan Peking. Verdet werd op 7 sept. ontvangen door premier Tsjoe En-lai.

De delegatie van Verdet bezocht China aansluitend aan een bezoek aan Noord-Vietnam van 1-4 sept.
Hier nam de delegatie deel aan de feestelijkheden t.g.v. de herdenking, dat 30 jaar geleden de Noord-Vietnamese Democratische Republiek werd gevestigd.
(RFE, Peking Review)

(Vor. ber. pag. 261/3-1974)

Paul Niculescu (l.) met Tsjoe En-lai en Gheorge Macovescu (l.) met Li Hsien-nien.

PERZIË

PROCLAMATIE EEN-PARTIJ-STELSEL. VERKIEZINGEN. OPTREDEN VAN EN TEGEN OPPOSITIE

Op 2 maart kondigde sjah Mohammed Reza Pahlevi per decreet de ontbinding van de bestaande politieke partijen af plus de invoering van een een-partijstelsel. Hij deed een beroep op alle „vaderlandslievende" Perzen, „die geloven in het royalistische bewind, de Perzische constitutie en de Perzische revolutie", zich aan te sluiten bij de nieuwe Nationale Herrijzenispartij (Rastakhiz), die „minstens voor de komende twee jaar" 's lands enige politieke partij zou zijn en die geleid zou worden door premier Amir Abbas Hoveida als secretaris-generaal. „Verraders en leden van de Toedeh (de verboden communistische partij) kunnen hun paspoorten halen en het land verlaten," aldus de sjah op een persconferentie.

De zetelverdeling in de Majlis (het Huis van Afgevaardigden) was toen als volgt: Iran Novin (regeringspartij) 229, Mardom 37, Iraanse partij 1 en Pan-Iranistische partij 1.
De secretaris-generaal van de Mardom (Volkspartij), Nasser Ameri, was medio januari 1975 afgetreden en enkele weken later bij een auto-ongeluk om het leven gekomen. Hij had in 1974 de Iran Novin ervan beschuldigd enkele tussentijdse verkiezingen door fraude te hebben gewonnen en hij had kritiek geuit op het begrotingsbeleid van de regering. Volgens de onder controle van de regering staande pers was Ameri afgetreden, omdat het centrale comité van de Mardom hem beschuldigd had van het voeren van een „individualistische politiek", maar volgens The Financial Times (3-1) geschiedde Ameri's aftreden op instigatie van de sjah en waren de betreffende instructies door de staatsveiligheidsdienst SAVAK aan verscheidene vooraanstaande leden van de partij overgebracht. Op 7 jan. beschuldigde het officiële partijblad van de Mardom The Financial Times van „verdraaiing" en „opzettelijke verkeerde voorstelling" van zaken. Ameri werd als secretaris-generaal opgevolgd door Mohammed Fazaeli.
Tijdens het jaarcongres van de Iran Novin, dat van 12-14 jan. in aanwezigheid van 14.000 afgevaardigden in het nieuwe Aryamehr-stadion bij Teheran was gehouden, was premier Hoveida tot secretaris-generaal van de partij gekozen in plaats van Manoutcher Kalali.

De statuten van de nieuwe partij, de Rastakhiz, werden op 2 mei goedgekeurd door een congres, waaraan door ruim 5000 afgevaardigden sinds 30 april was deelgenomen.
Protesten tegen de invoering van de eenheidspartij kwamen o.a. van M. Bagai, de secretaris van de Arbeiderspartij, en ayatolla Khomeini, een vooraanstaande religieuze leider, die in ballingschap in Bagdad woont.

Verkiezingen

Voor de op 20 juni gehouden algemene verkiezingen voor de 268 zetels in de Majlis en 30 zetels in de Senaat (de overige 30 senatoren worden door de sjah benoemd) had de Rastakhiz een 750 kandidaten tellende eenheidslijst opgesteld, waarop ongeveer de helft van de vroegere afgevaardigden voorkwam. Ca. 80% van de gekozen kandidaten bestond uit nieuwelingen. Vrouwen en representanten van beroeps- en arbeidersorganisaties waren nu sterker dan tevoren in het parlement vertegenwoordigd.
De minister van binnenlandse zaken, Jamshid Amouzegar, verklaarde op 21 juni, dat 52% van de kiesgerechtigden aan de verkiezingen had „deelgenomen", d.w.z. dat ca. 6,8 mln van de ca. 13 mln kiesgerechtigden hun stembiljet in ontvangst hadden genomen. Maar volgens *The Times* (23-6) was het niet duidelijk hoeveel van hen metterdaad hun stem hadden uitgebracht; in de buitenlandse pers was sprake van 70 à 90% van genoemde 52%. *Le Monde* (22-6) meldde dat in de Senaat voor het eerst sinds WO II geen vertegenwoordiger van de oppositie, „loyalistisch" of anderszins, zetelde.
Overeenkomstig de grondwet bood premier Hoveida op 21 sept. bij het begin van de nieuwe parlementaire periode de sjah het ontslag van zijn regering aan, maar hij werd onmiddellijk herbenoemd en liet zijn kabinet ongewijzigd.

Lot politieke gevangenen. Gewelddaden

Sinds de terechtstelling van acht personen in febr. 1974 (pag. 288/1-'74) hebben zich in Perzië geen grote politieke processen meer voorgedaan. Ondanks een aantal amnestiemaatregelen van de sjah bleef een groot aantal politieke gevangenen opgesloten.
Een Franse advocaat, Yves Baudelot, bracht op verzoek van twee internationale organisaties van juristen van 1 tot 8 nov. 1974 een bezoek aan Perzië. Uit zijn rapport, waaruit *Le Monde* (28-12-'74) een aantal gegevens publiceerde, zouden vooral de gevangenen, in de periode vóór hun veroordeling, in de Comité- en de Evine-gevangenis in Teheran in bijzonder moeilijke omstandigheden verkeren. Uitgebreid melding werd gemaakt van martelingen door de SAVAK, de in 1957 opgerichte staatsveiligheidsdienst, wat ook bevestigd werd in een door *The Sunday Times* (19-1-1975) ingesteld onderzoek. Baudelot, die zijn gegevens aan voormalige gevangenen ontleende, had slechts een klein gedeelte van de gevangenis te Ghassr (voor veroordeelde gevangenen) kunnen inspecteren, de enige die hij mocht bezoeken. Hoewel de omstandigheden daar soepeler zouden zijn dan in bovengenoemde gevangenissen, waren de politieke gevangenen er volgens Baudelot toch onderworpen aan een zeer streng regime.
Een groep Franse schrijvers — o.w. Jean-Paul Sartre —, die in *Le Monde* (20-3-'75) de vrijlating van twee Perzische collega's verlangde (o.w. Gholam Hossein Saedi, die na zijn tweede arrestatie binnen vijf jaar zojuist veroordeeld was tot 13 jaar gevangenisstraf na een proces achter gesloten deuren), sprak van 200 executies in drie jaar en van ca. 40.000 politieke gevangenen.
Op 20 april werd in de Perzische pers gemeld, dat 9 politieke gevangenen bij een poging om te ontvluchten waren doodgeschoten. Zij behoorden ot een groep, die in jan. 1969 was veroordeeld (pag. 60/1-'69), en zouden volgens het officiële communiqué hun ontsnappingspoging hebben ondernomen tijdens hun transport naar een andere gevangenis. Volgens het Franse comité voor de verdediging van de Perzische politieke gevangenen *(Le Monde* 15-5) zouden de negen in verschillende gevangenissen de dood hebben gevonden: vier door marteling en vijf door terechtstelling. *The Times* (26-4) meldde echter dat de negen behoorden tot 114 prominente oppositiefiguren, die begin maart van verschillende gevangenissen naar de Evine-gevangenis in Teheran waren overgebracht. Volgens een communiqué in de Perzische pers op 8 mei waren drie „saboteurs" doodgeschoten bij een treffen met de veiligheidstroepen, dat volgde op arrestaties i.v.m. de moord op twee officieren. Daarbij was één man gedood. Op 17 maart was brigade-generaal Reza Zandi-Pour te Teheran vermoord, aldus *Le Monde* (20-3).
Op 21 mei werden twee Amerikaanse luchtmachtofficieren, adviseurs van het Perzische leger, in Teheran door „terroristen" doodgeschoten; de verantwoordelijkheid voor de

actie werd opgeëist door de marxistische „Organisatie van de kruisvaarders van de Iraanse natie", aldus *UPI*.
Op 10 juni maakte de Perzische pers melding van heftige anti-regeringsbetogingen op 5 en 6 juni te Qum (140 km ten zuiden van Teheran). Alle betogers, „islamitische marxisten", zouden zijn gearresteerd.
Op 21 juni werden in Teheran twee personen terechtgesteld, die door een militair tribunaal ter dood veroordeeld waren voor diverse aanslagen, o.m. op een bank in het westen van Perzië waarbij de directeur werd gedood. Twee andere leden van deze als communistisch aangeduide groep kregen resp. levenslang en vijf jaar gevangenisstraf.
Op 28 juni kwamen vier „terroristen" — „islamitische marxistische saboteurs" — en een lid van de veiligheidspolitie om het leven bij een schietpartij bij Karadj (40 km ten westen van Teheran), terwijl het persbureau *Pars* op 2 juli meldde, dat één „terrorist" was gedood en een andere gewond tijdens een treffen met veiligheidstroepen bij Ispahan.
Op 4 aug publiceerde *Le Monde* uittreksels van een brief van de advocaat Nuri Albala. Deze maakte melding van een algemene hongerstaking begin mei 1975 onder de Perzische politieke gevangenen om de wereldopinie te alarmeren. Volgens Albala naderde het aantal politieke gevangenen de 100.000.
N.a.v. diverse gelegenheden verleende de sjah amnestie aan gevangenen die door militaire rechtbanken veroordeeld waren: 102 (*NZZ*, 11-12-'74), 270 (*AFP*, 17-3) en 214 (*The Times*, 19-8).

(Vor. ber. pag. 286 e.v. - 1974)

TERECHTSTELLING DRUGHANDELAREN

Sinds in juli 1969 de opiumproductie werd hervat (pag. 398/3 - '70) zijn op grond van een in 1970 ingevoerde wet 239 drughandelaren door vuurpelotons terechtgesteld, zo werd op 14 juli 1974 officieel te Teheran meegedeeld. Op 13 aug. werd de executie van nog twee drughandelaren gemeld.

ECONOMISCHE ONTWIKKELINGEN EN MAATREGELEN

Als gevolg van de gestegen olie-inkomsten — $ 5,5 mrd in 1972 en $ 20 mrd medio '74 — klopten de ramingen m.b.t. het in maart 1973 ingevoerde vijfjarenplan 1973-'78 niet meer. Daarom werd op 3 aug. 1974 besloten dit plan te herzien. De geplande investeringen werden met ruim 90% verhoogd van Rl 2.461 mrd ($ 36,4 mrd) tot Rl 4.699 mrd ($ 69,6 mrd). Van dit herziene totaal zou ca. $ 23 mrd in de particuliere sector worden geïnvesteerd. De overheidsinvesteringen kwamen op Rl 3.118 mrd (ca. $ 46,2 mrd) tegen Rl 1.549 voorheen.
Het herziene plan beoogt een groei van het reële bruto nationale produkt van $ 17,3 mrd in 1973 tot $ 54,6 mrd in 1978: per hoofd van de bevolking van $ 556 tot $ 1521 (het oorspronkelijke plan had als doelstelling $ 513 tot $ 907 per hoofd).
Uiteraard zijn ook de in het herziene vijfjarenplan geprojecteerde groeipercentages aanzienlijk hoger gesteld; voor de aardolie- en aardgassector liggen de nieuwe normen op 51,5% (was 11,8%), voor de industrie en mijnbouw op 18% (was 15%), voor de dienstensector op 16,4% (15%) en voor de landbouw op 7% (5,5%).
Doordat het accent van de economische groei op de aardolie- en aardgassector is komen te liggen, zal ook de samenstelling van het bruto nationaal produkt in de komende jaren sterk veranderen en in 1978 het volgende beeld geven.

	Samenstelling BNP 1973	1978
aardolie en -gas	19,5%	48,7%
mijnbouw en industrie	22,3%	16,1%
diensten	40,0%	27,2%
landbouw	18,0%	8,0%

Aan de *NZZ* (9-9-'75) is het volgende overzicht ontleend:

Totale investeringen 1973-'78
(in mrd Rial)

	Openbare sector	Particuliere sector	Totaal
Openbare aangelegenheden en bestuur ..	380,56	—	380,56
Sociale zaken	591,52	694,85	1286,37
waarvan:			
onderwijs	126,77	4,80	131,57
kunst en cultuur	9,10	1,00	10,10
gezondheidszorg en voedselvoorziening	42,05	3,65	45,70
bijstand	9,00	—	9,00
sport en jeugd	15,00	0,40	15,40
stadsontwikkeling	73,50	—	73,50
plattelandsontwikkeling	60,00	—	60,00
woningbouw	240,00	685,00	925,00
milieubescherming	6,10	—	6,10
regionale ontwikkeling	10,00	—	10,00
Economische zaken	2146,49	885,38	3031,87
waarvan:			
landbouw	176,85	132,40	309,25
waterstaat	162,24	4,00	166,24
elektriciteit	310,50	—	310,50
industrie	277,14	503,00	780,14
olie	535,90	87,80	623,70
aardgas	120,00	47,50	167,50
mijnbouw	61,80	4,50	66,30
transport en verbindingen	402,20	90,00	492,20
PTT	91,30	—	91,30
toerisme	8,46	16,18	24,64
handel	0,10	—	0,10
Totaal	3118,57	1580,23	4698,80

Zoals uit dit overzicht blijkt, bieden de woningbouw en de industrie de grootste investeringsmogelijkheden voor de particuliere sector. Bij de woningbouw wordt gestreefd naar de produktie van 1.050.000 nieuwe wooneenheden, waarvan 810.000 in stedelijke gebieden en 240.000 op het platteland.
Ca. 60% van de geplande investeringen in de industriële sector is bestemd voor de verdere uitbreiding van de zware industrie. Een derde daarvan voor de zich snel ontwikkelende chemische en petrochemische industrie. De uitbreiding van de staalindustrie moet het land in staat stellen, zijn eigen behoefte aan staal voor de bouw in de toekomst te dekken, terwijl de exploitatie van de grote kopervoorraden bij Kerman een aanvulling moet krijgen in

een verwerkende industrie om later de export van koperprodukten mogelijk te maken.

In de metaalindustrie zal de capaciteit van de gereedschapswerktuigenfabrieken in Tabriz en Arak meer dan verdubbeld worden. Het aandeel van de in Perzië vervaardigde onderdelen voor de lokale auto-industrie moet op 75% komen. Om aan de steeds toenemende vraag naar bouwmaterialen te voldoen moet de produktie van de cementfabrieken met bijna het vijfvoudige worden opgevoerd tot ca. 20 mln ton. In de levensmiddelenindustrie zal de opslagcapaciteit van koelhuizen worden verdubbeld, terwijl de produktie van gepasteuriseerde melkprodukten van 235.000 tot ca. 500.000 ton wordt opgevoerd. Voorts staat o.a. de bouw van een nieuwe textielfabriek met 50.000 spinnewielen op het programma.

Geweldige investeringen zullen dienen voor verbetering van de infrastructuur. Prioriteit wordt toegekend aan de overslag- en opslagcapaciteit van de havens, terwijl verder de uitbreiding van het wegen-, spoorweg- en luchtverkeersnet en van de telecommunicatie gepland zijn. Aldus de *NZZ* (9-9-'75).

Bij de opening van het parlement op 5 okt. 1974 deelde de sjah mee, dat de groei van het BNP voor de periode van 21 maart - 22 sept. 1974 40% had bedragen tegen 33% voor de periode van 21 maart 1973 - 21 maart 1974. Voor de resterende drie jaren van het vijfjarenplan werd een groei van 26% per jaar geraamd. Terwijl de olie-inkomsten een record hadden bereikt van $ 21 mrd op jaarbasis, werden de inkomsten voor de hele periode van het vijfjarenplan nu geraamd op $ 102 mrd, terwijl de inkomsten uit aardgasverkopen aan de SU $ 1 mrd moesten bedragen. De sjah riep zijn landgenoten op om de inflatie, toen 14%, te bestrijden. De regering zou tot 1978 ca. $ 3,1 mrd uitgeven om de prijzen van de voornaamste voedingsmiddelen (bijv. tarwe, vlees, rijst en plantaardige oliën) te subsidiëren alsmede de prijzen van cement en openbaar vervoer.

In de loop van 1974 namen Perzië's reserves toe van $ 1.237 mln equivalent tot $ 8.383 mln equivalent.

Over de te verwachten ontwikkeling van Perzië zei premier Amir Abbas Hoveida in een interview met *Le Monde* (11-2-'75) o.a.:

Volgens onze voorspellingen zal de bevolking van Perzië in 1985 45 mln zielen tellen (thans ca. 32 mln). Voorts zal het BNP van $ 41 mrd nu toenemen tot $ 190 mrd en het inkomen per hoofd van $ 1200 tot $ 4500. De buitenlandse handel met een volume van $ 10 mrd nu zal dan een volume van $ 40 mrd bereiken. De capaciteit van de havens zal worden vergroot van 8 mln ton tot 80 mln ton. De staalproduktie zal stijgen tot 20 mln ton, die van aluminium tot 1 mln ton, terwijl de opbrengsten van koper en koperderivaten $ 1 mrd zullen bedragen. Verdere produktiegegevens voor 1985 waren volgens Hoveida: 1 mln auto's, 3 mln tv-toestellen, 1 mln ton papier en petrochemische produkten met een waarde van $ 7 mrd. „In 1985 zullen er in Perzië twee telefoons per drie gezinnen zijn, één auto per twee gezinnen en twee koelkasten per drie gezinnen".

Over het gebrek aan geschoold personeel merkte de premier op, dat er nog 10 jaar lang gekwalificeerd personeel uit westerse landen zal worden aangetrokken, maar dat aan de opleiding van eigen personeel hard werd gewerkt. In de komende 5 jaar bijv. worden 21.000 ingenieurs opgeleid, maar er zijn 56.000 nodig, en 17.000 artsen, maar er zijn dan nog 21.000 tekort. Hoveida voorzag een daling van het tempo van de economische groei van ruim 43% in 1974 tot 26% voor het komende jaar.

Volgens de premier streefde zijn regering naar een rechtvaardiger verdeling van de inkomsten. Hij noemde in dit verband de bij wet geregelde verplichting van firma's (met een jaaromzet van meer dan 250 mln Rial) om 49% van het aandelenkapitaal aan de arbeiders te verkopen, die daarvoor leningen van de staat krijgen, en om 20% van de nettowinst van elke onderneming onder de werknemers te verdelen.

Betreffende de problemen van de economische groei verklaarde de directeur van het Perzische plan- en begrotingsbureau, Abdol Majid Majidi, op een persconferentie volgens de *FAZ* (21-7-'75) o.a.:

Voor het jaar 1975/76 wordt gerekend met een tekort van 111.000 arbeiders en vakmensen tegen 24.000 in het jaar ervoor. Dit tekort bestond vooral uit 3740 ingenieurs, 1820 artsen, 7000 leraren, 6500 technici en 84000 geschoolde arbeiders. De regering zou de trek van arbeidskrachten uit de staatsbedrijven naar de particuliere sector tegengaan.

De overslagcapaciteit van de havens was bij de sterk gestegen invoer achtergebleven. Zo was er reeds in 1973/74 een wachttijd van in totaal 5200 dagen in de Perzische havens geregistreerd; deze was in 1974/75 opgelopen tot 11.500 dagen en zou in 1975/76 mogelijk meer dan 16.000 dagen bedragen. Door de invoering van continuarbeid gedurende 24 uur zou de overslagcapaciteit in 1975/76 van 5 mln ton tot 10,4 mln ton goederen worden opgevoerd. Ook was er nog een ernstig tekort aan bouwmaterialen. De vraag voor 1975/76 was 8 mln ton cement, 12 mrd stenen en 2,8 mln ton staal, maar de produktie zou waarschijnlijk zijn 5,7 mln ton cement, 6,4 mrd stenen en 1,2 mln ton staal.

Bovendien daalden de deviezeninkomsten door het teruglopen van de olieproduktie. De olie-export daalde van 5,88 mln vaten per dag in het 2de kwartaal van 1974 tot 5,16 mln vaten per dag in het eerste kwartaal van 1975, terwijl volgens de NIOC in juni 1975 de gemiddelde dagproduktie 4,5 mln vaten bedroeg. Daardoor moest de regering de buitenlandse hulp beperken en mogelijk ook de kredieten voor binnenlandse projecten verlagen.

Op 6 aug 1975 kondigde de sjah een campagne tegen de inflatie en vóór arbeidersparticipatie in de industrie aan. Als een van de oorzaken van de inflatie noemde de sjah de speculatie. Deze praktijk moest worden afgeschaft evenals het „industriële feodalisme". Reeds per decreet van 14 juli had de sjah bevolen de te sterk gestegen prijzen binnen een maand tot een redelijk niveau terug te brengen. Op 4 aug. was gemeld dat 7750 personen waren aangehouden wegens hamsterpraktijken en prijsopdrijving. Meer dan 100 van hen waren al tot gevangenisstraffen veroordeeld, o.w. de burgemeester van Ispahan, die 18 maanden kreeg. Op 13 aug. werd bericht, dat Perzië voor het eerst sinds 1973 weer genoodzaakt was een beroep te doen op de internationale kapitaalmarkt om aan de nodige kasmiddelen te komen. Het semi-overheidsbedrijf Industrial and Mining Development Bank of Iran wilde een lening van $ 100 mln in Europese valuta's opnemen met een looptijd van vijf jaar. In Londense bankkringen werd opgemerkt dat de kapitaalbehoefte van Perzië het gevolg is van de vermindering van de inkomsten uit de olie-export en de kostenstijging van de ontwikkelingsprogramma's. Volgens *The Financial Times* (18-8) nam de centrale bank van Perzië maatregelen om het in omloop zijn van te veel liquide middelen tegen te gaan en het afsluiten van kortlopende leningen door handelsbanken te beperken.

Bij de opening van de nieuwe zitting van het parlement deelde de sjah volgens *NRC/H'blad* (9-9) mee, dat de Perzische inkomsten uit olie en aardgas dit jaar ca. $ 21,9 mrd zullen bedragen vergeleken met ruim $ 2 mrd vier jaar geleden. Het inkomen per hoofd van de bevolking is in Iran gestegen van $ 565 bij het begin van het vijfde ontwikkelingsplan, drieëneenhalf jaar geleden, tot $ 1336 vorig jaar. In 1977 moet het — uitgedrukt in constante prijzen — $ 2069 bedragen. Het indexcijfer van de kleinhandelsprijzen in Iran is in minder dan twee maanden tijds met 5% gedaald. Dat is mede te danken aan de campagne tegen de zwarte handel; bij het bestrijden van de inflatie boekt Iran daardoor betere resultaten dan ooit, zo zei de sjah.

Volgens de vice-gouverneur van de centrale bank was de inflatie, aldus *Le Monde* (15-9), geheel beteugeld, terwijl die tussen juli 1974 en juli 1975 nog ruim 20% had bedragen.

De index voor de kosten van levensonderhoud was in augustus vergeleken met juli zelfs 2,2% gedaald.

RIAL LOS VAN DOLLAR

Op 12 febr. maakte de centrale bank van Perzië bekend, dat de directe relatie tussen de nationale munt, de Rial, en de Amerikaanse dollar zou worden verbroken, en dat de Rial nu gekoppeld werd aan de speciale trekkingsrechten van het IMF (de z.g. SDR's): 1 SDR = 82,2425 Rial. Per 20 febr. werd een nieuwe pariteit t.o.v. de dollar vastgesteld $ 1 = 66,516/766 Rial tegen voorheen 66,550/750 (aan-/verkoop).
Dit Perzische voorbeeld werd gevolgd door o.a. Saoedi-Arabië (14-3), Koeweit (17-3) en Qatar (19-3).

CONTACTEN EN OVEREENKOMSTEN MET FRANKRIJK

Van 24-26 juni 1974 bracht sjah Mohammed Reza Pahlevi een officieel bezoek aan Frankrijk. Tijdens dit bezoek werd bevestigd, dat Perzië orders zou plaatsen bij de Franse industrie ter waarde van 20 à 22 mrd francs, waarbij geringe verschillen bleken met het op 9 febr. 1974 getekende voorlopige protocol (pag. 414/1-'74).
Op 27 juni 1974 tekenden de Perzische minister van buitenlandse zaken, Abbas Ali Khalatbari, en zijn Franse ambtgenoot Jean Sauvagnargues een verdrag i.z. de technische en industriële samenwerking m.b.t. het vreedzame gebruik van kernenergie.
Hierover en over andere terreinen van toekomstige samenwerking werd in het te Parijs op 27 juni gepubliceerde gemeenschappelijke communiqué o.m. meegedeeld:

De Franse president Giscard d'Estaing (l.) met de sjah.

KERNENERGIE. „De beide regeringen zijn overeengekomen een brede wetenschappelijke, technische en industriële samenwerking voor het vreedzaam gebruik van kernenergie aan te gaan". Het betreffende akkoord bepaalde, dat Frankrijk een centrum voor kernonderzoek in Perzië zou vestigen en daarvoor specialisten zou opleiden alsmede dat het kerncentrales aan Perzië zou leveren voor de produktie van elektriciteit met een totale capaciteit van 5000 megawatt èn voor de ontzilting van zeewater. (In persberichten werd gemeld, dat het ging om vijf kerncentrales met een totale waarde van 6 mrd francs, die tegen 1985 in bedrijf zouden moeten zijn.) Voorts zou de mogelijkheid worden bestudeerd om de samenwerking uit te breiden tot o.a. de nucleaire voortstuwing van koopvaardijschepen, in het bijzonder olietankers.

OLIE. Perzië zal Frankrijk aanvullende olievoorraden leveren. De Perzische autoriteiten zullen met de belanghebbende Franse maatschappijen de voorwaarden bestuderen, waarop deze kunnen opereren in nieuwe exploratiegebieden.

AARDGAS. Nadat was gesteld, dat de exploratie in Perzië door een Europees consortium o.l.v. de Franse ELF-Aquitaine geleid had tot de ontdekking van belangrijke aardgasvoorraden (bij Kangan aan de Perzische Golf), werd verklaard, dat de twee regeringen in overleg met hun Europese partners de studie zouden voortzetten van de diverse mogelijkheden om Europa Perzisch aardgas te leveren. Voorts werd de bouw van een fabriek wenselijk geacht voor het vloeibaar maken van aardgas volgens de meest geavanceerde techniek en in samenwerking met de Franse industrie plus de gemeenschappelijke oprichting van een vloot van gespecialiseerde schepen. (In persberichten werd gemeld dat Franse maatschappijen onderhandelingen voerden over orders m.b.t. de fabriek ter waarde van 3 mrd francs en de schepen ter waarde van 5 mrd francs, terwijl een eventuele aardgaspijpleiding van Perzië naar West-Europa de Franse industrie mogelijk orders ter waarde van 3 mrd francs zou opleveren.)

INDUSTRIËLE PROJECTEN. Frankrijk zal helpen bij de aanleg van een ondergronds spoorwegnet in Perzië, in het bijzonder bij de bouw van een metro in Teheran. Het zou daarbij gaan om orders voor de Franse industrie ter waarde van 5 mrd francs. Voorts was sprake van de medewerking van de Franse industrie bij een aantal projecten zoals havens, vliegvelden, huizen en ziekenhuizen, elektrificatie van de spoorwegen, telecommunicatie, kleurentelevisie en de petrochemische industrie. De sjah deelde tijdens een persconferentie op 27 juni mee, dat het Franse bedrijf Creuzot-Loire een fabriek zou leveren voor de produktie van speciaal staal, en dat gesproken was over de installatie van 500.000 nieuwe telefoonlijnen en de invoering van het Franse kleuren-tv-systeem SECAM, zonder dat daarover vaste afspraken waren gemaakt.

Eveneens op 27 juni 1974 ondertekenden de Franse minister van economie en financiën, Jean-Pierre Fourcade, en zijn Perzische ambtgenoot Houshang Ansari, een protocol i.z. een financieel akkoord, op grond waarvan Perzië een deposito bij de bank van Frankrijk zou plaatsen van $ 1 mrd voor een periode van 2 à 3 jaar (waarvan $ 300 mln vóór eind 1974) ter financiering van de eerste Perzische aankopen in Frankrijk.
Voorts werden tijdens het bezoek van de sjah orders geplaatst voor de bouw van zes snelle, met raketten uitgeruste patrouilleboten — naast de zes reeds in febr. bestelde — voor een bedrag van 50 mln francs per stuk.

Bovendien werd op 27 juni 1974 een akkoord getekend tussen de Perzische oliemaatschappij NIOC en de Compagnie française des pétroles, op grond waarvan de CFP exploiratierechten kreeg voor een gebied van 80.000 km2 rond Shiraz.

Op 18 nov. 1974 werd te Teheran een akkoord getekend voor de bouw van de eerste twee (van de in totaal vijf) kernreactoren, elk met een capaciteit van 900 megawatt.

Verdere samenwerkingsakkoorden tussen Perzië en Frankrijk werden getekend tijdens het bezoek van de Franse premier Jacques Chirac aan Teheran van 21-23 dec. 1974 (zie pag. 124/1/2 - 1975). Volgens Chirac werd Frankrijk door de gesloten akkoorden „de voornaamste leverancier van Perzië"; de waarde van de akkoorden werd op ruim 35 mrd francs geraamd.
Op 17 febr. 1975 had de sjah in St. Moritz (Zwitserland) een onderhoud met de Franse president Giscard d'Estaing.
Op 7 mei ondertekenden de ministers Ansari en Fourcade te Teheran diverse economische akkoorden met naar verluidt een totale waarde van ruim 10 mrd francs. De akkoorden hadden betrekking op de eerder overeengekomen gemeenschappelijke projecten en betroffen o.a. de bouw van 120.000 woningen, 18 hotels en een ziekenhuis, de bouw van een ammoniakfabriek en de oprichting van een gemeenschappelijke onderneming voor het transport van petrochemicaliën.
Op 29 mei werd de sjah te Parijs door president Giscard d'Estaing voor een privé-onderhoud ontvangen. *(Le Monde, NZZ, Financial Times)*

(Vor. ber. pag. 124/1)

CONTACTEN EN AKKOORDEN MET VERENIGDE STATEN

Nadat de *NYT* reeds op 22 febr. '73 had gemeld, dat Perzië met de Amerikaanse regering en Amerikaanse industrieën overeenkomsten had gesloten over de aankoop van wapens ter waarde van $ 2 à 3 mrd, verklaarde sjah Mohammed Reza Pahlevi tijdens een officieel bezoek aan de VS (24 en 25 juli 1973), dat

gesproken was over de levering van gevechtsvliegtuigen van het type F-14 Tomcat (Grumman) en F-15 (Douglas). Eind 1974 werd bericht, dat de VS in de laatste twee jaar de toezegging hadden gedaan aan Perzië wapens ter waarde van meer dan $ 6 mrd te verkopen, incl. TOW anti-tankraketten en F-14 straaljagers. Op 10 febr. 1975 deelde de Amerikaanse marine mee, dat Perzië krachtens een akkoord van 27 aug. 1974 zes uiterst moderne en zwaarbewapende DD-963 torpedojagers had gekocht voor $ 110 mln per stuk.

Daarnaast leverden de VS aan Perzië verrijkt uranium, dat bestemd was als brandstof voor eveneens door de VS te leveren kernreactoren. Op 30 juni 1974 was een akkoord getekend over de levering van verrijkt uranium gedurende 10 jaar voor twee reactoren, terwijl de Amerikaanse minister van buitenlandse zaken, Kissinger, tijdens zijn verblijf in Teheran (1-3 nov. 1974, zie pag. 254/3 - '75) meedeelde, dat binnenkort overeenkomsten zouden worden gesloten voor de levering van verrijkt uranium voor nog zes kernreactoren en dat onderhandelingen over de bouw daarvan met Amerikaanse firma's zouden worden gevoerd. Tevens werd toen een gemeenschappelijke Amerikaans-Perzische samenwerkingscommissie gevormd.

Na afloop van een zitting van deze commissie ondertekenden de Amerikaanse minister van buitenlandse zaken Kissinger en de Perzische minister van financiën, Houshang Ansari, op 4 maart 1975 te Washington een handelsverdrag met een volume van ruim $ 15 mrd over 5 jaar.

Krachtens dit verdrag zal Perzië van de VS kerncentrales en splijtmateriaal voor acht complete kernreactoren met een vermogen van 8000 megawatt kopen ter waarde van $ 6,4 mrd plus wapens ter waarde van $ 5 mrd. Verder zullen de VS op grond van dit verdrag, dat door Kissinger „de grootste overeenkomst in zijn soort" tussen de VS en een ander land genoemd werd, aan Perzië leveren: 20 fabrieken voor geprefabriceerde woningen, 100.000 huizen, 5 ziekenhuizen, en elektronische projecten. De VS zullen bovendien een haven aanleggen voor de handel in landbouwprodukten en andere grondstoffen.

Op 18 febr. vond te Genève een onderhoud plaats tussen de sjah (die daarvoor zijn vakantie in St. Moritz onderbrak) en minister Kissinger.

Vervolgens bracht de sjah van 14-18 mei een bezoek aan de VS, waar hij besprekingen voerde met president Ford. Op 18 mei verklaarde de sjah tijdens een persconferentie o.a. dat een akkoord over de aankoop van acht kerncentrales in de VS nog niet was afgesloten, omdat er nog „kleine meningsverschillen" bestonden. Hij wilde nl. ook een installatie voor het verrijken van uranium kopen, al wilde hij geen kernwapens hebben.

Op 1 juni meldde de *NYT*, dat Perzië met toestemming van de Amerikaanse regering bij Rockwell International voor $ 500 mln een controlesysteem van het type „Ibex" had besteld, waarmee het totale vlieg- en radioverkeer in het gebied van de Perzische Golf in de gaten kan worden gehouden. Rockwell zal tevens specialisten voor de bediening leveren.

De Amerikaanse minister van defensie, Schlesinger, zei in zijn jaarverslag aan het Congres op 11 febr. dat de Amerikaanse regering gezien de toenemende vraag naar Amerikaanse instructeurs er bij de regeringen van Perzië en Saoedi-Arabië op aandrong zoveel mogelijk Amerikaans technisch burgerpersoneel in dienst te nemen. Hij verklaarde toen tevens, dat er 729 Amerikaanse militaire adviseurs in Perzië waren en 66 in Saoedi-Arabië.

Op 9 juni maakte het Pentagon bekend, dat de VS aan Perzië drie onderzeeërs van de Tang-klasse (met dieselmotoren) uit 1951 zouden verkopen, waardoor de Perzische marine voor het eerst in het bezit van onderzeeërs zou komen. *(NRC/H'blad, The Times, Financial Times, Le Monde, NZZ, IHT)*

(Vor. ber. pag. 254/3)

CONTACTEN EN AKKOORDEN MET SOWJET-UNIE

Van 18-20 nov. 1974 bracht de sjah een vriendschappelijk werkbezoek aan de SU, waar hij besprekingen voerde met o.a. partijleider Brezjnew, president Podgorny en premier Kosygin. Volgens het na afloop uitgegeven communiqué werd in beginsel overeenstemming bereikt over enkele langlopende projecten in Perzië en de SU. Volgens de *NZZ* (22-11) kwam vermoedelijk een reeds sinds enige tijd circulerend aardgasproject van Perzië, West-Europa en de SU ter sprake.

Dat project was in de loop van 1974 opgehouden door meningsverschillen tussen Perzië en de SU over de aardgasprijs. Op 23 juni was een Perzische delegatie naar Moskou vertrokken om te onderhandelen over een prijsverhoging van het Perzische aardgas voor de SU; die delegatie verlangde een prijs van 62 dollarcent per 1000 kubieke voet tegen voorheen 30,7, maar dit werd op 1 juli door de SU verworpen. Op 6 aug. werden de onderhandelingen door delegaties van beide landen te Teheran hervat en op 18 aug. werd gemeld dat overeenstemming was bereikt over de nieuwe prijs, nl. 57 dollarcent per 1000 voet (30 m^3), met terugwerkende kracht vanaf 1 jan. 1974.

Van 22-25 febr. 1975 bracht een Perzische economische delegatie o.l.v. minister Houshang Ansari een bezoek aan Moskou. Op 25 febr. ondertekenden Ansari en Semjon A. Skatsjkow (voorzitter van de Sowjet-staatscommissie voor buitenlandse economische betrekkingen) het tot dan toe omvangrijke akkoord inzake economische samenwerking tussen beide staten. De in het akkoord opgenomen projecten hadden naar schatting een waarde van $ 3 mrd. Tot die projecten behoorden: a) de bouw van een grote papierfabriek in de SU middels Perzische kredieten, die in de vorm van papierprodukten zullen worden terugbetaald; b) uitbreiding van de door de SU gebouwde staalfabriek te Ispahan, waardoor de capaciteit ervan van 600.000 ton nu tot 8 mln ton per jaar wordt opgevoerd, nadat reeds eerder een capaciteitsvergroting tot 4 mln ton was overeengekomen; de kosten van de nieuwe capaciteitsvergroting worden op $ 1,8 mrd geraamd; c) de bouw van elektrische centrales met een vermogen van 2000 megawatt voor een bedrag van $ 240 mln; d) de uitbreiding van een fabriek voor zware machines in Arak; en e) de bouw van 4 graansilo's voor een bedrag van $ 70 mln. Over een nieuwe handelsakkoord voor vijf jaar met een volume van $ 2,5 mrd werd nog onderhandeld. *(NZZ, Le Monde, Financial Times, Soviet News)*

(Vor. ber. pag. 304 - 1974)

Uitgevers: Int. Uitg. en Handelmij „Systemen Keesing" B.V., Ruysdaelstraat 71-75, Amsterdam - N.V. Algemene Uitgeverij Keesing, Keesinglaan 2-20, B 2100 Deurne-Antwerpen.

GESCHIL SPAANSE SAHARA

Op 16 okt. bepaalde het Internationale Gerechtshof in Den Haag in een advies aan de Algemene Vergadering van de VN unaniem, dat de westelijke (Spaanse) Sahara ten tijde van de kolonisatie door Spanje geen gebied was, dat aan niemand toebehoorde. Het Hof bepaalde vervolgens met 14 tegen 2 stemmen, dat er legale banden bestonden tussen dit gebied en het koninkrijk Marokko en met 15 stemmen tegen 1, dat er legale banden bestonden tussen dit gebied en de Mauretaanse entiteit. Maar het Hof kwam zowel t.a.v. Marokko als Mauretanië tot de conclusie dat er geen sprake was geweest van banden van territoriale soevereiniteit. Dus was er volgens het Hof niets wat de toepassing kon tegengaan van het beginsel van zelfbeschikking via de vrije en ware uiting van de wil van de volken van het gebied.

Als reactie op dit besluit organiseerde koning Hassan van Marokko een „vreedzame mars" van minstens 350.000 Marokkanen naar de Spaanse Sahara. Op verzoek van Spanje besprak de Veiligheidsraad de kwestie op 20 okt. zonder tot een besluit komen. (Zie voortzetting in een volgende aflevering.)

Behandeling adviesaanvrage door Internationaal Gerechtshof

Nadat Marokko op 17 sept. 1974 had voorgesteld het geschil i.z. de Spaanse Sahara aan het Internationaal Gerechtshof voor te leggen (pag. 627/3-'74), werd deze gedachte op 3 okt. door Spanje verworpen.

Op 13 dec. 1974 aanvaardde de Algemene Vergadering op voorstel van de dekolonisatiecommissie met 87 tegen 0 stemmen bij 43 onthoudingen resolutie 3292 (XXIX), waarin het Internationale Gerechtshof werd gevraagd een adviserende mening uit te spreken over de volgende vragen:

„I. Was de Westelijke Sahara (Rio de Oro en Sakiet El Hamra) ten tijde van de kolonisatie door Spanje een gebied dat aan niemand behoorde (terra nullius)?
Als het antwoord op de eerste vraag negatief luidt,

II. Wat waren de legale banden tussen dit gebied en het koninkrijk Marokko en de Mauretaanse entiteit?" (Zie ook pag. 200/2).

Dit verzoek werd op 21 dec. 1974 door het Hof ontvangen. Op 3 jan. 1975 bepaalde de president van het Hof dat uiterlijk 27 maart 1975 schriftelijke verklaringen konden worden ingediend door staten, die door het Hof in staat werden geacht informatie m.b.t. deze vragen te verschaffen.

Op 27 maart hadden de volgende negen staten schriftelijke mededelingen aan het Hof gericht: Chili, Dominicaanse Republiek, Frankrijk, Guatemala, Mauretanië, Marokko, Nicaragua, Panama en Spanje. Op de valreep volgden schriftelijke mededelingen van Costa Rica en Ecuador.

Van 12 t/m 16 mei hield het Hof onder voorzitterschap van rechter Manfred Lachs (Polen) vijf openbare zittingen over de mogelijke benoeming van rechters* ad hoc, waarover door de vertegenwoordigers van Marokko, Mauretanië en Spanje mondelinge verklaringen werden afgelegd, terwijl ook een vertegenwoordiger van Algerije zich tot het Hof richtte.

Op 22 mei besloot het Hof met 10 tegen 5 stemmen, dat het koninkrijk Marokko krachtens de artikelen 31 en 68 van het statuut van het Hof en artikel 89 van de reglementen van het Hof bevoegd is een persoon te kiezen om als rechter ad hoc zitting te hebben bij het huidige proces.

Tevens concludeerde het Hof met 8 tegen 7 stemmen, dat in het geval van de Islamitische Republiek Mauretanië aan de voorwaarden voor de toepassing van de artikelen 31 en 68 van het statuut van het Hof en artikel 89 van de reglementen van het Hof niet wordt voldaan in het huidige proces.

In de loop van 20 openbare zittingen, gehouden van 25 juni tot 22 juli, brachten de vertegenwoordigers van Algerije, Marokko, Mauretanië, Spanje en Zaire hun opvattingen over de twee vragen naar voren, incl. de prealabele kwestie of het Hof wel of niet op die vragen moest antwoorden. Tijdens zeven zittingen, gehouden van 24 tot 30 juli, leverden de vertegenwoordigers van Algerije, Marokko, Mauretanië en Spanje commentaar op de eerste ronde van de mondelinge verklaringen en beantwoordden zij vragen van de rechters S. Petren, Sir Humphrey Waldock en J. M. Ruda (resp. Zweden, Engeland en Argentinië).

Op 13 okt. deelde het Hof mee, dat

*) Het verzoek om rechters ad hoc te mogen benoemen hing samen met het feit, dat een van de gewone rechters van het Hof de Spaanse nationaliteit bezit, nl. Frederico de Castro.

De delegaties van Zaire, Spanje en Marokko voor het Internationale Gerechtshof in Den Haag. Derde van links de Spaanse ambassadeur in Nederland, Ramon Sedo; uiterst rechts de Marokkaanse ambassadeur, Abderrazak Mekouar.

Weekblad 44ste jaargang No. 2303 pag. 27487-27502

het zijn adviserende mening tijdens een openbare zitting op 16 okt. zou uitbrengen.

Standpunten van en betrekkingen tussen partijen

Voordat de Algemene Vergadering van de VN zich over het Marokkaanse voorstel, om de historische positie van de Spaanse Sahara aan het Internationale Gerechtshof ter beoordeling voor te leggen, had uitgesproken, had het staatshoofd van Mauretanië, Moktar Ould Daddah, op 16 nov. '74 verklaard dat het beroep op het Internationale Gerechtshof „geenszins de zelfbeschikking van de bevolkingsgroepen van het gebied uitsluit". Die zelfbeschikking zou echter pas geldingskracht bezitten, als het referendum werd georganiseerd door de besturende mogendheid (Spanje) onder controle van de VN en in overleg met de belanghebbende partijen.

Inmiddels was er sprake van een zekere toenadering tussen Marokko en Mauretanië. Direct na de Arabische topconferentie te Rabat eind okt. 1974 had de Marokkaanse koning Hassan II verklaard, dat Marokko en Mauretanië hadden afgesproken „niemand de mogelijkheid noch de gelegenheid te laten om te zeggen", dat zij het niet eens zijn. *Le Monde* (11-12-'74) maakte melding van een recent bezoek van de directeur van het Marokkaanse fosfaatbureau, Karim Lamrani, aan Nouakchott (de hoofdstad van Mauretanië), waar hij met de leiders van de nationale mijnbouwmaatschappijen had gesproken. Tevens schaarde Mauretanië zich achter het Marokkaanse voorstel. Tegen die achtergrond vond op 9 dec. 1974 te Fès (Marokko) een ontmoeting plaats tussen presiden Moktar Ould Daddah en koning Hassan II.

De relatie tussen Marokko en Algerije raakte daarentegen gespannen. Eind april maakte het Marokkaanse blad *Al Mouharrir* melding van een ruzie tussen de ministers van buitenlandse zaken van beide landen, resp. Ahmed Laraki en Abdelaziz Bouteflika, tijdens de kort tevoren gehouden bijeenkomst te Cairo van de Arabische ministers van buitenlandse zaken. Volgens het blad zou Bouteflika, toen „openlijk" hebben verklaard, dat de westelijke Sahara „niet tot Marokko behoort".

Intussen had Spanje op 23 mei bekendgemaakt, dat het de Spaanse Sahara „op de kortst mogelijke termijn" onafhankelijkheid wilde verlenen. Minister Leon Herrera van voorlichting zei: „Spanje zal op geen enkele wijze proberen zijn aanwezigheid in de Sahara te verlengen". In een op 24 mei te New York gepubliceerd schrijven aan VN-secretaris-generaal Waldheim verzocht Spanje VN-waarnemers naar de Spaanse Sahara te sturen om de ontwikkeling van de situatie ter plaatse te volgen. Voorts deelde de Spaanse regering mee, dat zij de soevereiniteit over het gebied zo spoedig mogelijk zou overdragen „in de vorm en op de manier die het beste is voor de bewoners". Zij zou op eigen verantwoording een termijn voor de ontruiming vaststellen, als „de bij het dekolonisatieproces betrokken partijen" hun standpunten niet op elkaar konden afstemmen. Dit betekende volgens *AP*, dat de Spaanse regering haar vertragingstactiek opgaf.

In een nota aan Waldheim protesteerde Marokko op 28 mei tegen het „overhaaste" Spaanse vertrek. Spanje wilde volgens Marokko „heel duidelijk een dubbelzinnige situatie en een klimaat van verwarring" stichten om zo het onder auspiciën van de VN begonnen dekolonisatieproces te verstoren.

In een schrijven aan Waldheim d.d. 30 mei deelde de regering van Mauretanië mee, dat zij wel tevreden was over het Spaanse voornemen „op zo kort mogelijke termijn het Mauretaanse grondgebied van de Sahara te dekoloniseren", maar dat moest dan wel gebeuren in het kader van de VN, in aanwezigheid van de volkerenorganisatie en na overleg met alle betrokken partijen. Een eenzijdige Spaanse dekolonisatie zou verwarring stichten, en daarom werd op Spanje een beroep gedaan zijn verantwoordelijkheid te aanvaarden en geen dekolonisatieprocedure naar eigen goeddunken op gang te brengen.

Op 3 juni stelde Spanje in een brief aan Waldheim voor op 9 juli te Madrid een vier-partijen-conferentie te beleggen van Spanje, Marokko, Mauretanië en Algerije. VN-secretaris-generaal Waldheim, die vanaf 9 juni bezoeken had gebracht aan Algiers, Nouakchott en Rabat, zou tijdens zijn verblijf in Madrid op 11 juni volgens Spaanse kringen hebben verklaard, dat Mauretanië en Algerije gunstig op dit voorstel hadden gereageerd, maar dat Marokko zich tegen de aanwezigheid van Algerije op die conferentie verzette. President Moktar Ould Daddah voerde toen gesprekken met de Algerijnse president Boumedienne in Béchar (Zuidwest-Algerije) op 11 juni en nog dezelfde dag met koning Hassan in Rabat, waarna hij op 12 juni een bezoek bracht aan Algiers. Op 1 juli berichtte *Le Monde*, dat tussen Marokko en Mauretanië een geheim akkoord zou zijn getekend na de topconferentie van Rabat. Op grond hiervan zouden beide landen de Sahara willen verdelen en gezamenlijk de fosfaat van Sakiet El Hamra willen exploiteren, al zou dit gebied onder soevereiniteit van Marokko komen.

Na een driedaags bezoek aan Rabat bevestigde de Algerijnse minister van buitenlandse zaken, Bouteflika, op 4 juli in een gemeenschappelijk communiqué, dat zijn land afzag van elke „aanspraak op de westelijke Sahara". Beide landen kwamen overeen „de fundamenten van de veiligheid en de samenwerking te versterken" en zij stelden zich gemeenschappelijk ten doel „zo spoedig mogelijk een eind te maken aan de Spaanse bezetting".

Voor het Internationaal Gerechtshof betoogde Marokko bij monde van Magid Benjelloun, citerend uit bronnen die teruggingen tot het jaar 681, dat er sprake was van de „onloochenbare Marokkaanse soevereiniteit in gebieden, die nooit hebben opgehouden deel te zijn van het koninkrijk Marokko".

De vertegenwoordiger van Mauretanië, Moulaye el-Hassan, stelde, dat „waar de Mauretaanse entiteit eindigt, het koninkrijk Marokko begint". Die Mauretaanse entiteit kwam overeen met het gebied, dat in de westelijke Sahara door het Shinguitti-volk wordt bezet, aldus de opvatting van Mauretanië.

Beide delegaties beklemtoonden dat er van elkaar aanvullende claims sprake was en dat die claims vanwege het nomadenkarakter van de bewoners elkaar overlapten.

Spanje stelde, dat het gebied bij het begin van de kolonisatie eigendom was van de nomadenstammen, m.a.w. het ontkende dat het gebied toen van niemand was, en het meende daarom dat de bevolking zich via zelfbeschikking moest uitspreken.

Dit standpunt werd door Algerije gedeeld. De Algerijnse ambassadeur M. Bedjaoui stelde tegenover de beschuldiging, dat er van een samenzwering tussen zijn land en Spanje sprake was: „Men zou een ernstige beoordelingsfout maken als men een diepe overtuiging m.b.t. het heilige karakter van de zelfbeschikking op één lijn stelt met een uiting van politiek opportunisme".

BELGIË

ECONOMISCH HERSTELPLAN. REGERINGSMEDEDELING

Premier Tindemans heeft op 15 okt. in Kamer en Senaat voorlezing gedaan van een 29 bladzijden lange regeringsmededeling „over het programma van economisch herstel, industriële en commerciële heropleving en relance van de werkgelegenheid".

In de aanhef wordt gezegd: „De ontwikkeling van de economie heeft voor het Westen en voor ons land een stadium bereikt, waarop men mag spreken van een keerpunt sedert het ontstaan van de Industriële Revolutie. De wijze waarop wij op die uitdaging zullen reageren, zal beslissend zijn voor onze economische toekomst, voor onze instellingen en voor een bepaald type van beschaving. Twee jaar geleden heb ik gepoogd op de komende crisis te wijzen met het beeld dat er geen onweer, maar een klimaatsverandering op komst was. Nu pas beseffen wij met welke moeilijkheden wij hebben af te rekenen, en dit bewustzijn is nog niet eens bij allen doorgedrongen."

De mededeling gaat dan nader in op de oorzaken van de crisis en ontleedt achtereenvolgens de inflatie, de monetaire wanorde en de oliecrisis. Een eerste besluit is, dat de Belgische economie bepaalde ongunstige tendensen sterker ondergaat dan de buurlanden, gelet op het relatief groter aandeel van ruwe aardolie in de energiestructuur en op de automatische binding van vrijwel alle salarissen en lonen aan de consumptieprijzen. De concurrentiekracht en de competitieve positie van het Belgische bedrijfsleven zijn slecht. „De toestand wordt hier echt alarmerend." De recente, nieuwe verhoging van de groothandelsprijzen en de verhoging van de prijs van de ruwe aardolie zullen de inspanningen tot prijsstabilisatie zwaar handicappen. De regeringsmededeling stelt verder dat de crisis van structurele aard is en een coherent geheel van maatregelen op korte en middellange termijn vereist. Die maatregelen worden ondergebracht in vier hoofdstukken:

1. HET BEHOUD EN DE HERSTRUCTURERING VAN HET NIJVERHEIDS- EN HANDELSAPPARAAT.

De regering gaat ervan uit dat het productie-apparaat moet worden aangepast en dat dit niet kan worden overgelaten aan „het spontane krachtenspel van de economie." Er zullen overheidsinterventies nodig zijn: de Nationale Investeringsmaatschappij zal worden omgevormd tot een openbare holding, die het mogelijk moet maken, dat het Rijk deelneemt aan de oprichting van maatschappijen of participeert in maatschappijen. Openbare of gemengde industriële ondernemingen zullen kunnen worden opgericht: a) voor de uitvoering van taken, die normaal tot de bevoegdheid van de overheid behoren; b) in het strategisch belang van 's lands economie; c) wanneer het privé-initiatief in een bepaalde sector of streek uitblijft. De activiteiten van die ondernemingen zullen moeten voldoen aan dezelfde eisen van economische rentabiliteit en concurrentie, aan dezelfde fiscale en juridische voorwaarden en aan dezelfde risico's als de privé-ondernemingen.

Voorts voorziet dit hoofdstuk in maatregelen „die voorkomen dat de recessie onherstelbare schade aan de gezonde delen van het industrieel produktie-apparaat toebrengt" en in maatregelen ter ondersteuning van ondernemingen in moeilijkheden.

2. DE VERBETERING VAN DE CONCURRENTIEPOSITIE.

Dit hoofdstuk legt de klemtoon op de noodzaak van een matiging van de kostenstijging. Daarbij wordt gedacht aan een vermindering van de financiële kosten d.m.v. een verlaging van de rentevoeten, aan een vermindering van de sociale lasten, vooral voor de arbeidsintensieve bedrijven en de kleine en middelgrote ondernemingen, en aan een algemene matiging van alle inkomens.

De regering doet, in het kader van de overlegeconomie die zij wenst te eerbiedigen, een beroep op al wie verantwoordelijkheid draagt in het economische en sociale leven, om samen te werken ten einde de concurrentiekracht van het bedrijfsleven te herstellen.

De mededeling zegt hier: „De toestand is momenteel heel ernstig en de tewerkstelling van nogmaals duizenden arbeiders en kantoorbedienden is in gevaar, indien wij niet tot een nieuw beleid komen. In een land als het onze moet het mogelijk zijn, in crisistijd, tenminste dáárvoor instemming te verkrijgen. Ook zal moeten blijken of de parlementaire democratie in zeer moeilijke omstandigheden bij machte is tot maatregelen te komen, die levensnoodzakelijk zijn voor haar economie. Hier staat veel meer op het spel dan enkel maar een tegenstelling tussen meerderheid en oppositie, of een geschil over de intensiteit van een voorstel."

Voorts wordt aangekondigd dat de prijzenstop die op 7 juli werd ingevoerd, gehandhaafd blijft tot 31 december 1975. Begin 1976 zal het indexcijfer van de consumptieprijzen anders worden berekend. Een ontwerp van wet op de concurrentie en het economisch machtsmisbruik zal worden ingediend. De informatie van de verbruiker zal worden verbeterd. De strijd tegen de energieverspilling zal worden voortgezet. Tenslotte zal de overheid waakzaam toekijken op de evolutie en de aanwending van de liquide geldmiddelen.

3. DE RELANCE VAN DE ECONOMISCHE BEDRIJVIGHEID.

Hier wordt herinnerd aan de inspanningen die reeds gedaan werden: versoepeling van de geld- en kredietpolitiek; bevordering van het privé-verbruik via een versoepeling van de kredietverlening en de indexering van de belastingtarieven voor kleinere inkomens; aanmoediging van de privé-investeringen door belastingvermindering voor aanvullende investeringen, enz.

Verder wordt aangekondigd, dat een financieringsmechanisme zal worden uitgewerkt „voor het verstrekken van kredieten voor de aankoop van kapitaalgoederen door Belgische ondernemingen." Ook de sociale woningbouw zal worden gestimuleerd. Tenslotte wordt gehandeld over de krachtige overheidsinspanningen i.z. openbare investeringen (60% meer dan in 1974), en over de versterking van de apparatuur voor de buitenlandse handel.

4. DE BEVORDERING VAN DE TEWERKSTELLING.

Hier wordt gehandeld over opleidingsprogramma's voor de omscholing van de structureel werklozen, over een organisatie van de gedeeltelijke werkloosheid, over de beperking van de cumulatie van pensioenen met beroepsactiviteit, over het brengen van de pensioengerechtigde leeftijd op 64 jaar voor de werknemers met een loopbaan van 45 jaar, over de tewerkstelling door de openbare besturen van werklozen.

In haar besluit zegt de regering dat zij blijft streven naar een solidaire actie via een overlegprocedure die werknemers en werkgevers tot samenwerking brengt.

Concrete voorstellen

Na de voorlezing van de regeringsmededeling werd aan de parlementsleden een document van 44 bladzijden overhandigd, waarin het herstelplan nader geconcretiseerd wordt. Op vragen van de oppositie verduidelijkte premier Tindemans dat over bepaalde punten in het document nog nader gediscussieerd wordt tussen de vakverenigingen en het patronaat. Uit de daarop volgende parlementaire besprekingen bleek dat hier voornamelijk bedoeld werd de passus betreffende de matiging van de inkomsten. Van de zijde van de vakverenigingen (ACV en ABVV) wordt reeds sedert weken betoond, dat niet kan worden geraakt aan de koppeling van de wedden aan de index van de consumptieprijzen; ten hoogste zijn de vakbonden bereid voor een 9-tal maanden te verzaken aan loonsverhogingen. Zowel regering als werkgevers hebben echter gezegd, dat het huidige indexmechanisme de loonlasten op het bedrijfsleven op een ondraaglijke manier verzwaart.

De passus i.z. de inkomstenmatiging luidt als volgt:

Er zal een politiek van inkomstenmatiging gevoerd worden aan de hand van maatregelen die erop gericht zijn de offers in gelijke mate te verdelen over de verschillende klassen van de bevolking. De hier-

na opgesomde maatregelen zullen van toepassing zijn tot 30 juni 1976:

— Tijdelijke blokkering van het bedrag van de dividenden ten opzichte van 1974. Bovendien zullen zij niet mogen uitgekeerd worden vóór 30 juni 1976.

— Beperking van de vergoeding van de tantièmes voor 1975 op 75% van hun vorig niveau.

— Tijdelijke blokkering van alle tarieven, barema's, abonnementen en honoraria van de vrije beroepen.

— Tijdelijke blokkering van de vergoedingen der leden van de Regering.

— Tijdelijke blokkering van alle huurprijzen.

— Inzake salarissen en wedden van zowel de overheids- als de privé-sector:

— de regering blijft op het principe staan van de koppeling van de lonen aan de index;

— toch heeft zij voor een beperkte periode (namelijk tot 30 juni 1976) een aantal voorstellen die ze ook aan de sociale gesprekspartners voorlegt, namelijk:

a) beperking van de indexering tot het deel van het loon dat beneden een nog later te bepalen bedrag ligt;

b) vertraging van het ritme van de aanpassingen door het vergroten van het verschil tussen de spilindexen;

c) beperking tot de indextoepassing van de loonsverhogingen in de openbare sector;

d) formele aanbeveling aan de privésector om een dergelijke houding aan te nemen;

e) de besparingen mogelijk gemaakt door de toepassing van punt d) in sectoren die in de mogelijkheid waren conventionele verhogingen te aanvaarden voor 1.7.1976, zullen worden bestemd voor steunoperaties in sectoren in moeilijkheden;

f) indien er loonsverhogingen uitbetaald worden, die niet overeenstemmen met de aanbeveling hierboven geformuleerd onder punt d), zullen ze fiscaal niet aftrekbaar zijn voor het gedeelte, dat de aanbeveling overschrijdt.

NIEUW PARLEMENTAIR JAAR

Op 14 okt. is de gewone parlementaire zitting 1975-1976 begonnen. A. Dequae (CVP) en P. Harmel (PSC) werden resp. tot voorzitter van Kamer en Senaat herkozen.

In de traditionele openingstoespraak deelde Dequae mede dat de activiteit van de Kamer tijdens de vorige zitting een recordpeil had bereikt. Hij drong anderdeels aan op een strenge bestraffing van het absenteïsme en vroeg de regering eerbied op te brengen voor de wetgevende macht; de kamers mogen niet worden gedegradeerd tot instellingen, die enkel maar formeel de wetsontwerpen bekrachtigen, die buiten het parlement „tot in het detail" werden opgesteld en definitief vastgelegd, zei de Kamervoorzitter.

BSP-CONGRES

De Belgische Socialistische Partij hield op 11 okt. te Marcinelle een politiek congres, waarop het economische herstelplan van de regering besproken werd.

Oud-premier Leburton en EEG-commissaris Simonet stelden in fel opgemerkte toespraken, dat de partij zich moet voorbereiden op regeringsdeelneming, maar de voorzitters Claes en Cools beklemtoonden „dat de BSP geen vragende partij is". Dat werd bevestigd in de congresresoluties, die ook het herstelplan verwierpen als „een samenraapsel van schijnoplossingen en maatregelen van sociale achteruitgang".

Verscheidene woordvoerders van de Vlaamse partijfederaties kwamen op voor een herziening van het BSP-ABVV-akkoord betreffende de gewestvorming (pag. 105/1-1974) en spraken zich uit voor een Belgische bondsstaat, bestaande uit twee deelstaten en een Brussels gewest. In de congresresoluties wordt dienaangaande overeengekomen, dat het wenselijk is de akkoorden Klemskerke-Verviers (pag. 199/2-1968) en de BSP-ABVV-overeenkomst „in het licht van de huidige situatie te actualiseren en uit te diepen". Ook wordt gezegd dat er een nieuw communautair akkoord moet worden opgesteld onder de Vlaamse, Waalse en Brusselse socialisten. In dat verband nemen de resoluties ervan akte, dat de Vlaamse en de Waalse partijfederaties besloten hebben een congres van de Vlaamse socialisten en een congres van de Waalse socialisten te organiseren. De resoluties bevestigen dat de BSP vasthoudt aan rechtstreekse verkiezingen voor de gewestraden en aan een „door de meerderheid verkozen verantwoordelijke executieve".

Het congres heeft verder de versterking van de rijkswacht veroordeeld, protest aangetekend tegen de regeringsvoorstellen i.z. de fusies van gemeenten en aangedrongen dat de regering een politieke actie zou ondernemen om het Francoregime te isoleren, o.m. door het bevriezen van de diplomatieke betrekkingen. Tenslotte heeft het congres alle socialisten opgeroepen „tot een mobilisatie tegen de gevaren van het binnenlands en buitenlands fascisme".

Het congres heeft, ter vervanging van de demissionaire J. Luyten, Gerrit Kreveld benoemd tot algemeen partijsecretaris.

PSC-CONGRES

Het congres van de Parti Social Chrétien heeft zich op 11 en 12 okt. bezig gehouden met de fusies van gemeenten. Voorzitter Nothomb zei in de slottoespraak dat de verwerping van de voorstellen van minister Michel de val van de regering zou betekenen. Nothomb verklaarde voorts dat er geen dialoog tussen Nederlandssprekenden en Franssprekenden over de staatshervorming mogelijk is zonder deelneming van de socialistische partij. Het congres keurde ook, tegen de wil van de aanwezige PSC-parlementsleden in, een resolutie goed, waarin cumulatie van parlementaire en gemeentelijke mandaten verboden wordt (in grotere gemeenten).

KRANTEPRIJS VERHOOGD

De prijs van de algemene informatiedagbladen werd m.i.v. 13 okt. op 10 fr. gebracht; de abonnementstarieven worden in verhouding aangepast.

De Vereniging van Belgische Dagbladuitgevers heeft de beslissing als volgt verantwoord:

„De kranten zijn verplicht die maatregel te treffen wegens de voortdurende stijging van de kostprijs, die veel hoger ligt dan de algemene prijsstijging. Persbedrijven zijn niet de enige ondernemingen die de gevolgen van de inflatie aan den lijve ondervinden, maar ze behoren wel tot de gevoeligste sectoren. Omwille van de concurrentie van de andere media vragen de dagbladlezers een steeds volledige informatie van alsmaar betere kwaliteit. Sinds de jongste prijsverhoging van de kranten is alleen reeds de papierprijs met 30% gestegen en de loonlast met 28%. De algemene economische achteruitgang daarentegen heeft een vermindering van de inkomsten uit reclame meegebracht. Al die elementen samen brachten het financiële evenwicht en bijgevolg de onafhankelijkheid en de kwaliteit van de schrijvende pers in het gedrang. Een prijsverhoging van de kranten was dan ook onvermijdelijk."

NEDERLAND

CENTRAAL OVERLEG. STANDPUNTEN WERKGEVERS- EN WERKNEMERSORGANISATIES RAPPORT SER-COMMISSIE ECONOMISCHE DESKUNDIGEN

In okt. is, na de algemene en financiële beschouwingen in de Tweede Kamer (pag. 659/1 e.v.), het centrale overleg tussen werknemersorganisaties, werkgeversorganisaties en regering over het in 1976 te voeren sociaal-economische beleid van start gegaan. Aan het gesprek lagen ten grondslag in de eerste plaats het door de regering in be-

groting en miljoenennota voorgestelde beleid (pag. 619/3 e.v.) met daarnaast beleidsdenkbeelden, die door werkgevers- en werknemersorganisaties naar voren waren gebracht, terwijl ook het jaarlijkse rapport van de commissie economische deskundigen uit de SER van betekenis was.

Adres van de Raad van Nederlandse werkgeversverbonden

De Raad van Nederlandse werkgeversverbonden, waarin de twee werkgeversorganisaties VNO en NCW samenwerken, heeft op 25 sept. een adres gericht aan de Tweede Kamer, waarin zij haar oordeel over het te voeren beleid uitspreekt.

De Raad zegt in het adres o.m. verbaasd te zijn, dat de regering de slechte economische situatie bijna gelaten accepteert en de essentiële betekenis van het bedrijfsleven voor behoud en uitbreiding van de werkgelegenheid miskent.

De Raad is van mening dat de aangekondigde beleidsvoornemens ernstig tekortschieten in het licht van de eisen die thans uit de feitelijke ontwikkeling voortvloeien.

De twee verbonden menen nu kwantitatief veel hogere eisen te moeten stellen dan in hun in juli verschenen nota „Winst, werk, welzijn (pag. 454/1 e.v.) omdat de vooruitzichten zoveel slechter zijn.

De verbonden menen dat de verschuiving in de premielast die ontstaat door de lagere werkgeverspremie voor de kinderbijslag door te geven aan de werknemers in de vorm van een besparing op de WAO-premie, leidt tot een loonkostenstijging van ongeveer 0,5% en tot een reëel besteedbaar inkomen voor de zgn. modale werknemer dat ongeveer 0,7% meer zal zijn dan het Centraal Planbureau heeft geraamd.

De invoering van de Algemene Arbeidsongeschiktheidswet per 1 oktober 1976 betekent een lastenstijging van ongeveer 1% of op jaarbasis ruim 0,2%.

Dit alles houdt ten opzichte van de Macro economische verkenning in een stijging van de werkgeverslasten met ongeveer 1% van het premieplichtig inkomen (ongeveer ¾% van de loonkosten per werknemer).

De verbonden bepleiten een zodanige verhoging van die bijdrage van het rijk aan de AWBZ dat de kosten voor de helft worden gedekt uit de algemene middelen.

Voorts dringen zij aan op een wijziging van de overgangsregeling van de AWW die ertoe moet leiden dat er geen lastenverhoging voor de werkgevers uit voortvloeit.

Deze twee maatregelen zullen tot gevolg hebben, dat de werkgeverslasten in 1976 met ongveeer 1,2% minder zullen stijgen.

De verbonden menen dat verdere beperking van de stijging van de reële arbeidskosten mogelijk is door het bevriezen van de kinderbijslag voor het tweede kind. Zij zijn van oordeel dat volgend jaar een structurele verhoging van het minimumloon achterwege moet blijven.

De werkgeversverbonden zeggen in hun adres ten slotte dat zij in de gesprekken met de sociale partners rekening zullen houden met het kosteneffect van de aardgasprijsverhoging. Naar hun oordeel zou deze prijsverhoging, die zij als een indirecte belasting beschouwen, niet in de prijscompensatie moeten worden betrokken.

Nota arbeidsvoorwaardenbeleid van de drie vakcentrales

De drie vakcentrales NVV, NKV en CNV hebben op 6 okt. de tekst van de concept-nota-arbeidsvoorwaardenbeleid vastgesteld. De nota moet nog door de bij de centrales aangesloten bonden worden goedgekeurd, maar er wordt niet verwacht, dat dat tot essentiële wijzigingen zal leiden.

De vakcentrales willen er bij het arbeidsvoorwaardenbeleid voor 1976 van uitgaan, dat de koopkracht van werknemers met een inkomen tot ong. *f* 23.000 wordt gehandhaafd. Zij zullen in het loonoverleg geen loonsverhoging boven de prijscompensatie vragen. Zij verlangen wel, dat de helft van de prijscompensatie in de vorm van een vast bedrag van *f* 245 per procent prijsstijging wordt vastgesteld.

De vakcentrales stellen hun opstelling bij het arbeidsvoorwaardenbeleid afhankelijk van de vraag of het door hen onderschreven kabinetsprogramma zo ongeschonden mogelijk door het parlement wordt aanvaard. Zij handhaven hun eis dat de vermogensaanwasdeling in 1976 wordt ingevoerd met terugwerkende kracht tot 1975.

De vakcentrales willen hun opstelling tegenover hun achterban verdedigen met het argument, dat het arbeidsvoorwaardenbeleid niet alleen gebaseerd moet worden op de verwachte stijging van de arbeidsproduktiviteit in 1976, maar dat ook naar 1975 moet worden gekeken. Over dit jaar kon nl. een verbetering van de reële besteedbare inkomens met 2,5% worden verkregen ondanks een daling van de arbeidsproduktiviteit en van het produktievolume. Daarom zijn zij bereid in 1976 alleen met prijscompensatie genoegen te nemen, ook al wordt voor volgend jaar een stijging van de arbeidsproduktiviteit verwacht.

De eis tot handhaving van de koopkracht van de gemiddelde werknemer en tot verbetering van de positie van de laagstbetaalden maakt volgens de vakcentrales een herverdeling in de loonsfeer noodzakelijk. Deze herverdeling willen zij bereiken via de prijscompensatie door de helft van de prijsstijging in een vast bedrag te vergoeden.

Een tweede middel om de koopkracht te handhaven willen de vakcentrales vinden in een andere verdeling van de besparing op de kinderbijslagpremie van 0,8% als gevolg van de bevriezing van de kinderbijslag voor het eerste kind.

De vakbeweging wil een ½% van deze besparing gebruiken om de werknemerspremie voor de WAO te verlagen en de overige 0,3% te storten in het fonds voorheffing pensioenplicht.

Hoe hard de vakbeweging dit punt aan de orde wil stellen bleek uit de opmerking van NVV-voorzitter Kok: „Als de regering dit voorstel niet overneemt, dan zullen wij boven de prijscompensatie een loonsverbetering moeten vragen".

De vakcentrales hebben globaal berekend wat de gevolgen van het door hen voorgestelde loonbeleid zullen zijn voor het reële, vrij besteedbare inkomen van verschillende inkomensgroepen. Daarbij hebben zij de incidentele loonstijging buiten beschouwing gelaten.

- Werknemers met een inkomen van even boven het minimumloon zouden er ongeveer 1% op vooruit gaan;
- De modale werknemer met een inkomen van *f* 23.000 blijft ongeveer gelijk;
- Inkomens van driemaal het modale inkomen gaan 1,75% achteruit en inkomens van viermaal het modale inkomen gaan reëel 3,3% omlaag.

Behalve deze materiële voorstellen hebben de vakcentrales een aantal voorwaarden op niet-materieel gebied geformuleerd.

Zo willen zij dat tussen CAO-partners in de bedrijfstakken wordt geregeld dat bij het aanstellings- en ontslagbeleid gelet wordt op de positie van kwetsbare groepen als ouderen, jongeren, gedeeltelijk leerplichtigen en gehandicapten. Een grondig onderzoek naar de bedrijfssituatie moet worden gehouden alvorens tot collectieve ontslagaanzegging wegens economische omstandigheden mag worden besloten.

Afspraken moeten worden gemaakt over het geregeld doorlichten van bedrijven.

Tewerkstelling van parttimers en tijdelijke werknemers via uitzendbureaus moet worden tegengegaan.

De vakcentrales wensen verder een algemene programmering op middellange termijn van de arbeidstijdverkorting aan de orde te stellen in de Stichting van de arbeid. In deze discussie willen zij de vraag betrekken of en hoe arbeidstijdverkorting kan bijdragen aan de oplossing van het structurele werkloosheidsprobleem.

Bijzondere aandacht zal naar hun mening moeten worden geschonken aan de positie van de oudere werknemer. Werknemers onder 18 jaar moeten het recht krijgen gedurende een dag per week onderwijs te volgen.

De overige wensen van de vakcentrales hebben o.m. betrekking op het educatief verlof, faciliteiten voor vakbondswerk in de ondernemingen en uitbreiding van de werkingssfeer van de CAO.

Rapport commissie economische deskundigen uit de SER

Op 13 okt. werd voor de vijfde maal het jaarlijkse rapport van de commissie economische deskundigen uit de SER gepubliceerd. De commissie meende o.m., dat de loonkostenstijging in de komende jaren drastisch zal moeten worden beperkt. De halfjaarlijkse bijstelling van de prijscompensatie moet in juni 1976 achterwege worden gelaten. De daardoor ontstane ruimte moet ten dele leiden tot een geringere prijsstijging, ten dele tot een verbetering van de rentabiliteit van de ondernemingen. De door de matiging verminderde koopkracht kan worden goedgemaakt door de BTW niet van 16 tot 18% te laten stijgen en in 1977 te doen dalen. Op die manier zou het reëel beschikbare in-

komen van de gemiddelde werknemer ongeveer constant blijven.

De laagste inkomensgroepen moeten volgens de commissie door de vermindering van de nominale inkomensstijging het minst worden getroffen. Om dit te bereiken zouden in de loop van 1976/'77 de lonen met een vast bedrag per persoon moeten worden verhoogd.
De commissie is van mening dat de matiging van C.A.O.-lonen gepaard moet gaan met een dienovereenkomstige beperking van de niet-C.A.O.-inkomens, waaronder tantièmes, dividenden en tarieven van vrije beroepen.
Duidelijke afspraken tussen werknemers- en werkgeversorganisaties en de overheid zijn absolute voorwaarde voor het welslagen van het aangegeven inkomens- en budgettaire beleid, zo stelt de commissie. Die afspraken zullen voor langere termijn moeten gelden, want alleen concrete afspraken die voor meer jaren gelden, kunnen de structurele problemen van onze economie terugdringen, aldus de commissie.
Het gaat volgens de commissie bij deze structurele problematiek om de te snelle stijging van het reëel beschikbare inkomen, gepaard gaande met een aanzienlijke toeneming van de collectieve uitgaven, dat resulteerde in een te hoog niveau van de reële arbeidskosten en een ernstig tekort aan arbeidsplaatsen. Voorts een kritisch niveau van de arbeidsinkomensquote, een afnemend volume van de bedrijfsinvesteringen en een hoog niveau van loon- en prijsinflatie.
Deze structurele trends gaan gepaard met een tegenvallend verloop van de internationale conjunctuur. De commissie gaat verder niet in op dit aspect van de economische problemen. Zij volstaat met te constateren dat het conjuncturele beleidsprogramma als „adequaat" kan worden aangemerkt, maar dat hieruit collectieve lasten kunnen voortvloeien die een verzwaring van de structurele problematiek inhouden.
Wel is de commissie van mening dat de structurele problemen worden versterkt door de terugvallende conjunctuur, wat het risico met zich brengt dat het beleid eerder gericht is op stimulering van de conjunctuur dan op het ombuigen van structurele trends.
Het voorgestelde uitblijven van de BTW-stijging van 16 naar 18% zou per saldo het tekort op de begroting vergroten. Dat zal gecompenseerd moeten worden door het terugbrengen van de stijging van de collectieve uitgaven. De regering zal daarmee volgens de commissie niet verder hoeven te gaan dan de reeds aangekondigde beperking van uitgaven in de collectieve sfeer.
De commissie wijst er in dit verband op, dat verbetering van de economische structurele situatie bevorderlijk is voor de economische groei. Dat heeft weer gunstige effecten op de budgettaire situatie van de overheid en op de positie van het sociale verzekeringswezen.
Verder wijst de commissie erop dat, nadat de investeringsactiviteit weer op een verantwoord niveau zal zijn gekomen, de ruimte voor meer collectieve voorzieningen en meer materiële welvaart voor de gezinshuishoudingen groter wordt dan anders het geval zou zijn geweest.
Overigens rekent de commissie voor, dat een deel van de „kosten" die door het uitblijven van de BTW-stijging ontstaan, worden goedgemaakt door het gunstige effect van de loonmatiging op de overheidssalarissen en inkomensoverdrachten.
Beperking van de loonsomstijging tot 2% (i.p.v. 3% zoals gesteld in de Macro-economische verkenning voor 1976) betekent een besparing op overheidssalarissen. lonen en inkomensoverdrachten van ƒ 885 mln. Daar staat een derving van directe belastingen tegenover van ƒ 350 mln. Uitblijven van de BTW-stijging kost de overheid ƒ 835 mln. Per saldo levert de rekensom van de commissie een toeneming van het begrotingstekort op van ƒ 245 mln.
De commissie stelt, dat het niet voldoende is om, zoals in de miljoenennota wordt opgemerkt, „overleg te plegen met de Staten-Generaal en met de sociale partners om de weergegeven beleidsdoelstellingen en de nadere concretisering daarvan te realiseren". De commissie benadrukt, dat afspraken voor langere termijn noodzakelijk zijn.
De commissie vermeldt echter niet hoe zij deze afspraken denkt te verwezenlijken. Evenmin is de commissie duidelijk over de manier waarop de matiging van niet-CAO-inkomens dient te worden gegarandeerd.
De door de commissie voorgestelde loonmatiging betekent dat de loonsomstijging per werknemer aanzienlijk sterker zal dalen dan de in de MEV voorspelde 9,5 à 10%.
Een moeilijkheid bij het drukken van de loonsomstijging in 1976 is volgens de commissie de overloop van het voorafgaande jaar en het effect van de reeds in de CAO's vastliggende prijscompensatie voor het eerste halfjaar van 1976. Dat is de reden dat de commissie haar voorstellen richt op het uitblijven van prijscompensatie in de tweede helft van 1976.

Eerste ronde overleg Stichting van de arbeid met kabinet

Een eerste ronde van het centrale overleg tussen delegaties uit de Stichting van de arbeid (werknemers- en werkgeversorganisaties) en het kabinet vond plaats op 14 okt. De regeringsdelegatie bestond uit de ministers Boersma, Duisenberg en Lubbers en staatssecretaris Hazekamp.
Na afloop van de besprekingen werd een persconferentie gegeven, waarop minister Boersma sprak namens het kabinet, mr. C. van Veen, voorzitter van het VNO, namens de werkgevers en NVV-voorzitter W. Kok namens de werknemers.

Minister Boersma zei, dat de regering grote waarde hecht aan het overleg. De bewindsman gaf uiting aan zijn bezorgdheid voor wat betreft de nog steeds toenemende werkloosheid; het beeld is de laatste weken nog somberder geworden. De regering is van mening dat 10% loonkostenstijging in 1976 als een absolute loongrens moet worden gezien. Het zou van uitermate groot belang zijn als de loonkostenontwikkeling beneden deze grens zou kunnen komen. Aan de loonmatiging zullen ook topambtenaren niet kunnen ontkomen. Het trendbeleid blijft gehandhaafd voor de ambtenarensalarissen; omtrent de trendmethodiek zou in het georganiseerd overleg met de ambtenarenorganisaties moeten worden gesproken. Niet alleen op inkomens bij de overheid, maar ook met overheid verwante (parastatale) instellingen zullen beperkt moeten worden. De prijscompensatie zal voor politieke ambtsdragers en topambtenaren niet puur procentueel moeten zijn, aldus de minister.

Mr. C. van Veen zei in het gesprek grote nadruk te hebben gelegd op de bereidheid om met de vakbeweging tot overeenstemming te komen. Vakbeweging, overheid en werkgevers zullen, gezien de desastreuze ontwikkeling in het bedrijfsleven tot een meer aanvaardbaar niveau van de arbeidskosten moeten komen. Het streven behoort naar de mening van de heer Van Veen, er op te zijn gericht het percentage dichter bij de acht dan bij de tien te brengen. De bedrijven kunnen een loonsomstijging van 10% of meer niet meer dragen.
In verband met de huidige slechte situatie zal er niet alleen geen ruimte zijn

V.l.n.r. de heren Kok (NVV), Spit (NKV), Lanser (CNV), minister Boersma van sociale zaken, Van Veen (VNO), minister Duisenberg van financiën en De Wit (CNV).

voor enige loonsverhoging, maar evenmin ruimte voor de in de laatste jaren gebruikelijke prijscompensatie.
De Raad van Bestuur in arbeidszaken heeft voor het arbeidsvoorwaardenbeleid de volgende uitgangspunten ingenomen:

— geen initiële verhoging, waaronder te verstaan is geen enkele op geld waardeerbare verbetering van de arbeidsvoorwaarden;

— in 1976 moet afstand genomen worden van de prijscompensatieclausules en andere automatismen; de organisaties zijn bereid tot overleg over het totale loonbeleid en de systematiek voor de jaren 1977 en 1978;

— ook overigens zal in 1976 bij de leden worden aangedrongen op een strikt terughoudend beleid met betrekking tot niet met de leeftijd samenhangende periodieke verhogingen en andere verhogingen van incidentele aard.

Hiervan uitgaande zou de stijging van de loonsom per werknemer in 1976 nog altijd rond 9% zijn. Een belangrijk deel, omstreeks 5%, vloeit nog voort uit de CAO-afspraken van 1975 inzake de prijscompensatie.
De suggesties van de economische deskundigen van de SER verdienen ruime aandacht in het centrale overleg. Terecht wordt in hun rapport de nadruk gelegd op de fundamentele onevenwichtigheden in onze economie. De werkgeversorganisaties zien echter grote bezwaren in een loonsverhoging in centen. Dit leidt o.m. tot extra-loonkostenstijgingen in arbeidsintensieve sectoren, waar de werkgelegenheid het sterkst beschermd moet worden.
In het deskundigenrapport ontbreken, volgens het op schrift gestelde arbeidsvoorwaardenbeleid van de werkgeversorganisaties, aanbevelingen voor directe maatregelen ter bevordering van de investeringen. Een vraagteken wordt geplaatst bij de één-procentsnorm voor collectieve lastenstijging die de deskundigen kennelijk zonder meer als doelstelling van de regering overnemen, zonder dat zij zich afvragen of bij een dusdanig beslag van de collectieve sector op de groei voldoende ruimte overblijft voor de particuliere sector om de beoogde groei te realiseren.
Volgens mr. Van Veen is het nu voorgestelde beleid mede noodzakelijk omdat parlement noch kabinet bij de algemene beschouwingen gehoor hebben gegeven aan het klemmende beroep van de werkgevers om de lasten voor het bedrijfsleven te verminderen. De ondernemers staan met de rug tegen de muur. Voor de komende drie jaar zal de arbeidskostenstijging 2 tot 3% beneden de gemiddelde jaarlijkse stijging van de arbeidsproduktiviteit, geschat op 3 tot 3,5%, moeten blijven.

De heer W. Kok, voorzitter van het NVV, wees erop dat in het gesprek geen onderhandelingen zijn gevoerd; het ging om oriënterende besprekingen.
De heer Kok zei verrast te zijn over de opstelling van de werkgevers die geen enkele prijscompensatie willen verlenen in 1976 in de nieuwe CAO's. Hij zei bezwaren te hebben tegen het verband dat wordt gelegd tussen sterk gestegen loonkosten en gegroeide werkloosheid. De vakbeweging wil wel loon matigen, maar wil daarmee niet een herhaling veroorzaken van de „overinvesteringen, wildgroei en ongecontroleerde en onbeheerste capaciteitsgroei" die volgens de heer Kok in de afgelopen jaren in het bedrijfsleven zijn gepasseerd. Wij willen wel een pas op de plaats maken, maar daarbij moet ook het goede klimaat worden geschapen. Wij denken daarbij aan een wet op de vermogensaanwasdeling, en met name aan beheersing van andere inkomens dan die onder een CAO vallen, m.n. die in de vrije beroepen, aldus de heer Kok.
Over het deskundigenrapport zei de heer Kok dat het sporen van haastwerk vertoont en dat de interne consistentie niet geheel duidelijk is. In het rapport wordt gesteld dat de koopkracht van de modale werknemer moet worden gehandhaafd en dat afstand moet worden genomen van procentuele loonsverhoging. Tegelijkertijd wordt voorgesteld 1,5 à 2% op de loonkostenontwikkeling in te lopen, waardoor de koopkracht van de modale werknemer in de knel komt. Het rapport is nogal eenzijdig bezig in de sfeer van de loonpolitiek en dat is jammer, zo zei de heer Kok. (NRC/H'blad, ANP, SER-bulletin, Onderneming, de vakbeweging)

SPANJE

VERLAGING STRAF TEGEN VAKBONDSLEIDERS

Op 15 februari heeft het Spaanse Hooggerechtshof in een behandeling in beroep van het zgn. proces „1001" tegen de tien leden van de Comisiones Obreras" die op 29 dec. 1973 door het Tribunaal van de Openbare Orde werden veroordeeld tot gevangenisstraffen variërend van 20 tot 12 jaar, aanzienlijk lagere straffen uitgesproken (pag. 797/3-'74).
Vier van hen, Francisco Acosta, Luis Fernandez Costilla, Pedro Santiesteban en Miguel Zamora werden direct op vrije voeten gesteld omdat zij al vier maanden te lang in de gevangenis zaten.
Marcelino Camacho kreeg 6 jaar, het tribunaal had hem tot 20 jaar veroordeeld; Nicolas Sartorius 5 i.p.v. 20 jaar, Eduardo Saborido en de priester Garcia Salve 5 i.p.v. 19 jaar. De in 1973 tot 17 en 18 jaar veroordeelde Fernando Soto en Juan Muniz Zapico kregen 4 jaar, 2 maanden en een dag.
De tien veroordeelden werden in de zomer van 1972 in een klooster in Madrid gearresteerd, terwijl zij bezig waren, aldus de politie, plannen te beramen voor een algemene staking.
Het Tribunaal van de Openbare Orde nam de beschuldiging van de politie over, omdat alle tien tot de leiding van de Comisiones Obreros behoorden, de in de Spaanse bedrijven veel invloed hebbende illegale arbeiderscommissies.
Het Hooggerechtshof achtte dit echter niet bewezen en veroordeelde de mannen alleen maar wegens lidmaatschap van een verboden organisatie. De stelling van de verdediging dat de comisiones geen illegale organisaties zijn, omdat er geen wet bestaat die ze uitdrukkelijk verbiedt, werd echter afgewezen.
Daartegenover verklaarde het Hooggerechtshof in zijn eindoordeel dat de „comisiones" „filialen van de communistische partij zijn" en daarom gelden als subversieve en zelfs gewelddadige organisaties. Voor het proces bestond zowel in Spanje als daarbuiten grote belangstelling. Er waren talrijke buitenlandse waarnemers bij aanwezig.

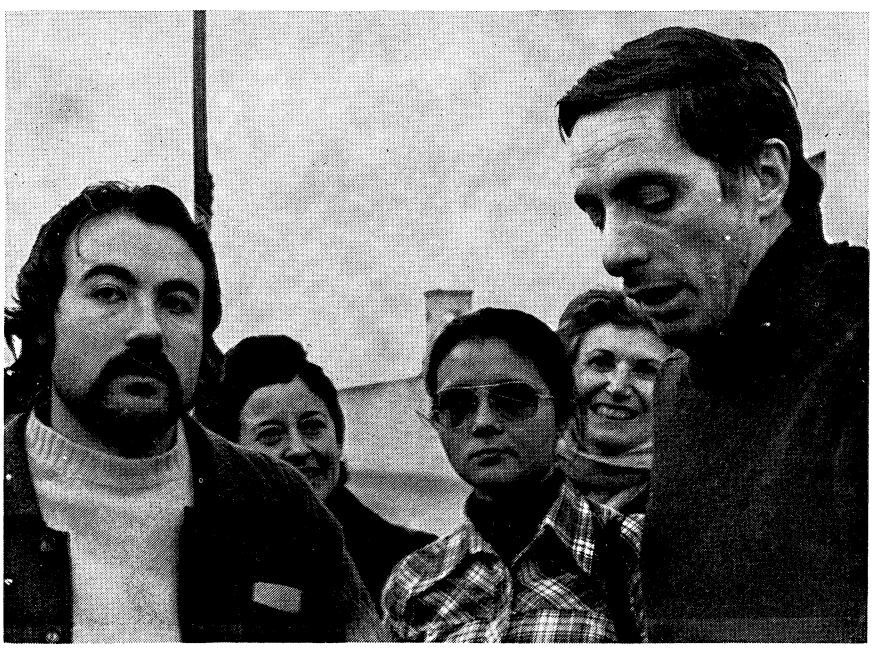

Francisco Acosta (l.) en Luis Fernandez Costilla bij ontslag uit de gevangenis.

Aan de vooravond van het proces, dat op 11 febr. aanving, kreeg het Hooggerechtshof een verzoekschrift ondertekend door 47 vooraanstaande Spanjaarden, waarin werd verzocht bij de overheid aan te dringen op wijziging van de wetgeving met betrekking tot de illegale organisaties. Onder de ondertekenaars bevonden zich hoge geestelijken, de oud-president van het Nationale instituut voor de industrie, de president van de bond van Spaanse architecten, de dekens van een aantal organisaties voor vrije beroepen, zakenmensen, advocaten, hoogleraren en uitgevers. De vier vrijgelaten arbeidersleiders verklaarden tegenover journalisten dat de solidariteitsbetuigingen in Spanje en daarbuiten doorslaggevend waren geweest voor de strafvermindering. *(Le Monde, NZZ, FAZ)*

(Vor. ber. 799/3-'74)

LINKSE OVERWINNING BIJ VERKIEZINGEN VOOR ARBEIDERSRADEN IN DE BEDRIJVEN

De eind juni afgesloten verkiezingen voor arbeidersraden in de Spaanse bedrijven hebben geresulteerd in een grote verschuiving in de samenstelling.

In totaal moesten in de verkiezingen die 3 weken duurden 367.435 nieuwe arbeiders- en kantoorpersoneelsvertegenwoordigers worden gekozen. Dezen zenden op hun beurt vertegenwoordigers naar de bedrijfsraden en naar de werknemersvertegenwoordiging in de verplichte staatsvakbond.

Volgens een officiële regeringsvertegenwoordiging is het merendeel van de nieuwe vertegenwoordigers links geöriënteerd. Hij beschreef ze als „onafhankelijke socialisten die niet bij een partij horen". Hij gaf verder toe dat in enige van de grootste Spaanse bedrijven, waarover SEAT in Barcelona de kandidaten van de „comisiones obreras", de officieel verboden arbeiderscommissies waren gekozen. De woordvoerder beschreef het resultaat als een „omwenteling" en eiste drastische veranderingen in het stelsel van de staatsvakbonden voordat het terrein geheel in handen van extreem-links zou vallen.

Deze uitslag is een ernstige bedreiging voor de positie van een aantal vakbondsleiders, de zgn. „mafia sindical", aldus de *FAZ* (7-7). Dezen, allen fervente voorstanders van de zgn. „verticale structuur" van de staatsvakbond, genoten weinig sympathie in werknemerskringen. Volgens deze structuur hebben zowel werkgevers als werknemers zitting in de staatsvakbond. Deze is financieel en politiek één van de grootste machtsfactoren in Spanje en belichaamt in zijn huidige structuur de falangistische gedachte die klassentegenstellingen ontkend.

De uitslag heeft aangetoond dat het merendeel van de Spaanse werknemers deze gedachtengang afwijst en dat daarmee het vertrouwen tussen de basis en zijn leiders is verdwenen, aldus de *FAZ*.

Overigens behoeft de uitslag niet te betekenen dat ook de leiding automatisch wordt vernieuwd, want daarin heeft de regering grote zeggenschap. Volgens de *FAZ* zou echter de minister van arbeid Fernandez Sordo bereid zijn wat dit betreft de consequenties uit de verkiezingen te trekken. *(NZZ, Le Monde, FAZ)*

ARBEIDSONLUSTEN EN STUDENTENACTIES AAN UNIVERSITEIT

Eind 1974, begin 1975 is Spanje getroffen door een golf van arbeidsonlusten en stakingsacties in bijna alle bedrijfstakken.

Voor het eerst in de geschiedenis van Franco-Spanje werd ook op grote schaal gestaakt door overheidspersoneel. Oorzaken van de acties waren in sommige gevallen niet-vervulde salariseisen of ontevredenheid met de arbeidsvoorwaarden, in andere gevallen onvrede met de structuur van de staatsvakbond en in een aantal gevallen gevoelens van solidariteit met stakenden in andere sectoren of verontwaardiging over het soms gewelddadige politieoptreden.

Bij de stakingen in het Baskenland speelden politieke factoren een rol. Op 11 december 1974 riep de Baskische onafhankelijkheidsorganisatie ETA een staking uit als solidariteitsbetuiging met 150 Baskische politieke gevangenen, die sedert eind november 1974 in hongerstaking waren gegaan. In delen van het Baskenland kwam het openbare leven tot stilstand. Vele scholen en bedrijven werden gesloten.

Ook in de periode september-oktober '74 waren er regelmatig stakingen in het Baskenland.

Op 7 januari begonnen 118 mijnwerkers in de potasmijnen van Pamplona aan een sit-in uit protest tegen de uitsluiting zonder salaris van 1000 collega's voor 8 weken. Een aantal van de bezetters werd gearresteerd waarop 20.000 arbeiders in Pamplona, uit solidariteit het werk neerlegden, waarbij het tot botsingen met de politie kwam. De aartsbisschop van Madrid, kardinaal Vicente Enrique y Tarancon, bemiddelde in het conflict, waarna de regering verklaarde bereid te zijn tot een gesprek over betere loon- en arbeidsvoorwaarden, maar geen aantasting van haar autoriteit te zullen dulden. Het conflict eindigde met de invrijheidsstelling van alle gearresteerden, waarna op 22 januari het werk werd hervat.

Op 4 maart kwam al het werk in de haven van Bilbao tot stilstand, toen 1000 havenarbeiders het werk neerlegden uit protest tegen het ontslag van 12 collega's die verbetering van arbeidsvoorwaarden hadden gevraagd.

Langduriger waren de arbeidsconflicten bij de grootste Spaanse automobielindustrie SEAT in Barcelona. De stakingsacties veroorzaakten een produktieverlies van 30.000 auto's in het laatste kwartaal van 1974.

Directie en arbeiders konden het aanvankelijk niet eens worden over het nieuwe collectieve arbeidscontract.

De toestand verscherpte zich toen SEAT toestemming kreeg van de regering de produktie te verminderen en de werkweek te verkorten omdat zij kon aantonen dat zij dit jaar met een voorraad van 130.000 onverkochte auto's zou blijven zitten.

Op 14 januari kwam het conflict tot een hoogtepunt toen grote groepen arbeiders van de SEAT-fabriek in Barcelona de straat opgingen om te protesteren tegen het feit dat ca. 23.000 van hen een week geen salaris zouden krijgen omdat zij aan proteststakingen hadden deelgenomen waarbij zij de vorming van vrije vakbonden hadden geëist.

Ook arbeiders uit andere industriesectoren voegden zich bij de SEAT-arbeiders.

Ook in andere delen van Spanje kwam arbeidsonrust voor, zoals in Zaragoza, waar arbeiders uit protest tegen sancties tegen enkelen van hen een kerk bezetten, waar zij later door politie werden verwijderd.

In Zaragoza heerste een arbeidsconflict omdat de besprekingen over een nieuw collectief contract in de metaalindustrie waren mislukt.

Verscheidene van de gearresteerde arbeiders werden door de overheid

gestraft met hoge geldboetes. In Navarra sloten op 8 januari 45 mijnwerkers zich vrijwillig op in een kalimijn van de maatschappij Potasas de Navarra uit protest tegen de strafmaatregelen van uitsluiting en inhouding van het loon tot 2 maart die de directie tegen hen en ca. 1000 collega's had getroffen. De arbeiders gaven hun actie op 21 januari op. Tegelijk met de arbeiders in Navarra gingen in Pamplona 20 priesters in hongerstaking uit solidariteit. Ook zij gaven hun actie op toen de mijnwerkers de bezetting opgaven.

Een unicum in de geschiedenis van Franco-Spanje deed zich voor op 4 februari toen meer dan 500 ambtenaren op 5 ministeries voor enige tijd het werk neerlegden om kracht bij te zetten aan hun eis voor speciale duurtetoeslagen.

Op 6 februari ondertekenden de stakers een brief gericht aan de premier waarin zij zeiden bereid te zijn deel te nemen aan een „democratische staat waarin de politieke autoriteit van het volk komt". Verder vroegen zij vrijheid van vakbondsvorming.

In februari brak een grote staking uit in de Madrileense theaters, die zich later uitbreidde tot de radio- en televisiestations.

Deze stakingen hadden een duidelijk politiek karakter want zij waren gericht tegen het verplichte lidmaatschap van de staatsvakbond.

Door de staking, waaraan door acteurs en actrices en het technische personeel werd deelgenomen, waren een week lang bijna alle theaters in de hoofdstad gesloten.

Acht acteurs en actrices werden gearresteerd door de staatsveiligheidsdienst maar na het betalen van boetes weer in vrijheid gesteld. Vier van hen waren overigens gearresteerd omdat hun namen voorkwamen in de zakagenda van de sedert september '74 in arrest zijnde vrouwelijke psychiater Genoveva Forest, die beschuldigd wordt van medeplichtigheid aan de aanslagen op premier Carrero Blanco en een café in Madrid (pag. 17/1 '74 en pag. 799/2 '74).

Op 8 februari werd de universiteit van Valladolid gesloten tot oktober op last van het ministerie van onderwijs, nadat er sedert 20 januari ongeregeldheden waren geweest. Deze ontstonden nadat er een proces was begonnen tegen 7 studenten die ervan werden beschuldigd lid te zijn van de communistische partij en die op 6 februari veroordeeld werden tot gevangenisstraffen variërend van 3 maanden tot 4 jaar.

Op 4 februari werden op vele universiteiten de colleges geboycot uit protest tegen de sluiting van de universiteit van Valladolid.

In Madrid kwam het tot een treffen tussen studenten en de politie. Tegelijkertijd werd in Madrid een actie gehouden tegen de stijgende prijzen. Een groot aantal markten en winkels bleef gesloten en huisvrouwen riepen een boycot uit.

In totaal werden op 20 februari 90 mensen gearresteerd. Begin maart hielden studenten in Madrid en Barcelona bezettingsacties in kerken voor universitaire hervormingen. Zij werden gearresteerd en na ondervraging of betaling van een boete vrijgelaten.

Op 4 maart verklaarde een rechtbank in Barcelona het ontslag van 303 arbeiders bij de SEAT gegrond. In het geval van 14 ontslagen arbeiders verplichtte de rechtbank tot het weer in dienst nemen van hen of het betalen van een schadevergoeding. De 303 hadden gehandeld in strijd met hun arbeidscontract door deel te nemen aan stakingen. (Zie boven). *(NZZ, Le Monde, NRC/H'blad)*

VORMING POLITIEKE ASSOCIATIES, VERKLARINGEN PREMIER ARIAS

De nieuwe wet op de vorming van politieke associaties binnen het raam van de Movimiento (pag. 666) en de hoge leeftijd van het staatshoofd generaal Franco hebben de politieke discussie in Spanje in een nieuw stadium gebracht.

Op 12 januari trad de nieuwe wet in werking en op 13 januari meldde de eerste groepering zich voor erkenning aan. Het was de Asociacion Politica Proverista, onder leiding van de advocaat Manuel Maysounave Jimenez. De doelstelling van de organisatie was samenwerking met de uitvoering van de plannen van de regering ten bate van het algemeen belang.

Op 19 februari werd een interview gepubliceerd van premier Arias met de chef van het Amerikaanse persagentschap, *UPI* in Madrid, waarin de premier zijn visie gaf op de politieke ontwikkeling in Spanje. Hij zei daarin o.a. dat hij bleef streven naar een vorm van politieke democratisering.

Hij verwierp echter elke vorm van parlementaire partijendemocratie met „allianties, compromissen en coalities", waardoor volgens hem de regeringsmacht wordt verzwakt. Hierbij herinnerde hij aan de Tweede republiek in Spanje in de jaren dertig.

Het interview, dat in de meeste Spaanse kranten, die zelf overigens nooit gebruik maken van de diensten van buitenlandse persbureaus, in zijn geheel is weergegeven, bevatte weinig nieuws. Het enige opmerkelijke was de verklaring van Arias Navarro, dat ook Spanjaarden met een socialistische of een christen-democratische ideologie (die volgens peilingen grote populariteit genieten bij de Spanjaarden) een „politieke associatie" zouden kunnen vormen. Hij voegde er echter aan toe, dat die associaties zich dan aan de regels van het spel dienden te houden en respect moesten hebben voor de Spaanse grondwetten. Juist deze voorwaarde echter, waardoor zij in feite onder voogdij van de Movimiento komen te staan en niet vrijelijk als partijen in een open democratie kunnen optreden, is de reden, dat de socialisten en de christen-democraten in Spanje er niet aan denken „politieke associaties" te vormen.

In een andere passage zei Arias Navarro, dat het Spaanse volk de last van de politieke vernieuwing van de schouders van Franco moest afnemen. Hiermee duidde hij evenwel niet op de mogelijkheid, dat Franco een gedeelte van zijn macht uit handen zal geven. Iets verder in het interview legde Arias Navarro er namelijk de nadruk op, dat Franco de caudillo van Spanje blijft, als zodanig erkend en uitgeroepen door het Spaanse volk. Zijn oordeel en zijn mening, aldus Arias Navarro, blijven richtsnoer voor de Spaanse politiek.

Over de arbeidsonrust in het land Arias Navarro, dat de Spaanse regering niet zal wijken voor enige druk, die wordt uitgeoefend via stakingen met een „politieke inspiratie".

Op de vraag over de betrekkingen tussen Spanje en de Europese Gemeenschappen (de interviewer had gesteld, dat verschillende landen van de EG zich verzetten tegen nauwe banden met Spanje, totdat er politicke wijzigingen in het land tot stand zijn gekomen) antwoordde Arias Navarro, dat Spanje bij zijn politieke ontwikkeling geen enkele stap zal doen om toe te geven aan de druk van enige groep binnen of buiten de EG.

Spanje wil gelijkwaardig zijn aan de andere Europese landen in een Europa, waartoe het geografisch, biologisch, historisch en cultureel

behoort. Maar Spanje zal niet vervallen in nabootsingen.

In een televisiegesprek met een groep Spaanse journalisten op 26 februari kwam Arias wederom nader terug op de mogelijke politieke liberalisatie. Hij verklaarde toen dat er geen enkele wijziging is gekomen in zijn politiek van een beperkte democratisering. Hij zei met nadruk dat de fundamentele beginselen van de Movimiento nooit onderwerp van revisie of zelfs maar debat kunnen zijn.

Arias had echter ook kritiek op rechtse groepen, die hij aanduidde als „zekere sectoren, gelukkig minderheden die zichzelf beschouwen als de inquisitoren van de orthodoxie en die hun afkeuring over mij hebben uitgesproken als een man, die afwijkt van de leer".

Hij legde er weer de nadruk op dat zij die conflicten in Spanje trachten te gebruiken als platvormen voor subversiviteit, bij voorbaat kunnen rekenen op de vastberadenheid van de regering hen te verplettteren met alle gezag waarover zij beschikt.

Één van de belangwekkendste pogingen om te komen tot een politieke associatie werd ondernomen door de Spaanse ambassadeur in Londen, Manuel Fraga Iribarne, een vroegere minister van voorlichting. Hij was in februari in Madrid voor een serie besprekingen met premier Arias en andere leden van het kabinet, maar keerde op 17 februari naar zijn standplaats terug omdat, naar hij meedeelde, hij afzag van zijn voornemen een politieke associatie op te richten. De door Iribarne geplande associatie had als voornaamste doel constitutionele hervormingen die zouden moeten leiden tot vrije verkiezingen en vrije vakbonden.

De Nationale Raad van de Beweging verklaarde echter een dergelijke associatie niet te kunnen toestaan omdat zij inging tegen de principes van de „organische democratie" waarop het regime is gebaseerd.

Op 13 maart richtte een groep christen-democraten de Federacion Popular Democratica op, onder leiding van de vroegere minister van defensie José Maria Gil Robles. Deze groep wil zich beijveren voor Spanje's toetreding tot de EG en nauwe samenwerking met de Westeuropese christen-democratische partijen.

Op 12 maart keurde de Nationale Raad de vorming van de Asociacion para la Reforma Sociale Española onder leiding van de vroegere falangist Cantarero del Castillo goed. Eind april keurde de Nationale Raad de oprichting van het Catalaanse „Linkse Volksverbond" af. In het „Linkse Volksverbond" waren Catalaanse linkse falangisten samengegaan met linkse splintergroepen om als gewestelijke partij een plaats in het Spaanse pluralisme te kunnen veroveren.

Op 17 maart maakte Federico Silva Munoz, oud-minister van arbeid, bekend dat hij besloten had samen met een aantal andere christen-democratische vrienden een politieke associatie op te richten, UDE, de Democratische Spaanse Unie. Silva Munoz is een zgn. rechtse christen-democraat die bereid is samen te werken met het regiem. Er bestaan in Spanje vier christen-democratische groeperingen die alle illegaal zijn: het zijn de Nationalistische Baskische partij, de Democratische Unie van Catalonië, de Sociaal Christelijke Democratie onder leiding van José Maria Gil Robles, oud-minister van defensie in de republiek en Christelijk Democratisch Links onder leiding van de oud-minister van onderwijs Joaquim Ruiz Gimenez.

Aan de vooravond van het in werking treden van de wet op de politieke associaties hebben deze groeperingen bekend gemaakt dat zij zich niet zullen aanmelden voor officiële erkenning, ondanks het beroep van premier Arias op alle christen-democratische krachten, omdat zij niet binnen het raam van de Movimiento willen werken.

De UDE van Federico Silva Munoz daarentegen heeft zich bereid verklaard binnen het kader van het regime te blijven, maar wel te streven naar een pluralistisch systeem zoals dat van de andere westelijke landen.

Op 11 juli werd een nieuwe politieke groepering opgericht onder de naam FEDI, de federatie van onafhankelijke studies, die zich ten doel stelde de verschillende aspecten van staatszaken te bestuderen en te analyseren met het oog op hervormingen.

Van de nieuwe groepering maken een groot aantal vooraanstaande Spanjaarden deel uit, zoals oud-minister van voorlichting Pio Cabanillas en José Maria de Areilza, hertog van Motrico, oud-ambassadeur in Parijs en Washington. Een ander vooraanstaand lid is de ambassadeur in Londen, Manuel Fraga. De oprichters maakten bekend geen erkenning als politieke associatie te zullen aanvragen, omdat zij niet bereid waren binnen het kader van de Movimiento te opereren.

Op 25 aug. kwam de groep voor het eerst in Santiago de Compostella in Galicië bijeen. Zij publiceerde toen een communiqué waarin werd aangedrongen op een grondige en urgente hervorming in Spanje en de overgang van een autoritair naar een democratisch systeem. Zij verklaarde verder dat de politieke verandering rekening moet houden met de opbouw van de toekomst en niet met de beoordeling door het verleden met als voornaamste doelstelling de organisatie van een volledige democratische samenleving.

Als voornaamste studie-objecten noemde zij: een grondwetsherziening, de opvolging van Franco, een vakbondshervorming en een nieuwe kieswet.

Op 28 juli kwam de Nationale Raad van de Beweging bijeen om zich te beraden over de toelating van twee groeperingen tot de status van politieke associatie. De Unie van het Spaanse Volk, waarvan één der oprichters de nieuwe minister voor de Beweging José Solis was, werd toegelaten.

Het verzoek van een groep falangisten tot oprichting van een Spaanse falangistische associatie werd afgewezen, omdat de naam verwarring zou kunnen stichten met de falangistische groepering die al binnen de Beweging opereert.

Uitstel verkiezingen Cortes

Op 23 juni had premier Arias meegedeeld dat bij de verkiezingen voor de Cortes, die in november gehouden zouden worden, de politieke associaties al toegelaten zouden worden. Nog voor 31 augustus zouden alle voorbereidingen voor het opstellen van kandidaten geregeld zijn. De politieke associaties zouden zich ook van de massamedia mogen bedienen. Hij gaf verder in zijn toespraak tot het parlement een uiteenzetting van de hoofdlijnen van zijn beleid. Deze waren: de bestrijding van het communisme, de versterking van de nationale eenheid en de erkenning van de monarchistische staatsvorm. Hij verwachtte dat er nog in 1975 een speciale wet ter bestrijding van het communisme aangenomen zou worden.

Op 28 juli nam de Raad voor het Koninkrijk een motie aan waarin generaal Franco werd aanbevolen de verkiezingen voor het parlement met vijf maanden uit te stellen tot 16 maart 1976.

Waarnemers nemen aan dat achter deze manoeuvre generaal Franco zelf staat, die op deze manier wil voorkomen dat de eventuele politieke associaties een doorslaggevende rol kunnen spelen bij de verkiezing van een nieuwe president van de Cortes, die tevens voorzitter van de Raad van het Koninkrijk is en uit dien hoofde een uiterst belangrijke rol speelt in de overgangsperiode na het overlijden van het staatshoofd.

MAATREGELEN TEGEN DE PERS

De regering is in de laatste tijd in verscherpte mate opgetreden tegen de pers, waarbij tot tijdelijke sluiting, het toepassen van censuur en aanklachten tegen journalisten werd overgegaan.

Op 23 febr. werd censuur toegepast op een interview met Don Juan de Bourbon, de vader van de Spaanse troonpretendent in het monarchistische dagblad *ABC*. In het weggelaten stuk had de vorst geconstateerd dat het merendeel van de Spaanse publieke opinie voorstander was van een meer democratische staatsvorm.

Op 3 maart werd het vooraanstaande politieke weekblad *Cambio-16* voor de periode van 3 weken gesloten en kreeg de hoofdredacteur Manuel Velasco een geldboete wegens aanvallen op de nationale eenheid en regeringsinstellingen. Hij had kritiek geuit op een officiële reactie op een artikel over de Basken en een artikel over Spanje's politieke toekomst.

Op 5 maart werd de hele oplage van het tweede weekblad van het land, *Mundo*, in beslag genomen omdat daarin een artikel stond over de zaak-*Cambio-16*.

Het rechtse weekblad *Fuerza Nueva* kreeg op 30 jan. 2 pagina's te verwijderen die artikelen bevatten waarin de regering van corruptie werd beschuldigd.

Op 17 januari werd Ernesto Garcia Herrera, de Madrileense correspondent van verschillende buitenlandse bladen, gearresteerd omdat hij een bijeenkomst van de Democratische Junta, waarin verschillende verboden politieke partijen samenwerken, had bijgewoond. Hij weigerde de politie, onder verwijzing naar zijn beroepsgeheim, nadere informatie te geven. Hij werd later op borgtocht vrijgelaten, waarvoor het geld was ingezameld door de Madrileense persvereniging.

Op 9 mei heeft de minister van voorlichting en toerisme een aantal „spelregels" gepubliceerd waaraan de redacties van opiniebladen zich moeten houden, willen zij niet met de justitie in aanraking komen.

De journalisten dienen met het grootste respect de principes van de Movimiento te behandelen alsmede de grondwet, het leger en de instellingen van het regime;

geen kritiek te formuleren op het staatshoofd, de prins van Spanje en de premier;

de openbare orde te verdedigen;

geen enkel probleem te behandelen dat de nationale eenheid in gevaar kan brengen;

niet te spreken over de opvolging of de hypothese te behandelen dat Franco zich aan het voorbereiden is afstand te doen van de macht;

strikte toepassing van het rondschrijven van de procureur van het Hooggerechtshof van 26 okt. 1974 die verbiedt dat er melding wordt gemaakt van clandestiene organisaties, hun activiteiten, hun programma's of de verklaringen van hun leiders in Spanje of daarbuiten. *(Le Monde, NZZ, FAZ, NRC/H'blad)*

VERHOGING MINIMUM LOON, ENERGIEMAATREGELEN

Op 21 maart werd het minimumloon verhoogd tot 280 pesetas per dag met ingang van 1 april.

In okt. 1963 werd het minimumloon voor het eerst vastgesteld op 60 pesetas per dag, het steeg daarna via 84 pesetas ('66), 96 pesetas ('67), 102 pesetas ('69), 120 pesetas ('70), 136 pesetas ('71), 156 pesetas ('72), 186 pesetas ('73) en 225 pesetas ('74).

In het najaar van 1974 had de toenmalige minister van economische zaken een aantal energiebesparende maatregelen afgekondigd, teneinde de werkgelegenheid te handhaven, de inflatie terug te brengen, die geschat werd op 16% voor het gehele jaar en de monetaire reserves te handhaven door het verminderen van de consumptie en het vergroten van de export.

In het kader van de energiebesparing werden o.a. de sluitingstijden van café's en restaurants vervroegd, een maximumsnelheid ingesteld, televisieuitzendingen vervroegd en de prijzen van aardolie voor particulier en industrieel gebruik verhoogd.

Tevens werd met ingang van 12 april voor de periode tot 5 oktober de klok een uur vooruit gezet om energie te besparen. *(NZZ, Le Monde)*

OOST-EUROPA

DUITSE DEMOCRATISCHE REPUBLIEK

PARTIJ- EN REGERINGSDELEGATIE IN DE SU. NIEUW VRIENDSCHAPSVERDRAG DDR-SU

Een partij- en regeringsdelegatie uit de DDR bracht van 6-13 okt. een bezoek aan de SU. Van de Oostduitse delegatie maakten o.m. deel uit partijleider Erich Honecker, de voorzitter van de Staatsraad Willi Stoph en premier Horst Sindermann.

De belangrijkste gebeurtenis tijdens het bezoek was de ondertekening door de partijleiders Honecker en Brezjnew van een nieuw verdrag over „vriendschap, samenwerking en wederzijdse bijstand" tussen de DDR en de SU. De ondertekening vond plaats op 7 okt., de 26ste verjaardag van de stichting van de DDR.

Eerdere vriendschapsverdragen tussen de twee staten dateren uit 1955 (pag. 12132/1 e.v.-1955) en 1964 (pag. 385 e.v.-1964).

Een karakteristiek element in het nieuwe verdrag is, dat het streven naar hereniging van Duitsland, in tegenstelling tot de oude verdragen, niet meer wordt genoemd.

Heette het in het verdrag van 1964 nog: „Beide landen verplichten zich te streven naar de eenheid van Duitsland op een vredelievende en democratische basis", nu wordt gezegd, dat de onschendbaarheid van de Europese grenzen, zoals die op de CEVS-conferentie (pag. 497 e.v.-1975) is vastgelegd ook geldt voor de grens tussen de DDR en de Bondsrepubliek.

Een ander verschil met het verdrag van 1964 betreft de bepaling over wederzijdse militaire bijstand. Volgens het verdrag van 1964 verplichten partijen zich elkaar militaire bijstand te verlenen „in het geval van een gewapende overval van deze of gene staat of deze of gene statengroep op een der Hoge Verdragsluitende Partijen in Europa"; de beperkende bepaling „in Europa" komt in het nieuwe verdrag niet meer voor; m.a.w., indien de SU in het Verre Oosten mocht worden aangevallen, dan is de DDR verplicht tot militaire hulp.

Gewezen kan ook nog worden op de passage in de preambule, waarin gezegd wordt, dat de „ondersteuning, de vestiging en de bescher-

ming van de socialistische verworvenheden (...) gemeenschappelijke internationale plicht van de socialistische landen zijn". Hiermee is in het nieuwe vriendschapsverdrag de „Brezjnew-doctrine" van de begrensde soevereiniteit van de socialistische staten vastgelegd. Tot dusver was dat alleen gebeurd in het verdrag tussen de SU en Tsjechoslowakije.

Tekst verdrag DDR-SU

De tekst van het nieuwe verdrag tussen de DDR en de SU over vriendschap, samenwerking en wederzijdse bijstand luidt aldus (vgl. tekst van 1964 pag. 387-1964):

De Duitse Democratische Republiek en de Unie van Socialistische Sowjet-Republieken hebben,
daarop opbouwend, dat tussen de Duitse Democratische Republiek en de Unie van Socialistische Sowjet-Republieken een nauw, broederlijk verbond ontstaan is,
dat op het fundament van het marxisme-leninisme en van het socialistische internationalisme berust,
in de vaste overtuiging, dat de alzijdige vestiging van de eenheid en de vriendschap tussen de Duitse Democratische Republiek en de Unie van Socialistische Sowjet-Republieken in overeenstemming is met de fundamentele belangen van de volkeren van beide landen en van de gehele socialistische gemeenschap en de verdere toenadering van de socialistische naties dient,
geleid door het streven, overeenkomstig de principes en doeleinden van de socialistische buitenlandse politiek de gunstigste internationale voorwaarden voor de vestiging van het socialisme en het communisme te garanderen,
de hoogste betekenis toekennend aan de bescherming van de territoriale integriteit en soevereiniteit van beide staten tegen welke aanslagen dan ook,
besloten de uit het Warschauer verdrag over vriendschap, samenwerking en wederzijdse bijstand van 14 mei 1955 voortvloeiende verplichtingen strikt na te komen,
consequent en onwrikbaar voor de vestiging van de op de gemeenschappelijkheid van de maatschappelijke orde en einddoelen berustende geslotenheid van alle landen van de socialistische gemeenschap opkomend,
bekrachtigend, dat de ondersteuning, de vestiging en de bescherming van de socialistische verworvenheden, die dankzij de heldhaftige inspanningen en opofferingsvolle arbeid van de volkeren bereikt werden, gemeenschappelijke internationale plicht van de socialistische landen zijn,
de verdere vervolmaking van de politieke en ideologische samenwerking, de ontwikkeling en verdieping van de socialistische economische integratie grote betekenis toekennend,
met de vaste bedoeling de verdere vestiging van de vrede en de veiligheid in Europa en in de hele wereld te bevorderen en hun bijdrage eraan te leveren, de collectief uitgewerkte principes van de betrekkingen tussen staten met verschillende maatschappelijke orde te verwerkelijken en op deze grondslag een vruchtbrengende en wederzijds profijtelijke samenwerking op het Europese continent te ontwikkelen,
er mee rekening houdende, dat de Duitse Democratische Republiek, die de principes van het verdrag van Potsdam vervuld heeft, als soevereine, onafhankelijke socialistische staat volberechtigd lid van de Verenigde Naties geworden is,
aan de verdere ontwikkeling en vervolmaking van de verdragsrechtelijke grondslag van hun wederzijdse betrekkingen grote betekenis toekennend en rekening houdend met de veranderingen die zich in Europa en de hele wereld voltrokken hebben,
geleid door de doeleinden en principes van het Handvest van de Verenigde Naties,

het volgende verdrag gesloten:

Art. 1. De Hoge Verdragsluitende Partijen zullen in overeenstemming met de beginselen van het socialistische internationalisme ook in de toekomst de betrekkingen van de eeuwige en onbreekbare vriendschap en de broederlijke wederzijdse hulp op alle gebieden vestigen. Zij zullen de alzijdige samenwerking planmatig en onwrikbaar ontwikkelen en verdiepen en elkaar alzijdige hulp en ondersteuning toekennen op de grondslag van de wederzijdse eerbiediging van de soevereiniteit en onafhankelijkheid van de staat, van de gelijkberechtiging en van de niet-inmenging in de binnenlandse aangelegenheden.

Art. 2. De Hoge Verdragsluitende Partijen zullen de inspanningen tot de effectieve benutting van de materiële en geestelijke mogelijkheden van hun volken en staten voor de stichting van de socialistische en de communistische maatschappij en de vestiging van de socialistische gemeenschap verenigen. In overeenstemming met de principes en doeleinden van de socialistische economische integratie en om de materiële en culturele behoeften van hun volken te bevredigen zullen zij de wederzijds profijtelijke twee- en meerzijdige economische en wetenschappelijk-technische samenwerking, met inbegrip van de samenwerking in het kader van de Raad voor wederzijdse economische bijstand (de Comecon, red.), vestigen en beide zijden zullen er mee voort gaan de economische plannen op lange termijn te coördineren en op elkaar af te stemmen, de specialisering en coöperatie in produktie en onderzoek uitbreiden, perspectiefmaatregelen tot de ontwikkeling van de belangrijkste takken van economie, wetenschap en techniek op elkaar afstemmen, de bij de stichting van het socialisme en communisme verzamelde inzichten en ervaringen uitwisselen en in het belang van de verhoging van de effectiviteit van de maatschappelijke produktie een steeds nauwer samenwerken van de economieën van beide staten verzekeren.

Art. 3. De Hoge Verdragsluitende Partijen zullen de samenwerking tussen de organen van de staatsmacht en de maatschappelijke organisaties bevorderen, omvangrijke verbindingen op de gebieden van wetenschap en cultuur, het onderwijs, de literatuur en kunst, de pers, de radio, het filmwezen en de televisie, het gezondsheidswezen, de milieubescherming, het toerisme, de lichaamscultuur en de sport, alsmede op andere gebieden ontwikkelen. Zij zullen evenzeer de ontwikkeling van contacten tussen de werkers van beide landen bevorderen.

Art. 4. De Hoge Verdragsluitende Partijen zullen de verdere ontwikkeling van de broederlijke betrekkingen tussen alle staten van de socialistische gemeenschap maximaal bevorderen en steeds in de geest van de vestiging van hun eenheid en geslotenheid handelen. Zij verklaren hun bereidheid de noodzakelijke maatregelen ter bescherming en ter verdediging van de historische verworvenheden van het socialisme, van de veiligheid en de onafhankelijkheid van beide landen te treffen.

Art. 5. De Hoge Verdragsluitende Partijen zullen ook in de toekomst alle van hun afhankelijke maatregelen tot de consequente verwerkelijking van de beginselen van het vreedzaam naast elkaar bestaan van staten met een verschillende maatschappelijke orde, tot uitbreiding en verdieping van het ontspanningsproces in de internationale betrekkingen nemen en er naar streven de oorlog definitief uit het leven van de volkeren te verbannen. Zij zullen alles in het werk stellen om de internationale vrede en de veiligheid van de volkeren tegen aanslagen van agressieve krachten van het imperialisme en de reactie te beschermen, de bewapeningswedloop stil te zetten, tot de algemene en volledige ontwapening bij te dragen, het kolonialisme in al zijn vormen en verschijningen definitief op te ruimen en de van koloniale onderdrukking bevrijde staten bij de versterking van hun nationale onafhankelijkheid en soevereiniteit te ondersteunen.

Art. 6. De Hoge Verdragsluitende Partijen beschouwen de onschendbaarheid van de staatsgrenzen in Europa als de belangrijkste voorwaarde voor de waarborging van de Europese veiligheid en brengen de vastbeslotenheid tot uitdrukking gemeenschappelijk en in bondgenootschap met de andere deelnemersstaten van het Warschauer verdrag van 14 mei 1955 en in overeenstemming daarmee de onaantastbaarheid van de grenzen van de deelnemerstaten van dit verdrag, zoals zij als resultaat van de Tweede Wereldoorlog en de naoorlogse ontwikkeling ontstaan zijn, met inbegrip van de grenzen tussen de Duitse Democratische Republiek en de Bondsrepubliek Duitsland, te waarborgen. Beide zijden zullen gemeenschappelijke inspanningen ondernemen om alle verschijningen van het revanchisme en militarisme tegen te gaan en een strikt nakomen van de met het doel van de vestiging van de Europese veiligheid afgesloten verdragen nastreven.

Art. 7. In overeenstemming met het vierzijdige verdrag van 3 sept. 1971 zullen de Hoge Verdragsluitende Partijen hun verbindingen met West-Berlijn onderhouden en ontwikkelen, ervan uitgaand, dat het geen bestanddeel van de Bondsrepubliek Duitsland is en ook voortaan niet door haar geregeerd wordt.

Art. 8. In het geval van een gewapende overval van deze of gene staat of deze of gene statengroep op een van de Hoge Verdragsluitende Partijen zal de andere Hoge Verdragsluitende Partij dit als een aanval op zichzelf beschouwen en haar zonder uitstel elke bijstand, met inbegrip van militaire, leveren en haar in de uitoefening van het recht op individuele of collectieve zelfverdediging overeenkomstig art. 51 van het Handvest van de Verenigde Naties met alle haar ter beschikking staande middelen ondersteunen. Over de op grond van dit artikel genomen maatregelen zullen de Hoge Verdragsluitende Partijen zonder uitstel de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties onderrichten en in overeenstemming met de bepalingen van het Handvest van de Verenigde Naties handelen.

Art. 9. De Hoge Verdragsluitende Par-

tijen zullen in alle belangrijke internationale vraagstukken elkaar informeren, elkaar raadplegen en, uitgaande van de gemeenschappelijke positie, die overeenstemmend met de belangen van beide staten werd afgestemd, handelen.

Art. 10. Dit verdrag tast de rechten en verplichtingen van de Hoge Verdragsluitende Partijen uit geldige twee- en meerzijdige verdragen niet aan.

Art. 11. Dit verdrag behoeft ratificatie en treedt met de uitwisseling van de ratificatieoorkonden, die in de naaste toekomst in Berlijn zal plaats vinden, in werking.

Art. 12. Dit verdrag wordt voor de duur van 25 jaar afgesloten en automatisch met telkens nog eens tien jaar verlengd, wanneer niet een van de Hoge Verdragsluitende Partijen twaalf maanden voor het aflopen van de geldigheidsduur de wens uit het op te zeggen.

Uitgevaardigd in Moskou op 7 okt. 1975 in twee exemplaren, elk in de Duitse en de Russische taal, waarbij beide teksten in gelijke mate geldig zijn.

Reactie westelijke mogendheden

De ambassades van de drie westelijke mogendheden hebben op 14 okt. gelijkluidende verklaringen uitgegeven, waarin zij reageren op het afsluiten van een nieuw vriendschapsverdrag tussen de DDR en de SU. De tekst van deze verklaring luidt:

De regeringen van de Franse Republiek, van het Verenigd Koninkrijk van Groot-Brittannië en Noord-Ierland en van de Verenigde Staten van Amerika hechten waarde aan de vaststelling, dat geen door een van de vier mogendheden met een derde staat afgesloten verdrag op enigerlei wijze de rechten en verantwoordelijkheden van de vier mogendheden en de overeenkomstige desbetreffende vierzijdige overeenkomsten, besluiten en praktijken kan beroeren.
Derhalve blijven de rechten en verantwoordelijkheden van de vier mogendheden voor Berlijn en Duitsland als geheel door het verdrag over vriendschap, samenwerking en wederzijdse bijstand, dat tussen de USSR en de DDR op 7 okt. 1975 afgesloten werd, onberoerd.

In perscommentaren wordt er op gewezen, dat deze verklaring vooral doelde op art. 7 van het verdrag, dat betrekking heeft op West-Berlijn. In de beschrijving van de betrekkingen, die bestaan tussen de DDR en de SU enerzijds en West-Berlijn anderzijds wordt het Russische woord „swiazy" gebruikt, dat in het viermogendhedenakkoord van sept. 1971 over Berlijn gebruikt wordt om de betrekkingen tussen de Bondsrepubliek en West-Berlijn te beschrijven. Swiazy kan vertaald worden met bindingen of verbindingen. In de Duitse tekst van het vriendschapsverdrag wordt gekozen voor verbindingen.
Op deze wijze wordt gesuggereerd, dat er geen bijzondere banden tussen de Bondsrepubliek en West-Berlijn bestaan, maar dat de betrekkingen van West-Berlijn met de Bondsrepubliek van gelijke natuur zijn als die van West-Berlijn met de SU en de DDR. Daarmee wordt wederom geïmpliceerd, dat West-Berlijn een „zelfstandige politieke eenheid" is, zoals het in het verdrag van 1964 in art. 6 expliciet werd aangeduid.
De verklaring van de drie mogendheden heeft ten doel aan te geven, dat voor hen het viermogendhedenakkoord van 1971 en de overige vierzijdige overeenkomsten maatgevend zijn. *(FAZ, NZZ, Moscow News)*

ROEMENIË

BEZOEKEN BULGAARSE PARTIJLEIDER ZJIWKOW

De Bulgaarse partijleider en president Todor Zjiwkow heeft dit jaar twee maal een bezoek aan Roemenië gebracht. Het eerste vond plaats van 14-17 febr. Zjiwkow kwam toen alleen, niet vergezeld van een delegatie.
Het tweede bezoek was van 16-20 juni. Dit was een officieel bezoek, waarbij Zjiwkow o.m. begeleid werd door minister-president Stanko Todorow.
Het tweede bezoek vloeide voort uit het in febr. genomen besluit twee maal per jaar topoverleg te houden.
Aan het slot van het tweede bezoek werd een „gemeenschappelijke verklaring" uitgegeven i.p.v. het meer gebruikelijke communiqué.

In de verklaring werd de vastbeslotenheid tot uitdrukking gebracht om de wederzijdse betrekkingen op de niveaus van staat en partij verder te ontwikkelen.

In de periode 1976-1980 moet de onderlinge handel verdubbelen in vergelijking met de periode 1971-1975.

Verder werden acht verdragen opgesomd, die gedurende het bezoek ondertekend waren:

- een lange-termijn-overeenkomst over economische, technische en wetenschappelijke samenwerking;
- een overeenkomst over de gemeenschappelijke bouw en bediening van een waterkrachtwerk in de Donau;
- een akkoord over de levering van elektriciteit uit de SU aan Bulgarije via Roemeens grondgebied;
- een protocol over de coördinering van de economische ontwikkelingsplannen van de twee landen in de periode 1976-1980;
- een overeenkomst over de uitbreiding van de culturele samenwerking;
- een conventie over de gemeenschappelijke bouw van een machinebouwonderneming;
- een conventie over specialisering in produktie en over wederzijde leveringen van uitrusting voor de voedselindustrie;
- een programma voor wetenschappelijke en technische samenwerking tussen 1976 en 1980.

De partijleiders hielden gedurende het tweede bezoek van Zjiwkow bij verschillende gelegenheden openbare redevoeringen, die duidelijk maakten, dat er tussen Bulgarije en Roemenië op verschillende punten meningsverschillen bestaan. Opvallend was dat m.b.t. de geplande conferentie van Europese communistische partijen (pag. 319/3 e.v.).
Ceausescu bleek voorstander van een „breed debat" over huidige ontwikkelingen in de communistische- en arbeidersbeweging. De conferentie moest de deelname in de discussie verzekeren van alle betrokken partijen onder voorwaarden „democratie en volledige gelijkheid".
Zjiwkow benadrukte in de eerste plaats d Bulgaarse loyaliteit jegens Comecon en Warschaupact, daarbij opmerkend, dat zijn land een onafscheidbaar deel is van de socialistische gemeenschap. Hij zag de conferentie van Europese communistische partijen in dit licht. (A g e r p r e s)

Zjiwkow (l.) met Ceausescu.

MIDDEN-OOSTEN

BAHREIN

REORGANISATIE KABINET. ONTBINDING PARLEMENT

Op 24 aug. trad de regering van sjeik Khalifa bin Sulman al Khalifa af, omdat, volgens radio-Bahrein, haar ontwikkelingsprogramma en haar wetgeving door de Nationale Vergadering waren tegengewerkt; het parlement was zich in de voorbije twee jaar te buiten gegaan aan debatten, die door ideeën werden beheerst welke „vijandig" stonden tegenover „de maatschappij en waarden van Bahrein". Het conflict tussen regering en parlement ging vooral over de ratificatie van een veiligheidswet.

Deze wet was op 28 okt. 1974 door de heerser van Bahrein, sjeik Isa bin Sulman al-Khalifa, uitgevaardigd, 24 uur vóór de opening van de tweede zitting van de in dec. 1973 gekozen Nationale Vergadering. Door die wet kreeg de minister van binnenlandse zaken de bevoegdheid „verdachten" drie jaar in hechtenis te houden zonder vorm van proces. De oppositie, die omstreeks de helft van de parlementsleden omvatte, noemde de wet „schurkachtig" en wist de ratificatie van de wet door de Nationale Vergadering tegen te houden.
Op 23 aug. 1975, een etmaal voor het ontslag van de regering, maakte het ministerie van binnenlandse zaken de arrestatie bekend van „verscheidene personen die zich bezig hielden met acties die schadelijk zijn voor de staatsveiligheid". De ca. 30 arrestanten zouden leden zijn van een „nationaal front" of een „volksfront". Enkelen van hen zouden contacten hebben onderhouden met sabotage-organisaties, die kort tevoren in naburige landen (Koeweit, Libanon en Syrië) waren opgerold. Bij razzia's door de politie waren wapens, munitie en explosieven in beslag genomen, aldus de bekendmaking op 23 augustus.

Enkele uren na de ontslagaanvrage van de premier, werd hij door de heerser — zijn broer — belast met de vorming van een nieuw kabinet en dit werd op 25 aug. beëdigd. De voornaamste portefeuilles waren als volgt verdeeld:

Premier — sjeik Khalifa bin Sulman al-Khalifa; defensie — sjeik Hamed bin Isa al-Khalifa (de kroonprins); financiën en economie — Sayed Mahmoud Ahmed al-Alawi; buitenlandse zaken — sjeik Mohammed bin Mubarak al-Khalifa; justitie — sjeik Khalid bin Mohammed al-Khalifa; ontwikkeling en bouwnijverheid — Yoessoef Ahmed Shirawi; arbeid en sociale zaken — Ibrahim Mohammed Hassan Humaydan; plaatselijk bestuur en landbouw — sjeik Abdoella bin Khalid al-Khalifa; staatsminister voor kabinetszaken — Jawad Selim al Arrayad.

Twee nieuwe ministers werden benoemd, waardoor het totaal aantal leden van het kabinet van 14 op 16 kwam. Drie ministers verwisselden van portefeuille.

Op 25 aug. deelde de premier mee, dat hij de heerser had verzocht de Nationale Vergadering te ontbinden. Deze had reeds op 23 aug. verklaard, dat het nodig was dat „de Nationale Vergadering meer een vertegenwoordiging van de doorsnede van het volk wordt en meer streeft naar de vervulling van de verlangens van de bevolking".
Op 26 aug. ontbond sjeik Isa de Nationale Vergadering. De premier beloofde daarop nieuwe verkiezingen, zodra een nieuwe kieswet zou zijn opgesteld en bepaalde artikelen van de grondwet betreffende de taak van het parlement zouden zijn herzien. Op 27 aug. voegde de premier daaraan toe, dat de regering zich ten doel stelde het land „een parlement (te geven) dat de hele natie vertegenwoordigt, in al haar geledingen, waarden en ideeën zoals zij in werkelijkheid bestaan".
Inmiddels waren nieuwe arrestaties gemeld. Op 26 aug. berichtte het „Arabische Inlichtingenbureau" in Beiroet dat een komplot voor een staatsgreep was ontdekt, dat talrijke communisten en leden van andere linkse organisaties waren gearresteerd en dat wapenvoorraden waren ontdekt. *Le Monde* (4-9) sprak van een 50-tal arrestaties.
Op 8 sept. meldde *AFP* uit Manama, dat voor het staatsveiligheidshof een proces was begonnen tegen de 30 in augustus gearresteerde leden van een sabotagegroep. De 27-jarige leider, Abdel Rahman Osman, zou een bekentenis hebben afgelegd. *(Le Monde, NZZ, DPA, UPI, Reuter)*

(Vor. ber. pag. 270/1/2-1974)

POSITIE AMERIKAANSE VLOOTBASIS

Nadat op 20 nov. 1973 in Manama de hoofdstad van Bahrein, was gemeld dat de Amerikaanse marine haar steunpunt Dsjafer op Bahrein voor 1 okt. 1974 moest ontruimen — wat neerkwam op een opzegging van het in dec. 1971 met de VS gesloten akkoord — besloot de regering van Bahrein in de herfst van 1974, na een bezoek van de Amerikaanse minister van marine, dit ontruimingsbesluit in te trekken; het zou nl. onder druk van andere Arabische staten zijn genomen, zo meldde *AP* (3-10-1974).
Op 22 sept. 1975 liet de Amerikaanse marine het Congres weten, dat zij met Bahrein was overeengekomen $ 4 mln per jaar te zullen betalen — met terugwerkende kracht tot 1 juli 1974 — voor het gebruik van de basis; sinds 1971, toen de Amerikanen de basis van de Britten hadden overgenomen, betaalden zij $ 600.000 per jaar.
Op 30 sept. werd echter vanuit Washington gemeld dat Bahrein de VS verzocht had het gebruik van de basis per medio 1977 te beëindigen. *(AP, The Times)*

PERZIË

GASAKKOORD PERZIË—SU—WEST-DUITSLAND

Nadat diverse maanden in Teheran, Moskou en Düsseldorf onderhandelingen waren gevoerd, ondertekenden vertegenwoordigers van de Perzische aardgasmaatschappij NIGC, van Sojoezgasexport en Ruhrgas AG op 10 april te Moskou een verdrag over de levering van Perzisch aardgas via de SU aan West-Duitsland.
Het beginselakkoord gaat ervan uit, dat Perzië vanaf 1981 per jaar ca. 13 mrd m^3 aardgas aan West-Duitsland levert gedurende 24 jaar via pijpleidingen door de SU. Dit land zal zelf 3 mrd m^3 gas per jaar ontvangen. Ten behoeve van dit gastransport zal in Perzië een nieuwe aardgasleiding met een lengte van 1500 km worden aangelegd. Details van het verdere transport moeten nog worden uitgewerkt.
De SU heeft ondanks haar grote aardgasreserves (naar schatting een kwart van het wereldtotaal) gebrek aan aardgas, o.m. door een tekort aan pijpleidingen. In verband daarmee was in okt. 1974 een akkoord met West-Duitsland gesloten over de levering van 950.000 ton aan pijpleidingen in ruil voor 60 mrd m^3 aardgas (zie pag. 107/3-1975). *(Tass, UPI)*.

(Zie ook pag. 672/2)

SJAH IN SINGAPORE, AUSTRALIË, NIEUW-ZEELAND, INDONESIË EN INDIA

Sjah Mohammed Reza Pahlevi heeft van 18 sept. - 4 okt. 1974 in gezelschap van o.a. zijn minister van buitenlandse zaken, Abbas Ali Khalatbari, officiële bezoeken gebracht aan Singapore, Australië, Nieuw-Zeeland, Indonesië en India.

Singapore

Tijdens zijn bezoek aan Singapore (18-20 sept. '74) riep de sjah op tot

een nauwere samenwerking van de staten rond de Indische Oceaan — Perzië, India, Pakistan, Bangladesh, Birma, Thailand, Maleisië, Singapore en Indonesië —, omdat die dezelfde belangen bij de veiligheid en de vrijheid van scheepvaart en handel hebben.

Australië

Gedurende zijn verblijf in Australië (20-27 sept.) ondertekenden de sjah en zijn Australische gesprekspartner, premier Whitlam, een cultureel akkoord en een handelsverdrag (ter waarde van $ 100 mln).

Voor de National Press Club ging de sjah op 26 sept. 1974 nader in op de betekenis van de Indische Oceaan. Die moest z.i. tot een zone van vrede en samenwerking worden gemaakt, terwijl het Midden-Oosten een kernwapenvrij gebied moest worden. Men moest een rivaliteit tussen de supermogendheden in de Indische Oceaan zien te vermijden. Zijn regering zou gaarne zien dat de oeverstaten van de Indische Oceaan geheel vrij van buitenlandse overheersing waren. Daarvoor was het noodzakelijk, dat de betrokken landen van Afrika via India tot Indonesië toe hun gedachten lieten gaan over een uitgebreidere economische samenwerking, de vorming van een gemeenschappelijke markt en over militaire veiligheid. Pas na de nodige afspraken op deze terreinen zou het mogelijk zijn de in dit gebied vreemde mogendheden op een afstand te houden. De sjah had echter niets tegen een uitbreiding van het eilandje Diego Garcia tot een steunpunt van de Amerikaanse marine en luchtmacht; verzet daartegen was onlogisch, zolang ook de Sowjet-Unie daar met een oorlogsvloot aanwezig was.
Voorts sprak de sjah over de economische samenwerking tussen Perzië en Australië, waartoe z.i. onbeperkte mogelijkheden aanwezig waren. Perzië had bijzondere belangstelling voor de Australische uranium- en bauxietvoorraden.

Nieuw-Zeeland

In Nieuw-Zeeland (27 sept. - 1 okt. 1974) ondertekende de sjah met zijn gastheer, premier W. E. Rowling, een handelsakkoord, op grond waarvan o.a. het volume van de Nieuwzeelandse vleesexport naar Perzië van 12.310 tot 50.000 ton per jaar werd vergroot. Blijkens een gemeenschappelijk communiqué steunde de Nieuwzeelandse regering het voorstel van de sjah het Midden-Oosten tot een kernwapenvrije zone te maken, terwijl ook zij van mening was dat de Indische Oceaan een vredeszone moest blijven, buiten de rivaliteit van de grote mogendheden.

Indonesië

In Indonesië (1 en 2 okt. 1974) voerde de sjah o.a. besprekingen met president Soeharto, waarbij volgens het gemeenschappelijke communiqué na afloop Indonesië het voorstel van de sjah i.z. een kernwapenvrije zone in het Midden-Oosten steunde. Beide landen meenden dat de Indische Oceaan een vredeszone moest zijn en dat zij, als leden van de VN-commissie voor de Indische Oceaan, (pag. 194/2-'73) daaraan meer moesten doen. Ook Zuidoost-Azië moest een gebied van vrede, vrijheid en neutraliteit worden. Voor het behoud van de stabiliteit en samenwerking in dit gebied was een sterkere regionale samenwerking nodig.

India

Met zijn bezoek aan India (2-4 okt. 1974) beantwoordde de sjah een bezoek, dat premier Gandhi van India van 28 april tot 2 mei 1974 aan Perzië had gebracht.
Reeds tijdens een bezoek van de (toenmalige) Indiase minister van buitenlandse zaken, Swaran Singh, aan Teheran was op 22 febr. 1974 een economisch protocol tussen beide landen getekend, waarbij Perzië aan India een krediet van $ 300 mln verstrekte voor een plan tot exploitatie van India's ijzerertsvoorraden.

Voorts werd overeengekomen dat Perzië in de komende 5 jaar extra olie aan India zou leveren en dat het zou helpen bij de uitbreiding van de olieraffinaderij in Madras, waarin de National Iranian Oil Company een aandeel had, zodat de capaciteit van 2,8 mln ton per jaar zou worden opgevoerd tot 3,5 mln ton. Perzië zou de ruwe olie tegen een gesubsidieerde prijs leveren. Voorts werd overeenstemming bereikt over een gemeenschappelijk aluminiumproject, waarbij Perzië 100.000 ton van de Indiase produktie zou afnemen, terwijl India. aan Perzië 65.000 ton ijzer en rails zou leveren. Tevens werden afspraken gemaakt over een gemeenschappelijk visserijproject in de Perzische Golf en de Indische Oceaan.

Blijkens het gemeenschappelijk communiqué i.z. het bezoek van premier Gandhi aan Perzië werd overeengekomen de produktiecapaciteit van het Kudrehmukh-ijzerertsproject met 7,5 mln ton per jaar uit te breiden t.b.v. de verwerking in Perzië. Een gemeenschappelijk onderzoek zou worden ingesteld naar de bouw van een aluminiumfabriek. Met Perzische financiële steun zou een gemeenschappelijke scheepvaartlijn worden opgericht. In het algemeen zou worden samengewerkt om de capaciteit van de Indiase industrie op te voeren om de behoeften van beide landen te bevredigen. Daarbij zou voorrang worden verleend aan de produktie van cement, suiker, ijzeren staven, andere staalprodukten, papier en chemicaliën. Ook voor de verwezenlijking van deze projecten zou Perzië de financiële middelen beschikbaar stellen. Voorts zouden stappen worden gezet t.b.v. de samenwerking op het gebied van de atoomenergie. Volgens de NZZ (5-5-'74) beliepen de toegezegde Perzische kredieten ca. $ 1 mrd. In persberichten werd dit eerste bezoek van een Indiase premier aan Perzië sinds 15 jaar gezien als een toenadering die deels ten koste ging van de speciale relatie tussen Perzië en Pakistan. [Volgens The Financial Times (30-4-'74) nam de sjah de Pakistaanse regeringsleider Bhoetto vooral diens contacten met de Libische leider Kadhafi kwalijk.]

In het gemeenschappelijke communiqué t.g.v. het bezoek van de sjah aan India werd o.a. verklaard:

Als leden van de VN-commissie voor de Indische Oceaan juichen India en Perzië toe, dat het concept van een Indische Oceaan als vredeszone, vrij van de rivaliteiten van de grote mogendheden, van spanningen en bewapening steeds meer aanhangers en voorstanders vindt. De vrede en veiligheid in dit gebied moeten tot de zorg van de oeverstaten behoren, en om dat te bereiken moet een nauwere onderlinge samenwerking worden overeengekomen. Ook de veiligheid en de stabiliteit in de Straat van Hormoez worden steeds belangrijker. Die moeten in samenwerking en overeenstemming met het VN-handvest worden bereikt. India steunt het Perzische voorstel in het Midden-Oosten een kernwapenvrije zone in te richten.
De samenwerking tussen India en Perzië is de laatste tijd flink gevorderd, in het bijzonder t.a.v. de gemeenschappelijke projecten zoals de ijzerfabriek in Kudremukh, de aluminiumfabriek en de gemeenschappelijke scheepvaartlijn, maar ook t.a.v. andere industrieën zoals papier, materiaal voor spoorlijnen en cement.

De sjah verklaarde tijdens een persconferentie, dat zijn land Pakistan nooit zou steunen als het een aanvalsoorlog tegen India zou voeren, en dat Perzië ook geen Amerikaanse wapens aan Pakistan zou leveren. De landen ten noorden van de Indische Oceaan moesten een zone van welvaart en stabiliteit scheppen en die nieuwe gemeenschap moest gebaseerd zijn op economische en politieke samenwerking, en ook op samenwerking op scheepvaartgebied. Slechts zo konden de scheepvaartroutes door de Indische Oceaan worden beschermd en konden vreemde mogendheden worden geweerd. Zolang de landen van dit gebied niet met één mond spreken, zal niemand naar ons luisteren, aldus de sjah.
Hij liet zich, aldus de *NZZ* (6-10-'74), niet tot een uitspraak tegen de uitbreiding van Diego Garcia tot een Amerikaans steunpunt verleiden. Van de VS kon moeilijk terughoudendheid worden verwacht, als de SU inmiddels 9000 scheepsdagen per jaar in de Indische Oceaan bereikt. Daarmee sprak hij volgens de *NZZ* indirect de Indiase minister Swaran Singh tegen, die de aanwezigheid van Russische oorlogsschepen in de Indische Oceaan steeds gekleineerd had en zich daarentegen scherp tegen het Diego Garcia-project gekant had.

(NZZ, FAZ, The Times, Financial Times, Le Monde)

SAMENWERKINGSAKKOORDEN MET PAKISTAN, AFGHANISTAN EN TURKIJE. BEZOEKEN DAOED EN KORUTURK

Nadat in een Perzisch-Pakistaans protocol van 17 nov. 1973 vijf gemeenschappelijke economische pro-

jecten (de bouw in Pakistan van een textiel- en een cementfabriek, een fabriek voor de verwerking van landbouwprodukten plus een fabriek voor de vervaardiging van synthetische rubber, alsmede verbouw van jute) waren overeengekomen en Perzië aan Pakistan een krediet voor de aankoop van Perzische machines en zware uitrusting had toegezegd, werd op 12 juli 1974 een kredietovereenkomst ter waarde van ruim $ 580 mln ondertekend; Perzië zou het bedrag in drie jaar uitbetalen.
Op 25 febr. 1975 arriveerde de sjah voor een particulier bezoek in Pakistan en op 12 mei werd gemeld, dat beide landen een handelsakkoord voor 5 jaar hadden gesloten, en een joint venture waren overeengekomen voor de bouw van twee textielfabrieken in Baloetsjistan (Pakistan) voor een bedrag van £ 29 mln equivalent, waarvoor het grootste deel van de machines en uitrusting door China zou worden geleverd.

Afghanistan

Op 28 juli 1974 ondertekenden Perzië en Afghanistan een samenwerkingsakkoord, dat o.a. voorzag in een ontwikkelingsproject langs de rivier de Hirmand (irrigatiewerken, landbouwprojecten en daarmee verbonden industrieën), de bouw van een suikerfabriek en een vleesverwerkend bedrijf, samenwerking bij het weg- en spoorwegverkeer plus de levering van 200 autobussen door Perzië aan Afghanistan.
Van 26 tot 30 april 1975 bracht de president van Afghanistan, Mohammed Daoed Khan, een officieel bezoek aan Perzië, waarbij hij de voorstellen van de sjah steunde wat betreft betere betrekkingen tussen de oeverstaten van de Indische Oceaan, en net als deze van mening was dat de bescherming van de Perzische Golf uitsluitend aan de oeverstaten voorbehouden moest blijven.

Turkije

Nadat in sept. 1974 met Turkije overeenstemming was bereikt over een pijpleidingproject t.b.v. Perzisch aardgas naar de Middellandse Zee voor verscheping naar West-Europa werd tijdens een bezoek van de Turkse president Koruturk (2 tot 7 juni 1975) een raamakkoord getekend over een nauwe samenwerking tussen beide landen m.b.t. verbindingen, toerisme, energie, investeringen, de agrarische industrie en de bewapening.

De sjah van Perzië bij aankomst in Amman. V.l.n.r. koningin Alia, de sjah, koning Hoessein en keizerin Farah

SJAH BEZOEKT JORDANIË EN EGYPTE

Van 6-8 jan. 1975 bracht de sjah een bezoek aan Jordanië, waar hij besprekingen voerde met koning Hoessein. De sjah zegde Jordanië verdere economische steun toe en droeg met toestemming van de VS 24 gebruikte straaljagers van het type F-5A over. In een gemeenschappelijke verklaring spraken beide staatshoofden zich tegen een verandering van de status van het Arabische Jeruzalem uit en vóór het herstel van de Palestijnen in hun rechten.
Op 9 febr. had de sjah in St. Moritz opnieuw een onderhoud met de Jordaanse koning.

Egypte

Van 8-12 jan. verbleef de sjah in Egypte, waar hij o.m. besprekingen voerde met president Sadat. Deze betuigde volgens een gemeenschappelijk communiqué de sjah en het Perzische volk zijn erkentelijkheid voor de steun aan de Arabische strijd. Beiden toonden zich voldaan over de op bilateraal niveau gemaakte vorderingen, in het bijzonder de oprichting van de Perzisch-Egyptische ontwikkelingsbank, de opbouw van Port Said en de lopende onderhandelingen over de opbouw van een petrochemische industrie.

Op 24 mei 1974 had de Perzische minister van economische zaken en financiën, Houshang Ansari, bekendgemaakt, dat Perzië zich na vijfdaagse onderhandelingen met een Egyptische delegatie verplicht had Egypte langlopende kredieten ter waarde van $ 1,1 mrd te verstrekken. Die zouden o.a. dienen voor de wederopbouw van Port Said, de uitbreiding van het Suezkanaal, de aanleg van een tweede pijpleiding langs het Suezkanaal alsmede een aantal mijnbouw-, industrie- en landbouwprojecten, waaronder fabrieken voor petrochemische produkten, textiel en kunstmest. Een deel van de investeringen ten behoeve van de wederopbouw van Port Said zou worden gebruikt voor de aanleg van een overslagstation voor Perzische produkten. Voorts werd overeengekomen dat Perzië en Egypte een gemeenschappelijke investerings- en ontwikkelingsbank met zetel te Cairo zouden stichten.
[Tegelijk deelde minister Ansari toen mee, dat Perzië aan Syrië een langlopend krediet van $ 150 mln beschikbaar zou stellen voor de uitvoering van ontwikkelingsprojecten.]
Tijdens een feestbanket ter ere van de sjah zei president Sadat op 11 jan. o.a., dat diens bezoek een keerpunt in de betrekkingen tussen beide landen betekende. De sjah had Egypte in dec. 1974 bij een impasse in de olievoorziening geholpen door onmiddellijk 650.000 ton te sturen, en Egypte was de sjah ook dankbaar voor zijn deelname aan de wederopbouw van de door de oorlog verwoeste gebieden.

Op 24 april bracht president Sadat een tegenbezoek aan de sjah in Teheran. Op een persconferentie verklaarde Sadat toen, dat zowel het Israëlisch-Arabische conflict als de internationale veranderingen besproken waren en dat de opvattingen van beide landen op alle punten identiek waren en volledig met elkaar overeenstemden. De sjah liet weten dat Perzië de politiek van de Egyptische president steunde.

Uitgevers: Int. Uitg. en Handelmij „Systemen Keesing" B.V., Ruysdaelstraat 71-75, Amsterdam - N.V. Algemene Uitgeverij Keesing, Keesinglaan 2-20, B 2100 Deurne-Antwerpen.

INDONESIË EN DE TOEKOMST VAN OOST-TIMOR

De dekolonisatie van Portugees Timor heeft evenals die van Angola een gewelddadige wending genomen door de onderlinge strijd van de inheemse politieke bewegingen, waarbij net als in Angola ook op Portugees Timor een invloedrijke, doch duistere rol wordt gespeeld door de buurlanden.
Na talrijke geruchten over Indonesische militaire acties, lijkt sinds 16 okt. een optreden van Indonesische troepen in het door het Portugese bewind verlaten gebied, ondanks de ontkenning door Djakarta, een feit.

Politieke bewegingen

In de loop van de zomer van 1974 traden op Oost-Timor drie politieke bewegingen naar voren:

1) APODETI (Democr. Volksassociatie van Timor) o.l.v. secretaris-generaal José Fernando Osorio Soares, die aansluiting van Oost-Timor bij Indonesië voorstaat.

2) UDT (Democratische Unie van Timor), opgericht door Mario Carrascalao en geleid door Augusto Cesar da Costa Mousinho (burgemeester van de hoofdstad Dili), die voorstander is van een voorlopige, federatieve band met Portugal uit economische overwegingen.

3) FRETILIN (Revolutionair Front van Onafhankelijk Oost-Timor), in sept. 1974 voortgekomen uit de ASDT (Sociaal-Democratische Associatie van Timor, sinds april 1974), o.l.v. voorzitter Francisco Xavier de Amaral en de 25-jarige José Ramos Horta; aanvankelijk voorstander van een geleidelijke, later van een onmiddellijke, onafhankelijkheid.

Op 2 maart 1975 meldde radio-Sydney, dat op Portugees Timor nog een vierde partij zou worden opgericht, de ADITLA, de Democratische Associatie voor de Integratie van Oost-Timor in Australië. De oprichters van deze beweging waren inwoners van Oost-Timor, die in 1942-1943 gedurende 18 maanden op Timor tegen Japan vochten te zamen met eenheden uit Australië. Ze wilden dat het bestuur over Oost-Timor zou komen bij een Australisch-Timorese commissie, waarbij Australië verantwoordelijk zou worden voor buitenlandse zaken en defensie. Maar de reacties in Australië op deze voorstellen waren negatief.

Aanvankelijk genoot de UDT de steun van het Portugese bestuur. De UDT-denkbeelden kwamen overeen met de door De Spinola in Portugal aangegeven koers. Zelfs vrachtauto's van de overheid werden gebruikt om dorpelingen voor demonstraties van de UDT aan te voeren, aldus het *Angola Bulletin* (mei 1975).

De leiders van het FRETILIN daarentegen werden dwarsgezeten door het nog niet gezuiverde politie- en bestuursapparaat, dat daarbij gebruik maakte van wetten uit de Salazar-Caetano periode. Zo werden de leiders van het FRETILIN berecht omdat ze een bijeenkomst hadden georganiseerd zonder de autoriteiten tijdig in te lichten zoals de wet het voorschreef. In oktober 1974 werd aan het FRETILIN de zendtijd op het officiële radiostation ontnomen en werd het blad van het FRETILIN verboden.
Toen de Portugese minister van interterritoriale betrekkingen Almeida Santos eind oktober 1974 Oost-Timor bezocht steunde deze duidelijk het UDT. De onafhankelijkheid, die door het FRETILIN werd voorgestaan, was volgens Almeida Santos een onmogelijkheid omdat het gebied economisch niet zou kunnen bestaan. Bovendien moest de geopolitieke realiteit in het gebied worden erkend. Hiermee duidde Almeida Santos op de dreiging vanuit Indonesië. Tegelijk kritiseerde hij het standpunt van APODETI. Hij verklaarde dat het onlogisch leek de ene overheersende macht door de andere te vervangen.
Eveneens eind oktober 1974 bracht echter de komst van 600 Portugese commando's, veteranen uit de koloniale oorlogen in Afrika, een ommekeer in de situatie op Oost-Timor. Zij lieten weten, dat zij het bestuur zouden zuiveren: „25 april is nu op Timor aangebroken". Weliswaar was eind juli 1974 gouverneur Alves Aldeia vervangen door kolonel Nivio Herdade, een aanhanger van De Spinola, maar de rest van het bestuur was gehandhaafd, en ook de geheime politie PIDE/DGS bleef actief, al werd de naam veranderd in PIM. De Portugese officieren, die de Beweging van de Strijdkrachten op Oost-Timor beheersten, hadden verhinderd dat de soldaten dezelfde vrijheid om te vergaderen en zich te organiseren kregen als de militairen in Portugal. De juist aangekomen commando's echter begonnen met het organiseren van de militairen.

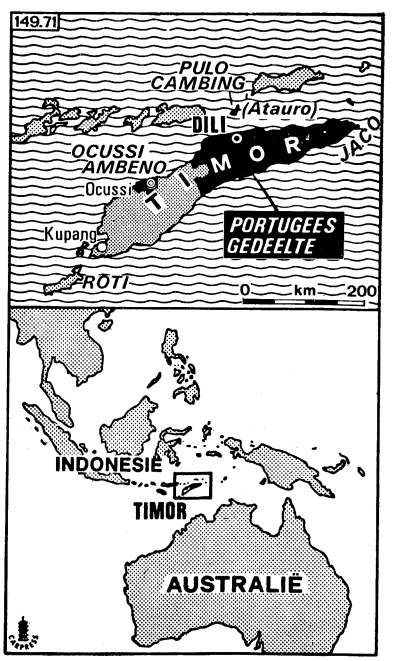

Vervolgens werd op 18 nov. 1974 gouverneur Nivio Herdade ontslagen en vervangen door de progressievere kolonel Lemos Pires, die een aantal hoge officieren van de Beweging van de Strijdkrachten uit Portugal meebracht.
De nieuwe machthebbers maakten een einde aan de beperkende maatregelen tegen het FRETILIN, dat daarop zijn activiteiten aanzienlijk uitbreidde en zijn aanhang vergrootte.
Toen brak een moeilijke tijd aan voor de UDT. Haar doelstelling, een federatieve band met Portugal, was na de val van De Spinola onrealiseerbaar geworden omdat de nieuwe Portugese regering een dergelijke band afwees. Door de zuivering van het bestuursapparaat en de politie was de greep van de conservatieve vleugel op de beweging ernstig verzwakt. Uit deze onzekere periode kwam ten slotte een nieuwe stroming in de UDT naar voren die toenadering tot het FRETILIN zocht.
Tegelijk werden de leiders van het FRETILIN minder afkerig van het aanhouden van een zekere band met het Portugal van de nieuwe leiders en gingen zij steeds meer voelen voor een uitstel van de totale onafhankelijkheid tot na een lange overgangsperiode. Men meende dat een langere Portugese aanwezigheid Indonesië van eventuele annexatieplannen af zou kunnen brengen.
Het naar elkaar toegroeien van de doelstellingen van FRETILIN en UDT resulteerde op 21 jan. 1975 in de vorming van een coalitie tussen beide organisaties. Aan de Portugese regering werd gevraagd om op korte termijn een overgangsregering te vormen met gelijke deelname van FRETILIN, UDT en Portugal om de onafhankelijkheid van Oost-Timor voor te bereiden. Om Portugal te helpen bij de dekolonisatie zou er een beheersschapscommissie van de Verenigde Naties moeten komen, bestaande uit o.m. Guinee-Bissau, Tanzania, Zweden, Noorwegen, Denemarken en Nederland. Tevens lieten FRETILIN en UDT in een gemeenschappelijke verklaring

weten, dat zij aansluiting bij een buitenlandse mogendheid, in het bijzonder Indonesië, verwierpen. Op 21 febr. werd vanuit Djakarta bericht, dat FRETILIN en UDT zich hadden uitgesproken voor een direct uitroepen van de onafhankelijkheid en de vorming van een overgangsregering door middel van onderhandelingen met de Portugese regering.
Inmiddels had de Portugese regering in januari getracht te komen tot de vorming van een „regeringsraad", die zou bestaan uit 12 personen, elk drie voor FRETILIN, UDT, APODETI en de Chinese gemeenschap.
Zowel APODETI als FRETILIN weigerden echter mee te doen. Ramos Horta, leider van het FRETILIN, verdedigde zijn houding aldus: „Als we APODETI als een partner voor de toekomst van Oost-Timor aanvaarden betekent dat, dat we buitenlandse belangen en bemoeienissen aanvaarden. APODETI is een marionet van de Indonesische regering."

Overleg Portugal-Australië-Indonesië

Na de omwenteling in Portugal op 25 april 1974 werd ook voor Indonesië en Australië de toekomst van Portugees Timor actueel.
Toen Ramos Horta in juni 1974 Indonesië bezocht (als leider van de ASDT), gaf de Indonesische minister van buitenlandse zaken, Adam Malik, hem een schriftelijke verklaring, waarin hij het zelfbeschikkingsrecht van Timor nadrukkelijk bevestigde.
In sept. 1974 nodigde de Indonesische regering de leiders van APODETI en UDT naar Djakarta uit voor overleg.
Ook in sept. 1974 voerde de Australische premier Gough Whitlam o.a. over Timor besprekingen met de Indonesische president Soeharto tijdens een informeel bezoek aan Java. Volgens de *NZZ* (29-9-'74) waren alle waarnemers van mening, dat Whitlam en Soeharto het erover eens waren geworden, dat de aansluiting van Portugees Timor bij Indonesië de voor alle betrokkenen beste en „schoonste" oplossing was. Een woordvoerder van het Australische ministerie van buitenlandse zaken verklaarde toen: „Een onafhankelijk Timor zou een niet levensvatbare staat zijn en een potentiële bedreiging voor het gebied". Tegelijk verzekerden beide staten dat zij niet tussenbeide wilden komen en de wens van de bevolking van Timor wilden eerbiedigen, aldus de *NZZ*.
Eind sept. 1974 voerden de ministers van buitenlandse zaken van Portugal en Indonesië resp. Mario Soares (toen) en Adam Malik, in New York overleg over Oost-Timor, waarbij zij volgens de *NZZ* (15-10-'74) bevestigden, dat de bevolking van het eilanddeel de gelegenheid moest krijgen vrij over haar staatsrechtelijke toekomst te beslissen.
Nadat de Portugese minister voor inter-territoriale coördinatie, Antonio de Almeida Santos, in Canberra besprekingen had gevoerd met de Australische regering, waarbij deze naar voren bracht dat een onafhankelijk Oost-Timor de veiligheid van het gebied in gevaar zou brengen, arriveerde hij op 16 okt. 1974 te Djakarta voor overleg met de Indonesische leiders. Hij verklaarde toen, dat een onmiddellijke onafhankelijkheid voor Oost-Timor „niet realistisch" was, omdat hij net als Indonesië van mening was, dat een onafhankelijk en zwak Timor gevaarlijk voor de stabiliteit in dat gebied zou zijn. Overigens geloofde hij, dat de meerderheid van het Timorese volk banden met Portugal wilde bewaren. De beste dekolonisatiemethode zou aan de hand van een referendum kunnen worden bepaald, dat volgens de Portugese vice-consul in Djakarta (na berichten in de Indonesische pers) reeds in juli was aangekondigd voor maart 1975. Tevens verklaarde de Portugese minister, dat verkiezingen voor een constituerende vergadering vóór maart 1975 plaats zouden vinden, maar dat een referendum niet op korte termijn kon volgen. Een woordvoerder van president Soeharto verklaarde, dat Indonesië geen aanspraak op Portugees Timor maakte, maar associatie van de kolonie met Indonesië wel als een dekolonisatiemogelijkheid zag. Die associatie mocht echter niet gebeuren op een wijze die strijdig is met de Indonesische grondwet „die bepaalt dat ons land geen federatie is".

Terwijl het Portugese bewind de laatste jaren gemiddeld hulp ter waarde van $ 500.000 à 600.000 aan Oost-Timor verleende, maakte minister Almeida Santos nu melding van een bedrag van $ 24 mln. Daarop zou minister Malik hebben verklaard, dat Indonesië $ 100 mln per jaar beschikbaar zou stellen, als Oost-Timor zich bij Indonesië zou aansluiten, aldus de N Z Z (1-11-'74).

Indonesische berichtgeving. Klachten APODETI. Reactie Australië

In de Indonesische pers verschenen in oktober 1974 berichten over geheimzinnige wapenleveranties aan Oost-Timor, die uit China zouden komen. Ook was sprake van de heimelijke aanwezigheid in Dili van vier Chinese generaals, die via Canberra naar Oost-Timor zouden zijn gekomen. De Chinezen op Portugees-Timor, versterkt met elementen uit Macao, zouden weliswaar afbeeldingen van Tsjiang Kai-sjek aan de voorgevels van hun huizen hebben hangen, maar zij zouden binnenshuis reeds foto's van Mao Tsetoeng klaar hebben liggen.
In de Indonesische berichtgeving werd de vrees geuit, dat in Oost-Timor de communisten de macht over zouden nemen. Tevens werd het FRETILIN voorgesteld als een communistische beweging. Het FRETILIN deed pogingen Indonesië tot andere gedachten te brengen.

In een brief schreef de FRETILIN-UDT coalitie op 28 jan. aan president Soeharto dat „we ons bewust zijn van onze grote verantwoordelijkheid voor het handhaven van de vrede en de politieke stabiliteit in dit gebied. Daarom willen we graag een basis voor onderling begrip van onze gemeenschappelijke problemen vestigen. Wij kunnen U verzekeren dat we in de toekomst, na de onafhankelijkheid, vriendschap, goede nabuurschap en samenwerking zullen bevorderen voor de vooruitgang van de volkeren van Indonesië en Oost-Timor ten dienste van de wereldvrede.
Half april bracht een FRETILIN-UDT-delegatie een bezoek aan Djakarta.
Ramon Horta verklaarde, dat hoewel Oost-Timor Peking zou erkennen en niet Taiwan, het land geen diplomatieke betrekkingen met China zou aangaan totdat Djakarta dit heeft gedaan. Brieven en boodschappen van ondergrondse groepen op de Zuid-Molukken en West-Irian, waarin om steun wordt gevraagd en wordt voorgesteld een gemeenschappelijk front tegen Indonesië te vormen, werden niet beantwoord. Het FRETILIN vreest dat dit mogelijke provocaties van de Indonesische veiligheidsdienst zijn, die bewijzen zoekt voor het argument dat FRETILIN een bedreiging voor Indonesië zou vormen.

In die situatie verslechterde de relatie tussen APODETI en het Portugese bestuur. Op 7 febr. zond de APODETI een telegram aan VN-secretaris-generaal Waldheim, waarin het Portugese bestuur ervan werd beschuldigd de dekolonisatie te vertragen. Het bestuur op haar beurt noemde dit telegram „demagogisch" en „vol onjuistheden en leugens".
Volgens het Portugese bestuur was de vertraging in de dekolonisatie volledig te wijten aan de inefficiënte en oncorrecte houding van bepaalde politieke partijen, zoals APODETI, „die in plaats van de bevolking voor te lichten aanhangers probeert te winnen door corruptie en intimidatie".

Op 24 febr. werd APODETI door het Portugese bestuur voor een periode van 45 dagen uitgesloten van het gebruik van de radio. Als reden voor dit verbod gaf de Portugese gouverneur Pires op de voortdurende aanvallen van APODETI op Portugal en het Portugese bestuur. Bovendien zou APODETI in een radio-uitzending drie dagen eerder „de mensen hebben bedreigd met de kracht van Indonesië, als ze APODETI niet steunen". Er werden een aantal propagandisten van APODETI gearresteerd die tegenover de bevolking verklaarden dat bij een Indonesische invasie iedereen zal worden gedood die geen lidmaatschapsbewijs van APODETI kan tonen.

Op 5 maart beschuldigde APODETI in een oproep aan Waldheim de Portugezen ervan de voor maart aangekondigde verkiezingen achterwege te laten. In een telegram aan Waldheim op 10 maart stelde APODETI, dat de Portugese regering de Timorezen onderdrukte en intimideerde; in december 1974 zouden moordpartijen hebben plaatsgevonden en in januari 1975 zouden dorpen op wapens zijn doorzocht, terwijl APODETI zich tevens beklaagde over haar uitsluiting van radio-uitzendingen.

Op 21 febr. berichtte de *Sydney Morning Herald,* dat er „groeiende en onwelkome aanwijzingen (zijn) dat de Indonesische regering ernstig overweegt om Portugees Timor in een niet te verre toekomst via een militaire operatie over te nemen". Op 22 febr. meldde de *Melbourne Age,* dat uit geheime inlichtingendocumenten zou blijken, dat Indonesië „binnen enkele weken" Portugees Timor onder zijn controle wilde brengen.
Een functionaris van het Indonesische ministerie van defensie noemde die berichten op 24 febr. „volkomen ongegrond". Dezelfde dag deelde het Indonesische persbureau *Antara* mee, dat linkse groepen in Portugees Timor vrijwel overal de macht in handen hadden genomen en dat meer dan 300 inwoners naar het Indonesische deel van het eiland waren uitgeweken, „aangezien de bedreiging van burgers, die het niet eens zijn met linksen tot een ware terreur is uitgegroeid". De Portugese veiligheidstroepen zouden openlijk de linkse groepen steunen en een bondgenootschap met het FRETILIN zijn aangegaan. aldus *Antara.*
Op 25 febr. onthulde het Australische ministerie van buitenlandse zaken, dat de regering ongerust was over rapporten, bevestigd door de Australische militaire inlichtingendienst, m.b.t. een mogelijke militaire actie tegen Portugees Timor door Indonesië „die een daad van zelfbeschikking binnen Portugees Timor kon beletten". De woordvoerder van het ministerie voegde hieraan toe: „De Indonesische regering is op de hoogte van de houding van de Australische regering en van het belang, dat Australië hecht aan een internationaal aanvaardbare daad van zelfbeschikking in het gebied".
Nog dezelfde dag stelde het Indonesische ministerie van buitenlandse zaken, dat Indonesië geen territoriale ambities koesterde en geen invasie van Timor plande. Op 26 febr. deelde het Indonesische ministerie van openbare werken mee, dat het leger binnenkort zou beginnen met het herstel van wegen (ca. 100 km) en bruggen in het grensgebied met Portugees Timor. Op 27 febr. maakte het Indonesische persbureau *Antara* melding van een enkele dagen tevoren op Portugees Timor begonnen „haat Indonesië"-campagne, van een communistische infiltratie in sleutelposten van de regering en van door het FRETILIN bedreven agitatie en intimidatie onder de bevolking, speciaal tegen APODETI-leden.
De Portugese gouverneur Lemos Pires verklaarde op 3 maart tegenover Australische journalisten, dat de beweringen van Antara een verdraaiing van de waarheid waren en dat er geen „haat Indonesië"-campagne op Timor werd gevoerd. Over de door *Antara* gememoreerde vluchtelingen schreef het *Angola Bulletin* (mei 1975) o.m.:

„Volgens het Portugese bestuur zijn echter weinig mensen van het Portugese naar het Indonesische deel van het eiland getrokken. In totaal zouden in december 1974 en januari 1975 een tweehonderd mensen uit het gebied van Atsabe onder druk van de pro-Indonesische radja Goncalves naar het westelijke deel van het eiland zijn gegaan. Het zou gaan om jonge mannen, die thans in een militair kamp bij de plaats Atambua op West-Timor een opleiding in commando-technieken krijgen.
In februari 1975 arresteerden de Portugese autoriteiten een dorpshoofd die aan deze recrutering meewerkte..."

Op 5 maart sprak de Indonesische ambassadeur in Australië, generaal Tasning, in een onderhoud met premier Whitlam in opdracht van zijn regering met klem geruchten tegen over een op handen zijnde Indonesische invasie op Oost-Timor. Hij verzekerde, dat zijn land Portugees Timor „niet zal bezetten".

Tegelijkertijd verklaarde de Indonesische minister van buitenlandse zaken, Malik, dat Indonesië noch agressie wilde plegen noch slachtoffer van agressie wilde worden. Hij betreurde de „politieke terreur" op Oost-Timor: „De Indonesische regering zal zich niet afzijdig houden als de bevolking van Portugees Timor aan terreur bloot staat". „Wij zullen niet kunnen toestaan dat de ontwikkelingen in dat gebied onze veiligheid in gevaar brengen", aldus Malik. Hij voegde hieraan toe: „Naar onze mening moeten opengebleven kwesties met de Portugese regering worden opgelost, en wel in overeenstemming met de toezegging, die de Portugese regering aan Indonesië gedaan heeft."
Op 14 maart berichtte Antara, dat president Soeharto elke suggestie m.b.t. een Indonesische militaire interventie op Portugees Timor volledig verworpen had. Hij zou dit absoluut duidelijk hebben gesteld tegenover hoge officieren, die meenden dat een snelle militaire machtsovername zou worden gesteund door de andere lidstaten van de ASEAN.
Volgens NRC/H'blad (11-3) zou o.a. generaal Ali Murtopo voorstander zijn van een tijdige annexatie om niet voor een „fait accompli" te worden gesteld, dat de Indonesische staatsveiligheid zou bedreigen. Hij had in oktober 1974 opgeroepen tot een „herintegratie" van Oost-Timor in Indonesië.
Terwijl het Indonesische legerblad Berita Yudha op 14 maart stelde, dat een eventueel referendum de wens van de bevolking niet kon weerspiegelen, omdat deze zou worden gemanipuleerd, verklaarde ambassadeur Tasning volgens de FAZ (14-3), dat de toekomst van Portugees Timor van de wil van het volk afhing. „Als het volk voor onafhankelijkheid stemt, zal Indonesië deze beslissing respecteren". Ook was Indonesië bereid de soevereiniteit van de toekomstige staat te garanderen — met Australië en andere „vredelievende staten" van het gebied — en zich op die wijze te verdedigen tegen een inmenging van vreemde mogendheden, zoals de SU en China.
Kort tevoren had de Indonesische veiligheidsdienst alle journalisten verboden het Indonesische deel van Timor te bezoeken vanwege de „gevoelige situatie".

Op 18 maart verliet de Portugese gouverneur Lemos Pires Djakarta, waar hij tijdens een uitgesteld bezoek langdurige besprekingen had gevoerd met Indonesische leiders. Van 3-5 april bracht president Soeharto een informeel bezoek aan Australië, waar hij premier Whitlam verzekerde, dat Indonesië geen territoriale aanspraken op Portugees Timor maakt.

Breuk coalitie FRETILIN-UDT. Conferentie te Macao

Op 24 mei deelde majoor Vitor Alves, lid van de Portugese revolutionaire raad, na een reis door Zuidoost-Azië mee, dat de Portugese regering het plan om op Oost-Timor een referendum te houden had laten varen. Wel was het mogelijk, dat het gebied na verkiezingen onafhankelijk zou worden. Voorts maakte majoor Alves bekend, dat vertegenwoordigers van de drie politieke bewegingen elkaar half juni onder Portu-

gese leiding in Macao zouden ontmoeten.
Op 27 mei verbrak de UDT echter eenzijdig de coalitie met het FRETILIN teneinde „de belangen van het volk van Timor veilig te stellen en voor de veiligheid van Timor-Dili als natie die werkelijk vrij en onafhankelijk is". De UDT-beslissing berustte op de volgende overwegingen:

- De beginselen die in het coalitiedocument zijn opgesomd zijn systematisch en met opzet verkeerd geïnterpreteerd door het FRETILIN, waarbij ideologische agressiviteit omgezet werd in fysieke agressiviteit, waardoor het leven van de staat in gevaar werd gebracht;
- vooraanstaande figuren van het FRETILIN werken actief samen met het voormalige regime;
- de stappen die het FRETILIN heeft ondernomen brengen de interne politieke veiligheid en stabiliteit in gevaar „in de geopolitieke context waarin we zijn verwikkeld";
- de UDT strijdt, in overeenstemming met haar doel, voor de onafhankelijkheid van Timor-Dili en voor de sociale, economische en culturele ontwikkeling van het volk op een vreedzame wijze. (Antara)

De conferentie over de toekomstige status van Timor vond van 26-28 juni te Macao plaats, maar zonder vertegenwoordigers van het FRETILIN. De voorzitter van deze organisatie, Francisco Xavier de Amaral, liet weten, dat hij niet met de APODETI aan één tafel zou gaan zitten, zolang die haar politiek van integratie in Indonesië niet wijzigde.

Op 19 juni had gouverneur Lemos Pires de drie politieke bewegingen verboden nog langer propaganda-uitzendingen via de radio te verzorgen, omdat z.i. de dagelijkse programma's van 90 minuten ontaard waren in persoonlijke aanvallen en verdraaiingen van de waarheid. De gouverneur wees verder Indonesische persberichten van de hand, waarin sprake was van gewelddaden en „wreedheden" van de kant van het FRETILIN tegen aanhangers van APODETI. Volgens hem waren er tekenen van onderlinge intimidatie door alle drie partijen, maar geen besprekingen met de inheemse politieke wijzen van geweld. Voorts zei Pires de indruk te hebben, dat FRETILIN probeerde tijd te rekken in de hoop meer steun te krijgen onder de bevolking; de besprekingen met de inheemse politieke leiders over het dekolonisatieproces zouden doorgaan, met of zonder FRETILIN. Dit was een andere koers dan die, welke de Portugese minister voor inter-territoriale coördinatie Almeida Santos, op 12 mei in het Portugese blad O Seculo had geformuleerd, toen hij t.a.v. de eis van het FRETILIN om APODETI van de besprekingen uit te sluiten opmerkte: „Het verzoek tot uitsluiting schijnt op een logische redenering gebaseerd te zijn. Voorzover APODETI de integratie van het gebied in de Republiek Indonesië voorstaat — en tot op heden heeft ze dit gedaan — is haar programma direct in strijd met ons dekolonisatieprogramma."

Het overleg te Macao tussen Portugal (met minister Almeide Santos en majoor Alves), UDT en APODETI resulteerde in de formulering van een constitutionele wet (op 13 juli te Lissabon gepubliceerd) over de dekolonisatieprocedure. In okt. 1976 zouden verkiezingen worden gehouden voor een volksvergadering, die de politieke en bestuurlijke statuten voor het gebied moest opstellen. Voorts zou op korte termijn een voorlopige regering worden geïnstalleerd, bestaande uit een door Portugal aan te wijzen hoge commissaris plus 5 leden, drie Portugezen en waarschijnlijk twee Timorezen. Het dekolonisatieproces zou pas in okt. 1978 worden afgesloten, tenzij de Portugese regering en de Timorese volksvergadering anders bepaalden.

Een op 28 juni uitgegeven communiqué bevestigde „het recht van het volk van Timor op zelfbeschikking met al zijn consequenties, incl. de onafhankelijkheid, en het beginsel, dat het volk van Timor, en alleen het volk van Timor, de politieke toekomst van dit gebied moet bepalen".

Minister Almeide Santos verklaarde op 11 juli nog, dat de datum voor de beëindiging va de Portugese soevereiniteit kon worden beïnvloed door welke van de politieke partijen ook een meerderheid in de volksvergadering verwierf, of door de verbetering van de economische vooruitzichten van Oost-Timor via de ontdekking van olie in te exploiteren hoeveelheden.
Vervolgens poogden de drie politieke groeperingen hun positie op het eiland te versterken. Het Indonesische legerdagblad *Berita Yudha* meldde op 7 juli, dat bij botsingen tussen FRETILIN- en UDT-aanhangers 6 personen waren gedood en 21 waren gewond, terwijl honderden bewoners naar het Indonesische deel van het eiland zouden zijn gevlucht.

De bevelhebber van het UDT-leger, Joao Carrascalao.

Staatsgreep UDT. Rol Indonesië

Op 11 aug. maakte de UDT zich via een staatsgreep van de macht op Oost-Timor meester. Er volgden felle gevechten met het FRETILIN, die tot gevolg hadden dat de gouverneur en de rest van het Portugese garnizoen het eiland moesten verlaten, naar op 27 aug. officieel werd meegedeeld. Op 8 september verklaarde het FRETILIN vrijwel heel Oost-Timor in handen te hebben.
Op 13 sept. waarschuwde Indonesië Portugal, dat het snel een eind aan de burgeroorlog moest maken, anders zou Indonesië zelf ingrijpen.
Op 19 sept. meldde het Indonesische legerblad *Berita Yudha,* dat Indonesische mariniers 14 sept. op Oost-Timor waren geland om Timorese vluchtelingen te evacueren. Dezelfde dag berichtten Australische waarnemers dat Indonesische troepen zich ook in de burgeroorlog hadden gemengd, wat op 22 sept. door militaire kringen in Djakarta werd tegengesproken, nadat eerder die dag door het FRETILIN de gevangenneming van een Indonesische korporaal op 20 sept. was gemeld. Volgens Indonesische berichten werd de strijd tegen het FRETILIN gevoerd door APODETI en UDT, die nu beide als pro-Indonesische troepen werden aangeduid.
Op 25 sept. verklaarden niet-officiële goedingelichte kringen in Djakarta, dat Indonesische troepen voor het eerst in de strijd hadden ingegrepen. Op 30 sept. werd vanuit Djakarta gemeld, dat geregelde Indonesische troepen een aanval op een FRETILIN-basis hadden uitgevoerd. Op 8 okt. ontkende het Indonesische ministerie van defensie een FRETILIN-bericht dat Indonesische troepen een grote aanval op de strategische plaats Batugade dichtbij de grens hadden uitgevoerd. *Antara* schreef die actie de volgende dag toe aan pro-Indonesische troepen, vooral van de APODETI.

Op 14 okt. deelde het Indonesische ministerie van voorlichting mee, dat pro-Indonesische strijdkrachten het westelijke en zuidelijke deel van Portugees Timor onder hun controle hadden gebracht; UDT-troepen waren heer en meester in de grensgebieden van de noordelijke tot de zuidelijke kust en APODETI-troepen beheersten de zuidelijke districten, aldus het ministerie.
Op 16 okt. verklaarde een woordvoerder van het FRETILIN, dat Indonesische troepen de stad Maliana (nabij de grens) hadden bezet en dat in de omgeving van die stad en van de steden Lebos (die door „honderden" Indonesische soldaten was aangevallen) en Balibo werd gevochten.
Officiële bronnen maakten op 17 okt. in Djakarta bekend, dat pro-Indonesische troepen (UDT + APODETI) na felle gevechten met het FRETILIN de strategische plaatsen Balibo en Maliana controleerden, waardoor een aanval op de hoofdstad Dili vergemakkelijkt werd, aldus de Indonesische bronnen. Een woordvoerder van het ministerie van defensie te Djakarta ontkende berichten, dat Indonesische troepen aan de gevechten van 16 okt. hadden deelgenomen. Vanuit Dili was eerder gemeld, dat Indonesische oorlogsschepen en helikopters spervuur hadden gelegd voor de aanvallende troepen.
Op 18 okt. meldde het Indonesische legerblad *Angkatan Bersenjata,* dat pro-Indonesische troepen de vorige dag de plaatsen Lebos, Nunura en Palaka in het zuiden van Oost-Timor hadden veroverd. Volgens het FRETILIN waren bij de gevechten van 17 okt. ca. 100 militairen gesneuveld, voor het merendeel soldaten van de Indonesische strijdkrachten naast enkele leden van UDT en APODETI
Het Indonesische ministerie van voorlichting deelde volgens *NRC/H'blad* (22-10) mee, dat pro-Indonesische troepen de stad Bobonaro — 70 km ten oosten van de grens met Indonesië — hadden veroverd. Volgens de berichten uit Djakarta zouden UDT en APODETI nu optrekken naar de plaatsen Ermera en Liquica die als strategisch bij de verdediging van de hoofdstad Dili worden beschouwd. Reeds op 20 okt. schreef het Indonesische legerblad *Angkatan Bersenjata,* dat de pro-Indonesische bevrijdingsbewegingen naar verwachting heel Portugees Timor aan het eind van oktober in handen zouden hebben.
Het FRETILIN heeft echter tot dusver slechts het verlies van een paar kleine gebieden toegegeven.

Volgens het Angola Bulletin (okt. 1975) geschiedde de UDT-coup op 11 aug. met steun van belangrijke delen van het Portugese militaire en bestuursapparaat en door via Australië werkende westerse economische en militaire belangen en was de uitvoering slechts mogelijk dankzij de uitgebreide militaire, financiële en logistieke steun via Australië.
Het Angola Bulletin vervolgde:
„Australische bronnen hebben over deze steun interessante onthullingen gedaan. Een boeiende sleutelfiguur in deze contacten is een gepensioneerde Australische brigade-generaal Callinan: informeel leider van een groep Australische ex-commando's die in '42-'43 op Timor tegen Japan vochten; nadien adviseur van de vroegere Zuidvietnamese dictator Diem; vrijwel zeker contactman voor zowel Australische als Amerikaanse en Indonesische inlichtingendiensten, prominent lid van de anti-communistische Democratic Labour Party; directeur van de Australische tak van de Engelse oliemultinational British Petrol en als zodanig belanghebbende bij de olie-exploraties rondom Timor. (...)
Vast staat, dat UDT-leiders enkele weken voor hun staatsgreep in Australië gesprekken hebben gevoerd met zowel Callinan als met officieren van de Joint Intelligence Organisation (JIC) in Canberra. Kort daarop verbraken zij hun toenmalige tactische samenwerking met FRETILIN (tegen Indonesische inlijving) en verklaarden zich tot „kern van een anti-communistisch front" in Oost-Timor. Op bezoek in Indonesië vertelden zij toezeggingen voor wapenhulp te hebben verkregen van een rechtse groep in Indonesië. Inderdaad werden rond die tijd Australische wapentransporten richting Oost-Timor gesignaleerd. Tijdens de staatsgreep onderschepte telegrammen van UDT naar Australië bevestigen nogmaals, hoe volledig deze coup afhankelijk was van buitenlandse steun."
Op 12 aug. overhandigde de UDT de Portugese autoriteiten een ultimatum, waarin onmiddellijke onafhankelijkheid van Oost-Timor werd geëist plus de arrestatie van alle FRETILIN-leden.
Op 18 aug. protesteerde de Indonesische regering bij Portugal tegen het dekolonisatieproces van Portugees Timor, „speciaal na de ontwikkeling op 11 augustus, die gezien kan worden als oneerlijk, ondemocratisch en geen rekening houdend met alle elementen daar". De UDT-manoeuvre werd volgens een Indonesische woordvoerder beschouwd als een eenzijdige actie tegen de APODETI.
Maar de Portugese militaire commandant op Timor, majoor Francisco Mota, suggereerde op 21 aug. voor de Portugese tv, dat Indonesië mogelijk de hand had in de UDT-machtsgreep; naar zijn zeggen was de secretaris-generaal van de UDT voor de coup in Djakarta geweest.
Op 27 aug. werd uit Indonesische bron bericht, dat APODETI zich bij het FRETILIN had aangesloten, maar op 18 sept. meldde het Indonesische persbureau Antara, dat de APODETI, die bij de strijd tussen UDT en FRETILIN nagenoeg niet betrokken zou zijn geweest, nu gereed stond om een guerrilla tegen het FRETILIN te beginnen; ook had volgens Antara de UDT zijn vroegere standpunt gewijzigd en wilde de UDT nu net als APODETI aansluiting van Oost-Timor bij Indonesië. (NRC/H'blad, NZZ, The Times, Angola Bulletin)

WEST-EUROPA

NEDERLAND

RICHTLIJNEN REGULARISERING ILLEGALE BUITENLANDSE WERKNEMERS

De regering heeft een regeling tot stand gebracht, waarbij het mogelijk is, dat onder bepaalde voorwaarden het verblijf in Nederland kan worden aanvaard van vreemdelingen die illegaal hier vertoeven. De regeling is geen generaal pardon.
In eerste instantie trad de regeling op 19 maart van dit jaar in werking. De vreemdelingendiensten werd instructie gegeven, dat een vreemdeling, van wie na aanmelding bleek dat hij niet aan de eisen van regularisering voldeed, medegedeeld moest worden, dat hij binnen 14 dagen Nederland op eigen gelegenheid moest verlaten. Deze regeling zou gelden tot 1 mei. Werden de betrokken vreemdelingen daarna nog in Nederland aangetroffen, dan zouden zij door de politie worden aangehouden en gerepatrieerd.
De voorwaarden, waaraan een illegale gastarbeider moest voldoen, waren de volgende:

- een geldig paspoort overleggen;
- aantonen voor 1 nov. 1973 in Nederland te zijn binnengekomen;
- een antecedentenverklaring ondertekenen;
- met goed gevolg een keuring op tbc hebben ondergaan;
- sedert binnenkomst regelmatig aan het arbeidsproces hebben deelgenomen;
- loonbelasting en sociale verzekeringspremies zijn normaal ingehouden;
- er is passende woonruimte beschikbaar;
- bij aankomst in Nederland moet hij hebben voldaan aan de gestelde leeftijdsgrenzen, t.w. 18-35 jaar voor ongeschoolden en 18-45 jaar voor geschoolden;
- overeenkomstig de gebruikelijke normen moet hij in aanmerking komen voor een arbeidsvergunning.

Voldeed een vreemdeling niet aan één van de genoemde voorwaarden, dan werd hij in principe gerepatrieerd, tenzij er sprake was van klemmende redenen van humanitaire aard, die ervoor pleitten desondanks een verblijfsvergunning af te geven.

Op deze regeling kwam veel kritiek van de zijde van de vakbeweging. Zo schreef het NVV in zijn orgaan *De Vakbeweging,* dat het risico om „in de val te lopen" en uitgewezen te worden veel groter geworden

was. Er werd op gewezen, dat een aantal consulaten weigert de passen van de betrokkenen te verlengen, waardoor zij geen geldig paspoort kunnen overleggen. Erg willekeurig noemde het NVV de peildatum van 1 nov. 1973 en erg cynisch werd de voorwaarde m.b.t. de tbc-keuring genoemd. Tenslotte: „Een buitengewoon ergerlijke, huichelachtige voorwaarde is, dat loonbelasting en sociale premies normaal moeten zijn betaald."
Onder druk van de kritiek werd op 14 mei de regering op de volgende punten veranderd:

- de peildatum is verschoven naar 1 nov. 1974;
- de vreemdeling hoeft geen werkgeversverklaring te overleggen; ook hoeft hij niet aan te tonen, dat de werkgever loonbelasting en sociale premies heeft ingehouden en afgedragen;
- de werkloze vreemdeling krijgt zes maanden de gelegenheid om ander werk te zoeken.

Wie meende onder deze regeling te vallen moest zich nu voor 1 nov. 1975 bij de vreemdelingendienst van de politie melden.
Illegale buitenlandse werknemers, van wie is vastgesteld, dat zij na 1 nov. 1974 Nederland zijn binnengekomen, zullen worden verwijderd, tenzij er duidelijk sprake is van een tijdelijke onderbreking van hun verblijf hier.

Het Samenwerkingsverband buitenlandse arbeiders in Nederland bood medio juni staatssecretaris Zeevalking van justitie een petitie aan, waarin het de nieuwe regeling een verbetering noemde, maar niettemin aandrong op een generaal pardon, aangezien er nog „schrijnende onrechtvaardigheden" bleven. Genoemd werden de uitsluiting van degenen, die na 1 nov. 1974 binnengekomen waren en de beperking van het aantal bewijsstukken voor hun verblijf in Nederland. Er werd o.m. op gewezen, dat veel werkgevers elk bewijs van de aanwezigheid van illegale werknemers in hun bedrijf vernietigd hadden.

De staatssecretaris zegde alleen toe, dat de regeling soepel zal worden gehanteerd.

Eind juni deden zich moeilijkheden voor, toen bleek dat vele Marokkaanse gastarbeiders beschikten over een valse verlenging van hun paspoort. De paspoortenzwendel, die liep via Parijs, had te maken met het feit, dat de Marokkaanse autoriteiten geen passen verschaffen aan mensen zonder werkvergunning, terwijl de Nederlandse autoriteiten alleen een werkvergunning geven, als men in bezit is van een geldig paspoort.

Staatssecretaris Zeevalking had op 9 okt. een gesprek met een delegatie van het Comité Marokkaanse arbeiders in Nederland. Hij deed toen de toezegging, dat de Nederlandse regering identiteitspapieren zal verschaffen, indien de betrokkenen aan de overige voorwaarden voldoen.
Op 11 okt. vond op het Haagse Binnenhof een demonstratie plaats waaraan door 1500 gastarbeiders werd deelgenomen. Staatssecretaris Zeevalking zei toen opnieuw, dat de regering weinig voelt voor een generaal pardon. Hij achtte de kans, dat de TK daartoe zou besluiten bij de behandeling van de begroting van justitie, gering. *(NRC/H'blad)*

NEDERLANDSE REGERING TREKT ZICH TERUG UIT KALKAR-PROJECT SNELLE KWEEKREACTOR

De regering wil geen geld meer steken in de verdere ontwikkeling van snelle natriumgekoelde kweekreactoren. De reden hiervoor is dat de veiligheidsmaatregelen, die getroffen moeten worden bij de bouw van een volgende kweekreactor in Kalkar, te kostbaar zullen worden.
Oorspronkelijk was de bedoeling de prototype-snelle kweekreactor, die nu in Kalkar wordt gebouwd, op te doen volgen door een zgn. demonstratiereactor met een ongeveer vier maal zo groot vermogen. Minister Lubbers (economische zaken) vindt het niet langer verantwoord voor het tweede Kalkar-project grote financiële offers te brengen.

Dat het de regering werkelijk ernst is zich terug te trekken uit de verdere ontwikkeling van het Kalkar Project, blijkt o.m. uit een brief van minister Lubbers (d.d. 29 juli jl.) aan de directie van de NV Neratoom (het industrieconsortium van Rijn-Schelde-Verolme, de VMF, Philips en het ingenieursbureau Comprimo) en aan de stichting Reactor Centrum Nederland, TNO en de SEP (de Samenwerkende Elektriciteitsproduktiebedrijven).
Medio september schreef minister Lubbers de betrokkenen nog eens. De dag daarna, op 16 sept., stond in de begroting van het ministerie van economische zaken te lezen dat de regering aan het tweede Kalkar-Project niet meer wil meedoen.
Aan de betrokkenen liet minister Lubbers weten dat hij binnenkort met zijn Duitse en Belgische collega's over de consequenties van deze beslissing zal gaan spreken. Lubbers vindt het niet juist met de bouw van snelle kweekreactoren door te gaan o.m. omdat hij niet verwacht dat deze voor het eind van deze eeuw commercieel te exploiteren zullen zijn. Bovendien denkt hij dat tegen die tijd (omstreeks 1995) kernfusie of andere alternatieve elektriciteitsopwekkingsmethoden toepasbaar zullen zijn geworden.
De regering zet met deze besluiten een streep door de Nederlandse deelname (15%) aan de ontwikkeling van snelle kweekreactoren. Dit betekent echter nog niet dat Nederland zich terugtrekt uit de bouw van de prototypereactor die op het ogenblik in Kalkar in aanbouw is.
Verschillende adviezen, die de regering de laatste tijd heeft ontvangen, hebben geleid tot de wijzigingen in het regeringsbeleid t.a.v. de ontwikkeling van snelle kweekreactoren. Naar verluidt heeft vooral het advies over de veiligheidsaspecten van natriumgekoelde kweekreactoren, dat door dr. J. Terlouw (de fractieleider van D'66 in de Tweede Kamer) was opgesteld in nauwe samenwerking met de Delftse hoogleraar Latsko en ir. E. J. Tuininga en dr. E. Ferguson, de doorslag gegeven.
In hun advies wezen zij erop dat t.a.v. de veiligheidsaspecten voor snelle kweekreactoren tussen de specialisten op dat gebied geen overeenstemming bestaat. Bovendien zijn de veiligheidsstudies, die verricht zijn, volgens hen alleen op theorie gebaseerd en zijn de snelle kweekreactoren nogal kwetsbaar voor geweld, sabotage of chantage.
Verder spreken de adviseurs in hun werkstuk over de economische aspecten van snelle kweekreactoren, o.a. over de bijzonder hoge ontwikkelings- en exploitatiekosten.
Tegelijkertijd met de beslissing niet aan de tweede fase van het Kalkar Project mee te doen, heeft het kabinet ook besloten het fel omstreden Kalkarfinancieringsfonds, waarvoor op iedere elektriciteitsrekening een opslag van drie procent is gelegd, gedeeltelijk een andere bestemming te geven. De bedoeling hiervan is dat met de gelden uit dit fonds ook onderzoeken naar andere vormen van elektriciteitsopwekking kunnen worden gefinancierd.
Het kabinet komt hiermee alsnog voor een groot deel tegemoet aan een amendement dat mevrouw Epema-Brugman (PvdA) in april 1973 bij de behandeling van het wetsontwerp tot instelling van het Kalkarfonds in de Tweede Kamer had ingediend. (pag. 253/3-1973) (N R C / H'b l a d) (Vor. ber. pag. 24/3-1975)

MINISTER VAN DER STOEL BEZOEKT POLEN

Minister Van der Stoel van buitenlandse zaken bezocht van 14-16 okt. Polen. Hij voerde in Warschau besprekingen met partijleider Gierek, premier Jaroszewicz en minister van buitenlandse zaken Olszowski. Minister Van der Stoel beantwoordde hiermee het bezoek van minister Olszowski aan Nederland in juli vorig jaar (pag. 489/3-1974).
Na de besprekingen met minister Olszowski bleek, dat Nederland enig voorbehoud in acht nam jegens de Oosteuropese wens de beginselen van de Conferentie over Europese veiligheid en samenwerking (pag. 497 e.v. 1975) op te nemen in bilaterale akkoorden tussen Oost- en Westeuropese landen. Minister Van der Stoel zei niets tegen dergelijke verdragen te hebben, mits het niet zo is als met een verzekeringscontract, waar in de grote letters staat waarvoor men wel verzekerd is en in de kleine letters — de bilaterale verdragen —

Minister Van der Stoel (l.) met de Poolse partijleider Gierek. Rechts achter Gierek Stefan Olszowski, de Poolse minister van buitenlandse zaken.

alle uitzonderingsbepalingen zijn opgenomen.
Voorts is gesproken over intensivering van de handelsbetrekkingen en is een programma voor culturele en wetenschappelijke uitwisseling ondertekend.

Minister Van der Stoel heeft aan premier Jaroszewicz de uitnodiging van minister-president Den Uyl overgebracht op een nader te bepalen tijdstip een bezoek aan Nederland te brengen.
De indruk bestond, dat van Poolse zijde een uitnodiging aan partijleider Gierek verwacht was. Deze werd bij bezoeken aan Frankrijk en de VS met de eerbewijzen van een staatshoofd ontvangen.
De Nederlandse uitnodiging kan volgens waarnemers als enigszins terughoudend worden uitgelegd. Nederland geeft er kennelijk de voorkeur aan niet te hard van stapel te lopen in bilaterale contacten met Oosteuropese landen. (A N P, N R C / H'b l a d)
(Vor. ber. pag. 489/3-1974)

NEPTUNES BLIJVEN VOORLOPIG IN DIENST. KRUISER DE ZEVEN PROVINCIËN OPGELEGD, MAAR IN RESERVE. PREMIER DEN UYL ANTWOORDT NAVO-SECRETARIS-GENERAAL LUNS

Zoals gemeld op pag. 648/1 e.v. heeft de regering bezuinigingen op de begroting van defensie aangekondigd, waarbij vooral de marine getroffen wordt. In reactie op de protesten tegen de voorgestelde maatregelen heeft minister-president Den Uyl op 8 okt. bij de algemene beschouwingen in de Tweede Kamer verklaard, dat de regering terugkwam op het voornemen de Neptune-verkenningsvliegtuigen van de Marine Luchtvaartdienst per 1 jan. a.s. uit de dienst te nemen. De machines mogen blijven doorvliegen tot een andere oplossing gevonden is. Daarbij wordt er aan gedacht een aantal Bréguet Atlantics van de Bondsrepubliek over te nemen of te huren, wanneer West-Duitsland Amerikaanse Viking-patrouillevliegtuigen bestelt, waardoor enkele Bréguet Atlantics overcompleet zouden raken.

Via een systeem van intensief gebruik zouden deze toestellen dan voorlopig de Nederlandse NAVO-taak — surveillance van Sowjet-onderzeeërs op de Atlantische Oceaan — kunnen uitvoeren tot over enkele jaren definitieve overeenstemming met de NAVO-partners over taakverdeling is bereikt.

Een voorbehoud daarbij is, dat voor de exploitatiekosten voor het in dienst houden van 13 van de 15 Neptunes — 13 machines vervullen een NAVO-taak — à *f* 21 mln binnen de begroting ruimte gevonden moet worden, terwijl niet alsnog een aanloopbedrag van *f* 55 mln voor de vervanging behoeft te worden opgevoerd.
De kruiser De Zeven Provinciën is, zoals aangekondigd, op 17 okt. uit de vaart genomen. Hij zal echter niet voor midden 1976 worden verkocht, wanneer twee nieuw-gebouwde geleide-wapenfregatten in dienst komen.
Deze laatste mededeling kwam voor in een antwoordschrijven van premier Den Uyl op een protestbrief van NAVO-secretaris-generaal Luns van 18 september.

De brief van premier Den Uyl is op 24 okt. verzonden.
Het bezwaar van de NAVO, dat Nederland een jaar na de destijds al gekritiseerde defensienota (pag. 487/1 e.v.-1974) nieuwe bezuinigingen aankondigt, beantwoordde de premier met een verwijzing naar „onvoorziene economische ontwikkelingen". De huidige omstandigheden onderstrepen nog eens de al eerder geuite opvatting, dat de Nederlandse NAVO-inspanning op lange termijn niet gehandhaafd kan blijven, als de bondgenoten hun defensiebijdragen niet beter op elkaar gaan afstemmen.
Over de aangekondigde Nederlandse studie naar eventuele verdere besparingen op defensie zal de NAVO worden ingelicht.
Als de plannen NAVO-consultaties vereisen, zal dit tijdig gebeuren. Overigens is het „het oogmerk van de regering een redelijk aandeel in de gemeenschappelijke verdediging van het bondgenootschap te blijven leveren". (N R C / H'blad, A N P)
(Vor. ber. pag. 648/1 e.v.-1975)

VIER PALESTIJNSE COMMANDO'S VEROORDEELD WEGENS VERBODEN WAPENBEZIT

In het gebouw van het Amsterdamse kantongerecht is op 8 en 9 okt. het proces gevoerd tegen de vier mannen met Syrische paspoorten, die in de nacht van 4 op 5 sept. zijn aangehouden (pag. 650/1).

Het betrof vier Palestijnen, die op 5 sept. in Amersfoort een gijzelingsactie tegen de Warschau-expres hadden willen uitvoeren. Hun werd het overtreden van de vuurwapenwet, en wel het in voorraad hebben van zware vuurwapens ten laste gelegd.
Rechtbankpresident mr. J. A. Schröder sprak op 22 okt. het vonnis uit. Hij veroordeelde de vier tot een jaar gevangenisstraf met aftrek wegens overtreding van de vuurwapenwet.
Bij het bepalen van de strafmaat heeft de rechtbank rekening gehouden met „de ernst van de feiten" en de veronderstelling, dat de Palestijnen bereid waren geweest gebruik te maken van hun wapens.
De voorgenomen gijzelingsactie en de motieven daarvoor hebben volgens de rechtbankpresident bij het oordeel geen rol gespeeld.
Na voorlezing van het vonnis kondigde één van de vier Palestijnen aan, dat zij alle vier in hongerstaking zouden gaan. (N R C / H'b l a d)
(Vor. ber. pag. 650/1-1975)

BELGIË

CONFLICT IN BINNENSCHEEPVAART

Bijna tien weken lang werd de binnenscheepvaart in België verlamd door een staking van de

schippers. Het conflict begon op 22 aug. met een betoging in de Brusselse regeringswijk, en kort daarop werd overgegaan tot de blokkade van de kanalen. De woordvoerders van de schippers voerden aan dat, spijt twee jaar onderhandelen over de toepassing van het op 22 mei 1973 door de toenmalige regering-Leburton ondertekende protocol-akkoord, nog steeds geen enkel tastbaar resultaat was bereikt, en dat met dit protocol overigens slechts zeer gedeeltelijk was ingegaan op de eisen van de schippers. Zij verklaarden ditmaal te zullen staken tot de volledige inwilliging van hun eisen, die vooral betrekking hadden op een betere verdeling van de vrachten d.m.v. de wettelijk verplichte invoering van een beurtrol voor internationale vrachten en van bodemtarieven; verder werd ook een verbetering van de arbeids- en sociale voorwaarden geëist.

Aanvankelijk deed Nederland mee aan de stakingsactie, maar na drie dagen was de scheepvaart er opnieuw vrij (pag. 600/3 e.v.). In België daarentegen werd alle verkeer van de binnenschepen onmogelijk gemaakt. Door de regering werden moeizame besprekingen aangevangen, die tweemaal leidden tot ontwerpakkoorden, die wél door de afgevaardigden van de schippers werden goedgekeurd, maar vervolgens door 95% van de stakende schippers werden verworpen. Geplaatst voor een impasse en voor het feit dat door het uitvallen van het scheepvaartverkeer zowat 16% van de vervoercapaciteit verloren was gegaan, vorderde de regering op 18 sept. de schepen en hun bemanning op, ten einde de bevoorrading van het land te waarborgen.

Enkele blokkades werden opgeheven, maar toen bleek dat de regering terugschrok voor de bestraffing van onwillige schippers, gingen de blokkades weer dicht. Intussen was wél vooruitgang geboekt op diverse punten en na internationaal overleg onder de EG-verkeersministers te Luxemburg en een rechtstreeks gesprek van de Belgische schippersbonden met de Nederlandse regering over de vrachtverdeling, kwam het op 17 okt. tussen verkeersminister Chabert, het Verbond van Belgische Ondernemingen en de schippersbonden tot een akkoord. Na een laatste en mislukte poging om van Nederland een wettelijke beurtrol en bodemtarieven te verkrijgen, werd het akkoord op 25 okt. op het kabinet van Chabert ondertekend.

De Standaard (25-10) vatte de grond van het conflict en het bereikte akkoord als volgt samen:

Om de moeilijke periode na de jongste wereldoorlog, toen er te weinig vrachten voor de binnenvaart waren, te boven te komen, werd een officiële Dienst voor Regeling van de Binnenvaart (DRB) opgericht. In de gewestelijke DRB's werden minimum- of bodemtarieven vastgelegd en werden de vrachten verdeeld over de schepen die zich aanboden; d.i. de beurtrol of evenredige vrachtverdeling. Dertig jaar later bestaat die voorlopige regeling nog steeds en de binnenscheepvaart, die ten gevolge van de economische crisis erg om vrachten verlegen zit, eist de uitbreiding van het systeem tot het internationaal transport en tot de Belgische scheepvaart die er nog buiten valt, nl. de eigen of huurschepen van de industrie. In de voorbije 30 jaar heeft de DRB-regeling, die elke concurrentie in de binnenscheepvaart uitsluit, echter enkele onaardige gevolgen gehad. De concurrentieloze bodemtarieven b.v. zijn er de oorzaak van dat een transport van Luik naar Antwerpen duurder is dan van Luik naar Rotterdam. Dit speelt in de kaart van het spoor- en wegvervoer. Omdat de vrachten toch over alle schepen werden verdeeld, bleven sanering en modernisering uit. De vloot van zowat 4.000 schepen is nagenoeg dezelfde als die van voor de oorlog, d.w.z. dat ze verouderd is en teveel kleine en te trage schepen omvat. En nu de vrachten uitblijven, blijven de schippers lang wachten in de DRB-kantoren.

Het akkoord dat thans werd ondertekend, bevat drie reeksen maatregelen: 1. de sanering en modernisering van de vloot; 2. de uitbreiding van de beurtrol en het bodemtarief; 3. sociale maatregelen.

a) Om de vloot te saneren moeten een aantal schippers uit de binnenvaart weg. Een sloopremie zal de eigenaar-schipper financiële mogelijkheden bieden om zich terug te trekken. Tevens wordt de invoer van verouderde schepen en de nieuwbouw beperkt. Anderdeels maakt het z.g. brugpensioen vervroegde pensionering mogelijk en zullen schippers een nieuw beroep kunnen aanleren in de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening en daarvoor vergoed worden. Zij krijgen ook voorrang voor de aankoop van een sociale woning. Om de modernisering van de schepen aan te moedigen zal het Rijk de interestlast van de lening betalen.

b) In het kader van de uitbreiding van de DRB-regeling worden de mogelijkheden van het bedrijfsleven om schepen te huren of te kopen, erg beperkt. Een bodemtarief en een beurtregeling voor de vrachten op Frankrijk wordt ingevoerd, terwijl met Nederland zal worden onderhandeld om dit op basis van vrijwilligheid eveneens te doen. Uitbreiding van de technische controle op buitenlandse schepen, moet de concurrentie van verouderde maar goedkoop varende boten uitschakelen. Tenslotte zal de concurrentieverhouding tussen water-, spoor- en wegvervoer worden onderzocht.

c) Tot de sociale maatregelen behoren: de erkenning van de schippersvrouw als bemanningslid, vaarverbod op zondag, een betere onderwijsregeling voor schipperskinderen, terugbetaling van het z.g. patentrecht (een belasting van ca. 10.000 fr. per jaar) voor de vaart op Frankrijk, een renteloze lening van 20.000 fr. om de schippers na de staking weer op dreef te helpen.

Het akkoord bepaalt tenslotte dat eerlang sociale verkiezingen onder de schippers zullen worden ingericht, met het oog op een verbetering van de organisatie der beroepsverenigingen, en dat de commercialisering van de binnenvaart zal worden besproken op een rondetafelconferentie.

CAO GELIJK LOON VOOR GELIJKWAARDIG WERK

Op 16 okt. is in de Nationale Arbeidsraad een landelijke CAO gesloten betreffende de gelijke beloning voor mannelijke en vrouwelijke werknemers. Het akkoord houdt in dat voor arbeid van gelijke waarde ook een gelijk loon wordt betaald. Daarbij wordt gesteld dat de systemen van functiewaardering niet tot discriminatie van de werkneemsters mogen aanleiding geven. Een paritaire commissie zal worden opgericht, die op verzoek van de arbeidsrechtbanken advies zal kunnen verstrekken m.b.t. de toepassing van het akkoord. Ook wordt voorzien in een speciale bescherming van de werknemers die voor de arbeidsrechtbank de toepassing van de conventie eisen. Binnen het jaar zal de toepassing van het nieuwe akkoord worden onderzocht. De Nationale Arbeidsraad heeft de regering ook aanbevolen dezelfde regeling in te voeren voor het overheidspersoneel.

PVV-CONGRES

De liberale Partij voor Vrijheid en Vooruitgang heeft op 17 t/m 19 okt. te Antwerpen een congres gehouden onder het motto: De Staat moet een goed manager zijn. Het congres oordeelde dat de overheidssector heel wat zou kunnen leren van de privésector, o.m. op het gebied van de doelmatigheid en het rendement. Verder sprak het zich uit voor een vereenvoudiging van het stelsel der sociale zekerheid. Een voorstel van een congrescommissie om de Regie der Posterijen en de Regie van TT, via een openbare aanbesteding, aan de privésector over te dragen, werd op vraag van de Jongeren en van de liberale vakbonden door het congres verworpen. I.v.m. de economische crisis en het ontwerp-herstelplan van de regering stemde het congres in met een rede van partijvoorzitter Grootjans, die betoogde dat de PVV een allerlaatste poging tot overleg tussen de regering en de sociale partners nog kan aanvaarden, maar dat de regering bij een eventuele mislukking hiervan tegenover het parlement haar politieke verantwoordelijkheid op zich moet nemen. In zijn rede viel Grootjans scherp uit tegen „de vak-

bonden die de eerste-minister wurgen". Hij schoof een groot deel van de verantwoordelijkheid voor de economische crisis op de rug van „diegenen die de maatschappij socialiseren".

ZITTING CULTUURRADEN

Op 21 okt. werd de gewone zitting 1975-1976 van de Cultuurraden geopend.
Senator Jan Bascour (PVV) werd eenparig herkozen tot voorzitter van de Nederlandse cultuurraad.
In de Franstalige cultuurraad werd kamerlid Lucien Outers (FDF) met 94 stemmen tot voorzitter verkozen.
Kamerlid Emile Jeunehomme (PLP) die de raad voorzat sedert 16 okt. 1973 en opnieuw kandidaat was, kreeg 68 stemmen. Ofschoon de stemming geheim was, waren alle perscommentaren het erover eens dat Outers de stemmen had gekregen van het FDF, de socialistische fractie en de RW-fractie. Alleen de RW-regeringsleden stemden, samen met de liberalen en de christen-democraten, voor Jeunehomme. De uitslag van de verkiezing lokte een boze reactie uit van PLP-voorzitter Damseaux, die zei dat het RW het regeringsakkoord inzake de verdeling van de parlementaire topfuncties onder de partijen niet had nageleefd. Premier Tindemans betreurde van zijn kant „dat sommige parlementsleden van een regeringspartij de spelregels niet hebben gevolgd en het evenwicht niet hebben in acht genomen waarop het regeerakkoord berust".

Outers werd geboren te Barchon (Luik) op 9 april 1924. Hij is jurist en werkte een tijdlang als hoger ambtenaar bij de Europese Gemeenschap. Hij was secretaris-generaal van de christelijke, pro-federalistische pressiegroep Rénovation Wallonne en zetelt sedert 31 maart 1968 als FDF-kamerlid voor Brussel. In 1968 publiceerde hij Le Divorce belge, een uitgesproken pro-Frans en Waals-regionalistisch boek. Hij is ook schepen (wethouder) van de Brusselse agglomeratie.

De verkiezing van Jeunehomme in 1973 was eveneens het gevolg van een contractbreuk in de regeringscoalitie (zie pag. 720/1-1973).

In de „Rat der Deutschen Kulturgemeinschaft" werd Johann Weynand (CSP) met 19 stemmen bij 6 onthoudingen tot voorzitter herkozen. De onthoudingen kwamen van de PDB.

ENGELAND

JAARCONGRES TUC

Van 1 tot 4 sept. hield de overkoepelende Britse vakbond TUC zijn 107e jaarcongres in Blackpool. Het voornaamste agendapunt betrof de houding van de bond tegenover het economische beleid van de regering-Wilson (zie hierna).
Met name de nieuwe vrijwillige inkomenspolitiek van de regering, die o.a. voorziet in een per 1 aug. voor de duur van 12 maanden ingesteld plafond voor loonsverhoging van £ 6 per week voor iedereen, kwam ter sprake.
Tijdens een stemming sprak de bond zich met een duidelijke meerderheid uit vóór het regeringsbeleid. Congresvoorzitter Mary Patterson vond een schriftelijke stemming daarover niet nodig en verklaarde dat de bij handopsteken gebleken steun „overweldigend" was.
Wel werd schriftelijk gestemd over het rapport van de algemene bestuursraad dat met 6,9 miljoen tegen 3,1 miljoen stemmen werd goedgekeurd en over een kritische resolutie van de bond van hoger technisch en toezichthoudend personeel waarin protest werd aangetekend tegen de in de nieuwe politiek vervatte mogelijkheid van juridische inmenging in het vrije collectieve loonoverleg.
De resolutie werd met 6,4 tegen 4 miljoen stemmen verworpen.
Na afloop van de stemming verklaarde Alan Fisher, de algemeen secretaris van de bond van overheidspersoneel, die tegen de nieuwe loonpolitiek had geageerd, dat hij zich bij de uitspraak neerlegde.
Voorzitter Hugh Scanlon van de metaalbond, eveneens een tegenstander van de beperking in de loonsverhoging, deelde mee dat zijn organisatie zich opnieuw zou beraden over haar standpunt. In het debat dat aan de stemming vooraf ging deden verschillende sprekers een klemmend beroep op de afgevaardigden de regering te steunen in haar economisch beleid.
Jack Jones, secretaris-generaal van de bond van vervoerpersoneel, vroeg het congres de regering Wilson te vertrouwen. „Wij kunnen ons niet de luxe veroorloven een Labour-regering te vernietigen en de macht over te geven aan mevrouw Thatcher en een paar van haar kameraden." Hij zei verder dat als de TUC de regering niet te hulp kwam in een tijd dat het pond sterling in het buitenland geen vertrouwen meer wekte, „werkloosheid voor een lange periode het Britse inkomensbeleid zal vormen".
De algemeen-secretaris van de TUC, Len Murray, deed eveneens een beroep op de bonden matiging te betrachten. Hij erkende dat de voornaamste oorzaak van de snelle prijsstijging in het afgelopen jaar de loonstijgingen waren geweest. De enige manier om uit de huidige impasse te komen was volgens Murray een nauwe samenwerking tussen regering en bonden.
Om de medewerking van de bonden te verkrijgen bij de anti-inflatiemaatregelen, stelde hij een nieuw nationaal industrieel plan voor dat de economische doelstellingen tot 1980 zou vastleggen. „Wij willen een strategie voor banen, de industrie en de investeringen en voor de prijzen. Wij willen samen met de regering de ontwikkelingen in de produktie, de werkgelegenheid, de investeringen, de invoer, de uitvoer, de openbare uitgaven, de prijzen, de dividenden alsmede de lonen bespreken."
Het congres hield zich ook met andere zaken bezig. Zo werd er een motie aangenomen, ingediend door de metaalbond, waarin aangedrongen werd op een nationalisatie van alle bedrijven die zich bezig houden met winning van olie in de Noordzee.
Verder besloot de TUC door te gaan met het bevorderen van een nauwe samenwerking met de vakbonden in de Sowjet-Unie en de Oosteuropese staten. Een bewijs van deze samenwerking is een voorgenomen bezoek van een TUC-delegatie aan Joego-Slavië en Bulgarije in november en een conferentie van alle Europese vakbonden in 1976, met als thema: inspraak van de arbeiders in de bedrijven. Verder werd ook besloten de samenwerking te bevorderen tussen het Internationaal Verbond van Vrije Vakverenigingen in Genève en het Wereld Verbond van Vakverenigingen in Praag. Nadat deze motie was aangenomen werden felicitatietelegrammen voorgelezen van de centrale raad van de Sowjetrussische vakbonden en van de Oostduitse vakbond.
Een andere motie riep op tot steun aan hen die het fascisme in Spanje bestrijden, maar over een motie die zich bezig hield met de situatie in Portugal ontstond onenigheid.
De mijnwerkersbond diende een motie in waarin gewezen werd op het gevaar van rechts in Portugal terwijl gesteld werd dat er in de socialistische, communistische bewegingen en het leger sterke democratische stromingen waren.
Eric Hammond van de bond van elektriciëns diende daarop een motie in waarin werd gesteld dat de

communisten en de vakbonden een werkelijke bedreiging voor de democratische ontwikkeling in Portugal vormen. Beide moties werden aangenomen.
In een andere motie stelde de TUC zich achter de resultaten van het referendum over het Britse lidmaatschap van de EG. *(The Times, NRC/H'blad)*

CONGRES LIBERALEN IN SCARBOROUGH

Van 17 tot en met 20 september hielden de Britse liberalen in Scarborough hun partijcongres.
De belangrijkste elementen van dit congres waren de openings- en slotredevoering van partijleider Jeremy Thorpe.
Zijn leidend thema daarin was dat het land een drievoudige reconstructie van economische, politieke en sociale instellingen behoefde en dat de liberalen als „een partij van hoop en idealisme", als een partij die het steeds weer bij het rechte eind heeft gehad — zoals bij de noodzaak van het EG-lidmaatschap en de onvermijdelijkheid van een nieuwe inkomenspolitiek — daarbij de leiding zou kunnen geven.
In een „blauwdruk van de eerstkomende tien jaar" sneed Thorpe de kwestie aan dat het werkelijke probleem van de economische crisis de „fundamentele achteruitgang van de Britse economie" is. Alle economische factoren gaven dezelfde negatieve indicatie: werkloosheid van meer dan een en een kwart miljoen; inflatie nog altijd om en bij de 25%; nog steeds een grotere consumptie dan produktie; in de maand augustus weer een van de grootste tekorten op de handelsbalans van 1975; daarbij een buitenlandse schuldenlast die aan het eind van 1975 tot bijna 12 mrd pond zal oplopen.
De diepte en ernst van die achteruitgang zal volgens Thorpe betekenen dat Engeland, anders dan zijn concurrenten, niet kan hopen dat een opleving in de wereldhandel voldoende zal zijn voor zijn economisch herstel. Het land zal zich moeten aanpassen aan een lagere levensstandaard.
Thorpe geloofde daarom niet dat de regering nu al een reflatiepolitiek kan gaan toepassen, maar vindt dat zij haar steunactie zal moeten concentreren op herscholing en op speciale steunmaatregelen voor hen die nu net de scholen verlaten.

Het tweede probleem dat door de inflatie aan het licht is gebracht is volgens Thorpe de veroudering van het Britse bedrijfsleven. Men werkt bovendien in zulke hoge mate met een te hoge personeelsbezetting — de beruchte „overmanning" — dat het concurrentievermogen met het buitenland erdoor wordt ondermijnd.
De ineenstorting van Villiers Triumph (het motorfietsenconcern) en van British Leyland, constateerde Thorpe, waren nodig om de waarheid te onthullen dat niet langer om hun produkten werd gevraagd.
De voornaamste reden waarom zoveel van de Britse industrie uit de tijd en „inefficiënt" is, ligt aan het gebrek aan investeringen. In vergelijking met de andere industrielanden heeft Engeland in de laatste tien jaar waarschijnlijk voor 20 miljoen pond te weinig geïnvesteerd. De te hoge belastingdruk heeft winsten als de normale investeringsbron doen opdrogen.
In concreto deed Thorpe het voorstel van een gedwongen heffing van bijv. 2,5 procent op alle lonen om — met een gelijk bedrag van werkgeverszijde — belegd te worden in een Nationale Investerings Trust, waarvan de werknemers de inkomsten later belastingvrij zouden kunnen ontvangen, en waardoor in tien jaar tijds tegelijkertijd 30 miljard pond zou kunnen worden geïnvesteerd. De liberalen wilden verder verregaande medezeggenschap van de werknemers in bedrijfsleidingen. De oplossing van monopolieposities lag volgens Thorpe niet in „confiscatie van macht" maar juist in „spreiding van invloed." De medezeggenschap wenste Thorpe ook gerealiseerd te zien in het politieke vlak.
De liberalen willen in het industriële vlak loonregelingen op bedrijfs- en niet op nationale basis en in het politieke vlak zijn zij voor het breken van de dictatuur van het twee-partijenstelsel dat volgens Thorpe „noch stabiliteit, noch continuïteit" verschaft.
„Geen enkele moderne economie kan met succes worden geleid op basis van parlementen die (in de praktijk) twee en een half jaar duren en waarin een nieuwe regering zich dogmatisch en ideologisch tegenover haar voorgangster opstelt en vastbesloten is om alles wat deze deed weer ongedaan te maken."
Thorpe wilde daarom een eind maken aan het volstrekte ontbindingsrecht van de zittende regering en wenst dat de parlementsduur aan een vaste termijn zou worden gebonden. Hij geloofde dat de kiezers genoeg hebben van het oude kiesstelsel en van de verouderde dialoog tussen kapitalisme en socialisme.
Hervorming van het kiesstelsel en invoering van evenredige vertegenwoordiging met verschuifbare voorkeurstemmen in grotere kiesdistricten, nu toegepast in Noord-Ierland en toe te passen in de komende regionale assemblees voor Schotland en Wales — bleef voor Thorpe daarom een belangrijk programmapunt. Maar niet het alleen zaligmakende.
De Liberale leider zette zijn doelstellingen verder uiteen. Hij pleitte voor een gegarandeerd minimumloon, voor een huisvestingspolitiek die ophoudt met de opruiming van oudere woningen, voor een moderne oudbouwpolitiek, voor een sociaal beleid dat de gedachte loslaat dat alles beter in grotere eenheden kan worden aangepakt.
Thorpe zei in zijn conclusie dat er geen reden was waarom de inflatie niet verslagen en de ellende van de werkloosheid niet zou kunnen worden opgelost. Geen reden waarom de „industriële oorlog" niet zou kunnen worden beëindigd en de bestuursmachine niet zou kunnen worden hervormd. Andere landen hadden dat immers ook gedaan! Maar dan zal Engeland veel van zijn „fundamenteel vooroordeel" en veel conservatisme en lethargie in zijn samenleving moeten opgeven.
Het Congres weigerde verder met een meerderheid van twee tegen één een voorstel van de vroegere Labourminister Mayhew — tegenwoordig 'n Liberaal — om de Londense vertegenwoordiger van het Palestijnse bevrijdingsfront het congres te laten toespreken. Van de bestuurstafel werd aangevoerd dat het bevrijdingsfront geen organisatie was waarmee de liberale partij vriendschappelijke betrekkingen onderhield. De jonge Liberalen verlieten daarop uit protest de zaal.

Ook werd een voorstel van de jongliberalen verworpen voor eenzijdige ontwapening van Groot-Brittannië. De motie eiste dat Engeland uit de NAVO zou treden, alle overzee gestationeerde troepen zou terugtrekken, eenzijdig zou ontwapenen en de werving van soldaten zal stopzetten, alle bewapeningsresearch beëindigt en de wapenverkoop naar het buitenland stopzet.
Een derde motie van de jong-liberalen, het probleem van de homosexualiteit op de congresagenda te plaatsen, werd eveneens verworpen. *(The Times, NZZ, NRC/H'blad)*

LABOUR-CONGRES IN BLACKPOOL

De regerende Labour-partij hield van 29 september tot 3 oktober zijn congres in Blackpool.
Aan het begin van het congres werden verkiezingen voor het hoofdbestuur gehouden. Daarbij verloor de minister van financiën, Denis Healy, zijn zetel aan Eric Heffer, de in mei bij het begin van de referendumcampagne door premier Wilson ontslagen onderminister van industrie.
Op het congres kreeg Heffer 347.000 stemmen tegen Healey 249.000.
Mevrouw Barbara Castle, staatssecretaris voor sociale zaken, kwam met 341.000 stemmen onder aan de lijst van de zeven door de plaatselijke partijen verkozen leden van het hoofdbestuur.
Met de intrede van de linkse mijnwerkersleider Emlyn Williams in de sectie van de twaalf door de bonden benoemde leden is de meerderheid van het 29 leden tellende hoofdbestuur nu definitief links.
Premier Wilson las vervolgens het jaarlijkse verslag van de werkzaamheden van de parlementsfractie voor. Hij zei o.a. dat de Labourpartij, na het grootste deel van haar 75-jarig bestaan in de oppositie te hebben doorgebracht van „de partij van protest" nu „de natuurlijke regeringspartij" was geworden. Labours wetgevende resultaten in de eerste twaalf maanden van zijn huidige regering waren, zei hij, „enorm

naar iedere historische of internationale standaard".
Hij zei verder dat Engeland een moeilijke winter tegemoet gaat. De economie kan niet worden opgevijzeld zolang de inflatie van 27% per jaar niet is beteugeld.
Hij zei verder dat de betrekkingen met de VS, de Sowjet-Unie, het Gemenebest en Europa nog nooit zo goed zijn geweest als thans.
Op 29 september had het Congres met grote meerderheid van stemmen het anti-inflatieplan van de regering en de vrijwillige beperking van de lonen goedgekeurd. Het congres nam echter ook een motie aan waarin werd aangedrongen op controle op de invoer van schoenen en bepaalde textielprodukten. Dit ondanks de duidelijk door de regering gedemonstreerde vrees dat controle op de invoer tot vergeldingsmaatregelen van andere landen kan leiden.
De regeringspolitiek werd verdedigd door minister van arbeid Michael Foot die er onder meer op wees dat Engeland, dat al een inflatie van 27% kent en 1.250.000 werklozen heeft, zich niet in de richting van het socialisme kan ontwikkelen als het niet eerst uit het economische moeras komt.
Op 1 oktober hield het congres zich bezig met de financiële en economische politiek. Dit naar aanleiding van een verklaring van het hoofdbestuur over „Labour en de industrie in de eerstkomende jaren".
In deze verklaring werd kritiek geuit op de regering omdat deze niet ver genoeg was gegaan wat betreft de op te richten National Entreprise Board. Volgens het hoofdbestuur moet deze NEB grotere bevoegdheden hebben en meer fondsen: £ 1 mrd per jaar in plaats van £ 1 mrd voor vijf jaar.
Volgens de verklaring moet de NEB niet alleen „boodschappen" verrichten voor het bedrijfsleven (zoals voor British Leyland), maar ook in staat worden gesteld op zichzelf rendabele vitale industrieën over te nemen, desnoods tegen de zin van de bedrijven in. Ook moet het bedrijfsleven, aldus de verklaring, worden gedwongen planningsovereenkomsten te sluiten met de NEB.
De verklaring van het hoofdbestuur werd gepresenteerd door Judith Hart, de door Wilson wegens haar stellingname tegen het Britse lidmaatschap van de EG ontslagen minister voor ontwikkelingszaken. Zij zei dat de penibele situatie van de Britse financiën op zich geen excuus was voor de vertraging in de tenuitvoerlegging van de plannen van het partijbestuur. Buitenlandse kredieten dienen in de toekomst aangewend te worden voor investeringen in plaats van voor consumptiedoeleinden.
Een tweede financieringsbron zijn, aldus Judith Hart, de spaargelden en de pensioenfondsen. Al te lang zijn deze gelden geïnvesteerd in onproduktieve sectoren, zoals de onroerend-goedmarkt.
Een motie van de afgevaardigden om niet alleen winstgevende ondernemingen maar ook banken, verzekerings- en andere financiële instellingen in de nationalisatieplannen te betrekken werd met een grote meerderheid afgewezen.

De Labour-top zingt het traditionele „Auld Lang Syne". V.r.n.l. Wilson, Barbara Castle en Ian Mikardo. Uiterst links Michael Foot.

Ook een motie tot onteigening van de 250 grootste Britse ondernemingen zonder schadevergoeding vond geen weerklank op het congres.

Minister van energie Wedgwood Benn, aanhanger van de linkervleugel van de partij, voerde ook het woord.
Hij pleitte sterk voor een meer socialistische aanpak van de economische crisis. Hij gaf te kennen dat de regering binnenkort onder steeds zwaardere druk van haar eigen aanhangers zal komen om meer industrieën te nationaliseren, de staatscontrole op de economie uit te breiden en de medezeggenschap van de werknemers te versterken. Hij zei dat de Labourregering niet gekozen is om een onrechtvaardig en ondoeltreffend stelsel nog eens door een crisis te helpen zodat dit systeem zijn levenskracht kan herwinnen en terug kan worden gegeven aan dezelfde mensen in wier belang het altijd zal werken.
"Wij zijn niet hier om het kapitalisme te beheren, maar om de maatschappij te veranderen", aldus Wedgwood Benn.
Op zijn voorstel aanvaardde het congres met grote meerderheid een verklaring van het dagelijks bestuur dat het kapitalisme onvoldoende heeft geïnvesteerd in de Britse industrie en dat „de regering nu in ernst moest beginnen zich met de economische en industriële plannen bezig te houden, waarover in het programma van Labour wordt gesproken".

Controverse binnen linkervleugel

Op 2 okt. kwam een controverse binnen de linkervleugel van de partij naar buiten.
Het Lagerhuislid Ian Mikardo, die tot de oude garde van de links-georiënteerde Tribune-groep behoort, deed een felle aanval op de leiding van de vakbond TUC en op de minister van arbeid Michael Foot wegens hun akkoord met de loonpolitiek van Wilson.
Jack Jones, secretaris-generaal van de bond van transportarbeiders, onderbrak hem en verklaarde dergelijke aanvallen op de vakbond ten zeerste te verwerpen. Eén en ander vond plaats op de speciale bijeenkomst van de Tribune-groep, die ieder jaar tijdens het partijcongres wordt gehouden.
Mikardo zei in zijn rede dat de leiders van de vakbond zich in hun onderhandelingen met de regering over de bestrijding van de inflatie veel te toegevend hadden betoond en dat zij er voor de arbeiders veel meer hadden moeten en kunnen uithalen.
Jack Jones beet daarop Mikardo toe dat hij met zijn aanval op de vakbonden beter op zijn plaats was op het conservatieve partijcongres.
Michael Foot, eveneens lid van de Tribune-groep, nam daarna het woord. Hij verdedigde de regeringspolitiek en zei dat er voor hem geen rede was zich voor het regeringsbeleid tegenover de Tribune-groep

te verontschuldigen. Het was de enig juiste politiek in de gegeven situatie.
De algemeen secretaris van de partij, Roy Howard, kwam later nader op de zaak terug. Hij deed een dringend beroep om de eenheid van de partij te bewaren. Hij vroeg de verschillende groepen op te houden met het spuien van hun eigen standpunten t.a.v. de onderwerpen die ter discussie staan. „Wij hebben met zijn allen afgesproken dat we de zaken zouden afhandelen bij meerderheidsbeslissingen en niet via vergaderingen van afzonderlijke groepen."
Plaatsvervangend partijleider Ted Short diende vervolgens een resolutie in waarin de regering werd gevraagd de verkiezingsbeloften na te komen en een socialistische politiek te voeren. Hij noemde zijn motie „een duwtje in de rug" en verzekerde dat de regering zich aan haar woord zou houden. Hij verzocht de afgevaardigden om geduld. „De volledige uitvoering van die verkiezingsbeloften vergt niet alleen tijd, maar ook geld dat nog niet voorhanden is," aldus Short.
Op de laatste dag van het congres werd de defensiepolitiek van het kabinet besproken. Een voorstel van de neutralisten om uit de NAVO te treden werd afgewezen. Wel haalde een resolutie het waarin van de regering werd verlangd dat zij de defensiebegroting beknot. Zeer kritisch ten aanzien van dit punt voor de regering, was wederom Ian Mikardo. Hij verweet het kabinet dat het slechts had geschrapt in de plannen van zijn conservatieve voorganger in plaats van tot een echte reducering van de defensielasten te zijn overgegaan, zoals in het partijmanifest was bepaald.

Soares eregast

Eén van de hoogtepunten van het congres was het optreden van de Portugese socialistische leider Mario Soares, die als eregast werd verwelkomd.
In een toespraak verklaarde hij dat de Portugese socialisten trouw zullen blijven aan hun programma en zullen streven naar een democratische en gedecentraliseerde staat.
Het daarop volgende debat over Portugal werd verstoord door jongeren die meenden dat Soares samenwerkt met „kapitalistische krachten".
Minister van buitenlandse zaken James Callaghan wees deze kritiek sterk van de hand. Hij eiste meer terughoudendheid bij het beoordelen van een ingewikkelde situatie in een ander land en verzekerde de Portugese socialisten van de volledige solidariteit van Labour.
Een resolutie met deze strekking werd vervolgens met overweldigende meerderheid aangenomen. *(The Times, DPA, NZZ, NRC/H'blad)*

CONSERVATIEF CONGRES IN BLACKPOOL

De Conservatieve partij hield van 7 tot en met 10 oktober haar congres in Blackpool.
Op de eerste dag debatteerden de congresgangers over „de Conservatieve partij en de toekomst".
Sir Keith Joseph, schaduwminister voor de formulering van politiek en research gaf daarvan een samenvatting, waarin hij evenals de afgevaardigden die voor hem het woord voerden hadden gedaan, een aanval deed op de politiek van Labour.
Nationalisatie, zo zei hij, had geen „efficiency" teweeg gebracht en evenmin „industriële vrede". Naarmate de inkomens, het aantal gemeentewoningen en de middelbare eenheidsscholen waren toegenomen waren ook misdaad, dakloosheid en ongeletterdheid gestegen. De economische politiek die in de mode was had tot grote inflatie en stijgende inflatie geleid. En de conclusie die de socialisten daaruit trokken was alleen maar dat zij in hun nieuwe partijprogramma nog meer socialisme beloofden, aldus Sir Keith Joseph.
In de Labourpartij verschilden links en rechts alleen maar in tempo en stijl. Labour noemde de huidige problemen een „crisis van het kapitalisme". „Wij noemen het de crisis van de socialistische schade aan verantwoordelijk gedrag en vrije ondernemingszin".
Op de tweede dag werd o.a. gediscussieerd over de economie, de landbouw en de grondpolitiek, de herziening van het kiesstelsel en de organisatie van de partij.
De voornaamste woordvoerder bij dit debat was de schaduwminister voor financiën, Sir Geoffrey Howes. Hij verzekerde de congresgangers dat de volgende conservatieve regering een minimum aan institutionele veranderingen zou doorvoeren opdat eindelijk een periode van stabiliteit zou aanbreken, waarin het land zou weten waaraan het toe is.
De belangrijkste gebeurtenis van de dag was het verschijnen van de vroegere partijleider Edward Heath, die met luid applaus werd ontvangen.
Tijdens het debat hadden verschillende afgevaardigden kritiek op de prestaties van het schaduwkabinet. Een woordvoerder van de jonge conservatieven noemde de prestaties treurig en eiste van de partijleiding concretere tegenvoorstellen voor de politiek van Wilson uit te werken.
Een andere afgevaardigde verklaarde dat niet het kapitalisme of het socialisme schuldig was aan de huidige economische moeilijkheden van het land maar het falen van alle politici, die in de afgelopen jaren regeringsfuncties hadden bekleed. Hij wilde daarbij geen onderscheid maken tussen conservatieve- en Labour-politici.
Sir Geoffrey Howe verdedigde de houding van het schaduwkabinet met het argument dat de oppositie op een verantwoordelijke wijze moet worden gevoerd. Als de regering-Wilson de strijd tegen de inflatie serieus aanpakt, dan moeten de conservatieven hem daarbij steunen.
Ter bestrijding van de inflatie, aldus Sir Howe was een straffe geldpolitiek noodzakelijk. Hij verweet de regering-Wilson dat deze daaraan niet voldoende aandacht besteedde.
Volgens hem konden de staatsuitgaven worden teruggebracht door af te zien van verdere nationalisaties, terwijl ook de absurde subsidies, waarvan nu ook vermogenden profiteerden worden vervangen door gerichte steunmaatregelen voor de werkelijk behoeftigen.
Ook plaatsvervangend partijleider William Whitelaw voerde het woord. Hij deed een beroep op de congresgangers de loonpolitiek van de regering-Wilson te ondersteunen. Hij had wel enkele bedenkingen tegen deze politiek maar was het er in grote lijnen toch wel mee eens. Geen enkele regering kon de inflatie afremmen zonder inkomenspolitiek. Het was daarom van het allergrootste belang voor het land dat deze politiek succesvol zou worden.
De regering-Wilson moest wel bekritiseerd worden omdat zij de overheidsuitgaven niet had verminderd. Over de hervorming van het kiesstelsel werd ook gesproken. Enkele afgevaardigden stonden daar positief tegenover maar het merendeel verwierp het idee.
Woordvoerder daarvan was de plaatsvervangende president van de partijorganisatie Angus Maude. Hij

zei dat een stelsel van evenredige vertegenwoordiging automatisch tot een coalitieregering zou leiden en dan wel een coalitie naar goeddunken van de liberalen. De conservatieve partij was heel goed in staat, zonder hulp van anderen, zelf een regering te vormen, aldus Angus Maude.

Op de derde dag werd o.a. gesproken over de Britse bijdrage aan de Westerse defensie. Algemeen uitte men daarbij kritiek over het huidige defensiebeleid van Labour.

Schaduwminister van defensie George Younger noemde het de plicht van zijn partij het Britse publiek te wijzen op het gevaar van het inkrimpen van de Britse defensiebijdrage, die volgens hem door alle NAVO-partners als gevaarlijk wordt aangeduid. Younger zei dat de huidige Labourregering de defensie niet kan worden toevertrouwd.

Maar de geallieerden kunnen erop rekenen dat een conservatieve regering hen niet in de steek zal laten, zei hij. Hij wees op de groeiende sterkte van de land- en zeestrijdkrachten van de landen van het pact van Warschau.

Het congres nam eenstemmig een resolutie aan waarin met „uiterste bezorgdheid" wordt kennis genomen van de „ontoereikende financiële middelen voor de Britse strijdkracht" terwijl de snelle uitbreiding van de strijdkrachten van het pact van Warschau de verplichting voor een Europese verdedigingspolitiek oplegt.

Ook werd gesproken over samenwerking in Europees verband. De woordvoerder voor buitenlandse aangelegenheden van de partij, Reginald Maudling, zei dat uit de centrum en rechtse groeperingen van de EG een groepering moet ontstaan die de meerderheid vormt in het Europese Parlement.

Zijn toespraak en een resolutie in die zin kregen grote steun. „De socialisten werken samen in Europa, zij willen er een socialistisch Europa van maken", aldus Maudling. „Wij moeten hetzelfde doen, samenkomsten van centrumpartijen en centrum-rechts".

Het congres werd besloten met een redevoering van partijleidster, mevrouw Margaret Thatcher. Zij deed een felle aanval op Labour, die zij verantwoordelijk hield voor de slechte economische situatie in het land. De Labour leed aan de gebruikelijke socialistische ziekte: het geld van anderen erdoor jagen.

Zij prees het kapitalisme met de volgende woorden: „Ons kapitalistische stelsel produceert een veel hogere welvaart en geluk omdat het in stimulansen en kansen gelooft en omdat het gefundeerd is op menselijke waardigheid en vrijheid. *(The Times, NZZ, NRC/H'blad)*

ANTI-INFLATIEMAATREGELEN AFGEKONDIGD, VAKBONDEN AKKOORD MET BEPERKING LOONSVERHOGING

Op 1 juli heeft minister van financiën Healey een pakket maatregelen afgekondigd ter bestrijding van de inflatie.

De belangrijkste maatregel die hij aankondigde was een beperking van de loonsverhoging tot 10%. Hij hoopte daarmee te bereiken dat het inflatietempo van 25 à 30% aan het eind van 1976 teruggebracht zou zijn tot beneden de 10%.

In de publieke sector zou strikte financiële controle op de lonen worden toegepast. In de particuliere sector zou de „prijscode" worden verscherpt om te voorkomen dat buitensporige loonsverhogingen op de consumenten afgewenteld zouden worden.

Aan de overheidsuitgaven zouden eveneens financiële grenzen worden gesteld.

Healey die zijn plannen aan het Lagerhuis presenteerde zei dat de regering er de voorkeur aan gaf om op basis van een vrijwillig akkoord tussen werkgevers en vakbonden te werken.

Hij waarschuwde echter tegelijkertijd dat een vrijwillige politiek voor de regering niet aanvaardbaar zou zijn wanneer bovengenoemde doelstellingen daarin niet op overtuigende wijze konden worden afgedwongen.

De dreiging met een gedwongen loonbeperking ging regelrecht in tegen het verkiezingsprogramma van Labour in 1974. Daarin werd de vrije loonpolitiek als de enig aanvaardbare aangewezen.

De verkiezingen van 1974 vonden plaats juist omdat de conservatieve premier Heath had ingegrepen in de loononderhandelingen bij de mijnwerkers (pag. 170 '74 e.v.).

Wilson die na de verkiezingen een nieuwe regering vormde, moest om zeker te zijn van de steun van de vakbonden wel vrijheid van loononderhandelingen toezeggen, waarbij de vakbonden beloofden zichzelf matiging op te leggen. Dit werd vastgelegd in het zgn. sociaal contract, dat echter volkomen gefaald heeft.

Na de bekendmaking van de maatregelen begon de regering onmiddellijk overleg met de vakbonden om tot een vrijwillige aanvaarding van de loonbeperking te komen.

Inmiddels hadden de bonden van metaalarbeiders en mijnwerkers al geprotesteerd tegen de maatregel evenals een aantal linkse Labourleden.

De mijnwerkers eisten voor de herfst een weekloon van £ 100, wat zou neerkomen op een loonsverhoging van ca. 60%.

Premier Wilson sprak de mijnwerkers op hun jaarcongres in Scarborough op 7 juli persoonlijk toe en hield hen voor dat inwilliging van hun eisen verregaande gevolgen voor de Engelse economie zou hebben.

In het overleg tussen regering en vakbonden kwamen de laatsten op 9 juli met een voorstel voor een

Margaret Thatcher in gesprek met Norman St. John Stevas (l.).

vrijwillig aanvaard loonplafond van £ 6,— per week voor iedereen in een op 1 augustus ingaande periode van 12 maanden.

De werkgevers van hun kant gaven de regering het advies het plafond niet op £ 6,— maar op £ 5,— te stellen. De werkgevers vroegen verder om wettelijke maatregelen teneinde naleving te kunnen afdwingen en vonden dat de grens waarboven in het geheel geen salarisverhoging mag worden gegeven op £ 15.000,— per jaar zou moeten liggen. (De regering dacht aan een grens van £ 10.000,— per jaar, de vakbond aan £ 7.000,—). Bovendien vonden de werkgevers dat stakers tegen de nieuwe loonpolitiek voor zichzelf en hun families geen sociale uitkeringen zouden moeten ontvangen.

Op 11 juli deelde premier Wilson in het Lagerhuis mee dat de regering het vakbondsvoorstel had overgenomen en dat de inkomensgrens waarboven geen verhogingen zullen worden toegestaan op £ 8.500,— per jaar is gesteld.

In een tegemoetkoming aan de vakbonden deelde Wilson mee dat de toeslagen op het voedselpakket niet, zoals het plan was, in het begrotingsjaar 1976/'77 zullen worden afgeschaft en dat de huren van de gemeentewoningen minder snel zullen stijgen dan het plan was. Aan het prijzenfront zou een pakket van belangrijke goederen eveneens aan een stijgingsplafond van 10% onderworpen worden.

In de genationaliseerde sector zou de regering scherp controleren dat de 10%-grens niet wordt overschreden.

Op 25 juli ging het Lagerhuis, na een marathonzitting van bijna 24 uur, akkoord met het wetsontwerp waarin met ingang van 1 augustus iedereen maximaal £ 6,— loonsverhoging per week zou krijgen.

In de nieuwe wet kreeg de regering verder de bevoegdheid om door een verscherping van de „prijscode" aan de werkgevers die het plafond mochten overschrijden in het geheel geen prijsverhogingen toe te staan. Verder de bevoegdheid om eventuele weerbarstige plaatselijke bestuursorganen tot naleving te dwingen door hun gebruikelijke subsidies in te houden.

Op 21 juli maakt de regering bekend dat zij bezig is met wetsontwerpen die het uitbetalen van te hoge lonen strafbaar stellen. Zij zullen echter achter de hand worden gehouden. *(The Times)*

OOST-EUROPA

TSJECHOSLOWAKIJE

HUSAK BEZOEKT FINLAND

Partijleider Gustav Husak bracht van 16-19 sept. 1974 een officieel vriendschapsbezoek aan Finland.
Hij was vergezeld van de minister van buitenlandse zaken Bohuslav Chnoupek en de minister van buitenlandse handel Andrej Barcak.
Het was het eerste bezoek van Husak aan een Westeuropees, niet-socialistisch land sedert hij in 1969 aan het bewind gekomen was. Het enige andere niet-communistische land, dat Husak voordien bezocht had was India (pag. 279/3-1974).
Husak voerde op 16 sept. besprekingen met president Kekkonen. De volgende dag was vrij van verplichtingen en op 18 sept. had de Tsjechoslowaakse partijleider gesprekken met leden van het presidium van de Finse communistische partij.
Op 19 sept. werd een gemeenschappelijk communiqué over het verloop van het bezoek uitgegeven.

Uit het communiqué bleek, dat de twee delegaties „in detail" de bilaterale betrekkingen tussen Tsjechoslowakije en Finland besproken hadden, terwijl ook „sommige aspecten" van de internationale situatie aan de orde geweest waren.
Partijen hadden besloten besprekingen te openen over de afschaffing van de visaverplichtingen tussen de twee staten.
In het communiqué werd vastgesteld, dat het volume van de onderlinge handel sedert 1970 was toegenomen.
Ten einde de onderlinge economische contacten te verbeteren ondertekenden de ministers van buitenlandse zaken op 19 september een handelsovereenkomst voor lange termijn, waarbij geen einde aan de geldigheidsduur gesteld werd. Het verdrag voorziet een groei van de Tsjechoslowaaks-Finse handel van 150% tot 1980.
Er werd nog een tweede verdrag ondertekend, dat voorzag in een wederzijdse vermindering van de importtarieven van 60% per 1 jan. 1975, nog eens 20% per 1 jan. 1976 en van de overblijvende 20% per 1 jan. 1977.
Het communiqué stelde vast, dat beide partijen er over de „voornaamste aspecten van de internationale situatie" identieke of verwante standpunten op na hielden.

Verdragen opheffing visumdwang en vermijden dubbele belastingheffing getekend

De twee ministers van buitenlandse zaken van Tsjechoslowakije en Finland, Chnoupek en Karjalainen, ondertekenden op 31 jan. in Helsinki verdragen over het afschaffen van de visumdwang tussen de twee staten alsmede over het vermijden van dubbele belastingheffing.
Deze verdragen zijn de eerste van deze soort, die Tsjechoslowakije met een niet-socialistisch land heeft afgesloten. *(AFP, DDP, Ceteka)*

SCHADEVERGOEDINGSOVEREENKOMST MET OOSTENRIJK

Gedurende een bezoek aan Oostenrijk ondertekende de Tsjechoslowaakse minister van buitenlandse zaken, Bohuslav Chnoupek, te zamen met zijn Oostenrijkse collega, op 19 dec. 1974 een verdrag, waarin Tsjechoslowakije zich verplicht schadevergoeding te betalen voor vermogens van Oostenrijkers, die na de verdrijving van Oostenrijkers uit Tsjechoslowakije na 8 mei 1945

Partijleider Husak (l.) met de Finse president Kekkonen

zijn onteigend door de Tsjechoslowaakse overheid.
Het verdrag was resultaat van 18 jaar onderhandelen.

Onder het verdrag zal Tsjechoslowakije in totaal 1,2 mrd Oostenrijkse schillingen betalen. Het verdrag is van toepassing op het vermogen van personen, die op 27 april 1945 Oostenrijks staatsburger waren en het ook nu nog zijn.
Een miljard schilling zal worden betaald door 4,5% van de waarde van Tsjechoslowaakse goederenleveranties aan Oostenrijk op een speciale rekening te storten, De overige 200 mln zullen worden betaald uit Tsjechoslowaaks vermogen in Oostenrijk.
Aanspraak op schadevergoeding kan alleen gemaakt worden door voormalige bezitters van kleine en middelgrote vermogens tot een bedrag van één mln Tsjechische kronen in de waarde van 8 mei 1945.
Grote vermogens — industrie en grondbezit — blijven buiten beschouwing. Ong. 40.000 Oostenrijkers komen voor schadevergoeding in aanmerking.
Bepaalde kleine vermogens — huizen en grondbezit tot 13 hectare — kunnen in natura worden vergoed onder voorwaarde dat deze door de eigenaars, dezen nastaande personen of erfgenamen, persoonlijk worden benut.
In een eerste commentaar op de bereikte overeenkomst noemde het Weense dagblad Die Presse de schadevergoeding een „bagatel" in verhouding tot de waarde van de werkelijk onteigende vermogens. De krant berekende, dat de onteigeningen betrekking gehad hadden op 270.000 hectare grondbezit, 7.000 huizen, 1.300 ondernemingen en 21.000 bankrekeningen. De totale waarde werd geschat op 12 mrd schilling.

Diplomatieke betrekkingen op ambassadeursniveau

In *Le Monde* van 11 jan. 1975 werd gemeld, dat de regeringen van Tsjechoslowakije en Oostenrijk besloten hadden hun diplomatieke betrekkingen van het niveau van gezantschappen te brengen naar dat van ambassades. *(NZZ, FAZ, Le Monde, AFP, DPA)*

(Vor. ber. pag. 279/2-1974)

SCHADEVERGOEDINGSOVEREENKOMST MET VS NIET GERATIFICEERD I.V.M. AMENDERING AMERIKAANSE HANDELSWET

Tussen de VS en Tsjechoslowakije was op 5 juli 1974 een verdrag afgesloten, waarin kwesties geregeld waren m.b.t. de schadevergoeding voor voormalige Amerikaanse, onteigende vermogens.
De commissies van buitenlandse zaken van beide huizen van het Tsjechoslowaakse parlement besloten echter op 15 jan. van dit jaar het verdrag niet te ratificeren.
Aanleiding voor dit besluit was de aanvaarding door het Amerikaanse congres van een amendement op de handelswet van Senator Mike Gravel (dem.), waarin voor het toekennen van de status van meest begunstigde natie aan Tsjechoslowakije de voorwaarde gesteld werd, dat Tsjechoslowakije onteigende Amerikaanse vermogens voor 100% zou vergoeden; bij andere Oosteuropese staten hebben de VS i.h.a. genoegen genomen met een vergoeding van 40%.
Onder het Amerikaans-Tsjechoslowaakse verdrag zou Tsjechoslowakije $ 20,5 mln betalen voor Amerikaanse onteigende vermogens van een totale waarde van ca. $ 50 mln. In ruil hiervoor zouden de VS na de oorlog in Duitsland in beslag genomen goud uit Tsjechoslowaaks bezit — 18,4 ton — aan Tsjechoslowakije teruggeven. *(NZZ)*

(Vor. ber. pag. 820/3-1973)

BESPREKINGEN HUSAK MET BREZJNEW

Partijleider Husak onderhoudt zeer nauwe betrekkingen met de SU, o.m. tot uiting komend in frequent overleg met Sowjet-partijleider Brezjnew.
In juli/aug. 1974 bracht Husak zijn vakantie door in de SU. Op 2 aug. had hij toen een onderhoud met Brezjnew in diens buitenverblijf op de Krim.
Het communiqué over dit gesprek zei, dat hoofdzakelijk gesproken was over een verdere ontwikkeling en versnelling van de samenwerking tussen de twee partijen alsmede over coördinering van de buitenlandse politiek van de twee landen.
Geheel onverwacht bracht Husak op 3 maart van dit jaar een bezoek van enkele uren aan Moskou. Het communiqué deelde mede, dat gesproken was over de voortgang van de socialistische en communistische opbouw. In *Le Monde* van 5 maart wordt hieruit afgeleid, dat gesproken is over de binnenlandse situatie in Tsjechoslowakije en de veronderstelling wordt uitgesproken, dat de opvolging van president Svoboda (pag. 652/2-1975) onderwerp van gesprek is geweest.
In juli/aug. 1975 bracht Husak wederom zijn vakantie in de SU door. Op 10 aug. sprak hij op de Krim met Brezjnew. Medegedeeld werd, dat was gesproken over de resultaten van de conferentie van Helsinki (pag. 497 e.v. - 1975) alsmede over de verdere ontwikkeling van de economische samenwerking tussen beide landen. *(AP, AFP, Le Monde)*

HUSAK IN BULGARIJE

Partijleider Husak heeft van 20-23 jan. een officieel vriendschapsbezoek aan Bulgarije gebracht. In overleg met de Bulgaarse autoriteiten werd besloten de wederzijdse economische en wetenschappelijk-technische betrekkingen op de volgende wijze verder te ontwikkelen:

de voorbereidingen tot het afsluiten van een overeenkomst m.b.t. de coördinering van de economische plannen tot 1980 moeten midden dit jaar afgesloten zijn; arbeidsverdeling en specialisering moeten worden uitgebreid; mogelijkheden voor economische en wetenschappelijk-technische samenwerking met derde landen moeten benut worden; er moet een wegverkeersverdrag tot stand worden gebracht; er werd een verdrag ondertekend m.b.t. de specifieke problemen van economische en wetenschappelijk-technische samenwerking; de uitwisseling van toeristen moet geïntensiveerd worden.
(D P A)

OVERLEG MET HET VATICAAN. CASAROLI IN PRAAG

Van 16-20 sept. 1974 voerde een Tsjechoslowaakse delegatie in het Vaticaan overleg met vertegenwoordigers van de Heilige Stoel. Van de Tsjechoslowaakse delegatie maakten deel uit Karel Hruza, hoofd van het staatsbureau voor kerkelijke aangelegenheden, Karol Homola, hoofd van het bureau voor kerkelijke aangelegenheden voor Slowakije en Frantisek Cinoldr.
In een bericht van het Tsjechoslowaakse persbureau *Ceteka* van 23 sept. werd gezegd, dat de besprekingen gegaan waren over „enkele fundamentele kwesties van de betrekkingen tussen kerk en staat" in Tsjechoslowakije. De delegaties „bevestigden de goede wil van de twee partijen om een voldoening gevende oplossing van de uitstaande problemen te bereiken". Daartoe zouden de partijen elkaar weer ontmoeten „op een tijdstip, dat in wederzijdse overeenstemming zal worden bepaald". Nadere mededelingen werden niet verstrekt.
De Vaticaanse secretaris voor openbare zaken, aartsbisschop Agostino Casaroli, die verantwoordelijk is voor de buitenlandse politiek van het Vaticaan, bracht van 24-26 febr. een bezoek aan Praag. Hij voerde hier besprekingen met de Tsjechoslowaakse minister van buitenlandse zaken, Chnoupek, waarin internationale problemen aan de orde kwamen. Vastgesteld werd dat bij de meerderheid van de behandelde problemen sprake was van grote gelijkheid of identiteit van de meningen.
Daarnaast voerde mgr. Casaroli ge-

Aartsbisschop Agostino Casaroli (r.) met minister Chnoupek van buitenlandse zaken.

sprekken met vice-premier Matej Lucan. Zij bespraken de betrekkingen tussen de Tsjechoslowaakse staat en het Vaticaan, alsmede kerkelijk-politieke aangelegenheden, die voor beide zijden van belang zijn. Zij zullen onderwerp voor verdere onderhandelingen tussen het Vaticaan en Tsjechoslowakije zijn, aldus een officiële mededeling. Gezegd werd, dat de gesprekken in een open, realistische en positieve sfeer gevoerd werden en door beide zijden nuttig geacht werden. De wens werd geuit aldus voort te gaan. Het bezoek van mgr. Casaroli was in Tsjechoslowakije voorafgegaan door een propagandacampagne tegen „laster" in het Westen over het gebrek aan geestelijke vrijheid in het land, terwijl alle inmenging in binnenlandse zaken als de betrekkingen tussen kerk en staat werd afgewezen. *(AFP, UPI, Le Monde, AP)*

(Vor. ber. pag. 560/3 e.v. - 1973)

PREMIER STROUGAL IN ROEMENIË. SAMENWERKINGSOVEREENKOMST

Minister-president Lubomir Strougal bracht van 1-4 sept. een officieel vriendschapsbezoek aan Roemenië. Hij werd in Boekarest ontvangen door partijleider en president Ceausescu en hij voerde er besprekingen met de Roemeense premier Manea Manescu.
De gesprekingen leidden tot het afsluiten van de volgende samenwerkingsovereenkomsten:

een overeenkomst tussen de ministeries van buitenlandse handel over uitbreiding van de onderlinge handel; tussen de ministeries van machinebouw, van metallurgie en van chemische industrie over uitbreiding van de samenwerking op hun terreinen; een conventie over specialisering in de produktie en de levering van grondstoffen voor de produktie van rubber en andere chemische produkten; en een conventie over specialisering bij de produktie en wederzijdse levering van pesticiden. (A g e r p r e s)

BRIEF VAN DUBCEK AAN PARLEMENT

Het Zweedse dagblad *Dagens Nyheter* meldde op 13 april 1975, dat de voormalige partijleider Alexander Dubcek op 28 okt. 1974 een brief gestuurd had aan het Tsjechoslowaakse parlement. In deze brief deed Dubcek zijn beklag over de politiebewaking, waaraan hij onderworpen was. Daarnaast behelste de brief een krachtige verdediging van het beleid, dat Dubcek als partijleider gevoerd had, voordat de invasie van Warschaupacttroepen in aug. 1968 daaraan een eind gemaakt had.
Onderstaand enkele fragmenten uit deze brief:

Volgens D a g e n s N y h e t e r zegt de 54-jarige Dubcek in zijn brief dat het Tsjechoslowaakse ministerie van binnenlandse zaken, waaronder de geheime politie ressorteert, een enorm „ netwerk" over het land heeft verspreid waardoor Tsjechoslowakije een politiestaat wordt. „Dit netwerk strekt zich ook uit tot de rechtbanken", aldus de brief. Dubcek, die werkzaam is als monteur in Bratislawa, zegt niet alleen voor zichzelf te spreken maar voor „honderdduizenden" andere Tsjechen en Slowaken. Hij uitte kritiek op de regering van Gustav Husak die via haar beleid „de handen bindt" van veel getalenteerde Tsjechoslowaken. „De arbeidersklasse weet dat ze wordt gemanipuleerd, zo zegt Dubcek. Het is noodzakelijk, met legale middelen, dit systeem te overwinnen en te vernietigen en te voorkomen dat het een duurzaam bestaan verwerft".
Schrijvend over zijn eigen leven zegt Dubcek dat de Tsjechoslowaakse geheime politie hem voortdurend in het oog houdt, soms wel met zes agenten tegelijk. Op een dag hielp hij een smid bij het maken van hoefijzers, een baan die hij in zijn jeugd had beoefend. „De veiligheidspolitie drukte op de alarmknop" zo schrijft Dubcek aldus het Zweedse blad. „In opdracht van de hoogste autoriteit maakte de politie snel een rapport waarin werd gezegd dat Dubcek poogde zichzelf in de gunst van het volk te stellen door hoefijzers te maken en ze aan de bevolking uit te delen, met zijn naam in elk van de ijzers gegroefd".
In de brief verdedigt de vroegere partijleider zijn hervormingsgezinde regering van 1968 door te stellen dat deze zich ertoe had verplicht „een grotere materiële prikkel toe te dienen aan de industrie, de collectieve coöperaties en aan individuelen". Volgens Dubcek was het slechts een kleine sector van de economie die hij prive-ondernemerschap wilde toestaan, zoals bijvoorbeeld de dienstverlening aan de consumenten. „Wat is er zo socialistisch aan een pijp die lekt, maar die niet gerepareerd kan worden", aldus de brief. „Wij wilden het Tsjechoslowaakse buitenlandse beleid niet wijzigen, maar anderzijds is het waar dat onze politiek van 1968 opriep tot steun aan de progressieve en anti-fascistische krachten in West-Duitsland". Dubcek schrijft dat het niet juist was zijn regering anti-Sowjet te noemen. Samenwerking met de Sowjets was de hoeksteen en zal de hoeksteen zijn van het Tsjechoslowaakse buitenlandse beleid: „Daarom wijs ik categorisch de valse beschuldigingen van de hand van een anti-Sowjet houding, beschuldigingen die tegen mij en mijn kameraden werden ingebracht".
Sprekend over de gebeurtenissen van 1968 stelde Dubcek, dat de „compromispolitiek", die in nov. 1968 was aanvaard (pag. 138/3 e.v.-1969) had kunnen slagen, was er niet sprake geweest van „sectarisch opportunisme" van de kant van Husak, die een „dogmatische en verdeeldheid zaaiende" taktiek had toegepast onder het voorwendsel tegen contra-revolutie te strijden.

De *New York Times* meldde, dat de brief van Dubcek voor publikatie beschikbaar gesteld was door „vertegenwoordigers van de Tsjechoslowaakse oppositie in het buitenland — communistische en socialistische tegenstanders van het bewind van partijleider Gustav Husak. De brief zou oorspronkelijk in het Slowaaks zijn geschreven, in Tsjechoslowakije vertaald in het Tsjechisch en in het buitenland vertaald in het Engels. *(UPI, ANP, Reuter)*

Uitgevers: Int. Uitg. en Handelmij „Systemen Keesing" B.V., Ruysdaelstraat 71-75, Amsterdam - N.V. Algemene Uitgeverij Keesing, Keesinglaan 2-20, B 2100 Deurne-Antwerpen.

BURGEROORLOG IN LIBANON

De in april 1975 begonnen gevechten tussen Falangisten en Palestijnen zijn uitgegroeid tot een Libanese burgeroorlog tussen wat wordt aangeduid als rechtse christenen en linkse mohammedanen.
Met een vrijwel machteloze regering en een nauwelijks interveniërend leger voeren partijmilities en particuliere legers een vaak bloedige strijd. (Vor. ber. pag. 353 e.v.) NRC/H'blad (22-9) gaf de volgende opsomming:

(. . .) Een enquête heeft uitgewezen dat er 15 „officiële" volkslegers zijn die gezamenlijk beschikken over 150.000 guerrillasoldaten en 300.000 vuurwapens (An Nahar van 22 aug. 1975). Zij behoren tot politieke partijen en groeperingen van uiteenlopende kleur: recht (Falangistenbeweging, Islamitische Broeders, enz.), het centrum (met name de Beweging van onterfden van Imam Sadr), links (Volkssocialisten onder leiding van Joumblat, pro-Syrische of pro-Irakese Baathisten en pro-Nasser mensen) en extreem-links (cimmunistische partij en de Actie van Libanese communisten van Mohsen Ibrahim).
Elk van deze para-militaire organisaties vaart ook nog onder een specifieke religieuze vlag: ze zijn hoofdzakelijk christelijk of islamitisch (soennitisch, sjiïetisch of druzisch).
Behalve deze voornamelijk politiek georiënteerde milities zijn er ook nog die op een exclusief confessionele basis berusten. Sommige van deze bewegingen zijn klandestien, zoals het Front van de verdedigers van het cederhout en het door de maronitische Liga opgerichte volksleger, die beide rechts van de Falangistenbeweging staan. Deze twee organisaties zouden volgens berichten in de linkse pers gefinancieerd worden door de Orde van maronitische monniken, die van oudsher een militair-politieke rol heeft gespeeld in Libanon. (. . .)
Van grootgrondbezitters tot stamhoofden heeft iedereen zijn „leger". In Zghorta, het geboortedorp van president Frangié, heeft elk van de vijf grote plaatselijke families, waaronder die van het staatshoofd, een eigen volksleger. Premier Rachid Karamé beschikt over het zijne in Tripoli. De minister van binnenlandse zaken en voormalige president Camille Chamoun heeft een „persoonlijke wacht" van een paar honderd mannen (. . .).
Van recente datum is het particuliere „leger" van Henri Sfeir. Deze steenrijke zakenman en „onafhankelijke" maroniet heeft het hoofdkwartier van zijn „stoottroepen" (ongeveer tweehonderd man) op een paar honderd meter afstand van zijn zomerresidentie in Reyfoun ingericht. Na de „grote baas" is de belangrijkste man hier de commandant, René Gaudet, een Franse hurling, die vroeger in het vreemdelingenlegioen gevochten heeft. (. . .)

The Observer (2-11) schatte de kern van de Falangemilitie op 15.000 man, de „tijgers" van ex-president Chamoun op 10.000 man en het privé-leger van president Frangié op 5.000 man.

Militaire regering

Zoals reeds gemeld (pag. 355/3) waren in de nacht van 19 op 20 mei de gevechten tussen Falangisten en Palestijnen hervat. De strijd concentreerde zich vooral rond het Palestijnse kamp Tal Zaatar (ca. 6500 inwoners) in Dekouaneh, een oostelijke voorstad van Beiroet die door Falangisten beheerst wordt. Bij de gevechten zouden tot op 23 mei ca. 50 doden zijn gevallen en meer dan 200 personen gewond zijn geraakt. Toen ook links-extreme groepen, aldus *UPI*, zich in de strijd gingen mengen, benoemde president Frangié op 23 mei een militaire regering, de eerste sinds het land in 1943 onafhankelijk werd. De samenstelling van dit kabinet was:

Premier, tevens minister van gezondheid, justitie, industrie en oliezaken - generaal b.d. Noureddin Rifai (Soenniet); vicepremier, tevens minister van voorlichting en onderwijs - brigade-generaal Moussa Kenaan (Grieks-orthodox); defensie en waterstaat - generaal Iskandar Ghanem (Maroniet; opperbevelhebber van het leger); binnenlandse zaken, huisvesting en coöperaties - generaal Said Nasrallah (Druze; stafchef van het leger); economie, handel en planning - brigadegeneraal Fawzi el-Khatib (Sjiïet); arbeid, sociale zaken en PTT - majoor François Genadry (Grieks-katholiek); openbare werken en landbouw - majoor Zein Mekki (Soenniet); buitenlandse zaken, financiën en toerisme - Lucien Dahdah (Maroniet).
De 76-jarige Rifai, die tot 1943 carrière maakte in het Franse Levant-leger, was in 1950 generaal geworden; hij vervulde o.m. de volgende functies: commandant van de Libanese gendarmerie, administrateur van Noord-Libanon, inspecteur-generaal en directeur van de binnenlandse veiligheidstroepen.
De enige burger in dit kabinet, Dahdah, was president-directeur-generaal van de Intra Bank.

In zijn eerste radiotoespraak tot de natie verklaarde premier Rifai, dat hij overeenkomstig de wens van de parlementsleden en de opdracht van de president zou gaan werken aan het herstel van de orde. In een interview kort daarna deed hij een beroep op de Palestijnse en Libanese milities met de regering samen te werken om een toestand van wet en orde te te bereiken; hij verklaarde, dat hij „voor het ogen-

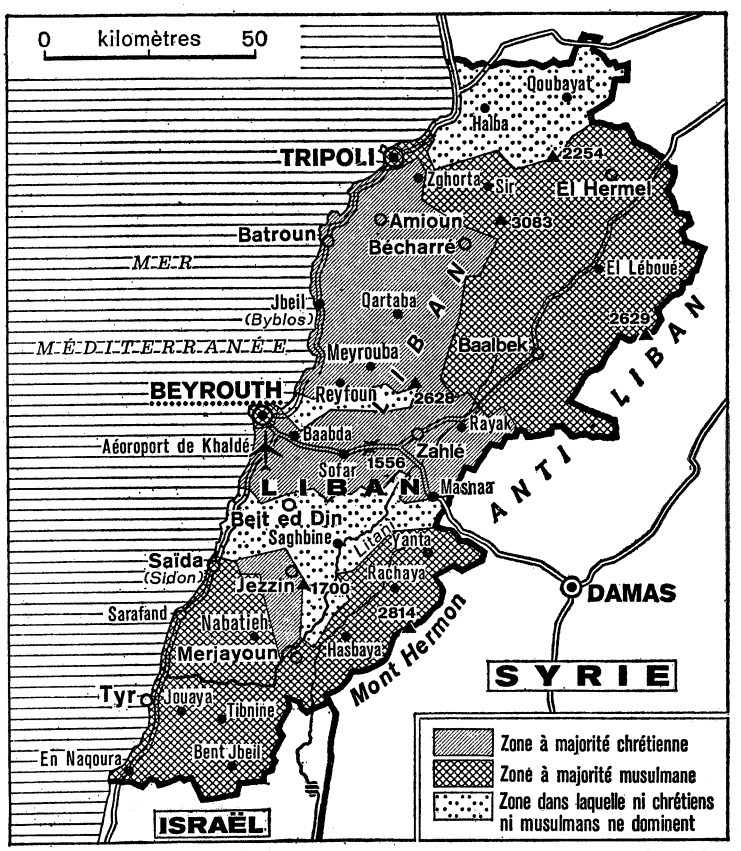

De globale indeling van Libanon naar de twee grote godsdiensten (Le Monde 25-9).

Weekblad 44ste jaargang No. 2305, pag. 27519-27534

blik" niet van zins was de noodtoestand af te kondigen noch een avondklok of een censuur in te stellen. Vice-premier Kenaan verzekerde op 25 mei, dat de regering het statuut van het Palestijnse verzet (vastgesteld door de akkoorden van Caïro van 1969, pag. 190 e.v.-1970) niet zou aantasten.
De benoeming van deze militaire regering ondervond slechts steun van een deel van de christelijke politici, terwijl van mohammedaanse zijde scherpe kritiek werd geuit.

Zo meende de christelijke oud-president, Camille Chamoun, dat, „het militaire kabinet de enige oplossing vormt die het staatshoofd restte om het land van de chaos te redden . . .".
Maar vier andere vooraanstaande leiders — oud-premier Saeb Salam, oud-premier Rachid Karamé, Kamal Joumblat (een Druze en leider van de progressieve socialistische partij) en Raymond Edde (leider van het christelijke Nationale Blok) — verklaarden reeds op 24 mei na een bijeenkomst te Dar-el Fatwa in een communiqué, dat „de wijze waarop de regering is gevormd in tegenspraak is met de parlementair democratische basis en tradities, die men in Libanon heeft aangehouden sinds het van kracht worden van het nationale pact". Aan deze kritiek verbonden zij als eis „het ontslag van de regering, terugkeer naar parlementair democratische praktijken en het voortzetten van contacten met alle personen en organisaties". Persoonlijk verklaarde Joumblat nog: „Het uitkiezen van een militaire regering onder de huidige omstandigheden vormt een zeer ernstig risico, dat het land in twee kampen zal verdelen en de botsing zal intensiveren die optreedt tussen bepaalde organen en de Falangistische partij." Volgens hem zouden de Palestijnen ongetwijfeld geloven, dat de regering hun vijandig gezind was en dat die zou trachten „de Palestijnse revolutie te vernietigen".

Hoewel op 24 mei aanvankelijk gemeld werd, dat het in Beiroet vrijwel rustig was, namen de schietpartijen de volgende nacht weer in heftigheid toe, terwijl aan een oproep van de regering aan de „gewapende elementen" van Libanezen en Palestijnen om de straatversperringen en barricaden te slopen geen gevolg werd gegeven. Volgens *Reuter* (25-5) hadden zich toen ook in wijken waar geen der strijdende partijen vertegenwoordigd is, gewapende mannen achter zandzakken en barricaden verschanst. *Le Monde* (28-5) schreef dat de buitengewone kaleidoscoop van links Libanon zich voor eenmaal had verenigd (de Libanese communistische partij, de Libanese communistische actie-organisatie, pro-Syrische of pro-Iraakse baathisten, nasseristische groepjes en organisaties met een pro-Libische koers) en vastbesloten was „het hoofd te bieden aan elke repressie". De bewapening, in ruime mate geleverd door bepaalde Arabische landen (vooral Libië) en het Palestijnse verzet, maakte deze „volkspressie" geduchter dan zij ooit was geweest, aldus *Le Monde*.

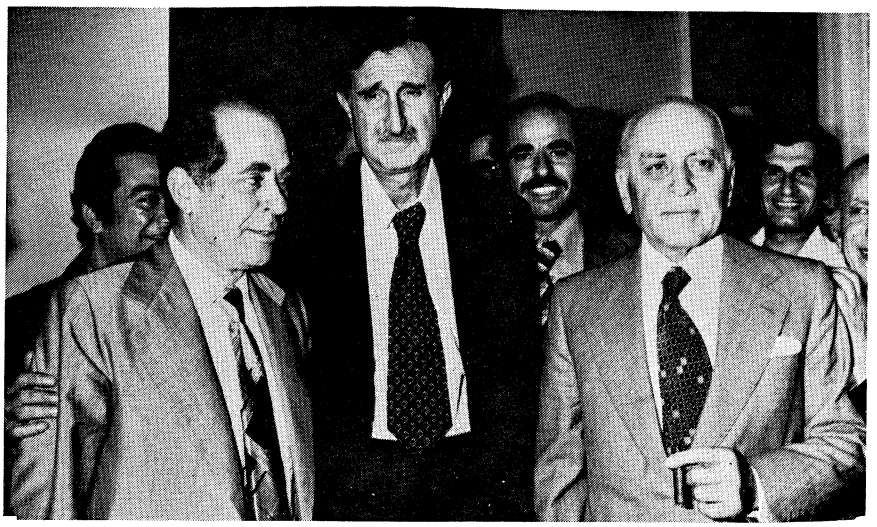

V.l.n.r.: Raymond Edde, Kamal Joumblat en Saeb Salam.

Terwijl het Libanese leger geen pogingen deed in de gevechten tussenbeide te komen, werden de Falangisten hoe langer hoe meer met Libanese i.p.v. Palestijnse tegenstanders geconfronteerd. De correspondent van *The Times* in Beiroet, Paul Martin, berichtte hierover op 25 mei.

„. . . Niet langer is het een conflict tussen de rechtse christenen en de Palestijnse guerrillastrijders en hun aanhangers; het gaat nu om een polarisatie tussen de christelijke en mohammedaanse bevolkingsgroepen. Fundamentele zaken betreffende het staatsbestuur (. . .) zijn boven gekomen en bij het ontbreken van een politiek forum en een greep naar de wapens doemt op als alternatief. (. . .) De rechtse Falangisten, die opkomen voor de zaak van de christelijke Maronieten, hebben duidelijk gesteld, dat de campagne, die zij een maand geleden startten om de guerrillastrijders te beteugelen, zal worden voortgezet. Hun politieke doel was om de christelijke stem te doen horen in het beheren van 's lands zaken. Dit provoceerde de moslems tot het opvoeren van hun eigen campagne . . ."

In die situatie kwam het in Zuid-Libanon tot een zwaar gevecht op 24-25 mei tussen Libanese en Israëlische troepen, die op 11 mei hun geregelde invallen in het zuiden van Libanon hadden hervat na een periode van betrekkelijke rust sinds 24 maart.

In de nacht van 24 op 25 mei trok een Israëlische patrouille Libanon binnen bij de grensplaats Aita al-Sjaab voor een anti-guerrilla-operatie. Zij stuitte op het Libanese leger, die de patrouille omsingelde en met artillerie onder vuur nam. Daarop viel de Israëlische luchtmacht deze artillerie aan en kwam een gemechaniseerde Israëlische compagnie de patrouille te hulp. Bij de 12 uur durende slag vonden minstens 7 Libanese en 5 Israëlische militairen de dood. In een deel van de Israëlische pers werd de botsing met het Libanese leger betreurd en werd ook kritiek geleverd op het tijdstip van de operatie volgens het vakbondsblad Davar: „het moment, dat het Libanese leger in ernstig conflict dreigt te komen met de Palestijnse terroristen die zijn autoriteit en de orde in Libanon aantasten".

Een andere buitenlandse interventie betrof die van Syrië. Op 24 mei waren de Syrische vice-premier en minister van buitenlandse zaken, Abdel Halim Khaddam, en de onderminister van defensie, generaal Naji Jamil, in Beiroet gearriveerd. Zij voerden o.a. besprekingen met president Frangié en PLO-leider Yassar Arafat. In de morgen van de 27ste mei keerden zij naar Damascus terug.

Volgens sommige persberichten zouden de Syriërs zeer sterk hebben aangedrongen op het herstel van een civiele regering. Aan de andere kant werd gemeld, dat Khaddam bemiddelde bij het tot stand komen van een bestand op 25 mei, dat resulteerde in het optreden van gemeenschappelijke patrouilles van Palestijnen en Libanese veiligheidstroepen.

Aftreden kabinet-Rifai. Karamé formateur

Op 26 mei, drie dagen na zijn installatie, trad het kabinet-Rifai af „in het belang van het land en de Arabische zaak", al bleef het op verzoek van de president de lopende zaken behartigen. Inmiddels zouden de gevechten in Beiroet ca. 100 doden en 250 gewonden in een week hebben gevergd.
Na overleg met de politieke leiders benoemde president Frangié op 28 mei de 53-jarige Rachid Karamé tot

premier, die daarmee voor de achtste maal dit ambt aanvaardde. Hij riep de partijen op de wapens neer te leggen en de barricaden af te breken. Hoewel nog nachtelijke schietpartijen en enkele incidenten werden gemeld, volgde op de benoeming van Karamé een geleidelijke terugkeer tot het normale leven in Beiroet. Er heerste een soort gewapende vrede tot 24 juni.

Op 1 juni werd de commandant van de militie van de Nationale Liberale Partij, Naim Bourdoukani, in Damour op straat doodgeschoten. Op 3 juni werd een lid van de NLP, de partij van oud-president Chamoun, in Beiroet ontvoerd, waarop andere NLP-leden en Falangisten 22 personen ontvoerden.

Op 4 juni was de officiële balans van 16 dagen botsingen: 129 doden en 309 gewonden. Volgens onofficiële schattingen, aldus N R C /H'b l a d (9-6), kostte de maandenlange stadsguerrilla aan minstens 500 mensen het leven.

Terwijl de directe economische schade op £ 100 mln werd geraamd, werden de kosten voor de economie als gevolg van de onrust op ca. £ 200 mln geschat. Toch besloot de buitenlandse zakenwereld toen, volgens T h e F i n a n c i a l T i m e s (4-6), in Beiroet te blijven.

Israëlische militaire bronnen in Tel Aviv meldden op 23 juni dat vele honderden, mogelijk wel 2.000, Palestijnse guerrillastrijders vanuit Syrië Libanon waren binnengekomen met 122 mm-geschut en SAM-F raketten. Hoewel de militaire bronnen spraken van een mogelijk nieuw front tegen Israël zou zo'n Palestijnse versterking ook van invloed zijn op de binnenlandse Libanese krachtsverhoudingen, waarbij over al dan niet vermeende buitenlandse bemoeienissen druk werd gespeculeerd. Zo beschuldigden Palestijnse en linkse Libanese leiders, o.w. Kamal Joumblat, tijdens een gemeenschappelijke persconferentie op 4 juni, de Amerikaanse CIA van het verschaffen van wapens, munitie en richtlijnen aan de Falangisten, die ook door Israëlische agenten-provocateurs zouden zijn geïnfiltreerd. Ook maakte Joumblat melding van het „spoorloos verdwijnen" van 350 toeristen, omdat het in werkelijkheid om „Europese huurlingen" ging, die voor het versterken en het opleiden van Falangisten dienden.

Nieuwe gevechten

Op 24 juni braken aan de zuidzijde van Beiroet, op de grens van de wijken Ain el-Roummaneh (bolwerk van de Falangisten) en Chiah (grotendeels door moslems bewoond), nieuwe gevechten uit. Naar verluidt begon de strijd toen twee Iraakse jongeren, die een christelijk Libanees meisje hadden aangesproken, door Falangisten waren afgetuigd. In de daarop volgende week vonden de hevigste gevechten sinds maart in vele delen van Beiroet plaats tussen Falangisten en andere christelijke groeperingen aan de ene kant en linkse mohammedanen en Palestijnen aan de andere kant.

Op 25 juni bracht de Libanees-Palestijnse coördinatiecommissie een staakt-het-vuren tot stand, terwijl PLO-leider Yasser Arafat over radio-Beiroet een beroep deed op de Palestijnen en Libanezen om vreedzaam samen te leven. Leden van het PFLP beschuldigden hem daarop van verraad aan de gemeenschappelijke zaak en de strijd ging door. (Arafat deelde toen tevens mee, dat hij bij zijn besprekingen met president Frangié op 23 juni — in aanwezigheid van de ambassadeurs van Egypte en Saoedi-Arabië — overeenstemming had bereikt over de „eerbiediging zonder enig voorbehoud van de Libanese soevereiniteit door de Palestijnen en de Libanese eerbiediging van het bestaansrecht van de Palestijnen in Libanon". Arafat zou zich toen vastbesloten hebben getoond om op te treden tegen „afgescheiden" Palestijnen, mits Libanon de akkoorden van 1969 en mei 1973 naar letter en geest zou eerbiedigen.)

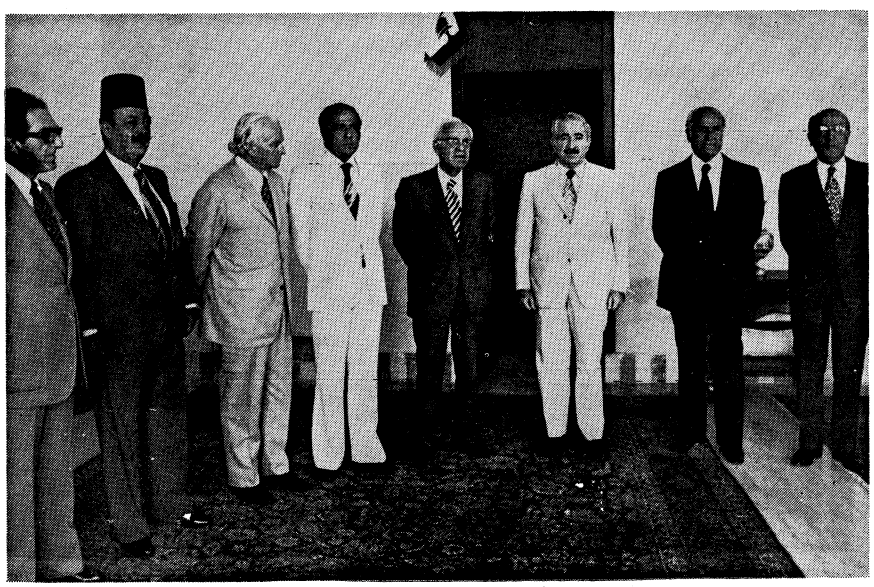

Het nieuwe kabinet-Karamé. In het midden president Frangié met aan zijn linkerzijde premier Karamé (3de van rechts).

Op 26 juni 's-avonds ontploften twee mortiergranaten vlakbij Arafat's hoofdkwartier, terwijl op 28 juni een aanslag werd gepleegd op het hoofdkwartier van het PFLP-Algemeen Commando. In de nacht van 26 op 27 juni werd het partijbureau van de Falangisten beschoten, terwijl op 29 juni raketten neerkwamen bij en op het hoofdkwartier van de Nationale Liberale Partij.

Voor 30 juni riepen linkse organisaties een algemene staking uit. D P A (30-6) meldde, dat in de voorafgaande week minstens 155 mensen om het leven waren gekomen en meer dan 400 gewond raakten; alleen op zondag de 29ste juni zouden in Beiroet meer dan 100 mensen zijn gedood en verscheidene honderden gewond. Ook elders werd toen gevochten.

Terwijl Irak die dag een conferentie van de Arabische ministers van buitenlandse zaken voorstelde, liet Libanon verzoeken daarvoor nog geen datum vast te stellen, hangende de vorming van een nieuwe Libanese regering.

Kabinet-Karamé

Op 30 juni slaagde Karamé in de vorming van een kabinet van algemeen welzijn, dat uit de volgende zes leden bestond:

Premier, tevens minister van financiën, defensie en voorlichting - Rachid Karamé (Soenniet, 54); binnenlandse zaken, PTT en waterkracht + elektriciteit - Camille Chamoun (Maroniet, 75, president Libanon 1952-58); justitie, openb. werken, economie en handel - Adel Osseiran* (Sjiïet, 70); gezondheid, landbouw, huisvesting en coöperaties - emir Majid Arslan* (Druze, 71); arbeid, toerisme, industrie en oliezaken - Ghassan Tueni* (Grieks-orthodox, 48); buitenlandse zaken, onderwijs en planning - Philippe Takla* (Grieks-katholiek, 60).

* Leden van het kabinet-Rachid Solh (31 okt. 1974 tot mei 1975).

Een belangrijk struikelblok bij de vorming van dit kabinet, dat alle politieke geledingen zou moeten omvatten, was de weigering van de progressieve socialist Kamal Joumblat in één regering te gaan zitten met de Falangisten. Tenslotte bleven zowel de progressieve socialisten als de Falangisten buiten het kabinet. De aanwezigheid van Camille Chamoun, de leider van de (christelijke) Nationale Liberale Partij en volgens L e M o n d e (2-7) een bondgenoot van de Falangisten, op het ministerie van binnenlandse zaken, werd gezien als een belangrijke concessie aan de christenen. Het maakte bovendien een eind aan een 17 jaar durende vijandschap tussen Karamé en Chamoun, die voortgekomen was uit Karamé's leidende rol in de moslemopstand van 1958 tegen het bewind van de toenmalige president Chamoun. Daarentegen werd de omstandigheid, dat premier Karamé persoonlijk de portefeuille van defensie beheerde, voor de mohammedanen geruststellend geacht.

Volgens persberichten zouden andere Arabische regeringen, in het bijzonder die van Egypte, druk op Joumblat hebben uitgeoefend om met de vorming van dit kabinet akkoord te gaan en zijn invloed onder de linkse Libanezen aan te wenden om een staakt-het-vuren tot stand te brengen. Op 30 juni vertrok Joumblat naar Cairo.

Rachid Karamé, die in 1921 te Meriata nabij Tripoli in Noord-Libanon werd ge-

boren, studeerde aan de Foead al-Awal universiteit te Caïro en de St.-Joseph universiteit in Beiroet, waar hij in 1947 zijn rechtenstudie afsloot. Van 1954-1955 was hij minister van economie en sociale zaken. In sept. 1955 werd hij voor het eerst premier (tot maart 1956, tevens minister van binnenlandse zaken). Vervolgens was hij premier van sept. 1958 tot mei 1960, wat hij combineerde met de portefeuilles van financiën, economie, defensie en voorlichting (okt. 1958-okt. 1959) en van financiën en defensie (okt. 1959-mei 1960). Van okt. 1961 tot april 1964 was hij premier en minister van financiën, terwijl hij opnieuw het premierschap vervulde van 1955-1966, dec. 1966-1968 en 1969-okt. 1970.

Staakt-het-vuren

Enkele uren, nadat de nieuwe regering op 1 juli in functie was getreden, maakte zij bekend, dat een staakt-het-vuren tussen de elkaar bestrijdende groepen in Beiroet was overeengekomen. Daarvoor hadden besprekingen plaatsgevonden tussen premier Karamé, president Frangié, PLO-leider Yasser Arafat en de Syrische vice-premier en minister van buitenlandse zaken, Abdel Halim Khaddam, die op 29 juni 's avonds in Libanon was gearriveerd. In diens aanwezigheid kwamen een Libanese delegatie onder Karamé en een Palestijnse delegatie onder Arafat op 1 juli de volgende maatregelen overeen om „het herstel van vertrouwen, het bereiken van veiligheid en een terugkeer tot normale omstandigheden te verzekeren":

1) Een onmiddellijk staakt-het-vuren plus de arrestatie van „alle ongedisciplineerde elementen" en hun overdracht aan de justitie; 2) het in acht nemen van terughoudendheid door niet terug te schieten, maar zich te wenden tot het verbindingscentrum voor de beheersing van de toestand; 3) arrestatie van elementen, die ontvoeringen organiseren, en overdracht van hen aan de justitie; 4) het opruimen van bewapende posten, door de gewapende personen en de zware wapens terug te trekken en de barricades of te breken; 5) pogingen in het werk te stellen om alle wegen in de hoofdstad en in verscheidene gebieden begaanbaar te maken en de veiligheid ervan te verzekeren; 6) de strijdkrachten voor de binnenlandse veiligheid in alle gebieden, in het bijzonder in de spanningshaarden, te concentreren; 7) het toezicht op de uitvoering van deze maatregelen toe te vertrouwen aan de hogere coördinatiecommissie en het verbindingscentrum, dat daarbij door gemeenschappelijke verbindingsgroepen wordt gesteund.

Eveneens op 1 juli deelde minister Chamoun in zijn eerste officiële verklaring mee, dat de regering aan de macht was gekomen om wet en orde te herstellen en na terugkeer van rust en zekerheid om vriendschap en begrip te kweken onder alle leden van de Libanese familie. Hij kondigde veiligheidsmaatregelen aan om aan het bloedvergieten en de incidenten een halt toe te roepen. De veiligheidstroepen zouden posities innemen in alle straten en op alle pleinen van de hoofdstad en de buitenwijken; zij zouden zonder aarzelen schieten op iedereen die wet en orde overtrad. Eigenaars of bewoners van gebouwen, die de veiligheidstroepen niet in kennis stelden van de aanwezigheid van sluipschutters zouden verantwoordelijk worden geacht en de veiligheidstroepen zouden elk schot uit die gebouwen beantwoorden, ongeacht de resultaten.

Na een herhaalde bestandsoproep scheen de rust in Beiroet op 2 juli terug te keren. De leider van de Sjiïetische gemeenschap, Imam Sadr beëindigde de hongerstaking, die hij op 27 juni was begonnen met de woorden: „Deze regering is de drager van onze hoop". Volgens *UPI* (2-7) zouden in de voorgaande acht dagen minstens 250 personen zijn gedood en 700 zijn gewond, maar Joumblat sprak van minstens 700 doden en ruim 2000 gewonden. De materiële schade en het economische verlies werden door zakenlieden, aldus *AP*, op mogelijk $ 4 mrd geraamd

Op 3 juli, na de eerste zitting van het kabinet, stuurde premier Karamé veiligheidstroepen om de laatste bastions van de strijdende partijen in Ain Roumaneh en Chiah te bezetten. Die dag werden bij verspreide gevechten nog 7 mensen gedood. Op 5 juli werden 42 mensen gedood en meer dan 80 gewond, toen in een opleidingskamp van de Sjiïeten-militie bij Baalbek munitie explodeerde. Vastgesteld werd dat de explosie plaatsvond, toen een Palestijnse commando Sjiïeten instrueerde in het gebruik van landmijnen en andere wapens. Tot dan toe had de PLO samenwerking met linkse Libanese moslems steeds ontkend.

Op 2 juli werd door het Amerikaanse State Department bekendgemaakt dat kolonel Ernest Morgan op 29 juni bij zijn terugkeer van CENTO-oefeningen in Pakistan naar Turkije op doorreis in Beiroet was ontvoerd. Op 6 juli eiste de Organisatie van Socialistische Revolutionaire Actie de verantwoordelijkheid voor die ontvoering op. Zij dreigde de kolonel dood te schieten als niet binnen 72 uur door de Amerikaanse ambassade in Beiroet in de arme wijken van de hoofdstad, in het bijzonder Maslakh, levensmiddelen, kleding en bouwmaterialen onder de bevolking zouden worden verdeeld. Deze distributie begon op 11 juli en op 12 juli werd Morgan vrijgelaten, nadat Yasser Arafat op 8 juli de leiding van de zoekactie in handen genomen had. Volgens het Palestijnse persbureau W a f a (9-7) gingen achter de onbekende organisatie twee Palestijnse groeperingen van het z.g. Afwijzingsfront schuil, nl. het Front voor de Volksstrijd (pro-Iraaks) en het PFLP-Algemeen Commando.

Op 8 juli was in Beiroet de ontdekking van een ondergrondse organisatie gemeld, de Arabische Communistische Organisatie. Daags tevoren waren 8 personen gearresteerd, nadat bij een huiszoeking o.a. 60 kg springstof, 20 Kalasjnikow-machinegeweren en zendapparatuur waren aangetroffen. Het optreden in Beiroet volgde, nadat de Syrische autoriteiten op 7 juli hadden bekendgemaakt, dat zij cellen van dezelde organisatie hadden opgerold.

Op 11 juli publiceerde *Al Anwar* een overzicht, waaruit bleek, dat het aantal slachtoffers aanzienlijk hoger was dan aanvankelijk was gemeld. Volgens dit blad waren in de periode van 13 april tot 6 juli in totaal 2.314 mensen gedood en 16.441 gewond. Tevens berichtte *Al Anwar*, dat ca. 35 internationale concerns hun operatiebases voor het Midden-Oosten uit Beiroet hadden verlegd, en dat de totale kosten aan schade en verliezen ten gevolge van de gewelddaden ca. 3000 miljoen Libanese ponden (£ 600 mln) bedroeg.

Vertrouwen voor Karamé

In zijn beleidsverklaring voor het parlement op 15 juli beloofde premier Karamé, dat zijn regering een „rechtvaardig en eerlijk onderzoek" zou instellen naar de oorzaken van de recente gebeurtenissen.*

In de verklaring werd o.m. gesteld: „De recente crisis moet ons allen ertoe nopen het accent te leggen op bepaalde feiten, die ons door de realiteiten van onze situatie, (onze) verplichtingen en de veranderingen, die in ons land en rondom ons hebben plaatsgevonden, worden voorgeschreven.

Het eerste (feit) is dat het Libanese volk — met zijn verschillende groeperingen en stromingen — de Palestijnse zaak heeft gesteund en die zelfs hebben beschouwd en zal blijven beschouwen als zijn belangrijkste zaak. Het Libanese volk heeft daarvoor gestreden en zal daarvoor blijven strijden met heel zijn geestelijke en materiële kracht en met oprechtheid, trouw en betrouwbaarheid. Door zo te handelen blijft het getrouw aan alle verdragen en besluiten, die in dit opzich zijn aangegaan en genomen, en het meent, dat elke oplossing voor dit probleem slechts kan worden bereikt op basis van gerechtigheid en recht. Tot ons genoegen kunnen wij hier verklaren, dat wij erop vertrouwen dat onze Palestijnse broeders van hun kant (...) onze situatie en onze wetten eerbiedigen. Zij eerbiedigen ook ons gemeenschappelijk verlangen om Libanons veiligheid te beschermen en de Palestijnse zaak te steunen.

Het tweede feit is dat Libanon trouw moet blijven aan de Arabische koers in de buitenlandse politiek, omdat Libanon een integraal bestanddeel vormt van de Arabische wereld, dat met zijn Arabische broeders hun lot door dik en dun deelt. Libanon staat open voor de hele wereld en is niet gebonden aan enige As of enig blok. Libanon verwacht, dat iedereen zijn vertrouwen en liefde beantwoordt om het zo in staat te stellen zijn missie voort te zetten, zowel in zijn eigen belang als in dat van heel de mensheid.

---

* In een radio- en tv-toespraak had Karamé Israël ervan beschuldigd „rechtstreeks achter" de bomaanslagen op bedrijven en banken te hebben gestaan om zo de Libanese economie te ondermijnen.

Het derde feit is dat gebeurtenissen en ontwikkelingen op verschillende terreinen het tot onze plicht hebben gemaakt het initiatief te nemen om enkele van onze problemen met meer moed en diepgaander aan te pakken. Onze zorg voor Libanons veiligheid en soevereiniteit moet ons ertoe nopen voor al onze strijdkrachten, in het bijzonder ons leger, op te komen. (...) Wij moeten ons leger daarom voorzien van de nodige middelen om zijn taken in overeenstemming met de eisen van onze nationale belangen te kunnen uitvoeren. Het moet ook zeer evenwichtig zijn, zodat het iedereen vertrouwen zal inboezemen en geen blaam zal treffen. Deze nationale instelling zal onze steun zijn in moeilijke tijden en ons beschermend schild tegenover een aanval. Wij zullen zo spoedig mogelijk (...) een modern wetsontwerp voor de ontwikkeling van het leger indienen..."
(Reeds was een wetsontwerp ingediend voor de wijziging van het Libanese leger van een zuiver beroepsleger tot een leger op basis van dienstplichtigen.)

Nog dezelfde dag, 15 juli, aanvaardde de Kamer van Afgevaardigden een motie van vertrouwen in het kabinet-Karamé met 83 tegen 0 stemmen bij 16 onthoudingen, incl. de aanhangers van het Nationale Strijd Front van Kamal Joumblat. (Reeds in de nacht van 3 op 4 juli hadden de linkse partijen een samenwerking met de regering-Karamé, welke zij als reactionair kwalificeerden, van de hand gewezen.)
Afgezien van incidenten in het Libanees-Israëlische grensgebied, Israëlische luchtaanvallen op Libanon en enkele beperkte incidenten in het binnenland (o.a. een bomaanslag op het gebouw van het linkse blad *Al Yom* in Beiroet op 12 aug.) bleef het in Libanon rustig tot 26 aug., zonder dat er veranderingen in de bestaande situatie werden aangebracht.

Gevechten in Zahlé en Tripoli

Op 26 aug. leidde een ruzie in een café te Zahlé (Oost-Libanon) over een flipperautomaat tot felle gevechten. Een van de aanwezigen wierp toen een handgranaat, waardoor een Palestijn het leven verloor. Volgens het Palestijnse persbureau *Wafa* werd de man door Falangisten gedood. Er volgden steeds heviger botsingen tussen Falangisten uit de voornaamste christelijke stad Zahlé en mohammeddanen uit het naburige Saad Nayel. Ook veiligheidstroepen, die Zahlé wilde afgrendelen, raakten in de nacht van 31 aug. op 1 sept. bij de strijd betrokken. Op 2 sept. leek de rust weergekeerd, nadat zeker 36 mensen waren gedood en 40 gewond.
Terwijl reeds op 2 sept. bij gevechten in de noordelijke stad Tripoli één dode en 8 gewonden vielen, na de ontvoering van een christen uit de wijk Bechirri, kwam de strijd tussen christenen en mohammedanen daar op 7 sept. pas goed op gang. Een inwoner van Zghorta, het bolwerk van de familie Frangié (de president), waar veel christelijke militanten die bij de strijd in Tripoli (het bolwerk van premier Karamé) betrokken waren, vandaan kwamen, zou bij de gevechten een week tevoren zijn omgekomen. Bij een wraakactie op 7 sept. werden 12 mohammedaanse passagiers van een bus uit Tripoli bij Shakka in een hinderlaag gelokt en doodgeschoten. De reactie van de mohammedaanse gemeenschap van Tripoli bleef niet uit en aanvallen op en brandstichting in de christelijke wijken volgden. De strijd woedde ondanks oproepen van de regering voort en op 9 sept. vochten 3000 mohammedanen en 2000 christenen tussen Tripoli en Zghorta, waarbij ook 12 cm-mortieren zouden zijn ingezet.
Terwijl het aantal doden op minstens 100, en het aantal gewonden op meer dan 250 werd geraamd, besloot het kabinet-Karamé op 10 sept. 's avonds om het leger in te zetten voor het herstel van de orde, iets waarop minister Chamoun van binnenlandse zaken al lang zou hebben aangedrongen. Het leger zou echter niet moeten ingrijpen in de gevechten, maar het zou een bufferzone tussen Tripoli en Zghorta moeten vormen. Tegelijk besloot de regering generaal Iskander Ghanem als opperbevelhebber van het leger te vervangen door brigade-generaal Hanna Said, die, hoewel eveneens een Maroniet, voor de moslems aanvaardbaarder zou zijn, die tegen Ghanem ageerden sinds de interventie van het leger in Sidon in febr.-maart 1975 (pag. 353/3 e.v.). Niettemin riepen de progressieve krachten en partijen op 11 sept. een algemene 24-uurstaking voor 15 sept. uit tegen de interventie van het leger, dat die dag stellingen betrok in de bufferzone.
Ook op 11 sept. keurde het kabinet een wetsontwerp goed over de vorming van een acht officieren sterke commandoraad, die onder voorzitterschap van de opperbevelhebber de hoogste beslissingen moet nemen over het gebruik van het leger.

Nieuwe gevechten in Beiroet

Terwijl in de nacht van 12 op 13 sept. bij nieuwe botsingen in het noorden nog 18 slachtoffers waren gevallen, werd op 14 sept. ook de strijd in de hoofdstad Beiroet hervat.
Daar kwamen in de buitenwijken Sin el-Fil, Nabaa en Bourg Hammoud bij gevechten tussen Palestijnen en Falangisten volgens de politie twee mensen om, terwijl in de nacht van 14 op 15 sept. bij gevechten tussen moslims en christenen in buitenwijken van Beiroet en bij een botsing tussen het leger en linkse miliciens ten noorden van de hoofdstad op de kustweg naar Tripoli minstens 21 mensen omkwamen. Na overleg tussen linkse leiders en premier Karamé werd de algemene staking voor 15 sept. afgelast.
Op 16 sept. 's avonds meldde de regering, dat in Beiroet een bestand was bereikt, maar dit werkte niet. Dezelfde dag werd in Tripoli een bestandsovereenkomst gesloten tussen de plv. stafchef van het leger,

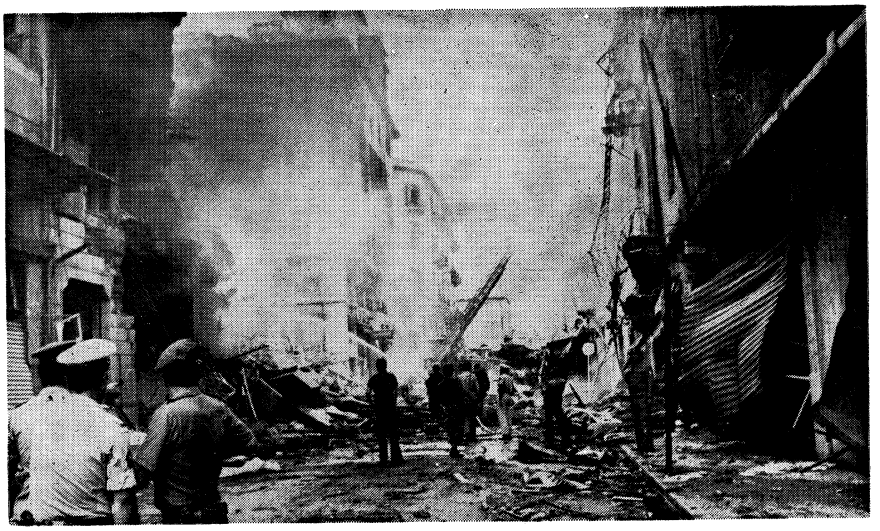

Een beeld van de benedenstad van Beiroet na de straatgevechten van 18 september.

gen. Moussa Kenaan, en de PLO-vertegenwoordiger Abu Hassan Salameh.
Op 17 sept. besloot het kabinet onder voorzitterschap van president Frangié tot de vorming van een commissie van nationale verzoening o.l.v. premier Karamé. Terwijl in Tripoli na de vrijlating van 50 gijzelaars door de linkse „beweging van de 24ste oktober" een zekere rust intrad, werd de strijd in Beiroet verbitterder, vooral in de wijk Chiah en voor het eerst in de christelijke wijk Achrafieh.
Ondanks een op 18 sept. verspreid radiobericht, dat alle partijen een bestand waren overeengekomen, ging de strijd door, en veroorzaakten raketten en bommen uitgebreide branden.
Op 19 sept. werd voor Beiroet een gedeeltelijk uitgaansverbod afgekondigd.
In die situatie arriveerde de Syrische vice-premier Khaddam in de Libanese hoofdstad voor een bemiddelingspoging op 19 september 's avonds, vergezeld van stafchef Hikmat Chehabi. De volgende avond leidde die bemiddeling tot een nieuw bestandsakkoord, maar in de nacht van 21 op 22 sept. bestookten diverse groepen in het gebied van Ain Roummaneh en Chiah elkaar opnieuw met raketten en mortieren.
Na een betrekkelijk rustige dag op 23 sept. volgde een nieuwe nacht van geweld, waarbij de strijd zich ook tot de duurdere wijken van de hoofdstad uitbreidde, zoals de voorstad Rauche.
Op 24 sept. meldde premier Karamé overeenstemming over een nieuw bestand, dat door minister Chamoun, vice-premier Khaddam en Palestijnse leiders o.w. Arafat was overeengekomen en dat moest leiden tot de terugtrekking van alle gewapende elementen, de staking van alle gewelddaden en de vrijlating van alle ontvoerde personen. Tevens deelde Karamé mee, dat een 20 leden tellende nationale verzoeningscommissie de volgende dag bijeen zou komen om te overleggen over mogelijkheden tot „samenwerking van alle delen van de bevolking". Deze commissie zou uit 10 christenen o.w. Gemayel en 10 moslems o.w. Joumblat bestaan.
Terwijl die commissie tijdens haar eerste zitting op 25 sept. uit 12 leden bleek te bestaan en 2½ uur vergaderde zonder dat kennelijk een besluit werd bereikt, schatte de Libanese politie, dat de onlusten sinds april in totaal reeds minstens 5800 mensenlevens hadden gevergd, o.w. 927 in Beiroet in de laatste 12 dagen, 411 in Tripoli en 213 in Zahlé in augustus *(AP 25-9)*.
Hoewel het bestand korte tijd leek te werken, brandde in oktober de strijd in Beiroet weer in volle hevigheid los. Tal van bestandsakkoorden werden gemeld, waarvan als voorlopig laatste dat van het weekend van 1 november. De balans van ca. 8 weken burgeroorlog was toen gekomen op naar schatting 1200 doden en 3000 gewonden.
Ook werden nog geen wezenlijke veranderingen in het Libanese bestel aangekondigd en die zijn volgens *Der Spiegel* (20-10) dringend noodzakelijk. Want het vroegere „Zwitserland van de Oriënt" blijkt bij nader inzien een „midden-Oosten-karikatuur van het vroeg-kapitalisme van Dickens" (aldus *The Washington Post)*.
Jarenlang hebben de rijken (...) niet ingezien, dat om hen heen een kwalijke gordel van ellende voortwoekerde, want bij de Palestijnse vluchtelingen (...) kwamen werkzoekenden uit het achterland, boeren uit het door Israëlische vergeldingsacties getroffen Zuid-Libanon, Koerdische vluchtelingen en Syrische seizoenarbeiders naar Beiroet. Deze immigranten bouwden hutten of trokken in de armenwijken als Karantina, Chiah of Chatila, waar de sterfte driemaal zo hoog is als gemiddeld in het land en waar een derde van de inmiddels op 600.000 geraamde bewoners van de ellendegordel op de rand van de hongerdood leeft. Terwijl vroeger de onlusten steeds bij de Palestijnen begonnen, rebelleerden dit jaar voor het eerst de Libanezen uit deze sloppenwijken, aldus *Der Spiegel*.
(Le Monde, NZZ, Financial Times, The Times, FAZ, NRC/H'blad)
(Voortzetting in een volgende aflevering)

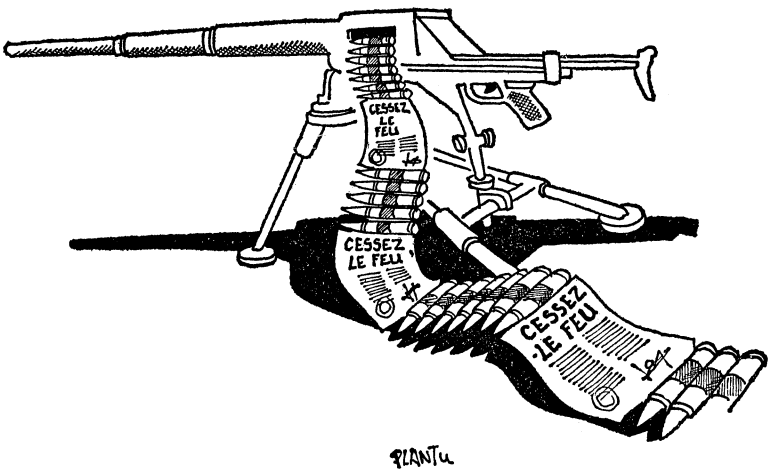

Het staakt-het-vuren volgens Plantu (Le Monde 30-10).

Syrische bemiddelaars ontmoetten op 23 sept. christelijke Libanese leiders. V.l.n.r. patriarch Antonios Khreich (hoofd Maronitische kerk), vice-premier Khaddam, Falange-leider Pierre Gemayel en de Syrische stafchef gen. Hikmat Chehabi.

WEST-EUROPA

NEDERLAND

OPLAGEGEGEVENS NEDERLANDSE PERSORGANEN

In het weekblad *De Journalist* van 1 okt. komt een overzicht voor van oplagecijfers van Nederlandse persorganen. De gegevens zijn ontleend aan publikaties van de Stichting Media Informatie Centrum (MIC). Gemeld wordt o.m., dat sedert het vorige overzicht (pag. 696/2 e.v. - 1974) zich een aantal structuurwijzigingen hebben voorgedaan.

Het aantal zelfstandige dagbladondernemingen daalde van 29 tot 28, doordat per 31 dec. 1974 de bladen van de Christelijke Pers B.V. (*Trouw* met de kopbladen *De Rotterdammer, Nieuwe Haagse Courant, Nieuwe Leidse Courant* en *Dordts Dagblad*) uitgaven werden van de nieuw opgerichte Trouw/Kwartet B.V., waarbij deze onderneming in de Perscombinatie werd opgenomen. Op 3 febr. 1975 zijn de kopbladen verdwenen.

Voorts kwam per 31 dec. 1974 nog een dagblad in andere handen. De Koninklijke Drukkerij en Uitgeverij van de Erven J. J. Tijl B.V. in Zwolle verwierf toen de volledige eigendom van Hilarius' Courantenbedrijf B.V. in Almelo (*Dagblad van het Oosten* met *Dagblad voor Coevorden*), waarvan zij tot dan een derde en Kluwer N.V. in Deventer tweederde van de aandelen bezat. Op 20 maart deed Tijl de aandelen van Hilarius over aan Uitgeversmaatschappij Van der Loef B.V. in Enschede. Per 1 april kwam er een eind aan het bestaan van het *Dagblad van het Oosten/Dagblad voor Coevorden* als krant met een zelfstandige hoofdredactie en per 1 mei werd het *Dagblad van het Oosten* een in Enschede gedrukt kopblad van *Tubantia*.

Tegelijkertijd werd in noordoost Overijssel en Zuidoost Drente ingevolge overeenkomsten van Tijl met Van der Loeff en met de Drents-Groningse Pers BV de verspreiding van de kranten van Hilarius gestaakt. De abonnees van het Dagblad van het Oosten in de gemeenten Ommen, Hardenberg en Gramsbergen (volgens de MIC-publikatie in totaal 4.037 per 15 februari) kregen van Tijl een nieuwe editie van Het Dagblad, kopblad van de Zwolse Courant. Het Dagblad voor Coevorden verscheen 29 april voor het laatst en de abonnees (873 op 15 februari) ontvingen van de Drents-Groningse Pers de Coevorder editie van de Emmer Courant, die als onderkop vermeldt waarin opgenomen het Dagblad voor Coevorden.

In de opgave van Van der Loeff aan het MIC van het gemiddelde aantal abonnees over het 1ste kwartaal 1975 werden 20.269 abonnees van het Dagblad van het Oosten al bij die van Tubantia geteld, hetgeen daarom ook in ons overzicht is gedaan. Op 15 februari bedroeg de verspreiding in Nederland van het Dagblad van het Oosten/Dagblad voor Coevorden 25.184. Tijl en de Drents-Groningse Pers hebben pas na het afsluiten van het eerste kwartaal 1975 van het Dagblad van het Oosten/Dagblad voor Coevorden overgenomen abonnees niet in de opgaven aan het MIC over deze periode verwerkt.

Per 1 oktober 1974 deed de Nederlandse Dagbladunie NV, tot dan alleen eigenaar van de Drents-Groningse Pers 50 procent van de aandelen van de DGP over aan Wegener's Couranten Concern NV in Apeldoorn.

De technische produktie van de DGP-bladen (Emmer Courant, Drentse en Asser Courant en Hoogeveens Dagblad) ging 15 april van het eigen bedrijf in Emmen volledig over naar Tijl in Zwolle. De DGP-bladen bleven wel kopij van het Algemeen Dagblad ontvangen, maar aangezien men over het gebruik vrijer dan voorheen kan beslissen en ook gezien de veranderde eigendomsverhoudingen rekenen we de Emmer Courant nu tot kranten met een zelfstandige hoofdredactie.

Er volgt nu eerst een tabel, waarin in percentages is weergegeven welk deel van de nu nog 28 zelfstandige dagbladondernemingen in Nederland heeft bijgedragen tot de totale oplage van de Nederlandse dagbladen over de eerste kwartalen van 1974 en 1975. De Verenigde Nederlandse Dagbladpers beschouwt dagbladondernemingen als niet zelfstandig wanneer 50% of meer van de aandelen in handen is van andere dagbladondernemingen.

	1e kw. 1974	1e kw. 1975
Holdingmij De Telegraaf	18,31	18,91
Perscombinatie 1)	11,19	14,75
Nederlandse Dagbladunie 2)	14,20	14,18
AUDET	8,95	9,15
Sijthoff Pers	7,35	7,36
VNU 3)	7,40	6,01
De Christelijke Pers 4)	3,79	—
Uitg. mij Van der Loeff 5)	3,20	3,73
Holding Utrechts Nieuwsblad	3,04	3,07
Nieuwsblad van het Noorden	2,92	2,95
Leeuwarder Courant	2,29	2,35
Damiate Pers	2,21	2,23
Ver. Noordh. Dagbladen	1,86	1,88
Wegener's Couranten Conc. 6)	1,18	1,68
Kluwer 7)	2,14	1,53
De Gooi- en Eemlander	1,29	1,28
Prov. Zeeuwse Courant	1,20	1,22
Tijls Dagbladen	1,13	1,18
Twentsche Courant	1,05	1,08
Leidsch Dagblad	0,93	0,98
Brabants Nieuwsblad	0,94	0,96
Reformatorisch Dagblad	0,67	0,73
Noordhollands Dagblad	0,66	0,68
Winschoter Courant	0,64	0,62
Friesch Dagblad	0,48	0,49
Het Financieele Dagblad	0,47	0,48
Nederlands Dagblad	0,46	0,47
Dagblad Scheepvaart	0,05	0,05
De Waarheid	—	—
	100,00	100,00

1) en 2) Aan de Perscombinatie en de Nederlandse Dagbladunie, gezamenlijke eigenaars van Het Vrije Volk, is elk de helft van het marktaandeel van deze krant toebedeeld. In 1974 was dit marktaandeel 3,96% en in 1975 bedroeg het 3,94%.

3) Tot het marktaandeel van de VNU in het eerste kwartaal 1974 werd 1,53% bijgedragen door de oplage van De Tijd die op 31 augustus 1974 voor het laatst als dagblad verscheen.

4) In het 1e kwartaal 1974 was De Christelijke Pers (Trouw met kopbladen) nog niet opgegaan in de Perscombinatie.

5) en 7) Tot het marktaandeel van Uitgeversmaatschappij Van der Loeff over het 1e kwartaal 1975 wordt 0,48% bijgedragen door het overgenomen deel van de oplage van het Dagblad van het Oosten, welke krant samen met het op 29 april 1974 voor het laatst verschenen kopblad Dagblad voor Coevorden over het 1e kwartaal 1974 voor het marktaandeel van Kluwer 0,60% leverde.

6) en 2) Nu de Drents-Groningse Pers sinds 1 oktober 1974 gezamenlijk eigendom is van Wegener's Couranten Concern en de NDU is voor beide concerns elk de helft van het marktaandeel van de DGP over het 1e kwartaal 1975 (totaal 0,98%) toegerekend.

Vervolgens een vergelijking van de totale oplagen van Nederlandse kranten, ingedeeld in vijf categorieën, in het eerste kwartaal van 1974 en het eerste kwartaal van 1975.

	1e kw. '74	1e kw. '75
Landelijke ochtendbladen	1.154.926	1.235.019
Overige landelijke bladen	533.068	475.125
Gespecialiseerde dagbladen	41.934	42.240
Landelijke dagbladen	1.729.928	1.770.384
Regionale ochtendbladen	784.880	743.761
Overige regionale bladen	1.720.857	1.738.260
Regionale dagbladen	2.505.737	2.482.021
Totaal Nederlandse dagbladen	4.235.665	4.252.405

Nu een overzicht van de oplagecijfers van een aantal kranten met daarbij de totale oplagecijfers van de ondernemingen, welke deze kranten uitgeven.

Vetgedrukt zijn de krantentitels.

		1e kw. 1974	1e kw. 1975
1.	**De Telegraaf**	527.378	557.905
	Nieuws van de Dag	178.685	174.364
	Limburgs Dagblad	69.560	71.861
	Holdingmij De Telegraaf	775.623	804.130
2.	**Het Parool**	171.300	170.600
	De Volkskrant	206.400	211.900
	Trouw	160.765	149.985
	Perscombinatie	550.765	543.485

		1e kw. 1974	1e kw. 1975
3.	**Algemeen dagblad**	301.303	313.045
	Het Vrije Volk	167.696	167.439
	NRC Handelsblad	89.894	98.921
	Nederlandse Dagbladunie	685.262	707.840
4.	**De Gelderlander**	133.742	136.392
	AUDET	378.978	388.936
5.	**Haagsche Courant**	194.905	195.750
	Het Binnenhof		
	Economisch Dagblad	2.561	3.130
	Sijthoff Pers	311.186	313.060
6.	**Eindhovens Dagblad**	87.244	88.950
	VNU	313.569	255.397
7.	Uitg.mij Van der Loeff	160.729	158.630
8.	Holding Utrechts Nieuwsblad	128.983	130.533
9.	**Nieuwsblad van het Noorden**	123.665	125.542
10.	**Leeuwarder Courant**	97.105	100.062
11.	Damiate Pers	93.567	94.628
12.	Ver. Noordh. Dagbladen	78.682	80.024
13.	Wegener's Couranten Concern	49.903	50.264
14.	Kluwer	65.277	65.198
15.	**De Gooi- en Eemlander**	54.745	54.641
16.	**Provinciale Zeeuwse Courant**	50.770	51.765
17.	Tijls Dagbladen	47.802	50.036
18.	**Twentsche Courant** Overijssels Dagblad	44.551	45.804
19.	**Leidsch Dagblad**	39.536	41.556
20.	**Brabants Nieuwsblad**	39.899	40.709
21.	**Reformatorisch Dagblad**	28.398	31.240
22.	**Noordhollands Dagblad**	27.771	28.829
23.	**Winschoter Courant**	27.036	26.518
24.	**Friesch Dagblad**	20.402	21.057
25.	**Het Financieele Dagblad**	19.941	20.237
26.	**Nederlands Dagblad**	19.420	20.184
27.	**Dagblad Scheepvaart**	2.100	2.100
28.	**De Waarheid***		

*) De Waarheid verstrekt geen oplagecijfers.

In de regionale pers bestaat een aantal redactionele samenwerkingsverbanden, nl. de Gemeenschappelijke persdienst (GPD), de Stichting Zuid-Oost-Pers (ZOP), de Stichting Pers Unie (PU) en de Limburgia Pers (LP).

Tot de GPD behoren Limburgs Dagblad, Tubantia, Arnhemse Courant en Graafschapbode, Utrechts Nieuwsblad en Amersfoortse Courant, Nieuwsblad van het Noorden, Leeuwarder Courant, Haarlems Dagblad en De Typhoon, De Gooi- en Eemlander, Provinciale Zeeuwse Courant, Zwolse Courant en Brabants Nieuwsblad.
Van de Stichting Zuid-Oost-Pers voor alleen buitenlandse berichtgeving maken deel uit de bladen van AUDET en de Brabant Pers.
In de Stichting Pers Unie hebben elkaar gevonden Het Binnenhof, Deventer Dagblad, Twentsche Courant, Noordhollands Dagblad en Friesch Dagblad.
In de Limburgia Pers werken samen De Limburger en het Dagblad voor Noord-Limburg.

Een vergelijking van de oplagecijfers van deze samenwerkingsverbanden in het eerste kwartaal van 1974 en dat van 1975 levert het volgende beeld op:

	1e kw. '74	1 kw. '75
GPD	817.957	878.407
ZOP	627.756	644.333
PU	177.821	155.515
LP	152.494	157.870

Er volgt nu een overzicht van de oplagecijfers van de opinieweekbladen, waarbij kan worden opgemerkt, dat de omzetting van het dagblad *De Tijd* in een weekblad — het eerste nummer van *De Tijd* als weekblad verscheen op 6 sept. 1974 — voor een flinke stijging van de totale oplage van de opinieweekbladen gezorgd heeft.

Opinieweekbladen

	1974	1975
Elseviers Magazine	123.750	127.050
Elseviers Weekblad	113.950	116.450
Vrij Nederland	103.074	109.381
Accent	48.000	44.400
Haagse Post	27.600	28.121
Hervormd Nederland	28.060	26.533
De Nieuwe Linie	19.175	16.654
De Groene Amsterdammer	14.768	14.395
	478.377	482.984
De Tijd		46.016
	478.377	529.000

Tenslotte een overzicht van de oplagecijfers van de omroepweekbladen.

OMROEPWEEKBLADEN

	1974	1975
Televizier	573.201	541.080
AVRO Bode	386.259	380.565
AVRO totaal	959.460	921.654
TROS Kompas	584.953	709.769
Studio	520.386	498.857
Mikro Gids*		67.058
KRO totaal	520.386	565.915
VARA Gids	506.501	504.688
NCRV Gids	473.556	483.462
VPRO	87.663	94.874
Visie (EO)	58.439	66.612
	3.190.958	3.346.965

*) De KRO geeft sinds 21 sept. 1974 naast Studio als programmablad Mikro Gids uit.
(De Journalist)

(Vor. ber. pag. 696/1 e.v. - 1974)

WETSONTWERP BESTRIJDING GELUIDSHINDER

Minister Vorrink van volksgezondheid en milieuhygiëne heeft op 2 okt. bij de Tweede Kamer een wetsontwerp ingediend, dat ten doel heeft het de overheid mogelijk te maken geluidshinder te bestrijden.

In de toelichting schrijft minister Vorrink dat regeling van de lawaaibestrijding dringend nodig is omdat de overlast in steeds sterkere mate gevaren met zich meebrengt voor de gezondheid. Ongeveer de helft van de bevolking ondervindt geregeld geluidshinder.
In het wetsontwerp is gekozen voor een veelomvattende regeling ter voorkoming of beperking van diverse soorten lawaai, met uitzondering van vliegtuiglawaai. Voor een gedeelte is hiervan op grond van de luchtvaartwet een regeling getroffen. Naar de plaats onderscheidt het ontwerp de volgende soorten maatregelen:

1. bestrijding aan de bron;
2. beperking van geluidsoverdracht:
3. afscherming bij de ontvanger.

Als norm voor de toegestane geluidsbelasting zal gaan gelden 50 decibel. In die gevallen zal van een vrij goede woonsituatie gesproken kunnen worden. Dit geluidsniveau ligt vlak onder de geluidsintensiteit van een normaal gesprek en even boven de sterkte van vogelgeluiden. De waarde van 50 decibel zal in de praktijk vaak niet haalbaar zijn; vandaar dat de minister zich het recht voorbehoudt uitzonderingsbepalingen vast te stellen.
Voor bestaande slechte situaties, waarin er veel geluidsoverlast is, voorziet het wetsontwerp in saneringsregelingen, waarvoor het rijk de nodige middelen beschikbaar stelt. Met de aanbrenging van isolatie en andere voorzieningen zal ƒ 2 mrd (in tien jaar) gemoeid zijn. Dit bedrag zal moeten worden opgebracht door heffingen op de lawaaiveroorzakers. Het wetsontwerp gaat evenals andere milieuwetten, uit van het beginsel „de vervuiler betaalt".
In nieuwe situaties zal er een zodanige afstemming moeten zijn dat woonwijken niet te sterk door verkeer of ander lawaai getroffen worden. Een van de planologisch-stedebouwkundige maatregelen die daartoe strekt, is die van zonering rond industrieterreinen en langs wegen.
Wat de bestrijding aan de bron betreft: het ontwerp schept de mogelijkheid regels te stellen over produktie en verkoop van lawaaiige apparaten, toestellen genoemd, waaronder ook auto's, motoren en bromfietsen vallen.
De gemeenten krijgen opdracht regels te maken ter beperking van hinder die geluidsapparatuur in horecabedrijven en recreatie-inrichtingen maakt. Een vergunning kan verplicht zijn.
Rondom industrieterreinen en langs wegen kunnen geluidszones komen. Binnen die zones zal wel mogen worden gebouwd, maar in overeenstemming met bepaalde normen.
Ook voorziet het wetsontwerp in een wijziging van de Woningwet, waardoor de geluidsisolatie van nieuwe huizen zowel ten opzichte van lawaai van buiten als ten opzichte van aangrenzende huizen aan strenge eisen zal moeten voldoen. Te denken valt aan dubbele ramen en dichten van kieren, wat ook warmteisolerend werkt.
De provincies moeten een onderzoek doen naar gebieden waar natuurlijke geluiden

niet door vreemde worden verstoord. In deze stille natuurgebieden moet alles worden gedaan om het stiltekarakter te behouden.
In de provincies moeten meetposten en klachtenbureaus worden ingesteld. Minister Vorrink had de gemeenten eerder al gevraagd zoiets te doen, maar tot nu toe is daar — met enige goede uitzonderingen — weinig van terecht gekomen. In het algemeen streeft mevrouw Vorrink ernaar het lawaai aan de bron te bestrijden; zij noemt dat een „eerzuchtige onderneming" aangezien zij zich niet bij milieuvervuiling wil neerleggen. (N R C/ H'b l a d)

WETSONTWERP REGELING ONTSLAGRECHT

Bij de Tweede Kamer is op 14 okt. door de ministers Van Agt (justitie) en Boersma (sociale zaken) een wetsontwerp ingediend, waarin het ontslagrecht geregeld wordt. Tot dusver is dat recht geregeld in het uit 1945 stammende Buitengewoon Besluit Arbeidsverhoudingen (BBA). Het ontslagrecht wordt volgens dit ontwerp niet alleen in de wet opgenomen, tevens wordt het op een aantal punten gewijzigd. De belangrijkste wijzigingen zijn:

- een werknemer die ontslag wil nemen, zal geen toestemming meer nodig hebben van de directeur van het GAB;
- een werknemer die een zonder toestemming gegeven ontslag wil aanvechten, krijgt daarvoor twee in plaats van zes maanden de tijd;
- wie een huishoudelijke hulp wil ontslaan, zal daarvoor in het vervolg de toestemming moeten hebben van het GAB;
- de rechter kan de werknemer een schadevergoeding toekennen als een ontslag onbehoorlijk of te bezwarend is;
- de regeling inzake het herstel in dienstbetrekking (op bevel van de rechter) vervalt, omdat zij weinig zin heeft en er toch de mogelijkheid bestaat een afkoopsom te bedingen. (A N P)

ZWITSERLAND

SOCIALISTISCHE WINST BIJ PARLEMENTSVERKIEZINGEN

Op 25 en 26 oktober zijn in Zwitserland verkiezingen gehouden voor de Nationale Raad en de Stendenraad. De verkiezingen voor de nationale raad hebben naar Zwitserse verhoudingen gerekend grote veranderingen gebracht.
De sociaal-democraten boekten 9 zetels winst. De rechts-extremistische groeperingen die zich speciale bekendheid verwierven met hun acties tegen in Zwitserland verblijvende buitenlanders, verloren vijf zetels in de 200 zetels tellende Nationale Raad en houden nu niet meer dan zes vertegenwoordigers over.
Overigens verandert het feit dat Sociaal-Democraten nu weer de grootste partij van Zwitserland zijn geworden niets aan de samenstelling van de regering, waarin sinds 1959 SPS (Sociaal-Democraten), FDP (Liberale Vrijzinnig Democraten), CVP (Katholieke Christen-Democraten) en SVP (De Zwitserse Volkspartij van boeren en middenstanders) samenwerken.
De SPS, FDP en CVP hebben elk twee ministers, de SVP één minister in de regering.
Daarmee zijn de grootste partijen (die nu samen dank zij een winst van vijf zetels, 160 zetels in het parlement bezetten) min of meer naar evenredigheid in de regering vertegenwoordigd.
Om aan de samenstelling van de regering in Bern iets te veranderen is een ware politieke aardverschuiving nodig. Om één van de zeven ministersposten te bemachtigen heeft een partij ten minste 20 zetels nodig.
Dus om te bewerkstelligen dat één partij een ministerspost verliest ten gunste van een andere partij zullen toch zeker ook 20 zetels van partij moeten veranderen. En dan blijft de Zwitserse regering een college waarin iedereen volstrekt gelijk is, zonder een eerste-minister. Iedereen wordt op zijn beurt president en is dan ook een jaar lang voorzitter van de vergadering van de ministerraad.
Het maximum dat ooit eventueel haalbaar zou kunnen zijn, is dat de SPS i.p.v. twee ministersposten, drie ministers in de regering krijgt. Dat zou het geval kunnen zijn indien de Sociaal-democraten er in 1979 weer negen zetels bijwinnen. Maar drie ministersplaatsen van zeven is nog steeds de minderheid. Bovendien blijft de Nationale Raad in overgrote meerderheid conservatief en ten slotte zorgt het systeem ervoor, dat de Sociaal-democraten in de andere kamer van het parlement, de Kantonsraad, geen voet aan de grond krijgen.
In de Kantonsraad is elk kanton, ongeacht grootte en aantal inwoners, door twee afgevaardigden vertegenwoordigd. Doordat alle partijen, behalve de communisten, zich bij de verkiezingen voor de Kantonsraad plegen te verenigen in anti-sociaal-democratische coalities, heeft de SPS niet meer dan vijf van de 44 zetels in de Kantonsraad (tegen 55 van de 200 zetels in de Nationale Raad). De overige 39 zetels zijn allemaal in handen van de anti-sociaal-democratische coalitie, waarvan 37 bezet worden door de regeringspartners van de SPS.
Ook het uiterst gecompliceerde stemsysteem voorkomt al in belangrijke mate het doorstoten van een bepaalde partij en werkt dus ten gunste van de structurele stabiliteit in de Zwitserse politiek. Iedere partij heeft een eigen lijst. De kiezer kan die lijst zonder verder iets te doen in de stembus werpen.
Maar de kiezer kan ook op de lijst van zijn voorkeurspartij namen door gaan strepen en de naam van zijn favoriete kandidaat twee keer invullen.
Tenslotte kan de kiezer ook een blanco lijst geheel zelfstandig gaan invullen met name van mensen uit alle mogelijke partijen in iedere willekeurige volgorde. Het kanton Bern heeft recht op 31 plaatsen in de Nationale Raad. Een kiezer in het kanton Bern kan dus zelf een lijst van 31 personen opstellen.
Als laatste rem op een te stevige invloed van een partij, fungeert het systeem van volksstemmingen. De meeste belangrijke onderwerpen worden in een referendum ter beslissing aan het volk voorgelegd. Zo was het mogelijk, dat een voorstel om een half miljoen buitenlanders uit Zwitserland weg te jagen, precies een jaar geleden 34% van de stemmen kreeg, terwijl de partij die met dat voorstel kwam toen in de Nationale Raad niet meer dan vier zetels had.
Al deze factoren en de stemmoeheid, waartoe de wekelijkse volksstemmingen onontkoombaar moeten

Zetelverdeling

	1971	1975
Zetelverdeling Nationale Raad		
Sociaal-Democraten	46	55
Vrijzinnig Democraten (Radicalen)	49	47
Christen-Democraten	44	46
Zwitserse Volkspartij (Agrariërs)	23	21
Onafhankelijken	13	11
Liberalen en Evangelischen	9	9
Nationale Actie	4	2
Schwarzenbach Republikeinen	7	4
Partij van de arbeid (Comm.)	5	4
Partita Socialista Autonomo	—	1
Zetelverdeling Stendenraad		
Sociaal-Democraten	4	5
Vrijzinnig-Democraten	15	15
Christen-Democraten	17	17
Zwitserse Volkspartij	5	5
Onafhankelijken	1	1
Liberalen en Evangelischen	2	1

leiden, zijn mogelijk de verklaring voor het feit dat niet meer dan de helft van de stemgerechtigde Zwitsers de moeite heeft genomen naar de stembus te gaan. In 1967 kwam nog 65,7% van de kiezers opdagen. Toen in 1971 voor de eerste keer de vrouwen mee mochten stemmen zakte het opkomstcijfer meteen met 8,8%. Nu, voor de tweede keer de vrouwen mee mogen stemmen, is het opkomstcijfer zelfs onder de 50% gedaald. *(NZZ, NRC/H'blad)*

MAATREGELEN TOT BESCHERMING FRANC TEGEN SPECULATIE

Op 1 april heeft de Zwitserse regering maatregelen getroffen die de franc moeten beschermen tegen valutaspeculaties.
De koers van de Zwitserse franc was zeer sterk omhoog gegaan als gevolg van het toestromen van grote hoeveelheden buitenlands kapitaal. Vooral veel dollars werden omgezet in Zwitserse valuta.
Aan het eind van elke werkdag moeten de handelsbanken in Zwitserland nu een opgave verstrekken van alle door hen verrichte deviezentransacties die een bedrag van $ 5 mln te boven gaan.
De Zwitserse centrale bank heeft ook de bevoegdheid gekregen om van dag tot dag commentaar te leveren als zij meent dat de valutatransacties van de handelsbanken uitgaan boven het niveau dat in het nationale belang wenselijk wordt geacht.
Volgens een regeringsverklaring zullen soortgelijke maatregelen worden getroffen voor alle overige financiële instellingen en eveneens voor multinationale ondernemingen die zich met valutatransacties bezighouden.
Een andere maatregel houdt in dat de valutaposities van alle banken voor elke valuta afzonderlijk dagelijks in evenwicht moeten zijn. De Zwitserse centrale bank wil hiermee de mogelijkheid tot het aanleggen van speculatieve posities in bepaalde muntsoorten door de banken uitsluiten. *(NRC/H'blad)*

MAATREGELEN VOOR AANZWENGELEN VAN DE CONJUNCTUUR

Begin april heeft de federale regering, voor het eerst sinds daartoe in 1951 de wettelijke mogelijkheid werd gegeven, besloten in de strijd tegen de werkloosheid 80 mln francs uit de speciaal aangelegde crisisreserve vrij te maken. De totale crisisreserves bedroegen op 31 maart 1975 438 mln Zw. francs.
In 1951 werd wettelijk geregeld, dat iedere bedrijfstak die vrijwillig een crisisreserve aanlegt, 60% van deze reserve moet onderbrengen bij de staat. Als de toestand dat nodig maakt, kan de bedrijfstak de aangelegde reserves terugvragen. Of de reserves worden vrijgemaakt, beslist de federale regering. Teruggenomen reserves mogen alleen gebruikt worden voor de constructie van gebouwen, bedrijfshallen e.d., en om in Zwitserland gefabriceerde machines te kopen. Voor ander gebruik van de reserves moet de federale regering van geval tot geval toestemming geven.
De horloge-industrie had sinds 1951 58 mln franc crisisreserve aangelegd en heeft nu toestemming gekregen deze reserve in haar geheel op te nemen. Andere bedrijfstakken mogen nu slechts een deel van hun reserves gaan gebruiken om werkgelegenheid te scheppen of veilig te stellen.
Eind februari werden in Zwitserland 2761 werklozen geregistreerd, dat is 0,09% van de totale beroepsbevolking. Eind februari vorig jaar waren 111 personen in Zwitserland werkloos. In april nam de werkloosheid wederom toe en wel met 30% zodat toen het totale aantal werklozen op 5661 kwam.
De vakbeweging bestrijdt echter deze officiële regeringscijfers, die Zwitserland nog ver onder het Europees gemiddelde houden en schat het aantal werklozen in Zwitserland tussen de 80.000 en 100.000, ongeveer 2,5% van de beroepsbevolking.
De regering in Bern registreert alleen diegenen als werkloos die zich als zodanig bij een arbeidsbureau laten inschrijven. In het algemeen zullen alleen zij die in aanmerking komen voor een werkloosheidsuitkering, zich opgeven.
Dat betekent dat vrouwelijke werklozen en buitenlanders vrijwel niet geregistreerd zijn. Bovendien bestaat slechts in 17 van de 25 Zwitserse kantons een verplichte werkloosheidsverzekering, en dan nog alleen maar voor inkomens beneden een bepaald minimum. Dat minimum is nu jaren achtereen ongewijzigd gebleven, zodat in enkele kantons de verzekering alleen verplicht is bij een jaarinkomen beneden de 8000 franc (*f* 7800).
Aldus heeft slechts 25% van de totale beroepsbevolking in Zwitserland een werkloosheidsverzekering. Deze verzekering biedt de werkloze in het gunstigste geval 85% van zijn vroeger loon.
Hoewel voor drie kwart van de Zwitserse werknemers in geval van werkloosheid iedere vorm van inkomsten wegvalt, kon een scherpe terugval van de koopkracht nog worden uitgesteld, nu in eerste instantie de nog relatief goed verzekerde metaalarbeiders werkloos worden. Maar zodra de werkloosheid zich uitbreidt tot het vrijwel niet verzekerde kantoorpersoneel, dreigen grote problemen voor de Zwitserse economie.
Naast de „officiële" werklozen, telt de vakbeweging aan niet geregistreerde vrouwelijke werklozen en de buitenlandse seizoenarbeiders, circa 20.000 werklozen. Zo komt men tot een werkloosheidscijfer van ongeveer 100.000.

Op 6 mei kondigde de regering een serie maatregelen aan die bedoeld waren om de conjunctuur nieuw leven in te blazen.
Zo wil de regering 1 mrd francs in de bouwsector investeren. De staat zelf zal bouwopdrachten verstrekken ter waarde van 209 mln francs en 260 mln francs bijdragen aan de verbetering van de woongelegenheid in de berggebieden en om oude woningen te renoveren.
De privésector zal een bijdrage van 609 mln francs krijgen te besteden in de bouwsector. Teneinde de export te bevorderen verhoogt de regering de overheidsgaranties tegen de risico's van de uitvoer tot 95%. *(Le Monde)*

ZWITSERS WEIGEREN ECONOMISCHE VOLMACHTEN VAN DE REGERING TE VERGROTEN

Met een referendum op 2 maart hebben de Zwitserse kiezers geweigerd de regering speciale volmachten te geven die zij nodig achtte voor een betere aanpak van de werkloosheid en de inflatie.
Weliswaar stemden 542.719 Zwitsers voor en 485.734 tegen het wetsontwerp, maar elf van de 22 kantons verwierpen het, waardoor de regering niet de dubbele meerderheid van kiezers en kantons kreeg, die volgens de grondwet nodig is voor een dergelijk ontwerp.
Sedert 1866, aldus *Le Monde* (4-3) heeft zich niet meer de situatie voorgedaan dat een grondswetsherziening, want daar ging het in dit geval om, zo eensgezind is verworpen. Het ontwerp had de steun van alle grote politieke partijen, de werkgevers- en werknemersorganisaties en werd door de Nationale Raad als een absoluut minimum

beschouwd voor een efficiënte aanpak van de economische problemen. Doordat een adequate constitutionele basis ontbreekt kan de regering slechts saneringsprogramma's van beperkte duur afkondigen.

Volgens het verworpen wetsontwerp zou de regering geautoriseerd worden om maatregelen te treffen in de geld- en kredietsector, de openbare financiën en de buitenlandse economische betrekkingen, zelfs als daarbij zonodig inbreuk gemaakt moest worden op het principe van vrijheid van handel en industrie. De federale autoriteiten zouden, volgens het ontwerp, ook hebben kunnen ingrijpen in de financiën van de gemeenten en de kantons om „de conjunctuur te stabiliseren".

Tegenstanders van het wetsontwerp waren extreem-linkse en extreem-rechtse groepen. Deze laatsten zagen het als een aantasting van de principes van de Zwitserse federatie en de vrijheid van handel en industrie.

De opkomst bij het referendum was overigens zeer laag. Voor het gehele land bedroeg dit nauwelijks 28% en in sommige kantons kwam nog minder dan 20% naar de stembussen. *(Le Monde)*

NIEUWE BELASTINGMAATREGELEN GOEDGEKEURD

Per referendum, gehouden op 8 juni, zijn de Zwitserse kiezers akkoord gegaan met belastingmaatregelen die door de regering waren voorgesteld om de overheid nieuwe financiële bronnen te verschaffen.

Met een overweldigende meerderheid van 1.153.337 tegen 195.305 gingen de Zwitsers ook akkoord met een verlenging van twee jaar van de verordening voor de bescherming van het geld. Deze verordening moet de toevloed van buitenlands kapitaal indammen en de Zwitserse franc beschermen tegen speculatieve fluctuaties.

Het electoraat heeft de regering toestemming gegeven nieuwe belastingen te introduceren. De extraheffing op brandstoffen wordt met 10% verhoogd terwijl de vennootschapsbelasting en de directe federale belastingen worden verhoogd. Een voorstel tot verhoging van de invoerrechten op brandstof voor huiselijk en industrieel gebruik werd met 694.431 tegen 646.532 stemmen verworpen.

Over het algemeen mogen de autoriteiten tevreden zijn over de nieuwe belastingmaatregelen, omdat in 1974 nieuwe belastingmaatregelen nog door kiezers en kantons werden verworpen (pag. 13 e.v.).

Dankzij de nieuwe belastingen zullen de federale autoriteiten vanaf 1976 1,4 mrd francs extra ontvangen. Wel namen de kiezers met 1.021.025 tegen 323.953 stemmen een motie aan waarin aangedrongen werd op matiging in het uitgavenbeleid. De opkomst bij het referendum bedroeg 36,5%. *(Le Monde)*

BONDSPRESIDENT GRABER IN OOSTENRIJK

De Zwitserse president en tevens minister van buitenlandse zaken Graber was op 8, 9 en 10 september voor een officieel bezoek in Oostenrijk.

Hij werd er ontvangen door bondspresident Kirchschläger en bondskanselier Kreisky en reisde vervolgens in gezelschap van zijn Oostenrijkse collega Bielka door naar Salzburg waar besprekingen werden gehouden over bilaterale problemen.

Daarbij kwam ook de mogelijke verhuizing van bepaalde onderdelen van het VN-secretariaat van Genève naar Wenen ter sprake. De beslissing over deze verhuizing moet door de Algemene Vergadering worden genomen.

Bielka gaf een toelichting op het Oostenrijkse streven Wenen als internationaal ontmoetingscentrum te propageren. Toen men zag dat de behoefte aan ruimte van de al in Wenen gevestigde organisaties IAEO en UNIDO geringer was dan men oorspronkelijk had gedacht, hadden de Oostenrijkers de Secretaris-Generaal de lege ruimten aangeboden. Een verhuizing van secretariaatsonderdelen moest, aldus Bielka, zo veel mogelijk met goedkeuring van het land plaatsvinden die de organisatie huisvest en met goedkeuring van de organisatie zelf. Dit gold zowel voor de verhuizing van Genève als van New York naar Wenen. Bielka sloot niet uit dat ook nog op te richten secretariaatsonderdelen in Wenen gehuisvest konden worden.

President Graber toonde zich door de Oostenrijkse houding bevredigd. Ook bij de gedachtenuitwisseling over mondiale problemen bleek er weinig verschil van mening te zijn. *(NZZ)*

ECONOMISCHE SAMENWERKING MET DE SOWJET-UNIE

Op 5 juni werd in Moskou de derde plenaire zitting van de in 1973 opgerichte gemengde Zwitsers-Sowjetrussische commissie voor wetenschappelijk-technische, industriële en economische samenwerking afgesloten.

Op een persconferentie op de Zwitserse ambassade gaf de leider van de Zwitserse delegatie Luk Keller een overzicht van de structuur en de actuele stand van zaken van de economische betrekkingen tussen Zwitserland en de Sowjet-Unie.

Daarbij kwam de Zwitserse interesse in Sowjetrussische aardgasleveranties ter sprake, die waarschijnlijk in de orde van grootte van 1 tot 2 miljoen kubieke meter per jaar zullen komen te liggen. Deze leveranties zullen overigens pas in de tachtiger jaren belangrijk gaan worden, omdat Zwitserland op het ogenblik nog geen behoefte heeft aan het aardgas en de Russische exportcapaciteit een dergelijke leverantie momenteel nog niet aan kan.

Ook zijn nog geen concrete afspraken gemaakt voor de door de Sowjet-Unie aangeboden levering van verrijkt uranium voor Zwitserse kerncentrales.

Volgens de Zwitserse woordvoerder heeft het handelsverkeer tussen de beide landen de laatste jaren een sterke uitbreiding te zien gegeven. Voor Zwitserland ligt dit zelfs boven het gemiddelde van de totale handelsgroei. In 1974 exporteerde Zwitserland ter waarde van 420 miljoen francs, het dubbele van wat in 1972 werd geëxporteerd. Daar stond een invoer van 360 miljoen francs tegenover.

Volgens de commissieleden waren er gunstige mogelijkheden voor een toekomstige verdere intensivering van de bilaterale handelsbetrekkingen. *(NZZ)*

VERLAGING DISCONTO

Op 29 oktober heeft de Zwitserse centrale bank haar bankdisconto verlaagd van 3,5 tot 3%, zo maakte de bank bekend.

Tegelijkertijd werd de beleningsrente die wordt berekend als banken bij de centrale bank leningen opnemen tegen onderpand van effecten verlaagd van 4,5 tot 4%.

Op 29 sept. had de bank de disconto verlaagd van 4 op 3½% en de beleningsrente van 5 op 4½%. *(NZZ)*

DENEMARKEN

STATIEBEZOEK KONINGIN MARGRETHE AAN NEDERLAND

Koningin Margrethe van Denemarken was, vergezeld van haar echtgenoot prins Henrik, van 29 tot en met 31 oktober voor een officieel statiebezoek in Nederland.

Het Deense koninklijke paar was met de Nordwestexpres naar ons land gereisd.

Bij aankomst in Oldenzaal werd de Deense koninklijke wagen afgekoppeld om verder door de Nederlandse koninklijke trein gereden te worden.

In Baarn stapten prinses Beatrix en prins Claus in de trein die daarna doorreed naar Amsterdam, waar koningin Juliana en prins Bernhard ter begroeting aanwezig waren.

Op de eerste ochtend van hun bezoek legden de gasten een krans bij het nationale monument op de Dam. 's Middags werd een bezoek gebracht aan de ambtswoning van de Amsterdamse burgemeester en aan het Rijksmuseum. Tijdens een galadiner in het Koninklijke Paleis op de Dam dat het Nederlandse koninklijke paar de Denen aanbood voerden beide vorstinnen het woord. Koningin Juliana zei o.a.

„Een wereldomspannend internationaal begrip en mondiale samenwerking moeten ons doel zijn, ook al zijn er groepen mensen en bevolkingen die dat, wat zij beschouwen als het eigenbelang, nog hardnekkiger willen verdedigen dan de enkeling het doet.

Belang, welvaart en welzijn van afzonderlijke wedijverende groepen en bevolkingen kunnen nooit worden gediend zonder dat zij voor allen zijn gewaarborgd in „een alles omvattende nieuwe orde". In een geest van mondiaal bewustzijn moeten wij allen streven naar een wereld waarin het leven die kwaliteit heeft waarop wij allen hopen".

In haar antwoord zei de koningin van Denemarken dat vooral jongeren de waarde in twijfel trekken van onze technologische vooruitgang en de sociale voorzieningen. En zij vroeg zich af: „Hebben wij de materiële kant van het leven niet teveel nadruk gegeven? De behoefte aan materiële hulp in de wereld is bijna eindeloos, er is honger en ziekte. Toch roept de wereld om geestelijke waarden. Is dit wellicht, aldus koningin Margrethe „de grootste uitdaging van het door lot begunstigde landen als Nederland en Denemarken; hoe de beide aspecten van het leven, het materiële en het geestelijke te verzoenen?".

Aan het slot sprak koningin Margrethe haar persoonlijke bewondering uit voor „mijn lieve tante Juliana", „mij dear aunt Juliana".

Op de tweede dag van het statiebezoek brachten de Deense gasten een bezoek aan de Fokker vliegtuigfabrieken. In Haarlem werd het Frans Halsmuseum bezocht, waarna doorgereisd werd naar Leiden voor een bezoek aan het rijksmuseum voor oudheden.

Vervolgens werd in het congresgebouw in Den Haag een ontvangst gegeven voor de Deense kolonie in Nederland.

De Nederlandse regering bood het Deense Koninklijke paar 's avonds een ontvangst aan in het rijksmuseum Vincent van Gogh in Amsterdam.

Op de derde en laatste dag van het statiebezoek bezochten de beide vorstinnen de Johanna-stichting en „Het Dorp" in Arnhem, terwijl een uitgebreid bezoek werd gebracht aan het Openluchtmuseum in Arnhem. Des avonds bood het Deense paar in het Amsterdamse Amstelhotel hun Nederlandse gastheren een contra-diner aan. *(Trouw, ANP, NRC/H'blad, De Volkskrant)*

REGERING HARTLING AFGETREDEN, JOERGENSEN VORMT NIEUWE REGERING

Op 28 januari heeft premier Poul Hartling het ontslag van zijn liberale minderheidsregering aangeboden, nadat eerder in het parlement een door de sociaal-democraten ingediende motie waarin opgeroepen werd tot de vorming van een meerderheidsregering met een kleine meerderheid was aangenomen.

De liberale partij van Hartling had bij de vervroegde algemene verkiezingen van 9 januari (pag. 33 e.v.) een flinke winst geboekt maar was de tweede partij gebleven.

Op 28 januari kwam het nieuwe parlement voor de eerste maal bijeen voor een debat over de begroting. Hoewel de sociaal-democraten en de radicalen eerder hadden laten weten de regering geen moeilijkheden in de weg te zullen leggen en zelfs voorstanders te zijn van „een grote liberaal-sociaal-democratische coalitie'", dienden de socialisten aan het eind van het debat onverwachts een motie in, waarin de regering uitgenodigd werd af te treden.

Drie linkse partijen, de communisten, de linkse socialisten en de socialistische volkspartij verklaarden daarbij deze motie te zullen steunen, evenals de radicaal-liberalen.

De vier afgevaardigden van het democratische centrum van Ehrard Jacobson, een dissidente sociaal-demo-

Een opname tijdens het statiediner in het Koninklijk Paleis. Zittend v.l.n.r. prins Bernhard, koningin Margrethe, koningin Juliana en prins Henrik. Staande v.l.n.r. mr. Pieter van Vollenhove, prinses Margriet, prinses Anne van Denemarken, prins Georg van Denemarken, prinses Beatrix en prins Claus.

craat en een afgevaardigde van de conservatieve partij Hans Joergen Lembourn onthielden zich van stemming, waardoor de stemverhouding 86 tegen 95 in het nadeel van de regering werd.
Koningin Margrethe gaf daarop de voorzitter van het parlement, Karl Skytte, opdracht de mogelijkheden te onderzoeken tot vorming van een coalitieregering die op een brede parlementaire basis zou kunnen steunen.
In eerste instantie werd de liberale leider weer belast met de vorming van een nieuwe regering. Deze wist zich van de steun van vier partijen te verzekeren, t.w. zijn eigen liberale Venstre-partij, de conservatieven, de Christelijke Volkspartij en de centrum-democraten, maar daarop lieten de sociaal-democraten en de Vooruitgangspartij van Mogens Glistrup, daarbij gesteund door communisten, volkssocialisten en links-socialisten weten dat zij de nieuwe regering bij de eerste gelegenheid ten val zouden brengen.
Hartling gaf daarop zijn opdracht aan koningin Margrethe terug, die vervolgens de sociaal-democratische leider Joergensen met de vorming van een nieuwe regering belastte. Deze poogde aanvankelijk een regering te vormen die op een parlementaire meerderheid zou kunnen steunen, maar toen bleek dat dit niet mogelijk was, deelde hij op 13 februari mee een socialistisch minderheidskabinet te hebben gevormd. De samenstelling daarvan is als volgt:

Samenstelling regering-Joergensen

premier - Anker Joergensen; buitenl. zaken - Knud Andersen; EG- en Noordse zaken - Ivar Noergaard; economie - Per Haekkerup; financiën - Knud Heinesen; handel - Erling Jensen; landbouw en visserij - Poul Dalsager; belastingen en invoerrechten - Svend Jakobsen; defensie en justitie - Orla Moeller; binnenl. zaken - Egon Dinesen; huisvesting en milieu - Helge Nielsen; sociale zaken - Eva Gredal; onderwijs - Ritt Bjerregaard; cultuur en verkeer - Niels Mathiasen; godsdienst en Groenlandse zaken - Jeorgen Peder Hansen.

Regeringsverklaring

Op 20 februari legde Joergensen voor het parlement de regeringsverklaring af die hoofzakelijk aan de economische en financiële politiek was gewijd. Hij baseerde zich daarbij voornamelijk op de socialistische politiek zoals die indertijd geformuleerd was tijdens de regering-Hartling.
Voorrang werd daarbij gegeven aan de bestrijding van de werkloosheid. De premier noemde de werkloosheid „een sociaal en menselijk ongeluk", dat men niet kon aanvaarden en ook niet wilde betalen als prijs voor een verbetering van de betalingsbalans.
Als oplossing voor dit probleem zag hij een algemene stimulering van de economische activiteiten. Als voornaamste sector noemde hij de bouw, waar de regering door het verstrekken van kredieten nieuwe activiteiten hoopte te bewerkstelligen.
De export wilde de regering stimuleren door steunmaatregelen voor de Deense munt en kredieten tegen vaste rentetarieven. Verder wilde de regering een gunstige afschrijvingsregeling voor investeringen invoeren en een speciaal fonds oprichten als garantie voor op zichzelf gezonde bedrijven.
Wat de loon- en produktiekostenontwikkeling betrof, zou de regering pogen een modus te vinden die de inflatie zou verminderen en het concurrentievermogen van het bedrijfsleven zou vergroten. De overheid zou wat dit betreft zelf het voorbeeld geven en de loononderhandelingen binnen een zeer stringent gesteld kader voeren. Hogere inkomenscategorieën konden niet op een inkomensverbetering rekenen en de automatische aanpassing van de lonen aan het prijsindexcijfer zou vervangen worden door vaste duurtetoeslagen. *(NZZ, NRC/H'blad, Le Monde)*

RAPPORT OESO OVER DEENSE ECONOMIE

De OESO heeft in haar begin september gepubliceerd rapport over de Deense economie voorspeld dat de werkloosheid eind 1975 waarschijnlijk 10% zal bedragen. Het cijfer kan wellicht iets omlaag gebracht worden door maatregelen van de regering, maar deze zullen slechts tijdelijk effect hebben.
Hoogstwaarschijnlijk zal de werkloosheid toenemen en eind 1975 ongeveer tien procent bedragen, tenzij er een opleving komt in de woningbouw of de export sterker toeneemt dan nu wordt verwacht.
De achteruitgang van de Deense economie zal in de komende maanden tot staan komen; een herstel van de wereldhandel en belastingverlagingen in Denemarken zelf kunnen voor het eind van het jaar leiden tot een opleving van de Deense economie, zo voorspelt de OESO.
Het reële inkomen zal waarschijnlijk met acht procent toenemen. De helft van deze toeneming zal niet onmiddellijk besteed worden, maar op spaarrekeningen worden geplaatst uit angst voor werkloosheid en inflatie. Zelfs wanneer het particuliere verbruik toeneemt met 4 tot 5 procent, zal de totale binnenlandse vraag toch voor het tweede achtereenvolgende jaar minder worden wegens het afnemen van investeringen in de industrie en het voortdurend interen op de voorraden.
Over het hele jaar genomen zal de inflatie in Denemarken waarschijnlijk rond de tien procent bedragen vergeleken met 15,2 procent in 1974.
Tegen het eind van 1975 zal de Deense export een gering herstel te zien geven, maar de bijzonder slechte resultaten van het begin van dit jaar zullen hierdoor niet meer goedgemaakt kunnen worden.
Over heel 1975 zal de export twee of drie procent kleiner uitvallen dan vorig jaar.
Het rapport van de OESO voorspelt voor 1975 een tekort op de handelsbalans van negen miljard kroon; in 1974 was er een tekort van 14,2 miljard kroon.
De lopende rekening van de betalingsbalans kan een tekort te zien geven van 2,5 miljard kroon; vorig jaar werd hier een tekort geboekt van 6,1 miljard kroon. *(Reuter)*

ECONOMISCH CRISISPROGRAMMA AANGENOMEN

Op 12 september heeft het parlement met een grote meerderheid het economische crisisprogramma van de regering-Joergensen aangenomen.
112 afgevaardigden stemden voor, 40 tegen en 9 onthielden zich van stemming. Eerder hadden de regering en de sociaal-democraten enerzijds en de liberalen, de Christelijke Volkspartij, de radicalen alsmede de Centrum-democraten een compromis gesloten over de door de regering voorgestelde conjuncturele maatregelen.
Bij de onderhandelingen die hieraan vooraf gingen wisten de liberalen de regering de belofte af te dwingen ook in de komende jaren de lonen en daarmee de ondernemerskosten niet meer, zoals vroeger, sterk te laten stijgen.
Het doel van het conjunctuurprogramma is een stabiele economische ontwikkeling bij een groeiende produktie en uitvoer te bewerkstelligen, waarbij de inkomens- en kostenontwikkeling niet in gevaar gebracht mogen worden.

Van 28 september af tot aan 28 februari 1976 zal de BTW verlaagd worden van 15 naar 9¼%, waardoor de consumentenprijs met 5% zal dalen.
De regering had aanvankelijk de belastingverlaging binnen zes in plaats van 5 maanden willen doorvoeren. Daarnaast zal de overheid het bedrijfsleven steunen met investeringen ter waarde van 1,5 mrd kronen.
Dat is meer dan het dubbele van wat de regering aanvankelijk beschikbaar had willen stellen. Vooral de niet-socialistische partijen hebben dit weten door te drukken.
De overheid zal voor ca. 630 mln kronen aan opdrachten gaan verstrekken, om zo de werkloosheid te bestrijden.
De vakbonden hebben toegezegd te zullen meewerken aan het stabiliseren van het kostenniveau door matiging te betrachten bij de loononderhandelingen, dit evenwel in ruil voor de belofte dat de vrije onderhandelingen blijven bestaan. (NZZ).

DEENS-SOWJETRUSSISCHE SAMENWERKING

Op 28 augustus hebben Denemarken en de Sowjet-Unie in Moskou een verdrag dat voorziet in economische, industriële en technische samenwerking ondertekend, dat een looptijd van 10 jaar heeft.
Volgens een mededeling van het Russische persagentschap *Tass* ondertekenden de Sowjetrussische minister voor buitenlandse handel Patolitsjew en de Deense minister van buitenlandse zaken Noergaard het document na afloop van een zitting van de gemeenschappelijke commissie voor economische en wetenschappelijk-technische samenwerking. Het verdrag voorziet in de samenwerking op verschillende gebieden, waaronder scheepsbouw, de bouwsector en zuivel- en vleesproduktie.
Volgens *Tass* hebben beide landen het plan nauwer samen te werken bij het gebruik van atoomenergie voor vreedzame doeleinden.

Koninklijk paar in Sowjet-Unie

Het Deense koninklijke paar bracht van 26 mei tot 2 juni een officieel bezoek aan de Sowjet-Unie, waarbij o.a. Leningrad en Moskou werden bezocht.
Zij werden o.a. door president Podgorny ontvangen. Het was de eerste maal sedert 1917 dat een regerend Europees vorst de Sowjet-Unie bezocht. *(NZZ)*

OOST-EUROPA

ALBANIË

REGERINGSWIJZIGING. MOGELIJK OPVOLGINGSSTRIJD

Uit verschillende bronnen (o.m. persbureau *Reuter* 30 okt., *The Times* 31 okt. en *Le Monde* 27 sept.) is duidelijk geworden, dat in Albanië een aantal regeringswijzigingen heeft plaats gevonden, waarbij mogelijkerwijs een strijd om de opvolging van partijleider Enver Hoxha aan de gang is.
Bij de regeringswijzigingen gaat het om de volgende posten: Ontslagen zijn Abdyl Kellezi, vice-premier en voorzitter van de commissie voor het nationale plan, de minister van industrie en mijnbouw Koco Theodosi en de minister van buitenlandse handel Kico Ngela.
Zij werden vervangen — in dezelfde volgorde van functies — door Petro Dode, Pali Miska en Nedin Hoxha. Dode en Niska werden tevens opgenomen in het Politburo.
Diplomatieke kringen in Belgrado, waaruit deze berichten afkomstig zijn, speculeren, dat er mogelijk een machtsstrijd om de opvolging van Hoxha aan de gang is, omdat de gezondheid van de partijleider te wensen overlaat. Deze machtsstrijd zou al in de zomer en herfst van vorig jaar begonnen zijn, toen de minister van defensie Beqir Balluku van al zijn functies ontheven werd (pag. 332/1 - 1975). Balluku was voordien beschouwd als een van de kandidaten voor Hoxha's opvolging.
Uit de berichten, die Belgrado hebben bereikt zou ook kunnen worden afgeleid, dat een tiental districtssecretarissen vervangen is. Al met al zou een kwart van de top in Tirana door met de machtsstrijd verbonden wijzigingen zijn vervangen.
De strijd zou met name gaan over de vraag, of in het licht van economische moeilijkheden de politiek van afzondering en van benadrukken van het investeren in de zware industrie ten nadele van de verbruiksindustrie zou moeten worden opgegeven. Dat er in de economie moeilijkheden bestaan is o.m. af te leiden uit het feit, dat de staatsmedia nauwelijks gewag gemaakt hebben van het volgende vijfjarenplan, dat op 1 jan. 1976 ingaat.

In Le Monde wordt in dit verband gewezen op een artikel, dat eind juli in het partijdagblad Zeri i popullit gepubliceerd is.
In dat artikel werd een krachtige aanval gedaan op de „revisionistische pers" i.v.m. daarin voorkomende adviezen aan Albanië om de handel met de Comeconstaten te hervatten. In Zeri i popullit wordt dit een „duivelse politiek" genoemd, waarvan het doel is Albanië in een valstrik te doen lopen om het vervolgens te kunnen „verstrikken en het de mond te snoeren, zoals dat in hun tijd Chroesjtsjow, Mikojan en consorten hebben geprobeerd te doen."
„Maar", zo vervolgt het artikel, „onze partij heeft duidelijk verklaard, dat wij ons nooit met de revisionisten zullen verzoenen, dat wij nooit hun vrienden zullen zijn en dat wij altijd vijanden zullen zijn".
In Le Monde wordt geconcludeerd, dat Albanië een fase van ideologische verharding doormaakt (Le Monde, The Times, Reuter)

HONGARIJE

BEZOEK LAZAR AAN MOSKOU

Premier György Lazar heeft van 21-26 okt. een bezoek aan de SU gebracht. Hij voerde er besprekingen met partijleider Brezjnew, president Podgorny en vooral premier Kosygin.
In de gesprekken stonden economische kwesties centraal, zoals de coördinering van de vijfjarenplannen, en de perspectieven voor de samenwerking op lange termijn. De gemengde commissie van beide landen is opgedragen concrete detailplannen uit te werken op de gebieden van de machine-industrie, de landbouw, de chemie en energie.
(NZZ, FAZ)

(Vor. ber. pag. 556/1-1975)

JOEGO-SLAVIË

AKKOORD MET ITALIË OVER KWESTIE TRIËST

De Joegoslavische en Italiaanse ministers van buitenlandse zaken, Minic en Rumor, hebben op 1 okt. hun respectieve parlementen op de hoogte gebracht van het Italiaanse regeringsbesluit om voortaan de Joegoslavische soevereiniteit over de zone-B van Triëst te erkennen. Daarmee is het 28 jaar slepende conflict tussen beide landen definitief uit de wereld.
Begin vorig jaar had de kwestie geleid tot een conflict tussen beide staten (pag. 522/1 e.v.-1974), waarbij Joego-Slavië demonstratief troepen in beweging gebracht had.
Nadat de gemoederen bedaard waren is er in het geheim onderhandeld, waarbij op de Italianen druk is uitgeoefend door Washington.
Het *NRC/H'blad* meldde, dat het Italiaanse besluit om de Joegoslavische soevereiniteit te erkennen

duidelijk mede ingegeven is door vrees over de ontwikkelingen in Joego-Slavië na Tito. Mocht de invloed van de SU in Joego-Slavië dan toenemen, zo zegt men in Rome, dan zou een weer aan de lijn lopend Joego-Slavië misschien zijn aanspraak op zone-A van Triëst hernieuwen.
In het bereikte akkoord heeft Joego-Slavië enige concessies gedaan. Er komt een aantal grenscorrecties in Italiaans voordeel. Het belangrijkste voor Italië is echter, dat er een garantie voor een vrije doorvaart door Joegoslavische territoriale wateren komt voor schepen op weg naar Triëst. *(Le Monde, NRC/H'blad, The Times, FAZ)*

(Vor. ber. pag. 522/1 e.v. - 1974)

POLEN

REGERINGSWIJZIGING

Premier Jaroszewicz heeft op 23 okt. een regeringswijziging aangekondigd.

De voorzitter van de plancommissie, Mieczyslaw Jagielski, was afgetreden. Hij blijft voorlopig vice-premier. Jagielski lijdt aan een hartkwaal, voor de behandeling waarvan hij recentelijk enige tijd in het ziekenhuis opgenomen geweest is. Zijn opvolger als voorzitter van de plancommissie werd Tadeusz Wrszaszczyk, voordien minister van machinebouw. Op dit departement werd de staatssecretaris, Aleksander Kopec, tot minister benoemd. Tenslotte werd Tadeusz Pyka, eerste vicevoorzitter van de plancommissie, benoemd tot vice-premier. (NZZ, AFP, FAZ)

(Vor. ber. pag. 527/2-1975)

ROEMENIË

BEZOEK MANESCU AAN JOEGOSLAVIË. GEPLAND BEZOEK VAN CEAUSESCU AAN JOEGO-SLAVIË OP KORTE TERMIJN AFGEZEGD

De Roemeense premier Manea Manescu heeft van 26-28 sept. een bezoek aan Joego-Slavië gebracht. Hij sprak in Belgrado met premier Bijedic en president Tito.
Eén van de doelen van Manescu's bezoek was de voorbereiding van een bezoek van partijleider en president Ceausescu aan Joego-Slavië. Dit bezoek had op 14 okt. moeten beginnen. Op 13 okt. echter lieten de Roemeense autoriteiten weten, dat het bezoek was afgelast en op 14 okt. leidde Ceausescu een vergadering van het uitvoerende comité van de partij.
Voor het afzeggen is geen officiële reden gegeven.
Voordien was Stane Dolanc, secretaris van het uitvoerende comité van het Joegoslavische partijpresidium op 10 en 11 okt. in Boekarest geweest, waar hij met Ceausescu gesproken had.
Over de redenen voor het afzeggen van het bezoek wordt in de Westerse pers druk gespeculeerd. Sommigen vermoeden, dat het bezoek om protocollaire redenen is afgezegd, omdat president Tito niet op het vliegveld verschijnen zou om Ceausescu af te halen i.v.m. de gezondheidstoestand van het 83-jarige staatshoofd.
Een ander vermoeden is, dat Ceausescu eerst de kwestie-Daptsjewitsj opgehelderd wil zien.

Vlado Daptsjewitsj, sedert korte tijd Belgisch staatsburger en sedert 1967 in Brussel woonachtig, is van Joegoslavische afkomst en is een voormalig medewerker van president Tito. Zijn broer, generaal Peko Daptsjewitsj, bekleedt nog een hoge rang in de hiërarchie van de Joegoslavische communistische partij. Vlado was echter in 1948 wegens „kominformisme" tot een gevangenisstraf veroordeeld. Hij woonde sindsdien in Albanië en de SU voor hij zich in België vestigde.
Op 8 aug. jl. bevond hij zich in Boekarest, vanwaar hij de volgende dag naar huis zou terugkeren. Sindsdien ontbreekt evenwel ieder spoor van hem.
Er wordt nu vermoed, dat hij daar door agenten van de Joegoslavische geheime dienst is vastgehouden en naar Joego-Slavië is overgebracht.
De Roemeense autoriteiten zouden opheldering hierover verlangen voor Ceausescu naar Joego-Slavië reist, mede omdat er problemen in de relatie met België dreigen.

Een andere mogelijkheid kan worden gezocht in het Roemeense verzoek om waarnemerschap bij het blok van niet-gebonden landen, waarbinnen Joego-Slavië een vooraanstaand lid is.
Joego-Slavië zou bezwaar maken tegen het toekennen van de status van waarnemer aan Roemenië omdat dit land lid is van het Warschaupact.
De Roemeense minister van buitenlandse zaken George Macovescu zou dat verzoek in april van dit jaar aan Joego-Slavië hebben gedaan.
(FAZ, Le Monden)

(Vor. ber. pag. 522/1-1974)

TSJECHOSLOWAKIJE

MEMOIRES VAN WIJLEN JOSEF SMRKOWSKY

Het Italiaanse communistische weekblad *Giorni-Vie Nuove* publiceerde tussen 20 febr. en 20 maart van dit jaar een „mondelinge versie" van memoires, die Josef Smrkowsky, de voormalige voorzitter van het Tsjechoslowaakse parlement en medewerker van Dubcek, i.v.m. zijn ziekte niet meer op schrift had kunnen stellen.

De hoofdredacteur van Giorni-Vie Nuove, Davide Lajolo, verdedigde in een verklaring het besluit de memoires af te drukken. Hij stelde o.m. „Wij (als communisten) hebben nooit geaccepteerd, dat een socialistisch land op zijn grondgebied troepen uit andere socialistische landen zou moeten hebben om het te bewaken of te beschermen. (...) Smrkowsky heeft ons zijn verslag toegestuurd van de verschrikkelijke dagen, die volgden op de Praagse lente en de invasie van Tsjechoslowakije (...) Hij heeft ons gevraagd het een jaar na zijn dood te publiceren. (...) Door het te publiceren wensen wij een oprechte bijdrage te leveren aan de politiek van de Warschaupact-staten en — partijen, boven alles van de SU (...) opdat zij het probleem van de bezetting opnieuw in overweging nemen. Wij weten, dat er al discussies geweest zijn, en dat er meer oppositie is in Tsjechoslowakije dan in de andere Warschaupact-landen.

In de memoires kwamen o.a. de volgende passages voor:

Bij de ontmoeting in Cierna van de leiders van de Sowjet en de Tsjechoslowaakse communistische partijen van 29 juli - 1 aug. 1968 (pag. 513/1 e.v.-1968) had de Sowjet-zijde zes concrete eisen gesteld: eliminering van Frantisek Kriegel als voorzitter van het Nationale Front en van Cestmir Cisar als secretaris van het CC van de Tsjechoslowaakse communistische partij; het bestaan van de sociaaldemocratische partij moest verboden worden; aan de KAN-club (club van geëngageerde niet-partijleden) mocht geen activiteit of nationale organisatie worden toegestaan buiten het Nationale Front; de club K 321 (organisatie van personen, die onrechtvaardig veroordeeld waren en naar rehabilitatie streefden) moest ontbonden worden; en de „geschreven en gesproken pers" moest worden gecontroleerd. Op alle zes eisen had de Tsjechoslowaakse zijde positief gereageerd, waarbij de eerste vijf eisen reeds vervuld waren of op korte termijn vervuld zouden worden, terwijl de zesde zou worden geregeld met overtuigen en zonder het weder invoeren van censuur.
Niettemin had Brezjnew, de secretarisgeneraal van de Sowjet-partij, een week later elke dag Dubcek opgebeld, vragende, waarom de eisen niet waren vervuld, waarop Dubcek antwoordde, dat alle nog hangende maatregelen genomen zouden worden door de plenaire vergadering van het CC eind aug.
Op 20 aug. 1968, terwijl het Presidium van de partij in zitting was, werd Oldrich Cernik (de premier) om 23.30 u. aan de telefoon geroepen; bij zijn terugkeer tien minuten later was hij nauwelijks bij machte om aan te kondigen, dat de legers van vijf Warschaupact-landen (de SU, Bulgarije, de DDR, Hongarije en Polen) de landsgrenzen aan alle kanten hadden overschreden en dat Tsjechoslowakije voor 6 u. bezet zou zijn. Er ontstond enorme consternatie onder alle leden van het Presidium, waarbij zowel Dubcek als Cernik buiten staat waren enige actie te ondernemen. Het formuleren van een communiqué werd uitgesteld door het vertragen van de debatten door Vasil Bilak, Drahomir Kolder en anderen. Uitein-

delijk werd een communiqué aangenomen met zeven tegen vier stemmen, waarbij Bilak en zijn vrienden bezwaar maakten tegen de passage, waarin gezegd werd, dat de Warschaupact-legers de wet geschonden hadden.

Smrkowsky vertelt, hoe hij, Dubcek, Josef Spacek en andere leden van het Presidium na 5 u. 's ochtends werden gearresteerd door Sowjet-troepen, hoe zij Russische troepen zagen vuren over de hoofden van demonstrerende Tsjechen heen, en hoe een van dezen gedood werd door een soldaat, die op de eerste rij gemikt had; hoe de soldaten met geweld verhinderd hadden, dat de Tsjechoslowaakse leiders de telefoon zouden gebruiken en hun vertelden, dat zij berecht zouden worden door een revolutionair tribunaal onder voorzitterschap van Alois Indra (een secretaris van het CC, beschouwd als een „conservatief").

Smrkowsky vertelt ook hoe hij en de anderen naar Moskou werden overgebracht, waar zij zich een paar dagen later gezeten vonden tegenover Brezjnew, Kosygin en Podgorny.

Brezjnew zei dat er „wat verschrikkelijks" was gebeurd en dat zij „ons te hulp gekomen" waren, Smrkowsky vertelt dan, dat zij toen voor de eerste maal hoorden, dat het 14-de partijcongres gehouden was (pag. 548/2-1968), dat er op grote schaal gestaakt werd en dat de mensen van algemene oppositie blijk gaven. Hij begreep. toen ook, dat er geen nieuwe regering in Tsjechoslowakije was en dat president Svoboda ook naar Moskou gereisd was.

Smrkowsky hoorde, dat zij naar het Kremlin gebracht zouden worden, waar onderhandelingen zouden plaats vinden. Brezjnew en Kosygin zeiden, dat zij naar huis moesten terugkeren en het 14-de partijcongres liquideren om communistische politiek te maken. „Ik merkte op, dat ik natuurlijk terug zou keren en communistische politiek zou maken in overeenstemming met mijn geweten en de wil van het volk". Er volgde een bittere meningswisseling. Toen, zo gaat Smrkowsky verder, „zei ik hun: jullie, kameraden, hebben de eeuwenoude vriendschap, die tussen onze volkeren bestond vernietigd. (...) Dit leidde tot niets en wij kwamen overeen er een eind aan te maken. (...) Ik realiseerde mij toen, dat ik niet langer als een gevangene beschouwd werd.

In de beschrijving van de besprekingen in het Kremlin van 23-26 aug. 1968 (pag. 585/1 e.v.-1968) zegt Smrkowsky, dat het communiqué, dat erna uitgegeven werd, beter was dan het oorspronkelijke ontwerp, waarin gezegd werd, dat de Warschaupact-troepen ingegrepen hadden om een contra-revolutie te voorkomen en internationale hulp te brengen en dat deze strijdkrachten in Tsjechoslowakije zouden blijven. De Tsjechoslowaakse leiders waren erin geslaagd in het communiqué de zinsnede opgenomen te krijgen, dat de politiek van na januari en de democratisering zouden worden voortgezet. Niettemin weigerden zij het te tekenen, tot Sowjet CC-secretaris Ponomarew hun duidelijk maakte, dat als zij het toen niet zouden tekenen, zij het later uiterlijk over een maand, toch zouden tekenen.

Verder zegt Smrkowsky, dat de Tsjechoslowaken weigerden, na de ondertekening van het communiqué de leiders te ontmoeten van de andere Warschaupactlanden, die bij de invasie betrokken waren. Dezen waren eveneens in Moskou en hadden aan de besprekingen deelgenomen, zonder dat de Tsjechoslowaken dat wisten.

De terugkeer van de Tsjechoslowaakse leiders was door de Sowjet-autoriteiten op een dergelijke manier geregeld, dat zij 's nachts in Praag arriveerden, waarbij niemand van hun aankomst van te voren op de hoogte gesteld was. Hun vertrek uit Moskou vond pas plaats nadat de Sowjets erin hadden toegestemd, dat Frantisek Kriegel, die was blijven weigeren het slotcommuniqué te ondertekenen, mee kon reizen.

Smrkowsky voegde hier nog aan toe, dat hij, voor het communiqué te ondertekenen, de toenmalige minister van justitie, Bohuslaw Kucera, had geraadpleegd over de vraag „of wij, in de situatie, waarin wij ons bevonden, het recht hadden documenten te ondertekenen in de naam van de Tsjechoslowaakse staat". De minister had in zijn antwoord aan enige twijfel uiting gegeven. Smrkowsky zei vervolgens, dat in 1969, toen hij gezuiverd was (pag. 782/1-1969), het feit, dat hij als voorzitter van het federale parlement het communiqué had ondertekend tegen hem gebruikt was. „Het wordt beschouwd als één van mijn zonden".

(N Z Z, F A Z, L e M o n d e)

(Vor. ber. pag. 282/2 e.v.-1974)

CAMPAGNE TEGEN DUBCEK I.V.M. DIENS BRIEF AAN HET PARLEMENT

De brief van 28 okt. 1974 van de voormalige partijleider Dubcek aan het Tsjechoslowaakse parlement (pag. 704/1 e.v.-1975) lokte van de autoriteiten en in de pers felle kritiek uit.

De huidige partijleider Husak waarschuwde op 16 april in een toespraak tot het CC van het Nationale Front, dat er „grenzen van toelaatbaarheid zijn" aan het optreden van Dubcek.

„Als hij dat wenst", aldus Husak, „kan Dubcek morgen zijn koffers pakken en verhuizen naar welke van de bourgeois-staten hij maar wil, waarvan hij de vrijheid meer prijst dan de revolutionaire verworvenheden van ons volk (...) Maar als hij blijft, en dit geldt ook voor alle anderen, moet hij de wetten van Tsjechoslowakije volledig eerbiedigen".

Dubcek in Bratislawa op weg naar zijn huidige werkkring.

Over de oppositie i.h.a. merkte Husak op: „Omdat zij nooit zijn gearresteerd, vatten deze mensen onze grootmoedigheid op als stompzinnigheid en denken zij, dat zij alles kunnen doen, wat in de kraam van de bourgeois-propaganda te pas komt".

Ook deed Husak een uitval naar Zweden, welks minister-president Palme dadelijk na de publikatie van Dubceks brief de voormalige partijleider zeer had geprezen: „Ik weet niet", zei Husak, „wat het door mij hoog gerespecteerde Zweedse volk zou zeggen, wanneer Dubcek Zweden binnen enkele maanden te gronde zou richten, zoals hij in 1968 met ons land gedaan heeft".

Husak noemde Dubcek „een zwakke, onverantwoordelijke gokker en verrader" en vervolgde: „Hoe is het mogelijk, dat mensen zoals hij, die verantwoordelijk zijn voor zulke zware economische verliezen en voor de bedreiging van de levensstandaard van het werkende volk, de vrijmoedigheid opbrengen om ons nu van advies te dienen".

Husak bracht ook Smrkowsky ter sprake i.v.m. diens memoires: „Nu de schrijver van deze geschiedvervalsing is overleden, ziet de burgerlijke propagandamachine uit naar een andere figuur die zij kan misbruiken. Dubcek heeft zich voor die beschamende rol geleend".

Ook vond er een tegen Dubcek en Smrkowsky gerichte campagne plaats in de pers. Zo schreef het partijdagblad R u d e P r a v o op 19 april, dat brieven en memoires, als van Dubcek en Smrkowsky, „burgerlijk en politiek verraad" vormden, dat moest worden gezien in het kader van de inspanningen van de vijanden van „vreedzaam naast elkaar bestaan, die door de ontspanning in een hoek gedreven waren, van waaruit zij een tegenaanval lanceerden".

Dubcek uit vakbond gestoten

Goed ingelichte kringen in Praag, zo meldde persbureau *Reuter* op 16 aug., hebben medegedeeld, dat Dubcek als gevolg van zijn brief aan het parlement uit zijn vakbondsorganisatie gestoten is.

De vakbondsorganisatie in een afdeling van het Slowaakse ministerie van bosbouw, waar Dubcek werkt, hield een speciale vergadering om de kwestie te bespreken. Dubcek woonde de vergadering bij en bood aan de brief, die in Tsjechoslowakije nooit gepubliceerd is, voor te lezen. Zijn aanbod werd dadelijk verworpen.

(Vor. ber. pag. 704/2 e.v.-1975)

Uitgevers: Int. Uitg. en Handelmij „Systemen Keesing" B.V., Ruysdaelstraat 71-75, Amsterdam - N.V. Algemene Uitgeverij Keesing, Keesinglaan 2-20, B 2100 Deurne-Antwerpen.

WIJZIGINGEN IN DE AMERIKAANSE REGERING

President Ford heeft op 3 november op een persconferentie in Washington berichten over wijzigingen in zijn regering bevestigd.

De president maakte bekend dat minister Schlesinger als bewindsman voor defensie wordt vervangen door Donald Rumsfeld, chef van de staf van het Witte Huis, die wordt opgevolgd door Richard Cheney, en William Colby, hoofd van de CIA door Georg Bush ambassadeur in Peking. Minister van buitenlandse zaken Kissinger verloor zijn functie als hoofd van de Nationale Veiligheidsraad aan generaal Brent Scowcroft.

Verder deelde de president mee dat minister van handel Rogers Clark Morton per 1 januari wordt opgevolgd door Elliot Richardson, thans ambassadeur in Londen.

In een toelichting op de wijzigingen zei de president dat hij na zijn ambtsaanvaarding erop had gewezen dat het van wezenlijk belang was dat de stabiliteit en de continuïteit van de Amerikaanse buitenlandse politiek zou worden gehandhaafd.

„Ik maakte toen een doelbewust besluit om geen mutaties aan te brengen in het belangrijke gebied van de nationale veiligheid".

„Wij hebben nu met succes onze bondgenoten verzekerd dat de Verenigde Staten zich tegen welke dreiging ook van buitenaf teweer zullen stellen". Daarom, aldus Ford, was het moment aangebroken voor een belangrijke wijziging in de Amerikaanse regering.

De president ontkende geruchten dat Rumsfeld de stuwende kracht achter de wijzigingen zou zijn: „Ik deed het geheel zelf. Dit zijn mijn mensen".

Over de positie van Kissinger zei Ford: „Minister Kissinger zal een dominerende rol hebben in de formulering en uitvoering van de Amerikaanse buitenlandse politiek".

Ford ontkende dat wezenlijke meningsverschillen met de minister van defensie Schlesinger hem hadden doen besluiten deze te ontslaan, maar benadrukte wel herhaalde malen dat hij het uitstekend kon vinden met diens opvolger Rumsfeld.

Wat de onderhandelingen met de Sowjet-Unie over de beperking van strategische kernwapens betreft (volgens waarnemers een bron van meningsverschil tussen Kissinger en Schlesinger) erkende Ford dat er nog meningsverschillen met de Sowjet-Unie bestaan. Hij ontkende dat bij de SALT-onderhandelingen de tijd in het nadeel van de Amerikanen zou werken.

Rumsfeld

Donald Rumsfeld, de nieuwe minister van defensie is een 43-jarige Republikein uit Illinois, die op zijn 29ste in het Huis van Afgevaardigden werd gekozen.

In '69 haalde Richard Nixon hem in de regering en maakte hem leider van het Office of economic opportunity (werkgelegenheid). Daarna werd hij adviseur in het Witte Huis en vervolgens directeur van de raad voor de kosten van levensonderhoud. In '72 werd hij benoemd tot ambassadeur bij de NAVO in Brussel, waar hij tot '74 bleef.

Ford benoemde hem in '74 tot chef van de staf van het Witte Huis, waar hij tot taak kreeg het door de Watergate-schandalen aangetaste imago van het presidentschap weer op te poetsen.

Rumsfelds relatie met Ford dateert uit '65 toen hij behoorde tot de groep „jonge Turken" die Gerald Ford steunde in zijn succesvolle poging de leiding van de Republikeinse fractie in het Huis van Afgevaardigden over te nemen.

Bush

George Bush, de nieuwe directeur van de CIA, dankt zijn carrière grotendeels aan de vroegere president Nixon. Geboren in 1942 in een rijke bankiersfamilie in Massachusetts, begon hij zijn carrière in de zakenwereld. In '67 werd hij voor de staat Texas in het Huis van Afgevaardigden gekozen.

In 1970 verzocht Nixon hem zich opnieuw kandidaat te stellen voor de senaatszetel die hij zes jaar eerder vergeefs had pogen te veroveren op Carl Yarborough, een protégé van president Johnson.

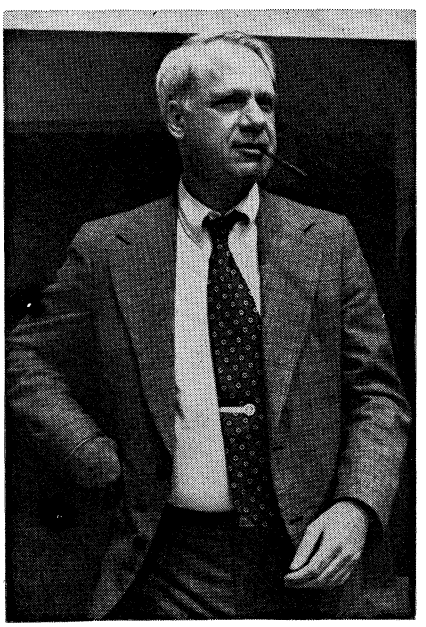

De afgetreden Schlesinger.

Hij werd opnieuw verslagen, waarop Nixon hem tot ambassadeur bij de VN benoemde. In '72 werd hij benoemd tot president van het nationale comité van de Republikeinse partij en in '74 werd hij leider van de Amerikaanse diplomatieke post in Peking.

Richardson

De nieuwe minister van handel Elliot Richardson, sedert februari van dit jaar ambassadeur in Londen, stamt uit een patriciërsfamilie in Boston. In de vijftiger jaren ging hij in de politiek. In '56 benoemde president Eisenhower hem tot onderminister van volksgezondheid, onderwijs en maatschappelijk werk. Drie jaar later werd hij federaal procureur-generaal van Massachusetts. In '64 werd hij plaatsvervangend gouverneur van Massachusetts en in '66 werd hij hoofd van de justitie in deze staat. Toen Nixon president werd benoemde hij Richardson tot onderminister van buitenlandse zaken onder Rogers, vervolgens werd hij achtereenvolgens minister van volksgezondheid, onderwijs en maatschappelijk werk, defensie en justitie. Deze laatste portefeuille nam hij over op het hoogtepunt van de crisis door het Watergate-schandaal. In die functie weigerde hij de speciale officier van justitie voor de Watergate-zaak Archibald Cox te ontslaan, waarna hij zelf aftrad.

Generaal Scowcroft

De 50-jarige generaal Brent Scowcroft, de opvolger van Kissinger als voorzitter van de Nationale Veiligheidsraad, heeft de naam volkomen trouw te zijn aan Kissinger. Hij was al lid van deze raad en vervulde daar, mede door de veelvuldige afwezigheid van Kissinger, de belangrijkste rol.

De generaal is doctor in de internationale betrekkingen en werd in 1970 door Nixon naar het Witte Huis gehaald. Hij werkte toen op het ministerie van defensie waar hij belast was met de zorg voor de relaties met het State Department. Kissinger beval Scowcroft aan als opvolger van generaal Alexander Haig, die als plaatsvervangend hoofd van de Nationale Veiligheidsraad aftrad om chef van de staf van het Witte Huis te worden.

Verschil van mening Kissinger-Schlesinger

Over de achtergronden die tot de ingrijpende wijzigingen in het regeringsteam hebben geleid doen allerlei berichten de ronde, maar de meest voorkomende verklaring is wel deze dat er grote meningsverschillen bestaan tussen Schlesinger en Kissinger met name over de Amerikaanse ontspanningspolitiek.

Schlesinger zou er voorstander van zijn dat de VS in vredestijd een grote mate van militaire paraatheid blijft bezitten. Hij rechtvaardigt deze eis met het argument dat de Sowjet-Unie nu veel meer aan defensie zou uitgeven dan de VS.

Weekblad 44ste jaargang No. 2306, pag. 27535-27550

Schlesingers meningsverschillen met Kissinger kwamen vooral tot uiting in de vraag hoe de besprekingen over de beperking van de strategische kernbewapening (SALT II) moesten worden gevoerd. Volgens Schlesinger ging Kissinger te ver in zijn streven naar een détente. Kissinger zou bereid zijn een te hoge prijs voor ontspanning met de Sowjet-Unie te betalen.

De bewindsman van buitenlandse zaken is voorstander van concessies aan Moskou zodat er een maximale kans bestaat dat SALT II nog begin 1976 kan worden afgesloten voordat de aanstaande Amerikaanse verkiezingscampagne verder onderhandelen onmogelijk zou gaan maken. Schlesinger heeft steeds betoogd dat er nog geen kind overboord is wanneer SALT II volgend jaar niet tot stand komt. Volgens zijn zienswijze is dan nog altijd SALT I van kracht welke overeenkomst met een looptijd van vijf jaar pas in oktober 1977 afloopt. Volgens Schlesinger is er na de inauguratie van de nieuwe Amerikaanse president in 1977 tijd genoeg om het overleg over SALT II te heropenen en tot een goed einde te brengen.
Maar Kissinger bestrijdt dit door er op te wijzen dat die procedure wegens tijdsgebrek alleen maar tot paniekachtige onderhandelingen met de Russen kan leiden. Kissinger betoogt dat de gezondsheidstoestand van partijleider Leonid Brezjnew te wensen overlaat en dat er in 1977 hoogstwaarschijnlijk een nieuwe leider in het Kremlin zal zetelen.
Verder, zo zegt hij, is het niet zeker dat Ford in het Witte Huis zal terugkeren. Door tot 1977 te wachten, wordt er door de Amerikanen groot risico gelopen dat de kaderovereenkomst van Wladiwostok vorig jaar over de kernwapens nietig zal worden verklaard. Volgens Kissinger staat er dan een tomeloze bewapeningswedloop voor de deur. Daarom wil Kissinger de totstandkoming van SALT II op korte termijn mogelijk maken.
Daartoe zou Kissinger bereid zijn tot concessies over volgens hem secundaire aspecten van de SALT II-problematiek, zoals de Russische bommenwerpers Backfire, die niet in de kaderovereenkomst van Wladiwostok wordt genoemd waar gesproken wordt over het maximum aantal strategische kernwapens dat de Verenigde Staten en de Sowjet-Unie mogen bezitten. Schlesinger heeft steeds gezegd dat deze Sowjetbommenwerpers een deel dient uit te maken van de in de kaderovereenkomst van Wladiwostok genoemde maxisme, maar dit werd door Kissinger bestreden.

Rockefeller geen presidentskandidaat in 1976

Een ander besluit met verstrekkende gevolgen voor het Amerikaanse politieke leven was dat van vicepresident Rockefeller op 3 nov. om zich in 1976 niet kandidaat te stellen voor het „ticket" van de Republikeinse partij. De vice-president gaf geen redenen voor zijn besluit, maar politieke waarnemers nemen aan dat het de bedoeling is dat presidents Fords kansen tot herverkiezing in 1976 vergroot worden.

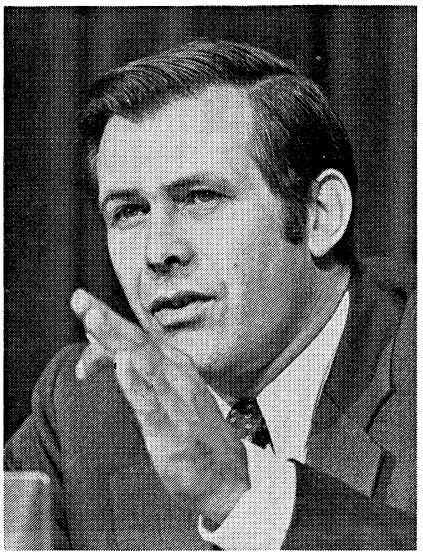

Minister Rumsfeld

Rockefeller is weinig populair in de conservatieve vleugel van de Republikeinse partij, waar hij nog steeds gezien wordt als het prototype van de vooruitstrevende liberaal van het „Eastern Establishment". Door zich terug te trekken geeft hij Ford de mogelijkheid een partner te kiezen die aanvaardbaarder is voor de conservatieven en kan tevens de wind uit de zeilen genomen worden van Fords voornaamste rivaal Ronald Reagan, die sterk appelleert aan de conservatieve Republikeinen.

Eerdere regeringsmutaties

In de loop van 1975 zijn de volgende wijzigingen aangebracht in de samenstelling van de regering (vor. ber. pag. 265/3).
Op 27 maart werd minister van binnenlandse zaken Rogers Clark Ballard Morton benoemd tot minister van handel als opvolger van Frederick C. Dent, die benoemd werd tot directeur van de commissie voor internationale economische politiek in het Witte Huis.

Op 13 juni werd de gouverneur van Wyoming Stanley Knapp Hathaway beëdigd als nieuwe minister van binnenlandse zaken.

Op 26 juni accepteerde Ford het ontslag van de minister van onderwijs, gezondheid en sociale zaken Caspar W. Weinberger en benoemde de rector van de universiteit van Alabama, David Mathews, tot zijn opvolger.

Op 3 juli trad de minister voor de strijdkrachten, Howard H. Callaway, af om de leiding op zich te nemen van de herverkiezingscampagne van Ford. Op 22 juli benoemde de president Martin R. Hoffmann, adviseur op het ministerie van defensie, tot zijn opvolger.

Op 13 juni trad minister van binnenlandse zaken, Stanley Hathaway, om gezondheidsredenen af; hij werd opgevolgd door Thomas S. Kleppe. (N R C/H'b l a d, I H T, N Z Z, Le Monde)

WEST-EUROPA

NEDERLAND

WETSONTWERP MISLEIDENDE RECLAME

De ministers van justitie, van economische zaken en van CRM hebben op 19 sept. bij de Tweede Kamer een wetsontwerp ingediend, waarbij het mogelijk wordt, dat iemand, die aantoont, dat hij door misleidende reclame schade lijdt, recht krijgt op vergoeding. De rechter kan dergelijke reclame ook verbieden. Niet alleen particulieren, ook b.v. consumenten- en ondernemersorganisaties zullen een dergelijk verbod of rectificatie kunnen vragen.
De regeling zal een plaats krijgen in het Burgerlijk Wetboek, aansluitend bij de bepalingen over onrechtmatige daad (art. 401 e.v.). Zij is dus uitdrukkelijk niet van strafrechtelijke maar van civielrechtelijke aard.

Het bewijzen van misleidende reclame zal volgens het wetsontwerp, als volgt moeten geschieden: degene die schadevergoeding eist wegens misleidende reclame hoeft alleen te bewijzen dat de mededeling misleidend was en dat hij daardoor schade heeft geleden. De ander zal dan moeten aantonen dat hem geen verwijt treft.
Dit laatste geldt echter alleen voor hen die verantwoordelijk zijn voor de inhoud of de inkleding van de reclameafdeling. Hierbij moet vooral worden gedacht aan de adverteerder zelf of aan een advertentie- of reclamebureau, en niet aan de krant, radio, televisie of ander medium (ook bioscoopreclame en mededelingen op een verpakking of de aanprijzing van een marktkoopman kunnen onder de regeling vallen) die de reclameboodschap verspreiden. In een krantenbedrijf bijvoorbeeld, waar dagelijks een groot aantal advertenties verwerkt moet worden, is geen gelegenheid voor intensieve controle op de afzonderlijke advertenties. Dit betekent niet dat de publiciteitsmedia van iedere aansprakelijkheid ontheven zullen worden: als zij onzorgvuldig zijn geweest kunnen ze worden aangesproken. De eiser moet dan wel bewijzen dat het medium een verwijt treft.
Het wetsontwerp noemt speciaal tien punten ten aanzien waarvan een mededeling misleidend kan zijn, zoals de aard, samenstelling en eigenschappen van een produkt, de herkomst van een produkt, de prijs van een produkt, onderscheidingen of beoordelingen van een produkt enzovoorts. (N R C/H'b l a d)

EERSTE KAMER AANVAARDT INITIATIEFONTWERP WIJZIGING ZONDAGSWET

De Eerste Kamer is op 30 sept. akkoord gegaan met een wijziging van de zondagswet, waarbij besluiten

van een orgaan van de gemeente geen beletselen mogen vormen voor sportbeoefening of andere vormen van ontspanning (anders dan openbare vermakelijkheden) op zondag. Het ontwerp was in 1972 ingediend door de TK-leden mevr. Goudsmit (D'66) en Jurgens (PPR). Mevr. Goudsmit heeft sindsdien het lidmaatschap van de TK neergelegd (775/1-1974). In de Eerste Kamer werd het ontwerp verdedigd door de heren Jurgens en Franssen (PvdA).

Het werd in de EK aangenomen met 37 tegen 30 stemmen. Voor waren de fracties van de PvdA, behalve de heer Maaskant, D'66, CPN en PPR alsmede de KVP-ers Letschert en Franssen en de VVD-ers Van Someren, Schlingemann, Zoutendijk en De Jong.

Tegen waren de fracties van de KVP minus de vermelde twee, ARP, CHU, BP, één PvdA-er en vier VVD-ers (Van Riel, Fey, Van Hemert tot Dingshof en Louwes).

Evenals bij de debatten in de TK het geval geweest was (pag. 377-1-1974) betoogden ook nu de tegenstanders van het ontwerp, dat het een aantasting van de gemeentelijke autonomie inhield. De verdedigers van het ontwerp stelden daar tegenover, dat de principiële discussie over de strekking van de Zondagswet al in 1953 gevoerd was, en dat het toen de bedoeling van de wetgever geweest was, dat gemeenten de sportbeoefening en ontspanning op zondag niet zouden belemmeren. *(NRC/H'blad)*

(Vor. ber. pag. 377/1 - 1974)

TK AKKOORD MET ONTSLAGVERBOD BIJ HUWELIJK, ZWANGERSCHAP EN BEVALLING

De TK heeft op 23 sept. een wetsontwerp tot wijziging van het burgerlijk wetboek aanvaard i.v.m. een ontslagverbod bij huwelijk, zwangerschap en bevalling. Het ontwerp, in juni 1973 ingediend (pag. 384/3 - 1973), was ingegeven door de wens om de positie van de vrouw in het arbeidsrecht te verbeteren. Het ontwerp was in eerste instantie door de TK op 17 april van dit jaar besproken. Wel was er toen sprake van algemene instemming met de bedoeling van het ontwerp, bezwaren kwamen echter tot uiting vanuit de confessionele fracties i.v.m. de implicaties van het ontwerp voor de positie van gehuwde R.-K. priesters, voor wie dan ook een ontslagverbod zou gaan gelden. De confessionelen kwamen toen met een amendement om een ontslagmogelijkheid open te houden, wanneer een huwelijk in strijd is met het dienstbelang.

Minister Van Agt van justitie wilde zich over dit vraagstuk nog eens beraden en kwam op 23 sept. met een oplossing, waar zijn geestverwanten van de KVP en de rest van de TK zich bij neerlegden.

Niet het huwelijk als zodanig, maar het verlies van de priesterlijke staat i.v.m. het huwelijk kan, aldus de minister, een ontslaggrond opleveren. Het arbeidsrecht verbiedt volgens de minister niet, dat het voortbestaan van een dienstbetrekking afhankelijk wordt gesteld van het lidmaatschap van een organisatie.

Gevraagd naar functies, die alleen priesters volgens canoniek recht kunnen uitoefenen noemde de minister als voorbeeld eigenlijk alleen het docentschap aan een seminarie; bij andere onderwijsfuncties zou het verlies van de priesterlijke staat dus niet tot ontslag kunnen leiden.

Discussie was er nog over een amendement-Verbrugh (GPV), dat schoolbesturen bij arbeidscontract de bevoegdheid wilde geven een ongehuwde onderwijzeres, die zwanger wordt, te ontslaan, omdat zwangerschap buiten het huwelijk een verkeerd voorbeeld voor anderen zou kunnen zijn. Mej. Barendrecht (PvdA) kwalificeerde het voorstel als huichelachtig, aangezien de man, die de zwangerschap heeft veroorzaakt, buiten schot zou blijven. Het amendement kreeg alleen de steun van GPV, SGP en BP. *(NRC/H'blad)*

(Vor. ber. pag 384/3 - 1973)

WETSONTWERP ARBEID BUITENLANDSE WERKNEMERS

De ministers Boersma (sociale zaken) en Van Agt (justitie) hebben op 3 nov. bij de Tweede Kamer een ontwerp van wet ingediend, waarin regels zijn vastgelegd voor het laten werken van buitenlandse werknemers.

De hoofdpunten van dit ontwerp van een „Wet arbeid buitenlandse werknemers" zijn:

Het verbod voor werkgevers om buitenlanders in hun dienst te laten werken zonder vergunning („tewerkstellingsvergunning") van de minister van sociale zaken.

In bepaalde gevallen geldt deze eis niet, b.v. als het gaat om werknemers uit de EEG-landen of om vreemdelingen, die een vestigingsvergunning hebben. Het thans bestaande stelsel, waarbij een werknemer een vergunning nodig heeft (arbeidsvergunning) wordt vervangen door een stelsel waarin de werkgever een vergunning moet hebben (tewerkstellingsvergunning).

Deze vergunning moet dan ook worden aangevraagd door de werkgever. Wordt die door de uitvoerende diensten van de Arbeidsvoorziening geweigerd, dan kunnen zowel de werkgever als de buitenlandse werknemer daartegen bij de minister van sociale zaken in beroep gaan.

Voor ondernemingen met meer dan 20 buitenlandse werknemers wordt een vergunningenlimiet vastgesteld. Dit laatste is ook het geval voor ondernemingen, die van plan zijn meer dan 20 buitenlanders te laten werken en daarvoor toestemming krijgen. Deze limiet geeft aan, hoeveel buitenlandse arbeiders voor wie vergunningplicht bestaat, ten hoogste in deze onderneming mogen werken. Om aanpassing aan veranderde omstandigheden mogelijk te maken kan een eenmaal vastgestelde limiet worden herzien. Met het oog op een soepele overgang van het oude naar het nieuwe stelsel zal bij het van kracht worden van de wet voor een onderneming de vergunningenlimiet worden vastgesteld op het dan daar werkzame aantal vergunningsplichtige buitenlanders.

Overtreding van het verbod om buitenlandse werknemers zonder vergunning aan het werk te hebben, wordt een economisch delict. Te zamen met het aanwijzen van daartoe bevoegde ambtenaren voor een doelmatige controle op de naleving van de wet, wordt hiermee bereikt dat tegen werkgevers die het verbod overtreden, effectiever kan worden opgetreden. Het is de bedoeling dit ook te doen.

De nieuwe wet vervangt de bestaande Wet arbeidsvergunning vreemdelingen. Deze laatste dateert uit een tijd, waarin nog nauwelijks beseft werd dat de — toen als tijdelijk geziene — komst van buitenlandse werknemers zwaarwegende problemen zou opleveren voor alle betrokkenen, zeggen de bewindslieden in hun toelichting op het wetsontwerp. Toen deze problemen werden onderkend en om een veel sterker op de sociale en maatschappelijke bezwaren toegespitst beleid vroegen, zijn een nota van de regering en adviezen van de Raad voor de Arbeidsmarkt gevolgd. Intussen ontwikkelde de gedachtenvorming over de aanwezigheid van de buitenlandse werknemers en hun maatschappelijke noden zich geleidelijk. Dat geldt eveneens voor de wijze waarop het Nederlandse volk daarbij betrokken is. Hierdoor was het volgens de ministers mogelijk, aan het uiteindelijk standpunt van de regering een aanmerkelijk bredere basis te verschaffen.

De ministers Boersma en Van Agt vinden een wettelijke regeling nodig, die — meer dan de bestaande wet — erop is toegespitst, de vraag naar buitenlandse werknemers kritisch te beoordelen en tevens te bereiken dat het bedrijfsleven alternatieven ontwikkelt voor de inschakeling van buitenlanders.

De bestaande Wet arbeidsvergunning vreemdelingen biedt onvoldoende kans tot het voeren van een beleid voor een zo beperkt mogelijke inschakeling van buitenlandse werknemers. Het is nu zo, dat een buitenlander een arbeidsvergunning slechts dan kan worden geweigerd indien er voldoende aanbod op de Nederlandse arbeidsmarkt aanwezig is. Is dat aanbod er niet en is het evenmin op korte termijn te verwachten, dan móet de arbeidsvergunning worden verleend ongeacht eventuele daaraan verbonden nadelen.

Aan het wettelijk instrumentarium moet aan de ene kant de eis worden gesteld,

een genuanceerd arbeidsmarktbeleid mogelijk te maken en aan de andere kant, dat de nieuwe regeling de eenmaal tot ons land toegelaten buitenlandse werknemers een zo groot mogelijke keuze laat. Het is naar de mening van de bewindslieden niet mogelijk aan deze — in zekere zin tegengestelde — eisen geheel te voldoen. Immers, elk vergunningenstelsel voor het (doen) verrichten van arbeid beperkt in zekere mate de keuzevrijheid van zowel werknemers als werkgevers. Dat vergt een nauwkeurige afweging van belangen. In het wetsontwerp is dan ook het belang van de bescherming van de Nederlandse arbeidsmarkt zo goed mogelijk afgewogen tegen het belang van de buitenlandse werknemers.

Om het inschakelen van buitenlandse werknemers beperkt te houden hebben de ministers gekozen voor het invoeren van een stelsel met vergunningenlimiet. Dit stelsel achten zij onmisbaar om toelating van buitenlandse werknemers tot de arbeidsmarkt te reguleren.

De ministers zijn van oordeel, dat de figuur van de vergunningenlimiet de vrijheid van de buitenlandse werknemer om van werkgever te veranderen niet wezenlijk aantast. Daarbij wijzen de bewindslieden erop dat dit laatste niet verward moet worden met de vrijheid om bij elke willekeurige werkgever een betrekking te aanvaarden. Deze beperking, voortvloeiende uit elk arbeidsvergunningsstelsel, vinden de ministers in het algemeen niet onaanvaardbaar, gelet ook op de doeleinden van de wet.

Overigens kent het wetsontwerp een bepaling, waarbij de minister van sociale zaken een vergunning boven de limiet kan verlenen, namelijk in die zeldzame gevallen waarin een buitenlandse werknemer om bijzondere redenen in dienst wil treden van een bepaalde werkgever en waarin het jegens deze werknemer onbillijk zou zijn hem die mogelijkheid te onthouden.

Het wetsontwerp bevat verder nog een regeling waardoor bij voorrang buitenlandse werknemers uit de landen waarmee een wervingsovereenkomst is afgesloten, kunnen worden ingeschakeld.

Gezien het grote sociaal-economische belang dat met de uitvoering van de wet gemoeid is, zal de regering met de sociale partners regelmatig overleg plegen over het te voeren beleid.

Kritiek Nederlands centrum buitenlanders

De heer H. Sandberg, woordvoerder van het Nederlands centrum buitenlanders (NCB), reageerde op het ontwerp met het een „zwarte bladzijde in de sociale geschiedenis van Nederland" te noemen. De buitenlandse werknemer wordt z.i. een horige van de Nederlandse werkgever.

Volgens het NCB ontzegt het nieuwe wetsontwerp de buitenlander rechten, die de Nederlander wel heeft. De buitenlander is gebonden aan de werkgever, want die heeft de vergunning in handen. De buitenlander kan dus zo op straat worden gezet, aldus de heer Sandberg. *(Ministerie van sociale zaken, NRC/H'blad)*

(Vor. ber. pag. 693/3-1975)

VOORUITZICHTEN NEDERLANDSE ECONOMIE VERSLECHTERD VOLGENS DIRECTEUR CENTRAAL PLANBUREAU

Volgens prof. dr. C. A. van der Beld, directeur van het Centraal Planbureau, zijn de laatste maanden de vooruitzichten voor de Nederlandse economie nog slechter geworden. Hij zei dit in een interview met *Het Parool* van 31 oktober.

De prijsstijging dit jaar zal waarschijnlijk nog een half procent hoger uitkomen dan eerder was geraamd, aldus de heer Van den Beld. De totale prijsstijging over 1975 zou daarmee dan 10,5% worden.

Het economische herstel, zowel internationaal als nationaal, dat dit najaar had moeten inzetten, laat op zich wachten. Hierdoor zal de stijging van de wereldhandel volgend jaar waarschijnlijk dichter bij de 5% liggen dan bij de 8%, waarvan de regering nog uitgaat.

De binnenlandse investeringen zullen mede daardoor waarschijnlijk uitkomen bij een niveau dat nog 10% ligt onder dat van dit jaar. Tot nu toe was de schatting dat ze 5% lager zouden uitkomen. Dit betekent dat de werkloosheid volgend jaar waarschijnlijk rond 10.000 hoger uitkomt dan het tot nu toe verwachte niveau van 240.000 werklozen gemiddeld over het hele jaar.

Prof. Van den Beld: „De concurrentiepositie van Nederland is van belang, vooral t.o.v. Duitsland. Als je nagaat dat in Duitsland de loonstijging voor volgend jaar wordt geschat op 6% en door sommige zelfs op 5 dan zitten we in Nederland met een schatting van 9,5 à 10% nogal aan de hoge kant."

„Het trieste van de zaak is, dat van die 9,5 à 10% een zeer groot deel vastligt. Ruim 4% is al een gevolg van de prijscompensatie die vanaf januari op grond van de bestaande contracten moet worden gegeven. Was dat niet het geval dan hadden we al een drastische matiging. Ik vind het jammer dat de loonmatiging waarover nu wordt gesproken pas in een later stadium van 1976 kan worden gerealiseerd. Dat betekent dat pas in 1977 een werkelijke matiging zou kunnen worden bereikt."

Een van de basisvragen is of het weer goed zal gaan met de wereldeconomie. Van den Beld: „In de EEG-landen is men van mening dat het dieptepunt bereikt is en dat er nu binnen de EEG een buitengewoon flauwe aanzet tot herstel te zien is. Belangrijk is daarnaast echter de situatie in de VS."

In ons land is volgens prof. Van den Beld geen sprake van een duidelijk herstel, „afgezien van de maatregelen voor de korte termijn, die de regering t.a.v. de bouw genomen heeft, en die in deze periode hun volle uitwerking hebben. Augustus en september laten dan ook — seizoensinvloeden buiten beschouwing gelaten — een daling zien van de werkloosheid in de bouw."

In de huidige onzekere situatie acht prof. Van den Beld het beter, dat pas volgend jaar wordt beslist over de BTW-verhoging die de regering per 1 juli wil invoeren. Minister Duisenberg heeft er tot nu toe aan vastgehouden dat deze beslissing nog dit jaar wordt genomen.

Persoonlijk is Van den Beld het eens met de voorstellen van de SER-deskundigen om volgend jaar de tweede prijscompensatie vrijwel niet in de lonen te vergoeden en de BTW-verhoging niet te laten doorgaan om de koopkracht zoveel mogelijk op peil te houden. (Het Parool)

OVERLEG IN DE STICHTTING VAN DE ARBEID OVER SOCIAAL AKKOORD VOOR 1976 MISLUKT

Op 4 nov. heeft het bestuur van de Stichting van de Arbeid — de vertegenwoordigers van werknemers- en werkgeversorganisaties — in Den Haag vergaderd over de mogelijkheden om voor 1976 tot een sociaal akkoord te komen. Als voorzitter van de Stichting deelde mr. C. van Veen (VNO) na afloop van de bijeenkomst mede, dat de gespreksparters hebben moeten constateren dat geen overeenstemming mogelijk was gebleken. Dit negatieve resultaat van het loongesprek is ter kennis van de regering gebracht.

De heren Van Veen en Kok (NVV) hebben vervolgens, resp. namens de ondernemersorganisaties en de vakbeweging, hun standpunt uiteengezet.

De werkgeversorganisaties, gebundeld in de Raad van bestuur in arbeidszaken, hebben de vakcentrales bij het begin van het overleg een discussienota voorgelegd om te komen tot centrale afspraken voor meerdere jaren. De werkgevers willen dat voor meerdere jaren omwille van de werkgelegenheid als belangrijkste doelstelling wordt genomen dat de stijging van de reële loonkosten enkele procenten minder zal zijn dan de stijging van de produktiviteit.

De ondernemersorganisaties willen in de loop van volgend jaar de (tweede) prijscompensatie niet geven om de stijging van de loonkosten in 1976 te matigen.

Namens de werkgevers zei VNO-voorzitter Van Veen dat hij wel de regering als bemiddelaar had willen vragen om te zien of de drie partijen gezamenlijk er wel uit hadden kunnen komen. De vakbeweging wilde dit niet. Mr. Van Veen zei dat de werkgevers volgend jaar een maximumstijging van de loonkosten willen accepteren van 8 tot 9%. Hiervan ligt 8,5% al vast via bestaande afspraken. Elke extra loonstijging daarboven is strijdig met het uitgangspunt van de regering, dat de totale loonkosten beperkt moeten worden tot maximaal 10%.

De vakbeweging was volstrekt afwijzend t.a.v. het meerjarenplan van de werkgevers. Per jaar zou de stijging van de reële arbeidskosten 2,5% lager moeten zijn dan de stijging van de arbeidsproduktiviteit. De werkgevers noemen dit een eerste prioriteit. Vervolgens willen zij in overleg nader vaststellen hoe de koopkrachtontwikkeling moet zijn. Voorts willen zij een belangrijk geringere groei van de gemeenschapsuitgaven.

De bestaande loonmechanismen moeten volgens de werkgevers worden herzien. De prijsstijging zal niet langer automatisch gecompenseerd kunnen worden.

Voorgesteld worden afspraken over een eenmalige loonstijging per jaar bij de aanvang van de arbeidsovereenkomsten. Het wettelijk minimumloon zal niet sneller mogen stijgen dan de overige lonen. Verder willen de werkgevers af van de huidige koppeling tussen minimumloon en een aantal sociale uitkeringen.

Verkleining van inkomensverschillen via de lonen is voor de werkgevers verleden tijd. Voor zover het wenselijk is extra aandacht te schenken aan de laagste inkomensgroepen moeten hiervoor voorzie-

ningen worden getroffen buiten de loonsfeer.
De werkgevers zeggen dat het voortbestaan van deze regelingen een vrijwel absolute belemmering is voor het voeren van een gecoördineerd beleid op lange termijn.
De heer Kok zei dankbaar te zijn dat de werkgevers zo duidelijk hun kaarten op tafel hebben gelegd. „Het is een eerste stap op weg naar een situatie die wij om meerdere redenen onaanvaardbaar achten", aldus de heer Kok. In onze ogen, zo zei de heer Kok, is nu wel duidelijk wat de werkgevers willen. Het liegt er niet om. Ze willen géén prijscompensatie in juli volgend jaar. Ze willen geen nivellering en ook geen vermogensaanwasdeling. Daarmee is de basis aan het loonoverleg ontvallen.
De vakbeweging ziet af van een loonsverhoging per 1 januari a.s., maar houdt vast aan de prijscompensatie per 1 juli voor de helft in een vast bedrag (*f* 245 per procent prijsstijging) en voor de helft in procenten.
Mr. Van Veen legde er de nadruk op, dat de werkgevers alleen aandringen op een evenwichtig beleid om te voorkomen, dat nog meer bedrijven kapot gaan. De ondernemingen kunnen de gevraagde loonstijgingen niet meer opbrengen, om nog maar niet te spreken over de sombere verwachtingen voor de economie, die onlangs weer zijn gepubliceerd door de regering. (SER-bulletin, ANP, NRC/H'blad)

(Vor. ber. pag. 676/3 e.v.-1975)

NIEUWE VOORZITTER ARP

Het TK-lid H. A. de Boer is gekozen tot voorzitter van de ARP als opvolger van drs. J. de Koning, die om gezondheidsredenen aftreedt, zo meldde o.m. het dagblad *Trouw* op 5 nov. Bij schriftelijke stemming onder de AR-kiesverenigingen verwierf De Boer 55,6% van de stemmen. Zijn tegenkandidaten mevr. J. G. Kraaijeveld-Wouters en de heer Sj. Jonker kregen resp. 17,7 en 26,7%. De Boer was met mevr. Kraaijeveld door het bestuur kandidaat gesteld. Jonker was voorgesteld door een aantal partijraadsleden.
Van de 850 kiesverenigingen hebben er 529 gebruik gemaakt van de mogelijkheid aan de stemming mee te doen.

Hans André de Boer is op 30 mei 1937 in Velsen geboren. Hij was o.m. voorzitter van de AR-jongerenorganisatie ARJOS (1969-1971) en secretaris van de organisatiecommissie. Daarna is hij enige tijd voorzitter geweest van de organisatiecommissie van de ARP. Hij was als zodanig lid van het partijbestuur. De Boer was wethouder van Velsen en lid van de Provinciale Staten van Noord-Holland. Sinds 1972 is hij lid van de Tweede Kamer en voorzitter van de CDA-fractie in de gemeenteraad van Velsen.
In het CDA is hij aanhanger van het standpunt van ARP-TK-fractievoorzitter mr. Aantjes, dat het CDA in openbare organen vertegenwoordigd moet worden door mensen, die zich uitdrukkelijk door het evangelie laten leiden. (Trouw, NRC/H'blad)

SOWJET-UNIE

CONTACTEN MET FRANKRIJK

Het afgelopen jaar heeft er intensief overleg plaats gevonden tussen de Sowjet-Unie en Frankrijk. In dec. vorig jaar bracht Sowjet-partijleider Brezjnew een bezoek aan Frankrijk. De Franse premier Chirac was in maart in Moskou en president Giscard d'Estaing bracht in okt. een officieel bezoek aan de SU.

Brezjnew in Parijs

Leonid Brezjnew, secretaris-generaal van de communistische partij van de Sowjet-Unie, bracht van 4-7 dec. 1974 een officieel bezoek aan Parijs. De laatste Sowjet-Franse top had in maart 1974 plaats gevonden, toen de toenmalige Franse president Pompidou in de Zwarte-Zee-badplaats Pitsoenda besprekingen voerde met Brezjnew (pag. 228/2 - '74). In dec. 1974 maakten van de Sowjet-delegatie o.m. deel uit de minister van buitenlandse zaken, Andrej Gromyko, en de minister van buitenlandse handel, Nikolai Patolitsjew. Giscard d'Estaing werd in de besprekingen met de Sowjet-delegatie vergezeld door Jean Sauvagnargues, de minister van buitenlandse zaken, Jean-Pierre Fourcade, de minister van financiën en Norbert Ségard, staatssecretaris van buitenlandse handel.
De besprekingen werden gevoerd in het kasteel Rambouillet.
Het bezoek werd afgesloten met het uitgeven van een gemeenschappelijk communiqué.

Over Europese veiligheid werd in het communiqué o.m. opgemerkt: „De voortgang van de Conferentie over Europese veiligheid en samenwerking werd grondig onderzocht. Beide zijden benadrukten wederom het grote belang, dat zij hechten aan deze conferentie, die een belangrijke schakel is in het proces van het verder verminderen van spanning in Europa. Zij geloven, dat het succes van de conferentie zal helpen de vrede in Europa en de hele wereld te bevorderen. De twee zijden gaven uitdrukking aan voldoening met de bijdrage, die de SU en Frankrijk hebben geleverd en voortgaan te leveren aan het werk van de conferentie door hun eigen initiatieven en door wederzijdse raadplegingen en in het bijzonder door te vertrouwen op de ervaring van hun wederzijdse betrekkingen."
„De twee zijden zetten uiteen dat gedurende de twee fase van de conferentie van Genève aanzienlijke vooruitgang was geboekt, vooral in de recente weken, bij het opstellen van de ontwerpen van de slotdocumenten. De SU en Frankrijk bevestigen hun vastbeslotenheid om hun inspanningen te intensiveren om overeenstemming te bereiken over kwesties waarover nog geen overeenstemming bereikt is binnen het kader van de agenda, die in Helsinki is aangenomen, ten einde aldus de tweede fase van de conferentie te voltooien."
„Zij verklaren dat goede voorwaarden zijn geschapen voor het afsluiten van de conferentie op een vroeg tijdstip, voor het houden van de derde fase en voor het ondertekenen van de slotdocumenten op topniveau".
Over het Midden-Oosten werd opgemerkt: „De twee zijden namen kennis van de vooruitgang, die was geboekt m.b.t. het in overweging nemen van de legitieme rechten van het Palestijnse volk. Zij kwamen overeen, dat deze rechten gevestigd moeten worden op de basis van de toepassing van de betrokken VN-resoluties, waarbij passende eerbiediging moet worden betoond voor het recht van alle staten in het gebied op een onafhankelijk bestaan. De SU en Frankrijk zijn bezorgd over de huidige situatie in het Midden-Oosten, een situatie, die, in hun ogen, vol is van ernstige gevaren. Zij blijven geloven, dat een rechtvaardige en duurzame vredesovereenkomst ondenkbaar is zonder de terugtrekking van de Israëlische gewapende krachten uit alle gebieden, die in 1967 zijn bezet, en de erkenning van het recht van elke staat in het gebied om te leven binnen veilige en erkende grenzen. Zij geven in dit verband uitdrukking aan de hoop, dat de Geneefse vredesconferentie over het Midden-Oosten zijn werkzaamheden zo spoedig mogelijk zal hervatten."
Over ontwapening werd in het communiqué o.m. opgemerkt: „De twee zijden verklaren dat het doel van hun inspanningen op het gebied van ontwapening is het bereiken van universele en volledige ontwapening onder effectieve internationale controle, waarbij nucleaire ontwapening het belangrijkste deel is. In deze geest zijn de SU en Frankrijk als tevoren voorstander voor het bijeenroepen van een wereldontwapeningsconferentie (...)."
M.b.t. de onderlinge economische betrekkingen werd o.m. opgemerkt, dat de handel tussen de SU en Frankrijk in de periode 1970-1974 meer dan verdubbeld was. Daarnaast werd de betekenis benadrukt van het tienjarenverdrag over economische en industriële samenwerking, dat door de twee regeringen in juni 1973 was ondertekend (pag. 740/1-1973).
Vervolgens wordt in het communiqué vastgesteld dat Brezjnew en Giscard d'Estaing op 6 dec. 1974 een overeenkomst over economische samenwerking voor de periode 1975-1979 ondertekend hebben. Op dezelfde dag was een overeenkomst ondertekend m.b.t. kredieten, waarin voorzien wordt in de financiering van de uitvoering van de belangrijkste projecten van economische samenwerking in de komende vijfjarenperiode.
In de pers werd hierover bericht, dat Frankrijk goedkope kredieten tot een totaal van 12,5 mrd franc ter beschikking zou stellen.
In het communiqué werd voldoening geuit over de ondertekening van de overeenkomst, waaronder de SU aan Frankrijk extra hoeveelheden aardgas zal leveren. Te beginnen in 1980 zal de SU een totaal van 4 mrd m.3 aardgas aan Frankrijk leveren boven de leverantie van 2,5 m.3, die vanaf 1976 zal plaats vinden. Frankrijk zal aan de SU uitrusting leveren voor de winning van aardgas. Tussen de betrokken organisaties is overeenstemming bereikt m.b.t. het ondertekenen van twee grote contracten: één over het leveren van buizen voor gasleidingen door Frankrijk aan de SU en één m.b.t.

de bouw in de SU van een fabriek, die magnetische ontstekers fabriceert.
Het communiqué geeft een opsomming van een aantal concrete projecten van industriële samenwerking, waarover overeenstemming bereikt is of nog kan worden.

Het bezoek van Brezjnew aan Frankrijk viel samen met de vijftigste verjaardag van het vestigen van diplomatieke betrekkingen tussen beide landen.

Chirac in de SU

De Franse premier Jacques Chirac bracht van 19-24 maart een officieel bezoek aan de SU, waar hij besprekingen voerde met o.a. premier Kosygin, minister van buitenlandse zaken Gromyko en partijleider Brezjnew.
In het communiqué, dat na afloop werd uitgegeven, werd over internationale vraagstukken geoordeeld op een manier, als in het communiqué na Brezjnews bezoek aan Parijs het geval was geweest.
Kosygin en Chirac ondertekenden overeenkomsten over samenwerking op het terein van de milieubescherming en op het terrein van de landbouw.
De Franse minister van industrie Michel d'Ornano verschafte op 23 maart bij een bezoek aan Irkoetsk bijzonderheden over industriële samenwerkingsprojecten waarover de onderhandelingen kort voor de afsluiting stonden. Het ging om projecten met een totale waarde van 17 mrd franc.

Het betrof de derde fase van de aardgasinstallaties bij Orenburg (1,8 mrd franc), een fabriek voor gedrukte schakelingen (450 mln franc), een fabriek voor kindervoedsel (400 mln franc), een compressorenfabriek (800 mln franc), een ammoniakfabriek met pijpleiding voor toevoer (1,2 mrd franc), nieuwe samenwerkingsovereenkomsten op het terrein van de chemie (2,5 mrd franc), aardolie-exploiratie in de Barentszzee (400 mln franc), de deelname voor 50% van de Franse onderneming Pechiney-Ugine-Kuhlmann in een aluminiumproject met een totale waarde van 12 mrd franc en de levering door een Frans consortium aan de SU van ruim 1 mln ton buizen voor olie- en gasleidingen (3,5 mrd franc).

Giscard d'Estaing naar de SU

De Franse president Valéry Giscard d'Estaing bracht van 14-18 okt. een officieel vriendschapsbezoek aan de SU. Met hem meegereisd waren o.a. minister Sauvagnargues van buitenlandse zaken, minister Fourcade van financiën en minister d'Ornano van industriële en wetenschappelijke ontwikkeling. Hij voerde overleg met een Sowjet-delegatie, waarvan o.a. deel uitmaakten partijleider Brezjnew, president Podgorny, minister Gromyko van buitenlandse zaken, vice-premier Kirillin, minister Patolitsjew van buitenlandse handel, de adviseurs van Brezjnew A. M. Alexandrow en A. I. Blatow alsmede de directeur van het persbureau *Tass* Leonid M. Zamjatin.
Enige opschudding tijdens het verblijf van Giscard d'Estaing in de SU werd gewekt door het feit, dat een voorgenomen onderhoud Giscard-Brezjnew op 15 okt. werd afgelast. Als reden werd gegeven de gezondheidstoestand van de Sowjet-partijleider. Hij zou aan een verkoudheid lijden.
In de westerse pers werd echter gespeculeerd over mogelijke meningsverschillen tussen Brezjnew en Giscard. In dat verband werd gewezen op de tafelredes, die beide staatslieden de dag tevoren hadden uitgesproken. Giscard zei toen, dat „ideologische ontwapening even belangrijk is als militaire beperking". Brezjnew daarentegen gaf te kennen, dat „ontspanning ideeënstrijd niet uitsluit".
Op 17 okt. echter ontving Brezjnew drie Franse journalisten om duidelijk te maken, dat het vervallen van het geplande onderhoud wel degelijk aan zijn verkoudheid te wijten was.

Toen Brezjnew gevraagd werd, wat er waar was van de geruchten omtrent meningsverschillen, antwoordde hij: „Een eerste ontmoeting is altijd gecompliceerd, maar het onderhoud verloopt nu goed. Wij hebben uw president uitgenodigd om de betrekkingen te verbeteren. Als wij ruzie gehad hadden, zouden wij uw president niet hebben uitgenodigd. Dan had de een beter in Parijs kunnen blijven en de ander in Moskou".

In Moskou werden drie verdragen ondertekend. Het zijn raamakkoorden op de terreinen van energie, burgerluchtvaart en vliegtuigbouw, en het toerisme. Alle drie verdragen hebben een looptijd van vijf jaar.
Voorts is ondertekend een „Politieke verklaring over vriendschap en samenwerking" tussen beide landen. Daarin werd o.m. gezegd, dat de hoogste leiders van de SU en Frankrijk elkaar in de toekomst regelmatig zullen ontmoeten.

De beide partijen spreken zich in de verklaring voorts uit voor het „bijeenroepen van een wereldconferentie over ontwapening met de deelneming van alle kernmachten aan de voorbereiding en het werk van de conferentie". Zij zijn vastbesloten „bij te dragen tot de verwezenlijking van een algemene en volledige ontwapening met inbegrip van de nucleaire ontwapening onder een streng en internationaal toezicht."
De verklaring dient als aanvulling van een protocol van 1970 en een verklaring van 1971.
In de verklaring zeggen Frankrijk en de Sowjet-Unie dat zij vastbesloten zijn de bepalingen van het slotdocument van de in Helsinki gehouden conferentie over de veiligheid en samenwerking in Europa strikt na te leven in hun bilaterale betrekkingen.
De twee landen willen ook in de toekomst permanent contact onderhouden in verband met het conflict in het Midden-Oosten. Ze zijn ervan overtuigd dat er in dit gebied alleen dan een rechtvaardige en blijvende vrede tot stand kan komen als de Israëlische troepen teruggetrokken worden uit alle in 1967 bezette

Brezjnew (l.) bij Giscard en Giscard (r.) verwelkomd door Brezjnew en Kosygin (l.).

Arabische gebieden en de wettige rechten van het Palestijnse volk gewaarborgd zijn.
Frankrijk en de Sowjet-Unie zullen er verder nauwlettend op toezien dat het splijtbare en andere kernmateriaal dat zij aan niet-kernlanden leveren uitsluitend gebruikt wordt voor vreedzame doeleinden. Ze zijn ervan overtuigd dat verdere verspreiding van kernwapens voorkomen moet worden.
Frankrijk en de Sowjet-Unie zijn tegen pogingen tot herziening van het Handvest van de Verenigde Naties en menen dat een krachtiger gezag en grotere doeltreffendheid van de VN verkregen moeten worden door een vollediger gebruikmaking van de grote mogelijkheden die het Handvest biedt.

Gedurende Giscards bezoek aan de SU is een akkoord uitgewerkt, waarbij in de SU geaccrediteerde Franse journalisten visa voor de duur van een jaar zullen krijgen, waarmee zij meerdere malen de SU kunnen binnenkomen en verlaten. Nu is voor elke keer, dat een journalist de SU verlaat of binnenkomt, een apart visum vereist. Wanneer de overeenkomst ondertekend zal worden en in werking treedt is nog niet bekend.

Groeiende handel Frankrijk-SU

Minister Fourcade van financiën deed op 20 okt. tegenover de pers mededelingen over de handel tussen Frankrijk en de SU.

Hij zei o.m., dat de omvang van de handel tussen Frankrijk en de SU dit jaar met 40% zal toenemen. In de eerste 8 maanden van dit jaar had de handel al een waarde van 7 mrd Franc (*f* 4,2 mrd) vergeleken met 6 mrd Franc (*f* 3,6 mrd) in de overeenkomstige periode van het vorig jaar. Frankrijk zal dit jaar voor 1,5 mrd Franc (*f* 900 mln) meer uitvoeren naar dan invoeren uit de Sowjet-Unie vergeleken met een overschot van 340 mln Franc (*f* 204 mln) in het afgelopen jaar.
Minister Fourcade zei dat Frankrijk zijn gasaankopen in de Sowjet-Unie zal vergroten om de handelskloof te kunnen dichten. In 1980 zullen deze aankopen een omvang van 4 mrd kubieke meter per jaar bereiken. Frankrijk heeft ook toegezegd meer grondstoffen te zullen kopen van de Sowjet-Unie. Minister van industrie Michel d'Ornano zei hierover dat Frankrijk meer olie zal betrekken van zijn handelspartner. In het afgelopen jaar kocht Frankrijk 1,3 mln ton Sowjet olie. Dit jaar zullen deze aankopen uitkomen op 2,5 mln ton en volgend jaar op ongeveer 4 mln ton.
Afgezien van de contracten ter waarde van 4,5 mrd Franc die zijn gesloten, achten de twee ministers het zeer goed mogelijk dat Franse maatschappijen opdracht krijgen voor de bouw van een groot aluminiumcomplex in Siberië en van chemische fabrieken. Ook worden nog onderhandelingen gevoerd over de levering van Franse booreilanden die zullen worden gebruikt bij het speuren naar olie in de kustwateren van de Sowjet-Unie. (A F P, R e u t e r, D P A, L e M o n d e, N Z Z)

(Vor. ber. pag. 228/2-1974)

LATIJNS-AMERIKA

CUBA

VERKIEZINGSEXPERIMENT

Op 30 juni 1974 zijn voor het eerst in 15 jaar verkiezingen gehouden in Cuba.
In Matanzas, een van de zes Cubaanse provincies werden „gemeentelijke gedelegeerden" gekozen. Als het experiment zou slagen zouden dergelijke verkiezingen ook in andere provincies worden gehouden, gevolgd door verkiezingen voor regionale en provinciale raden.
Het experiment werd gezien als een nieuwe stap naar verdere democratisering van de Cubaanse maatschappij, een proces dat mede geïnspireerd was door het zoeken naar wegen om nieuwe impulsen te geven aan de stagnerende economie.
Een eerste stap werd in 1973 gezet toen de regering de plaatselijke vakverenigingen nieuw leven inblies en een grotere zeggenschap gaf in het economische beleid.* De gemeentelijke verkiezingen moesten leiden tot decentralisatie van het bestuur en een grotere betrokkenheid van de Cubanen bij politiek en economie.
Raul Castro, de broer van Fidel Castro en vice-premier, zag in de verkiezingen een remedie tegen de bureaucratie. „De verkiezingen zullen het gemakkelijker maken te voorzien in de behoeften van het volk en de revolutionaire staat zal sterker, krachtiger en democratischer zijn".
De pers in Cuba besteedde veel aandacht aan de verkiezingen die werden omschreven als de uitingen van de „volksmacht".
De half miljoen inwoners van de provincie Matanzas kozen zgn. „gemeentelijke gedelegeerden". Tevoren waren in de ruim duizend kiesdistricten openbare vergaderingen gehouden waar vertegenwoordigers werden aangewezen om kandidaten te stellen. Ieder district moest tenminste twee kandidaten stellen, maar in sommige districten werden wel 15 kandidaten gesteld. In de maand voorafgaande aan de verkiezingen werd een verkiezingscampagne gevoerd, waarbij de kiezers onder andere via foto's met levensbeschrijving en een opsomming van de revolutionaire verdiensten van de kandidaten konden kennismaken.
Kandidaten moesten minstens 50% van de stemmen halen om gekozen te worden. Als niemand de absolute meerderheid behaalde werd een tweede ronde gehouden tussen de twee kandidaten met het hoogste stemmenpercentage. Dat gebeurde ook als minder dan tweederde van de stemgerechtigden aan de verkiezing heeft deelgenomen. Er was geen stemplicht. Kiesgerechtigd waren alle Cubanen boven de 16 jaar en de verkiezingen waren geheim.
De gekozen gedeleerden kozen uit hun midden een „uitvoerend comité" en afgevaardigden naar „volksassemblees" op regionaal en provinciaal niveau. Sommige „professionele leden" worden voor dit werk geheel vrijgesteld en ontvangen er een salaris voor. De anderen moeten hun werk als gedelegeerden naast hun gewone werk doen.
De gedelegeerden moeten regelmatig verantwoording afleggen aan de kiezers. Als de kiezers ontevreden zijn over hun vertegenwoordigers kunnen ze een afzettingsprocedure op gang brengen als ze daarvoor de handtekening van 20% van de stemgerechtigden hebben verzameld.
Volgens de pers zullen de „organen van de volksmacht" niet zo maar een nieuw bestuurlijk apparaat zijn, maar een „apparaat" waardoor het volk de staatszaken zal regelen.
De provincie Matanzas was uitgekozen voor het experiment omdat het een goede doorsnee van Cuba is: 30% van de bevolking leeft van de landbouw, 20% van de industrie, 15% bouw en vervoer en 35% van de dienstenverlenende sector.
De laatste keer dat op Cuba verkiezingen gehouden werden was in

* Op 19 november 1973 publiceerde de Cubaanse vakbond CTCR zijn statuten. Daarin werd vastgelegd dat de vakbeweging politiek door de communistische partij wordt geleid. Volgens de statuten is de CTCR een autonome, van partij en staat onafhankelijke beweging, die echter politiek door de partij geleid wordt en van het principe van het democratisch centralisme uitgaat.
De publikatie vond plaats ter gelegenheid van het congres van het CTCR, waar 2230 vertegenwoordigers van de 23 aangesloten vakbonden aanwezig waren. Premier Castro hield bij die gelegenheid een grote redevoering waarin hij o.a. zei dat Cuba nog niet „klaar was voor het communisme" en dat dit zich niet van bovenaf liet opleggen, maar het resultaat is van een „lang proces".
Cuba stond voor hem pas aan het begin van de socialistische periode.
Hij zei ook dat van bepaalde experimenten teruggekomen moest worden door de „revolutionaire onervarenheid". Hij noemde in het bijzonder het gratis gebruik van water dat tot verspilling had geleid en het feit dat meer en meer Cubanen hun buskaartje niet kochten. Volgens Castro was een kleine pas op de plaats nodig door de te zwakke productiviteit in bepaalde sectoren.

november 1958 onder het bewind van dictator Batista, maar de oppositie boycotte toen de verkiezingen en twee maanden later kwam de guerrillabeweging van Fidel Castro aan het bewind. *(Reuter, AFP, NZZ)*

NIEUW FAMILIERECHT

Op 17 febr. heeft de regering een nieuwe „familiewet" gepubliceerd, die op 8 maart van kracht werd.
Volgens de nieuwe code zullen echtparen voortaan gezamenlijk voor het huishouden zorgen „elk naar gelang zijn mogelijkheden en zijn bekwaamheden". De wet is tot stand gekomen na uitvoerige discussies op massabijeenkomsten.
De echtgenoten, aldus de wet, moeten zich allebei bezighouden met het gezin dat zij hebben gesticht en moeten samenwerken aan de opvoeding en vorming van hun kinderen, overeenkomstig de principes van de socialistische moraal, aldus de code. De code maakt voorts echtscheiding mogelijk bij wederzijds goedvinden en ook in gevallen waarin de rechtbank constateert dat „de verbintenis elke betekenis voor de echtgenoten, de kinderen en dus voor de maatschappij heeft verloren".
Als een van de echtgenoten niet tot werken in staat is, zal de ander, ongeacht zijn geslacht, hem of haar een toelage geven.
Bij de talrijke discussies die aan de afkondiging van de nieuwe wet vooraf gingen, heeft de meerderheid van de personen die om advies waren gevraagd, het voorstel verworpen om de huwbare leeftijd voor vrouwen te verlagen tot 12 jaar voor uitzonderlijke omstandigheden. Volgens de pers was „de bevolking in haar geheel" van mening dat „twaalf jaar werkelijk te jong is". De regering heeft daarop het voorstel veranderd en de leeftijd op 14 jaar gebracht.
De huwbare leeftijd voor „normale gevallen" blijft overigens gehandhaafd op 16 jaar voor vrouwen en 18 jaar voor mannen. *(Le Monde)*

NIEUWE GRONDWET AANGEKONDIGD

Op Cuba is de discussie op gang gekomen over de plannen van premier Fidel Castro in het communistische één-partijstelsel een bepaalde vorm van democratie in te voeren. Hij wil het staatsapparaat decentraliseren door het instellen van gekozen provinciale parlementen.
De plannen van de Cubaanse premier zijn neergelegd in het op 10 april gepubliceerde ontwerp van de grondwet. In de loop van 1975 krijgen de Cubanen de gelegenheid het ontwerp in hun fabrieken, landbouworganisaties en andere gemeenschappen te bespreken.
Sinds Castro's machtovername in 1959, toen er een einde kwam aan de dictatuur van Fulgencio Batista, had Cuba geen grondwet. Het grootste probleem in de beginjaren van de revolutie was het overleven van de economische blokkade van de Amerikanen. Nu de economische problemen afnemen, achten de Cubaanse leiders de tijd rijp om het socialistische karakter van het eiland te institutionaliseren.
Men startte dit proces in 1973 tijdens het 13e congres van het Cubaanse vakverbond. In 1974 voerde men een nieuw gerechtelijk systeem in en in Matanzas werd de eerste gemeenteraad gekozen, de „asembleas del podor popular" (de vergadering van de volksmacht). (Zie pag. 7.)
Alvorens dit systeem uit te breiden over het gehele eiland wil men voorlopig op experimentele basis verder gaan met het Mantanzas-project. Deze schets van een nieuwe Cubaanse vorm van bestuur houdt in de decentralisatie van het staatsapparaat, de democratisering van het openbare leven en is tevens bedoeld om de bureaucratie tegen te gaan. De gemeenteraden zullen krachtens deze grondwet te zijner tijd de produktie-eenheden en de plaatselijke diensten gaan beheren. Activiteiten op nationaal niveau zullen onder controle blijven van de centrale organen.
In de negen maanden dat het project in Matanzas heeft gewerkt zijn er enkele wijzigingen aangebracht. Zo heeft men bijvoorbeeld de vier wijkvergaderingen van Matanzas omgevormd tot één gemeenteraad. Alle betrokken partijen volgen nauwkeurig de resultaten van het Matanzas-project. Begin 1976 zullen alle Cubanen boven de 16 jaar in een referendum het definitieve wetsontwerp goed of afkeuren.
Volgens Blas Rochal, lid van het partijsecretariaat en communistisch partijlid uit de tijd voor Castro draagt het hele wetsontwerp het stempel van de denkwijze van Fidel zelf.
Het ontwerp voorziet in een gekozen Nationale Vergadering van 360 tot 400 leden. Deze Nationale Vergadering „van de volksmacht" kiest een uit 31 leden bestaande Nationale Raad. De president van deze Raad wordt staatshoofd en regeringsleider. Die twee functies zijn momenteel gescheiden. Dr. Osvaldo Dorticos is Cuba's president en Fidel Castro is, als leider van de communistische partij van Cuba, de premier.
Volgens de nieuwe grondwet moeten de gemeenteraden nauw samenwerken met de communistische organisaties. Zij zullen betrokken worden bij het opstellen en uitvoeren van het sociale en economische ontwikkelingsplan.
Het wetsontwerp spreekt van een volledig gesocialiseerde economie. Alle vormen van handel en produktie zullen in handen zijn van de staat. Dit laatste bevestigt eigenlijk wat in de praktijk al heeft plaatsgevonden. Er zijn sinds 1968 geen zelfstandige ondernemers meer op Cuba. Daarentegen zullen de kleine boeren het land dat zij bewerken in eigendom krijgen. Deze boeren verbouwen nagenoeg alle tabak op Cuba.
Op het sociale vlak vertoont het wetsontwerp veel gelijkenis met een catalogus van de resultaten van de Cubaanse revolutie. De staat garandeert iedereen recht op gratis onderwijs en kosteloze gezondheidszorg. Zij staat er voor in dat alle kinderen gevoed, gekleed en opgeleid worden en dat iedereen aan het werk zal kunnen. De „traditionele nachtmerrie" van de Cubaanse rietsnijder zal voorbij zijn. Hiermee wordt bedoeld de ongeveer zes maanden durende „dode tijd" tussen de suikeroogsten.
Het wetsontwerp wil ook een einde maken aan de „machismo", de traditionele mannelijke suprematie. Man en vrouw zijn helemaal aan elkaar gelijk. Bovendien zal er geen onderscheid meer gemaakt mogen worden tussen echtelijke en buitenechtelijke kinderen.
Zolang zij niet in strijd is met de Cubaanse revolutie, is de artistieke creativiteit vrij. Voorts worden persvrijheid en vrijheid van meningsuiting erkend, „in overeenstemming met de doelstellingen van de socialistische samenleving". Ook de vrijheid van godsdienst wordt gegarandeerd.

Rol communistische partij

De communistische partij wordt in het ontwerp beschreven als „de hoogste leidende kracht van de maatschappij en de staat." De socialistische staat, aldus het ontwerp, garandeert volledige werkgelegenheid, middelen voor het levensonderhoud van invaliden, gratis medische verzorging, voedsel en kleding

voor de kinderen, en de toegankelijkheid voor allen van studie, cultuur en sport.
De betrekkingen met de Sowjet-Unie en de andere socialistische landen zijn gebaseerd op „het socialistische internationalisme, de gemeenschappelijke doeleinden van de wederopbouw van een nieuwe samenleving, de broederlijke vriendschap, samenwerking en wederzijdse bijstand." Het ontwerp vermeldt tevens het streven naar samenwerking van Cuba met de landen van Latijns-Amerika en de „grote gemeenschap van broedervolken", die verenigd is in de gezamenlijke strijd tegen kolonialisme en imperialisme.
De ontwerp-grondwet waarborgt de vrijheid van artistieke expressie, het briefgeheim, de vrijheid zelf de eigen woning te kiezen, en de onschendbaarheid van de woning.
(Reuter/AFP)

OPBOUW HANDELSVLOOT

Volgens mededelingen uit Havana is de Cubaanse regering begonnen aan de opbouw van een grote handelsvloot om minder afhankelijk te worden van buitenlandse scheepvaartmaatschappijen.
Sinds de machtswisseling in 1959 is de tonnage van de Cubaanse koopvaardij volgens de officiële statistiek vernegenvoudigd.
Het eiland is economisch in hoge mate afhankelijk van de handel met het buitenland. Cuba is een belangrijke exporteur van rietsuiker, maar moet zijn industrieproduktien, olie en voedingsmiddelen hoofdzakelijk invoeren.
De toenmalige Cubaanse handelsschepen hadden slechts een beperkte actieradius en waren dus ongeschikt voor het verkeer op grote afstand. Het charteren van schepen moest worden betaald uit een snel slinkende deviezenreserve, zodat de opbouw van een eigen, krachtige handelsvloot hoog genoteerd stond op het prioriteitslijstje van de regering-Castro.
In de loop van 1975 verwacht men dat de Cubaanse handelsvloot de 670.000 ton zal bereiken en daarmee de vierde positie in Latijns-Amerika zal innemen. In dat cijfer is niet begrepen de vissersvloot, welke zich qua omvang de afgelopen 16 jaar heeft verzevenvoudigd.
De kustvaart is op Cuba van vitaal belang als alternatief voor het wegvervoer dat door de slechte verbindingen op het eiland niet optimaal kan functioneren.
Orders voor 35 schepen zijn al geplaatst bij werven in tien landen, waaronder Argentinië, Engeland, Joego-Slavië, Denemarken. Het grootste schip van de huidige vloot, de 27.000 ton metende bulk-carrier „Salvador Allende", is in Japan gebouwd en in juni 1975 in de vaart gekomen.
De afhankelijkheid van buitenlandse vervoerscapaciteit zal verder verminderen nu Cuba lid is geworden van de onlangs opgerichte multinationale Caraïbbean Shipping Company.
Deze maatschappij streeft naar een regionale koopvaardijvloot die de handel tussen Midden-Amerika en het Caraïbisch gebied nieuwe impulsen moet geven, zonder dat buitenlandse maatschappijen hiervan profiteren.
Met steun van Polen is Cuba ook bezig met de bouw van eigen scheepswerven in Casa Blanca, niet ver van Havana. Een groot aantal andere havenfaciliteiten wordt verder gemoderniseerd.
Het leeuwendeel van de over- en opslagfaciliteiten, waar 60% van alle Cubaanse importen wordt behandeld, is ruim 30 jaar oud. Men bouwt hier aan nieuwe pakhuizen en vemen, terwijl eigentijdse afhandelingsmethoden worden toegepast.
Om de druk op Havana wat te verlichten — de aanloop van schepen moet worden afgeremd om niet te „stikken" in de activiteiten, onderhandelt de Cubaanse regering momenteel met Jamaica over het gebruik van Kingston als overslaghaven.
Op iets langere termijn zal Cuba echter zijn eigen havens moeten vergroten en moderniseren, onder meer met hulp van de Sowjet-Unie, die in het raam van een 30-jarenplan de nodige gelden zal fourneren.
(Reuter)

ECONOMISCHE TENDENSEN

Waarnemers zijn het er algemeen over eens dat de Cubaanse leiders de laatste tijd een meer pragmatische aanpak van de economie stimuleren, naar algemeen wordt aangenomen, onder druk van de Sowjet-Unie en de COMECON, waarvan Cuba sedert 1972 lid is.
Eén van de uitingsvormen daarvan is dat meer aandacht wordt besteed aan de consument, waardoor meer geïnvesteerd gaat worden in de produktie van die artikelen die niet voor de onmiddellijke levensbehoeften zijn bestemd. Dit alles uiteraard om de gemiddelde Cubaan tot grotere produktiviteit te stimuleren.
In Havana wordt verder hard gewerkt aan de opstelling van het eerste vijfjarenplan 1976-'80, waarvoor overigens druk overleg wordt gepleegd met Sowjet- en COMECON-experts.
In de overheersende plaats van de suikerproduktie in de economische structuur is in de laatste jaren geen principiële verandering gebracht.
Volgens Amerikaanse berekeningen (Havana verstrekt nooit officiële cijfers) is de opbrengst van de suikerrietoogst na het seizoen 1969-'70 toen het recordgetal van 10 mln ton werd bereikt nogal gevarieerd geweest. In 1970-'71 werd 5,9 mln ton, 1971-'72 slechts 4,4 mln ton, 1972-'73 weer 5,25 mln ton en 1973-'74 ca. 5,8 tot 6 mln ton geproduceerd.
De suikeruitvoer dekt 85% van de Cubaanse export, maar door de toenemende mechanisatie vinden steeds minder Cubanen emplooi in de suikercultures.
Belangrijk voor de nagestreefde diversificatie van de monocultuur is verder de produktie van nikkel, die volgens Amerikaanse berekeningen ca. 40.000 ton per jaar bedraagt.
Cuba zou 24% van de wereldnikkelvoorraad bezitten. Andere uitvoerprodukten zijn tabak, visserijprodukten en tropische vruchten.
Op grond van de suikerprijzen, die tussen maart en september 1974 van rond US$ 0,18 tot US$ 36 per pound stegen en in nov. 1974 zelfs US$ 0,63 behaalden, zou Cuba in 1974 voor zijn suikerrietexport ca. US$ 2 mrd hebben ontvangen, alweer volgens Amerikaanse schattingen. Zeker is dat Cuba meer voor zijn export zou hebben ontvangen als het zijn suiker niet tegen vastgestelde prijzen aan het Oostblok moet leveren.
In 1973-'74 bedroeg de suikeroogst 6 mln ton, waarvan de helft naar de communistische landen verdween. Toch bracht Cuba in 1974 meer suiker op de vrije markt, waaruit waarnemers concludeerden dat Cuba

Overzicht buitenlandse handel 1973

	In-voer (in mln $)	Uit-voer (in mln $)
Totaal	1493	1300
daarvan met		
communistische landen	1178	845
Sowjet-Unie	938	566
andere COMECON-landen	150	195
comm. landen in het Verre Oosten	90	84
niet-comm. landen	315	455
Japan	123	169
Spanje	42	54

(volgens Amerikaanse schattingen)

aanzienlijke voorraden van vroeger had.
Hoewel de Cubaanse export in belangrijke mate op het Oostblok is gericht, is de handel met het Westerse blok aanzienlijk en wordt steeds belangrijker. De Cubaanse invoer bestaat voor een derde uit machines en industriële produkten en grondstoffen, verder voor een kwart uit levensmiddelen en voor de rest uit aardolie.
De handel met de Sowjet-Unie is in de laatste tijd sterk gegroeid. De omzet steeg van US$ 1,06 mrd in 1972 tot US$ 1,5 mrd in 1973 en waarschijnlijk tot US$ 1,6 mrd in 1974.
Wegens de hoge schulden van Cuba aan de Sowjet-Unie werd in 1972 een economisch verdrag met de Sowjet-Unie afgesloten dat de afbetaling van de schulden voor een periode van 13 jaar vastlegt.
Tegelijkertijd verstrekten de Russen de Cubanen een krediet van US$ 300 mln ter dekking van het tekort op de betalingsbalans.
Volgens Amerikaanse berekeningen staat Cuba voor US$ 4 tot 5 mrd bij de Sowjet-Unie in het krijt. *(NZZ)*

OPHEFFING OAS-EMBARGO

De Organisatie van Amerikaanse Staten OAS heeft op 30 juli op haar ministersvergadering in de Costaricaanse hoofdstad San José besloten het embargo tegen Cuba op te heffen en in plaats daarvan alle 21 leden van de OAS de vrijheid te geven zelf te bepalen of men betrekkingen wil aangaan met de regering in Havana.
De ministers van buitenlandse zaken en hun vertegenwoordigers namen dit besluit met 16 stemmen voor, drie tegen en twee onthoudingen. Tot de voorstemmers behoren ook de Verenigde Staten, terwijl Bolivia en Guatemala de resolutie op het laatste moment steunden. Tegen de resolutie stemden Paraguay, Chili en Uruguay. Brazilië en Nicaragua onthielden zich van stemming.
Elf jaar geleden stelde de OAS een diplomatiek en economisch embargo tegen Cuba in, nadat Venezuela geklaagd had dat Cuba in dat land subversieve activiteiten organiseerde. Een groot aantal Latijns-Amerikaanse landen deelde toen de Amerikaanse vrees dat het regime van Castro probeerde om de revolutie naar naburige landen te „exporteren". Slechts vier landen van het Westelijke halfrond hielden betrekkingen met Havana aan.
Bij het vorige ministersoverleg van de OAS, nov. 1974 in de Ecuadoriaanse hoofdstad Quito, slaagde de groep van landen die Cuba steunde er niet in de meerderheid te krijgen voor een resolutie waarin een regelrecht einde werd gemaakt aan de sancties tegen Cuba. (pag. 457/3 e.v.).
In de resolutie die is aangenomen worden de sancties tegen Cuba niet langer verplicht gesteld en wordt het de landen van de OAS toegestaan om als zij dat willen hun diplomatieke betrekkingen met Cuba te herstellen. Voor het aannemen van de resolutie was een tweederde meerderheid nodig.
Volgens de landen die de sancties tegen Cuba willen handhaven betekent Cuba nog steeds een bedreiging voor de binnenlandse veiligheid van zijn buren en heeft het zijn politiek niet gewijzigd sinds 1964. Maar die landen worden alle bestuurd door dictators of militaire regeringen die een orthodox anticommunisme voorstaan. In deze landen bestaat een actieve linkse oppositie waaraan Cuba morele steun verleent.
Maar volgens waarnemers is onder invloed van een aantal factoren, waaronder die van de Russische invloed in Havana, het Cubaanse verlangen tot export van de revolutie de afgelopen jaren aanzienlijk afgenomen. Uit de opheffing van de sancties blijkt in elk geval dat een meerderheid van de Amerikaanse landen het regime van Castro niet langer als een gevaar beschouwt.
Verscheidene Noord- en Zuid-Amerikaanse diplomaten hebben na de stemming gezegd te hopen dat nu een meer ontspannen en vriendelijker klimaat zal kunnen gaan heersen in de beide Amerika's. De VS hebben door voor te stemmen stilzwijgend toegegeven aan de eis van Fidel Castro dat de sancties onvoorwaardelijk moeten worden opgeheven voor er sprake kan zijn van herstel van de betrekkingen tussen Washington en Havana.
Geconfronteerd met het besluit van de OAS zei premier Castro in Havanna: „Wij zijn altijd rustig onze weg gegaan en daar gaan we mee door." Verder commentaar wilde hij niet geven. *(Reuter, AP)*

SAMENWERKINGSAKKOORD MET FRANKRIJK, PARIJS VERSTREKT KREDIETEN

Op 16 januari heeft vice-premier Carlos Rafael Rodriguez, op officieel bezoek in Frankrijk, twee akkoorden ondertekend die voorzien in culturele, wetenschappelijke en technische samenwerking tussen Cuba en Frankrijk.
Tijdens het bezoek van Rodrigues deed Frankrijk ook de toezegging voor een krediet van 1,5 mrd francs voor een tienjarig investeringsplan.
Op 13 mei ariveerde de Franse minister voor buitenlandse handel Norbert Ségard in Havana.
Op 13 mei werd officieel de gemengd-Cubaans-Franse commissie voor economische samenwerking geïnstalleerd.
Beide partijen ondertekenden verder economische samenwerkingsakkoorden. *(Le Monde)*

Vice-premier Carlos Rafael Rodriguez ondertekent de akkoorden, r. de Franse premier Jacques Chirac.

AFGHANISTAN

NIEUWE SAMENZWERING VERIJDELD. VONNISSEN.
TOENEMENDE OPPOSITIE?

Radio-Kaboel berichtte op 20 aug. 1974 dat een militair hof 12 personen had veroordeeld wegens hoogverraad. Zij zouden hebben getracht het bewind van president Daoed omver te werpen. Eén man werd ter dood veroordeeld, één kreeg levenslang en de overige tien ontvingen gevangenisstraffen variërend van 3 tot 15 jaar. Volgens het Afghaanse persbureau *Bakhtar* waren de samenzweerders grotendeels legerofficieren, die de steun hadden gekregen van een factie van de Ikhwanul Muslimin (mohammedaanse broederschap) en een pro-Chinese factie van de Shola-e-Jawed („eeuwige vlam"). *(Reuter, DDP)*
De *FAZ* (19-8-'75) berichtte over een groeiende oppositie tegen het bewind: gewapende opstanden en openlijke botsingen tussen het leger en rebellerende studenten.

Volgens de F A Z waren die acties op gang gekomen na de festiviteiten t.g.v. de tweede verjaardag van de machtsovername van Daoed. De oppositie schijnt uit te gaan van conservatieve krachten in het algemeen en moslemgroeperingen in het bijzonder. Deze tegenstanders van het bewind zouden erin geslaagd zijn ontevreden studenten tegen Daoed te mobiliseren, al blijft die beweren dat de werkelijke organisatoren in het naburige Pakistan moeten worden gezocht.
De botsingen tussen ordetroepen en studenten, die tot de orthodoxe mohammedaanse broederschap zouden behoren, zouden in het Pandjirdal (ca. 100 km ten noordoosten van de hoofdstad Kaboel) hun oorsprong hebben. Regelrechte gevechten deden zich voor in de stad Jalallabad, halverwege Kaboel en de Pakistaanse grens, terwijl kort daarop in de provincie Paktia regeringsvoertuigen door opstandelingen in een hinderlaag waren gelokt, waarbij zeven ambtenaren, incl. de plaatselijke politiechef, werden gedood. Volgens reizigers sloegen de onlusten zelfs over naar de steden Herat en Kandahar.
Volgens de regering is de toestand weer volledig onder controle, nadat 20 rebellen waren doodgeschoten en 40 à 50 gevangen genomen. Het ministerie van binnenlandse zaken sprak in dit verband van een „groep reactionairen", die door Pakistan was opgeleid en bewapend.
De ontevredenheid van de mohammedaanse krachten dateert echter al vanaf de staatsgreep, toen Daoed daarbij gebruik maakte van jonge, grotendeels in de SU opgeleide, officieren, terwijl het land sindsdien nog afhankelijker van de SU geworden is. Bovendien zijn ook de grootgrondbezitters het bewind niet welgezind, omdat Daoed de laatste tijd steeds meer over grondonteigening spreekt. (Op 1 juni maakte Daoed de naasting van alle banken bekend om daardoor de „zwarte markt" een halt toe te roepen.) De ontevredenheid van de studenten spruit voort uit het feit, dat de machtswisseling niet tot meer democratie, maar tot een grotere autocratie heeft geleid. De hegemonie van de Pashtoenen zou de spanningen tussen hen en de etnische minderheden hebben doen toenemen. En het bijna eclatante falen van de president op economisch terrein zou brede kringen van de bevolking reden tot ontevredenheid geven, aldus de F A Z.

Le Monde (7-10) berichtte, dat een zestigtal officieren zou zijn gearresteerd en dat verscheidene hoge functionarissen zouden zijn ontslagen. Het Franse dagblad plaatste tegelijk een uitvoerig bericht van een speciale verslaggever van het persbureau *AFP*.

Deze herinnerde eraan, dat Afghanistan nog steeds geen politieke partij heeft en ook geen grondwet. Over de gevechten van begin augustus in het Pandjirdal meldde hij, dat die volgens diplomaten in Kaboel terug te voeren waren op een poging van de Afghaanse regering om een eind te maken aan de illegale handel in lazuursteen, en dat de regering een andere versie van de gebeurtenissen had gegeven, omdat die goed uitkwam in het geschil met Pakistan (pag. 349/2-'74). Tegenover de zeer verschillende berichten over het aantal doden bij die gevechten (volgens de Pakistaanse pers ca. 600, volgens de Afghaanse regering enkelen), stelde de A F P-verslaggever, dat een dertigtal personen vermist wordt en dat Pakistan niet bij die zaak betrokken lijkt. Over de plotselinge benoeming van een aanzienlijk aantal nieuwe districtsgouverneurs merkte hij op, dat volgens Pakistaanse persberichten verscheidene oudgouverneurs bij volksbetogingen waren omgekomen, en dat volgens een westerse bron in Kaboel de gouverneur van het district Bamyan inderdaad was gedood (om onduidelijke redenen) en dat de politiechef van Jalallabad de dood had gevonden bij onlusten die verscheidene doden hadden gevergd. Deze incidenten vielen samen met de start van een bescheiden landbouwhervorming. Voorts maakte de A F P-correspondent melding van verscheidene demonstraties van het jongere legerkader tegen de bevriezing van hun soldij en van een begin van ontevredenheid onder de bevolking en de handelaren.

Op 24 okt. deelde de Afghaanse ambassade in Pakistan, volgens *Reuter*, mee, dat in het kader van een drie weken eerder afgekondigde amnestie een aantal vooraanstaande personen van het vorige bewind was vrijgelaten, o.w. ex-premier Mohammed Moussa Shafiq.
(Vor. ber. pag. 349/1/2 - 1974)

DAOED IN MOSKOU. RUSSISCHE EN CHINESE FINANCIËLE HULP

Van 4 tot 8 juni 1974 bracht president Daoed een officieel vriendschapsbezoek aan de SU. Hij voerde er besprekingen met partijleider Brezjnew, president Podgorny, premier Kosygin en minister van buitenlandse zaken, Gromyko.
Blijkens een na afloop uitgegeven gemeenschappelijke verklaring werd bevestigd, dat „beide partijen erin geïnteresseerd zijn om wederkerig nuttige economische samenwerking op de meest verschillende gebieden en op basis van de bestaande akkoorden te ontwikkelen. De SU zegde steun toe voor een aantal verdere projecten. Het werd wenselijk geacht de economische banden ook op lange termijn te consolideren en in verband daarmee werd afgesproken een dienovereenkomstig akkoord op te stellen. Voorts werd de instelling van een gemeenschappelijke commissie voor economische en technische samenwerking overeengekomen plus een uitbreiding en ver-

President Daoed (r.) wordt begroet door de Sowjetleiders v.l.n.r. minister Gromyko, premier Kosygin en president Podgorny.

dieping van de betrekkingen op gebieden als cultuur, onderwijs, gezondheidszorg, radio, sport en toerisme. De SU en Afghanistan meenden dat „het scheppen van een veiligheidssysteem door de collectieve inspanningen van alle staten van Azië de belangen van Aziatische volken zullen dienen".
Tijdens het bezoek werd volgens *The Financial Times* (11-7-'74) overeengekomen, dat de SU in het kader van een nieuw akkoord i.z. economische samenwerking, een hogere prijs voor het Afghaanse aardgas zal betalen: 34 dollarcent per 1000 kubieke voet i.p.v. 19,5 zoals tot dusver. Voor 1974 werd verwacht dat Afghanistan in totaal ca. 2800 mln m3 aan de SU zou leveren. Voorts werd de mogelijkheid besproken van de aanleg van een nieuwe pijpleiding met een capaciteit van 2 mrd m3 per jaar en de bouw van een ontzwavelingsfabriek. (Zie ook pag. 672/3.)
Een lichte verbetering in de betrekkingen tussen Afghanistan en Pakistan gedurende de laatste maanden van 1974 werd in sommige commentaren toegeschreven aan bemoeienissen van de Russische leiders en ook van de sjah van Perzië (zie pag. 688/1), terwijl tevens werd gemeld dat de Amerikaanse minister van buitenlandse zaken, Kissinger, op 1 nov. 1974 in Afghanistan het grensconflict met Pakistan besprak met president Daoed (pag. 254/3).
Medio januari 1975 werd een Afghaans-Russisch akkoord geparafeerd op grond waarvan de SU $ 600 mln beschikbaar zal stellen voor de financiering van projecten in het kader van het 4de Afghaanse vijfjarenplan (1973-'77), incl. de bouw van een olieraffinaderij, een chemische fabriek en een kunstmestfabriek, irrigatie- en landbouwprojecten en plannen voor gezamenlijke exploratie. (Sinds 28 okt. 1974 bestaat formeel een Afghaanse nationale oliemaatschappij.)

China

Van 6 tot 8 dec. 1974 bracht Mohammed Naim, speciaal afgezant en broer van president Daoed, een bezoek aan Peking, waar hij door premier Tsjoe En-lai ontvangen werd en onderhandelingen voerde met vice-premier Li Hsien-nien, en tot slot een akkoord i.z. economische samenwerking ondertekende. Op 1 jan. werd te Kaboel bekendgemaakt, dat China in het kader hiervan een renteloze lening van 100 mln yuan (ca. $ 55 mln) aan Afghanistan had verstrekt voor de financiering van ontwikkelingsprojecten. *(Peking Review, Sowjet News, FAZ, Financial Times)*

DAOED IN INDIA

Van 10-14 maart 1975 bracht president Daoed een officieel bezoek aan India. In zijn gesprekken met premier Indira Gandhi kwamen aan de orde de ontwikkeling van de onderlinge economische betrekkingen en „de oorlogszuchtige houding van Pakistan", met in het bijzonder de gevolgen van de recente hervatting van de Amerikaanse wapenleveranties aan dat land. In een na afloop uitgegeven gemeenschappelijk communiqué werden „recente acties" betreurd, „die de bewapeningswedloop zouden stimuleren, de confrontatiekrachten (...) zouden aanmoedigen en dus het proces van normalisering in Zuid-Azië zouden vertragen". De Pakistaanse premier Bhoetto sprak met het oog op Daoed's bezoek van een „samenzwering", die tegen zijn land wordt voorbereid.

India had zich nl. in het Afghaanse-Pakistaanse geschil duidelijk aan de zijde van Afghanistan geschaard. De toenmalige Indiase minister van buitenlandse zaken, Swaran Sing, had volgens de NZZ (28-7-'74) eerder in het parlement te Delhi verklaard, dat de sympathieën van India „uitsluitend Afghanistan" golden, „waarmee wij excellente betrekkingen onderhouden". (FAZ, The Times)

DAOED IN IRAK

Van 17 tot 20 maart bracht president Daoed een officieel bezoek aan Irak. In gesprekken met president Al-Bakr werd de normalisatie tussen Irak en Perzië toegejuicht en werd de wens geuit de bilaterale samenwerking te intensiveren. *(Reuter, AdG)*

PAKISTAN

BINNENLANDSE POLITIEKE ONTWIKKELINGEN. DE RELATIE MET AFGHANISTAN

Terwijl de Pakistaanse regering geconfronteerd bleef met een guerrilla in de provincie Baloetsjistan, leidde de moord op een minister in de Noordwestelijke Grensprovincie (NWFP) op 8 febr. tot regeringsmaatregelen op nationaal niveau. De voornaamste oppositiepartij de National Awami Party (NAP), werd op 10 febr. verboden en de regering kreeg vervolgens de bevoegdheid de noodtoestand voor onbepaalde tijd te verlengen, waarna het parlement op 12/13 febr. eveneens voor onbepaalde tijd werd geschorst.

Pakistan beschuldigde Afghanistan van het verlenen van steun aan de opstandige beweging in Baloetsjistan en de terroristische activiteiten in de andere provincies, waardoor de betrekkingen tussen beide landen herhaalde malen zeer gespannen waren.
Terwijl premier Zoelfikar Ali Bhoetto in zijn eigen partij, de Pakistan People's Party (PPP), met interne twisten geconfronteerd werd, beloofde hij op 2 aug. voor eind 1976 „vrije en eerlijke algemene verkiezingen".
Verdere bijzonderheden van deze en aanverwante ontwikkelingen volgen hieronder.

Verlenging noodtoestand, veiligheidswetten

Het nationale parlement keurde op 26 aug. 1974 een verlenging van de sinds 23 nov. 1971 geldende noodtoestand (zie pag. 334/1 - 1974) met zes maanden tot 3 maart 1975 goed. Na een fel debat van vier uur had de oppositie de bijeenkomst demonstratief verlaten.
Overigens had premier Bhoetto op 14 aug. bekendgemaakt, dat na meer dan vijf jaar het recht van de burgers was hersteld, om in beroep te gaan bij rechtbanken over fundamentele rechten, die in de constitutie verankerd zijn, zoals waarborgen tegen arrestatie en detentie en garanties m.b.t. vrijheid van vereniging en vergadering.
Evenwel waren in de voorgaande periode enkele maatregelen aanvaard tegen secessionistische of terroristische activiteiten, zoals:

a) Een op 21 jan. 1974 door het parlement goedgekeurd wetsontwerp, dat de regering machtigde elke organisatie te ontbinden, die poogde de afscheiding van een deel van het nationale grondgebied te bewerken, die de soevereiniteit of de territoriale integriteit in twijfel trok of ondermijnde, die gebaseerd was op raciale, linguïstische of soortgelijke ideologie met de bedoeling om sectarische en parochiale gevoelens aan te wakkeren, of die de gedachte propageerde dat de burgers van Pakistan meer dan één nationaliteit kenden. Het aanzetten tot zulke „anti-nationale" activiteiten was goed voor 7 jaar gevangenisstraf, terwijl op steunverlening aan zo'n beweging 5 jaar stond.

b) Op 31 jan. 1975 aanvaardde het nationale parlement, nadat de oppositie uit protest* was weggelopen, een wetsont-

* Die dag had parlementsvoorzitter Farooq Ali de oppositie-afgevaardigde Ahmed Raza Kasuri geschorst voor de rest van de zitting van het parlement, omdat hij een irrelevante toespraak zou hebben gehouden. Kasuri had beweerd, dat de regeringspartij en de voorzitter vastbesloten waren het Huis de kans te ontnemen voor een debat over de anti-terrorisme wet.

werp, dat de instelling regelde van speciale gerechtshoven voor gevallen van subversieve activiteiten, sabotage en terrorisme, ook indien de beklaagde niet aanwezig was.

c) Per decreet van 27 okt. 1974 werd de vorming verboden van een politieke partij, die ten doel had opvattingen of acties te propageren die op de een of andere wijze de soevereiniteit of integriteit van Pakistan zouden kunnen schaden. Bovendien werd de regering gemachtigd een verbod op te leggen aan bestaande partijen, die zich aan dergelijke praktijken schuldig maakten, en hun fondsen en bezittingen te confisqueren.

Bovendien werd het de leiders van de oppositie soms onmogelijk gemaakt het publiek toe te spreken, doordat zij door de politie werden „ontvoerd". Dit overkwam o.a. luchtmaarschalk b.d. Asghar Khan, de leider van de Tehrik-i-Istiqlal, die op 1 dec. door de politie werd aangehouden, toen hij onderweg was naar de Pendsjaab om daar een openbare bijeenkomst toe te spreken; vervolgens werd hij naar zijn huis in de NWFP, ca. 500 km ver weg, gereden en daar vrijgelaten. Een soortgelijke versie gaf de ex-premier van de Pendsjaab, Ghulam Mustafa Khar, die een dag na zijn verdwijning op 2 mei 1974 (pag. 335/1-'74) weer in het openbaar verscheen. Hij beweerde toen te zijn gearresteerd, maar de regering stelde dat hij zich schuil gehouden had.

Op 12 jan. 1975 werd Asghar Khan te Lahore door de politie voor enige uren vastgehouden, toen hij probeerde een openbare bijeenkomst toe te spreken. Hij werd na een handgemeen in een politieauto geduwd, evenals drie partijgenoten, o.w. de vroegere minister van justitie, M. M. A. Qasuri (pag. 436/2-73), die voorzitter van de parlementsfractie van de Tehrik-i-Istiqlal is. Enkele dagen tevoren had het bestuur van Lahore een verbod afgekondigd voor het houden van vergaderingen in het openbaar van meer dan vier personen.

Voortdurende strijd in Baloetsjistan. Herhaald amnestie-aanbod regering

Hoewel premier Bhoetto op 14 april 1974 had aangekondigd, dat de militaire operaties in Baloetsjistan per 15 mei zouden worden gestaakt (pag. 334/2-'74) duurde de guerrilla voort en intensiveerde het leger zijn operaties. Oppositieleiders, o.w. Khan Abdoel Kali Khan, verklaarden op 24 juni in de Nationale Vergadering, dat er bij bombardementen door de Pakistaanse luchtmacht in Baloetsjistan een week eerder 800 personen waren gedood. De minister van justitie, toen Abdoel Hafez Pirzada, ontkende dit, maar hij gaf toe dat bij een incident 12 personen waren gedood.

Nadat de oproep aan de rebellen om zich over te geven kennelijk weinig effect had gesorteerd, deed premier Bhoetto aan het slot van een 12-daagse toernee door de provincie tijdens een toespraak op 2 aug. te Quetta een nieuw beroep op de rebellen hun wapens uiterlijk 15 okt. neer te leggen.

Hij zegde toe dat geen strafvervolging zou worden ingesteld tegen hen, die uit hun schuilplaatsen in de bergen kwamen en hun wapens per 15 okt. inleverden. De regering had tot dusver haar luchtmacht nog niet ingezet om rebellenhaarden te bombarderen, aldus Bhoetto, maar als aan de gewapende opstand geen einde kwam, dan zou de regering gerechtigd zijn alle maatregelen te treffen, en dat kwam neer op het inzetten van de verenigde macht van de natie.

Op 6 aug. maakte de minister van binnenlandse zaken van Baloetsjistan bekend, dat op premier Bhoetto in Quetta op 2 aug. een mislukte aanslag was gepleegd. Een jongeman wilde een handgranaat gooien, maar werd zelf gedood toen het projectiel in zijn hand ontplofte. In zijn zakken werd veel papiergeld aangetroffen, waaruit volgens de minister kon worden afgeleid, dat hij was gehuurd door de een of andere partij. Volgens niet officiële berichten zouden zich in de buurt van Bhoetto's spreekgestoelte minstens 15 andere explosies hebben voorgedaan. De minister gaf toe, dat „er geen dag voorbijgaat waarop niet een of ander incident (...) zich ergens in de provincie voordoet".

Radio-Kaboel had volgens de N Z Z (3-8) gemeld, dat tijdens Bhoetto's reis door Baloetsjistan de hoofdstad Quetta was beschoten door „vrijheidsstrijders" om een openbare bijeenkomst van de Pakistaanse premier te verstoren.

Op 12 aug. berichtte het officiële Pakistaanse persbureau, dat drie in het buitenland opgeleide guerrillastrijders door de Afghaanse autoriteiten naar Baloetsjistan waren gestuurd om een aanslag op Bhoetto te plegen. 22 leden van een studentenorganisatie uit Baloetsjistan waren volgens T h e T i m e s (13-8) i.v.m. die samenzwering gearresteerd.

Op 16 aug. deelde de Pakistaanse minister van defensie, Aziz Ahmed, mee dat het leger opdracht had gekregen te schieten als het werd aangevallen. Volgens persberichten zou het leger op 21 aug. een groot offensief zijn begonnen tegen de Marri-stam in de Chamalang Range, terwijl op 26 okt. van een offensief tegen de Menngal-stam in het gebied van Jhalwan sprake was.

Le Monde/AP (26-9) meldde uit oppositiebronnen te Quetta, dat het Pakistaanse leger met steun van jachtbommenwerpers een grootscheeps offensief ontketend had. Bij hevige gevechten eind augustus/begin september in het bergmassief van Chamalang (ca. 320 km ten oosten van Quetta) zou een divisie zijn ingezet tegen de rebellen, die 180 man aan doden zouden hebben verloren. Voorts zou het leger ca. 1000 man gevangen hebben genomen, o.w. 70 guerrillastrijders plus stamleden die hen steunden. De gouverneur, Ahmed Yar Khan, bevestigde berichten uit de lokale pers, dat 1500 opstandelingen zich hadden overgegeven, maar hij ontkende, dat de luchtmacht bombardementen en mitrailleurbeschietingen had uitgevoerd.

Oud-gouverneur Akbar Khan Bugti verklaarde dat premier Bhoetto elk verzet vóór 15 okt. wilde onderdrukken, en hij sprak de hoop uit dat de westerse mogendheden druk op Bhoetto zouden uitoefenen, opdat hij een eind aan de „genocide" zou maken.

De Pakistaanse minister van justitie, Pirzada, ontkende op 1 okt. dat het leger een grootscheeps offensief tegen de rebellen in Baloetsjistan was gestart, maar hij gaf toe, dat het leger een gebied van 30 km2 in het district Marri had omsingeld en dat bij die operatie 600 personen streng werden bewaakt.

Aan het slot van een driedaagse conferentie van oppositiepartijen van het Verenigde Democratische Front (UDF) werd op 2 okt. besloten een campagne te voeren om nationaal en internationaal de aandacht op de gebeurtenissen in Baloetsjistan te vestigen. Volgens de voorzitter van de Nationale Awami Partij (NAP), Abdoel Wali Khan, waren als gevolg van de militaire operatie in Baloetsjistan sinds 25 aug. 400 mensen gedood. Tevens drong het UDF er bij de regering op aan, de militaire actie op te schorten, de troepen in de barakken terug te trekken, de politieke gevangenen vrij te laten, de beperkende maatregelen t.a.v. de pers op te heffen en de coalitieregering van de NAP in Baloetsjistan in haar ambt te herstellen. De UDF-leiders besloten voorts brieven te sturen aan de VN, het Islamitische secretariaat, buitenlandse diplomaten in Islamabad en de bevelhebbers van de drie krijgsmachtonderdelen in Pakistan met het verzoek om in Baloetsjistan te interveniëren. Hoewel minister Pirzada op 5 okt. verklaarde, dat de brieven grensden aan subversieve actie tegen de grondwet en opruiing van de strijdkrachten, werden geen maatregelen tegen de oppositie getroffen.

Terwijl minister Pirzada NAP-leider Wali Khan op 5 okt. kenschetste als „his master's voice" — een zinspeling op president Daoed van Afghanistan, herhaalde premier Bhoetto op 8 okt., dat de Afghaanse president Pakistan vijandig gezinde elementen steunde en aanmoedigde.

Op 13 okt. 1974 kwam Bhoetto in Quetta voor een nieuw bezoek aan Baloetsjistan. Op 15 okt. kondigde hij daar een amnestie af voor de meer dan 5000 rebellerende stamleden, die gevangen waren genomen of zich hadden overgegeven. Naar zijn zeggen was de georganiseerde opstand nu over, al moesten de restanten van de rebellie nog worden

opgeruimd. Zo dienden nog 22 rebellenleiders te worden gearresteerd. Maar aan het eind van de derde amnestieperiode, die op 15 dec. afliep, zou de hele provincie zijn gepacificeerd. De (volgens schattingen 30.000 à 50.000 militairen) zouden in Baloetsjistan blijven voor activiteiten als wegenbouw en ontwikkeling. Bhoetto weigerde echter de drie gevangen oppositieleiders — oud-gouverneur Ghaus Bakhsh Bizenjo, oud-premier Sarder Ataullah Khan Mengal en NAP-voorzitter Khair Bakhsh Marri — die sinds augustus 1973 zonder vorm van proces in hechtenis werden gehouden, op vrije voeten te stellen, omdat zij dan weer tot rebellie zouden aanzetten.

Op 19 okt. publiceerde de Pakistaanse regering een witboek i.z. Baloetsjistan.

Volgens dit witboek ging het bij de kwestie-Baloetsjistan niet in de eerste plaats om een politieke zaak, maar om een sociale, economische en bestuurlijke aangelegenheid. De opstand was begonnen door ca. 400 leiders en volgelingen van de Mengal-stam en ca. 500 van de Marristam, die in het ontwikkelingsprogramma van de regering een poging zagen om het traditionele stammenstelsel te beëindigen en dit te vervangen door moderne bestuurlijke regelingen. De nu bijna neergeslagen opstand weerspiegelde dan ook de achterlijkheid van de 2,4 mln bewoners, maar de aanzet ertoe was gegeven door „krachten die de desintegratie van Pakistan pogen te bewerkstelligen".
Sinds de opstand begin 1973 uitbrak, waren de rebellen voor 488 incidenten (schietpartijen, hinderlagen, plunderingen) verantwoordelijk geweest. Vele vijandelijke benden bleken goed getraind en bewapend en sinds de staatsgreep in Afghanistan (juli 1973) hadden zij hun activiteiten aanzienlijk opgevoerd. Tussen mei 1973 en 17 okt. 1974 waren bij operaties ter bestrijding van de opstand 144 Pakistaanse militairen gedood en 241 vijanden, terwijl het aantal gewonden resp. 191 en 62 bedroeg. In die periode hadden 5.500 „vijandigen" zich overgegeven. Bij de operaties van het leger had de luchtmacht geen bombardementen of andersoortige luchtaanvallen uitgevoerd, aldus het regeringswitboek.
Dit stelde m.b.t. de oppositiepartijen: „De leiding van de NAP en een onvriendelijke buitenlandse mogendheid, Afghanistan, hebben acties gesynchroniseerd in een bij voorbaat mislukte poging om een kwestie te internationaliseren die louter en alleen binnen de interne jurisdictie van Pakistan valt... De elementen in Baloetsjistan en de NWFP die met de regering overhoop liggen ontlenen duidelijk hun steun aan krachten van buitenaf, die pogen deze provincies zich van Pakistan te doen afscheiden."

Volgens Wali Khan was het witboek een „hoop leugens" en kwam het probleem louter voort uit de weigering van Bhoetto het democratische recht te aanvaarden van de oppositiepartijen, die twee verkiezingen hadden gewonnen, om hun eigen regering in Baloetsjistan en de NWFP te vormen.

Op 28 nov. verschenen de Baloetsjileiders Bizenjo, Mengal en Marri voor het hooggerechtshof n.a.v. een habeas corpus petitie van hun advocaat, de vroegere minister van justitie Mahmoud Ali Qasuri (pag. 436/2 - '73), die bij die gelegenheid onthulde dat premier Bhoetto en vier van zijn ministers meer dan eens met de gedetineerde leiders hadden gesproken over een politiek compromis. Daarbij zou Bizenjo onmiddellijke vrijlating en een hoge politieke functie zijn aangeboden, als hij ermee instemde om de aanspraak, dat zijn partij de legitieme heerser van Baloetsjistan was, te laten varen.

Op 16 dec. bevestigde Bhoetto in de Senaat, dat hij getracht had de Baloetsjileiders aan de onderhandelingstafel te brengen en hij verklaarde tevens dat zijn regering bereid was op een geschikt tijdstip een politieke dialoog over Baloetsjistan te beginnen.

Hierop reageerde Wali Khan op 18 dec. met de opmerking, dat het probleem snel kon worden opgelost, als de NAP werd toegestaan een regering te vormen op basis van de verkiezingsresultaten van 1970 (pag. 32 - 1971).

Volgens diplomatieke bronnen in Kaboel (Afghanistan) zou het Pakistaanse leger vanaf oktober 10 met kanonnen bewapende helikopters, uitgeleend door Perzië, tegen de rebellen hebben ingezet en zou ook van napalm- en fragmentatiebommen gebruik worden gemaakt, met als gevolg dat vele stamleden naar Afghanistan vluchtten. Zo zouden op 12 jan. 1975 ca. 200 mannen, vrouwen en kinderen in barre omstandigheden Afghanistan via de bergen hebben bereikt.

NRC/H'blad (10-1) berichtte o.m.: „Intussen is de toestand in Quetta gespannen gebleven. Na zonsondergang zijn de soldaten heer en meester in de stad en doorzoeken alles en iedereen op verborgen wapens. (...) In Baloetsjistan zijn de explosies niet van de lucht. Niemand kan Quetta verlaten zonder een militair escorte. (...) Wat men ook van officiële zijde mag zeggen, het is een feit dat de opstand in Baloetsjistan voortduurt. De guerrillaactiviteiten zijn misschien wat verminderd door het koude weer..."

Een speciale correspondent, die vier weken bij de guerrillastrijders in Baloetsjistan doorbracht, meldde op 24 jan. in *The Guardian* o.a.:

Bij de z.g. „verzoeningscampagne" heeft het leger vier divisies (100.000 man) ingezet. Deze hebben de toegangswegen tot de stamgebieden van de Marri en Jhalwan afgegrendeld en daardoor de aanvoer van voedsel voor de bevolking afgesloten.
In die gebieden bevinden zich de meeste van de 6.000 à 8.000 guerrillastrijders, die in groepen van 30 à 50 man opereren in een terrein, dat voor het leger grotendeels ondoordringbaar blijft, nl. de Chamalange Range en de Jhalwan. Maar er zijn guerrilla-activiteiten in het hele gebied tussen de Afghaanse grens en de Habdam, ca. 25 km ten westen van Karachi. De guerrillastrijders zijn samengebracht in een overkoepelende organisatie, het Volksfront voor het gewapende verzet, dat zijn hoofdkwartier in het gebied van Jhalwan heeft. Het centrale opperbevel van dit Front bevestigt, dat het niet met Bhoetto zal onderhandelen, zolang niet een minimum van zijn eisen is aanvaard: constitutionele garanties ter bescherming van Baloetsjistan tegen „het willekeurige optreden van het leger en ter verzekering van de provinciale autonomie".
Het leger heeft op grote schaal arrestaties verricht; in kampen zouden ca. 7.000 gevangenen worden vastgehouden. De Pakistaanse luchtmacht voert regelmatig bombardementen uit. De door Frankrijk geleverde Mirages zouden op verzoek van de Pakistaanse regering speciaal met mitrailleurs zijn uitgerust. De verliezen van het Pakistaanse leger worden op 2.100 man geraamd.

In september werd een opleving van de guerrilla-activiteiten gemeld. Op 11 sept. werd bericht, dat daardoor 18 Pakistaanse militairen en 16 leden van de Pakistaanse militie waren omgekomen. Op 12 sept. waren zeven personen gedood en negen gewond bij een aanslag door guerrillastrijders op een trein. Op 28 okt. zouden 15 militieleden in een hinderlaag bij de grens met Perzië zijn gedood.

(Vor. ber. pag. 332/2 e.v.-1974)

Onlusten in NWFP. Minister Sherpao vermoord. Verbod NAP. Instelling gouverneursbewind

Naast de rebellie in Baloetsjistan werd de regering-Bhoetto ook geconfronteerd met onlusten in de Noordwestelijke Grensprovincie (NWFP), die toegeschreven werden aan de z.g. Pakhtoenistan-beweging. In de zomer en het najaar van 1974 deden zich in de NWFP steeds vaker bomexplosies voor, terwijl in 1973 en 1974 ook talrijke, al dan niet gelukte moordaanslagen op politieke leiders werden gepleegd.

Op 28 sept. 1973 werd de auto van NAP-voorzitter Khan Abdoel Wali Khan onder vuur genomen, maar hij bleef ongedeerd. Op 6 aug. 1974 werd een handgranaat geworpen in het huis van de regeringsgezinde politicus Yusuf Khattak. Het Britse blad The Guardian meldde op 10 febr. 1975, dat kort te voren twee oppositieleiders — Khwaja Rafiq en Nazir Ahmed — waren doodgeschoten, terwijl

een derde ternauwernood aan de dood was ontkomen. In geen van deze gevallen werden direct arrestaties verricht.
Nadat premier Bhoetto in juli 1974 een bezoek aan de NWFP had gebracht, liet hij volgens de NZZ (3-8-'74) een reeks vooraanstaande leden van de NAP, o.w. drie afgevaardigden uit het provincieparlement, achter slot en grendel zetten wegens „subversieve activiteiten". Zij werden ervan beschuldigd verantwoordelijk te zijn voor een reeks bomaanslagen, die in de laatste weken vooral op regeringsgezinde politici waren uitgevoerd. Tijdens een vijfdaags bezoek van premier Bhoetto begin oktober 1974 aan de NWFP deden zich elf explosies voor, die 2 doden vergden. Op 29 dec. 1974 meldde de politie een reeks aanslagen op spoorwegen in de NWFP, Baloetsjistan en Sind, die leidden tot de vernieling van een aantal spoorbruggen, locomotieven en baanvakken.

Op 8 febr. kwam Hayet Khan Mohammed Sherpao, de minister van binnenlandse zaken van NWFP en tot febr. 1974 lid van de centrale regering, om het leven bij een bomaanslag in Peshawar, waar hij een universitaire plechtigheid bijwoonde. Voorts raakten 18 personen, meest studenten, gewond, van wie één overleed. Premier Bhoetto brak een officieel bezoek aan de VS af en zegde een voorgenomen bezoek aan Roemenië af. Hij keerde op 9 febr. in Pakistan terug, waar toen 44 vooraanstaande NAP-leden werden gearresteerd, o.w. voorzitter Wali Khan, vice-voorzitter Rashid Ahmed en Sikandar Khan Khalil, een vroegere gouverneur van NWFP.
Op 10 febr. werd de in 1957 opgerichte NAP door de regering verboden, omdat volgens het kabinetsbesluit de partij „opereerde op een wijze die schadelijk was voor de soevereiniteit en integriteit van Pakistan". (De NAP was eerder verboden door Ayoeb Khan in 1958 en door Yahya Khan in 1971; Bhoetto had het verbod in dec. 1971 opgeheven.)
Eveneens op 10 febr. keurde de Nationale Vergadering tijdens een spoedbijeenkomst twee wetsontwerpen goed, die de regering machtigden leden van de Nationale Vergadering en van de provinciale parlementen tijdens een zitting van hun immuniteit vervallen te verklaren, zodat zij konden worden gedetineerd. Tegelijk werden amendementen op de wet i.z. politieke partijen goedgekeurd, waardoor o.a. het artikel werd afgeschaft, dat een parlementslid, dat van partij veranderde, diskwalificeerde, en waardoor de straf voor het vervullen van een ambt in een verboden partij van 2 op 3 jaar hechtenis werd gebracht. Op 11 febr. diende de regering het derde amendement op de constitutie in, waarbij de voorwaarde dat een noodtoestand niet langer dan zes maanden mocht duren zonder parlementaire goedkeuring werd geschrapt, en waarbij de regering tevens gemachtigd werd iemand drie maanden i.p.v. één maand gevangen te houden zonder verwijzing naar een onderzoeksinstantie. Nadat de oppositie gedreigd had de zitting te boycotten, als het amendement erdoor zou worden gejaagd, werd het wetsontwerp naar een speciale commissie verwezen.
Maar op 12 febr. lieten de oppositiepartijen weten, dat zij niet meer aan de zitting zouden meewerken zolang het verbod van de NAP niet was opgeheven en de leiders waren vrijgelaten. Na het vertrek van de oppositie aanvaardde de assemblee het amendement met twee derde meerderheid en vervolgens ging zij voor onbepaalde tijd op reces. Ook de Senaat werd op 13 febr. voor onbepaalde tijd geschorst.

Intussen was het aantal gearresteerde NAP-leden tot zeker 400 opgelopen, o.w. Hashim Ghilzai (de oppositieleider in de Senaat) en meer dan 70 personen in de provincie Sind.
Op 10 febr. en de volgende twee dagen vonden in steden in de NWFP demonstraties en onlusten plaats. Volgens de officiële berichtgeving waren overal zwarte vlaggen gehesen als rouwbetoon voor Sherpao en waren NAP-kantoren in Peshawar geplunderd en in brand gestoken, terwijl duizenden betogers riepen „Wreek de dood van Sherpao". Volgens oppositiebronnen waren de demonstraties en de zwarte vlaggen een uiting van protest tegen het NAP-verbod. Op 11 febr. werden alle scholen en universiteiten in de NWFP voor onbepaalde tijd gesloten, terwijl tevens een aantal universiteitsdocenten werd gearresteerd. Op 16 febr. werd gemeld, dat Abdoel Ali Khan, broer van Abdoel Wali Khan, als vice-kanselier van de universiteit van Peshawar was afgetreden na dreigementen dat zijn huis in brand zou worden gestoken als hij zijn functie niet opgaf.

Op 17 febr. ontbond de centrale regering het kabinet van de NWFP en werd de provincie onder het bestuur geplaatst van de gouverneur, generaal-majoor Said Ghawas, een Pathaan uit het Marwan-district.

Deze was op 24 mei 1974 beëdigd als opvolger van de daags tevoren „wegens uitputting" afgetreden gouverneur Aslam Khattak. Met Said Ghawas was voor het eerst sinds de opheffing van de staat van beleg in april 1972 weer een legerofficier tot provinciegouverneur benoemd.

Volgens een officiële verklaring werd deze maatregel getroffen, omdat „een naburige buitenlandse mogendheid actief verwikkeld is in het verstoren van het normale leven in de provincie, en er nauwelijks enige twijfel over kan bestaan dat dit een situatie is, die de macht van de provinciale regering te boven gaat om die te controleren.
Op 21 febr. voerden veiligheidstroepen een reeks overvallen uit op universiteiten en andere onderwijsinstellingen in meer dan een dozijn steden overal in het land. Daarbij werden grote hoeveelheden wapens en munitie buitgemaakt (vooral op de universiteit van Peshawari) en zouden meer dan 300 studenten zijn gearresteerd.
Deze ontwikkeling leidde opnieuw tot een verslechtering van de Pakistaans-Afghaanse betrekkingen.

In Afghanistan beschuldigde radio-Kaboel de Pakistaanse regering ervan de aanslag op Sherpao zelf te hebben geënsceneerd om tegen de NAP te kunnen optreden. In een officiële verklaring uit de hoofdstad Kaboel werd op 11 febr. bezorgdheid uitgesproken over de Pakistaanse regeringsmaatregelen; de problemen van Pakistan konden volgens die verklaring alleen worden opgelost door het „honoreren van de nationale rechten en aspiraties van de Pathanen en Baloetsji's". In een Afghaaanse verklaring d.d. 13 febr. werd openlijke ondersteuning toegezegd „voor onze broeders in Baloetsjistan en Pakthoenistan" en werd Pakistan gewaarschuwd voor een „ondemocratische handelwijze". Op 15 febr. demonstreerden studenten voor de Afghaanse ambassade in Islamabad tegen beweerde Afghaanse steun aan de terroristen, wat de volgende dag een protest van het Afghaanse ministerie van buitenlandse zaken opleverde. Op 17 febr. verklaarde de Pakistaanse minister van binnenlandse zaken, Abdoel Qayyum Khan, dat Afghanistan direct verantwoordelijk was voor alle subversieve activiteiten in Pakistan. Hij wees de Afghaanse heersers erop, dat Pakistan de middelen bezat om ernstige moeilijkheden te scheppen voor Afghanistan's „ondemocratische, totalitaire en dictatoriale regime" als Afghanistan Pakistan zou aanvallen. Als Afghanistan zijn „constante interventie" in Pakistan's binnenlandse aangelegenheden niet staakte, zou dit land wel gedwongen zijn „tegenmaatregelen" te treffen, aldus Qayyum Khan.

Op 30 okt. bevestigde het Pakistaanse hooggerechtshof unaniem, dat het verbod van de NAP door de regering „alleszins gerechtvaardigd" was. Het hof meende dat de NAP zich schuldig had gemaakt aan pogingen om een onafhankelijk Pakhtoenistan op te richten i.p.v. de provincies NWFP en Baloetsjistan door middel van rebellie, terrorisme en sabotage op grote schaal. De partij had dezelfde weg gekozen als de Awami Liga in het voormalige Oost-Pakistan en had daarmee beoogd de basis te leggen voor de uiteindelijke afscheiding van de twee provincies, aldus het hooggerechtshof.

Onafhankelijkheidsbeweging in Sind gemeld

In 1974 werd bericht, dat zich in de provincie Sind een beweging ten

gunste van een onafhankelijk „Sindhudesh" had ontwikkeld. Premier Bhoetto verklaarde op 2 nov. 1974, dat er in delen van de provincie sprake was van „buitenlandse interventie op grote schaal".
Bij een tussentijdse verkiezing voor een zetel in het parlement van Sind op 17 febr. versloeg een vertegenwoordiger van de oppositie met 16.809 tegen 8243 stemmen de kandidaat van de PPP.

Pendsjaab: scheuring in PPP, verlies voor oppositie

Hoewel de in maart 1974 vervangen premier Ghulam Mustafa Khar (pag. 335/1-1974) na besprekingen met Bhoetto opnieuw zijn trouw op 27 mei 1974 betuigd had, bezorgden zijn militante volgelingen de regering van premier Mohammed Hanif Ramay moeilijkheid op moeilijkheid, aldus *NRC/H'blad* (5-8-'75), waardoor Bhoetto eind 1974 besloot Khar opnieuw tot gouverneur van Pendsjaab te benoemen. Dat was het startsein voor een heftige strijd tussen Khar en premier Ramay om de werkelijke macht in de provincie. Die resulteerde uiteindelijk in de vervanging van Ramay door Sadiq Hussain Qureshi, een vroegere gouverneur van Pendsjaab, die begin juli 1975 door Khar als premier werd beëdigd. Kort daarop verloor Khar zijn post van gouverneur. Vervolgens besloot Bhoetto bij een tussentijdse verkiezing in Lahore niet Khar, maar Sher Mohammed Bhatti (de PPP-voorzitter in Pendsjaab) namens de partij kandidaat te stellen. Dit had tot gevolg, dat Khar op 24 sept. bekendmaakte dat hij besloten had de partij te verlaten (met 2 leden van de Nationale Vergadering uit Pendsjaab en 10 leden van het provinciale parlement) en dat hij bij de verkiezing tegenover Bhatti kandidaat zou staan. Hij liet bovendien doorschemeren dat hij mogelijk een eigen partij zou stichten.

Khar verklaarde dat zijn strijd was gericht op de vestiging van een democratische en constitutionele regering om het land te versterken. De democratische rechten werden nu aan het volk ontzegd en de regering was bezig een dictatoriaal bewind op te leggen, dat schadelijk kon zijn voor de natie. Als de regering geweld zou gebruiken om zijn opvattingen te onderdrukken, dan zou hem geen andere keus overblijven, dan zijn geval „voor de massa's" te brengen.
Volgens The Financial Times (15-10) eiste Khar in zijn verkiezingscampagne het herstel van de provinciale autonomie in alle vier provincies. Hij had inmiddels de steun verworven van Rasul Box Talpur (een voormalige gouverneur van Sind), Nawab Akbar Bugti (een voormalige gouverneur van Baloetsjistan) en oud-premier Ramay. Door Bhoetto en in persberichten werd Khar aangerekend, dat hij in Pendsjaab provinciale emoties opwekte door te stellen dat Bhoetto's omgeving de belangen van de Pendsjaab probeerde tegen te werken. Dit scheen voor de uit Sind afkomstige Bhoetto het gevaar in te houden, dat hij zijn machtsbasis in de grootste provincie van Pakistan zou verliezen.

Na een felle verkiezingscampagne waarbij een dozijn mensen het leven verloor, werd Khar echter bij de verkiezing in Lahore op 19 okt. door de PPP-kandidaat met een verschil van ca. 15.000 stemmen verslagen.
Op 31 okt. traden Khar en Ramay toe tot de oppositionele Moslem Liga, aldus *AP*. Zij kondigden aan, dat 3 leden van de Nationale Vergadering en 12 leden van het provinciale parlement van Pendsjaab hun voorbeeld zouden volgen. Daarmee lijkt de breuk tussen Khar en Bhoetto na een vriendschap van 13 jaar definitief.

Aftreden minister

Op 18 dec. 1974 aanvaardde premier Bhoetto het drie dagen eerder ingediende ontslag van Khurshid Hasan Meer, de minister van arbeid, gezondheid, sociale zaken en bevolkingsplanning. Meer had hiertoe besloten, nadat de minister van religieuze zaken, Maulana Kausar Niazi, hem in het openbaar van corruptie had beschuldigd. Meers verzoek om een gerechtelijk onderzoek van alle beschuldigingen i.z. corruptie en malafide praktijken van ministers ging vergezeld van een aanklacht aan het adres van minister Niazi inzake corruptie, chantage en het te gronde richten van anderen. Toen de betreffende passage uit zijn ontslagbrief in de pers werd doodgezwegen, schreef Meer in een tweede brief aan Bhoetto, dat Niazi's personeel in het ministerie van voorlichting de pers onder druk had gezet. (Niazi was tot okt. 1974 ruim twee jaar minister van voorlichting.) Bhoetto besliste op 18 dec., dat een rechter van het hooggerechtshof een onderzoek zou instellen naar Meers optreden.
Deze had tevens ontslag genomen als plv. secretaris-generaal van de regerende Pakistan People's Party (PPP).

In commentaren werd het heengaan van Meer een verdere fase genoemd in de strijd tussen conservatieve (Niazi) en radicale elementen in de regering, die eerder reeds tot het ontslag van de ministers J. A. Rahim (in juli 1974) en Mubashir Hasan (in okt. 1974) had geleid (pag. 783/3-'74).

Op 10 jan. 1975 werd Hafeezullah Cheema beëdigd als minister van arbeid, gezondheid, sociale zaken en bevolkingsplanning, terwijl zijn vroegere post van staatsminister van wetenschap en technologie werd overgenomen door Shahzada Saeedur Rashid Abbasi.
Op 17 jan. werd Mubashir Hasan benoemd tot secretaris-generaal van de PPP als opvolger van J. A. Rahim. Deze verklaarde de volgende dag, dat hij niet als secretaris-generaal van de PPP was afgetreden en dat de benoeming van Hasan dus onjuist was. Hij beschuldigde Bhoetto ervan in zijn kwaliteit van voorzitter van de PPP te zijn afgeweken van het verkiezingsmanifest van de partij. De mensen, die Bhoetto tot partijleider hadden gemaakt en die nu geholpen hadden bij de verkiezingszege van 1970, zaten nu in de gevangenis, aldus Rahim.
De in okt. 1972 afgetreden staatsminister Meraj Mohammed Khan (pag. 436/3-'73) werd maanden na zijn arrestatie door een speciaal tribunaal op 9 jan. 1975 veroordeeld tot 4 jaar gevangenisstraf.

Oproep Bhoetto aan Afghanistan

Op 2 nov. jl. berichtte de *FAZ* vanuit New Delhi, dat premier Bhoetto zich voor een verzoening met Afghanistan had uitgesproken en zich bereid had verklaard tot een bezoek aan Kaboel, wanneer het buurland zijn aanspraken op de Pakistaanse provincies Baloetsjistan en NWFP zou laten varen. Hij deed een beroep op president Daoed zich „niet langer in vreemde aangelegenheden te mengen", maar vrede met Pakistan te sluiten.

Reeds in juli 1974 had Bhoetto president Daoed aangeboden een vriendschapsverdrag te sluiten. Op 27 juli 1974 stelde hij voor een niet-inmengings- en non-agressieverdrag te sluiten, mits Afghanistan zijn aanspraken op de Pathanengebieden in de Pakistaanse provincies Baloetsjistan en North-West Frontier Province zou opgeven. Als Afghanistan echter aan die aanspraken vasthield, dan behield Bhoetto zich het recht voor steun te verlenen aan separatistische stromingen onder de Oezbeken, Tadjiken, Turkomanen en Hazara's in Afghanistan. Door de Afghaanse ambassadeur in India werd gezegd dat de twee gebieden „geen integraal bestanddeel van Pakistan" zijn. (The Times, Financial Times, NZZ, FAZ, NRC/H'blad, KCA)
(Vor. ber. pag. 332/2 e.v.-1974)

Uitgevers: Int. Uitg. en Handelmij „Systemen Keesing" B.V., Ruysdaelstraat 71-75, Amsterdam - N.V. Algemene Uitgeverij Keesing, Keesinglaan 2-20, B 2100 Deurne-Antwerpen.

VERDEELD ANGOLA ONAFHANKELIJK

Na bijna vijf eeuwen koloniale aanwezigheid hebben de Portugezen op 10 nov. bij monde van hun Hoge Commissaris, admiraal Leonel Cardoso, in Angola de souvereiniteit overgedragen aan het „Angolese volk". De per 11 nov. ingaande onafhankelijkheid van Angola was conform art. 4 van het op 15 jan. te Alvor getekende onafhankelijkheidsakkoord (pag. 187 e.v.) tussen de Portugese regering en de drie bevrijdingsbewegingen MPLA, FNLA en UNITA. Maar voor de rest was dit akkoord vervallen, daar de eenheid onder de bevrijdingsbewegingen te enen male ontbrak.

Op 11 nov. riep MPLA-leider Agostinho Neto in Loeanda de Volksrepubliek Angola uit met hemzelf als president. Dezelfde dag proclameerde FNLA-leider Roberto Holden in Ambriz (100 km ten noorden van Loeanda) de Democratische Volksrepubliek Angola. Samen met de UNITA o.l.v. Jonas Savimbi werd een gezamenlijke Raad van de Revolutie gevormd, die „tot de verovering van Loeanda" zou zetelen in Nova Lisboa, dat werd herdoopt in Huambo. Vertegenwoordigers van FNLA en UNITA hadden daartoe op 10 nov. 's avonds te Kinsjasa (Zaïre) een „constitutionele acte" getekend, op grond waarvan het FNLA de president (voorzitter van de Raad van de Revolutie) zou aanwijzen en de UNITA de premier van de regering.

De Volksrepubliek werd vervolgens de jure erkend door de SU, zeven Oosteuropese staten (Hongarije, Polen, Joego-Slavië, Roemenië, Bulgarije, Tsjechoslowakije en de DDR), een aantal Afrikaanse staten (Mozambique, Guinee-Bissau, de Kaapverdische republiek, Sao Tomé en Principe, Kongo, Mali, Guinee, Mauritius, Ethiopië, Algerije, Mauretanië, Somalia) en voorts door de Mongoolse Volksrepubliek, Cuba, Syrië, Brazilië, Noord- en Zuid-Vietnam. De Democratische Volksrepubliek was tot 17 nov. nog door geen enkel land formeel erkend.

Tegenover deze diplomatieke winst voor de Volksrepubliek Angola staat echter een militair verlies. Het tot Cabinda en het centrum van het eigenlijke Angola beperkte grondgebied (zie kaart pag. 741) wordt aangevallen vanuit het noorden bij Quifangondo en vooral vanuit het zuiden. Daar veroverden eenheden van FNLA, UNITA en blanke huurlingen (Portugezen en Zuidafrikanen) omstreeks 7 nov. de havensteden Lobito en Benguela (wat op 15 nov. door een MPLA-woordvoerder werd toegegeven), terwijl op 13 nov. de kuststad Novo Dedondo voor de MPLA verloren ging. Volgens *The Observer* (16-11) vechten ook geregelde Zuidafrikaanse troepen aan dit front, al wordt dit door de Zuidafrikaanse regering ontkend.

Tegenover de door de MPLA gemelde aanwezigheid van Zaïrese militairen in het noorden, staan beschuldigingen van het FNLA en UNITA van een groeiende strijdmacht van Cubanen aan de zijde van de MPLA plus de aanwezigheid van Russische militairen.

De laatste ontwikkelingen, die ertoe hebben geleid dat Portugal een Angola in grote chaos en vol buitenlandse wapens achterliet, hadden het volgende verloop. (Vor. ber. pag. 321 e.v.)

Gevechten eind mei/begin juni

Nadat het bezoek van de Portugese minister van buitenlandse zaken, Ernesto Melo Antunes, aan Angola (13-15 mei), geen concrete resultaten had opgeleverd, werd de strijd tussen MPLA en FNLA, die in begin mei volgens *Reuter* (18-5) 500 à 1.000 doden* had gevergd, op 28 mei hervat.

Terwijl bij de gevechten van eind maart (pag. 321) en eind april/begin mei (pag. 323) het initiatief aan de kant van het FNLA zou hebben gelegen, zou dit eind mei van de MPLA zijn uitgegaan. Het *Angola Bulletin,* dat geheel achter de MPLA staat, schreef in zijn aflevering van aug./sept. o.a.:

„Eind mei besluit de leiding van de MPLA het initiatief niet langer bij het FNLA te laten, maar zelf tegenmaatregelen te nemen. Om verdere aanvallen op Loeanda te voorkomen dient een einde te komen aan de ongelimiteerde aanvoer van wapens en soldaten uit Zaïre voor het FNLA. In strijd met de akkoorden doet het Portugese leger niets aan de bewaking van de grens tussen Angola en Zaïre; het FNLA is daar oppermachtig. (... Er) worden grote hoeveelheden voedsel uit Angola naar Zaïre overgebracht, waardoor het voedselgebrek van Zaïre naar Angola dreigt over te slaan.

Om zowel aan de wapen- als aan de voedseltransporten een einde te maken, besluit de MPLA ten zuiden van de twee noordelijke Angolese provincies Uige en Zaïre een „nieuwe grens" in te stellen. Het FNLA reageert hierop met een felle jacht op aanhangers van de MPLA in deze twee noordelijke provincies. Doordat ook het Portugese leger zich meer en meer uit deze gebieden terugtrekt, is dit gebied sinds begin juni practisch van Angola afgescheiden en bij Zaïre gevoegd. Op deze gebeurtenissen reageert de MPLA weer door het FNLA te verdrijven uit het achterland van Loeanda en uit Cabinda. Alleen in Loeanda zelf en in de grotere plaatsen in het midden en zuiden van Angola zijn alle drie de bewegingen dan nog met troepen en bureaus aanwezig . . ."

De Portugese Hoge Commissaris, generaal Antonio da Silva Cardoso, sprak in een op 30 mei gepubliceerd communiqué van te voren beraamde gewelddaden van de MPLA tegen het FNLA in Noord-Cuanza.

Er deden zich op 28 mei ook gevechten voor in Caxito, een MPLA-bolwerk ten noorden van Loeanda, waarheen het FNLA een week eerder troepen vanuit Loeanda had teruggetrokken. Bij de gevechten zouden vooral onder de Europeanen slachtoffers zijn gevallen. Dezelfde dag riep Jonas Savimbi, de UNITA-leider, op tot vrede, nadat hij eerdere besprekingen had gevoerd met

De laatste Portugese Hoge Commissaris voor Angola, admiraal Leonel Cardoso, draagt Angola over aan „het Angolese volk".

* Andere bronnen gaven aanzienlijk hogere cijfers: Die Zeit (30-5) sprak van tegen de 3.000 doden, Angola Bulletin (juni/juli) van 2.000 à 5.000.

MPLA-leider Agostinho Neto en FNLA-leider Roberto Holden, die hij op 27 mei samen met president Moboetoe van Zaïre in Kinsjasa ontmoet had.
Op 3 juni braken gevechten uit in en rond de stad Cabinda. De dag erop deelde de oliemaatschappij Cabinda Gulf mee, dat zij al haar personeel terugtrok uit Melongo, de terminal. Vijf nachten duurde de strijd in de enclave Cabinda voort, welke ertoe leidde dat dit gebied praktisch geheel in handen van de MPLA kwam.
Ook werden begin juni ernstige gevechten gemeld uit Carmona (ca. 200 km ten noordoosten van Loeanda). In het noorden werd de strijd op verschillende plaatsen beëindigd via besprekingen op een lager niveau, waarbij MPLA en FNLA overeenkwamen dat een van beide partijen zich uit de stad of streek terugtrok. Het belangrijkste van deze plaatselijke akkoorden werd, volgens S. Bosgra van het Angola-Comité in *NRC/H'blad* (24-6), op 4 juni gesloten in Carmona: „Na bittere gevechten werd daarbij overeengekomen dat de MPLA en haar strijdmacht FAPLA de twee noordelijke provincies van Angola, Uige en Zaïre, ontruimt..."
Tevens werd de strijd in de hoofdstad Loeanda hervat, waarbij de tot dusver „neutrale" UNITA ook werd betrokken, nadat op 6 juni aanvallen op het hoofdkwartier van de UNITA waren uitgevoerd, waarvoor deze organisatie het Portugese leger en de MPLA verantwoordelijk stelden. Een gezamenlijke oproep van de militaire leiders van de drie organisaties op 6 juni 's avonds sorteerde weinig succes.
Nadat in vier dagen van strijd een paar honderd mensen waren omgekomen, bezetten Portugese parachutisten op 10 juni de wapenarsenalen van FNLA en MPLA, omdat die voortdurend wapens aan volgelingen bleven uitdelen en in strijd met de afspraken zware wapens naar de hoofdstad hadden gebracht. Die dag openden Portugese militairen het vuur op FNLA-aanhangers, die tegen de opdracht van hun commandant in weigerden hun stelling bij het vliegveld van Loeanda te ontruimen.
De gevechten gingen gepaard met een grote uittocht van Angolezen naar het platteland; sinds aug. 1974 zouden 60.000 Afrikanen Loeanda hebben verlaten, al waren velen van hen sindsdien teruggekeerd; tevens vertrokken vele Portugese burgers uit Angola, sinds 13 mei

Een MPLA-militair in Loeanda.

1975 2300, aldus een militaire woordvoerder op 9 juni te Lissabon terwijl de Angolese regering op 11 juni meedeelde, dat zij sinds het begin van het jaar 20.400 paspoorten had uitgereikt aan Portugese kolonisten. Meer dan 200.000 hadden een spoedige evacuatie aangevraagd. Op 13 juni demonstreerden ca. 300 blanken in Loeanda voor vervoermogelijkheid naar Portugal.

Akkoord van Nakuru

Inmiddels had president Kenyatta van Kenia pogingen in het werk gesteld om de leiders van de drie bevrijdingsbewegingen naar zijn land te halen voor gemeenschappelijk overleg, nadat UNITA-leider Savimbi daarover in de eerste week van juni gesproken had met de Keniase minister van buitenlandse zaken, Munyua Waiyaki, in Nairobi. Op 16 juni begonnen de leiders van de drie bewegingen onder voorzitterschap van Kenyatta hun besprekingen in de Keniase stad Nakuru. Volgens een officieel communiqué bereikten de drie leiders de eerste dag overeenstemming over maatregelen „die fundamenteel zijn voor het opnieuw vestigen van vrede in heel Angola". Na de tweede dag werd gemeld, dat de leiders het eens waren geworden over de wijze waarop het functioneren van de overgangsregering gestroomlijnd kan worden, terwijl gewerkt werd aan een plan voor een verenigd leger. In een gezamenlijk communiqué na de derde dag van het overleg werd gesteld, dat de leiders het eens waren geworden over „het afstand doen van partijposities ten gunste van Angolees nationalisme" en over de noodzaak duizenden burgers te ontwapenen. In het communiqué van 19 juni 's avonds werd meegedeeld dat over de vorming van één nationaal leger door de drie bewegingen overeenstemming was bereikt. Ook was men het eens geworden over de status van de voormalige Katangese gendarmes en Zambiaanse dissidenten uit Barotseland, die ten dele in het Portugese koloniale leger dienden.

Volgens Le Monde (21-6) hadden die Katangezen, van wie in 1962 enkele duizenden naar Angola waren gekomen, zich na 25 april 1974 aan de kant van de MPLA geschaard. Daarentegen werden de betreffende Zambianen, die in conflict zijn met hun regering, door de MPLA gewantrouwd, aldus The Times (20-6).

Volgens FNLA-leider Roberto Holden was ook een principeakkoord bereikt om „de burgerbevolking van Angola te ontwapenen". Deze deelde tevens mee, dat er geen sprake was van een uitstel van de onafhankelijkheidsdatum (11 nov.), maar dat over de daaraan voorafgaande verkiezingen nog moest worden gesproken. Wel was er overeenstemming bereikt over een herziening van de samenstelling van de voorlopige regering, aldus Roberto Holden, die geen details vermeldde.
Op 21 juni werd door de drie bevrijdingsbewegingen het zg. akkoord van Nakuru ondertekend, dat volgens de *NZZ* (23-6) niet veel meer was dan een „intentieverklaring". *Le Monde* (24-6) gaf de volgende opsomming van de voornaamste besluiten:

— Het presidentiële college, dat Angola tijdens de huidige overgangsperiode bestuurt, wordt uitgenodigd commissies te vormen, die tot taak hebben de burgerbevolking te ontwapenen.

— Een permanente militaire commissie van de drie partijen, die onder controle van het presidentiële college staat, zal worden belast met het organiseren van de nationale strijdkrachten, waarvan de effectieve sterkte niet boven 30.000 man mag komen. De strijdkrachten van de drie bewegingen zullen geleidelijk worden geïntegreerd volgens een tijdschema, dat door de nieuwe commissie zal worden bepaald. Die moet de supervisie op de demobilisatie van de overtollige troepen uitoefenen. De Katangese en Zambiaanse huurlingen moeten onmiddellijk worden ontwapend.

— Het comité van nationale defensie, dat ingesteld is sinds het akkoord van de Algarve van 15 jan., wordt belast met het „versterken van de integratie van de gemengde strijdkrachten" (die niet efficiënt worden geacht) „hun structuren en het functioneren ervan". De opleidingskampen van elke bevrijdingsbeweging zullen worden opgeheven, gemeenschappelijke garnizoenen zullen worden ingesteld, en de nieuwe eenheden zullen op uniforme leest worden geschoeid (t.a.v. krijgstucht, hiërarchie, insignes, kleding enz.).

— Een kieswet zal uiterlijk op 15 juli worden afgekondigd. De kiezers, die in augustus en september zullen worden geregistreerd, zullen in oktober worden opgeroepen om een constituerende vergadering te kiezen, die „begin november" bijeen zal komen aan de vooravond van of ter gelegenheid van de proclamatie van de onafhankelijkheid.

— Een nationale commissie voor de vluchtelingen zal tot taak hebben om de terugkeer naar huis te controleren, te steunen en te coördineren van verscheidene honderdduizenden Angolezen, die naar de buurlanden zijn uitgeweken tijdens de koloniale oorlog.

— Het akkoord van Nakuru voorziet een reeks maatregelen om de a.h.w. verlamde economie van het land weer op gang te brengen.
De op de hoofdwegen opgerichte barricades zullen moeten worden opgeheven.

— De ondertekenaars van het akkoord van Nakuru verzekeren, dat zij „een klimaat van politieke verdraagzaamheid en van nationale eenheid binnen de politieke en ideologische diversiteit van Angola" willen scheppen. Zij beloven „een eind te maken aan elke vorm van geweld en intimidatie van de militanten, alsmede om onmiddellijk alle gevangenen vrij te laten", die door elk van de bewegingen worden vastgehouden. Het akkoord van Nakuru „garandeert" de drie bewegingen ook „het recht op vrije politieke activiteit in ongeacht welk deel van het land". Het bevestigt opnieuw, dat de enclave Cabinda tot Angola behoort.

Deze verplichtingen worden voorafgegaan door een soort collectieve zelfkritiek van de drie bewegingen. Zij erkennen hun „gebrek aan onderlinge verdraagzaamheid". Zij verwerpen „het bestaan van beweerde invloedszones en van gebieden met een verondersteld militair overwicht" alsmede de „militaire botsingen (...) die de toestand verergeren doordat die het tribalisme, het regionalisme en het rassisme bevorderen".
Met het oog op de verslechterende economische toestand werd de overgangsregering opgeroepen tot het voortbereiden van vergaande spaarmaatregelen, het heropenen van de havens van Loeanda en Lobito, het energiek optreden tegen stakers en het tegengaan van salariseisen, het treffen van anti-inflatiemaatregelen, het bestrijden van de smokkel van diamanten door de betreffende gebieden tot militaire verboden zones te verklaren, en het verbeteren van de verbindingen tussen Loeanda en andere bevolkingscentra (Financial Times, NZZ 23-6).

De strijd om Loeanda

Afgezien van een incidentele schietpartij in Loeanda op 23 juni bleef het in Angola betrekkelijk rustig tot 9 juli. Op de avond van die dag braken in Loeanda gevechten uit tussen MPLA en FNLA, die onafgebroken voortduurden tot 14 juli, toen het FNLA vrijwel uit de hoofdstad was verdreven.
Die dag, toen er al minstens 300 doden waren gevallen en ca. 1500 personen (meest burgers, maar ook Portugese militairen) gewond waren geraakt, arriveerde de Portugese minister van buitenlandse zaken, Ernesto Melo Antunes, ter plaatse. Hij wilde „een laatste poging" tot bemiddeling ondernemen, maar waarschuwde tevens dat Portugese troepen gereed stonden om „zeer krachtig" in te grijpen tegen de agressors. Hij verklaarde voorts o.a.: „Ik ben bereid tot alles mijn toevlucht te nemen, inclusief een beroep op internationale lichamen, niet alleen om te verzekeren dat vrede zal zegevieren maar om te waarborgen dat er een geschikt platform voor onafhankelijkheid zal zijn".
Overigens werd Portugal er zowel door het FNLA als door Zaïre van beschuldigd steun te verlenen aan de MPLA.

In een FNLA-verklaring, die in de nacht van 12 op 13 juli te Kinsjasa werd uitgegeven, werd gemeld, dat de militaire eenheden en de politieke delegaties van het FNLA in Angola „in een permanente staat van alarm" waren gebracht en dat zij opdracht hadden gekregen „verzet te bieden tegen de militaire staatsgreep, die geïnspireerd werd door Lissabon en zijn agenten" in Angola. „Portugese troepen, gesteund door pantsereenheden, die rechtstreeks onder bevel staan van de MFA in Angola, zijn tussenbeide gekomen aan de zijde van de MPLA, die haar troepen heeft geconcentreerd voor een totale aanval op de FNLA-installaties in Loeanda", aldus het FNLA. Dit stelde dat de MPLA beoogde „de macht in de hoofdstad te grijpen en een neo-kolonialistische dictatuur in te stellen, gesteund door het militaire en sociaal-imperialistische regime in Lissabon".
Op 14 juli beschuldigde de regering van Zaïre „de Portugese strijdkrachten" ervan „in een flagrante schending van de geest en de letter van het Portugees-Zaïrese communiqué getekend te Kinsjasa op 1 juni 1975, materieel de troepen van een van de bevrijdingsbewegingen te helpen, en zelfs aan hun kant te vechten". (Het betreffende communiqué was uitgegeven na afloop van besprekingen van een Portugese delegatie o.l.v. Vitor Alves met de Zaïrese regering na een conflict tussen beide staten over een uitlating van Rosa Coutinho, de voormalige Portugese Hoge Commissaris in Angola, in het blad Afrique-Asie, nl. dat het regime-Moboetoe in Zaïre zou vallen als de MPLA in Angola aan de macht zou komen, aldus NRC/Handblad (d.d. 24 juni).
Op 15 juli verklaarde de (FNLA-)premier van de Angolese overgangsregering, Johnny Eduardo, te Kinsjasa o.a.: „Het is bewezen, dat degenen die de tanks besturen die aan de kant van de MPLA-soldaten strijden, soldaten van de strijdkrachten van Portugal zijn."

Op 15 juli werden ca. 300 Portugese militairen vanuit Lissabon naar Loeanda overgebracht.
Op 17 juli keerde minister Melo Antunes onverwacht in Lissabon terug. Hij bracht secretaris-generaal Waldheim van de VN op de hoogte van de spoedmaatregelen, die Portugal in Angola zou nemen als de toestand zich daar niet zou verbeteren, terwijl tevens werd gemeld dat Portugal bij de VN een verzoek om voedselhulp voor Angola zou hebben ingediend. Diezelfde dag kwamen Portugese troepen in Loeanda in actie om een eind te maken aan de plunderingen en vernielingen. Tevens werd bericht, dat de MPLA de plaats Salazar (250 km ten zuidoosten van Loeanda) onder controle had gekregen en dat er felle botsingen plaatsvonden in Henrique-de-Carvalho en in Luso in het oosten van Angola. Op 20 juli brak een zware strijd uit om het fort Sao-Pedro-da-Barre bij Loeanda, waarheen ca. 600 man FNLA-troepen zich had teruggetrokken,

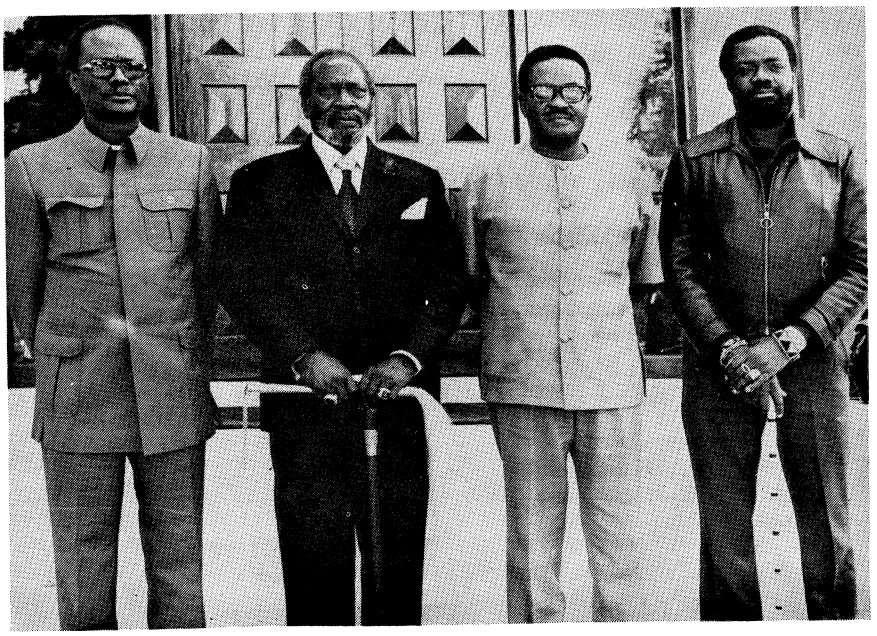

Tijdens beraad in Nakuru v.l.n.r. Roberto Holden, Kenyatta, Neto en Savimbi.

die door MPLA-troepen werden omsingeld. Een Portugese woordvoerder, die niet inging op de aanhoudende geruchten over een op handen zijnd FNLA-tegenoffensief uit het noorden, maakte melding van hevige gevechten bij Caxito (ca. 65 km benoorden Loeanda).

Reeds op 19 juli had de Portugese minister Melo Antunes te Rome verklaard, dat de Portugese regering besloten had het FNLA te beletten Loeanda te heroveren om een bloedbad onder de burgerbevolking te vermijden. Een Portugese militaire woordvoerder te Loeanda zei op 21 juli, dat het Portugese leger FNLA-troepen zou beletten de hoofdstad binnen te trekken. Van FNLA-zijde werd gereageerd met de mededeling, dat „de regering van Lissabon de oorlog heeft verklaard aan het FNLA", die gevolgd werd door een oproep tot „een algemeen offensief tegen de neo-kolonialistische Portugezen, agenten van het sociaal-imperialisme en hun bondgenoten, waar die zich ook bevinden".

Tegelijk werd echter door de overgangsregering bekendgemaakt, dat op 22 juli te middernacht een bestand van kracht zou worden.

Terwijl dit tweede bestand binnen een week in Loeanda nauwelijks functioneerde, veroverden FNLA-troepen op 25 juli de stad Caxito op de MPLA. Daniël Chipenda, nu plv. secretaris-generaal van het FNLA, zei tegenover *AFP*, dat zijn troepen naar Loeanda oprukten om de leiding van het land in handen te nemen. Op 26 juli deelde het FNLA mee, dat Roberto Holden voor het eerst in 14 jaar naar Angola was teruggekeerd om persoonlijk het bevel over de opmars naar Loeanda op zich te nemen. Dat 5000 man sterke leger zou op 27 juli het dorp Sassa (45 km ten noorden van Loeanda) hebben veroverd.

In Loeanda, waar op 27 juli bij een schietpartij tussen MPLA- en Portugese militairen ca. 20 MPLA-leden werden gedood, begonnen buitenlanders op advies van hun diplomatieke vertegenwoordigingen op grote schaal te vertrekken. De oproep van MPLA-leider Neto op 28 juli tot terugtrekking van de Portugese troepen uit Angola werd door Portugal genegeerd, terwijl het op 29 juli een beperkte censuur invoerde voor berichten uit Angola.

Diezelfde dag werd bericht, dat de stad Malange (ca. 350 km ten oosten van Loeanda) door FNLA-troepen zou zijn ingekomen na enkele dagen van hevige strijd, terwijl andere FNLA-eenheden onder Chipenda de stad Henrique de Carvalho zouden zijn genaderd. Ook werden vervolgens gevechtsactiviteiten ten zuiden van Loeanda gemeld, in Novo Redondo, Porto Amboim en Gabela. Volgens *AFP/UPI* (31-7) scheen het FNLA bezig de laatste opening in de ring rond Loeanda te sluiten.

De OAE en Cabinda

Tijdens de 25ste zitting van de OAE-ministerraad (18-28 juli) te Kampala werd besloten de leiders van de drie Angolese bevrijdingsbewegingen plus de militaire commandanten uit te nodigen voor de OAE-topconferentie, terwijl de drie bewegingen voorts werden opgeroepen onmiddellijk hun vijandelijkheden te staken en af te zien van het gebruik van geweld om hun politieke geschillen te regelen. Tijdens de topconferentie (28 juli-1 aug.) te Kampala werd op aanbeveling van de secretaris-generaal besloten onmiddellijk een commissie naar Angola te zenden (bestaande uit vertegenwoordigers van Oeganda, Ghana, Guinee, Libië, Marokko, Nigeria en Somalia) om tussen de drie bevrijdingsbewegingen te bemiddelen en de OAE-defensiecommissie verslag uit te brengen over het eventueel sturen van een OAE-vredesmacht naar Angola. Bovendien werd op Portugal een beroep gedaan zijn verantwoordelijkheid als de „legale autoriteit" te aanvaarden en maatregelen te treffen om aan het bloedvergieten een eind te maken. Het zenden van een OAE-bemiddelingscommissie was o.a. bepleit door UNITA-leider Savimbi, maar was op verzet gestuit bij de MPLA en FNLA.

Terwijl de UNITA op 9 jan. door het bevrijdingscomité van de OAE als derde bevrijdingsbeweging in Angola was erkend, weigerde de topconferentie een woordvoerder van het bevrijdingsfront FLEC uit Cabinda als spreker toe te laten, daar dit front door de OAE niet als bevrijdingsbeweging werd erkend.

Het ging daarbij om de voorzitter van FLEC-Kinsjasa, Luis Ranque Franque. Deze riep op 1 aug. te Kampala de onafhankelijkheid van Cabinda uit. Op 13 aug. stelde hij in Kinsjasa de eerste regering van zijn land voor, waarvan hij zelf als staatshoofd fungeerde; dit kabinet bestond uit 12 ministers en 5 staatssecretarissen o.l.v. premier Francisco Xavier Lubota, een vroegere secretaris-generaal van het FNLA.

Op 25 juli had een andere FLEC-vleugel te Parijs de vorming van een voorlopige revolutionaire regering van Cabinda bekendgemaakt o.l.v. Nzita Henrique Tiago en met Luizi Ballu als minister van buitenlandse zaken. De legitimiteit en representativiteit van deze regering werd door FLEC-Kinsjasa betwist in een op 27 juli uitgegeven verklaring. (Zie ook pag. 189 e.v.)

Voortzetting strijd

Op 1 aug. arriveerde een Portugese bemiddelingsmissie bestaande uit admiraal Rosa Coutinho, generaal Carlos Fabiao en majoor José Canto e Castro in Loeanda, terwijl de start van een Portugese luchtbrug voor evacuatie uit Angola per 4 aug. werd aangekondigd. Ca. 135.000 Portugezen zouden het land toen reeds hebben verlaten.

Op 2 aug. vertrok de Portugese Hoge Commissaris, generaal Silva Cardoso, onverwacht van Loeanda naar Lissabon. Zijn vertrek werd door de MPLA als een overwinning gezien, omdat hij zich te welwillend tegenover het FNLA zou hebben betoond. FNLA en UNITA protesteerden tegen Cardoso's vertrek.

UNITA, die zich in deze fase van de strijd afzijdig had gehouden, mobiliseerde op 5 aug. haar troepen en gaf die opdracht terug te schieten in geval van provocatie. Volgens berichten uit Loeanda en Johannesburg vochten UNITA-eenheden die dag bij Lobito aan de zijde van het FNLA tegen de MPLA. Ook die dag beschuldigde de MPLA het FNLA ervan gebruik te maken van blanke huurlingen en steun te krijgen van Zuid-Afrika. Terwijl enerzijds van lokale bestandsovereenkomsten sprake was (o.a. Malanje, Lobito en Benguela), werden anderzijds nieuwe botsingen tussen MPLA en FNLA gemeld nu in Cabinda. Er ontstond ook een machtsvacuüm in het noorden en oosten van Angola door de overhaaste terugtrekking van de Portugese troepen. De strijd op verschillende fronten vergde ook steeds meer slachtoffers; alleen bij de slag om Malanje zouden honderden doden zijn gevallen, grotendeels burgers; in de laatste weken zijn meer mensen omgekomen dan in de 14 jaar van de koloniale oorlog, aldus de *NZZ* (8-8).

Op 7 aug. trok het FNLA zich uit de overgangsregering terug tot de terugkeer van generaal Silva Cardoso. Op 8 aug. werden gevechten tussen MPLA en UNITA bij de grens met Namibië gemeld.

Na verdere gevechten in Loeanda trokken FNLA en UNITA op 10-12 aug. hun troepen uit de hoofdstad

terug; ook de evacuatie van het fort Sao-Pedro-da-Barre werd gemeld. *NRC / H'blad - Le Monde* (12-8) schreef o.a.:

„De regionale en etnische opdeling van Angola, die allang dreigde, is op deze manier in een versnelling geraakt, het FNLA heeft Zaïre als ruggesteun en is heer en meester in Bakongo, de geboortestreek van Roberto Holden. De MPLA is de baas in Loeanda en het gebied daar om heen, territorium van de Kimbundustam, waartoe Neto behoort. De situatie in het zuiden is nog wat vaag maar de UNITA schijnt de macht in handen te hebben in het gebied om Nova Lisboa, waar de grootste bevolkingsgroep van Angola woont, de Oviambundu's, waartoe Savimbi behoort.
De veranderingen, die hebben plaatsgevonden sinds het FNLA werd verdreven uit Loeanda, een maand geleden, lijken dus in de richting te gaan van een militaire en etnische balkanisatie van Angola. Maar veel is nog vaag en veranderingen blijven mogelijk.
Tot nu toe waren de troepen van de UNITA er meestal in geslaagd om zich afzijdig te houden van de gevechten, waarin de twee andere rivaliserende bewegingen gewikkeld waren. De in het binnenland gestationeerde Portugese troepen schijnen zich nu zo zeer te hebben teruggetrokken, dat Savimbi zich gedwongen zag om weer mee te gaan doen. Het lijkt er op dat de UNITA heeft gekozen. Dat zal ook verklaren waarom zij is afgestapt van het principe van een overgangsregering en waarom er op verschillende plaatsen een coalitie is ontstaan tussen troepen van het FNLA en van de UNITA . . ."

Portugal neemt bestuur over

Op 14 aug. maakte de waarnemende Portugese Hoge Commissaris, generaal Antonio L. F. Ferreira de Macedo, bekend dat hij wegens het ontbreken van een functionerende overgangsregering namens de Portugese republiek de volledige bestuurlijke bevoegdheden over Angola tot zich had getrokken. De MPLA liet weten, dat zij de overgangsregering niet zou verlaten en dat haar ministers en staatssecretarissen hun werkzaamheden gewoon zouden voortzetten.
Op 26 aug. benoemde Portugal een nieuwe Hoge Commissaris voor Angola, admiraal Leonel Cardoso. Op 29 aug. schortte Lissabon officieel de akkoorden van Alvor op, die op 15 jan. met de drie bevrijdingsbewegingen waren gesloten. Alleen aan de datum voor de onafhankelijkheid, 11 november, wordt niet getornd. Het bestuur in Angola zal voortaan „geleid en gecoördineerd" worden door de Hoge Commissaris, maar de feitelijke macht blijft berusten bij de overgangsregering. Om een goed functioneren van deze regering weer mogelijk te maken benoemt Portugal op 3 september zes „directeuren-generaal" in plaats van de zes vertrokken ministers van UNITA en FNLA. Alle nieuwbenoemde directeuren-generaal zijn sympathisanten van de MPLA: vier Afrikanen, een blanke Angolees en een Portugees, aldus *Angola Bulletin* (oktober).
Op 5 sept. arriveerde de nieuwe Hoge Commissaris, Leonel Cardoso, in Loeanda, waar hij o.a. door de MPLA-ministers werd verwelkomd. Hij „beperkte zich tot het goedkeuren van de voorstellen van de MPLA, omdat deze beweging alle activiteiten in de hoofdstad in handen heeft", aldus het Portugese dagblad *O Seculo* (16-9).
Nadat de MPLA zich op 12 aug. uit Nova Lisboa, de hoofdstad van de provincie Huambo, had moeten terugtrekken, die evenals Silva Porto, de hoofdstad van de provincie Bié, in handen van de UNITA was, boekte de MPLA eind augustusbegin september forse terreinwinst. De FNLA-opmars uit het noorden bleef bij Caxito steken, dat op 10 sept. door de MPLA heroverd werd, en ook een FNLA-offensief om via Malanje een doorbraak naar het zuiden (de UNITA) te bewerkstelligen mislukte.
De MPLA won medio augustus de slag om Lobito, verdreef FNLA en UNITA vervolgens uit het hele kustgebied en kreeg daarna een groot deel van het grensgebied met Namibië in handen. Sinds 25 aug. controleerde de MPLA de steden Pereira de Eca, Humbe en Rocadas. Het *Angola Bulletin* (oktober) berichtte voorts:
„De MPLA komt duidelijk als sterkste beweging uit de strijd in Angola te voorschijn. Van de twintig belangrijkste steden zijn er veertien in handen van de MPLA. Van de zestien provincies van het land zijn er elf grotendeels of geheel in handen van de MPLA; UNITA en FNLA bezetten elk twee provincies, terwijl het praktisch onbevolkte Cuando-Cubango in het uiterste zuidoosten nog buiten de strijd is gebleven. Van groot belang is ook, dat de MPLA alle mijnbouwgebieden van het land en een zeer groot deel van de industriële zones in handen heeft. De noordelijke gebieden die in handen van het FNLA zijn, zijn koffiegebieden, waar ongeveer de helft van de Angolese koffie wordt geproduceerd. Het UNITA-gebied is voornamelijk een landbouwgebied. Vooral het feit dat de MPLA de macht heeft in (het olierijke) Cabinda is van groot belang . . ."
In de loop van oktober veranderde de militaire situatie en verliest de MPLA terrein aan FNLA/UNITA, die in toenemende mate steun van blanke militairen zouden krijgen.
Zie hiervoor een volgende aflevering.

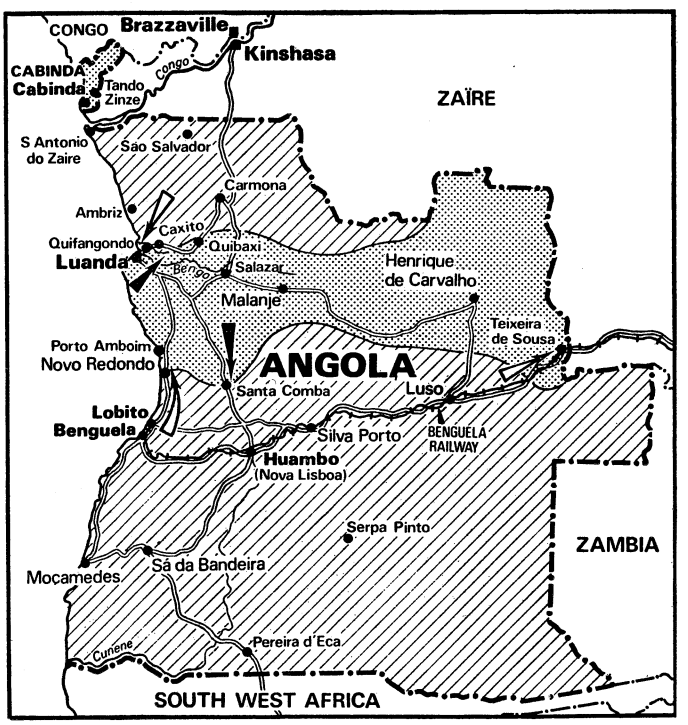

Het met schuine strepen aangeduide gebied is min of meer in handen van FNLA/UNITA (The Economist 15-11)

BELGIË

KAMERDEBAT OVER HERSTELPLAN

Terwijl het sociaal-economische crisisoverleg tussen werkgevers en werknemers voortduurde — zonder dat alsnog een akkoord naderbij kwam — werd in het parlement gedebatteerd over de mededeling, waarvan premier Tindemans op 15 okt. voorlezing had gedaan (pag. 675/1).
Het debat begon eerst in de Kamer, waar de socialistische fractie een ongewoon groot aantal sprekers naar het gestoelte zond, om te bewijzen dat het herstelplan van de regering op de meeste punten ontoereikend of ondoeltreffend was, en om te stellen dat de vrije-markteconomie moet worden vervangen door een democratisch geplande economie. De socialisten vroegen o.m. dat de energiesector een openbaar statuut zou krijgen; dat het Rijk voor de helft zou participeren in het kapitaal van de privébanken en -spaarfondsen; en dat een openbare holding zou worden opgericht met evenveel middelen en macht als de grote particuliere holdings.
De Volksunie-fractie wees insgelijks het herstelplan af en verweet de regering de bal steeds opnieuw terug te kaatsen naar de sociale partners. De woordvoerders van de regeringsgezinde fracties zeiden premier Tindemans hun steun toe, maar formuleerden wel diverse wensen i.v.m. de uitvoering van het plan.
Op 25 okt. keurde de Kamer met 107 tegen 75 stemmen en 5 onthoudingen, tot besluit van het debat, volgende door de fractievoorzitters van de meerderheid ingediende motie goed.

„De Kamer,

na de regeringsmededeling te hebben gehoord i.v.m. het programma i.z. economisch herstel, industriële en commerciële opleving en relance van de werkgelegenheid, wijst erop dat de overlegeconomie aan ons land grote diensten heeft bewezen door een beleid mogelijk te maken, waarbij regering, parlement en sociale gesprekspartners waren betrokken;

keurt de houding van de regering goed, die erin bestaat ook in deze crisistijd dezelfde sociale gesprekspartners de kans te laten mee te werken aan het tot stand komen van een passend en zo rechtvaardig mogelijk inkomensbeleid;

vertrouwt erop dat de sociale gesprekspartners hun bekommernis voor de Belgische economie en haar concurrentievermogen zullen waarmaken;

wijst er met nadruk op, dat het gaat om de werkgelegenheid van duizenden landgenoten;

betuigt haar instemming met het regeringsprogramma i.z. economisch herstel;
is van mening dat de regering haar programma i.z. noodzakelijke inkomensmatiging van alle inkomens moet realiseren, met behoud van het beginsel van de koppeling van de lonen aan het indexcijfer en met de zorg om de van de verschillende bevolkingsgroepen gevraagde inspanning billijk te verdelen, elk volgens zijn vermogen; en dat het in die geest ook past de indexering van de parlementaire vergoeding te beperken;

en gaat over tot de orde van de dag."

De Senaat die het kamerdebat nog eens overdeed, keurde op 30 okt. met 98 tegen 61 stemmen en 5 onthoudingen een soortgelijke motie goed.

Sociaal overleg afgesprongen

Een nieuwe topconferentie van de sociale partners op 31 okt. leverde geen resultaat op en maakte een (voorlopig) einde aan de besprekingen tussen werkgevers en werknemers.
Het Verbond van Belgische Ondernemingen drong er nog maar zwakjes aan op een herziening van de loon-indexkoppeling, maar vroeg dat een jaar lang door de vakbonden geen loonsverhogingen zouden worden gevraagd, en evenmin kostenverzwarende maatregelen op het gebied van de sociale zekerheid worden opgelegd aan het bedrijfsleven. Er werd ook gevraagd de patroonsbijdragen voor de kinderbijslagen te verminderen en het stelsel van de kredieturen op te schorten.
Van vakbondszijde werd ingestemd met het beginsel van een loonmatiging, maar werden loonstop en indexhervorming verworpen. Er werd voorgesteld loonsverhogingen door te voeren in die sectoren, die het goed maken, en de bedragen te storten in een solidariteitsfonds voor het brugpensioen, dat op aanvraag door de werknemer zou worden verleend van 60 jaar af. De aldus door vervroegde pensionering vrijgekomen betrekkingen zouden worden toegekend aan jonge werklozen. (Het brugpensioen dat thans, bij ontslag om economische redenen, kan worden gegeven, is een door de werkgever betaalde bijslag op de 60% werkloosheidsvergoeding; de bijslag bedraagt de helft van het verschil tussen die vergoeding en het te derven nettoloon.)
Van werkgeverszijde werd negatief gereageerd op het brugpensioenvoorstel en een andere formule verdedigd: de verlaging van de pensioengerechtigde leeftijd tot 63 jaar, met uitbetaling van het gewone pensioen door het pensioenfonds maar zonder de aftrek van 5% per jaar vervroegd pensioen.

Op 3 nov. besprak het politiek kernkabinet, onder voorzitterschap van premier Tindemans, de mislukking van het sociaal overleg. Het besloot tot nieuwe, afzonderlijke contacten met de sociale partners en de partijvoorzitters van de meerderheid over te gaan, met het oog op de indiening van definitieve regeringsvoorstellen.

Regeringsbeslissing

Na een laatste reeks ontmoetingen van de premier met partijleiders, werkgevers en werknemers, hakte de regering op 7 nov. de knoop door. Na de kabinetsraad werden volgende beslissingen bekend gemaakt:

1. Om de tewerkstelling van jongeren aan te moedigen wordt bij de wet op het economische herstel verplicht gesteld dat:

- alle openbare besturen en ondernemingen met 100 werknemers, per gedeelte van 100 tewerkgestelden, een jonge stagiair van minder dan 30 jaar aanwerven voor de duur van 6 maanden, tegen betaling van 75% van het loon, en van 90% indien de stage met 6 maanden wordt verlengd;

- bij wijze van proef voor 1976 een vrijwillig brugpensioen op aanvraag wordt ingevoerd in ondernemingen met ten minste 50 werknemers. Daarvoor komen in aanmerking: de werknemers van minimum 62 en max. 64 jaar en de werkneemsters van min. 58 en max. 59 jaar; zij moeten worden vervangen door een werknemer van minder dan 30 jaar.

2. Om de loonstijging te matigen, zal de wet bepalen dat:

- in 1976 worden geblokkeerd: de dividenden op het peil van 1974, de tantièmes 1975 op 75% van het vorige niveau, alle huurprijzen, de wedden van de leden van de regering, de tarieven, barema's, abonnementen en honoraria van de vrije beroepen;

- alle cao's die na 31 okt. 1975 verstrijken, met 9 maanden worden verlengd;

- de kosten van alle nieuwe voordelen die toch aan de werknemers worden toegekend (lonen, arbeidsduur, voordelen in natura, enz.) fiscaal niet aftrekbaar zijn en ten bedrage van 48% worden belast. De opbrengst van die belasting gaat naar een solidariteitsfonds. Die belasting loopt eveneens voor 9 maanden;

- De nieuwe cao's worden niet algemeen bindend verklaard bij KB en gelden dus niet voor de werkgevers die niet aangesloten zijn bij een organisatie die het akkoord sloot;

- de ondernemingen die nieuwe voordelen toekennen, krijgen geen vergunning om hun prijzen te verhogen, krijgen evenmin expansiesteun of steun in geval van moeilijkheden, en kunnen die nieuwe voordelen niet aanvoeren om her-

ziening van een prijzenovereenkomst te bekomen;

- de mechanismen van koppeling van de lonen aan de index blijven ongewijzigd. Het gedeelte van de bezoldigingen boven de 40.000 fr bruto zal echter van 1 januari tot 30 sept. 1976 niet worden geïndexeerd.

3. Met het oog op de solidariteit tussen de sterke en de zwakke bedrijfssectoren bepaalt een wetsontwerp dat het brugpensioen wordt gefinancierd door een solidariteitsfonds, gesterkt door:

a) een uitzonderlijke en tijdelijke solidariteitsbijdrage ten laste van de vennootschappen die in 1976 een winst maken die het gemiddelde van de jaren 1972-74 met 10% overschrijdt. Die bijdrage is dan 1 deciem op de vennootschapsbelasting. Vrijstelling wordt verleend, indien de produktieve investeringen een nog te bepalen bedrag overschrijden.

b) de bovengenoemde 48%-belasting op nieuwe aan de werknemers toegekende voordelen.

4. Andere maatregelen:

- De werkgeversbijdrage voor de kinderbijslag wordt berekend op het niet-begrensd loon, maar de bijdrage wordt verminderd van 10,25 naar 7,75%. De bijdragen voor de beroepsziekten worden verminderd van 0,75 en 0,65% naar 0,70 en 0,60%.
- Bij KB worden de datum van de inwerkingtreding en van het bedrag van de sociaal-pedagogische toelage bepaald.
- De programmawet 1976 voorziet in een verlichting van de belastingdruk voor gezinnen met een bescheiden inkomen, waar beide echtgenoten werken, alsook in een gezinsaanpassing van de belastingen.
- De heffing van de bijdrage van 0,20% voor de kredieturen wordt in 1976 opgeschort.
- De nodige controlemaatregelen worden opgenomen, met het oog op een verdere prijsdaling.

Na afloop van de kabinetsraad verklaarde premier Tindemans dat over de essentiële punten van deze beslissingen niet meer met de sociale partners zal worden onderhandeld; wel kan nog worden gepraat over de concrete modaliteiten van toepassing.

STRIJD TEGEN BELASTINGONTDUIKING

De Bankcommissie heeft op 4 nov. meegedeeld dat zij, samen met het ministerie van financiën en het centraal bureau voor de kleine spaarder, een onderzoek gaat instellen naar de verschillende vormen van belastingontduiking die in de banksector mogelijk zijn.
Het probleem van de fraude kwam in de openbaarheid, toen in de lente van 1975 het parket een onderzoek begon bij de Bank Lambert en de Bank van Brussel, die ervan verdacht werden klanten te hebben geholpen hun geld in het buitenland te plaatsen en de inkomsten daarvan te repatriëren zonder dat de roerende voorheffing werd betaald. De regering besloot daarop in het wetsontwerp op het bankstatuut een bepaling in te lassen, die de Bankcommissie de bevoegdheid geeft een einde te maken „aan mechanismen die tot doel of tot gevolg hebben de belastingontduiking te bevorderen". Die tekst werd goedgekeurd door het parlement. In uitvoering van de bepaling gaat thans een comité, bestaande uit vertegenwoordigers van de reeds gegenoemde organismen, trachten de mechanismen nader te omschrijven. Het comité moet ook een soort erecode uitwerken van de banken t.o.v. de administratie der belastingen en in hun relaties tot hun klanten.
Minister van financiën Declercq heeft van zijn kant in de Kamer verklaard, dat de belastingontduiking een delicaat probleem is, technisch en ingewikkeld, en dat het moeilijk is de graad van medeplichtigheid van de bank in het optreden van de klant te beoordelen. Ook heeft hij gewaarschuwd voor een mogelijke kapitaalvlucht in geval van een overdreven streng optreden van de overheid i.z. het bankgeheim.

SOCIALE VERKIEZINGEN

De verkiezingen die in april-mei 1975 plaatshadden voor de samenstelling van de ondernemingsraden en de comité's voor veiligheid en gezondheid, hebben slechts lichte verschuivingen gebracht in de verhoudingen tussen de vakverenigingen. Het algemeen resultaat is een stemmenverlies van anderhalf procent voor het linkse Algemeen Belgisch Vakverbond, vooral ten voordele van het Algemeen Christelijk Vakverbond.
Volgens de officieuze uitslagen, die betrekking hebben op 95% van de uitgebrachte stemmen, zijn de verhoudingen thans (tussen haakjes het verschil t.o.v. 1971):

ONDERNEMINGSRADEN

ABVV:	47,01%	(—1,65)
ACV:	46,83%	(+1,37)
ACLVB:	6,17%	(+0,29)

COMITÉ'S VOOR VEILIGHEID EN GEZONDHEID

ABVV:	45,46%	(—1,63)
ACV:	48,05%	(+1,25)
ACLVB:	6,33%	(+0,35)

(ACLVB = Algemene centrale der liberale vakbonden van België.)

NEDERLANDSE NAAM VOOR CMB

De Compagnie Maritime Belge, de grootste Belgische rederij met een kapitaal van 1,5 mrd fr en 25 schepen, zal m.i.v. 13 nov. ook een Nederlandse naam krijgen: Belgische Scheepvaartmaatschappij.

EVOLUTIE SOCIALE UITGAVEN

In het Algemeen verslag over de sociale zekerheid, uitgegeven door het ministerie van sociale voorzorg, wordt een overzicht gegeven van de economische en sociale evolutie van de sociale zekerheid over de periode 1945-1974. Uit de cijfers blijkt o.a. dat de sociale uitgaven snel groeien. De ontvangsten van de SZ die in 1969 zowat 18,8% van het nationaal inkomen bedroegen, waren in 1973 opgeklommen tot 21,7%. Verwacht wordt dat in 1975 ruim 400 mrd fr zal worden uitgegeven tegen 260 mrd fr in 1973.
De som van de ontvangsten van de SZ voor werknemers en zelfstandigen beloopt in 1975 vermoedelijk 415,6 mrd fr tegenover 273,2 mrd fr in 1973. De verwachte uitgaven stijgen tot 403,2 mrd fr tegenover 258,9 mrd fr in 1973; daarvan gaat 378,5 mrd fr naar de sociale voorzieningen (240 mrd fr in 1973), de rest gaat naar personeels- en administratiekosten.
(Ter vergelijking: het nationaal inkomen evolueerde van 1.444 mrd fr in 1973 naar 1.930 mrd fr in 1975.)
De ontvangsten in de sector van de loonarbeiders bestaan hoofdzakelijk uit de werkgevers- en de werknemers-bijdragen. In 1973 bedroeg het totaal van de bijdragen 74,1% van de totale ontvangsten; voor 1974 kan het aandeeel worden geraamd op 73,4% en voor 1975 wordt andermaal een vermindering verwacht naar 71% (267 mrd op 376 mrd fr). De overheidstoelagen stegen daarentegen van 21,3% in 1973 naar 25,6% in 1975. In de sector van de zelfstandigen verloopt de verhouding van de bijdragen tot de som van de ontvangsten als volgt: 54% in 1973 en 50,9% in 1975. De zelfstandigen betalen in 1975 voor hun sociaal statuut 20,2 mrd fr, en de overheid zorgt voor 19,5 mrd fr toelagen.
Wat de beleggingen betreft, wordt een sterke stijging van de opbrengst genoteerd: van 1969 tot 1973 steeg de netto-opbrengst van 6,1 mrd naar 9,4 mrd fr of een vermeerdering met 55%.
Het Rijk gaf in 1969 ongeveer 14% van zijn lopende uitgaven aan so-

ciale toelagen uit; in 1973 was dit cijfer opgelopen tot 17%.

PROGRESSIEF ARTSENFRONT AANGEVOCHTEN DOOR ARTSENKAMERS

Het nationaal front voor een geneeskunde in dienst van het volk, dat ongeveer een twintigtal z.g. groepspraktijken (= vennootschappen van dokters), patiëntenraden en medische werkgroepen omvat, heeft half oktober meegedeeld dat m.i.v. 1 nov. 1975 de artsen, verpleegsters en kinesisten, die bij het front zijn aangesloten, geen remgeld meer zullen vragen. M.a.w. vanaf die datum zullen de bezoeken, raadplegingen en technische prestaties bij deze artsen en paramedici integraal door het ziekenfonds worden terugbetaald. Het nationaal front zegt dat de beslissing moet worden gezien in het brede perspectief van de strijd voor een socialistische maatschappij. Door te werken tegen terugbetalingstarieven wil het front ingaan tegen een politiek „die erop gericht is de arbeiders de niet-gerechtvaardigde verhoging van de welvaart der artsen te doen betalen."

Namens het Belgisch Verbond der Syndicale Artsenkamers heeft voorzitter dr. Wynen indirect de oorlog verklaard aan deze en soortgelijke progressieve artsen; hij heeft namelijk bij de Orde der geneesheren een klacht ingediend tegen alle artsen die hebben meegewerkt aan het studierapport over de code van de medische plichtenleer, waarin o.m. de afschaffing van de Orde wordt bepleit. (Zie pag. 88/2)

RIJKSCONTROLE OP SABENA

Bij KB (staatsblad van 7 nov.) werd bij Sabena een „opdrachtgelastigde" aangesteld, die een absolute onderzoeks- en controlebevoegdheid heeft over alle diensten en activiteiten van de luchtvaartmaatschappij in België en het buitenland. Hij neemt deel aan alle vergaderingen van de beheersorganen, wordt ingelicht over alle bevoegdheidsoverdrachten en heeft toegang tot alle inlichtingsbronnen, documenten, boekhouding, briefwisseling en verslagen van Sabena en haar diensten.

De „opdrachtgelastigde" mag een beroep doen op de deskundigen van de verkeersminister, die het KB opstelde, en kan zich verzetten tegen elke beslissing die door Sabena getroffen werd.

In de functie werd benoemd K. Dierckx, directeur-generaal bij het bestuur van de begroting en van de controle op de uitgaven.

NEDERLAND

SYRIËRS BEËINDIGEN HONGERSTAKING

Het *NRC/H'blad* berichtte op 3 nov., dat de vier Syriërs, die een rijtuig van de Warschau-expres hadden willen kapen (pag. 650/1), en die op 22 okt. tot een jaar gevangenisstraf veroordeeld waren (pag. 695/3), hun hongerstaking beëindigd hebben. Direct na het uitspreken van het vonnis hadden zij aangekondigd in hongerstaking te zullen gaan.

Nadat was toegezegd, dat het internationale Rode Kruis en Amnesty International hen regelmatig mogen bezoeken en na gesprekken met hun advocaten besloten de vier hun hongerstaking te beëindigen. *(NRC/H'blad)*

KABINET AKKOORD MET TIJDELIJKE VERLAGING VAN VENNOOTSCHAPSBELASTING OVER 1975

Het kabinet heeft besloten akkoord te gaan met het in de Tweede Kamer aangenomen initiatief-wetsontwerp van KVP, AR en CHU over verlaging van de vennootschapsbelasting en verruiming van de zelfstandigenaftrek.

Dit betekent dat de vennootschapsbelasting over 1975 met één punt (van 48% naar 47%) zal worden verlaagd en dat de zelfstandigenaftrek van *f* 1200 tot *f* 1600 zal worden verhoogd. Dit kost de regering een bedrag van zo'n *f* 140 mln.

De ministerraad heeft op 24 okt. besloten dit initiatiefwetsontwerp van het CDA door minister Duisenberg van financiën te laten ondertekenen, zo verklaarde premier Den Uyl na afloop van de kabinetsvergadering. Beide maatregelen gelden uitsluitend voor 1975. Het kabinet voelt er volgens premier Den Uyl weinig voor de verlaging van de vennootschapsbelasting ook voor 1976 te laten gelden. Daartoe heeft het kabinet geen plannen en daarover heeft ook de Tweede Kamer geen duidelijke uitspraak gedaan, aldus de premier. *(SER-bulletin)*

(Vor. ber. pag. 548/3 - 1975)

EXTRA-STIMULERINGSPROGRAMMA 1976

De ministers Boersma van sociale zaken, Lubbers van economische zaken en Duisenberg van financiën hebben op 5 nov. de Tweede Kamer een nadere uitwerking toegezonden van twee onderdelen van het stimuleringsprogramma 1976 van *f* 3 mrd.

Het gaat om maatregelen tot behoud en uitbreiding van de werkgelegenheid in de industrie, de dienstensector en de landbouw (*f* 550 mln) en maatregelen, die met name gericht zijn op een betere onderlinge aanpassing van vraag en aanbod op de arbeidsmarkt (*f* 350 mln).

In de laatste troonrede (pag. 617/3 e.v.) en miljoenennota (pag. 619/3 e.v.) kondigde de regering het extra stimuleringsprogramma van *f* 3 mrd aan boven de structurele begroting-1976 en boven de reeds lopende conjuncturele maatregelen. Hiervan is ca. *f* 1,5 mrd voor lastenverlichtingen als bijdrage aan een matiging van de ontwikkeling der arbeidskosten in 1976; *f* 650 mln voor bestrijding van de werkloosheid in de bouwnijverheid; *f* 550 mln voor behoud en uitbreiding van de werkgelegenheid in industrie, dienstensector en landbouw; en *f* 350 mln voor overige maatregelen, met name gericht op een betere aanpassing van vraag en aanbod.

Bij de aan de Tweede Kamer gepresenteerde uitwerking van beide laatstgenoemde bedragen is op onderdelen rekening gehouden met verlangens, die tijdens de algemene politieke en financiële beschouwingen (pag. 659/1 e.v.) van de zijde der TK zijn geuit.

WERKGELEGENHEID IN INDUSTRIE ENZ.

De verdeling van de *f* 550 mln is als volgt:

1. Steun aan individuele bedrijven *f* 350 mln. In het kader van dit onderdeel zullen lopende activiteiten worden voortgezet en zal afzonderlijk aandacht worden gegeven aan de versnelling van overheidsorders. Voorts zal worden nagegaan hoe anderszins op verantwoorde wijze tot een versnelde besteding van begrotingsposten kan worden gekomen.

2. Gelden ter versterking van de structuur *f* 130 mln. Naast een intensivering van het sectorstructuurbeleid in het algemeen zal het komend jaar een nieuw initiatief worden opgenomen speciaal gericht op de zgn. speerpunten: industriële activiteiten, die voor ons land van groot belang kunnen zijn. Hiermee wordt beoogd financiële steun te bieden bij het aanpakken van nieuwe uitdagingen die zich kenmerken door een hoog risico en pas na vrij lange tijd vruchten afwerpen.

3. Exportfinanciering *f* 50 mln. Op het gebied van de exportfinanciering is onlangs besloten tot een reeks verbeteringen. De voornaamste daarvan is de uitbreiding van het Export Financierings Arrangement van de Nederlandse Bank tot anderhalf miljard gulden. Daarnaast zijn ook andere bijstellingen van belang. Om een flexibel beleid te voeren is eenmalig in dit programma een bedrag hiervoor gereserveerd.

4. Verhoging programma ontwikkelings-

kredieten *f* 20 mln. In dit programma zal opnieuw een bedrag van *f* 20 mln. beschikbaar worden gesteld om het plafond van het ontwikkelingskrediet te verhogen.

BETERE AANPASSING VRAAG EN AANBOD

De *f* 350 mln. voor maatregelen ter verbetering van de onderlinge aanpassing van vraag en aanbod op de arbeidsmarkt en ter verhoging van de kwaliteit van de arbeid, is als volgt verdeeld:

A. Algemeen werkende maatregelen (primair volwassenen) ..... *f* 130 mln

1. Plaatsingsbevorderende maatregelen:
de Tijdelijke Arbeidsplaatsen (T.A.P.)-regeling en de 30%-Loonkostenregeling .. *f* 20 mln

2. Scholing in samenwerking met bedrijfsleven ..... *f* 15 mln

3. Sociale maatregelen ter handhaving van arbeidsplaatsen en ter opvang bij herstructurering ..... *f* 65 mln

a. Verruiming werktijdverkorting.
De regering heeft besloten de mogelijkheid te openen tot het verlenen van een tegemoetkoming in een deel van de niet door de bedrijfsfondsen te vergoeden kosten binnen bepaalde grenzen en voor een periode van maximaal 9 maanden.

b. Sociale paragraaf bij herstructurering.
Ten aanzien van de sociale aspecten van bij herstructurering optredend ontslag heeft de regering besloten in bijzondere gevallen een tegemoetkoming in de kosten van een „sociale paragraaf" te geven.

4. Arbeidsplaatsenverbetering *f* 30 mln

B. Maatregelen ten behoeve van jeugdigen *f* 85 mln.

1. Stimulering vakopleiding van jeugdigen ..... *f* 40 mln

2. Scholing van jeugdig produktiepersoneel voor de confectieindustrie ..... *f* 10 mln

3. Intensivering interim-maatregel jeugdige werklozen. Hierin is begrepen een eenmalig bedrag van maximaal *f* 15 mln voor de plaatsing van ± 800 jeugdige hulpkrachten voor rijks- en gemeentepolitie ..... *f* 35 mln

C. Diverse Maatregelen *f* 135 mln.

1. Maatregelen gericht op opvang, training en plaatsing van rijksgenoten ..... *f* 15 mln

2. Maatregelen ten behoeve van de confectie-industrie *f* 10 mln

3. Tijdelijke uitbreiding personeel gemeentelijke sociale diensten ..... *f* 50 mln

4. Tijdelijke personele en materiële voorzieningen in verband met de uitvoering van de werkgelegenheidsprogramma's ..... *f* 10 mln

5. Experimenten m.b.t. vervroegd uittreden in de sectoren bouw en onderwijs .. *f* 35 mln
Op 11 juli 1975 heeft de ministerraad besloten experimenten te bevorderen terzake van vervroegd uittreden van oudere werknemers in bepaalde sectoren (bouw en onderwijs).
Een interdepartementale werkgroep beraadt zich over de verdere uitwerking, met name met betrekking tot de criteria voor deelname, het niveau van de uitkeringen en de wijze van financiering. Hierover zal nog overleg worden gepleegd met de betrokken sectoren.

6. Overige experimenten, alsmede onderzoekactiviteiten *f* 15 mln

Mede door middel van onderzoek en experimenten wil de regering trachten een weg te vinden om te voorkomen dat categorieën, die om diverse redenen niet goed kunnen concurreren binnen het totale aanbod van arbeid, eenzijdig zwaar worden getroffen door de werkloosheid. Hierbij zal de ontwikkeling op de arbeidsmarkt nauwlettend worden gevolgd. Zo zal onder meer worden nagegaan in hoeverre de overheid kan bevorderen dat in het bedrijfsleven meer functies in deeltijd (part-time) beschikbaar komen, met name ook voor gehuwde vrouwen. Tevens wordt bezien welke mogelijkheden er op dit punt zijn bij de overheid. Ook zullen onderzoeken en experimentele projecten voor de werkgelegenheid in de sociaal-culturele sfeer en de volksgezondheidssector worden ontwikkeld, vooral ten behoeve van vrouwen.
Het sociaal-cultureel werk onder werklozen wordt geactiveerd.
De regering zal experimenten bevorderen met het doel om na te gaan of het behoud van vormen van service-verlening, die maatschappelijk waardevol zijn, zinvol is. (Ministerie van sociale zaken)

LOONGRENS VERPLICHTE ZIEKENFONDSVERZEKERING NAAR *f* 30.900

De loongrens van de verplichte ziekenfondsverzekering is voor 1976 vastgesteld op *f* 30.900 (was *f* 27.550) en het maximum dagloon waarover de premie wordt berekend op *f* 101 (was *f* 90).
Staatssecretaris Hendriks van volksgezondheid en zijn ambtgenoot van sociale zaken Mertens hebben dit vastgesteld overeenkomstig het advies van de Ziekenfondsraad.
Voor de toepassing van de loongrens wordt als loon aangemerkt het loon (inbegrepen gratificaties, vakantiegeld enz.), dat de werknemer vast is overeengekomen met de werkgever. Als peildatum voor de nieuwe loongrens geldt 1 nov. 1975. Dit betekent dat indien het vaste loon na 1 nov. 1975 het bedrag van *f* 30.900 overschrijdt, de werknemer het gehele jaar 1976 verplicht verzekerd blijft als hij bij dezelfde werknemer in dienst blijft. Als hij nadien bij een andere werkgever gaat werken, dan wordt het geldende loon in aanmerking genomen.
Personen van wie het totale (gezins)inkomen in 1975 onder het bedrag van *f* 30.900 is gebleven, kunnen in 1976 (blijven) deelnemen aan de vrijwillige ziekenfondsverzekering. (SER-bulletin)

SOWJET-UNIE

OVERLEG SU-LIBIË

De Libische premier majoor Abdel Salam Alloed heeft van 14-20 mei 1974 een bezoek aan de SU gebracht. Hij voerde er besprekingen met premier Kosygin en werd ontvangen door partijleider Brezjnew en president Podgorny. Het bezoek van Jalloed aan de SU betekende een aanzienlijke verbetering van de betrekkingen tussen Libië en de SU. Volgens het communiqué, dat na afloop gepubliceerd werd, „zijn nu alle mogelijkheden verzameld om progressieve en vruchtbare ontwikkeling van de betrekkingen" tussen de SU en Libië „te garanderen".
Enige maanden te voren werd er nog een heftige discussie gevoerd tussen persorganen in Libië en de SU.
Het bezoek van premier Alloed aan de SU was voorbereid in een gesprek, dat hij op 7 april 1974 in de Sowjet-ambassade in Parijs gevoerd had met de president van de SU, Podgorny. Beide staatslieden bevonden zich in Parijs i.v.m. de teraardebestelling van de overleden Franse president Pompidou.
In *Le Monde* van 23 mei 1974 werd bericht, dat volgens doorgaans goed ingelichte bronnen de besprekingen vooral op economisch niveau positief waren verlopen.
Meningsverschillen zouden zijn blijven bestaan m.b.t. de situatie in het Midden-Oosten i.h.a. en m.b.t. de Palestijnen i.h.b.
De Libiërs toonden zich „voor 60% voldaan" over de resultaten van de besprekingen over de levering van Sowjet-wapens aan Libië.
In Moskou zijn twee verdragen ondertekend; een handelsovereenkomst en een overeenkomst tot instelling van een gemeenschappelijke intergouvernementele commissie voor de ontwikkeling van de economische, technische en wetenschappelijke samenwerking.
Over het verloop van de besprekingen m.b.t. wapenleveranties — hieraan werd door de minister van defensie Gretsjko persoonlijk deelgenomen — is heel weinig naar buiten bekend geworden. Een Sowjet-expert merkte in dit verband tegen de Moskouse correspondent van *Le Monde* op, dat men er niet zeker van kon zijn, of president Kadhafi de anti-Sowjet-campagne zou hervatten.
In *Le Monde* werd nog opgemerkt,

dat een passage in het communiqué over de situatie in het Midden-Oosten een Libische concessie bevatte: de twee partijen „dringen nog eens aan op de onvoorwaardelijke en volledige terugtrekking van de Israëlische troepen uit de gebieden, die in 1967 zijn bezet en op het garanderen van de legitieme rechten van het Arabische volk van de Palestijnen".
De correspondent meent, dat dit de eerste maal is, dat Libië zich tevreden toont met alleen een Israëlische ontruiming van de bezette gebieden.

Kosygin naar Libië

Sowjet-premier Alexej Kosygin heeft van 12-15 mei 1975 een officieel bezoek aan Libië gebracht. Hij voerde besprekingen met de Libische premier Jalloed en werd ontvangen door president Kadhafi.
In de Libische hoofdstad Tripolis werden op 15 mei door de premiers van de SU en Libië twee overeenkomsten ondertekend, t.w. een verdrag over culturele samenwerking en een protocol over economische en technische coöperatie.
In het communiqué, dat aan het eind van Kosygins bezoek werd uitgegeven, werd geen melding gemaakt van de Geneefse vredesbesprekingen over het Midden-Oosten noch van het recht van bestaan van de staat Israël. Vermeld werd de „explosieve situatie" in het Midden-Oosten. Een veroordeling werd uitgesproken over de „Israëlische Zionistische agressie". Onderstreept werd de noodzaak om „alle bezette gebieden te bevrijden". Beide zijden bevestigden hun steun aan de Palestijnse zaak.
Kosygin heeft in Tripolis op 15 mei een onderhoud gehad met de leider van het Palestijnsce bevrijdingsfront PLO, Yasser Arafat.

Geruchten over militaire overeenkomst

Het Egyptische dagblad *El Ahram* meldde op 23 mei, dat tussen Libië en de SU een militair akkoord afgesloten was, waarbij de SU gebruik zou mogen maken van leger-, marine- en luchtbases op Libisch grondgebied en waarin Libië voor $ 4 mrd aan wapens in de SU zou aankopen.
„Krachtens het akkoord zal de SU Libië voorzien van duizenden tanks en geleide wapens", aldus *El Ahram*. „De SU heeft zich voorts verplicht Libië uit te rusten met alle ultramoderne wapens uit het Sowjet-arsenaal, dezelfde wapens, die zij geweigerd heeft aan de Arabische combattanten tegen Israël".
De Libische ambassadeur in Egypte, Miloud El Sadik Ramadan, ontkende de volgende dag de juistheid van het bericht van *El Ahram*. Hij stelde, dat de Libische revolutie, die de Britse en Amerikaanse bases op Libisch grondgebied afgeschaft had deze nooit zou vervangen door Sowjet-bases.
Vervolgens werd op 27 mei het bericht ook van de zijde van de SU ontkend. De *Prawda* van die dag sprak van „vijandige verzinsels, bedoeld om de Arabisch-Russische vriendschap te verstoren". In het commentaar van de *Prawda* werd overigens niet tegengesproken, dat de SU erin toegestemd had Libië van wapens te voorzien. Gezegd werd evenwel, dat het om veel geringere bedragen ging dan in de Egyptische pers vermeld.
Van Libische zijde werd nog bericht, dat er sprake was van wapenleveranties tot een waarde van $ 800 mln. Over Sowjet-bases in Libië zou niet gesproken zijn.
Niettemin kwam de Egyptische president Sadat op 28 mei in een interview met de *Los Angeles Times* op de kwestie terug. Hierin zei Sadat, dat de SU zich bereid verklaard had Libië wapens te verschaffen „van de modernste en geheimste ontwikkeling" tot een waarde van $ 12 mrd. Sadat stelde, dat de eerdere berichten geenszins overdreven waren, zoals de *Prawda* had gezegd. Bij deze wapenhandel ging het om de modernste wapens, die men zich maar voorstellen kon, aldus Sadat. Libië zou beleverd worden met tanks en vliegtuigen van de meest moderne soort. „De Russen hebben mij noch Syrië ooit zulke hoog ontwikkelde wapens geleverd". Naar de woorden van de Egyptische president heeft het Kremlin zich hiermee een twintigtot vijftigjarige aanwezigheid aan de zuidkust van de Middellandse Zee verschaft.
Militaire adviseurs uit de SU zouden zo lang voor instructie in het gebruik van deze wapens in Libië verblijven. Sadat noemde dit een feit, dat „de VS meer nog dan ons moest alarmeren".
In een interview met het Libanese weekblad *Al Diyar*, aldus het *NRC/H'blad* (28-6) en de *NZZ* (29-6), zei de Libische president Kadhafi, dat duizenden leden van het Libische leger in de SU worden opgeleid in het gebruik van de nieuwe wapens, die de SU aan Libië leverde. „De Russen vinden het moeilijk om experts te sturen naar ieder land, waaraan zij wapens verkopen. Zij geven er de voorkeur aan, dat wij onze mensen naar hun land sturen om daar getraind te worden. Er zijn al verscheidene eenheden een aantal maanden in de SU geweest, zelfs hele brigades", aldus Kadhafi. Hij zei ook, dat speciale aandacht werd besteed aan de opleiding van piloten en luchtafweertroepen.
Kadhafi ontkende, dat Libië de SU faciliteiten verleende voor luchtmacht- en marinebases in zijn land. „Dat is een belachelijk verhaal. Dat hebben we niet gedaan en de SU heeft daarom ook niet gevraagd".

Samenwerkingsovereenkomst inzake atoomenergie

De Libische minister van planning en wetenschappelijk onderzoek, majoor Omar Abdullah Meheishi, heeft van 26-30 mei een bezoek aan de SU gebracht. Hij en Semyon Skatsjkow, de voorzitter van de Sowjetstaatscommissie voor economische betrekkingen met vreemde staten, ondertekenden toen een overeenkomst over „samenwerking bij het gebruik van atoomenergie voor vreedzame doeleinden", waarbij de SU hulp aan Libië zal geven om het Libische energiepotentieel op basis van atoomenergie te ontwikkelen en Libische wetenschapsmensen te trainen.
Volgens berichten uit Libische bron zou deze overeenkomst o.m. het bouwen van een atoomcentrum in Libië met zich mee brengen, met inbegrip van een kernreactor met een capaciteit van twee megaWatt, die vergroot zal kunnen worden tot 10 megaWatt.
Verondersteld wordt, dat de reactor gevoed zal worden met uranium, die in Libië gewonnen wordt.
Deze overeenkomst betekent, dat de SU voor de eerste maal kernreactoren aan een Arabisch land zal leveren. Weliswaar bestaan er meer verdragen op het terrein van het vreedzame gebruik van kernenergie tussen de SU en Arabische landen — o.a. met Irak —, maar daarin is geen sprake van de leverantie van reactoren. *(AP, Reuter, AFP, UPI, NZZ, Le Monde, NRC/H'blad, The Times, FAZ)*

KOSYGIN IN TUNESIË

Sowjet-premier Alexej Kosygin is na zijn bezoek aan Libië (zie boven) doorgereisd naar Tunesië, waar hij van 15-17 mei voor een of-

ficieel bezoek verbleef. Hij heeft er besprekingen gevoerd met president Habib Bourguiba.
Het bezoek werd afgesloten met het uitgeven van een gemeenschappelijk communiqué, waarin o.m. gezegd werd, dat het Geneefse vredesoverleg over het Midden-Oosten spoedig zou moeten worden hervat, en dat de Palestijnse bevrijdingsorganisatie PLO eraan moest deelnemen op gelijke voet met de andere deelnemers.
De crisis in het Midden-Oosten zou moeten worden opgelost op basis van de VN-resoluties, die er betrekking op hebben; daardoor zou de Middellandse Zee een gebied van vrede kunnen worden.

In het communiqué betuigden beide zijden hun steun aan Zuid-Vietnam en Cambodja, nu de oorlog in Indo-China beëindigd was.
Voorts werd aangedrongen op de beëindiging van de „racistische regimes" in Zuid-Afrika en Rhodesië.
Tunesië en de SU willen de regelmatige wederzijdse contacten voortzetten en hun vriendschap ontwikkelen. Het communiqué zei, dat grote betekenis werd toegekend aan een komend bezoek aan de SU van de Tunesische president Bourguiba. (Reuter, Le Monde, DDP)

HANDELSVERDRAG MET VS OPGEZEGD

In okt. 1972 is tussen de SU en VS een handelsverdrag met een looptijd van drie jaar afgesloten (pag. 725/2-1972). Het moment van inwerkingtreding van deze wet was afhankelijk van het van kracht worden van een nieuwe handelswet in de VS. Deze wet werd door president Ford op 2 jan. van dit jaar ondertekend (pag. 267/2 e.v.-1975). De wet was echter door het congres op een dusdanige wijze geamendeerd, dat de in het verdrag overeengekomen wederzijdse toekenning van de status van meest begunstigde natie alleen kon plaats vinden, indien de SU haar emigratiebeleid — i.h.b. jegens haar joodse burgers — zou verruimen (het Jackson-Vanik-amendement).
De Amerikaanse minister van buitenlandse zaken Kissinger had in een briefwisseling met senator Jackson in okt. vorig jaar gezegd, dat de SU m.b.t. de versoepeling van de emigratiebepalingen toezeggingen had gedaan (pag. 732/1 e.v.-1974). Het Sowjet-persbureau *Tass* gaf echter op 18 dec. 1974 een verklaring uit, waarin het het bestaan van deze toezeggingen ontkende (pag. 268/1-1975). Tevens publiceerde het toen een brief, die de Sowjet-minister van buitenlandse zaken Gromyko op 26 okt. 1974 aan zijn Amerikaanse ambtgenoot geschreven had, en waarin hij aanvaarding van het amendement Jackson-Vanik een inmenging in de binnenlandse aangelegenheden van de SU noemde (pag. 268/2-1975).
Daaropvolgend werd in de Sowjetpers (o.a. de *Izwestia* van 21 dec., de *Prawda* van 22 dec. en de *Literatoenaja Gazeta* van 25 dec.) nogmaals sterke kritiek geoefend op het verband, dat het Amerikaanse congres legde tussen versoepeling van de Sowjet-emigratiebepalingen enerzijds en het toekennen van de status van meest begunstigde natie anderzijds.
Het feit, dat de nieuwe Amerikaanse handelswet van kracht werd in een vorm, waarin deze verbinding wel bestond, bracht de regering van de SU ertoe de autoriteiten van de VS er op 10 jan. van dit jaar van op de hoogte te brengen, dat het de wet beschouwde als in strijd met het handelsverdrag van 1972, als een inmenging in de binnenlandse aangelegenheden van de SU, en dat zij daarom het verdrag van 1972 niet in werking zou doen treden.
Deze ontwikkeling werd door de Amerikaanse minister van buitenlandse zaken Kissinger op 14 jan. op een persconferentie publiek gemaakt. De minister verklaarde toen o.m.:

„De Sowjet-regering heeft ons er nu van op de hoogte gesteld, dat zij niet handelsbetrekkingen kan aanvaarden, gebaseerd op de wetgeving, die recentelijk in dit land van kracht geworden is. Zij beschouwt deze wetgeving als in strijd zowel met het handelsverdrag van 1972, dat voorzag in een onvoorwaardelijke afschaffing van discriminatoire handelsbeperkingen, als met het beginsel van nietinmenging in binnenlandse aangelegenheden. De Sowjet-regering verklaart, dat zij niet van plan is een handelsstatus te accepteren, die discriminatoir is en onderworpen aan politieke voorwaarden, en dat zij, dientengevolge, het handelsverdrag van 1972 niet van kracht zal doen worden.
Tenslotte heeft de Sowjet-regering ons ervan op de hoogte gebracht, dat, als er door de VS verklaringen werden afgelegd in de termen, vereist door de handelswet, m.b.t. verzekeringen door de Sowjet-regering over zaken, die zij als binnen haar binnenlandse jurisdictie beschouwt, dergelijke verklaringen door de Sowjet-regering verworpen zouden worden."
„Met het oog op deze ontwikkelingen hebben wij besloten, dat op het ogenblik het handelsverdrag van 1972 niet in werking gebracht kan worden, en dat de president daarom niet de stappen daartoe zal ondernemen, die in de handelswet zijn voorzien."
„De regering betreurt deze wending van de gebeurtenissen. Zij heeft beschouwd en zal doorgaan te beschouwen ordelijke en wederzijds profijtelijke handelsbetrekkingen met de SU als een belangrijk element in de algemene verbetering van de betrekkingen. Zij zal vanzelfsprekend voortgaan alle beschikbare wegen te volgen naar een dergelijke verbetering, met inbegrip van het bereiken van wetgeving, die normale handelsbetrekkingen zal toestaan".

In de *Izwestia* van 18 jan. stond een artikel, waarin o.m. gezegd werd, dat de Sowjet-regering de „enig redelijke, enig mogelijke, juiste stap" had genomen met het afwijzen van de „beledigende voorwaarden, die door het Congres van de VS waren voorgesteld". Dit was niet „omdat het Kremlin de betekenis van de ontspanning had herzien, maar omdat ontspanning niet gebaseerd kan zijn op politieke afpersing — zij vereist wederzijds respect en onderhandelingen op gelijke voorwaarden".
Als een verdere repercussie tegen het niet toekennen van de status van meest begunstigde natie aan de SU door de VS suggereerde de politieke commentator van de *Prawda* in een tv-uitzending op 1 febr., dat de SU geen verdere betalingen meer zou verrichten op grond van het verdrag van 1972 over de aflossing van oorlogsschulden van de SU aan de VS (de lend-lease overeenkomst), tenzij de status van meest begunstigde natie aan de SU zou worden toegekend.

Commentaren

Het besluit van de SU om het handelsverdrag met de VS niet van kracht te doen worden is in de westerse pers uitvoerig becommentarieerd. Uit deze commentaren citeren wij de volgende fragmenten:

Le Monde, 16/1/75:

De Russische leiders verwerpen nu wat zij meer dan twee jaar lang stilzwijgend aanvaard hadden: de verkoop van een klein stukje nationale soevereiniteit voor een handvol dollars. Brezjnew had berust in voldoening aan de door senator Jackson gestelde voorwaarde; de samenwerking met de andere supermogendheden was hem wel enkele offers waard. Maar zo gaat het niet langer meer. Misschien hebben de leiders van het Kremlin er zich rekenschap van gegeven dat Amerika niet alle hulp kon verlenen die zij verwachtten, en dat het sop dus de kool niet waard was.
Kissinger heeft verklaard dat de verwerping van het handelsverdrag met de Verenigde Staten geen verhindering behoeft te zijn voor voortzetting van de ontspanningspolitiek. De Russische leiders zijn gezien hun late publikatie nog voorzichtiger. Niettemin is deze schrobbering in strijd met de sinds jaren geduldig uitgewerkte spelregels. De samenwerking tussen de beide supermogendheden was zowel op vrees als op wederzijds belang gefundeerd. De vrees voor een rechtstreekse confrontatie blijft, maar de economische „stimulans" voor nauwere samenwerking speelt bijna geen rol meer. Hebben de Russische leiders geoordeeld dat in deze crisisperiode geen enkele reden meer bestaat om de vriendschap met de

leidende kapitalistische mogendheid te cultiveren?
Sinds een jaar wordt te Moskou een debat gevoerd tussen de „ideologen" die de moeilijkheden van de kapitalistische tegenstander willen exploiteren, en de „realisten" die zo goed mogelijk willen profiteren van de rijkdommen van het andere kamp. Momenteel laat eerstgenoemde groep een luidere toon horen, maar de „realisten" hebben hun laatste woord nog niet gesproken. Wanneer Brezjnew zich handhaaft, zal hij dan geheel afzien van de politiek die hij jarenlang gevoerd heeft? En zijn de supermogendheden in deze waanzinnige en overbewapende wereld niet veroordeeld tot gezamenlijke controle van de oplaaiende branden?

☆

The Times geeft in zijn hoofdartikel van 16/1, toe dat aan de ontspanning een slag is toegebracht, maar waarschuwt tegen overdrijving. De lange-termijn-doeleinden van de Amerikaanse politiek behoeven geen wijziging en een alternatief voor de ontspanningspolitiek is in deze wereld moeilijk te bedenken. De enige les die men uit de verwerping van het handelsverdrag moet trekken, is dat veranderingen in de Sowjet-Unie zich langzaam voltrekken.
Détente betekent in de Sowjet-Unie niet precies hetzelfde als in de Verenigde Staten. De partij heeft een ander belang bij ontspanningspolitiek dan het leger, en het industriële complex stelt misschien weer andere prioriteiten. Er zijn bovendien aanwijzingen van geheel andere aard dat Brezjnews positie niet meer zo sterk is. Maar wellicht is de terugslag slechts van tijdelijke aard. De economische argumenten voor ontspanning moeten even klemmend zijn als ooit voor de Russische planners, en de Chinese intransigentie maakt een volte-face in de Russische politiek ondenkbaar. Terecht vermoedt Kissinger dat de emigratie van joden uit de Sowjet-Unie niet zal worden stopgezet.

☆

In de Frankfurter Allgemeine van 16/1 constateert Günter Gillessen dat de verwerping van het handelsverdrag met de impasses in de CEVS- en de SALT-onderhandelingen dit gemeen heeft, dat Moskou neen zegt tegen pogingen van het Westen om zich in de binnenlandse verhoudingen van de Sowjet-Unie te mengen. Het is evenwel te oppervlakkig de verwerping van het handelsverdrag te wijten aan de activiteiten van senator Jackson. Zowel Washington als Moskou handelen in de eerste plaats in overeenstemming met hun eigen politieke tradities.
Zij hebben een verschillende opvatting van veiligheid. Het Westen wil aan de Russische top slechts een zeer beperkt vertrouwen schenken zolang deze niet aan de controle van haar eigen burgers onderworpen is, terwijl de Russische leiders van een opening van de deur naar een democratische toekomst machtsverlies in eigen land vrezen. Achter het conflict tussen Kissinger en Jackson schuilt een worsteling om de vredesvoorwaarden tussen een open en een gesloten maatschappij.
Of nu het einde van de ontspanningspolitiek gekomen is, kan men niet zeggen, vervolgt Gillessen. Maar ook Moskou moet erkennen dat het streven naar een ontspanningsklimaat niet altijd succesvol kan blijven, wanneer er geen wezenlijke offers gebracht worden. Zonder een keer in het Russische machtsstreven schijnen de mogelijkheden voor een Westelijke toenadering langzamerhand uitgeput te raken.

☆

Yves Cuau accentueert in zijn commentaar in Le Figaro van 16/1, dat de verwerping van het handelsverdrag een grievend échec is voor Brezjnew en Kissinger. Uit alles blijkt dat Brezjnew zijn politieke lot in hoge mate verbonden had aan deze vorm van samenwerking met de vijand van gisteren. Kissinger verliest thans een goed deel van zijn internationale geloofwaardigheid en bovendien een nieuwe ronde in zijn uitputtingsoorlog met senator Jackson.
Ondanks de relatieve voorzichtigheid van beide partijen — die op 31 januari de onderhandelingen over SALT-2 zullen hervatten — lijkt de situatie bijzonder fluïde. Op alle grote hete punten ter wereld is de spanning herleefd. Men kan zich afvragen of de resultaten van Wladiwostok wel zo positief waren als president Ford het deed voorkomen. Het is mogelijk dat de terugslag voor de détente van beperkte aard blijft. Maar men dient in het oog te houden dat Kissinger in zijn bekendmaking de mogelijkheid van een algemene verharding van de Russische politiek niet heeft uitgesloten.

☆

In de International Herald Tribune van 16/1, noemt Victor Zorza de hierboven bedoelde opmerking een welbewuste waarschuwing aan het adres van de hardliners in Moskou. Kissinger voegde er aan toe, dat de Verenigde Staten zich in dat geval met grote beslistheid zouden verzetten.
Dat gelijktijdig de eerste Russische MIRV's zijn opgesteld en een Noordvietnamees offensief is begonnen, acht Zorza in dié zin een coïncidentie dat deze lang tevoren geplande ontwikkelingen toch wel plaatsgevonden zouden hebben. Maar de aanbieding van een handelsakkoord aan de Sowjet-Unie in 1972 hield nauw verband met het streven naar een vrede in Vietnam. Wanneer Washington zich niet meer aan de Parijse akkoorden gebonden zou achten omdat Hanoi ze geschonden heeft, zou de Sowjet-Unie een vermeerdering van de Amerikaanse hulp aan Saigon beantwoorden met nieuwe militaire hulpverlening aan Hanoi.
Wat de overeenkomst van Wladiwostok over wapenbeheersing betreft is het niet alleen Kissinger die verklaart dat er niets veranderd is. Ook de Russische leiders zullen stellig alles doen om na de verwerping van het handelsverdrag andere sectoren van de détente te redden. Al hangt het niet alleen van de regeringen in Washington en Moskou af of de ontspanning stand kan houden, wanneer zij hun inspanningen verdubbelen behoeft er geen blijvende schade te ontstaan.
De sfeer van de onderhandelingen zou kunnen verslechteren wanneer het Kremlin toegeeft aan de verleiding nieuwe kansen te benutten om de Russische belangen te bevorderen. De verzwakking van het Westen door de economische crisis zou zeker een der redenen kunnen zijn waarom Moskou het handelsverdrag verworpen heeft. Dit betekent niet dat de koude oorlog gaat terugkeren, maar dat de te voeren onderhandelingen veel harder dan tevoren kunnen worden. Het ergste wat wij volgens Zorza kunnen verwachten is een verandering van tempo, niet van koers in het Oost-West-beleid, en zeker geen terugkeer van de koude oorlog.

Het Kremlin, aldus Jonathan Steele in The Guardian van 16/1, heeft zich de uitspraak van Kissinger ter harte genomen dat onvoorspelbaarheid een vitaal onderdeel is van elke buitenlandse politiek. De verwerping van het handelsverdrag berust overigens, evenals alle Russische besluiten van de laatste jaren, eerder op een zorgvuldige afweging der nationale belangen dan op een belangrijke koersverandering. Het amendement-Jackson aangaande de emigratie der Russische joden was al moeilijk te slikken. Nadat het Amerikaanse Congres het maximum der Exim-kredieten bovendien nog op maar $ 300 mln gesteld had, had de overeenkomst alle aantrekkelijkheid verloren.
Het Kremlin stuurt niet op een nieuwe confrontatie aan, maar is stellig van oordeel dat enige Amerikaanse onzekerheid over de houding van de Sowjet-Unie geen slechte zaak is. Het lot van de CEVS, de Russische Midden-Oosten-politiek en de Russische reactie op een verergering van de energiecrisis zijn volgens Steele meer dan tevoren open vragen geworden.

☆

In The Financial Times van 16/1, biedt David Lascelles een analyse die nauw bij die van Steele aansluit. Hij voegt er aan toe dat er geen tekenen zijn dat Brezjnews ster dalende is. Diens buitenlands beleid is waarschijnlijk intact gebleven. Gezien zijn voorzichtig optreden en zijn zorg voor het prestige van de Sowjet-Unie zou het bovendien verwonderlijk zijn wanneer Brezjnew zelf niet achter de verwerping van het handelsverdrag gestaan zou hebben. Hij is ook slim genoeg om de stemming in het Politburo aan te voelen, en daar is hij veel meer man van de consensus dan men gewoonlijk aanneemt.

GROMYKO IN ROME

Minister Gromyko van buitenlandse zaken heeft van 27-29 juni een officieel bezoek aan Rome gebracht. Hij heeft er besprekingen gevoerd met zijn Italiaanse ambtgenoot Rumor, is ontvangen door premier Moro en hij had op 28 juni een audiëntie bij paus Paulus.
Over de besprekingen met minister Rumor merkte Gromyko op, dat vastgesteld was, dat de wederzijdse betrekkingen uitstekend waren. Alleen bleef de ontwikkeling van de politieke relatie achter in vergelijking met die op economisch en technisch gebied.
Van Sowjet-zijde was men bereid daar wat aan te doen; de Italiaanse regering had dezelfde wens te kennen gegeven.
Met de paus is gesproken over de R.-K. kerk in de SU. De grootste aandacht van de paus was uitgegaan naar het lot van de ong. 12,5 mln katholieken in de SU. Daarnaast was gesproken over vrede en ontwapening, met bijzondere verwijzing naar de vraagstukken van het Midden-Oosten en de Europese veiligheidsconferentie. *(UPI, FAZ, NZZ)*

CUBA

BETREKKINGEN MET DE VS

Na de ondertekening van het akkoord over voorkoming van de ontvoering van vliegtuigen en schepen tussen de VS en Cuba op 15 febr. 1973 (pag. 576/3 e.v.-1973) is er zeer langzamerhand enige verbetering gekomen in de verhouding tussen beide landen, een ontwikkeling die voorlopig culmineerde in een gedeeltelijke verlichting van het handelsembargo dat de VS tegen Cuba hadden afgekondigd. Aan dit besluit van Washington ging de opheffing van het embargo door de Organisatie van Amerikaanse Staten op 30 juli vooraf (pag. 730).
Hieronder geven wij een beknopt overzicht van de ontwikkeling van de relaties tussen de beide landen in 1974 en 1975.
Op 7 jan. 1974 verklaarde de Cubaanse ambassadeur in Mexico, Fernando Lopez Muino, dat Cuba bereid was besprekingen te openen met de VS over het herstel van de diplomatieke betrekkingen. Hij zei verder dat de aanwezigheid van de Amerikaanse marinebasis Guantanamo niet langer een belemmering was voor onderhandelingen. Havana had steeds gesteld dat het vertrek van de Amerikaanse basis een voorwaarde was om weer aan de onderhandelingstafel te gaan zitten.
Vanuit Washington werd op de mededeling van de ambassadeur gereageerd door een officiële woordvoerder van het State Department, die verklaarde dat de VS geen enkel initiatief zouden nemen om een nadere toelichting van Havana over het voorstel te krijgen.
Op 8 april 1974 keurde het Amerikaanse ministerie van buitenlandse zaken exportvergunningen goed waardoor de Argentijnse dochterondernemingen van drie grote Amerikaanse automobielfabrieken auto's mochten leveren aan Cuba. Deze leveringen vloeiden voort uit het Argentijns-Cubaanse handelsverdrag dat eerder afgesloten was.

Holt in Havana

Op 30 juni 1974 arriveerde Pat Holt, secretaris van de Senaatscommissie voor buitenlandse zaken, voor een tiendaags bezoek in Havana. Hij zou er besprekingen met leidende ambtenaren van de Cubaanse regering voeren. Zijn missie werd als een studiereis aangekondigd. Hij werd enige malen door Fidel Castro ontvangen.
Op 2 juli verklaarde Castro dat hij bereid was een ontmoeting te hebben met minister Kissinger als de VS hun handelsembargo zouden opheffen. „Deze heeft geen logische of morele rechtvaardiging," zo zei hij. De VS voerden wel handel met de socialistische landen in Europa. Waarom moest Cuba lijden van een blokkade die elke basis miste, zo vroeg hij. Castro zei verder dat het doel van het bezoek van Holt was om de commissie objectief voor te lichten over de stand van zaken in Cuba. Het bezoek was gesuggereerd door senator William Fullbright, de voorzitter van de commissie.
De Cubaanse regering beschouwde het initiatief van de commissie als positief, zo zei hij.

Diplomatiek plan

De *Washington Post* schreef op 31 aug. dat er een gedetailleerd diplomatiek plan was voorbereid „in volledige overeenstemming met dr. Kissinger" om een einde te maken aan het diplomatieke isolement van Cuba. De Mexicaanse minister van buitenlandse zaken, Emilio Rabasa, zou hierover op 29 aug. een onderhoud hebben gehad met president Ford.

Senatoren Javits en Pell door Castro ontvangen

Begin okt. 1974 waren twee vooraanstaande senatoren, Jacob Javits en Claiburne Pell, op Cuba. Zij werden ontvangen door Fidel Castro met wie ze een drie uur durend onderhoud hadden. Na afloop zeiden de senatoren de indruk te hebben dat Castro betere betrekkingen met de VS wenst. Zij spraken ook met de beide broers van de premier, Ramon en Raul Castro. Verder hadden zij een onderhoud van meer dan een uur met de minister van buitenlandse zaken Carlos Rafael Rodriguez en werden ze ontvangen door president Osvaldo Dorticos.

Vier Amerikaanse gevangenen vrijgelaten

Op 9 okt. '74 besloot de Cubaanse regering bij wijze van een „vriendelijk gebaar" naar de beide Amerikaanse senatoren vier Amerikaanse gevangenen vrij te laten.
Het waren David Bruce Niremburg, Susan Lane Brown, Philip Fred Burris en Richard Peter Johnson. De eerste twee werden op 17 sept. 1973 gearresteerd aan boord van een jacht dat in de Cubaanse wateren voer. Zij werden veroordeeld wegens het bezit van verdovende middelen. De twee anderen werden op 14 nov. 1970 gearresteerd nadat hun vliegtuig zonder toestemming op Cuba was geland. Zij werden veroordeeld wegens een poging verdovende middelen het land in te voeren.
Overigens verwierp de commissie voor buitenlandse zaken van het Amerikaanse Huis van Afgevaardigden half okt. 1974 met 22 tegen 4 stemmen een amendement waarin werd aangedrongen op opheffing van de blokkade van Cuba. De meerderheid van de Afgevaardigden vond de motie „prematuur".

In een interview dat begin december 1974 in het Amerikaanse tijdschrift „O u i" verscheen zei Castro veel achting te hebben voor minister Kissinger die hij een intelligente en realistische man achtte. Hij zei verder onderhandelingen met de VS over het aanknopen van diplomatieke betrekkingen toe te juichen. Kissinger was welkom als toerist en nadat de Amerikaanse economische sancties tegen Cuba zijn opgeheven kan hij ook als onderhandelaar komen, aldus Castro.
Hij zei ook dat als de VS dat wensen zij op een dag Cubaanse suiker kunnen kopen. „Wij hebben de blokkade niet afgekondigd" aldus Castro.

Kissinger sluit détente niet uit

Op 1 mrt. '75 hield de Amerikaanse minister van buitenlandse zaken in Houston een redevoering waarin hij o.a. aankondigde dat als de andere leden van de OAS zouden besluiten de handelssancties tegen Cuba op te heffen, de VS veranderingen overwogen in hun bilaterale relatie met Cuba. „Wij zien geen waarde in voortgezette tegenstellingen," aldus Kissinger, die verder bekend maakte dat er al „symbolische" stappen waren genomen, zoals de uitbreiding van het reisgebied voor de Cubaanse diplomaten in New York. Een formeel herstel van de betrekkingen met Havana, aldus Kissinger, zal ten zeerste beïnvloed worden door de buitenlandse politiek van de Cubaanse regering en in het bijzonder door haar militaire betrekkingen met landen van het andere halfrond.

McGovern in Cuba

Van 6 tot 9 mei was senator George McGovern, kandidaat voor het presidentschap in 1972, voor een bezoek in Havana. Hij sprak er o.a. met Castro.
Bij terugkeer in Washington zei de senator dat de volgende stap in het verbeteren van de betrekkingen tussen de beide landen door de VS gezet moest worden. Als een eerste

stap zou het handelsembargo opgeheven moeten worden. McGovern zei verder dat Castro hem gezegd had dat Cuba zeer geïnteresseerd was in de aankoop van medicijnen en voedsel. McGovern zei niet te kunnen inzien waarom de VS geen tarwe, rijst en zuivelprodukten aan Cuba konden leveren.

Vliegtuigontvoerders uitgewezen, terugbetaling van losgeld

Begin juni wees de Cubaanse regering twee mannen en een vrouw het land uit die in 1971 twee vliegtuigen uit de VS naar Cuba hadden ontvoerd.

Op 15 juni werd de 24-jarige Amerikaan Michael Lyn Hansen uitgewezen, die in 1972 uit protest tegen de Amerikaanse bombardementen op Noord-Vietnam een vliegtuig kidnapte en daarmee naar Havana uitweek.

Op 16 juni reageerde minister Kissinger op deze initiatieven, die hij als een eerste aanzet zag om tot een verbetering van de relaties te komen. Kissinger zei ook dat de vijandige houding tegenover Cuba geen essentieel aspect is van de Amerikaanse buitenlandse politiek.

Op 20 juni kondigde Castro aan dat door Cuba een bedrag van $ 2 mln aan de VS gerestitueerd was. Dit bedrag was in nov. 1971 door drie luchtpiraten geëist van de Southern Airways, die met een DC-9 van deze maatschappij naar Cuba waren uitgeweken.

Op 11 aug. toonde de voorzitter van de Senaatscommissie voor buitenlandse betrekkingen, John Sparkman, op een persconferentie in Washington de cheque met het bedrag erop vermeld. De cheque was gegeven aan een Congresdelegatie die Cuba had bezocht.

Volgens de senator was dit het duidelijke bewijs dat Cuba zijn betrekkingen met de VS wilde verbeteren.

Eind juni, begin juli, was afgevaardigde Charles Whalen op Cuba. Hij had op 2 juli een onderhoud met Castro. Whalen verklaarde na afloop dat hij bij president Ford zou pleiten voor een herstel van de diplomatieke betrekkingen tussen de beide landen.

Amerikaanse reactie op besluit OAS

In een reactie op het besluit van de OAS om het embargo tegen Cuba op te heffen op 30 juli genomen in San José (pag. 730) werd in Washington verklaard dat de VS bereid zijn „ernstige besprekingen" te beginnen met Cuba over de normalisering van de betrekkingen.

Een woordvoerder van het State Department zei dat de VS het OAS-besluit toejuichten.

Castro geeft ongelijk in rakettencrisis toe

Op 15 aug. publiceerde senator McGovern een verslag van zijn bezoek aan Cuba. Daaruit bleek dat Castro in gesprekken met de senator toegegeven had een vergissing te hebben gemaakt toen hij in 1962 probeerde te verhinderen dat door de Russen aangevoerde raketten uit Cuba werden verwijderd.

„Als mijn standpunt de overhand had gekregen, had een verschrikkelijke oorlog kunnen ontstaan. Ik had ongelijk", zo had Castro volgens McGovern over de rakettencrisis van 1962 gezegd.

McGovern zei dat Castro, met wie hij gedurende negen uur had gesproken, over de rakettencrisis onder meer het volgende vertelde: „Ik zou een veel harder standpunt hebben ingenomen dan de Russische partijleider Nikita Chroesjtsjow. Ik was woedend toen hij op een compromis aanstuurde. Maar Chroesjtsjow was ouder en wijzer. Achteraf realiseer ik me dat hij de juiste regeling met Kennedy wist te bereiken:

President John F. Kennedy maakte die regeling op 22 november 1962 bekend in een landelijk uitgezonden toespraak voor radio en televisie. Hij zei dat Chroesjtsjow ermee had ingestemd de Russische bommenwerpers en raketten van het eiland te verwijderen en dat de Amerikanen hadden toegezegd de marineblokkade op te heffen die was ingesteld nadat de regering in Washington had vernomen dat er Russische raketten op Cuba waren geïnstalleerd.

McGovern deed in zijn verslag de aanbeveling een einde te maken aan het Amerikaanse embargo tegen Cuba. Bovendien vond hij dat de Amerikaanse regering „uitdrukkelijk moet erkennen belang te hechten", aan het aanknopen van normale diplomatieke betrekkingen met het bewind in Havana.

Cuba, aldus McGovern, heeft hiertoe reeds stappen ondernomen door in 1973 een antikapingsovereenkomst met de Verenigde Staten af te sluiten en door kort geleden een bedrag van bijna twee miljoen dollar terug te geven.

„Deze gebaren verdienen een positief antwoord", zei McGovern in een bij zijn verslag behorende verklaring. „De enige stap van voldoende belang zou nu zijn het handelsembargo geheel in te trekken en met Cuba om te gaan op dezelfde basis als we omgaan met de andere belangrijke communistische mogendheden", aldus de senator.

Amerikaans embargo verlicht

Op 21 aug. maakte het State Department bekend dat het Amerikaanse embargo gedeeltelijk was opgeheven.

Het ministerie van buitenlandse zaken maakte de volgende maatregelen bekend die onmiddellijk van kracht zijn geworden:

1. Buitenlandse filialen van Amerikaanse ondernemingen mogen handel drijven met Cuba. Uitvoervergunningen zullen voor elke transactie apart worden verleend. De Amerikaanse regering behoudt zich het recht voor de verkoop aan Cuba van bepaalde strategische goederen te verbieden. Rechtstreekse handel tussen Amerikaanse ondernemingen binnen de VS en Cuba blijft echter verboden.

2. Koopvaardijschepen, onverschillig onder welke vlag ze varen, die een Cubaanse haven hebben aangedaan, mogen voortaan brandstof innemen in Amerikaanse havens.

3. Amerikaanse maatschappijen mogen voortaan levensmiddelen versturen naar landen die handel drijven met Cuba. Dit betekent in het bijzonder een verlichting voor Chili en Haïti. Deze maatregel moet echter door het Congres worden goedgekeurd.

Premier Castro van Cuba sprak zijn tevredenheid uit over de opheffing van bepaalde handelsbeperkende maatregelen tegen zijn land door de Verenigde Staten, maar zei daarbij dat de wederzijdse betrekkingen niet normaal gemaakt kunnen worden zolang niet alle sancties ongedaan gemaakt zijn.

Ter gelegenheid van het bezoek van president Echeverria van Mexico aan Havana zei Castro op een persconferentie: „De blokkade is gedeeltelijk opgeheven maar gehandhaafd in de vorm die ons treft."

De Cubaanse premier zei niet aan onderhandelingen met de VS over normalisering van de betrekkingen te kunnen beginnen zolang de belangrijkste voorzieningen in het embargo van 1962 niet waren ingetrokken. Overigens sloot hij de voortzetting van contacten met de VS niet uit.

In Vail, waar de Amerikaanse president Ford vakantie hield, zei perschef Ron Nessen: „Dit besluit heeft eigenlijk geen betrekking op de bilaterale betrekkingen met Cuba, eerder op onze betrekkingen met andere Amerikaanse staten."

BEZOEK BREZJNEW AAN HAVANA

Op 28 januari 1974 arriveerde de Sowjetrussische partijsecretaris Leonid Brezjnew voor een officieel bezoek in Cuba. Het was het eerste bezoek van Brezjnew aan het land. Hij werd vergezeld door minister van buitenlandse zaken Gromyko en door een aantal partij- en regeringsfunctionarissen.

De Cubaanse pers kondigde Brezj-

Partijsecretaris Brezjnew (l.) en premier Castro.

news reis aan als „het belangrijkste bezoek dat ooit aan ons revolutionaire vaderland is gebracht".
Op 29 januari voerden de beide leiders het woord op een grote massabijeenkomst op het plein van de revolutie in Havana.
Bij die gelegenheid prees Castro de ontspanningspolitiek van de Sowjet-Unie als „een bijzondere dienst aan de mensheid".
Hoewel Castro enkele bittere woorden sprak over de politiek van de VS toen hij in herinnering bracht hoe de Sowjet-Unie Cuba te hulp was gekomen op het moment dat Washington de economie van het eiland probeerde te verlammen, was de teneur van zijn rede toch verzoeningsgezind tegenover de Amerikaanse regering. Zo gebruikte hij geen enkele keer de term „Yankee-imperialisme" waarmee hij tot nog toe zijn redevoeringen doorspekte.
Blijkbaar doelend zowel op China als op dissidente groepen binnen de Sowjet-Unie sprak Castro van de „renegaten van revolutionair links die de Sowjet-Unie bekritiseren" en hij zei dat dit „pseudo-links de belangen van het imperialisme diende".
Brezjnew die na Castro sprak zei dat Moskou streefde naar ontspanning met de VS en verbetering van de betrekkingen tussen beide landen „wat nuttig is voor de wereldvrede". Volgens de partijsecretaris zijn de communisten niet voor „de export van de revolutie". Maar hij merkte ook op dat „export van de contrarevolutie eveneens misdadig is". Hieronder wilde Brezjnew verstaan „inmenging van buitenaf met het doel de soevereine wil van een revolutionair volk te onderdrukken".
Op 31 januari werd een verdrag over de samenwerking op het gebied van de burgerluchtvaart ondertekend. Het verdrag streeft naar een nauwere samenwerking bij het luchtvervoer, de vlieghavenuitrusting en de vorming van luchtvaartspecialisten na. Het verdrag werd ondertekend door de Sowjetrussische minister voor burgerluchtvaart Boris Boelgajew en de Cubaanse directeur voor burgerluchtvaart José Alvarez Bravo.
Aan het eind van het bezoek op 4 februari 1974 werd een gemeenschappelijke verklaring uitgegeven. Daarin riep de Sowjet-Unie de VS en andere westerse landen op een eind te maken aan de „economische en politieke blokkade van Cuba" en stelde zich achter de eis dat de VS zich moeten terugtrekken van de marinebasis Guantanamo.

In de verklaring staat verder dat de Sowjet-Unie bereid is Cuba te blijven steunen en dat beide landen krachtig zullen reageren op elke poging „een deel van de voorhoede van de wereldrevolutie tegen een ander deel op te zetten". Volgens Westerse diplomaten is deze passage kennelijk tegen China gericht.
De Sowjet-Unie en Cuba dringen erop aan in Latijns-Amerika af te zien van het gebruik van geweld of het dreigen hiermee en veroordelen de „terreur die door de fascistische militaire junta in Chili op grote schaal wordt uitgeoefend en het saboteren van het vredesakkoord inzake Vietnam".
Beide landen menen dat er dan pas vrede in het Midden-Oosten zal komen als de Israëlische troepen uit alle bezette Arabische gebieden zijn teruggetrokken.
Diplomaten in Moskou menen dat de passage over het afzien van geweld in Latijns-Amerika het definitieve einde betekent van de vroeger door Cuba gevoerde politiek, gericht op de „export van de revolutie".
Vlak voordat Brezjnew in Moskou arriveerde na zijn bezoek aan Cuba, verklaarde het officiële persbureau Tass dat „vele waarnemers menen dat dit bezoek een ontspanning zal brengen in de politieke atmosfeer op het westelijke halfrond". Volgens waarnemers werd hier gedoeld op de Amerikaans-Cubaanse betrekkingen.
Volgens het Russische dagblad Prawda was het bezoek van Brezjnew en Gromyko een ‚groot succes". Als gevolg van de reis, aldus het blad hebben de wederzijdse betrekkingen „een ongekende hoogte" bereikt. „Op het ogenblik", aldus Prawda, „bestaat er volledige eenstemmigheid" tussen Rusland en Cuba over „doelstellingen op het internationale vlak". (Reuter, UPI, AFP, AP)

RELATIES MET VATICAAN. PAUSELIJKE NUNTIUS IN HAVANA BENOEMD

Eind maart, begin april 1974, was mgr. Casaroli, de Vaticaanse secretaris voor de openbare zaken van de Rooms-Katholieke kerk in Havana, voor besprekingen met de regering-Castro.
Hoewel de beide partijen wel diplomatieke betrekkingen onderhouden, worden de Vaticaanse belangen in Havana gediend door een zaakgelastigde en is de Cubaanse ambassadeur in Italië, eveneens geaccrediteerd bij de Heilige Stoel.
Mgr. Casaroli deelde bij terugkomst in Rome mee dat hij een onverwachts nachtelijk gesprek had gehad met Fidel Castro en dat hij zeer onder de indruk was gekomen van de persoonlijkheid van de Cubaanse leider.
Hij zei verder dat bij de door hem gevoerde besprekingen principiële kwesties ter sprake waren gekomen en dat niet alleen problemen bestudeerd waren maar dat ook gepoogd was duidelijk te maken welke oplossingen in aanmerking zouden komen.
Casaroli zei: „Wij waren het met elkaar eens dat zij niet meer naar het verleden zullen kijken, maar naar het nu en de toekomst, in een geest van goed begrip.
Op het ogenblik bestaat er een zekere modus vivendi tussen kerk en staat in Cuba. Twee grote problemen doen zich echter nog voor: het grote gebrek aan priesters (na de omwenteling werden 500 Spaanse priesters uitgewezen) en de opvoeding van de jeugd en meer in het algemeen de positie van de katho-

lieken die tot tweederangs burgers zijn verklaard.
Wat de opvoeding van de jeugd betreft verklaarde Casaroli onder de indruk te zijn van de „waarlijk ongehoord grote inspanningen" die op Cuba op dit gebied worden ondernomen.
Het thema van het godsdienstonderwijs was door hem in de gesprekken met zijn gastheren zeer concreet behandeld.
„In Havana bestaat geen onverenigbaarheid van het godsdienstonderwijs en het onderwijs van het marxisme als middel van sociale vorming en wetenschappelijke discipline", aldus Casaroli.
Casaroli sprak van een „wederzijds begrip" dat lange tijd stand zou kunnen houden. Coëxistentie was te weinig, samenwerking teveel, aldus Casaroli.
Eind mei 1974 werd door het Vaticaan meegedeeld dat de zaakgelastigde van de Heilige Stoel in Havana, bisschop Cesare Zacchi tot pauselijk nuntius was benoemd en tegelijkertijd bevorderd was tot titulair-aartsbisschop van Maura.
De Cubaanse minister van buitenlandse zaken Paul Roa voerde op 14 augustus 1974 besprekingen met mgr. Casaroli toen hij een bezoek bracht aan het Vaticaan. Onderwerp was de verbetering van de betrekkingen tussen Cuba en de Heilige Stoel. *(NZZ)*

HANDELSVERDRAG MET SPANJE

Op 14 december 1974 hebben Spanje en Cuba in Havana een handelsverdrag met een looptijd van drie jaar afgesloten.
Tevens werd besloten dat beide landen ambassadeurs gaan uitwisselen. Sedert 1961 nemen zaakgelastigden de belangen waar.
Het handelsverdrag voorziet in een goederenruil ter waarde van $ 900 mln. Daarmee wordt het huidige handelsverkeer met $ 300 mln verhoogd.
Spanje zal aan Cuba fabrieken, consumptiegoederen, vrachtschepen en vissersvaartuigen leveren terwijl het nikkel, tabak, koffie en suiker terugontvangt. Dit handelsverdrag maakt Spanje de derde handelspartner van Cuba, na de Sowjet-Unie en Japan. *(NZZ, Le Monde)*

DIPLOMATIEKE BETREKKINGEN MET VENEZUELA

Op 29 december 1974 hebben Cuba en Venezuela besloten diplomatieke betrekkingen aan te knopen.
In 1961 werden de relaties tussen beide landen verbroken.
Het besluit werd door waarnemers van verstrekkend belang geacht, omdat het Venezuela was dat bij de Organisatie van Amerikaanse Staten in 1963 een klacht indiende over steun van het Castro-regiem aan Venezolaanse guerrillabewegingen, waarop de OAS Cuba uit de organisatie stootte en een economische boycot van het land afkondigde. *(Le Monde)*

HERSTEL DIPLOMATIEKE BETREKKINGEN MET BONDSREPUBLIEK

Op 16 januari werd in Bonn bekendgemaakt dat Cuba en de Bondsrepubliek besloten hebben de diplomatieke betrekkingen te herstellen.
De betrekkingen werden in 1963 door West-Duitsland verbroken onvriendelijke daad beschouwde.
omdat Bonn toen de erkenning door Cuba van Oost-Duitsland als een Aan het besluit waren langdurige geheime onderhandelingen in Parijs vooraf gegaan, zo werd in Bonn meegedeeld. *(FAZ, NZZ)*

BETREKKINGEN MET COLOMBIA HERSTELD

Op 6 maart werd bekendgemaakt dat Cuba en Columbia hun diplomatieke betrekkingen hebben hersteld.
In een communiqué dat gelijktijdig in beide hoofdsteden werd gepubliceerd stond dat de betrekkingen met onmiddellijke ingang werden hervat „voor het welzijn van beide landen en de eenheid van Latijns-Amerika". De beide landen zullen ook hun handelsbetrekkingen weer opnemen en ambassadeurs uitwisselen.
De Colombiaanse minister van buitenlandse zaken, Lievano, zei op 6 maart in Bogotá, dat de stap was genomen om „de koude oorlog van ons continent te verdrijven en het Inter-Amerikaanse stelsel te versterken.
In 1961 werden de betrekkingen tussen beide landen verbroken.
De besprekingen die tot hervatting van de betrekkingen leidden begonnen op 21 februari onder auspiciën van Zwitserland. In 1973 al maakte de Colombiaanse regering bekend dat het de banden met het bewind van Castro weer wilde aanknopen. *(NRC/H'blad)*

ECONOMISCH VERDRAG MET GROOT-BRITTANNIË

Op 19 mei ondertekenden de Britse minister van buitenlandse zaken Callaghan en de Cubaanse vicepremier dr. Carlos Rodriguez in Londen een akkoord dat voorziet in Britse kredieten ter waarde van ten minste £ 250 mln.
Naar Rodriguez meedeelde zal er minder dan 7% rente betaald moeten worden.
Ca. £ 40 mln van het bedrag is al aan vaste contracten gebonden en nog eens £ 85 mln zal gebruikt worden voor de bouw van drie kunstmestfabrieken. Over de resterende £ 125 mln kan Cuba in de komende twee jaar beschikken. Tevens werd bekend gemaakt dat de Cubaanse regering onderhandelingen voert met British Leyland over de bouw van een vrachtwagen- en autobusfabriek. Ook met andere Europese ondernemingen wordt daarover onderhandeld.
Groot-Brittannië leverde in 1974 voor £ 23,9 mln aan goederen aan Cuba en betrok ter waarde van £ 20 mln van het land. Cuba hoopt in eerste instantie meer suiker, tabak, nikkel, schaaldieren en citrusvruchten in Engeland te kunnen afzetten. *(NZZ)*

BETREKKINGEN MET FILIPPIJNEN HERSTELD

Begin september ondertekenden premier Castro en mevrouw Marcos, de echtgenote van de Filippijnse president in Havana een gemeenschappelijke verklaring die voorziet in het herstel van de diplomatieke betrekkingen tussen beide landen, die in 1961 werden verbroken. *(NZZ, Le Monde)*

BETREKKINGEN MET ZAÏRE EN PANAMA HERSTELD

Op 11 april 1974 zijn Cuba en Zaïre, na onderhandelingen in New York, overeengekomen diplomatieke betrekkingen aan te gaan. Zij kwamen overeen „betrekkingen op basis van vriendschap en samenwerking" aan te knopen.
Op 22 augustus 1974 werden de diplomatieke betrekkingen tussen Panama en Cuba hersteld, die in 1964 werden verbroken.
Naar de Panamese regering in een communiqué verklaarde, heeft Cuba in een isolement geleefd dat „in strijd is met de continentale solidariteit". *(NZZ, Le Monde)*

Uitgevers: Int. Uitg. en Handelmij „Systemen Keesing" B.V., Ruysdaelstraat 71-75, Amsterdam - N.V. Algemene Uitgeverij Keesing, Keesinglaan 2-20, B 2100 Deurne-Antwerpen.

FRANCO OVERLEDEN, JUAN CARLOS KONING

Na meer dan een maand ziek te zijn geweest is het Spaanse staatshoofd generaal Francisco Franco Bahamonde op 20 november op 82-jarige leeftijd overleden.

Franco die op 4 december 83 jaar zou zijn geworden oefende sedert 1 oktober 1936 de macht uit in Spanje. Onmiddellijk na het overlijden werd de macht overgenomen door de Regentschapsraad bestaande uit de president van de Cortes, Alejandro Rodriguez de Valcarcel, de militaire gouverneur met het hoogste aantal dienstjaren, luchtmachtgeneraal Angel Salas Larrazabal en de hoogste vertegenwoordiger van de geestelijkheid in de Cortes, mgr. Pedro Cantero Cuadrado, aartsbisschop van Zaragossa.

Prins Juan Carlos die sedert 30 oktober waarnemend staatshoofd was werd daarmee weer de door Franco „aangewezen opvolger".

Op 22 november werd hij echter beedigd als staatshoofd in een plechtige bijeenkomst van de Cortes en de Raad van het Koninkrijk waarmee hij officieel koning Juan Carlos I van Spanje werd.

In de toespraak die de koning bij die gelegenheid hield zei hij o.a.

„Laat niemand bang zijn dat zijn belang vergeten wordt: laat niemand een voordeel of een privilege verwachten. Met ons allen kunnen wij alles doen als wij iedereen de kans geven, waar hij recht op heeft.

„Ik ben mij er volledig van bewust dat een groot volk als het onze in een periode van volledige culturele ontwikkeling, generatiewisseling en materiële groei, diepgaande verbeteringen wil. Het aanhoren, kanaliseren en formuleren van deze eisen is voor mij een plicht die ik vastberaden aanvaard".

„Een vrije en moderne samenleving vereist de deelneming van allen in alle fora, waar beslissingen worden genomen, in de communicatiemedia, op de verschillende niveaus van het onderwijs en bij het beheer van de nationale rijkdommen.

Het moet een gemeenschappelijke aangelegenheid zijn en een opgave voor de regering om deze participatie iedere dag weer zeker en doeltreffend te maken". „Een rechtvaardige orde, die voor allen gelijk is, staat het toe om binnen de eenheid van het koninkrijk en de staat de regionale eigenaardigheden te erkennen als een uitdrukking van de gevarieerdheid der volkeren, die de heilige werkelijkheid van Spanje vormen. De koning wil van allen zijn — op hetzelfde moment en voor ieder in zijn eigen cultuur, geschiedenis en traditie.

„Europa zal rekening moeten houden met Spanje — wij Spanjaarden zijn Europeanen. Het is een noodzaak van het ogenblik dat beide partijen dit inzicht uitdragen en er alle consequenties uit trekken."

De vorst, die in de Cortes vergezeld werd door zijn vrouw Sophie en drie kinderen, onderstreepte dat de monarchie „de meest nauwe relatie met het publiek" wil onderhouden en dat zij alle Spanjaarden omvat, die ook ieder gelijkelijk de plicht hebben om Spanje te dienen.

In zijn toespraak prees de koning zijn vader als iemand die hem geleerd had plichtvervulling boven alles te stellen. Bij herhaling herinnerde hij voorts aan de verdiensten van zijn voorvaderen voor Spanje.

De koning zwaaide aan het begin van zijn toespraak generaal Franco uitgebreide lof toe en constateerde daarbij onder andere: „De naam Francisco Franco zal een mijlpaal zijn van de Spaanse geschiedenis en een wegwijzer waarnaar men wel zal moeten kijken om de sleutel in zijn greep te krijgen tot ons huidige politieke leven".

Onmiddellijk bij zijn ambtsaanvaarding heeft de vorst zich in een boodschap gericht tot de strijdkrachten, waarbij hij deze prees om hun rol als waarborg van de naleving der wetten die als geheel de Spaanse grondwet uitmaken.

Vrijwel onmiddellijk na zijn toespraak begaven de koning en zijn vrouw zich naar het paleis op de Plaza de Oriente waar zij knielden om te bidden voor het stoffelijk overschot van generaal Franco zonder dat de stroom van belangstellenden werd stopgezet in verband met hun bezoek.

Later ontving de vorst verscheidene staatslieden die speciaal voor zijn eedsaflegging waren overgekomen; onder hen de Amerikaanse vicepresident Rockefeller, de Chileense president Pinochet, koning Hoessein van Jordanië en Prins Rainier van Monaco.

Politiek testament Franco, begrafenis in Valle de los Caidos

Franco heeft een posthume boodschap achtergelaten die na het bekend worden van zijn overlijden door premier Arias voor de televisie werd voorgelezen.

Daarin zei Franco:

„Spanjaarden, in het uur waarin ik

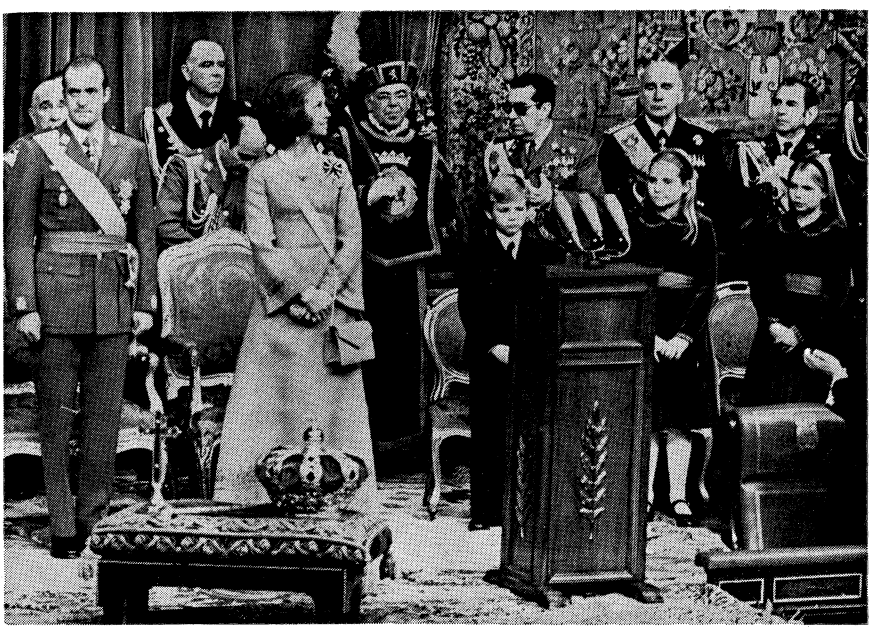

De koninklijke familie in de Cortes. v.l.n.r. Koning Juan Carlos, koningin Sophia kroonprins Filipe en de prinsessen Christina en Elena.

Weekblad 44ste jaargang No. 2308, pag. 27567-27582

Rodriguez de Vancarcel spreekt met twee leden van de regentschapsraad monseigneur Cantero Cuadrado (l.) en ltnt. generaal Angel Salas Larrazabal.

het leven aan de Allerhoogste moet teruggeven en voor Hem moet treden om onherroepelijk beoordeeld te worden, bid ik God dat Hij mij in genade wil opnemen.

Ik wilde als katholiek leven en sterven. In de naam van Christus was ik steeds graag een zoon van de Kerk, in welker schoot ik sterf.

Ik vraag vergeving aan allen, zoals ik van ganser harte vergiffenis schenk aan allen, die zich mijn vijanden noemden zonder dat ik hen als zodanig beschouwde.

Ik geloof en wens geen andere vijanden te hebben gehad dan die, die ook vijanden van Spanje waren, dat ik op het laatste moment zo zeer heb liefgehad. Vergeet niet dat de vijanden van Spanje en de christelijke beschaving waakzaam zijn. Wees ook waakzaam en stel tegenover hen de hoogste belangen van het vaderland en het Spaanse volk. Laat niet na in uw bemoeiingen de sociale gerechtigheid te verwerkelijken en alle mensen van Spanje toegang tot de cultuur te geven. Maak dit tot uw prioriteiten..."

Het stoffelijk overschot van Franco werd op 21 nov. overgebracht van het Pardo-paleis, de woning van het staatshoofd, naar het koninklijk paleis op de Plaza del Oriente in het hart van Madrid.

Daar trokken in de loop van 21 en 22 nov. honderdduizenden Spanjaarden langs de opgebaarde overledene.

Op 23 nov. werd onder zeer grote belangstelling een uitvaartdienst gehouden in de openlucht voor het paleis, die werd geleid door de primaat van de Spaanse kerk, Gonzales Martin, aartsbisschop van Toledo.

Aansluitend vond de begrafenis van Franco plaats in de basiliek van de Valle de los Caidos, het monument ter herinnering aan de gevallenen van de burgeroorlog, ongeveer 45 km ten N.W. van Madrid.

Generaal Franco

Francisco Franco Bahamonde werd op 4 december 1892 in de Galicische havenstad El Ferrol geboren als de tweede zoon in het vijf kinderen tellende gezin van Nicolas Franco en Pilar Bahamonde. Zijn vader was officier van de administratie bij de Spaanse marine. Zijn vader had een slechte reputatie en veel biografen verklaren veel van Franco's karaktertrekken en zijn sobere levenswijze uit zijn moeilijke jeugd.

In 1907 werd hij op de militaire academie van Toledo toegelaten en in 1910 trad hij in actieve dienst.

In 1912 ging hij als luitenant naar Marokko, waar hij zich al snel onderscheidde door zijn zelfbeheersing, zijn bescheidenheid, de ernstige opvatting van zijn taak, zijn werkkracht en zijn afkeer van het rauwe leven van de legionairs. Het enige dat hem interesseerde was zijn vak en door de studies die hij wijdde aan de oorlogsvoering in Marokko verwierf hij zich een grote voorsprong in kennis op de anderen. In 1915 wordt hij tot kapitein (de jongste in het Spaanse leger) bevorderd. In 1916 werd hij zwaar gewond, maar hij herstelde snel en werd in 1917 tot majoor bevorderd. Hij diende vervolgens enige jaren als commandant van een infanteriebrigade in het garnizoen van Oviedo, in welke functie hij ook deelnam aan het neerslaan van een algemene staking in Asturië.

In 1920 vertrok hij wederom naar Marokko, waar hij plaatsvervangend commandant werd van het Legioen en tegelijkertijd het bevel voerde over een bataljon.

In 1923 werd hij bevorderd tot luitenant-kolonel en kreeg het opperbevel van het Legioen toevertrouwd. In dat jaar trouwde hij met Carmen Polo, de dochter uit een welgestelde koopmansfamilie uit Oviedo; een vrouw, die naar algemeen wordt aangenomen een zeer grote en beslissende invloed op zijn leven heeft gehad.

In 1925 werd hij bevorderd tot kolonel en voornamelijk door zijn toedoen werd de revolte van Abd-el-Krim bedwongen. Een jaar later werd hij brigade-generaal, twee jaar later werd hij benoemd op de hoge post van directeur van de Militaire Academie van Zaragoza.

Door het verdwijnen van de monarchie en het uitroepen van de Tweede Republiek in 1931 kwam Franco op dood spoor. De Academie namelijk werd door de republikeinse regering gesloten, Franco werd in de reserve geplaatst en kreeg daarna het commando over de Balearen, een weinig eervolle positie.

Onder het rechtse kabinet in de Republiek, in 1934, kreeg Franco de opdracht de massale staking van de Asturische mijnwerkers te onderdrukken. Een opdracht, die hij zonder scrupules en zonder pardon en met gebruik van de hardste middelen uitvoerde.

Door de meedogenloze manier, waarop hij de hem opgedragen taak volbracht, kwam Franco feitelijk voor het eerst met de politiek in aanraking. Dat wil zeggen: hij haalde zich de haat op de hals van alle gematigde en linkse krachten in de Republiek, die in hem de incarnatie van het rechtse geweld zagen.

Hoewel Franco nooit een hartstochtelijk monarchist was geweest, was hij ook bepaald geen groot bewonderaar van de Republiek, maar hij had haar, ondanks zijn aanvankelijke uitschakeling, trouw gediend, evenals Mola en andere medeconspiratoren van de 18de juli.

Toen echter bij de verkiezingen in febr. 1936 de linksen en de gematigden na een gezamenlijke campagne (het zg. Volksfront) de overwinning behaalden, richtte Franco zich persoonlijk tot de regering (hij heeft toen contact met Azaña gehad) met het verzoek om de noodtoestand af te kondigen teneinde het volgens hem „anarchistische" ontbindingsproces te voorkomen.

Zijn verzoek had een averechts effect. Hij werd benoemd tot „capitan-general" van de Canarische eilanden, volgens de toenmalige linkse regeerders, die hem toch al kwijt wilden wegens zijn meedogenloze onderdrukking van de Asturische mijnstaking, ver genoeg om hem ongevaarlijk te maken.

Dat was een grandioze misrekening, want de geduldige, zwijgzame en koelbloedige generaal werd de grote man van de „junta", die op 18 juli 1936 de zorgvuldig voorbereide opstand tegen de „rode" Republiek begon.

Sanjurjo, de man die men aanvankelijk had beschouwd als de toekomstige leider van de nationalistische Spaanse staat, kwam kort na het begin van de opstand om het leven bij een vliegtuigongeluk.

Franco's enige concurrent was generaal Emilio Mola, de commandant van de opstandelingen in het Noorden, maar deze militair, die niet de gaven van een groot leider had, kwam niet in aanmerking als nationalistisch staatshoofd, in welke positie Franco bij besluit van 29 september 1936 door zijn mede-generaals werd benoemd.

Franco werd na zijn benoeming tot staatshoofd meer en meer politicus. De verschillende slagen in de bur-

geroorlog Jarama, Guadalajara, Bilbao, Ebro en Catalonië etc. werden door de generale staf in Salamanca en Burgos voorbereid, maar door ondergeschikte generaals uitgevoerd.

In 1937 dwong hij de partij van de Spaanse fascisten, de Falange, wier leider José Antonio Prima de Rivera in Valencia door de Republikeinen terecht gesteld was, zich samen te sluiten met de Carlisten (de aanhangers van de Carlistische tak van het Spaanse koningshuis), de monarchisten en katholieke groeperingen tot een nieuwe eenheidspartij FET y JONS, later de Movimiento genaamd, waarvan hij zelf de opperste leider werd. Hiermee schakelde hij de rol van de falange als politieke groepering feitelijk uit, een daad die hem door de falangisten van het eerste uur nooit is vergeven waardoor velen van hen tot zijn felste tegenstanders gingen behoren.

Door uitgebreide materiële steun van Hitler-Duitsland en Mussolini-Italië konden de nationalisten de burgeroorlog winnen, ten koste van grote materiële en persoonlijke offers.

Over het werkelijk aantal slachtoffers bestaat nog steeds geen zekerheid. De Engelse historicus Hugh Thomas wiens boek „The Spanish Civil War" als uiterst betrouwbaar geldt, schat dat in totaal 110.000 politieke slachtoffers zijn gevallen, 100.000 doden door honger en ziekte als gevolg van de oorlog en nog eens 285.000 doden op de slagvelden.

Franco heeft in zijn binnen- en buitenlands beleid steeds een verdeel-en-heerspolitiek gespeeld. Hij zorgde ervoor niet afhankelijk te worden van de falange en betrok ook andere kringen in de regering zoals de kerk, de monarchisten, de carlisten en onpolitieke vakmensen zoals legerofficieren. Toen de vooruitzichten voor de As-mogendheden tegen het eind van de Tweede Wereldoorlog steeds slechter werden, zette hij steeds meer liberaal georiënteerde aristocraten op belangrijke diplomatieke posten in, terwijl hij b.v. de controle op de staatsvakbond geheel aan de falangisten overliet. Op het ministerie van binnenlandse zaken en in het leger kregen oude bekenden uit de koloniale oorlogen in Marokko leidende functies.

Dezelfde kille tact en instinctieve intelligentie toonde Franco tijdens de Tweede Wereldoorlog, toen hij, ondanks zijn geloof in een overwinning van de As-mogendheden een strikte neutraliteitspolitiek voerde. Beter gezegd, een politiek van nonbelligerentie.

Zijn beroemde ontmoeting met Hitler op het station van Hendaye bij de Spaanse grens, waarbij hij de Führer met onweerlegbare argumenten de doortocht van Duitse troepen door Spanje weigerde, is een van zijn grootste prestaties op buitenlands politiek terrein geweest. Weliswaar stuurde hij Spaanse troepen naar het Oostfront, maar tegelijkertijd verleende hij tijdelijk asiel aan de politieke vluchtelingen uit de door de Duitsers bezette landen, die naar Engeland wilden vluchten. Toen het getij ging keren, begreep Franco dat elke steun aan de Duitsers en de Italianen na de overwinning van de Geallieerden het einde van zijn toen nog korte regime zou betekenen. Hij liet de Duitsers uit Tanger verwijderen en trok de Spaanse troepen uit Rusland terug. Dat einde scheen desondanks toch te komen, toen in 1946 de Algemene Vergadering van de VN haar leden aanbeval de diplomatieke betrekkingen met Spanje te verbreken.

Franco opgebaard.

Merkwaardigerwijs leidde deze isolatie van Spanje tot een versterking van de positie van Franco, waarbij men natuurlijk nooit uit het oog mag verliezen, dat in dat Spanje alle oude leden van de democratische oppositie of naar het buitenland waren gevlucht of in de gevangenis zaten of bij duizenden waren terechtgesteld, een van de zwartste bladzijden uit de geschiedenis van het franquistische regime. Maar hoe het ook zij, Franco, de laatste autoritaire regeerder van West-Europa, die met de steun van de verslagen Italianen en Duitsers aan de macht was gekomen, wist zich ondanks de harde internationale pressie te handhaven.

In 1947 kwam hij met de Opvolgingswet waardoor Spanje formeel weer een monarchie werd en hij kreeg de wind in de zeilen door de „koude oorlog".

Vrijwel alle diplomatieke betrekkingen met Spanje werden in 1950 hersteld en 1953 was het jaar van de grote onmekeer. Met de Verenigde Staten, toen onder het presidentschap van Eisenhower, sloot Spanje de nog bestaande overeenkomst waarbij de Amerikanen bases kregen in ruil voor economische en militaire hulp en in hetzelfde jaar kwam het concordaat met het Vaticaan tot stand, wat voor Franco, ondanks zijn scepsis ten opzichte van de kerkelijke hoogwaardigheidsbekleders, zijn prestige als leider van het Spaanse volk enorm verhoogde.

Sedertdien is de positie van Franco als onbeperkt heerser over de Spaanse staat onaantastbaar gebleven. Zelfs toen de economische en sociale toestand van het land miserabel was, steeg hij steeds meer tot de charismatische figuur, die geroepen was het Spaanse volk te vrijwaren voor de verderfelijke invloeden uit de Westelijke democratieën en de communistische landen. Over de grenzen reisde hij nooit, intieme vrienden in Spanje had hij slechts weinig, in al zijn functies nam hij zijn beslissingen zelfstandig en meestal zeer onverwacht.

Ministers, die hem jarenlang trouw hadden gediend ontsloeg hij plotseling met een korte mededeling; personen of groepjes die te veel macht dreigden te krijgen, speelde hij tegen elkaar uit. Hij was en bleef de tacticus, de teruggetrokken officier in Marokko uit zijn jonge jaren, een persoonlijk onkreukbaar, zeer sober levende man, die nauwelijks iets om materiële geneugen gaf.

Zo, als onafzetbaar staatshoofd, bekleed met alle macht, loodste hij Spanje door alle moeilijkheden, geen oppositie duldend en regerend met straffe hand.

De welvaart kwam over het land in het begin van de jaren zestig, vooral door de activiteit van de nieuwe generatie van technocraten, de mensen van Opus Dei, die hij in alle omstandigheden — juist, omdat zij hun nuttigheid hadden bewezen — de hand boven het hoofd hield.

Franco leidde als minister-president de dagelijkse politiek, geen vergadering van de ministerraad miste hij ooit. Ondanks alle zich telkens herhalende geruchten over zijn fatale ziektes dook hij steeds weer kerngezond op, wel verouderd, maar volgens de ingewijden nog steeds helder van geest.
Hoogtepunten waren in 1966 de aanvaarding bij referendum van de Organische Staatswet en in 1969 de benoeming van Juan Carlos tot de koning van de achttiende juli, die de caudillo zou opvolgen.
Het Spaanse staatshoofd leefde zeer sober en ascetisch. Zijn enige vrijetijdsbesteding waren de jacht en de visserij. Hij leefde de laatste jaren zeer teruggetrokken in het Pardo-paleis even buiten Madrid.
Uit zijn huwelijk met Carmen Polo werd een dochter geboren die trouwde met de markies van Villaverde, een in Spanje bekende medicus. Een kleindochter trouwde in 1972 Don Alfonso de Borbon y Dampierre, een kleinzoon van koning Alfonso en een neef van de nieuwe koning Juan Carlos.

Prins Juan Carlos houdt zijn eerste kabinetsbijeenkomst. Rechts van hem premier Arias Navarro daarnaast minister van binnenlandse zaken Carcia Hernandez.

Dieptepunten: het proces van Burgos in dec. 1970, toen een ernstige crisis nabij scheen, maar de 78-jarige Franco het onheil afwendde door gratie te verlenen aan de ter dood veroordeelde leden van de ETA. En de moord op Carrero Blanco in dec. 1973, zijn meest toegewijde steun en vertrouweling, aan wie hij een half jaar tevoren het minister-presidentschap had overgedragen.
Maar ook in die moeilijke dagen, toen een crisis nabij leek wist de oude Franco door zijn persoonlijke aanwezigheid het land voor ultrarechts onheil te behoeden.
Het eindoordeel over het onbeperkt autoritaire regime van Franco kan bepaald niet onverdeeld positief zijn. Voor het industriële gemoderniseerde Spanje, waarin zich nieuwe humanistische, democratische en sociale bewegingen ontwikkelden, heeft hij nooit enig begrip getoond. Dat bleek toen hij in het voorjaar van 1974, kort na de aangekondigde liberaliseringspogingen van premier Arias Navarro, geen gratie verleende aan de Catalaanse anarchist Puig Antich die met de worgpaal ter dood werd gebracht.
De grootste crisis in Spanje die men als een begin van het einde van het Franquistische regime kan beschouwen — ontstond in juli 1974, toen Franco zo ernstig ziek raakte, dat men voor zijn leven vreesde. Onder sterke aandrang van premier Arias Navarro en Rodriguez de Valcarcel, de president van de Cortes, het Spaanse „parlement" en van de oppermachtige Raad van het Koninkrijk, droeg Franco zijn bevoegdheden als staatshoofd over aan prins Juan Carlos.
Toen Franco, na zijn verrassend snelle genezing, weer alle macht in handen nam, bleek al spoedig, dat hij geen enkele liberalisering van het door hem gevestigde totalitaire regime duldde. In de herfst van 1974 werd op zijn initiatief Pio Cabanillas de voor Spaanse verhoudingen zeer progressieve minister van voorlichting, ontslagen en werd ook het door premier Arias Navarro voorgeschotelde project van een geleidelijke democratisering via de vorming van „politieke associaties" aanzienlijk beknot.
Sedertdien is het, onder de persoonlijke leiding van Franco met de geprojecteerde democratisering van Spanje bergafwaarts gegaan.
Het schrijnendste voorbeeld was het door Franco zelf ontworpen en nog steeds geldende decreet tegen het terrorisme, dat de Spaanse politie onbeperkte macht gaf en in feite de afkondiging van een uitzonderingstoestand voor geheel Spanje betekende.
Het resultaat van dit decreet is funest geweest voor het land, vooral toen vijf activistische opposanten van het regime na zeer dubieuze processen ter dood werden veroordeeld, geen gratie van Franco kregen en werden geëxecuteerd.

Juan Carlos van Bourbon Parma

De nieuwe Spaanse koning Juan Carlos Victor Manuel de Borbon werd geboren als zoon van Don Juan de Borbon y Battenberg, graaf van Barcelona en Maria de las Mercedes de Borbon y Orleans op 5 jan. 1938.
Zijn grootvader Alfonso de dertiende was in 1931 afgetreden als koning van Spanje en aanvankelijk zag het er niet naar uit dat de monarchie ooit nog hersteld zou worden.
Hij woonde aanvankelijk in Rome en trok in 1941 met zijn familie naar Zwitserland, waar hij naar school ging in Fribourg.
Toen zijn vader, die zichzelf als de legitieme troonopvolger beschouwde in 1946 van Lausanne naar Estoril in Portugal verhuisde om dichter bij Spanje te zijn, begon een nieuwe fase in het leven van Juan Carlos.

De pogingen van Don Juan om met steun van de geallieerden weer een constitutionele koning te worden met een soort democratisch parlement, faalden door de weigering van Franco, wiens positie in Spanje ondanks de nederlaag van de bevriende fascistische staten Italië en Duitsland en ondanks het isolement van Spanje onverzwakt was gebleven.
Franco had wel ideeën over een koningsschap, maar andere dan Don Juan. In 1947 liet hij via een referendum een Opvolgingswet goedkeuren door het Spaanse volk en werd Spanje formeel weer een monarchie. Wie precies de monarch zou worden, werd in de wet niet omschreven.
In augustus 1948 hadden Franco en Don Juan een historische ontmoeting op Franco's jacht Azor voor de kust van San Sebastian. Toen viel in feite de beslissing. De 10-jarige Juan Carlos zou samen met zijn 7-jarige broer Alfonso zijn opvoeding in het Franquistische Spanje krijgen. Sedert dat jaar 1948 is Juan Carlos in wezen ook als een discipel van Franco en in de geest van het regime opgevoed.
Het eerste onderwijs kreeg hij samen met zijn broer aan het Instituut San Isidio Madrid, begeleid door privaatlessen van

Angel Lopez Amo, een vooraanstaande figuur in Opus Dei. Het was een zeer strenge opleiding, waarbij het contact met andere leerlingen vrijwel nihil was. Na het eindexamen begon in 1955 de militaire opleiding van Juan Carlos, die hij in 1959 beëindigde met de diploma's van luitenant bij alle onderdelen van de strijdkrachten.

In de tussentijd had een tragische gebeurtenis plaatsgehad. In 1956, tijdens een vakantie in Estoril, toen de twee broers alleen met elkaar waren, werd Alfonso dodelijk getroffen door een pistoolschot. In 1961 en 1962 krijgt Juan Carlos een universitaire scholing. Het echte studentenleven maakt hij niet mee, een gespecialiseerde opleiding volgt hij evenmin. Hij krijgt privé-colleges van o.m. Torcuato Fernandez de Miranda, de de latere secretaris-generaal van de Movimiento die kort na de dood van Carrero Blanco nog even de functie van minister-president heeft vervuld: van Antonio Fontan, een lid van Opus Dei, later hoofdredacteur van het oppositionele dagblad Madrid, dat verboden werd en te gronde ging, en van — waarschijnlijk zijn belangrijkste docent — Laureano Lopez Rodo, eveneens een zeer vooraanstaand lid van Opus Dei, die Spanje later tot grote economische ontwikkeling bracht, de vertrouweling was van Carrero Blanco, minister van buitenlandse zaken tot januari van dit jaar en onlangs benoemd tot ambassadeur in Wenen. De leden van Opus Dei staan dan ook geboekstaafd als uitvoerders van de „Operatie prins Juan Carlos", zoals de benoeming van de prins in 1969 tot opvolger van Franco in bepaalde kringen, die hem niet goed gezind waren, is gekenschetst.

In mei 1962 trouwt Juan Carlos met prinses Sofia van Griekenland, dochter van koning Paul en koningin Frederika.

Uit zijn huwelijk met Sofia zijn tot nu toe drie kinderen geboren: Elena (1963), Cristina (1965) en Felipe (1968), die de opvolger van Juan Carlos zal zijn.

Van de uiterlijk ietwat stijve, schuchtere jongeman, die duidelijk het stempel draagt van zijn afgesloten, enigszins wereldvreemde opvoeding, heeft Juan Carlos zich sedert zijn huwelijk en vooral in de vijf jaar, waarin hij als legaal opvolger van Franco reizen heeft gemaakt naar het buitenland (staatsbezoeken aan Nixon, Pompidou, Brandt en aan Japan) ontwikkeld tot een man met een eigen persoonlijkheid.

In tegenstelling tot Franco, die geen enkele vreemde taal beheerst, spreekt Juan Carlos vloeiend Frans, Italiaans, Engels en Portugees.

Juan Carlos bedrijft vele sporten, zelfs karate en judo, maar zijn lievelingssport is het zeilen. Met zijn jacht Fortuna, dat permanent in de haven van de zeilclub van Barcelona gemeerd ligt, heeft hij verscheidene malen deelgenomen aan de Olympische Spelen en heeft hij vele keren het Spaanse kampioenschap in de drakenklasse behaald. De grote hobbies van Juan Carlos zijn fotograferen en filmen.

Over de denkbeelden van Juan Carlos valt weinig te zeggen. Hij zal geen voortzetter van de dynastie der Borbons zijn met een dure hofhouding vol pracht en praal, maar een doodgewone koning van de 18de juli, een koning, die de continuïteit van de Franquistische staat zal moeten waarborgen. Er is geen twijfel aan, dat hij trouw zal blijven aan de beginselen van die Franquistische staat, maar de grote vraag is natuurlijk of het Franquisme na de dood van Franco zal kunnen voort blijven leven.

Binnen de legaliteit van het Franquisme bestaan vele politieke groepen, variërend van gematigd socialistisch, monarchistisch-liberaal en christen-democratisch tot gematigd conservatief en ultra-rechts. Juan Carlos heeft nooit enige binding gehad met een der politieke fracties binnen het regime. Hij is altijd onafhankelijk gebleven, al is het bekend, dat tot zijn vaste bezoekers ook leden van de oppositie behoren. Op de sterkste macht in Spanje echter zal Juan Carlos in elk geval kunnen rekenen.

Dat is het leger, dat in hem een garantie ziet tegen een terugkeer tot een Republiek en dat hem vanwege zijn strenge opleiding als militair en als door Franco aangewezen legitieme opvolger zal steunen. Of deze steun een terugkeer tot een ruimere democratie in Spanje zal betekenen, is een vraag, waarop moeilijk antwoord is te geven.

Verloop ziekte Franco, Juan Carlos voorlopig staatshoofd

Op 21 oktober werd officieel toegegeven dat Franco ernstig ziek was. Toen werd meegedeeld dat hij een hartaanval had gehad.

Eerdere officiële mededelingen hadden steeds over een griepaanval gesproken.

Op 17 oktober zat Franco voor de laatste maal een kabinetszitting voor, die slechts 20 minuten duurde i.v.m. de slechte gezondheidstoestand van het staatshoofd.

Op 28 oktober deelde de minister van voorlichting Herrera officieel mee dat Franco niet meer in staat was zijn functie van staatshoofd uit te oefenen, maar hij ontkende dat er hierdoor sprake zou zijn van een machtsvacuüm. Ook was volgens hem de inwerkingtreding van de opvolgingsprocedure niet aan de orde.

De minister gaf tevens toe dat Franco wederom een hartaanval had gehad.

Op 26 oktober verergerde de toestand, toen een maagbloeding was opgetreden.

Het staatshoofd dat toen nog steeds in zijn woning in het Pardo-paleis verbleef, werd regelmatig bezocht door vooraanstaande personen van het regime, zoals de premier Arias Navarro en zijn opvolger prins Juan Carlos en zijn vrouw.

Op 27 oktober zei een regeringswoordvoerder dat de toestand zeer kritisch was tegen de dood aan.

Op 29 oktober verslechterde de toestand van de generaal snel. Het medische bulletin sprak van „een buitengewoon ernstige" toestand.

Op 30 oktober was de toestand van Franco enigszins stationair geworden, nadat eerder opgetreden inwendige bloedingen en tromboseverschijnselen bedwongen waren.

Op dezelfde dag maakte premier Arias voor radio en tv bekend dat prins Juan Carlos tijdelijk de functie van staatshoofd op zich had genomen.

Op 31 oktober zat de prins de wekelijkse ministerraad voor die zich vooral bezig hield met het conflict in de Spaanse Sahara.

Hierna verslechterde de toestand van Franco weer snel. Op 3 november moest hij een zware maagoperatie ondergaan en op 4 november deden zich tromboseverschijnselen voor in het linkerbeen.

Op 7 november werd de generaal overgebracht naar de kliniek La Paz, waar hij opnieuw een maagoperatie onderging. Hierna verslechterde de toestand langzamerhand. De dagelijks uitgegeven medische communiqués spraken voortdurend van een ernstige situatie.

Op 14 november werd meegedeeld dat de ademhaling van de patiënt langs kunstmatige weg op gang werd gehouden.

Op 15 november onderging hij voor de derde maal een maagoperatie en volgens het communiqué dat daarna werd uitgegeven was de toestand toen uiterst kritiek. Tijdens de operatie zou het hart hebben stilgestaan maar door elektrische impulsen weer op gang gebracht zijn.

Op 19 november gaven de behandelende artsen alle hoop op genezing op en werd meegedeeld dat het overlijden snel werd verwacht.

Wachtende Spanjaarden bij het Pardo-paleis.

NEDERLAND

BEZOEK ISRAËLISCHE VICE-PREMIER EN MINISTER VAN BUITENLANDSE ZAKEN ALLON

De Israëlische vice-premier en minister van buitenlandse zaken Yigal Allon heeft van 7-10 nov. een officieel bezoek aan Nederland gebracht. Hij beantwoordde hiermee het bezoek van de Nederlandse minister van buitenlandse zaken Van der Stoel aan Israël in april van dit jaar (pag. 263/2 e.v.).
Aansluitend heeft minister Allon bezoeken afgelegd in België en de Bondsrepubliek Duitsland.
De correspondent in Israël van het *NRC/H'blad* merkte hierover het volgende op *(NRC/H'blad,* 31-10):

„Sedert een jaar is Israël erop uit de betrekkingen met West-Europa nauwer aan te halen.
Deze tendens heeft zich na de Grote Verzoendagoorlog ontwikkeld. Daarvoor kende Israël aan de Westeuropese factor aanzienlijk minder gewicht toe.
Jeruzalem is echter tot het inzicht gekomen, dat West-Europa, zonder zich van Israël af te keren, zij het in mindere mate dan de Verenigde Staten, een brugfunctie kan vervullen in het Israëlisch-Arabische conflict".

De ministers Allon en Van der Stoel ondertekenden op 10 nov. een Israëlisch-Nederlands cultureel verdrag. Deze overeenkomst heeft tot doel „een geschikt kader te scheppen voor uitwisselingen op het gebied van wetenschap en cultuur in de ruimste zin van het woord".
Nederland en Israël zullen nu contacten en samenwerking bevorderen op allerlei gebieden, zoals op dat van het wetenschappelijk onderzoek en het onderwijs, b.v. door verstrekking over en weer van studiebeurzen, uitwisseling van onderwijsmateriaal, vergelijking van universitaire programma's, bestudering van elkaars taal, letterkunde en cultuur.
Voorts valt onder het verdrag het uitwisselen „van persoonlijkheden op het culturele vlak", tentoonstellingen en muziekensembles.
Ook voorziet de overeenkomst in samenwerkingscontacten op het gebied van de volksontwikkeling, jeugd, sport, openluchtrecreatie en natuurbescherming. Wederzijds zal het vertalen van letterkundige werken in elkaars taal worden aangemoedigd. *(NRC/H'blad, ANP)*

(Vor. ber. pag. 263/2-1975)

EERSTE CONGRES DEMOCRATISCH ACTIECENTRUM. PLAN VOOR OPRICHTING NIEUWE POLITIEKE PARTIJ

Op 25 okt. vond het eerste congres plaats van het Democratisch Actiecentrum (DAC). In deze organisatie zijn een aantal leden van D'66, DS'70, PvdA, PPR, Liberaal-democratische partij (LDP) en partijlozen op persoonlijke titel verenigd. Een uitnodiging tot deelname aan het congres was ook verzonden aan de politieke groepering, die rond ex-KVP-voorzitter De Zeeuw ontstaan is, maar deze beweging had ervan afgezien een spreker naar het DAC-congres te zenden. Ir. De Zeeuw deelde op 28 okt. mede, dat zijn groepering — ook wel actiegroep-Resoluut genoemd — geen samenwerking met het DAC zou aangaan.
De meerderheid van het DAC-congres kwam tot de conclusie, dat er in Nederland plaats is voor een vrijzinnig-democratische partij. Die partij moet voor juli 1976 worden opgericht. De DAC-coördinatiecommissie, die het congres had voorbereid, had voorgesteld de oprichtingsvergadering al in febr. 1976 te houden, maar de meerderheid achtte dat tijdstip te vroeg om al te kunnen overzien, hoe de partijpolitieke situatie zich ontwikkelen zou, gelet b.v. op het samenwerkingsstreven van de CDA-partijen of van de progressieve regeringspartijen. *(ANP)*

VERKLARING GROEP-DE ZEEUW

De groepering van ex-KVP-voorzitter De Zeeuw, de actiegroep Resoluut, heeft op 4 nov. een verklaring uitgegeven over het sociaal-economische beleid, dat zij voorstaat.
Resoluut wil de vorming van een politieke beweging nastreven, die een vooruitstrevend beleid bevordert, breekt met de confessionele partijbinding, maar ook met overheersing van groepsbelang of dogmatisme.

In de verklaring wordt sterke nadruk gelegd op zodanige verandering van maatschappijstructuren, dat de persoonlijke verantwoordelijkheid van elk individu beter tot uitdrukking komt. Door een gebrek aan betrokkenheid van de mensen is sterke vervreemding in de huidige verzorgingsmaatschappij met een hoog peil aan collectieve voorzieningen ontstaan, zegt de verklaring.
Veel onvrede is volgens Resoluut niet meer weg te nemen door collectieve voorzieningen en collectieve lasten maar verder te laten toenemen. Bij de presentatie van de verklaring pleitte de Nijmeegse hoogleraar dr. N. Douben voor een kritische bezinning op zowel de particuliere bestedingen als de collectieve voorzieningen. De vervreemding zou moeten worden aangepakt door de sociaal-economische besluitvorming sterk te decentraliseren.
Investeringsbeslissingen en andere belangrijke besluiten in het produktieproces moeten volgens Resoluut door de bedrijfsgenoten zelf getoetst worden aan normen, die in democratisch overleg door de maatschappij worden vastgesteld. Dit betekent dat de ondernemingseigendom niet meer in de functie van het kapitaalsbelang bestaat, maar dat zij de mensen in staat moet stellen op eigen wijze aan de maatschappelijke produktie deel te nemen. De eigenaars hebben dan slechts een beperkte verantwoordelijkheid en ook beperkte beslissingsbevoegdheden.
De vermogensaanwasdeling zou primair de betrokkenheid van de mensen in het bedrijf moeten vergroten, zonder dat een machtsovername van de werknemers, c.q. de vakbonden het gevolg is.

De ministers Allon (l.) en Van der Stoel ondertekenen het Nederlands-Israëlische culturele verdrag.

Wat betreft het inkomensbeleid, de sociale verzekeringen en het werkgelegenheidsbeleid pleit de groep-De Zeeuw voor een betere relatie dan thans tussen beslissingen, betalen en genieten van inkomens en overheidsvoorzieningen.
De Nijmeegse moraaltheoloog dr. E. Schillebeeckx benadrukte dat de beweging-De Zeeuw niet confessioneel gebonden is en niet dogmatisch of pragmatisch te werk wil gaan, maar wel wil uitgaan van idealen die gevonden kunnen worden in de ethiek en de religie.
De ethiek, die van politici en anderen, die maatschappelijke bestuursfuncties vervullen, vergt, dat zij zich bij voorkeur inzetten voor de zwakke mens, de minder bedeelde, hoort volgens prof. Schillebeeckx prioriteit te hebben boven het religieuze.
De maatschappij kan namelijk niet wachten tot alle mensen het eens zijn over de praktische consequenties van de religie voor de politiek. Op grond van deze prioriteit van de ethiek kan de groep-De Zeeuw een appèl richten op iedereen: christenen, zowel als boeddhisten, agnosten en mohammedanen. (A N P, N R C / H'b l a d) (Vor. ber. pag. 536/3)

BIJEENKOMSTEN CDA I.V.M. MENINGSVERSCHILLEN OMTRENT GRONDSLAG EN POLITIEKE OPSTELLING

Het streven van KVP, ARP en CHU om te komen tot één politieke groepering, het CDA, wordt belast door twee „hypotheken": die van het functioneren van de grondslag (pag. 536/2 e.v. en pag. 627 e.v.), en die van de verschillende politieke opstelling van de drie partijen; KVP en ARP hebben bewindslieden in het kabinet-Den Uyl en de CHU voert oppositie tegen het kabinet.
Over de eerste hypotheek, door de ARP aan de orde gesteld, hebben vertegenwoordigers van de drie CDA-partijen op 30 en 31 okt. in Berg en Dal bij Nijmegen vergaderd. CDA-voorzitter dr. P. Steenkamp had aan de vooravond van deze bijeenkomst een aantal stellingen geformuleerd.

Dr. Steenkamp stelde, dat de uitbouw van het CDA met kracht moet worden voortgezet. De discussie over de problematiek van de relatie tussen levensbeschouwing en politiek handelen moet worden voortgezet. Dit punt mag evenwel geen beletsel vormen voor de totstandkoming van de gemeenschappelijke lijst en voor de uitbouw van het CDA.
Dr. Steenkamp stelt zich op het standpunt, dat een CDA-vertegenwoordiger gebonden is aan de statuten, het program van uitgangspunten en aan het politieke werkprogram. „Wij stempelen wel het CDA als we zeggen, dat we een christelijke organisatie (willen) zijn, wij stempelen niet onze leden en onze vertegenwoordigers, dezen stempelen zich zelf", aldus dr. Steenkamp. Als iemand vindt, dat hij aan onze normstelling voldoet, is dat zijn eigen verantwoordelijkheid en past geen verder oordeel over de diepste levensovertuiging.
Voorts stelde dr. Steenkamp voor om uit te spreken:

— dat de grondslag van het CDA niet in discussie is;

— dat er overeenstemming bestaat over het functioneren van het uitgangspunt;

— dat de discussie over de bredere problematiek van de relatie tussen levensbeschouwing en politiek handelen wordt voortgezet;

— dat het aan de orde zijnde specifieke punt geen beletsel vormt voor de totstandkoming van één lijst en voor de uitbouw van het CDA in het land, en dat deze met kracht moet worden voortgezet;

— dat wij onze plaatselijke en provinciale partijorganen stimuleren in hun werkgebieden CDA-verbanden in het leven te roepen; en

— dat het gewenst is ons standpunt ter kennis te brengen van onze partijen en van het CDA.

Steenkamp zou voorts graag zien, dat de drie partijen al voor de verkiezingen van 1977 hun parlementaire fracties meer als een eenheid laten optreden. Anders zou dat pas voor het eerst gebeuren in de „meest cruciale" periode van het TK-werk, nl. tijdens de periode van de kabinetsformatie, die op de verkiezingen volgt. „Wie doet wat om de marges te verkleinen", om de politieke geloofwaardigheid voor meer eenheid eerder te verkrijgen, aldus dr. Steenkamp.
De CDA-voorzitter wil zich nog niet vastleggen, maar hij concludeert wel „eenvoudigweg", dat een samenwerking PvdA-CDA straks in 1977 „in een bepaald kader aantrekkelijk, resp. aanvaardbaar kan zijn".

De CDA-top is het in de discussies van 30 en 31 okt. niet eens kunnen worden over het meningsverschil tussen ARP aan de ene kant en KVP en CHU aan de andere kant over het functioneren van de grondslag. In een verklaring, die na het beraad is uitgegeven, wordt gezegd, dat er een verschil van mening is blijven bestaan „over de vraag, of van de vertegenwoordigers van het CDA mag worden verwacht, dat zij ook persoonlijk het evangelie voor hun politieke handelen aanvaarden". Dit meningsverschil mag echter volgens de verklaring geen belemmering vormen voor de totstandkoming van de gemeenschappelijke lijst van de drie partijen bij de volgende verkiezingen.
Hierover stemde de ARP-delegatie verdeeld. De eerste en tweede partijvoorzitter, De Koning en Kuiper, stemden voor; partijsecretaris Corporaal was tegen. Op 13 dec. komt de kwestie in de AR-partijraad ter sprake.
De nieuwe AR-partijvoorzitter, H. A. de Boer (verkiezing pag. 725/3) is van mening, dat zijn partijleiding voorbarig is geweest door akkoord te gaan met deze verklaring, zo bleek in een gesprek, dat het *NRC/H'blad* met hem voerde *NRC/H'blad* 10-11).

De Boer zei tegen de N R C / H'b l a d o.m.: „Ik houd mij aan de resolutie van onze partijraad, waarin staat, dat voor die ene lijst voldoende overeenstemming moet bestaan over de betekenis van de evangelische grondslag voor CDA-vertegenwoordigers en over de praktische politiek".
Hij achtte het wel een „volkomen natuurlijke ontwikkeling", wanneer de gezamenlijke CDA-lijst er komt en hij hoopt ook van harte, dat dit resultaat na goed overleg bereikt kan worden.
Hij beschouwt echter het standpunt van TK-fractievoorzitter Aantjes, dat toekomstige CDA-vertegenwoordigers geacht moeten worden de evangelische grondslag te onderschrijven, „uiterst belangrijk en voor ons een minimale formulering".

In de discussies in Berg en Dal viel een accentverschuiving waar te nemen naar de „politieke hypotheek" — de tweede voorwaarde voor de totstandkoming van de gezamenlijke lijst van KVP, ARP en CHU. Over deze kwestie vergaderde de CDA-top op 15 nov. in Haaften.
Aan dit overleg lag een notitie ten grondslag van CDA-voorzitter Steenkamp aan het dagelijks bestuur van het CDA.

In zijn notitie schreef dr. Steenkamp o.m.: „Het CDA zonder één lijst is een CDA zonder hart". Hij stelde, dat het aflossen van de „politieke hypotheek" „vooral een kwestie van politieke wil" is. Hij concludeerde, dat de bestaande politieke verschillen van inzicht geen zodanig gewicht mag worden toegekend, dat zij de totstandkoming van de gezamenlijke lijst zouden blokkeren.
Steenkamp was in zijn notitie van mening, dat de afgelopen periode „stellig niet het beeld geeft van sterk verdeeld opererende fracties". In grote trekken kunnen de drie christen-democratische fracties t.a.v. wat hij noemt enkele brandpunten van beleid één lijn trekken.
Steenkamp ging ook in op de formeel verschillende positie van de drie fracties t.o.v. het kabinet-Den Uyl. Die formeel verschillende positie werkt als zodanig „middelpuntvliedend" en — zo werd gesteld — veroorzaakt ook een gecompliceerde verhouding met de geestverwante bewindslieden in het kabinet. Opgemerkt werd in dit verband, dat alle drie fracties een bijzondere band erkennen met de christen-democratische bewindslieden in het kabinet. Voor KVP en ARP is het de vraag, waar het kruispunt ligt van hun verbindingen met de christen-democratische bewindslieden en het „soms moeilijk te accepteren kabinetsbeleid, zeker wanneer dat beleid niet valt onder formatieafspraken".
Naar de mening van dr. Steenkamp moet geprobeerd worden de „middelpuntvliedende" effecten van de formeel verschillende positie der fracties t.o.v. het kabinet zoveel mogelijk te ondervangen door een goed gestructureerd intern overleg van de fracties. Wellicht zijn er mogelijkheden om de geïnstitutionaliseerde samenwerking der fracties nog te verbeteren. Steenkamp noemde in dat verband regelmatig samen vergaderen, zeker wanneer het gaat om brandpunten van beleid, een dringende noodzaak. Immers, aldus de notitie, de mogelijkheden van een gemeenschappelijke standpuntbepaling en

van een gemeenschappelijke strategie zullen daardoor sterk toenemen. Volgens de notitie dwingt de formeel verschillende opstelling tot het geven van „enige speelruimte" aan elkaar. „Wij mogen niet een volstrekte eensgezindheid verwachten", aldus dr. Steenkamp, die verder opmerkt, dat ARP en KVP aanvaarden moeten, dat de CHU kritischer en vrijer mag optreden t.o.v. het kabinet en dat de CHU moet erkennen en begrijpen, dat de in 1975 gemaakte keus van ARP en KVP „bepaalde verplichtingen en bindingen" met zich meebrengt. „Wij mogen niet verwachten, dat er onder dit kabinet één fractie ontstaat. Wij mogen wel de mentale bereidheid verwachten om in bepaalde situaties de christen-democratie als geheel zwaarder te laten wegen dan de wensen en profilering van de afzonderlijke fracties", aldus dr. Steenkamp.

In het overleg in Haaften op 15 nov. is het CDA-bestuur niet unaniem tot de uitspraak gekomen, dat een beleid, gebaseerd op de overtuiging, dat het uitkomen met één CDA-lijst (c.q. lijsten) bij de eerstkomende TK-verkiezingen onmisbaar is voor de geloofwaardigheid van het CDA in de nationale politiek en de verdere ontwikkeling daarvan.
Voor deze verklaring spraken zich uit de KVP-vertegenwoordigers in het CDA-bestuur; tegen waren de CH-vertegenwoordigers; de AR-vertegenwoordigers stemden verdeeld; twee onderschreven de uitspraak en stemden voor (Zijlstra en Kuiper), één onthield zich (De Koning), omdat hij het er niet mee eens was, dat een dergelijke kwestie zo per stemming doorgedrukt werd; en één (Corporaal) stemde tegen.
De reactie van i.h.b. KVP-zijde op het ontbreken van volledige overeenstemming op dit punt was die van grote teleurstelling. CDA-voorzitter Steenkamp noemde de ontwikkeling „bijzonder jammer".

De omstreden opvatting stond in een verklaring, die na afloop van de vergadering uitgegeven werd. In deze verklaring werd gesteld, dat tussen de christen-democratische fracties in de TK „op tal van punten" overeenstemming bestaat over het gevoerde beleid. De gebleken verschillen maken het wenselijk te blijven streven naar eenheid van optreden in het parlement en daarbuiten.
Meegedeeld werd, dat de betrokken fractievoorzitters Andriessen (KVP), Aantjes (ARP) en Kruisinga (CHU) in hun fracties overleg zullen plegen over een zodanige besluitvorming, dat daardoor een gezamenlijke standpuntbepaling wordt bereikt.

Reacties

KVP-TK-fractievoorzitter Andriessen zei „erg blij" te zijn met de uitspraak in de verklaring over de onmisbaarheid van een gezamenlijke lijst. Dat die clausule niet eenstemmig onderschreven werd noemde hij jammer.
Zijn CH collega Kruisinga toonde zich teleurgesteld over de uitspraak m.b.t. de onmisbaarheid van de gezamenlijke lijst. Die uitspraak legt naar zijn mening een te grote hypotheek op de beslissing van de AR-partijraad, die op 13 dec. bijeenkomt om te beslissen over de CDA-grondslag. De heer Kruisinga noemde het „niet uitgesloten" dat de conclusies van Berg en Dal niet door de AR-partijraad zullen worden aangenomen. Dat zou naar zijn oordeel het einde van het CDA betekenen, ook op provinciaal en gemeentelijk niveau en in Europees verband. Zelf, zo zei Kruisinga, hechtte hij grote waarde aan het tot stand komen van het CDA. Wel werd er van de zijde van de CHU op gewezen, dat in febr. in Woudschoten (pag. 217/2-1975) afgesproken was, dat pas volgend voorjaar over de gezamenlijke lijst beslist zou hoeven worden.
De AR-TK-fractievoorzitter zei de totstandkoming van één lijst „van uitermate groot belang" te achten, maar belangrijker nog noemde hij de eenheid van politiek beleid, waaruit de ene lijst voortvloeit. Aantjes ziet in de afwijkende standpunten van de oppositionele CHU thans een te zware hypotheek om op korte termijn tot één lijst te komen.
KVP-leider Andriessen verklaarde nog, dat het eventuele uitblijven van één lijst „heel vervelende" gevolgen kan hebben, waardoor een geloofwaardige presentatie van het CDA in de knel komt. In dat geval zal de KVP zich diepgaand moeten beraden.

KVP desnoods alleen de verkiezingen in

Het partijbestuur van de KVP vergaderde op 17 nov. over de ontstane situatie. Bij de vergadering aanwezig waren verder de toppen van EK- en TK-fractie en de KVP-bewindslieden.
Het bestuur besloot de zg. noodprocedure op gang te brengen, die het alsnog mogelijk moet maken, dat de KVP zelfstandig aan de eerstvolgende TK-verkiezingen deelneemt, voor het geval de gezamenlijke kandidatenlijst met ARP en CHU er niet komt.
Het bestuur stelde, dat het aan één lijst van het CDA verre de voorkeur geeft. Het acht die ene lijst ook onmisbaar voor de geloofwaardigheid van het CDA in de nationale politiek.
Tot zijn teleurstelling heeft het bestuur van de KVP echter vastgesteld, dat er na alle gepraat in het verband van het CDA duidelijke twijfel bestaat of de gezamenlijke kandidatenlijst overeenkomstig de afgesproken procedures nog wel tot stand zal komen.
De noodprocedure komt erop neer, dat een commissie aanbevelingen gaat doen om de KVP als christen-democratische partij zelfstandig en met maximale kans op succes een beroep op de kiezers te laten doen. Dit proces kan op ieder moment worden stopgezet, als blijkt dat de gezamenlijke kandidatenlijst er alsnog kan komen.
De TK-fractievoorzitters van ARP en CHU, Aantjes en Kruisinga, uitten zich teleurgesteld over de KVP-beslissing. Aantjes sprak van „weer een belemmerende factor voor de totstandkoming van het CDA". Hij had wel begrip voor de zorg, die uit de KVP-verklaring bleek, over de mate, waarin de noodzakelijke politieke eensgezindheid van de christen-democratische fracties zich ontwikkelt. „Maar," aldus Aantjes, „de geloofwaardigheid van het CDA wordt vooral bepaald door een meer eensgezind optreden. De vorming van één lijst is daarvan een uitermate belangrijk en vanzelfsprekend gevolg, maar niet onmisbaar."
Kruisinga verwierp het besluit van de KVP de noodprocedure in werking te zetten. Hij meende, dat een dergelijke reactie het risico in zich draagt ongewenste ontwikkelingen juist op te roepen. De CHU zal de afspraken in het CDA blijven nakomen.
Kruisinga verwierp een suggestie van Aantjes om de drie christen-democratische TK-fracties nu reeds te bundelen. „Wij zullen bezwaar maken en oppositie blijven voeren tegen het beleid van dit kabinet-Den Uyl, waarvan wij, anders dan KVP en ARP, geen deel uitmaken," aldus Kruisinga. *(ARP, NRC/ H'blad, De Volkskrant)*

(Vor. ber. pag. 650/3-1975)

PPR CONGRES „NAAR EEN DEMOCRATISCHE ORDE"

De PPR wijdde op 14 en 15 nov. een congres aan het thema „Naar een democratische economische orde".

Voor het congres plaats vond had een nota onder deze titel in de partij gecirculeerd. Enkele stellingen uit deze nota zijn:
De SER moet, als niet-democratisch gekozen orgaan, worden opgeheven. Regering en parlement dienen zich voor advies rechtstreeks tot werkgevers- en werknemersorganisaties afzonderlijk te richten.
De ondernemingsraad moet het beleidsbepalende en controlerende orgaan van de onderneming worden. Voor een raad van commissarissen en een aandeelhoudersvergadering is er dan geen plaats meer.
De overheid heeft de taak de beschikbare arbeidsplaatsen over de beroepsbevolking te verdelen, als het aantal plaatsen vermindert door automatisering of vermindering van de groei. Als voor de samenleving belangrijke bedrijven gesloten worden, moet de overheid de werknemers financieel in staat stellen het bedrijf voort te zetten.
Ieder moet het recht hebben op arbeidsloze periodes met gegarandeerd inkomen, als de behoefte daaraan kan worden aangetoond.
Elk land moet het recht hebben om nationale ondernemingen en delen van multinationale ondernemingen in gemeenschapshanden te brengen.

Het congres aanvaardde een aantal moties over actuele zaken.

De PPR-bewindslieden in het kabinet werden opgeroepen zich tot het uiterste te verzetten tegen de geplande levering door het Nederlandse bedrijfsleven van reactorvaten aan Zuid-Afrika.
Verzet werd ook uitgesproken tegen de voorgenomen bouw van drie kerncentrales in Nederland.
Van de Nederlandse regering werd verlangd de door de MPLA gevormde regering te erkennen als de wettige regering van Angola (pag. 737/1-e.v.).
Tenslotte werd de regering verzocht de ontwikkelingssamenwerking met de MPLA-regering uit te breiden.

Het congres werd o.m. toegesproken door de voorzitter van de PPR-TK-fractie, dr. B. de Gaay Fortman.

De Gaay Fortman stelde, dat er een recht op arbeid moet komen. De regionale overheid zal de „werkgever in laatste instantie" moeten worden. Via een sterke regionale bestuurslaag, b.v. op het niveau van de 26 nieuwe provincies, die het kabinet voorstaat, zou de bestrijding van de werkloosheid beter kunnen worden aangepakt dan nu vanuit Den Haag. Dat vraagt regionale integratie van het werk van arbeidsbureaus, regionale financieringsmaatschappijen, regionale uitvoering van de sociale wetgeving en coördinatie van b.v. het bouwbeleid. (ANP, NRC/H'blad)
(Vor. ber. pag. 547/2 e.v.-1975)

DELEGATIE VAKBEWEGING SOWJET-UNIE BEZOEKT NEDERLANDSE VAKCENTRALES

Een delegatie van de centrale vakbondsraad van de SU heeft van 9-15 nov. op uitnodiging van NVV, NKV en CNV een bezoek aan Nederland gebracht. De delegatie heeft de Nederlandse vakcentrales uitgenodigd om op een tijdstip in 1976, dat hun goed uitkomt, een gemeenschappelijke delegatie naar de SU te zenden. De drie Nederlandse vakcentrales zullen aan deze uitnodiging geen gevolg geven. Volgens het NVV moet het bezoek van de Sowjet-delegatie als „incidenteel en in principe eenmalig" worden beschouwd.
In het gemeenschappelijke communiqué, dat na afloop van het bezoek uitgegeven werd, werd gesproken over de ontwikkeling van wederzijds begrip en vergelijkbare standpunten over bescherming van werknemersbelangen en over verbetering van de arbeidsomstandigheden. „Maar", aldus de vakbeweging van het NVV, „wat niet in de verklaring stond was, dat de vertegenwoordigers van de Nederlandse vakcentrales met grote aandrang de kwestie van de vrijheid en de toepassing van mensenrechten in de SU ter sprake hebben gebracht. Overeenstemming van inzicht of zelfs maar enig wederzijds begrip bleek niet mogelijk".
De Sowjet-delegatie ontkende dat de vrijheid van vakverenigingen wordt geschonden en dat het verbod van dwangarbeid zou worden overtreden. Ook zou er geen sprake zijn van bemoeilijking van de positie van mensen met afwijkende politieke of godsdienstige overtuigingen.
Van Nederlandse zijde is ook nog bezwaar geuit tegen de manier, waarop de emigratie van joden uit de SU moeilijkheden in de weg gelegd wordt. (ANP, de vakbeweging)

SOWJET-UNIE

BEZOEK VAN BREZJNEW AAN MONGOOLSE VOLKSREPUBLIEK

Een partij- en regeringsdelegatie uit de SU, aangevoerd door partijleider Brezjnew, heeft van 25-27 nov. 1974 een bezoek gebracht aan de Mongoolse Volksrepubliek. Aanleiding voor het bezoek was de viering van het 30-jarige bestaan van Buiten-Mongolië als onafhankelijke staat.
Brezjnew voerde in de hoofdstad Oelan Bator overleg met de Mongoolse partijleider Tsedenbal.
In aanwezigheid van beide partijleiders werd op 27 nov. 1974 een akkoord ondertekend over de verdere ontwikkeling van de economische samenwerking tussen de SU en de Mongoolse Volksrepubliek.
(FAZ, Soviet News)

VERSCHERPING REISBEPALINGEN BUITENLANDSE JOURNALISTEN

De Sowjet-autoriteiten hebben op 21 maart van dit jaar een bepaling van kracht laten worden, waarbij uitreisvisa, die aan buitenlandse journalisten uitgereikt worden, slechts één week geldig zijn.
Voordien was het mogelijk visa te verwerven met een geldigheidsduur van drie maanden, waarbij het visum binnen die periode op elk willekeurig moment gebruikt kon worden. Dat maakte een snel vertrek mogelijk, in geval dat nodig mocht zijn.
Een woordvoerder van het ministerie van buitenlandse zaken in Moskou deelde mede, dat de regeling al enkele jaren bestond, maar nooit strikt was toegepast.
De Amerikaanse ambassade in Moskou liet blijken, dat zij de regeling in strijd achtte met de onderhandelingen in Genève over Europese veiligheid en samenwerking, i.h.b. met de „derde mand" over de uitwisseling van mensen en ideeën tussen Oost en West. *(AP, AFP)*

BREZJNEW ONTVANGT KONSTANTIN ZARODOW NADAT DEZE GEBRUIK VAN REVOLUTIONAIR GEWELD BIJ VESTIGING COMMUNISTISCHE HEERSCHAPPIJ HAD AANBEVOLEN

Partijleider Brezjnew heeft op 17 sept. in het Kremlin Konstantin Zarodow ontvangen en hem lof toegezwaaid voor zijn werk als hoofdredacteur van het theoretische tijdschrift van de communistische partijen *Problemen van vrede en socialisme.*

In de Westerse pers wordt hieraan betekenis toegekend, omdat in de *Prawda* van 6 aug. een artikel van Zarodow gestaan had, dat in nauw bedekte termen kritiek leverde op de Franse en de Italiaanse communistische partij.
Aanleiding voor het artikel was het feit, dat in 1905 het boek van Lenin *Twee taktieken van socialistische democratie in de democratische revolutie* verschenen was. In Zarodows artikel werd dit herdacht en hij citeerde uitvoerig uit het werk. Zarodow hekelde met behulp van citaten van Lenin die communisten, die „tot elke prijs" voorstander waren van de eenheid van links en hij stelde tegenover de „rekenkundige meerderheid", die in de Westerse democratieën geldt de „politieke, revolutionaire meerderheid", die kennelijk door de communisten belichaamd wordt, ook als zij rekenkundig in de minderheid zijn.
In Westerse persorganen wordt de publicatie in de *Prawda* van Zarodows artikel gezien als een steunverlening aan de Portugese communistische partij, die aanspraak maakt op meer macht dan waarop zij krachtens de verkiezingsuitslag van april jl. recht had. Die aanspraken hadden een breuk veroorzaakt in de eenheid van links in Portugal én zij hadden de Franse en Italiaanse communisten in een moeilijk parket gebracht. Deze partijen stellen nl. tegenwoordig, dat zij het democratisch proces altijd willen respecteren.
Voor de interpretaties, die aan de publicatie van Zarodows artikel in de *Prawda* en de klaarblijkelijke steun aan Zarodow door Brezjnew gegeven kunnen worden citeren wij nu verder uit een artikel van J. L. Heldring in het *NRC/H'blad* van 23 sept.

Nu kwam dat artikel in de Prawda in feite vertellen dat de Portugese communisten gelijk hadden met hun negering van de verkiezingsuitslag: de instelling van de dictatuur van het proletariaat kon samenvallen met de verkrijging van een parlementaire meerderheid door verenigd links en wanneer er verzet gepleegd werd tegen de instelling van de dictatuur, dan was geweld gerechtvaardigd.
Die revolutionaire taal uit Moskou kwam misschien wel de Portugese, maar niet de Franse en Italiaanse communisten van pas. Want die doen sinds enkele jaren alle moeite om de bevolking te doen geloven dat zij geen onbetrouwbare revolutionairen meer zijn, maar oppassende burgers en democraten, gehoorzaam aan de wetten des lands.
Voor de Italiaanse communisten kwam dat artikel bijzonder ongelegen, omdat zij om zo te zeggen, aan de drempel van de macht stonden; steeds meer leken zij het onvermijdelijk alternatief van het chao-

tisch regime der democratische partijen, en steeds meer werden zij door die partijen voor „regierungsfähig" aangezien. En nu maakte hun eigen Prawda hen weer verdacht!
Maar ook voor de Franse partijgenoten was het artikel een onaangename verrassing. Het maakte hun verhouding tot hun socialistische bondgenoten, die het afgelopen jaar o.a. wegens Portugal toch al was verzuurd, er niet gemakkelijker op. De eenheid van links liep bepaald gevaar. De Franse partij zag zich gedwongen tot een heftig verweer tegen die Moskouse visie. Dat was des te merkwaardiger omdat die partij nogal erg in de pas pleegt te lopen bij Moskou — veel meer dan de Italiaanse.
Maar de Franse en Italiaanse protesten hebben niet mogen baten. Brezjnew heeft de schrijver van dat artikel, Konstantin Zarodow, ontvangen en hem lof toegezwaaid — weliswaar niet voor zijn bewuste artikel, maar voor zijn werk als hoofdredacteur van het theoretische tijdschrift van de communistische partijen Problemen van vrede en socialisme.
Maar dat subtiele verschil ontneemt niet de betekenis aan dat onderhoud. Integendeel: Brezjnew bevestigde er als 't ware Zarodows bevoegdheid mee om, namens de Russische partij, de andere communistische partijen te vertellen wat het juiste communistische gedrag is — of dit nu in zijn eigen, internationale tijdschrift dan wel in de Prawda gebeurt.
Daarmee heeft Brezjnew de Franse en Italiaanse (en nog wel andere, zoals de Spaanse) partijen een klap in het gezicht gegeven. Waarom heeft hij dat gedaan? Hier komen we op het terrein van de speculaties. L'Unità had het artikel in de Prawda al proberen uit te leggen als de uiting van slechts één stroming binnen het Kremlin. Dat kan waar zijn, maar dan is die stroming blijkens de zegen die Brezjnew haar openlijk gegeven heeft, nu kennelijk de officiële lijn geworden.
De vraag moet nu dus luiden: waarom heeft de SU het zo kort na Helsinki nodig gevonden de revolutionaire niet-parlementaire missie van de communistische partijen zo te onderstrepen? Waarom heeft zij daarmee de kansen van de West-europese partijen om aan de regering te komen bewust verkleind? Waarom heeft zij daarmee een breuk met die partijen geriskeerd?
Er is een verklaring die wil dat de SU voor niets zo bang is al voor communisten in de regering van Westeuropese landen. Zolang zij daar niet de totale macht zouden hebben — en zelfs misschien dan — zouden zij met hun democratischer tradities, een besmettelijk en ondermijnend voorbeeld zijn voor de communisten van Oost-Europa. Zij zouden, met andere woorden, een voortdurende bedreiging vormen voor het totalitaire karakter van de Oosteuropese partijen, waarop de macht van de SU in Oost-Europa berust. Het is mogelijk. Een andere verklaring, die bovendien Brezjnews zegen aan Zarodow zou verzoenen met zijn reputatie als man van de Oost-West-détente, is deze: met deze daad maakt de Sowjet-Unie het de Westeuropese partijen voor geruime tijd onmogelijk aan de regering te komen (zij zijn immers nu door het meest onverdachte gezag nl. het Kremlin zelf tot revolutionair, dus tot onbetrouwbare partners voor andere partijen verklaard) en daarmee neemt de Sowjet-Unie een twistpunt tussen haar en Amerika weg."

Heldring concludeert, dat als deze laatste interpretatie geldigheid heeft, Brezjnew met zijn zegen aan Zarodow de revolutionaire missie van het communisme — de enige legitimatie van de Sowjetmacht — althans verbaal gered heeft en tevens de ontspanning een dienst bewezen heeft. *(NCR/H'blad, The Times, NZZ, FAZ)*

ALEXANDER SJELEPIN VERLIEST ZIJN FUNCTIES

Persbureau *Tass* maakte op 16 april na een bijeenkomst van het CC van de communistische partij van de SU bekend, dat Alexander Sjelepin op zijn eigen verzoek afgetreden was als lid van het Politburo.
Op 22 mei maakte *Tass* bekend, dat Sjelepin ontslagen was als voorzitter van de Centrale Raad van de vakbondsfederatie van de SU.
In juni verdween de naam van Sjelepin van de lijst van afgevaardigden naar de Opperste Sowjet.
M.i.v. 23 mei is Sjelepin vice-voorzitter van de staatscommissie voor technisch en beroepsonderwijs.
Aan het hoofd van de vakbondsorganisatie van de SU is Sjelepin opgevolgd door Alexei Z. Wiktorow.

Van 1958-1961 was Sjelepin hoofd van de KGB, de staatsveiligheidsdienst. In nov. 1962 werd hij vice-premier en voorzitter van de volkscontrolecommissie. Volledig lid van het Politburo werd Sjelepin in nov. 1964. In dec. 1965 werd hij ontslagen als vice-premier en voorzitter van de controlecommissie. Voorzitter van de Sowjet-vakcentrale was hij sedert juli 1967.
In het begin van zijn carrière was Sjelepin een protégé van Chroesjtsjow. In 1964 keerde hij zich echter tegen hem. Zijn benoeming tot lid van het Politburo in nov. 1964 wordt gezien als een beloning voor die houding. Sjelepin is lang beschouwd als een rival van Brezjnew in de strijd om het leiderschap van de SU.

Sjelepins bezoek aan Engeland

Het ontslag van Sjelepin uit het Politburo volgde kort na een bezoek, dat hij aan Engeland gebracht had. Sjelepin bezocht Engeland aan het hoofd van een Sowjet-vakbondsdelegatie van 31 maart-2 april op uitnodiging van de Britse vakcentrale TUC.
Tijdens zijn verblijf in Engeland toonde het publiek grote vijandschap jegens Sjelepin, zowel wegens zijn KGB-verleden als i.v.m. de politiek van de SU t.a.v. joodse emigratie.
Emigranten uit de SU in Engeland, vooral Oekraïeners en Litouwers, alsmede joodse activisten organiseerden omvangrijke demonstraties om tegen Sjelepins verblijf in Engeland te protesteren. Verondersteld wordt, dat de slechte ontvangst van Sjelepin in Engeland mede aanleiding is geweest om hem zijn machtspositie te ontnemen. *(Reuter, AP, UPI, AFP)*

AMNESTY INTERNATIONAL OVER POLITIEKE GEVANGENEN IN DE SU

De in Londen gevestigde organisatie Amnesty International publiceerde op 17 nov. een rapport over het lot van politieke gevangenen in de SU. Onderstaand een samenvatting:

Het aantal politieke en religieuze gevangenen ligt niet onder de 10.000, aldus het rapport van Amnesty International.
Dit rapport zegt dat de levensomstandigheden in de Sowjet gevangenissen „niet alleen de internationale normen betreffende de behandeling van gevangenen schenden, maar evenzeer de theorie en interne wetgeving wat betreft de heropvoeding door werk".
Het rapport onder de titel „De politieke gevangenen in de SU: behandeling en omstandigheden" (154 bladzijden), is uitgebreider dan Amnesty International veelal over een enkel land uitgeeft. Het begint met de omstandigheden van vijf politieke gevangenen en beschrijft de omstandigheden in de „heropvoedingsinstellingen" (gevangenissen en strafkolonies) en de psychiatrische ziekenhuizen.
Het zegt dat de Sowjet wetgeving op dit punt totaal onvoldoende is. Deze wetgeving laat de mogelijkheid open van onwettige gevangenneming om politieke redenen en door fouten of vooroordelen van psychiaters of rechtbanken.
Volgens Amnesty International bevat het Sowjet strafrecht een groot aantal zuiver politieke delicten, zoals „anti-Sowjet agitatie en propaganda" en „laster tegen de Sowjet-Unie". Op godsdienstig gebied worden „schending van de wet op scheiding van kerk en staat en van kerk en onderwijs" en „schending van de burgerrechten onder de dekmantel van godsdienstige plechtigheden" als misdaden beschouwd.
Deze bepalingen worden dikwijls aangevoerd als rechtvaardiging van het arresteren van burgers die beschuldigd worden van het in bezit hebben of verspreiden van clandestiene publicaties, die aan politieke betogingen hebben deelgenomen, een clandestiene emigratie hebben voorbereid, godsdienstonderwijs geven aan kinderen enz.
Het rapport trekt de officiële Sowjet verklaringen over de harmonie tussen straf en heropvoeding van de gevangenisstraf in twijfel.
Amnesty International zegt dat de gevangenen slechts het allernoodzakelijkste aan voedsel krijgen en voortdurend honger lijden. Het werk ter heropvoeding bestaat slechts uit dwangarbeid onder gewoonlijk moeilijke, dikwijls ongezonde en gevaarlijke omstandigheden.
Misbruik van de psychiatrie voor politieke doeleinden, de onmogelijkheid voor de „geesteszieke" de gerechtelijke of medische besluiten tegen hem te bestrijden en het onderbrengen in instellingen die meer op gevangenissen dan op ziekenhuizen lijken worden in het rapport eveneens vermeld.
Gezinsleden kunnen besluiten van de medici op geen enkele manier aanvechten.
„In de psychiatrische ziekenhuizen waar de zieken in bijna totale afzondering worden gehouden van de gemeenschap en waar psychiaters benoemd worden om

niet-medische redenen, het feit dat hun namen niet bekendgemaakt worden en dat hun besluiten onherroepelijk zijn leiden tot medische praktijken die de zieken rechtstreeks in gevaar brengen."
Amnesty International beschrijft in het bijzonder het geval van Leonid Pljoetsj, een cyberneticus uit de Oekraïne die in 1972 was gearresteerd en een jaar later wegens „latente schizofrenie" in een ziekenhuis werd ondergebracht. Het rapport zegt dat ongerechtvaardigde toediening van sterke middelen zijn lichamelijke en geestelijke toestand sinds het begin van zijn gevangenschap ernstig heeft aangetast. (A F P)

WIJZIGING SYSTEEM BINNENLANDSE PASSEN

In de *Prawda* van 25 dec. 1974 werd aangekondigd, dat het CC van de communistische partij en de ministerraad besloten hadden het systeem van binnenlandse passen te veranderen. Het nieuwe type paspoort zal tussen 1976 en 1981 worden ingevoerd en het zal uniform zijn voor de hele SU. Het zal gesteld zijn in het Russisch én in de taal, die in de betrokken republiek of het autonoom gebied gesproken wordt.

Het nieuwe binnenlandse paspoort hoeft slechts twee maal in een mensenleven vernieuwd te worden; nl. bij 25 en bij 45 jaar. Het oude paspoort moest vaker verwisseld worden; in de RSFSR b.v. elke 10 jaar. Een Sowjet-burger is vanaf zijn zestiende verplicht een paspoort bij zich te dragen.

Het nieuwe paspoort zal minder informatie bevatten dan het oude.

Belangrijkste consequentie van de nieuwe maatregel is, dat ook boeren op kolchozen en sowchozen nu een paspoort krijgen; zolang zij dit niet hadden was het hun praktisch onmogelijk te reizen. Burgers op het platteland krijgen nu dezelfde rechten als burgers in de steden. *(UPI, Le Monde)*

VERKIEZINGEN OPPERSTE EN PLAATSELIJKE SOWJETS

Op 15 juni hebben verkiezingen plaats gevonden voor de Opperste Sowjets van de republieken van de SU, 15 in getal, voor die van de 20 autonome gebieden alsmede voor rond 50.000 plaatselijke Sowjets.
Er waren meer dan 2.200.000 zetels te verdelen. De officiële uitslag was als volgt:

In de Republieken werden alle kandidaten gekozen met een meerderheid van 99,9%; in de autonome gebieden was de meerderheid 99,8%; en bij de plaatselijke Sowjets wisselde de meerderheden tussen 99,73 en 99,89%.

AFRIKA

NAMIBIË

HOUDING VEILIGHEIDSRAAD EN ZUID-AFRIKA T.A.V. TOEKOMST VAN NAMIBIË. INTERNE ONTWIKKELINGEN

In aansluiting op het in vorig bericht (pag. 619/3 e.v. - 1974) vermelde volgt hier een overzicht van de belangrijkste gebeurtenissen in en ontwikkelingen rond Namibië sinds juni 1974.

Vlucht Ovambo's naar Angola

N.a.v. berichten dat groepen Ovambo's vanuit Namibië illegaal Angola binnentrokken verklaarde Jannie de Wet, de Zuidafrikaanse commissaris-generaal voor de inheemse volken van Zuidwest-Afrika, op 15 juni 1974, dat ca. 50 Ovambo's naar Angola waren gegaan om door de SWAPO (South West Africa People's Organization) te worden opgeleid voor het gebruik van geweld tegen hun eigen mensen in Ovamboland, terwijl de Zuidafrikaanse regering de dag tevoren had onthuld dat de verdediging van de grens met Angola door het leger van de politie zou worden overgenomen.
Peter Katjavivi, de SWAPO-vertegenwoordiger in Londen, verklaarde op 1 juli 1974 dat de Ovambo-uittocht weinig uit te staan had met de SWAPO-opleiding, maar voortvloeide uit de „verwachting i.z. een uitbreiding van de terreurcampagne in Ovamboland" en uit een geheime instructie d.d. 18 juni aan de regering van Ovamboland om een recrutering te starten onder Afrikanen voor een grenswacht.
Op 2 juli bevestigde commandant José Martins da Silva, een woordvoerder van de Portugese militaire autoriteiten in Angola, dat meer dan 130 Ovambo's waren gearresteerd, nadat zij Angola zonder geldige papieren waren binnengekomen, o.w. de secretaris-generaal van de SWAPO, John Ya Otto. Volgens Da Silva beweerden velen van hen, dat zij studenten waren, die „aan een repressieve regering trachtten te ontsnappen", en hij stelde dat velen politiek asiel in Angola hadden gevraagd. Een woordvoerder van het Zuidafrikaanse ministerie van buitenlandse zaken te Pretoria ontkende op 2 juli, dat Zuid-Afrika Portugal om uitlevering van deze Ovambo's had gevraagd. Op 13 aug. deelde Da Silva mee, dat die Ovambo's vrije doortocht naar Zaire of Zambia werd verleend als zij zich konden identificeren; daarvoor was een SWAPO-lidmaatschapskaart voldoende.
De *NZZ* (25-9-'74) meldde vanuit Loeanda, de hoofdstad van Angola, dat inmiddels duizenden Ovambo's naar Angola zouden zijn gevlucht, en dat het grootste deel van hen met de Benguela-spoorlijn doorreisde naar Zambia om zich bij de SWAPO aan te sluiten.

Uit rapporten van de Evangelische Kerk zou blijken, dat „de meesten van de paar geschoolde Namibiërs in het noorden — leraren, kantoorpersoneel, PTT-personeel, verpleegsters, missiewerkers en studenten van het practicum" het land hadden verlaten.
Otto schreef de exodus toe aan het „brute optreden van de stamheersers" en de „onderdrukking van de politieke oppositie". In een op 7 aug. gepubliceerd memorandum van leiders van diverse kerken in Zuidwest-Afrika (r.-k., Evangelisch-Luthers, Anglicaans en Baptistisch) was sprake van de „repressieve bevoegdheden van de politie" en van afranselingen, martelingen, detentie zonder vorm van proces onder onmenselijke omstandigheden, met als gevolg dat de bevolking het „vertrouwen in de regering (had) verloren" en „gedwongen in ballingschap" was gegaan.
Eind augustus/begin september zouden vooral studenten en leerlingen van middelbare scholen naar Angola zijn uitgeweken.
De Wet gaf op 2 sept. toe, dat er ca. 2000 vluchtelingen waren, maar zij waren volgens hem niet alleen uit Ovamboland afkomstig maar ook uit centraal Zuidwest-Afrika.

Zuidafrikaanse plannen en verklaringen

Op 24 sept. 1974 kondigde A. H. du Plessis, de leider van de Nationale Partij van Zuidwest-Afrika (waartoe alle 18 leden van de Wetgevende Vergadering van dit gebied behoren), aan, dat stappen zouden worden ondernomen om overeenstemming over de constitutionele toekomst van het gebied te bereiken.

In een schriftelijke verklaring van Du Plessis werd gesteld, dat zijn partij de opvatting van de Zuidafrikaanse premier aanvaardde, nl. dat het volk van Zuidwest-Afrika zelf over zijn toekomst moest beslissen. Bij de voorgestelde besprekingen zouden alle bevolkingsgroepen hun eigen vertegenwoordigers moeten kiezen. Alle opties waren open. Voor de onafhankelijkheid waren diverse staatsvormen denkbaar, maar de idee van inlijving van Zuidwest-Afrika bij Zuid-Afrika kon evenmin bij voorbaat worden uitgesloten.

De Zuidafrikaanse premier Vorster verklaarde op 27 sept. 1974, dat zijn regering geen enkele natie in een bepaalde constellatie wilde dwingen, die niet gewenst werd. Tevens maakte hij bekend dat de adviesraad voor Zuidwest-Afrika (pag.

624/1-'74), die op 26 en 27 sept. te Kaapstad vergaderd had (nu ca. 30 vertegenwoordigers), unaniem had ingestemd met het besluit om constitutionele besprekingen te houden. Deze besprekingen werden echter verworpen door een woordvoerder van de SWAPO en door Gerson Veii, de voorzitter van de SWANU. Chief Clemens Kapuuo, de leider van de Herero's, juichte het overleg toe, mits de door de regering benoemde stamhoofden en leiders daarvan uitgesloten werden.
De Zuidafrikaanse commissaris-generaal voor de inheemse volken van Zuidwest-Afrika, Jannie de Wet, stelde op 13 okt. in een interview met de *Johannesburg Sunday Times* een verdeling van het gebied in een blanke souvereine staat en een aantal onafhankelijke zwarte staten voor. De blanke staat kon een federatie met Zuid-Afrika vormen. Voor de 342.000 mensen uit Ovamboland wilde hij de mogelijkheid open laten, dat zij een onafhankelijke staat zouden vormen met de 120.000 Ovambo's van Zuid-Angola.
Op 23 okt. verklaarde premier Vorster in de Senaat te Kaapstad, dat de volken van Zuidwest-Afrika gelegenheid moest worden geboden hun toekomst te bepalen. De interventie van buitenstaanders zou echter slechts tot grotere verwarring leiden. Als Zuid-Afrika zich uit het gebied terugtrok zou daar een chaos ontstaan vergeleken waarmee die in de rest van de wereld kinderspel was.
De leider van de Zuidwestafrikaanse Wetgevende Vergadering, Dirk F. Mudge, bevestigde op 20 nov., dat Zuid-Afrika zich niet uit het gebied zou terugtrekken gedurende de onderhandelingen over de toekomst ervan. Dat zou pas gebeuren als dat door de volken van Zuidwest-Afrika gevraagd werd. Hen riep hij op tot het uitwerken van een constitutionele toekomst, waarin allen in vrede, veiligheid en vooruitgang konden leven. Daarop aanvaardde de Assemblee een resolutie, waarin verklaard werd dat het gebied bij het zoeken van een constitutionele oplossing niet gebonden moest zijn aan welk bestaand politiek systeem ook. Besloten werd een conferentie met vertegenwoordigers van alle rassen te organiseren.

Besluit Veiligheidsraad 17 dec. 1974

Op 17 dec. 1974 aanvaardde de Veiligheidsraad met algemene stemmen een door Kameroen, Kenia en Mauretanië ingediende resolutie, nadat er verscheidene amendementen van Engeland, Frankrijk en de VS in waren verwerkt (waardoor o.a. de vermelding van eventuele sancties verviel). In die resolutie werd o.m. van Zuid-Afrika „een plechtige verklaring" geëist, dat „het gevolg zal geven aan de resoluties en besluiten van de Verenigde Naties en het advies van het Internationale Gerechtshof van 21 juni 1971 m.b.t. Namibië en dat het de territoriale integriteit en eenheid van Namibië als natie erkent".

Tevens werd van Zuid-Afrika verlangd, dat het „zijn illegale bestuur" in Namibië ophief, de macht „aan het volk van Namibië" overdroeg met medewerking van de VN en intussen de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens toepaste, alle Namibische politieke gevangenen vrijliet, de toepassing van alle rassen discriminerende en politiek repressieve wetten en praktijken — in het bijzonder bantoestans en thuislanden — ophief en aan alle Namibiërs, die om politieke redenen in ballingschap leefden, een onvoorwaardelijke terugkeer zonder kans op arrestatie toestond.
De Raad besloot op of vóór 30 mei 1975 opnieuw bijeen te komen om na te gaan of Zuid-Afrika aan de bepalingen van deze resolutie gevolg gegeven had, en zo dat niet het geval was „de passende maatregelen" krachtens het Handvest van de VN te overwegen.

Verkiezingen in Ovamboland

Van 13-17 jan. 1975 werden verkiezingen gehouden voor 42 verkiesbare zetels in de Wetgevende Vergadering, waarvoor 111 „onafhankelijken" zich kandidaat hadden gesteld. In tegenstelling tot de verkiezingen van aug. 1973, toen slechts 2,8% van de kiesgerechtigden zijn stem uitbracht, zou nu, volgens de Zuidafrikaanse regering, de opkomst ca. 55% hebben bedragen van de naar schatting 120.000 geregistreerde kiezers (van wie 90.000 in Ovamboland wonen). Net als in 1973 had de SWAPO ook nu tot een boycot opgeroepen, omdat volgens Axel Johannes (die John Otto als secretaris-generaal van de SWAPO was opgevolgd) de meeste leiders in gevangenschap of ballingschap vertoefden, de noodmaatregelen nog steeds van kracht waren en de verkiezingen „volgens het thuislandpatroon" werden gehouden. Hij verklaarde dit op 2 okt. 1974, een dag nadat het onbindingsbesluit van de wetgevende vergadering was bekendgemaakt. Vergeleken met 1973 waren nu 42 van de 77 afgevaardigden in de assemblee verkiesbaar tegen toen 21 van de 56, terwijl de overige 35 zoals voorheen door stamhoofden e.d. werden benoemd.

Axel Johannes verklaarde op 18 jan. dat het resultaat van de verkiezingen „zonder betekenis" was, daar de bevolking „door regering en stamleiders gedwongen" was, terwijl de opkomst onder de Ovambo-contractarbeiders (tot 40.000 man) buiten het eigenlijke Ovamboland „minimaal" was geweest.
Chief Filemon Elifas, de premier van Ovamboland, had al op 15 jan. gesteld, dat kiezers werden „geïntimideerd en misleid door SWAPO-aanhangers". Maar in een op 20 jan. uitgegeven verklaring meende hij dat het stembusresultaat „een ernstige slag" voor de SWAPO betekende en dat zijn regering een mandaat was verleend om positieve actie te ondernemen.
Jannie de Wet verklaarde op 18 jan., dat het resultaat „een ondersteuning van de regeringspolitiek i.z. Ovamboland" vormde, een aanvaarding door de bevolking van „Zuid-Afrika als beheerder" en een „verwerping van SWAPO". Op 23 jan. voegde hij daaraan toe, dat het Ovambovolk niet alleen vertegenwoordigers gekozen had voor de Wetgevende Vergadering, maar ook voor de voorgestelde conventie i.z. de constitutionele toekomst van het gebied.
De Internationale Commissie van Juristen in Genève deelde — volgens N R C / H ' - b l a d (14-3) — mee, dat de Zuidafrikaanse autoriteiten de kiezers in Ovamboland met dreigementen en intimidatie naar de stembus hadden gedwongen, toen tijdens de eerste twee dagen van de verkiezingen de boycot, waartoe de SWAPO opgeroepen had, opnieuw succesvol leek te worden. Zo werd een merkteken aangebracht op de achterkant van de identiteitskaart van iedere kiesgerechtigde die zijn stem had uitgebracht. Bejaarde, blinde en gehandicapte mensen werd meegedeeld dat zij hun staatspensioen zouden verliezen als zij niet kwamen stemmen.
Met geweren, gummistokken en sabels bewapende politie dwong de mensen van hun huizen en akkers naar de stemlokalen. De politiechef in de agrarische streek Aukwaloudhi, dreigde dat wie niet ging stemmen, geen toestemming zou krijgen zijn akkers te bebouwen. De arbeidsbureaus maakten bekend dat men geen werk in het zuiden kon krijgen als men niet had gestemd. „U kunt stemmen of verhongeren", zo zei men op de arbeidsbureaus, en werkgevers dreigden met ontslag.
De Internationale commissie van juristen concludeerde dat de boycot, waartoe de SWAPO had opgeroepen, opmerkelijk succesvol was in de „politiezone", het gebied buiten het eigenlijke Ovamboland waar de kiezers niet aan die vorm van intimidatie werden blootgesteld. Daar stemden slechts 4% van de kiesgerechtigde Ovambo's die daar werken als contractarbeiders.

Op 25 febr. werd Chief Filemon Elifas tijdens de openingszitting van de nieuwe assemblee unaniem herkozen als premier voor een nieuwe ambtstermijn van 5 jaar.

Hij zou, naar op 18 jan. was bericht, van plan zijn de regering in Angola te benaderen over een eventuele afscheiding van het zuidelijke grensgebied met Ovamboland overeenkomstig het door De Wet gelanceerde verdelingsplan.

Positie SWAPO

De opvatting van de SWAPO, dat die organisatie de enige vertegen-

woordiger van het volk van Namibië zou zijn, werd niet alleen door Zuidafrikanen betwist.

Zo verklaarde Chief Clemens Kapuuo, de Herero-leider en vice-voorzitter van de (anti-apartheid) Nationale Conventie, op 7 jan. in een rapport, dat o.a. aan VN-secretaris-generaal Waldheim werd gericht dat SWAPO in Zuidwest-Afrika beschouwd werd als een organisatie van alleen Ovambo's en dat de stammen van zuidelijk en centraal Zuidwest-Afrika na „meer dan 70 jaar onder de Duitse en Zuidafrikaanse regeringen geleden" te hebben, niet zouden toestaan, dat over hun rechten, hun land en hun toekomst door de Ovambo's alleen zou worden beslist. SWAPO was uit de Nationale Conventie getreden en had daarmee aangetoond niet bereid te zijn met andere zwarten te willen samenwerken. Kapuuo stelde daarom een verdeling van het gebied voor, waarbij de Ovambo's een onafhankelijke staat in het noorden zouden krijgen.
(Overeenkomstig de volkstelling van 1970 behoorden van de 746.328 inwoners van Zuidwest-Afrika 342.455 tot de Ovambo's en waren er voorts o.a. 90.658 blanken, 64.973 Damara's, 49.577 Kavango's en 49.203 Herero's.)
Reeds op 31 dec. 1974 had Zuid-Afrika's premier Vorster verklaard, dat SWAPO niet Zuidwest-Afrika was en dat haar zg. leiders in het buitenland „noch de natuurlijke noch de gekozen leiders van welk van de volken ook" waren en dat „hun die ook door geen enkele organisatie van buitenaf (zouden) worden opgelegd".

In een op 17 januari gelijktijdig te Dar-es-Salaam (Tanzania), Loesaka (Zambia) en Windhoek uitgegeven verklaring formuleerde SWAPO's voorzitter Sam Nujoma zes voorwaarden voor onderhandelingen, waaraan Zuid-Afrika moest voldoen wilde het niet met een hernieuwde guerrilla worden geconfronteerd.

De zes voorwaarden waren: 1) Zuid-Afrika moest publiekelijk het recht van het Namibische volk op onafhankelijkheid en nationale soevereiniteit erkennen. 2) Namibiës territoriale integriteit is onschendbaar en moet worden geëerbiedigd. 3) SWAPO moest worden erkend en aanvaard als de enige authentieke vertegenwoordiger van het Namibische volk. 4) Alle politieke gevangenen in Namibië en Zuid-Afrika moesten worden vrijgelaten. 5) Alle Namibiërs in ballingschap moest worden toegestaan zonder vrees voor arrestatie of kwalijke behandeling terug te keren. 6) Zuid-Afrika moest vóór enige besprekingen begonnen toezeggen alle troepen en politie uit Namibië terug te trekken. (Reuter)

Op 30 jan. zei Nujoma te Loesaka, dat SWAPO de verkiezingsresultaten in Ovamboland niet zou erkennen en niet deel zou nemen aan „enigerlei stammendiscussie", maar dat zij van plan was de guerrilla op te voeren om Namibië te bevrijden. Hij wees erop, dat wanneer Angola onafhankelijk was de Afrikaanse nationalisten over een grens van ca. 1600 km met Namibië zouden beschikken. (In die tijd werd tevens gemeld, dat de Zuidafrikaanse autoriteiten bezig waren met het organiseren van een 10 km diep niemandsland langs die grens.)
Bovengenoemde verklaring van Kapuuo leidde volgens *Reuter* (14-3) tot een splitsing in de in 1971 opgerichte Nationale Conventie, de overkoepelende organisatie van negen Afrikaanse bewegingen. Eerst trad de SWAPO uit, eind februari gevolgd door de SWANU, de Rehoboth Volkspartij (kleurlingen) en het Damara-stambestuur, die de „Nieuwe Nationale Conventie" vormden. Kapuuo's beweging, de NUDO, en het stambestuur van de Nama's bleven achter in de oude conventie.

Uitspraak Hooggerechtshof i.z. afranselen. Optreden en uitwijzing bisschop Wood

Op 24 febr. bepaalde het Zuidafrikaanse Hooggerechtshof, dat het aan stamautoriteiten in Ovamboland verboden moet worden mensen te arresteren, op te sluiten of te bestraffen, die ervan verdacht worden dat zij handelen voor SWAPO of de Democratische Coöperatieve Partij (DEMKOP). Daarmee vernietigde het hof overeenkomstig een verzoek van bisschop Richard Wood (de Anglicaanse bisschop van Damaraland), bisschop Leonard Auala (van de Evangelisch-Lutherse kerk van Ovambo-Kavango) en Thomas Komato (een missiestudent) een vonnis van het Zuidwestafrikaanse Hooggerechtshof van april 1974 (pag. 624/1 - '74), dat een dergelijk verbod niet aan de stamautoriteiten kon worden opgelegd omdat het onder hun bevoegdheden viel.
Op 14 april beschuldigden de bisschoppen Wood en Auala plus bisschop Lukas de Vries van de Evangelisch-Lutherse kerk de autoriteiten van het verhinderen van een onderzoek naar mogelijke intimidatie bij de verkiezingen in Ovamboland.
Op 16 juni gelastte de Zuidafrikaanse regering bisschop Wood Zuidwest-Afrika binnen 7 dagen te verlaten. Eenzelfde opdracht werd verleend aan Rolf Friede, de (Duitse) directeur van het Christelijke Centrum in Windhoek, en mevr. C. A. Wood, de echtgenote van de bisschop. Terwijl deze op 23 juni naar Botswana vertrok, bleef mevr. Wood achter. Zij werd op 25 juni gearresteerd en op een vliegtuig naar Johannesburg gezet.

Na bisschop Robert Mize in '68 en bisschop Colin Winter in 1972 (pag. 47/1-'73) was Wood de derde Anglicaanse bisschop die werd uitgewezen.
Voor de maatregel werd geen officiële reden opgegeven. De bisschop ontkende op 17 juni alle tegen hem geuite beschuldigingen nl. dat hij de auteur van SWAPO-verklaringen en -redevoeringen zou zijn en dat hij een op 14 juni gehouden politieke demonstratie in Windhoek zou hebben georganiseerd, die tevoren verboden was.
De uitwijzing van bisschop Wood leidde op 18 juni tot protesten van het bestuur van de Zuidafrikaanse Raad van Kerken en van de aartsbisschop van Canterbury, Donald Coggan.
Wood werd als hoofd van de Anglicaanse Kerk in Zuidwest-Afrika opgevolgd door Sydney Morrow.

Eerder, op 22 mei, was bericht, dat het kabinet van Ovamboland had besloten, dat een eind zou komen aan het afranselen in het openbaar door stamhoofden, al zou het stelsel achter gesloten deuren blijven bestaan. Wel zouden vrouwen en politieke tegenstanders van het stamhoofd niet langer worden afgeranseld.

Incidenten, arrestaties en vonnissen

De op 8 febr. 1974 gearresteerde nationale SWAPO-voorzitter David Hosea Meroro (pag. 624/1-'74) werd na vijf maanden eenzame opsluiting in juli 1974 op borgtocht vrijgelaten.
Hij werd op 17 april 1975 te Windhoek veroordeeld tot 2 maanden voorwaardelijke gevangenisstraf wegens het in bezit hebben van de verboden publikatie „The African Communist".
Bij een incident in Katura nabij Windhoek werd op 23 april één Ovambo door de politie doodgeschoten en raakten minstens zeven personen gewond. Volgens de politie weigerden honderden Ovambo's bij een opsporingsactie naar illegale bewoners hun identiteitspapieren te tonen en hadden zij vervolgens de politie met stenen bekogeld, waarop deze „uit zelfverdediging" het vuur had geopend. De Zuidafrikaanse minister van justitie, J. T. Kruger, deelde later mee dat 295 personen waren gearresteerd — 168 „illegale bewoners" en 127 „stenengooiers".
Op 14 juni arresteerde de politie in Windhoek 18 zwarte nationalisten, die een aanplakbiljet aanbrachten waarop geprotesteerd werd tegen een demonstratieverbod. Die door de Nationale Conventie geplande demonstratie zou gericht zijn tegen „de onwettige aanwezigheid" van Zuid-Afrika in het gebied. De arrestatie van de 18 leidde op 15 juni

tot een protestbetoging van meer dan 1000 Afrikanen in Katutura. De volgende dag werden de gerechtelijke stappen tegen de 18 ingetrokken. Bij incidenten in Ovamboland en Kavango n.a.v. het aanbrengen van politieke leuzen op straten verwondde de politie drie Afrikanen, van wie één later overleed, aldus werd op 23 juni bekendgemaakt.

Pasjeswet ingetrokken. Beperking „kleine apartheid"

Op 29 mei werd bekendgemaakt, dat de zg. pasjeswet was ingetrokken, die de Afrikanen verplichtte ten allen tijde een omvangrijk persoonsbewijs bij zich te dragen. Voorts werden bepaalde onderdelen van het systeem i.z. de contractarbeid afgeschaft zoals de „Masters and Servants Proclamation" van 1920. Dirk Mudge, de voorzitter van de Uitvoerende Raad van Zuidwest-Afrika, zei, dat de maatregelen tot „een vrijer verkeer voor mensen" zouden leiden, maar dat er wel „een of andere vorm van controle op de toevloed" van Afrikanen zou blijven en dat voor de werkzoekenden contracten een vereiste bleven. „Als deze maatregelen helemaal ingetrokken zouden worden, zou er chaos en werkloosheid ontstaan", aldus Mudge.

Op 5 juni deelde hij in de Wetgevende Vergadering te Windhoek mee, dat spoedig verdere wetsontwerpen zouden worden ingediend om enkele „irriterende aspecten" van de apartheid te doen verdwijnen. Op grond van die nieuwe wetgeving zouden mensen van alle rassen hotels, restaurants en café's mogen betreden, al werd het aan de eigenaren overgelaten of zij hen wilden bedienen.

Zuid-Afrika's houding t.a.v. eis Veiligheidsraad

Inmiddels had Zuid-Afrika nog niet formeel geantwoord op de resolutie van de Veiligheidsraad d.d. 17 dec. 1974 (nr. 366-1974).

Op 20 mei zette Zuid-Afrika's premier Vorster zijn beleid m.b.t. Zuidwest-Afrika uiteen in een toespraak tot een congres van het Afrikaanse Handelsinstituut te Windhoek. Hij schetste eerst in brede trekken de kernvraagstukken zoals die z.i. door de VN werden gezien:

„a. Grote nadruk wordt gelegd op de aparte internationale status van het gebied. Wij zijn het daarmee eens. Wij eerbiedigen de bijzondere status van het gebied. Wij eisen geen centimeter grond van Zuidwest-Afrika.

b. Geëist wordt dat de menswaardigheid en rechten van alle mensen, ongeacht kleur en ras, instandgehouden en bevorderd worden. Wij zijn het daarmee eens. Een belangrijke recente ontwikkeling op dit gebied was de aanvaarding door de Wetgevende Raad in Windhoek van een motie, waarin unaniem steun wordt verleend aan de pogingen van het Uitvoerend Comité om goede menselijke verhoudingen tussen de inwoners van Zuidwest te bevorderen. (. . .)

c. Geëist wordt dat de inwoners van het gebied in de gelegenheid worden gesteld hun mening over hun staatkundige toekomst zo spoedig mogelijk en vrijelijk uit te spreken. Ook dat strookt met ons beleid.
De Zuidafrikaanse regering vertrouwt er trouwens op dat zo spoedig mogelijk grondwettelijke beraadslagingen zullen worden gehouden en dat op korte termijn over de toekomst beslist wordt. Wij zullen alles in ons vermogen doen om de volksvertegenwoordigers aan te moedigen zo spoedig mogelijk tot een vergelijk over deze kwestie te komen. Ik wens echter duidelijk te stellen dat wij ons niet kunnen en niet zullen mengen in de besluitvorming over de staatkundige toekomst van de volkeren van Zuidwest-Afrika. De inwoners van Zuidwest-Afrika zelf, en niemand anders, dienen te beslissen over hun toekomst. Er zijn tekenen die erop wijzen dat de voorgestelde conferentie in de nabije toekomst zal plaatsvinden.
Wij van onze kant hebben geen druk uitgeoefend en zullen geen druk uitoefenen op het verloop van deze conferentie. Ons belang is dat ze vrijelijk en zo spoedig mogelijk tot overeenkomst over hun staatkundige toekomst komen.

d. Een ander belangrijk punt, waarop van VN-zijde nadruk wordt gelegd, is de terugtrekking van Zuid-Afrika uit het gebied. Regelingen voor die terugtrekking en de overdracht van het gezag zouden overeenkomstig de wensen van de inwoners dienen te geschieden. Wij bezetten Zuidwest-Afrika niet. Wij zijn daar omdat de inwoners van het gebied ons er willen hebben. Wij dringen ons niet op aan de volkeren van het land en houden ons in dit verband uitsluitend aan de wensen van de volkeren van Zuidwest-Afrika.

e. Een volgende eis luidt dat alle politieke groeperingen toestemming moeten krijgen om hun standpunt te propageren en zonder beletselen deel te nemen aan vreedzame politieke activiteiten in het proces dat tot zelfbeschikking leidt. Ook daarmee zijn wij het eens. (. . .) Er bestaat dus geen enkel beletsel voor wie dan ook om op vreedzame wijze een constitutionele vorm te propageren en om steun te verwerven voor zijn opvattingen.

f. Een ander punt, waarop aangedrongen wordt is dat het gebied niet overeenkomstig het beleid van afzonderlijke ontwikkeling versnipperd wordt en dat het gebied als één staat onafhankelijk wordt, tenzij de inwoners vrijelijk tot een andere keuze zouden komen.
Iedere kenner van Zuidwest-Afrika weet dat er in het gebied verschillende volkeren woonden lang voor deze regering aan het bewind kwam. Mijn mening is dat er in het gebied niets mag gebeuren dat niet in overeenstemming is met de vrije keuze van zijn bevolkingsgroepen. Het is aan hen en aan niemand anders om te beslissen. Zoals ik herhaaldelijk heb gezegd: „Ze kunnen alle kanten uit".

3. Uit deze uiteenzetting blijkt dus dat wij in wezen met de belangrijkste aspecten van de standpunten, die in de VN naar voren zijn gebracht, instemmen. Ook wat de Organisatie voor Afrikaanse Eenheid betreft, hebben wij in beginsel, en met inachtneming van wat ik reeds gezegd heb, geen verschil van mening over hun standpunten ten aanzien van zelfbeschikking, onafhankelijkheid en de instandhouding van de territoriale integriteit van het gebied. We verschillen echter duidelijk over de rollen, die voor Verenigde Naties en de SWAPO geëist worden. Wij verbergen niets en wij hebben ons nog nooit gegeneerd over ons bestuur over het gebied. Wij sloven ons uit om inlichtingen over het gebied en zijn inwoners beschikbaar te stellen.
Ik wil hier ook herhalen wat ik in de Volksraad gezegd heb: dat leiders van Afrikaanse landen die belangstelling hebben voor een bezoek van het gebied om zich ter plekke op de hoogte te stellen van de omstandigheden, bijzonder welkom zijn — persoonlijk of via vertegenwoordigers.
Ik ben tevens bereid met een commissie van de Organisatie voor Afrikaanse Eenheid van gedachten te wisselen over de hiervoor uiteengezette standpunten. De voorgestelde rol voor SWAPO kan ik, zoals ik reeds duidelijk gesteld heb, niet accepteren.
Indien de voorzitter van de Commissie voor Zuidwest-Afrika en het speciale comité van de Organisatie voor Afrikaanse Eenheid werkelijk geïnteresseerd zijn in Zuid-Afrika met mij te komen praten over de vooruitgang van de volkeren in Zuidwest-Afrika, zal ik ook de ware leiders der volkeren vragen hen te woord te staan. Indien zij de leiders van de Zuidwestafrikaanse volkeren uit willen nodigen naar hen toe te komen om gegevens uit de eerste hand te krijgen, staat hun vrij dat te doen. Wij zullen alles in ons vermogen doen dergelijke bezoeken mogelijk te maken.
Voorts hebben wij een overeenkomst met de Secretaris-generaal afgesloten om een persoonlijke vertegenwoordiger te benoemen. Dr. Escher werd benoemd. Wij zijn nog altijd bereid verder met hem te onderhandelen of, indien hij voor dr. Waldheim niet meer acceptabel is, met de laatste overleg te plegen over de benoeming van een andere vertegenwoordiger, zodat hij zich kan vergewissen van de vooruitgang die in het zelfbeschikkingsproces geboekt is. Men dient echter te begrijpen dat dit geen supervisie door de Verenigde Naties inhoudt en dat wij die ook niet zullen accepteren. . . ."

Vorsters opvattingen vonden hun weerslag in een schrijven, dat de Zuidafrikaanse minister van buitenlandse zaken, Hilgard Muller, op 27 mei aan VN-secretaris-generaal Waldheim richtte, als antwoord op Veiligheidsraadsresolutie 366 (1974). In het schrijven werd gesteld dat Zuid-Afrika in Namibië zou blijven en het gebied zou blijven besturen zolang zijn inwoners dat wensen en dat de volkeren van Zuidwest-Afrika zelf over hun eigen politieke en constitutionele toekomst moeten beslissen overeenkomstig hun eigen vrijelijk geuite wensen. „Dit veronderstelt dat zij hun keuze vrijelijk en zonder inmenging door Zuid-

Afrika, de VN of welke andere buitenstaander dan ook moeten kunnen uitoefenen. Alle opties zijn derhalve open voor alle inwoners — ook onafhankelijkheid als één staat, indien dat hetgeen is dat zij zullen verkiezen."
Minister Muller deelde mee, dat volgend op het initiatief van het dagelijks bestuur van de regerende Nationale Partij van Zuidwest-Afrika eind 1974, de vertegenwoordigers van meer dan 80% van de bevolking reeds hadden besloten om deel te nemen aan de voorgestelde constitutionele conferentie, en dat het zich liet aanzien dat die conferentie in de nabije toekomst zou plaatsvinden. Ook herhaalde minister Muller dat Zuid-Afrika de internationale status van Zuidwest-Afrika erkent en geen duimbreed van het grondgebied claimt.
Ondanks de steeds vijandiger en minder tot compromissen geneigde houding van de VN, en ondanks het feit dat Zuid-Afrika VN-supervisie in het gebied verwerpt, blijft de Zuidafrikaanse regering, aldus minister Muller, bereid te onderhandelen met een persoonlijke vertegenwoordiger van de secretaris-generaal van de VN. Ook is zij bereid Afrikaanse leiders of hun vertegenwoordigers te ontvangen, die Zuidwest-Afrika zouden willen bezoeken om uit eerste hand inlichtingen over de toestand in het gebied in te winnen. Tevens wilde premier Vorster de Afrikaanse voorzitter van de Raad van Namibië of de speciale OAE-commissie ontmoeten en de „ware leiders" in het gebied vragen met hem te spreken. (In zijn eerste uitnodiging tot zwarte Afrikaanse leiders op 18 april had Vorster duidelijk gemaakt, dat hij de SWAPO-leiders niet als gesprekspartners aanvaardde.)

Zitting Veiligheidsraad. Veto Westerse Drie

Tussen 30 mei en 6 juni kwam de Veiligheidsraad zeven maal bijeen om de situatie in Namibië te bespreken. Ter sprake kwam een ontwerp-resolutie ingediend door Kameroen, Guyana, Irak, Mauretanië en Tanzania, waarin o.a. de invoering van een verplicht wapenembargo tegen Zuid-Afrika werd voorgesteld. De desbetreffende paragraaf 9 van het ontwerp luidde:

De Veiligheidsraad,

„9. Handelend onder hoofdstuk VII van het Handvest van de Verenigde Naties,

a) bepaalt dat de illegale bezetting van het gebied van Namibië door Zuid-Afrika een bedreiging voor (de) internationale vrede en veiligheid vormt;

b) besluit dat alle staten moeten verhinderen:

I) Elke levering van wapens en munitie aan Zuid-Afrika;

II) Elke levering van vliegtuigen, voertuigen en militaire uitrusting voor gebruik door de strijdkrachten en paramilitaire organisaties van Zuid-Afrika;

III) Elke levering van onderdelen voor wapens, voertuigen en militaire uitrusting voor gebruik door de strijdkrachten en paramilitaire organisaties van Zuid-Afrika;

IV) Alle activiteiten op hun grondgebied, die bevorderen of beogen te bevorderen de levering van wapens, munitie, militaire vliegtuigen en militaire voertuigen aan Zuid-Afrika plus uitrusting en materialen voor de fabricage en het onderhoud van wapens en munitie in Zuid-Afrika en Namibië."

Voorts werd in het ontwerp verklaard, dat zo spoedig mogelijk en „in elk geval niet later dan 1 juli 1976" vrije verkiezingen moesten worden georganiseerd onder supervisie en controle van de VN (art. 7).

Deze ontwerp-resolutie werd 6 juni verworpen, doordat Engeland, Frankrijk en de VS hun veto uitspraken. Tien leden van de Raad verklaarden zich voor het voorstel (naast de indieners China, de SU, Wit-Rusland, Zweden en Costa Rica), terwijl twee (Italië en Japan) zich van stemming onthielden.

De Britse afgevaardigde zei dat een veto „niet kon uitblijven omdat de Britse regering de toestand in Namibië niet beschouwt als een bedreiging voor internationale veiligheid". De Amerikaanse gedelegeerde sprak er zijn teleurstelling over uit dat de VN eerder geen gebruik hebben gemaakt van een westelijk voorstel met Zuid-Afrika te spreken over vrije verkiezingen in Namibië. Zuid-Afrika had zich tot dat gesprek bereid verklaard. De Franse afgevaardigde voegde er aan toe dat Frankrijk uit eigen beweging geen wapens aan Zuid-Afrika levert.
Op 25 april hadden de VN-vertegenwoordigingen van Engeland, Frankrijk en de VS de volgende verklaring uitgegeven: „De regeringen van Frankrijk, het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten hebben op 22 april hun opvattingen over Namibië bekendgemaakt aan de regering van Zuid-Afrika. Deze opvattingen stemmen overeen met die, welke zij in het openbaar hebben uiteengezet tijdens het Veiligheidsraadsdebat over de kwestie Namibië in december jl. Dit optreden onderstreept het belang dat zij hechten aan een spoedige oplossing van het probleem in Namibië. Op 24 april brachten zij de secretaris-generaal, dr. Kurt Waldheim, op de hoogte van de actie, die zij jegens de Zuidafrikaanse regering hadden ondernomen."
Tijdens het debat, op 2 juni, had de Franse afgevaardigde, Louis de Guiringaud, voorgesteld een contactcommissie te benoemen, bestaande uit de speciale OAE-commissie, de voorzitter plus één of twee leden van de Raad voor Namibië, een vertegenwoordiger van Waldheim en de secretaris-generaal van de OAE. Deze commissie zou snel contact moeten opnemen met de Zuidafrikaanse regering en die uitnodigen tot onderhandelingen over de wijze waarop Namibië zo spoedig mogelijk de onafhankelijkheid kon bereiken. Daartoe moesten algemene verkiezingen onder internationaal toezicht in Namibië worden georganiseerd op basis van algemeen kiesrecht met medewerking van alle belanghebbende partijen en bewegingen, incl. de SWAPO. Die verkiezingen moesten zo spoedig mogelijk plaatsvinden, in elk geval binnen één jaar. Het voorstel, dat door de Amerikaanse en Engelse afgevaardigde werd gesteund, werd niet formeel ingediend.

Het was voor de tweede maal, dat de Westelijke Drie gezamenlijk hun veto uitspraken. Eerder was dit gebeurd op 30 okt. 1974 om Zuid-Afrika's uitstoting uit de VN te verhinderen (pag. 83/1).

Voorbereiding constitutionele conferentie

Inmiddels leverden de voorbereidingen voor de door Zuid-Afrika geplande constitutionele conferentie over de toekomst van Namibië moeilijkheden op. De vertegenwoordigers naar die conferentie zouden worden aangewezen op etnische basis.
Op 7 juli, toen zes etnische groeperingen hun vertegenwoordigers hadden aangewezen, weigerde de op twee na grootste bevolkingsgroep, de Damara's, aan de conferentie deel te nemen, tenzij aan bepaalde voorwaarden werd voldaan. Deze voorwaarden, geformuleerd door de Damara Tribal Executive en de Damara Advisory Council (DAC), waren o.a. dat de conferentie onder internationaal toezicht moest worden gehouden, dat blanken in het gebied hun Zuidafrikaanse staatsburgerschap moesten opgeven en dat zwarte Namibische ballingen tot de besprekingen moesten worden uitgenodigd. DAC-voorzitter Justus Garoeb verklaarde, dat politieke vluchtelingen de enige Zuidwestafrikanen met een hoog onderwijsniveau waren en dat de ballingen moesten „worden erkend in de constitutionele besprekingen".
Niettemin verklaarde Dirk Mudge, de leider van de Wetgevende Vergadering van Zuidwest-Afrika, op 21 juli te Windhoek, dat het de unanieme opvatting was van alle etnische groeperingen, die er tot dusver mee hadden ingestemd om de conferentie bij te wonen, dat de besprekingen over ca. zes weken zouden moeten beginnen, met of zonder deelneming van de Damara's. Op 25 juli werd als begindatum van de conferentie 1 sept. vastgesteld.

Elifas gedood. Arrestaties

Chief Filemon Elifas, premier van Ovamboland, werd op 16 aug. dode-

lijk verwond, toen hij vanuit een rijdende auto voor het huis van zijn broer in Ondangwa werd neergeschoten.

Hoewel het volgens commissaris-generaal De Wet in een verklaring op 17 aug. nog onduidelijk was of Elifas' dood een politieke moord was of niet, werden op 18 aug. Zuidafrikaanse politieversterkingen naar Zuidwest-Afrika gezonden. Op 19 aug. werd gemeld, dat in Windhoek vijf SWAPO-leden waren gearresteerd (o.w. secretaris-generaal Axel Johannes), terwijl in Ovamboland ook twee SWAPO-leiders zouden zijn aangehouden (o.w. regionaal secretaris Sam Shivute). De in Windhoek aangehouden SWAPO-leiders zouden zich in „verdachte omstandigheden hebben opgehouden bij het huis van Herero-leider Clemens Kapuuo. Deze verklaarde, dat zijn naam bovenaan een SWAPO-moordlijst zou staan. (Op 18 aug. zouden gastarbeiders uit Ovamboland in Katutura het nieuws van Elifas' dood met gejuich hebben ontvangen, en de leus hebben aangeheven „Kapuuo zal de volgende zijn", aldus *The Times* d.d. 19 aug.) In Windhoek verklaarde SWAPO-voorzitter, David Merero, echter dat zijn organisatie niets met de moord op Elifas te maken had.

Op 14 aug. werden opnieuw vier nationalistische leiders aangehouden nu in Katutura. Volgens *SDA* (27-8) was door de Lutherse Wereldbond meegedeeld, dat in de voorbije dagen door de Zuidafrikaanse autoriteiten ook prominente kerkleden waren gearresteerd.

De Namibische Nationale Conventie verzocht VN-secretaris-generaal Waldheim op 26 aug. vóór 29 aug. een bezoek aan Namibië te brengen om zich op de hoogte te stellen „van de zich verslechterende toestand" in dit gebied. De „ware democratische leiders van het land" zouden worden onderdrukt, omdat zij zich tegen de regering kantten.

Intussen deelde een groep van Damara-stamhoofden, volgens *AP* (26-8), mee dat zij toch een onderhandelingsdelegatie voor de constitutionele conferentie hadden samengesteld. Die zou de onafhankelijkheid van heel Zuidwest-Afrika eisen en zich tegen een opdeling in stamgebieden verzetten.

Begin conferentie

Op 1 sept. begon in de zg. turnhal te Windhoek de constitutionele conferentie met vertegenwoordigers van 11 etnische groeperingen (incl. een blanke delegatie), maar zonder representanten van de politieke groepen zoals SWAPO en NNC.

Na 90 minuten werd de conferentie tot de volgende dag verdaagd wegens plaatsgebrek. De Herero's waren met een delegatie van 44 man verschenen, terwijl Bosjesmannen en blanken elk door slechts twee leden vertegenwoordigd waren. Een commissie zou bepalen hoeveel leden een delegatie mocht tellen.

Op 2 sept. werd de conferentie na 10 minuten verdaagd tot 4 sept. wegens onenigheid over de toelating van de Amerikaanse jurist Stewart Schwartz (adviseur bij het opstellen van de grondwetten van Kenia en Bangladesh) als adviseur van de Herero's. Wel was intussen het aantal afgevaardigden tot 156 beperkt. Nieuwe opschudding veroorzaakte de ontdekking van afluisterapparatuur in het hotel waar de meeste afgevaardigden verbleven.

Op 4 sept. werd een voorlopige oplossing gevonden voor de kwestie-Schwartz: hij mocht zich in het gebouw waar de conferentie plaatsvindt ophouden, maar niet in de conferentiezaal; tevens moest hij als adviseur van de hele conferentie en niet van één groepering optreden. Tijdens de twee uur durende zitting die dag werd o.a. besloten, dat het voorzitterschap van de conferentie op dagelijks roterende basis zou worden waargenomen.

Inmiddels zou aan een NNC-oproep voor een algemene staking tot 6 sept. uit protest tegen de etnische aanpak van de constitutionele kwestie, weinig gevolg zijn gegeven.

Op 9 sept. was een werkdocument opgesteld door een speciale commissie, dat de status van één entiteit voor Namibië bepleitte. In dat document, een intentieverklaring, werd als staatsvorm een confederatie op etnische basis voorzien, die, terwijl zij de rechten van de minderheden beschermt, de belangen van heel Zuidwest-Afrika behartigt. Het doel, de onafhankelijkheid, zou zo binnen drie jaar kunnen worden bereikt. Na een debat van twee dagen werd die intentieverklaring op 12 sept. goedgekeurd en werd de conferentie voor onbepaalde tijd verdaagd.

Op 10 nov. begon de tweede ronde van de conferentie. Besloten werd toen de blanke delegatie uit te breiden van twee tot zes vertegenwoordigers. Als een van de nieuwe blanke afgevaardigden werd de Zuidafrikaanse minister en leider van de Nationale Partij in Zuidwest-Afrika, Abraham du Plessis, toegelaten. Volgens een conferentiewoordvoerder had de Damaradelegatie haar sterkte van 29 tot 20 teruggebracht en overlegde de Herero-delegatie over een beperking van haar ledental.

Op 14 nov. besloot de conferentie haar zitting tot 2 maart 1976 te verdagen. Wel zouden commissies, ter bestudering van de sociale, economische en politieke toestand in Namibië, onafhankelijk van elkaar op 25 nov. hun werkzaamheden beginnen. *(The Times, NZZ, NRC/H'blad, UN Chronicle, Bulletin Zuidafrikaanse ambassade)*

(Vor. ber. pag. 619/3 e.v. - 1974)

AMERIKAANSE OLIECONCERNS STAKEN ACTIVITEITEN

Op aandringen van een twintigtal Amerikaanse kerkgenootschappen besloot de Amerikaanse oliemaatschappij Continental Oil Company in oktober 1974 van olieboringen voor de kust van Namibië af te zien.

In januari 1975 volgden de Amerikaanse oliemaatschappijen Phillips Petroleum Company en Getty Oil Company dit voorbeeld. De kerken bereikten hun doel door acties op aandeelhoudersvergaderingen. Het zendingsgenootschap van de Baptisten heeft samen met vijf andere kerkelijke instellingen voor ca. $ 5 mln aandelen bij Phillips. De kerkelijke actie tegen Amerikaanse investeringen in zuidelijk Afrika werd gevoerd, omdat onder de huidige omstandigheden de exploitatie van de bodemschatten nauwelijks ten goede komt aan de bevolking van Namibië. Phillips motiveerde zijn besluit met „het ontbreken van een voorspelbare oplossing van de souvereiniteitskwestie" m.b.t. Namibië. Op 13 maart werd gemeld dat ook Texaco Inc. besloten had haar activiteit in Namibië stop te zetten. *(NRC/H'blad)*

ZAMBIA VERBIEDT ACTIVITEIT SWAPO

De Zambiaanse regering heeft de Zuidwestafrikaanse Volksorganisatie (SWAPO) opdracht gegeven alle militaire activiteit vanaf Zambiaans grondgebied stop te zetten. Dit hebben kringen die in contact staan met de SWAPO en onafhankelijke diplomatieke kringen in Loesaka bekendgemaakt, aldus *Reuter* (18--9).

De SWAPO zal verder tegen het eind van september een kamp moeten ontruimen dat gelegen is bij een boerderij even buiten de Zambiaanse hoofdstad. Genoemde kringen schatten het aantal SWAPO-leden op de boerderij tussen 400 en 500. Volgens de kringen die nauw contact onderhouden met de SWAPO hebben de autoriteiten van Zambia alle Russische wapenleveranties onderschept die bestemd waren voor de militaire eenheden van de SWAPO.

(Zie ook pag. 349/3 e.v.)

Uitgevers: Int. Uitg. en Handelmij „Systemen Keesing" B.V., Ruysdaelstraat 71-75, Amsterdam - N.V. Algemene Uitgeverij Keesing, Keesinglaan 2-20, B 2100 Deurne-Antwerpen.

SURINAME - JONGSTE REPUBLIEK LATIJNS-AMERIKA

Op 25 november is Suriname zelfstandig geworden. Precies om middernacht ging in het stadion van Paramaribo onder tromgeroffel voor het eerst de vlag omhoog van de republiek Suriname*. Even tevoren waren onder de tonen van het Wilhelmus de Nederlandse vlag en de oude Surinaamse vlag gestreken.
Daarmee kwam een eind aan de 308 jaar geduurd hebbende relatie tussen Suriname en Nederland, die aanvankelijk in de vorm van een koloniale was gegoten. Sedert 1954 was Suriname deel van het Koninkrijk met eigen autonomie.
Officieel werd de speciale band tussen beide landen beëindigd met de ondertekening van het document dat de overdracht van de soevereiniteit regelt door de Surinaamse premier Arron en de Nederlandse premier Den Uyl.
Gouverneur Ferrier werd vervolgens beëdigd als de eerste president van het onafhankelijke Suriname.
Direct na de soevereiniteitsoverdracht richtte de premier zich in een rede tot het volk.
Daarin deed hij o.a. een oproep tot de buiten hun land verblijvende Surinamers terug te keren: „Surinamers in het buitenland: Suriname, uw land, staat gereed u met zijn liefdevolle armen te ontvangen. Keert terug. Gij zijt nodig voor dit land."
De premier zei verder o.m.:

„Democratie is tot dusver in de geschiedenis de hoogste vorm van vrijheid. Daarom zal het democratisch systeem dat wij thans belijden, niet alleen moeten worden behouden, maar ook verder ontwikkeld en uitgebouwd. De menselijke rechten en vrijheden zullen tot elke prijs moeten worden beschermd".
Zijn boodschap had betrekking op vijf aspecten van de onafhankelijkheid: grondgebied, samenwerking, verantwoordelijkheid, vrijheid en „wij en onszelf".
Over het grondgebied zei de premier o.m. dat het niet de taak van de Surinamers is te zoeken naar elkaars gebreken — want onze verschillen in huidskleur, afkomst en gewoonten hebben wij niet gewild en zijn daarom in wezen niet belangrijk — maar wel naar hetgeen bindt, en dat is in de eerste plaats de Surinaamse grond. Het werk moet regionaal over het land worden verspreid en nieuwe produktiegebieden moeten worden opengelegd.
Het eigendomsbewijs voor deze grond is de nationaliteit. „Vele Surinamers zijn helaas vandaag van ons gescheiden; zij bezitten dit bewijs voorlopig nog niet. Oorzaak van de scheiding is vooral gebrek aan geloof in eigen kunnen".
Arron zei ervan overtuigd te zijn dat zij zullen terugkeren en daarom ijveren wij ervoor hun mogelijkheden te geven het eigendomsrecht bij terugkeer automatisch terug te krijgen".
„Surinamers'", zo zei de premier, „wij willen niet meer toestaan dat de rijkdommen uit onze grond zullen dienen om anderen welvaart te brengen en ons arm achter te laten. Grondstoffen, energie en kapitaal zullen uitsluitend worden gebruikt voor onze economische groei".
Voor de nieuwbouw van Suriname is samenwerking met andere landen vereist, zo zei Arron, al zullen wij daarbij niet te hard van stapel moeten lopen. De omstandigheid dat velen van ons in een welvaartsstaat zijn opgeleid, brengt het gevaar mee dat wij de verworvenheden van de rijke landen ook hier onmiddellijk gerealiseerd willen zien. Dan dreigen wij vreemdelingen te worden in eigen land.
„Alhoewel naast arbeid de adequate beloning en nevenvoorzieningen bij mij hoog staan aangeschreven, zullen wij ons ook op dit punt offers moeten getroosten. Het zich steeds richten op sociale verworvenheden uit welvaartsstaten werkt ondermijnend op ons volk en rukt velen los van de realiteit.
Vele behoeften worden ons van buitenaf aangepraat. Het gevaar is niet denkbeeldig dat hierdoor onze onafhankelijkheid van buiten wordt vergroot. Onze filosofie zal moeten zijn: Geef mij een vis en ik zal u dankbaar zijn, maar geeft mij de visnetten en ik zal zelfstandig zijn".
Premier Arron zei verder dat iedereen voor de wet gelijk zal zijn zonder onderscheid van ras, geslacht, godsdienst, levensovertuiging of politieke gezindheid.
„Daarom hebben wij allen belang bij een zelfstandige rechtspraak. Ons hoogste goed is daarom een zelfstandige en onafhankelijke rechterlijke macht".
Suriname, aldus de minister-president, zal vreedzame betrekkingen onderhouden met alle landen en zich a priori keren tegen wapengeweld. Het wijst de verdeling van de wereld in militaire machtsblokken alsmede de bewapeningswedloop als beginsel van de hand. Het zal zich met klem verzetten tegen perfectionering en vermeerdering van nucleaire massavernietigingsmiddelen.
Wij zullen ons bij de derde wereld moeten aansluiten om via de VN onze levenskansen te verbeteren. Onder deze landen zijn er die dezelfde grondstoffen voortbrengen als wij, zo zei de premier. Met hen dienen wij als partners-producenten samen te werken in z.g. produktie-associaties; de Internationale bauxietassociatie is daar een van.
Ook met de landen in de directe omgeving zullen wij samenwerken om een grotere aardrijkskundige eenheid te vormen.
Tenslotte zei premier Arron, na gesproken te hebben over de verantwoordelijkheid van de Surinamers voor hun grondgebied en hun samenleving en een beroep op hen te hebben gedaan de zelfgekozen leiders van het land de gelegenheid te geven het land op te bouwen — „Strekt uw handen uit en arbeidt!" — en over de democratische vrijheden voor iedereen — „Laat ons van onze voorgangers eisen dat de vrijheid wordt beleefd en dat onze samenleving er een is van gelijke rechten, plichten en kansen voor iedereen" —, dat een waarachtig nationalisme de pijler zal moeten zijn waarop de toekomst van Suriname zal zijn gefundeerd.

In Nederland werd de onafhankelijkheid van Suriname bezegeld tijdens een korte plechtigheid in het paleis Huis ten Bosch waar koningin Juliana de akte ondertekende waarbij de republiek Suriname als een onafhankelijke en soevereine staat wordt erkend. De koningin sprak de

President Ferrier legt de eed af.

* De nieuwe Surinaamse vlag bestaat uit vijf horizontale banen groen, wit, rood, wit, groen met een gele ster in de rode baan.

Koningin Juliana ondertekent de akte.

hoop uit dat de onafhankelijkheid tevens het begin is van een nieuwe vorm van de vriendschap tussen beide landen.
Vóór het kabinet van de gevolmachtigd minister van Suriname in Den Haag, W. van Eer, werd de Surinaamse vlag gehesen. Vanaf dat moment was de heer Van Eer ambassadeur van de republiek Suriname in Nederland.

Eensgezindheid over grondwet

Een ander belangrijk moment in de gang van zaken rondom de onafhankelijkheid vond op 19 november plaats toen de Surinaamse Staten unaniem een nieuwe grondwet aannamen. (Voor een uittreksel hiervan alsmede van het debat tijdens de zitting van 19 november verwijzen wij naar onze volgende aflevering, red. KHA.)
Tijdens deze zitting kwam het tot een verzoening tussen de leider van de grootste oppositiepartij, de Vooruitstrevende Hervormings Partij, mr. J. Lachmon, en de leider van de regeringscoalitie, premier Henk Arron.
Deze verzoening werd mogelijk nadat de premier een aantal tegemoetkomingen had gedaan aan de eisen van de oppositie, waarop deze de vijf ingediende amendementen op de grondwet introk.
Arron beloofde binnen acht maanden na de onafhankelijkheid nieuwe verkiezingen, diende een motie van wijziging in over de krijgsmacht, waarbij werd bepaald dat alle Surinamers op gelijke voet deel kunnen uitmaken van de krijgsmacht en in alle functies kunnen worden benoemd, stemde er vervolgens in toe dat ook de vice-president zal worden gekozen door het parlement en deed enkele toezeggingen over het stakingsrecht.
Daarmee was, voorlopig althans, naar veel waarnemers menen, een einde gekomen aan de strijd tussen de leider van de grootste bevolkingsgroep, de Hindoestanen, die vreesde dat de belangen van zijn volgelingen in de nieuwe republiek en onder de nieuwe grondwet niet voldoende gewaarborgd werden en de premier en leider van de regeringscoalitie, die steunt op de Creoolse, Javaanse en Chinese bevolkingsgroepen.
De verzoening tussen de beide leiders is overigens door druk van buitenaf tot stand gekomen, zoals het dreigement van de Nederlandse regering de toegezegde ontwikkelingshulp stop te zetten als het tot een eenzijdige onafhankelijkheidsverklaring zou komen zonder medewerking van de oppositie en door de manipulaties van een aantal Statenleden die eerst premier Arrons meerderheidspositie in de Staten teniet deden en vervolgens de positie van de VHP verzwakten.
Een aantal waarnemers wees er overigens wel op dat de door de regering gedane concessies van ondergeschikt belang zijn en dat de werkelijke machtsstrijd nog moet beginnen.

Voordat het tot uitroeping van de zelfstandigheid van Suriname kon komen, moest nog een aantal zaken met Nederland worden geregeld. (Voor een vorig overzicht hiervan verwijzen wij naar pag. 338 e.v. en pag. 361 e.v.)

Een beknopt overzicht hiervan alsmede van de intern-Surinaamse politieke verwikkelingen volgt hierna en in de volgende aflevering.

Akkoord over ontwikkelingssamenwerking

Op 25 juni begon in het Catshuis in Den Haag de laatste ronde van het overleg tussen een Surinaamse en een Nederlandse regeringsdelegatie over het bedrag dat Nederland in het kader van de ontwikkelingssamenwerking aan Suriname zou verstrekken en over het toelatingsbeleid van Surinamers in Nederland.
Eerdere besprekingen over deze onderwerpen hadden geen resultaten opgeleverd (pag. 43/3).

De Surinaamse minister-president Arron zei op 24 juni bij zijn aankomst over deze kwesties dat er geen wijziging was gekomen in het standpunt dat de *f* 3 mrd die Nederland had aangeboden voor de hulpverlening in de komende tien jaar niet substantieel genoeg was.

De onderhandelingen in Den Haag duurden twee dagen en op 26 juni kon worden meegedeeld dat de beide partijen het eens waren geworden.
De beide ministers-presidenten konden op een persconferentie meedelen dat Suriname in de komende tien tot vijftien jaar *f* 3,2 mrd aan ontwikkelingshulp zal krijgen. Daarenboven zou onder strikte voorwaarden nog *f* 800 mln beschikbaar kunnen komen terwijl er verder nog hulp ter waarde van *f* 350 mln beschikbaar is aan projecten die Nederland in de afgelopen jaren heeft goedgekeurd.

Premier Den Uyl en premier Arron.

Ten behoeve van de Surinaamse regering was in het verdrag tussen de beide landen over de ontwikkelingssamenwerking een formule gekozen op basis waarvan alle bedragen aan hulp bij elkaar worden opgeteld, dus ook die hulp aan de verstrekking waarvan Nederland voorwaarden gaat verbinden.
Bij het overleg in Paramaribo op 15 en 16 mei (pag. 343) was met name op dit „voorwaarden verbinden" van Nederland door Suriname afwijzend gereageerd. T.a.v. de financiële hulp van Nederland werd verder het volgende overeengekomen.

- Nederland verleent kwijtschelding van alle schulden aan Suriname ..... 500 mln
- beschikbaar is al aan goedgekeurde projecten van de afgelopen jaren, die dus niet tot het nieuwe ontwikkelingsplan behoren ..... 350 mln
- Nederland financiert het nieuwe plan voor de opbouw in de komende 10 à 15 jaar voor .. 2700 mln
- als het plan na de besteding van de 2700 mln nog niet is gerealiseerd, geeft Nederland er nog 300 mln bij, echter op basis van strikte pariteit met Surinaamse besparingen ..... 300 mln
- voor garanties op Surinaamse leningen bij ontwikkelingsfondsen en -banken is voor zover nodig 500 mln beschikbaar. Dit bedrag komt echter ten laste van de 2700 mln ..... 500 mln

België en Luxemburg stemden er mee in dat er voor Surinamers die straks na de onafhankelijkheid als vreemdelingen naar de Benelux komen, geen visumplicht zal gelden. De Surinaamse en Nederlandse regeringsdelegaties hebben een ontwerpovereenkomst vastgesteld over het verblijf en de vestiging van wederzijdse onderdanen in het andere land.
Surinamers die op 25 november in Nederland zijn, resp. Nederlanders die op onafhankelijkheidsdatum in Suriname zijn, krijgen een vestigingsvergunning. Daarna kunnen emigranten voor een verblijf van drie maanden vrij en zonder visum binnenkomen.
Surinamers die wegens gezinshereniging naar Nederland komen, of wegens studie, kunnen zonder bezwaar langer blijven als in hun huisvesting is voorzien en resp. a!s ze in het bezit zijn van een bewijs van inschrijving aan een onderwijsinstelling. Surinamers die in Nederland in zelfstandig beroep of bedrijf of in loondienst willen werken, „doen er goed aan", zei premier Den Uyl, dit van te voren zwart op wit te regelen. Zij moeten nl. voor een langer verblijf dan drie maanden in het bezit zijn van een verblijfsvergunning, die wordt verleend als een arbeidsplaats en passende huisvesting zijn verzekerd.
De verblijfsvergunning wordt verleend voor twaalf maanden en verlengd met telkens vijf jaar a!s de betrokkene onafgebroken een arbeidsplaats had in het voorgaande jaar. De vergunning kan worden ingetrokken o.a. wanneer de betrokkene niet meer voldoende middelen van bestaan heeft. Een sociale uitkering is echter wel voldoende.
Deze regeling zal soepel worden toegepast; niemand stelt zich een rigide beleid voor, aldus premier Den Uyl, maar de strekking is wel dat nu voorwaarden aan de vestiging worden verbonden „die een nieuwe ontwikkeling kunnen inleiden". Gezien het reële vooruitzicht in de ontwikkelingssamenwerking dat Suriname economisch zal worden opgebouwd, vertrouwde Den Uyl dat de exodus uit het land niet zal doorgaan. „Anderzijds bestaat er nu formeel de mogelijkheid de emigratie naar Nederland af te remmen. Maar we beogen niet te dwingen, hoogstens te dringen," aldus de premier.
De Nederlandse ontwikkelingshulp aan Suriname zal niet „gebonden" zijn, zei de Surinaamse minister-president, Arron. In het ontwerp-verdrag staat wel dat Suriname zoveel mogelijk prioriteit zal verlenen aan levering van kapitaalgoederen en diensten uit Nederland.
Ook na de uitvoering van het ontwikkelingsplan voor 10 à 15 jaar zal Nederland Suriname hulp blijven verlenen.
Premier Den Uyl kwalificeerde het ontwikkelingsverdrag met Suriname als „uniek in de wereld" en een „zeer substantiële bijdrage" aan de uitvoering van het ontwikkelingsplan.
Zijn collega Arron zei: „Wij krijgen nu wel mogelijkheden om zelfstandig te worden."

Hieronder volgt de letterlijke tekst van het verdrag betreffende ontwikkelingssamenwerking tussen Nederland en Suriname zoals dat door de premiers Arron en Den Uyl werd ondertekend:

Nederland en Suriname gaan, uitgaande van het protocol van de regeringsconferentie Nederland, Suriname en de Nederlandse Antillen te 's-Gravenhage op 18 t/m 21 mei 1974, met ingang van de datum van onafhankelijkheid van Suriname de volgende overeenkomst aan teneinde Suriname in staat te stellen zich op zo kort mogelijke termijn verder zelfstandig te ontwikkelen.

1. Nederland en Suriname zullen zoveel mogelijk samenwerken op alle gebieden waarbij de economieën der beide landen aanvullend en stimulerend op elkaar kunnen inwerken, in die zin dat daardoor het welvaartsverschil tussen beide landen kan verminderen en de economische groei en goede welvaartsspreiding binnen Suriname kunnen worden bevorderd, opdat de economische weerbaarheid van dit land op efficiënte wijze en zo snel mogelijk kan worden bereikt.

2. Uitgangspunt voor deze ontwikkelingssamenwerking tussen beide landen is het Surinaamse meerjarenontwikkelingsprogramma, zoals aangegeven in het Rapport van de Surinaams-Nederlandse commissie van deskundigen „Programma voor de sociaal-economische ontwikkeling van Suriname", d.d. januari 1975, met de daarbij behorende bijlagen. Het geheel van projecten en de deelprogramma's die uitgevoerd worden op basis van dit meerjarenplan, zullen eveneens worden gericht op de vergroting van de economische weerbaarheid van Suriname, vergroting van de werkgelegenheid, verbetering van de levensomstandigheden der gehele bevolking en de regionale spreiding.

3. Voor de uitvoering van het meerjarenplan zullen worden aangewend Surinaamse besparingen, Nederlandse financiële en technische hulp, hulp door andere donorlanden en internationale organisaties alsmede particuliere investeringen. Nederland zal verder alle medewerking aan Suriname verlenen om een snelle en efficiënte realisatie van het gehele plan mogelijk te maken. Suriname aanvaardt de consequentie van de planuitvoering en zal de eigen middelen en inkomsten zoveel mogelijk opvoeren teneinde naar vermogen aan de benodigde middelen bij te dragen.

4. Teneinde Suriname in staat te stellen onbelast met schulden uit het verleden aan de uitvoering van het meerjarenontwikkelingsplan te werken, verleent Nederland algehele kwijtschelding van de op de datum van de onafhankelijkheid bestaande schuld, zoals gespecificeerd in bijlage 1.

5. Nederland stelt voor een periode van 10 à 15 jaar in totaal *f* 3500 mln beschikbaar voor de uitvoering van het meerjarenontwikkelingsplan. Dit bedrag is als volgt opgebouwd:

— *f* 2700 mln is bestemd voor medefinanciering van projecten en programma's welke onderdeel uitmaken van het Surinaamse meerjarenontwikkelingsprogramma; voor sociaal-educatieve ontwikkelingsprojecten en voor medefinanciering van ontwikkelingsprojecten van particuliere organisaties, universiteiten en de Financieringsmaatschappij voor Ontwikkelingslanden;
— indien na besteding van het bedrag van *f* 2700 mln het plan nog niet volledig is gerealiseerd, is Nederland bereid tot een maximum van *f* 300 mln het resterende tekort te financieren op basis van strikte pariteit met Surinaamse besparingen;
— voor het verstrekken van garanties te verlenen op ontwikkelingsleningen van ontwikkelingsfondsen en -banken ten behoeve van projecten deel uitmakend van het meerjarenprogramma is, voor zover noodzakelijk, *f* 500 mln beschikbaar. Materialisering van deze garanties zal ten laste komen van de in deze periode danwel daarna te verlenen ontwikkelingshulp.

Behalve de hierboven genoemde bedragen blijft het restant van de in het verleden gecommitteerde doch niet uitgegeven Nederlandse hulp voor Suriname ad ongeveer *f* 350 mln beschikbaar.

6. Op basis van het ontwikkelingsprogramma stelt Suriname jaarlijks een plan vast, met toelichting.
Deze planopstelling is een Surinaamse aangelegenheid.

7. Suriname doet jaarlijks voorstellen voor de financiering en uitvoering in het kader van de Nederlandse ontwikkelingshulp van projecten en programma's welke deel uitmaken van het jaarplan.

8. Beide landen benoemen elk een commissie van drie personen voor gezamenlijk overleg. De benoeming zal zodanig plaats vinden dat er rekening wordt gehouden met de continuïteit bij de planuitvoering. De commissies kunnen zich doen bijstaan door deskundigen.

9. De in punt 7 genoemde voorstellen worden besproken in de aldus gevormde gezamenlijke commissie van deskundigen, welke deze toetst aan het Surinaamse ontwikkelingsprogramma en aan de criteria zoals genoemd in punt 2.

10. Indien er in deze gezamenlijke com-

missie geen overeenstemming wordt bereikt, vindt overleg plaats tussen de beide regeringen.

11. In een nog vast te stellen protocol zullen de procedures te volgen bij de voorbereiding en uitvoering van projecten te financieren uit Nederlandse hulp worden vastgelegd.

12. De gezamenlijke commissie zal ook adviseren over de verslagen die het Planbureau jaarlijks dient uit te brengen met betrekking tot de realisatie van het plan en het beheer der middelen.

13. Bij de uitvoering van het plan zal Suriname gehoord de gezamenlijke commissie waar het economisch en technisch verantwoord is, zoveel mogelijk prioriteit verlenen aan levering van kapitaalgoederen en diensten uit Nederland boven andere ontwikkelde landen.
Nederland zal binnen het kader van internationale regelingen en instellingen zijn beleid afstemmen op de bevordering van de afzet van in Suriname geproduceerde goederen in en buiten Nederland.

14. Nederland en Suriname stellen zich ten doel uit Nederland afkomstige particuliere investeringen ten goede te doen komen aan de ontwikkeling van de Surinaamse economie.
Indien Suriname zou willen overgaan tot Surinamisering van investeringen kan voor de financiering daarvan een beroep worden gedaan op de in punt 5 genoemde middelen.

15. Nederland verklaart zich bereid ook na de voltooiing van het Surinaamse ontwikkelingsprogramma Suriname ontwikkelingshulp te verlenen. Over de omvang, aard en duur daarvan zal, gehoord het advies van de gezamenlijke commissie over de resultaten van het Surinaamse ontwikkelingsprogramma, overleg tussen beide regeringen plaats vinden aleer deze periode is verstreken.

Overeenkomst inzake afschaffing visumplicht

De letterlijke tekst van de voornaamste artikelen van de overeenstemming inzake de afschaffing van de visumplicht luidt:
Overeenkomst tussen de Regering van het Koninkrijk België, de Regering van het Groothertogdom Luxemburg en de Regering van het Koninkrijk der Nederlanden, enerzijds, en de Regering van Suriname, anderszijds, inzake de afschaffing van de visumplicht.

ARTIKEL 2

Onderdanen van de Beneluxlanden die in het bezit zijn van een geldig nationaal paspoort mogen ongeacht de plaats van vertrek voor een verblijf van ten hoogste drie maanden zonder visum Suriname binnenkomen.

ARTIKEL 3

Onderdanen van Suriname, die in het bezit zijn van een geldig nationaal paspoort mogen ongeacht de plaats van vertrek voor een verblijf van ten hoogste drie maanden zonder visum het Beneluxgebied binnenkomen.

ARTIKEL 4

Voor een verblijf van meer dan drie maanden dienen de onderdanen van een der Overeenkomstsluitende Partijen, voor hun aankomst in het ontvangende gebied, de vereiste toestemming te verkrijgen door tussenkomst van de diplomatieke of consulaire vertegenwoordiger van het land waarheen zij zich willen begeven.

ARTIKEL 5

Onderdanen van de Beneluxlanden die met toestemming van de bevoegde autoriteiten van Suriname in Suriname zijn gevestigd, en onderdanen van Suriname die met toestemming van de bevoegde autoriteiten van de Beneluxlanden in een der Beneluxlanden zijn gevestigd, mogen het land van vestiging verlaten en daarheen zonder visum terugkeren op vertoon van een geldig nationaal paspoort, terwijl geen zekerheidsstelling wordt vereist. (. . .)

ARTIKEL 10

Deze Overeenkomst treedt in werking op de dag van de onafhankelijkheid voor de duur van één jaar. Indien de Overeenkomst niet dertig dagen voor het verstrijken van die periode is opgezegd, wordt zij geacht voor onbepaalde tijd te zijn verlengd. Na de eerste periode van één jaar kan elk der ondertekenende regeringen de Overeenkomst opzeggen door dertig dagen tevoren de Belgische regering hiervan in kennis te stellen. Indien een der ondertekenende regeringen de Overeenkomst opzegt, treedt deze buiten werking.
De Belgische regering deelt de andere ondertekenende regeringen de ontvangst mede van de in dit artikel bedoelde kennisgeving van opzegging.

Overeenkomst m.b.t. verblijf en vestiging

De letterlijke tekst van de overeenkomst over het verblijf en de vestiging van wederzijdse onderdanen luidt:

ARTIKEL 1

Voor de toepassing van deze overeenkomst wordt verstaan onder persoon: in het Koninkrijk der Nederlanden: een onderdaan van Suriname in Suriname: een onderdaan van het Koninkrijk der Nederlanden.

ARTIKEL 2

Elke Overeenkomstsluitende Partij verleent toestemming tot verblijf op haar grondgebied aan een persoon die over middelen van bestaan en passende huisvesting beschikt. De toestemming wordt verleend voor de periode waarvoor verwacht kan worden dat de middelen van bestaan toereikend zijn. Zij kan worden verlengd.

ARTIKEL 3

1. Elke Overeenkomstsluitende Partij verleent toestemming tot verblijf op haar grondgebied ten behoeve van het verrichten van arbeid in loondienst, aan een persoon die op dat grondgebied een arbeidsplaats en passende huisvesting heeft.

2. De toestemming, bedoeld in het vorige lid wordt verleend voor een periode van twaalf maanden. Na afloop van die periode wordt de toestemming verlengd, indien de betrokken persoon een arbeidsplaats en passende huisvestiging heeft.

3. Nadat een persoon gedurende een onafgebroken periode van twaalf maanden op het grondgebied van de andere Overeenkomstsluitende Partij arbeid in loondienst heeft verricht, wordt indien hij een arbeidsplaats heeft, de hem verleende toestemming voor periodes van telkens vijf jaar verlengd.

ARTIKEL 4

1. Elke Overeenkomstsluitende Partij verleent toestemming tot verblijf op haar grondgebied, ten behoeve van het verrichten van arbeid als zelfstandige, aan een persoon die kan aantonen dat hij voldoet aan de eisen die de Overeenkomstsluitende Partij op wier grondgebied deze persoon werkzaam wil zijn, daarvoor aan eigen onderdanen stelt, alsmede dat hij passende huisvesting heeft.

2. Artikel 3, tweede lid, is van overeenkomstige toepassing.

ARTIKEL 5

1. Indien een persoon op grond van een van de artikelen 2-4 toestemming tot verblijf op het grondgebied van de andere verdragsluitende Partij heeft verkregen, dan verleent deze Verdragsluitende Partij tevens toestemming tot het verblijf van de gezinsleden van die persoon, mits deze kan aantonen dat voor hen passende huisvesting beschikbaar is.

2. Onder gezinsleden worden verstaan:
de echtgenoot;
degene met wie betrokken persoon een duurzame en exclusieve persoonlijke relatie onderhoudt;
feitelijk tot het gezin van de personen behorende minderjarige kinderen over wie een van de ouders het gezag uitoefent;
andere familieleden, die feitelijk tot het gezin van de betrokken persoon behoren en die van hem afhankelijk zijn.

ARTIKEL 6

1. Elke Overeenkomstsluitende Partij verleent toestemming tot verblijf op haar grondgebied ten behoeve van het volgen van onderwijs aan een persoon die kan aantonen dat hij is ingeschreven bij een onderwijsinstelling en dat de kosten van het volgen van onderwijs en van levensonderhoud gedurende de periode waarin onderwijs zal worden gevolgd, zijn gedekt.

2. Het eerste lid van overeenkomstige toepassing op verblijf ten behoeve van het volgen van een praktijkopleiding, met dien verstande dat de betrokken persoon moet kunnen aantonen dat een plaats beschikbaar is voor het volgen van zodanige opleiding.

ARTIKEL 7

1. De eerste toestemming tot verblijf als bedoeld in een van de artikelen 2-6 kan worden geweigerd:

a. indien de gegevens, nodig voor het beoordelen van het verzoek om toestemming niet of onvolledig zijn verstrekt of indien onjuiste gegevens zijn verstrekt;

b. indien de betrokken persoon gevaar oplevert voor de openbare rust, de openbare orde of de nationale veiligheid van het land waarop het verzoek om toestemming betrekking heeft.

2. De toestemming tot verblijf, als bedoeld in een van de artikelen 2-6, kan worden ingetrokken of verlenging hiervan kan worden geweigerd:

a. indien onjuiste gegevens zijn verstrekt, die hebben geleid of zouden kunnen leiden tot het verlenen dan wel verlengen van de toestemming;

b. indien de betrokken persoon in het land van verblijf inbreuk heeft gemaakt op de openbare rust of de openbare orde, dan wel een gevaar vormt voor de nationale veiligheid;

c. indien de betrokken persoon niet meer beschikt over voldoende middelen van bestaan; uitkeringen ingevolge sociale verzekeringswetten worden als voldoende middelen van bestaan aangemerkt.

ARTIKEL 8

1. Elke Overeenkomstsluitende Partij verleent toestemming tot vestiging op haar grondgebied aan een persoon die

aldaar op 25 november 1975 hetzij woonplaats, hetzij werkelijk verblijf had

2. Elke Overeenkomstsluitende Partij verleent tevens toestemming tot vestiging op haar grondgebied aan gezinsleden, als bedoeld in artikel 5, tweede lid van een persoon aan wie op grond van het eerste lid van het onderhavige artikel toestemming tot vestiging is verleend.

ARTIKEL 9

De toestemming tot vestiging, als bedoeld in artikel 8, kan uitsluitend worden geweigerd of ingetrokken:

a. indien de betrokken persoon in het land van vestiging bij rechterlijk gewijsde is veroordeeld wegens een opzettelijk begaan misdrijf, waarvoor hem een gevangenisstraf van meer dan vier jaar kan worden opgelegd;

b. indien de betrokken persoon in het land van vestiging een gevaar vormt voor de nationale veiligheid.

ARTIKEL 10

1. Indien aan de Overeenkomst tussen de Regering van het Koninkrijk België, de Regering van het Groothertogdom Luxemburg en de Regering van het Koninkrijk der Nederlanden, enerzijds, en de Regering van Suriname, anderzijds, inzake de afschaffing van de visumplicht een einde zou komen, verleent elk van de Overeenkomstsluitende Partijen een visum voor een verblijf op haar grondgebied van ten hoogste drie maanden aan een persoon die daarom verzoekt.

2. De Regering van elke Overeenkomstsluitende Partij behoudt zich het recht voor te weigeren personen op haar grondgebied toe te laten die niet in het bezit zijn van de voor binnenkomst vereiste documenten of wie het ontbreekt aan voldoende middelen van bestaan of die deze niet door legale arbeid kunnen verwerven, dan wel te weigeren personen toe te laten, die als ongewenste vreemdeling worden beschouwd of wier aanwezigheid in het land een bedreiging wordt geacht voor de openbare orde of de nationale veiligheid.

ARTIKEL 11

1. Wat het Koninkrijk der Nederlanden betreft, zal deze overeenkomst voorshands alleen gelden voor het in Europa gelegen grondgebied van het Koninkrijk. De toepassing van de overeenkomst kan evenwel worden uitgebreid tot de Nederlandse Antillen door middel van een notawisseling tussen de Regering van het Koninkrijk der Nederlanden en de Regering van Suriname.

2. De Regeringen van elk der Overeenkomstsluitende Partijen kunnen de toepassing van de Overeenkomst op de Nederlandse Antillen, als bedoeld in het vorige lid, beëindigen door dertig dagen tevoren van hun voornemens hiertoe kennis te geven aan de regering van de andere Overeenkomstsluitende Partij.

ARTIKEL 12

Deze overeenkomst treedt in werking op de dag van de onafhankelijkheid voor de duur van vijf jaren.

Economische samenwerking met Suriname na de onafhankelijkheid

Eind juli vond in Nederland overleg plaats tussen de ministers van economische zaken Bruma (Suriname) en Lubbers (Nederland) over de economische samenwerking na de onafhankelijkheid.

Daarbij kwam men tot de volgende bevindingen:

- bij de totstandkoming van de Surinaamse onafhankelijkheid wordt het wenselijk geacht de bestaande economische betrekkingen uit te breiden en te versterken en wel op basis van gelijkheid;
- in dit verband zullen, waar mogelijk, voorzieningen worden getroffen om de economische samenwerking — o.m. op het gebied van de handel, industrie en technologie — te bevorderen en de belangen van de onderdanen van het ene land in het andere te waarborgen;
- van Surinaamse zijde is gesteld dat in het kader van het door de Surinaamse regering vastgestelde regeringsprogramma de economische betrekkingen van Suriname met het buitenland zo doeltreffend mogelijk moeten worden gericht op de ontwikkeling van het land;
- dit houdt in dat o.m. op het gebied van handel, industrie en technologie prioriteit dient te worden gegeven aan samenwerkingsvormen die op korte termijn tot gunstige resultaten zullen leiden;
- de bewindslieden hebben in dit verband gesproken over de mogelijke opstelling van een programma voor de economische samenwerking.

Debat TK uitgesteld op verzoek Surinaamse Staten

Nadat voor de problemen zoals de hoogte van de Nederlandse ontwikkelingshulp, de regeling van de nationaliteit etc. een oplossing was gevonden, voorzag het schema van de afwikkeling van de betrekkingen tussen de twee Koninkrijkspartners in een debat over het ontwerp-rijkswet wijziging Statuut, dat op 2, 3 en 4 september zou moeten plaats vinden in de TK der Staten-Generaal in aanwezigheid van een delegatie van de Surinaamse en Antilliaanse Staten.
Op 28 augustus besloot de TK echter dit debat uit te stellen. Tot dit uitstel werd besloten na een verzoek van de Surinaamse Statenvoorzitter Wijntuin, en wel omdat de Staten van Suriname nog geen delegatie hadden aangewezen voor het bijwonen van het debat in Den Haag. De onmiddellijke oorzaak vormde de politieke impasse waarin de regering-Arron door een aantal binnenlandse ontwikkelingen verzeild was geraakt.
Half augustus traden twee Statenleden, mevrouw Liesdek-Clarke en Charles Lee Kon Fong uit de regeringscoalitie „Nationale Partij Kombinatie" en vormden zij samen met een eerder uitgetreden lid een driemansfractie. Zij deelden mee weliswaar voornemens te zijn de regering te blijven steunen, maar zich het recht voor te behouden een zelfstandige koers te varen als zij dit nodig zouden oordelen. Onmiddellijk gevolg van dit uittreden was dat de NPK haar meerderheid in de Staten kwijt zou zijn als de nieuwe fractie de zijde van de oppositie zou kiezen.
Daags na hun uittreden uit de NPK-fractie gaven mevr. Liesdek-Clarke en de heer Lee Kon Fong in de Staten steun aan een voorstel van de VHP om de vergadering van het koninkrijksparlement in Den Haag te doen uitstellen. In eerste instantie staakten de stemmen. (18 vóór, 18 tegen).
Verder bleek de politieke situatie in Paramaribo verscherpt doordat het overleg tussen de coalitie en de oppositie over mogelijke samenwerking inzake de hoofdpunten van de onafhankelijkheid nog steeds niets had opgeleverd.
De oppositie en de nieuwe fractie (NPS) motiveerden hun streven naar uitstel van de koninkrijksvergadering met de eis dat de Surinaamse Staten daarvóór (overigens op dat moment nog niet gepubliceerde) ontwerp van de nieuwe grondwet zouden moeten behandelen.
Terwijl Statenvoorzitter Wijntuin op 18 aug. besloot de stemming over de aanwijzing van de Surinaamse delegatie te verdagen omdat hij zag aankomen dat daarvoor geen meerderheid te verkrijgen was, gingen mevrouw Liesdek en de heer Lee Kon Fong ertoe over om de oppositionele ideeën buiten de Statenvergadering kracht bij te zetten. Zij zonden op 19 aug. een telegram naar de parlementen van Nederland en de Antillen om de behandeling van de rijkswet tot wijziging van het Statuut te verdagen. Daarna volgden nog 18 Statenleden, allen behorend tot de oppositie, dit voorbeeld.

(Voortzetting volgende aflevering)

INTERNATIONALE ZAKEN

ALGEMEEN

ECONOMISCHE TOPCONFERENTIE ZES BELANGRIJKE INDUSTRIËLE LANDEN

In het Franse slot Rambouillet ten Westen van Parijs heeft van 15-17 nov. een conferentie plaats gevonden, waaraan werd deelgenomen door de staats- of regeringshooofden van Frankrijk, West-Duitsland, Italië, Japan, Engeland en de VS.
Aanwezig waren president Giscard d'Estaing van Frankrijk, bondskanselier Schmidt van West-Duitsland, premier Moro van Italië, premier Miki van Japan, premier Wilson van Engeland en president Ford van de VS. Zij waren vergezeld van hun ministers van financiën en van buitenlandse zaken.
Onderwerp van hun besprekingen was de economische toestand van de wereld, i.h.b. de recessie, die op het moment de westerse geïndustrialiseerde landen teistert.
Het houden van de conferentie gaat terug op een initiatief van president Giscard d'Estaing van Frankrijk. In een interview met de kranten van het Amerikaanse Hearst-concern op 9 juli van dit jaar deed de Franse president de suggestie om in de herfst van dit jaar een topconferentie in Parijs te beleggen tussen de staats- en regeringshoofden van de belangrijkste industriële landen, gewijd aan monetaire problemen.
De president achtte een dergelijke conferentie nodig, omdat volgens hem dat, wat de wereld de crisis van het kapitalisme noemt, in werkelijkheid een monetaire crisis is. Niet de verhoging van de olieprijs is het essentiële probleem, aldus de Franse president, maar de monetaire structuren.
Volgens Giscard d'Estaing zouden aan de conferentie moeten deelnemen vertegenwoordigers van Frankrijk, Engeland, West-Duitsland, Japan en de VS.
Achtergrond van de Franse suggestie was de overtuiging van de Franse autoriteiten, dat er geen oplossing voor de bestaande economische problemen is, als niet wordt teruggekeerd tot het instellen van vaste wisselkoersen. Het loslaten van de vaste wisselkoersen is naar Franse overtuiging de grondoorzaak van de huidige crisis. Frankrijk verschilt hierin van mening met de meeste andere staten, i.h.b. de VS, zoals vooral duidelijk werd in het overleg over een hervorming van het internationale monetaire stelsel binnen de z.g. interim-commissie van het IMF.
De Franse suggestie stuitte in eerste instantie op nogal wat scepsis bij de door hem aangesproken landen, juist door de beperking tot het bespreken van alleen monetaire vraagstukken.
Bij het overleg van de westerse „grote vier" (VS, West-Duitsland, Engeland en Frankrijk) in de wandelgangen van de Conferentie over Europese veiligheid en samenwerking in Helsinki (pag. 497 e.v.-1975; grote vier pag. 503/3) werd overeenstemming bereikt over het beleggen van de topconferentie. Vooral op aandringen van de Westduitse bondskanselier Schmidt werd overeengekomen op de te beleggen topconferentie te spreken over de economische wereldsituatie i.h.a.

Voorbereidend overleg in Washington en Londen. Officiële aankondiging topconferentie

Op 6 en 7 okt. vond in Washington informeel overleg plaats tussen vertegenwoordigers van Frankrijk, Engeland, West-Duitsland, Japan en de VS.
Voor Frankrijk was aanwezig Raymond Barre, persoonlijk vertegenwoordiger van Giscard d'Estaing, voor de VS George Shultz, ex-minister van financiën, voor de Bondsrepubliek staatssecretaris K. H. Poehl, voor Engeland sir John Hunt, de secretaris-generaal van de regering, en voor Japan Ushida, ex-ambassadeur in Washington.
Uit lekken naar de pers bleek, dat er meningsverschil bestond over de kring van deelnemers aan de voorgenomen topconferentie. Frankrijk wilde het aantal deelnemers beperken tot de genoemde vijf landen; anderen, i.h.b. de VS, wilden ook Canada en Italië uitnodigen.
Over het beraad in Washington werden geen officiële mededelingen naar buiten gedaan. Op 10 okt. evenwel werd tegelijkertijd in Parijs en Washington een communiqué uitgegeven, waarvan de tekst aldus luidde:

De staats- of regeringshoofden van de Bondsrepubliek Duitsland, Frankrijk, Italië, Japan, het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten zullen elkaar op 15, 16 en 17 nov. in Frankrijk ontmoeten om de economische problemen van wederzijds belang te onderzoeken, i.h.b. de middelen om een economisch herstel in de wereld te bevorderen, de kwesties van handels- en monetaire politiek, de ontwikkeling van de markten van energie en andere grondstoffen, en de betrekkingen met de andere ontwikkelde en ontwikkelingslanden. Deze bijeenkomst zal een diepgaande meningswisseling toestaan over de problemen van gemeenschappelijk belang, de middelen om deze op te lossen en de organisatie van een constructieve samenwerking.
De zes staats- of regeringshoofden zijn zich bewust van het belang van de ontwikkeling van elk van hun eigen economieën voor de vijf andere landen en voor de rest van de wereld. Zij menen de plicht te hebben elkaar te raadplegen ten einde een aanhoudende groei van hun eigen economieën, en, in samenwerking met de andere landen, een grotere welvaart in de wereld, alsmede verbeteringen in het functioneren van de internationale economie te verzekeren. In deze geest zullen zij hun gesprekken houden.

Op 12 nov. kwamen in Londen vertegenwoordigers van de zes betrokken landen, nu dus ook van Italië; opnieuw bijeen om de laatste hand te leggen aan de voorbereidingen van de conferentie. Hier werd definitief besloten de kring van deelnemers tot zes landen te beperken en geen uitnodiging te verzenden aan premier Trudeau van Canada.

Protesten uit België en Nederland

Het Belgische ministerie van buitenlandse zaken gaf op 12 nov. een communiqué uit, waarin het nut van de topconferentie „twijfelachtig" genoemd werd. België is er altijd van overtuigd geweest, dat de voornaamste industriemogendheden overleg moeten plegen en actie moeten voeren om de economische en monetaire crisis te bestrijden.
Het overleg in Rambouillet beantwoordt daarom aan een behoefte.
Maar toch maakt België een voorbehoud over de vorm van dit overleg, omdat het ongetwijfeld een weerslag zal hebben op het streven naar samenhang in de Europese Gemeenschap. Volgens België had de EG aan de werkzaamheden in Rambouillet moeten deelnemen op basis van een „soepel" mandaat, dat in onderling overleg uitgewerkt had moeten worden door de negen EG-landen. De conferentie dreigt haar doel niet te zullen bereiken, omdat de staten, die er vertegenwoordigd zijn, noch namens de EG, noch namens de lidstaten kunnen spreken.
België betreurde ook, dat de Benelux, die na de VS, Japan en de Bondsrepubliek Duitsland de vierde handelsmogendheid in de wereld is, niet door de Franse president is uitgenodigd.
Ook van Nederlandse zijde werd voorbehoud uitgesproken over de topconferentie. Nederland zou zich aan eventuele besluiten niet gebonden voelen. Ook werd de vrees ge-

uit, dat de conferentiedeelnemers zouden streven naar instelling van een „directorium" van de grote mogendheden. Minister-president Den Uyl zei op 14 nov., dat eventuele nieuwe topconferenties als die van Rambouillet een „bedreiging van de Europese Gemeenschap" zouden vormen.

Frans-Amerikaans akkoord over wisselkoersproblemen

Het enige concrete resultaat van de topconferentie was het bereiken van een compromisakkoord tussen Frankrijk en de VS m.b.t. de problematiek van wisselkoersen. De Fransen willen zo spoedig mogelijk terugkeren naar een systeem van vaste wisselkoersen; de Amerikanen willen deze door de vrije markt laten reguleren. De tekst van het akkoord is niet gepubliceerd; men wil eerst de resultaten afwachten van de bijeenkomst van de interimcommissie van het IMF in Jamaica in jan. a.s., waar verder gesproken zal worden over de hervorming van het internationale monetaire stelsel. Wel is bekend geworden, dat de Amerikanen ermee ingestemd hebben koersfluctuaties van de dollar dagelijks te volgen. De Amerikaanse federale bank zal op de wisselmarkten ingrijpen om al te grote schommelingen van de dollar te voorkomen.

Verklaring van Rambouillet

De driedaagse topconferentie werd afgesloten met het uitgeven van een gemeenschappelijke verklaring, waarin de deelnemende politici beloven te zullen samenwerken bij het streven naar economisch herstel. Protectionistische maatregelen worden afgewezen. Concrete maatregelen worden in de verklaring echter niet aangekondigd.
De tekst van de verklaring luidt aldus:

De staats- en regeringshoofden van Frankrijk, de Bondsrepubliek Duitsland, Italië, Japan, het Ver. Koninkrijk van Groot-Brittannië en Noord-Ierland en de Verenigde Staten van Amerika kwamen van 15-17 nov. in het kasteel Rambouillet bijeen en werden het eens over de volgende verklaring:

1. Gedurende deze drie dagen hadden wij een diepgaande en produktieve uitwisseling van meningen over de economische situatie van de wereld, over economische problemen, die onze landen gemeenschappelijk hebben, over hun menselijke, sociale en politieke uitwerkingen, en over plannen om deze op te lossen.

2. Wij kwamen bijeen, omdat wij dezelfde overtuigingen en dezelfde verantwoordelijkheden delen. Wij zijn elk verantwoordelijk voor de regering van een open, democratische maatschappij, die is toegewijd aan individuele vrijheid en sociale vooruitgang. Ons succes zal de democratische maatschappij in de hele wereld versterken, is daarvoor zelfs essentieel. Wij zijn er elk voor verantwoordelijk, dat de welvaart van een grote industriële economie gewaarborgd blijft. De groei en de stabiliteit van onze economieën zullen bijdragen aan de welvaart van alle geïndustrialiseerde landen en de ontwikkelingslanden.

3. Om in een wereld van groeiende onderlinge afhankelijkheid het succes van deze doeleinden te waarborgen, willen wij alles doen, dat in ons vermogen is, en onze inspanningen voor nauwere internationale samenwerking en een constructieve dialoog tussen alle landen versterken, ongeacht de verschillen in het stadium van economische ontwikkeling, de mate waarin zij met natuurlijke rijkdommen zijn bedeeld en hun politieke en maatschappelijke systemen.

4. De industriële democratieën zijn vastbesloten hoge werkloosheid, aanhoudende inflatie en zwaarwegende energieproblemen te overwinnen. Doel van onze bijeenkomst was het ons over onze vooruitgang duidelijkheid te verschaffen, de problemen, die wij in de toekomst moeten overwinnen, duidelijker te definiëren, en een koers uit te zetten, die wij in de komende periode zullen volgen.

5. Onze meest dringende taak is het het herstel van onze economieën te verzekeren en de verspilling van menselijke arbeidskracht als gevolg van werkloosheid te verminderen. Bij het consolideren van het economische herstel komt het er wezenlijk op aan geen nieuwe inflatoire krachten te ontketenen, die het succes zouden bedreigen. Het doel moet zijn groei, die stabiel en duurzaam is. Op deze manier wordt het vertrouwen hersteld van verbruikers en ondernemers.

6. Wij hebben het vertrouwen, dat de doeleinden en maatregelen van onze huidige politiek met elkaar verenigbaar zijn en elkaar aanvullen en dat het herstel onderweg is. Niettemin erkennen wij de noodzaak van waakzaamheid en aanpassingsvermogen van onze politiek. Wij zullen niet toelaten, dat het herstel stagneert. Wij zullen geen nieuwe uitbarsting van inflatie aanvaarden.

7. Wij hielden ons verder diepgaand bezig met de noodzaak nieuwe inspanningen te ondernemen op de gebieden van de wereldhandel, de monetaire politiek en grondstoffen met inbegrip van energie.

8. Naarmate binnenlands het herstel en de economische expansie voortgaan, moeten wij er naar streven de groei in de omvang van de wereldhandel te herstellen. Groei en prijsstabiliteit worden bevorderd door het handhaven van een open handelssysteem.
In een tijd, waarin de roep naar een terugkeer naar protectionisme te horen is, is het van wezenlijk belang, dat de belangrijkste handelsnaties hun trouw bekrachtigen aan de beginselen van de OESO-verplichting m.b.t. de handel (pag. 404/3-1974) en ervan afzien hun toevlucht te nemen tot maatregelen, waarmee zij zouden kunnen proberen hun problemen op kosten van anderen op te lossen, hetgeen schadelijke uitwerkingen op economisch, politiek en sociaal gebied met zich mee zou brengen. Alle landen, vooral die met een sterke betalingsbalanspositie of een lopend tekort, dragen er de verantwoordelijkheid voor, dat hun politiek een uitbreiding van de wereldhandel tot hun wederzijds voordeel toelaat.

9. Wij zijn van mening, dat de multilaterale handelsonderhandelingen versneld zouden moeten worden. Overeenkomstig de in de verklaring van Tokio (pag. 763/3 e.v.-1973) overeengekomen beginselen zouden deze onderhandelingen substantiële tariefsverlagingen, in sommige gebieden zelfs de afschaffing van douanetarieven, een aanzienlijke uitbreiding van de handel in landbouwprodukten en een vermindering van non-tarifaire maatregelen tot doel moeten hebben. Zij zouden moeten streven naar het hoogst mogelijke niveau van liberalisering van de handel. Wij stellen ons als doel voor de onderhandelingen in 1977 af te sluiten.

10. Wij streven naar een regelmatige en

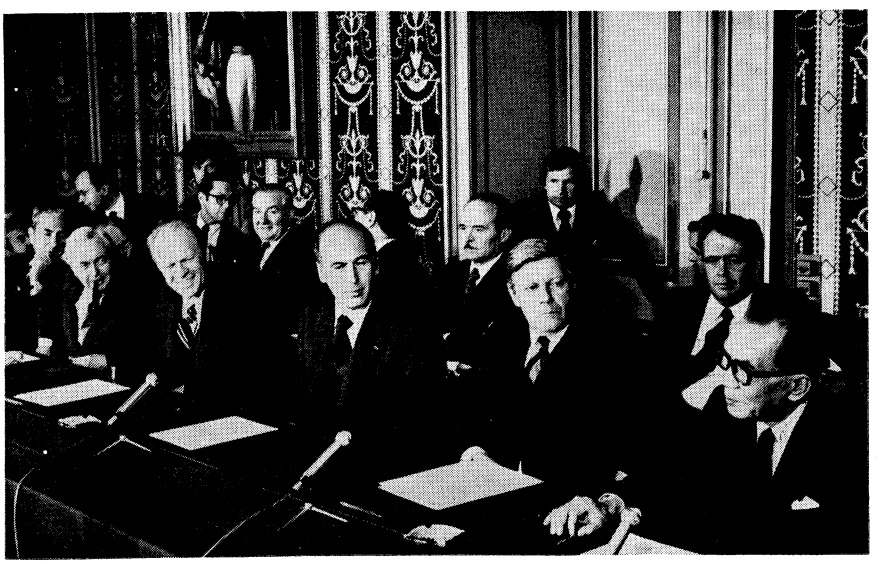

V.l.n.r. op de eerste rij de Italiaanse premier Aldo Moro, de Britse premier Harold Wilson, de Amerikaanse president Gerald Ford, de Franse president Valéry Giscard d'Estaing, de Westduitse bondskanselier Helmut Schmidt en de Japanse premier Takeo Miki op een persconferentie in het raadhuis van Rambouillet na afloop van hun economische topconferentie.

vruchtbare ontwikkeling van onze economische betrekkingen met de socialistische landen als een belangrijk element in de voortgang van ontspanning en in de economische groei van de wereld. Wij zullen ook onze inspanningen intensiveren om een spoedige afsluiting te bereiken van de onderhandelingen, die nu aan de gang zijn, m.b.t. exportkredieten.

11. Voor wat monetaire problemen betreft bevestigen wij ons streven om te werken naar een grotere stabiliteit. Dit brengt inspanningen met zich mee om een grotere stabiliteit te herstellen in de fundamentele economische en financiële condities van de wereldeconomie. Tezelfdertijd zullen onze monetaire autoriteiten maatregelen treffen om verstoorde marktcondities of onberekenbare wisselkoersschommelingen tegen te gaan. Wij begroeten de op verzoek van vele andere landen tot stand gekomen toenadering tussen de standpunten van de Verenigde Staten en Frankrijk over de noodzaak van stabiliteit, die de hervorming van het internationale monetaire stelsel moet bevorderen. Deze toenadering zal een overeenkomst door het IMF op de volgende bijeenkomst van de interimcommissie in Jamaica over hangende kwesties van internationale monetaire hervorming vergemakkelijken.

12. Betrekkingen van samenwerking en een beter begrip tussen de ontwikkelingslanden en de geïndustrialiseerde wereld zijn van fundamentele betekenis voor de welvaart van ieder. Een aanhoudende groei van onze economieën is noodzakelijk voor de groei in de ontwikkelingslanden, en hun groei draagt wezenlijk bij aan de gezondheid van de economie van onze landen. De belangrijke huidige tekorten op de betalingsbalansen van de ontwikkelingslanden vormen een ernstig probleem, zowel voor hen als voor de rest van de wereld. Dit probleem moet worden opgelost met verschillende, elkaar aanvullende maatregelen. Voorstellen, die recentelijk gedaan zijn in verschillende internationale bijeenkomsten, hebben reeds het klimaat van de discussies tussen de ontwikkelde en de ontwikkelingslanden verbeterd. Niettemin, snelle en concrete maatregelen zijn nodig om de ontwikkelingslanden te helpen.

Dienovereenkomstig zullen wij in het IMF en andere in aanmerking komende internationale organisaties onze rol spelen om dringend noodzakelijke verbeteringen van de internationale regelingen voor de stabilisatie van de exportopbrengsten van de ontwikkelingslanden, alsmede van de maatregelen ter ondersteuning van deze landen bij de financiering van hun tekorten tot stand te brengen. In deze samenhang moet voorrang toegekend worden aan de armste ontwikkelingslanden.

13. De economische groei in de wereld is duidelijk verbonden met de groeiende beschikbaarheid van energiebronnen. Wij zijn vastbesloten om onze economieën de energiebronnen te verzekeren, die voor hun groei noodzakelijk zijn. Onze gemeenschappelijke belangen vereisen, dat wij voortgaan samen te werken om onze afhankelijkheid van ingevoerde energie te verminderen door spaarzame omgang met energie en de ontwikkeling van alternatieve energiebronnen. Door deze maatregelen zowel als door internationale samenwerking tussen producerende en consumerende landen in het belang op lange termijn van beide zullen wij geen inspanning uit de weg gaan teneinde meer evenwichtige condities en een harmonische en stabiele ontwikkeling in de energiemarkt te verzekeren.

14. Wij begroeten de bijeenroeping van de conferentie over internationale economische samenwerking, die voor 16 dec. voorzien is. Wij zullen deze dialoog in een positieve geest voeren ten einde te verzekeren, dat de belangen van alle betrokkenen beschermd en bevorderd worden. Wij geloven, dat de geïndustrialiseerde en de ontwikkelingslanden er in gelijke mate een beslissend belang bij hebben, dat de wereldeconomie zich met succes ontwikkelt en dat zij gegrondvest is op politieke betrekkingen van samenwerking.

15. Wij zijn vastbesloten om onze samenwerking bij al deze problemen in het kader van bestaande instellingen zowel als van relevante internationale organisaties te intensiveren.

Commentaren

Uit de vele perscommentaren op de conferentie van Rambouillet citeren wij de volgende:

N R C/H'b l a d 18-11: Wat de economische kant betreft is naast de afspraken over de wisselkoersen van groot belang dat de leiders der industriële wereld gedemonstreerd hebben vastbesloten te zijn niet de fouten van de jaren dertig te herhalen, toen een ieder trachtte zichzelf te redden, met het gevolg dat allen in de verdrukking kwamen. Waar het om gaat is dat het internationale handelsverkeer gaande gehouden moet worden, zodanig dat de positieve impulsen — die in de eerste plaats van Amerika worden verwacht — zich door het gehele systeem zullen kunnen voortzetten.
Het is juist dat de regeringsleiders het hebben moeten laten bij het uiten van voornemens. Het belang van hun verklaringen ligt hierin, dat zij daarmee gezamenlijk tegendruk bieden tegen die krachten in hun landen — van werknemers- zowel als werkgeverszijde — die aandringen op protectionisme, in de hoop (de ijdele hoop zoals de ervaring heeft geleerd) zo arbeidsplaatsen te kunnen redden. Protectionisme kan er immers alleen toe leiden, dat het hele internationale economische systeem geblokkeerd raakt en uiteenvalt in zijn samenstellende delen, die stuk voor stuk niet in hun behoeften kunnen voorzien.

T h e G u a r d i a n 19-11: De Verklaring van Rambouillet stelt weinig meer voor dan de vaststelling dat het gewenst is dat de westerse economieën uit de greep van de recessie geraken. De regeringschefs leken gezamenlijk niet wijzer te zijn dan elk van hen afzonderlijk. Werken in de geest van Rambouillet betekent dat de zes regeringen niet eenzijdig economisch gaan manoeuvreren, zodat andere landen in het gedrang komen.
Maar die collectieve vastbeslotenheid zal nog diverse vuurproeven moeten doorstaan. Ford baseert zijn optimisme op economisch herstel in de Verenigde Staten, evenals de Westduitse bondskanselier ten aanzien van zijn eigen land. Dat zal in de komende weken moeten blijken. De Economische Commissie van de VN voor Europa (ECE) meldt nog geen keerpunt in de Europese economieën te kunnen waarnemen en voorspelt zelfs een verdere teruggang in de wereldproduktie. De OESO ging deze week in Parijs van start met sombere prognoses: 5¾% economische groei in de VS (volgens Ford 7%) en weinig meer dan 2½% voor de Bondsrepubliek (5% volgens Bonn). Voor de economisch zwakkere geïndustrialiseerde landen ziet de OESO het somberder in dan de regeringen van die landen, bijv. de Britse. De na Rambouillet te voeren strategie is aan uiterst ingewikkelde problemen gebonden. Zo dient de reflatie in Amerika het economische herstel elders niet te remmen. Maar 1% stijging van de Amerikaanse groei zet zich met weinig meer dan eentiende deel ervan door in extra vraag naar buitenlandse produkten. Bonn kan zonder grotere export naar Amerika weinig aan reflatie in eigen land doen. Het kan wellicht de binnenlandse vraag opvoeren en minder van export afhankelijk worden. Maar binnen de komende 12 maanden is dat niet mogelijk. Nog ingewikkelder wordt het nu er aanwijzingen zijn dat de reflatie sneller dan voorheen door een sterke toename in inflatoire verwachtingen wordt gevolgd. Grote multinationals pogen het hoofd niet door prijsverlaging maar juist door prijsverhogingen boven water te houden. Wat zal gebeuren als het herstel in Amerika binnen enkele maanden wordt belaagd door stijgende kosten van levensonderhoud, waartegen de regering-Ford weinig zal willen doen (bijv. door een loonstop) nu presidentsverkiezingen in zicht zijn? Het alternatief — een stijgend interest-percentage — kan fnuikend zijn voor een beginnend herstel in Europa, naast het negatieve effect van een verschil in tijdschema van economisch management tussen Amerika en Europa.
Op langere termijn lijkt het gehele Westerse economische systeem in gevaar door steeds kortere elkaar afwisselende perioden van inflatoire groei gevolgd door recessie en stagnatie, waarbij de inflatievoet tot een steeds hoger peil wordt opgeschroefd. Aartspessimisten voorspellen thans een globaal inflatiepercentage van 30 rond 1978.
De Amerikaanse beleidsadviseur die Rambouillet bijwoonde bleek dan ook cynisch te zijn geworden. Hij had opgemerkt dat „de orthodoxe Keynesiaanse methoden van economisch management niet langer baat kunnen brengen. Maar de monetaristen zouden de kwaal slechts door het doden van de patiënt genezen. En te oordelen naar de warboel in de communistische economieën hebben die evenmin een antwoord". Economische adviseurs menen nu soelaas te vinden bij de olieproducenten en de derde wereld. Maar het OPEC-kartel, als dat de laag-conjunctuur overleeft, bevat teveel landen met een verouderde sociale structuur en een te schaarse bevolking om moderne economieën te kunnen beïnvloeden. De arme landen zijn daar evenmin toe in staat na hun jarenlange dienstbaarheid aan de geïndustrialiseerde landen, waardoor zij verpauperd zijn.
Van Rambouillet kan daarom gezegd worden dat enkele potentiële booby-traps, m.n. op het gebied van monetaire hervormingen en handelsbetrekkingen, onschadelijk zijn gemaakt. Maar men is er niet in geslaagd een samenhangende strategie op te stellen ter verzekering van een toekomstige economische groei en stabiliteit. Het betekent in feite dat men het afzonderlijk met de eigen instrumentaria zal moeten stellen.

In het hoofdartikel van L e M o n d e (19-11) wordt eveneens op wat sceptische wijze de vraag aan de orde gesteld of Rambouillet in staat zal zijn tot stimulansen om uit de greep van de recessie te geraken. Ook wijst dit blad op de sombere cijfers van de ECE. Het blad stelt vast dat er sprake is van een toenadering tussen Amerika en Frankrijk en

spreekt van een belangrijk succes voor president Giscard d'Estaing, die de handtekeningen van de deelnemende regeringsleiders onder het document van Rambouillet te pakken heeft kunnen krijgen.

Frankfurter Allgemeine, 24-11: Het is te hopen dat de industrielanden zich houden aan de afspraak in Rambouillet om de vrije wereldhandel in stand te houden. Door de hoge werkloosheid is, met name in Engeland, de neiging groot om protectionistische maatregelen te nemen, wat wel het ergste is dat men in de huidige internationale recessie kan doen.
In de commentaren over de topconferentie wordt echter de meeste aandacht geschonken aan het compromis van Washington en Parijs over het toekomstige internationale monetaire systeem; de Verenigde Staten hebben beloofd „actiever" te zullen medewerken aan een stabilisering van de dollarkoers, wat de eerste stap zou zijn op weg naar vaste pariteitsten. De huidige wisselkoersen geven echter een zeer gevarieerd beeld te zien. Van de 128 leden van het IMF laten 18 landen, onder wie Engeland en Italië, hun wisselkoersen geïsoleerd zweven, 8 Europese landen hebben onderling vaste koersen, maar zweven gezamenlijk ten opzichte van de dollar. Van vijfenvijftig landen (met name Latijnsamerikaanse, Afrikaanse en Aziatische landen) is de valutakoers gekoppeld aan die van de zwevende dollar. Dan zijn 27 valuta's gekoppeld aan andere zwevende valuta (zoals die van Oostenrijk en Zwitserland aan de valuta van de acht-EG-landen). Vijf landen hebben vaste wisselkoersen met herhaaldelijke wijzigingen (zoals de Braziliaanse cruzeiro met tien devaluaties in het afgelopen jaar). Tenslotte zijn er 15 landen die hun wisselkoersen gekoppeld hebben aan een combinatie van andere valuta's (zoals de olielanden, die hun valuta koppelen aan de Speciale Trekkingsrechten).
Het mag wel een wonder genoemd worden dat de internationale economie zich aan deze verwarde situatie kon aanpassen. Maar niettemin verlangt iedereen weer naar vaste wisselkoersen. Vandaar dat iedereen het toejuicht dat er in Rambouillet besloten is te streven naar „stabielere" wisselkoersen. Het gaat er dus in eerste instantie alleen om koersschommelingen zoveel mogelijk te beperken, want de wereld is nog niet rijp voor vaste wisselkoersen.
Daarvoor verschillen de betalingsbalansen en de inflatiepercentages van de diverse landen te veel. De dollar zal ook nog wel moeten blijven zweven omdat het dollaroverschot en de Eurodollarmarkt geweldige storende invloeden kunnen oefenen.
Men moet de zaak trouwens realistisch bezien. Terugkeer naar vaste wisselkoersen is geen panacée voor alle kwalen, evenmin als flexibele koersen dit kunnen zijn. Geen enkel monetair systeem kan inflatie en andere economische achteruitgang tegengaan, indien de landen zelf zich niet aan de regels houden en economische moraal en verstand opofferen aan politieke belangen.
Wanneer de belangrijkste landen tot een gecoördineerde economische politiek kunnen besluiten, welke niet te hoge eisen stelt aan de capaciteit van de nationale economieën, dan zou veel gewonnen zijn. De wisselkoersen zouden zich dan wel vanzelf stabiliseren.
In Rambouillet hebben de deelnemers de noodzaak van economische harmonisering zeker ingezien, daar immers een groot deel van de huidige economische moeilijkheden niet autonoom door elk land opgelost kan worden. Men mag hopen dat „de geest van Rambouillet" blijft doorwerken.

International Herald Tribune, 21-11: Afgezien van alle andere resultaten heeft de bijeenkomst in Rambouillet een reeds lang groeiende toenadering tussen Frankrijk en de Verenigde Staten bezegeld. Twee jaar lang reeds hebben de Verenigde Staten de samenwerking willen organiseren tussen de industrielanden, welke ook de grootste olieconsumenten zijn. Frankrijk hield zich afzijdig en streefde naar een onafhankelijke rol als makelaar tussen olieproducenten en -consumenten.
Nu heeft Giscard, tegen de wil van zijn ministers van financiën en van buitenlandse zaken in een verklaring mede-ondertekend over het nut van samenwerking op het gebied van energie; dit strookt geheel met de opvattingen van Washington. Hetzelfde kan gezegd worden over het financiële beleid. Sinds De Gaulle hebben de Franse regeringen inflatie en recessie proberen te beheersen door beperking van export of van import. Voor een goede werking van dit systeem was terugkeer naar de gouden standaard en naar vaste pariteiten onmisbaar. De Verenigde Staten daarentegen schaften in 1971 de gouden standaard en de vaste koersen af en lieten de dollar „zweven". De schommelingen van de dollarkoers maakten het voor de Fransen moeilijker hun export en import te regelen.
Daardoor brak een financiële oorlog uit tussen Washington en Parijs en zolang deze strijd niet beslecht was moest de hoognodige hervorming van het monetaire stelsel uitgesteld worden. Nu is de overeenkomst van Rambouillet alleen maar een papieren afspraak. De Verenigde Staten behouden zich het recht voor de dollarkoers zwevend te houden naar hun behoeften; Frankrijk kan nog een eigen energiebeleid voeren.
Maar dit heeft toch betekenis, want Giscard heeft het politiek niet langer nodig geacht om zo uitdrukkelijk mogelijk te hameren op de onafhankelijkheid van zijn land op het gebied van energie en van monetair beleid. Nu wordt het gemakkelijker een gemeenschappelijk front te vormen voor het overleg met de OPEC-landen en een nieuw internationaal monetair systeem te vormen, waarbij de rijke landen goud verkopen om de armste landen te helpen.
Op lange termijn gezien zullen de Amerikanen en de Noordeuropeanen beter kunnen samenwerken bij de politieke problemen van Zuid-Europa van Portugal tot Griekenland. Of er een coördinatie van beleid komt bij de bestrijding van recessie en inflatie valt echter nog te betwijfelen. (Reuter, AFP, DPA, Le Monde, The Times, NZZ, FAZ, NRC/Handelsblad, Wereldwijzer)

IMF

VERGADERINGEN GROEP VAN 24 ONTWIKKELINGSLANDEN EN INTERIM-COMMISSIE

In Parijs vergaderden van 6-8 juni de plaatsvervangers van de groep van 24 ontwikkelingslanden, die binnen het IMF de Derde Wereld vertegenwoordigen. Op 8 en 9 juni waren de ministers van deze groep bijeen.

De voorzitter van de groep van 24, de minister van financiën van Sri Lanka N. M. Perera, gaf na afloop van de bijeenkomst een persconferentie, waarop hij vertelde, waarover gesproken was.

Perera zei, dat voor de ontwikkelingslanden geen regeling van het goud-vraagstuk aanvaardbaar was, binnen de hervorming van het internationale geldstelsel, als die niet een wezenlijke stijging van de financiële hulp aan de ontwikkelingslanden tot gevolg zou hebben. Ook zou er geen beslissing getroffen mogen worden, die een verscherping van de reeds bestaande onevenwichtigheid in de verdeling van de internationale liquiditeit zou betekenen.
T.a.v. de wisselkoersproblematiek waren de ministers van de groep van 24 tegen een legalisering van het zweven, behalve onder buitengewone omstandigheden en dan op een wijze, die instabiliteit van de belangrijkste valuta zou verhinderen. De ministers waren voor terugkeer tot een systeem van vaste wisselkoersen binnen een passende tijd.

Interim-commissie vindt geen oplossing

De interim-commissie van het IMF (instelling pag. 23/2-1975; eerste vergadering pag. 54/2) kwam op 10 en 11 juni in Parijs bijeen.

Uit het na afloop uitgegeven communiqué bleek, dat uitvoerig gesproken was over de toekomstige rol van goud in een hervormd internationaal geldstelsel. Een oplossing was niet gevonden; wel was men het erover eens geworden, dat een oplossing op de volgende principes gebaseerd moest zijn: 1. doel is een versterking van de rol van de SDR's als voornaamste valutareserve en dientengevolge een vermindering van de rol van het goud; 2. de officiële goudprijs moet afgeschaft worden; 3. verplichtingen tot gebruik van goud bij betalingen tussen het IMF en de leden moeten vervallen; 4. een deel van de goudvoorraad van het IMF moet worden verkocht tegen de prijs, die op de vrije markt geldt; een deel van de opbrengst moet ten goede komen aan ontwikkelingslanden, vooral aan de armste; een ander deel wordt tegen de officiële prijs aan de lidstaten verkocht; 5. t.a.v. de rest van de goudvoorraad van het IMF wordt een aantal algemeen geformuleerde volmachten gecreëerd, waarop bij grote meerderheid een beroep gedaan mag worden; 6. er moet een verstandige formule gevonden worden voor transacties tussen valuta-autoriteiten onderling en op de markt; daarbij horen overeenkomsten, die een opnieuw ontstaan van de officiële goudprijs verhinderen en die zich uitstrekken tot de goudvoorraad in het bezit van de valuta-autoriteiten; 7. in samenhang met de overeenkomsten tussen de valuta-autoriteiten moet een verstandige formule gevonden worden voor de samenwerking met het IMF. Sommige landen waren van mening, dat deze samenwerking zich ook zou moeten uitstrekken tot de vermindering van de rol van reservevaluta in het internationale monetaire systeem.
Voorts was gesproken over de wisselkoersproblematiek. Overeenstemming bestond erover, dat de leden verplicht zouden moeten zijn met het IMF en de andere landen samen te werken om de

koersstabiliteit te bevorderen, ordelijke wisselkoersen te handhaven en een wisselkoerspolitiek te volgen die zou bijdragen tot aanpassing, en dat het IMF een beleid moet volgen, dat de lidstaten in staat stelt overeenkomstig hun fundamentele verplichtingen te handelen, hoe zij hun wisselkoerssysteem ook geregeld hebben.
Een derde punt, waarover gesproken was, maar waarover geen overeenstemming bereikt was, was de verdeling van de quotaverhoging over de lidstaten. Tot een quotaverhoging was in jan. besloten (pag. 54/3). Ook was toen overeengekomen, dat het aandeel van de olielanden verdubbeld moest worden, zonder dat het aandeel van de ontwikkelingslanden kleiner werd. Dat betekende een vermindering van het aandeel van de industrielanden; deze waren het hiermee niet alle eens.

NIEUWE KREDIETFACILITEIT WERELDBANK VOOR ONTWIKKELINGSLANDEN

De gemeenschappelijke ontwikkelingscommissie van Wereldbank en IMF (oprichting pag. 23/3) besloot op 13 juni tot de instelling van een nieuwe kredietfaciliteit voor ontwikkelingslanden bij de Wereldbank. Het besluit stond in samenhang met het gebrek aan resultaten van de bijeenkomst van de interimcommissie, aangezien daardoor het beschikbaar komen van nieuwe middelen voor ontwikkelingslanden vertraagd was.

De nieuwe kredietfaciliteit van de Wereldbank heeft ten doel de ontwikkelingslanden kredieten ter beschikking te stellen tegen voorwaarden, die gunstiger zijn dan de normale condities van de Wereldbank, maar niet zo voordelig als die van de IDA.
Voorzien is een rentetarief van 4,5%. De kredieten zullen uit de gewone middelen van de Wereldbank verleend worden. Gedacht wordt aan een bedrag van $ 1 mrd voor een eerste proefperiode van één jaar te beginnen op 1 juli 1975.
Aangezien de Wereldlbank zich middelen via de kapitaalmarkt verschaft tegen de daar geldende rente is een rentesubsidie nodig van $ 225 mln.
De belangrijkste krediteuren van de Wereldbank — de VS, de Bondsrepubliek Duitsland, Japan, Zweden en Frankrijk — toonden zich terughoudend jegens de nieuwe faciliteit en weigerden gelden voor de rentesubsidie ter beschikking te stellen. Zij stelden andere financieringsmethodes voor, b.v. door goud uit de IMF-voorraad op de vrije markt te verkopen. (N Z Z)

JAARVERSLAG WERELDBANK, IDA EN IFC

Op 24 aug. werd het jaarverslag over het boekjaar 1974-1975 van de Wereldbank en de daarmee verbonden instellingen International Development Association (IDA) en International Finance Corporation (IFC) gepubliceerd. Het boekjaar was afgesloten op 30 juni.

In het jaarverslag werd o.m. gezegd: „Voor de miljard mensen in de arme landen heeft de economische ontwikkeling van het afgelopen jaar betekend, dat het gemiddelde inkomen, in werkelijke koopkracht, helemaal niet is verbeterd. Erger nog, alles wijst erop, dat de inkomens van deze miljard mensen er gedurende de rest van de jaren zeventig met minder dan één procent per jaar op vooruit zullen gaan".
De bank stelt dat de ontwikkelingslanden dit jaar harde, dramatische maatregelen hebben moeten nemen, vaak ten koste van veel politieke goodwill, om het negatieve effect van de internationale recessie tegen te gaan. Zulke maatregelen hielden o.m. in de aanvaarding van openbare werkprogramma's, devaluatie van munteenheden, verhoging van de rentevoet, kredietbeperking, het afkondigen van loonstoppen voor iedereen behalve de laagstbetaalden, opvoering van de investeringen, ontwikkeling van eigen energievoorkomens en opvoering van de investeringen in de landbouw.
Desondanks, aldus het verslag, kunnen de meeste ontwikkelingslanden zonder hulp van buiten niet die aanpassingen realiseren die hen in staat moeten stellen om de huidige economische onzekerheden de baas te worden, en tot een hoger tempo van economische ontwikkeling te komen. „Wat nodig is", aldus het rapport, „is een combinatie van maatregelen die deze landen in staat stelt die import te financieren die nodig is voor een voortgaande ontwikkeling."
Ook de hulp van de industrielanden zal naar alle waarschijnlijkheid niet opzienbarend kunnen stijgen. Hun bijdrage aan de arme landen was in 1974 naar schatting éénderde procent van hun gezamenlijke bruto nationale produkt. Dit percentage zou tot 0,81 omhoog moeten, wil een redelijk ontwikkelingstempo voor de arme landen mogelijk zijn. In feite, zo verwacht het verslag, bestaat echter de kans dat de hulp aan de ontwikkelingslanden zal verminderen tot minder dan een kwart procent.
Het zou een uitweg zijn als de handelsbelemmeringen tegenover de invoer van grondstoffen uit de arme landen werden opgeheven. Dit zou een toeneming van de deviezeninkomsten betekenen waaruit de helft van de gewenste zes procent groei zou kunnen worden betaald. Belangrijker nog zou het zijn als de ontwikkelde landen zich ruimer opstelden ten aanzien van de invoer van eindprodukten uit de ontwikkelingslanden. Een dergelijke opstelling wordt in het Wereldbankverslag „essentieel" genoemd.
In het boekjaar 1974-1975 steeg het aantal leden van de Wereldbank tot 125 door toetreding van Barbados. Doordat Nieuw-Zeeland toetrad tot de IDA steeg het aantal leden van deze organisatie tot 114. Een beslissing over toetreding van Papoea—Nieuw-Guinea en Grenada was voor 30 juni nog niet gevallen.
Het geplaatste kapitaal nam met $ 323,3 mln toe (dollarwaarde in goudgewicht als op 1 juli 1944) tot $ 25.548,9 mln. Van de verhoging was $ 11,1 mln afkomstig door storting van Barbados. De rest kwam uit kapitaalsverhogingen door vijf lidstaten: Algerië verhoogde zijn aandeel met $ 30,9 mln tot $ 110,9 mln; Australië met $ 34,1 mln tot $ 567,1 mln; Chili met $ 1 mln tot $ 94,3 mln; Italië met $ 186,5 mln tot $ 852,5 mln en Zuid-Afrika met $ 59,7 mln tot $ 273 mln.
De Wereldbank gaf in het boekjaar 1974-1975 122 leningen tot een totaalbedrag van $ 4.319,7 mln. De IDA verstrekte 68 kredieten tot een bedrag van $ 1.567,2 mln.
De geografische verdeling van leningen en kredieten was als volgt (in mln dollar):

	leningen	kredieten	totaal
Oost-Afrika	344,4	312,1	656,5
West-Afrika	303,7	120,5	424,2
Oost-Azië en Stille Oceaan	972,0	4,4	976,4
Zuid-Azië	269,0	920,6	1.189,6
Europa, Nabije Oosten en Noord-Afrika	1.264,1	170,1	1.434,2
Latijns-Amerika en Caraïbisch gebied	1.166,5	48,5	1.215,0

De leningen en kredieten werden voor de volgende doeleinden ter beschikking gesteld (in mln dollar):

	leningen	kredieten	totaal
Landbouw	1.221,5	636,1	1.857,5
Ontwikkelingsfinanciering	469,5	24,5	504,0
Onderwijs	126,7	97,1	223,8
Elektroenergie	475,7	28,0	503,7
Industrie	665,3	125,0	790,3
Niet-project gebonden	195,0	325,0	520,0
Bevolkingsplanning	25,0	15,0	40,0
Telecommunicatie	96,0	103,0	199,0
Tourisme	30,7	—	30,7
Verkeer	815,8	172,9	988,7
Stadsontwikkeling	70,5	22,5	93,0
Watervoorziening en kanalisering	128,7	17,1	145,1

De rente werd twee maal verhoogd: van 7,25% naar 8% in aug. 1974 en van 8 naar 8,5% in jan. van dit jaar.
In het jaarverslag van de IFC werd o.m. vermeld, dat het ledenaantal door toetreding van Kameroen van 99 op 100 steeg.
Het boekjaar werd gekenmerkt door een duidelijke recessie in de wereldeconomie. Op jaarbasis hadden de 24 OESO-lidstaten een tekort van ong. $ 30 mrd op de lopende rekening van de betalingsbalans. De produktie in deze landen daalde in 1974 met 0,4% en zal in 1975 met ten minste nog eens 1,5% verminderen.
De gemiddelde inflatiegraad in de industriële staten beliep in 1974 14%. Dit deed zich gevoelen in de prijzen van de invoer van de ontwikkelingslanden.
De ontwikkelingslanden stonden in 1974-1975 onder sterke economische en financiële druk, bepaald door de recessie voor de uitvoerlanden, door de verhoogde prijs van ruwe olie en de prijsverhoging van de ingevoerde industrieprodukten. Deze tendens heeft zich in de eerste helft van 1975 voortgezet.
In de loop van het boekjaar deed de IFC 33 investeringen tot een hoogte van $ 211,7 mln in de vorm leningen en deelnemingen aan aandelenkapitaal. Deze investeringen werden verricht in 32 ondernemingen in 20 ontwikkelingslanden. Te zamen met de IFC verrichtten derden investeringen tot de hoogte van $ 1,096 mrd in deze ondernemingen.
De totale investeringen van de IFC vanaf 1956 tot het midden van 1975 beliepen $ 1,262 mrd in 249 bedrijven in 57 ontwikkelingslanden; derden investeerden hierin in dezelfde periode $ 5,131 mrd.
Van de investeringen in 1974-1975 kwam $ 80,1 mln bij 12 projecten in Latijns-Amerika terecht; $ 63,4 mln bij 7 projecten in Europa, $ 55,1 mln bij 8 projecten in Azië, $ 8,4 mln bij 3 projecten in het Nabije Oosten en $ 4,7 mln bij 3 projecten in Afrika.
De middelen voor de door de IFC gesteunde projecten waren voor 43,2% afkomstig uit ontwikkelingslanden, voor 22,7% uit de VS, voor 15,0% van de IFC zelf, voor 11,8% uit de EG en voor 2,3% uit Japan.

WEST-EUROPA

BELGIË

REGERINGSONTWERP SAMENVOEGING VAN GEMEENTEN

Minister van binnenlandse zaken Michel heeft op 6 okt. bij de Kamer een wetsontwerp ingediend „houdende 1° bekrachtiging van koninklijke besluiten genomen in uitvoering van de wet van 23 juli 1971 betreffende de samenvoeging van gemeenten en wijziging van hun grenzen; 2° afschaffing van de randfederaties opgericht door de wet van 26 juli 1971 houdende organisatie van de agglomeratie en federaties van gemeenten."

Het ontwerp strekt ertoe, het aantal gemeenten te herleiden van 2.359 tot 589 en de vijf Vlaams-Brabantse randfederaties te doen verdwijnen. De nieuwe regeling moet van kracht worden m.i.v. 1 jan. 1977. De negentien gemeenten die de Brusselse agglomeratie vormen, blijven buiten de operatie; in de Antwerpse agglomeratie worden een aantal gemeenten wel samengevoegd, maar slechts m.i.v. 1 jan. 1983.

Op basis van de bevolkingstelling van 31 dec. 1970 levert een vergelijking tussen de huidige toestand en de door het KB voorgestelde regeling de volgende tabel op:

Aantal inwoners	Vlaams gewest		Waals gewest	
	Akt.	K.B.	Akt.	K.B.
Tot 499	41	1	435	0
500 - 999	85	0	384	0
1.000 - 1.999	178	4	261	9
2.000 - 2.999	152	2	116	34
3.000 - 4.999	169	8	96	51
5.000 - 9.999	158	117	81	84
10.000 - 14.999	57	77	35	32
15.000 - 19.999	19	36	10	22
20.000 - 24.999	14	18	6	12
25.000 - 49.999	25	33	8	9
50.000 - 99.999	5	9	1	7
100.000 - +	3	3	1	2
Het Rijk (zonder de 19 gemeenten van Brussel-Hoofdstad)	906	308	1434	262

Het Rijk (inbegr. de 19 gemeenten van Brussel-Hoofdstad): Thans 2359; K.B. 589.
Niet-ontvoogde gemeenten (— 5000 inwoners): Thans 1917; K.B. 109.
(Vlaams gewest: Thans 625; K.B. 15).
(Waals gewest: Thans 1292; K.B. 94).

In het Verslag aan de koning, dat het samenvoegingsbesluit inleidt, leest men:

In de loop van de jongste decennia, zijn de opdrachten van de lokale overheden, zoals die van de andere openbare besturen, in omvang en verscheidenheid toegenomen. Aldus zitten de gemeenten geprangd tussen haast twee eeuwen oude grenzen, terwijl hun bezorgdheid naar nieuwe sectoren is gegaan, nl. op economisch, sociaal, cultureel, sportief gebied, enz. Hun bevoegdheid slaat ook op de vrijetijdsbesteding, de ruimtelijke ordening en het leefmilieu, d.w.z. op sectoren die niet binnen strikte perken te houden zijn.

Om aan de burgers de diensten te kunnen bewijzen, welke deze van hen verwachten, moeten zij nu over geschoold personeel en gezonde financiën beschikken, zomede een toereikend bevolkingscijfer en een daarmede overeenstemmende oppervlakte hebben.

De oprichting van intercommunale verenigingen bracht een eerste oplossing, maar deze was noodgedwongen fragmentarisch daar zij tot wel bepaalde doelstellingen beperkt was. Zij heeft trouwens geleid niet alleen tot een buitengewone complexiteit, maar ook tot concurrentieverschijnselen, die niet steeds het algemeen belang dienen.

De niet-aangepastheid van de lokale structuren werd reeds in 1937 in het daglicht gesteld door het Studiecentrum voor de hervorming van de Staat en ook in 1959 door de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven.

De wetgever heeft in 1961 bepalingen aangenomen (Wet van 14 februari 1961, artikel 91 tot 95) welke het mogelijk maakten een algemene en methodische hervorming van de gemeentelijke territoria door te voeren. Die bepalingen werden overgenomen en verbeterd door de wet van 23 juli 1971 welke door het Parlement eenparig werd goedgekeurd.

De regeringen die elkaar sedertdien opvolgden, hebben zich, in actieve samenwerking met de bevoegde administratie en de provinciegouverneurs, beziggehouden met de systematische herverkaveling van de gemeentelijke grondgebieden.

De huidige Regering heeft in haar investituurverklaring van 12 juni 1974 gezegd dat zij vastbesloten is de samenvoegingen van de gemeenten vóór de gemeenteraadsverkiezingen van 1976 maximaal door te voeren en dat die samenvoegingen volgens een gezamenlijk plan zullen geschieden.

Navolgend plan betreft het hele grondgebied van het Rijk, waar het om redenen van geografische, sociale, culturele en financiële aard geboden is de gemeenten samen te voegen en terzelfdertijd bepaalde wijzigingen van hun grenzen door te voeren.

In bijkomende orde hebben die verrichtingen ook een terugslag op de grenzen van provincies, administratieve arrondissementen en randfederaties.

Naar de eis van de wet, werden die voorstellen tot gebiedswijzigingen door toedoen van de gouverneurs voor advies aan de betrokken gemeenteraden, bestendige deputaties van de provincieraden en raden van randfederaties voorgelegd.

De maatstaven voor de algemene motivering van dat plan kunnen worden samengevat als volgt:

1. er werd voor gewaakt in eenzelfde gemeente te groeperen al wat aaneengebouwd of haast aaneengebouwd is, ongeacht of het volledige gemeenten of delen van gemeenten betreft, zomede de gebieden die op een zekere afstand gelegen toch tot de aantrekkingszone van die agglomeraties behoren;

2. met de geografische factoren is ruim rekening gehouden: afstand tot het toekomstig gemeentelijk centrum, verbindingswegen, vervoermiddelen, reliëf, waterbekkens, beboste zones, alsmede de jongste gegevens die het landschap beïnvloeden, zoals de autowegen en de kanalen;

3. de dienstencentra hebben logischerwijs als groeperingscentra gediend;

4. daar de economische gegevens een belangrijke factor vormen, werd rekening gehouden met de ligging van industriezones en met de handelsstromingen;

5. aan de affiniteiten werd heel bijzondere aandacht geschonken: daar de mens centraal moet blijven, zijn de mentaliteiten en de levenswijze doorslaggevend geweest voor de keuze van de samenvoegingen, daar deze geen doel op zichzelf mogen vormen;

6. gezorgd werd voor de leefbaarheid van de gemeenten dank zij een voldoend inwonertal, een passende oppervlakte en toereikende financiële middelen.

In de kamercommissie voor de binnenlandse zaken, waar het wetsontwerp uitvoerig besproken werd en J. Verroken (CVP) als rapporteur optrad, deelde minister Michel mede dat de regering wél amendementen aanvaardde op het eigenlijke wetsontwerp, maar niet op het KB met de concrete fusievoorstellen. Deze laatsten, aldus Michel, kunnen enkel worden goedgekeurd of verworpen. De minister verwees, ter staving van dat standpunt, naar de wet van 23 juli 1971. De wetgever heeft toen beslist, zei hij, dat het parlement de fusievoorstellen van de regering enkel ter bekrachtiging krijgt voorgelegd.

Dat standpunt werd door de oppositie heftig aangevochten; zij stelde dat het parlementaire amenderings-

recht door de regering miskend werd en dat de minderheid „gemuilband'" werd.
De oppositie die zei het fusiebeleid in principe te kunnen aanvaarden, verweet de regering ook:

— geen of onvoldoende rekening te hebben gehouden met de adviezen van de gemeenten;

— de financiële gevolgen van de fusies te onderschatten;

— een voorkeurbehandeling te hebben toegestaan aan gemeenten, waar een parlementslid van de meerderheid burgemeester is: in dat verband werd o.m. verwezen naar de gemeenten Edegem (waar premier Tindemans burgemeester is), Hove (kamerlid Fr. Swaelen), Essen (kamerlid H. Suykerbuyk), Ingelmunster (kamerlid E. Vankeirsbilck) die niet met andere gemeenten worden samengevoegd;

— een aantal fusieplannen te hebben opgemaakt, met het oog op de begunstiging van de regeringsgezinde partijen.

De Volksunie-fractie voerde een bijkomend bezwaar aan.
Zij verzette zich tegen de afschaffing van de randfederaties, de z.g. „Vlaamse gordel van smaragd" rond Brussel, en zei hun verdwijning enkel te kunnen aanvaarden, wanneer de oprichting van een afzonderlijk nederlandstalig kiesarrondissement Halle-Vilvoorde en een provincie Vlaams-Brabant opnieuw de positie van de nederlandssprekenden in het Brusselse randgebied zou beveiligen.

Kamerdebat

De Kamer besprak het fusie-ontwerp in openbare vergadering op 12, 13, 14, 17, 19, 20 en 21 november. Tijdens rumoerige debatten, die gedeeltelijk door de TV werden uitgezonden en daardoor bij de publieke opinie vrij negatieve commentaren uitlokten, herhaalden de oppositie en minister Michel hun resp. argumenten. Kamervoorzitter Dequae steunde de thesis van Michel m.b.t. het parlementaire amenderingsrecht, maar zei dat de Kamer het in 1971 door de wetgever ingenomen standpunt steeds kon wijzigen. De regeringsfracties volgden echter Michel. Ook weigerde Dequae in te gaan op het herhaalde verzoek van de oppositie de bespreking te verdagen en de Raad van State te raadplegen over de kwestie van het amenderingsrecht. Het bezorgde hem vanwege de socialistische fractie het verwijt „een onbetrouwbaar en partijdig voorzitter" te zijn. De BSP-fractie deed het grootste deel van haar leden als spreker inschrijven, wat het verloop van het debat in aanzienlijke mate vertraagde. Tenslotte werden alle amendementen van de oppositie verworpen, op een enkel van oud-premier Leburton (BSP) na. Daardoor werd aan het wetsontwerp een nieuw artikel gevoegd, dat als volgt luidt:

„Binnen de drie maanden na de uitvaardiging van deze wet en uiterlijk op 30 april 1976 brengt de regering bij de wetgevende kamers verslag uit over de door haar getroffen maatregelen, ten einde de uitvoering te waarborgen van de bepalingen, die onontbeerlijk zijn voor de toepassing van deze wet en inzonderheid m.b.t. de gemeentefinanciën, het statuut van het personeel, de pensioenen van die sector, de grenzen van de nieuwe gemeenten en het lot van de intercommunale verenigingen."

In de vroege ochtend van 22 nov., om 0.50 u, werd het wetsontwerp goedgekeurd met 110 tegen 84 stemmen bij 4 onthoudingen.
Alle leden van de regeringsfracties stemden voor, behalve Hansenne (PSC), Grafé (PSC) en Vandamme (CVP) die zich onthielden.
Na de stemming werd het ontwerp naar de senaat gestuurd.

NEDERLAND

BEZOEK TSJECHOSLOWAAKSE MINISTER VAN BUITENLANDSE ZAKEN

De minister van buitenlandse zaken van Tsjechoslowakije, Bohuslav Chnoupek, heeft van 17-20 nov. een officieel bezoek aan Nederland gebracht. Het was het eerste bezoek van een Tsjechoslowaakse minister van buitenlandse zaken aan Nederland. Het vormde een antwoord op het bezoek van minister Luns aan Praag in 1967 (pag. 758/1 - 1967).
Minister Chnoupek is ontvangen door koningin Juliana, premier Den Uyl en TK-voorzitter Vondeling. Hij heeft een bezoek gebracht aan de Philipsfabrieken in Eindhoven.
In de besprekingen met minister Van der Stoel stond centraal de toepassing van de slotverklaring van de Conferentie over Europese veiligheid en samenwerking.
Op 19 nov. hebben de twee ministers een overeenkomst over economische, industriële en technische samenwerking ondertekend, die het kader moet vormen voor samenwerking tussen Tsjechoslowaakse bedrijven en Nederlandse ondernemingen. *(ANP)*

AFRIKA

ZUID-AFRIKA

DIEDERICHS PRESIDENT. WIJZIGING KABINET

Nicolaas Diederichs, de 71-jarige minister van financiën, werd op 30 jan. door de regerende Nationale Partij kandidaat gesteld voor de opvolging van J. J. Fouché als president van Zuid-Afrika.
I.v.m. Diederichs nominatie maakte premier Vorster op 31 jan. de volgende wijzigingen in zijn kabinet bekend:

Senator Owen P. F. Horwood, tot dusver minister van economische zaken, werd nu met financiën belast. Jan Chris Heunis werd minister van economische zaken. De door hem tevoren beheerde portefeuille van toerisme en Indische aangelegenheden werd toevertrouwd aan Marais Steyn, die een vooraanstaand lid van de oppositionele Verenigde Partij was geweest tot hij deze in september 1973 verliet en tot de Nationale Partij toetrad.

Op 21 febr. koos het kiescollege — de leden van beide Huizen van het parlement — Diederichs met algemene stemmen tot staatspresident. Hij werd op 19 april voor een ambtstermijn van 7 jaar beëdigd. *(UPI, Reuter, AFP)*

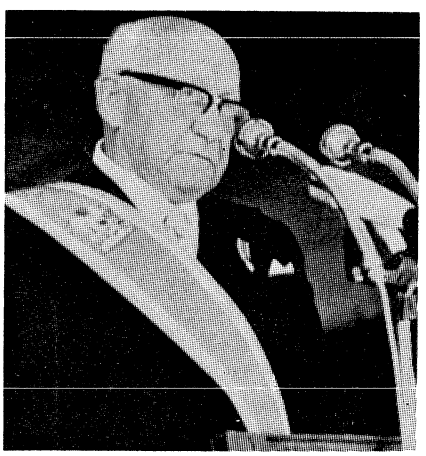

President Nicolaas Diederichs.

SCHEURING IN VERENIGDE PARTIJ. VORMING PROGRESSIEVE REFORMPARTIJ

De voortdurende spanningen binnen de Verenigde Partij, de officiële oppositie, tussen de z.g. „oude garde" (de conservatieve vleugel) en de z.g. „Jonge Turken" (de meer vooruitstrevende vleugel) leidden op 11 febr. tot de vorming van de Reform Partij door een aantal uitgetreden VP-leden.

De aanleiding hiertoe werd gevormd door

de uitstoting uit de VP op 4 febr. van het Transvaalse parlementslid Dick Enthoven, nadat hij een opiniepeiling had georganiseerd waaruit scherpe kritiek op de partijleiding en ruime steun voor de Jonge Turken, de reformistische vleugel o.l.v. de Transvaalse partijleider, Harry Schwarz, bleek.
Op 11 febr. traden 10 van de 13 VP-leden van de Transvaalse provinciale raad uit de partij en zij richtten de Reform Partij op.

Op 12 febr. werd Harry Schwarz uit de VP-parlementsfractie gestoten tegelijk met senator Brian Bamford. Schwarz sloot zich nog dezelfde dag bij de RP aan, waarvan hij op 13 febr. de voorlopige leider werd. Nog drie VP-leden van het Huis van Afgevaardigden sloten zich vóór 17 febr. bij de RP aan (o.w. Enthoven) evenals senator Bamford.
Op 19 mei kondigden de Progressieve Partij en de RP aan, dat zij in beginsel besloten hadden een fusie aan te gaan.
Op 25 juni besloten de congressen van beide partijen, die gelijktijdig te Johannesburg plaatsvonden, samen te gaan in één partij, de Progressieve Reformpartij (PRP). De vroegere leider van de Progressieve Partij, Colin Eglin, treedt als leider van de nieuwe partij op, terwijl Harry Schwarz als voorzitter van het hoofdbestuur zal fungeren.
Over het programma van de nieuwe partij schreef de *NZZ* (30-10) o.a.:

Het partijprogram bepleit een federalistische oplossing i.p.v. de door de regering nagestreefde rassenscheiding. In het federalistische systeem wil men komen tot de opbouw van verscheidene lidstaten, die zich weliswaar op vele terreinen zelf regeren, maar die door een gemeenschappelijke grondwet en een „Bill of Rights" verbonden zullen zijn. De tot dusver in Pretoria geconcentreerde macht van de regering moet over de regionale regeringen worden verdeeld. Bij de federatie zouden zich ook de thuislanden moeten kunnen aansluiten, die niet de weg van een afzonderlijke onafhankelijkheid willen betreden, zoals nu door de regering wordt gepland. Het kiesrecht in de lidstaten moet worden uitgebreid tot alle burgers, die aantoonbaar een minimale schoolopleiding hebben genoten. De helft van de zetels in het federale parlement zou de partijen volgens een stelsel van evenredigheid moeten worden toegekend, terwijl de andere helft door rechtstreekse verkiezingen zou moeten worden verdeeld. Daardoor zou de geleidelijke uitbreiding van de kieswet op een controleerbare wijze ten deel vallen aan de gekleurde bevolking, die nu geen stemrecht bezit. Om de onderwijsnorm als voorwaarde voor deelname aan de verkiezingen te kunnen hanteren zal een nationaal onderwijsprogramma worden ontwikkeld, dat elke burger minstens het bezoeken van een basisschool en daarmee het kiesgerechtigdzijn verzekert.
De nieuwe partij belooft een afbraak van de rassendiscriminerende wetten. Beoogd wordt, dat „de gelijkheid van kansen een realiteit in Zuid-Afrika wordt". Partijleider Eglin formuleerde het tegenover de N Z Z aldus: „Wij geloven niet in de doctrinaire frase, dat alle mensen gelijk zijn. Maar wij zouden gaarne zien, dat elke burger een gelijk respect kan verwachten, dat hij gelijke mogelijkheden heeft, om zijn talenten te ontwikkelen en die later te gebruiken, en dat hij een volwaardig burger kan zijn in het land, waarin hij werd geboren."

De PRP beschikt over 11 van de 171 zetels in het Huis van Afgevaardigden vergeleken met 37 voor de VP en 123 voor de Nationale Partij. Senator Bamford was aanvankelijk de enige vertegenwoordiger in de Senaat, maar op 7 aug. sloot ook VP-senator Eric Winchester zich bij de PRP aan. *(The Times, Bulletin Zuid-afrikaanse ambassade, KCA)*

(Vor. ber. pag. 634/3-1974)

OVERLEG VORSTER MET NIET-BLANKE LEIDERS. ONAFHANKELIJKHEID DOOR LEIDERS VAN ZEVEN THUISLANDEN VERWORPEN. DE DEFINITIEVE REGERINGSVOORSTELLEN I.Z. CONSOLIDATIE THUISLANDEN. INTERNE ONTWIKKELINGEN IN TRANSKEI EN QWAQWA

Acht Afrikaanse thuislandleiders gaven op 15 nov. 1974 een verklaring uit, waarin zij het concept van onafhankelijke thuislanden — de hoeksteen van het Zuidafrikaanse regeringsbeleid — verwierpen. Zij meenden, dat met het oog op „de verandering in zuidelijk Afrika door de onafhankelijkheid van Mozambique en de mogelijke implicaties voor gebieden zoals Gazankulu en Kwazulu die gemeenschappelijke grenzen met Mozambique hebben, en zelfs etnische banden, (...) er te meer reden is voor elke thuislandregering om de implicaties van zo'n onafhankelijkheid te beschouwen in het licht van het gemeenschappelijke lot van zwarten in Zuid-Afrika, en van de activa van Zuid-Afrika". Zij voegden daaraan toe: „Geen andere zwarte leider (dan Kaiser Matanzima die in maart 1974 het streven naar zelfstandigheid formuleerde, pag. 654/2-'74) heeft enige intentie op dit tijdstip om naar onafhankelijkheid voor welk ander gebied ook te streven".

Hudson Ntsanwisi, de eerste minister van Gazankulu, zei op 16 nov., dat door aanvaarding van de onafhankelijkheid „wij onze aanspraken op de rijkdom van Zuid-Afrika zullen verliezen en daarmee onze aanspraken zouden laten vallen op een economie die wij hebben helpen opbouwen. (...) Hoewel de thuislanden (...) niet kunnen worden ontmanteld, zouden zij een integraal deel van Zuid-Afrika moeten vormen."
Dezelfde dag stelde premier Vorster, dat er nooit „één man — één stem in het blanke parlement" voor de zwarte bevolking zou komen, maar dat die in de voor haar bestemde thuislanden haar eigen zaken kon beslissen.
De zwarte Zuidafrikaanse studentenorganisatie SASO stelde op 9 juli 1975 o.a., dat zij de onafhankelijkheid van Bantoethuislanden niet zou erkennen, maar zou blijven werken voor de „bevrijding" van Zuid-Afrika als één ondeelbare staat.

In januari 1975 voerde premier Vorster besprekingen met achtereenvolgens de leiders van de Bantoe-thuislanden, vertegenwoordigers van de kleurlingenraad en het bestuur van de Indiër-raad. Daarbij deed hij een aantal concessies, maar steeds binnen het kader van de z.g. „gescheiden ontwikkeling", d.w.z. de apartheidspolitiek.

Tijdens Vorsters overleg met acht thuislandleiders op 22 jan. te Kaapstad stelden deze vooral de problemen van de ca. 9

Premier Vorster (r.) begroet thuislandleiders (v.l.n.r.): Chief Patrick Mphephu (Vendaland), Cedric Lebowa en Chief Lucas Mangope (beiden Bophuthatswana).

mln Afrikanen in de steden aan de orde. Blijkens een na afloop van het beraad uitgegeven gemeenschappelijke verklaring zou de regering a) een vorm van erfpacht voor zwarten in stedelijke gebieden overwegen; b) de wetten en regeling betreffende de beperking van handelsrechten van zwarten in deze gebieden nader bekijken; c) regelingen treffen om drie vertegenwoordigers van de diverse thuislandregeringen met functionarissen van Bantoebestuur en -ontwikkeling te laten discussiëren over verbetering in de bestaande toevloedcontroleregels (d.w.z. de pasjeswetten); de oprichting van een nieuwe instantie overwegen, waarin de bestaande Bantoe-stadsraden plus de raden, die de thuislanden in stedelijke gebieden vertegenwoordigen, met grotere bevoegdheden en verantwoordelijkheden opgenomen zouden zijn; e) een bijeenkomst beleggen tussen thuislandleiders en de minister van arbeid om te spreken over vakbondsrechten voor zwarte arbeiders in stadsgebieden; f) de toestemming tot terugkeer van politieke ballingen uitgezonderd communisten, die geen andere misdaad hadden begaan dan het verlaten van het land, zou overwegen; en g) zwarten in de besturen van thuisland corporaties zou opnemen.
Uit de verklaring viel af te leiden dat Vorster niet ingestemd had met de volgende verlangens van de thuislandleiders: garanties i.z. pacht en huizenbezit van zwarten in blanke gebieden; de afschaffing van de toevloedcontrole: het recht van zwarten om deel te nemen in een controle uit te oefenen op hun eigen plaatselijke autoriteiten; de thuislandstatus voor Soweto; vakbondsrechten voor zwarte arbeiders en de vrijlating van bepaalde politieke gevangenen.
(Vor. ber. pag. 636/2/3-1974)

In het overleg van Vorster met een contactcommissie van de kleurlingenraad (zonder vertegenwoordigers van de Labour Party, zie pag. 783/2) aanvaardde de premier in beginsel dat het uitvoerend orgaan van die raad de status van kabinet zou krijgen en dat de „ministers" de bevoegdheid zouden krijgen om zonder voorafgaande goedkeuring van de Zuidafrikaanse minister van kleurlingenbetrekkingen wetten te ontwerpen en op grond van raadsresoluties te handelen. Over de buiten haar competentie vallende zaken zou de raad worden voorgelicht door een voorgestelde kabinetsraad, die zowel uit blanken als uit kleurlingen zou bestaan. Maar het concept van één parlement voor blanken en kleurlingen werd opnieuw door Vorster verworpen, omdat het z.i. zou leiden tot politieke chaos.

Bij het op 24 jan. gevoerde overleg tussen premier Vorster en het bestuur van de Indiër-raad werd in beginsel overeenstemming bereikt over een reorganisatie van de raad. Deze zal voortaan uitsluitend uit gekozen leden bestaan, terwijl het aantal leden van 25 tot 45 wordt uitgebreid. Het bestuur van de raad krijgt een kabinetstatus. Maar Vorster herhaalde, dat het niet zijn politiek noch die van de Nationale Partij zou zijn de Indiërs een rechtstreekse vertegenwoordiging in het Zuidafrikaanse parlement te geven. Deze wens werd na afloop van het overleg geformuleerd door Ismail Mayet, een bestuurslid uit Transvaal.

Regeringsvoorstellen i.z. thuisland-consolidatie

Op 27 maart werden de definitieve regeringsvoorstellen i.z. de consolidatie van de thuislanden bekendgemaakt, d.w.z. het samenvoegen van stukjes zwart grondgebied tot grotere eenheden.

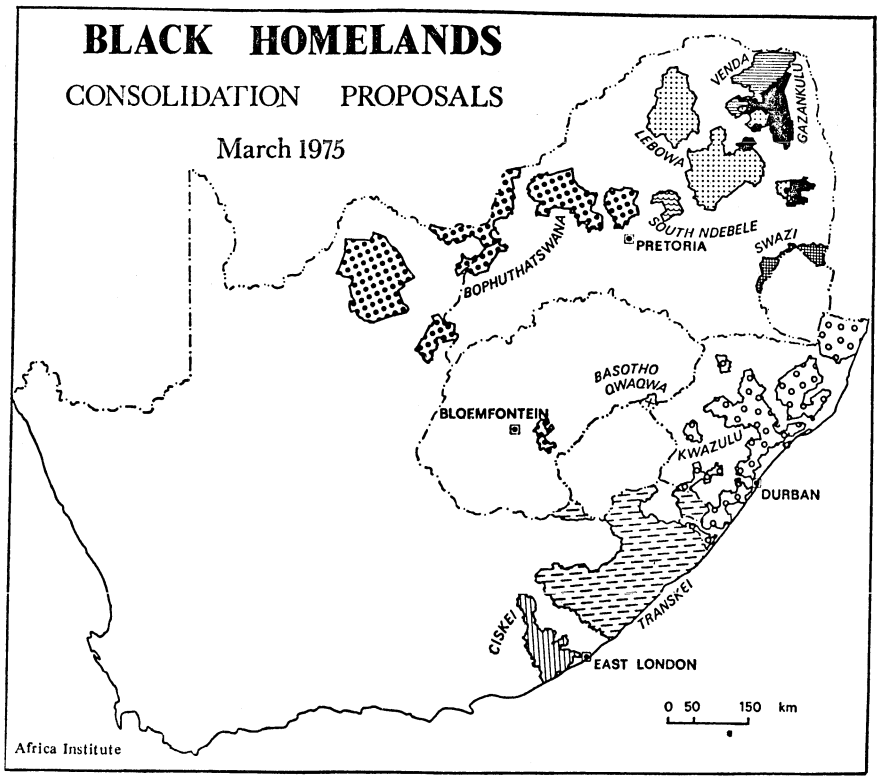

De Bantoe-thuislanden na de beoogde consolidatie (vgl. kaart pag. 653-1974). (Africa Institute)

Deels geschiedde dit in het verleden reeds door een betere ordening van de gebieden en door de toevoeging van blanke grond aan Bantoegebied. Wat dit laatste betreft moest volgens de Bantoe Trust- en Grond-Wet van 1936 in totaal 6,2 mln ha worden toegewezen. De regeringsvoorstellen voorzagen in de toevoeging van de laatste 1,2 mln ha van de grondtoewijzing plus in een onderlinge ruil van 1,2 mln ha verspreid liggende Bantoegebiedjes tegen beter gesitueerd grondgebied. Daardoor werd het aantal Bantoegebieden verminderd van 114 tot 36 en wel als volgt:

	Voorheen	Na consolidatie
Bophuthatswana	19	6
Lebowa	14	5
Venda	3	2
Gazankulu	5	4
Kwazulu	48	10
Qwaqwa	1	1
Transkei	2	2
Ciskei	17	4
Swazi	2	1
Zuid-Ndebele	3	1
	114	36

De operatie zou leiden tot de verhuizing van 130.000 Afrikanen: 50.000 in Transvaal, 40.000 in de Kaapprovincie en 40.000 in Natal.
Negen tot dusver blanke dorpen zullen aan de thuislanden worden overgedragen. Ciskei ontvangt zo o.a. Alice (met de Universiteit van Fort Hare), Transkei Fort St. Johns en Kwazulu de Makhatini Flats met de Josini-dam, terwijl het hele stroomgebied van de Opper Tugela blank gebied wordt.

Hoewel de voorstellen door de regering als „finaal" werden bestempeld, duidden minister M. C. Botha van Bantoe Administratie en -Ontwikkeling en zijn onderminister A. Raubenheimer de mogelijkheid aan, dat na de onafhankelijkheid verdere onderhandelingen over grondgebied tussen de nieuwe zwarte staten en Zuid-Afrika kunnen plaatsvinden, aldus *Die Transvaler* (2-4). Maar minister Botha wees er volgens *South African Digest* (23-5) in het parlement op, dat de regering niet bereid was meer land toe te wijzen dan in 1936 was toegezegd. Het ging in de voorstellen niet om een landverdeling tussen blanken en zwarten. Die verdeling was reeds lang geleden historisch bepaald.

Op 17 sept. kondigde minister Botha te Barberton (Transvaal) aan, dat spoedig een regionale autoriteit voor het thuisland Swazi zal worden ingesteld als eerste stap op weg naar een zelfbesturend gebied. Het thuisland zal t.z.t. bestaan uit één stuk gebied van 315.000 ha, nl. het

met landaankopen uitgebreide gebied Nkomazi, terwijl de Swazi's uit andere gebieden — in het bijzonder Nsikazi (70.000 ha) — naar het nieuwe thuisland zouden worden overgebracht.

Voorbereiding onafhankelijkheid Transkei

Op 2 okt. maakte Chief Kaiser Matanzima te Umtata bekend, dat Transkei op 26 okt. 1976 volledig onafhankelijk zal worden. Overeenstemming over de toekomstige grondwet van Transkei was bereikt tijdens een bijeenkomst van een kabinetscommissie van de regeringen van Zuid-Afrika en Transkei onder voorzitterschap van Zuid-Afrika's premier Vorster op 11 aug. te Pretoria.

Toen werd bekendgemaakt, dat Transkei een republikeinse constitutie zal krijgen, dat het in de Rand-zone zal blijven en dat het zich evenals Botswana, Lesotho en Swaziland zal aansluiten bij de Zuidafrikaanse douane-unie. Voorts werd o.a. overeenstemming bereikt over de ondertekeningsprocedure m.b.t. de onafhankelijkheid, de reorganisatie van de Transkeise ambtenarenapparaat en de positie van de burgers van Zuid-Afrika en Transkei over en weer. Een beslissing i.z. de jurisdictie van de grond werd echter uitgesteld, aldus The Times (12-8).
Een Zuidafrikaans voorstel om het burgerschap van Transkei te beperken tot zwarte personen werd door de leiders van Transkei niet aanvaard. Op 26 aug. werd te Umtata bevestigd, dat mensen van alle rassen, die in Transkei wonen, een aanvraag voor het volledig staatsburgerschap konden indienen.

Op 1 april hadden de Zuidafrikaanse autoriteiten 30 van de 35 politieposten aan functionarissen van Transkei overgedragen.
Op 10 april deelde Kaiser Matanzima te Umtata mee, dat de Zuidafrikaanse regering ingestemd had met de vorming van een eigen leger voor Transkei — voorlopig ter sterkte van een bataljon.
Op 21 mei verklaarde Transkei's minister van justitie, dat de hele Zuidafrikaanse politiemacht, behalve de veiligheidseenheid, per 1 okt. uit Transkei zou zijn teruggetrokken.

Eerste verkiezingen in Qwaqwa

Bij de eerste verkiezingen voor 20 zetels in de wetgevende vergadering op 19-21 maart — de overige 40 worden benoemd door twee stamorganen — won de Dikwankwetla partij o.l.v. Kenneth Mopeli 19 zetels. De resterende zetel werd gewonnen door de leider van de enige andere deelnemende partij, Monnafeela Motha van de Basuto United Party. De opkomst bedroeg 53%: ruim 40.000 kiezers brachten hun stem uit in Qwaqwa, terwijl ca. 600.000 dit deden in stembureaus elders in Zuid-Afrika. De nieuwe wetgevende vergadering verkoos Mopeli met 42 tegen 13 stemmen tot premier als opvolger van Wessel Mota. *(The Times, Financial Times, Bulletin Zuidafrikaanse ambassade, KCA)*

(Vor. ber. pag. 653/2 e.v. - 1974)

VERKIEZING KLEURLINGENRAAD. ABSOLUTE MEERDERHEID VOOR LABOUR. ZITTING RAAD OPGESCHORT. VOORZITTER AFGEZET

Op 19 maart werden voor de tweede maal verkiezingen gehouden voor de Vertegenwoordigende Raad van de kleurlingen. Daarbij behaalde de Labour Party van Sonny Leon 31 van de 40 verkiesbare zetels tegen 26 bij de verkiezingen van 1969. Voorts werden 8 zetels behaald door de Federal Party (in 1969: 11) en viel één zetel aan een onafhankelijke toe. Daarmee behaalde de Labour Party de absolute meerderheid in de raad, zelfs als de regering — zoals in 1969 het geval was geweest — de door haar te benoemen 20 leden uit tegenstanders van Labour c.q. aanhangers van de Federal Party recruteerde.
De Labour Party had haar verkiezingscampagne gebaseerd op twee zaken: verwerping van de apartheidspolitiek en vertegenwoordiging van de ca. 2 mln kleurlingen door kleurlingenafgevaardigden in het Zuidafrikaanse parlement (zoals tot 1956 het geval was). De partij had ook het overleg van premier Vorster met een contactcommissie uit de kleurlingenraad op 23 jan. geboycot, omdat zij pas aan zulk overleg wilde meewerken als de premier bereid was veranderingen te bespreken buiten het kader van de z.g. gescheiden ontwikkeling. (Zie ook pag. 782/1).

Sonny Leon verklaarde na de verkiezing op 19 maart: „Wij zijn nu in de meerderheid ... Wij moeten de wens van het volk uitvoeren. Die wens is rechtstreekse vertegenwoordiging in het parlement." Als minimumeis van zijn partij noemde hij „volledige gelijkheid met blanken" — „volledige economische en politieke vrijheid". Als beleid kondigde hij aan: „Wij zullen aansturen op een confrontatie met meneer Vorster over rechtstreekse vertegenwoordiging bij de wetgeving en een volledig staatsburgerschap voor mijn mensen. Maar wij zullen niet op geweld aansturen ... Wij zullen meneer Vorster helpen en verantwoord handelen in onze onderhandelingen, als wordt erkend dat wij de gekozen vertegenwoordigers van het volk zijn."

Op 19 maart, de verkiezingsdatum, diende de minister voor kleurlingenbetrekkingen, Schalk van der Merwe, bij het parlement te Kaapstad een wetsontwerp in, dat hem machtigde de bevoegdheden en functies van de raad uit te oefenen onder bepaalde omstandigheden, in het bijzonder als de voorzitter van het uitvoerend orgaan van de raad, dit orgaan of de hele raad naar de overtuiging van de minister „om de een of andere reden" tekort schoten in de uitvoering van hun functies of taken.

Op 20 maart verklaarde Leon, dat het bestuur van zijn partij een plan zou formuleren om de raad „te sluiten", maar twee dagen later liet hij weten, dat zijn partij de raad niet zou ontbinden, maar deze zou gebruiken als platform om het systeem van de apartheid aan de kaak te stellen en om op rechtstreekse parlementaire vertegenwoordiging aan te dringen. Tegelijk waarschuwde premier Vorster de kleurlingenleiders dat die de ruime mate van goodwill tussen blanken en kleurlingen niet moesten vernietigen. De regering zou geen verstoring van de vrede en de orde tolereren.

Bij zijn verdediging van het wetsontwerp i.z. de kleurlingenraad in het parlement stelde minister Van der Merwe op 25 maart, dat het ontwerp het voortbestaan van de bestuurlijke functies van de raad wilde verzekeren en „chaos" wilde voorkomen, die door „impulsief optreden" op bestuurlijk niveau kon worden veroorzaakt, want „het is het openlijk uitgesproken doel van bepaalde partijen om de... raad te vernietigen". Overigens verklaarde de minister in het parlement niet in te zien waarom Leon geen voorzitter van het uitvoerend orgaan van de raad zou zijn. De minister zou er bij de benoeming van de resterende 20 raadsleden voor zorgen dat de Labour Party een bruikbare meerderheid zou hebben.

Nadat het wetsontwerp door alle oppositiepartijen was veroordeeld als schadelijk voor de betrekkingen tussen de rassen, beperkte de minister op 27 maart via een amendement de hem in het ontwerp toegekende bevoegdheden tot het vervullen van de uitvoerende functies van de raad, de executieve of de voorzitter, d.w.z. dat hij niet langer bevoegd zou zijn wetten namens de raad op te stellen. Amendementen van de oppositie om de bevoegdheden van de minister nog verder te beperken werden met 79 tegen 31 stemmen verworpen. Het door de regering geamendeerde ontwerp

werd in derde lezing op 14 april goedgekeurd.
Op 20 april werden de namen van de benoemde leden bekendgemaakt: 4 van hen behoorden tot de Labour Party, zodat deze in totaal 35 van de 60 zetels in de raad bezette.

Dezelfde dag werd Leon door de minister benoemd tot voorzitter van de executieve, een soort regeringsleider.
Op 12 sept. aanvaardde de raad met 33 tegen 24 stemmen een door Leon ingediende motie om de zitting van de raad tot 19 maart 1976 op te schorten.
Tijdens de openingszitting van de raad op 13 mei had Leon in zijn rede betoogd, dat als door Zuid-Afrika niet aan de wensen van de kleurilngen werd voldaan (een volledig eerste-klas burgerschap), deze gemeenschap niets anders restte dan de samenwerking met de regering op te zeggen.
Op 18 juli riep Leon op tot de vorming van een eenheidsfront van alle niet-blanken tegen de regering-Vorster. „Volgens mij gaat het er in de eerste plaats om binnen Zuid-Afrika tot ontspanning te komen, in plaats van te werken aan ontspanning met het buitenland zoals Vorster doet", aldus Leon. Hij kondigde toen tevens een landelijke boycot aan tegen alle instellingen, die zich aan rassendiscriminatie schuldig maken.
Bij de indiening van het schorsingsvoorstel verklaarde Leon dat de raad talloze moties had aanvaard, maar dat die vrijwel niets hadden opgeleverd. Hij riep de regering op een constitutionele conferentie te beleggen zoals die in Zuidwest-Afrika was georganiseerd. Hij verweet premier Vorster in Rhodesië mee te werken aan de totstandkoming van een meerderheidsbewind maar in eigen land daartoe niet bereid te zijn.

Op 11 nov. werd Leon door president Diederichs als voorzitter afgezet, omdat hij geweigerd had de regeringsbegroting voor de raad goed te keuren, aldus een mededeling van minister Van der Merwe. Leon zelf verklaarde dat een aanvaarding van de begroting neerkwam op een instemming met de apartheidspolitiek.
Dezelfde dag werd mevr. Alathea Jansen, een benoemd onafhankelijk lid van de raad, door de minister tot voorzitter aangesteld. *(The Times, NZZ, NRC/H'blad)*

BEPERKING „KLEINE APARTHEID"

De door premier Vorster in zijn toespraak van 23 okt. 1974 (pag. 242-'74) aangekondigde ontspanningspolitiek voor zuidelijk Afrika werd door de minister van buitenlandse zaken, Hilgard Muller, in zijn nieuwjaarsboodschap op 22 dec. 1974 gekoppeld aan een „beëindiging van discriminatie" binnen Zuid-Afrika. In dit verband merkte hij op:

„Wat Zuid-Afrika's binnenlandse beleid betreft, zal de regering niet aarzelen om vernederende maatregelen en praktijken die nadelig inwerken op de goede verhoudingen tussen blank en niet-blank, en die niets uitstaande hebben met het behoud van onze identiteit en soevereiniteit over onszelf, uit de weg te ruimen.
Zonder aanspraak op profetische gaven, wil ik over een vijftal mogelijke ontwikkelingen in het nieuwe jaar bespiegelen die een geweldige stoot zullen geven aan internationale samenwerking op vele terreinen van gemeenschappelijk belang tussen al de onafhankelijke staten van Zuidelijk Afrika.

(1) Een effectieve wapenstilstand die, naar het uitziet, eerlijk nagestreefd en bewerkstelligd kan worden, kan leiden tot vrede en dientengevolge tot de terugtrekking van de Zuidafrikaanse politie uit Rhodesië;

(2) Als een oplossing gevonden wordt voor het Rhodesische vraagstuk, zal de positie van deze buurstaat van ons in Zuidelijk Afrika en internationaal genormaliseerd kunnen worden;

(3) Dit, gepaard met de onafhankelijkheid van twee andere buurstaten, Mozambique en Angola, zowel als die van ons eigen Transkei en andere Thuislanden die zullen volgen, zal tot gevolg hebben dat de kaart van Zuidelijk Afrika binnen afzienbare tijd er totaal anders zal uitzien dan in 1974;

(4) De vreedzame bereiking van zelfbeschikking in die gebieden zal mogelijk een einde maken aan geweldpleging en al de nadelen en euvels daaraan verbonden;

(5) De mensen van Zuidwest zullen ongetwijfeld in het nieuwe jaar hun pogingen verscherpen om zelf hun toekomst uit te werken en ik wens hun alle succes toe.
Er bestaat een groeiende begeerte in Afrika om confrontatie te vervangen door détente en alles wat dit behelst. Alles wat in de afgelopen twee maanden in Zuidelijk Afrika gebeurd is, heeft die begeerte aangewakkerd.
Trouwens dit is reeds bezig uit te kringen en wijdere trefkracht te verkrijgen, Het gebeuren kan de handen van andere Afrikaleiders nu sterken tot positiever optreden.
Het spreekt vanzelf dat de Zuidafrikaanse regering door zal gaan om al het mogelijke te doen om deze ontwikkeling aan te moedigen en te steunen. Dit kan het begin zijn van een nieuw tijdperk van vruchtbare en onontbeerlijke samenwerking op het hele subcontinent, een ideaal waarvoor Zuid-Afrika zich al jarenlang beijvert."

Een streven naar een verbetering van de relatie tussen de rassen werd diverse malen verwoord door de onderminister van Bantoebeheer, T. N. H. Janson.

Zo leverde hij op 16 jan. kritiek op de blanke onverschilligheid tegenover de gevoelens van zwarten, van wie inmiddels meer dan 9 mln in de blanke gebieden leefden. Hoewel hij op 8 febr. de controle op de toevloed van zwarten verdedigde met het argument dat die noodzakelijk was „voor de bescherming van stedelijke Afrikanen", drong Janson aan op een „humanere" toepassing van de pasjeswetten, waarbij hij meedeelde dat tussen 1948 en 1973 op grond van die wetten 10,5 mln zwarten waren vervolgd. Hij meende, dat Afrikanen „niet voor technische vergrijpen moesten worden gearresteerd" en dat zij „zo soepel mogelijk" moesten worden behandeld. Dat zou voor-al moeten gelden in situaties waarin niet-blanken de toegang werd ontzegd tot „blanke instellingen en functies".

Begin 1975 werden op diverse niveaus maatregelen getroffen om de toepassing van apartheidsregels te „liberaliseren" om zo de volgens Vorster „onnodige" rassendiscriminatie af te schaffen.

Volgens Le Monde/AFP (15-1) zouden voor het eerst niet-blanken worden benoemd als voorlichtingsfunctionarissen op Zuidafrikaanse ambassades in het buitenland. Na hun verblijf in het buitenland zouden zwarte functionarissen sleutelposten krijgen in de voorlichtingssector van thuislanden.
Op 29 jan. maakte de gouverneur van de Kaapprovincie, A. H. Vosloo, bekend dat het tot dusver alleen voor blanken toegankelijke Nico Malan-theater in Kaapstad ook zou worden opengesteld voor zwarten en kleurlingen. Op 20 febr. werd van officiële zijde meegedeeld, dat dit slechts voor de weekdagen dinsdag t/m vrijdag zou gelden, maar na een storm van protest volgde op 21 febr. de bekendmaking, dat het theatercomplex alle dagen voor alle rassen toegankelijk zou zijn om het streven van de regering naar „betere betrekkingen zowel binnen als buiten het land verder te versterken".
Op 26 febr. werd het stadstheater van Johannesburg ook opengesteld voor niet-blanken en op 27 febr. maakte de burgemeester van Kaapstad bekend dat alle symphonieconcerten in de stadsschouwburg met onmiddelijke ingang voor allen toegankelijk waren.
Op 30 jan. besloot de gemeenteraad van Pietermaritzburg vertegenwoordigers van kleurlingen en Indiërs uit te nodigen tot het bijwonen van de zittingen van de raad en de permanente raadscommissies als niet-stemhebbende leden.

Pogingen echter om sportmanifestaties op multiraciale basis te organiseren stuitten op moeilijkheden.

De besturen van de blanke en niet-blanke cricketbond in Transvaal kwamen op 26 jan. overeen met ingang van het volgende seizoen een multiraciale competitie te organiseren. Maar minister P. G. J. Koornhof van sport verklaarde op 27 jan. dat gemengde cricketclubs „niet in overeenstemming zijn met het regeringsbeleid van veelvolkige ontwikkeling". Op 4 mrt besliste de regering, dat multiraciale „invitatieteams" rugby- en cricketwedstrijden mogen spelen tegen bezoekende buitenlandse teams.

Begin maart berichtte *AFP*, dat twee voor blanken gereserveerde onderwijsinstellingen voor het eerst in de geschiedenis van Zuid-Afrika hun deuren hadden geopend voor zwarte leerlingen.
De basis van de apartheidspolitiek werd bij deze en volgende maatregelen niet aangetast. *(The Times, NZZ, NRC/H'blad, KCA)*

Uitgevers: Int. Uitg. en Handelmij „Systemen Keesing" B.V., Ruysdaelstraat 71-75, Amsterdam - N.V. Algemene Uitgeverij Keesing, Keesinglaan 2-20, B 2100 Deurne-Antwerpen.

LAOS EEN VOLKSREPUBLIEK

Met de proclamatie van de Democratische Volksrepubliek Laos op 3 december kwam niet alleen een einde aan de 622 jaar oude monarchie, maar tevens aan de 20 maanden oude coalitieregering. De val van de pro-Amerikaanse regimes in Cambodja (17 april) en Zuid-Vietnam (30 april) had reeds in mei tot een duidelijke machtsverschuiving in Laos ten gunste van de Pathet Lao geleid. Deze en andere ontwikkelingen worden hieronder samengevat.

Soevanna Phoema op non-actief

De op 12 juli 1974 door een hartaanval getroffen premier Soevanna Phoema (pag. 512/1 - '74) was van 26 aug. tot 1 nov. 1974 in Frankrijk voor een medische behandeling. Vervolgens verbleef hij in de koninklijke residentie Loeang Prabang, waar de leden van het coalitiekabinet hem tweemaal per week opzochten voor overleg. Op 28 febr. 1975 hervatte Soevanna Phoema zijn werkzaamheden als premier in de hoofdstad Vientiane. Intussen was vice-premier (en minister van buitenlandse zaken) Phoumi Vongvichit ad interim als regeringsleider opgetreden.

Buitenlandse hulp

Om de door de oorlog ontwrichte economie, die bovendien getroffen werd door de stijging van de internationale olieprijzen, de inflatie (70% in 1974) en het grotendeels wegvallen van de Amerikaanse hulp, weer op de been te brengen brachten regeringsdelegaties bezoeken aan het buitenland voor het verkrijgen van hulp.

Op 18 sept. 1974 ondertekenden de Laotiaanse minister van economie en planning, Soth Pethrasy, en de Noordvietnamese voorzitter van de staatscommissie voor de hereniging, Dang Thi, te Hanoi vier samenwerkingsakkoorden:

1) Een hulpovereenkomst, op grond waarvan Noord-Vietnam aan Laos gratis rijst, cement en farmaceutische produkten ter waarde van $ 5 mln levert;

2) een protocol over het transport van Noordvietnamese goederen naar Laos via de weer opengestelde route nr. 7;

3) een akkoord over de gemeenschappelijke bouw van een verkeersverbinding van Laos door Noord-Vietnam naar de kust om Laos daardoor een toegang tot de zee te verschaffen, die tot dusver slechts via Thailand kon worden bereikt;

4) een bijbehorend akkoord over het vervoer van Laotiaanse transitogoederen met een volume van 50.000 ton door Noord-Vietnam naar de haven Vinh.

Pethrasy bracht ook een bezoek aan China, waar hij door vice-premier Li Hsien-nien ontvangen werd en op 3 okt. het eerste Laotiaans-Chinese akkoord i.z. economische en technische samenwerking tekende, nadat reeds op 27 aug. een akkoord i.z. de burgerluchtvaart door beide staten te Peking was getekend. Krachtens dit samenwerkingsakkoord zou China aan Laos hulp verlenen ter waarde van ca. $ 25 mln, grotendeels in de vorm van bouwprojecten (wegen, gebouwen). Na verdere besprekingen in juni 1975 stemde China in met de schenking van 10.000 ton rijst, 10.000 ton olie, waterpompen, tractoren en andere hulpgoederen.

Op 14 nov. vertrok een Laotiaanse regeringsdelegatie o.l.v. minister Pethrasy uit Vientiane voor een tournee langs 14 Scandinavische en Oosteuropese landen om daar besprekingen te voeren over de hulpverlening aan Laos.
Na besprekingen tussen Pethrasy en de Sowjet-regering werd op 6 jan. 1975 bekendgemaakt, dat de SU zou helpen bij de bouw van een nieuwe stad bij Phon Savan in de Vlakte der Kruiken, en bij de bouw van drie bruggen en een ziekenhuis. Pethrasy sloot hulpakkoorden met Zweden, Polen en Hongarije, en hij ondertekende op 31 jan. een akkoord met Indonesië over een renteloze lening van $ 1 mln.

Op 9 okt. 1974 tekende de Laotiaanse minister van financiën, Ngon Sananikone, te Parijs een overeenkomst op grond waarvan Frankrijk giften en leningen ter waarde van 29 mln francs zou verstrekken voor de aankoop van goederen en diensten in Frankrijk.
In november 1974 maakte de Laotiaanse minister van defensie voor het verkrijgen van hulp een rondreis door West-Europa, waarbij hem leningen en giften ter waarde van $ 11,2 mln werden verstrekt, aldus AFP/Le Monde (3-12-'74). In West-Duitsland bijv. kreeg hij een gift van $ 1,6 mln en een lening van $ 6 mln, terwijl in 1975 door de Bondsrepubliek voor een waarde van $ 4,8 mln zou worden deelgenomen in de wederopbouw van Laos. In Nederland kreeg de minister op 21 nov. ƒ 9 mln toegezegd (een gift van $ 2 mln en een lening van $ 1,6 mln).

Prins Soevanoevong bij zijn terugkeer in Vientiane op 3 april 1974. Op 4 dec. 1975 werd hij president van de Democratische Volksrepubliek Laos.

Op 19 jan. 1975 tekende de Laotiaanse minister van binnenlandse zaken, Pheng Phongsavan, te Bangkok een akkoord met Thailand, op grond waarvan dit land de heffing op Laotiaanse transitogoederen met 15% zou verlagen en de heffing op de uitvoer van rijst naar Laos zou afschaffen. Bovendien hoefde Laos niet langer voor het transport door Thailand verplicht gebruik te maken van de Thailandse staatsonderneming Express Transportation Organisation, maar kon het zijn eigen vervoermaatschappij kiezen behoudens goedkeuring van Bangkok. Le Monde (23-1) bracht deze Thailandse concessies in verband met de door Noord-Vietnam en China aan Laos verleende faciliteiten.
Eerder, van 6-8 nov. 1974, had de Thailandse minister van buitenlandse zaken, Charoonphan Issarangkul, een officieel bezoek aan Laos gebracht. De leiders van de Pathet Lao verzochten hem bij die gelegenheid de terugtrekking van de Amerikaanse strijdkrachten uit Thailand te bespoedigen, omdat de Amerikaanse aanwezigheid een bedreiging vormde voor de neutraliteit van Laos. Charoonphan liet de leiders van de Pathet Lao weten, dat zij dienden te zorgen voor een terugtrekking van de Noordvietnamese troepen uit Laos, omdat hun aanwezigheid daar een bedreiging vormt voor de nationale veiligheid van Thailand.

Terugkeer gevangenen en troepenterugtrekking

De in het protocol van 14 sept. 1973 (pag. 757/3 - '73) voorziene „gemengde centrale commissie" ondertekende op 16 juli 1974 „regelingen i.z. de terugkeer van militaire en civiele gevangenen en achtergehouden personen uit de oorlogsperiode en (regelingen) m.b.t. naspeuringen naar vermiste personen".
Op grond van die regelingen kwamen beide partijen op 22 aug. 1974 overeen de uitwisseling van krijgsgevangenen (incl. Noordvietnamese, Thailandse en Amerikaanse) vanaf 12 sept. 1974 ter hand te nemen.
Na enig uitstel volgde op 18 sept. de vrijlating van een in 1973 door de Pathet Lao gevangen genomen Amerikaanse piloot (voor zover toen bekend de laatste Amerikaanse krijgsgevangene in Indo-China), terwijl op 19 sept. 150 Thailandse en 20 Vientiane-militairen werden uitgewisseld tegen 173 Noordvietnamese en 7 Pathet Lao-militairen.
Op 20 aug. 1974 hadden beide partijen een akkoord bereikt over de terugtrekking van hun troepen uit Loeang Prabang en omgeving, uitgezonderd de veiligheidstroepen. Op 25 aug. volgde een afspraak over de punten waarop de troepen zich zou-

Weekblad 44ste jaargang No. 2310, pag. 27599-27614

den terugtrekken, terwijl op 16 sept. tijd en plaats van de terugtrekkingsoperaties werden overeengekomen. De troepenterugtrekking vond plaats van 18 tot 21 sept. 1974.
Op 16 jan. 1975 ondertekenden beide partijen een overeenkomst over de terugtrekking van al het buitenlandse militaire personeel uit Laos overeenkomstig het vredesakkoord van 21 febr. 1973 (pag. 535/2 - '73) en het aanvullend protocol van 14 sept. 1973.

Muiterij in Houei Sai

Op 24 dec. 1974 sloegen twee compagnieën van de z.g. Special Forces aan het muiten. Zij verlieten hun stellingen bij Houei Sai in het uiterste noordwesten van Laos (niet ver van de grenzen met Thailand en Birma, in de z.g. „gouden driehoek") en bezetten de stad. Op 29 dec. kwam aan de muiterij een einde na een bemiddelingsmissie van de minister van binnenlandse zaken, Pheng Phongsavan, en zijn Pathet Lao-collega van voorlichting, Souk Vongsak.

Reeds in oktober had de commandant van cen van de compagnieën bij zijn superieur in Houei Sai de uitbetaling van soldij verlangd — mogelijk een aandeel in de opbrengst van de smokkelhandel in opium, maar dit leverde kennelijk niet het gewenste resultaat op.
Op 24 dec. trokken twee compagnieën plus een aanzienlijk aantal Pathet Lao-militairen, die het gebied rond de enclave van Houei Sai geheel beheersten naar de stad op, terwijl Pathet Lao-eenheden de verlaten stellingen van de twee compagnieën binnentrokken en tactisch belangrijke posities meer naar het zuiden aan de Mekong bezetten. In Houei Sai werd de gouverneur (een halfbroer van de koning) gegijzeld plus o.a. vijf Amerikaanse burgers. De muiters, die gesteund werden door studenten en vertegenwoordigers van etnische minderheden uit de bevolking, stelden nu ook diverse politieke eisen: strikte toepassing van het 18 punten-programma*, ontbinding van de Nationale Vergadering** en neutralisatie van Houei Sai.
Het door de twee onderhandelaars bereikte akkoord met „de vertegenwoordigers van het leger, de politie, de functionarissen, de studenten en de bevolking" hield ook rekening met de politieke eisen: de garnizoenscommandant werd vervangen, de gouverneur moet voortaan „met de bevolking" samenwerken, de bevolking moet vrij kunnen reizen tussen de twee zones en er was sprake van de aanleg van een weg dwars door het Pathet Lao-gebied van Houei Sai naar Luang Nam. Het doordringen van de Pathet Lao in het gebied van de Vientiane-partij werd niet ongedaan gemaakt, terwijl de Pathet Lao voor het eerst aan de Vientiane-kant werd toegelaten voor het regelen van een conflict.

* Dit door de Nationale Politieke Consultatieve Raad op 24 mei 1974 goedgekeurde programma (pag. 511/3-'74), dat in een licht gewijzigde versie op 11 juli 1974 door de coalitieregering was aanvaard, werd op 28 dec. 1974 afgekondigd.

** Het besluit van de regering d.d. 10 juli 1974 om de Nationale Vergadering te ontbinden (pag. 511/3-'74) was door koning Savang Vatthana aan zijn kroonraad voorgelegd ter toetsing. De vraag was nl. of het besluit wettig was, daar er geen garantie bestond, dat er binnen 90 dagen verkiezingen zouden worden gehouden, zoals de grondwet voorschreef. Uiteindelijk tekende de koning het ontbindingsbesluit op 13 april 1975.

Koning Savang Vatthana (midden) wordt tijdens een bezoek aan de noordelijke provincies Viengsay en Huaphan op 28 april door prins Soevanoevong op het vliegveld van Viengsay voorgesteld aan leden van het centrale comité van het patriottische front van Laos. Links koningin Khamphoui.

Demonstraties in Thakhek

Demonstraties van burgers in de provinciehoofdstad Thakhek in jan. 1975 dienden de belangen van de Pathet Lao, zodat de *NZZ* (7-3) sprak van een „sluipende machtsuitbreiding".

Op 6 jan. betoogden leden van 21 organisaties, incl. studentenverenigingen en vakbonden, met o.a. de volgende eisen: neutralisatie van Thakhek (aan de Mekong ten zuidoosten van Vientiane), ontbinding van de Nationale Vergadering, uitvoering van het 18 punten-programma, terugkeer van de vluchtelingen naar hun provincies van herkomst, en een actie tegen corruptie en inflatie. Op 9 jan. greep het Vientiane-leger in; militairen openden het vuur op demonstranten van wie één werd gedood en 11 werden gewond. De betogers waren afkomstig uit het ten zuiden van Thakhek gelegen gebied van Nong Bok, waar het ook een tijdlang onrustig bleef. Op 15 jan. benoemde premier Soevanna Phoema een nieuwe gouverneur voor de provincie Khammouane, maar de spanning duurde voort tot minister Phongsavan op 21 febr. een bezoek aan Thakhek bracht en hij de eisen van de betogers grotendeels inwilligde.

Gevechten in het noorden. Vlucht Vang Pao

Volgens de radio van de Pathet Lao begonnen troepen van Vientiane op 27 maart een reeks aanvallen op door de Pathet Lao beheerst gebied rond Dan Soung (22 km ten noorden van Vientiane) en op 14 april in het gebied van Sala Phou Khoun (147 km benoorden Vientiane). Daarentegen verklaarde de minister van defensie, Sisouk Na Champassak, op 18 april, dat de Pathet Lao de gevechten was begonnen en dat zij Noordvietnamese* steun had ontvangen. Op 22 april deelde de minister mee, dat de regeringstroepen sinds 13 april zeven stellingen aan de Pathet Lao hadden verloren.

In het gebied van Sala Phou Khoun, waarin Route 13 (Vientiane-Loeang Prabang) Route 7 (via de Vlakte der Kruiken naar Noord-Vietnam) kruist, werd aan de zijde van Vientiane aan de strijd alleen maar deelgenomen door de Special Forces, de Meo-eenheden van generaal Vang Pao, terwijl andere troepen in de buurt passief bleven. Hoewel de Special Forces sinds het bestand formeel in het leger van Vientiane geïntegreerd waren, waren zij in de praktijk vrijwel onafhankelijke eenheden gebleven.

Terwijl op 26 april te Dan Soung een staakt-het-vuren van kracht werd, mislukten diverse pogingen van regeringszijde om ook in Sala Phou Khoun een bestand teweeg te brengen. Daar verdreven Pathet Lao-eenheden de Special Forces op 6 mei van het kruispunt van Route 13 en Route 7. Vervolgens rukten zij langs Route 13 op, waar zij op 7 mei de stand Muong Kassy (ca. 130 km benoorden Vientiane) nagenoeg zonder tegenstand bezetten, waarna op

* De minister verklaarde toen, dat er in Laos minstens 15.000 Noordvietnamese militairen waren, buiten de 35.000 die in het oosten van het land de Ho Tsji Minhroute bewaken. Een Westelijke militaire attaché stelde op 13 mei, dat het aantal Noordvietnamese militairen was gedaald van ca. 26.000 in maart tot niet meer dan 12.000.

8 mei een bestand van kracht werd. Op 9 mei vluchtte generaal Vang Pao naar Thailand, en in de drie volgende dagen werd ook een groot deel van zijn troepen daarheen met transportvliegtuigen overgebracht. Op 10 mei maakte de Laotiaanse regering bekend, dat Vang Pao van zijn bevel over het 2de militaire district was ontheven en naar een andere post was overgeplaatst, maar op 16 mei werd meegedeeld, dat de generaal van de legerlijst was geschrapt, daar hij het land verlaten had.
Zijn vertrek veroorzaakte verwarring onder de achtergebleven troepen, waarvan verscheidene duizenden manschappen naar het zuiden trokken teneinde Thailand te bereiken, maar op 29 mei bleek de weg daarheen geblokkeerd door eenheden van de Pathet Lao en neutralistische troepen bij een brug op ca. 95 km ten noorden van Vientiane. Bij een bestorming van die brug sneuvelden minstens 4 Meo's, maar duizenden andere Meo's slaagden er in de volgende weken toch in de Mekong over te steken en Thailand te bereiken.

Op 11 juni verzekerde de ambassade van Thailand in Vientiane, dat generaal Vang Pao en zijn voornaamste medestanders zou worden aangezegd Thailand te verlaten en dat de Meo's zouden worden teruggestuurd. Bovendien verklaarde de ambassade, dat Laotianen in Thailand niet zou worden toegestaan onrust in Laos te zaaien. Nadat Vang Pao de achtergebleven Meo's had opgeroepen Laos niet te verlaten, verliet hij Bangkok op 18 juni met bestemming Parijs. Niettemin hield de stroom van Meo-vluchtelingen naar Thailand aan, zodat daar op 5 aug. in totaal 25.000 Meo's zouden verblijven.

Linkse demonstraties in Vientiane Vertrek rechtse ministers. Muiterij bij regeringstroepen

In de eerste helft van mei werd het politieke en militaire evenwicht in Laos op basis van het compromis tussen de regering van Vientiane en de Pathet Lao verstoord en trad een machtsverschuiving ten gunste van de Pathet Lao duidelijk aan het licht. Geruchten over een door minister Sisouk Na Champassak geplande putsch leidden tot linkse demonstraties in Vientiane, waarin het heengaan van deze en andere rechtse ministers werd geëist, wat geschiedde, terwijl tegelijk in het leger van Vientiane militairen in verzet kwamen tegen rechtse officieren. In chronologische volgorde verliepen deze ontwikkelingen aldus:

3-4 mei — Volgens het persbureau Nieuw China hielden minister Sisouk Na Champassak en een aantal hoge officieren een geheime bijeenkomst bij kilometerpaal 27, waar een munitiedepot van het leger van Vientiane gevestigd is. Zij zouden daar „een staatsgreep in Vientiane" gepland hebben. Het Chinese persbureau meldde voorts: „Uit verdere militaire berichten blijkt, dat de ultrarechtse reactionairen van de Vientiane-zijde, die voorbereidingen voor het plan troffen, op 6 mei hun soldaten gelastten in de kazernes te overnachten en tegelijk hun mensen in burger op verscheidene plaatsen in de stad Vientiane posteren. Intussen brengen de ultra-rechtse reactionaire troepen van het 3de militaire district in de provincie Savannakhet via Thailand naar het kamp Chinaimo over. Zij regelen een massale voorbereiding van artillerie en tanks bij kilometerpaal 27 alsmede van T-28's bij het vliegveld Long Cheng en tevens in Savannakhet en in Udon Thani (Thailand). Uit enige nieuwsbronnen wordt voorts gemeld, dat Sisouk Na Champassak's voorbereiding voor de staatsgreep door de oorlogsschepen en de artillerie van de Thailandse reactionairen actief worden gesteund. Men hoorde ook, dat soldaten van de Thailandse reactionairen zich in burger onder de bevolking tussen het kamp Chinaimo en het gebied van Souan Mon mengen ... De militaire activiteiten tonen duidelijk, dat Sisouk Na Champassak tegenwoordig een staatsgreep plant en Laos met hernieuwd oorlogsgevaar bedreigt ... Zij dienen de verwezenlijking van de oorlogsplannen van de Amerikaanse imperialisten en de Thailandse reactionairen ..."

6-8 mei — In radiouitzendingen van de Pathet Lao wordt het ontslag geëist van Sisouk Na Champassak en andere rechtse ministers, die van samenzwering worden beschuldigd, plus de ontbinding van de Special Forces.

8 mei — De regering doet een beroep op de bevolking de rust te bewaren. Alle Laotianen worden opgeroepen het coalitiekabinet te steunen om de huidige moeilijkheden te overwinnen. Alle openbare manifestaties worden verboden.

9 mei — Het vertrek van de rechtse ministers en de ontbinding van de Special Forces worden geëist door betogers in Vientiane. Tijdens de door 21 massa-organisaties geleide demonstratie wordt bovendien de sluiting verlangd van alle kantoren van het Amerikaanse agentschap voor Internationale Ontwikkeling (AID), terwijl stenen naar de Amerikaanse ambassade worden geworpen en pogingen worden ondernomen om de Amerikaanse vlag van het ambassadegebouw naar beneden te halen.
Later die dag dienen drie van de rechtse ministers hun ontslag in, nl. Sisouk Na Champassak, Ngon Sananikone (financiën) en Khamphay Abhay (gezondheid), tegelijk met de staatssecretarissen Chanton Chanthalasy (buitenlandse zaken) en Houmphan Sainhasith (openbare werken en transport).
De neutralistische troepen te Vang Vieng, die als gevolg van de nederlaag van de Special Forces nu rechtstreeks tegenover de Pathet Lao stonden, maakten bekend, dat zij slechts het gezag van prins Soevanna Phoema erkenden en de Pathet Lao als hun bondgenoot beschouwden.

10 mei — De radio van de Pathet Lao bericht, dat een eenheid van het Vientiane-leger in de provincie Loeang Prabang weigert een bevel op te volgen om tegen de Pathet Lao te strijden. Die eenheid zou zich onder direct bevel van de regering hebben geplaatst.
Behalve onder Chinese en Vietnamese zakenlieden begon ook onder officieren en hoge functionarissen een massaal vertrek naar Thailand op gang te komen. Tegen 10 mei zouden al 300 leden van de families Champassak en Sananikone het land hebben verlaten. Terwijl de NYT (10-5) meldde dat alleen al uit Vientiane 15.000 mensen vertrokken waren, berichtte The Guardian op 5 aug. echter, dat het totaal aantal Laotianen in Thailand, excl. de Meo's, 3.000 bedroeg. Hun vlucht werd toegeschreven aan de angst dat de Pathet Lao na de gebeurtenissen in Cambodja en Zuid-Vietnam de macht in Vientiane met geweld zou grijpen. De regering maakte de volgende mutaties binnen de strijdkrachten met terugwerkende kracht tot 1 mei bekend: 1) Generaal Atsaphangtong Pathammavong wordt commandant van het 5de militaire district i.p.v. generaal Thonglit Chokbengboun. 2) Generaal Tiao Monivong Chindavong wordt commandant van het 2de militaire district i.p.v. generaal Vang Pao. 3) Kolonel Loun Sisounon wordt commandant van de veiligheidstroepen van de stad Vientiane i.p.v. generaal Pathammavong.

11 mei — Prins Soevanna Phoema benoemt generaal Khamouan Boupha, de (Pathet Lao) staatssecretaris van defensie, tot bevelhebber van de strijdkrachten. Deze verbiedt daarop elke troepenbeweging en elk luchtverkeer behalve wanneer het op zijn bevel geschiedt.
In een radiotoespraak t.g.v. de 28ste verjaardag van de constitutie zegt premier Soevanna Phoema o.a.: „De roeringen, die ons land gedurende 20 jaar heeft doorgemaakt, hebben duidelijk tot een nieuwe toestand geleid. Wij moeten die erkennen en aanvaarden, en bereid zijn wegen te vinden om onszelf erbij aan te passen ... Wanneer het ogenblik daar is, kan een amendement op de grondwet worden aanvaard, dat het mogelijk zal maken dat nationale verkiezingen worden gehouden in een land, dat geheel gepacificeerd en totaal onafhankelijk is ... Onvoorzienbaar grote en abrupte veranderingen hebben plaatsgevonden in de landen die het koninkrijk Laos omringen. Het Lao volk mag zich gelukkig prijzen een manier te hebben gevonden om onderling bloedvergieten te vermijden. Als wij niet een vlot begrip voor de ware feiten van de historie hadden opgebracht, dan zouden wij misschien met zo'n ramp zijn geconfronteerd ...
Dezelfde dag bezetten 160 kadetten van het kamp Chinaimo de militaire academie te Vientiane. In een verklaring kenschetsen zij de bevelvoerende officieren van het 5de militaire district (Vientiane) als „bandieten die het land en het volk plunderen", terwijl zij tevens stellen dat verscheidene rechtse leiders hun hadden gevraagd mee te doen aan een putsch tegen de regering. Zij verlangen dat generaal-majoor Kouprasith Abhay (plv. opperbevelhebber van de troepen van Vientiane), de juist benoemde commandant van het 5de militaire district en de commandant van de militaire academie worden ontslagen, en dat de academie rechtstreeks onder bestuur van de regering komt. Premier Soevanna Phoema stemt met alle eisen in. (Generaal Abhay, die inmiddels naar Thailand is gevlucht, wordt op 16 mei van de legerlijst geschrapt.)

12 mei e.v. — Commandanten van de diverse militaire districten zeggen in verklaringen volledige steun toe aan de regering. Onder hen is ook de commandant

van het 3de district (Savannakhet), brigade-generaal Nouphet Duoheuang, wiens gebied als het laatste bolwerk van de rechtse troepen gold. Op 13 mei legde de opperbevelhebber van de luchtmacht, brigade-generaal Bouathong Photivongsa, een soortgelijke verklaring af. Die dag deed zich een muiterij voor op de politie-academie in Vientiane, waar kadetten hun officieren de toegang tot het gebouw beletten, die zij van corruptie beschuldigden. De vorige dag hadden zich gevallen van muiterij voorgedaan bij tank- en artillerie-eenheden en bij troepen van een bevoorradingsdepot in de buurt van Vientiane.

16 mei — Personeel van de luchtmachtbasis te Vientiane beschuldigde de opperbevelhebber van de luchtmacht, generaal-majoor Photivongsa, ervan opdracht te hebben gegeven tot het bombarderen van Pathet Lao-gebieden ondanks het staakt-het-vuren. Zij eisten zijn ontslag en verlangden dat de luchtmacht rechtstreeks onder controle van de regering kwam. De commandant werd op 17 mei vervangen en zijn opvolger kwam direct onder het ministerie van defensie te staan.

Anti-Amerikaanse demonstraties
Bezetting zuidelijke steden door Pathet Lao. Stopzetting AID-operaties

Reeds op 5 mei hadden demonstranten in Pakse (de hoofdstad van de provincie Sedone) de regeringskantoren bezet en de gouverneurs van de provincies Sedone, Saravane en Attopeu gegijzeld. In een boodschap aan de regering beschuldigden zij de plaatselijke autoriteiten van het opdrijven van de voedselprijzen door rijstspeculatie. Tevens verlangden zij de komst van een ministersdelegatie om hun grieven te onderzoeken, die in het bijzonder betrekking hadden op prins Boun Oum Na Champassak, die in 1962 als premier was afgetreden en sindsdien de eretitel inspecteur-generaal van het rijk droeg. Op 12 mei maakte de regering bekend, dat zij de eisen van de demonstranten had ingewilligd en op 21 mei werd de post van secretaris-generaal afgeschaft. Voorts werd op 12 mei toegezegd dat de zes zuidelijke provincies rechtstreeks onder controle van de regering zouden worden geplaatst, dat verkeer tussen de zones van Vientiane en de Pathet Lao mogelijk zou worden gemaakt en dat van corruptie beschuldigde functionarissen zouden worden overgeplaatst.
Op 14 mei vonden in Savannakhet en Loeang Prabang anti-Amerikaanse studentendemonstraties plaats.

In Loeang Prabang plunderden betogers kantoren van de AID (die volgens The Washington Post d.d. 16 juni vrijwel uitsluitend ten gunste van de rechtse krachten was blijven opereren) en legden beslag op grote voedselvoorraden uit de winkels, die zij tegen gereduceerde prijzen wilden verkopen. Voorts eisten zij de afzetting van de provinciegouverneur en de afkondiging van maatregelen tegen hamsteren en vóór het verlagen van de prijzen van de eerste levensbehoeften. De voedselprijzen waren in de voorgaande weken verdubbeld, deels als gevolg van de strijd om Route 13, die de aanvoer had belemmerd.

In Savannakhet bezetten de betogers regeringsgebouwen, het radiostation en de AID-kantoren, die ten dele werden verwoest, terwijl 18 Amerikanen onder huisarrest werden geplaatst.
Op 19 mei trokken Pathet Lao-troepen Pakse en Thakhek binnen „op uitnodiging van het volk en protesterende groepen", aldus radio-Savannakhet.
Op 20 mei joegen demonstranten in Thakhek de provinciale gouverneur weg en benoemden zijn opvolger. Die dag trokken ca. 200 Pathet Lao-leden Savannakhet binnen, waar zij door de menigte werden toegejuicht en officieel door generaal Nouphet, de commandant van het 3de militaire district, werden begroet. De Amerikanen werden op 22 mei vrijgelaten, nadat de (Pathet Lao) minister van binnenlandse zaken, Phongsavan, tijdens een bezoek aan de stad met studentenleiders had onderhandeld.

Vice-premier Vongvichit verklaarde, dat „onze troepen deze steden zijn binnengetrokken met toestemming van de regering en op verzoek van de koninklijke strijdkrachten, die vrezen dat zij niet sterk genoeg zijn als de rechtse vluchtelingen in Thailand pogen aan te vallen". Premier Soevanna Phoema stelde op 24 mei in een interview met Le Monde (27/28-5): „... Ik heb voor de intocht van de troepen van de Pathet Lao in Savannakhet, Pakse, Thakek enz. machtiging verleend, zodat die troepen in contact staan met de onze, zoals hier in Vientiane, zoals in Loeang Prabang. Het is een begin van nationale verzoening ..."

Op 31 mei werd in Savannakhet een „comité om de macht over te nemen" gevormd door generaal Nouphet als een van de twee vice-voorzitters, terwijl bovendien een nieuwe provincie-gouverneur werd benoemd. Tot de eerste maatregelen van het nieuwe bestuur behoorden de afkondiging van een prijscontrole op de eerste levensbehoeften en de confiscatie van de bezittingen van prins Boun Oum en andere „reactionairen", die het land waren ontvlucht.
Nadat troepen van de Pathet Lao Phonthong, de hoofdstad van de provincie Champassak, op 24 mei en Sayaboury, de hoofdstad van de gelijknamige provincie, op 28 mei waren binnengetrokken, werden ook in die twee provincies nieuwe proviciale besturen met vertegenwoordigers van beide partijen ingesteld. Op 5 juni verklaarde een regeringswoordvoerder, dat het kabinet de vorming van coalitiebesturen zoals die in Savannakhet voor de andere steden had besproken. In juni en juli werden in vele provincies, steden en dorpen nieuwe gemengde besturen gevormd, maar er waren uitzonderingen, zoals in Champassak, waar in het op 3 juli gevormde provinciale bestuur zowel de gouverneur als zijn plaatsvervanger leden van de Pathet Lao waren, terwijl die provincie voorheen onder rechtse controle had gestaan.

Inmiddels waren op 20 mei ook in Vientiane anti-Amerikaanse acties op gang gekomen. Honderden betogers, vooral studenten, bezetten in de nacht van 20 op 21 mei alle kantoren en depots van de AID in en rond de stad. Dit en volgende ontwikkelingen resulteerden in de beeindiging van het AID-programma door de VS op 26 juni.

Eenheden van de Pathet Lao bezetten Savannakhet.

De betogers eisten de onmiddellijke stopzetting van de AID-activiteiten in Laos, de overdracht van alle faciliteiten aan de regering, het vertrek van al het Amerikaanse AID-personeel binnen drie dagen en de inkrimping van de Amerikaanse diplomatieke vertegenwoordiging in Laos. Nadat op 23 mei reeds 79 vrouwen en kinderen van AID-personeel uit Laos werden geëvacueerd, vertrokken steeds meer Amerikanen, zodat op 26 mei van de 1100 à 1200 Amerikaanse staatsburgers, die begin mei in Laos verbleven, nog ca. 300 over waren.
In de nacht van 27 op 28 mei ondertekenden de Laotiaanse minister van economie Soth Pethrasy, de Amerikaanse zaakgelastigde Christian Chapman en de voorzitter van de nationale studenten-unie Khamsay een akkoord, dat o.m. inhield dat alle AID-eigendommen aan de Laotiaanse regering zouden worden overgedragen, dat al het AID-personeel uiterlijk 30 juni het land zou hebben verlaten en dat de demonstranten het hoofdkantoor zouden ontruimen; deze ontruiming vond op 28 mei plaats.
De Amerikaanse onderminister van buitenlandse zaken, Philip Habib, voerde op 2 en 3 juni te Vientiane besprekingen met o.a. premier Soevanna Phoema en vicepremier Phoumi Vonvichit.
Nadat besprekingen over de overdracht van de AID-activa waren vastgelopen op een geschil over de vraag of sommige bezittingen van de AID dan wel van de Amerikaanse regering waren, sloten de VS de AID-missie in Laos op 26 juni, waarmee aan het AID-programma voor Laos na ruim 20 jaar een einde kwam.
Uit protest hiertegen bezetten Pathet Lao-militairen en politie plus demonstranten een aantal Amerikaanse gebouwen op 28 juni en volgende dagen.
Op 29 juni werd de helft van de staf van de Amerikaanse ambassade geëvacueerd, waarna er nog 22 Amerikaanse functionarissen in Laos achterbleven.

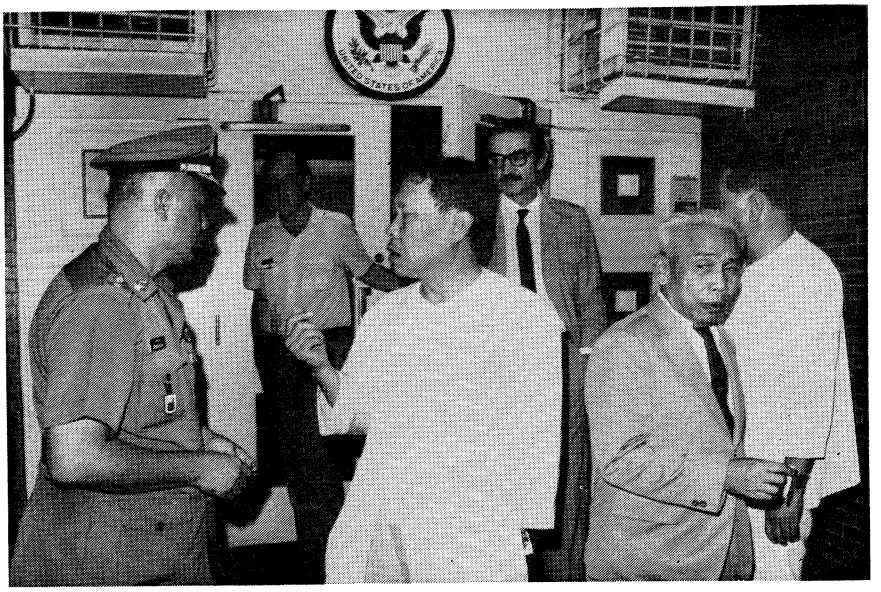

Minister Soth Pethrasy overlegt op de Amerikaanse ambassade te Vientiane met functionarissen, o.w. de Amerikaanse zaakgelastigde Christian Chapman (op de achtergrond rechts) over de bezetting van AID-gebouwen door studenten.

Reorganisatie leger

Terwijl in de tweede helft van mei en in juni gevallen van muiterij bij de troepen van Vientiane bleven voorkomen (eisen i.z. ontslag bevelhebbers; het zich stellen onder bevel van de Pathet Lao) vond volgens een mededeling van de Pathet Lao van 26 mei-6 juni te Viengsay een bijeenkomst van hoge Vientiane-officieren plaats, die tenslotte een resolutie van vier punten aanvaardde:

1) Reorganisatie van de structuur: regimenten moeten worden vervangen door onafhankelijke, mobiele bataljons; op vooraanstaande posten op bataljonniveau en hoger tot het ministerie van defensie moesten Pathet Lao-officieren worden benoemd, terwijl door de massa's ondeugdelijk geachte officieren moesten worden vervangen. De Special Forces moesten worden ontbonden.

2) Alle officieren en soldaten moeten politieke cursussen volgen.

3) Het nationale leger moet van 50.000 tot 30.000 man worden ingekrompen. Ontslagen officieren en soldaten moeten naar hun gezinnen terugkeren en bij de produktie helpen.

4) Alle eenheden moeten onder bevel van het ministerie van defensie worden geplaatst. Alle orders van de commandostaf moeten tevoren door de minister van defensie worden goedgekeurd.

Een woordvoerder van het ministerie van defensie verklaarde op 17 juni dat de in de resolutie vervatte verzoeken zouden worden toegestaan als eerste stap op weg naar de unificatie van de twee legers.

Wijzigingen kabinet

Nadat tussen medio mei en medio juni op tal van departementen zuiveringen onder de vooral hoge ambtenaren waren doorgevoerd, werden op 16 juni drie ministers en twee staatssecretarissen beëdigd — allen als gematigd conservatief aangeduid —, die de plaats innamen van de vijf kabinetsleden, die op 9 mei hun ontslag hadden ingediend en kort daarop het land hadden verlaten. De nieuwe benoemingen betroffen:

Defensie en oudstrijders - Pheng Phongsavan (voorheen binnenlandse en sociale zaken); binnenlandse en sociale zaken - Khoune Onevoravong; financiën - Leuam Rajsasombath; gezondheid - prins Saisavath Visouthipong (neef van de premier); staatssecretaris buitenlandse zaken - Kithong Vongsay; staatssecretaris openbare werken en transport - Somphavanh Inthavong.

De neutrale minister van justitie, Khamking Souvanlasy, vertrok op 27 juni naar Bangkok, vanwaar hij per telegram zijn ontslag indiende, dat op 9 juli door het kabinet werd aanvaard.
Op 8 juli maakte de regering bekend, dat drie van de vijf ministers van de Pathet Lao — Vongvichit, Pethrasy en prins Souk Vongsak — tijdelijk met verlof waren vertrokken en intussen werden vervangen door generaal Phoun Sipraseuth (vice-premier en buitenlandse zaken), Kamphay Boupha (economie) en Thao Ma (voorlichting).

De drie vertrokken ministers golden volgens Le Monde (9-7) als „gematigden" van de „oude garde". Hun vervangers waren jongeren, die volgens de NYT meer zouden passen bij een hardere koers van de werkelijke communistische leiders zoals Kaysone Phoumvihan en Nouhak Phoumsavan.
Volgens de NZZ (18-7) was de vervanging tijdens een plenaire zitting van het centrale comité van de Pathet Lao in Sam Neua overeengekomen en ging het om een tweede machtsovername van Laotiaanse communisten, die het volledige vertrouwen van Hanoi genieten; Kamphay Boupha was jarenlang de vertegenwoordiger van de Pathet Lao in Noord-Vietnam.
Naast het Patriottisch Front (Neo Lao Haksat) op brede basis, kent de Pathet Lao nog een tweede organisatie, de Phak Pasason Lao (PPL) met Kaysone Phoumvihan als secretaris-generaal. Sipraseuth is chef van het bureau voor de buitenlandse politiek van het CC van de PPL, terwijl Thao Ma lid van het CC is.

Nadat op 18 aug. de bevolking van Loeang Prabang het „oude, verrotte bestuurssysteem" vervangen had door een nieuw, revolutionair bestuur, nam op 23 aug. een nieuw revolutionair volksbestuur de macht in Vientiane in handen. Deze ontwikkeling werd door Westerse diplomaten gezien als de afsluiting van de machtsovername door de Pathet Lao, die nu de opbouw van het lokale bestuursapparaat had voltooid. De overname van het nationale bestuursapparaat volgde op 3 december.

INTERNATIONALE ZAKEN

IMF

JAARVERSLAG IMF

Evenals het jaarverslag van de Wereldbank (pag. 778/1 e.v.) verscheen dat van het IMF op 25 aug. Er werd verslag uitgebracht over het boekjaar 1974-1975, dat op 1 april van dit jaar afgesloten werd. In het verslag van het IMF werd ernstige bezorgdheid uitgesproken over de financiële positie van de niet-olieproducerende ontwikkelingslanden. In het verslag werd de mening uitgesproken, dat de niet-olierijke ontwikkelingslanden dringend behoefte hebben aan meer financiële hulp op gunstiger voorwaarden. Als de ontwikkelingslanden hun betalingsbalansproblemen moeten oplossen door hun invoer te verminderen zal dat niet ten goede komen aan de export van de industrielanden en het economische herstel, dat daar verwacht wordt.
Over de internationale economische situatie wordt in het IMF-jaarverslag nog opgemerkt, dat deze in 1974 en de eerste helft van 1975 een armzalige vertoning ten beste gegeven heeft. Als echter rekening gehouden wordt met de vele ingewikkelde vraagstukken, die zich voordeden, mag de vertoning toch gedeeltelijk geslaagd worden genoemd. Meer details uit het verslag hieronder:

De vertraging van de economische groei in de geïndustrialiseerde wereld heeft zich ontwikkeld tot een onverwacht ernstige en alom verbreide recessie, gekenmerkt door uitzonderlijk hoge werkloosheidscijfers. Daar staat tegenover dat in een aantal landen maatregelen zijn genomen om de economische groei weer op gang te brengen en dat de strijd tegen de inflatie, voornamelijk als gevolg van de recessie, een gunstiger verloop heeft dan was verwacht.
Bovendien blijkt de financiering van de betalingsbalanstekorten, die als een uitvloeisel van de olieprijsverhogingen worden beschouwd, gedeeltelijk als gevolg van de recessie minder problemen op te leveren dan aanvankelijk werd gevreesd, aldus het verslag. Door de kracht van de inflatie zijn de op bevordering van de bedrijvigheid gerichte maatregelen over het algemeen nogal voorzichtig uitgevallen. Hoewel de inflatiepercentages gedurende de recessieperiode doorgaans daalden, stijgen de prijzen in de meeste landen nog in een tempo dat naar historische maatstaven gemeten uitzonderlijk hoog mag worden genoemd en blijven de kostenstijgingen overal ter wereld een probleem vormen.
Het IMF waarschuwt voor een ernstig probleem dat zich in de nabije toekomst zou kunnen voordoen voor landen die grondstoffen leveren. Deze moeten omvangrijke leningen in het buitenland blijven sluiten, terwijl veel ontwikkelingslanden die geen olie bezitten hun mogelijkheden voor het aflossen van leningen ter financiering van hun tekorten in 1974 al hebben uitgeput. Om de nog grotere betalingsbalanstekorten te financieren die dit jaar in het verschiet liggen, bestaat volgens het IMF dringend behoefte aan uitbreiding van de hulpverlening op gunstige voorwaarden.
Volgens het IMF zijn er nog geen duidelijke aanwijzingen voor een spoedig economisch herstel, hoewel algemeen wordt verwacht dat het in de tweede helft van dit jaar zal intreden. Het IMF vindt dat de basis voor een economisch herstel wel aanwezig is. Niet alleen door de maatregelen die veel landen hebben genomen om de bedrijvigheid te stimuleren, maar ook omdat mag worden aangenomen dat de krachten van de economische cyclus min of meer automatisch functioneren.
De prijsinflatie is gedeeltelijk de kop ingedrukt en de verhouding tussen voorraden en verkopen is over het algemeen beter geworden. De omvang van het herstel in de industrielanden zal echter volgens het IMF in hoge mate worden bepaald door de consumptieve bestedingen en door de investeringen van het bedrijfsleven. Van de buitenlandse vraag mag niet veel worden verwacht, omdat de recessie aan de importmogelijkheden van de meeste landen flink afbreuk heeft gedaan.
Zonder nieuwe initiatieven op het gebied van het inkomensbeleid zou het in sommige landen wel eens erg moeilijk kunnen worden aan de buitensporige stijging van de prijzen een eind te maken zonder de bedrijvigheid af te remmen en de werkloosheid te laten toenemen.
Voor veel niet-geïndustrialiseerde landen die olie moeten invoeren zijn de vooruitzichten in het afgelopen jaar slechter geworden. De nadelige ontwikkeling van hun betalingspositie zal een krachtige rem vormen voor hun economische groei in 1975. Vooral voor de ontwikkelingslanden die niet over olie beschikken vraagt het IMF zich af of ze wel aan voldoend kapitaal zullen kunnen komen of voldoende hulp zullen kunnen krijgen. Als de ontwikkelingslanden hun betalingsproblemen moeten oplossen door hun invoer te verminderen, zal dat niet ten goede komen aan de export van de industrielanden en van het economische herstel dat daar wordt verwacht, zo waarschuwt het IMF. Het fonds wijst ook nog eens op de schade die de wereldeconomie zou kunnen lijden van algemene belemmeringen van het handelsverkeer.
Uit het jaarverslag bleek verder nog, dat het IMF op 1 april van dit jaar 126 leden telde met quota tot in totaal 29.189 mln SDR's. Van de leden namen 117 deel aan de rekening van SDR's met een totaal aan quota van 28.741, d.w.z. 98,5% van de totale middelen van het Fonds.

BIJEENKOMSTEN GROEP VAN VIJF, GROEP VAN TIEN EN INTERCOMITÉ. AKKOORD OVER HANGENDE VRAAGSTUKKEN

De ministers van financiën van de vijf belangrijkste geïndustrialiseerde staten — de VS, de Bondsrepubliek Duitsland, Japan, Frankrijk en Engeland — kwamen op 30 aug. in Washington bijeen aan boord van het jacht van de Amerikaanse president Ford.
Op dezelfde dag, in de avonduren, vergaderden de ministers van financiën van de groep van tien — de genoemde vijf landen plus Italië, België, Nederland, Zweden en Canada.
Tenslotte vergaderde op 31 aug. het interim-comité van het IMF, dat formeel belast is met de hervorming van het internationale monetaire stelsel en de herziening van de statuten van het IMF.
In deze bijeenkomsten werden compromissen bereikt m.b.t. een aantal vraagstukken op het terrein van de hervorming van het internationale geldstelsel, waarover tot dan geen overeenstemming mogelijk gebleken was.
Eén van de punten, waarop nu een akkoord bereikt werd was de kwestie van de rol van het goud in het geldstelsel. Het akkoord houdt in een beperking van de rol van het goud; dit akkoord zal, nadat het geratificeerd is, twee jaar gelden. Tot de in werking treding zal de bestaande regeling blijven gelden. Na afloop van de twee jaar, dat de nieuwe regeling gegolden heeft, zal deze kunnen worden voortgezet, veranderd, beëindigd, of door één van de IMF-leden worden opgezegd. Het akkoord heeft de volgende inhoud:

- Er zal geen vaste goudprijs meer zijn;
- de artikelen over goud in de statuten van het IMF zullen worden geschrapt;
- er zal niet langer een verplichting bestaan in onderlinge transacties goud te gebruiken;
- er komt een collectief plafond voor het door de centrale banken van de groep van tien en het IMF te houden goud;
- iedere centrale bank brengt elk half jaar verslag uit over aan- en verkopen van goud.

Wie van de IMF-leden buiten de groep van tien aan deze regeling mee wil doen is welkom; aangezien de groep van tien over de grootste voorraad goud beschikt en de leden van deze groep op de markt interveniëren kunnen, zonder goud bij te kopen, gaat er van deze regeling een prijsdrukkende werking uit, zonder dat andere IMF-leden daaraan veel kunnen doen.
Verder wordt een zesde deel van de goudvoorraad van het IMF (25 mln troy ounces) tegen de oude officiële prijs aan de IMF-leden terugverkocht; bij de huidige prijs van het goud op de vrije markt levert dat de lidstaten een winst op van ong. $ 120 per troy ounce.
Een ander zesde deel van de goudvoorraad van het IMF wordt tegen de geldende marktprijs verkocht. Deze verkoop zal over een aantal jaren gespreid worden. De opbrengst hiervan zal gaan naar een nieuw hulpfonds voor de ontwikkelingslanden. Hoogstwaarschijnlijk zal dit goud niet op de vrije markt, maar aan een aantal centrale banken verkocht worden.

Het nieuwe hulpfonds zal gemiddeld $ 1 mrd per jaar aan de ontwikkelingslanden ter beschikking kunnen stellen om deze te helpen bij het betalen van de rente op de leningen, die zij ontvangen hebben uit de z.g. oliefaciliteit t.b.v. de tekorten op hun betalingsbalansen, die zij opgelopen hebben door de verhoging van de olieprijs.
Alleen het deel van de winst uit de verkoop van de IMF-goudvoorraad, dat aan de rijke landen zou kunnen toevallen, gaat naar het nieuwe fonds. Het deel van de opbrengst uit de goudverkoop, dat aan de ontwikkelingslanden toekomt, wordt, overeenkomstig hun quota, rechtstreeks aan hen uitbetaald.
In het communiqué, dat het interimcommuniqué over deze afspraken uitgegeven heeft, is een zinsnede opgenomen, waarin staat, dat veel vertegenwoordigers uit ontwikkelingslanden hun bezorgdheid uitten over dit akkoord, aangezien het een hoogst willekeurige verdeling van deze nieuwe liquiditeit tot gevolg zal hebben, waarbij het grootste deel aan de ontwikkelde landen zal toevallen. Daarmee wordt het uitzicht op nieuwe toedelingen van speciale trekkingsrechten verminderd en afgeweken van het doel de SDR's tot het belangrijkste reservemiddel van het nieuwe geldstelsel te maken en de monetaire rol van het goud geleidelijk te beëindigen. Het interimcomité besloot dit aspect nader te bestuderen en wegen te zoeken om dergelijke vertekeningen te vermijden.

Een tweede punt, waarover in principe overeenstemming bereikt werd, was de kwestie van de herverdeling van de quota en de daarmee verbonden stemrechten binnen het IMF.
Voorzien is een verhoging van de quota met 32,5% en een afronding van het totaal op 39 mrd SDR's.
Binnen het kader van deze verhoging zal het aandeel van de quota van de olie-producerende landen verdubbeld worden. Deze verdubbeling zal geheel ten koste gaan van het aandeel der geïndustrialiseerde landen. Dat heeft tot gevolg, dat het aandeel van de VS zal dalen tot beneden de 20%. Daarom is nu besloten, dat voor het aanvaarden van besluiten in het IMF, waarvoor thans een meerderheid van 80% vereist is, in de toekomst een meerderheid van 85% nodig zal zijn.
Geen overeenstemming werd nog bereikt over het vraagstuk van de wisselkoersen. Hier bestond de grootste tegenstelling tussen Frankrijk en de VS. De Fransen willen terug naar vaste, althans vastere, wisselkoersen; de Amerikanen willen het bestaande systeem van het vrij zweven van wisselkoersen handhaven. Hierover is inmiddels overeenstemming bereikt op de conferentie van Rambouillet van de zes grootste industriestaten (pag. 775 /1).
De bereikte akkoorden moeten nog technisch nader worden uitgewerkt. Daartoe komt het interim-comité begin jan. in Jamaica nog één maal bijeen.

BIJEENKOMST ONTWIKKELINGSCOMMISSIE VAN IMF EN WERELDBANK

De gemeenschappelijke ontwikkelingscommissie van het IMF en de Wereldbank kwam op 3 sept. in Washington bijeen onder voorzitterschap van de minister van financiën van Ivoorkust, Henri Konan Bedie. De commissie stelde zich unaniem achter de spoedige totstandkoming van het z.g. „derde loket", dat moet voorzien in de kapitaalbehoefte van de door de energiecrisis getroffen ontwikkelingslanden. Dit nieuwe fonds moet deze landen de mogelijkheid bieden tegen een gematigd rentepercentage, liggend tussen de voorwaarden van de Wereldbank en van de IDA, geld te lenen (zie ook pag. 778/1).

De ontwikkelingscommissie nam kennis van de stand van zaken met betrekking tot de voorbereiding van een Special Trust Fund en sprak zich uit voor een spoedige totstandkoming daarvan. In het zogenaamde Interim comité van het IMF is men het inmiddels eens geworden over de gedachte een deel van de goudvoorraad te verkopen ten behoeve van de ontwikkelingslanden, zonder dat dit zou moeten leiden tot vermindering van de overige hulp aan deze landen. De ontwikkelingscommissie schaarde zich achter deze opvatting en verklaarde zich in principe akkoord met een middelenvoorziening van het Fonds via de verkoop van goudvoorraden van het IMF, naast de bestaande kanalen voor betalingsbalansen die ten goede komen aan de arme landen met de laagste inkomens.
De ontwikkelingscommissie besloot het IMF — in casu de uitvoerende directeuren — te verzoeken de voorbereiding van het Special Trust Fund te continueren en daarbij onder meer de gedachte van de aanwending van de winst op goudtransacties voor de stabilisatie van exportopbrengsten van ontwikkelingslanden in overweging te nemen.
Uit de ontwikkelingscommissie is een werkgroep van 12 leden gevormd die de mogelijkheden moet onderzoeken om de ontwikkelingslanden een betere entrée te verschaffen op de internationale kapitaalmarkten. In een eerste verslag van de werkgroep wordt speciale aandacht besteed aan een mogelijke multilaterale garantieregeling. Tevens is een overzicht samengesteld van de bestaande belemmeringen van ontwikkelingslanden om op de kapitaalmarkten te penetreren.
De ontwikkelingscommissie keurde het verslag van werkzaamheden over de periode oktober 1974-juni 1975, dat is aangeboden aan Bank en IFM, goed. In dit verslag wordt ingegaan op de rol die de commissie denkt te kunnen vervullen bij het entameren van internationale acties op het terrein van ontwikkeling en overdracht van geld- en goederenstromen. In dit verband wordt onder meer gewezen op de noodzaak om de buitenlandse hulp aan ontwikkelingslanden reëel verder op te voeren, bevordering van een handelsliberalisatie, het creëren van een effectief internationaal monetair systeem, alsmede de noodzaak van een geëigend beleid van deo ntwikkelingslanden zelf.
De ontwikkelingscommissie besloot in 1976 bijzondere aandacht te besteden aan de volgende onderwerpen:

- Actualisering en verdere verbreding van analyses van de huidige situatie waarin ontwikkelingslanden zich bevinden, evenals een studie van het beleid dat deze landen zouden moeten voeren teneinde hun economische groei te vergroten.
- Het zoeken van wegen om de bestaande praktijk van geld- en goederenoverdrachten te verbeteren.
- Het verkrijgen van een overzicht van beleidsprogramma's en mogelijkheden op het terrein van de kapitaalverschaffing van de verschillende internationale en regionale leningsinstituten. Hierbij zal de ontwikkelingscommissie ook eventuele initiatieven van andere internationale organisaties betrekken teneinde duplicatie van functies te helpen voorkomen en een gecoördineerde benadering van het probleem van kapitaaloverdrachten te bevorderen.
- Tenslotte zal ook de relatie tussen de huidige onderbenutting van produktiecapaciteit in geïndustrialiseerde landen en hun inspanningen op het terrein van de ontwikkelingssamenwerking nader worden bestudeerd.

Voorts zal de ontwikkelingscommissie in het werkprogramma voor 1976 bijzondere aandacht schenken aan prijsschommelingen op de internationale goederenmarkt en de gevolgen hiervan voor de exportopbrengsten van de ontwikkelingslanden. Hierbij zullen ook mogelijke maatregelen in beschouwing worden genomen ter financiering van buffervoorraden ten behoeve van de stabilisatie van exportopbrengsten en andere maatregelen om de ontwikkelingslanden te steunen op het terrein van de internationale handel. (Internationale Samenwerking)

JAARVERGADERING IMF EN WERELDBANK

De jaarvergadering van het IMF en de Wereldbank vond van 1-4 sept. in Washington plaats. Het was in het kader van deze vergadering, dat boven beschreven bijeenkomsten van de groep van vijf, de groep van tien, het interim-comité en de ontwikkkelingscommissie gehouden werden. De daar genomen besluiten vormden tevens de concrete resultaten van de jaarvergadering.
De president van de Wereldbank, Robert McNamara, ging in zijn openingsrede in op de armoede in de Derde Wereld. Hij merkte o.m. op:

Rond 900 miljoen mensen op deze wereld hebben een gemiddeld inkomen van minder dan 75 dollar per jaar. Die armoede gaat nauw gepaard met verschijnselen als analfabetisme, ondervoeding, ziekte, hoge kindersterfte en lage levensverwachting. De grootste bevolkingsconcentraties met dit armoedepeil komen voor in Azië, met name in India, Pakistan, Bangladesh en Indonesië. Gemiddeld heeft één op de

twee inwoners van deze landen een jaarinkomen van minder dan 75 dollar. In Afrika komt zowel absolute als relatieve armoede op vrij grote schaal voor. Hoewel het gemiddelde inkomen per hoofd van de bevolking in Latijns-Amerika hoger is, moet hier een grote inkomensongelijkheid worden geconstateerd.
Ongeveer 100 miljoen gezinnen, met 700 miljoen gezinsleden, oefenen in de Derde Wereld het boerenbedrijf uit, op veel te kleine schaal. Meer dan de helft beschikt over een stukje grond van nog geen hectare. Uit het laatste jaarverslag van de Wereldbank blijkt hoezeer het accent bij de verstrekte leningen de laatste jaren op agrarische projecten kwam te liggen.
Bij de verdere ontwikkeling van het platteland in de arme landen kunnen, volgens McNamara, als obstakels worden aangemerkt:

— Gebrek aan een aan de omstandigheden in deze landen aangepaste technologie

— De prijs- en subsidiepolitiek van de betrokken regeringen waardoor opvoering van de voedselproduktie soms onaantrekkelijk wordt

— Discriminatie van de kleine boeren ten opzichte van hun grote collega's bij het beschikbaarstellen van overheidsdiensten.

Veel aandacht besteedde McNamara in zijn rede aan de armoede in de steden van de Derde Wereld, een nóg complexer probleem dan de armoede op het platteland. De totale bevolking in de ontwikkelingslanden groeit met 2,5% per jaar, maar de stedelijke bevolking neemt tweemaal zo snel toe. Deze laatste groei wordt voor de helft veroorzaakt door de natuurlijke aanwas, voor de andere helft door migratie van het platteland naar de stad. De totale bevolking van de steden in de arme landen wordt geschat op 700 mln, waarvan zeker 200 miljoen mensen een absoluut armoedig bestaan leiden. Als de groei doorzet zullen de komende 25 jaar nog eens 1,1 miljard mensen méér in de verstedelijkte gebieden moeten leven.
Volgens de president van de Wereldbank kan de werkgelegenheid in de steden in de ontwikkelingslanden in twee sectoren worden onderverdeeld:

- De georganiseerde, moderne sector, ook wel genoemd de formele sector. Deze wordt gekarakteriseerd door een kapitaalsintensieve technologie en betrekkelijk hoge lonen.
- De ongeorganiseerde, traditionele, of informele sector. Deze sector is arbeidsintensief, kleinschalig en wordt gekenmerkt door lage lonen. De informele sector, waartoe in veel ontwikkelingslanden meer dan de helft van de werkende bevolking moet worden gerekend, wordt vaak gediscrimineerd omdat de overheid m.er geïnteresseerd is in de moderne sector.

De armen in de steden profiteren verhoudingsgewijs niet of nauwelijks van de voorzieningen in urbane gebieden, zoals moderne ziekenhuizen, drinkwatervoorziening, onderwijs en openbaar vervoer. Ze wonen, aldus McNamara, vaak in krottenwijken aan de rand van de steden, waar ze worden bedreigd door bulldozers (onder het motto „modernisering"), zonder dat hun een nieuw onderdak wordt verschaft.
De president van de Wereldbank meende dat de regeringen van de arme landen zelf een omvangrijk aantal maatregelen kunnen nemen om de armoede in de steden terug te dringen. Hij dacht daarbij ondermeer aan uitbreiding van de bestaansmogelijkheden in de informele sector (deze sector biedt volgens McNamara de meeste kansen op opvoering van de produktiviteit van de arme bevolking in de verstedelijkte gebieden), uitbreiding van de werkgelegenheid in de formele sector en betere gezondheidszorg, onderwijs, huisvesting en vervoersmogelijkheden voor de armen. Volgens McNamara is het een essentiële functie van de steden of hun inwoners van een produktiever bestaan te verzekeren.
De strategie van de Wereldbank is gericht op produktiviteitsvergroting in de steden, waartoe een vijfjarenplan is ontwikkeld voor de periode 1976-'80. Voornaamste doel hiervan is de investeringen in die richting te sturen waar zij het meest aan de behoefte van de armen in de steden tegemoetkomen.

De directeur van het IMF, dr. Witteveen, ging in zijn openingstoespraak in op de internationale recessie. Ook verschafte hij enige cijfers over de internationale betalingsbalansproblematiek.

Witteveen stelde, dat in West-Duitsland, evenals in de rest van West-Europa, de economische activiteit aanzienlijk zwakker bleek te zijn dan enige maanden eerder nog werd verwacht. Hij verwachtte voor de industriële wereld een bescheiden opleving van economische groei tegen het midden van 1976, die echter nog geen belangrijke invloed zou hebben op de heersende economische crisis.
Bovendien, zo waarschuwde hij, is er het reële gevaar, dat de economische opleving op gang komt, terwijl de inflatie nog onaanvaardbaar hoog blijft. Van de landen met een relatief sterke betalingsbalanspositie en successen bij het beheersen van de inflatie vroeg hij nu maatregelen te nemen tot een snel herstel van hun nationale economieën, zodat zij de exporten van anderen zouden kunnen opnemen.
Witteveen wees er op, dat de geïndustrialiseerde wereld de gevolgen voor de betalingsbalansen van de verhoging van de olieprijzen redelijk te boven gekomen was. De drie belangrijkste landen, de VS, de Bondsrepubliek en Japan, hadden een betalingsbalanstekort van $ 30 mrd door de olieprijzen al in 1974 gecompenseerd.
De niet-olieproducerende grondstoffenlanden evenwel hadden hun tekorten van $ 7,5 mrd in 1973 zien toenemen tot $ 40 miljard.
Weliswaar zou het overschot van de olielanden in 1975 dalen van $ 70 mrd naar $ 45 mrd en zouden de rijke landen er vrijwel geen last meer van hebben, maar het tekort van de „rijke" grondstoffenlanden bedraagt dit jaar $ 14 mrd tegenover een overschot van $ 1,5 mrd in 1973 en het tekort van de arme grondstoffenlanden bedraagt dit jaar $ 35 mrd tegen $ 9 mrd in 1973.

In de discussiebijdragen vielen de ministers van financiën van de geïndustrialiseerde landen, die van de recessie het meest te lijden hadden — Healey van Engeland en Colombo van Italië — dr. Witteveen bij indiens verlangen naar stimulerende maatregelen in landen met een sterke betalingsbalanspositie. De ministers van deze landen — Apel van de Bondsrepubliek, de Japanse minister van financiën en minister Simon van de VS — toonden zich hier echter terughoudend.
De Amerikaanse president Ford sprak de jaarvergadering toe op 2 sept. Hij zei o.m., dat de VS erkenden, dat zij andere landen, en met name arme landen, op constructieve wijze moeten helpen, maar „dat geen enkel land kan verwachten, dat de maatregelen van anderen zijn problemen zullen oplossen". Zij die het beste geholpen zijn, zijn zij, die zichzelve helpen, aldus Ford.
De voorstellen van minister Kissinger aan de speciale AV over ontwikkelingsvraagstukken (pag. 594/1 e.v.) noemde hij de bouwstenen voor een beter leven voor de mensen in heel de wereld.
Volgens Ford zullen de VS hun eigen economisch herstel blijven bevorderen, maar niet toestaan, dat door nieuwe inflatie het herstel in gevaar gebracht wordt.
Aan het slot van de bijeenkomst toonde dr. Witteveen voldoening over het feit, dat twee struikelblokken — de goudkwestie en het probleem van de herverdeling der quota — nu uit de weg geruimd waren. Het bereiken van een akkoord over de wisselkoersverhoudingen was naar zijn oordeel echter een voorwaarde voor het uitvoeren van de besluiten m.b.t. de twee andere kwesties. Ook de vooruitgang bij de hulpverlening aan arme landen was daarvan afhankelijk.
(NRC/H'blad, NZZ, Le Monde, Internationale Samenwerking)

VERENIGDE NATIES

ZEVENDE SPECIALE ALGEMENE VERGADERING. SLOTRESOLUTIE. AMERIKAANSE VOORBEHOUDEN

Van 1-16 sept. vond in New York de zevende speciale Algemene Vergadering van de Verenigde Naties plaats; deze was geheel gewijd aan ontwikkelingsvraagstukken (pag. 593 e.v.).
Naar het slot van de AV toe leek het in de ad hoc commissie o.l.v. de Nederlandse minister van ontwikkelingssamenwerking Pronk, die was belast met de opstelling van het slotdocument, niet mogelijk op alle punten tot eensgezinde formuleringen te komen (pag. 596/1). Na verlenging van de AV slaagde de commissie er toch in een eensgezinde aanbeveling aan de AV te doen, die vervolgens zonder stemming bij consensus werd aanvaard, hoewel de

VS op sommige punten voorbehouden maakten.

Onderstaand een samenvatting van de voorstellen van de commissie-Pronk, die de AV aangenomen heeft:

De voorstellen van de commissie betreffen de ontwikkeling van de wereldhandel, de overdracht van kapitaal ter financiering van de economische ontwikkeling, wetenschap en technologie, industrialisatie, voedselproduktie en landbouw, samenwerking tussen de ontwikkelingslanden en herstructurering van de economische en sociale instellingen der Verenigde Naties.

De commissie pleit voor eensgezinde krachtsinspanningen ter verbetering van de voorwaarden voor de export der ontwikkelingslanden om te bereiken dat het economische evenwicht tussen die landen en de industrielanden wordt hersteld. Ook moeten gemeenschappelijke maatregelen worden genomen om de groei en de verscheidenheid van de export der ontwikkelingslanden te verbeteren. De ontwikkelingslanden moeten betere kansen krijgen voor de uitvoer van fabrieksprodukten en halffabrikaten en van verwerkte en half verwerkte grondstoffen om zo hun aandeel in de industriële produktie van de wereld te vergroten.

De bijzondere VN-vergadering geeft de eerstkomende vergadering van de wereldhandelsconferentie der Verenigde Naties (UNCTAD) een bijzondere volmacht voor structurele verbeteringen van de markten voor grondstoffen en andere grondstoffen en andere goederen die van bijzonder belang zijn voor de ontwikkelingslanden. De UNCTAD moet ook verder onderzoek verrichten op het gebied van de prijsverhoudingen tussen exportprodukten van de ontwikkelingslanden en van de grondstoffenproducerende landen (indexatie). Van de kant van de ontwikkelingslanden is tijdens de besprekingen aangedrongen op rechtstreekse koppeling van de exportprijzen der industrielanden aan de grondstoffenprijzen. Met betrekking tot de overdracht van kapitaal ter financiering van de economische ontwikkeling stelt de commissie onder meer voor dat de industrielanden hun uiterste best doen om te bereiken dat 0,7% van hun bruto nationaal inkomen ter beschikking van de ontwikkelingslanden wordt gesteld. Dit is de officiële doelstelling van het tweede ontwikkelingsdecennium der Verenigde Naties. De ontwikkelingslanden wordt gevraagd hiermee formeel in te stemmen.

De commissie wil verder dat het Internationale Monetaire Fonds (IMF) aanvullende bijzondere trekkingsrechten (SDR's) voor de economische ontwikkeling creëert en voor dit doel een nieuw fonds sticht dat gedeeltelijk wordt gefinancierd uit de verkoop van goud en gedeeltelijk uit bijdragen van de rijke landen. Andere maatregelen die de ontwikkelingslanden aanvullende financiële hulp moeten verschaffen dienen te worden gefinancierd via de Wereldbank en het IMF zelf.

De commissie vindt dat de industrielanden de ontwikkelingslanden moeten bijstaan op het terrein van wetenschap en technologie. „Alle landen zouden moeten meewerken aan de opstelling van een internationale gedragscode voor de overdracht van technologische kennis. De industrielanden moeten de ontwikkelingslanden vrije toegang verschaffen tot technologische kennis die niet onderworpen is aan beslissingen van het particuliere bedrijfsleven". In 1978 of 1979 moet een VN-conferentie over wetenschap en technologie in dienst van de economische ontwikkeling worden gehouden.

De voorstellen van de commissie op het terrein van de industrialisatie houden in dat de industriële-ontwikkelingsorganisatie van de Verenigde Naties (UNIDO) zich gaat bezig houden met het bevorderen van de industriële ontwikkeling van de arme landen in overeenstemming met de plannen die daarvoor in Lima zijn opgesteld.

De oplossing van het internationale voedselvraagstuk ligt volgens de commissie in de eerste plaats in een versnelde groei van de agrarische produktie der ontwikkelingslanden. De commissie somt allerlei maatregelen op die dit kunnen bevorderen.

De commissie beveelt verder de aanvaarding aan van een Amerikaans voorstel voor de vorming van een internationaal fonds van een miljard dollar voor agrarische ontwikkeling, alsmede een minimale jaarlijkse voedselhulp van tien miljoen ton. Ze vindt dat moet worden gestreefd naar een nauwere economische samenwerking tussen de ontwikkelingslanden onderling.

Tenslotte stelt de commissie voor dat er onmiddellijk een commissie wordt benoemd die zich gaat bezig houden met de reorganisatie van de economische grondslag der Verenigde Naties.

Voorbehouden van de VS

De Verenigde Staten bleken wel te kunnen instemmen met het voorstel van de commissie, dat verder wordt gestudeerd op het vraagstuk van de indexering; dat is de koppeling van de prijzen van grondstoffen uit de ontwikkelingslanden aan het prijspeil van exportgoederen der industrielanden.

De Amerikaanse afgevaardigde Myerson maakte echter duidelijk dat Washington het niet op die indexering begrepen heeft.

De Verenigde Staten zien trouwens ook niets in de voorgestelde koppeling van ontwikkelingshulp en bijzondere trekkingsrechten.

Myerson gaf echter de verzekering dat zijn land achter de meeste specifieke toezeggingen staat en de algemene doelstellingen van de voorstellen van harte steunt.

De Verenigde Staten staan ook volledig achter het plan voor een doeltreffende uitbreiding van de ontwikkelingshulp en zijn van plan het peil van hun eigen hulpverlening te verhogen. „We achten het echter niet waarschijnlijk dat de bepaling van specifieke doelstellingen het beoogde resultaat zal opleveren". Myerson doelde op de aanbeveling van de commissie dat de industrielanden toezeggen vanaf 1978 0,7% van hun Bruto Nationaal Produkt te bestemmen voor ontwikkelingshulp. *(ANP, Reuter)*

(Vor. ber. pag. 593 e.v.)

WEST-EUROPA

BELGIË

VERDERE VERKORTING VAN LEGERDIENSTTIJD

Op voorstel van defensieminister Vanden Boeynants heeft de regering op 21 nov. beslist dat ongeveer 3.000 soldaten met 11 maanden dienst in België of 9 maanden dienst in de Duitse Bondsrepubliek, op 31 dec. 1975 zullen afzwaaien, samen met de dienstplichtigen die op die datum resp. 12 en 10 maanden hebben gediend.

De verkorting van de diensttijd is mogelijk op grond van de wet van 30 juli 1974 (pag. 505/3-1974) die beoogt de diensttijd geleidelijk tot 6 maanden te herleiden. De wegvallende dienstplichtigen zullen worden vervangen door beroepsvrijwilligers op korte termijn en door vrouwelijke vrijwilligers.

De eerste verkorting (resp. tot 12 maanden in België en tot 10 maanden in Duitsland) werd op 20 dec. 1974 doorgevoerd bij KB van 19 nov. 1974 (zie pag. 758/3-1974).

NIEUWE VU-LEIDING

De partijraad van de Volksunie heeft op 22 nov. kamerlid Hugo Schiltz tot algemeen partijvoorzitter verkozen. Hij kreeg in de derde stemronde 53 stemmen tegen 25 voor senator H. de Bruyne en 16 voor kamerlid V. Anciaux. Kamerlid Paul Peeters werd bij de eerste stemronde met iets meer dan de ⅔ van de stemmen verkozen tot algemeen partijsecretaris.

Daarmee komt een einde aan de overgangsperiode die op 10 nov. 1973 begon en waarin Frans van der Elst en Wim Jorissen resp. als algemeen voorzitter en algemeen secretaris aanbleven, maar Schiltz als voorzitter van het partijbestuur optrad (pag. 755/1-1973). Die overgangsregeling werd ingevoerd om de kritiek op het langdurige leiderschap van Van der Elst en Jorissen, dat merkbaar was bij de aanhangers van Schiltz, op te vangen.

H. Schiltz werd geboren te Borsbeek bij Antwerpen op 28 okt. 1927. Hij studeerde rechten en economie aan de Leuvense universiteit, waar hij tot de studenten behoorde die het studentenverbond opnieuw deden aanknopen bij de vooroorlogse, radicaal-vlaamsgezinde, stroming. In 1951 vestigde hij zich als advocaat te Antwerpen, waar hij in 1958 gemeenteraadslid werd; hij zetelde eerst als onafhankelijk vertegenwoordiger van de Vlaamse-nationalistische opinie in de christen-democratische fractie (CVP), maar koos in

1964 definitief voor de Volksunie. Sedert 1965 is hij VU-kamerlid voor Antwerpen, waar hij herhaaldelijk grote persoonlijke verkiezingssuccessen boekte. In 1974 was het onder zijn impuls dat de VU toetrad tot het partijpolitieke overleg, dat leidde naar het z.g. conclaaf van Steenokkerzeel. Tijdens de zomer van 1975 voerde Schiltz met de partijvoorzitters Martens (CVP) en Grootjans (PVV) geheime besprekingen, ter voorbereiding van een verdere staatshervorming en grondwetsherziening.

Paul Peeters zetelt sedert maart 1974 als VU-kamerlid voor Brussel-Halle-Vilvoorde. Hij speelt een leidende rol in het Nationaal Christelijk Middenstandsverbond.

GENERALE MAATSCHAPPIJ VAN BELGIË

De algemene vergadering van de Generale Maatschappij van België, 's lands grootste holding, heeft op 25 nov. vice-gouverneur Paul-Emile Corbiau benoemd tot gouverneur, ter vervanging van Max Nokin (67) die de leeftijdsgrens bereikte. Corbiau wordt opgevolgd door René Lamy.
Ir. Nokin was gouverneur sedert 1 jan. 1962 (zie pag. 792/1-1961).

Corbiau werd op 19 febr. 1913 te Brussel geboren. Hij behaalde te Leuven het diploma van burgerlijk ingenieur en is ook licentiaat in politieke en sociale wetenschappen. Hij werkte eerst als ambtenaar op het ministerie van economische zaken en trad in 1945 in dienst bij de Metallurgie Hoboken, waar hij een loopbaan opbouwde die hem uiteindelijk in de leiding van de Generale Maatschappij bracht, waar hij vooral de non-ferro-sector tot grote bloei bracht. De Union Minière kwam na de nationalisering van haar Katangese bezettingen in Zaïre weer op dreef dank zij de inzet van Corbiau, die op 1 jan. 1971 Serge Lambert als vicegouverneur van de G. M. opvolgde.

UNIVERSITEITEN

De studentenbevolking aan de grote Belgische universiteiten zag er op 1 febr. 1975 als volgt uit (tussen haakjes het aantal buitenlandse studenten dat in het totale cijfer begrepen is):

Katholieke Universiteit Leuven	17.325	(875)
Universiteit Catholique de Louvain	15.155	(2.660)
Université Libre de Bruxelles	11.603	(2.694)
Rijksuniversiteit Gent	11.523	(385)
Université de l'Etat Liège	9.104	(1.409)
Vrije Universiteit Brussel	3.782	(249)
In totaal:	68.492	

Naast deze grote (d.i. volledige) universiteiten is er een aantal zgn. onvolledige universiteiten. De belangrijkste is de Facultés Notre Dame te Namen (2.523 studenten). In het nederlandstalige landsgedeelte zijn er voorts:

Universitaire Faculteiten St-Ignatius Antwerpen	2.470	(45)
Rijksuniversiteit Centrum Antwerpen	1.686	(346)
Universitaire Instelling Antwerpen	1.090	(32)
Limburgs Universitair Centrum	570	(13)
Universitaire Faculteiten St-Aloysius Brussel	378	(3)

De totale bevolking van alle universiteiten bedraagt 80.980. De lichte voorsprong van het Franse taalstelsel (41.893) tegenover het Nederlandse (39.087) is toe te schrijven aan de aanwezigheid van meer buitenlandse studenten aan de franstalige instellingen.
De studentenbevolking is op tien jaar ongeveer verdubbeld, wat hoofdzakelijk is veroorzaakt door de forse expansie van de universiteiten in de Vlaamse provincies. De totale bevolking steeg immers van 42.441 in 1965 via 69.634 in 1970 naar het huidige cijfer. De groei was vooral sterk in de periode 1965-'70. In die jaren steeg de Vlaamse studentenbevolking (exclusief buitenlanders) met 13.262 eenheden; van 1970 tot 1975 nog met 5.953.
Het percentage meisjes in de studentenbevolking evolueerde als volgt:

Vlaamse studenten	Franstalige studenten
1965: 19,2%	1965: 26,1%
1970: 25,5%	1970: 31,4%
1975: 30,8%	1975: 37,1%

(Bron: Jaarverslag 1975, Dienst voor universitaire statistiek, Universitaire Stichting.)

NEDERLAND

EXPLOSIE BIJ DSM. VEERTIEN DODEN

In de ochtend van 7 nov. vond in een nafta-kraker van DSM bij Beek in Limburg een hevige explosie plaats. Op het fabriekscomplex en in de omgeving daarvan zijn veel gewonden gevallen, vooral door rondvliegend glas. Veerten mensen zijn door de ontploffing om het leven gekomen — 13 werknemers van DSM en een technicus van de PTT.
De veertien slachtoffers werkten op het moment van de ontploffing in de meet- en regelkamer. Zij zagen daar toe op het opnieuw opstarten van de nafta-kraker, die enige tijd buiten gebruik was geweest voor revisie en het plaatsen van een nieuwe computer. De dienst voor het stoomwezen had de installatie enkele dagen eerder nog onderzocht en in orde bevonden.
Oorzaak van de ramp was een lek in de kraker, waaruit bij het opstarten een gaswolk ontsnapt is, die de ontploffing teweeg heeft gebracht. Vier seconden voor de ontploffing werd gasalarm gegeven. Na de explosie van de kraker vlogen dadelijk vier tanks met elk 5.000 m³ benzine in brand. 's Avonds scheurden nog eens twee tanks door de hitte open.
Het ongeluk heeft een discussie doen ontstaan over de deugdelijkheid van de regelingen, die bij calamiteiten in werking moeten treden. I.h.a. is men het erover eens, dat de hulpverlening binnen DSM perfect geweest is; er bestaat echter veel twij-

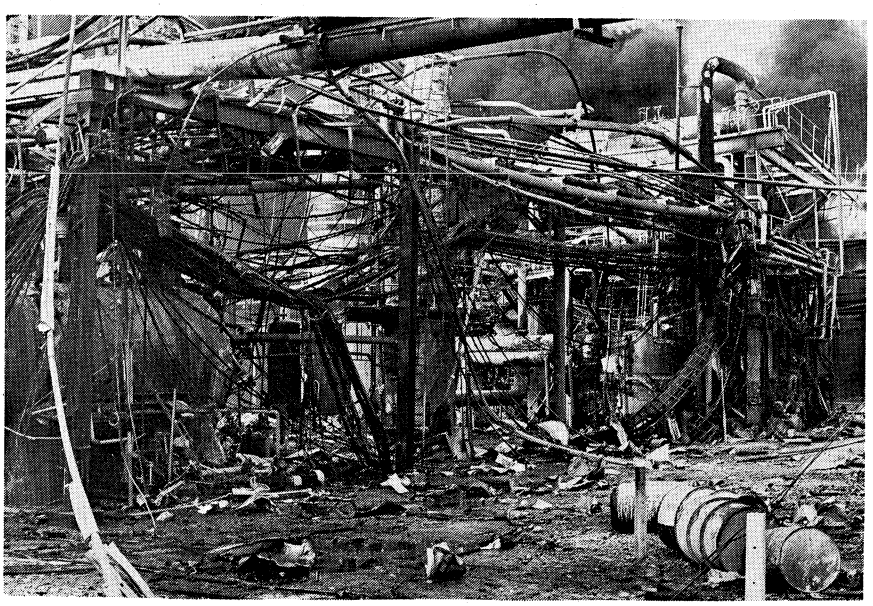

De ravage in het centrum van de ramp bij DSM.

fel over het optreden van de gemeenten in de omgeving en van de provinciale overheid. De bewoners in de omgeving van het bedrijf hebben lang in het duister getast over de vraag wat er precies aan de hand was.
Volgens burgemeester jhr. mr. P. van Meeuwen van Beek, één van de zeven gemeenten in de directe omgeving van het DSM-bedrijf, was een rampenplan „juist gereedgekomen", maar de gebeurtenissen maakten duidelijk, dat er van een gecoördineerde aanpak van rampen als deze geen sprake is. De zeven gemeenten zijn nog niet overgegaan tot een regionalisatie van alle hulpverleningsdiensten.
De ministers Boersma (sociale zaken) en Lubbers (economische zaken), die zich in de middag van 7 nov. van de situatie op de hoogte gesteld hadden, verklaarden tijdens een persconferentie de indruk te hebben dat de hulpverlening binnen DSM voortreffelijk geweest was. Zij meenden, dat het rampenplan daar, waar het in werking gesteld was, nl. bij het afzetten van aangrenzende autowegen, deugdelijk gebleken was.
Op 8 nov. werd door een drietal burgemeesters uit de omgeving een persconferentie gehouden, waarop o.m. gezegd werd, dat de communicatie tussen de gemeenten onderling niet optimaal geweest was. Dat men de bevolking niet dadelijk ingelicht had werd toegeschreven aan het feit, dat eerst gezorgd moest worden dat de geneeskundige dienst, de brandweren, de rijkspolitie en de ziekenhuizen gealarmeerd werden.
Inmiddels zijn er actiegroepen ontstaan, die de activiteiten van DSM „met uiterste waakzaamheid" zullen volgen. Zij eisen een ingrijpende verbetering van de veiligheidsmaatregelen en een rampenplan voor de gemeenten rond het fabrieksterrein van DSM in de westelijke mijnstreek. Ook vragen zij invoering van een vijfploegendienst bij de procesindustrie van DSM, zodat de mensen geconcentreerder kunnen werken. *(ANP, NRC/H'blad)*

KABINET OVERLEGT MET WERKNEMERS- EN WERKGEVERSVERTEGENWOORDIGERS. REGERINGSINGRIJPEN IN LOONVORMING IN 1976

Een kabinetsdelegatie, bestaande uit premier Den Uyl, de ministers Boersma (sociale zaken), Lubbers (economische zaken) en Duisenberg (financiën) alsmede staatssecretaris Hazekamp (economische zaken) voerde in de avonduren van 17 nov. overleg met vertegenwoordigers van de drie vakcentrales en op 19 nov. met de acht centrale organisaties van industriële werkgevers en van ondernemers in landbouw en midden- en kleinbedrijf. Op 21 nov. volgde nog een gesprek met het bestuur van de Stichting van de Arbeid. Deze gesprekken volgden op het mislukken van het overleg over het afsluiten van een centraal akkoord voor 1976 (pag. 724/3).
Hierna vond beraad plaats binnen het kabinet, dat leidde tot het besluit dat de regering in de loonvorming in 1976 zou ingrijpen. De inhoud van dit besluit werd op 1 dec. in een brief, ondertekend door de ministers Boersma, Lubbers en Duisenberg, over nadere maatregelen m.b.t. het in 1976 te voeren sociaal-economische beleid aan de Tweede Kamer medegedeeld.

- Op basis van de wet op de loonvorming zal de regering de lopende CAO's een half jaar bevriezen om tijd te vinden voor hernieuwd overleg tussen werknemers en werkgevers over een meerjarenbeleid voor de arbeidsvoorwaarden.
- de eerste prijscompensatie in 1976, die voortvloeit uit de collectieve contracten 1975, moet doorgang vinden;
- er is nog geen beslissing genomen over een prijscompensatie medio 1976, maar wel wil de regering ernaar streven de koopkracht van loontrekkenden met een inkomen van *f* 20.000 per jaar te handhaven;
- de voorgenomen verhoging van de omzetbelasting per 1 juli zal tot 1 oktober 1976 worden uitgesteld;
- de regering beraadt zich op een gelijkmatiger ontwikkeling van het minimumloon; per 1 januari stijgt het minimumloon met ruim 7% en het zou medio volgend jaar met 4% omhoog gaan;
- om te voorkomen dat de werkgelegenheid in arbeidsintensieve bedrijfstakken door de ontwikkeling van het minimumloon in gevaar komt, is de regering van plan *f* 100 miljoen te bestemmen voor een loonkostensubsidie. Dit bedrag komt overeen met ongeveer 2,5% van de loonsom voor de minimumloontrekkers in de betrokken bedrijven;
- voor het overheidspersoneel zal de loonontwikkeling dezelfde moeten zijn als voor vergelijkbare groepen in de particuliere sector; hierover zal binnen afzienbare tijd overleg worden gevoerd met de bonden van overheidspersoneel;
- voor vrije beroepen zal een nieuwe prijzenbeschikking worden afgekondigd die zal inhouden dat het honorariumgedeelte van het tarief niet meer zal mogen stijgen dan het salaris van een vergelijkbare functionaris;
- er zal een strak prijsbeleid worden gevoerd. Besloten is een nieuwe algemene prijzenbeschikking af te kondigen.

Met het samenstel van maatregelen wil het kabinet bereiken dat de loonsomstijging over het hele jaar 1976 beperkt blijft tot 8,5 à 9%.
De regering wil voorts een zo groot mogelijke waarborg dat de verbetering van de rendementen die door de loonmatiging wordt bereikt, gebruikt zal worden voor behoud van bestaande en het scheppen van nieuwe arbeidsplaatsen.
Bij de verwezenlijking van deze doelstellingen staat de regering geen ander instrument ten dienste dan de Wet op de loonvorming. Voor maatregelen die een half jaar na afloop van de contracten moeten worden genomen, biedt deze wet onvoldoende basis. Daarom zal de regering binnen enkele maanden voorstellen indienen voor een aanvullend instrumentarium dat van toepassing kan zijn als de werking van de thans getroffen maatregelen afloopt.

Prijsbeleid

Op het terrein van de prijzen werden de volgende maatregelen aangekondigd:

- handhaving van een strak prijsbeleid, met vermijding van ongewenste neveneffecten;
- actualisering van de peildatum tot de feitelijke prijzen op 3 december 1975, hetgeen betekent, dat doorberekenbare kostenstijgingen van vóór die datum niet meer kunnen worden doorberekend;
- doorberekening van loonsomstijgingen opgetreden na 3 december 1975 in de industrie tot een maximum van 3% en in de dienstensector tot een maximum van 6%; bij uurtarieven is volledige loondoorberekening toegestaan;
- doorberekening van mutaties na 3 december 1975 van de kosten van grond- en hulpstoffen en halffabrikaten en van indirecte belastingen;
- doorberekening van de mutaties na 3 december 1975 van de overige externe kosten (excl. afschrijvingen en rente), met dien verstande dat de verkoopprijs (excl. BTW), zoals die gold op 3 december 1975 uit dien hoofde slechts met maximaal 0,5% mag worden verhoogd;
- verhoging van de handelsmarges in geld vanaf 1 januari 1976 met maximaal 4%;
- grotere ondernemingen dienen prijsverhogingen één maand vóór doorvoering te melden;
- strikte toepassing van de regels van het prijsbeleid op de tarieven van vrije beroepen; tariefsverhoging op grond van een verhoging van de honorariumcomponent alsmede van de kostencomponent zal slechts mogelijk zijn, indien inzicht bestaat in de hoogte van de inkomens van deze beroepsbeoefenaren en op basis daarvan conclusies zijn getrokken over de aanvaardbare ontwikkeling van deze inkomens.

Gegeven de in de afgelopen periode feitelijke ontwikkeling van de rendementen, zou er op zich aanleiding zijn in het komende jaar een minder restrictief prijsbeleid te voeren. Gezien evenwel de sociaal-economische ontwikkeling in 1976 en de bijzondere inspanning die het komende jaar geleverd zal moeten worden om te komen tot een wezenlijke ombuiging van de inflatiespiraal, acht de regering het niettemin verantwoord ook in 1976 een strak prijsbeleid te voeren. Bij de uitwerking hiervan dient er zorg voor te worden gedragen, dat negatieve effecten voor de werkgelegenheid worden vermeden. (ANP, Ministerie van economische zaken, SER-bulletin, NRC/H'blad)
(Vor. ber. pag. 724/2)

SURINAME

CONFLICT REGERING-OPPOSITIE OVER DATUM ONAFHANKELIJKHEID, DEBAT KONINKRIJKSPARLEMENT IN DEN HAAG, DEBAT SURINAAMSE STATEN OVER NIEUWE GRONDWET

Hieronder vervolgen wij ons overzicht van de gang van zaken rondom de totstandkoming van de onafhankelijkheid van het Nederlandse rijksdeel Suriname, daarbij aansluitend op het overzicht in onze aflevering van 5 dec., pag. 769 e.v.

Ontwerp-Grondwet

De voorzitter van de Surinaamse Grondwetscommissie, mr. Ewald Karamat-Ali, overhandigde op 21 augustus het ontwerp voor de Surinaamse Grondwet aan premier Arron. Overigens bevatte het 161 artikelen tellende ontwerp nog geen memorie van toelichting.
Oppositieleider Lachmon karakteriseerde het ontwerp-Grondwet als een niet bijster geslaagd stuk, dat niet door dit parlement maar door een constituante zou moeten worden behandeld. Hij omschreef het geheel als „overhaastig werk". Wel heeft hij met premier Arron afgesproken, dat de opposition deze „proeve van een grondwet" zal bestuderen en schriftelijk commentaar zal geven. Daarop zal de regering dan weer reageren en pas dan wordt het concept aan de volksvertegenwoordiging aangeboden.
De preambule van het ontwerp bevat overigens vele garanties voor eerbiediging en waarborging van de fundamentele rechten en vrijheden van elke burger.

Kritiek Lachmon

De persconferentie waarop de heer Lachmon zijn eerste reactie gaf op het ontwerp-Grondwet, stond in het licht van het eraan voorafgegane overleg tussen delegaties van de regeringspartijen en van de oppositie om te komen tot een verzoening. Lachmon gaf er blijk van, dat de regering-Arron op geen enkele medewerking van de kant van de oppositie meer hoefde te rekenen. Daar komt bij, dat hij zich fel keerde tegen de resultaten van het in juni in Nederland gevoerde bilaterale overleg.
„Er is op geen enkel punt overeenstemming bereikt. Het enige wat zij zeggen is, dat we vertrouwen moeten hebben", zei Lachmon over het delegatieoverleg. „Door ons zo vast te leggen op die datum van 25 november voor de onafhankelijkheid hebben we ons zelf een ultimatum gesteld", zo vatte hij zijn kritiek op het bilateraal overleg samen. Volgens de oppositieleider hebben de Nederlandse onderhandelaars daar een goed gebruik van gemaakt.

Na de ondertekening van de luchtvaartovereenkomst, v.l.n.r. de ministers Bruma, Westerterp en Pieternella.

Lachmon zei te verwachten, dat er een exodus uit Suriname zal ontstaan, omdat de regeling van de nationaliteit discriminerend werkt voor degenen die in Suriname blijven. De ontwikkelingshulp, zo berekende hij, komt neer op *f* 3,2 miljard, die niet waardevast zijn, waardoor Suriname uiteindelijk slechts *f* 1,6 miljard zou krijgen.

Suriname wil uitstel rijksdebat

De Surinaamse Statenvoorzitter Wijntuin vroeg op 26 augustus aan Tweede-Kamervoorzitter Vondeling om uitstel van de behandeling van de rijkswet waarin de onafhankelijkheid van Suriname geregeld wordt. In reactie daarop verzocht dr. Vondeling, na het overleg van de Kamercommissie voor de West, op 27 augustus de heer Wijntuin uiterlijk in de avond van 28 aug. mee te delen, of een Surinaamse delegatie verwacht kon worden.

In de pogingen om tijdig te komen tot de aanwijzing van een Surinaamse delegatie was overigens inmiddels een nieuw element opgetreden. De stemming over de aanwijzing was geheel onmogelijk geworden door het wegblijven van de oppositie, die het door de gewijzigde stemmenverhouding in haar macht had de besluitvorming door de Staten te blokkeren door niet op vergaderingen te komen.

Op het „ultimatum" van dr. Vondeling reageerde Statenvoorzitter Wijntuin op 28 augustus met het verzoek om tien dagen respijt voor het samenstellen van een Surinaamse delegatie, om alsnog te proberen uit de politieke impasse te komen. Er werd eind augustus openlijk gepraat over de kansen van een nationaal „verzoeningskabinet" of minstens een wijziging in de samenstelling van het bestaande kabinet. Ook de mogelijkheid van nieuwe verkiezingen werd niet uitgesloten geacht.

Luchtvaartovereenkomst Nederland-Suriname

Op 25 juli ondertekenden de Nederlandse minister voor verkeer Westerterp, de Surinaamse minister van economische zaken Bruma en drs. Pieternella, gevolmachtigd minister van de Nederlandse Antillen een luchtvaartovereenkomst.
In deze eerste volkenrechtelijke overeenkomst tussen Nederland en Suriname wordt geregeld het aantal vluchten dat zal mogen worden gemaakt na 25 november, de Surinaamse onafhankelijkheidsdag en de tarieven die zullen gelden.
Als plaats voor ondertekening was gekozen het stadhuis van Breda omdat Suriname in 1667 — bij de Vrede van Breda — na het einde van de tweede Engelse Zeeoorlog — met Engeland werd geruild voor de kolonie Nieuw Amsterdam, het huidige New York.
Minister Bruma van Suriname hoopte dat de bekrachtiging van de overeenkomst in Paramaribo zou plaatsvinden. Hij zag de parafering als een begin van een nieuwe verstandhouding tussen Nederland en Suriname op basis van gelijkwaardigheid.
Overeengekomen is o.a. dat vliegtuigen van en naar Nederland niet meer dan 2500 stoelen mogen hebben: van en naar de Nederlandse Antillen niet meer dan 150.

In de overeenkomst staat een bepaling dat chartervluchten niet zullen worden toegestaan tenzij een voorafgaande goedkeuring is verleend.
In de overeenkomst is in een arbitrageregeling voorzien in geval er geschillen optreden. Als Bijlage is een routeschema toegevoegd. Hierbij wordt overeengekomen dat Nederland twee keer per week naar Suriname zal kunnen vliegen waarbij Nederland per keer 250 passagiers zal kunnen vervoeren. Voor Suriname geldt dezelfde regeling.
De normale opzegtermijn van een jaar is ook in deze overeenkomst te vinden. Verder is er geen bepaling betreffende het gebruik van bepaalde toestellen, een regel die men meermalen in dergelijke verdragen kan aantreffen. Nederland en Suriname zijn dus vrij om indien zij dat wensen een DC 8 of een DC 10 of welk ander toestel ook in te zetten.

SLM

Naast dit officiële verdrag is een overeenkomst tot samenwerking tussen KLM en SLM tot stand gekomen. In het kader van dit contract heeft de KLM zich bereid verklaard om de Surinaamse luchtvaartmaatschappij SLM een verlengde DC 8-63 in huurkoop ter beschikking te stellen om tot samenwerking te komen op de lijn Paramaribo-Amsterdam.

Oppositie boycot Staten

Bij de opening van het nieuwe zittingsjaar van de Surinaamse Staten op 1 sept. was de volledige VHP-fractie afwezig. Alleen oppositieleider Lachmon was met 5 collega's „symbolisch" aanwezig op een achterbankje.
Statenvoorzitter Wijntuin moest bij gebrek aan het quorum de plechtige vergadering voortijdig sluiten.
Gouverneur Ferrier had in zijn troonrede nog wel kunnen meedelen dat de soevereiniteitsoverdracht bepaald bleef op 25 november.
Op 4 september was wederom een huishoudelijke vergadering van de Staten uitgeschreven om tot de samenstelling van een delegatie naar de Koninkrijksvergadering te komen.
Wederom lukte dit, door afwezigheid van VHP en de twee dissidente NPS-leden Liesdek-Clarke en Lee Kon Fong (zie pag. 773/3) niet.
Namens de VHP-combinatie was een brief gestuurd naar voorzitter Wijntuin waarin werd gezegd dat men het „voorlopig niet opportuun vindt om een Statendelegatie aan te wijzen", alvorens er een goede grondwet en de minimum organieke wetgeving zijn. De voorzitter werd bij voorafgaande vergaderingen over dit onderwerp „een parlementair ongebruikelijke en vernederende bejegening" van de VHP verweten.

De oppositie zond ook een telegram naar premier Den Uyl dat als volgt ludde.
„Volk van Suriname kent uw principe van uitsluitend werken met regering die steunt op parlementaire meerderheid. Zoals bekend is realisatie onafhankelijkheid in Surinaamse parlement op oude voet niet meer mogelijk. Gaarne verneemt volk van Suriname of u in overeenstemming met uw principe bereid bent te handelen overeenkomstig wil van huidige meerderheid. Uw standpunt hieromtrent wordt in koninkrijksbelang tegemoet gezien."

Premier Den Uyl reageerde op het telegram toen hij 5 september verklaarde het niet gewenst te vinden tussenbeide te komen bij de politieke strijdvragen in Suriname.
Onze partner is, aldus Den Uyl, de Surinaamse regering en volgens normale parlementaire regels treedt een kabinet pas terug als er een parlementaire uitspraak is, wat niet het geval is bij afwezigheid van een quorum.

Regering-Arron verliest meerderheid

Op 6 september verloor de regering-Arron de meerderheid in de Staten toen de beide dissidente Statenleden Liesdek-Clarke en Lee Kon Fong een brief zonden aan de Statenvoorzitter met afschriften aan de minister-president en de gouverneur waarin zij het vertrouwen in de regering opzegden. Tot dan toe waren de uitgetreden Statenleden bereid geweest de regering te steunen in die gevallen die zij zelf nodig zouden oordelen.
In de brief staat dat prematuur is vastgehouden aan de datum van de soevereiniteits-overdracht, namelijk 25 november. Dat betekende volgens hen o.a. een verzwakking van de onderhandelingspositie ten aanzien van Nederland, de letterlijke vlucht van Surinamers uit hun land en een sociaal-economische chaos.
Men eiste nog steeds overleg met de politieke en functionele groepen om met hen de onafhankelijkheid goed voor te bereiden plus een behandeling van de Grondwet en organieke wetten in het parlement, alvorens de statutaire band met Nederland wordt verbroken.
„De thans zittende regering heeft geen parate meerderheid meer", constateert de brief. Men spreekt daarna meteen de hoop uit, dat de stap de soevereiniteitsoverdracht „in eenheid en vrede" zal bevorderen.
Op 7 september werd er een bijzondere partijraadsvergadering gehouden van de NPS, waar men zich over de ontstane situatie wilde beraden.
De partijraad betuigde zijn steun aan de ministers en de fractieleider, die per motie werden gemachtigd naar bevind van zaken te handelen.
Premier Arron deed in een rede een felle aanval op zijn dissidente partijgenoten. Hij vond dat zij niet over het lot van Suriname mochten beslissen.
„Deze regering heeft het vertrouwen van het Surinaamse volk maar ook van de Nederlandse regering.
Hij bleef vasthouden aan de 25ste november als datum voor de onafhankelijkheid en hij zei ook te allen tijde bereid te zijn de verkiezingen in te gaan.

Wijntuin wijst delegatie aan. Weigering oppositie

Om uit de impasse inzake de samenstelling van een officiële delegatie naar Den Haag te komen had Statenvoorzitter Wijntuin inmiddels voorgesteld een delegatie buiten de Staten om aan te wijzen, omdat de principebeslissing om naar Den Haag te gaan al in juli door het parlement was genomen.
In Nederlandse parlementaire kringen werd daar echter, gelet op de reacties uit die kringen, niet veel voor gevoeld omdat men vreesde dat de kans groot was dat een dergelijke delegatie geheel uit vertegenwoordigers van de regeringscoalitie zou bestaan.
Op 8 september vond er weer overleg plaats tussen Wijntuin en Lachmon. De laatste bleef bij zijn eis dat eerst over de grondwet en de organieke wetten gedebatteerd moest worden voordat men naar Den Haag zou gaan en wees ook het voorstel van Wijntuin af een paritair samengestelde delegatie te sturen.
Op 9 september deelde de Statenvoorzitter mee dat hijzelf een delegatie zou aanwijzen van zes tot zeven regeringsgetrouwe Statenleden.
Volgens zijn zeggen was hij Lachmon verregaand tegemoet gekomen door hem te beloven dat het ontwerp-grondwet eerst in de Staten behandeld zou worden, alvorens de Koninkrijksvergadering zou plaatsvinden, maar deze had toen geëist dat alvorens de grondwet behandeld zou worden een aantal organieke wetten ontworpen zou moeten worden.
Op 10 september deelde oppositieleider Lachmon mee dat de oppositie voor eigen rekening een afvaardiging naar Nederland zou sturen om de „Nederlanders te vertellen via radio, televisie en pers, hoe ondemocratisch voorzitter Wijntuin is opgetreden."

„Ik zal de Kamer ook een stuk laten toekomen met twintig handtekeningen, waarin staat dat de Statenmeerderheid

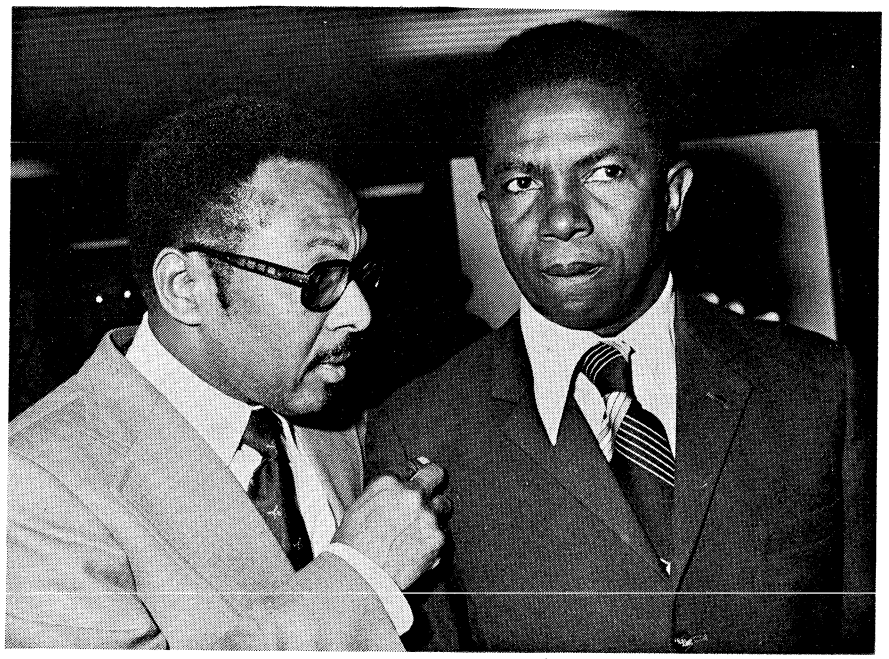

Statenvoorzitter Wijntuin (r.) en gevolmachtigde minister, thans ambassadeur van Suriname in Nederland Van Eer.

deze mensen niet heeft aangewezen", zei mr. Lachmon. „Dan wil ik zien hoe het parlement daarop zal reageren. Onze rijksgenoten in Nederland zullen wij, niet als delegatie van de Staten maar als individuele parlementariërs, laten weten hoe nu al met de wetten wordt omgesprongen".
Mr. Lachmon legde er opnieuw de nadruk op, dat hij eerst de grondwet en de organieke wetten behandeld wil zien, voor de onafhankelijkheid wordt geproclameerd. „Heilig is de grondwet van een land, niet een datum", zei hij.
„Wanneer men stelt dat 25 november in de wereld bekend is, en dat wij ons bij uitstel belachelijk maken, dan wil ik voorzitter Wijntuin vragen hoeveel landen eigenlijk weten, dat we 25 november onafhankelijk worden. En zullen wij niet erger belachelijk gemaakt worden, als de landen weten, dat wij niet eens een grondwet hebben behandeld of de minimum juridische voorzieningen hebben getroffen? Als wij daarvoor de datum verschuiven met, laten we zeggen twee, drie weken, dan geloof ik dat wij meer respect in de wereld zullen krijgen, dan wanneer wij in een chaotische toestand geraken, door toch naar die 25ste november te blijven streven".

Op 15 september werd bekendgemaakt dat voorzitter Wijntuin zelf een lijst zou maken van Surinaamse parlementariërs die naar Nederland zouden gaan en dat hij daarbij plaats zou inruimen voor de oppositie. Het zou een paritair samengestelde delegatie moeten worden waarbij de oppositie dan zelf de eigen leden zou moeten benoemen. Als de oppositie zou blijven weigeren zou de delegatie bestaan uit de zeven afgevaardigden van de regeringscoalitie.
Op 16 september vond er een gesprek plaats tussen premier Arron, VHP-leider Lachmon, Statenvoorzitter Wijntuin en de fractieleider van de regeringscoalitie NPK, Rufus Nooitmeer, om uit de impasse te geraken.
Uit het gesprek resulteerde de toezegging van Lachmon dat ook hij en zijn partij vasthielden aan 25 nov. als datum voor de onafhankelijkheid, mits eerst de grondwet en enkele organieke wetten in de Staten worden behandeld.
In dat geval was zijn partij bereid mee te gaan naar Nederland om daar in het koninkrijksdebat mee te werken aan de ontbinding van het statuut. Drie tot vijf maanden na de onafhankelijkheid zouden dan in Suriname verkiezingen moeten worden gehouden.
Premier Arron verklaarde na afloop van het gesprek dat het niet de resultaten had opgeleverd die hij ervan verwacht had.
Hij had vnl. bezwaar tegen de eis van Lachmon de datum van de verkiezingen in de grondwet op te nemen terwijl hij ook de eis dat de dissidente NPS-leden in de delegatie opgenomen moesten worden onaanvaardbaar vond.
Oppositieleider Lachmon reageerde hierop met de verklaring dat de houding van de premier hem tegenviel: „de heer Arron reageert als een partijpoliticus en hij zou een staatsman moeten zijn". Zijn partijstrijd voert hij over de hoofden van Suriname heen".
Lachmon zei ook nog dat de VHP geen antwoord zou geven op het verzoek van Statenvoorzitter Wijntuin om zeven namen te geven voor de delegatie.

Bemiddelingspogingen in Willemstad

Inmiddels waren van verschillende kanten bemiddelingspogingen ondernomen om uit de impasse te raken. Eén van die pogingen was die van de Nederlandse TK-voorzitter dr. Anne Vondeling, die omstreeks 20 september op de Nederlandse Antillen verbleef om de procedure voor de behandeling van de rijkswet tot ontbinding van het Statuut te bespreken en die voor die gelegenheid de VHP-fractieleider Lachmon en NPK-leider Nooitmeer uitnodigde. Zij reisden op 21 september voor overleg naar Willemstad. Ook Statenvoorzitter Wijntuin reisde naar de Antillen. Op 23 sept. werd een communiqué uitgegeven waarin stond dat de voorzitters van de parlementen van Nederland, Suriname en de Nederlandse Antillen het zinvol vonden de resultaten van nader beraad tussen de politieke partijen in Suriname af te wachten alvorens definitieve conclusies te trekken uit de besprekingen die zij in Willemstad hadden gevoerd met de Surinaamse fractieleiders Lachmon en Nooitmeer.

Gezegd werd dat de voorzitters „openhartige" voorlichting hebben gekregen van de Surinaamse fractieleiders over hun opvattingen over de datum voor de behandeling in Den Haag van de rijkswet die de onafhankelijkheid van Suriname moet regelen.
In Willemstad is gesproken over de moeilijkheden over de aanwijzing van de gedelegeerden voor de Surinaamse delegatie. Naar het zich laat aanzien zal nader beraad over deze kwestie tussen de fracties in Paramaribo de volgende week kunnen worden afgesloten, aldus het communiqué.

Kamervoorzitter Vondeling verklaarde bij terugkeer uit de Antillen op Schiphol op 24 sept. dat het kamerdebat over de onafhankelijkheid van Suriname door zou gaan zelfs al zou er geen delegatie van de Surinaamse Staten naar Den Haag komen om aan het debat mee te werken.
Op 26 september ondernam Statenvoorzitter Wijntuin een, naar hij zelf noemde, „laatste poging om uit de impasse te komen".
Hij had daartoe alle fractieleiders van het parlement bijeen geroepen. Wijntuin noemde het „de afronding van de besprekingen die wij op de Antillen hebben gevoerd". „Als het

weer niet lukt trek ik mijn handen er helemaal van af, dan moeten de anderen — de regering, andere bemiddelaars het maar doen. Mijn taak is dan nog een delegatie naar Den Haag samen te stellen, dat gaat in ieder geval door".

Het gesprek leverde overigens geen resultaat op omdat Lachmon bij zijn eisen bleef eerst de grondwet te behandelen alvorens naar Den Haag te gaan.

„De huidige politieke crisis is vercorzaakt", zo hield Lachmon zijn collega's en Statenvoorzitter Wijntuin voor, „door de ondemocratische houding van de regering, die weigert consequenties te trekken uit het feit, dat zij niet meer door de meerderheid van de Statenleden wordt gesteund".

„Juist om deze verkrachting van algemeen geldende parlementair-democratische conventies, heeft de meerderheid der Statenleden willen tonen, dat de regering steunt op een minderheid der Staten, waardoor er geen quorum was om zelfs de begroting in te dienen. Derhalve ligt alle schuld bij de NPK en de minderheidsregering en wijzen wij het verwijt van Statenvoorzitter Wijntuin met nadruk van de hand", aldus de verklaring van de VHP.

NPK-fractieleider Nooitmeer zei in een reactie op het gesprek dat de regering niets anders over bleef dan eenzijdig de onafhankelijkheid uit te roepen. „De oppositie wenst kennelijk geen enkele medewerking te verlenen aan de realisering van de onafhankelijkheid. Het proces naar de onafhankelijkheid op 25 nov. is niet meer stop te zetten en die zal naar mijn mening in ieder geval doorgaan. Wij zijn van oordeel dat de onafhankelijkheid een „must" is voor dit land. Na 21 jaar statuut kan die band worden verbroken en wel op de door ons vastgestelde datum".

Lachmon in Nederland

Oppositieleider Lachmon arriveerde op 29 september in Nederland om naar hij zei de Nederlandse politici en het volk te vragen „de democratie in Suriname ook na de onafhankelijkheid te behouden".

Hij zei dat de voltallige oppositiefractie alsmede de fractie van de drie dissidente Statenleden ook naar Nederland zouden komen.

Hierdoor werd het werk van de Surinaamse Staten volledig lamgelegd, omdat het quorum voor een vergadering ontbrak.

Statenvoorzitter Wijntuin zei in een reactie op deze daad van Lachmon dat in de toekomst, als de oppositie volhardde in zijn boycot van het parlementaire werk mogelijk „een nieuwe, nog ongeschreven parlementaire regel" gehanteerd zou moeten worden.

Niet alle leden van de oppositie waren het eens met de actie van Lachmon. Het VHP-Statenlid ir. Hindorie gaf een verklaring uit waarin hij zich geen voorstander betoonde van de buitenparlementaire actie van zijn fractieleider, maar later deelde hij mee toch naar Nederland te gaan uit „solidariteit en respect voor het fractiestandpunt".

Arron doet concessies, afwijzing door oppositie, delegatie samengesteld

In een nieuwe poging de samenwerking van de oppositie te verkrijgen maakte Statenvoorzitter Wijntuin op 30 september bekend dat er twee concessies werden gedaan aan de oppositie: eerst zou de grondwet door de Staten worden behandeld en vastgesteld, voordat het Koninkrijksdebat zou worden gehouden en verder zou de groep van drie Statenleden die de regeringscoalitie

V.l.n.r. Lee Kon Fong, mevr. Liesdek-Clarke en J. Lachmon.

Ir. Hindorie

hebben verlaten, mevrouw Liesdek-Clarke, Lee Kon Fong en de Javaan Somohardjo als een officiële fractie van de Staten worden erkend, echter niet onder de naam „NPS-fractie".

De driemansfractie op dat moment in Nederland wees de concessies bij monde van mevrouw Liesdek-Clarke op 1 oktober af. Zij zei er niet aan te denken een andere naam te kiezen om daarmee erkend te worden als gesprekspartner.

Premier Arron verklaarde daarop dat onverkort zou worden vastgehouden aan 25 november als onafhankelijkheidsdatum en dat bij blijvende halsstarrigheid van de oppositie om aan de realisering mee te werken in samenwerking met de Nederlandse regering bekeken zou worden welke maatregelen genomen zouden worden. Op 3 oktober werd in Paramaribo bekendgemaakt dat Statenvoorzitter Wijntuin de zeven leden van de regeringscoalitie had aangewezen om zitting te nemen in de delegatie die in Nederland de behandeling van de rijkswet tot verbreking van het statuut zouden bijwonen. Hij had de zeven plaatsen bestemd voor de oppositie nog niet ingevuld.

Oppositie eist vorming overgangskabinet

Op 5 oktober kwam de gezamenlijke oppositie met een nieuwe eis.

In een door mevrouw Liesdek-Clarke uitgegeven verklaring werd gevraagd aan de politieke partijen in het Surinaamse parlement de vorming van een overgangskabinet te gaan bespreken. Dit zou de onafhankelijkheid op 25 november moeten

voorbereiden. Dit gesprek zou in Nederland gevoerd moeten worden. Het te vormen overgangskabinet zou ook spoedig overeenstemming over het ontwerp van de Surinaamse grondwet moeten bereiken. Volgens de verklaring moest het mogelijk zijn eerst de grondwet te behandelen voordat het ontwerp van de rijkswet voor de onafhankelijkheid van Suriname aan de orde zou komen.

Bij de behandeling van dit wetsontwerp zou een Surinaamse delegatie moeten zijn die representatief is voor de verhoudingen in de Staten.

Op 6 oktober vond er een gesprek plaats tussen Lachmon en premier Den Uyl en de minister van binnenlandse zaken De Gaay Fortman.

Over het besprokene werd niets meegedeeld.

Op 7 oktober maakte TK-voorzitter Vondeling bekend dat het debat in het Koninkrijksparlement over de rijkswet tot onafhankelijkheid van Suriname op 21 oktober zou plaatsvinden.

Inmiddels bevond zich de voltallige VHP-fractie en de driemansfractie van mevr. Liesdek-Clarke in Nederland, maar op 10 oktober werd bekendgemaakt dat dezen zo spoedig mogelijk weer naar Suriname zouden terugreizen om het parlementaire werk weer mogelijk te maken.

Op 13 oktober keerde Lachmon naar Suriname terug. Bij zijn vertrek zei hij dat hij zou proberen met Arron tot een akkoord te komen. Het gaat daarbij om het behoud van de democratie, aldus Lachmon.

Als de Surinaamse regering niet bereid was een compromis met de oppositie te sluiten zou Lachmon een Statenvergadering bijeen roepen en die zou dan een tweede delegatie moeten samenstellen, die het Kamerdebat in Nederland zou gaan bijwonen, zo zei Lachmon. „Kamervoorzitter dr. Vondeling zal in dat geval moeten kiezen tussen de delegatie van de regeringscoalitie en die van ons", aldus Lachmon.

Tegelijk met Lachmon reisde de gehele VHP-fractie naar Suriname terug.

Hindorie onttrekt zich aan partijdiscipline

De krachtenverhouding in de Staten veranderde plotseling toen het Statenlid voor de VHP, ir. George Hindorie, op 14 oktober bekend maakte dat hij de politieke impasse wilde doorbreken met terzijdestelling van de partijdiscipline in de VHP. Hij zei het werk in de Staten weer op gang te willen brengen, waardoor Suriname „een redelijk goede grondwet" kan krijgen.

Door de actie van Hindorie verloor de oppositie haar meerderheid in de Staten.

Lachmon reageerde op het initiatief van Hindorie door te verklaren dat er niets nieuws was gebeurd en dat ook andere VHP'ers bereid waren het parlementarie werk weer op gang te brengen.

Op 17 oktober deelde Lachmon mee dat de VHP deel zou nemen aan de door Statenvoorzitter Wijntuin samengestelde delegatie voor het Koninkrijksdebat in Den Haag. De oppositieleider voegde daar aan toe: „Maar de delegatie is onconstitutioneel samengesteld, daar zal ik de Kamer op wijzen".

Lachmon zei verder dat de VHP 2 van de 7 toegewezen plaatsen in de delegatie beschikbaar zou stellen aan de dissidente driemansfractie van de NPS.

Lachmon werd in zijn kritiek over de totstandkoming van de delegatie bijgevallen door de Antilliaanse Staten. Ook zij waren van mening dat de delegatie op onconstitutionele wijze, d.w.z. niet door een formeel besluit van de Staten, was samengesteld. Zij besloten hierop geen afvaardiging naar het Koninkrijksdebat te sturen.

Debat Koninkrijksparlement over wijziging Statuut

Op 21, 22 en 23 oktober vond in het gebouw van de Tweede Kamer der Staten Generaal het debat plaats van het Koninkrijksparlement over het wetsontwerp tot wijziging van het Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden, inhoudende beëindiging van de statutaire band met Suriname.

Van Surinaamse zijde waren daartoe aanwezig de gedelegeerden J. H. Adhin, R. Amat, G. H. Arichero, M. T. J. Bean, F. M. Derby, J. Gadden, J. Lachmon, mevrouw A. J. Liesdek-Clarke, L. Mungra, R. B. R. Nooitmeer, M. S. A. Nurmohamed, O. R. Rodgers, S. P. Somohardjo, S. H. R. Vreede en E. L. A. Wijntuin. Aan het begin van het debat protesteerden zowel Lachmon als mevr. Liesdek-Clarke tegen de wijze waarop de delegatie was samengesteld. Beiden zeiden dat de oppositie zich gedwongen zag „onder protest" naar Den Haag te komen. Statenvoorzitter Wijntuin verwierp de kritiek met de opmerking dat hij niet in strijd met het reglement van orde had gehandeld en dat de oppositie hem bij pogingen om een vergadering uit te schrijven heeft gedwarsboomd.

Op 23 oktober voerde premier Den Uyl het woord. Hij sprak namens de Koninkrijksregering het vertrouwen uit in wat zich in de onafhankelijke republiek Suriname zou gaan voltrekken.

De Nederlandse regering heeft er overwegend bezwaren tegen, vervolgde de minister-president, dat verder zou worden gespeculeerd of tussen de regeringen zou worden gesproken over de mogelijkheid van een eenzijdige onafhankelijkheidsverklaring. Daarvoor is geen enkele reden. Nederland heeft geen enkele mededeling gekregen als zou de Surinaamse regering de afspraken over de beëindiging van het Koninkrijksstatuut door overleg en door een parlementaire procedure willen veranderen, aldus premier Den Uyl.

De minister-president waarschuwde dat de Nederlandse regering het waarborgen van rechten en vrijheden in de toekomstige republiek Suriname niet kan afdwingen. „Misschien is dit de vloek van het eens een koloniale mogendheid te zijn geweest. Wij kunnen het verleden niet ongedaan maken. Wel kunnen wij door onze voorstellen en door deze parlementaire behandeling een bijdrage leveren tot het gestalte geven van een parlementaire democratie in Suriname."

Over de kritiek die van verschillende kanten tijdens het Kamerdebat was geuit dat de Nederlandse regering in bepaalde situaties niet heeft ingegrepen in de ontwikkeling in Suriname, zei Den Uyl dat het afdwingen van zo wezenlijke zaken als hoe mensen met elkaar omgaan niet binnen de macht van de Nederlandse regering ligt.

In antwoord op het beroep van de Surinaamse oppositieleider Lachmon om ook na de onafhankelijkheid een oogje in het zeil te houden, wees Den Uyl erop dat Nederland geen machtsmiddelen heeft een vredig samenleven in een multiraciale samenleving af te dwingen.

De minister-president weersprak dat de Nederlandse regering onvoldoende overleg zou hebben gehad met de Surinaamse oppositie en andere groeperingen in Suriname.

Hij wees op het verschil tussen het onderhouden van contacten, wat de Nederlandse regering in voldoende mate heeft gedaan, en het onderhandelen, wat om een volstrekte vertroebeling van de verhoudingen te voorkomen, moet gebeuren tussen de regeringen. Dit laat onverlet, aldus Den Uyl, of de Surinaamse regering een ideale procedure heeft gevolgd in het eigen land. Maar daarover matig ik mij geen oordeel aan aldus premier Den Uyl.

(NRC/H'blad, De Volkskrant, ANP, Handelingen TK, Politiek Overzicht, Surinaams Nieuws)

Voortzetting volgende aflevering

Uitgevers: Int. Uitg. en Handelmij „Systemen Keesing" B.V., Ruysdaelstraat 71-75, Amsterdam - N.V. Algemene Uitgeverij Keesing, Keesinglaan 2-20, B 2100 Deurne-Antwerpen.

ZUIDMOLUKSE GIJZELINGSACTIES

Op 2 dec. te 10.10 u. werd de Intercitytrein van Groningen naar Amsterdam even buiten het Drentse plaatsje Beilen bij Wijster overvallen door zeven Zuidmolukkers. Machinist J. Braam en even later de dpl. soldaat Leo Bulter werden hierbij neergeschoten. Daarna hielden de Zuidmolukkers de treinpassagiers gegijzeld.

Op 4 dec. te 12.20 u. hebben zes Zuidmolukkers het Indonesische consulaat-generaal in Amsterdam overvallen. De aanwezigen, Indonesiërs en Nederlanders, werden door de Zuidmolukkers gegijzeld.

Beide gewelddadige acties hielden verband met het streven van de meerderheid van de in Nederland woonachtige Zuidmolukkers naar erkenning van een onafhankelijke republiek der Zuid-Molukken, de Republik Maluku Selatan (RMS).

Achtergrond

De gebeurtenissen in Wijster en Amsterdam hebben hun wortel in Nederlands koloniale verleden in Indonesië. Reeds vroeg werd Nederlands gezag uitgeoefend in de Molukken. De bevolking is gekerstend en werd ingeschakeld bij het handhaven van het Nederlandse bewind. Molukkers waren soldaten en onderofficieren in het koloniale leger in Nederlands-Indië (officiersrangen stonden voor hen niet open). Zij zijn tot het laatst toe loyaal gebleven jegens het Nederlandse gezag.

Toen op 27 dec. 1949 de soevereiniteit werd overgedragen (pag. 8507/1 e.v.-1949) gebeurde dat aan de Verenigde Staten van Indonesië — een federale republiek, bestaande uit 16 deelstaten. Deze constructie was in het overleg met Nederland, op Nederlandse aandrang tot stand gekomen. Het werd echter snel duidelijk, dat de deelstaat Republiek Indonesië met de hoofdstad Djokjakarta op Java van deze constructie af wilde en een eenheidsstaat wilde vestigen.

De Zuid-Molukken maakten ten tijde van de soevereiniteitsoverdracht deel uit van de deelstaat Negara Indonesia Timur (Oost-Indonesië). De Zuid-Molukken waren in 1947 tot de deelstaat Oost-Indonesië toegetreden, waarbij de Zuid-Molukkenraad — een vertegenwoordigend lichaam van de Zuidmolukse eilanden — zich het recht voorbehield weer uit te treden, wanneer onvoldoende rekening zou worden gehouden met de Zuidmolukse belangen. Op 25 april 1950 werd op Ambon, op een congres, waarop 6000 bewoners aanwezig waren, de republiek der Zuid-Molukken, de Republik Maluku Selatan, geproclameerd.

Per decreet van 8 mei 1950 is de deelstaat Oost-Indonesië opgegaan in de eenheidsstaat Indonesië. Verzet hiertegen werd met wapengeweld neergeslagen. Bij gevechten in Makassar, de hoofdstad van Celebes, kwamen ong. 1000 burgers om het leven. De regering van Oost-Indonesië schikte zich daarop in de nieuwe situatie. In de Zuid-Molukken bleef evenwel verzet, waarbij men zich beriep op de Nederlands-Indonesische akkoorden. De Indonesische regering blokkeerde de eilandengroep op 22 mei 1950. Op 13 juli werd Boeroe aangevallen en op 28 sept. volgde de aanval op Ambon, waarbij de Indonesische soldaten werden aangevoerd door de Nederlandse Koninklijke Pakketvaart Maatschappij (KPM). De strijd op Ambon duurde ruim een week; daarna week de regering van de RMS o.l.v. president Manuhutu uit naar Ceram, waar de strijd werd voortgezet. Eén van de verzetsleiders was minister van justitie mr. dr. Christiaan Soumokil, die later president Manuhutu zou opvolgen. Het verzet op Ceram is lang volgehouden; volgens Zuid-Molukkers in Nederland bestaan nu nog verzetskernen op het eiland.

President Soumokil is in 1963 door een Indonesische patrouille gearresteerd en naar Djakarta overgebracht. In 1966 is hij in opdracht van de Indonesische president Soeharto geëxecuteerd. Als president van de RMS werd hij toen opgevolgd door de in Nederland verblijvende ir. Manusama.

Een ander probleem was de kwestie van de Molukse leden van het Koninklijk Nederlands-Indische Leger (KNIL). Na de soevereiniteitsoverdracht moest het KNIL ontbonden worden. Op Java bevonden zich toen rond 4000 Ambonese KNIL-militairen, die vreesden door de Republiek Indonesië slecht behandeld te zullen worden.

Deze militairen wilden het liefst op Ceram gedemobiliseerd worden, waar het verzet nog doorging. Dit werd door de Indonesische regering geweigerd; die wilde de demobilisatie wel op Ambon toestaan, waar het verzet was neergeslagen. Dit wensten de betrokken militairen echter niet; ook weigerden zij demobilisatie op Java. Namens hen spande toen mr. K. T. M. van Rijckevorsel een proces aan tegen de Staat der Nederlanden, waarin verlangd werd de militairen en hun familieleden naar Nieuw-Guinea over te brengen. Tot en met de Hoge Raad verloor de Staat dit proces. Bij uitspraak van 21 dec. 1950 werd de Staat der Nederlanden verboden de demobilisatie binnen Indonesië te doen plaats vinden.

De Nederlandse regering besloot daarop per dienstorder van 2 febr.

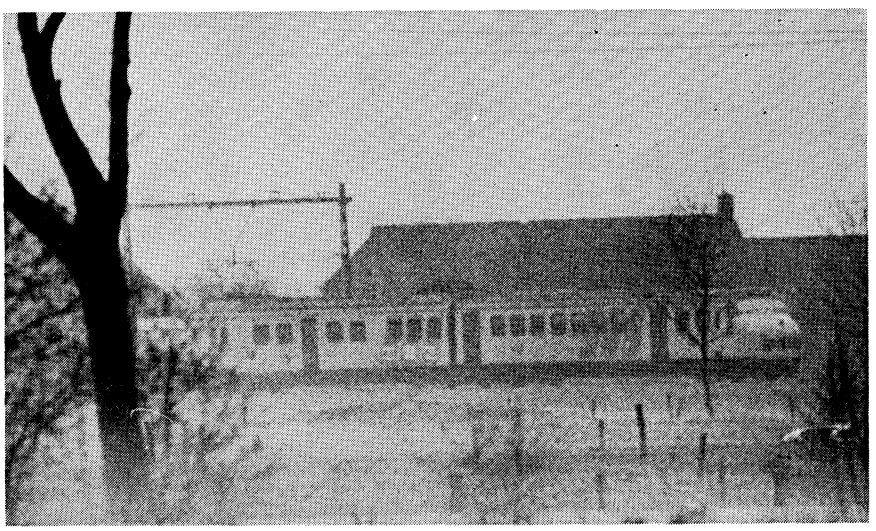

De gekaapte trein bij Wijster.

1951 de militairen en hun gezinsleden tijdelijk naar Nederland over te brengen. De militairen hadden toen een tijdelijk dienstverband bij de Nederlandse landmacht. Na aankomst in Nederland werden zij m.i.v. 9 mei 1951 uit de Nederlandse dienst ontslagen.
Daarmee was een groep militante aanhangers van de RMS naar Nederland overgebracht. Zij weigerden zich hier te assimileren en bleven strijden voor hun ideaal van een onafhankelijke republiek der Zuid-Molukken; de oude generatie met vreedzame middelen; de jongeren, voor het merendeel in Nederland geboren, vaak met geweld.

Eerdere gewelddadige acties

Sinds de executie van mr. Soumokil door de regering-Soeharto zijn de Zuid-Molukkers tot hardere acties overgegaan. Militante groeperingen als De Vrije Zuidmolukse jongeren en het Zuidmolukse Bevrijdingsfront vestigden met geweld de aandacht op hun eis voor een vrije Republiek der Zuid-Molukken. Wij brengen de volgende acties in herinnering:

- In de nacht van 26 op 27 juli 1966 werd brand gesticht in de Indonesische ambassade in Den Haag uit protest tegen de dood van Soumokil, kort na de aankomst in Nederland van diens weduwe, mevr. J. Soumokil.

- Op 31 aug. 1970 hebben 33 jonge Zuid-Molukkers de residentie van de Indonesische ambassadeur in Nederland 11 uur lang bezet gehouden. Zij probeerden hiermee een gesprek af te dwingen tussen de Indonesische president Soeharto, die de volgende dag in Nederland zou arriveren, en de Zuidmolukse leider ir. Manusama. Bij de bezetting is een politieman doodgeschoten.

- In april 1974 werd het in het Amsterdamse kantoor van de Indonesische luchtvaartmaatschappij Garoeda brand gesticht. Een dag later werd een vergeefse poging gedaan om de Indonesische consul-generaal in Amsterdam te gijzelen.

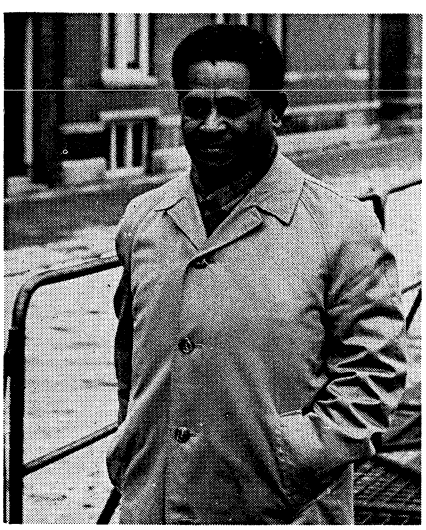

Ds. S. Methiari

Ir. J. A. Manusama

- In dec. 1974 slaagde de Haagse politie erin een botsing tussen pro-Indonesische Zuid-Molukkers en demonstranten voor de RMS te voorkomen. De RMS-aanhangers trokken daarop naar het Vredespaleis, waar voor een half miljoen gulden schade werd aangericht.

- Op 1 april van dit jaar onthulde het hoofd van het Arnhemse parket, dat een Zuidmoluks plan om paleis Soestdijk te bezetten en de koningin te gijzelen voorkomen was. In totaal werden 42 Zuid-Molukkers gearresteerd. Op 10 juni werden de zeventien hoofdverdachten veroordeeld tot straffen, variërend van één tot vijf jaar. Tegen het vonnis is beroep aangetekend. Op 4 dec. deed het gerechtshof in Arnhem uitspraak in hoger beroep, waarbij de straffen lager uitvielen dan in eerste instantie. In twee gevallen, waarin eerder gevangenisstraffen gegeven waren, volgde nu vrijspraak. De toegedeelde gevangenisstraffen varieerden van een half tot vijf jaar.

Chronologie van de gijzelingen

Onderstaand een chronologisch overzicht van de twee Zuidmolukse gijzelingsacties in Wijster en Amsterdam.

WIJSTER

Op 2 dec. wordt de trein Groningen-Amsterdam in Drente bij Wijster gekaapt door zeven Zuid-Molukkers. Bij de overval doden zij de machinist. Later schieten zij ook de soldaat Leo Bulter dood. De twee lijken worden uit de trein gegooid; zij zullen enkele dagen buiten blijven liggen.
Volgens de NS waren er ten tijde van de kaping zeker 62 mensen in de trein.
Enkele uren na de kaping worden twee vrouwen en een kind vrijgelaten. Zij krijgen de eisen van de kapers mee. Er wordt niet meer van bekend, dan dat de kapers een autobus verlangen, waarmee zij naar Schiphol vervoerd willen worden. Daar moet een vliegtuig klaar staan. Uit andere bron werd duidelijk, dat de kapers daarmee naar Oost-Timor wilden vliegen, waar zij zich bij het Fretilin wilden aansluiten.
In Beilen werd een beleidscentrum ingericht en in Den Haag een crisiscentrum. In Den Haag was vice-premier en minister van justitie Van Agt de centrale figuur. Het centrum werd verder bemand door premier Den Uyl, minister De Gaay Fortman van binnenlandse zaken en minister Van der Stoel van buitenlandse zaken. De laatste onderhield contact met de Indonesische ambassade.
In de vooravond wist de heer R. H. de Groot uit de trein te ontsnappen. Hem was verteld, dat hij de volgende zou zijn, die zou worden doodgeschoten. Na invallen van de duisternis wisten nog eens drie gijzelaars te ontsnappen.
In de ochtend van 3 dec. werd opnieuw een gijzelaar vrijgelaten, die nieuwe eisen bij zich had. Minister Van Agt verklaarde, dat de Zuid-Molukkers — met of zonder gijzelaars — onder geen beding het land zouden mogen verlaten. Ir. Manusama begint een eerste poging tot onderhandelen. Hij spreekt een kwartier met de kapers. Er wordt voor de eerste maal voedsel naar de trein gebracht.
's Avonds om half zeven ontsnappen achttien mensen uit het achterste treinstel, waarin zich geen kapers bevinden. Onder hen bevindt zich de treinconducteur.
Op 4 dec. stellen de kapers nieuwe eisen en zij verbinden er een ultimatum aan. Het dreigement wordt uitgevoerd. De kapers schieten de heer E. J. Bierling dood en gooien het lijk uit de trein.

Aan ds. Methiari en diens schoonzoon Pessereron geven de kapers een verklaring ter publikatie mee, waaruit wij het volgende citeren:

„Volk van Nederland, wij hopen hiermee u allen wakker te schudden en het onrecht aan te zien, die uw regering ons, Zuidmolukkers tot nu toe heeft aangedaan. Deze door ons gepleegde daad mag u niet als een vergeldingsactie zien, maar als een daad, die om rechtvaardigheid schreeuwt. Waarom wij gewone burgers gijzelen is hierom, omdat zij zich niet tegen hun regering hebben gericht toen deze ons 25 jaar geleden en tot nu toe groot onrecht aandoet. En om te tonen dat, wat hier gebeurt daar op de Zuid-Molukken elke dag kan gebeuren met ons volk wanneer zij hun protest laten horen aan de Indonesische regering. En ook omdat het Nederlandse volk haar stem niet heeft laten horen toen op 25 november 1975 koningin Juliana gezegd had, dat ieder volk recht heeft op onafhankelijkheid. Terwijl wij al een kwart eeuw er naar streven.
25 jaar lang hadden wij langs een niet gewelddadige weg gestreden voor onze onafhankelijkheid, maar het kon niet baten. Hiervoor zijn de Indonesische en zijn imperialisme en ook de Nederlandse regering met zijn bewuste blokkade van al de wegen, die tot een vreedzame oplossing kunnen leiden de schuldigen; met andere woorden, de Indonesische en de Nederlandse regering hebben in feite door hun onrechtvaardige handelingen ons tot deze daad doen overgaan . . ."

Later op de dag worden nieuwe eisen bekend: De Nederlandse regering moet erkennen de Zuid-Molukkers groot onrecht te hebben aangedaan en de zaak voor de VN brengen. Ook wordt vrijlating van gevangen zittende Zuid-Molukkers geëist.
Volgens de NS zijn er nog 35 mensen in de trein. Op 5 dec. worden de drie lijken

geborgen. In de trein vindt een explosie plaats; een gijzelaar wordt licht gewond; een kaper loopt zware verwondingen op; hij wordt naar een ziekenhuis gebracht. Op 6 dec. zegt minister van Agt de indruk te hebben, dat de gijzeling in Wijster in een rustiger vaarwater gekomen is. Op 7 dec. komen vier contactpersonen, o.w. Manusama, uit de trein terug met twee vrijgelaten gijzelaars.
De volgende dagen gebeurt er niet veel meer. Op 11 dec. worden weer twee gijzelaars vrijgelaten; de volgende dag een 17-jarig meisje. Het ministerie van justitie denkt, dat er nog 25 mensen in de trein zijn.
Op 14 dec. komt er een einde aan de gijzeling. De treinkapers laten de overgebleven gijzelaars — het blijken er 23 te zijn — vrij en zij geven zich over aan de politie.

AMSTERDAM

Op 4 dec. om tien minuten voor half een overvallen zes Zuidmolukkers het Indonesische consulaat aan de Brachthuyzerstraat in Amsterdam. In het gebouw zouden zich zestig mensen bevinden, o.w. leerlingen van de in het gebouw gevestigde lagere school en MAVO. Een aantal consulaire ambtenaren wist te ontsnappen door zich langs een koord uit het raam naar beneden te laten zakken. Toen op hen geschoten werd, lieten zij zich vallen. Eén man sprong uit een raam naar de straat, tien meter lager. Op 9 dec. is hij aan zijn verwondingen bezweken.
In het hoofdbureau van politie werd een crisiscentrum ingericht o.l.v. burgemeester Samkalden.
In de nacht van 4 op 5 dec. lieten de bezetters vijf kinderen vrij, nadat zij een TV-toestel, een radio en een megafoon ontvangen hadden.
In de ochtend van 5 dec. heeft een Indonesische man een half uur lang geblindoekt met een koord om de nek op het consulaat gestaan. Na overleg tussen de bezetters en het crisiscentrum is hij naar binnen gehaald.
De volgende dagen zijn geleidelijk, groepsgewijze, steeds weer kinderen vrijgelaten, naarmate aan de eisen van de kapers tegemoet gekomen werd. De laatste vier kinderen werden op 8 dec. vrijgelaten, nadat de Zuidmolukse ds. Methiari gesproken had met de chef politieke zaken van de Indonesische ambassade, Soerjadi. De bezetters hadden verlangd, dat ds. Methiari een onderhoud met de Indonesische ambassadeur zou worden toegestaan. Deze weigerde echter ds. Methiari te ontvangen. Daarop verklaarde de heer Soerjadi zich tot een gesprek bereid.
Op 8 dec. is ook de gegijzelde heer Saka Datuk vrijgelaten, hij was degene, die op 5 dec. op het balkon gestaan had; daarbij had hij een longontsteking opgelopen.
Op 9 dec. werd de heer J. P. Dardede uit Den Haag vrijgelaten. Hij is hartpatiënt. Aangenomen wordt, dat zich sindsdien nog 26 gijzelaars in het consulaat bevinden.
Ook werden op 9 dec. eisen van de bezetters bekend gemaakt, die dezelfde strekking hadden als de eisen van de kapers in Wijster.
Sindsdien hebben zich in Amsterdam geen nieuwe ontwikkelingen voorgedaan. Het contact tussen de bezetters en het crisiscentrum is beperkt tot voedselleveranties. Het consulaat blijft bezet. De Nederlandse overheid weigert aan de eisen van de bezetters toe te geven. (NRC/H'blad, ANP, Vrij Nederland, Het Parool)

INTERNATIONALE ZAKEN

ALGEMEEN

ZESDE CONFERENTIE MINISTERS VAN BUITENLANDSE ZAKEN ISLAMITISCHE LANDEN

Van 12-16 juli vond in de Saoedi-Arabische hoofdstad Djeddah de zesde conferentie plaats van de ministers van buitenlandse zaken van Islamitische landen. Aanwezig waren ministers uit 40 staten, terwijl ook een delegatie van de Palestijnse bevrijdingsorganisatie PLO de conferentie bijwoonde. (Vijfde conferentie zie pag. 563/2 e.v.-1974).
Eén van de besluiten van de conferentie was, dat gestreefd zou worden naar verwijdering van Israël uit de Verenigde Naties. Deze resolutie, gebaseerd op ontwerpen van Syrië en de PLO, werd unaniem aanvaard. Er werd verder in de resolutie op aangedrongen, dat alle Islamitische staten de politieke, economische en culturele betrekkingen met Israël zouden afbreken als reactie op Israël's weigering de VN-resoluties na te komen, waarin werd opgeroepen tot een Israëlische terugtrekking uit de bezette Arabische gebieden. (Van de op de conferentie aanwezige Islamitische landen heeft Turkije volledige diplomatieke betrekkingen met Israël, terwijl Perzië en Israël consulaire betrekkingen onderhouden).
In de resolutie werd ook aangedrongen tot teruggeven van de Arabische sector van Jeruzalem. Hierover werd o.m. gezegd:

„De kwestie-Jeruzalem zal nooit voorwerp van enig compromis of concessies zijn. De conferentie-naties hebben besloten de noodzakelijke financiële hulp uit te breiden om een Arabische en Islamitische aanwezigheid in de Heilige Stad te herstellen".
In de resolutie werd de militaire en economische hulp van de VS aan Israël veroordeeld, omdat Israël hierdoor werd aangemoedigd de „VN-resoluties te trotseren en voort te gaan met zijn usurpatie van Palestina en andere Arabische gebieden".
In het originele Syrische ontwerp van de resolutie werd Israël ervan beschuldigd de condities te schenden van juist die VN-resolutie, waarin het als lid van de VN werd aanvaard (VN-resolutie 272 van 11 mei 1949, waarin Israël op zich nam „volledig het Handvest van de VN en zijn verplichtingen te zullen vervullen"), alsmede de resoluties 181 en 194 betreffende de terugkeer van Palestijnse vluchtelingen naar hun woonsteden.

Een woordvoerder van de PLO, Abdel Mohsen Abu Mayzar, noemde op 16 juli de aangenomen resolutie „het antwoord van de Islamitische wereld" op een waarschuwing van Henry Kissinger, de minister van buitenlandse zaken van de VS, aan de landen van de Derde Wereld om de VN niet te ondermijnen door haar te gebruiken als een middel van politieke oorlogvoering. Kissinger had deze waarschuwing op 14 juli geuit in een toespraak in de universiteit van Wisconsin in Milwaukee. Kissinger zei toen o.m.:

„De toekomst van de Verenigde Naties is bewolkt. Veel, dat in recente jaren in de VN is gebeurd, geeft ons reden tot nadenken. Juist op het moment, dat de confrontaties tussen de grote mogendheden bezig zijn af te nemen, hebben zich in de Algemene Vergadering en in sommige gespecialiseerde organen van de VN verschijnselen voorgedaan, die tot zorg manen. Ideologische confrontatie, blok-stemmen en nieuwe pogingen om het Handvest te manipuleren ten einde eenzijdige doeleinden te bereiken dreigen de VN te veranderen in een wapen van politieke oorlogvoering, meer dan een genezer van politiek conflict en een bevorderaar van menselijk welzijn."
„Het proces zal zichzelf stellig te niet doen. Volgens de regels van de Algemene Vergadering hebben degenen, die gedwongen worden, geen verplichting zich te onderwerpen. Integendeel, hun worden maar al te veel aansporingen gegeven om eenvoudig het toneel te verlaten, om de pretenties op te geven. Dergelijke aansporingen worden op een kwade manier versterkt, als de Algemene Vergadering of gespecialiseerde organen lidstaten uitstoten, die om de een of andere reden hun goedkeuring niet hebben".
„Onze zorg heeft niets van doen met onze houding jegens de praktijken of de politiek van de speciale regeringen, waartegen actie ondernomen wordt. Onze standpuntbepaling is constitutioneel. Als de VN ermee begint af te wijken van zijn Handvest, waarin schorsing en uitstoting duidelijk prerogatieven zijn van de Veiligheidsraad, vrezen wij voor de integriteit en het overleven van de Algemene Vergadering zelf en niet minder voor die van de gespecialiseerde organen. Zij, die er naar streven het lidmaatschap van de VN te manipuleren door misbruik van procedures, hebben goede kans een lege schelp te erven".
„Wij zijn vastbesloten tendensen tegen te gaan, die naar onze mening de effectiviteit van de Verenigde Naties onherstelbaar zullen ondermijnen".
„Er zullen manieren gevonden moeten worden om de macht en de verantwoordelijkheid van de Algemene Vergadering en de gespecialiseerde organen nauwkeuriger een weerspiegeling te laten zijn van de realiteiten in de wereld. De Verenigde Staten zijn veruit de grootste financiële ondersteuner van de Verenigde Naties geweest; maar de steun van het Amerikaanse volk, dat het bloed van de organisatie geweest is, zal diepgaand vervreemd worden tenzij fair play overheerst en de getalsmatige meerderheid de meningen van de minderheid eerbiedigt. Het Amerikaanse volk is begrijpelijk vermoeid van de opruiende retorica tegen ons, de alles-of-niets houding, vergezeld van eisen om ons zelf op te offeren, die maar al te vaak de ontmoetingsplaatsen van de VN beheersen."
„Ondanks deze tendenties zijn de VS van

plan alles te doen, dat in ons vermogen ligt, om de VN in zijn positieve strevingen te steunen en te versterken".

Daniel Moynihan, de permanente vertegenwoordiger van de VS bij de VN, verklaarde op 17 juli, dat de uitstoting van Israël uit de VN bij het Amerikaanse Congres reacties zou kunnen oproepen, die, naar hij suggereerde, de regering van de VS ertoe zouden kunnen brengen de financiële bijdragen aan de VN te staken, hetgeen voor de VN „catastrofaal" zou zijn.
Andere besluiten van de Islamitische conferentie, vermeld in het slotcommuniqué, dat op 16 juli werd uitgegeven, waren o.m.:

De conferentie heeft besloten een permanente commissie in het leven te roepen, ten einde de kwestie van de toekomst van Jeruzalem na te gaan. Resoluties werden daarnaast aanvaard, die de Arabische rechten in Palestina bevestigden, waarbij op andere staten een beroep gedaan werd de strijd van het Palestijnse volk te steunen tegen „kolonialisme en Zionisme". Israël's „schendingen van de mensenrechten" in de bezette Arabische gebieden werden veroordeeld.
De conferentie deed een beroep op Frankrijk onafhankelijkheid toe te kennen aan het volk van de kust van Somalië (de Franse gebieden van Afar en Issas).
Verder werd aanbevolen de betrekkingen met Portugal te herstellen met het oog op de veranderingen, die zich in dat land hadden voorgedaan.
Gezegd werd, dat de ministeriële commissie, die belast was met het uitwerken van een overeenkomst tussen de Mohammedaanse opstandelingen in de Filippijnen en de Filippijnse regering, haar werk zou voortzetten.
De conferentie gaf zijn volledige steun aan de Marokkaanse regering om haar „legitieme rechten te verkrijgen" in de Spaanse enclaves van Centa en Melilla.
Een beroep op de internationale organisaties werd gedaan om de kwestie van het volk van Eritrea binnen Ethiopië aan te pakken met het doel een rechtvaardige oplossing te bereiken.
Tenslotte werd een reeks resoluties aangenomen op het terrein van economische samenwerking tussen Islamitische staten.
(Le Monde, The Times, NZZ)
(Vor. ber. pag. 563/2 e.v.-1974)

VOORBEREIDINGEN NOORD-ZUID-CONFERENTIE

In april van dit jaar heeft op Frans initiatief in Parijs een voorbereidende conferentie plaats gevonden tussen olieproducerende landen, olieconsumerende industrienaties en niet-olieproducerende ontwikkelingslanden (pag. 297/3-1975). Als gevolg van toen onoverbrugbare meningsverschillen eindigde de bijeenkomst zonder resultaten.
Sindsdien zijn van verschillende zijden initiatieven ontwikkeld om toch een dergelijke conferentie tot stand te brengen. De bijeenkomst heeft inmiddels de naam Noord-Zuidconferentie gekregen, omdat zij de welvarende industriestaten van het Noorden en de ontwikkelingslanden van het Zuiden verenigt.
Na een bijeenkomst op ministerieel niveau van het Internationale Energie Agentschap (IEA) werd op 27 mei een communiqué uitgegeven, waarin o.m. gezegd werd, dat de lidstaten van het IEA bereid waren om op enigerlei tijdstip en op enigerlei manier, die wederzijds geschikt bevonden werd, de gesprekken voort te zetten. Tevens werd de gemeenschappelijke bereidheid bevestigd om de dialoog voort te zetten en initiatieven, gericht op verdere vooruitgang, aan te moedigen.

De bijeenkomst van het IEA werd bijgewoond door de Amerikaanse minister van buitenlandse zaken, Henry Kissinger. Hij toonde een soepeler Amerikaanse benadering m.b.t. de agenda van de Noord-Zuidconferentie. De bijeenkomst hoefde zich naar Amerikaans inzicht niet langer te beperken tot het bespreken van energievraagstukken, i.h.b. de prijs van ruwe olie. Daarnaast konden parallelle commissies worden opgericht, die zich konden bezig houden met grondstoffenvraagstukken i.h.a. en de problemen van de ontwikkelingslanden.
Wel stelde Kissinger, dat de commissie voor energie de belangrijkste rol zou moeten hebben.

Voorts kwamen delegaties uit de vier OPEC-landen en de drie niet-OPEC-ontwikkelingslanden, die aan de Parijse conferentie van april deelgenomen hadden, van 9-12 aug. in Genève bijeen. Het initiatief tot deze bijeenkomst was genomen door Venezuela. Doel van de bijeenkomst was het richtlijnen op te stellen voor een gemeenschappelijke strategie voor een eventuele toekomstige producenten-consumenten-conferentie.
In een communiqué, dat op 12 aug. uitgegeven werd, werd o.m. opgemerkt, dat de conferentiedeelnemers de „specifieke voorwaarden onderzocht hadden om een dialoog te vergemakkelijken in de context van een voldoende representatieve conferentie, die zich bezig zou houden met internationale samenwerking op de gebieden van energie grondstoffen, ontwikkelings- en financiële kwesties".
Op 13 aug. werd uit Parijs bericht, dat de Franse regering bereid was uitnodigingen te doen uitgaan voor een nieuwe conferentie en op 21 aug. werd bekend, dat een document „bedoeld om minimale procedurele overeenstemming te verzekeren" onder de betrokken regeringen gedistribueerd was.
De woordvoerder van de Franse president Giscard d'Estaing, Xavier Gouyou-Beauchamps, maakte op 29 sept. bekend, dat alle uitgenodigde landen positief gereageerd hadden. Overeengekomen was, dat eerst een voorbereidende conferentie gehouden zou worden, waarop dezelfde deelnemers vertegenwoordigd zouden zijn als op de conferentie van april. Daarna zou een definitieve conferentie belegd worden, waar de kring van deelnemers uitgebreider zou zijn.

Een van de delegaties op de conferentie van april was een gemeenschappelijke vertegenwoordiging van de EG geweest. Het lag in de bedoeling, dat ook op de nieuwe voorbereidende conferentie én op de definitieve conferentie de EG-lidstaten door een gezamenlijke delegatie vertegenwoordigd zouden zijn. Dit voornemen werd op 7 okt. verstoord, toen op een bijeenkomst van de EG-ministers van buitenlandse zaken in Luxemburg de Britse minister van buitenlandse zaken, Callaghan, aankondigde, dat Engeland op de definitieve conferentie door een eigen afvaardiging vertegenwoordigd wilde zijn.
De reden hiervoor was, dat Engeland zich ziet als een belangrijke toekomstige olieproducent, die meer belang heeft bij een hoge olieprijs dan bij een lage, zoals de andere EG-landen. Deze kwestie is opgelost op de EG-topconferentie, die op 1 en 2 dec. in Rome is gehouden (hierover zal in een komend nummer nader worden bericht).
Inmiddels heeft van 13-15 okt. in Parijs een tweede voorbereidende conferentie plaats gevonden, waarop o.m. besloten is met de eigenlijke conferentie op 16 dec. in Parijs een begin te maken.

Aan de voorbereidende conferentie werd deelgenomen door delegaties van de EG, de VS en Japan voor de industrienaties, Venezuela, Perzië, Algerije en Saoedi-Arabië voor de olieproducerende landen, en Brazilië, India en Zaïre voor de niet-olieproducerende ontwikkelingslanden.
In de slotverklaring van de voorbereidende conferentie werd op 15 okt. gezegd, dat de eigenlijke conferentie op 16 dec. in Parijs zou beginnen, en dat eraan deelgenomen zou worden door 27 delegaties — 19 uit de ontwikkelingslanden en acht uit de industrienaties.
De Franse regering zou zorgen voor het secretariaat van de conferentie.
De conferentie zal vier commissies vormen van 15 leden elk voor energie, grondstoffen, ontwikkelingsproblemen en financiën. In elke commissie zullen vijf delegaties uit ontwikkelde landen en tien uit ontwikkelingslanden zitting hebben. Elke commissie zal twee voorzitters hebben, één uit een industrieland en één uit een ontwikkelingsland.
Op de conferentie zullen verder vertegenwoordigd zijn het VN-secretariaat, de OPEC, de IEA, de OESO, de FAO, de

GATT, de UNIDO, de UNCTAD, de Wereldbank en het IMF.
Op de voorbereidende conferentie bestond meningsverschil over de mandaten aan de vier commissies. De ontwikkelingslanden wilden deze strak omschrijven, zodat de thema's van de eigenlijke conferentie reeds vastgelegd waren. De geïndustrialiseerde landen — de VS voorop — wilden een ruimere omschrijving. Uiteindelijk kregen de industrielanden hun zin. De commissies zullen vrij zijn om over alles te praten en zij zullen niet gebonden zijn aan een lijst van prioriteiten. (The Times, Le Monde, NZZ, NRC/H'blad)

(Vor. ber. pag. 297/3-1975)

NOBELPRIJS VOOR DE VREDE 1975 TOEGEKEND AAN ANDREJ SACHAROW

De commissie van het Noorse parlement, die besluit over de toekenning van de Nobelprijs voor de vrede, heeft op 9 okt. deze prijs voor het jaar 1975 verleend aan Andrej Dimitriewitsj Sacharow, natuurkundige in de SU, die vooral bekendheid verworven heeft door zijn strijd voor toepassing van de mensenrechten in de SU.
De Noorse commissie motiveerde haar besluit aldus:

„Sacharows persoonlijke en onbevreesde inspanningen voor vrede onder de mensheid is een machtige inspiratie voor alle oprechte pogingen de vrede te bevorderen. Zonder compromis heeft Sacharow gestreden tegen machtsmisbruik en schending van de menselijke waardigheid in al haar vormen en met gelijke kracht heeft hij gevochten voor het ideaal van een staat die is gegrondvest op het principe rechtvaardigheid voor allen."
„Op een overtuigende manier heeft Sacharow beklemtoond dat de rechten van de mens de enige zekere basis zijn voor een echt systeem van internationale samenwerking. Voor hem is het een fundamenteel principe dat wereldvrede alleen blijvende waarde kan hebben als deze is gebaseerd op respect voor de individuele mens."
„Dit respect heeft zijn uitdrukking gevonden in verscheidene internationale verklaringen, bijvoorbeeld de VN-verklaring van de rechten van de mens. In de verschillende overeenkomsten, dit jaar getekend door 35 staten op de veiligheidsconferentie in Helsinki, is opnieuw onderstreept dat dit respect voor de menselijke waardigheid een verplichting is die de staten zelf op zich hebben genomen."
„In krachtiger termen dan anderen heeft Andrej Sacharow ons gewaarschuwd deze overeenkomsten serieus te nemen en heeft hij zichzelf ingezet om de idealen van Helsinki tot een levende werkelijkheid te maken."
„Wanneer staten de fundamentele voorwaarden van de mensenrechten schenden dan ondermijnen zij ook, naar de mening van Sacharow, het internationale vertrouwen."
„Sacharow heeft gewaarschuwd tegen de gevaren verbonden aan een pseudo-ontspanning die is gebaseerd op wishful thinking en illusies. Als kernfysicus heeft hij zich uitgesproken tegen de gevaren van een wapenwedloop. Zijn doeleinden zijn demilitarisatie, democratisering van de samenleving in alle landen en een snellere sociale vooruitgang".

Kritiek in de SU. Uitreisvisum geweigerd. Mevr. Sacharowa neemt prijs in ontvangst

In de SU is kritiek geuit op de beslissing de Nobelprijs voor de vrede aan Sacharow toe te kennen. Ook Sacharow zelf werd bekritiseerd.

Persbureau Tass gaf op 10 okt. een verklaring uit, waarin het Sacharow een „anti-patriot" noemde. Het stelde, dat de beslissing hem de Nobelprijs voor de vrede toe te kennen inging tegen de belangen van de vrede. Tass-commentator Joeri Kornilow schreef, dat „deze vroegere wetenschapsman zich door zijn acties in de positie van een anti-patriot en van een opponent van de politiek van vreedzame coëxistentie geplaatst had".
Ook citeerde Tass uit negatieve commentaren van de dagbladen van de Franse en de Italiaanse communistische partijen l'Humanité en l'Unità. De Franse krant schreef, dat het verlenen van de Nobelprijs aan Sacharow opgevat moest worden als een anti-Sowjet gebaar „met het oogmerk de internationale ontspanning af te remmen".
De Literatoernaja Gazeta noemde Sacharow een „laboratoriumrat", die zich eerder inspande voor fascisten en nazi's.
Op 25 okt. publiceerde Tass een verklaring van 72 leden van de Academie van Wetenschappen, waarin dezen „hun verontwaardiging over en hun verzet tegen" het verlenen van de Nobelprijs aan Sacharow uitten. Sacharow werd ervan beschuldigd „tegenstander te zijn van ontspanning, van de vredespolitiek en van het socialistische systeem van de SU". Zij meenden, dat het toekennen van de prijs aan Sacharow „een onwaardig en provocatief karakter" had.
Op 12 nov. maakte Sacharow tegenover Westerse journalisten bekend, dat het passenbureau weigerde hem een uitreisvisum te geven, zodat hij niet in staat was op 10 dec. persoonlijk de prijs in Oslo in ontvangst te nemen. Als argument voor dit besluit was aangevoerd, dat Sacharow op de hoogte was van staatsgeheimen. Op 26 nov. maakte Sacharow bekend, dat zijn echtgenote, Jelena Sacharowa, in zijn plaats naar Oslo zou gaan. Mevr. Sacharowa verbleef sedert aug. in Italië om daar een behandeling voor een oogkwaal te ondergaan.
Op 10 dec. heeft mevr. Sacharowa voor haar man in Oslo de Nobelprijs voor de vrede-1975 ontvangen uit handen van de voorzitter van het Noorse Nobelprijscomité, mevr. Lionaes.

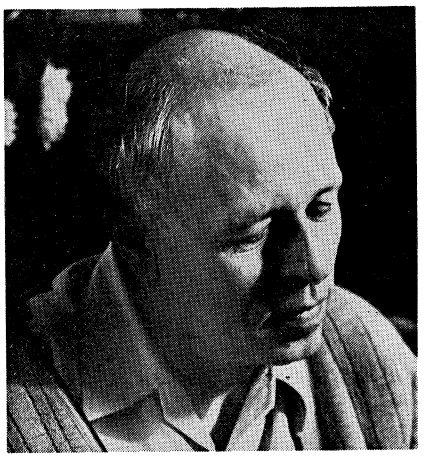

Andrej Dimitriewitsj Sacharow is op 21 mei 1921 in Moskou geboren. Hij ontving zijn opleiding aan de universiteit van Moskou. In 1939 schreef hij zich hier in bij de faculteit voor wis- en natuurkunde. In 1940 meldde hij zich als oorlogsvrijwilliger. Hij zette zijn studie langs schriftelijke weg voort en boekte daarmee zulke goede resultaten, dat hij naar Moskou werd teruggehaald.
Na afsluiten van zijn studie werkte hij mede aan de ontwikkeling van kernenergie. Hij was o.m. assistent van de natuurkundige Lew Landau.
Na 1950 werd hij, te zamen met Igor Tamm de „vader van de Sowjet-waterstofbom".
Na de explosie van de eerste waterstofbom werd hij in 1953 eenstemmig tot lid van de Academie van Wetenschappen gekozen.
In 1955 bracht Sacharow een bezoek aan de VS, waar hij Albert Einstein ontmoette. In 1956 begeleidde hij Boelganin en Chroesjtsjow bij hun bezoek aan Engeland.
In de zomer van 1968 werd zijn memorandum „Gedachten over de vooruitgang, de vreedzame coëxistentie en de geestelijke vrijheid" in het Westen bekend. Ook verdedigde hij in dat jaar de vervolgde schrijvers Sinjawski en Daniel. Sindsdien staat hij bekend als verdediger van de mensenrechten in de SU. Dit leidde ertoe, dat hij zijn functie bij het Staatscomité voor atoomenergie verloor. Hij wordt door de veiligheidsdienst van de SU bewaakt. Contact met het Westen onderhoudt hij via in Moskou gestationeerde Westerse journalisten.

Bij deze gelegenheid sprak mevr. Sacharowa een korte verklaring van haar man uit, waarin o.m. stond:

„Ik ben dankbaar en trots mijn naam vermeld te zien onder vele eminente personen o.w. Albert Schweitzer. Miljoenen mensen treuren nog steeds om hun geliefden die zij verloren in de verschrikkelijkste oorlog uit de geschiedenis. Voor hen is de oorlog, het grootste kwaad van de mensheid, geen abstract idee maar een diep persoonlijk gevoel, de basis van hun wereldbeschouwing. Wil men zijn zelfrespect behouden, dan moet men zijn daden afstemmen op echte ontspanning en echte ontwapening.
„Wat mij bijzonder verheugt, is dat het Nobelprijscomité bij de toekenning van zijn prijs een verband legt tussen ontspanning en mensenrechten. Voor honderden, U en mij onbekende, mensen is Uw beslissing een groot en verheugend geschenk. Velen van hen betalen een hoge prijs voor hun beginselen: verlies van vrijheid, werkloosheid, armoede, vervolging en verbanning.
„Ik ben mij van nog een ander feit bewust: het is een daad van geestelijke moed en rechtvaardigheid de prijs toe te kennen aan iemand wiens ideeën niet stroken met de officiële opvattingen van de leiders van een grote, machtige staat".

Mevr. Sacharowa heeft op 11 dec. in de aula van de universiteit van Oslo een rede uitgesproken, die door haar man was opgesteld. Hieruit citeren wij:

„Duizenden gevangenen verblijven om gewetenswille onder onmenselijke omstandigheden in Russische gevangenissen. Zij huiveren van kou, vocht en uitputting in slecht verlichte kerkers waar zij worden gedwongen tot een voortdurende strijd met de indoctrinatiemachine om hun

menselijke waardigheid en overtuiging, waarbij men het gemunt heeft op de vernietiging van hun ziel."

„Het bijzondere karakter van het concentratiekampsysteem wordt zorgvuldig verborgen gehouden. Het lijden dat een handjevol mensen heeft moeten ondergaan omdat zij de sluier van de kampen hebben weggetrokken, vormt het beste bewijs van de waarheid van hun beschuldigingen."

„Ons idee van menselijke waardigheid vereist een onmiddellijke verandering van dit systeem voor alle gevangenen. Ongeacht hoe schuldig zij misschien zijn. Maar wat te denken van het lijden van de onschuldigen?"

„Het ergste van alles is de hel van de psychiatrische klinieken van Dnjepropetrowsk, Blagowesjtsjensk, Kazan, Tsjernikowsk, Orel, Leningrad en Tasjkent. Alle namen die ik hier noem" (en hier volgt een lijst van 118 namen — red.) „van Pljoesjtsj tot Twerdochlebow en allen die ik niet noem, vertegenwoordigen jaren van lijden en worsteling.

„Mijn rede heb ik genoemd: Vrede, vooruitgang, mensenrechten — deze drie doeleinden zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden: het is onmogelijk een van hen te verwezenlijken als men de andere twee verwaarloost. Dit is het overheersende idee en het voornaamste thema van mijn lezing.

„Natuurlijk komt de titel bewust overeen met die van mijn uiteenzetting in 1968 die ik indertijd Gedachten over vooruitgang, vreedzame coëxistentie en geestelijke vrijheid heb genoemd.

„Sinds de CEVS-akkoorden van Helsinki is er absoluut geen sprake van werkelijke vooruitgang in de richting van mensenrechten in de Sowjetunie. Integendeel, conservatieven in ons land zijn er in sommige gevallen in geslaagd de schroef terug te draaien."

„Het document van Helsinki bevat verreikende verklaringen over internationale veiligheid en mensenrechten. Deze rechten zijn gegarandeerd door plechtige verklaringen van de deelnemende naties. Maar het is duidelijk dat wij niet kunnen spreken van een gegarandeerd resultaat maar van nieuwe mogelijkheden die alleen kunnen worden gerealiseerd door activiteiten op lange termijn waarbij vooral de democratische landen een eensgezinde en vastbesloten houding aannemen.

„Het gaat hierbij ook om uitwisseling van informatie, de vrijheid om zelf het land te kiezen waar men wil wonen, buitenlandse reizen voor studie, werk en gezondheid en ook gewone toeristische reizen. Ik zou U graag een concreet voorbeeld geven dat willekeurig is gekozen en dat niet tot bedoeling heeft een totaalbeeld te geven."

„Zoals U weet, heeft de Algemene Vergadering van de VN, onder druk gezet door de communistische landen, besloten de vrijheid om tv-films per satelliet naar andere landen uit te zenden, beperkt. Ik meen dat, nu de conferentie van Helsinki achter de rug is, er alle aanleiding is dit probleem opnieuw te behandelen.

„Een niet aflatende strijd is nodig om van het verdrag van Helsinki werkelijkheid te maken. Vele duizenden in de Sowjet-Unie worden, zowel door juridische als niet-juridische organen vervolgd om hun geloof en om hun verlangen hun kinderen groot te brengen in de geest van een godsdienstig geloof en om het lezen en verspreiden, ook al is het maar onder een paar kennissen, van literatuur die de staat niet welkom is. Toch gaat het hier om gewone democratische praktijken die absoluut gewettigd zijn."

„Anderen worden vervolgd omdat zij medeburgers verdedigden tegen een onrechtvaardige behandeling, inlichtingen verstrekten over processen tegen mensen met een afwijkende mening of informatie verspreidden over gevangenissen en kampen."

„Van vervolging zou men gevrijwaard moeten zijn op grond van internationale overeenkomsten. Alle politieke gevangenen zouden moeten worden bevrijd uit gevangenissen, kampen en klinieken, zonodig door een resolutie van de Algemene Vergadering van de VN. Dit betekent geen inmenging in binnenlandse aangelegenheden. Tenslotte richt men zich langs deze weg tot alle landen met hetzelfde argument — tot de Sowjet-Unie, Indonesië, Chili, Zuid-Afrika, Spanje, Brazilië en elk ander land."

„Sinds de bescherming van de mensenrechten is opgenomen in de VN-verklaring van de rechten van de mens, is deze zaak niet langer een zuiver binnenlandse aangelegenheid. Om ons doel te bereiken, is geen inspanning te groot, hoe lang de weg ook mag schijnen."

„En dat die weg lang is, bleek duidelijk op de jongste VN-zitting toen Amerika een voorstel deed tot politieke amnestie en dat later introk toen een aantal andere landen, naar het oordeel van Amerika, zoveel amendementen indienden, dat van het oorspronkelijke voorstel weinig overbleef. Ik betreur het zeer wat daar plaatsvond. Een probleem kan men niet uit de circulatie nemen. Ik ben er diep van overtuigd dat men in ieder geval een zeker aantal mensen had kunnen bevrijden, ook al waren dezen dan misschien schuldig aan een of ander vergrijp, maar nu levert men duizenden onschuldigen over aan opsluiting en marteling."

„Zonder het uitzicht te verliezen op een totale oplossing moeten wij strijden voor ieder individu afzonderlijk dat wordt blootgesteld aan onrechtvaardigheid. Veel van onze toekomst hangt hiervan af. In de allereerste plaats moeten wij onschuldige slachtoffers van de regimes in verschillende landen beschermen zonder een ondergang of algehele veroordeling te verlangen van die regimes." (...)

Mevr. Sacharowa (l.) neemt de Nobelprijs voor haar man in ontvangst uit handen van mevr. Aase Lionaes.

WEST-EUROPA

BELGIË

KONING NAAR SAOEDI-ARABIË

Koning Boudewijn heeft van 4 tot 8 nov. een officieel bezoek gebracht aan Saoedi-Arabië. Hij werd vergezeld door minister van buitenlandse zaken, Van Elslande.

KONINGIN GEOPEREERD

In het St.-Jansziekenhuis te Brussel heeft koningin Fabiola op 7 dec. een heelkundige ingreep ondergaan. De koningin die reeds enkele tijd last had van galstenen, werd de galblaas weggenomen. Het chirurgenteam stond o.l.v. prof. P. Kestens (Univ. Catholique Louvain) en de dokters J. Demeer en P. v. Rossum. Volgens een mededeling van het Paleis is de operatie, die geen dringend karakter had, goed verlopen.

RIJKSBEGROTING 1976

De rijksmiddelenbegroting 1976 voorziet in lopende uitgaven ten bedrage van 719,4 mrd fr. en in kapitaalsverrichtingen ten bedrage van 92,9 mrd fr., waarvan 12,9 mrd voor het wegenfonds zijn bestemd. Het geheel van de uitgaven bedraagt bijgevolg 812,3 mrd fr.

De lopende ontvangsten worden geraamd op 702,4 mrd fr., waarin 38,5 mrd fr. belastingontvangsten steken die worden afgehouden tot rechtstreekse financiering van bepaalde uitgaven, de z.g. toegewezen ontvangsten.

De kapitaalontvangsten worden op 7,9 mrd fr. geraamd, waarvan 6,7 mrd fr. belastingontvangsten uit successierechten.

Het tekort op de lopende verrichtingen bedraagt 17 mrd fr.; het tekort op de kapitaalsverplichtingen 85 mrd fr.

Bij de opmaak van de begroting werd ervan uitgegaan dat het bruto nationaal produkt in 1976 een reële groei zal kennen van 1,9% en een prijsstijging van 9,3% of samen een nominale stijging van 11,2%.

Begroting-1975

De aangepaste begroting 1975 vertoont een tekort van 31,1 mrd fr. op de lopende verrichtingen. De ontvangsten, geraamd op 623,6 mrd fr., zullen inderdaad 9 mrd fr. minder bedragen. De uitgaven, geraamd op 613,8 mrd fr., zijn nog gestegen met 31,8 mrd fr. (De stijging is te wijten aan de werkloosheid (+11,5

mrd), de ondernemingen in de verkeerssector (+3,5), de index (+5,9), de sociale zekerheid (+5,5), het onderwijs (+4) en de sociale programmatie in het openbaar ambt (+3.)

Oorzaken van de uitgavengroei

De 719,4 mrd fr. kredieten op de uitgavenbegroting voor 1976 vertegenwoordigen een aangroei met 74 mrd fr. of 11,5% in vergelijking met de aangepaste begroting van 1975. De belangrijkste oorzaken van de stijging zijn:

	mrd fr.
1. Index van de prijzen	40,0
2. Sociale programmatie van het openbaar ambt	2,5
3. Prioritaire acties op het sociale vlak	4,0
4. Rijksschuld	7,4
5. Provincies en gemeenten	8,4
6. Openbare vervoerondernemingen	3,0
7. Pensioenen van het Rijkspersoneel	2,0
8. Andere uitgaven	10,0

Toelichting

In de memorie van toelichting, die ook verwijst naar de budgettaire voorstellen (het z.g. ontwerp van programmawet) die samen met de rijksmiddelenbegroting werden ingediend, leest men o.m.:

Vanaf december van verleden jaar heeft de Regering een eerste fase van haar actieprogramma ingezet; in de loop van april heeft zij een reeks aanvullende maatregelen getroffen waarin nog de vrees voor inflatoire spanningen tot uiting kwam; thans heeft zij een nieuw plan opgezet dat terzelfdertijd structuurhervormingen bevordert, de grote economische factoren — investering, uitvoer en consumptie — stimuleert en de tewerkstelling nieuw leven inblaast.
De samenloop van een aanhoudende en universele inflatie en van een brutale prijsstijging van de energieprodukten en van sommige grondstoffen van strategisch belang voor de economie, heeft een zodanig klimaat van inertie geschapen dat zelfs de recessie en het teruglopen van de vraag de stijging van de kosten en prijzen niet hebben kunnen tegenhouden. De omvang van de recessie, even sterk als de voorafgaande conjunctuurspanningen, en haar mogelijke duur, vergen een totale mobilisatie van onze krachten en het scheppen van een gunstig psychologisch klimaat dat zich geleidelijk aan moet doorzetten.
Aangezien ons land sterk afhankelijk is van de uitvoer en dus van het economisch klimaat buiten onze grenzen, is het wellicht meer beperkt wat betreft zijn mogelijkheden om tegen de stroom in te gaan.
Alhoewel de economische heropleving uiteindelijk moet voortkomen uit een internationale beweging zal de oplossing van onze problemen niettemin in een nabije toekomst, niet uit het buitenland mogen worden verwacht.
Het vooruitlopen op de inflatie, dat aanleiding gaf tot overinvestering en overstockering, heeft plaats gemaakt voor de vrees voor een aanhoudende recessie. De omvang van dit vooruitlopen en vervolgens van deze vrees wettigt geenszins het

BEGROTING DER LOPENDE UITGAVEN 1976
(in mln fr.)

BEGROTINGEN	Niet gesplitste kredieten	Gesplitste kredieten: Vastleggingskredieten	Gesplitste kredieten: Ordonnanceringskredieten	Totaal der niet gesplitste en ordonnanceringskredieten
Rijksschuld	57.900,0	—	—	57.900,0
Pensioenen	86.136,5	—	—	86.136,5
Dotatiën	2.298,7	—	—	2.298,7
Eerste Minister	1.473,6	—	—	1.473,6
Justitie	16.373,0	—	—	16.373,0
Binnenlandse Zaken	46.528,6	—	—	46.528,6
Buitenlandse Zaken en Buitenlandse Handel	4.283,9	—	—	4.283,9
Ontwikkelingssamenwerking	5.320,4	—	—	5.320,4
Landsverdediging	44.579,3	20.825,0	12.059,4	56.638,7
Rijkswacht	9.189,4	—	—	9.189,4
Landbouw:				
Departement	4.706,2	—	—	4.706,2
Cultuurkredieten N.	16,9	—	—	16,9
Cultuurkredieten F.	12,1	—	—	12,1
Economische zaken:				
Departement	14.266,1	47,8	47,8	14.313,9
Cultuurkredieten N.	79,0	—	—	79,0
Cultuurkredieten F.	80,7	—	—	80,7
Middenstand:				
Departement	3.960,9	—	—	3.960,9
Cultuurkredieten N.	379,7	—	—	379,7
Cultuurkredieten F.	295,1	—	—	295,1
Openbare Werken	14.481,7	561,5	500,0	14.981,7
Verkeerswezen:				
Departement	46.387,4	—	—	46.387,4
Cultuurkredieten N.	165,9	—	—	165,9
Cultuurkredieten F.	124,1	—	—	124,1
P.T.T.	14.130,1	—	—	14.130,1
Tewerkstelling en Arbeid	11.285,6	—	—	11.285,6
Sociale Voorzorg	67.928,4	—	—	67.928,4
Nationale Opvoeding, Nedertalig regime:				
Departement	80.523,7	—	—	80.523,7
Kredieten C.N.C.		—	—	
Nationale Opvoeding, Franstalig regime:				
Departement	63.527,5	—	—	63.527,5
Kredieten C.C.F.		—	—	
Nationale Opvoeding, gemeenschappelijke sector	1.863,4	—	—	1.863,4
Gemeenschappelijke Culturele Zaken	3.136,5	—	—	3.136,5
Nederlandse Cultuur:				
Cultuurkredieten N.	4.559,9	—	—	4.559,9
Franse Cultuur:				
Cultuurkredieten F.	3.931,9	—	—	3.931,9
Duitse Cultuur	18,0	—	—	18,0
Volksgezondheid en Gezin:				
Departement	23.917,0	—	—	23.917,0
Cultuurkredieten N.	441,5	—	—	441,5
Cultuurkredieten F.	312,1	—	—	312,1
Financiën	24.214,8	—	—	24.214,8
Regionale begrotingen	9.394,3	118,8	76,3	9.470,6
Totalen der kredieten	668.223,9	21.553,1	12.683,5	680.907,4
Uitgaven op toegewezen ontvangsten				38.468,6
Algemeen totaal van de lopende uitgaven				719.376,0

vermoeden dat de hoop op een spoedig herstel reeds de gedragingen van de economische subjecten beïnvloedt. De enkele waargenomen gunstige tekens hebben niet volstaan om de economie terug op gang te brengen.

Europa streeft ongetwijfeld naar een beleidscoördinering, maar eerst dient het nationaal beleid in alle landen door alle middens daadwerkelijk gesteund te worden, alvorens oplossingen over de grenzen kunnen gelden.

Alhoewel velen de klassieke maatregelen ter bestrijding van de economische recessie aanvallen, blijven deze toch, niettegenstaande alles, de voornaamste middelen uit het arsenaal dat aangewend wordt, en doet elk land er een beroep op.

Het nieuwe Regeringsplan gaat uit én van de klassieke therapie én van het voornemen om sommige structuren te wijzigen, inzonderheid bij de benadering van de industriële problemen en het overheidsinitiatief terzake.

Daarbij voegt zich een bestendige en diepe bezorgdheid om het concurrentievermogen van onze economie dat door een te snelle stijging van de produktiekosten bedreigd wordt, te vrijwaren.

In dit plan gaat de eerste zorg uit naar de slachtoffers van recessie en inflatie — particulieren of bedrijven — maar er wordt wel over gewaakt niet diegenen te bestraffen die de crisis kunnen te boven komen en op een gegeven ogenblik zullen moeten instaan voor de econonomische heropleving. Het beoogt een vergelijk tot stand te brengen tussen de solidariteit waartoe de sociale logica noopt, en de selectie opgelegd door economische motieven.

De begroting ondergaat de onvermijdelijke terugslag van de recessie; zij ondergaat tevens de gevolgen van de nog niet bedwongen inflatie en de getroffen herstelmaatregelen.

Ondanks het tekort waarbij men zich heeft moeten neerleggen, was de marge klein voor nieuwe initiatieven en werd derhalve voorbehouden voor prioritaire acties: namelijk veilig stellen van de sociale verworvenheden, verhoging van de inkomens van de gehandicapten en van de personen zonder middelen van bestaan, versterking van de ontwikkelingssamenwerking, toepassing van het schoolpact, uitbreiding van de kinderbewaking ten huize, verbetering van het lot van de geplaatste kinderen, uitkering van de sociaal-pedagogische toelage, inspanning op gebied van het wetenschappelijk onderzoek.

In het tewerkstellingsbeleid komen nieuwe vormen van tegemoetkomingen voor, zoals de organisatie van de stages van de jongeren in de bedrijven, de reconversietoelage voor de werklozen die zich herscholen, de uitbreiding van het toepassingsveld van het stelsel van tewerkstelling der werklozen.

Een aanzienlijk gedeelte van het herstelprogramma van de Regering steunt op de uitbreiding van de overheidsinvesteringen. Reeds in december werd besloten het voor dit jaar vastgestelde programma volledig vrij te geven. Na de geleidelijke verruiming van de traditionele viermaandelijkse uitvoeringsschijven van het programma, werd daadwerkelijk de totaliteit vrijgegeven vanaf augustus. Enkele maanden geleden heeft de regering het investeringsplan aangevuld door een belangrijk bijkomend programma van werken of leveringen, inzonderheid ten behoeve van de spoorwegen, de regie van telegraaf en telefoon, de grote openbare werken, de cultuur.

Het totaal van de voor dit jaar toegestane verbintenissen overschrijdt dan ook met meer dan de helft dat van vorig jaar. De overheidsinvestering treedt aldus in de plaats van de particuliere investering, waarvan de inkrimping zoniet aan de oorsprong, dan toch voor een deel aan de basis ligt van de recessie of van het voortduren ervan.

(Vor. ber. pag. 538/1)

DE RIJKSSCHULD (in mrd fr.)

	einde 1973	einde 1974	einde juli 1974	einde juli 1975
A. Geconsolideerde schuld:				
1. In Belgische frank:				
Direkte	559,4	613,7	603,5	654,8
Indirekte	61,4	58,1	59,5	85,1
	620,8	671,8	663,0	739,9
2. In vreemde munt:				
Direkte	5,4	4,5	4,8	4,0
Indirekte	1,5	1,2	1,2	0,9
Totaal A.	6,9	5,7	6,0	4,9
	627,7	677,5	669,0	744,8
B. Schuld op halflange termijn:				
1. Direkte in Belgische frank	16,0	19,7	19,7	18,2
2. Direkte in vreemde munt	—	—	—	—
Totaal B.	16,0	19,7	19,7	18,2
C. Schuld op korte termijn:				
1. Direkte in Belgische frank	120,0	123,4	116,8	154,2
2. Direkte in vreemde munt	—	—	—	—
Totaal C.	120,0	123,4	116,8	154,2
Totaal A + B + C.	763,7	820,6	805,5	917,2
D. Gewaarborgde Kongolese schuld	1,1	0,8	0,8	0,6
Totaal A + B + C + D.	764,8	821,4	806,3	917,8

STAND VAN HET RIJKSPERSONEEL

Op 30 juni 1975 zag de personeelsbezetting in de rijksbesturen eruit als volgt:

Ministeries		Stand op 30-6-74
Eerste-minister	697	689
Buit. Zaken en Buit. Handel	3.403	3.355
Binnenlandse zaken	2.759	2.767
Financiën	31.460	30.372
Justitie	5.634	5.745
Landsverdediging	5.612	5.599
Economische zaken	3.744	4.127
Landbouw	2.389	2.564
Volksgezondheid en gezin	3.233	3.301
Tewerkstelling en arbeid	1.046	1.097
Sociale Voorzorg	613	657
Openbare werken	9.900	9.693
Verkeer en PTT	2.303	2.292
Middenstand	419	389
Nationale Opvoeding en Cultuur (hoofdbestuur)	3.925	4.055
	77.137	76.702

Het totaalcijfer van 77.137 is als volgt verdeeld: 59.696 vast personeel; 6.019 tijdelijk personeel; 10.800 onbepaalde categorieën; 622 personeel op non-activiteit.

Nationale Opvoeding

Onderwijzend en wetenschappelijk rijkspersoneel, administratief en dienstpersoneel van de rijksinstellingen:	75.053	73.701

Bijzondere corpsen

Rechterlijke Macht		
a) burgerlijke magistratuur en administratief personeel van de burgerlijke rechtbanken	6.274	6.122
b) militaire magistratuur en administratief personeel van de militaire rechtbanken	210	210
c) Gerechtelijke politie	1.116	984
totaal:	7.600	7.316
Raad van state	169	170
Militair personeel		
a) landmacht	29.887	
b) luchtmacht	14.478	
c) zeemacht	2.958	
d) medische dienst	1.807	
e) intermachten	4.087	
totaal:	53.217	49.027
Rijkswacht	15.510	15.201
Algemeen totaal:	76.496	71.714

MALTA

REPUBLIEK UITGEROEPEN

Op 13 december 1974 is op Malta de republiek uitgeroepen, nadat het Huis van Afgevaardigden op 12 dec. 1974 met 49 tegen 6 stemmen had besloten het eiland van een monar-

chie in een republiek te veranderen. De leider van de oppositie dr. Borg Oliver stemde tegen.
Door dit besluit werd de 160 jaar oude band met de Britse kroon verbroken.
Tot eerste president van de nieuwe republiek werd gouverneur-generaal Sir Anthony Mamo benoemd. Hij zal interim-president zijn tot in 1976 verkiezingen worden gehouden.
Premier Dom Mintoff heeft in de afgelopen jaren moeilijkheden gehad over de betaling voor het gebruik van Britse en NAVO-bases op het eiland en er bestond wrijving met het hoofd van de katholieke kerk op Malta aartsbisschop Sir Michael Gonzi.
Het rooms-katholicisme wordt de officiële godsdienst. Malta is sinds 1814 een Britse kroonkolonie geweest. In 1964 werd het eiland zelfstandig maar onder de Britse kroon.
Eerder was een ernstig conflict tussen de Maltezer en de Britse regering over de voorwaarden van de defensie-overeenkomst van 1972 afgewend toen vijf NAVO-partners — België, Italië, de Bondsrepubliek, Nederland en de VS aanboden hun bijdragen in de huur van de defensiefaciliteiten op Malta te verhogen om de Maltezer regering op die manier compensatie te geven voor de daling van de waarde van het pond sterling.
De betrekkingen tussen Groot-Brittannië en Malta verbeterden daarna snel en premier Mintoff benadrukte op 11 dec. 1974 dat het uitroepen van de republiek niet moest worden gezien als een anti-Brits gebaar of als een teken van oneerbiedigheid tegenover koningin Elizabeth II. *(The Times, NRC/H'blad)*

BEZOEK KADHAFI AAN MALTA

Kolonel Kadhafi, de voorzitter van de revolutionaire raad van Libië, bracht van 19 tot 22 dec. 1974 een officieel bezoek aan Malta.
Hij zei bij aankomst dat het uitroepen van de republiek „een gouden stap in de geschiedenis van het eiland" was. De Libische leider refereerde aan de speciale banden van vriendschap tussen de beide staten en aan hun gemeenschappelijke voorvaderen.
Tijdens het bezoek werden ook besprekingen gevoerd over de financiering van de bouw van een nieuwe scheepswerf in het vroegere Britse marine-depot in Kalafrana.
Er is sprake van dat ook Saoedi-Arabië, de Verenigde Arabische Emiraten en Frankrijk aan het project zullen deelnemen, maar de Libische minister van buitenlandse zaken majoor Abdoel Moneim el Huni verklaarde op 22 dec. 1974 dat Libië van plan was meer te investeren dan de andere partners, hoewel weer niet zoveel dat het een meerderheidsaandeel zou verwerven.
In een gemeenschappelijk communiqué dat aan het eind van het bezoek werd gepubliceerd werd aangekondigd dat Libië in de industrie en het toerisme gaat investeren teneinde „de economie van het eiland te bevorderen". Verder werd gezegd dat beide landen een overeenkomst hadden gesloten dat voorzag in nauwere samenwerking op cultureel, technisch en economisch gebied en in het bijzonder over een gemeenschappelijke maatschappij die projecten opzetten in Malta en Libië. *(The Times)*

MINTOFF IN CHINA

Premier Mintoff was van 7-1 tot 10-1 voor een officieel bezoek in Peking. Hij sprak er met voorzitter Mao en premier Tjoe En-lai.
Tijdens een banket op 7 januari gaf Mintoff uitdrukking aan zijn waardering voor de „zeer genereuze samenwerking met het heldhaftige Chinese volk", waardoor „nieuwe industrieën waren gebouwd en nog gebouwd zouden worden" die het eiland minder afhankelijk zouden maken van de oorlogszuchtige activiteiten van een buitenlandse imperialistische basis. Volgens Mintoff moest Malta zijn samenwerking, handel en economische betrekkingen met China en andere bevriende socialistische staten intensiveren, als het Maltezer volk een kans wilde hebben de crisis van de kapitalistische wereld te overleven.
Sedert het vorige bezoek van Mintoff aan China in '72 waarbij Malta een grote lening kreeg, zijn er verschillende grote ontwikkelingsprojecten ter hand genomen, gesteund met Chinees kapitaal, zoals de bouw van een nieuw scheepsdok, dat schepen tot een capaciteit van 300.000 ton kan verwerken. *(The Times)*

ZWITSERLAND

SAMENSTELLING REGERING. VERKIEZING PRESIDENT

Op 10 december zijn de twee kamers van het Zwitserse parlement in verenigde zitting bijeen geweest om de regering opnieuw samen te stellen. In oktober werden algemene verkiezingen gehouden (pag. 713), die resulteerden in een aanzienlijke winst voor de socialisten, maar de samenstelling van de nieuwe regering bleef gelijk aan die van de oude.
Willi Ritschard (soc.) bleef belast met het departement van transport, communicatie en energie. De radicaal Ernst Brugger behield economie, de christen-democraat Hans Hürlimann bleef minister van binnenlandse zaken, Rudolf Gnaegi, centrum-democraat, behield defensie, de christen-democraat Kurt Furgler justitie en politie, de radicaal Georges-André Chevallaz financiën en Pierre Graber, socialist, behield het zgn. politieke departement.
De minister van defensie Rudolf Gnaegi werd vervolgens met 180 stemmen tot president van de Zwitserse confederatie voor het jaar 1976 gekozen. Kurt Furgler werd tot vice-president benoemd. Rudolf Gnaegi is in 1917 geboren en maakt sedert 1965 deel uit van de Bondsregering. In 1971 was hij ook president. *(Le Monde)*

TOETREDING TOT DE „SLANG" NIET ACTUEEL

Op 19 november heeft de Zwitserse regering besloten voorlopig af te zien van toetreding tot het zgn. Europese „floating block", d.w.z. de groep landen die zich houden aan de EG-afspraak om de nationale valuta samen te laten „zweven" t.o.v. de dollar, waarbij zij onderling hun munten steunen om te voorkomen dat ze meer dan 2,25% naar boven of naar beneden afwijken t.o.v. de spilkoers.
Zwitserland had in maart bij monde van de directeur van de centrale bank een verzoek ingediend voor toelating tot het blok, waarop door de EG-ministerraad op 18 maart welwillend was gereageerd.
Volgens bondsraad Chevallaz had de houding van Frankrijk op de conferentie van de zes grootste industriestaten in Rambouillet de doorslag gegeven voor het Zwitserse besluit. (pag. 774/1 e.v.). Hij zei dat Zwitserland nog wel contact over de kwestie zou onderhouden met West-Duitsland, Nederland en België, maar dat het niet vertegenwoordigd zou zijn op de conferentie van „slang-landen" die in december zal worden gehouden.
Het besluit moest ook niet gezien worden als een definitief nee tegen aansluiting bij het blok. *(NZZ)*

NOORD-AMERIKA

VERENIGDE STATEN

HET „MAYAGUEZ"-INCIDENT

De VS kwamen nog geen maand na de val van het Republikeinse regime in Phnom Penh in een gewapend conflict met het nieuwe bewind aldaar.
De aanleiding vormde het aanhouden en opbrengen van een Amerikaans koopvaardijschip, de „Mayaguez", op 12 mei door een Cambodjaanse patrouilleboot op 60 mijl uit de Cambodjaanse kust, ca. 6½ mijl van het eilandje Poulo Wai, waarop zowel Cambodja als Zuid-Vietnam aanspraak maken. Aldus woordvoerders van het Witte Huis te Washington.

Volgens de Amerikaanse eigenaar van het schip, Sea Land Corporation, was de Mayaguez met normaal vrachtgoed aan boord, op weg van Hongkong naar Thailand. De kapitein van het schip, Charles Miller, verklaarde tegenover de enterploeg, dat hij de opdracht om naar de haven van Sihanoukville (het vroegere Kompong Som) te varen niet kon uitvoeren, omdat zijn radar niet functioneerde; daarop werd hem toegestaan de Mayaguez bij het eilandje Koh Tang, 34 mijl uit de Cambodjaanse kust, voor anker te doen gaan. President Ford sprak op 12 mei van een „piratendaad" en waarschuwde voor de „meest ernstige consequenties" als Cambodja de teruggave van schip en bemanning zou weigeren. De Amerikaanse president droeg het State Department op de teruggave te regelen, terwijl hij tegelijk het vliegdekschip Coral Sea en 7 jagers gelastte naar de Golf van Thailand te varen.
Voorts zouden nota's i.z. de teruggave aan de Cambodjaanse regering zijn gestuurd via het Chinese verbindingskantoor in Washington en de Cambodjaanse ambassade in Peking. Hoewel het State Department op 14 mei verklaarde dat beide nota's op 14 mei zonder commentaar zouden zijn teruggestuurd, verklaarde prins Norodom Sihanoek op 21 mei te Pjongjang, dat de Cambodjaanse regering niets vernomen had van enige Amerikaanse diplomatieke stappen.
Inmiddels waren 1000 Amerikaanse mariniers op Okinawa in de hoogste staat van paraatheid gebracht om op korte termijn naar Thailand te worden gevlogen, aldus meldde de N Z Z op 13 mei vanuit Washington. De premier van Thailand, Kukrit Pramoj, liet de Amerikaanse zaakgelastigde in Bangkok op 13 mei weten, dat zijn land de VS niet zou toestaan bases op zijn grondgebied te gebruiken voor militaire operaties tegen Cambodja. „Wij hebben al genoeg moeilijkheden met onze buren", aldus Kukrit Pramoj.

In de nacht van 13 op 14 mei riep president Ford voor de tweede maal in 12 uur de Nationale Veiligheidsraad bijeen om de toestand m.b.t. de Mayaguez te bespreken. De volgende morgen werden 1100 mariniers van Okinawa naar de basis

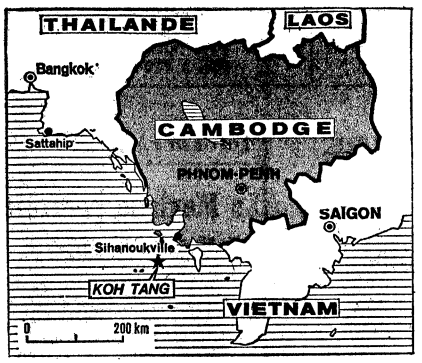

(Le Monde)

Utapao in Thailand gevlogen, waarop Thailand in een protestnota waarschuwde dat „tenzij deze strijdkrachten, die tegen de wensen van de Thailandse regering zijn binnengekomen, onmiddellijk worden teruggetrokken, de goede betrekkingen en samenwerking, die tussen Thailand en de Verenigde Staten bestaan, aan ernstige en schadelijke consequenties zullen worden blootgesteld".
Eveneens op 14 mei 's morgens werd vanuit Amerikaanse vliegtuigen waargenomen, dat de bemanning van de Mayaguez van Kon Tang naar het vasteland werd overgebracht in een vissersboot, die vervolgens door Amerikaanse vliegtuigen werd gebombardeerd en beschoten om (tevergeefs) de boot te dwingen naar Koh Tang terug te keren. Daarbij liepen drie bemanningsleden van de Mayaguez verwondingen op. Toen vervolgens Amerikaanse vliegtuigen door Cambodjanen met lichte wapens werden beschoten (ook de vorige dag zou al een Amerikaans verkenningsvliegtuig zijn beschoten en getroffen), voerden Amerikaanse gevechtsvliegtuigen — na een voorafgaande waarschuwing volgens de VS — een bombardement uit op de daar aanwezige Cambodjaanse patrouilleboten, van wie drie tot zinken werden gebracht. Een woordvoerder van het Thailandse ministerie van buitenlandse zaken verweet de VS, dat zij bij een dergelijke actie geen rekening hielden met de consequenties voor Thailand. Een mogelijke Cambodjaanse vergeldingsactie zou nl. niet tegen de Amerikanen zijn gericht, die te ver weg zijn, maar tegen Thailand, dat vlak naast de deur ligt.
In een nota, die de Amerikaanse VN-ambassadeur Scali die dag aan secretaris-generaal Waldheim overhandigde, werd deze gevraagd alle in zijn vermogen liggende maatregelen te treffen om de onmiddellijke teruggave van de Mayaguez en zijn bemanning te bereiken. Waldheim bood de betrokken regeringen zijn goede diensten aan en deed op hen een beroep „zich van verdere gewelddaden te onthouden teneinde de voortgang van een vreedzame regeling te vergemakkelijken".
Inmiddels was kapitein Miller in Sihanoukville aangekomen, waar hij door de plv. commandant van het militaire district werd ondervraagd. In de vroege morgen van de 15de mei besloten de Cambodjaanse autoriteiten schip en bemanning vrij te geven, waarbij kapitein Miller op zich nam via de radio een oproep te doen uitgaan om luchtaanvallen op Cambodjaanse schepen te staken. Het besluit om de Mayaguez met bemanning te laten gaan werd door de Cambodjaanse minister van voorlichting, Hou Nim, op 15 mei omstreeks 6.00 uur bekendgemaakt via de radio.

Tegelijk stelde hij dat „Amerikaanse imperialistische spionageschepen" die er uit zagen als vissersboten, bijna dagelijks de Cambodjaanse wateren binnenvoeren. Zij hadden in het geheim burgers van Thailand en Cambodja aan land gezet om contacten te leggen met spionnen op het vasteland. Op 11/12 mei waren twee van dergelijke schepen in beslag genomen. Op 7 mei was een Panamees schip in de Cambodjaanse wateren aangehouden, maar na ondervraging van de bemanning had het zijn reis kunnen vervolgen, wat duidelijk „blijk van onze goede wil" gaf. Ook de Mayaguez was aangehouden, omdat het „met opzet onze wateren (had) geschonden". Hou Nim vervolgde: „Wij hebben niet de bedoeling het permanent vast te houden en wij zijn niet van zins provocaties te plegen. Wij wensten slechts de reden te weten van zijn komst en het te waarschuwen tegen een volgende schending van onze wateren . . ." Wij zullen dit schip vrijgeven, maar wij zullen de Amerikaanse imperialisten niet toestaan onze territoriale wateren te schenden of ons te dwingen hun schepen vrij te geven wanneer zij dat maar willen door dreigementen te gebruiken."

Ongeveer tegelijkertijd landde op bevel van president Ford een groep van 200 mariniers, die per helikopter van Utapao was aangevoerd, op Koh Tang, dat vrijwel onbewoond geacht werd. De mariniers stuitten echter op felle tegenstand van een garnizoen van ca. 150 Cambodjanen. Drie van de 11 Amerikaanse helikopters werden bij het begin van de actie neergeschoten en twee andere raakten beschadigd. Op de grond wisten de mariniers slechts een paar honderd yard op te rukken. Een andere groep mariniers, die vanaf de jager Holt op de Mayaguez landde, trof een verlaten schip aan.
Hoewel president Ford, die het besluit tot actie na overleg met de

Democratische en Republikeinse leiders in het Congres had genomen en de steun verwierf van de Senaatscommissie voor buitenlandse betrekkingen, zeer kort na het begin van de operatie op de hoogte was gesteld van Hou Nim's verklaring, gelastte hij de voortzetting van de operatie, omdat Hou Nim geen melding had gemaakt van de bemanning. In een boodschap aan de Cambodjaanse regering werd gesteld, dat de operatie „prompt" zou worden gestaakt, als de Cambodjaanse autoriteiten zouden verklaren dat zij de bemanning „onvoorwaardelijk en onmiddellijk" zouden vrijlaten. Die bemanning was toen al in een vissersboot onderweg naar Koh Tang, waar zij door de Amerikaanse jager Wilson werd opgepikt.
Voordat Ford hier echter van op de hoogte was, voerden Amerikaanse vliegtuigen een bombardement uit op het vliegveld van Ream bij Sihanoukville, waar 17 Cambodjaanse toestellen werden vernietigd. Een half uur nadat Ford de stopzetting van alle offensieve operaties had gelast, voerden Amerikaanse vliegtuigen bombardementen uit op de haven van Sihanoukville en een olieraffinaderij, waarbij volgens de Cambodjaanse regering talrijke slachtoffers vielen.
Pas nadat twee Amerikaanse jagers het garnizoen van Koh Tang hadden beschoten en vliegtuigen dit garnizoen met machinegeweervuur hadden bestookt, slaagden de Amerikaanse mariniers erin zich van het eiland terug te trekken. De operatie, die in totaal 14 uur had geduurd, vergde volgens een woordvoerder van het Pentagon op 20 mei aan Amerikaanse zijde 15 doden, 3 vermisten en 50 gewonden of wel bijna 20% van de 350 man, die aan de operatie deelnamen.
Een hoge FUNK-vertegenwoordiger te Peking verklaarde volgens *DPA*, dat bij het gewapende treffen 20 Cambodjanen waren gedood of gewond.

Tijdens een persconferentie op 16 mei gaf de Amerikaanse minister van buitenlandse zaken, Kissinger, toe, dat er na de vrijlating van de Mayaguez-bemanning nog bombardementen waren uitgevoerd. „Omdat wij ca. 200 mariniers op het eiland hadden en wij pogingen in het werk stelden hen eraf te krijgen, en wij trachtten de strijdkrachten op het vasteland ervan te weerhouden zich te mengen in wat een uiterst netelige en moeilijke operatie kon zijn geweest".
Op de vraag of een herstel van de Amerikaanse geloofwaardigheid een overweging bij het Amerikaanse optreden had gevormd zei Kissinger dat dit mogelijk een bijprodukt kon zijn. Hij sprak van het vormen van een front tegen illegale acties en situaties waarin de VS tot een vernederende discussie konden worden gedwongen.

Relatie VS-Thailand

De Thailandse regering, waarmee door de VS vóór de landing van de mariniers op dat punt geen overleg was gevoerd, had van de VS wel op 14 mei de toezegging gekregen, dat de mariniers op de basis Utapao zouden worden teruggetrokken, maar op 15 mei werd door het State Department bekendgemaakt, dat de VS binnen de kortst mogelijke tijd de resterende 800 mariniers van de basis zouden evacueren.
Op 16 mei verklaarde premier Kukrit Pramoj, dat nu de Thailandse soevereiniteit was geschonden, „wij moeten bekijken of onder het huidige militaire akkoord Thailand wel of niet Utapao onder controle heeft". Minister Kissinger zei op die dag op zijn persconferentie m.b.t. Thailand: „In de loop van deze decade is mogelijk een actiepatroon ontwikkeld, dat ons heeft doen veronderstellen dat onze speelruimte bij het gebruiken van deze bases groter was dan de huidige situatie in Zuidoost-Azië voor de Thailandse regering toelaat. En daarom, in zoverre wij de Thailandse regering in verlegenheid hebben gebracht, betreuren wij deze acties."
Op 17 mei overhandigde de Thailandse minister van buitenlandse zaken, Chatichai Choonhavan, de Amerikaanse zaakgelastigde in Bangkok een nota, waarin werd gesteld, dat de Thailandse regering om te garanderen dat „Thailands soevereiniteit zal worden geëerbiedigd en Thailands goede wil en vriendschap niet voor een tweede maal zullen worden misbruikt", direct „alle aspecten van samenwerking en verplichtingen" tussen beide landen aan een onderzoek zou onderwerpen. Daarbij zou het gebruik van bases in Thailand door de VS zijn inbegrepen, in afwachting van de volledige terugtrekking van de Amerikaanse troepen uit Thailand in maart 1976.
Van 16-18 mei vonden in Bangkok anti-Amerikaanse demonstraties plaats.
Op 19 mei werd in een Amerikaanse nota aan minister Choonhavan verklaard: „De VS betreuren de tussen Thailand en de VS gerezen misverstanden. (...) De VS willen laten weten, dat zij begrip hebben voor de problemen, waarvoor de koninklijke regering door de gebruikte methode werd gesteld en zij wensen opnieuw hun spijt uit te drukken. De unieke omstandigheden, die tot de recente loop der gebeurtenissen hebben geleid, (...) zullen zich niet herhalen..." Minister Choonhavan liet weten, dat de zaak met dit excuus was afgedaan, maar dat de herziening van alle verdragen en akkoorden zou worden voortgezet. Premier Kukrit Pramoj verklaarde zich niet bereid de VS te vragen zich eerder dan op het overeengekomen tijdstip uit Thailand terug te trekken. *(NZZ, IHT, USIS)*

TERUGTREKKING AMERIKAANSE TROEPEN UIT THAILAND

Reeds vóór het Mayaguez-incident (zie hierboven) had het Thailandse ministerie van buitenlandse zaken op 5 mei bekendgemaakt, dat 7.500 van de 27.000 Amerikaanse militairen in Thailand vóór eind juni zouden worden teruggetrokken.
Op 2 juni deelde het Amerikaanse opperbevel mee, dat per 6 juni 17 B-52 bommenwerpers uit Thailand zouden worden teruggetrokken en 31 F-111 jachtbommenwerpers per 15 juni. Voorts zouden de Amerikaanse operaties op de luchtmachtbasis Ubon onmiddellijk worden stopgezet. Als gevolg van de terugtrekking van de Amerikaanse vliegtuigen zouden er nog 200 in Thailand blijven, vergeleken met ca. 700 tijdens de Vietnamese oorlog.
Op 3 sept. werd bekendgemaakt, dat de VS tegen eind oktober het gebruik van de basis Nakhon Phanom, van waaruit de elektronische oorlogsvoering in Indo-China werd geleid, zouden staken en nog eens 3.000 Amerikaanse militairen zouden terugtrekken. Op 28 okt. werd deze basis aan de Thailandse autoriteiten overgedragen. De toen tot ca. 16.000 man ingekrompen Amerikaanse troepenmacht beschikte echter nog over drie bases, nl. Udorn (in het noordoosten), Utapao (in het zuidoosten) en Korat (in het centrum van Thailand).
Op 24 nov. werd officieel bekendgemaakt, dat eind febr. 1976 ook Korat zou worden gesloten en dat vandaar 4.500 man en 50 vliegtuigen zouden worden teruggetrokken, zodat begin maart 1976 nog ca. 7.000 Amerikaanse militairen en ca. 100 vliegtuigen in Thailand zouden zijn gestationeerd. De laatste troepen zouden vóór 20 maart 1976 moeten vertrekken, aldus de *NZZ* (12-12). Dit blad meldde tevens dat de basis Udorn vóór eind 1975 zou worden ontruimd en op 31 jan. 1976 zou worden gesloten.

(Vor. ber. pag. 527/3-1974 en 512/2-1975)

SURINAME

VERVOLG DEBAT KONINKRIJKS-PARLEMENT OVER WIJZIGING STATUUT, ONAFHANKELIJKHEIDS-WET AANVAARD, DEBAT SURI-NAAMSE GRONDWET

Hieronder vervolgen wij het beknopte overzicht van de debatten van het Koninkrijksparlement op 21, 22 en 23 oktober gehouden in Den Haag (pag. 796 e.v.). Op de eerste dag van het debat werd het woord gevoerd door vertegenwoordigers van alle in het parlement vertegenwoordigde Nederlandse partijen.

Namens de PvdA sprak het TK-lid Franssen.

Hij vond het hoog tijd dat het Koninkrijksstatuut voor Suriname wordt beëindigd. Het statuut heeft volgens hem te veel mogelijkheden geboden aan diegenen die de verdeling van de welvaart in Suriname zoals die in het koloniale tijdperk gegroeid was, niet gek vonden en het gaf te weinig kans voor beïnvloeding door de Nederlandse regering en het parlement.

Veel weerstand van de CDA-fracties, de VVD en een aantal kleine fracties kreeg Franssen op zijn suggestie aan het adres van de Nederlandse regering om de Antillen tot spoed te manen bij de voorbereiding van de onafhankelijkheid van dit rijksdeel.

Van Zeil (KVP) kon wel het pleidooi van Franssen onderschrijven om een nieuwe Koninkrijkscommissie te laten studeren op de toekomstige verhouding tussen beide landen, maar hij vond met mr. Geurtsen en dr. De Kwaadsteniet dat Nederland de Antillen niet moet opdringen, en dat het tempo voor de onafhankelijkheid primair door de Antilliaanse regering en het parlement moeten worden bepaald.

Franssen legde sterke nadruk op de noodzaak om van de Surinaamse kant de emigratie naar Nederland te beperken. De waarde van de ontwikkelingshulp zal duidelijk worden aangetast, waarschuwde hij, wanneer de immigratie aanhoudt. Nederland moet Suriname er op wijzen dat het hele ontwikkelingsplan in gevaar komt wanneer de bevolking van Suriname blijft teruglopen, aldus de socialist Franssen.

Een meerderheid van de Kamer wilde in de ontwerpovereenkomst over de nationaliteitenscheiding tussen Suriname en Nederland de termijn van één jaar voor Nederlanders in Suriname om een nationaliteit te kiezen verlengen tot drie jaar. Tilanus (CHU) hield daarvoor een motie achter de hand.

Kansloos was de motie van Verwoert (DS'70) die vroeg slechts aan de Surinamers die vóór 2 jan. 1971 in Nederland zijn komen wonen, de Nederlandse nationaliteit toe te kennen.

Opnieuw vroeg de fractie van DS'70, die de regering een beleid van passieve gastvrijheid verwijt dat asociaal is en indruist tegen de Surinaamse en Nederlandse belangen, om een toelatingsregeling voor rijksgenoten.

Het meest principieel werd zo'n regeling om Surinamers hier te weren, bestreden door de D'66'er mr. Van Mierlo en Coppes (PPR).

Ook voelt bijna niemand voor het standpunt van DS'70, de SGP en het GPV, verwoord in amendementen, dat de datum van 25 november voor de onafhankelijkheid uit de Rijkswet gehaald zou moeten worden en nader moet worden vastgesteld door de Koninkrijksregering. Ook de Surinaamse oppositie wil die datum openstellen.

De datum van 25 november is tussen de beide regeringen overeengekomen en de Kamer moet daaraan meewerken zolang die overeenkomst bestaat, vinden de meeste fracties.

De KVP'er Van Zeil deed een beroep op de Nederlandse regering om de ontwikkelingshulp aan Suriname in koopkracht globaal gelijk te houden door een soort inflatiecorrectie. De inschakeling van het Nederlandse bedrijfsleven bij de ontwikkeling van Suriname moet volgens de KVP zoveel mogelijk bevorderd worden.

Mevrouw De Boois (PvdA) en de heren Van Zeil (KVP) en Van Rossum (SGP) stelden kritische vragen over de methodiek van de ontwikkelingshulp. Zij waren het erover eens dat het bestaande rapport van de zgn. gemengde plancommissie geen basis kan vormen voor het jaarlijks overleg tussen Nederland en Suriname over toe te stane hulpbedragen. Daarom moet er een breder opgezet, integraal ontwikkelingsplan komen. Ir. Van Rossum waarschuwde voor grote prestigeprojecten die de werkgelegenheid niet zullen verbeteren.

Coppes (PPR) en Van der Lek (PSP) vreesden voortzetting van de overwegende rol van buitenlands kapitaal en buitenlandse bedrijven in Suriname. De communist dr. De Leeuw zag niet het minste heil in de ontwikkelingsplannen en vreesde dat de Nederlandse militaire missie van vijftien man, die in Suriname zal adviseren over de opbouw van een defensieapparaat, een infiltratiekanaal naar de Amerikaanse CIA zou kunnen leggen, dat uiteindelijk tot een militaire staatsgreep leidt.

Op 22 oktober kwamen de „bijzondere gedelegeerden" uit de Surinaamse Staten aan het woord.

Daarbij kwamen de politieke geschilpunten tussen de oppositie en het regeringsblok (zie pag. 796 e.v.) weer ter sprake.

Oppositieleider Lachmon dreigde met zijn fractie in de Staten tegen de ontwerp-grondwet te stemmen als zijn eisen niet ingewilligd zouden worden.

Mevrouw Liesdek-Clarke van de dissidente NPS-fractie zei dat de oppositie spoedig het kabinet-Arron via een motie van wantrouwen naar huis zou sturen.

Dit werd bestreden door de leider van het regeringsblok Nooitmeer die ontkende dat de regering niet meer over een meerderheid in de Staten zou beschikken.

In een emotioneel betoog, dat herhaaldelijk door Kamervoorzitter Vondeling werd onderbroken, verweet het radicale hindoestaanse Statenlid dr. Mungra de Nederlandse regering een politieke koehandel met de Surinaamse minister-president Arron, die tot terreur, apartheid en dictatuur in Suriname heeft geleid.

„Avé Den Uyl, de stervenden groeten u. U rent de straat op om tegen de executies in Spanje te betogen, maar intussen laat u toe dat op de meest laakbare en kleinburgerlijke manier met de democratie in Suriname wordt gesold. Die schending doet duizenden Surinamers vluchten naar Nederland", riep hij de Nederlandse minister-president toe. „Nog nooit heeft de nationaliteit van mensen te koop gestaan in alle reisbureaus zoals in Paramaribo", zei de heer Mungra.

De VHP'er vergeleek de Nederlandse houding enkele malen zijdelings met situaties in nazi-Duitsland. Een uitlating over de „opvangkampen" voor Surinamers in ons land „waarin mijn landgenoten gevangen worden gehouden, nog zoveel jaren na Eichmann", moest hij van dr. Vondeling intrekken. Ook de Kamervoorzitter werd overigens door verschillende sprekers van de oppositie „geen fraaie rol" verweten, bij „dit geforceerd verbreken van het Koninkrijksstatuut".

Van de vier belangrijkste voorwaarden die oppositieleider Lachmon stelt voor zijn medewerking aan de onafhankelijkheid, bleken er ten minste twee voor de sprekers van de Surinaamse regeringscoalitie onaanvaardbaar. Lachmon wil in de grondwet vastleggen, dat er uiterlijk zes maanden na de onafhankelijkheid verkiezingen worden gehouden.

In een amendement op de rijkswet van zijn fractiegenoot dr. Adhin wordt voorts gevraagd het statuut op 25 november te beëindigen op voorwaarde dat vóór of op die dag de grondwet wordt afgekondigd. Ook moet volgens de VHP de Surinaamse krijgsmacht een weerspiegeling zijn van alle etnische bevolkingsgroepen en verder eist zij dat er gedurende vijf jaar een optierecht komt voor Surinamers in hun eigen land om voor de Nederlandse nationaliteit te kiezen.

Deze laatste eis, die werd neergelegd in een motie, is ook voor Nederland volstrekt onaanvaardbaar, niet alleen wegens de emigratieproblemen. Minister De Gaay Fortman voegde mr. Lachmon in een interruptie toe: „U zegt, dat u niet tegen de onafhankelijkheid per 25 november bent. Dat betekent dat de bevolking ook het eigen staatsburgerschap moet aanvaarden, anders is er geen sprake van onafhankelijkheid."

Lachmon vond echter, dat de regering dan eerst een opiniepeiling over de nationaliteitenkeuze zou moeten organiseren, omdat hij er op staat dat niemand buiten zijn wil van zijn nationaliteit mag worden beroofd. De VHP-leider was overtuigd, dat 80 procent van de Surinaamse bevolking geen afstand wil doen van het Nederlanderschap en verwees naar Angola, waar de bevolking bij de onafhankelijkheidswording kon kiezen voor de Portugese nationaliteit.

Het Surinaamse Statenlid Rogers, van de regeringscoalitie, bestreed de opvatting van de heer Lachmon over de samenstelling van de krijgsmacht. Er moet sprake zijn van een verticale doorsnee van de bevolking, niet een afspiegeling van de bevolkingsgroepen, en primair moet bij de recrutering gelet worden op bekwaamheid. De hindoestaanse leider verwerpt die oplossing. Hij vreest, dat een eenzijdig creools samengestelde krijgsmacht net als in het buurland Guyana, gebruikt kan worden om de hindoestanen te onderdrukken.

Lachmon deed ook een ernstig beroep op de Nederlandse regering en het Nederlandse volk om „de ogen niet te sluiten" als in Suriname na de onafhankelijkheid een chaotische situatie ontstaat, maar een

zekere verantwoordelijkheid te aanvaarden. Ook wilde hij meer zekerheid over de ontwikkelingshulp op langere termijn. Een heftige discussie ontstond tussen de fractieleider van de Surinaamse regeringscoalitie, Nooitmeer, en Lachmon over de kans op een eenzijdige onafhankelijkheidsverklaring. Nooitmeer protesteerde fel tegen de voorwaarden die Nederlandse Kamerleden hebben gesteld voor de Nederlandse ontwikkelingshulp in zo'n situatie.

Er is geen enkele aanleiding voor dergelijke verstrekkende woorden, aldus de fractieleider, want de Surinaamse regering heeft nooit gesproken over eenzijdigheid. De heer Lachmon wierp hem echter tegen dat de regering ook nooit uitspraken van individuele ministers zoals premier Arron, minister Bruma en de gevolmachtigde minister in Den Haag, Van Eer, over het eventueel opzij zetten van het Surinaams parlement, heeft tegengesproken.

Op 23 oktober voerde, namens de Surinaamse regering, de gevolmachtigde minister van Eer het woord. Hij deed een belangrijke toezegging aan de oppositie: Zo spoedig mogelijk na de onafhankelijkheid zullen er nieuwe verkiezingen worden gehouden.

De heer Lachmon was echter verre van tevreden, hoewel verschillenden van zijn volgelingen zich veel gematigder opstelden dan in de eerste termijn van het debat.

Een amendement van de VHP'er mr. Adhin op de ontwerp-rijkswet, waarmee beoogd werd de onafhankelijkheidsdatum zo nodig op te schorten tot de datum dat de Grondwet voor Suriname zou worden afgekondigd, werd verworpen en kreeg slechts de steun van DS'70, de SGP en GPV. Minister-president Den Uyl en minister De Gaay Fortman hadden deze wijziging ten sterkste ontraden vanwege de afspraak met de Surinaamse regering dat de 25ste november gehaald moet worden.

Geen enkel lid van de Tweede Kamer steunde de VHP-motie die de Surinamers in Suriname na de onafhankelijkheid een periode van vijf jaar wilde toekennen om voor de Nederlandse nationaliteit te kiezen. Ook dit voorstel was door minister De Gaay-Fortman en staatssecretaris Zeevalking (Justitie) ernstig ontraden.

Ook een motie van de DS'70-fractie die het omgekeerde wilde van wat de VHP voorstelde, nl. ook aan alle Surinamers die sinds 1 jan. 1972 naar Nederland kwamen de Surinaamse nationaliteit te geven, werd verworpen. Alleen DS'70 stemde er voor.

Minister-president Den Uyl en minister Pronk onderstreepten tijdens het debat nog eens dat het hypothetisch is te praten over een eenzijdige onafhankelijkheid omdat de Surinaamse regering zich wil houden aan de procedure om via overleg het statuut te verbreken. Den Uyl was verheugd dat de CDA-fracties hun motie op zak hielden, waarin ze wilden uitspreken dat bij een onafhankelijkheidsprocedure die niet de goedkeuring van de Surinaamse Staten zou krijgen, alle afspraken met Nederland (met als belangrijkste die over ontwikkelingshulp) opnieuw in overweging zouden moeten worden genomen. De premier verzette zich sterk tegen zo'n uitspraak. „Het gaat in deze situatie om het slechten van gegroeid wantrouwen. Dit zou juist het etaleren van wantrouwen betekenen", aldus Den Uyl.

De KVP'er Van Zeil zei dat de CDA-fracties zich wel het recht willen voorbehouden op de overeenkomsten met Suriname terug te komen als de situatie zich zou wijzigen.

Minister Pronk maakte hem duidelijk dat in de criteria van de Nederlandse regering voor het verlenen van ontwikkelingshulp expliciet is opgenomen dat in het ontvangende land de mensenrechten moeten worden gerespecteerd. Maar hij zag geen enkele reden om aan te nemen dat die rechten in Suriname geschonden zullen worden.

De Surinaamse gevolmachtigd minister ontkende de oppositiegeluiden over onvoldoende politiebescherming van de Statenleden Liesdek en Somohardjo, die bij rellen in Suriname waren aangevallen.

Minister De Gaay Fortman verklaarde dat de Koninkrijksregering bij de recente rellen in Suriname niet kon ingrijpen, maar dat dit in het algemeen ook zeer bezwaarlijk kan. De rijksdelen zijn verantwoordelijk voor hun eigen interne aangelegenheden. De bepalingen van het Statuut laten slechts een ingreep vanuit Den Haag toe door een algemene maatregel van rijksbestuur wanneer fundamentele rechten en vrijheden geschonden worden of een toestand van ondeugdelijk bestuur in een van de rijksdelen ontstaat. Zo'n algemene maatregel is nog nooit afgekondigd en zou alleen maar in intensief overleg met de betrokken regering kunnen worden afgekondigd. Voor het zover is kan die regering echter via het zgn. intern appel in beroep gaan.

Vervolgens vond de eindstemming over de ontwerpwet plaats. Met 106 tegen 5 stemmen aanvaardde het Koninkrijksparlement de wet die de onafhankelijkheid voor Suriname moest inluiden:

Alleen de Kamerfracties van het GPV en de SGP konden zich tenslotte om procedurele redenen en onvoldoende zekerheid over de vestiging van een parlementaire democratie en rechtshandhaving in de republiek Suriname niet met de rijkswet tot verbreking van het Koninkrijksstatuut voor dit rijksdeel verenigen.

Tevoren had de Surinaamse Statenvoorzitter Wijntuin in een bewogen rede de oppositie opgeroepen vertrouwen in de toekomst van Suriname te stellen en met de regeringscoalitie samen te werken om het in de enkele weken die Suriname nog resten voor de onafhankelijkheidsverklaring op 25 november noodzakelijke parlementaire werk voor de totstandkoming van de Grondwet en andere belangrijke wetten te voltooien. Na Wijntuins oproep aan de Hindoestaanse oppositieleider Lachmon „Wij gaan samen terug naar Suriname" kreeg de Statenvoorzitter een applaus van de bewindslieden achter de regeringstafel en de hele Kamer.

De heer Wijntuin zei in zijn rede geen behoefte te hebben met wrok op het verleden terug te zien of de huidige Nederlandse generatie verantwoordelijk te stellen voor de koloniale tijd. Hij sprak een dankwoord voor het vele positieve dat ook door Nederlanders in Suriname is gedaan en voor de levens die aan de Surinaamse opbouw zijn geofferd.

Getroffen door een bezoek aan enkele opvangcentra voor Surinamers in ons land waar hij landgenoten had aangetroffen die de indruk van vluchtelingen bij hem vestigden, deed de heer Wijntuin een beroep op het Nederlandse volk om de Surinamers niet met de nek aan te kijken en op de Surinamers zelf om terug te keren naar hun land.

„Het beeld van de opvangcentra daagt elk van ons, politici, uit de handen in elkaar te slaan. Het is nog niet te laat. Ik neem niet aan dat u de geschiedenis in wilt gaan als de man die onze zelfstandigheid wilde tegengaan", riep Wijntuin mr. Lachmon toe.

Na de stemming voerde TK-voorzitter Vondeling het woord. Hij zei:

De Kamer zal van mij, op dit bijzondere moment in de geschiedenis van de Tweede Kamer, stellig een enkel woord verwachten, zeker na de rede van de voorzitter van de Surinaamse delegatie, collega Wijntuin.

Weliswaar moet het ontwerp van rijkswet nog in de Eerste Kamer worden behandeld, zal de beëindiging van de bijzondere band met Suriname ook de instemming van de Staten van de Nederlandse Antillen moeten krijgen en vanzelfsprekend ook door de Staten van Suriname moeten worden gewild, toch hoop ik, dat niemand van de hier aanwezigen mij kwalijk neemt als ik nu van de veronderstelling uitga, dat dit hoogstwaarschijnlijk de laatste keer is dat wij hier in een kamervergadering met onze Surinaamse collega's van gedachten wisselen om gemeenschappelijke belangen te dienen.

Van vele kanten is mij gevraagd te zijner tijd gevolg te willen geven aan de uitnodiging van collega Wijntuin, op grond van een besluit van de Staten met algemene stemmen genomen, om het interparlementaire contact ook na de onafhankelijkheid voort te zetten. Ik zal niets liever doen. En daarvoor zijn vele goede redenen. De heer Lachmon, lid van de Staten gedurende meer dan 26 jaren waarvan bijna 10 jaren als Voorzitter, vertelde ons, dat hij in de Nederlandse taal denkt en met hem, zo denk ik, zo'n 250.000 andere Surinamers. Alleen de gemeenschappelijke taal al schept een sterke gevoelsband. Vandaag heb ik een tiental gedichtenbundels doorgebladerd, alle tien geschreven door Surinamers, alle tien in de Nederlandse taal. En wat voor taal!

„Dit is de dag
die neergestreken
bij blinkend blauwe vleugelslag
vreugde ontsteekt
in rode angalampoes"

Of in dit slot van het gedicht, dat „Mijn land" als titel heeft:

„Maar eens zullen wij
op de voorplecht
van de wereld
als een brandende divali
uw zeven stromen verlichten".

Een volk dat zulke en zoveel dichters herbergt gaat nooit verloren! Of doe ik beter door te spreken van natie?

In zijn beroemde voordrachten, in febr. 1940 gehouden over Patriottisme en Nationalisme, houdt Huizinga bespiegelingen over de beide begrippen. Het patriottisme, liggend in de positieve sfeer, die van de genegenheid. Het nationalisme, liggend meer in de sfeer van wedijver, tegenstand, van twist. Wie van de Europeanen zal dit durven te ontkennen? Maar, zo zegt hij, er is ook het begrip nationaliteit als een geestelijk en historisch verschijnsel. Ieder beschaafd en weldenkend

mens heeft naast zijn eigen volk enkele vreemde naties lief. Roep van dat land het beeld op, en geniet het! Zijn dichters lezen, de sterke vormen van zijn leven zien, de sidderingen van zijn geschiedenis ervaren, de vervoerende verschieten van zijn landschap zien, meeleven zijn frisheid. En, zegt Huizinga dan, waarom dan twist, waarom dan nijd? Zo'n natie die wij óók liefhebben is voor velen van ons, Europeanen hier, Suriname. En misschien mogen wij, Europese Nederlanders, ook zo'n land voor vele Surinamers zijn en blijven.

Opo Kondre man oen opo
Sranan gron e kari oen!

Verheft U landgenoten! Verheft U!
Suriname doet een beroep op ons
Wàár onze voorvaderen ook
vandaan kwamen,
Wij moeten het land opbouwen!

Op 28 oktober keurde de Eerste Kamer de wet tot wijziging van het Statuut met 53 tegen 11 stemmen goed.
De gehele VVD-fractie in de Eerste Kamer m.u.v. mevrouw Van Someren Downer en de heer Zoutendijk stemde tegen omdat zij er niet van overtuigd was dat de onafhankelijkheid onder de huidige omstandigheden reeds in november moest doorgaan omdat er onvoldoende garanties zouden zijn voor een goede rechtsorde.

Debat grondwet in Surinaamse Staten, unaniem akkoord

Op 4 nov. kwamen de Surinaamse Staten voor het eerst sinds half aug. weer bijeen. Ondanks afwezigheid van de VHP-fractie werd het quorum voor het houden van een bijeenkomst wel bereikt omdat het VHP-lid ir. Hindorie verscheen.
De eerste handeling van de Staten betrof de beëdiging van een nieuw Statenlid, de heer F. Martodihardjo, die de naar de oppositie overgelopen Lee Kon Fong voor de Javaanse groepering KTPI verving.
Martodihardjo heeft toegezegd de regering te zullen steunen.
Op 12 nov. spraken de leiders van de regeringscoalitie en de oppositie met elkaar in een poging nader tot elkaar te komen.
De oppositie kwam met een aantal eisen als voorwaarde tot medewerking bij het totstandkomen van de onafhankelijkheid.
Lachmon eiste algemene verkiezingen binnen vijf maanden na de onafhankelijkheid. Verder: de Surinaamse krijgsmacht moet een doorsnee zijn van de totale Surinaamse bevolking, de vice-president moet evenals de president rechtstreeks gekozen worden en het parlement moet de grondwet met een meerderheid aanvaarden. Eenzelfde meerderheid achtte de oppositie nodig als nationalisatie van buitenlandse bedrijven in het geding kwam.
Volgens Statenvoorzitter Wijntuin die de leiding bij de ontmoeting had, was de regeringscoalitie bereid op een aantal punten aan de wensen van de oppositie tegemoet te komen. Overeenstemming werd bereikt over een kwestie van stemmen: alleen Surinamers in Suriname kunnen stemmen. Surinamers in Nederland krijgen na de onafhankelijkheid geen stemrecht, ook niet bij volmacht.
Op 14 nov. was er een besloten zitting van de Staten, waarbij de oppositie ook aanwezig was. Regering en oppositie kwamen toen dichter bij elkaar. Overeenstemming werd o.a. bereikt over de kwestie van de presidentsverkiezingen. De VHP liet haar eis vallen dat de president rechtstreeks gekozen moet worden. De regering gaf toe in de kwestie van de nationalisaties. Afgesproken werd dat nationalisatie van buitenlandse bedrijven met tweederde meerderheid in de Staten moet worden goedgekeurd.
Op 16 nov. begon het debat over de Grondwet in de Staten. De oppositie beklemtoonde daarbij wederom ontevreden te zijn over de gang van zaken rondom de zelfstandigheid. Volgens Lachmon zou een meerderheid van het Surinaamse volk tegen de manier van beëindigen van het Statuut zijn. Volgens hem had Nederland staan dringen van Suriname af te komen en had de regering zich in een onmogelijke positie gemanoeuvreerd door vast te houden aan de datum van 25 november.
Ondanks deze kritiek werd de nieuwe Grondwet op 19 nov. unaniem aangenomen, nadat premier Arron een aantal tegemoetkomingen aan de oppositie had gedaan.
Hij beloofde binnen acht maanden na de onafhankelijkheid nieuwe verkiezingen, diende een motie van wijziging in over de krijgsmacht, waarbij werd bepaald dat „alle Surinamers op gelijke voet deel kunnen uitmaken van de krijgsmacht en in alle functies kunnen worden benoemd, stemde er vervolgens in toe dat ook de vice-president door het parlement zal worden gekozen.

De Surinaamse Grondwet

De nieuwe Surinaamse Grondwet is het werk van een Grondwetscommissie die zich vnl. heeft laten leiden door het ontwerp van de Nederlandse Staatscommissie Cals-Donner.
Verder heeft de Surinaamse commissie niet meer dan noodzakelijk werd geacht, gebroken met de Statuutsperiode. Zo zal de bestaande parlementaire democratie gehandhaafd blijven. De monarchie wordt vervangen door een presidentschap, dat een grotendeels representatieve inhoud krijgt.

Dit wordt nog eens onderstreept door het feit dat de president veelal niet zelf genoemd wordt in het ontwerp, maar slechts de procedure aangeduid wordt volgens welke hij optreedt. Aangezien de president een in de eerste plaats representatieve functie zal krijgen heeft men het noodzakelijk geacht dat hij aanvaardbaar is voor brede lagen van de Surinaamse bevolking. Voor de presidentskeuze, welk toevertrouwd is aan het parlement wordt dan ook in eerste aanleg een gekwalificeerde meerderheid vereist. De regering zal vrijwel op dezelfde wijze tot stand komen en functioneren als thans. De ministeriële verantwoordelijkheid en het parlementaire stelsel blijven. Ook wat het parlement zelf betreft is aangeknoopt bij de oude situatie. Het parlement zal evenals de oude Staten, bestaan uit 39 leden. De wijze waarop deze leden gekozen worden zal niet veranderen; integendeel, de oude wijze van verkiezing kan volgens de grondwet niet veranderd worden dan met een meerderheid van twee derde van het aantal uitgebrachte stemmen.
Ook andere huidige staatsinstellingen, zoals de zgn. „hoge colleges van Staat" als de Raad van Advies (Nederland: Raad van State) en de Rekenkamer zullen niet principieel anders gaan werken. De wijze waarop de genoemde organen gaan samenwerken zal blijkens hoofdstuk V van het ontwerp, „Wetgeving en Bestuur" geheten, niet veel verschillen van de oude situatie.

Grondrechten

Een zeer belangrijke verbetering betekent de systematische en uitvoerige regeling van de Grondrechten in Hoofdstuk I van het ontwerp. Zulks is ook noodzakelijk omdat met het Statuut de bescherming van de grondrechten volgens het Statuut en volgens het Verdrag van Rome vervalt en men terugvalt op de summiere regeling van de grondrechten volgens de Staatsregeling.
Deze omvatten een regeling van het petitierecht (het recht om verzoeken tot de bevoegde macht te richten), de vrijheid van meningsuiting, het recht van vergadering, betoging en vereniging, met inbegrip van het recht van vakvereniging, het recht op een behoorlijke rechtbedeling en het recht op eerbiediging van het privéleven. De bescherming van de grondrechten wordt behalve aan het parlement, dat deze uiteraard niet mag aantasten, toevertrouwd aan de rechter. Indien een wettelijke bepaling in een de rechter voorgelegd geval door hem strijdig geoordeeld wordt met het bepaalde in hoofdstuk I van de Grondwet laat hij deze wettelijke bepaling buiten toepassing. Dit is een belangrijke en principiële verandering ten opzichte van de huidige werkwijze van de Surinaamse rechter.
Tevens zal een Constitutioneel Hof gevormd worden dat de wetten, al voor hun afkondiging kan toetsen op overeenstemming met de Grondwet. Zulks kan geschieden op verzoek van de president, de Raad van Advies gehoord, de procu-

reur-generaal of ten minste een derde van het grondwettelijk aantal leden van het parlement. De president treedt hier zelfstandig op.
Opvallend in de Surinaamse Grondwet is dat bij wijziging van de Grondwet de volksraadpleging veelal ontbreekt.
In de additionele artikelen wordt de overgang naar de nieuwe rechtsorde geregeld. Ook hier wordt een zo groot mogelijke continuïteit gewaarborgd, door de oude autoriteiten en wettelijke regelingen te handhaven tot zij door nieuwe vervangen zijn. (NRC/H'blad, Handelingen TK, Surinaams Nieuws)

Verzoening kan tegenstellingen niet verhullen

Hoewel regering en oppositie elkaar op het laatste moment bij het Grondwetsdebat nog vonden, hebben waarnemers erop gewezen dat de politieke tegenstellingen zeer zeker nog niet zijn verdwenen. Het *NRC/H'blad* (19-11) gaf daarop de volgende toelichting:

Het debat over de nieuwe grondwet van de Republiek Suriname heeft bij alle broederlijk uitgestoken handen, de toch nog bestaande tegenstellingen niet kunnen verdoezelen. In eerdere instantie deed priemier Arron enkele concessies op ondergeschikte punten, maar de voornaamste eisen van de oppositie liet hij onbesproken of wees hij af.

Met een emotioneel beroep om „alle barrières van wanbegrip tussen coalitie en oppositie op te ruimen en samen dit land op te bouwen", stapte de premier naar oppositieleider mr. J. Lachmon en omarmde hem. Na een korte stilte klaterde het applaus uit de Statenzaal en de tribunes en een ontroerde voorzitter Wijntuin schorste de vergadering, „om dit moment te laten bezinken".

Later verklaarde mr. Lachmon bijzonder getroffen te zijn door de geste van de minister-president, maar hij verborg daarbij niet zijn teleurstelling, dat de oppositie nooit „daadwerkelijk en inhoudelijk bij de verwezenlijking van de zelfstandigheid is betrokken". Nuchter voegde hij eraan toe, dat het ontwerpgrondwet nu veranderd moet worden, om amendementen van de VHP overbodig te maken. Met op zijn beurt een handdruk, beloofde hij overigens de heer Arron alle hulp bij de verwezenlijking van de verzoeningspolitiek, zoals die vroeger werd gevoerd met wijlen Jopie Pengel.

Premier Arron had toen al verklaard niets te zien in het, door de oppositie gevraagde kiesstelsel volgens evenredige vertegenwoordiging. Met citaten over de Nederlandse voorkeur voor een beperkt districtenstelsel achter de hand, zei hij alleen maar verstarring en vervreemding tussen kiezer en gekozene te zien in deze evenredige vertegenwoordiging. Wel nodigde hij de oppositie uit zitting te nemen in een commissie, om het kiesstelsel te bestuderen. Die zou dan ook kunnen bekijken, of de kiesgerechtigde leeftijd in Suriname op 18 jaar gesteld zou kunnen worden.

Arron zei „welwillend" te staan tegenover verkiezingen na de onafhankelijkheid maar hij wilde niet in de grondwet opnemen dat dit ten hoogste zes maanden na de onafhankelijkheidsdatum zou moeten gebeuren.

Minister van justitie mr. E. Hoost kreeg de ondankbare taak om de ontstane euforie na de omhelzing van de politieke leiders en de uitnodiging van premier Arron aan mr. Lachmon om op 4 december zitting te nemen in een Surinaamse delegatie naar de Verenigde Naties, te dempen. Verkiezing van de vicepresident door het parlement wees hij af, omdat zulks niet zou passen bij diens functie als voorzitter van de Raad van Advies. Om het parlement slechts met een tweederde meerderheid te laten stemmen over eventuele nationalisaties van bedrijven wilde hij evenmin toestaan.

En een strijdmacht, die de samenstelling van de bevolking weerspiegelt, achtte hij een gooi naar de apartheid. „Het leger kan geen etnische groeperingen erkennen maar dient wel een dwarsdoorsnede te vormen van de maatschappij".

Mr. Lachmon wees er bij korte interruptie nog op, dat met geen woord is gerept over zijn stelling, dat de grondwet bij tweederde meerderheid moet worden aangenomen, wil men de nu bestaande staatsregeling zonder meer vervallen verklaren.

Statenvoorzitter Wijntuin schorste vervolgens voor niet minder dan vier uur, naar hij later zei om daarmee de parlementariërs de kans te geven zich te bezinnen op het verzoeningsgebaar van premier Arron en dit te laten bezinken. Hij stelde in het vooruitzicht dat later in de nacht, alvorens tot stemming zou worden overgegaan, opnieuw lang zou worden geschorst om de Statenleden kans te geven op een gewetensonderzoek, alvorens het laatste oordeel te vellen over een zo belangrijk staatsstuk als de grondwet. In tweede instantie bleek er eigenlijk weinig in de standpunten gewijzigd. De sprekers van de regeringscoalitie toonden zich gelukkig met het brede gebaar van de minister-president en de wijzigingen die de rechtszekerheid van de staatsburgers vergroten. De oppositie bleef hameren op de al eerder geuite eisen, die in eerste instantie niet door de regering waren vervuld. Zoals een van de opposanten in de wandelgangen zei: „Emotionaliteit is goed, maar politiek is een hard vak en we komen alleen verder met rationeel overleg".

Hoewel het beeld van dr. Lachmon als leider sterk heeft geleden, heeft hij enkele sluwe ideeën voor zijn volgelingen achtergelaten. De vicepresident, zo heeft hij bereikt, wordt gekozen door het parlement. Dus als de eerste president een Creool is — terzijde; gouverneur dr. J. Ferrier schijnt bezweken onder de algemene druk en de tijdnood en zal nog korte tijd het presidentschap waarnemen, zo verluidt — dan kan de vice-president een Hindoestaan worden.

Deze etnische strijdvraag, niet naar buiten besproken, werd handig ingepakt bij de krijgsmacht. De Surinamer kan op gelijke voet het leger in, maar bovendien staat in de memorie van toelichting dat er gewaakt zal worden tegen ontstaan van een leger, dat kan optreden als machtsapparaat van een enkele groepering.

Een adder onder het gras ligt te wachten voor de studiecommissie voor een nieuw kiesstelsel. De VHP heeft de evenredige vertegenwoordiging niet in de grondwet maar men zal er wel naar blijven streven. Want bij zo'n kiesstelsel is iedere partij weer aangewezen op eigen kracht, raakt een combinatie als de huidige in het gedrang en komt een partij als de PNR van mr. Bruma, die nu ver boven de eigenlijk sterkte in parlement en kabinet is vertegenwoordigd, in de knel.

Het amendement over de nationalisatie van bedrijven, waarover door een tweederde meerderheid in de Staten zou moeten worden beslist, houdt de VHP achter de hand.

Met dit alles is er wel even rondom het komende ceremonieel van de proclamatie van de Surinaamse onafhankelijkheid wat broodnodige rust ontstaan, maar in feite is de verkiezingscampagne al begonnen. Die verkiezingen worden nog uitgevoerd met het gemengde, op het Duits lijkende systeem van een gemengd districtenstelsel plus evenredige vertegenwoordiging, aldus *NRC/H'blad* (20-11).

ZUID-AFRIKA

OPTREDEN TEGEN CHRISTELIJK INSTITUUT. KRITIEK KERKEN.

De commissie van onderzoek naar bepaalde organisaties, de z.g. commissie-Schlebusch, had op 12 aug. 1974 een rapport uitgebracht over de Nationale Unie van Zuidafrikaanse Studenten (NUSAS), op grond waarvan de minister van justitie de NUSAS krachtens de wet i.z. besmette organisaties op 13 sept. 1974 „besmet" verklaarde (pag. 635-1974).

Tevens had de commissie Schlebusch op 12 aug. 1974 een interimrapport uitgebracht over het Zuidafrikaans Instituut voor rassenbetrekkingen, dat tot geen verdere stappen leidde.

Dezelfde commissie, nu de commissie-Le Grange genoemd, bracht op 28 mei 1975 aan het parlement een rapport uit over de activiteiten van het Christelijk Instituut van Zuid-Afrika onder directie van ds. Beyers Naudé. Een samenvatting van dit rapport verscheen in *Die Burger* (29-5), en hieraan is het volgende ontleend.

Het Christelijk Instituut is in aanzien, wezen en functie volledig een politiek lichaam met politieke doelstellingen geworden. Bepaalde activiteiten ervan houden een gevaar voor de staat in. Zo luidt de bevinding van de Commissie Le Grange in zijn jongste verslag over zijn onderzoek naar zekere organisaties. Het verslag, dat handelt over het Christelijk Instituut, is unaniem getekend de leden van de commissie, waarvan zeven tot de Nationale Partij behoren en drie tot de Verenigde Partij. Eerste Minister Vorster heeft het verslag op 28 mei in de Volksraad ter tafel gebracht.

De commissie is tot de conclusie gekomen dat het Christelijk Instituut een socialistische staat onder zwart bewind nastreeft en dat de strategie die het C.I. toepast om dat doel te verwezenlijken van revolutionaire aard is.

De commissie doet slechts één aanbeveling: „Aangezien de commissie, gezien de gevolgtrekkingen waartoe hij gekomen is, van oordeel is dat bepaalde bepalingen in de wet mogelijk van toepassing zijn op de onderzochte organisatie, wordt aanbevolen dat de desbetreffende instanties de nodige aandacht in dit verband aan deze organisatie schenken."

De commissie laat zich scherp uit over het optreden van dr. Beyers Naudé, directeur van het Instituut, en de rol van de spreekbuis van het C.I., „Pro Veritate". De commissie zegt tot de gevolgtrekking te zijn gekomen dat dr. Naudé geweld als middel om verandering te brengen in de bestaande orde goedkeurt, hoewel hij gewapend verzet tegen terroristische aanvallers afkeurt. De commissie beschuldigt „Pro Veritate" ervan de primaire beginselen, opvattingen en doelstellingen van het Marxisme en neo-Marxisme in verhulde vorm te propageren.

De commissie heeft voorts een uitvoerige studie gemaakt van de stichting, opzet, doelstellingen, financiën en politieke activiteiten van het Christelijk Instituut.

In de opsomming van zijn gevolgtrekkingen zegt de Commissie-Le Grange dat het Christelijk Instituut fungeert als onderdeel van de Wereldraad van Kerken. De WRK heeft zich sedert zijn stichting niet alleen op kerkelijk, doch hoofdzakelijk op maatschappelijk en politiek vlak bewogen. Zuid-Afrika is al spoedig na het ontstaan van dit lichaam in een spervuur van kritiek geraakt. „Het optreden van de Wereldraad tegen Zuid-Afrika is steeds heftiger geworden en is geculmineerd in de verlening van steun aan gewelddadige activiteiten tegen de Republiek in de vorm van hulp een terroristenorganisaties."

In Zuid-Afrika bevordert het Christelijk Instituut de doelstellingen van de Wereldraad en het is dus logisch dat deze organisatie zich hoofdzakelijk, indien niet uitsluitend, op politiek, economisch en maatschappelijk vlak beweegt.

„Gezien tegen deze achtergrond, kan het Christelijk Instituut onmogelijk een onafhankelijk en onpartijdig oordeel op Christelijke grondslag vellen over politieke zaken.

„Bovendien is de aanspraak van het Christelijk Instituut op een oecumenisch karakter en op het recht om krachtens zijn stichtingsvoorwaarden of anderszins uitspraken over andere kwesties te doen, volledig tenniet gedaan door zijn politieke bedrijvigheden en de uitspraken van zijn spreekbuizen, en wel in een dusdanige mate dat het Instituut in aanzien, wezen en functie een volledig politiek lichaam met politieke doelstellingen is geworden."

De commissie verklaart dat het Christelijk Instituut een jaarlijks budget van ongeveer 500.000 Rand heeft, waarvan het grootste deel uit het buitenland afkomstig is. „Deze geldelijke steun heeft tot gevolg dat buitenlandse organisaties het Instituut kennelijk in grote mate kunnen beïnvloeden."

Volgens het verslag hebben de opstellers van het Sprocas-11 project van het Instituut als doelwit gesteld de vervanging, middels een rassenstrijd, van de bestaande orde door een links bestel onder zwart bewind.

Ds. Beyers Naudé

Het verslag meldt voorts dat de doelstellingen van Sprocas-11 steeds weer door het Christelijk Instituut zijn overgenomen en bovendien actieve steun gekregen hebben en verder uitgebouwd zijn. Dit betekent onder meer dat het Instituut zich via het Program for Social Change bemoeid heeft met economische aangelegenheden met het doel het stelsel van vrije ondernemingen in diskrediet te brengen en te vervangen door een socialistisch.

„Het Christelijk Instituut, dr. Beyers Naudé zelf, en de opstellers van Sprocas-11 hebben deze doelwitten nagestreefd en getracht te verwezenlijken, ongeacht de mogelijkheid dat hun activiteiten aanleiding zouden kunnen worden tot een gewelddadige omverwerping van het staatsgezag. In feite hebben de leiders van het Instituut en in het bijzonder het blad „P r o V e r i t a t e" konsekwent de openbare mening geconditioneerd op een mogelijke, zelfs onvermijdelijke, gewelddadige verandering in de bestaande orde."

In een verklaring die nog diezelfde dag door het Christelijk Instituut werd uitgegeven, werden de bevindingen en conclusies van de commissie-Le Grange verworpen.

Daarin werd gesteld dat het instituut consequent een „christelijke verandering met niet-gewelddadige middelen" had bepleit, doch niet „het gebruik van geweld in de particuliere sector". Het instituut had geen geld van de Wereldraad ontvangen, maar rechtstreeks van „kerken en christelijke organisaties uit verschillende landen" en van Zuidafrikaanse kerken, die bij de Wereldraad zijn aangesloten. Het instituut en SPROCAS hadden „gerechtigheid door verzoening" voorgestaan, niet een „door zwarten overheerst socialistisch systeem". De nagestreefde „radicale verandering" was „een bijbels concept, fundamenteel voor het christelijk evangelie al lang voor enige formulering van marxistische of neo-marxistische doctrines", aldus het Instituut.

Ook het moderamen van de Zuidafrikaanse Raad van Kerken verwierp de beschuldigingen jegens het instituut in het rapport-Le Grange en voegde daaraan toe: „Het schijnt dat de regering deze methode heeft aanvaard om af te rekenen met critici die in een rechtszaak niet schuldig bevonden kunnen worden".

Op 30 mei deelde de minister van justitie, J. T. Kruger, in het parlement mee, dat het Christelijk Instituut" op grond van de betreffende wet tot „besmette organisatie" was verklaard. Door deze maatregel mag het Instituut geen geld meer uit het buitenland ontvangen. De gelden, die het in kas had, zijn bevroren en mogen niet aan andere personen of organisaties worden gegeven, tenzij aan een door het ministerie van justitie goedgekeurde (welzijns) organisatie en wel binnen een jaar, anders volgt confiscatie. *(NRC/H'-blad, Bulletin Zuidafrikaanse ambassade, Persbureau Ned. Herv. Kerk)*

(Vor. ber. pag. 635/1 e.v. - 1974)

ZUIDOOST-AZIË EN VERRE OOSTEN

LAOS

BINNENLANDSE ONTWIKKELINGEN VANAF AUGUSTUS. DE RELATIE MET THAILAND. PROCLAMATIE VOLKSREPUBLIEK

In aansluiting op de eerder vermelde gebeurtenissen (pag. 785 t/m 789) deden zich in Laos de volgende interne ontwikkelingen voor.
Zoals reeds aangeduid (pag. 789/3) nam een „revolutionair volksbestuur" op 23 aug. de macht in de provincie en stad Vientiane over. Deze „bevrijding" werd gevierd met een massale manifestatie, waaraan door ca. 150.000 personen werd deelgenomen. De voorzitter van het „machtsovernamecomité", Thao Moun, veroordeelde volgens het persbureau *Nieuw China* de Amerikaanse „agressie" alsmede de onderdrukking en uitbuiting van het volk door de ultra-rechtse krachten. De voorzitter van het revolutionaire volksbestuur, Phao Phim Pha Chanh, kondigde aan, dat dit besloten had „de reactionairen uit het bestuur te verjagen, alle antidemocratische wetten af te schaffen en een nieuwe, efficiënte en gezonde bestuurlijke macht te organiseren". Waarnemende vice-premier Phoun Sipraseuth deelde mee, dat de voorlopige regering van nationale eenheid „het verrotte oude regime en het reactionaire oude stelsel" had weggevaagd en het nieuwe volksbewind had ingesteld.
Hoewel Phao Phim Pha Chanh tijdens een persconferentie liet weten dat de coalitieregering van prins Soevanna Phoema nu alle betekenis had verloren, zei hij tevens dat zijn bestuur die regering zonder reserve zou steunen en dat er pas veranderingen in de regering zouden worden aangebracht, nadat nieuwe algemene verkiezingen zouden zijn gehouden.

Op 26 juni had de regering bekendgemaakt, dat de voor 10 juli geplande algemene verkiezingen vanwege de heersende politieke toestand voor onbepaalde tijd waren uitgesteld.
Op 8 aug. had de staatssecretaris van binnenlandse zaken, Deuane Sounnalath, verzekerd, dat de verkiezingen in de loop van 1976 plaats zouden vinden. Alle groeperingen of politieke partijen zouden eraan deel kunnen nemen, maar de patriottische krachten zouden zich wel kantten tegen alle partijen die „vijandig (stonden) tegenover de vrede en de nationale eendracht".

(Le Monde 22-5)

Wel kondigde radio-Vientiane aan, dat in het bijzonder wijzigingen zouden worden aangebracht in de leiding van het leger en de politie „om er werkelijke instrumenten ten dienste van het volk van te maken".
Premier Soevanna Phoema verklaarde op 25 aug. tegenover de *New York Times:* „Er is geen verandering. Ik ben nog steeds premier." De *NZZ* (13/14-9) stelde echter, dat de premier „nog slechts als een uithangbord van een niet meer existerende coalitie dient" en verwees naar een uitspraak van Soevanna Phoema over „veranderingen, die door velen niet zo snel zijn verwacht".
Op 26 aug. maakte het revolutionaire bestuur in Vientiane een 10 puntenprogramma bekend, waarin het zich verplichtte de troon te eerbiedigen en steun te verlenen aan de voorlopige regering van nationale eenheid en de politieke consultatieve raad (onder voorzitterschap van prins Soevanoevong). Ook zouden de vrijheden (in het bijzonder de vrijheid van religie) worden gerespecteerd, maar onruststokers zouden worden gestraft en de bezittingen van gevluchte „ultra-reactionairen" zouden worden genaast, ook al werden het recht op bezit en de vrijheid om particulier kapitaal te investeren gegarandeerd. Het bestuur liet weten goede betrekkingen met Thailand te willen handhaven en op het buitenland werd een beroep gedaan mee te werken aan de consolidatie van de macht en de wederopbouw van het land.
Op 29 aug. werd te Vientiane bekendgemaakt, dat de koning op voorstel van de regering had besloten de algemene verkiezingen in principe op 1 april 1976 te doen houden.
Op 4 sept. veroordeelde het hooggerechtshof te Vientiane zes vroegere rechtse leiders bij verstek ter dood wegens „misdaden tegen het volk en aanstichten van rebellie". Het betrof prins Boun Oum Na Champassak, Phoui Sananikone (oud-voorzitter van de Nationale Vergadering) en de generaals Vang Pao, Kouprasith Abhay, Tonglith Chokhenboun en Udone Sananikone. Vijf anderen werden bij verstek veroordeeld tot levenslange gevangenisstraf, o.w. de

ex-ministers Ngon Sananikone (financiën) en Sisouk Na Champassak (defensie), terwijl 20 andere rechtse vroegere politici en generaals 20 jaar gevangenisstraf kregen.
Op 5 sept. verklaarde prins Soevanna Phoema dat hij na de verkiezingen van april 1976 niet langer als regeringsleider zou optreden.
Terwijl volgens *Le Monde* (17-9) vijf banken te Vientiane waren genationaliseerd, meldde het blad van de Pathet Lao, *Sieng Prahasone,* op 8 okt. dat een van die banken, de Banque de l'Indochine, op grond van een akkoord tussen de Laotiaanse regering en de Franse ambassade onder regeringscontrole was gesteld. (Op 7 okt. had de Franse zaakgelastigde in Vientiane meegedeeld, dat Frankrijk besloten had zijn militaire opleidingsmissie (ca. 100 man) na 20 jaar voor eind 1975 uit Laos terug te trekken.)

Over de ontwikkeling in Laos berichtte een correspondent van *Le Monde* in *NRC/H'blad* (22-9) o.a.:

„De „revolutionarisering" van het plaatselijk bestuur gaat echter voorbij aan de zittende regering; totdat de verkiezingen, naar verwachting in april 1976, vorm en inhoud hebben gegeven aan het nieuwe bewind, zullen rechtse elementen (die niet gedwongen zijn heropvoedingscursussen bij te wonen) deel blijven uitmaken van de voorlopige coalitie-regering.
In feite is het niet langer mogelijk in termen van links en rechts te spreken. Niet alleen hebben vooraanstaande rechtse leiders het land verlaten, maar bovendien geeft niemand meer graag toe tot een groepering te behoren die in het kader van de politieke heropvoedingscursussen in elk geval gedoemd is te verdwijnen. Men noemt zich nu „progressief" of „patriottistisch". Prins Soevanna Phoema is voornamelijk vanwege zijn patriottistische persoonlijkheid als premier gehandhaafd."

De *NYT* berichtte volgens *FAZ* (11-10) dat 3.000 officieren met de rang van majoor en hoger voor „omscholing" naar het binnenland waren overgebracht, terwijl de rest van het eens 60.000 man sterke koninklijke leger in arbeidsbrigades zou zijn omgevormd.

Verslechtering relaties met Thailand. Het vluchtelingenprobleem

Mede als gevolg van de aanwezigheid van „rechtse" Laotiaanse vluchtelingen in Thailand verslechterde de relatie tussen Laos en Thailand. Daarnaast droegen Laotiaanse aanspraken op gebied in Noordoost-Thailand en eventuele steun aan de Isan-rebellen in dat gebied bij tot de spanning tussen beide staten.
Een correspondent van *Le Monde* berichtte hierover in NRC/H'blad (22-9):

„. . . De spanningen tussen de twee landen zijn weer opgelaaid sinds mei dit jaar, toen meer dan zevenentwintigduizend Laotianen, voornamelijk van de Meo-stam, in het spoor van de rechtse generaals en politici, naar Thailand zijn gevlucht.
Sindsdien is er geen week voorbijgegaan zonder grensincidenten.
Het bewind in Vientiane beschuldigt de „Thaise reactionairen" ervan dat zij de naar Thailand gevluchte vroegere rechtse leiders de kans geven om in Laos onrust te zaaien.
Volgens welingelichte bronnen in Thailand zou een aantal voormalige hogere rechtse officieren uit Laos zich bij het Commando-333 hebben gevoegd. Het gaat hier om een centrum dat klandestiene acties uitvoert en nu onder leiding staat van de Thaise generaal Paitoon Inkaranuwat. Het centrum bevindt zich vlakbij de Amerikaanse basis Udorn, een uur rijden van de grens met Laos.
Tijdens de Indochinesche oorlog werd vanuit dit centrum de coördinatie verzorgd in Laos, onder nauw toezicht van de CIA, die onder de dekmantel van de Amerikaanse luchtmacht een belangrijk regionaal kantoor zou behouden op de basis Udorn. Er gaan ook geruchten dat de voormalige militaire leider in Vientiane, generaal Kuprasith Abhay, tot wapenaankopen zou zijn overgegaan. Voorts is vernomen dat de Meo-generaal Vang Pao weer is opgedoken en onderdelen van zijn „clandestiene leger" voor subversieve activiteiten in Laos zou inzetten.
De Thaise autoriteiten ontkennen elke vorm van steun aan deze groeperingen en geven de verzekering dat zij rechtse Laotianen ver van de grens zullen houden. Zes van hen hebben onlangs het verzoek gekregen het land zo snel mogelijk te verlaten. Op hun beurt beschuldigen zij de Laotianen ervan actieve steun te verlenen aan oproerbewegingen in Thailand . . . "

Details van deze ontwikkeling waren:

Eind mei citeerden kranten in Bangkok Laotiaanse studentenleiders, die o.a. de „teruggave" van de 16 provincies zouden verlangen die in 1778 door Thailand waren geannexeerd. Op 29 mei verzekerde de Laotiaanse regering, dat Laos geen territoriale aanspraken jegens Thailand doet gelden.
In een uitzending van radio-Vientiane werd Thailand er op 9 juni van beschuldigd zich op 2 en 3 juni aan grensschendingen schuldig te hebben gemaakt, waarbij o.a. Thailandse troepen bij Thakhek op Laotiaans gebied zouden zijn doorgedrongen.
Op 20 juni werd de grensovergang bij Tha Deua door troepen van de Pathet Lao gesloten, die vervolgens de hele grenscontrole overnamen.
Op 14 juli deelde de Thailandse premier Kukrit Pramoj mee, dat zijn regering uit veiligheidsoverwegingen had besloten haar consulaten in Savannakhet en Houei Sai te sluiten, nadat de Laotiaanse regering de week tevoren had laten weten niet voor de veiligheid van de Thailandse functionarissen te kunnen instaan. De volgende dag verklaarde Kukrit Pramoj, dat Thailand van plan was duizenden leden van de Laotiaanse Meo-stam, die hun toevlucht in het noorden van Thailand hadden gezocht, terug te sturen. Volgens het ministerie van buitenlandse zaken in Bangkok waren er toen 32.400 Meo's in Thailand.
Terwijl sinds begin juni bijna dagelijks schietpartijen plaatsvonden tussen grenswachten of tussen patrouilleboten op de Mekong (waarbij op 22 juli drie Thailandse politiemannen werden gedood), werd ook het consulaat van Thailand in Pakse op verzoek van de Laotiaanse regering gesloten en ging de grens tussen de provincie Pakse en Thailand op 18 juli dicht.
Op 21 juli verklaarde de Thailandse ambassadeur in Laos, Sawet Komalaputi, dat Zuid-Laos onder Sowjetinvloed stond en Noord-Laos onder Chinese invloed, en dat de SU aan Laos een vloot van 70 rivierpatrouilleboten geleverd had. De ambassadeur werd vervolgens door zijn regering voor spoedoverleg teruggeroepen.
Op 22 juli verzocht een delegatie van 21 massa-organisaties aan de Laotiaanse premier Soevanna Phoema de diplomatieke betrekkingen met Thailand en Zuid-Korea te verbreken.
Op 25 juli stelde de Laotiaanse regering in een officiële verklaring, dat zij de diplomatieke betrekkingen met Zuid-Korea reeds opgeschort achtte (daar de Zuidkoreaanse ambassadestaf reeds in juni Vientiane had verlaten zonder daar het ministerie van buitenlandse zaken van in kennis te stellen), maar dat zij niet van plan was de betrekkingen met Thailand te verbreken. Tevens werd de levering van patrouilleboten door de SU* ontkend.
Op 5 aug. werden twee Thailandse militaire attaché's en een Thailandse burger in Vientiane gearresteerd op beschuldiging van spionage en sabotage.
Nadat Laos op een protest van Thailand tegen de arrestatie van de twee attaché's niet had geantwoord, noch op de eis tot vrijlating was ingegaan, wees Thailand op 8 aug. twee Laotiaanse diplomaten uit, waarna Laos op 14 aug. de twee attaché's het land uitzette.
A F P (31-8) berichtte dat volgens hulporganisaties in het grotendeels door Meo's bewoonde vluchtelingenkamp van Sop Tuang dagelijks minstens 20 mensen aan ondervoeding stierven, terwijl anderen aan de gevolgen van malaria en dysenterie omkwamen. Door internationale hulporganisaties geleverde voedsel en medicijnen zouden via de invloedrijke personen van het gebied op de zwarte markt terechtkomen. Ook zouden militairen van de Pathet Lao praktisch vrije toegang tot het kamp van Sop Tuang hebben om naar Meo-leiders te zoeken, aldus verhaalden vluchtelingen volgens A F P en A P (24-9).
Op 3 sept. deed de VN-Hoge Commissaris voor de vluchtelingen een oproep voor het bijeenbrengen van $ 12,4 mln voor de ca. 53.000 Laotiaanse, Cambodjaanse en Zuidvietnamese vluchtelingen in Thailand, o.w. 38.000 Laotianen (vnl. Meo's). Op 30 okt. lanceerde de hoge commissaris een hulpprogram van $ 20 mln tot eind 1976.
Bij de festiviteiten op 12 okt. t.g.v. de 30ste verjaardag van de onafhankelijkheid van Laos, deed Meune Somvichith, de voorzitter van het provinciale comité van Vientiane, een aanval op de regering van Thailand. „Zij blijft de Laotiaanse reactionairen met alle middelen steunen en helpen, waardoor zij onlusten en on-

---

* Wel verklaarde vice-premier Phoun Sipraseuth volgens R e u t e r (29-8) tegenover de B a n g k o k P o s t, dat er 1500 Russische experts in Laos waren. De Russische hulp was volgens de vice-premier in tegenstelling tot de vroegere Amerikaanse met geen voorwaarden verbonden.

veiligheid langs de grens opwekt en uitlokt, economische en commerciële pressie uitoefent".
In een rede op 23 okt. verklaarde de Laotiaanse staatssecretaris van binnenlandse zaken, Deuane Sounnarathom: „De provincies van Noordoost-Thailand en Laos zullen vroeg of laat worden verenigd (...) De pogingen van de Thailandse revolutionairen om Laos en Noordoost-Thailand te scheiden zullen nooit hun doel bereiken." De verdeling van „de twee broedervolken aan weerszijden van de Mekong" schreef hij toe aan de „imperialisten en reactionairen".

Nadat het Noordvietnamese persbureau *VNA* op 7 nov. melding had gemaakt van een incident, waarbij een Thailandse patrouilleboot op Laotiaanse grensposten had geschoten en vervolgens door deze in de grond was geboord, waarbij 7 Thailandse militairen waren omgekomen, meldde *VNA* op 14 nov. dat bij nieuwe grensincidenten tussen Laos en Thailand 13 Thailandse militairen waren gedood, twee Thailandse schepen op de Mekong tot zinken waren gebracht en 26 Thailandse „spionnen en CIA-agenten" waren gearresteerd. Reacties op deze berichten bleven echter uit.
Anders lag dit bij een incident nabij Nong Khai op 17 nov., toen een Thailands patrouillevaartuig op een eiland in de Mekong strandde, nadat Laotiaanse soldaten schoten hadden afgevuurd, waarbij een opvarende om het leven kwam. Dit leidde tot gewapende tegenacties van Thailand. Ook vonden voor de tweede maal in 1975 in het noordoosten van Thailand anti-Vietnamese betogingen plaats, waarbij winkels van Vietnamezen door jongeren werden geplunderd terwijl de politie zich afzijdig hield. De betogingen volgden op beschuldigingen van Bangkok aan het adres van Hanoi dat dit de hand in het incident zou hebben gehad. Premier Kukrit Pramoj verklaarde op 24 nov. dat hij „vrijwel geen enkele hoop had op een verzoening met Vientiane".
Wegens de sluiting van de grens kwam de bevoorrading van Vientiane in het gedrang.
Over de grenskwestie berichtte *Le Monde* (26-11):

Het verdrag van 3 okt. 1893 tussen Frankrijk en Siam wees alle eilanden in de Mekong aan Laos toe, uitgezonderd een aantal met name genoemde maar daartoe behoort niet Don Taeng, waarop het schip strandde. Het akkoord van 1926 kende de belangrijkste vaarroute in de Mekong aan Laos toe. De Thailandse ambassadeur in Vientiane heeft overigens vorige week erkend, dat het schip zich in de Laotiaanse wateren bevond, maar, voegde hij daaraan toe, „bij laag water moeten de schepen van de Laotiaanse wateren gebruik maken om te kunnen navigeren".

Meo-guerrilla?

Een woordvoerder van het Laotiaanse ministerie van buitenlandse zaken maakte volgens *The Washington Post* (18-10) bekend, dat ca. 5.000 Meo's vooral in het Long Tieng-dal ten noordoosten van Vientiane een actieve guerrilla tegen de Pathet Lao voortzetten. Zij zouden van stamverwanten in Thailand — deels met de hulp van Thailandse piloten, die hun vluchten zonder medeweten van hun commandanten uitvoerden — levensmiddelen en medicamenten ontvangen.
Naar reizigers uit Laos in Bangkok berichtten, aldus *AFP* (21-10), zouden in de gebieden rond Loeang Prabang en Vientiane gevechten tussen Meo's en eenheden van de Pathet Lao zijn ontbrand. Het zou de Meo's herhaaldelijk gelukt zijn de weg van Loeang Prabang naar Vientiane te blokkeren.
Op 23 okt. gaf de Pathet Lao-radio in een commentaar op de relatie Laos-Thailand te kennen, dat de naar Thailand gevluchte Laotiaanse „reactionairen", die over verscheidene kampen langs de grens met Laos in Noord-Thailand waren ondergebracht, zouden worden gebruikt voor het organiseren van ondergrondse eenheden, „die onrust moeten stichten en vernielingen moeten aanrichten in Laos". Om de Laotiaanse reactionairen bij de uitvoering van dit Amerikaanse plan te helpen, aldus het commentaar, worden voortdurend scherpere grensincidenten geënsceneerd.

Proclamatie volksrepubliek

Eind nov. kondigden zich nieuwe veranderingen in het Laotiaanse staatsbestel aan. Prins Panya Phoema, de op één na oudste zoon van premier Soevanna Phoema, vluchtte op 26 nov. naar Thailand door de Mekong over te zwemmen. Tegenover verslaggevers verklaarde de prins, die directeur van de luchtvaartmaatschappij Royal Air Lao en van het departement van waterstaat was, dat hij met toestemming van zijn vader was uitgeweken om aan een herscholingscursus in Viengsay te ontkomen. Hij voorspelde een strijd om de „absolute controle" in Laos tussen de verschillende facties.
Op 28 nov. vond in Vientiane een demonstratie van duizenden militairen en burgers plaats, die de ontbinding van de coalitieregering verlangden plus de afzetting van premier Soevanna Phoema. Volgens een woordvoerder van de Pathet Lao werden in andere steden soortgelijke betogingen gehouden. Tegelijk werd de vlucht van 2 functionarissen en 17 kadetten naar Thailand gemeld.
Op 29 nov. confereerde prins Soevanna Phoema in Loeang Prabang met Pathet Lao-leiders.
Op 30 nov. vluchtte prins Mangkala, de halfbroer van koning Savang Vatthana, per boot over de Mekong met zijn vrouw en 10 familieleden naar Thailand, waar toen in totaal 37 leden van de koninklijke familie asiel hadden gezocht, incl. de jongste zoon van de koning, prins Soriyawong. Geruchten over het spoedig aftreden van de koning en de premier deden de ronde, terwijl betogingen waarin dit werd geëist voortduurden.
Op 1 dec. zou vice-premier Phoun Sipraseuth tegenover de buitenlandse ambassadeurs reeds het einde van de coalitie hebben aangekondigd. Inmiddels zouden de werkelijke leiders van de Pathet Lao, Kaysone Phoumvihan (secretaris-generaal van de Phak Pasason Lao, zie pag. 789/3) en Nouhak Phoumsavan, die tot dusver steeds in Viengsay waren gebleven, in de buurt van Vientiane zijn opgedoken.
In de hoofdstad Vientiane vergaderde op 1 en 2 dec. (na achteraf bekend werd) een door de Pathet Lao bijeengeroepen buitengewoon volkscongres. Dit omvatte 264 afgevaardigden, die tijdens lokale verkiezingen* waren gekozen. Het congres ratificeerde de door de partijleiding getroffen besluiten, die op 3 dec. door radio-Vientiane werden bekendgemaakt:
Die besluiten waren: „Het congres heeft met algemene stemmen besloten om de monarchie af te schaffen, een democratische volksrepubliek te vestigen en een president van de Laotiaanse volksrepubliek te benoemen." Voorts besloot het congres tot opheffing van de coalitieregering en de nationale politieke consultatieve raad. Het congres aanvaardde tevens de abdicatie van

* De Pathet Lao had volgens N R C/H'b l a d (4-12) verkiezingen laten uitschrijven voor de districten, die 5 à 10 dorpen omvatten, en de steden. De volkscomités voor de districten (15 tot 20 leden) en de steden (20 tot 30 leden) die unaniem gekozen werden, waren door de Pathet Lao samengesteld. Binnenkort zullen de volkscomités voor de provincies (30 tot 40 leden) gekozen worden, waaruit uiteindelijk per provincie 9 tot 13 leden naar de uitvoerende raad van de republiek afgevaardigd zullen worden. De minimumleeftijd voor het actieve en passieve kiesrecht bedraagt 18 jaar.

koning Savang Vatthana en het aftreden van premier Soevanna Phoema. Ook keurde het congres resoluties goed over een nieuw volkslied, een nieuwe vlag, een volkstaal en een officiële taal.
Op 4 dec. werden de benoemingen van nieuwe functionarissen bekendgemaakt. Prins Soevanoevong werd president van de volksrepubliek en voorzitter van de Hoge Volksraad (45 leden). De ex-koning werd benoemd tot „hoge adviseur" van de president, terwijl prins Soevanna Phoema „hoge adviseur" van de regering werd.
Kaysone Phomvihan werd premier van de nieuwe regering, waarvan voorts deel uitmaken:

Vice-premier en minister van financiën - Nouhak Phoumsavan;, vice-premier en minister van buitenlandse zaken - Phoun Sipraseuth; vice-premier en minister van defensie - Khamtay Siphandone (tevens opperbevelhebber van de strijdkrachten); vice-premier en minister van onderwijs, sport en religieuze zaken - Phoumi Vongvichit; binnenlandse zaken, oudstrijders en sociale zaken - Somsune Kampithoune; voorlichting, propaganda, cultuur en toerisme - Sisana Sisane; justitie - Kou Souvannameth; industrie en handel - Maysouk Saysompheng; landbouw - Khamsouk Sayasena; verbindingen, openbare werken en transport - Sanan Southichak; PTT - Kampheng Boupha; gezondheid - Souk Vongsak.

Kaysone werd tussen 1920 en 1922 geboren in Savannakhet (Zuid-Laos) uit een Vietnamese vader en een Laotiaanse moeder. In het midden van de jaren veertig studeerde hij rechten in Hanoi. In 1946 sloot hij zich aan bij de Indochinese communistische partij van Ho Tsji Minh. In 1947 werkte hij met prins Soevanoevong in de grotten van Sam Neua, dat later het hoofdkwartier van de Pathet Lao zou worden. In 1956 werd Kaysone benoemd tot secretaris-generaal van de Laotiaanse Arbeiderspartij, nu de revolutionaire (communistische) volkspartij van Laos, Phak Pasason Lao (PPL), genaamd. In de jaren vijftig was Kaysone ook militair bevelhebber in het door de Pathet Lao (de frontorganisatie van de PPL) beheerste gebied. Hij onderhield altijd nauwe betrekkingen met de Noordvietnamese Lao Dong en geldt als een pro-Vietnamese leider van de harde lijn.

Volgens *Le Monde* (5-12) wordt de nieuwe regering totaal beheerst door de PPL; leden van het centrale comité van de PPL zouden de sleutelposten in het kabinet bezetten.
Als belangrijkste figuren in het kabinet noemt de *NZZ* (5-12) naast Kaysone: Nouhak Phoumsavan (plv. secretaris-generaal van de PPL; getrouwd met een Vietnamese), Khamtay Siphandone en Sanan Southichak. Alle vier zijn afkomstig uit het gebied tussen Thakhek en Pakse, zo meldde *NZZ* (12-3).
In het bericht van de regeringsvorming werd volgens *AP* (4-12) niet gerept van verkiezingen. Maar minister van voorlichting, Sisane, deelde volgens *The Times* (9-12) mee, dat de opperste volksraad een nieuwe grondwet zou opstellen, de wetten van het land aan de republikeinse staatsvorm zou aanpassen en een beslissing zou nemen over de vorm en de datum van nationale verkiezingen.
Over de te voeren buitenlandse politiek deelde radio-Vientiane op 4 dec. mee, dat de nieuwe volksrepubliek streefde naar nauwere banden met „Vietnam, Cambodja en andere socialistische naties", maar dat zij „zich niet zal aansluiten bij welke groep landen ook". Nieuwe betrekkingen met de niet-gebonden landen in Zuidoost-Azië zouden worden gevestigd. Minister Sisane drong er bij de VS en Thailand op aan om „de fundamentele rechten van Laos volledig en oprecht te respecteren" en verdere schendingen van de soevereiniteit, onafhankelijkheid en territoriale integriteit van Laos te staken.
Hoge politieke kringen in Vientiane deelden volgens *Reuter* (6-12) die dag mee, dat het nieuwe bewind zich niet gebonden achtte aan de Geneefse Laos-overeenkomst van 1962 noch aan het vredesakkoord van Vientiane van 1973, omdat die akkoorden achterhaald zijn. De doelstellingen van de buitenlandse politiek van de nieuwe regering waren: „Onafhankelijkheid, vrede, vriendschap en niet-gebondenheid". *(NRC/H'blad, NZZ, The Times, Le Monde, IHT)*

(Vor. ber. pag. 785 e.v.)

CAMBODJA

HET OPTREDEN VAN HET NIEUWE BEWIND. POSITIE SIHANOEK. RELATIE MET PEKING EN HANOI

Sinds de capitulatie van het republikeinse bewind in Phnom Penh en de bezetting van de hoofdstad door troepen van de Rode Khmer op 17 april (pag. 257 e.v.) is de berichtgeving over de ontwikkelingen in Cambodja vaak verward en uiterst summier geweest, doordat de nieuwe machthebbers een verbod op de nieuwsvoorziening afkondigden en de telexverbindingen verbraken. Alleen het Franse persbureau *AFP* en het Franse dagblad *Le Monde* slaagden er nog enkele dagen in nieuws uit Phom Penh door te sturen, maar daarna bleef de berichtgeving beperkt tot officiële mededelingen en verhalen van geëvacueerde buitenlanders; en die laatste waren vaak tegenstrijdig.

Evacuatie bevolking steden. Transport buitenlanders naar Thailand

Op 18 april berichtten *AFP/Reuter/UPI,* dat de soldaten van de Rode Khmer, enkele uren nadat zij Phnom Penh in handen hadden gekregen de bevolking hadden opgeroepen de stad te verlaten met het oog op mogelijke bombardementen op de hoofdstad. Deze oproep zou in verschillende wijken een begin van paniek hebben doen ontstaan. Groepjes militairen riepen via luidsprekers alle bewoners op de stad onmiddellijk te verlaten. Enkele honderden Cambodjanen en buitenlanders zochten een goed heenkomen op het terrein van de Franse ambassade. Volgens berichten uit Saigon was een ware exodus uit Phom Penh op gang gekomen.
De evacuatie van de burgerbevolking werd op 18 april door de Franse minister van buitenlandse zaken, Sauvagnargues, bevestigd, maar op 19 april door een woordvoerder van prins Sihanoek te Peking tegengesproken. Een nieuwe bevestiging van de evacuatie van de burgerbevolking werd gegeven door de correspondent van *Le Monde* in Phnom Penh, die in dit Franse dagblad d.d. 21-22 april meldde dat die beslissing ongetwijfeld was genomen om de Khmers Rouges in staat te stellen de stad te controleren en te besturen en tevens om de problemen m.b.t. de bevoorrading op te lossen. Voorts berichtte deze correspondent, dat Lon Non (de broer van oud-president Lon Nol) en verscheidene generaals en ministers van het republikeinse bewind waren gearresteerd, terwijl ex-premier Long Boret zich zou hebben overgegeven.
Op 19 april meldde *AKI,* het persbureau van FUNK (het nationale eenheidsfront van Cambodja), dat de op een na grootste stad van Cambodja, Battambang, was ingenomen evenals acht andere provinciehoofdsteden. Op 22 april verklaarde de minister van voorlichting van de GRUNK (de koninklijke regering van nationale eenheid van Cambodja), Hou Nim, dat er incidenteel nog verzet geboden werd door de republikeinse troepen. De vorige dag had *Reuter* vanuit Bangkok bericht, dat sinds de verovering van Phnom Penh ca. 20.000 mensen naar Thailand waren gevlucht.
Op 25 april deelde radio-Peking mee: „Alle provincies, die onder controle

van de vijand stonden, zijn tussen 17 en 19 april (. . .) bevrijd".

Op 23 mei evenwel verklaarde de Thailandse minister van defensie, Pramarn Adireksarn, dat de troepen van de Rode Khmer het laatste nog bekende steunpunt van de voormalige republikeinse regering hadden veroverd; dit bevond zich in een oude boeddhistische tempel op een bergtop in Preah Vihar nabij de grens met Thailand.

Inmiddels werden pogingen in het werk gesteld om de 610 Fransen en andere buitenlanders, die zich op het terrein van de Franse ambassade in Phom Penh zouden bevinden, te evacueren.

De Franse regering, die op 12 april de GRUNK had erkend en de vertegenwoordiging van het republikeinse bewind in Parijs had gesloten, drong aan op een evacuatie per vliegtuig. Het nieuwe Cambodjaanse bewind weigerde dit echter (met het argument dat het internationale vliegveld Pochentong vanwege de verwoesting gesloten was), maar verleende op 29 april toestemming de buitenlanders met vrachtauto's naar de grens met Thailand te brengen door tussenkomst van het Internationale Rode Kruis. De Franse regering protesteerde tegen deze oplossing („schending van het internationale recht") met verwijzing naar de slechte gezondheidstoestand van een aantal vluchtelingen.

Op 30 april vertrok de eerste colonne vanuit Phnom Penh, maar het bleef op 50 km van de Thailandse grens steken. Aanvankelijk werd voor dit oponthoud van Cambodjaanse zijde benzinegebrek opgegeven, maar op 1 mei beschuldigde de vertegenwoordiger van de GRUNK in Parijs, Chau Seng, de Franse regering ervan in haar ambassade oorlogsmisdadigers en verraders te hebben verborgen.

Op 3 mei bereikte de colonne met 580 buitenlanders de Thailandse grensplaats Aranyaprateth, o.w. zeven leden van de Sowjetrussische ambasade in Phnom Penh. Zij wilden geen bijzonderheden over de toestand in Cambodja meedelen, om de achtergebleven ruim 100 buitenlanders niet in moeilijkheden te brengen.

Op 8 mei arriveerde de tweede en laatste groep buitenlanders, 550 personen, in Aranyaprathet. Volgens *UPI* (9-5) was het vertrek van dit transport kennelijk vertraagd, omdat de Rode Khmer zoveel mogelijk buitenlanders wilde meesturen; er zouden steeds nieuwe vluchtelingen, meest Pakistani, naar de Franse ambassade zijn gebracht. Na de aankomst van de laatste buitenlanders kwamen de verhalen over de gebeurtenissen in Phnom Penh en elders in Cambodja vanaf 17 april los. De correspndent van *Le Monde* gaf in *NRC/H'blad* (12-5) een eerste analyse:

„. . . Zo moet het ongeveer gegaan zijn: de soldaten zijn de stad 's ochtends (17 april) in kleine groepjes binnengekomen. Zij hadden duidelijke orders gekregen. De troepen, die uit vijf verschillende richtingen naar de hoofdstad kwamen, grendelden Phnom Penh eerst af en gaven daarna bevel tot de evacuatie. Vier dagen lang werd alles systematisch ontruimd, wijk na wijk, huis na huis en daarna de buitenwijken. Sommige militairen eisten dat de mensen onmiddellijk vertrokken, anderen waren wat soepeler. De mensen raakten volkomen in paniek, van de ene militair mochten ze nog wat spullen meenemen, van de andere moesten ze meteen de straat op. De rijken wisten niet wat ze nog gauw in hun auto moesten gooien. Voor de armen was dat geen probleem.
Mensen, die naar de Franse ambassade gevlucht waren, zeiden dat er geplunderd werd. Ook zou er veel in brand zijn gestoken. De meeste winkels zijn inderdaad leeggehaald. De meeste middelen van vervoer zijn in beslag genomen, vooral fietsen, bromfietsen en auto's. Zij worden door de soldaten gebruikt, die er ook wel plezierritjes mee maken. Verder worden er veel horloges en vulpennen gestolen. Je krijgt de indruk dat het allemaal meer een spelletje is dan echte bewuste plunderingen. Deze soldaten zijn absoluut geen luxe gewend en amuseren zich met die dingen, zonder zich van de geldswaarde bewust te zijn.
Voor dit soort daden valt nog wel enig begrip op te brengen, voor andere niet. Zo valt moeilijk te begrijpen waarom de ziekenhuizen ontruimd moesten worden. Voor de val van de stad waren er ongeveer 25.000 zieken en gewonden.
De toestand in de ziekenhuizen was schrikbarend. Sommige patiënten deelden hun bed met het lijk van een ander, die al dagen dood was. Er was een groot tekort aan artsen en medicijnen. En al die mensen moesten weg, op hun bed met wieltjes of op een brancard. Je vroeg je af hoeveel er onderweg zouden sterven. Eén ziekenhuis is open gebleven, het François-Calmette ziekenhuis is de enige overheidsinstelling van het vorige bewind, dat de 17de april overleefd heeft. De Franse staf werd vervangen door Khmers, die de gezondheidszorg anders willen gaan aanpakken en vooral dichter bij het volk willen brengen.
Behalve deze zieken zal nog een groot aantal mensen de tocht naar het platteland niet overleven. Er worden schattingen gedaan, die gaan tot 100.000 doden. Het vreemde is dat er nauwelijks doden langs de weg liggen. Op onze reis van Phnom Penh naar de grens van Thailand zagen we geen enkel lijk. Die duizenden lijken, die in de zon liggen te rotten, zijn allemaal verzinsels. Niemand heeft zulke dingen echt gezien.
De houding van de militairen wordt redelijk genoemd. Onderweg wordt vaak rijst uitgedeeld, ook kunnen de evacués hier en daar heel goedkoop rijst en vis kopen. Maar het algemene consigne is: opschieten, zo snel mogelijk naar de gebieden Siem-Romp-Angkor, naar Kompong-Cham en naar het Noorden en Noordoosten, dat al sinds begin 1970 „bevrijd" is . . . "

Het Amerikaanse magazine *Newsweek* (12-5) meldde in een reeds op 4 mei te New York in de publiciteit gebracht bericht dat volgens een Amerikaanse functionaris reeds „duizenden" Cambodjanen waren „geëxecuteerd" en dat de zuivering in Cambodja mogelijk kon uitlopen op het afslachten van „tienduizenden Cambodjanen" die het Lon Nol-regime trouw waren.
Gesteld werd dat het nieuws over de executies in Cambodja door Amerikaanse inlichtingendiensten was opgevangen uit berichtenwisseling tussen eenheden van de Rode Khmer onderling.
De eerste slachtoffers waren officieren van het republikeinse leger en regeringsambtenaren. Alle officieren tot en met de rang van tweede luitenant moesten gedood worden samen met hun vrouwen.
Op 5 mei deelde de woordvoerder van het Witte Huis te Washington mee, dat president Ford berichten ontvangen had, die inhielden, dat 80 à 90 Cambodjaanse officieren en hun vrouwen door eenheden van de Rode Khmer na de machtsovername waren gedood.
Op 8 mei berichtte de Franse arts Bernard Piquart, hoofdchirurg van het Calmette-ziekenhuis in Phnom Penh, voor de Franse tv over zijn belevenissen, die de volgende dag in *Le Figaro* werden herhaald. Hij berichtte o.a. over het lot van oudpremier Long Boret en prins Sisowath Sirik Matak, de enigen op de lijst van zeven „verraders" van de Rode Khmer (pag. 260/3), die in Cambodja waren achtergebleven en over wie tegenstrijdige geruchten de ronde hadden gedaan. Volgens Piquart waren zij, nadat hun asiel op de Franse ambassade onmogelijk was gemaakt, op de dag na de bezetting door de Rode Kmer gefusilleerd. Ook maakte hij melding van de verkrachting van Franse vrouwen en verklaarde hij: „Ik zag 300 lijken met doorgesneden kelen op de centrale markt van Phnom Penh". Maar op 10 mei herriep Piquart zijn verklaringen tegenover een *AFP*-correspondent met de mededeling dat zijn getuigenissen uit de tweede hand kwamen.

Wat betreft de executies van prins Sirik Matak en premier Long Boret was hij tot zijn verklaring gekomen nadat een luitenant van de Rode Khmer hem op 18 april had verteld dat Long Boret en generaal Sak Suthsakhan (de voorzitter van de opperste raad van de republiek pag. 257/2) waren gefusilleerd. „Aangezien ik wist dat generaal Suthsakhan naar Bang-

kok had weten te vluchten was ik uiterst wantrouwend ten aanzien van deze verklaring", aldus Piquart.
Over de 300 lijken die Piquart op het marktplein van Phnom Penh had gezien had de arts nu ook een andere verklaring. Hij was op de ochtend van 18 april op het marktplein geweest maar had slechts Rode Khmers gezien die bezig waren winkels van Chinezen te plunderen. Naderhand had men van twee of drie Cambodjaanse medewerkers van het Calmette-ziekenhuis vernomen dat zij „enkele lijken" hadden gezien op het centrale marktplein. Piquart bevestigde nu dat hij zelf geen enkel lijk had gezien.

Uit de diverse verklaringen viel af te leiden, dat Sirik Matak aanvankelijk op het terrein van de Franse ambassade was geweest, maar dat de Franse consul tenslotte toegegeven had aan de eis van de Rode Khmer, die met „militaire maatregelen" zou hebben gedreigd, om hem en andere Cambodjanen uit te leveren. Dit zou op 20 april zijn gebeurd. Medewerkers van prins Sihanoek verklaarden op 13 okt. tegenover *AFP*, dat Sirik Matak en Long Boret nog in april waren terechtgesteld, en dat ex-minister Lon Non, een broer van Lon Nol, door een menigte zou zijn gelyncht.
Over de evacuatie van de bevolking berichtte mgr. André Lesouëf, apostolisch prefect van Kompong Cham, in een interview met *La Croix* (14-5), waaruit *Le Monde* de volgende dag o.a. het volgende citeerde:

„De deportatie van de bevolking werd door de Rode Khmers sinds verscheidene jaren in alle door hen veroverde gebieden toegepast (...) bijv. in Kompong Cham, in september 1973, voor het hele omliggende platteland en het deel van de stad, dat zij gedurende enkele uren bezet hielden. (...) De reden van deze massale deportatie (van Phnom Penh en alle andere steden) schijnt de wil te zijn om de oude maatschappij radicaal te vernietigen met haar leefwijze, haar cultuur en haar traditionele kader, om de nieuwe maatschappij op te bouwen, collectivitisch in de meest strikte zin van het woord, in absolute gelijkheid. Ieder laat al zijn bezittingen in de steek en neemt slechts mee wat hij kon dragen; allen bevinden zich na een mars van enkele dagen in dezelfde staat van gebrek. Zij zijn dan overgeleverd aan de genade van de partij, „de Organisatie" (volgens de gebruikte term): eenvoudige raderen in dienst van de collectiviteit.
Aan de andere kant zal heel de bevolking, daar het geld alle waarde heeft verloren en de handel is afgeschaft, zich moeten wijden aan een produktieve arbeid, essentieel in de vorm van agrarische activiteiten."

Ook de Franse priester Destombes verklaarde in *La Croix* (30-5), dat „massale deportaties van de bevolking" niet het resultaat van toeval of improvisatie waren, maar van een systematisch toegepast beginsel. *(Le Monde* 31-5)
AP (23-6) meldde vanuit Bangkok, dat ca. 50.000 van de Cambodjanen, die naar het platteland waren verdreven, van honger zouden zijn gestorven.
In een interview met de Cambodjaanse vice-premier Ieng Sary in *Newsweek* (8-9) gaf deze de volgende twee redenen voor de evacuatie van Phnom Penh:

„... De eerste was voedsel. Wij dachten dat er 2 miljoen mensen in Phnom Penh waren, maar toen wij binnentrokken ontdekten wij 3 miljoen. In het verleden hadden de VS 30.000 à 40.000 ton voedsel per maand naar Phnom Penh gebracht. Wij hadden niet voldoende transportmiddelen om voedsel naar de hoofdstad te brengen; daarom moesten de mensen daarheen gaan, waar het voedsel was. En wij moesten dit voedsel verschaffen in onafhankelijkheid en waardigheid en zonder om hulp van welk land ook te vragen. (2.) Wij ontdekten een document met details van een geheim politiek militair plan van de Amerikaanse CIA en het verslagen Lon Nol-regime om verwarring na onze overwinning te zaaien. Er waren drie punten in het plan: (1) Als wij niet in staat waren het probleem om de bevolking te voeden op te lossen, zouden zij met onder het volk geïnfiltreerde agenten onlusten op gang brengen. (2) Vele van de Lon Nol-soldaten, die met witte vlaggen zwaaiden, hadden in werkelijkheid hun wapens verborgen. Zij waren van plan ons aan te vallen, nadat wij Phnom Penh hadden ingenomen. (3) Zij waren van plan onze troepen om te kopen en hun strijdgeest te verzwakken met lichte vrouwen, alcohol en geld."
Voorts deelde Ieng Sary mee, dat ca. 100.000 mensen inmiddels in Phnom Penh waren teruggekeerd, en dat anderen geleidelijk zouden volgen. Scholen, ziekenhuizen en fabrieken hadden geleidelijk hun activiteiten hervat. „Mensen kunnen terugkeren naar Phom Penh als zij dat wensen of zij kunnen op het platteland blijven", aldus de vice-premier.

Geen nieuwe regering

Nadat de uitzendingen van radio-Phnom Penh op 17 april na de uitzending van een anoniem communiqué waren gestaakt, kwam de zender op 21 april weer in de lucht met het uitzenden van revolutionaire liederen. Op 22 april kondigde de minister van voorlichting van de GRUNK, Hou Nim, feestelijkheden vanwege de overwinning aan. Vervolgens deed vice-premier Khieu Samphan een beroep op de bevolking om samen te werken tot „de veiligheid en de wederopbouw" van het land. Hij prees „de moed van de revolutionaire strijdkrachten (...) die de ware macht van de natie vormen en zich gedurende vijf jaar hebben opgeofferd". Khieu Samphan gaf echter in zijn eerste radiotoespraak sinds de verovering van Phnom Penh geen bijzonderheden over de organisatie van het nieuwe bewind.

Khieu Samphan (l.) en Sihanoek in 1973.

Buitengewoon congres

Van 25-27 april vond volgens radio-Phnom Penh een buitengewoon volkscongres plaats in de hoofdstad. Onder voorzitterschap van vice-premier en minister van defensie Khieu Samphan vergaderden 312 afgevaardigden: 125 van boeren en arbeiders, 20 van de boeddhisten, 112 van de strijdkrachten, 42 van de FUNK en 13 van de GRUNK; een vertegenwoordiging naar Chinees voorbeeld, aldus *AFP* (29-4).
Door het congres werd een perscommuniqué goedgekeurd, dat door Khieu Samphan voorgelezen was.
Hierin werd de binnen- en buitenlandse politiek van Cambodja o.m. als volgt geformuleerd:

„(2) Het buitengewone nationale congres, dat de wil en de ware belangen van de hele natie en het volk vertegenwoordigt (...) formuleert de wil van het hele volk en van de gehele FUNK, die een onafhankelijk, vreedzaam, soeverein en nietgebonden Cambodja beogen met een territoriale integriteit en een nationale gemeenschap, die gelukkig in gelijkheid, gerechtigheid en een echte democratie leeft, zonder armen en rijken, zonder onderdrukkende en onderdrukte klassen — een gemeenschap waarin het hele volk harmonisch in volledige nationale eenheid leeft en werkt, om de produktie te vergroten en de natie gemeenschappelijk op te bouwen en te verdedigen.

(3) Wat het staatshoofd en de voorzitter van de FUNK, Samdech Norodom Sihanoek, betreft, stelt het buitengewone nationale congres eenstemmig vast, dat hij een zeer grote, uiterst patriottische persoonlijkheid is, die actief tot de strijd voor de bevrijding van de Cambodjaanse natie heeft bijgedragen. Het buitengewone nationale congres heeft besloten, dat (...) Sihanoek in de nieuwe fase van de geschiedenis van Cambodja en in de nieuwe Cambodjaanse maatschappij staatshoofd en voorzitter van de FUNK blijft. Ook Samdech Penn Nouth wordt door het buitengewone nationale congres erkend als een uiterst patriottische persoonlijkheid, die actief tot de strijd voor de bevrijding van de Cambodjaanse natie

heeft bijgedragen. Daarom heeft het buitengewone nationale congres eenstemmig besloten hem ook verder als premier van de GRUNK en voorzitter van het Centrale Comité van de FUNK in de nieuwe fase van de geschiedenis van Cambodja en in de nieuwe Cambodjaanse maatschappij te laten fungeren. (...)

(4) T.a.v. de buitenlandse politiek bevestigt het buitengewone nationale congres de politiek van onafhankelijkheid, vrede, neutraliteit en niet-gebondenheid, die elk land verbiedt militaire steunpunten in Cambodja in te richten. Die (politiek) strijdt tegen alle vormen van buitenlandse inmenging in de binnenlandse aangelegenheden van Cambodja alsmede tegen alle van buitenaf tegen Cambodja gerichte vormen van subversie en agressie — ongeacht of zij van militaire, politieke, economische, culturele, sociale of diplomatieke aard zijn en onder welke vorm van z.g. menslievendheid zij zich ook mogen voordoen. Cambodja is vastbesloten zich niet in de binnenlandse aangelegenheden van welk ander land ook te mengen, geen agressie tegen welk land ook te plegen en geen omwenteling in welk land ook teweeg te brengen. Cambodja eerbiedigt absoluut de beginselen van de soevereiniteit, het recht en de zelfbeschikking voor alle landen. Tegelijk streeft Cambodja naar eenheid met de Aziatische, Afrikaanse en Latijns-Amerikaanse volken, met de volken van de hele wereld en met de vredelievende en voor gerechtigdheid opkomende Amerikanen in het belang van de onderlinge hulp in de strijd tegen imperialisme, oud en neo-kolonialisme en vóór onafhankelijkheid, vrede, democratie, gerechtigheid en werkelijke vooruitgang in de wereld."

Positie Sihanoek en Khieu Samphan. Benoeming vice-premiers

Hoewel de bevestiging van prins Sihanoek in zijn ambten en die van premier Penn Nouth, overeenstemden met een door de prins in Peking uitgegeven verklaring d.d. 15 april, keerde Sihanoek voorlopig niet naar Phnom Penh terug.

Op 23 april had hij volgens *The Times* in een te Peking uitgegeven verklaring laten weten, dat hij „slechte herinneringen" aan Phnom Penh had, en dat hij van plan was de leiders van de Khmer Rouge te vragen het vliegveld bij de oude hoofdstad Angkor Vat te herstellen, zodat hij daarheen de as van zijn moeder zou kunnen brengen, die doodziek in Peking verbleef.

Koningin Kossamak overleed op 27 april op 71-jarige leeftijd in de Chinese hoofdstad.

Op 19 mei arriveerde Sihanoek voor een officieel bezoek in Pjongjang, de Noordkoreaanse hoofdstad. *Reuter* had de vorige dag vanuit Peking gemeld, dat de prins volgens betrouwbare buitenlandse bronnen ongeveer een maand voor „rust" in Noord-Korea zou blijven. *Le Monde/AFP* (9-8) berichtte, dat volgens een diplomatieke bron in Peking een lid van de Cambodjaanse ambassade aldaar op 18 juli naar Pjongjang was gereisd om uit naam van de Cambodjaanse autoriteiten prins Sihanoek uit te nodigen naar Phnom Penh terug te keren, maar deze had nog niet positief op die uitnodiging gereageerd. Tegelijk werd gemeld, dat Sihanoek rond 20 aug. in Peking werd terugverwacht. Volgens *The Times* (13-8) zou de prins bezorgd zijn over een eventuele terugkeer naar Cambodja krachtens de termen van de uitnodiging, die zouden luiden dat hij zich alleen door zijn echtgenote, prinses Monique, plus premier Penh Nouth en diens echtgenote, zou laten vergezellen.

Inmiddels was er geruime tijd officieel niets vernomen van vice-premier Khieu Samphan, die voor de voornaamste leider van de Rode Khmer gehouden werd, wat tot diverse geruchten aanleiding had gegeven.

Twee dagbladen in Bangkok hadden op 22 mei bericht, dat Khieu Samphan wegens afwijking van de communistische doctrine was terechtgesteld. A P (4-6) meldde dat hij volgens onbevestigde berichten van vluchtelingen onder huisarrest zou staan. L e M o n d e (25-6) berichtte, dat een belangrijke Cambodjaanse delegatie, die van 11-14 juni een bezoek aan Hanoi had gebracht, in tegenstelling tot eerdere informatie niet onder leiding van Khieu Samphan had gestaan. Een zakenman, die op 25 juli vanuit Phnom Penh in Bangkok arriveerde, vertelde volgens A F P dat Khieu Samphan was uitgerangeerd en dat een honderdtal Noordvietnamese adviseurs in de Cambodjaanse hoofdstad was gearriveerd. Op 3 aug. meldde radio-Phnom Penh, dat een Noordvietnamese partijdelegatie o.l.v. secretaris-generaal Le Doean een bezoek aan de Cambodjaanse hoofdstad had gebracht. Op 5 aug. publiceerde het Noordvietnamese legerblad Q u a n D o i N h a n D a n een brief van Khieu Samphan aan Sihanoek.

Op 13 aug. maakte radio-Phnom Penh de benoeming van twee nieuwe vice-premiers van de GRUNK bekend: Ieng Sary, belast met buitenlandse zaken, en Son Sen, belast met nationale defensie. Dezelfde dag kondigde het persbureau *Nieuw China* aan, dat vice-premier Khieu Samphan en vice-premier Ieng Sary op 15 aug. voor een vriendschappelijk bezoek in Peking werden verwacht. De GRUNK-missie in Frankrijk deelde aan *Le Monde* (15-8) mee, dat Ieng Sary was benoemd tot tweede vice-premier en Son Sen tot derde vice-premier, terwijl Khieu Samphan werd aangeduid als eerste vice-premier en opperbevelhebber van de volksstrijdkrachten (FAPLNK). Voorts werd gesteld, dat met de benoemingen van Ieng Sary en Son Sen was ingestemd door premier Sihanoek en premier Penn Nouth.

Volgens Cambodjaanse kringen in Bangkok zijn zowel Ieng Sary (45) als Son Sen van Vietnamese afkomst en zou hun benoeming, vooral die van Ieng Sary, op een versterking van de Noordvietnamese invloed op de Rode Khmer duiden. Dit zou dan ten koste gaan van de nationale en pro-Chinese ploeg die na de inname van Phnom Penh op 17 april het overwicht had, onder leiding van Khieu Samphan.
Ieng Sary fungeerde van 1970-1973 als contactman tussen Sihanoek en de Khmer Rouge. Hij is de echtgenoot van mevr. Ieng Thirith, de minister van onderwijs en jeugdzaken.
Son Sen was stafchef van de volksstrijdkrachten.

Van 15 tot 18 aug. verbleef de Cambodjaanse delegatie o.l.v. Khieu Samphan en Ieng Sary voor een officieel bezoek in Peking, waar toen ook een Noordvietnamese economische delegatie o.l.v. vice-premier Le Thanh Nghi vertoefde. De Cambodjaanse delegatie werd door premier Tsjoe En-lai ontvangen en voerde besprekingen met o.m. vice-premier Teng Hsiao-ping. Er werd een verdrag i.z. economische en technische samenwerking getekend. China zegde onvoorwaardelijke gratis hulp* toe.

Op 19 aug. arriveerde Khieu Samphan met premier Penn Nouth en minister Ieng Thirith in Pjongjang. Prins Sihanoek keerde op 23 aug. met deze delegatie in Peking terug. Daar werden Sihanoek, Penn Nouth en Khieu Samphan op 26 aug. door Tsjoe En-lai ontvangen en op 27 aug. door partijleider Mao Tse-toeng.

Volgens Westerse persberichten sprak de Chinese leiding zich uiterst duidelijk voor een terugkeer van Norodom Sihanoek naar Cambodja uit en zegde zij hem persoonlijk alle steun toe. De N Z Z (26-8) zag Sihanoeks terugkeer naar Peking als het eerste station van een door Cambodja's communisten met Peking, o.a. tegen gratis economische hulp van China, afgesproken terugreis van de prins naar Phnom Penh, die echter geenszins een terugkeer naar de macht betekent. De officiële aankondiging dat Sihanoek bij de Algemene Vergadering van de VN het woord zou gaan voeren, zou volgens de N Z Z de stelling kunnen bevestigen, dat het nominale staatshoofd in de toekomst de rol van een machteloze reizende ambassadeur zou spelen. Tegelijk zag het Zwitserse dagblad aanwijzingen voor een zorgvuldig in evenwicht brengen van Chinese en Vietnamese oriëntatietenden-

---

* L e M o n d e (13-9) berichtte, dat volgens een A F P-correspondent in Peking door China aan Cambodja een renteloze lening van ca. $ 1 mrd voor 5 à 6 jaar was toegezegd. Naast economische en militaire hulp (vijf patrouilleboten) zou een gift zijn verleend van $ 20 mln om het tekort op de Cambodjaanse handelsbalans te dekken.

sen bij de topleiding van het nieuwe Cambodja.
In het op 18 aug. te Peking uitgegeven gemeenschappelijke communiqué n.a.v. het bezoek van de Cambodjaanse delegatie o.l.v. de vice-premiers Khieu Samphan en Ieng Sary was door beide partijen gewezen op „een diepe revolutionaire vriendschap tussen China en Cambodja en tussen de volken van de twee landen" en daaraan was toegevoegd: „de twee zijden zijn vastbesloten zich nog nauwer te verenigen elkaar te steunen en samen op te trekken in hun gemeenschappelijke strijd tegen kolonialisme, imperialisme en hegemonisme". Hoewel dit laatste in de ideologische terminologie de SU aanduidt, bleef in het communiqué een duidelijke anti-Sowjet uitspraak achterwege.
Die kwam wel voor in een toespraak, die de Chinese vice-premier Teng Hsiao-ping tijdens een banket ter ere van de Cambodjaanse delegatie en in haar aanwezigheid op 15 aug. gehouden had. Deze zei toen o..a.: „Maar terwijl de ene supermogendheid gedwongen werd haar troepen uit Indo-China terug te trekken, nam de andere supermogendheid de gelegenheid te baat om hoe dan ook haar kwaadaardige tentakels naar Zuidoost-Azië uit te strekken en zich te mengen in de binnenlandse aangelegenheden van landen in dit gebied in een poging om daar expansie te bedrijven". Volgens N R C/H'b l a d (20-8) hadden Noordvietnamese topfunctionarissen bij een dergelijke uitspraak op zijn minst de zaal moeten verlaten, maar Khieu Samphan dankte „onze naaste Chinese vrienden" en onderstreepte nog eens dat Cambodja een niet-gebonden buitenlandse politiek zal voeren.

Op 30 aug. reisde een Cambodjaanse regeringsdelegatie o.l.v. Sihanoek en Khieu Samphan* naar Hanoi t.g.v. de viering van de 30ste verjaardag van de proclamatie van de Democratische Republiek Vietnam.
Sihanoek ontmoette daar de voornaamste Vietnamese leiders en ook prins Soevanoevong van Laos. Op 4 sept. keerde hij in Peking terug.
Op 6 sept. bood de Chinese vicepremier Teng Hsiao-ping Sihanoek en andere Cambodjaanse leiders namens premier Tsjoe En-lai een groot afscheidsbanket aan, waarbij hij uit naam van Mao Tsetoeng diens hartelijke gelukwensen overbracht, wiens echtgenote, mevr. Tsjiang Tsjing, het banket bijwoonde.
Sihanoek bood de Chinese leiders op 8 sept. een banket aan, om hen te bedanken voor de gastvrijheid, die hij vijf jaar en vijf maanden in China genoten had.
Op 9 sept. vlogen Sihanoek, prinses Monique, premier Penn Nouth met echtgenote en Khieu Samphan met een Boeing 707 van de Chinese

Sihanoek met de Chinese vice-premier Teng Hsiao-ping (r.) bij zijn vertrek naar Hanoi.

luchtvaartmaatschappij naar Phnom Penh. Met dit toestel werd ook de as van koningin Kossamak overgebracht.
Het gezelschap werd op het kort tevoren heropende vliegveld van de Cambodjaanse hoofdstad o.a. begroet door vice-premier Son Sen, terwijl volgens radio-Phnom Penh de prins in de stad door de bevolking een triomfale ontvangst werd bereid. Sihanoek verklaarde dat de „langdurige en zware strijd tegen het Amerikaanse imperialisme voor de geschiedenis van Cambodja een nieuw hoofdstuk had geopend".
Nadat Sihanoek op 10 sept. voor het eerst sinds zijn terugkeer een kabinetszitting had geleid, werden van hem geen andere activiteiten meer gemeld tot hij op 28 sept. naar Peking vertrok voor het bijwonen van de feestelijkheden t.g.v. de 26ste verjaardag van de stichting van de Volksrepubliek China op 1 oktober. Eerder had een Noordvietnamese partij- en regeringsdelegatie o.l.v. Le Doenan en Le Thanh Nghi tijdens haar officieel vriendschapsbezoek aan China (22-28 sept.) in Peking besprekingen in een „hartelijke, vriendschappelijke en revolutionaire sfeer" gevoerd met de Cambodjaanse vice-premier Ieng Sary, terwijl vrijwel gelijktijdig Noord-Vietnam zijn ambassade in Phnom Penh heropende (als tweede na China).
Sihanoek vertrok op 2 okt. naar Parijs, waar vice-premier Ieng Sary van 14-17 sept. een particulier bezoek had afgelegd, en vandaar reisde hij op 3 okt. door naar New York, waar hij op 6 okt. de Algemene Vergadering van de VN toesprak.
Sihanoek zei bij die gelegenheid o.m. dat Cambodja tot geen enkel machtsblok behoorde of zou behoren; het zou geen enkel bondgenootschap, militair of anderszins, sluiten met andere mogendheden, en het zou zich niet integreren in welke groep van staten of naties ook, behalve de VN en de groep van niet-gebonden landen. In Cambodja was nu een nieuwe maatschappij geboren zonder uitbuiting van de mens door de mens, aldus Sihanoek. De landbouw zou de basis van de economie zijn, en er was voldoende graan om de 7½ mln Cambodjanen te voeden.

Vervolgens verbleef Sihanoek opnieuw in Frankrijk, waar hij op 9 okt. met prinses Monique door president Giscard d'Estaing op het Elysée ontvangen werd. In een interview met *Le Monde* (11-10) antwoordde hij op een vraag naar het waarom van de bezoeken aan Frankrijk:

„Daar zijn twee redenen voor. In de eerste plaats voelen wij veel sympathie voor Frankrijk en in de tweede plaats wonen hier talrijke Cambodjanen die, als ze dat willen, naar hun land moeten kunnen terugkeren. Verder zouden wij de diplomatieke betrekkingen met Frankrijk graag willen normaliseren. De materiële situatie in Phnom Penh is evenwel zodanig dat we nu nog geen ambassadeurs kunnen ontvangen. We hebben een programma opgesteld: voor het einde van dit jaar zullen Zuid-Vietnam en Noord-Korea vertegenwoordigers sturen . . ."
M.b.t. China merkte hij op: „China is onze beste vriend, maar niet onze baas. Wij richten ons evenmin op China als op de Sowjet-Unie. Wij zijn pro-Cambodja en verder niet. Wij zijn van mening dat de veiligheid van Azië het meest gebaat is bij de non-interventie van Europa; de veiligheid hangt af van de kracht van het volk."
Betreffende zijn eigen toekomst verklaarde hij: „Kort na de overwinning heb ik tegen de Rode Khmer gezegd: „Nu mijn moeder dood is, kan ik me terugtrekken". Volgens hen was ik het staatshoofd en leider van het Verenigd Front en daarom verplicht met hen samen te werken. Ik heb gezegd dat ik in dat geval niets anders kon doen dan aanblijven. De machthebbers hebben geweigerd mijn ontslag te aanvaarden".
„Ik zal mijn plicht niet verzaken. Ik ben geen overloper, maar een verzetsman van het eerste uur. Ik wil echter niets uitsluiten. Het kan best zijn dat mijn rol morgen is uitgespeeld, maar het is ook mogelijk dat ik mijn hele leven staatshoofd zal blijven . . ."

Op 12 okt. arriveerde Sihanoek in Peking en vandaar reisde hij op 15 okt. naar de Noordkoreaanse hoofdstad Pjongjang. Op 30 oktober keerde hij in Peking terug. Hij verliet de Chinese hoofdstad op 15 nov. voor een goodwill-reis langs 11 staten: Irak, Syrië, Soedan, Noord-Jemen, Somalia, Tanzania, Oeganda, Joego-Slavië, Roemenië, Albanië en Pakistan. Nadien zou hij volgens *DPA* (15-11) voorlopig naar Phnom Penh terugkeren. *(Le Monde, NZZ, NRC/H'blad, The Times, Peking Review)* (Vor. ber. pag. 257 e.v.)

---

* Khieu Samphan had in Hanoi een ontmoeting met Michail Solomontsew (kandidaatlid van het Sowjet-politburo en premier van de RSFSR), die de Sowjetdelegatie bij het Noordvietnamese onafhankelijkheidsjubileum leidde, aldus de N Z Z (11-9).

KUNST

PRIJZEN

Algemeen

DESCARTESPRIJS 1974: Sadi de Gorter, directeur van het Nederlands instituut, hoofd van de afdeling culturele zaken van de Nederlandse ambassade in Parijs en permanent vertegenwoordiger van Nederland bij de UNESCO.
De in 1961 in het leven geroepen prijs wordt door de vereniging Nederland-Frankrijk toegekend aan een Fransman of Nederlander, die, in welke vorm ook, bijdraagt aan beter wederzijds begrip.

EUROPAPRIJZEN 1974 en 1975: Voor 1974 ging de Europaprijs van de Hamburgse stichting FVS naar André Malraux (Frankrijk) en prof. dr. Jan Zachwatowicz (Polen). Zij kregen de prijs voor hun bijdragen aan het behoud van monumenten in hun land. De Europaprijs 1975 werd toegekend aan het gemeentebestuur van Venetië. Gouden medailles vielen ten deel aan het Hongaarse stadje Sopron en de Nederlandse gemeente Deventer. Tenslotte werd een gouden medaille, waaraan de naam van Goethe verbonden is, uitgereikt aan de president van de organisatie Europa Nostra, de voormalige Britse minister van defensie lord Duncan-Sandys.

GRENVILLE-CLARKPRIJS 1975: De Amerikaanse minister van buitenlandse zaken Henry Kissinger heeft op 16 nov. de Grenville-Clarkprijs uitgereikt aan de Fransman Jean Monnet. De prijs was aan Monnet toegekend voor zijn bijdrage aan de eenwording van Europa.

JERUZALEMPRIJS 1975: Simone de Beauvoir. De prijs wordt om het jaar toegekend aan een persoon, die door zijn werk „de vrijheid van het individu in de samenleving" heeft verdedigd. Eerdere laureaten waren Bertrand Russell, Max Frisch, André Schwartz-Bart, Ignace Silone, Jorge Luis Borgès en Eugène Ionesco. De prijs wordt verleend tijdens de tweejaarlijkse boekenbeurs in Jeruzalem. De Franse schrijfster bracht bij de aanvaarding van de prijs in herinnering, dat zij, na de prix Goncourt van 1954, andere prijzen placht te weigeren. De Jeruzalemprijs had zij aanvaard om haar solidariteit met de staat Israël te betuigen en om te protesteren tegen de „leugenachtige beschuldigingen", die in de UNESCO tegen Israël geuit waren.

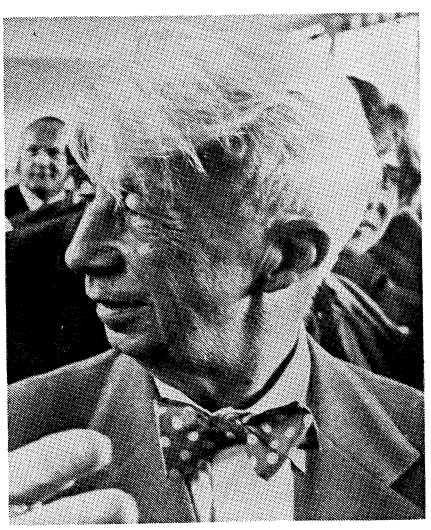

Willem Sandberg.

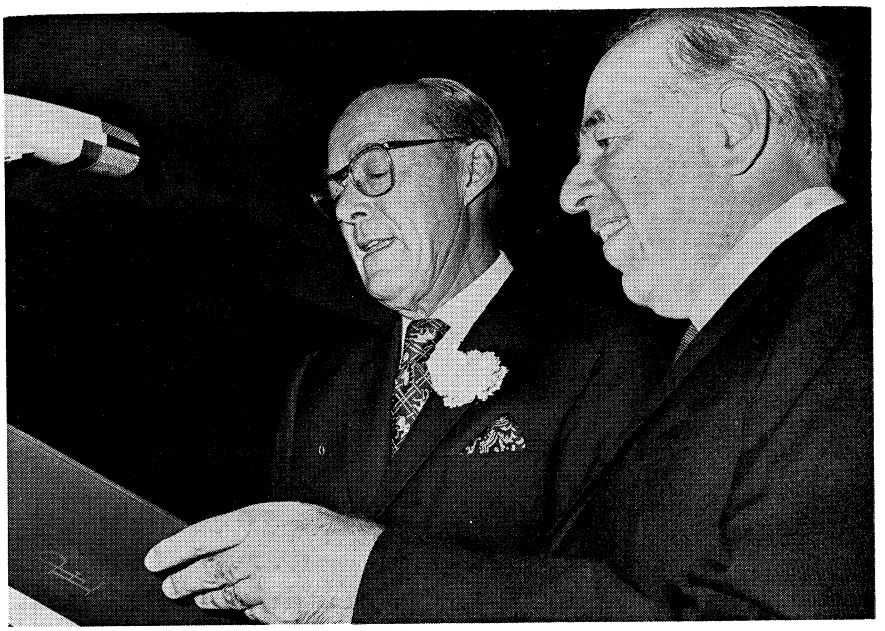

Sir Ernst Gombrich (r.) met prins Bernhard.

JOOST VAN DEN VONDELPRIJS 1975: Mevr. H. Kohlbrugge, voor haar verdiensten voor de verhouding tussen Nederlanders en Duitsers voor en na de Tweede Wereldoorlog. Mevr. Kohlbrugge was tot 1972 verbonden aan de sectie internationale hulpverlening van de Nederlands Hervormde Kerk.

ROBERT SCHUMANNPRIJS 1975: Pierre Pflimlin, burgemeester van Straatsburg. De prijs is hem door de universiteit van Bonn toegekend uit waardering voor zijn activiteiten ten gunste van de eenwording van Europa en de Duits-Franse vriendschap.

VREDESPRIJS VAN DE DUITSE BOEKHANDEL 1975: De Franse publicist Alfred Grosser. Grosser is jood van Duitse afkomst; in 1933 is hij met zijn ouders naar Frankrijk geëmigreerd. Grosser kreeg de prijs als „bemiddelaar, vastbesloten voor de vrede te werken en te strijden".

Architectuur

DR. H. P. BERLAGEPRIJS 1975: De Amsterdamse architect Bart van Kasteel voor zijn kantoorgebouw Buitenhof 45-53 in Den Haag.

Beeldende kunst

BUCHELIUSPRIJS 1975: Dr. S. W. A. Drossaers uit Den Haag voor haar boek Inventarissen van de inboedels in de verblijven van de Oranjes en dr. J. R. J. van Asperen de Boer uit Amsterdam voor de methode van infraroodreflectografie van schilderijen, die hij ontwikkeld heeft.

ERASMUSPRIJS 1975: Dr. Willem Sandberg, oud-directeur van het Stedelijk Museum te Amsterdam, en de kunsthistoricus sir Ernst Gombrich, hoogleraar aan de universiteit van Londen.

Willem Sandberg is op 24 okt. 1897 geboren. Hij ontving zijn opleiding aan de Kunstacademie te Amsterdam alsmede aan de universiteiten van Wenen en Utrecht.
Van 1928-1938 was hij als onafhankelijk ontwerper en typograaf in Amsterdam gevestigd. Daarnaast werd hij in 1933 lid van de commissie van toezicht op de kunstnijverheid van het Amsterdamse Stedelijk museum. In 1938 werd hij assistent-directeur van het museum en in 1945 directeur, hetgeen hij tot 1962 gebleven is. Gedurende de Duitse bezetting gebruikte hij zijn typografische vaardigheden voor het maken van vervalste persoonsbewijzen.
Van 1962-1964 was hij hoofd van de sectie „kunst na 1950" van de wereldtentoonstelling in de VS. Vervolgens was hij van 1964-1968 voorzitter van het uitvoerende comité van het Israël-museum in Jeruzalem.
Sandberg was medeoprichter van de Bond van Beeldende Kunstenaars in 1945 en vice-voorzitter van de Kunstraad van 1948-1960.

Ernst Hans Josef Gombrich is op 30 maart 1909 in Wenen geboren. Zijn opleiding ontving hij aan het Theresianum te Wenen en aan de Weense universiteit. Van 1936-1939 was hij werkzaam aan het Warburg-instituut van de universiteit van Londen. Gedurende de Tweede Wereldoorlog was Gombrich verbonden aan de monitoring service van de BBC. In 1946 keerde hij terug naar het Warburg-instituut, waarvan hij in 1959 directeur werd. In datzelfde jaar werd hij ook hoogleraar aan de universiteit van Londen.
Gombrich heeft gasthoogleraarschappen vervuld aan de universiteiten van Oxford (1950-'53), Harvard (1959), Cambridge (1961-'63) en Cornell (1970). Hij is corresponderend lid van de Academies van Turijn en Uppsala, erelid van de Amerikaanse Academie van kunsten en wetenschappen, lid van de Amerikaanse Maatschappij voor filosofie en erelid van het Koninklijk instituut van Britse architecten.
De betekenis van Sandberg en Gombrich werd door de redacteur beeldende

kunst van het NRC / H'blad (17-12-'74) aldus geschetst:
Sandberg is achteraf bezien vooral de briljante vertegenwoordiger van de wijsheid der meesterlijke zelfbeperking geweest, zowel in zijn driehonderd catalogi voor het Stedelijk museum als in zijn andere typografie. Daarnaast had hij als museumdirecteur het voordeel, dat zijn opvolgers van vandaag moeten ontberen, een grote reeks belangrijke exposities te kunnen realiseren door het feit dat de moderne (en andere) kunst door de ontredderingen van de oorlog in veel opzichten dakloos en ambulant was geworden, en bovendien nog bij verre na niet zo hoog in de lift van de financiële speculatie was beland als nu het geval is.
Sandberg heeft dit alles geniaal bespeeld, juist ook door zich in zijn inzet voor bepaalde verguisde kunstenaars — met name Appel, Corneille en de Cobragroep — tot een klein aantal te beperken. Daarentegen was hij wel zo ondogmatisch en op menselijke contacten gericht, dat hij zich tegelijk een veel ruimer program van exposities en artistieke relaties kon permitteren dan de vaak veel beperkter en stroever opererende museumautoriteiten, die na hem kwamen. De periode van het Amsterdamse Stedelijk 1945-1965, door hem tot een internationaal leidinggevend instituut en veel nagevolgd voorbeeld gemaakt, is voor hem allerminst het einde geweest van een actief leven, zoals onder meer ook zijn rol bij het Israël-museum in Jeruzalem bewijst. Tegenover de kleurrijke figuur van Sandberg is Gombrich meer de theoreticus, wiens invloed, naast zijn vele colleges en lezingen, vooral tot stand kwam door zijn twee belangrijkste lijvige boekwerken, The story of art, en Art and illusion.
Het eerste voor een breder publiek geschreven overzicht van de kunst van prehistorie tot onze eeuw, het tweede deel als theoretische correctie en uitbreiding van het eerste een psychologie van het beeldend weergeven.
Dat laatste boek gaat terug op zeven lezingen in 1956 in de National Galery in Washington gehouden, maar wat de theoretische basis betreft — en daarin komt een opvallende parallel met Sandberg tot uiting — voor een belangrijk deel op zijn studietijd in de jaren dertig in Wenen, waar hij onder meer bij Egon Brunswik en Ernst Kris studeerde, de laatstgenoemde een kunsthistoricus die tot psychoanalyticus werd. Uit hun samenwerking ontstond het boek „Psychoanalytical explorations in art" uit 1952.
Uit datzelfde Wenen van voor de Hitleroverval dateert ook nog de invloed op zijn denken van Karl R. Popper en zijn „Logica der wetenschappelijke ontdekking", terwijl wij vooral Wolfgang Köhler terugvinden, wat de Gestaltpsychologie betreft.
Maar het belangrijkste van Gombrich schuilt vooral in de wijze, waarop hij velerlei aspecten van het psychologisch en voor een deel ook filosofisch denken uit de jaren dertig tot vijftig verwerkt heeft tot boeken die bij een breder publiek dan academici alleen de ogen voor de beeldende kunst hebben geopend, hoezeer ook aspecten van zijn eigen theoretische achtergrond al weer tot het verleden behoren.
Aan de wetenschap heeft hij weinig bijgedragen, aan het verbreiden van begrip inzake kunst des te meer. Met Sandberg belichaamt hij daarin een periode.

HOFWIJCKPRIJS 1975: De Voorburgse schilder-graficus Aart Verhoog.

KAREL VAN MANDERPRIJS 1975: Dr. Willemijn Stokvis, voor haar boek Cobra, geschiedenis, voorspel en betekenis van een beweging in de kunst van na de Tweede Wereldoorlog. Deze prijs is, evenals de Bucheliusprijs, afkomstig van de Vereniging van Nederlandse kunsthistorici.

Journalistiek

DICK SCHERPENZEELPRIJS 1975: drs. H. Lockefeer, sociaal-economisch redacteur van De Volkskrant, en dr. J. van der Putten, correspondent van De Volkskrant in Latijns-Amerika. De prijs is ingesteld door de minister van ontwikkelingssamenwerking voor een geschreven publikatie, film, radio- of TV-uitzending, waarin de maker er het beste in is geslaagd het ontwikkelingsvraagstuk van de Derde Wereld begrijpelijk toe te lichten voor een breed publiek, en wel in zijn algemeenheid of in één dan wel meer aspecten. Hij is dit jaar voor het eerst toegekend.

PIERRE BAYLEPRIJS 1973, 1974 en 1975: Deze prijs van de Rotterdamse kunststichting is toegekend aan de kunstcriticI Ernst Vermeulen (muziek voor de Groene Amsterdammer, NRC/H'blad, Ouverture en de radio), Jac Heyer (toneelredacteur van het Haarlems Dagblad en over dit onderwerp ook schrijvend in de Haagse Post) en Carel Blotkamp (free lance schrijver over beeldende kunst voor Vrij Nederland). De prijs voor Blotkamp wordt aangemerkt als die voor 1975; de prijzen voor Vermeulen en Heyer zijn bedoeld voor 1973 en 1974 toen toekenning door omstandigheden achterwege bleef.

PRIJS VOOR DE DAGBLADJOURNALISTIEK 1975: E. G. Lachman, tot najaar 1974 correspondent in Washington van het NRC/H'blad, en B. van Velzen, correspondent in Washington van de Zuid-Oost-Pers. Zij kregen de prijs voor hun artikelen over het aftreden van Nixon en de wisseling van het presidentschap in de VS.

PRIJS VOOR DE EUROPESE JOURNALISTIEK 1975: André Guérin, oud-directeur van het Franse dagblad l'Aurore en David Haworth, correspondent in Brussel van het Britse zondagsblad The Observer en de New York Herald Tribune. De prijs wordt toegekend door de vereniging van Europese journalisten.

PULITZERPRIJS 1975: De verslaggever William Mullent en de fotograaf Ovie Carter, beiden in dienst van de Chicago Tribune, voor hun reportages van de hongersnood in Afrika en Azië.

WORLD PRESS PHOTO 1975: Ovie Carter van de Chicago Tribune kreeg de prijs als maker van de foto van het jaar voor zijn fotoreportage The faces of hunger. In de secties waren de eerste prijzen als volgt verdeeld: „Spontaneous news", Henri Bureau (Parijs) voor een foto van de arrestatie van een lid van de PIDE in Lissabon in april 1974. „News Features", Ken Regan (New York) voor een afbeelding van senator Edward Kennedy met zijn zoontje in het Kremlin. „Organized news", Peter Mitchell uit Bonn voor zijn foto Aflossing van de wacht — de vervanging van Nixons portret door dat van Ford. „Happy news", Ian Bradshaw (Londen) voor een foto van het wegvoeren van een „streaker". „Sports", Miroslav Martinovsky (Praag) voor zijn foto Laatste poging van een verspringer. „Cultural and human achievements", Imre Benkö (Hongarije) voor een kleurenfoto van een Hongaarse dans. „Portraits", David C. Nance (Houston) voor een portret van Nixon, zes maanden voor diens aftreden. „General Features", Irena Giedrajtiene (Litouwen) voor haar foto Op de avond van de trouwdag. „Picture Stories", Tommy Mardell (Stockholm) voor zijn reeks Aanval op het Ledra-hotel in Nicosia. „Sequences", Werner E. Baum van Deutsche Presse Agentur voor zijn reportage van een bankroof in de Commerzbank in Hamburg. „Vrouw in beeld", Dimitar Deynow van het Bulgaarse Telegraafagentschap voor zijn foto van een Vietnamese vrouw voor de ruïnes van haar huis, de camera een portret van haar familie tonend.

Letterkunde

BUSKEN-HUETPRIJS 1975: Johan Goudsblom voor zijn boek Balans van de sociologie.

GEORG BÜCHNERPRIJS 1975: Manes Sperber, Frans auteur van Oostenrijkse afkomst.

GYSBERT JAPICXPRIJS 1975: Deze prijs voor Friese literatuur is door Gedeputeerde Staten van Friesland toegekend aan Rink van der Velde voor diens gehele oeuvre.

GOUDEN GRIFFELS 1975: De prijs voor het beste jeugdboek wordt gedeeld door Simone Schell voor haar De nacht van de heksenketelkandij, en Alet Schouten voor Iolo komt niet spelen.

Zilveren griffels werden toegekend aan Karel Eykman, Sid Fleischmann Jean Craighead George, Virginia Lee, Astrid Lindgren, Toni Ungerer en T. Vos-Dahmen von Buchholz.

De gouden penseel, voor de beste illustratie, was voor Paul Hulshof voor zijn tekeningen bij Iolo komt niet spelen.

HENRIËTTE ROLAND HOLSTPRIJZEN 1975: De prijs voor essay en biografie is toegekend aan dr. Gerrit Borgers uit Leidschendam voor zijn werk over Paul van Ostayen; die voor een toneel-, radio- of TV-spel ging naar Gerard Lemmens uit Haarlem.

HERMAN GORTERPRIJS 1974: Elisabeth Eybers, een in Nederland woonachtige en publicerende Zuidafrikaanse, voor haar poëziebundel Kruis of munt.

J. P. VAN PRAAGPRIJS 1975: Simon Carmiggelt, voor zijn gehele oeuvre. De prijs wordt toegekend door het Humanistisch Verbond. Eerdere winnaars waren Amnesty International en dr. A. Constandse.

JACOBSONPRIJS 1975: Deze om de vijf jaar door het Tollens-fonds aan een oudere Nederlandse letterkundige uitgereikte prijs is dit jaar toegekend aan Annie Salomons en J. S. van Schagen.

LESSINGPRIJS 1975: De voormalige president van de Bondsrepubliek, Gustav Heinemann, voor zijn werken als politiek publicist.

LOUIS COUPERUSPRIJS 1975: Adriaan Venema voor diens manuscript Het leven, een bries. De prijs is voor de eerste maal uitgereikt.

MARIANNE PHILIPSPRIJS 1975: Aya Zikken, voor haar gehele oeuvre. Deze prijs, bedoeld ter aanmoediging van

schrijvers boven de vijftig jaar, is dit jaar voor de laatste maal toegekend.

MARTINUS NIJHOFFPRIJS 1975: Mevr. Barber Weeda-van de Pol uit Amsterdam voor haar vertalingen uit de Latijnsamerikaanse literatuur in het Nederlands, i.h.b. voor de vertaling van de roman Rayuela van de Argentijnse schrijver Julio Cortazar.

MULTATULIPRIJS 1975: Martin Hart voor zijn verhalenbundel Het vrome volk.

NICO VERHOEVENPRIJS: de Antwerpse auteur Nic van Bruggen voor zijn gedicht Facsimile van een dagboek. De prijs is slechts éénmaal uitgereikt.

NOBELPRIJS VOOR LETTERKUNDE 1975: De Italiaanse schrijver Eugenio Montale „voor zijn dichtwerk, dat op zijn heel bijzondere manier en met grote kunstzinnige fijngevoeligheid menselijke waarden geduid heeft als uitdrukking van een van illusies vrije levensbeschouwing. Eugenio Montale is op 12 okt. 1896 in Genua geboren. Hij was medeoprichter van het literaire tijdschrift Primo Tempo in 1922. In 1927 en 1928 werkte hij bij de uitgeverij Bemporad. Van 1928-1938 was Montale directeur van de Gabinetto Vieusseux bibliotheek in Florence. Als journalist leverde hij bijdragen aan verschillende literaire periodieken. Hij verzorgde van 1938-1948 de poëziekritiek voor La Fiera Letteraria. Vanaf 1948 is hij verbonden aan de Corriere della Sera, waarvan hij eerst redacteur letterkunde was en waarvoor hij later muziekkritieken schreef.
Zijn voornaamste werken zijn (poëzie): Ossi di seppia (1935, zijn debuut), La casa dei doganieri e altra poesie (1932), La bufera e altro (1956), Satura (1962), Xenia (1966) (en proza): La farfalla di Dinard (1956) Auto da fé (1966) en Fuori di casa (1969).

PRIX DE l'ACADEMIE FRANÇAISE 1975: Niet toegekend bij gebrek aan kandidaten, „om geen afbreuk te doen aan de waarde van de prijs", aldus de secretaris van de Academie, Jean Mistler.

PRIX FÉMINA 1975: Claude Faraggi, voor zijn roman le Maître d'heure.

PRIX GONCOURT 1975: Emile Ajar (pseudoniem voor Paul Palovitch) voor zijn roman la Vie devant soi. De laureaat heeft geweigerd de prijs te aanvaarden.
Tegen de prijs is actie gevoerd door linkse auteurs en kleine uitgeverijen, die het aanwijzen van de prijswinnaars zien als een commercieel onderonsje van de grote uitgeverscombinaties. De actievoerders namen daarbij hun toevlucht tot het gebruiken van bommen en Molotowcocktails. In verband daarmee heeft de Franse politie twee schrijvers, Jean-Edern Hallier en Jacques Thieuloy, gearresteerd. De actievoerders kenden daarop aan Thieuloy een „alternatieve" Prix Goncourt 1976 toe, die op 26 nov. voor de Santé-gevangenis in Parijs, waar de schrijver zich sedert 31 okt. bevond, uitgereikt werd.

PRIX INTERALLIÉE 1975: Voldemar Lestienne, voor zijn roman l'Amant de poche.

PRIX MÉDICIS 1975: Jacques Almira, voor zijn roman le Voyage à Naucratis.

PRIX MÉDICIS ÉTRANGER 1975:Steven Millhauser uit New York voor zijn boek The life and death of an American writer 1943-1954 by Jeffery Cartwright.

Eugenio Montale

PRIX RENAUDOT 1975: Jean Joubert, voor zijn roman l'Homme de sable.

REINA PRINSEN GEERLIGSPRIJS 1975: Niet toegekend, daar de jury bij de toegezonden manuscripten geen werk kon aanwijzen van voldoende oorspronkelijkheid en literaire waarde om bekroond te worden.

STAATSPRIJS VOOR POËZIE (BELGIË) 1975: René Verbeeck voor zijn bundel Liedjes voor Sarai en andere gedichten.

STICUSAPRIJZEN 1975: De dichters Michael Slory uit Paramaribo en Pierre Lauffer uit Willemstad. De prijs is in 1973 ingesteld, toen de Stichting voor culturele samenwerking met Suriname en de Nederlandse Antillen (Sticusa) 25 jaar bestond. Hij is bestemd voor niet-Nederlandstalige schrijvers in Suriname en de Antillen. Hij is dit jaar voor de eerste maal toegekend.

Muziek

KONINGIN ELISABETHWEDSTRIJD '75: Eindoverwinnaar van dit Belgische klaviertoernooi werd de Rus Michael Faërman.

LOUIS DAVIDSPRIJS 1974 en 1975: Resp. voor Pieter van Empelen en Willem Wilmink voor hun liedje De oude school, en voor Jules de Corte en Rogier van Otterloo voor het liedje Het land van de toekomst.

MATTHIJS VERMEULENPRIJS 1975: De componist-musicus Willem Breuker voor zijn compositie Het paard van Troje. Breuker heeft geweigerd de prijs in ontvangst te nemen. Hij wil op deze wijze protesteren tegen de muziekpolitiek, die in Amsterdam — de Vermeulenprijs is een Amsterdamse prijs — en Nederland bedreven wordt.

SINGERPRIJS 1974: De harpiste en muziekpedagoge Phia Berghout wegens haar verdiensten voor het muziekleven op artistiek, pedagogisch en organisatorisch terrein.

VON SIEMENSPRIJS 1975: De Franse componist Olivier Messiaen.

WESSEL ILCKENPRIJS 1975: Het muzikantencollectief De Boventoon. Het is de eerste maal, dat deze Nederlandse jazzprijs aan een voltallig orkest wordt verleend.

Theater, film, radio en TV

l'AGE d'ORPRIJS 1975: De film La Exprociacion van de Chileen Raul Ruiz. De prijs wordt verleend door het Koninklijk Belgisch Filmarchief.

ALBERT VAN DALSUMPRIJS 1975: De Eindhovense toneelgroep Proloog, die zich bezig houdt met vormingstheater voor jongeren. Het aan de prijs verbonden geldbedrag heeft de groep weggeschonken aan de toneelgroep GLTwee in Limburg, die hetzelfde soort theater maakt als Proloog; GLTwee wordt bedreigd met intrekking van subsidies.

BOUWMEESTERPRIJZEN 1975:

THEO d'OR: Annet Nieuwenhuizen, voor haar dubbelrol van Shen-Te en Shui-Ta in De goede mens van Sezuan van Berthold Brecht.

LOUIS d'OR: Peter Faber van de coöperatieve vereniging Werktheater, als vertegenwoordiger van het hele gezelschap.

COLOMBINA: Josée Ruiter voor haar vertolking van de gravin Orsina in Emilia Galotti van Lessing.

ARLECCHINO: Eric van Ingen voor zijn rol van Pancrazio in De Venetiaanse tweeling van Carlo Goldoni.

DEFRESNEPRIJS 1974-1975: Het Werktheater in Amsterdam voor zijn voorstelling Avondrood. Evenals Proloog deed, heeft Werktheater het aan de prijs verbonden geldsbedrag aan GLTwee weggegeven.

EDMOND HUSTINXPRIJS (prijs voor Nederlandstalige toneelauteurs) 1975: De Belgische actrice, dramaturge en schrijfster Alice Toen. Zij kreeg de prijs omdat zij haar creativiteit als dramaturge en schrijfster volledig in dienst heeft gesteld van de jeugd. Zij heeft een groot aantal hoorspelen en TV-stukken voor de jeugd geschreven. Sinds 1969 is zij werkzaam bij de Werkgroep jeugd en theater, die zich met vormingswerk richt tot de Belgische jeugd.

FILMFESTIVAL VAN CANNES 1975: De Gouden Palm werd toegekend aan Cronique des années de braise van de Algerijn Lakhaar Hamina. De Kaspar-Hauserfilm van de Duitser Werner Herzog — Jeder für sich und Gott gegen alle — kreeg de speciale prijs van de jury en de eerste prijs van de oecumenische jury. De prix d'interprétation féminine ging naar Valérie Perrine voor haar rol in Lenny van Bob Fosse. De prijs voor de beste mannelijke hoofdrol kwam terecht bij Vittorio Gassman voor zijn rol in Profuma di donna van Dino Risi. De regieprijs werd gedeeld door de Fransman van Griekse afkomst Costa-Gavras voor Section spéciale en de Canadees Michel Brault voor Les ordres.

FILMFESTIVAL VAN LOCARNO 1975: De eerste prijs was voor de film Le fils d'Amr van de Belg Jean-Jacques Andrien. De tweede prijs ging naar Vetchni Vremena (Eeuwige tijden) van de Bulgaar Assen Chopow. De speciale prijs van de jury werd toegekend aan de Italiaan Mauro Bolognini voor zijn film Per le antiche scale. De prijs voor het beste

debuut kwam terecht bij Legacy van Karen Arthur (VS). Bijzondere onderscheidingen waren er voor Hustruer (Echtgenotes) van de Noorse Anja Breien, La pomme rouge van Tolomouch Okeev uit de SU en Fluchtgefahr van de Zwitser Markus Imhoof.
Voorts werden prijzen uitgereikt door de jury van de Féderation internationale de la presse cinématographique (Fipresci) en de sinds 1974 in Locarno bestaande oecumenische jury. De Fipresci-prijs werd aan Legacy van Karen Arthur toegekend. Een bijzondere vermelding van de filmpers viel te beurt aan Il sospetto van Francesco Masselli en Wir Bergler in den Bergen sind eigentlich nicht schuld, dass wir da sind van Fredy Murer.
De grote prijs van de oecumenische jury werd toegekend aan de Algerijnse film Noua van Abdel Aziz Tolbi. Speciale vermeldingen werden vergeven aan Hustruer van Anje Breien en O Thassios van de Griek Theo Angelopoulos.

FILMFESTIVAL VAN MOSKOU 1975: De hoofdprijs werd gedeeld door Akira Kurosawa (Japan) met zijn film Dersu Uzala, gemaakt in de SU met Sowjet-acteurs, Andrzej Wajda (Polen) voor zijn film Het beloofde land en Ettore Scola (Italië) voor zijn film Zo hielden wij van elkaar. Zilveren medailles werden verleend aan Chorus van Mrinal Sen uit India, Mijn broer heeft een leuke broer van de Tsjech Stanislav Strnad, en De machten van de aarde van Bernardo Arias uit Peru. Speciale prijzen van de jury kwamen terecht bij Het jaar van de zonsverduistering van Zhamian Buntar uit de Mongoolse Volksrepubliek en De niet afgemaakte zin van de Hongaar Zoltan Fabri.
Prijzen voor de beste vrouwenrollen werden verleend aan Harriet Anderson (Zweden) voor haar rol in De witte muur en Fatima Bouamari uit Algerije voor haar rol in De erfenis. Beste mannenrollen waren die van Miguel Benavides (Cuba) in Een andere Francisco en Georgy Georgiev-Gez (Bulgarije) in Een boer op een fiets.
Speciale diploma's werden uitgereikt aan Burhan Alawiya (Syrië) voor zijn film Kafr Kasem, Zika Mitrovic (Joego-Slavië) voor de film Uzicka Republika, Hai Ninh (Noord-Vietnam) voor de film Het kleine meisje van Hanoi, Yoshitaro Nomura (Japan) voor de film Het zandkasteel en aan de actrice Malani Fonseka (Sri Lanka) voor haar rol in Zij is nu een volwassen meisje.
De jury in het concours van korte films kende de gouden prijs toe aan Ilona Kolonits (Hongarije) voor de film Heldensymfonie alsmede aan een Italiaans collectief van filmmakers, Brescia '74, voor een reeks door hen gemaakte films. Zilveren prijzen werden gegeven aan Eduardo Labarca (Chili) voor zijn Chileense kroniek, Geoffrey Jones (Engeland) voor zijn Railroads en aan Karl-Heinz Mundo (DDR) voor zijn Noordelijke extra beloning. Speciale diploma's werden uitgereikt aan Khasin Daldul (Tunesië) voor zijn Vissers, Christo Kovatsjew (Bulgarije) voor de film Marin, de onderwijzer en het Britse collectief van filmmakers Cinema Action voor hun Miner's film.
De jury voor kinderfilms kende de hoofdprijs toe aan Jacques Tati (Frankrijk) voor Parade. Zilveren prijzen werden uitgereikt aan Richard Viktorow (SU) voor de film Moskou-Cassiopeia, Ivanka Charykova (Bulgarije) voor de film Zonder iemand, en Jovan Rancic (Joega-Slavië) voor de film De jongen en de viool. Speciale diploma's gingen naar Matt McCarthy en John Black (Engeland) voor hun film Robin Hood Junior en Zsolt Kezdi Kovacs (Hongarije) voor de film De gouden waterauto.

FILMFESTIVAL VAN WEST-BERLIJN 1975: De Gouden Beer werd uitgereikt aan Marta Meszaros (Hongarije) voor de film Adoptie. De Zilveren Beer viel toe aan Stuart Cooper (Engeland) voor Overlord en Yves Boisset (Frankrijk) voor Dupont Lajoie. De regieprijs in de vorm van een Zilveren Beer werd toegekend aan Sergei Solowjow (SU) voor de film Honderd jaren na de kindertijd. Beste actrice was de Japanse Kinuyo Tanaka voor haar rol in Sandakan, huis nr. 8. De beste acteur was Vlastimil Brodsky (Tsjechoslowakije) voor zijn rol in de bijdrage uit de DDR, Jacob der Lügner. De Amerikaan Woody Allen kreeg een Zilveren Beer voor zijn gehele werk en voor zijn pogingen een nieuwe stijl van komedie te ontwikkelen.
De internationale jury van de Evangelische kerk verdeelde de Otto Dibeliusfilmprijs tussen Adoptie, Overlord, Lina Braake - De belangen van de bank kunnen niet de belangen zijn, die Lina Braake heeft (Bondsrepubliek) en O Thassios uit Griekenland.
Het internationale Katholieke filmbureau kende prijzen toe aan de Poolse film Balans van een veertigjarige en de Italiaanse film Niemand of allemaal.

HENDRIK JAN REININKPENNING 1975: De choreograaf Hans van Maanen, voor zijn werk bij het Nederlands Dans Theater, het Nationaal Ballet en vele Europese en Amerikaanse dansgroepen. De penning is in het leven geroepen, toen mr. H. J. Reinink afscheid nam als voorzitter van het Holland Festival. Hij is bestemd om de verdiensten te eren op het gebied van de culturele uitwisseling tussen Nederland en andere landen.

GOUDEN ROOS VAN MONTREUX 1975: De bijdrage aan het festival van de Italiaanse televisie.

NIPKOWSCHIJF 1975: Pieter Verhoeff, Netty Roosenfelt en Irene van Ditshuizen voor hun TV-programma Culemborg bijvoorbeeld, dat zij maakten voor de VPRO. De Nederlandse radio- en TV-critici hebben ook een radioprijs — de zilveren Reissmicrofoon — toegekend. Ook deze viel toe aan de VPRO, en wel voor het totale programmapakket. Een eervolle vermelding werd gegeven aan Babel, de literaire rubriek van de KRO.

OSCARS 1975: Een speciale Oscar werd verleend aan de Franse regisseur Jean Renoir wegens zijn verdiensten voor de filmkunst.
Tot beste film van het jaar werd uitgeroepen Godfather II. De regisseur van deze film, Francis Coppola werd aangewezen als beste regisseur. De film kreeg ook Oscars voor het script, de tweede rol, decor en muziek. De Oscar voor de beste buitenlandse film was voor Frederico Fellini's Amarcord. Beste documentairefilm was Hearts en Minds van Peter Davis, waarin de Amerikaanse rol in de Vietnamese oorlog zeer kritisch wordt belicht.
Beste hoofdrollen waren die van Ellen Burstyn in Alice doesn't live here anymore en van Art Carney in Harry and Tonto. Beste bijrollen waren die van Ingrid Bergman voor haar prestaties in The Orient Express en van Robert de Niro in Godfather II.
Tenslotte werd nog een speciale Oscar toegekend aan de Amerikaanse regisseur Howard Hawks.

PRIJS VAN DE NEDERLANDSE THEATERCRITICI 1975: Herman van Veen, voor zijn eigen theateractiviteiten en voor zijn werkzaamheden voor het theaterproduktiebureau Harlekijn Holland.

PRIJS VAN HET AMERICAN FILM INSTITUUT: Orson Welles. De enige anderen, die deze prijs ontvangen hebben zijn de overleden regisseur John Ford en de acteur James Cagney.

VISSER-NEERLANDIAPRIJZEN 1974
VOOR TONEEL- EN HOORSPELEN: Toneel: Per Justessen uit Amsterdam voor De lamp hangt scheef, R. B. Barkman uit Amsterdam voor De anatomische les, Michel Desmyter uit Lier voor En dat we toffe jongens zijn en Lucien Stassaert uit Antwerpen voor Best mogelijk. Hoorspel: Rudolf Bruyn uit Heemstede voor Mister international, Willem Capteyn uit Amsterdam voor Gebroken dienst, Johan Breedveld uit Amsterdam voor De man met de snor, Mark Insingel uit Nukerke voor Een kring en Toos Staalman uit Hilversum voor De sleutel.

ZILVEREN HARP 1975: Deze aanmoedigingsprijs van de stichting Conamus voor veelbelovende jonge artiesten is toegekend aan de zangeres-cabaretière Marjol Flore en de zanger-cabaretier Robert Long.

WETENSCHAP EN TECHNIEK

Prijzen

KONINKLIJKE-SHELLPRIJS 1975: De Amsterdamse socioloog dr. A. de Swaan voor zijn onderzoek naar coalitievorming bij kabinetsformaties in een aantal Europese landen en Israël. De prijs wordt toegekend door de Hollandsche Maatschappij der wetenschappen in Haarlem. Het aan de prijs verbonden geldbedrag is afkomstig uit een speciaal fonds, dat wordt beheerd door de Stichting Koninklijke-Shellprijs. Dr. De Swaan had de prijs in eerste instantie wel aanvaard, in de overtuiging, dat de prijs toegekend wordt, onafhankelijk van de Koninklijke-Shell.
Toen hij werd uitgenodigd om de prijs op het hoofdkantoor van Shell-Nederland B.V. in ontvangst te komen nemen, zag hij van aanvaarding van de prijs af.

MAGNELPRIJS 1972-1974: Ir. dr. René Maquoi, lector aan de rijksuniversiteit te Luik, voor zijn studie over het bouwen van grote bruggen. De prijs heeft tot doel het wetenschappelijk onderzoek in de bouwkunde aan te moedigen.

MENNO HERZBERGERPRIJS 1975: Dr. L. Voet, directeur van het museum Plantin-Moretus in Antwerpen voor zijn werk The golden compasses. De prijs wordt eens in de drie jaar toegekend door de vereniging van antiquaren.

NOBELPRIJS VOOR ECONOMIE 1975: Tjalling C. Koopmans (VS) en Leonid V. Kantorowitsj (SU) voor hun bijdrage aan de theorie over het optimale gebruik van grondstoffen.
De Koninklijke academie van wetenschappen in Stockholm overwoog bij de toekenning van de prijs aan beide hoogleraren, dat zij „grotendeels onafhanke-

lijk van elkaar methoden voor de analyse van het klassieke economische probleem van de optimale toewijzing van schaarse hulpbronnen hebben vernieuwd, veralgemeniseerd en ontwikkeld".
Tjalling Charles Koopmans is op 28 aug. 1910 te 's Graveland geboren. Hij studeerde wis- en natuurkunde aan de universiteit van Utrecht en promoveerde in 1936 in Leiden in de natuurkunde. Van 1936-1938 doceerde hij aan de Economische Hogeschool van Rotterdam. Van 1938-1940 werkte hij als financieel specialist bij de Volkenbond. In 1940 vertrok Koopmans naar de VS, waar hij tot 1941 verbonden was aan de school voor openbare en internationale zaken te Princeton en van 1941-1942 werkte hij bij de Penn Mutual Life Insurance Co. Van 1942-1944 werkte hij als statisticus voor de Combined Shipping Adjustment Board en de British Merchant Shipping Mission. In 1944 raakte hij verbonden aan de universiteit van Chicago als medewerker aan de Cowles Committee Research. In 1946 kreeg hij de Amerikaanse nationaliteit. Van 1948-1955 was hij hoogleraar in Chicago en van 1948-1954 was hij directeur van de Cowles Committee. Sedert 1955 is hij hoogleraar in de economie aan de universiteit van Yale.
Publikaties van zijn hand zijn o.m. Three essays on the state of economic science (1957) en Scientific papers of Tjalling C. Koopmans (1970).
Leonid Vitalowitsj Kantorowitsj is op 15 jan. 1912 in Petersburg (thans Leningrad) geboren. Zijn opleiding ontving hij aan de universiteit van Leningrad. Hij was leraar aan het Leningradse Instituut voor bouwtechniek van 1930-1939. Van 1932-1934 was hij lector aan de universiteit van Leningrad en sedert 1934 is hij als hoogleraar aan deze universiteit verbonden. Vanaf 1961 is hij daarnaast onderdirecteur van het laboratorium voor het gebruik van statistische en mathematische methoden in de economie van de Siberische afdeling van de Academie van wetenschappen van de SU in Akademgorodok bij Novosibirsk.
Hij was corresponderend lid van de Academie van wetenschappen van 1958-1964 en vanaf 1964 is hij volledig lid. In 1949 ontving hij de Stalinprijs. Hij is drager van de Leninprijs.
De bijdrage van Koopmans aan de wetenschap der economie bestaat in de ontwikkeling van de activiteitsanalyse. Bij de activiteitsanalyse worden produktieprocessen bekeken op een meer realistische wijze dan in de toen nog gangbare economische theorie gebruikelijk was. Deze laatste was meestal zo algemeen geformuleerd, dat zij de vervanging van bijv. arbeid door kapitaal veronderstelde mogelijk te zijn op zeer vele en zeer uiteenlopende wijzen, hetgeen in hoofdzaak op de lange duur en voor de volkshuisvesting als geheel mogelijk is, maar niet op korte termijn en voor precies gedefinieerde bedrijfstakken of processen.
Ook werd in de gangbare behandeling gedacht aan processen vanaf de grondstoffenbasis tot aan het eindprodukt, zonder de afzonderlijke achtereenvolgende processen te bezien.
Een beter bij de praktijk aansluitende methode werd ontwikkeld, o.a. al door de methode van Leontjew aangeduid als input-output-methode. (Zie pag. 835/2-1973.)
Deze methode neemt meestal aan dat er in het geheel geen alternatieve processen zijn; dat is in de activiteitsanalyse wel gedaan. De activiteitsanalyse houdt vooral rekening met het mogelijk niet geheel gebruiken van bepaalde produktiefactoren en stelt zich als hoofdvraag, wat met de beschikbare hoeveelheden van alle noodzakelijke factoren als „beste" resultaat kan worden bereikt.
De ingewikkeldheid van de genoemde kenmerken van de werkelijkheid brengt mee, en dat is voor de praktijk niet zo'n groot bezwaar, dat de benodigde „inputs" kunnen beschouwd worden als lineair (vaak zelfs evenredig) afhankelijk te zijn van de te verkrijgen „outputs". In enkele gevallen kan daarvan worden afgeweken, maar dan wordt het ineens heel wat moeilijker.
Voor het opstellen van produktieplannen, zowel binnen de onderneming als voor grotere complexen, tot en met de wereld als geheel, zijn de door de activiteitsanalyse ontwikkelde methoden van groot belang gebleken. Dienovereenkomstig hebben zij ook veel navolging en verdere ontwikkeling gevonden. Een bekende aanduiding van dit soort van planopstelling is de term „lineaire programmering". Bij deze methode worden dan óók verkregen de prijzen die de „inputs" moet hebben, om de afzonderlijke producenten er op grond van hun eigen belang toe te drijven, het beste programma voor hun eigen sector te kiezen, dat past in het algemene plan.
Het is op dit gebied dat ook de medeprijswinnaar uit de Sowjet-Unie, zoals door de Nobelstichting vermeld, geheel onafhankelijk tot soortgelijke resultaten is gekomen. Daarmede was een methode gevonden om in de Oosteuropese landen de uitvoering van de algemene plannen te decentraliseren door een deel van de besluitvorming te doen plaats vinden op lagere niveaus dan dat van het Gosplan (het Centraal planbureau).
Koopmans heeft dan ook al in een vroeg stadium grote belangstelling ondervonden van de zijde van zijn Sowjetcollega's van de Academie van wetenschappen.

NOBELPRIJS VOOR GENEESKUNDE 1975: David Baltimore, Renato Dulbecco en Howard M. Temin (allen VS) „voor hun ontdekkingen over de interactie van het tumorvirus met de erfmassa van de cel".
David Baltimore is op 7 maart 1938 in New York geboren. Hij ontving zijn opleiding aan het college van Swarthmore, het instituut voor technologie van Massachusetts (MIT) en aan de universiteit van Rockefeller, waar hij in 1964 zijn artsdiploma ontving.
Hij was gedurende enige tijd als onderzoeker verbonden aan het Salk-instituut in San Diego voor hij in 1968 terugkeerde naar het MIT, waar hij thans hoogleraar in de microbiologie is voor het Amerikaanse kankergenootschap. Hij is tevens arts aan het Children's Hospital Medical Centre in Boston en hij is verbonden aan de Stichting voor onderzoek naar kanker bij kinderen.

Renato Dulbecco is op 22 febr. 1914 in Catanzaro (Italië) geboren. Hij studeerde biologie en was van 1942-1947 assistent aan de universiteit van Turijn. Vervolgens emigreerde hij naar de VS, waar hij in 1953 het staatsburgerschap verwierf.
Hij was achtereenvolgens verbonden aan de universiteit van Indiana (1947-1949) en de universiteit van California, waar hij tot 1952 studeerde, vervolgens tot assistent-hoogleraar benoemd werd en tenslotte tot hooglerar in de biologie. In 1963 werd hij directeur van een onderzoekslaboratorium aan het Salk-instituut in San Diego en in 1964 werd hij benoemd op de post, die hij thans nog bekleedt bij het Imperial Cancer Research Fund Laboratory in Londen.

Howard Martin Temin is op 10 dec. 1934 in Philadelphia geboren. Hij studeerde aan het college van Swarthmore tot zijn Bachelor of Arts en voltooide zijn studies aan het technologisch instituut van California.
Sedert 1969 is hij hoogleraar in de oncologie aan de universiteit van Wisconsin en is tevens verbonden aan de Wisconsin-Stichting voor onderzoek naar kanker. In 1971 nam hij nog enkele andere functies op zich. Hij leidt de studies van de sectie virologie van het Nationale gezondheidsinstituut en hij maakt deel uit van de werkgroep van het Amerikaanse kankerinstituut, die zich bezighoudt met het ontdekken van virussen, die cancerogene tumors veroorzaken.

Het werk van Renato Dulbecco heeft vooral betrekking gehad op het onder-

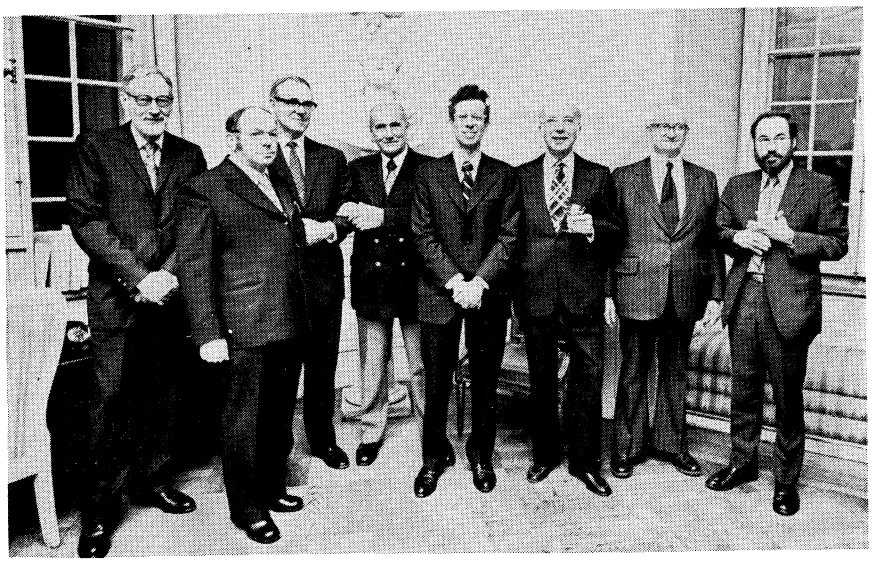

V.l.n.r. de Nobelprijswinnaars Tjalling C. Koopmans en Leonid Kantorowitsj (economie), John Warcup Cornforth en Wladimir Prelog (scheikunde), Howard M. Temin en Renato Dulbecco (geneeskunde), James Rainwater (natuurkunde) en David Baltimore (geneeskunde).

zoek naar het mechanisme waarmee virussen hun eigen genetische materiaal (DNA) inbrengen in dat van de cellen van dieren. Dit mechanisme maakt het mogelijk dergelijke cellen te veranderen in „virusfabrieken", maar het kan ook leiden tot een cancerogene toestand van de getroffen cel.

David Baltimore en Howard Temin delen de eer voor een bijzondere ontdekking m.b.t. wat bekend staat als RNA (ribonucleair zuur) tumor-virussen. RNA werkt doorgaans als de boodschappermolecuul, door middel waarvan instructies van lichaamscellen vertaald worden in proteïnes. Baltimore en Temin waren ervan overtuigd, dat RNA tumor-virussen in staat moeten zijn zichzelf in een DNA-vorm te reproduceren om de genetische machinerie van een cel te kunnen binnendringen. Tien jaar nadat Temin deze veronderstelling uitgesproken had ontdekten beide mannen vrijwel gelijktijdig het enzym, dat de betrokken virussen in staat stelt dit te doen.
Deze ontdekking gooide de traditionele biologie onderste boven, aangezien het het genetische proces omkeerde, waarin DNA RNA produceert en RNA vervolgens eiwitten maakt.

NOBELPRIJS VOOR NATUURKUNDE 1975: Aage Bohr (Denemarken), Benjamin Mottelson (Denemarken) en James Rainwater (VS) voor hun ontdekking van het verband tussen gemeenschappelijke en afzonderlijke bewegingen van deeltjes in atoomkernen en het opstellen van een theorie m.b.t. de structuur van de kern.
Aage Bohr is op 19 juni 1922 in Kopenhagen geboren. Na zijn studies aan de Kopenhaagse universiteit voltooid te hebben werd hij er in 1956 hoogleraar. In 1963 werd hij benoemd tot directeur van het Instituut voor theoretische natuurkunde. Hij is de zoon van Niels Bohr, die in 1922, te zamen met Albert Einstein, de Nobelprijs gekregen heeft.

Benjamin Mottelson is in 1926 in de VS geboren. Hij studeerde aan de universiteiten van Harvard en Purdue (Indiana). In 1951 vestigde hij zich in Denemarken. Hij is thans Deens staatsburger. Hij is werkzaam aan het Noordse Instituut voor theoretische kernenergie.

James Rainwater is op 9 dec. 1917 in Council (VS) geboren. Hij studeerde aan het Technologisch Instituut van Californië en de Columbia-universiteit van New York. In de Tweede Wereldoorlog werkte hij mee aan het Manhattan-project voor de fabricatie van atoombommen. Van 1951-1953 en van 1956-1961 was hij directeur van het Nevis cyclotron-laboratorium en vervolgens van het nationale laboratorium te Oakland. Sedert 1942 is hij als wetenschapper verbonden aan de Columbia-universiteit, waar hij in 1952 tot hoogleraar benoemd werd.

Bohr en Mottelson hebben een model van de atoomkern ontwikkeld, waarin de eigenschappen van de kern verklaard kunnen worden. Voordien bestonden twee atoomkernmodellen, die voor de verklaring van de eigenschappen en kenmerken beide nodig waren, maar die niet tot een „verenigd model" samengevoegd konden worden. Vanaf 1952 hebben Bohr en Mottelson eraan gewerkt een synthese van deze twee modellen tot stand te brengen.
Het eerste model, waarvan zij uitgingen beschouwde de atoomkernen als een systeem van deeltjes, die zich vrijwel onafhankelijk van elkaar bewogen — het schalenmodel, voor de ontwikkeling waarvan in 1963 de Nobelprijs werd toegekend aan Hans Jensen en Maria Goeppert-Mayer.

In dit model werd ervan uitgegaan, dat de samenstellende delen van een atoomkern op een reeks concentrische schalen gegroepeerd zijn.

Het model van de tweede soort zag de samenstellende delen van de kern zo nauw met elkaar verbonden en gemengd, dat zij elke individualiteit verliezen. Van belang zijn in dit model alleen de algemene karakteristieken van de kern, zoals zijn afmetingen of zijn vorm. Dit model gaat terug op een idee van Niels Bohr, die de atoomkern vergeleek met een druppel vloeistof.

De verbinding tussen deze twee modellen werd gelegd door James Rainwater, die aantoonde, dat, als één van de schalen van de kern niet volledig met deeltjes gevuld is, dit een misvorming van de kern veroorzaakte, waarbij hij niet langer bolvormig is, maar de vorm van een sigaar aanneemt. Dit inzicht heeft het Bohr en Mottelson mogelijk gemaakt de twee oude modellen tot hun „verenigde model" samen te voegen.

NOBELPRIJS VOOR SCHEIKUNDE 1974: James Warncup Cornforth (Engeland) en Vladimir Prelog (Zwitserland). Cornforth werd de prijs toegekend voor zijn werk op het gebied van de stereochemie van reacties met enzym-katalysators. Prelog kreeg de prijs voor zijn werk op het gebied van de stereochemie van organische moleculen en reacties.

James Warncup Cornforth is in 1917 in Sydney (Australië) geboren. Hij studeerde in Sydney en Oxford. Van 1946-1962 was hij verbonden aan de Britse Medical Research Council. Sedert 1962 is hij leider van het Milsdead-laboratorium voor chemische enzymologie van de Shell-research Ltd. in Sittingbourne. Van 1965-1971 heeft hij onderwezen aan de universiteit van Warwick.

Vladimir Prelog is op 23 juli 1906 in Sarajewo geboren. Hij studeerde in Praag, waar hij tot 1934 het G. J. Driza-laboratorium leidde. In 1935 aanvaardde hij een functie aan de universiteit van Zürich. Na een periode in Zagreb werd hij in 1945 hoogleraar aan de Eidgenössische Technische Hochschule in Zürich, waar hij thans nog werkzaam is.

Beide geleerden hebben onderzoek verricht op het gebied van de ruimtelijke bouw van organische moleculen. Chemische verbindingen, die meerdere atomen bevatten zijn i.h.a. niet symmetrisch. Er zit een bepaalde afwijking in, waardoor zij niet met hun spiegelbeeld gedekt kunnen worden. Daardoor kan één en dezelfde chemische verbinding in verschillende vormen optreden. Deze afwijking is voor de biochemie van bijzondere betekenis, omdat het er bij alle levensprocessen op aankomt, dat de in dat geval noodzakelijke reacties plaats vinden. Dit wordt verzekerd door ruimtelijke kenmerken. De afwijking in de moleculen kan vergeleken worden met de pasvorm van sleutel en slot.

Prelog heeft in een vroeg stadium op de betekenis van de ruimtelijke bouw van de moleculen voor de organische chemie gewezen. De organische chemici hielden hun moleculen lang voor plat hetgeen niet met de werkelijkheid overeenstemde.
Cornforth heeft zich intentief bezig gehouden met de opbouw van biochemisch belangrijke moleculen. Door het onderzoeken van verschillende enzym-reacties kon hij laten zien, hoe de natuur het handhaven van ingewikkelde ruimtelijke bouwprincipes bewerkstelligt.

NECROLOGIEËN

ARENDT, DR. HANNAH (14-10-'06 Hannover - 4-12 New York) Amerikaans schrijfster en politiek filosofe.

Studeerde in Marburg, Freiburg en Heidelberg. Vluchtte bij de komst van het Nazisme naar Parijs, trouwde in '40 de kunsthistoricus Heinrich Blücher en vertrok in '41 naar de VS.
Hoofd research van de Conference on Jewish Relations ('44-'46), bekleedde talrijke functies aan Amerikaanse universiteiten en kreeg vele wetenschappelijke onderscheidingen.
Publiceerde: „The Origins of Totalitarianism" ('51), „The Human Condition" ('58), „Between Past and Future" ('61), „On Revolution" ('63), „Eichmann in Jerusalem" ('63), „Men in Dark Times" ('68), „On Violence" ('70), „Crisis of the Republic" ('72).

FELSENSTEIN, WALTER (30-5-'01 Wenen - 8-10 Oost-Berlijn) Duits stichter, regisseur en directeur van de Komische Oper in Oost-Berlijn.

Studeerde bij Wiener Burgtheater, was enkele jaren acteur, regisseur bij Stadttheater Basel ('27-'29), directeur van de opera in Keulen ('32-'34) en van Frankfurt ('34-'36), regisseur Stadttheater Zürich ('38-'40), Schiller-Theater Berlijn ('40-'44), Hebbel-Theater, Berlijn ('45-'47).
Op uitnodiging van de militaire gouverneur van de Sowjetrussische sector richtte hij in '47 de Komische Oper op, waarvan hij tot aan zijn dood intendant en directeur bleef.
In deze functie is hij wereldberoemd geworden om zijn opera-regie, waarbij hij uitging van het principe van het „realistisches Musiktheater".
Verantwoordelijk voor talrijke gastproducties in Salzburger Festspiele, München, Wenen en Hamburg.
Enkele van zijn beroemdste produkties zijn:
„Die Fledermaus", „Fallstaff", „Tannhäuser", „Figaros Hochzeit", „Die Zauberflöte", „La Traviata", „Orfeus in de Onderwereld", „Die verkaufte Braut", „Der Freischütz".

FELTIN, MAURICE (15-5-1883 - 27-9 Parijs) Frans kardinaal en oud-aartsbisschop van Parijs.

Priesterwijding in '09, tot bisschop van Troyes gewijd in '28, aartsbisschop van Sens '32, aartsbisschop van Bordeaux in '35, aartsbisschop van Parijs '49-'66. Kreeg in die functie bekendheid door de oprichting van arbeidersapostolaat in '54 en zijn bemoeienis met de priester-arbeiders. Van '51 tot '65 internationaal voorzitter van vredesbeweging Pax Christi. In '53 verheven tot kardinaal.

FRACHON, BENOIT (13-5-1893 Chambon-Feugerolles - 4-8) Frans vakbondsleider en politicus.

Jarenlang leidende positie bekleed in de CGT en de communistische partij. Werd secretaris van CGT in januari '33. Verlaat in '36 op aanwijzing van Moskou het politbureau van de partij om de vakbond onafhankelijker te maken van de partij, maar blijft in de praktijk alle belangrijke bestuursvergaderingen bijwonen. In WO II samen met Jacques Duclos leider van de illegale communistische partij.
Wordt na WO II één van de twee secretarissen-generaal van de CGT, vanaf '47 tot '57 de enige, en de tweede belangrijke man in de partij. In '67 benoemd tot president van de CGT.

HAILE SELASSIE I (RAS TAFARI MAKONNEN) (23-7-1892 Egersa-Guaro, Harrar - 27-8 Addis Abeba) ex-keizer van Ethiopië.

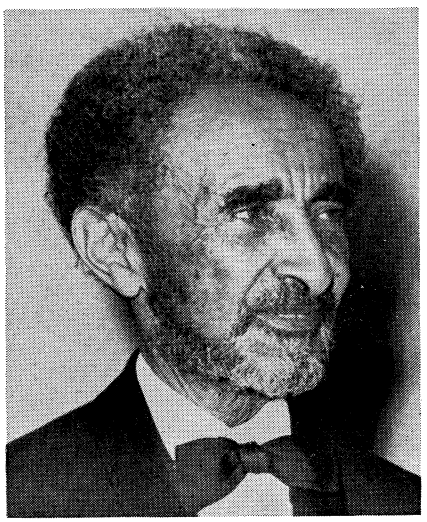

Haile Selassie werd als Lidsch (prins) Tafari Makonnen geboren als de tweede zoon van vorst Makonnen, de gouverneur van Harrar die in 1896 de Italianen vernietigend had verslagen bij Adua. Tafari, een achterneef van keizer Menelik II werd opgevoed door Koptische geestelijken in Amharisch en later door mgr. Jaroussaud, een Jezuïetenpater in Harrar.
Vervolgens kwam hij als page aan het keizerlijke hof. Toen hij 13 jaar was stierf zijn vader, nadat hij hem tot erfgenaam had benoemd. Op 14-jarige leeftijd werd hij gouverneur van Salali, op 16 gouverneur van Sidamo, één van de rijkste provincies van Ethiopië. Toen hij 18 was kreeg hij het bestuur over zijn vaders provincie Harrar, waar hij onmiddellijk hervormingen doorvoerde.
Keizer Menelik stierf in '11 en zijn kleinzoon Lidsch Yahsu werd zijn opvolger, maar op aandringen van de geallieerden werd hij opzijgezet en werd prinses Zauditu tot keizerin gekroond. Tafari, wiens populariteit groot was, werd door een raad van notabelen tot regent en troonopvolger gekozen. Als regent voerde hij tal van hervormingen door: schafte de slavernij af, liet scholen bouwen, zond talentvolle jonge mannen voor hun opleiding naar het buitenland. In 1924 maakte hij een grote reis door Europa en in hetzelfde jaar wist hij Ethiopië opgenomen te krijgen in de Volkenbond.
Na een interne machtsstrijd met de uitgerangeerde kleinzoon van Menelik II en de man van de keizerin wist hij zich na haar dood tot keizer te laten kronen (2-11-'30). Hij vestigde een nieuwe dynastie onder zijn doopnaam Haile Selassie.
In de volgende vijf jaar zette hij zijn hervormingsplannen verder door: er werd een parlement ingesteld, maatregelen genomen om de afschaffing van de slavernij te effectueren en het bestuur werd gecentraliseerd. Dit alles werd tot staan gebracht na de Italiaanse inval in 1935. Haile Selassie riep de Volkenbond te hulp, maar voordat deze iets kon doen hadden de Italianen op 3 mei 1936 Addis Abeba veroverd. De keizer ging in ballingschap in Engeland. In '40 vloog hij naar Khartoem, verzamelde Ethiopische vluchtelingen in de Soedan en Kenia om zich heen en heroverde met behulp van Britse troepen op 5 mei 1941 Addis Abeba.
Hij vervolgde zijn hervormingsplannen en met behulp van het buitenland werd het leger gemoderniseerd, wegen aangelegd, de medische voorzieningen verbeterd, telefoonleidingen aangelegd etc.
In 1950 werd door een besluit van de Algemene Vergadering van de VN de vroegere Italiaanse kolonie Eritrea aan Ethiopië toegevoegd. Hij liet Ethiopië actief deelnemen aan de werkzaamheden van de VN, verschafte troepeneenheden voor Korea en de Congo en in '59 werd Addis Abeba gekozen als het hoofdkwartier voor de nieuw opgerichte Economische Commissie voor Afrika.
In 1955 liet hij een nieuwe grondwet afkondigen die het land voorzag van een gekozen parlement, waarvoor in 1957 verkiezingen werden gehouden. Werkelijke bevoegdheden had het parlement evenwel niet.
In 1960 toen de keizer Brazilië bezocht wist het leger een revolte bloedig te onderdrukken. Hij maakte daarna talrijke buitenlandse reizen, leidde de Ethiopische delegatie naar de conferentie van niet-gebonden Staten in Belgrado in 1961 en naar die van de Afrikaanse Staten in Lagos in 1962 en was in 1963 gastheer van de eerste conferentie van onafhankelijke Afrikaanse Staten in Addis Abeba. Zijn reputatie als leider van de Afrikaanse Staten groeide snel en in 1964 werd besloten dat Addis Abeba de zetel van het hoofdkwartier van de Organisatie van Afrikaanse Staten werd.
Hij bezocht de landen achter het IJzeren Gordijn en ontwikkelde een speciale vriendschap met president Tito van Joego-Slavië.
Langzamerhand liet hij bestuursfuncties over aan anderen en isoleerde zich meer en meer, zeker na de dood van de keizerin in '62.
In 1973 brak een ernstige hongersnood uit; buitenlandse hulp kwam te laat en kon door de gebrekkige communicatie en incompetente administratie niet effectief verdeeld worden. Er braken stakingen uit en legeronderdelen muitten. Meer en meer werd de roep gehoord om ingrijpende hervormingen, bestrijding van de corruptie en afschaffing van het grootgrondbezit. De keizer zag zich gedwongen aan een aantal eisen toe te geven. Ondanks enkele regeringswijzigingen kwam de macht in de loop van 1974 in handen van het coördinerende comité van de strijdkrachten waarin vnl. jonge officieren met liberale ideeën zitting hadden. Langzamerhand werden de keizer zijn voorrechten en speciale bevoegdheden ontnomen. Geruchten dat hij en zijn familie een enorm fortuin naar het buitenland hadden laten overmaken, beroofden hem van zijn laatste restje populariteit. Zelfs de leiders van de Koptische kerk distantieerden zich van hem en in september '74 nam het coördinerende comité de macht over. De keizer deed afstand van de troon ten behoeve van zijn ziekelijke zoon en in maart 1975 werd deze door de nieuwe regering van de troon vervallen verklaard.
Aanvankelijk werd Haile Selassie verbannen naar een schamel verblijf in een militaire kazerne, maar later mocht hij terugkeren naar het Keizerlijke paleis waar hij ook overleed.

HEENAN, KARDINAAL JOHN CARMEL, AARTSBISSCHOP VAN WESTMINSTER (26-1-'05 - 7-11 Londen) Engels geestelijke en leider van de rooms-katholieke gemeenschap in Engeland en Wales.

Studeerde bij de jezuïeten in Stamford Hill en in Rome. In '30 tot priester gewijd.
Werkte als priester in Londen, kreeg vervolgens de leiding van een genootschap belast met de bekering van Engeland.
In '51 benoemd tot bisschop van Leeds en in '56 tot bisschop van Liverpool. In '63 werd hij aartsbisschop van Westminster en in '65 kardinaal.
Tevens vice-voorzitter van het Vaticaanse secretariaat ter bevordering van de eenheid der christenen en vice-voorzitter van de pauselijke commissie inzake geboortenregeling.

KARAMAJ, KUMARASWAMY ('03 - 2-10) Indiaas politicus.

Leidend politicus in Madras o.a. als lid van de wetgevende vergadering van Madras, en premier ('54-'63); verder nationale betekenis als lid van de constituerende vergadering van India en president van de Nationale Congrespartij ('63-'68).

LAMBERTY, MAX (31-12-1893 St.-Gillis bij Brussel - 13-8 Ukkel), Vlaams historicus en sociaal-filosoof.

Neef van Lodewijk de Raet, de baanbreker van het economische denken in de Vlaamse Beweging, die hem grondig beinvloedde, werd Lamberty na studies aan de Brusselse universiteit ambtenaar bij het parlement en daarna hoogleraar aan de koninklijke militaire school. Hij publiceerde een aantal essays en studies die hem de titel van „filosoof der Vlaamse beweging" bezorgden. Onder de meest bekende: Philosophie der Vlaaamse Beweging ('33), Heerschappij en Nood der Ideeën ('35), De Vlaamse Opstanding ('71). In 1950 was hij mede-oprichter van de Stichting-Lodewijk de Raet, die hij jarenlang zou voorzitten.

MOLLET, GUY (31-12-'05 Flers - 3-10 Parijs) Frans politicus.

Aanvankelijk werkzaam in het onderwijs, al jong lid van de soc. partij en actief in het vakbondswezen. Komt via verzet in de politiek, wordt in '45 tot burgemeester van Arras gekozen wat hij tot aan zijn dood blijft.
Lid van de beide constituerende assemblees ('45 en '46) en lid van de Nationale Vergadering ('46-'75). Tevens in '46 gekozen tot secretaris-generaal van de SFIO. Minister van staat in kabinet-Blum ('46), bekleedt ministersposten in verschillende regeringen en wordt vice-premier in '51. In '56 vormt hij het kabinet-Mollet dat geconfronteerd wordt met een opstand van de pieds-noirs in Algerije tegen de plannen van de Franse regering een vredesregeling met de opstandelingen te sluiten. Hij koos toen de zijde van de pieds-noirs en zo begon een harde actie tegen de opstandelingen. Laat Frankrijk in juli '56 deelnemen aan het Suez-avontuur, samen met Engeland en Israël. Treedt in '57 af. Vice-premier in '58, minister van staat in kabinet-De Gaulle ('58-'59). Heeft daarna nog lange tijd vooraanstaande positie in Franse socialistische beweging.

PASOLINI, PIER PAOLO (5-3-'22 Bologna - 2-11 Rome) Italiaans dichter, schrijver en filmregisseur.

Studeerde kunstgeschiedenis en gaf enige tijd les in een krottenwijk van Rome, waar ook zijn eerste romans „Ragazzi di Vita" ('55) en „Una Vita Violenta" ('59) spelen. Had daarvoor gedichtenbundels gepubliceerd: „Poesie a Casarsa" ('42), „Dov'e la mia Patria" ('49), La Poesia popolare italiana" ('60), Auteur van werken als „L'Usignolo della Chiesa cattolica" ('58), „Passione e Ideologica" ('60). Daarnaast schreef hij filmscenario's „Il

bell'Antonio", „Le Notti di Cabiria" en „La dolce Vita".
Kreeg zijn grootste bekendheid als filmregisseur: „Accattone" ('61), „Mamma Roma" ('62), „Het Evangelie volgens Matheüs", „Uccelacci e uccellini", „Requiescant", „Edipo Re", „Theorama", „Porcile", „Medea", „Ostia", „Decamerone", „I Raconti di Canterbury", „Il Fiore delle mille e una Notte" en de postuum verschenen „De 120 dagen van Sodom".

QUARLES VAN UFFORD, JHR. MR. BRYAN EDWARD (27-5-'20 Semarang - 21-9 Leiden) Nederlands diplomaat.

Studeerde rechten in Leiden en trad na WO II in diplomatieke dienst en bekleedde achtereenvolgens posten in Brussel, Pretoria, Londen, Athene, Parijs en Luxemburg. Van '72 tot '74 ambassadeur in algemene dienst en leidde als zodanig eerst de Nederlandse delegatie bij de veiligheidsconferentie in Helsinki en vervolgens bij de Weense MBFR-onderhandelingen over troepenvermindering in Centraal-Europa.

RAALTE, DR. ERNST VAN (29-7-1892 Rotterdam - 16-11 Den Haag) Nederlands journalist en rechtsgeleerde.

Studeerde rechten in Leiden waar hij in '17 promoveerde op het proefschrift „De minister-president", vervolgens leraar staatsrecht, wetenschappelijk assistent op het bureau der commissie van 's rijks geschiedkundige publikaties, privaatdocent aan de Universiteit van Amsterdam in de internationale rechtsorganisatie.
Vervolgens jarenlang parlementair journalist voor een aantal Nederlandse en Belgische dagbladen.
Auteur van een aantal standaardwerken over Nederlands staatsrecht zoals ‚Het Nederlandse Parlement" ('58), „De ontwikkeling van het minister-presidentschap, een vergelijkende studie van het minister-presidentschap in Nederland, België, Frankrijk, Engeland, West-Duitsland, de Sowjet-Unie en de Ierse Republiek", „De Nederlandse Staat, wat hij is en hoe hij werkt" ('66), „De geschiedenis van de opening der Staten-Generaal 1814-1952" ('52), „Troonredes, openingsredes, inhuldigingsredes 1814-1963" ('64).

SAINT-JOHN PERSE (PSEUD. VOOR SAINT-LÉGER LÉGER) ALEXIS (31-5-1887 Guadeloupe - 20-9 Giens) Frans diplomaat en dichter.

Studeerde rechten en begon diplomatieke carrière op Franse ambassade in China, directeur van het kabinet van Aristide Brian ('25-'31), secretaris-generaal van het ministerie van buitenlandse zaken en week in '40 uit naar de VS.
In '59 kreeg hij de grote prijs van de Franse letteren en in '60 de Nobelprijs voor literatuur.
Zijn voornaamste literaire werken zijn: „Éloges", „La gloire des rois", „Anabase", „Exil", „Vents", „Amers", „Oiseaux" en „Pour Dante".

TOYNBEE, ARNOLD JOSEPH (14-4-1889 Londen - 22-10 York) Brits historicus.

Ontving opleiding in Winchester en Oxford, waar hij van '12 tot '15 oude geschiedenis onderwees, lid van de staf van de politieke inlichtingendienst van het ministerie van buitenl. zaken, lid van de Britse delegatie naar de vredesconferentie in '19, hoogleraar geschiedenis Universiteit van Londen ('19-'24), directeur van het Royal Institute of International Affairs ('25-'56), research professor geschiedenis aan de London School of Economics ('25-'56) en directeur van de research afdeling van het min. v. buitenl. zaken.

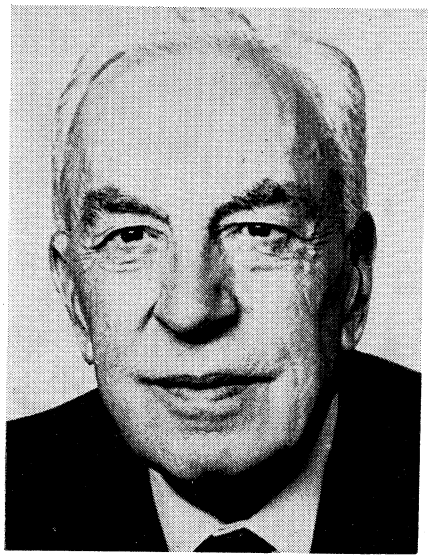

Zijn meeste bekendheid kreeg hij evenwel als publicist, in de eerste plaats door zijn 12-delig werk „A Study of History", waaraan hij in '30 begon te schrijven en waarvan in '61 het laatste deel verscheen.
Daarnaast publiceerde hij vele boeken zoals „Het Griekse historisch denken", „Griekse beschaving en karakter", „Nationaliteit en oorlog", „Hitlers Europa 1939-1946", „De toekomst van het Westen", „De benadering van een historicus van de religie" en „Het Hellenisme, de geschiedenis van een beschaving".

VALERA, EAMON DE (14-10-1882 New York - 29-8 Dublin) oud-president van de Ierse Republiek.

Studeerde wiskunde aan de universiteit van Dublin en was enige tijd leraar, kwam al jong in aanraking met de Ierse onafhankelijkheidsbeweging, woonde dikwijls de vergaderingen van de Gaelic League bij. Werd in '13 lid van de Irish Volunteers en in '15 adjudant van Dublin brigade van de Volunteers.
Nam actief deel aan de opstand van 1916, werd gevangengenomen en door de Engelsen ter dood veroordeeld. Later werd dit omgezet in levenslang. In '17 werd een algemene amnestie afgekondigd, in het zelfde jaar waren er verkiezingen voor het Lagerhuis en De Valera werd met grote meerderheid gekozen voor de zetel van East Clare. Hij bezette de zetel echter nooit, maar wijdde zich aan de reorganisatie van de Volunteers, die in 1917 samengingen met de Sinn Fein waarvan hij tot president werd gekozen. De Britten zetten hem echter weer gevangen op beschuldiging van hoogverraad, maar zijn populariteit steeg snel. In '18 kwam het eerste Ierse parlement bijeen en werd De Valera tot president uitgeroepen.
Hij wist uit de gevangenis te ontsnappen en nam de leiding op zich van het verzet tegen de Britten. In juni '17 vertrok hij naar de VS om geld in te zamelen voor de Ierse zaak. In de daarop volgende jaren was hij druk bezig met het zoeken naar een regeling met de Britten over de toekomstige status van Ierland. In dec. '21 leek een compromis bereikt: Ierland werd zelfstandig met dominionstatus maar trouw aan de Britse kroon. De Valera weigerde, maar het merendeel van het parlement ging akkoord.
Hij verliet daarop het parlement met een aantal volgelingen en richtte zich nu tegen degenen die het compromis met de regering in Londen hadden geaccepteerd. In '26 veranderde hij van taktiek, toen de Ierse regering de eed van trouw aan de Britse kroon verplicht stelde voor het lidmaatschap van het parlement. De Valera gaf toe, stichtte een nieuwe partij Fianna Fail, terwijl de onverzoenlijken de naam Sinn Fein bleven voeren. Tot 1932 bleef de Fianna Fail in de oppositie, maar na de verkiezingen van dat jaar kreeg De Valera de opdracht een regering te vormen. In '33, '37 en '38 behaalde zijn partij wederom overwinningen en in '38 voerde De Valera een serie grondwetshervormingen door die een eind maakte aan de Britse invloed. Hij bleef premier tot 1948, maar vormde ook regeringen ('51-'54 en '57-'59).
In '59 werd hij gekozen tot president, wat hij tot '73 bleef.

WILDER, THORNTON NIVEN (17-4-1897 Madison - 7-12 New Haven) Amerikaans schrijver.

Studeerde in Yale, doceerde Frans maar besloot al spoedig het schrijven tot zijn beroep te maken, wat hij met een korte onderbreking vanaf '28 deed.
Voornaamste werken: „The Cabala" ('26), „The Bridge of San Luis Rey" ('27), „Our Town" ('38), „The Skin of our Teeth" ('42), „The Matchmaker" ('54), „The Eight Day" ('67).

WOTRUBA, FRITZ (23-4-'07 Wenen - 28-8 Wenen) Oostenrijks beeldhouwer.

Ontving opleiding in Wenen en woonde daar, m.u.v. de Anschluss-periode.
Was sinds 1945 hoogleraar aan de Academie voor beeldende kunsten in Wenen. Hij kreeg zijn eerste internationale onderscheiding op de biennale van Venetië in 1932. Zijn werk is in heel Europa tentoongesteld, ook herhaaldelijk in ons land.
Hoewel Wotruba al in de jaren dertig bijzonder produktief was en op tal van internationale tentoonstellingen was vertegenwoordigd, kwam de eigenlijke binnen- en buitenlandse erkenning pas nadat hij in 1945 uit zijn Zwitsers ballingsoord was teruggekeerd.
Het centrale thema van al zijn werk is steeds de menselijke fysionomie gebleven, hoewel die gestalte kreeg in strenge geometrische vormpatronen. Het stroeve, onbuigzame karakter van zijn werk is weleens aangeduid als „figuratie als verzet". Wotruba placht te zeggen dat hij graag met zijn materiaal worstelde, reden waarom hij plastischer media altijd weer losliet voor keiharde natuursteen.

ZUIDEMA, PROF. SYTSE ULBE (22-4-'06 - 29-9) Amsterdam) Emiritus hoogleraar wijsbegeerte Vrije Universiteit.

Studeerde aan de VU en was er in 1936 gepromoveerd op het proefschrift „De philosophie van Occam in zijn commentaar op de sententiën". Voor de oorlog werkte hij als zendeling op Java. Van '48 tot '54 was hij buitengewoon, van '54 tot '72 gewoon hoogleraar aan de VU, waar hij tevens de geschiedenis van de moderne wijsbegeerte heeft onderwezen. Ook was hij een aantal jaren bijzonder hoogleraar in de calvinistische wijsbegeerte te Utrecht.

Uitgevers: Int. Uitg. en Handelmij „Systemen Keesing" B.V., Ruysdaelstraat 71-75, Amsterdam - N.V. Algemene Uitgeverij Keesing, Keesinglaan 2-20, B 2100 Deurne-Antwerpen.

KEESINGS HISTORISCH ARCHIEF

KEESINGS HISTORISCH ARCHIEF

GEÏLLUSTREERD DAGBOEK
VAN HET HEDENDAAGS
WERELDGEBEUREN
MET VOORTDUREND BIJGEWERKTE
ALFABETISCHE INDEX

SYSTEMEN KEESING / OPGERICHT 1911
AMSTERDAM-ANTWERPEN

POLITIEKE OMMEKEER IN AUSTRALIË

Vervroegde parlementsverkiezingen in Australië hebben de Labourpartij na een regeringsperiode van nog geen vier jaar opnieuw de oppositie ingestuurd, waarin deze partij vóór de stembuszege van dec. 1972 23 jaar had vertoefd. (zie pag. 15/3)

Op 16 dec. 1975, toen nog drie zetels in het Huis van Afgevaardigden onbeslist waren, was de zetelverdeling in het Huis vergeleken met de situatie tevoren als volgt:

	nieuw	oud
Liberalen	67	41
Labour	34	65
Country Party	23	21

De zetelverdeling in de Senaat was toen:

	nieuw	oud
Liberalen	29)	
Country Party	6)	30
Labour	27	27
Onafhankelijken	1	3
Onbeslist	1	—

Hoewel Labour blijkens opiniepeilingen in de loop van 1975 aan populariteit zozeer had ingeboet, dat een nederlaag bij eventuele vervroegde verkiezingen als zeker werd aangenomen, had de politieke situatie een geheel nieuwe aspect gekregen door de ontwikkeling, die aan de oorsprong van de gang naar de stembus op 13 dec. 1975 lag: het ontslag van de Labourregering van premier Gough Whitlam op 11 nov. door de gouverneur-generaal, sir John Kerr. Dat gebeurde nadat de Senaat, waarin de oppositie — ondanks de vervroegde verkiezingen van 18 mei 1974 (pag. 700-1974) — een kleine meerderheid had, de begroting van de regering blokkeerde, waardoor het land onbestuurbaar dreigde te worden, aldus *NRC/H' blad* (13-12-1975). Dit blad voegde daar in zijn commentaar aan toe:

„De beslissing van Kerr om Whitlam te ontslaan, een interim-regering van oppositieleider Fraser in te stellen en vervroegde verkiezingen uit te schrijven, was zeer omstreden en leek Labour aanvankelijk geen politieke windeieren te gaan leggen.

Telkens weer hamerde Whitlam in het begin van zijn campagne op het thema van de ongrondwettigheid van het ontslag van zijn regering, en op het feit dat het electoraat bij deze verkiezingen de „democratie terug moest winnen". En aanvankelijk leek het er op dat Labour op een golf van verontwaardiging tegen de conservatieven en van sympathie van de kiezers naar de overwinning zou worden gedragen.

De opwinding over de „rechtse coup tegen Labour" duurde echter niet zo lang dat Whitlam dat thema tot het eind toe kon blijven bespelen. Vooral niet toen bleek dat Fraser — hoewel retorisch de mindere van de Labourleider toch een politiek zwaargewicht — al heel snel in zijn campagne was overgeschakeld op de abominabele staat van de Australische economie. De verantwoordelijkheid voor die toestand schoof hij natuurlijk Labour in de schoenen.

Fraser kon daarbij op gemakkelijke oratorische successen bogen Australië heeft dit jaar te kampen met minstens 12% inflatie, 300.000 werklozen (bijna 5% van de werkende bevolking) en een tekort op de betalingsbalans van op z'n minst 4,5 mrd dollar. Dat alles leverde Fraser de ammunitie om een frontale aanval te richten tegen het beleid dat Labour de afgelopen drie jaar heeft gevoerd, waarbij hij gemakshalve de algehele mondiale recessie buiten beschouwing liet.

Veel Australiërs die nog twijfelden over hun keuze lijken daardoor de beslissing te hebben genomen om te opteren voor de „bread and butter"-politiek die Fraser propageert: verbetering van de concurrentiepositie van de Australische bedrijven door het nemen van fiscale maatregelen, terugschroeven van de overheidsuitgaven, en herstel van het vertrouwen in de economie . . ."

Ook onenigheid binnen en financiële schandalen rond het kabinet-Whitlam hadden Labour geen goed gedaan.

Een overzicht van de voorafgaande politieke ontwikkelingen in 1975 volgt hieronder.

Fraser oppositieleider

De 44-jarige Malcolm Fraser, een voormalige minister van defensie, werd op 21 maart 1975 tot leider van de Liberale Partij gekozen en daarmee tot leider van de oppositie in het Huis van Afgevaardigden.

Hij volgde Billy Snedden op, die deze functie sinds december 1972 had vervuld en op wiens leiderschap sinds eind 1974 in toenemende mate kritiek was geleverd. Dit leidde ertoe, dat Snedden op 21 maart een buitengewone bijeenkomst van de fractie van de Liberale Partij belegde. Daar werd het leiderschap vakant verklaard en werd Fraser met 37 stemmen tegen Snedden met 27 tot nieuwe leider gekozen.

Wijzigingen kabinet

Na het aftreden van de leider van de Labour Party in de Senaat, senator Lionel Murphy, als procureur-generaal i.v.m. zijn benoeming tot rechter bij het hooggerechtshof van Australië maakte premier Whitlam op 10 febr. 1975 de volgende mutaties bekend:

Keppel Enderby, voorheen minister van fabrieksnijverheid, wordt procureur-generaal en minister van douanezaken; senator Kenneth Wriedt, de minister van land-

Premier Malcolm Fraser met echtgenote.

bouw, wordt tevens Labour-leider in de Senaat; senator James McClelland, wordt in het kabinet opgenomen als minister van fabrieksnijverheid.

Eerder, op 24 nov. '74, had premier Whitlam aangekondigd, dat voor het einde van de parlementaire zitting in december vice-premier James Cairns zijn portefeuille van overzeese handel zou overdragen aan Frank Crean in ruil voor diens portefeuille van financiën. Op 11 dec. 1974 werden beide bewindslieden in hun nieuwe ambt beëdigd.

Op 5 juni 1975 maakte premier Whitlam een volgende, ingrijpender reorganisatie van zijn kabinet bekend, waarbij 12 van de 27 leden van portefeuille wisselden. Aanleiding tot deze reorganisatie was het aftreden op 2 juni van Lance Barnard als parlementslid (na ruim 20 jaar) en daarmee als minister van defensie. (Barnard werd vervolgens benoemd tot ambassadeur in Zweden, Finland en Noorwegen.) Eén nieuw kabinetslid werd benoemd, nl. de 45-jarige Labour-„backbencher" Joseph Riordan. Als belangrijkste mutatie werd in de pers genoemd de „degradatie" van vice-premier James Cairns, die zijn portefeuille van financiën moest inwisselen voor die van milieuzaken. Door deze en andere mutaties werd de portefeuilleverdeling als volgt:

Premier - Gough Whitlam; vice-premier en minister van milieuzaken - James Cairns; financiën - William Hayden (voorheen sociale zaken); overzeese handel - Frank Crean; defensie - William Morrison (wetenschap); noordelijk Australië - Rex Patterson (fusie van zijn twee vorige portefeuilles: noordelijke ontwikkeling en Northern Territory); landbouw en Labourleider in de Senaat - senator Kenneth Wriedt; speciale staatsminister - senator Douglas McClelland (media); eigendom en diensten, Labourleider in het Huis - Frederick Daly; buitenlandse zaken - Donald Willesee; politie en douanezaken - senator James Cavanagh (inboorlingenzaken); wetenschap en consumentenzaken - Clyde Cameron (arbeid en immigratie); stedelijke en regionale ontwikkeling - Thomas Uren; transport - Charles Jones; onderwijs - Kim Beazley; gezondheid - Douglas Everingham; media - Moss Cass (milieuzaken); fabrieksnijverheid - Lionel Bowen (speciale staatsminister); inboorlingenzaken - Leslie Johnson (huisvesting en bouwnijverheid); hoofdstad - Gordon Bryant; mineralen en energie - Reginald Connor; PTT - senator Reginald Bishop; toerisme en recreatie - Frank Stewart; procureur-generaal - Keppel Enderby (voorheen ook politie en douanezaken, een in april 1975 gevormd departement); repatriëring en compensatie, sociale zaken - senator John Wheeldon (repatriëring en compensatie); arbeid en immigratie - senator James McClelland (fabrieksnijverheid); huisvesting en bouwnijverheid - Joseph Riordan.

Verlies Labour

Bij een tussentijdse verkiezing op 28 juni 1975 voor de vrijgekomen zetel van oud-minister Lance Barnard in het kiesdistrict Bass op Tasmanië werd deze zetel door een Liberale kandidaat met ca. 58% van de uitgebrachte stemmen gewonnen. Daarmee verloor Labour niet alleen een zetel, die zij 36 jaar bezet had, maar slonk ook haar meerderheid in het Huis van Afgevaardigden van 5 tot 3 zetels.

Eerder, op 7 dec. 1974, had Labour bij verkiezingen voor het parlement van Queensland een stemmenverlies van 16% geleden, waardoor de regerende Liberale-Nationale coalitie haar zeteltal van 47 tot 68 vergrootte, terwijl het aantal Labourzetels van 33 tot 12 afnam.

Kwestie i.z. buitenlandse leningen. Ontslag Cairns

Cairns' „degradatie" op 5 juni van „financiën naar milieuzaken — waardoor hij de eerste minister van financiën in Australië werd die heenging voordat hij een begroting had ingediend — werd gevolgd door zijn ontslag op 2 juli uit zijn functies van vice-premier en minister van milieuzaken „wegens onjuiste praktijken bij het aantrekken van overzeese leningen".

Reeds op 5 juni had Cairns het Huis van Afgevaardieden meegedeeld, dat Whitlam hem als minister van financiën vervangen had, omdat hij volgens de premier onverstandig had gehandeld door buiten de gebruikelijke regeringskanalen om te trachten een buitenlandse lening te verkrijgen met behulp van een financier uit Melbourne, George Harris.

Cairns verklaarde, dat hij Harris een introductiebrief had gegeven om een onderzoek naar een mogelijke lening in het Midden-Oosten in te stellen namens de regering, maar dat hij hem daarin niet gemachtigd had tot onderhandelingen. Die brief was uit zijn persoonlijk dossier gehaald, terwijl hij in Parijs een zitting van de OESO-ministerraad bijwoonde, en in bezit gesteld van het ministerie van financiën. Vandaar was een verkorte versie naar de procureur-generaal gezonden, waaruit de essentiële paragraaf inzake de beperkte bevoegdheid voor Harris om te onderzoeken en niet te onderhandelen was verdwenen.

Tijdens een persconferentie na zijn verklaring in het Huis zei Cairns nog, dat zijn regeling met Harris niet op het ministerie noch bij de premier bekend was, omdat hij de zaak „betrekkelijk onbelangrijk" achtte. Ook stelde Cairns dat er met Harris niet specifiek over commissie was gesproken. Wel had hij hem laten weten dat als zijn onderzoek in een lening met de regering zou resulteren, er de gebruikelijke commerciële vergoeding zou worden toegekend.

Op 10 juni deelde premier Whitlam op een persconferentie mee, dat de brief aan Harris de enige reden was geweest voor het ontheffen van Cairns uit zijn ambt van minister van financiën.

De zaak kwam in een nieuw stadium, toen kranten in Sydney en Melbourne op 1 juli berichtten, dat Cairns' zoon Philip, die secretaris in de verkiezingsstaf van zijn vader was, en Juni Morosi*, Cairns' particuliere secretaresse, hadden trachten gebruik te maken van hun officiële functies om te onderhandelen over een lening uit Saoedi-Arabië en daarbij voor zich persoonlijk aanzienlijke commissies te bedingen. Volgens één bericht was een twaalfde deel van de lening bestemd voor een woningenproject in West-Melbourne, dat ontworpen was door een maatschappij, waarvan Philip Cairns directeur was.

Eveneens op 1 juli gaf premier Whitlam een verklaring uit, waarin hij James Cairns beschuldigde tegenover het parlement mededelingen te hebben gedaan, die strijdig waren met de inhoud van een brief van Cairns aan Harris d.d. 7 maart, waarin hij hem een commissie van 2,5% aanbood. Tevens stond in Whitlam's verklaring dat Philip Cairns zich op onjuiste wijze in een positie had doen belanden, waarin hij zijn functie bij het bureau van zijn vader kon gebruiken om winst te maken. Whitlam gaf James Cairns 24 uur de tijd om op bevredigende wijze een verklaring te geven voor de brief aan Harris en voor de rol van Philip in het aantrekken van leningen voor een particuliere ontwikkelingsmaatschappij. James Cairns antwoordde per brief op 2 juli. Hij stelde zich in het geheel niet te herinneren de bewuste brief te hebben getekend, maar zich duidelijk te herinneren die te hebben verworpen omdat hij die onaanvaardbaar achtte. Hij liet tevens weten niet van plan te zijn af te treden, omdat hij de kwestie in het parlement volgens zijn oprech-

* De voorgenomen benoeming van Juni Morosi tot lid van Cairns' staf op 2 dec. 1974 had reeds tot veel opschudding geleid. Door kranten en oppositieleden was beweerd, dat zij en haar echtgenoot betrokken waren in een onderneming, waarvan de activiteiten werden onderzocht door de New South Wales Corporate Affairs Commission, in het bijzonder de liquidatie ervan. Het rapport van deze commissie leverde volgens de toenmalige premier van Nieuw Zuid-Wales, Sir Robert Askin, geen gronden voor enige aanklacht en op 29 dec. deelde Cairns mee, dat Miss Morosi op haar besluit om voor de functie te bedanken was teruggekomen en nu als privé-secretaresse bij zijn staf zou komen.

te mening naar waarheid had beantwoord. Deze brief werd door Whitlam als „onbevredigend" van de hand gewezen. Daarop liet hij Cairns' benoeming als minister door gouverneur-generaal John Kerr intrekken.
Na verdere persberichten, waarin de minister van mineralen en energie, Reginald Connor, in verband werd gebracht met de affaire van de buitenlandse leningen, verdedigde premier Whitlam het regeringsbeleid tijdens een speciaal bijeengeroepen zitting van het Huis van Afgevaardigden op 9 juli, terwijl de leider van de oppositie, Malcolm Fraser, kritiek leverde op de methode van de regering om leningen aan te trekken.

Whitlam ontkende dat de regering zich aan illegale praktijken had schuldig gemaakt bij het aantrekken van een eerste lening van $A 4 mrd en later van $A 2 mrd. Het zou onverantwoordelijk zijn geweest als men een ongevraagd aanbod van $A 4 mrd had genegeerd, dat in dec. 1974 was gedaan door Tirath Khemlani, een Pakistaanse bemiddelaar in Londen. Hem was daarvoor geen geld betaald noch zou dat gebeuren, aldus Whitlam. Als de lening tot stand gekomen was, dan zouden de uitgaven met dat geld onder controle van het parlement staan. Die uitgaven zouden moeten bijdragen tot het doel nl. het bezit van Australië's natuurlijke hulpbronnen (terug) te kopen en die te ontwikkelen, zoals de ontwikkeling van uranium-, aardgas- en steenkoolreserves.

Tijdens een speciale bijeenkomst van de Labourfractie op 14 juli werd Frank Crean, de minister van overzeese handel, gekozen tot plv. partijleider en daarmee tot vicepremier, nadat eerder een door Whitlam ingediende motie om de functie vakant te verklaren met 55 tegen 33 stemmen was aanvaard. Cairns, die zich bij deze verkiezing afzijdig had gehouden, nam met acht anderen wel deel aan de stemming over de vervulling van de vacature in het kabinet door zijn ontslag als minister van milieuzaken. Die stemming werd gewonnen door de afgevaardigde Joe Berinson.

Op 15 juli kwam het tot een botsing tussen Whitlam en de Senaat, die op 9 juli besloten had 12 hoge ambtenaren te horen als de regering dan nog niet had ingestemd met de benoeming van een koninklijke commissie. Premier Whitlam legde echter de ambtenaren het zwijgen op door zich te beroepen op het uitvoerende privilege. Hoewel de Senaat bepaalde dat zij alleen over de toepassing van dat privilege kon beslissen, weigerden de ambtenaren op 16 juli vragen te beantwoorden. Inmiddels had Labour op 12 juli ook haar meerderheid verloren in het Huis van Afgevaardigden van Zuid-Australië. Wel bleef zij in die staat met 23 van de 47 zetels (voorheen 26) aan de macht, maar zij was dan wel afhankelijk van de steun van het enige onafhankelijke parlementslid, dat tevoren uit de Labourpartij gestoten was vanwege zijn kandidatuur.

Aftreden Connor

Minister Connor verklaarde op 8 oktober dat zijn mandaat voor het aantrekken van leningen op 20 mei 1975 was ingetrokken, en dat hij sindsdien maar éénmaal telefonisch contact met Khemlani had gehad op diens initiatief en dat hij hem bij die gelegenheid verteld had dat hij niet langer bevoegd was om leningen te behandelen. Maar Khemlani, die op 10 okt. in Sydney was gearriveerd, stelde in een statutaire verklaring op 13 okt., dat hij tussen 20 mei en medio juni minstens 20 telefoongesprekken met Connor over leningen had gevoerd en hij produceerde 18 telexboodschappen, waarvan 10 erop leken te wijzen dat Connor de onderhandelingen aan de gang had trachten te houden nog tot begin oktober.
Nadat de Labourfractie op 14 okt. Whitlam's verzoek om Connor's aftreden had aanvaard, trad de minister tijdens die bijeenkomst af.
Senator Kenneth Wriedt werd op 14 okt. beëdigd als minister van mineralen en energie. Zijn vroegere portefeuille van landbouw werd overgenomen door Rex Patterson, die op zijn beurt als minister voor noordelijk Australië werd opgevolgd door Paul Keating, een nieuweling.

Senaat blokkeert begroting

Op 15 okt. besloot de oppositie van Liberalen en Country Party van haar meerderheid in de Senaat gebruik te maken om begrotingsvoorstellen van de regering op te houden. Dat gebeurde vervolgens bij drie gelegenheden, resp. op 16 okt., 22 okt. en 5 nov. 1975. Op 3 nov. was een poging om de constitutionele impasse te doorbreken mislukt.

Na een onderhoud met gouverneur-generaal Kerr zei Fraser toen, dat de oppositie de wetsontwerpen onmiddellijk wilde laten passeren als verkiezingen voor het Huis gelijktijdig zouden worden gehouden met die voor de helft van de Senaatzetels, welke voor 30 juni 1976 zouden moeten plaatsvinden. Dit voorstel werd door premier Whitlam verworpen, die op 5 nov. meedeelde dat hij nog minstens een jaar geen algemene verkiezingen wilde uitschrijven, welke pas uiterlijk medio 1977 moesten worden gehouden.

Nadat een ontmoeting met Fraser op 11 nov. geen positief resultaat had opgeleverd, kreeg Whitlam de unanieme steun van zijn fractie voor een verzoek aan de gouverneur-generaal op 13 dec. verkiezingen voor de helft van de Senaatzetels uit te schrijven.

Kerr ontslaat regering

Toen Whitlam vervolgens op 11 nov. met dat voorstel bij Kerr arriveerde, werd hem meegedeeld dat zijn aanstelling tot premier was ingetrokken. Binnen een uur werd oppositieleider Fraser beëdigd als premier van een overgangsregering in afwachting van vervroegde verkiezingen voor de nog te ontbinden beide Huizen van het parlement.
In een verklaring motiveerde Sir John Kerr zijn beslissing o.m. als volgt:

„Een regering die niet kan functioneren omdat haar de gelden voor de dagelijkse dienstverlening worden onthouden, moet algemene verkiezingen uitschrijven of aftreden. (...) Weigert de premier deze keus te maken — en dit is het geval met de heer Whitlam — dan dwingt mijn constitutionele plicht mij tot wat ik nu heb gedaan. (...) Op geen enkel andere wijze had ik de zaak kunnen terugwijzen naar het Australische volk."

Kort na Fraser's beëdiging keurde de Senaat de betrokken wetsontwerpen binnen drie minuten goed. Een motie van Fraser i.z. de schorsing van het Huis werd door de Labourmeerderheid verworpen, waarop het Huis met 64 tegen 54 stemmen een motie aanvaardde, waarin geen vertrouwen in Fraser als premier werd uitgesproken en waarin de gouverneur-generaal werd verzocht Whitlam met de vorming van een nieuwe regering te belasten nu de wetsontwerpen waren aanvaard. Voordat de voorzitter van het Huis de gouverneur-generaal de motie kon overbrengen, was de proclamatie betreffende de ontbinding van beide Huizen al gepubliceerd.

Op 12 dec. 1975 maakte Fraser de samenstelling van zijn 15 leden tellend kabinet bekend. Vier ministers behoorden tot de Country Party (o.w. vice-premier Douglas Anthony); de overigen waren Liberalen. Na de beëdiging van zijn kabinet kondigde Fraser aan, dat de parlementsverkiezingen op 13 dec. zouden worden gehouden. (Op de verkiezingscampagne wordt in een volgende aflevering ingegaan.) *(The Times, Financial Times, NZZ, NRC/H'blad, KCA)*

(Vor. ber. pag. 700 e.v. - 1974)

WEST-EUROPA

NEDERLAND

MINIMUMLOON EN MINIMUMJEUGDLOON PER 1-1-1976

Per 1 jan. van elk jaar worden het minimumloon en minimumjeugdlonen aangepast aan de loonontwikkeling in de voorafgaande periode van mei t.e.m. okt. In de periode van april 1975 t.e.m. okt. 1975 zijn de lonen met 7,1% gestegen.

De bruto minimumloonbedragen voor werknemers van 23 jaar en ouder zullen derhalve per 1 januari 1976 worden verhoogd van *f* 1344,20 tot *f* 1440,40 per maand, van *f* 310,20 tot *f* 332,40 per week en van *f* 62,04 tot *f* 66,48 per dag.
De bedragen van het bruto minimumjeugdloon zijn per dezelfde datum:

Leeftijdscategorie	per maand	per week
22 jaar	*f* 1332,40	*f* 307,50
21 jaar	*f* 1224,30	*f* 282,90
20 jaar	*f* 1116,30	*f* 257,60
19 jaar	*f* 1008,30	*f* 232,70
18 jaar	*f* 900,30	*f* 207,80
17 jaar	*f* 792,20	*f* 182,80
16 jaar	*f* 684,20	*f* 157,90
15 jaar	*f* 576,20	*f* 133,00

De Wet minimumloon kent de algemene regel, dat bij een kortere arbeidsduur dan gebruikelijk het minimum(jeugd)loon naar evenredigheid lager is. Deze regel is onder meer van toepassing op werknemers, die partiëel leerplichtig zijn en een aantal dagen per week onderwijs volgen. Om deze reden bedraagt het minimumjeugdloon voor een 16-jarige bij twee dagen partiële leerplicht en een werkweek van drie dagen 3/5 van de hierboven voor deze leeftijdscategorie genoemde bedragen, d.w.z. *f* 410,52 per maand en *f* 94,74 per week. (Ministerie van sociale zaken)

(Vor. ber. pag. 438/3-1975)

SOCIALE VERZEKERINGEN PER 1-1-1976

UITKERINGEN

A.O.W. en A.W.W.
Met ingang van 1 januari 1976 gaan de uitkeringen van de A.O.W en A.W.W. omhoog. In de verhoging is naast de wettelijk voorgeschreven halfjaarlijkse aanpassing aan de loonontwikkeling een extra optrekking van de uitkeringen begrepen. Deze extra-verhoging is nodig om de reeds geruime tijd bestaande praktische gelijkheid van het netto A.O.W.-pensioen voor gehuwden aan het netto minimumloon per 1 januari 1976 te handhaven.

De nieuwe uitkeringen zijn als volgt:

A.O.W.	per jaar	per maand
Gehuwde bejaarden	*f* 12816,—	*f* 1068,—
Ongehuwde bejaarden	*f* 8898,—	*f* 741,50
A.W.W	**per jaar**	**per maand**
Wed. met kinderen	*f* 12816,—	*f* 1068,—
Wed. zonder kinderen	*f* 8898,—	*f* 741,50
Wezen tot 10 jaar	*f* 2874,—	*f* 239,50
Wezen van 10 tot 16 j.	*f* 4236,—	*f* 353,—
Wezen van 16 tot 27 j.	*f* 5520,—	*f* 460,—

Hierbij wordt opgemerkt, dat van 1 januari a.s. af op het ouderdoms- en het weduwenpensioen loonbelasting zal worden ingehouden.

PREMIES PER 1 JANUARI 1976
VOLKSVERZEKERINGEN

	Verschuldigd door werkgever	Verschuldigd door werknemer	Te betalen over ten hoogste
A.O.W.	—	10,4	
A.W.W.	—	1,5	*f* 35.600 per jaar
A.W.B.Z.	3,0	—	
A.K.W.	0,75	—	
WERKNEMERSVERZEKERINGEN			Te betalen (bij 5-daagse werkweek) over ten hoogste:
Ziektewet (de percentages zijn voorlopig berekende gemiddelde; de feitelijke precentages verschillen per bedrijfstak)	7,45	1,25	*f* 185,— per dag
Wet Arbeidsongeschiktheidsverzekering	p.m. *)	p.m. *	*f* 185,— per dag
Verplichte Ziekenfondsverzekering (alleen bij vast loon van niet meer dan *f* 30.900 (was *f* 27.550)	4,8	4,8	*f* 101,— per dag
Werkloosheidswet **)	0,8	0,8	*f* 185,— per dag
Kinderbijslagwet loontrekkenden	2,7	—	*f* 185,— per dag

*) De premie van de Wet Arbeidsongeschikheidsverzekering is per 1 jan. 1976 vastgesteld op 10,2%. Aan de S.E.R. is inmiddels advies gevraagd omtrent de verdeling van de premielast over werkgevers en werknemers.

**) Evenals bij de Ziektewet betreft het hier een gemiddelde. De premie W.W. bestaat uit twee gedeelten, t.w. de premie voor de wachtgeldverzekering en de premie voor de werkloosheidsverzekering. Eerstgenoemde premie wordt bedrijfstaksgewijze vastgesteld. De premie voor de werkloosheidsverzekering bedraagt 1,6%. Hiervan komt 0,8% voor rekening van het Rijk; van de rest zijn werkgever en werknemer elk 0,4% verschuldigd.

KINDERBIJSLAGEN

De kinderbijslagen zullen per 1 januari a.s. met 7,1% worden verhoogd. Het betreft hier de wettelijk voorgeschreven halfjaarlijkse aanpassing aan de loonontwikkeling.

	per kwartaal
Voor een 2e en 3e kind	*f* 288,60
Voor een 4e en 5e kind	*f* 384,54
Voor een 6e en 7e kind	*f* 425,88
Voor een 8e en elk daarop volgende kind	*f* 471,12

Als gevolg van de bevriezing van de kinderbijslag voor het eerste kind blijft deze bijslag gehandhaafd op *f* 164,58 per kwartaal.

WET OP DE ARBEIDSONGESCHIKTHEIDSVERZEKERINGEN (W.A.O.)

De uitkeringen krachtens de W.A.O., die zijn ingegaan vóór 1 januari 1976 zullen per deze datum worden verhoogd met 7,1%.

MAXIMUM DAGLOON

Ook het maximum dagloon, waarnaar de uitkeringen en de premies ingevolge de W.A.O., de Ziektewet (Z.W.) en de Werkloosheidswet (W.W.) worden berekend, gaat omhoog. Daarbij zal het maximum dagloon, dat geldt voor de berekening van **de uitkeringen** krachtens de W.A.O., de Z.W. en de W.W. per 1 januari 1976 stijgen van *f* 172,91 tot *f* 185,19. Ook voor de berekening van de uitkeringen ingevolge de Wet Werkloosheidsvoorziening zal het maximum dagloon per 1 januari a.s. worden verhoogd tot *f* 185,19.
Voor de berekening van **de premies** ingevolge de W.A.O., de Z.W. en de W.W. zal het maximum dagloon ingaande 1 januari 1976 worden verhoogd tot *f* 185,—.

ZIEKENFONDSVERZEKERING VOOR BEJAARDEN 1976

A. **Bejaardenziekenfondsverzekering**

Evenals in vorige jaren geschiedde wordt door de regering uit de algemene middelen en door de Ziekenfondsraad uit de middelen van de verplichte ziekenfondsverzekering een extra bedrag voor de bejaardenverzekering ter beschikking gesteld ten einde de premiestijging voor de bejaardenverzekering met ingang van 1 jan. 1976 te beperken.

Bovendien heeft de regering besloten nog een extra-bijdrage beschikbaar te stellen teneinde de premie te reduceren. Deze extra reductie wordt verleend teneinde de z.g. A.O.W.-plus problematiek op te lossen. Vanaf 1 jan. 1976 zullen bejaarden met aanvullende inkomsten een hoger netto inkomen genieten dan de uitsluitend A.O.W.-trekkers. Dit wordt bereikt door (naast de extra verhoging van de A.O.W.-pensioenen) vanaf 1 jan. a.s. loonbelasting in te houden op de ouderdomspensioenen, door het uitbreiden van de per 1 jan. 1975 verleende extra reductie in de laagste premieklasse van de bejaardenziekenfondsverzekering tot de overige premieklassen en voorts door bij de toepassing van de extra reductieregeling op enkele punten af te wijken van de geldende inkomensgrenzen.

Met ingang van 1 jan. 1976 zal de toelatingsgrens voor de bejaardenziekenfondsverzekering worden vastgesteld op *f* 17.853,—.

De verzekerden in de bejaardenverzekering zulen voor 1976 de volgende premies verschuldigd zijn:

Ongehuwden

Inkomensklasse	Maandpremie
tot *f* 13.256	*f* 20,95
f 13.256 - *f* 13.696	*f* 41,80
f 13.696 - *f* 14.138	*f* 62,60
f 14.138 - *f* 15.996	*f* 83,40
f 15.996 - *f* 17.853	*f* 83,40

Gehuwden

Inkomensklasse	Maandpremie
tot *f* 13.256	*f* 20,95
f 13.256 - *f* 13.696	*f* 41,80
f 13.696 - *f* 14.138	*f* 62,60
f 14.138 - *f* 15.996	*f* 83,40
f 15.996 - *f* 17.853	*f* 125,05

B. Premiereductieregeling voor gehuwde bejaarden in de vrijwillige verzekering
Bij de oplossing van het A.O.W.-plus vraagstuk is voor gehuwde bejaarden die niet verzekerd zijn krachtens de bejaardenziekenfondsverzekering, een tweetal premieklassen met gereduceerd tarief geschapen in de vrijwillige verzekering. Hierdoor hebben vrijwel alle bejaarden met een inkomen (in 1976) dat niet meer bedraagt dan 70% van de loongrens van de verplichte ziekenfondsverzekering voordeel van deze premiereductie.
Aldus zullen gehuwde bejaarden in de vrijwillige verzekering met een inkomen dat niet hoger is dan 21.630 de volgende premie verschuldigd zijn (tenzij de premie van het fonds lager is):

Inkomensklasse	Maandpremie
ƒ 17.853 tot ƒ 19.742	ƒ 155,—
ƒ 19.742 tot ƒ 21.630	ƒ 180,—

PREMIEREDUCTIEREGELING VOOR NIET-BEJAARDEN IN DE VRIJWILLIGE ZIEKENFONDSVERZEKERING

De gereduceerde premie voor gehuwden beneden de 65 jaar met een inkomen over 1975 tot ƒ 16.500 is vastgesteld op ƒ 48,15. Dit premiebedrag geldt ook voor alle meeverzekerde, studerende, invalide en het huishouden meeverzorgende kinderen tussen 16 en 27 jaar.
De regering heeft besloten een extra bedrag beschikbaar te stellen voor het verlenen van premiereducties aan vrijwillig verzekerde echtparen, waarvan de man de leeftijd van 65 nog niet heeft bereikt en waarvan het inkomen in 1975 ligt tussen ƒ 16.500 en ƒ 19.300 per jaar. Ook alleenstaanden met een inkomen tussen deze grenzen komen voor de reductieregeling in aanmerking als zij tevens premie verschuldigd zijn voor een meeverzekerd kind in de leeftijd van 16 tot 27 jaar.
De premies zijn aldus:

Inkomen in 1975	Maandpremies verzekerden van 16 jaar en ouder
tot ƒ 16.500	ƒ 48,15 *)
ƒ 16.500 - ƒ 17.900	ƒ 77,50 **)
ƒ 17.900 - ƒ 19.300	ƒ 90,— **)

*) Dit bedrag geldt ook voor alle meeverzekerde, studerende, invalide en het huishouden meeverzorgende kinderen tussen 16 en 27 jaar.
**) Tenzij de premie van het ziekenfonds lager is.

EIGEN BIJDRAGEREGELING IN HET KADER VAN DE ALGEMENE WET BIJZONDERE ZIEKTEKOSTEN

Met ingang van 1 jan. 1976 gelden de volgende bedragen:
Ongehuwden: Het minimaal ter vrije besteding overblijvende bedrag wordt verhoogd tot ƒ 208,50 per maand; de eigen bijdrage tot ƒ 524,50.
Gehuwden: Het minimaal ter vrije besteding overblijvende bedrag wordt verhoogd tot ƒ 417,— per maand; de eigen bijdrage tot ƒ 634,— per maand.

BELGIË

KAMERDEBAT OVER WATERVERDRAGEN

De drie Belgisch-Nederlandse verdragen betreffende resp. het Maaswater, het Baalhoekkanaal en de Bocht van Bath, die op 19 juni 1975 door de voorzitters van de twee delegaties werden geparafeerd (zie pag. 596/2-1975), zijn op 4 dec. 1975 ter sprake gekomen in de Kamer n.a.v. interpellaties door de Antwerpse leden H. Schiltz (VU), W. Geldolf (BSP) en T. Declercq (CV P) en door het Luikse lid J. M. Dehousse (BSP).
De Antwerpse kamerleden drongen eensgezind aan op de spoedige bekrachtiging door de regering van de verdragteksten en zeiden dat de haven van Antwerpen het Baalhoekkanaal en de rechttrekking van de Bocht van Bath nodig heeft. Zij toonden zich verbaasd over de Waalse kritiek op de verdragen, inzonderheid op het verdrag op het Maaswater, en waren vooral ontstemd over de negatieve verklaringen van minister van openbare werken Defraigne en van de staatssecretarissen Knoops en Gol, alle drie Walen, die bij diverse gelegenheden betoond hadden, dat de regering niet gebonden werd door het paraferen.
Dehousse zette de Waalse bezwaren uiteen en herinnerde aan de afwijzende houding van de Waalse Gewestelijke Economische Raad d.d. 15 sept. en 10 okt. 1975. Hij voerde aan dat Wallonië niet werd betrokken bij de onderhandelingen en dat de regering aldus de wet op de regionalisering had miskend. Tenslotte vroeg hij dat het verdrag op het Maaswater zou worden gescheiden van de twee overige verdragen. A. Bila (RW) steunde dat standpunt en zei dat Wallonië gehandicapt zou worden in zijn industriële ontwikkeling, indien het door het verdrag verplicht zou worden zuiver Maaswater te leveren aan Nederland.
Bila besloot: „Het gaat hier niet om Belgische, maar om Vlaamse verdragen.
Indien Vlaanderen bepaalde voordelen nastreeft, dan moet het ook de nadelen daarvan dragen en moet het ook de prijs betalen. Wij zullen, wat het waterprobleem betreft, geen duimbreedte toegeven. Het is een casus belli zowel op het communautaire vlak als op het regeringsvlak".
In zijn antwoord gaf prem. Tindemans eerst een geschiedkundig overzicht van de onderhandelingen, die leidden tot de parafering van 19 juni 1975. Dan vatte hij de verdragen als volgt samen:
„Het Maasverdrag biedt eindelijk de mogelijkheid om de Maas te normaliseren en te herwaarderen. Daarop werd sinds lang van Waalse zijde aangedrongen. Aan de andere kant moeten een aantal verbintenissen tegenover Nederland worden ingelost.
Wat Baalhoek betreft, krijgen wij een toegang tot de Schelde over Nederlands grondgebied, maar moeten in ruil economische en milieubepalingen aanvaarden, die de Antwerpse industrie en de ontwikkeling van de haven op de linkeroever onderwerpen aan preciese voorwaarden.
Door het afsnijden van de bocht van Bath verkrijgen wij een betere vaarweg op de Schelde, mits een grondige verbetering van de kwaliteit van het Scheldewater."
Tindemans zei verder:

- dat de geparafeerde teksten het Rijk alleen zullen binden, nadat ze zullen ondertekend zijn door de gevolmachtigden van de regering en goedgekeurd door het parlement;
- dat de betwisting die gerezen is na de parafering, geleid heeft tot de oprichting d.d. 4 sept. van een ministerieel comité ad hoc, dat verslag zal uitbrengen bij de regering, zodra zijn werkzaamheden ten einde zijn;
- dat de onderhandelingen begonnen op een ogenblik dat België staatkundig nog unitair was, maar dat de regionalisering de toestand sindsdien grondig gewijzigd heeft, en dat de regering thans zoekt naar de procedure om met de Gewestraden een gesprek op gang te brengen over die punten van de verdragen, die onder de bevoegdheid van de Gewestraden vallen;
- dat de geparafeerde teksten nog grondig zullen worden onderzocht, maar dat de regering daar haast zal achter zetten;
- dat hij weigerde het feit te dramatiseren, dat in de regering over de verdragen uiteenlopende meningen bestaan.

Na dat antwoord werd door de fractievoorzitters van de regeringsgezinde partijen de gebruikelijke „eenvoudige motie van vertrouwen" ingediend; de tekst werd echter niet mede-ondertekend door het RW-fractievoorzitter.
De volgende dagen kwam het tot gesprekken achter de schermen, ten einde ook het RW te betrekken bij de vertrouwensmotie. Dat leidde tenslotte op 11 dec. tot de indiening van volgende meerderheidsmotie die goedgekeurd werd met 102 tegen 65 stemmen bij 9 onthoudingen:

„De Kamer, gehoord hebbende de interpellaties van de heren Schiltz, Geldolf,

Dehousse en Tijl Declercq betreffende de Belgisch-Nederlandse verdragen i.v.m. de aanleg van het Baalhoekkanaal, de rechttrekking van de bocht van Bath en het Maaswater; is van mening dat de uitvoeringsmaatregelen van de wet van 1 aug. 1974 met name de gewesten betrekken bij de internationale onderhandelingen over de waterproblemen; constateert dat de haveninfrastructuur in België van nationaal belang is; stelt vertrouwen in de regering om in dat vooruitzicht het waterbeleid voort te zetten overeenkomstig de akkoorden die het gevolg zijn van de wet van 1 aug. 1974; en gaat over tot de orde van de dag."

Namens de CVP-fractie deed T. Declercq vlak voor de stemming opmerken dat de woorden die verwijzen naar het nationaal belang van de haveninfrastructuur, betekenen „dat het Baalhoekkanaal en de afsnijding van de bocht van Bath niet behoren tot de geregionaliseerde materies."

BAUDRIN ONTSLAGEN

Verkeersminister Chabert heeft op 12 dec. meegedeeld dat hij bij MB de administrateur-generaal van de RTT, Germain Baudrin (52), m.i.v. 5 dec. 1975 uit zijn functie ontslagen heeft. Baudrin werd in 1970 tot het hoogste ambt van de Regie voor telegrafie en telefonie benoemd. Volgens Chabert zijn er voldoende administratieve redenen, die het ontslag rechtvaardigen. Baudrin die op 18 juni veroordeeld werd tot vier jaar gevangenisstraf (zie pag. 425/1-1975) en tegen dat vonnis in beroep ging, heeft laten weten dat hij bij de Raad van state de nietigverklaring van de ministeriële beslissing zal vorderen. Hij noemt het besluit strijdig met de wet, ook reeds omdat de minister weigerde hem te ontvangen en aldus de rechten van de verdediging geschonden werden.

DOODSTRAF

Naar aanleiding van de terechtstellingen in Spanje en de daarover ontstane polemiek tussen voor- en tegenstanders van de doodstraf, heeft senator A. van Ooteghem (VU) in een schriftelijke parlementaire vraag geïnformeerd naar het aantal terechtstellingen die in België werden bevolen ingevolge vonnissen van militaire rechtbanken.

Minister Vanderpoorten (justitie) heeft geantwoord dat sedert sept. 1944 in totaal 242 personen (onder wie vier vrouwen) werden terechtgesteld: 4 in 1944, 67 in 1945, 48 in 1946, 66 in 1947, 45 in 1948, 11 in 1949 en 1 in 1950.

DE EVOLUTIE VAN LAND- EN TUINBOUW

Het aantal land- en tuinbouwbedrijven evolueerde de jongste jaren als volgt:

1959: 269.069
1972: 165.386
1973: 156.244
1974: 150.945
1975: 144.200 (voorlopige raming)

(In die cijfers zijn zowel de beroepsbedrijven als de gelegenheidsbedrijven begrepen; in de statistiek worden echter alleen bedrijven opgenomen die een verkoopsactiviteit uitoefenen.)
De totale beteelde oppervlakte op 15 mei 1975 wordt geraamd op 1.479.400 ha. Van 1959 tot 1974 is de Belgische landbouwoppervlakte met ca. 10% verminderd. Het aandeel van het landbouwdomein in de totale kadastrale oppervlakte van het land (3.051.485) ha) bedraagt geen 49% meer, tegenover 54,4% in 1959. De gemiddelde bedrijfsoppervlakte in de verkoopactieve sector overschrijdt in 1975 enigszins de 10 ha. (In 1974: 9,9 ha.) Voor de beroepslandbouw afzonderlijk bedraagt het gemiddelde iets meer dan 15 ha.

EVOLUTIE VAN DE ARBEIDSKRACHTEN

a) aantal vast tewerkgestelden, met % bedrijfshoofden:

1962	272.035	61,2
1972	148.888	71,4
1973	140.532	71,7
1974	136.218	71,6

b) aantal niet vast tewerkgestelden:

1962	158.818	
1972	103.003	
1973	93.108	
1974	94.176	(voorlopige raming)

TEELTEN:

In de verkoopsactieve sector evolueerde de indeling van de beteelde oppervlakte als volgt:

	1972		1973		1974	
	ha	%	ha	%	ha	%
Blijvend grasland	722.276	47,5	720.175	47,7	714.316	47,7
Tijdelijk grasland	45.821	3,0	40.908	2,7	38.265	2,6
Voederwortelgewassen	28.566	1,9	27.577	1,8	26.927	1,8
Groenvoeders	51.937	3,4	55.685	3,7	63.029	4,2
Subtotaal - directe voederwinning	848.600	55,8	844.345	55,9	842.537	56,3
Tarwe	204.048	13,4	193.434	12,8	190.333	12,7
Andere graangewassen	258.202	17,0	254.311	16,8	245.427	16,4
Suikerbieten	100.518	6,6	104.411	6,9	105.091	7,0
Aardappelen	36.670	2,4	42.569	2,8	40.201	2,7
Andere landbouwteelten	17.195	1,1	14.413	1,0	17.655	1,2
Subtotaal - specifieke akkerbouw	616.633	40,5	609.138	40,3	598.707	40,0
Groenten in open lucht	24.273	1,6	26.858	1,8	28.980	1,9
Openluchtfruit (1)	17.710	1,2	16.868	1,1	16.175	1,1
Andere openluchttuinb.	2.960	0,2	3.078	0,2	3.156	0,2
Teelten onder beschutting (2)	1.770	0,1	2.001	0,2	2.019	0,1
Subtotaal - tuinbouw voor de verkoop	46.713	3,1	48.805	3,3	50.330	3,4
Andere grondbestedingen (3)	8.618	0,6	7.985	0,5	5.386	0,3
Totale beteelde oppervlakte	1.520.564	100,0	1.510.273	100,0	1.496.960	100,0

(1) Inbegrepen aardbeien.
(2) Glas-plastiek.
(3) Tuinbouw voor eigen gebruik, wijnenaanplantingen, teeltvrij gelaten gronden.

VEEHOUDERIJ

	1959	1973	1974
Runderen	2.642.957	2.963.376	3.044.010
Varkens	1.426.929	4.633.780	5.026.348
Leghennen	6.165.988	12.798.411	12.864.628
Paarden	173.987	55.134	52.964

(Bron: Regeringsverslag van 29 oktober 1975 over de evolutie van de land- en tuinbouweconomie).

BENELUX

TOPCONFERENTIE IN BRUSSEL

Op 20 en 21 oktober 1975 is voor het eerst in vijf jaar een Benelux-topconferentie gehouden, waaraan werd deelgenomen door de regeringsleiders van de drie landen, t.w. Joop den Uyl voor Nederland, Leo Tindemans voor België en Gaston Thorn voor Luxemburg. Daarnaast waren in totaal nog 30 ministers en staatssecretarissen uit de drie landen naar Brussel gekomen.

Het doel van de conferentie was om de Benelux te reactiveren.

Nederland heeft zich steeds op het standpunt gesteld dat een regeringsconferentie — de laatste werd gehouden in Luxemburg in 1970 (pag. 788/1-'70) weinig zin had als er geen redelijke kans was dat overeenstemming zou worden bereikt over het „fiscale dossier", d.w.z. over de gelijktrekking van de accijnzen en btw-regelingen om de laatste economische belemmeringen aan de binnengrenzen van de Benelux te kunnen opheffen.

Wat de accijnzen betreft liggen België en Nederland praktisch gelijk maar Luxemburg niet.

Voordat de conferentie begon overlegden de drie ministers van financiën over dit punt. Luxemburg zegde daarbij toe de accijnzen te zullen optrekken in een overgangsperiode die varieert van 1 tot 5 jaar.

Voor sigaretten zou de oplossing gevonden kunnen worden in het gelijktrekken van de consumptieprijzen.

Verder werd er in Brussel overlegd hoe de drie partners kunnen komen tot een betere coördinatie van het beleid inzake het leefmilieu, ruimtelijke ordening, verkeer, industrieprijs- en energiebeleid, buitenlandse economische betrekkingen, financiële en monetaire politiek en sociaal beleid. Verder werd gesproken over rationalisatie van de werking van de Benelux-organen en versterking van de positie van het secretariaat-generaal dat onder leiding is gekomen van de Nederlander drs. E. Kruijtbosch. Drs. Kruijtbosch werd op 17 juli benoemd als opvolger van dr. C. D. A. baron van Lynden, die eervol ontslag kreeg.

Aan het eind van het overleg werd een verslag gepubliceerd waaruit bleek tot welke resultaten men t.a.v. van bovenvermelde punten was gekomen.

Zowel de Belgische als de Nederlandse premier lieten zich overigens in gematigde bewoordingen uit over de conferentie.

„Het resultaat is inderdaad niet denderend", aldus Tindemans.

Zijn Nederlandse collega was iets positiever. Hij zei dat het veelvuldige contact tussen ministers en ambtenaren het op elkaar afstemmen van het beleid in de drie landen in tal van sectoren sterk heeft bevorderd.

„Wat echter de besluitvorming in vele sectoren aangaat is er een duidelijke evolutie te constateren van Benelux naar de Europese Gemeenschap."

Een van de punten waarover geen overeenkomst kon worden bereikt was het ontwerp van tekst over het leefmilieu. De Waalse leden van het kabinet-Tindemans verzetten zich tegen de goedkeuring van het aan de conferentie voorgelegde milieudocument met het argument dat hen onvoldoende tijd was gelaten tot bestudering.

De bezwaren van de Walen waren voornamelijk gericht tegen te voorgestelde maatregelen om tot zuivering van het oppervlaktewater te komen. Zij vrezen dat daardoor teveel schoon water aan de Maas wordt onttrokken tot schade van de Waalse industrie. Vandaar ook het verzet in Wallonië tegen het ontwerp van het Nederlands-Belgische verdrag inzake het Maaswater dat op 19 juli 1975 werd geratificeerd (pag. 596/2-'75).

Besloten is slechts dat de doelstellingen, uitgangspunten en het programma van concrete werkzaamheden inzake in Benelux te voeren milieubeleid voor 1 januari 1976 zullen worden vastgesteld, een datum die in een bui van optimisme lijkt te zijn bepaald.

Wel verzekerd het slotcommuniqué dat er zoveel mogelijk concrete afspraken zullen worden gemaakt ter bestrijding van milieuvervuiling. In het bijzonder zal vermeden worden dat de partners via grensoverschrijdende milieuvervuiling het milieu over en weer zouden aantasten. Met het oog daarop zal een prealabele consultatieprocedure bepaald worden. „Een stuk gemeenschappelijkheid is in beweging gekomen" meende premier Den Uyl te kunnen toelichten.

Ruimtelijke ordening

Ten behoeve van de coördinatie van de ruimtelijke ordening zal volgens besluit van de regeringsconferentie een gemeenschappelijke structuurnota voor het Beneluxgebied worden opgesteld. Voor de grensregio's zullen structuurschetsen worden voorbereid.

Uitgangspunten voor beleid inzake te verwachten ontwikkelingen van het verkeer en het vervoer in het Benelux-gebied, op middellange termijn, zullen worden geformuleerd.

Gezamenlijk zal worden onderzocht of het mogelijk is dat supersnelle treinen het Benelux-grondgebied bedienen en welke verbindingen eventueel tot stand moeten worden gebracht. Bij dit onderzoek dient rekening te worden gehouden met de grote investeringen, het relatieve belang voor Benelux als alleen maar vervoer van personen wordt beoogd en het uitstel van de bouw van een Kanaaltunnel.

Aan Benelux-coördinatie van de luchtvaart-infrastructuur wordt groot belang gehecht, maar over de samenwerking tussen luchtvaartmaatschappijen heeft de conferentie het niet gehad.

Overleg werd ook afgesproken inzake de tracékeuze van grensoverschrijdende bundelingen van buisleidingen voor vloeibare en andere produkten met de bedoeling om tot bindende afspraken te komen.

Industriepolitiek

In het besluit van de regeringsconferentie over de industriepolitiek wordt o.a. gezegd dat de drie regeringen studies overeen zijn gekomen betreffende de toestand van de prognoses voor, alsmede het op middellange termijn te voeren beleid in bepaalde bedrijfstakken. Begonnen zal worden met de sectoren in moeilijkheden, in het bijzonder de textielindustrie, de schoenenindustrie en de industrie van de synthetische vezels.

De regeringen zullen op grond van te verrichten studies nagaan of en in hoeverre voor bepaalde sectoren en produkten gemeenschappelijke afspraken inzake prijsbeleid kunnen worden bereikt.

In onderlinge coördinatie willen de regeringen komen tot maatregelen ter versterking van de exportpositie van de Beneluxlanden en zij besloten tot nauwere coördinatie met het oog op internationaal overleg over werking van de kredietverzekeringinstellingen en de exportbevordering.

Ten aanzien van het financiële en monetaire beleid leggen de drie regeringen nadruk op de voortrekkersfunctie van Benelux bij de opbouw van de Europese economische en monetaire unie.

Nagegaan zal worden of de tijdstippen van indiening van de nationale begrotingen kunnen worden gelijkgeschakeld.

Harmonisatie van de wisselreglementeringen wordt geen voorwaarde geacht voor verdere liberalisatie van het kapitaalverkeer.

In een nogal uitvoerige verklaring spreken de regeringen als hun vaste wil uit dat zij bij internationale besprekingen hun gemeenschappelijke belangen in nauw overleg behartigen en hun standpunten onderling afstemmen.

Accijnzen

Aan de mededeling over de belangrijke vorderingen die de conferentie kon boeken inzake de unificatie van accijnzen en het daarentegen wat teleurstellende verloop van het overleg over de opheffing van de formaliteiten die met de belasting op de toegevoegde waarde verband houden aan de intragrenzen, voegt het communiqué een verklaring toe betreffende btwvrije invoer. De ministers van financiën zijn er nl in principe mee akkoord gegaan zo vlug mogelijk op goederen die door particulieren in een partnerland zijn aangekocht voor een waarde gaande tot 690 gulden (thans 400 gulden) per persoon, bij invoer geen btw/omzetbelasting meer te heffen.

Om tot rationalisatie van de werkzaamheden van de Beneluxorganen te komen verklaarden de ministers dat overtollige werkzaamheden zullen worden vermeden en dat het aantal vergaderingen (van commissies, werkgroepen enz.) zal worden beperkt evenals de omvang van de delegaties.

Het overlag zal betrekking hebben op de door de regeringsconferentie genomen besluiten. De werkzaamheden betreffende thans bij commissies in behandeling zijnde onderwerpen zullen slechts voortgezet worden als het comité van ministers daarover voor 1 januari een besluit heeft genomen. In het algemeen zullen commissies eerst nieuwe activiteiten ontwikkelen na een besluit van genoemd comité. (N R C/H'b l a d)

EG

EUROPESE RAAD IN BRUSSEL

Op 16 en 17 juli 1975 zijn staatshoofden, regeringsleiders en de ministers van buitenlandse zaken van de negen EG-landen in Brussel bijeen geweest voor de tweede „Europese raad". (Vor. ber. pag. 177 e.v.-'75).

Er werd over talrijke onderwerpen van gedachten gewisseld maar tot een concrete standpuntbepaling kwam het nauwelijks.

Een van de weinige betrof de houding tegenover Portugal. De Europese leiders kwamen na lang overleg overeen dat ze nog steeds bereid waren hulp aan Portugal te verschaffen.

Er werd een verklaring uitgegeven waarin „nogmaals" gezegd werd „dat de Europese Gemeenschap bereid is besprekingen te voeren over een nauwere economische en financiële samenwerking met Portugal". De Raad wees er eveneens op dat de „Europese Gemeenschap in overeenstemming met haar tot dusver gevoerde Europese politiek en haar traditie slechts een democratie van pluralistische aard kan steunen".

De economische situatie

De uitermate slechte economische situatie waarin de Gemeenschap (en de wereld) zich bevindt was één van de onderwerpen waaraan de Europese Raad veel tijd besteed heeft. Maar vanwege de onzekerheid van de situatie konden de regeringschefs en hun ministers niet tot harde uitspraken komen.

De Europese Raad, aldus het slotdocument, heeft de economische „richtsnoeren" die eerder waren vastgesteld door de ministers van financiën en van economische zaken (10 juli) „bevestigd". Deze ministers hebben de opdracht gekregen „de evolutie van de economische situatie op de voet te volgen en de coördinatie van het economisch en financieel beleid van de lidstaten te versterken". De Europese Raad heeft „akte genomen" van het voornemen van enkele lidstaten om op elkaar afgestemde maatregelen te treffen „teneinde te voorkomen dat de conjunctuur in het najaar nog verslechterd".

De Europese Raad heeft erkend dat de huidige conjuncturele problemen moeten worden aangepakt „in samenwerking met de andere geïndustrialiseerde landen (in het bijzonder de Verenigde Staten en Japan), zo men wil hopen op een daadwerkelijke economische opleving". De regeringschefs hebben ook „bevestigd" alles in het werk te zullen stellen om dit doel te bereiken".

De ministers van financiën en van economische zaken moeten ook verder gaan „met hun pogingen om weer te komen tot een stabieler internationaal muntstelsel".

De Europese Raad heeft in dit verband „het belang onderstreept van een nauwe samenwerking in de Gemeenschap". Hij heeft ook „met voldoening kennis genomen van de terugkeer van de Franse frank in het communautair wisselkoersstelsel (de zogeheten „slang") en hij heeft de Raad van ministers opgedragen een uitvoerig onderzoek in te stellen naar de wijze waarop het zweven van de communautaire valuta's technisch moet worden geregeld".

Volgens woordvoerders ter conferentie heeft vooral president Giscard d'Estaing van Frankrijk nog eens duidelijk onderstreept dat de vertraging van de economische ontwikkeling groter en ernstiger is dan tot nu toe werd verwacht. Giscard heeft er de nadruk op gelegd dat dit voor een groot deel te wijten is aan de monetaire instabiliteit.

De Duitse bondskanselier Helmut Schmidt weet de huidige crisis vooral aan drie factoren: de monetaire wanorde, de inflatie en de oliecrisis. Hij zei, aldus woordvoerders, dat vooral de laatste factor teveel is onderschat. De gestegen olieprijzen hebben de prijzen van tal van andere produkten „meegesleept". Dat heeft geleid tot een tekort op de betalingsbalans van tal van landen die daardoor gedwongen werden hun import te beperken.

Schmidt heeft erop gewezen, aldus Den Uyl, dat als gevolg van de geïnflateerde dollar (die Amerika een betere concurrentiepositie opleverde) de Duitse export naar de Verenigde Staten alleen al met 50% is gedaald. Den Uyl zelf heeft ter conferentie, zo zei hij op een persconferentie, gezegd dat te snelle economische groei en overbesteding ook als oorzaken van de economische crisis gezien moeten worden.

3-partijen-conferentie

De Europese Raad heeft zich „welwillend opgesteld" tegenover het denkbeeld van een drie-partijen-conferentie, waarom was verzocht door het Europees Verbond van Vakverenigingen en waaraan zal worden deelgenomen door de ministers van economische zaken en van arbeid". De Europese Raad verzocht de Commissie „de desbetreffende voorstellen uit te werken".

Dialoog

De Europese Raad in Brussel heeft „het licht op groen gezet" voor een nieuwe conferentie over energie en grondstoffen waaraan geïndustrialiseerde landen, de petroleumproducerende landen en ontwikkelingslanden deelnemen.

De EG zal dan tijdens de topconferentie (half november in Rome) het energiedossier verder uitdiepen.

Verkiezingen

De Europese regeringsleiders hebben hun ministers van buitenlandse zaken verzocht „een onderzoek in te stellen naar de kwestie van het verkiezen van het Europese Parlement via rechtstreekse algemene verkiezingen, rekening houdend met het door het Europese Parlement uitgewerkte ontwerp".

De ministers van buitenlandse zaken hebben verder opdracht gekregen voort te gaan met hun werkzaamheden voor de invoering van een „paspoort-unie". Over deze kwestie moeten ze voor het eind van het jaar rapporteren. Met die „paspoortunie" wordt beoogd een eenvormig paspoort in te voeren voor alle burgers van de EG dat ze in staat stelt ongehinderd over het gehele EG-grondgebied te reizen.

De ministers van buitenlandse zaken moeten ook „een uitvoerige studie maken van het probleem van de speciale rechten voor de burgers van de negen lidstaten van de Gemeenschap". Hierover moeten ze een rapport uitbrengen in de volgende Europese Raad.

Wilson

Dit soort zaken kwam op de top ter sprake bij de behandeling van het onderwerp „de situatie na het Brits referendum". De Britse eerste minister, Wilson, aldus woordvoerders, beloofde dat zijn land na het referendum dat zo duidelijk ter gunste van Europa was uitgevallen, een volwaardige rol in het Europese werk zal vervullen. „We zullen niet meer, maar ook niet minder dan onze partners doen", aldus Wilson, en dat gold volgens hem voor het politieke, het economische, het industriële en het commerciële aspect.

Op vragen van de Franse president antwoordde Wilson naar de mening van velen „ontwijkend" toen hij zei dat het Verenigd Koninkrijk het doel van een Europese economische en monetaire unie „aanvaardt, maar op dit moment nauwelijks te verwezenlijken acht". Wel zei de Britse premier bereid te zijn tot „gedachtenwisselingen over de modaliteiten van een monetaire samenwerking".

Grondstoffen

De Negen zijn het niet eens geworden over een gemeenschappelijk standpunt voor de zevende buitengewone algemene vergadering van de Verenigde Naties, najaar 1975 waar, naar de hoop van velen, de Gemeenschap in de debatten een leidinggevende rol had behoren te spelen. Wel gaat men nog proberen ter plaatse de houding van de negen EG-lidstaten te coördineren.

Rol van de Verenigde Naties

Over de rol van de Verenigde Naties zelf heeft deze Europese Raad zich wel uitgesproken. De Negen „bevestigden opnieuw hun vertrouwen in de Verenigde Naties, het voornaamste orgaan voor internationale samenwerking". Ze bevestigden eveneens „dat het noodzakelijk is de rol en de doeltreffendheid van de Verenigde Naties — het universele orgaan dat onmisbaar is voor een dialoog en voor samenwerking op mondiaal niveau — te versterken". De Negen „zijn voornemens de naleving van het handvest, de rechten van de lidstaten en de vigerende procedurevoorschriften te verdedigen en te bevorderen. Deze naleving ligt ten grondslag aan het vertrouwen dat de volkeren in de organisatie stellen".

Het slotdocument zegt ook dat de Negen, „geleid door een gemeenschappelijke wil tot dialoog aan de internationale Gemeenschap in de passende organen aktievoorstellen zullen doen met betrekking tot een evenwichtig pakket van onderwerpen, beantwoordend aan de belangrijke verlangens van de ontwikkkelingslanden, met name op het gebied van de grondstoffen en op het gebied van de ontwikkelingssamenwerking. Bijzondere aanaandacht zal worden besteed aan de problemen van de armste landen".

Het slotdocument zegt voorts: „ten aanzien van de buitengewone zitting van de

Algemene Vergadering, gewijd aan de ontwikkeling en internationale economische samenwerking, is de door de Gemeenschap en haar lidstaten nagestreefde doelstelling het maken van werkelijke vorderingen op de weg naar een evenwichtige en rechtvaardiger structuur in de internationale economische betrekkingen, waarbij de positie van de ontwikkelingslanden wordt versterkt".
„De Negen bevestigen de identiteit van de Gemeenschap en herhalen daarbij dat zij vastbesloten zijn om in de Verenigde Naties een actieve en constructieve rol te spelen met de bedoeling verder te gaan op de weg naar de meest ruime samenwerking". (Europa van Morgen)

MINISTERS VAN BUITENLANDSE ZAKEN BEREIKEN AKKOORD OVER GRONDSTOFFEN

De ministers van buitenlandse zaken van de EG-landen hebben op 22 juli 1975 in Brussel overeenstemming bereikt over een gemeenschappelijk besluit inzake de grondstoffenproblematiek, waaraan men op de Europese top op 16 en 17 juli 1975 in Brussel (zie hierboven) niet was toegekomen.
De besprekingen over de grondstoffenproblematiek die op de zevende buitengewone Algemene Vergadering van de VN in de herfst van 1975 ter sprake zal komen moeten in het perspectief staan van een verbetering op lange termijn van de economische positie van de ontwikkelingslanden, aldus de Nederlandse staatssecretaris van buitenlandse zaken Brinkhorst in een toelichting op de resultaten van het ministerieel overleg.

Die landen moesten bovendien een aandeel hebben in de groei van de internationale handel. De Gemeenschap zal streven naar een standpunt van de VN ten aanzien van de grondstoffenprijzen dat voor alle landen, en in het bijzonder voor de ontwikkelingslanden, streeft buitensporige prijsfluctuaties te voorkomen.
Gestreefd wordt naar niveaus die billijk voor de verbruikers en lonend voor de producenten zijn, waardoor op lange termijn een evenwicht tussen groeiende produktie en groeiende consumptie wordt bevorderd.
Eén van de belangrijkste zaken, aldus staatssecretaris Brinkhorst, waarover overeenstemming werd bereikt is dat de Gemeenschap zal streven naar stabilisatie van exportinkomsten, naar het voorbeeld van de regeling die getroffen werd tussen EG en de ACP-landen bij de Lomé-overeenkomst. Specifieke maatregelen moeten genomen worden, aldus Brinkhorst, ten gunste van de armste ontwikkelingslanden. De Gemeenschap zal ook verklaren bereid te zijn, gezien de huidige dringende behoefte aan levensmiddelen, haar inspanning op het gebied van voedselhulp voort te zetten, rekening houdend met de doelstellingen die aanvaard zijn door de wereldvoedselconferentie te Rome. (Europa van Morgen)

EUROPESE RAAD IN ROME

Het derde Europese topoverleg werd op 1 en 2 december 1975 in Rome gehouden.
Het voornaamste resultaat van dit topoverleg was dat er na lange discussies overeenstemming werd bereikt over een formule die de Gemeenschap in staat zou stellen als eenheid op te treden op de Noord-Zuid-dialoog die op 16 en 17 dec. in Parijs werd gehouden (zie ook pag. 804 e.v.-1975).
Tegenstander van een gemeenschappelijk optreden op de Noord-Zuid-conferentie was Groot-Brittannië dat een eigen vertegenwoordiger wilde sturen. Na langdurig overleg wist men de Britten te overtuigen deel te nemen aan de gemeenschappelijke delegatie.
Een belangrijk punt was ook dat de Europese Raad in Rome besloot tot een betere bewaking van de begroting van de Gemeenschap. Verder spraken zeven van de negen lidstaten het voornemen uit om in mei of juni 1978 directe verkiezingen voor het Europese parlement te laten houden.

Noord-Zuid-dialoog

Op de conferentie te Parijs, waar gesproken werd over energieproblemen, financieel-economische kwesties, grondstoffenproblemen en ontwikkelingssamenwerking, wilde het Verenigd Koninkrijk een eigen stem hebben. Het standpunt van de Britse premier Wilson was, dat de belangen van zijn land onvoldoende tot uitdrukking konden worden gebracht door een Gemeenschapsdelegatie. Het VK zou over een aantal jaren over grote voorraden olie uit de Noordzee beschikken, zo groot dat het tegen 1980 naar men verwacht wel 45% van de voor de Gemeenschap benodigde energie zou kunnen leveren. Er zou zelfs overwogen worden lid van de organisatie van olieproducerende landen (OPEC) te worden, en de Gemeenschap die vrijwel alleen energie-arme landen telt zou daarom niet het juiste orgaan zijn om de Britse belangen goed weer te geven, aldus, globaal, het standpunt van de Britse regeringsleider dat hij in Rome verdedigde (pag. 804/3 - '75).
Dit standpunt, aldus woordvoerders te Rome, leidde tot discussies, waarbij de Duitse bondskanselier Helmut Schmidt Wilson voorhield dat Groot-Brittannië niet al te optimistisch moet denken. Schmidt zei Wilson dat het Verenigd Koninkrijk zeker nog een aantal economisch magere jaren zal moeten doormaken, waarbij het de steun van de Europese Gemeenschap hard nodig heeft. Daarom mag Engeland de Gemeenschapssolidariteit niet doorbreken, aldus Schmidt en de overige staats- en regeringsleiders.
Het gesprek over dit onderwerp leidde tenslotte tot een doorbreken van de impasse. Er werd een compromis gevonden dat het Europees belang boven dat van één lidstaat stelt, en dat, volgens de mening van woordvoerders in Rome, deze Europese Raad toch de moeite waard maakte.

Energiepolitiek

Voordat het grote gevecht begon over de vraag of het Verenigd Koninkrijk zich in Parijs wel of niet door de EG zou laten vertegenwoordigen moesten de staats- en regeringsleiders het eens worden over de grote lijnen van een gemeenschappelijke energiepolitiek. Het gevaar bestond dat als de EG daarover niet beschikte, haar die van buitenaf opgedrongen zou worden. De delegaties in Rome zijn tenslotte tot het politieke besluit gekomen dat de Europese Ministerraad zo snel als mogelijk is (en dat op voorstellen van de Europese Commissie) een „aangepast mechanisme" zal uitwerken om de energievoorziening van de EG veilig te stellen, en de ontwikkeling van eigen en alternatieve energie bronnen, tegen redelijke voorwaarden, te garanderen. Dat betekent onder meer dat in tijden van energiecrises de beschikbare energie over de lidstaten van de EG wordt verdeeld. Waarnemers in Rome zagen dat duidelijk als een „toegeven" van de Britse premier.

Europese begroting

Op de conferentie in Rome werd eensgezind besloten tot een versterkte controle op de Europese begrotingsuitgaven. Volgens waarnemers was het vooral de Duitse bondskanselier die veel belang aan dit punt hechtte. Men is ermee akkoord gegaan dat een lid van de Europese Commissie speciaal op de uitgaven van de Gemeenschap moet gaan letten. Verder is men het erover eens geworden dat vroeger in het jaar dan tot nu toe het geval was, al over het budget van het komende jaar gesproken moet worden en dat dit gesprek gehouden zal worden door zowel de ministers van financiën van de EG-landen als hun collega's van buitenlandse zaken. Woordvoerders van de delegaties zeiden dat na afloop van de conferentie.

Economische situatie

Bij de bespreking van de economische situatie van de Gemeenschap hebben vertegenwoordigers van verschillende landen die situatie wat optimistischer beoordeeld dan enige maanden geleden. Premier Den Uyl echter zei tegenover journalisten dat hij voor Nederland nog niet veel verbetering ziet. Een eventueel economisch herstel volgend jaar zal in ieder geval het aantal werklozen in Europa niet snel terugdringen, aldus de overtuiging van de staats- en regeringschefs. Er is ook op aangedrongen dat de zogeheten „tripartite conferentie", de bijeenkomst van ministers van sociale- en economische zaken, de Europese Commissie en werkgevers- en werknemersvertegenwoordigers, die in Brussel werd gehouden (zie volgende aflevering) een duidelijke „follow-up" te geven. De Nederlandse premier zei tegen journalisten dat hij in de Europese Raad ook een pleidooi heeft gehouden voor het besteden van meer Europese aandacht aan speciale sectoren in de economie,zoals bijvoorbeeld de scheepsbouw. Hij heeft daarbij het voorbeeld aangehaald van Europese saneringsacties in de mijnbouw.

Directe verkiezingen

Een positief punt van het topberaad in Rome is de rechtstreekse algemene verkiezingen voor het Europese Parlement in mei of juni 1978. Van twee landen staat het nog niet vast of die Europese verkiezingen daar in die tijd werkelijk gehouden worden. Premier Wilson maakte er geen principiële bezwaren tegen, maar hield wel een slag om de arm omdat, zoals hij verklaarde, het Verenigd Koninkrijk in tijdnood kan komen.

AUSTRALIË

WERELDREIS WHITLAM. VERWOESTING DARWIN

In december 1974 en januari 1975 heeft Gough Whitlam, toen de Australische premier, de hoofdsteden van 13 landen in Europa en Azië bezocht.

Hij verbleef achtereenvolgens in Sri Lanka (14-15 dec. 1974), België (16-19 dec. 1974), Engeland (19-22 dec. 1974) en Ierland (22-23 dec. 1974).

Daarop onderbrak Whitlam een privé-verblijf in Engeland voor een bezoek aan de Australische stad Darwin, die op 25 dec. 1974 door een cycloon getroffen was, welke aan minstens 49 personen het leven kostte, 20.000 mensen dakloos maakte en schade aanrichtte ter waarde van $A 1 mrd. Het grootste deel van de bevolking van Darwin werd geevacueerd. Nadat Whitlam op 28 dec. het rampgebied bezocht had, besloot het kabinet op 30 dec. tot de benoeming van een commissie voor de wederopbouw van Darwin.

Op 31 dec. keerde Whitlam naar Europa terug voor bezoeken aan Griekenland (tot 3 jan. 1975), Nederland (3-6 jan.), Frankrijk (6-8 jan.), Italië (8-9 jan.), Joego-Slavië (9-12 jan.), de SU (12-16 jan.), de Bondsrepubliek Duitsland (16-18 jan.), Pakistan (19 jan.) en Bangladesh (19 jan.).

Na zijn terugkeer in Canberra op 21 jan. 1975 verklaarde Whitlam, dat zijn reis een verzuim van 15 jaar van vorige Australische regeringen had goedgemaakt. Geen eerdere Australische premier had een officieel bezoek gebracht aan de EG — Australië's op een na belangrijkste handelspartner — noch aan de SU of Joego-Slavië. In een radiotoespraak op 22 jan. zei Whitlam, dat Australië nu „warme, zinvolle en rijpe relaties (onderhield) met alle mogendheden en machtsgroeperingen die voor het (land) relevant waren".

Bijzonderheden m.b.t. Whitlam's reis waren o.a.:

SRI LANKA. In gesprekken met premier Bandaranaike op 14 dec. 1974 te Colombo zegde Whitlam toe, dat Australië 30.000 ton tarwe zou schenken (12.000 meer dan aanvankelijk beloofd). Tijdens een persconferentie zei hij, dat Australië zich krachtig verzette tegen een uitbreiding van de maritieme sterkte van de VS en de SU in de Indische Oceaan en dat het elke „machtsescalatie" verwierp; hij had die kwestie reeds in Washington besproken (waar hij president Nixon op 31 juli 1973 had bezocht en president Ford op 4 okt. 1974) en zou dat ook doen in Moskou.

BELGIË EN EG. Tijdens een hem door de Belgische premier Tindemans op 16 dec. 1974 aangeboden diner beloofde Whitlam, dat Australië steun zou verlenen aan de EG in de vorm van uranium in ruil voor technologie en verrijking van uranium. Bij gesprekken met François-Xavier Ortoli, de voorzitter van de Europese commissie, en andere EG-functionarissen zou Whitlam geen verzachting van de EG-invoerstop op rundvlees hebben bereikt. Wel werd afgesproken de besprekingen van Australie met de EG over uraniumleveranties voort te zetten, terwijl ook een voorstel i.z. een verdrievoudiging van de export van Australische steenkool naar de EG ter sprake kwam. Op 18 dec. verklaarde Whitlam, dat de dagen waarin Australië waarde hechtte aan een speciale relatie met Engeland voorbij waren; de Australische politiek kende prioriteit toe aan de betrekkingen met de EG. Tegelijk stelde hij: „Er zou geen enkel Brits, Australisch of wereldbelang mee gediend zijn als Engeland de EG zou verlaten."

ENGELAND. Over zijn besprekingen met de Britse premier Wilson zei Whitlam op 20 dec., dat hij hem duidelijk had gemaakt dat Australië geen „rechtvaardiging" zag voor een uitbreiding van de militaire installaties op Diego Garcia. Wilson had begrip getoond voor de Australische bezorgdheid t.a.v. een mogelijke escalatie van de Amerikaanse en Russische maritieme aanwezigheid in de Stille Oceaan.

IERLAND. In zijn gesprekken met de Ierse premier Liam Cosgrave op 22 dec. kwamen vooral de bilaterale handel, de relatie met de EG en de Ierse immigratie in Australië aan de orde.

GRIEKENLAND. De Griekse premier Karamanlis drong bij het overleg met Whitlam op 2-3 jan. 1975 te Athene aan op uitbreiding van de handel en beperking van het Griekse tekort op de Grieks-Australische handelsbalans.

NEDERLAND. Bij het overleg met de Nederlandse premier Den Uyl kwamen naast internationale zaken (o.a. de politiek tegenover Indonesië) en emigratieproblemen, diverse aspecten van de uraniumkwestie aan bod, o.a. het Nederlands-Brits-Westduitse centrifugeproject voor de verrijking van uranium (dat Australië ook reeds besproken had met Engeland en West-Duitsland). Whitlam stelde, dat Australië zijn uraniumvoorraad — ca. een vijfde van de wereldreserve — door gebrek aan technische know-how en kapitaal niet zelf kon ontwikkelen en dat daarom grote belangstelling voor het centrifugeproject in Almelo bestond, terwijl met Japan de wenselijkheid van joint ventures werd onderzocht. In een toespraak te Den Haag op 4 jan. bepleitte Whitlam een uitbreiding van de functies van het Internationale Gerechtshof.

FRANKRIJK. Whitlam's besprekingen met president Giscard d'Estaing en premier Chirac betekenden de eerste ontmoeting van Australische en Franse leiders sinds het geschil over de Franse kernproeven in de Stille Oceaan (pag. 92/3 e.v. - '75). Over deze kwestie zei Whitlam, dat „de voornaamste oorzaak van onze meningsverschillen grotendeels uit de weg is geruimd" en dat er z.i. „geen enkel onopgelost probleem" meer was. Besprekingen over de eventuele bouw van een fabriek voor verrijking van uranium volgens het gasdiffusiesysteem door Frankrijk, Japan, Perzië en Australië zouden pas plaatsvinden na een bezoek van een Brits-Westduits-Nederlandse delegatie aan Australië. De Franse staatssecretaris van buitenlandse handel, Norbert Ségard, zou binnenkort Australië bezoeken om over Franse investeringen te spreken. Premier Whitlam toonde zich voorstander van het afsluiten van een cultureel, wetenschappelijk en technisch akkoord met Frankrijk. Australië had wel belangstelling voor de Airbus, maar beschouwde de Amerikaanse Tristar als een mogelijke concurrent.

De Australische premier Whitlam (l.) in gesprek met de Franse president Giscard d'Estaing in het Elysee.

ITALIË. Bij Whitlam's gesprekken met de Italiaanse leiders kwam o.a. de Italiaanse emigratie naar Australië aan de orde, terwijl op 8 jan. een akkoord i.z. culturele samenwerking werd ondertekend.

JOEGO-SLAVIË. Met president Tito en premier Bijedic besprak Whitlam o.a. de uitbreiding van de onderlinge handel, een luchtvaartakkoord en de positie van de Joegoslavische immigranten in Australië, waarbij Whitlam bevestigde „terroristische" activiteiten van extremistische emigrantengroepen tegen Joego-Slavië krachtig te zullen aanpakken.

SOWJET-UNIE. Whitlam voerde besprekingen met o.a. premier Kosygin en eerste vice-premier Mazoerow; hij werd ook door president Podgorny ontvangen. Op 15 jan. ondertekenden beide regeringsleiders een akkoord i.z. culturele samenwerking plus een akkoord i.z. wetenschappelijk-technische samenwerking. In een gemeenschappelijk communiqué werd o.a. gesteld: „De SU en Australië kennen aan de vestiging van vrede en stabiliteit in Azië een groot belang toe en zij verklaren zich vastbesloten om de verdere ontspanning in dit gebied, de waarborging van de veiligheid en het scheppen van voorwaarden voor de verandering van Azië in een continent van vrede en samenwerking door gemeenschappelijke inspanningen van alle staten van dit gebied naar vermogen te bevorderen." Zij „verklaarden zich bereid om deel te nemen aan het zoeken naar een oplossing voor de kwestie hoe van de Indische Oceaan een vredeszone te maken. Beide partijen toonden zich voldaan over de gunstige wijze waarop de betrekkingen tussen de SU en Australië zich in de recente jaren hebben ontwikkeld en zij bevestigden hun vastbeslotenheid om de samenwerking tot wederzijds profijt uit te breiden.

WEST-DUITSLAND. Op 17 jan. verklaarde Whitlam, dat bij zijn overleg met Bondskanselier Schmidt gesproken was over de levering aan Europa van uranium en steenkool, de invoerstop op rundvlees door de EG en andere grondstoffenleveranties van Australië aan Europa. Whitlam meende meer begrip te hebben aangetroffen onder EG-leiders voor de toelating van Australisch rundvlees en andere primaire produkten tot de Europese Gemeenschap. Australië wilde natuurlijk zijn grondstoffen in eigen land zelf ontwikkelen, aldus Whitlam, die volgens een Westduitse industrieel een voorstel voor Westduitse participatie in de exploratie van Australië's mineralen had verworpen.

PAKISTAN. Met premier Bhoetto sprak Whitlam o.a. over de betrekkingen op het Indische subcontinent in het licht van de Indiase kernproef van mei 1974 (pag. 337-'74), terwijl hij hem een cheque van $A 125.000 overhandigde voor de slachtoffers van de aardbeving van december 1974.*

BANGLADESH. Aan sjeik Moejiboer Rahman zegde Whitlam een uitbreiding van de Australische hulp toe, in het bijzonder voor de ontwikkeling van de veeteelt, maar hij zou tegelijk hebben meegedeeld dat Australië geen onbeperkt krediet voor tarwe-aankopen zou verstrekken; financiën voor de aankoop van teeltgranen konden beter aan olieproducerende Arabische landen worden gevraagd. (The Times, Le Monde, NZZ, KCA)

WHITLAM IN WASHINGTON

Nadat hij de 20ste Gemenebestconferentie te Kingston (Jamaica) had bijgewoond (pag. 483/1-'75), bracht de Australische premier Whitlam een bezoek aan Washington, waar hij op 7 mei 1975 door president Ford voor een onderhoud ontvangen werd. Op 12 mei verklaarde Whitlam, dat hij van de Amerikaanse leiders verzekeringen ontvangen had m.b.t. het voortduren van de Amerikaanse verplichtingen jegens hun bondgenoten in Zuidoost-Azië. De betrekkingen tussen Australië en de VS waren nooit nauwer geweest, aldus Whitlam. *(The Times* 13-5-'75)

MINISTER WILLESEE IN CHINA

Op 6 juni 1975 arriveerde de Australische minister van buitenlandse zaken, Donald Robert Willesee, in Peking voor een zesdaags bezoek aan de Volksrepubliek China. Hij werd nog dezelfde dag door premier Tsjoe En-lai in het ziekenhuis ontvangen. Voorts voerde Willesee besprekingen met zijn Chinese ambtgenoot Tsjiao Koean-hoea. Volgens Australische radioberichten zou Willesee hebben geprotesteerd tegen Chinese kernproeven en hebben aangedrongen op beperking van de Chinese export naar Australië gezien het grote Australische overschot op de onderlinge handelsbalans. *(Peking Review, China Quarterly).* (Vor. ber. pag. 704/1-1974)

PLAN AANKOOP COCOS-EILANDEN

Op 2 sept. 1975 besloot het kabinet voorbereidingen te treffen tot de wetgeving m.b.t. de aankoop van de Cocos- of Keeling-eilanden in de Indische Oceaan.

Deze op ca. 3680 km ten westen van Darwin gelegen eilandengroep, die 27 eilanden omvat, werd in 1827 door de familie Clunies-Ross bezet en in 1857 op haar verzoek door Groot-Brittannië formeel geannexeerd. In 1886 schonk koningin Victoria de eilanden voor eeuwig aan de familie, op voorwaarde dat de kroon het recht behield voor „openbare doeleinden" land terug te nemen. Op 23 nov. 1955 nam Australië formeel het bestuur over. Toen een VN-missie op grond van Australische persberichten over slavernij van de inheemse bevolking in 1972 het hoofd van de familie, John Clunies-Ross, ervan beschuldigde een anachronistische en feodale heerschappij uit te oefenen, besloot Australië de eilandengroep voor „openbare doeleinden" te verwerven. De Australische regering bood $A 3,5 mln, maar Clunies-Ross verlangde $A 30 mln.

Toen de onderhandelingen over de prijs geen resultaat opleverden, besloot de regering op 15 okt. 1975 de Australische bestuurder van de eilanden ruimere volmachten te verlenen voor een volledige controle op kwesties i.v.m. de economie, het onderwijs en het arbeidsrecht. *(The Times, Le Monde, UPI, AdG)*

NIEUW-ZEELAND

PREMIER ROWLING IN EUROPA

De premier van Nieuw-Zeeland, W. E. Rowling, bracht officiële bezoeken aan Engeland (9-12 febr. 1975 en 17 febr. met tussendoor een privé-bezoek aan Zweden), Brussel (17-18 febr.), West-Duitsland (18-19 febr.), Frankrijk (20-23 febr.), Roemenië (23-25 febr.) en Joego-Slavië.

De besprekingen in West-Europa hadden vooral ten doel een vaste toezegging te verkrijgen, dat Nieuwzeelandse zuivelprodukten ook na 1977 in Groot-Brittannië kunnen worden afgezet, d.w.z. na de overgangsperiode van 5 jaar krachtens protocol 18 van het Britse toetredingsbesluit. (Deze kwestie werd tijdens het EG-topberaad in Dublin op 10 en 11 maart 1975 geregeld, zie pag. 178/1-1975). *(The Times)*

DEVALUATIE MET 15%

Op 10 aug. devalueerde de regering de Nieuwzeelandse dollar met 15%. De nieuwe pariteit tot de Amerikaanse dollar werd daardoor US$ = $NZ 1,0606 (aankoop) vergeleken met $NZ 1,2479 tevoren. Als reden voor de de maatregel voerde premier Rowling de onevenwichtigheid van de handelsbalans aan. *(Financial Times, Le Monde)*

(Vor. ber. pag. 736/3-1974)

ALGEMENE VERKIEZINGEN. NATIONALE PARTIJ VERSLAAT LABOUR. KABINET-MULDOON

Bij de algemene verkiezingen van 29 nov. 1975 heeft Labour een verrassend grote nederlaag geleden tegen de conservatieve Nationale Partij van Robert Muldoon.

Labour, dat van 1936 tot 1949 en

---

* Op 28 dec. 1974 deed zich in het uiterste noorden van Pakistan in een ca. 80 km lang en 30 km breed gebied in het Indusdal aan weerzijden van de Karakorumweg de zwaarste aardbewing op het Indische subcontinent sinds 1935 voor. In het getroffen gebied werden minstens 9 dorpen, w.o. Bhesham en Patan, verwoest. Ca. 5.300 mensen verloren het leven, ca. 17.000 raakten gewond; ca. 5.200 huizen werden verwoest en ca. 3.700 beschadigd. Op 15 jan. 1975 werd de Karakorumweg heropend voor het verkeer. Islamitische staten leverden ruim $ 60 mln aan financiële steun, w.o. Libië 16 mln, Saoedi-Arabië 10 mln, Unie van Arabische Emiraten 8 mln en Koeweit 6 mln. Australië schonk reeds $ 32.000.

van 1957 tot 1960, aan de macht was geweest, was in 1972 na 12 jaar oppositie onder het motto „It's time for a change" in de regering gekozen. Nu kwam de Nationale Partij met de leus „New Zealand the way you want it" weer aan de regering. De 87 zetels in het Huis van Afgevaardigden werden vergeleken met 1972 als volgt verdeeld:

	1975	1972
Nationale Partij	55	32
Labour	32	55

De beide kleinere partijen — Social Credit met Bruce Beetham en Values met Reg Clough — wonnen eveneens stemmen te koste van Labour, maar te weinig voor het verwerven van een zetel.

Naast de vier Maori-afgevaardigden, die via een speciale lijst worden gekozen (totdusver alleen Labourleden), kwamen nu ook twee Maori's als „normale" kandidaten van de Nationale Partij in het parlement door een stembuszege in overwegend „blanke" kiesdistricten.

Het stemmenverlies van Labour bedroeg ruim 9%. Vijf Labourministers verloren hun zetel: Philip Amos (onderwijs), Thomas McGuigan (gezondheid), Norman King (sociale zaken), Joseph Walding (overzeese handel) en Henry May (binnenlandse zaken). Premier Rowling werd weliswaar herkozen, maar zijn meerderheid slonk van 1834 tot 719 stemmen.

De N Z Z (3-12) schreef de „politieke aardverschuiving" in de eerste plaats toe aan de indruk bij brede lagen van de bevolking, dat de Labourregering de dringende economische problemen niet echt aankon, terwijl zij tegelijk uiterst royaal met sociale bijstandsuitkeringen was. In dit verband zou de gift voor de eerste twee kinderen, die vaak als steekpenningen van de regering voor de verkiezing werd voorgesteld — in de volksmond babybonus genoemd — als boemerang hebben gewerkt. Het verlies van Labour, dat in de grote steden het duidelijkst was, moet daarom volgens de N Z Z in de eerste plaats als een motie van wantrouwen tegen de Labourregering en haar economische politiek worden gezien. Bovendien zou Muldoon als sterke, doortastende leidersfiguur met duidelijke uitspraken en richtlijnen kennelijk brede kringen van de „zwijgende meerderheid", vooral de kiezers van middelbare en oudere leeftijd, hebben aangesproken. Als mogelijke factoren ten gunste van de Nationale Partij noemde de N Z Z voorts: het betere pensioenstelsel, de teruggave van de door de staat onder Labour afgenomen „kleine vrijheden", een aangekondigde scheiding van sport en politiek, en de toegezegde beperking van het aantal immigranten (tot 5.000 of wel 10.000 minder dan in het Labourprogramma stonden) met het oog op de economische toestand.

Overigens had Muldoon — in tegenstelling tot Labour in 1972 — geen grote toezeggingen gedaan, vooral niet van financiële aard, maar daarentegen hardere tijden aangekondigd, aldus de N Z Z.

The Financial Times (1-12) stelde dat de Nationale Partij in haar campagne een beter gebruik van de tv had gemaakt dan Labour en dat zij soms populaire thema's had aangegrepen, zoals verbod door Labour van een toernee van een Zuidafrikaans rugbyteam, voor een appel op de emoties van de man in de straat. Labour was er niet in geslaagd haar succes in het tegengaan van de werkloosheid duidelijk te maken en ook had zij het verwijt dat haar politiek van grote geldleningen in het buitenland Nieuw-Zeeland naar het bankroet leidde niet weten te ontzenuwen. Voorts wees de F T op de geringe opkomst bij de stembus, naar het schijnt vooral van de 18-jarigen die voor het eerst mochten stemmen.

The Times had er reeds op 21 nov. op gewezen, dat Labour zijn succes in 1972 grotendeels te danken had gehad aan de inspanningen van één man, Norman Kirk. Maar deze was in 1974 overleden en opgevolgd door Rowling (pag. 720/2-'74), die in tegenstelling tot zijn bijzonder populaire voorganger de indruk van een koele intellectueel maakte (F A Z 18-9-'74).

Kabinet-Muldoon

Op 12 dec. werd het 20 leden tellende kabinet van premier Muldoon beëdigd. De portefeuilles zijn als volgt verdeeld:

Premier, minister van financiën - Robert Muldoon (54); vice-premier, minister buitenlandse zaken, overzeese handel en nationale ontwikkeling - Brian Talboys (54); arbeid en staatsdiensten - Peter Gordon* (54); landbouw en Maori-zaken - David McIntyre (60); handel en industrie - Lance Adams-Schneider (56); justitie - David Thomson (60); huisvesting, onderminister van financiën - George Gair (49); onderwijs en wetenschap - Leslie Gandar (56); gezondheid en immigratie - Frank Gill* (58); staatsminister - Sir Keith Holyoake (oud-premier 71); transport - Colin McLachlan* (51); openbare werken - William Young* (62); energie, natuurlijke hulpbronnen, elektriciteit en mijnbouw - Eric Holland (54); defensie en politie - Alan McCready (59); sociale zaken - H. J. Walker (56); binnenlandse zaken - Alan Highet (62); procureur-generaal en geassocieerd minister van financiën - Peter Wilkinson* (41); grondbeleid en milieuzaken - Venn Young* (46); toerisme - Henry Lapwood* (60); PTT en radio - Hugh Templeton* (46).

* Deze leden maakten geen deel uit van de vorige regering van de Nationale Partij, het kabinet van John R. Marshall, in 1972 (pag. 200/3-'72).

Robert David Muldoon werd op 21 sept. 1921 in Auckland geboren. Hij ontving een accountantsopleiding en werd in 1960 — na twee mislukte pogingen in 1954 en 1957 — tot parlementslid gekozen. Van 1964-1966 was hij parlementair staatssecretaris van de minister van financiën. Van 1967-1972 was hij minister van financiën; van febr. tot dec. 1972 tevens vicepremier. Op 9 juli 1974 werd hij leider van de Nationale Partij (pag. 736/3-'74) Terwijl zijn bewonderaars hem als een briljant economisch manager kenschetsen, aldus The Economist (6-2-'75), wordt hij door zijn tegenstanders omschreven als een demagoog en potentieel dictator. Tot die tegenstanders behoorde een comité van „burgers vóór Rowling", waarvan o.a. de Mount Everest-beklimmer Sir Edmund Hillary deel uitmaakte.

(The Times, Financial, Times, NZZ, NRC/H'blad)

(Vor. ber. pag. 793-1972 en 720-1974)

Overwinnaar Muldoon met echtgenote (l.).

Uitgevers: Int. Uitg. en Handelmij „Systemen Keesing" B.V., Ruysdaelstraat 71-75, Amsterdam - N.V. Algemene Uitgeverij Keesing, Keesinglaan 2-20, B 2100 Deurne-Antwerpen.

SPANJE NA DE DOOD VAN FRANCO

Na het overlijden van generaal Franco (pag. 753-'75 e.v.) hebben zich in Spanje een aantal gebeurtenissen voorgedaan die wijzen op een langzame ontwikkeling naar meer democratische verhoudingen.
De voornaamste daarvan is wel de benoeming van een nieuwe regering, waarin een aantal politici zijn opgenomen die zich in het verleden voorstander hebben getoond van een verzachting van het bewind.
Het *NRC/H'blad* (24-12-'75) omschreef deze ontwikkeling als volgt: Spanje is dezer dagen het tijdperk binnengegaan dat schertsend wordt aangeduid als dat van de „democratura": half dictatuur, half democratie. Natuurlijk valt die democratische helft grotendeels onder de rubriek „wat nog bewezen moet worden". Niettemin zijn de eerste aanzetten in die richting gegeven.

Na de ontgoocheling die aanvankelijk bij de oppositie heerste toen het aanblijven van Arias als premier bekend werd, ziet het er voor deze kringen weer wat rooskleuriger uit. De samenstelling van de regering en de verklaringen die enkele leden van die regering hebben afgelegd, hebben daartoe veel bijgedragen.
Bovendien is sinds de beëdiging van het kabinet de dagelijkse sfeer in het land duidelijk verbeterd. De politie treedt hier en daar gematigder op. Daarnaast kan de pers zich veel meer veroorloven.

Van grote betekenis waren de uitspraken van minister van buitenlandse zaken Areilza in Parijs en van minister van binnenlandse zaken Fraga Iribarne in Madrid. Met elkaar in overeenstemming waren die uitspraken overigens niet. Areilza zei voor de Franse televisie dat er verkiezingen in Spanje zullen worden gehouden met algemeen kiesrecht voor het einde van 1976. Fraga zei tegenover de *Süddeutsche Zeitung* dat er twee jaar moeten verlopen voor er algemene verkiezingen kunnen plaatsvinden.
Hoe dan ook, zelfs in deze ambivalente vorm betekenen de uitspraken van beide ministers een welkome aanvulling op de weinig concrete regeringsverklaring. Minder gewaardeerd door de oppositie is stellig Fraga's uitspraak dat de communistische partij van Carillo voorlopig nog niet aan het politieke leven kan deelnemen.

Zoals de situatie op het ogenblik is, lijken Fraga en Areilza de sterke mannen van deze regering: Fraga geconcentreerd op een hervorming van het binnenlands beleid. Areilza op wijziging van het buitenlands beleid waarvoor eerstgenoemde hervorming een vereiste is.
Iets meer op de achtergrond geldt de oud-diplomaat Antonio Garrigues, de nieuwe minister van justitie, als prominente figuur.
Niet uitgesloten is echter dat later andere ministers, die nu nog weinig bekend zijn, van grote betekenis zullen blijken. Misschien ook niet meer dan een voorlopige indruk is dat Arias op het ogenblik de drie hervormers enigszins de vrije hand laat, daarbij een andere rol spelend dan in de vorige regering, waarin hij duidelijk de leider was die niet over zich heen liet lopen.
Op het ogenblik valt nog heel moeilijk te zeggen of ondanks alle goede voornemens, Fraga, Areilza en Garrigues de kans zullen krijgen de beoogde hervormingen door te voeren. De heterogene samenstelling van de regering — waarin ook drie Falangisten zitting hebben — maakt de mogelijkheden tot conflicten levensgroot. Ook is lang niet duidelijk in welke mate extreem-rechts van buitenaf de regering onder druk kan zetten.

Hieronder geven wij een beknopt overzicht van deze ontwikkelingen.

Reacties oppositie op rede koning

In oppositionele kringen werd over het algemeen afwijzend gereageerd op de rede van koning Juan voor de Cortes bij zijn beëdiging (pag. 753/1 '75).
De in Parijs wonende schrijver José Luis de Villalonga, die als woordvoerder optreedt voor de Democratische Junta, waarin de communisten, een deel van de socialisten en de liberale monarchisten samenwerken (pag. 799/3-'74 e.v.), verklaarde in een radio-uitzending voor de Franse zender *Europa I* dat samenwerking met de nieuwe koning onmogelijk was. Hij zei Juan Carlos te beschouwen als een overtuigd aanhanger van Franco en hem te zien als een symbool van het Franco-regime.

De nieuwe voorzitter van de Cortes Torcuato Fernandez Miranda (l.) legt de eed af in aanwezigheid van de koning.

Weekblad 45ste jaargang No. 2313, pag. 27663-27678

Volgens een verklaring van de Spaanse socialistische partij PSOE bevatte de rede van de koning geen enkele aanwijzing voor een verandering van het beleid. „Hij heeft zijn plicht tegenover het regime van generaal Franco vervuld", aldus een verklaring van het uitvoerend comité van de partij.

De vakbondsvleugel van de partij, de UDT, zei in een afzonderlijke verklaring dat de rede van de koning had bewezen dat deze het Franco-regime zonder Franco wilde voortzetten.

De belangrijkste vertegenwoordiger van de links-katholieke halflegale oppositie Ruiz-Jimenez formuleerde zijn kritiek in gematigder bewoordingen. Hij zei dat hij in de redevoering „veel belangrijke ideeën" had gemist. Er was geen sprake geweest van politieke vrijheden of van amnestie voor politieke gevangenen of van het afschaffen van de speciale maatregelen zoals de wet op het terrorisme. Maar, zo zei Ruiz-Jimenez, de Cortes, met zijn nog door Franco benoemde leden, is nauwelijks de geschikte plaats voor een scherp politiek getinte redevoering.

De hertog van Motrico, José Maria de Areilza, oud-ambassadeur in Washington en Londen, een veel op de voorgrond tredend gematigd criticus van het regime zag in de troonrede duidelijk aanwijzingen voor „een vernieuwende lijn".

Gedeeltelijke amnestie afgekondigd, plechtige beëdiging koning Juan

Op 26 november 1975 kondigde koning Juan een gedeeltelijke amnestie af, die inhield dat alle straffen waarbij sprake was van vrijheidsberoving van drie jaar of minder kwijtgescholden werden. Straffen van drie tot zes jaar werden gehalveerd, straffen van zes tot twaalf jaar met een kwart verminderd en straffen van twaalf tot twintig jaar met een zesde. Doodstraffen werden omgezet in dertigjarige gevangenisstraf.

Buiten de maatregelen vielen alle misdrijven die onder de speciale wet tegen het terrorisme vallen. De paragrafen in deze wet spreken steeds over terrorisme en subversieve activiteiten.

Op 27 november 1975 werd er in de San Jeronimo el Real kerk in Madrid een plechtig Te Deum gehouden ter gelegenheid van de troonsbestijging van koning Juan Carlos I. Zestig vertegenwoordigers van buitenlandse staten waren daarbij aanwezig o.a. president Giscard van Frankrijk, president Walter Scheel van de Bondsrepubliek, de president van Ierland, de hertog van Edinburgh en de Amerikaanse vicepresident Rockefeller.

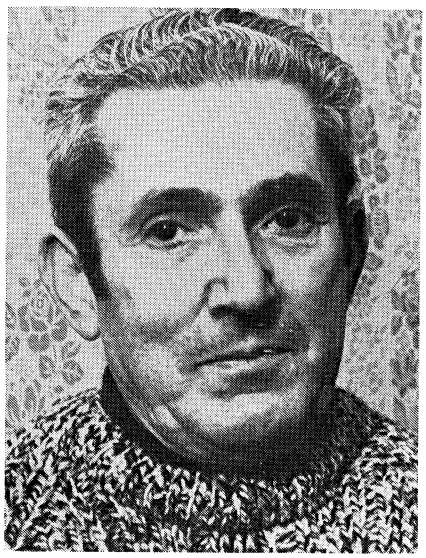

Marcelino Camacho.

De mis werd gecelebreerd door drie kardinalen. De aartsbisschop van Madrid, Enrique y Tarancon, voorzitter van de Spaanse bisschoppenconferentie hield de preek, waarin hij o.a. inging op de verhouding staat-kerk. Hij benadrukte dat de kerk zich niet wilde mengen in de aangelegenheden van de wereldlijke autoriteiten. Dat nam niet weg dat de kerk zich het recht voorbehoudt de maatregelen die de autoriteiten nemen in het licht van haar moraalleer te bekijken. De kerk leert en zal blijven leren dat er gerechtigheid dient te heersen, dat de mensenrechten gerespecteerd moeten worden en dat de burgers er recht op hebben betrokken te worden bij beslissingen die het algemeen welzijn betreffen en dat zij ook mogen meespreken over een rechtvaardige verdeling van de nationale rijkdommen.

Dit, aldus de kardinaal, zou de kerk ook in de toekomst prediken en zo nodig „van de kansels schreeuwen".

Na de mis nam de koning een parade af waaraan door ongeveer 1500 militairen werd deelgenomen. Later werd een receptie gehouden en een maaltijd aangeboden aan de officiële gasten.

Vrijlating gevangenen

Op 30 november werden een aantal politieke gevangenen vrijgelaten. Dit was tegen de algemene verwachting, dat de amnestie niet voor die categorie gevangenen zou gelden, in.

Tot hen behoorden de gevangenen van het zgn. proces 1100 (pag. 797/3-'74 e.v.). Dezen werden gearresteerd in 1972 in een klooster in de buurt van Madrid, waar zij volgens de politie, zich met illegale vakbondsactiviteiten bezig hielden.

De vrijgelaten mannen waren Marcelino Camacho, een door het proces in geheel Spanje en daarbuiten bekend geworden metaalarbeider uit Madrid. Nicolas Sartorius, advocaat en journalist; Marcos Muniz Zapico, Eduardo Saboribo, de priester-arbeider Garcia Salve en Fernando Soto Martin.

Camacho verklaarde na zijn vrijlating tegenover de pers dat hij een campagne zou gaan voeren voor de vrijlating van alle politieke gevangenen, zelfs als hem dat een nieuwe gevangenisstraf zou opleveren.

Volgens mededelingen in de pers waren op 1 december 1975 in totaal 4000 gevangenen en zich in voorarrest bevindenden vrijgelaten. Het overgrote merendeel van dezen waren veroordeeld wegens kleine overtredingen, zoals diefstallen etc.

Op 2 december 1975 deelde het ministerie van onderwijs in Madrid mee dat de amnestie ook gold voor disciplinair bestrafte studenten en leerkrachten aan hogescholen en universiteiten, wanneer de daad was begaan vóór 21 nov. 1975.

Nieuwe president Cortes benoemd

Op 1 december benoemde de kroonraad een nieuwe president van het Spaanse parlement, de Cortes. Het was de voormalige vice-premier Torcuato Fernandez Miranda, die geldt als een man van het midden.

De nieuw benoemde voorzitter is van beroep hoogleraar en geldt als een deskundige in grondwetszaken. Hij was als zodanig de leraar van de koning, was enige tijd minister van onderwijs en werkte in 1968 een wetsontwerp uit dat voorzag in de vorming van politieke associaties, dat verworpen werd omdat het te liberaal was.

Torcuato Fernandez Miranda werd op 3 december 1975 door de koning beëdigd.

Hij werd daarmee tevens voorzitter van de Raad van het koninkrijk. Deze had een voordracht opgesteld waarop verder voorkwamen Licinio de la Fuente (oud-minister van ar-

V.l.n.r.: Virgilio Onate, José Maria de Areilza, Alfonso Orisorio en Antonio Garrigues Diaz-Cabanate.

beid) en Lamo de Espinosa (een falangistische advocaat).

Volmachten voor Arias Navarro, kabinetswijziging

Op 5 december verzocht de koning Arias Navarro voor onbepaalde tijd het premierschap te blijven vervullen en gaf hij hem de vrije hand voor het aanbrengen van wijzigingen in de samenstelling van de regering.

Volgens de N Z Z (8-12-'75) was dit verzoek een gevolg van een machtsstrijd die enige dagen eerder was ontbrand toen Arias Navarro de koning zijn ontslag aanbood (1-12-'75). Toen daarop de Raad voor het Koninkrijk bijeenkwam, bleek dat de meerderheid hiervan de koning een voordracht voor een nieuwe premier wilde doen, waarop uitsluitend de namen van falangisten voorkwamen en niet van liberale of hervormingsgezinde politici van het centrum. De koning had de keus tussen een kandidaat uit de voordracht van de Raad of een constitutionele crisis en hij koos de enig mogelijke uitweg en verzocht Arias aan te blijven.

Op 11 december maakte Carlos Arias Navarro de samenstelling van een nieuwe regering bekend. Zeventien van de negentien ministers uit het oude kabinet werden vervangen.
De nieuwe samenstelling was als volgt:

premier - Carlos Arias Navarro; binnenl. zaken - Manuel Fraga Iribarne; financ. - Juan Manuel Villar Mir; buitenl. zaken - José Maria de Areilza; justitie - Antonio Garriguez Diaz-Cabanate; legerltnt.-gen. Felix Alvarez-Arenas; marine - admir. Gabriel Pita de Velga; luchtmacht - ltnt.-gen. Carlos Franco Iribarne Garay; onderwijs - Carlos Robles Piquer; voorlichting en toerisme - Adolfo Martin Gamero; industrie - Carlos Pérez Bricio; handel - Leopoldo Galvo Sotelo; vakbonden - Rodolfo Martin Vila; onderwijs - Sanchez Agesta; secretaris-generaal van de Beweging-Adolfo Suarez; minister voor het bureau van de premier - Alfonzo Orisorio; openbare werken - Virgilio Onate; defensie - gen. Fernando de Santiago Diaz-Mendivil; landbouw - Virgilio Onate; arbeid - José Solis Ruiz; huisvesting - Francisco Lozano Vicente.

Het *NRC/H'blad* (12-12-'75) gaf het volgende commentaar op de samenstelling van het nieuwe kabinet en de daarin zitting hebbende personen:

De nieuwe Spaanse regering — de eerste sinds het aan de macht komen van koning Juan Carlos — wordt gekenmerkt door de aanwezigheid van de sterke persoonlijkheid van Manuel Fraga Iribarne op de post van binnenlandse zaken. Deze voorstander van verstrekkende constitutionele hervormingen wordt vergezeld door liberale geestverwanten als José Maria de Areilza, de graaf van Motrico, als minister van buitenlandse zaken en Antonio Garrigues, die de portefeuille van justitie krijgt.

De drie ministers uit het vorige kabinet zijn de 62-jarige José Solis Ruiz die van het secretariaat van de „nationale beweging" verhuisd is naar het ministerie van arbeid, en de 66-jarige admiraal Gabriel Pita da Veiga en de 47-jarige Antonio Valdez Gonzalez-Roldan die resp. hoofd blijven van de departementen van marine en van openbare werken.

De aanwezigheid van een hoge militair als vice-premier, generaal Fernando de Santiago Diaz, wordt beschouwd als een teken dat de strijdkrachten akkoord gaan met de hervormingen die te verwachten zijn. De 53-jarige Fraga Iribarne, de voormalige minister van voorlichting die de laatste tijd ambassadeur in Londen was, heeft zich uitgesproken voor een via algemeen kiesrecht gekozen parlement. Als minister van binnenlandse zaken heeft hij niet alleen de leiding op het gebied van de veiligheid, maar ook ten aanzien van de gehele wetgeving op binnenlands terrein, zoals wijzigingen in de grondwet en de kieswet.
Voorts heeft een groep christen democraten van het midden en van rechts haar intrede in de regering gedaan. Hiervan maken de 52-jarige Alfonso Orisorio (minister van algemene zaken) en de evenoude Virgilio Onate (landbouw) deel uit, evenals de 49-jarige Leopoldo Calvo Sotelo (handel), die lid is van de liberale katholieke jongeren, Tacito.
Op buitenlandse zaken brengt de 66-jarige Areilza, graaf van Motrico, zijn lange ervaring mee, opgedaan in de ambassades in Buenos Aires, Washington en Parijs. Hij wordt beschouwd als een Europese liberaal van conservatieve huize.

Op justitie komt ook een oud-ambassadeur, de 71-jarige Antonio Garrigues, die in Washington en bij de Heilige Stoel heeft gediend. Hij heeft de laatste tijd herhaaldelijk petities voor amnestie ondertekend. Volgens zijn vrienden is hij in dit opzicht „vastberaden zeer ver te gaan".
Een industrieel, de 44-jarige Miguel Villar Mir, directeur van een hoogovenconcern met vestigingen in Biscaje en aan de Middellandse Zee, wordt minister van financiën. De technische posten gaan naar technocraten en ingenieurs, zoals de 48-jarige Carlos Perez Bricio (industrie) en Francisco Lozano Vicente (huisvesting).
De minister van het leger is de 62-jarige generaal Felix Alvarez Arenas, de voornaamste hoogleraar van de hogere legeracademie.

(Vervolg op pag. 32/2)

INTERNATIONALE ZAKEN

ALGEMEEN

NOORD-ZUID CONFERENTIE

Van 16-19 dec. 1975 heeft in Parijs de z.g. Noord-Zuid conferentie plaats gevonden. Op deze, op Frans initiatief bijeengeroepen, conferentie waren vertegenwoordigers aanwezig uit ontwikkelde en ontwikkelingslanden. Aanleiding voor de conferentie was de verhoging van de prijs voor ruwe olie, die de OPEC-staten in 1973 hadden doorgevoerd. Deze maatregel had een fundamentele wijziging in het economische machtsevenwicht teweeg gebracht. N.a.v. de hiermede verbonden ontwikkelingen had de Franse president Giscard d'Estaing op 24 okt. 1974 voorgesteld een conferentie te beleggen tussen olieproducerende, geïndustrialiseerde olieconsumerende en olieconsumerende ontwikkelingslanden (pag. 52/2-1975). Ter voorbereiding van deze bijeenkomst had van 7-15 april 1975 in Parijs een eerste vergadering plaats gevonden (pag. 297/3-1975), die echter op een mislukking uitliep. Een tweede voorbereidende bijeenkomst vond plaats van 13-15 okt. 1975 (pag. 804/1 e.v.-1975), eveneens in Parijs. De eerdere meningsverschillen konden hier worden overbrugd; de industriestaten stemden er nu mee in om ook over andere zaken te praten dan alleen de prijs voor ruwe olie, meer i.h.b. over de problemen van ontwikkelingslanden en grondstoffenvraagstukken.
Op 16 dec. begon in Parijs de Noord-Zuid-dialoog.

De conferentie had twee voorzitters: de Canadese minister van buitenlandse zaken Allan MacEachen, aangewezen door de OESO, en de Venezolaanse minister van buitenlandse zaken Manuel Perez-Guerrero, benoemd door de groep van 77 ontwikkelingslanden.
De overige deelnemers aan de conferentie waren, voor de geïndustrialiseerde staten: de EG, vertegenwoordigd door de Italiaanse minister van buitenlandse zaken Mariano Rumor (zie voor de problemen inzake de EG-vertegenwoordiging, i.h.b. het Britse verlangen naar een eigen vertegenwoordiger, pag. 804/3-1975 en pag. 13/2-1976), de VS met als delegatiechef minister Kissinger van buitenlandse zaken, Japan met minister Kiichi Miyazawa van buitenlandse zaken, Australië met de hoge commissaris in Londen sir John Bunting, Spanje met minister José Maria de Areilza van buitenlandse zaken, Zweden met minister Sven Andersson van buitenlandse zaken en Zwitserland met president Pierre Graber, en, voor de ontwikkelingslanden: Algerije met minister Abdelaziz Bouteflika van buitenlandse zaken, Saoedi-Arabië met minister sjeik Ahmed Zaki Yamani van oliezaken, Brazilië met minister Antonio Francisco Azeredo da Silveira van buitenlandse zaken, India met minister Y. B. Chavan van buitenlandse zaken, Perzië met minister Jamshid Amouzegar van binnenlandse zaken, Zaïre met minister Mandungu Bula Nyati van buitenlandse zaken, Kameroen met minister Marcel Yondo van financiën, Egypte met minister Ahmed Ezzedin Hilal van oliezaken, Nigerië met minister Joseph Garba van buitenlandse zaken, Zambia met minister Rupiah Banda van buitenlandse zaken, Argentinië met minister Manuel Arauz van buitenlandse zaken, Jamaica met minister M. J. Patterson van industrie, toerisme en buitenlandse handel, Mexico met minister Francisco Xavier Alejo van grondstoffen, Peru met minister generaal Miguel Angel de la Flor van buitenlandse zaken, Indonesië met minister Wudjojo Natusastro van economie en financiën, Irak met minister Sadoul Hamadi van buitenlandse zaken, Pakistan met minister Aziz Ahmed van defensie en buitenlandse zaken en Joego-Slavië met minister Milos Minic van buitenlandse zaken.

Tenslotte werd aan de conferentie deelgenomen door Kurt Waldheim, de secretaris-generaal van de Verenigde Naties.

Verloop van de conferentie

De conferentie werd geopend met toespraken van de Franse president Giscard d'Estaing, VN-secretaris-generaal Kurt Waldheim en de beide voorzitters, MacEachen en Perez-Guerrero.

Giscard d'Estaing noemde als doel van de conferentie meer rationaliteit en gerechtigheid in de wereldeconomie te brengen. Als weg daartoe zag hij een ordelijker prijsontwikkeling, handhaving van de koopkracht van de grondstoffenlanden, ontwikkelingshulp d.m.v. preferentiële behandeling, steun aan landbouw, industriële verwerking van grondstoffen, overdracht van technologie, bevordering van investeringen enz.
Waldheim toonde zich zeer voldaan over het totstandkomen van de conferentie; hij meende, dat de VN de grondslag vormden, waarop de politieke wil tot de Noord-Zuid dialoog gerijpt was.
Perez-Guerrero legde een bijzonder accent op de zevende bijzondere Algemene Vergadering van de VN (pag. 539 e.v. en 792/3 e.v.-1975). Hij sprak de verwachting uit, dat nu het onmisbare elan ingezet zou worden om de door de VN besloten doeleinden — de nieuwe internationale economische orde (pag. 392/2 e.v.-1974) en het Handvest van de economische rechten en plichten van staten (pag. 404/3 e.v.-1975) — te verwerkelijken. Er zou in wederzijds begrip, openhartig en constructief gesproken moeten worden.
Ook MacEachen voelde zich gebonden door de besluiten van de VN. Hij sprak van een „enorme uitdaging", die een beantwoording in een constructief-pragmatische geest noodzakelijk maakte. Niettemin zou het niet mogelijk zijn alle meningsverschillen uit de weg te ruimen en er zouden geen nieuwe utopieën gecreëerd moeten worden.

Veel aandacht kreeg de toespraak van de Amerikaanse minister van buitenlandse zaken, Henry Kissinger. Zijn hoofdthema was de noodzaak van samenwerking. Zijn voorstellen waren een samenvatting van de Amerikaanse denkbeelden, zoals die op de zevende bijzondere Algemene Vergadering van de VN naar voren gebracht waren (pag. 593 e.v.-1975).

Kissinger noemde de olieboycot van eind 1973 en de verhoging van de olieprijs de voornaamste oorzaak van de werkloosheid en de inflatie in de wereld. Daarmee was de sociale rechtvaardigheid jegens de arme landen, die onder de crisis het meest te lijden hebben, slecht gediend.
De door de conferentie in te stellen energiecommissie zou een evenwicht tussen vraag en aanbod van energie moeten nastreven. In praktische samenwerking tussen industriële en ontwikkelingslanden dienden nieuwe energiebronnen ontwikkeld te worden, waarbij de basis gelegd

Overzicht van de Noord-Zuid-conferentie.

zou worden voor een langdurige, wederzijds profijtelijke verhouding tussen producenten en consumenten.
De Amerikaanse minister meende, dat een lagere olieprijs economisch herstel voor de armsten mogelijk zou maken, maar ook gunstig zou zijn voor de producenten, omdat dan niet zo hard naar alternatieve energiebronnen gezocht zou worden. Anderzijds bevestigde Kissinger, dat de geïndustrialiseerde landen hun investeringen in de ontwikkeling van alternatieve energiebronnen willen beschermen d.m.v. een minimumprijs voor olie.
Kissinger vroeg om oprichting van een internationaal energie-instituut voor overdracht van energie-technologie aan ontwikkelingslanden.
Hoofddoel van de energiecommissie moest zijn een beter begrip te bereiken van de gevolgen van de olieprijzen voor de wereldeconomie, vooral de catastrofale betalingsbalanstekorten van de armste landen; samenwerking bij besparingen op en nieuwe produktie van energie en de integratie van de economieën van de OPEC-landen met de wereldeconomie.
Hij drong aan op snelle noodmaatregelen voor de armste landen, waarvan de betalingsbalanstekorten ten gevolge van de oliecrisis tot $ 35 mrd waren opgelopen, terwijl daarvan maar $ 25 mrd door leningen van de rijke landen gedekt zijn. Onmiddellijke actie is noodzakelijk, én via het IMF én d.m.v. samenwerking tussen industrie- en olielanden.

Hoewel Engeland geen deelnemer aan de conferentie was — het was via de EG vertegenwoordigd — was op de Europese Raad van 1 en 2 dec. 1975 (pag. 13/1 e.v.) overeengekomen, dat het wel het woord kon voeren. Dit gebeurde bij monde van minister Callaghan van buitenlandse zaken.

De Britse minister merkte o.m. op, dat Engeland als toekomstige producent en exporteur van olie zich zeer bewust was van de noodzaak uit de beperkte bronnen een waardevol rendement te trekken en de bronnen met zorg te beschermen en te benutten.
Engeland, aldus Callaghan, heeft in de toekomst een bijzondere rol te spelen, gezien het feit, dat het in 1980 en misschien al eerder na de VS de tweede producent van olie in de geïndustrialiseerde wereld zal zijn. Het zal dan 45% van de energie van de EG produceren en 90% van de ruwe olie van het geheel van de Gemeenschap.
Callaghan drong aan op vaststelling van een minimumprijs voor olie, aangezien daardoor investeringen in het ontwikkelen van alle mogelijke energiebronnen, niet alleen van olie, aangemoedigd zouden worden.
Invoering van een minimumprijs zou op lange termijn gunstig zijn voor alle betrokkenen, producenten zowel als consumenten.

In reactie op de toespraak van Callaghan gaf de Franse regering op 18 dec. een verklaring uit, waarin kritiek uitgeoefend werd op zowel de lengte van de rede — 12 minuten — als de inhoud. Naar het oordeel van de Franse regering van Callaghan's toespraak niet in overeenstemming met het EG-mandaat voor de conferentie. De Britse minister van Europese zaken, Roy Hattersley, wees nog dezelfde dag de verwijten van de hand. Hij stelde, dat Callaghan's pleidooi voor een minimumprijs wel degelijk met het EG-mandaat in overeenstemming was. In het EG-mandaat was sprake van „passende mechanismen tot bescherming van de bestaande energiebronnen van de Gemeenschap onder garandering van het ontsluiten van nieuwe dergelijke bronnen". Een week eerder had Hattersley in de Europese ministerraad gevraagd, aldus de reactie op het Franse protest, of daarmee de minimumprijs voor olie bedoeld was; acht van de negen EG-staten bleken dit van mening te zijn.
Hattersley sprak ook tegen, dat de duur van de Britse interventie aan een tijdslimiet gebonden zou zijn geweest.
De bijdragen aan de discussies van de ontwikkelingslanden waren i.h.a. gematigd van toon. Min of meer als antwoord op de opmerkingen van de Amerikaanse minister Kissinger konden worden beschouwd de toespraken van de Perzische minister Amouzegar en van minister Hamadi van Irak.

Minister Amouzegar vond dat niet de olieprijsverhoging maar het falen van de financiële en monetaire politiek van de rijke landen oorzaak was van de economische crisis en van de betalingsbalanstekorten der armsten.
Door prijsverhoging was te groot verbruik voorkomen en zoeken naar alternatieve energiebronnen aangemoedigd.
De minimumprijs van de industrielanden was gevaarlijk zolang het evenwicht op de oliemarkt niet was hersteld. De OPEC-landen waren bereid olie te blijven leveren mits de afnemers geen kunstmatige hindernissen opstelden die de markt zouden verstoren. Hij was bereid tot een constructieve dialoog. Oplossingen zouden veel tijd kosten.
De vertegenwoordiger van Irak meende dat de olieprijsverhoging een rechtmatig antwoord was op de ongelijkheid in de wereld en dat het Energieagentschap van het Westen en zijn minimumprijs tot bescherming van investeringen in alternatieve energie schadelijk zijn voor de dialoog.

De conferentie stelde de vier commissies samen, waarvan de instelling op de voorbereidende conferentie van okt. overeengekomen was. Leden van de commissies zijn:

COMMISSIE VOOR ENERGIE: Voorzitters Saoedi-Arabië en VS. Overige leden Algerije, Brazilië, Egypte, India, Perzië, Irak, Jamaica, Venezuela, Zaïre, Canada, Zwitserland, EG en Japan.

COMMISSIE VOOR GRONDSTOFFEN: Voorzitters Peru en Japan. Overige leden Argentinië, Kameroen, Indonesië, Mexico, Nigeria, Venezuela, Joego-Slavië, Zaïre, Zambia, Australië, Spanje, EG en VS.

COMMISSIE VOOR ONTWIKKELINGSPROBLEMEN: Voorzitters Algerije en EG. Overige leden Argentinië, Kameroen, Jamaica, India, Nigeria, Pakistan, Joego-Slavië; een tiende lid uit de ontwikkelingslanden moet nog aangewezen worden; Canada, Zweden, VS en Japan.

COMMISSIE VOOR FINANCIËN: Voorzitters Perzië en EG. Overige leden Brazilië, Egypte, India, Indonesië, Irak, Mexico, Pakistan, Saoedi-Arabië, Zambia, Zweden, Zwitserland, VS en Japan.

Het slot van de conferentie werd enigszins vertraagd door problemen i.v.m. de formulering van de opdrachten aan de commissies. De Algerijnse delegatie wilde scherp omlijnde mandaten, daarbij vooruitlopend op de oplossingen, die de commissies dienden te bereiken. Deze mandaten moesten volgens het Algerijnse voorstel worden opgesteld op een aparte bijeenkomst van de voorzitters van de commissies en de conferentie.
Hetzelfde probleem had zich ook bij de voorbereidende besprekingen in okt. voorgedaan. Toen hadden de industriestaten, die ruim geformuleerde mandaten wilden, hun zin gekregen.
Nu werd na langdurige discussies besloten de in okt. besloten richtlijnen te bevestigen; voorts, dat de vier commissies in ieder geval op 11 febr. hun werkzaamheden zullen beginnen; daarnaast, als concessie aan de Algerijnen, dat de voorzitters van de vier commissies en de conferentie op 26 jan. een vergadering zullen houden, waarop „de voorbereiding van het werk opnieuw zal worden bekeken", na consultatie met de andere deelnemers en in het kader van de in okt. opgestelde richtlijnen. Vastgelegd is verder, dat de vier commissies parallel moeten werken, waarna de resultaten over een jaar als één pakket aan de ministers moeten worden voorgelegd. Tenslotte wordt verwezen naar de lijsten van onderwerpen, die door Algerije en de VS in okt. hebben ingediend, waarbij verder ieder ander onderwerp aan de orde gesteld kan worden.
Na aanvaarding van deze besluiten las de Venezolaanse co-voorzitter van de conferentie een verklaring namens de ontwikkelingslanden voor, waarin gezegd werd, dat zij de richtlijnen in een geest van compromis aanvaardden, maar dat zij op 26 jan. hun mening zullen geven over het kader en het werk van de commissies. *(NRC/H'blad, Le Monde, NZZ, The Times, FAZ)*

(Vor. ber. pag. 804/1 e.v.-1975)

OESO

ECONOMISCHE VOORUITZICHTEN VOOR 1976

DE OESO heeft op 18 dec. 1975 verwachtingen gepubliceerd m.b.t. de economische ontwikkeling van de lidstaten in 1976. Vastgesteld werd, dat de economische activiteit in de VS en Japan zich in de tweede helft van 1975 hersteld heeft, terwijl in Europa nog slechts eerste tekenen van een herstel te zien zijn.

Op grond van de in talrijke landen genomen stimulerende maatregelen wordt van medio 1975 op medio 1976 een matige economische groei van gemiddeld 4% verwacht. Aangenomen wordt, dat de stijging van de consumptieprijzen zal afnemen van gemiddeld 10½% naar 8½%. De werkloosheid zal blijven toenemen.

De toename van de vraag was in de tweede helft van 1975 in Europa zwakker dan verwacht. De onderlinge handel tussen de OESO-staten daalde in dezelfde periode sterker dan een half jaar eerder voorspeld was. In verschillende landen werden de moeilijkheden van de binnenlandse conjunctuur door daling van de uitvoer verscherpt.
De werkloosheid in de meeste Europese landen bereikte de hoogste stand sedert de Tweede Wereldoorlog. Daarnaast vond in omvangrijke mate arbeidstijdverkorting plaats.
Een reeks Europese landen nam maatregelen tot stimulering van de economie, w.o. Frankrijk, Italië en West-Duitsland, alsmede, van de kleinere landen, België, Nederland, Denemarken, Zweden en Nieuw-Zeeland.
De economie van de VS is sedert het midden van 1975 krachtig hersteld; dat de stijging, die in het derde kwartaal zeer sterk was, in het laatste kwartaal wat minder was, wordt als normaal gezien.
In Japan was een matige expansie te zien.
De stijging van de consumptieprijzen is in de meeste OESO-staten verlangzaamd; in de laatste maanden van 1975 lag hij bij gemiddeld 8% op jaarbasis. In talrijke landen is ook de stijging van de lonen verlangzaamd. Ondanks het achterblijven van de vraag wordt toch een opwaartse druk op de prijzen uitgeoefend door het duurder worden van voedsel en industriële grondstoffen.

Er wordt verwacht, dat in de VS en Japan van midden 1975 tot midden 1976 het bruto nationale produkt (BNP) met 5% zal groeien. In Europa zal het BNP waarschijnlijk 2½% groeien. Voor verschillende landen wordt de volgende groei van het BNP verwacht: VS 5,75% (1975 —3%), Japan 4½% (1¼%), Frankrijk 3% (—2%), Bondsrepubliek Duitsland 3¼% (—3,75%), Italië 1½% (—4½%), Engeland 0% (—2½%). In de VS zullen de werkloosheid en onbenutte capaciteit iets afnemen; in de meeste andere OESO-staten zullen deze echter nog toenemen.

Het OESO-secretariaat stelt, dat het komende herstel gekenmerkt wordt door twee bijzonderheden, t.w. zijn traagheid en het onvermogen in de loop van 1976 sneller te worden. Het herstel wordt vnl. veroorzaakt door de getroffen begrotingsmaatregelen en het aanvullen van voorraden; beide factoren boeten in 1976 aan werkzaamheid in. Het is twijfelachtig, in hoeverre daarnaast een autonoom economisch herstel zal plaats vinden.

Het secretariaat wijst verschillende malen op de moeilijkheid onder de bestaande omstandigheden betrouwbare voorspellingen te doen. Mocht het herstel van het vertrouwen sneller gaan, dan zal ook het herstel van de conjunctuur versneld worden. Zo kan worden verklaard, dat de prognoses van sommige lidstaten gunstiger uitvallen dan de verwachtingen van de OESO.

Opvallend noemt de OESO de ontwikkelingen in het internationale betalingsverkeer. In 1974 vertoonden de gezamenlijke betalingsbalansen van de lidstaten een tekort van $ 33,25 mrd. In de eerste helft van 1975 vertoonden zij een klein overschot; voor heel 1975 wordt een relatief gering tekort van $ 6 mrd verwacht. De verandering wordt verklaard uit de recessie, de vermindering van de invoer van olie en de stijging van uitvoer naar de olieproducenten.

Van de zeven grote lidstaten vertoonden er vijf een verbetering van hun betalingsbalansen; alleen die van de Bondsrepubliek en Canada gaven een verslechtering te zien. Het laatste geldt ook voor de Benelux-staten en Zwitserland; de overige kleinere leden hebben te zamen eenzelfde tekort als in 1974, nl. $ 16 mrd. In de OPEC-landen neemt het betalingsbalansoverschot in 1975 af tot $ 43 mrd tegen $ 67 mrd in 1974.

Ontwikkelingslanden, die geen olie produceren, zullen een stijging van het tekort zien van $ 17,5 mrd in 1974 naar $ 27 mrd in 1975. De financiering van deze tekorten zal grote moeilijkheden opleveren en een bedreiging vormen voor het internationale financiële evenwicht.
Het OESO-secretariaat stelt, dat de werkelijk belangrijke en moeilijke taken, waar de regeringen van de lidstaten zich voor gesteld zien verder liggen dan de korte-termijn-problemen van volgend jaar; het gaat erom het vertrouwen te herstellen in een levensvatbaar herstel van de economie op middellange termijn.

Het zegt, dat het vertrouwen van de consumenten ondermijnd is door hoge werkloosheid en hoge inflatie. Om dit vertrouwen te herstellen moet prijsstabiliteit bevorderd worden, maar tezelfdertijd moet de werkloosheid dalen. Er wordt op gewezen, dat dit een potentiële vicieuze cirkel te weeg brengt, die moeilijk te vermijden zal zijn.

Het secretariaat roept op tot consensus over lonen, prijzen, belastingen en openbare uitgaven, verbonden met een geleidelijke verlaging van de begrotingstekorten. Een dergelijke verlaging van de begrotingstekorten zou niet tot stand gebracht moeten worden door drastische verlaging van de overheidsuitgaven op dit moment, daar dat tot meer werkloosheid zou kunnen leiden.

De voornaamste taak voor de lidstaten is het volgens het OESO-secretariaat het vertrouwen te herstellen, dat de industriële naties terugkeren naar een weg van economische groei, die volgehouden kan worden zonder een nieuwe inflatiegolf te veroorzaken.

Deze taak wordt te moeilijker gemaakt door het feit, dat het inzakken van de investeringen tot gevolg heeft, dat er nu een groter risico is, dat er van bepaalde produkten een tekort ontstaat, hetgeen een opwaartse druk op de prijzen kan hebben. (N Z Z, The Times)

WEST-EUROPA

EG

HANDELSAKKOORD MET ISRAËL

De EG en Israël hebben op 11 mei 1975 in Brussel een handelsakkoord getekend dat op 1 juli 1975 in werking trad.
Het akkoord legt de basis voor een vrijhandelszone tussen de EG en Israël. Bovendien voorziet het in samenwerking tussen Israël en de EG op economisch gebied.

Het akkoord werd ondertekend door de Israëlische minister van buitenlandse zaken Yigal Allon en de ministers van buitenlandse zaken van Ierland Garret Fitzgerald in zijn functie als fungerend voorzitter van de Europese ministerraad en François-Xavier Ortoli, de president van de Europese Commissie.

Het nieuwe akkoord dat tegen 1980 in een vrijhandelszone voorziet, vervangt een in 1970 gesloten handelsakkoord (pag. 789/1-'70). Tegen 1 juli 1977 zullen alle industriële produkten uit Israël en ongeveer 85% van de agrarische produkten uit het land rechtenvrij in de EG mogen worden ingevoerd. Israël zal op zijn beurt de rechten op Europese produkten afbreken, echter in een geleidelijker tempo. Tegen 1 januari 1980 kunnen de Europese produkten tolvrij Israël binnen.
De Gemeenschap moest Israël meedelen dat er een restrictie op het akkoord lag. Op het tijdstip van de ondertekening waren de Negen het nog niet eens over een regeling die Italië bepaalde compensaties zou geven voor de concurrentie die het vreesde in de toekomst van Israëlische landbouwprodukten te ondervinden.
Op 24 juni 1975 vonden de negen landbouwministers overigens een oplossing voor dit probleem (zie hierna). De EG beschouwde het akkoord met Israël als het eerste in een reeks van overeenkomsten die het met de landen rond de Middellandse Zee wil sluiten. De EG heeft enkele jaren geleden al besloten tot een politiek van „globale benadering" ten opzichte van de landen rond het Middellandse Zee-bekken.

Van Israëlische kant heeft men duidelijk de nadruk gelegd op het politieke karakter van het nu getekende akkoord. Minister Allon legde de overeenkomst uit als een teken van de speciale verhouding die er tussen de EG en zijn land zou bestaan. Hij noemde het akkoord „van grote politieke betekenis", hij prees de Ge-

De ministers Allon (l.) en Fitzgerald (m.) ondertekenen het vrijhandelsakkoord.

meenschap „voor haar moed" en hij sprak de hoop uit dat de overeenkomst op den duur zal leiden tot een formele associatie van zijn land met de Gemeenschap.
Van EG-zijde werd er de nadruk op gelegd dat het „Israël-akkoord" een onderdeel is en blijft van de politiek die de Gemeenschap volgt ten aanzien van alle landen rond de Middellandse Zee. Zo zei de Ierse minister, Fitzgerald, herhaaldelijk dat het akkoord gezien diende te worden in de context van „de evenwichtige, globale politiek van de EG-landen tegenover de landen van de Middellandse Zee".
Claude Cheysson, die zich in de Commissie onder meer met ontwikkelingszaken bezighoudt, verdedigde op 12 mei het akkoord tegen de inmiddels gerezen kritiek vanuit de Arabische landen. (Zie hierna) Hij ontkende, dat de Arabieren officiële protesten hebben ingediend. Wèl hebben ze vragen over de inhoud gesteld.
De heer Cheysson stelde, dat het zuiver toeval was, dat het akkoord met Israël het eerste is afgerond. Waren de onderhandelingen met de Maghreb-landen (Tunesië, Algerije, Marokko) eerder beëindigd, dan zouden de overeenkomsten met die landen eerder zijn getekend. De Europese commissaris zei, dat de Gemeenschap een eensgezinde en duidelijke politiek voert: een globale benadering van alle landen rond de Middellandse Zee, die moet leiden tot een brede samenwerking en een strikt evenwicht.
De Israëlische minister Allon verklaarde dat zijn land het op prijs gesteld zou hebben, als het akkoord met Israël en dat met de Maghreb-landen op hetzelfde tijdstip zouden zijn ondertekend. Het was hem volkomen duidelijk, dat de EG aan Israël dezelfde voordelen biedt als aan de Maghreb-staten. „Wij staan daar achter. Hoe meer gemeenschappelijke banden Israël en de Arabische landen met de Gemeenschap krijgen, des te gunstiger invloed zal daarvan uitgaan op het klimaat in het Middellandse-Zeebekken", zei hij.

Handelsverkeer Israël-EG

De Gemeenschap was in 1972 de voornaamste leverancier van Israël met 54% van de totale invoer van dit land en zijn voornaamste klant met 39% van de Israëlische export.
Het volume van de invoer van de Gemeenschap uit Israël beliep, op basis van het jaar 1972, 415 mln r.e. en was als volgt verdeeld:
industriesector: 213 mln r.e., oftewel 51% van de totale invoer uit Israël,
landbouwsector: 202 mln r.e. 49% van de totale invoer uit Israël.
De voornaamste exporten van Israël naar de Gemeenschap zijn in afnemende volgorde: diamant (113 mln r.e., 27%*), verse sinaasappelen, mandarijnen en citroenen (73 mln r.e., 17,5%), verse pompelmoezen (41 mln r.e., 9,8%), vruchtensappen (36 mln r.e., 8,6%), textiel (35,8 mln r.e., ca. 8,6%), ruwe aardolie (31 mln r.e., 7,4%) en meststoffen (11,6 mln r.e., 2,7%).
Het volume van de invoer van Israël uit de Gemeenschap beliep in 1972 1.903 mln dollar. Deze invoer bestond praktisch geheel uit industrieprodukten.

Arabische reactie

Naar aanleiding van de ondertekening van het akkoord gaven de ambassades van de Arabische landen in Brussel een verklaring uit.

In die verklaring zeggen de Arabische landen dat het akkoord tussen de Gemeenschap en Israël „niet alleen een blijk van een partijdige houding vormt, maar ook een daad met verstrekkende politieke gevolgen" is. De ondertekening van het akkoord betekent een morele, een politieke, een materiële en een economische steun aan een agressief land „dat grondgebied bezet van landen waarmee de EG bevriend is".
In de verklaring vragen de ambassadeurs van de Arabische landen zich af of wat de EG nu gedaan heeft niet in strijd is met haar eigen beginselen. „Op een moment dat de Arabische landen hun goede wil tonen door de Euro-Arabische dialoog opnieuw op gang te brengen en terwijl iedereen toegeeft dat de pogingen om tot vrede te komen de grond in werden geboord door de onverzoenlijke houding van Israël, neemt Europa zulke risico's, aldus de mededeling van de ambassadeurs van de Arabische landen in Israël.

De verklaring zegt verder dat „door dit verdrag te ondertekenen, Europa Israël aanmoedigt in de blinde halsstarrigheid van dat land. Dat gebeurt met alle gevolgen die eruit kunnen voortvloeien voor de vrede en de internationale veiligheid", aldus de verklaring.

De ambassadeurs stellen in hun verklaring de vraag of de EG wel een juridisch voorbehoud geformuleerd heeft over het territorium waarop het onlangs getekende verdrag betrekking heeft. Zijn er wel de nodige schikkingen getroffen opdat bodemschatten uit de door Israël „bezette en uitgeplunderde Arabische gebieden niet op de gemeenschappelijke markt gebracht kunnen worden?" aldus de verklaring. (Europa van Morgen)

*) Dit percentage alsook de volgende percentages geven de verhouding weer tussen de betreffende produkten en de totale uitvoer van Israël naar de Gemeenschap.

COMPROMIS MAAKT ONDERHANDELINGEN MET MAGHREB-LANDEN MOGELIJK

De ministers van landbouw van de negen EG-landen hebben op 24 juni 1975 een compromis bereikt waardoor de weg werd vrijgemaakt voor verdere onderhandelingen van de EG met de Maghreb-landen over een vrijhandelsverdrag.

Geruime tijd zijn die onderhandelingen geblokkeerd geweest omdat vooral Italië bevreesd was dat zijn landbouw een te grote concurrentie zou ondervinden van zuidvruchten, groenten en fruit en wijn uit Noord-Afrika. Italië weigerde zijn fiat te geven aan een onderhandelingsmandaat.

Er werd tenslotte een vergelijk bereikt op een compromis-voorstel van de Europese Commissie. Dit compromis behelst een aantal technische regelingen die vooral de „gevoelige" landbouwprodukten in Italië en het zuiden van Frankrijk een bepaalde mate van bescherming geven tegen de Noordafrikaanse produkten die, vanwege het uitzonderlijk goede klimaat in de Maghreb-landen, zeer goedkoop geteeld kunnen worden.
De Europese Commissie is de Italianen enigszins tegemoet gekomen door bijv. destillatieregelingen en met behulp van een referentieprijssysteem zal een te sterke penetratie van Maghreb-wijn in de EG worden belemmerd. Ook zal er voor conserven een zogeheten certificatensysteem in het leven geroepen worden. *(Europa van Morgen)*

EURO-ARABISCHE DIALOOG

Op 10 juni 1975 begonnen in Caïro besprekingen tussen de EG en de Arabische landen (m.u.v. Libië) over het aangaan van nauwere politieke en economische banden.

De Europese delegatie stond onder leiding van de Ierse staatssecretaris voor buitenlandse zaken Eamonn Gallagher en het hoofd van de Arabische delegatie was de Jordaanse diplomaat Najim Eddin Dajani. Deze had in zijn openingsverklaring kritiek op het feit dat de EG door een handelovereenkomst met Israël te tekenen (zie hierboven) een middel had prijsgegeven om druk op dat land uit te oefenen en het te bewegen tot opheffing van zijn bezetting van Arabisch grondgebied. Hij verklaarde verder dat hij hoopte dat er regelmatig ontmoetingen zouden worden belegd tussen de EG en de Arabische wereld.

Volgens Dajani zou samenwerking tussen de Arabieren en de EG-landen wederzijdse welvaart brengen en het vestigen van vrede in het Midden-Oosten bevorderen. Dajani zei tenslotte dat de Arabische wereld zou aansturen op opheffing van handelsbelemmeringen, het verschaffen van voldoende waarborgen en faciliteiten voor Arabische investeringen in EG-landen en op gemeenschappelijke financiering van ontwikkelingsprojecten in Arabische landen met gebruikmaking van Europese technologie.

Gallagher zei nog dat de potentiële ruimte voor Europees-Arabische samenwerking reusachtig groot was in verscheidene economische sectoren, waaronder industrie, landbouw, financiën en de bouw.

Van 22 tot 24 juli 1975 vonden er in Rome wederom besprekingen plaats tussen delegaties van de EG en de 21 leden van de Arabische Liga. Na afloop werd verklaard dat er vooruitgang was geboekt op weg naar een brede en duurzame samenwerking tussen Europese en Arabische landen.

De derde gespreksronde tussen de Arabische wereld en de EG-landen vond plaats van 22 tot 27 nov. 1975 in Aboe Dhabi (de Unie van Arabische Emiraten).

Er werd o.a. besloten dat bij toekomstige besprekingen ook politieke problemen, zoals het Midden-Oosten-conflict ter sprake zullen komen.

Tevens werd overeenstemming bereikt over de oprichting van permanente, gemengde werkgroepen die Arabische projecten voor de opbouw van de petrochemische en de staal- en ijzerindustrie gaan onderzoeken, alsmede de mogelijkheden voor het stichten van aluminium- en kunstmestfabrieken.

Over de financiële samenwerking, de uitvoer van technologische kennis van de Gemeenschap naar Arabië, de sociale verzorging van Arabische gastarbeiders in de Gemeenschap en de mate waarin de EG-markt open staat voor de Arabische landen, bleven verschillen van opvatting bestaan.

Zo verwierp de Arabische Liga een aanbod van de EG ter bevordering van de Arabische export.

In plaats van het Europese aanbod heeft de Arabische Liga een soortgelijk permanent handelsakkoord geëist als de Conventie van Lomé, die de economische samenwerking regelt tussen de Negen enerzijds en anderzijds 46 landen uit Afrika, het Caraïbische gebied en het gebied van de Stille Oceaan, zo hebben conferentiekringen meegedeeld.

De Arabische Liga verwierp een aanbod van de Negen over faciliteiten binnen het EG-stelsel van algemene preferenties voor ontwikkelingslanden.

De conferentiekringen zeiden dat de EG de eis van de Arabische Liga verwierp omdat zij anders soortgelijke concessies zou moeten verlenen als aan landen die al onder verschillende afspraken met de Gemeenschap verbonden zijn, zoals Israël, enkele van Engelands vroegere gemenebest-handelspartners en vele landen van de Derde Wereld.

(Europa van Morgen, NRC/H'blad)

LANDBOUWDOCUMENT GOEDGEKEURD

De ministers van landbouw van de EG-landen hebben op een vergadering op 11 nov. 1975 in Brussel hun goedkeuring gehecht aan het begin 1975 door de Europese Commissie uitgebrachte document dat een overzicht geeft van de stand van zaken van het gemeenschappelijke landbouwbeleid.

Het document is vervolgens op de Europese top van 1 en 2 december in Rome besproken (pag. 13/2 e.v.).

In okt. 1975 wijdden de ministers een eerste bespreking aan de landbouwbalans.

Een speciaal comité van hoge ambtenaren had toen in eerste instantie een vragenlijst opgesteld, waarvan de bedoeling was dat ze, met goedvinden van de landbouwministers doorgespeeld zou worden naar de Europese topconferentie.

De ministers kwamen toen al snel tot de ontdekking dat het beter was de staats- en regeringschefs een document met stellingen voor te leggen. Zoals door deskundigen duidelijk van te voren was verwacht wordt in dit document het gemeenschappelijke landbouwbeleid positief beoordeeld.

De kritiek (voornamelijk afkomstig van de Duitse bondskanselier Schmidt) dat het landbouwbeleid teveel geld opslorpt, werd van de hand gewezen. Het landbouwbeleid neemt weliswaar het grootste deel van het Europese budget in beslag, aldus het document, maar dat is niet meer dan normaal. Het landbouwbeleid is nu eenmaal het verst ontwikkeld en het is tot dusverre het enige beleid waarvoor de negen EG-lidstaten een groot deel van hun financiële verantwoordelijkheid aan de Gemeenschap hebben overgedragen.

Die stellingname wil overigens niet zeggen dat de landbouwministers geen enkele aandacht willen besteden aan kritiek. Ze zeggen ook duidelijk in het zojuist gereed gekomen document dat ze er zich van bewust zijn dat het gemeenschappelijk landbouwbeleid zo doeltreffend en zo goedkoop mogelijk dient te worden uitgevoerd.

Het document dat de uiteindelijke goedkeuring van de ministers verkreeg, constateert dat dankzij het Europese landbouwbeleid het inkomen van de Europese boeren is gestegen en dat het dichter bij de inkomens van andere sectoren is komen te liggen.

De produktiviteit van de landbouw is toegenomen. Ondanks verstoringen op de wereldmarkt werd er door het landbouwbeleid in de EG een betrekkelijke prijsstabiliteit bereikt en bovendien werd bereikt dat de voedselvoorziening van de EG gewaarborgd werd. De handel in landbouwprodukten is duidelijk gestegen zonder dat de handel met derde landen daardoor ongunstig werd beinvloed.

Als er zich al moeilijkheden in de landbouw voordoen dan zijn die, aldus het document, grotendeels te wijten aan het stagneren van de economische, monetaire en sociale integratie in de Gemeenschap.

De landbouwministers bevestigen de noodzaak van een beleid dat naar buiten open is, maar ze zeggen tevens dat zo'n beleid niet gevoerd mag worden ten koste van de eigen producenten. Het beginsel van de communautaire preferentie, één van de grondslagen van het landbouwbeleid, wordt dus duidelijk bevestigd.

Dat de monetaire chaos in Europa de landbouwministers dwars zit wordt ook duidelijk uit dit document. Het legde er de nadruk op dat het weliswaar tot nu toe gelukt is om de monetaire strubbelingen van lidstaten op te vangen en gemeenschappelijke prijzen te handhaven, maar dat de huidige situatie toch niet te lang kan duren. Er moet gezocht worden naar „pragmatische oplossingen" om deze problemen uit de weg te ruimen.

De ministers hebben ook duidelijk vastgelegd dat „buitenlandse politieke besluiten" het Europese landbouwbeleid soms in moeilijkheden brengen. Dat komt vooral door invoerpreferenties die aan bepaalde derde landen worden toegestaan. De ministers voorzien dat die moeilijkheden nog groter worden als de EG door-

gaat met het sluiten van overeenkomsten of wanneer nieuwe landen associatie-overeenkomsten met de EG aangaan of lid van de Gemeenschap worden.
De ministers hebben ook het intern beleid aan een beschouwing onderworpen. Daarover zeggen ze dat er naar een beter marktevenwicht gestreefd moet worden, zonder evenwel het inkomen van de Europese boer uit het oog te verliezen.

TRIPARTITE-CONFERENTIE IN BRUSSEL

Op 18 nov. 1975 werd voor het eerst in de geschiedenis van de EG in Brussel overleg gevoerd tussen vertegenwoordigers van werkgevers- en werknemersorganisaties, de ministers van sociale zaken en economische zaken uit de negen EG-landen en vertegenwoordigers van de Europese commissie over de huidige economische toestand in de Gemeenschap.

Aan de hand van de gegevens die tijdens dit overleg naar voren kwamen moet de Commissie in de toekomst voorstellen doen aan de Europese ministerraad. De Commissie moet ook bezien of voor in het bijzonder door de economische crisis getroffen sectoren van het Europese bedrijfsleven paritaire comité's kunnen worden opgericht.

Het is niet zeker of de werkgevers bereid zullen zijn aan dergelijke paritaire comité's hun medewerking te verlenen.

Concrete besluiten werden er niet genomen op het overleg maar het kwam tot een nuttige uitwisseling van meningen over de bestrijding van de crisis.

De Europese Commissie bracht bij monde van de commissaris Haferkamp haar standpunt naar voren.

Haferkamp wees erop dat de Gemeenschap de zwaarste economische crisis sinds de tweede wereldoorlog doormaakt, waaraan factoren zoals een overmatig beroep op het nationaal produkt, een veel te grote nationale en internationale liquiditeit, een hoog inflatiepercentage, het verval van de valutasystemen van Bretton Woods en, niet te vergeten, de sterk gestegen olieprijzen, ten grondslag liggen. Haferkamp bezwoor de conferentie dat nieuwe sociale conflicten en een nieuwe inflatie de dood kunnen betekenen van het nog amper op gang gekomen conjunctureel herstel. Hij vond ook dat de Gemeenschap moet streven naar een terugkeer van een constante groei. Ondernemingen moeten hun produktiviteit verbeteren, de vakbonden moeten zich bescheiden opstellen bij hun looneisen, staten moeten hun begrotingstekorten beperken en ze moeten een actieve werkgelegenheidspolitiek voeren, aldus de boodschap van Haferkamp.
De Europese commissaris zei voorts te geloven dat we aan het startpunt van een nieuwe wereldeconomie staan. In andere delen van de wereld komen er produkties op gang die tot dusverre in de westerse wereld plaatsvonden. Aan dit probleem refereerde ook de Nederlandse minister Lubbers toen hij de conferentie op het hart bond bij alle moeilijkheden de derde wereld niet te vergeten. Dat kan ethisch en economisch niet. Daar wonen de toekomstige consumenten, aldus Lubbers.
Haferkamp wees er de conferentie ook op dat vóór alles internationale samenwerking (in GATT en IMF) nodig is en dat protectionisme uit den boze is.

De „tripartite" conferentie, aldus Europese insiders, is ondanks alles een duidelijk startpunt geworden van een voort te zetten dialoog, ondanks het feit dat de sociale partners vasthielden aan hun respectievelijke standpunten. Het Europees vakverbond wil duidelijk een stimulering van de economie door het verlenen van voorrang aan collectieve voorzieningen, stimulering van de consumptie etc. Het wil voorts een betere ontslagregeling (individueel als collectief) en het wil de structuur aanpakken door middel van werknemerscontrole op bijvoorbeeld investeringen en multinationale ondernemingen.

Werkgevers hebben in Brussel vastgehouden aan principes als geen marktbeïnvloeding, vrije prijzen, geen investeringsbeïnvloeding etc. Ze zouden bovendien het liefst zien dat de hoge sociale lasten waarvoor ondernemers zich geplaatst zien afnemen en ze verwachten veel van een „gelimiteerde periode" waarin de arbeidsinkomsten minder snel toenemen dan het nationaal inkomen. *(Europa van Morgen)*

BELGIË

KAMERDEBAT OVER RIJKSBEGROTING EN PROGRAMMAWET

De Kamer heeft in de vroege ochtenduren van 13 dec. 1975 met 101 tegen 68 stemmen en 10 onthoudingen de rijksmiddelenbegroting voor 1976 goedgekeurd. Het daarmee gepaard gaande ontwerp van programma-wet werd goedgekeurd met 103 tegen 67 stemmen en 10 onthoudingen.

Het debat begon op 3 dec. en bracht ongeveer tweehonderd kamerleden op het spreekgestoelte. Heftige incidenten, zoals die kort voordien het debat over de samenvoeging der gemeenten gestoord hadden, bleven dit keer uit.

Het ontwerp van programmawet, dat centraal stond in de bespreking, bevatte een aantal budgettaire voorstellen met het oog op een verbetering van de begrotingstoestand en een zuiniger en doelmatiger aanwending van de rijksgelden. De voorstellen hadden resp. betrekking op een aanpassing van het belastingstelsel de provinciale en de gemeentelijke financiën, de financiering en de controle van de universitaire instellingen, het sociale beleid, de volksgezondheid en de gezinspolitiek.

Bij de aanvang van het debat vroeg de oppositie het ontwerp van programmawet van de agenda af te voeren. Zij verwees naar de kabinetsraad van 28 nov. 1975 die, op verzoek van het christelijke vakverbond, nog wijzigingen had aangebracht aan het ontwerp, en o.m. inzake de (door de regering voorgestelde) loonmatiging aanvaard had het loonbeleid verder over te laten aan de sociale partners. De regeringsfracties weigerden op het verzoek in te gaan, dat afgewezen werd met 84 tegen 68 stemmen bij 5 onthoudingen.

Tijdens het debat verklaarde minister De Clercq (financiën) dat de regering besloten had voor 1976 aan „deficit spending" te doen, ten einde een politiek van economische expansie, overheids-investeringen en tewerkstelling te kunnen financieren, met behoud van de sociale voorzieningen en zonder verhoging van de directe belastingen. De minister drong wel aan op een fundamentele herziening van het uitgavenbeleid van het Rijk en zei dat de „wilde" aangroei van de overheidsbestedingen niet straffeloos kan voortduren.

De socialistische partijvoorzitter W. Claes betoonde dat de regering de verwachte ontvangsten overschat en de uitgaven onderschat, en dat het begrotingstekort voor 1976 geen 17 mrd fr zal bedragen, zoals het kabinet beweert, maar ten minste 45 mrd.

De voorzitter van de Volksunie, H. Schiltz, had het over „fictieve" begrotingscijfers, noemde de prijzenstop een mislukking en voorspelde voor 1976 een nulgroei van het bruto nationaal produkt.

De PVV-fractievoorzitter, A. Kempinaire, waarschuwde voor een belasting- en loonbeleid, dat de kaders, de vrije beroepen en de werkgevers ontmoedigt; hij vroeg een vereenvoudiging en sanering van de sociale zekerheid.

Ook PVV-voorzitter Fr. Grootjans kantte zich tegen een verdere verzwaring van de belastingdruk. Hij kwam voorts op voor een doorlichting van de openbare besturen, met het oog op een grotere doelmatig-

heid, en zei een wetsvoorstel te hebben ingediend tot oprichting van een nationale commissie voor de studie van die problematiek.

Staatssecretaris Geens (begroting) beantwoordde de kritiek van de oppositie en stelde voorop, dat de begrotingsramingen eerlijk en verantwoord mochten worden genoemd.

Financiering der universiteiten

Heel wat aandacht ging naar het hoofdstuk van de programmawet betreffende de universiteiten, dat ook buiten het parlement felle betwisting uitlokte. De regeringsvoorstellen tot aanpassing van de wet van 27 juli 1971 op de financiering van de universiteiten, gaan ervan uit, dat de vier jaar oude wet werd voorbijgestreefd door de feiten en ook werd misbruikt, en dat een sanering van de subsidiëring (o.m. door het beperken van het aantal buitenlandse studenten, het afremmen van de groei van het wetenschappelijk personeel, een betere taakverdeling onder de academische instellingen) onontbeerlijk is geworden. Dat standpunt werd aangevochten door een vrij solidair blok, gevormd door de rectoren, de hoogleraren, het wetenschappelijk en administratief personeel van de universiteiten, en de studenten. Dat blok voerde aan, dat de voorgestelde financiering de wetenschappelijke activiteiten zou schaden en zou leiden tot afdankingen van assistenten en andere personeelsleden. Het kwam in de maand november tot protestacties op de campussen en tot stakingen in de auditoria. Tot in de onmiddellijke nabijheid van het parlementsgebouw kwamen studenten manifesteren. De regering weigerde haar voorstellen in te trekken, maar aanvaardde wel het gesprek met de onderscheiden geledingen van het academische milieu, wat op 9 dec. leidde tot volgende mededeling van premier Tindemans in het kamerdebat:

„In de huidige conjunctuur moeten zekere bepalingen van de wetgeving op de financiering van de universiteiten, die tot moeilijkheden hebben geleid, worden gewijzigd.

Om die reden verzoekt de Regering het Parlement, naast de andere luiken, ook het luik van de programmawet goed te keuren, dat deze wijzigingen doorvoert. Het Hoger Onderwijs en het Wetenschappelijk Onderzoek worden anderzijds geconfronteerd met problemen van structurele aanpassing, rekening houdend ondermeer met de noden van de maatschappij, de demografische evolutie, de ontwikkeling van de wetenschappen en de techniek, het belang en de kwaliteit van de aan te wenden menselijke middelen, de stijgende kostprijs van de wetenschappelijke prestaties.

Deze problemen gaan de toekomst van onze maatschappij aan. Zij moeten op een grondige, globale en geïntegreerde manier aangepakt worden. Zij zullen slechts een waardevolle oplossing vinden in een vruchtbare dialoog tussen de Regering en de rectoren. Deze dialoog zal beginnen in januari. Het is de bedoeling binnen twee jaar met de nieuwe wet klaar te komen.

In verband met de statutaire problemen die het universitair personeel aanbelangen, en meer bepaald het wetenschappelijk en het administratief, technisch en arbeidspersoneel, is de Regering met de syndicale organisaties tot volgend akkoord gekomen:

1. Het behoud van het niveau van tewerkstelling van het academisch en wetenschappelijk personeel.
2. Wat betreft het administratief, technisch en werkliedenpersoneel zal daar, waar een aantal betrekkingen in overtal zijn, geen personeelslid dat werd aangeworven voor onbepaalde duur, afgedankt worden in afwachting van de fundamentele herziening van ons universitair systeem die binnen de twee jaar moet plaatshebben. Om dienstredenen, die behoorlijk verantwoord zijn, kunnen vervangingen worden doorgevoerd.

De Regering neemt de verbintenis op zich in januari onderhandelingen aan te vatten over:

1. Het statuut van het geheel van het onderzoek en wetenschappelijk personeel van de universiteiten.
2. Het statuut van het administratief, technisch en werkliedenpersoneel, zowel in de universitaire instellingen van het Rijk als in de gesubsidieerde universitaire instellingen.
3. Het regime van de pensioenen van het personeel van de gesubsidieerde instellingen.

De Regering verbindt zich ertoe de syndicale confederaties te betrekken bij de werkzaamheden ter voorbereiding van de hervorming van het hoger onderwijs.

De Regering heeft bovendien de Ministers van Nationale Opvoeding ermede belast een wetsontwerp in te dienen, houdende toekenning, zoals voorzien in de Regeringsverklaring, van de rechtspersoonlijkheid aan de Rijksuniversiteiten en Rijksuniversitaire instellingen."

Na de verklaring van Tindemans vroeg de oppositie het hoofdstuk i.z. de universiteiten uit de programmawet te lichten en voor nader onderzoek naar de commissie te verzenden, maar de meerderheid ging niet op dat verzoek in. Het kamerdebat verliep verder zonder inbreng van nieuwe elementen. De oppositie handhaafde haar bezwaren, ook inzake de sociale hoofdstukken, en de meerderheid stond achter de regering. Geen enkel amendement van de oppositie werd aanvaard.

ACV-CONGRES

Enkele uren na de goedkeuring van het ontwerp van programmawet door de Kamer, heeft het congres van het Algemeen Christelijk Vakverbond, op 13 dec. 1975 in De Haan, eenparig de in het ontwerp vervatte regeringsvoorstellen i.z. de ziekteverzekering en de welvaartvastheid afgekeurd.

ACV-voorzitter Houthuys zei diep ontgoocheld te zijn „omdat men geen rekening heeft gehouden met onze bezwaren." Hij kondigde aan, dat het vakverbond zich niet neerlegde bij de programmawet en overleg zou plegen met het socialistische vakverbond.

Het congres dat drie dagen duurde, handelde over de spreiding van de inkomens en keurde 126 resoluties goed. Daarin bevestigde het ACV o.m. dat het loonbeleid een zaak van de werknemers blijft, zolang de economische en politieke machtsverhoudingen ongewijzigd blijven, er geen controle bestaat op de bestending van de ondernemingswinsten en niet meer duidelijkheid in de andere inkomens.

Het congres sprak zich verder o.m. uit voor:

— een maximum spanning van 1 tot 5 tussen de laagste en de hoogste individuele inkomens;

— een juister inzicht in inkomens en vermogens door middel van: de uniforme jaarrekening in de ondernemingen; de afschaffing van het bankgeheim en de anonimiteit van de waardepapieren; het opmaken van een vermogenskadaster en de verplichte aangifte van de geïnde huurprijzen; het verbod van sluikproduktie en sluikkarbeid; de verplichte belastingstrook voor zelfstandigen en vrije beroepen; de registratiekassa voor handelaars; meer informatie over de extra-loonvoordelen; een strengere bestraffing van de belastingontduiking;

— een minimum sociaal inkomen op 1 jan. 1976 van 180.000 fr voor echtparen en samenwonenden, 135.000 fr voor alleenwonenden, 108.000 fr voor alleenstaanden en een bijslag van 40.000 fr per kind ten laste;

— een verbetering van het herverdelingseffect van de belastingen; meer progressiviteit in de indirecte belastingen;

— overheidsbestedingen die vooral de lagere inkomens ten goede komen en de kwaliteit van het leven verbeteren;

— uitschakeling van de sectoriële en regionale loonverschillen, d.m.v. eenvormige indexering, uniforme interprofessionele voordelen, interprofessioneel solidariteitsfonds, afschaffing van premie- en rendementsstelsel, gelijkschakeling naar boven van de werknemersstatuten, decentralisatie en deconcentratie

van de openbare besturen, uitschakeling van loonverschillen naar geslacht en leeftijd; de indexaanpassing mag in procenten blijven geschieden, als de loonwaaier niet te breed is, maar beter is een aanpassing met gelijke bedragen voor iedereen.

PROTEST TEGEN PROGRAMMAWET

Op initiatief van de vakverbonden werd op 23 dec. 1975 van 11 tot 12 uur het werk stilgelegd in de overheidsdiensten, het openbaar vervoer en een aantal privé-ondernemingen. Het gemeenschappelijk vakbondsfront gaf aldus uiting aan zijn ongenoegen over de programmawet. Bij de staking waren in beginsel 3 mln werknemers betrokken, maar de stakingsbevelen werden niet overal opgevolgd.
In de openbare besturen was de staking duidelijk merkbaar en in de Brusselse agglomeratie lag het tramverkeer stil. Ook de treinen reden niet. In de meeste particuliere bedrijven werd echter normaal gewerkt.

FUSIE-ONTWERP IN SENAAT

De senaat heeft op 23 dec. 1975 met 100 tegen 15 stemmen het wetsontwerp op de samenvoeging van gemeenten en de afschaffing van de randfederaties goedgekeurd. Het debat dat op 16 dec. begon, was in grote mate een herhaling van de bespreking in de Kamer (pag. 780/1-'75). Meer dan gewone aandacht ging naar de kritiek van R. Hulpiau (CVP) op de afschaffing van de randfederaties.

Tegen het einde van het debat verliet de socialistische fractie de vergadering, uit protest tegen de „ongezonde werkmethode". Zij weigerde ook deel te nemen aan de stemming.

(Vor. ber. pag. 779 e.v.-1975)

NEDERLAND

NOTA HOGER ONDERWIJS IN DE TOEKOMST

Op 17 dec. 1975 is bij de Tweede Kamer ingediend een nota „Hoger onderwijs in de toekomst: een mogelijke ontwikkeling op lange termijn en aanzetten in de komende jaren". De nota was ondertekend door minister J. A. van Kemenade (onderwijs en wetenschappen), staatssecretaris G. Klein (onderwijs en wetenschappen) en minister A. P. J. M. M. van der Stee (landbouw en visserij).

Enkele hoofdlijnen uit de nota zijn de volgende:

De scherpe tweedeling tussen wetenschappelijk onderwijs en hoger beroepsonderwijs zal moeten verdwijnen. Dit houdt in, dat er op lange termijn één stelsel van hoger onderwijs zal moeten ontstaan. Daarin zal geen institutioneel onderscheid meer zijn tussen instellingen van wetenschappelijk en beroepsgericht onderwijs. Het nieuwe hoger onderwijs krijgt een zo groot mogelijke verscheidenheid aan bestaande of nieuw te ontwikkelen programma's. Binnen die programma's zal zowel voor studenten als voor docenten een zo groot mogelijke flexibiliteit worden nagestreefd. Het huidige institutionele onderscheid zal dan plaats kunnen maken voor onderscheid in programma's.
Wetenschappelijk onderzoek zal slechts verbonden zijn aan die programma's, die opleiden voor beroepen, waarvoor een wetenschappelijke vorming vereist is. In de beginfase van het hoger onderwijs zullen overstapmogelijkheden worden ingebouwd.
Er zullen hogescholen nieuwe stijl komen. Deze scholen zullen bestaan uit combinaties van scholen voor hoger beroepsonderwijs. Zij zullen minimaal 1000 à 1500 studenten moeten opvangen. De huidige hogescholen zullen in de toekomst universiteiten worden genoemd.
Naast de voorbereiding op de uitoefening van een zo breed mogelijke scala van beroepen en maatschappelijke functies zal er in de toekomst ook ruimte zijn voor algemene opleidingen op hoger niveau. Deze zullen in aug. 1978 van start gaan als dagopleidingen. Daarnaast zullen er nieuwe part-time opleidingen hoger onderwijs worden ontwikkeld. Deze opleidingen krijgen een cursusduur van drie jaar.
Deze ontwikkeling zal in drie fasen verlopen:

- Op lange termijn is het einddoel één stelsel van hoger onderwijs voor velen.

- Op de middellange termijn ontwikkelen de scholen van h.b.o. zich door een proces van bundeling tot grotere instellingen van hoger onderwijs: hogescholen nieuwe stijl. Tot de universiteiten zullen ook de bestaande hogescholen worden gerekend. In de hogescholen nieuwe stijl zullen alle vormen van hoger beroepsonderwijs worden samengebracht; ook is het mogelijk hier programma's te laten verzorgen, die thans uitsluitend in de universiteiten voorkomen.

- Op korte termijn zal worden toegewerkt naar de beoogde ontwikkeling, vooral door uitbreiding en versterking van het hoger beroepsonderwijs. Daartoe kunnen de instellingen van h.b.o. in scholengemeenschappen samengaan als voorbereiding op de vorming van hogescholen nieuwe stijl.

Verdere uitbreiding van het wetenschappelijk onderwijs, waar de toeloop al onevenredig groot is, achten de bewindslieden onverantwoord. „De grens van de spankracht van de meeste der bestaande universiteiten is bereikt en aan het stichten van nieuwe universiteiten kan voorlopig niet worden gedacht".
In een financiële bijlage hebben de bewindslieden berekend, dat, uitgaande van de veronderstelling, dat in 1995 40% van de 18-24 jarigen gaat deelnemen aan het hoger onderwijs (in 1965 was dat 11,4% en in 1975 17,1%), de totale uitgaven voor het hoger onderwijs in relatie tot het bruto nationaal produkt zouden stijgen van 2,01% in 1975 tot 3,03% in 1995 bij ongewijzigd beleid. Bovendien verwachten zij hierdoor ernstige spanningen op de arbeidsmarkt.
„Rekening houdend met de in totaal voor het hoger onderwijs beschikbare middelen, de vraag van studenten, de verwachte vraag van de arbeidsmarkt en de gemiddelde kosten per student zal de overheid de middelen moeten verdelen. Daarbij is het beleid er in de eerste plaats op gericht, dat er een zo gevarieerd onderwijsaanbod mogelijk wordt gemaakt, dat voldaan kan worden aan de uiteenlopende vraag van een groot aantal studenten".
De bewindslieden kiezen in deze nota voor de versterking van het hoger beroepsonderwijs. Dit vraagt om extra financiën, die gevonden zullen moeten worden in de sfeer van het wetenschappelijk onderwijs. „Het wetenschappelijk onderwijs zal — uiteraard binnen de grenzen, die daarvoor in onderling overleg worden gesteld — een zekere vermindering van de toe te kennen financiële middelen moeten aanvaarden om een meer evenwichtige structuur van het hoger onderwijs mogelijk te maken".
Om aan de gestelde eisen te kunnen voldoen wordt een nieuwe structuur voorgesteld, waarbij niet meer de aard van de instellingen bepalend zal zijn voor de aard van het onderwijs, maar de afzonderlijke onderwijsprogramma's. Die programma's worden naar de aard van de eindtermen, het voor de studenten beoogde doel, onderscheiden in vier typen:

1. Voorbereiding voor het beroep van wetenschappelijke onderzoekers.

2. Voorbereiding voor andere beroepen, waarvoor een wetenschappelijke vorming is vereist.

3. Voorbereiding voor specifieke, meer op toepassing van wetenschappelijke kennis gerichte beroepen.

4. Programma's, die in beginsel een algemene toepasbaarheid hebben.

De typen 1. en 2. blijven voorlopig behoren tot de taken van de universiteiten, onder welke naam ook de hogescholen van Delft, Eindhoven, Twente, Wageningen en Tilburg zullen gaan functioneren. De typen 3. en 4. zullen in eerste instantie het werkterrein zijn van de hogescholen nieuwe stijl, met daarin de huidige beroepsopleidingen (3.) en het nieuw in te voeren algemeen hoger onderwijs (4.). In de toekomst zullen de programma's van type 2. in beginsel ook door de hogescholen nieuwe stijl kunnen worden verzorgd. Naar de uitgangspunten geven de bewindslieden de voorkeur aan een indeling van onderwijsprogramma's naar een aantal maatschappelijke sectoren, waarop de programma's vnl. gericht zijn. Als zodanig noemen zij de zeven sectoren, die overeenkomen met die, welke in de Contourennota (pag. 468/2 e.v.-1975) worden genoemd voor de programma-indeling voor de bovenschool, te weten:

— techniek en toegepaste natuurwetenschappen
— economie en bestuur
— maatschappelijke dienstverlening
— gezondheidszorg
— landbouw
— onderwijs
— kunsten

De structurering van het w.o. ongewijlatend, stellen de bewindslieden voor in de hogescholen nieuwe stijl de programma's op basis van genoemde sectoren samen te voegen tot Academies en de programma's afzonderlijk of in combinatie van twee of meer verwante programma's als Afdelingen aan te merken. (Ministerie van onderwijs en wetenschappen)

VERRE OOSTEN

AUSTRALIË

OPTREDEN OVERGANGSKABINET-FRASER. REACTIES ONTSLAG WHITLAM. NIEUWE REGERING-FRASER

De op 11 nov. 1975 als premier beedigde Malcolm Fraser maakte de volgende dag de samenstelling van zijn overgangskabinet bekend, dat de volgende 15 leden telde:

Premier - Malcolm Fraser*; vice-premier, overzeese handel, en mineralen en energie - Douglas Anthony*; financiën - Phillip Lynch*; landbouw en noordelijk Australië - Ian Sinclair*; speciale staatsminister, minister voor de hoofdstad, media en toerisme, en recreatie - senator Reginald Withers; procureur-generaal, politie en douanezaken - senator Ivor Greenwood*; fabrieksnijverheid, wetenschap en consumentenzaken - senator Robert Cotton*; transport en PTT — Peter Nixon*; buitenlandse zaken en milieuzaken - Andrew Peacock*; sociale zaken, gezondheid en repatriëring en compensatie - Donald Chipp*; defensie - James Killen; inboorlingenzaken en bestuursdiensten - senator Thomas Drake-Brockman*; huisvesting en bouwnijverheid, stads- en plattelandsontwikkeling - senator John Carrick; arbeid en immigratie - Anthony Street; onderwijs - senator Margaret Guilfoyle.

* Deze ministers maakten deel uit van de vorige regering van Liberalen en Country Party, het kabinet-McMahon (pag. 224/1-1971 en 763/1/2-1971).
Van de 15 leden van het overgangskabinet behoorden vier tot de Country Party: Anthony, Sinclair, Nixon en Drake-Brockman.

Reacties op ontslag Whitlam door gouverneur-generaal

Het ingrijpen van gouverneur-generaal Sir John Kerr (pag. 7/3) leidde tot felle juridische discussies over de legitimiteit van zijn handelwijze, over de uitoefening van zijn buitengewone bevoegdheden („reserved powers"). Deze zijn gebaseerd op de grondwet van 1900, die o.a. bepaalt: de gouverneur-generaal zal „zulke bevoegdheden en functies van de koningin uitoefenen als het Hare Majesteit behaagt hem te verlenen". Van deze bevoegdheid was geen gebruik gemaakt sinds de grondwet werd gepubliceerd, aldus *The Economist* (15-11-'74), die een herhaling onwaarschijnlijk achtte en voorts opmerkte:
„Dit is het risico, dat opgesloten ligt in het toepassen van de overgebleven bevoegdheden van de soeverein (of, in dit geval, de vertegenwoordigers van de soeverein) in een constitutionele monarchie. Deze bevoegdheden zijn niet gebaseerd op enig kiezersmandaat en de meeste

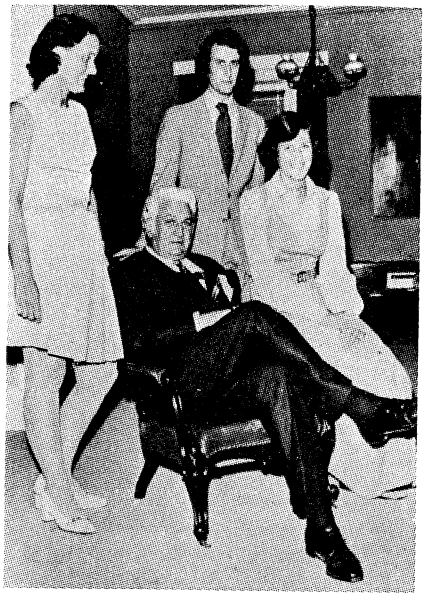

Gouverneur-generaal Kerr met zijn gezin.

mensen zijn er zich slechts vaag van bewust dat die nog bestaan. Als zij bij een crisis worden ingeroepen, moet men wel vragen of zij verenigbaar zijn met een moderne democratie en moet men het instituut van de monerchie zelf wel ter discussie stellen. Er zullen in Australië na dinsdag (11 november 1975) meer republikeinen zijn dan er tevoren waren. Daarom, al bestaat er weinig twijfel over de constitutionele juistheid van Sir John's optreden bij het uit zijn ambt zetten van Whitlam, blijven er wel veel twijfels over t.a.v. de vraag of de crisis in Canberra ernstig genoeg was om het bloot stellen van zijn eigen ambt aan een hevige controverse en een eventuele afschaffing te rechtvaardigen. (...)

De oppositionele meerderheid in de Australische Senaat handelde binnen haar constitutionele rechten, toen zij weigerde Whitlam's begroting op 15 okt. goed te keuren. Het feit, dat haar bedoeling duidelijk was om een nieuwe verkiezing af te dwingen, en niet om tegen de begroting zelf bezwaar te maken, heeft sommigen van Whitlam's aanhangers ertoe gebracht te beweren, dat de oppositie ongepast handelde. Maar er staat niets in de Australische grondwet, dat stelt dat de macht van de portemonnaie slechts kan worden gebruikt tegen de vorm van de portemonnaie; die wordt gewoonlijk ruimer geïnterpreteerd, als een middel om een regering tegen te houden, die zijn steun in het land heeft verloren.

Een deugdelijker bezwaar is, dat, als het precedent een vervolg krijgt, Australië onregeerbaar kon blijken. Weinige recente Australische regeringen zijn in staat geweest op een meerderheidssteun in beide Huizen te rekenen. Als de komende verkiezing (wat niet het geval was) een Liberale meerderheid in het Lagerhuis zou opleveren en een Labourmeerderheid in de Senaat, dan zou er voor Whitlam's mannen een sterke verleiding zijn om Fraser's voorbeeld te volgen. (...)
Zelfs als Fraser wint (wat het geval was) is de toekomstige rol van de gouverneur-generaal onzeker. Terecht of ten onrechte zal de vertegenwoordiger van de koningin in Canberra niet meer worden gezien, zoals de opstellers van de grondwet beoogden, als een a-politieke figuur die zich afzijdig houdt van de rivaliteit tussen partijen. Zolang zijn reserve-bevoegdheden blijven bestaan, moet de regering van de dag nu wel verzekeren dat hij een veilige partijman is", aldus *The Economist.*

Overigens stelde de *NZZ* (15-11), dat Sir John Kerr nauwelijks kon worden verweten, dat hij uit partijmotieven zou hebben gehandeld. Zijn benoeming tot gouverneur-generaal in 1974 (pag. 702/1-'74) vond plaats op voorstel van Whitlam, en zijn politieke vrienden bevinden zich in de rechtervleugel van de Labourpartij, waarvan hij voor zijn toetreden tot de rechterlijke macht lid was. De *NZZ* merkte voorts op: „Wat tot het conflict heeft geleid, was een verandering van parlementaire gebruiken. Het was vroeger in de eerste plaats niet gebruikelijk, dat de Senaat zich categorisch tegen de begroting kantte. En in de tweede plaats werden tot voor kort vacatures in de Senaat, die wegens een overlijden of uit andere gronden plotseling ontstonden, door de deelstaatparlementen middels mensen van dezelfde politieke kleur vervuld. Met dit gebruik is gebroken, toen kort geleden het door Conservatieven beheerste parlement van Nieuw Zuid-Wales twee Labourvacatures in de federale Senaat met eigen mensen vervulde.

De afgezette premier Whitlam noemde Sir John's optreden „ongrondwettig". Een deel van de bevolking reageerde op 11 nov. met het houden van protestdemonstraties in Sydney, Melbourne en andere steden, terwijl duizenden arbeiders in de bouwnijverheid en de scheepvaartsector het werk neerlegden. Bob Hawke, de leider van

Een protestdemonstratie in Canberra tegen het ontslag van de regering-Whitlam.

het verbond van vakverenigingen en voorzitter van Labour, riep de arbeiders echter op hun gevoel van verontwaardiging in te tomen en niet over te gaan tot geweld. Maar in Melbourne werd het hoofdkwartier van de Liberale partij door arbeiders en studenten met stenen bekogeld en kwam het tot gevechten tussen demonstranten en de politie, die vier arrestaties verrichtte.

Op 19-11 werden briefbomaanslagen gepleegd op de Conservatieve premier van Queensland, Johannes Bjelke-Petersen, en de Australische interimpremier Malcolm Fraser.

Bij de eerste aanslag raakten twee personen gewond. Op 27 nov. werd opnieuw een briefbom bestemd voor Fraser onderschept, nadat dit reeds op 21 nov. met een briefbom voor Sir John Kerr was gebeurd. Ook werd Fraser tijdens een politieke bijeenkomst in een buitenwijk van Melbourne op 9 dec. door betogers aangevallen.

Terwijl de opiniepeilingen reeds een verlies voor Labour aangaven, kreeg Whitlam op 1 dec. plotseling steun van de vroegere Liberale premier John Gorton, nadat deze reeds op 26 nov. voor de terugkeer van de ontslagen Labour-regering had gepleit.

Inmiddels was op 24 nov. bekend geworden, dat een beroep van de (Labour) voorzitter van het Huis van Afgevaardigden, Gordon Scholes, op koningin Elizabeth om Whitlam in zijn ambt als premier te herstellen (in een brief op 13 nov.), door haar van de hand was gewezen. Zij stelde dat de prerogatieve bevoegdheden van de Kroon vast in handen lagen van de gouverneur-generaal en dat alleen die bevoegd was een Australische premier aan te stellen.

(Zie voor het verloop van de campagne ook pag. 5/1).

Kabinet-Fraser

Op 18 dec. 1975 maakte Malcolm Fraser zijn uit 24 leden bestaand kabinet bekend, dat op 22 dec. werd beëdigd. Het was gelijkmatig verdeeld in een kernkabinet van 12 leden en 12 andere ministers. De portefeuilles zijn als volgt verdeeld:

Kernkabinet: Premier - Malcolm Fraser; vice-premier en minister van natuurlijke hulpbronnen en overzeese handel - Douglas Anthony*; schatkist - Philip Lynch; primaire industrie - Ian Sinclair*; bestuurdiensten - senator Reginald Withers; milieuzaken, huisvesting en communautaire ontwikkeling - senator Ivor Greenwood; industrie en handel - senator Robert Cotton; werkgelegenheid en industriële betrekkingen - Anthony Street; transport - Peter Nixon*; onderwijs en assistent premier voor federale kwesties - senator John Carrick; buitenlandse zaken - Andrew Peacock; defensie - Jim Killen.

Overige ministers: sociale zaken - senator Margaret Guilfoyle; procureur-generaal - Robert Ellicott; zakenwereld- en consumentenbelangen - John Howard; PTT - Victor Garland; gezondheid - Ralph Hunt*; immigratie en etnische zaken - Michael Mackellar; Northern Territory - Albert Adermann; inheemse bevolking - Robert Viner; hoofdstad - Eric Robinson*; bouwnijverheid - John McLeay; repatriëring - Kevin Newman; wetenschap - senator James Webster*. (* = leden Country Party)

Van de leden van het overgangskabinet keerden twee niet in de nieuwe regering terug: Donald Chipp en Thomas Drake-Brockman. Minister Garland maakte ook reeds deel uit van het laatste kabinet-McMahon.

Vergeleken met het kabinet-Whitlam telt het kabinet-Fraser drie ministers minder. Door een reorganisatie werden de ministeries van media, stads- en plattelandsontwikkeling, toerisme en recreatie, arbeid en immigratie en noordelijk Australië opgeheven, terwijl tevens de post van speciale staatsminister werd afgeschaft.

Biografische gegevens Fraser

John Malcolm Fraser werd op 21 mei 1930 te Melbourne geboren in een welgesteld gezin met Schotse voorouders die na de Jacobijnse rebellie uitweken naar Canada. Hij bezocht exclusieve scholen en rondde zijn studies af in Oxford in Engeland, waar hij diploma's haalde in wijsbegeerte en politieke en economische wetenschappen.

Toen hij in 1952 naar Australië terugkeerde begaf hij zich meteen in de politiek. In 1954 vocht hij in Wannon in West Victoria een socialistisch kiesdistrict aan. Hij verloor met 17 stemmen en leed daarmee vrijwel de enige nederlaag in zijn politieke loopbaan. Het jaar daarop revancheerde hij zich, won de zetel met een even grote overwinning als waarmee hij nu het premierschap heeft gewonnen en is sindsdien in Wannon heer en meester gebleven.

Fraser is voor zijn politieke carrière klaargestoomd door sir Robert Menzies, de oud-premier die bijna twintig jaar lang onaangevochten regeringsleider en leider van de mede door hem opgerichte Liberale partij is geweest.

Na zijn lidmaatschap van de parlementaire commissie voor buitenlandse zaken (1962-66), werd Fraser in 1966 minister van het leger (-1968) onder Harold Holt en vervolgens lid van het kernkabinet als minister van onderwijs en wetenschap onder premier John Gorton. In nov. 1969 verwisselde hij die portefeuille voor die van defensie, die hij tot 8 maart 1971 beheerde. Hij diende toen zijn ontslag in bij premier Gorton, wie hij een niet loyaal optreden verweet (pag. 223/2-'71). Onder diens opvolger McMahon keerde Fraser op 19 aug. 1971 in het kabinet terug als minister van onderwijs en wetenschap, tot in december 1972 als gevolg van de Liberale verkiezingsnederlaag het Labour-kabinet van Gough Whitlam optrad.

Op 21 maart 1975 werd Fraser tot leider van de Liberale partij gekozen. Hij geldt als een exponent van de conservatieve Australische burgerij. In de Vietnam-oorlog was hij een „superhavik" en vriend-door-dik-en-dun van de Verenigde Staten.

Zo is Fraser ook supporter van het ANZUS-pact tussen Australië, Nieuw Zeeland en de Verenigde Staten. Evenmin zal hij het bezwaar handhaven dat de vorige regering had tegen het Amerikaanse plan van het eiland Diego Garcia in de Indische Oceaan een marinebasis te maken en hij zal waarschijnlijk geen steun geven aan het denkbeeld van een „vredeszone" voor het gebied van de Indische Oceaan, zoals voorgestaan door Whitlam en een aantal Aziatische leiders.

In zijn verkiezingscampagne kondigde Fraser aan, dat hij na een stembuszege de aandacht zou richten op het aanmoedigen van investeringen, ook uit het bui-

tenland, en het stimuleren van de particuliere sector in de economie, al beloofde hij de door zijn voorganger in gevoerde sociale voorzieningen te zullen handhaven. Terwijl vakbondsleiders na Fraser's overwinning over mogelijke arbeidsonrust spraken, voorspelde het bedrijfsleven een herstel van vertrouwen in de economie en daarmee hun fundament voor haar wederopbloei.

(The Times, Financial Times, NZZ, NRC/H'blad)

(Vor. ber. pag. 5 e.v.)

GILBERT EN ELLICE

AFSPLITSING ELLICE-EILANDEN. HET STREVEN VAN DE BANABANS

Op 1 okt. 1975 proclameerde Thomas Laying, de vroegere vice-gouverneur van de Gilbert- en Ellice-eilanden de afsplitsing van de 9 Ellice-eilanden van de Gilbert-eilanden, die samen een Britse kolonie vormen, tot een zelfstandige kolonie van de Britse kroon onder de naam Tuvalu. Laying zelf werd gouverneur van Tuvalu, dat voortaan een eigen regering zou hebben op het hoofdeiland Funafuti en een eigen assemblee. Volgens Laying wilden de ca. 7.000 Polynesische inwoners zich niet langer door de ca. 50.000 Micronesiërs van de Gilbert-eilanden laten domineren. Tijdens een begin 1975 door de Britten georganiseerd referendum hadden de bewoners zich met overweldigende meerderheid voor afscheiding uitgesproken, al had de Britse regering vooraf laten weten, dat de inkomsten van de bewoners zouden worden verminderd.

Een andere dreigende afsplitsing van de Gilbert-eilanden betreft Ocean Island, waarvan de ca. 2500 bewoners op Fidji verblijven. Zij willen een associatie met Fidji van Ocean Island, dat een grote fosfaatmijn bezit; de exploitatie daarvan maakte het eiland praktisch onbewoonbaar. De bewoners, Banabans geheten, werden in 1943 door de Japanners van het eiland gezet, maar in 1947 hadden zij ingestemd met vestiging op het eiland Rabi, dat tot de Fidji-groep behoort. De royalties voor de fosfaatwinning werden grotendeels uitgekeerd aan de regering van de Gilbert-eilanden (ca. £ 9 mln), terwijl de Banabans in 1974 ca. £ 1,5 mln ontvingen. Bovendien meenden de Banabans dat het fosfaat ver beneden de wereldmarktprijs verkocht werd. De Banabans verlangen 50% en eisen bovendien dat hun eiland weer bewoonbaar wordt gemaakt, voordat in 1978 de fosfaatvoorraden zijn uitgeput. Een half jaar geleden, aldus *NRC/H'blad* (13-9-'75) is de Banabans ca. *f* 15 mln geboden om hun eiland op te knappen, op voorwaarde dat zij afzagen van hun verdere financiële eisen, terwijl tegelijk werd gesteld dat over afscheiding later zou kunnen worden gepraat. De Banabans namen daarmee geen genoegen en zijn gaan procederen voor het hooggerechtshof: één klacht tegen de British Phosphate Commission (een Brits-Australisch-Nieuw Zeelandse firma) i.z. schadeclaims en schendingen van de overeenkomst) en een tweede tegen de Britse regering wegens onjuiste verdeling van de royalties en te lage fosfaatprijzen tot 1966. *(The Times, AP, Le Monde* 7-10'75)

PAPOEA NIEUW-GUINEA

GRONDWET EN ONAFHANKELIJKHEID. AFSCHEIDINGSBEWEGINGEN OP PAPOEA EN BOUGAINVILLE

Papoea Nieuw-Guinea is op 16 sept. 1975 onafhankelijk geworden als 35ste lid van het Gemenebest. Nadat het gebied in dec. 1973 van Australië, als bestuurder van een VN-trustgebied sinds 1947, formeel zelfbestuur had ontvangen, was de onafhankelijkheidsdatum diverse malen uitgesteld (zie pag. 719/1 e.v. - '74).

Terwijl op 21 okt. 1974 de datum van 10 april 1975 was genoemd, verklaarde premier Michael Somare op 22 nov. 1974 te streven naar onafhankelijkheid in juni 1975.

Op 18 juni 1975 keurde het Huis van Afgevaardigden te Port Moresby officieel 16 sept. 1975 als datum van de onafhankelijkheid goed, nadat de premier erin geslaagd was het Huis ertoe te bewegen een eerder besluit van 8 juli 1974 te herroepen, nl. dat de vaststelling van de onafhankelijkheidsdatum pas kon plaatsvinden na voorafgaande goedkeuring van de grondwet. De premier verzekerde bij die gelegenheid: „Er staat ons niets meer in de weg. Onze grondwet is geformuleerd en kan in behandeling worden genomen vóór de datum van onafhankelijkheid".

De parlementaire goedkeuring van de grondwet volgde op 15 aug. 1975 met grote meerderheid, na lang touwtrekken tussen de regering en de grondwetscommissie over kwesties als het toekomstige staatsburgerschap van personen, die niet op Papoea Nieuw-Guinea geboren zijn en de decentralisatie van het bestuur door de instelling van provinciale regeringen en parlementen.

De commissie stelde voor dat de niet op Papoea Nieuw-Guinea geboren bevolking plus mensen van gemengd ras (ca. 40.000 op een totale bevolking van 2,7 mln) in het gebied zouden moeten wonen tot 8 jaar na de onafhankelijkheid, voordat zij op het staatsburgerschap aanspraak zouden kunnen maken. De regering achtte dit voorstel „racistisch". In de goedgekeurde versie van de grondwet werd bepaald, dat alle niet-inheemse inwoners

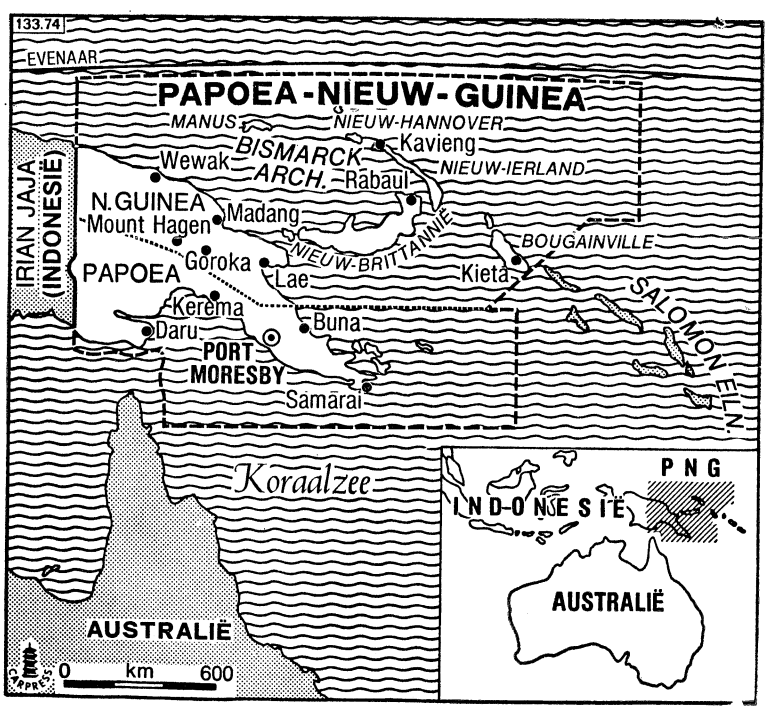

met een verblijfsduur van 8 jaar onmiddelijk voor naturalisatie in aanmerking zouden komen, al zouden zij t.a.v. belastingvrijdom voor het bezit van zaken en grond dezelfde behandeling als vreemdelingen ontvangen.
De voorstellen van de commissie om de provinciale instellingen te onderwerpen aan de apart beschermde bepalingen van de grondwet werden op initiatief van premier Somare geschrapt, d.w.z. de eventueel in te stellen provinciale besturen nu met een eenvoudige parlementaire meerderheid konden worden afgeschaft, terwijl daar anders een amendering van de grondwet voor nodig was met de goedkeuring van een tweederde meerderheid van alle leden van het Huis van Afgevaardigden.

De ruim 150 pagina's tellende grondwet bepaalde o.a. dat koningin Elizabeth als staatshoofd zou fungeren en dat zij vertegenwoordigd zou worden door een gouverneur-generaal, die door het parlement zou worden gekozen. Op 29 juli 1975 koos het Huis vice-premier Sir John Guise (61) tot eerste gouverneur-generaal van Papoea Nieuw-Guinea. Sir John, een Papoea, was sinds 1961 parlementslid.

Eigen munt

Krachtens een besluit van 8 maart 1974 was op 19 april 1975 een nieuwe munt, de kina (verdeeld in 100 toeas), op Papoea Nieuw-Guinea ingevoerd. De kina, die tot 31 dec. 1975 naast een gelijkwaardig aan de Australische dollar in omloop zou zijn, zou vanaf 1 jan. 1976 de enige geldige munt op het eiland zijn.

Optreden mevr. Abaijah

Op 16 maart 1975 riep mevr. Josephine Abaijah, parlementslid en leidster van de Papua-Besena (zie pag. 719/2 - 1974) een „vrije en onafhankelijke republiek Papoea" uit met een voorlopige republikeinse regering. De benoemde president, Simon Kaumi, een voormalige hoge ambtenaar, verklaarde dat de vereniging van Papoea en Nieuw-Guinea tot één staat voor de ca. 1 mln Papoea's zou neerkomen op een zwarte koloniale heerschappij van de ca. 2 mln Nieuw-Guineeërs. Volgens Australische regeringswoordvoerders veranderde deze eenzijdige proclamatie niets aan de plannen voor een onafhankelijke staat, bestaande uit beide territoria.

Afscheiding Bougainville

Op 1 sept. verklaarde Alexis Sarei, voorzitter van de „republikeinse regering van de Noord-Salomons", het kopereiland Bougainville eenzijdig onafhankelijk als republiek „Noord-Salomons".

Bougainville is van groot economisch belang wegens de opbrengst van de kopermijn te Panguna van de Britse Conzinc - Rio Tinto-groep. Deze mijn, die voor 20% eigendom is van de regering van Papoea Nieuw-Guinea en via investeringen ter grootte van $A 400 mln werd gemoderniseerd, leverde in 1974 tot het nationale inkomen van Papoea Nieuw-Guinea ($ 157 mln) een bijdrage van $ 93 mln.
De reeds lang bestaande secessiebeweging op Bougainville (zie ook pag. 719/3-'74) was na een conflict over de toewijzing van fondsen door de centrale regering te Port Moresby voor een programma t.b.v. de openbare werken op Bougainville gedemonstreerd, toen het provinciale parlement van Bougainville op 30 mei 1975 voor afscheiding van Papoea Nieuw-Guinea stemde en voor de vorming van een onafhankelijke regering, waarbij de zittende parlementsleden als interim-regering zouden optreden in afwachting van verkiezingen. Nadat verdere besprekingen in Port Moresby en op Bougainville waren mislukt, had het provinciale parlement van het eiland op 3 aug. bekendgemaakt, dat de afscheiding op 1 sept. zou geschieden.

Dr. Sarei, een voormalig r.-k. priester en districtscommissaris op Bougainville, verklaarde bij de afscheidingsceremonie te Arawa op 1 sept., welke gepaard ging met het hijsen van een eigen nieuwe vlag, dat hierdoor werd getoond dat de ca. 100.000 „zwarte" bewoners van Bougainville zich meer met de bevolking van de (Britse) Salomon-eilanden verwant voelden dan met de „roodhuidige" bevolking op Papoea Nieuw-Guinea. De volgens Sarei door 90% van de bevolking gesteunde afscheiding weet hij overigens aan het moreel corrupte regime van Papoea Nieuw-Guinea. Had de regering-Somare evenveel begrip getoond voor de economische belangen van Bougainville als voor de belangen van de buitenlandse investeerders, dan was het niet zover gekomen.
De afscheiding werd door de bisschop van Bougainville, Gregory Sinkai, in een advies aan zijn geestelijkheid gesteund.
Premier Somare evenals de Australische premier Whitlam noemden de eenzijdige onafhankelijkheidsverklaring onwettig. Somare's regering bleef Bougainville als bestanddeel van Papoea Nieuw-Guinea beschouwen, en stelde dat geen erkenning van het eiland als staat door de VN zou volgen.
Op 4 sept. beschuldigde Somare bisschop Sinkai en de r.-k. kerk (waartoe ca. driekwart van de bevolking van het eiland behoort) van verraad, daar de meerderheid van de leiders van de afscheidingsbeweging r.-k. geestelijken waren. Daarop veroordeelden de leiders van de r.-k. kerk van Papoea Nieuw-Guinea te Port Moresby de secessie, terwijl zij tegelijk hun loyaliteit t.o.v. de regering-Somare betuigden, aldus *DPA* (5-9-'75).

Onafhankelijkheid. Kabinet

De plechtige onafhankelijkheidsverklaring op 16 sept. 1975 te Port Moresby werd o.a. bijgewoond door prins Charles, Gough Whitlam (de Australische premier), mevr. Imelda Marcos (echtgenote van de Filippijnse president) en Adam Malik (Indonesië's minister van buitenlandse zaken). Dezelfde dag werd Sir John Guise als gouverneur-generaal beëdigd plus het nieuwe kabinet van premier Michael Somare. Daartoe behoorden o.a.:

Vice-premier, minister van defensie, buitenlandse zaken en handel - Sir Albert Maori Kiki; financiën - Julius Chan; onderwijs - Reuben Taureka; nationale ontwikkeling - Gavera Rea; mijnbouw en energie - Sir Paul Lapun; natuurlijke hulpbronnen - Bruce Japhcott; grondbeheer - Thomes Kavali; justitie en provinciale zaken - Niwia Ebia Olewale; handel en economie - Boyamo Sali.

Michael Thomas Somare werd op 9 april 1936 in het district Sepik geboren. Van 1956-1962 was hij onderwijzer aan diverse scholen; van 1963-1966 werkte hij bij het radiostation te Wewak en van 1966-1968 was hij journalist. Met Sir Albert Maori Kiki richtte hij in 1966 de Pangu Pati partij op. In 1968 werd hij lid van het regionale parlement van Oost-Sepik en sinds april 1972 is Somare premier van Papoea Nieuw-Guinea.

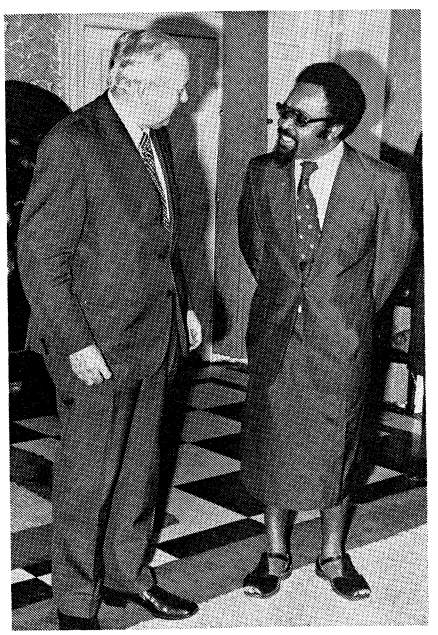

Premier Michael Somare (r.) op bezoek bij de Britse premier Wilson (15 okt. '75).

Erkenning door China

De nieuwe staat werd door de Volksrepubliek China nog op 16 sept. 1975 erkend en wel in een

boodschap van premier Tsjoe En-lai aan premier Somare. Minister Maori Kiki had reeds van 31 jan - 13 febr. 1975 een vriendschappelijk bezoek aan China gebracht, waar hij o.a. had gesproken met de vice-premiers Jao Ji-lin en Li Hsien-nien.

Schorsing regering-Bougainville

Op 16 okt. 1975 maakte de regering van Papoea Nieuw-Guinea de schorsing van de separatistische provinciale regering van Bougainville bekend. Zodra de toestand daar weer in orde zou zijn, zou een nieuwe provinciale regering worden ingesteld, aldus de bekendmaking.
Eerder, op 23 sept., had de regering 40 man oproerpolitie naar Bougainville gestuurd en op 2 okt. waren twee leiders van de afscheidingsbeweging gearresteerd — Anthony Anugu en Abraham Sabarukal — wegens dreigend optreden tegen regeringsfunctionarissen.
Op 10 nov. 1975 werd het houden van openbare bijeenkomsten en optochten zonder voorafgaande toestemming verboden. *(The Times, Le Monde)*

Economie

Over Papoea Nieuw-Guinea berichtte *NRC/H'blad* (16-9-'75) o.a.: Staatkundig is Papoea-Nieuw-Guinea dan nu een onafhankelijke staat, maar economisch nog lang niet. Australië heeft toegezegd zeker tot het eind van deze eeuw het land financieel bij te staan. Op het ogenblik zorgt Canberra voor ongeveer de helft van de jaarlijkse begroting. Ook zal Papoea Nieuw-Guinea het voorlopig niet zonder buitenlandse deskundigen, van wie het overgrote deel Australiërs, kunnen doen. De regering streeft er wel naar ook experts uit andere landen aan te trekken. De eerste tientallen onderwijzers uit de Filippijnen zijn al gecontracteerd.
Potentieel is Papoea Nieuw-Guinea een zeer rijk land, maar aan de exploitatie van al die begerenswaardige delfstoffen moet eigenlijk nog begonnen worden. Alleen de grote open kopermijn op het eiland Bougainville brengt al geld in het laatje. Het vervelende is alleen dat Bougainville zich onlangs heeft afgescheiden. (...) Of dat een definitieve scheiding zal betekenen is nog maar zeer de vraag. Ook Papoea, het zuidelijke deel van het vasteland, heeft zich al eens onafhankelijk verklaard, maar die kwestie is langzaamaan doodgebloed.

(Vor. ber. pag. 718 e.v. - 1974)

(Voortzetting van pag. 19/3)

Twee jonge leidinggevende figuren uit de „nationale beweging" zijn aangewezen als ministers voor deze beweging en voor de vakbeweging. Beiden worden beschouwd als mensen die openstaan voor veranderingen. De post voor de vakbeweging gaat naar de 41-jarige burgerlijke gouverneur van Barcelona, Rodolfo Martin Vila.
Een andere belangrijke benoeming die Arias Navarro heeft gedaan is die van de nieuwe militaire stafchef. Die post is gegaan naar brigadegeneraal Manuel Mellado, die beschouwd wordt als de meest liberaal gezinde onder de actieve generaals in Spanje. „De regering is niet helemaal wat sommige liberalen hadden gehoopt", zo gaf een lid van het kabinet van de premier als commentaar, „maar we zijn zo ver gegaan als we maar konden".

Regeringsverklaring

Op 13 december 1975 kwam de nieuwe regering met haar regeringsverklaring. Daarin stond dat de regering van plan is te volharden in de opbouw van een Spaanse democratie.
Andere punten uit de regeringsverklaring zijn:

- Speciale voorrang wordt gegeven aan de verbreding van de burgerlijke vrijheden en de burgerrechten, met name het recht van vereniging;
- hervorming van de vertegenwoordigende organen, waarbij hun basis wordt vergroot en wel zo „dat het geheel van onze juridische en politieke orde meer overeenkomt met de Westerse gemeenschap";
- alle burgers wordt gevraagd om „individueel of collectief" de regering initiatieven aan de hand te doen en deel te nemen aan de zaken van publiek belang. De regering meent dat „verantwoorde kritiek" een „wezenlijk onderdeel" vormt van deze deelneming:
- de eenheid van Spanje zal worden versterkt „door een erkenning in institutionele vorm van alle regionen en in het algemeen van de plaatselijke autonomie";
- verbetering en hervorming van de politieke administratieve en vakbondsorganen, zo dat deze aangepast zijn „aan de economische, sociale, culturele en politieke ontwikkeling van ons volk". Hiervoor is „onontbeerlijk" de deelneming „zonder discriminatie en voorrechten van de burgers en de sociale organen";
- een grotere sociale gerechtigheid met speciale aandacht en bescherming „van de zwaksten in onze samenleving";
- gezien de ernstige problemen op economisch terrein zal een politiek van soberheid worden gevolgd. Gestreefd zal worden naar werkgelegenheid voor alle Spanjaarden „met inbegrip van hen die nu buiten hun vaderland werken";

Wat de betrekkingen met het buitenland betreft merkt de regeringsverklaring op:

- de ontwikkeling van de Spaanse economie zal gericht zijn „op een groeiende samenwerking en integratie met de Europese Gemeenschap en de wereldgemeenschap";
- de regering ziet de nationale belangen „nauw verbonden met de Atlantische en Westerse wereld".

De regering gaat ervan uit dat de evolutie in Spanje zo moet verlopen dat niet van een „breuk" sprake is met het verleden en dat geen verwarring ontstaat. Zij belooft „in de komende maanden" met een meer gedetailleerd programma te komen.

Versoberingen aangekondigd

Minister van economische zaken Villar Mir heeft op 29 december 1975 voor de Cortes verklaard dat er op allerlei gebied sterk bezuinigd moet worden, wil het land uit de slechte economische situatie komen. Een vermindering van de loonstijging, beperking van de consumptie en verhoging van de investeringen vormen de drie hoofdpunten uit het economische programma van de regering.
In geen enkel land heeft de stijging van de lonen zo'n voorsprong genomen op de stijging van de kosten van levensonderhoud, aldus de minister.
De minister bepleitte een politiek van besparing waardoor meer geïnvesteerd zou kunnen worden en de export weer omhoog zou kunnen gaan.
Op loongebied dienen te eisen gematigd te worden. Hij kondigde aan dat binnen enkele weken een nadere uitwerking van het regeringsprogramma zal worden bekend gemaakt.

(NRC/H'blad, NZZ, Le Monde)

Uitgevers: Int. Uitg. en Handelmij „Systemen Keesing" B.V., Ruysdaelstraat 71-75, Amsterdam - N.V. Algemene Uitgeverij Keesing, Keesinglaan 2-20, B 2100 Deurne-Antwerpen.

KEESINGS HISTORISCH ARCHIEF

definitieve index op deel XXIX

januari/december 1975

Redactie: J. Goedvolk (hoofdredacteur), J. Spaans, P. van Eck en (voor België) M. Ruys.

Adres Redactie: Ruysdaelstraat 71-75, Amsterdam-Z., telefoon (020) 714359.

Uitgevers: Int. Uitg.- en Handelmij. „Systemen Keesing" B.V.

Administratie Nederland: Int. Uitg.- en Handelmij „Systemen Keesing" B.V., Ruysdaelstraat 71-75, Amsterdam-Z., telefoon (020) 719444, postrekening 57672.

Administratie België: N.V. Algemene Uitgeverij Keesing, Keesinglaan 2-28, B 2100 Deurne-Antwerpen, telefoon 031/243890 (10 lijnen), postcheck 000.0012775-68.

Vriendelijk verzoeken wij u adreswijzigingen 4 weken tevoren op te geven, met vermelding van uw abonnee-nummer.

DE ALFABETISCH-SYSTEMATISCHE INDEX

Met ingang van de index over 1963 zijn ook de op resp. Europa en Amerika betrekking hebbende regionale kwesties en organisaties ondergebracht in de speciale afdelingen: Europa (Oost), Europa (West) en Amerika (Noord- en Latijns-). In de oudere jaargangen zoeke men hiervoor onder de afdeling Internationaal.

AFDELINGEN — De gepubliceerde berichten zijn in dit gedeelte van de index in een groot aantal **AFDELINGEN** gerangschikt. Deze afdelingen omvatten — in alfabetische volgorde — de **LANDEN** en verder de volgende begrippen: **AFBEELDINGEN (Foto's en Tekeningen, Grafieken, Landkaarten), AMERIKA, AFRIKA, AZIË, BIOGRAFIEËN, EUROPA (Oost- en West-), GEESTELIJK LEVEN, INTERNATIONAAL, KUNST, MIDDEN-OOSTEN, NECROLOGIEËN, SCANDINAVIË, SPORT, TEKSTEN, WETENSCHAP EN TECHNIEK.**

RUBRIEKEN — De in bovengenoemde afdelingen geïndiceerde berichten zijn voorts dikwijls gerangschikt in enige **RUBRIEKEN**, t.w. **ALGEMEEN — ECONOMIE, FINANCIËN EN SOCIALE ZAKEN — OVERZEESE GEBIEDEN — POLITIEK (Binnenlandse) — POLITIEK (Buitenlandse).** In de afdeling **INTERNATIONAAL** zijn verder ondergebracht de berichten over internationale vraagstukken, conferenties, organisaties e.d. Deze afdeling omvat de volgende rubrieken:

ALGEMEEN, CONFERENTIES, ECONOMIE, FINANCIËN EN SOCIALE ZAKEN, ONTWAPENING EN WAPENBEHEERSING, ORGANISATIES EN VERDRAGEN.

WIJZE VAN INDICEREN — De in KHA opgenomen berichten zijn — zeer kort omschreven — ondergebracht in de desbetreffende, bovengenoemde afdeling(en) en rubriek(en). Bij ieder geïndiceerd bericht is vermeld: a) paginacijfer en b) kolom (b.v. 160/1 = pagina 160, 1e kolom).

BIJZONDERHEDEN — Duitsland is gesplitst in drie afdelingen, t.w. **DUITSLAND (ALGEMEEN), DUITSLAND (OOST)** en **DUITSLAND (WEST).** In de afdeling **DUITSLAND (ALGEMEEN)** zijn uitsluitend de berichten ondergebracht, die betrekking hebben op de (internationale) kwesties-Duitsland en -Berlijn.

Hetzelfde geldt voor **VIETNAM (NOORD), VIETNAM (ZUID)** en **VIETNAM (ALGEMEEN),** waar zaken betreffende de kwestie-Vietnam zijn ondergebracht.

BELANGRIJKE TEKSTEN — Van de vele sinds 1945 in KHA opgenomen teksten van belangrijke documenten, verdragen enz. zijn hieronder enige van de meest geraadpleegde vermeld (met aanduiding van paginacijfer en jaar).

Handvest der Verenigde Naties 6335 (1945)

Verdrag van Brussel 7524 (1948)

Universele Verklaring der Rechten van de Mens 7931 (1948)

Noordatlantisch Verdrag (NAVO) 8027, 8038A (1949)

Statuut van de Raad van Europa 8207 (1949)

RTC-overeenkomsten Indonesië 8403 (1949)

Plan-Schuman 8826 (1950)

Verdrag van de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal 9291/2, 9373 (1951)

Beginselverklaring der Socialistische Internationale 9515 (1951)

Vredesverdrag met Japan 9631 (1951)

Vredesverdrag met W. Duitsland 10029 (1952)

Akkoorden van Genève inz. Indo-China 11381 (1954).

Europees verdrag i.z. de Rechten van de Mens 11425 (1954)

Verdedigingsverdrag voor Z.O. Azië 11487, 11511/1 (1954)

Parijse Akkoorden 11559 (1954)

Statuut Koninkrijk der Nederlanden 11662 (1954)

Verdrag van Warschau 11906 (1955)

Oostenrijks Staatsverdrag 11931 (1955)

Belgisch schoolpakt 14451 (1958).

Verklaring van Moskou (81 commun. partijen) 16193 (1960).

Europees Sociaal Handvest 677 (1961)

Statuut Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling 30(1961).

Kernstopverdrag tussen de Verenigde Staten, Engeland en de Sowjet-Unie 480 (1963).

Verdrag tegen de verspreiding van kernwapens 402 (1968)

Communautair Akkoord België 130 e.v. (1970)

Viermogendhedenakkoord inzake Berlijn 582/3 e.v. (1971)

Basisverdrag D.D.R.-Bondsrep. Duitsland 740/2 e.v. (1972)

Verklaring i.z. vestiging nieuwe internationale economische orde 292/2 e.v. (1974)

OUDE JAARGANGEN — Om het opzoeken in oude jaargangen te vergemakkelijken is hieronder aangegeven welke pagina's in de eerste veertien delen (1931 t/m 1960) voorkomen. Verder is vermeld welke jaargangen nog leverbaar zijn.

Deel	I	(1931-'34)	pag.	1- 1412	uitverkocht
Deel	II	(1934-'37)	pag.	1413- 2842	idem
Deel	III	(1937-'40)	pag.	2843- 4278	idem
Deel	IV	(1940-'43)	pag.	4279- 5582	idem
Deel	V	(1943-'46)	pag.	5583- 6788	idem
Deel	VI	(1946-'48)	pag.	6789- 7886	idem
Deel	VII	(1949-'50)	pag.	7887- 9156	idem
Deel	VIII	(1951-'52)	pag.	9157-10406	idem
Deel	IX	(1953-'54)	pag.	10407-11670	idem
Deel	X	(1955-'56)	pag.	11671-12918	idem
Deel	XI	(1957)	pag.	12919-13750	idem
Deel	XII	(1958)	pag.	13751-14566	idem
Deel	XIII	(1959)	pag.	14567-15398	idem
Deel	XIV	(1960)	pag.	15399-16230	idem

De delen XV t/m XXIX (1961 t/m 1975) zijn alle afzonderlijk gepagineerd (steeds vanaf pag. 1). Zij zijn vanaf 1968 leverbaar.

I ALFABETISCH-SYSTEMATISCHE INDEX

AFBEELDINGEN

Aantjes, mr. W., fractievoorz. ARP, met Van Zeil en Andriessen 628
Aardenne, drs. G. M. V. van, lid TK VVD 660 (portr.)
Abdoellah, sjeik, leider Kasjmir 479 (portr.)
Abelli, T., tijdens MSI-congres 160
Acker, A. van, Belg. politicus 525 (portr.)
Acosta, F. vakbondsleider Spanje, bij ontslag uit de gevangenis 679
Agnelli, G., Confidustria-voorz., met vakbondsleiders 139
Ahmed, K. M., pres. Bangladesh 547 (portr.)
Albertz, ds. H., bemidd. in de zaak Lorenz 164
Alfrink, B., kard., met prem. Den Uyl 256
Allon, Y., min. buitenl. zaken Isr., met min. V. d. Stoel 263; ondertek. met V. d. Stoel cult. verdrag 758
Almirante, G., secr. MSI, tijdens congres 160
Amin, R., dir. nat. Perz. staalondernem., tijdens ondertek. overeenk. Perzië-Krupp 120
Andriamahazo, gen. G., leider milit. raad Madagascar, met Ratsimandrava 113
Andriessen, mr. F. H. J. J., fractievoorz. KVP, met Van Zeil en Aantjes 628
Angola: onafh.heidsbesprek. 187; vreugde in Loeanda 189; MPLA-milit. in Loeanda 738
Ansari, H., min. v. econ. zaken en finan. Perzië, tijdens ondertek. overeenk. Perzië-Krupp 120
Apel, H., min. v. finan. Duitse Bondsrep., met Duisenberg, Den Uyl en Schmidt 583
Arafat, Y., leider PLO, met min. Sauvagnargues 123
Arbousis, gen. D., met min. Averof 146
Argentinië: aanhangers juichen mevrouw Peron toe 437
Arron, H., prem. Suriname, met prem. Den Uyl 337; tijdens topoverleg Ned.-Suriname en de Antillen 338; ondertek. akte v. onafh.heid Suriname 770
Arrupe, P., gen.-overste Jezuïeten 269 (portr.)
Augustin, R., lid Baader-Meinhofgroep 166 (portr.)
Averof, E., min. v. defensie Griekenl., met Arbousis 146
Azeredo da Silveira, A., min. v. buitenl. zaken Brazilië, ondertek. kernenergieverdrag met de Bondsrep. 602

Ba, B., ACP-leider, in gesprek m. Fitzgerald 171
Baena Alonso, J. H. F., verzetstrijder Spanje 644
Baker, J., Franse revuester 525
Bangladesh: overstroomde Dacca 18; milit. bewaken buitenl. voedselzendingen 21
Banzer Suarez, kol. H., pres. Bolivia, met echtpaar Peron 574
Barcak, A., min. v. buitenl. handel Duitsl. (Bondsrep.), met de min. Supka en Friderichs 118
Barzani, M., leider Koerden 637 (portr.)
Baunsgaard, H., oud-prem. Denemarken 33 (portr.)
Beavogui, L., prem. Guinee, met prem. Chirac 522
Becker, V., lid Baader-Meinhofgroep 164 (portr.)
Beckers, R., voorz. PPR 85 (portr.)
Beitz, B., voorz. Raad v. Comm. v. Krupp, tijdens ondertek. overeenk. Krupp-Perzië 120
België: rijkswachters blokkeren de toegang tot Schaarbeek 208
Benvenuto, G., Ital. vakbondsleider, met Agnelli 139
Berger, J. J. A., lid TK-fractie DS'70, met De Brauw 219
Berlinguer, E., secr.-gen. PCI, tijdens conf. 319; tijdens partijbijeenk. 401
Bernhard, prins, tijdens uitspreken troonrede d. kon. Juliana 618; tijdens uitreik. Erasmusprijs aan Gombrich 825
Birendra, koning Nepal, tijdens kroning 493
Birindelli, adm. G., tijdens MSI-congres 160
Blanco Chivite, M., verzetsstrijder Spanje 645
Boerma, dr. A., dir.-gen. FAO 38 (portr.)
Boertien, dr. C., comm. v. d. kon. in Zeeland 27 (portr.)
Botha, P., min. v. defensie Z.-Afr., met prem. Vorster en Smith en min. Muller 245
Boumedienne, H., pres. Algerije, met min. Jobert 122
Bouteflika, A. A., voorz. 29ste AV VN, met Waldheim 201
Brand, V., Am. ruimtevaarder 465 (portr.)
Brauw, jhr. mr. M. L. de, lid TK-fractie DS'70, met Berger 219
Brezjnew, L., partijleider SU, ondertek. m. Schmidt econ. overeenk. 107; met Wilson 129; met min. Moro 141; met Fahmi 386; met prem. Gandhi 480; ontmoet Tito 498; met Giscard d'Estaing 726; met Castro 751
Bruma, mr. E., min. v. econ. zaken Suriname, met Westerterp 796

Callaghan, J., min. buitenl. zaken Eng., met prem. Vorster 286
Canaveras de Gracia, M. verzetsstrijder Spanje 645
Cantero Cuadrado, mgr. P., lid Cortes, met Rodriguez de Vanearcel en gen. Salas Larrazabal 754
Capucci, H., aartsbissch., leider Griekskath. kerk in Israël 48 (portr.)
Cardoso, adm. L., Hoge Commissaris Angola, tijdens overdracht 737
Carelsen, F., Ned. actrice 526 (portr.)
Carrascalao, J., bevelhebber UDT-leger 692
Casaroli, A., aartsbissch., met min. Chnoupek 704
Castle, B., min. v. sociale zaken Engel., tijdens anti-EG betog. 371
Castro, F., prem. Cuba, met Brezjnew 751
Ceausescu, H., met koningin Juliana 357; met Zjiwkow 685
Chapman, Ch., ambass. VS in Laos, met min. Pethrasy 789
Chavan, Y. B., min. v. buitenl. zaken India 303
Chavunduka, G., Rhod. nation. leider 244
Chehabi, gen. H., stafchef Syrië, tijdens overl. Syr. en Chr. Liban. leiders 710
China (Volksrep.): gezicht op het Presidium v. h. Volkscongres 65
Chirac, J., prem. Frankr., met prem. Beavogui 522; met vice-prem. Rodriguez 730
Chnoupek, B., min. v. buitenl. zaken Tsjech., met mgr. Casaroli 704
Christina, prinses, tijdens voltrekking burgerl. huwelijk 515
Coggan, D., primaat Anglicaanse kerk 255
Cohn-Bendit, D., met Sartre en Croissant 185
Corvacho, gen. E., commandant noordel. milit. district Portugal 555 (portr.)
Costilla, L. F., vakbondsleider Spanje, tijdens ontslag uit gevangenis 679
Croissant, K., advocaat Baader-Meinhofgroep, met Sartre en Cohn-Bendit 185

Dallapiccola, L., Ital. componist 526 (portr.)
Danjuma, brig.-gen. T., stafchef leger Nigeria, met gen. Mohammed en Obasanjo 513
Dankert, P., lid TK PvdA, met min. Vredeling 423
Daoed, S. M., pres. Afghanistan, wordt begroet door Kosygin 731
Dasca, M. J. verzetsstrijder Spanje 645
Davignon, E., voorz. IEA-direct. 489 (portr.)
Diederichs, N., pres. Z.-Afrika 780 (portr.)
Dinh Ba Thi, wnd leider VRR-delegatie 195 (portr.)
Dip, mr. C., voorz. Koninkrijkscie 339
Doorn, mr. H. W. van, min. CRM 230
Dorji, K. L., prem. Sikkim, met prem. Gandhi 496
Drees, dr. W., fractievoorz. DS'70 218 (portr.)
Drenkmann, G. von, pres. Westberlijnse rechtbank 162 (portr.)
Dubcek, A., oud-partijleider Tsjech., op weg naar zijn werk in Bratislava 720
Duisenberg, dr. W. F., min. v. finan. Ned. met Apel, Den Uyl en Schmidt 583
Duitsland (Bondsrep.): Westduitse ambassade in Stockholm na explosie 327
Duong Van Minh, oud-pres. Z.-Vietnam 308 (portr.); na zijn aanhoud. 311

Edde, R., leider chr. Nat. Blok Libanon, met Joumblat en Salam 706
Eer, W. F. van, ambass. Suriname in Nederl., met Wijntuin 798
Engeland: persconf. pol. vleugel IRA 426; het huis v. Heath na bomaanslag 427; aanhoud. acties Britse leger 428; ontmoet. belangrijkste pol. leiders 430; Labour-top zingt „Auld Lang Syne" 699
Eteki, W., secr.-gen. OAE-conf., tijdens conf. 351
Europa (W.): overz. delegaties in Dublin Castle 177; reger.leiders v. d. EG in Dublin 178
Evertsz, J. M. G., prem. Ned. Antillen, tijdens topoverl. Ned.-Sur. en de Antillen 338
Eyadema, G., pres. Togo, met Mao Tsetoeng 144

Fahd, kroonprins Saoedi-Arabië 209 (portr.)
Fahmi, A., min. v. buitenl. zaken Egypte, met Brezjnew 386
Fahmy, lt.-gen. M. A., stafchef Egypte 589 (portr.)
Fanali, gen. D., oud-opperbevelh. luchtmacht Italië 160 (portr.)
Feisal, oud-koning Saoedi-Arabië 209 (portr.)
Ferrier, dr. J., pres. Suriname, tijdens eedsaflegging 769
Finland: forum v. partijvoorz. 625
Fischer, O., min. buitenlandse zaken DDR 349 (portr.)
Fitzgerald, G., voorz. EG-min.raad, met ACP-leider Ba 171
Ford, G., pres. VS, tijdens State of the Union 49; id. karik. 51; met pres. Giscard d'Estaing 73; met prem. Rabin 76; met Bondskanselier Schmidt 116; toont handelswet a. senatoren 267; met prem. Den Uyl 358; met pres. Sadat 444; met prem. Rabin 446; met prem. Gonçalves 488; met prem. Wilson 501
Franco Bahamonde, gen. F., staatshoofd Spanje, met Juan Carlos 642; met leden nw. kabinet 664; opgebaard 755
Frankrijk: demon. op Place de la Bastille 90
Friderichs, H., min. v. econ. zaken Duitsl. (Bondsrep.), met de min. Supka en Barcak 118
Fuente, L. de la, oud-min. v. arbeid Spanje 665 (portr.)

Gaay Fortman sr., mr. W. F. de, min. v. Sur. en Antill. zaken Ned., tijdens topoverl. 338
Gabellah, E., Rhod. nation. leider 244
Gandhi, mevr. I., prem. India, met min. Kissinger 254; tijdens toespraak 449; met Brezjnew 480; met prem. Dorji 496
Garcia Sanz, R., verzetsstrijder Spanje 644
Garmendia, J. A., verzetsstrijder Spanje 645
Gazith, M., ondertek. Sinai-akk. 577
Gemayel, P., leider Falange, tijdens overl. Syr. en chr. Liban. leiders 710
Genscher, H.-D., min. v. buitenl. zaken Duitsl. (Bondsrep.), na verk.overw. 155 ondertek. kernenergieverdrag m. Brazilië 602/2
Geyt, L. van, voorz. BCP, tijdens conf. 319
Gierek, E., partijleider Polen 443; met Kekkonen 586; met Soares en Vasco Gonçalves 587; met min. V. d. Stoel 695

Giroud, F., staatssecr. v. vrouwenzaken 71 (portr.)
Giscard d'Estaing, V., pres. Frankr., met min. Veil 72; met pres. Ford 73; met bondskanselier Schmidt 94; id. 116; id. 501; met de Sjah v. Perzië 671; met Brezjnew 726; met Kosygin 726
Gombrich, E., winnaar Erasmusprijs, ontv. de prijs v. prins Bernhard 825
Gonçalves: zie Santos Gonçalves, kol. V. dos
Gowon, gen. Y., oud-staatshoofd Nigeria, tijdens topconf. OAE 514
Graber, P., Bondspres. Zwitserl. 13 (portr.)
Griekenland: demon. in Athene 145; anti-royal. affiches 146
Gromyko, A. A., min. v. buitenl. zaken S.U., met pres. Sadat 389
Guillermo, J., echtgenoot prinses Christina, tijdens voltrekk. burgerl. huwelijk 515

Haig, gen. A., opperbevelh. geallieerde strijdkrachten Eur. 55
Haile Selassie I., ex-keizer Ethiopië 831 (portr.)
Hartling, P., prem. Denemarken 33 (portr.)
Hartmann, A., vice-min. buitenl. zaken V.S., ondertek. verdrag m. DDR 456
Hausner, G., aanklager in het proces-Eichmann, met mevr. Klarsfeld 233
Healey, D., min. v. finan. Engel., met begrot.koffer 396; met Van Lennep 490
Heath, E., oud-prem. Engel., tijdens tv-uitzending met Powell 369; tijdens persconf. v. Keep Britain in Europe 376
Heffer, E., oud-onder-min. v. industrie Engel. 375 (portr.)
Hegazi, A. A., vice-prem. Egypte, met min. Simon 76
Heuvel, mevr. I. van den, voorz. PvdA 304 (portr.); met partijleider Honecker 649
Hilal, A. E. H., min. v. oliezaken Egypte, tijdens OPEC-conf. 102
Hindorie, ir. G., statenlid VHP 799 (foto)
Hoessein, koning, begroet de sjah v. Perzië 688
Hoeven, mr. J. v. d., voorz. Koninkrijkscie 339
Holden, R., leider FNLA, met Kenyatta, Neto en Savimbi 739
Honecker, E., partijleider DDR, met Gierek. 443; met mevr. V. d. Heuvel 649
Hulten, dr. M. H. M. van, staatssecr. v. verkeer en waterstaat, met Van Laak 601
Husak, G. pres. Tsjech., na beëdiging 652; met pres. Kekkonen 702

Internationaal: conf. v. min. v. finan. v. 6 industriestaten 10; wereldvoedsel-conf. te Rome 36; Waldheim met permanente leden v. d. V-raad 199, eerste vergad. IEA-directorium 297; openingszitt. NAVO-conf. 484; overz. CEVS-conf. 497; karik. inz. conf. t.g.v. jaar v. d. vrouw 504; open.zitt. OPEC-conf. 565; overz. spec. AV o. ontw. vraagstukken 593; reger.leiders belangrijke industr. landen tijdens topconf. 775
Italië: aanh. v. d. comm. partij vieren overwinn. 402

Jackson, H. M., democ. senator VS, tijdens persconf. 228
Jaroszewicz, P., prem. Polen, met Kadar, Todorow en Kosygin 442
Jenkins, R., min. v. binnenl. zaken Engel., tijdens persconf. „Keep Britain in Europe" 376
Jobert, M., min. econ. zaken Frankr., met pres. Boumedienne 122
Joergensen, A., oud-prem. Denemarken 33 (portr.)
Jong, drs. K. de, staatssecr. v. onderw. 585 (portr.)
Joumblat, K., leider progr. social.-partij Libanon, met Edde en Salam 706
Juan Carlos, troonpretendent Spanje, met gen. Franco 642; houdt eerste kab. bijeenk. 756
Juliana, koningin, met pres. Ceausescu 357 spreekt de troonrede uit 618; tijdens statiediner met koninkl. paar Denemarken 716; ondertekent akte v. onafh. heid Suriname 770
Jurgens, mr. E. C. M., voorz. NOS 597 (portr.)

Kadar, J., partijleider Hongarije, met Todorow, Kosygin en Jaroszewicz 442; spreekt partijcongres toe 521
Karamat Ali, mr. E., voorz. Koninkrijkscie 339
Kekkonen, U., pres. Finland, met Gierek 586; brengt stem uit 626; met Husak 702
Kenyatta, J., pres. Kenia, met Holden, Neto en Savimbi 739
Keyzer, M. J., voorz. AVRO, met VARA-voorz. Kloos 598
Khaddam, A. H., vice-prem. Syrië, tijdens overl. Syr. en chr. Liban. leiders 710
Khaled, koning Saoedi-Arabië 209 (portr.)
Khieu Samphan, vice-prem. Cambodja, met Sihanoek 822
Khreich, A., hoofd Maronitische kerk, tijdens overl. Syr. en chr. Liban. leiders 710
Kirilenko, A., leider Sowjetruss. delegatie naar 14de partijcongres PCI, begroet Longo 411
Kissinger, H., min. v. buitenl. zaken VS, met bondskanselier Schmidt en pres. Ford 116; met Mauri tijdens ondertek. gemeensch. Spaans-Am. verkl. 253; met mevr. Gandhi 254; met Tsjoe En-lai 266; tijdens parafering Sinai-akk. 581; id. 582
Klarsfeld, B., met Hausner 233
Kloos, A. H., voorz. VARA, met AVRO-voorz. Keyzer 598
Koebasow, V. N., ruimtevaarder SU 465 (portr.)
Kosygin, A., prem. SU, met Mendes 192; met Kadar, Todorow en Jaroszewicz 442; met Giscard d'Estaing 726; begroet pres. Daoed 731
Kreisky, B., bondskanselier Oostenrijk 657 (portr.)
Kroecher, G., lid Baader-Meinhofgroep 164 (portr.)
Kroecher, N., lid Baader-Meinhofgroep 165 (portr.)
Kühn, H., min.-pres. Rijnland-Palts, met min. Riemer 328

Laak, L. van, actieleider binnenschippers, met staatssecr. v. Hulten 601
Lachmon, J., fractieleider VHP, met Lee Kon Fong en Liesdek-Clarke 799
Laos: eenheden v. d. Pathet Lao bezetten Savannakhet 788
Lara, L., leider afd. Loeanda v. d. MPLA 323 (portr.)
Latijns-Amerika: bijeenk. OAS in Quito 458; ondertek. verklar. v. Panama 459
Lazar, G., prem. Hongarije 539 (portr.)
Lebowa, C., leider Bophuthatswana, wordt begroet d. Vorster 781
Lee Kon Fong, lid oppositie Suriname, met Lachmon en Liesdek-Clarke 799
Lennep, E. van, secr.-gen. OESO, met min. Healey 490
Leonow, A. A., ruimtevaarder SU 465 (portr.)
Li Hsien-nien, vice-prem. China (Volksrep.) met vice-prem. Macovescu 667
Libanon: studentenonlusten in Beiroet 61; gemaskerde mannen op wacht in een linkse buurt v. Beiroet 353; kab.-Karamé 707; Beiroet na straatgevechten 709; karik. inz. staakt-het-vuren 710
Liesdek-Clarke, mevr. A. J., lid oppositie Suriname, met Lee Kon Fong en Lachmon 799
Liinamaa, K., prem. Finland 626 (portr.)
Lon Nol, oud-pres. Cambodja, tijdens vertrek uit Phnom Penh 257
Longo, L., ere-voorz. PCI, met Kirilenko 411
Lorenz, P., voorz. Westberlijnse CDU, tijdens ontvoering 163
Luns, mr. J. M. H. A., secr.-gen. NAVO, met min. Schlesinger 485
Lurdes Pintassilgo, M., min. v. soc. zaken Port., met min. Melo Antunes en Rui Vilar 299
Luther, A., lid Baader-Meinhofgroep 165 (portr.)

Machel, S., pres. Mozambique, begroet Chinese delegatie 417; 420 (portr.)
Macovescu, G., min. v. buitenl. zaken Roemenië, met Li Hsien-nien 667
Magdoeb, T. el-, leider Egypt. delegatie, ondertek. Sinai-akk. 577
Maheu, R., oud-dir.-gen. UNESCO, met opvolger 103
Mahler, H., lid Baader-Meinhofgroep 161 (portr.)
Malik, A., min. v. buitenl. zaken Indon., tekent samenw. akk. m. SU 95
Mangope, chief L., leider Bophuthatswana, wordt begroet d. Vorster 781
Manusama, ir. J. A., pres. RMS 802 (portr.)
Mao Tsetoeng, partijvoorz. Volksrep. China, begroet Strauss 117; met pres. Eyadema 144
Marchais, G., secr.-gen. PCF, tijdens conf. 319
Marei, S. A., secr.-gen. voedselconf. Rome 35 (portr.)
Margrethe, koningin Denemarken, tijdens bez. a. Nederl. 716
Marokko: delegaties v. Zaïre, Spanje en Marokko voor het Int. Gerechtshof 673
Martin, G., Am. ambass. te Saigon m. gen. Weynand en pres. Thieu 292
Marijnen, mr. V. G. M., burgem. Den Haag 630 (portr.)
Mauri, C., min. v. buitenl. zaken Spanje, met Kissinger tijdens ondertek. Spaans-Am. verklar. 253
M.Bow, A. M., dir.-gen. UNESCO, met Maheu 103
Melo Antunes, maj. E. A., Portugal, met min. Rui Villar en Lurdes Pintassilgo 299
Mendes, F., prem. Guinee-Bissau, met Kosygin 192
Methiari, ds. S., 802
Meyer, T., lid Baader-Meinhofgroep 165 (portr.)
Midden-Oosten: uitgebrande Boeing-707 op Fiumicino 5; school in Maalot na aanslag 7; Sidon na Isr. luchtaanv. 8; door Isr. commando's opgeblazen vissersboten 45; flat in Beit Shean na aanslag Palest. commando's 46; Palest. commando's herdenken de verjaardag v. Kiryat Shmona 354; karik. inz. missies-Kissinger 385; betog. bij de klaagmuur in Jeruzalem tegen min. Kissinger en Sinai-akk. 579
Miki, T., prem. Japan 542 (portr.)
Mishra, L. N., min. v. spoorwegen India 451 (portr.)
Moebarak, M. H. vice-pres. Egypte, m. Sadat en Salem 590
Mohammed, gen. M. R., staatshoofd Nigeria, met Obasanjo en Danjuma 513
Mohammed Reza Pahlevi, sjah Perzië, met Zjiwkow 332, met Giscard d'Estaing 671; begroet kon. Hoessein 688
Montale, E., Ital. schrijver, winnaar Nobelprijs 1975, 827 (portr.)
Moralez Bermudez, gen. F., pres. Peru 561
Moro, A., prem. Italië 125 (portr.); met Brezjnew 141
Mphephu, chief P., leider Vendaland, wordt begroet d. Vorster 781
Muller, H., min. v. buitenl. zaken Z.-Afr., met prem. Vorster en Smith en min. Botha 245

Namgyal, P. T., koning Sikkim, tijdens persconf. 495
Narayan, J. P., oppositieleider India, 449
Naudé, ds. B., leider Christel. Inst. Z.-Afr. 816 (portr.)
NAVO: vergad. Eurogroep 56
Nederland: vrachtwagenblokkade 25; vakbondsdemon. t. werkloosh. 153; karik. inz. breuk DS'70 218; treffen tussen politie en anti-metrodemon. 314; de YF-16 op de vliegbasis Volkel 408; partijraad PvdA 424; overz. v. d. blokkade in R'dam 600; overl. Stichting v. d. arbeid met kab. 678; ravage na de ramp bij DSM 794; de gekaapte trein bij Wijster 801
Neto, A., met Holden, Kenyatta en Savimbi 739
Nguyen Ba Can, prem. Z.-Vietnam, met pres. Thieu 293
Nguyen Van Thieu, pres. Z.-Vietnam, met gen. Weynand en ambass. Martin 292; met prem. Nguyen Ba Can 293; karik. inz. vertrek 306

Nguyen Van Toan, Zuidvietn. gen. 244 (portr.)
Nguyen Vinh Nghi, Zuidvietn. gen. 224 (portr.)
Niculescu, P., vice-prem. Roemenië, met Tsjoe En-lai 667
Nimeiry, J. M. al-, pres. Soedan 384 (portr.)
Nitisastro, prof. W., staatsmin. v. econ., finan. en industr. zaken Indon. 96 (portr.)
Nkomo, J., Rhod. nation. leider 244
Nollau, G., pres. binnenl. veiligh.dienst Westduitsl. 157 (portr.)
Norodom Sihanoek, prins, met Khieu Samphan 822; met Teng Hsiao-ping 824
Nyerere, dr. J., pres. Tanzania, tijdens OAE-conf. 351

Obasanjo, O., brig.-gen. stafchef strijdkrachten Nigeria, met gen. Mohammed en Danjuma 513
Oehen, V., leider Nat. Aktion Zwitserl., brengt stem uit 14
Oleffe, A., min. econ. zaken België 567 (portr.)
Oliveira Ruivo, dr. M. J. de, min. buitenl. zaken Port. in gesprek met Rosa Coutinho 531
Osswald, A., min.-pres. Hessen 156
Otaequi Echeverria, A., verzetstrijder Spanje 644
Ould Mouknass, H., voorz. OAE-conf., tijdens conf. 351

Paredes Manotas, J., verzetsstrijder Spanje 644
Paulus VI, paus, met partijleider Zjiwkow 571
Peron, I., pres. Argentinië, tijdens tv-optreden 433; met pres. Banzer 574
Peron, J., oud-pres. Argentinië, met pres. Banzer 574
Peru: branden in Lima 97; tankeenh. trekken op naar bezet politiebureau 98; demon. t. persbeleid v. d. reger. 100
Pethrasy, S., min. v. econ. zaken Laos, met ambass. Chapman 789
Pham Quoc Thuan, Zuidvietn. gen. 224 (portr.)
Pieternella, drs. R. F., gevolmachtigd min. Ned. Antillen, met Westerterp en Bruma 796
Pinochet Ugarte, gen. A., pres. Chili 609 (portr.)
Pinto Soares, gen. D., oud-dir. Milit. Acad. Portugal 553 (portr.)
Pires, P., PAIGC-onderhand. 142 (portr.)
Pohle, R., lid Baader-Meinhofgroep 164 (portr.)
Portugal: milit. lichten de Portugezen voor o. de verk. 274; commun. demon. 274; partijcongres v. d. CDS in Oporto 279; vertegenw. v. d. pol. partijen ondertek. pact m. d. strijdkrachten 279; arbeiders demon. t.g.v. een eenh. vakbond 300; aank. Port. reger. del. in Moskou 302; ondertek. ceremonieel bij ambtsaanv. v. d. overgangsreg. 322; bestorming kantoor CP in Famalicao 529; open. zitt. constitut. vergad. 533
Potter, Ph., secr.-gen. Wereldraad v. kerken, tijdens rede 240 (portr.)
Powell, E. politicus Engel., tijdens tv-uitzending met Heath 369
Pramoj, K., prem. Thailand 512 (portr.)
Pramoj, S., partijleider Thailand 81
Prats Gonzales, gen. C., min. v. binnenl. zaken Chili 611 (portr.)

Rabin, Y., prem. Israël, met pres. Ford 76; met pres. Ford 446
Rahman, M., sjeik, tijdens beëdiging a. pres. 545
Ratsimandrava, kol., oud-staatshoofd Madagascar, met gen. Andriamahazo 113
Razak, A., prem. Maleisië 506 (portr.)
Reinders, R., lid Baader-Meinhofgroep 165 (portr.)
Riel, mr. H. van, fractievoorz. EK v. d. VVD 220 (portr.)
Riemer, H. L., min. v. econ. zaken Bondsrep. 328
Rodriguez, C. R., vice-prem. Cuba, met prem. Chirac 730
Rodriguez de Vancarcel, A., pres. Cortes, met mgr. Cantero Cuadrado en gen. Salas Larrazabal 754
Roemenië: partijleider Ceausescu brengt verslag uit aan 11de partijcongres 632
Rommel, M., burgem. v. Stuttgart 157
Romualdi, voorz. MSI, tijdens congres 160
Rosa Coutinho, adm. A., in gesprek met Oliveira Ruivo 531
Rumor, M., prem. Italië, met bondskanselier Schmidt 138
Rumsfeld, D., min. v. defensie VS 722 (portr.)

Sacharow, A. D., Nobelprijs voor vrede 805 (portr.)
Sacharowa, J., ontv. Nobelprijs v. h. echtgenoot 806
Sadat, A., pres. Egypte, ontmoet min. V. d. Stoel 356; met min. Gromyko 389; met pres. Ford 444; tijdens off. heropen. Suezkan. 445; met prem. Salem 590
Salam, S., oud-prem. Libanon, met Edde en Joumblat 706
Salas Larrazabal, gen. A., lid regentschapsraad, met Rodriguez de Vancarcel en mgr. Cantero Cuadrado 754
Salem, M., prem. Egypte, tijdens parafethings interimakk. 581; met pres. Sadat 590
Sanchez Bravo, J., verzetsstrijder Spanje 645
Sandberg, W. winnaar Erasmusprijs 825 (portr.)
Santos Gonçalves, kol. V. dos, prem. Port., met pres. Ford 488; met Soares en Gierek 587
Saraiva de Carvalho, O., hoofd v. d. COP CON 275; 530 (portr.)
Sartre, J.-P., Frans filosoof, met Cohn-Bendit en Croissant 185
Sauber, W., lid Baader-Meinhofgroep 165 (portr.)
Saukham Khoy, oud-pres. Cambodja 257 (portr.)
Sauvagnargues, J., min. v. buitenl. zaken Frankr., met Arafat 123
Savang Vatthana, koning, met prins Soevanoevong 786
Savimbi, J., leider UNITA 324 (portr.); met Kenyatta, Neto en Holden 739
Schlesinger, J. R., min. v. defensie VS, secr.-gen. Luns 485; 721 (portr.)
Schlütter, P., leider conserv. Denemarken, brengt stem uit 34
Schmidt, H., bondskanselier Dld. (Bondsrep.), met pres. Giscard d'Estaing 94; ondertek. econ. overeenk. m. Brezjnew 107; met pres. Ford en min. Kissinger 116; met pres. Giscard d'Estaing 116; met prem. Rumor 138; met pres. Giscard d'Estaing 501; met Duisenberg, Den Uyl en Apel 583
Schols, drs. F. G. L. L., nieuwe burgem. Den Haag 630 (portr.)
Serafim, aartsbissch., tijdens beëdig. Stasinopoulos 147
Sica, V. de, Italiaans acteur en filmreg. 543 (portr.)
Siepmann, I., lid Baader-Meinhofgroep 164 (portr.)
Simon, W., min. v. finan. VS, met Hegazi 76
Sipila, H., secr.gen. VN conf. t.g.v. jaar v. d. vrouw 504
Sithole, ds. E., Rhod. nat. leider, wordt na vrijlat. verwelkomd op het vliegveld 241
Sjostakowitsj, D., Sowjetruss. componist 544 (portr.)
Skachkow, S., tekent samenw. akk. m. Indon. 95
Slayton, D. K., Am. ruimtevaarder 465 (portr.)
Smith, I., prem. Rhodesië, met Vorster, Botha en Muller 245
Soares, M., leider social. Portugal 273: met min. Chavan 303; met Gierek en Vasco Gonçalves 587
Soares Fabiao, brig.-gen. C., chef-staf strijdkrachten Portugal 555 (portr.)
Soevanoevong, prins bij terugk. in Vientiane 785; met koning Savang Vatthana 786
Solis Ruiz, J., secr.-gen. v. d. Beweging Spanje 666 (portr.)
Sosthène Fernandez, opperbevelh. Cambodja 261 (portr.)
Spanje: pro-Franco-demon. in Madrid 641; delegaties Zaïre, Spanje en Marokko voor het Int. Gerechtshof 673; koninkl. familie in de Cortes 753; Spanjaarden bij het Pardo-paleis 757
Spénale, G., voorz. Eur. Parl. 205 (portr.)
Stafford, Th. P., Am. ruimtevaarder 465 (portr.)
Stasinopoulos, M., voorl. pres. Griekenl., tijdens beëdig. 147
St. John Stevas, N., in gesprek met mevr. Thatcher 701
Stoel, mr. M. van der, min. buitenl. zaken, met Tsjoe En-lai 150; met min. Allon 263; ontmoet pres. Sadat 356; met partijleider Gierek 695; ondertek. m. Allon cult. verdrag 758
Strauss, F.-J., voorz. CSU, wordt door Mao Tsetoeng begroet 117
Supka, L., min. v. techn. en invest. ontw. Tsjech., met Barak en Friderichs 118
Süss, H., tekent verdrag m. VS 456

Taiwan: stoffelijk overschot v. Tsjiang Kai-sjek opgebaard in Taipeh 509
Takieddin, B., min. binnenl. zaken Libanon, met Aboe Zaim 62
Taus, J., voorz. ÖVP, brengt stem uit 658
Tchioufou, A., voorz. FLEC 190 (portr.)
Teng Hsiao-ping, vice-prem. China (Volksrep.), met Norodom Sihanoek 824
Teufel, F., lid Baader-Meinhofgroep 165 (portr.)
Texeira Ribeiro, prof. J. J., vice-prem. Portugal 530 (portr.)
Thatcher, M., voorz. conservatieven Engel., met Whitelaw 395; in gesprek met St. John Stevas 701
Thorpe, J., leider liberalen Engel., tijdens persconf. „keep Britain in Europe" 376
Tito, J. B., pres. Joego-Slavië, ontmoet Brezjnew 498
Todorow, S., prem. Bulgarije, met Kosygin, Kadar en Jaroszewicz 442
Tolbert, W., pres. Liberia, met prem. Vorster 334
Tombalbaye, F., pres. Tsjaad 381 (portr.)
Tovar, V. F., verzetsstrijder Spanje 645
Toynbee, A. J., Brits historicus 832 (portr.)
Tran Huu Thanh, Zuidvietn. geestelijke 239
Tran Van Chon, Zuidvietn. gen. 224 (portr.)
Tran Van Huong, oud-pres. Z.-Vietnam 307 (portr.)
Trentin, B., Ital. vakbondsleider, met Agnelli 139
Tristan, C., verzetsstrijdster Spanje 645
Tsjiang Tsjing-kuo, leider Kwomintang 511 (portr.)
Tsjoe En-lai, prem. Volksrep. China, begroet min. V. d. Stoel 150; met min. Kissinger 266; met min. Niculescu 667

Ukil, A. B., parl. voorz. Bangladesh, tijdens beëdiging Moejiboer Rahman a. pres. 545
Uyl, drs. J. M. den, prem. Ned., met kard. Alfrink 256; met prem. Arron 337; tijdens topoverl. Ned.-Suriname en Antillen 338; met pres. Ford 358; met Duisenberg, Apel en Schmidt 583; spreekt op prot. demon. in Utrecht 642; ondertek. akte v. onafh.-heid Suriname 770

Veiga Peixoto Villar, E. R. da min. v. econ. zaken Port., met min. Melo Antunes en Lurdes Pintassilgo 299
Veil, S., min. v. gezondh. Frankr., met Giscard d'Estaing 72
Velasco Alvarado, J., pres. Peru 98 (portr.)
Verenigde Staten: karik. inz. milit. hulp 225
Vergeer, W. J., voorz. KVP 518 (portr.)
Viett, I., lid Baader-Meinhofgroep 165 (portr.)
Vietnam (N.): viering overwinning Saigon in Hanoi 305
Vietnam (Z.): milit. en burgers vluchten langs hoofdweg 7 193; reger.troepen in de Mekongdelta 197; demon. bestormen parl.gebouw in Saigon 223; Am. milit. houdt geweer in aanslag om te voork. d. een Vietn. over de muur v.

d. Am. ambass. klimt 309; vluchtel. klimmen op het dak v. e. huis 310; brand in Am. ambass. te Saigon 311
Vogel, A., lid Baader-Meinhofgroep 165 (portr.)
Vorster, B. J., prem. Z.-Afrika, met prem. Smith en min. Botha en Muller 245; met min. Callaghan 286; met pres. Tolbert 334; begroet thuislandleiders 781
Vredeling, H., min. v. defensie, met Dankert 423
Vu Van Mau, oud-prem. Z.-Vietnam, na zijn aanhoud. 311

Waldheim, K., secr.-gen. V.N., met AV-voorz. Bouteflika 201
Wedgwood Benn, A., min. v. industrie Engel. 394
Wessel, G., chef Westduitse inlicht.dienst 157 (portr.)
Westerterp, Th. E., min. v. verkeer, met Bruma en Pieternella 796
Wetenschap en techniek: tekening koppeling Apollo-Soyoez 466; de Nobelprijswinnaars 829
Weynand, gen. stafchef v. h. Am. leger in Vietnam, met ambass. Martin en pres. Thieu 292
Whitelaw, W., kand. voorz. conservat. Engel., met mevr. Thatcher 395
Wilson, H., prem. Engel., met Brezjnew 129; met pres. Ford 501
Wijntuin, E. L. A. statenvoorz., met Van Eer 798

Yamani, A. Z., min. v. oliezaken Saoedi-Arabië, tijdens OPEC-conf. 108
Yariv, A., oud-min. v. voorlicht. Israël 592 (portr.)
Yeh Tsjieng-jing, min. v. nation. verded. China (Volksrep.) 68 (portr.)
Yen Tsjia-kan, pres. Taiwan 511

Zaïm, A., Palest. leider, met Takieddin 62
Zaïre: delegaties v. Zaïre, Spanje en Marokko voor het Int. Gerechtshof 673
Zaki, A., prem. Malediven 492 (portr.)
Zeeuw, dr. D. de, oud-voorz. KVP 217 (portr.)
Zeevalking, mr. H. J., staatssecr. v. justitie Ned. 393 (portr.)
Zeil, P. van, lid TK v. d. KVP, met Aantjes en Andriessen 628
Zjiwkow, T., partijleider Bulgarije, met de sjah v. Perzië 332; met paus Paulus 571; met Ceausescu 685

GRAFIEKEN

Duitsland (Bondsrep.: landdagverk. in deelstaten 329
Nederland: toekomstig onderw. bestel 469 begrot. 1976 621
Verenigde Staten: verloop v. d. werkloosh. 50

LANDKAARTEN

Afrika:
— Angola: 321; geb. in handen v. FNLA/UNITA 741
— Comoren: 481
— Mozambique: 419
— Zuid-Afrika: Bantoe-thuislanden 782
Algemeen: hongergordel 36; met de EG geass. landen 170
Amerika:
— Suriname: 362
Azië:
— Bangladesh: 17
— Cambodja: 258; eiland Koh Tang 810
— Indonesië: Timor 689
— Laos: 817
— Libanon: 705
— Midden-Oosten: acties Isr.-Liban. grensgebied 44; Sinai-plannen 78; situatie Sinai 414; de Egypt. en Isr. voorstellen 447
— Vietnam (Z.): de eerste negen d. Saigon verloren prov. 198; milit. situatie eind mrt 289; de milit. situatie ongeveer twee dagen v. d. capitulatie 309
Europa:
— Italië: de region. machtsverh. v. d. verk. 403; het percentage stemmen v. d. PCI naar regio 403
— Nederland: Nieuwmarktbuurt 182
— Noorwegen: Noorse deel continent. plat 42
— IJsland: plan verdeling visgronden 59
— Zwitserland: pol. kaart v. d. Jura 15

AFGHANISTAN

China: Naim in Peking, Chin. finan. hulp 732/1
India: bez. Daoed 732/2
Irak: bez. Daoed 732/2
Oppositie: nwe samenzwering verijdeld, vonnissen, toenem. opp. 731/1
Pakistan: verdere verslecht. betr. 735/3; verzoeningsoproep Bhoetto 736/3
Perzië: samenw.akk., bez. Daoed 688/1
Sowjet-Unie: bez. Daoed, finan. hulp SU 731/3

AFRIKA

Algemeen: chronologie 28 milit. staatsgrepen 400/3
Engeland: reis Callaghan 286/1; verslag a. Lagerhuis 287/1
OAE: buitengew. min.raad o. houd. jegens Z.-Afrika, verklar. dipl. contact met en econ. boycot t. Z.-Afrika 350/3; bevrijd.comité erkent UNITA; FLEC (Kinsjasa) niet erkend 740/2
West-Afrika: opricht. Westafr. econ. gemeensch. 367/1; oeverstaten Senegal aanv. ontw.plan v. 40 jaar 367/3
Zuidelijk Afrika: dipl. activiteiten m.b.t. Rhod. 241 e.v.; overl. te Loesaka tussen Kaoenda (Zambia), Nyerere (Tanzania), S. Khama (Botswana) en S. Machel (FRELIMO) o. Rhod. 243/3; dipl. activiteiten m.b.t. Rhodesië 284 e.v.; 333 e.v.; 349/2 e.v.

ALBANIË

Orthodoxe kerk: hoofd Albanese orthodoxe kerk overl. 331/3
Parlement: parl. verk., min. Balluku v. defensie niet herk. 332/1
Regering: min. Balluku ontslagen, prem. Shehu beheert portefeuille v. defensie 332/1; reger.wijzig., mogel. opvolg.strijd 718/2
Verkiezingen: parl. verk., min. Balluku v. defensie niet herk. 332/1

ALGERIJE

Frankrijk: bez. min. Jobert 122/3
Marokko: verslecht. betr., bez. Bouteflika 674/1
Verenigde Staten: bez. Kissinger 78/2

AMERIKA (NOORD- EN LATIJNS-)

ALALC: nwe secr. vrijhandelsass. 461/2
Algemeen: kleine top in Lima, verklar. v. Ayacucho 457/1; bijeenk. Middenam. staatshoofden 457/3; bijeenk. comm. partijen in Havana 472/1
Andes-Pact: ontw. binnen het Andes-Pact 471/1; Cie. akk. m. nwe Chil. wet op buitenl. invest. 471/1; besprek. m. Argent., Mexico en Brazilië 471/3; verdere afbraak tariefmuren t. Andeslanden 471/3; gemeensch. progr. v. ontw. petro-chem. industrie 472/1
ECLA: 16de zitt. ECLA in Port of Spain 460/3
EG: overl. voortgezet, seminaria o. alg. prefer. gehouden 213/1
OAS: geen meerderh. v. opheff. sancties t. Cuba op OAS-bijeenk. in Quito 457/3; bijeenk. in Washington, besl. t. herz. stemprocedure 458/2; veroord. handelswet d. pol. raad OAS 460/2; opheffing embargo Cuba 730/1
Pers: nauwelijks persvrijheid in L.-A. 472/2
SELA: Latijnsam. econ. organ. bepleit 459/1
Verenigde Staten: kritiek op nwe. Am. handelswet 460/1
Verklaring van Panama: vier staatshoofden ondertek. verklar. 459/1

ANGOLA

Onafhankelijkheid: procl. Volksrep. Angola d. MPLA en Dem. Volksrep. Angola d. FNLA na akk. m. UNITA 737/1

ARGENTINIË

Algemeen: lijk Evita Peron terug in Argentinië 437/1
Economie: econ. saneringsmaatr., conflict met vakbond 437/2
EG: overl. over niet pref. handelsakk. 213/2
Oppositie: hervatt. gewelddadigh., nwe. maatr. t. terrorisme, Montoneros keren terug in clandestiniteit 435/2; nwe antiterroristische maatr., aanbod t. wapenstilstand v. d. ERP 436/2; aanhoud. gewelddadigh., staat v. beleg afgekond. 436/3
Politieke partijen:
— Peronisten: linkse peron. jeugd scheidt zich af 436/2
Regering: aftred. na arbeidsonlusten en verzet vakbond t. econ. beleid 433/1 e.v.; overz. gebeurtenissen sedert ambtsaanvaard. Isabel Peron, adhesiebetuig. v. Isabel Peron, wijziging en samenstell. kab. 434/3

AUSTRALIË

EG: bez. Sir Chr. Soames 212/3
Frankrijk: prot. t. kernproeven 92/3
Indonesië: informeel bez. Whitlam in Djakarta 690/1; inform. bez. Soeharto 691/3
Japan: bez. Tanaka 541/2
Perzië: bez. sjah 687/1
Portugal: bez. Almeida Santos 690/2

AZIË

Indische Oceaan: sjah v. Perzië roept op tot samenw. oeverstaten; Ind. Oceaan moet vredeszone zijn 687/1
Subcontinent: einde bevolk. uitwissel. 32/3

BAHREIN

Maleisië: bez. A. Razak 509/2
Parlement: ontbind. parl. 686/1
Regering: reorg. kab. 686/1
Verenigde Staten: positie Am. vlootbasis 686/2

BANGLADESH

Algemeen: noodtoestand, achtergronden 17/1; pol.-econ. situatie 19/2; maatr. „tweede revol." 546/2
DDR: bez. Sindermann 470/3
EG: overl. begonnen 213/1
Grondwet: wijzig., invoer. pres. bewind en een-partijstelsel 545/1
Natuurrampen: overstromingen 18/1; hongersnood 20/1; internat. hulp 21/1
Pakistan: bez. prem. Bhoetto 32/1; einde bevolk. uitwissel. 32/3
Pers: reorg. 546/1
Politieke partijen: opricht. eenh. partij 547/1
Regering: noodtoestand afgek. 17/1; ontslag min., reorg. kab. 19/1; ontslag T. Ahmed 21/3; Moedjiboer Rahman pres. 545/1; ben. vice-pres. en nw. kab. 545/3; milit. staatsgreep, sjeik Moejib vermoord, K. M. Ahmed pres., M. Ullah vice-pres. 546/2
Verenigde Naties: lid 199/2
Verenigde Staten: bez. Kissinger 254/2

BELGIË

ALGEMEEN

Bevolking: actieve beroepsbevolk. per 1 jan. 1974 262/2

Cultuur: honderd jaar Davidsfonds 88/1; cult.pactcie geïnstall. 232/3; theaterdecreet 347/1; meer rijkssteun v. monumentenzorg 347/2; letterkundigen geadeld 392/2

Ethische problemen: staatscie geïnstall. 89/2

Gezondheidszorg: kritiek op orde v. geneesheren 88/2; nwe confed. v. artsen 172/3; spanning in med. sector o. eenzijdige beslissing vakbond-Wijnen 312/3; nwe zetelverdel. in ZIV-raden 392/1; progr. artsenfront aangevochten d. artsenkamers 744/1

Justitie: dossier t. oud-min. v. Mechelen 58/3; proces Baudrin verdaagd 88/2 Baudrin voorlopig vrij, zaak-Pepermans uitgesteld 262/3; Baudrin veroordeeld 425/1; Pepermans veroord. 452/1; bestraff. gewapende roofovervallen strenger 467/3

Koninklijk huis:
— Algemeen: vorstenpaar naar Afrika 216/1; bez. vorstenpaar SU 452/3
— Boudewijn: nieuwjaarsboodsch. 12/3; bez. a. Saoedi-Arabië 806/3
— Fabiola: operatie 806/3

Militaire zaken:
— Algemeen: betog. milit. vakbond 312/2 officieren wegens desertie veroord. 568/2; verdere verkort. legerdiensttijd 793/3
— Leger: sterkte op 1 jan. 1975 262/2; eerste vrouwel. vrijwilligers 212/2; verdere verkort. legerdiensttijd 793/3
— Luchtmacht: aankoop 102 Am. F-16 toestellen ter vervang. v. 116 F-104 G Starfighters 410/1

Onderwijs:
— Algemeen: discussiestuk „Ideeën o. onderw. vernieuwing" 153/2; beurtstaking in onderw. 215/3; ambtenarenprot. t. pol. ben. 391/1
— Hoger: emiraat eerste rector UFSIA 216/1; studentenbevolk. op 1 febr. 1975 794/1
— Lager: tweede taal in Waals LO 87/3; rationalisatie LO 438/3

Overheid: spreid. overh. diensten 249/1; telling 1974 overh. personeel 249/1; gehandicaptenbeleid inz. openb. gebouwen 568/1; min. comité spreid. overh. diensten opger. 568/1; werving rijkspers. versoepeld 616/1; stand rijkspersoneel op 30 juni 1975 808/1

Pers: rijkstoelage v. kranten 12/3; VU-pers. bedreigd 88/1; verkoop NV Het Rijk der Vrouw 597/2; nw. Nederl.talig dagblad „De Krant" 662/2; kranteprijs verh. 676/3

PTT: telefoon duurder 12/3; recordtekort RTT 615/3

Rijkswacht: wetsontw. inz. toelat. vrouwen t. Rijkswacht 58/2

Taalkwestie: de zaak-Nols 207/1; scheiding in gezinsvereniging 208/3; Ned. cult. raad besl. t. ruimere bevoegdh. raad v. taaladv. 208/3; nwe ontwikk. in de zaak-Nols 346/3; 48ste Yzerbedevaart 452/2; de zaak-Grammens 520/2; „Taal-Aktiekomitee" v. volledig onafh. rep. Vlaanderen, opricht. Vlaamse Rep. Beweging 615/3

ECONOMIE, FINANCIËN EN SOCIALE ZAKEN

Algemeen: groeiprognose 1975 89/2; prognose planbureau 135/3; overh. prognose econ. groei 1975-'76 391/2

Arbeid: centr. akk. 1975-'76 12/2; bezett. kristalbedrijf Val Saint-Lambert 115/2; centr. akk. ondertek. 136/2; beurtstak. in onderwijs 215/3; stakende waterdienst opgevorderd 216/1; vrijwillige liquidatie Val-Saint-Lambert 391/3; werkloosh. 1974 452/3

Bankwezen: nwe gouvern. Nat. Bank 136/1; vertraging fusie Bank v. Brussel m. Bank Lambert 173/2; verlies Bank v. Brussel 3.529.743.520 fr., herstruc. groep gedeelt. uitgesteld 233/1

Begroting: regional. rijksbegrot. 136/1 ontw. begrot.-nota 1976 538/1; rijksbegroting 1976 806/3

Belastingen: strijd t. belast.ontduiking 743/1

Buitenlandse handel: BLEU-handelsbalans 1974 174/1

Disconto: verlaagd t. 8,25% 89/2; verlaagd t. 7,5% 216/1; verlaagd t. 7% 298/3; verlaagd t. 6,50% 392/1; verlaagd t. 6% 568/2

Economisch beleid: nw. reger. plan inz. inflatie en tewerkstell. 11/3; prem. Tindemans o. econ. toestand 57/3; CRB-advies inz. conjunctuurbeleid 88/3; voorst. indexontkoppeling 233/2; uitbreid. taken GOMIS 262/1; prijsstop v. twee maanden 313/1; interpell. v. Vlaamse GOMIS 491/3; betwisting o. indexontkoppeling 615/1; econ. herstelplan, reger. mededeling 675/1 e.v.; Kamerdebat o. herstel.plan 742/1; sociaal overl. afgesprongen 742/2; reger. besliss. 742/3

Energie: cie inz. kernenergie opger. 233/1

Handel: nwe Trade Mart te Brussel 392/1; wetsontw. inz. vestiging handelsondernem. d. parl. ggk. 468/1

Huisvesting: nwe huurwet 262/1

Industrie: chemisch bedrijf te Antwerpen verwoest 136/2; nwe aandeelhouders bij staalbedrijf Cockerill 154/2; vrijwill. liquidatie Val-Saint-Lambert 391/3

Lonen: loonstijg. volgens Nat. Inst. v. d. Statistiek 89/1; landel. CAO betreffende gelijke beloning manl. en vrouwel. werkn. 696/3

Middenstand: sociaal beleid 391/3; prot. actie zelfstandigen 425/2

Olie: nw. geschil in oliesector 519/2

Prijzen: evolutie verbruiksprijzen 39/3; prijsstop voor 2 mnd 313/1; prijzenstop verlengd 452/3; overh. ingrijpen in indexering 520/1; prijzenblokkering verlengd 662/2; kranteprijs verh. 676/3

Sociale verzekeringen: nw. systeem brugpensioen 39/3; bijz. sociale reglement. v. gezin m. 3 kinderen 136/3; o. cie v. hervorm. ziekteverz. 232/3; uitkeringen pensioenen per 1-1-'74 262/1; pensioenverh. niet procentueel 615/2; evolutie soc. uitgaven 1945-1974 743/3

Société Générale de Belgique: ook Ned. benaming 360/3; Corbiau gouverneur 794/1

Staatslening: opbrengst lening 30 jan. 115/3

Uitgeverij: Heideland-Orbis NV toegetred. tot Kluwer NV 615/3

Vakbeweging: vijfjarenplan ABVV 298/1; sociale verk. 743/2

Verkeer:
— Luchtvaart: reger. commis. bij Sabena 438/1; nwe voorz. raad v. beheer Sabena, boekjaar 1974 596/3; rijkscontrole op Sabena 744/1
— Scheepvaart: reger. plan v. haven op Antw. linkeroever 505/2; conflict in binnenscheepvaart 695/3; Ned. naam v. CMB 743/3
— Wegverkeer: verkeersregl. strenger 136/1; autogordel verplicht 392/2; autowegen opnw. verlicht 615/3

Werkgevers: nwe voorz. VBO 174/1; VBO ongerust m.b.t. de evolutie Belg. econ. 215/2; VBO voor relance-beleid 298/1

POLITIEK (Binnenlandse)

Algemeen: studiecentr. v. pol. hervorm. opger. 452/1

Cultuurraden: ben. cultuurpact cie. 87/3; Franse cult.raad besl. o. tweede taal in Waals L.O. 87/3; statuut v. sportliefhebber d. Ned. cult. raad ggk. 154/1; besl. t. ruimere bevoegdh. raad v. taaladv. 208/3; cult. pactcie geïnstall. 232/3; bevoegdh. betwisting 438/1; Frans region. symbool 468/1; opening gewone zitt. 1975-'76 697/1

Gemeenten:
— Algemeen: prot. t. benarde finan. toestand 173/3; afschaff. v. federaties v. gemeenten 520/; verzet t. gemeentel. fusieplannen 596/3; reger.ontw. samenvoeging gemeenten d. Kamer ggk. 779/1
— Brussel: burgem. neemt ontslag 452/3; congres Brusselse Vlamingen 505/3; nwe burgem. 596/3
— Schaarbeek: de zaak-Nols 207; de zaak-Grammens 520/2

Gewestvorming: VU-boycot gewestraad 262/2

Ministeries: reorg. buitenl. zaken 154/1

Parlement: begin parl. jaar 676/1

Politieke partijen:
— Algemeen: opricht. Trefpunt Centrum 115/2
— BSP: motie inz. uitnod. afvaard. Zaïrese MPR ggk. 58/2; voorz.schap vernieuwd, W. Claes opvolger v. J. v. Eynde 173/2; ontslag partijsecr. Luyten 425/3; congres 676/2
— FDF: congres o. partijdoctrine 87/2
— PDP: congres 215/2
— PLP: congres 392/1
— PSC: congres 676/3
— PVV: congres 696/3
— VU: congres o. onderw. en cult. beleid en de soc. econ. pol. 115//1; nwe leiding 793/3

Provincies:
— Algemeen: protest t. benarde finan. positie 173/3

Regering: region. ministeriële machten 13/2; min. Oleffe overl. 567/3; F. Herman opvolg. 568/1

Staatshervorming: geheim beraad, nota-Moreau 662/3 e.v.

Verkiezingen: splitsing kiesarrondissement Brussel verdaagd 88/1

POLITIEK (Buitenlandse)

China (Volksrep.): off. bez. Tindemans en Van Elslande 312/1

Nederland: Verdragsteksten geparafeerd inz. rechttrekking v. d. Bocht v. Bath, aanleg Baalhoekkanaal, zuivering Maaswater, kritiek Antwerpse bedrijfsleven, econ. raad Wallonië en PSC, opricht. Belg. min. comité 596/2

Polen: bez. Tindemans en Van Elslande 262/2

Senegal: bez. vorstenpaar 216/1

Sowjet-Unie: bez. vorstenpaar 452/3

Spanje: Kamerresolutie 438/2; terugroepen ambass. 641/2

Tanzania: bez. vorstenpaar 216/1

Tunesië: bez. vorstenpaar 216/1

Zaïre: relaties verbeterd 467/2; uitnod. Moboetoe a. Tindemans 538/2; bez. prem. Tindemans, gemeensch. comm. 661/2

Zambia: bez. vorstenpaar 216/1

BHOETAN

India: koning Jigme in India 492/1; Bhoetan wenst Indiase adv. niet te vervangen 495/2

BIOGRAFIEËN

Abdoellah, sjeik, leider Kasjmir 479/1

Ahmed, K. M., pres. Bangladesh 547/1

Baltimore, D., Nobelprijswinnaar 829/2

Bohr, A., Nobelprijswinnaar 830/1

Brand, V. D., Am. ruimtevaarder 466/1

Bush, G., dir. CIA 721/2

Corbiau, P.-E., gouvern. Société Générale de Belgique 794/1

Cornforth, J. W., Nobelprijswinnaar 830/2

Dulbeco, R., Nobelprijswinnaar 829/2

Duong Van Minh: oud-pres. Z.-Vietnam 308/2

Gombrich, Sir E., Engels kunsthist. 825/2

Juan Carlos van Bourbon Parma, koning Spanje 756/2

Kantorowitsj, L. V., Nobelprijswinnaar 829/1

Kaysone, Phomvihan, prem. Laos 820/1

Koebasow, V. N., Russ. ruimtevaarder 466/2

Koopmans, T. Ch., Nobelprijswinnaar 829/1

Leonow, A. A., Russ. ruimtevaarder 466/2

Machel, S. M., pres. Mozambique 420/2
Miki, T., prem. Japan 542/2
Mohammed, gen. M. R., staatshoofd Nigeria 513/3
Prelog, V., Nobelprijswinnaar 830/2
Rainwater, J., Nobelprijswinnaar 830/1
Richardson, E., min. v. handel VS 721/3
Rumsfeld, D., min. v. defensie VS 721/2
Sacharow, A. D., Nobelprijswinnaar 805/2
Salem, M., prem. Egypte 590/2
Sandberg, dr. W., winnaar Erasmusprijs 1975 825/2
Schiltz, H., partijvoorz. VU 793/3
Schols, drs. F. G. L. L., burgem. Den Haag 630/3
Scowcroft, gen. B., voorz. Nat. Veiligh. raad VS 721/3
Slayton, D. K., Am. ruimtevaarder 466/1
Spénale, G., voorz. Eur. Parl. 205/2
Stafford, Th. P., Am. ruimtevaarder 466/1
Temin, H. M., Nobelprijswinnaar 829/3
Tran Van Huong: oud-pres. Z.-Vietnam 307/1
Yen Tsjia-kan, pres. Taiwan 510/3

BIRMA

Japan: bez. Tanaka 541/2

BOEROENDI

President: herverk. Micombero 126/1
Regering: reorg. kab. 126/1
Verkiezingen: pres. Micombero herk. 126/1

BOLIVIA

Brazilië: aardgascontract m. Bolivia 575/2
Leger: strijdkrachten spreken zich uit voor uitstel pres. verk. 575/1
Mijnwerkers: conflict arbeiders tinmijnen 576/2
Oppositie: kritiek opp. op aardgascontract m. Brazilië 575/2; links komplot opgerold, oud-pres. uitgewezen 576/1
Regering: staat v. beleg na arbeidsonlusten, nwe reger. gevormd bestaande uit milit. 574/1; Banzer vormt nat. raad 574/3; milit. coup voorkomen 575/1; nwe reger. v. uitsluitend milit.; samenstell. 575/3
Rooms-kath. kerk: acties tegen r.k. geestelijken 576/3
Verkiezingen: Banzer bereidt verk. voor 575/3; verk. v. 5 jaar uitgesteld na revolte in Santa Cruz 575/3

BOTSWANA

Engeland: bez. min. Callaghan 286/1

BRAZILIË

Amazonegebied: wegaanleg in Amazone voortgezet 588/3
Bolivia: aardgascontract m. Brazilië 575/2
Censuur: aanh. censuur v. cult. activit. 588/2
China (Volksrep.): dipl. betr. 605/2
Cruzeiro: deval. 605/2
Duitsland (Bondsrep.): kernenergieverdrag 602/2
Economie: tweede nat. ontw. plan aangek. 603/2; econ. moeilijkh., maatr. reger., loonsverh. v. 43% 604/3
EG: niet pref. handelsakk. in werk. getreden 213/2
Japan: bez. Tanaka 541/2
Landbouw: koffieoogst verloren gegaan 605/3
Leger: kritiek op liberalisatiepog. v. reger. 607/3
Oppositie: aanh. arrest. pol. tegenstanders 605/3; arrest. leden commun. partij e.a. pol. opposanten 606/1; reger. geeft toelicht. op lot pol. gevang. 606/3
Regering: wijzig. in samenstell. 588/2; begin liberal., kritiek deel leger 607/2
Roemenië bez. Ceausescu 667/1
Terreur: aktiviteiten „eskader des doods" 605/3
Verkiezingen: alg. verk., result. 587/3; campagne 588/1

BULGARIJE

Finland: vrijhand. akk. 29/3
Hongarije: bez. prem. Foch 556/2
Italië: bez. partijleider Zjiwkow 571/3
Justitie: amnestie v. illegale immigranten 332/2
Kerk en staat: Zjiwkow door paus ontv.; r.-k. hiërarchie hersteld 572/1
Mozambique: bez. Machel 420/1
Nederland: bez. min. Lubbers, econ. akk. 516/2
Partij: wijzig. in partij- en reger. top 332/1
Perzië: bez. partijleider Zjiwkow 332/2
Polen: bez. Jaroszewicz 582/3
Regering: wijzig. in partij- en reger. top 332/1
Roemenië: bez. partijleider Zjiwkow 685/2
Sowjet-Unie: bez. Zjiwkow en Todorow (mei '74) 347/3
Tsjechoslowakije: bez. Husak 703/3
Verenigde Staten: bez. vice-prem. Popow 347/3; storen v. d. Voice of America gestaakt 348/1
Zweden: bez. Todorow 347/3

CAMBODJA

Algemeen: capitulatie Rep. bewind Phnom Penh 257/1 e.v.; het optreden v. h. nwe bewind 820/2; evacuatie bevolk. steden, transport buitenlanders n. Thailand 820/2; berichten o. executies tegenstanders 821/1
China (Volksrep.): bez. Cambodjaanse delegatie o.l.v. Khieu Samphan en Ieng Sary, verdrag inz. econ. en techn. samenw. 823/3
Koningin: Kossamak overl. 823/1
Koninklijke regering: verklar. Rode Khmer en prins Sihanoek 260/1; Sihanoek in Hanoi en Peking, congres Funk 260/2; geen nw. kab. na machtsovername, buitengewoon volkscongres 822/2; positie Sihanoek en Khieu Samphan, ben. vice-prem., Sihanoek terug in Phnom Penh, reizen Sihanoek 822/2 e.v.
Korea (N.): bez. Penn Nouth 823/3
Militaire operaties: begin offensief Rode Khmer 258/1; blokkade Mekong 258/3; Am. luchtbrug, beschieting Phnom Penh, strijd langs Mekong, andere fronten 259/1; Rode Khmer verovert Neak Luong 261/3; capitulatie Phnom Penh 257/2
Republikeinse regering: instell. opperste raad v. d. rep. 257/3; aftred. min. v. defensie 258/1; vervang. opperbevelh., reorgan. kab. 261/1; vertrek Lon Nol 261/3; vertrek Saukham Khay 257/1; capitulatie 257/1
Sowjet-Unie: erkent alleen GRUNK 261/3
Verenigde Staten: Congres weigert additionele milit. hulp 225/1; bez. delegatie Congres 228/3; Am. mariniers in acties voor evacuatie Am. e.a. buitenl. 257/1; Am. luchtbrug 259/1; het „Mayaguez"-incident, rol Thailand 810/1

CANADA

EG: bez. prem. Trudeau, uitnodiging v. bez. a. Moskou 212/2
Japan: bez. Tanaka 541/2
Nederland: bez. prem. Den Uyl 357/3

CENTR. AFR. REPUBLIEK

Equatoriaal Guinee: bez. Macias, vriendschapverdrag 378/1
Mijnbouw: stopzett. uraniumexploitatie 126/2
Nationalisatie: burgerluchtvaart en distributieapparaat brandstoffen 126/2
Regering: mislukte coup 126/1; mevr. Domitien premier 126/2

CHILI

Algemeen: overz. situatie 609 e.v.
Censuur: nwe censuurbepal., maatr. t.a.v. onderw., zuivering bibliotheken 613/1
Duitsland (Bondsrep.): lening verstrekt 634/3
Economie: nwe wet op buitenl. invest. 471/1; uitstel vergad. v. „Club v. Parijs" 634/1
Oppositie: aanhoud. vervolg opp. 611/3; aanslag op gen. Prats 611/3
Politieke gevangenen: verschillende gevang. losgelaten (sept., okt., nov., dec. '74), oud-min. v. buitenl. zaken en onderw. vrijgelaten 611/1; int. prot. t. lot pol. gevang., VN-cie geweigerd 612/1; off. cijfers o. gevang. 612/3
Politieke partijen:
— Christen-democraten: steun v. rechtse chr.-dem., maatr. t. anti-junta chr.-dem. 633/2
— MIR: aanbod. t. wapenstilstand verworpen, acties reger. t. MIR, dood leider MIR 633/1
Regering: gen. Pinochet verkl. d. milit. voorl. aan bewind blijven, aanb. t. loslating pol. gevang. 610/3; Pinochet off. pres., wijzig. samenstell. kab. 613/2; samenstell. reger. 613/3
Staat van binnenl. oorlog: opgeh. (11-9-'74) 610/3
Verenigde Staten: CIA betrokken bij val Allende 614/1; Eur. christen-dem. beschuld. v. geldelijke steun 614/3; besprek. m. VS o. vergoed. v. genation. ondernemingen, regeling Anaconda, Kennecott en ITT 633/3; lening verstrekt 633/3
Vietnam (N.): N.-Vietnam-ambass. in Chili gesloten 238/1

CHINA (VOLKSREPUBLIEK)

ALGEMEEN

Ideologie: oproepen t. eenh. en consolidering 66/2
Militaire zaken: verhoud. partij-leger, ben. gen. staf 66/3

POLITIEK (Binnenlandse)

Grondwet: samenv. nwe grondw. 67/3
Parlement: eerste vergad. vierde Nat. Volkscongres, ben. reger., aanv. nwe grondw., hoort rapp. prem. Tsjoe En-lai 65/1; voorgesch. 65/2; verk. en samenstell. 66/1; oproep. t. eenh. en consolidering 66/2; verhoud. partij-leger, milit. ben. 66/3; voorber. vergad. CC, Teng Hsiao-ping vice-voorz. partij 67/1; verloop Volkscongres 67/2; nwe grondwet 67/3; samenstell. reger. 68/2; rapp. Tsjoe En-lai 68/3; comment. 69/3
Partij: verhoud. partij-leger 66/3; bijeenk. CC ter voorber. Volkscongres, Teng Hsiao-ping vice-voorz. en lid permanent bureau 67/1
Regering: samenstell. reger. 68/2; rapp. prem. Tsjoe En-lai v. Volkscongres 68/3

POLITIEK (Buitenlandse)

Afghanistan: Naim in Peking, Chin. finan. hulp 732/1
België: off. bez. Tindemans en Van Elslande 312/1
Brazilië: dipl. betr. 605/2
Cambodja: bez. Cambodjaanse delegatie o.l.v. Khieu Samphan en Ieng Sary, verdrag inz. econ. en techn. samenw. 823/3
Denemarken: bez. prem. Hartling 41/3
Duitsland (Bondsrep.): bez. CDU-voorz. Kohl 117/2; bez. CSU-voorz. Strauss, ontv. d. voorz. Mao 117/3
Gabon: dipl. betr., bez. Bongo 127/2
India: Chin. prot. inz. Indiaas optreden in Sikkim 496/3
Irak: bez. vice-pres. Marouf 653/3
Japan: lucht- en scheepvaartakk. 558/2; verdere akk., besprek. o. Jap.-Chin. vredesverdrag 558/2; reacties SU 558/3; Japanse onderh. m. China vastgelopen 559/3; visserijakk. 560/3

Jemen (N.): bez. Noordjemen. delegatie 654/2
Jemen (Z.): bez. pres. Rabyi 654/3
Laos: bez. Pethrasy 785/2
Maleisië: prem. Razak in China, dipl. betr. verbroken, Maleisisch prot. bij Peking 508/3
Malta: bez. Mintoff 809/2
Mauretanië: bez. pres. Ould Daddah 368/2
Mozambique: bez. Machel 420/1
Nederland: bez. min. V. d. Stoel 150/1
Roemenië: contacten 667/2
Sierra Leone: bez. pres. Stevens 143/3
Sikkim: samenw. akk. 494/1
Thailand: bez. Kukrit Pramoj, dipl. betr. 512/3
Togo: bez. pres. Eyadema 144/2
Verenigde Staten: bez. Kissinger 266/2
Vietnam (N.): contacten en akk. 237/1
Zwitserland: bez. min. Graber, handelsverdrag ondertek. in Bern 14/1

COLUMBIA

Cuba: dipl. betr. hersteld 752/3

COMOREN

Onafhankelijkheid: eenzijd. onafh.verkl. 481/1

COSTA RICA

Economie: verh. belast. op bananen 473/1
Regering: samenstell. nwe reger. 473/1
Sowjet-Unie: samenw. akk. 473/1
Verkiezingen: Oduber Quiros t. pres. gek. 472/3

CUBA

Algemeen: nw. familierecht 728/1
Columbia: dipl. betr. hersteld 752/2
Duitsland (Bondsrep.): dipl. betr. hersteld 752/2
Economie: opbouw handelsvloot 729/1; econ. tendensen 729/2
Engeland: econ. verdrag 752/2
Filippijnen: dipl. betr. hersteld 752/3
Frankrijk: samenw.akk. m. Frankr., Parijs verstrekt kredieten 730/3
Grondwet: nwe grondwet aangek. 728/1
OAS: opheff. OAS-embargo 730/1
Panama: dipl. betr. hersteld 752/3
Polen: bez. Gierek 583/1
Sowjet-Unie: bez. Brezjnew 750/3
Spanje: handelsverdrag 752/1
Vakbond: CTCR publ. statuten en houdt congres (nov. '73) 727/2
Vaticaan: relaties m. Vaticaan, pausel. nuntius in Havana ben. 751/3
Venezuela: dipl. betr. 752/1
Verenigde Staten: betr. m. de VS, Cuba verkl. zich bereid dipl. betr. aan te gaan, Am. min. v. buitenl. zaken keurt exportvergunn. goed 749/1; bez. secr. senaatscie a. Havana 749/1; sen. Javits en Pell d. Castro ontv. 749/2; vier Am. gevang. vrijgelaten 749/2; Kissinger sluit détente niet uit 749/3; McGovern in Cuba 749/3; vliegtuigontvoerders uitgewezen, terugbetal. losgeld 750/1; Am. reactie op besl. OAS 750/1; Castro geeft ongelijk in rakettencrisis toe 750/2; Am. embargo verlicht 750/2
Verkiezingen: verk. experiment in Matanzas 727/2
Zaïre: dipl. betr. herst. 752/3

DAHOMEY

Justitie: doodvonnissen 377/1
Nationalisatie: verzekerings- en oliemaatsch. 127/1
Oppositie: demon. en stakingen 521/3; vorm. bevrijd. front FLD, toetreden ambass. te Brussel 522/1
Regering: marx.-lenin. a. staatsdoctrine, vorm. pol. bureau, staatsgreep verijdeld 126/2; min. v. binnenl. zaken doodgeschoten, achtergronden 521/3

DENEMARKEN

China (Volksrep.): bez. prem. Hartling (okt. 1974) 41/3
Defensie: reger. en parl. akk. m. aanschaf F-16 412/1
Economie: econ. situatie 33/2; tweede en derde fase econ. saner. progr., verh. belast. luxe art., stak., verlag. inkomstenbelast., beperk. overh. uitgaven 41/1; rapp. OESO o. Deense econ. 717/2; econ. crisisprogr. aangen. 717/3
EG: meerderh. Denen t. EG 41/2
Justitie: proces t. Glistrup begonnen 41/2
Nederland: bez. prem. Jörgensen 583/2; statiebez. koningin Margrethe 716/1
Noorwegen: staatsbez. kon. Olaf (sept. '74) 44/1
Parlement: onschendbaarh. Glistrup opgeheven 41/3
Regering: reger.-Hartling treedt af na ontbrek. meerderh. v. econ. saneringsprogr. (dec. '74) 34/2; plannen v. loon- en prijsstop (dec. '74), geen steun parl., aftr. reger.-Hartling 34/3; reger. Hartling afgetreden, Jörgensen vormt nwe reger. 716/3; samenstell. reger.-Jörgensen 717/1; reger. verkl. 717/1
Sowjet-Unie: Deens-Sowjetruss. samenw. 718/1; bez. kon. paar 718/1
Spanje: ambass. teruggeroepen 641/2
Verenigde Naties: overplaat. VN-ambass. 41/3
Verkiezingen: vervroegde parl. verk. op 9-1-'75, winst v. liberalen, uitslag 33/1; prognoses 34/2

DUITSE DEMOCRATISCHE REPUBLIEK

Algemeen: herdenk. 25-jarig bestaan, bez. Brezjnew 431/1
Bangladesh: bez. Sindermann 470/3
Duitsland (Bondsrep.): federaal bureau v. milieubescherm. in W.-Berlijn gevest., notawissel. grote mogendh. 106/2; comment. NZZ 106/3; onderz. cie Bondsdag in spionagekwestie-Guillaume 157/2; rapp. reger. cie veiligh.diensten i.v.m. spionagekwestie-Guillaume 158/1; vlucht uit de DDR 431/3; consul. verdrag m. Oostenr., bezwaren Bondsrep. 456/1
Finland: bez. min. Karjalainen (mei '74) 30/1
Gemeenten: gemeenteraadsverk. 348/2
Grondwet: wijzig., alle verwijz. naar de eenh. v. d. Duitse natie en de toek. staatkundige herenig. v. Duitsl. geschrapt 348/2; regel. taken en bevoegdh. v. d. staatsorganen 348/2; Westduitse reactie 349/1
India: bez. Sindermann 470/3
Irak: bez. Sindermann 443/3; bez. S. Hoessein 653/3
Joego-Slavië: bez. Sindermann 470/3
Justitie: nw. burgerl. wetboek 431/2
Kerk en staat: bez. mgr. Casaroli 538/3; Westduitse reactie 530/2
Koeweit: bez. Sindermann 443/3
Mozambique: bez. Machel 420/1
Nederland: bez. min. Westerterp, luchtvaartakk. geparafeerd 516/3; bez. PvdA-delegatie 648/3
Oostenrijk: consul. verdrag, bezwaren v. Bondsrep. 456/1
Polen: bez. Honecker en Sindermann 443/1 bez. Gierek en Jaroszewicz 583/2
Regering: nwe pres. staatsbank 348/1; min. v. geologie ingesteld 348/2; O. Fischer min. v. buitenl. zaken 349/1
Roemenië: bez. Sindermann 456/1
Sowjet-Unie: bez. Brezjnew i.v.m. herdenk. 25-jarig bestaan 431/1; bez. prem. Sindermann, Honecker en min. Fischer 442/1; Abrassimow opnw. ambass. in O.-Berlijn 443/1; partij- en reger.delegatie in de SU; nw. vriendschapsverdrag DDR-SU 683/3; tekst verdrag DDR-SU 684/1 e.v.
Spanje: ambass. teruggeroepen 641/2
Syrië: bez. prem. Sindermann 443/3
Tsjechoslowakije: bez. Honecker en Sindermann 443/2
Vakbeweging: nwe voorz. 431/3
Vaticaan: bez. mgr. Casaroli 538/3; Westduitse reactie 539/2
Verenigde Staten: dipl. betr. aangeknoopt 455/3
Verkiezingen: gemeenteraadsverk. 348/2

DUITSLAND (BONDSREPUBLIEK)

ALGEMEEN

Justitie: processen t. leden Baader-Meinhofgroep 161/2; aanslagen d. Baader-Meinhofgroep en Beweg. v. 2 juni 162/3; ontvoer. en gijzeling Peter Lorenz 163/2; arrest., politieoptred. 165/2; documentatie binnenl. zaken o. activiteiten Baader-Meinhofgroep vanuit gevangenissen 166/1; uitsluit. verdedigers in strafprocessen onwettig 184/3; wetswijzig. maakt uitsluiten v. verdedigers mogel. 184/3; klachten o. isolatiefolter. door gevang.leden Baader-Meinhofgroep, hongerstak., overlijden H. Meinz 185/1; bez. Sartre a. Baader 185/2; briefwissel. Heinemann-Ulrike Meinhof 186/1; persconf. P. Österreicher v. Amnesty Int. 186/2; dorststaking, beëind. honger- en dorststak. 186/3; proces Beate Klarsfeld 233/3; Westduitse ambass. in Stockholm d. terroristen bezet en opgeblazen 327/1 e.v.
Militaire zaken:
— Algemeen: nwe parl. gevolmachtigde v. d. strijdkracht. 330/2
Spionage: onderz.cie. Bondsdag in spionagekwestie Guillaume (DDR) 157/2
Volksgezondheid: parl. aanv. lib. abortuswetgeving, constitutioneel hof verklaart de wet in strijd met de grondwet 234/2; uitspraak constitut. hof 235/1

ECONOMIE, FINANCIËN EN SOCIALE ZAKEN

Arbeid: stand werkloosh. per 30-1-'75 159/1
Bedrijfsleven: overeenk. Perzië-Krupp 119/3; overeenk. Irak-Daimler Benz 120/1; Koeweit koopt aandeel in Daimler Benz 120/2; overn. aandelenpakket Daimler Benz d. Deutsche Bank om te groot buitenl. belang te verhind. 120/2; bedrijfsleven organ. afweer tegen buitenl. overnemingen 120/3
Betalingsbalans: recordoverschot 159/1
Disconto: discontoverlag. 136/3; verlag. v. 5,5 naar 5% 235/1
Economische ontwikkeling: stimuleringsprogr. bouwnijverh. in de regio 136/3; stimuleringsprogr. gehele econ. 137/1; invest.premie 137/1; finan., discussies in de reger. 137/2; econ. result. 1974 137/2; verwacht. v. 1975 137/3
Energie: herz. energieprogr. 155/3; reger.-volmacht in geval van energiecrisis 156/1
Ruimtelijke ordening: progr. v. ruimtel. ordening 158/3

POLITIEK (Binnenlandse)

Deelstaten:
— Beieren: landdagverk. 156/3
— Hessen: landdagverk. 156/3
— Nedersaksen: landdagverk. 156/3
— Noordrijnland-Westfalen: landdagverk. 329/1
— Rijnland Palts: landdagverk. 220/3
— Saarland: landdagverk. 329/2
— Sleeswijk Holstein: landdagverk. 328/3
— West-Berlijn: landdagverk. 220/3
Gemeenten: zoon van maarsch. Rommel burg. v. Stuttgart 157/1
Meerderjarigheid: bij 18 jaar 155/3
Milieu: federaal bureau v. milieubescherm. in W.-Berlijn gevest., nota wissel. grote mogendh. 106/2
Parlement:
— Algemeen: nwe parl. gevolmachtigde v. d. strijdkrachten 330/2
— Bondsdag: bez. delegatie a. Polen 118/3; onderz.cie Bondsdag in spionagekwestie-Guillaume (DDR) 157/2

Politieke partijen:
— CDU: bez. voorz. Kohl a. China 117/2
— CSU: bez. voorz. Strauss a. China, ontv. d. Mao 117/3; rede Strauss 19 nov. '74 in Sonthafen 330/1
— FDP: congres, Genscher partijvoorz. 154/3; rede Genscher 154/3; lib. stellingen o. verhoud. overh.-kerken 155/2
Verkiezingen: Landdagverkiezingen in Nedersaksen, Beieren en Hessen 156/2; zoon v. maarsch. Rommel burgem. v. Stuttgart 157/1; landdagverk. in W.-Berlijn en Rijnland Palts 220/2; landdagverk. in Sleeswijk-Holstein, Noordrijnland-Westfalen en Saarland 328/2

POLITIEK (Buitenlandse)

Algemeen: rapp. bondskanselier o. toest. natie 158/2
Arabische wereld: inreisbepal. v. Arab. versoepeld 156/2
Brazilië: kernenergieverdrag 602/2
Chili: lening vertrekt 633/3
China: bez. CDU-voorz. Kohl 117/2; bez. CSU-voorz. Strauss, ontv. d. Mao 117/3
Cuba: dipl. betr. hersteld 752/2
DDR: fed. bureau v. milieubesch. in W.-Berlijn gevestigd, notawissel. grote mogendh. 106/2; comment. NZZ 106/3; onderz.cie Bondsdag in spionagekwestie-Guillaume (DDR) 157/2; id. rapp. reger.cie. veiligh.diensten 158/1; vlucht uit DDR 431/3; consul. verdrag m. Oostenr., bezwaren Bondsrep. 456/1
Engeland: bez. Wilson 502/1
Finland: bez. min. Karjalainen (sept. '74), gemeensch. verklar. 30/1
Frankrijk: pres. Giscard bij bondskanselier Schmidt 94/1; bez. Schmidt op 2 sept. '74 116/2; bez. Schmidt 3 en 4 febr. '75 in het kader v. Frans-Westduitse vriendsch.verdrag 116/3; verdrag Bondsrep.-Frankr. o. vervolg. oorlogsmisdadigers geratificeerd, proces Beate Klarsfeld 233/3; bez. Giscard d'Estaing 502/1
Guinee: herstel dipl. betr. 522/1
Hongarije: verdrag o. econ., techn. en industriële samenw. 118/2; bez. min. Puja 556/3
Irak: overeenk. m. Daimler-Benz 120/1
herst. dipl. betr. 654/1
Italië: lening Bondsrep. a. Italië 138/1
Japan: wetensch. verdrag ondertek. 115/3
Jemen (Z.): herst. dipl. betr. 654/3
Joego-Slavië: krediet van DM 700 mln 117/1
Koeweit: Koeweit koopt aandeel in Daimler Benz, overn. aandelenpakket Daimler Benz d. Deutsche Bank om te groot buitenl. belang te verhind. 120/2; bedrijfsleven organ. afweer t. buitenl. overnemingen 120/3
Midden-Oosten: onderh. Schröder-Arafat 119/2; reacties CDU/CSU, reger., SPD, joodse organ. in de Bondsrep., Israël en PLO 119/2
Nederland: wegvervoer op West-Duitsl. 232/2; overleg Den Uyl en Duisenberg met Apel en Schmidt 583/3
Olieprod. staten: overeenk. Perzië-Krupp 119/3 overeenk. Irak-Daimler Benz 120/1; Koeweit koopt aandeel in Daimler Benz 120/2; overn. aandelenpakket Daimler Benz d. Deutsche Bank om te groot buitenl. belang te verhind. 120/2; bedrijfsleven organ. afweer t. buitenl. overnemingen 120/3
Perzië: overeenk. Perzië-Krupp 119/3; levering aardgas via SU 686/3
Polen: verdrag o. econ., techn. en industr. samenw. 118/1; bez. delegatie Bondsdag 118/3
Saoedi-Arabië: bez. min. Friderichs 120/1
Sowjet-Unie: Gromyko in Bonn, Friderichs in Moskou, bez. Schmidt en Genscher a. Moskou 107/1; econ. overeenk. 107/3
Spanje: ambass. teruggeroepen 641/2
Tsjaad: herstel dipl. betr. 379/3
Tsjechoslowakije: verdrag o. econ., techn. en industr. samenw. 118/3
Verenigde Staten: bez. Schlesinger, versterk. Am. troepen in Bondsrep. 115/3; bez. Schmidt 115/3; bez. Kissinger (3, 4 mrt. en 24 mrt.) 252/2; bez. Kissinger (juli) 253/3; bez. Ford 502/1

EGYPTE

Amnestie: vrijlat. S. Badran, S. Nasr, A. M. Noer e.a. 591/1
Frankrijk: bez. min. Sauvagnargues 123/3
Israël: tweede Sinai-akk. 577/1; 580/1 e.v.
Nederland: bez. min. V. d. Stoel 356/1
Oppositie: onlusten in Cairo en elders, achtergronden 589/2/3; proces inz. Heliopolis 591/2; organ. opgerold 591/2
Pers: reorg. 591/3
Perzië: bez. sjah, Perz. kredieten, bez. sjah 688/2
Regering: maarsch. Ismail overl. 589/1; aftred. prem. Hegazi, voorafg. onlusten 589/2; radiotoespr. Sadat 589/3; nw. kab. o. Salem 590/1; reger. progr. 590/3; ontslag min. v. voorlicht. 591/1
Roemenië: bez. Ceausescu 666/3
Sowjet-Unie: Eg. — Russ. relaties juli '74-nov. '74, comment., uitgesteld bez. Fahmi a. SU 385/1; uitstel reis Brezjnew, Eg. min. in Moskou 387/1; Gromyko in Cairo 388/2; bez. Fahmi 416/2
Suez-kanaal: pres. Sadat kond. herop. aan 416/1; off. heropen. 445/3
Verenigde Staten: bez. min. Simon 76/1; bez. Kissinger okt. 1974 77/1; bez. Kissinger nov. 1974 79/1; bez. Kissinger (feb.) 389/3; bez. Kissinger (mrt.) 413/2; overl. Ford-Sadat in Salzburg (Oostenr.) 445/3; bez. Kissinger (aug.), tweede Sinai-akk. incl. waarschuwingssyst. m. Am. burgerpers. 580/1 e.v.

EL SALVADOR

Economie: econ. situatie 473/2
Honduras: geen regel. grensconflict 475/3
Regering: wijzig. 473/2
Verkiezingen: parl. 473/2

ENGELAND

ALGEMEEN

Noord-Ierland: IRA tot verboden organ. verklaard 426/1; staakt-het-vuren voor kerstperiode afgekond. 427/1; wapenstilstand niet verlengd 428/1; rapp. cie-Gardiner 428/3; krijgsgevangenen 428/3; nw. bestand afgek. 428/3; verk. Constitut. Conventie aangek. 429/3; Verenigde Union. krijgen meerderh. in Constitut. Conventie 430/1; aanhoudende geweldplegingen 430/1

ECONOMIE, FINANCIËN EN SOCIALE ZAKEN

Algemeen: OESO voorziet minstens 1 mln werklozen voor eind 1975 397/2; Bank of England waarschuwt voor inflatie 397/3; aanhoudende druk op pond sterling 398/2
Arbeid: spoorwegstaking uitgeroepen, bemidd.poging prem. Wilson 400/1; anti-inflatiemaatr. afgekond., vakbonden akk. m. beperk. loonsverh. 701/2; debat Lagerhuis, akk. 702/1
Begroting: voorjaarsbegrot. inged. 396/1; reacties 397/1
Betalingsbalans: 1974 399/2
Handelsbalans: gunstiger ontw. handelsbalans eerste half jaar '75 399/3
Industrie: staat krijgt meerderh. BLMC 399/1; staat koopt elektronicaleverancier 399/2
TUC: jaarcongres in Blackpool 697/1 e.v.

POLITIEK (Binnenlandse)

Politieke partijen:
— Conservatieven: mevr. Thatcher, nwe leidster, samenstell. nw. schaduw kab. 394/3; congres in Blackpool 700/2
— Labourparty: onenigh. binnen partij o. EG-lidmaatsch., buitengew. partijcongres t. lidmaatsch. 375/3; congres in Blackpool 698/3
— Liberalen: congres in Scarborough 698/1
Regering: wijzig. samenstell. reger. n.a.v. uitslag referendum 394/4

POLITIEK (Buitenlandse)

Afrika: reis Callaghan 286/1; verslag a. Lagerhuis 287/1
Botswana: bez. min. Callaghan 286/1
Cuba: econ. verdrag 752/2
Duitsland (Bondsrep.): bez. Wilson 502/1
EG: Britse reger. eist heronderhand., Parijse top stemt toe, geen overeenstemm. in min. raad o. cievoorst. 178/2; gemeensch. voldoet a. Britse heronderh. eisen d. akk. region. hulp en publ. balans landb. beleid 180/1; referend. o. lidmaatsch. EG, uitslag 369/1; reacties Bonn, Den Haag en Parijs 370/1; argumenten vóór en tegen 371/1;; data betrekk. Groot-Britt.-EG 371/3; referend. aangek., nota reger. 372/1; toelicht. op result. heronderhand. 372/2; kab. beveelt „ja" te stemmen, vijf min. tekenen anti-EG beginselverklar. 372/3; debat Lagerhuis, rede Wilson, ontslag Heffer 373/2; Lagerh. vóór voortgezet lidmaatsch. 374/3; datum referend. bekend gemaakt 375/1; buitengew. Labour congres tegen voortzett. lidmaatsch. 375/2; opiniepeilingen 376/3; toelicht. Wilson v. Lagerh. o. result. referend., kond. Labourdeleg. n. Eur. Parl. aan 394/1
Irak: herst. dipl. betr. 654/1
Kenia: bez. min. Callaghan 286/1
Malawi: bez. min. Callaghan 286/1
Nigeria: bez. min. Callaghan 286/1
Oman: Britse wapenleveranties 655/1
Roemenië: bez. Ceausescu 667/1
Sowjet-Unie: bez. prem. Wilson 129/1; besprek., tafelredes 129/3; slotcommun. en akk. 130/2; bez. Sjelepin 762/2
Spanje: ambass. teruggeroepen 641/2
Tanzania: bez. min. Callaghan 286/1
Verenigde Staten: bez. Kissinger 253/1; bez. Kissinger 253/3; Richardson t. nwe ambass. ben. 266/1
Vietnam (N.): erkenn., dipl. betr. aangeknoopt 237/3; Britse ambass. in Hanoi d. zaakgelastigde tijdel. vervang. 238/1
IJsland: regel. geschil o. visgronden 59/2
Zambia: bez. min. Callaghan 286/1
Zuid-Afrika: besprek. Callaghan-Vorster in Port Elizabeth 286/3

EQUATORIAAL GUINEE

Algemeen: berichten o. terreur en terechtstell. 377/1
Centraal Afrikaanse Republiek; bez. Macias, vriendschapsverdrag 378/1
Grondwet: nwe grondw. bij referend. ggk. 377/3
Regering: reorg. kab. 377/3

EUROPA (OOST)

Algemeen: conf. comm. partijen, voorber. conf. Eur. comm. partijen en wereldconf. comm. partijen 318/3; conf. Westeur. comm. partijen 318/3; voorber. conf. v. een conf. v. alle Eur. comm. part.. 319/3; ideol. conf. in Praag (5 mrt 1975) 331/2
Comecon: aanbevel. d. gemeensch. cie (okt. '74) betreffende samenwerking met Finland 29/3; a. waarn. t. de VN toegelaten 199/2; akk. o. handelsovereenk. 212/3; 28ste vergad. 330/3; 29ste vergad. 441/3
Economie: olie uit de SU duurder 331/3
Indonesië: bez. min. Malik 95/2

EUROPA (WEST)

ALGEMEEN

Communistische partijen: conf. comm. part., voorber. conf. Eur. comm. part. en wereldconf. comm. part. 318/3; conf. Westeur. comm. part. 318/3; voorber. conf. v. een conf. v. alle Eur. comm. partijen 319/3

CONFERENTIES

Communistische partijen: conf. Westeur. comm. part. in Brussel (jan. '74) 318/3

Europese veiligheid: samenw. deeln. a. overleg 213/1

ECONOMIE, FINANCIËN EN SOCIALE ZAKEN

Energie: EG-landen voorstanders uitbreid. oliefacilit. IMF 53/1

ORGANISATIES EN VERDRAGEN

EUROPESE GEMEENSCHAPPEN (EG)

ACP-landen: akk. EG-ACP-landen in Lomé 169/3
Algemeen: buitenl. betr. v. d. gemeensch. 211/3
Argentinië: overl. o. niet-prefer. handelsakk. 213/2
Artsen: vrije vestig. Eur. artsen 211/2
ASEAN: tot overl. besloten 213/1
Australië: bez. Chr. Soames 212/3
Bangladesh: overl. begonnen 213/1
Brazilië: niet-prefer. handelsakk. in werk. getred. 213/2
Canada: bez. prem. Trudeau 212/3
Comecon: akk. o. handelsovereenk. 212/3
Douaneformaliteiten: vereenvoudiging 213/2
Economie: econ. situatie in EG 203/3; herz. richtsnoeren econ. pol. d. aanh. recessie 204/2
Energie: EG-landen voorstanders uitbreid. oliefacilit. IMF 53/1; eerste stap n. Eur. energiebel. 206/2; concretere besparingsmaat. aangen. 206/3
Engeland: Britse reger. eist heronderhand., Parijse top stemt toe, geen overeenstemm. in min. raad o. cie-voorst. 178/2; gemeensch. voldoet a. Britse heronderh. eisen d. akk. region. hulp en publ. balans en landb. beleid 180/1; referend. o. lidmaatsch. 369/1; reacties Bonn, Den Haag en Parijs 370/1; argumenten vóór en tegen 371/1; data betrekk. Groot-Britt.-EG 371/3; referend. aangek. nota reger. 372/1; toelicht. op result. herond. 372/2; kab. beveelt aan „ja" te stemmen, vijf min. tekenen anti-EG beginselverklar. 372/3; debat Lagerhuis, rede Wilson, ontslag Heffer 373/2; Lagerh. vóór voortgezet lidmaatsch. 374/3; datum referend. bekendgemaakt 375/1; buitengew. Labourcongres t. voortzett. lidmaatsch. 375/2; opiniepeilingen 376/3
Europees Parlement: rede Ortoli 171/2; G. Spénale nwe voorz. 205/1
Europese Commissie: 8ste jaarverslag 213/3; adv. staking onderhand. vrijhandelsverdrag m. Spanje 641/3
Europese Raad: eerste bijeenk. in Dublin 177 e.v.
Europese Rekeneenheid: cie stelt nwe rekeneenh. voor 181/2; nwe rekeneenh. aanv. akk. econ. oriëntatiecie 203/1
EVA: voortgezet overl. 212/1
Filippijnen: bez. Sir Chr. Soames 213/1
GATT: onderh. mandaat v. cie v. GATT-besprek. in Genève 205/3
Griekenland: associatieverdrag weer in werking 174/1; id. 212/2
India: overl. voortgezet 213/1
Indonesië: bez. Sir Chr. Soames 212/3
Japan: onderhand. 212/3
Joego-Slavië: bez. Sir Chr. Soames 212/2
Landbouw: de landbouw in de EG in 1974 167/1; akk. landb. prijzen seizoen 1975-'76 168/1; publ. balans landb. beleid 180/1
Latijns-Amerika: overl. voortgezet, seminaria o. alg. preferenties gehouden 213/1
Malta: bez. Sir Chr. Soames 212/2
Mexico: oriënterende besprek. 213/2
Monetaire kwesties: Zwitserland besluit voorl. niet toe te treden t. Eur. floating block 809/3
Nepal: dipl. betr. aangek. 215/1
Nieuw-Zeeland: bez. Sir Chr. Soames 212/3
Oostenrijk: toegelaten t. „slang" 203/2
Pakistan: overl. begonnen 213/1
Perzië: besprek. 213/1
Portugal: uitbreid. samenw. 212/1
Regionale hulp: akk. bereikt 180/1
Singapore: bez. Sir Chr. Soames 213/1
Spanje: hervatt. onderh. 212/2
Sri Lanka: overl. begonnen 213/1
Turkije: cievoorz. Ortoli in Turkije, prem. Ecevit in Brussel, bez. min. v. buitenl. zaken Gunes a. Brussel 212/2
Uruguay: niet pref. handelsakk. in werk. getreden 213/1
Verenigde Naties: a. waarn. t. d. VN toegelaten 199/2; EG toegelaten a. waarn., deelgen. a. AV inz. grondstoffen, conf. v. d. VN o. h. zeerecht, de onderh. o. Handvest inz. de econ. rechten en plichten v. d. staten, Wereldvoedselconf. 211/3
Verenigde Staten: bez. Am. delegatie o.l.v. Eberle 212/2; bez. Kissinger 253/2
Voedselhulp: overz. verstrekk. voedselhulp 215/1

EUROPESE VRIJHANDELSASSOCIATIE

EG: voortgezet overl. 212/1

RAAD VAN EUROPA

Griekenland: opnieuw in Raad v. Eur., ondertek. conventie rechten v. d. mens 174/2

FILIPPIJNEN

Cuba: dipl. betr. hersteld 752/3
EG: bez. Sir Chr. Soames 213/1
Roemenië: bez. Ceausescu 666/3

FINLAND

Bulgarije: vrijhand.akk. (juni '74) 29/3
Comecon: Aanbev. d. gemeensch. cie betreffende samenwerking (okt. '74) 29/3
DDR: bez. min. Karjalainen (mei '74) 30/1
Duitsland (Bondsrep.): bez. min. Karjalainen (sept. '74), gemeensch. verklar. 30/1
Economie: econ. maatr. 631/2
Hongarije: vrijhand.akk. (juni '74) 29/3
Polen: bez. Gierek, samenw. verdragen 586/3
Politieke partijen:
— Communistische partij: congres 631/1
— Socialistische partij: partijcongres 631/2
President: Kekkonen stelt zich kand. v. pres. verk. 1978 631/3
Regering: wijzig. en samenstell., nwe min. v. handel en defensie 30/2; onenigh. social.-Centrum brief a. pres. Kekkonen 625/3; reger. treedt af 626/2; samenstell. interim-reger. 626/2
Roemenië: bez. prem. Sorza (april '74), verdrag cult. samenw. 29/2
Sowjet-Unie: relaties m. S.U., Kekkonen in Moskou (febr. '74) 28/1; bez. Podgorny (okt. '74) t.g.v. 30-jarig bestaan vereniging Finl.-SU 28/2; rede Kekkonen 28/2; akk. t. samenw. bij energieprobl. 29/1; zesde Fins-Sowjetruss. handelsakk. getekend (sept. '74) 29/1; social. delegatie bez. SU (dec. '74) 29/1 Fins-Sowjetruss. samenw. in grensgebieden 631/3
Tsjechoslowakije: vrijhand.akk. (juni '74) 29/3; bez. Husak 702/2
Verkiezingen: vervroegde verk., uitslag 625/1; verk. campagne 626/2

FRANKRIJK

ALGEMEEN

Abortus provocatus: legalisering 71/3
Justitie: amnestie afgek. 71/3
Militaire zaken: nwe serie kernproeven in Stille Oceaan (zomer '74), ondergrondse proeven aangek., prot. Nw-Zeeland en Australië 92/3; uitspr. Int. Hof in Den Haag inz. kernproeven 93/3; vierde kernduikboot te water gelaten 93/3
ORTF: hervorm., stak. personeel 72/1

ECONOMIE, FINANCIËN EN SOCIALE ZAKEN

Algemeen: econ. saneringsprogr. 71//1; sociale maatr. aangek. 71/2
Arbeid: samenw. vakbonden, stakingsacties (herfst '74) 90/3 e.v.
Auto-industrie: fusie Peugeot-Citroën, steun reger. 89/3
Landbouw: hulp v. Franse boeren 92/2
Olie: maatr. beperk. olieverbruik 73/2

OVERZEESE GEBIEDEN

— Afar- en Issaland: ontvoering Franse ambassadeur in Somalia door FLCS 378/3
— Comoren: eenzijdige onafh.heidsverklar., prem. Abdallah staatshoofd, voorgesch., referendum 481 e.v.

POLITIEK (Binnenlandse)

Grondwet: grondwetswijzig. ggk. 72/3
Meerderjarigheid: verlag. kiesrecht. leeftijd 71/3
Politieke partijen:
— Radicaal socialistische en hervorm. partij opger. d. J. J. Servan-Schreiber 92/1
— UDR: Chirac leider 89/3
President: Ambtsaanv. Giscard d'Estaing 70/1; tv-toespraak Giscard, pres. boodschap a. parl. 70/3
Regering: prem. Chirac vormt nwe reger., samenstell. kab. 70/1; reger.verklar. Chirac, motie v. vertrouwen 70/3; ontslag min. Servan-Schreiber 71/1; ben. 21 staatssecr., F. Giroud staatssecr. v. vrouwenzaken 71/1
Verkiezingen: Gaullisten verliezen bij tussent. verk. Senaat 72/3

POLITIEK (Buitenlandse)

Algemeen: dipl. offensief in MO 121/1
Algerije: bez. min. Jobert 122/3
Australië: prot. t. kernproeven 92/3
Cuba: samenwerk.akk. m. Frankr., Parijs verstrekt kredieten 730/3
Duitsland (Bondsrep.): pres. Giscard bij bondskanselier Schmidt 94/1; bez. Schmidt op 2 sept. '74 116/2; bez. Schmidt op 3 en 4 febr. '75 in het kader v. Frans-Westduitse vriendsch. verdrag 116/3; verdrag Bondsrep.-Frankrijk o. vervolg. oorlogsmisdadigers geratificeerd 233/3; bez. Giscard d'Estaing 502/1
Egypte: bez. min. Sauvagnargues 123/3
Griekenland; bez. min. Sauvagnargues 123/3
Guinee: herstel dipl. betr., prem. Beavogui in Frankr. 522/1
Hongarije: bez. min. Puja 556/2
Irak: bez. min. Jobert 122/1; bez. min Sauvagnargues, ondertek. samenw. akk. 123/3; bez. S. Hoessein 654/1
Israël: gesprek min. Sauvagnargues 123/2
Jordanië: bez. min. Sauvagnargues 123/1
Koeweit: bez. min. Jobert 121/3; wapenleverant. akk. 122/1
Libanon: bez. min. Sauvagnargues, gesprek met PLO-leider Arafat 123/1
Libië: olieakk. afgesloten 122/2
Madagascar: einde Franse militaire aanwezigh. 524/2
Maleisië: bez. A. Razak 509/2
Nieuw-Zeeland: prot. t. kernproeven 92/3
Perzië: bilateraal akk. afgesloten 122/2; bez. prem. Chirac 124/1; contacten en overeenk. 671/1
Saoedi-Arabië: oliecontract afgesloten 121/3; bez. min. Jobert (24-30-1 '74) 121/3; ontw. olieakk. opgesteld 121/3
Somalia: ontvoering Fr. ambass. 378/3; terugroeping Somal. consul in Djibouti 379/2
Sowjet-Unie: bez. prem. Chirac 124/2; Brezjnew in Parijs 725/2; Chirac in de SU 726/1; Giscard d'Estaing naar de SU 726/2; groeiende handel Frankr.-SU 727/1
Spanje: ambass. teruggeroepen 641/2
Syrië: bez. min. Jobert 121/3
Venezuela: bez. min. Jobert 122/3
Verenigde Staten: overl. Giscard d'Estaing en Ford op Martinique 73; communiqué 74/2; bez. Kissinger 253/2

GABON

China (Volksrep.): dipl. betr., bez. Bongo 127/2
Grondwet: wijzig. 368/1
Libië: opzegg. akk. 127/2
Regering: ben. prem. 368/1

GEESTELIJK LEVEN

Albanië: hoofd Albanese orthodoxe kerk overl. 331/3
Anglicaanse kerk: D. Coggan primaat opv. v. M. Ramsay 255/1
Bulgarije: Zjiwkow d. de paus ontv., r.-k. hiërarchie hersteld 572/1
Hongarije: bissch. ben. 557/1
Islam: betr. chr. dom.-Islam, verklar. v. Cordoba 271/2
Nederland: Ned. pastoraal overl. 271/3; open. toespraak kard. Alfrink 272/1/ result. v. h. overl. 272/1
Rooms-katholieke kerk: vierde bissch. synode v. Rome, open. toespraak paus Paulus 255/2; synode verwerpt Curiedocum., aanv. verkl. o. d. mensenrechten en boodschap a. de gelovigen o. de prediking v. h. evangelie 255/3; priesterjublileum kard. Alfrink 256/3; verklar. Vaticaan o. anti-semitisme 269/1; kritiek uit Israël 269/2; 32ste alg. congregatie Jezuïeten 269/3; verkl. Vaticaan inz. abortus 270/2; Heilig Jaar 1975 d. paus geopend 270/3; uitspraak congregatie voor geloofsleer in kwestie Küng 271/1; betrekk. chr. dom.-Islam, verklar. v. Cordoba 271/2; Ned. pastoraal overleg 271/3
Wereldraad: vergad. centr. Comité Wereldraad van kerken 240/2

GHANA

Economie: ontw. cacaoprod. 384/1
Justitie: gratie oud-min. Botsio 127/2
NRC: wijzig. 384/1
Regering: kol. Kotei lid NRC en kab. 127/2; wijzig. 384/1

GRENADA

Verenigde Naties: lid 199/2

GRIEKENLAND

EG: associatieverdrag weer in werking 174/1; id. 212/2
Frankrijk: bez. min. Sauvagnargues 123/3
Grondwet: ontw. grondwet gepubliceerd, wijzig. na kritiek opp. 148/2
Leger: arrest. officieren na onthull. plannen staatsgreep, zuiver. aangek. 145/1; rechtsvervolg. leden milit. junta, arrest. gen. Ioannides 149/1
Monarchie: monarchie a. staatsvorm afgewezen per referendum 146/3
Nederland: bez. min. V. d. Stoel 263/3
Raad van Europa: opnieuw in Raad v. Eur., ondertek. conventie rechten v. d. mens 174/2
Regering: plannen t. staatsgreep d. milit. onthuld, arrest. officieren 145/1; ontw. sedert verk. overw. Karamanlis, monarchie a. staatsvorm afgewezen, Stasinopoulos pres., grondwetswijzig. 146/2; aftred. Gizikis 147/2; reger. verklar., vertrouwensvotum 148/1; wijzig. 174/3
Verenigde Staten: Am. bases onder controle 148/3

GUATEMALA

Regering: pres. Langerud Garcia ben. nwe reger., samenstell. 473/3

GUINEE

Duitsland (Bondsrep.): herstel dipl. betr. 522/1
Frankrijk: herst. dipl. betr., prem. Beavogui in Frankr. 522/1
Guinee-Bissau: vriendsch. en samenw. verdrag 127/3
Justitie: vrijlat. drie Westduitsers en enkele Fransen 127/3
Libië: defensie-akk. 127/3
Nigeria: samenw.akk. 127/3
President: S. Touré herk. 127/3
Verkiezingen: pres.- en parl. verk. 127/3

GUINEE-BISSAU

Guinee: verdrag v. vriendsch. en samenw. 127/3
Portugal: vertrek laatste Port. troepen 192/1
Regering: beleidsmaatr. 192/3
Senegal: akk. 192/1
Sowjet-Unie: bez. Mendes 192/2
Verenigde Naties: lid 199/2
Vluchtelingen: VN-hulp v. repatriëring 192/2

HONDURAS

Algemeen: orkaan en overstromingen eisen groot aantal mensenlevens 475/1
El Salvador: geen regel. grensgeschil 475/3
Leger: ontslag officieren 475/1
Oppositie: acties boeren d. reger. onderdrukt 474/2
Regering: milit. zetten pres. af 473/3; samenstell. nwe reger. 474/2

HONGARIJE

Bulgarije: bez. prem. Fock 556/2
Communistische partij: 11de congres, nw. partijprogr. 520/3; redevoer. Kadar, Fock en Brezjnew 521/1; verk. Politburo, secretariaat en CC 521/2; uitbreid. Politburo 540/2
Duitsland (Bondsrep.): verdrag o. econ., techn. en industr. samenw. 118/2; bez. min. Puja 556/3
Economie: wisselkoers- en prijsmaatr. 540/2
Finland: vrijhand.akk. (juni '74) 29/3
Frankrijk: bez. min. Puja 556/2
Justitie: amnestie t.g.v. 30ste verjaardag einde WO II 557/2
Kerk en staat: kard. Mindszenty overl. 540/2; bissch. ben. 557/1
Nederland: bez. min. Lubbers, econ. akk. 516/2
Pers: Komocsin overl., nwe hoofdred. partijdagblad Nebszabadsag 540/1
Polen: bez. Jaroszewicz 582/1
Regering: prem. Fock vervangen d. G. Lazar 539/2; wijzig. 540/1; samenstell. reger. 540/1
Sowjet-Unie: overl. met de SU 556/1; bez. Lazar 718/3
Verkiezingen: parl. verk. 539/1

INDIA

Afghanistan: bez. Daoed 732/2
Arbeid: spoorwegstaking 451/1
Bhoetan: Bhoetan wenst Indiase adv. niet te vervangen 495/2

Deelstaten:
— Bihar: agitatie 449/1
— Kasjmir: akk. o. betr. t. India en Kasjmir, nw. kab. in Kasjmir o.l.v. sjeik Abdoellah 477/3
— Manipoer: nwe reger. 476/1
— Sikkim: 22ste staat 496/3
— Tamil Nadu: verlangen n. grotere autonomie 477/2

DDR: bez. Sindermann 470/3
Economie: uitstel 5de vijfjarenplan, maatr. t. inflatie en smokkel 463/3
EG: overl. voortgezet 213/1
Handel: kwestie m.b.t. invoervergunn. 451/2
Justitie: het hooggerechtshof te Allahabad verkl. prem. Gandhi schuldig aan corrupte praktijken bij verk. v. 1971, prem. Gandhi in hoger beroep 449/1
Nepal: prot. betog. in Nepal t. ass. v. Sikkim uit India 495/1
Oppositie: agitatie in Bihar, optreden J. P. Narayan 449/1; bundeling oppositie, uitbreid. actie Narayan 450/2; moord op min. Mishra 451/1; ontslag min. anti-corruptie-actie 451/3
Perzië: bez. Gandhi, bez. sjah, gemeensch. projecten 687/2
Politieke partijen:
— Algemeen: bundeling zeven opp.partijen in BLD 450/2; vierde commun. partij 476/1
Portugal: dipl. betr. hersteld, geschil o. Goa beëindigd 303/2
Regering: moord op min. Mishra 451/1; ontslag min. Dharia 451/3
Sowjet-Unie: bez. Brezjnew en Gretsjko, akk. 480/1
Unieterritoria:
— Mizoram: toenemende guerrilla-acties 476/2
— Nagaland: geen overeenst. m. ondergrondse, val reger.-Vizol, Nagaland onder pres. bewind 476/3
Verenigde Staten: bez. Kissinger 254/1; Saxbe t. nwe ambass. ben. 266/1
Verkiezingen: Hogerhuis 479/3
Vietnam (N.): dipl. betr. aangeknoopt 237/3
Voedselsituatie: nation. tarwegroothandel ongedaan gemaakt, hervatt. graaninvoer 461/3

INDONESIË

ECONOMIE, FINANCIËN EN SOCIALE ZAKEN

Begroting: 1975-'76 96/3
Vijfjarenplan: tweede start 95/3

POLITIEK (Buitenlandse)

Australië; informeel bez. Whitlam 690/1; inform. bez. Soeharto 691/3
Buitenlandse hulp: 15de en 16de IGGI-conf. 96/1
EG: bez. Sir Chr. Soames 213/1
Europa (O.): bez. min. Malik 95/2
Mongoolse Volksrepubliek: bez. min. Malik, dipl. betr. aangeknoopt 95/2
Perzië: bez. sjah 687/1
Portugal: overl. m. leiders APODETI-UDT 690/1; bez. Almeida Santos 690/2
Sowjet-Unie: bez. min. Malik, ondertek. samenw.akk. 95/2

INTERNATIONAAL

ALGEMEEN

Nobelprijs voor de vrede 1975: toegekend a. A. Sacharow 805/1; kritiek in de SU, uitreisvisum geweigerd, mevr. Sacharowa neemt prijs in ontvangst 805/2

CONFERENTIES

Algemeen: econ. topconf. zes belangrijke industriële landen in Rambouillet 774/1; voorbereidend overl. in Washington en Londen, officiële aank. topconf. 774/2; prot. uit België en Nederl. 774/3; Frans-Am. akk. o. wisselkoersprobl. 775/1; tekst verkl. v. Rambouillet 775/1; comment. 776/2
Conferentie over Europese veiligheid en samenwerking (CEVS): 3de fase, afsluitende topconf. in Helsinki 497/1; voorgesch. en verloop v. d. diverse fases v. d. conf. 497/2; slot tweede fase, overeenstemming over slotverkl. 498/3 samenvatt. slotverklar. 499/1 e.v.; vooroverl. in W.-Dld. en Polen 502/1; verloop topconf. 502/2; overl. in de wandelgangen 503/3
Energie: OPEC-conf. v. Algiers (24-26 jan.) vóór dialoog met verbruikerslanden, plan Abdessalam 111/1; voorbereidende conf. olieprod., olieconsum. en ontwikk. landen z. result. afgebroken 297/3; eerste OPEC-topconf. 565/1; voorbereidingen Noord-Zuidconf. 804/1
Gemenebest: 20ste conf. 483/1; grondstoffenplan v. prem. Wilson, reactie Burnham 483/3; Gemenebest steunt Engel. lidmaatsch. v. d. EG 483/3
Grondstoffen: grondstoffenconf. ontwikk. landen in Dakar 281/3
Islamitische landen: zesde conf. min. v. buitenl. zaken Islam. landen 803/2
Ontwikkelingslanden: conf. „groep v. 77" in Algiers 282/2

Voedsel: internat. voedselconf. 35/1; aard en omvang v. h. voedselprobleem 35/2; wereldvoedselprogr. 36/1; verklaring Rome-forum 36/1; het verloop v. d. conf. 36/3; standpunt VS 37/1; standpunten China en de SU 37/2; standpunten enkele olieprod. landen 38/1; standpunten chr. leiders 38/1; overl. dr. Boerma met graan export.- en import. landen 38/2; besl. v. d. conf.: wereldvoedselraad, internat. fonds v. agrar. ontw., voedselvoorraden, voedselhulp, opheff. handelsbelemm., follow-up, div. resol., slottoespraak secr.-gen. Marei 38/3 e.v.

ECONOMIE, FINANCIËN EN SOCIALE ZAKEN

Algemeen: econ. topconf. zes belangrijke industriële landen in Rambouillet 774/1; voorbereidend overl. in Washington en Londen, officiële aank. topconf. 774//2; prot. uit België en Nederl. 774/3; Frans-Am. akk. o. wisselkoersprobl. 775/1; tekst verklar. Rambouillet 775/1; comment. 776/2
Energie: Franse pres. stelt internat. conf. o. energieprobl. voor 52/2; toelicht. min. Simon op Kissingers voorst. t. noodfonds geïndustrial. landen i.v.m. verh. olieprijzen 52/2; Cie v. d. Groep v. 10 bestudeert Kissinger-plan 52/3; EG-landen voorstanders v. uitbreid. oliefacilit. IMF, bezwaren VS 53/1; monet. overl. in Washington 53/3; communiqué's club v. tien o. instell. noodfonds geïndustrial. landen en interimcie IMF o. verlening oliefacil. 54/2; Kissinger stelt int. minimumprijs olie voor 296/3; bijeenk. IEA febr. en mrt. '75 297/1; voorber. conf. olieprod., olieconsum. en ontwikk. landen z. result. afgebroken 297/3; voorbereid. Noord-Zuidconf. 804/1
Grondstoffen: daling grondstoffenprijzen 280/3; grondstoffenconf. ontw. landen in Dakar 281/3; grondstoffencie Unctad bijeen, plan t. aanleg grondstoffenvoorraden 283/3
Monetaire kwesties: Zwitserland besluit voorl. niet toe te treden t. Eur. floating block 809/3
Olie: gegevens 1974 563/1 e.v.

ORGANISATIES EN VERDRAGEN

FOOD AND AGRICULTURE ORGANIZATION (FAO)

Voedsel: internat. voedselconf. 35/1; aard en omvang v. h. voedselprobl. 35/2; wereldvoedselprogr. 36/1; verklaring Rome-forum 36/1; het verloop v. d. conf. 36/3; standpunt VS 37/1; standpunten China en de SU 37/2; standpunten enkele olieprod. landen 38/1; standpunten chr. leiders 38/1; overl. dr. Boerma met graan export.- en import. landen 38/2; besl. v. d. conf.: wereldvoedselraad, internat. fonds v. agr. ontw., voedselvoorraden, voedselhulp, opheff. handelsbelemm., follow-up, div. resol., slottoespraak secr.-gen. Marei 38/3 e.v.

ALGEMENE OVEREENKOMST VOOR TARIEVEN EN HANDEL (GATT)

EG: onderh. mandaat v. cie v. GATT-besprek. in Genève 205/3
Wereldhandel: in 1973 en 1974, verwacht. v. 1975 280/1; onderhand. liberal. wereldhandel begonnen 294/1; verklar. vertegenw. EG en VS 294/3; instell. werkgroepen; meningsverschil EG-VS 295/1

INTERNATIONAAL ENERGIE AGENTSCHAP (IEA)

Directorium: bijeenk. febr. en mrt 1975 297/1
Lidmaatschap: Nw.-Zeeland lid, speciale status v. Noorwegen 297/1

INTERNATIONAAL MONETAIR FONDS (IMF)

Aardolie: aardoliefacil. IMF in werking 9/1; eerste transacties oliefacilit. afgeslot., uitgebreide kredietfacilit. ingesteld 9/2; trekkingen op oliefaciliteit-1974, aardoliefaciliteit 1975 in werk. gesteld 295/2
Algemeen: conf. min. v. finan. v. zes industr. staten in Chateau de Champs 9/3; Ned.-Belg. verklar. 10/1; vergad. vijf industr. staten 10/2
Energie: aardoliefacilit. IMF in werking 9/1; eerste transacties oliefacil. afgeslot., uitgebreide kredietfacilit. ingesteld 9/2; toelicht. min. Simon op Kissingers voorst. t. noodfonds geïndustrial. staten i.v.m. verh. olieprijzen 52/2; Cie v. d. Groep v. 10 bestudeert Kissinger-plan 52/3; EG-landen v. uitbreid. oliefacilit. IMF, bezwaren VS 53/1; monet. overl. in Washington 53/3; communiqué's Club v. tien instell. noodfonds geïndustrial. staten en interimcie IMF o. verlening oliefacilit. 54/2
IDA: jaarverslag 1973-'74 22/1; jaarverslag 1974-'75 778//1
IFC: jaarverslag 1973-'74 22/1; jaarverslag 1974-'75 778/1
Jaarvergadering: bijeenk. club v. tien in het kader v. d. jaarverg. 10/3; verleng. General Arrangements to Borrow 10/3: jaarverg. 1974 23/1; jaarverg. 1975 791/3
Jaarverslag: 1973-'74 22/3; jaarverslag 1974-'75 790/1
Monetaire vraagstukken: vergad. groep v. 24 ontw.landen en interim-cie 777/2; interim-cie vindt geen oplossing 777/3; bijeenk. groep v. vijf, groep v. tien en intercomité, akk. o. hangende vraagstukken 790/2
Ontwikkelingshulp: nwe kredietfaciliteit Wereldbank v. ontw.landen 778/1; bijeenk. ontw. cie van IMF en Wereldbank 791/2
Speciale trekkingsrechten (SDR's): nwe berekeningsmethode SDR's in werk. 9/1
Wereldbank: renteverhog. v. 7,25% naar 8% 9/1; jaarverslag 1973-'74 22/1; jaarvergad.-1974 23/1; discussies 23/2; nwe instell. 23/3; jaarverslag 1974-'75 778/1

NOORDATLANTISCHE VERDRAGSORGANISATIE (NAVO)

Algemeen: topconf. 484/1; verloop conf. 487/3; commun. 488/1
Comité voor verdedigingsplannen: bijeenk. (10 en 11 dec. '74) 56/1; bijeenk. 22 en 23 juni 485/3; samenvatt. min. richtlijnen v. defensieplanning 486/2
Eurogroep: bijeenk. (dec. '74) 55/3; bijeenk. 7 mei, commun. 484/1; beginselverkl. v. d. Eurogroep o. logistieke samenw. 484/3
IEA: eerste min. vergad. int. energie agentschap 488/3
Ministers van buitenlandse zaken: bijeenk. 12 en 13 dec. '74 56/3
Nucleaire planninggroep: Portugal uit nucleaire planninggroep 55/2; bijeenk. (10 dec. '74) 56/1
Opperbevelhebber: gen. Haig nwe opperbevelh. geallieerde strijdkrachten in Eur. 54/3
Verenigde Staten: bez. Kissinger 253/2

ORGANISATIE VOOR ECONOMISCHE SAMENWERKING EN ONTWIKKELING (OESO)

Aardolie: akk. o. „veiligheidsnet" bij oliecrisis van $ 25 mrd 295/3
Energie: rapp. OESO energievooruitzichten t. 1985 102/1
Ministerraad: vergad. 28 en 29 mei in Parijs 490/1; rede Kissinger 490/2; onderw. v. overl. 490/3; herhaling verklar. v. 1974 t. eenzijdige handelsbeperkende maatr. voorbehouden v. Portugal en Engel. 491/2

ORGANIZATION OF PETROLEUM EXPORTING COUNTRIES (OPEC)

Ontwikkelingsfonds: herzien.plan 108/3
Prijzen: verdere discussie o. olieprijs 108/3; conf. (12-13 sept. '74) besl. royal. en belast. per 1 okt. met 3,5% te verhogen 109/2; berekening prijsverh. per 1-10-'74 109/2; Saoedi-Arabië doet niet mee met prijsverh. royal. 110/1; conf. in Aboe Dhabi (9-10 nov. '74) 110/1; Saoedi-Arabië, Qatar en UAE verlagen posted price, verh. royal. en belast. 110/2; OPEC-conf. (12-13 dec. '74); legaliser. besl. Aboe Dhabi 110/3; conf. v. Algiers (24-25 jan.), vóór dialoog met verbruikerslanden, voorber. conf. OPEC-staatshoofden, plan-Abdessalam 111/1; bijeenk. min., eerste topconf. „plechtige verklar." v. Algiers, Gabon volwaardig lid, prijsverh. per 1 okt.? 564/3
Secretaris-generaal: Feyide opvolger v. Khene 111/1

UN EDUCATIONAL SCIENTIFIC AND CULTURAL ORGANIZATION (UNESCO)

Directeur-generaal: A. M. M'Bow nwe dir.-gen. 103/1
Israël: uitgesloten v. UNESCO-activiteiten, PLO a. waarn. toegelaten 103/2; reacties 103/3

VERENIGDE NATIES

Algemene Vergadering: waarn. status bij pol. cie AV v. Afr. Nat. Congres en Pan Afr. Congress, AV-voorz. Bouteflika sluit Z.-Afr. v. werkzaamh. uit 83/3; samenvatt. resol. 29ste AV over lidmaatsch. Bangladesh, Grenada en Guinee-Bissau, waarn. status PLO, EG en Comecon, ECOSOC 199/2; d. Israël bezette gebieden 199/3, hulp Palest. vluchtel. 199/3; Z.-Afrika en apartheid 200/1; dekolonisatie 200/1; Port. Afr. geb. en Zuidel. Afr. 200/1; andere afhankel. gebieden 200/2; verlag. defensiebegrot. 200/3; napalm 200/3; Afr. kernwapenvrije zone 200/3; kernwapenvrije zone in MO 200/3; conventie t. verbod v. handel. die milieu en klimaat beïnvloeden 200/3; kernwapenvrije zone in Z.-Azië e.a. ontwap.-kwesties 201/1; versterk. int. veiligh. 201/1; Koreaanse kwestie 201/2; econ. en finan. probl. zoals UNCTAD, hulp bij natuurrampen, ontw. en internat. econ. samenw., wereldvoedselvoorraad, samenw. om oprukken v. d. woestijn t. te gaan, econ. rechten en plichten v. staten 201/2; milieuprogr. 202/1; speciaal fonds v. noodhulp en ontw.bijstand 202/1; definitie agressie, tekst definitie 202/1; vreedz. gebruik v. d. ruimte 202/3; Cyprus 202/3; dir. UNIDO 202/3; begrot. 202/3; V-raad 202/3; herz. handvest 202/3; tekst handvest v. d. econ. rechten en plichten v. staten 404/3 e.v.; spec. AV o. ontw. vraagstukken, voorbereidende conf. v. Lima 593/2; verloop spec. zitting, Westel. voorst. 593/3; tweede VS-document 595/1; toespraken 595/3 e.v.; adviesaanvrage a. Int. Gerechtshof m.b.t. Spaanse Sahara 673 e.v.; besl. (17 dec. '74) inz. Namibië 764/1; veto Westerse Drie (6 juni) 767/1; slotresol. speciale AV, Am. voorbehouden 792/3
Denemarken: overplaatsing VN-ambass. 41/3
EG: toegelaten a. waarn., deelgenomen a. AV inz. grondstoffen, Conf. o. h. zeerecht, de onderh. o. Handvest inz. de econ. rechten en plichten v. d. staten, wereldvoedselconf. 211/3
Internationaal Gerechtshof: uitspraak inz. Franse kernproeven 93/3; behand. adviesaanvrage AVVN, m.b.t. Spaanse Sahara, standpunten part., uitspraak Hof 673 e.v.
Jaar van de vrouw: wereldconf. jaar v. d. vrouw 504/1; declaratie 504/2; stemverklar. Ned. delegatie 505/1
Secretaris-generaal: bez. a. Algerije, Mauretanië, Marokko en Spanje 674/2
UNCTAD: grondstoffencie Unctad bijeen, plan t. aanleg grondstoffenvoorraden 283/3
UNIDO: tweede Unido-conf. 283/1
Veiligheidsraad: verleng. mandaat UNEF en UNDOF Israël 80/2; uitstoting Z.-Afr. d. drievoudig veto verhinderd 83/1 verleng. UNEF-mandaat met 3 mnd. 578/1
Voedsel: internat. voedselconf. 35/1; aard en omvang v. h. voedselprobleem 35/2; voortgang Wereldvoedselprogr. 36/1; verklar. Rome-forum 36/1; het verloop v. d. conf. 36/3; standpunt VS 37/1; standpunten China en SU 37/2 standpunten enkele olieprod. landen 38/1; standpunten chr. leiders 38/1; overl.

dr. Boerma met graanexport. en -import. landen 38/2; besluiten v. d. conf. wereldvoedselraad, internat. fonds v. agrar. ontw., voedselvoorraden, voedselhulp, opheff. handelsbelemmeringen, follow-up, div. resol., slottoespraak secr.-gen. Marei 38/3 e.v.

IRAK

Afghanistan: bez. Daoed 732/2
China (Volksrep.): bez. vice-pres. Marouf 653/3
DDR: bez. Sindermann 443/3; bez. S. Hoessein 653/3
Duitsland (Bondsrep.): overeenk. m. Daimler Benz 120/1; herst. dipl. betr. 654/1
Engeland: herst. dipl. betr. 654/1
Frankrijk: bez. min. Jobert 122/1; bez. min. Sauvagnargues, ondertek. samenw.akk. 123/3; bez. S. Hoessein 654/1
Italië: samenw.akk. 140/3
Koerden: uitbreid. Perz. wapenleverant. 635/1; verliescijfers en vluchtelingen 635/2; akk. Irak-Perzië leidt t. stopzett. Perz. hulp, offensief en amnestieaanbod Irak, tijdel. bestand 636/1; ineenstort. Koerd. verzet 636/2; Barzani wijkt uit naar Perzië 637/1; verleng. amnestie 637/3; Iraakse verliescijfers 637/3; lot Koerden 638/1
Koeweit: onderh. o. grensgeschil 653/1
Perzië: uitbreid. Perz. wapenleveranties a. Koerden, nwe Iraaks-Perz. grensincidenten 635/1; Iraaks-Perz. overl., verdere grensincidenten 635/2; akk. Irak-Perzië te Algiers op 6 mrt 635/3; ondertek. Iraaks-Perz. grensprotocol 636/2; prem. Hoveida in Irak, vicepres. S. Hoessein in Perzië 636/2; ondertek. Iraaks-Perz. grensverdrag 638/2
Roemenië: bez. S. Hoessein 653/3
Saoedi-Arabië: grensakk. 653/1
Sowjet-Unie: S. Hoessein in Moskou, stopzett. Russ. wapenleverant. gemeld i.v.m. moeilijkh. in relatie 653/2
Syrië: geschil o. Eufraatwater, beschuld. over en weer 638/2; bemidd. pogingen Arab. Liga en Saoedi-Arabië 639/2; Syr. maatr. en verdere ontw. 639/3; meer Eufraatwater v. Irak 640/2; verdere beschuld. nog geen regeling 640/3

ISRAËL

Egypte: tweede Sinai-akk. 577/1; 580/1 e.v.
Frankrijk: gesprek min. Sauvagnargues 123/2
Jemen (N.): oproep a Jemen. joden in Israël t. terugkeer 654/2
Justitie: veroord. aartsbisschop Capucci 48/1
Libanon: Isr. vergeld.aanv. in Z.-Liban., resol. V.-raad, Isr. luchtaanv. 6/3 e.v.; verdere Isr. milit. acties t. Z.-Liban., inschakeling luchtmacht 44/3; e.v.; Isr. acties in Z.-Libanon 706/2
Militaire zaken: definitief Agranat-rapp., vorming min. comité 592/2; ben. kerngeleerden op min. v. defensie 592/3
Nederland: bez. min. V. d. Stoel 263/2; bez. min. Allon, ondertek. cult. verdrag 758/1
Noorwegen: verdachten moordaanslag op Marokkaan veroord. 43/3
Regering: wijzig. reger. coal. d. terugkeer NRP, aftreden Yariv, instell. min. comité v. defensie, overlijden min. Hazani 591/3
UNESCO: Israël uitgesloten v. UNESCO-activiteiten, PLO als waarn. toegelaten 103/2; reacties 103/3
Verenigde Staten: bez. min. Allon 76/2; bez. min. Simon 76/2; bez. prem. Rabin, wapenleverant. en finan. steun toegezegd 76/3; bez. Kissinger okt. '74 77/3; bez. Kissinger nov. '74 79/1; bez. Allon 80/1; bez. Kissinger (mrt.) 413/2; bez. Allon (apr.) 416/1; bez. Rabin 446/1; bez. Kissinger (aug.), tweede Sinai-akk. incl. waarschuwingssyst. m. Am. burgerpers. 580/1 e.v.

ITALIË

ALGEMEEN

Concordaat: reger. bereid t. onderh. o. concordaat 159/3
Familiewetgeving: nwe fam.wetgeving aangen. 411/2

ECONOMIE, FINANCIËN EN SOCIALE ZAKEN

Algemeen: econ. progr. reger.-Moro 139/2
Arbeid: diverse stakingsacties 139/3; korter werken bij Fiat 140/1; verdere stak.acties 140/1; akk. bonden-werkgevers 140/3
Belastingen: belast.maatr. reger.-Rumor 138/1

POLITIEK (Binnenlandse)

Politieke partijen:
— DC: beraad na uitslag reg. verk. 404/1
— PCI: verklar. na uitslag reg. verk. 404/1; 14de partijcongres, Berlinguer herh. aanbod hist. compromis 411/1
Regering: reger.crisis, heengaan reger. Rumor 124/3; formatiepogingen 125/1; senaatsvoorz. Spagnolli t. inform. ben. 125/2; Fanfani t. form. ben., opdracht teruggegeven, Moro t. form. ben., chr. democ.-republ. minderh.reger. gevormd 125/3; reger. wijst nwe coalitie af 403/3
Regio's: einde reger. crisis Friuli-Venezia Giulia 159/1
Staatsgreep: arrest. wegens samenzwering t. staatsgreep dec. '70 159/3
Terrorisme: bomaanslag in Brescia, aansl. op Italicusexpres, opricht. anti-terror. politiemacht 160/2; andere rechtse aanslagen en samenzweringen 174/3; extreem linkse activiteiten 175/1
Verkiezingen: verlies v. chr.-dem. bij verk. op Sardinië, winst v. links 141/3; prov. en gemeenteraden, verlies chr.-democ. 159/2; verk. v. gemeenteraden, prov. raden en reg. parl. 401/1 e.v.; uitslag, samenstell. nwe reg. parl. 402/1; reacties 402/3

POLITIEK (Buitenlandse)

Duitsland (Bondsrep.): lening Bondsrep. a. Italië 138/1
Frankrijk: bez. Rumor 159/1
Irak: samenw.akk. 140/3
Joego-Slavië: akk. o. kwestie Triëst 718/3
Perzië: bez. pres. Leone, econ. samenw. 141/1
Sowjet-Unie: bez. min. Moro, Ital.-Russ. samenw.akk. 141/1; bez. Gromyko 748/3
Spanje: ambass. teruggeroepen 641/2
Verenigde Staten: bez. pres. Leone 140/3; bez. Kissinger 253/2; bez. Kissinger 266/2

IVOORKUST

Zuid-Afrika: bez. Vorster 243/2

JAPAN

Australië: bez. Tanaka 541/2
Birma: bez. Tanaka 541/2
Brazilië: bez. Tanaka 541/2
Canada: bez. Tanaka 541/2
China (Volkrep.): lucht- en scheepvaartakk 558/2; verdere akk., besprek. o. Jap.-Chin. vredesverdrag 558/2; reacties SU 558/3; Jap. onderh. m. China vastgelopen 559/3; visserij-akk. 560/3
Duitsland (Bondsrep.): wetensch. verdrag ondertek. 115/3
EG: onderhand. 213/3
Mexico: bez. Tanaka 541/2
Nederland: bez. min. V. d. Stoel 150/2
Nieuw-Zeeland: bez. Tanaka 541/2
Politieke partijen:
— Algemeen: wetsontw. inz. pol. fondsen 543/1
— CPJ: akk. m. Soka Gakkai 543/2
— LDP. wijzig. partijtop 541/3; Miki voorz., Nakasone secr.-gen. 542/1
Regering: aftred. vice-prem. Miki en twee andere kab.leden, reorg. kab., aftreden na beschuld. inz. corruptie v. prem. Tanaka, ben. Miki, kab.-Miki, beleidsverklar. 541 e.v.
Roemenië: bez. Ceausescu 666/3
Sowjet-Unie: Russ. bezwaren t. Jap. vredesverdrag m. China, Russ. voorst. a. Japan, Miyazawa in Moskou 559/2, nwe Russ. waarschuwingen a. Japan t. onderh. m. China 560/1; Japanse en Chinese reacties 560/2; visserij-akk. 560/3
Taiwan: stopzett. luchtvaart, luchtruim Taiwan v. Jap. vliegtuigen gesloten 558/2; herstel luchtverkeer Japan-Taiwan 560/2
Verenigde Staten: bez. Tanaka 541/2
Verkiezingen: deel Hogerhuis, verlies LDP 541/1; region. verk. 543/1

JEMEN (N.)

China (Volksrep.): Noordjemen. delegatie in China 654/2
Grondwet: herinvoering uitgesteld 654/1
Israël: oproep a. Jemen. joden in Israël t. terugkeer 654/2
Regering: prem. afgezet, nwe reger. 112/3; samenstell. kab. 432/1; wijzig. kab. 654/2
Saoedi-Arabië: schenking 654/2

JEMEN (Z.)

China (Volksrep.): bez. pres. Rabyi 654/3
Duitsland (Bondsrep.): herst. dipl. betr. 654/3
Regering: wijzig. kab. 654/2

JOEGO-SLAVIË

DDR: bez. Sindermann 470/3
Duitsland (Bondsrep.): krediet v. DM 700 mln 117/1
EG: bez. Sir Chr. Soames 212/2
Italië: akk. o. kwestie Triëst 718/3
Polen: bez. Jaroszewicz 587/2
Roemenië: bez. Manescu, gepland bez. v. Ceausescu a. Joego-Slavië op korte termijn afgezegd 719/1
Verenigde Staten: bez. Kissinger 266/2

JORDANIË

Frankrijk: bez. min. Sauvagnargues 123/2
Oman: Jord. stuurt bataljon spec. troepen en schenkt 31 straaljagers 656/3
Perzië: bez. sjah 688/2
Roemenië: bez. Ceausescu 666/3
Verenigde Staten: bez. kon. Hoessein 76/2; bez. Kissinger okt. '74 77/3; bez. Kissinger nov. '74 79/2; bez. Kissinger (feb.) 389/3; bez. Kissinger (mrt.) 413/2

KAAPVERDISCHE EILANDEN

Onafhankelijkheid: op 5 juli verleend 522/3
Portugal: samenw.akk. 522/3
Regering: A. Pereira pres., P. Pires prem. 522/3

KAMEROEN

Amnestie: gratie voor mgr. Ndongo 378/2
Diplomatieke betrekkingen: met oliestaten 378/2
President: Ahidjo herk. 378/1
Regering: ben. prem. aangek. 378/1

KENIA

Engeland: bez. min. Callaghan 286/1
Portugal: bemidd. pres. Kenyatta inz. Angola 738/1

KOEWEIT

DDR: bez. Sindermann 443/3
Duitsland (Bondsrep.): Koeweit koopt aandeel in Daimler Benz 120/2
Frankrijk: bez. min. Jobert 121/3; wapenleverant.akk. 122/1
Irak: onderh. o. grensgesch. 653/1
Maleisië: bez. A. Razak 509/2
Regering: nw. kab. 432/1
Verenigde Staten: bez. min. Simon 76/1
Verkiezingen: Nat. Vergad. 432/1

KONGO

Portugal: prem. Lopes verlangt zelfbesch. v. Cabinda 324/1
President: Ngouabi herk. 142/3
Regering: wijzig. kab. 142/3
Verkiezingen: pres. Ngouabi herk. 142/3

KOREA (N.)

Cambodja: verblijf Sihanoek 823/1 e.v.; bez. Penn Nouth 823/3
Mauretanië: bez. pres. Ould Daddah 368/2
Mozambique: bez. Machel 420/1
Roemenië: bez. Macovescu 667/3

KUNST

ALGEMEEN

Prijzen:
— Descartesprijs 1974: 825/1
— Europaprijzen 1974 en 1975: 825/1
— Grenville-Clarkeprijs 1975: 825/1
— Jeruzalemprijs 1975: 825/1
— Joost van den Vondelprijs 1975: 825/2
— Robert Schumannprijs 1975: 825/2
— Vredesprijs van de Duitse boekhandel 1975: 825/2

ARCHITECTUUR

Prijzen:
— dr. H. P. Berlageprijs 1975: 825/2

BEELDENDE KUNST

Prijzen:
— Bucheliusprijs 1975: 825/2
— Erasmusprijs 1975: 825/2
— Hofwijckprijs 1975: 826/1
— Karel van Manderprijs 1975: 826/1

JOURNALISTIEK

Prijzen:
— Dick Scherpenzeelprijs 1975: 826/2
— Pierre Bayleprijs 1973:-'74-'75: 826/2
— Prijs voor de dagbladjournalistiek 1975: 826/2
— Prijs voor de Europese journalistiek: 826/2
— Pulitzerprijs 1975: 826/2
— World Press Photo 1975: 826/2

LETTERKUNDE

Prijzen:
— Busken-Huetprijs 1975:: 826/3
— Georg Buchnerprijs 1975: 826/3
— Gouden Griffels 1975: 826/3
— Gysbert Japicxprijs 1975: 826/3
— Henriëtte Roland Holstprijzen 1975: 826/3
— Herman Gorterprijs 1974: 826/3
— J. P. van Praagprijs 1975: 826/3
— Jacobsonprijs 1975: 826/3
— Lessingprijs 1975: 826/3
— Louis Couperusprijs 1975: 826/3
— Marianne Philipsprijs 1975: 826/3
— Martinus Nijhoffprijs 1975: 827/1
— Multatuliprijs 1975: 827/1
— Nico Verhoevenprijs: 827/1
— Nobelprijs voor letterkunde 1975: 827/1
— Prix de l'Académie Française 1975: 827/1
— Prix Femina 1975: 827/1
— Prix Goncourt 1975: 827/1
— Prix Interalliée 1975: 827/1
— Prix Médicis 1975: 827/1
— Prix Médicis étranger 1975: 827/1
— Prix Renaudot 1975: 827/2
— Reina Prinsen Geerligsprijs 1975: 827/2
— Staatsprijs voor Poëzie (België) 1975: 827/2
— Sticusaprijzen 1975: 827/2

MUZIEK

Prijzen:
— Koningin Elisabethwedstrijd 1975: 827/2
— Louis Davidsprijs 1974 en '75: 827/2
— Matthijs Vermeulenprijs 1975: 827/2
— Singerprijs 1974: 827/2
— Von Siemensprijs 1975: 827/2
— Wessel Ilckenprijs 1975: 827/3

THEATER, FILM, RADIO EN TV

Prijzen:
— l'Age d'Orprijs 1975: 827/3
— Albert van Dalsumprijs 1975: 827/3
— Arlecchino 1975: 827/3
— Colombina 1975: 827/3
— Defresneprijs 1974-'75: 827/3
— Edmond Hustinxprijs 1975: 827/3
— Filmfestival van Cannes 1975: 827/3
— Filmfestival van Locarno 1975: 827/3
— Filmfestival van Moskou 1975: 828/1
— Gouden Roos van Montreux 1975: 828/2
— Hendrik Jan Reininkpenning 1975: 828/2
— Louis d'Or: 827/3
— Nipkowschijf 1975: 828/2
— Oscars 1975: 828/2
— Prijs van de Nederlandse theatercritici 1975: 828/3
— Prijs van het American film instituut: 828/3
— Theo d'Or: 827/3
— Visser-Neerlandiaprijzen 1974 voor toneel- en hoorspelen: 827/3
— Zilveren harp 1975: 827/3

LAOS

Algemeen: duidelijke machtsverschuiving t.g.v. de Pathet Lao 785/1; binnenl. ontw. vanaf aug. 1975 817 e.v.
China (Volksrep.): bez. Pethrasy, akk. 785/1
Economie: buitenl. hulp 785/1
Justitie: zes vroegere rechtse leiders bij verstek ter dood veroord. 817/3
Militaire zaken: troepenterugtrekking 785/3; muiterij in Houei Sai 786/1; gevechten in het noorden, vlucht Vang Pao 786/2; muiterij reger.troepen 787/1; bezett. zuidel. steden d. Pathet Lao 788/1; reorg. leger 789/1
Nasleep burgeroorlog: terugk. gevangenen en troepenterugtrekk. 785/3; vluchtelingenprobleem 818/1
Oppositie: demon. in Thakhek 786/2; linkse demon. in Vientiane, vertrek rechtse min., muiterij bij reger.troepen 787/1; anti-Am. demon., bezett. zuidel. steden d. Pathet Lao 788/1; Meo-guerrilla? 819/2
Regering: Soevanna Phoema op non-actief 785/1; vertrek rechtse min. 787/1; wijzig. kab. 789/2; proclamatie Volksrep. vgls besluiten buitengew. Volkscongres (door Pathet Lao bijeengeroepen) 819/2 e.v.; Kaysone Phomvihan prem., nw. kab. 820/1
Sowjet-Unie: bez. Pethrasy 785/2
Thailand: bez. Phongsavan a. Bangkok, handelsakk., bez. Charoonphan 785/3; verslecht. relaties, vluchtelingenprobl, gewapende incidenten, grenskwestie, sluit. grens 818/1
Verenigde Staten: anti-Am. demon., stopzett. AID-operaties 788/1
Verkiezingen: uitstel alg. verk. 817/3; Pathet Lao organ. verk. in districten en steden 819/3
Vietnam (N.): samenw.akk. 785/1

LESOTHO

Koning: vertrek kon. Moshoeshoe 378/2
Oppositie: vonnissen inz. hoogverraad 378/2
Zuid-Afrika: aanspraken op Zuidafr. grondgebied 378/3

LIBANON

Algemeen: sociale en pol. onrust 60/3; verstoord evenwicht, nat. pact ter discussie 353 e.v.; burgeroorlog 705 e.v.
Frankrijk: bez. min. Sauvagnargues, gesprek m. PLO-leider Arafat 123/1
Gevechten: in Sidon (eind feb.-begin mrt.) tussen vissersbevolk. en leger 353/3; Falangisten-Palestijnen in apr. 354/3; Palestijnen-Falangisten, Falangisten en linkse Lib. groep. (mei) 355/3; optreden partijmilities en part. legers 705/1; na aftreden reger.-Rifai (26 mei) gewapende vrede tot 24 juni, bemidd. Syrië, hervatt. strijd 706/3; afkond. staakt-het-vuren (1 juli) 708/1; vanaf 26 aug. strijd in Zahlé en Tripoli 709/1; vanaf 13 sept. nwe gevechten in Beiroet 709/3
Israël: Isr. vergeld.aanv. in Z.-Libanon, resol. V-raad, Isr. luchtaanv. 6/3 e.v.; verdere Isr. milit. acties t. Z.-Liban., inschakel. luchtmacht 44/3 e.v.; Isr. acties in Z.-Libanon 706/2
Politieke partijen: de militie-kwestie 61/3
Portugal: dipl. betr. verbroken 63/1
Regering: aftreden kab. 62/3; nw kab. o. R. Sohl 63/1; aftred. kab.-R. Sohl 355/2; vorm. mil. reger. o.l.v. gen. N. Rifai 355/3; milit. kab. o.l.v. gen. N. Rifai, scherpe kritiek v. Moh. zijde 705/2; aftred. kab.-Rifai na 3 dagen Karaméform. 706/3; vorm. kab.-Karamé (30 juni 707/3; vertrouwen v. Karamé (15 juli) 709/1
Syrië: bez. Khaddam (eind mei) 706/3
Zuid-Afrika: dipl. betr. verbroken 63/1

LIBERIA

Regering: ontslag min. 128/1
Zuid-Afrika: bez. prem. Vorster, overl. m. pres. Tolbert 334/2

LIBIË

Frankrijk: olieakk. afgesloten 122/2
Gabon: opzegg. akk. 127/2
Guinee: defensie-akk. 127/3
Malta: bez. Kadhafi, overeenk. t. samenw. afgesloten 809/1
Sowjet-Unie: bez. prem. Jalloed (mei '74) na onderh. m. pres. Podgorny in Parijs (apr. '74) 745/3; bez. Kosygin, geruchten o. milit. overeenk., samenw.overeenk. inz. atoomenergie 746/1

LIECHTENSTEIN

Regering: nwe coalitiereger. gevormd 13/2

LUXEMBURG

Buitenlandse handel: BLEU-handelsbalans 1974 174/1

MADAGASCAR (MALAGASI)

Frankrijk: einde Franse milit. aanw.heid 524/2
Justitie: proces inz. moord op Ratsimandrava 523/2
Politieke partijen: samengaan soc.democ. partij en Union socialiste malgache in Parti socialiste malgache (PSM) 113/1
Regering: muiterij en rebellie 113/1; ontbind. reger. 114/1; aftreden Ramanantsoa 114/1; optred. Ratsimandrava 114/2; Ratsimandrava vermoord, Andriamahazo aan de macht 114/3; Ratsiraka nw. staatshoofd en reger.leider 523/3; samenstell. opperste raad v. d. revol. en kabinet 524/1
Verenigde Staten: sluiting NASA-volgstation 524/2
Verkiezingen: nat. volksraad v. ontwikk. 113/1

MALAWI

Engeland: bez. min. Callaghan 286/1
Zuid-Afrika: bez. Vorster gemeld 243/2

MALEDIVEN

Regering: afzett. en verbann. prem. 492/2

MALEISIË

China (Volksrep.): bez. prem. Razak, dipl. betr., Maleisisch protest bij Peking 508/3
Economie: studentenbetog. t. inflatie, econ. situatie 507/2
Frankrijk: bez. A. Razak 509/2
Golfstaten: bez. A. Razak 509/2
Koning: zesde koning 507/3
Regering: gereorg. kab. 506/3
Sabah: aftred. staatshoofd Sabah, actie t. prem. 508/1
Serawak: arrest. opp.leider Serawak 507/1
Taiwan: dipl. betr. verbrok. 508/3
Verkiezingen: overwinn. v. nation. front 506/1

MALI

Opper-Volta: grensgeschil, Afr. bemidd. 128/1

MALTA

China (Volksrep.): bez. Mintoff 809/2
EG: bez. Sir Chr. Soames 212/2
Libië: bez. Kadhafi, overeenk. t. econ. samenw. gesloten 809/1
Republiek: rep. uitgeroepen, gouverneurgen. Mamo t. pres. geïnstall. 808/3

MAROKKO

Algerije: verslecht. betr., bez. Bouteflika 674/1
Mauretanië: bez. Ould Daddah i.v.m. Spaanse Sahara, geheim akk. 674/1/3
Verenigde Staten: bez. Kissinger okt. '74 78/3

MAURETANIË

China (Volksrep.): bez. pres. Ould Daddah 368/2
Korea (N.): bez. pres. Ould Daddah 368/2
Marokko: bez. Ould Daddah i.v.m. Sp. Sahara, geheim akk. 674/1
Mijnbouw: nation. ijzer- en kopermijnen 368/2

MEXICO

EG: oriënterende besprekingen 213/1
Japan: bez. Tanaka 541/2
Roemenië: bez. Ceausescu 667/1
Spanje: terugroepen ambass. 641/2

MIDDEN-OOSTEN

Arabische samenwerking: OPEC-topconf. te Algiers 565/1
Duitsland (Bondsrep.): inreisbepal. v. Arab. versoepeld 156/2
Israëlisch-Arab. conflict: Palest. terreur - Isr. vergeld. 5 e.v.; id. 44/3 e.v.; de Am. „stap voor stap"-dipl., reizen Kissinger in okt. en nov. '74 75/2 e.v.; beraad o. tweede fase Isr. ontruim. v. d. Sinai 78/3; Isr. denkbeelden o. verdere regel. m. Egypte 80/2; verlenging UNEF-mandaat t. 24 april '75 80/2; verleng. UNDOF-mand. t. 30 mei '75 80/3; Israël uitgesloten v. UNESCO-activiteiten, PLO a. waarn. toegelaten 103/2; reacties 103/3; dipl. activiteiten SU en VS 385/1; Gromyko in Syrië en Egypte 388/1; Kissingers achtste reis 389/2; dipl. activit. VS en SU, missie Kissinger 412/3; Kissingers negende reis (mrt.) mislukt 413/2; perscomment. 414/2; Am. verklar. 415/1; Isr. verklar. 415/2; Eg. verklar. 415/3; verleng. UNEF-mandaat m. 3 mnd. t. 24 juli 416/1; verleng. UNDOF-mandaat met zes mnd. t. 30 nov. 1975 444/2; Isr. uitdunningsactie in zone tegenover Suezkanaal 444/3; overl. Ford-Sadat in Salzburg 445/1; Rabin in Washington 446/1; voorbereid. twee Sinaï-akk., het Isr. standpunt, Am. druk op Isr. 447/3 e.v.; verder overl. inz. interim-akk. Eg.-Isr., Egypte weigert verleng. UNEF-mandaat, oproep V-raad en verleng. UNEF-mandaat met drie mnd. 577/1; voortgang Sinai-overl. 578/2; Kissingers tiende reis, parafering tweede Sinai-akk., teksten drie documenten, perscomment. 577 e.v.
Olie: opricht. invest. maatsch. d. OPEC 108/1; Algerijnse beschuld. inz. „ongerechtvaardigde" prijsverlag., prod.beperk. 567/2
Palestijnen: aanslag op Fiumicino 5/1; gijzel. in Singapore en Koeweit 6/1; kaping Grieks vrachtschip in Karachi 6/2; aanslag in Kiryat Shmona, Isr. acties in Libanon, resol. V-raad 6/3; Palest. aanv. op Maalot 7/2; Isr. luchtaanv. op Liban. 8/1; verijdel. Palest. actie 8/3; Palest. aanslag op Shamir, Isr. luchtaanv. 8/3; aanslag op Nahariya 44/3; verdere acties in Isr.-Liban. grensgebied 45/1; Palest. overval op Beit Shean 46/3; verdere Palest. acties en Isr. acties t. Z.-Liban. 47/1; escalatie strijd in Liban. grensgebied 48/3; onderh. Schröder-Arafat 119/1; reacties CDU/CSU, reger., SPD, joodse organ. in de Bondsrep., Israël en de PLO 119/2; gesprek Arafat m. min. Sauvagnargues 123/1; PLO a. waarn. t. de VN toegel. 199/2; onderh. Sindermann-Arafat 443/3

MONGOOLSE VOLKSREPUBLIEK

Indonesië: bez. min. Malik, dipl. betr. aangek. 95/2
Polen: bez. Jablonski, vriendsch.verdrag 651/1
Sowjet-Unie: bez. Brezjnew 761/2

MOZAMBIQUE

Onafhankelijkheid: op 25 juni geproclameerd 417/1
Regering: Samora Machel pres. 420/3

NAMIBIË

Constitutionele conf.: voorbereid. 767/3; begin 768/1
Olie: Am. olieconcerns staken activiteiten 768/3
Oppositie: incidenten, arrest. en vonnissen 765/3
Ovamboland: vlucht Ovambo's naar Angola 763/2; verk. 764/2; uitspraak Hooggerechtshof inz. afranselen optred. en uitwijz. bissch. Wood 765/2; Elifas gedood, arrest. 767/3
SWAPO: alleen vertegenw. volk v. Namibië betwist 764/3; Zambia verbiedt activiteit 768/3
Verenigde Naties: besl. V-raad 17 dec. '74 764/1; zitt. V-raad, veto Westerse Drie 767/1
Zambia: verbiedt SWAPO-activiteiten in Zambia 768/3
Zuid-Afrika: Zuidafr. plannen en verklar. m.b.t. Zuidwest-Afr. 763/3; pasjeswet ingetrokken, beperk. „kleine aparth." 766/1; houd. t.a.v. eis V-raad 766/1

NECROLOGIEËN

Acker, A. van, Belg. politicus 525/2
Andric, I., Joegoslav. auteur 525/2
Arendt, dr. H., Am. schrijfster 830/3
Baker, J., Franse zangeres en revuester 525/3
Bech, J., Luxemb. politicus 525/2
Blacher, B., Duits componist 525/3
Bodt, R. de, Belg. oorlogsmisd. 58/3
Boelganin, maarsch. N. A., Sowjetruss. politicus 526/1
Brundage, A., oud-voorz. IOC 526/1
Carelsen, F., Ned. actrice 526/1
Cartier, R., Frans journ., historicus en schrijver 526/2
Coppenolle, dr. A. van, Belg. rijkswachtcomm. 526/2
Daels, prof. dr. F., Belg. medicus en hoogleraar 526/2
Dallapiccola, L., Ital. comp. 526/3
Davids, H., Ned. cabaretière 526/3
Duclos, J., oud-voorz. FCP 527/1
Escriva De Balaguer Y Albas, mgr. J. M., Spaans geestelijke 527/1
Feisal, koning Saoedi-Arabië 209/1
Felsenstein, W., Duits regisseur 830/3
Feltin, M., Frans kard. en oud-bissch. v. Parijs 830/3
Frachon, B., Frans vakbondsleider en politicus 830/3
Franco Bahamonde, gen. F., staatshoofd Spanje 754/2
Fransen, prof. dr. J. F., Belg. hoogleraar 527/1
Fresnay, P., Frans acteur 527/2
Gevers, M., Belg. schrijfster 527/2
Hahn, dr. K., Duits pedagoog 527/2
Haile Selassie I, ex-keizer Ethiopië 831/1
Hayward, S., Am. actrice 527/2
Heenan, J. C., kard. aartsbissch. v. Westminster 831/2
Hepworth, Dame B., Brits beeldhouwster 527/2
Huxley, Sir J. S., Brits bioloog en auteur 527/2
Ismail, A., vice-prem. Egypte 589/1
Jolivet, A., Frans componist 527/3
Kalthoem, O., Egypt. zangeres 527/3
Karamaj, K., Indiaas politicus 831/3
Lamberty, M., Vlaams historicus 831/3
Laniel, J., Frans industrieel en politicus 527/3
Levi, C., Ital. schrijver 528/1
Lippmann, W., Am. schrijver en journ. 528/1
Litvak, A., Am. filmreg. 528/1
Lorenz, M., Duits zanger 528/1
Mandele, dr. K. P. van der, Ned. bankier 528/1
Marijnen, mr. V. G. M., burgem. Den Haag 630/2
Mindszenty, J., kard. 540/2
Mollet, G., Frans politicus 831/3
Nemeth, L., Hongaars schrijver 528/2
Novotny, A., oud-partijleider Tsjech. 528/2
Odria, M. A., Peruviaans politicus 528/2
Oleffe, A., min. v. econ. zaken Belgie 567/3
Onassis, A. S., Argentijns reder en zakenman 528/3
Pasolini, P. P., Italiaans filmregisseur 831/3
Piron, J. B., Belg. milit. 528/3
Quarles van Ufford, jhr. mr. B. E., Ned. dipl. 832/1
Raalte, dr. E. van, Ned. journalist 832/1
Radhakrishnan, Sir. S., oud-pres. India 528/3
Rojas Pinilla, gen. G., oud-pres. Columbia 528/3
Ryan, C., Am. auteur 528/3
Saint-John Perse, A., Frans dipl. en dichter 832/1
Sapir, P., Isr. oud-min. 543/3
Sastroamidjojo, A., Indon. dipl. en politicus 543/3
Sato, E., Japans politicus en oud-prem. 543/3
Sica, V. de, Italiaans acteur en reg. 543/3
Simon, M., Frans acteur 544/1
Sjostakowitsj, D., Sowjetruss. comp. 544/1
Stehlin, P., Frans luchtmachtgen. 544/2
Stevens, G., Am. filmreg. 544/2
Stolz, R., Oostenr. comp. en dirigent 544/2
Tombalbaye, F., pres. Tsjaad 381/1
Torres Bodet, J., Mexicaans dipl. en schrijver 544/2
Toynbee, A. J., Brits historicus 832/1
Tsjiang Kai-sjek, pres. Taiwan 509/3
Valera, E. de, oud-pres. Ierland 832/2
Weyns, J., Vlaams volkskundige 544/2
Wilder, Th. N., Am. schrijver 832/3
Willems, J. M., Ned. politicus 544/3
Wodehouse, Sir P. G., Brits-Am. schrijver 544/3
Wotruba, F., Oostenrijks beeldhouwer 832/3
Yoors, E., Belg. kunstschilder en glazenier 544/3
Zjoekow, maarsch. G., Sowjetruss. milit. 544/3
Zuidema, prof. S. U., emeritus hoogleraar VU 832/3

NEDERLAND

ALGEMEEN

Emancipatie. nation. adviescie emancipatie geïnstall. 26/1; prot. uit KVP, ARP, CHU, VVD en DS'70 26/2

Film: wijzig. filmkeuring d. TK aanv. 570/3

Gijzeling: daders Scheveningse gijzeling veroord. 232/1; Zuidmolukse gijzelingsacties, achtergrond 801/1; eerdere gewelddadige acties 802/1; chronologie v. d. gijzelingen 802/2

Justitie: gratie voor Berkelse arts Opdam 135/3; boete en rijverbod v. min. Pronk 313/3; wetsontw. wijzig. opiumwet, straf op gebruik soft drugs wordt verzacht 359/3; afkoping vrijh. straffen i.v.m. te geringe capaciteit gevangenissen 393/2; Dassault beschuld. v. poging t. omkoping Ned. parl.leden i.v.m. vervang. Starfighter 440/1; ontkenn. v. Dassault 440/2; interpell.-Wolff 441/1; min. vraagt advies openb. min., gerechtel. vervolg. ingesteld 441/1; gratie van 3.500 vrijh.straffen 538/1; vier Syriërs gearresteerd, gijzelingsactie voorkomen 650/1; Palest. org. Saika eist vrijlat. 650/2; vier Palestijnse commando's veroord. wegens verboden wapenbezit 695/3; wetsontw. misleidende reclame inged. 722/3; EK aanv. initiatiefontw. wijzig. zondagswet 722/3; TK akk. m. ontslagverbod bij huwelijk, zwangerschap en bevalling 723/1; Syriërs beeind hongerstak. 744/2

Koninklijk Huis:
— Christina: pr. Christina verloofd, ziet af v. troonopvolg. 131/1; huwelijk prinses Christina voltrokken 515/2
— Juliana: staatsbez. koningin a. Roemenië 357/1
— Margriet: vierde zoon 318/2

Kunst: kwestie toneelgroep Proloog, beschuld. mevr. v. Veenendaal (DS'70) 85/3; partijraad DS'70 veroord. optreden mevr. v. Veenendaal 86/3; Nachtwacht beschadigd 650/3

Milieu: wetsontw. chemische afvalstoffen na wijzig. d. TK aanv. 569/3; wetsontwerp geluidshinder inged. 712/3

Militaire Zaken:
— Algemeen: wedde dienstplicht. naar niveau min. jeugdloon 106/2; verruiming gewetensbezwaren milit. dienst, toetsing verdwijnt 231/3; TK aanv. gelijkstell. pensioenrechten v. verzetsmilit. 571/2; bezuiniging t. ƒ 256 mln op begrot. v. defensie, demon. vlucht Neptunes bov. Den Haag, brief NAVO-secr.-gen. Luns a. Ned. reger., commun. NAVO-raad 648/1; Ned. verweer t. verwijten 648/2; Neptunes blijven voorl. in dienst, kruiser De Zeven Provinciën opgelegd, maar in reserve, prem. Den Uyl antw. NAVO-secr.-gen. Luns 695/1
— Luchtmacht: opvolger Starfighter straaljager, overleg m. België, Denemarken en Noorwegen voorgesch. 407/3; overleg kopers-aanbieders 408/2; Ned. reger. kiest YF-16, koopt minder toestellen dan gepland, bedrag gereserveerd v. ontw. Eur. jager 409/3; nota betr. vervang. v. d. F-104G Starfighter 421/1; PvdA verlangt lichter en goedkoper vliegtuig 421/2; toelicht. min. Vredeling op nota vervang. Starfighter 423/2; debat TK 424/1; partijraad PvdA betreurt aanschaf F-16, vraagt verlag. defensielasten 424/3; Dassault beschuld. v. pogingen t. omkoping Ned. parl.leden i.v.m. vervang. Starfighter 440/1; ontkenningen v. Dassault 440/2; interpell.-Wolff 441/1; min. vraagt advies openb. min., gerechtel. vervolg. ingesteld 441/1

Onderwijs:
— Algemeen: discussienota „contouren v. e. toekomstig onderw. bestel" 468/2 e.v.; verlenging leerplicht d. TK aanv. 570/2
— Hoger: machtigingswet inschrijving studenten m. twee jaar verlengd 230/1; nwe voorz. Acad. raad 263/3; wetsontw. herstructurering hoger onderw. d. TK aanv. 358/3; TK aanv. wet rijksuniversiteit Limburg 650/1
— Kleuteronderwijs: toelat. leeftijd kleuterschool verlaagd, kleutergeld afgeschaft 570/3

Pers: medianota over dagbladpers, bedrijfsfonds v. d. pers, opinieweekbladen 230/2; opvoer. PTT-tarieven, omroep 231/1; regionale omroep en mediaraad 231/2; jaarverslag 1974 Ned. Dagbladpers 315/3; oplagegegevens Ned. persorganen 711/1 e.v.

Raad van kerken: oproep t. nwe levensstijl 272/2

Radio en tv: draadomroep geliquideerd 132/1; medianota o. dagbladpers, bedrijfsfonds v. d. pers, opinieweekbladen 230/2; opvoering PTT-tarieven, omroep 231/1; regionale omroep en mediaraad 231/2; vierde radioprogr. per 1 jan. 1976 519/2; mr. Custers reger.comm. bij de omroep 597/2; mr. Jurgens voorz. v. d. NOS, min. wijkt af v. voordracht, prot. NOS-bestuur 597/2; verweer min. v. Doorn 598/3; debat TK 599/1; NOS legt contact m. mr. Jurgens 599/3; Veronica aspirant omroeporgan. 650/2

Rampen: explosie bij DSM, veertien doden 794/3

Rooms-katholieke kerk: priesterjubileum kard. Alfrink 256/3; Ned. pastoraal overl. 271/3; open. toespraak kard. Alfrink 272/1; result. v. h. overl. 272/1

Ruimtelijke ordening: nota spreid. rijksdiensten 317/3; behand. d. TK v. nota spreid. rijksdiensten 568/3

Veiligheid: bomaanslag op A'damse metro in aanleg verijdeld, reactie B en W 182/1; gemeenteraad wijst kritiek op verklar. B en W af 183/1, kritiek gewest A'dam PvdA op PvdA-wethouders 183/1; verklar. PvdA-fractie 183/2; wethouder Riethof (PSP) neemt afstand v. verklar. B en W en wordt t. aftred. gedwongen 183/2; sloop en ontruim. in Nieuwmarkt uitgesteld 183/3; Riethof a. lid PSP geschorst, treedt uit partij 184/1; gewest A'dam Pv.d.A. v. opschort. metrobouw 184/2; PSP levert geen opvolger v. Riethof, fractie PvdA valt uiteen t.a.v. opvolg. kwestie 184/2

Vervolgingsslachtoffers: wet uitkering oorlogsslachtoffers ook voor voorm. Ned. 133/1

Volksgezondheid: KVP-ARP ontw. abortuswet inged. 106/1; VVD dient eigen wetsontw. inz. abortus in 134/3; bijz. TK-cie abortuswetten 135/2; vrees voor impasse inz. abortuswetgeving 135/2; wetsontw. wijzig. opiumwet, straf op gebruik soft drugs wordt verzacht 359/3

ECONOMIE, FINANCIËN EN SOCIALE ZAKEN

Arbeid: wetsontw. gelijk loon mannen en vrouwen d. TK aanv. 26/1; stand werkloosh. eind dec. '74, jaargemiddelde '74 40/1 e.v.; nota werkgelegenh. 150/2; analyse werkloosh. 150/3; beleidsvoorn. 151/1; inform. en kennis van de arbeidsmarkt 151/3; concrete maatr. 151/3; reacties werkgevers en werknemers 152/3; fiscale maatr. ter stimulering econ. d. TK aanv. 570/1; wetsontw. regel. ontslagrecht inged. 713/1; TK akk. m. ontslagverbod bij huwelijk, zwangerschap en bevalling 723/1

Bedrijfsleven: nota herstructurering bedrijfsleven i.v.m. de int. arbeidsverdeling 104/1; boycot Angola-koffie opgeheven 104/1; nwe voorz. NCW 106/2 faillissementen in 1974 133/3; steun a. ondern. in de confectie-industrie ƒ 1000 per CAO-prod. plaats 317/2; in confectie v. 8000 man minder werk 317/3; fiscale maatr. ter stimulering econ. d. TK aanv. 570/1

Begroting: voorjaarsnota 453/2; debat TK 453/3; begrot. 1976, miljoenennota 619/3; doelstellingen kab.beleid 619/3; de finan. van het tekort 620/1; stimuleringsprogr. voor 1976 620/1; begrot.-beeld 1976 620/2; meerjarenramingen 1976-1980 620/2; uitgaven 621/1; aardgas 621/2; het belast.beleid 620/2; ramingen belast.opbrengsten 1975-'76 620/3; de finan. v. d. gemeenten en prov. 622/2; het beleid op middellange termijn, heroriëntering 622/2; reacties 622/3; comment. 623/3

Belastingen: wetsontw. tijdel. verlag. loon- en inkomstenbelast. inged. 132/1; tijdel. belastingverlag. 232/2; initiatiefontw. verlag. vennootschapsbelast. v. CDA d. TK aanv. 548/3; fiscale maatr. ter stimulering econ. d. TK aanv. 570/1; voorgesteld belast.bel. 1976 621/2; kab. akk. m. tijdel. verlag. v. vennootsch.bel. o. 1975 744/2

Betalingsbalans: 1974 317/1

Buitenlandse werknemers: richtlijnen regularisering illegale buitenl. werknemers 693/1 e.v.; wetsontw. arbeid buitenl. werkn. inged. 723/2; kritiek Ned. centr. buitenl. 724/1

Disconto: verlag. naar 6% 232/2; verlaagd t. 5,5% 550/2; verlaagd t. 4,5% 650/3

Economische ontwikkeling: faillissementen in 1974 133/3; Centr. Econ. Plan '75 246/1 e.v.; denkbeelden econ. beleid voor 1976 v. werkgevers, middenstand en werknemers 454/1; nat. ink. in 1974 1% gedaald 602/1; macro-econ. verkenn. 1976 gepubl. 616/1; centr. overl., standpunten werkgevers- en werkn. organ., rapp. SER-cie. econ. desk. 676/3; rapp. cie. econ. deskund. uit de SER 677/3; eerste ronde overl. Stichting v. d. arbeid met kab. 678/2; vooruitzichten Ned. econ. verslechterd volgens dir. Centr. Planbureau 724/2; overl. in de Sticht. v. d. Arbeid o. sociaal akk. voor 1976 mislukt 724/3; extra stimuleringsprogr. 1976 744/2; kab. overl. m. werkn.- en werkgevers vertegenw., reger. ingrijpen in loonvorming in 1976 795/1; prijsbeleid 1976 795/3

Energie:
— Aardgas: wet min. prijs aardgas in TK aanv. 24/1; EK na veel bezwaren ook akk. 24/2; result. 1974 en verwachtingen 1975 Ned. Gasunie 132/3; jaarverslag Ned. Gasunie 549/2
— Kernenergie: heffing v. snelle kweekreactor in Kalkar volgens Hoge Raad rechtmatig 24/3; ontheff.regel. Kalkarbijdrage 24/3; Ned. reger. trekt zich terug uit Kalkarproject snelle kweekreactor 694/2
— Olie: benzine een cent goedkoper m.i.v. 21 nov. '74 24/2; verplicht. oliemaatsch. aanhouden olievoorraad t. 90 dagen verlengd 24/3; verbruik olieprod. 12% lager 232/2

Inkomensbeleid: interim-nota ink.beleid 325/1; pers. ink. verdeling 1972 585/2

Investeringen: wet selectieve regel. gewijz. 230/1

Lonen: wetsontw. gelijk loon mannen en vrouwen d. TK aanv. 26/1; min. loon min. jeugdloon per 1-1-'75 57/2; min. loon en min. jeugdloon per 1-4-'75 216/2; min.loon en min.jeugdloon per 1-7-1975 438/3; CBS-onderz. aantal werknemers m. minimumloon 585/1: reger.ingrijpen in loonvorming 1976 795/1

Loon- en prijsbeleid: kab. overl. m. werknemers- en werkgevers vertegenw., reger.ingrijpen in loonvorming 1976 795/1; prijsbeleid 1976 795/3

Middenstand: omzetstatistiek middenstand 1974 133/3; verwacht. 1975 econ. instituut midden- en kleinbedrijf 134/1; beleidsnota 1976 van KVO, NKOV en NCOV 454/3

Nederlandsche Bank: jaarverslag 1974 316/2

Ontwikkelingssamenwerking: boycot Angola-koffie opgeheven 104/1

PTT: posttarieven per 1-4 omhoog 132/3

Prijzen: prijzenbeschikk. en meld. beschikk. goederen en diensten 1975 57/2; prijsindexcijfers gezinsconsumptie dec. en jaar '74 105/2; versoepeling prijsbeleid 314/1; prijsbeleid 1976 795/3

Reclame: wetsontw. misleidende reclame inged. 722/3

Sociale verzekeringen:
— Algemeen: omvang uitkeringen soc. verz. 1973 105/1; totaalbedrag uitkeringen soc. verz. in 1972, '73 en '74 439/3; voorspelling ontw. sociale verz. 453/1

— Algemene Arbeidsongeschiktheidswet (AAW): ontw. inged. 104/2; Alg. Arbeidsongeschiktheids Wet d. TK na amendering aanv. 649/2
— Algemene Kinderbijslagwet: uitker. per 1-1-'75 11/1; premie per 1-1-'75 11/2; uitker. per 1-7-'75 439/1
— Algemene Ouderdomswet (AOW); uitker. per 1-1-'75 11/1; premie per 1-1-'75 11/2; tijdel. toesl. per 1 april 105/2; uitkeringen per 1-4-'75 216/2; uitker. per 1-7-'75 439/2
— Algemene Weduwen- en Wezenwet (AWW): uitker. per 1-1-'75 11/1; premie per 1-1-'75 11/2; tijdel. toesl. per 1 april 105/2; uitkeringen per 1-4-'75 216/2; uitker. per 1-7-'75 439/2
— Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ): eigen bijdrageregel. 11/2; premie per 1-1-'75 11/2; eigen bijdrageregel. per 1-4-'75 216/3; eigen bijdrageregel. per 1-7-'75 439/2
— Werkloosheidswet: max. dagloon per 1-1-'75 11/1; premie per 1-1-'75 11/2; max. dagloon per 1-7-'75 439/1
— Wet op de Arbeidsongeschiktheidsverzekering (WAO): max. dagloon per 1-1-'75 11/1; premie per 1-1-'75 11/2; uitker. per 1-7-'75 439/1
— Ziekenfondsverzekering bejaarden: steun uit alg. middelen 11/1; reductieregel. premie vrijwillige ziekenfondsverz. 11/2; toelat. grens en de premie-ink. grenzen 216/3; premies en ink. grenzen ziekenf.verz. bejaarden per 1-7-'75 439/2
— Ziekteverzekering: reductieregel. premie vrijwillige ziekenfondsverzekering 1975 11/2; premie per 1-1-'75 11/2
— Ziektewet (ZW): max. dagloon per 1-1-'75 11/1; premie per 1-1-'75 11/2; max. dagloon per 1-7-'75 439/1

Vakbeweging: beleidsprogr. 1976 v. NVV, NKV en CNV 453/3; nota arbeidsvoorwaardenbel. v. d. drie vakcentr. 677/2; delegatie vakbeweging SU bez. Ned. vakcentr. 761/1

Verkeer:
— Luchtvaart: KLM vermindert aantal vluchten op VS, VS zien af van eenzijdige maatr. jegens de KLM 345/3; voorafgaand overl. 346/2; jaarverslag KLM 550/1; vergrot. staatsaandeel in KLM 550/2
— Metro: bomaanslag op Amsterdamse metro in aanleg verijdeld, reactie B. en W. 182/1; gemeenteraad wijst kritiek op verklar. B en W af 183/1; kritiek gewest A'dam PvdA op PvdA-wethouders 183/1; verklar. PvdA-fractie 183/2; wethouder Riethof (PSP) neemt afstand v. verklar. B en W en wordt t. aftreden gedwongen 183/2; sloop en ontruim. in Nieuwmarktbuurt uitgesteld 183/3; Riethof a. PSP-lid geschorst, treedt uit partij 184/1; gewest PvdA voor opschort. metrobouw 184/2; PSP levert geen opvolger v. Riethof, fractie PvdA valt uiteen t.a.v. opvolg. kwestie 184/2; A'damse gemeenteraad ziet af van aanleg compl. metronet, handh. besl. aanleg Oostlijn, Treumann (PvdA) wethouder a. opvolger Riethof (PSP) 314/2; sloop in de Nieuwmarktbuurt gaat door 315/1
— Scheepvaart: binnenwateren d. binnenschippers geblokkeerd i.v.m. voorgestelde opheff. evenredige vrachtverdeling 600/3; blokkade opgeheven na verwerping desbetr. wetsontw. d. TK 602/1
— Spoorwegen: jaarverslag 1974 NS 548/3; tariefsverh. v. gemiddeld 10% per 1 sept. 549/2
— Wegverkeer; protesten chauffeurs beroepsgoederenvervoer tegen invoer. tachograaf, blokkering veilingen, grensblokkades, akk. m. reger. bereikt, besprek. acties in TK 25/1 e.v.; verscherpte controles op Ned. vrachtwagens in W.-Dld. 26/1; motorrijtuigenbelast. ook voor stilstaande auto's 26/3 200 km. rijkswegen v. progr. geschrapt 134/2; dragen veiligh. gordel m.i.v. 1 juni verplicht 134/3; wegvervoer op Westduitsl., contingenten voor 1974-1975 232/2; aantal doden in verkeer verminderd 232/2; TK behand. wetsontw. verplichte autokeur., wijzig. het op v. min. onaanv.bare wijze, beraadslag. geschorst 569/1

Visserij: vissersblokkade Scheveningse haven i.v.m. vangstbeperkingen 600/1

Volkshuisvesting: woningbouw 1974 105/3; meldingsplicht huurverh. boven 8% na dreiging m. kab. crisis aanv. 131/1; wetsontw. wijzig. jaarl. huurverh. inged. 131/2; wetsontw. huurverh. aangen. 231/2

Werkgeversorganisaties: nota winst-werkwelzijn van VNO en NCW 454/2; adres v. d. Raad v. Ned. werkgeversbonden 677/1

OVERZEESE RIJKSDELEN

Nederlandse Antillen:

Verkiezingen: eilandsraadverk., uitslag 361/1

Suriname:

Economie: ontw. begrot. inged. 365/1

Luchtvaart: akk. o. luchtverkeer Sur.-Ned. 365/3

Onafhankelijkheid: topconf. in Den Haag (mei '74) protocol 338/1; advies Koninkrijkscie 339/1; bilateraaloverl. t. Sur. en Ned. in Paramaribo 339/3; onafh.heidsdatum vervroegd 340/2; reger. conf. Ned., Sur. en Ned. Ant. in Den Haag, bilateraal overl. t. Ned. en Sur. 341/1; protocol v. d. reger. conf.; Ned., Sur. en Ned. Ant. 341/3 e.v.; result. bilateraal overl. in Den Haag 343/1; bilateraal overl. in Paramaribo 343/3; Ned. ontw.hulp a. Sur., ontw. plan v. d. gemengde cie, adv. v. d. nation. adviesraad v. ontw. samenw. 361/2 e.v.; protocol v. d. reger.conf. Ned., Sur. en de Ned. Antillen op 20 en 21 mei te Paramaribo 364/1; conclusie v. h. bilaterale overl. t. Sur. en Ned. gehouden v. 14 t. 21 mei te Paramaribo 364/1; akk. o. ontw.samenw. 770/3; overeenkomst inz. afschaff. visumplicht 772/1; overeenk. m.b.t. verblijf en vestiging 772/2; debat TK uitgesteld op verz. Sur. Staten n.a.v. onenigh. tussen reger. en opp.. o. samenstell.. bijz. delegatie uittreden 2 Statenleden uit reger. coalitie 773/2; ontw. grondwet a. Staten aangeboden, kritiek Lachmon 796/1; Suriname wil uitstel rijksdebat 796/2; luchtvaartovereenk. Ned.-Suriname 796/3; opp. boycot Staten 797/1; reger. Arron verliest meerderh. 797/2; Wijntuin wijst delegatie aan, weigering oppositie 797/3; bemiddelingspogingen in Willemstad 798/3; Lachmon in Ned. 799/2; Arron doet concessies, afwijzing d. oppositie, delegatie samengesteld 799/2; oppositie eist vorming overgangskab. 799/3; Hindorie onttrekt zich aan partijdiscipline 800/1; VHP neemt toch deel aan delegatie naar TK debat 800/2; debat Koninkrijksparl. o. wijzig. Statuut 800/2; vervolg debat Koninkrijksparl. o. wijzig. statuut, onafh.heidswet aanv., debat Sur. grondwet 812 e.v.

Venezuela: bez. prem. Arron, nauwe samenw. Sur.-Venezuela 366/2

POLITIEK (Binnenlandse)

Gemeenten:
— Algemeen: centrale finan. gemeenten opgeh. 441/2
— Amsterdam: bomaanslag op A'damse metro in aanleg verijdeld, reactie B en W 182/1; gemeenteraad wijst kritiek op verklar. B en W af 183/1; kritiek gewest A'dam op PvdA-wethouders 183/1; verklar. PvdA-fractie 183/2; wethouder Riethof (PSP) neemt afstand v. verklar. B en W en wordt t. aftred. gedwongen 183/2; sloop en ontruiming in Nieuwmarkt uitgesteld 183/3; Riethof a. lid PSP geschorst, treedt uit de partij 184/1; gewest A'dam PvdA v. opschort. metrobouw 184/2; PSP levert geen opvolger v. Riethof, fractie PvdA valt uiteen t.a.v. opvolg. kwestie 184/2; A'damse gemeenteraad ziet af v. aanleg compl. metronet, handhaaft besl. aanleg Oostlijn, Treumann (PvdA) wethouder a. opvolger Riethof (PSP) 314/2; sloop in de Nieuwmarktbuurt gaat door 315/1; PSP A'dam verlaat progressief akk. 344/3
— Den Haag: drs. Schols burgem. a. opvolg. v. mr. Marijnen, ben. verrast Haagse raad 630/2

Grondwet: reger.voorst. grondwetswijzig. d. TK afgewezen 131/3; verdere gang v. zaken, grondwetsherz. 584/1

Ministers van staat: mr. Burger min. v. staat 26/3

Politieke partijen:
— Algemeen: procedure progressieve samenw. 84/3; PSP weigert medewerk. a. links reger-akk. voor 1977-1981 344/2
— ARP: AR-kiesverenig. aanv. stat. CDA, drs. Schouten verlaat TK 358/3; partijraad 518/3; reacties KVP en CHU 519/1; Aantjes o. PvdA 519/1; H. A. de Boer nwe voorz. 725/1
— CDA: chr.-democ. samenw. KVP, ARP en CHU 87/1; CHU onder voorw. akk. m. CDA 135/2; alg. ledenverg. CHU, voorw. akk. m. CDA 216/3; CDA-conf. legt geschillen bij 217/2; KVP-voorz. De Zeeuw treedt af na ernstig meningsverschil m. partijbestuur 217/3; AR-kiesverenig. aanv. stat. CDA, drs. Schouten verlaat TK 358/3; ontw. in de KVP na het aftreden v. voorz. De Zeeuw, partijraad, Vergeer nwe voorz. 516/3; partijraad, toespraken Steenkamp, Vergeer en Andriessen 518/2; beleidsadv. permanente progr.adviescie (PAC) 535/2; redactie CDA-bestuur 536/1; CDA-kand.lijst bij TK-verk. 536/1; meningsverschil CDA-grondslag laait weer op 536/2; ir. De Zeeuw verlaat de KVP, reacties 536/3; ontw. binnen het CDA na oplaaien discussies grondslag d. toedoen mr. Aantjes (ARP) 627/1; reactie CHU 627/2; verklar. ARP-bestuur 627/2; meerderh. CDA-best. verwerpt opvatt. mr. Aantjes 627/3; CDA-congres aanv. conceptverklar. best. 627/3; rede Aantjes 628/2; CDA wil reger. verantw.heid 629/1; reacties in de ARP, steun v. mr. Aantjes in fractie en bestuur 629/1; reacties KVP en CHU 629/2; AR-partijraad steunt mr. Aantjes en vraagt heropen. grondslag discussie 630/1; CHU en KVP bereid t. gesprek m. ARP, resol. CDA-congres mag niet aangetast 650/3; bijeenkomst CDA i.v.m. meningsversch. omtrent grondslag en pol. opstell. 759/1 e.v.; reacties 760/1
— CHU: CHU onder voorw. akk. m. CDA 135/2; alg. ledenverg., voorw. akk. m. CDA 216/3; jaarverg., statutenwijzig. i.v.m. CDA 535/1
— CPN: besprek. CPN-CPSU hersteld 537/1; 25ste congres, actieprogr. 537/2; toespraken Hoekstra en De Groot 537/2
— DAC: eerste congres actiecentr., plan voor opricht. nwe pol. partij 758/2
— DS'70: beschuld. mevr. v. Veenendaal jegens toneelgroep Proloog 85/3; congres 86/2; naamswijzig. voorl. afgewezen 86/2; rede Drees 86/3; partijraad veroordeelt optreden mevr. v. Veenendaal in kwestie Proloog 86/3; breuk in TK-fractie, vier van de zes leden keren zich tegen fractievoorz. Drees 218/1; vijf bestuursleden treden af, mr. De Brauw legt voorz.schap neer 218/3; comment. Drees 219/1; partijraad steunt Drees 219/2; congres, nwe partijvoorz. 345/1
— GPV: jaarvergad. 344/1
— KVP: KVP-voorz. De Zeeuw treedt af na ernstig meningsverschil m. partijbestuur 217/3; ontw. in de KVP na het aftreden v. voorz. De Zeeuw, partijraad, Vergeer nwe voorz. 516/3; partijraad, toespraken Steenkamp, Vergeer en Andriessen 518/2; ir. De Zeeuw verlaat de KVP; reacties 536/3; KVP desncods alleen de verk. in 760/2
— PvdA: congr. o. vrede en veiligh. 303/3; partijraad betreurt aanschaf F-16, vraagt verlag. defensielasten 424/3; bez. PvdA-delegatie DDR, communiqué persconf. 648/3; kritiek in PvdA op uitspraken delegatie 649/1

— PPR congres 84/3; nw. partijbestuur 85/1; voortzett. congres, motie t. defensiebeleid verworpen 85/1; PPR toetst kab.-Den Uyl, blijft steun verlenen 547/2; congresdiscussie 548/1; Van Gorkum verlaat TK 548/2; congres „naar een democr. orde" 760/3
— PSP: groep leden verlaat PSP wegens progressieve samenw. 84/1; congres 84/1; congres, PSP weigert medewerk. a. links-reger.-akk. v. 1977-1981 344/2; PSP A'dam verlaat progressief akk. 344/3
— Resoluut (groep-De Zeeuw): verkl. groep-De Zeeuw 758/2
— VVD: mevr. v. Someren treedt af a. voorz. 85/3; VVD dient eigen wetsontw. inz. abortus in 134/3; alg. ledenverg., mr. F. Korthals Altes nwe partijvoorz. 219/3; rede Wiegel 219/3; rede mevr. v. Someren 220/1; incident-Van Riel 220/1; meningsverschil binnen VVD o. eventuele samenw. m. PvdA 345/2

Provincies:

— Limburg: TK aanv. wet rijksuniversiteit Limburg 650/1
— Zeeland: dr. Boertien comm. v. d. kon. 26/3; reacties in Zeeland 27/1

Regering: meldingsplicht huurverh. boven 8% na dreiging m. kab. crisis aanv. 131/1; rapp. vlp. wetensch. raad v. h. reger.beleid o. opbouw en organ. v. h. centr. bestuur 133/2; boete en rijverbod v. min. Pronk 313/3; wetsontw. openh. v. bestuur inged. 360/2; aftred. staatssecr. Glastra van Loon, debat TK 393/2; mr. Zeevalking nwe staatssecr. v. justitie 393/3; drs. K. de Jong staatssecr. v. onderw., aftred. dr. Veerman 584/3

Staten-Generaal:

— Algemeen: verhog. toelagen Kamervoorz. en fractieleiders 571/1; opening Staten-Gen., troonrede 617/2 e.v.
— Tweede Kamer: drs. Schouten (ARP) verlaat TK i.v.m. aanv. stat. CDA d. ARP 358/3; Dassault beschuld. v. pogingen t. omkoping Ned. parl.leden i.v.m. vervang. Starfighter 440/1; ontkenn. v. Dassault 440/2; interpell.-Wolff 441/1; min. vraagt adv. openb. min., gerechtel. vervolg. ingesteld 441/1; Van Gorkum verlaat TK 548/2; alg. en finan. beschouwingen 659/1; antw. reger. 660/3; moties 661/1

POLITIEK (Buitenlandse)

Algemeen: nota ontwapening en veiligh. 515/3
België: verdragsteksten geparafeerd inz. rechttrekk. v. d. Bocht v. Bath, aanleg v. Baalhoekkanaal, zuivering Maaswater, kritiek Antwerpse bedrijfsleven, econ. raad Wallonië en PSC, opricht. Belg. min. comité 596/2
Bulgarije: bez. min. Lubbers, econ. akk. 516/2
Canada: bez. prem. Den Uyl 357/3
China (Volksrep.): bez. min. V. d. Stoel 150/1
Denemarken: bez. prem. Jörgensen 583/2 statiebez. koningin Margrethe 716/1
DDR: bez. min. Westerterp, luchtvaartakk. geparafeerd 516/3; bez. PvdA-delegatie 648/3
Duitsland (Bondsrep.): overl. Den Uyl en Duisenberg met Schmidt en Apel 583/3
EG: rapp. cie-Spierenburg o. Eur. eenword. 359/1
Egypte: bez. min. V. d. Stoel 356/1
Griekenland: bez. min. V. d. Stoel 263/3
Hongarije: bez. min. Lubbers, econ. akk. 516/2
Israël: bez. min. V. d. Stoel 263/2; bez. min. Allon, ondertek. cult. verdrag 758/1
Japan: bez. min. V. d. Stoel 150/2
Perzië: bez. econ. missie 516/1
Polen: bez. min. V. d. Stoel 694/3
Rhodesië: Ned. beschuld. v. ontduiken embargo t. Rhod. 315/2; bez. bissch. Moezorewa, Ned. steun Afr. Nat. Raad 584/1
Roemenië: bez. kon. Juliana 357/1
Saoedi-Arabië: voorgen. bez. min. V. d. Stoel a. Saoedi-Arabië v. onbepaalde tijd uitgesteld 263/1
Sowjet-Unie: delegatie vakbeweging SU bez. Ned. vakcentr. 761/1
Spanje: ambass. teruggeroepen, demon. reger.-Den Uyl 642/2
Tsjechoslowakije: bez. Tsjechoslowaakse min. v. buitenl. zaken 780/2
Verenigde Staten: KLM vermindert aantal vluchten op VS, VS zien af v. eenzijdig maatr. t. KLM 345/3; bez. prem. Den Uyl 357/3
Vietnam (Z.): betr. m. revol. reger. 453/1

NEPAL

China (Volksrep.): samenw.akk. 494/1
EG: dipl. betr. aangeknoopt 215/1
Grondwet: voorber. grondwetsherz. 493/2
India: prot.betog. in Nepal t. ass. v. Sikkim uit India 495/1
Koning: kroning koning Birendra 492/3
Oppositie: ontwapening Khama-rebellen 493/2
Regering: wijzig. kab. 493/3

NIEUW-ZEELAND

EG: bez. Sir Chr. Soames 212/3
Frankrijk: prot. t. kernproeven 92/3
IEA: lid 297/1
Japan: bez. Tanaka 541/2
Perzië: bez. sjah 687/1

NIGERIA

Engeland: bez. min. Callaghan 286/1
Guinee: samenw. akk. 127/3
Militaire zaken: gen. Mohammed opperbevelh. strijdkrachten, nwe stafchefs 513/1
Regering: nwe uitvoerende raad (kab.) 384/2; onbloedige milit. staatsgreep, gen. Mohammed nw. staatshoofd, wijzig. legerleid., nwe gouvern., nw. kab. 513/1 e.v.

NOORWEGEN

Abortus: legalisering abortus afgewezen 44/2
Buitenlanders: beperk. gastarbeiders 44/2
Defensie: parl. akk. m. aanschaf F-16 412/2
Denemarken: staatsbez. kon. Olaf (sept. '74) 44/3
Economie: ingrijpende econ. maatr. afgek. (okt. '74) 30/3
IEA: speciale status v. Noorwegen 297/1
Israël: verdachten moordaanslag op Marokkaan veroord. 43/3
Olie: Noorse oliepol. 42/1; rapp. parl. o. exploitatiebel. 42/3; nwe vondsten op Statfjordveld 43/1
Politieke partijen: opricht. links rad. partij (april '74) 30/3
Regering: crisis afgewend (dec. '74) 31/1
Sowjet-Unie: besprek. in Moskou o. verdeling Barentsz-zee (dec. '74) 31/2; akk. o. samenw. in visserijsector (dec. '74) 43/2; akk. m. Moskou o. bouw luchthaven op Spitsbergen 43/3
Spanje: ambass. teruggeroepen 641/2
Visserij: uitbreid. visserijgrenzen t. 50 mijl, verdrag m. SU v. behoud visstand 43/2

OMAN

Dhofar: voortdurende strijd, milit. hulpv. Perzië en Jordanië, Britse en Am. wapenleverant., PFLOAG wijzigt naam in PFLO, Arab. bemidd. mislukt, guerrillastrijders teruggedrongen na offensief troepen sultan en Perzië 655/1 e.v.
Engeland: Britse wapenleverant. 655/1
Jordanië: stuurt bataljon spec. troepen en schenkt 31 straaljagers 656/3
Maleisië: bez. A. Razak 509/2
Perzië: aanwezigh. Perz. troepen in Oman off. toegegeven, terugtrekk. gemeld en aanvoer nwe troepen 655/1 e.v.; akk. inz. continentaal plat 655/3
Saoedi-Arabië: lening van $ 100 mln a. Oman 656/3
Verenigde Staten: bez. sultan Qaboos, VS vragen incidenteel gebruik eiland Masirah, Am. wapenleveranties 656/3

OOSTENRIJK

DDR: consul. verdrag., bezwaren Bondsrep. 456/1
Economie: econ. situatie 658/3
EG: toegelaten t. „slang" 203/2
Polen: bez. Jaroszewicz, econ. akk. 582/2
Politieke partijen:
— ÖVP: dood Schleinzer, Taus nwe voorz. 658/3
Spanje: ambass. teruggeroepen 641/2
Tsjechoslowakije: schadevergoed.overeenkomst 702/3; dipl. betr. op ambass. niveau 703/1
Verkiezingen: parl. verk., gewonnen d. social. 657/1; campagne 657/3
Zwitserland: bez. bondspres. Graber 715/2

OPPER-VOLTA

Mali: grensgeschil, Afr. bemidd. 128/1

PAKISTAN

Afghanistan: verdere verslecht. betr. 735/3; verzoeningsoproep Bhoetto 736/3
Bangladesh: bez. prem. Bhoetto 32/1; einde bevolk. uitwisseling 32/3
EG: overl. begonnen 212/3
Parlement: geschorst 732/2
Perzië: bez. sjah o. gemeensch. projecten 687/3
Politieke partijen:
— NAP: verbod 735/1; bevestigd d. hooggerechtshof 735/3
— PPP: scheuring in Pendsjaab, optreden Khar 736/1/2; wijzig. in leiding 736/2

Provincies:

— Baloetsjistan: voortdurende strijd, herhaling amnestieaanb. reger. 733/1
— NWFP: onlusten, min. Sherpao vermoord, verbod NAP, instell. gouvern. bewind 734/3 e.v.
— Pendsjaab: scheur. in PPP, verlies voor opp. 736/1
— Sind: onafh.heidsbeweg. in Sind gemeld 735/3

Regering: aftred. min. 736/2
Roemenië: bez. Ceausescu 666/3
Verenigde Staten: bez. Kissinger 254/3

PANAMA

Cuba: dipl. betr. 752/3

PERU

Algemeen: overz. zes jaar milit. bewind, onlusten na politiestak., staat van beleg afgek. 97 e.v.
Landbouw: overz. herv. landbouw 98/3
Leger: wijzig. in leiding strijdkrachten 562/3
Nationalisaties: naasting Am. mijnbouwmaatsch., akk. m. VS o. compensatie onteigening 99/3
Ondernemingen: overz. wijzig. in eigendomsvormen 99/2; nwe wet op ondern. v. soc. eigendom 100/2
Oppositie: pol. en vakbondsleiders en journal. uitgewezen 561/3
Pers: verbod persagentschap Latin, socialisatie 6 dagbladen, verbod 2 weekbladen 101/1; verschill. bladen gesloten 561/3
Politieke partijen: verbod Accion National 100/2

Regering: ontslag min. v. marine 100/2; aanslagen op prem. en min. v. marine 101/3; wijzig. reger., nwe prem. ben. 101/3; pres. Alvardo afgezet en gen. Morales Bermudez t. pres. ben. 561/1

PERZIË

Afghanistan: samenw. akk., bez. Daoed 688/1
Australië: bez. sjah 687/1
Duitsland (Bondsrep.): overeenk. Perzië-Krupp 119/3; levering aardgas via SU 686/3
Economie: herz. vijfjarenplan 1973-1978, econ. ontw. en maatr. 669/1
EG: besprekingen 213/1
Egypte: bez. sjah, Perz. kred., bez. Sadat 688/2
Frankrijk: bilateraal akk. gesloten 122/2; bez. prem. Chirac 124/1; contacten en overeenk. 671/1
India: bez. Gandhi, bez. sjah, gemeensch. projecten 687/2
Indonesië: bez. sjah 687/1
Irak: uitbreid. Perz. wapenleverant. a. Koerden, nwe Iraaks-Perz. grensincid. 635/1; Iraaks-Perz. overl., verdere grensincid. 635/2; akk. Irak-Perzië te Algiers op 6 mrt. 635/3; ondertek. Iraaks-Perz. grensprotocol. 636/2; prem. Hoveida in Irak, vice-pres. S. Hoessein in Perzië 636/3; ondertek. Iraaks-Perz. grensverdrag 638/2
Italië: bez. pres. Leone, econ. samenw. 141/1
Jordanië: bez. sjah 688/2
Justitie: terechtstell. drughandelaren 669/1
Munt: rial los van dollar 671/1
Nederland: bez. econ. missie 516/1
Nieuw-Zeeland: bez. sjah 687/1
Oman: aanw.heid Perz. troepen in Oman off. toegegeven, terugtrekk. gemeld en aanv. nwe troepen 655/1 e.v.; akk. inz. continentaal plat 655/3
Oppositie: lot pol. gevangenen, gewelddaden 668/2
Pakistan: bez. sjah, gemeensch. projecten 687/3
Polen: bez. Jaroszewicz, overeenk. 582/2
Politieke partijen: proclamatie een-partij-stelsel 668/1
Roemenië: bez. Macovescu 667/3
Singapore: bez. sjah 686/3
Sowjet-Unie: bez. sjah, contacten en akk. 672/2
Turkije: pijpleid.project, bez. **Koruturk** 688/1
Verenigde Staten: bez. Kissinger 254/3; bez. sjah, contacten en akk. 671/3

POLEN

Algemeen: herdenk. 30 jaar Volksrep., bez. Brezjnew 573/1
Arbeid: nwe arbeidswet 573/1
België: bez. Tindemans en **Van Elslande** 262/2
Bulgarije: bez. Jaroszewicz 586/3
Communistische partij: wijzig. in partij- en reger.top 572/2
Cuba: bez. Gierek 573/1
DDR: bez. Honecker en Sindermann 443/1; bez. Gierek en Jaroszewicz 583/2; bez. Jaroszewicz, herdenk. verdrag v. **Görlitz** 651/1
Duitsland (Bondsrep.): verdrag o. econ., techn. en industr. samenw. 118/1; bez. delegatie Bondsdag 118/3
Finland: bez. Gierek, samenw.verdragen 582/3
Hongarije: bez. Jaroszewicz 582/1
Joego-Slavië: bez. Jaroszewicz 583/2
Kerk en staat: vervang. dir. bureau v. kerkel. zaken, nwe dir. krijgt min.-rang 557/3; overl. Polen-Vaticaan, bez. mgr. Casaroli 557/3; dipl. v. onderh. contacten m. Vaticaan aangewezen 558/1; nw. onderh. Czyrek-Casaroli 558/1; bez. aartsbissch. Poggi a. Polen 558/1
Mongoolse Volksrepubliek: bez. Jablonski, vriendsch.verdrag 651/1
Nederland: bez. min. V. d. **Stoel** 694/3
Oostenrijk: bez. Jaroszewicz, econ. akk. 586/2
Perzië: bez. Jaroszewicz, overeenk. 586/2
Plaatselijk bestuur: hervorm. plaatsel. best. 572/3
Portugal: bez. Gierek 587/1
Regering: vervanging dir. bureau v. kerkel. zaken, nwe dir. krijgt min.rang 557/3; wijzig. in partij- en reger.top 572/2; wijzig. 719/1
Roemenië: bez. Jaroszewicz 586/1
Sowjet-Unie: herdenk. 30 jaar volksrep., bez. Brezjnew 573/1; overl. m. de SU 586/1
Vaticaan: vervang. dir. bureau v. kerkel. zaken, nwe dir. krijgt min.rang 557/3
Verenigde Staten: bez. Ford 502/1; bez. Gierek 573/2
Zweden: bez. prem. Palme, techn. econ. akk. ondertek. 59/3; bez. Gierek 651/1

PORTUGAL

Australië: bez. Almeida Santos 690/2
Economie: driejarenplan gepubl. 298/3; econ. situatie 530/3
EG: uitbreid. samenw. 212/1
Guinee-Bissau: vertrek laatste Port. troepen 192/1
India: dipl. betr. hersteld, geschil o. Goa beëind. 303/2
Indonesië: overl. m. leiders APODETI-UDT 690/1, bez. Almeida Santos 690/2
Kaapverdische eilanden: samenw. akk. 522/3
Kenia: bemidd. pres. Kenyatta inz. Angola 738/1
Leger: rol Beweg. v. d. **Strijdkrachten** belangrijker 275/3; Raad v. 20 geeft verklar. uit o. rol leger in pol., alg. vergad. MFA verz. institutionalisering rol MFA, Coörd. comité MFA voorz. institution. MFA, bezwaren luchtmachtoff. leger rol MFA, alg. verg. MFA breidt bevoegdh. junta uit prot. pol. partijen 276/1; spec. comité MFA legt pol. partijen plan t. institution. rol MFA voor 276/2; ontw. binnen de MFA reorgan. v. d. strijdkrachten 276/3; „Raad v. 20" uitgebreid met jonge off. 278/1; „Raad v. 20" verbiedt 3 pol. partijen 278/1; Rev. Raad uitgebreid m. 4 nwe leden 278/3; analyse verhoud. binnen strijdkrachten 529/1; alg. verg. MFA (19-5) wenst pol. rol voor MFA 532/3; alg. verg. MFA (26-27-5), opricht. „volksorgan." bepleit, reacties pol. partijen 533/1; MFA besl. t. instell. milit. driemanschap 534/3; docum. Beweg. v. d. Strijdkrachten, rede prem. Gonçalves (9-7) 550/3; social. reactie op plan-MFA 551/3; groep-Antunes publ. document (7-8) 552/2; reacties op manifest negen, negen off. verwijderd uit Rev. Raad, social. staan achter docum.-Antunes 553/2; COPCON publ. plan voor „derde weg" 553/3; contact tussen COPCON-commun. en maj. Antunes, 5de divisie keurt COPCON-doc. goed 554/1
Libanon: dipl. betr. verbroken 63/1
Militaire junta: bevoegdh. d. alg. verg. MFA uitgebreid 276/1
Nationalisaties: nation. v. banken aangek. 299/3; verdere nation. aangek. in de econ. sectoren, elektriciteit, olie en transport, agrarische hervorm. aangek. 300/1

Overzeese gebieden:
— Angola: ontw. na staakt-het-vuren, Chipenda uit MPLA, vorm. v. gemeensch. front door drie bevrijd.beweg., onafh.heidsakk. m. Portugal 175/2 e.v.; tekst akk. 187 e.v.; install. Hoge Comm. en overgangsreger. 188/3; afscheid. beweegl. in Cabinda 189/1; Chipenda sluit zich aan bij FNLA 191/3; onlusten in Loeanda a. gevolg v. rivaliteit MPLA-FNLA 321/1 e.v.; bestandsakk. in Loeanda tussen 3 bevrijd. beweg. en Portugal 322/1; Zaïre beschuld. v. inmenging 322/3; nwe gevechten in Loeanda 323/1; en Noord-Angola 323/3; comment. NZZ 323/3; positie Savimbi 324/2; zelfbeschikk. v. Cabinda verlangd d. Zaïre en Kongo 324/3; gevechten eind mei/begin juni 737/2 e.v.; akk. v. Nakuru (21 juni) tussen drie bevrijd.beweg. na bemidd. v. pres. Kenyatta 738/2; de strijd om Loeanda (9-14 juli) FNLA uit hoofdstad 739/2; voortzett. strijd 740/3; Port. neemt bestuur over (14-8) 741/1; eind aug. begin sept. forse terreinwinst v. MPLA 741/2; in de loop v. okt. verliest MPLA terrein a. FNLA/UNITA die in toen. mate steun v. blanke milit. zouden krijgen 741/3; onafh. op 11 nov. na overdracht soevereiniteit a. „Angolese volk" 737/1
— **Kaapverdische Eilanden: onafh.heids-**akk., overgangsreger. 142/1; **hongers-**nood 142/3; verk., onafh.heid 522/3
— Mozambique: onafh., Samora Machel pres., optred. overgangsreger. 417/1 e.v.; econ. probl., Frelimo-plannen 418/1; onderh. m. Port., Cabora Bassa 418/3; betrekk. t. Z.-Afr. en Rhodesië 419/1; Tanzania, Zambia en de ontspannings-pol. 419/3; Machel in DDR, Bulgarije, Roemenië, Volksrep. China en N.-Korea 420/1; pol. positie Frelimo, document v. Mocuba 420/1; voorl. grondwet v. „Volksrep." Mozambique 420/3
— Port. Timor: optred. pol. beweg. APODETI, UDT en FRETILIN, Port. steun voor UDT, toenad. UDT-FRETILIN-coalitie 21-1-'75 689/1; overl. Port.-Australië en Indonesië 690/1; Indon. berichtgeving, klachten APODETI, reactie Australië 690/2; breuk coalitie FRETILIN-UDT, conf. te Macao 691/3; staatsgreep UDT, rol Indon. 692/3; opmars pro-Indon. troepen 693/1
— Sao Tomé en Principe: onafh.heids-akk. en overgangsreger. 143/1; ontslag twee min., overgangsreger., verk., onafh.heid 524/2
Pers: affaire-Republica, soc. treden uit reger. 553/3
Polen: bez. Gierek 587/1
Politieke partijen:
— Algemeen: overz. pol. part. 274/1; Revol. Raad verbiedt 3 pol. partijen 278/1; partijen onder druk gezet, ondertek. pact met MFA 278/3; voorm. bepal. v. pact 279/2; tegenstell. comm.-social., incident 1 mei-viering bestorm. comm. partijbureaus in noorden 532/1
— Comm. Partij: commun. document (13-6) 551/3; aanbod t. dialoog m. social. 553/3; anti-commun. betogingen in noorden 555/3
— CDS: verstoring partijcongres d. maoisten in Porto 278/3
— PCD: verstoring partijcongres in Lissabon 279/1
— Social. Partij: commun. n.a.v. doc. strijdkrachten 552/1; verklar. o. docum. -Antunes, afwijz. dialoog met commun. 553/3
Radio: conflict radio-Renascenca 555/2
Regering: poging t. staatsgreep voorkomen (mrt.), oud-pres. De Spinola uitgewezen 277/1; wijzig. samenstell. reger. 278/2; vorm. nwe reger.-Gonçalves, samenstell. 531/3; soc. treden uit reger. n.a.v. affaire Republica en plannen MFA 534/2; kab. treedt af, Gonçalves krijgt opdracht vorm. nwe reger. 534/2; toenem. druk op Gonçalves, prem. Gonçalves valt MFA aan (16-8) 554/1; Gonçalves valt groep-Antunes en binnenl. pers aan, chef strijdkrachten Fabiao valt reger. aan, partijleider Cunhal distantieert zich v. reger. 555/1
Rooms-katholieke kerk: herz. concordaat maakt echtscheid. v. kath. mogel. 301/2; conflict milit.-episcopaat n.a.v. overn. radio-Renascenca d. linkse medewerkers 555/2
Sowjet-Unie: reger. del. in Moskou 302/1; handelsverdrag ondertek. 302/2; min. Soares in Moskou 302/2; econ. steun 302/3
Spanje: ambass. teruggeroepen 641/2
Staatsgreep: poging t. staatsgreep rechtse off. voorkomen, oud-pres. De Spinola uitgewezen, arrest. v. industriëlen en officieren 277/1
Vakbonden: pol. onenigh. o. nwe vakbondswet tussen social. en PPP enerzijds en leger en comm. anderzijds 300/2

Verenigde Staten: relaties met de VS, econ. hulp toegezegd 302/3; besprek. o. gebruik luchtmachtbasis op Azoren 303/1
Verkiezingen: verk. v. constitution. vergad. gewonnen d. social., zetelverdel., reacties politici en milit. 273 e.v.; bepal. nwe kieswet, registratie kiezers voorbereidingen verk. 275/2; verk. uitgesteld 276/3; verk. uitgesteld t. 25 april 278/2; definitieve uitslag verk. constitut. vergad. 301/3
Zaïre: door Coutinho en Neto beschuld. v. inmenging in Angola 322/3

QATAR

Maleisië: bez. A. Razak 509/2

RHODESIË

Grondwet: verklar. Smith (20-9-'74) 241/1; uitspraken Smith en Afr. leiders o. meerderh. bewind 284/1; meningsverschillen Smith-ANC o. akk. Loesaka, besprek. ANC-delegatie met Rhod. function. 288/1; voortgezet overl. reger.-Smith met ANC 333/1; ANC vóór verder overl. m. Smith, overl. gestaakt na nwe arrest. Sithole 335/2; hervatt. overl. ANC-Smith 352/1
Guerrilla: operaties najaar 1974, begin uitvoer. bestandsakk. 285/3
Justitie: uitspraak hof inz. Sithole 350/1; vrijlat. Sithole 350/2
Nationalistische organisaties: besprek. Moezorewa (ANC), N. Sithole (ZANU) en J. Nkomo ZAPU) in Loesaka m. pres. Zambia, Tanzania en Botswana en Rhod. function. 243/3; fusie-akk. ZAPU, ZANU en FROLIZI gaan op in ANC 244/3; akk. m. reger.-Smith, vrijlat. Nkomo en Sithole 245/1; overl. in Dares-Salaam m. Kaoenda, Nyerere en Khama 333/3; arrest. Sithole stopzett. overl. ANC-Smith 335/2; Chitepo vermoord in Loesaka 336/3; repercussies moord Chipeto 349/2; uitspraak hof inz. Sithole 350/1; vrijlat. Sithole 350/2
Nederland: Ned. beschuld. v. ontduiken embargo t. Rhod. 315/2; bez. bissch. Moezorewa, Ned. steun Afr. Nat. Raad 584/1
Noodtoestand: verlengd 285/1
Zuid-Afrika: Smith in Pretoria, min. contacten 241/3; eerste rechtstreekse spoorwegverbind. Rhod.-Z.-Afr. off. in gebruik 242/1; rede Vorster (23-10-'74) 242/3; reactie Smith, verdere verklar. Vorster e.a.; bez. Vorster gemeld 243/2; Vorster o. terugtrekk. Zuidafr. troepen uit Rhod. 245/3; z.g. plan-Vorster a. onderhand. basis 284/1; overleg Smith-Vorster in Kaapstad 336/2

ROEMENIË

Brazilië: bez. Ceausescu 667/1
Bulgarije: bez. partijleider Zjiwkow 685/2
China (Volksrep.): contacten 667/2
Communistische partij: 11de congres, verslag Ceausescu 632/1; verk. leidende organen 632/3; CC brengt pers. wijzig. aan, stelt herverk. Ceausescu t. pres. voor 651/2
DDR: bez. Sindermann 456/1
Economie: prijs- en loonsverh., doelstell. vijfjarenplan 1976-1980 652/1
Egypte: bez. Ceausescu 666/3
Engeland: bez. Ceausescu 667/1
Filippijnen: bez. Ceausescu 666/3
Finland: bez. prem. Sorza (apr. '74), verdrag cult. samenw. 29/2
Irak: bez. S. Hoessein 653/3
Japan: bez. Ceausescu 666/3
Joego-Slavië: bez. Manescu, gepland bez. v. Ceausescu a. Joego-Slavië op korte termijn afgezegd 719/1
Korea (N.): bez. Macovescu 667/3
Mexico: bez. Ceausescu 667/1
Nederland: bez. kon. Juliana 357/1
Pakistan: bez. Ceausescu 666/3
Parlement: wijzig. in parl. 651/1; verk. Grote Nat. Verg. en Volksraden 651/2
Perzië: bez. Macovescu 667/3
Polen: bez. Jaroszewicz 582/1
Regering: wijzig. 651/1; parl. kiest pres., Staatsraad en reger., samenstell. reger. 651/3
Sowjet-Unie: bez. Macovescu 667/3
Syrië: bez. Ceausescu 666/3
Tsjechoslowakije: bez. Strougal, samenw.-overeenk. 704/1
Tunesië: bez. Ceausescu 666/3
Venezuela: bez. Ceausescu 667/1
Verenigde Staten: bez. Kissinger 266/2; bez. Ceausescu, handelsverdrag, status v. meest begunstigde natie v. Roemenië 667/1
Verkiezingen: verk. Grote Nat. Verg. en volksraden 651/2
Vietnam (N.): bez. Radulescu 667/3; bez. Verdet 667/3

SAO TOMÉ EN PRINCIPE

Onafhankelijkheid: op 12 juli geproclameerd 524//2
Regering: M. Pinta da Costa pres., M. Troavoada prem. 525/1

SAOEDI-ARABIË

Duitsland (Bondsrep.): bez. min. Friderichs 120/1
Frankrijk: oliecontract afgesloten 121/3; bez. min. Jobert (24-30-1 '74) 121/3; ontw. olieakk. opgesteld 121/3
Irak: grensakk. 653/1
Jemen (N.): schenking 654/2
Koning: Feisal vermoord, kroonprins Khaled Ibn Abdoel Aziz opvolg., Prins Fahd nwe kroonprins 209/1
Maleisië: bez. A. Razak 509/2
Nederland: voorgenomen bez. min. V. d. Stoel a. Saoedi-Arabië voor onbepaalde tijd uitgesteld 263/1
Oman: lening van $ 100 mln a. Oman 656/3
Verenigde Staten: bez. min. Simon 76/1; bez. Kissinger okt. '74 78/1; bez. min. Kissinger nov. '74 79/2; bez. Kissinger (feb.) 389/3; bez. Kissinger (mrt.) 413/2

SCANDINAVIË

Milieu: verdrag Zweden en Denemarken tot het bestrijd. vervuil. Sont (april 1974) 28/1
Noordse Raad: voorjaarszitt. ('74) 27/2; najaarszitt. ('74) 27/3

SENEGAL

België: bez. vorstenpaar 216/1
Guinee-Bissau: akk. 192/1
Regering: wijzig. kab. 400/3

SIERRA LEONE

China (Volksrep.): pres. Stevens in China 143/3
Justitie: doodvonnissen 143/2
Regering: aftred. min. v. buitenl. zaken, mutaties 400/3

SIKKIM

China: Chin. prot. inz. Indiaas optreden in Sikkim 496/3
Chogyal: afgezet, afschaff. monarchie bij referend. ggk. 496/2
India: na ass. m. India inlijving d. India, Sikkim 22ste staat v. India 494/1

SINGAPORE

EG: bez. Sir Chr. Soames 213/1
Perzië: bez. sjah 686/3

SOEDAN

Regering: ontslag kab.leden, reorg. kab. 384/2

SOMALIA

Droogte: gegevens en maatr. 144/1
Frankrijk: ontvoering Franse ambass. 378/3; terugroep. Somal. consul. in Djibouti 379/2
Justitie: terechtstell. 144/1
Regering: reorg. bestuur 143/3

SOWJET-UNIE

ALGEMEEN

Justitie: Amnesty Int. over pol. gevangenen in de SU 762/3
Pers: verscherping reisbepalingen buitenl. journalisten 761/2

ECONOMIE, FINANCIËN EN SOCIALE ZAKEN

Aardolie: olie uit de SU duurder 331/3
Vakbeweging: A. Sjelepin verliest al zijn functies 762/2

POLITIEK (Binnenlandse)

Ideologie: Brezjnew ontv. K. Zarodow nadat deze gebruik v. revol. geweld bij vestiging commun. heerschappij had aanbevolen 761/2
Partij: A. Sjelepin verliest zijn functies 762
Passen: wijzig. systeem binnenl. passen 763/1
Verkiezingen: verk. opperste en plaatsel. Sowjets 763/1

POLITIEK (Buitenlandse)

Afghanistan: Daoed in Moskou, Russ. finan. hulp 731/3
België: bez. vorstenpaar 452/3
Bulgarije: bez. Todorow en Zjiwkow (mei '74) 347/3; bez. Zjiwkow (okt. '74) 347/3; herdenk. 30 jaar volksrep., bez. Brezjnew 573/1
Cambodja: erkent alleen GRUNK 261/3
Costa Rica: samenw. akk. 473/1
Cuba: bez. Brezjnew 750/3
DDR: bez. Brezjnew i.v.m. 25-jarig bestaan 431/1; bez. Sindermann, Honecker en min. Fischer 442/1; Abrassimow opnw. ambass. in O.-Berlijn 443/1; partij- en reger.deleg. in SU, nw. vriendschapsverdrag DDR-SU 683/3; tekst verdrag DDR-SU 684/1 e.v.
Denemarken: Deens-Sowjetruss. samenw. 718/1; bez. kon. paar 718/1
Duitsland (Bondsrep.): Gromyko in Bonn, Friderichs in Moskou, bez. Schmidt en Genscher a. Moskou 107/1; econ. overeenk. 107/3
Egypte: Eg.-Russ. relaties juli 1974-nov. '74, comment., uitgesteld bez. Fahmi a. Moskou 385/1; uitstel reis Brezjnew, Eg. min. in Moskou 387/1; Gromyko in Cairo 388/2; bez. Fahmi 416/2
Engeland: bez. prem. Wilson 129/1; besprek. en tafelredes 129/3; slotcommun. en akk. 130/2; bez. Sjelepin 762/2
Finland: relaties m. SU, Kekkonen in Moskou (febr. '74) 28/1; bez. Podgorny (okt. '74) t.g.v. 30-jarig bestaan vereniging Finland-SU 28/2; rede Kekkonen 28/2; akk. t. samenw. bij energieprobl. 29/1; zesde Fins-Sowjetruss. handelsakk. getekend (sept. '74) 29/1; social. delegatie bez. SU (dec. '74) 29/1; Fins-Sowjetruss. samenw. in grensgebieden 631/3
Frankrijk: bez. prem. Chirac 124/2; Brezjnew in Parijs 725/2; Chirac in de SU 726/1; Giscard d'Estaing naar de SU 726/2; groeiende handel Frankr.-SU 727/1
Guinee-Bissau: bez. Mendes 192/2
Hongarije: overl. m. de SU 556/1; bez. Lazar 718/3
India: bez. Brezjnew en Gretsjko, akk. 480/1

Indonesië: bez. min. Malik, ondertek. samenw. akk. 95/2
Irak: bez. S. Hoessein, stopzett. Russ. wapenleverant. gemeld i.v.m. moeilijkh. in relatie 653/2
Italië: bez. min. Moro, Ital.-Russ. samenw. akk. 141/1; bez. Gromyko 748/3
Japan: Russ. bezwaren t. Japans vredesverdrag m. China, Russ. voorst. a. Japan, Miyazawa in Moskou 559/2; nwe Russ. waarschuwingen a. Japan t. onderh. m. China 560/1; Japanse en Chinese reacties 560/2; visserij-akk. 560/3
Laos: bez. Pethrasy 785/2
Libië: bez. prem. Jalloed (mei 1974) na onderh. m. pres. Podgorny in Parijs (apr. 1974) 745/3; bez. Kosygin; gerucht-en o. milit. overeenk., samenw.overeenk. inz. atoomenergie 746/1
Mongoolse Volksrep.: bez. Brezjnew 761/2
Nederland: delegatie vakbeweg. SU bez. Ned. vakcentrales 761/1
Noorwegen: besprek. in Moskou o. verdel. Barentszzee (dec. '74) 31/2; akk. o. samenw. in visserijsector (dec. '74) 43/2; akk. m. Moskou o. bouw luchthaven op Spitsbergen 43/3
Oostenrijk: econ. samenw. 715/3
Perzië: bez. sjah, akk. en contacten 672/2
Polen: overl. met de SU 582/1
Portugal: reger. delegatie in Moskou 302/1; handelsverdrag ondertek. 302/2; min. Soares in Moskou 302/2; econ. steun 302/3
Roemenië: bez. Macovescu 667/3
Syrië: bez. pres. Assad 386/1; Russ. wapenleverant. 386/3; bez. Gromyko 388/2; Khaddam in Moskou 416/2
Tsjechoslowakije: besprek. m. Husak en Brezjnew 703/2
Tunesië: bez. Kosygin 746/3
Vaticaan: onderh. Gromyko-paus Paulus 748/3
Verenigde Staten: bez. Kissinger, gemeensch. comm. (24-28 mrt) 252/3; bez. Kissinger (22-27 okt.) 254/1; handelswet ondertekend, SU ontkent ruimere emigratiebepal. 267/3; ontmoet. Kissinger-Gromyko in Genève 390/1; ontmoet. Kissinger-Gromyko in Wenen 416/2; handelsverdrag m. VS opgezegd 747/1; perscomment. 747/3 e.v.

SPANJE

Algemeen: overz. situatie 642/3
Arbeid: verlag. straf t. vakbondsleiders 679/2; linkse overwinn. bij verk. v. arbeidersraden in de bedrijven 680/1; overz. arbeidsonlusten en stakingsacties 680/2
België: Kamerresolutie 438/2; ambass. teruggeroepen 641/2
Cuba: handelsverdrag 752/1
DDR: ambass. teruggeroepen 641/2
Denemarken: ambass. teruggeroepen 641/2
Duitsland (Bondsrep.): ambass. teruggeroepen 641/2
Economie: verh. minimumloon, energiemaatr. 683/2
EG: hervatt. onderhand. 212/2; Cie adv. staking onderh. vrijhandelsverdrag 641/3
Engeland: ambass. teruggeroepen 641/2
ETA: processen en executies v. 2 ETA-leden, prot. in binnen- en buitenl. 641/1; proces t. Basken 644/3; prot. 645/1; proces t. Paredes, verz. om clementie 646/2
Frankrijk: terugroepen ambass. 641/2
FRAP: processen en executies van 3 FRAP-leden, prot. in binnen- en buitenl. 641/1 e.v.; processen t. FRAP-leden 645/2
Italië: ambass. teruggeroepen 641/2
Leger: wijzig. in legertop en Guardia Civil 665//3
Mexico: ambass. teruggeroepen 641/2
Nederland: ambass. teruggeroepen, demon. reger.-Den Uyl 641/2
Noorwegen: ambass. teruggeroepen 641/2
Oostenrijk: terugroepen ambass. 641/2
Oppositie: arrest. op grote schaal 647/2
Overzeese gebieden:
— Spaanse Sahara: AVVN verz. Int. Gerechtshof advies over status gebied ten tijde van Spaanse kolonisatie, behand. d. Int. Gerechtshof, uitspraak Hof 16-10-'75, legale banden met Marokko en Mauretanië, geen territoriale soevereiniteit 673; toenad. Marokko-Mauretanië, gespannen relatie Marokko-Algerije, Spanje wil spoedige onafh.heid, reis Waldheim, standpunten landen v. Int. Gerechtshof 674
Pers: maatr. t. de pers 683/1; sluit. weekblad Cambio-16; oplage Mundo in beslag genomen, censuur op Fuerza Nueva 683/1; nwe regels voor pers gepubl. 683/2
Politieke partijen:
— Algemeen: vorm. pol. associaties toegelat., verklar. prem. Arias 681/2; Spaanse ambass. in Londen ziet af v. vorm. pol. ass. 682/1; verschill. pol. ass. afgekeurd d. Nat. Raad Movimiento 682/1; ARSE ggk. 682/1; oud-min. Munoz richt UDE op 682/2; Links Volksverbond afgewezen 682/2; Unie v. h. Spaanse Volk toegelaten a. pol. ass., Spaanse falang. ass. afgewezen 682/3; FEDI opger. 682/3
—Movimiento: Nat. Raad neemt pol. statuut aan 666/1
Portugal: ambass. teruggeroepen 641/2
Regering: afwijz. kritiek buitenl., oproep t. aanh.heidsbetuiging 642/1; aftred. min. v. arbeid, wijzig. samenstell. reger., nwe min. v. de Beweging 664/2; gen. Franco overl., Regentschapsraad neemt macht over, pol. testament Franco, begrafenis in Valle de los Caridos, Juan Carlos t. staatshoofd beedigd 753 e.v.; levensbeschr. gen. Franco 754/2; levensbeschr. Juan Carlos 756/2; verloop ziekte Franco, Juan Carlos voorl. staatshoofd 757/2
Rooms-katholieke kerk: prot. Spaanse kerk 646/1
Terrorisme: anti-terrorisme-wet afgek. 644/3
Universiteiten: sluit. univ. v. Valladolid 681/1; treffen stud.-politie in Madrid 681/2
Verenigde Staten: besprek. Kissinger-Cortina Mauri 77/2; bez. Kissinger ondertek. verklar. v. beginselen Spaans-Am. betrekk. 253/3
Verkiezingen: verk. Cortes uitgesteld 683/1
Vietnam (N.): contacten en akk. 237/1
Zweden: ambass. teruggeroepen 641/2
Zwitserland: ambass. teruggeroepen 641/2

SRI LANKA

EG: overl. begonnen 213/1

SURINAME

Grondwet: inhoud grondwet en debat in Staten 814/2
Onafhankelijkheid: onafh.heid uitgeroepen, gouvern. Ferrier beëdigd a. pres., rede prem. Arron, verdere plechtigh. en feestel.heden 769 e.v.

SYRIË

DDR: bez. Sindermann 443/3
Frankrijk: bez. min. Jobert 121/3
Irak: geschil o. Eufraatwater, beschuld. over en weer 638/2; bemidd.poging Arab. Liga en Saoedi-Arabië mislukt 639/2; Syr. maatr. en verdere ontw. 639/3; meer Eufraatwater v. Irak 640/2; verdere beschuld., nog geen regel. 640/3
Libanon: bez. Khaddam (eind mei) 706/3
Oppositie: ontdekk. „pro-Iraaks spionagenet", arrest. gemeld 639/1
Roemenië: bez. Ceausescu 666/3
Sowjet-Unie: bez. pres. Assad 386/1; Russ. wapenleverant. 386/3; bez. Gromyko 388/2; Khaddam in Moskou (apr.) 416/2
Verenigde Staten: bez. min. Khaddam 76/3; bez. Kissinger okt. '74 77/3; bez. Kissinger nov. '74 79/3; bez. Kissinger (feb.) 389/3; bez. Kissinger (mrt.) 413/2; bez. Khaddam 447/2; bez. Kissinger (aug.) 580/1

TAIWAN

Amnestie: 3.563 gevangenen 511/2
Buitenland: overz. dipl. betr. 510/3
Japan: stopzett. luchtvaart, luchtruim Taiwan v. Japanse vliegtuigen gesloten 558/2; herstel luchtverkeer Japan-Taiwan 560/2
Kwomintang: Tsjiang Tsjing-kuo leider 511/1
Maleisië: dipl. betr. verbroken 588/3
President: Tsjiang Kai-sjek overl., Yen nwe pres. 509/3
Verenigde Staten: vertrek laatste Am. gevechtsvliegtuigen 511/3

TANZANIA

België: bez. vorstenpaar 216/1
Engeland: bez. min. Callaghan 286/1

TEKSTEN

Algemeen: verklar. v. Rambouillet 775/1
Angola: onafh.heids.akk. 187 e.v.
DDR: tekst verdrag DDR-SU 684/1
Frankrijk: communiqué overleg op Martinique Ford-Giscard 74/2 e.v.
Midden-Oosten: 1) Egypt.-Israël. overeenk. inz. Sinai; 2) aanhangsel; 3) Egypt.-Israël.-Am. regel. inz. aanwezigh. Am. burgerpers. 580/2 e.v.
Nederland: troonrede 617/3 e.v.
Sowjet-Unie: tekst verdrag SU 684/1
Verenigde Naties: tekst definitie agressie, door 29ste AV v. d. VN 202/1; tekst handvest v. d. rechten en plichten v. staten 404/3
Verenigde Staten: State of the Union 51/3 e.v.; communiqué overl. op Martinique Ford-Giscard 74/2 e.v.

THAILAND

China (Volksrep.): bez. Kukrit Pramoj, dipl. betr. 512/3
Grondwet: kritiek studenten op reger. ontw., goedk. d. Nat. Verg. 81/1
Laos: bez. Phongsavan a. Bangkok, handelsakk., bez. Charoonphan 785/3; verslechtering relaties, vluchtelingenprobl., gewapende incidenten, grenskwestie, sluiting grens 818/1
Oppositie: Kittikachorn teruggekeerd en uitgewezen 82/1
Politieke partijen: overz. partijvorm. 82/1
Regering: kab.form., reger. v. Seni Pramoj krijgt geen vertrouwen, kab. o. Kukrit Pramoj 511/3
Verenigde Staten: Thailandse protesten inz. Mayaguez-incident, Am. excuus 811/3; terugtrekk. Am. troepen 811/3
Verkiezingen: voorl. uitslag verk. Huis v. Afgev., 21 partijen vertegenw., comment. 82/2; zetelverdeling Huis 511/3

TOGO

Authenticiteit: vervang. voornamen 144/2
China (Volksrep.): bez. pres. Eyadema 144/2
Regering: mutaties kab. 432/2
Vietnam (N.): dipl. betr. aangeknoopt 238/1

TSJAAD

Algemeen: invoer. Yondo, optred. t. christenen 380/2
Duitsland (Bondsrep.): herst. dipl. betr. 379/3
Gijzeling: lot Franse gijzelaars 379/3
Oppositie: proces t. samenzweerders 380/3
Regering: milit. staatsgreep, dood pres. Tombalbaye, instell. opperste mil. raad en voorl. reger. o.l.v. gen. Malloum 381/1 e.v.

TSJECHOSLOWAKIJE

Bulgarije: bez. Husak 703/3
DDR: bez. Honecker en Sindermann 443/2

Duitsland (Bondsrep.): verdrag o. econ., techn. en industriële samenw. 118/3
Finland: vrijhand. akk. (juni '74) 29/3; bez. Husak 702/2
Kerk en staat: overl. m. h. Vaticaan, Casaroli in Praag 703/3
Nederland: bez. Tsjech. min. v. buitenl. zaken 780/2
Oostenrijk: schadevergoed.overeenk. 702/3; dipl. betr. op ambass.niveau 703/1
Oppositie: brief v. Dabaka-parl. 704/2; memoires v. wijlen Smrkowsky 719/2; campagne t. Dubcek i.v.m. diens brief a. parl. 720/2; Dubcek uit vakbond gestoten 720/3
Pers: O. Svestka opnw. hoofdred. Rude Pravo 652/3
President: partijleider Husak pres. v. d. rep. 652/2
Regering: wijzig. 652/2
Roemenië: bez. prem. Strougal, samenw. overeenk. 704/1
Sowjet-Unie: besprek. Husak-Brezjnew 703/2
Vaticaan: overl. m. h. Vaticaan, Casaroli in Praag 703/3
Verenigde Staten: schadevergoed.overeenkomst m. VS niet geratificeerd i.v.m. amendering Am. handelswet 703/1

TUNESIË

België: bez. vorstenpaar 216/1
Roemenië: bez. Ceausescu 666/3
Sowjet-Unie: bez. Kosygin 746/3
Verenigde Staten: bez. Kissinger nov. '74 79/3

TURKIJE

Amnestie: conflict binnen reger. coalitie 63/2
Perzië: pijpleid.project, bez. Koruturk 688/1
Regering: aftred. Ecevit, mislukte form. pogingen 64/1; vorming reger.-Irmak, geen vertrouwen i. h. parl. 64/3; verloop kab.crisis, vorming reger.-Demirel 432/2

UNIE VAN ARABISCHE EMIRATEN

Maleisië: bez. A. Razak aan Aboe Dhabi 509/2

VATICAAN

Bulgarije: Zjiwkow door de paus ontv., r.-k. hiërarchie hersteld 572/1
Cuba: relaties m. Vaticaan, pausel. nuntius in Havana ben. 751/3
DDR: bez. mgr. Casaroli 538/3; Westduitse reactie 539/3
Polen: overl. Polen-Vaticaan, bez. mgr. Casaroli 557/3; dipl. v. onderh. contacten m. Vaticaan aangewezen 558/1; nw. onderh. Czyrek-Casaroli 558/1; bez. aartsbiss. Poggi a. Polen 558/1
Sowjet-Unie: onderh. Gromyko-paus Paulus 748/3
Tsjechoslowakije: overl. m. h. Vaticaan, Casaroli in Praag 703/3
Verenigde Staten: bez. Kissinger 253/3

VENEZUELA

Cuba: dipl. betr. 752/1
Frankrijk: bez. min. Jobert 122/3
Roemenië: bez. Ceausescu 667/1
Suriname: bez. prem. Arron, nauwe samenw. Sur.-Venezuela 366/2

VERENIGDE STATEN

ALGEMEEN

Militaire zaken: War Powers Act aangen. (7-11-'74) 264/1

ECONOMIE, FINANCIËN EN SOCIALE ZAKEN

Algemeen: econ. situatie 50/1; overl. pres. en econ. adv. in Vail (Col.), ingrijpende econ. maatr. aangek. in State of the Union 51/1
Belastingen: Ford akk. m. belast. verlaging 267/1
Energie: Kissinger stelt internat. minimumprijs olie voor 296/3

POLITIEK (Binnenlandse)

Congres: nwe samenstell. Congres, nwe voorz. cie v. strijdkrachten, landb. en bank en valuta v. Senaat 226/1; War Powers Act aangenomen (7-11-'74) 264/1
President: State of the Union, econ. maatr. aangek. 49/1 e.v.; tekst State of the Union 51/3 e.v.; War Powers Act aangen. (7-11-'73) 264/3
Regering: Rockefeller beëdigd t. vice-pres. en ben. t: advis. internat. zaken 265/1; Robinson nwe staatssecr. ec. zaken, Coleman nwe min. v. verkeer, Lynn nwe dir. begrotingsbur., Levi nwe min. v. justitie, Dunlop nwe min. v. arbeid, Anderson Hills nwe min. v. woningbouw 265/2; Davis staatssecr. Afr. zaken, McCloskey staatssecr. v. betr. m. Congres 266/1; Schlesinger (def.) vervang. d. Rumsfeld, (Chef staf Witte Huis), opgev. d. R. Cheney, Colby (CIA) vervang. d. Bush (ambass. Peking), Kissinger staat functie hoofd nat. Veiligh.raad af a. gen. Scowcraft, R. Clark (handel) wordt opgev. d. Richardson (ambass. in Londen) 721/1 e.v.; Rockefeller geen pres.kand. 1976 722/1; eerste reger. mutaties 722/2; Rogers Dark min. v. handel, Hathaway min. v. binnenl. zaken, Mathews min. v. gezondh., Hoffmann min. v. strijdkrachten, Kleppe min. v. binnenl. zaken 722/2

POLITIEK (Buitenlandse)

Algemeen: conflict Kissinger-Congres o. milit. hulp a. buitenl. 225 e.v.; wet op hulp o. h. buitenl. aangen. 249/2; bepal. milit. hulp a. buitenl. 250/1; Ford's rede o. buitenl. pol. v. d. VS 250/2
Algerije: bez. Kissinger okt. '74 78/2
Bahrein: positie Am. vlootbasis 686/2
Bangladesh: bez. Kissinger 254/2
Bulgarije: bez. vice-prem. Popow 347/3; storen v. d. Voice of America gestaakt 348/1
Cambodja: Congres weigert additionele milit. hulp 225/1; bez. delegatie Congres 238/3; Am. mariniers in actie, v. evacuatie Am. e.a. buitenl. 257/1; Am. luchtbrug 259/1; het „Mayaguez"-incident, rol Thailand 810/1
Chili: CIA betrokken bij val Allende 614/1; besprek. m. VS o. vergoed. v. genation. ondernem., regel. Anaconda, Kennecott en ITT 633/3; lening verstrekt 634/3
China (Volksrep.): bez. Kissinger 266/2
Cuba: betr. m. d. VS, Cuba verklaart zich bereid dipl. betr. aan te gaan, Am. min. v. buitenl. zaken keurt exportvergunn. goed 749/1; bez. secr. senaatscie. a. Havana 749/1; sen. Javits en Pell door Castro ontv. 749/2; vier Am. gevang. vrijgelat. 749/2; Kissinger sluit détente niet uit 749/3; McGovern in Cuba 749/3; vilegtuigontvoerders uitgewez., terugbetal. losgeld 750/1; Am. reactie op besl. OAS 750/1; Castro geeft ongelijk in rakettencrisis toe 750/2; Am. embargo verlicht 750/2
DDR: dipl. betr. aangeknoopt 455/3
Duitsland (Bondsrep.): bez. Schlesinger, versterk. Am. troepen in Bondsrep. 115/3; bez. Schmidt 115/3; bez. Kissinger (3,4 mrt en 24 mrt) 252/2; bez. Kissinger (juli) 253/3; bez. Ford 502/1
EG: bez. Am. delegatie o.l.v. Eberle 212/2; bez. Kissinger 253/2
Egypte: bez. min. Simon 76/1; bez. Kissinger okt. '74 77/2; bez. Kissinger nov. '74 79/1; bez. Kissinger (mrt.) 413/2; overl. Ford-Sadat in Salzburg (Oostenr.) 445/1; bez. Kissinger (aug.), tweede Sinai-akk. met waarschuwingssyst. m. Am. burgerpers. 580/1 e.v.
Engeland: bez. Kissinger 253/1; bez. Kissinger 253/3; Richardson t. nwe ambass. ben. 266/1
Frankrijk: overl. Giscard d'Estaing en Ford op Martinique 73/3; communiqué 74/2; bez. Kissinger 253/2
Griekenland: Am. bases onder controle 148/3
India: bez. Kissinger 254/3; Saxbe t. nwe ambass. ben. 266/1
Israël: bez. min. Simon 76/1; bez. min. Allon 76/2; bez. prem. Rabin, wapenleverant. en finan. steun toegezegd 76/3; bez. Kissinger okt. '74 77/3; bez. Kissinger nov. '74 79/3; bez. Allon 80/1; bez. min. Allon 387/3; bez. Kissinger (feb.) 389/3; bez. Kissinger (mrt.) 413/3; bez. Allon (apr.) 416/1; bez. Rabin 446/1; bez. Kissinger (aug.); tweede Sinai-akk. m. waarschuwingssyst. m. Am. burgerpers. 580/1 e.v.
Italië: bez. pres. Leone 140/3; bez. Kissinger 253/2; bez. Kissinger (5 nov.) 266/2
Japan: bez. Tanaka 541/2
Joego-Slavië: bez. Kissinger 266/2
Jordanië: bez. kon. Hoessein 76/2; bez. Kissinger okt. '74 77/3; bez. Kissinger nov. '74 79/2; bez. Kissinger (feb.) 389/3; bez. Kissinger (mrt.) 413/2
Koeweit: bez. min. Simon 76/1
Laos: anti-Am. demon., stopzett. AID-operaties 788/1
Latijns-Amerika: kritiek op handelswet OAS veroord. handelswet 460/2
Madagascar: sluiting NASA-volgstation 524/2
Marokko: bez. Kissinger okt. '74 78/3
NAVO: bez. Kissinger 253/2
Nederland: KLM vermindert aantal vluchten op VS, VS zien af van eenzijdige maatr. jegens KLM 345/3; voorafgaand overl. 346/2; bez. prem. Den Uyl 357/3
Oman: bez. sultan Qaboos, VS vragen incidenteel gebruik eiland Masirah, Am. wapenleveranties 656/3
Pakistan: bez. Kissinger 254/3
Perzië: bez. Kissinger 254/3; bez. sjah, contacten en akk. 671/3
Polen: bez. Ford 502/1; bez. Gierek 573/2
Portugal: relaties m. de VS, econ. hulp toegezegd 302/3; besprek. o. gebruik luchtmachtbasis op Azoren 303/1
Roemenië: bez. Kissinger 266/2; bez. Ceausescu 667/1; handelsverdrag, status v. d. meest begunstigde naties v. Roemenië 667/1
Saoedi-Arabië: bez. min. Simon 76/1; bez. Kissinger okt. '74 78/1; bez. Kissinger nov. '74 79/2; bez. Kissinger (feb.) 389/3; bez. Kissinger (mrt.) 413/2
Sowjet-Unie: bez. Kissinger, gemeensch. comm. (24-28 mrt) 252/3; bez. Kissinger (22-27 okt.) 254/1; handelswet ondertek. SU ontkent ruimere emigratiebepalingen 267/2; ontmoet. Gromyko-Kissinger in Genève 390/1; ontmoet. Kissinger-Gromyko in Wenen 416/3; handelsverdrag m. VS opgezegd 747/1; perscomment. 747/3 e.v.
Spanje: besprek. Kissinger-Cortina Mauri 77/2; bez. Kissinger ondertek. verklar. v. beginselen Spaans-Am. betrekkingen 253/3
Syrië: bez. min. Khaddam 76/3; bez. Kissinger okt. '74 77/3; bez. Kissinger nov. '74 79/2; bez. Kissinger (feb.) 389/3; bez. Kissinger (mrt.) 413/2; bez. Khaddam 447/2; bez. Kissinger (aug.) 580/1
Taiwan: vertrek laatste Am. gevechtsvliegtuigen 511/3
Thailand: Thailandse protesten inz. Mayaguez-incident, Am. excuus 811/2; terugtrekking Am. troepen 811/3
Tsjechoslowakije: schadevergoed.overeenkomst m. VS niet geratificeerd i.v.m. amendering Am. handelswet 703/1
Tunesië: bez. Kissinger nov. '74 79/3
Vaticaan: bez. Kissinger 253/3
Vietnam (N.): ontmoet. Kissinger-Le Duc Tho 193/3
Vietnam (Z.): Congres weigert additionele milit. hulp 225/1; bez. delegatie Congres 228/3; pres. Minh gelast vertrek Am., evacuatie-operatie 309/2
IJsland: akk. o. basis Keflavik (okt. '74) 59/1
Zweden: normal. betr., ben. ambass. 59/3

VIETNAM (N.)

Buitenland: overz. aangaande dipl. betr. vanaf begin 1972 237/3
Chili: NV-ambass. in Chili gesloten 238/1
China (Volksrep.): contacten en akk. 237/1

Economie: besluiten 22ste plenum Lao Dong, mededeling Le Thanh Nghi, comment. NZZ 235/2
Engeland: Britse ambass. in Hanoi d. zaakgelast. tijdel. vervang. 238/1
Landbouw: rapp. Le Doean en Pham Van Dong inz. landb.hervorm. 236/2
Regering: wijzig. kab. 236/1
Roemenië: bez. Radulescu 667/3; bez. Verdet 667/3
Sowjet-Unie: contacten en akk. 237/1
Verenigde Staten: ontmoet. Kissinger-Le Duc Tho 193/3

VIETNAM (Z.)

Algemeen: ineenstorting en capitulatie bewind-Saigon 289 e.v.; 305 e.v.
Bestand: ontmoet. Kissinger-Le Duc Tho 193/3; verdere uitwissel. burgergevang. 194/2; opschort. bijeenk. IMC 195/3; opschort. ICCS-werkz.heden 196/1; beschuld. inz. schendingen 289/1
Boeddhisten: opricht. Beweg. v. Nat. Verzoening o.l.v.. sen. Vu Van Mau 223/1
Corruptie: optreden Thieu, onderz. senaat 222/1; pater Tran Huu Thanh vormt anticorruptievolksbeweging 222/2; demon. t. corruptie, „openb. aanklacht nr. 1" 222/3
Economische ontwikkeling: gegevens 1972-'74 239/3
Grondwet: wijzig. inz. herverk. en ambtstermijn pres. 221/2
Hoa-Hao-secte: conflict m. reger. in Saigon 239/2
Militaire operaties: aug. 1973-okt. '74 196/2 situatie in jan. 1975, offensief Noordvietn. en Vietcong, comment. op ineenstort. Zuidvietn. reger. troepen 289 e.v.; chronologie terugtocht Saigon, strijd om Xuan Loc, beschiet. Bien Hoa, Saigon verliest verdere kuststeden 305/1; de milit. situatie bij Thieu's vertrek, vermind. gevechtsactiv. 306/2; toenemende gevechtsactiviteiten vanaf 26 apr. 307/3; onvoorw. overgave Saigon 311/1
Militaire zaken: ontslag twee divisiecommandanten 228/2; ontslag 377 hogere officieren, vervang. bevelhebbers in drie milit. districten 224/3; 82 hogere officieren vervroegd m. pensioen 238/3
Munt: deval. piaster 1973/1975 240/1
Nederland: betr. m. revol. reger. 453/1
Olie: exploratie-akk. m. ESSO, Mobil, Sunningdale en Shell, waarschuw. VRR 240/1
Oppositie: vorming anticorruptievolksbeweg. o.l.v. pater Tran Huu Thanh, demon. 222/2; opricht. Beweg. v. Nat. Verzoen. o.l.v. sen. Vu Van Mau 223/1; comité v. recht op persvrijh. ingesteld 223/1; vorming volksfront ter redding v. d. hongerigen 223/3; verdere acties 238/1; publ. aanklacht nr. 2 238/3
Pers: comité v. persvrijh. gevormd 223/1; kaarten in beslag genomen 223/2; wijzig. perswet 238/2; negen kranten in beslag genomen, vijf kranten verschijningsverbod, 19 journ. gearr. 239/2; beschuld. t. zes kranten ingetrokken 239/2
Politieke partijen: decreet dec. '72 inz. registratie, slechts drie partijen voldoen a. voorw. 221/2; wet inz. pol. partijen geamendeerd, registratie pol. partijen verlicht 238/3
Regering: nwe min. v. buitenl. zaken 221/2; nw kab. Tran Thien Kiem 221/3; aftreden vier min. 224/2; toespraak Thieu 1 nov. '74 238/1; berichten o. verijdelde staatsgrepen, aftred. kab. v. prem. Tran Tien Khiem, Nguyen Ba Can prem. 293/2; vorm. oorlogskab. onder Nguyen Ba Can 305/2; aftreden Thieu 306/1; Tran Van Huong 6 dagen pres. 306/3; aftr. Nguyen Ba Can, gen. Minh weigert ben. t. prem., wil pres. worden 307/1; gen. Duong Van Minh a. pres. beëd., Nguyen Van Huyen vicepres., Vu Van Mau prem. 308/1; onvoorw. overgave pres. Minh 311/1
Relatie Saigon-VRR: verloop onderh. in Celle-Saint-Cloud 193/2; Thieu verwerpt verk. en oppert mogel. uitbreid. strijdtoneel 193/3; verdere uitwiss. burgergevangenen 194/2; nwe voorst., opschort. pol. besprek. 194/3; VRR wil niet meer met Thieu praten 196/2; VRR wil niet m. pres. Huong onderhand. 306/3; oproep pres. Minh t. onmiddellijk staakt-het-vuren d. VRR niet positief ontv. 308/1; nwe eisen VRR onvoorw. overgave pres. Minh. 310/3
Verenigde Staten: Congres weigert additionele milit. hulp 225/1; bez. delegatie Congres 228/3; pres. Minh gelast vertrek Am., evacuatie-operatie 309/2
Verkiezingen: senaatsverk. onder nwe kieswet 221/1

WETENSCHAP EN TECHNIEK

Prijzen:
— Francqui-prijs: 1975 360/3
— Koninklijke-Shellprijs 1975: 828/3
— Magnelprijs 1972-'74: 828/3
— Menno Herzbergerprijs 1975: 828/3
— Nobelprijs voor economie 1975: 828/3
— Nobelprijs voor geneeskunde 1975: 829/2
— Nobelprijs voor natuurkunde 1975: 830/1
— Nobelprijs voor scheikunde 1974: 830/2
Ruimtevaart:
— Sowjet-Unie: eerste gemeensch. Sowjet-Am. ruimteondernem. 465/1; gegevens astronauten en kosmonauten 466/1; gegev. Apollo en Sojoez 466/2; verloop v. d. vlucht 466/3 e.v.
— Verenigde Staten: eerste gemeensch. Sowjet-Am. ruimteondernem. 465/1; gegevens astronauten en kosmonauten 466/1; gegev. Apollo en Sojoez 466/2; verloop v. d. vlucht 466/3 e.v.

IJSLAND

Economie: spoedmaatr. ter sanering econ., deval. IJsl. kroon 59/1
Engeland: regel. geschil o. visgronden 59/2
Munt: deval. IJsl. kroon 59/1
Verenigde Staten: akk. o. basis Keflavik (okt. '74) 59/1

ZAÏRE

België: relaties verbeterd 467/2; uitnod. Moboetoe a. Tindemans 538/2; bez. prem. Tindemans, gemeensch. communiqué 661/2
Cuba: dipl. betr. 752/3
Economie: naasting v. alle prod.- en distributiemiddelen 624/3
Grondwet: herz. 624/2
Kerk en staat: afschaff. kerstmis a. off. feestdag, afschaff. godsdienst. onderw. 624/2
Moboetisme: invoering a. doctrine 624/3
MPR: besluiten pol. bureau 624/2
Portugal: door Coutinho en Neto beschuld. v. inmenging in Angola 322/1; pres. Moboetoe verlangt zelfbeschikk. v. Cabinda 324/1
Regering: wijzig. kab. 432/3

ZAMBIA

België: bez. vorstenpaar 216/1
Engeland: bez. min. Callaghan 286/1
Namibië: Zambia verbiedt SWAPO-activiteit in Zambia 768/3
Zuid-Afrika: reactie Kaoenda op rede Vorster (23-10-'74) 242/3; onderl. contacten 333/3; bez. min. Muller 334/1

ZUID-AFRIKA

Apartheid: overl. Vorster met niet-blanke leiders, onafh.heid d. leiders v. zeven thuislanden verworpen, de definitieve reger. voorst. inz. consolidatie thuislanden, interne ontw. in Transkei en Qwaqwa 781/2 e.v.; verk. kleurlingenraad, absolute meerderh. v. Labour, zitt. raad opgeschort, voorz. afgezet 783/2; beperk. „kleine apartheid" 784/1
Buitenlandse politiek: rede Vorster (23-10-'74) over positie Z.-Afr. t.o.v. zuidel. Afr. en Afr. continent, reactie pres. Kaoenda 242/1
Engeland: besprek. Callaghan-Vorster in Port Elizabeth 286/3
Ivoorkust: bez. Vorster 243/2
Lesotho: aanspraken op Zuidafr. grondgeb. 378/3
Libanon: dipl. betr. verbroken 63/1
Liberia: bez. prem. Vorster, overl. m. pres. Tolbert 334/2
Malawi: bez. Vorster gemeld 243/2
Oppositie: optred. t. Chr. Instit., kritiek kerken 816/1
Politieke partijen:
— Verenigde Partij: scheuring, vorming progressieve Reform Partij 780/3
President: Diederichs opvolger Fouché 780/3
Regering: wijzig. kab. 780/3
Rhodesië: Smith in Pretoria, min. contacten 241/3; eerste rechtstreekse spoorwegverbind. Rhod.-Z.-Afr. off. in gebruik 242/1; rede Vorster 242/3; rede Smith, verdere verklar. Vorster e.a. 243/1; bez. Vorster gemeld 243/2; Vorster o. terugtrekk. Zuidafr. troepen uit Rhod. 245/2; overl. Smith-Vorster in Kaapstad 336/2
Verenigde Naties: uitstoting Z.-Afrika door drievoudig veto verhinderd 83/1; waarn. status bij pol. cie AV voor Afr. Nat. Congress en Pan Afr. Congress, AV-voorz. Bouteflika sluit Z.-Afrika uit v. werkzaamh. AV 83/3
Verkiezingen: verkl. kleurlingenraad 783/2
Zambia: reactie Kaoenda op rede Vorster (23-10-'74) 242/3; onderlinge contacten 333/3; bez. min. Muller 334/1
Zuidwest-Afrika: zie Namibië

ZWEDEN

Abortus provocatus: legalisering 60/2
Buitenlanders: immigranten stemrecht bij gemeenteraadsverk. 60/2
Bulgarije: bez. Todorow 347/3
Meerderjarigheid: verlag. meerderjarigh. t. 18 jaar (juli '74) 60/2
Polen: bez. Palme, techn. econ. akk. ondertek. 59/3; bez. Gierek 651/1
Spanje: ambass. teruggeroepen 641/2
Verenigde Staten: normal. betr. VS, ben. ambass. 59/3

ZWITSERLAND

Buitenlanders: massale uitwijz. buitenl. verworpen 14/2
China (Volksrep.): bez. min. Graber, handelsverdrag ondertek. in Bern 14/1
Economie: econ. maatr. 16/3; maatr. t. bescherm. franc t. speculatie 714/1; maatregelen v. aanzwengelen v. d. conjunctuur 714/1; Zwitsers weigeren econ. volmachten v. d. reger. te vergroten 714/3; nwe belast.maatreg. ggk. 715/1; verlag. disconto 715/3
EG: toegelaten t. „slang" 203/2; uitstel 809/3
Financiën: belast. verhog. per referend. verworpen 13/3
Jura: de Jura 23ste kanton per referend. 15/1; voorgesch. 15/2; anti-separatisten krijgen ook referendum 16/2
Monetaire kwesties: besl. voorl. niet toe te treden t. Eur. floating block 809/3
Oostenrijk: bez. bondspres. Graber 715/2
Regering: P. Graber Bondspres. 13/3; samenstell. reger., R. Gnaegi pres. v. 1976 809/2
Sowjet-Unie: econ. samenw. 715/3
Spanje: ambass. teruggeroepen 641/2
Verkiezingen: social. winst bij parl. verk. 713/1

Wij verzoeken U adreswijzigingen 4 weken tevoren op te geven, met vermelding van Uw abonnee-nummer.

II naamregister

behorend bij de index op keesings historisch archief, deel XXIX, januari-december 1975

De persoonsnamen die in dit deel van Keesings Historisch Archief voorkomen, zijn opgenomen in het hiernavolgende naamregister.

Bij de namen zijn vermeld paginacijfer en kolom (b.v. 600/1 = pag. 600, 1e kolom).
Wanneer achter het paginacijfer /foto staat aangegeven, betekent dit dat de desbetreffende naam in het bij deze afbeelding behorend onderschrift voorkomt.

Bij eventuele verschillen in schrijfwijze tussen tekst en naamregister dient de in het register opgenomen schrijfwijze als de meest juiste en volledige beschouwd te worden. Verder zijn bij de indicering de volgende richtlijnen in acht genomen.

1. Bij Slavische (b.v. Russische), Arabische en Aziatische namen is, indien mogelijk, de Nederlandse transcriptie gevolgd.
2. De voorvoegsels „Mac" („Mc") en „O" worden tot de naam gerekend. Zo is b.v. McElroy opgenomen onder de letter M en O'Neill onder de O. Voorvoegsels als „de", „van", „el" en „ben" worden echter niet tot de naam gerekend. Derhalve staat De Vleeschauer onder de letter V, Van Acker onder de A, el-Kassem onder de K en Ben Goerion onder de G.
3. Personen van regerende vorstenhuizen zijn onder hun voornaam opgenomen.

☆

Ondanks ons streven naar de grootst mogelijke nauwkeurigheid kunnen in het naamregister onjuistheden zijn geslopen. De redactie houdt zich daarom aanbevolen voor eventuele opmerkingen ten einde bij volgende naamregisters onjuistheden te vermijden.

A

Aal, H. F. van 232/3
Aantjes, mr. W. 217/1, 326/3, 393/2, 519/2, 535/1/2, 536/2/3, 584/3, 623/3, 627/1/2/3, 628/1/2/foto, 629/1/2/3, 630/1/2, 659/3, 661/1, 759/3, 760/1/2/3
Aardenne, G. M. V. van 454/1, 569/1, 660/1/foto
Abadzjew, I. 332/1
Abaye, kapt. N. I. 381/3
Abbadi, B. A. 384/3
Abbasi, S. S. R. 736/3
Abdallah, A. I. zie: Breny, G.
Abdallah, A. 482/1/2/3
Abdallah, gen. A. F. 590/2
Abdallah, I. S. 386/3
Abdallah, M. 481/3
Abdelkader, K. W. 382/2, 383/2
Abderaman, M. 382/2, 383/2
Abdessalam, B. 111/3, 112/2
Abdoellah, A. M. 432/1
Abdoellah, sjeik 477/3, 478/1/2, 479/1/2/3/foto
Abdul Ghani Gilong, D. H. 507/1
Abdul Kadir bin Yusof 507/1
Abdul Rahman 508/1
Abdul Razak bin Datupk Hoessein, Tun Haji 506/1/foto, 508/1/2/3, 509/1/2
Abdul Taib bin Mahmud, D. H. 507/1
Abe, S. 542/1
Abeele, A. van den 391/3
Abelin, P. 70/2, 380/1, 382/3
Abelli, T. 160/foto
Abhay, K. 787/2, 817/3, 818/2
Abisoye, E. O. 384/2
Ablum, A. M. 432/3
Abma, H. G. 660/1
Aboker, I. A. 143/3
Abram, I. M. A. 383/2
Abrassimow, P. 443/1
Abu el A ta, A. A. 590/2
Abuy, mgr. R. M. N. 377/3
Achenbach, E. 234/1
Acheson, D. 264/2
Acker, A. van 525/2/foto
Acoca, M. 303/1
Acosta, F. 679/2/foto
Actarian, V. 651/2
Aczel, G. 540/1
Adachi, T. 541/3
Adak, F. 432/3
Addo, J. C. 384/1
Adedeji, A. A. 384/2
Adefope, H. E. O. 384/2, 514/3
Adelanwa, M. 513/1
Adeleye, R. A. 514/3
Adhin, J. H. 800/2, 813/1
Adireksarn, P. 82/1, 512/2, 821/2
Adriaens, J. 568/2
Aerbel, D. 43/3, 44/1
Aflak, M. 639/2
Afrah, H. K. 144/1
Agachi, N. 652/1
Agee, Ph. 322/3
Agnelli, G. 139/foto
Agt, mr. A. A. M. van 24/2, 106/1, 231/3, 357/1, 359/3, 392/3, 393/2, 440/2, 441/1, 515/2, 548/1, 628/3, 713/1, 723/2, 802/3, 803/1
Aguilar Paz, dr. E. 474/2
Ahidjo, A. 378/1/2
Ahmad Rithaudeen, T. 507/1
Ahmed, F. A. 460/3, 462/1/2/3, 494/3
Ahmed, G. M. 384/3
Ahmed, K. M. 19/1, 546/1/3, 547/1/foto
Ahmed, M. el-B. 384/3
Ahmed, M. J. 19/1
Ahmed, N. 734/3
Ahmed, T. 19/1/3, 21/3
Aikpe, kapt. M. 521/3, 522/1
Aini, M. al- 112/3
Aisah binte Abdoel Ghani, Hajjah 506/1, 507/1
Aishwarya, koningin 493/foto
Ajar, E. 827/1
Ajose-Adeogun, M. 514/3
Akaeze, E. 384/2
Akhihito, prins 493/1
Akker, ds. N. K. van den 218/3
Ako, L. A. 384/2
Akobo, M. T. O. 514/3
Aksay, H. 432/2
Aktan, R. 64/3
Alawi, S. M. A. al- 686/1
Alawiya, B. 828/1
Albala, N. 669/1
Albeda, dr. W 26/2, 361/3, 629/2/3
Albert, prins 347/2
Albertz, H. 163/3, 164/3/foto, 165/1
d'Alcantara, A. 58/3
Alenius, E. 625/foto
Alessandri, J. 609/1
Alessandrini, mgr. F. 48/2
Alexandrow, A. M. 726/2
Alfar, M. 383/3
Alfrink, B. kard. 256/3/foto, 271/3, 272/1/2/3, 515/2, 642/3
Ali, A. A. 384/2, 514/3
Ali, A. K. 546/1
Ali, F. 732/3
Ali, M. 19/1/2, 546/1
Ali, M. Y. 19/1, 546/1
Ali, S. el- 63/1
Ali bin Haji Ahmad, D. 507/1
Ali bin Haji Ahmad, E. 506/1
Ali Khan, A. 735/2
Alia, koningin 688/foto
Alier, S. A. 384/3
Alimuddin, M. 476/1
Allana, 612/2
Allard, H. 391/3
Allen, W. 828/2
Allende Gossens, dr. S. 587/1, 610/3, 611/1/2/3, 612/3, 613/3, 614/1/2, 633/1, 634/2
Allende Y Garcia-Baxter, T. de 664/foto
Alloed, A. S. 745/3
Allon, Y. 76/2, 77/3, 79/3, 103/3, 123/2, 263/2/3/foto, 387/3, 446/1/2, 447/2, 448/3, 579/2, 582/foto, 758/1/foto
Almasan, B. 652/1
Almeida, kapt. D. de 530/2
Almeida d'Eca, V. 142/2/3
Almeida Santos, A. de 142/1/2, 143/1, 187/1/foto, 188/3, 278/2, 322/2/3, 689/2, 690/2, 692/1/2
Amendola, G. 411/1
Almeyda Medina, C. 611/2, 634/3
Almira, J. 827/1
Almurante, G. 160/3/foto
Aloni, mevr. S. 592/1
Alva, L. d' 143/2, 524/2/3, 525/1
Alva Torres, G. 524/2/3
Alvarez Bravo, J. 751/2
Alvarez de Miranda, A. 664/foto, 665/1
Alvear, mgr. E. 610/2
Alves, maj. V. 55/3, 278/2/3, 552/2, 692/2
Alves Aldeia 689/2
Alves de Souza, R. 606/2
Amaral, F. X. de 689/1, 692/1
Amat, R. 800/2
Amelsvoort, drs. M. J. J. 571/1
Amiel, prof. S. 592/3
Amin, R. 120/foto
Ammar, M. 63/1

Amorim de Miranda, J. 606/2
Amouzegar, J. 38/1, 109/1/3, 110/1/3, 111/1, 112/2, 668/2
Amri, H. al- 112/3
An Sar 261/2
Anaya, L. E. 437/1
Anciaux, V. 313/1, 346/3, 793/3
Andersen, K. B. 178/foto, 717/1
Anderson, H. 818/1
Anderson, R. 415/1, 448/1, 578/3
Anderson Hills, C. 265/3
Andina M. 647/3
Andrade, A. 300/3
Andrei, S. 632/3
Andreotti, G. 125/3, 159/3, 160/1
Andres Perez, C. 122/3, 565/1
Andriamahaze, gen. G. 113/foto, 114/2/3, 523/2, 524/1
Andriamaholison, maj. R. 114/2
Andric, I. 525/2
Andrien, J.-J. 827/3
Andriessen, mr. F. H. J. J. 217/2, 326/3, 517/2/3, 518/1/2/3, 536/2/3, 623/2, 627/1/3, 628/2/foto, 629/1/2/3, 630/1, 659/2/3, 660/1/3, 661/1, 760/1
Androsch, H. 658/1
Anganda Dio, mevr. M. N. W. B. 432/3
Angelopoulos, Th. 828/1
Anghel, D. 651/3
Anne, prinses 716/foto
Ansari, H. 119/3, 120/foto, 122/2, 516/1, 617/2/3, 672/1/3, 688/2
Ansquer, V. 70/2
Antilla, I. 626/2
Anton, I. 651/3
Anzueto Vielman, A. G. 473/3
Aparicio Velasquez, G. 474/2
Apel, H. 10/foto, 52/3, 54/1, 136/2, 137/2, 203/3, 583/3/foto, 792/2
Apodaca Landa, R. de 647/3
Aquino, F. 36/1
Arafat, Y. 5/1, 6/2/3, 45/3, 47/2, 75/3, 76/1, 79/2, 119/1/2/3, 123/1/foto, 199, 271/3, 355/2, 388/3, 443/3, 666/3, 706/3, 707/2, 708/1/2, 710/2, 746/1
Aragon, L. 646/3
Aramburu, P. 436/3, 437/2
Arbenz, J. 614/2
Arbousis, D. 146/foto
Arbousis, gen. I. 449/3
Arce Larco, vice-adm. J. 100/3
Aref, A. 379/1
Areilza, J. M. de 682/2
Arends, L. 267/foto
Arendt, dr. H. 137/1, 830/3
Arias, B. 828/1
Arias Navarro, C. 642/1/3, 643/1/2, 644/2, 665/1/2/3, 666/1, 681/3, 682/1/2/3, 753/3, 756/1/2/foto, 757/3
Arichero, G. H. 800/2
Arikpo, O. 384/2, 565/2
Arita, K. 559/2
Arlow, ds. 427/1
Armstrong A. 265/3
Arndt, R. 516/3
Arrayad, J. S. al 686/1
Arron, H. 337/1/2/3/foto, 338/1/foto, 340/2/3, 341/1/2, 365/1/3, 366/2/3, 515/2, 769/1/2/3, 770/1/2/foto, 771/2, 773/3, 796/1, 814/2, 815/1/2
Arróspide Mejia, R. 100/3
Arroyo Cordero, E. 473/1
Arrow, K. 103/3
Arrupe, P. 269/3/foto, 270/1/2
Arslan, M. 63/1, 355/2, 707/3
Artur, K. 828/1
Aryal, K. R. 493/3
Ascherson, N. 335/3
Asdonk, B. 162/1
Asghar Khan, M. 733/1
Ash, R. 265/3
Ashkar, B. 48/2
Ashley-Lassen, N. R. Y. 384/2
Asilturk, O. 432/3
Asiodie, P. C. 515/1
Askari, A. 637/1
Asnag, A. al- 432/1
Asperen de Boer, dr. J. R. J. van 825/2
Aspin, L. 237/2
Assad, H. al- 75/3, 77/2, 79/3, 80/3, 122/1, 386/1, 388/2, 390/1, 416/3, 444/2, 639/2
Assaf, T. 62/2/3
Assogba, kapt. J. 127/1, 377/1
Atika, A. A. 108/2
Atiqi, A. R. al- 112/2, 432/1
Attasith Sitthisunthorn, L. 512/1
Attlee, C. 371/3
Auala, mgr. L. 765/2
Auffray, J.-H. 383/2
Augustin, R. 161/1, 165/2, 166/foto, 186/2/3, 327/2
Augustsson, E. 59/1
Avérof, E. 145/1/3, 146/foto
Avila, gen. E. d' 588/2
Avram, I. 652/1
Awadi, A. R. A. al- 432/1
Awoinyi, S. B. 515/1
Axelrod, J. 103/3
Ayerbe, D. 435/1
Ayeya, Z. 432/2
Ayoroa Montano, M. 574/3, 575/3
Ayoeb Khan, maarsch. M. 546/1, 735/1
Ayoubi, M. 122/1, 388/2
Ayyar, H. M. al- 432/1
Azad, M. A. S. 546/1
Azcue, I. 647/3
Azeredo da Silveira, A. 602/2/foto, 603/1/2, 605/2
Azero, kol. R. 574/2
Aziz, sjeik A. 19/1
Azonhiho, M. D. 521/3
Azzawi, A. al- 640/3

B

Ba, B. 170/1, 171/foto, 281/3
Baader, A. 161/1/2/3, 162/2, 166/2/3, 185/1/2/3, 186/2/3, 327/2
Babalau, C. 651/2
Babiuch, E. 587/1
Bachar, M. 383/3
Bachir, T. 579/2
Backer-Van Ocken, R. de 491/3
Bäcker, H.-J. 162/1/2, 232/3, 347/2
Backlind, S. 327/3
Badawi, H. 590/3
Badran, O. A. 590/1, 591/1
Badri, A. K. el- 590/1
Baena Alonso, J. H. F. 641/1, 644/foto, 645/2, 647/1
Baert, Fr. 58/3
Bagnah, O. 432/2
Bajètto, mr. M. P. 597/2
Baker, J. 525/3/foto
Bakheit, J. M. 384/2
Baki, A. 122/1
Bakker, M. 623/3, 660/1
Bakker-Van der Aa, M. 26/2
Bakr, A. H. al- 122/1, 123/3, 636/3, 637/2, 732/2
Balbin, R. 434/3, 435/1
Baleeiro, A. 607/1
Ballu, L. 740/3
Balluku, B. 332/1, 718/2
Balsemao, P. 274/1
Baltimore, D. 829/2/foto
Baltiya, A. L. 590/1
Bamford, B. 781/1
Banc, J. 651/2
Banda, H. 286/2
Bangemann, M. 154/3
Bangui, A. 383/2
Banzer, Suarez, H. 574/1/2/3/foto, 575/1/2/3, 576/1
Barakamfitiye, D. 126/1
Barakat, A. 432/1
Barcak, A. 118/foto, 702/2
Barendrecht, N. 649/3, 723/2
Barkman, R. B. 828/3
Barloch, A. 435/3
Barnes, H. G. 667/1
Barooah, D. K. 464/3
Baroum, J. 382/2
Barrata, Th. 190/3
Barrault, J.-L. 103/3
Barre, R. 774/2
Barreh, S. 128/3, 143/3, 144/1, 336/1
Barrientos Ortuño, gen. R. 575/2
Barros Umbellina, P. 524/2/3
Barzani, M. 636/2/3, 637/1/2/3/foto, 638/2
Bascour, J. 88/1, 207/3, 505/3, 697/1
Bash-Taqi, I. 143/3
Basol, H. 432/3
Bassey, S. U. 514/2
Basto Machado, gen. T. J. 276/3
Batista, F. 728/1/2
Batres, C. 457/2
Baudelot, Y. 668/2/3
Baudrier, mevr. J. 72/3
Baudrin, G. 88/2, 262/3, 425/1/2, 452/1
Baudson, A. 58/3
Bauer, F. 456/1
Baum, W. E. 826/3
Baunsgaard, H. 33 /foto
Bayd, A. S. al- 654/3
Baykara, Z. 64/3
Bean, M. T. J. 800/2
Beatrix, prinses 716/1/foto
Beauthier, R. 58/3
Beauvoir, S. de 825/1
Beavogui, L. 522/2/3/foto
Bech, J. 525/2
Becker, V. 164/foto
Becker, E. 327/2
Beckers, mevr. drs. R. 85/1/foto
Bedie, H. K. 791/2
Bedjaoui, M. 674/3
Bedje, H. K. 23/3
Beek, A. L. ter 263/1, 304/1
Beek, A. L. van 315/3
Beekmans, dr. J. A. P. M. 358/3, 423/1
Beer, W. 165/3, 327/2, 569/2/3
Beernink mr. H. K. J. 217/1
Beg. M. A. 478/1/2/3, 479/1/2
Begin, M. 580/1
Behanzin, prins 126/3
Behrendt, H. 205/1
Beim, T. 572/3
Beitz, B. 119/3, 120/foto
Bejares, gen. H. 613/3
Béjart, G. 103/3
Beláunde Terry, Fern. 97/3, 101/1/3, 561/2
Beláunde Terry, Franc. 101/1
Beld, prof. dr. C. A. van der 724/2
Bell, R. 38/3
Bellow, S. 103/3
Beltran Espantoso, P. 101/1/2
MBemananjara, J. 114/2, 524/1
Benavides, gen. C. 611/1, 613/3
Benavides, M. 828/1
Bengsch, A. kard. 538/3
Benitez, dr. A. J. 435/2
Benjelloun, M. 674/3
Benkei, A. 540/1
Benko, I. 826/3
Bennet, J. 53/2
Benvenuto, G. 139/foto
Beramadje, M. 383/3
Berberich, M. 162/1, 327/2
Berg, H. van den 648/3
Berg, J. van den 452/2
Berger, J. J. A. 86/2, 218/1/2, 219/2/foto
Berger, R. 264/2
Bergh, drs. H. J. van den 304/1, 334/2, 613/1
Berghianu, M. 652/1
Berghout, Ph. 827/2
Bergman, I. 828/2
Berkhan, K.-W. 330/2
Berkhouwer, dr. C. 205/1
Berlinguer, E. 319/1/foto, 401/foto, 402/3, 404/2, 411/1
Bernal, kol. W. 575/3
Bernal Escalante, gen. R. 575/3
Bernard, E. 128/1
Bernasko, kol. F. G. 384/1
Bernhard, prins 618/foto, 716/1/2/foto, 825/foto
Bertrand, A. 205/3
Bettencourt Rodriguez, gen. J. 276/3
Beugels, P. 536/2
Beuker, K. 660/1
Beumer, drs. B. 660/3
Bhatti, S. M. 736/1
Bhoemibol, koning 81/3
Bhoetto, Z. A. 32/1/2, 254/2, 479/3, 687/3, 732/2/3, 733/1/2/3, 734/1/2/3, 735/1, 736/1/2/3
Biasini, 403/1
Bicker, V. 163/3, 164/foto
Bielka, E. 715/2
Bierling, E. J. 802/3
Biesheuvel, mr. B. W. 27/1, 85/3, 360/2, 629/1
Biheiri, M. 384/3
Biket, G. 380/3, 383/2
Bila, A. 410/3
Bilak, V. 719/3, 720/1
Bilal, M. A. 384/3
Bimazubute, G. 126/1
Birendra Bir Bikram Shah Deva 492/3, 493/2/3/foto, 495/2
Birindelli, G. 160/foto
Biro, J. 118/2, 516/2, 540/1
Bisaglia, A. 125/3
Bisengimana, 467/2
Bisri, N. 62/3
Bissala, gen. I. D. 514/3
Bista, K. N. 493/2/3
Bitsios, D. 146/2, 174/3
Biyang, B. 377/3
Biyas, Y. 46/3, 47/1
Bizenjo, G. B. 734/1
Bizindavyi, B. 126/1
Bjerregaard, R. 717/1
Blach, E. 474/1

Blacher, B. 525/3
Blanc, M. 73/1
Blanco Chivite, M. 641/1, 645/2/foto
Blatow, A. I. 726/2
Blokpoel, A. 184/3
Bloock, J. van den 154/1/2, 467/2
Blotkamp, C. 826/2
Bobu, E. 632/3, 651/3
Bocara, E. R. M. 377/2
Bochmann, M. 348/2
Bodnaras, E. 651/3
Bodt, R. de 58/3
Boé, M. do 192/3
Boel, H. 208/3
Boelgajew, B. 751/2
Boelganin, maarsch. N. A. 526/1
Boer, H. A. de 25/3, 57/3, 725/1, 759/2/3
Boerma, dr. A. 21/1, 38/2/foto
Boersma, mr. A. 516/3, 517/2, 536/3
Boersma, drs. J. 25/3, 26/1, 104/2, 326/3, 409/2, 601/1, 649/3, 678/2/3/foto, 713/1, 723/2, 744/1, 795/1/2
Boertien, dr. C. 26/3, 27/foto, 271/1/foto
Boeynants, P. van den 408/2, 409/2, 410/1/2/3, 793/3
Böhmert, S. 166/1
Bohr, A. 830/1
Boina, A. 481/3
Boisset, Y. 828/2
Bokassa, J.-B. 126/1/2, 378/1
Bolaris, maj. P. 145/1
Bölling, K. 95/1, 328/1, 584/1
Bologini, M. 827/3
Bondor, J. 540/1
Bongo O. 127/2, 368/1, 565/1
Bonnet, Ch. 70/2
Bonilla, gen. O. 613/2/3
Bono, O. 382/2
Boois, mevr. H. M. de 812/2
Boonsaong 82/2
Boonmee, T. 81/2
Booijs, mevr. De 230/2
Bora, Ch. 523/3
Boran, mevr. B. 64/1
Borbandi, J. 540/1
Boreli, S. 540/1
Borgers, dr. G. 826/3
Borgman, F. 628/1, 629/1
Boria, C. 608/1
Borlaug, N. 36/1
Born, J. 435/3
Borna, B. 127/1
Borsu, J. M. 597/1
Borten, P. 31/1
Bos, prof. dr. H. C. 361/3
Bos, prof. mr. M. 339/3
Bosgra, S. 738/1
Bosio, E. 377/3, 378/1
Bossilkow, E. 572/1
Bot, S.j. drs. B. A. H. 515/2
Botero, R. 459/1
Botha, M. C. 782/3
Botha, P. 245/foto
Botha, R. F. 83/1/3
Botombele, B. E. 432/3
Botsio, K. 127/2
Botterman, ing. J. 440/2/3, 441/1/2
Bouchiki, A. 43/3
Boudewijn, koning 216/1, 452/3, 484/1, 567/3, 806/3
Boukema, prof. P. J. 629/2
Boumedienne, H. 78/2, 122/3/foto, 143/1, 237/2, 282/2, 388/3, 565/1, 635/3
Boun Oum Champassak, prins 788/1, 817/3, 830/1
Boupha, gen. K. 787/3, 789/3, 820/1
Bourdoukani, N. 707/1
Bourgeios, R. 87/3
Bourguiba, H. 79/3, 666/3, 747/1
Bouteflika, A. A. 83/3, 111/1/2, 122/3, 201/foto, 350/3, 594/1, 636/1/2, 638/2, 674/1/2
Boutos, I. 174/3
Bouamari, F. 818/1
Boven, mr. P. M. H. van 106/2
Boyono, O. 377/3, 378/1
Bozbeyli, F. 64/1/2
Braam, J. 801/1
Brabanter, dr. M. de 172/3, 173/1, 392/2
Bradshaw, I. 826/2
Brady, gen. H. 613/3
Braga, N. 588/3
Brahim, drs. A. 361/3
Brahim, J. M. K. 340/1
Brand, V. D. 465/foto, 466/1, 467/1
Brandt, W. 157/2, 158/1, 252/2, 329/1, 330/1, 370/1, 442/3, 497/3
Brassens, G. 103/3
Brattelli, T. 27/2/3, 31/1/2/3, 43/2, 44/2
Brault, M. 827/3
Braun, B. 162/2, 327/2
Brauw, jhr. mr. M. L. de 86/3, 87/1, 218/1/2/3, 219/1/2/foto, 440/1/2
Brebart, M. 597/2
Breedveld, J. 828/3
Breinen, A. 828/1
Bremen, W. G. 571/2
Brennan, P. 265/3
Brenninkmeijer, prof. dr. G. 263/3
Breny, G. 15/1
Breuker, W. 827/1
Brezjnew, L. I. 56/1, 80/1, 100/1/2/3/foto, 107/1/2/3/foto, 124/2/3, 129/3/foto, 130/1/2/3, 141/foto, 252/3, 254/1, 320/3, 347/3, 385/1, 386/1/foto, 387/1/2, 431/1/2, 442/1/2/3, 462/3, 467/1, 480/1/2/3/foto, 498/3/foto, 503/1/3, 521/1/2, 556/1/2, 559/2/3, 573/1/2, 586/1, 672/2, 703/2, 725/2, 726/1/2/3/foto, 731/3, 745/3, 747/3, 748/2/3, 750/3, 751/1/2/3/foto, 761/2, 762/1/2
Briceno, G. 80/3
Bright, O. 128/1
Brill, L. 435/3
Brinegar, C. 265/3
Brinkhorst, L.-J. 211/2, 340/1, 357/1
Brito Benjamin, R. de 277/1
Brockman, H. 162/1
Brokx, mr. G. 517/3
Brouwer, L. 548/1
Brouwer van Wijk, mevr. drs. M. 218/3
Brouwers, J. 232/1
Brown, S. L. 749/2
Bruce, D. 225/1
Bruggen, M. van der 87/3
Brugger, E. 13/1, 14/3, 15/1, 809/3
Bruma, mr. E. 341/1, 365/3, 366/1/2/3, 773/1, 796/3/foto, 813/1, 815/3
Brundage, A. 526/1
Brunello, O. 435/1
Bruns, M. 161/2
Bruyn, R. 828/3
Bruyne, H. de 793/3
Bruyns, sj. prof. dr. L. 216/1
Buarque de Hollanda, C. 588/3
Bucalossi, P. 125/3
Buchanan-Smith, A. 396/1
Buchstaller, W. 330/3
Buckman, drs. J. 692/2
Bueco, G. W. 377/2
Bugti, A. K. 733/3, 736/1
Bui Binh Banh, 221/1
Bula Mandungu Niati 661/2
Bulter, L. 801/1
Bumbacea, V. 652/1
Bundy, McG. 225/1
Buntar, Z. 828/1
Bureau, H. 826/2
Burg, J. 592/1
Burger, mr. J. A. W. 26/3
Burggraaf, P. 84/1/2
Burghardt, C. 163/2
Burnham, F. 483/2/3
Burns, A. 53/3
Burns, M. 161/2
Burris, Ph. F. 749/2
Burstyn, E. 828/2
Burtica, C. 623/3
Busch, kol. N. 574/3
Bush, G., 257/2, 721/1/2
Buthelezi, chief G. 334/3
Butz, E. 37/1/2, 348/1, 573/2
Bijedic, D. 266/2, 470/3, 587/2, 719/1
Bijl, P. van der 336/1
Bijlsma, A. 184/1
Byrd, R. 227/2, 250/3, 267/foto

C

Cabanillas, P. 682/2, 756/2
Cabello de Alba, R. 664/foto
Cabral, L. 192/3, 523/2
Caetano, M. J. das Neves Alves, 55/2, 274/1,2/3, 275/2, 278/2, 418/1, 689/2
Caglayangil, I. S. 432/3,
Calewaert, prof. W. 347/1
Callaghan, J. 199/foto, 243/2, 253/3, 286/1/2/3/foto, 287/1/2/3, 288/1/2, 376/1/3, 397/1/2, 446/2, 483/1, 490/1, 667/1, 700/1, 752/3, 804/3
Callaghan, J. 129/1, 130/1/2, 177/2, 178/2, 179/2, 180/1, 199/foto, 243/2, 253/3, 286/1/2/3/foto
Callaway, H. H. 722/2
Callinan, 693/2
Calor, Chr. 361/3
Cals, mr. J. M. L. Th. 597/3
Calvan, G. 277/1
Camacho, M. 679/3
Cambridge, drs. M. 340/1, 341/1
Campano, gen. A. 665/3
Campillo Alcorta, A. 647/3
Campinos, J. 554/2
Campora, H. 434/1, 436/2
Campos, W. 608/2
Canaveras de Gracia, M. 645/3
Canby, S. 422/1/2
Canella, E. 164/3
Cann, E. du 395/1
Cant, W. van 87/3
Cantarero del Castillo, 682/2
Cantero Cuadrado, mgr. P. 753/1, 754/foto
Canto e Castro, kapt. J. 552/2, 740/3
Cao Van Vien 310/2
Capucci, bissch. H. 47/1, 48/1/foto, 269/3
Cappuyns, L. 207/1/2/3, 208/1, 347/1
Capteyn, W. 828/3
Capisizu, M. 652/1
Cardoso, adm. L. 737/foto, 741/1/2
Carelsen, F. 526/1/foto
Carew, mgr. W. 269/3
Carli, G. 138/1
Carmiggelt, S. 826/3
Carneiro, S. zie: Sa Caneiro, F.
Carney, A. 828/2
Carrascalao, M. 689/1, 692/foto
Carrero Blanco, L. 643/1, 644/2, 681/1, 756/1
Carrington, Lord 396/1
Carstens, prof. K. 119/2
Carter, O. 826/2
Cartier, R. 526/2
Carvajal Prado, vice-adm. P. 613/3
Carvalho, O. de 553/3, 554/1
Casaroli, mgr. A. 538/3, 539/1/2, 557/3, 703/3, 704/1/foto, 751/3, 752/1
Casero, G. 160/2
Casey, W. 265/3, 573/2
Castillo Morales, dr. C. M. 473/1
Castillo Sinibaldi, dr. J. 473/3
Castle, mevr. B. 177/3, 371/foto, 373/1, 375/2, 394/2, 698/3, 699/foto
Castro, F. 751/foto
Castro, H. 613/3
Castro, S. 613/3
Castro, kol. W. 574/2
Castro Filho, J. R. de 607/1
Castro Ruiz, F. 237/2, 587/1, 727/2, 728/1/2/3, 729/1, 730/3, 749/2/3, 750/1/2/3, 751/1/3/foto, 752/2/3
Castro Ruiz, R. 727/2, 749/2
Cauas, J. 613/3
Cazan, G. 652/1
Cazeneuve, J. 72/3
Ceausescu, E. 632/3, 666/3, 667/1
Ceausescu, N. 266/2, 320/3, 357/foto, 456/1, 586/1, 632/1/2/3, 651/2/3, 653/3, 685/3/foto, 704/1, 719/1/2
Cemovic, M. 117/1
Cernik, O. 719/3
Ceron Ayuso, J. L. 665/1
Cerruto, W. 547/3
Ceterchi, I. 651/3
Chaar, K. 639/1
Chaban-Delmas, J. 70/1/2, 89/3
Chabert, J. 136/2, 438/1, 505/2/3, 597/1, 696/1
Chagas, prof. C. 256/3
Chaidee, T. 81/2
Chamberlain, C. 267/foto
Chamberlain, O. 103/3
Chamoun, C. 62/2, 353/3, 354/2/3, 705/1, 706/1, 707/1/3, 708/1, 709/2
Champassak, S. N. 786/3, 787/1/2
Chan Tin 223/1
Chango, J. 432/2
Chanh, Ph. Ph. 817/1
Chanthalasy, Ch. 787/2
Chapman, Ch. 789/1/foto
Charaf, L. A. 63/1, 355/2
Charais, gen. F. 531/1, 552/2, 553/2
Charles, prins 493/1
Charles, P. 73/1
Chatinier, W. du 230/2
Chau Kim Nhan 221/3, 224/2
Chau Sau 257/1
Chavan, Y. B. 303/foto
Chavez, H. 435/3
Chavez, R. 435/3
Chavunduka, G. 242/1, 243/2, 244/3/foto, 288/3, 333/2
Cheav Seang Lean 261/2
Cheema, H. 736/3
Chehabi 416/3, 710/foto
Cheikh, S. M. 481/1/2
Cheney, R. 721/1
Cheng Heng 260/3
Chevallaz, G.-A. 809/3
Chew Wing Sun, E. M. 507/1
Chih, T. 494/1

Chikema, J. 244/3, 286/1, 333/3, 349/2, 352/2
Chim Chuon 261/2
Chimire, R. P. 493/3
Chinchilla Carcamo, kol. M. 474/2
Chindavong, gen. T. M. 787/3
Chipenda, D. 176/1, 191/2/3, 192/1, 323/1, 740/1
Chirac, J. 70/1/2/3, 72/1/2, 89/3, 91/2, 92/1/2, 122/3, 123/2/3, 124/1/2, 409/3, 509/2, 522/2/foto, 556/3, 654/1, 671/3, 725/2, 726/1, 730/foto
Chissano, J. 417/1/foto, 420/3
Chitepo, H. 241/1, 334/1, 336/3, 349/2/3, 350/1
Chittavera, T. 512/2
Chnoupek, B. 702/2/3, 703/3, 704/foto, 780/2
Chokbengboun, gen. T. 787/3, 817/3
Chokwenda, C. 349/3
Chona, M. 243/2
Choonhavan, C. 82/1, 512/1/2
Choonhavan, Ch. 811/2/3
Chopow, A. 827/3
Choudhury, A. S. 17/2
Choudhury, M. 19/1
Chowdhury, M. A. 546/1
Christina, prinses 131/1, 515/2/foto, 753/foto
Chroesjtsjow, N. S. 718/3 750/2, 762/2
Chrysanthopoulos, K. 174/3
Chullasapya, P. D. 82/1
Cillov, H. 64/3
Cinoldr, F. 703/3
Cisar, C. 719/3
Cissiga, F. 125/3
Claerfayt, G. 87/3
Claes, L. 662/3, 663/3, 664/1, 676/2
Claes, W. 173/2, 438/2
Clark, E. K. 384/2
Claus, prins 716/1/foto
Claustre, F. 379/3
Claustre, P. 379/3, 380/1
Clercq, C. de 154/1
Clercq, W. de 10/1, 661/2, 743/2
Clumpkens, W. 536/3
Cobbina, J. H. 384/2
Coelho da Graca, M. 606/2
Coene, mr. J. 452/2
Coggan, D. 255/1/2/foto, 765/3
Cohn-Bendit, D. 185/foto
Colby, W. 614/1/2/3, 721/1
Coleman, W. C. 265/3
Coloma Gallegos, lt.-gen. F. 664/foto
Colombo, E. 10/foto, 125/3, 138/1, 792/2
Coloney, M. 476/2
Coman, I. 651/3
Coman, T. 651/3
Combres, M. 379/3
Conditti, C. 433/1, 437/3
Conradi, P. 157/1/2
Constantinescu, M. 651/1
Constanzo, H. 23/3
Contamine, C. 72/3
Cools, A. 58/2, 173/2, 438/2, 676/2
Cooper, J. 128/1
Cooper, J. S. 456/1
Cooper, S. 828/2
Cooremans, L. 173/3, 452/3, 596/3
Coppée, G. 596/3
Coppelo, L. van de 132/1
Coppenolle, dr. A. van 526/2
Coppes, A. R. 85/2, 548/1/2, 571/1, 659/3, 812/2
Coppola, F. 828/2
Corbiaum, P.-E. 794/1
Corea, G. 283/1
Corletto, A. 474/2
Cornforth, J. W. 829/foto, 830/2
Corporaal, D. 677/3, 759/2, 760/1
Correia, R. 273/3
Correiro Jesuino, J. 278/1, 532/1
Corvacho, gen. E. 555/1/foto
Corzo de la Roca, D. 473/3
Cosgrave, L. 178/foto
Cosma, I. 652/1
Costa, E. 606/2
Costa Gayras, 646/2, 827/3
Costa Gomes, gen. F. da 187/1, 275/3, 277/2, 278/1, 301/2, 529/1/3, 530/3, 534/3, 550/3, 583/2, 587/1
Costa Martins, kapt. J. 278/2/3, 302/3, 532/1
Costa Mousinho, A. C. da 689/1
Costa Neves, kapt.. J. da 555/2
Costilla, L. F. 679/foto
Coutinho, R. 175/2/3, 176/1, 531/foto
Couto da Frota, gen. S. 588/2
Couto e Silva, gen. G. 607/3, 608/1/3
Covelle, A. 160/3
Cox, A. 266/1
Craig, W. 430/foto
Creasey, T. M. 655/3
Cremers, mr. M. P. J. A. 86/1/3
Crespo, V. 278/3, 417/1, 552/2
Croes, mr. H. S. 341/1
Croissant, K. 185/foto, 186/1/3
Cronjé, R. 284/2
Croo, H. de 153/2/3, 154/1, 391/1
Croonen, L. 662/2
Csikos-Nagy, B. 540/3
Cuau, Y. 748/2
Cunhal, A. 273/1/2, 274/1/3, 275/1, 278/2, 279/2, 300/3, 301/2/3, 302/1/foto, 402/3, 417/1, 532/3, 533/1, 553/3, 554/2, 555/3, 587/2
Cupertino Guimaraes, F. 606/3
Curuchet, A. 435/3
Custers, mr. M. M. L. G. 597/2
Czinege, L. 540/1
Czyrek, J. 558/1

D

Daddah, L. 705/3
Daddah, M. O. 368/2/3, 674/1/2
Daels, prof. dr. F. 526/2/3
Dafaalla, N. 384/3
Dahab, kapt. Z. W. 382/2, 383/2
Dahabi, M. el- 590/2
Dahmash, A. 432/1
Daifallah, A. 432/1
Daio, D. 525/1
Dalby, S. 289/2
Daldul, K. 828/1
Dale Couthino, V. de P. 588/2
Dalea, M. 651/2
Dalfallah, A. 432/1
Dalim, S. H. 546/2/3
Dallapiccola, L. 526/3/foto
Dalsager, P. 717/1
Dam, mr. G. van 628/1
Dam, M. van 131/2, 231/2
Dam Sy Hien 221/3
Damantang, C. 127/3
Damian, mgr. 331/3, 332/1
Damseaux, A. 392/1, 483/3, 697/1
Dang Thi 236/2, 785/1
Dang Van Tiep 225/1
Dang Viet Chau 236/2
Danisman, R. 432/3
Danyuma, T. Y. 513/1/foto
Dankert, P. 422/3, 423/1/3/foto, 424/1/3, 440 1/2/3, 441/1/2, 648/1
Danzig-Van Amstel, A. van 26/2
Daoed Khan, pres. S. M. 254/3, 688/1, 731/3/foto, 732/1/2
Daptsjewitsj, P. 719/2
Daptsjewitsj, V. 719/2
Dardede, J. P. 803/1
Darpoh, B. 128/1
Das, B. S. 494/2
Dasca Perelas, M. J. 641/1, 645/3/foto
Dassault, M. 440/2/3, 441/1
Davids, H. 526/3
Davies, C. 373/2
Davignon, E. 154/1/2, 489/foto
Davis, N. 266/1, 614/2
Davis, P. 828/2
Dayan, M. 7/1/3, 8/1
Debray, J. 646/3
Debunne, S. 298/1/2
Debusch, S. 327/2
Deependra, kroonprins 493/foto
Defosset, L. 87/3, 438/2
Defraigne, J. 409/2
Degroeve, A. 58/3
Dehaene, J. L. 87/3
Deifallah, A. L. 112/3
Delanghe, L. 87/3
Dellwo, K.-H. 328/1
Delpech, J.-L. 94/1
Demeer, J. 806/3
Demir, K. 432/3
Demirel, S. 64/2, 432/2/3, 488/1
Deng Layon 261/1
Denie, D. 232/2
Dennis, C. C. 128/1, 335/1
Dennis, W. E. 128/1
Dent, F. 347/3, 348/1, 573/2, 722/2
Dequæ, A. 676/1, 780/1
Derby, F. M. 800/2
Derdemezis, V. 146/2, 174/3
Dertilis, gen. N. 145/1
DeShield, Mck, A. 128/1
Desmyter, M. 828/3
Desparmet, J. 379/1
Destombes, 822/1
Devos, A. 87/3
Deynow, D. 826/3
Dhanis, sj. E. 216/1
Dhar, M. 19/1, 480/3, 546/1
Dharia, M. 451/3
Dhillon, G. S. 451/3
Dhoore, L. 491/3
Dias Novais, I. 608/2
Diaz, gen. N. 613/3
Dib. J. D. 606/2
Diederichs, N. 780/3/foto, 784/1
Dienaar, E. 184/3
Dienh Duc Thien 236/2
Dierckx, K. 744/1
Diguimbaye, G. 384/1
Dikshit, U. S. 477/1
Dillon, D. 225/1
Dimeny, I. 540/1
Dimtoloum, lt. 380/1
Dinesen, C. 717/1
Dinh Ba Thi 193/2, 195/2/foto
Dinh Binh Dinh 238/2
Dinh Xuan Dung 238/1
Dinitz, S. 448/2/3, 577/1/2, 578/2, 579/1/2
Diop, A. M. 368/1, 400/3
Dip, mr. C. 339/1/foto
Ditshuizen, I. van 828/2
Djarma, M. 384/1
Djimet, kol. N. 381/1/2/3, 382/2/3, 383/2
Djogo gen. N. 381/2/3, 382/2, 383/2
Djonouma, A. 384/1
Dobranow, mgr. B. 572/1
Dobrescu, E. 652/1
Dobrin, T. 651/3
Dobu, G. 477/1
Dode, P. 718/2
Doe, J. 128/1
Doef, J. C. van der 304/1, 569/2/3
Dogo, H. 432/2
Dogru, A. 432/3
Dolanc, S. 719/1
Dolman, dr. D. 230/2, 454/1, 660/3
Domitien, mevr. E. 126/2
Donat-Cattin, C. 125/3
Doorn, mr. H. W. van 26/2, 230/foto, 515/2, 519/2, 597/2, 598/1/2, 599/1/2, 650/2
Doralta, D. 382/2
Dorendra Singh, R. 476/1
Dorff, M. 43/3, 44/1
Dorji, K. L. 494/2/3, 495/3, 496/1/2/foto
Dorticos, O. 749/2
Dosseh, mgr. 144/3
Douglas-Home, Sir A. 129/1/2, 395/1
Doukkali, M. 5/2
Dounia, M. 382/2
Draganescu, E. 651/2/3
Drees, jr., dr. W. 26/3, 86/3, 218/1/2/foto, 219/1/2, 345/1, 393/2, 623/2, 660/1
Dregger, A. 156/foto
Drenkmann, G. von 161/1, 162/foto, 163/1/2, 164/1
Drenth, H. 661/1
Dreyer-Voortman, mevr. M. 345/1
Drion, mr. H. 26/2
Drossaers, dr. S. W. A. 825/2
Drumm, J. 426/foto
Drumm, M. 426/foto
Du Quoc Dong, gen. 224/3
Duarto, A. 523/2
Dubcek, A. 652/3, 704/2/3, 719/3, 720/1/2/3/foto
Duclos, J. 527/1
Dudas, T. 652/1
Duisenberg, W. F. 10/1, 23/2/3, 132/1, 203/2/3, 344/1, 441/2, 453/2, 454/1, 583/3/foto, 619/3, 660/3, 661/1, 678/2/3/foto, 744/2, 795/1/2
Duku, J. I. 513/1
Dulbecco, R. 829/2/3/foto
Dulles, J. F. 228/3, 414/1
Dumitrescu, F. 652/1
Dunlop, J. 265/3
Duong Dach Lien 236/2
Duong Duc Thuy 221/3
Duong Kich Nhuong 221/2, 305/3
Duong Minh Kinh 223/1
Duong Van Minh 223/1, 238/2, 239/2, 306/3, 307/2/3, 308/1/2/3/foto, 309/1/2, 310/3, 311/1/2/3/foto
Durao, R. 277/1
Dutschke, R. 161/1
Duval, mgr. L. E. kard. 271/2
Duve, prof. Ch. de 216/2
Duyn, R. van 182/2/3, 183/1
Dijck, prof. J. E. A. M. van 26/2
Dijk, E. van 304/1
Dijk, J. van 314/3
Dzjoerow, D. 332/2

E

Eagleton, Th. F. 249/3
Easum, D. B. 323/1
Eberle, W. 212/2
Ebert, F. 431/3
Eca, A. d' 522/3
Ecevit, B. 63/2, 64/1/2, 212/2, 432/2
Echeverria, A. L. 612/3, 667/1, 750/3
Eckes, Ch. 165/3, 327/2
Edde, R. 706/1/foto
Eddin, A. B. 591/3
Edu, B. O. 371/2
Eduardo, J. 188/3, 739/3
Edwards, N. 396/1
Eer, W. F. van 338/1, 770/1, 798/1/2/foto, 813/1
Egan, J. P. 436/3
Eglin, C. 781/1/2
Ehmke, H. 157/2/3, 158/1
Ehrenberger, V. 652/2
Eilts, H. 447/3, 448/2, 578/1/2, 579/1
Eisenburger, E. 651/3
Eisenhower, gen. D. D. 229/3, 414/1, 755/3
Eklo, M. 432/2
Eklo, Y. K. 432/2
Ekong, E. O. 514/3
Ekpo, gen.-maj. E. E. 384/2
Ekukinam, A. E. 514/3
Elena, prinses 753/foto
Elewijck, van 347/1
Elhage, R. 361/1
Elias III, patriarch 271/2
Elifas, chief F. 764/3, 767/3, 768/1
Elizabeth, koningin 255/1, 483/2
Elsen, J. van 440/2
Elslande, R. van 154/1, 216/2, 262/2, 312/1, 408/2, 409/1, 410/3, 453/1, 467/2, 488/3, 661/2, 806/3
Elst, F. van der 115/1, 262/2, 793/3
Emminger, O. 138/2
Empelen, P. van 827/2
Enahoro, chief A. 384/2
Enders, Th. 297/1, 345/3
Endert-Bayle, ir. R. 26/2
Endrey, M. 557/2
Enfologopoulos, vice-adm. K. 149/3
Engulu Baangampongo Bakohele Lonkonga 624/2
Ensslin, G. 184/3, 186/3, 327/2
Enthoven, D. 718/1
Epema-Brugman, mevr. E. 694/3
Eppler, E. 36/1
Erbakman, N. 63/3, 64/1, 432/3
Erdem, A. N. 432/3
Erek, A. S. 432/3
Ergenekon, Y. 432/3
Erkovan, M. K. 432/3
Ernesti, L. 330/2
Ernst, mgr. H. C. A. E. 272/2
Ertl, J. 116/3, 154/3, 155/2
Eschenburg, prof. Th. 158/1
Escriva de Balaguer y Albas, mgr. J. M. 527/1
Esenbel, M. 64/3
Esener, T. 64/3
Espiritu Santo, mevr. A. 143/2
Essed, dr. ir. F. 337/1, 361/3, 362/2/3
Esslin, G. 161/1
Estrade C. 380/1
Eteki, W. 351/foto
Eto, A. 541/3
Evensen, J. 43/2
Eversdijk, H. 27/1
Evertsz, J. M. G. 337/1, 338/1/foto, 341/1, 361/1, 515/2
Evryghenis, prof. D. 174/3
Eyadema, G. 128/3, 144/2/3/foto, 367/3, 432/2
Eijbers, E. 826/3
Eyehue, M. 377/3
Eykman, K. 826/3
Eynde, J. van 58/2, 173/2
Eyuboglu, O. 64/1

F

Faber, P. 827/3
Fabiah, A. 557/2
Fabiao zie: Soares Fabiao, brig.-gen. C.
Fabiola, koningin 216/1, 452/3, 806/3
Fabri, Z. 828/1
Facio Segrada, G. J. 473/1
Fadejew, N. W. 330/3
Faërman, M. 827/2
Fagen, R. 614/3
Fahd, kroonprins 209/3/foto, 565/2, 640/3
Fahmi, I. 76/2, 77/2, 79/1, 119/1, 123/3, 356/1/3, 385/1/2, 386/1/2/3/foto, 387/1, 388/2/3, 389/1/2/3, 415/3, 416/2/3, 577/3, 590/1
Fahmi, I. H. A. R. 590/2
Fahmi, lt.-gen. M. A. 589/1/3/foto
Falcao, A. 606/2/3
Faluvegi, Z. 540/1
Fan Tzoe-joe 68/3
Fanali, D. 160/foto
Fanfani, A. 125/1/2, 402/3, 403/1
Fang Ji 68/3
Faraggi, C. 827/1
Farah, keizerin 688/foto
Faria Lima, vice-adm. F. P. 587/3
Farook, M. W. M. 478/1, 479/3
Fattah, Z. T. A. 590/2
Faulkner, B. 430/1/foto
Faura Gaig, adm. G. 101/3
Faure, E. 70/3
Faustino, M. 142/3
Fazaeli, M. 668/1
Fazekas, L. 651/3
Feisal ibn Moesaed ibn Aboel Aziz 209/1
Feisal, koning 76/1, 79/2, 120/1, 121/3, 124/1, 209/1/2/3/foto, 225/3, 386/1, 390/1
Felici, mgr. A. 272/1
Felli, R. J. A. 384/2
Fellini, F. 828/2
Felsenstein, W. 830/3
Feltin, M. 830/3
Fer. M. 64/3
Ferrier, dr. J. 797/1, 815/3
Fernandes, G. 451/1/2
Fernandes, G. en B. 606/2
Fernandez Costilla, L. 679/2/foto
Fernandez Cuestro, J. L. 665/1
Fernandez Tovar, V. 641/1, 645/2/foto
Ferreira, gen. A. 555/1
Ferreira Damiao, gen. P. 277/1
Ferreira de Macedo, A. L. F. 741/1
Ferrier, dr. J. 769/foto, 797/1, 815/3
Fey, F. M. 723/1
Feyide, M. O. 111/1
Feyzioglu, T. 432/3
Figueres, J. 472/3, 473/1
Filipe, kroonprin 753/foto
Filippow, G. 332/1
Fingesi, maj. O. 514/3
Firjoebin, N. P. 95/3
Firmenich, M. 433/3, 436/2
Fischer, O. 349/1/foto, 442/3, 456/2, 538/3, 539/1
Fisher, A. 697/2
Fitt, G. 430/foto
Fitzgerald, G. 171/foto
Fitzgerald, T. 427/1
Fleers, drs. G. J. 517/3
Fleischmann, S. 826/3
Flick, F. 120/2
Flor Valle, M. A. de la 458/1
Flore, M. 828/3
Flores Guerra, kol. A. 472/2
Flores Valeriano, E. 474/2
Florescu, M. 652/1
Floris Frederik Martijn, prins 318/2
Flynt, G. 227/1
Fock, J. 320/3, 521/1/2, 539/2, 556/1/2, 586/1
Fofana, T. T. S. 432/2
Fonfria, J. 645/3
Fonseka, M. 828/1
Fontanet, J. 73/1
Foot, M. 177/2, 373/1, 375/2/3, 394/2, 400/2, 699/1/3/foto
Foots, M. 426/foto
Ford, G. 49/1/2/3/foto, 50/1/3, 51/1/2/3/karik., 52/1, 54/3, 55/1, 56/1, 73/3/foto, 74/2, 75/1, 76/2/3, 79/2/3, 80/1, 115/3, 116/1/foto, 117/1, 121/3, 124/1, 140/3, 199/1, 225/1/3/karik., 226/3, 227/2/3, 228/1/3, 229/1, 249/2, 250/3, 251/1, 254/1, 261/3, 264/1, 265/2/3, 266/1/2, 267/1/2/3/foto, 268/3, 297/2, 304/3, 309/2/3, 357/3, 358/2/foto, 385/1, 413/2, 414/1, 415/1, 416/2, 444/1/2/foto, 445/1/2/3, 446/1/2/3/foto, 447/1/2, 448/1/2/3, 458/3, 459/2/3, 460/1, 467/1, 487/3, 488/1/foto, 501/foto, 502/1, 503/2/3, 541/2/3, 556/2, 573/2, 578/3, 672/2, 721/1/2, 722/1/2, 747/1, 750/3, 774/1, 775/foto, 776/2, 792/3, 810/1/2, 811/1
Forest, G. 681/1
Forlini, A. 125/3
Forna, M. 143/3
Fosse, B. 827/3
Foucault, P. 646/3
Fouché, J. J. 780/3
Foukhar, R. al- 45/2
Fourcade, J.-P. 9/3, 10/foto, 70/2, 71/2, 91/3, 491/2, 671/2/3, 725/2, 726/2, 727/1
Fourie, B. J. 244/1, 334/1
Fowler, N. 396/1
Frachon, B. 830/3
Fraga Iribarne, M. 682/1
Franco Bahamonde, gen. E. 641/1, 642/foto, 643/1/2/3, 644/1/2/3, 646/1, 647/2, 664/foto, 665/1/3, 681/1/2/3, 682/2/3, 683/1/2, 753/1/2/3, 754/1/2/3, 755/2/3/foto, 756/1/2/3, 757/2/3
François, P. 440/3, 441/1
Frangié, S. 63/1, 123/1, 353/2/3, 355/1/2/3, 705/1, 706/3, 707/2/foto, 708/1, 710/1
Frangié, T. 62/3, 63/1
Frangoso, J. J. 532/1
Franke, prof. ir. A. 361/3
Franke, E. 349/1
Franke, H. 119/1
Frankfurter, F. 266/1
Fransen, prof. dr. J. F. 527/1
Franssen, drs. H. M. 131/3, 723/1, 812/1
Fraser, H. 395/2/3
Frei, E. 609/1, 610/1/2, 612/2, 613/3, 633/2/3
Fresnay, P. 527/2
Frias, I. 101/2
Friderichs, H. 107/1, 116/3, 118/2/foto, 120/1/2, 137/2, 154/3, 155/3, 156/1
Friede, R. 765/2
Friederichs, B. 119/2
Frondizi, A. 436/1
Frondizi, S. 436/1
Frost, D. 284/3
Frydenlund, K. 44/2
Fuente, L. de la 664/2/3, 665/1/foto
Fuentealba, R. 612/2, 633/2
Fuinti Inchaurequi, M. de la 647/3
Fujiyama, A. 560/1
Fukuda, H. 541/3, 542/1
Fukuda, T. 541/2, 542/1
Fukunaga, K. 541/3
Fullbright, J. W. 614/3, 649/2
Fumagalli, C. 174/3
Furgler, K. 809/3

G

Gaay Fortman, B. de 84/3, 85/1/2/3, 548/1/2, 623/3, 761/1
Gaay Fortman, mr. W. F. de 338/1/foto, 340/1, 341/1/2, 440/1/2, 515/2, 584/1, 800/1, 802/3, 812/3, 813/1
Gaba, T. 382/2
Gabellah, E. 242/1, 244/foto, 288/3, 333/2/3, 335/2, 350/1, 352/3
Gadden, J. 800/2
Gadir, Z. el.- A. M. A. A. 384/3
Galle, M. 887/3
Gallegos Venero, gen. E. 101/3, 562/1
Galletebeitia, C. 647/3
Galley, R. 70/2
Gallo, G. J. 574/3, 575/3
Galopin, maj. P. 379/3, 380/1/2
Galvao de Melo, gen. C. 277/1
Galvez. C. 474/2
Galvez Velarde, vice-adm. A. 100/3
Gamal, A. H. el- 591/3
Gamasi, M. A. G. 386/2, 387/1, 589/1/2, 590/1
Gamboa, M. Ch. 473/1
Gandhi, mevr. I. 18/3, 254/1/foto, 303/3, 449/1/2/foto 450/1/2, 451/1/2/3, 462/2/3, 463/1, 464/1, 470/3, 476/2, 477/1/2/3, 478/1/2/3, 479/2, 480/3/foto, 492/1/3, 494/2/3, 495/2/3, 496/1/2/foto, 687/2, 732/2
Ganao, Ch. D. 143/1
Ganoa, M. Ch. 191/1, 473/1
Gantonas, N. 149/3
Garandi, D. 382/2
Garba, J. N. 513/1, 514/1/3/, 515/1
Garcia Hernandez, J. 664/foto, 665/2, 756/foto
Garcia Herrera, E. 683/1
Garcia Sanz, R. 641/1, 644/foto, 645/3, 647/1
Gardiner, Lord 428/3
Garin, gen. E. 613/3
Garmendia Artola, J. A. 641/1, 644/3, 645/1/2/foto
Garoep, J. 767/3
Garpupa, maj. 277/1
Garron Salazar, H. 473/1
Gasim, A. al- S. 384/3
Gassman, V. 827/3
Gaudet, R. 705/1
Gaulle, gen. Ch. A. J. M. de 371/3, 379/1, 777/2

Gawrysiak, J. 572/3
Gaylard, J. G. 244/1, 333/2, 335/1
Gazith, M. 577/foto, 579/1
Gbegbeni, N. 432/1
Geets, A. 425/3
Gehmer, D. A. 43/3, 44/1
Geisel, gen. E. 588/1/2/3, 603/2, 604/3, 605/3, 607/1/2/3, 608/1/3
Gelbard J B. 434/2 435/2
Gemayel, P. 61/3, 62/2, 353/1/2/3, 354/2/3, 355/1/2, 710/2/foto
Genadry, maj. F. 705/3
Gendebien, P. H. 410/3, 483/2
Genet, A. 103/3
Genscher, H.-D. 107/1, 115/3, 116/3, 118/1, 155/foto, 161/3, 456/3, 556/3, 602/2/foto
Genscher, Th.-D. 30/2, 107/1, 115/3, 116/3, 118/1/3, 154/3, 155/1/2/foto, 158/1, 161/3, 234/1, 253/3, 456/3, 556/3, 602/2/foto
Georg, prins 716/foto
Gept-Buysaert, G. 87/3
Gestrin, Ch. 30/2
Geurtsen, mr. A. 134/3, 812/1
Gevers, M. 527/2
Geyer, L. 328/1
Geyt, L. van 318/3, 319/foto, 438/2
Ghaffar bin Baba, E. A. 507/1
Ghafoor, A. 449/2/3, 450/2
Ghalib, O. A. 379/1/2
Ghanem, I. H. 354/2, 590/1, 705/2, 709/2
Ghani, A. A. 112/3, 432/1, 654/2
Ghanim, A. Y. A. al- 432/1
Ghazali bin Shafie, Tan Shri Mohammed 506/1, 507/1
Ghimire, B. R. 494/1
Giaconielli, amb. 379/1
Gibaili, M. el- 590/2
Gibbs, Th. 286/2, 350/3
Giebels, 230/2
Giedrajtiene, I. 826/3
Gierek, E. 59/3, 262/2, 320/3, 443/1/foto, 502/1, 503/3, 572/2, 573/1/2/3, 586/1/3/foto, 587/1/2/foto, 651/1, 694/3, 695/1/foto
Gil Robles, J. M. 682/1/2
Gilbert, J. 373/2
Gillessen, G. 748/1
Gilmore, I. 396/1
Gioia, G. 125/3
Giosan, N. 651/1
Giri, V. V. 464/1
Giron, J. A. 644/2
Giroud, F. 71/1/foto, 103/3
Giscard d'Estaing, V. 52/2, 70/1/2/3, 72/1/2/3foto, 73/3/foto, 74/1/2, 75/1, 89/3, 90/3, 91/2, 92/1/2/3, 93/1, 94/1/2/3/foto, 95/1, 116/2/3/foto, 117/1, 121/2/3, 122/2, 124/1/2, 159/1, 178/foto, 253/2, 297/2/3, 379/1/2, 409/3, 481/1, 501/foto, 502/1, 503/2/3, 509/2/3, 509/2, 522/2, 556/3, 567/1, 573/2, 577/1, 654/1, 671/3/foto, 725/1, 726/2/foto, 727/1, 774/1/2, 775/foto, 777/1/2, 804/2, 824/3
Gislasson, G. 27/2
Gizikis, Ph. 174/2/3
Gjaurow, K. 332/1
Gladnikoff, M. 43/3, 44/1
Glastra van Loon, dr. J. W. 232/1, 341/2, 392/3, 393/1/2/3, 530/1, 548/1
Glazur, A. 572/3
Glistrup, M. 41/2/3, 717/1
Gnaegi, R. 809/3
Goede, A. de 340/1, 543/2
Goerings, I. 162/1
Gol, J. 409/2
Goldberg, A. 265/2
Gombrich, Sir E. 825/2/3/foto
Gomes Cardoso, kapt. L. 175/2
Gonçalves, kol. V. dos Santos zie: Santos Gonçalves, kol. V. dos
Goneim, K. el- 432/1
Gonella, min. 159/3
Gonen, gen. S. 592/3
Gonzales Martin, M. 754/2
Gonzalez Videla, G. 609/1
Gonzi, Sir M. 809/1
Goodpaster, gen. A. J. 54/3
Goodridge, E. J. 128/1
Goossens, M. 596/3
Goren, S. 269/2
Goris, dr. J.-A. 392/2
Gorkum, dr. P. H. van 547/2, 548/2, 572/1
Gorter, S. de 825/1
Goudsblom, J. 826/3
Goudsmit, mevr. mr. A. 723/1
Goudzwaard, prof. B. 628/1
Goulart, J. 608/1
Gourvenec, maj. C. 383/1
Gouryenec, C. 383/1
Gouyou-Beauchamps, X. 804/3
Gowon, gen. Y. 287/1, 367/2/3, 384/2, 513/1/2, 514/1/2/3/foto, 515/1
Graaf, L. de 629/3
Graaf, mej. T. de 218/1
Graaf, mr. Th. M. J. de 318/2
Graber, P. 13/3/foto, 14/1, 715/2, 809/3
Graca, C. de 143/2, 524/3
Grafé, J. P. 78/2
Graham, gen. 98/3
Graham-Douglas, N. D. 384/2
Grammens, Pl. 207/1/2, 520/2
Grandry, E. 597/1
Granyo, C. 613/3
Grashoff, M. 327/2
Grauls, min. 538/2
Gravel, M. 703/1
Gravinho, J. 531/1
Gredal, E. 717/1
Greene, J. E. 128/1
Greenspan, A. 51/2, 348/1
Grégoire, M. 452/2
Gretsjko, A. A. 387/1, 431/1, 480/3, 745/3
Grlickiv, A. 320/1
Grisjin, I. T. 95/3
Grobbelaar, A. 241/3
Groeneveld, 536/3
Gromyko, A. 95/2, 107/1, 124/2/3, 129/2/3, 130/3, 199/1/foto, 252/3, 268/1/2/3, 302/2/3, 385/1, 386/foto, 387/1, 388/2/3, 389/1/2/foto, 390/1/2, 416/2/3, 431/1, 442/3, 453/1, 480/1/3, 559/2/3, 560/1/2, 573/2, 577/1, 725/2, 726/1/2, 731/3/foto, 747/1, 748/3, 750/3, 751/3
Grönewald, K. 166/3
Groot, P. de 537/1/2/3, 538/1
Groot, R. H. de 862/3
Grootjans, Fr. 115/2, 347/1, 662/3, 663/2, 696/3, 794/1
Grosser, A. 825/2
Groth, Th. 166/1
Grundmann, W. 185/1
Grünewald, A. 116/2
Grusdat, E. 162/1
Gruyters, drs. J. P. A. 131/2, 219/3, 569/1
Guebuza, A. E. 420/3
Guembang, mevr. K. 380/3, 383/2
Guena, Y. 73/1
Guérin, A. 826/2
Guery, J. 378/3, 379/2
Guevara, E. „Che" 575/2
Gui, L. 125/3
Guichard O, 73/1
Guillaume, G. 157/2/3, 158/1/2, 442/1/2
Guillermo, J. 131/1, 515/2/3/foto
Guimares, J. 606/2
Guiringaud, L. de 83/1, 767/2
Guiterio de Britolt 532/1
Guldberg, O. 44/2
Gullotti, A. 125/3
Gumane, P. 420/1
Guna, S. 463/2
Gundelach, F. 213/2/3
Gunes, T. 212/2
Gur, gen. M. 8/1, 582/foto
Gursov, B. 64/3
Gustaaf, koning 347/3
Guzman Soriano, gen. A. 575/3
Gijsen, mgr. J. M. 271/3
Gijsen, M. zie: Goris, dr. J.-A.

H

Ha Xuan Trung 221/2
Haas-Berger, mevr. mr. R. M. 570/3
Habib, Ph. 259/1, 261/2, 789/1
Habre, I. 379/3, 380/1, 383/2
Haby, R. 70/2
Haehser, 159/1
Haekkerup, P. 717/1
Haenen, H. 517/3
Haeringen, mr. J. van 515/2
Haferkamp, W. 181/2, 203/1
Hahn, dr. K. 527/2
Hai Ninh 828/1
Haig, gen. A. M. 54/3, 55/1/foto
Haikala, E. 625/foto
Haile Selassie, keizer 831/1/2/foto
Hailsham of St. Marylebone, Lord 396/1
Haimari, M. 381/3
Hakimi, S. M. al- 432/1
Haks, R. 537/1
Halali, A. M. al- 432/1
Haldeman, B. 54/3
Halim, A. A. 384/3
Hallgrimsson, G. 59/1
Halteren, P. van 596/3
Hamad al-Thani, K. B. 565/1
Hamade, M. 63/1
Hamano, S. 541/3
Hamawi, M. 639/1
Hamdi, kol. I. M. al- 112/3, 654/1
Hamina, L. 827/3
Hamm-Brücher, mevr. 154/3
Hamm-Rijsdijk, mr. V. 26/2
Hammadi, S. 635/2, 636/2, 638/2
Hammond, E. 697/3
Hamri, H. al- 112/3
Hamzah bin Haji Abu Samah, Datuk 506/1, 507/1
Han Nien-loeng 558/3, 560/1
Hang Thun Hak 257/2, 261/2
Hansen, J. P. 717/1
Hansen, M. L. 750/1
Hansenne, 780/2
Hao Tsjoeng-sjih 37/2/3
Happel, H. 630/3
Harmel, P. 676/1
Harrington, M. 614/1/2
Hart, J. 375/2, 394/2, 699/2
Hart, M. 827/1
Hartling, P. 33/1/foto, 34/3, 41/2/3, 717/3, 718/1
Hartmann, A. 455/3, 456/foto
Hartog, W. 537/1
Hartsuiker, mr. J. F. 441/2
Haruna, gen. I. 514/3, 515/1
Hasan, M. 736/2
Hasegawa, T. 542/1
Hashimot, T. 541/3
Hassan II, koning 78/3, 673/1, 674/1/3
Hassan, gen.-maj. M. O. 384/3
Hassan, M. el- 674/3
Hassan, S. A. el- 384/2
Hassanein, M. G. 590/2
Hatem, A. K. 590/2, 591/3
Hathaway, S. K. 722/2
Hausner, G. 233/foto
Haussner, S. 233/foto, 328/1
Havasi, F. 540/1
Haverland, J. 597/1
Hawatmeh, N. 7/3, 61/2
Hawks, R. 828/2
Haworth, D. 826/2
Haya de la Torra, V. R. 97/3, 99/2
Hayward, R. 373/2, 376/3
Hayward, S. 527/2
Hazani, M. 592/1
Hazekamp, Th. M. 795/2
He Hsiang-ning 65/3
Healey, D. 10/2/foto, 53/1/2/3, 396/1/2/3/foto, 397/1/2, 400/2, 490/1/3/foto, 491/1, 698/3, 701/2, 792/2
Heath, E. 129/1/2, 130/3, 287/2, 369/foto, 370/3, 371/3, 376/foto, 394/3, 395/1/2/3, 700/2, 701/3
Heem-Wagemakers, mevr. D. A. Th. van der 85/2
Heenan, J. C. kard. 831/2/3
Heertje, prof. dr. A. 218/3
Heffer, E. 373/2, 375/1/foto, 376/1, 698/3
Hegazi, A. 76/foto, 123/3, 386/1, 589/1/2, 590/1
Heikal, H. 590/3
Heinemann, dr. G. 186/1/2, 826/3
Heissler, R. 163/3
Heimi, M. K. 590/2
Hem Ket Sana 261/2
Hemert tot Dingshof, mr. G. A. W. C. baron van 723/1
Hendriks, J. P. M. 745/2
Henrik, prins 44/1, 716/1/foto
Henry, M. 482/2
Hepworth, Dame B. 527/2
Herbiet, P. 452/2
Herly, J. 7/3
Herman, F. 568/1
Herman-Michielsen, mevr. 89/2
Hermes, A. J. 570/2
Hernandez, V. 109/1, 110/1
Herpol, dr. 173/1
Herrebout, A. 87/3
Herrera, gen. F. 613/3, 641/1
Herreras, C. 433/1
Herrero, L. 641/1, 644/3, 674/1
Herroro Tejedor, F. 665/1
Herzog, M. 162/1, 413/1
Herzog, W. 827/3
Hesseltine, M. 396/1
Heunis, J. Ch. 780/3
Heuvel, mevr. C. van den 26/2, 304/1/foto, 314/3, 425/1, 648/3, 649/1/foto
Heyer, J. 826/2
Heyman, prof. dr. C. 88/2
Hilal, A. 108/foto, 590/2

Hill-Norton, adm. P. J. 56/2
Hillegaart, H. 328/1
Hillery, dr. P. 210/1/2
Hindorie, ir. G. 799/2/foto, 800/1/2, 814/1
Hirohito, keizer 150/2, 666/3
Ho Tsjen-wen, gen. 67/1
Ho Van Cham 221/3, 224/2
Hoang Anh 236/2
Hoang Anh Tuan, gen. 194/2
Hoang Duc Nha 221/3, 224/2
Hoang Xuan Lam 222/1
Hochstein, I. 166/1
Hochstein, R. 166/1
Hoea Koeo-feng 65/1, 68/2/3
Hoeang Yen-pei 65/3
Hoekstra, H. J. 27/1, 537/1/2/3
Hoessain, K. 254/2
Hoessein, koning 75/3, 76/2, 77/1/3, 78/1, 79/2/3, 123/1, 124/3, 390/1, 44/1, 688/2/foto, 753/3
Hoessein, A. A. 122/1, 123/3, 432/2
Hoessein, S. 565/1
Hoessein bin Onn, Datuk 506/1, 507/1
Hoeven, prof. mr. J. van de 339/1/2/foto
Hoe Wei 67/1
Hoffmann, M. R. 722/2
Holden, R. 175/2, 176/2/3, 187/1/foto, 192/1, 321/1, 322/3, 323/3, 324/2, 737/1, 738/1/3, 739/foto, 740/1, 741/1
Holland, J. 60/1
Holmen, C. O. 30/3
Holmquist, E. 408/3
Homann, P. 162/1
Homola, K. 703/3
Honecker, E. 320/3, 348/3, 431/1, 442/2/3, 443/1/2/3/foto, 502/2/3, 503/3, 587/2, 649/foto, 683/3
Hoogen, H. 344/2
Hoogendijk mr. W. 629/2
Hoogerwerf, P. 84/2, 344/2
Hoost, mr. E. 338/1, 341/1, 815/2
Hoppe, H.-G. 119/1, 327/2
Hoppe, W. 186/2
Horev, gen. A. 7/3, 8/1
Horgos, G. 540/1
Hori, S. 558/3
Horwood, O. P. F. 780/3
Hosoda, K. 541/2
Hossain, K. 32/1/2, 254/2, 546/1
Hossain, M. S. 19/1, 546/1
Hoste, prof. 233/1
Hou Hong 258/1
Houm Hou Nim 810/3, 811/1, 820/3, 822/3
Houphouet-Boigny, F. 128/3, 243/1
Houthuys, J. 597/1
Houtte, J. van 596/3
Houwelingen, J. van 569/3
Hoveida, A. A. 124/1/2, 332/2, 516/2, 586/2, 636/2, 668/1/2, 670/1
Howard, R. 700/1
Howe, Sir G. 395/3, 397/1, 400/1, 700/2/3
Hoxha, E. 718/2
Hoyos Rubio, R. 101/3, 562/1
Hruza, K. 703/3
Hsoe Tsjin-tsjiang 68/2
Huisman, M. 216/2
Hulst, prof. dr. J. W. van 535/2, 629/3, 650/3
Hulten, dr. M. H. M. van 25/1/3, 132/3, 344/1, 601/1/3/foto, 602/1
Humaydan, I. M. H. 686/1
Humphrey, H. H. 249/3, 250/3
Huni, maj. A. M. el- 809/2
Hunt, Sir. J. 744/2
Huq, S. 19/1
Hurez, L. 391/1
Hurtado, H. 459/1
Husak, G. 320/3, 443/3, 652/2/3/foto, 702/2/foto, 703/2/3, 704/2/3, 720/2/3
Hussain, A. A. 432/2
Huszar, I. 539/3, 540/1
Hutasingh, P. 82/1
Huurtamo, H. 626/2
Huxley, Sir J. S. 527/2/3
Huynh Tan Mam 194/2
Huynh Van Huon 221/3
Huynh Van Trong 194/2

I

Ibadaye, D. 381/2
Ibanez Burga, E. 97/1
Ibekwe, D. 514/3, 515/1
Ibongo, S. 377/1
Ibrahim, maj. A. G. M. 384/3, 705/1
Ibrahim, M. A. F. 590/2
Ide, I. 542/1
Idensohn, L. 245/2
Ieng Sary 260/3, 822/2, 823/2/3, 824/1/2
Iftodi, C. 652/1
Igartua, F. 101/2
Iglesias, E. 460/3, 461/1
Ihamuotila, V. 626/2
Iiew, I. 332/2
Imani, A. L. 5/2
Imkamp, mr. dr. M. J. J. A. 423/1, 424/3, 571/1
Inake, O. 542/1
Indacochea, vice-adm. A. 100/3
Indra, A. 720/1
Ineso, A. 377/2
Ingersoll, R. 348/1, 458/1
Ingrao, P. 411/1
Iniesta Cano, lt.-gen. 644/2
Insingel, M. 828/3
In Tam 260/3
Inthavong, S. 789/2
Ioannides gen. D. 145/1/2, 147/2, 149/3
Ionesco, E. 103/3
Ionescu, C. 652/1
Ionescu, N. 652/1
Ionita, I. 651/3
Iorgulescu, F. 652/1
Iotti, mevr. L. 205/3
Iriani A. K. al- 432/1
Irmak, S. 64/3, 432/2
Irving, F. 59/1
Isa, R. J. 361/1
Ishikawa, R. 6/1
Iskander, A. 639/3
Islam, A. 19/1
Islam, S. N. 19/1, 545/3
Ismail, A. 79/2, 589/1
Ismail, A. A. 590/2
Ismail, F. 492/3
Ismail, H. 385/1, 386/foto
Ismail, T. 506/1
Issa, A. 383/3
Issarangkul, Ch. 785/3
Istasse, G. 113/1, 523/3
Ivanissevich, O. 434/2, 435/2
Iyalla, J. 515/1

J

Jablonski, H. 119/1, 320/3, 651/1
Jackson, H. 228/foto, 250/3, 268/1/3, 747/1/2/3, 748/1/2/3
Jacobsen, E. A. 218/3, 716/3
Jagdmann, G. 164/3
Jaghman, Y. 432/1
Jagielskie, M. 719/1
Jakobsen, S. 717/1
Jaleel, A. 492/2
Jalloud, A. S. 565/1, 656/3, 746/1
Jamali, E. el- 653/2
Jamil, gen. N. 706/3
Jang Joeng 237/3
Jang Sjen-woe, gen. 67/1
Jänicke, 117/3
Jansen, mevr. A. 784/1
Jansen, A. 327/2, 571/1
Jansen, prof. dr. H. H. 263/3
Janssen, drs. A. M. 517/3
Janssens, prof. K. 216/2
Janssens-Op 's Eynde, M. 87/3
Jansson, J.-M. 30/3
Jansson, T. N. H. 784/2
Jaona, kol. M. 114/2, 524/1
Jaotombo, kapt. 524/1
Jaoudé, M. A. 61/2
Jarabo-Banquero, F. R. 665/1
Jaroszewicz, P. 59/3, 119/1, 320/3, 442/foto, 443/1/2, 502/1, 557/3, 586/1/2/3, 587/2, 651/1, 694/3, 695/1, 719/1
Jarrin, G. 99/3, 109/1
Jarrot, A. 70/2
Jasokie, 477/2
Jatti, B. S. 493/1
Jaumotte, prof. A. 233/1
Javits, J. 749/2
Jazrawi, T. al- 653/2
Jebril, A. 5/1, 6/3, 61/2
Jedrychowski, S. 572/2
Jefremow, M. 443/1
Jeh Tsjien-jeng 67/2
Jenkin, P. 396/1
Jenkino Morales, A. 473/1
Jenkins Peal, J. 128/1
Jenkins, R. 369/2, 373/2, 376/3/foto, 426/1/3, 427/1
Jenschke, K. 327/2
Jensen, E. 717/1
Jericke, 161/3
Jesuino, J. 273/3, 322/1
Jeunehomme, E. 58/3
Jha, Y. 451/2
Jigme Singhye Wangchuk, koning 492/2/3
Jimenez de Luca, gen. A. 283/1
Jobert, M. 121/3, 122/3/foto
Jobst, D. 119/1
Joe Hoei-joeng 68/3
Joe Tsjioe-li, 68/2
Johannes, A. 764/2, 768/1
Johannesson, O. 59/1/3
John-Stevas, N. St. 396/1
Johnson, K. B. 432/2
Johnson, L. B. 264/2, 292/2, 721/2
Johnson, R. P. 749/2
Jolivet, A. 527/3
Jonathan, L. 378/3
Jones, G. 828/1
Jones, J. 394/3, 397/2, 697/2, 699/3
Jones, N. 128/1
Jong, G. de 723/1
Jong, drs. K. de 584/3, 585/1/foto
Jong, P. S. J. de 220/1
Jong, S. de zie: Carelsen, F.
Jongeling, P. 344/1, 660/1
Jonger, Sj. 725/1
Jonkergouw, Th. 85/1
Jörgensen, A. 33/foto, 412/2, 583/2, 717/1/3
Jorissen, W. 88/1, 793/3
Joseph, Sir K. 396/1, 700/2
Joubert, J. 827/2
Joumblatt, K. 62/1/2/3, 63/1, 353/1/2, 354/2, 705/1, 706/1/foto, 707/1/2/3, 708/2, 709/1, 710/2
Jouneid, M. al- 432/1
Juan de Bourbon, graaf 683/1
Juan Carlos, koning 642/foto, 643/3, 644/2, 647/2, 753/1/foto, 756/1/2/3/foto, 757/1
Juliana, koningin 357/1/foto, 515/2, 617/2, 618/foto, 716/1/2/foto, 770/foto, 780/2, 802/3
Jullian, M. 72/3
Jüngschke, K. 185/1
Junior, Kapt. M. 530/2
Jurgens, mr. E. C. M. 131/3, 597/2/3/foto, 598/1/2/3, 599/1/2/3, 600/1, 723/1
Justessen, P. 828/3

K

Kabangu, N. 323/2
Kacziba, J. 557/2
Kadar, J. 320/3, 442/foto, 521/1/2/foto, 556/1, 586/1
Kadar, L. 557/2
Kadhafi, kol. M. 591/2, 656/3, 687/3, 745/3, 746/1/3, 809/1
Kahala, S. 639/3, 640/2
Kaireh, O. E. 379/1
Kakol, K. 557/3
Kalali, M. 668/1
Kalaure, S. 514/3
Kali Khan, K. A. 733/1
Kalong, Datuk S. 506/3
Kalthoem, Oen 527/3
Kamal, dr. A. A. 271/2
Kamaruzzaman, A. H. M. 546/1
Kaminsky, H. 348/1
Kamougue, W. A. 383/1
Kampithoune, S. 820/1
Kanapa, J. 320/1
Kanchanawat, P. 82/2, 512/1
Kanchawat, P. 82/2
Kanellopoulos, P. 148/1, 149/2/3
Kanemaru, S. 542/1
Kang Sjeng 67/2
Kang Sjin-en 68/3
Kaninda, T. 432/3
Kantorowitsj. L. V. 818/3, 829/1/2/foto
Kaoenda, K. 242/3, 243/1/3, 284/1, 285/2, 286/2, 287/1/3, 288/3, 324/2, 333/3, 336/1, 349/3, 350/1
Kapanli, T. 432/3
Kapchunga, maj. 476/2
Kappeyne van de Coppelo, mej. mr. A. 123/1
Kapuuo, C. chief 764/1, 765/1, 768/1
Karaberis, S. 149/3
Karaca, G. 432/3
Karakas, L. 540/1
Karamaj, K. 831/3
Karamanlis, K. 123/3, 145/1/3, 146/1/2/3, 147/3, 148/1/2/3, 174/3, 263/3, 487/3, 488/1

Karamat Ali, mr. E. 339/1/2/foto, 796/1
Karamé, R. 353/1, 354/2, 705/1, 706/1/3, 707/1/3/foto, 708/1/2/3, 709/1/2/3, 710/1/2
Karamé, R. 353/1, 354/2
Karar, K. A. 384/3
Karim, H. 683/1
Kariya, T. 542/1
Karjalainen, V. 29/2, 626/2, 702/3
Karki, G. B. 493/3, 495/1
Karkoszka, A. 572/3
Karol, 558/1
Karunanidhi, M. 477/3
Kashima, T. 541/3
Kassim, M. 271/2
Kasteel, B. van 825/2
Kasuri, A. R. 732/3
Katani, Y. el- 432/1
Katjavivi, P. 763/2
Katoesjew, K. 237/3
Katsina, gen.-maj. H. U. 384/2
Katzir, E. 387/1, 390/3, 413/1
Kaul, F. 161/2
Kawalec, W. 572/1/3
Kay, J. 191/1
Kazimi, A. M. A. M. al- 432/1
Keam Reth 261/2
Keja, G. W. 440/1/2, 441/2
Kekkonen, U. 28/1/2/3, 29/1, 502/2, 586/foto, 625/2, 626/1/2/foto, 631/3, 702/foto
Keller, L. 715/3
Kellezi, A. 718/2
Kember, M. 435/3
Kemenade, dr. J. A. 468/2, 570/2
Kempinaire, A. 58/3
Kenaan, M. 705/2, 706/1, 710/1
Kennedy, E. 303/2
Kennedy, J. F. 264/2, 750/2
Kent, P. 477/2
Kenyatta, dr. J. 176/2/3, 286/3, 738/2, 739/foto
Kerekou, M. 126/2/3, 127/1/2, 521/3
Kerpel, P. de 207/3
Kerremans, Ch. 154/2, 467/2/3
Keserue, mevr. J. 540/1
Kessel, J. 103/3
Kesselly, E. 128/1
Kestens, prof. P. 806/3
Keuk Ky Lim 261/2
Keuning, mr. K. 218/1, 219/2
Keuning, S. 218/1, 219/1/2
Kewal Singh 495/1
Keyzer, M. J. 598/foto
Khaddam, A. H. 76/3, 79/3, 122/1, 388/2, 416/2/3, 446/2, 447/2, 706/3, 708/1, 710/1/foto
Khadyat, L. B. 493/3
Khalaf, A. 63/1
Khalafalla, A. 384/3
Khalatbari, A. A. 635/2, 636/2, 637/1, 638/2, 671/1, 686/3
Khaled, koning 209/3/foto, 639/3
Khaled, M. 384/2
Khalid, S. H. el-Z. 432/1
Khalifa, sjeik A. bin K. al- 686/1
Khalfia, sjeik H. bin I. al- 686/1
Khalifa, sjeik I. bin S. al- 686/1
Khalifa, sjeik K. bin M. al- 686/1
Khalifa, sjeik K. bin S. al- 686/1
Khalifa, sjeik M. bin M. al- 686/1
Khalifa, S. el-K. el- 384/2
Khalil, S. K. 735/1
Khama, Sir S. 243/3, 286/2, 287/1, 333/3
Khampoui, koningin 786/foto
Khamri, A. al- 654/3
Khan, M. M. 736/3
Khanamirian, S. 63/1
Khar, G. M. 733/1, 736/1/3
Khatib, A. al- 432/1
Khatib, gen. F. al- 705/3
Khattak, Y. 734/3
Khene, A. 109/1, 110/3, 111/1, 202/3, 283/1
Khieu Samphan 257/3, 260/1/2/3, 822/3/foto, 823/2/3, 824/1
Khourchomi, A. al- 432/1
Khreich, A. 710/foto
Khy Hak 261/2
Khy Taing Lim 261/2
Kiaba Lema, mevr. L. 432/3
Kieber, W. 13/2
Kiep, W. L. 163/2
Kiesinger, K.-G. 234/1, 328/3
Kilfedder, J. 372/2
Kilic, S. 432/3
Kim Il Song 368/2
Kimura, T. 115/3, 541/2, 542/1
Kirchschläger, dr. R. 715/2
Kirilenko, A. 441/foto
Kirillin, V. A. 516/2, 726/2
Kirk, N. 93/1/2/3
Kirk, P. 205/2
Kisiel, H. 572/2
Kisji, N. 510/3
Kissinger, H. 7/3, 53/1, 37/1/2, 52/2, 53/1/2/3, 54/1/2/3, 56/3, 60/1, 64/3, 74/1/2, 75/1/2/3, 76/1/2/3, 77/1/2/3, 78/1/2/3, 79/1/2/3, 80/1, 115/3, 116/2/foto, 130/3, 140/3, 193/3, 197/2, 199/foto, 225/1/2/3, 226/1/3, 227/2, 228/1/2, 229/2/3, 250/1, 252/2/3, 253/1/2/3/foto, 254/1/2/3/foto, 260/2, 266/2/3/foto, 268/1/3, 295/3, 296/3, 297/1, 302/3, 303/1, 306/1, 309/2, 310/3, 346/1, 356/2, 357/3, 358/1/2, 385/1/2/karik., 386/1, 387/2/3, 388/1, 398/2/3, 390/1/2, 403/2, 412/3, 413/1/2/3, 414/1/2/3, 415/1/3, 416/1/2/3, 444/1/3, 445/1/3, 446/2/3, 447/1/2/3, 448/1/2/3, 458/3, 459/3, 490/2/3, 541/2, 573/2, 577/1/2, 578/2/3, 579/1/2, 580/1, 581/foto, 582/foto, 583/1, 594/1/2/3, 595/1/2, 612/3, 614/1/2, 667/1, 672/1/2, 721/1/3, 722/1, 732/1, 747/1/2, 748/1/2, 749/2/3, 750/1, 792/3, 803/3, 804/3, 811/1/2, 825/1
Kittikachorn, S. 82/2
Kittikachorn, T. 82/1/2
Kjartansson, M. 27/2/3
Klarsfeld, mevr. 233/foto, 234/1/2
Klasen, K. 53/3, 203/3
Klaus, J. 658/2
Klein, dr. G. 230/1, 468/2, 650/1
Kleisterlee, C. F. 230/2
Kleppe, Th. S. 722/2
Klinpratoom, 82/2, 512/2
Kloos, A. H. 598/foto, 599/1
Knägi, R. 13/3
Knoop, gen. J. H. 422/2
Knot, ds. J. 25/3
Koebasow, V. N. 465/foto, 466/2, 467/1
Koekoek, H. 660/1
Koelikow, V. 416/3
Koe Moe 68/2
Koeznets, S. 103/3
Kohl, H. 117/2, 220/3, 328/3, 370/1, 456/3
Kohlbrugge, mevr. H. 825/2
Kok, W. 153/1, 724/3, 725/1, 677/2, 678/3/foto, 679/1
Kolder, D. 719/3
Koleilat, I. 60/3
Kolkman, M. 26/2
Kolonits, I. 828/1
Kolthof, G. W. 230/1
Komato, Th. 765/2
Kombrink, J. C. 648/1, 661/1
Komocsin, Z. 540/1
Komoto, T. 542/1
Kong Orn 261/2
Koning, mr. H. E. 571/2
Koning, drs. J. de 627/3, 629/2/3, 630/3, 725/1, 759/2, 760/1
Konings, M. 570/3
Kono, K. 558/3
Konstantijn, ex-koning 146/3, 147/1
Kool-Smit, drs. J. 26/2
Koopman, drs. J. 361/3
Koopmans, T. C. 828/3, 829/1/foto
Koornhof, P. G. J. 784/3
Kooymans, prof. mr. P. H. 515/3, 516/1
Kopec, A. 719/1
Korber, H. 163/1
Koren, dr. S. 658/3
Korom, M. 540/1
Korry, E. M. 614/2
Kort, E. de 338/1
Korthals Altes, mr. F. 219/3
Kortho, S. 432/2
Koruturk, F. 64/1/3, 432/2, 688/1
Koski, H. 626/2
Kosnaye, N. 383/3
Kossamak, koningin 823/1
Kosso, A. 384/1
Koster, H. J. de 421/3, 424/1
Kosto, mr. A. 26/2
Kosygin, A. 28/1, 31/3, 69/2, 129/3/foto, 167/1/3, 192/foto, 237/1, 302/3, 320/3, 347/3, 442/1/3/foto, 453/1, 485/1, 509/2, 556/1, 586/1, 653/2/3, 672/2, 718/3, 720/1, 726/1/foto, 731/3/foto, 745/3, 746/1/3
Kotei, kol. R. 127/2
Kotsew, V. 332/1
Kottiga, maj. 381/2/3
Koudache, M. 232/2
Kouddous, I. A. 591/3
Koullamallah, A. 383/2
Kountché, lt.-kol. S. 128/3
Koutsakis, M. 149/3
Kouyami, F. 127/1
Kovatsjew, Ch. 828/1
Kraaijeveld-Wouters, mevr. J. G. 725/1
Krabbe, H. 328/1
Krasae 82/2
Kreisky, dr. B. 456/3, 586/2, 657/1/2/3/foto, 658/1/2/3, 715/2
Kremer, dr. J. 133/2
Kreveld, G. 597/1, 676/2
Kriegel, F. 719/3, 720/2
Kroecher, N. 165/2/foto
Kroecher-Tiedemann, G. 163/3, 164/3/foto
Kroon, C. D. 361/1
Kross, R. 363/1
Krosse, A. J. W. 230/2
Krug, H. V. 18/2
Kruger, J. 336/3, 816/3
Kruisinga, dr. R. J. A. 26/2, 87/2, 358/3, 519/1, 535/1, 623/2, 627/2, 629/3, 650/3, 659/1, 760/1/2/3
Kruk, drs. R. W. 219/2
Kruyer, prof. 363/1
Kubel, A. 156/3
Kucera, B. 720/2
Kühn, H. 328/foto
Kuiper, dr. D. Th. 627/3, 759/2, 760/1
Küng, H. 271/1/2
Kurahari, T. 541/3
Kurosawa, A. 828/1
Kurras, 161/1
Kwaadsteniet, dr. W. de 87/2, 131/3

L

Laak, L. van 601/2/3/foto, 602/1
Laan, Th. 218/1, 517/2
Laban, C. 600/2
Labarca, E. 828/1
Lachman, E. G. 826/2
Lachmon, mr. J. 340/2/3, 770/1, 796/1/2, 797/1/3, 798/1/2/3, 799/1/foto, 800/1/2/3, 812/1/2, 813/1/2/3, 814/2, 815/1/2
Lachs, M. 673/2
Lacouture, J. 646/3
Ladas, I. 149/1/3
Lagasse, A. 87/3
Laguzzi, dr. R. 435/3
Lahaye, H. 12/3
Laher, L. 38/1
Lahy, G. 524/1
Laine, J. 27/3, 29/1
Lajolo, D. 719/3
Lal, B. B. 496/3
Lamana, A. 384/1
Lamberts, D. L. R. 85/2, 134/3, 135/2, 648/1
Lamberty, M. 831/3
Lamberz, W. 538/3
Lamizana, S. 128/2
Lammers, H. 183/2, 184/3, 601/3
Lamport Escobar, E. 473/3
Lamrani, K. 674/1
Landré, mr. J. M. 599/3
Laniel, J. 527/3
Lanser, J. 153/1/2, 678/foto
Lantzke, U. 489/foto
Lanusse, E. 435/2
Laplane, A. N. 437/1
Lappia, A. G. 400/3
Lara, L. 323/foto
Laraki, A. 674/1
Lardinois, ir. P. 168/2, 180/1/2/3, 181/1
Lardner-Burke, D. 285/2/3
Lascelles, D. 748/3
Lassou, G. 382/2, 383/2
Lastiri, R. 433/foto, 434/2
Laszlo, S. 540/1
Lathipipat, D. 512/1
Latsko, A. 694/3
Laudenbach, P. J. L. zie: Fresnay, P.
Laudouze, A. 646/3
Lauffer, P. 827/2
Laugerud Garcia, K. 457/3, 473/3
Laurens, 380/1
Lazar, G. 539/foto, 540/1, 718/3
Le Cong Chat 221/3
Le Doean 236/2/3, 824/2
Le Duc Tho 193/3, 237/2/3
Le Grange, 816/1/2/3
Le Phuoc Sang 239/2
Le Quang Truong 224/2
Le Thanh Nghi 235/2, 236/1, 237/2, 823/3, 824/2
Le Tuan Anh 221/2
Le Van Thu 221/3, 223/2
Leber, G. 56/1, 115/3, 116/3, 330/2
Lebowa, C. 781/foto
Leburton, E. 696/1, 676/2, 780/2
Lecanuet, J. 70/1/2
Lecat, J.Ph. 73/1, 121/3
Lechin, J. 575/2

Lechin Suarez, gen. J. 575/3
Leclerq, prof. H. 538/2
Ledebinski, N. 386/3
Lee, V. 826/3
Lee Kong Fong, Ch. 773/3, 797/1/2, 799/3/foto, 814/1
Lee San Choon, E. 506/1, 507/1
Leeman, drs. L. J. 599/3, 600/1
Leemans, prof. dr. E. 88/1
Leeuw, dr. A. O. de 812/2
Leeuwen, mej. J. van 424/3, 584/3, 649/3
Leigh, G. 609/2/3
Leighton, B. 633/2/3
Lejeune, prof. J. 256/3
Lek, B. van der 84/1/2, 230/2, 571/1, 660/1, 812/2
Lemaire, R. 596/3
Lembourn, H. J. 717/1
Lemos Pires, kol. M. 689/3
Leniz, F. 613/3
Lennep, E. van 490/foto
Lent, C. L. J. van 231/3, 232/1, 340/1
Leon, S. 783/2/3, 784/1
Leonard, W. 114/2
Leone, G. 36/3, 124/3, 125/1/2, 140/3, 141/1, 253/2, 266/3, 571/3
Leonow, A. A. 465/foto, 466/2, 467/1
Lesouëf, mgr. A. 822/1
Lestienne, V. 827/1
Letelier, O. 611/1
Letschert, drs. H. B. P. A. 723/1
Lever, H. 394/3
Levi, C. 528/1
Levi, E. 265/3
Lewin, A. 522/2
Lewin, M. 182/2/3, 183/2
Leynen, H. 12/3
Leysen, V. L. M. 663/1
Leyten-de Wijckersloot, mevr. J. J. M. S. 517/3, 518/1
Li Hsien-nien 68/2, 237/2, 508/3, 667/2/3/foto, 732/1
Li Hsoee-feng 66/1
Li Sjoei-tsjing 68/3
Li Teh-sjeng 67/2
Li Tsjeng-fang 68/3
Li Tsji-tai 68/3
Li Tsjiang 68/3, 595/3
Liao Hsi-jao 68/3
Liesdek-Clarke, mevr. A. J. 773/3, 797/1/2, 799/3/foto, 800/1/2, 812/2
Lievano Aguirre, 752/2
Liinamaa, K. 626/3/foto
Lilow, A 332/1
Lima Pereira, I. de 606/2
Lin Feng 66/1
Lin Piao 65/1/2, 66/1/2/3
Lindgren, A. 826/3
Lingopou, gen. 126/1
Lionaes, mevr. A. 806/foto
Lioe Hsiang-ping, mevr. 68/3
Lioe Ning-yi 66/1
Lioe Sjao-sji 66/3
Lippmann, W. 528/1
Lischka, K. 234/1/2
Listrup, M. 33/1
Litvak, A. 528/1
Lockefeer, drs. H. 826/2
Lodge, H. C. 292/2
Loeung Nal 261/2
Lokongo, I. 432/3
Lon Nol 257/1/foto, 259/2, 260/1, 261/3, 820/3
Lon Non 261/3, 820/3
Long, M. 72/3
Long, R. 267/2, 828/3
Long Boret 257/1/2, 258/1, 260/3, 261/2/3, 820/3, 821/3, 822/1
Long Botta, 261/2
Longo, L. 411/1/foto
Looy, P. van 568/2
Lopes, D. 532/1
Lopes, H. 143/1
Lopes Alves, gouv. 190/3
Lopez, A. 435/3
Lopez Arellano, O. 473/3, 474/1
Lopez Leyton, R. 575/2
Lopez Michelsen, A. 459/1
Lopez Muino, F. 749/1
Lopez Rega, J. 433/1/foto, 434/2/3, 435/1/2, 437/1
Lorenz, M. 528/1
Lorenz, P. 161/1, 163/2/3/foto, 165/1, 220/3, 330/1
Losonczi, P. 540/1, 586/1
Lourenço, kapt. V. 279/1, 552/2, 554/1
Louw, A. van der 304/1, 601/3
Louwes, H. J. 723/1
Lowry, Sir R. 430/foto
Lubbers, drs. R. F. M. 24 /1/2, 104/1, 230/1, 314/1, 317/2, 326/3, 516/1/2, 694/2, 678/3, 744/2, 773/1, 795/1/2
Lubota, F. X. 740/2
Lucan, M. 704/1
Luke, D. F. 400/3
Lukens, A. 303/1
Luns, mr. J. M. A. H. 485/foto, 487/3, 648/1/2, 695/3, 780/2
Lupu, P. 652/1
Lurdes Pintassilgo, M. 299/foto
Luther, A. 165/2/foto
Luyt, Sir R. 242/3
Luyten, J. 425/3, 676/2
Luyten, P. 294/3
Luz, A. da 142/3, 523/2
Luz, S. da 523/2
Ly Kvang Pann 261/2
Ly Qui Chung 238/2
Lynn, J. 265/3

M

Ma, Th. 789/3
Maanen, H. van 828/2
Maaskant, A. A. C. 723/1
Mabinda Kapinga, mevr. M. Y. 432/3
Mabroek, kol. S. A. al- 384/3
Macaista Malheiros, M. 532/1
Macdonald, H. 350/1/2
Machel, S. 243/3, 288/3, 333/3, 351/2, 417/1/foto, 418/3, 419/2, 420/1/2/3/foto
Macias Nguema, F. 377/1/2/3, 378/1
Mackay, gen. M. 613/3
Mackintosh, prof. 372/2
MacMillan, H. 371/3
Macovescu, G. 651/3, 667/2/foto, 719/2
Maertens, A. 597/1
Magalhaes Mota, J. 301/1/2
Magd, A. K. A. 590/1, 591/1
Magdoeb, T. el- 577/foto
Mageed, Y. A. 384/3
Magid, A. K. A. 446/1
Mahasampo, maj. R. 114/2
Maheu, R. 103/1/foto
Mahler, H. 161/2/3/foto, 162/1/2, 163/3, 164/2
Mahmoud, M. H. 590/2
Maia, kapt. S. 530/2
Maihofer, W. 154/3
Maina, S. 419/3
Maisels, I. 350/2
Maitland, Sir D. 654/1
Majidi, A. M. 670/2
Major, T. E. 128/1
Majumber, Ph. 19/1, 546/1
Makarezos, N. 149/1/3
Makarios, aartsbisschop 145/1
Makdami, H. al- 432/1
Maldonado Munoz, lt..-kol. M. 474/2, 562/1/2
Malecela, J. 351/3
Malek Khan S. A. 19/1
Malek, S. A. 19/1
Malfa, U. La 125/3
Malfatti, F. M. 125/3
Malik, Abdelkerum, 383/3
Malik, Adam 95/2/foto, 565/1, 690/1/2, 692/2/3
Malik, J. A. 596/1
Malimanzungu, E. 432/3
Mallick, A. R. 546/1
Mallon, K, 427/1, 430/3
Malloum, gen. F. 380/2/3, 381/1/2/3, 392/2/3, 383/2
Malmgren, H. 294/3, 295/1
Malraux, A. 646/3, 825/1
Mamo, Sir A. 809/1
Man Singh, B. 493/3
Manambelona, J. 113/3
Manciuc, I. 651/3
Mandele, dr. K. P. van der 528/1
Mandje, M. K. 377/2
Mandungu, B. 432/3
Manescu, N. 320/3, 456/1, 586/1, 632/3, 651/2, 652/1, 704/1, 719/1
Mangope, chief L. 781/foto
Manickavasagam, T. S. V. 507/1
Manima, mevr. E. 143/1
Mannan, A. 19/1, 546/1/2, 652/1, 704/1, 719/1
Manrique, mgr. J. 576/3
Mansaray, B. 400/3
Mansfield, M. 250/1, 251/3
Mansoer, I. M. 384/2
Mantanzima, chief K. 83/2
Manuhutu, 801/2
Manusama, ir. J. A. 801/3, 802/3/foto, 803/1
Mao Tse-toeng 41/3, 65/1, 66/3, 67/2, 69/3, 117/3/foto, 118/1, 127/2, 143/3, 144/foto, 312/1, 368/2, 494/1, 508/3, 509/2, 653/3, 654/3, 690/3, 809/2, 823/3, 824/1
Mapeni, B. O. 514/3
Mapetla, J. T. 378/2
Maquoi, ir. dr. R. 818/3
Marchais, G. 319/1/foto
Marcora, G. 125/3
Marcos, F. 588/3
Marcos, mevr. I. 752/3
Mardell, T. 826/3
Marei, S. A. 35/1/foto, 36/1/3, 37/1, 39/1/2, 590/3
Margaride, L. 434/2
Margrethe, koningin 44/1, 716/1/2/foto, 717/1
Margriet, prinses 348/2, 716/foto
Marijuan, mgr. G. 377/3
Marin, G. G. 652/1
Marinescu, M. 651/2/3
Marouf, T. M. 653/3
Marri, K. B. 734/1/2
Marten, mevr. J. 371/foto
Marten, N. 370/3
Martens, P. 88/1
Martens, W. 438/2, 663/1, 794/1
Martin, G. 292/foto, 307/3, 309/2, 310/2
Martinelli, M. 125/3
Martinez, J. P. 460/2
Martinez Varela, kol. A. 473/2
Martinez Varela, kol. J. A. 473/2
Martino, E. de 403/1, 404/2
Martinovsky, M. 826/2
Martins da Silva, J. 763/2
Martodihardjo, F. 814/1
Marx, A. 127/3
Marijnen, mr. V. G. M. 630/2/3/foto
Marzuq, J. K. al-D. al- 432/1
Masaled, A. A. al- 653/1
Mason, R. 56/2, 484/1, 486/1
Massaid, A. A. 432/1
Massart, F. 468/1
Massera, E. E. 437/1
Matalab, U. 514/3
Matanzima, K. 781/3, 783/1
Mataure, J. 349/2
Mathews, D. 722/2
Mathiasen, N. 717/1
Mathys, J. 58/3
Matsuni, R. 542/1
Matsuzawa, Y. 542/1
Matthöfer, H. 116/3
Matthijssen, H. 536/3
Mattick, K. 118/3
Mattila, O. 626/2
Matusik, J. 652/2
Maude, A. 396/1, 700/3, 701/1
Maudling, R. 396/1, 701/1
Maurer, I. G. 632/3
Mauri, C. 77/2, 253/3/foto
Mauriac, C. 646/3
Mavros, G. 146/3, 148/3, 149/1, 263/3
Max, Kapt. M. 524/1
Maximos V Hakim 48/2
Mayet, I. 782/1
Mayoral Rueda, P. 645/2
Mayorga Riva, dr. E. 473/2
Maysounave Jimenez, M. 681/2
Mayzar, A. M. A. 803/2
Mazbouidi, Z. 63/1
Mba, J. 377/3
M'Baindoloumal, kap. R. 382/2, 383/2
Mbeya, B. W. 432/3
M'Bow, A. M. 103/1/foto
McAlpin, G. 473/1
McBride, S. 200/2
McCarthy, M. 103/3
McClellan, J. 250/3
McCloskey, R. 266/1
McCloy, J. 225/1
McDade, 426/2/3
McDonald, H. 350/1/2
McDonald, J. 335/2
McGovern, G. 749/3, 750/1/2
McGuigang, M. 426/foto
McIntyre, A. 483/2
McLean, J. 334/3
McNamara, R. S. 23/2, 225/1, 791/3, 792/1
Mead, M. 36/1
Mebiane, L. 368/1
Mechelen, prof. dr. F. van 58/3, 208/3
Medici, E. G. de 36/3, 607/1
Meer, drs. A. J. van der 629/2
Meeuwen, jhr. mr. P. van 795/1
Meheishi, maj. O. A. 746/3
Mei, D. F. van der 599/2

Meinhof, U. 161/1/3, 162/2, 184/3, 185/1/2/3, 327/2
Meins, H. 163/1, 164/3, 166/3, 185/1, 327/3
Mekki, maj. Z. 705/3
Mekouar, A. 673/foto
Melen, F. 432/3
Melgar Castro, kol. J. A. 473/3, 474/2
Melin, I. S. 30/3
Melo, J. de 278/1
Melo Antunes, maj. E. A. de 187/1, 278/2/3, 299/foto, 300/1, 322/2, 323/3, 417/1, 419/1, 529/1/3, 530/1/3, 552/2, 554/1, 737/2, 739/2/3, 740/1
Melo Bastos, P. 606/3
Mendel, R. 184/2
Menderes, A. 63/3
Mendes, F. 192/foto
Mendès-France, P. 646/3
Mengal, A. K. 734/1/2
Mensert Spaanderman, mr. A. P. 218/3
Mentese, N. 432/3
Mercado Jarrin, gen. E. 101/3
Mercenier, P. 88/2
Merero, D. H. 765/3, 768/1
Mérillon, J.-M. 307/3
Merker, A. 557/3
Mertens, P. J. J. 104/2, 745/2
Merwe, S. van der 783/3, 784/1
Mesa, D. 460/2
Messiaen, O. 827/2
Messmer, P. 73/1, 482/1
Meszaros, M. 828/2
Metelok, maj. 531/3
Methiari, ds. S. 802/foto, 803/1
Meyenfeldt, mr. F. H. von 441/2
Meyer, T. 165/2/foto
Meyere, dr. M. de 88/2
Meyers, P. 173/3
Meijer, G. 133/1
Miali, V. 159/3, 160/1
Michel, J. 208/1, 676/3, 779/1/3, 780/1
Micombero, M. 126/1
Miculescu, A. 651/3
Mierlo, H. A. F. M. O. van 131/3, 812/2
Miguel, L. 434/3, 435/1
Mihara, A. 541/3
Mikardo, I. 373/2, 699/3/foto, 700/1
Miki, T. 541/1/2/3, 542/1/2/foto, 543/1, 558/3, 559/1/2, 560/1/2, 774/1, 775/foto
Mikojan, A. 718/3
Miller, Ch. 810/1/3
Millhauser, S. 827/1
Mills, W. 226/2
Milner, A. 349/3, 350/1
Minah, F. 400/3
Mindszenty, J. kard. 540/2, 557/2
Minic, M. 212/2, 266/2, 718/3
Minobe, R. 543/1
Mintoff, D. 212/2, 809/1/2
Minyila, lt.-kol. G. 384/1
Mirbach, A. von 327/1/3
Miro Quesada, gen. V. 100/1
Misbahi, M. al- 432/1
Mischnick, W. 154/3
Mishari, H. 38/1
Mishra, J. 451/1
Mishra, L. N. 451/1/2/3/foto
Misjew, M. 332/2
Miska, P. 718/2
Mita, C. de 125/3
Mitchell, P. 826/2
Mitrega, J. 572/2/3
Mitrovic, Z. 828/1
Mitterrand, F. 92/1
Miyazawa, K. 150/2, 542/1, 559/2/3, 560/3
Mize, R. 765/3
Mladenow, P. 332/2
Moboetoe, S. S. 67/1, 189/3, 190/2/3, 191/2/3, 322/3, 324/3, 432/3, 467/2/3, 624/2/3, 638/1, 639/3, 662/3, 663/1
Moboetow, N. 538/2
Mock, A. 657/1, 658/3
Moe, M. 652/3
Moebarak, M. H. 590/3/foto
Moeller, O. 717/1
Moerane, M. 378/2
Moesa, O. H. 384/2
Moezoeroewa, W. 333/3
Moezorewa, A. bissch. 241/1/2, 242/1, 243/1/3, 244/1/3, 245/3, 284/2, 287/3, 333/2/3, 335/1/2/3, 336/1, 349/2/3, 350/1/2, 351/1, 352/2/3, 584/1
Moftuoglu, I. 432/3
Mohamed, M. 507/1
Mohammed, A. N. 654/2
Mohammed, brig.-gen. M. R. 384/2, 513/1/2/3/foto, 514/1/2/3, 515/1
Mohammed Asri bin Haji Muda, Dato H. 506/1, 507/1
Mohammed bin Yaacob, E. 506/1, 507/1
Mohammed, Fuad, T. 508/3
Mohammed Khir Johari, E. 506/1
Mohammed Reza Pahlevi, sjah 332/foto, 565/1, 635/3, 668/1, 671/1/3/foto, 686/3, 688/foto
Mohammedein, I. S. 385/3
Mohammedullah, 17/1, 19/1, 545/2, 546/1
Mohieddin, A. F. 590/2
Mohnhaupt, B. 162/2, 327/2
Mohsin, M. S. A. 654/3
Mokkadem, F. 61/1
Molina Orantes, A. 457/3, 473/3
Moller, O. 412/2
Möller, Y. 60/1
Mollet, G. 831/3
Molotow, W. M. 497/2
Momen, A. 18/1, 19/1, 20/2, 546/1
Mommersteeg, mr. J. A. 327/1
Mondlane, E. 349/3
Moneim, gen. M. C. A. 590/3
Monguno, S. A. 384/2
Moni, F. H. 546/2
Monique, prinses 823/2, 824/1/3
Monnet, J. 825/1
Montale, E. 827/1/foto
Montand, Y. 103/3, 646/2/3
Monteiro, J. B. 142/1
Montes Matamoros, F. 474/2
Moore, M. 426/foto
Mopeli, K. 783/1
Mor Roig, dr. A. 435/2
Morales, G. 434/2
Morales Bermudez, gen.-maj. F. 101/3, 283/1, 561/foto, 562/1/3
Moreau, J. 103/3, 662/3, 663/3, 664/1
Moreira Azevedo, maj. 524/3
Morgan, kol. E. 708/2
Morgan, L. 128/1
Morgan, Th. 614/1
Mori, M. 541/2
Morlino, T. 125/3
Moro, A. 125/3/foto, 139/2, 140/2/3, 141/foto, 159/3, 178/foto, 253/2, 266/3, 403/1, 571/3, 748/3, 774/1, 775/foto
Morris, F. 606/2
Morrow, S. 765/3
Morton, R. C. B. 721/1, 722/2
Moshoeshoe II, koning 378/3
Mota, maj. F. 693/2
Mota, W. 783/2
Mota Wakel, Y. al- 432/1
Motha, M. 783/1
Motsjalin, D. N. 537/1
Mottelson, B. 830/1
Mouknass, H. O. 351/foto
Moun, T. 817/1
Moynihan, D. 266/1, 594/1, 804/1
Moyo, J. 284/3
Mpephu, chief P. 781/foto
Mpozagara, G. 126/1
Mudge, D. F. 764/1, 766/1, 767/3
Mufarrij, A. I. al- 432/1
Muftuoglu, I. 432/3
Mug, P. 184/3
Mugabe, R. 284/2/3, 288/3, 333/3, 335/1/2/3, 349/2
Mugica Arregui, J. 647/3
Mukhiya, P. Ch. 493/3
Mulder, C. 288/3
Muli, M. S. 654/3
Mullen, M. 430/3
Mullent, W. 826/2
Muller, H. 242/3, 245/foto, 334/1/2, 336/1/2, 350/2/3, 766/3, 767/1, 784/1
Muller, I. 327/2
Mulley, F. W. 394/2/3
Munchmeijer, A. 120/3
Mundo, K.-H. 828/2
Mungra, L. 800/2, 812/2
Muniz Zapico, J. 679/3
Munoz Schulz, E. 611/2
Murakami, I. 542/1
Murphy, L. 265/3
Murray, L. 376/3, 397/2, 697/2/3
Murreira, prof. 531/1
Murshed, B. N. 19/1
Murteira, M. 532/1
Murtopo, A. 691/3
Musa Hitam, D. 507/1
Mustafa, S. A. 591/2
Mustapha bin Datu Harun, T. D. 507/1, 508/1/2/3
Mustafa Khan, G. 736/1/2
Muti, M. S. Y. 379/2
Myerson, J. M. 793/2
Mwaanga, V. 351/2/3
Mijonongo, M. 286/1

N

Nackaerts, H. 87/3
Nadao, H. 542/1
Naffah, F. 62/3, 123/1
Nagai, M. 542/1
Nagel, J. 230/2, 648/3, 649/1/2
Nagel-Cornelissen, mevr. M. E. 517/3
Naguib, I. 580/1
Nahayan, Z. Ben S, al- 565/1
Naidoo, M. B. 83/2
Naim, M. 63/1, 732/1
Namgyal P. T. 494/1, 495/foto
Namgyal T. K. J. 495/foto
Nance, D. C. 826/3
Napier, O. 430/foto
Narain, R. 449/1
Naranjo, Coto, C. 473/1
Narayan, J. P. 449/2/3/foto, 450/1/2/3, 451/3
Narbu, S. 479/2
Nascimento, L. de 321/1
Nascimento Silva, L. G. do 188/3, 588/1
Nasir, A. I. 492/2/3
Nasr, S. 591/1
Nasrallah, gen. S. 705/3
Nasser, A. G. 590/1, 591/1
Nassour, A. 384/1
Nathe, A. 383/3
Naudé, ds. B. 816/1/3/foto
Navarro, A. 175/3
Navon, Y. 579/3, 580/1
Nazer, M. al-432/1
Ncá Manene, C. N. 377/2/3
N'Delé J. 188/3
N'Diaye, dr. 400/3
Ndongmo, mgr. A. 378/2
Ndongo, A. 377/1/2
Ndongo, J. E. 377/2
Neal, D. F. 128/1
Neave, A. 396/1
Nede, W. 516/2
Nede, W. I. 332/2
Neeman, prof. Y. 592/3
Nemeslaki, T. 540/1
Nemeth, L. 528/2, 556/1
Nemura, Y. 828/1
Nessen, R. 50/3, 51/1, 265/2, 415/1, 463/2, 750/3
Neto, A. 176/1/3, 187/1/foto, 191/3, 321/1/2/3, 322/3, 323/3, 324/3, 737/1, 738/1, 739/foto
Neves, J. 530/2
Neijrink, N. 452/2
Ngela, K. 718
Ngo Dinh Diem 221/3, 222/3, 292/1, 308/1
Ngo Dzu 222/1
Ngo Khac Tinh 221/3
Ngo Thi Huyet 222/3
Ngouabi, M. 142/3
Ngouato, Ch. 143/1
Nguenabaye, D. N. 383/3
Nguyen Ba Can 293/foto, 305/2, 307/2, 310/2
Nguyen Cao Ky 292/2, 293/2/3, 310/2
Nguyen Con 236/2
Nguyen Dinh 224/1
Nguyen Duc Cuong 221/2/3, 222/1, 224/2
Nguyen Duy Trinh 237/1/3
Nguyen Hieu Hanh 311/1
Nguyen Huu Khieu 236/2
Nguyen Huu Mai 236/2
Nguyen Khac Binh 239/2
Nguyen Khaj 236/2
Nguyen Khoa Nam, gen. 224/3
Nguyen Lam 236/1
Nguyen Luu Vien 221/3
Nguyen Thanh Binh 236/2
Nguyen Thanh Hoang Thanh Hoang 222/1
Nguyen Thien Nhon 293/3
Nguyen Tho Chan 236/2
Nguyen Tien Hung 221/3
Nguyen Trong Nho 223/1
Nguyen Van Binh 293/3
Nguyen Van Dan 221/1, 224/2
Nguyen Van Diep 224/2
Nguyen Van Han 221/1, 224/2
Nguyen Van Huyen 221/1, 307/3, 308/1, 310/3
Nguyen Van Kiem 222/1
Nguyen Van La 222/1
Nguyen Van Lap 223/1
Nguyen Van Loc 236/2
Nguyen Van Ngan 222/1/2
Nguyen Van Thieu 193/1, 194/1/3, 196/2, 197/1/2, 221/1/2/3, 222/1/2/3, 223/2/3, 224/1/2, 227/1/3, 228/1, 238/1/2, 239/1/2, 257/3, 264/1, 289/1, 290/1/2, 291/1/2/3,

292/2/foto, 293/1/2/3/foto, 304/3, 305/1/2/3, 306/1/2/karik., 307/1/2
Nguyen Van Toan 224/3/foto
Nguyen Van Vy 222/1
Nguyen Vinh Nghi, gen. 224/3/foto
Nguyen Xuan Nguyen 222/1/3
Nguyen Xuan Phong 195/1
Nguza Karl I Bond 467/2, 624/2
Niazi, M. K. 736/2
Nicolae, N. M. 652/1
Nicolcioiu, E. 652/1
Niculescu, P. 651/3, 667/3/foto
Nielsen, H. H. 717/1
Nieuwenhuizen, A. 827/3
Nikaido, S. 541/3, 542/1
Nimeiry, J. M. al-384/2/3/foto, 654/2
Nindorera, J. 126/1
Niremburg, D. B. 749/2
Niro, R. de 828/2
Nitisastro, prof. W. 96/foto
Nivio Herdade, kol. 689/2/3
Niwa, H. 541/3
Nixon, R. M. 8/3, 54/3, 60/1, 77/2, 227/1, 264/3, 266/1, 356/2, 465/1, 573/2, 614/1
Nkegbe, kol. P. K. 384/1
Nkenzu, M. W. 432/3
Nkomo, J. 243/3, 244/1/3/foto, 245/3, 284/2, 288/3, 333/3, 335/3, 350/1, 352/2/3
Nobre de Carvalho, gen. A. 276/3
Noer, A. M. 591/1
Noergaard, I. 717/1, 718/1
Noeri, A. A. 232/1
Nokin, M. 794/1
Nokwe, D. 83/3
Nollau, G. 157/foto, 158/1
Nols, R. 207/1/2/3, 208/1/3, 520/2, 615/3
Nooimeer, R. B. R. 798/3, 800/2, 812/2, 813/1
Noordwijk-van Veen, mevr. J. C. van 219/2
Norapati, K. 82/2
Norodom Sihanoek, prins 257/1/2/3, 260/1/2/3, 261/3, 667/2, 810/1, 822/3/foto, 823/1/3 824/1/2/3/foto
Notenboom, drs. H. A. C. M. 454/1
Nothomb, Ch. 438/2, 676/3
Novotny, A. 528/2
Nsue, E. 377/3
Ntsanwisi, H. 781/3
Ntutumu, M. E. 377/3, 378/1
Nufisi, A. W. Y. al- 432/1
Nujoma, S. 334/2, 765/1
Nunez Royero, kapt. W. 575/3
Nunn, sen. 56/1
Nurmohamed, M. S. A. 800/2
Nusuf, H. Y. al- 432/1
Nuij, W. H. A. 600/1
Nyamambu, K. 432/3
Nyerere, dr. J. 243/3, 244/1/3, 286/2/3, 287/1, 288/3, 333/3, 350/1, 351/1/foto, 418/2
Nijhof, R. 219/1

O

Obasanjo, O. 384/2, 513/1/foto
O'Connell, D. 427/1, 429/1
Odingar, N. 381/2, 382/2
Odria, M. A. 528/2
Oduber Quiros, D. 457/3, 459/1, 472/3
Oehen, V. 14/foto, 15/1
Ogawa, H. 558/2
Ohira, M. 541/2, 542/1, 558/2
Ohnesorg, B. 161/1
Ohouens, kol. B. 126/3
Ok, N. 432/3
Okai, L. A. 384/2
Okamoto, K. 7/2
Okubo, T. 541/3
Olaf, koning 30/3, 44/1
Oleffe, A. 233/1, 313/2, 519/3, 567/3/foto
Oliveira Batista, F. 532/1
Oliviera Ruivo, M. J. 531/foto
Oliver, dr. B. 809/1
Olivera, A. A. de 605/3, 606/1
Olivier, L. 468/1
Olszewski, J. 572/2
Olszewski, K. 118/1, 119/1, 572/2, 587/1
Olszowski, S. 558/1, 694/3, 695/foto
Oluleye, gen. J. 514/3
Olumide, O. 384/2, 514/3
Olutoye, O. 514/3
Onassis, A. 528/3
Onevoravong, K. 789/2
Ong Kee Hui, D. 507/1
Ongaro, R. 433/3
Ooft, dr. C. 340/1
Opdam, J. F. A. M. 135/3
Oppenheim, S. 396/1
Oppenheimer, H. 242/3
Oprea, G. 632/3, 651/3
Oraighead George, J. 826/3
Orban, L. 540/1
Orfila, dr. A. 458/2
Orlandi, G. 125/1
Orlandini, J. 101/1
Orlando, G. 125/3
Ornando, M. d' 70/2, 73/2/3, 726/1/2, 727/1
Ornes, G. 472/2
Ortoli, F. X. 170/3, 171/1/2, 212/2, 253/2, 369/3
Osman, A. R. 686/2
Osman, O. A. 590/2
Osmany, M. A. G. 19/1, 545/2
Osorio, maj. C. A. 275/1
Osorio Soares, gen. J. F. 689/1
Osseirane, A. 63/1, 707/3
Osswald, A. 156/foto, 157/1
Ossipow, N. 516/2
Österreicher, P. 186/2/3
Otaegui Echeveria, A. 641/1, 644/3/foto, 645/1, 647/1
Otero, R. 435/2, 437/3
Ottenburg, G. 87/3
Otto, J. Y. 763/2, 764/2
Ould Mouknass, H. 351/foto
Outers, L. 697/1
Ozal, K. 432/3
Ozawa, T. 541/3, 542/1
Ozgunes, M. 64/3
Oztekin, M. 64/3
Oztrak, O. 432/3
Ozturk, S. 432/3

P

Paasikivi, J. K. 28/2
Paasio, R. 29/1/2, 631/2/3
Pachelbel, R. von 156/2, 456/2
Pacheo Gonçalves, A. A. 300/3
Paepe, P. de 312/3, 313/1
Pai, T. A. 462/1
Paiggo, A. M. 175/1
Paisley, ds. I. 430/1/foto
Pajetti, G. 320/1
Paksu, A. T. 432/3
Palainis, maj. 145/1
Palden Thandup Namgyal, koning 494/1, 495/foto
Palma, S. 435/2
Palma Carlos, A. da 212/1
Palme, O. 59/3, 60/1/2, 237/2, 328/1, 347/3, 408/3, 651/1, 720/3
Palos, I. 557/2
Palovitch, P. zie: Ajar, E.
Pan Sothi, 261/2
Pana, G. 651/2
Panayotow, Ch. 332/1
Pankew, G. 332/1
Panya Phoema, prins 819/2
Pao, gen. V. 786/3, 787/1/3, 817/3, 818/2
Papadakis, gen. 145/1
Papadopoulos, C. 147/3, 149/1/2/3, 174/2
Papaligouras, P. 145/1, 148/2, 174/2
Papandreou, A. 146/3
Papapostoula 145/1
Paredes Manotas, J. 641/1, 644/foto, 647/1
Parodi Galiani, J. 100/3, 562/3
Parthasarathy, G. 478/1/2
Pascal, A. 633/2
Pascal Allende, L. 611/2/3, 633/2
Pascal Lyon, G. 633/2
Pasolini, P. P. 831/3, 832/1
Pastore, J. O. 603/1
Pataky, G. K. 557/2
Patan, I. 632/3, 651/3
Patel, C. 449/1
Pathammavong, A. 787/3
Patilinet, V. 652/1
Patolisjew, N. S. 95/2, 141/1, 302/1/foto, 516/2, 718/1, 725/2, 726/2
Pattakos, S. 149/1/3
Pattanathabutr, P. 512/2
Patterson, M. 697/2
Patureau, maj. F. 524/1
Paulus VI, paus 38/1, 103/3, 253/3, 255/2, 270/1/3, 418/1, 571/foto, 572/2, 641/1, 646/1/2, 748/3
Paulus, P. 468/1
Paun, R. 652/1
Paz Carcia, kol. P. 474/2
Paz Estensoro, W. 567/1
Peal, J. J. 128/1
Peart, F. 180/1/2
Peart, W. 373/1
Pedini, M. 125/3
Peers, dr. W. 88/2
Peeters, P. 793/3
Pell, C. 749/2
Pena, dr. R. 435/3
Peng Tsjen 66/1
Pengel, J. 815/1
Penn Nouth 823/1/2/3
Pepermans, F. 88/2, 262/3, 452/1
Perdikis, maj. 145/1, 149/3
Pereda Asbun, kol. J. 574/3, 575/3
Pereira, A. 142/1, 522/3, 523/1/2,
Pereira, bissch. A. 418/1
Pereira de Moura, prof. F. 274/3, 278/2, 301/3, 532/1
Perera, N. M. 777/3
Peres, S. 47/1, 76/1, 77/3, 79/3, 385/3, 386/3, 389/3, 413/1, 447/2, 448/2, 582/foto
Perez, C. A. 122/3, 366/2, 457/2/3, 459/1/2/3, 460/1/2
Perez, J. C. 435/3
Perez Arellano, O. 457/3
Peron, mevr. E. 437/1/2
Peron, mevr. I. 433/1/2/foto, 434/2/3, 435/1, 436/2, 574/foto
Peron, J. 433/1/2, 434/1/3, 435/1/2, 436/1/3, 437/1/2/3, 574/foto
Perrin, F. 410/2/3
Perrine, V. 827/3
Persoons, Fr. 87/2
Peter, J. 556/3, 657/2
Peterfi, S. 651/3
Pethrasy, S. 785/1/2, 789/1/foto
Petit, J. 233/1
Petren, S. 673/3
Petrescu, G. 651/3
Peyton, J. 395/3, 396/1, 397/1, 400/1
Pezarat Correira, gen. P. 530/2, 552/2, 553/2
Pflimlin, P. 825/2
Pham Kim Ngoc 221/2/3
Pham Quoc Thuan, gen. 224/3/foto
Pham Van Dong, gen. 221/3, 236/2, 237/1/2
Pham Van Phu, gen. 224/3
Phan Hoa Hiep 194/2, 289/1
Phan Quang Dan 221/3
Phan Trong Tue 236/2
Phillips, D. F. 350/3
Phillips, J. T. 128/1
Phin, maarsch. 82/1
Phizo, A. Z. 477/1
Pholien, J. 58/3
Phomvihan, K. 820/1
Phongsavon, Ph. 788/3, 789/2
Photivongsa, gen. B. 788/1
Phoumsavan, N. 789/3, 820/1
Phoumvihan, K. 789/3
Pien Ysjiang-jing 68/3
Piers, J. 597/1
Piempongsarn, S. 512/1
Pieternella, drs. R. F. 338/1, 796/3/foto
Pignedoli, mgr. S. 271/3
Pilz, Ch. 290/2
Pinar, B. 644/2
Pineda, dr. F. H. 473/3
Pinheiro de Azevedo, adm. J. B. 530/2
Pinochet Urgarte, gen. A. 606/1, 609/1/2/foto, 610/1/3, 611/1/2, 612/2/3, 613/3, 633/1, 643/1, 753/3
Pinto, F. 588/1
Pinto da Costa, M. 143/1, 524/2
Pinto de Magalhaes, A. da 175/2
Pinto e Simas, maj. A. 277/2
Pinto Ferreira, gen. 277/1
Pinto Soares, gen. D. 553/2/foto
Piquart, B. 821/3, 822/1
Pires, L. 691/1/2/3, 692/1
Pires, P. 142/1/2/foto, 522/3, 523/2
Pires Veloso, A. 142/2, 143/2, 524/2
Piron, J. B. 528/3
Pirotte, H. 597/1
Pirzada, A. H. 733/2/3
Pita de Veiga, y Sanz, adm. G. 664/foto
Pitsinsky, 29/2
Pitty, N. 460/3
Plaia, E. 577/3, 578/1
Plaza, G. 458/2
Plessis, A. H. du 763/3, 768/2
Ploeg, H. 424/3
Ploetsj, L. 763/1
Podesta, C. 562/3
Podgorny, N. 28/1/2/3, 29/1, 302/1, 347/3, 509/2, 665/1, 672/2, 718/1/3, 720/1, 726/2, 731/3/foto, 745/3
Poehl, K. H. 774/2

Poelje, van 27/1
Poggi, L. 558/1
Pognon, G. 522/1
Pohl, H. 165/3, 327/2
Pohle, R. 162/1, 163/3, 164/foto
Polak, mr. C. H. F. 133/2, 441/2, 568/3
Polak, W. 184/3
Polinszky, K. 540/1
Pompidou, G. 70/1/3, 130/3, 371/3, 386/1, 442/3, 725/2, 745/3
Poniatowsky, M. 70/2
Ponomarew, B. N. 302/foto, 720/1
Poperen, J. 380/1
Popescu, D. 652/1
Popescu-Puturi, I. 651/3
Popow, I. 347/3, 348/1
Poran, kol. 447/3
Portray, dr. R. 89/2
Posthumus, prof. K. 358/3
Pothos, A. 524/1
Potter, dr. Ph. 38/2, 240/foto, 256/3
Powell, E. 369/foto
Poyraz, V. 432/3
Prado Salmon, lt.-kol. G. 575/2
Pramoj, K. 81/2, 82/2, 512/1/2/3/foto, 810/1, 811/2/3, 818/2, 819/1
Pramoj, S. 81/foto, 82/2, 511/3, 512/1
Prasad Singh, A. 493/2/3
Prasad Singh, Ch. 493/3
Prats Gonzales, gen. C. 611/3/foto
Prelog, V. 829/foto, 830/2
Prentice, R. 394/2/3
Prima de Rivera, J. A. 755/1
Prins, mr. J. H. 629/2
Prior, J. 395/3, 396/1
Probst. dr. R. 14/2
Pronk, drs. J. 104/1, 220/2, 313/3, 314/1, 340/1, 343/3, 594/3, 792/3, 793/1, 813/1/2
Provost, P. 174/1
Proxmire, W. 227/1
Pucci, O. 611/1
Pucek, Z. 652/2
Puchinger, dr. G. 629/2
Puelma, H. L. 613/3
Puiggros, dr. R. 435/3
Puissant, R. 380/1/2
Puja, F. 540/1
Puja, N. 556/1
Pulinckx, R. 233/2/3, 597/1
Puly 81/2
Puna, M. 192/1
Purdy, F. 614/3
Putten, dr. J. van der 826/2
Putzeys Alvares, 473/3
Pyka, T. 719/1
Pym, F. 396/1

Q

Qasim, S. M. 479/3
Qasuri, M. M. A. 733/1, 734/2
Quandt, H. 120/2
Quang Dan 305/3
Quante, W. 327/2
Quaresme Costa, M. 525/3
Quarles van Ufford, jhr. mr. B. E. 832/1
Quieshi, S. H. 736/1

R

Raalte, dr. E. 832/1
Rabasa, E. 749/2
Rabeh, O. O. 379/1
Rabetafika, 113/3
Rabin, Y. 8/1, 76/foto, 77/1/2/3, 78/1, 79/3, 80/1, 263/2, 385/1, 386/3, 389/3, 390/3, 413/1/2, 414/1/3, 415/2/3, 444/1/3, 445/1/2, 446/1/2/3/foto, 447/1/2/3, 448/3, 577/1/2, 578/2, 579/1, 580/1, 582/foto, 591/3, 592/1/2
Rabinowitz, Y. 578/3
Rabyi, S. A. 654/3
Radew, prof. J. 332/1
Radhakrishnan, Sir S. 528/3
Radio, C. 114/2
Radulesco, G. 651/3, 667/3
Rafael, S. 43/3, 44/1
Rafaël, Y. 269/2
Rafael Rodriguez, C. 730/3/foto, 749/2
Rafiq, K. 734/3
Rahatoka, S. 524/1
Rahim, J. A. 736/2/3
Rahman, A. 283/1
Rahman, sjeik M. 17/1/2/3, 18/3, 19/1/2, 20/1/3, 21/2/3, 32/1/2, 254/2, 407/3, 545/1/2/3/foto, 546/1/2/3, 547/1
Rahman, M. 19/1
Rai, P. 450/1
Rai, S. K. 494/1
Rainier, prins 753/3
Rainwater, J. 829/foto, 830/1
Raison, T. 396/1
Rajakoba, D. 114/2
Rajaonarison, kol. B. 113/1, 114/1, 523/3
Rajoazandry, M. 534/2
Rajsasombath, L. 789/2
Rakotoarijona, maj. D. 114/2, 524/1
Rakotomalala, lt.-kol. J. 114/2, 524/1
Rakotonianina, J. 524/1
Ram, T. 451/2/3
Ramadan, M. E. S. 746/2
Ramanantsoa, gen. G. 113/1/2/3, 114/1/2
Ramarolahy, gen. Ph. 523/3
Ramay, M. H. 736/1/2/3
Ramirez Ortega, kol. A. 475/1
Ramos Horta, J. 689/1, 690/1/3
Rampanany, maj. 524/1
Ramphal, S. 483/1
Ramsey, M. 255/1
Rana, D. S. 493/3
Randolph, R. 250/3
Randranto, M. 524/1
Randriamparany, kapt. 524/1
Ranque Franque, L. 189/2/3, 190/1/2, 191/3, 740/2
Rao, K. L. 18/3
Raphaël, I. 592/1
Rarivoson, J. 524/1
Raspe, J.-C. 161/1, 186/1/3, 327/2
Ratakul, P. 512/1
Rateb, mevr. A. 590/1
Ratsimandrava, kol. R. 113/3/foto, 114/1/2/3, 523/2/3
Ratsiraka, D. 113/3, 114/1/3, 523/3, 524/1
Raubenheimer, A. 782/3
Razak, Tun Abdoel, zie: Abdoel Razak bin Dato Hoessein, Tun
Razakaboana, R. 524/1
Reagan, R. 722/2
Reale, O. 125/3
Rees, M. 427/1/2/3, 428/1, 429/1/2/3, 430/2
Regan, K. 826/2
Reginald Townsend, E. 128/1
Rego, R. 277/3
Rego, S. 277/3
Reiche, A. 162/3, 327/2
Reinders, R. 165/2/foto
Reinhard, W.-D. 166/1
Reis, C. 142/3
Reisoglu, S. 64/3
Remacle, L. 58/3
Renger, mevr. A. 118/3
Renoir, J. 828/2
Resampa, A. 113/1, 114/1/3, 523/3
Reston, J. 225/3
Rhodes, J. J. 250/3
Riad, M. 123/3, 355/1, 656/1
Richard, Ch.-R. 114/2
Richard, I. 83/1
Richardson, E. 266/1, 721/1/3
Rico, kol. M. 437/1
Ridder, Ch. de 505/3
Riel, mr. H. van 85/3, 220/2/foto, 723/1
Riemer, H.-L. 328/foto
Riethof, H. 183/2/3, 184/1/2, 314/2
Rietkerk, J. G. 649/3
Rifai, N. 77/3, 79/2, 355/3, 705/2/3, 706/3
Rio, G. del 141/3
Ritschard, W. 809/3
Roa, P. 752/1
Roberto, H. 175/2, 176/1/2/3
Robinson, Ch. 265/3
Robinson, D. 350/2
Rocamora, dr. A. L. 434/2, 435/2
Rocha e Cunha, J. da 532/1
Rochal, B. 728/2
Rock, P. 87/2
Rockefeller, D. 225/1
Rockefeller, N. 49/foto, 53/3, 250/3, 265/1/2/3, 267/foto, 722/1/2, 753/3
Röder, F. J. 329/1/2
Rodgers, O. R. 800/2
Rodionow, N. 37/3, 38/1
Rodoniji, K. 540/1
Rodrigo, C. 433/1/foto
Rodriguez, dr. C. 752/3
Rodriguez, C. R. 730/foto
Rodriguez de Vacarcel, A. N. 730/foto, 753/1, 754/foto, 756/1
Rodriguez Lara, G. 565/1
Roefogalis, M. 149/1/3
Roethof, H. 85/2, 134/3, 135/2, 230/3
Rogers, W. 812/3
Rohr, H.-J. 116/3
Rojanastien, B. 82/2, 512/2
Rojas Pinilla, gen. G. 528/3
Roll, C. 162/1, 186/3, 327/2
Romany, P. 540/1
Romero, A. 434/3, 435/1/2
Rommel, M. 157/1/2/foto
Romualdi, 160/foto
Roolvink, W. 629/1
Roosenfelt, N. 828/1
Rooijen, drs. M. J. van 132/1
Rosa Coutinho, A. A. 175/2/3, 187/1, 188/3, 322/3, 324/1, 525/1, 531/foto, 532/3, 739/3, 740/3
Rosen, M. 579/1
Rosenthal, B. 249/3
Ross, W. 177/3, 373/1
Rossi, A 95/1, 379/2
Rössner, B. M. 328/1
Rossum, P. van 806/3, 812/2
Rouelle, P. 58/3
Rowling, W. E. 687/1
Rozemond, mr. S. 304/1
Rubin, mgr. L. 255/2
Rubinstein, A. 103/3
Rubio, Coronado, gen. F. D. 473/3
Ruchirawongse, P. 82/1
Ruda, J. M. 673/3
Rudolf, T. 572/3
Ruhland, K.-H. 161/3
Rui Villar, min. 299/foto
Ruiter, J. 827/3
Ruiz, R. 827/3
Ruiz Gimenez, J. 682/2
Rumor, M. 124/1/2/3, 125/2/3, 138/foto, 140/3, 159/1, 253/2, 266/3, 294/3, 718/3
Rumsfeld, D. 721/1/2, 722/foto
Rupp von Brünneck, mevr. W. 235/1
Ruppert, dr. M. 318/2
Rusk, D. 225/1
Rutgers van der Loeff, P. 84/2, 314/3
Ruttanapan, P. 512/2
Ryal, N. P. 493/3
Ryan, C. 528/3
Ryan, R. 303/1
Rijckevorsel, mr. K. T. M. van 801/3
Rijder, Sir D. 399/1
Rijsdijk, F. 184/2
Rijsdijk, drs. H. E. 361/3
Rijtkonen, A. 626/2

S

Sa, O. a 532/1
Sa Borges 301/3
Sa Carneiro, F. 274/1, 300/3
Saad, M. 354/1/2
Saade, G. 63/1, 355/2
Saarinen, A. 631/1
Sabah, sjeik J. al-A. al J. al- 432/1
Sabah, sjeik, J. al-A. al-S. al- 432/1
Sabah, sjeik S. al-S. al- 121/3, 432/1/2, 565/1, 653/1
Saborido, E. 679/3
Sacharow, A. D. 805/1/2/3/foto
Sacharowa, mevr. J. 805/3, 806/foto
Sachs, H.-G. 654/1
Sadat, A. 35/1, 76/1, 77/2/3, 78/1/2, 79/1/2, 110/1, 355/1, 356/1/2/foto, 379/2, 385/1/2/3, 386/1, 387/1/2, 388/1/2/3, 389/1/3/foto, 390/1, 413/2/3, 414/2/3, 415/3, 416/1, 444/1/3/foto, 445/1/2/3/foto, 446/1/3, 447/1/3, 578/1/2/3, 579/2, 583/1, 589/2/3, 590/1/foto, 591/1/2/3, 640/1, 653/1, 688/2/3, 746/2
Sadr, I. 705/1, 708/2
Sadr, M. 355/2
Sadruddin Aga Khan, prins 192/2
Saedi, G. H. 668/3
Saez, R. 471/1, 613/3, 634/3
Said, gen. H. 708/2
Said Ibrahim, prins 481/2/3, 482/2/3
Said, Mohammed Jaffar, prins 481/3, 482/1
Said, Q. bin 655/1/3
Sainhasith, H. 787/2
Saint-John Perse, A. 832/1
Saint-Léger, L. zie: Saint-John Perse, A.
Saint-Remy, A. 208/1
Sakata, M. 542/1
Sakkaf, O. 76/3, 79/2, 121/3
Sakr, E. R. 62/3
Saksuth Sakhan, gen. 257/2, 261/2
Salam, M. 63/1, 354/2

Salam, S. 62/3, 353/2, 706/foto
Salama, A. B. 590/2
Salame, A. H. 11/1, 710/1
Salas Larrazabal, gen. A. 753/1, 754/foto
Salazar, dr. A. de Oliveira 531/3, 689/2 1/2 533/2, 534/2
Salebiani, kol. 381/3
Salem, M. 581/foto, 590/1/3/foto
Salgado Zenha, F. 277/2, 278/2, 300/2, 301/1/2
Salim, S. A. 83/3
Salleh, D. H. 508/1
Salomons, A. 826/3
Salomontsew, M. 824/1
Samad, M. A. 19/1
Samantar, M. S. 379/1
Samater, M. A. 144/1
Sambson, G. 114/2
Samkalden, dr. I. 182/2/3, 183/1/2, 315/1, 344/3, 803/1
Samman, A. 432/1
Samuels, M. 303/1
San Martin, kapt. A. 474/2
Sananikone, N. 785/2, 787/2, 818/1
Sananikone, Ph. 817/3
Sananikone, U. 817/3
Sancar, I. 64/3
Sanches Osorio, maj. J. 277/3, 278/2
Sanchez, gen. R. 575/2
Sanchez-Bravo Sollas, J. L. 641/1, 644/foto, 645/3/foto, 647/1
Sanchez Mendez, J. 473/1
Sanchez Ventura, J. M. 665/1
Sandberg, H. 724/1
Sandberg, dr. W. 825/2/3/foto
Sanden, P. J. A. van 131/3, 230/2
Sandler, H. 436/3
Sanguinetti, A. 89/3
Sanoar, I. 64/3
Santa Cruz, M. Q. 575/2
Santiesteban, P. 679/2
Santos, F. W. 192/1
Santos, A. J. M. dos 418/1
Santos, M. dos 417/foto, 419/1
Santos, A. de Almeida, zie: Almeida Santos, A. de
Santos Blanco, A. 665/1
Santos Gonçalves, V. dos 187/1, 276/2, 277/1/2, 278/2/3, 300/1, 301/2, 303/2, 417/1, 488/1/foto, 522/3, 529/1/3, 530/1/2/3, 531/1/3, 532/2, 534/2/3, 553/1, 554/1/2/3, 555/2, 587/2/foto
Sapir, P. 543/3
Saragat, G. 125/1
Saraiva de Carvalho, O. 275/3/foto, 272/1/2, 529/1/3, 530/1/2/foto, 532/3, 533/1, 534/3, 553/1, 554/1
Sarti, A. 125/3
Sartorius, N. 679/3
Sartre, J.-P. 103/3, 185/2/3/foto, 186/1, 646/3, 668/3
Sasaki, Y. 542/1
Sasidhorn, N. 512/2
Sassine, M. 63/1
Sastroamidjojo, A. 543/3
Sato, E. 510/3, 541/1, 543/3
Sauber, W. 165/2/foto
Saukham Khoy 257/1/foto, 261/3
Sauvagnargues, J. 70/2, 92/3, 119/1, 122/3, 123/2/3/foto, 124/2/3, 159/1, 199/foto, 484/1, 522/2, 556/3, 671/1, 725/2, 726/2, 820/3
Savang Vatthana, koning 786/1/foto
Savimbi, J. 187/1/foto, 190/1, 322/1, 324/2/3/foto, 737/1/3, 738/2, 739/foto, 740/2, 741/1
Savino, A. 433/foto, 434/2, 435/2
Sawi, A. M. el- 591/3
Saxbe, W. 265/3, 266/1
Sayasena, Kh. 820/1
Savsonpheng, K. 820/1
Scali, J. 7/1, 83/1/3, 810/2
Scanlon, H. 679/2
Schacht, A. E. 122/3
Schachtschnabel, H. G. 119/1
Schagen, J. S. van 827/2
Scheel, dr. W. 107/1, 154/3, 155/1, 252/2, 253/3, 403/2, 556/3
Schell, S. 826/3
Scheijven, R. 597/1
Schiller, M. 126/1, 165/3, 327/2
Schiltz, H. 88/1, 115/1, 347/1, 438/2, 662/3, 663/1, 793/3
Schily, O. 161/2, 184/3
Schimmel, mr. R. A. 440/2/3, 441/1
Schimmelpennick, L. H. M. 184/1
Schipper, ir. F. 361/3
Schlaga, H. 119/1
Schlebusch, A. L. 816/1
Schleinzer. K. 657/1
Schlesinger, J. R. 56/2, 115/3, 228/2/3, 261/1, 357/3, 358/2, 408/2, 409/1, 458/foto, 672/2, 721/1/2/3/foto, 722/1
Schlesinger jr. A. 103/3
Schlingemann te Goes, J. F. G. 723/1
Schlütter, P. 34/foto
Schmid, prof. C. 116/3
Schmidt, H. 49/3, 53/3, 92/2/3/foto, 94/2/3/foto, 95/1, 107/1/2/3/foto, 115/3, 116/1/2/3/foto, 117/1, 120/3, 138/foto, 158/2/3, 164/1, 178/foto, 253/3, 370/1, 465/3, 488/1, 501/1/foto, 502/1/3, 503/3, 556/3, 573/2, 583/2/foto, 774/1/2, 775/foto
Schmücker, U. 162/3, 163/1
Schneider, prof. H. 102/1
Schols, drs. F. G. L. L. 630/2/3/foto
Scholten, mr. W. 454/1
Scholten, mr. Y. 131/1/2/3, 217/1, 535/2
Schouten, drs. A. 87/2, 358/3, 826/3
Schröder, G. 119/1/2/3
Schröder, mr. J. A. 695/3
Schubert, I. 162/1, 327/2
Schueren, R. van der 174/1
Schultheisz, E. 540/1
Schultz, F.-W. 116/3, 330/2
Schulz, D. 328/1
Schut, ir. W. F. 220/1, 630/2
Schuttenhelm, E. 597/3, 599/1
Schütz, K. 116/3, 164/1, 220/3
Schwartz, S. 768/2
Schwarz, H. 781/1
Schwarzenbach, J. 14/3
Schweitzer, M. 613/3
Scott, H. 250/1/3, 267/foto
Scott, N. 303/1
Scowcroft, gen. B. 721/1/3
Scranton, W. 225/1
Sedki, A. 590/2
Sedki, H. E. 590/2
Sedo, R. 673/foto
Seeuws, W. 87/3
Ségard, N. 725/2
Segura, gen. E. 562/1
Séguy, G. 127/3
Seigewasser, H. 538/3, 539/1
Seirekow, V. 572/1
Senghor, S. 128/3, 243/1, 281/3, 367/3 368/1
Senelle, R. 452/2
Seniwongse, T. 512/1
Serafim 147/foto
Seraphin, J. O. 524/1
Serniabat, A. R. 19/1, 546/1/2
Serra, M. 273/1, 274/3
Servan-Schreiber, J.-J. 70/1, 71/1, 92/1, 93/1, 103/3
Sfeir, H. 705/1
Shafei, H. 590/3
Shafei, M. Z. 590/2
Shagari, S. 384/2
Shaheen, Y. 590/2
Shaiza, L. 477/1
Shaiza, mevr. R. 477/1
Shaiza, Y. 476/1
Shamwange, M. 432/3
Shankar, ir. R. 361/3
Shanshal, A. J. 637/3
Sharon, gen. A. 592/3
Shawareb, M. A. 654/2
Shazli, A. R. al- 590/2
Shehu, M. 332/1
Sherpao, H. K. M. 735/1
Shigemitsu, A. 560/1
Shiina, E. 541/3, 542/1, 558/3, 559/1
Shinde, A. P. 460/3
Shinkafi, U. 514/3
Shirawi, Y. A. 686/1
Shivute, S. 768/1
Shlaudeman, H. 459/2
Shore, P. 177/2, 369/2, 373/1, 375/2, 394/2
Short, T. 372/2/3, 375/1, 394/2, 700/1
Shrestha, H. B. 493/3
Shrestha, J. M. 493/3
Shultz, G. 225/1, 774/2
Shuwa, M. 514/3, 515/1
Sibai, Y. al- 590/2, 591/1
Sibeko, D. 83/3
Sica, V. de 543/3/foto, 544/1
Siddick, A. 382/3, 383/2
Sidle, gen. W. 656/3
Sieber, R. 456/1
Sieff, J. E. 6/1
Siepmann, I. 162/3, 163/1/3, 164/foto
Sierra Marco, F. 645/2
Sihanoek, N. prins zie: Norodom Sihanoek
Siilasvuo, E. 577/1
Sikara, T. 377/2
Siles Suazo, H. 575/2, 576/2
Silkin, J. 373/1, 375/2
Silva, F. M. da, aartsbissch. 555/3
Silva, J. E. da 175/2, 473/2, 532/1
Silva Cardoso, kol. A. da 175/2, 188/3, 322/1/2, 324/1, 737/3
Silva Filho, P. C. da 606/2
Silva Muno, F. 682/2
Silvana Ribeiro, kapt. 532/1
Silverio Marques, gen. S. 175/2
Simango, U. 420/1/2
Simbananiye, A. 126/1
Simiao, J. 420/3
Simon, J. 652/2
Simon, M. 544/1
Simon, P. 544/1
Simon, W. 10/foto, 51/2, 52/3, 53/1, 76/foto, 348/1, 491/2, 792/3
Simonet, H. 206/3, 519/2, 676/2
Simpson, C. 128/1
Sindermann, H. 320/3, 442/1/2, 443/1/2/3, 456/2, 538/3, 539/1, 570/3, 587/2, 651/1, 683/3
Sindi, R. 636/3
Sinha, G. N. 477/1
Siphandone, K. 820/1
Sipila, H. 504/foto
Sipraseuth, gen. Ph. 789/3, 817/1, 818/3, 820/1
Sirik Matak 260/1/3, 821/3, 822/1
Siriyodhin, S. 512/2
Sisane, S. 820/1/2
Sisco, J. 59/1, 78/1, 448/2, 579/1, 582/foto
Sisounon, kol. L. 787/3
Sithole, E. 286/1, 288/1/3, 333/3, 335/3, 349 245/3, 286/1, 288/3, 333/1/2/3, 335/2, 336/2, 350/1/2/3, 352/2
Sithole, ds. N. 241/1/foto, 243/3, 244/1/3, 254/3, 286/1, 288/3, 333/1/2/3, 335/2, 336/1/2/3, 351/1
Sja Feng 68/3
Sjasjin, V. D. 516/2
Sjelepin, A. 762/2
Sjostakowitsj, D. 544/1/foto
Skachkow, S. 95/foto
Skaff, J. 63/1, 254/2
Skarzynski, A. 557/3
Skatsjkow, S. A. 672/3, 746/3
Skytte, K. 717/1
Slayton, D. K. 465/foto, 466/1, 467/1
Smit, dr. W. 24/3
Smit-Kroes, mevr. drs. N. 25/3, 570/2, 602/1
Smith, A. 244/1, 333/2, 335/1, 483/1
Smith, D. 284/2
Smith, I. 241/1/2/3, 242/1/2, 243/1/2/3, 244/1/2/3, 245/1/3/foto, 284/1/2/3, 285/1/2/3, 286/1/2/3, 287/1/2, 288/1/2/3, 333/1/2/3, 334/3, 335/1/2/3, 336/1/2/3, 350/1/2/3, 351/2, 352/2/3, 584/1
Smith, T. 400/3
Smrkowsky, J. 719/2/3, 720/1/2/3
Snaider, E. 572/3
Soames, Sir Ch. 212/2/3, 213/1, 253/2, 294/2
Soares, M. 187/1/foto, 190/2, 212/2/3, 273/1/foto, 274/1/2, 276/2, 277/2, 278/2, 301/1/2/3, 302/2/3, 303/2/3/foto, 417/1, 531/3, 532/2/3, 533/2/3, 534/1/2/3, 554/2, 555/3, 583/2, 587/2/foto, 690/2, 700/1
Soares Fabiao, gen. C. 192/1, 276/3, 530/2, 555/1/foto
Soeharto, 96/3, 687/1, 690/1/2, 691/3, 801/3, 802/1
Soemita, 341/1
Soen Tsjien 68/2
Soen Yat-sen 65/3
Soerjardi, 803/1
Soevanna Phoema 785/1, 787/3, 788/3, 789/1, 817/2, 818/1, 819/2/3, 820/1
Soevanoevong, prins 785/foto, 786/foto, 817/2, 820/1
Soglo, N. 127/2
Sohl, H.-G. 120/3
Sohl, T. 7/1, 45/3, 60/3, 62/3, 63/1
Soja, maj. 114/2, 524/1
Sokolow, T. 37/3
Solh, R. 47/3, 63/1, 352/3, 355/1/2/3, 707/3
Soliman, B. M. A. 384/3
Solis Ruiz, gen. F. J. 665/1/2, 666/foto, 682/3
Solowjow, S. 828/2
Someren-Downer, mevr. H. V. van 85/3, 219/3, 220/1, 723/1, 814/1
Somerhausen, M. 452/2
Somkhit, kol. 82/2
Somohardjo, S. P. 340/3, 341/1, 800/2
Somoza, A. 457/3
Somvichith, M. 818/3
Somwa, T. 432/3
Son Ngoc Thanh 260/3
Son Sen 823/2
Sophie, koningin 647/2, 753/2/foto
Sordo, F. 680/2

Sorza, K. 20/1/2, 30/2/3, 625/1/2/3/foto, 626/2, 631/1
Sossi, M. 175/1
Sostène Fernandez, 260/1/3, 261/2/foto
Soto, F. 679/3
Sotomayor, H. 633/2
Soufflet, J. 70/2
Soumokil, mr. dr. Ch. 801/2/3, 802/1
Soumokil, mevr. J. 802/1
Sounnalath, D. 817/1
Sounnarathom, D. 819/1
Souraya, S. 591/2
Southichak, S. 820/1
Souvannameth, K. 820/1
Souza e Castro, kapt. R. de 552/2
Souza Melo, gen. H. de 588/2
Spacek, J. 720/1
Spadolini, G. 125/3
Spagnoli, G. 125/2
Sparkman, J. 227/3, 250/1
Spek, A. G. van der 84/2, 344/2
Spenale, G. 205/1/2/3, 369/3
Sperber, M. 103/3, 826/3
Spierenburg, D. P. 359/1/2
Spinola, gen. A. S. Ribeiro de 143/1, 189/3, 190/2, 276/3, 277/1/2/3, 278/2, 529/3, 530/2, 689/1/2/3
Spit, W. 153/1, 678/foto
Sprey, mr. B. J. A. 313/3
Springer, A. 163/1, 220/3
Srisangkom, S. 82/2, 512/2
Staalman, T.. 828/3
Stachowiak, I. 165/3, 327/2
Staercke, J. de 597/1
Staewen, Ch. 379/3
Stafford, Th. P. 465/foto, 466/1, 467/1
Stahl, W. 327/2
Staneke, H. 345/1
Stanfield, J. 435/3
Stasinopoulos, M. 147/foto
Stassaert, L. 828/3
Statescu, C. 651/3
Stee, mr. A. P. J. M. M. van der 168/2, 600/1
Steele, J. 748/3
Steenkamp, prof.. dr. P. A. J. M. 87/2, 517/1/2, 518/2/3, 536/3, 537/1, 630/2, 759/1/2/3, 760/1
Stefanakis, C. 149/2
Stehlin, P. 544/2
Steinberg, Z. 43/3, 44/1
Stemerdink, mr. A. 422/2, 423/1
Stennis, J. 250/2/3
Stern, I. 103/3
Stevas, Sir N. St. J. 701/foto
Stevens, G. 544/2
Stevens, S. 143/3
Stewart, D. 368/1
Steyn, M. 780/3
Stiakilis, I. 145/1
Stöcker, D. 326/1/2/3
Stoel, mr. M. van der 56/3, 122/3, 150/1/2/foto, 179/2/3, 219/3, 263/1/2/3/foto, 346/2, 356/1/2/3/foto, 357/1/3, 358/1/2, 408/2, 409/2, 452/1, 515/1, 648/2/3, 649/1, 694/3/foto, 758/1/foto, 780/2, 802/3
Stoica, G. 651/3
Stoitsjew, V. T. 332/2
Stokla, H. K. 422/2
Stoltenberg, G. 328/3
Stolz, R. 544/2
Stoph, W. 320/3, 587/2, 683/3
Stranger, M. J. 184/1
Stratiew, D. 572/2
Strauss, F.-J. 117/3/foto, 118/1, 330/1
Strausz-Hope, dr. R. 59/3
Strikwerda-van Klinken, G. J. 26/2
Strobele, Ch. 161/2, 166/2
Story, M. 827/2
Strnad, S. 828/1
Strougal, L. 320/3, 443/3, 704/1
Strycker, C. de 136/1
Stucklen, 119/2
Stuivenberg, drs. A. van 219/2
Stuyt, L. B. J. 106/1
Suarez, kol. V. C. 575/3
Suarez Gonzalez, F. 664/foto, 665/1
Subramaniam, C. 463/1
Suleiman, D. 384/2, 514/3
Suleman, A. 384/2
Sultan, A. 590/1
Sundquist, U. 631/2
Sundström, C. 28/2
Supka, L. 118/foto
Süss, H. 455/3, 456/foto
Suwal, P. R. S. 493/3
Suykerbuyk, H. 780/1
Suzuki, Z. 541/3, 542/1
Svestka, O. 652/3
Svoboda, L. 652/2, 720/1
Swaan, dr. A. de 828/3
Swaelen, F. 780/1
Swaran Singh, S. 463/2, 478/1, 480/3, 494/3, 495/1, 687/2/3, 732/2
Switachata, Y. 512/2
Swu, S. 479/3
Szablewski, K. 558/1
Szeker, G. 540/1
Szlachcic, F. 572/2
Szurdi, I. 540/1
Szydiak, Y. 572/2

T

Tabor, H. 41/3, 42/1
Tabou, M. A. al- 38/1
Taga, S. al 140/3
Taiana, dr. J. A. 435/3
Takeshita, N. 541/3
Takieddin, B. 62/2/foto
Takla, Ph. 63/1, 707/3
Takriti, S. H. al- 635/3, 636/1/2, 639/1, 653/1/2/3, 654/1
Takyi, lt.-kol. 384/1
Talabani, J. 638/2
Talabani, M. 638/3, 639/3, 640/2
Taliadouros, A. 174/3
Tallgren, C. O. 625/foto
Tan Chee Khoon 506/3
Tan Siw Sin, T. 506/1
Tanaka, K. 541/1/2/3, 543/1, 599/2
Tanaka, M. 542/1
Tanassi, M.. 125/1
Tantalean, J. 101/3, 562/1
Tantsjew, P. 332/2
Tapia Valdes, J. 611/2
Taracon, V. E. y. kard. 646/1, 680/3
Tariq, A. 638/1
Tasning, 691/2/3
Tati, J. 103/3, 828/1
Taty, A. 190/2
Taufer, L. 328/1
Taus, J. 657/1, 658/2/foto
Tavares Coelho 606/2/3
Tavares Monteiro, R. 277/1
Taviani, P. E. 160/3
Tayeb, A. M. al- 432/1
Taylor, gen. M. 292/2
Taymans, E. 597/1
Tchioufou, A. 189/2/3, 190/1/foto
Temin, H. M. 829/2/3/foto, 830/1
Teng Hsiao-ping 41/3, 65/1/2, 67/2, 68/2, 69/3, 117/2/3, 127/2, 144/2, 150/1, 266/3, 368/2, 420/1, 558/3, 653/3, 823/3, 824/1/foto
Terlouw, J. C. 393/2, 623/3, 659/3, 694/3
Teufel, F. 165/foto
Tevi-Benissan, T. 432/2
Texeira Ribeiro, J. J. 530/foto, 531/3
Thabit, R. M. 654/3
Thakur, D. 479/2
Thammasak, S. 81/2, 82/3
Thamrongthanyawongse, S. 82/2
Thanhawla, L. 476/2
Thapa, B. B. 493/3, 494/1
Thappanna Nginn 258/1
Thatcher, M. 369/2, 372/3, 373/2, 394/3, 395/2/3/foto, 397/1/2, 701/1/foto
Theodosi, K. 718/2
Theofylojannakos lt.-kol. Th. 149/3
Thepkanjana, S. 512/2
Thiago, N. H. 190/2
Thich Thien 223/3
Thich Tri 223/1/3
Thierry, J. 233/2
Thomas, maj. 149/3
Thomas, H. 755/1
Thomas, prof. R. 360/3
Thongswasdi, B. 512/2
Thor, A. L. al- 432/1
Thorn, G. 178/foto
Thorneycroft, lord 396/1
Thorpe, J. 372/2/3, 376/foto, 698/1/2
Thijn, drs. E. van 393/2, 424/1/2, 425/1, 519/2, 569/3, 623/2, 659/1/2
Tiago, N. H. 740/3
Tiandrazana, R. 524/1
Tilanus, drs. A. D. W. 131/3, 312/1
Timar, M. 540/1
Timko, I 557/2
Tindemans, L. 11/3, 13/2, 57/3, 58/1/2, 172/3, 207/3, 208/2, 262/2, 312/1/2, 392/1, 410/2/3, 411/1/2/3, 467/2/3, 487/3, 538/2, 567/1/3, 615/2, 661/2/3, 662/1/3, 697/1, 675 1/3, 742/1, 743/1, 780/1
Tisch, H. 431/3
Tito, J. B. 237/2, 266/2, 470/3, 498/foto, 503 3, 587/2, 719/1/3
Tlass, M. 416/3
Todorow, S. 320/3, 347/3, 442/foto, 556/2, 586/3, 685/2
Toen, A. 827/3
Togo, F. 558/3, 559/3
Tohichoa, R. B. 377/2
Tolbert, S. 128/1
Tolbert, W. 128/1, 334/2/3/foto, 335/1, 336/1
Tolbi, A. A. 828/1
Tolkoenow, L. 385/2!3
Tolstikow, W. S. 261/3
Tombalbaye, F. 380/1/2/3, 381/1/2/3/foto, 382/1/2, 383/1/2/3
Ton That Khien 223/2
Ton That Trinh, 221/2, 224/2
Tongogara, 334/1
Toniolo, A. F. 38/2
Toom, W. den 407/3
Toon, M. 578/3
Top, dr. J. van der 517/3
Toro, gen. A. 613/3
Toros, M. 125/3
Torre, H. 73/1
Torres, G. 143/2
Torres, J. J. 575/2, 576/1
Torres Bodet, J. 544/2
Torrijs, O. 457/3
Totobesola, J.-P. 114/2
Touré, A. S. 126/3, 127/3
Touré, S. 522/2
Toussaint, M. 467/3
Tovar, V. F. 645/foto
Toynbee, A. J. 832/1/2/foto
Tran Dinh Chi 236/2
Tran Huu Duc 236/1, 237/3
Tran Huu Thanh 222/3, 223/1, 224/1/2, 238/1/3, 239/foto, 307/3
Tran Minh Tung 221/1/2/3
Tran Quoc Lich 223/2
Tran Thien Kiem 221/3, 222/3, 224/2, 293/1/2
Tran Van Chon 224/foto
Tran Van Don 221/3, 305/2
Tran Van Huong 306/1/3, 307/1/2/3/foto,
Tran Van Lam 221/1/2, 307/2, 308/1
Tran Van Tuyen 223/2, 250/3
Tran Van Vien 221/2
Traore, M. 128/2
Trejos Escalante, F. 472/3
Trentin, B. 139/foto
Treumann, P. 184/1/2/3, 314/2/3
Trinh Van Can mgr. 255 /3
Trip, F. H.P. 548/1
Tristan, C. 645/foto
Tristan Lopez, C. 641/1, 645/3/foto
Troavoada, M. 143/1, 525/1
Trojanowski, O. 558/3, 559/2/3
Troncoso, A. 613/3
Trudeau, P. E. 212/3, 357/3, 774/3
Truman, H. S. 264/2
Truong Buu Vien 221/3
Truong Nay Liet 221/3
Tsaldaris, 147/1
Tsao Li-hoeai 237/3
Tsarew, K. 332/2
Tsedenbal Y. 651/1, 761/2
Tsiranana, Ph. 113/1/2, 114/1, 523/3
Tsjang Tsji-tsjong 65/3
Tsjang Tsjing 41/3
Tsjang Tsjing-foe 68/3
Tsjang Tsjoe-tsjiao 67/2/3, 68/2
Tsjen Hsi-lien 68/2, 495/3, 654/2
Tsjen Joeng-koeei 68/2
Tsjen Sjao-koen 68/3
Tsjen Sjoe-tong 65/3
Tsjen Tsje-fang 14/2
Tsjen Tsjien 65/3, 605/2
Tsjen Tsjoe 559/1/3
Tsji Peng-fei 14/1, 67/2, 558/2, 667/2
Tsji Teng-koeei 68/2, 261/1
Tsjiao Koean-hoea 62/2, 117/2/3, 150/1, 199/1/foto, 266/3, 560/3
Tsjiang Hoea 67/2
Tsjiang Kai-sjek 65/3, 509/3/foto, 510/1/2/3, 511/2, 690/3
Tsjiang Tsjing-kuo 511/1/2/foto
Tsjien Tsjeng, mevr. 68/3
Tsjien Tsji-koeang 68/3
Tsjoe En-lai 41/3, 65/1/2, 67/2, 68/3, 69/1/2/3, 32/1, 117/3, 118/1, 127/2, 143/3, 150/foto, 237/2, 260/2, 261/1, 266/3/foto, 312/1, 368/2, 420/1, 508/3, 509/1/2, 558/3, 560/1, 653/3, 654/2/3, 667/3/foto, 732/1, 809/2, 823/3, 824/1
Tsjoe Joeng-hsin 68/3
Tsjoe Teh 65/3, 67/2

Tsjoeng Foe-hsiang 68/3
Tsjoeang Tse-toeng 68/3
Tuanku Yahya Petra ibni Al-Marhum Sultan Ibrahim. koning 507/3
Tucker, G. J. 128/1
Tueni, G. 61/1, 707/3
Tuininga, ir. E. I. 694/3
Tuominen, H. 626/2
Tuong Lim Huong 261/2
Turner, J. 23/3
Tuynman, ir. D. S. 570/1
Turf, J. 87/3
Turkesi, A. 432/3
Twomey, S. 427/1, 429/1

U

Udvardi, J. bissch. 557/2
Ueki, M. 542/1
Uglar, I. 632/3, 652/1
Ukil, A. B. 545/foto
Ullman, A. 267/foto
Ulloa, M. 98/1
Ulster, D. 83/2
Ulveseth, I. 72/3
Umbellina, P. 143/2
Ungerer, T. 826/3
Ungsuchote, C. 512/2
Uno, S. 541/3
Unzurrunzage Giocoechae, C. 647/3
Uomoto, T. 6/1
Uraby, H. al-R. 384/2
Uribe, 612/3
Urquia, 458/2
Urrutia, E. 612/2
Ursu, I. 652/1
Ushida, 774/2
Utrera Molina, J. 665/1
Uyl, drs. J. M. den 25/3, 26/2/3, 35/1, 135/3, 178/foto, 220/1, 256/3/foto, 318/2, 337/foto, 338/1/foto, 341/1/2, 343/3, 344/1, 345/2, 357/3, 358/1/2/foto, 360/2, 393/3, 408/3, 409/2, 423/1, 441/1, 515/2, 519/2, 535/1, 538/1, 548/1, 569/3, 583/2/foto, 584/3, 598/1, 599/2, 617/3, 624/1, 642/1/foto, 649/1/2, 650/1, 660/3, 661/1, 695/1/3, 744/2, 769/1, 770/foto, 771/1/2, 775/1, 780/2, 795/1, 797/1/2, 800/1/3, 813/1/2
Uyttendaele, R. 58/3
Uzan, A. 592/2

V

Vajpayee, A. B. 479/2, 494/3
Valdez, gen. E. 101/3
Valenzuela Blanquier, L. E. 613/3
Valle Antelo, G. 574/3
Valera, E. de 832/2/3
Valverde Barbery, C. 576/1
Vanaudenhove, O. 452/2
Vandamme, F. 780/2
Vandekerckhove, R. 207/3, 216/2, 249/1
Vandeputte, prof. B. 136/1
Vandermoere, B. 452/2
Vandeweghe, dr. M. 88/2
Vandor, A. 434/3
Vanik, Ch. A. 74/2
Vankeirsbilck, E. 780/1
Vargas Caballero, vice-adm. L. 100/3
Vargas Prieto, O. 563/3
Vargas Salinas, kol. M. 575/3
Varley, E. 373/1, 394/2/3
Varvitsiotis, I. 174/3
Vasquez, J. R. 435/3
Vassaux Martinez, gen. L. 473/3
Vatthana, S. 820/1
Veder-Smit, mevr. E. 134/3
Veen, mr. C. van 133/2, 516/1, 678/3/foto, 679/1, 724/3, 725/1
Veen, H. van 828/3
Veenendaal-van Meggelen, mevr. S. van 85/3, 86/1/2/3, 218/1/3
Vega Rodriguez, J. 665/3
Veiga Peixoto Vilar, E. R. de 299/foto
Veil, S. 70/2, 72/1/foto
Veinder, F. 184/2
Velasco Alvarado, gen. J. 97/2, 98/1/2/foto, 99/3, 100 1/3, 283/1, 457/1/2, 561/1/2, 562/1/2/3
Veld, E. ter 26/2
Velde, R. van der 826/2
Veldkamp, vice-adm. B. 648/1
Veldkamp, dr. G. M. J. 104/2
Vellekoop, K. 232/1
Velzen, B. van 826/2
Ven, J. M. van de 183/1, 344/3
Venance, R.-M. 114/2
Venema, A. 826/3
Venetiaan, R. R. 340/1
Verbeeck, L. 662/2
Verbeeck, R. 827/2
Verburgh, dr. A. J. 723/2
Vergeer, drs. W. J. 517/3, 518/2/3/foto, 536/3, 537/1, 629/3
Verhey, H. 601/3
Verhoeff, P. 828/2
Vermeer, drs. A. 598/1/3
Vermeersch, prof. E. 88/2
Vermeulen, E. 826/2
Verroken, J. 779/3
Verschuer, mr. O. W. A. baron van 135/3, 217/1, 535/1/2, 627/2, 629/3, 650/3
Verwoert, drs. E. F. B. 812/1
Vesco, R. 472/3
Videla, L. 611/2
Vieira de Almeida, V. 188/3
Viersen, H. J. 630/3
Viett, I. 165/2/foto
Vignes, A. 433/foto, 435/2
Viktorow, R. 828/1
Vilar, A. 212/1
Vilarin, L. 614/3
Villar, A. 436/3
Villaverde, markies van 644/2
Villiers Graaf, Sir de 242/3
Villot, J. kard. 301/2
Vinh Loc 311/1
Viralainen, J. 625/foto
Visentini, B. 125/3
Vizol, A. 476/3, 477/1/2
Vlachou, mevr. E. 146/1/2
Vlerick, prof. A. 12/3
Vo Van Sung 309/1
Voet, dr. L. 828/3
Vogel, A. 165/2, 539/2
Vogel, H. J. 185/1
Voges, ing. E. 366/1
Voghel, F. de 136/1
Voitec, S. 651/3
Volio Jimenez, F. 437/1
Vollenhove, mr. P. van 318/2, 716/foto
Voltis, G. 149/1/3
Vondeling, dr. A. 353/3, 440/1/2, 441/2, 780/2, 796/2, 798/3, 800/1, 813/3
Vongsak, S. 820/1
Vongsay, K. 789/2
Vongvichit, Ph. 785/1, 788/3, 789/1/2, 820/1
Vonhoff, drs. H. J. 345/2/3
Voogd, drs. J. J. 570/3, 571/1/2
Voortman, dr. A 468/2
Vorrink, mevr. I. 359/3, 570/1
Vorster, B. J. 83/3, 219/3, 241/1/3, 242/1/2, 243/1/2/3, 244/3, 245/2/foto, 284/3, 286/1/2/foto, 287/1/2, 288/3, 333/3, 334/1/2/3/foto, 336/2, 351/2, 352/1/2, 763/3, 765/1, 781/3/foto, 782/1, 783/2/3, 784/1/3, 816/1
Vos-Dahmen von Buchholz, T. 826/3
Vosloo, A. H. 784/3
Vranckx, A. 452/2
Vredeling, ir. H. 55/3, 56/1/2, 219/3, 231/3, 304/3, 326/3, 408/2, 409/1/2/3, 421/1/2/3, 422/2, 423/1/2/3/foto, 424/1, 425/1, 515/2, 648/1
Vreede, S. H. R. 800/2
Vries, K. de 131/3, 423/2
Vu Van Mau 223/1/2, 238/1, 307/3, 308/1, 311/foto
Vuong Van Bac 221/2, 305/3

W

Wachtmeister, graaf W. 60/1
Wagenaar, mr. J. W. A. 598/2
Waiyaki, M. 286/3, 738/2
Wajda, A. 828/1
Wajih, M. al-K. 432/1
Wakel, lt.-kol. Y. al- 654/2
Waldheim, K. 32/3, 36/8, 80/2/3, 88/1, 109/foto/ 201/foto, 315/3, 502/2, 522/2, 577/3, 594/3, 674/2, 691/1, 766/3, 767/2, 768/1
Waldmann, 346/3
Waldock, Sir H. 673/3
Wali, A. A. A. 654/3
Wali Khan, A. 733/3, 734/3, 735/1/2
Walker, P. 129/1
Walls, lt.-gen. G. P. 285/1, 336/3
Walraven, R. 344/3
Walschap, G. 392/2
Walters, lt.-gen. V. 303/1
Waltmans, H. J. S. 85/2
Wan Li 68/3
Wang Hoeng-wen 67/2, 69/3
Wang Jang 68/3
Wang Sjang-joeng 67/1
Wang Tsjen 68/2/3
Wangdi, 493/3
Ward, B. 36/1
Warnke, H. 431/3
Wassen Van Schaveren, mevr. P. 26/2
Weckx, mr. H. 505/3
Wedgwood Benn, A. N. 177/2, 369/2, 373/1, 375/1, 394/2/3/foto, 399/1/2, 699/3
Weeda-van de Pol, mevr. B. 827/1
Wehner, H. 158/1
Weinberger, C. W. 573/2, 722/2
Weinrich, J. 327/2
Weinstein, A. 196/3, 197/1, 290/3, 293/1
Welensky, Sir R. 245/2
Welles, O. 828/3
Werf, ds. J. van der 515/2
Wesel, mr. J. van 263/1
Wessel, G. 157/foto
West, H. 430/foto
Westerterp, drs. Th. E. 26/3, 134/2, 345/3, 346/3, 365/3, 366/2/3, 526/3, 550/2, 569/1/2/3, 796/3/foto
Westmoreland, gen. W. C. 292/2/3
Wet, J. de 764/1/3, 768/1
Weijer, W. 26/1
Weygand, M. 251/2
Weynand, gen. F. C. 292/foto
Weynand, J. 697/1
Weyns, J. 544/2
Whalen, Ch. 750/1
Whitelaw, W. 395/1/3/foto, 700/3
Whitlam, G. 93/1, 541/2, 687/1, 690/1, 691/1/2/3
Wiegel, H. 26/2, 85/3, 219/3, 220/2, 345/2, 393/2, 424/2, 571/1, 623/1, 659/1
Wigny, P. 452/2
Wiktorow, A. Z. 762/2
Wilde, prof. J. P. I. van der 629/2
Wilder, Th. N. 832/3
Willebrands, J. kard. 255/1, 269/1/2
Willems, J. M. 544/3
William-Osisiogu, I. U. 514/3
Williams, A. H. 128/1, 461/2
Williams, E. 698/3
Williams, S. O. 514/3
Williams de Arias, prof. L. 474/2
Wilmans, J. C. 219/2
Wilmink, W. 827/2
Wilson, H. 129/1/2/foto, 130/1/2/3, 177/1/2, 178/foto, 243/2, 253/1, 255/1, 369/1, 370/3, 371/3, 372/1/2/3, 373/1/2/3, 374/1/2/3, 375/1, 376/3, 394/1/2/3, 400/2, 429/3, 447/2, 483/1/2/3, 501/foto, 501/1/2, 503/3, 667/1, 697/2, 698/3, 699/2/3/foto, 700/3, 701/3, 702/1, 774/1, 775/foto
Winchester, E. 781/2
Windelen, H. 119/1
Winter, E. de 452/2
Winter, N. de 52/2
Winters, mr. C. 87/1
Winzer, O. 349/1, 538/3
Wirowski, M. 572/3
Wischnewski, H.-J. 116/3, 119/2, 611/2, 634/3
Wit, ir. J. de 106/2, 678/foto
Witter, H. 163/1
Witteveen, dr. H. J. 9/1, 22/8, 23/2, 792/2
Wittkowski, M. 348/1
Wodehouse, Sir P. G. 544/3
Woe Koeei-hsien, mevr. 68/2
Woeltsjewa, D. 332/2
Wohlrabe, 119/2
Wolff, B. 407/3
Wolff, L. 423/1, 441/1
Wong, D. J. 507/1
Wood, mevr. C. A. 765/ 2
Wood, mgr. R. 765/2
Woordt, G. J. ter 650/1
Woorst, dr. G. J. ter 230/2
Wotruba, F. 832/3
Wrszaszczyk, T. 719/1
Wushishi, M. I. 384/2, 514/3
Wijk, mr. J. van 84/1
Wynen, dr. A. 173/1, 312/3, 313/1, 392/2, 744/1
Wijntuin, E. L. A. 773/2/3, 796/2, 797/1/3, 798/1/2/3/foto, 799/2/3, 800/2, 813/3, 814/2, 815/2
Wyszynski, S. kard. 558/1

X

Xuan Thuy 237/2

Y

Yaacobi, G. 446/1
Yadlin, A. 592/1
Yahya Khan, gen. A. M. 735/1
Yaker, L. 281/3
Yakub, D. R. 508/2
Yamanaka, S. 541/3, 542/1
Yamani, sjeik A. Z. 108/foto, 110/1/2, 111/1, 639/3
Yang Ming-hsoean 65/3
Yar Adua, S. N. 514/3
Yar Khan, A. 733/3
Yariv, A. 47/3, 79/3, 592/1/foto
Yeats, M. 205/2/3
Yeh Tsieng-jing 65/1, 68/2/foto, 69/3
Yen Tsjia-kan 510/3/foto, 511/foto
Yildoz, S. 64/3
Yongda, kapt. 496/1
Yoors, E. 544/3
Yosef, O. 269/2
Yoshida, T. 10/foto
Younes, A. 590/2
Younger, G. 386/1, 701/1
Youssoufi, S. 637/1
Ypersele de Strihov, J. van 295/3
Yu Yang 261/2
Yung Yurk Hang, gen. 261/2
Yusufi, lt.-kol. M. al- 654/2
Yusufu, A. M. D. 513/1
IJsberg, J. 537/1

Z

Zacchi, mgr. 752/1
Zachrisson Asturias, dr. R. 473/3
Zachwatowicz, prof. dr. J. 825/1
Zadok, H. 592/2
Zafy, A. 113/3
Zagladin, W. 537/1
Zaid, A. 383/3
Zaim, A. 62/foto
Zairama, ds. 476/2
Zakariasy, ds. A. 114/1
Zaki, A. 492/2/3/foto
Zamjatin, L. M. 130/1, 726/2
Zamora, M. 679/2
Zandi-Pour, R. 668/3
Zaradow, K. 761/2/3, 762/1/2
Zavala, P. 474/2
Zawawi, Q. H. al- 655/2/3
Zee, S. van der 600/1
Zeeuw, dr. D. de 87/2; 217/3/foto, 516/3, 517/1/2/3, 518/1, 536/2/3, 537/1, 627/1, 758/2, 759/1
Zeevalking, mr. H. J. 393/3/foto, 538/1, 694/2, 813/1
Zeginis, I. 149/2
Zeid, H. A. 590/2
Zeil, P. van 25/3, 517/1/3, 602/1, 628/foto, 812/1/2, 813/2
Zelava Coronada, J. L. 458/2
Zelaya, kol. J. A. 575/3
Zenha, F. S. zie: Salgado Zenha, F.
Zikken, A. 826/3
Zinzou, E. D. 377/1
Zjiwkow, T. 320/3, 332/2/foto, 347/3, 571/1/foto, 685/2/3/foto
Zjoekow, maarschalk G. 544/3
Zoitakis, G. 149/3
Zorza, V. 748/2
Zoutendijk, G. 723/1, 814/1
Zuhlke, U. 163/2
Zuidema, prof. S. U. 832/3
Zuljeviclobrin, L. 611/2
Zijlstra, dr. J. 316/2/3
Zijlstra, R. 27/3

III afkortingen

AAPSO - Afro-Asian People's Solidarity Organisation
ABP - Algemene Belgische Persbond
ABVV - Algemeen Belgisch Vakverbond
ACLVB - Algemene Centrale der Liberale Vakbonden van België
ACOD - Algemene Centrale van Openbare Diensten (België)
ACV - Algemeen Christelijk Vakverbond
ACW - Algemeen Christelijk Werkersverbond
ADELA - Atlantic Community Development Group for Latin America
AFP - Agence France Presse.
AID - Agency for International Development (VS)
ALALC - Latijnsamerikaanse Vrijhandels-Associatie (= LAFTA)
ANP - Algemeen Nederlands Persbureau
ANZUS - Australia-New Zealand-USA Security Treaty
AP - Associated Press
ARP - Anti-Revolutionaire Partij
ASEAN - Association of Southeast Asian Nations
ASPAC - Asian and Pacific Cooperation
AWV - Algemene Werkgevers Vereniging
BB - Belgische Boerenbond
BENELUX - Belgisch-Nederlands-Luxemburgse Economische Unie
BIB - Bank voor Internationale Betalingen
BIS - Bank for International Settlements
BLEU - Belgisch-Luxemburgse Economische Unie
BP - Boerenpartij
BRT - Belgische Radio en Televisie
BSP - Belgische Socialistische Partij
CBS - Centraal Bureau voor de Statistiek
CENVO - Centrale Verdragsorganisatie
CERN - Conseil européen pour la recherche nucléaire (men spreekt nog van CERN hoewel het thans de „Organisation européenne etc. geldt)
CEVS - Conferentie over Europese Veiligheid en Samenwerking
CEW - Conseil Economique Wallon
CHU - Christelijk Historische Unie
CNV - Christelijk Nationaal Vakverbond
COMECON - Council for Mutual Economic Assistance
CPB - Centraal Planbureau
CPC - Centrale Plancommissie
CPN - Communistische Partij van Nederland
CVP - Christelijke Volkspartij
D'66 - Democraten '66
DAC - Development Assistance Commission (OESO)
DPA - Deutsche Presse Agentur
DS'70 - Democratisch Socialisten '70
EACSO - East African Common Services Organization
EBU - Europese Betalings Unie
ECA* - Economische Commissie voor Afrika
ECAFE* - Economische Commissie voor Azië en het Verre Oosten
ECE* - Economische Commissie voor Europa
ECLA* - Economische Commissie voor Latijns-Amerika
ECOSOC* - Economische en Sociale Raad
EFTA - European Free Trade Association (zie ook EVA)
EG - Europese Gemeenschappen
ELDO - European Launchers Development Organization
EMU - Europese Monetaire Unie
ENEA - European Nuclear Energy Agency (OESO)
EPTA* - Expanded Programme of Technical Assistance
ERV - Economische Raad voor Vlaanderen
ESRO - European Space Research Organization
EVA - Europese Vrijhandelsassociatie
EXIMBANK - Export-Import Bank of Washington
FAO* - Food and Agriculture Organization
FAZ - Frankfurter Allgemeine Zeitung
FDF - Front Démocratique des Bruxellois Francophones
FIJ - Fédération internationale des journalistes
FOM - Stichting voor Fundamenteel Onderzoek der Materie (atoomenergie)
GATT* - Generaal Agreement on Tariffs and Trade (Algemene Overeenkomst voor Tarieven en Handel)
GPV - Gereformeerd Politiek Verbond
IADB - Inter-American Development Bank
IAEA* - International Atomic Energy Agency
IAF - Internationales Afrika Forum
IATA - International Air Transport Association
IBRD* - International Bank for Reconstruction and Development
ICAO* - International Civil Aviation Organization (Internationale Organisatie voor Burgerluchtvaart)
ICAP - Inter-American Committee for the Alliance for Progress
ICC - International Chamber of Commerce
ICEM - Inter-Government Committee for European Migration
ICFTU - International Confederation of Free Trade Unions (zie IVVV)
ICJ - International Court of Justice
ICJ - Internationale Commissie van Juristen
ICPO (Interpol) - International Criminal Police Organization
ICRC (Rode Kruis) - International Committee of the Red Cross
ICSU - International Council of Scientific Unions
ICV - Internationaal Christelijk Vakverbond
IDA* - International Development Association (IBRD)
IFC* - International Finance Corporation (IBRD)
IFCTU - International Federation of Christian Trade Unions
IHT - International Herald Tribune
ILO* - International Labour Organization (Internationale Arbeidsorganisatie)
IMCO* - Inter-Governmental Maritime Consultative Organization
IMF* - Internationaal Monetair Fonds
INTERPOL - Zie ICPO
IOC - Internationaal Olympisch Comité
IPI - Internationaal Pers Instituut
IPU - Inter-Parlementaire Unie
ITO - International Trade Organization
ITU* - International Telecommunication Union
IUS - International Union of Students
IVVV - Internationaal Verbond van Vrije Vakverenigingen
KVP - Katholieke Volkspartij
LAFTA - Latin American Free Trade Association
LVV - Liberaal Vlaams Verbond
MBFR - Multilateral and Balanced Force Reductions
MPW - Mouvement Populaire Wallon
NAVO - Noordatlantische Verdragsorganisatie
NCW - Nederland Christelijk Werkgeversverbond
NEI - Nouvelles Equipes Internationales (Internationale Unie van Christen-Democraten)
NKV - Nederlands Katholiek Vakverbond
NOS - Nederlandse Omroep Stichting
NOVIB - Nederlandse Organisatie voor Internationale Bijstand
NVV - Nederlands Verbond van Vakverenigingen
NZZ - Neue Zürcher Zeitung
OAE - Organisatie van Afrikaanse Eenheid
OAS - Organisatie van Amerikaanse Staten
OCAM - Organisation Commune Africaine et Malgache
ODECA - Organización de Estados Centroamericanos
OECD - Organization for Economic Cooperation and Development (zie OESO)
OESO - Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
OPEC - Organization of Petroleum Exporting Countries
PBO - Publiekrechtelijke Bedrijfsorganisatie
PEN - International Pen
PPR - Politieke Partij Radicalen
PSC - Parti Social Chrétien
PSP - Pacifistisch-Socialistische Partij
PvdA - Partij van de Arbeid
PVV - Partij voor Vrijheid en Vooruitgang
RCN - Reactor Centrum Nederland
RKPN - Rooms Katholieke Partij Nederland
RMZ - Rijksdienst voor Maatschappelijke Zekerheid (België)
RND - Rijksnijverheidsdienst
RVD - Rijksvoorlichtingsdienst
RVZIV - Rijksinstituut voor ziekte- en invaliditeitsverzekering (België)
RW - Rassemblement Wallon
SACEUR - Supreme Allied Commander Europe
SACLANT - Supreme Allied Commander Atlantic
SEATO - South-East Asia Treaty Organization (zie ZOAVO)
SER - Sociaal-Economische Raad
SGP - Staatkundig Gereformeerde Partij
SHAPE - Supreme Headquarters of Allied Powers, Europe
STICUSA - Nederlandse Stichting voor culturele samenwerking met Suriname en de Nederlandse Antillen
TAB* - Technical Assistance Board
TNO - Nijverheidsonderzoek voor Toegepast Natuurwetenschappelijk Onderzoek
UN - United Nations (zie VN)
UNCCP* - UN Conciliation Commission for Palestine
UNCTAD* - UN Conference on Trade and Development
UNCURK* - UN Commission for the Unification and Rehabilitation of Korea
UNEF* - UN Emergency Force
UNESCO* - UN Educational, Scientific and Cultural Organization
UNFICYP* - UN Peace-Keeping Force in Cyprus
UNHCR* - UN High Commissioner for Refugees
UNICEF* - UN Children's Fund
UNIDO* - UN Industrial Development Organization
UNRWA* - UN Relief and Works Agency (for Palestine Refugees in the Near East)
UNTSO* - UN Truce Supervision Organisation
UPI - United Press International
UPU* - Universal Postal Union
VBN - Verbond Belgische Nijverheid
VEV - Vlaams Economisch Verbond
VIRO - Vereniging voor Internationale Rechtsorde
VN - Verenigde Naties
VNG - Verbond van de Nederlandse Groothandel
VNO - Verbond van Nederlandse Ondernemers
VU - Volksunie
VVD - Volkspartij voor Vrijheid en Democratie
VVO - Verbond van Vlaams Overheidspersoneel
WCC - World Council of Churches
WERELDBANK* - zie IBRD
WEU - Westeuropese Unie
WFTU - World Federation of Trade Unions
WHO* - World Health Organization
ZOAVO - Zuidoost-Aziatische Verdragsorganisatie

* Gespecialiseerde organen (organisaties) van de Verenigde Naties

IV kalender 1975

	JANUARI	FEBRUARI	MAART	APRIL
ZONDAG	5 12 19 26	2 9 16 23	2 9 16 23 30	6 13 20 27
MAANDAG	6 13 20 27	3 10 17 24	3 10 17 24 31	7 14 21 28
DINSDAG	7 14 21 28	4 11 18 25	4 11 18 25	1 8 15 22 29
WOENSDAG	1 8 15 22 29	5 12 19 26	5 12 19 26	2 9 16 23 30
DONDERDAG	2 9 16 23 30	6 13 20 27	6 13 20 27	3 10 17 24
VRIJDAG	3 10 17 24 31	7 14 21 28	7 14 21 28	4 11 18 25
ZATERDAG	4 11 18 25	1 8 15 22	1 8 15 22 29	5 12 19 26

	MEI	JUNI	JULI	AUGUSTUS
ZONDAG	4 11 18 25	1 8 15 22 29	6 13 20 27	3 10 17 24 31
MAANDAG	5 12 19 26	2 9 16 23 30	7 14 21 28	4 11 18 25
DINSDAG	6 13 20 27	3 10 17 24	1 8 15 22 29	5 12 19 26
WOENSDAG	7 14 21 28	4 11 18 25	2 9 16 23 30	6 13 20 27
DONDERDAG	1 8 15 22 29	5 12 19 26	3 10 17 24 31	7 14 21 28
VRIJDAG	2 9 16 23 30	6 13 20 27	4 11 18 25	1 8 15 22 29
ZATERDAG	3 10 17 24 31	7 14 21 28	5 12 19 26	2 9 16 23 30

	SEPTEMBER	OKTOBER	NOVEMBER	DECEMBER
ZONDAG	7 14 21 28	5 12 19 26	2 9 16 23 30	7 14 21 28
MAANDAG	1 8 15 22 29	6 13 20 27	3 10 17 24	1 8 15 22 29
DINSDAG	2 9 16 23 30	7 14 21 28	4 11 18 25	2 9 16 23 30
WOENSDAG	3 10 17 24	1 8 15 22 29	5 12 19 26	3 10 17 24 31
DONDERDAG	4 11 18 25	2 9 16 23 30	6 13 20 27	4 11 18 25
VRIJDAG	5 12 19 26	3 10 17 24 31	7 14 21 28	5 12 19 26
ZATERDAG	6 13 20 27	4 11 18 25	1 8 15 22 29	6 13 20 27